תַלְמוּד בַבְלִי

מַסֶּכֶת כְּתוּבּוֹת

מְנוּקָד

עִם פֵּירוּשׁ רַשִׁ״י וְתוֹסָפוֹת מְנוּקָדִים · וְכָל הַמְפָרְשִׁים

מַסֶּכֶת כְּתוּבּוֹת

תַּלְמוּד בַּבְלִי – מְנוּקָּד

⁂

עִם פֵּירוּשׁ רַשִׁ״י וְתוֹסָפוֹת מְנוּקָּדִים
עֵין מִשְׁפָּט, מָסוֹרֶת הַשַּׁ״ס
וּמְפָרְשֵׁי הַשַּׁ״ס

נוסח הגמרא המנוקד: מהדורת William Davidson (ספריא)
רש״י, תוספות: דפוס וילנא (ספריא) · ניקוד הפירושים: ממוחשב (דיקטה)
עין משפט, מסורת הש״ס ותורה אור: לפי קישורי ספריא · מפרשים: ספריא
סודר עבור אברמי · תשפ״ז

תּוֹכֶן הַפְּרָקִים

פֶּרֶק ראשון – בְּתוּלָה נִשֵּׂאת	דף ב.	4
פֶּרֶק שני – הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה	דף טו:	31
פֶּרֶק שלישי – אֵלּוּ נְעָרוֹת	דף כט.	58
פֶּרֶק רביעי – נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה	דף מא:	83
פֶּרֶק חמישי – אַף עַל פִּי	דף נד:	109
פֶּרֶק שישי – מְצִיאַת הָאִשָּׁה	דף סה:	131
פֶּרֶק שביעי – הַמַּדִּיר	דף ע.	140
פֶּרֶק שמיני – הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ	דף עח.	156
פֶּרֶק תשיעי – הַכּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ	דף פג.	166
פֶּרֶק עשירי – מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי	דף צ.	180
פֶּרֶק אחד עשר – אַלְמָנָה נִיזּוֹנֶת	דף צה:	191
פֶּרֶק שנים עשר – הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה	דף קא:	203
פֶּרֶק שלשה עשר – שְׁנֵי דַּיָּינֵי גְּזֵירוֹת	דף קד:	209

מְפָרְשִׁים בְּסוֹף הַסֵּפֶר

חִדּוּשֵׁי הֲלָכוֹת – מַהַרְשָׁ״א	227
חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת – מַהַרְשָׁ״א	258
מַהֲרַ״ם	266
מַהַרְשַׁ״ל – חָכְמַת שְׁלֹמֹה	271
מַהֲרַ״ם שִׁיף	283
פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ	343
רַשַׁ״שׁ	407
גִּלְיוֹן הַשַּׁ״ס	226

[א] **בְּתוּלָה** נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי וְאַלְמָנָה לַיּוֹם הַחֲמִישִׁי. שֶׁפַּעֲמַיִם בְּשַׁבָּת בָּתֵּי דִינִין יוֹשְׁבִין בָּעֲיָירוֹת: בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי, שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים, הָיָה מַשְׁכִּים לְבֵית דִּין. (א)גְּמָ' אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי? לְפִי שֶׁשָּׁנִינוּ: הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִישְּׂאוּ — אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ, וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה. יָכוֹל הִגִּיעַ זְמַן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת יְהֵא מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת? לְכָךְ שָׁנִינוּ: בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי. אָמַר רַב יוֹסֵף: מָרֵיהּ דְּאַבְרָהָם! תָּלֵי תַּנְיָא בִּדְלָא תַּנְיָא?! הֵי תַּנְיָא וְהֵי לָא תַּנְיָא? הָא תַּנְיָא וְהָא תַּנְיָא! אֶלָּא: תָּלֵי תַּנְיָא דִּמְפָרֵשׁ טַעְמָא בִּדְתַנְיָא דְּלָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא. [ב](ב)אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי? שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים — הָיָה מַשְׁכִּים לְבֵית דִּין. וְתִינָּשֵׂא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים הָיָה מַשְׁכִּים לְבֵית דִּין? שָׁקְדוּ חֲכָמִים עַל תַּקָּנַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּהֵא טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, אֶחָד בְּשַׁבָּת וְשֵׁנִי בְּשַׁבָּת וּשְׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת, וּבָרְבִיעִי כּוֹנְסָהּ. [ג]וְעַכְשָׁו שֶׁשָּׁנִינוּ "שָׁקְדוּ", אוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ "הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִישְּׂאוּ, אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה", הִגִּיעַ זְמַן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכְנוֹס — אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת. [ד]לְפִיכָךְ: חָלָה הוּא אוֹ שֶׁחָלְתָה הִיא אוֹ שֶׁפֵּירְסָה נִדָּה — אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת. וְאִיכָּא דְּבָעֵי לַהּ מִיבַּעְיָא: חָלָה הוּא, מַהוּ? הָתָם טַעְמָא מַאי — מִשּׁוּם דַּאֲנִיס, וְהָכָא נָמֵי הָא אֲנִיס. אוֹ דִּלְמָא: הָתָם אֲנִיס בְּתַקַּנְתָּא דְּתַקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן, הָכָא לָא. וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר חָלָה הוּא מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת: חָלְתָה הִיא, מַהוּ? מָצֵי אָמַר לַהּ: אֲנָא הָא קָאֵימְנָא, אוֹ דִלְמָא מָצְיָא אָמְרָה לֵיהּ: "נִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ". וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר אָמְרָה לֵיהּ "נִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ" — פֵּירְסָה נִדָּה, מַהוּ? בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ, לָא תִּיבְּעֵי לָךְ

דְּלָא

מַתְנִי' בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁתִּנָּשֵׂא בָּרְבִיעִי בְּשַׁבָּת כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא: שֶׁפְּעָמִים בְּשַׁבָּת אַבְּתוּלָה קָאֵי: בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי אַחַת מֵעֶשֶׂר תַּקָּנוֹת שֶׁתִּקֵּן עֶזְרָא בְּבָבָא קַמָּא בְּפֶרֶק מְרֻבֶּה (בָּבָא קַמָּא דַּף פב.) מְפָרֵשׁ לְכוּלְּהוּ וּלְכָךְ תִּקְּנוּ שֶׁתִּנָּשֵׂא בָּרְבִיעִי שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים יַשְׁכִּים לב"ד בְּעוֹד כַּעֲסוֹ עָלָיו [וְאִם יֵשׁ שְׁהוּת בֵּינְתַיִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִתְפַּיֵּס וְתִתְקָרֵר דַּעְתּוֹ וִיקַיְּמֶנָּה וְשֶׁמָּא הִיא זִנְּתָה תַּחְתָּיו וְנֶאֶסְרָה עָלָיו כִּדְיָלְפִינַן (סוֹטָה דַּף כֹּח.) מִוְּנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וּמִתּוֹךְ שֶׁיָּבֹא לְבֵית דִּין יִתְבָּרֵר הַדָּבָר כְּשֶׁיֵּצֵא הַקּוֹל שֶׁמָּא יָבוֹאוּ עֵדִים וּבִגְמַ' פָּרִיךְ וְתִנָּשֵׂא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת: גְּמ' לְפִי שֶׁשָּׁנִינוּ כו' לְקַמָּן מַקְשֵׁי עֲלָהּ: הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ לְקַמָּן בְּפֶרֶק אע"פ תְּנַן נוֹתְנִין לִבְתוּלָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִשֶּׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל וְהִזְהִיר עַל הַנִּשּׂוּאִין לְפַרְנֵס עַצְמָהּ בְּתַכְשִׁיטִין. לְפַרְנֵס קנדיר"ר בְּלַעַ"ז. וּלְאַלְמָנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם: הִגִּיעַ זְמַן זֶה וְלֹא נִשְּׂאוּ לַחֻפָּה לְקַמָּן מְפָרֵשׁ שֶׁעִכֵּב הַבַּעַל: אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ שֶׁהַבַּעַל חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ מִתַּקָּנַת ב"ד כִּדְלְקַמָּן בְּפֶרֶק נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מו:): וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה אִם כֹּהֵן הוּא וְהִיא בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהַכֹּהֵן מַאֲכִיל אֶת אִשְׁתּוֹ תְּרוּמָה כִּדְיָלֵיף (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נז:) מִכֹּהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ: לְכָךְ שָׁנִינוּ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת כו' לְהוֹדִיעַ שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים מְעַכַּבְתּוֹ מִלִּכְנֹס וְאֵין עַכָּבָה זוֹ שֶׁלּוֹ: מָרֵיהּ דְּאַבְרָהָם כו' תָּמַהּ עַל דִּבְרֵי רַבּוֹ וְאָמַר מָרֵיהּ דְּאַבְרָהָם מָה זֶה הָיָה לִשְׁמוּאֵל לוֹמַר כֵּן וְעוֹד שֶׁחָלָה רַב יוֹסֵף וְשָׁכַח תַּלְמוּדוֹ וְתוֹהֶה עַל דְּבָרָיו הָרִאשׁוֹנִים: תָּלֵי תַּנְיָא בִּדְלָא תַּנְיָא תּוֹלֶה טַעַם מִשְׁנָה שְׁנוּיָה בְּמִשְׁנָה שֶׁאֵינָהּ שְׁנוּיָה: וּמַקְשִׁינַן לְרַב יוֹסֵף הֵי תַּנְיָא וְהֵי לָא תַּנְיָא הָא תַּנְיָא וְהָא תַּנְיָא זוֹ שְׁנוּיָה וְזוֹ שְׁנוּיָה: אֶלָּא תָּלֵי תַּנְיָא דִּמְפָרֵשׁ טַעְמָא בִּדְתַנְיָא דְּלָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשְׁנָתֵנוּ טַעְמָא מְפֹרָשׁ בְּתוֹכָהּ כְּדֵי שֶׁיַּשְׁכִּים לְבֵית דִּין וְהִגִּיעַ זְמַן אֵין שׁוּם טַעַם מְפֹרָשׁ בָּהּ לוֹמַר מִפְּנֵי מָה אִם הִגִּיעַ זְמַן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת: וְתִנָּשֵׂא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת כֻּלָּהּ רַב יוֹסֵף קָאָמַר לָהּ: וְעַכְשָׁו שֶׁשָּׁנִינוּ שָׁקְדוּ וּבִשְׁבִיל תַּקָּנָה זוֹ הוּא מְעֻכָּב מִלִּכְנֹס בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת מֵעַתָּה אוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ כו': לְפִיכָךְ רַב יוֹסֵף מְסַיֵּם לָהּ מִשְּׁמֵהּ דְּנַפְשֵׁהּ וּמִסְּבָרֵהּ וַאֲמַר לְפִיכָךְ הוֹאִיל וְלָמַדְנוּ שֶׁהַמְעֻכָּב מֵחֲמַת אֹנֶס אֵינוֹ חַיָּב לְזוּנָהּ חָלָה הוּא כוּ': הָא קָאֵמְנָא הִנְנִי מְזֻמָּן: נִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ לְשׁוֹן מָטָר סוֹחֵף (מִשְׁלֵי כח ג) נִשְׁטְפָה שָׂדְךָ כְּלוֹמַר מַזָּלְךָ גָּרַם כִּי מֵהַיּוֹם אֲנִי מֻטֶּלֶת עָלֶיךָ לָזוּן:

מַתְנִי' בְּתוּלָה הָא דְּלָא קָתְנֵי הַבְּתוּלָה כִּדְתָנֵי הָאִשָּׁה נִקְנֵית הַיְּבָמָה נִקְנֵית (קִדּוּשִׁין דַּף ב.) מִשּׁוּם דְּהָתָם אַקְּרָא קָאֵי כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה (דְּבָרִים כ"ב:י"ג) הָאִשָּׁה הַכְּתֻבָה וְכֵן הַיְּבָמָה אֲבָל הָכָא לָא קָאֵי אַקְּרָא וְהָא דְּלָא תְּנַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יד:) הָעֶבֶד עִבְרִי אַף עַל פִּי דִּכְתִיב בִּקְרָא (שְׁמוֹת כ"א:ב') כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי מִשּׁוּם דְּא"כ ה"ל לְמִתְנֵי הָעֶבֶד הָעִבְרִי שֶׁאֵינוֹ דָּבוּק וְאֵין דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס לְדַבֵּר כֵּן וּמִיהוּ גַּבֵּי אִישׁ וְאִשָּׁה רְגִילִים בְּכָל מָקוֹם לִשְׁנוֹת בָּהּ' אע"ג דְּלָא קָאֵי אַקְּרָא כְּמוֹ הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה (בִּיבָמוֹת דַּף קיד:) הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף טו:) הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר (נָזִיר ד' כח:): **נִשֵּׂאת** הָא דְּלָא קָתְנֵי נוֹשְׂאִין אֶת הַבְּתוּלָה כְּמוֹ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ (קִדּוּשִׁין דַּף מא.) לְפִי שֶׁעַתָּה מְקַצֵּר יוֹתֵר וְעוֹד דְּאִי תְּנָא הָכִי הֲ"א אֲפִי' בְּעַל כָּרְחָהּ כִּדְמְשַׁנֵּי (שָׁם דַּף ב:) גַּבֵּי הָא דְּפָרִיךְ וְלִתְנֵי הָאִישׁ קוֹנֶה וְעוֹד דְּהָתָם אַקְּרָא קָאֵי כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה: **לַיּוֹם** הָרְבִיעִי וְלֹא בְּלֵיל חֲמִישִׁי כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּנִדָּה (דַּף סה:) דְּלֵיכָּא כְּתֻבָּה דְּלָא רָמוּ בַּהּ תִּגְרָא כ"ש אִם יַעֲשֶׂה נִשּׂוּאִין בְּלֵיל ה' דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ שֶׁיִּטָּרֵד בְּנִשּׂוּאִין וּכְתֻבָּה וְלֹא יִבְעֹל: **שֶׁאִם** הָיָה לוֹ טַעֲנַת וְכוּ' וְאִם תֹּאמַר הָא תִּינַח אֵשֶׁת כֹּהֵן אוֹ פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ דְּלֵיכָּא אֶלָּא חַד סְפֵיקָא כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת ט.) אֲבָל בִּשְׁאָר נָשִׁים דְּאִיכָּא סְפֵק סְפֵיקָא אַמַּאי תִּנָּשֵׂא לְיוֹם ד' וְאוֹמֵר ר"ת דְּלָא פְּלוּג רַבָּנַן בְּתַקַּנְתָּא וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת כֹּהֵן וּפְחוּתָה מג' תִּקְּנוּ בְּכָל הַנָּשִׁים שֶׁיִּנָּשְׂאוּ בְּיוֹם ד' וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּי' שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יִתְבָּרֵר הַדָּבָר וְיָבוֹאוּ עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה בְּרָצוֹן וְקָשֶׁה לְפֵרוּשׁוֹ דְּאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא (שָׁם:) אָמַר אַבַּיֵּי אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא דְּהָאוֹמֵר פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי נֶאֱמָן לְאָסְרָהּ עָלָיו בְּתוּלָה נִשֵּׂאת כו' מַאי לַאו דְּקָטְעִין פֶּתַח פָּתוּחַ וְהַשְׁתָּא הֵיכִי מַיְיתֵי רְאָיָה לְפֵ"ה הָא אע"ג דְּאֵינוֹ נֶאֱמָן מִכָּל מָקוֹם יַשְׁכִּים לְבֵית דִּין שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יֵצֵא הַקּוֹל וְיָבוֹאוּ עֵדִים וְיִתְבָּרֵר הַדָּבָר וי"ל דְּלָא מַיְתֵי אַבַּיֵּי רְאָיָה לְרַבִּי אֶלְעָזָר אֶלָּא שֶׁהוּא בָּקִי וּמַכִּיר אִם הוּא פֶּתַח פָּתוּחַ דְּאִם אֵינוֹ בָּקִי לֹא יָצָא הַקּוֹל וְלֹא יָבֹא לִידֵי בֵּרוּר כִּי יֹאמְרוּ שֶׁהוּא טָעָה וְסָבוּר שֶׁמָּצָא פֶּתַח פָּתוּחַ וְאֵינוֹ כֵּן וְלֹא יָחוּשׁוּ לִדְבָרָיו וְעַיי"ל דְּגַם לְפֵ"ה לֹא הָיוּ מְתַקְּנִים שֶׁתְּהֵא נִיסֵּת לְיוֹם ד' מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִתְבָּרֵר עַל יְדֵי עֵדִים אֲבָל כֵּיוָן דִּבְאֵשֶׁת כֹּהֵן וּבִפְחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ דְּנֶאֱמָן לְאָסְרָהּ עָלָיו תִּקְּנוּ שֶׁתְּהֵא נִיסֵּת בָּרְבִיעִי גַּם בִּשְׁאָר נָשִׁים תִּקְּנוּ מִשּׁוּם שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יֵצֵא הַקּוֹל וְיִתְבָּרֵר הַדָּבָר עַל יְדֵי עֵדִים וְהַשְׁתָּא מַיְתֵי אַבַּיֵּי שַׁפִּיר מִמַּתְנִיתִין דִּבְאֵשֶׁת כֹּהֵן וּבִפְחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ נֶאֱמָן לְאָסְרָהּ עָלָיו. וְתֵמַהּ דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּמִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא דִּזְנוּת תִּקְּנוּ שֶׁתְּהֵא נִיסֵּת בָּרְבִיעִי ובפ"ב דְּגִטִּין (דַּף יז. וְשָׁם) אִיכָּא מ"ד דְּתִקְּנוּ זְמַן בְּגִטִּין מִשּׁוּם פֵּירֵי אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁמָּא יְחַפֶּה עַל בַּת אֲחוֹתוֹ לָא חָיְישִׁינַן מִשּׁוּם דִּזְנוּת לָא שְׁכִיחַ וְיֵ"ל דְּהָתָם קָאָמַר זְנוּת דְּאָתֵי לִידֵי מִיתָה דְּהַיְנוּ בְּהַתְרָאָה וּבְעֵדִים לָא שְׁכִיחַ אִי נָמֵי הָכָא שֶׁלֹּא תֵּשֵׁב עִמּוֹ בְּאִסּוּר כָּל יָמָיו חָשׁוּ אֲפִלּוּ לִזְנוּת אע"ג דְּלָא שְׁכִיחַ: **מִפְּנֵי** מָה אָמְרוּ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי לְפִי שֶׁשָּׁנִינוּ כו' אֵין שׁוֹאֵל הַטַּעַם לָמָּה נִשֵּׂאת בָּרְבִיעִי דְּאִם כֵּן לָא הֲוָה מְשַׁנֵּי מִידֵי אֶלָּא הָכִי פֵּרוּשׁוֹ מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ כְּלוֹמַר מַאי נָפְקָא מִנָּהּ שֶׁתִּקְּנוּ שֶׁנִּשֵּׂאת בָּרְבִיעִי וּמְשַׁנֵּי נָפְקָא מִנָּהּ לְעִנְיַן מְזוֹנוֹת וּתְרוּמָה וְרַב יוֹסֵף קָא מַתְמַהּ מָרֵיהּ דְּאַבְרָהָם דְּהָא נַפְקוּתָא מְפָרְשָׁה בְּהֶדְיָא שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים וְהוּא מַנִּיחַ נַפְקוּתָא זוֹ הַמְפֹרֶשֶׁת וְתוֹפֵס נַפְקוּתָא אַחֲרִינָא: **אֶלָּא** אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר א"ר יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל וְלָא גָּרְסִינַן רַב יוֹסֵף דְּהָא רַב יוֹסֵף גּוּפֵהּ קָאָמַר אֶלָּא אִי אִיתְּמַר: **מִפְּנֵי** מָה אָמְרוּ כוּ' בְּנִיחוּתָא גָּרְסִינַן לָהּ וְלֹא בָּא לְהַקְשׁוֹת אֶלָּא וְתִנָּשֵׂא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּנִשֵּׂאת בָּרְבִיעִי כְּדֵי שֶׁתִּבָּעֵל בַּחֲמִישִׁי מִשּׁוּם בְּרָכָה שֶׁנֶּאֶמְרָה בּוֹ לְדָגִים כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף ה.) וְעוֹד לָמָּה לִי טַעַם דְּשָׁקְדוּ תִּפּוֹק לֵהּ מִשּׁוּם בְּרָכָה וְאוֹמֵר ר"י דְּטַעַם דִּבְרָכָה אֵינָהּ אֶלָּא עֵצָה טוֹבָה וְלָא מִקְּרֵי עֲבַרְיָנָא אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁקְּדוּ מִקְּרֵי עֲבַרְיָנָא וְכֵן מַשְׁמַע לְקַמָּן דְּאָמַר טַעְמָא מִשּׁוּם בְּרָכָה אֲבָל מִשּׁוּם אִקְּרוּרֵי דַּעְתָּא לָא חָיְישִׁינַן וּמַאי נָפְקָא מִנָּהּ אֶלָּא וַדַּאי דְּמִשּׁוּם בְּרָכָה לָא מִקְּרֵי עֲבַרְיָנָא: **לְפִיכָךְ** חָלָה הוּא אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת קָשֶׁה לְר"י דְּאָמַר בְּהַחוֹלֵץ (שָׁם דַּף מא: וְשָׁם) עָמַד בַּדִּין וּבָרַח נִזּוֹנֶת מִשֶּׁל יָבָם וּמְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי בָּרַח ה"ה חָלָה וְהָכָא אָמְרִי' דְּחָלָה אֵין מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת ואור"י דְּהָתָם חָלָה אוֹ בָּרַח לְאַחַר שֶׁעָמַד בַּדִּין שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב לָהּ בִּמְזוֹנוֹת אֲבָל הָכָא בְּחָלָה קוֹדֶם הַגָּעַת זְמַן וּבַקּוּנְט' פֵּי' שָׁם דַּוְקָא בָּרַח אֲבָל חָלָה לֹא וְאֵין נִרְאֶה כְּדְמַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי וּלְפֵרוּשׁוֹ אֵין לְהַקְשׁוֹת מֵאִיכָּא דְּבָעוּ לַהּ מִבַּעְיָא אַמַּאי לָא פָּשֵׁיט לַהּ מֵהָתָם דְּיֵשׁ לוֹמַר דַּאֲרוּסָתוֹ אֲגִידָא בֵּהּ טְפֵי מִיְּבִמְתּוֹ כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי:

מסורת הש"ס

א לקמן ע:; משנה כתובות; לקמן נז.

ב תוספתא כתובות

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' אישות הל' טו, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סד סעי' ג:

ב מיי' פי' מהל' אישות הל' טו, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סד סעי' ג:

ג מיי' פי' מהל' אישות הל' יט, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' נו סעי' ג:

ד מיי' פי' מהל' אישות הל' יט, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' נו סעי' ג:

דְּלָא מָצְיָא אָמְרָה לֵיהּ "נִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ". כִּי תִּיבְּעֵי לָךְ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת וִוסְתָּהּ, מַאי? כֵּיוָן דְּלָא בִּשְׁעַת וִוסְתָּהּ הָוְיָא, מָצְיָא אָמְרָה לֵיהּ "נִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ", אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן דְּאִיכָּא נְשֵׁי דְּקָא מְשַׁנְּיָיא וִוסְתַּיְיהוּ — כִּשְׁעַת וִוסְתָּהּ דָּמֵי. פָּשֵׁיט רַב אַחַאי: הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִישְּׂאוּ — אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה. "לֹא נָשְׂאוּ" לָא קָתָנֵי, אֶלָּא "לֹא נִישְּׂאוּ". הֵיכִי דָמֵי: אִי דְּקָא מְעַכְּבָן אִינְהִי — אַמַּאי אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה? אֶלָּא לָאו, דְּאִיתְּנִיס כִּי הַאי גַּוְונָא, וְקָתָנֵי: אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה. (א)אָמַר רַב אָשֵׁי: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ כָּל אוֹנְסָא, לָא אָכְלָה, וּדְקָא מְעַכְּבִי אִינְהוּ. וּבְדִין הוּא דְּאִיבְּעִי לֵיהּ לְמִיתְנֵי "לֹא נָשְׂאוּ", וְאַיְּידֵי דִּתְנָא רֵישָׁא בְּדִידְהִי, תְּנָא נָמֵי סֵיפָא בְּדִידְהִי. אאָמַר רָבָא: וּלְעִנְיַן גִּיטִּין אֵינוֹ כֵּן. אַלְמָא קָסָבַר רָבָא אֵין אוֹנֶס בְּגִיטִּין. ב(ב)מְנָא לֵיהּ לְרָבָא הָא? אִילֵּימָא מֵהָא דִּתְנַן: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ — אֵינוֹ גֵּט. מֵת הוּא דְּאֵינוֹ גֵּט, הָא חָלָה — הֲרֵי זֶה גֵּט. וְדִלְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ חָלָה נָמֵי אֵינוֹ גֵּט, וְהִיא גּוּפָא קָא מַשְׁמַע לַן, דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה. ג(ג)אֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה — הָא תְּנָא לֵיהּ רֵישָׁא: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ אִם מַתִּי", "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ מֵחוֹלִי זֶה", "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ לְאַחַר מִיתָה" — לֹא אָמַר כְּלוּם. דִּלְמָא לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבּוֹתֵינוּ. דְּתַנְיָא: וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּהָ לְהִנָּשֵׂא, וְאָמְרִינַן: מַאן רַבּוֹתֵינוּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בֵּי דִינָא דְּשָׁרוֹ מִשְׁחָא. סָבְרִי לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו. ד(ד)וְאֶלָּא מִסֵּיפָא: "מֵעַכְשָׁיו אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ — הֲרֵי זֶה גֵּט. מֵת, וְהוּא הַדִּין לְחָלָה. דִּלְמָא מֵת דַּוְקָא, דְּלָא נִיחָא לֵיהּ דְּתִפּוֹל קַמֵּי יָבָם! ה(ה)אֶלָּא מֵהָא: דְּהָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ "אִי לָא אָתֵינָא מִיכָּן וְעַד תְּלָתִין יוֹמִין לֶיהֱוֵי גִּיטָּא", אֲתָא בְּסוֹף תְּלָתִין יוֹמִין וּפַסְקֵיהּ מַבָּרָא. אֲמַר לְהוּ: חֲזוֹ דַּאֲתַאי, חֲזוֹ דַּאֲתַאי. אָמַר שְׁמוּאֵל: לָאו שְׁמֵיהּ מַתְיָא. וְדִלְמָא אוֹנְסָא דִּשְׁכִיחַ שָׁאנֵי. דְּכֵיוָן דְּאִיבְּעִי לֵיהּ לְאַתְנוֹיֵי וְלָא אַתְנִי — אִיהוּ דְּאַפְסֵיד אַנַּפְשֵׁיהּ. אֶלָּא רָבָא סְבָרָא דְּנַפְשֵׁיהּ קָאָמַר: מִשּׁוּם צְנוּעוֹת וּמִשּׁוּם פְּרוּצוֹת. מִשּׁוּם צְנוּעוֹת — דְּאִי אָמְרַתְּ לָא לֶהֱוֵי גֵּט,

זִימְנִין

מְצִיָּא אָמְרָה לֵהּ נִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן דְּאַדְּרַבָּה מַזָּלָהּ גָּרַם דְּכֵיוָן דְּלָא מִפַּקְדָא אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה לָא מִיעַנְשָׁא כִּדְאָמְרִינַן בְּהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סד:) וְעוֹד דְּהָאִשָּׁה הִיא שָׂדֶה שֶׁל הַבַּעַל וְאֵין הַבַּעַל שָׂדֶה שֶׁלָּהּ: **פְּשִׁיט** רַב אַחַאי לֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשְׁבָּ"ם דְּהַיְנוּ רַב אַחַאי גָּאוֹן שֶׁעָשָׂה שְׁאִלְתּוֹת וְהָיָה בְּסוֹף כָּל הָאָמוֹרָאִים וּלְכָךְ מְשַׁנֶּה לְשׁוֹנוֹ בְּכָל הַשַּׁ"ס פָּרֵיךְ רַב אַחַאי פְּשִׁיט רַב אַחַאי שֶׁהֲרֵי כָּאן רַב אַשֵׁי עוֹנֶה עַל דְּבָרָיו אֶלָּא אוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם שֶׁהוּא אָמוֹרָא וְכָל אָמוֹרָא הָיָה תּוֹפֵס לְשׁוֹנוֹ כְּמוֹ מְגַדֵּף בָּהּ ר' אֲבָהוּ (סַנְהֶדְרִין ג:) תְּהִי בָּהּ ר' יוֹחָנָן (ב"ק קיב:) לֵיט עֲלָהּ אַבַּיֵּי (בְּרָכוֹת כט.): **לֹא** נָשְׂאוּ לָא קָתָנֵי אֶלָּא לֹא נִשְּׂאוּ מְקֻבָּלִין הָיוּ כָּךְ לִקְרוֹת לֹא נִשְּׂאוּ וְעוֹד דְּאִי לֹא נָשְׂאוּ אַאֲנָשִׁים קָאֵי ה"ל לְמֵימַר נָמֵי בִּלְשׁוֹן רַבִּים וְאוֹכְלוֹת מִשֶּׁלָּהֶם: **אֶלָּא** לֹא נִשְּׂאוּ פֵּרוּשׁ דְּמַשְׁמַע נָמֵי דִּמְעַכְּבִי אִינְהִי אֲבָל אֵין לוֹמַר דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא דִּמְעַכְּבִי אִינְהִי אֲבָל לָא אִינְהוּ מִדְּקָאָמַר לְעוֹלָם דִּמְעַכְּבִי אִינְהוּ וְאַיְּדֵי דִּתְנָא רֵישָׁא בְּדִידְהִי כו' דְּמִשּׁוּם אַיְּידֵי אֵין לְשַׁנּוֹת טָעוּת בְּסֵיפָא: **מֵת** הוּא דְּאֵינוֹ גֵּט דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה הָא חָלָה הֲרֵי זֶה גֵּט דְּאִי חָלָה נָמֵי אֵינוֹ גֵּט וְטַעְמָא דְּהָכָא דְּאֵינוֹ גֵּט מִשּׁוּם אֹנֶס אִם כֵּן לִשְׁמְעִינַן חָלָה דְּהָוֵי אֹנֶס מוּעָט וכ"ש מֵת דְּהָשְׁתָּא אַכַּתִּי לָא אַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ דִּבְמֵת אִכָּא לְמֵימַר נִיחָא לֵיהּ דְּלָא תִּפּוֹל קַמֵּי יָבָם: **וְדִלְמָא** לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ חָלָה נָמֵי אֵינוֹ גֵּט וְיֵשׁ טַעֲנַת אֹנֶס וּדְקָאָמַר לִתְנֵי חָלָה וכ"ש מֵת הָא דְּקָתָנֵי מֵת הָא קמ"ל דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה וַאֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן תַּרְוַיְהוּ דְּיֵשׁ אֹנֶס וְאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה דְּאִי יֵשׁ אֹנֶס גְּרֵידָא אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן אֲבָל יֵשׁ גֵּט לְאַחַר מִיתָה הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט חָלָה וְאִי אֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה גְּרֵידָא הֲוָה בָּעֵי לְאַשְׁמוֹעִינַן לָא הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי שֶׁעוֹשֶׂה תְּנַאי אֶלָּא הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ לְאַחַר מִיתָה: **הֲרֵי** זֶה גִּטֵּךְ אִם מַתִּי מֵחֹלִי זֶה לְאַחַר מִיתָה לְאַחַר מִיתָה הָוֵי טַעְמָא דְּכֻלְּהוּ כְּמוֹ אַתֶּם וְלֹא אַפּוֹטְרוֹפְּסִין וְלֹא שֻׁתָּפִין וְלֹא אֲרִיסִין וְלֹא כָּל הַתּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ (גִּטִּין דַּף נב.) דְּכֻלְּהוּ הָווּ מִשּׁוּם תּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ וא"ת הַהִיא מִשְׁנָה גּוּפָהּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ הָא תְּנַן בְּהֶדְיָא בפ"ק דְּגִטִּין (דַּף יג. וְשָׁם) דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה דִּתְנַן הָאוֹמֵר תְּנוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה וּבְפֶרֶק קַמָּא דְּגִטִּין (שָׁם ד"ה לֹא) פֵּרַשְׁנוּ: **דִּלְמָא** לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבּוֹתֵינוּ אֲבָל מֵהַהִיא דְּרֵישָׁא לָא שָׁמְעִינַן לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבּוֹתֵינוּ דְּאִיכָּא לְאוֹקְמָה בְּשֶׁאֵין כָּתוּב זְמַן בִּשְׁטָר וְהָא דְּאָמְרִינַן (בְּגִטִּין דַּף פו.) שְׁלֹשָׁה גִּטִּין פְּסוּלִין וְחַד מִנַּיְהוּ שֶׁאֵין בּוֹ זְמַן הָא אָמְרִינַן אִם נִשֵּׂאת הַוָּלָד כָּשֵׁר וּמִשּׁוּם דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה קָתָנֵי הָכָא לֹא אָמַר כְּלוּם אֲפִילּוּ נִשֵּׂאת אִי נָמֵי בְּשֶׁכָּתוּב בּוֹ שָׁבוּעַ אוֹ שָׁנָה אוֹ חֹדֶשׁ דְּאָמַר בְּפֶרֶק שֵׁנִי דְּגִטִּין (דַּף יז:) דְּכָשֵׁר וְאֵין זְמַנּוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו אִי נָמֵי בְּמְאֻחָר: **דִּלְמָא** מֵת דַּוְקָא דְּלָא נִיחָא לֵהּ דְּתִפּוֹל קַמֵּי יָבָם וא"ת בְּפֶרֶק מִי שֶׁאֲחָזוֹ (גִּטִּין דַּף עג. וְשָׁם) דְּאָמְרִי' אֲכָלוֹ אֲרִי אֵין לָנוּ פֵּרוּשׁ אֵין לָנוּ שֶׁיְּהֵא גֵּט וְאַמַּאי לָא הָוֵי גֵּט הָא לָא נִיחָא לֵהּ דְּתִפּוֹל קַמֵּי יָבָם וי"ל דִּבְאֹנֶס דְּלָא שְׁכִיחַ כְּלָל לָא אַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ שֶׁיִּרְצֶה שֶׁיְּהֵא גֵּט:

פְּשִׁיט רַב אַחַאי הַךְ בָּעֲיָא מִמַּתְנִיתִין דְּקָתָנֵי לֹא נִשְּׂאוּ וְלָא קָתָנֵי לֹא נָשְׂאוּ דְּלִישְׁתַּמַּע שֶׁהַבְּעָלִים מְעַכְּבִים: אֶלָּא לֹא נִשְּׂאוּ הֵן לַבְּעָלִים תָּלָה הָעַכָּבָה בַּנָּשִׁים: וְאַיְּידֵי דִּתְנָא רֵישָׁא בְּדִידְהִי נוֹתְנִין לַבְּתוּלָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלָאַלְמָנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם: וּלְעִנְיַן גִּטִּין אֵינוֹ כֵּן אַלְּפִיכָךְ קָאֵי דְּאַשְׁמְעִינַן שֶׁעַכָּבַת הָאֹנֶס פּוֹטַרְתּוֹ מִן הַמְּזוֹנוֹת לְעִנְיַן גִּטִּין אֵין טַעֲנַת אֹנֶס מוֹעֶלֶת אִם נָתַן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ ע"מ אִם לֹא אָבֹא עַד זְמַן פְּלוֹנִי יְהֵא גֵּט [וְנֶאֱנַס] וְלֹא בָּא הֲרֵי זֶה גֵּט וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר אָנוּס הָיִיתִי: אַלְמָא קָסָבַר אֵין אוֹנֵס בְּגִטִּין אֵין טַעֲנַת אֹנֶס בְּגִטִּין וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא: אֵינוֹ גֵּט וְאִם אֵין לָהּ בָּנִים זְקוּקָה לְיָבָם: מֵת הוּא דְּאֵינוֹ גֵּט דְּהָא לָא שַׁוְיָא גִּטָּא עַד י"ב חֹדֶשׁ וְהוּא מֵת בְּתוֹךְ הַזְּמַן וּמַאן קָא מְגָרֵשׁ לָהּ מֵהַשְׁתָּא אֵין הַמֵּתִים מְגָרְשִׁים: מֵת הוּא דְּאֵינוֹ גֵּט מִשּׁוּם דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה אֲבָל מִשּׁוּם אֹנֶס אַחֲרִינָא לָא מַפְקַע גִּטָּא אַלְמָא אֵין אוֹנֵס בְּגִטִּין דְּאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ חָלָה נָמֵי אֵינוֹ גֵּט נִתְנֵי חָלָה וְכָל שֶׁכֵּן מֵת שֶׁאֵין אֹנֶס גָּדוֹל מִזֶּה: הִיא גּוּפָא קמ"ל כְּלוֹמַר הַאי דִּתְנָא מֵת לָאו לְדִיּוּקָא דְּלָא תַּנְיָה לְמֵדַק הָא חָלָה הֲרֵי זֶה גֵּט אֶלָּא לְאַשְׁמְעִינַן הִיא גּוּפָא דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה וְאַפֵּי' בְּלֹא תְּנַאי כְּגוֹן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ לְאַחַר מוֹתִי אֵינוֹ גֵּט לְפָטְרָהּ מִן הַיָּבָם: זֶה גִּטֵּךְ אִם מַתִּי שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ בְּאֶחָד מִן הַלְּשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ זֶה גִּטֵּךְ אִם מַתִּי אוֹ זֶה גִּטֵּךְ מֵחֹלִי זֶה מִשֶּׁיִּפְסֹק חֹלִי זֶה (מֵעָלַי) מַשְׁמַע וְהוּא מֵת מֵאוֹתוֹ חוֹלִי לֹא אָמַר כְּלוּם שֶׁהֲרֵי מִשֶּׁפָּסַק אֵינוֹ בַּחַיִּים וְאֵינוֹ יָכוֹל לְגָרֵשׁ: דִּלְמָא הָא דְּאִצְטְרִיךְ סֵיפָא אִם לֹא בָּאתִי וְכוּ' לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבּוֹתֵינוּ אִצְטְרִיךְ דִּפְלִיגֵי עֲלָהּ וְאָמְרִי דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה הוּא דְּכֵיוָן דִּכְתוּב בַּגֵּט זְמַן כְּתִיבָתוֹ הוּא מוֹכִיחַ שֶׁכָּךְ אָמַר לָהּ אִם לֹא בָּאתִי לְאוֹתוֹ זְמַן יְהֵא גֵּט לְמַפְרֵעַ מֵהַיּוֹם דְּאִי לָא מְשַׁוֶּה גִּטָּא עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לָמָּה כָּתַב יוֹם כְּתִיבַת הַגֵּט בְּתוֹכוֹ לִכְתֹּב אִם לֹא בָּאתִי לר"ח פְּלוֹנִי יְהֵא גֵּט: הִתִּירוּהָ לְנָשֵׂא בְּלֹא חֲלִיצָה לְהַהִיא דְּאִם לֹא בָּאתִי: זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו לֹא לְחִנָּם נִכְתַּב זְמַנּוֹ לְתוֹכוֹ אִם לֹא לְהוֹדִיעַ שֶׁמִּיּוֹם הַכְּתִיבָה וְהַמְּסִירָה הוּא מְגָרְשָׁהּ אִם לֹא יָבֹא לְאוֹתוֹ זְמַן הִלְכָּךְ אע"ג דְּלָא כְּתַב זֶה גִּטֵּךְ מֵהַיּוֹם אִם לֹא בָּאתִי כו' כְּמַאן דִּכְתַב מֵהַיּוֹם דָּמֵי וּבְבָבָא בָּתְרָא (דַּף קלו.) אֲמָרָהּ רַבִּי יוֹסֵי דִּתְנַן הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לִבְנוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּכְתֹּב מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה וְאִם לֹא כָּתַב מֵהַיּוֹם אֵינָהּ מַתָּנָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ: וְאֶלָּא מִסֵּיפָא גָּמַר רָבָא דְּאֵין אֹנֶס בְּגִטִּין: הֲרֵי זֶה גֵּט ואע"ג דְּאֵין אֹנֶס גָּדוֹל מִמִּיתָה אַלְמָא אֵין אוֹנֵס בְּגִטִּין וְהוּא הַדִּין לְחַלָּה: דִּלְמָא מֵת דַּוְקָא דְּכָל עַצְמוֹ שֶׁכָּתַב לָהּ גֵּט מֵחֲמַת כֵּן כָּתַב לָהּ שֶׁאִם יָמוּת יִהְיֶה גֵּט לְמַפְרֵעַ שֶׁלֹּא תִּזָּקֵק לַיָּבָם וּבְהַאי אֻנְסָא לָא נִיחָא לֵיהּ לְמִבְטַל גִּטָּא אֲבָל בַּאֲנָסָא אַחֲרִינָא דְּנִיחָא לֵיהּ לְבַטּוֹלֵי גִּטָּא בֵּהּ אֵימָא לָךְ יֵשׁ אֹנֶס בְּגִטִּין: וּפַסְקֵהּ מַבָּרָא הַנָּהָר הִפְסִיקוֹ שֶׁהָיְתָה הַמַּעְבֹּרֶת מִצַּד הָעִיר וְלֹא יָכוֹל לַעֲבֹר: חֲזוּ דַּאֲתַאי שֶׁבָּאתִי: לָא שְׁמֵהּ מַתְיָא וְהָוֵי גִּטָּא וְאִם רָצְתָה תִּנָּשֵׂא לְאַחֵר וְגַם לִכְהֻנָּה נִפְסֶלֶת מֵהַיּוֹם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ גירושין הל׳ ח, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קמד סעי׳ א:

ב מיי׳ פט׳ מהל׳ גירושין הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ קמד סעי׳ ב:

ג מיי׳ פט׳ מהל׳ גירושין הל׳ יב, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קמה סעי׳ א:

ד מיי׳ פט׳ מהל׳ גירושין הל׳ יא, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קמד סעי׳ ג:

ה מיי׳ פט׳ מהל׳ גירושין הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ קמד סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א פסחים צב:

ב משנה גיטין; נדרים כז.; אוצר מדרשים אלדד הדני ספר אלדד הדני ספור א ז; גיטין עב:; עבודה זרה לז.; גיטין כט:

ג משנה גיטין; גיטין עב.; בבא בתרא קלז.

ד גיטין עו:

ה נדרים כז:; גיטין לד.; גיטין ל.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה לא נשאו וכו' מקובלין היו כך. וכן בנדרים דף לה ע"א בר"ן ד"ה דיקא נמי:

זִימְנִין דְּלָא אֲנִיס וְסָבְרָה דַּאֲנִיס, וּמִיעַגְּנָא וְיָתְבָה. וּמִשּׁוּם פְּרוּצוֹת — דְּאִי אָמְרַתְּ לָא לֶיהֱוֵי גִּיטָּא, זִימְנִין דַּאֲנִיס וְאָמְרָה לָא אֲנִיס, וְאָזְלָא וּמִינַּסְבָא, וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל וּבָנֶיהָ מַמְזֵרִים. (א)וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא לָא לֶהֱוֵי גֵּט, וּמִשּׁוּם צְנוּעוֹת וּמִשּׁוּם פְּרוּצוֹת שָׁרֵינַן אֵשֶׁת אִישׁ לְעָלְמָא?! (ב)אִין, כָּל דְּמְקַדֵּשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנַן מְקַדֵּשׁ, וְאַפְקְעִינְהוּ רַבָּנַן לְקִידּוּשֵׁי מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: תִּינַח קַדֵּישׁ בְּכַסְפָּא. קַדֵּישׁ בְּבִיאָה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? שַׁוְּיוּהּ רַבָּנַן לִבְעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. (ג)אִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רָבָא, וְכֵן לְעִנְיַן גִּיטִּין. אַלְמָא קָסָבַר רָבָא יֵשׁ אוֹנֶס בְּגִיטִּין. מֵיתִיבִי: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ — אֵינוֹ גֵּט. מֵת הוּא דְּאֵינוֹ גֵּט, הָא חָלָה — הֲרֵי זֶה גֵּט! לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ חָלָה נָמֵי אֵינוֹ גֵּט, וְהִיא גּוּפַהּ קָא מַשְׁמַע לַן: דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה. אֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה הָא תְּנָא לֵיהּ רֵישָׁא! דִּלְמָא לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבּוֹתֵינוּ. תָּא שְׁמַע: "מֵעַכְשָׁיו אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ — הֲרֵי זֶה גֵּט. מַאי לָאו, הוּא הַדִּין לְחָלָה! לָא, מֵת דַּוְקָא, דְּלָא נִיחָא לֵיהּ דְּתִתְפּוֹל קַמֵּי יָבָם. (ד)תָּא שְׁמַע מֵהָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ "אִי לָא אָתֵינָא מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם לֶיהֱוֵי גִּיטָּא", אֲתָא בְּסוֹף תְּלָתִין יוֹמִין וּפַסְקֵיהּ מַבָּרָא, וַאֲמַר לְהוּ: "חֲזוֹ דַּאֲתַאי! חֲזוֹ דַּאֲתַאי!" וַאֲמַר שְׁמוּאֵל: לָא שְׁמֵיהּ מַתְיָא! אוּנְסָא דִּשְׁכִיחַ — שָׁאנֵי, דְּכֵיוָן דְּאִיבְּעִי לֵיהּ לְאַתְנוּיֵי וְלָא אַתְנִי, אִיהוּ הוּא דְּאַפְסֵיד אַנַּפְשֵׁיהּ. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מִתַּקָּנַת עֶזְרָא וְאֵילָךְ, שֶׁאֵין בָּתֵּי דִינִין קְבוּעִין אֶלָּא בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי. אֲבָל קוֹדֶם תַּקָּנַת עֶזְרָא, שֶׁבָּתֵּי דִינִין קְבוּעִין בְּכָל יוֹם — אִשָּׁה נִשֵּׂאת בְּכָל יוֹם. [א]קוֹדֶם תַּקָּנַת עֶזְרָא? מַאי דַהֲוָה הֲוָה! הָכִי קָאָמַר: אִי אִיכָּא בָּתֵּי דִינִין דִּקְבוּעִין הָאִידָּנָא כְּקוֹדֶם תַּקָּנַת עֶזְרָא — אִשָּׁה נִשֵּׂאת בְּכָל יוֹם. הָא בָּעֵינַן שָׁקְדוּ! דִּטְרִיחַ לֵיהּ.

מַאי

זְמִנִין דְּלָא אֲנִיס וְהָוֵי גִּטָּא: וְסָבְרָה דִּלְמָא אֲנִיס וְאֵינוֹ גֵּט וְתִדְאַג לְהִנָּשֵׂא: וּמִנַּסְבָא וּכְשֶׁיָּבֹא וְיֹאמַר נֶאֱנַסְתִּי נִמְצָא גֵּט בָּטֵל וּבָנֶיהָ מִן הָאַחֲרוֹן מַמְזֵרִים לְפִיכָךְ אָמְרוּ יְהֵא גֵּט: דְּמִדְּאוֹרָיְתָא לָא הָוֵי גִּטָּא שֶׁמָּצִינוּ טַעֲנַת אֹנֶס מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ"ב:כ"ו) וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר: כָּל הַמְקַדֵּשׁ כָּל הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה עַל דַּעַת שֶׁהִנְהִיגוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּיִשְׂרָאֵל הוּא מְקַדְּשָׁהּ שֶׁיִּהְיוּ קַיָּמִין קִדּוּשִׁין לְפִי דִּבְרֵי חֲכָמִים וְיִהְיוּ בְּטֵלִים לְפִי דִּבְרֵי חֲכָמִים עַל יְדֵי גִּטִּין שֶׁהִכְשִׁירוּ חֲכָמִים: וְאַפְקְעוּהָ רַבָּנַן לְקִדּוּשִׁין כְּשֶׁיָּבֹא גֵּט כָּזֶה אַחֲרֵיהֶם: תִּינַח לְמֵימַר אַפְקַעְתָּא כִּדְקַדֵּישׁ בְּכַסְפָּא דְּנֵימָא גֵּט זֶה עוֹקֵר הַקִּדּוּשִׁין וְעוֹשֶׂה מָעוֹת מַתָּנָה מֵעִקָּרָן: קַדֵּישׁ בְּבִיאָה מַאי אַפְקַעְתָּא מֵעִקָּרָא אִיכָּא בִּשְׁלָמָא עַל יְדֵי גֵּט כָּשֵׁר אע"פ שֶׁהַקִּדּוּשִׁין קַיָּמִים עַד עַכְשָׁו גְּזֵרַת הַכָּתוּב הִיא שֶׁהַגֵּט כּוֹרְתוֹ וּמַתִּיר אִסּוּרוֹ מִכָּאן וּלְהַבָּא אֲבָל זֶה שֶׁאֵינוֹ גֵּט מִן הַתּוֹרָה וְאַתָּה מַכְשִׁירוֹ מִפְּנֵי דַּעְתּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁקִּדְּשָׁהּ עַל דַּעַת חֲכָמִים וְשֶׁבִּטְּלוֹ עַל פִּי חֲכָמִים צָרִיךְ אַתָּה לוֹמַר שֶׁמֵּעִקָּרָן לֹא יְהוּ קִדּוּשִׁין וְאִי קַדֵּישׁ בְּבִיאָה וְאַתָּה עוֹקֵר קִדּוּשִׁין לְמַפְרֵעַ מַה תְּהֵא עַל בִּיאָתוֹ: שַׁוְּיוּהּ רַבָּנַן לִבְעִילָתוֹ לְמַפְרֵעַ עַל יְדֵי גֵּט שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם בְּעִילַת זְנוּת וְיֵשׁ בָּהֶן כֹּחַ לַעֲשׂוֹת כֵּן שֶׁהֲרֵי הוּא תָּלָה בָּהֶן. שָׁמַעְתִּי כָּל רַבּוֹתַי מְפָרְשִׁים דְּקַדֵּישׁ בְּכַסְפָּא דְּקִדּוּשֵׁי דְּרַבָּנַן נִינְהוּ וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן חֲדָא דִּגְזֵרָה שָׁוָה הִיא קִיחָה קִיחָה מִשְּׂדֵה עֶפְרוֹן (קִדּוּשִׁין דַּף ב.) וְכָל הַלָּמֵד מִגְּזֵרָה שָׁוָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב מְפֹרָשׁ הוּא לְכָל דָּבָר וְעוֹד אִי דְּרַבָּנַן נִינְהוּ הֵיאַךְ סוֹקְלִין עַל יָדוֹ וּמְבִיאִין חֻלִּין לָעֲזָרָה עַל שִׁגְגָתָן וְסוֹף סוֹף כִּי קָא מַשְׁנֵינַן שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן לִבְעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת עַל כָּרְחָךְ צָרִיךְ אַתָּה לְפָרֵשׁ כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁהַקִּדּוּשִׁין נֶעֱקָרִין מֵעִקָּרָן וְלֹא מִכָּאן וּלְהַבָּא וְהַמְפָרֵשׁ לוֹמַר שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן לְכָל מְקַדְּשֵׁי בְּבִיאָה בְּעִילַת זְנוּת טָעוּת גָּמוּר הוּא וּבָא לְהַתִּיר אֵשֶׁת אִישׁ הַמִּתְקַדֶּשֶׁת בְּבִיאָה בְּלֹא גֵּט מִן הַטַּעַם הַזֶּה וְלֹא מָצִינוּ זֹאת בְּהַתַּלְמוּד: וְכֵן לְעִנְיַן גִּטִּין אַלְפִיכָךְ קָאֵי דְּטָעֲנִינַן טַעֲנַת אֹנֶס בִּתְנַאי הַגֵּט לְהַפְקִיעוֹ: שֶׁבָּתֵּי דִינִין קְבוּעִין בְּכָל יוֹם כְּלוֹמַר שֶׁקְּבִיעוּת כָּל הַיָּמִים שָׁוָה: וְהָא בָּעֵינַן שָׁקְדוּ שֶׁיְּהֵא טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה שְׁלֹשָׁה יָמִים: דִּטְרִיחַ לֵיהּ אִם טָרַח לִפְנֵי הַשַּׁבָּת וְתִקֵּן צָרְכֵי סְעוּדָה כּוֹנְסָהּ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בַּשֵּׁנִי בְּשַׁבָּת:

וְסָבְרָה דַּאֲנִיס וּמִן הַדִּין לֵית לָן לְמֵחַשׁ דִּלְמָא אֲנִיס הוּא דְּרַבָּן לָא אַנְסֵי וּלְהָכִי קָרֵי לְהוּ צְנוּעוֹת שֶׁמַּחְמִירִים עַל עַצְמָן אע"ג דְּמָצֵי לְאִנְּסוּבֵי וְגַבֵּי פְּרוּצוֹת לָא גָּרְסִינַן וְסָבְרָה דְּלָא אֲנִיס אֶלָּא וְאָמְרָה דְּלָא אֲנִיס פֵּי' אֲפִלּוּ כְּשֶׁיָּצָא הַקּוֹל דַּאֲנִיס אָמְרָה דְּלָא אֲנִיס אוֹ אֲפִלּוּ כְּשֶׁתֵּדַע הִיא עַצְמָהּ דַּאֲנִיס וַאֲחֵרִים לֹא יָדְעוּ וְאִם תֹּאמַר מֵת תּוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ נָמֵי יְהֵא גֵּט מֵהַאי טַעְמָא דִּזְמְנִין דְּלָא מֵת וְסָבְרָה דְּמֵת וּמִעַגְּנָא וְיָתְבָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִיתָה קָלָא אִית לָהּ: **אַדַּעְתָּא** דְּרַבָּנָן מְקַדֵּשׁ לָכֵן אוֹמְרִים בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל: **וְאַפְקְעִינְהוּ** רַבָּנַן לְקִדּוּשִׁין מִנֵּהּ בְּרֵישׁ הַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין לג.) פֵּרַשְׁתִּי: **תִּינַח** דְּקַדֵּישׁ בְּכַסְפָּא דְּהֶפְקֵר ב"ד הָיָה הֶפְקֵר וְהָווּ מָעוֹת מַתָּנָה וּמִמֵּילָא יְהוּ כָּל בְּעִילוֹתָיו זְנוּת קַדֵּשׁ בְּבִיאָה מַאי אִכָּא לְמֵימַר אֵיךְ יַפְקִיעוּ בִּיאָה שֶׁל קִדּוּשִׁין וְאַפֵּי' לְמַ"ד בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת פט: וְשָׁם) דְּיֵשׁ כֹּחַ לַחֲכָמִים לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה הַיְנוּ כְּגוֹן דְּלֵיכָּא עֲבֵרָה כְּהַהִיא דְּהָאִשָּׁה רַבָּה דְּהָדַר לְטִבְלָא אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא עֲבֵרָה דִּמְקֻדֶּשֶׁת הִיא בְּבִיאָה מַאי אִכָּא לְמֵימַר וּמְשַׁנֵּי שַׁוְּיוּהָ רַבָּנָן בְּעִילוֹתָיו בְּעִילַת זְנוּת וְאֵין כָּאן קִדּוּשִׁין: **אִיכָּא** דְּאָמְרִי אָמַר רָבָא וְכֵן לְעִנְיַן גִּטִּין פָּסַק ר"ח כְּלִשָּׁנָא קַמָּא דְּאֵין אֹנֶס בְּגִטִּין וְהֵבִיא רְאָיָה מִדְּקָאָמַר סְתָמָא הַשַּׁ"ס בְּרֵישׁ הַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין לד. וְשָׁם) גַּבֵּי הָהוּא דַּאֲמַר אִי לָא נָסֵבְנָא עַד תְּלָתִין יוֹמִין לֶהֱוֵי גִּטָּא כו' וְאִי מִשּׁוּם אֹנֶס אֵין אֹנֶס בְּגִטִּין וְכֵן נִרְאֶה דְּאַלִּבָּא דְּאִיכָּא דְּאָמְרִי הָווּ פִּרְכֵי מִכָּל הָנֵי דְּמַיְתִי סִיַּעְתָּא לְלִשָּׁנָא קַמָּא וְלָא סָמְכִינַן אַשִּׁנּוּיֵי דְּחִיקֵי וְקָשֶׁה לר"י דְּמַסִּיק בְּפֶרֶק מִי שֶׁאֲחָזוֹ (גִּטִּין עג. וְשָׁם) דְּבֵין דְּאָמַר הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ אִם מַתִּי מֵחֹלִי זֶה בֵּין אִם אָמַר אִם לֹא אֶעֱמֹד מֵחֹלִי זֶה וְנָפַל עָלָיו הַבַּיִת אוֹ נְשָׁכוֹ נָחָשׁ אוֹ אֲכָלוֹ אֲרִי דְּלָא הָוֵי גֵּט אַלְמָא דְּיֵשׁ אֹנֶס בְּגִטִּין וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם לֹא מִטַּעַם דְּיֵשׁ אֹנֶס קָאָמַר דְּלָא הָוֵי גֵּט אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבֵין אִם מַתִּי מֵחֹלִי זֶה בֵּין אִם לֹא אֶעֱמֹד מַשְׁמַע שֶׁיָּמוּת מֵחֲמַת זֶה הַחֹלִי וּכְשֶׁנָּפַל עָלָיו הַבַּיִת אוֹ נְשָׁכוֹ נָחָשׁ אֵינוֹ גֵּט דְּאֵין זֶה מֵחֹלִי זֶה דְּהָא מוּכָח בְּהֶדְיָא הָתָם דְּמִטַּעַם דְּיֵשׁ אֹנֶס הוּא גַּבֵּי הָהוּא גַּבְרָא דְּזַבֵּן אַרְעָא לְחַבְרֵהּ וְקַבֵּיל עֲלֵיהּ כָּל אֻנְסָא דְּאִתְיְלִיד בָּהּ כו' אָמַר רָבָא אֹנֶס דְּלָא שְׁכִיחַ הוּא וּמַיְתִי רָבָא סִיַּעְתָּא מֵהָא דְּאָכְלוּ אֲרִי אֵינוֹ גֵּט אַלְמָא אֹנֶס דְּלָא שְׁכִיחַ יֵשׁ טַעֲנַת אֹנֶס לְרָבָא וְהָכָא קָאָמַר רָבָא גּוּפֵהּ בְּלִשָּׁנָא קַמָּא שֶׁהוּא עִקָּר דְּאֵין אֹנֶס אֲפִלּוּ בְּאֹנֶס דְּלָא שְׁכִיחַ כִּדְמוּכַח הַסֻּגְיָא וְאוֹר"י דְּג' עִנְיָנֵי אֹנֶס הֵן דְּאֹנֶס דְּלָא שְׁכִיחַ כְּלָל כְּהַהִיא דָּמֵי שֶׁאֲחָזוֹ אַפֵּי' לְלִשָּׁנָא קַמָּא דְּרָבָא דְּהָכָא יֵשׁ אֹנֶס דְּלָא שַׁיָּךְ הָתָם לְתַקֵּן מִשּׁוּם צְנוּעוֹת וּמִשּׁוּם פְּרוּצוֹת דִּלְעוֹלָם לָא סָבְרֵי צְנוּעוֹת דְּנָפַל עָלָיו הַבַּיִת אוֹ שֶׁהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ כֵּיוָן דְּלָא שְׁכִיחַ כְּלָל וּמִשּׁוּם פְּרוּצוֹת נָמֵי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ כֵּיוָן דְּלָא שְׁכִיחַ שֶׁיֵּעָשֶׂה כֵּן וְאֹנֶס דִּשְׁכִיחַ כְּגוֹן הַהִיא דְּפַסְקֵהּ מַבָּרָא אֲפִלּוּ לְאִיכָּא דְּאָמְרִי אֵין אוֹנֵס דְּאִבְּעֵי לֵיהּ לְאַתְנוּיֵי אֲבָל אֹנֶס דִּשְׁכִיחַ וְלָא שְׁכִיחַ בְּהָא פְּלִיגֵי תְּרֵי לִשָּׁנֵי דְּרָבָא וְהִלְכְתָא כְּלִשָּׁנָא קַמָּא דְּרָבָא כִּדְפֵרַשְׁנוּ: **שֶׁבָּתֵּי** דִּינִין קְבוּעִים בְּכָל יוֹם וא"ת וְכִי תִּקֵּן עֶזְרָא שֶׁלֹּא יְהוּ בָּתֵּי דִּינִין קְבוּעִים בְּכָל יוֹם אֶלָּא בָּב' וּבָה' בִּלְבַד וְעוֹד קָשֶׁה דְּאָמְרִינַן בְּשַׁבָּת (ד' קכט: וְשָׁם) מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת אָבוֹת יַקִּיז בָּב' וּבָה' וְכִי קֹדֶם תַּקָּנַת עֶזְרָא לֹא הָיוּ מַקִּיזִין כָּל עִקָּר וְאוֹמֵר ר"ת דְּקֹדֶם תַּקָּנַת עֶזְרָא לֹא הָיוּ קְבוּעִים בְּכָל יוֹם אֶלָּא כְּשֶׁהָיוּ צְרִיכִין לָשׁוּם דִּין הָיוּ יוֹשְׁבִין בְּכָל יוֹם וָיוֹם וְעֶזְרָא תִּקֵּן שֶׁיִּהְיוּ קְבוּעִין בָּב' וּבָה' וְכָל הָרוֹצֶה לָדוּן יָבֹא וְיָדוּן וְהָיוּ יְכוֹלִין לְהַקִּיז בְּכָל יוֹם קֹדֶם תַּקָּנַת עֶזְרָא כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיוּ קְבוּעִים ור"י תֵּרֵץ שֶׁלֹּא הָיוּ קְבוּעִים תְּחִלָּה אֶלָּא בְּעִיר אַחַת וְעֶזְרָא תִּקֵּן בְּכָל עִיר וְעִיר בָּב' וּבָה': **אִשָּׁה** נִשֵּׂאת בְּכָל יוֹם קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א אַמַּאי נִשֵּׂאת בְּכָל יוֹם תְּהֵא כְּאַלְמָנָה וְתִנָּשֵׂא בָּה' וְתִבָּעֵל בַּשִּׁשִּׁי לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּרָכָה לָאָדָם וְי"ל דְּמִשּׁוּם בְּרָכָה לֹא הָיוּ קוֹבְעִים יוֹם כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל וּבְאַלְמָנָה נָמֵי לֹא קָבְעוּ שֶׁתִּבָּעֵל בַּשִּׁשִּׁי מִשּׁוּם בְּרָכָה גְּרֵידָא אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁקָּדוּ שֶׁיְּהֵא שָׂמֵחַ עִמָּהּ ג' יָמִים כִּדְאָמַר לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף ה.) וּבְתוּלָה דְּלָא שַׁיָּךְ הַהוּא טַעְמָא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר מַשְׁכִּים לְאֻמָּנָתוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה הִלְכָּךְ מִשּׁוּם בְּרָכָה גְּרֵידָא לֹא הָיוּ קוֹבְעִים יוֹם:

אִי אִכָּא בָּתֵּי דִינִין כו' נִרְאֶה לר"י דְּמִכָּל מָקוֹם אֵין נִשֵּׂאת בַּשִּׁשִּׁי דְּהָא אֵין דָּנִין בְּשַׁבָּת וְעַתָּה נוֹהֲגִין לִשָּׂא אַף בַּשִּׁשִּׁי מִשּׁוּם דְּאֵין ב"ד קְבוּעִין וְאִם יֵשׁ לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִין יָכוֹל לְקַבֵּל בְּשַׁבָּת בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה כְּמוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ וְעוֹד לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דַּוְקָא בִּימֵיהֶם קָבְעוּ יוֹם הַנִּשּׂוּאִין מִשּׁוּם שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ יִתְבָּרֵר הַדָּבָר וְיָבוֹאוּ עֵדִים מִתּוֹךְ שֶׁמִּתְאַסְּפִים הָעָם לב"ד וְאֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר עַכְשָׁו כָּךְ:

מסורת הש״ס

א גיטין עג.; גיטין לג.
ב יבמות קי.; בבא בתרא מח:
ג משנה גיטין
ד תוספתא גיטין

גליון הש״ס

גמ' ואפקעינהו רבנן. עי' תשובת רשב"א סי' אלף קסב:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ טו, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סד סעי׳ ג:

(א) מַאי "שָׁקְדוּ"? דְּתַנְיָא: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי? שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים, הָיָה מַשְׁכִּים לְבֵית דִּין. וְתִנָּשֵׂא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, וְאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים הָיָה מַשְׁכִּים לְבֵית דִּין! שָׁקְדוּ חֲכָמִים עַל תַּקָּנַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּהֵא אָדָם טוֹרֵחַ בַּסְּעוּדָה שְׁלֹשָׁה יָמִים: אֶחָד בַּשַּׁבָּת וְשֵׁנִי בְּשַׁבָּת וּשְׁלִישִׁי בַּשַּׁבָּת, וּבָרְבִיעִי כּוֹנְסָהּ. וּמִסַּכָּנָה וְאֵילָךְ נָהֲגוּ הָעָם לִכְנוֹס בַּשְּׁלִישִׁי, וְלֹא מִיחוּ בְּיָדָם חֲכָמִים. וּבַשֵּׁנִי לֹא יִכְנוֹס. וְאִם מֵחֲמַת הָאוֹנֶס — מוּתָּר. וּמַפְרִישִׁין אֶת הֶחָתָן מִן הַכַּלָּה לֵילֵי שַׁבָּת תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה חַבּוּרָה. מַאי סַכָּנָה? אִילֵימָא דְּאָמְרִי בְּתוּלָה הַנִּשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי תֵּיהָרֵג — נָהֲגוּ?! לִגְמָרֵי נִיעְקְרֵיהּ! אָמַר רַבָּה, דְּאָמְרִי: בְּתוּלָה הַנִּשֵּׂאת בְּיוֹם הָרְבִיעִי תִּיבָּעֵל לַהֶגְמוֹן תְּחִלָּה. הַאי סַכָּנָה? אוֹנֶס הוּא! מִשּׁוּם דְּאִיכָּא צְנוּעוֹת דְּמָסְרָן נַפְשַׁיְיהוּ לִקְטָלָא, וְאָתְיָין לִידֵי סַכָּנָה. וְלִידְרוֹשׁ לְהוּ דְּאוֹנֶס שְׁרֵי? אִיכָּא פְּרוּצוֹת, וְאִיכָּא נָמֵי כֹּהֲנוֹת. וְלִיעְקְרֵיהּ! שְׁמָדָא עֲבִידָא דְּבָטְלָא, וְתַקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן מִקַּמֵּי שְׁמָדָא לָא עָקְרִינַן. אִי הָכִי, בַּשְּׁלִישִׁי נָמֵי אָתֵי וּבָעֵיל! מִסְּפֵיקָא לָא עָקַר נַפְשֵׁיהּ. וּבַשֵּׁנִי לֹא יִכְנוֹס, וְאִם מֵחֲמַת הָאוֹנֶס — מוּתָּר. מַאי אוֹנֶס? אִילֵימָא הָא דַּאֲמַרַן, הָתָם קָרֵי לֵיהּ "סַכָּנָה", וְהָכָא קָא קָרֵי לֵיהּ "אוֹנֶס"?! וְתוּ: הָתָם נָהֲגוּ, הָכָא מוּתָּר? אָמַר רָבָא, דְּאָמְרִי: שַׂר צָבָא בָּא לָעִיר. הֵיכִי דָמֵי? אִי דְּאָתֵי וְחָלֵיף — לִיעַכַּב! לָא צְרִיכָא, דְּאָתֵי וְקָבַע. בַּשְּׁלִישִׁי מִיהָא לִכְנוֹס? אִסְפַּרְווֹא דִּידֵיהּ בִּשְׁלִישִׁי קָאָתוּ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: מַאי "מֵחֲמַת הָאוֹנֶס" — כִּדְתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁהָיָה פִּתּוֹ אָפוּי, וְטִבְחוֹ טָבוּחַ, וְיֵינוֹ מָזוּג, וּמֵת אָבִיו שֶׁל חָתָן אוֹ אִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה — מַכְנִיסִין אֶת הַמֵּת לַחֶדֶר, וְאֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה לַחוּפָּה,

וּבוֹעֵל

מַאי שָׁקְדוּ הֵיכָן שָׁנִינוּ שָׁקְדוּ דְּמַקְשִׁינַן לָהּ הָכָא אִי מִשּׁוּם דְּאָמַר שְׁמוּאֵל לְעֵיל לֵית לָן לְאוֹתְבֵהּ מִנֵּהּ לֶאֱמוֹרָאָה אַחֲרִינָא: וּמִן הַסַּכָּנָה וְאֵילָךְ לְקַמָּן מְפָרֵשׁ לָהּ: וּבַשֵּׁנִי לֹא יִכְנֹס בִּשְׁבִיל אוֹתָהּ סַכָּנָה וְאֵין צָרִיךְ לַעֲקֹר בִּשְׁבִילָהּ תַּקָּנַת חֲכָמִים אֶלָּא יוֹם אֶחָד וְיִהְיֶה טֹרַח מִיהַת שְׁנֵי יָמִים בְּצָרְכֵי סְעוּדָה: וְאִם מֵחֲמַת הָאֹנֶס לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: תְּחִלָּה אִם בִּיאָה רִאשׁוֹנָה הִיא מַפְרִישִׁין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ לֵילֵי שַׁבָּת: נָהֲגוּ בִּתְמִיהַּ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת הִיא וְאַתְּ אֲמַרְתְּ נָהֲגוּ לִכְנֹס בְּיוֹם שְׁלִישִׁי אֲבָל מִעְקָר רְבִיעִי לְגַמְרֵי לֹא עָקְרוּ: נֶעְקְרֵהּ וְיִתַּקְנוּ לָהֶם יָמִים אֲחֵרִים: וְלִדְרוֹשׁ לְהוּ דְּאֹנֶס שְׁרֵי דְּנִבְעֶלֶת בְּאֹנֶס אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ דְּיָלְפִינַן לְקַמָּן בְּפֶרֶק ד' (כְּתֻבּוֹת דַּף נא:) מִוְּהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה וְלָא לִמְסְרוּ נַפְשַׁיְהוּ לְמִיתָה: אִיכָּא פְּרוּצוֹת דְּאִי מְקִילִינַן לְהוּ עָבְדִי בְּרָצוֹן וְנֶאֱסָרוֹת עַל בַּעֲלֵיהֶן: וְאִיכָּא נָמֵי כֹּהֲנוֹת שֶׁנֶּאֱסָרוֹת עַל בַּעֲלֵיהֶן אַף בְּאֹנֶס וְאִינְהוּ מָסְרָן נַפְשַׁיְהוּ לְמִיתָה דְּאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֶנְסָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ וּלְקַמָּן בְּפֶרֶק ד' (שָׁם) יָלְפִינַן לָהּ: וְלֶעְקְרֵהּ הוֹאִיל וּזְמַנִּין דְּאִיכָּא סַכָּנָה: בַּשְּׁלִישִׁי נָמֵי אָתֵי וּבָעֵל כֵּיוָן דְּיָדַע שֶׁהִתְחִילוּ לִנְהֹג בַּשְּׁלִישִׁי: מִסְּפֵיקָא לָא עָקַר נַפְשֵׁהּ כֵּיוָן דְּלָאו קְבִיעוּת גָּמוּר הוּא עַל יְדֵי תַּקָּנַת ב"ד סְפֵיקָא הִיא לוֹ אִם יֵשׁ נִשּׂוּאִין הַיּוֹם בָּעִיר וְלֹא עָקַר נַפְשֵׁהּ לָבֹא בָּעִיר: הָתָם נָהֲגוּ מַשְׁמַע רֻבָּם נָהֲגוּ: הָכָא מֻתָּר לָא גָּרְסִינַן לְכַתְּחִלָּה וְהָכִי קָא מַתְמַהּ הָכָא מֻתָּר קָתָנֵי דְּמַשְׁמַע אִם יִמָּלֵךְ אִישׁ יְחִידִי בְּבֵית דִּין יַתִּירוּ לוֹ אֲבָל נָהֲגוּ לָא קָתָנֵי: שַׂר צָבָא בָּא לָעִיר וַיַּחְטְפוּ צָרְכֵי סְעוּדָה מֵאֲשֶׁר יִמְצְאוּ: וַחֲלֵיף לְאַחַר רְבִיעִי: לְעַכֵּב עַד יוֹם רְבִיעִי שֶׁל שַׁבָּת הַבָּא: בַּשְּׁלִישִׁי לִכְנֹס לָמָּה נַתִּיר לוֹ לִקְדּוֹם כָּל כָּךְ שֶׁלֹּא יַטְרִיחַ בִּסְעוּדָה אֶלָּא יוֹם אֶחָד וּמִעַקְּרָא תַּקַּנְתָּא דְּשָׁקְדוּ: אִסְפַּרְוָא דִּידֵהּ חֵיל מְשָׁרְתָיו הַמְּכִינִים לוֹ צָרְכֵי סְעוּדָה בִּלְשׁוֹן לַעַז הירניי"ש: כִּדְתַנְיָא חָתָן שֶׁמֵּת אָבִיו בַּשֵּׁנִי וְאֵין יָכוֹל לְהַמְתִּין עַד לְמָחָר שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁהוֹת אֶת הַמֵּת עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ לַחֻפָּה: וְיֵינוֹ מָזוּג בְּמַיִם שֶׁיְּהֵא רָאוּי לִשְׁתִיָּה וְשׁוּב אֵינוֹ מִתְקַיֵּם: אָבִיו שֶׁל חָתָן אוֹ אִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה דַּוְקָא נְקַט אָבִיו שֶׁל חָתָן שֶׁהוּא הַטֹּרֵחַ בְּצָרְכֵי סְעוּדָה וְאִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה הִיא הַמְּכִינָה לָהּ תַּכְשִׁיטִין לְפִיכָךְ אִם יַעֲבֹר הַמּוֹעֵד שׁוּב אֵין מֵכִין לָהֶם וְהִתִּירוּ לָהֶם לְהַכְנִיס אֶת הַמֵּת לְחֶדֶר שֶׁלֹּא יִקְבְּרוּהוּ דְּאִם כֵּן חָלָה אֲבֵלוּת עַל הָאָבֵל בִּסְתִימַת הַגּוֹלֵל כִּדְלְקַמָּן וְשׁוּב לֹא יוּכַל לִכְנֹס עַד שֶׁיַּעֲבֹר הָאֲבֵלוּת:

וּבַשֵּׁנִי לֹא יִכְנֹס. פ"ה אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה דְּאֵין לַעֲקֹר בִּשְׁבִילָהּ תַּקָּנַת חֲכָמִים אֶלָּא יוֹם אֶחָד וְקָשֶׁה לר"י דְּאָמַר לְקַמָּן מַאי אֹנֶס אִלֵּימָא הָא דַּאֲמַרַן הָתָם קָרֵי לֵהּ כו' הֲוָה לֵהּ לְמִפְרַךְ טְפֵי רֵישָׁא לְסֵיפָא דְּקָתָנֵי רֵישָׁא וּבַשֵּׁנִי לֹא יִכְנֹס אֲפִי' בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה וְאוֹמֵר ריצב"א דְּמִשּׁוּם הָכִי לָא פָּרֵיךְ לֵהּ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְפָרוֹשֵׁי וְאִם מֵחֲמַת הָאֹנֶס פֵּרוּשׁ שֶׁיֵּשׁ סַכָּנָה אַף בְּיוֹם שְׁלִישִׁי מֻתָּר לִכְנֹס בַּשֵּׁנִי וְנִרְאֶה לר"י דְּמִלְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשָׁהּ הִיא וְלָא אַיְרֵי בְּסַכָּנָה וּבַשֵּׁנִי לֹא יִכְנֹס הוּא הַדִּין בַּג' אֶלָּא נְקַט בָּב' מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי וְאִם מֵחֲמַת הָאֹנֶס מֻתָּר: **בְּתוּלָה** הַנִּשֵּׂאת בָּרְבִיעִי תִּבָּעֵל לָאו דַּוְקָא בָּרְבִיעִי מִדְּפָרִיךְ לְקַמָּן בַּשְּׁלִישִׁי נָמֵי אָתֵי וּבָעֵל שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לַהֲנָאָתוֹ אֶלָּא אַגַּב דִּנְקַט לְעֵיל שֶׁנִּשֵּׂאת בָּרְבִיעִי תֵּהָרֵג דְּהָתָם מַקְפִּידִים עַל קְבִיעוּת יוֹם כְּדֵי לְהַעֲבִירָם עַל דָּתָם נְקַט לֵהּ נַמֵּי הָכָא בָּרְבִיעִי: **וְלִדְרוֹשׁ** לְהוּ דְּאֹנֶס שְׁרֵי וא"ת וְהָא אָמְרִינַן בְּפֶ' בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה (סַנְהֶדְרִין עד. וְשָׁם) עַל כָּל עֲבֵרוֹת יַעֲבוֹר וְאַל יֵהָרֵג חוּץ מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וג"ע וש"ד וְתֵרֵץ ר"ת דְּאֵין חַיָּבִין מִיתָה עַל בְּעִילַת מִצְרִי דְּרַחֲמָנָא אַפְקְרֵיהּ לְזַרְעֵהּ דְּמִצְרִי דִּכְתִיב (יְחֶזְקֵאל כג) וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם וּמַיְתִי רְאָיָה דְּפָרִיךְ בְּפֶ' בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה (שָׁם:) הָא אֶסְתֵּר פַּרְהֶסְיָא הֲוַאי וְלָא פָּרִיךְ וְהָא אֶסְתֵּר גִּלּוּי עֲרָיוֹת הָוְיָא מַשְׁמַע דְּמִשּׁוּם עֲרָיוֹת לָא הֲוָה מְחַיְּבָא וּמִתּוֹךְ כָּךְ הִתִּיר ר"ת לְבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵמִירָה וּבָא עָלֶיהָ עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְקַיְּמָהּ לְאוֹתוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּשֶׁנִּתְגַּיֵּר דְּלָא שַׁיָּךְ לְמֵימַר אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל בְּבִיאַת מִצְרִי דְּהָוְיָא כְּבִיאַת בְּהֵמָה וְאֵין נִרְאֶה לריב"ם דְּהָא ע"י בִּיאַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים נֶאֶסְרָה לְבַעְלָהּ כִּדְאָמַר הָכָא דְּאִיכָּא פְּרוּצוֹת וּבְפֶ' הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת כו: וְשָׁם) גַּבֵּי הָאִשָּׁה שֶׁנֶּחְבְּשָׁה בֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אָמְרִי' דִּבְרָצוֹן אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ וְאָמַר נָמֵי בִּמְגִלָּה (דַּף טו.) כַּאֲשֶׁר אָבַדְתִּי אָבָדְתִּי כַּאֲשֶׁר אָבַדְתִּי מִבֵּית אַבָּא אָבַדְתִּי מִמְּךָ אַלְמָא לְגַבֵּי בַּעֲלָהּ לָא חֲשִׁיבָא בְּעִילַת מִצְרִי כְּבִיאַת בְּהֵמָה וְהוּא הַדִּין לַבּוֹעֵל אע"ג דְּאֵין זְנוּת לִבְהֵמָה וְאֵין בִּיאַת בְּהֵמָה פּוֹסֶלֶת וְאוֹסֶרֶת כִּדְאָמְרִי' בְּפֶ' הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת נט:) בִּיאַת מִצְרִי הָוְיָא בִּיאָה וְכִי אַפְקְרֵיהּ רַחֲמָנָא לְזַרְעֵהּ הָנֵי מִלֵּי לְעִנְיַן דְּאֵין לוֹ חַיִּים וְזַרְעוֹ חָשׁוּב כְּזֶרַע בְּהֵמָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי פָּרִיךְ וְלִדְרוֹשׁ לְהוּ דְּאֹנֶס שְׁרֵי לְפִי שֶׁהָאִשָּׁה הִיא קַרְקַע עוֹלָם וְלֹא עָבְדָה מַעֲשֶׂה כִּדְמְשַׁנֵּי בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֶסְתֵּר קַרְקַע עוֹלָם הָיְתָה וְהָא דְּלָא פָּרֵיךְ הָתָם גִּלּוּי עֲרָיוֹת הָוְיָא דִּפְשִׁיטָא לֵהּ דְּאִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי קַרְקַע עוֹלָם הִיא וְאֵין לָהּ לִמְסֹר עַצְמָהּ אֲבָל לְעִנְיַן חִלּוּל הַשֵּׁם לֹא הָיָה נִרְאֶה לוֹ שֶׁיּוֹעִיל טַעַם דְּקַרְקַע עוֹלָם וּמְשַׁנֵּי קַרְקַע עוֹלָם הָיְתָה וַאֲפִלּוּ חִלּוּל הַשֵּׁם לֵיכָּא וּבְפֶרֶק מִצְוַת חֲלִיצָה (יְבָמוֹת קג. וְשָׁם) דְּפָרִיךְ גַּבֵּי יָעֵל וְהָא קָמִתְהַנְיָא מֵעֲבֵרָה וּמְשַׁנֵּי טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל צַדִּיקִים שֶׁהֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא וְלָא מְשַׁנֵּי קַרְקַע עוֹלָם הָיְתָה מִשּׁוּם דְּהָתָם לָא פָּרֵיךְ אַמַּאי לֹא מָסְרָה עַצְמָהּ דְּהָא לֹא הָיָה רוֹצֶה לַהֲמִיתָהּ דְּאַדְּרַבָּה הָיָה צָרִיךְ שֶׁתְּשַׁמְּרֵהוּ אֶלָּא הָכִי פֵּרוּשׁוֹ וְהָא מִתְהַנְיָא מֵעֲבֵרָה לָמָּה מְשַׁבְּחָהּ הַכָּתוּב מִנָּשִׁים בָּאֹהֶל תְּבֹרָךְ וְדָרְשִׁינַן בְּנָזִיר (דַּף כג: וְשָׁם) גְּדוֹלָה עֲבֵרָה לִשְׁמָהּ מִמִּצְוָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וּפָרִיךְ דְּיָעֵל נָמֵי הֲוָה עֲבֵרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ דְּהָא מִתְהַנְיָא וּמְשַׁנֵּי דְּלָא מִתְהַנְיָא מֵעֲבֵרָה וְעָשְׂתָה עֲבֵרָה לִשְׁמָהּ כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל: **וְלִדְרוֹשׁ** לְהוּ דְּאֹנֶס שְׁרֵי אֵין לְפָרֵשׁ דְּפָרִיךְ הָכִי לִדְרֹשׁ כו' דְּשׁוּב לֹא יְהֵא סַכָּנָה אֶלָּא אֹנֶס וְאַמַּאי קָאָמַר וּמִסַּכָּנָה וְאֵילָךְ דְּא"כ מַאי מְשַׁנֵּי מִשּׁוּם פְּרוּצוֹת דְּהָא אֲפִלּוּ לָא דָּרְשִׁינַן לְהוּ דְּאֹנֶס שָׁרֵי לָא מָסְרִי נַפְשַׁיְהוּ דַּוְקָא צְנוּעוֹת אָמְרִינַן דְּמָסְרִי נַפְשַׁיְהוּ וְעוֹד וְכִי מִשּׁוּם פְּרוּצוֹת יַנִּיחוּ לַהֲרֹג הַצְּנוּעוֹת אֶלָּא הָכִי פֵּרוּשׁוֹ וְלִדְרוֹשׁ לְהוּ דְּאֹנֶס שְׁרֵי וְכֵיוָן דְּלֵיכָּא סַכָּנָה אַמַּאי לֹא מִחוּ בְּיָדָם חֲכָמִים וּמְשַׁנֵּי מִשּׁוּם פְּרוּצוֹת לֹא מִחוּ בְּיָדָם אִי נָמֵי מִשּׁוּם כֹּהֲנוֹת: **תַּקָּנָה** דְּרַבָּנַן מִקַּמֵּי גְּזֵרָה לָא עָקְרִינַן כִּי פָּרֵיךְ לְעֵיל לְעָקְרוּהָ לָא מְשַׁנֵּי תַּקָּנָה דְּרַבָּנַן מִקַּמֵּי גְּזֵרָה כו' כִּדְמְשַׁנֵּי הָכָא מִשּׁוּם דִּלְעֵיל פָּרִיךְ וְלִעַקְרוּהָ וְיִקְבְּעוּ יוֹם אַחֵר כֵּיוָן דְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַעֲבִירָם עַל דָּת כְּשֶׁיִּקְבְּעוּ יוֹם אַחֵר לֹא יָחוּשׁוּ וְלָא מִעַקְּרָא תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן הוֹאִיל וִיהֵא יוֹם אֶחָד קָבוּעַ אֲבָל הָכָא פָּרֵיךְ וְלִעַקְרוּהָ וְלֹא יְהֵא שׁוּם יוֹם קָבוּעַ שֶׁאִם יִקְבְּעוּ יוֹם אָתֵי וּבָעֵיל בְּאוֹתוֹ יוֹם וּלְהָכִי מְשַׁנֵּי מִקַּמֵּי גְּזֵרָה לָא עָקְרִינַן תַּקָּנָה דְּרַבָּנַן שֶׁלֹּא יְהֵא שׁוּם יוֹם קָבוּעַ: **אִי** הָכִי בַּשְּׁלִישִׁי נָמֵי אָתֵי וּבָעֵל פִּי' אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא כִּדְמֵעִקָּרָא דְּאָמְרִי בְּתוּלָה שֶׁנִּשֵּׂאת בַּד' תֵּהָרֵג וְאֵינָן מִתְכַּוְּנִין אֶלָּא לְהַעֲבִירָם לֹא יָחוּשׁוּ אִם יַעֲשׂוּ בְּיוֹם ג' אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִשּׁוּם בְּעִילַת הַהֶגְמוֹן כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לַהֲנָאָתוֹ בַּשְּׁלִישִׁי נָמֵי אָתֵי וּבָעֵל: **וְתוּ** הָתָם בַּשְּׁלִישִׁי נָהֲגוּ וְאָמְרִינַן בְּפֶ' בָּתְרָא דְּתַעֲנִית (דַּף כו:) מַאן דְּאָמַר נָהֲגוּ אוֹרוּיֵי לָא מוֹרִינַן וְהָכָא בַּשֵּׁנִי מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה וּפִי' הַקּוּנְטְרֵס דְּפֵרֵשׁ נָהֲגוּ רֻבָּא דְּעָלְמָא וְהָכָא מֻתָּר יְחִידִי וְלָא גָּרְסִינַן לְכַתְּחִלָּה אֵינוֹ מְיֻשָּׁב: אִי דְּאָתֵי וְחָלֵיף לִיעַכֵּב. פ"ה חָלֵיף לְאַחַר ד' וְלִעַכֵּב עַד יוֹם ד' שֶׁל שַׁבָּת הַבָּא וְקָשֶׁה לר"י דְּאִם כֵּן מַאי מְשַׁנֵּי לָא צְרִיכָא דְּאָתֵי וְקָבַע אַכַּתִּי לְעַכֵּב חֹדֶשׁ אוֹ חָדְשַׁיִם עַד שֶׁיֵּלֵךְ עַל כֵּן נִרְאֶה לר"י שֶׁאִם יִתְעַכֵּב כָּל יוֹם ד' אֵין לוֹ לְעַכֵּב עַד יוֹם ד' אַחֵר אֶלָּא יִכְנֹס בַּג' וְהָכִי פָּרִיךְ אִי אָתֵי וַחֲלֵיף בַּד' גּוּפֵהּ לְעַכֵּב עַד דַּחֲלֵיף וּמְשַׁנֵּי דְּאָתֵי וְקָבַע כָּל יוֹם ד': **בַּשְּׁלִישִׁי** מִיהָא לִכְנֹס וְלָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּאָתֵי שַׂר הַצָּבָא בַּג' דא"כ יִכְנֹס בַּד': **אִסְפַּרְוָא** דִּידֵהּ בַּג' אָתָא אֵין לִתְמֹהַּ מִשּׁוּם סְעוּדָה עָקְרִינַן תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן ב' יָמִים וּמִשּׁוּם סַכָּנָה לָא עָקְרִינַן אֶלָּא יוֹם אֶחָד דִּבְעִילַת הֶגְמוֹן שְׁכִיחַ שֶׁרָגִיל לָבֹא וְלִבְעוֹל וְאִי עָקְרִינַן שְׁנֵי יָמִים אָתָא לְהִשְׁתַּכֵּחַ אֲבָל אֹנֶס שַׂר צָבָא אֵינוֹ אֶלָּא אַקְרַאי בְּעָלְמָא:

מסורת הש"ס

א תוספתא כתובות

וּבוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה וּפוֹרֵשׁ, וְנוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וְאַחַר כָּךְ נוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵילוּת. וְכָל אוֹתָן הַיָּמִים, הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים. וְאֵין מוֹנְעִין תַּכְשִׁיטִין מִן הַכַּלָּה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם. [א]וְדַוְקָא, אָבִיו שֶׁל חָתָן אוֹ אִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה, דְּלֵיכָּא אִינִישׁ דְּטָרַח לְהוּ. אֲבָל אִיפְּכָא — לָא. אָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנָּתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר, אֲבָל לֹא נָתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר — מִזְדַּבַּן. (א)אָמַר רָבָא: וּבִכְרַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר — מִזְדַּבַּן. אָמַר רַב פָּפָּא: וּבִכְפָר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר — לָא מִזְדַּבַּן. וְאֶלָּא דְּרַב חִסְדָּא הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? אָמַר רַב אָשֵׁי: כְּגוֹן מָתָא מַחְסֵיָא, דְּמַפְּקָא מִכְּרַךְ, וּמַפְּקָא מִכְּפַר. [ב]תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא: הֲרֵי שֶׁהָיָה פִּתּוֹ אֲפוּיָה וְטִבְחוֹ טָבוּחַ וְיֵינוֹ מָזוּג, וְנָתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר, וּמֵת אָבִיו שֶׁל חָתָן אוֹ אִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה — מַכְנִיסִין אֶת הַמֵּת לַחֶדֶר, וְאֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה לַחוּפָּה, וּבוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה וּפוֹרֵשׁ, וְנוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וְאַחַר כָּךְ נוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵילוּת. וְכָל אוֹתָן הַיָּמִים, הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְאִשְׁתּוֹ יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים. [ג]וְכֵן מִי שֶׁפֵּירְסָה אִשְׁתּוֹ נִדָּה — הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים. וְאֵין מוֹנְעִין תַּכְשִׁיטִין מִן הַכַּלָּה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִבְעוֹל, לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. [ד]אָמַר מָר: הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים, מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין אֲבֵילוּת בַּמּוֹעֵד, אֲבָל דְּבָרִים שֶׁל צִינְעָא — נוֹהֵג. [ה]דָּרֵשׁ רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא בָּעַל, אֲבָל בָּעַל — אִשְׁתּוֹ יְשֵׁנָה עִמּוֹ. [ו]וְהָא הָכָא, דִּבְבָעַל עָסְקִינַן, וְקָתָנֵי: הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים! כִּי קָאָמַר, אַפֵּירְסָה אִשְׁתּוֹ נִדָּה. הָא "וְכֵן" קָתָנֵי!

הָכִי

וּפוֹרֵשׁ וְיִקְבְּרוּ אֶת הַמֵּת מִיָּד דְּכֵיוָן דְּחָלָה עָלָיו חֲתֻנָּה הָוְיָא לְגַבֵּהּ כְּרֶגֶל וְלָא אָתְיָא אֲבֵלוּת וְחָיְלָא וְנוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה כו': וְכָל אוֹתָן הַיָּמִים שֶׁל יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וְשֶׁל אֲבֵלוּת: הוּא יָשֵׁן כו' וְאֵין מִתְיַחֲדִין זֶה עִם זֶה שֶׁמָּא יִבְעֹל וְאָבֵל אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה כִּדְיָלְפִינַן בְּאֵלּוּ מְגַלְּחִין (מו"ק דַּף טו:) וְאַף בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁהֵן כְּרֶגֶל נוֹהֵג הוּא אֲבֵלוּת שֶׁל דִּבְרֵי צִנְעָא דְּהַיְנוּ אִסּוּר תַּשְׁמִישׁ כִּדְלְקַמָּן: וְאֵין מוֹנְעִין בִּשְׁבִיל הָאֲבֵלוּת אֵין אוֹסְרִין עָלֶיהָ תַּכְשִׁיטֶיהָ שֶׁלֹּא תִתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם ואע"פ שֶׁהֵן יְמֵי אֲבֵלוּת לִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם וְכָל שֶׁכֵּן מִשְּׁלֹשִׁים וְאֵילָךְ: דְּלֵיכָּא אִינִישׁ דְּטָרַח אִם יַפְסִידוּ מַה שֶּׁהֵכִינוּ: שֶׁנָּתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר שׁוּב אֵינוֹ רָאוּי לְמָכְרוֹ בְּמָקוֹלִין: בִּכְרַךְ שְׁכִיחִי אִינָשֵׁי טוּבָא וְיֵשׁ קוֹפְצִים הַרְבֵּה: אֶלָּא דְּרַב חִסְדָּא דִּמְפַלֵּג בֵּין נָתַן לְלֹא נָתַן: הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ לֹא בִּכְרַךְ וְלֹא בִּכְפָר: דְּמַפְּקָא מִכְּרַךְ וּמַפְּקָא מִכְּפַר מוֹצְאָהּ מִכְּלַל כְּרַךְ וּמוֹצְאָהּ מִכְּלַל כְּפָר גְּדוֹלָה מִכְּפָר וּקְטַנָּה מִכְּרַךְ: תַּנְיָא כְּרַב חִסְדָּא דְּמוֹקֵי לָהּ בְּנָתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר: וְכֵן מִי שֶׁפֵּרְסָה אִשְׁתּוֹ נִדָּה בִּכְנִיסָתָהּ לַחֻפָּה: הוּא יָשֵׁן כו' וְאֵין נֶאֱמָנִין זֶה עִם זֶה: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ בֵּין יֵשׁ אֹנֶס בֵּין אֵין אוֹנֵס: לֹא יִבְעֹל בְּעִילָה רִאשׁוֹנָה: לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת כו' בְּלֵיל שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה חַבּוּרָה: וְלֹא בְּמוֹצַ"שׁ לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: מְסַיַּע לֵהּ הָא דְּקָתָנֵי דְּאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁהֵן לוֹ כְּרֶגֶל: שֶׁל צִנְעָא שֶׁאֵינוֹ נִכָּר לַבְּרִיּוֹת שֶׁהוּא אָבֵל בְּכָךְ: לֹא שָׁנוּ דְּאֵין נֶאֱמָנִין לְהִתְיַחֵד: אֶלָּא שֶׁלֹּא בָּעַל דְּתָקִיף לֵיהּ יִצְרֵהּ: דִּבְבַעַל עָסְקִינַן דְּקָתָנֵי בּוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה לִפְנֵי קְבוּרַת הַמֵּת: כִּי קָאָמַר רָבָא לֹא שָׁנוּ אַפֵּירְסָה אִשְׁתּוֹ נִדָּה קָאָמַר דְּכֵיוָן דְּנִדָּה חֲמוּרָה בַּעַל מְהֵימַן עֲלָהּ דְּלָא אָתֵי לְזִלְזוּלֵי בְּאִסּוּר כָּרֵת: הָא וְכֵן קָתָנֵי קס"ד אַכֻּלָּהּ מִלְּתָא דַּאֲבֵלוּת מְדַמֵּינַן לֵיהּ וּבַאֲבֵלוּת דְּבַעַל עָסְקִינַן:

בּוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה וּפוֹרֵשׁ קֹדֶם שֶׁיִּקָּבֵר הַמֵּת אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּקְבַּר לֹא כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ דְּבָרִים שֶׁל צִנְעָא נוֹהֵג וְדַיֵּק לָהּ מִדְּקָתָנֵי כָּל אוֹתָן הַיָּמִים הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים כו' מִיהוּ מֵרֵישָׁא דְּהָכָא לָא ה"מ לְמֵדַק דְּדַוְקָא כְּשֶׁהַמֵּת בַּחֶדֶר הוּא דְּשָׁרֵי בְּעִילַת מִצְוָה דְּמָצֵי לְדַחוּיֵי דְּבוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה הַיְנוּ אֲפִי' לְאַחַר שֶׁחָל עָלָיו אֲבֵלוּת אֲבָל קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א אַמַּאי לָא דַּיֵּק מִדְּקָתָנֵי וּפוֹרֵשׁ מִכְּלָל דְּנוֹהֵג דְּבָרִים שֶׁל צִנְעָא מִדְּלָא הִתִּיר אֶלָּא בְּעִילַת מִצְוָה דַּוְקָא ואור"י דהמ"ל פּוֹרֵשׁ מִשּׁוּם דַּם בְּתוּלִים כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶ' תִּינֹקֶת (נִדָּה דַּף סה:) אֲבָל מֵהוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים דַּיֵּק שַׁפִּיר דְּהָוֵי מִשּׁוּם אֲבֵלוּת דְּאִי מִשּׁוּם נִדּוּת כֵּיוָן דְּבָעֵיל אִשְׁתּוֹ יְשֵׁנָה עִמּוֹ כִּדְאָמַר רַב יוֹסֵף בְּסָמוּךְ וְעוֹד דְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים מַשְׁמַע דִּבְכוּלְּהוּ הָוֵי חַד טַעְמָא דְּהַיְנוּ מִשּׁוּם אֲבֵלוּת וְהַשְׁתָּא מְקִילִינַן טְפֵי בַּאֲנִינוּת דְּאוֹרָיְתָא מִבַּאֲבֵלוּת דְּרַבָּנָן מִדֵּי דַּהֲוָה אַנְּעִילַת סַנְדָּל וַעֲטִיפַת הָרֹאשׁ וּכְפִיַּת הַמִּטָּה:

בְּעִילַת מִצְוָה קָרֵי לָהּ בְּעִילַת מִצְוָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב כִּי בֹעֲלַיִךְ עוֹשַׂיִךְ וְאָמְרִי' (סַנְהֶדְרִין דַּף כב:) אֵין אִשָּׁה כּוֹרֶתֶת בְּרִית אֶלָּא לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּלִי וע"י כָּךְ מְדַבֵּק בָּהּ וּבָאִין לִידֵי פְּרִיָּה וּרְבִיָּה וּלְהָכִי קָרֵי לָהּ לִבְעִילָה רִאשׁוֹנָה בְּעִילַת מִצְוָה:

אֲבָל אִיפְּכָא לֹא וה"ה אִם אֲבֵלִים מֵחֲמַת שְׁאָר קְרוֹבִים תֵּמַהּ דְּאָמַר בפ"ג דְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף כג. וְשָׁם) מֵתָה אִשְׁתּוֹ אָסוּר לִשָּׂא עַד שֶׁיַּעַבְרוּ ג' רְגָלִים וְאִם אֵין לוֹ בָּנִים מֻתָּר לִשָּׂא לְאַלְתַּר מִשּׁוּם פְּרִיָּה וּרְבִיָּה הִנִּיחָה לוֹ בָּנִים קְטַנִּים מֻתָּר לִשָּׂא לְאַלְתַּר מִשּׁוּם פַּרְנָסָתָם וְהָכָא אָמַר אֲבָל אִיפְּכָא לָא וּמַשְׁמַע דִּבְאֵין לוֹ בָּנִים עָסְקִינַן מִדְּקָאָמַר דְּלֵיכָּא דְּטָרַח לְהוּ מַשְׁמַע דִּבְבָחוּר אַיְרֵי וי"ל דִּלְאַלְתַּר לָאו דַּוְקָא אֶלָּא כְּלוֹמַר מֻתָּר לְאַחַר ז' וּמִיהוּ לִבְעֹל אָסוּר עַד לְאַחַר ל' כִּדְמוֹכַח בָּתַר הָכִי בְּמַעֲשֶׂה שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַכֹּהֵן וְאָמַר לַאֲחוֹתָהּ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת צְאִי וּפַרְנְסִי בְּנֵי אֲחוֹתֵיךְ ואעפ"כ לֹא בָּא עָלֶיהָ עַד זְמַן מְרֻבֶּה מַאי זְמַן מְרֻבֶּה שְׁלֹשִׁים יוֹם מִכְּלָל דִּכְנָסָהּ תּוֹךְ ל' וְתוֹךְ שִׁבְעָה וַדַּאי אָסוּר כִּדְמוֹכַח הָכָא וּמַה שֶּׁאָמַר לָהּ בבה"ק לֹא הָיָה זֶה כְּנִיסָה אֶלָּא שִׁדּוּכִין בְּעָלְמָא וְנִרְאֶה לר"י דְּוַדַּאי אוֹתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים מֻתָּר לִשָּׂא תּוֹךְ ל' כִּדְמַשְׁמַע בְּעֻבְדָּא דְּיוֹסֵף הַכֹּהֵן אֲבָל אוֹתוֹ שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים כְּלָל אָסוּר לִשָּׂא עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים כֵּיוָן שֶׁאֵין יָכוֹל לִבְעֹל תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְכֵן מַשְׁמַע בְּמַס' שְׂמָחוֹת (פ"ז) דְּתַנְיָא בד"א כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים גְּדוֹלִים אֲבָל אֵין לוֹ בָּנִים אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים מֻתָּר לִשָּׂא אַחֶרֶת לְאַחַר ל' מַשְׁמַע דְּאָסוּר אֲפִי' לִשָּׂא תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים ואע"ג דְּיֵשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים מֻתָּר לִשָּׂא תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים מ"מ נָקַט אַחַר שְׁלֹשִׁים מִשּׁוּם אֵין לוֹ בָּנִים ור"ת ר"ל דִּבְאֵין לוֹ בָּנִים אֲפִי' לִבְעֹל שָׁרֵי תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים אַחַר ז' מִשּׁוּם פְּרִיָּה וּרְבִיָּה וְהַהִיא דִּשְׂמָחוֹת אֵינָהּ מִתְיַשֶּׁבֶת כְּפִי' וְנִרְאֶה דְּבְיֵשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים שָׁרֵי לִשָּׂא וַאֲפִי' אִם הִיא נָמֵי אֲבֵלָה מִפְּנֵי שֶׁמְּפַרְנֶסֶת בָּנָיו ואע"פ שֶׁאֶפְשָׁר בְּאַחֶרֶת כִּדְמוֹכַח בְּעֻבְדָּא דְּיוֹסֵף הַכֹּהֵן שֶׁהָיְתָה אֲבֵלָה מֵאֲחוֹתָהּ וּמִיהוּ אֵין כָּל כָּךְ רְאָיָה דְּשֶׁמָּא שָׁאנֵי הָתָם לְפִי שֶׁהִיא תְּרַחֵם עַל בְּנֵי אֲחוֹתָהּ יוֹתֵר מֵאַחֶרֶת ואע"ג דִּתְנַן בְּפֶרֶק הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מא. וְשָׁם) כָּל הַנָּשִׁים יִתְאָרְסוּ חוּץ מֵאַלְמָנָה מִפְּנֵי הָאִבּוּל וְלָא מְפַלֵּג מִידֵי מַשְׁמַע שֶׁאֲסוּרָה אֲפִי' לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים כְּשֶׁהִיא אֲבֵלָה הָתָם מִשּׁוּם דִּבְלָאו הָכִי אֲסוּרָה דִּצְרִיכָה לְהַמְתִּין ג' חֳדָשִׁים מִשּׁוּם הַבְחָנָה ואור"ת דַּאֲפִי' מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ יָכוֹל לִכְנֹס אַחַר ל' וְהָא דְּאָמְרִי' בְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף כב:) עַל כָּל הַמֵּתִים נִכְנָס לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה אַחַר ל' עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ אַחַר י"ב חֳדָשִׁים ה"מ בִּשְׁאָר שְׂמָחוֹת אֲבָל לִשָּׂא אִשָּׁה שֶׁהִיא מִצְוָה יְתֵרָה מֻתָּר וַאֲפִי' יֵשׁ לוֹ בָּנִים מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת י"א:ו') בַּבֹּקֶר זְרַע [אֶת] זַרְעֶךָ וְלָעֶרֶב אַל תַּנַּח יָדֶךָ וְהֵבִיא רְאָיָה מִדְּתַנְיָא סְתָם כָּל ל' יוֹם לְנִשּׂוּאִין וְלָא מְפַלֵּג בֵּין אָבִיו וְאִמּוֹ לִשְׁאָר קְרוֹבִים מַשְׁמַע דִּבְכוּלְּהוּ לְאַחַר ל' מֻתָּר וה"ר יוֹסֵף הֵבִיא רְאָיָה לִדְבָרָיו דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת שְׂמָחוֹת (פ"ט) בְּהֶדְיָא עַל כָּל הַמֵּתִים אָסוּר לֵילֵךְ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה עַד שֶׁיַּשְׁלִימוּ ל' יוֹם וְעַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ אָסוּר כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ אא"כ הָיָה שֶׁל מִצְוָה אַלְמָא שָׁרֵי בְּכָל מִשְׁתֶּה שֶׁל מִצְוָה וצ"ע אִי קָאֵי נָמֵי אַרֵישָׁא וְשָׁרֵי אֲפִי' תּוֹךְ ל' יוֹם:

כְּגוֹן מָתָא מְחַסְיָא תֵּמַהּ רַב חִסְדָּא מַאי דְּחָקֵהּ לְאוֹקוֹמֵי בְּנָתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר נוֹקְמָהּ בִּכְפָר אע"פ שֶׁלֹּא נָתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר וְיֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם דְּנִיחָא לֵיהּ לְרַב חִסְדָּא לְאוֹקְמָהּ בְּרוֹב עֲיָרוֹת שֶׁהֵן בֵּינוֹנִיּוֹת וה"ק כְּגוֹן מָתָא מְחַסְיָא וְרֹב עֲיָרוֹת ומש"ה נָקַט נָמֵי בְּבָרַיְתָא דְּמַיְתִי וְנָתַן מַיִם עַל גַּבֵּי בָּשָׂר מִשּׁוּם דְּאַיְּרֵי בְּרוֹב עֲיָרוֹת:

מְסַיַּע לֵהּ לְר' יוֹחָנָן כו' מוֹעֵד וְחָתָן מַשְׁוֶה אוֹתָן בכ"מ כְּהַהִיא דְּתַנְיָא בפ"ק דְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף ז: וְשָׁם) חָתָן שֶׁנּוֹלַד בּוֹ נֶגַע נוֹתְנִין לוֹ ז' יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה לוֹ וּלְאִצְטְלִיתוֹ וְלִכְסוּתוֹ וְכֵן בָּרֶגֶל נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמוֹת הָרֶגֶל:

אֲבָל דְּבָרִים שֶׁלֹּא צִנְעָא נוֹהֵג פֵּי' חוֹבָה לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלֹא רְשׁוּת מִדְּמַיְתֵי סִיַּעְתָּא מִן הַבָּרַיְתָא וא"ת רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף כֹּד.) דְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה בְּשַׁבָּת שֶׁל ז' יְמֵי אֲבֵלוּת רְשׁוּת תִּקְשֵׁי לְהוּ בָּרַיְתָא דְּהָכָא וְאֵין סְבָרָא לְחַלֵּק בֵּין מוֹעֵד לְשַׁבָּת וּמְקִלִּין בְּשַׁבָּת טְפֵי אֶלָּא נִרְאֶה לְר"י דְּרַב וּשְׁמוּאֵל מְפַלְּגֵי בֵּין חָתָן לְמוֹעֵד וְשַׁבָּת אֲבָל קָשֶׁה דְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים מַשְׁמַע אֲפִי' בְּשַׁבָּת וּפָסְקוּ ה"ג כְּר' יוֹחָנָן וּפֵרְשׁוּ אע"ג דְּקַיְמָא לָן כְּדִבְרֵי הַמֵּיקֵל בְּאָבֵל ה"מ בְּתַנָּאֵי אֲבָל בְּאָמוֹרָאֵי לֹא ואור"י דְּוַדַּאי נִרְאֶה דַּהֲלָכָה כְּר' יוֹחָנָן מִדְּאָמַר הַשַּׁ"ס הָכָא מְסַיַּע לֵהּ לְר' יוֹחָנָן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' אבל הל' ח, סמג עשין ב, טוש"ע יו"ד סי' שפג סעי' ב:

ב מיי' פי"א מהל' אבל הל' ח, סמג עשין ב, טוש"ע יו"ד סי' שפג סעי' ב:

ג מיי' פי"א מהל' אבל הל' ח, סמג עשין ב, טוש"ע יו"ד סי' שפא סעי' ו:

ד מיי' פי' מהל' אבל הל' ג, סמג עשין ב, טוש"ע יו"ד סי' שצט סעי' ב:

ה מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' א, סמג לאוין קכז, טוש"ע יו"ד סי' שפג סעי' ב:

ו מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' א, סמג לאוין קכז, טוש"ע יו"ד סי' שפג סעי' ב:

מסורת הש"ס

א עירובין עא.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כל ל' יום. ע' מג"א סי' תרי"ג ס"ק י"ב:

הָכִי קָאָמַר: וְכֵן מִי שֶׁפֵּירְסָה אִשְׁתּוֹ נִדָּה וְלֹא בָּעַל — הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים, וְאִשְׁתּוֹ יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים. לְמֵימְרָא דַּאֲבֵילוּת קִילָא לֵיהּ מִנִּדָּה? [א](א)וְהָאָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר חֲנִינָא אָמַר רַב הוּנָא: כָּל מְלָאכוֹת שֶׁאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ — נִדָּה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ, חוּץ מִמְּזִיגַת הַכּוֹס וְהַצָּעַת הַמִּטָּה, וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. וְאִלּוּ גַּבֵּי אֲבֵילוּת תַּנְיָא: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין אָדָם רַשַּׁאי לָכוֹף אֶת אִשְׁתּוֹ לִהְיוֹת כּוֹחֶלֶת וְלִהְיוֹת פּוֹקֶסֶת, בֶּאֱמֶת אָמְרוּ: מוֹזֶגֶת לוֹ הַכּוֹס, וּמַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה, וּמַרְחֶצֶת לוֹ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. לָא קַשְׁיָא: כָּאן — בַּאֲבֵילוּת דִּידֵיהּ, כָּאן — בַּאֲבֵילוּת דִּידַהּ. וְהָא אָבִיו שֶׁל חָתָן אוֹ אִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה קָתָנֵי! כִּי קָתָנֵי, אַשְּׁאָרָא. [ב]וּמִי שָׁאנֵי בֵּין אֲבֵילוּת דִּידֵיהּ לַאֲבֵילוּת דִּידַהּ? וְהָתַנְיָא: מִי שֶׁמֵּת חָמִיו אוֹ חֲמוֹתוֹ — אֵינוֹ יָכוֹל לָכוֹף אֶת אִשְׁתּוֹ לִהְיוֹת כּוֹחֶלֶת וְלִהְיוֹת פּוֹקֶסֶת, אֶלָּא כּוֹפֶה מִטָּתוֹ, וְנוֹהֵג עִמָּהּ אֲבֵילוּת. וְכֵן הִיא שֶׁמֵּת חָמִיהָ אוֹ חֲמוֹתָהּ — אֵינָהּ רַשָּׁאָה לִהְיוֹת כּוֹחֶלֶת וְלִהְיוֹת פּוֹקֶסֶת, אֶלָּא כּוֹפָה מִטָּתָהּ וְנוֹהֶגֶת עִמּוֹ אֲבֵילוּת. [ג]תְּנִי בַּאֲבֵילוּת דִּידֵיהּ: הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְאִשְׁתּוֹ יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים. הָא ״וְכֵן״ קָתָנֵי! כִּי קָתָנֵי, אַכִּיחוּל וְאַפִּירְכּוּס. וְהָא ״עִמּוֹ״ קָתָנֵי, מַאי לָאו עִמּוֹ בְּמִטָּה! לֹא, עִמּוֹ בַּבַּיִת. וּכְדַאֲמַר לֵיהּ רַב לְחִיָּיא בְּרֵיהּ: בְּאַפַּהּ נְהוֹג אֲבִילוּתָא, דְּלָא בְּאַפַּהּ לָא תִּנְהוֹג אֲבִילוּתָא. (ב)רַב אָשֵׁי אָמַר: מִי קְמַדְמֵית אֲבִילוּתָא דְּהָכָא לַאֲבִילוּתָא דְּעָלְמָא? אֲבִילוּתָא דְּעָלְמָא חֲמִיר, וְלָא אָתֵי לְזַלְזוּלֵי בֵּיהּ. אֲבֵילוּת דְּהָכָא, כֵּיוָן דְּאַקִּילוּ רַבָּנַן, אָתֵי לְזַלְזוּלֵי בֵּיהּ. מַאי קוּלָּא? אִילֵּימָא דְּקָתָנֵי בּוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה וּפוֹרֵשׁ — הָתָם מִשּׁוּם דְּלֹא חָל עָלָיו אֲבִילוּתָא, אִי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַד שֶׁיֵּצֵא מִפֶּתַח הַבַּיִת, אִי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַד שֶׁיִּסָּתֵם הַגּוֹלֵל. אֶלָּא דְּקָתָנֵי: נוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וְאַחַר כָּךְ נוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵילוּת. [ד]אָמַר מָר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִבְעוֹל, לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. בִּשְׁלָמָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מִשּׁוּם חַבּוּרָה. אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אַמַּאי לָא? אָמַר רַבִּי זֵירָא:

מִשּׁוּם

ה"ק כו' כְּלוֹמַר כִּי קָאָמַר וְכֵן אַהוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים קָאָמַר וּלְעוֹלָם הַךְ בְּשֶׁלֹּא בָּעַל קָאֵי: קִילָא לֵיהּ לַעֲבֹר עָלֶיהָ מִנִּדָּה דְּאַאֲבֵלוּת לָא מְהַימְנַת לֵיהּ וְאַנִּדָּה מְהַימְנַת לֵיהּ: מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ לְקַמָּן תָּנֵי לְהוּ בְּפֶרֶק אע"פ: חוּץ מִמְּזִיגַת הַכּוֹס לְהוֹשִׁיט לוֹ: וְהַצָּעַת הַמִּטָּה וְהַרְחָצַת פָּנָיו כו' שֶׁדֶּרֶךְ קֵרוּב וְחִבָּה הֵן וּבָאִין לִידֵי הֶרְגֵּל דָּבָר: אֵין אָדָם רַשַּׁאי לָכֹף אֶת אִשְׁתּוֹ בִּימֵי אֶבְלָהּ כְּשֶׁמֵּת אָבִיהָ אוֹ אִמָּהּ: פּוֹקֶסֶת מְעֻבֶּרֶת שְׂרַק עַל פָּנֶיהָ: מוֹזֶגֶת לוֹ וְלָא חָיְשִׁינַן לְהֶרְגֵּל דָּבָר אַלְמָא אֲבֵלוּת חֲמִירָא לֵיהּ: כָּאן בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ לְעוֹלָם אֲבֵלוּת קִילָא לֵיהּ מִנִּדָּה וְהָנֵי מַתְנִיתָא הָכִי מִתְרְצָן הָא דְּקָתָנֵי לְעֵיל הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים כו' בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ וְהַךְ דְּקָתָנֵי מוֹזֶגֶת לוֹ כו' בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ קָאֵי דְּקָתָנֵי אֵין אָדָם רַשַּׁאי לָכֹף כו' אַלְמָא בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ קָיְמִינַן שֶׁאֵינָהּ רוֹצָה לִכְחֹל וְלִפְקֹס וְהַיְנוּ טַעְמָא דְּמוֹזֶגֶת דְּאִם יִתְגַּבֵּר יִצְרוֹ עָלָיו כֵּיוָן דַּאֲבֵלוּת דִּדָה הוּא אֵינָהּ שׁוֹמַעַת לוֹ: וְהָא אָבִיו שֶׁל חָתָן כו' אַלְמָא בַּאֲבֵלוּת דִּדָה נָמֵי אַחְמִיר תַּנָּא דִּלְעֵיל: כִּי קָתָנֵי אִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה אַשְּׁאָרָא אַמַּכְנִיסִים הַמֵּת לְחֶדֶר אֲבָל הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים אַאֲבֵלוּת דְּחָתָן קָאֵי: וְנוֹהֶגֶת עִמּוֹ אֲבֵלוּת אַלְמָא מִדְּלָא קָתָנֵי בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים שְׁמַע מִנָּהּ חֲמִיר לֵיהּ וְלָא שְׁנֵי לָן: ה"ג תְּנִי בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ הוּא יָשֵׁן כו': הָכִי גָּרְסִינַן וְהָא עִמּוֹ קָתָנֵי מַאי לָאו עִמּוֹ בְּמִטָּה אַלְמָא אַאֲבֵלוּת דִּידֵהּ נָמֵי מְהֵימַן: לֹא עִמּוֹ בַּבַּיִת וְטַעְמָא לָאו מִשּׁוּם דִּמְהֵימַן נְקַט לָהּ אֶלָּא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּאֵין אֲבֵלוּתוֹ מֵטָל עָלֶיהָ אֶלָּא בְּפָנָיו מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ וְכֵן הוּא אֵין אֲבֵלוּתָהּ מֵטָל עָלָיו אֶלָּא לְפָנֶיהָ וְלִכְבוֹדָהּ: כִּדְאָמַר לָהּ רַב לְחִיָּא בְּרֵהּ כְּשֶׁמֵּת חָמִיו בְּאַפָּהּ נְהוֹג אֲבִילוּתָא כו': פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמוֹעֵד קָטָן: גּוֹלֵל זֶהוּ כִּסּוּי שֶׁל אֲרוֹן הַמֵּת:

וְהַצָּעַת הַמִּטָּה נִרְאֶה לר"י דְּהַצָּעַת הַמִּטָּה דְּהָכָא הַיְנוּ פְּרִיסַת סְדִינִין שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁל חִבָּה אֲבָל הַצָּעַת כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁאֵינָן דְּבָרִים שֶׁל חִבָּה שָׁרֵי לְנִדָּה וְהֵבִיא רְאָיָה מִדִּתְנַן בְּפֶ' אע"פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת נט:) הִכְנִיסָה לוֹ ג' שְׁפָחוֹת אֵינָהּ מַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה וְאֵינָהּ עוֹשָׂה בַּצֶּמֶר אַרְבַּע יוֹשֶׁבֶת בְּקָתֶדְרָא וְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא אע"פ שֶׁאָמְרוּ ד' יוֹשֶׁבֶת בְּקָתֶדְרָא אֲבָל מוֹזֶגֶת לוֹ כּוֹס וּמַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה וּמַרְחֶצֶת לוֹ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו וּפִי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּהָא דִּתְנָא ג' אֵינָהּ מַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה הַיְנוּ הַצָּעַת כָּרִים וּכְסָתוֹת דַּהֲוֵי דָּבָר שֶׁיֵּשׁ טֹרַח אֲבָל מַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה הַיְנוּ פְּרִיסַת סָדִין וּלְבָדִין דְּמִלֵּי דְּחִבָּה נִינְהוּ שֶׁתְּחַבֵּב עָלָיו וְאֵין בּוֹ טֹרַח וְהַהִיא הַצָּעָה שֶׁל חִבָּה נִרְאֶה דְּדַוְקָא אָסוּר וְכֵן מַשְׁמַע דְּמַזְכִּירָהּ בַּהֲדֵי מְזִיגַת כּוֹס וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו כִּי הָתָם מִיהוּ לִסְפָרִים דל"ג בַּמִּשְׁנָה אֶלָּא וְאֵינָהּ מַצַּעַת הַמִּטָּה ול"ג לוֹ וּבַגְּמָרָא גָּרְסִינַן לוֹ אֵין רְאָיָה מִשָּׁם שֶׁיְּהוּ תְּרֵי גַּוְנֵי הַצָּעָה דְּמַתְנִי' אַיְּרֵי בְּהַצָּעַת שְׁאָר מִטּוֹת וּבַגְּמָרָא אַיְּרֵי בְּהַצָּעַת מִטָּה לְבַעֲלָהּ לְבַדּוֹ: **פּוֹקֶסֶת** פ"ה מְעֻבֶּרֶת שְׂרַק עַל פָּנֶיהָ וְאֵין נִרְאֶה דְּאָמַר בפ"ב לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף יז.) לֹא שְׂרַק וְלֹא פִּרְכּוּס מַשְׁמַע דִּתְרֵי מִלֵּי נִינְהוּ דְּפוֹקֶסֶת דְּהָכָא הַיְנוּ פִּרְכּוּס כִּדְאָמְרִי' בְּסָמוּךְ כִּי קָתָנֵי אַכִּחוּל וְאַפִּרְכּוּס וּבְשִׁלְהֵי הַמַּצְנִיעַ (שַׁבָּת צה.) קָתָנֵי פּוֹקֶסֶת וּמַעֲבֶרֶת שְׂרַק עַל פָּנֶיהָ וּלְקַמָּן בפ"ב פ"ה פִּרְכּוּס קְלִיעַת שֵׂעָר וְקָשֶׁה לר"י דְּבְשִׁלְהֵי הַמַּצְנִיעַ (שַׁבָּת צד:) וְשֶׁקָּתְנֵי גֻּדַּלְתְּ וּפוֹקֶסֶת אֶלָּא נִרְאֶה דְּאֶחָד מִתִּקּוּנֵי נָשִׁים הוּא: **וּמִי** שָׁאנֵי בֵּין אֲבֵלוּת דִּידֵהּ לַאֲבֵלוּת דִּידַהּ תֵּמַהּ דִּבְלָאו מִלְּתָא דְּרַב יוֹסֵף הֲוֵי מָצֵי לְמִפְרַךְ בָּרַיְתוֹת אַהֲדָדֵי וְי"ל דְּאִי לָאו הֲוָה מִלְּתָא דְּרַב יוֹסֵף הֲוָה מְפַלְגִינַן בֵּין שְׁעַת חֻפָּה לְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת חֻפָּה דְּבִשְׁעַת חֻפָּה יִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ אע"ג דְּבַעַל אֲבָל לְרַב יוֹסֵף לָא מָצֵי לְפַלּוּגֵי בְּהָכִי דְּהָא בְּבַעַל חָשִׁיב לֵיהּ כְּאִשְׁתּוֹ יְשָׁנָה דְּאַפֵּי' בִּשְׁעַת חֻפָּה אִשְׁתּוֹ יְשָׁנָה עִמּוֹ בְּנִדָּה וּבַאֲבֵלוּת דִּידֵהּ וַאֲפִלּוּ הָכֵי בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ קָתָנֵי הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וּלְהָכִי פָּרִיךְ שַׁפִּיר וּלְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה דְּאִי לָאו דְּרַב יוֹסֵף לָא הֲוָה קָשֶׁה מִידֵי דְּעִמּוֹ וְעִמָּהּ דְּקָתָנֵי בְּבָרַיְתָא לָאו עִמּוֹ בְּמִטָּה אֶלָּא עִמָּהּ בְּבַיִת אֲבָל לְרַב יוֹסֵף דְּבַאֲבֵלוּת דִּידֵהּ אִשְׁתּוֹ יְשָׁנָה עִמּוֹ א"כ הָא דְּקָתָנֵי נוֹהֵג עִמָּהּ אֲבֵלוּת הַיְנוּ עִמָּהּ בְּמִטָּה דֻּומְיָא דְּהָכָא בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ הָוֵי עִמּוֹ בְּמִטָּה וְהָא דִּמְשַׁנֵּי תְּנִי בַּאֲבֵלוּת דִּידֵהּ הוּא יָשֵׁן אֵינוֹ מַגִּיהַּ הַבָּרַיְתָא אֶלָּא מְפָרֵשׁ דְּעִמּוֹ דְּקָתָנֵי בְּבָרַיְתָא דְּהָכִי הוּא וּפָרִיךְ וְהָא עִמּוֹ קָתָנֵי מַאי לָאו עִמּוֹ בְּמִטָּה פֵּי' דֻּומְיָא דְּעִמָּהּ וּמְשַׁנֵּי לֹא עִמּוֹ בְּבַיִת כדא"ל רַב כו': **עַד** שֶׁיִּסָּתֵם הַגּוֹלֵל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת פֵּי' רַשִׁ"י דְּגוֹלֵל הָוֵי כִּסּוּי אָרוֹן וְדוֹפֵק הַיְנוּ קְרָשִׁים שֶׁבְּצִדֵּי הָאָרוֹן וְנִקְרָא דּוֹפֵק עַל שֵׁם שֶׁהַגּוֹלֵל דּוֹפֵק עָלָיו וּכְעֵין זֶה פֵּי' בֶּעָרוּךְ וְקָשֶׁה לר"ת דְּאָמַר בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּתוֹ (בְּרָכוֹת יט: וְשָׁם) מְדַלְּגִין הַיְינוּ עַל גַּבֵּי אֲרוֹנוֹת וְאֵיךְ הָיוּ מְדַלְּגִין וַהֲלֹא הַגּוֹלֵל וְהַדּוֹפֵק מְטַמֵּא בְּאֹהֶל כִּדְאָמְרִינַן בְּהָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין קכו: וְשָׁם) וְעוֹד דִּבְפֶרֶק בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה (חֻלִּין עב:) דָּרֵישׁ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה לְרַבּוֹת גּוֹלֵל וְדוֹפֵק וּלְפֵ"ה הֲלֹא אָרוֹן אֵינוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְאוֹמֵר ה"ר דָּוִד מִנְּצִינְבּוּרְק כִּי לפרש"י [דָּרֵישׁ] לְרַבּוֹת גּוֹלֵל וְדוֹפֵק שֶׁפֵּרֵשׁ דְּלָא מְרַבֵּינַן מֵעַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה דִּמְטַמֵּא אֶלָּא כְּשֶׁפֵּרֵשׁ אֲבָל בְּעוֹד שֶׁהוּא טָמוּן בָּטֵל אַגַּב קַרְקַע וְלֹא מְטַמֵּא בְּאֹהֶל וְהַשְׁתָּא אָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר הַהִיא דִּמְדַלְּגִים הַיְינוּ עַל גַּבֵּי אֲרוֹנוֹת וְעוֹד י"מ אע"ג דְּגוֹלֵל מְטַמֵּא בְּאֹהֶל מ"מ יְכוֹלִין לְדַלֵּג וּלְטַמְּאוֹת עַצְמָם בְּגוֹלֵל דְּתַנְיָא בְּמַס' שְׂמָחוֹת (פ"ד) כָּל טֻמְאָה שֶׁאֵין נָזִיר מְגַלֵּחַ עָלֶיהָ אֵין כֹּהֵן מֻזְהָר עָלֶיהָ וְאר"ת דִּמְשַׁבֶּשֶׁת הִיא דְּהָא רְבִיעִית דָּם אֵין נָזִיר מְגַלֵּחַ עָלֶיהָ כִּדְתְנַן בְּנָזִיר (דַּף נד. וְשָׁם) וְכֹהֵן מֻזְהָר עָלֶיהָ וְעוֹד הִקְשָׁה דְּתַנְיָא בְּעֵירוּבִין (דַּף טו:) כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ לֹא גּוֹלֵל לְקֶבֶר כו' וּלְפֵ"ה וְכִי דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת כִּסּוּי אָרוֹן מִבַּעֲלֵי חַיִּים וְיֵשׁ לוֹמַר אע"ג דְּאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת כִּסּוּי אָרוֹן מִבַּעֲלֵי חַיִּים מִכָּל מָקוֹם כַּמָּה דְּבָרִים אַשְׁכְּחַן דְּלָא שְׁכִיחַ וּמַיְּרֵי בָּהֶן הַשַּׁ"ס לִדְרוֹשׁ וּלְקַבֵּל שָׂכָר כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הַמַּקְשָׁה (חֻלִּין ע.) בְּלָעַתּוּ חֻלְדָּה וְהוֹצִיאַתּוּ וְהִכְנִיסַתּוּ וֶהֱקִיאַתּוּ וְיָצָא מֵאֵלָיו מַהוּ הִדְבִּיק שְׁנֵי רְחָמִים וְיָצָא מִזֶּה לָזֶה מַהוּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָבֹא לְעוֹלָם ור"ת מְפָרֵשׁ דְּגוֹלֵל הַיְנוּ מַצֵּבָה שֶׁהִיא אֶבֶן גְּדוֹלָה וּלְשׁוֹן גּוֹלֵל שַׁיָּךְ עַל הָאֶבֶן כְּדִכְתִיב וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן (בְּרֵאשִׁית כט) וְדוֹפֵק הֵן שְׁתֵּי אֲבָנִים אַחַת לְרֹאשָׁהּ וְאַחַת לְרַגְלָהּ שֶׁל מַצֵּבָה וּפְעָמִים כְּשֶׁאֵין הַמַּצֵּבָה מְזֻמֶּנֶת מַעֲמִידִין שָׁם בְּהֵמָה אוֹ דָּבָר אַחֵר לְסִימָן וּבְהַהִיא דִּמְדַלְּגִין לֹא הָיָה שָׁם מַצֵּבָה וּמֵחֲמַת הַמֵּת לֹא הָיוּ מִטַּמְּאִין דְּרֹב אֲרוֹנוֹת יֵשׁ בָּהֶן פּוֹתֵחַ טֶפַח וְלֹא תִּקְשֶׁה לְר' יְהוֹשֻׁעַ מֵאֵימַת חָל אֲבֵלוּת כְּשֶׁאֵין שָׁם מַצֵּבָה דִּי"ל דְּכִי מְהַדְּרִי אַפַּיְהוּ דְּקוֹבְרִין כִּדְאָמְרִינַן בְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף כב.) דְּהָנְהוּ דְּלָא אָזְלֵי בָּתַר שָׁכְבָא מִכִּי מְהַדְּרִי אַפַּיְהוּ וְקָשֶׁה לר"י עַל פֵּרוּשׁ רַבֵּינוּ תָּם דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּאֹהָלוֹת בְּפֶרֶק ד' אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה טְפָחִים שֶׁעֲשָׂאָן גּוֹלֵל לְקֶבֶר הַמַּאֲהִיל עַל גַּבֵּי שְׁתֵּיהֶם טָמֵא נִטְּלָה אַחַת מֵהֶן הַמַּאֲהִיל עַל גַּבֵּי הַשְּׁנִיָּה טָהוֹר מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַטֻּמְאָה דֶּרֶךְ שֶׁיֵּצֵא מָה שַׁיָּךְ דֶּרֶךְ שֶׁיֵּצֵא לפר"ת וּבַתּוֹסֶפְתָּא דְּאֹהָלוֹת ספ"ג תַּנְיָא מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁמֵּת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח וְלֹא רָצוּ לְקָבְרוֹ וְנִכְנְסוּ הַנָּשִׁים וְקָשְׁרוּ הַחֶבֶל בְּגוֹלֵל מָשְׁכוּ הָאֲנָשִׁים מִבַּחוּץ וּקְבָרוּהוּ הַנָּשִׁים וְהָלְכוּ הָאֲנָשִׁים וְעָשׂוּ פִּסְחֵיהֶן לָעֶרֶב מַשְׁמַע שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין הַנָּשִׁים לְקָבְרוֹ עַד שֶׁמָּשְׁכוּ הָאֲנָשִׁים מִבַּחוּץ אֶת הַגּוֹלֵל וְאִם הַגּוֹלֵל הָוְיָא מַצֵּבָה לָמָּה לֹא קְבָרוּהוּ בְּלֹא מַצֵּבָה עַד אַחַר הַפֶּסַח אֶלָּא וַדַּאי הוּא כִּסּוּי אָרוֹן כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס וּלְפִי שֶׁהָיָה שֶׁל אֶבֶן הָיָה כָּבֵד כָּל כָּךְ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יט, סמג לאוין קיא, סמג עשין ב, טוש״ע יו״ד סי׳ שפג סעי׳ א:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ אבל הל׳ ה, טוש״ע יו״ד סי׳ שפא סעי׳ ו:

ג מיי׳ פב׳ מהל׳ אבל הל׳ ה, סמג עשין ב, טוש״ע יו״ד סי׳ שעד סעי׳ ו:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ סד סעי׳ ג:

מסורת הש״ס

א לקמן צו.; מועד קטן כ:; לקמן סא.

ב ביצה לה:

גליון הש״ס

גמ' אבילותא דעלמא חמיר. ע' סוטה ז ע"א תוס' ד"ה אמר:

מִשּׁוּם חֶשְׁבּוֹנוֹת. [א(א)]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְחֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה מִי אֲסִירִי? וְהָא רַב חִסְדָּא וְרַב הַמְנוּנָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה מוּתָּר לְחַשְּׁבָן בְּשַׁבָּת! וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: פּוֹסְקִין צְדָקָה לַעֲנִיִּים בְּשַׁבָּת! וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוֹלְכִין לְבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידֵי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְפַקְּחִין פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ בְּשַׁבָּת. [ב]וְאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הוֹלְכִין לְטֵרַטְיָּיאוֹת וּלְקִרְקְיָּיאוֹת לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים בְּשַׁבָּת. וְתָנָא דְּבֵי מְנַשְּׁיָא: מְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוֹקֶת לֵיאָרֵס בְּשַׁבָּת, וְעַל הַתִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אוּמָּנוּת. אֶלָּא, אָמַר רַבִּי זֵירָא: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִשְׁחוֹט בֶּן עוֹף. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת יִדָּחֶה, גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִשְׁחוֹט בֶּן עוֹף! הָתָם דִּלְנַפְשֵׁיהּ — לָא טְרִיד, הָכָא דְּלַאֲחֵרִים — טְרִיד. אִי נָמֵי: הָתָם אִית לֵיהּ רַוְוחָא, הָכָא לֵית לֵיהּ רַוְוחָא. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, עֶרֶב שַׁבָּת נָמֵי — גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִשְׁחוֹט בֶּן עוֹף. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בָּרְבִיעִי וְנִבְעֶלֶת בָּרְבִיעִי, וְלָא חָיְישִׁינַן לְאִיקָּרוֹרֵי דַעְתָּא, אוֹ דִלְמָא: בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בָּרְבִיעִי וְנִבְעֶלֶת בַּחֲמִישִׁי, דְּחָיְישִׁינַן לְאִיקָּרוֹרֵי דַעְתָּא. [ג]תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי בַּר קַפָּרָא: בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בָּרְבִיעִי וְנִבְעֶלֶת בַּחֲמִישִׁי, הוֹאִיל וְנֶאֶמְרָה בּוֹ בְּרָכָה לַדָּגִים. אַלְמָנָה נִשֵּׂאת בַּחֲמִישִׁי וְנִבְעֶלֶת בַּשִּׁשִּׁי — הוֹאִיל וְנֶאֶמְרָה בּוֹ בְּרָכָה לָאָדָם. טַעְמָא מִשּׁוּם בְּרָכָה, אֲבָל מִשּׁוּם אִיקָּרוֹרֵי דַעְתָּא — לָא חָיְישִׁינַן. אִי הָכִי, אַלְמָנָה נָמֵי תִּיבָּעֵל בַּחֲמִישִׁי, הוֹאִיל וְנֶאֶמְרָה בּוֹ בְּרָכָה לַדָּגִים! בְּרָכָה דְּאָדָם עֲדִיפָא לֵיהּ. [ד]וְאִי נָמֵי: מִשּׁוּם שָׁקְדוּ. דְּתַנְיָא: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אַלְמָנָה נִשֵּׂאת בַּחֲמִישִׁי וְנִבְעֶלֶת בַּשִּׁשִּׁי? שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר תִּיבָּעֵל בַּחֲמִישִׁי, לְמָחָר מַשְׁכִּים לְאוּמָּנוּתוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. שָׁקְדוּ חֲכָמִים עַל תַּקָּנַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּהֵא שָׂמֵחַ עִמָּהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים: חֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת, וְעֶרֶב שַׁבָּת, וְשַׁבָּת. מַאי אִיכָּא בֵּין "בְּרָכָה" לְ"שָׁקְדוּ"? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ אָדָם בָּטֵל. אִי נָמֵי: יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: גְּדוֹלִים מַעֲשֵׂה צַדִּיקִים יוֹתֵר מִמַּעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, דְּאִילּוּ בְּמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ כְּתִיב: "אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם", וְאִלּוּ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים כְּתִיב: "מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה׳ מִקְּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ". הֵשִׁיב בַּבְלִי אֶחָד, וְרַבִּי חִיָּיא שְׁמוֹ: "וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ"! "יָדוֹ" כְּתִיב. וְהָכְתִיב "יָצָרוּ"! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: יָצְרוּ אֶצְבְּעוֹתָיו, כְּדִכְתִיב: "כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעוֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה". מֵיתִיבִי: "הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ"! הָכִי קָאָמַר: מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים מִי מַגִּיד — הָרָקִיעַ, וּמַאי נִיהוּ — מָטָר. דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא, מַאי דִּכְתִיב: "וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֵנֶךָ". אַל תִּקְרֵי "אֲזֵנֶךָ", אֶלָּא "עַל אָזְנֶךָ" — שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן,

יַנִּיחַ

מִשּׁוּם חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁאִם יִכְנֹס לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת יַעֲשֶׂה סְעוּדָה בַּלַּיְלָה וְיַחְשֹׁב בְּשַׁבָּת מַהוּ צָרִיךְ לְהוֹצִיא וּכְתִיב וְדַבֵּר דָּבָר (יְשַׁעְיָהוּ נח): מְפַקְּחִים מוֹצִיאִין לָאוֹר: פִּקּוּחַ פּוּשְׁקוּנבּרמ"שׁ בְּלַעַז: טַרְטִיאוֹת פַּלְטִי מְלָכִים וְשִׁלְטוֹנִים: לְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת מִצְוָה הוּא דִּכְתִיב (קֹהֶלֶת ט':ט') רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ לִמּוּד אֻמָּנוּת שֶׁתִּחְיֶה הֵימֶנּוּ עִם הַתּוֹרָה וְאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (דַּף כט.) שֶׁאָבִיו חַיָּב לְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת: שֶׁמָּא יִשְׁחֹט בֶּן עוֹף בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ מוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁיְּהֵא טָרוּד וְיִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת: שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת שֶׁצְּרִיכִין לְהַרְבּוֹת בִּסְעוּדָה אַחַר הַשַּׁבָּת שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם כִּפּוּרִים: יִדָּחֶה לִשְׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת שֶׁמָּא יִשְׁחֹט בֶּן עוֹף לְצֹרֶךְ סְעוּדַת מָחָר: אִית לֵהּ רַוְחָא לִשְׁחֹט בַּלַּיְלָה שֶׁהַסְּעוּדָה אֵינָהּ עַד לְמָחָר: הָכָא לֵית לֵהּ רַוְחָא שֶׁהַסְּעוּדָה בַּלַּיְלָה אַחַר הַשַּׁבָּת מִשֶּׁחֲשֵׁכָה מִיָּד: וְלָא חָיְשִׁינַן לְאִקָּרוֹרֵי דַעְתָּא אִם לֹא יִמְצָא לָהּ בְּתוּלִים לָא חָיְשִׁינַן שֶׁיִּתְקָרֵר כַּעֲסוֹ בְּהַאי פִּרְתָּא: וְנִבְעֶלֶת בַּחֲמִישִׁי מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ בָּרְבִיעִי וְתִכָּנֵס לֵיל חֲמִישִׁי: בְּרָכָה לַדָּגִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הַמַּיִם כו' (בְּרֵאשִׁית א':כ"ב): הוֹאִיל וְנֶאֶמְרָה בּוֹ בְּרָכָה לָאָדָם פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ (שָׁם): טַעְמָא מִשּׁוּם בְּרָכָה אֲבָל מַאן דְּלָא קָפֵיד אַבְּרָכָה מִשּׁוּם אִקָּרוֹרֵי דַעְתָּא לָא חָיְשִׁינַן מִשּׁוּם הַאי פִּרְתָּא: בְּרָכָה דְאָדָם עֲדִיפָא לֵהּ וּמִיהוּ בַּשִּׁשִּׁי לֹא תִּנָּשֵׂא בְּתוּלָה דְּבִזְמַן אָרֹךְ עַד שֵׁנִי בְּשַׁבָּת דְּאָתוּ דַּיָּנֵי חָיְשִׁינַן לְאִקָּרוֹרֵי אֲבָל מֵרְבִיעִי עַד חֲמִישִׁי לָא חָיְשִׁינַן: לְמָחָר מַשְׁכִּים לְאֻמָּנוּתוֹ וְהוֹלֵךְ שֶׁאֵין מִשְׁתֶּה אַלְמוֹן בְּאַלְמָנָה אֶלָּא יוֹם אֶחָד כִּדְלְקַמָּן בְּפִרְקִין (כְּתֻבּוֹת דַּף ז.): חֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת יוֹם חֻפָּה: וְשִׁשִּׁי בְּשַׁבָּת חִבַּת בִּיאָה: אָדָם בָּטֵל לְמ"ד בְּרָכָה דְּאָדָם עֲדִיפָא אַף זוֹ תִּבָּעֵל בַּשִּׁשִּׁי לְמ"ד מִשּׁוּם שָׁקְדוּ נִבְעֶלֶת בַּחֲמִישִׁי דְּהָא לֹא יַשְׁכִּים לְאוּמַנְתּוֹ: גְּדוֹלִים מַעֲשֵׂה צַדִּיקִים מִמַּעֲשֵׂה יְצִירַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ וּמִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא נְקַט לָהּ דְּאַיְּרֵי לְעֵיל בָּאַגָּדָה: אַף יָדִי חֲדָא יָד: מְקַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה יְדֵי צַדִּיקִים הוּא: הָכִי קָאָמַר הַאי וּמַעֲשֵׂה יָדָיו בְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים כְּתִיב שֶׁקְּרוּיִן מַעֲשֶׂה שֶׁלָּהֶם מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל הקב"ה וה"ק וּמַעֲשֵׂה יָדָיו דְּהוּא מַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים מַגִּיד הָרָקִיעַ שֶׁהָרָקִיעַ מֵעִיד עֲלֵיהֶם לַבְּרִיּוֹת שֶׁהֵם צַדִּיקִים שֶׁמִּתְפַּלְּלִין עַל הַגְּשָׁמִים וּמָטָר יוֹרֵד: יָתֵד קבילי"י בְּלַעַ"ז:

שֶׁמָּא יִשְׁחֹט בֶּן עוֹף יֵשׁ גּוֹרְסִים בּוֹ עוֹף אע"ג דְּשַׁבָּת לְשׁוֹן נְקֵבָה הִיא דִּכְתִיב (שְׁמוֹת ל"א:י"ד) מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת ה"נ הָוֵי לְשׁוֹן זָכָר כָּל הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה (שָׁם לה) שׁוֹמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ (יְשַׁעְיָהוּ נ"ו:ב') וְשַׁפִּיר גָּרְסִינַן נָמֵי בֶּן עוֹף דְּדֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִשְׁחֹט הָרַכִּין וְהַקְּטַנִּים כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא ה':ז') שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וּבְפֶרֶק קַמָּא דְקִדּוּשִׁין (דַּף לו: וְשָׁם) אָתְיָא מִבֶּן עוֹף מָה לְבֶן צֹאן שֶׁכֵּן קָבַע לוֹ כו': **אֶלָּא** מֵעַתָּה יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי כו' תֵּמַהּ אַמַּאי נָקַט יוֹם כִּפּוּרִים דְּלָא הָוֵי אֶלָּא לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי כִּדְתְנַן (חֻלִּין דַּף פג.) בַּד' פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ אִמָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחֹט כו' וּכְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַף עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּגָּלִיל אַמַּאי לָא נָקַט חַד מד' פְּרָקִים דַּהֲוֵי לכ"ע וי"ל דִּבְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים הָיוּ רְגִילִין לְהַרְבּוֹת בְּעוֹפוֹת וּבְדָגִים כִּדְמַשְׁמַע בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה (פי"א) גַּבֵּי הַהוּא חַיָּטָא דִּזְבַן נוּנָא כו' מִשּׁוּם דַּהֲוֵי יוֹם סְלִיחָה וְכַפָּרָה וּבְהָנְהוּ ד' פְּרָקִים הָיוּ מַרְבִּים בִּבְהֵמוֹת דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יִשְׁחֹט: **אִי** הָכִי אַלְמָנָה נָמֵי תִּבָּעֵל בַּחֲמִישִׁי פִּי' בִּשְׁלָמָא אִי הֲוָה תָּנֵי בַּבָּרַיְתָא דִּבְתוּלָה נִבְעֶלֶת בַּחֲמִישִׁי מִשּׁוּם אִקָּרוֹרֵי דַּעְתָּא כִּדְקָמִבַּעְיָא לָן וְלֹא מִשּׁוּם בְּרָכָה לְדָגִים דְּלָא חֲשִׁיבָא הֲוֵי נִיחָא לָן בְּאַלְמָנָה דְּנִבְעֶלֶת בַּשִּׁשִּׁי מִשּׁוּם בְּרָכָה אֲבָל הַשְׁתָּא דְּטַעֲמָא דִּבְתוּלָה מִשּׁוּם בְּרָכָה אַלְמָנָה נָמֵי תִּבָּעֵל בַּחֲמִישִׁי: **אִי** נָמֵי מִשּׁוּם שָׁקְדוּ וא"ת וְהֵיכִי מָצֵי לְמֵימַר מִשּׁוּם שָׁקְדוּ הָא בַּבָּרַיְתָא קָתָנֵי בְּהֶדְיָא מִשּׁוּם בְּרָכָה וי"ל דִּלְהַאי שִׁנּוּיָא הֲוֵי פֵּרוּשׁ הַבָּרַיְתָא הָכִי אַלְמָנָה נִשֵּׂאת בַּחֲמִישִׁי וְנִבְעֶלֶת בַּשִּׁשִּׁי פִּי' מִשּׁוּם שָׁקְדוּ כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּבָרַיְתָא אַחֶרֶת וא"ת מִשּׁוּם בְּרָכָה דְּדָגִים הָיָה לָהֶם לְהַנִּיחַ תַּקָּנַת שָׁקְדוּ לֹא חָשׁוּ לְכָךְ הוֹאִיל וּבַשִּׁשִּׁי נָמֵי נֶאֶמְרָה בְּרָכָה לָאָדָם: **מַאי** אִכָּא בֵּין בְּרָכָה לְשָׁקְדוּ אע"ג דְּמִשּׁוּם בְּרָכָה לָא מִקְרֵי עֲבַרְיָנָא מִכָּל מָקוֹם בָּעֵי לָמָּה לִי טַעְמָא דִּבְרָכָה אִי נָמֵי בָּעֵי מַאי אִיכָּא בֵּין לִשָּׁנָא דִּמְשַׁנֵּי בְּרָכָה דְאָדָם עֲדִיפָא לֵהּ וּבֵין לִשָּׁנָא דְּאִי נָמֵי מִשּׁוּם שָׁקְדוּ וּמְשַׁנֵּי דְּאִיכָּא בֵּינַיְהוּ אָדָם בָּטֵל אִי נָמֵי י"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת כו' דִּלְלִשָּׁנָא דְּטַעֲמָא דְּבָרַיְתָא מִשּׁוּם שָׁקְדוּ וְלֹא מִשּׁוּם בְּרָכָה הָכָא דְּלֵיכָּא שָׁקְדוּ נִבְעֶלֶת אִם יִרְצֶה בַּחֲמִישִׁי אֲבָל לְלִשָּׁנָא קַמָּא דְּטַעְמָא דְּבָרַיְתָא מִשּׁוּם בְּרָכָה כִּדְמַשְׁמַע פְּשָׁטָא דְּבָרַיְתָא אֲפִילּוּ בְּאָדָם בָּטֵל אוֹ בי"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת דְּלֵיכָּא מִשּׁוּם שָׁקְדוּ מִכָּל מָקוֹם מִשּׁוּם בְּרָכָה תִּבָּעֵל בַּשִּׁשִּׁי וַאֲפִלּוּ לְהַאי לִשָּׁנָא אִי לָאו שֶׁתִּקְּנוּ מִשּׁוּם שָׁקְדוּ מִשּׁוּם בְּרָכָה לְחוּדָהּ לֹא הָיוּ קוֹבְעִים יוֹם כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל גַּבֵּי וְתִנָּשֵׂא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת: **דְּאִלּוּ** בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ כְּתִיב אַף יָדִי וְגוֹ' דְּמַשְׁמַע חֲדָא אע"ג דִּמְסַיֵּם קְרָא וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמַיִם וְאָמַר בִּשְׁלְהֵי הַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת לו: וְשָׁם) דְּיָד הַיְנוּ שְׂמֹאל א"כ תַּרְתֵּי כְּתִיב מ"מ בְּחַד מַעֲשֶׂה לֵיכָּא אֶלָּא חַד אֲבָל בְּמַעֲשֵׂה צַדִּיקִים בְּחַד מַעֲשֶׂה כְּמוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּתִיב תַּרְתֵּי יָדַיִם:

מסורת הש״ס

א שבת קנ.

תורה אור השלם

וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל־הָאָרֶץ [בראשית א, כח]

וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרֶב בָּאָרֶץ [בראשית א, כב]

אַף־יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם קֹרֵא אֲנִי אֲלֵיהֶם יַעַמְדוּ יַחְדָּו [ישעיהו מח, יג]

תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְהוָה מִקְּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ [שמות טו, יז]

אֲשֶׁר־לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ [תהילים צה, ה]

כִּי־אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה [תהילים ח, ד]

הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ [תהילים יט, ב]

וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֲזֵנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צֵאָתֶךָ [דברים כג, יד]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ד מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ שו סעי׳ ו:

ב מיי׳ פכ״ד מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ שו סעי׳ ו:

ג טור אה״ע סי׳ סד:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ יב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סד סעי׳ ג:

(א)יַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ בְּאָזְנָיו. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִפְּנֵי מָה אֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁל אָדָם דּוֹמוֹת לִיתֵידוֹת? מַאי טַעְמָא? אִילֵּימָא מִשּׁוּם דִּמְחַלְּקָן, כָּל חֲדָא וַחֲדָא לְמִילְּתֵיהּ עֲבִידָא. דְּאָמַר מָר: זוֹ זֶרֶת. זוֹ קְמִיצָה. זוֹ אַמָּה. זוֹ אֶצְבַּע. זֶה גּוּדָל. אֶלָּא: מַה טַּעַם מְשׁוּפּוֹת כִּיתֵידוֹת — שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יַנִּיחַ אֶצְבְּעוֹתָיו בְּאָזְנָיו. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מִפְּנֵי מָה אוֹזֶן כּוּלָּהּ קָשָׁה וְהָאַלְיָה רַכָּה? שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יָכוֹף אַלְיָה לְתוֹכָהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: אַל יַשְׁמִיעַ אָדָם לְאָזְנָיו דְּבָרִים בְּטֵלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְווֹת תְּחִלָּה לְאֵיבָרִים. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לִבְעוֹל בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. דָּם מִיפְקָד פְּקִיד, אוֹ חַבּוּרֵי מִיחַבַּר? וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר דָּם מִיפְקָד פְּקִיד: לַדָּם הוּא צָרִיךְ, וּשְׁרֵי. אוֹ דִּלְמָא לַפֶּתַח הוּא צָרִיךְ, וַאֲסִיר. (ב)וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר לַדָּם הוּא צָרִיךְ, וּפֶתַח מִמֵּילָא קָאָתֵי — הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין מוּתָּר, אוֹ הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין אָסוּר? וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה — מְקַלְקֵל הוּא אֵצֶל הַפֶּתַח, אוֹ מְתַקֵּן הוּא אֵצֶל הַפֶּתַח? אִיכָּא דְּאָמְרִי: וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר דָּם חַבּוּרֵי מִיחַבַּר — לַדָּם הוּא צָרִיךְ, וְאָסוּר, אוֹ דִּלְמָא לַהֲנָאַת עַצְמוֹ הוּא צָרִיךְ, וְשָׁרֵי? וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר לַהֲנָאַת עַצְמוֹ הוּא צָרִיךְ, וְדָם מִמֵּילָא קָאָתֵי — הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹ הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה — מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה אוֹ מְתַקֵּן בְּחַבּוּרָה הוּא? וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה הוּא — בִּמְקַלְקֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה,

אוֹ

יַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ שֶׁהִיא שְׁפוּיָה כְּיָתֵד: מ"ט כְּלוֹמַר בְּמַאי דּוֹמוֹת כִּיתֵדוֹת: אִי נֵימָא דִּמְחַלְּקָן שֶׁמְּחֻלָּקוֹת זוֹ מִזּוֹ וְאֵינָן מְחֻבָּרוֹת יַחַד: חֲדָא חֲדָא לְמִלְּתֵהּ קְשְׁיָא הִיא כָּל אַחַת יֵשׁ בָּהּ צֹרֶךְ וְאַף בְּצָרְכֵי גָּבוֹהַּ: זוֹ זֶרֶת מִן הַקְּטַנָּה מוֹדְדִין זֶרֶת שֶׁל חֹשֶׁן: זוֹ קְמִיצָה מֵאֶצְבַּע שֶׁאֵצֶל הַקְּטַנָּה מַתְחִילִין לִקְמֹץ חוֹפֶה שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל פַּס יָדוֹ הַקְּמִיצָה וְהָאַמָּה וְהָאֶצְבַּע וְקוֹמֵץ: זוֹ אַמָּה מֵהַגְּדוֹלָה מוֹדְדִין אֱמֶת בִּנְיָן וְאַמַּת כֵּלִים: זוֹ אֶצְבַּע לְמַתַּן דָּמִים שֶׁל חַטָּאת דִּכְתִיב בֵּהּ בְּאֶצְבָּעוֹ (וַיִּקְרָא ד): זֶה גּוּדָל לְבֹהֶן יַד דְּאַהֲרֹן (שָׁם ח) וְדִמְצוֹרָע (שָׁם יד): מְשֻׁפּוֹת אגויישיד"ש בְּלַעַז: אֵלְיָה בָּשָׂר שֶׁבְּסוֹף הָאֹזֶן: נִכְוֵית תְּחִלָּה לָאֵבָרִים רַכּוֹת וְדַקּוֹת לִכָּווֹת מִכֻּלָּם וְהָכִי נָמֵי אָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף לח.) הַאי עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּחָרֵךְ רֵישָׁא שְׁרֵי לְמֵיכַל אֲפִילּוּ מֵרֵישׁ אֻדְנֵהּ ואע"פ שֶׁמְּמַהֵר לְבַשֵּׁל: מַהוּ לִבְעֹל בַּתְּחִלָּה לָא שְׁמִיעַ לְהוּ הַךְ מַתְנִיתָא דִּלְעֵיל א"נ שְׁמִיעַ לְהוּ וּמִבַּעְיָא לְהוּ הֲלָכָה אוֹ אֵין הֲלָכָה: מִפְקָד פְּקִיד כְּמוֹ פִּקָּדוֹן כָּנוּס וְעוֹמֵד וְאֵינוֹ נִבְלָע בְּדָפְנֵי הָרֶחֶם לִהְיוֹת יְצִיאָתוֹ עַל יְדֵי חַבּוּרָה אֶלָּא שֶׁהַפֶּתַח נָעוּל בְּפָנָיו וּפוֹתְחִין לוֹ וְיוֹצֵא: אוֹ חִבּוּרֵי מְחַבַּר דַּם בְּתוּלִים הַיּוֹצֵא עַל יְדֵי חַבּוּרָה הוּא בָּא שֶׁהַדֹּפֶן מִתְפָּרֵק מֵחֲבֵרוֹ: אִם תִּמְצֵי לוֹמַר מִפְקָד פְּקִיד וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם חַבּוּרָה כַּוָּנַת הַמּוֹצִיאוֹ לְמַאי לְדָם הוּא צָרִיךְ וּמִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיאוֹ: וְשָׁרֵי דְּהָא מִפַּקַד פָּקִיד: אוֹ דִּלְמָא לְפֶתַח מִתְכַּוֵּן וַהֲרֵי הוּא כְּבִנְיָן וְאָסוּר: וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר לַדָּם הוּא מִתְכַּוֵּן וְלֹא לְפֶתַח וּמִיהוּ עַל כָּרְחָךְ פִּתְחָא מִמֵּילָא הָוֵי: אוֹ כר"ש וּמֻתָּר וא"ת פָּסִיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת הוּא הָא פָּרְכִינַן לָהּ לְקַמָּן וּמְשַׁנֵּינַן יֵשׁ שֶׁבְּקִיאִין בְּהַטָּיָה וְאֵין דָּם יוֹצֵא וְאַף אֵין פֶּתַח נִפְתָּח הִלְכָּךְ לָאו פָּסֵיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת הוּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן וְאָסוּר: ואת"ל הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה אַכַּתִּי אִיכָּא לְמִבְעֵי דְּקַיְמָא לָן (שַׁבָּת ד' קו.) כִּי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בִּמְתַקֵּן אֲבָל בִּמְקַלְקֵל אֵינָהּ מְלָאכָה וְיֵשׁ לִשְׁאוֹל עַל פֶּתַח זֶה אִם תִּקּוּן הוּא אֶצְלָהּ אוֹ קִלְקוּל הוּא אֶצְלָהּ שֶׁהַבְּתוּלָה חֲשׁוּבָה מִן הַבְּעוּלָה: ואת"ל מְקַלְקֵל הוּא ל"ג דְּאִי מְקַלְקֵל לְדִבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר שֶׁאֵין לְךָ מְקַלְקֵל חַיָּב אֶלָּא חוֹבֵל וּמַבְעִיר אַלִּבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְהָכָא לָאו חוֹבֵל הוּא דְּהָא באת"ל דָּם מִפְקָד פְּקִיד בָּעֵי לָהּ וְאָזֵל: וְדָם מִמֵּילָא קָא הָוֵי הוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיאוֹ אֲבָל הוּא יוֹצֵא וְנִמְצֵאת חַבּוּרָה נַעֲשֵׂית שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן וְשֶׁמָּא מְתַקֵּן הוּא וְאָסוּר: אוֹ הֲלָכָה כְּר"ש דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר: וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה קִלְקוּל הוּא וּמֻתָּר אוֹ תִּקּוּן הוּא וְאָסוּר וְאַפֵּי' אִם קִלְקוּל הוּא יֵשׁ לִמְצוֹא צַד אִסּוּר אִם בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן סְבִירָא לָן כְּרַבִּי יְהוּדָה וּבִמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה סְבִירָא לָן כר"ש דִּמְחַיֵּב דְּאָמְרִינַן כָּל הַמְקַלְקְלִין פְּטוּרִין חוּץ מֵחוֹבֵל וּמַבְעִיר וְאוֹקֵמְנָא כר"ש בְּפֶרֶק הָאוֹרֵג (שַׁבָּת קו.): הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בִּמְקַלְקֵל וּמֻתָּר דְּכִי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר בִּמְתַקֵּן אֲבָל בִּמְקַלְקֵל לֹא אָמַר:

זֶה גּוּדָל פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לְעִנְיַן בֹּהֶן יַד דִּמְצוֹרָע וְאֵין נִרְאֶה דְּאִם כֵּן הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר זֶה בֹּהֶן וְעוֹד דַּאֲפִילּוּ לֹא מְחַלֵּק מָצֵי מְשַׁוֵּי עַל בֹּהֶן שֶׁהוּא קָצָר מִכֻּלָּם וְנִרְאֶה דִּלְעִנְיַן קְמִיצָה קָאָמַר כְּדִתְנַן (מְנָחוֹת דַּף יא.) מוֹחֵק בְּגֹדֶל מִלְמַעְלָה אֲבָל בְּיָדוֹ אַחֶרֶת לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָעֵינַן עֲבוֹדָה בְּיָמִין: **מַהוּ** לִבְעֹל בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת אַף עַל גַּב דְּתִקְּנוּ שֶׁתְּהֵא בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בָּרְבִיעִי מִכָּל מָקוֹם אִם אֵרַע לוֹ שֶׁלֹּא בָּעַל בְּלֵיל חֲמִישִׁי לֹא חִיְּבוּהוּ חֲכָמִים לְהַמְתִּין עַד יוֹם חֲמִישִׁי אַחֵר אוֹ עַד יוֹם ב' לְהָכִי בָּעֵי אִם מֻתָּר לִבְעֹל בְּשַׁבָּת אִם לָאו אע"ג דְּתַנְיָא לְעֵיל וּמַפְרִישִׁין חָתָן מִן הַכַּלָּה לֵילֵי שַׁבָּת תְּחִלָּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה חַבּוּרָה וְתַנְיָא נָמֵי בְּאִידָךְ בָּרַיְתָא בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִבְעֹל לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא כוּ' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא הֲוָה יָדַע לָהּ א"נ יָדַע לָהּ וּבָעֵי הֵיכִי הִלְכְתָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר דִּפְלִיגִי בָּהּ ר' יְהוּדָה וְר"ש וּמִיהוּ עַל כָּרְחָךְ נִרְאֶה דְּלָא יָדַע הַבָּרַיְתָא דְּחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִשְׁחֹט בֶּן עוֹף דְּאִי הֲוָה יָדַע לָהּ מַאי קָמִבַּעְיָא לֵיהּ הָא בְּהָא לָא פְּלִיגֵי ר' יְהוּדָה וְר"ש וְהָא דְּלָא פְּשִׁיט מִנָּהּ לְבַסּוֹף מִשּׁוּם דְּמַשְׁכַּח תַּנָּאֵי דִּפְלִיגֵי עֲלָהּ: **דָּם** מִפְקָד פְּקִיד אוֹ חִבּוּרֵי מְחַבַּר טַעְמָא דְּחַבּוּרָה לֹא כפרש"י דְּפֵרֵשׁ בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (שַׁבָּת קז:) דְּחַיָּב מִשּׁוּם צוֹבֵעַ גַּבֵּי ח' שְׁרָצִים דִּתְנָא הָתָם נִצְרַר הַדָּם אע"פ שֶׁלֹּא יָצָא וְקָשֶׁה לר"י דִּבְאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין מו:) בִּשְׁמַעְתָּא דְּרֵאָה תַּנְיָא וּשְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים עַד שֶׁיֵּצֵא מֵהֶם דָּם וְהַשְׁתָּא הָתָם מַאי צוֹבֵעַ אִיכָּא הָא לֵית לְהוּ עוֹר וה"נ מַאי צְבִיעָה אִיכָּא בְּהַךְ חַבּוּרָה וְכֵן גַּבֵּי חַבּוּרָה דְּמִילָה לֹא שַׁיָּךְ צְבִיעָה וְעוֹד דְּעַל כָּרְחָךְ לִשְׁמוּאֵל אִיכָּא טַעְמָא אַחֲרִינָא דִּבְפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (שַׁבָּת עה. וְשָׁם) קָאָמַר דְּשׁוֹחֵט לָא מִחַיֵּב מִשּׁוּם צוֹבֵעַ אֶלָּא מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה אַלְמָא טַעְמָא דְּחַבּוּרָה הָוֵי מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה כִּדְקָאָמַר שְׁמוּאֵל הָתָם וְרַב דְּאָמַר הָתָם מִשּׁוּם צוֹבֵעַ אַף מִשּׁוּם צוֹבֵעַ קָאָמַר וּנְטִילַת נְשָׁמָה אֵין לְפָרֵשׁ דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם הַכְחָשָׁה שֶׁמַּחֲלִישׁוֹ וְנוֹטֵל קְצָת נִשְׁמָתוֹ דְּהָכָא אֵין צָרִיךְ לַחֲלִישׁוּת הָאִשָּׁה וּמִיהוּ אִסּוּרָא דְּקָאָמַר הָכָא אִכָּא לְמֵימַר דְּהָוְיָא דְּרַבָּנָן אֲבָל גַּבֵּי מִילָה מַשְׁמַע דְּאִיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא בְּהוֹצָאַת דָּם דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק ר' אֱלִיעֶזֶר (שָׁם קלג:) הַאי אֻמָּנָא דְּלָא מָיֵץ סַכַּנְתָּא הוּא וּמְעַבְרִינַן לֵיהּ פְּשִׁיטָא מִדְּקָא מְחַלְּלִין שַׁבָּת עָלֶיהָ מַהוּ דְּתֵימָא דָּם מִפְקָד פְּקִיד קמ"ל דְּחִבּוּרֵי מְחַבַּר וְאִי הֲוָה מִשּׁוּם הַחְלָשָׁה לֵיכָּא חִלּוּל שַׁבָּת דְּהָוְיָא מְלָאכָה שֶׁאֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ דְּאֵין צֹרֶךְ לְהַחֲלִישׁ הַתִּינוֹק וְנִרְאֶה לר"ת לְפָרֵשׁ דְּהוֹצָאַת דָּם חֲשִׁיבָה נְטִילַת נְשָׁמָה כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וּכְשֶׁנּוֹטֵל מִקְצָתוֹ נוֹטֵל מִקְצָת נְשָׁמָה וְקָשֶׁה לר"י דְּאָמְרִי' בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (שַׁבָּת עה. וְשָׁם) גַּבֵּי הַצָּד חִלָּזוֹן וְהַפּוֹצְעוֹ וְלִחַיֵּב נָמֵי מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וּמְשַׁנֵּי מִתְעַסֵּק הוּא אֵצֶל נְטִילַת נְשָׁמָה דְּכָל כַּמָּה דְּאִית בֵּהּ נְשָׁמָה טְפֵי נִיחָא לֵהּ כוּ' וּלְפִי זֶה אֲפִלּוּ הוּא חַי גָּמוּר הֲרֵי יֵשׁ כָּאן נְטִילַת נְשָׁמָה וְאוֹמֵר ר"ת כִּי דַּם חִלָּזוֹן שֶׁצּוֹבְעִין בּוֹ הוּא מִפְקָד פְּקִיד וְעַל אוֹתוֹ אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וְעַל שְׁאָר הַדָּם שֶׁמְּחֻבָּר חָשִׁיב לֵיהּ מִתְעַסֵּק: **לַדָּם** הוּא צָרִיךְ וּשְׁרֵי וא"ת וְהָא פְּסִיק רֵישֵׁהּ הוּא לְעִנְיַן הַפֶּתַח וצ"ל שֶׁיָּכוֹל לְהוֹצִיא הַדָּם בְּלֹא עֲשִׂיַּת הַפֶּתַח פֵּי' ר"ת שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹצִיא הַדָּם שֶׁלֹּא יִתְלַכְלֵךְ פַּעַם אַחֶרֶת כְּשֶׁיִּבְעֹל וּלְפֵרוּשׁוֹ לְקַמָּן דְּקָאָמַר דָּם חִבּוּרֵי מְחַבַּר אִי לַדָּם הוּא צָרִיךְ וְאָסוּר אַף עַל גַּב דְּהָוְיָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ דִּשְׁרְיָא בִּמְקוֹם צַעֲרָא גַּבֵּי מֻרְסָא הָכָא גַּבֵּי מִצְוָה אָסוּר וּלְקַמָּן נְפָרֵשׁ הָא דְּפָרִיךְ מִמֵּפִיס מֻרְסָא לְפֵרוּשׁוֹ ור"י מְפָרֵשׁ לְדָם הוּא צָרִיךְ שֶׁצָּרִיךְ לִרְאוֹת אִם הִיא בְּתוּלָה: **אִם** תִּמְצֵי לוֹמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה מְקַלְקֵל הוּא אֵצֶל הַפֶּתַח וְשָׁרֵי פֵּי' דְּרַבִּי יְהוּדָה אִית לֵהּ דִּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פָּטוּר אַף עַל גַּב דְּפָטוּר אֲבָל אָסוּר מִיהוּ הָכָא מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה מִשּׁוּם דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן וְקָשֶׁה דִּבְגְרִירָה אָסַר ר' יְהוּדָה אע"ג דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי דְּאֵין מִתְכַּוֵּן וּמְקַלְקֵל נָמֵי הָוֵי כִּדְאָמְרִינַן בִּשְׁלְהֵי פ"ק דַּחֲגִיגָה (דַּף י.) דְּמוּקֵי הַךְ דְּחוֹפֵר גֻּמָּא וְאֵין צָרִיךְ אֶלָּא לַעֲפָרָהּ דְּפָטוּר אַפֵּי' כְּר' יְהוּדָה דִּמְחַיֵּב מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וְטַעֲמָא דְּפָטוּר מִשּׁוּם דִּמְקַלְקֵל הָוֵי וּבְפֶרֶק י"ט (בֵּיצָה כג. וְשָׁם) אָסַר רַבִּי יְהוּדָה קֵרוּד אַף עַל גַּב דְּאֵין מִתְכַּוֵּן וּמְקַלְקֵל וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא שָׁרֵי טְפֵי מִשּׁוּם דְּאִיכָּא נָמֵי מִצְוָה א"נ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה נָמֵי הֵיכָא דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי שָׁרֵי וְגַבֵּי חָרִיץ יֵשׁ לְהַעֲמִיד כְּגוֹן שֶׁאֵינוֹ מְקַלְקֵל לְגַמְרֵי אֶלָּא מְתַקֵּן קְצָת דִּמְשַׁוֵּי גֻּמּוֹת מִצַּד אֶחָד וְגַבֵּי קֵרוּד נָמֵי בְּמָה שֶׁמּוֹצִיא דָּם מֵקֵל לַבְּהֵמָה קְצָת כְּמוֹ דַּם הַקָּזָה: **את"ל** הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה הוּא כוּ' מַשְׁמַע דְּאִי הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁרֵי אֲפִלּוּ הוּא מְתַקֵּן כֵּיוָן דְּאֵין מִתְכַּוֵּן וְקָשֶׁה דִּבְשִׁלְהֵי פֶּרֶק סָפֵק אָכַל (כְּרִיתוֹת יט. וְשָׁם) אָמַר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הוֹאִיל וּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב מִתְעַסֵּק נָמֵי חַיָּב וּמַאי שְׁנָא דְּאֵין מִתְכַּוֵּן פּוֹטֵר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּחַבּוּרָה טְפֵי מִמִּתְעַסֵּק וי"ל דְּמִתְעַסֵּק שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִמְלָאכָה לֹא מִפְּטַר בְּשַׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאֵין זֶה מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת וּמִשּׁוּם הָכִי חַיָּב לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מִתְעַסֵּק בְּחַבּוּרָה כְּמוֹ מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה דִּמְחַיֵּב רַבִּי שִׁמְעוֹן אע"ג דְּאֵין זֶה מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת וּלְהָכִי תָּלֵינַן לֵיהּ בִּמְקַלְקֵל מִשּׁוּם דְּטַעַם שְׁנֵיהֶם דִּפְטוּרִין בִּשְׁאָר מְלָאכוֹת שַׁבָּת הָוֵי מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת אֲבָל שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לִמְלָאכָה לֹא מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת מִפְּטַר דְּהָא בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת נָמֵי מִפְּטַר אֵין מִתְכַּוֵּן כְּגוֹן גַּבֵּי כִּלְאַיִם דְּמוֹכְרֵי כְּסוּת מוֹכְרִין כְּדַרְכָּן וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן כוּ' (כִּלְאַיִם פ"ט מ"ה) וּתְנַן נָמֵי נָזִיר חוֹפֵף וּמְפַסְפֵּס כוּ' (נָזִיר דַּף מב.) הִילְכָּךְ בְּחַבּוּרָה נָמֵי שָׁרֵי:

מסורת הש"ס

א מנחות יא.
ב שבת קלג. שבת נ.

גליון הש"ס

גמ' או הלכה כר"י דאמר דשא"מ אסור. ע' פסחים כה ע"ב תד"ה לא אפשר:

תורה אור השלם

וֶהֱבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה [ויקרא ב, ב]

וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית [ויקרא יד, כה]

אוֹ הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. (אִיתְּמַר:) בְּבֵי רַב אָמְרִי: רַב שָׁרֵי וּשְׁמוּאֵל אָסַר. בִּנְהַרְדְּעָא אָמְרִי: רַב אָסַר וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וְסִימָנָיךְ: אֵלּוּ מְקִילִין לְעַצְמָן וְאֵלּוּ מְקִילִין לְעַצְמָן. [א(א)]וְרַב שָׁרֵי? וְהָאָמַר רַב שִׁימִי בַּר חִזְקִיָּה מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: הַאי מְסוֹכַרְיָא דְּנַזְיָיתָא — אָסוּר לְהַדּוֹקַהּ בְּיוֹמָא טָבָא! (ב)בְּהָהוּא אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה, דְּאַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּ"פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת". (ג)וְהָא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְרַב חָנָן בַּר אַמֵּי אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין מַתְנֵי לַהּ בְּלָא גַּבְרֵי, רַב אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. לְעוֹלָם רַב כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ, לְהַךְ לִישָּׁנָא דְּאָמַר דָּם מִיפְקָד פְּקִיד — מְקַלְקֵל הוּא אֵצֶל הַפֶּתַח. לְהָךְ לִישָּׁנָא דְּאָמַר דָּם חַבּוּרֵי מִיחַבַּר — מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה הוּא. [בג(ד)]מֵתִיב רַב חִסְדָּא: תִּינוֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְנִשֵּׂאת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹתְנִין לָהּ אַרְבָּעָה לֵילוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד שֶׁתִּחְיֶה הַמַּכָּה. [דה]הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְנִשֵּׂאת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹתְנִין לָהּ לַיְלָה הָרִאשׁוֹן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, אַרְבָּעָה לֵילוֹת.

מַאי

אוֹ הֲלָכָה כְּר"שׁ דִּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב כֵּיוָן דְּתִמְצֵי לוֹמַר הֲלָכָה כְּר' יְהוּדָה בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן דְּאָסוּר: בִּנְהַרְדְּעָא מְקוֹמוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל: וְסִימָנָךְ שֶׁלֹּא תִּטְעֶה לְהַחֲלִיף שְׁמַעְתָּתָא דְּבֵי רַב לִנְהַרְדְּעָא וְדִנְהַרְדְּעָא לִדְבֵי רַב: אֵלּוּ מְקִלִּין לְעַצְמָן דְּבֵי רַב שֶׁצְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי רַבָּן אוֹמְרִים שֶׁרַבָּן הִתִּיר וּנְהַרְדְּעָא הָעוֹשִׂים כִּשְׁמוּאֵל רַבָּן אוֹמְרִים שְׁמוּאֵל הִתִּיר: וְרַב שָׁרֵי בִּתְמִיהַּ אַלְמָא דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר סְבִירָא לֵהּ: מְסוֹכַרְיָא דְּנַזְיָתָא סְתִימַת נֶקֶב גִּיגִית שֶׁמּוֹצִיאִין הַשֵּׁכָר דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב וְסוֹתְמִין אוֹתוֹ בִּבְלָאֵי בְּגָדִים: אָסוּר לַהֲדוּקָה מִשּׁוּם סְחִיטָה: מוֹדֶה ר"שׁ כוּ' אֲבָל כָּאן יֵשׁ שֶׁבְּקִיאִים בְּהַטָּיָה כִּדְלְקַמָּן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּאֵין מִתְכַּוֵּן: בְּלָא גַּבְרֵי בְּלֹא אָמוֹרָאֵי אַלִּבָּא דְּרַב וְאַלִּבָּא דִּשְׁמוּאֵל אֶלָּא רַב וּשְׁמוּאֵל גּוּפַיְהוּ: לְהַךְ לִשָּׁנָא דַּאֲמַרְתְּ דָּם מִפְקָד פְּקִיד וְהָאִסּוּר מִשּׁוּם פֶּתַח הוּא: מְקַלְקֵל הוּא אֵצֶל הַפֶּתַח וּבִמְקַלְקֵל מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה: מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה הוּא וְרַב סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה אַף בִּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה לְקֻלָּא דְּקָא פָּטַר בָּהּ רַבִּי יְהוּדָה: שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת בְּמַסֶּכֶת נִדָּה אָמַר אֵימָתַי הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת מִשֶּׁיַּגִּיעוּ יְמֵי הַנְּעוּרִים: נוֹתְנִין לָהּ אַרְבָּעָה לֵילוֹת שֶׁכָּל דָּמִים שֶׁתִּרְאֶה בָּהֶן מֵחֲמַת תַּשְׁמִישׁ מַחְזְקִינַן לְהוּ בְּדַם בְּתוּלִים: עַד שֶׁתִּחְיֶה הַמַּכָּה כָּל זְמַן שֶׁאֵינָהּ מְשַׁמֶּשֶׁת בְּלֹא דָּם לֹא חָיְתָה הַמַּכָּה: הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְלֹא רָאֲתָה: לַיְלָה הָרִאשׁוֹן אֲפִלּוּ לִבְעִילוֹת הַרְבֵּה:

הַאי מְסוֹכְרַיְיתָא דְּנַזְיָתָא אָסוּר לַהֲדוּקָה כוּ' – פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְכֵן ר"ח וּבֶעָרוּךְ בְּחַד לִשָּׁנָא וְכֵן בְּסֵדֶר תַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים דְּאָסוּר מִשּׁוּם סְחִיטָה וְקָשֶׁה לר"ת דְּהָא סְחִיטָה מִשּׁוּם לִבּוּן וְלָא שַׁיְּכָא בִּשְׁאָר מַשְׁקִים דְּכָל דָּבָר הַמְּלַכְלֵךְ אֶת בּוֹלְעוֹ כְּגוֹן יַיִן וְשֵׁכָר וְשֶׁמֶן לֹא שַׁיָּךְ לִבּוּן בִּסְחִיטָתוֹ אֶלָּא דַּוְקָא בְּמַיִם וּרְאָיָה לַדָּבָר מִדְּלָא גָּזְרִינַן בְּהוּ שֶׁמָּא יִסְחֹט כְּמוֹ גַּבֵּי מַיִם כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ קְשָׁרִים (שַׁבָּת דַּף קיג:) הָיָה מְהַלֵּךְ בְּשַׁבָּת וּפָגַע בְּאַמַּת הַמַּיִם כוּ' הֵיכִי לֶעֱבֵד לִנְחוֹת בְּמַיָּא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה וְתַנְיָא נָמֵי בְּפֶרֶק חָבִית (שַׁבָּת דַּף קמז: וְשָׁם) וּמִסְתַּפֵּג בַּאֲלֻנְטִית וְלֹא יְבִיאֶהָ בְּיָדוֹ וּמְפָרֵשׁ בגמ' דְּאָתֵי לִידֵי סְחִיטָה ובפ"ב דְּבֵיצָה (דַּף יח. וְשָׁם) אוֹמֵר דלכ"ע אֵין מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא גְּזֵרָה מִשּׁוּם סְחִיטָה וְאִלּוּ בְּפֶרֶק תּוֹלִין (שַׁבָּת דַּף קלט:) תְּנַן מְסַנְּנִין אֶת הַיַּיִן בְּסוּדָרִין אַלְמָא לְגַבֵּי יַיִן לָא גָּזְרִינַן מִשּׁוּם סְחִיטָה וּבְרֵישׁ הַמֵּבִיא (בֵּיצָה דַּף ל.) נָמֵי קָאָמַר לִפְרֹס סוּדָרָא עָלֶיהָ וְלָא קָאָמַר אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָא שַׁיָּךְ לִבּוּן אֶלָּא גַּבֵּי מַיִם וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק מְפַנִּין (שַׁבָּת דַּף קכח:) אִם הָיְתָה צְרִיכָה שֶׁמֶן חֲבֶרְתָּהּ מְבִיאָה לָהּ בִּשְׂעָרָהּ וּפָרִיךְ וְהָא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה וּמְשַׁנֵּי אֵין סְחִיטָה בְּשֵׂעָר מַשְׁמַע דְּשַׁיָּךְ סְחִיטָה בַּשֶּׁמֶן וְכֵן בְּפֶ' נוֹטֵל (שַׁבָּת דַּף קמג.) סְפוֹג אִם יֵשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה מְקַנְּחִין בּוֹ וְאִם לָאו אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ מִשּׁוּם דְּאָתֵי לִידֵי סְחִיטַת שֶׁמֶן הַנִּבְלָע בּוֹ הַהִיא סְחִיטָה אור"ת דְּהָוְיָא מִשּׁוּם מְפָרֵק וַאֲסוּרָה כְּמוֹ סְחִיטַת זֵיתִים וַעֲנָבִים וְהָכָא אוֹמֵר ר"ת דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דְּאָסוּר מִשּׁוּם מְפָרֵק כֵּיוָן שֶׁהַנִּסְחָט הוֹלֵךְ לְאִבּוּד אע"ג דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְכֵן פֵּרֵשׁ בֶּעָרוּךְ דְּכָל פְּסִיק רֵישֵׁהּ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ שָׁרֵי וְעִקַּר רְאָיָתוֹ מִפֶּרֶק כָּל הַתָּדִיר (זְבָחִים דַּף צא: וְשָׁם) אַלִּבָּא דר"ש מְזַלְּפִין יַיִן עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים אע"ג דִּפְסִיק רֵישֵׁהּ הוּא דְּוַדַּאי מְכַבֶּה הוּא כֵּיוָן דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בְּהַאי כִּבּוּי שָׁרֵי וְעוֹד מַיְתֵי רְאָיָה מִלּוּלָב הַגָּזוּל (סֻכָּה דַּף לג: וְשָׁם) דְּקָאָמַר ר"א בר"ש מְמַעֲטִים עֲנָבִים בי"ט פֵּי' עִנְבֵי הֲדַס וּפָרִיךְ וְהָא מְתַקֵּן מָנָא וּמוֹקֵם לָהּ בְּמִתְכַּוֵּן לַאֲכִילָה סָבַר לָהּ כַּאֲבוּהּ וּפָרִיךְ וְהָא מוֹדֶה ר"ש בִּפְסִיק רֵישֵׁהּ כוּ' וּמְשַׁנֵּי לָא צְרִיכָא דְּאִית לֵהּ הוֹשַׁעְנָא אַחֲרִיתִי אַלְמָא כֵּיוָן דְּלָא נִיחָא לֵיהּ וְלָא חָיֵשׁ בְּהַאי תִּקּוּן שָׁרֵי אע"ג דִּפְסִיק רֵישֵׁהּ הוּא וְנִרְאֶה לר"י דְּלָא קָשֶׁה מִידִי דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּאָסוּר לִסְחֹט בִּשְׁאָר מַשְׁקֶה מִשּׁוּם לִבּוּן כְּמוֹ בְּמַיִם ומ"מ לָא חָיְשִׁינַן בְּהוּ שֶׁמָּא יִסְחֹט כֵּיוָן שֶׁהַטַּעַם וְהָרֵיחַ נִשְׁאָרִים בִּבְגָדִים וּמְעַט הָיָה נֶהֱנֶה בִּסְחִיטָתוֹ וּמָצֵינַן לְמֵימַר נָמֵי דְּאָסוּר מִשּׁוּם מְפָרֵק וְאַף ע"ג דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ אָסוּר לְכַתְּחִלָּה לר"ש כְּמוֹ בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּרְאָיוֹת הֶעָרוּךְ אֵינָן רְאָיוֹת דְּהַהִיא דְּמַתִּיר ר"ש לְזַלֵּף יַיִן עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים אִכָּא לְמֵימַר דְּמִצְוָה שָׁאנֵי וְכֵן הַהִיא דְּאִית לֵהּ הוֹשַׁעְנָא אַחֲרִיתִי אִכָּא לְמֵימַר דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם מִצְוָה א"נ הָכִי פֵּי' וְהָא פְּסִיק רֵישֵׁהּ הוּא דְּאִית לֵהּ הוֹשַׁעְנָא אַחֲרִיתִי וְהוֹאִיל וְכֵן שָׁרֵי לר"ש דְּשֶׁמָּא לֹא יִצְטָרֵךְ לָהּ וְנִמְצָא שֶׁלֹּא תִּקֵּן כְּלִי וְהִלְכָּךְ לָאו פְּסִיק רֵישֵׁהּ הוּא אֲבָל לר"י אָסוּר דְּשֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לָהּ וְאִגַּלַּאי מִלְּתָא דִּכְלִי עֶבֶד וְעַל פֵּי' הֶעָרוּךְ קָשֶׁה דִּתְנַן בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (שַׁבָּת דַּף קז.) הַמֵּפִיס מֻרְסָא בְּשַׁבָּת אִם לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה חַיָּב וְאִם לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לֵחָה פָּטוּר וְדַוְקָא מִשּׁוּם צַעֲרָא פָּטוּר וּמֻתָּר אֲבָל אִי לָאו מִשּׁוּם צַעֲרָא הָיָה אָסוּר אע"ג דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בַּפֶּה כְּלָל דְּאִי נִיחָא לֵיהּ מִן הַפֶּה כִּי לֹא מִתְכַּוֵּן נָמֵי חַיָּב וְכֵן מַחַט שֶׁל יָד לִטּוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם צַעֲרָא אֲבָל אִי לָאו הָכִי אָסוּר אע"ג דְּלָא נִיחָא לֵיהּ כְּלָל אֲבָל קְצָת קָשֶׁה אִי פְּסִיק רֵישֵׁהּ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ אָסוּר אַמַּאי קָאָמַר רַב בְּפֶרֶק חָבִית (שַׁבָּת קמה.) כְּבָשִׁים שֶׁסְּחָטָן לְגוּפָן פָּטוּר וּמֻתָּר הוֹאִיל וא"צ לַמַּיִם הַיּוֹצְאִין וְהַשְׁתָּא אע"ג דא"צ הָיָה לִהְיוֹת אָסוּר ואור"י דְּמָצֵינַן לְמֵימַר דְּדַוְקָא כְּבָשִׁים שָׁרֵי דְּהָוֵי הַנִּסְחָט מֵהֶם כְּמוֹ אוּכְלָא דְּאִפַּרְתְּ וְאֵין שֵׁם מַשְׁקֶה עָלָיו כִּדְאָמְרִינַן דְּאַפֵּי' לְמֵימֵיהֶם פָּטוּר אֲבָל אָסוּר וְעוֹד י"ל דְּכָל דָּבָר שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּמֵזִיד לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר שֶׁמָּא יִסְחֹט דִּסְבָרָא הוּא כֵּיוָן דִּלְדַעַת כֵּן הוּא עוֹשֶׂה וּלְהָכִי גַּבֵּי מְסַנְּנִין אֶת הַיַּיִן לָא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִסְחֹט וְאָתְיָא שַׁפִּיר הַאי דְּנִדָּה מַעֲרֶמֶת וְטוֹבֶלֶת בִּבְגָדֶיהָ (בֵּיצָה דַּף יח.) וְכֵן בפ"ח דְּיוֹמָא (דַּף עז:) הַהוֹלֵךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ עוֹבֵר עַד צַוָּארוֹ בְּמַיִם וְלָא גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יִסְחֹט לְפִי שֶׁלְּדַעַת כֵּן הוּא עוֹשֶׂה וְעוֹד אִכָּא לְמֵימַר הָתָם דְּמִצְוָה שָׁאנֵי וּבֶעָרוּךְ פֵּרֵשׁ לָשׁוֹן אַחֵר מְסוֹכַרְיָא דְּנַזְיָתָא סְתִימַת גִּיגִית שֶׁל שֵׁכָר אָסוּר לַהֲדוּקָה דְּשֶׁמָּא תִּבָּטֵל הַסְּתִימָה אֵצֶל הַגִּיגִית וְיַעֲשֶׂה כְּלִי בְּשַׁבָּת וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּהֵיכִי דָּמֵי דְּאִם בְּדַעְתּוֹ לְבַטֵּל שָׁם בִּשְׁעַת הַנָּחָה מַאי פְּסִיק רֵישֵׁהּ שַׁיָּךְ כָּאן מִיָּד הוּא עוֹשֶׂה כְּלִי דְּמִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹתוֹ וְאִם אֵין בְּדַעְתּוֹ לְבַטְּלָהּ שָׁם א"כ לָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה כְּלִי וי"ל בְּדֹחַק שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְבַטְּלָהּ וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כְּלִי וְשַׁיָּךְ בֵּהּ פְּסִיק רֵישֵׁהּ הוֹאִיל וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְגַמְרֵי לַעֲשׂוֹת כְּלִי: **לְעוֹלָם** רַב כר"י ס"ל כוּ' לִשְׁמוּאֵל נָמֵי אִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי לְעוֹלָם כר"ש ס"ל לְהַךְ לִשָּׁנָא דְּאָמַר דָּם מִפְקָד פְּקִיד לְפֶתַח הוּא צָרִיךְ וּלְהַךְ לִשָּׁנָא דְּאָמַר חַבּוּרֵי מִחַבַּר לַדָּם הוּא צָרִיךְ:

מסורת הש"ס

א שבת קיא.; בכורות כה.
ב שבת קמג.; שבת קכ:
ג בכורות לד.
ד נדה סד:; נדה ה.; משנה נדה; תוספתא נדה; נדה יא:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' יח:
ב מיי' פה' מהל' איסורי ביאה הל' יח:
ג מיי' פה' מהל' איסורי ביאה הל' יט, סמג לאוין קיא, טוש"ע יו"ד סי' קצג סעי' א:
ד מיי' פה' מהל' איסורי ביאה הל' יח:
ה מיי' פה' מהל' איסורי ביאה הל' יט, סמג לאוין קיא, טוש"ע יו"ד סי' קצג סעי' א:

מַאי לָאו: דְּאִי לֹא בָּעַל, מָצֵי בָּעֵיל אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. אָמַר רָבָא: לָא, לְבַר מִשַּׁבָּת. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְהָא ״עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת אַרְבָּעָה לֵילוֹת״ קָתָנֵי? אֶלָּא, אָמַר רָבָא: כְּשֶׁבָּעַל. (א)אִי כְּשֶׁבָּעַל, מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? קָא מַשְׁמַע לַן דִּשְׁרֵי לְמִיבְעַל בְּשַׁבָּת, כִּדְשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: פִּירְצָה דְּחוּקָה מוּתָּר לִיכָּנֵס בָּהּ בְּשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּשַׁיר צְרוֹרוֹת. א(ב)מֵתִיב רַב יוֹסֵף: חָתָן פָּטוּר מִקְּרִיַּת שְׁמַע לַיְלָה הָרִאשׁוֹן עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת אִם לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה. מַאי לָאו, דִּטְרִיד דְּבָעֵי לְמִיבְעַל! אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: לָא, דִּטְרִיד דְּלָא בְּעֵיל. בג(ג)אֲמַר לֵיהּ רָבָא: וּמִשּׁוּם טִירְדָּא פָּטוּר? אֶלָּא מֵעַתָּה, טָבְעָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם, הָכִי נָמֵי דְּפָטוּר?! וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי — וְהָאָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא אָמַר רַב: אָבֵל חַיָּיב בְּכָל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה חוּץ מִן הַתְּפִילִּין, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן ״פְּאֵר״! אֶלָּא אָמַר רָבָא: תַּנָּאֵי הִיא. דְּתָנָא חֲדָא: אִם לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה בָּרִאשׁוֹן — פָּטוּר אַף בַּשֵּׁנִי, בַּשֵּׁנִי — פָּטוּר אַף בַּשְּׁלִישִׁי. וְתַנְיָא אִידַּךְ: רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי — פָּטוּר, שְׁלִישִׁי — חַיָּיב. וְאַבָּיֵי? הָתָם נָמֵי בְּטִירְדָּא פְּלִיגִי. וְהָנֵי תַּנָּאֵי כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי. דְּתַנְיָא: הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה — לֹא יִבְעוֹל בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, וַחֲכָמִים מַתִּירִין. (ד)מַאן חֲכָמִים? אָמַר רַבָּה: רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין מוּתָּר. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְהָא מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּ״פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת״! אֲמַר לֵיהּ: לֹא כְּהַלָּלוּ בַּבְלִיִּים שֶׁאֵין בְּקִיאִין בְּהַטָּיָה, אֶלָּא יֵשׁ בְּקִיאִין בְּהַטָּיָה. אִם כֵּן, טוֹרֵד לָמָּה? לְשֶׁאֵינוֹ בָּקִי. יֹאמְרוּ: בָּקִי — מוּתָּר, שֶׁאֵינוֹ בָּקִי — אָסוּר! רוֹב בְּקִיאִין הֵן. אֲמַר לֵיהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה שׁוֹשְׁבִינִין, לָמָּה? מַפָּה לָמָּה? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם שֶׁמָּא יִרְאֶה וְיֹאבֵד. ד(ה)מֵתִיב רַבִּי אַמֵּי: הַמֵּפִיס מוּרְסָא בְּשַׁבָּת, אִם לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה — חַיָּיב. וְאִם לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לֵיחָה — פָּטוּר.

מַאי לָאו הָנָךְ אַרְבָּעָה לֵילוֹת עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת דְּקָתָנֵי לְהָכִי תָּנֵי לְהוּ דְּאִי לֹא בָּעַל בְּעִילָה גְּמוּרָה מָצֵי לְמִבְעַל וְכָל דָּם שֶׁהוּא מוֹצִיא תָּמִיד בְּהֶעָרוֹתָיו הָווּ דַּם בְּתוּלִים וְשָׁמְעִינַן מִנָּהּ נָמֵי דְּמֻתָּר לִבְעֹל בְּחַבּוּרָה בְּשַׁבָּת: וְהָא אַרְבָּעָה לֵילוֹת עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת קָתָנֵי וְלָא מַשְׁכַּחַת לֵיהּ לְבַר מִשַּׁבָּת דְּהָא בָּרְבִיעִי נִיסַּתְ וְיֵשׁ כָּאן לֵילֵי חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי וְשַׁבָּת וּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: אִי כְּשֶׁבָּעַל וְלָא אֲתָא לְאוֹרוּיֵי לָן אֶלָּא הֶתֵּר דַּם בְּתוּלִים הַאי דְּנָקַט עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת מַאי קמ"ל לִתְנֵי נוֹתְנִין לָהּ אַרְבָּעָה לֵילוֹת עַל כָּרְחָךְ מִשּׁוּם בְּעִילַת שַׁבָּת נָקַט לָהּ: שֶׁמְּשַׁיר צְרוֹרוֹת וְהַאי נָמֵי דִּלְמָא מְחַבֵּל פִּרְתָּא וּמִסְפֵּיקָא לָא אָסְרִינַן לֵיהּ: מַאי לָאו הַאי דְּפָטַר לֵיהּ מק"ש בְּלֵילֵי שַׁבָּת מִשּׁוּם דִּטְרִיד בְּמִצְוָה דְּבָעֵי לְמִבְעַל וְהָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִן הַמִּצְוָה: דִּטְרִיד דְּלָא בָּעַל מִצְטַעֵר שֶׁלֹּא בָּעַל: מִשּׁוּם דִּטְרִיד פָּטוּר בִּתְמִיהַ וּמִשּׁוּם צַעַר פָּטוּר מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מְחַשֵּׁב לַעֲסֹק בְּמִצְוָה: שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן פְּאֵר פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ (יְחֶזְקֵאל כ"ד:י"ז) וְאָבֵל מְעוֹלֵל בֶּעָפָר קַרְנוֹ וְרֹאשׁוֹ וְאֵין זֶה פְּאֵר לִתְפִלִּין: [אֶלָּא אָמַר רָבָא וַדַּאי לָא מָצֵית לְתָרוֹצֵי הָא דְּחָתָן פָּטוּר מק"ש מִשּׁוּם דְּלָא מָצֵי בָּעֵיל דְּא"כ לָא הֲוָה פָּטוּר דְּהָא לָא טְרִיד בִּדְבַר מִצְוָה: תַּנָּאֵי הִיא בְּעִילַת חַבּוּרָה בְּשַׁבָּת וּמַאן דְּאָסַר לִבְעֹל בְּשַׁבָּת כְּתַנָּאֵי אֲמָרָהּ לִשְׁמַעְתֵּהּ דְּאִיכָּא תַּנָּא אַחֲרִינָא דְּאָסַר לְמִבְעַל דִּתְנָא חֲדָא כו']: פָּטוּר מִקְּרִיַּת שְׁמַע: שְׁלִישִׁי חַיָּב דְּשַׁבָּת הוּא וְאָסוּר לִבְעֹל: וְאַבַּיֵּי אָמַר לָךְ הָנָךְ תַּנָּאֵי נָמֵי בְּטִרְדָּא פְּלִיגֵי וְהַאי דְּפָטַר לֵיהּ מק"ש לָאו מִשּׁוּם דִּשְׁרֵי לְמִבְעַל אֶלָּא קָסָבַר הַמִּצְטַעֵר צַעַר שֶׁל מִצְוָה פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וְלָא דָּמֵי לְאָבֵל דִּטְרִיד טִרְדָּא דִּרְשׁוּת שֶׁאֵין צַעֲרוֹ מִצְוָה אע"פ שֶׁאֲבֵלוּתוֹ מִצְוָה וּמַאן דִּמְחַיֵּב סָבַר טִרְדָּא לֹא פָּטַר [וְרָבָא אָמַר דִּבְמֻתָּר לִבְעֹל פְּלִיגֵי וְהָנֵי תַּנָּאֵי כְּהָנֵי תַּנָּאֵי]: בְּהַטָּיָה שֶׁמַּטִּין לַצְּדָדִין וְאֵין מוֹצִיאִים דָּם: אִם כֵּן דִּבְקִיאִים: טוֹרֵד לָמָּה מַהוּ טָרְדוֹ לְהִפָּטֵר מק"ש: בָּקִי מֻתָּר לִבְעֹל בְּשַׁבָּת דְּלָא פָּסֵיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת הוּא: רֹב בְּקִיאִין הֵן הִלְכָּךְ סְתָמָא לָאו פָּסֵיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת הוּא: שׁוֹשְׁבִינִין לָמָּה מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ בְּקִיאִין לִבְעֹל בְּלֹא דָּם הָא דְּתַנְיָא לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף יב.) הָיוּ מַעֲמִידִין לָהֶן שְׁנֵי שׁוֹשְׁבִינִין אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָהּ כְּדֵי לְמַשְׁמֵשׁ אֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה כְּלוֹמַר לְבַקֵּר אַחֲרֵיהֶם שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ בָּהּ רַמָּאוּת בְּטַעֲנַת בְּתוּלִים וְאִי בְּקִיאִין בְּהַטָּיָה מַה שׁוֹשְׁבִינִין מוֹעִילִין: מַפָּה לָמָּה לְבָרֵר אֶת הַבְּתוּלִים וְלִיטַעֲמֵךְ ל"ג אֶלָּא ה"ג שׁוֹשְׁבִינִין לָמָּה מַפָּה לָמָּה: אֲמַר לֵיהּ שֶׁמָּא יִרְאֶה וִיאַבֵּד שֶׁמָּא לֹא יַטֶּה וְיוֹצִיא דָּם וִיאַבְּדֶנּוּ וְיֹאמַר לֹא מָצָאתִי דָּם דְּאִלּוּ בְּהַטָּיָה אִם בָּא לִטְעוֹן תֹּאמַר לוֹ עֲדַיִן בְּתוּלָה אֲנִי: הַמֵּפִיס מֻרְסָא הַפּוֹתֵחַ פֶּה נֶפַח שֶׁקּוֹרִין קלו"ג: אִם לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְיַפּוֹתָהּ וְלִהְיוֹת לָהּ פֶּתַח זֶה לְיוֹם מָחָר: חַיָּב שֶׁהוּא מְתַקֵּן פֶּתַח וְחַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה דְּאַשְׁכְּחַן בִּנְיָן בְּבַעֲלֵי חַיִּים דִּכְתִיב וַיִּבֶן אֶת הַצֵּלָע (בְּרֵאשִׁית ב):

מַאי לָאו דְּאִי לֹא בָּעֵיל מָצֵי בָּעֵיל – דִּלְמַאי נָקַט עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת אִי לָאו דַּאֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּמָצֵי בָּעֵיל בְּשַׁבָּת אע"ג דְּמַשִּׁיר בְּתוּלִים דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דִּנְקַט עַד מוֹצַ"שׁ לְאַשְׁמוֹעֵי' דְּבָעֵינַן רְצוּפִין דְּהָא לָא בָּעֵינַן שֶׁיְּהוּ רְצוּפִין כִּדְתַנְיָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּנִדָּה (דַּף סד: וְשָׁם) מַעֲשֶׂה וְנָתַן לָהּ ד' לֵילוֹת מִתּוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ וְהָכִי פִּי' נוֹתְנִין לָהּ ד' לֵילוֹת עַד מוֹצַ"שׁ שֶׁיִּבְעֹל בְּכָל לַיְלָה וְיַשִּׁיר מִקְצָת בְּתוּלִים עַד מוֹצַ"שׁ וְאַשְׁמוֹעִינַן דִּשְׁרֵי לְהַשִּׁיר בְּתוּלִים בְּשַׁבָּת וּמְשַׁנֵּי לֹא לְבַר מִשַּׁבָּת וּמוֹצָאֵי שַׁבָּת נָקַט לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּבָעֵינַן רְצוּפִים וַהֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ מִבָּרַיְתָא דְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּנִדָּה דְּמוּכָח דְּאַפֵּי' מְפֻזָּרִין אֶלָּא דְּפָרִיךְ לֵיהּ מִגּוּפָהּ דִּבְרַיְתָא וְהָא עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת אַרְבָּעָה לֵילוֹת קָתָנֵי וא"ת מֵעִקָּרָא דִּמְשַׁנֵּי לְבַר מִשַּׁבָּת מָה עָלָה בְּדַעְתּוֹ וְהָא קָתָנֵי בְּהֶדְיָא ד' לֵילוֹת וְי"ל דַּהֲוָה ס"ד דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ נוֹתְנִין לָהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת לְבַר מִשַּׁבָּת שֶׁהֵן בֵּין הַכֹּל ד' לֵילוֹת וְאִיהוּ פָּרִיךְ דְּמַשְׁמַע דְּבָעֵיל ד' לֵילוֹת וּמְשַׁנֵּי כְּשֶׁבָּעַל וקמ"ל כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ בָּתַר הָכִי אע"ג דְּהָוֵי פִּרְצָה דְּחוּקָה דְּהָא אִי חָזְיָא תָּלֵינַן בְּדַם בְּתוּלִין אַפֵּ"ה שָׁרֵי: מַאי קמ"ל – בְּמַאי דִּנְקַט עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת דִּלְעִנְיַן רְצוּפִים לֵיכָּא לְמֵימַר כִּדְפָרֵשִׁית: מַאי לָאו דִּטְרִיד דְּבָעֵי לְמִבְעַל – הָכָא לֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי לְבַר מִשַּׁבָּת כִּדְלְעֵיל דא"כ אֵינוֹ פָּטוּר עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְקָא מְשַׁוֵּית לֵיהּ לַתַּנָּא טוֹעֶה דְּפָטַר לֵיהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲבָל לְעֵיל אֲפִלּוּ כִּי אָמְרִינַן לְבַר מִשַּׁבָּת וְלָא מָצֵי לְמִבְעַל בְּשַׁבָּת מִכָּל מָקוֹם דַּוְקָא נְקַט עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת מִשּׁוּם דְּעַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת תּוֹלִין בְּדַם בְּתוּלִים הֵיכָא דְּעָבַר וּבָעַל: וְהָא אָמַר ר' אַבָּא אָבֵל חַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹת כו' – וְאַבַּיֵּי סָבַר דְּטִרְדָּא דְּלֵיכָּא מִצְוָה כְּלָל מְחַיֵּב אֲבָל טִרְדָּא דְּלָא מָצֵי בָּעֵיל חָשִׁיב טִרְדָּא דְּמִצְוָה כֵּיוָן שֶׁטָּרוּד בַּמֶּה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִצְוָה: חוּץ מִן הַתְּפִלִּין שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן פְּאֵר – וְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף טו.) מִדַּאֲמַר לֵהּ רַחֲמָנָא לִיחֶזְקֵאל פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ מִכְּלָל דִּלְעָלְמָא אָסוּר וּבַקּוּנְטְרֵס דְּפִי' שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן פְּאֵר וְאָבֵל מְעוֹלֵל בֶּעָפָר קַרְנוֹ וְרֹאשׁוֹ הַיְנוּ לִתֵּן טַעַם דְּלָא נֵילַף שְׁאָר מִצְוֹת מִתְּפִלִּין וא"ת וּמַאי שְׁנָא לְגַבֵּי תְּפִלִּין אָמְרִינַן דְּדַוְקָא לִיחֶזְקֵאל נֶאֱמַר וְלֹא לִשְׁאָר אֲבֵלִים וְגַבֵּי תַּלְמוּד תּוֹרָה יָלְפִינַן שְׁאָר אֲבֵלִים מִיְּחֶזְקֵאל דְּאָמְרִינַן (שָׁם) אָבֵל אָסוּר בְּתַלְמוּד תּוֹרָה מִדַּאֲמַר לֵהּ רַחֲמָנָא לִיחֶזְקֵאל הֵאָנֵק דֹּם וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלֶאֱסוֹר גָּמְרִינַן דְּמִדְּאָסַר רַחֲמָנָא לִיחֶזְקֵאל לכ"ע נָמֵי אָסוּר אֲבָל לְהַתִּיר לָא גָּמְרִינַן דְּלֵהּ לְחוּדֵיהּ לְמִשְׁרֵי אֲתָא: וְהָנֵי תַּנָּאֵי כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי – אע"ג דִּפְלִיגֵי תַּנָּאֵי בְּהֶדְיָא בְּהָכִי מִכָּל מָקוֹם דָּחִק אַבַּיֵּי לְעֵיל דְּחָשֵׁב טִרְדָּא דְּמִצְוָה הָא דְּלָא מָצֵי בָּעֵיל דְּנִיחָא לֵיהּ לַאֲקוֹמֵי מַתְנֵי' כִּשְׁמוּאֵל דְּאָסַר לִבְעֹל וּמוּקִי נָמֵי פְּלֻגְתָּא דִּבְרַיְתָא אִי חָשִׁיב טִרְדָּא הָא דְּלָא מָצֵי בָּעֵיל כְּדֵי לְאוֹקְמֵי כִּשְׁמוּאֵל כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל: **לֹא** כְּהַלָּלוּ בַּבְלִיִּים שֶׁאֵין בְּקִיאִין בְּהַטָּיָה פֵּרוּשׁ אֵינוֹ פְּסִיק רֵישֵׁהּ דְּכָל הָעוֹלָם אֵינָן כְּמוֹ בַּבְלִיִּים אֶלָּא בְּקִיאִין הֵן הִלְכָּךְ שָׁרֵי לְהוּ לְמִבְעַל וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוְּנוּ לִבְעֹל בְּעִילָה גְּמוּרָה וּפָרִיךְ אִם כֵּן טֹרֵד לָמָּה פֵּרוּשׁ בְּשַׁבָּת אַמַּאי פָּטַר לֵיהּ לְעֵיל מק"ש כֵּיוָן דִּבְקִיאִין הֵן בִּשְׁלָמָא בְּחוֹל אִיכָּא טִרְדָּא לְפִי שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִבְעֹל בְּעִילָה גְּמוּרָה וְאַף לִבְקִיאִין יֵשׁ טִרְדָּא לִבְעֹל בְּעִילָה גְּמוּרָה כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק שֵׁנִי דִּבְרָכוֹת (דַּף טז. וְשָׁם) דר"ג הָיָה פָּטוּר וּמַחְמִיר עַל עַצְמוֹ אע"ג דְּבָקִי הָיָה שֶׁלֹּא הָיָה בַּבְלִי אֲבָל בְּשַׁבָּת שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִבְעֹל בְּעִילָה גְּמוּרָה טוֹרֵד לָמָּה וּמְשַׁנֵּי לְשֶׁאֵינוֹ בָּקִי פִּי' לְפִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בִּשְׁעַת ק"ש דְּאַפֵּי' הַבְּקִיאִין בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה קֹדֶם מַעֲשֶׂה יְרֵאִים שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּקִיאִין הִלְכָּךְ טְרוּדִים כֻּלָּם: **רֹב** בְּקִיאִין הֵן וְכָל חַד וְחַד מְסַפְּקִינַן לֵיהּ בְּרוֹב וְכֻלָּם מֻתָּרִים מַשְׁמַע הָכָא דְּרֻבָּן בְּקִיאִין בְּהַטָּיָה וא"ת דְּאָמְרִינַן בפ"ב דַּחֲגִיגָה (דַּף יד: וְשָׁם) בְּתוּלָה שֶׁעִבְּרָה מַהוּ לְכֹהֵן גָּדוֹל כְּגוֹן שֶׁבְּדָקוּהָ עַל פִּי חָבִית וְלֹא הָיָה רֵיחָהּ נוֹדֵף מִי חָיְשִׁינַן לִדְשְׁמוּאֵל דְּאָמַר יְכוֹלְנִי לִבְעֹל כַּמָּה בְּעִילוֹת בְּלֹא דָּם אוֹ דִּלְמָא בְּאַמְבָּטִי עִבְּרָה וּמַסִּיק דִּשְׁמוּאֵל לָא שְׁכִיחַ וּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּנִדָּה (דַּף סד: וְשָׁם) נָמֵי קָאָמַר שָׁאנֵי שְׁמוּאֵל דְּרַב גּוּבְרֵהּ הוּא וְהָא אָמְרִינַן הָכָא דְּרֹב בְּקִיאִין הֵן וי"ל דִּשְׁמוּאֵל הָיָה יָכוֹל לִבְעֹל בְּעִילָה גְּמוּרָה שֶׁאִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת בּוֹ בְּלֹא דָּם אֲבָל בְּהַטָּיָה אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת וּלְהָכִי בְּהַהִיא דַּחֲגִיגָה לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ בְּהַטָּיָה אֶלָּא לִדְשְׁמוּאֵל: **אֶלָּא** מֵעַתָּה שׁוֹשְׁבִינִין לָמָּה מַפָּה לָמָּה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס כֵּיוָן שֶׁהֵן בְּקִיאִין לִבְעֹל בְּלֹא דָּם שֶׁמָּא יַטֶּה וְהִיא לֹא תַּסִּיק אַדַּעְתָּהּ שֶׁהִטָּה וּמְשַׁנֵּי דְּשׁוֹשְׁבִינִין וּמַפָּה הֵם שֶׁאִם לֹא יַטֶּה וְיִבְעֹל בְּעִילָה גְּמוּרָה וִיאַבֵּד הַמַּפָּה וְאִם יַטֶּה וְיֹאמַר שֶׁלֹּא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים יְכוֹלָה לוֹמַר עֲדַיִן בְּתוּלָה אֲנִי וְקָשֶׁה לר"י דְּאֵינוֹ מְתָרֵץ מִמַּה שֶּׁהִקְשָׁה לוֹ דַּהֲוֵי לֵיהּ לְשַׁנּוּיֵי דְּמַסְקָא אַדַּעְתָּהּ לוֹמַר עֲדַיִן בְּתוּלָה אֲנִי וְעִקַּר הַתֵּרוּץ חָסֵר מִן הַסֵּפֶר וְנִרְאֶה לר"י כְּפֵרוּשׁ ר"ת דְּדַוְקָא מִשַּׁבָּת קָא פָּרֵיךְ דְּמַפָּה וְשׁוֹשְׁבִינִין לָמָּה דִּצְרִיךְ לִבְעֹל בְּהַטָּיָה דְּמַעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם שֶׁעוֹשִׂין שׁוֹשְׁבִינִין אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וּמְשַׁנֵּי שֶׁמָּא יֶאֱרַע שֶׁלֹּא יַטֶּה וְיִבְעֹל בְּעִילָה גְּמוּרָה וִיאַבֵּד דַּם בְּתוּלִים וַהֲוְיָא דּוּמְיָא דְּטוֹרֵד לָמָּה דְּפָרִיךְ נָמֵי מִשַּׁבָּת: **אִם** לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה חַיָּב דְּפֶתַח זֶה עֲשׂוּיָה לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא לְהַכְנִיס אֲוִיר וּלְהוֹצִיא לֵחָה: **וְאִם** לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לֵחָה פָּטוּר בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (שַׁבָּת דַּף קז: וְשָׁם) מוֹקְמִינַן לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְסָלְקָא דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי אַמִּי דְּמוֹתֵב דְּדָם מִפְקַד פְּקִיד וְלַדָּם הוּא צָרִיךְ וְלֹא לְפֶתַח וְאַפֵּ"ה אָסַר שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דַּהֲוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּלְהָכִי פָּרִיךְ מִמֵּפִיס מֻרְסָא דְּכִי הֵיכִי דִּלְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לֵחָה פָּטוּר וְקַיְמָא לָן דְּפָטוּר וּמֻתָּר כֵּיוָן דְּאֵינוֹ צָרִיךְ לְפֶתַח אַף עַל גַּב דִּשְׁאָר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר אֲבָל אָסוּר בְּמֻרְסָא שָׁרֵי מִשּׁוּם צַעַר הָכָא נָמֵי מִשּׁוּם מִצְוָה הֲוֵי לָן לְמִשְׁרֵי וְעוֹד אֲפִלּוּ שָׁרֵינַן מִשּׁוּם צַעֲרָא טְפֵי מִמִּשּׁוּם מִצְוָה כִּדְפֵרֵשׁ ר"ת לְעֵיל פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּהָכָא וַדַּאי דַּהֲוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ לְעִנְיַן פֶּתַח אִי לָאו מִשּׁוּם צַעֲרָא הָיָה אָסוּר אֲבָל גַּבֵּי בְּעִילָה אִית לָן לְמִשְׁרֵי אע"ג דְּלֵיכָּא צַעֲרָא כֵּיוָן דְּלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ לְעִנְיַן פֶּתַח כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר לְהוֹצָאַת דָּם בְּלֹא עֲשִׂיַּת פֶּתַח כִּדְמוּכָח לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף ה:) וּמְשַׁנֵּי הָכָא פְּקִיד וְלָא עֲקִיר דְּקָסָבַר דָּם חִבּוּרֵי מְחַבַּר וְהוּא הַדִּין דַּהֲוֵי מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי דִּלְפֶתַח הוּא צָרִיךְ אֶלָּא לְפִי מַאי דְּקִים לֵיהּ דִּלְדָם הוּא צָרִיךְ מְשַׁנֵּי לֵיהּ וְתֵימַהּ דְּהָא שְׁמוּאֵל בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ סָבַר לָהּ כְּר' יְהוּדָה כִּדְאָמְרֵי' בְּפֶ' הַנֶּחֱנָקִין (סַנְהֶדְרִין ד' פה. וְשָׁם) וּבְפֶ' כָּל הַתָּדִיר (זְבָחִים ד' צב.) וְעוֹד דִּמְדַבֵּר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן דִּשְׁרֵי ר"ש ה"ל לְאַקְשׁוּיֵי וְלֹא מִמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ כֵּיוָן דְּרַב בְּקִיאִין וְלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ קריאת שמע הל׳ א, סמג עשין יח, טוש״ע או״ח סי׳ ע סעי׳ ג:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ יג:

ג מיי׳ פד׳ מהל׳ אבל הל׳ ט, סמג עשין דרבנן, טוש״ע יו״ד סי׳ שפח סעי׳ א:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ שבת הל׳ יז, סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ שכח סעי׳ כח:

מסורת הש״ס

א נדה סד:

ב משנה ברכות; ברכות טז.

ג סוכה כה.; ברכות טז:; ברכות יא.

ד שבת נ.; ביצה כג:

ה שבת קז.; משנה עדיות; תוספתא עדויות

גליון הש״ס

רש"י ד"ה חייב וכו' דאשכחן בנין בבע"ח. שבת צה ע"א:

תורה אור השלם

הֵאָנֵק דֹּם מֵתִים אֵבֶל לֹא־תַעֲשֶׂה פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ וּנְעָלֶיךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעְטֶה עַל־שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל [יחזקאל כד, יז]

פָּטוּר. הָתָם, פְּקִיד וַעֲקִיר. הָכָא, פְּקִיד וְלָא עֲקִיר. [א]רַבִּי אַמֵּי שְׁרָא לְמִיבְעַל בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן: וְהָא לָא כְּתִיבָא כְּתוּבָּתָהּ! אֲמַר לְהוּ: אַתְפְּסוּהָ מִטַּלְטְלִין. רַב זְבִיד שְׁרָא לְמִיבְעַל בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. אִיכָּא דְּאָמְרִי: רַב זְבִיד גּוּפֵיהּ בְּעַל בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. רַב יְהוּדָה שְׁרָא לְמִיבְעַל בַּתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב. אָמַר רַב פַּפִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: לָא תֵּימָא בְּיוֹם טוֹב דִּשְׁרֵי, הָא בְּשַׁבָּת אֲסִיר, דְּהוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת נָמֵי שְׁרֵי, וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה. רַב פָּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא אָמַר: בְּיוֹם טוֹב שְׁרֵי, בְּשַׁבָּת אֲסִיר. אֲמַר לֵיהּ רַב פַּפִּי לְרַב פָּפָּא: מַאי דַּעְתָּיךְ — מִתּוֹךְ שֶׁהוּתְּרָה חַבּוּרָה לְצוֹרֶךְ, הוּתְּרָה נָמֵי שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ? אֶלָּא מֵעַתָּה, מוּתָּר לַעֲשׂוֹת מוּגְמָר בְּיוֹם טוֹב, דְּמִתּוֹךְ שֶׁהוּתְּרָה הַבְעָרָה לְצוֹרֶךְ, הוּתְּרָה נָמֵי שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ! אֲמַר לֵיהּ, עָלֶיךָ אָמַר קְרָא: "אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ" — דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ. אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: אֶלָּא מֵעַתָּה, נִזְדַּמֵּן לוֹ צְבִי בְּיוֹם טוֹב, הוֹאִיל וְאֵינוֹ שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, הָכִי נָמֵי דַּאֲסִיר לְמִשְׁחֲטֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא דְּבַר (הַ)צּוֹרֶךְ לְכָל נֶפֶשׁ קָאָמֵינָא, צְבִי צָרִיךְ לְכָל נֶפֶשׁ הוּא. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, הוֹרָה רַבִּי יוֹחָנָן בְּצַיְידָן: אָסוּר לִבְעוֹל בַּתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת. וּמִי אִיכָּא הוֹרָאָה לְאִיסּוּר? [ב]אִין, וְהָתְנַן: הוֹרוּהָ בֵּית הִלֵּל שֶׁתְּהֵא נְזִירָה עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים אֲחֵרוֹת. [ג](א)וְאִי נָמֵי, כִּי הָא דְּתַנְיָא: חוּט הַשִּׁדְרָה שֶׁנִּפְסַק בְּרוּבּוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֲפִילּוּ נִיקַּב. הוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי יַעֲקֹב. אָמַר רַב הוּנָא: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יַעֲקֹב. [ד]רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מַתְנֵי הָכִי: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, שָׁאַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן יַעֲקֹב דְּמִן צוֹר אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בְּצַיְידָן, וַאֲנָא שְׁמַעִי: מַהוּ לִבְעוֹל בַּתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת, וַאֲמַר לֵיהּ: אָסוּר. וְהִלְכְתָא: מוּתָּר לִבְעוֹל בַּתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת. אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא אָמַר רַב: אַחַת בְּתוּלָה וְאַחַת אַלְמָנָה טְעוּנָה בְּרָכָה. וּמִי אָמַר רַב הוּנָא הָכִי? וְהָאָמַר רַב הוּנָא: אַלְמָנָה אֵינָהּ טְעוּנָה בְּרָכָה! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּבָחוּר שֶׁנָּשָׂא אַלְמָנָה, כָּאן בְּאַלְמוֹן שֶׁנָּשָׂא אַלְמָנָה. [ה](ב)וְאַלְמוֹן שֶׁנָּשָׂא אַלְמָנָה לָא? וְהָאָמַר רַב נַחְמָן, אֲמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן, תָּנָא: מִנַּיִן לְבִרְכַּת חֲתָנִים בַּעֲשָׂרָה — שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ פֹה וַיֵּשֵׁבוּ". וּבוֹעַז אַלְמוֹן שֶׁנָּשָׂא אַלְמָנָה הֲוָה. [ו]מַאי "אֵינָהּ טְעוּנָה בְּרָכָה" דְּאָמַר רַב הוּנָא — אֵינָהּ טְעוּנָה בְּרָכָה כָּל שִׁבְעָה, אֲבָל יוֹם אֶחָד טְעוּנָה בְּרָכָה. אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: שָׁקְדוּ חֲכָמִים עַל תַּקָּנַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁיְּהֵא שָׂמֵחַ עִמָּהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים. בְּמַאי: אִי בְּבָחוּר, הָאָמְרַתְּ שִׁבְעָה! אִי בְּאַלְמוֹן, הָאָמְרַתְּ יוֹם אֶחָד? [זח]אִיבָּעֵית אֵימָא: בְּאַלְמוֹן — יוֹם אֶחָד לִבְרָכָה, וּשְׁלֹשָׁה לְשִׂמְחָה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בְּבָחוּר — שִׁבְעָה לִבְרָכָה, וּשְׁלֹשָׁה לְשִׂמְחָה.

מֵיתִיבִי:

פָּטוּר וְקַיְמָא לָן פָּטוּר וּמֻתָּר לְכַתְּחִלָּה בִּיצִיאוֹת שַׁבָּת (דַּף ג.) קַשְׁיָא לְמַאן דְּאָסַר דְּהַאי נָמֵי לְהוֹצִיא דָּם הוּא: הָתָם גַּבֵּי לֵחָה: פָּקִיד כָּנוּס בְּיַחַד: וַעֲקִיר כֻּלּוֹ מִן הַבָּשָׂר וְעוֹמֵד לָצֵאת: הָכָא דַּם בְּתוּלִים: פָּקִיד הוּא וְלָא עָקִיר לְגַמְרֵי אֶלָּא נִבְלָע קְצָת בַּכְּתָלִים אע"פ שֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר כִּשְׁאָר דַּם הָאֵבָרִים אֶלָּא כָּנוּס מִיהוּ דּוֹמֶה לִמְחֻבָּר הוּא שֶׁאֵינוֹ מוּכָן לָצֵאת כְּלֵחָה: אַתְפְּסוּהָ מִטַּלְטְלֵי תְּנוּ לָהּ מִטַּלְטְלִין תַּחַת יָדָהּ בְּמַשְׁכּוֹן לְשִׁעְבּוּד כְּתֻבָּתָהּ עַד שֶׁיִּכְתְּבוּ שְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ בְּשִׁעְבּוּד קַרְקָעוֹת: מַאי דַּעְתָּךְ לְמִשְׁרֵי יו"ט יוֹתֵר מִבְּשַׁבָּת: לְצֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ כְּגוֹן שְׁחִיטָה: מֻגְמָר בְּשָׂמִים עַל הָאֵשׁ לְגַמֵּר אֶת הַכֵּלִים וְאֶת הַבְּגָדִים: עָלֶיךָ אֲמַר קְרָא לְכָל נֶפֶשׁ דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ מֻתָּר וּבְעִילָה שָׁוָה לְכָל אֲבָל מֻגְמָר אֵינוֹ אֶלָּא לִמְפֻנָּקִים: וּמִי אִכָּא הוֹרָאָה לְאִסּוּר וּמִי קָרֵי אִסּוּר הוֹרָאָה מִשּׁוּם דְּכָל אָדָם רַשַּׁאי לְהַחְמִיר וְהָאוֹסֵר אֵין זֶה סְמִיכַת דְּבָרִים שֶׁאפי' מִן הַסָּפֵק שֶׁאֵין הַהֲלָכָה בְּרוּרָה לוֹ הוּא בָּא וְאוֹסֵר אֲבָל הַמַּתִּיר סוֹמֵךְ עַל שְׁמוּעָתוֹ אוֹ עַל סְבָרַת חָכְמָתוֹ וְהִיא הוֹרָאָה: הוֹרוּהָ ב"ה מִשְׁנָה הִיא בְּמַסֶּכֶת נָזִיר בְּהֵלֵנִי הַמַּלְכָּה שֶׁיָּצָא בְּנָהּ לַמִּלְחָמָה וְנָדְרָה שֶׁבַע שָׁנִים בְּנָזִיר בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְעָלְתָה לָאָרֶץ הוֹרוּהָ ב"ה שֶׁתְּהֵא נְזִירָה עוֹד ז' שָׁנִים אֲחֵרוֹת: חוּט הַשִּׁדְרָה שֶׁנִּפְסַק בְּרֻבּוֹ טְרֵפָה: טְעוּנָה בְּרָכָה בִּרְכַּת חֲתָנִים: בֹּעַז אַלְמוֹן הֲוָה דְּאָמַר מַר אִבְצָן זֶה בֹּעַז וּכְבָר הָיוּ לוֹ ל' בָּנִים וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף צא.): הָאֲמַרְתְּ שִׁבְעָה דְּמִדְּאֵינָהּ טְעוּנָה דְּקָאָמַר רַב הוּנָא אוֹקְמְנָא דְּאֵינָהּ טְעוּנָה שִׁבְעָה מִכְּלָל דִּטְעוּנָה דְּקָאָמַר רַבִּי אַבָּא שִׁבְעָה:

מִתּוֹךְ שֶׁהֻתְּרָה לְצֹרֶךְ פֵּרוּשׁ לְצֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ הֻתְּרָה נָמֵי שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא צֹרֶךְ הֲנָאַת הַיּוֹם אוֹ צֹרֶךְ קִיּוּם מִצְוָה ביו"ט כְּהַהִיא דְּהוֹצָאַת קָטָן לְמוּלוֹ וְסֵפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת בּוֹ וְלוּלָב לָצֵאת בּוֹ (בֵּיצָה דַּף יב.) אֲבָל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַיּוֹם כְּלָל לֹא כְּמוֹ הוֹצָאַת אֲבָנִים דִּמְחַיֵּב וְהָאוֹפֶה מיו"ט לְחוֹל לְרַב חִסְדָּא דְּאָמַר לוֹקֶה (שָׁם דַּף כא.) מִשּׁוּם דְּלֵית לֵיהּ הוֹאִיל וּשְׁחִיטַת עוֹלַת נְדָבָה דְּשָׁרֵי לב"ה (שָׁם דַּף כ:) הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יְהֵא שֻׁלְחָנְךָ מָלֵא וְשֻׁלְחַן רַבְּךָ חָסֵר וּמוֹצֵא חָמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ דְּאָמְרִינַן בפ"ק דִּפְסָחִים (דַּף ו. וְשָׁם) דְּכוֹפֶה עָלָיו כְּלִי וְלָא שָׁרֵינַן לְשָׂרְפוֹ מִשּׁוּם מִתּוֹךְ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאָסוּר לְשָׂרְפוֹ מִדְּרַבָּנָן מִשּׁוּם מֻקְצֶה דְּאָסוּר לְטַלְטְלוֹ אֲבָל אֵין לוֹמַר דְּאַיְרֵי כְּשֶׁבִּטְּלוֹ דְּמִכָּל מָקוֹם מִדְּרַבָּנָן מִצְוָה לְשָׂרְפוֹ וְהָוֵי צֹרֶךְ הַיּוֹם דִּבְמִצְוָה דְּרַבָּנָן נָמֵי שָׁרֵינַן הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִתּוֹךְ וְהָא דִּפְלִיגִי ב"ש וב"ה (בֵּיצָה דַּף יב:) בִּמְבַשֵּׁל גִּיד הַנָּשֶׁה ביו"ט וְאָכְלוֹ דלב"ש דְּלֵית לְהוּ מִתּוֹךְ לוֹקֶה ולב"ה דְּאִית לְהוּ מִתּוֹךְ אֵינוֹ לוֹקֶה צָרִיךְ לוֹמַר אע"ג דְּלָא חָשִׁיב אֹכֶל נֶפֶשׁ מִשּׁוּם אִסּוּר דִּרְכִיב עֲלֶיהָ מִכָּל מָקוֹם צֹרֶךְ הַיּוֹם הוּא כֵּיוָן דְּאָכִיל לֵיהּ וְנִרְאֶה לר"י דְּהוֹצָאַת תִּינוֹק לְטַיֵּל הָוֵי צֹרֶךְ הַיּוֹם וּמִיהוּ הוֹצָאָה לְצֹרֶךְ נָכְרִי נִרְאֶה דְּאָסוּר וּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ עַתָּה לְהוֹצִיא לְצֹרֶךְ נָכְרִי הָיָה נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א מִשּׁוּם דִּרְשׁוּת הָרַבִּים דִּידַן לָא הָוֵי אֶלָּא כַּרְמְלִית דְּאֵין רְחָבִין ט"ז אַמָּה וְגַבֵּי יו"ט לָא גְּזוּר רַבָּנַן כִּי הֵיכִי דְּלָא תַּקּוּן רַבָּנַן עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת ביו"ט כִּדְמַשְׁמַע בְּרֵישׁ פֶּרֶק שֵׁנִי דְּבֵיצָה (דַּף טז:) דְּאָמַר יו"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת כו' רַבִּי אוֹמֵר מְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת אֲבָל לֹא עֵרוּבֵי תְחוּמִין לְפִי שֶׁאַתָּה אוֹסְרוֹ בְּדָבָר הָאָסוּר לוֹ וְאִי אַתָּה אוֹסְרוֹ בְּדָבָר הַמֻּתָּר לוֹ אַלְמָא לָא תַּקּוּן עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת ביו"ט וְהוּא הַדִּין דְּלָא גָּזְרוּ בְּכַרְמְלִית וְהָא דְּקַיְמָא לָן בְּפֶרֶק אָמְרוּ לוֹ (כְּרִיתוֹת דַּף יד. וְשָׁם) וּבְפֶרֶק קַמָּא דְּבֵיצָה (דַּף יב. וְשָׁם) דְּיֵשׁ עֵרוּב וְהוֹצָאָה ליו"ט נִרְאֶה דְּאַיְרֵי בְּעֵרוּבֵי תְּחוּמִין וְשׁוּב חָזַר בּוֹ דְּמֵחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת אֵין לִלְמֹד מִמֶּנָּה לְכַרְמְלִית דַּחֲמִיר טְפֵי כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דַּף קיז.) וְעוֹד נִרְאֶה דְּהָא דְּקַיְמָא לָן דְּיֵשׁ עֵרוּב וְהוֹצָאָה ליו"ט בְּעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת מַיְרֵי מִדְּבָעֵי לְמֵימַר בְּפֶרֶק אָמְרוּ לוֹ (כְּרִיתוֹת דַּף יד. וְשָׁם) דְּאֵין עֵרוּב וְהוֹצָאָה ליוה"כ מִדִּתְנַן הָתָם אִם הָיְתָה שַׁבָּת וְהוֹצִיאוֹ בְּפִיו חַיָּב וְכֵן בְּבֵיצָה (דַּף יב. וְשָׁם) בָּעֵי לְמֵדַק דְּאֵין עֵרוּב וְהוֹצָאָה ליו"ט מִדְּשָׁרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹצִיא קָטָן וְלוּלָב וְהַיְנוּ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת דְּהַשְׁתָּא מוּכָח לָהּ שַׁפִּיר מִדְּשָׁרוּ הוֹצָאָה דְּלָא גָּזְרוּ רַבָּנַן אַעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם הוֹצָאָה אֲבָל עֵרוּבֵי תְּחוּמִין אֵין עִנְיָנָהּ לְהוֹצָאָה וְהָא דְּקָאָמַר וְאִי אַתָּה אוֹסְרוֹ בְּדָבָר הַמֻּתָּר לוֹ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּמֻתָּר לְהוֹצִיא לְצֹרֶךְ: **אֶלָּא** מֵעַתָּה יְהֵא מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מֻגְמָר ביו"ט וְאִם תֹּאמַר לְדִידֵהּ נָמֵי תִּקְשֵׁי וְכִי לֹא סָבַר דְּאָמְרִינַן מִתּוֹךְ הָא טַעְמָא דב"ה הָכִי הוּא וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁהָיָה סוֹבֵר דְּטַעֲמָא דְּבֵית הִלֵּל מִשּׁוּם דְּאֵין עֵרוּב וְהוֹצָאָה כִּדְקָא ס"ד מֵעִקָּרָא בְּבֵיצָה אע"ג דְּהָתָם פָּרִיךְ עֲלָהּ דִּלְמָא לְרַב פַּפִּי לָא שְׁמִיעַ לֵהּ ועוי"ל שֶׁהָיָה סוֹבֵר הֻתְּרָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא דָּבָר הָרָגִיל וּלְהָכִי פָּרִיךְ דְּזֶה אֵינוֹ רָגִיל טְפֵי מִמֻּגְמָר: **אֲמַר** לֵהּ אֲנָא דְּבַר הַצָּרִיךְ לְכָל נֶפֶשׁ קָאָמֵינָא וּצְבִי צָרִיךְ לְכָל נֶפֶשׁ וְכֵן בִּיאָה וְקָשֶׁה לר"י דְּאָמַר בְּסוֹף פ"ב דְּבֵיצָה (דַּף כב.) מַהוּ לְכַבּוֹת הַנֵּר מִפְּנֵי דָּבָר אַחֵר וּמַסִּיק דְּאָסוּר הָא הָכָא שָׁרֵי מִשּׁוּם דְּצָרִיךְ לְכָל נֶפֶשׁ וְי"ל דְּהָכָא דַּוְקָא בִּבְעִילָה רִאשׁוֹנָה דְּמִצְוָה הִיא דַּהֲוֵי צֹרֶךְ מִצְוַת הַיּוֹם אֲבָל שְׁאָר בְּעִילוֹת אֵין כָּל כָּךְ צֹרֶךְ הַיּוֹם ועי"ל דְּכִבּוּי הַנֵּר מִפְּנֵי דָּבָר אַחֵר הָוֵי כְּמוֹ מַכְשִׁירִין דַּאֲפִילּוּ בְּאֹכֶל נֶפֶשׁ אָסוּר וְכֵן מוּכָח הָתָם דְּפָרֵיךְ עֲלָהּ מֵהָא דְּתַנְיָא דִּמְכַבִּין אֶת הַבִּקְעַת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַשֵּׁן הַבַּיִת וּמְשַׁנֵּי הָהִיא רַבִּי יְהוּדָה הִיא דְּשָׁרֵי מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ כִּי קָאָמֵינָא לְרַבָּנָן: **הוֹרוּהָ** בֵּית הִלֵּל גַּבֵּי הֵלֵנִי הַמַּלְכָּה אע"ג דְּמִבֵּית חַשְׁמוֹנָאי הָיְתָה שֶׁהֲרֵי אִם מוֹנְבַּז הַמֶּלֶךְ הָיְתָה כִּדְאָמַר בְּיוֹמָא (דַּף לז. וְשָׁם) וּמַלְכוּת הוֹרְדוֹס מֵאָה וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה בִּפְנֵי הַבַּיִת וְהִלֵּל לֹא נָהַג נְשִׂיאוּתוֹ עַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים לְאַחַר מַלְכוּת הוֹרְדוֹס כִּדְאָמְרִינַן (שַׁבָּת טו.) הִלֵּל וְשִׁמְעוֹן גַּמְלִיאֵל וְשִׁמְעוֹן נָהֲגוּ נְשִׂיאוּתָן בִּפְנֵי הַבַּיִת מֵאָה שָׁנָה מִכָּל מָקוֹם כְּבָר הָיוּ לוֹ אָז תַּלְמִידִים שֶׁהוֹרוּ: **וְהִלְכְתָא** מֻתָּר לִבְעֹל בַּתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת וְלָא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִשְׁחֹט בֶּן עוֹף וְאַהָא סָמְכִינַן לְמֶעְבַּד סְעוּדָה בְּשַׁבָּת: **בְּאַלְמָנָה** שֶׁנִּשֵּׂאת לְבָחוּר דְּכֵיוָן שֶׁאֵין שְׁנֵיהֶם אַלְמוֹנִים יֵשׁ לְבָרֵךְ כָּל שִׁבְעָה: **וְהָא** בֹּעַז אַלְמוֹן שֶׁנָּשָׂא אַלְמָנָה הֲוָה לָאו דַּוְקָא אַלְמָנָה דִּכְשֶׁנִּשֵּׂאת לְמַחְלוֹן (וְכִלְיוֹן) הָיְתָה נָכְרִית אֶלָּא כֵּיוָן דִּבְעוּלָה הִיא כְּאַלְמָנָה חָשִׁיב לָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' אישות הל' ט, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סו סעי' ב:

ב מיי' פב' מהל' נזירות הל' כא:

ג מיי' פט' מהל' שחיטה הל' א, סמג עשין סג, טוש"ע יו"ד סי' לב סעי' א:

ד מיי' פל' מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה, סמג עשין מח, טוש"ע או"ח סי' רפ סעי' ב:

ה מיי' פב' מהל' ברכות הל' ט, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ד:

ו מיי' פב' מהל' ברכות הל' ט, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ו:

ז מיי' פב' מהל' ברכות הל' ט, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ו:

ח מיי' פי' מהל' אישות הל' יב, ש"ע אה"ע סי' סב סעי' ב:

מסורת הש"ס

א חולין מה:

ב שבת קז.; משנה עדיות; תוספתא עדויות

תורה אור השלם

וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם [שמות יב, טז]

וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ־פֹה וַיֵּשֵׁבוּ [רות ד, ב]

מֵיתִיבִי: מְבָרְכִין לִבְתוּלָה שִׁבְעָה וּלְאַלְמָנָה יוֹם אֶחָד. מַאי לָאו, אֲפִילּוּ אַלְמָנָה שֶׁנִּשֵּׂאת לְבָחוּר! לֹא, לְאַלְמוֹן. אֲבָל לְבָחוּר מַאי, שִׁבְעָה? אִי הָכִי לִיתְנֵי: מְבָרְכִין לִבְתוּלָה שִׁבְעָה, וּלְאַלְמָנָה שֶׁנִּשֵּׂאת לְבָחוּר שִׁבְעָה, וּלְאַלְמָנָה יוֹם אֶחָד? מִילְּתָא פְּסִיקְתָּא קָתָנֵי, דְּלֵיכָּא בְּתוּלָה דְּבָצְרָה מִשִּׁבְעָה, וְלֵיכָּא אַלְמָנָה דְּבָצְרָה מִיּוֹם אֶחָד. גּוּפָא, אָמַר רַב נַחְמָן: אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן, תָּנָא: מִנַּיִן לְבִרְכַּת חֲתָנִים בַּעֲשָׂרָה — שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ פֹה". וְרַבִּי אֲבָהוּ אָמַר, מֵהָכָא: "בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל". (א)וְרַב נַחְמָן, בְּהַאי קְרָא דְּרַבִּי אֲבָהוּ מַאי דָּרֵישׁ בֵּיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁאֲפִילּוּ עוּבָּרִים שֶׁבִּמְעֵי אִמָּן אָמְרוּ שִׁירָה עַל הַיָּם — שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל". וְאִידַּךְ? אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא "מִבֶּטֶן". מַאי "מִמְּקוֹר" — עַל עִסְקֵי מְקוֹר. וְרַבִּי אֲבָהוּ, בְּהַאי קְרָא דְּרַב נַחְמָן מַאי דָּרֵישׁ בֵּיהּ? הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ לְמִידְרַשׁ: עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית, מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית. דְּאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ לִבְרָכָה, לָא סַגִּיא דְּלָאו זְקֵנִים. [א](ב)וְאִידַּךְ: אִי סָלְקָא דַעְתָּךְ לְמִידְרַשׁ, לָא סַגִּיא דְּלָאו עֲשָׂרָה! אִין — לְפַרְסוֹמֵי מִילְּתָא, וּכְדַאֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב חָנָא בַּגְדָּתָאָה: פּוֹק וְאַיְיתִי לִי בֵּי עַשְׂרָה, וְאֵימָא לָךְ בְּאַנְפַּיְיהוּ: הַמְזַכֶּה לְעוּבָּר קָנָה. וְהִלְכְתָא — הַמְזַכֶּה לְעוּבָּר לֹא קָנָה. [בג]תָּנוּ רַבָּנַן: מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים בְּבֵית חֲתָנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף בְּבֵית הָאֵרוּסִין מְבָרְכִין אוֹתָהּ. [ד]אָמַר אַבָּיֵי: וּבִיהוּדָה שָׁנוּ, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיַיחֵד עִמָּהּ. [ה](ג)תַּנְיָא אִידַּךְ: מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים בְּבֵית חֲתָנִים, וּבִרְכַּת אֵרוּסִין בְּבֵית הָאֵרוּסִין. בִּרְכַּת הָאֵרוּסִין מַאי מְבָרֵךְ? רָבִין בַּר רַב אַדָּא וְרַבָּה בַּר רַב אַדָּא, תַּרְוַיְיהוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמְרִי: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרָיוֹת, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת עַל יְדֵי חוּפָּה וְקִדּוּשִׁין". רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מְסַיֵּים בַּהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: "בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חוּפָּה וְקִדּוּשִׁין". מַאן דְּלָא חָתֵים, מִידֵּי דַּהֲוָה אַבִּרְכַּת פֵּרוֹת וְאַבִּרְכַּת מִצְוֹת. וּמַאן דְּחָתֵים, מִידֵּי דַּהֲוָה אַקִּידּוּשָׁא. [ו]תָּנוּ רַבָּנַן: מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים בַּעֲשָׂרָה כָּל שִׁבְעָה. אָמַר רַב יְהוּדָה: וְהוּא שֶׁבָּאוּ פָּנִים חֲדָשׁוֹת. מַאי מְבָרֵךְ? אָמַר רַב יְהוּדָה: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

שֶׁהַכֹּל

מְבָרְכִין לִבְתוּלָה שִׁבְעָה לְקַמָּן מְפָרֵשׁ כְּשֶׁבָּאוּ פָּנִים חֲדָשׁוֹת מְבָרֵךְ כֻּלָּן כָּל יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וְאִי לָא מְבָרֵךְ חֲדָא: בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל עַל בִּרְכַּת מָקוֹר צָרִיךְ קָהָל וְהַיְנוּ עֲשָׂרָה כְּמוֹ הַקָּהֵל אֶת הָעֵדָה (בַּמִּדְבָּר כ':ח') וְאֵין הַקָּהָל בְּפָחוֹת מֵעֵדָה וְעֵדָה עֲשָׂרָה כִּדְיָלְפִינַן (בְּרָכוֹת דַּף כא:) מֵעֲדַת מְרַגְּלִים עַד מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב: בַּגְדְּתָאָה עִיר שֶׁבְּבָבֶל וּשְׁמָהּ בַּגְדַּתְּ בְּפֶסֶק סִדְרוֹ שֶׁל רַב שְׁרִירָא גָּאוֹן הִיא נִזְכֶּרֶת: הַמְזַכֶּה מַתָּנָה עַל יְדֵי אַחֵר: לְעֻבָּר שֶׁבִּמְעֵי אִמּוֹ קָנָה: בְּבֵית חֲתָנִים כְּשֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפַּת נִשּׂוּאִין: אַף בְּבֵית הָאֵרוּסִין כְּשֶׁמְּקַדְּשָׁהּ מְבָרְכִין כָּל בִּרְכַּת חֲתָנִים כִּדְמְפָרֵשׁ: אָמַר אַבָּיֵי וּבִיהוּדָה שָׁנוּ [הָא דר"י בִּיהוּדָה שָׁנוּ]: שֶׁמִּתְיַחֵד עִמָּהּ בְּאֵרוּסִין כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ גַּס בָּהּ כִּדְלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף יב.) לְפִיכָךְ מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים מִתְּחִלָּה דְּתַנְיָא בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה כַּלָּה בְּלֹא בְּרָכָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ כְּנִדָּה: וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת מִדְּרַבָּנָן שֶׁגָּזְרוּ עַל הַיִּחוּד שֶׁל פְּנוּיָה וְאַף אֲרוּסָה לֹא הִתִּירוּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה וּבִבְרָכָה כִּדְפָרֵשִׁית כַּלָּה בְּלֹא בְּרָכָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ כְּנִדָּה וְאַדְּרַבָּנָן נָמֵי מְבָרְכִין וְצִוָּנוּ וְאָסַר לָנוּ כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּנֵר חֲנֻכָּה (שַׁבָּת דַּף כג.): וְהִתִּיר לָנוּ אֶת נְשׁוֹתֵינוּ הַנְּשׂוּאוֹת לָנוּ עַל יְדֵי חֻפָּה וְקִדּוּשִׁין: אַבִּרְכַּת פֵּרוֹת בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ: בִּרְכַּת מִצְוֹת עַל הַשְּׁחִיטָה וְעַל הַמִּילָה דְּכֵיוָן דְּכֻלָּהּ חֲדָא הוֹדָאָה הִיא וְאֵין הֶפְסֵק בַּקָּשָׁה בֵּינְתַיִם לָא בָּעֲיָא חֲתִימָה כִּדְאָמַר בְּעַרְבֵי פְּסָחִים (פְּסָחִים דַּף קה.) בִּרְכַּת הַמִּצְוֹת טַעְמָא מַאי מִשּׁוּם דְּהוֹדָאָה הִיא הָא נָמֵי כֻּלָּהּ הוֹדָאָה הִיא: מִידֵי דַּהֲוָה אַקִּדּוּשָׁא כֵּיוָן דִּבְלָשׁוֹן קְדֻשָּׁה הִיא כְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם חָתְמִינַן בָּהּ כִּי הָתָם דִּבְהַהִיא חָתְמִינַן מִשּׁוּם דְּיֵשׁ בָּהּ הֶפְסֵק כְּגוֹן כִּי הוּא יוֹם תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ: וְהוּא שֶׁבָּאוּ אֶל הַמִּשְׁתֶּה: פָּנִים חֲדָשׁוֹת בְּכָל יוֹם שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם אֶתְמוֹל: מַאי מְבָרֵךְ אָמַר רַב יְהוּדָה כו' נִרְאֶה בְּעֵינַי סֵדֶר בְּרָכוֹת שֶׁנִּסְדְּרוּ עַל עִסְקֵי הַזּוּג אֵינוֹ אֶלָּא מֵאֲשֶׁר יָצַר וְאֵילָךְ שֶׁאוֹתָהּ בְּרָכָה מַתְחֶלֶת לְדַבֵּר בִּשְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם מְדַבֵּר בְּזָכָר וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ עֲדֵי עַד. הִיא הַנְּקֵבָה:

שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקַּח בֹּעַז עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים וּבְמַסֶּכֶת כַּלָּה דְּמַיְתֵי קְרָא דְּוַיְבָרְכוּ אֶת רִבְקָה (בְּרֵאשִׁית כ"ד:ס') אִכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם בְּבִרְכַּת אֵרוּסִין וְהָכָא בְּבִרְכַּת נִשּׂוּאִין וְיֵשׁ לִלְמֹד מִשָּׁם שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת אֵרוּסִין לְאִשָּׁה הַמִּתְקַדֶּשֶׁת עַל יְדֵי שָׁלִיחַ שֶׁהֲרֵי אֱלִיעֶזֶר שָׁלִיחַ הָיָה וְנִרְאֶה דְּאַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא דַּעֲשָׂרָה לָא מִשְׁתְּמַע מֵהָתָם וְלָא אַיְרֵי פְּשָׁטֵהּ דִּקְרָא בְּבִרְכַּת אֵרוּסִין: בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים – אע"ג דְּמַקְהֵלוֹת תְּרֵי קְהִלּוֹת מַשְׁמַע אֵין סְבָרָא לְחַלֵּק בֵּין עֲשָׂרָה לְעֶשְׂרִים לְעִנְיַן שׁוּם מִלְּתָא וּמַקְהֵלוֹת דְּעָלְמָא בָּעֵי לְמֵימַר וּמִיהוּ בַּיְּרוּשַׁלְמִי דָּרֵישׁ בְּמִקְהֶלֶת כְּתִיב חָסֵר וָי"ו: הַמְזַכֶּה לְעֻבָּר קָנָה – אע"ג דִּשְׁמוּאֵל גּוּפֵהּ פָּסֵיק כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נח:) דְּמַקְדִּישׁ מַעֲשֵׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ הַמּוּתָר חֻלִּין דְּאֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם וְכָל שֶׁכֵּן לְדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם דְּגָרַע טְפֵי כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּגִטִּין (דַּף יג: וְשָׁם) דְּקָאָמַר אֲפִלּוּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם הָנֵי מִלֵּי לְדָבָר שֶׁבָּא לְעוֹלָם אֲבָל לְדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם לָא אָמַר מ"מ שְׁמוּאֵל חָשִׁיב עוּבָּר בָּא לָעוֹלָם אִי נָמֵי שְׁמוּאֵל אִית לֵהּ טְפֵי אָדָם מַקְנֶה לְדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם מִמַּה שֶׁמַּקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם וְהַהִיא סֻגְיָא דִּבְפֶרֶק קַמָּא דְּגִטִּין (ג"ז שָׁם) אַתְיָא אַלִּיבָּא דְּרַב הוּנָא וְכֵן מָצִינוּ רַב נַחְמָן דִּבְהֶדְיָא סְבָרָתוֹ הֲפוּכָה מִדְּרַב הוּנָא דְּרַב הוּנָא אִית לֵהּ בְּפֵרוֹת דֶּקֶל מִשֶּׁבָּאוּ לָעוֹלָם אֵין יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ וְגַבֵּי עֻבָּר קָאָמַר אַף לִכְשֶׁתֵּלֵד לֹא קָנָה וְרַב נַחְמָן סָבַר לִכְשֶׁתֵּלֵד קָנָה וּבְפֵרוֹת דֶּקֶל קָאָמַר אַף מִשֶּׁבָּאוּ לָעוֹלָם יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ: **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר אַף בְּבֵית הָאֵרוּסִין מְבָרְכִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיַחֵד עִמָּהּ וְאָמְרִי' כַּלָּה בְּלֹא בְּרָכָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ כְּנִדָּה וּלְפִי שֶׁפְּעָמִים בָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא לְשֵׁם חֻפָּה עוֹשִׂין בְּרָכָה מִתְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא כַּלָּה בִּבְרָכָה: **מַאן** דְּלָא חָתֵם מִדֵּי דְּהָוֵה אַבִּרְכַּת פֵּרוֹת שֶׁאֵין בָּהּ אֲרִיכוּת וְהַאי נַמֵּי אֵינָהּ אֲרֵכָה וְלָא דָּמֵי לְקִדּוּשָׁא דַּאֲרִיךְ טְפֵי וּמַאן דְּחָתֵם מִדֵּי דְּהָוֵה אַקִּדּוּשָׁא דַּחָתִים בֵּהּ מִשּׁוּם דַּאֲרִיךְ וְהַאי נַמֵּי חֲשִׁיבָא אֲרֵכָה וּמַה שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִשּׁוּם דִּבְלָשׁוֹן קְדֻשָּׁה הִיא חָתְמִי בָּהּ כְּמוֹ בְּקִדּוּשָׁא אֵינוֹ נִרְאֶה ק"ק מַאן דְּלָא חָתִים בָּהּ מַאי שְׁנָא מִבִּרְכַּת הַתּוֹרָה דְּחָתְמִינַן בָּהּ בַּאֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ אע"ג דְּבִרְכַּת אֵרוּסִין אֲרִיכָא טְפֵי מִנָּהּ וְשֶׁמָּא לֹא הָיָה חוֹתֵם בָּהּ: **וְהוּא** שֶׁבָּאוּ פָּנִים חֲדָשׁוֹת אור"י דְּפָנִים חֲדָשׁוֹת אֵין קוֹרֵא אֶלָּא בִּבְנֵי אָדָם שֶׁמַּרְבִּים בִּשְׁבִילָם הַשִּׂמְחָה יוֹתֵר וְשַׁבָּת דְּחָשְׁבִינַן פָּנִים חֲדָשׁוֹת דְּאָמְרִינַן בְּאַגָּדָה מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת אָמַר הקב"ה פָּנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן נֹאמַר שִׁירָה הָתָם נָמֵי מַרְבִּין לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת בְּשִׂמְחָה וּבִסְעוּדָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ה, סמג עשין פג, טוש״ע חו״מ סי׳ רי סעי׳ א:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ ברכות הל׳ ט:

ג מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סא סעי׳ א:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ א:

ה מיי׳ פג׳ מהל׳ אישות הל׳ כד, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לד סעי׳ א:

ו מיי׳ פב׳ מהל׳ ברכות הל׳ י, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סב סעי׳ ז ח:

מסורת הש״ס

א סוטה ל:; ברכות נ.

ב יבמות סז.; זבחים צב.; בבא בתרא קמב:

ג מסכת כלה רבתי

גליון הש״ס

גמ' ברכת חתנים בבית חתנים. ע' סוכה כה ע"ב תד"ה אין שמחה:

תורה אור השלם

וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ־פֹה וַיֵּשֵׁבוּ [רות ד, ב]

בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים אֲדֹנָי מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל [תהילים סח, כז]

לֹא־יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה עַד־עוֹלָם [דברים כג, ד]

[אב]"שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ". וְ"יוֹצֵר הָאָדָם". וַ"אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיַן עֲדֵי עַד. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳, יוֹצֵר הָאָדָם". "שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְתָגֵל הָעֲקָרָה, בְּקִבּוּץ בָּנֶיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ". "שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח רֵיעִים הָאֲהוּבִים, כְּשַׂמֵּחֲךָ יְצִירְךָ בְּגַן עֵדֶן מִקֶּדֶם, בָּרוּךְ אַתָּה ה׳, מְשַׂמֵּחַ חָתָן וְכַלָּה". "בָּרוּךְ אַתָּה ה׳, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּרָא שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, חָתָן וְכַלָּה, גִּילָה, רִינָּה, דִּיצָה, חֶדְוָה, אַהֲבָה וְאַחְוָה וְשָׁלוֹם וְרֵיעוּת. מְהֵרָה ה׳ אֱלֹהֵינוּ יִשָּׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה, קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה, קוֹל מִצְהֲלוֹת חֲתָנִים מֵחוּפָּתָם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה נְגִינָתָם, בָּרוּךְ אַתָּה ה׳, מְשַׂמֵּחַ חָתָן עִם הַכַּלָּה". לֵוִי אִיקְּלַע לְבֵי רַבִּי בְּהִלּוּלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרֵיהּ, בָּרֵיךְ חָמֵשׁ. רַב אַסִּי אִיקְּלַע לְבֵי רַב אָשֵׁי בְּהִלּוּלֵיהּ דְּמָר בְּרֵיהּ, בָּרֵיךְ שִׁית. לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר חֲדָא יְצִירָה הֲוַאי, וּמָר סָבַר שְׁתֵּי יְצִירוֹת הֲוַאי. לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא חֲדָא יְצִירָה הֲוַאי. מָר סָבַר בָּתַר מַחְשָׁבָה אָזְלִינַן, וּמָר סָבַר בָּתַר מַעֲשֶׂה אָזְלִינַן. כִּי הָא דְּרַב יְהוּדָה רָמֵי, כְּתִיב: "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ", וּכְתִיב: "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם", הָא כֵּיצַד? בַּתְּחִלָּה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לִבְרֹאוֹת שְׁנַיִם, וּלְבַסּוֹף נִבְרָא אֶחָד. [ג]רַב אָשֵׁי אִיקְּלַע לְבֵי רַב כָּהֲנָא. יוֹמָא קַמָּא בָּרֵיךְ כּוּלְּהוּ, מִכָּאן וְאֵילָךְ אִי אִיכָּא פָּנִים חֲדָשׁוֹת — בָּרֵיךְ כּוּלְּהוּ, וְאִי לָא — אַפּוּשֵׁי שִׂמְחָה בְּעָלְמָא הוּא, מְבָרֵךְ "שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ" וַ"אֲשֶׁר בָּרָא". (א)מִשִּׁבְעָה וְעַד שְׁלֹשִׁים, בֵּין אָמַר לְהוּ מֵחֲמַת הִלּוּלָא, וּבֵין לָא אָמַר לְהוּ מֵחֲמַת הִלּוּלָא — מְבָרֵךְ "שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ". מִכָּאן וְאֵילָךְ, אִי אָמַר לְהוּ מֵחֲמַת הִלּוּלָא — מְבָרֵךְ "שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ", וְאִי לָא — לָא. [ד]וְכִי אָמַר לְהוּ מֵחֲמַת הִלּוּלָא, עַד אֵימַת? אָמַר רַב פַּפִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: עַד תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא. וּמֵעִיקָּרָא מֵאֵימַת? אָמַר רַב פָּפָּא: מִכִּי רָמוּ שְׂעָרֵי בַּאֲסִינְתָּא. אִינִי? וְהָא רַב פָּפָּא אִיעֲסַק לְאַבָּא מָר בְּרֵיהּ, וּבָרֵיךְ מִשְּׁעַת אֵירוּסִין! שָׁאנֵי רַב פָּפָּא, דַּהֲוָה טְרִיחַ לֵיהּ. רָבִינָא אִיעֲסַק לֵיהּ לִבְרֵיהּ בֵּי רַב חֲבִיבָא, וּבָרֵיךְ מִשְּׁעַת אֵירוּסִין. אָמַר: קִים לִי בְּגַוַּיְיהוּ דְּלָא הָדְרִי בְּהוּ. לָא אִסְתַּיַּיע מִילְּתָא וְהָדְרִי בְּהוּ. רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעְרְבָא אִיקְּלַע לְבָבֶל, בָּרֵיךְ שִׁית אֲרִיכָתָא. וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ. רַב חֲבִיבָא אִיקְּלַע לְבֵי מָהוֹלָא, בָּרֵיךְ "שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ". וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ — מִשּׁוּם דְּטְרִידִי דְּאִית לֵיהּ צַעֲרָא לְיָנוֹקָא. [ה]אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב: חֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן, וְאֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן. מֵיתִיבִי: חֲתָנִים וַאֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן! מַתְנִיתָא קָא רָמֵית עֲלֵיהּ דְּרַב? רַב תַּנָּא הוּא, וּפְלִיג. אִיתְּמַר, אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן, וְאֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן. מֵיתִיבִי: חֲתָנִים וַאֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן!

כִּי

וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ מִגּוּפוֹ מִצַּלְעוֹתָיו: בִּנְיַן עֲדֵי עַד בִּנְיָן נוֹהֵג לְדוֹרוֹת וְחַוָּה קָרֵי לַהּ בִּנְיָן עַל שֵׁם וַיִּבֶן אֶת הַצֵּלָע (בְּרֵאשִׁית ב): שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ לְפִי שֶׁאָנוּ צְרִיכִין לְהַעֲלוֹת זִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתֵנוּ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קל"ז:ו') תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי וְגוֹ': עֲקָרָה יְרוּשָׁלַיִם: שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח בְּרָכָה לְחָתָן וְכַלָּה שֶׁיַּצְלִיחוּ בְּשִׂמְחָה וְטוּב לֵב וַאֲשֶׁר בָּרָא לְשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל וּלְפִי שֶׁהַסֵּדֶר מַתְחִיל מֵאֲשֶׁר יָצַר לְפִיכָךְ פָּתַח בָּהּ בְּבָרוּךְ וְחָתַם בָּהּ בְּבָרוּךְ כְּדֶרֶךְ כָּל רָאשֵׁי סִדְרֵי בְּרָכוֹת וְשׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְשַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרָכָה הַסְּמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ לֹא פָּתַח בָּהּ בְּבָרוּךְ שֶׁכֵּן תִּקְּנוּ לְכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁסְּמוּכוֹת אַחַר הָרִאשׁוֹנָה עַל הַסֵּדֶר וַאֲשֶׁר בָּרָא מִפְּנֵי שֶׁהִיא נֶאֱמֶרֶת יְחִידִית בְּרוֹב יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה כְּשֶׁאֵין שָׁם פָּנִים חֲדָשׁוֹת לְפִיכָךְ אֵינָהּ מִן הַסְּמוּכוֹת וְהֻצְרַךְ לִפְתֹּחַ בָּהּ בְּבָרוּךְ וּלְסַיֵּם בָּהּ בְּבָרוּךְ אֲבָל שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ אֵינָהּ מִן הַסֵּדֶר אֶלָּא לַאֲסִיפַת הָעָם הַנֶּאֱסָפִים שָׁם לִגְמֹל חֶסֶד זֵכֶר לְחַסְדֵי הַמָּקוֹם שֶׁנָּהַג עִם אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ שׁוֹשְׁבִין וְנִתְעַסֵּק בּוֹ וַאֲסִיפָה זוֹ כְּבוֹד הַמָּקוֹם הִיא וּבְרָכָה זוֹ לְכָךְ נִתְקְנָה וּמִשְּׁעַת אֲסִיפָה הִיא רְאוּיָה לְבָרֵךְ אֶלָּא מִכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בְּרָכָה עַל הַכּוֹס הִזְקִיקוּהָ לְסַדְּרָהּ עָלָיו מִידֵי דַּהֲוָה אַבִּרְכַּת בְּשָׂמִים וּבִרְכַּת עַל הָאוּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת דְּאָמְרִי' (יְרוּשַׁלְמִי דִּפְסָחִים פ"י) רַבִּי מְפַזֵּרָן וְחוֹזֵר וְסוֹדְרָן עַל הַכּוֹס וְרַבִּי חִיָּא מְכַנְּסָן הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם כּוֹס וּלְפִי שֶׁאֵינָהּ מִשְּׁאָר סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְכֻלָּהּ הוֹדָאָה אַחַת לֹא חָתְמוּ בָּהּ בְּבָרוּךְ מִדֵּי דַּהֲוֵה אַבִּרְכַּת פֵּרוֹת וּמִצְוֹת וְכֵן בִּרְכַּת יוֹצֵר הָאָדָם שֶׁתִּקְּנוּהָ לִיצִירָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן כְּדִלְקַמָּן אִי לְמ"ד ב' יְצִירוֹת הָווּ אִי לְמ"ד ב' יְצִירוֹת עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה וּבָתַר מַחְשָׁבָה אָזְלִינַן מ"מ אֵינָהּ מִסֵּדֶר בִּרְכוֹת הַזִּוּוּג דְּהָא בִּיצִירָה הָרִאשׁוֹנָה אַכַּתִּי נְקֵבָה לָא הֲוַאי וא"ת לָמָּה הִיא בָּאָה מִתּוֹךְ שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין עַל יְצִירָה הַשְּׁנִיָּה תִּקְּנוּ אַף עַל הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא עִקָּר וּתְחִלָּתוֹ: רֵעִים הָאֲהוּבִים הֶחָתָן וְהַכַּלָּה שֶׁהֵן רֵעִים הָאוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה: כְּשַׂמֵּחֲךָ יְצִירְךָ כְּמוֹ שֶׁשִּׂמַּחְתָּ אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן: בְּגַן עֵדֶן מִקֹּדֶם דִּכְתִיב וַיִּטַּע גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיָּשֶׂם שָׁם וְגוֹ' (שָׁם): מְשַׂמֵּחַ חָתָן וְכַלָּה וּבָאַחֲרוֹנָה מְשַׂמֵּחַ חָתָן עִם הַכַּלָּה לְפִי שֶׁשִּׂמְחַת בְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא בְּשִׂמְחַת חֲתֻנָּה אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁהֲרֵי תְּפִלָּה הִיא שֶׁמִּתְפַּלְּלִים וּמְבָרְכִין שֶׁיְּהוּ שְׂמֵחִים בְּהַצְלָחָה כָּל יְמֵיהֶם לְפִיכָךְ אֵין לַחְתֹּם בָּהּ מְשַׂמֵּחַ חָתָן עִם הַכַּלָּה דְּמַשְׁמַע אִישׁ בְּאִשְׁתּוֹ אֶלָּא בָּרוּךְ ה' מְשַׂמֵּחַ אֶת שְׁנֵיהֶם לְעוֹלָם בְּסִפּוּק מְזוֹנוֹת וְכָל טוּב וּבָאַחֲרוֹנָה שֶׁבַח שֶׁמְּשַׁבֵּחַ להקב"ה שֶׁבָּרָא חֲתֻנַּת דִּבּוּק אִישׁ בְּאִשָּׁה עַל יְדֵי שִׂמְחָה וְחֶדְוָה לְפִיכָךְ יֵשׁ לַחְתֹּם מְשַׂמֵּחַ חָתָן עִם הַכַּלָּה שֶׁהוּא לְשׁוֹן שִׂמְחַת אִישׁ בְּאִשָּׁה: בְּרִיךְ חָמֵשׁ שֶׁהַכֹּל וַאֲשֶׁר יָצַר וְשׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח אֲשֶׁר בָּרָא: בְּרִיךְ שִׁית יוֹצֵר הָאָדָם הוֹסִיף: חֲדָא יְצִירָה הֲוַאי כְּמַאן דְּאָמַר בְּעֵירוּבִין (דַּף יח.) וַיִּבֶן אֶת הַצֵּלָע פַּרְצוּף שֶׁמִּתְחִלַּת בְּרִיָּתוֹ נִבְרָא שְׁנֵי פַּרְצוּפִין זָכָר מִלְּפָנָיו וּנְקֵבָה מֵאָחוֹר: שְׁתֵּי יְצִירוֹת כְּמַאן דְּאָמַר זָנָב הָיָה וּמִמֶּנּוּ נִבְרֵאת הָאִשָּׁה וַהֲרֵי כָּאן שְׁתֵּי יְצִירוֹת: בָּתַר מַחְשָׁבָה אָזְלִינַן שֶׁשְּׁנַיִם עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה לְהִבָּרְאוֹת וְנִבְרָא אֶחָד בְּעֵירוּבִין בְּפֶ' עוֹשִׂין פַּסִּין: מְבָרֵךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ בִּתְחִלַּת הַזִּמּוּן: בֵּין אָמַר לָהֶן לַקְּרוּאִין: מֵחֲמַת הִלּוּלָא קְרָאתִי לָכֶם הֲלוֹם לִסְעוּדָה: מֵעִקָּרָא קֹדֶם הַחֻפָּה אִם הִזְמִין קְרוּאִים וְאָמַר לָהֶם מֵחֲמַת שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְהַכְנִיס בָּנַי לְחֻפָּה: מֵאֵימָתַי הָוְיָא הַתְחָלַת שִׂמְחַת חֻפָּה לְבָרֵךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ: מִכִּי רָמֵי שַׂעֲרֵי בַּאֲסִינְתָּא יֵשׁ שׁוֹרִין שְׂעוֹרִים בַּעֲרֵבַת מַיִם לְהַטִּיל שֵׁכָר לְצֹרֶךְ חֻפָּה וי"א לְשֵׁם הֶחָתָן וְהַכַּלָּה זוֹרְעִין שְׂעוֹרִין בְּעָצִיץ לוֹמַר פְּרוּ וּרְבוּ וְצָמְחוּ כַּשְּׂעוֹרִים הַלָּלוּ: דַּהֲוָה טְרִיחַ לֵיהּ מְתֻקָּנִים הָיוּ לוֹ כָּל צָרְכֵי חֻפָּה וּסְעוּדָה: אֶעְסֹק לִבְרֵהּ שִׁדֵּךְ לוֹ אִשָּׁה: וּבָרֵיךְ מִשְּׁעַת אֵרוּסִין שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ: וְהָדְרֵי בְּהוּ לֹא נָתְנוּ לוֹ הָאִשָּׁה: שִׁית אֲרִיכְתָּא הוֹסִיף דְּבָרִים עַל שֶׁהַכֹּל וְעַל בִּרְכַּת יְצִירָה רִאשׁוֹנָה וְחָתַם בָּהֶם בְּבָרוּךְ: וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ כִּדְפֵי' לְעֵיל: לְבֵי מָהוֹלָא לִסְעוּדַת מִילָה: חֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן לְקַמָּן מְפָרֵשׁ לְמַאי הִלְכְתָא:

שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ וְיוֹצֵר הָאָדָם פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ אע"פ שֶׁכָּל אַחַת סְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ כֵּיוָן דִּקְצָרוֹת הֵן אִם לֹא הָיָה פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ הָיָה נִרְאֶה הַכֹּל בְּרָכָה אַחַת וְכֵן אֲשֶׁר יָצַר אִם לֹא הָיָה פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ הָיָה נִרְאֶה שֶׁהָיְתָה מַתְחֶלֶת מִבָּרוּךְ יוֹצֵר הָאָדָם אֲשֶׁר יָצַר אֲבָל שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ שֶׁהִיא אַחַר בְּרָכָה אֲרֻכָּה אֵין צָרִיךְ לִפְתֹּחַ בְּבָרוּךְ וַאֲשֶׁר בָּרָא פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ לְפִי שֶׁמְּבָרְכִים אוֹתָהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ כְּשֶׁאֵין פָּנִים חֲדָשׁוֹת כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְעַל שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ וְיוֹצֵר הָאָדָם פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס טַעַם אַחֵר ור"ח פֵּרֵשׁ דְּיוֹצֵר הָאָדָם פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ לְפִי שֶׁיֵּשׁ שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹמְרִים אוֹתָהּ כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ ואור"ת דִּבְפֶרֶק קַמָּא דִּבְרָכוֹת (דַּף יא:) גַּבֵּי בִּרְכַּת הַתּוֹרָה גָּרְסִי' ר' יוֹחָנָן מְסַיֵּם בָּהּ הָכִי וְהַעֲרֵב נָא דִּבְרָכָה אַחַת הִיא דְּאִי הָווּ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת הָיָה צָרִיךְ לִפְתֹּחַ בְּבָרוּךְ אע"ג דִּסְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ כֵּיוָן שֶׁאוֹתָהּ שֶׁלְּפָנֶיהָ הִיא קְצָרָה וּבָתַר הָכִי גָּרְסִינַן הִלְכָּךְ נֵימְרִינְהוּ לְתַרְוַיְהוּ וְלָא גָּרְסִינַן לְכוּלְּהוּ דְּאִם כֵּן הֲוָה מַשְׁמַע דְּשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הֵן: **חֲדָא** יְצִירָה הֲוַאי צָרִיךְ לוֹמַר דְּהַיְנוּ כְּמַאן דְּאָמַר פַּרְצוּף אֶחָד מִדְּקָאָמַר בָּתַר הָכִי דְּכֻלֵּי עָלְמָא חֲדָא יְצִירָה הֲוַאי מָר סָבַר בָּתַר מַחְשָׁבָה אָזְלִינַן וּבְרֵישׁ פֶּרֶק שֵׁנִי דְּעֵירוּבִין (דַּף יח. וְשָׁם) מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא דִּלְמַאן דְּאָמַר פַּרְצוּף אֶחָד הֲוָה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְהִבָּרְאוֹת שְׁנַיִם אֲבָל לְמַאן דְּאָמַר הָתָם שְׁנֵי פַּרְצוּפִים לָא סְבִירָא לֵהּ הָכִי כָּךְ פֵּרֵשׁ רַשְׁבָּ"ם: **רַב** תַּנָּא הוּא וּפְלִיג לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי כִּי תַּנְיָא הָהִיא בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן כִּדְמְשַׁנֵּי רַבִּי יוֹחָנָן דְּנִרְאֶה לוֹ דֹּחַק לְהַעֲמִיד כֵּן וְנוֹחַ לוֹ טְפֵי לוֹמַר דִּפְלִיג וּמִדְּלָא קָאָמַר ר' יוֹחָנָן תַּנָּא וּפְלִיג יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דר"י אָמוֹרָא הָיָה דְּאִי הֲוָה תַּנָּא הֲוָה מְשַׁנֵּי כִּדְמְשַׁנֵּי לְרַב וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְּאַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי רַבִּי יוֹחָנָן אֲנָא דְּאָמְרִי כְּרַב דְּתַנָּא הוּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן לֹא הָיָה מַחֲזִיק רַב כְּתַנָּא דִּפְלִיג עָלָיו בְּכָל דֻּכְתָּא וּמִיהוּ אִיכָּא נָמֵי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהָיָה תַּנָּא דְּתַנְיָא בְּשִׁלְהֵי דְּנָזִיר (דַּף סה. וְשָׁם) וְכַמָּה שִׁעוּר תְּפִיסָה פֵּרֵשׁ רַבִּי יוֹחָנָן כו':

מסורת הש"ס

א עבודה זרה ח:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקָח [דברים כד, ה]

וַיִּבֶן יְהֹוָה אֱלֹהִים אֶת־הַצֵּלָע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל־הָאָדָם [בראשית ב, כב]

רָנִּי עֲקָרָה לֹא יָלָדָה פִּצְחִי רִנָּה וְצַהֲלִי לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְעוּלָה אָמַר יְהֹוָה [ישעיהו נד, א]

קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת־יְהֹוָה צְבָאוֹת כִּי־טוֹב יְהֹוָה כִּי־לְעוֹלָם חַסְדּוֹ מְבִאִים תּוֹדָה בֵּית יְהֹוָה כִּי־אָשִׁיב אֶת־שְׁבוּת־הָאָרֶץ כְּבָרִאשֹׁנָה אָמַר יְהֹוָה [ירמיהו לג, יא]

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם [בראשית א, כז]

זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם [בראשית ה, ב]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ ברכות הל׳ יא:

ב מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סב סעי׳ א:

ג טוש״ע אה״ע סי׳ סב סעי׳ ז:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ סב סעי׳ יג:

ה מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ה:

ו מיי׳ פב׳ מהל׳ ברכות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ סב סעי׳ ד:

[אב]כִּי תַּנְיָא הָהִיא — בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן — בְּשׁוּרָה. (א)וְאֶלָּא הָא דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְבָרְכִים בִּרְכַּת חֲתָנִים בַּעֲשָׂרָה, וַחֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן. וּבִרְכַּת אֲבֵלִים בַּעֲשָׂרָה, וְאֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן. בְּרָכָה בְּשׁוּרָה מִי אִיכָּא? אֶלָּא כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בִּרְחָבָה. וְאֶלָּא הָא דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים בַּעֲשָׂרָה כָּל שִׁבְעָה, וַחֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן. וּבִרְכַּת אֲבֵלִים בַּעֲשָׂרָה כָּל שִׁבְעָה, וְאֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן. בִּרְכַּת רְחָבָה כָּל שִׁבְעָה מִי אִיכָּא? מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בְּפָנִים חֲדָשׁוֹת. כִּי הָא דְּרַב חִיָּיא בַּר אַבָּא מַקְרֵי בְּנֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ הֲוָה, וְאָמְרִי לַהּ מַתְנִי בְּרֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ הֲוָה. שְׁכֵיב לֵיהּ יָנוֹקָא. יוֹמָא קַמָּא לָא אֲזַל לְגַבֵּיהּ. לְמָחַר דַּבְרֵיהּ לִיהוּדָה בַּר נַחְמָנִי מְתוּרְגְּמָנֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: קוּם אֵימָא מִלְּתָא כָּל קֳבֵיל יָנוֹקָא. פְּתַח וַאֲמַר: "וַיַּרְא ה׳ וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנוֹתָיו", דּוֹר שֶׁאָבוֹת מְנָאֲצִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא — כּוֹעֵס עַל בְּנֵיהֶם וְעַל בְּנוֹתֵיהֶם, וּמֵתִים כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים. (ב)וְאִיכָּא דְּאָמְרִי בָּחוּר הֲוָה. וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ: "עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח ה׳ וְאֶת יְתוֹמָיו וְאֶת אַלְמְנוֹתָיו לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמֵרַע וְכָל פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה בְּכָל זֹאת לֹא שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה". מַאי "וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה"? אָמַר רַב חָנָן בַּר רַב: הַכֹּל יוֹדְעִין כַּלָּה לָמָּה נִכְנְסָה לַחוּפָּה. אֶלָּא, כָּל הַמְנַבֵּל פִּיו, וּמוֹצִיא דְּבַר נְבָלָה מִפִּיו, אֲפִלּוּ נֶחְתַּם לוֹ גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה לְטוֹבָה — נֶהְפָּךְ עָלָיו לְרָעָה. אֲתָא לְנַחוּמֵי — צַעוּרֵי קָמְצַעַר לֵיהּ! הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: חֲשִׁיב אַתְּ לְאִתְפּוֹסֵי אַדָּרָא. אֲמַר לֵיהּ: קוּם אֵימָא מִלְּתָא כְּנֶגֶד שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. פָּתַח וְאָמַר: "הָאֵל הַגָּדוֹל בְּרוֹב גָּדְלוֹ, אַדִּיר וְחָזָק בְּרוֹב נוֹרָאוֹת, מְחַיֵּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ, עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ מְחַיֵּה הַמֵּתִים". אֲמַר לֵיהּ: קוּם אֵימָא מִלְּתָא כְּנֶגֶד אֲבֵלִים, פָּתַח וְאָמַר: "אַחֵינוּ הַמְיוּגָּעִים, הַמְדוּכָּאִין בָּאֵבֶל הַזֶּה, תְּנוּ לְבַבְכֶם לַחְקוֹר אֶת זֹאת. זֹאת הִיא עוֹמֶדֶת לָעַד, נָתִיב הוּא מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית. רַבִּים שָׁתוּ, רַבִּים יִשְׁתּוּ. כְּמִשְׁתֵּה רִאשׁוֹנִים כָּךְ מִשְׁתֵּה אַחֲרוֹנִים. אַחֵינוּ, בַּעַל נֶחָמוֹת יְנַחֵם אֶתְכֶם. בָּרוּךְ מְנַחֵם אֲבֵלִים". (ג)אָמַר אַבָּיֵי: "רַבִּים שָׁתוּ" — לֵימָא. "רַבִּים יִשְׁתּוּ" — לָא לֵימָא. "מִשְׁתֵּה רִאשׁוֹנִים" — לֵימָא. "מִשְׁתֵּה אַחֲרוֹנִים" — לָא לֵימָא. דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, וְכֵן תָּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי: לְעוֹלָם אַל יִפְתַּח אָדָם פִּיו לַשָּׂטָן. אָמַר רַב יוֹסֵף, מַאי קְרָא: "כִּסְדוֹם הָיִינוּ לַעֲמוֹרָה דָּמִינוּ". מַאי אַהְדַּר לֵיהּ — "שִׁמְעוּ דְבַר ה׳ קְצִינֵי סְדוֹם וְגוֹ׳". אֲמַר לֵיהּ: קוּם אֵימָא מִלְּתָא כְּנֶגֶד מְנַחֲמֵי אֲבֵלִים. פָּתַח וְאָמַר: "אַחֵינוּ גּוֹמְלֵי חֲסָדִים בְּנֵי גּוֹמְלֵי חֲסָדִים, הַמַּחְזִיקִים בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ (שֶׁנֶּאֱמַר: ׳כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְגוֹ׳׳). אַחֵינוּ, בַּעַל הַגְּמוּל יְשַׁלֵּם לָכֶם גְּמוּלְכֶם. בָּרוּךְ אַתָּה, מְשַׁלֵּם הַגְּמוּל". אֲמַר לֵיהּ: קוּם אֵימָא מִלְּתָא כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל. פָּתַח וְאָמַר: "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, פְּדֵה וְהַצֵּל, מַלֵּט, הוֹשַׁע עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מִן הַדֶּבֶר וּמִן הַחֶרֶב וּמִן הַבִּיזָּה וּמִן הַשִּׁדָּפוֹן וּמִן הַיֵּרָקוֹן וּמִכָּל מִינֵי פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם, טֶרֶם נִקְרָא וְאַתָּה תַעֲנֶה. בָּרוּךְ אַתָּה, עוֹצֵר הַמַּגֵּפָה". [ג]אֲמַר עוּלָּא, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת תִּקְּנוּ חֲכָמִים בְּבֵית הָאֵבֶל: שְׁלֹשָׁה קוֹדֶם אֲכִילָה, כְּדֵי לִפְתּוֹחַ אֶת בְּנֵי מֵעָיו. שְׁלֹשָׁה בְּתוֹךְ אֲכִילָה, כְּדֵי לִשְׁרוֹת אֲכִילָה שֶׁבְּמֵעָיו. וְאַרְבָּעָה לְאַחַר אֲכִילָה, אֶחָד כְּנֶגֶד "הַזָּן", וְאֶחָד כְּנֶגֶד בִּרְכַּת הָאָרֶץ, וְאֶחָד כְּנֶגֶד "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", וְאֶחָד כְּנֶגֶד "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב". הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם אַרְבָּעָה: אֶחָד כְּנֶגֶד חַזָּנֵי הָעִיר, וְאֶחָד כְּנֶגֶד פַּרְנָסֵי הָעִיר, וְאֶחָד כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאֶחָד כְּנֶגֶד רַבָּן גַּמְלִיאֵל. הִתְחִילוּ (הָיוּ) שׁוֹתִין וּמִשְׁתַּכְּרִין, הֶחְזִירוּ הַדָּבָר לְיוֹשְׁנָהּ. [ד](ד)מַאי רַבָּן גַּמְלִיאֵל? דְּתַנְיָא: בָּרִאשׁוֹנָה הָיְתָה הוֹצָאַת הַמֵּת קָשָׁה לִקְרוֹבָיו יוֹתֵר מִמִּיתָתוֹ, עַד שֶׁהָיוּ מַנִּיחִים אוֹתוֹ וּבוֹרְחִין. עַד שֶׁבָּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְנָהַג קַלּוּת בְּעַצְמוֹ, וְהוֹצִיאוּהוּ בִּכְלֵי פִשְׁתָּן. וְנָהֲגוּ כָּל הָעָם אַחֲרָיו לְהוֹצִיא בִּכְלֵי פִשְׁתָּן. אֲמַר רַב פָּפָּא: וְהָאִידָּנָא נְהוּג עָלְמָא אֲפִילּוּ בְּצַרְדָּא בַּר זוּזָא. אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

הָאוֹמֵר

בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן לְהִצְטָרֵף לג' לְזַמֵּן עָלָיו שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹת: **בְּשׁוּרָה** כְּשֶׁהָיוּ חוֹזְרִין מִן הַקֶּבֶר הָיוּ עוֹשִׂין שׁוּרָה סָבִיב הָאָבֵל לְנַחֲמוֹ וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ וְהֵן עוֹמְדִים סָבִיב וְאָמְרִי' בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף יט.) אֵין שׁוּרָה פָּחוֹת מִי': **בִּרְחָבָה** כְּשֶׁמַּבְרִין אֶת הָאָבֵל סְעוּדָה רִאשׁוֹנָה מִשֶּׁל אֲחֵרִים כִּדְאָמְרִינַן בְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף כז:) הָיוּ מַבְרִין אוֹתוֹ בִּרְחָבָה וּמְבָרְכִין שָׁם בִּרְכַּת אֲבֵלִים כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ בָּרוּךְ מְנַחֵם אֲבֵלִים: **אֲמַר לֵיהּ לִמְתֻרְגְּמָנֵהּ:** **כָּל קֳבֵיל יָנוֹקָא** לְנֶגֶד הַמְּאֹרָע דְּבָרִים נִחוּמִים עַל מִיתַת הַיֶּלֶד: **וַיַּרְא ה' מֶה עָשׂוּ אָבוֹת:** **וַיִּנְאַץ מִכַּעַס** שֶׁהִכְעִיסוּהוּ וְגָרְמוּ לוֹ לִפְקֹד עַל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם: **וְאִית דְּאָמְרִי** לֹא תִּינוֹק הָיָה הַמֵּת אֶלָּא בָחוּר הָיָה וְהַךְ קְרָא אָמַר **עַל בְּחוּרָיו וְגוֹ':** **שֶׁל ע' שָׁנָה** וְעוֹד דְּרֵישׁ כְּמוֹ וְעַד עוֹלָמוֹ שֶׁל אָדָם נְטוּיָה נֶהְפֶּכֶת מִטּוֹב לְרַע: **אֲתָא לְנַחוּמֵי צַעוּרֵי מְצַעַר לֵיהּ** בְּתְמִיהַּ מוֹכִיחַ עַל פָּנָיו שֶׁבִּשְׁבִיל עֲוֹנוֹ מֵת בְּנוֹ: **חֲשִׁיב אַתְּ לְאִתְפּוֹסֵי אַדָּרָא** חָשׁוּב אַתָּה לְמַעְלָה לְתָפְסְךָ וְאֶת בָּנֶיךָ בַּעֲוֹן הַדּוֹר דקי"ל בִּזְמַן שֶׁצַּדִּיקִים בַּדּוֹר צַדִּיקִים נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר שֶׁנֶּאֱמַר וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ (יְחֶזְקֵאל ט): **הָאֵל הַגָּדוֹל** בְּרֹב גָּדְלוֹ בְּבָרוּךְ פָּתַח בָּהּ בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל הַגָּדוֹל וְכוּ': **אַחֵינוּ הַמְיֻגָּעִים כו'** בְּרָכָה הַסְּמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ הִיא וְכֵן סְדוּרוֹת עַל הַסֵּדֶר: **בָּאֵבֶל הַזֶּה** תְּנוּ לְבַבְכֶם לַחְקֹר זֹאת שֶׁזֹּאת עוֹמֶדֶת לָעַד שֶׁהַכֹּל מֵתִים וְלֹא תִבְכּוּ יוֹתֵר מִדַּאי: **מִשְׁתֵּה הָרִאשׁוֹנִים** לֵימָא מִשְׁתֶּה רִאשׁוֹנִים הוּא: **בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם** שֶׁגָּמַל חֲסָדִים דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית כ"א:ל"ג) וַיִּטַּע אֵשֶׁל ר"ת אֲכִילָה שְׁתִיָּה לְוִיָּה: **עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת** לְהַרְבּוֹת לוֹ בִּשְׁתִיָּה כְּדִכְתִיב (מִשְׁלֵי ל"א:ו') תְּנוּ שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ: **קֹדֶם אֲכִילָה** שֶׁהָיוּ רְגִילִין לְהַמְשִׁיךְ פַּרְפְּרָאוֹת לִפְנֵי סְעוּדָה כְּגוֹן כִּיסָנִין וְסֵפְגָּנִין וְאִיסְקְרִיטִין וּבְאוֹתָם פַּרְפְּרָאוֹת מַשְׁקִין לָאָבֵל ג' כּוֹסוֹת: **אֶחָד כְּנֶגֶד הַזָּן** עַל כָּל בְּרָכָה שׁוֹתֶה הַכּוֹס וּמוֹזְגִין לוֹ אַחֵר: **כְּנֶגֶד חַזָּנֵי הָעִיר** תִּקְּנוּ לָהֶם בְּרָכָה עָלָיו לְפִי שֶׁהָיוּ שַׁמָּשֵׁי הָעִיר לְהִתְעַסֵּק בַּמֵּתִים וּבִשְׁאָר צָרְכֵי צִבּוּר: **פַּרְנָסֵי הָעִיר** שֶׁהָיוּ עֲשִׁירִים מְבַזְבְּזִים מָמוֹנָם לִקְבוּרַת עֲנִיִּים: **כְּנֶגֶד בהמ"ק** תִּקְּנוּ עָלָיו בִּרְכַּת נִחוּמִים שֶׁיְּנַחֲמֵנוּ הַמָּקוֹם בְּבִנְיָנוֹ מֵאֶבְלֵנוּ שֶׁאָנוּ מִתְאַבְּלִים עָלָיו כְּבַעַל מֵת: **כְּנֶגֶד ר"ג** לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: **לְיָשְׁנָהּ** עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת: **הוֹצָאַת הַמֵּת** שֶׁהָיוּ קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּכֵלִים יְקָרִים כְּגוֹן שִׁירָאִין וּסְרָקוֹת: **בְּצַרְדָּא בַּר זוּזָא** בֶּגֶד קַנַּבּוֹס שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה אֶלָּא דִּינָר:

כִּי תַּנְיָא הָהִיא בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לְהִצְטָרֵף עִם ב' לְזִמּוּן שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹת וְאֵין נִרְאֶה לְר"י דְּא"כ לָא אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן אֶלָּא דְּחַיָּב בְּמִצְוֹת וַהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר בְּהֶדְיָא דְּחַיָּב בְּמִצְוֹת וְעוֹד דְּא"כ מַאי פָּרֵיךְ לֵיהּ מִבִּרְכַּת אֲבֵלִים בַּעֲשָׂרָה וְאֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן דְּקָאָמַר בְּרָכָה בְּשׁוּרָה מִי אִכָּא אֶלָּא ע"כ הַיְנוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְהָדְרָן קֻשְׁיָא לְדִכְתִּין דְּקָתָנֵי וַאֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן וְאוֹקְמִינַן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּלְפַרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס לָא קַשְׁיָא מִידִי דְּכִי קָתָנֵי וַאֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן הַיְנוּ לְהִצְטָרֵף לְזִמּוּן לוֹמַר נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ אֲבָל בִּרְכַּת אֲבֵלִים שֶׁמְּבָרְכִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּאֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן לְכָךְ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ כִּי תַּנְיָא הָהִיא בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן הַיְנוּ בִּרְכַּת אֲבֵלִים שֶׁבְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן מִכָּאן מַשְׁמַע שֶׁבִּרְכַּת אֲבֵלִים שֶׁבְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן לָא הָוֵי אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה מִדִּסְלִיק אַדַּעְתֵּהּ דְּמַקְשָׁן דְּאַיְּרֵי בְּבִרְכַּת אֲבֵלִים שֶׁבְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְקָאָמַר בַּעֲשָׂרָה וַהֲוָה נִיחָא לֵיהּ בְּהָכִי אִי לָאו מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי לְעֵיל בַּבָּרַיְתָא וַאֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן אִם כֵּן צָרִיךְ עֲשָׂרָה:

אֶלָּא כִּי קָאָמַר ר' יוֹחָנָן בִּרְחָבָה אִי גָּרְסִינַן אֶלָּא מַשְׁמַע דְּהַהִיא דִּלְעֵיל נָמֵי מַעֲמִיד בִּרְחָבָה וְתֵמַהּ לָמָּה הֻצְרְכוּ תְּרֵי מִלֵּי דְּר' יוֹחָנָן הַהִיא דִּלְעֵיל וְהַךְ וְצָרִיךְ לוֹמַר דַּחֲדָא מִכְּלָל חֲבֶרְתָּהּ אִתְּמַר הַהִיא דִּלְעֵיל מִכְּלָלָא דְּהַךְ אֲבָל אִי ל"ג אֶלָּא נִיחָא דִּלְעֵיל אַיְּרֵי בְּשׁוּרָה וְהָכָא בִּרְחָבָה בְּלֹא פָּנִים חֲדָשׁוֹת וּמֵימְרָא שְׁלִישִׁית שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן הֻצְרַךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּבְפָנִים חֲדָשׁוֹת אֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן וְאִי נְקַט הַהִיא הֲ"א אִיפְּכָא דַּוְקָא מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְאֵילָךְ אֲבָל בְּיוֹם רִאשׁוֹן שְׁכִיחֵי טְפֵי וּמְבָרְכִים לָהּ בְּלֹא י':

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ אבל הל׳ ו, טוש״ע יו״ד סי׳ שעט סעי׳ ה:

ב מיי׳ פי״ג מהל׳ אבל הל׳ א, סמג עשין דרבנן,:

ג מיי׳ פי״ג מהל׳ אבל הל׳ ח, סמג עשין דרבנן,:

ד מיי׳ פד׳ מהל׳ אבל הל׳ א, סמג עשין דרבנן,, טוש״ע יו״ד סי׳ שנב סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א תוספתא מגילה

ב שבת לג.; אוצר מדרשים מדרש גדול וגדולה לח

ג אוצר מדרשים מדרש לעולם; ברכות יט.; ברכות ס.

ד מועד קטן כז:

גליון הש״ס

גמ' כל המנבל פיו. עיין ט"ז יו"ד רסי' קכד:

תורה אור השלם

וַיַּרְא יְהֹוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו [דברים לב, יט]

עַל־כֵּן עַל־בַּחוּרָיו לֹא־יִשְׂמַח אֲדֹנָי וְאֶת־יְתֹמָיו וְאֶת־אַלְמְנוֹתָיו לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמֵרַע וְכָל־פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה [ישעיהו ט, טז]

עֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד־אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד־אֵין מִסְפָּר [איוב ט, י]

לוּלֵי יְהֹוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כִּמְעָט כִּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ [ישעיהו א, ט]

שִׁמְעוּ דְבַר־יְהֹוָה קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה [ישעיהו א, י]

וַיִּטַּע אֶשֶׁל בִּבְאֵר שָׁבַע וַיִּקְרָא־שָׁם בְּשֵׁם יְהֹוָה אֵל עוֹלָם [בראשית כא, לג]

כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת־בָּנָיו וְאֶת־בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְהֹוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְהֹוָה עַל־אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו [בראשית יח, יט]

הָאוֹמֵר "פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי" — נֶאֱמָן לְאוֹסְרָהּ עָלָיו. [אב]וְאַמַּאי? סְפֵק סְפֵיקָא הוּא: סָפֵק תַּחְתָּיו, סָפֵק אֵין תַּחְתָּיו. וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר תַּחְתָּיו: סָפֵק בְּאוֹנֶס, סָפֵק בְּרָצוֹן! [גד](א)לָא צְרִיכָא, בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל, וּכְגוֹן דְּקַבֵּיל בַּהּ אֲבוּהּ קִידּוּשִׁין פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. [ה](ב)מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא: הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה "קִדַּשְׁתִּיךְ", וְהִיא אוֹמֶרֶת "לֹא קִדַּשְׁתַּנִי" — הִיא מוּתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו, וְהוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ. מַהוּ דְּתֵימָא: הָתָם וַדַּאי קִים לֵיהּ, אֲבָל הָכָא מֵיקָם הוּא דְּלָא קִים לֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. וּמִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין הָאִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ אֶלָּא עַל עִסְקֵי קִינּוּי וּסְתִירָה, וּכְמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה! וְתִסְבְּרָא מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, בְּקִינּוּי וּסְתִירָה הֲוָה? וְעוֹד, מִי אַסְרוּהָ? הָא לָא קַשְׁיָא, הָכִי קָאָמַר: אֵין הָאִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ אֶלָּא עַל עִסְקֵי קִינּוּי וּסְתִירָה, מִמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, דְּלָא הֲוָה קִינּוּי וּסְתִירָה וְלָא אִיתַּסְרָא. מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא: קִינּוּי וּסְתִירָה — אִין, "פֶּתַח פָּתוּחַ" — לָא! וּלְטַעְמָיךְ: קִינּוּי וּסְתִירָה — אִין, עֵדִים — לָא?! [ו]אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: אֵין הָאִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ בְּעֵד אֶחָד, אֶלָּא בִּשְׁנֵי עֵדִים. וְקִינּוּי וּסְתִירָה — אֲפִילּוּ בְּעֵד אֶחָד נָמֵי. וּפֶתַח פָּתוּחַ — כִּשְׁנֵי עֵדִים דָּמֵי. וְכִי תֵּימָא מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, מִפְּנֵי מָה לֹא אֲסָרוּהָ? הָתָם אוֹנֶס הֲוָה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן:

כָּל

הָאוֹמֵר פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי וְטַעֲנַת דָּמִים אֵין לוֹ כְּגוֹן שֶׁהִיא מִמִּשְׁפַּחַת דּוֹרְקְטִי שֶׁאֵין לָהֶם דַּם בְּתוּלִים כְּדִלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף י:) אוֹ שֶׁנֶּאֶבְדָה מִמֶּנּוּ מַפָּה וְלֹא יָדַע אִם הָיָה דָּם אִם לָאו אֲבָל זֹאת בְּרוּרָה לוֹ שֶׁפֶּתַח פָּתוּחַ מָצָא: נֶאֱמָן לְאָסְרָהּ עָלָיו ואע"פ שֶׁאֵין הַדָּבָר הַזֶּה יָכוֹל לְהִתְבָּרֵר אֶלָּא עַל פִּיו לְגַבֵּי נַפְשֵׁהּ הָוֵי מְהֵימַן לְשַׁוְיָהּ עָלֶיהָ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא אֲבָל לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ לָא מְהֵימַן: וְאַמַּאי מִתַּסְרָא עָלֶיהָ אַפֵּי' אִי מְהַימְנַת לֵיהּ דְּנִבְעֲלָה: סָפֵק תַּחְתָּיו מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה זִנְּתָה: סָפֵק אֵין תַּחְתָּיו אֶלָּא קֹדֶם שֶׁנִּתְאָרְסָה זִנְּתָה: סָפֵק בְּאֹנֶס וַאֲנוּסָה שָׁרְיָא בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל כְּדִלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף נא:) מִוְּהִיָא לֹא נִתְפָּשָׂה: בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁהָאוֹנֵס אָסוּר בָּהּ הִלְכָּךְ חַד סָפֵק הוּא: פְּחוּתָה מִבַּת ג' שָׁנִים וְעַכְשָׁו הִיא גְּדוֹלָה וּפִתּוּיָהּ פִּתּוּי וְאֵינוֹ אֹנֶס הִלְכָּךְ חַד סָפֵק אִיכָּא סְפֵק אֹנֶס סְפֵק רָצוֹן אֲבָל סָפֵק תַּחְתָּיו סָפֵק אֵין תַּחְתָּיו לֵיכָּא שֶׁאִלּוּ נִבְעֲלָה קֹדֶם לָכֵן הָיוּ בְּתוּלֶיהָ חוֹזְרִים כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דַּף מד:) פָּחוֹת מִכָּאן כְּנוֹתֵן אֶצְבַּע בָּעַיִן שֶׁהַדִּמְעָה יוֹצֵאת וְחוֹזֶרֶת: מַאי קמ"ל תְּנֵינָא שֶׁאָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ לֶאֱסֹר לוֹ אֶת הַמֻּתָּר עַל פִּיו: הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ בְּאִמָּהּ וּבִתָּהּ וַאֲחוֹתָהּ דְּשַׁוְּיִנְהוּ אַנַּפְשֵׁהּ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא: וְהִיא מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ מוֹדָה בְּקִדּוּשִׁין וּבְמַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין מוֹקְמִינַן לָהּ בְּאוֹמֵר קִדַּשְׁתִּיהָ בִּפְנֵי עֵדִים וְהָלְכוּ לָהֶם לִמְדִינַת הַיָּם: דְּוַדַּאי קִים לֵיהּ שֶׁקִּדְּשָׁהּ: אֲבָל הָכָא אֵימָא מִתּוֹךְ שֶׁפָּנוּי הָיָה וְאֵינוֹ בָּקִי מֵקָם הוּא דְּלָא קִים לֵהּ כְּסָבוּר שֶׁמָּצָא פֶּתַח פָּתוּחַ וְאֵינוֹ כֵּן וְלֹא תֵּאָסֵר קָמַשְׁמַע לַן: וּמִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָכִי דְּאִשָּׁה מְזַנָּה נֶאֱסֶרֶת עַל פִּי בַּעְלָהּ: קִנּוּי שֶׁאָמַר לָהּ אַל תִּסָּתְרִי עִם פְּלוֹנִי: וּסְתִירָה שֶׁבָּאוּ עֵדִים שֶׁנִּסְתְּרָה עִמּוֹ אַחַר קִנּוּי: וּכְמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה דְּבַת שֶׁבַע: וְתִסְבְּרָא דְּהָכִי א"ר אֶלְעָזָר מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה מִי הֲוָה בֵּהּ קִנּוּי: וְעוֹד מִי אֲסָרוּהָ עַל אוּרִיָּה דְּאִלּוּ נֶאֶסְרָה עַל אוּרִיָּה נֶאֶסְרָה אַף עַל דָּוִד דְּקַיְמָא לָן (סוֹטָה דַּף כז:) כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל: הָא לָא קַשְׁיָא כְּלוֹמַר מִשּׁוּם הָא קֻשְׁיָא לָא תִּדְחֲיֵהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר: הָכִי קָאָמַר אֵין הָאִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ אֶלָּא עַל עִסְקֵי קִנּוּי וּסְתִירָה מִמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה דְּבַת שֶׁבַע אָנוּ לְמֵדִין כֵּן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם קִנּוּי וּסְתִירָה וְלֹא אֲסָרוּהָ: עֵדִים לֹא בִּתְמִיהַ אַפֵּי' יֵשׁ עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה שֶׁמָּא אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת בְּלֹא קִנּוּי וְהָא כְּתִיב (דְּבָרִים כד) כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְעוֹד הָא לֹא נִתְפְּשָׂה אֲסוּרָה: אֵין הָאִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ בְּעֵד אֶחָד דְּיָלֵיף (סוֹטָה דַּף ג:) דָּבָר דָּבָר מִמָּמוֹן: וְקִנּוּי וּסְתִירָה אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁקִּנֵּא לָהּ וְיֵשׁ עֵדִים שֶׁנִּסְתְּרָה אַחַר קִנּוּי: אַפֵּי' בְּעֵד אֶחָד אֲפִי' אֵין בַּטֻּמְאָה אֶלָּא עֵד אֶחָד נֶאֱמָן דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר ה) וְעֵד אֵין בָּהּ וְאָמַר מָר (סוֹטָה ב:) כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר עֵד הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם וְקָאָמַר רַחֲמָנָא עַד אֵין בָּהּ תְּרֵי אֶלָּא חַד וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה אֲסוּרָה שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁזִּנְּתָה שֶׁהֲרֵי קִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה וְעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא טְמֵאָה וּמֵהַשְׁתָּא לָא תִּקְשֵׁי לָךְ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּפֶתַח פָּתוּחַ לְאָסְרָהּ עַל עַצְמוֹ כִּשְׁנֵי עֵדִים דָּמֵי שֶׁהֲרֵי דָּבָר בָּרוּר הוּא לוֹ שֶׁנִּבְעֲלָה: מִפְּנֵי מָה לֹא אֲסָרוּהָ עַל דָּוִד שֶׁהֲרֵי עֵדִים הַרְבֵּה יָדְעוּ:

הָאוֹמֵר פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּטַעֲנַת דָּמִים לָא קָאָמַר כְּגוֹן שֶׁנֶּאֶבְדָה הַמַּפָּה אוֹ שֶׁהִיא מִמִּשְׁפַּחַת דּוֹרְקְטִי שֶׁאֵין לָהֶם דָּמִים ור"ח מְפָרֵשׁ דְּבוֹגֶרֶת וּמוּכַּת עֵץ אֵין לָהֶם דָּמִים אֲבָל אֵין פִּתְחָן פָּתוּחַ וְיָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ וְקָשֶׁה לפר"ח דְּאָמְרִי' בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת לו. וְשָׁם:) וּבוֹגֶרֶת אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים וְהָאָמַר רַב בּוֹגֶרֶת נוֹתְנִים לָהּ לַיְלָה רִאשׁוֹנָה וּמְשַׁנֵּי אִי דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים ה"נ הב"ע דְּקָטָעֵן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ מַשְׁמַע דְּפִתְחָהּ פָּתוּחַ וְיֵשׁ לָהּ דָּמִים וי"ל דר"ח גָּרֵיס כְּגִרְסָא רִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה בַּסְּפָרִים אִי דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ הָכִי נָמֵי הב"ע דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים וה"פ וְהָאָמַר רַב בּוֹגֶרֶת נוֹתְנִין לָהּ לַיְלָה הָרִאשׁוֹנָה וּמִדְּתָלֵינַן כָּל הַלַּיְלָה בְּדַם בְּתוּלִים מַשְׁמַע דְּאִיכָּא בּוֹגֶרֶת דְּאִית לָהּ דַּם בְּתוּלִים טוּבָא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם בּוֹגֶרֶת שֶׁלֹּא יְהֵא פִּתְחָהּ סָתוּם אֲפִלּוּ אֵין לָהּ דָּמִים וא"כ יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים בְּפֶתַח פָּתוּחַ וּמְשַׁנֵּי אִי דְּקָטָעִין פֶּתַח פָּתוּחַ ה"נ דְּיֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים הב"ע דְּלֵית לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים בְּטַעֲנַת דָּמִים מִשּׁוּם דְּאִיכָּא בּוֹגֶרֶת דְּדָמֶיהָ כָּלִין וּמִיהוּ בַּיְרוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע לֹא כפר"ח דְּקָאָמַר הָתָם ר' יוֹנָה בְּשֵׁם ר' קְרִיסְפָּא בּוֹגֶרֶת כְּחָבִית פְּתוּחָה שֶׁל יַיִן וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב דִּלְעִנְיַן דָּמִים קָאָמַר מִשּׁוּם דִּסְתָם חָבִית סְתוּמָה לְעוֹלָם יֵשׁ בָּהּ יַיִן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִסְתֹּם חָבִית רֵיקָנִית אֲבָל חָבִית פְּתוּחָה פְּעָמִים יֵשׁ בָּהּ יַיִן פְּעָמִים אֵין בָּהּ יַיִן כָּךְ בּוֹגֶרֶת פְּעָמִים אֵין לָהּ דָּמִים פְּעָמִים יֵשׁ לָהּ וּמִשּׁוּם הָכִי אֵין לָהּ טַעֲנַת דָּמִים כדפר"ח וְכִדְאָמַר בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת נט. וְשָׁם) פְּרָט לְבוֹגֶרֶת שֶׁכָּלוּ בְּתוּלֶיהָ: **לָא** צְרִיכָא בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן וא"ת וְנוֹקְמָהּ אַחֶזְקָתָהּ שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה לִכְהֻנָּה וְנֵימָא דְּלָאו תַּחְתָּיו זִנְּתָה וי"ל דְּאַדְּרַבָּה אִית לָן לְמֵימַר דְּהַשְׁתָּא נִבְעֲלָה דְּאוֹקְמָהּ אַחֶזְקַת הַגּוּף שֶׁהָיְתָה בְּתוּלָה: **וְאִי** בָּעֵית אֵימָא בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל דְּקַבֵּיל בָּהּ אָבִיהָ קִדּוּשִׁין פְּחוּתָה מִבַּת ג' שָׁנִים וא"ת אַכַּתִּי אִיכָּא סְפֵק סְפֵיקָא סָפֵק בְּאֹנֶס סָפֵק בְּרָצוֹן ואת"ל בְּרָצוֹן סָפֵק כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וּפִתּוּי קְטַנָּה אֹנֶס הוּא כִּדְאָמְרִינַן בְּהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (שָׁם סא:) וי"ל דְּשֵׁם אֹנֶס חַד הוּא וא"ת וְנוֹקְמָהּ בְּחֶזְקַת הֶתֵּר לְבַעֲלָהּ וי"ל דְּאֲנְסָא קָלָא אִית לָהּ כִּדְאָמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי [אֲנְסָא יֵשׁ לוֹ קוֹל] וְהַשְׁתָּא דְּלֵיכָּא קָלָא הָוֵי לֵהּ רָצוֹן רֻבָּא וּמִעוּט אֹנֶס וְרֻבָּא וַחֲזָקָה רֻבָּא עֲדִיף וא"ת א"כ בִּסְפֵק סְפֵיקָא נָמֵי תֵּאָסֵר דִּסְפֵק אֹנֶס כְּמַאן דְּלֵיתֵהּ דָּמֵי וְלֹא נִשְׁאַר אֶלָּא חַד סָפֵק סָפֵק תַּחְתָּיו וּבְהָא לֹא שַׁיָּךְ לְאוֹקְמָהּ בְּחֶזְקַת הֶתֵּר כִּדְפֵי' וְאוֹמֵר ר"י דְּהַאי רֻבָּא דִּבְרָצוֹן אֵינוֹ רֹב גָּמוּר אֶלָּא הָוֵי מִדְּרַבָּנָן וְהִלְכָּךְ בִּמְקוֹם סְפֵק סְפֵיקָא שָׁרֵי וּבִמְקוֹם חַד סְפֵיקָא חָשְׁבֵי רַבָּנָן רָצוֹן לְגַבֵּי אֹנֶס רֻבָּא וְאַשְׁכְּחַן כִּי הַאי גַּוְנָא גַּבֵּי תִּינוֹק שֶׁנִּמְצָא בְּצַד הָעִסָּה (קִדּוּשִׁין דַּף פ.) דְּלָא הָוֵי רֻבָּא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וּלְהָכִי קָאָמַר ר' יוֹחָנָן הָתָם דְּאֵין שׂוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה וא"ת אַכַּתִּי בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן וּבִקְבֵּל אָבִיהָ קִדּוּשִׁין פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ לְיִשְׂרָאֵל אִיכָּא סְפֵק סְפֵיקָא דִּסְפֵק מוּכַּת עֵץ סָפֵק דְּרוּסַת אִישׁ [בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן אִית לָן לְמֵימַר את"ל דְּאֵינָהּ מוּכַּת עֵץ מ"מ סָפֵק תַּחְתָּיו סָפֵק אֵין תַּחְתָּיו אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל את"ל דְּאֵינָהּ מוּכַּת עֵץ סָפֵק בְּאֹנֶס סָפֵק בְּרָצוֹן] וְאֵין לוֹמַר דְּמוּכַּת עֵץ לָא שְׁכִיחַ דְּהָא אָמְרִינַן בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת לו:) גַּבֵּי סוּמָא שֶׁאֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִין מִפְּנֵי שֶׁנֶּחְבְּטָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע וּפָרִיךְ כּוּלְהוּ נָמֵי חַבּוּטֵי מִיחַבְּטָן א"כ שְׁכִיחַ וּלְפֵרוּשׁ ר"ח דְּמוּכַּת עֵץ פִּתְחָהּ סָתוּם אָתֵי שַׁפִּיר וְי"ל דְּאִם אִיתָא דְּמוּכַּת עֵץ הִיא הָוְיָא טוֹעֶנֶת דְּאֵין גְּנַאי בְּכָךְ כְּמוֹ בְּבִיאַת אֹנֶס וּמִדְּלָא טַעֲנָה אֵין לְהִסְתַּפֵּק בְּכָךְ: **וּמִי** אָמַר ר' אֶלְעָזָר הָכִי וְהָאָמַר ר"א כו' תֵּמַהּ הַשְׁתָּא דְּבָעֵי לְמֵימַר דְּלָא מְהֵימַן אַפֵּי' לְשַׁוְיָה עָלֶיהָ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא תִּקְשֵׁי לֵיהּ מַתְנֵי' דְּהָאוֹמֵר לְאִשָּׁה קִדַּשְׁתִּיךְ אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ וְי"ל דִּסְבִירָא לֵיהּ לַמַּקְשָׁן דְּאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוּת מִשְּׁנַיִם וְאַפֵּי' רָאָה אָדָם שֶׁזִּנְּתָה אִשְׁתּוֹ רַק שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם עֵדִים לֹא הָיְתָה נֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְהִלְכָּךְ מִמַּתְנִי' לָא קַשְׁיָא לֵיהּ מִידֵּי דְּקִדַּשְׁתִּיךְ בְּעֵדִים קָאָמַר דִּמְקַדֵּשׁ אַפֵּי' בְּעֵד אֶחָד אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו אֲבָל אַהָא דְּאָמַר ר' אֶלְעָזָר דְּנֶאֱמָן בְּלֹא עֵדִים לוֹמַר דְּמָצָא פֶּתַח פָּתוּחַ פָּרִיךְ שַׁפִּיר: **קִנּוּי** וּסְתִירָה אִין עֵדִים לָא הָכִי נָמֵי דְּלָא אֲתָא לְמַעוּטֵי עַל פִּי עַצְמוֹ דִּכְעֵדִים דָּמֵי כֵּיוָן דְּקִים לֵיהּ: **מִפְּנֵי** מָה לֹא אֲסָרוּהָ פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס וַהֲלֹא אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה בְּעֵדִים הֲוָה וְאֵין נִרְאֶה דְּנְהִי דְּיָדוּעַ לָרַבִּים הֲוָה שֶׁהֱבִיאָהּ לְבֵיתוֹ מ"מ לֹא רָאוּ כְּמִכְחוֹל בַּשְּׁפוֹפֶרֶת שֶׁבִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם לֹא שִׁמֵּשׁ וְנִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ וא"ת דְּפֶתַח פָּתוּחַ כִּשְׁנֵי עֵדִים דָּמֵי אַמַּאי לֹא אֲסָרוּהָ לְדָוִד דָּוִד הָיָה יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁנִּבְעֲלָה ואע"פ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה מִכָּל מָקוֹם עִכְּבָהּ וְאִם הָיְתָה אֲסוּרָה לוֹ לֹא הָיָה אוֹתוֹ צַדִּיק לוֹקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

מסורת הש״ס

א תוספתא נדה

ב משנה קידושין; קידושין סה.

גליון הש״ס

גמ' התם אונס הוה. ע' יבמות לה ע"א תד"ה אע"פ:

תורה אור השלם

וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה [במדבר ה, יא-יד]

וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים וַיִּקָּחֶהָ וַתָּבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וְהִיא מִתְקַדֶּשֶׁת מִטֻּמְאָתָהּ וַתָּשָׁב אֶל־בֵּיתָהּ [שמואל ב יא, ד]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ י:

ב מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא, סמג לאוין קצח, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ז:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ י:

ד מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא, סמג לאוין קצח, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ז:

ה מיי׳ פט׳ מהל׳ אישות הל׳ טו, טוש״ע אה״ע סי׳ מח סעי׳ א:

ו מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ יא סעי׳ א:

ז מיי׳ פא׳ מהל׳ סוטה הל׳ טו, סמג עשין נו, טוש״ע אה״ע סי׳ קעח סעי׳ יד:

כָּל הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד, גֵּט כְּרִיתוּת כּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ. דִּכְתִיב: "וְאֶת אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבָּתָם תִּקָּח", מַאי "וְאֶת עֲרֻבָּתָם תִּקָּח"? תָּנֵי רַב יוֹסֵף: דְּבָרִים הַמְעוֹרָבִין בֵּינוֹ לְבֵינָהּ. אָמַר אַבָּיֵי, אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לַיּוֹם הָרְבִיעִי. לְיוֹם רְבִיעִי — אִין, לְיוֹם חֲמִישִׁי — לָא. מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם אִיקָּרוֹרֵי דַּעְתָּא. וּלְמַאי? אִי לְמִיתַּב לָהּ כְּתוּבָּה, נִיתֵּיב לַהּ! אֶלָּא לְאוֹסְרָהּ עָלָיו, וּדְקָא טָעֵין טַעֲנָה. [א][ב]מַאי לָאו, דְּקָטָעֵין טַעֲנַת "פֶּתַח פָּתוּחַ"! לָא, דְּקָטָעֵין טַעֲנַת דָּמִים. (א)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הָאוֹמֵר "פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי", נֶאֱמָן לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא: הָאוֹכֵל אֵצֶל חָמִיו בִּיהוּדָה שֶׁלֹּא בְּעֵדִים — אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיַיחֵד עִמָּהּ. בִּיהוּדָה הוּא דְּלָא מָצֵי טָעֵין, הָא בַּגָּלִיל מָצֵי טָעֵין. וּלְמַאי, אִי לְאוֹסְרָהּ עָלָיו, בִּיהוּדָה אַמַּאי לָא? אֶלָּא לָאו, לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, וּדְקָא טָעֵין טַעֲנָה. מַאי לָאו, דְּקָא טָעֵין טַעֲנַת "פֶּתַח פָּתוּחַ"! לָא, דְּקָא טָעֵין טַעֲנַת דָּמִים.

אִיתְּמַר,

גֵּט כְּרִיתוּת כּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ שֶׁאִם יָמוּת בַּמִּלְחָמָה יְהֵא גֵּט מִיּוֹם כְּתִיבָתוֹ וַהֲרֵי מֵת אוּרִיָּה בַּמִּלְחָמָה: דִּכְתִיב בְּמִלְחֶמֶת שָׁאוּל וְאֶת אָחִיךָ כו' וְדָוִד לָמַד מִיִּשַׁי אָבִיו לְהַנְהִיג שֶׁאַף הַיּוֹצְאִין לְמִלְחֲמוֹתָיו עוֹשִׂין כֵּן: דְּבָרִים הַמְעֹרָבִים בֵּינוֹ לְבֵינָהּ אֵלּוּ קִדּוּשִׁין: תִּקַּח תִּטֹּל מִבֵּינֵיהֶם עַל יְדֵי גֵּט: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא דְּטוֹעֵן פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי אֲסָרָהּ עָלָיו וְלָא אָמְרִינַן לָא קִים לֵיהּ: אִקָּרוֹרֵי דַּעְתָּא עַד שֵׁנִי בְּשַׁבַּת הַבָּאָה: וּלְמַאי קָפְדִי רַבָּנַן אִי מִקָּרְרָא דַּעְתֵּהּ: נִיתֵּיב לָהּ מַה לָּנוּ לְהַפְסִידָהּ וַהֲרֵי הוּא נוֹתֵן מִדַּעַת: אֶלָּא לָאו לְאָסְרָהּ הוּא דְּקָפְדִינַן שֶׁלֹּא יְקָרֵר דַּעְתּוֹ וִיקַיֵּם אֶת הָאֲסוּרָה לוֹ אַלְמָא כִּי אָתֵי וְטָעֵן אָסְרִינַן לָהּ עָלֶיהָ: טַעֲנַת דָּמִים דְּטַעֲנָה מְבֹרֶרֶת הִיא וְלֵיכָּא לְמֵימַר לָא קִים לֵיהּ אֲבָל בְּפֶתַח פָּתוּחַ אֵימָא לָךְ לָא קִים לֵיהּ: לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ עַל פִּי עַצְמוֹ וְטַעְמָא לְקַמָּן מְפָרֵשׁ חֲזָקָה אֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה וּמַפְסִידָהּ: הָאוֹכֵל אֵצֶל חָמִיו בַּיָּמִים שֶׁבֵּין אֵרוּסִין לְנִשּׂוּאִין: אֵין יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים כְּשֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה: מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיַחֵד עִמָּהּ בִּיהוּדָה הָיוּ מְיַחֲדִין אוֹתָם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ גַּס בָּהּ: בִּיהוּדָה אַמַּאי לָא הָאוֹמֵר פְּשִׁיטָא לִי שֶׁלֹּא בָּאתִי אֵלֶיהָ וְהָא וַדַּאי מֵאַחֵר זִנְּתָה שַׁוְיָהּ עָלֶיהָ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא מַה לִּי גָּלִיל מַה לִּי יְהוּדָה: אֶלָּא לָאו לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ וּבִיהוּדָה לֹא מַפְסִידָהּ עַל פִּיו דְּאָמְרִינַן הוּא בָּא עָלֶיהָ בְּאֵרוּסִין וּבַגָּלִיל מָצֵי טְעִין דְּהָא לֹא נִתְיַחֵד: מַאי לָאו דְּקָטָעֵן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי דְּאע"ג דְּאֵין עֵדִים בְּדָבָר זֶה וְלֹא טַעֲנָה מוֹכַחַת אֶלָּא עָלֶיהָ סָמְכִינַן דְּאָמְרִינַן אִי לָאו דְּקוּשְׁטָא הוּא לֹא הָיָה מַפְסִיד סְעֻדָּתוֹ וְאִם הָיָה שׂוֹנְאָהּ מִתְּחִלָּה הָיָה מְגָרְשָׁהּ וְלֹא טָרַח בִּסְעוּדַת נִשּׂוּאִין וּמִיהוּ בִּיהוּדָה לָא מְהֵימַן שֶׁמָּא בָּעַל בִּימֵי אֵרוּסִין וְשָׁכַח אוֹ הֶעֱרָה בָּהּ מִתּוֹךְ חִבָּתָהּ וְלֹא יָדַע שֶׁשִּׁבֵּר בְּתוּלֶיהָ: לָא דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבָרְרוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ וְדִיוּקָא דְּמַתְנִי' דְּדָיְקִינַן הָא בַּגָּלִיל מָצֵי טָעֵן דְּטָעֵן טַעֲנַת דָּמִים וּכְגוֹן שֶׁהָיוּ לָהֶם שׁוֹשְׁבִינִים שֶׁמְּשַׁמְּשׁוּ אוֹתָן וְלֹא נַעֲשֵׂית אוֹנָאָה בַּדָּבָר וְלֹא רָאָה וְאִבֵּד וְטַעֲנָה בְּרוּרָה הִיא:

כָּל הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד גֵּט כְּרִיתוּת כּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁאִם יָמוּת בַּמִּלְחָמָה יְהֵא גֵּט מִשְּׁעַת כְּתִיבָתוֹ וְקָשֶׁה לר"ת דְּא"כ מַאי כָּל הַיּוֹצֵא אִם לֹא מְהַנֵּי אֶלָּא לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים וְיֵשׁ לוֹ יָבָם וְעוֹד דִּתְנַן בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (גִּטִּין עג. וְשָׁם) מָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הֲרֵי הִיא כְּאֵשֶׁת אִישׁ לְכָל דְּבָרֶיהָ וְקָאֵי אַמַּאי דְּקָתָנֵי לְעֵיל מִנָּהּ הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ מֵהַיּוֹם אִם מַתִּי וְכֵן מַשְׁמַע בַּתּוֹסֶפְתָּא אַלְמָא אע"ג דְּאָמַר מֵהַיּוֹם הָוְיָא אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא בְּאוֹמֵר מֵעֵת שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם פֵּרוּשׁ דְּהַאי דְּאָמַר מֵהַיּוֹם לֹא שֶׁיָּחוּל מִיָּד אֶלָּא דַּעְתּוֹ שֶׁיָּחוּל שָׁעָה אַחַת קֹדֶם מִיתָתוֹ דְּהַיְנוּ מֵעֵת שֶׁהוּא בָּעוֹלָם וְלֹא אָמַר מֵהַיּוֹם אֶלָּא לְמַעוּטֵי לְאַחַר מִיתָה כְּלוֹמַר מֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם יְהֵא גֵּט וּמִיהוּ יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין מֵהַיּוֹם לְפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא שֶׁיָּחוּל מִשְּׁעַת כְּתִיבָה דע"כ מִשְּׁעַת כְּתִיבָה קָאָמַר שֶׁיְּהֵא גֵּט וְעוֹד נִרְאֶה דְּאַפֵּי' אָמַר מֵהַיּוֹם יֵשׁ לְיַשֵּׁב פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס דְּלָאו דַּוְקָא פֵּרֵשׁ שֶׁאִם יָמוּת בַּמִּלְחָמָה אֶלָּא הָיוּ מַתְנִים אִם לֹא יַחֲזֹר מִן הַמִּלְחָמָה וְאַגַּב רְהָטֵהּ נָקַט בַּקּוּנְטְרֵס אִם יָמוּת דִּסְתָם מִי שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר מִן הַמִּלְחָמָה אֵינוֹ חוֹזֵר לְפִי שֶׁמֵּת אֶלָּא ה"ה אִם נִשְׁבָּה וְהַשְׁתָּא מֵהַיּוֹם דְּהָכָא אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר מֵעֵת שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם כְּהַהוּא דָּמֵי שֶׁאֲחָזוֹ אֶלָּא מֵהַיּוֹם מִיּוֹם כְּתִיבָה קָאָמַר וְאִם תֹּאמַר וַהֲרֵי חָזַר אוּרִיָּה וְנִתְבַּטֵּל הַגֵּט וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁהָיָה מַתְנֶה אִם לֹא יַחֲזֹר בְּסוֹף הַמִּלְחָמָה וַהֲרֵי לֹא חָזַר לְבַסּוֹף וְנִיחָא לְפֵרוּשׁ זֶה הָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ נט. וְשָׁם) נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּבְעֹל סְפֵק אֵשֶׁת אִישׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים וּמַפִּיק לֵיהּ מֵהַאי מַעֲשֶׂה דְּבַת שֶׁבַע דִּסְפֵק אֵשֶׁת אִישׁ הֲוַאי דְּדִלְמָא יַחְזֹר מִן הַמִּלְחָמָה ור"ת מְפָרֵשׁ כּוֹתֵב גֵּט כְּרִיתוּת לְגַמְרֵי בְּלֹא שׁוּם תְּנַאי וּלְפִי' קָשֶׁה אַמַּאי קָרֵי לָהּ סְפֵק אֵשֶׁת אִישׁ הָא הֲוַאי גְּרוּשָׁה גְּמוּרָה ואר"ת דְּקָרֵי לָהּ סְפֵק אֵשֶׁת אִישׁ לְפִי שֶׁהָיוּ מְגָרְשִׁין בִּצְנְעָא שֶׁלֹּא יְהֵא נוֹדָע וְיִקְפְּצוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי אָדָם לְקַדְּשָׁם וּלְפִי' הַקּוּנְטְרֵס קָשֶׁה קְצָת אֵיךְ בָּא עָלֶיהָ לָמָּה לֹא הָיָה יָרֵא שֶׁמָּא יַחְזֹר: **אִי** לְמִתַּב לָהּ כְּתֻבָּה כו' מַשְׁמַע אִם הָיָה בָּא לב"ד הָיָה נֶאֱמָן לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ אע"פ שֶׁלְּאָסְרָהּ עָלָיו לֹא הָיָה נֶאֱמָן מִשּׁוּם דְּאִית לָן לְמֵימַר דְּשֶׁמָּא אֵינוֹ בָּקִי בְּפֶתַח פָּתוּחַ וְאוֹקְמַהּ בְּחֶזְקַת הֶתֵּר אֲבָל מ"מ כְּתֻבָּתָהּ הִפְסִידָה אע"פ שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לוֹמַר שֶׁהוּא טוֹעֶה בְּפֶתַח פָּתוּחַ דְּאִית לָן לְמֵימַר אוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵהּ וְקָשֶׁה דְּאַמַּאי מַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ וְהָא הֲוָה סְפֵק סְפֵיקָא סָפֵק אִי הוּא בָּקִי בְּפֶתַח פָּתוּחַ אִם לָאו וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר פֶּתַח פָּתוּחַ הֲוָה סָפֵק בְּאֹנֶס סָפֵק בְּרָצוֹן דְּאַפֵּי' אֵשֶׁת כֹּהֵן בְּאֹנֶס לֹא מַפְסֶדֶת כְּתֻבָּתָהּ וְאֵין לוֹמַר דְּאַפֵּי' בִּסְפֵק סְפֵיקָא מַפְסֶדֶת כְּתֻבָּתָהּ מִשּׁוּם דְּמוֹקְמִינַן מָמוֹנָא בְּחַזְקָתֵהּ דְּהָא לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף יב:) גַּבֵּי מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי וְהוּא אוֹמֵר לֹא כִּי אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ נֶאֱנַסְתְּ וְהָיָה מִקָּחִי מִקַּח טָעוּת וְאִיכָּא מַאן דִּמְפָרֵשׁ לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף יא:) מֶקַח טָעוּת מִמָּאתַיִם אֲבָל מָנֶה אִית לַהּ אַלְמָא מִשּׁוּם דִּבְאוֹתוֹ מָנֶה הֲוֵי סְפֵק סְפֵיקָא לָא מַפְסְדָה דִּסְפֵק קֹדֶם שֶׁנִּתְאָרְסָה סָפֵק אַחַר שֶׁנִּתְאָרְסָה וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר אַחַר שֶׁנִּתְאָרְסָה אֵימוֹר בְּאֹנֶס הֲוָה דְּאִי אֲמַרְתְּ דְּאַפֵּי' בִּסְפֵק סְפֵיקָא מַפְסְדָה אַמַּאי אִית לַהּ אַפֵּי' מָנֶה וי"ל דְּלָא חָשִׁיב סְפֵק סְפֵיקָא כְּהַאי גַּוְנָא מִשּׁוּם דְּהַאי סְפֵיקָא שֶׁמָּא בְּאֹנֶס הָיָה לָא חָשִׁיב סְפֵיקָא גְּמוּרָה לְמִיתַּב לָהּ כְּתֻבָּה דְּאֵימוֹר קֹדֶם שֶׁנִּתְאָרְסָה נֶאֱנְסָה וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דִּתְנַן בְּמַתְנִי' (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף יג.) הִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי וְהוּא אוֹמֵר לֹא כִּי אֶלָּא דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ וְקָאָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת וּמַפְסֶדֶת כְּתֻבָּתָהּ אִי לְר' יוֹחָנָן מָנֶה אִי לְר' אֶלְעָזָר וְלֹא כְּלוּם ואע"ג דַּהֲוֵי סְפֵק סְפֵיקָא סָפֵק מֻכַּת עֵץ וְיֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה וְאַפֵּי' אִם תִּמְצָא לוֹמַר דְּרוּסַת אִישׁ אֵימוֹר תַּחְתָּיו נֶאֱנְסָה וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ וְיֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה אֶלָּא וַדַּאי סָפֵק בְּאֹנֶס לָא חָשִׁיב סָפֵק דְּאֵימוֹר קֹדֶם שֶׁנִּתְאָרְסָה נֶאֱנְסָה וְעוֹד אוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּמֻכַּת עֵץ לָא שְׁכִיחַ דְּהָא דְּאָמְרִינַן (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת לו:) כּוּלְּהוּ נָמֵי חֲבוּטֵי מִיחַבְטָן הַיְנוּ אַלִּיבָּא דר"ג אֲבָל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שָׁמְעִינַן דְּלֵית לֵהּ טַעְמָא דְּמִיחַבְטָן דְּקָאָמַר הָתָם (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת לו.) חֵרֶשֶׁת וְשׁוֹטָה יֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּס"ל דַּחֲבָטָא לָא שְׁכִיחָא: **מַאי** לָאו דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּקס"ד דִּבְטַעֲנַת דָּמִים לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְאִקָּרוֹרֵי דַּעְתָּא דְּכֵיוָן דְּלֵיכָּא דַּם לִבּוֹ נוֹקְפוֹ וְאֵין מִתְקָרֵר אֲבָל בְּפֶתַח פָּתוּחַ אִיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יִתְקָרֵר: **נֶאֱמָן** לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ אור"י דִּשְׁמוּאֵל מוֹדֶה שַׁפִּיר דְּנֶאֱמָן לְאָסְרָהּ עָלָיו וּלְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמְעִינַן דְּלָא תֵּימָא דְּלָא יְהֵא נֶאֱמָן אע"ג דְּקִים לֵיהּ בְּפֶתַח פָּתוּחַ דְּנֵימָא בְּמֵזִיד מְשַׁקֵּר לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ ור"א נָמֵי מָצֵי סָבַר דְּנֶאֱמָן לְהַפְסִידָהּ וּנְקַט לְאָסְרָהּ לְרְבוּתָא וכ"ש דְּנֶאֱמָן לְהַפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ כִּדְמוֹכַח הַסֻּגְיָא דִּלְעֵיל [וּמִיהוּ בִּירוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע דלר"א אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ]: **אֲבָל** בַּגָּלִיל מָצֵי טְעִין וא"ת מְנָא לֵהּ דִּלְמָא בִּיהוּדָה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר שֶׁבָּא עָלֶיהָ בְּאֵרוּסִין וְלֹא בַּגָּלִיל אֲבָל כְּשֶׁטּוֹעֶנֶת בְּתוּלָה הָיִיתִי בַּגָּלִיל נָמֵי מְהֵימְנָא וי"ל דְּמַשְׁמַע לֵיהּ אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים בְּכָל עִנְיָן בֵּין שֶׁאוֹמֶרֶת שֶׁבָּא עָלֶיהָ מִן הָאֵרוּסִין בֵּין שֶׁאוֹמֶרֶת פֶּתַח נָעוּל מָצָא דְּבִיהוּדָה נֶאֱמֶנֶת בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה בְּאֵרוּסִין בָּא עָלֶיהָ וְלֹא בַּגָּלִיל דְּלֵיכָּא מִגּוֹ אֲבָל קָשֶׁה דְּמַיְתִי מִדִּיּוּקָא וַהֲוָה לֵיהּ לְאֵתוּיֵי מֵרֵישָׁא דְּקָתָנֵי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף י:) בְּתוּלָה אַלְמָנָה מִן הָאֵרוּסִין כו' וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין וע"כ לְעִנְיַן כְּתֻבָּה אַיְּרֵי דִּלְאָסְרָהּ עָלָיו אֲפִלּוּ מִן הַנִּשּׂוּאִין נָמֵי יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִין כֵּיוָן דִּכְנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף יב.) דְּפָרִיךְ וְנֵיחוּשׁ שֶׁמָּא תַּחְתָּיו זִנְּתָה: **מַאי** לָאו דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ וּבִיהוּדָה אע"ג דְּאִיכָּא חֲזָקָה לָא מְהֵימַן כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס א"נ כֵּיוָן דְּמִתְיַחֵד עִמָּהּ וַדַּאי בָּא עָלֶיהָ דְּלָא מוֹקֵי אִינִישׁ אַנַּפְשֵׁהּ ואע"ג דְּגַבֵּי יְבָמָה אָמְרִינַן (יְבָמוֹת דַּף קיא:) דְּעַד ל' יוֹם מוֹקֵי אַנַּפְשֵׁהּ רֹב פְּעָמִים לָא מוֹקֵי אַנַּפְשֵׁהּ אַפֵּי' שָׁעָה אַחַת דְּעַל דַּעַת כֵּן מִתְיַחֵד [עִמָּהּ] וְאִתְרַע חֲזָקָה: **לָא** דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים דַּהֲוְיָא טַעֲנָה בְּרוּרָה מִדְּאֵין סְדִינִין מְלֻכְלָכִים בְּדָם וְנִרְאֶה דִּבְטַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ וְטַעֲנַת דָּמִים דִּשְׁמַעְתִּין אַיְּרֵי שֶׁהִיא טוֹעֶנֶת שֶׁהוּא בָּא עָלֶיהָ בְּאֵרוּסִין אוֹ אוֹמֶרֶת בְּתוּלָה הָיִיתִי וא"ת וּנְהֵימְנָא לְדִידָהּ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי דְּנֶאֱמֶנֶת לר"ג דִּפְסַקִינַן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף יג.) כְּוָתֵהּ וי"ל דְּאֵינָהּ מוֹדָה בְּרָצוֹן שֶׁנִּבְעֲלָה מֵאַחֵר וְעוֹד דְּאֵין זֶה מִגּוֹ דְּמִפַּסְלָא נַפְשָׁהּ מִכְּהֻנָּה אֲבָל קָשֶׁה דְּלֶיהֱמְנָהּ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי אַפֵּי' לְרַבָּנַן דִּלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף יא:) דְּאָמְרֵי מֻכַּת עֵץ כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה דְּאֵין זֶה מִגּוֹ דְּאֵינָהּ רוֹצָה לְהַפְסִיד כְּלוּם מִכְּתֻבָּתָהּ מ"מ נֶאֱמֶנֶת בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ לָכָךְ נִרְאֶה דַּהֲוֵי מִגּוֹ בִּמְקוֹם חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה וּמַפְסִידָהּ אע"ג דִּבְעֵי' הִיא בפ"ק דְּבָבָא בַּתְרָא (דַּף ה: וְשָׁם) אִי אָמְרִינַן מִגּוֹ בִּמְקוֹם חֲזָקָה אוֹ לֹא שֶׁמָּא חֲזָקָה דְּהָכָא עֲדִיפָא וְאִי לָא אָמְרִינַן מִגּוֹ לְהוֹצִיא אָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יב:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ג ו:

מסורת הש״ס

א משנה כתובות; לקמן יב.

תורה אור השלם

וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר־הָאָלֶף וְאֶת־אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת־עֲרֻבָּתָם תִּקָּח [שמואל א יז, יח]

מסורת הש״ס

א לקמן לח:; לקמן כט:

ב מגילה ו:; לקמן סז.; בבא מציעא עח:

גליון הש״ס

גמ' התם אונס הוה. ע' יבמות לה ע"א תד"ה אע"פ:

תורה אור השלם

אִם־מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת [שמות כב, טז]

בְּנֶשֶׁף־בְּעֶרֶב יוֹם בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה [משלי ז, ט]

חֲכָמִים תִּקְּנוּ לָאִשָּׁה כו' כְּלוֹמַר אִי הֲוַאי כְּתֻבָּתָהּ דְּאוֹרָיְתָא לָא הֲוֵי נֶאֱמָן לְהַפְקִיעָהּ אֶלָּא בְּעֵדוּת יְדוּעָה אֲבָל כְּתֻבָּתָהּ חֲכָמִים תִּקְנוּהָ הֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ הֵם שֶׁתִּקְנוּהָ אָמְרוּ שֶׁהוּא נֶאֱמָן לְהַפְסִידָהּ אַף בְּטַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ: א"כ שֶׁבְּיָדוֹ לְהַפְקִיעָהּ: מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן שֶׁתִּקְּנוּ לָהּ כְּתֻבָּה: חֲזָקָה אֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה כו' אֵין לָחוּשׁ שֶׁיִּטְעֹן אָדָם כָּךְ אֶלָּא בֶּאֱמֶת שֶׁאִם הָיָה שׂוֹנֵא אוֹתָהּ מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה וְכוֹנְסָהּ וּמַפְסִיד סְעֻדָּתוֹ חִנָּם אֶלָּא הָיָה מְגָרְשָׁהּ מִתְּחִלָּה: אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית אִם בָּאתָ לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ וְיֵשׁ לוֹ עִדִּית וְזִבּוּרִית וּבֵינוֹנִית אֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר תֵּן לִי עִדִּית אוֹ בֵּינוֹנִית בְּשָׁוְיָהּ אֶלָּא אִם בָּא לִתֵּן לָהּ זִבּוּרִית בְּשָׁוְיָהּ יִתֵּן: [מַאי קְנָסָא כְּלוֹמַר מַאי פָּשַׁע דְּקָא קָנְסִינַן לֵיהּ]: מִן הַתּוֹרָה מִכֶּסֶף יִשְׁקֹל כִּדְלְקַמָּן: כֶּסֶף יִשְׁקֹל בִּמְפַתֶּה נֶאֱמַר: כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת הָאָמוּר בִּמְאַנֵּס אֶת הַבְּתוּלָה (דְּבָרִים כב) קְנָסוֹ הַכָּתוּב נ' כֶּסֶף בִּשְׁבִיל מֹהַר בְּתוּלֶיהָ: שֶׁיְּהֵא זֶה כְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת הִקִּישׁ הַכָּתוּב קְנַס הַמְפַתֶּה לִקְנָס הָאוֹנֵס מַה לְהַלָּן נ' אַף כָּאן נ' וּמַה כֶּסֶף הָאָמוּר כָּאן שְׁקָלִים דִּכְתִיב יִשְׁקֹל אַף לְהַלָּן שְׁקָלִים דְּלָא תֵּימָא מָעוֹת: מִכָּאן סָמְכוּ מִדְּקָרֵי לָהּ מֹהַר: נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא תְּנַן נָשָׂא אִשָּׁה בא"י וְגֵרְשָׁהּ בְּקַפּוֹטְקְיָא נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת א"י שֶׁהֵן קַלּוֹת נָשָׂא אִשָּׁה בְּקַפּוֹטְקְיָא וְגֵרְשָׁהּ בא"י נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת א"י מִנְיַן הַכָּתוּב בִּכְתֻבָּה דְּאָזְלִינַן לְקֻלָּא רשבג"א נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא שֶׁנִּשְׁתַּעְבֵּד בָּהֶן כִּשְׁאָר מִלְוֶה דְּקָסָבַר כְּתֻבָּה דְּאוֹרָיְתָא: אַסְבוּהוּ כֻּפְרֵי הִלְקוּהוּ מַלְקִיּוֹת בְּמַקְלוֹת חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עֻקְצִין כְּמִין קוֹצִין כִּדְאָמְרִינַן בְּסֻכָּה (דַּף לג.) וְאֵימָא כֻּפְרָא דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי נֹעַם כְּתִיב: מְבָרַכְתָּא חֲבִיטָא לֵיהּ זוֹנוֹת הָעִיר הַזֹּאת שֶׁשְּׁמָהּ מְבָרַכְתָּא חֲבוּטוֹת וּשְׁכוּבוֹת תָּמִיד לְפָנָיו לִזְנוּת מֵאַחַר שֶׁהוּא בָּקִי בְּפֶתַח פָּתוּחַ: בָּחוּר לָא מְהֵימַן וּמַסְבִּינַן לֵהּ כֻּפְרֵי עַל שֶׁמֵּעִיז פָּנָיו נָשׂוּי מְהֵימַן וְלָא מַסְבִּינַן לֵיהּ כֻּפְרֵי: הִטָּה כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפֶתַח בֵּיתוֹ הַסָּגוּר וְיֵשׁ בּוֹ דָּבָר מְעַכְּבוֹ מִלִּפְתֹּחַ וּכְשֶׁמַּטִּין אוֹתוֹ לִצְדָדִין נִפְתָּח: אִיכָּא דְּאָמְרִי בְּלֹא מִתְכַּוֵּן לָא שְׁכִיחַ הַטָּיָה וְלָא אָמְרִי' שֶׁמָּא הִטָּה אֶלָּא כָּךְ בָּדְקוּ שֶׁמָּא בְּמֵזִיד הִטֵּיתָ וְעָקַרְתָּ לְדָשָׁא וְעָבְרָא עָקַרְתָּ הַדֶּלֶת וְהַבְּרִיחַ: הִטָּה בְּמֵזִיד בְּמִתְכַּוֵּן וּבְכֹחַ: וְכִבְּסוּ שֶׁהָיוּ טִפֵּי הַדָּמִים מְכֻסִּים בְּשִׁכְבַת זֶרַע:

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל חֲכָמִים תִּקְּנוּ

[א]אִיתְּמַר, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: חֲכָמִים תִּקְּנוּ לָהֶם לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל, לִבְתוּלָה מָאתַיִם, וּלְאַלְמָנָה מָנֶה. וְהֵם הֶאֱמִינוּהוּ, שֶׁאִם אָמַר "פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי" — נֶאֱמָן. אִם כֵּן — מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם? אָמַר רָבָא: חֲזָקָה, אֵין אָדָם טוֹרֵחַ בַּסְּעוּדָה וּמַפְסִידָהּ. [ב]תָּנָא: הוֹאִיל וּקְנַס חֲכָמִים הוּא — לֹא תִּגְבֶּה אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית. קְנָסָא? מַאי קְנָסָא?! אֶלָּא אֵימָא: הוֹאִיל וְתַקָּנַת חֲכָמִים הוּא — לֹא תִּגְבֶּה אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּתוּבַּת אִשָּׁה מִן הַתּוֹרָה. [ג(א)]וּמִי אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הָכִי? וְהָתַנְיָא: "כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת": שֶׁיְּהֵא זֶה, כְּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת, וּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת כָּזֶה. מִכָּאן סָמְכוּ חֲכָמִים לִכְתוּבַּת אִשָּׁה מִן הַתּוֹרָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּתוּבַּת אִשָּׁה אֵינָהּ מִדִּבְרֵי תוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים! אֵיפוֹךְ. וּמַאי חָזֵית דְּאַפְכַתְּ בָּתְרָיְיתָא, אֵיפוֹךְ קַמַּיְיתָא? הָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר כְּתוּבַּת אִשָּׁה מִדְּאוֹרָיְיתָא. דִּתְנַן, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר — נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא. [(ב)]וְאִי בָּעֵית אֵימָא: כּוּלָּהּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, וְחַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: מִכָּאן סָמְכוּ חֲכָמִים לִכְתוּבַּת אִשָּׁה מִן הַתּוֹרָה. כְּתוּבַּת אַלְמָנָה אֵינָהּ מִדִּבְרֵי תוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּתוּבַּת אַלְמָנָה אֵינָהּ מִדִּבְרֵי תוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר לֵיהּ: פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: אַסְבוּהוּ כּוּפְרֵי, מְבָרַכְתָּא חֲבִיטָא לֵיהּ? [ד]וְהָא רַב נַחְמָן הוּא דְּאָמַר מְהֵימַן! מְהֵימַן, וּמַסְבִּינַן לֵיהּ כּוּפְרֵי. רַב אַחַאי מְשַׁנֵּי: כָּאן בְּבָחוּר, כָּאן בְּנָשׂוּי. [ה]הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֲמַר לֵיהּ: פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי. אֲמַר לֵיהּ: שֶׁמָּא הִטִּיתָהּ? אֶמְשׁוֹל לְךָ מָשָׁל: לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵילָה, הִיטָּה — מְצָאוֹ פָּתוּחַ, לֹא הִיטָּה — מְצָאוֹ נָעוּל. [ו]אִיכָּא דְּאָמְרִי, הָכִי אֲמַר לֵיהּ: שֶׁמָּא בְּמֵזִיד הִטִּיתָהּ, וַעֲקַרְתְּ לְדַשָּׁא וְעִבְרָא? אֶמְשׁוֹל לְךָ מָשָׁל: לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁהוּא מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵילָה, הִיטָּה בְּמֵזִיד — מְצָאוֹ פָּתוּחַ, לֹא הִיטָּה בְּמֵזִיד — מְצָאוֹ נָעוּל. הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בַּר רַבִּי, אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי, בָּעַלְתִּי וְלֹא מָצָאתִי דָּם. אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, בְּתוּלָה הָיִיתִי. אָמַר לָהֶם: הָבִיאוּ לִי אוֹתוֹ סוּדָר. הֵבִיאוּ לוֹ הַסּוּדָר, וּשְׁרָאוֹ בְּמַיִם וְכִבְּסוֹ, וּמָצָא עָלָיו כַּמָּה טִיפֵּי דָמִים. אָמַר לוֹ: לֵךְ זְכֵה בְּמִקָּחֶךָ. אֲמַר לֵיהּ הוּנָא מָר בְּרֵיהּ דְּרָבָא מִפַּרְזְקְיָא לְרַב אָשֵׁי: אֲנַן נָמֵי נַעֲבֵיד הָכִי. אֲמַר לֵיהּ:

גִּיהוּץ

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל חֲכָמִים תִּקְּנוּ כו' מַשְׁמַע דִּכְתֻבָּה דְּרַבָּנָן וְכֵן בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת פט. וְשָׁם) גַּבֵּי אֵין לָהּ כְּתֻבָּה קָאָמַר מַאי טַעְמָא תַּקִּינוּ לַהּ רַבָּנַן כְּתֻבָּה שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ כו' אַלְמָא סְתָמָא דְּהַשַּׁ"ס סָבַר דִּכְתֻבָּה דְּרַבָּנָן וְקָשֶׁה דְּנָהֲגוּ לִכְתֹּב בִּכְתֻבָּה כְּסַף זוּזֵי מָאתַן דְּחָזוֹ לִיכִי מִדְּאוֹרַיְתָא ואור"ת דִּסְמְכִינַן אַרַשְׁבָּ"ג דְּמַתְנִי' דְּפֶרֶק בָּתְרָא (דַּף קי:) דְּמַיְתִי לָהּ נָמֵי בְּסָמוּךְ דְּאָמַר נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא דְּקָסָבַר כְּתֻבָּה דְּאוֹרָיְתָא וקי"ל כְּרַשְׁבָּ"ג בְּמִשְׁנָתֵנוּ וְעוֹד אור"י דְּלָא קַיְמָא לַן כר"נ דְּאַשְׁכַּחְנָא רַב אַשִׁי דְּהוּא בָּתְרָאָה דִּפְלִיג עָלֶיהָ כִּדְמְתָרֵץ לְקַמָּן בָּרַיְתָא (כְּתֻבּוֹת דַּף יב.) תָּנֵי כֹּל שֶׁלֹּא מְשַׁמֵּשׁ אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים אַלְמָא דְּחָיֵישׁ לִשְׁמָא מְשַׁקֵּר וְלָא אָמְרִינַן חֲזָקָה אֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה וּמַפְסִידָהּ וְכֵן פֵּי' רַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן רַבֵּינוּ מֵאִיר דְּרַב אַשִׁי פְּלִיג אַדְּרַב נַחְמָן וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת פט. וְשָׁם) מ"ט תַּקִּינוּ רַבָּנָן כְּתֻבָּה ה"פ מ"ט תַּקִּינוּ רַבָּנָן כְּתֻבָּה הֵיכָא דְּתַקִּינוּ כְּגוֹן בְּאַלְמָנָה שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ ה"נ תַּקִּינוּ שֶׁלֹּא יְהֵא לָהּ כְּדֵי שֶׁתְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ: **חֲזָקָה** אֵין אָדָם טוֹרֵחַ כו' תֵּמַהּ תֵּינַח בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן אוֹ בִּפְחוּתָה מִג' דְּמִתַּסְרָא עָלֶיהָ הִילְכָּךְ כֵּיוָן דְּמַפְסִידָהּ נֶאֱמָן וְלָמֶ"ד נָמֵי לְקַמָּן כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה אֵין לָהּ כְּתֻבָּה כְּלָל נִיחָא דְּהַשְׁתָּא נָמֵי מַפְסִידָהּ שֶׁהֲרֵי מֶקַח טָעוּת הוּא אֲבָל לְמ"ד יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה לֹא מַפְסִיד מִידִּי אֶלָּא שֶׁבָּא לְהַפְסִידָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ מָנֶה אֲבָל הַסְּעוּדָה לֹא מַפְסִיד וְאַמַּאי מְהֵימַן וְנִרְאֶה דְּלָא מְהֵימַן: **הוֹאִיל** וְתַקָּנַת חֲכָמִים הִיא לֹא תִּגְבֶּה כו' תֵּמַהּ דר"מ אִית לֵהּ לְקַמָּן בְּפֶרֶק אע"פ (כְּתֻבּוֹת נו: וְשָׁם) דִּכְתֻבָּה דְּאוֹרָיְתָא וּבְפֶ' הַנִּזָּקִין (גִּטִּין מח: וְשָׁם) אָמְרִי' דְּקָסָבַר ר"מ דִּכְתֻבַּת אִשָּׁה בְּבֵינוֹנִית מִשּׁוּם חִנָּא וְכֵיוָן דְּהָוְיָא דְּאוֹרָיְתָא דִּינָהּ בְּעִדִּית כִּדְנָפְקָא לָן בְּרֵישׁ ב"ק (דַּף ה.) וְכֻלָּן כְּאָבוֹת לְשַׁלֵּם מֵיטָב דְּאָתְיָא תַּחַת נְתִינָה יְשַׁלֵּם כֶּסֶף וְאַמַּאי הִפְקִיעוּ דִּינָהּ וְעוֹד דְּלָא מִשְׁתְּמִיט תַּנָּא בְּשׁוּם מָקוֹם דְּאִית לֵיהּ כְּתֻבַּת אִשָּׁה מִמִּטַּלְטְלֵי אֶלָּא לר"מ כִּדְאָמְרִינַן בְּכָל דִּכְתִין (יְבָמוֹת צט.) הָא מַנִּי ר"מ הִיא דְּאָמַר מִטַּלְטְלֵי מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה וְלָמֶ"ד דְּאוֹרָיְתָא אַמַּאי לָא גָּבֵי מִמִּטַּלְטְלֵי כְּמוֹ נִזָּקִין כֵּיוָן דְּמֵהָתָם יָלְפִינַן וי"ל דְּטַעֲמָא שֶׁלֹּא יִפְרְשׁוּ מֵהֶן בְּנֵי אָדָם אִם יִצְטָרְכוּ לִמְכֹּר עִדִּית אוֹ מִטַּלְטְלִים וְחָשׁוּ כְּדֵי שֶׁיִּקְפְּצוּ עֲלֵיהֶן בְּנֵי אָדָם: **נוֹתֵן** לָהּ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא תֵּמַהּ לר"י מַה רֵוַח הוּא לָהּ שֶׁנּוֹתֵן לָהּ מֵאוֹתָם הַמָּעוֹת מ"מ אֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ אֶלָּא שָׁוֶה נ' שְׁקָלִים וְאִם הָיִינוּ אוֹמְרִים דִּלְעוֹלָם צָרִיךְ לִתֵּן לָהּ שְׁקָלִים שֶׁעוֹמְדִין שָׁם בְּקַפּוֹטְקְיָא נ' שִׁקְלֵי קַפּוֹטְקְיָא וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נ' שְׁקָלִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֲוָה נִיחָא כִּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי ה' סְלָעִים דְּפִדְיוֹן בְּכוֹר בְּפֶ' יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת נ. וְשָׁם) לִשְׁדַּר מַר תִּלְתָּא אַחֲרִינָא דְּאוֹסִיפוּ עֲלַיְהוּ וְשַׁדַּר לְהוּ מִיהוּ אֵין נִרְאֶה דְּהָתָם כְּשֶׁהוֹסִיפוּ בְּכָל מָקוֹם הוֹסִיפוּ אֲבָל כְּשֶׁמּוֹסִיפִין בְּמָקוֹם אֶחָד אֵין נִרְאֶה שֶׁבְּכָךְ תִּשְׁתַּנֶּה מִדָּה דְּאוֹרָיְתָא וּמִיהוּ בִּירוּשַׁלְמִי דְּפִרְקִין גָּרְסִינַן אַמַּתְנִיתִין דִּכְתֻבָּה מָאתַיִם רַבִּי מוּנָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל אָמַר בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ רַבִּי אַבָּא בַּר בּוּנָא אָמַר מַטְבֵּעַ יוֹצֵא וְכֵן מַסְקִי הָתָם כַּמָּה אָמוֹרָאֵי: **מְבָרַכְתָּא** חֲבִיטָא לֵיהּ פֵּרוּשׁ הִלְקוּהוּ שֶׁמּוֹצִיא ש"ר עַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֲרֵי מְשַׁקֵּר וְכִי זוֹנוֹת חֲבוּטוֹת לְפָנָיו שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי הִלְכָּךְ לָא מְהֵימַן וְהָא אָמַר רַב נַחְמָן מְהֵימַן וּמְשַׁנֵּי מְהֵימַן וּמַסְבִּינַן לֵהּ כֻּפְרֵי וְרַב נַחְמָן דְּאָמַר אַסְבוּהוּ לֹא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה מַאֲמִינוֹ אֶלָּא הָיָה מַאֲמִינוֹ וְאָמַר לְהַלְקוֹתוֹ לְפִי שֶׁחָשׁוּד עַל הַזְּנוּת וְרַב אַחָא מְשַׁנֵּי כִּדְסְבִירָא לָן מֵעִקָּרָא דְּלָא מְהֵימַן וְאַיְרֵי בְּבָחוּר ועי"ל בְּנִיחוּתָא מְבָרַכְתָּא חֲבִיטָא לֵהּ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן הִלְקוּהוּ לְפִי שֶׁחָשׁוּד עַל הַזְּנוּת וְהָאָמַר רַב נַחְמָן נֶאֱמָן וְלֹא פֵּרֵשׁ לְהַלְקוֹתוֹ וּמְשַׁנֵּי מְהֵימַן וּמַסְבִּינַן לֵיהּ וְרַב נַחְמָן לָא אַיְרֵי בְּמַלְקוּת רַב אֲחָא אָמַר לְעוֹלָם נֶאֱמָן דְּאָמַר רַב נַחְמָן הַיְנוּ בְּלֹא מַלְקוּת וּבְנָשׂוּי:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ א ח:

ב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ב:

ג מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ ו:

ד טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ו:

ה מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ו:

ו מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ו:

גִּיהוּץ שֶׁלָּנוּ, כְּכִבּוּס שֶׁלָּהֶם. וְאִי אָמְרַתְּ נֶיעְבַּד גִּיהוּץ — מְעַבְּרָא לֵיהּ חוּמַרְתָּא. [א](א)הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בַּר רַבִּי, אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי, בָּעַלְתִּי וְלֹא מָצָאתִי דָּם. אֲמָרָה לֵיהּ: רַבִּי, עֲדַיִין בְּתוּלָה אֲנִי. אָמַר לָהֶן: הָבִיאוּ לִי שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת, אַחַת בְּתוּלָה וְאַחַת בְּעוּלָה. הֵבִיאוּ לוֹ, וְהוֹשִׁיבָן עַל פִּי חָבִית שֶׁל יַיִן, בְּעוּלָה — רֵיחָהּ נוֹדֵף, בְּתוּלָה — אֵין רֵיחָהּ נוֹדֵף. אַף זוֹ הוֹשִׁיבָהּ וְלֹא הָיָה רֵיחָהּ נוֹדֵף. אָמַר לוֹ: לֵךְ זְכֵה בְּמִקָּחֶךָ. וְנִבְדּוֹק מֵעִיקָּרָא בְּגַוֵּוהּ? גְּמָרָא הֲוָה שְׁמִיעַ לֵיהּ, מַעֲשֶׂה לָא הֲוָה חָזֵי, וְסָבַר דִּלְמָא לָא קִים לֵיהּ בְּגַוֵּוהּ דְּמִלְּתָא שַׁפִּיר, וְלָאו אוֹרַח אַרְעָא לְזַלְזוֹלֵי בִּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל. [ב]הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, אָמַר לוֹ: רַבִּי, בָּעַלְתִּי וְלֹא מָצָאתִי דָּם, אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, מִמִּשְׁפַּחַת דּוֹרְקְטִי אֲנִי, שֶׁאֵין לָהֶן לֹא דַּם נִדָּה וְלֹא דַּם בְּתוּלִים. בָּדַק רַבָּן גַּמְלִיאֵל בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וּמָצָא כִּדְבָרֶיהָ. אָמַר לוֹ: לֵךְ זְכֵה בְּמִקָּחֶךָ, אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָ לְמִשְׁפַּחַת דּוֹרְקְטִי. (ב)מַאי "דּוֹרְקְטִי" — דּוֹר קָטוּעַ. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תַּנְחוּמִים שֶׁל הֶבֶל נִיחֲמוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְאוֹתוֹ הָאִישׁ. דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: כְּשֵׁם שֶׁהַשְּׂאוֹר יָפֶה לְעִיסָּה, כָּךְ דָּמִים יָפִים לְאִשָּׁה. וְתָנָא מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: כָּל אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְרוּבִּין — בָּנֶיהָ מְרוּבִּים. אִתְּמַר. רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: "זְכֵה בְּמִקָּחֶךָ" אֲמַר לֵיהּ, וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין אָמַר: "נִתְחַיַּיבְ[תָּ] בְּמִקָּחֶךָ" אֲמַר לֵיהּ. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר "נִתְחַיַּיבְ[תָּ]" — הַיְינוּ דְּרַבִּי חֲנִינָא. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר "זְכֵה", מַאי זְכוּתָא? דְּלָא אָתֵי לִידֵי סְפֵק נִדָּה. [ג]הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי בָּעַלְתִּי וְלֹא מָצָאתִי דָּם, אָמְרָה לוֹ: רַבִּי עֲדַיִין בְּתוּלָה אֲנִי. וּשְׁנֵי בַּצּוֹרֶת הֲוָה, רָאָה רַבִּי שֶׁפְּנֵיהֶם שְׁחוֹרִים. צִוָּה עֲלֵיהֶן וְהִכְנִיסוּם לַמֶּרְחָץ, וְהֶאֱכִילוּם וְהִשְׁקוּם, וְהִכְנִיסוּם לַחֶדֶר. בָּעַל, וּמָצָא דָּם. אָמַר לוֹ: לֵךְ זְכֵה בְּמִקָּחֶךָ. קָרֵי רַבִּי עֲלֵיהֶם: "צָפַד עוֹרָם עַל עַצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כָעֵץ". [ד]

[ה]מַתְנִי׳ בְּתוּלָה — כְּתוּבָּתָהּ מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה — מָנֶה. בְּתוּלָה, אַלְמָנָה, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה מִן הָאֵירוּסִין — כְּתוּבָּתָן מָאתַיִם, וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. גְּמָ׳ מַאי "אַלְמָנָה"? אָמַר רַב חָנָא בַּגְדָּתָאָה: "אַלְמָנָה" — עַל שֵׁם מָנֶה. אַלְמָנָה מִן הָאֵירוּסִין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר! אַיְּידֵי דְּהָא קָרֵי לַהּ אַלְמָנָה, הָא נָמֵי קָרֵי לַהּ אַלְמָנָה. אַלְמָנָה דִּכְתִיבָא בְּאוֹרָיְיתָא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דַּעֲתִידִין רַבָּנַן דִּמְתַקְּנִי לַהּ מָנֶה. וּמִי כָּתֵב קְרָא לְעָתִיד? אִין, דִּכְתִיב: "וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל הוּא הַהוֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר", וְתָנָא רַב יוֹסֵף: אַשּׁוּר זוֹ סְלֵיקָא. וּמִי הֲוַאי? אֶלָּא דַּעֲתִידָה. הָכָא נָמֵי דַּעֲתִידָה. וְאָמַר רַב חָנָא בַּגְדָּתָאָה: "מָטָר" — מַשְׁקֶה, מַרְוֶה, וּמְזַבֵּל, וּמְעַדֵּן, וּמַמְשִׁיךְ. אָמַר רָבָא בַּר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְאִיתֵּימָא רַב יֵימַר בַּר שֶׁלֶמְיָא, מַאי קְרָא: "תְּלָמֶיהָ רַוֵּה נַחֵת גְּדוּדֶיהָ בִּרְבִיבִים תְּמֹגְגֶנָּה צִמְחָהּ תְּבָרֵךְ". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: "מִזְבֵּחַ" — מֵזִיחַ, וּמֵזִין, מְחַבֵּב, מְכַפֵּר. הַיְינוּ מְכַפֵּר, הַיְינוּ מֵזִיחַ! מֵזִיחַ גְּזֵירוֹת, וּמְכַפֵּר עֲוֹנוֹת. [ו]וְאָמַר רַב חָנָא בַּגְדָּתָאָה: תַּמְרֵי מְשַׁחֲנָן, מַשְׂבְּעָן, מְשַׁלְשְׁלָן, מְאַשְּׁרָן וְלָא מְפַנְּקָן. אָמַר רַב: אָכַל תְּמָרִים אַל יוֹרֶה. מֵיתִיבִי: תְּמָרִים, שַׁחֲרִית וְעַרְבִית — יָפוֹת, בְּמִנְחָה — רָעוֹת. בַּצָּהֳרַיִם — אֵין כְּמוֹתָן, וּמְבַטְּלוֹת שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: מַחְשָׁבָה רָעָה, וְחוֹלִי מֵעַיִם, וְתַחְתּוֹנִיּוֹת! מִי אָמְרִינַן דְּלָא מְעַלּוּ? עַלּוּיֵי מְעַלּוּ, וּלְפִי שַׁעְתָּא טָרְדָא. מִידֵּי דַּהֲוָה אַחַמְרָא. דְּאָמַר מָר הַשּׁוֹתֶה רְבִיעִית יַיִן — אַל יוֹרֶה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לָא קַשְׁיָא, הָא — מִקַּמֵּי נַהֲמָא. הָא — לְבָתַר נַהֲמָא. דְּאָמַר אַבָּיֵי, אֲמַרָה לִי אֵם: תַּמְרֵי מִקַּמֵּי נַהֲמָא — כִּי נַרְגָּא לְדִיקוּלָא. בָּתַר נַהֲמָא — כִּי עָבְרָא לְדַשָּׁא. "דַּשָּׁא", אָמַר רָבָא: דֶּרֶךְ שָׁם. "דַּרְגָּא" — אָמַר רָבָא: דֶּרֶךְ גַּג. "פּוּרְיָא" — אָמַר רַב פָּפָּא: שֶׁפָּרִין וְרָבִין עָלֶיהָ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק:

אַף

גִּהוּץ לְשִׁיקִי"ר בְּאֶבֶן הַזְּכוּכִית: כְּכִבּוּס שֶׁלָּהֶן שֶׁהָיוּ מֵימֵיהֶם יָפִים לְכַבֵּס אוֹ סַמָּנִין יָפִים הָיוּ לָהֶן לְכַבֵּס וּבְכִבּוּס שֶׁלָּנוּ אֵין הַבֶּגֶד מְלֻבָּן עַד שֶׁיִּהְיֶה מְגֹהָץ: מְעַבְּרָא לֵיהּ חוּמַרְתָּא שִׁפְשׁוּף הָאֶבֶן מַעֲבִיר אֶת הַדָּם: חוּמַרְתָּא אֶבֶן כִּדְאָמְרִינַן בְּגִטִּין (דַּף סט:) וְנִזְדַּהַר בְּחוּמַרְתָּא דְּנָפַק מִנֵּהּ אֶבֶן הַנִּמְצֵאת בְּאַמָּה מֵחֲמַת חֹלִי: רֵיחָהּ נוֹדֵף מִפִּיהָ מְרִיחִין רֵיחַ הַיַּיִן שֶׁנִּכְנַס לָהּ דֶּרֶךְ פֶּתַח הַפָּתוּחַ: גְּמָרָא הֲוָה שְׁמַע לֵהּ שֶׁעָשׂוּ כֵּן לִבְנוֹת יָבֵשׁ גִּלְעָד בְּמַסֶּכֶת יְבָמוֹת (דַּף ס:): דּוֹר קָטוּעַ שֶׁאֵין לָהֶם לֹא דַּם נִדָּה וְלֹא דַּם בְּתוּלִים: יָפִין לְאִשָּׁה לְמַהֵר לָהּ הֵרָיוֹן: נִתְחַיֵּב בְּמִקָּחֲךָ עַל כָּרְחָךְ תְּקַבֵּל חוּבָה הַבָּאָה לְךָ בְּמִקָּחֲךָ לְשׁוֹן אֵין חָבִין לְאָדָם (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף יא.) דָּבָר שֶׁהוּא לְרָעָתוֹ קָרוּי חוֹבָה: שֶׁפְּנֵיהֶם שְׁחֹרִים מֵחֲמַת רְעָבוֹן: צָפַד עוֹרָם דּוּנְשׁ פֵּרֵשׁ כְּמוֹ דֶּבֶק עוֹרָם עַל עַצְמָם וּמְנַחֵם פֵּרֵשׁ שַׁחַר עוֹרָם: מַתְנֵי׳ בְּתוּלָה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה בֵּין בְּתוּלָה שֶׁהִיא אַלְמָנָה אוֹ גְּרוּשָׁה אוֹ חֲלוּצָה מִן הָאֵרוּסִין וְחָזְרָה וְנִשֵּׂאת: כְּתֻבָּתָהּ מִן הַשֵּׁנִי: מָאתַיִם שֶׁהֲרֵי בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה הִיא נִשֵּׂאת לוֹ: וְיֵשׁ לָהֶם טַעֲנַת בְּתוּלִים אִם לֹא מְצָאָהּ הַבְּ׳ בְּתוּלָה אָבְדָה כָּל כְּתֻבָּתָהּ דְּמִקַּח טָעוּת הִיא לוֹ: גְּמ׳ בַּגְדָּתָאָה דְּמִן בַּגְדַּת: עַל שֵׁם מָנֶה שֶׁאִם נִשֵּׂאת מִשֶּׁנִּתְאַלְמְנָה אֵין לָהּ כְּתֻבָּה אֶלָּא מָנֶה: דִּכְתִיבָא בְּאוֹרָיְתָא וַעֲדַיִן לֹא נִתְקְנוּ כְּתֻבּוֹת: וּמִי כְּתִיב קְרָא לִקְרוֹת עַל שֵׁם דָּבָר הֶעָתִיד: זוֹ סְלִיקָא שֵׁם עִיר: וּמִי הֲוַאי הָעִיר בְּנוּיָה בִּבְרִיאַת עוֹלָם דִּכְתִיב הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר: [מָטָר וְלֹא מֵאוֹתִיּוֹת דָּרֵישׁ הָכִי אֶלָּא לְפוּם סְבָרָא]: מְזַבֵּל אֶת הָאָרֶץ: מְעַדֵּן נוֹתֵן עֶדְנָה וְזִיו בַּפֵּרוֹת: תְּלָמֶיהָ שֶׁל א"י: רָוֵה נַחַת גְּדוּדֶיהָ כַּאֲשֶׁר בִּרְבִיבִים תְּמוֹגְגֶנָּה רָוֵה הֲרֵי מַשְׁקֶה וּמַרְוֶה תְּמוֹגְגֶנָּה הֲרֵי מְזַבֵּל מְעַדֵּן וּמַמְשִׁיךְ אֶת הַפֵּרוֹת נָפְקָא מִצַּמְחָהּ תְּבָרֵךְ. תְּמוֹגְגֶנָּה דִּישְׁטנפֵי"ר: מֵזִיחַ קס"ד מֵזִיחַ עוֹנוֹת: מַזִּין בִּזְכוּת הַקָּרְבָּנוֹת הָעוֹלָם נִזּוֹן שֶׁהֱקְרַבְנוּ׳ בָּאִין מִן הַמָּזוֹן וְגוֹרְמִין לוֹ בְּרָכָה: מְחַבֵּב אֶת יִשְׂרָאֵל אֶל אֲבִיהֶם: הַיְנוּ מֵזִיחַ הַיְנוּ מְכַפֵּר הֵי נִיהוּ מֵזִיחַ הֵי נִיהוּ מְכַפֵּר: מֵזִיחַ גְּזֵרוֹת רָעוֹת מֵעַל יִשְׂרָאֵל: מְשַׁחֲנָן מְחַמְּמוֹת: מְשַׁלְשְׁלָן שִׁלְשׁוּל: מְאַשְּׁרָן מַחֲזִיקוֹת כֹּחַ כְּמוֹ אַשְּׁרוּ חִמּוּץ (יְשַׁעְיָהוּ א): וְלֹא מְפַנְּקָן אֵינָן מְרֵבּוֹת אִסְטְנִיסָא עַל הַלֵּב וְכֻלָּן לְשֶׁבַח: אַל יוֹרֶה שׁוּם הוֹרָאָה לְפִי שֶׁטּוֹרְדוֹת דַּעְתּוֹ כְּשִׁכּוֹר: שַׁחֲרִית וְעַרְבִית יָפוֹת כְּלָלָא דְּמִלְּתָא לְאַחַר אֲכִילָה יָפוֹת שַׁחֲרִית דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּפַת שַׁחֲרִית כִּדְאָמַר בְּהַמְקַבֵּל (ב"מ קז:) עַרְבִית לְאַחַר אֲכִילָה: בְּמִנְחָה רָעוֹת שֶׁהֵן קֹדֶם אֲכִילָה לְאַחַר שִׁינַת הַצָּהֳרַיִם: בַּצָּהֳרַיִם לְאַחַר הַסְּעוּדָה שֶׁאָכַל וְשָׂבַע: אֵין כְּמוֹתָם וְטוֹבוֹת יוֹתֵר מֵעַרְבִית לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְעַכֵּב בַּיּוֹם מִלֵּילֵךְ לַשָּׂדוֹת לְבֵית הַכִּסֵּא בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה אֲבָל בַּלַּיְלָה טֹרַח הוּא לוֹ: מְבַטְּלוֹת מַחְשָׁבָה רָעָה דְּאָגָה לְפִי שֶׁמְּשַׂמְּחוֹת אֶת הַלֵּב וְצָהֳרַיִם שְׁעַת אוֹרָה וְצַהֲלָה הִיא: כִּי עִבְרָא לְדֶשָׁא מַחֲזִיקוֹת אֶת הַגּוּף כִּבְרִיחַ אֶת הַדֶּלֶת:

בְּתוּלָה אַלְמָנָה גְּרוּשָׁה חֲלוּצָה נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דִּלְרְבוּתָא נְקַט חֲלוּצָה דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא כֵּיוָן דְּשׁוֹמֶרֶת יָבָם לָא מְחַסְּרָא כְּנִיסָה לְחֻפָּה שֶׁהֲרֵי יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ בְּעַל כָּרְחָהּ וְהֵ"א דִּכְנְשׂוּאָה דָּמְיָא קמ"ל: **אַלְמָנָה** דִּכְתִיבָא בְּאוֹרָיְתָא מַאי אִכָּא לְמֵימַר וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דְּתִפְשׁוֹט מֵהָכָא דִּכְתֻבַּת אַלְמָנָה מָנֶה מִדְּאוֹרָיְתָא דְּהָא מָנֶה לֹא הָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה דְּלָא הִזְכִּירָה תּוֹרָה אֶלָּא כִּכָּר וְהָא דְּאָמְרִינַן בִּבְכוֹרוֹת (דַּף ה. וְשָׁם) מֹשֶׁה רַבֵּינוּ נֶאֱמָן הָיָה וּבָקִי בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת אֶלָּא שְׁמֹנָה שֶׁל קֹדֶשׁ כָּפוּל הָיָה לֹא שֶׁהָיָה מָנֶה בִּימֵי מֹשֶׁה אֶלָּא כְּלוֹמַר כְּמוֹ שְׁמֹנָה שֶׁל קוֹדֶשׁ בִּימֵי יְחֶזְקֵאל כָּפוּל הָיָה כָּךְ הָיָה כִּכָּר שֶׁל קוֹדֶשׁ כָּפוּל בִּימֵי מֹשֶׁה: **וְתָנָא** רַב יוֹסֵף אַשּׁוּר זוֹ סְלֵיקָא וּמִי הֲוַאי פֵּי׳ בַּקּוּנְטְרֵס וּמִי הֲוַאי בִּבְרִיאַת עוֹלָם וּבְלֹא רַב יוֹסֵף מֵאַשּׁוּר וְכֵן מִכּוּשׁ לָא מָצֵי לְמִפְרַךְ דְּמָצֵינַן לְמֵימַר דְּאַשּׁוּר וְכוּשׁ שֵׁם הַמָּחוֹז וְלֹא שֵׁם הָעִיר וּמִיָּמוֹת עוֹלָם הָיָה שְׁמָם כָּךְ אֲבָל קָשֶׁה דְּמַאי מַיְתֵי מֵאַשּׁוּר דְּאַשּׁוּר אע"ג דְּלָא הֲוָה בִּבְרִיאַת עוֹלָם כֵּיוָן דַּהֲוָה בִּימֵי מֹשֶׁה שַׁפִּיר הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב אֲבָל מָנֶה לֹא הָיָה לוֹ לִכְתֹּב כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיָה בְּדוֹרוֹ וְנִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ דִּסְלִיקָא בִּימֵי מֹשֶׁה מִי הֲוַאי דְּקִים לֵיהּ דִּסְלִיקָא לֹא הָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה וּסְבִיב סְלִיקָא הוֹלֵךְ חִדֶּקֶל וְלֹא אֵצֶל אַשּׁוּר שֶׁהָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה: **אָמַר** רַב אָכַל תְּמָרִים אַל יוֹרֶה וְאִם תֹּאמַר דבפ"ג דִּכְרִיתוֹת (דַּף יג: וְשָׁם) (אָמַר רַב הוּנָא) אָמַר רַב הֲלָכָה כְּר׳ אֶלְעָזָר דְּאֵינוֹ מְחַיֵּב עַל שְׁאָר מְשַׁכְּרִין אֶלָּא עַל הַיַּיִן בִּלְבַד וי"ל אע"ג דְּלָא מְחַיֵּב עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ אָסוּר לְהוֹרוֹת וה"נ מַשְׁמַע בס"פ אֵלּוּ מוּמִין (בְּכוֹרוֹת מה:) דְּפָסוּל לַעֲבוֹדָה לְמַאן דְּלָא מְחַיֵּב אַשְּׁאָר מְשַׁכְּרִין אַף עַל גַּב דַּעֲבוֹדָה לָא אַחִיל הוּא הַדִּין נָמֵי דְּאַל יוֹרֶה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ד:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ה:

ג מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ה:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ט, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ ו:

ה מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ א:

ו מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ סז סעי׳ א:

ז מיי׳ פא׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ ג, סמג לאוין ס, טוש״ע יו״ד סי׳ רמב סעי׳ יג:

מסורת הש״ס

א יבמות ס:

ב נדה ח:

תורה אור השלם

וַיִּמְצְאוּ מִיּוֹשְׁבֵי יָבֵישׁ גִּלְעָד אַרְבַּע מֵאוֹת נַעֲרָה בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־יָדְעָה אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר וַיָּבִאוּ אוֹתָם אֶל־הַמַּחֲנֶה שִׁלֹה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן [שופטים כא, יב]

חָשַׁךְ מִשְּׁחוֹר תָּאֳרָם לֹא נִכְּרוּ בַּחוּצוֹת צָפַד עוֹרָם עַל־עַצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כָעֵץ [איכה ד, ח]

וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְרָת [בראשית ב, יד]

תְּלָמֶיהָ רַוֵּה נַחֵת גְּדוּדֶהָ בִּרְבִיבִים תְּמֹגְגֶנָּה צִמְחָהּ תְּבָרֵךְ [תהילים סה, יא]

אַף אָנוּ נֹאמַר: "אַיְילוֹנִית" — דּוּכְרָנִית, דְּלָא יָלְדָה. [א](א)מַתְנִי' הַגִּיּוֹרֶת וְהַשְּׁבוּיָה וְהַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד — כְּתוּבָּתָן מָאתַיִם. וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין. [ב]גְּמָ' אָמַר רַב הוּנָא: גֵּר קָטָן — מַטְבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת בֵּית דִּין. [ג](ב)מַאי קָא מַשְׁמַע לַן — דִּזְכוּת הוּא לוֹ, וְזָכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו? תְּנֵינָא: זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְאֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו! מַהוּ דְּתֵימָא: גּוֹי בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ, דְּהָא קַיְימָא לַן דְּעֶבֶד וַדַּאי בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן: דְּהָנֵי מִילֵּי גָּדוֹל, דִּטְעַם טַעַם דְּאִיסּוּרָא, אֲבָל קָטָן — זְכוּת הוּא לוֹ. לֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ: הַגִּיּוֹרֶת וְהַשְּׁבוּיָה וְהַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. מַאי לָאו, דְּאַטְבְּלִינְהוּ עַל דַּעַת בֵּית דִּין? [ד]לָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן: בְּגֵר שֶׁנִּתְגַּיְּירוּ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו עִמּוֹ, דְּנִיחָא לְהוּ בְּמַאי דְּעָבֵיד אֲבוּהוֹן. [ה]אָמַר רַב יוֹסֵף: הִגְדִּילוּ — יְכוֹלִין לִמְחוֹת. אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: הַגִּיּוֹרֶת וְהַשְּׁבוּיָה וְהַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד — כְּתוּבָּתָן מָאתַיִם. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ הִגְדִּילוּ יְכוֹלִין לִמְחוֹת — יָהֲבִינַן לַהּ כְּתוּבָּה דְּאָזְלָה וְאָכְלָה בְּגֵיוּתַהּ? [ו]לְכִי גָּדְלָה. לְכִי גָּדְלָה נָמֵי מְמַחְיָא וְנָפְקָא! כֵּיוָן שֶׁהִגְדִּילָה שָׁעָה אַחַת וְלֹא מִיחֲתָה — שׁוּב אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְחוֹת. (ג)מֵתִיב רָבָא, אֵלּוּ נְעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס: הַבָּא עַל הַמַּמְזֶרֶת וְעַל הַנְּתִינָה וְעַל הַכּוּתִית וְעַל הַגִּיּוֹרֶת וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, יֵשׁ לָהֶן קְנָס. וְאִי אָמְרַתְּ הִגְדִּילוּ יְכוֹלִין לִמְחוֹת — יָהֲבִינַן לַהּ קְנָס דְּאָזְלָה וְאָכְלָה בְּגֵיוּתַהּ? לְכִי גָּדְלָה. לְכִי גָּדְלָה נָמֵי מְמַחְיָא וְנָפְקָא! כֵּיוָן שֶׁהִגְדִּילָה שָׁעָה אַחַת וְלֹא מִיחֲתָה — שׁוּב אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְחוֹת. אַבָּיֵי לָא אָמַר כְּרָבָא: הָתָם קְנָסָא הַיְינוּ טַעְמָא — שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר. [ז]רָבָא לָא אָמַר כְּאַבָּיֵי: כְּתוּבָּה הַיְינוּ טַעְמָא — שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ. [ח](ד)מַתְנִי' הַגָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקְּטַנָּה וְקָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה וּמוּכַּת עֵץ — כְּתוּבָּתָן מָאתַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוּכַּת עֵץ כְּתוּבָּתָהּ מָנֶה. [ט]בְּתוּלָה, אַלְמָנָה, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה מִן הַנִּישּׂוּאִין — כְּתוּבָּתָן מָנֶה.

וְאֵין

אַף אָנוּ נֹאמַר אַף אָנוּ נִדְרוֹשׁ אֶת הַשֵּׁמוֹת מַה לְּשׁוֹן אַיְלוֹנִית שֶׁקְּרָאוּ חֲכָמִים לְאִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד: דּוּכְרָנִית לְשׁוֹן אַיִל תָּמִים דְּמִתַּרְגְּמִינַן דְּכַר שְׁלִים (וַיִּקְרָא ה':ט"ו) הֲרֵי הִיא כְּאַיִל שֶׁאֵינוֹ יוֹלֵד: גְּמָ' (עַל דַּעַת ב"ד) אִם אֵין לוֹ אָב וְאִמּוֹ הֱבִיאַתּוּ לְהִתְגַּיֵּר: מַטְבִּילִין דְּאֵין לְךָ גֵּר בְּלֹא מִילָה וּטְבִילָה: עַל דַּעַת בֵּית דִּין שְׁלֹשָׁה יְהוּ בִּטְבִילָתוֹ כְּדִין כָּל טְבִילַת גֵּר שֶׁצְּרִיכִים ג' וְהֵן נַעֲשִׂין לוֹ אָב וַהֲרֵי הוּא גֵּר עַל יְדֵיהֶן וּמַגָּעוֹ בְּיַיִן כָּשֵׁר: מַהוּ דְּתֵימָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ וְחוֹב הוּא לוֹ וְאֵין אָדָם נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְאָדָם לְחוֹבָתוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וְקָטָן לָאו בַּר דֵּעָה הוּא: דְּהָא גַּבֵּי עֶבֶד קי"ל בפ"ק דְּגִטִּין (דַּף יג.) דְּוַדַּאי בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ נוֹחַ לוֹ לִהְיוֹת עֶבֶד וִיהֵא מֻתָּר בְּהֶפְקֵר זִמַּת הַשְּׁפָחוֹת מִהְיוֹת בֶּן חוֹרִין לִהְיוֹת מֻתָּר בְּבַת יִשְׂרָאֵל דְּלָא זִילָא לֵיהּ וְלָא שְׁכִיחָא לֵיהּ לְהֶפְקֵירָא: קמ"ל הָכָא דְּגַבֵּי עוֹבֵד כּוֹכָבִים קָטָן לָא אָמְרִינַן הָכִי: דְּהָנֵי מִלֵּי דְּנִיחָא לֵיהּ בְּהֶפְקֵירָא: גָּדוֹל שֶׁגָּדַל [בְּמִדּוֹת] הֶפְקֵרוּת וּטְעֵם לֵיהּ טַעְמָא דְּאִסּוּרָא: הִגְדִּילוּ קְטַנִּים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ וַאֲפִי' עִם אֲבִיהֶן: יְכוֹלִין לִמְחוֹת וְלוֹמַר אִי אֶפְשֵׁנוּ לִהְיוֹת גֵּרִים וְחוֹזְרִין לְסוּרָן וְאֵין לָנוּ לְעָנְשָׁן בב"ד וַאֲפִי' יָדֵינוּ תַּקִּיפָה וְאִם קִדֵּשׁ אִשָּׁה מִשֶּׁמִּיחָה אֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט לִהְיוֹת כְּיִשְׂרָאֵל מוּמָר: לְכִי גָּדְלָה לָא יָהֲבִינַן לַהּ עַד שֶׁתַּגְדִּיל: שׁוּב אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְחוֹת וְאִם מִחֲתָה הֲרֵי הִיא כְּיִשְׂרְאֵלִית מוּמֶרֶת לֵעָנֵשׁ בְּכָל עָנְשֵׁי ב"ד: שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס נ' כֶּסֶף אִם יֶאֱנְסוּ: הַבָּא עַל הַמַּמְזֶרֶת ואע"ג דְּלָא קָרֵינַן בֵּהּ וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ אֲפִלּוּ הָכֵי יֵשׁ לָהּ קְנָס כִּדְלְקַמָּן: אַבָּיֵי לָא אָמַר כְּרָבָא דְּמוֹתֵב מִקְּנָסָא דְּקָסָבַר לָאו תְּיוּבְתָּא הִיא דְּטַעֲמָא דִּקְנָסָא שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר לְהִפָּטֵר: רָבָא לָא אָמַר כְּאַבָּיֵי דְּמוֹתֵב מִכְּתֻבָּה דְּהָתָם טַעְמָא מַאי תַּקִּינוּ לַהּ רַבָּנַן כְּתֻבָּה שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא מִחֲתָה גִּיּוֹרֶת הִיא וְעָבְדִינַן לָהּ תַּקַּנְתָּא: מַתְנִי' הַבָּא עַל הַקְּטַנָּה פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שֶׁאֵין בִּיאָתָהּ בִּיאָה שֶׁהֲרֵי בְּתוּלֶיהָ חוֹזְרִין: וְקָטָן פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה וּבָא עַל הַגְּדוֹלָה: וּמוּכַּת עֵץ שֶׁנִּתְקַע לָהּ עֵץ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם: כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם אִם נְשָׂאוּ לְאִישׁ אַחֲרֵי כֵן לֹא אָבְדוּ בְּכָךְ אֶת כְּתֻבָּתָן אִם נְשָׂאָהּ סְתָם וְלֹא פֵּרֵשׁ לָהּ כְּלוּם: בְּתוּלָה שֶׁהִיא אַלְמָנָה אוֹ גְּרוּשָׁה אוֹ חֲלוּצָה: מִן הַנִּשּׂוּאִין כְּגוֹן שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה וּמֵת בַּעְלָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה: כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה אִם נִיסַּת לְאַחֵר סְתָם כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה דִּבְחֶזְקַת בְּעוּלָה קַיְמָא מִשֶּׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה:

מַטְבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת ב"ד מִשּׁוּם דִּזְכוּת הוּא וְתֵמַהּ דְּהָא זְכִיָּה הָוֵי מִטַּעַם שְׁלִיחוּת דְּכֵיוָן דִּזְכוּת הוּא לוֹ אֲנַן סָהֲדֵי דַּעֲבִיד לֵיהּ שָׁלִיחַ כִּדְמוּכַח בפ"ק דב"מ (דַּף יב.) גַּבֵּי חָצֵר מִשּׁוּם יָד אִתְרַבַּאי וְלָא גָּרַע מִשְּׁלִיחוּת וא"כ הֵיאַךְ זָכִין לְקָטָן וַהֲלֹא אֵין שְׁלִיחוּת לְקָטָן כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (שָׁם עא:) וְעוֹד דְּאַכַּתִּי עוֹבֵד כּוֹכָבִים הוּא וְאָמְרִי' הָתָם דְּקָטָן דְּאָתֵי לִכְלַל שְׁלִיחוּת אִית לֵהּ זְכִיָּה מִדְּרַבָּנַן עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּלָא אָתֵי לִכְלַל שְׁלִיחוּת אֲפִילּוּ זְכִיָּה מִדְּרַבָּנָן לֵית לֵהּ וְנִרְאֶה לר"י דְּהָכָא נָמֵי דְּזָכְיָן לוֹ מִדְּרַבָּנָן כִּדְאָמְרִינַן הָתָם דְּקָטָן אִית לֵהּ זְכִיָּה מִדְּרַבָּנַן ואע"ג דְּאַכַּתִּי עוֹבֵד כּוֹכָבִים הוּא הָא אָתֵי לִכְלַל שְׁלִיחוּת א"נ כֵּיוָן דִּבְהַךְ זְכִיָּה נַעֲשָׂה יִשְׂרָאֵל הָוָה לֵיהּ כְּיִשְׂרָאֵל גָּמוּר לְעִנְיַן זְכִיָּה וא"ת הֵיכִי הָוֵי גֵּר מִדְּרַבָּנָן וְשָׁרֵינַן לֵיהּ בְּבַת יִשְׂרָאֵל וְקִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין הָא מִן הַתּוֹרָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים הוּא וְי"ל דְּקָסָבַר כמ"ד בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף פט:) דְּיֵשׁ כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּקוּם וַעֲשֵׂה וְכִי פָּרִיךְ מַאי קמ"ל הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי קמ"ל דְּיֵשׁ כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּקוּם וַעֲשֵׂה וְחַד מִתְּרֵי טַעְמֵי נָקַט וְהָא דְּאָמְרִי' בְּרֵישׁ בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף סח: וְשָׁם) גַּבֵּי גֶּזֶל הַגֵּר אִם אֵין לָאִישׁ גּוֹאֵל אִישׁ אַתָּה צָרִיךְ לַחֲזוֹר אַחֲרָיו אִם יֵשׁ לוֹ גּוֹאֵל אֲבָל קָטָן אִי אַתָּה צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרָיו כו' מַשְׁכַּחַת לָהּ גֵּר קָטָן מִן הַתּוֹרָה בִּמְעֻבֶּרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּרָה כִּדְאָמְרִי' בְּפֶרֶק הֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עח. וְשָׁם) עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים מְעֻבֶּרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּרָה בְּנָהּ אֵין צָרִיךְ טְבִילָה וְהָוֵי גֵּר מִן הַתּוֹרָה דְּיִשְׂרָאֵל גָּמוּר הוּא וְאִית לֵיהּ מָמוֹן מִן הַתּוֹרָה כְּגוֹן שֶׁיָּרַשׁ אֶת אִמּוֹ וְאִי אַתָּה צָרִיךְ לְחַזֵּר עָלָיו שֶׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁין שֶׁאֵינוֹ מוֹלִיד וְאֶחָיו מִן הָאֵם אֵין יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וּלְפִי סְפָרִים דְּגָרְסִינַן בב"מ (דַּף עא:) זְכִיָּה מִיהָא אִית לֵהּ וְלֹא גָּרַס מִדְּרַבָּנָן נִיחָא דְּמָצֵי לְמֵימַר דְּאִית לֵיהּ זְכִיָּה מִן הַתּוֹרָה וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים קָטָן כֵּיוָן דְּבָא לְהִתְגַּיֵּר חָשְׁבִינַן לֵיהּ כְּיִשְׂרָאֵל קָטָן ואע"ג דִּזְכִיָּה הָוֵי מִטַּעַם שְׁלִיחוּת וְאֵין לוֹ שְׁלִיחוּת מִן הַתּוֹרָה ה"מ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְצָת חוֹבָה כְּגוֹן לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָתוֹ דִּשְׁמָּא הָיָה רוֹצֶה לְפָטְרָהּ בְּחִטָּה אַחַת אוֹ שֶׁמָּא הָיָה רוֹצֶה לְהַעְדִּיף אֲבָל הָכָא שֶׁזְּכוּת גָּמוּר הוּא לוֹ יֵשׁ לוֹ שְׁלִיחוּת: **מַהוּ** דְּתֵימָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ ואע"ג דְּרַבָּנָן פְּלִיגִי אַר' מֵאִיר בְּפֶ' קַמָּא דְּגִטִּין (דַּף יג. וְשָׁם) וְלֵית לְהוּ טַעְמָא דִּבְהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ ה"מ גַּבֵּי עֶבֶד שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בְּהֶפְקֵירָא שֶׁמַּפְקִיעַ עַצְמוֹ מִן הַשִּׁעְבּוּד אֲבָל גַּבֵּי עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאֵינוֹ מְשֻׁעְבָּד נִיחָא לֵיהּ בְּהֶפְקֵירָא וְכֵן נִרְאֶה דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי הֵיכִי מַיְיתֵי סִיַּעְתָּא מֵהַהוּא דְּגִיּוֹרֶת דִּלְמָא רַבָּנָן הִיא דַּאֲפִילּוּ בְּגָדוֹל לֵית לְהוּ בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ: **אֲבָל** קָטָן זְכוּת הוּא לוֹ וְהָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּגִטִּין (ג"ז שָׁם) הָאוֹמֵר תְּנוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי וְשִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי רָצָה לַחֲזוֹר בִּשְׁנֵיהֶם יַחְזוֹר דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר הַיְנוּ בְּעֶבֶד גָּדוֹל דִּבְקָטָן מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר דִּזְכוּת הוּא לוֹ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בְּהֶפְקֵירָא כִּדְאָמְרִינַן הָכָא מִשּׁוּם דְּלָא טְעִים טַעְמָא דְּאִסּוּרָא א"נ אַיְרֵי אַף בְּעֶבֶד קָטָן וּכְגוֹן שֶׁהוּא שֶׁל כֹּהֵן דְּחוֹב הוּא לוֹ שֶׁיֵּצֵא לְחֵרוּת לְפִי שֶׁמַּפְסִידוֹ מִלֶּאֱכֹל בִּתְרוּמָה: **לְכִי** גָּדְלָה וא"ת וַהֲלֹא כְּבָר גְּדוֹלָה הִיא שֶׁהִיא נַעֲרָה כֵּיוָן שֶׁהִיא בַּת קְנָס וּמְפָרֵשׁ ר"י לְכִי גָּדְלָה וְנָהֲגָה מִנְהַג יְהוּדִית: **אַבָּיֵי** לָא אָמַר כְּרָבָא שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר מַשְׁמַע דְּרָבָא לֵית לֵהּ טַעְמָא דְּשֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר וְקָשֶׁה דְּאָמְרִי' בְּפֶ' שׁוֹר שֶׁנָּגַח ד' וָה' (ב"ק דַּף לח: וְשָׁם) קָסָבַר רַבִּי מֵאִיר כּוּתִים גֵּרֵי אֱמֶת הֵן וּקְנָס הוּא דְּקָנֵס ר"מ בְּמָמוֹנָם לְעִנְיַן שׁוֹר שֶׁנָּגַח שֶׁלֹּא יִטָּמְעוּ בָּהֶן וּפָרִיךְ אֵלּוּ נְעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס הַבָּא עַל הַכּוּתִית וְאִי קָנִיס ר"מ בְּמָמוֹנָם ה"נ נִקְנֹס וּמְשַׁנֵּי דְּהָכָא לָא בָּעֵי לְמִקְנַס שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר וְהַשְׁתָּא לְרָבָא דְּלֵית לֵיהּ הָכָא טַעַם דְּחוֹטֵא נִשְׂכָּר הֵיכִי מָצֵי מְשַׁנֵּי הָתָם וְי"ל דְּהָתָם אִית לֵהּ שַׁפִּיר הַאי טַעְמָא כֵּיוָן דִּבְדִין יֵשׁ לָהֶן קְנָס דְּגֵרֵי אֱמֶת הֵן אֶלָּא דְּבָעֵי' לְמִקְנַס לְהוּ סְבָרָא הוּא דְּמִשּׁוּם טַעְמָא שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר מוֹקְמִינַן לָהּ אַדִּינָא אֲבָל הָכָא סְבִירָא לֵהּ לְרָבָא דְּמִשּׁוּם טַעְמָא שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר אֵין לִתֵּן לָהּ כֵּיוָן דְּמִן הַדִּין לֵית לָהּ שֶׁהֲרֵי עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים גְּמוּרָה הִיא אִם תִּמְחֶה וּבְפֶ' אֵלּוּ נְעָרוֹת (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף לו:) דְּאִית לֵיהּ לְרָבָא שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר גַּבֵּי שְׁבוּיָה מִשּׁוּם דְּמוֹקְמִינַן לָהּ בִּקְדֻשָּׁתָהּ:

מסורת הש״ס

א לקמן לז.; לקמן כט.; משנה כתובות
ב עירובין צה.; עירובין פא:; עירובין מו:
ג לקמן לו:; בבא קמא לח:
ד תוספתא כתובות; בראשית רבה

גליון הש״ס

גמ' שלא יהא חוטא נשכר. פ"ב דחלה מ"ז נדה דף ד ע"ב:

תוס' ד"ה לכי גדלה. וא"ת והלא כבר גדולה. עיין נדה מד ע"ב תוס' ד"ה שלשים יום:

תורה אור השלם

וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לָעֵדָה וּלְמִזְבַּח יְהֹוָה עַד־הַיּוֹם הַזֶּה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר [יהושע ט, כז]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סז סעי׳ ג:
ב מיי׳ פי״ג מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ז, סמג לאוין קיז, טוש״ע יו״ד סי׳ רסח סעי׳ ז:
ג מיי׳ פד׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ב, סמג עשין פב, טוש״ע יו״ד סי׳ רסח סעי׳ ז:
ד מיי׳ פי׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ג, טוש״ע יו״ד סי׳ רסח סעי׳ ז:
ה מיי׳ פי׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ג, טוש״ע יו״ד סי׳ רסח סעי׳ ז:
ו מיי׳ פי׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ג, טוש״ע יו״ד סי׳ רסח סעי׳ ז:
ז מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ז, טור אה״ע סי׳ סו:
ח מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טור אה״ע סי׳ סז:
ט מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ א, טור אה״ע סי׳ סז:

וְאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. [א]הַגִּיּוֹרֶת וְהַשְּׁבוּיָה וְהַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, יְתֵירוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד — כְּתוּבָּתָן מָנֶה, וְאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין. [ב]גְּמָ' אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: קָטָן הַבָּא עַל הַגְּדוֹלָה — עֲשָׂאָהּ מוּכַּת עֵץ. כִּי אַמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר: אֵין מוּכַּת עֵץ בְּבָשָׂר. אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא בְּאַפֵּי נַפְשַׁהּ: קָטָן הַבָּא עַל הַגְּדוֹלָה, רַב אָמַר: עֲשָׂאָהּ מוּכַּת עֵץ, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין מוּכַּת עֵץ בְּבָשָׂר. מֵתִיב רַב אוֹשַׁעְיָא: גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקְּטַנָּה, וְקָטָן הַבָּא עַל הַגְּדוֹלָה, וּמוּכַּת עֵץ — כְּתוּבָּתָן מָאתַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוּכַּת עֵץ כְּתוּבָּתָהּ מָנֶה. (א)אָמַר רָבָא, הָכִי קָאָמַר: גָּדוֹל הַבָּא עַל הַקְּטַנָּה — וְלֹא כְּלוּם, דְּפָחוֹת מִכָּאן כְּנוֹתֵן אֶצְבַּע בָּעַיִן דָּמֵי. וְקָטָן הַבָּא עַל הַגְּדוֹלָה — עֲשָׂאָהּ מוּכַּת עֵץ. וּמוּכַּת עֵץ גּוּפָא פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן. אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: מַחֲלוֹקֶת כְּשֶׁהִכִּיר בָּהּ, דְּרַבִּי מֵאִיר מְדַמֵּי לַהּ לְבוֹגֶרֶת. וְרַבָּנַן מְדַמּוּ לַהּ לִבְעוּלָה, אֲבָל לֹא הִכִּיר בָּהּ — דִּבְרֵי הַכֹּל וְלֹא כְּלוּם. וְרַבִּי מֵאִיר, אַמַּאי מְדַמֵּי לַהּ לְבוֹגֶרֶת? נְדַמְּיַהּ לִבְעוּלָה! בְּעוּלָה — אִיתְעֲבִיד בַּהּ מַעֲשֶׂה בִּידֵי אָדָם, הָא — לָא אִיתְעֲבִיד בַּהּ מַעֲשֶׂה בִּידֵי אָדָם. וְרַבָּנַן, אַדִּמְדַמּוּ לַהּ לִבְעוּלָה, נְדַמְּיוּהָ לְבוֹגֶרֶת? בּוֹגֶרֶת — לָא אִיתְעֲבִיד בַּהּ מַעֲשֶׂה כְּלָל, הָא — אִיתְעֲבִיד בַּהּ מַעֲשֶׂה. (ב)אֲבָל לֹא הִכִּיר בָּהּ — לְדִבְרֵי הַכֹּל וְלֹא כְּלוּם. מֵתִיב רַב נַחְמָן, הִיא אוֹמֶרֶת: מוּכַּת עֵץ אֲנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ — רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת. אֶלָּא אָמַר רָבָא: בֵּין הִכִּיר בָּהּ וּבֵין לֹא הִכִּיר בָּהּ — לְרַבִּי מֵאִיר מָאתַיִם. לְרַבָּנַן, הִכִּיר בָּהּ — מָנֶה, לֹא הִכִּיר בָּהּ — וְלֹא כְּלוּם. (ג)וַהֲדַר בֵּיהּ רָבָא, דְּתַנְיָא: כֵּיצַד הוֹצָאַת שֵׁם רַע? בָּא לְבֵית דִּין וְאָמַר: פְּלוֹנִי, לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים. אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁזִּינְּתָה תַּחְתָּיו — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁזִּינְּתָה תַּחְתָּיו — בַּת סְקִילָה הִיא! הָכִי קָאָמַר: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁזִּינְּתָה תַּחְתָּיו — בִּסְקִילָה. זִינְּתָה מֵעִיקָּרָא — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. (ד)וְאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: זֹאת אוֹמֶרֶת, כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. וּמֵתִיב רַב נַחְמָן: הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים, הִיא אוֹמֶרֶת: מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ. וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא אֵירַסְתִּיךְ, וְהָיָה מִקָּחִי מִקַּח טָעוּת. וְלֵית לַהּ כְּלָל? וַאֲמַר לְהוּ רַב חִיָּיא בַּר אָבִין: אֶפְשָׁר רַב עַמְרָם וְכָל גְּדוֹלֵי הַדּוֹר יָתְבִי כִּי אָמַר רַב שֵׁשֶׁת לְהָא שְׁמַעְתָּא וְקַשְׁיָא לְהוּ, וְשַׁנִּי: מַאי "מִקַּח טָעוּת" נָמֵי, מִמָּאתַיִם. אֲבָל מָנֶה אִית לַהּ, וְאַתְּ אָמְרַתְּ לֵית לַהּ כְּלָל! [ג]וְאָמַר רָבָא: מַאן דְּקָא מוֹתֵיב — שַׁפִּיר קָא מוֹתֵיב: מִקַּח טָעוּת לִגְמָרֵי מַשְׁמַע. וְאֶלָּא קַשְׁיָא הָךְ? תָּרֵיץ וְאֵימָא הָכִי: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁזִּינְּתָה תַּחְתָּיו — בִּסְקִילָה. זִינְּתָה מֵעִיקָּרָא — וְלֹא כְּלוּם. נִמְצֵאת מוּכַּת עֵץ יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. וְהָא רָבָא הוּא דְּאָמַר לְרַבָּנַן לֹא הִכִּיר בָּהּ — וְלֹא כְּלוּם! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ הֲדַר בֵּיהּ רָבָא מֵהַהִיא. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן לְשׁוּם נִישּׂוּאִין, וְיֵשׁ לָהּ עֵדִים שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה, אִי נָמֵי נִסְתְּרָה, וְלֹא שָׁהֲתָה כְּדֵי בִּיאָה — אֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים. שֶׁהֲרֵי כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן.

אָמַר

וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵין מֵכַּת עֵץ בְּבָשָׂר בְּלֹא הַשִּׁיר בְּתוּלִין אַיְּדֵי דְּאִי בְּהִשִּׁיר לָמָּה יֵשׁ לָהּ לִהְיוֹת פְּחוּתָה מִמּוּכַּת עֵץ: **לְרַבָּנָן** הִכִּיר בָּהּ מָנֶה לֹא הִכִּיר בָּהּ וְלֹא כְּלוּם וּמַתְנִי' ר"מ הִיא וְלֹא רַבָּנָן וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי לָא קָאָמַר לְרַבָּנָן בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ מָנֶה כִּדְקָאָמַר בְּמַסְקָנָא וְתֵיתֵי מַתְנִיתִין לְדִבְרֵי הַכֹּל וְיֵ"ל דְּלָא נִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר הָכִי דְּכֵיוָן דְּרַבָּנָן מְדַמּוּ לָהּ לִבְעוּלָה הָוְיָא בְּלֹא הִכִּיר בָּהּ כְּמוֹ כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה וּסְבִירָא לֵהּ דְּלֵית לֵהּ וְלָא כְּלוּם וּבַמַּסְקָנָא סָבַר הָא דִּמְדַמּוּ לָהּ לִבְעוּלָה הַיְנוּ לְעִנְיַן מָנֶה אֲבָל מֶקַח טָעוּת לָא הָוְיָא כְּמוֹ בְּעוּלָה דְּאֵינוֹ מַקְפִּיד כ"כ בְּמוּכַּת עֵץ שֶׁיְּהֵא מֶקַח טָעוּת: **הֲדַר** בֵּהּ רָבָא מֵהַהִיא אֲבָל מֵהָא לָא בָּעֵי לְמֵימַר דַּהֲדַר בֵּהּ מִשּׁוּם דְּמִקַּח טָעוּת לְגַמְרֵי מַשְׁמַע וא"ת מְנָא לַן דַּהֲדַר בֵּהּ מִמַּה שֶּׁאָמַר לְרַבָּנַן לֹא הִכִּיר בָּהּ וְלֹא כְּלוּם נֹאמַר שֶׁחָזַר בּוֹ מִמַּה שֶּׁאָמַר לֹא הִכִּיר בָּהּ לר"מ מָאתַיִם אֶלָּא נִפְרַשׁ לֹא הִכִּיר בָּהּ מָנֶה וְנוֹקֵי בָּרַיְתָא כְּרַבִּי מֵאִיר וְיֵ"ל כִּדְפֵי' לְעֵיל בַּקּוּנְטְרֵס דְּאֵין זֶה סְבָרָא דְּאִי חָשִׁיב מֶקַח טָעוּת לֹא יְהֵא לָהּ כְּלוּם וְאִי לָא חָשִׁיב מֶקַח טָעוּת לָמָּה לֹא יְהֵא לָהּ מָאתַיִם כֵּיוָן דִּמְדַמֶּה לָהּ לְבוֹגֶרֶת דְּאַטּוּ לְבוֹגֶרֶת פּוֹחֲתִין לָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ:

וְאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין אֵין יָכוֹל לְהַפְסִידָהּ אוֹתָהּ מָנֶה וְלוֹמַר בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה נְשָׂאתִיךְ וַהֲרֵי מִקָּחִי מֶקַח טָעוּת: גְּמ' עֲשָׂאָהּ מוּכַּת עֵץ נְהִי דְּאֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה מִיהוּ לָא גָּרַע מֵעֵץ הַנִּתְקָע וּלְרַבָּנָן דִּפְלִיגֵי אַמּוּכַּת עֵץ כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה וְכֵן לְעִנְיַן כֹּהֵן גָּדוֹל דִּתְנַן (יְבָמוֹת דַּף נט) לֹא יִשָּׂא אֶת מֻכַּת עֵץ הָא נָמֵי אֲסִירָא לֵיהּ: אֵין מֻכַּת עֵץ בְּבָשָׂר אָדָם וְאִי בְּעוּלָה לָא הָוְיָא מוּכַּת עֵץ נָמֵי לֵיתָא: בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ בְּלָא גַּבְרֵי דְּלָא אָמַר רַב יְהוּדָה מִשְּׁמֵהּ דְּרַב וּמִשְּׁמֵהּ דִּשְׁמוּאֵל אֶלָּא אִינְהוּ גּוּפַיְהוּ אִפְּלוּג בָּהּ: וְקָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה וּמֻכַּת עֵץ וּמִדְּפַלְגִינְהוּ תַּנָּא לְתַרְתֵּי וְלָא אִפְּלוּג רַבָּנָן אֶלָּא בְּמוּכַּת עֵץ שָׁמְעַת מִנָּהּ אֵין מֻכַּת עֵץ בְּבָשָׂר: הָכִי קָאָמַר גָּדוֹל הַבָּא עַל הַקְּטַנָּה וְלֹא כְּלוּם אֵינָהּ בִּיאָה לְדִבְרֵי הַכֹּל הִלְכָּךְ כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם וְלָא אִפְּלוּג רַבָּנַן עֲלָהּ דְּפָחוֹת מִכָּאן כְּנוֹתֵן אֶצְבַּע בָּעַיִן דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דַּף מד:) גַּבֵּי בַּת פְּחוּתָה מג' שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מַה הַדִּמְעָה הַיּוֹצֵאת ע"י אֶצְבַּע בָּאָה אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ אַף בְּתוּלִים שֶׁל פָּחוֹת מִכֵּן חוֹזְרִין אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם: וְקָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה מוּכַּת עֵץ הִיא זוֹ וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כָּל מֻכַּת עֵץ כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה וְהָא נָמֵי דְּקָא מְשַׁוֵּית לָהּ מֻכַּת עֵץ כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה: כְּשֶׁהִכִּיר בָּהּ כְּשֶׁכְּנָסָהּ וְכָתַב לָהּ כְּתֻבָּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהִיא מוּכַּת עֵץ: מְדַמֵּי לָהּ לְבוֹגֶרֶת דְּקַיְמָא לָן שֶׁכָּלוּ בְּתוּלֶיהָ בְּמַס' יְבָמוֹת (דַּף נט.) דְּקָתָנֵי בִּבְתוּלֶיהָ פְּרָט לְבוֹגֶרֶת שֶׁכָּלוּ בְּתוּלֶיהָ וְאַפִּי' הָכֵי כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם: וְלֹא כְלוּם דְּמִקַּח טָעוּת הוּא וְאַפִּי' מָנֶה אֵין לָהּ: הִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי מִשְׁנָתֵנוּ הִיא: וְהוּא אוֹמֵר לֹא כִּי אֶלָּא דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים הִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי כו' ש"מ אִית לָהּ כְּתֻבָּה אוֹ מָנֶה אוֹ מָאתַיִם דְּאִי לֵית לָהּ מַאי נֶאֱמֶנֶת דְּקָאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל אַלְמָא מוּכַּת עֵץ שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה תְּיוּבְתָּא דְּרָמֵי בַּר חָמָא דְּאָמַר לֹא הִכִּיר בָּהּ דִּבְרֵי הַכֹּל וְלֹא כְּלוּם: אֶלָּא אָמַר רָבָא לר"מ בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ מָאתַיִם וּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי הִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי וְקָא תָּבְעָה מָאתַיִם רַבִּי מֵאִיר הִיא: לְרַבָּנַן הִכִּיר בָּהּ מָנֶה וּמַתְנִי' דְּהָכָא דְּקָתָנֵי וַחֲכָמִים אוֹמְרִים מֻכַּת עֵץ מָנֶה כְּשֶׁהִכִּיר בָּהּ: לֹא הִכִּיר בָּהּ וְלֹא כְּלוּם וְהָא לֹא מָצִינוּ לְמֵימַר לְר' מֵאִיר הִכִּיר בָּהּ מָאתַיִם לֹא הִכִּיר בָּהּ מָנֶה דְּאִי בְּמֶקַח טָעוּת מַחְזְקִינַן לֵיהּ מִשּׁוּם דְּלָא הִכִּיר בָּהּ לֵית לָהּ מִידִי וְאִי לָאו מִקָּח טָעוּת הוּא אֵין חִלּוּק בֵּין הִכִּיר לְלֹא הִכִּיר: וַהֲדַר בֵּהּ רָבָא גֵּר' ול"ג מֵהַהִיא וַהֲדַר בֵּהּ רָבָא מִמַּאי דְּאָמַר לְרַבָּנַן לֹא הִכִּיר בָּהּ וְלֹא כְּלוּם אֶלָּא בֵּין הִכִּיר בֵּין לֹא הִכִּיר יֵשׁ לָהּ מָנֶה לְרַבָּנָן וּמָאתַיִם לר"מ וּמַתְנִי' דְּהָתָם דִּבְרֵי הַכֹּל: הוֹצֵאַת שֵׁם רַע לֵעָנֵשׁ מֵאָה כֶּסֶף אִם שֶׁקֶר וְלִסָּקֵל אִם אֱמֶת הָיָה: בָּא לְבֵ"ד זָקוּק לָבוֹא לב"ד וְאוֹמֵר כו': וְאָמַר רַב חִיָּיא גָּרְסִי': וּמוֹתֵב רַב נַחְמָן גֵּר': נִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ מַזָּלְךָ גָּרַם כְּאָדָם שֶׁהַמָּטָר בָּא וְסוֹחֵף אֶת זְרִיעָתוֹ וְעוֹקְרָהּ: כִּי אֲמָרָהּ רַב שֵׁשֶׁת לְהָא שְׁמַעְתָּא לְהַאי זֹאת אוֹמֶרֶת דִּלְעֵיל דְּיֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה: וְקַשְׁיָא לְהוּ הָא דְּאוֹתְבִינַן: וְאָמַר רָבָא גָּרְסִי': מִקָּח טָעוּת לִגְמָרֵי מַשְׁמַע וְאֵין לָהּ כְּלוּם: וְאֶלָּא קַשְׁיָא הָךְ וְאַקְשִׁינַן לְרָבָא אֶלָּא קַשְׁיָא הָךְ דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי זִנְּתָה מֵעִקָּרָא יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה: תָּרֵיץ לְהַהִיא דִּלְעֵיל דְּכֵיצַד הוֹצָאַת ש"ר תֵּירוּצָא דְּתָרֶצְתְּ לָהּ לֹא תִּתְרַצֶּה הָכִי אֶלָּא הָכִי אִם יֵשׁ עֵדִים כו': נִמְצֵאת לֹא הִכִּיר בָּהּ מַשְׁמַע וְקָא מְתָרֵץ רָבָא יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה אַלְמָא הֲדַר בֵּהּ מֵהַהִיא דִּלְעֵיל דְּהָא אִיהוּ אָמַר לְרַבָּנָן וְלֹא כְּלוּם וּכְרַבִּי מֵאִיר נָמֵי לָא תּוֹקְמָהּ דְּהָא רַבִּי מֵאִיר מָאתַיִם קָאָמַר: וְיֵשׁ לָהּ עֵדִים שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה רְבוּתָא אַשְׁמְעִינַן דְּאַפִּי' הָכֵי אֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ וְלֵימָא מֶקַח טָעוּת הוּא: שֶׁהֲרֵי כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן וְעָלָיו לָדַעַת שֶׁנִּבְעֲלָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' אישות הל' א, טוש"ע אה"ע סי' סז סעי' ג:
ב מיי' פי"א מהל' אישות הל' ג, טוש"ע אה"ע סי' סז סעי' ד:
ג מיי' פי"א מהל' אישות הל' ג, טוש"ע אה"ע סי' סז סעי' ה:
ד טוש"ע אה"ע סי' סז סעי' ב:

מסורת הש"ס

א משנה נדה
ב לקמן טז.; משנה כתובות
ג לקמן מו.
ד לקמן טז.; משנה כתובות

גליון הש"ס

גמ' ואמר רבא מאן דקא מותיב שפיר. שבת קכג ע"א ר"ה ו ע"ב:

אָמַר רַבָּה: זֹאת אוֹמֶרֶת, כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה, וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. רַב אָשֵׁי אָמַר: בְּעָלְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לֵית לַהּ כְּלָל, וְשָׁאנֵי הָכָא, שֶׁהֲרֵי כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן. וְנֵיחוּשׁ שֶׁמָּא תַּחְתָּיו זִינְּתָה! אָמַר רַב שֵׁרֵבְיָא: כְּגוֹן שֶׁקִּידֵּשׁ וּבָעַל לְאַלְתַּר. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַמַּתְנִיתִין: בְּתוּלָה, אַלְמָנָה, גְּרוּשָׁה חֲלוּצָה מִן הַנִּישּׂוּאִין — כְּתוּבָּתָן מָנֶה, וְאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין. בְּתוּלָה מִן הַנִּישּׂוּאִין הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? כְּגוֹן שֶׁנִּכְנְסָה לְחוּפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה. אָמַר רַבָּה: זֹאת אוֹמֶרֶת, כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה — כְּתוּבָּתָהּ מָנֶה. רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ בְּעָלְמָא לֵית לַהּ כְּלָל, וְשָׁאנֵי הָכָא שֶׁהֲרֵי נִכְנְסָה לְחוּפָּה. וְנֵיחוּשׁ שֶׁמָּא תַּחְתָּיו זִינְּתָה! אָמַר רַב שֵׁרֵבְיָא: כְּגוֹן שֶׁקִּידֵּשׁ וּבָעַל לְאַלְתַּר. (א)מַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַבָּרַיְיתָא — כָּל שֶׁכֵּן אַמַּתְנִיתִין, וּמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַמַּתְנִיתִין — אֲבָל אַבָּרַיְיתָא לָא, מִשּׁוּם דְּמָצֵי אָמַר לַהּ: אֲנָא אַעֵדִים סָמְכִי. [א](ב)מַתְנִי׳ הָאוֹכֵל אֵצֶל חָמִיו בִּיהוּדָה שֶׁלֹּא בְּעֵדִים — אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיַיחֵד עִמָּהּ. (ג)גְּמָ׳ מִדְּקָתָנֵי ״הָאוֹכֵל״, מִכְּלָל דְּאִיכָּא דּוּכְתָּא בִּיהוּדָה נָמֵי דְּלָא אָכֵיל. אָמַר אַבָּיֵי: שְׁמַע מִינַּהּ בִּיהוּדָה נָמֵי מְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת יֵשׁ. כִּדְתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בִּיהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְיַיחֲדִין אֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם כְּנִיסָתָן לַחוּפָּה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ גַּס בָּהּ, וּבַגָּלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן. בִּיהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַעֲמִידִין לָהֶם שְׁנֵי שׁוֹשְׁבִינִין, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָהּ, כְּדֵי לְמַשְׁמֵשׁ אֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה בִּשְׁעַת כְּנִיסָתָן לַחוּפָּה, וּבַגָּלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן. בִּיהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ שׁוֹשְׁבִינִין יְשֵׁנִים בַּבַּיִת שֶׁחָתָן וְכַלָּה יְשֵׁנִים בָּהּ, וּבַגָּלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן. וְכֹל שֶׁלֹּא נָהַג כַּמִּנְהָג הַזֶּה — אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים. אַהֵיָיא? אִילֵּימָא אַרֵישָׁא, ״כֹּל שֶׁנָּהַג״ מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא אַסֵּיפָא, ״כֹּל שֶׁלֹּא מוּשְׁמַשׁ״ מִיבְּעֵי לֵיהּ! [ב]אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם אַרֵישָׁא, וּתְנִי: ״כֹּל שֶׁנָּהַג״. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: וְהָא ״כֹּל שֶׁלֹּא נָהַג״ קָתָנֵי. אֶלָּא אָמַר רָבָא, הָכִי קָאָמַר: כָּל שֶׁלֹּא נָהַג מִנְהַג גָּלִיל בַּגָּלִיל, אֶלָּא מִנְהַג יְהוּדָה בַּגָּלִיל — אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים. רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם אַסֵּיפָא, וּתְנִי: ״כֹּל שֶׁלֹּא מוּשְׁמַשׁ״. מַתְנִי׳ אַחַת אַלְמְנַת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת אַלְמְנַת כֹּהֲנִים — כְּתוּבָּתָהּ מָנֶה. בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים הָיוּ גּוֹבִין לִבְתוּלָה אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְלֹא מִיחוּ בְּיָדָם חֲכָמִים. גְּמָ׳ תָּנָא: וְאַלְמְנַת כֹּהֲנִים — כְּתוּבָּתָהּ מָאתַיִם. וְהָאֲנַן תְּנַן: אַחַת אַלְמְנַת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת אַלְמְנַת כֹּהֲנִים כְּתוּבָּתָן מָנֶה! אָמַר רַב אָשֵׁי: שְׁתֵּי תַּקָּנוֹת הֲווֹ, מֵעִיקָּרָא תַּקִּינוּ לִבְתוּלָה אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וּלְאַלְמָנָה מָנֶה.

כֵּיוָן

זֹאת אוֹמֶרֶת כו' דְּהָא וַדַּאי בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה כְּנָסָהּ דְּסָמַךְ אַעֵדִים וְקָאָמַר אֵין יָכוֹל לְהַפְסִידָהּ מָנֶה הָרָאוּי לְאַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין: וְנֵחוּשׁ שֶׁמָּא תַּחְתָּיו זִנְּתָה אַמַּתְנִיתִין פָּרִיךְ דְּקָתָנֵי אֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים וְלָא מַזְקִיקִינַן לֵיהּ לָבֹא לְבֵית דִּין וְלֹא יִתְבָּרֵר הַדָּבָר אִם תַּחְתָּיו זִנְּתָה אִם לֹא וְשֶׁמָּא אֲסוּרָה הִיא לוֹ בִּשְׁלָמָא אַהָנָךְ דִּלְעֵיל דַּאֲמָרָן כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה לָא מַקְשִׁינַן דְּאִיכָּא לְמֵימַר כְּשֶׁבָּא לְבֵית דִּין וּבָאוּ עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה קֹדֶם לָכֵן אֲבָל הָכָא קָתָנֵי אֵין יָכוֹל לִטְעוֹן מִתּוֹךְ כָּךְ לֹא יָבֹא לב"ד: כְּשֶׁקִּדֵּשׁ וּבָעַל לְאַלְתַּר גָּרְסִינַן וְלָא גָּרְסִינַן כְּשֶׁקִּדֵּשׁ לְאַלְתַּר וּבָעַל לְאַלְתַּר. שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמֶּנָּה בֵּין קִדּוּשִׁין לִבְעִילָה דְּוַדַּאי לֹא תַּחְתָּיו זִנְּתָה: וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ לְהָא דְּרַבָּה וְרַב אַשִׁי וְרַב שֵׁרָבְיָא אַמַּתְנִי': זֹאת אוֹמֶרֶת מִדְּקָתָנֵי מַתְנֵי' אֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים: וּלְיָחוּשׁ שֶׁמָּא תַּחְתָּיו זִנְּתָה וְאַמַּאי תָּנֵי אֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים: מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ לְהָא דְּרַבָּה וְרַב אַשִׁי אַבָּרַיְתָא: כ"ש אַמַּתְנִי' דְּכֵיוָן דְּאַבָּרַיְתָא אע"ג דְּאָמְרוּ עֵדִים לֹא נִסְתְּרָה לָרִאשׁוֹן וְשֵׁנִי זֶה בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה כְּנָסָהּ וַאֲפִלּוּ הָכִי אַהְדַּר לֵהּ רַב אָשֵׁי לְרַבָּה לְעוֹלָם לֹא תִּשְׁמַע כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה דְּשָׁאנֵי הָכָא שֶׁהֲרֵי כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן כָּל שֶׁכֵּן אַמַּתְנִיתִין דְּלָא הִבְטִיחוּהוּ עֵדִים עַל כָּךְ אִיכָּא לְמַתְנְיָהּ לִדְרַבָּה וּמַאי דְּאַהְדַּר לֵיהּ רַב אַשִׁי: וּמַאן דְּתָנֵי לָהּ דְּרַבָּה וְרַב אַשִׁי אַמַּתְנִיתִין: אֲבָל אַבָּרַיְתָא לָא מַתְנֵי לְהוּ דְּמִבָּרַיְתָא וַדַּאי שַׁפִּיר ש"מ זֹאת אוֹמֶרֶת דְּרַבָּה וְעָלָה לָא הֲוָה לְרַב אַשִׁי לְאַהְדּוּרֵי שָׁאנֵי הָכָא שֶׁהֲרֵי כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן דְּמָצֵי אָמַר אֲנָא אַעֵדִים סָמְכִי וְכֵיוָן דְּקָתָנֵי אֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים שָׁמְעִינַן וַדַּאי דְּזֹאת אוֹמֶרֶת כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה: מְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת יֵשׁ שֶׁחֲלוּקִין בְּמִנְהָגָם וְנָפְקָא מִנָּהּ דְּהֵיכָא דְּלָא נְהִיגֵי לְיַחֵד יָכוֹל לִטְעוֹן: כִּדְתַנְיָא דִּמְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת יֵשׁ: לְמַשְׁמֵשׁ לְפַשְׁפֵּשׁ וּלְמַשְׁמֵשׁ בְּמַעֲשֵׂיהֶן בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה שֶׁלֹּא יְקַלְקְלוּ זֶה אֶת זֶה בְּמַעֲשֵׂיהֶם בְּתַרְמִית שֶׁלֹּא יִרְאֶה זֶה דַּם בְּתוּלִים וִיאַבֵּד וְזוֹ לֹא תָּבִיא מַפָּה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ טִפֵּי דָמִים וּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְמַשְׁמֵשׁ לֹא נָהֲגוּ לְיַחֵד דְּאִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְיַחֵד מַאי מִשְׁמוּשׁ בָּעֵי הֲרֵי אֵין שָׁם טַעֲנַת בְּתוּלִים אַלְמָא בִּיהוּדָה מְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת יֵשׁ: אִלֵּימָא אַרֵישָׁא אַמִּנְהָג דִּמְיַחֲדִין: כֹּל שֶׁנָּהַג לְהִתְיַחֵד מִבְּעֵי לֵהּ דְּאֵין יָכוֹל לִטְעוֹן: אֶלָּא אַסֵּיפָא אַמִּנְהָג דְּמִשְׁמוּשׁ שׁוֹשְׁבִינִין: כֹּל שֶׁלֹּא מְשַׁמֵּשׁ מִבְּעֵי לֵהּ דְּהַטּוֹעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים הוּא הַבַּעַל וְהוּא אֵינוֹ נוֹהֵג מִשְׁמוּשׁ שֶׁבּוֹ [שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי בְּבַעַל] אֶלָּא עַל אֲבִי הַכַּלָּה לְמַשְׁמְשׁוֹ שֶׁלֹּא יְאַבֵּד אֶת בְּתוּלֶיהָ וּמִשְׁמוּשׁ בְּכָלֶה שֶׁלֹּא תָּבִיא דָּם מִן הַחוּץ תָּלוּי בְּבַעַל וְהֵיכִי תָּנֵי כָּל בַּעַל שֶׁלֹּא נָהַג מִשְׁמוּשׁ אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים כ"ש דְּאִם לֹא נָהַג לְמַשְׁמֵשׁ וְהֵם מִשְׁמְשׁוּ אוֹתוֹ דְּיָכוֹל לִטְעוֹן הָכִי אִבְעִי לֵיהּ לְמִתְנֵי כֹּל שֶׁלֹּא מְשַׁמֵּשׁ אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן דְּשֶׁמָּא רָאָה וְאָבַד: אֶלָּא אָמַר רָבָא הַאי כֹּל שֶׁלֹּא נָהַג אַמִּנְהָג דְּגָלִיל קָאֵי דְּתַנָּא בַּבָּרַיְתָא וּבַגָּלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן וְעָלָה קָאֵי כֹּל שֶׁלֹּא נָהַג כַּמִּנְהָג הַזֶּה בַּגָּלִיל אֶלָּא נִתְיַחֵד כַּמִּנְהָג שֶׁבִּיהוּדָה אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן: מַתְנֵי' אַלְמְנַת כֹּהֲנִים אַלְמָנָה בַּת כֹּהֵן: הָיוּ גּוֹבִין לִבְתוּלָה בַּת כֹּהֵן כְּשֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן וכ"ש כְּשֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל: גְּמ' שְׁתֵּי תַּקָּנוֹת הָווּ לְאַלְמָנָה בַּת כֹּהֵן:

אָמַר רַבָּה זֹאת אוֹמֶרֶת נִרְאֶה דְּהָכָא גָּרְסִינַן רַבָּה דְּהָא רָבָא קָאָמַר לְעֵיל דְּמִקַּח טָעוּת לְגַמְרֵי מַשְׁמַע וְאִי גָּרְסִינַן הָכָא רָבָא א"כ תִּקְשֵׁי מַתְנִיתִין רֵישָׁא לְסֵיפָא דְּהָא זֹאת אוֹמֶרֶת אִיכָּא לְמֵדַק נָמֵי מִמַּתְנִיתִין כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ אֶלָּא וַדַּאי נִרְאֶה דְּהָכָא גָּרֵס רַבָּה דְּרָבָא דְּאָמַר לְעֵיל מִקָּח טָעוּת לְגָמְרֵי מַשְׁמַע יְפָרֵשׁ כְּמוֹ רַב אַשִׁי: **כְּנָסָהּ** בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ מָנֶה וְהָא דְּקָתָנֵי שֶׁהֲרֵי כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן פֵּרֵשׁ ריב"ם דְּהָכִי מַשְׁמַע לֵיהּ אֵין לַשֵּׁנִי טַעֲנַת בְּתוּלִין לְחַסְּרָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ כְּלוּם שֶׁהֲרֵי כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן וְגָרַם לִהְיוֹת כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַסְּרָהּ כְּלוּם מֵאוֹתָהּ מָנֶה דְּלָא מְהַנְיָא טַעֲנַת בְּתוּלִין אֶלָּא מִמֶּנָּה דִּבְתוּלִין: **שָׁאנֵי** הָכָא שֶׁהֲרֵי כְּנָסָהּ רִאשׁוֹן וְאַדַּעְתָּא דִּבְעוּלָה נִשֵּׂאת ואע"ג דְּעֵדִים מְעִידִים שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה אֵינוֹ סוֹמֵךְ עַל זֶה מֵאַחַר שֶׁהָיוּ נִשּׂוּאִין וְסָבַר דִּלְשַׁבְחָהּ אוֹמְרִים כֵּן: **וְנֵחוּשׁ** שֶׁמָּא תַּחְתָּיו זִנְּתָה אֵין לוֹמַר דְּפָרִיךְ אַמַּאי אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים לְאָסְרָהּ עָלָיו נִחוּשׁ בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁמָּא תַּחְתָּיו זִנְּתָה דְּלֵיכָּא אֶלָּא חֲדָא סְפֵיקָא סָפֵק תַּחְתָּיו סָפֵק אֵין תַּחְתָּיו דְּהָא מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּהָא דְּאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן הַיְנוּ לְהַפְסִידָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ דְּאִיכָּא סְפֵק סְפֵיקָא דַּאֲפִי' תַּחְתָּיו אֵימוֹר בְּאֹנֶס הֲוָה וְאֵין זֶה דֹּחַק דִּלְעֵיל נָמֵי מְפָרֵשׁ אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים הָכִי דְּקָאָמַר לְמַאי אִי לְאָסְרָהּ עָלָיו בִּיהוּדָה אַמַּאי לָא כו' אֶלָּא אַכְּתֻבָּה פָּרִיךְ אַמַּאי אֵינוֹ מַפְסִיד לָהּ וְנִרְאֶה לר"י דִּלְרַב אַשִׁי פָּרֵיךְ כֵּיוָן דִּבְעָלְמָא אִית לֵהּ דְּאֵין לָהּ כְּלוּם וְהָכָא יֵשׁ לָהּ לְפִי שֶׁכְּנָסָהּ רִאשׁוֹן א"כ יָבֹא לִידֵי אִסּוּר שֶׁזֶּה הָאִישׁ סָבוּר כֵּיוָן שֶׁזּוֹ יֵשׁ לָהּ אע"ג דִּבְעָלְמָא לֵית לָהּ אִם כֵּן מַחְזְקִינַן אוֹתָהּ וַדַּאי בְּעוּלָה מִבַּעַל רִאשׁוֹן וְאַדַּעַת כֵּן רוֹצִים לוֹמַר שֶׁנָּשָׂאתִי וּבְחִנָּם אֶטְרַח לְבֵית דִּין שֶׁוַּדַּאי לֹא יַאַסְרוּהָ עָלַי וּלְכָךְ הָיָה לָנוּ לְהַפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ שֶׁיָּבֹא לב"ד וְלֹא יִטְעֶה לוֹמַר שֶׁמֻּתֶּרֶת לוֹ וַאֲפִי' בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָנוּ לְהַפְסִידָהּ גְּזֵרָה שֶׁיִּרְאֶה כֹּהֵן שֶׁזּוֹ לֹא תְּאַבֵּד כְּתֻבָּתָהּ וְיִסְבֹּר אַף בְּשֶׁלּוֹ כֵּן וְלֹא יָבֹא לב"ד אֲבָל לְרַבָּה לָא פָּרֵיךְ מִידִי כֵּיוָן דִּבְעָלְמָא נָמֵי יֵשׁ לָהּ לֵיכָּא לְמִטְעֵי: **כְּגוֹן** שֶׁקִּדֵּשׁ וּבָעַל לְאַלְתַּר וְכֵן צָרִיךְ נָמֵי לְהַעֲמִיד שֶׁהָרִאשׁוֹן אַחַר שֶׁקִּדֵּשׁ כְּנָסָהּ לְאַלְתַּר וּמֵת מִיָּד וְעֵדִים מְעִידִים שֶׁלֹּא זִנְּתָה תַּחְתָּיו דְּאִם נִבְעֲלָה תַּחַת הָרִאשׁוֹן הֲרֵי נִבְעֲלָה לְפָסוּל לָהּ וַאֲסוּרָה לִכְהֻנָּה: **בֵּית** דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים הָיוּ גּוֹבִין כו' וְלֹא מִחוּ בְּיָדָם חֲכָמִים אע"פ שֶׁלֹּא כָּתַב בִּלְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת אֶלָּא אַרְבַּע מֵאוֹת דְּחָזוּ לִיכִי וְקָא ס"ד דְּלָא תִּגְבֶּה דְּלָא חֲזוּ וּבִלְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת לֹא כָּתַב קָא מַשְׁמַע לַן דְּמִנְהָג טוֹב מְאֹד הוּא וְרָאוּי לִהְיוֹת בִּכְהֻנָּה וּבְמִשְׁפָּחוֹת הַמְיֻחָסוֹת וְשַׁיָּךְ בְּהוּ לְמֵימַר דַּחֲזוּ לִיכִי וַאֲפִי' לֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה גּוֹבָה אַרְבַּע מֵאוֹת בִּתְנַאי ב"ד כְּמוֹ בִּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל מָאתַיִם דְּתַקָּנָה גְּמוּרָה הִיא: **שְׁתֵּי** תַּקָּנוֹת הָווּ וְלֵיכָּא לְמֵימַר דַּחֲדָא תַּקָּנָה הֲוַאי וּמַתְנִי' קֹדֶם תַּקָּנָה וּבָרַיְתָא לְאַחַר תַּקָּנָה שֶׁתִּקְּנוּ לְאַלְמָנָה מָאתַיִם דְּהָא חָזֵינַן הַשְׁתָּא דְּלֵית לְהוּ מָאתַיִם וְלֵיכָּא לְמֵימַר נָמֵי דְּמֵעִקָּרָא כִּי תַּקִּינוּ לִבְתוּלָה אַרְבַּע מֵאוֹת תַּקִּינוּ גַּם כֵּן לְאַלְמָנָה מָאתַיִם דְּאֵין סְבָרָא לְתַקֵּן לְאַלְמָנָה מָאתַיִם אִם לֹא אַחַר שֶׁרָאוּ צֹרֶךְ דְּמִזַּלְזְלֵי בְּהוּ [הִלְכָּךְ מֵעִקָּרָא לֹא רָצוּ לְשַׁנּוֹתָהּ מִשְּׁאָר אַלְמָנָה וְכֵיוָן דְּחָזוּ דְּקָא מְזַלְזְלֵי בְּהוּ רָאוּ שֶׁהָיָה צֹרֶךְ תִּקּוּן לָהֶם מָאתַן וְכֵיוָן דְּחָזוּ דְּפָרְשִׁי מִנַּיְהוּ אַהְדְּרִינְהוּ לְמִלְּתַיְהוּ] וּלְכָךְ הֻצְרַךְ לוֹמַר שְׁתֵּי תַּקָּנוֹת הָווּ:

מסורת הש״ס

א לקמן כג.; לקמן טז:; לקמן לד:; בבא קמא קיב.; גיטין עו:; בבא קמא לב:; חולין קכו:

ב לעיל ט:

ג תוספתא כתובות

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ ח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ א:

ב טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ב:

כֵּיוָן דַּחֲזוֹ דִּמְזַלְזְלִי בְּהוּ, תַּקִּינוּ לְהוּ מָאתַן. כֵּיוָן דַּחֲזוֹ דְּקָא פָּרְשִׁין מִינַּיְיהוּ, דְּאָמְרִי: עַד דְּנָסְבִינַן אַלְמְנַת כֹּהֲנִים — נֵיזִיל נִיסֵּיב בְּתוּלָה בַּת יִשְׂרָאֵל, אַהְדְּרִינְהוּ לְמִלְּתַיְיהוּ. [א]בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים כו'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא אֲפִילּוּ מִשְׁפָּחוֹת הַמְיוּחָסוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, אִם רָצוּ לַעֲשׂוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁהַכֹּהֲנִים עוֹשִׂין — עוֹשִׂין. מֵיתִיבִי: הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁהַכֹּהֲנִים עוֹשִׂין, כְּגוֹן בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן, וּבַת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל — עוֹשִׂין. בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן וּבַת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל הוּא דְּאִיכָּא צַד כְּהוּנָּה. אֲבָל בַּת יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל — לָא! לָא מִבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִבַּעְיָא בַּת יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל, דְּלָא מָצֵי אָמַר לַהּ עַלּוֹיֵי קָא מְעַלֵּינָא לִיךְ, אֲבָל בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן, דְּמָצֵי אָמַר לַהּ עַלּוֹיֵי קָא מְעַלֵּינָא לִיךְ — אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. [ב(א)]מַתְנִי' הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים. הִיא אוֹמֶרֶת: מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי, וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ. וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ, וְהָיָה מִקָּחִי מִקַּח טָעוּת — רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס, וְהִטְעַתּוּ, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ. [ג(ב)]גְּמָ' אִתְּמַר: "מָנֶה לִי בְּיָדְךָ", וְהַלָּה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ — רַב יְהוּדָה וְרַב הוּנָא אָמְרִי: חַיָּיב, וְרַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרִי: פָּטוּר. רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה אָמְרִי חַיָּיב — בָּרִי וְשֶׁמָּא בָּרִי עָדִיף. רַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרִי פָּטוּר — אוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵיהּ. [(ג)]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: הָא דְּרַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה — דִּשְׁמוּאֵל הִיא. דִּתְנַן: הָיְתָה מְעוּבֶּרֶת, וְאָמְרוּ לָהּ: מַה טִּיבוֹ שֶׁל עוּבָּר זֶה? מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, וְכֹהֵן הוּא — רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. וַאֲמַר לֵיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּנָא, אֲמַרְתְּ לַן מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אַף בָּרִאשׁוֹנָה. מַאי אַף בָּרִאשׁוֹנָה? אַף עַל גַּב דְּאִיכָּא לְמֵימַר אוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵיהּ — אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: בָּרִי עָדִיף. לֵימָא רַב יְהוּדָה וְרַב הוּנָא דְּאָמְרִי כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְרַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמְרִי כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? [(ד)]אָמַר לָךְ רַב נַחְמָן: אֲנָא דַּאֲמַרִי, אֲפִילּוּ כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל — עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָתָם, אֶלָּא דְּאִיכָּא מִגּוֹ. אֲבָל הָכָא, מַאי מִגּוֹ אִיכָּא? אִי נָמֵי: עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָתָם אֶלָּא דְּאָמְרִינַן אוֹקְמַהּ אַחֲזָקָה, אֲבָל הָכָא, מַאי חֲזָקָה אִית לֵיהּ לְהַאי? הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא כִּדְקָא מְשַׁנֵּינַן, דְּרַב נַחְמָן הוּא דְּאָמַר כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל,

דְּאִם

דְּמִזַלְזְלִי בְּהוּ בְּאַלְמְנוּת קַלּוֹת בְּעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָן מִפְּנֵי שֶׁכְּתֻבָּתָן מוּעֶטֶת תִּקְּנוּ לְהוּ מָאתָן דִּגְנַאי הָיָה לָהֶן ואע"פ שֶׁאַלְמְנוֹת יִשְׂרָאֵל נָמֵי כְּתֻבָּתָן מָנֶה מִיהוּ כֹּהֲנִים חֲשִׁיבֵי טְפֵי וּגְנַאי לָהֶם גֵּרוּשֵׁי בְּנוֹתֵיהֶן יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל: מַתְנִי' נֶאֱמֶנֶת קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִשּׁוּם דִּבְרִי וְשֶׁמָּא בָּרִי עָדִיף: הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁנִּבְעֲלָה עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס וְהִטְעַתּוּ: גְּמ' חַיָּב לְשַׁלֵּם: פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם וּמִכָּל מָקוֹם מַשְׁבְּעִינַן לֵיהּ שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁכֵּן הוּא כִּדְבָרָיו שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ: וְכֹהֵן הוּא כְּלוֹמַר מְיֻחָס הוּא: אַף בָּרִאשׁוֹנָה גַּבֵּי תְּבִיעַת כְּתֻבָּה: [אוֹקֵי כְּתֻבָּה אַחֶזְקָתָהּ אַחֶזְקַת הַבַּעַל ה"נ גַּבֵּי מָנֶה לִי בְּיָדְךָ אִכָּא לְמֵימַר נָמֵי אוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵהּ וּפָטוּר: אֶלָּא דְּאִיכָּא מִגּוֹ] כְּגוֹן מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי וּכְגוֹן הִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי דְּאָמְרִינַן מִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא טַעֲנָה טַעֲנָה מְעַלַּיְיתָא מֵהַךְ כְּגוֹן גַּבֵּי מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי הֲוָה טַעֲנָה מוּכַּת עֵץ אֲנִי [טַעֲנָה מְעַלַּיְיתָא] דְּלָא פָּסְלָה נַפְשָׁהּ מִכְּהֻנָּה וְקָאמְרָה נֶאֱנַסְתִּי [מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי] וְקָא מַפְסְלָה נַפְשָׁהּ דְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֶנְסָה אֲסוּרָה לְכֹהֵן ש"מ קוּשְׁטָא קָאמְרָה וְגַבֵּי הִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי אִי בָּעֲיָא אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ וְאִית לַהּ מָאתָן וְקָא אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי קֹדֶם לָכֵן וְאֵין לִי אֶלָּא מָנֶה: אֲבָל הָכָא גַּבֵּי הַאי תּוֹבֵעַ מַאי מִגּוֹ אִיכָּא דִּלְהַמְנֵהּ הִלְכָּךְ אוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵהּ: אוֹקְמָהּ אַחֲזָקָה מִסְפְּקָא לָן אִשְׁתְּעַת אֵרוּסִין אִי בְּתוּלָה הֲוַאי וְנִשְׁתַּעְבֵּד לָהּ לְמָאתַיִם אִי בְּעוּלָה הֲוַאי הַעֲמֵד אִשָּׁה עַל חֶזְקָתָהּ וּבְתוּלָה נוֹלְדָה וְהַךְ הַשְׁתָּא הוּא דְּאִתְנִיסָה אַחַר אֵרוּסִין: מַאי חֲזָקָה אִית לֵהּ לְהַאי תּוֹבֵעַ דְּנוֹקְמֵיהּ אַחֲזָקֵהּ לְגַבּוֹת הִלְכָּךְ זִיל בָּתַר חֲזָקָה דְּמָמוֹנָא:

כֵּיוָן דַּחֲזוֹ דִּמְזַלְזְלִי בְּהוּ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהָיוּ קַלּוֹת בְּעֵינֵיהֶן לְהוֹצִיאָן לְפִי שֶׁהָיְתָה כְּתֻבָּתָן מוּעֶטֶת וְקָשֶׁה דְּמֵעִקָּרָא נָמֵי הֲווּ יָדְעִי שֶׁקַּלּוֹת בְּעֵינֵיהֶן לְהוֹצִיאָן כֵּיוָן דְּמָנֶה חָשִׁיב דָּבָר מוּעָט וְנִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ דִּמְזַלְזְלִי בְּהוּ שֶׁמִּקְצָת בְּנֵי אָדָם הָיוּ נִמְנָעִים מִלְּנוֹשְׂאָם לְפִי שֶׁהָיוּ קַלּוֹת בְּעֵינֵיהֶן שֶׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה אֶלָּא רְבִיעַ מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לָהּ לִבְתוּלָה וְתַקִּינוּ לָהּ מָאתָן כֵּיוָן דְּחָזוּ דְּפָרְשִׁי מִנַּיְהוּ לְגַמְרֵי וְהָיוּ קוֹפְצִים קֹדֶם עַל בְּתוּלוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָיָה שׁוּם אָדָם קוֹפֵץ עֲלֵיהֶם אַהְדְּרִינְהוּ לְמִלְּתַיְהוּ הַיְנוּ דְּנָקַט מֵעִקָּרָא מְזַלְזְלִי שֶׁהָיוּ נִמְנָעִים וְלֹא לְגַמְרֵי פּוֹרְשִׁים וּבָתַר הָכִי נָקַט וּפָרְשִׁי:

וְהוּא אוֹמֵר לֹא כִּי כו' אע"ג דְּבְסוֹף הַמַּנִּיחַ (ב"ק דַּף לה: וְשָׁם) דַּיֵּיק מִדְּקָתָנֵי לֹא כִּי דְּמַיְירֵי בְּבָרִי הָכָא דְּלֵיכָּא לְמִטְעֵי קָתָנֵי לֹא כִּי אע"ג דְּאַיְירֵי בִּשְׁמָא: **מָנֶה** לִי בְּיָדְךָ וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ פִּי' אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִלְוִיתַנִי מֵעוֹלָם אֲבָל הִלְוִיתַנִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם פְּרַעְתִּיךָ תְּנַן בְּהֶדְיָא בְּהַגּוֹזֵל בָּתְרָא (שָׁם קיח.) דְּחַיָּב: **רַב** הוּנָא וְרַב יְהוּדָה אָמְרִי חַיָּב לִכְאוֹרָה נִרְאֶה דְּלֵית לְהוּ דְּרַבִּי אַבָּא דְּאָמַר מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע מְשַׁלֵּם דְּטַעְמֵהּ דְּר' אַבָּא מִשּׁוּם דְּדָרֵישׁ (שְׁבוּעוֹת ד' מז.) שְׁבֻעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם וְלֹא בֵּין שְׁנֵי הַיּוֹרְשִׁין כְּגוֹן אָמַר מָנֶה לְאַבָּא בְּיַד אָבִיךָ וְאָמַר חַמְשִׁין יָדַעְנָא וְחַמְשִׁין לָא יָדַעְנָא וְאַבָּהּ כה"ג מִתּוֹךְ שֶׁאֵין יָכוֹל לִשָּׁבַע מְשַׁלֵּם וְאִי מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ חַיָּב אֵין כָּאן שְׁבוּעָה דְּאַפֵּי' הוּא אוֹמֵר אֵין יוֹדֵעַ בְּכָל חַיָּב וְתֵמַהּ דִּבְפֶרֶק יֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קלה. וְשָׁם) גַּבֵּי הָאוֹמֵר זֶה אָחִי מַשְׁמַע דְּאַבַּיֵּי אִית לֵהּ מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ חַיָּב וּבְפֶ' חֶזְקַת הַבָּתִּים (בָּבָא בָּתְרָא לד. וְשָׁם) מַשְׁמַע דְּאִית לֵיהּ לְדָר' אַבָּא וי"ל דְּאַפֵּי' לְמ"ד חַיָּב אִיכָּא לְמִדְרַשׁ שְׁבֻעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם וְלֹא בֵּין הַיּוֹרְשִׁין דִּשְׁנֵיהֶם לָא יָדְעִי אֶלָּא שֶׁעֵד אֶחָד מֵעִיד שֶׁאֶחָד חַיָּב לַחֲבֵרוֹ מָנֶה דִּבְאָבוּהָ מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע מְשַׁלֵּם תֵּמַהּ דְּרַב יְהוּדָה גּוּפֵהּ אִית לֵהּ בְּרֵישׁ הַפָּרָה (ב"ק מו. וְשָׁם) אֲפִילּוּ נִזָּק אוֹמֵר בָּרִי וּמַזִּיק אוֹמֵר שֶׁמָּא המע"ה וְאֵין לוֹמַר דְּרַב יְהוּדָה כְּסוּמָכוֹס דְּאָמַר מָמוֹן הַמֻּטָּל בְּסָפֵק חוֹלְקִין וְלָא אָזֵיל בָּתַר חֶזְקַת מָמוֹן וּלְהָכִי כִּי אִיכָּא בָּרִי וְשֶׁמָּא נוֹטֵל הַכֹּל וְהָתָם דְּקָאָמַר אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל זוֹ דִּבְרֵי סוּמְכוֹס אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּדִּין כו' אַלִּבָּא דְּרַבָּנָן קָאָמַר וְלֵהּ לָא סְבִירָא לֵהּ דְּהָתָם (בב"ב דַּף צב:) מַשְׁמַע דְּסָבַר כְּרַבָּנָן גַּבֵּי מוֹכֵר שׁוֹר לַחֲבֵרוֹ וְנִמְצָא נַגְחָן וְעוֹד דִּתְנַן בְּפֶרֶק הַשּׁוֹאֵל (ב"מ צז. וְשָׁם) הַמַּשְׁאִיל אוֹמֵר שְׁאוּלָה מֵתָה וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ חַיָּב וְקָאָמַר בַּגְּמָרָא לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב נַחְמָן וְר' יוֹחָנָן וּמַאי קֻשְׁיָא הָא ע"כ מַתְנֵי' כְּסוּמָכוֹס אַפֵּי' לְרַב יְהוּדָה דִּלְרַבָּנָן מוֹדֶה רַב יְהוּדָה דְּפָטוּר וְרַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן ע"כ כְּרַבָּנָן דִּלְסוּמָכוֹס לְכָל הַפָּחוֹת חוֹלְקִין אֲבָל אִי פְּלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן וּלְסוּמָכוֹס לְעוֹלָם חוֹלְקִין אַפֵּי' בְּבָרִי וְשֶׁמָּא פָּרִיךְ שַׁפִּיר מִמַּתְנִי' דִּכְרַבָּנָן אַתְיָא דִּלְסוּמָכוֹס חוֹלְקִין וְי"ל דְּהָתָם בָּרִי גָּרוּעַ וְשֶׁמָּא טוֹב דִּלְפִי שֶׁהַמַּזִּיק לֹא הָיָה שָׁם טוֹעֵן זֶה בָּרִי וְשֶׁמָּא דְּמַזִּיק טוֹב דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵידַע אֲבָל מָנֶה לִי בְּיָדְךָ הַבָּרִי טוֹב וְהַשֶּׁמָּא גָּרוּעַ דַּהֲוָה לֵיהּ לֵידַע אִם חַיָּב אִם לָאו אֲבָל קָשֶׁה דְּבָעֵי לְמֵימַר הָכָא הָא דְּרַב יְהוּדָה דִּשְׁמוּאֵל הִיא דְּפָסַק כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְהָתָם בָּרִי גָּרוּעַ וְשֶׁמָּא טוֹב שֶׁהַבַּעַל אֵינוֹ יוֹדֵעַ מָתַי נִבְעֲלָה וְאִם כֵּן תִּקְשֵׁי דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל דְּפֶ' הַפָּרָה (ב"ק מו. וְשָׁם) וְיֵשׁ לוֹמַר דה"מ לְמֵימַר וְלִיטַעֲמֵךְ וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּסַגְיָא דְּהָכָא סָבְרָה דְּזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּדִּין לֹא לַנִּזָּק אוֹמֵר בָּרִי וּמַזִּיק אוֹמֵר שֶׁמָּא אֶלָּא כִּדְקָאָמַר הָתָם אִי נָמֵי לְכִי הָא וְקָשֶׁה עַל זֶה דַּאֲפִילּוּ לְפִי אִי נָמֵי דְּהָתָם לָא אָתֵי שַׁפִּיר דְּהָא בְּסוֹף הַמַּנִּיחַ (בָּבָא קַמָּא דַּף לה: וְשָׁם) אִית לְהוּ לְרַבָּנָן בְּהֶדְיָא דְּאַפֵּי' נִזָּק אוֹמֵר בָּרִי כו' וּשְׁמוּאֵל סוֹבֵר כְּרַבָּנָן כִּדְמוֹכַח בְּהַמּוֹכֵר שׁוֹר לַחֲבֵרוֹ:

אֶלָּא דְּאִיכָּא מִגּוֹ הַאי שִׁנּוּיָא לָא אַתְיָא אֶלָּא לְרַב נַחְמָן דִּלְר' יוֹחָנָן בְּהַהִיא דְּמוּכַּת עֵץ לֵיכָּא מִגּוֹ כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן הִקְשָׁה הָ"ר יַעֲקֹב מקורבי"ל אַכַּתִּי ע"כ הָא דְּרַב יְהוּדָה דִּשְׁמוּאֵל הִיא דְּאִי לִשְׁמוּאֵל פָּטוּר תִּקְשֵׁי לֵיהּ מִמַּתְנִיתִין דְּהַשּׁוֹאֵל (ב"מ ד' צז. וְשָׁם:) הַמַּשְׁאִיל אוֹמֵר שְׁאוּלָה מֵתָה וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ חַיָּב דִּלִשְׁמוּאֵל לֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי כִּדְמְשַׁנֵּי לְרַב נַחְמָן וּלְרַבִּי יוֹחָנָן כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ עֵסֶק שְׁבוּעָה בֵּינֵיהֶן וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע מְשַׁלֵּם דִּשְׁמוּאֵל אִית לֵהּ בְּהֶדְיָא בְּפֶ' כָּל הַנִּשְׁבָּעִין (שְׁבוּעוֹת ד' מז. וְשָׁם) דְּחָזְרָה שְׁבוּעָה לְסִינַי וְלֹא מְשַׁלֵּם וְי"ל דְּאִיכָּא לְמֵימַר דִּלְעוֹלָם מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ לִשְׁמוּאֵל פָּטוּר וּמוּקֵי שְׁמוּאֵל מַתְנֵי' דְּהַשּׁוֹאֵל כְּשֶׁיֵּשׁ עֵסֶק שְׁבוּעָה וּכְהַהוּא תַּנָּא דְּאִית לֵיהּ מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע מְשַׁלֵּם וְהוּא סָבַר כְּאִידָךְ תַּנָּא דִּפְלוּגְתָּא דְּתַנָּאֵי הִיא בְּפֶרֶק כָּל הַנִּשְׁבָּעִין (שָׁם). [וְעִי' בְּיֶתֶר בֵּאוּר תּוֹס' ב"מ צז: סד"ה רַב הוּנָא]:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' סו סעי' ז:

ב מיי' פי"א מהל' אישות הל' יא, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סח סעי' ט:

ג מיי' פא' מהל' טוען ונטען הל' ט, סמג עשין צה, טוש"ע חו"מ סי' עה סעי' ט:

מסורת הש"ס

א קידושין עד.; לקמן טז.; משנה כתובות

ב בבא קמא קיח.; בבא מציעא צז:; בבא מציעא קטז:

ג לקמן טז.; תוספתא כתובות

ד עירובין סח:

גליון הש"ס

גמ' הא דרב הונא ור"י דשמואל היא. עיין יבמות יח ע"ב תד"ה דאי דרב:

דְּאִם כֵּן, קַשְׁיָא הִלְכְתָא אַהִלְכְתָא. דְּקַיְימָא לַן הִלְכְתָא כְּרַב נַחְמָן בְּדִינֵי, וּבְהָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ כִּדְמְשַׁנֵּינַן. שְׁמַע מִינַּהּ. [א](א)מַתְנִי׳ הִיא אוֹמֶרֶת: מוּכַּת עֵץ אֲנִי. וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת דְּרוּסַת אִישׁ, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ. גְּמָ׳ טַעֲנָתַיְיהוּ בְּמַאי? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּמָאתַיִם וּמָנֶה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: בְּמָנֶה וְלֹא כְלוּם. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּמָאתַיִם וּמָנֶה, סָבַר לַהּ כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: בֵּין הִכִּיר בָּהּ, וּבֵין לֹא הִכִּיר בָּהּ — מָאתַיִם. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּמָנֶה וְלֹא כְלוּם — סָבַר לַהּ כְּרַבָּנַן, דְּאָמְרִי: בֵּין הִכִּיר בָּהּ, בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ — מָנֶה. (ב)בִּשְׁלָמָא רַבִּי אֶלְעָזָר לֹא קָאָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן — דְּקָא מוֹקֵי לַהּ כְּרַבָּנַן. אֶלָּא רַבִּי יוֹחָנָן מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר? קָסָבַר: כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. הָכָא, הוּא קָאָמַר מָנֶה, וְהִיא קָאָמְרָה מָנֶה, מַאי אִיכָּא בֵּין טַעֲנָה דִּידֵיהּ לְטַעֲנָה דִּידַהּ? בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר — הַיְינוּ דְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי: חֲדָא לְאַפּוֹקֵי מִדְּרָמֵי בַּר חָמָא, וַחֲדָא לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב שֵׁשֶׁת. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן תַּרְתֵּי לְמָה לִי? חֲדָא לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, וַחֲדָא לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. קַמַּיְיתָא — לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִיגּוֹ — לָא מְהֵימְנָא. בָּתְרַיְיתָא — לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, דְּאַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא לְמֵימַר מִיגּוֹ, מְהֵימְנָא. [ב־ד](ג)מַתְנִי׳ רָאוּהָ מְדַבֶּרֶת עִם אֶחָד, וְאָמְרוּ לָהּ: מָה טִיבוֹ שֶׁל אִישׁ זֶה? אִישׁ פְּלוֹנִי, וְכֹהֵן הוּא. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה לְנָתִין וּלְמַמְזֵר, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ. [ה־ז]הָיְתָה מְעוּבֶּרֶת, וְאָמְרוּ לָהּ: מָה טִיבוֹ שֶׁל עוּבָּר זֶה? מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, וְכֹהֵן הוּא. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת מְעוּבֶּרֶת לְנָתִין וּלְמַמְזֵר, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ. [ח־י](ד)גְּמָ׳ מַאי מְדַבֶּרֶת? זְעֵירִי אָמַר: נִסְתְּרָה, רַב אַסִּי אָמַר: נִבְעֲלָה. בִּשְׁלָמָא לִזְעֵירִי, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי מְדַבֶּרֶת. אֶלָּא לְרַב אַסִּי, מַאי מְדַבֶּרֶת? לִישָּׁנָא מְעַלְּיָא, כְּדִכְתִיב: "אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן". בִּשְׁלָמָא לִזְעֵירִי — הַיְינוּ דְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי: "מְדַבֶּרֶת", וּ"מְעוּבֶּרֶת". אֶלָּא לְרַב אַסִּי — תַּרְתֵּי לְמָה לִי? [יא־יג]חֲדָא, לְהַכְשִׁיר בָּהּ. וַחֲדָא, לְהַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר בָּהּ — מַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר בָּהּ — פּוֹסֵל בְּבִתָּהּ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? רַב אַסִּי סָבַר כְּמַאן דְּאָמַר לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר בָּהּ — מַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ. [יד]אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: לִזְעֵירִי דְּאָמַר מַאי "מְדַבֶּרֶת" — נִסְתְּרָה, וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לָא מְהֵימְנָא, הָאָמַר רַב: מַלְקִין עַל הַיִּחוּד — וְאֵין אוֹסְרִין עַל הַיִּחוּד! לֵימָא דְּלָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — מַעֲלָה עָשׂוּ בְּיוּחֲסִין. מֵיתִיבִי: רָאוּהָ שֶׁנִּכְנְסָה עִם אֶחָד לְסֵתֶר,

או

דא"כ דְּרַב נַחְמָן לָא מִתּוֹקַם כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אֶלָּא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קַשְׁיָא הִלְכְתָא אַהִלְכְתָא: מַתְנִי' דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ קֹדֶם שֶׁאֵרַסְתִּיךְ: גְּמ' טַעֲנָתַיְיהוּ בְּמַאי מַה הִיא תּוֹבַעְתּוֹ וּמָה הוּא רוֹצֶה לִתֵּן: בְּמָאתַיִם וּמָנֶה הִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי וְיֵשׁ לִי מָאתַיִם ואע"פ שֶׁלֹּא הִכַּרְתָּ בִּי וְהוּא אוֹמֵר דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ וְאֵין לָךְ אֶלָּא מָנֶה וְקָסָבַר כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה: בְּמָנֶה וְלֹא כְלוּם הִיא תּוֹבַעַת מָנֶה וְהוּא אוֹמֵר אֵין לִיךְ כְּלוּם: סָבַר לָהּ תַּנָּא דְּמַתְנִי' דְּאִלּוּ רַבִּי יוֹחָנָן לָא שָׁבֵיק רַבָּנָן וְעָבֵיד כר"מ: קָסָבַר ר' יוֹחָנָן כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ מָנֶה הִלְכָּךְ עַל כָּרְחָךְ מוּכַּת עֵץ דְּמַתְנִי' ר"מ הִיא דְּאָמַר מָאתַיִם וְהוּא אוֹמֵר דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ וְיֵשׁ לִיךְ מָנֶה דְּאִי רַבָּנָן הִיא לֹא תִּבְעָה אֶלָּא מָנֶה וְהוּא אוֹמֵר דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ וְיֵשׁ לָךְ מָנֶה מַאי אִכָּא בֵּין טַעֲנָתָא דִּידֵהּ לְטַעֲנְתָּא דִּידֵהּ: בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר דְּרוּסַת אִישׁ אֵין לָהּ כְּלוּם: הַיְנוּ דְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי בָּבֵי בְּמַתְנֵי' גַּבֵּי פְּלוּגְתָּא דְּמָמוֹנָא הִיא אוֹמֶרֶת מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי וְהִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי: חֲדָא לְאַפּוֹקֵי מִדְּרָמֵי בַּר חָמָא וַחֲדָא לְאַפּוֹקֵי כו' הִיא אוֹמֶרֶת מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי תַּנָּא לְמִתְנֵי בָּהּ וְהָיָה מִקָּחִי מִקָּח טָעוּת לְגַמְרֵי מַשְׁמַע וְאֵין לָהּ כְּלוּם לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַב חִיָּיא בַּר אָבִין דְּאָמַר לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף יא:) כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה וּתְנָא הִיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי לְאַפּוֹקֵי מִדְּרָמֵי בַּר חָמָא דְּאָמַר לְעֵיל גַּבֵּי מוּכַּת עֵץ אֲבָל לֹא הִכִּיר בָּהּ דִּבְרֵי הַכֹּל וְלֹא כְלוּם: אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה אִם כֵּן מַאי מֶקַח טָעוּת דְּקָתָנֵי אַמָּאתַיִם אֲבָל מָנֶה יֵשׁ לָהּ לָמָּה לִי לְמִתְנֵי כְּלָל לְהַהִיא אִי לְאַשְׁמוֹעִינַן פְּלֻגְתָּא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְר' יְהוֹשֻׁעַ בְּבָרִי וְשֶׁמָּא וְאוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵהּ לִתְנֵי חֲדָא לְאַפּוֹקֵי מִדְּרָמֵי בַּר חָמָא וּלְאַשְׁמְעִינַן פְּלֻגְתַּיְיהוּ: דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי: בָּתְרַיְיתָא לֵיכָּא לְמֵימַר מִגּוֹ לְר' יוֹחָנָן דְּמוּקֵי מַתְנֵי' כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר מוּכַּת עֵץ שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם לֵיכָּא שׁוּם מִגּוֹ דְּמַה לִּי אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ מַה לִּי אָמְרָה מֵעִקָּרָא: מַתְנֵי' [רָאוּהָ מְדַבֶּרֶת בִּפְנוּיָה וּמִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא דִּפְסוּלִין לְנָתִין וּלְמַמְזֵר וְכֵיוָן שֶׁנִּבְעֲלָה לְפָסוּל פְּסָלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה]: נֶאֱמֶנֶת וּכְשֵׁרָה לִכְהֻנָּה וְלָא מְסַפְּקִינַן לָהּ בְּנִבְעֲלָה לְפָסוּל לָהּ: הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת כו' בגמ' מְפָרֵשׁ תַּרְתֵּי לָמָּה לִי: גְּמ' נִסְתְּרָה ואע"פ שֶׁלֹּא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה נִפְסְלָה לִכְהֻנָּה לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כִּדְלְקַמָּן דְּמַעֲלָה עָשׂוּ בְּיוּחֲסִין: אָכְלָה וּמַחְתָּה פִּיהָ אַלְמָא נְקַט תַּשְׁמִישׁ בִּלְשׁוֹן אֲכִילָה: בִּשְׁלָמָא לִזְעֵרִי הַיְינוּ דְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי מְדַבֶּרֶת לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּר' יְהוֹשֻׁעַ דאע"ג דלא ראוה שנבעלה פסולה וּמְעֻבֶּרֶת לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל: בְּבִתָּהּ אם העובר הזה נקבה תנשא לכהונה לר"ג דאי אשמועינן בדידה הוה אמינא איהי הואיל דהוה לה חזקה דכשרות מֵעִקָּרָא אָמְרִי' אוֹקְמָהּ אַחֲזָקָהּ וְאַל תַּפְסִילֶנָּה מספק אבל עובר דלא הוה ליה חזקה דכשרות אימא לא: הניחא למ"ד כו' לקמן בשמעתין: מאי איכא למימר תרתי להכשיר בה למה לי כיון דמדברת בראוה שנבעלה: מלקין על היחוד מכת מרדות: ואין אוסרין אשה על בעלה בשביל יחוד בעלמא: לימא דלא כרבי יהושע דמשום יחוד מחזיק לה בנבעלת: ביוחסין בכהונה: לסתר משמע יחוד בעלמא:

רַב אַסִּי אָמַר נִבְעֲלָה אֲבָל נִסְתְּרָה מוֹדֶה ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּנֶאֱמֶנֶת לוֹמַר לְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה לֹא נִבְעַלְתִּי וא"ת וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֵית לֵיהּ מִגּוֹ גַּבֵּי מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם לָא הָוֵי מִגּוֹ גָּמוּר דְּהָא אֲפִילּוּ אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּדִתְנַן בְּמַתְנֵי' וְלָא קָרֵי לֵיהּ מִגּוֹ אֶלָּא לְפִי שֶׁהִיא טַעֲנָה מְעֻלָּה בְּיוֹתֵר: **חֲדָא** לְהַכְשִׁיר בָּהּ וַחֲדָא לְהַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ וּצְרִיכִי תַּרְוַיְיהוּ חֲדָא לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וַחֲדָא לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: **לְדִבְרֵי** הַמַּכְשִׁיר בָּהּ פּוֹסֵל בְּבִתָּהּ וּמְעֻבֶּרֶת דְּנָקַט מִשּׁוּם לִישָּׁנָא מְעַלְּיָא: **וְאֵין** אוֹסְרִין עַל הַיִּחוּד לֵימָא דְּלָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א דְּלִזְעִירִי (נָמֵי) דְּאָמַר נִסְתְּרָה אַיְירֵי כְּגוֹן דְּמוֹדָה הִיא שֶׁנִּבְעֲלָה דְּאִי אָמְרָה לֹא נִבְעַלְתִּי אִם כֵּן הָוֵי סְפֵק סְפֵיקָא דְּמַכְשִׁיר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כִּדְאָמַר לְקַמָּן הָתָם סְפֵק סְפֵיקָא וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְעוֹלָם אַיְירֵי דְּקָאָמְרָה לֹא נִבְעֲלָה וַחֲשִׁיב לֵיהּ חֲדָא סְפֵיקָא מִשּׁוּם דְּאֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַעֲרָיוֹת אֲבָל קָשֶׁה דְּבַהֲדֵי' מַשְׁמַע בְּרֵישׁ פֶּרֶק שֵׁנִי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת טז.) דְּאַיְירֵי בְּנִבְעֶלֶת דְּקָאָמַר הָנִיחָא לִזְעֵרִי דְּאָמַר מַאי מְדַבֶּרֶת נִסְתְּרָה דְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה לֹא נִבְעַלְתִּי מְהֵימְנָא כו' לְכָךְ נִרְאֶה דְּפָרִיךְ לִזְעִירִי דְּבִסְפֵיקָא חֲדָא אָסְרִינַן לָהּ וְהָא יִחוּד דְּאֵשֶׁת אִישׁ דִּסְפֵיקָא חֲדָא הִיא וְאֵין אוֹסְרִים עַל הַיִּחוּד וק"ק דִּלְכְאוֹרָה נִרְאֶה דְּיִחוּד אַיִּחוּד פָּרִיךְ מִדְּפָרִיךְ לִזְעִירִי וְלֹא לְרַב אַסִּי: **מַעֲלָה** עָשׂוּ בְּיוּחֲסִין תֵּמַהּ דְּמַשְׁמַע דְּאֵין אוֹסְרִין עַל הַיִּחוּד אַיְירֵי בְּאֵשֶׁת אִישׁ וְלֹא בִּפְנוּיָה וּבְסוֹף קִדּוּשִׁין (דַּף פא. וְשָׁם) מוּקֵי מַלְקִין עַל הַיִּחוּד דַּוְקָא בִּפְנוּיָה אֲבָל בְּאֵשֶׁת אִישׁ לֹא דְּאַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל בָּנֶיהָ וְאַפֵּי' לְמַ"ד זוּטְרָא דְּמַלְקִין וּמַכְרִיז בְּאֵשֶׁת אִישׁ מוֹדֶה דְּבִפְנוּיָה נָמֵי אַיְירֵי ואור"ת דְּאַף עַל גַּב דְּמַלְקִין עַל הַיִּחוּד אַיְירֵי בִּפְנוּיָה אֵין אוֹסְרִין עַל הַיִּחוּד לָא אַיְירֵי אֶלָּא בְּאֵשֶׁת אִישׁ וא"ת וְהָא אָמְרִינַן בְּפֶ' בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף צא:) גַּבֵּי הַהוּא נוֹאֵף דְּעָיֵיל לְגַבָּהּ דְּהַהִיא אִתְּתָא אֲמַר לֵיהּ נוֹאֵף לָא תֵּיכוּל מִנְּהוֹן דְּטַעְמִינְהוּ חַוְיָא אָמַר רָבָא אִתְּתָא שַׁרְיָא אִם אִיתָא דַּעֲבַד אִסּוּרָא נִיחָא לֵיהּ דְּלֵימוּת מַשְׁמַע דְּאִי לָאו הַאי טַעְמָא הָיְתָה נֶאֱסֶרֶת עַל יְדֵי יִחוּד וְיֵשׁ לוֹמַר דְּנוֹאֵף שָׁאנֵי וה"ר יוֹסֵף דְּשַׁלִּיטָן תֵּרֵץ דְּאֵין אוֹסְרִים עַל הַיִּחוּד אַיְירֵי בִּפְנוּיָה כְּמוֹ מַלְקִין עַל הַיִּחוּד וְלֹא אַיְירֵי לִכְהֻנָּה אֶלָּא אֵין אוֹסְרִין אוֹתָהּ לִבְנוֹ כְּשֶׁנִּתְיַיחֵד עִם אָבִיו לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָסַר בַּאֲנוּסַת אָבִיו (יְבָמוֹת דַּף צז.):

מסורת הש״ס

א לקמן טז.
ב חולין קלט.
ג קידושין עה.; לקמן טז.
ד לקמן סה:

גליון הש״ס

גמ' הא דרב הונא ור"י דשמואל היא. עיין יבמות יח ע"ב תד"ה דאי דרב:

תוס' ד"ה רב אסי וכו' טענה מעולה ביותר. וכ"כ הרשב"א קדושין דף נ ע"א ד"ה הא:

תורה אור השלם

כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא־פָעַלְתִּי אָוֶן [משלי ל, כ]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ סח סעי׳ ט:
ב מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:
ג מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג:
ד מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז:
ה מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:
ו מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג:
ז מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז:
ח מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:
ט מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג:
י מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז:
יא מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:
יב מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג:
יג מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז:
יד מיי׳ פכ״ב מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ג, סמג לאוין רכו, טוש״ע אה״ע סי׳ כב סעי׳ ב:

אוֹ לְחוּרְבָּה — וְאָמְרוּ לָהּ: מָה טִיבוֹ שֶׁל אִישׁ זֶה? כֹּהֵן הוּא, וּבֶן אֲחִי אַבָּא הוּא. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה לְנָתִין וּלְמַמְזֵר, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ. בִּשְׁלָמָא לִזְעֵירִי — הַיְינוּ דְּקָתָנֵי תַּרְתֵּי: לְסֵתֶר אוֹ לְחוּרְבָּה. אֶלָּא לְרַב אַסִּי דְּאָמַר נִבְעֲלָה, תַּרְתֵּי לְמָה לִי? חֲדָא קָתָנֵי: לְסֵתֶר דְּחוּרְבָּה. (א)וְהָא לְסֵתֶר אוֹ לְחוּרְבָּה קָתָנֵי! חֲדָא לְחוּרְבָּה דְּמָתָא, וַחֲדָא לְחוּרְבָּה דְּדַבְרָא. וּצְרִיכִי, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן חוּרְבָּה דְּמָתָא — בְּהָא קָמַכְשַׁר רַבָּן גַּמְלִיאֵל, מִשּׁוּם דְּרוֹב כְּשֵׁרִים אֶצְלָהּ. אֲבָל לְחוּרְבָּה דְּדַבְרָא, דְּרוֹב פְּסוּלִין אֶצְלָהּ — אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְאִי אַשְׁמְעִינַן בְּהַהִיא — בְּהַהִיא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֲבָל בְּהָא — אֵימָא מוֹדֶה לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, צְרִיכָא. [א]מֵיתִיבִי: זוֹ עֵדוּת שֶׁהָאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לָהּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אִי אַתֶּם מוֹדִים בִּשְׁבוּיָה שֶׁנִּשְׁבֵּית וְיֵשׁ לָהּ עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית, וְהִיא אוֹמֶרֶת טְהוֹרָה אֲנִי, שֶׁאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת? (ב)אָמְרוּ לוֹ: אֲבָל. וּמָה הֶפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין זוֹ לָזוֹ? לָזוֹ — יֵשׁ עֵדִים, וְלָזוֹ — אֵין לָהּ עֵדִים. אָמַר לָהֶם: אַף לָזוֹ יֵשׁ עֵדִים, שֶׁהֲרֵי כְּרֵיסָהּ בֵּין שִׁינֶּיהָ. אָמְרוּ לוֹ: רוֹב גּוֹיִם פְּרוּצִים בַּעֲרָיוֹת הֵם. אָמַר לָהֶן: אֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַעֲרָיוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּעֵדוּת אִשָּׁה בְּגוּפָהּ, אֲבָל עֵדוּת אִשָּׁה בְּבִתָּהּ — דִּבְרֵי הַכֹּל הַוָּלָד שְׁתוּקִי. מַאי קָאָמַר לְהוּ וּמַאי קָמְהַדְּרִי לֵיהּ? הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ: הֱשַׁבְתָּנוּ עַל הַמְעוּבֶּרֶת. מָה תְּשִׁיבֵנוּ עַל הַמְדַבֶּרֶת? אָמַר לָהֶם: מְדַבֶּרֶת הַיְינוּ שְׁבוּיָה. אָמְרוּ לוֹ: שָׁאנֵי שְׁבוּיָה, דְּרוֹב גּוֹיִם פְּרוּצִים בַּעֲרָיוֹת הֵם. אָמַר לָהֶם: הָא נָמֵי, כֵּיוָן דְּאִיסְתַּתַּר, אֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַעֲרָיוֹת. קָתָנֵי מִיהַת תַּרְתֵּי — מְדַבֶּרֶת וּמְעוּבֶּרֶת. תְּיוּבְתָּא דְּרַב אַסִּי תְּיוּבְתָּא. וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּהָתָם רוֹב פְּסוּלִין אֶצְלָהּ, וְהָכָא רוֹב כְּשֵׁרִין אֶצְלָהּ. מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר — מַכְשִׁיר אֲפִילּוּ בְּרוֹב פְּסוּלִין, לְדִבְרֵי הַפּוֹסֵל — פּוֹסֵל אֲפִילּוּ בְּרוֹב כְּשֵׁרִים. [ב](ג)אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר בָּהּ — מַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ. לְדִבְרֵי הַפּוֹסֵל בָּהּ — פּוֹסֵל בְּבִתָּהּ. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר בָּהּ — פּוֹסֵל בְּבִתָּהּ. אָמַר רַבָּה, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: בִּשְׁלָמָא אִיהִי אִית לַהּ חֲזָקָה דְּכַשְׁרוּת. בִּתָּהּ, לֵית לַהּ חֲזָקָה דְּכַשְׁרוּת. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי יוֹחָנָן: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּעֵדוּת אִשָּׁה בְּגוּפָהּ, אֲבָל עֵדוּת אִשָּׁה בְּבִתָּהּ —דִּבְרֵי הַכֹּל הַוָּלָד שְׁתוּקִי. מַאי לָאו שְׁתוּקִי, וּפָסוּל. לָא: שְׁתוּקִי, וְכָשֵׁר. (ד)וּמִי אִיכָּא שְׁתוּקִי כָּשֵׁר? אִין, כִּדְשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים עוֹמְדִים, וּפֵירַשׁ אֶחָד מֵהֶם וּבָעַל — הַוָּלָד שְׁתוּקִי. [ג]מַאי "שְׁתוּקִי"? אִילֵימָא שֶׁמַּשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ מִנִּכְסֵי אָבִיו — פְּשִׁיטָא, וּמִי יָדְעִינַן אֲבוּהּ מַנּוּ? אֶלָּא שֶׁמַּשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהוּנָּה, דִּכְתִיב: "וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם", מִי שֶׁזַּרְעוֹ מְיוּחָס אַחֲרָיו, יָצָא זֶה שֶׁאֵין זַרְעוֹ מְיוּחָס אַחֲרָיו. [ד]הָהוּא אָרוּס וַאֲרוּסָתוֹ דַּאֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, הִיא אָמְרָה: מִינֵּיהּ, וְהוּא אָמַר: אִין,

לְחֻרְבָּה סְתָמָא לִבְעִילָה שֶׁהוּא מָקוֹם לִזְנוּת: חֲרְבָּה דְּמָתָא סְתָם בְּעִילָתָהּ מֵאֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר וְאִיכָּא לְמֵימַר בְּעִיר שֶׁרֻבָּהּ יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁרִים קָאָמַר: דְּדַבְרָא סָפֵק אֶחָד מִסּוֹף הָעוֹלָם בָּא לְכָאן וְרֹב הָעוֹלָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הֵם וּפוֹסְלִים אִשָּׁה בְּבִיאָתָם לִכְהֻנָּה כִּדְאָמַר בִּיבָמוֹת (דַּף מה.) וּבְקִדּוּשִׁין (דַּף עה:) יָצְאוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ אַלְמְנוּת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ: זוֹ עֵדוּת שֶׁהָאִשָּׁה עַצְמָהּ כְּשֵׁרָה לוֹמַר לְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי: אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לִנָּשֵׂא לְכֹהֵן: אָמְרוּ לוֹ אֲבָל הֵן כְּמוֹ אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ (בְּרֵאשִׁית י"ז:י"ט) דְּמִתַּרְגְּמִינַן בְּקוּשְׁטָא: וּמָה הֶפְרֵשׁ בֵּין זוֹ לָזוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ קָאָמַר לָהּ: לְזוֹ יֵשׁ עֵדִים שֶׁנִּבְעֲלָה דְּכֵיוָן דְּנִשְׁבֵּית לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְהֵם פְּרוּצִים בַּעֲרָיוֹת כֻּלָּנוּ עֵדִים שֶׁנִּבְעֲלָה: וְלָזוֹ אֵין עֵדִים שֶׁנִּבְעֲלָה שֶׁלֹּא רְאוּהָ אֶלָּא מְדַבֶּרֶת וּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה לֹא נִבְעַלְתִּי כִּי אָמְרָה נָמֵי לְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי מְהֵימְנָא: אַף לְזוֹ כְּלוֹמַר אַף כָּאן יֵשׁ אַחַת שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֵדִים וְאַתֶּם חוֹלְקִים עָלַי בִּהְיוֹתָהּ מְעֻבֶּרֶת: אָמְרוּ לֵיהּ כוּ' לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ מַאי קָא מְהַדְּרִי לֵהּ עַל מַאי דְּקָאָמַר לְהוּ: אֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס כוּ' לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: בד"א דְּנֶאֱמֶנֶת לר"ג: בְּעֵדוּת אִשָּׁה בְּגוּפָהּ כְּלוֹמַר לְהַכְשִׁיר אֶת עַצְמָהּ לִכְהֻנָּה דְּלָא מַחְזְקִינַן לָהּ בְּנִבְעֲלָה לְפָסוּל: מַאי קָאָמַר לְהוּ כוּ' כְּלוֹמַר מַאי קָאָמַר לְהוּ אִיהוּ דְּקָא מַהְדְּרִי לֵיהּ אִינְהוּ רוֹב עוֹבְדֵי כוֹכָבִים פְּרוּצִים בַּעֲרָיוֹת כְּלוּם תְּשׁוּבָה הִיא זוֹ עַל מַה שֶּׁאָמַר לָהֶם אַף לָזוֹ יֵשׁ לָהּ עֵדִים אֵין לְךָ פָּרוּץ גָּדוֹל מִזֶּה דְּקָחָזֵינַן דְּנִתְעַבְּרָה מִמֶּנּוּ: הִשְׁבַּתְנוּ עַל הַמְעֻבֶּרֶת תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה וְנִצַּחַת: מְדַבֶּרֶת הַיְנוּ שְׁבוּיָה מַה מְדַבֶּרֶת אֵין לָהּ עֵדִים אַף שְׁבוּיָה אֵין לָהּ עֵדִים בִּבְעִילָה וְאַתֶּם מַחֲזִיקִים אוֹתָהּ כְּנִבְעֲלָה: פְּרוּצִים בַּעֲרָיוֹת וְהָא וַדַּאי נִבְעֲלָה: אֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַעֲרָיוֹת אֵין אַתֶּם יְכוֹלִים לִהְיוֹת לָהּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לוֹמַר לֹא נִבְעֲלָה: וְתִפּוֹק לֵהּ וְכוּ' לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פָּרֵיךְ נְהִי נָמֵי דְּאֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַעֲרָיוֹת תִּפּוֹק לֵהּ דְּלָא דָּמֵי לִשְׁבוּיָה דְּהָתָם רוֹב פְּסוּלִין כוּ': מַכְשִׁיר אַפֵּי' בְּרוֹב פְּסוּלִים דְּאָמְרִינַן אוֹקְמָה אַחֲזָקָה וְעַל רֹב פְּסוּלִים שֶׁהָיוּ מַכְשִׁירִים אוֹתָהּ הֵבִיא הוּא לָהֶם רְאָיָה מִן הַשְּׁבוּיָה: אִית לַהּ חֲזָקָה דְּכַשְׁרוּת וי"ל אִשָּׁה זוֹ בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת עוֹמֶדֶת וּמִסָּפֵק אַתָּה בָּא לְפָסְלָהּ אַל תַּפְסִילֶנָּה מִסָּפֵק: לֹא שְׁתוּקִי וְכָשֵׁר כְּלוֹמַר שְׁתוּקִי הוּא בְּמִקְצָת שֶׁאִם כֹּהֵן הָיָה הַבּוֹעֵל וְהָעוּבָּר יִהְיֶה זָכָר מַשְׁתְּקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהֻנָּה כִּדְלְקַמָּן אֲבָל כָּשֵׁר הוּא לְיוּחֲסִין שֶׁאִם נְקֵבָה הִיא תִּנָּשֵׂא לִכְהֻנָּה וְאִם זָכָר הוּא בִּתּוֹ וְאַלְמְנָתוֹ כְּשֵׁרוֹת לִכְהֻנָּה: וּפֵרֵשׁ אֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה הוּא: הַוָּלָד שְׁתוּקִי ואע"פ שֶׁבָּרוּר לָנוּ שֶׁמִּכֹּהֵן כָּשֵׁר בָּא וְהַאי שְׁתוּקִי עַל כָּרְחָךְ כָּשֵׁר לְיוּחֲסִין וְאִם נְקֵבָה הִיא רְאוּיָה לְכֹהֵן וְקָרֵי לֵהּ שְׁתוּקִי: מִדִּין כְּהֻנָּה שֶׁלֹּא יַעֲבֹד עֲבוֹדָה וְלֹא יֹאכַל תְּרוּמָה: מְיֻחָס אַחֲרָיו שֶׁאָנוּ יוֹדְעִין מִי אָבִיו:

הִשְׁבַּתְנוּ עַל הַמְעֻבֶּרֶת פֵּי' לְדִידַן נִיחָא דְּאִשָּׁה מְזַנָּה בּוֹדֶקֶת וּמְזַנָּה וְלָא דָּמְיָא לִשְׁבוּיָה אֶלָּא לְדִידָךְ דְּלֵית לָךְ הַךְ סְבָרָא תִּינַח מְעֻבֶּרֶת אֲבָל מְדַבֶּרֶת אֲפִלּוּ לְפִי דְּבָרֶיךָ יֵשׁ הֶפְרֵשׁ דְּלָזוֹ יֵשׁ עֵדִים וְלָזוֹ אֵין עֵדִים וְאִיכָּא מִגּוֹ אָמַר לָהֶם מְדַבֶּרֶת הַיְנוּ שְׁבוּיָה וּכְמוֹ שֶׁשְּׁבוּיָה אֵין נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר לֹא נִבְעַלְתִּי ה"נ מְדַבֶּרֶת כִּדְמַסִּיק לְפִי שֶׁאֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַעֲרָיוֹת וּמִיהוּ פֵּי' זֶה לֹא יִתָּכֵן לְמַאי דְּפָרֵשִׁית לְעֵיל דְּלַר' יְהוֹשֻׁעַ נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר לֹא נִבְעַלְתִּי ופר"י בְּדֹחַק מְדַבֶּרֶת הַיְנוּ שְׁבוּיָה דִּכְמוֹ שֶׁשְּׁבוּיָה בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה כָּךְ מְדַבֶּרֶת בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה לְעִנְיַן שֶׁאִם אָמְרָה לְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי שֶׁאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת בְּמִגּוֹ לְפִי שֶׁיֵּרָאֶה לוֹמַר לֹא נִבְעַלְתִּי וּלְהָכִי אַהֲנֵי דְּאֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַעֲרָיוֹת דְּלָא חָשְׁבִינַן לֵיהּ מִגּוֹ:

מְסַיַּע לֵהּ לר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הִקְשָׁה ר"ת אַכַּתִּי תִּפּוֹק לֵהּ דְּהָתָם בִּשְׁבוּיָה כָּל פְּסוּלִים וְהָכָא בְּחֻרְבָּה דְּדַבְרָא רֹב וְתֵרֵץ דְּרֹב כְּכָל וְלֵיכָּא לְמֵימַר בִּמְדַבֶּרֶת דְּלֵיכָּא אֶלָּא רֹב אִכָּא לְמֵימַר סְמוֹךְ מִעוּטָא לַחֲזָקָה וְאִתְרַע לֵהּ רֻבָּא דַּאֲפִילּוּ אִית לְהוּ סְמוֹךְ מִעוּטָא לַחֲזָקָה לר"ג וְר' יְהוֹשֻׁעַ מ"מ לָא הָוֵי אֶלָּא פַּלְגָא וּפַלְגָא וְדִין הוּא שֶׁתֵּאָסֵר מִסָּפֵק דִּסְפֵק אִסּוּרָא לְחוּמְרָא וְלָא דָּמֵי לְתִינוֹק שֶׁנִּמְצָא בְּצַד הָעִסָּה בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף פ. וְשָׁם) דִּמְטַהֲרִין מִטַּעַם סְמוֹךְ מִעוּטָא לַחֲזָקָה דְּאִם אָמְרוּ סָפֵק טְמֵאָה לְטַהֵר יֹאמְרוּ סָפֵק אִסּוּר לְהַתִּיר כִּדְאָמְרִינַן פֶּרֶק כִּסּוּי הַדָּם (חֻלִּין דַּף פו:): **מַכְשִׁיר** אֲפִילּוּ בְּרוֹב פְּסוּלִים וְהָא דְּקָאָמְרִינַן בְּפֶ' עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין עד. וְשָׁם) גַּבֵּי אַבָּא שָׁאוּל הָיָה קוֹרֵא לִשְׁתוּקִי בְּדוּקִי וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא שֶׁבּוֹדְקִין אִמּוֹ וְאוֹמֶרֶת לְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי וּפָרִיךְ כְּמַאן כר"ג תְּנֵינָא חֲדָא זִמְנָא הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת כוּ' פֵּי' וַהֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי וְכֵן אָמַר אַבָּא שָׁאוּל וְכֵן פֵּי' שָׁם בַּקּוּנְטְרֵס וּמְשַׁנֵּי דְּאַבָּא שָׁאוּל עֲדִיפָא מר"ג דְּאִי מֵהָתָם הֲוָה אָמֵינָא בְּרוֹב כְּשֵׁרִים אֶצְלָהּ כוּ' אע"ג דְּאָמְרִי' הָכָא דר"ג מַכְשִׁיר אֲפִלּוּ בְּרֹב פְּסוּלִין אַבָּא שָׁאוּל קָאֵי אַמַּתְנִי' וּמִמַּתְנִי' לָא מַשְׁמַע מִידִי דְּאַיְּרֵי בְּרוֹב פְּסוּלִים וְהָא דְּפָרִיךְ הָתָם לְעֵיל לְמַאי דַּהֲוָה בָּעֵי לְמֵימַר דְּאַבָּא שָׁאוּל אֲתָא לְהַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ הָנִיחָא לְמ"ד לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר בָּהּ פּוֹסֵל בְּבִתָּהּ אֲבָל לְמ"ד מַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ מַאי אִכָּא לְמֵימַר הָתָם פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּאַפֵּי' לִזְעֵירִי לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה דְּקָתָנֵי מָה טִיבוֹ שֶׁל עֻבָּר זֶה מַשְׁמַע דַּאֲתָא לְהַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ:

פְּשִׁיטָא מִי יָדְעִינַן אֲבוּהּ מַנּוּ הָכָא לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי לָא צְרִיכָא דְּאִי תְּפַס כִּדְמְשַׁנֵּי בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עה. וְשָׁם) גַּבֵּי אֲרוּסָה שֶׁעִבְּרָה דְּהָתָם רַגְלַיִם לַדָּבָר דְּמֵאָרוּס נִתְעַבְּרָה וְאִיכָּא לְמִתְלֵי בֵּהּ טְפֵי מִבְּאִינִישׁ דְּעָלְמָא: **בָּעֵינַן** זַרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו וְהָא דְּאָמַר בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לז.) רִאשׁוֹן רָאוּי לִהְיוֹת כ"ג גַּבֵּי סָפֵק בֶּן תֵּשַׁע לָרִאשׁוֹן בְּפֶרֶק נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה (יְבָמוֹת דַּף ק:) פָּרֵיךְ לָהּ וּמְשַׁנֵּי זַרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו דְּרַבָּנַן וּקְרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוּא וְכִי גְּזוּר רַבָּנַן בִּזְנוּת בְּנִשּׂוּאִין לָא גְּזוּר: [**הַהוּא** אָרוּס וַאֲרוּסָתוֹ וְהָא דְּאָמַר בַּעֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עה.) אִתְּמַר הַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו רַב אָמַר הַוָּלָד מַמְזֵר וּשְׁמוּאֵל אָמַר הַוָּלָד שְׁתוּקִי כְּשֶׁלֹּא בָּדְקוּ אֶת אִמּוֹ דְּאִי כְּשֶׁבָּדְקוּ קַשְׁיָא דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל דְּהָכָא אָמַר שְׁמוּאֵל דַּהֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּנֶאֱמֶנֶת וְהָתָם קָאָמַר אִפּוּךְ שְׁמוּאֵל אָמַר הַוָּלָד מַמְזֵר וְכֵן מַשְׁמַע דְּבַמַּסְקָנָא מְשַׁנֵּי הָתָם לְעוֹלָם לָא תֵּיפּוּךְ כוּ' וּמְפָרֵשׁ מַאי שְׁתוּקִי שֶׁבּוֹדְקִין אֶת אִמּוֹ וְאוֹמֶרֶת לְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי וְאִם תֹּאמַר אַכַּתִּי לִשְׁמוּאֵל דְּהָתָם מַשְׁמַע דַּוְקָא בְּבָא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו מְהַנֵּי בְּדִיקָה וְהָכָא מַשְׁמַע אֲפִלּוּ כִּי לֹא מוֹדֶה אָמַר שְׁמוּאֵל דְּנֶאֱמֶנֶת כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָא דְּנָקַט בָּא הַיְנוּ מִשּׁוּם רְבוּתָא דְּרַב נְקָטָהּ דַּאֲפִילּוּ הָכֵי אָמַר הַוָּלָד מַמְזֵר אִי נָמֵי הָתָם הוּא דְּבָעֵינַן בָּא מִשּׁוּם דְּאַיְּרֵי בִּדְדַיְימָא מֵעָלְמָא כִּדְאָמַר רָבָא בִּיבָמוֹת בִּשְׁלְהֵי אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל מִסְתַּבְּרָא מִלְּתָא דְּרַב בִּדְדַיְימָא מֵעָלְמָא וְהָכָא בִּדְלָא דַּיְמָא מֵעָלְמָא מַיְּרֵי וְעוֹד דִּבְכָל הַסְּפָרִים גָּרַס בְּקִדּוּשִׁין אֲרוּסָה שֶׁעִבְּרָה וְהַהִיא דַּוְקָא קָאָמַר שֶׁבּוֹדְקִין אֲבָל בְּבָא א"צ בְּדִיקָה וּמִיהוּ קָשֶׁה לְלִשָּׁנָא קַמָּא בִּיבָמוֹת בְּסוֹף פ' אַלְמָנָה דִּפְלִיגִי רַב וּשְׁמוּאֵל בְּבָא וּמַסִּיק הָתָם אַבַּיֵּי דאע"ג דְּלָא דַּיְמָא מֵעָלְמָא פְּלִיגִי דִּדְלְמָא מִדְּאַפְקְרָה נַפְשָׁהּ לְגַבֵּי אָרוּס מַפְקְרָה נַפְשָׁהּ לְגַבֵּי עָלְמָא הָא אָמַר הָכָא חֲדָא דְּקָא מוֹדֶה וּמַשְׁמַע דְּכָשֵׁר אֲפִילּוּ לְר' יְהוֹשֻׁעַ וּבָא כְּמוֹדֶה דָּמֵי דְּהָא מוֹדֶה דְּהָכָא אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁהָיָה אוֹמֵר שֶׁבָּא עָלֶיהָ דִּפְשִׁיטָא שֶׁלֹּא הָיָה מְזַנֵּב אַחֲרֶיהָ לְאָרְבָהּ שֶׁלֹּא תִּזְנֶה וּבֵין לְרַב וּבֵין לִשְׁמוּאֵל אָסוּר הוּא בְּבַת יִשְׂרָאֵל דִּשְׁתוּקִי דְּקָאָמַר לִשְׁמוּאֵל הַיְנוּ דְּאָסוּר בְּבַת יִשְׂרָאֵל לְכוּלְּהוּ לִשָּׁנֵי דִּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּקִדּוּשִׁין וְלְלִשָּׁנָא דִּבְדוּקֵי נָמֵי קָשֶׁה טְפֵי דְּמַשְׁמַע דַּאֲפִילּוּ ע"י בְּדִיקַת הָאֵם לָא מִתַּכְשַׁר אֶלָּא לר"ג אֲבָל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֹא וְהָכָא אָמַר דְּהָא קָא מוֹדֶה וְכָשֵׁר לכ"ע וְשֶׁמָּא יֵשׁ לְחַלֵּק דְּבָא דְּהָתָם הַיְנוּ שֶׁפַּעַם אַחַת בָּא עָלֶיהָ אֲבָל מוֹדֶה דְּהָכָא דְּקָאָמַר מִנֵּהּ הַיְנוּ שֶׁבָּא עָלֶיהָ בִּיאוֹת הַרְבֵּה וְהָיָה רָגִיל אֶצְלָהּ תָּמִיד וְכִדְאָמְרִינַן רֹב בְּעִילוֹת הָלַךְ אַחַר הַבַּעַל:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כא, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ ד:

ב מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כ, סמג לאוין קכב, טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ ט:

ד מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יז, טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעי׳ כז:

מסורת הש״ס

א קידושין עה.

ב נדה ג:

ג קידושין עד.

ד יבמות ק:

תורה אור השלם

וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [במדבר כה, יג]

אִין, מִינַּאי. אָמַר רַב יוֹסֵף: לְמַאי נֵיחוּשׁ לַהּ? חֲדָא, דְּהָא קָא מוֹדֵה. וְעוֹד, הָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. [א-ג]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וּבְהָא, כִּי לָא מוֹדֵה מַכְשַׁר רַבָּן גַּמְלִיאֵל? וְהָאָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּנָא, הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְאַתְּ לָא תַּעֲבֵיד עוֹבָדָא עַד דְּאִיכָּא רוֹב כְּשֵׁרִין אֶצְלָהּ. וְהָכָא — רוֹב פְּסוּלִין אֶצְלָהּ! [ד] [ה]וְלִיטַעְמָיךְ תִּקְשֵׁי לָךְ הִיא גּוּפַהּ: הֲלָכָה, וְאַתְּ לָא תַּעֲבֵיד עוֹבָדָא?! אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר: הָא — לְכַתְּחִלָּה, הָא — דִּיעֲבַד. וְהָא נָמֵי, כְּדִיעֲבַד דָּמֵי. [ו]רָמֵי לֵיהּ אַבָּיֵי לְרָבָא: וּמִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת? וּרְמִינְהוּ: הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא עַל אַלְמְנַת עִיסָּה, שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה לַכְּהוּנָּה. אֲמַר לֵיהּ: הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם: אִשָּׁה נִישֵּׂאת, בּוֹדֶקֶת וְנִישֵּׂאת. הָכָא, אִשָּׁה מְזַנָּה בּוֹדֶקֶת וּמְזַנָּה?! [ח(א)]אָמַר רָבָא: דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אַדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קַשְׁיָא, דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אַדְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל לָא קַשְׁיָא? וְהָא קָתָנֵי סֵיפָא: אָמַר לָהֶן רַבָּן גַּמְלִיאֵל: קִבַּלְנוּ עֵדוּתְכֶם, אֲבָל מָה נַעֲשֶׂה שֶׁהֲרֵי גָּזַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁלֹּא לְהוֹשִׁיב בֵּית דִּין עַל כָּךְ, שֶׁהַכֹּהֲנִים שׁוֹמְעִין לָכֶם לְרַחֵק אֲבָל לֹא לְקָרֵב. אֶלָּא אָמַר רָבָא: דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אַדְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל לָא קַשְׁיָא: הָתָם — בָּרִי, הָכָא — שֶׁמָּא. דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אַדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמֵי לָא קַשְׁיָא: הָתָם — חַד סְפֵיקָא, הָכָא — תְּרֵי סְפֵיקֵי. הִלְכָּךְ, לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל: אַלִּים לֵיהּ בָּרִי, דַּאֲפִילּוּ בְּחַד סְפֵיקָא נָמֵי מַכְשִׁיר. וְקִיל לֵיהּ שֶׁמָּא, דַּאֲפִילּוּ בִּסְפֵק סְפֵיקָא נָמֵי פָּסֵיל. לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אַלִּים לֵיהּ חַד סְפֵיקָא, דַּאֲפִילּוּ בְּבָרִי נָמֵי פָּסֵיל, וְקִיל לֵיהּ סְפֵק סְפֵיקָא, דַּאֲפִילּוּ בְּשֶׁמָּא נָמֵי מַכְשִׁיר. [ט(ב)]תָּנוּ רַבָּנַן: אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִיסָּה? כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ לֹא מִשּׁוּם מַמְזֵרוּת, וְלֹא מִשּׁוּם נְתִינוּת, וְלֹא מִשּׁוּם עַבְדֵי מְלָכִים. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: שָׁמַעְתִּי,

אִין מִנַּאי אֱמֶת מִמֶּנִּי הוּא: וּבְהָא כִּי לָא מוֹדֵי כו' דְּקָא אֲמַרְתְּ וְעוֹד: אֲרוּסָה הַכֹּל פְּסוּלִין אֶצְלָהּ חוּץ מִן הָאָרוּס: הָא לְכַתְּחִלָּה אִם בָּא כֹּהֵן לִמָּלֵךְ לְבֵית דִּין לָא שָׁרֵינַן לֵיהּ לְכָנְסָהּ אא"כ הָיוּ רוֹב כְּשֵׁרִים אֶצְלָהּ: דִּיעֲבַד אִם נְשָׂאָהּ כֹּהֵן וְלֹא נִמְלַךְ לָא מַפְּקִינַן לַהּ מִנֵּהּ: וְהָא נָמֵי כְּדִיעֲבַד דָּמֵי שֶׁנִּתְעַבְּרָה וְאַתָּה בָּא לִפְסוֹל הָעֵבָר וּלְאָסְרָהּ עַל הָאָרוּס דְּאִם אֵין אַתָּה מַאֲמִינָהּ הֲרֵי אַתָּה מוֹצִיאָהּ מִבַּעְלָהּ: מִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת אַלְמָא לָא מוֹקְמִינַן לָהּ אַחֲזָקָה: עִסָּה לְשׁוֹן סָפֵק: עַל אַלְמְנַת עִסָּה שֶׁהִיא בָּאָה מִכֹּחַ סְפֵק חָלָל כִּדְלְקַמָּן שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל כְּגוֹן שֶׁזָּרַק בַּעַל אִמּוֹ הָרִאשׁוֹן לָהּ גֵּט סָפֵק קָרוֹב לוֹ סָפֵק קָרוֹב לָהּ וּמֵת וְנִמְצֵאת זוֹ סָפֵק גְּרוּשָׁה סָפֵק אַלְמָנָה וּנְשָׂאָהּ כֹּהֵן וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן זֶהוּ סָפֵק חָלָל וְהֵעִיד ר"י עַל אַלְמְנָתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה אַלְמָא מוֹקְמִינַן לָהּ אַחֲזָקָה וְאָמְרִינַן אַל תִּפְסִילֶנָּה לְזוֹ מִסָּפֵק כלומ' שֶׁמָּא בַּעֲלָהּ חָלָל הָיָה: בּוֹדֶקֶת וְנִיסֵּת וי"ל שֶׁבָּדְקָה אַחַר אוֹתָן גֵּרוּשִׁין וְהֻגַּד לָהּ שֶׁקָּרוֹב לוֹ הָיוּ וְלֹא נִתְגָּרְשָׁה כְּלָל וְאַלְמָנָה הָיְתָה וּכְשֵׁרָה לְכֹהֵן: בּוֹדֶקֶת וּמְזַנָּה בִּתְמִיהַּ: דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אַדְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל לָא קַשְׁיָא בִּתְמִיהַּ דְּלָא חָיְישַׁתְּ לְתָרוֹצִינְהוּ: הָא קָתָנֵי סֵיפָא דְּהַהִיא אָמַר לָהֶן כו': קִבַּלְנוּ עֵדוּתְכֶם נֶאֱמָנִים אַתֶּם לָנוּ שֶׁכָּךְ שְׁמַעְתֶּם: עַל כָּךְ לְהַתִּירָהּ לִכְהֻנָּה דְּוַדַּאי אֲסוּרָה שֶׁהַכֹּהֲנִים שׁוֹמְעִין לָכֶם. אִם תֹּאמְרוּ אֲסוּרָה: אֲבָל לֹא לְקָרֵב אִם תֹּאמְרוּ מֻתֶּרֶת: הָתָם בָּרִי מַתְנִיתִין הִיא אוֹמֶרֶת בָּרִי לִי שֶׁלְּכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי: הָכָא גַּבֵּי אַלְמְנַת עִסָּה כִּי הֵיכִי דִּלְדִידַן מְסַפְּקָא לָן לְדִידָהּ נָמֵי מְסַפְּקָא לָהּ וְלֵיכָּא לְמֵימַר בָּהּ בָּרִי וְשֶׁמָּא בָּרִי עָדִיף: חַד סְפֵיקָא מַתְנִיתִין חַד סְפֵיקָא הִיא סָפֵק נִבְעֲלָה לְכָשֵׁר סָפֵק נִבְעֲלָה לְפָסוּל שֶׁהֲרֵי לֹא בָּא זֶה לְפָנֵינוּ וְאִלּוּ בָּא שֶׁמָּא הָיִינוּ מַכִּירִים בּוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל: תְּרֵי סְפֵיקֵי אִמּוֹ שֶׁל סָפֵק חָלָל זֶה בָּהּ נוֹלַד הַסָּפֵק וְהִיא עַצְמָהּ לֹא נֶאֶסְרָה אֶלָּא מִסָּפֵק וְזוֹ שֶׁבָּאָה מֵחֲמַת בְּנָהּ קָרֵי לָהּ סְפֵק סְפֵיקָא וּמִדִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵף טוֹב עֶלֶם מָצָאתִי [אַלְמְנַת עִסָּה] אִשָּׁה שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ סְפֵק סְפֵיקָא כְּגוֹן שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה אִמּוֹ מִבַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן סָפֵק קָרוֹב לוֹ סָפֵק קָרוֹב לָהּ וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנִשֵּׂאת לְכֹהֵן תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְיָלְדָה אֶת זֶה סָפֵק שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן וְכָשֵׁר וַאֲפִילוּ הָיְתָה מְגֹרֶשֶׁת שֶׁהֲרֵי קֹדֶם לַגֵּט נִתְעַבְּרָה אוֹ אֲפִלּוּ אַחַר הַגֵּט וְהוּא יִשְׂרָאֵל וְלֹא כֹּהֵן וְסָפֵק בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן וּבְנוֹ שֶׁל כֹּהֵן הוּא וַהֲרֵי הוּא סָפֵק חָלָל הֲרֵי סְפֵק סְפֵיקָא שֶׁמָּא אֵינוֹ בְּנוֹ שֶׁל כֹּהֵן ואת"ל בְּנוֹ הוּא שֶׁמָּא לֹא הָיְתָה אִמּוֹ גְּרוּשָׁה אֶלָּא אַלְמָנָה וּלְהָכִי קָרֵי לָהּ עִסָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֵרוּבֵי סְפֵקוֹת הַרְבֵּה כְּעִסָּה זוֹ שֶׁהִיא בְּלוּסָה וְהָא דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל הַיְנוּ פֵּרוּשָׁהּ כֹּל שֶׁנִּטְמְעוּ בָּהּ סָפֵק עֵרוּבֵי חָלָל: נִטְמַע נִתְעָרֵב: אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִסָּה שֶׁהֵעִידוּ עָלֶיהָ שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה: כֹּל שֶׁאֵין בְּעֵרוּבֵי סְפֵקוֹתֶיהָ לֹא סְפֵק מַמְזֵרוּת וְלֹא סָפֵק נְתִינוּת וְלֹא סָפֵק עַבְדֵי מְלָכִים אֶלָּא סָפֵק חָלָל לְבַדּוֹ מש"ה נָקַט עַבְדֵי מְלָכִים מִשּׁוּם עַבְדֵי שְׁלֹמֹה שֶׁהָיוּ עֲשִׁירִים וּבַעֲלֵי זְרוֹעַ וְנָשְׂאוּ לָהֶם בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּכְגוֹן זַרְעוֹ שֶׁל הוֹרְדוֹס שֶׁהָיָ' עֶבֶד לְבֵית חַשְׁמוֹנַאי וְגָבְרָה יָדוֹ וּמָלַךְ:

חֲדָא דְּקָא מוֹדֶה וּלְלִשָּׁנָא קַמָּא דִּיבָמוֹת דְּלָא דָּיְמָא מֵעָלְמָא וּלְאִיכָּא דְּאָמְרִי דַּאֲפִילּוּ דָּיְמָא מֵעָלְמָא כֵּיוָן דְּקָא מוֹדֶה בָּתְרֵהּ דִּידֵהּ שָׁדֵינַן לֵהּ: **חֲדָא** דְּקָא מוֹדֶה מָצֵינַן לְפָרֵשׁ דְּאַיְּירֵי לְעִנְיַן לְאָסְרָהּ עַל הָאָרוּס וה"פ חֲדָא דְּקָא מוֹדֶה הִלְכָּךְ אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְעוֹד הָא רַב יְהוּדָה כו' לָא קָאָמַר וְעוֹד אֲפִלּוּ לֹא מוֹדֶה דְּאִם אֵינוֹ מוֹדֶה פְּשִׁיטָא דְּנֶאֱסֶרֶת עָלָיו אֶלָּא כְּלוֹמַר אֲפִלּוּ כִּי לֵיכָּא טַעְמָא דְּמוֹדֶה כְּגוֹן לְאַבַּיֵּי דס"פ אַלְמָנָה מִדְּאַפְקְרָה נַפְשָׁהּ לְגַבֵּי אָרוּס מַפְקְרָה נַפְשָׁהּ נָמֵי לְגַבֵּי עָלְמָא אַפֵּ"ה אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עָלָיו מִשּׁוּם דְּנֶאֱמֶנֶת כר"ג. כֵּן פֵּי' לָנוּ ר"י וְאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲמִידָהּ דִּלְפִי דְּבָרָיו אִם כֵּן הָא דְּאָמַר אַבַּיֵּי מִדְּאַפְקְרָה נַפְשָׁהּ הַיְנוּ בְּשֶׁלֹּא בָּדְקוּ אֶת אִמּוֹ וְזֶה אֵינוֹ דְּהָא אַפְּלוּגְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל קָאֵי דְּמוֹקְמִי בְּקִדּוּשִׁין מַאי שְׁתוּקִי בְּדוּקֵי וּלְמַאי דְּגָרְסִינַן בְּקִדּוּשִׁין אֲרוּסָה שֶׁעִבְּרָה לֹא קָשֶׁה מִידֵּי עַל כֵּן צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּהָכָא לָא אַיְּירֵי לְאָסְרָהּ עָלָיו אֶלָּא לְעִנְיַן לְהַכְשִׁיר אֶת הַוָּלָד וְהַשְׁתָּא הָוֵי וְעוֹד כִּפְשׁוּטוֹ וְעוֹד דַּאֲפִילּוּ לֹא יוֹדֶה וְלָאו דְּקָאָמַר דְּלָאו מִנֵּהּ דִּבְהָא לָא מַכְשִׁיר ר"ג כֵּיוָן דְּהָוֵי בָּרִי וּבָרִי כִּדְאָמַר ברפ"ב אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁמֵּת אוֹ דְּלֵיתֵהּ קַמַּן דְּלִשְׁיְלֵהּ וְהָא דַּחֲשִׁיב לֵיהּ בְּסָמוּךְ דִּיעֲבַד לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל הַוָּלָד לְהִנָּשֵׂא לְבַת יִשְׂרָאֵל וַאֲפִילּוּ לְמַמְזֶרֶת אָסוּר דְּמִדְּאוֹרַיְתָא כָּשֵׁר הוּא דְּהַאי הָוֵי כְּדִיעֲבַד הֲלָכָה כְּר"ג]: (מִן ד"ה הַהוּא אָרוּס ע"כ הָיָה חָסֵר מֵהַתּוֹסָפוֹת):

אַלְמְנַת עִסָּה פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שְׁנֵי פֵּרוּשִׁין וּשְׁנֵיהֶם דְּחוּקִים דְּהָא אָמְרִינַן לְקַמָּן אֵיזוֹ הִיא אַלְמְנַת עִסָּה כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל וּמַה טִּמּוּעַ שַׁיָּךְ בַּמֶּה שֶׁנִּשֵּׂאת לִסְפֵק חָלָל וְעוֹד דְּאֵין לְשׁוֹן עִסָּה נוֹפֵל עַל אָדָם אֶחָד אֶלָּא עַל מִשְׁפָּחָה שַׁיָּךְ לְשׁוֹן עִסָּה כִּדְאָמְרִינַן (קִדּוּשִׁין דַּף סט:) כָּל הָאֲרָצוֹת עִסָּה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וא"י עִסָּה לְבָבֶל וּבַתּוֹסֶפְתָּא תַּנְיָא מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ עִסָּה פְּסוּלָה מִפְּנֵי סְפֵיקֵי חֲלָלִין וּמַה סְפֵיקֵי חֲלָלִין שַׁיָּךְ לְאֵלּוּ הַפֵּרוּשִׁין וְנִרְאֶה לר"י וּלְרִיבָ"א דְּעִסָּה קוֹרֵא הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁנִּטְמַע בָּהֶם סָפֵק חָלָל אֶחָד אוֹ הַרְבֵּה סְפֵיקֵי חֲלָלִים וּלְהָכִי חָשֵׁיב לֵיהּ לְקַמָּן סְפֵק סְפֵיקָא דְּכָל אֶחָד מִבְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה סָפֵק אִם הוּא אוֹתוֹ סָפֵק שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן אִם לָאו וּלְקַמָּן גָּרְסִינַן אֵיזֶהוּ עִסָּה כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ כו' וְלָא גָּרְסִינַן אַלְמְנַת וְהָכִי אִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי וַאֲפִלּוּ גָּרְסִינַן אַלְמְנַת כָּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ קָאֵי אַעִסָּה וְאִם תֹּאמַר דִּבְפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עה.) מַשְׁמַע דַּאֲפִילּוּ מַאן דְּמַכְשַׁר אַלְמְנַת עִסָּה מוֹדֶה בְּבַת דִּפְסוּלָה גַּבֵּי הָא דְּאָמַר רַב חִסְדָּא הַכֹּל מוֹדִים בְּאַלְמְנַת עִסָּה שֶׁפְּסוּלָה לִכְהֻנָּה כו' וּלְאַפּוּקֵי מֵהָנֵי תַּנָּאֵי דִּתְנַן הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כו' וּמַה לִּי אַלְמָנָה מַה לִּי בַּת דְּבַת נָמֵי הָוֵי סְפֵק סְפֵיקָא כְּמוֹ בְּאַלְמָנָה וי"ל דְּבַת הָעִסָּה אֵין לָהּ חֲזָקָה דְּכַשְׁרוּת ואע"ג דִּבְעָלְמָא מְקִלִּין בִּסְפֵק סְפֵיקָא הָכָא מַעֲלָה עָשׂוּ בְּיוּחֲסִין כִּי הֵיכִי דְּמַצְרִיךְ לְקַמָּן תְּרֵי רֵבֵּי לְהַכְשִׁיר אַף עַל גַּב דִּבְעָלְמָא סַגֵּי בְּחַד רֵבָּא: דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אדר"י לָא קַשְׁיָא. וְהַשְׁתָּא לָא מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּבוֹדֶקֶת וְנִשֵּׂאת כְּדִמְשַׁנֵּי לְעֵיל כֵּיוָן דְּהַשְׁתָּא אוֹקֵמְנָא בְּאוֹמֶרֶת שֶׁמָּא:

תָּנוּ רַבָּנַן אֵיזוֹ הִיא אַלְמְנַת עִסָּה קָשֶׁה לְרַבֵּינוּ תָּם עַל גִּרְסַת הַסְּפָרִים דְּגָרְסִי אַלְמְנַת עִסָּה דְּאִם כֵּן אִית לֵהּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאַלְמְנַת עִסָּה כְּשֵׁרָה דְּהָא מַכְשַׁר לְקַמָּן שְׁתוּק מַמְזֵר וְכָל שֶׁכֵּן דְּמַכְשַׁר בְּאַלְמְנַת עִסָּה כִּדְמוֹכַח הַסֻּגְיָא וּבְפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (ג"ז שָׁם) אָמַר בְּהֶדְיָא דִּלְרַבִּי יוֹסֵי אַלְמְנַת עִסָּה פְּסוּלָה לְכָךְ מוֹחֵק רַבֵּינוּ תָּם אַלְמְנַת וְגָרֵיס אֵיזוֹהִי עִסָּה וּלְעִנְיַן בַּת קָתָנֵי וְקָאֵי אַהַאי דִּתְנָא בִּשְׁלְהֵי עֵדִיּוֹת הָעִסָּה נֶאֱמֶנֶת לְטַהֵר וּלְטַמֵּא לְרַחֵק וּלְקָרֵב לֶאֱסֹר וּלְהַתִּיר וה"פ נֶאֱמֶנֶת לְטַהֵר עַצְמָהּ בִּצְוִיחָה אוֹ בִּשְׁתִיקָה לְמָר כִּדְאִית לֵהּ וּלְמָר כִּדְאִית לֵהּ לְטַמֵּא וּלְטַהֵר שַׁיָּךְ לְעִנְיַן מַמְזֵרוּת וּנְתִינוּת כְּדִתְנַן (קִדּוּשִׁין דַּף עב:) מַמְזֵרִים וּנְתִינִים עֲתִידִין לִטָּהֵר לְרַחֵק וּלְקָרֵב שַׁיָּךְ אַחֲלָלוּת כְּדִתְנַן הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְעִים לָכֶם לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב וְכֵן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף כז.) וְרִחֲקוּם בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְלֶאֱסֹר וּלְהַתִּיר שַׁיָּךְ אַעֲבָדִים וְהָא דְּפָרִיךְ בפ"ב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף כח:) טְמֵאָה וּטְהוֹרָה ס"ד הָתָם דְּכַיֵּיל כָּל פְּסוּלֵי בְּחַד לִשָּׁנָא הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי מִשְׁפָּחָה זוֹ כְּשֵׁרָה וְזוֹ פְּסוּלָה אֲבָל אַמַּמְזֵרוּת וּנְתִינוּת לַחֲדָא שַׁיָּךְ שַׁפִּיר לְשׁוֹן טְמֵאָה וּטְהֹרָה וְנֶאֱמֶנֶת נָקַט מִשּׁוּם לְטַהֵר לְקָרֵב וּלְהַתִּיר אַף עַל גַּב דִּלְטַמֵּא וּלְרַחֵק וְלֶאֱסֹר בִּצְוִיחָה אוֹ בִּשְׁתִיקָה לֹא שַׁיָּךְ נֶאֱמָנוּת וַעֲלָהּ קָתָנֵי בְּבָרַיְתָא דְּהָכָא אֵיזוֹ הִיא עִסָּה שֶׁנֶּאֱמֶנֶת בִּצְוִיחָה אוֹ בִּשְׁתִיקָה לְטַהֵר אֶת הַבַּת כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ כו' וְהָכִי מַשְׁמַע בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּקָתָנֵי נֶאֱמֶנֶת עִסָּה לְטַהֵר וּלְטַמֵּא לֶאֱסֹר וּלְהַתִּיר לְרַחֵק וּלְקָרֵב וּבְאַלְמְנַת עִסָּה לֹא נָגְעוּ וְהַשְׁתָּא לֹא קָשֶׁה דְּרַבִּי יוֹסֵי אַדְּרַבִּי יוֹסֵי דְּהָא דְּאַכְשַׁר רַבִּי יוֹסֵי בִּשְׁתוּק מַמְזֵר אַגּוּף הָעִסָּה קָאֵי לְהַכְשִׁיר אֶת הַבַּת אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמַּזְכִּיר אַלְמְנַת עִסָּה לְהַכְשִׁיר דַּוְקָא אַלְמָנָה וְלֹא הַבַּת כִּדְמוֹכַח בְּקִדּוּשִׁין (דַּף עה.) וְשָׁם וַדַּאי פּוֹסֵל רַבִּי יוֹסֵי אֲפִילּוּ אֶת הָאַלְמָנָה כִּדְמוֹכַח נָמֵי בְּקִדּוּשִׁין וּכְדִבְרֵי ר"ת מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּקָתָנֵי אֵיזֶהוּ עִסָּה כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ לֹא מַמְזֵר וְלֹא נָתִין וְלֹא עַבְדֵי מְלָכִים רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ בִּתָּהּ כְּשֵׁרָה אַלְמָא דִּבְכַשְׁרוּת דְּבַת מַיְּרֵי וְלֹא בְּאַלְמָנָה וּמִיהוּ קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א כֵּיוָן דְּהַהִיא בָּרַיְתָא קַיְימָא לְפָרוּשֵׁי הַהִיא דְּסוֹף עֵדִיּוֹת אִם כֵּן רַבִּי מֵאִיר דְּסָבַר דְּחָלָל בֵּין צוֹוֵחַ בֵּין שָׁתַק כָּשֵׁר א"כ הֵיכִי מְפָרֵשׁ הָא דְּקָתָנֵי לְרַחֵק ואור"י הָא דְּמַכְשַׁר ר"מ חָלָל שׁוֹתֵק הָנֵי מִילֵּי כְּשֶׁאַחֲרֵי כֵן שׁוֹאֲלִין מִמֶּנּוּ אִם הוּא חָלָל אִם לָאו וְצוֹוֵחַ אֲבָל אִם לְעוֹלָם שׁוֹתֵק פְּשִׁיטָא דְּפָסוּל וְהָא דְּקָתָנֵי דְּנֶאֱמֶנֶת לְרַחֵק אִם לְעוֹלָם שׁוֹתֵק:

מסורת הש״ס

א משנה עדיות; בבא בתרא קלז. ב תוספתא קידושין

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:

ב מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז:

ד מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:

ה מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג:

ו מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז:

ז מיי׳ פי״ט מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ט, טוש״ע אה״ע סי׳ ב סעי׳ ה:

ח מיי׳ פי״ט מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ט, טוש״ע אה״ע סי׳ ב סעי׳ ה:

ט מיי׳ פי״ט מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ט, טוש״ע אה״ע סי׳ ב סעי׳ ה:

שָׁמַעְתִּי, כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ — מַשִּׂיאִין לַכְּהוּנָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר כִּדְבָרָיו: אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִיסָּה — כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל. מַכִּירִין יִשְׂרָאֵל מַמְזֵרִים שֶׁבֵּינֵיהֶם, וְאֵין מַכִּירִין חֲלָלִין שֶׁבֵּינֵיהֶם. אָמַר מָר: אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִיסָּה — כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ לֹא מִשּׁוּם מַמְזֵרוּת, וְלֹא מִשּׁוּם נְתִינוּת, וְלֹא מִשּׁוּם עַבְדֵי מְלָכִים. הָא חָלָל — כָּשֵׁר. מַאי שְׁנָא הָנָךְ — דְּאוֹרָיְיתָא, חָלָל נָמֵי דְּאוֹרָיְיתָא! וְתוּ, אָמַר רַבִּי מֵאִיר: שָׁמַעְתִּי, כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מַשִּׂיאִין לַכְּהוּנָּה, הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא?! וְתוּ: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר כִּדְבָרָיו: אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִיסָּה — כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל, מַכִּירִין יִשְׂרָאֵל מַמְזֵרִים שֶׁבֵּינֵיהֶן וְאֵין מַכִּירִין חֲלָלִין שֶׁבֵּינֵיהֶן. וְהָא אָמְרַתְּ רֵישָׁא, חָלָל כָּשֵׁר! [א]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַמְזֵר צוֹוֵחַ וְחָלָל שׁוֹתֵק אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ: תַּנָּא קַמָּא סָבַר: כֹּל פְּסוּל דְּקָרוּ לֵיהּ וְשָׁתֵיק — פָּסוּל. וְהָכִי קָאָמַר תַּנָּא קַמָּא: אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִיסָּה — כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ לֹא שְׁתוּק מַמְזֵרוּת, וְלֹא שְׁתוּק נְתִינוּת, וְלֹא שְׁתוּק עַבְדֵי מְלָכִים, וְלֹא שְׁתוּק חָלָל. וְקָאָמַר לֵיהּ רַבִּי מֵאִיר: הָנָךְ הוּא דְּקָא פָּסֵיל לֵיהּ בְּקָהָל, אֲבָל שְׁתוּק חָלָל — כָּשֵׁר. וְהָא דְּשָׁתֵיק — מִשּׁוּם דְּלָא אִיכְפַּת לֵיהּ. וְקָאָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר לְתַנָּא קַמָּא דְּרַבִּי מֵאִיר: אִי שְׁמִיעַ לָךְ דְּמַכְשַׁר רַבִּי מֵאִיר בִּשְׁתִיקָה — לָא דְּקָרוּ לֵיהּ "חָלָל" וְשָׁתֵיק, אֶלָּא דְּקָרוּ לֵיהּ "מַמְזֵר" וְשָׁתֵיק. וְהַאי דְּשָׁתֵיק, סָבַר מַמְזֵר קָלָא אִית לֵיהּ. אֲבָל מַמְזֵר וְצוֹוֵחַ, חָלָל וְשׁוֹתֵק — פָּסוּל. וְהַאי דְּאִשְׁתִּיק, סָבַר מִיסָּתְיֵיהּ דְּלָא מַפְּקִי לֵיהּ מִקָּהָל. (א)תָּנֵי חֲדָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁתוּק מַמְזֵר — כָּשֵׁר, שְׁתוּק חָלָל — פָּסוּל. וְתַנְיָא אִידַּךְ: שְׁתוּק חָלָל — כָּשֵׁר, שְׁתוּק מַמְזֵר — פָּסוּל. לָא קַשְׁיָא: הָא תַּנָּא קַמָּא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר, הָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר. מַתְנִי' אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּתִינוֹקֶת שֶׁיָּרְדָה לְמַלְּאוֹת מַיִם מִן הָעַיִן, וְנֶאֶנְסָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: אִם רוֹב אַנְשֵׁי הָעִיר מַשִּׂיאִין לַכְּהוּנָּה, הֲרֵי זוֹ תִּינָּשֵׂא לַכְּהוּנָּה. גְּמָ' אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי דְּאָמַר כְּמַאן? אִי כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל — אֲפִילּוּ בְּרוֹב פְּסוּלִין נָמֵי מַכְשַׁר. אִי כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — אֲפִילּוּ בְּרוֹב כְּשֵׁרִים נָמֵי פָּסֵיל! אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

בִּקְרוֹנוֹת

שָׁמַעְתִּי כו' לְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ הַיְנוּ תַּנָּא קַמָּא דְּתַנָּא קַמָּא נָמֵי הָכִי אָמַר דְּמִשּׁוּם דְּאֵין בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ הֵעִידוּ עָלֶיהָ לְהַכְשִׁיר: מַכִּירִין יִשְׂרָאֵל מַמְזֵרִין שֶׁבֵּינֵיהֶן וְסָפֵק מַמְזֵר יֵשׁ לְךָ לְהַכְשִׁיר דְּאִי מַמְזֵר הֲוָה מִידַּע הֲווּ יָדְעִי בֵּהּ: וְאֵין מַכִּירִין חֲלָלִין שֶׁבֵּינֵיהֶן וּסְפֵק חָלָל יֵשׁ לְךָ לִפְסוֹל וּלְקַמֵּהּ פָּרִיךְ הָא אֲמַרְתְּ רֵישָׁא אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִסָּה כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל אַלְמָא סָפֵק חָלָל כָּשֵׁר: הָא חָלָל כָּשֵׁר מִשּׁוּם סְפֵק חָלָל לָא פָּסֵיל לָהּ: מַאי שְׁנָא הָנָךְ דִּפְסִיל לָהּ סָפֵק דִּידְהוּ: דְּאוֹרַיְתָא מִשּׁוּם דְּוַדָּאָן פּוֹסְלִין מִן הַתּוֹרָה בְּבִיאָה דְּנָפְקָא לָן בִּיבָמוֹת (דַּף סח.) מִכִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר כֵּיוָן שֶׁנִּבְעֲלָה לְפָסוּל לָהּ פְּסָלָהּ: חָלָל נָמֵי וַדַּאי פָּסוּל מִדְּאוֹרַיְת' דְּיָלְפִינַן לָהּ הָתָם מִלֹּא יְחַלֵּל זַרְעוֹ מַקִּישׁ זַרְעוֹ לוֹ מָה הוּא פּוֹסֵל בְּבִיאָתוֹ אַף זַרְעוֹ פּוֹסֵל וְהוּא גּוּפֵהּ נָפְקָא לָן מִלֹּא יְחַלֵּל שְׁנֵי חִלּוּלִין בְּמַשְׁמַע אֶחָד לְזַרְעוֹ וְאֶחָד לְאִשְׁתּוֹ: ר"ש בֶּן אֶלְעָזָר כו' סֵיפָא דְּמִלְּתֵהּ אַרֵישָׁא דְּמִלְּתֵהּ פָּרִיךְ דְּקָתָנֵי סֵיפָא אֵין מַכִּירִין חֲלָלִין שֶׁבֵּינֵיהֶן מַשְׁמַע אֶפְשָׁר שֶׁהָיָה חָלָל אֲבָל לֹא הָיוּ מַכִּירִין בּוֹ אַלְמָא אִית לֵהּ דִּפְסִיל וְרֵישָׁא אָמַר אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִסָּה וְהִכְשִׁיר כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל: אָמַר ר' יוֹחָנָן מַמְזֵר צוֹוֵחַ וְחָלָל שׁוֹתֵק אִכָּא בֵּינַיְיהוּ אָדָם שֶׁכְּשֶׁקּוֹרִין אוֹתוֹ מַמְזֵר הוּא צוֹוֵחַ וּכְשֶׁקּוֹרִין אוֹתוֹ חָלָל שׁוֹתֵק אִיכָּא בֵּין ר"מ לת"ק וּבֵין תַּנָּא קַמָּא דְּבָרַיְתָא אַלִּבָּא דר"מ ור"ש בֶּן אֶלְעָזָר אַלִּבָּא דר"מ: תַּנָּא קַמָּא סָבַר כֹּל פְּסוּל דְּקָרוּ לֵהּ וְשָׁתֵק פָּסוּל דְּהוֹדָאָה הִיא וְכֹל שֶׁאֵין בָּהּ לֹא מִשּׁוּם מַמְזֵרוּת כו' דְּקָאָמַר אַשְׁתִיקוּת קָאֵי: וְהָכִי קָאָמַר אֵיזוֹהִי אַלְמְנַת עִסָּה לְהַכְשִׁיר: כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ לֹא שְׁתוּק מַמְזֵרוּת וְלֹא שְׁתוּק נְתִינוּת וְכֵיוָן דְּתָלָה טַעְמָא בִּשְׁתִיקָה הוּא הַדִּין לְכָל שְׁתוּקֵי פָּסוּל וְלֹא הֻצְרַךְ לִמְנוֹת אֶת כֻּלָּם וּבְאֵיזוֹ הִכְשִׁירוּ בְּאֵשֶׁת סְפֵק חָלָל שֶׁאָנוּ מַכִּירִין אֶת סְפֵקוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה אִמּוֹ סָפֵק אֲבָל מִי שֶׁאֵין מַכִּירִין בּוֹ וְשָׁמַעְנוּ שֶׁפּוֹסְלִין אוֹתוֹ וְשׁוֹתֵק פָּסוּל: וְקָאָמַר לֵיהּ ר"מ דַּוְקָא הָנֵי אֲבָל שְׁתוּק חָלָל לֹא פָּסוּל: וְהָא דִּשְׁתֵיק לָאו מִשּׁוּם דְּאוֹדִי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא אִכְפַּת לֵהּ הוֹאִיל וְלָאו פְּסוּל קָהָל הוּא וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ שְׁתִיקוּת מַשִּׂיאִין בְּנוֹתֵיהֶן לִכְהֻנָּה וְאַפֵּי' יֵשׁ בּוֹ שְׁתוּק חָלָל: וְקָאָמַר לֵיהּ ר"ש לְתַנָּא קַמָּא לָאו לְתַנָּא קַמָּא דְּבָרַיְתָא קָאָמַר דְּהַהִיא רַבָּנָן הִיא אֶלָּא לַתַּנָּא שֶׁשָּׁנָה דִּבְרֵי ר"מ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְאָמַר בְּשֵׁם ר"מ שָׁמַעְתִּי כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ כו': אִי שְׁמִעַ לָךְ כו' וְהָכִי קָאָמַר אֵיזוֹ הִיא אַלְמְנַת עִסָּה כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל שֶׁאָנוּ מַכִּירִין אֶת פְּסוּלוֹ שֶׁהָיְתָה אִמּוֹ סָפֵק גְּרוּשָׁה אֲבָל שְׁתוּק חָלָל וְאֵין אָנוּ מַכִּירִין בּוֹ פָּסוּל כְּתַנָּא קַמָּא וּמִיהוּ בְּהָא פְּלִיג רַבִּי מֵאִיר אַתַּנָּא קַמָּא דְּאִיהוּ כָּל פָּסוּל דִּשְׁתֵיק בֵּהּ פְּסִיל וּלְרַבִּי מֵאִיר חָלָל שְׁתוּק הוּא דְּפָסוּל דְּסָבַר מִסָּתְיֵהּ דְּלָא מַפְּקִי לֵהּ מִקָּהָל וְאִם אֲנִי צוֹוֵחַ יַכְרִיזוּ עָלַי וְיוֹדַע פְּסוּלַי בְּבֵרוּר וְעַכְשָׁו אֵין מַכִּירִין יִשְׂרָאֵל חֲלָלִין שֶׁבֵּינֵיהֶם אֲבָל שְׁתוּק מַמְזֵר כָּשֵׁר דְּהַאי דִּשְׁתֵיק סָבַר הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁאֵינִי מַמְזֵר דְּמַכִּירִין יִשְׂרָאֵל מַמְזֵרִין שֶׁבֵּינֵיהֶן: מַתְנִי' מִן הָעַיִן מִן הַמַּעְיָן: אִם רֹב הָעִיר כְּשֵׁרִין לְהַשִּׂיא בְּנוֹתֵיהֶן וְאַלְמְנוֹתֵיהֶן לִכְהֻנָּה שֶׁאֵין רֹב בְּנֵי הָעִיר מִן הַפּוֹסְלִין אִשָּׁה לִכְהֻנָּה בְּבִיאָתָן אַף זוֹ תִּנָּשֵׂא לִכְהֻנָּה: גְּמ' דְּאָמַר כְּמַאן דְּבָעֵי רֹב כְּשֵׁרִין: אֲפִלּוּ בְּרֹב פְּסוּלִין נָמֵי מַכְשַׁר דְּאִית לֵיהּ הַעֲמֵד אִשָּׁה עַל חֶזְקָתָהּ: אֲמַר לֵיהּ הָכִי אָמַר כו' לְעוֹלָם כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְהָכָא מִשּׁוּם דְּאִיכָּא תְּרֵי רֻבֵּי לְכַשְׁרוּת אַכְשְׁרָהּ וּכְדְרַב יְהוּדָה וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא וְאָזֵל מַאי שְׁנָא תְּרֵי רֻבֵּי מֵחַד רֻבָּא:

לֹא מִשּׁוּם מַמְזֵרוּת כו' הָא דְּלָא חָשִׁיב עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי מִשּׁוּם דְּלָא פְּסִיקָא דִּזְכָרִים אֲסוּרִין וּנְקֵבוֹת מֻתָּרוֹת וּמִצְרִי וַאֲדוֹמִי לָא חָשִׁיב דְּאֵינָן אֲסוּרִין אֶלָּא עַד דּוֹר שְׁלִישִׁי:

וְתוּ רַ"שׁ בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר אֵיזוֹהִי עִסָּה כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל וְהָאָמְרַתְּ רֵישָׁא חָלָל כָּשֵׁר ה"ג בְּכָל הַסְּפָרִים וּבְפֵרוּשׁ ר"ח וּמְפָרֵשׁ כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל הָא וַדַּאי חָלָל פָּסוּל וְהָא אָמְרַתְּ רֵישָׁא חָלָל כָּשֵׁר וְהַיְנוּ וַדַּאי חָלָל וְאֵין נִרְאֶה דְּמַאי פָּרֵיךְ מִתַּנָּא קַמָּא דִּלְמָא ת"ק פְּלִיג עָלֶיהָ וּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס וְגִרְסָתוֹ עִקָּר:

מַמְזֵר צוֹוֵחַ וְחָלָל שׁוֹתֵק אִכָּא בֵּינַיְיהוּ תֵּמַהּ דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר מַמְזֵר צוֹוֵחַ וְשׁוֹתֵק וְחָלָל שׁוֹתֵק אִכָּא בֵּינַיְיהוּ דִּבְמַמְזֵר שׁוֹתֵק נָמֵי פְּלִיגִי דְּהָא מַכְשַׁר לֵיהּ ר"ש בֶּן אֶלְעָזָר:

אֲבָל מַמְזֵר צוֹוֵחַ וְחָלָל שׁוֹתֵק פָּסוּל וא"ת מַמְזֵר צוֹוֵחַ מְנָא לֵהּ דְּפָסַל ר"ש בֶּן אֶלְעָזָר וְאוֹמֵר ר"י מִדְּקָתָנֵי בְּמִלְּתֵהּ אֵיזוֹהִי עִסָּה כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק חָלָל דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אֶלָּא מַכִּירִין יִשְׂרָאֵל מַמְזֵרִים שֶׁבֵּינֵיהֶם וְאֵין מַכִּירִין חֲלָלִין שֶׁבֵּינֵיהֶם דְּמִנָּהּ שָׁמְעִינַן בַּחֲלַל צוֹוֵחַ דְּכָשֵׁר כִּי הֵיכִי דְּלָא הֻצְרַךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ כֹּל שֶׁנִּטְמַע בָּהּ סְפֵק מַמְזֵר אֶלָּא וַדַּאי אֲתָא לְמֵדַק דְּחָלָל צוֹוֵחַ דַּוְקָא כָּשֵׁר הָא מַמְזֵר צוֹוֵחַ פָּסוּל:

מִסָּתְיֵהּ דְּלָא מַפְּקִינַן לֵיהּ מִקָּהָל וא"ת מַה צָּרִיךְ לְהַאי טַעְמָא לֵימָא הָא דִּשְׁתֵיק מִשּׁוּם דְּאוֹדוּיֵי קָא מוֹדֵי דְּהָא מַמְזֵר שׁוֹתֵק פָּסוּל לת"ק מִשּׁוּם דִּשְׁתִיקָה כְּהוֹדָאָה וה"ה דְּחָלָל שׁוֹתֵק לר"ש דְּפָסוּל מֵהַאי טַעְמָא ואע"ג דְּגַבֵּי מַמְזֵר שׁוֹתֵק לְדִידֵהּ לָא הָוֵי שְׁתִיקָה כְּהוֹדָאָה הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּסָבַר דְּמַמְזֵר קָלָא אִית לֵהּ וי"ל דְּהָכִי פֵּרוּשָׁא סָבַר מִסָּתְיֵהּ דְּלָא מַפְּקִינַן לֵיהּ מִקָּהָל (כְּהֻנָּה) פֵּי' אַפֵּי' מִקְּהַל כְּהֻנָּה אע"פ שֶׁזֶּה מְחָרְפוֹ וְקוֹרֵהוּ חָלָל סָבוּר דְּאֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִקְּהַל כְּהֻנָּה וְסָבוּר אִם יִצְוַח יַחְזְרוּ לְבָרֵר הַדָּבָר וְיִפְסְלוּהוּ וְטַעַם זֶה שַׁיָּךְ גַּם בְּמַמְזֵר שׁוֹתֵק לת"ק וְלֹא נֹאמַר דִּשְׁתִיקָה כְּהוֹדָאָה וְכֵן פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס:

כְּמַאן אִי כר"ג אֲפִלּוּ בְּרֹב פְּסוּלִין נָמֵי מַכְשַׁר וא"ת וְהָא לָא מַכְשַׁר בְּרוֹב פְּסוּלִין אֶלָּא כְּשֶׁטּוֹעֶנֶת בָּרִי וְאִית לָהּ מִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה לֹא נִבְעַלְתִּי אוֹ בְּלֹא מִגּוֹ הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר בּוֹדֶקֶת וּמְזַנָּה אֲבָל הָכָא אֲפִילּוּ טוֹעֶנֶת בָּרִי הָא לֵית לָהּ מִגּוֹ וְלֵיכָּא לְמֵימַר בּוֹדֶקֶת וּמְזַנָּה דְּהָא נֶאֶנְסָה וְאַפֵּי' אִם נֹאמַר דְּהָכָא לֹא רָאוּהָ שֶׁנֶּאֶנְסָה אֶלָּא הִיא אָמְרָה כֵּן דְּאִית לָהּ מִגּוֹ א"כ תִּקְשֵׁי הִלְכְתָא אַהִלְכְתָא דִּלְקַמָּן פָּסֵיק רַב הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי וּלְעֵיל פְּסִיק רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כר"ג וְאֵין נִרְאֶה לוֹמַר דִּפְלִיגִי דְּא"כ מַאי מַיְתֵי אַעֻבְדָּא דְּאָרוּס וַאֲרוּסָתוֹ מֵרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל וְכֵן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף יג.) פָּרִיךְ הִלְכְתָא אַהִלְכְתָא קי"ל כְּרַב נַחְמָן בְּדִינֵי כו' וְאַדְּרַבָּה הָא רַב פְּסִיק כְּר' יְהוֹשֻׁעַ וקי"ל כְּרַב בְּאִסּוּרֵי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ כְּמַאן אִי כר"ג וּבְטוֹעֶנֶת בָּרִי וּבְלֹא רָאוּהָ שֶׁנֶּאֶנְסָה דְּאִיכָּא מִגּוֹ אֲפִילּוּ בְּרוֹב פְּסוּלִים נָמֵי מַכְשַׁר וְאַיְּרֵי נָמֵי כְּשֶׁרָאוּהָ מְדַבֶּרֶת דְּאִי לֹא רָאוּהָ מְדַבֶּרֶת מַאי פָּרִיךְ אִי כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲפִלּוּ בְּרֹב כְּשֵׁרִים נָמֵי פָּסוּל וּמְשַׁנֵּי אָמַר רַב בִּקְרוֹנוֹת שֶׁל צִפּוֹרִי הָיָה מַעֲשֶׂה כו' פֵּי' לְעוֹלָם דְּלָא טַעֲנָה בָּרִי וְר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי בְּתַרְוַיְיהוּ הֵיכָא דְּלָא טַעֲנָה בָּרִי לכ"ע בָּעֵינַן תְּרֵי רֻבֵּי וְהָא דְּלָא קָאָמַר בְּשִׁנּוּיָא לְעוֹלָם דְּלָא טָעֲנָה בָּרִי מִשּׁוּם דִּבְאַתְקָפְתָּא לָא קָאָמַר אִי בְּטוֹעֶנֶת בָּרִי כו' אִי נָמֵי נוּכַל לְפָרֵשׁ דִּבְשִׁנּוּיָא נָמֵי אַיְּרֵי בְּבָרִי וּדְאִיכָּא מִגּוֹ וְלָא תִּקְשֵׁי הִלְכְתָא אַהִלְכְתָא דְּדַוְקָא דִּיעֲבַד פָּסֵיק שְׁמוּאֵל כר"ג כִּדְאָמַר לְעֵיל וְאַתְּ לָא תַּעֲבֵד עוּבְדָא עַד דְּאִכָּא רֹב כְּשֵׁרִין אַף עַל גַּב דִּלְעֵיל מַשְׁמַע דִּבְרוֹב אֶחָד שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה רַב חִיָּא בַּר אָשֵׁי סָבַר דִּלְכַתְּחִלָּה בָּעֵינַן תְּרֵי רֻבֵּי וּמַתְנִי' קָתָנֵי הֲרֵי זוֹ תִּנָּשֵׂא דְּמַשְׁמַע לְכַתְּחִלָּה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' ד:

מסורת הש"ס

א תוספתא קידושין

גליון הש"ס

מתני' א"ר יוסי מעשה בתינוקת. עיין יבמות דף סו ע"ב תוס' ד"ה אין חוששין:

בְּקָרוֹנוֹת שֶׁל צִיפּוֹרִי הָיָה מַעֲשֶׂה, וְכִדְרַבִּי אַמֵּי. דְּאָמַר רַבִּי אַמֵּי: וְהוּא שֶׁהָיְתָה סִיעָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם כְּשֵׁרִין עוֹבֶרֶת לְשָׁם, וְכִדְרַבִּי יַנַּאי. דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי: נִבְעֶלֶת בִּקְרוֹנוֹת כְּשֵׁרָה לַכְּהוּנָּה. בִּקְרוֹנוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא נִבְעֶלֶת בִּשְׁעַת קְרוֹנוֹת, כְּשֵׁרָה לַכְּהוּנָּה. אֲבָל פֵּירַשׁ אֶחָד מִצִּיפּוֹרִי וּבָעַל — הַוָּלָד שְׁתוּקִי. כִּי הָא דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר זְעֵירִי, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, וְאָמְרִי לַהּ, אָמַר זְעֵירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הוֹלְכִין אַחַר רוֹב הָעִיר, וְאֵין הוֹלְכִין אַחַר רוֹב סִיעָה. כְּלַפֵּי לְיָיא?! הָנֵי נָיְידִי, וְהָנֵי קְבִיעִי וְקָיְימִי! [א]אֶלָּא: הוֹלְכִין אַחַר רוֹב הָעִיר, וְהוּא דְּאִיכָּא רוֹב סִיעָה בַּהֲדַהּ, וְאֵין הוֹלְכִין אַחַר רוֹב הָעִיר גְּרֵידְתָּא, וְלֹא אַחַר רוֹב סִיעָה גְּרֵידְתָּא. מַאי טַעְמָא? גְּזֵרָה רוֹב סִיעָה אַטּוּ רוֹב הָעִיר. [ב](א)וְרוֹב הָעִיר נָמֵי, אִי דְּקָא אָזְלִי אִינְהוּ לְגַבַּהּ: כֹּל דְּפָרֵישׁ — מֵרוּבָּא פָּרֵישׁ! לָא צְרִיכָא, דְּקָא אָזְלָא אִיהִי לְגַבַּיְיהוּ, דַּהֲוֵה לֵיהּ קָבוּעַ, וְאָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל קָבוּעַ כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דָּמֵי. [ג](ב)וּמִי בָּעֵינַן תְּרֵי רוּבֵּי? וְהַתַּנְיָא: תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת כּוּלָּן מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שְׁחוּטָה, וְאַחַת מוֹכֶרֶת בְּשַׂר נְבֵלָה, וְלָקַח מֵאַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה מֵהֶן לָקַח — סְפֵיקוֹ אָסוּר. וּבַנִּמְצָא — הַלֵּךְ אַחַר הָרוֹב. וְכִי תֵּימָא בְּשֶׁאֵין דַּלְתוֹת מְדִינָה נְעוּלוֹת, דְּקָא אָתֵי לַהּ רוּבָּא מֵעָלְמָא — וְהָא אָמַר רַבִּי זֵירָא: אַף עַל פִּי שֶׁדַּלְתוֹת מְדִינָה נְעוּלוֹת! מַעֲלָה עָשׂוּ בְּיוּחֲסִין. גּוּפָא, אָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל קָבוּעַ — כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דָּמֵי, בֵּין לְקוּלָּא בֵּין לְחוּמְרָא. (ג)מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי זֵירָא הָא? אִילֵימָא מִתֵּשַׁע חֲנוּיוֹת, כּוּלָּן מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שְׁחוּטָה, וְאַחַת בְּשַׂר נְבֵלָה, וְלָקַח מֵאַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח — סְפֵיקוֹ אָסוּר, וּבַנִּמְצָא — הַלֵּךְ אַחַר הָרוֹב; הָתָם לְחוּמְרָא! [ד]אֶלָּא מִתִּשְׁעָה צְפַרְדְּעִים וְשֶׁרֶץ אֶחָד בֵּינֵיהֶם, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן נָגַע — סְפֵיקוֹ טָמֵא. הָתָם נָמֵי לְחוּמְרָא! [ה](ד)אֶלָּא מִתִּשְׁעָה שְׁרָצִים וּצְפַרְדֵּעַ אֶחָד בֵּינֵיהֶם, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן נָגַע. בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד — סְפֵיקוֹ טָמֵא. בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — סְפֵיקוֹ טָהוֹר. [ו](ה)וּמִדְּאוֹרַיְיתָא מְנָא לַן? אָמַר קְרָא: ״וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו״, עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּין לוֹ. וְרַבָּנַן? אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: פְּרָט לְזוֹרֵק אֶבֶן לְגוֹ. (ו)הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּאִיכָּא תִּשְׁעָה גּוֹיִם וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל בֵּינֵיהֶם — תִּיפּוֹק לִיהּ דְּרוּבָּא גּוֹיִם נִינְהוּ. אִי נָמֵי, פַּלְגָא וּפַלְגָא — סְפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל. לָא צְרִיכָא: דְּאִיכָּא תִּשְׁעָה יִשְׂרְאֵלִים וְגוֹי אֶחָד בֵּינֵיהֶם, דְּהָוֵה לֵיהּ גּוֹי קָבוּעַ, וְכָל קָבוּעַ — כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דָּמֵי. אִיתְּמַר, רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. וְרַב חָנָן בַּר רָבָא אָמַר רַב: הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה. מֵתִיב רַבִּי יִרְמְיָה: וּלְיוּחֲסִין לָא בָּעֵינַן תְּרֵי רוּבֵּי? וְהָתְנַן:

מָצָא

בְּקָרוֹנוֹת שֶׁל צִפּוֹרִי בְּיוֹם הַשּׁוּק שֶׁסִּיעוֹת וְשַׁיָּרוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר בָּאוֹת שָׁם: וְכִדְרַבִּי אַמִּי דְּהַשְׁתָּא אִיכָּא רוֹב סִיעָה וְרֹב הָעִיר: נִבְעֶלֶת בִּקְרוֹנוֹת מַשְׁמַע עַל הַקָּרוֹן: בִּשְׁעַת קְרוֹנוֹת שֶׁהַשַּׁיָּרוֹת בָּאוֹת לָעִיר: כְּשֵׁרָה לִכְהֻנָּה כִּדְקָאָמַר וְהוּא שֶׁהָיְתָה סִיעָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם כְּשֵׁרִים עוֹבֶרֶת שָׁם דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁמֵּהֶם הָיָה: אֲבָל פֵּרַשׁ אֶחָד מִצִּפּוֹרִי דְּיָדְעִינַן וַדַּאי דְּמִן הָעִיר הָיָה אע"פ שֶׁצִּפּוֹרִי עִיר שֶׁרֻבָּהּ מַשִּׂיאִין לִכְהֻנָּה: הַוָּלָד שְׁתוּקִי דִּבְחַד רֻבָּא לָא מַכְשַׁר: וְכִי הָא דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר זְעֵירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא וְאָמְרִי לָהּ שֶׁלֹּא הֻזְכַּר רַב דִּימִי כָּאן אֶלָּא זְעֵירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא דְּבָעֵינַן תְּרֵי רֻבֵּי וּכְדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא: הוֹלְכִין אַחַר רֹב הָעִיר לְהַכְשִׁיר: וְאֵין הוֹלְכִין אַחַר רֹב סִיעָה כְּגוֹן בְּמָקוֹם רָחוֹק מִן הָעִיר דִּבְוַדַּאי מֵאַנְשֵׁי הַסִּיעָה הֲוָה אֵין מַכְשִׁירִין אוֹתָהּ וַאֲפִילּוּ רֻבָּן כְּשֵׁרִין: וְקַשְׁיָא לָן כְּלַפֵּי לְיָא כְּנֶגֶד אֵפוֹא הַדָּבָר הַזֶּה סוֹבֵב: הָנֵי נָיְדֵי רוֹב סִיעָה נָיְדֵי וְיֵשׁ לְהַלֵּךְ בָּהֶן אַחַר הָרֹב: וְהָנֵי שֶׁל עִיר: קְבִיעֵי וְאָמְרִינַן לְקַמָּן כָּל קָבוּעַ כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דָּמֵי וַאֲפִילּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא אֶחָד פְּסוּלָה: וְלֹא אַחַר רֹב סִיעָה גְּרֵדְתָּא וְהָכִי קָאָמַר אֵין הוֹלְכִין אַחַר רֹב סִיעָה לְבַדָּהּ וְכָל שֶׁכֵּן אַחַר רוֹב הָעִיר לְבַדָּהּ: מ"ט אַחַר רוֹב סִיעָה לֹא: גְּזֵרָה אַטּוּ רֹב הָעִיר דִּקְבִיעֵי: וּפָרְכִינַן רֹב הָעִיר נָמֵי אִי עָקַר הַבּוֹעֵל מִבֵּיתוֹ וַאֲזַל לְגַבָּהּ הֲוָה נַיֵּד וקי"ל כָּל דְּפָרֵישׁ מֵרֻבָּא פָּרֵשׁ: וּמְשַׁנֵּי אִיכָּא דְּקָאָזְלָא לְגַבַּיְהוּ כו' וְלָא גָּרְסִינַן מַאי אִיכָּא יֵשׁ שֶׁהוֹלֶכֶת הִיא אֶצְלוֹ וַהֲוָה לֵיהּ קָבוּעַ הִלְכָּךְ אֲפִילּוּ בְּרוֹב כְּשֵׁרִים אוֹ רֹב הָעִיר אוֹ רוֹב סִיעָה פָּסוּל כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וּמִשּׁוּם תְּרֵי רֻבֵּי אַכְשְׁרָהּ דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר מִידִי: וְלָקַח בָּשָׂר מֵאַחַת מֵהֶן בִּמְקוֹם קְבִיעוּת: סְפֵקוֹ אָסוּר דְּכָל קָבוּעַ כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דָּמֵי: וּבַנִּמְצָא בָּשָׂר הַנִּמְצָא בַּשּׁוּק וְלָא יָדְעִינַן מֵאֵיזֶה פֵּרַשׁ: הָלַךְ אַחַר הָרֹב הוֹאִיל וְהַבָּא לְפָנֵינוּ לֹא בִּמְקוֹם קְבִיעוּת לְקָחָהּ וּכְבָר פֵּרְשָׁה עַל יְדֵי אַחֵר וְכָל דְּפָרֵישׁ מֵרֻבָּא פָּרֵשׁ: דְּקָאָתֵי לָהּ רֻבָּא מֵעָלְמָא וּכְגוֹן שֶׁרֹב סִיעַת טַבָּחֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁרִים בָּאוּ לְכָאן דְּאִיכָּא תְּרֵי רֻבֵּי אוֹ שֶׁרֹב טַבָּחֵי כָּל הַמְּדִינָה יִשְׂרָאֵל דְּאִיכָּא תְּרֵי רֻבֵּי רֹב הָעִיר וְרֹב הַמְּדִינָה דְּנָיְדֵי: אֶלָּא מִתִּשְׁעָה צְפַרְדְּעִים כו' תּוֹסֶפְתָּא הִיא בְּמַס' טְהָרוֹת תִּשְׁעָה צְפַרְדְּעִים מֵתִים בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְשֶׁרֶץ אֶחָד כְּגוֹן צָב שֶׁהוּא דּוֹמֶה לִצְפַרְדֵּעַ בֵּינֵיהֶם וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן סְפֵקוֹ טָמֵא: אֶלָּא מִתִּשְׁעָה שְׁרָצִים כו' אַף הִיא תּוֹסֶפְתָּא בְּמַס' טְהָרוֹת וְקָתָנֵי ברה"י סְפֵקוֹ טָמֵא ברה"ר סְפֵקוֹ טָהוֹר אַלְמָא כְּמֶחֱצָה דָּמֵי וּלְקֻלָּא דְּאִי לָאו כְּמֶחֱצָה דָּמֵי אֵין כָּאן סְפֵק טֻמְאָה אֶלָּא וַדַּאי טֻמְאָה דְּהָא רֻבָּא שְׁרָצִים: אָמַר קְרָא וְאָרַב לוֹ עַד שֶׁיְּהֵא מִתְכַּוֵּן לוֹ פְּרָט לְמִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה הָכִי דְּרֵישׁ לֵיהּ ר"ש בְּסַנְהֶדְרִין וְאָמְרִינַן הָתָם וְרַבָּנַן הֵיכִי דָּרְשִׁי לֵיהּ: אָמְרִי דְּבֵי ר' יַנַּאי פְּרָט לְזוֹרֵק אֶבֶן לְגוֹ לְתוֹךְ חֲבוּרַת בְּנֵי אָדָם כְּנַעֲנִים וְיִשְׂרְאֵלִים אֲבָל שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים עוֹמְדִין וְנִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג זֶה (וְהָרַג זֶה) וְהִתְרוּ בּוֹ וְקִבֵּל הַתְרָאָה וְנָפְלָה הַכָּאָה עַל חֲבֵרוֹ חַיָּב וְהַיְנוּ טַעְמָא דְּקָאָמַר הָכָא וְרַבָּנַן מִשּׁוּם דִּבְסַנְהֶדְרִין הָכִי אִיתָא: תִּפּוֹק לֵהּ דְּרֻבָּא כְּנַעֲנִים נִינְהוּ וְלָמָּה לִי קְרָא וְאִי נָמֵי פַּלְגָא וּפַלְגָא אַכַּתִּי לָא אִצְטְרִיךְ קְרָא דְּמֵהֵיכָא תֵּיתֵי דְּנִקְטְלֵהּ: סְפֵק נְפָשׁוֹת דִּינֵי נְפָשׁוֹת לְהָקֵל דְּהָא וְהִצִּילוּ הָעֵדָה כְּתִיב (בַּמִּדְבָּר ל"ה:כ"ה): דַּהֲוָה לֵיהּ כְּנַעֲנִי קָבוּעַ בֵּינֵיהֶם וְאַשְׁמוֹעִינַן הַאי קְרָא דְּכָל קָבוּעַ כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דָּמֵי: הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה הַךְ דריב"נ צֹרֶךְ שָׁעָה הָיְתָה אוֹ רָאוּ שָׁם שְׁאָר צִדֵּי הֶכֵּר דְּבָרִים לְהַתִּיר אֲבָל לְדוֹרוֹת תְּרֵי רֻבֵּי בָּעֵינַן: מֵתִיב רַבִּי יִרְמְיָה כו' קס"ד דְּמִשּׁוּם רֹב הָעִיר גְּרֵידְתָּא אַכְשְׁרוּהָ וְאָמַר רַב הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי:

דִּלְמָא אָזְלָא אִיהִי לְגַבַּיְהוּ פי' לְתוֹךְ בֵּיתָם דַּאֲפִילּוּ בְּתוֹךְ הָעִיר לָא חֲשִׁיב קָבוּעַ דְּדָמֵי לְנִמְצָא בֵּין הַחֲנוּיוֹת דְּלָא חֲשִׁיב קָבוּעַ וְכֵן גַּבֵּי תִּינוֹק מֻשְׁלָךְ בָּעִיר לָא חֲשִׁיב קָבוּעַ הוֹאִיל וְלֹא נִמְצָא בַּבַּיִת וּלְכָךְ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁפֵּרֵשׁ בּוֹעֵל מִבֵּיתוֹ וא"ת דִּבְנָזִיר פ"ב (דַּף יב. וְשָׁם) פָּרֵיךְ אַהָא דְּאָמַר הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ צֵא וְקַדֵּשׁ לִי אִשָּׁה סְתָם אָסוּר בְּכָל הַנָּשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם מִקֵּן סְתוּמָה וּמַסִּיק אָמֵינָא לָךְ אֲנָא אִשָּׁה דְּלָא נִיְדָא וְאַתְּ אָמַרְתְּ לִי אִסּוּרָא דְּנַיֵּד וְכִי תֵּימָא ה"נ בְּשׁוּקָא אַשְׁכְּחָהּ וְקַדֵּישׁ הָתָם הָדְרָא לְנִיחוּתָא מַשְׁמַע לְגַבֵּי אָדָם לֹא שַׁיָּךְ כָּל דְּפָרֵישׁ מֵרֻבָּא פָּרֵשׁ מִשּׁוּם דְּהָדַר לְנִחוּתֵהּ וְלָאו פִּרְכָא הִיא דְּהָתָם בִּשְׁעַת הָאִסּוּר כְּשֶׁזֶּה בָּא עַל שׁוּם אִשָּׁה הָדְרָא לְנִחוּתָא הָאִשָּׁה שֶׁקִּדֵּשׁ הַשָּׁלִיחַ אֲבָל הָכָא כִּי אָזְלִי אִינְהוּ לְגַבָּהּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹסְרָהּ הֲרֵי הוּא נַיֵּד:

פְּרָט לְזוֹרֵק אֶבֶן לְגוֹ תֵּמַהּ דְּלֵר' שִׁמְעוֹן קָבוּעַ מְנָא לֵהּ וְאֵין לוֹמַר דְּמַסְקִינַן בְּפֶ' הַנִּשְׂרָפִין (סַנְהֶדְרִין דַּף עט. וְשָׁם) דְּר"ש סָבַר כְּרַבִּי דְּיָלֵיף נְתִינָה נְתִינָה וְאִיַּתַּר לֵיהּ וְאָרַב לוֹ לְקָבֹעַ דְּאַכַּתִּי לְתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה מְנָא לֵהּ קָבוּעַ דְּלֵית לֵיהּ דְּרַבִּי דְּהָא בְּאֵין מִתְכַּוֵּן פָּטוּר מִמָּמוֹן: וּסְפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל – תֵּמַהּ לְמֶ"ד הַתְרָאַת סָפֵק לֹא שְׁמָהּ הַתְרָאָה אֲפִילּוּ סָפֵק נְפָשׁוֹת לְהַחְמִיר פָּטוּר מִשּׁוּם דְּהַתְרָאַת סָפֵק הִיא וְאִי לְמֶ"ד שְׁמָהּ הַתְרָאָה הֵיכִי פָּטְרִינַן לֵיהּ כְּשֶׁנִּמְצָא שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָרַג הָא מְחַיֵּב בְּהִכָּה אֶת זֶה וְחָזַר וְהִכָּה אֶת זֶה וּבְנוֹתָר כְּשֶׁאָמְרוּ לוֹ אַל תּוֹתִיר אע"ג דְּסָפֵק הוּא וְי"ל דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁיּוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִסּוּר אִם יוֹתִיר אוֹ יַכֶּה שְׁנֵיהֶם מש"ה שְׁמָהּ הַתְרָאָה אֲבָל הָכָא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁוַּדַּאי יָבוֹא לִידֵי אִסּוּר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת מִי יַכֶּה: **וּלְיֻחֲסִין** לָא בָּעֵינַן תְּרֵי רֻבֵּי וּרְמִינְהִי כו' הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי שָׁאנֵי תִּינוֹק דְּלֵית לִי' חָזָק' דִּכְשָׁרוּ':

מסורת הש״ס

א קידושין עג.

ב קוהלת רבה; ויקרא רבה; פסחים ט:; נדה יח.; חולין צה.

ג תוספתא טהרות

ד חולין מג:

ה סנהדרין עט.; בבא קמא מד:

ו יומא פד:

תורה אור השלם

וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל־אַחַת הֶעָרִים הָאֵל [דברים יט, יא]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז יח:

ב מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יז יח:

ג מיי׳ פח׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ יא, סמג לאוין קמא, טוש״ע יו״ד סי׳ סג סעי׳ א:

ד מיי׳ פי״ח מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ב:

ה מיי׳ פי״ח מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ב:

ו מיי׳ פד׳ מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ א, סמג לאוין קמג:

(א)מָצָא בָהּ תִּינוֹק מוּשְׁלָךְ, אִם רוֹב גּוֹיִם — גּוֹי. אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — יִשְׂרָאֵל. מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — יִשְׂרָאֵל. [א]וְאָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְהַחְיוֹתוֹ, אֲבָל לְיוּחֲסִין — לֹא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לְפַקֵּחַ עָלָיו אֶת הַגַּל. אִשְׁתְּמִיטְתֵּיהּ הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בִּקְרוֹנוֹת שֶׁל צִפּוֹרִי הֲוָה מַעֲשֶׂה. וּלְרַב חָנָן בַּר רָבָא, דְּאָמַר: הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה, קַשְׁיָא הָא? מַאן דְּמַתְנֵי הָא, לָא מַתְנֵי הָא. גּוּפָהּ: מָצָא בָּהּ תִּינוֹק מוּשְׁלָךְ, אִם רוֹב גּוֹיִם — גּוֹי, אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — יִשְׂרָאֵל, מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְהַחְיוֹתוֹ, אֲבָל לְיוּחֲסִין — לֹא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לְפַקֵּחַ עָלָיו אֶת הַגַּל. [ב](ב)וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי? וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין הוֹלְכִין בְּפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ אַחַר הָרוֹב! אֶלָּא כִּי אִיתְּמַר דִּשְׁמוּאֵל — אַרֵישָׁא אִתְּמַר: אִם רוֹב גּוֹיִם — גּוֹי, אָמַר שְׁמוּאֵל: וּלְפַקֵּחַ עָלָיו אֶת הַגַּל אֵינוֹ כֵּן. [ג]אִם רוֹב גּוֹיִם — גּוֹי, לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רַב פָּפָּא: לְהַאֲכִילוֹ נְבֵילוֹת. [ד]אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — יִשְׂרָאֵל, לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רַב פָּפָּא: לְהַחְזִיר לוֹ אֲבֵידָה. [ה]מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — יִשְׂרָאֵל, לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לִנְזָקִין. הֵיכִי דָּמֵי? אִי נֵימָא דְּנַגְחֵיהּ תּוֹרָא דִידַן לְתוֹרָא דִידֵיהּ — לֵימָא לֵיהּ: אַיְיתִי רְאָיָה דְּיִשְׂרָאֵל אַתְּ וּשְׁקוֹל! לָא צְרִיכָא: דְּנַגְחֵיהּ תּוֹרָא דִידֵיהּ לְתוֹרָא דִידַן, פַּלְגָא מְשַׁלֵּם. וְאִידַּךְ פַּלְגָא — אָמַר לְהוּ: אַיְיתֵי רְאָיָה דְּלָאו יִשְׂרָאֵל אֲנָא, וְאֶתֵּן לְכוֹן.

הֲדַרַן עֲלָךְ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת

[ו](ג)**הָאִשָּׁה** שֶׁנִּתְאַרְמְלָה אוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה. הִיא אוֹמֶרֶת: בְּתוּלָה נְשָׂאתַנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ. אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁיָּצָאת בְּהִינוּמָא וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ — כְּתוּבָּתָהּ מָאתַיִם. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף חִילּוּק קְלָיוֹת רְאָיָה. (ד)וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: שָׂדֶה זוֹ שֶׁל אָבִיךָ הָיְתָה וּלְקַחְתִּיהָ הֵימֶנּוּ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן,

שֶׁהַפֶּה

מָצָא בָהּ תִּינוֹק מֻשְׁלָךְ מִשְׁנָה הִיא בְּסֵדֶר טְהָרוֹת גַּבֵּי עִיר שֶׁיִּשְׂרְאֵלִים וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דָּרִים בָּהּ: מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה יִשְׂרָאֵל לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ מַאי אִיכָּא בֵּין רֹב יִשְׂרָאֵל לְמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דִּפְלִיג לְהוּ בִּתְרֵי: לֹא שָׁנוּ דְּאִם רֹב יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל: אֶלָּא לְהַחֲיוֹתוֹ ב"ד מְצֻוִּין לְפַרְנְסוֹ מִשּׁוּם וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ (וַיִּקְרָא כ"ה:ל"ו): אֲבָל לְיוּחֲסִין לֹא דְּאִם בַּת הִיא אֲסוּרָה לְכֹהֵן וְאַפֵּי' לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ מִשּׁוּם אֲסוּפִי כְּגוֹן הָנָךְ דְּאָמְרִינַן בַּעֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין עג:) מְשַׁלְּטֵי הַדָּמֵהּ תָּלֵי פִּתְקָא תָּלֵי קְמִיעָא מִיהוּ חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא בַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים הִיא וְלָמֶ"ד גִּיּוֹרֶת פְּסוּלָה לִכְהֻנָּה אֲפִלּוּ קְטַנָּה זוֹ אֲסוּרָה לְכֹהֵן דִּתְרֵי רַבֵּי בָּעֵינַן לְיוּחֲסִין: וּשְׁמוּאֵל אָמַר אַף לְפַקֵּחַ עָלָיו אֶת הַגַּל בְּשַׁבָּת חָשְׁבִינַן לֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל: אִשְׁתְּמִיטְתֵּיהּ לְרַבִּי יִרְמְיָה: הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה דְּהָכָא נָמֵי תְּרֵי רַבֵּי הָווּ: וּלְרַב חָנָן בַּר רָבָא דְּאָמַר מִשְּׁמֵהּ דְּרַב: הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה וְהָתָם תְּרֵי רַבֵּי הָווּ וְקָאָמַר הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה אֲבָל לְדוֹרוֹת לָא בָּעֵינַן תְּרֵי רַבֵּי: קַשְׁיָא הָא דְּרַב דְּאָמַר אֲבָל לְיוּחֲסִין לֹא אַלְמָא רַב תְּרֵי רַבֵּי בָּעֵי: לָא מַתְנֵי הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב בִּקְרוֹנוֹת שֶׁל צִפּוֹרִי הֲוָה מַעֲשֶׂה וְחַד רַבָּא הֲוָה הִלְכָּךְ הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה: מִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי דִּלְעִנְיַן פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ בָּעֵינַן רַבָּא: אֵין הוֹלְכִין כו' דַּאֲפִילּוּ בְּסָפֵק עוֹבֵד כּוֹכָבִים סָפֵק יִשְׂרָאֵל בְּרוֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְפַקְּחִין: וּלְעִנְיַן פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ אֵינוֹ כֵּן דַּאֲפִילּוּ בְּרֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְפַקְּחִין דְּאֵין הוֹלְכִין בָּהּ אַחַר הָרֹב: לְמַאי הִלְכְתָא כֵּיוָן דְּאָמַר שְׁמוּאֵל מְפַקְּחִין עָלָיו אֶת הַגַּל אַלְמָא לָאו עוֹבֵד כּוֹכָבִים הוּא לְכָל מִלֵּי וּלְמַאי הִלְכְתָא חֲשִׁיב לֵיהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים: לְהַאֲכִילוֹ נְבֵלוֹת בְּיָדַיִם וכ"ש שֶׁלֹּא יַחֲזִירוּ לוֹ אֲבֵדָה וְלִנְזָקִין: לְהַחֲזִיר לוֹ אֲבֵדָה רְבוּתָא הִיא דְּמוֹצִיאִין מִיַּד יִשְׂרָאֵל הַזּוֹכֶה בָּהּ וְעוֹד דַּאֲמוּר רַבָּנָן (סַנְהֶדְרִין דַּף עו:) הַמַּחֲזִיר אֲבֵדָה לִכְנַעֲנִי עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה אֶת הַצְּמֵאָה שֶׁהִשְׁוָה מִצְרַיִם לַחֲשִׁיבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמַר לֹא יֹאבֶה ה' סְלֹחַ לוֹ: מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה יִשְׂרָאֵל לְמַאי הִלְכְתָא לְהַחֲזִיר לוֹ אֲבֵדָה לָא מָצֵית אָמְרַתְּ דא"כ לְמַאי הִלְכְתָא פַּלְגִינְהוּ מֵהֲדָדֵי: לִנְזָקִין דִּתְנַן ב"ק (דַּף לז:) שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַח לְשׁוֹר שֶׁל כְּנַעֲנִי פָּטוּר וְשׁוֹר שֶׁל כְּנַעֲנִי שֶׁנָּגַח לְשׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין תָּם בֵּין מוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם וְיִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם: אִלֵּימָא כו' וְקָאָמְרַתְּ דְּדָיְנִינַן לֵיהּ כְּיִשְׂרָאֵל וּמְחַיֶּבֶת לֵיהּ לְשַׁלֵּם לוֹ חֲצִי נִזְקוֹ: לֵימָא לֵיהּ יִשְׂרָאֵל אַיְתִי רְאָיָה דְּהָא מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה הוּא וּסְפֵיקָא הוּא: לָא צְרִיכָא כו' וְקָא תָּבַע לֵיהּ יִשְׂרָאֵל נֶזֶק שָׁלֵם לְתָם כְּדִין כְּנַעֲנִי וְאַשְׁמְעִינַן תַּנָּא דִּכְיִשְׂרָאֵל דָּיְנִינַן לֵיהּ וְלֹא מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק דא"ל אַיְתִי רְאָיָה: הֲדַרַן עֲלָךְ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת מַתְנִי' הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה וְתוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ: וְהוּא אוֹמֵר אַנִּתְגָּרְשָׁה קָאֵי וּלְאַלְמָנָה הַיּוֹרְשִׁין אוֹמְרִים לָהּ אַלְמָנָה נְשָׂאָךְ אָבִינוּ וְאֵין לָךְ אֶלָּא מָנֶה וּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה אָבַד: אִם יֵשׁ עֵדִים עַל נִשּׂוּאֶיהָ שֶׁיָּצָאת מִבֵּית אָבִיהָ לְבֵית בַּעְלָהּ: בְּהִנּוּמָא בגמ' מְפָרֵשׁ: וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ איצטייבליד"ה שְׂעָרָהּ עַל כְּתֵפֶיהָ כָּךְ הָיוּ נוֹהֲגִין לְהוֹצִיא אֶת הַבְּתוּלוֹת מִבֵּית אֲבִיהֶן לְבֵית הַחֲתֻנָּה: אַף חִילּוּק קְלָיוֹת רְגִילִים הָיוּ לְחַלֵּק קְלָיוֹת לְהַתִּינוֹקוֹת בְּנִשּׂוּאֵי הַבְּתוּלוֹת: קְלָיוֹת כְּשֶׁהַשִּׁבֳּלִין לַחִין מְיַבְּשִׁין אוֹתָן בַּתַּנּוּר וְהֵן קְלָיוֹת וּמְתוּקִין לְעוֹלָם: וּמוֹדֶה ר' יְהוֹשֻׁעַ מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ' אַהֵיכָא קָאֵי וּמַאי מוֹדֶה:

וּלְרַב חָנָן דְּאָמַר הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה וּלְדוֹרוֹת סַגִּי בְּחַד רַבָּא קַשְׁיָא הַךְ וְלָא מִסְתַּבְּרָא לֵיהּ לְמֵימַר דְּהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה שֶׁהִתִּיר בִּתְרֵי רַבֵּי אֲבָל לְדוֹרוֹת לָא סַגִּי אֲפִילּוּ בִּתְרֵי רַבֵּי: **מַאן** דְּמַתְנֵי הָא לָא מַתְנֵי הָא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּרַב חָנָן לָא מַתְנֵי דְּבִקְרוֹנוֹת שֶׁל צִפּוֹרִי הָיָה מַעֲשֶׂה וְלָא הֲוָה אֶלָּא חַד רַבָּא וּלְפֵרוּשׁוֹ לָא פְּלִיגֵי דִּלְדוֹרוֹת לכ"ע בָּעֵינַן תְּרֵי רַבֵּי וְלָא פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּמַעֲשֶׂה הֵיכִי הֲוָה ור"ח פֵּי' דְּרַב חָנָן לָא מַתְנֵי אֲבָל לְיוּחֲסִין לֹא וְסַגִּי לְדִידֵהּ לְדוֹרוֹת בְּחַד רַבָּא אֲבָל קָשֶׁה לְפֵרוּשׁוֹ לְרַב חָנָן תִּקְשֵׁי ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי דְּאָמַר כְּמַאן דְּסַגִּי בְּחַד רַבָּא כִּדְפָרֵיךְ לְעֵיל וְעוֹד דְּלָא מִסְתַּבֵּר דְּשׁוּם אָמוֹרָא יַחֲלֹק אַהַהִיא דַּאֲבָל לְיוּחֲסִין לֹא דְּרַב גּוּפֵהּ קָאָמַר לָהּ בְּלֹא אָמוֹרָא וּלְהָכִי אַפִּרְכָא דְּרַבִּי יִרְמְיָה לָא מְשַׁנֵּי מַאן דְּמַתְנֵי הָא לָא מַתְנֵי הָא: **אִם** רוֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְמַאי הִלְכְתָא לָא מָצֵי לְמֵימַר לְעִנְיַן שֶׁלֹּא לְהַחֲיוֹתוֹ דְּמַאי אִרְיָא רוֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֲפִילּוּ מֶחֱצָה נָמֵי דְּדַוְקָא בְּרוֹב יִשְׂרָאֵל קָאָמַר רַב דְּהָוֵי יִשְׂרָאֵל לְהַחֲיוֹתוֹ: **לְהַחֲזִיר** לוֹ אֲבֵדָה הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר לְהַחֲיוֹתוֹ כִּדְאָמַר רַב אֶלָּא נְקַט לְהַחֲזִיר לוֹ אֲבֵדָה דְּהָוֵי רְבוּתָא טְפֵי דְּאִסּוּר גָּדוֹל הוּא מִשּׁוּם לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה וְגוֹ' אֲבָל לְהַחֲיוֹתוֹ לָא הָוֵי רְבוּתָא כָּל כָּךְ דְּהָא מְפַרְנְסִין עֲנִיֵּי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עִם עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל וְאַפֵּי' לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר אֵין הוֹלְכִין בְּמָמוֹן אַחַר הָרֹב הַיְנוּ בְּמוֹכֵר שׁוֹר לַחֲבֵרוֹ וְנִמְצָא נַגְחָן שֶׁבְּהֶתֵּר בָּאוּ הַמָּעוֹת לְיָדוֹ וּמִדַּעְתּוֹ נְתָנָם לוֹ הַלּוֹקֵחַ אֲבָל הָכָא מוֹדֵי דְּאָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא: **לָא** צְרִיכָא דְּנַגְחֵהּ תּוֹרָא דִּידֵהּ כו' תֵּימַהּ דְּהָכִי נָמֵי הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְנַגֵּחַ תּוֹרָא דִּידַן לְתוֹרָא דִּידֵהּ [כֻּלָּהּ מִלְּתָא הָוֵי מָצֵי לְמֵימַר לְעִנְיַן נְגִיחָה אֶלָּא נִיחָא בְּכָל חַד לִמְצוֹא דָּבָר חָדָשׁ. מָהֲרָ"ם]: הֲדַרַן עֲלָךְ בְּתוּלָה נִשֵּׂאת

מַתְנִי' הָאִשָּׁה. אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁיָּצָאת בְּהִינוּמָא כו' בִּדְלָא נְקִיטָא כְּתֻבָּה אַיְרֵי דְּאִי אִיכָּא כְּתֻבָּה נֶחֱזֵי כְּתֻבָּתָהּ אִם הִיא בְּתוּלָה אוֹ אַלְמָנָה וַאֲפִילּוּ לָמֶ"ד הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה ב"ד וְאָמַר פָּרַעְתִּי נֶאֱמָן מ"מ אֵין נֶאֱמָן לוֹמַר כָּאן אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר פָּרַעְתִּי דְּמִגּוֹ בִּמְקוֹם עֵדִים הוּא: **וּמוֹדֶה** רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאוֹמֵר שָׂדֶה כו' דְּנֶאֱמָן מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְט' מַשְׁמַע דְּדַוְקָא כְּשֶׁאֵין הַלָּה תּוֹבְעוֹ וְנֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי שְׁתֵיק אֲבָל אִם תּוֹבְעוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן וְאֵינוֹ נִרְאֶה דְּהָא קָתָנֵי סֵיפָא וְאִם יֵשׁ עֵדִים כו' מַשְׁמַע דְּדַוְקָא אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהָיְתָה שֶׁל אָבִיו אֵינוֹ נֶאֱמָן אֲבָל אִם אֵין עֵדִים אע"ג דְּהַלָּה תּוֹבְעוֹ נֶאֱמָן מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא הָיְתָה שֶׁל אָבִיךָ מֵעוֹלָם מִדְּלָא נְקַט אִם תּוֹבְעוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן וּבַגְּמָרָא נָמֵי פָּרֵיךְ וְלִתְנֵי שָׂדֶה זוֹ שֶׁלְּךָ הָיְתָה מַשְׁמַע דִּבְהַלָּה תּוֹבְעוֹ אַיְרֵי וּלְכָךְ מֵשִׁיב וַדַּאי שֶׁלְּךָ הָיְתָה וּלְקַחְתִּיהָ מִמְּךָ אֲבָל אִם לֹא תּוֹבְעוֹ אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁלְּךָ הָיְתָה כִּי מִסְתָמָא הוּא יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ דָּבָר זֶה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כה, טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעי׳ לג:

ב מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כו, טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעי׳ לד:

ג מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כו, טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעי׳ לד:

ד מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כו, טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעי׳ לד:

ה מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כו, טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעי׳ לד:

ו מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כה, טוש״ע אה״ע סי׳ צו סעי׳ ט:

מסורת הש״ס

א משנה מכשירין

ב יומא פה.

ג בבא בתרא צב:

ד תוספתא מעשר שני; לקמן יז:

(א)שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר — הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אָבִיו, וְהוּא אוֹמֵר: ״לְקַחְתִּיהָ הֵימֶנּוּ״ — אֵינוֹ נֶאֱמָן. [א]גְּמָ׳ טַעְמָא דְּאִיכָּא עֵדִים, הָא לֵיכָּא עֵדִים — בַּעַל מְהֵימַן, לֵימָא תְּנַן סְתָמָא דְּלָא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל? דְּאִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, הָא אָמַר אִיהִי מְהֵימְנָא! אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָתָם אֶלָּא בְּבָרִי וְשֶׁמָּא. אֲבָל הָכָא בְּבָרִי וּבָרִי — לָא אָמַר. וּדְקָאָרֵי לַהּ, מַאי קָאָרֵי לַהּ? הָא בָּרִי וּבָרִי הוּא! כֵּיוָן דְּרוֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישָּׂאוֹת, כִּי בָרִי וְשֶׁמָּא דָּמֵי. (ב)וְהָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא מִדְּקָתָנֵי, ״וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ״: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אַיְירִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּמוֹדֶה — שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָא אַיְירִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּמוֹדֶה — רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְמַאן מוֹדֵה? מִי סָבְרַתְּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אַהַאי פִּירְקִין קָאֵי? אַמִּגּוֹ קָאֵי, וְאַפִּירְקִין קַמָּא קָאֵי. (ג)אַהֵיָּיא? אִילֵּימָא אַהָא: הָיְתָה מְעוּבֶּרֶת, וְאָמְרוּ לָהּ ״מָה טִיבוֹ שֶׁל עוּבָּר זֶה״. ״מֵאִישׁ פְּלוֹנִי וְכֹהֵן הוּא״, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין — הָתָם מַאי מִגּוֹ אִיכָּא? הֲרֵי כְּרֵיסָהּ בֵּין שִׁינֶּיהָ. (ד)אֶלָּא אַהָא: רָאוּהָ מְדַבֶּרֶת עִם אֶחָד, וְאָמְרוּ לָהּ: ״מָה טִיבוֹ שֶׁל אִישׁ זֶה״. ״אִישׁ פְּלוֹנִי וְכֹהֵן הוּא״, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין. הָתָם מַאי מִגּוֹ אִיכָּא? הָנִיחָא לִזְעֵירִי דְּאָמַר: מַאי ״מְדַבֶּרֶת״ — נִסְתְּרָה, מִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה לֹא נִבְעַלְתִּי, וְקָאָמְרָה נִבְעַלְתִּי — מְהֵימְנָא. אֶלָּא לְרַב אַסִּי, דְּאָמַר מַאי ״מְדַבֶּרֶת״ — נִבְעֶלֶת, מַאי מִגּוֹ אִיכָּא? (ה)וְאֶלָּא אַהָא: הִיא אוֹמֶרֶת מוּכַּת עֵץ אֲנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין — הָתָם מַאי מִגּוֹ אִיכָּא? בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר: בְּמָנֶה וְלֹא כְּלוּם — מִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה: ״מוּכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ״, וְאִית לַהּ מָאתַיִם, וְקָאָמְרָה: מֵעִיקָּרָא, דְּלֵית לַהּ אֶלָּא מָנֶה, מְהֵימְנָא. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר: בְּמָאתַיִם וּמָנֶה. מַאי מִגּוֹ אִיכָּא? (ו)אֶלָּא אַהָא: הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים, הִיא אוֹמֶרֶת: ״מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי, וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ״, וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא כִּי, אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא אֵירַסְתִּיךְ״. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמֶנֶת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין. דְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה ״מוּכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ״, דְּלָא קָא פָּסְלָה נַפְשָׁהּ מִכְּהוּנָּה. וְקָאָמְרָה: ״נֶאֱנַסְתִּי״, דְּקָא פָּסְלָה נַפְשָׁהּ מִכְּהוּנָּה, מִשּׁוּם הָכִי קָאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל דִּמְהֵימְנָא. וְקָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל: בְּהַאי מִגּוֹ דְּהָכָא — מוֹדֵינָא לָךְ, בְּהָהוּא מִגּוֹ דְּהָתָם — פְּלִיגְנָא עִילָּוָךְ. (ז)מִכְּדִי הַאי מִגּוֹ וְהַאי מִגּוֹ, מַאי שְׁנָא הַאי מִגּוֹ מֵהַאי מִגּוֹ? הָכָא — אֵין שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ. הָתָם — הֲרֵי שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ. (ח)וְכֵיוָן דְּרוֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישָּׂאוֹת, כִּי לָא אָתוּ עֵדִים מַאי הָוֵי! אָמַר רָבִינָא: מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר רוֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישָּׂאוֹת, וּמִיעוּט אַלְמָנוֹת, וְכָל הַנִּשֵּׂאת בְּתוּלָה — יֵשׁ לָהּ קוֹל,

וְזוֹ,

שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהָיְתָה שֶׁל אָבִיו אֶלָּא עַל פִּיו שֶׁל זֶה וּמַה שֶּׁאָסַר הֲרֵי הִתִּיר: גְּמָ׳ טַעְמָא דְּאִכָּא עֵדִים דְּיָצְתָה בְּהִנּוּמָא: הַבַּעַל מְהֵימַן וְלָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וּמְסַפְּקָא לָן עַל יוֹם נִשּׂוּאֶיהָ אִם בְּתוּלָה הָיְתָה אִם בְּעוּלָה הַעֲמֵד אוֹתָהּ עַל חֶזְקָתָהּ שֶׁל קֹדֶם לָכֵן וּמִתְּחִלָּה בְּתוּלָה הָיְתָה: הִיא נֶאֱמֶנֶת דְּאָזֵל בָּתַר חֲזָקָה דְגוּפָא: בְּבָרִי וְשֶׁמָּא גַּבֵּי מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי הִיא טוֹעֶנֶת בָּרִי לִי הוּא וְהוּא אֵינוֹ טוֹעֵן אֶלָּא שֶׁמָּא עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ דְּהָא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מָתַי נֶאֱנְסָה: וּדְקָאָרֵי לַהּ לְמֵימַר סְתָמָא דְּלָא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל: מַאי קָאָרֵי לַהּ וּמַאי עָלָה בְּדַעְתּוֹ לְאַפּוֹקֵי מדר״ג הָא לָא דָּמְיָא לַהּ: כֵּוָן דְּרֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִשָּׂאוֹת קְרוֹבָה טַעֲנָתָהּ לִהְיוֹת אֱמֶת יוֹתֵר מִשֶּׁלּוֹ וּכְבָרִי וְשֶׁמָּא דָּמְיָא: וְהָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דר״ג מוֹדֶה בָּהּ דְּבַעַל מְהֵימַן: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אַיְרִי ר״ג בְּמוֹדֶה דְּהַךְ רֵישָׁא הוֹדָאָה הוּא דְּקָא מוֹדֶה ר״ג לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְאָמַר אע״ג דִּפְלִיגְנָא עֲלָךְ בְּבָרִי וְשֶׁמָּא מוֹדֵינָא לָךְ בְּבָרִי וּבָרִי הַיְנוּ דְּשַׁיָּךְ לְמִתְנֵי בָּתְרֵהּ וְר׳ יְהוֹשֻׁעַ מוֹדֶה לר״ג בְּהָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שָׂדֶה זוֹ כו׳ דאע״ג דְּפָלֵגְנָא בפ״ק בְּמִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי דאע״ג דְּאִכָּא לְמֵימַר מִגּוֹ לָא מְהֵימְנָא מוֹדֵינָא בְּהַאי מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי שָׁתֵיק וְלָא א״ל שֶׁל אָבִיךָ הָיְתָה כִּי אָמַר לֵהּ נָמֵי לְקַחְתִּיהָ הֵימֶנּוּ מְהֵימַן כִּדְלְקַמָּן: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָא אַיְרִי רֵישָׁא בְּמוֹדֶה ר״ג מַאי מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַאי שַׁיָּךְ לְמִתְנְיֵהּ הָכָא וְאַהֵיכָא קָאֵי: אַמִּגּוֹ קָאֵי אַפְּלוּגְתָּא דְּאִיכָּא לְמֵימַר בָּהּ מִגּוֹ בְּפֶ׳ קַמָּא קָאֵי וְקָאָמַר אע״ג דִּפְלִיגְנָא בְּמִגּוֹ דְּהָתָם בְּמִגּוֹ דְּהָכָא מוֹדֵינָא כִּדְלְקַמָּן: אַהֵיָּיא אִיכָּא מִגּוֹ: הֲרֵי כְּרֵסָהּ בֵּין שִׁנֶּיהָ וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר לֹא נִבְעַלְתִּי: וְקָאָמְרָה נִבְעַלְתִּי וּלְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי מְהֵימְנָא: בִּשְׁלָמָא לְר׳ אֶלְעָזָר דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא טַעֲנָתַיְהוּ בְּמָנֶה וְלֹא כְלוּם מוּכַּת עֵץ שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ אֵינָהּ יְכוֹלָה לְתָבְעוֹ אֶלָּא מָנֶה וְהוּא אוֹמֵר דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ וְאֵין לִיךְ כְּלוּם אִיכָּא מִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ: וְקָאָמְרָה מוּכַּת עֵץ אֲנִי מֵעִקָּרָא וְלֹא תָבְעָה אֶלָּא מָנֶה מְהֵימְנָא: אֶלָּא לְר׳ יוֹחָנָן דְּאָמַר טַעֲנָתַיְהוּ בְּמֵאתַי׳ וּמָנֶה שֶׁהִיא תּוֹבַעְתּוֹ מָאתַיִם לֵיכָּא מִדֵּי בֵּין תַּחְתָּיו לְמֵעִקָּרָא מַאי מִגּוֹ אִיכָּא: מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי אֵרַע לִי וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ וְאִית לִי מָאתַיִם: הָכָא גַּבֵּי שָׂדֶה אֵין שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ שֶׁיַּעֲלֶה עַל לֵב בְּעָלָיו לִתְבֹּעַ מִי שְׁחָטוֹ כְּלוֹמַר אִם שָׁתַק זֶה לֹא הָיוּ לוֹ עוֹרְרִים הִלְכָּךְ אִי לָאו דְּדָבָר פָּשׁוּט הוּא שֶׁלְּקָחָהּ הֵימֶנּוּ לֹא הָיָה אוֹמֵר לוֹ שֶׁל אָבִיךָ הָיְתָה הִלְכָּךְ אָמְרִי׳ מִגּוֹ אֲבָל גַּבֵּי לֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ בְּתוּלִים שֶׁלֹּא מָצָא לָהּ הֵם הֱסִיתוּהוּ לָבֹא לב״ד ואע״פ שֶׁיֵּשׁ לָהּ לְהָשִׁיב טַעֲנָה טוֹבָה מִזּוֹ לָא אָמְרִינַן מִגּוֹ דְּדִלְמָא לָא אַסְּקָהּ אַדַּעְתָּהּ א״נ אִערוֹמֵי קָא מִעָרְמָא: וְכֵיוָן שֶׁרֹב נָשִׁים קָשְׁיָא הִיא: יֵשׁ לָהּ קוֹל וְהַרְבֵּה יוֹדְעִים שֶׁיָּצְאָה בְּהִנּוּמָא:

דְּאִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָא אָמַר אִיהִי מְהֵימְנָא נִרְאֶה דִּלְמַ״ד הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה ב״ד לֹא אָמַר כְּלוּם פָּרִיךְ דִּלְמַ״ד דְּמָצֵי טָעִין פָּרַעְתִּי הָכָא נֶאֱמָן הַבַּעַל אֲפִילּוּ לר״ג לוֹמַר אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר פָּרַעְתִּי: **הָכִי** נָמֵי מִסְתַּבְּרָא פֵּי׳ בַּקּוּנְטְרֵס הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דְּמַתְנִי׳ אַתְיָא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל כִּדְמְשַׁנֵּינַן דִּבְבָרִי וּבָרִי מוֹדֶה מִדְּקָתָנֵי וּמוֹדֶה ר׳ יְהוֹשֻׁעַ כּוּ׳ וְקָשֶׁה לְפִי׳ דְּכִי לָא אַיְרֵי נָמֵי ר״ג בְּמוֹדֶה אָתֵי שַׁפִּיר וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּלוֹמַר אע״ג דִּבְרֵישָׁא פָּלֵגְנָא עֲלָךְ בְּסֵיפָא מוֹדֵינָא לָךְ אע״ג דְּרֵישָׁא וְסֵיפָא אֵינָן מֵעִנְיָן אֶחָד כִּי הֵיכִי דְּאָתְיָא לֵיהּ שַׁפִּיר וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִי אַיְרֵי ר״ג בְּמוֹדֶה אע״ג דְּמוֹדֶה דְּר׳ גַּמְלִיאֵל אֵינוֹ מֵעִנְיָן וּמוֹדֶה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב דְּוַדַּאי כִּי אַיְרֵי ר״ג בְּמוֹדֶה שַׁיָּךְ לְמִתְנֵי שַׁפִּיר וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אע״ג דְּלָא הָוֵי מֵעִנְיָן אֶחָד כְּלוֹמַר דְּאַגַּב דִּתְנָא מִלְּתָא דְּמוֹדֶה ר״ג תָּנֵי נָמֵי מִלְּתָא דְּמוֹדֶה בָּהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲבָל אִי לָא אַיְרִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּמוֹדֶה לֹא שַׁיָּךְ לְמִתְנֵי וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְאַשְׁמוֹעִינַן אע״ג דִּפְלִיג בְּרֵישָׁא מוֹדֶה בְּסֵיפָא כֵּיוָן דְּרֵישָׁא וְסֵיפָא אֵינָם מֵעִנְיָן אֶחָד אֲבָל קָשֶׁה דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אַמִּגּוֹ קָאֵי דְּעַד הַשְׁתָּא נָמֵי לְפֵ״ה אַמִּגּוֹ הָוֵי קָאֵי וְנִרְאֶה לר״י דה״פ הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דִּכְבָרִי וְשֶׁמָּא דָּמֵי וְלֹא בָּא לוֹמַר דִּפְלִיג רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרֵישָׁא אֶלָּא אע״ג דִּכְבָרִי וְשֶׁמָּא דָּמֵי מוֹדֶה ר״ג מִשּׁוּם דְּלָאו שֶׁמָּא מַמָּשׁ הוּא מִדְּקָאָמַר וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אַיְרִי ר״ג בְּמוֹדֶה כְּלוֹמַר אע״ג דִּכְבָרִי וְשֶׁמָּא דָּמֵי מוֹדֶה ר״ג דְּבַעַל נֶאֱמָן הַיְנוּ דְּקָתָנֵי וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דִּבְהַאי בָּרִי נֶאֱמָן דס״ד דְּטַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִשּׁוּם בָּרִי וְשֶׁמָּא דְּזֶה אֵינוֹ תּוֹבְעוֹ כְּדְפֵי׳ בַּקֻּנְט׳ וְהַשְׁתָּא הֲוָה מוֹדֶה דר״ג וּמוֹדֶה דר״י מֵעִנְיָן אֶחָד אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּרֵישָׁא בְּבָרִי וּבָרִי גָּמוּר הוּא וְלָא אַיְרִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּמוֹדֶה דִּפְשִׁיטָא דְּכֵיוָן דְּבָרִי וּבָרִי הוּא דְּלָא פְּלִיג ר״ג מַאי וּמוֹדֶה וְקָאָמַר מִי סָבְרַתְּ דְּאַרֵישָׁא קָאֵי וְטַעֲמָא דר״י מִשּׁוּם בָּרִי וְשֶׁמָּא אַמִּגּוֹ קָאֵי דְּטַעֲמָא דְּר׳ יְהוֹשֻׁעַ מִשּׁוּם מִגּוֹ וְנֶאֱמָן אַפֵּי׳ הַלָּה תּוֹבְעוֹ וְאַפִּרְקִין קַמָּא קָאֵי: **הָתָם** שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהוּא טוֹעֵן עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ נֶאֱנַסְתְּ וְהָכָא אֵין שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ דְּאֵין הַלָּה תּוֹבְעוֹ ור״י מְפָרֵשׁ דְּהָכָא נָמֵי אַיְרֵי בֶּהָלָה תּוֹבְעוֹ כִּדְפֵי׳ וה״פ הָתָם שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ דַּהֲרֵי אֵין לָהּ בְּתוּלִים וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר בְּתוּלָה אֲנִי כְּמוֹ בְּשׁוֹר שָׁחוּט שֶׁאֵין יָכוֹל לוֹמַר חַי הוּא וּלְהָכִי בֵּין אוֹמֶרֶת מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי בֵּין אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ לָא מְהֵימְנָא הָכָא אֵין שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ וְנֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא הָיְתָה שֶׁל אָבִיךָ מֵעוֹלָם: **כֵּוָן** דְּרֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִשָּׂאוֹת כִּי לֵיכָּא עֵדִים מַאי הָוֵי לְרַב פָּרִיךְ דְּאִית לֵיהּ הוֹלְכִין בְּמָמוֹן אַחַר הָרֹב:

מסורת הש״ס

א לקמן יז:

ב יבמות מד.

ג קידושין עה.; משנה כתובות; תוספתא כתובות; קידושין עד.; לעיל יב:

ד לעיל יג.

ה לעיל יא:; לעיל יג.

ו לעיל יב:; לעיל יא:

ז תוספתא מעשר שני; נדה טו.

ח בבא בתרא צב:

גליון הש״ס

גמ׳ ודקארי לה מאי קארי לה. לקמן לו ע״א [יומא ל ע״ב] יבמות יא ע״א יד ע״א [עב ע״א גיטין סא ע״ב ב״ק מז ע״ב] ב״ב ב ע״ב [יז ע״ב] קמז ע״א [בכורות ד ע״ב] נדה סד ע״א:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כה, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צו סעי׳ טו:

וְזוֹ, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל — אִיתְרַע לַהּ רוּבָּא. אִי כָּל הַנִּשֵּׂאת בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ קוֹל — כִּי אָתוּ עֵדִים, מַאי הָוֵי? הָנָךְ סָהֲדֵי שַׁקָּרֵי נִינְהוּ! אֶלָּא אָמַר רָבִינָא: רוֹב הַנִּשֵּׂאת בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ קוֹל, וְזוֹ הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל — אִיתְרַע לַהּ רוּבָּא. [א](א)אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁיָּצְתָה בְּהִינּוּמָא וְכוּ׳. וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא מַפְּקָא עֵדִים בְּהַאי בֵּי דִינָא, וְגָבְיָא, וַהֲדַר מַפְּקָא לַהּ לִכְתוּבָּה בְּהַאי בֵּית דִּין, וְגָבְיָא בַּהּ? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: זֹאת אוֹמֶרֶת כּוֹתְבִין שׁוֹבָר. רַב פָּפָּא אָמַר: בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָּה עָסְקִינַן. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַבָּרַיְיתָא: אִיבְּדָה כְּתוּבָּתָהּ, הִטְמִינָה כְּתוּבָּתָהּ, נִשְׂרְפָה כְּתוּבָּתָהּ, רָקְדוּ לְפָנֶיהָ, שָׂחֲקוּ לְפָנֶיהָ, הֶעֱבִירוּ לְפָנֶיהָ כּוֹס שֶׁל בְּשׂוֹרָה, אוֹ מַפָּה שֶׁל בְּתוּלִים. אִם יֵשׁ לָהּ עֵדִים בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ — כְּתוּבָּתָהּ מָאתַיִם. [בג]וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא מַפְּקָא עֵדִים בְּהַאי בֵּית דִּין וְגָבְיָא, וַהֲדַר מַפְּקָא לִכְתוּבָּתָהּ בְּהַאי בֵּית דִּין וְגָבְיָא בַּהּ! אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: זֹאת אוֹמֶרֶת כּוֹתְבִין שׁוֹבָר. רַב פָּפָּא אָמַר: בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָּה עָסְקִינַן. וְהָא ״אִיבְּדָה כְּתוּבָּתָהּ״ קָתָנֵי! דִּכְתַב לַהּ אִיהוּ. סוֹף סוֹף מַפְּקָא לַהּ וְגָבְיָא בַּהּ! מַאי ״אִיבְּדָה״ — אִיבְּדָה בָּאוּר. אִי הָכִי הַיְינוּ ״נִשְׂרְפָה״? וְעוֹד: הִטְמִינָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? וְתוּ: אִיבְּדָה לְמָה לִי? אֶלָּא: כֹּל אִיבְּדָה — כִּי הִטְמִינָה בְּפָנֵינוּ דָּמֵי, וְלָא יָהֲבִינַן לַהּ עַד דְּאָמְרִי עֵדִים נִשְׂרְפָה כְּתוּבָּתָהּ. (ב)מַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַבָּרַיְיתָא — כָּל שֶׁכֵּן אַמַּתְנִיתִין. וּמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַמַּתְנִיתִין — אֲבָל אַבָּרַיְיתָא לָא, כִּי קוּשְׁיָא. אִם יֵשׁ עֵדִים כּוּ׳. וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא מַפְּקָא עֵדֵי הִינּוּמָא בְּהַאי בֵּית דִּין וְגָבְיָא, וַהֲדַר מַפְּקָא עֵדֵי הִינּוּמָא בְּבֵי דִינָא אַחֲרִינָא וְגָבְיָא! בְּמָקוֹם דְּלָא אֶפְשָׁר וַדַּאי כָּתְבִינַן שׁוֹבָר. הֶעֱבִירוּ לְפָנֶיהָ כּוֹס שֶׁל בְּשׂוֹרָה. מַאי ״כּוֹס שֶׁל בְּשׂוֹרָה״? אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: כּוֹס יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה מַעֲבִירִין לְפָנֶיהָ. כְּלוֹמַר: רְאוּיָה הָיְתָה זוֹ לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה. מַתְקֵיף לַהּ רַב פָּפָּא: אַטּוּ אַלְמָנָה מִי לָא אָכְלָה בִּתְרוּמָה? אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: זוֹ רֵאשִׁית, כִּתְרוּמָה רֵאשִׁית. תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חָבִית שֶׁל יַיִן מַעֲבִירִין לְפָנֶיהָ. אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: בְּתוּלָה — מַעֲבִירִין לְפָנֶיהָ סְתוּמָה, בְּעוּלָה — מַעֲבִירִין לְפָנֶיהָ פְּתוּחָה. אַמַּאי? נִיעַבַּר קַמֵּי בְּתוּלָה וְקַמֵּי בְּעוּלָה לָא נִיעַבַּר כְּלָל! זִימְנִין דְּתָפְסָה מָאתַיִם, וְאָמְרָה: אֲנָא בְּתוּלָה הֲוַאי, וְהַאי דְּלָא עַבַּרוּ קַמַּאי — אִתְּנוֹסֵי הוּא דְּאִתְּנִיסוּ. (ג)תָּנוּ רַבָּנַן: כֵּיצַד מְרַקְּדִין לִפְנֵי הַכַּלָּה? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים:

כַּלָּה

וְזוֹ הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל אִתְרַע לֵהּ רֻבָּא תֵּמַהּ דִּתְנַן בְּפִרְקִין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת כח.) אֵלּוּ נֶאֱמָנִים לְהָעִיד בְּגָדְלָן מַה שֶּׁרָאוּ בְּקַטְנוּתָן זְכוּרַנִי בִּפְלוֹנִית שֶׁיָּצְאָה בְּהִינוּמָא וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ וְקָאָמַר בגמ׳ מ״ט כֵּוָן דְּרֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִשָּׂאוֹת גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא וְהַשְׁתָּא הֵיכִי מַיְרֵי אִם יֵשׁ לָהּ קוֹל לָמָּה צָרִיךְ שׁוּם עֵדוּת לְרַב נֵיזִיל בָּתַר רֻבָּא כִּדְפָרִיךְ הָכָא וְאִי אֵין לָהּ קוֹל א״כ אִתְרַע לָהּ רֻבָּא וְיִצְטָרֵךְ שְׁנֵי עֵדִים כְּשֵׁרִים וְכִי תֵּימָא דִּכְשֶׁמֵּעִיד הוּא שֶׁרָאָה בְּקָטְנוֹ וְאַחֵר עִמּוֹ חָשְׁבִינַן קוֹל הָא פָּרֵיךְ הָכָא סָהֲדֵי שַׁקָּרֵי נִינְהוּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִשָּׂאוֹת עָדִיף מֵרֹב נָשִׁים הַנִּשָּׂאוֹת בְּתוּלוֹת יֵשׁ לָהּ קוֹל וְכִי אֵין לָהּ קוֹל לֹא יִתְרַע כָּל כָּךְ רֹב דִּבְתוּלוֹת נִשָּׂאוֹת שֶׁלֹּא יוֹעִיל עֵדוּת דְּרָאָה בְּקָטְנוֹ וְאַחֵר עִמּוֹ: **וְלֵיחוּשׁ** דִּלְמָא מַפְּקָא כו׳ וְאַפֵּי׳ ע״י עֵדֵי הִינוּמָא לֹא הָיָה לָהּ לִגְבּוֹת עַד שֶׁתַּחֲזִיר לוֹ הַכְּתֻבָּה כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד בַּמֶּה שֶׁנִּשְׁאֲרָה כְּתֻבָּה תַּחַת יָדָהּ דְּלָא מִבַּעְיָא לְמֶ״ד דְּיָכוֹל לִטְעוֹן אַחַר מַעֲשֵׂה ב״ד דְּמַפְסִיד דְּאִם לֹא יִהְיֶה לָהּ כְּתֻבָּה יְהִי׳ נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי אֶלָּא אֲפִילוּ לְמ״ד דְּלָא מָצֵי טְעִין אַחַר מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין מַפְסִיד בַּמֶּה שֶׁהַכְּתֻבָּה תַּחַת יָדָהּ שֶׁאִם תִּתְבָּעֶנּוּ פַּעַם אַחֶרֶת וְלֹא יִהְיוּ לָהּ עֵדֵי הִנּוּמָא יְהֵא נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי מָנֶה בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ אוֹ אִם יְהֵא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אִם הִיא אִשְׁתּוֹ יִהְיֶה נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי הַכֹּל בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר אֵין אַתְּ אִשְׁתִּי וְהַשְׁתָּא שֶׁהַכְּתֻבָּה בְּיָדָהּ תּוֹצִיא מָאתַיִם וְכֵיוָן שֶׁיָּכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד אֵין לוֹ לִפְרֹעַ: **זֹאת** אוֹמֶרֶת כּוֹתְבִין שׁוֹבָר אע״ג דְּהָכָא לֹא אֶפְשָׁר דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ דִּלְמָא תִּשְׂרוֹף כְּתֻבָּתָהּ בְּעֵדִים וְהָדְרָא וְגָבְיָא בְּעֵדֵי הִינוּמָא כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ וְדִלְמָא הָדְרָא וּמַפְּקָא בְּעֵדֵי הִינוּמָא וְגָבְיָא לְמֶ״ד הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין לֹא אָמַר כְּלוּם וע״כ זָקוּק הוּא לְשׁוֹבֵר מ״מ דַּיֵּק שַׁפִּיר דִּבְעָלְמָא נָמֵי כּוֹתְבִין שׁוֹבָר דְּאִי אֵין כּוֹתְבִין בְּעָלְמָא לָמָּה יִפְרַע כָּאן כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד בַּמֶּה שֶׁהַכְּתֻבָּה בְּיָדָהּ כִּדְפֵּרַשְׁנוּ: **כּוֹתְבִין** שׁוֹבֵר אע״ג דִּבְפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב״ב קעא: וְשָׁם) מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּמַאן דְּאָמַר כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר מִשּׁוּם דְּעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה לָאו דַּוְקָא לֹוֶה אֶלָּא הוּא הַדִּין בְּכָל חוֹב כְּמוֹ כְּתֻבָּה דְּהָכָא וְשִׁטְרֵי מִקָּח דְּאָמַר הָתָם דְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר: **מַאי** אִבְדָה אִבְדָה בָּאוּר וא״ת א״כ אַפֵּי׳ בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין הֲוָה לֵיהּ לְאוֹקְמֵי וּמַאי דַּחְקָא לְאוֹקְמֵי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין וְכָתַב לָהּ אִיהוּ ואור״ת דִּבְמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וְנִשְׂרְפָה אִיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁכָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֶרֶת דְּאָסוּר לְהַשְׁהוֹתָהּ בְּלֹא כְּתֻבָּה מִיהוּ הֲוָה מָצֵי לְאוֹקוּמֵהּ בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וְנִשְׂרְפָה אַחַר הַגֵּרוּשִׁין דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ שֶׁמָּא כָּתַב לָהּ אַחֶרֶת אֶלָּא שֶׁנִּרְאֶה לוֹ דֹּחַק: **וְתוּ** אִבְדָה לָמָּה לִי אַף עַל גַּב דִּלְכְאוֹרָה הַיְנוּ פִּרְכָא קַמַּיְתָא דְּפָרִיךְ הַיְנוּ נִשְׂרְפָה יֵשׁ לְיַשֵּׁב דְּהָכִי קָאָמַר וְתוּ אֲפִלּוּ אִם נֹאמַר דְּנִשְׂרְפָה הָוֵי פֵּרוּשָׁא דְּנֶאֶבְדָה מִכָּל מָקוֹם תִּקְשֵׁי אִבְדָה לָמָּה לִי: **אִתְּנוֹסֵי** הוּא דְּאִתְּנִיסוּ נִרְאֶה דְּמַיְירֵי כְּגוֹן דְּאִיכָּא מִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה אֵין בְּיָדַי כְּלוּם דְּאִי לָאו הָכִי אַמַּאי מְהֵימְנָא וְאִם תֹּאמַר בְּחִלּוּק קְלָיוֹת דְּאָמַר לְקַמָּן אַרְמַלְתָּא לֵית לָהּ כִּסָּנִי אַמַּאי לָא חָיְשִׁינַן דִּלְמָא תָּפְסָה כו׳ כִּדְאָמַר הָכָא וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּדַוְקָא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ טֹרַח כְּגוֹן חָבִית דְּהָכָא יְכוֹלָה לוֹמַר דְּאִתְּנִיסוּ אֲבָל קְלָיוֹת וּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהֵן קַלִּים לַעֲשׂוֹת לֹא:

וְזוֹ הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל שֶׁאֵין מֵעִיד עָלֶיהָ שֶׁיָּצְתָה בְּהִנּוּמָא: כִּי אָתוּ עֵדִים מַאי הָוֵי כֵּיוָן דַּחֲזָקָה דְּיֵשׁ לָהּ קוֹל הַרְבֵּה הָיוּ יוֹדְעִין: דִּלְמָא מַפְּקָא עֵדֵי הִינוּמָא: זֹאת אוֹמֶרֶת וּדְלֹא כְּמַאן דְּאָמַר אֵין כּוֹתְבִין בְּבָבָא בַּתְרָא: כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר שֶׁכְּשֶׁיִּפְרַע לָהּ כְּתֻבָּתָהּ תִּכְתֹּב לוֹ שֶׁקִּבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ וְיִהְיֶה בְּיָדוֹ לִזְכוּת: רַב פָּפָּא אָמַר לְעוֹלָם אֵין כּוֹתְבִין דְּנִמְצָא זֶה צָרִיךְ לִשְׁמוֹר שׁוֹבְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁטָר עַל חֲבֵרוֹ אוֹ יָבִיא הַשְּׁטָר וְיַחֲזִירֶנּוּ אוֹ לֹא יִטֹּל כְּלוּם וּמַתְנִי׳ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה אֶלָּא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין שֶׁתִּקְּנוּ לִבְתוּלָה מָאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מָנֶה דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ לְדִלְמָא הָדְרָה וּמַפְּקָא לָהּ: דְּמַתְנֵי לָהּ לְדְרַבִּי אֱבֵהוּ וְלִדְרַב פָּפָּא: הִטְמִינָה כְּתֻבָּתָהּ וְהִיא תּוֹבַעַת מָאתַיִם וְהוּא אוֹמֵר אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ: רָקְדוּ לְפָנֶיהָ אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁרָקְדוּ לְפָנֶיהָ בְּיוֹם נִשּׂוּאֶיהָ: כּוֹס שֶׁל בְּשׂוֹרָה הַמְבַשֵּׂר עָלֶיהָ סִימָנֵי בְּתוּלוֹת וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי הִיא: אֶלָּא הָכִי קָאָמַר כָּל אִבְדָה כְּמִי שֶׁהִטְמִינָהּ בְּפָנֵינוּ דָּמִי וְלָא גָּבְיָא וְהָכִי קָתָנֵי אִבְדָה כְּתֻבָּתָהּ הִטְמִינָה כְּתֻבָּתָהּ נִשְׂרְפָה כְּתֻבָּתָהּ אִם רָקְדוּ לְפָנֶיהָ וְכוּ׳ וְהָכִי פֵּרוּשָׁהּ אָמְרָה אָבַד שְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ הֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁהִטְמִינָה כְּתֻבָּתָהּ בְּפָנֵינוּ כְּדֵי לְהוֹצִיא וְלִגְבּוֹת פַּעַם שְׁנִיָּה וְאֵינָהּ גּוֹבָה כְּלוּם אא״כ תָּבִיא הַשְּׁטָר וְאִם אָמְרָה נִשְׂרְפָה וְיֵשׁ עֵדִים שֶׁנִּשְׂרְפָה דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְמִדֵּי תָּבִיא עֵדִים שֶׁרִקְּדוּ לְפָנֶיהָ שֶׁזֶּהוּ סִימָן לִבְתוּלָה וְתִגְבֶּה מָאתַיִם: מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ לִדְרַבִּי אָבָהוּ וְרַב פָּפָּא אַבָּרַיְתָא: כָּל שֶׁכֵּן אַמַּתְנִיתִין דְּכֵיוָן דְּאַבָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי בְּהֶדְיָא אִבְדָה כְּתֻבָּתָהּ גָּבְיָא וְעָלָה קָאָמַר רַב פַּפָּא דְּלָא גָּבְיָא וּמְתָרֵץ לָהּ דַּחֲדָא קָתָנֵי אִבְדָה כְּתֻבַּת׳ הֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁהִטְמִינָה וּכְשֶׁנִּשְׂרְפָה הוּא דְּקָא גָּבְיָא וּלְעוֹלָם אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר כָּל שֶׁכֵּן דְּאַמַּתְנִי׳ אִיכָּא לְמִתְנֵי פְּלוּגְתָּא דְּרַב פַּפָּא אֶדְר׳ אָבָהוּ לְמֵימַר דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה עִסְקֵי׳: וּמַאן דְּמַתְנֵי פְּלֻגְתָּא דְּרַב פָּפָּא וְדָר׳ אָבָהוּ אַמַּתְנִי׳: אֲבָל אַבָּרַיְתָא לָא מַתְנֵי לֵיהּ דְּוַדַּאי שָׁמְעִינַן מִנָּהּ דְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר דְּהָא בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין כְּתֻבָּה עָסְקִינַן: כִּי קֻשְׁיַן דְּקָתָנֵי אִבְדָה כְּתֻבָּתָהּ וְלָא נִיחָא לְשַׁנּוּיֵי שִׁנּוּיָא דְחִיקָא לְמֵימַר אִבְדָה כְּתֻבַּת׳ כְּהִטְמִינָה כְּתֻבָּתָהּ קָאָמַר: כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה וְגוֹבוֹת עַל פִּי עֵדִים וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִשְׁמָא תֵּלֵךְ לב״ד אַחֵר וְתָבִיא עֵדִים אֲחֵרִים וְתִגְבֶּה פַּעַם שְׁנִיָּה וַדַּאי כָּתְבִינַן שׁוֹבֵר: רְאוּיָה הָיְתָה זוֹ לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה אִי נִשֵּׂאת לְכֹהֵן דִּבְתוּלָה שְׁלֵמָה נִמְצֵאת וְלֹא בְּעוּלָה שֶׁתִּפָּסֵל לְכֹהֵן מֵחֲמַת זְנוּת: מַתְקִיף לַהּ רַב פָּפָּא וּמַה זוֹ עֵדוּת לְלֹא נִשֵּׂאת אַלְמָנָה: אַטּוּ אִי נִשֵּׂאת כְּשֶׁהִיא אַלְמָנָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט מִי לָא אָכְלָה בִּתְרוּמָה: זוֹ רֵאשִׁית בִּבְעִילָתָהּ רֵאשִׁית: זִמְנִין דְּתָפְסָה מָאתַיִם בְּלֹא בֵּית דִּין וְכִי בָּעֵינַן לְאַפּוּקֵי מִנָּהּ מִשּׁוּם דְּאֵין עֵדִים שֶׁהֶעֱבִירוּ לְפָנֶיהָ אָמְרָה אִתְּנוֹסֵי הוּא דְּאִתְּנִיסוּ שִׁכּוֹרִים הָיוּ מֵאֹנֶס יֵין הַמִּשְׁתֶּה הִלְכָּךְ הַשְׁתָּא אָתוּ עֵדִים שֶׁהֶעֱבִירוּ לְפָנֶיהָ פְּתוּחָה וְתוּ לֵיכָּא מִידִי: כֵּיצַד מְרַקְּדִים מַה אוֹמְרִים לְפָנֶיהָ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ כ, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צו סעי׳ טו:

ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ מלוה ולוה הל׳ טו:

ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ מלוה ולוה הל׳ טו, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ נד סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א לקמן פט:

ב לקמן לד:; לקמן כג.; בבא קמא לב:; חולין קכו:; בבא קמא קיב.; לעיל יב.; גיטין עו:

ג מסכת דרך ארץ רבה; מסכת כלה רבתי

ד בבא בתרא צב:

גליון הש״ס

גמ׳ או כל הנישאת. כעין זה נדה דף כט ע״א:

תורה אור השלם

כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהֹוָה לְךָ נְתַתִּים [במדבר יח, יב]

רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן־לּוֹ [דברים יח, ד]

[אב]כַּלָּה כְּמוֹת שֶׁהִיא. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: ״כַּלָּה נָאָה וַחֲסוּדָה״. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: הֲרֵי שֶׁהָיְתָה חִיגֶּרֶת אוֹ סוּמָא, אוֹמְרִים לָהּ: ״כַּלָּה נָאָה וַחֲסוּדָה״? וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: ״מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק״! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: לְדִבְרֵיכֶם, מִי שֶׁלָּקַח מִקָּח רַע מִן הַשּׁוּק, יְשַׁבְּחֶנּוּ בְּעֵינָיו, אוֹ יְגַנֶּנּוּ בְּעֵינָיו? הֱוֵי אוֹמֵר: יְשַׁבְּחֶנּוּ בְּעֵינָיו. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: לְעוֹלָם תְּהֵא דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעוֹרֶבֶת עִם הַבְּרִיּוֹת. (א)כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אֲמַר: הָכִי מְשָׁרוּ קַמֵּי כַּלְּתָא בְּמַעְרְבָא: ״לֹא כָחָל וְלֹא שָׂרָק וְלֹא פִּירְכּוּס וְיַעֲלַת חֵן״. כִּי סָמְכוּ רַבָּנַן לְרַבִּי זֵירָא, שָׁרוּ לֵיהּ הָכִי: ״לָא כָּחָל וְלֹא שָׂרָק וְלֹא פִּירְכּוּס וְיַעֲלַת חֵן״. (ב)כִּי סָמַכוּ רַבָּנַן לְרַבִּי אַמֵּי וּלְרַבִּי אַסִּי שָׁרוּ לְהוּ הָכִי: ״כֹּל מִן דֵּין וְכֹל מִן דֵּין סְמוּכוּ לַנָא, לָא תִּסְמְכוּ לַנָא לָא מִן סַרְמִיסִין וְלָא מִן סַרְמִיטִין״, וְאָמְרִי לַהּ: ״לָא מִן חֲמִיסִין וְלָא מִן טוּרְמִיסִין״. רַבִּי אֲבָהוּ כִּי הֲוָה אָתֵי מִמְּתִיבְתָּא לְבֵי קֵיסָר, נָפְקָן אַמְהָתָא דְּבֵי קֵיסָר לְאַפֵּיהּ וּמְשָׁרְיָן לֵיהּ הָכִי: ״רַבָּא דְעַמֵּיהּ וּמְדַבְּרָנָא דְאוּמְתֵיהּ, בּוּצִינָא דִנְהוֹרָא, בְּרִיךְ מֵתְיָיךְ לִשְׁלָם״. (ג)אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִילְעַאי שֶׁהָיָה נוֹטֵל בַּד שֶׁל הֲדַס, וּמְרַקֵּד לִפְנֵי הַכַּלָּה, וְאוֹמֵר: ״כַּלָּה נָאָה וַחֲסוּדָה״. רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מְרַקֵּד אַתְּלָת. אָמַר רַבִּי זֵירָא: קָא מַכְסִיף לַן סָבָא: כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ, אִיפְּסִיק עַמּוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ לְכוּלֵּי עָלְמָא, וּגְמִירִי דְּלָא אִפְסִיק עַמּוּדָא דְנוּרָא אֶלָּא אִי לְחַד בְּדָרָא, אִי לִתְרֵי בְּדָרָא. אָמַר רַבִּי זֵירָא: אַהֲנָיָה לֵיהּ שׁוֹטִיתֵיהּ לְסָבָא. וְאָמְרִי לַהּ: שְׁטוּתֵיהּ לְסָבָא. וְאָמְרִי לַהּ: שִׁיטְתֵיהּ לְסָבָא. רַב אַחָא מַרְכֵּיב לַהּ אַכַּתְפֵּיהּ וּמְרַקֵּד. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן: אֲנַן מַהוּ לְמֶיעְבַּד הָכִי? אֲמַר לְהוּ: אִי דָּמְיָין עֲלַיְיכוּ כִּכְשׁוּרָא — לְחַיֵּי, וְאִי לָא — לָא. [ג]אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מוּתָּר לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי כַּלָּה כָּל שִׁבְעָה, כְּדֵי לְחַבְּבָהּ עַל בַּעְלָהּ. וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ. [ד](ד)תָּנוּ רַבָּנַן: מַעֲבִירִין אֶת הַמֵּת מִלִּפְנֵי כַלָּה. וְזֶה וָזֶה מִלִּפְנֵי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. אָמְרוּ עָלָיו עַל אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ שֶׁעָבַר מִלִּפְנֵי כַלָּה, וְשִׁבְּחוּהוּ חֲכָמִים. [הו](ה)שִׁבְּחוּהוּ — מִכְּלָל דְּשַׁפִּיר עֲבַד? וְהָא אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר נָשִׂיא שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ — כְּבוֹדוֹ מָחוּל, מֶלֶךְ שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ — אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל. דְּאָמַר מָר: ״שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ״, שֶׁתְּהֵא אֵימָתוֹ עָלֶיךָ! פָּרָשַׁת דְּרָכִים הֲוַאי. [זח](ו)תָּנוּ רַבָּנַן: מְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצָאַת הַמֵּת וּלְהַכְנָסַת כַּלָּה. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִלְעַאי שֶׁהָיָה מְבַטֵּל תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצָאַת הַמֵּת וּלְהַכְנָסַת כַּלָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — כְּשֶׁאֵין עִמּוֹ כָּל צָרְכּוֹ. אֲבָל יֵשׁ עִמּוֹ כָּל צָרְכּוֹ — אֵין מְבַטְּלִין. [טי](ז)וְכַמָּה כָּל צָרְכּוֹ? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אִינִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: תְּרֵיסַר אַלְפֵי גַּבְרֵי, וְשִׁיתָא אַלְפֵי שִׁיפּוּרֵי. וְאָמְרִי לַהּ: תְּלֵיסַר אַלְפֵי גַּבְרֵי, וּמִינַּיְיהוּ שִׁיתָא אַלְפֵי שִׁיפּוּרֵי. עוּלָּא אָמַר: כְּגוֹן דְּחָיְיצִי גַּבְרֵי מֵאֲבוּלָּא וְעַד סִיכְרָא. רַב שֵׁשֶׁת, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נְטִילָתָהּ — כִּנְתִינָתָהּ, מָה נְתִינָתָהּ בְּשִׁשִּׁים רִבּוֹא, אַף נְטִילָתָהּ בְּשִׁשִּׁים רִבּוֹא. וְהָנֵי מִילֵּי לְמַאן דְּקָרֵי וְתָנֵי,

אֲבָל

כְּמוֹת שֶׁהִיא לְפִי יָפְיָהּ וַחֲשִׁיבוּתָהּ מְקַלְּסִין אוֹתָהּ: חֲסוּדָה חוּט שֶׁל חֶסֶד מָשׁוּךְ עָלֶיהָ: מִכָּאן אָמְרוּ מִדִּבְרֵי ב"ה שֶׁאָמְרוּ יְשַׁבְּחֶנָּה: תְּהֵא דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעֹרֶבֶת עִם הַבְּרִיּוֹת לַעֲשׂוֹת לְאִישׁ וְאִישׁ כִּרְצוֹנוֹ: מְשָׁרוּ מְשׁוֹרְרִים: לֹא כָּחָל אֵינָהּ צְרִיכָה כְּחָל: וְלֹא שָׂרָק צֶבַע הַמַּאְדִּים אֶת הַפָּנִים: פִּרְכּוּס קְלִיעַת שֵׂעָר זוֹ לֹא כְּחָלָה וְלֹא שְׂרָקָה וְלֹא פִּרְכְּסָה וַהֲרֵי הִיא יַעֲלַת חֵן: כָּל מִן דִּין כָּל כַּמּוֹת אֵלּוּ הָווּ סוֹמְכִין לָנוּ לִקְרוֹתָן רַבִּי וּלְמַנּוֹתָם דַּיָּנִין: סַרְמִיסִין מְסָרְסִין הֲלָכוֹת בְּהֵפֶךְ טַעֲמֵיהֶן: סַרְמִיטִין לְשׁוֹן סְמַרְטוּטִין: חֲמִיסִין אוֹמְרִים חֲמִישִׁית הַטַּעַם: טוּרְמִיסִין לָא אִתְפְּרַשׁ: (טוּרְמִיסִין כִּי הַהִיא דְּאָמַר בב"ר (פ' מ"א) עַל טוּרְמִיסִין לְמִקְרַב לְמִסָאנָא דְּמַטְרוֹנִיתָא אֲנָשִׁים רֵיקָנִים): מִמְּתִיבְתָּא מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ: רַבָּא דְעַמֵּהּ נָשִׂיא בְּעַמּוֹ: מְדַבְּרָנָא מַנְהִיג: בְּרִיךְ מְתַיָּךְ לְשַׁלֵּם בָּרוּךְ בּוֹאֲךָ לְשָׁלוֹם: בּוּצִינָא דִנְהוֹרָא עַל שֶׁהָיָה קְלַסְתֵּר פָּנָיו מַבְהִיק כִּדְאָמְרִינַן בב"ב (דַּף נח.) שֻׁפְרֵהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ מֵעֵין שֻׁפְרֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּנָפְקִי זִיהֲרוּרִית מִנֵּהּ כִּדְמְפָרֵשׁ הָתָם: אַתְּלָת שָׁלֹשׁ בְּדִין זוֹרֵק אַחַת וּמְקַבֵּל אַחַת: מַכְסִיף לָן סָבָא שֶׁמְּזַלְזֵל בִּכְבוֹד תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְנוֹהֵג קַלּוּת רֹאשׁ בְּעַצְמוֹ: שׁוּטִיתֵהּ שׁוֹט שֶׁל הֲדַס שֶׁהָיָה מְרַקֵּד בּוֹ: שְׁטוּתֵהּ שֶׁהָיָה מִתְנַהֵג כְּשׁוֹטֶה: שִׁיטְתֵהּ שִׁיטָתוֹ וּמִנְהָגוֹ: מַרְכִּיב לָהּ אַכַּתְפֵּהּ אֶת הַכַּלָּה: כִּי כְּשׁוּרָא כְּקוֹרָה בְּעָלְמָא שֶׁאֵין אַתֶּם מְהַרְהֲרִין עָלֶיהָ: לְחַבְּבָהּ כְּשֶׁרוֹאֶה הַכֹּל מִסְתַּכְּלִים בָּהּ נִכְנָס יָפְיָהּ בְּלִבּוֹ: מַעֲבִירִין כְּשֶׁכַּלָּה יוֹצְאָה מִבֵּית אָבִיהָ לְבֵית חֲתֻנָּתָהּ וְנוֹשְׂאֵי מֵת יוֹצְאִים וּבְזוֹ וּבְזוֹ אֻכְלוּסִים הַרְבֵּה וְאֵין רוֹצִין לְהִתְעָרֵב מַעֲבִירִין אֶת הַמֵּת (אֲפִלּוּ) דֶּרֶךְ אַחֶרֶת: אֲפִלּוּ לְמַ"ד פְּלֻגְתָּא בְּפֶרֶק קַמָּא דְקִדּוּשִׁין: שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הֻזְהֲרוּ שֶׁיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם שֶׁיָּמוּת הַרְבֵּה כְּלוֹמַר שֶׁתְּהֵא אֵימָתוֹ עֲלֵיהֶם הִלְכָּךְ אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל שֶׁלְּפִיכָךְ רִבָּה הַכָּתוּב שֶׁיָּמוּת הַרְבֵּה: פָּרָשַׁת דְּרָכִים הֲוָה וְלֹא נִכָּר שֶׁעָבַר מִלְּפָנֶיהָ אֶלָּא כְּאִלּוּ הוּא צָרִיךְ לִפְנוֹת לְאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ: שִׁפּוּרֵי מַכְרִיזִין עָלָיו שֶׁיָּבוֹאוּ לִכְבוֹדוֹ: דְּחָיְצֵי גַּבְרֵי מֵאֲבוּלָא לְסִכְרָא מִשַּׁעַר הָעִיר הַהִיא עַד הַקֶּבֶר: נְטִילָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה מִמֶּנּוּ כִּנְתִינָתָהּ בְּסִינַי נְטִילָתָהּ הַיְנוּ כְּשֶׁמֵּת וְתַלְמוּדוֹ בָּטֵל: לְמַאֵן דְּקָרֵי מִקְרָא: וְתָנֵי מִשְׁנָה אֲבָל עֲדַיִן לֹא שָׁנָה לַתַּלְמִידִים:

כַּלָּה כְּמוֹת שֶׁהִיא וְאִם יֵשׁ בָּהּ מוּם יִשְׁתְּקוּ וְלֹא יְשַׁבְּחוּהָ אִי נָמֵי יְשַׁבְּחוּהָ בְּדָבָר נָאֶה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּגוֹן בְּעֵינֶיהָ אוֹ בְּיָדֶיהָ אִם הֵם יָפוֹת וב"ה אוֹמְרִים יְשַׁבְּחוּהָ לְגַמְרֵי דִּכְשֶׁמַּזְכִּירִין מַה שֶּׁיֵּשׁ בָּהּ לְשֶׁבַח מִכְּלָל דִּשְׁאָר לִגְנַאי: **יְשַׁבְּחֶנּוּ** בְּעֵינָיו אוֹ יְגַנֶּנּוּ בְּעֵינָיו וב"ש סָבְרִי אע"ג דִּישַׁבְּחֶנּוּ בְּעֵינָיו אֵין לָהֶם לַחֲכָמִים לְתַקֵּן לְהַזְקִיק לוֹמַר שֶׁקֶר דְּהַתּוֹרָה אָמְרָה מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק: **שִׁיטְתֵהּ** לְסָבָא פר"ח לְשׁוֹן שִׁטָּה וַהֲדַס (יְשַׁעְיָה מ"א) אע"ג דְּלָא הֲוֵי מַמָּשׁ מִין אֶחָד מ"מ שְׁנֵיהֶם מִין אֶרֶז וא"ת וּמְנָא לֵיהּ דִּבְשְׁבִיל כֵּן זָכָה וי"ל דְּעַמּוּד דְּנוּרָא הָיָה כְּעֵין שִׁבְשָׁא דַּהֲדַס כִּדְאָמְרִינַן בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה (פ' סא) נַחַת שִׁבְשָׁא דְּנוּרָא וְאִתְעֲבִידָא כְּעֵין שִׁבְשָׁא דַּהֲדַס וְאַפְסֵקַת בֵּין דִּידֵהּ לְחַבְרוֹהִי אָמְרֵי חָמֵית הָדֵין סָבָא דְּקָאֵי שִׁבְשָׁא דְנוּרָא קוֹמֵהּ מִשּׁוּם דַּעֲבִיד קַמּוֹהִי דְּכַלְּתָא: **מֶלֶךְ** שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל אע"ג דְּלָא הָיָה מֶלֶךְ גָּמוּר כִּדְמַשְׁמַע בְּאֵלּוּ נֶאֱמָרִין (סוֹטָה דַּף מא.) מ"מ הָיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ כָּבוֹד כְּמֶלֶךְ גָּמוּר: **פָּרָשַׁת** דְּרָכִים הֲוַאי הָכָא לָא מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי מִצְוָה שָׁאנֵי כִּדְמְשַׁנֵּי בְּאֵלּוּ נֶאֱמָרִין (ג"ז שָׁם) גַּבֵּי שֶׁקָּרָא מְעֻמָּד דְּהָתָם מִצְוָה הוּא שֶׁיֵּשׁ לַמֶּלֶךְ לַחֲלֹק כָּבוֹד לַתּוֹרָה הַחֲשׁוּבָה מִמֶּנּוּ אֲבָל הָכָא לֵיכָּא מִצְוָה דִּכְבוֹדוֹ עָדִיף מִכְּבוֹד הַכַּלָּה: **מְבַטְּלִין** תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצָאַת הַמֵּת וְקָשֶׁה דְּבְהִלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ אָמַר ר"ע תְּחִלַּת תַּשְׁמִישִׁי לִפְנֵי חֲכָמִים פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וּמָצָאתִי מֵת מִצְוָה וְנִטְפַּלְתִּי בּוֹ ד' מִילִין עַד שֶׁהֲבֵאתִיו לְבֵית הַקְּבָרוֹת וּקְבַרְתִּיו וּכְשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵיתִי דְּבָרַי לִפְנֵי ר"א וְר' יְהוֹשֻׁעַ אָמְרוּ לִי עַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה כְּאִלּוּ שָׁפַכְתָּ דָּם נָקִי וְי"ל דְּהָתָם לָאו מִשּׁוּם בִּטּוּל תּוֹרָה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמֵת מִצְוָה קָנָה מְקוֹמוֹ וְהָיָה לוֹ לְקָבְרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁמְּצָאוֹ וְכֵן מַשְׁמַע בְּמַס' שְׂמָחוֹת (פ"ד) דְּקָאָמַר מֵת מִצְוָה קָנָה מְקוֹמוֹ וְהָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים חַיָּב מִיתָה וְכֵן אָמַר ר' עֲקִיבָא תְּחִלַּת תַּשְׁמִישִׁי כו' והר"ר יְהוּדָה מקורבי"ל תֵּרֵץ דְּהָתָם מִשּׁוּם דְּבִטֵּל עַצְמוֹ מִשִּׁמּוּשׁ ת"ח קָאָמַר דְּגָדוֹל שִׁמּוּשָׁהּ יוֹתֵר מִלִּמּוּדָהּ: **לְהוֹצָאַת** הַמֵּת לֹא בְּמֵת מִצְוָה אַיְרֵי אֶלָּא בְּכָל הַמֵּתִים ואע"ג דבפ"ק דִּמְגִלָּה (דַּף ג: וְשָׁם) אוֹמֵר פְּשִׁיטָא דְּמֵת מִצְוָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה מֵת מִצְוָה עָדִיף דְּתַנְיָא מְבַטְּלִין ת"ת לְהוֹצָאַת הַמֵּת נְקַט מֵת מִצְוָה אַגַּב מִלֵּי אַחֲרִינֵי דְּהָתָם דְּהָווּ דַּוְקָא מֵת מִצְוָה וְהָא דְּאָמַר בְּאֵלּוּ מְגַלְּחִין (מו"ק דַּף כז:) מֵת בְּעִיר כָּל בְּנֵי הָעִיר אֲסוּרִים בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה וּמוֹקֵי לָהּ בִּדְלֵיכָּא חַבְרוּתָא אֲבָל אִי אִיכָּא חַבְרוּתָא מֻתָּרִין הַשְּׁאָר פֵּרוּשׁ חַבְרוּתָא שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּנֵי הָעִיר לַחֲבוּרוֹת שֶׁתַּעֲסֹק כָּל אַחַת בְּמֵת שֶׁלָּהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ הַיְנוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הוֹצָאָה אֲבָל בִּשְׁעַת הוֹצָאָה כֻּלָּם צְרִיכִין לָבֹא:

מסורת הש״ס

א סנהדרין יד.

ב ספרא צו פרק יב טו; ספרא שמיני פרק י ב; ספרא שמיני פרק ד ח

ג לקמן עז:

ד סוטה מא:

ה קידושין לב.; סנהדרין יט:

ו מגילה כח:

ז מסכת דרך ארץ רבה; מסכת כלה רבתי; יבמות טז:

גליון הש״ס

גמ' מרקד אתלת. ירושלמי פ"א דפאה על מתני' א' ובשינוי קצת ועוד במ"ר בראשית פ' נט:

תוס' ד"ה מבטלין וכו' דגדול שימושה. ברכות דף ז ע"ב:

תורה אור השלם

מִדְּבַר־שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל־תַּהֲרֹג כִּי לֹא־אַצְדִּיק רָשָׁע [שמות כג, ז]

שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אָחִיךָ הוּא [דברים יז, טו]

עין משפט
נר מצוה

א טוש״ע אה״ע סי׳ סה סעי׳ א:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ דעות הל׳ א:

ג טוש״ע אה״ע סי׳ סה סעי׳ ב:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ אבל הל׳ ח, סמג עשין דרבנן,, טוש״ע אה״ע סי׳ סה סעי׳ ד:

ה מיי׳ פז׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ יג, סמג עשין יג, טוש״ע יו״ד סי׳ רמד סעי׳ יד:

ו מיי׳ פב׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ג, סמג עשין ה:

ז מיי׳ פי״ד מהל׳ אבל הל׳ ט:

ח מיי׳ פי״ד מהל׳ אבל הל׳ יא, טוש״ע יו״ד סי׳ שסא סעי׳ א:

ט מיי׳ פי״ד מהל׳ אבל הל׳ ט:

י מיי׳ פי״ד מהל׳ אבל הל׳ יא, טוש״ע יו״ד סי׳ שסא סעי׳ א:

אֲבָל לְמַאן דְּמַתְנֵי, לֵית לֵיהּ שִׁיעוּרָא. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁיָּצְתָה בְּהִינוּמָא וְכוּ׳. מַאי הִינוּמָא? סוּרְחַב בַּר פָּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דִּזְעֵירִי אָמַר: תַּנּוּרָא דְּאַסָּא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: קְרִיתָא דִּמְנַמְנְמָא בָּהּ כַּלְּתָא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר וְכוּ׳. תָּנָא בִּיהוּדָה רְאָיָה, בְּבָבֶל מַאי? אָמַר רַב: דַּרְדּוּגֵי דְּמִשְׁחָא אַרֵישָׁא דְּרַבָּנַן. אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: מִשְׁחָא דַּחֲפִיפוּתָא קָאָמַר מָר? אֲמַר לֵיהּ: יַתְמָא, לָא עֲבַדָא לָךְ אִמָּךְ דַּרְדּוּגֵי מִשְׁחָא אַרֵישָׁא דְּרַבָּנַן בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה? כִּי הָא דְּהָהוּא מֵרַבָּנַן דְּאִיעֲסַק לֵיהּ לִבְרֵיהּ בֵּי רַבָּה בַּר עוּלָּא, וְאָמְרִי לַהּ, רַבָּה בַּר עוּלָּא אִיעֲסַק לֵיהּ לִבְרֵיהּ בֵּי הָהוּא מֵרַבָּנַן, וְדַרְדֵּיג מִשְׁחָא אַרֵישָׁא דְּרַבָּנַן בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה. אַרְמַלְתָּא מַאי? תָּאנֵי רַב יוֹסֵף: אַרְמַלְתָּא לֵית לַהּ כִּיסָנֵי. (א)וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ כּוּ׳. וְלִיתְנֵי: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ שָׂדֶה זוֹ שֶׁלְּךָ הָיְתָה, וּלְקַחְתִּיהָ מִמְּךָ? א(ב)מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי לְמִיתְנֵי סֵיפָא: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: ״לְקַחְתִּיהָ מִמֶּנּוּ״ — אֵינוֹ נֶאֱמָן. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דַּאֲכַלַהּ שְׁנֵי חֲזָקָה — אַמַּאי לָא מְהֵימַן?! וְאִי דְּלָא אֲכָלַהּ שְׁנֵי חֲזָקָה — פְּשִׁיטָא דְּלָא מְהֵימַן! אִי הָכִי, גַּבֵּי אָבִיו נָמֵי: אִי דַּאֲכָלַהּ שְׁנֵי חֲזָקָה — אַמַּאי לָא מְהֵימַן?! וְאִי דְּלָא אֲכָלַהּ שְׁנֵי חֲזָקָה — פְּשִׁיטָא דְּלָא מְהֵימַן! בגבִּשְׁלָמָא גַּבֵּי אָבִיו מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ, כְּגוֹן שֶׁאֲכָלָהּ שְׁתַּיִם בְּחַיֵּי הָאָב, וְאַחַת בְּחַיֵּי בְנוֹ, וְכִדְרַב הוּנָא. דְּאָמַר רַב הוּנָא: אֵין מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי קָטָן, אֲפִילּוּ הִגְדִּיל. וְרַב הוּנָא מַתְנִיתִין אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן? אִיבָּעֵית אֵימָא: רַב הוּנָא דִּיּוּקָא דְּמַתְנִיתִין קָאָמַר. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: אֲפִילּוּ הִגְדִּיל קָא מַשְׁמַע לַן. (ג)וְלִיתְנְיֵיהּ בְּדִידֵיהּ, וְלוֹקְמַהּ כְּגוֹן שֶׁאֲכָלָהּ שְׁתַּיִם בְּפָנָיו וְאַחַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וּכְגוֹן שֶׁבָּרַח. דהבָּרַח מֵחֲמַת מַאי? אִי דְּבָרַח מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת — פְּשִׁיטָא דְּלָא מְהֵימַן, דְּלָא מָצֵי [מְ]מַחֵי. וְאִי דְּבָרַח מֵחֲמַת מָמוֹן, אִיבְּעִי לֵיהּ לְמַחוּיֵי. דְּקַיְימָא לַן: מֶחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — הָוְיָא מֶחָאָה. (ד)דִּתְנַן, שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לַחֲזָקָה: יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל. הָיָה בִּיהוּדָה וְהֶחֱזִיק בַּגָּלִיל, בַּגָּלִיל וְהֶחֱזִיק בִּיהוּדָה — אֵינָהּ חֲזָקָה, עַד שֶׁיְּהֵא עִמּוֹ בִּמְדִינָה. וְהָוֵינַן בַּהּ: מַאי קָסָבַר? אִי קָסָבַר מֶחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הָוְיָא מֶחָאָה — אֲפִילּוּ בִּיהוּדָה וְגָלִיל נָמֵי. וְאִי קָסָבַר מֶחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו לָא הָוְיָא מֶחָאָה — אֲפִילּוּ יְהוּדָה וִיהוּדָה נָמֵי לָא! אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר מֶמֶל: לְעוֹלָם קָסָבַר מֶחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הָוְיָא מֶחָאָה, וּמַתְנִיתִין בִּשְׁעַת חֵירוּם שָׁנוּ. וּמַאי שְׁנָא יְהוּדָה וְגָלִיל דְּנָקֵט?

דִּסְתַם

אֲבָל לְמַאן דְּמַתְנֵי לַאֲחֵרִים: לֵית לֵהּ שִׁעוּרָא וּמִמֵּילָא שָׁמְעִינַן דִּלְמַאן דְּלָא קָרֵי וְלָא תָּנֵי אֵין מְבַטְּלִין אִם יֵשׁ לוֹ מִתְעַסְּקִין כְּדֵי קְבוּרָה בְּעָלְמָא בִּשְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי מָצָאתִי כֵּן: תַּנּוּרָא דְּאָסָא כְּמִין חוּפָּה שֶׁל הֲדַס עֲגֻלָּה: קְרִיתָא צָעִיף עַל רֹאשָׁהּ מְשֻׁרְבָּב עַל עֵינֶיהָ כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין בִּמְקוֹמֵנוּ וּפְעָמִים שֶׁמְּנַמְנֶמֶת בְּתוֹכוֹ מִתּוֹךְ שֶׁאֵין עֵינֶיהָ מְגֻלִּין וּלְכָךְ נִקְרָא הִינוּמָא עַל שֵׁם תְּנוּמָה: בִּיהוּדָה רְאָיָה כָּל הָנֵי דְּמַתְנִי' שֶׁשָּׁם הָיוּ רְגִילִין בַּסִּימָנִין הַלָּלוּ לִבְתוּלָה: דַּרְדּוּגֵי מִשְׁחָא הַנָּשִׁים נוֹתְנִים שֶׁמֶן בְּרֹאשׁ הַתַּלְמִידִים וְשָׁפוֹת: מִשְׁחָא דַּחֲפִיפוּתָא [שֶׁמֶן שֶׁל בְּשָׂמִים שֶׁמְּתֻקָּן לַחֲפּוֹת] קָאָמַר מַר וְכִי בַּעֲלֵי חֲפִיפוּת הֵן לְסוּכָן שֶׁמֶן: יַתְמָא יָתוֹם מִמִּנְהַג הַנּוֹהֵג: אֶעְסֹק לִבְרֵהּ לִשָּׂא לוֹ אִשָּׁה: וְדַרְדֵּיג מִשְׁחָא שָׁף שֶׁמֶן בְּרֹאשׁ הַתַּלְמִידִים: אַרְמַלְתָּא מַאי מַה סִימָנִין עוֹשִׂים לְאַלְמָנָה לְהוֹדִיעַ שֶׁאַלְמָנָה נִשֵּׂאת: לֵית לָהּ כִּיסָנֵי אֵין לָהּ קְלָיוֹת וְזֶה סִימָנָהּ: וְלִתְנֵי מוֹדֶה ר' יְהוֹשֻׁעַ כו' שָׂדֶה זוֹ שֶׁלְּךָ הָיְתָה כֵּיוָן דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנָיו הוּא שֶׁלֹּא הָיָה אָדָם תּוֹבְעוֹ מַה לִי שֶׁל אָבִיו וּמַה לִי שֶׁלּוֹ וּמַאי שְׁנָא שֶׁל אָבִיךָ דִּנְקַט: שְׁנֵי חֲזָקָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לְכָל מַחֲזִיקִים בְּקַרְקַע דְּמִשֶּׁאֲכָלָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים בְּלֹא עִרְעוּר נֶאֱמָן לוֹמַר לְקַחְתִּיהָ וְאָבַד שְׁטָרֵי דְּכֹלֵּי הַאי לָא מִזְדַּהַר אִינִישׁ בִּשְׁטָרָא: בִּשְׁלָמָא גַּבֵּי אָבִיו מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דְּאִצְטְרִיךְ לְמִתְנְיֵהּ כְּגוֹן דְּאָכְלָה שְׁנֵי חֲזָקָה וַאֲפִלּוּ הָכִי לָא מְהֵימַן וּכְגוֹן שֶׁאֲכָלָהּ שְׁתֵּי שָׁנִים רִאשׁוֹנוֹת בְּחַיֵּי אָבִיו וּמֵת וְאָכְלָה הַשְּׁלִישִׁית לִפְנֵי הַבֵּן הַזֶּה וְהוּא הָיָה קָטָן וְלֹא עִרְעֵר וְאִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּכֵיוָן דְּקָטָן הָיָה אֵין הַשָּׁנָה הַזֹּאת עוֹלָה מִן הַמִּנְיָן: וְכִדְרַב הוּנָא דְּאָמַר אֵין מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי קָטָן הַמַּחֲזִיק בְּנִכְסֵי קָטָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים אֵינָהּ חֲזָקָה דְּהַאי דְּלָא מִחָה מִשּׁוּם דְּקָטָן הוּא וַאֲפִילוּ הִגְדִּיל לְאַחַר מִכֵּן וְהֶחֱזִיק זֶה בְּפָנָיו כַּמָּה שָׁנִים אֵינָהּ חֲזָקָה הוֹאִיל וּתְחִלָּתוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן רָאָהוּ מַחְזִק בָּהּ לֹא יָדַע כְּשֶׁהִגְדִּיל שֶׁהָיְתָה שֶׁל אָבִיו עַד שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אֲחֵרִים: וְרַב הוּנָא מַתְנִיתִין אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן בִּתְמִיהַּ כֵּיוָן דְּמַתְנִיתִין בְּהָכִי עָסְקִינַן וְלָא מִתּוֹקְמָא אֶלָּא בְּהָכִי מַאי אֲתָא רַב הוּנָא לְאַשְׁמוֹעִינַן הֲרֵי כְּבָר שְׁנוּיָה וְעוֹמֶדֶת וְדָבָר הַשָּׁנוּי בְּמִשְׁנָתֵנוּ שָׁגוּר בְּפִי הַכֹּל: דִּיוּקָא דְּמַתְנִיתִין אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן מִשּׁוּם דְּמַתְנִי' לָא מְפָרְשָׁא בְּהֶדְיָא דִּבְהָכִי עָסְקִינַן וַאֲתָא רַב הוּנָא לְאַשְׁמוֹעִינַן בְּהֶדְיָא וּמִדִּיוּקָא דְּמַתְנִי' קָא יָלֵיף לָהּ: וְלִתְנְיֵהּ בְּדִידֵהּ שָׂדֶה זוֹ שֶׁלְּךָ הָיְתָה אִם יֵשׁ עֵדִים כּוּ' אֵינוֹ נֶאֱמָן ואע"ג שֶׁאֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה וּכְגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁתַּיִם בְּפָנָיו וְאַחַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו: כְּגוֹן שֶׁבָּרַח וְאַשְׁמְעִינַן דְּהַהִיא שַׁתָּא לָא סָלְקָא לֵיהּ: אִי בָּרַח מֵחֲמַת מָמוֹן שֶׁאֵינוֹ יָרֵא מִן הַמַּלְכוּת אֶלָּא מִצַּעֲקַת הַצּוֹעֲקִים בָּעִיר: אִבְּעִי לֵיהּ לְמַחוּיֵי בְּמָקוֹם שֶׁהוּא שָׁם וְכֵיוָן דְּלָא מִחָה חֲזָקָה מְעַלַּיְיתָא הִיא: שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לַחֲזָקָה שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת שֶׁל א"י חֲשׁוּבוֹת חֲלוּקוֹת זוֹ מִזּוֹ לְעִנְיַן חֲזָקָה כְּאִלּוּ הֵן אֲרָצוֹת נָכְרִיּוֹת וְאִם הָיָה בְּזוֹ וְהֶחֱזִיק אַחֵר בְּקַרְקַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּחֲבֶרְתָּהּ אֵינָהּ חֲזָקָה: בִּמְדִינָה אוֹ שְׁנֵיהֶם בַּגָּלִיל אוֹ שְׁנֵיהֶם בִּיהוּדָה וְאַפֵּי' הֵן בִּשְׁתֵּי עֲיָרוֹת: וְאִי קָסָבַר מֶחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו לָא הָוְיָא מֶחָאָה כְּגוֹן אִם הָיָה בְּעִיר אַחַת וּמִחָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו בִּפְנֵי שְׁנַיִם בְּעִיר אַחֶרֶת: אַפֵּי' יְהוּדָה וְגָלִיל נָמֵי הֲוָה לֵיהּ לְמַחוּיֵי הֵיכָא דְּהָוֵי וּמִדְּלָא מָחֵי תֶּהֱוֵי חֲזָקָה: אֲפִילוּ יְהוּדָה וִיהוּדָה בִּשְׁתֵּי עֲיָרוֹת נָמֵי לָא תֶּהֱוֵי חֲזָקָה דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לְמַחוּיֵי שֶׁלֹּא בְּפָנָיו: הָוְיָא מְחָאָה דְּחַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵהּ דְּהָנֵי דְּמָחֵי בְּאַנְפַּיְהוּ מְגַלּוּ לְאַחֲרֵנִי וּבָא הַדָּבָר לְאָזְנֵי הַמַּחֲזִיק וה"ל לְאִזְדְּהוֹרֵי בִּשְׁטָרֵהּ: וּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי יְהוּדָה וְגָלִיל לֹא: בִּשְׁעַת חֵרוּם שָׁנוּ דְּיָכוֹל לוֹמַר לֹא נִגְלֵית לִי מֶחָאָתוֹ שֶׁאֶשְׁמֹר אֶת שְׁטָרִי: וּמַאי שְׁנָא יְהוּדָה וְגָלִיל דְּנָקֵט אִם יֵשׁ חֵרוּם נָמֵי מֵעִיר לְעִיר אַפֵּי' שְׁתֵּי עֲיָרוֹת בְּאוֹתָהּ מְדִינָה נָמֵי לֹא:

אֲבָל מַאן דְּמַתְנֵי לֵית לֵהּ שִׁעוּרָא -בִּשְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי כָּתוּב וּמִמֵּילָא שָׁמְעִינַן לְמָאֵן דְּלָא קָרֵי וְלָא תָּנֵי אֵין מְבַטְּלִין אִם יֵשׁ לוֹ מִתְעַסְּקִין כְּדֵי קְבוּרָה וְנִרְאֶה לר"י דִּלְעִנְיַן מְלָאכָה מְבַטְּלִין כָּל בְּנֵי הָעִיר וְאָסוּר אֲפִילוּ לְמַאן דְּלָא קָרֵי וְלָא תָּנֵי דְּלָא מְפַלֵּג מִידֵי בְּאֵלּוּ מְגַלְּחִין (מו"ק דַּף כז:) בְּהָכִי: אַלְמָנָה מַאי בִּיהוּדָה בָּעֵי שֶׁלֹּא הָיָה אֶלָּא חִלּוּק קְלָיוֹת לְכָךְ בָּעֵי אַלְמָנָה מַאי וַהֲלֹא פְּעָמִים אֲפִלּוּ בְּלֹא חֻפָּה הָיוּ רְגִילִין לַחֲלֹק וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא חִלְּקוּ בְּחֻפַּת אַלְמָנָה וּמְשַׁנֵּי לֵית לָהּ כִּיסָנֵי פֵּרוּשׁ הָיוּ נִזְהָרִין הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יְחַלְּקוּ קְלָיוֹת בְּחֻפַּת אַלְמָנָה: וְלִתְנֵי מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שָׂדֶה זוֹ שֶׁלְּךָ הָיְתָה דְּהָוֵי רְבוּתָא טְפֵי דְּהָוֵי בָּרִי וּבָרִי: וְאַחַת בְּחַיֵּי הַבֵּן וְדַוְקָא שֶׁהוּא קָטָן כְּפִי' הַקּוּנְט' אֲבָל אִם הוּא גָּדוֹל הָוֵי חֲזָקָה כִּדְאָמְרִי' בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף מב. וְשָׁם) אֲכָלָהּ בִּפְנֵי הָאָב שָׁנָה וּבִפְנֵי הַבֵּן שָׁנָה וּבִפְנֵי לוֹקֵחַ שָׁנָה הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה וְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל פִּי' אַהָא דְּאָמַר בְּסָמוּךְ וַאֲפִלּוּ הִגְדִּיל אֲפִילוּ הִגְדִּיל בְּחַיֵּי הָאָב דְּגָדוֹל לְגַבֵּי מִלֵּי דַּאֲבוּהּ קָטָן הוּא ואור"ת דִּלְפֵרוּשׁוֹ הָא דְּאָמַר בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ג"ז שָׁם) דְּהָוְיָא חֲזָקָה בִּפְנֵי הַבֵּן הַיְנוּ כְּשֶׁהָיָה גָּדוֹל בִּתְחִלַּת חֲזָקָה: וְרַב הוּנָא מַתְנֵי' אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן לָאו דַּוְקָא נְקַט רַב הוּנָא דְּהָא לָא אַיְּרֵי רַב הוּנָא הָתָם . אֶלָּא בְּמוֹרִידִין קָרוֹב לְנִכְסֵי קָטָן וְהָא לָא שָׁמְעִינַן מִמַּתְנִי' אֶלָּא כְּלוֹמַר רָבָא דָּיֵיק הָתָם. ש"מ מִדְּרַב הוּנָא דְּאֵין מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי קָטָן מַאי אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן: מְחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו כו' תֵּמַהּ אַמַּאי נְקַט בְּכָל דֻּכְתָּא מְחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט חֲזָקָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו כו' וְי"ל דְּעִקַּר הֲטַעַ' תָּלוּי בִּמְחָאָה דַּחֲזָקָה וַדַּאי יֵשׁ לָהּ קוֹל אַפֵּי' שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְאַפֵּ"ה אִי מְחָאָה אֵין לָהּ קוֹל לָא הָוֵי חֲזָקָה וּלְהָכִי נְקַט מְחָא':

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ד מהל׳ טוען ונטען הל׳ ג, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ קמ סעי׳ א:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ טוען ונטען הל׳ ח, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ קמד סעי׳ ד:

ג מיי׳ פי״ד מהל׳ טוען ונטען הל׳ ז, טוש״ע חו״מ סי׳ קמט סעי׳ יט:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ טוען ונטען הל׳ י, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ קמג סעי׳ ג:

ה מיי׳ פי״א מהל׳ טוען ונטען הל׳ ה, טוש״ע חו״מ סי׳ קמו סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א משנה כתובות; לעיל טו:

ב לעיל טז.

ג מגילה כח:

ד משנה בבא בתרא; בבא בתרא לח.

גליון הש״ס

גמ' דיוקא דמתניתין קאמר. שבת דף לז ע"ב שבועות דף כט ע"ב:

דִּסְתַם יְהוּדָה וּגְלִיל כִּשְׁעַת חֵירוּם דָּמוּ. א(א)וְלִיתְנֵי: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "מָנֶה לָוִיתִי מִמְּךָ וּפְרַעְתִּיו לָךְ", שֶׁהוּא נֶאֱמָן! מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי לְמִיתְנֵי סֵיפָא: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהוּא לָוָה מִמֶּנּוּ, וְהוּא אוֹמֵר: פְּרַעְתִּיו — אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְהָא קַיְימָא לַן הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ בְּעֵדִים — אֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים. וְלִיתְנֵי: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: מָנֶה לְאָבִיךְ בְּיָדִי, וְהֶאֱכַלְתִּיו פְּרָס — שֶׁהוּא נֶאֱמָן! אַלִּיבָּא דְּמַאן? אִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן — הָא אָמְרִי מֵשִׁיב אֲבֵידָה הָוֵי. אִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב — הָא אָמַר שְׁבוּעָה בָּעֵי. ב(ב)דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: פְּעָמִים שֶׁאָדָם נִשְׁבָּע עַל טַעֲנַת עַצְמוֹ. כֵּיצַד? "מָנֶה לְאָבִיךְ בְּיָדִי וְהֶאֱכַלְתִּיו פְּרָס" — הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע, וְזֶהוּ שֶׁנִּשְׁבָּע עַל טַעֲנַת עַצְמוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ אֶלָּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵידָה, וּפָטוּר. גוְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לֵית לֵיהּ מֵשִׁיב אֲבֵידָה פָּטוּר? אָמַר רַב: בְּטוֹעֲנוֹ קָטָן. וְהָאָמַר מָר: אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן! מַאי קָטָן — גָּדוֹל. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ קָטָן — דִּלְגַבֵּי מִילֵּי דְּאָבִיו, קָטָן הוּא. אִי הָכִי: טַעֲנַת עַצְמוֹ? טַעֲנַת אֲחֵרִים הִיא! טַעֲנַת אֲחֵרִים, וְהוֹדָאַת עַצְמוֹ. כּוּלְּהִי טַעֲנָתָא, טַעֲנַת אֲחֵרִים וְהוֹדָאַת עַצְמוֹ נִינְהוּ! (ג)אֶלָּא הָכָא בִּדְרַבָּה קָמִיפַּלְגִי. דְּאָמַר רַבָּה: מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה מוֹדֶה מִקְצָת הַטַּעֲנָה יִשָּׁבֵעַ — חֲזָקָה אֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו בִּפְנֵי בַּעַל חוֹבוֹ. וְהַאי בְּכוּלַּהּ בָּעֵי דְּלִכְפְּרֵיהּ, וְהַאי דְּלָא כְּפַר לֵיהּ — מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו הוּא.

וּבְכוּלַּהּ

וְלִתְנֵי מָנֶה לָוִיתִי מִמְּךָ מִלְּתֵהּ דְּר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאַשְׁמוֹעִינַן דְּמוֹדֶה הֵיכָא דְּאֵין שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ מַאי שְׁנָא דְּאַשְׁמְעִינַן בְּקַרְקַע וְאִצְטְרִיךְ לְמַתְנְיָה בְּאָבִיו מִשּׁוּם סֵיפָא לִנְקֹט מִלְּתֵהּ בְּמִטַּלְטְלִין וְלַשְׁמְעִינַן בְּדִידֵהּ גּוּפֵהּ: נֶאֱמָן מִדְּאוֹרַיְתָא בְּלֹא שְׁבוּעָה: וְנִתְנֵי מוֹדֶה ר' יְהוֹשֻׁעַ כו' וְהֶאֱכַלְתִּיו פְּרָס פְּרַעְתִּיו חֶצְיוֹ שֶׁהוּא נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעָה הוֹאִיל וְאֵין שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנָיו דְּאַשְׁמוֹעִינַן רְבוּתָא דְּאע"ג דְּמוֹדֶה בְּמִקְצָת פָּטוּר הוֹאִיל וְאֵינוֹ תּוֹבְעוֹ: אַלִּבָּא דְּמַאן תַּנָּאֵי פְּלִיגִי בְּהָא מִלְּתָא בִּשְׁבוּעוֹת (דַּף מב.) וְאִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָכִי לָא כְּחַד מִנַּיְהוּ הוּא דְּאִי כְּרַבָּנַן הָא אָמְרִי אַפֵּי' תּוֹבְעוֹ וְזֶה מוֹדֶה בְּמִקְצָת מֵשִׁיב אֲבֵדָה הוּא דִּתְנַן בִּשְׁבוּעוֹת מָנֶה לְאַבָּא בְּיָדֶךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר פָּטוּר מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה וּמַאי אַשְׁמְעִינַן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאֵין שׁוֹר שָׁחוּט אַפֵּי' שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנָיו נָמֵי נֶאֱמָן וְאִי אַלִּיבָּא דְּר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב כִּי לֹא תָּבַע לֵיהּ נָמֵי הָאָמַר שְׁבוּעָה בָּעֵי: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֵית לֵהּ מֵשִׁיב אֲבֵדָה פָּטוּר מִן הַשְּׁבוּעָה בִּתְמִיהַּ הָא תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן הִיא בְּמַס' גִּטִּין (דַּף מח:) הַמּוֹצֵא מְצִיאָה לֹא יִשָּׁבַע מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם וְכֵיוָן דְּכִי אֵינוֹ תּוֹבְעוֹ נָמֵי מְחַיֵּב לֵיהּ שְׁבוּעָה הֲרֵי אֵין לְךָ מֵשִׁיב אֲבֵדָה גְּדוֹלָה מִזֶּה וְחַיָּב: אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן מִשְׁנָה הִיא בִּשְׁבוּעוֹת: טַעֲנַת אֲחֵרִים הוּא וּמַאי פְּעָמִים דְּקָאָמַר וּמַאי טַעֲנַת עַצְמוֹ: אֶלָּא הָכָא בִּדְרַבָּה קָא מִפַּלְגִי אֶלָּא לְעוֹלָם בְּטוֹעֲנוֹ קָטָן וּדְקַשְׁיָא לָךְ אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן הָנֵי מִלֵּי בְּשֶׁטּוֹעֲנוֹ קָטָן אֲנִי נְתַתִּיו לָךְ וּקְרָא כְּתִיב כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְלֹא קָטָן וּמֵהָכָא יָלֵיף לָהּ בִּשְׁבוּעוֹת אֲבָל הָכָא שֶׁבָּא בְּטַעֲנַת אָבִיו אִית לֵהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נִשְׁבָּעִין וְרַבָּנַן פְּלִיגִי עָלֶיהָ אֲפִילּוּ בְּטוֹעֲנוֹ גָּדוֹל וְקָרוּ לֵיהּ מֵשִׁיב אֲבֵדָה וּבִדְרַבָּה קָא מִפַּלְגִי:

דִּסְתָם יְהוּדָה וּגְלִיל כִּשְׁעַת חֵרוּם דָּמֵי תְּמַהּ דִּבְרֵישׁ גִּטִּין (דַּף ד: וְשָׁם) תְּנַן דְּבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵצ"ל בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם אַפֵּי' מִיהוּדָה לְגָלִיל מִשּׁוּם דְּאִיכָּא עוֹלֵי רְגָלִים וּבָתֵּי דִינִין וְעֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּמוֹ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם הָאִשָּׁה מְחַזֶּרֶת אַחַר עֵדֵי קִיּוּם אע"ג דִּיהוּדָה וְגָלִיל כִּשְׁעַת חֵרוּם דָּמֵי תִּמְצָא עֵדֵי קִיּוּם כֵּיוָן דְּאִיכָּא עוֹלֵי רְגָלִים אֲבָל הַמַּחֲזִיק אֵין רָגִיל לְחַזֵּר אַחַר עֵדֵי מְחָאָה וְאִם תֹּאמַר הָתָם דְּאָמַר שֶׁאֲנֵי בְּנֵי מָחוֹזָא דְּנָיְדֵי וְצָרִיךְ לוֹמַר אַפֵּי' בְּאוֹתָהּ שְׁכוּנָה בְּפָנַי נִכְתַּב דְּאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּמוֹ אַטּוּ בְּמָחוֹזָא לֹא תּוֹעִיל מְחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְי"ל דְּהָתָם דֶּרֶךְ הֲלִיכָתָן מִן הָעִיר כְּשֶׁשָּׁמְעוּ מְחָאָה רְגִילוּת הוּא לוֹמַר פְּלוֹנִי מִחָה וְשׁוֹמְעִין אֲחֵרִים עַד שֶׁנִּשְׁמַע הַקּוֹל לַמַּחֲזִיק אֲבָל גַּבֵּי גֵט אֵין רָגִיל שֶׁיֹּאמְרוּ בַּהֲלִיכָתָן אָנוּ חָתַמְנוּ עַל הַגֵּט [אוֹ מַכִּירִין אָנוּ חֲתִימַת עֵדִים הַחֲתוּמִים]: **אֵין** צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים וְאִם תֹּאמַר לְמַאן דְּאָמַר צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים תִּקְשֵׁי לֵיהּ מַתְנִיתִין דְּהָכָא דְּלִתְנֵי מָנֶה לְךָ בְּיָדִי וְיֵשׁ לוֹמַר דִּפְלוּגְתָּא דְּתַנָּאֵי הִיא בְּפֶרֶק שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת דַּף מא:) אִי נָמֵי דְּלָא חָשֵׁיב לָהּ פִּרְכָא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאֵין מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי קָטָן וְאִם תֹּאמַר מַאי מְשַׁנֵּי אַכַּתִּי לִתְנֵי וְאִם יֵשׁ עֵדִים וְאָמַר לוֹ אַל תִּפְרָעֵנִי אֶלָּא בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אֵינוֹ נֶאֱמָן וי"ל דְּלָא הָיָה רוֹצֶה לְהַאֲרִיךְ בִּלְשׁוֹנוֹ אוֹ שֶׁמָּא מִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא הוּא: **אִי** אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן הָא אָמְרִי מֵשִׁיב אֲבֵדָה הָוֵי כִּדְמַסִּיק דְּבִבְנוֹ מֵעִיז וא"כ לָא מָצֵי לְמִתְנֵי וְאִם יֵשׁ עֵדִים אֵינוֹ נֶאֱמָן דִּלְעוֹלָם נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר פָּרַעְתִּי הַכֹּל דְּבִבְנוֹ מֵעִיז וּמֵעִיז: **וְרַבִּי** אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לִתְלֵהּ מֵשִׁיב אֲבֵדָה פָּטוּר פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס הִתְנַן הַמּוֹצֵא מְצִיאָה לָא יִשָּׁבַע מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי הָכִי בְּהֶדְיָא וְאֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה פָּטוּר מִדְּאוֹרַיְתָא מִטַּעַם מִגּוֹ וְלֹא מִכֹּחַ הַהִיא מִשְׁנָה פָּרִיךְ אֶלָּא פָּרֵיךְ וְכִי לֵית לֵהּ מִגּוֹ וְכֵן מַשְׁמַע בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף נא. וְשָׁם) דְּפָרִיךְ וְלֵית לֵיהּ לְרַבִּי יִצְחָק הַמּוֹצֵא מְצִיאָה כו' וּמְשַׁנֵּי הוּא דְּאָמַר כְּר"א בֶּן יַעֲקֹב דְּאָמַר פְּעָמִים שֶׁאָדָם נִשְׁבָּע וְכוּ' וּפָרִיךְ ור"א בֶּן יַעֲקֹב לֵית לָהּ מֵשִׁיב אֲבֵדָה פָּטוּר וְהַשְׁתָּא אִי מִכֹּחַ מַתְנִי' פָּרִיךְ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר וְלֵית לֵיהּ לר"א בֶּן יַעֲקֹב הַמּוֹצֵא מְצִיאָה כִּדְקָאָמַר אַרַבִּי יִצְחָק וְעוֹד כֵּיוָן דִּמְשַׁנֵּי הוּא דְּאָמַר כְּר"א בֶּן יַעֲקֹב א"כ רוֹצֶה לוֹמַר דר"א פְּלִיג אַמַּתְנִיתִין א"כ מַאי פָּרִיךְ ור"א בֶּן יַעֲקֹב לֵית לָהּ מֵשִׁיב אֲבֵדָה פָּטוּר אִין הָכִי נָמֵי דְּלֵית לָהּ אֶלָּא מִכֹּחַ מִגּוֹ פָּרִיךְ כִּדְפָרֵשִׁית: **אֶלָּא** הָכָא בִּדְרַבָּה קָא מִפַּלְגִי פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס לְעוֹלָם בְּטוֹעֲנוֹ קָטָן וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ הָא אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן ה"מ בְּבָא בְּטַעֲנַת עַצְמוֹ אֲבָל בְּבָא בְּטַעֲנַת אָבִיו טַעֲנָה חֲשׁוּבָה הִיא וְכִי תֵּימָא מ"ט דְּרַבָּנַן דְּאֵין סְבָרָא לוֹמַר דִּסְבְרִי דְּאַף בְּבָא בְּטַעֲנַת אָבִיו לֵית בֵּהּ מַמָּשָׁא אֶלָּא בִּדְרַבָּה קָמִפַּלְגִי וְנִרְאֶה דְּמִשּׁוּם דְּקָרֵי לָהּ טַעֲנַת עַצְמוֹ דְּחָקוֹ לְהַעֲמִיד בְּטוֹעֲנוֹ קָטָן אֲבָל קָשֶׁה דְּעִקַּר הַתֵּרוּץ חָסֵר מִן הַסֵּפֶר וְעוֹד דְּבְהַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק דַּף קו: וְשָׁם) מְמַעֲטִינַן נְתָנוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן וּתְבָעוֹ כְּשֶׁהוּא גָּדוֹל עַד שֶׁתְּהֵא תְּבִיעָה וּנְתִינָה שָׁוִין בְּגַדְלוּת וה"ה דְּמֵהַאי קְרָא מְמַעֵט נְתָנוֹ כְּשֶׁהוּא גָּדוֹל וּתְבָעוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן דְּהַיְנוּ כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ אָבִיו וּתְבָעוֹ בְּקַטְנוּת וְנִרְאֶה דה"פ לְעוֹלָם בְּגָדוֹל מַיְרֵי אֶלָּא לָא תֵּימָא דְּקָרֵי לֵהּ טַעֲנַת עַצְמוֹ מִשּׁוּם דְּהוֹדָאַת עַצְמוֹ הִיא אֶלָּא בִּדְרַבָּה קָמִפַּלְגִי וּלְרַבָּנַן דִּסְבְרִי דְּבִבְנוֹ מֵעִיז טַעֲנַת עַצְמוֹ הִיא וה"ק ראב"י פְּעָמִים שֶׁאָדָם נִשְׁבָּע עַל מַה שֶּׁאַתֶּם מַחְשִׁיבִים טַעֲנַת עַצְמוֹ אֲבָל לְדִידִי דְּאֵינוֹ מֵעִיז טַעֲנַת אֲחֵרִים הִיא וּבְסוֹף שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת דַּף מב. וְשָׁם) דִּתְנַן אֲבָל נִשְׁבָּעִין לְקָטָן וּמְפָרֵשׁ בְּבָא בְּטַעֲנַת אָבִיו וראב"י הִיא הַהוּא קָטָן נָמֵי לָאו דַּוְקָא אֶלָּא גָּדוֹל וְקָרֵי לֵהּ קָטָן מִשּׁוּם דִּלְגַבֵּי מִלֵּי דַּאֲבוּהּ קָטָן הוּא כִּדְמְפָרֵשׁ הָכָא וְקָשֶׁה קְצָת דַּהֲוָה לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי וּלְשַׁנּוּיֵי אַמַּתְנִיתִין דְּהָתָם כְּמוֹ שֶׁמַּקְשֶׁה עַל רַב דִּבְהַהִיא שְׁמַעְתָּא גּוּפָהּ לֹא מַקְשֶׁה עַל הַמִּשְׁנָה אֶלָּא עַל רַב: **מִפְּנֵי** מָה אָמְרָה תּוֹרָה מוֹדֶה מִקְצָת הַטַּעֲנָה יִשָּׁבַע אֲפִילּוּ לְרַבָּנַן דר"ש דְּלָא דָּרְשֵׁי טַעְמָא דִּקְרָא קָא בָּעֵי רַבָּה שַׁפִּיר מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה כו' דְּאַמַּאי לֹא מְהֵימַן בְּלֹא שְׁבוּעָה בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי כָּפַר הַכֹּל אוֹ נֵילַף מֵהָכָא דְּלָא אָמְרִינַן מִגּוֹ וּמְשַׁנֵּי דְּאֵין זֶה מִגּוֹ דְּאֵין אָדָם מֵעִיז לִכְפֹּר וְאַף עַל גַּב דִּבְפֶרֶק שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת דַּף מ:) אָמְרִינַן בְּכוֹפֵר הַכֹּל מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת הֶסֵּת מִשּׁוּם דַּחֲזָקָה אֵין אָדָם תּוֹבֵעַ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ וּפָרִיךְ אַדְּרַבָּה חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו בִּפְנֵי בַּעַל חוֹבוֹ וּמְשַׁנֵּי דְּאִשְׁתְּמוֹטֵי קָמִשְׁתְּמִיט אַלְמָא בְּכוֹפֵר בְּכָל נָמֵי אָדָם מֵעִיז לִכְפֹּר דְּאִשְׁתְּמוֹטֵי קָא מִשְׁתַּמֵּט כְּמוֹ בְּמוֹדֶה מִקְצָת מ"מ קָאָמַר הָכָא שַׁפִּיר חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם מֵעִיז לִכְפֹּר הַכֹּל כָּל כָּךְ וְלָא הָוֵי מִגּוֹ דְּיוֹתֵר בְּרָצוֹן הוּא מוֹדֶה בְּמִקְצָת הַטַּעֲנָה דְּאֵינוֹ מֵעִיז כָּל כָּךְ אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ דְּרַבָּה אָתָא לְפָרוֹשֵׁי מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה מוֹדֶה מִקְצָת וְלֹא כּוֹפֵר הַכֹּל וְקָאָמַר חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם מֵעִיז לְכָךְ נֶאֱמָן כְּשֶׁכּוֹפֵר הַכֹּל דְּאִם כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהָעִיז אֲפִלּוּ כּוֹפֵר הַכֹּל חַיָּב וּבְסָמוּךְ אָמְרִינַן אִיפְּכָא לְרַבָּנַן דְּבִבְנוֹ מֵעִיז וּפָטוּר אַף מוֹדֶה מִקְצָת הַטַּעֲנָה מִשּׁוּם דְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה הוּא מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי כָּפַר הַכֹּל וְאִם תֹּאמַר וּמְנָלַן דְּכוֹפֵר הַכֹּל פָּטוּר וְלֵיכָּא לְמֵימַר מִדְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּעֵד אֶחָד מִכְּלָל דְּכוֹפֵר הַכֹּל פָּטוּר דְּהָא אִצְטְרִיךְ לְהֵיכָא שֶׁמְּעִידִים שֶׁגָּנַב לוֹ וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶלָּא י"ל דִּגְזֵרַת הַכָּתוּב הִיא דְּכִי הוּא זֶה מַשְׁמַע דְּבָעֵינַן כְּפִירָה וְהוֹדָאָה וְעוֹד מוֹדֶה מִקְצָת יֵשׁ לְהַשְׁבִּיעוֹ שֶׁחַיָּב לוֹ מָמוֹן שֶׁהוֹדָה וְעַל יְדֵי כָּךְ מְגַלְגֵּל עָלָיו שְׁבוּעָה כְּעֵין גִּלְגּוּל אֲבָל כּוֹפֵר הַכֹּל נִסְתַּלֵּק לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ: **חֲזָקָה** אֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו לֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס בְּהַגּוֹזֵל (ב"ק דַּף קז.) דְּאֵין אָדָם מֵעִיז לְפִי שֶׁעָשָׂה לוֹ טוֹבָה שֶׁהִלְוָהוּ אֲבָל בְּפִקָּדוֹן מוֹדֶה מִקְצָת נָמֵי יְהֵא פָּטוּר בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי כּוֹפֵר הַכֹּל וּבְכָל דּוּכְתָּא מַשְׁמַע דְּמוֹדֶה מִקְצָת חַיָּב בְּפִקָּדוֹן גַּבֵּי עֶשֶׂר גְּפָנִים טְעוּנוֹת מָסַרְתִּי לְךָ כו' (שְׁבוּעוֹת דַּף מב:) דְּמַשְׁמַע דְּאַיְירֵי בְּפִקָּדוֹן וְגַבֵּי סֶלַע הִלְוִיתַנִי עָלָיו וּשְׁתַּיִם הָיָה שָׁוֶה (שָׁם מג.) וְגַבֵּי מְצִיאָה נָמֵי אָמְרִי' בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין נא. וְשָׁם) דְּמוֹדֶה מִקְצָת חַיָּב וְלָא מְהֵימַן בְּמִגּוֹ אֶלָּא אור"ת דְּהַיְנוּ כְּגוֹן חֲזָקָה שֶׁאֵין הָאִשָּׁה מְעִזָּה פָּנֶיהָ בִּפְנֵי בַּעְלָהּ שֶׁאֵין לְאָדָם פָּנִים לִכְפֹּר הַכֹּל וְרִיבָּ"א פֵּי' אֵין אָדָם מֵעִיז הֵיכָא שֶׁחֲבֵרוֹ מַכִּיר בְּשִׁקְרוֹ וְאֵין לְהַאֲרִיךְ:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא קע.

ב שבועות מב.; גיטין נא:

ג בבא מציעא ג.; בבא קמא קז.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ ע סעי׳ א:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ ה, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ עה סעי׳ ג:

ג מיי׳ פה׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ ט, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ צו סעי׳ א:

(א)וּבְכוּלַּהּ בָּעֵי דְּלוֹדֵי לֵיהּ. וְהַאי דְּלָא אוֹדִי לֵיהּ — כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁתְּמִיט לֵיהּ, וְסָבַר: עַד דְּהָוֵה לִי זוּזֵי וּפָרַעְנָא לֵיהּ. וְרַחֲמָנָא אָמַר: רְמִי שְׁבוּעָה עֲלֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלוֹדֵי לֵיהּ בְּכוּלֵּיהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר: לָא שְׁנָא בּוֹ וְלָא שְׁנָא בִּבְנוֹ, אֵינוֹ מֵעִיז, וְהִלְכָּךְ לָאו מֵשִׁיב אֲבֵידָה הָוֵי. וְרַבָּנַן סָבְרִי: בּוֹ הוּא דְּאֵינוֹ מֵעִיז, אֲבָל בִּבְנוֹ — מֵעִיז. וּמִדְּלָא הֵעִיז — מֵשִׁיב אֲבֵידָה הָוֵי. אבמַתְנִי׳ הָעֵדִים שֶׁאָמְרוּ: כְּתַב יָדֵינוּ הוּא זֶה, אֲבָל אֲנוּסִים הָיִינוּ, קְטַנִּים הָיִינוּ, פְּסוּלֵי עֵדוּת הָיִינוּ — הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהוּא כְּתַב יָדָם, אוֹ שֶׁהָיָה כְּתַב יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר — אֵינָן נֶאֱמָנִין. גְּמָ׳ אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ ״אֲנוּסִים הָיִינוּ מֵחֲמַת מָמוֹן״. אֲבָל ״אֲנוּסִים הָיִינוּ מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת״ — הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין. גד(ב)אֲמַר לֵיהּ רָבָא: כֹּל כְּמִינֵּיהּ?! כֵּיוָן שֶׁהִגִּיד — שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַגִּיד. וְכִי תֵּימָא: הָנֵי מִילֵּי עַל פֶּה, אֲבָל בִּשְׁטָר — לָא, וְהָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטָר — נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין! האֶלָּא, כִּי אִתְּמַר — אַרֵישָׁא אִתְּמַר: הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין, אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ: אֲנוּסִין הָיִינוּ מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת, אֲבָל אָמְרוּ: אֲנוּסִין הָיִינוּ מֵחֲמַת מָמוֹן — אֵין נֶאֱמָנִין. מַאי טַעְמָא: אֵין אָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ רָשָׁע. (ו)תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין נֶאֱמָנִים לְפוֹסְלוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָנִים. בִּשְׁלָמָא לְרַבָּנַן כִּי טַעְמַיְיהוּ, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. אֶלָּא לְרַבִּי מֵאִיר, מַאי טַעְמָא? בִּשְׁלָמָא פְּסוּלֵי עֵדוּת, מַלְוֶה גּוּפֵיהּ מֵעִיקָּרָא מִידָּק דָּיֵיק וּמַחְתֵּם. קְטַנִּים נָמֵי, כִּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ:

חֲזָקָה

לָא שְׁנָא בּוֹ וְלָא שְׁנָא בִּבְנוֹ וַאֲפִילּוּ הוּא קָטָן: אֵינוֹ מֵעִיז וּלְהָכִי קָרֵי לַהּ טַעֲנַת עַצְמוֹ מִשּׁוּם דְּטַעֲנַת קָטָן בְּעָלְמָא לֵית בַּהּ מְשָּׁשָׂא: אֲבָל בִּבְנוֹ מֵעִיז וַאֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל: מַתְנִי' הָעֵדִים שֶׁאָמְרוּ כו' שֶׁהָיוּ מְעִידִים עַל חֲתִימָתָם לְקַיֵּם אֶת הַשְּׁטָר: פְּסוּלֵי עֵדוּת הָיִינוּ קְרוֹבִים אוֹ מְשַׂחֲקִים בְּקוּבְיָא: הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים כֵּיוָן דְּאֵין כְּתַב יָדָם נִכָּר אֶלָּא עַל פִּיהֶם הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר כִּי הֵיכִי דְּמֵהֵימָנַת לְהוּ אַהָא הֵימְנִינְהוּ אַהָא: יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר חֲתוּמִים בִּשְׁטָר אַחֵר שֶׁהֻחְזַק בב"ד וְכָתוּב בּוֹ הֻנְפַּק וּבָא אוֹתוֹ שְׁטָר לְפָנֵינוּ עִם זֶה וּכְתַב חוֹתָמָן דּוֹמִין שֶׁל זֶה לְשֶׁל זֶה אֵין כָּאן הַפֶּה שֶׁאָסַר וְאֵין נֶאֱמָנִים לוֹמַר פְּסוּלִים הָיִינוּ: גְּמ' לֹא שָׁנוּ דְּאִם כְּתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר אֵין נֶאֱמָנִין: אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ אֲנוּסִים הָיִינוּ מֵחֲמַת מָמוֹן דְּלָאו כָּל כְּמִנַּיְהוּ לְשַׁוּוֹיֵי נַפְשַׁיְהוּ רְשָׁעִים בְּעֵדוּת פִּיהֶם וְלִפְסֹל אֶת הַשְּׁטָר דְּאָדָם קָרוֹב אֵצֶל עַצְמוֹ וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ לֹא לִזְכוּת וְלֹא לְחוֹבָה בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת וּבִפְסוּלֵי עֵדוּת לְהֵעָשׂוֹת רָשָׁע וּפָסוּל עַל פִּיו וְאֵלּוּ פּוֹסְלִים עַצְמָן בְּאָמְרָם חָתַמְנוּ שֶׁקֶר בִּשְׁבִיל אֹנֶס מָמוֹן וְרֵישָׁא טַעְמָא מִשּׁוּם הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר: מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת שֶׁאָמַר בַּעַל הַשְּׁטָר הַזֶּה לְהָרְגֵנוּ וְאָדָם חָזָק הוּא: כֵּיוָן שֶׁהִגִּיד שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַגִּיד דְּגַבֵּי עֵדוּת חֲדָא הַגָּדָה כְּתִיבָא אִם לֹא יַגִּיד וְגוֹ' (וַיִּקְרָא ה) וְהָכָא נָמֵי כֵּיוָן דַּחֲתִימֵי בִּשְׁטָרָא הַיְנוּ הַגָּדָה דִּידְהוּ וְהֵיכִי מְהֵימְנֵי תּוּ לְמִעְקַר הוֹאִיל וּכְתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר בִּשְׁלָמָא רֵישָׁא כְּשֶׁאֵין כְּתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר וַעֲלַיְהוּ סָמְכִינַן כֻּלָּהּ חֲדָא הַגָּדָה הִיא דְּהָא בְּאוֹתוֹ דִּבּוּר [בִּכְדֵי] שְׁאִילַת שָׁלוֹם קָאָמְרִי אֲבָל אֲנוּסִים הָיִינוּ אֲבָל הָכָא לָאו אַפּוּמַיְהוּ סָמְכִינַן: הָנֵי מִלֵּי עַל פֶּה כְּגוֹן הַמֵּעִיד בב"ד וּלְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר בָּא לְשַׁנּוֹת בּוֹ: אֲבָל בִּשְׁטָר לֹא דְּהַגָּדָה כְּתִיב: לֹא שָׁנוּ דְּאָמְרִינַן הַפֶּה שֶׁאָסַר כו': אֶלָּא דְּאָמְרִי מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת נֶאֱנַסְנוּ דְּלָא מְשַׁוּוּ נַפְשַׁיְהוּ רְשָׁעִים וְכֵיוָן דַּעֲלַיְהוּ סָמְכִינַן הָא בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר עֲקָרוּהָ לְסָהֲדוּתַיְהוּ וְהַפֶּה שֶׁאָסַר הִתִּיר: אֵין אָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ רָשָׁע אֵינוֹ נֶאֱמָן לִפְסֹל אֶת עַצְמוֹ מֵחֶזְקָתוֹ דְּקָרוֹב הוּא אֵצֶל עַצְמוֹ וְקָרוֹב פָּסוּל לְעֵדוּת: אֵין נֶאֱמָנִין לְפָסְלוֹ אַרֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין פְּלִיג הָעֵדִים שֶׁאָמְרוּ כְּתַב יָדֵינוּ הוּא אֲבָל אֲנוּסִים הָיִינוּ כו': הַפֶּה שֶׁהִתִּיר וְכֵיוָן דְּמֵחֲמַת נְפָשׁוֹת קָאָמְרִי נֶאֱנַסְנוּ לָא מְשַׁוּוּ נַפְשַׁיְהוּ רְשָׁעִים וּפְסוּלֵי עֵדוּת דְּקָאָמְרִי הַיְנוּ טַעְמָא דְּלָאו בְּעֵדוּתָן מְשַׁוּוּ נַפְשַׁיְהוּ רְשָׁעִים אֶלָּא דְּאָמְרִי קְרוֹבִים אוֹ עֲבָדִים הָיִינוּ וְעַכְשָׁו אָנוּ מְשֻׁחְרָרִים: בִּשְׁלָמָא פְּסוּלֵי עֵדוּת אוֹ קְטַנִּים כֵּיוָן דְּמוֹדִים הֵם שֶׁהַשְּׁטָר כַּדִּין נִכְתַּב שֶׁהַהַלְוָאָה אוֹ הַמִּקָּח אֱמֶת אֲבָל אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ רְאוּיִם וְהָוְיָא לַהּ כְּמִלְוֶה עַל פֶּה אוֹ אִי מְכִירָה הִיא לֹא נִקְנָה הַקַּרְקַע בִּשְׁטָר זֶה אָמַר ר"מ דְּלָא מְהֵימְנֵי דא"כ מַלְוֶה לָא שָׁדֵי זוּזֵי בִּכְדִי וְכִי מַחְתִּים עֵדִים עַל שְׁטָרוֹ מֵדָק דָּיֵיק שֶׁיְּהוּ כְּשֵׁרִים:

וּבְכוּלֵּי בָּעֵי דְּלוֹדֵי פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס בב"מ (דַּף ג: וְשָׁם) דַּאֲתָא לְפָרֵשׁ דְּלָא תֵּימָא אַמַּאי נִשְׁבָּע נֵימָא מִגּוֹ דַּחֲשִׁיד אַמָּמוֹנָא חָשִׁיד נָמֵי אַשְּׁבוּעָתָא וּלְהָכִי קָאָמַר וּבְכוּלֵּי בָּעֵי דְּלוֹדֵי לֵיהּ וְלָא חֲשִׁיד אַמָּמוֹנָא וְקָשֶׁה לר"י דְּהָא אָמַר בפ"ק דב"מ (דַּף ה:) דְּלָא אָמְרִינַן מִגּוֹ דַּחֲשִׁיד אַמָּמוֹנָא חָשִׁיד נָמֵי אַשְּׁבוּעָתָא וְאֵין לוֹמַר דְּמִן הַתּוֹרָה חָשִׁיד נָמֵי אַשְּׁבוּעֲתָא וּמִדְּרַבָּנָן הוּא דְּאָמְרִינַן דְּלָא חָשִׁיד לְפִי שֶׁרָאוּ שֶׁהָיוּ מְקִלִּין בְּמָמוֹן יוֹתֵר מִבִּשְׁבוּעָה וְתִקְּנוּ שְׁבוּעָה עַל הַחֲשׁוּדִים כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נוֹדַע שֶׁהוּא גַּזְלָן שֶׁכָּשֵׁר מִן הַתּוֹרָה עֲדַיִן אֲבָל גַּזְלָן יָדוּעַ שֶׁפָּסוּל מִן הַתּוֹרָה לֹא תִּקְּנוּ וּלְפִי זֶה שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא שָׁלַחְתִּי בּוֹ יָד הִיא מִדְּרַבָּנָן [וְלָא הָוְיָא דְּאוֹרָיְתָא אֶלָּא שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא פָּשַׁעְתִּי בָּהּ] וְהָא דִּכְתִיב אִם לֹא שָׁלַח לֹא שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא שָׁלַח אֶלָּא ה"ק קְרָא נִשְׁבָּע שֶׁלֹּא פָּשַׁע אֵימָתַי בִּזְמַן שֶׁלֹּא שָׁלַח בּוֹ יָד דְּאִם שָׁלַח בּוֹ יָד חַיָּב אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא פָּשַׁע דְּנִתְחַיֵּב בָּאֳנָסִים דְּהָא גַּבֵּי נִסְכָּא דְּרַבִּי אַבָּא (שְׁבוּעוֹת דַּף לב:) מַשְׁמַע דְּאִי אָמַר לָא חֲטַפִּי הָיָה נִשְׁבָּע לְהַכְחִישׁ אֶת הָעֵד אע"ג דַּחֲשִׁיד אַמָּמוֹנָא וְהָתָם הָוְיָא שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְת' דְּבִשְׁבוּעָה דְּרַבָּנָן לָא אָמְרִינַן מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע מְשַׁלֵּם כִּדְמַשְׁמַע בפ"ק דב"מ (שָׁם) גַּבֵּי הַהוּא רַעֲיָא וְנִרְאֶה דַּאֲתָא לְפָרֵשׁ דְּלָא תִּקְשֵׁי כֵּיוָן דְּאֵין אָדָם מֵעִיז יְהֵא נֶאֱמָן בַּמֶּה שֶׁכָּפַר מִקְצָת וְכֵיוָן דִּמְחַיְּבִינַן שְׁבוּעָה אִם כֵּן מַחְשְׁבוֹ עַזּוּת פָּנִים א"כ יְהֵא נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי כָּפַר הַכֹּל וְקָאָמַר דְּאֵין זֶה עַזּוּת מַה שֶּׁכּוֹפֵר קְצָת וא"ת כֵּיוָן דְּלָא חֲשִׁיד אַשְּׁבוּעֲתָא לָמָּה גַּזְלָן פָּסוּל לִשְׁבוּעָה וְתֵרֵץ הָר' יְהוּדָה חָסִיד דְּדַוְקָא כְּשֶׁהוּא חָשׁוּד עַל אוֹתוֹ מָמוֹן שֶׁבָּא לִשָּׁבַע אָמְרִינַן דְּלָא חֲשִׁיד אַשְּׁבוּעֲתָא דְּעַל יְדֵי הַשְּׁבוּעָה יִפְרֹשׁ אֲבָל אוֹתוֹ מָמוֹן שֶׁכְּבָר גָּזַל לֹא יִפְרֹשׁ ע"י הַשְּׁבוּעָה וְגַבֵּי הַהוּא רַעֲיָא דַּחֲשִׁיב לֵהּ גַּזְלָן מִשּׁוּם דַּאֲכַל תְּרֵי מִנַּיְהוּ אע"פ שֶׁצָּרִיךְ לִפְרֹעַ הָנֵי תְּרֵי דַּאֲכַל מ"מ לֹא יִפְרֹשׁ מִן הַשְּׁאָר מִשּׁוּם שְׁבוּעָה דְּמַה שֶּׁמְּשַׁלֵּם בע"כ אֵין זֶה הֲשָׁבָה מְעַלְיָא וי"מ דְּגַזְלָן כָּשֵׁר לִשְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה דְּלָא חֲשִׁיד אַשְּׁבוּעֲתָא אֶלָּא דְּמִדְּרַבָּנָן פְּסָלוּהוּ כְּשֶׁהוּא גַּזְלָן וְאִם תֹּאמַר וּמַאי שְׁנָא דִּלְעֵדוּת פָּסוּל כִּדְכְתִיב אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע וְגוֹ' וְלִשְׁבוּעָה כָּשֵׁר וי"ל דְּבִשְׁבוּעַת שֶׁקֶר יֵשׁ בָּהּ עֹנֶשׁ גָּדוֹל דִּכְתִיב בָּהּ לֹא יְנַקֶּה וְכִדְאָמַר בִּשְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת דַּף לט.) שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִזְדַּעְזַע כְּשֶׁאָמַר הקב"ה (לֹא תִשָּׁבְעוּ ו) לֹא תִשָּׂא וְעוֹד דִּבְעֵדוּת שֶׁקֶר לֵיכָּא אֶלָּא לֹא תַעֲנֶה וּבִשְׁבוּעַת שֶׁקֶר אִיכָּא לֹא תִגְזֹל וְלֹא תִשָּׁבְעוּ לַשָּׁקֶר: הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים וא"ת וְלָמָּה נֶאֱמָנִים וְהָא מִגּוֹ בִּמְקוֹם עֵדִים הוּא דַּאֲנַן סָהֲדֵי שֶׁלֹּא הָיוּ אֲנוּסִים וְלֹא פְּסוּלֵי עֵדוּת דְּהָא לְקַמָּן אָמְרִינַן תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ וְי"ל כֵּיוָן דְּהִצְרִיכוּ חֲכָמִים קִיּוּם הָכָא לָא חֲשִׁיב כְּלָל קִיּוּם מַה שֶּׁאוֹמְרִים כְּתַב יָדֵינוּ הוּא זֶה כֵּיוָן דְּאִינְהוּ גּוּפַיְהוּ אָמְרִי תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר קְטַנִּים אוֹ אֲנוּסִים הָיִינוּ אֲבָל לְקַמָּן חָשְׁבִינַן לְהוּ כִּשְׁנֵי עֵדִים כֵּיוָן דִּכְבָר מְקֻיָּם הוּא שֶׁכְּתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר: אֵין נֶאֱמָנִים הָכָא לֵיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי דְּלְהֵימְנוּ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעוּ אָמְרִי פָּרוּעַ הוּא דְּכֵיוָן דִּמְקֻיָּם הוּא הָוֵי מִגּוֹ בִּמְקוֹם עֵדִים כִּדְפֵרַשְׁנוּ וְעוֹד דְּחוֹזְרִים וּמַגִּידִים הֵם וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיד שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַגִּיד כִּדְאָמְרִי' בַּגְּמָרָא וְעוֹד דְּבִשְׁנֵי עֵדִים לָא אָמְרִינַן מִגּוֹ וּבְרֵישָׁא נֶאֱמָנִים מִשּׁוּם דְּאִי בָּעוּ שָׁתְקִי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ אֲנוּסִים הָיִינוּ מֵחֲמַת מָמוֹן דְּלָא מְהֵימְנֵי מִשּׁוּם דְּלָא מְשַׁוּוּ נַפְשַׁיְהוּ רְשָׁעִים וּקְטַנִּים כדרשב"ל וּפְסוּלֵי עֵדוּת מִשּׁוּם דְּמַלְוֶה גּוּפֵהּ מֵדָק דָּיֵיק כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ: מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים וא"ת וְכִי אָמְרוּ קְטַנִּים הָיִינוּ אוֹ אֲנוּסִים מֵחֲמַת מָמוֹן הָיִינוּ לְהֵימְנוּ בְּמִגּוֹ דְּאָמְרִי אֲנוּסִים הָיִינוּ מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת דְּהָא בְּרֵישָׁא דְּאִיכָּא מִגּוֹ נֶאֱמָנִים לוֹמַר אֲנוּסִים הָיִינוּ מֵחֲמַת מָמוֹן וי"ל דְּאֹנֶס מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת לָא שְׁכִיחַ וְעוֹד דְּבִשְׁנֵי עֵדִים לָא אָמְרִינַן מִגּוֹ כִּדְפָרֵשִׁית: וְאֵין אָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ רָשָׁע וא"ת וְהָא קָסָבַר רָבָא דְּפַלְגִינַן דִּיבּוּרָא בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף ט: וְשָׁם) גַּבֵּי פְּלוֹנִי רְבָעַנִי לִרְצוֹנִי וּפְלוֹנִי בָּא עַל אִשְׁתִּי אִם כֵּן הָכָא נְהֵימְנוּ דַּאֲנוּסִים הָיוּ אֲבָל לֹא מֵחֲמַת מָמוֹן אֶלָּא מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת דְּאַלִּבָּא דְּרָבָא קַיְמָא וְי"ל כֵּיוָן דְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּרַבָּנָן לָא פַּלְגִינַן דִּיבּוּרָא כְּדֵי לִפְסוֹל הַשְּׁטָר וְעוֹד דְּאֵין לָנוּ לוֹמַר מֵעַצְמֵנוּ דַּאֲנוּסִים הָיוּ מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת דְּאֹנֶס מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת לָא שְׁכִיחַ כִּדְפָרֵשִׁית אֲבָל הָתָם שְׁכִיחַ שֶׁבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ אַחֶרֶת כְּמוֹ עַל אִשְׁתּוֹ אוֹ שֶׁרְבָעוֹ אָדָם אַחֵר וְכֵן בַּהֲרַגְתִּיו בספ"ב דִּיבָמוֹת (דַּף כֹּה: וְשָׁם) יָכוֹל לִהְיוֹת דְּאָדָם אַחֵר הֲרָגוֹ אִי נָמֵי שָׁאנֵי הָכָא דְּמֵחֲמַת נְפָשׁוֹת אוֹ מֵחֲמַת מָמוֹן הָוֵי פֵּרוּשָׁא דַּאֲנוּסִים הָיִינוּ הִלְכָּךְ לָא פַּלְגִינַן דִּיבּוּרָא אֲבָל לִרְצוֹנוֹ וּבָא עַל אִשְׁתּוֹ הָוֵי דִּבּוּר בפ"ע א"נ הָכָא עִקַּר עֵדוּת הוּא בַּמֶּה שֶׁאוֹמְרִים אֲנוּסִים הָיִינוּ שֶׁבָּאוּ לוֹמַר שֶׁלֹּא רָאוּ הַמַּלְוֶה א"כ מִיָּד עוֹשִׂין עַצְמָן רְשָׁעִים כֵּיוָן שֶׁחָתְמוּ אִם לֹא יַעֲשׂוּ פֵּרוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם הִלְכָּךְ לֹא שַׁיָּךְ הָכָא פַּלְגִינַן דִּיבּוּרָא אֲבָל הַהִיא דַּהֲרַגְתִּיו עִקַּר עֵדוּת הוּא לוֹמַר שֶׁנֶּהֱרַג לְהַשִּׂיא אֶת אִשְׁתּוֹ וְכֵן פְּלוֹנִי רְבָעוֹ אוֹ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ עִקַּר עֵדוּת לַהֲרֹג פְּלוֹנִי הִלְכָּךְ פַּלְגִינַן דִּיבּוּרָא וּלְגַבֵּי לְהָשִׂים עַצְמוֹ רָשָׁע אוֹ לְגַבֵּי אִשְׁתּוֹ לֹא יְהֵא נֶאֱמָן: מַלְוֶה גּוּפֵהּ מֵדָק דָּיֵיק וּלְרַבָּנַן אַפִּי' מִלְוֶה עַל פֶּה לָא הָוְיָא דְּבָעֵינַן שֶׁיְּהֵא תְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ בְּכַשְׁרוּת כִּדְאָמְרִי' בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קכח. וְשָׁם): קְטַנִּים נָמֵי כדרשב"ל ה"מ לְמֵימַר וּקְטַנִּים נָמֵי מִשּׁוּם דְּמַלְוֶה גּוּפֵהּ מֵדָק דָּיֵיק אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְמִינְקַט בְּכָל חַד טַעְמָא אַחֲרִינָא א"נ טַעְמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ גּוּפֵהּ נָמֵי מִשּׁוּם דְּמַלְוֶה מֵדָק דָּיֵיק וְהָא דְּלָא מַיְתֵי דרשב"ל אַפְּסוּלֵי עֵדוּת מִשּׁוּם דר"ל לֹא הִזְכִּיר אֶלָּא קְטַנִּים בִּדְבָרָיו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ו:

ב מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ לז:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ו:

ד מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ לז:

ה מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ו:

ו מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ לז:

מסורת הש״ס

א גיטין נא:

ב שבועות מב.; גיטין ג.

ג סנהדרין כט:; בבא בתרא קנד:

ד בבא מציעא ג.; בבא קמא קז.

א(א)חֲזָקָה אֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲשָׂה בְּגָדוֹל. אֶלָּא אֲנוּסִין, מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב חִסְדָּא, קָסָבַר רַבִּי מֵאִיר: עֵדִים שֶׁאָמְרוּ לָהֶם "חִתְמוּ שֶׁקֶר וְאַל תֵּהָרְגוּ" — יֵהָרְגוּ וְאַל יַחְתְּמוּ שֶׁקֶר. בג(ב)אֲמַר לֵיהּ רָבָא: הַשְׁתָּא אִילּוּ אָתוּ לְקַמַּן לְאִמְּלוֹכֵי, אָמְרִינַן לְהוּ: זִילוּ חֲתוּמוּ וְלָא תִּתְקַטְלוּן, דְּאָמַר מָר: אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה, וְגִלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים בִּלְבָד. הַשְׁתָּא דַּחֲתַמוּ, אָמְרִינַן לְהוּ: אַמַּאי חֲתַמִיתוּ? (ג)אֶלָּא: טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר כִּדְרַב הוּנָא אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ — אֵין צָרִיךְ לְקַיְּימוֹ. (ד)גּוּפָא. אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ — אֵין צָרִיךְ לְקַיְּימוֹ. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: גְּנוּבָא גַּנּוֹבֵי לְמָה לָךְ. אִי סְבִירָא לָךְ כְּרַבִּי מֵאִיר, אֵימָא הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. דהאֲמַר לֵיהּ: וּמָר הֵיכִי סְבִירָא לֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: כִּי אָתוּ לְקַמַּן לְדִינָא, אָמְרִינַן לְהוּ: "זִילוּ קַיְּימוּ שְׁטָרַיְיכוּ וְחוּתוּ לְדִינָא". (ה)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הָאוֹמֵר "שְׁטַר אֲמָנָה הוּא זֶה" — אֵינוֹ נֶאֱמָן. דְּקָאָמַר מַאן? אִילֵימָא דְּקָאָמַר לֹוֶה — פְּשִׁיטָא, כָּל כְּמִינֵּיהּ?! וְאֶלָּא דְּקָאָמַר מַלְוֶה — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה. אֶלָּא דְּקָאָמְרִי עֵדִים. אִי דִּכְתַב יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר — פְּשִׁיטָא דְּלָא מְהֵימְנִי. וְאִי דְּאֵין כְּתַב יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר — אַמַּאי לָא מְהֵימְנִי? (סִימָן בָּאֵ"שׁ) אָמַר רָבָא: לְעוֹלָם דְּקָאָמַר לֹוֶה, וְכִדְרַב הוּנָא. דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ — אֵין צָרִיךְ לְקַיְּימוֹ. ואַבָּיֵי אָמַר: לְעוֹלָם דְּאָמַר מַלְוֶה, וּכְגוֹן שֶׁחָב לַאֲחֵרִים, וּכְדְרַבִּי נָתָן. ז(ו)דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן לְנוֹשֶׁה בַּחֲבֵירוֹ מָנֶה, וַחֲבֵירוֹ בַּחֲבֵירוֹ — מִנַּיִן שֶׁמּוֹצִיאִין מִזֶּה וְנוֹתְנִין לָזֶה — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ". רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם דְּקָאָמְרִי עֵדִים. וּדְאֵין כְּתַב יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר. וּדְקָאָמְרַתְּ אַמַּאי לָא מְהֵימְנִי — כִּדְרַב כָּהֲנָא. דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא: אָסוּר לוֹ לָאָדָם שֶׁיְּשַׁהֶה שְׁטַר אֲמָנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה".

וְאָמַר

אא"כ נַעֲשָׂה בְּגָדוֹל כָּל מַעֲשֵׂה הַשְּׁטָר בִּגְדוֹלִים הַלּוֹקֵחַ וְהַמּוֹכֵר וְגַבֵּי עֵדִים נַמֵּי אָמְרִי' חֲזָקָה אֵין הַלּוֹקֵחַ מַחְתִּים בּוֹ קְטַנִּים: אֶלָּא אֲנוּסִים מ"ט לָא נֵימָא הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא שֶׁהִתִּיר: יֵהָרְגוּ וְאַל יַחְתְּמוּ שֶׁקֶר הִלְכָּךְ כִּי אָמְרִי נַמֵּי אֲנוּסִים הָיִינוּ מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת מְשַׁוּוּ נַפְשַׁיְהוּ רְשָׁעִים: מוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ לֹוֶה שֶׁהוֹדָה בַּשְּׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ וְעַל פִּיו נֶחְתְּמוּ הָעֵדִים: אֵין הַמַּלְוֶה צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ בְּעֵדִים הַחֲתוּמִים בּוֹ שֶׁאֵין הַלֹּוֶה שׁוּב נֶאֱמָן לוֹמַר פְּרַעְתִּיו וְלָא אָמְרִינַן בְּהַאי הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא שֶׁהִתִּיר דְּמִכֵּיוָן שֶׁאָמַר כָּשֵׁר הָיָה הֲרֵי הֶחְזַק הַשְּׁטָר וְכִי אָמַר פְּרַעְתִּיו לָא מְהֵימַן שֶׁהֲרֵי בְּיַד הַמַּלְוֶה הוּא ור"מ נַמֵּי דְּאָמַר אֵין נֶאֱמָנִים לְפָסְלוֹ בְּמוֹדֶה לֹוֶה שֶׁכְּתָבוֹ קָאָמַר וְקָסָבַר לָא צְרִיכִינַן תּוּ לְעֵדִים וְלָאו אַפֻּמַּיְהוּ מִיקַּיֵּים שְׁטָרָא: גַּנָּבָא מִתְגַּנֵּב אַתָּה לוֹמַר דְּבָרֶיךָ בְּלָשׁוֹן שֶׁלֹּא נֶחְלְקוּ בּוֹ הַיָּחִיד וְהַמְּרֻבִּים כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַטְּלוּ אֶת דְּבָרֶיךָ דַּאֲמַרְתְּ כִּיחִידָאָה: אִי סְבִירָא לָךְ כר"מ אֵימָא הֲלָכָה כר"מ וְלָא תִּנְקֹט לָהּ כְּמִלְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשָׁהּ: וּמָר הֵיכִי סְבִירָא לֵהּ בְּמוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ: כִּי אָתוּ לְקַמָּן מְלַוִּין מְבִיאִין שְׁטָרוֹת: קַיְּמוֹ שְׁטָרַיְכוּ כָּךְ אֲנִי רָגִיל לוֹמַר לַמַּלְוִים הַמְּבִיאִים שְׁטְרוֹתֵיהֶם לְפָנַי וְאֵין עֵדֵיהֶם עִמָּהֶם אֲנִי אוֹמֵר לָהֶם לְכוּ וּבִקְשׁוּ עֵדֵיכֶם וְקַיְּמוּהוּ דְּאִי לָאו הָכִי אע"ג דְּמוֹדֶה לֹוֶה שֶׁכְּתָבוֹ מָצֵי לְמֵימַר פְּרַעְתִּיו: שְׁטַר אֲמָנָה לֹא לָוָה כְּלוּם אֶלָּא כְּתָבוֹ וּמְסָרוֹ לַמַּלְוֶה שֶׁאִם יִצְטָרֵךְ לִלְווֹת יִלְוֶה וְהֶאֱמִינוֹ שֶׁלֹּא יִתְבָּעֶנּוּ אא"כ מַלְוֵהוּ: כָּל כְּמִנֵּהּ וַהֲלֹא עֵדִים חֲתוּמִים בּוֹ פְּשִׁיטָא דְּיִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו: כִּדְרַב הוּנָא וְאַשְׁמְעִינַן רַב יְהוּדָה נַמֵּי הָכִי דְּלֹוֶה שֶׁאָמַר כְּתַבְתִּיו וּמְסַרְתִּיו לוֹ אֲבָל שְׁטַר אֲמָנָה הוּא אֵין צָרִיךְ הַמַּלְוֶה לַחֲזֹר וּלְהָבִיא לְהָעִיד עַל הַחֲתִימָה דְּאֵין נֶאֱמָן לֹוֶה לְפָסְלוֹ דְּלָא עָבִיד אִינִישׁ דְּכָתַב וּמָסַר בְּלֹא הַלְוָאָה: שֶׁחָב לַאֲחֵרִים בְּהוֹדָאָה זוֹ שֶׁהוּא מוֹדֶה שֶׁהוּא שְׁטַר אֲמָנָה חָב וּמַפְסִיד אֶת אֲחֵרִים הַנּוֹשִׁים בּוֹ וְאֵין לוֹ מַה לְהַגְבּוֹתָם וְהָיוּ רוֹצִים לִגְבּוֹת חוֹב זֶה: וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ וְלֹא כָּתַב לַאֲשֶׁר הִלְוָהוּ אֶלָּא לַאֲשֶׁר הָאָשָׁם שֶׁלּוֹ וְאָשָׁם הוּא קֶרֶן כִּדְאָמְרִי' בְּהַגּוֹזֵל (ב"ק דַּף קי.) לְמִי שֶׁהַקֶּרֶן שֶׁלּוֹ:

חֲזָקָה אֵין כו' הָכָא מַשְׁמַע דְּלָא אָמְרִינַן מִגּוֹ בִּמְקוֹם חֲזָקָה וּלְרַבָּנָן אָמְרִינַן וצ"ע דִּבְעָיָא הִיא בְּפֶרֶק קַמָּא דב"ב (דַּף ה: וְשָׁם) וְלָא אִפְּשִׁיטָא גַּבֵּי תָּבַע אַחַר זְמַנּוֹ וְאָמַר לֵיהּ פְּרַעְתִּיךְ תּוֹךְ זְמַנֵּי: **דְּאָמַר** מָר אֵין לְךָ דָּבָר כו' פֵּרוּשׁ אַפֵּי' מַאן דְּמַחְמִיר לֹא מַחְמִיר אֶלָּא בְּהָנָךְ דְּרָבָא גּוּפֵהּ קָסָבַר דַּאֲפִילּוּ בְּהָנֵי אֵינוֹ חַיָּב לִמְסוֹר עַצְמוֹ בְּצִנְעָא בְּמַס' ע"ז בְּפֶרֶק ר' יִשְׁמָעֵאל (עֲבוֹדָה זָרָה דַּף נד. וְשָׁם) וְאֵין חִלּוּק בֵּין הָנָךְ לִשְׁאָר וּבְפַרְהֶסְיָא בְּכוּלְּהוּ יֵהָרֵג וְלֹא יַעֲבֹר: **טַעְמָא** דר"מ כִּדְרַב הוּנָא כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמַיְירֵי פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּשֶׁמּוֹדֶה לֹוֶה שֶׁכְּתָבוֹ וְהַיְנוּ טַעְמָא דר"מ דְּאֵין נֶאֱמָנִין דְּהוֹאִיל וְלֹוֶה קִיְּמוֹ לָא צְרִיכִי תּוּ לְעֵדִים וְלָאו אַפֻּמַּיְהוּ מְקַיֵּם שְׁטָרָא וְרַבָּנָן סָבְרִי צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ וְקָשֶׁה לר"י דא"כ לִפְלְגוּ בְּלֹא עֵדִים בְּלֹוֶה גּוּפֵי' הוֹאִיל וְטַעְמַיְהוּ תָּלֵי בְּלֹוֶה וְעוֹד דִּבְפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קנד: וְשָׁם) מַשְׁמַע דְּלָא פְּלִיגִי בְּלֹוֶה דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאֲנִי אוֹמֵר מוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ א"צ לְקַיְּמוֹ דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא וּפָרִיךְ וְהָא מִפְלַג פְּלִיגִי אֵין נֶאֱמָנִים לְפָסְלוֹ כו' אֲמַר לֵיהּ אִי אַלִּימֵי עֵדִים לְאוֹרוֹעֵי שְׁטָרָא אִיהוּ כָּל כְּמִנֵּהּ וְעוֹד דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר בִּדְרַב הוּנָא קָמִפַּלְגִי וְנִרְאֶה לר"ת ולר"י דה"פ טַעְמָא דר"מ כִּדְרַב הוּנָא דִּכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר רַב הוּנָא דְּלָא אָמְרִינַן מִגּוֹ לִפְסֹל הַשְּׁטָר בְּלֹוֶה ה"נ אוֹמֵר ר"מ בְּעֵדִים דאע"ג דְּאַלִּימֵי לָא פָּסְלִי שְׁטָרָא בְּמִגּוֹ: **מוֹדֶה** בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ א"צ לְקַיְּמוֹ וא"ת ומ"ט לָא מְהֵימַן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר מְזֻיָּף וי"ל דְּשֶׁמָּא יָרֵא לֹוֶה לוֹמַר מְזֻיָּף פֶּן יַכְחִישׁוּהוּ וְלֵיכָּא מִגּוֹ וּפֵרֵשׁ הַקּוּנְט' בְּמָקוֹם אַחֵר דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דִּדְבַר תּוֹרָה א"צ קִיּוּם דְּעֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטָר נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בב"ד וְרַבָּנָן הוּא דְּאַצְרְכוּהוּ קִיּוּם כִּי טְעִין מְזֻיָּף הוּא אֲבָל בִּשְׁאָר טְעָנוֹת כְּגוֹן פָּרוּעַ הוּא לֹא הִצְרִיכוּהוּ קִיּוּם וְכֵן נִרְאֶה לר"י אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ דְּלָא מְהֵימַן בְּמִגּוֹ לוֹמַר פָּרוּעַ הוּא מִשּׁוּם דְּאִי פַּרְעֵהּ שְׁטָרָא בִּידֵהּ מַאי בָּעֵי דְּהָא כִּי טְעִין נַמֵּי אֲמָנָה הוּא מַסְּקִינַן בְּסָמוּךְ אַמִּלְּתֵהּ דְּרַב דְּלָא מְהֵימַן וְהָתָם לֹא שַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא: **אִי** סְבִירָא לָךְ כר"מ כו' וא"ת וְדִלְמָא מִשּׁוּם הָכִי לָא קָאָמַר הֲלָכָה כְּר"מ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא בְּפָ' מִי שֶׁמֵּת (ב"ב קנד: וְשָׁם) דְּמַפִּיךְ דר"מ לְרַבָּנָן וְיֵשׁ לוֹמַר דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דַּהֲלָכָה כְּרַשְׁבָּ"ג דְּאִית לֵיהּ בְּהֶדְיָא בפ"ק דב"מ (דַּף ז.) דְּמוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ: **אֵימָא** הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר תֵּמַהּ דַּאֲפִילּוּ כְּרַבָּנָן נַמֵּי מָצֵי סָבַר וְשָׁאנֵי עֵדִים דְּאַלִּימֵי לְאוֹרוֹעֵי שְׁטָרָא דְּהָכִי אִית לֵהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרַב נַחְמָן אֵין נִרְאֶה לוֹ לַחֲלֵק וְאִם תֹּאמַר וְדִלְמָא רַב הוּנָא מַיְרֵי בְּמוֹדָעָא וַאֲמָנָה דַּאֲפִילּוּ רַב נַחְמָן מוֹדֶה לְקַמָּן וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרַב הוּנָא סְתָם קָאָמַר וְלָא מְפַלֵּג: **לְעוֹלָם** דְּקָאָמַר לֹוֶה וְכִדְרַב הוּנָא כו' וְאִם תֹּאמַר וְאַמַּאי לָא קָאָמַר נַמֵּי לְעוֹלָם דְּקָאָמְרִי עֵדִים וְכִדְרַב הוּנָא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא נִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵי דְּלָא כְּרַבָּנָן דְּאָמְרִי אַלִּימֵי עֵדִים לְאוֹרוֹעֵי שְׁטָרָא: **וְכִדְרַב** הוּנָא אָמַר רַב וא"ת תַּרְתֵּי מִלֵּי דְּרַב לְמָה לִי וי"ל דְּחֲדָא מִכְּלָל חֲבֶרְתָּהּ אִתְּמַר: **וּכְגוֹן** שֶׁחָב לַאֲחֵרִים וא"ת וּלְהִמָּנֵה בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי מָחֵל לֵהּ דְּהָא הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ וְחָזַר וּמְחָלוֹ מָחוּל (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פה:) וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָאו מִגּוֹ הוּא דְּשֶׁמָּא אֵין דַּעְתּוֹ לִמְחֹל וּלְהַפְסִיד חוֹבוֹ דְּעַכְשָׁו שֶׁאוֹמֵר אֲמָנָה הוּא לֹא מַפְסִיד מִידֵי כֵּיוָן שֶׁאֵין הַלֹּוֶה גַּזְלָן אע"ג דבספ"ק דב"מ (דַּף כ: וְשָׁם) אָמְרִינַן מִגּוֹ כה"ג גַּבֵּי מָצָא שׁוֹבָר בִּזְמַן שֶׁהָאִשָּׁה מוֹדָה יַחֲזִיר לְבַעַל דְּקָאָמַר ש"מ אִיתָא לִדְשְׁמוּאֵל שֶׁמָּא הָתָם סָמְכִינַן אַמִּגּוֹ כָּל דְּהוּ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא שׁוֹבֵר דְּמוֹכַח וְאִם נֹאמַר דִּמְכִירַת שְׁטַר חוֹב אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמָצֵינַן לְמֵימַר דַּוְקָא מוֹכֵר שְׁטַר חוֹב דְּהָוֵי מִדְּרַבָּנָן יָכוֹל לִמְחֹל אֲבָל בְּנוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ כו' דְּחַיָּב לוֹ מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קמז: וְשָׁם) דְּקָאָמַר וּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּאִם נְתָנוֹ בְּמַתְּנַת ש"מ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל וּמַסִּיק מַתְּנַת ש"מ דְּאוֹרָיְתָא וְאֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל דְּאִי ס"ד מִדְּרַבָּנָן אַמַּאי אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל מַשְׁמַע דִּבְמִדֵּי דְּאוֹרָיְתָא אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל וְיֵשׁ לִדְחוֹת דְּהָתָם וַדַּאי אִי מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע דְּאוֹרָיְתָא אֵין הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לִמְחֹל דְּמַאי אֲלִמֵּהּ הַאי יוֹרֵשׁ מֵהַאי יוֹרֵשׁ וְעוֹד יֵשׁ לְהָבִיא רְאָיָה דְּנוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ בַּחֲבֵרוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל דְּאָמְרִי' בְּסוֹף הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת פא:) הֲרֵי שֶׁהָיָה נוֹשֶׁה בְּאָחִיו מָנֶה וּמֵת וְהִנִּיחַ שׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא יֹאמַר הוֹאִיל וַאֲנִי יוֹרֵשׁ הֶחְזַקְתִּי אֶלָּא מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ וְלוֹקֵחַ בָּהֶן קַרְקָעוֹת וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת וּמוֹקְמִי' לָהּ כְּר' נָתָן דְּהָא הָוֵי כְּמוֹ נוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה וַחֲבֵרוֹ בַּחֲבֵרוֹ דְּכֹל אֲשֶׁר לְבַעֲלָהּ מְשֻׁעְבָּד לָהּ לִכְתֻבָּתָהּ וְאִי יָכוֹל לִמְחֹל אַמַּאי יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע יִמְחֹל לְעַצְמוֹ שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ וְיָכוֹל לִמְחֹל וְיֵשׁ לִדְחוֹת דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּאֵין יוֹרֵשׁ אֶלָּא מִכֹּחָהּ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְקִיעַ זְכוּתָהּ [וי"מ דְּדַוְקָא בְּמוֹכֵר שט"ח יָכוֹל לִמְחֹל שֶׁקָּדַם חוֹבוֹ שֶׁל מוֹכֵר אֲבָל הַנּוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ שֶׁקָּדַם חוֹבוֹ לְחוֹב שֶׁל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם נַמֵּי קָדַם שְׁטַר חוֹבָהּ לְחוֹב בַּעְלָהּ] וא"ת אַכַּתִּי נְהֵימְנֵיהּ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי קַלְתֵּהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף לא:) וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא אִתַּחְזַק בְּבֵי דִּינָא דְּאָמְרִינַן הָתָם כֵּוָן דְּאִתַּחְזַק בְּבֵי דִּינָא אִי בָּעֵי קַלְתֵּהּ לָא אָמְרִינַן אִי נַמֵּי הָכָא מַיְרֵי כְּשֶׁהַשְּׁטָר הוּא בְּיַד שָׁלִישׁ: **מִנַּיִן** לְנוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ כו' מַשְׁמַע דַּהֲלָכָה כְּר' נָתָן וּבְגִטִּין (דַּף לז.) פֵּרַשְׁנוּהָ:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא קנה.

ב תוספתא שבת; ויקרא רבה; יומא פב.

ג שבת עה:; בבא בתרא קנד.

ד יבמות צא.

ה סנהדרין כט:

ו קידושין טו.; פסחים לא.; לקמן פב.; גיטין לז.; בבא קמא מ:

גליון הש״ס

גמ' אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. עיין סוטה דף י ע"ב תוס' ד"ה נוח לו:

תוס' ד"ה וכדרב הונא אמר רב וכו' וי"ל דחדא מכלל חבירתה. עיין ברמב"ן במלחמות פ"ב דשבת ד"ה ועוד כתב הרי"ף הא דאר"ג א"ר:

בא"ד דחדא מכלל חבירתה. כה"ג מגילה דף כט ע"ב בכורות דף לז ע"א:

תורה אור השלם

וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ [במדבר ה, ז]

אִם־אָוֶן בְּיָדְךָ הַרְחִיקֵהוּ וְאַל־תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה [איוב יא, יד]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ה, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ לח:

ב מיי׳ פה׳ מהל׳ יסודי התורה הל׳ א:

ג מיי׳ פה׳ מהל׳ יסודי התורה הל׳ ב, טוש״ע יו״ד סי׳ קנז סעי׳ א:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ה:

ה מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יג, סמג עשין נד, טוש״ע חו״מ סי׳ פב סעי׳ א:

ו מיי׳ פב׳ מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ה, סמג עשין נד, טוש״ע חו״מ סי׳ מז סעי׳ א:

ז מיי׳ פב׳ מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ו, סמג עשין נד, טוש״ע חו״מ סי׳ פו סעי׳ א:

[א]וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: שְׁמַע מִינַּהּ מִדְּרַב כָּהֲנָא, עֵדִים שֶׁאָמְרוּ "אֲמָנָה הָיוּ דְּבָרֵינוּ" — אֵין נֶאֱמָנִין. מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דְּעַוְלָה הוּא — אַעַוְלָה לָא חָתְמִי. [ב]אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָסוּר לוֹ לָאָדָם שֶׁיְּשַׁהֶה שְׁטָר פָּרוּעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה". בְּמַעְרְבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אָמְרִי: "אִם אָוֶן בְּיָדְךָ הַרְחִיקֵהוּ" — זֶה שְׁטַר אֲמָנָה וּשְׁטַר פַּסִּים. "וְאַל תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה" — זֶה שְׁטָר פָּרוּעַ. מַאן דְּאָמַר שְׁטָר פָּרוּעַ, כָּל שֶׁכֵּן שְׁטַר אֲמָנָה. וּמַאן דְּאָמַר שְׁטַר אֲמָנָה — אֲבָל שְׁטָר פָּרוּעַ לָא, דִּזְמְנִין דִּמְשַׁהֵי לֵיהּ אַפְּשִׁיטֵי דְּסָפְרָא. [ג]אִתְּמַר: סֵפֶר שֶׁאֵינוֹ מוּגָּהּ, אָמַר רַבִּי אַמֵּי: עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם מוּתָּר לְשַׁהוֹתוֹ, מִכָּאן וְאֵילָךְ אָסוּר לְשַׁהוֹתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה". [ד-ז(א)]אָמַר רַב נַחְמָן: עֵדִים שֶׁאָמְרוּ אֲמָנָה הָיוּ דְּבָרֵינוּ — אֵין נֶאֱמָנִין. מוֹדָעָא הָיוּ דְּבָרֵינוּ — אֵין נֶאֱמָנִין. מָר בַּר רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲמָנָה הָיוּ דְּבָרֵינוּ — אֵין נֶאֱמָנִין, מוֹדָעָא הָיוּ דְּבָרֵינוּ — נֶאֱמָנִין. מַאי טַעְמָא? הַאי — נִיתַּן לִיכָּתֵב. וְהַאי — לֹא נִיתַּן לִיכָּתֵב. [ח-יא]בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: תְּנַאי הָיוּ דְּבָרֵינוּ, מַהוּ? מוֹדָעָא וַאֲמָנָה, הַיְינוּ טַעְמָא — דְּקָא עָקְרִי לֵיהּ לִשְׁטָרָא, וְהַאי נָמֵי קָא עָקַר לִשְׁטָרָא. אוֹ דִלְמָא: תְּנַאי מִילְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא? אֲמַר לֵיהּ: כִּי אָתוּ לְקַמַּן לְדִינָא, אָמְרִינַן לְהוּ: זִילוּ קַיִּימוּ תְּנָאַיְיכוּ וְחוּתוּ לְדִינָא. (ב)עֵד אוֹמֵר "תְּנַאי", וְעֵד אוֹמֵר "אֵינוֹ תְּנַאי". אָמַר רַב פָּפָּא: תַּרְוַיְיהוּ בִּשְׁטָרָא מְעַלְּיָא קָא מַסְהֲדִי, וְהַאי דְּקָאָמַר: "תְּנַאי" — הָוֵה לֵיהּ חַד, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם. [יב-טו]מַתְקֵיף לַהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ תַּרְוַיְיהוּ נָמֵי? אֶלָּא אָמְרִינַן: הָנֵי לְמֵיעְקַר סָהֲדוּתַיְיהוּ קָאָתוּ, הַאי נָמֵי לְמֵיעְקַר סָהֲדוּתֵיהּ קָאָתֵי: וְהִלְכְתָא כְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ. [טז-יט(ג)]תָּנוּ רַבָּנַן: שְׁנַיִם חֲתוּמִין עַל הַשְּׁטָר וּמֵתוּ, וּבָאוּ שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק וְאָמְרוּ: יָדַעְנוּ שֶׁכְּתַב יָדָם הוּא, אֲבָל אֲנוּסִים הָיוּ, קְטַנִּים הָיוּ, פְּסוּלֵי עֵדוּת הָיוּ — הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁכְּתַב יָדָם הוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה כְּתַב יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר מִשְּׁטָר שֶׁקָּרָא עָלָיו עַרְעָר וְהוּחְזַק בְּבֵית דִּין — אֵין אֵלּוּ נֶאֱמָנִין. וּמַגְבִּינַן בֵּיהּ כִּבְשְׁטָרָא מְעַלְּיָא? וְאַמַּאי? תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ! [כ]אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, זֹאת אוֹמֶרֶת: הַכְחָשָׁה — תְּחִלַּת הֲזָמָה הִיא,

וּכְשֵׁם

וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת גָּרְסִי': אַעוֹלָה לָא חָתְמִי וְכִי אָמְרִי חָתַמְנוּ אֵין נֶאֱמָנִים לְהַרְשִׁיעַ אֶת עַצְמָן: עַל פְּשִׁיטֵי דְּסָפְרָא שֶׁעַל הַלֹּוֶה לִתֵּן שְׂכַר הַסּוֹפֵר וּפְעָמִים שֶׁאֵין לוֹ וְנוֹתְנוֹ הַמַּלְוֶה וְחוֹזֵר וְגוֹבֵהוּ מִמֶּנּוּ בִּשְׁעַת פֵּרָעוֹן וּמְעַכֵּב הַשְּׁטָר עָלָיו: סֵפֶר שֶׁאֵינוֹ מֻגָּהּ תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים: מֻגָּהּ מִן טְעִיּוֹת שֶׁבּוֹ: עֵדִים הַחֲתוּמִים בַּשְּׁטָר וְאָמְרוּ אֲמָנָה הָיוּ דְּבָרֵינוּ לֹא הִלְוָהוּ כְּלוּם אֶלָּא כָּתְבוּ לוֹ לִכְשֶׁיִּצְטָרֵךְ יִלְוֶה לוֹ וְזֶה שִׁעְבֵּד לוֹ נְכָסָיו מֵעַכְשָׁו אִם יִלְוֶה אֲפִילוּ לְאַחַר זְמַן דְּלָאו מֻקְדָּם לֶהֱוֵי לִטְרוֹף שֶׁלֹּא כְּדִין: מוֹדָעָא הָיוּ דְּבָרֵינוּ אִם שְׁטַר מֶכֶר הוּא וְאָמְרוּ עֵדִים הַחֲתוּמִים בּוֹ הַמּוֹכֵר מָסַר מוֹדָעָא בְּפָנֵינוּ וְהֶרְאָנוּ אוֹנְסוֹ וְהִכַּרְנוּ בּוֹ: אֵין נֶאֱמָנִין דְּלָא אָתֵי עַל פֶּה וּמַרַע לֵיהּ לִשְׁטָרָא: מוֹדָעָא נִתַּן לָעֵדִים לִכְתֹּב אֶת הַשְּׁטָר כְּדֵי לְהַצִּיל הָאָנוּס מֵאוֹנְסוֹ אֲמָנָה לֹא נִתַּן לְהִכָּתֵב דְּעוֹלָה הֲוַאי וְכִי אָמְרוּ חָתַמְנוּ מְשַׁוֵּי לְנַפְשַׁיְהוּ רְשָׁעִים וְאֵין אָדָם נֶאֱמָן לָשׂוּם עַצְמוֹ רָשָׁע: תְּנַאי הָיוּ דְּבָרֵינוּ עַל תְּנַאי מְכָרָהּ לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ כָּךְ וְכָךְ וְלֹא רָאִינוּ שֶׁקִּיֵּם לוֹ תְּנָאוֹ וְזֶה אוֹמֵר לֹא קִיֵּם לִי וְאֵינוֹ מֶכֶר: מוֹדָעָא וַאֲמָנָה טַעְמָא מַאי קָאָמַר מַר אֵין נֶאֱמָנִין: דְּקָא עָקְרִי לֵהּ לִשְׁטָרָא בְּעֵדוּתָן זֶה וְלָא אָתֵי עַל פֶּה וּמַרַע לִשְׁטָרָא הָכָא נָמֵי כו': אוֹ דִלְמָא הָא לָא עֲקַרְתָּא דִּשְׁטָרָא הוּא דְּמוֹדִים הֵם שֶׁהַשְּׁטָר אֱמֶת אֶלָּא שֶׁתְּנַאי הָיָה בֵּינֵיהֶם וְזוֹ עֵדוּת אַחֶרֶת הִיא וּשְׁטָרָא מִמֵּילָא מִעֲקָר לְאַחַר זְמַן בַּיּוֹם שֶׁלֹּא קִיֵּם תְּנָאוֹ בִּזְמַנּוֹ: כִּי אָתוּ לְקַמָּן לָקוֹחוֹת שֶׁעֵדֵיהֶם מְעִידִים שֶׁתְּנַאי הָיוּ דִּבְרֵיהֶם: אָמְרִי' לְהוּ זִילוּ קַיִּימוּ תְּנָאַיְכוּ לַבְּעָלִים: וְחוּתוּ לְדִינָא אִם יְעַכֵּב שׁוּב הַקַּרְקַע: תַּרְוַיְהוּ בִּשְׁטָרָא מְעַלְּיָא קָא מַסְהֲדִי שְׁנֵיהֶם מְעִידִים שֶׁהַשְּׁטָר אֱמֶת וְכַמּוּת שֶׁהוּא כָּתוּב בְּלֹא תְּנַאי חֲתָמוּהוּ: וְהַאי דְּקָאָמַר תְּנַאי חַד הוּא וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לַעֲקֹר שְׁטָר שֶׁשְּׁנֵיהֶם חֲתוּמִים בּוֹ: אִי הָכִי אֲפִלּוּ תַּרְוַיְהוּ נָמֵי אֶלָּא אָמְרִינַן כו' אִי הָכִי דְּכֵיוָן שֶׁהֵעִיד עַל כְּתַב יָדוֹ עָשִׂיתָ לָזֶה אֶחָד מִמְּקַיְּמֵי הַשְּׁטָר כְּמוֹת שֶׁהוּא כָּתוּב בְּלֹא תְּנַאי וַהֲוֵי לְהוּ עֵדָיו שְׁנַיִם וְעֵדוּת אַחֲרוֹנָה דִּבְרֵי אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם: אַפֵּי' תַּרְוַיְהוּ נָמֵי אָמְרִי תְּנַאי הָיוּ דְּבָרֵינוּ לָא לִיתְהֵימְנוּ דְּכֵיוָן שֶׁהֵעִידוּ עַל כְּתַב יָדָן קִיְּמוּ הַשְּׁטָר כְּמוֹת שֶׁהוּא כָּתוּב וְכִי אָמְרִי תְּנַאי הָיוּ דְּבָרֵינוּ הָווּ לְהוּ מַגִּידִים וְחוֹזְרִים וּמַגִּידִים וְאַמַּאי אָמַר רַב נַחְמָן קַיְּמוּ תְּנָאַיְכוּ כו': אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ לָאו חֲתִימָה מְקֻיֶּמֶת הוּא דְּכֵיוָן דְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר מַסְקִי דִּבּוּרַיְהוּ וְאָמְרִי אֲבָל תְּנַאי הָיָה בֵּינֵיהֶן אָמְרִינַן הָנֵי לְמִעְקַר סָהֲדוּתַיְהוּ שֶׁאָמְרוּ כְּתַב יָדֵינוּ הוּא קָאָתוּ וְלוֹמַר לֹא חָתַמְנוּ אֶלָּא ע"מ שֶׁיְּקַיֵּם אֶת הַתְּנַאי וְכֵיוָן דִּתְנַאי מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא שֶׁאֵינָהּ עוֹקַרְתּוֹ אֶלָּא לְאַחַר זְמַן לָא דָּמְיָא לְמוֹדָעָא וַאֲמָנָה וּמְהֵימְנֵי דְּעֵדוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא: הַאי נָמֵי כִּי סִיֵּם וְאָמַר תְּנַאי הֲוָה עָקַר לַחֲתִימַת יָדֶיהָ לוֹמַר לֹא חָתַמְתִּי אֶלָּא עַל מְנָת כֵּן וְכֵיוָן דְּאִית לָן דְּמִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא וּשְׁטָרָא מִמֵּילָא מִעֲקָר אִשְׁתְּכַח דְּאֵין בִּשְׁטָר חָתוּם אֶלָּא ע"א: שֶׁקָּרָא עָלָיו עַרְעָר שֶׁרָצָה הַנִּתְבָּע לְפָסְלוֹ: וּמַגְבִּינַן בֵּהּ בִּתְמִיהַ: תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ עֵדֵי הַשְּׁטָר ב' וְאֵלּוּ ב' מְעִידִים עֲלֵיהֶם שֶׁפְּסוּלִים הָיוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה:

אַעוֹלָה לָא חָתְמִי וְהָא דְּכוֹתְבִין שְׁטָר לַלֹּוֶה אע"פ שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ הַיְנוּ לְמָסְרוֹ לַלֹּוֶה וְלֹא לַמַּלְוֶה: **אִם** אָוֶן בְּיָדְךָ הַרְחִיקֵהוּ זֶה שְׁטַר פַּסִּים וּשְׁטַר אֲמָנָה דְּהָכִי מַשְׁמַע לְשׁוֹן אָוֶן דְּמֵעִקָּרָא הָוֵי שֶׁקֶר וְאַל תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה זֶה שְׁטָר פָּרוּעַ שֶׁעַתָּה הוּא עַוְלָה אֲבָל מֵעִקָּרָא הֲוָה אֱמֶת: **זִמְנִין** דִּמְשַׁהֵי לֵהּ אַפְּשִׁיטֵי דְּסָפְרָא וע"י אוֹתָהּ שְׁהִיָּה אִשְׁתְּלִי לֵיהּ שָׁהוּתָא פַּעַם אַחֶרֶת הִלְכָּךְ לָא קָרֵי לֵהּ עַוְלָה ומ"ד שְׁטָר פָּרוּעַ הָיָה לוֹ לִזָּהֵר אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ דְּמִשּׁוּם שֶׁהִיָּתוֹ אַפְּשִׁיטֵי דְּסָפְרָא קָרֵי לֵהּ עַוְלָה דְּמַה פָּשַׁע:

אָמַר רַב נַחְמָן עֵדִים שֶׁאָמְרוּ אֲמָנָה הָיוּ דְּבָרֵינוּ אֵין נֶאֱמָנִים ע"כ בְּאֵין כְּתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר אַיְרֵי דְּאִי כְּתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר פְּשִׁיטָא דְּהָכִי פָּרֵיךְ לְעֵיל וְעוֹד דְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי קָאָמַר דְּאֵין נֶאֱמָנִים מִשּׁוּם דְּלָא נִתַּן לִכְתֹּב וְאִי בִּכְתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר אֲפִילוּ נִתַּן לִכְתֹּב פְּשִׁיטָא דְּאֵין נֶאֱמָנִים וְקָשֶׁה דְּאַמַּאי לָא מְהֵימְנִי בְּמִגּוֹ דְּהָא רַב נַחְמָן גּוּפֵהּ אִית לֵהּ לְעֵיל מִגּוֹ לִפְסוֹל הַשְּׁטָר דְּקָאָמַר כִּי אָתוּ לְקַמַּן לְדִינָא אָמְרִינַן לְהוּ זִילוּ קַיִּימוּ שְׁטָרַיְכוּ וְחוּתוּ לְדִינָא דִּמְהֵימַן לוֹמַר פָּרוּעַ בְּמִגּוֹ דִּמְזֻיָּף וכ"ש עֵדִים דְּאַלִּימֵי לְאוֹרוּעֵי שְׁטָרָא כִּדְאָמַר בְּמִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קנד.) וְתֵרֵץ ר"י דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּמוֹדָעָא הוֹאִיל וּמוֹדִים שֶׁהַשְּׁטָר נִכְתַּב וְנִמְסַר כְּהִלְכָתוֹ שׁוּב לָא אָתֵי עַל פֶּה וּמַרַע לִשְׁטָרָא אֲפִילוּ בְּמִגּוֹ וְלָא דָּמֵי לַאֲנוּסִים וּקְטַנִּים דְּמַתְנִיתִין שֶׁאֵין מוֹדִים שֶׁהָיָה שְׁטָר כָּשֵׁר כְּלָל אֶלָּא סוֹתְרִין אוֹתוֹ הִלְכָּךְ מְהֵימְנֵי בְּמִגּוֹ דְּלָא שַׁיָּךְ כָּאן לוֹמַר דְּלָא אָתֵי עַל פֶּה וּמַרַע לִשְׁטָרָא שֶׁהֲרֵי אֵינָם מוֹדִים שֶׁהָיָה שְׁטָר וַאֲמָנָה נָמֵי נִרְאֶה דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּלָא מְהֵימְנֵי לְרַב נַחְמָן דְּלָא מָרְעִי לִשְׁטָרָא הוֹאִיל וּמוֹדִים שֶׁהַשְּׁטָר נִכְתַּב כְּדִין מִדַּעַת הַלֹּוֶה דְּלָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא דַּאֲמָנָה מִשּׁוּם דְּלָא נִתַּן לִכְתֹּב אֶלָּא מָר בַּר רַב אָשֵׁי אֲבָל לְרַב נַחְמָן טַעַם אֲמָנָה וּמוֹדָעָא שְׁנֵיהֶם שָׁוֶה וְהָא דְּאִית לֵיהּ לְרַב נַחְמָן דְּנֶאֱמָן לוֹמַר פָּרוּעַ הוּא בְּמִגּוֹ דִּמְזֻיָּף הָתָם נָמֵי לָא מְרַע לִשְׁטָרָא כְּלָל הִלְכָּךְ מְהֵימַן בְּמִגּוֹ וְאָתֵי שַׁפִּיר רַב נַחְמָן כְּרַבָּנָן דר"מ וְהַהִיא בָּרַיְתָא דְּמִי שֶׁמֵּת (ג"ז שָׁם:) דִּשְׁטַר אֲמָנָה הוּא זֶה דְּאֵינוֹ נֶאֱמָן דְּבָעֵי לְאוֹקְמֵי כר"מ רַב נַחְמָן מוּקֵי לָהּ לְדִבְרֵי הַכֹּל: **אוֹ** דִלְמָא תְּנַאי מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא פִּי' לְדָבָר אַחֵר הֵן בָּאִין וְלֹא לַעֲקִירַת הַשְּׁטָר אֶלָּא תּוֹסֶפֶת בְּעָלְמָא שֶׁמְּפָרְשִׁים עֵדוּתָן הֵיאַךְ וְעַד הַשְׁתָּא קַיָּם הַשְּׁטָר וְאֵינוֹ נֶעֱקָר אִם יִתְקַיֵּם הַתְּנַאי הִלְכָּךְ אֵין כָּאן הוֹרָעַת הַשְּׁטָר אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא לְגַמְרֵי וְלֹא שַׁיָּךְ לְעֵדוּתָן רִאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁאִם הָיוּ מְעִידִין שֶׁהוּא פָּרוּעַ שֶׁהֵן נֶאֱמָנִים דְּא"כ מַאי פָּרֵיךְ בְּסָמוּךְ א"ה אַפֵּי' תְּרֵי נָמֵי דְּכֵיוָן דִּתְנַאי מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הוּא לְגַמְרֵי תְּרֵי נֶאֱמָנִים אֲפִלּוּ בִּכְתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר אֲבָל חַד לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּלָא מְהֵימַן כִּי הֵיכִי דְּלָא מְהֵימַן לוֹמַר פָּרוּעַ הוּא לְכָךְ נִרְאֶה כִּדְפֵרַשְׁנוּ: **וְאִם** כְּתַב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר אֵין נֶאֱמָנִים וּפְסוּלֵי עֵדוּת דְּקָתָנֵי לֹא שֶׁאוֹמְרִים שֶׁעֲדַיִן פְּסוּלִים דְּאִם כֵּן אַמַּאי אֵין נֶאֱמָנִים אֶלָּא פְּסוּלֵי עֵדוּת הָווּ אָז וְעַתָּה מוֹדִים שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים וא"ת וּמִכָּל מָקוֹם אַמַּאי אֵין נֶאֱמָנִים לְהֵימְנוּ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעוּ אוֹמְרִים עֲדַיִן הֵם פְּסוּלִים [וְכֵן בְּכֹל] שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים הַמַּכְחִישׁוֹת זוֹ אֶת זוֹ אַמַּאי לָא מְהֵימְנִי בָּתְרָאֵי בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעוּ פָּסְלֵי לְקַמָּאֵי בְּגַזְלָנוּתָא ואור"י דִּבְשְׁנֵי עֵדִים לֹא שַׁיָּךְ מִגּוֹ דְּאֵין אֶחָד יוֹדֵעַ מַה בְּלֵב חֲבֵרוֹ: **אָמַר** רַב שֵׁשֶׁת זֹאת אוֹמֶרֶת הַכְחָשָׁה תְּחִלַּת הֲזָמָה הִיא וא"ת תִּקְשֵׁי לְרַב שֵׁשֶׁת בָּרַיְתָא דְּמִי שֶׁמֵּת (ג"ז שָׁם) דְּקָתָנֵי אִם אָמַר שְׁטַר אֲמָנָה הוּא אִם יֵשׁ עֵדִים פֵּרוּשׁ דִּשְׁטַר אֲמָנָה הוּא הַלֵּךְ אַחַר עֵדִים וְאִם לָאו הַלֵּךְ אַחַר הַשְּׁטָר אַלְמָא אע"ג דְּאֵין הַשְּׁטָר צָרִיךְ קִיּוּם כִּדְאָמַר הָלַךְ אַחַר הַשְּׁטָר שֶׁמּוֹדֶה הַלֹּוֶה שֶׁכְּתָבוּ כִּדְאִיתָא הָתָם [וַאֲפִלּוּ הָכִי] אִם יֵשׁ עֵדִים הַלֵּךְ אַחַר עֵדִים וְלָא אָמְרִינַן הַכְחָשָׁה תְּחִלַּת הֲזָמָה וי"ל דְּזֹאת אוֹמֶרֶת קָאָמַר אֲבָל הַהִיא פְּלִיג:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ לז:
ב טוש״ע חו״מ סי׳ נז סעי׳ א:
ג מיי׳ פז׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ יב, סמג עשין כה, טוש״ע יו״ד סי׳ ערט סעי׳ א:
ד מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ז:
ה מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ח:
ו מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ט:
ז מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כט סעי׳ א:
ח מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ז:
ט מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ח:
י מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ט:
יא מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כט סעי׳ א:
יב מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ז:
יג מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ח:
יד מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ט:
טו מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כט סעי׳ א:
טז מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ז:
יז מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ח:
יח מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ ט:
יט מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כט סעי׳ א:
כ מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ ד, סמג עשין קי, טור חו״מ סי׳ לח:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא מח:
ב לקמן כב:
ג משנה כתובות

גליון הש״ס

גמ' זאת אומרת הכחשה. עיין שיטה מקובצת בב"מ דף קב ע"א ד"ה אר"א זאת אומרת בשם רבי סעדי' גאון:

תורה אור השלם

אִם־אָוֶן בְּיָדְךָ הַרְחִיקֵהוּ וְאַל־תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה: [איוב יא, יד]

וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מְזִימִּין אֶת הָעֵדִים אֶלָּא בִּפְנֵיהֶם, כָּךְ אֵין מַכְחִישִׁין אֶת הָעֵדִים אֶלָּא בִּפְנֵיהֶם. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: אִילּוּ הֲווֹ קַמַּן וּמַכְחִישִׁין לְהוּ, הֲוָה הַכְחָשָׁה, וְלָא הֲוָה מַשְׁגִּיחִין בְּהוּ. דְּהָוְ[יָ]א לַהּ עֵדוּת מוּכְחֶשֶׁת. הַשְׁתָּא דְּלֵיתַנְהוּ, דְּאִילּוּ הֲווֹ לְקַמַּן דִּלְמָא הֲווֹ מוֹדוּ לְהוּ, מְהֵימְנִי?! [א](א)אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן: אוֹקֵי תְּרֵי לַהֲדֵי תְּרֵי, וְאוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵיהּ, מִידֵּי דְּהָוֵה אַנִּכְסֵי דְּבַר שָׁטְיָא. דְּבַר שָׁטְיָא זַבֵּין נִכְסֵי. אֲתוֹ בֵּי תְרֵי, אָמְרִי: כְּשֶׁהוּא שׁוֹטֶה זַבֵּין, וַאֲתוֹ בֵּי תְרֵי וְאָמְרִי: כְּשֶׁהוּא חָלִים זַבֵּין. [ב]אָמַר רַב אָשֵׁי: אוֹקֵי תְּרֵי לַהֲדֵי תְּרֵי, וְאוֹקִי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת בַּר שָׁטְיָא. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּאִית לֵיהּ חֲזָקָה דַּאֲבָהָתֵיהּ. אֲבָל לֵית לֵיהּ חֲזָקָה דַּאֲבָהָתֵיהּ, אָמְרִינַן: כְּשֶׁהוּא שׁוֹטֶה זְבַן, וּכְשֶׁהוּא שׁוֹטֶה זַבֵּין. [ג]אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אֵין מְזִימִּין אֶת הָעֵדִים אֶלָּא בִּפְנֵיהֶן, וּמַכְחִישִׁין אֶת הָעֵדִים שֶׁלֹּא בִּפְנֵיהֶן. וַהֲזָמָה שֶׁלֹּא בִּפְנֵיהֶן, נְהִי דַּהֲזָמָה לָא הָוְיָא — הַכְחָשָׁה מִיהָא הָוְיָא. [ד]אָמַר מָר: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁכְּתַב יָדָם הוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה כְּתַב יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר, מִשְּׁטָר שֶׁקָּרָא עָלָיו עַרְעָר וְהוּחְזַק בְּבֵית דִּין — אֵין נֶאֱמָנִין. קָרָא עָלָיו עַרְעָר — אִין, לֹא קָרָא עָלָיו עַרְעָר — לָא, מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי אַסִּי. דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי: אֵין מְקַיְּימִין אֶת הַשְּׁטָר אֶלָּא מִשְּׁטָר שֶׁקָּרָא עָלָיו עַרְעָר וְהוּחְזַק בְּבֵית דִּין. [ה]אָמְרִי נְהַרְדָּעֵי: אֵין מְקַיְּימִין אֶת הַשְּׁטָר אֶלָּא מִשְּׁתֵּי כְתוּבּוֹת, [אוֹ] מִשְּׁתֵּי שָׂדוֹת, וְהוּא שֶׁאֲכָלוּם בַּעֲלֵיהֶן שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּבְשׁוּפִי. [ו]אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי: וּבְיוֹצֵא מִתַּחַת יַד אַחֵר. אֲבָל מִיַּד עַצְמוֹ — לָא. מַאי שְׁנָא תַּחַת יַד עַצְמוֹ דְּלָא, דִּלְמָא זִיּוּפֵי מְזַיֵּיף. מִתַּחַת יְדֵי אַחֵר נָמֵי: דִּלְמָא אֲזַל וַחֲזָא, אֲתָא וְזַיֵּיף! כּוּלֵּי הַאי לָא מָצֵי מְכַוֵּין. [זח]תָּנוּ רַבָּנַן: כּוֹתֵב אָדָם עֵדוּתוֹ עַל הַשְּׁטָר, וּמֵעִיד עָלֶיהָ אֲפִילּוּ לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים. אָמַר רַב הוּנָא: וְהוּא שֶׁזּוֹכְרָהּ מֵעַצְמוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין זוֹכְרָהּ מֵעַצְמוֹ. אָמַר רַבָּה: שְׁמַע מִינַּהּ מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן: הָנֵי בֵּי תְרֵי דְּיָדְעִי סָהֲדוּתָא וּמִנְּשֵׁי חַד מִנַּיְיהוּ, מַדְכַּר חַד לְחַבְרֵיהּ. [ט]אִיבַּעְיָא לְהוּ: עַצְמוֹ, מַאי? רַב חֲבִיבָא אָמַר: אֲפִילּוּ עַצְמוֹ. מָר בְּרֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי אָמַר: עַצְמוֹ לֹא. וְהִלְכְתָא עַצְמוֹ לֹא.

וְאִי

וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מְזִמִּין הָעֵדִים אֶלָּא בִּפְנֵיהֶם שֶׁהֲרֵי הֵם בָּאִין לְחַיְּבָן כְּדֵי לְעָנְשָׁן אוֹ נֶפֶשׁ אוֹ מָמוֹן וְהַתּוֹרָה אָמְרָה וְהוּעַד בִּבְעָלָיו יָבֹא בַּעַל הַשּׁוֹר וְיַעֲמֹד עַל שׁוֹרוֹ (ב"ק דַּף קיב:): כָּךְ אֵין מַכְחִישִׁין אֲפִלּוּ לְבַטֵּל עֵדוּתָן: לָא הָווּ מַשְׁגִּיחִין בְּהוּ בְּעֵדֵי הַשְּׁטָר לִגְבּוֹת עַל פִּיהֶם: הַשְׁתָּא דְּאִיכָּא לְמֵימַר אִילּוּ הָווּ קַמַּן הָווּ מוֹדוּ לְהָנֵי אֲמַרְתְּ מְהֵימְנֵי: וְאוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵהּ בְּחֶזְקַת הַלֹּוֶה וְאִם קַרְקַע הִיא תַּעֲמֹד בְּחֶזְקַת הַמּוֹכֵר וּדְקָתָנֵי בְּבָרַיְי' אֵין נֶאֱמָנִים לֹא דְּלֶהֱוֵי שְׁטָרָא מְעַלְּיָא לְמִגְבֵּי בֵּהּ אֶלָּא דְּלָא קָרְעִינַן לֵיהּ וְאִי תָּפִיס מִדֵּי וַהֲדַר אָתֵי הַאי וְתָבַע מִנֵּהּ לָא מַפְּקִינַן מִנֵּהּ דְּאָמְרִינַן אוֹקֵי תְּרֵי לַהֲדֵי תְּרֵי וּמָמוֹנָא בְּחֶזְקַת הֵיכָא דְּקָאֵי: זָבִין נִכְסֵיהּ מָכַר קַרְקְעוֹתָיו: חָלִים בָּרִיא: וְלָא אֲמָרַן דְּאוֹקֵי נִכְסֵי בְּחֶזְקַת בַּר שָׁטְיָא: אֶלָּא דְּאִית לֵיהּ בַּנְּכָסִים הַלָּלוּ חֲזָקָה דַּאֲבָהָתָא שֶׁהָיוּ שֶׁל אֲבוֹתָיו דַּחֲזָקָה מְעַלַּיְיתָא הִיא: אֲבָל לֵית לֵהּ בְּהוּ חֲזָקָה דַּאֲבָהָתָא אֶלָּא חֲזָקָה דְּנַפְשֵׁהּ שֶׁקְּנָאָן הוּא וְהֶחְזִקוּ בְּיָדוֹ כִּקְנִיָּתוֹ כָּךְ מְכִירָתוֹ וְאֵין חֶזְקָתוֹ חֲזָקָה לְבַטֵּל מְכִירָתוֹ: נְהִי דַּהֲזָמָה לָא הָוְיָא לְעָנְשָׁם לֹא נֶפֶשׁ וְלֹא מָמוֹן הַכְחָשָׁה הָוְיָא לְבַטֵּל עֵדוּתָן: אֵין מְקַיְּמִין אֶת הַשְּׁטָר מִתּוֹךְ שְׁטָר אַחֵר: אא"כ קָרָא עַרְעָר עַל אוֹתוֹ שְׁטָר הָאַחֵר וְהֻחְזַק בב"ד עַל יְדֵי עֵדָיו דְּאִי לֹא קָרָא עָלָיו עַרְעָר חָיְישִׁינַן דִּלְמָא הַהוּא גּוּפֵהּ מְזֻיָּף הוּא: מִשְּׁתֵּי שָׂדוֹת מֵעֵדִים הָאֵלֶּה אִם חֲתוּמִים עַל שְׁנֵי שְׁטָרוֹת אֲחֵרִים שֶׁהֵן מָכַר שְׁתֵּי שָׂדוֹת וַאֲכָלוּם הַלָּקוֹחוֹת ע"י שְׁטָרוֹת הַלָּלוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים מְקַיְּמִין שְׁטָר שְׁלִישִׁי מֵהֶן אִם הַחֲתִימוֹת דּוֹמוֹת: בְּשׁוּפִי בְּלֹא עִרְעוּר: וּבְיוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי אַחֵר שֶׁהַשְּׁטָרוֹת הַלָּלוּ שֶׁמְּקַיְּמִין אֶת הַשְּׁלִישִׁי מֵהֶם יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי אַחֵר וְלֹא מִתַּחַת יָדָיו שֶׁל זֶה הַמּוֹצִיא אֶת הַשְּׁלִישִׁי: זִיּוּפֵי זַיֵּיף הִסְתַּכֵּל בִּכְתָב שֶׁל אוֹתָן שְׁטָרוֹת וְכִוֵּן וְחָתַם הוּא עַצְמוֹ אֶת הַשְּׁלִישִׁי דֻּגְמַת אוֹתָהּ חֲתִימָה: מְכַוֵּן מְצַמְצֵם כְּתָב בִּכְתָב הוֹאִיל וְאֵינוֹ לְפָנָיו: כּוֹתֵב אָדָם אִם עֲשָׂאוּהוּ עֵד בְּדָבָר וְיָרֵא לְשָׁכְחוֹ כּוֹתְבוֹ עַל חֲתִיכַת קְלָף וּמַצְנִיעָהּ: וּמֵעִיד ע"פ אוֹתוֹ כְּתָב אֲפִי' לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים: שֶׁזּוֹכְרָהּ מֵעַצְמוֹ בְּלֹא רְאִיַּת הַשְּׁטָר נִזְכָּר קְצָת מֵעֵדוּתוֹ מֵאֵלָיו: אע"פ שֶׁאֵין זוֹכְרָהּ מֵעַצְמוֹ אֶלָּא לְאַחַר שֶׁרוֹאֶה בִּשְׁטָר נָתַן בְּלִבּוֹ וְנִזְכַּר שֶׁלֹּא נִשְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ כָּל כָּךְ שֶׁכְּשֶׁמַּזְכִּירִים לוֹ נִזְכָּר אֲבָל אֵינוֹ נִזְכָּר לְגַמְרֵי לֹא דְּרַחֲמָנָא אָמַר מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם: עַצְמוֹ מַאי אִם בַּעַל דִּין עַצְמוֹ מַזְכִּירוֹ עַד שֶׁנִּזְכַּר מַאי:

אֶלָּא אָמַר ר"נ אוֹקֵי תְּרֵי לַהֲדֵי כו' וא"ת ולר"נ אַמַּאי לָא מַגְבִּינַן בֵּהּ בִּשְׁטָרָא הָא סָבַר ר"נ כְּרַב הוּנָא (שְׁבוּעוֹת מז) [ב"ב דַּף לא:] בִּשְׁנֵי כִּתֵּי עֵדִים הַמַּכְחִישׁוֹת זוֹ אֶת זוֹ דְּכָל אַחַת בָּאָה בפ"ע וּמְעִידָה אע"ג דִּלְפִי עֵדוּת כָּל אַחַת חֲבִרְתָּהּ פְּסוּלָה לְכָל עֵדִיּוֹת הָכָא נָמֵי כֵּיוָן דְּאֵין מַכְחִישִׁין אוֹתָן לוֹמַר שֶׁלֹּא לָוָה כְּלוּם אֶלָּא אוֹמְרִים אֵינְכֶם נֶאֱמָנִים בַּדָּבָר זֶה דִּפְסוּלִין הֱיִיתֶם לִיתְכַּשְּׁרוּ וְאַמַּאי לָא מַגְבִּינַן בֵּהּ בִּשְׁטָר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם בָּאָה כָּל אַחַת בפ"ע וּמְעִידָה מִשּׁוּם דְּמוּקְמִינַן כָּל אַחַת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת אֲבָל הָכָא שֶׁאוֹמְרִים קְטַנִּים הָיוּ אוֹ קְרוֹבִים מִשֶּׁנּוֹלְדוּ עַד עַתָּה שֶׁנִּתְרַחֲקוּ לֵיכָּא לְמֵימַר אוֹקְמִינְהוּ אַחַזְקְתַיְהוּ דְּפָסְלִינַן אוֹתָן מִשֶּׁנּוֹלְדוּ וַאֲנוּסִים הָיוּ נָמֵי מֵחֲמַת נְפָשׁוֹת לֹא שַׁיָּיךְ לְאוֹקְמֵי אַחֲזָקָה דְּהָא לָא פָּסְלֵי לְהוּ כְּלָל וְרַשְׁבָּ"א אוֹמֵר דְּהָכָא לָא מוֹקְמִינַן לְהוּ אַחֲזָקָה כִּדְאָמַר לְעֵיל מִשּׁוּם דְּאִילּוּ הֲווֹ קַמַּן דִּלְמָא הֲווֹ מוֹדוּ: **וְאוֹקֵי** מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵהּ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְט' וְאֵינָן נֶאֱמָנִין דְּקָתָנֵי לָאו דְּמַגְבֵּינָא בִּשְׁטָרָא אֶלָּא דְּלָא קָרְעִינַן לֵיהּ וְנַפְקָא מִנָּהּ דְּאִי תָּפַס לָא מַפְּקִינַן מִנֵּהּ וְקָשֶׁה דְּאָמַר בפ"ק דב"מ (דַּף ו: וְשָׁם) גַּבֵּי סְפֵק בְּכוֹר תְּקָפוֹ כֹּהֵן מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ אַלְמָא תְּפִיסָה דִּלְאַחַר סְפֵיקָא לָאו כְּלוּם הִיא וּמִיהוּ אַהַהוּא דְּסוֹף הַשּׁוֹאֵל (שָׁם דַּף קב: וְשָׁם) לָא קָשֶׁה מִדִּי דְּאָמְרִי' גַּבֵּי מַשְׂכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בי"ב זְהוּבִים לְשָׁנָה מִדִּינַר זָהָב לְחֹדֶשׁ בָּא בִּתְחִלַּת הַחֹדֶשׁ כֻּלּוֹ לַמַּשְׂכִּיר אַלְמָא דִּבְחֶזְקַת מַשְׂכִּיר הוּא וְאַפֵּ"ה קָאָמַר בָּא בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ כֻּלּוֹ לַשּׂוֹכֵר דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּכֵיוָן דְּלָא בָּא בִּתְחִלַּת הַחֹדֶשׁ אִכָּא לְמֵימַר דְּאוֹדוּיֵי אוֹדֵי לֵיהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁאנֵי גַּבֵּי בְּכוֹר שֶׁכֹּהֵן תּוֹפֵס מִסָּפֵק דְּאֵין יוֹדֵעַ אִם בְּכוֹר הוּא אֲבָל הָכָא שֶׁטּוֹעֵן בָּרִי מְהַנְיָא תְּפִיסָה וא"ת בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף לד:) גַּבֵּי זֶה אוֹמֵר שֶׁל אֲבוֹתַי כו' אָמַר ר"נ כָּל דְּאַלִּים גָּבַר וּפָרִיךְ מֵהַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר זֶה אוֹמֵר בִּרְשׁוּתוֹ יָלְדָה וְזֶה אוֹמֵר כו' יַחֲלֹקוּ וּמַאי קֻשְׁיָא הָא הַהִיא אַתְיָא כְּסוּמָכוֹס וְרַב נַחְמָן כְּרַבָּנָן דִּלְרַבָּנָן דְּאָמְרִי הַמּע"ה הַיְנוּ דִּינָא דְּכָל דְּאַלִּים גָּבַר כֵּיוָן דִּמְהַנְיָא תְּפִיסָה כְּשֶׁטּוֹעֵן בָּרִי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי פָּרִיךְ דְּאַפֵּי' רַבָּנָן לָא פְּלִיגֵי אַסּוּמָכוֹס אֶלָּא מִשּׁוּם דְּחַד מִנַּיְהוּ מֻחְזָק וְאִיכָּא לְמֵימַר הַמּע"ה אֲבָל הָכָא דְּאֵין אֶחָד מֻחְזָק יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ מוֹדוּ לְסוּמָכוֹס דְּיַחֲלֹקוּ ועי"ל דְּהָכָא מַיְרֵי כְּשֶׁתָּפַס קֹדֶם שֶׁנּוֹלַד הַסָּפֵק וְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה לוֹ לְהַעֲמִיד הַבָּרַיְתָא בְּשׁוֹבֵר וּלְהָכִי אֵין נֶאֱמָנִין דְּאוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵהּ וּמַחְזְקִינַן עֵדֵי שׁוֹבֵר בִּכְשֵׁרִים וְלֹא יִפָּרַע: **וְאוֹקֵי** אַרְעָא בְּחֶזְקַת בַּר שָׁטְיָא דַּוְקָא בְּקַרְקַע הוּא דְּאָמְרִינַן הָכִי אֲבָל בְּמִטַּלְטְלִים אָמְרִינַן דְּהָווּ בְּחֶזְקַת הַמַּחֲזִיק כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק הַשּׁוֹאֵל (ב"מ דַּף ק.) גַּבֵּי הַמַּחְלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר דְּפָרִיךְ וְלֶהֱוֵי פָּרָה בִּרְשׁוּתָא דְּמַאן קָיְמָא וְלֶהֱוֵי אַדִּךְ הַמּע"ה וּמְשַׁנֵּי דְּקָיְמָא בְּאֲגַם אוֹמֵר ר"י דְּהָכָא לֹא שַׁיָּיךְ לְמֵימַר כִּדְאָמְרִי' בְּסוֹף קִדּוּשִׁין (דַּף עט:) וּבְמִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קנג: וְשָׁם) אִם שְׁכִיב מְרַע הוּא עֲלֵיהֶם לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁבָּרִיא הָיָה וְאִם בָּרִיא הוּא כו' דְּבַר שָׁטְיָא דְּהָכָא כֵּיוָן דְּעִתִּים חָלִים וְעִתִּים שׁוֹטֶה אֵין רְאָיָה מִמַּה שֶּׁהוּא עַכְשָׁו:

דִּלְמָא זִיּוּפֵי זַיֵּיף אור"ת דְּדַוְקָא הֵיכָא שֶׁאֵין אָנוּ מַכִּירִין הַחֲתִימָה אֶלָּא ע"י דִּמְיוֹן הַחֲתִימָה לְהַחֲתִימָה אֲבָל הֵיכָא דְּמַכִּירִין חֲתִימַת הָעֵדִים בִּטְבִיעַת עַיִן אע"פ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲתִימָה אַחֶרֶת תַּחַת יָדוֹ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא זַיֵּיף דְּכֵיוָן דְּמַכִּירִין הַחֲתִימָה אִם זַיֵּיף הָיָה נִכָּר הֵיטֵב: **וְרַבִּי** יוֹחָנָן אוֹמֵר אע"פ שֶׁאֵין זוֹכְרָהּ מֵעַצְמוֹ פִּי' אֲבָל ע"י הַשְּׁטָר זוֹכְרָהּ אֲבָל אִם אֵין זוֹכְרָהּ כְּלָל לֹא דְּמִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם כִּדְאָמְרִינַן פ' ד' אַחִין (יְבָמוֹת דַּף לא: וְשָׁם) גַּבֵּי מִפְּנֵי מָה לֹא תִּקְּנוּ זְמַן בְּקִדּוּשִׁין דְּקָאָמַר לִינְחֵי גַּבֵּי עֵדִים אִי דְּכִירֵי לֵיתוּ וְלַסְהֲדוּ וְאִי לָא זְמָנִין דְּחָזוּ בִּכְתָבָא וְאָתוּ וּמַסְהֲדֵי וְאָמַר רַחֲמָנָא מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם וא"ת הָכָא נָמֵי אַמַּאי לָא אַסְרִינַן לִכְתֹּב עֵדוּת עַל הַשְּׁטָר שֶׁמָּא יִשְׁכַּח לְגַמְרֵי וְאָתוּ וּמַסְהֲדֵי מִכְּתָבָא כִּדְחָיְישִׁינַן הָתָם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּוַדַּאי הָתָם חָשׁוּ חֲכָמִים לְפִי שֶׁב"ד מוֹסְרִין לוֹ הַשְּׁטָר וְיִסְבַּר שֶׁלְּכָךְ מְסָרוּהוּ לוֹ שֶׁיָּעִיד אֲפִי' לֹא יִזְכֹּר אֲבָל הָכָא שֶׁמֵּעַצְמוֹ כּוֹתֵב עֵדוּתוֹ עַל הַשְּׁטָר לֹא חָשׁוּ חֲכָמִים לְכָךְ וא"ת וְאַמַּאי לָא מָצוּ חָזוּ בִּכְתָבָא וּלְאַסְהוֹדֵי הָא תְּנַן בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסח.) מִי שֶׁנִּמְחַק שְׁטַר חוֹבוֹ מַעֲמִיד עָלָיו עֵדִים וּבָא לב"ד וְעוֹשִׂין לוֹ קִיּוּמוֹ וּמְפָרֵשׁ בגמ' מַהוּ קִיּוּמוֹ וְכֵן בְּהַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק דַּף צח.) דְּאָמְרִינַן גַּבֵּי שׂוֹרֵף שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם כו' ה"ד אִי דְּאִכָּא סָהֲדֵי דְּיָדְעֵי מֶה הֲוָה כָּתוּב בֵּהּ בִּשְׁטָרָא נִכְתּוֹב לֵיהּ שְׁטָרָא אַחֲרִינָא אַלְמָא לָא חָשְׁבִינַן לֵיהּ מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם וי"ל דִּבְפֶ' ד' אַחִין (יְבָמוֹת לא: וְשָׁם) חָיְישִׁינַן דִּלְמָא אָתוּ וּמַסְהֲדֵי בִּסְתָם כְּאִלּוּ זוֹכְרִין הָעֵדוּת אֲבָל וַדַּאי אִם הָיוּ מְעִידִין שֶׁכָּךְ רָאוּ בַּחֲתִימָתָן הָא לָא חָשִׁיב מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם דְּעֵדִים הַחֲתוּמִין עַל הַשְּׁטָר נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין וַהֲוֵי כְּאִלּוּ מְעִידִין רָאִינוּ עֵדוּת שֶׁנֶּחְקְרָה בְּבֵית דִּין וְאִם תֹּאמַר וְהָכָא אֲפִלּוּ אֵין זֶה זוֹכְרָהּ כְּלָל מָה בְּכָךְ יָבִיא שְׁטָרוֹ בב"ד וְיֵשׁ לוֹמַר דע"א בִּשְׁטָר לֹא חָשִׁיב שְׁטָר אֶלָּא אוֹתוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי עֵדִים דּוּמְיָא דְּסֵפֶר מִקְנָה וְהָא דְּאָמַר בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסה.) עֵד אֶחָד בִּכְתָב וְעֵד אֶחָד בְּעַל פֶּה אֵין מִצְטָרְפִין דְּמַשְׁמַע הָא שְׁנַיִם בִּשְׁטָר אֲפִילּוּ בִּשְׁתֵּי אִגְּרוֹת מִצְטָרְפִין הָתָם מַיְרֵי כְּגוֹן שֶׁהָאֶחָד בִּשְׁטָר וְהָאֶחָד בְּעַל פֶּה לֹא שֶׁאוֹמֵר שֶׁרָאָה הוּא הַמִּלְוֶה אֶלָּא שֶׁרָאָה מְסִירַת הַשְּׁטָר מִלְוֶה לַמַּלְוֶה דַּהֲוֵי כִּשְׁנַיִם הַחֲתוּמִים בִּשְׁטָר לר"א דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי וְעוֹד דְּבִירוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ עֵד א' בִּשְׁטָר הַיְנוּ שֶׁשְּׁנַיִם חֲתוּמִים בִּשְׁטָר וְקִיּוּמוֹ כְּתַב יָדוֹ שֶׁל אֶחָד וְלֹא מָצְאוּ לְקַיֵּם כְּתַב יָדוֹ שֶׁל שֵׁנִי וּמ"מ נְהִי דְּעֵד אֶחָד לָא חָשִׁיב שְׁטָר לְעִנְיָן שֶׁאִם יָבוֹאוּ עֵדִים וְיֹאמְרוּ כָּךְ רָאִינוּ בִּשְׁטָר דַּחֲשַׁבִינַן לְהוּ כְּעֵד מִפִּי עֵד עֵדוּת מִיהָא הֲוֵי וְיָכוֹל לִשְׁלֹחַ כְּתַב יָדוֹ לב"ד וְלָא חָשִׁיב מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם כֵּיוָן שֶׁהוּא זוֹכֵר הָעֵדוּת וְרַשִׁ"י פִּי' בְּפֵרוּשׁ הַחֻמָּשׁ מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם שֶׁלֹּא יִשְׁלַח בִּכְתָב עֵדוּתוֹ לב"ד א"נ אוֹמֵר ר"י דע"א מוֹעִיל בִּשְׁטָר אִם יֵשׁ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת בְּכָל אֶחָד חָתוּם עֵד א' חָשׁוּב כִּשְׁטָר שָׁלֵם וכ"ת א"כ בְּשֶׁמַּעְתִּין יָבִיא כְּתָבוֹ לב"ד אֲפִלּוּ אֵינוֹ זָכוּר כְּלָל וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא חָשִׁיב שְׁטָר אֶלָּא כְּשֶׁעָשׂוּי מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם מִדַּעַת הַלֹּוֶה שֶׁהוּא חַיָּב אָז חָשִׁיב שְׁטָר אֲבָל הָכָא שֶׁכּוֹתֵב עֵדוּתוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַלֹּוֶה לָא חָשִׁיב שְׁטָרָא וְהִקְשָׁה ה"ר שְׁמוּאֵל מוורדו"ן דְּאָמַר בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף מ. וְשָׁם) מְחָאָה בִּפְנֵי שְׁנַיִם וא"צ לוֹמַר כִּתְבוּ וּמַה מּוֹעִיל כְּתִיבוֹ כֵּיוָן דְּאֵין עָשׂוּי מִדַּעַת הַמַּחֲזִיק וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ דְּעֵדוּת מִיהָא הֲוֵי כָּל זְמַן שֶׁזּוֹכֵר אָתֵי שַׁפִּיר מִיהוּ בְּלָאו הָכִי מְתָרֵץ ר"י דְּגַבֵּי מְחָאָה הֵקֵלּוּ שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן דְּהָכִי נָמֵי הֵקֵלּוּ לוֹמַר דִּמְחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הָוְיָא מְחָאָה אע"פ שֶׁלִּפְעָמִים לֹא יִשְׁמַע וְסָמְכוּ עַל זֶה דְּחַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵהּ וְכֵן בְּמוֹדָעָא בִּפְנֵי שְׁנַיִם הֵקֵלּוּ לִכְתֹּב לְהַצִּיל אָנוּס מֵאוֹנְסוֹ וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּלָא בָּעֵינַן דַּעַת שְׁנֵיהֶם וְהָכָא הָיָה יָכוֹל לְהָבִיא שְׁטָרוֹ אִם הָיָה כָּתוּב כְּתִקּוּן שְׁטָרוֹת אֲבָל הָכָא מַיְרֵי שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב כְּסֵדֶר הַשְּׁטָר אֶלָּא זִכְרוֹן דְּבָרִים בְּעָלְמָא וּמִתּוֹךְ הַיְּרוּשַׁלְמִי נִרְאֶה לְפ' בְּעִנְיָן אַחֵר סֻגְיָא זוֹ דְּקָאָמַר הָתָם רַב הוּנָא כְּרַבִּי וְר' יוֹחָנָן כְּרַבָּנַן פֵּרוּשׁ כְּשֶׁהָעֵדִים בָּאִים לְקַיֵּם חֲתִימָתָן אִם זוֹכְרִין הַמִּלְוֶה בְּלֹא שְׁטָר אֲפִי' לְרַבִּי א"צ לְצָרֵף עִמָּהֶן אַחֵר מִן הַשּׁוּק דְּעַל מָנֶה שֶׁבִּשְׁטָר הֵן מְעִידִין וּכְשֶׁאֵין זוֹכְרִים הַמִּלְוֶה אֲפִילּוּ ע"י הַשְּׁטָר אֲפִי' רַבָּנָן מוֹדוּ דִּצְרִיכִין לְצָרֵף עִמָּהֶן דְּעַל כָּרְחָן אֵין מְעִידִין אֶלָּא עַל כְּתַב יָדָן וְכִי פְּלִיגֵי הַיְנוּ כְּשֶׁזּוֹכְרִין הַמִּלְוֶה ע"י הַשְּׁטָר דִּלְרַבָּנָן חָשִׁיב זְכִירָה וְעַל מָנֶה הֵן מְעִידִין וּלְרַבִּי לָא חָשִׁיב זְכִירָה וּלְשׁוֹן כּוֹתֵב אָדָם לָא מַשְׁמַע הָכִי:

מסורת הש״ס

א יבמות לא.

גליון הש״ס

גמ' וכשהוא שוטה זבין. עי' סוכה דף מו ע"ב תוס' ד"ה דינוקא:

תוס' ד"ה דלמא כו' אור"ת דדוקא כו'. עיין לקמן דף כח ע"א תוס' ד"ה קיום שטרות:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ז, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ לז:

ב מיי׳ פכ״ט מהל׳ מכירה הל׳ ה, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ רלה סעי׳ כא:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ ה, סמג עשין קו, טור חו״מ סי׳ לח:

ד מיי׳ פו׳ מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג עשין קו, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ ז:

ה מיי׳ פו׳ מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג עשין קו, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ ז:

ו מיי׳ פו׳ מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג עשין קו, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ ז:

ז מיי׳ פח׳ מהל׳ עדות הל׳ א, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ יג:

ח מיי׳ פח׳ מהל׳ עדות הל׳ ב, ש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ יד:

ט מיי׳ פח׳ מהל׳ עדות הל׳ ב, טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ יד:

[א]וְאִי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן הוּא, אֲפִילּוּ עַצְמוֹ. כִּי הָא דְּרַב אָשֵׁי הֲוָה יְדִיעַ לֵיהּ בְּסָהֲדוּתָא לְרַב כָּהֲנָא. אֲמַר לֵיהּ: מִי דְּכִיר מָר הַאי סָהֲדוּתָא? אֲמַר לֵיהּ: לָא. וְלָאו הָכִי וְהָכִי הֲוָה? אֲמַר לֵיהּ: לָא יָדַעְנָא, לְסוֹף אִידְּכַר רַב אָשֵׁי, אַסְהֵיד לֵיהּ. חַזְיֵיהּ לְרַב כָּהֲנָא דַּהֲוָה מְחַסֵּם. אֲמַר לֵיהּ: מִי סָבְרַתְּ עֲלָךְ קָא סָמִיכְנָא? אֲנָא הוּא דִּרְמַאי אַנַּפְשַׁאי וְאִדַּכְרִי. [ב(א)]תְּנַן הָתָם: הַתְּלוּלִיּוֹת הַקְּרוֹבוֹת בֵּין לָעִיר וּבֵין לַדֶּרֶךְ, אֶחָד חֲדָשׁוֹת וְאֶחָד יְשָׁנוֹת — טְמֵאוֹת. הָרְחוֹקוֹת, חֲדָשׁוֹת — טְהוֹרוֹת, יְשָׁנוֹת — טְמֵאוֹת. אֵיזוֹהִי קְרוֹבָה — חֲמִשִּׁים אַמָּה, וְאֵיזוֹ הִיא יְשָׁנָה — שִׁשִּׁים שָׁנָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קְרוֹבָה — שֶׁאֵין קְרוֹבָה הֵימֶנָּה, יְשָׁנָה — שֶׁאֵין אָדָם זוֹכְרָהּ. [ג]מַאי "עִיר" וּמַאי "דֶּרֶךְ"? אִילֵימָא "עִיר" — עִיר מַמָּשׁ, "דֶּרֶךְ" — דֶּרֶךְ מַמָּשׁ, מִסְפֵּיקָא מִי מַחְזְקִינַן טוּמְאָה? וְהָאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עִילָּה מָצְאוּ וְטִהֲרוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי זֵירָא: "עִיר" — עִיר הַסְּמוּכָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת, וְ"דֶרֶךְ" — דֶּרֶךְ בֵּית הַקְּבָרוֹת. בִּשְׁלָמָא דֶּרֶךְ בֵּית הַקְּבָרוֹת, דִּזְמְנִין דְּמִתְרְמֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וּמִקְּרוּ קָבְרוּ בְּתֵל. אֶלָּא עִיר הַסְּמוּכָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת, כּוּלְּהִי לְבֵית הַקְּבָרוֹת אָזְלִי? [ד]אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מִתּוֹךְ שֶׁהַנָּשִׁים קוֹבְרוֹת שָׁם נִפְלֵיהֶן, וּמוּכֵּי שְׁחִין זְרוֹעוֹתֵיהֶם — עַד חֲמִשִּׁים אַמָּה אָזְלָא אִיהִי לְחוּדַהּ. טְפֵי — דָּבְרָא אִינִישׁ בַּהֲדַהּ, וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת אָזְלָא. הִלְכָּךְ, טוּמְאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לָא מַחְזְקִינַן. [ה]אָמַר רַב חִסְדָּא: שְׁמַע מִינַּהּ מֵרַבִּי מֵאִיר, הַאי סָהֲדוּתָא עַד שִׁיתִּין שְׁנִין — מִידְּכַר, טְפֵי — לָא מִידְּכַר. וְלָא הִיא, הָתָם הוּא דְּלָא רַמְיָא עֲלֵיהּ. אֲבָל הָכָא, כֵּיוָן דְּרָמֵי עֲלֵיהּ, אֲפִילּוּ טוּבָא נָמֵי. [ו(ב)]מַתְנִי׳ זֶה אוֹמֵר: כְּתַב יָדִי, וְזֶה כְּתַב יָדוֹ שֶׁל חֲבֵירִי. וְזֶה אוֹמֵר: זֶה כְּתַב יָדִי, וְזֶה כְּתַב יָדוֹ שֶׁל חֲבֵירִי — הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין. זֶה אוֹמֵר: זֶה כְּתַב יָדִי, וְזֶה אוֹמֵר: זֶה כְּתַב יָדִי — צְרִיכִין לְצָרֵף עִמָּהֶם אַחֵר, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָם צְרִיכִין לְצָרֵף עִמָּהֶן אַחֵר, אֶלָּא נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר זֶה כְּתַב יָדִי. גְּמָ׳ כְּשֶׁתִּימְצֵי לוֹמַר, לְדִבְרֵי רַבִּי

עַל

וְאִי צֻרְבָּא מֵרַבָּנַן הוּא הָעֵד: אַפֵּי' לְעַצְמוֹ שֶׁל בַּעַל דִּין דְּצוּרְבָּא דְּרַבָּנַן אִי לָאו דְּכִי רָמֵי אַנַּפְשֵׁיהּ מִדְכַּר שַׁפִּיר לָא הֲוָה סָמִיךְ אַסְפֵּיקָא לְמֵיקַם וְאַסְהוֹדֵי: מְחַסֵּם מְגַמְגֵּם תָּמֵהַּ עַל רַב אַשִׁי שֶׁהֵעִיד בַּדָּבָר: הַתְּלוּלִיּוֹת תִּלֵּי קַרְקַע וְדֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּר בַּתֵּל מִשּׁוּם דְּאֵין בְּנֵי אָדָם מַטִּין מִן הַדֶּרֶךְ לַעֲבֹר עָלָיו וְעִיר וְדֶרֶךְ לְקַמָּן מְפָרֵשׁ לְהוּ: אֶחָד חֲדָשׁוֹת שֶׁאֵין זְמַן רָחוֹק שֶׁלֹּא הָיָה כָּאן תֵּל דְּאִיכָּא לְמֵימַר כֵּיוָן דַּחֲדָשָׁה הִיא אִם אִיתָא שֶׁנִּקְבַּר שָׁם מֵת מִדְכַּר דְּכִיר לֵיהּ אַפֵּ"ה טְמֵאוֹת מִסָּפֵק דְּכֵיוָן דִּסְמוּכָה לָעִיר אִכָּא לְמֵימַר אִשָּׁה יְחִידָה הָלְכָה וְקָבְרָה שָׁם נֵפֶל שֶׁלָּהּ: הָרְחוֹקוֹת דְּאֵין אִשָּׁה יְחִידָה הוֹלֶכֶת שָׁם: חֲדָשׁוֹת טְהוֹרוֹת דְּאִם אִיתָא דְּנִקְבַּר בֵּהּ הֲווּ יָדְעִי לֵיהּ: יְשָׁנוֹת טְמֵאוֹת שֶׁכְּבָר נִשְׁתַּכַּח הַדָּבָר מִן הַיּוֹדְעִים: וְאֵיזוֹ הִיא קְרוֹבָה לָעִיר שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים עָלֶיהָ שֶׁאַף הַחֲדָשָׁה טְמֵאָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: וְאֵיזוֹ הִיא יְשָׁנָה שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים עָלֶיהָ שֶׁאַפֵּי' הִיא רְחוֹקָה טְמֵאָה שִׁשִּׁים שָׁנָה: שֶׁאֵין קְרוֹבָה הֵימֶנָּה אֲבָל אִם יֵשׁ קְרוֹבָה הֵימֶנָּה אַפֵּי' הִיא בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה הָוְיָא כִּרְחוֹקָה וַחֲדָשָׁה טְהוֹרָה דְּאִם אִיתָא דַּהֲלָכָה אִשָּׁה יְחִידָה לִקְבֹּר לָא שָׁבְקָה קְרוֹבָה הֵימֶנָּה וְאָזְלָא לְגַבֵּי דְּהַךְ: שֶׁאֵין אָדָם זוֹכְרָהּ שֶׁאֵין אָדָם אוֹמֵר זָכוּר אֲנִי שֶׁלֹּא הָיָה כָּאן תֵּל וּבִימֵי נַעֲשָׂה תֵּל זֶה כָּאן: עִלָּה מָצְאוּ עֲלִילָה בְּעָלְמָא מָצְאוּ חֲכָמִים וְהֶחֱזִיקוּ בָּהּ לִתְלוֹת עָלֶיהָ וּלְטַהֵר אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמַסֶּכֶת נָזִיר בְּפֶרֶק בָּתְרָא אַלְמָא מִסְפֵּיקָא לָא מַחְזְקִינַן טֻמְאָה בְּקַרְקָעָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: וְטִהֲרוּ אֶת א"י גָּרְסִי' וְלָא גָּרְסִינַן כֹּל: דְּמִתְרַמֵּי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל עֶרֶב הַשַּׁבָּת וְאֵין שְׁהוּת לֵילֵךְ עַד בֵּית הַקְּבָרוֹת: וּמֻכֵּי שְׁחִין שֶׁאֵבְרֵיהֶן נוֹפְלִין אוֹ שֶׁחוֹתְכִין אוֹתָן וְאֵבֶר מִן הַחַי מְטַמֵּא כְּאֵבֶר מִן הַמֵּת כִּדְאָמְרִינַן בְּהָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין קכט:): ש"מ מִדְּקָתָנֵי לְעֵיל אֵיזוֹ הִיא יְשָׁנָה שִׁשִּׁים שָׁנָה וְטַעֲמָא מִשּׁוּם דְּלָא דְּכִירִי לָהּ הוּא הַאי סהדות' כו': אֲבָל הָכָא שֶׁעֲשָׂאוּהוּ עֵד בְּדָבָר אֲפִילּוּ טוּבָא נָמֵי סָמְכִינַן אַסְהָדוּתֵהּ אִי מַסְהִיד: מַתְנֵי' הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין דְּאִיכָּא תְּרֵי סָהֲדֵי דְּמַסְהֲדִי אָכַל כְּתָב וּכְתָב: צְרִיכִים לְצָרֵף עִמָּהֶן אַחֵר שֶׁיַּכִּיר כְּתַב יְדֵי שְׁנֵיהֶם דִּתְרֵי סָהֲדֵי בָּעֵינַן אָכַל כְּתָב וּכְתָב וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמָ' כְּשֶׁתִּמְצֵי לוֹמַר לְדִבְרֵי רַבִּי כְּשֶׁתַּעֲמֹד לְסוֹף דְּבָרָיו קָסָבַר עַל כְּתַב יָדָן הֵן בָּאִין לְהָעִיד כְּשֶׁמְּקַיְּמִין הַשְּׁטָר בב"ד לְפִיכָךְ צָרִיךְ שְׁנַיִם עַל כָּל כְּתָב וּכְתָב:

אֶחָד חֲדָשׁוֹת וְאֶחָד יְשָׁנוֹת תֵּמַהּ דְּהָכָא מַזְכִּיר שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט קוֹדֶם וְכֵן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מא.) לֹא יִתְאָרְסוּ וְלֹא יִנָּשְׂאוּ עַד שֶׁיְּהוּ לָהֶן ג' חֳדָשִׁים אֶחָד בְּתוּלוֹת וְאֶחָד בְּעוּלוֹת מַזְכִּיר אֵרוּסִין קוֹדֶם נִשּׂוּאִין וּבְתוּלוֹת קוֹדֶם בְּעוּלוֹת דְּהַיְינוּ שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט קוֹדֶם ובר"ה (דַּף כט:) תְּנַן אֶחָד יַבְנֶה וְאֶחָד כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ב"ד הָתָם נְקַט דָּבָר פָּשׁוּט בְּרֵישָׁא וְכֵן בבב"ק (דַּף נ:) אֶחָד הַחוֹפֵר בּוֹר שִׁיחַ וּמְעָרָה וּבְמַס' סוֹטָה (דַּף מג.) אֶחָד הַבּוֹנֶה וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ כּוּ' גַּבֵּי מַעַרְכֵי מִלְחָמָה וְרַשִׁ"י נָמֵי גָּרֵיס בפ"ק דְּסֻכָּה (דַּף כ. וְשָׁם) גַּבֵּי מַחְצֶלֶת גְּדוֹלָה שֶׁעֲשָׂאָהּ לִשְׁכִיבָה טְמֵאָה וְאֵין מְסַכְּכִין בָּהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַחַת קְטַנָּה וְאַחַת גְּדוֹלָה וּפָרִיךְ א' גְּדוֹלָה וְא' קְטַנָּה מִבָּעֵי לֵהּ וְהָיָה כָּתוּב בַּסְּפָרִים לְהֵפֶךְ וְרַשִׁ"י מְהַפֵּךְ הַגִּרְסָא מִשּׁוּם דְּדֶרֶךְ הַתַּנָּאִים לְהַזְכִּיר הַפָּשׁוּט קוֹדֶם וְאוֹמֵר ר"י דְּהֵיכָא דְּקָאֵי אַפְּלוּגְתָּא אוֹ אַקְּרָא מַזְכִּיר הַפָּשׁוּט קוֹדֶם כִּי הַהִיא דִּפְלִיג ר' אֱלִיעֶזֶר את"ק בְּסֻכָּה וַהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אַחַת גְּדוֹלָה שֶׁאַתָּה מוֹדֶה לִי כָּךְ תּוֹדֶה בִּקְטַנָּה וְכֵן אֶחָד יַבְנֶה פְּלִיג אֱדר' אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר לֹא הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהוּ תּוֹקְעִין אֶלָּא בְּיַבְנֶה בִּלְבַד ובב"ק (דַּף נ:) וּבְסוֹטָה (דַּף מג.) קָאֵי אַקְּרָא אֲבָל הָכָא וּבְהַחוֹלֵץ לָא קָאֵי אַמִּידִי אֵין לְהַקְפִּיד אֵיזֶה נִשְׁנָה תְּחִלָּה: [וְעַ' תוס' שַׁבָּת כ: ד"ה אֶחָד מְבַשֵּׁל פְּסָחִים פה. קח: סֻכָּה כ. זְבָחִים צב: ד"ה אִי הָכִי וּמְנָחוֹת סג: ד"ה אֶחָד שַׁבָּת וְעַי' תוס' קִדּוּשִׁין יג. ד"ה כְּשֵׁם]:

טְמֵאוֹת פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּבְקְרוֹבוֹת אֲפִילּוּ חֲדָשׁוֹת טְמֵאוֹת מִשּׁוּם דְּאָזְלָא אִיהִי לְחוּדָהּ וְאֵין יָדוּעַ אִם קָבְרָה שָׁם אֲבָל רְחוֹקָה דְּדָבְרָא אִינִישׁ בַּהֲדַהּ וְאִלְמָלֵי קָבְרָה אִינִישׁ דְּאָזֵל בַּהֲדַהּ הָיָה מְגַלֶּה וּלְפִיכָךְ יְשָׁנוֹת טְמֵאוֹת דאע"פ דְּדָבְרָא אִינִישׁ בַּהֲדַהּ נִשְׁתַּכַּח הַדָּבָר וְקָשֶׁה [לר"י] דְּאִם כֵּן אַמַּאי צ"ל בְּסָמוּךְ דְּדָבְרָא אִינִישׁ בַּהֲדַהּ וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת אָזְלָא לָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אֶלָּא דָּבְרָא אִינִישׁ בַּהֲדָהּ וְתוּ לָא וּלְכָךְ טְפֵי חֲדָשׁוֹת טְהוֹרוֹת דְּאִם אִיתָא דְּקָבְרָה שָׁם הָיָה הַדָּבָר יָדוּעַ וְעוֹד אִי לְבֵית הַקְּבָרוֹת אָזְלָא יְשָׁנוֹת אַמַּאי טְמֵאוֹת וְנִרְאֶה לר"י כר"ח דְּפֵרֵשׁ דִּישָׁנוֹת טְמֵאוֹת אֲפִילּוּ רְחוֹקוֹת דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא קְרוֹבוֹת הָיוּ שֶׁהָיָה הָעִיר אֶצְלָהּ וְחָרֵב וּלְפִי זֶה לֹא נֹאמַר מִשּׁוּם דְּדָבְרָא אִינִישׁ בַּהֲדַהּ הָיָה יָדוּעַ יוֹתֵר וּלְהָכִי אִצְטְרִיךְ לוֹמַר וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת אָזְלָא:

עִלָּה מָצְאוּ פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל צֶלַע וְתָלוּ הַטֻּמְאָה בְּאוֹתָהּ צֶלַע וְהַשְּׁאָר טָהֲרוּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ יד:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ טומאת מת הל׳ ג:

ג מיי׳ פח׳ מהל׳ טומאת מת הל׳ ג:

ד מיי׳ פח׳ מהל׳ טומאת מת הל׳ ג:

ה טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ ג:

ו טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ י:

מסורת הש״ס

א תוספתא אהלות; משנה אהלות

ב משנה כתובות; לקמן כח.

גליון הש״ס

גמ' שאין אדם זוכרה. עיין תוס' יו"ט פ"ב מ"ג דב"ב ד"ה לא יסמוך:

[א]עַל כְּתַב יָדָן הֵם מְעִידִים. לְדִבְרֵי חֲכָמִים, עַל מָנֶה שֶׁבַּשְּׁטָר הֵם מְעִידִים. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא לְרַבִּי סַפּוֹקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי עַל כְּתַב יָדָם הֵם מְעִידִים, אוֹ עַל מָנֶה שֶׁבַּשְּׁטָר הֵם מְעִידִים. [ב]וְנָפְקָא מִינַּהּ, הֵיכָא דְּמִית חַד מִינַּיְיהוּ, לִבְעֵי שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק לְהָעִיד עָלָיו. דְּאִם כֵּן, קָנָפֵיק נְכֵי רִיבְעָא דְּמָמוֹנָא אַפּוּמָּא דְּחַד סָהֲדָא. וְהָכָא לְחוּמְרָא וְהָכָא לְחוּמְרָא. [ג]קָא מַשְׁמַע לַן דְּרַבִּי מִיפְשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ, בֵּין לְקוּלָּא בֵּין לְחוּמְרָא. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: שְׁנַיִם הַחֲתוּמִין עַל הַשְּׁטָר וּמֵת אֶחָד מֵהֶן — צְרִיכִין שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק לְהָעִיד עָלָיו, בְּזוֹ רַבִּי לְקוּלָּא. וְרַבָּנַן לְחוּמְרָא. [ד]וְאִי לֵיכָּא תְּרֵי אֶלָּא חַד, מַאי? אָמַר אַבָּיֵי: לִכְתּוֹב חֲתִימַת יְדֵיהּ אַחַסְפָּא, וְשָׁדֵי לֵיהּ בְּבֵי דִינָא, וּמַחְזְקִי לֵיהּ בֵּי דִינָא (וְחָזוּ לֵיהּ), וְלָא צָרִיךְ אִיהוּ לְאַסְהוֹדֵי אַחֲתִימַת יְדֵיהּ, וְאָזֵיל אִיהוּ וְהַאי, וּמַסְהֲדִי אַאִידַּךְ. [ה־ז(א)]וְדַוְקָא אַחַסְפָּא, אֲבָל אַמְּגִלְּתָא לָא, דִּלְמָא מַשְׁכַּח לַהּ אִינִישׁ דְּלָא מְעַלֵּי וְכָתֵב עִילָּוֵיהּ מַאי דְּבָעֵי. וּתְנַן: הוֹצִיא עָלָיו כְּתַב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיָּיב לוֹ — גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. (ב)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי חֲכָמִים. פְּשִׁיטָא! יָחִיד וְרַבִּים — הֲלָכָה כְּרַבִּים! מַהוּ דְּתֵימָא הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵירוֹ, וַאֲפִילּוּ מֵחֲבֵירָיו, קָא מַשְׁמַע לַן. סִימָן: נָח נָד חַד. אֲמַר לֵיהּ רַב חִנָּנָא בַּר חִיָּיא לְרַב יְהוּדָה, וְאָמְרִי לַהּ רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה לְרַב יְהוּדָה, וְאָמְרִי לַהּ רַב חִיָּיא בַּר יְהוּדָה לְרַב יְהוּדָה: וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי? וְהָא הָהוּא שְׁטָרָא דִּנְפַק מִבֵּי דִינָא דְּמָר שְׁמוּאֵל, וַהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ: מִדַּאֲתָא רַב עָנָן בַּר חִיָּיא וְאַסְהֵיד אַחֲתִימוּת יְדֵיהּ וְאַדְּחַד דְּעִמֵּיהּ, וּמַנּוּ — רַב חָנָן בַּר רַבָּה, וּמִדַּאֲתָא רַב חָנָן בַּר רַבָּה וְאַסְהֵיד אַחֲתִימוּת יְדֵיהּ וְאַדְּחַד דְּעִמֵּיהּ, וּמַנּוּ — רַב עָנָן בַּר חִיָּיא, אַשְׁרְנוּהִי וְקַיְּימְנוּהִי כִּדְחָזֵי? אֲמַר לֵיהּ: הָהוּא שְׁטָרָא דְּיַתְמֵי הֲוָה, וְחָשׁ שְׁמוּאֵל לְבֵית דִּין טוֹעִין. וּסְבַר שְׁמוּאֵל דִּלְמָא אִיכָּא דִּסְבִירָא לֵיהּ: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵירוֹ וְלֹא מֵחֲבֵירָיו, וּבְהָא אֲפִילּוּ מֵחֲבֵירָיו, סָבַר: אֶעֱבֵיד רַוְוחָא כִּי הֵיכִי דְּלָא מַפְסְדִי יַתְמֵי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: עֵד וְדַיָּין מִצְטָרְפִין. אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: כַּמָּה מְעַלְּיָא הָא שְׁמַעְתָּא! אָמַר רָבָא: מַאי מְעַלְּיוּתָא? מַאי דְּקָא מַסְהֵיד סָהֲדָא לָא קָא מַסְהֵיד דַּיָּינָא, וּמַאי דְּקָא מַסְהֵיד דַּיָּינָא לָא קָא מַסְהֵיד סָהֲדָא! [ח](ג)אֶלָּא כִּי אֲתָא רָמֵי בַּר יְחֶזְקֵאל, אָמַר: לָא תְּצִיתִינְהוּ לְהָנֵי כְּלָלֵי דְּכָיֵיל יְהוּדָה אָחִי מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל.

אִיקְּלַע

לְדִבְרֵי חֲכָמִים עַל מָנֶה שֶׁבַּשְּׁטָר הֵם מְעִידִים אֲנַחְנוּ רָאִינוּ הַמַּלְוֶה וְחָתַמְנוּ הִלְכָּךְ בִּתְרֵי סַגִּי וְלָא צָרִיךְ חַד מִנַּיְהוּ לְאַסְהוֹדֵי אַדְּחַבְרֵהּ: מַהוּ דְּתֵימָא לְרַבִּי סַפּוֹקֵי מְסַפְּקָא לֵהּ אִי עַל כְּתַב יָדָן אָנוּ נִזְקָקִין שֶׁיָּעִידוּ: אוֹ עַל מָנֶה שֶׁבַּשְּׁטָר וּמִשּׁוּם שֶׁמָּא עַל כְּתַב יָדָן הֵן מְעִידִין מַצְרִיךְ תְּרֵי לְכָל כְּתָב וּכְתַב וּמִפְּשָׁט מִיהָא לָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ: וְנָפְקָא מִנָּהּ בֵּין סָפֵק לְוַדַּאי לִשְׁנַיִם הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטָר וּמֵת אֶחָד מֵהֶן צָרִיךְ שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק לְהָעִיד עָלָיו וְאֵין זֶה כָּשֵׁר לְהָעִיד עַל כְּתַב יָדוֹ וְעַל שֶׁל חֲבֵרוֹ וּלְצָרֵף אֶחָד עִמּוֹ שֶׁיָּעִיד עַל שְׁתֵּיהֶן דְּדִלְמָא עַל מָנֶה שֶׁבַּשְּׁטָר הֵן מְעִידִין וְכִי אוֹמֵר זֶה כְּתַב יָדִי נָפֵק פַּלְגָא דְּמָמוֹנָא אַפֻּמֵּהּ וְזֶה שֶׁמֵּעִיד עִמּוֹ עַל חֲתִימָתוֹ לֹא מַעֲלֶה וְלֹא מוֹרִיד דְּאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ וְכִי הֲדַר מִצְטָרֵף עִם הַהוּא מִן הַשּׁוּק לְהָעִיד עַל חֲתִימַת הַמֵּת הֲדַר נָפֵק רִבְעָא דְּמָמוֹנָא אַפֻּמֵּהּ אִשְׁתְּכַח דְּכוּלָּא מָמוֹנָא נְכֵי רִבְעָא נָפֵק אַפֻּמֵּהּ וַאֲנַן ע"פ שְׁנַיִם עֵדִים בָּעֵינַן חֲצִי דָּבָר עַל פִּיו שֶׁל זֶה וַחֲצִי דָּבָר עַל פִּיו שֶׁל זֶה הִלְכָּךְ נִבְעֵי תְּרֵי דְּכֵיוָן דִּסְפֵיקָא הִיא נֵזִל הָכָא לְחֻמְרָא וְהָכָא לְחֻמְרָא הֵיכָא דִּשְׁנֵיהֶם קַיָּמִים אָזְלִינַן לְחוּמְרָא וְאָמְרִינַן עַל כְּתַב יָדָן הֵן מְעִידִין וּבָעֵינַן תְּרֵין עַל כָּל כְּתָב וּכְתָב וְהֵיכָא דְּמִית חַד מִנַּיְהוּ בָּעֵינַן תְּרֵין מִן הַשּׁוּק שֶׁיָּעִיד הָאֶחָד עַל כְּתָב יַד הַמֵּת וְאֶחָד מֵהֶן יָעִיד עַל כְּתָב יַד הַמֵּת וְהַחַי דְּאִי הֲוָה פְּשִׁיטָא לָן דְּעַל כְּתַב יָדָן מְעִידִין הָוֵי סַגִּי בְּחַד מִן הַשּׁוּק שֶׁיָּעִיד עַל שְׁתֵּי הַחֲתִימוֹת וְהַחַי יָעִיד גַּם הוּא עַל שְׁתֵּיהֶם וְלָא נָפֵק כּוּלָּא מָמוֹנָא נְכֵי רִבְעָא אַפֻּמָּא דְּחַד דְּאִיהוּ נָמֵי צָרִיךְ לְאוֹתוֹ מִן הַשּׁוּק שֶׁיָּעִיד עַל חֲתִימָתוֹ אֲבָל הַשְׁתָּא דִּמְסַפְּקָא לָן דִּלְמָא עַל מָנֶה שֶׁבַּשְּׁטָר הֵן מְעִידִין וְעַל כְּתַב יָדוֹ הוּא נֶאֱמָן וְאֵין צָרִיךְ לְצֵרוּף וְעוֹד אָנוּ צְרִיכִים לוֹ שֶׁיָּעִיד עַל חוֹתֵם הַמֵּת נָפְקִי תְּלָתָא רִבְעֵי אַפֻּמֵּהּ אִי לֵיכָּא תְּרֵין מִן הַשּׁוּק שֶׁלֹּא יְהֵא זֶה צָרִיךְ לְהָעִיד עַל הַמֵּת קמ"ל דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ וְסַגִּי בְּחַד מִן הַשּׁוּק וּשְׁנֵיהֶם יָעִידוּ עַל שְׁתֵּיהֶן: נְכֵי רִבְעָא חָסֵר רִבְעָא: בֵּין לְקֻלָּא כִּי הָכָא דְּאִילּוּ לְרַבָּנָן בָּעֵי שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק שֶׁיָּעִידוּ עַל שֶׁל מֵת וְזֶה לְבַדּוֹ יָעִיד עַל חֲתִימָתוֹ: צָרִיךְ שְׁנַיִם לְדִבְרֵי חֲכָמִים: וְאִי לֵיכָּא שְׁנַיִם שֶׁיַּכִּירוּ כְּתַב הַמֵּת: אֶלָּא חַד וְזֶה הַחַי נָמֵי מַכִּירָהּ מַאי נַעֲבֵד: לִכְתֹּב זֶה שֶׁנִּשְׁאַר בַּחַיִּים: חֲתִימַת יָדֶיהָ אַחַסְפָּא וְנִשְׁדְּיֵהּ בְּבֵי דִינָא וְיִטְלוּהָ הַדַּיָּנִים וְיַקִּיפוּהָ אֵצֶל חֲתִימָתוֹ שֶׁבַּשְּׁטָר: וּמַחְזְקִי הַהִיא דִּשְׁטָרָא מֵהַךְ דְּאַחַסְפָּא דְּלָא צָרִיךְ לְאַסְהוֹדֵי אַחֲתִימַת יָדֶיהָ: וְכָתַב עָלֶיהָ מַאי דְּבָעֵי לְמַעְלָה מִן הַחֲתִימָה יִכְתֹּב שֶׁזֶּה הֶחָתוּם לָוָה מִמֶּנּוּ מָנֶה וְכוֹתֵב כָּךְ אֲנִי פְּלוֹנִי הֶחָתוּם לְמַטָּה לָוִיתִי מָנֶה מִפְּלוֹנִי: מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין וּמִמְּשַׁעְבְּדֵי לָא דְּלֵית לֵיהּ קָלָא לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי בְּעֵדִים: מַהוּ דְתֵימָא כִּי הֵיכִי דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵרוֹ ה"נ אֲפִלּוּ מֵחֲבֵרָיו: דְּנָפֵק מִבֵּי דִינָא דְּמָר שְׁמוּאֵל שֶׁקִּיְּמוּהוּ בְּבֵית דִּינוֹ וְכָךְ נִמְצָא כָּתוּב בַּהֶנְפֵּק שֶׁכָּתְבוּ הַדַּיָּנִים בּוֹ: מִדַּאֲתָא רַב עֲנָן כו' אַלְמָא כְּרַבִּי ס"ל שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר זֶה כְּתַב יָדִי וְזֶה כְּתַב יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרִי: שְׁטָרָא דְּיַתְמֵי הֲוָה שֶׁהֻצְרַךְ לְעַיֵּן בְּתַקָּנָתָם: וְחָשׁ שְׁמוּאֵל שֶׁאִם לֹא כָתַב בּוֹ אֶלָּא פְּלוֹנִי הֵעִיד עַל כְּתַב יָדוֹ וּפְלוֹנִי עַל כְּתַב יָדוֹ שֶׁמָּא כְּשֶׁיּוֹצִיאוּ הַיְתוֹמִים שְׁטָר זֶה בבב"ד לִגְבּוֹת יְהֵא אוֹתוֹ ב"ד טוֹעֶה לוֹמַר שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי וְיֹאמְרוּ שֶׁאֵין זֶה קִיּוּם: אִיכָּא דס"ל בְּעָלְמָא וְלֹא מֵחֲבֵרָיו וּבְהָא אַפִּי' מֵחֲבֵרָיו: עֵד וְדַיָּן שְׁטָר שֶׁכָּתוּב בּוֹ הֶנְפֵּק וְחָתְמוּ הַדַּיָּנִין עַל הֶנְפֵּק שֶׁלּוֹ וּלְאַחַר זְמַן כְּשֶׁהוֹצִיאוֹ הַמַּלְוֶה לִגְבּוֹת עִרְעֵר הַלֹּוֶה לוֹמַר מְזֻיָּף הוּא וּבָא אֶחָד מֵעֵדֵי הַשְּׁטָר וְהֵעִיד עַל כְּתַב יָדוֹ וְאֶחָד מִן הַדַּיָּנִים הֵעִיד עַל כְּתַב יָדוֹ מִצְטָרְפִין לְהַכְשִׁירוֹ: מַאי דְּקָא מַסְהֵד סָהֲדָא כו' עֵדֵי הַשְּׁטָר מְעִידִין עַל מָנֶה שֶׁבַּשְּׁטָר כְּרַבָּנָן וְהַדַּיָּנִין מְעִידִין בְּפָנֵינוּ נִתְקַיֵּם: רַב יְהוּדָה אַחֲוָה דְּרָמֵי בַּר יְחֶזְקֵאל הֲוָה:

עַל כְּתַב יָדָן הֵן מְעִידִין נִרְאֶה דִּלְרַבִּי אֲפִלּוּ אוֹמְרִים בְּפֵרוּשׁ דִּמְעִידִין עַל מָנֶה שֶׁבַּשְּׁטָר חָשִׁיב כְּאִלּוּ מְעִידִין עַל כְּתַב יָדָן וְכֵן לְרַבָּנָן אַפֵּי' אוֹמְרִי' בְּהֶדְיָא דְּעַל כְּתַב יָדָן הֵן מְעִידִין מִדְּאָמְרִי' בְּסָמוּךְ וְאִי לֵיכָּא תְּרֵי אֶלָּא חַד הֵיכִי נַעֲבִיד מַשְׁמַע דְּלָא יוֹעִיל לְרַבָּנָן אִם יָעִידוּ בְּהֶדְיָא עַל כְּתַב יָדָן: **וְדַוְקָא** אַחַסְפָּא וה"ה אַרֵישָׁא דִּמְגִלְּתָא כִּדְאָמַר בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קס: וְשָׁם) דְּלֵיכָּא לְמֵחַשׁ לְמִידֵי וְהָא דְּתַנְיָא בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ט. וְשָׁם) כָּתַב עַל הַנְּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶס בְּתוֹךְ מְקֻדֶּשֶׁת לִי כו' וְכֵן גַּבֵּי שָׂדֶה (שָׁם כו.) כָּתַב עַל הַנְּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶס כו' הֲרֵי זֶה מְכוּרָה נִרְאֶה דְּאָתְיָא כר"א דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי דלר"מ כֵּיוָן דְּעֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי לָא מְהַנֵּי עַל דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק ב' דְּגִטִּין (דַּף כא: וְשָׁם) אֵין כּוֹתְבִין לֹא עַל הַנְּיָר כו' וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא מַאן חֲכָמִים ר"א ואע"ג דְּאָמַר הָתָם לֹא הִכְשִׁיר ר"א אֶלָּא בְּגִטִּין אֲבָל בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת לָא ה"פ אֶלָּא בְּגִטִּין וְדִכְוָתַיְהוּ דְּהַיְנוּ שְׁטָרוֹת שֶׁאֵין עוֹמְדִין לִרְאָיָה כְּגוֹן אוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לִקְנוֹת בּוֹ אִשָּׁה וְשָׂדֶה כְּעֵין גִּטִּין שֶׁעֲשׂוּיִן לְפִי שָׁעָה לְגָרֵשׁ בּוֹ אע"פ שֶׁיָּכוֹל הַשְּׁטָר שֶׁל קִנְיָן לְהוֹעִיל לִרְאָיָה גַּם הַגֵּט יָכוֹל לְהוֹעִיל כִּדְאָמַר בְּהַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פט:) ובפ"ק דב"מ (דַּף יח. וְשָׁם) וכ"ת נִקְרְעֵהּ בָּעֵינָא לְאִנְּסוּבֵי בֵּהּ אֶלָּא שֶׁעִקָּרָן לֹא לְכָךְ נַעֲשׂוּ וְלֹא מְמַעֵט אֶלָּא שְׁטָרוֹת שֶׁעִקָּרָן לִרְאָיָה וְעִשּׂוּיַן לַעֲמֹד יָמִים רַבִּים כִּדְמַיְתֵי הָתָם קְרָא וּנְתַתֶּם בִּכְלִי חֶרֶשׂ וְגוֹ': **הוֹצִיא** עָלָיו כְּתַב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חֹרִין פָּסַק רַב אַלְפָס דַּוְקָא כְּשֶׁאוֹמֵר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם אֲבָל נֶאֱמָן הוּא לוֹמַר פָּרַעְתִּי וְלָא מָצֵי א"ל שְׁטָרָךְ בִּידִי מַאי בָּעֵי אֶלָּא בִּשְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֵדִים דְּגוֹבֶה בּוֹ מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וְאֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק כִּי מִנַּיִן לוֹ זֶה הַחִלּוּק כִּי סָבַר דִּבְכָל שְׁטָר אֵינוֹ רָגִיל לִפְרֹעַ עַד שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ שְׁטָרוֹ: **עֵד** וְדַיָּן מִצְטָרְפִין מַשְׁמַע דַּאֲפִילּוּ בִּשְׁטָר מְקֻיָּם חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא זִיֵּף לַחֲתִימַת הַדַּיָּנִין וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּגִטִּין וּבְפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר וְהָא דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּשְׁבִיעִית פְּרוֹזְבּוֹל הַמְקֻשָּׁר ר' יְהוּדָה אוֹמֵר עֵדִים חוֹתְמִין מִבַּחוּץ וְהַדַּיָּנִים מִבִּפְנִים אָמְרוּ לוֹ אֵין מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין צָרִיךְ קִיּוּם הַיְנוּ דַּוְקָא בִּפְרוֹזְבּוֹל מִשּׁוּם דְּנֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר פְּרוֹזְבּוֹל הָיָה לִי וְאָבַד וְאַפֵּי' לָמֶ"ד אֵינוֹ נֶאֱמָן מוֹדֶה הוּא דְּלָא בָּעֵי קִיּוּם:

מסורת הש״ס

א משנה בבא בתרא; בבא בתרא קעה:; בבא בתרא קסז.
ב יומא לו:
ג לקמן ס.; לקמן עו:; חולין מד.

גליון הש״ס

גמ' אבל אמגלתא לא. עיין ב"ב דף קס ע"א תוס' ד"ה מקושר עדיו מאחוריו:

שם כמה מעליא. כעין זה שבועות דף מז ע"ב:

שם לא תציתינהו. לקמן דף ס ע"א ודף עו ע"ב חולין דף מד ע"א:

תורה אור השלם

לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עָוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר [דברים יט, טו]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ י יא:
ב מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ י יא:
ג מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ה, טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ יג:
ד מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ה, טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ יג:
ה טוש״ע חו״מ סי׳ סט סעי׳ ב:
ו מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ג:
ז מיי׳ פכ״ז מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ב, סמג עשין צד, טור חו״מ סי׳ לט, ש״ע חו״מ סי׳ סט סעי׳ א:
ח מיי׳ פד׳ מהל׳ עדות הל׳ ו, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ יד:

אִיקְלַע רַבְנַאי אֲחוּהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא לְמִזְבַּן שׁוּמְשְׁמֵי וַאֲמַר: הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: עֵד וְדַיָּין מִצְטָרְפִין. אֲמַר אַמֵּימָר: כַּמָּה מְעַלְּיָא הָא שְׁמַעְתָּא! אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר: מִשּׁוּם דְּקַלְּסַהּ אֲבוּהּ דְּאִמָּךְ, אַתְּ נָמֵי מְקַלְּסַתְּ לַהּ?! כְּבָר פַּרְכַהּ רָבָא. [א]אָמַר רַב סָפְרָא אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא אָמַר רַב הוּנָא, וְאָמְרִי לֵיהּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לְקַיֵּים אֶת הַשְּׁטָר, שְׁנַיִם מַכִּירִין חֲתִימוֹת יְדֵי עֵדִים, וְאֶחָד אֵינוֹ מַכִּיר. עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ — מְעִידִין בְּפָנָיו וְחוֹתֵם. מִשֶּׁחָתְמוּ — אֵין מְעִידִין בְּפָנָיו וְחוֹתֵם. (א)וּמִי כָּתְבִינַן? וְהָאָמַר רַב פַּפִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: הַאי אַשַּׁרְתָּא דְּדַיָּינֵי דְּנִיכְתַּב מִקַּמֵּיהּ דְּנִיחְווֹ סָהֲדֵי אַחֲתִימַת יְדַיְיהוּ — פְּסוּלָה, דְּמִתְחֲזֵי כְּשִׁקְרָא, הָכָא נָמֵי מִתְחֲזֵי כְּשִׁקְרָא! אֶלָּא אֵימָא: עַד שֶׁלֹּא כָּתְבוּ — מְעִידִין בְּפָנָיו וְחוֹתֵם, מִשֶּׁכָּתְבוּ — אֵין מְעִידִין בְּפָנָיו וְחוֹתֵם. [ב]שְׁמַע מִינַּהּ תְּלָת. שְׁמַע מִינַּהּ: עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין, וּשְׁמַע מִינַּהּ: דַּיָּינִין הַמַּכִּירִין חֲתִימוֹת יְדֵי עֵדִים — אֵינָן צְרִיכִין לְהָעִיד בִּפְנֵיהֶם, וּשְׁמַע מִינַּהּ: דַּיָּינִין שֶׁאֵין מַכִּירִין חֲתִימוֹת יְדֵי עֵדִים — צְרִיכִין לְהָעִיד בִּפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: בִּשְׁלָמָא עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין, שָׁמְעִינַן מִינַּהּ, אֶלָּא דַּיָּינִין הַמַּכִּירִין חֲתִימוֹת יְדֵי עֵדִים אֵין צְרִיכִין לְהָעִיד בִּפְנֵיהֶם — דִּלְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: צְרִיכִין, וְשָׁאנֵי הָכָא דְּקָא מִקַּיְּימָא הַגָּדָה בְּחַד. וְדַיָּינִין שֶׁאֵין מַכִּירִין חֲתִימוֹת יְדֵי עֵדִים צְרִיכִין לְהָעִיד בִּפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, דִּלְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: אֵין צְרִיכִין, וְשָׁאנֵי הָכָא דְּלָא קָא מִקַּיְּימָא הַגָּדָה כְּלָל. [ג](ב)יְתֵיב רַבִּי אַבָּא וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא דְּעֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין, אֵיתִיבֵיהּ רַב סָפְרָא לְרַבִּי אַבָּא: רָאוּהוּ שְׁלֹשָׁה, וְהֵן בֵּית דִּין — יַעַמְדוּ שְׁנַיִם וְיוֹשִׁיבוּ מֵחַבְרֵיהֶם אֵצֶל הַיָּחִיד, וְיָעִידוּ בִּפְנֵיהֶם, וְיֹאמְרוּ: "מְקוּדָּשׁ הַחֹדֶשׁ, מְקוּדָּשׁ". שֶׁאֵין הַיָּחִיד נֶאֱמָן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ דְּעֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין, לְמָה לִי כּוּלֵּי הַאי? לֵיתְבוּ בְּדוּכְתַּיְיהוּ וְלִיקַדְּשׁוּ! [ד ו]אֲמַר לֵיהּ: אַף לְדִידִי קַשְׁיָא לִי, וּשְׁאֵילְתֵּיהּ לְרַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא, וְרַב יִצְחָק לְרַב הוּנָא, וְרַב הוּנָא לְחִיָּיא בַּר רַב, וְחִיָּיא בַּר רַב לְרַב, וַאֲמַר לְהוּ: הַנַּח לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ דְּאוֹרָיְיתָא, וְקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּרַבָּנַן. [ז]אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לְקַיֵּים אֶת הַשְּׁטָר, וְקָרָא עַרְעָר עַל אֶחָד מֵהֶן. עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ — מְעִידִין עָלָיו וְחוֹתֵם. מִשֶּׁחָתְמוּ — אֵין מְעִידִין עָלָיו וְחוֹתֵם. עַרְעָר דְּמַאי? אִי עַרְעָר דְּגַזְלָנוּתָא —

תְּרֵי

אִקְלַע רַבָּנַאי לְמִזְבַּן שׁוּמְשְׁמֵי גָּרְסִי' וְלָא גָּרְסִי' דְּאִקְלַע וְלָא גָּרְסִינַן לְגַבֵּן וְלָאו רָמֵי אֲמָרָהּ דא"א לוֹמַר כֵּן שֶׁאָמַר רָמֵי עֵדוּת זוֹ עַל אַמֵּימָר וְרַב אַשִׁי שֶׁהֲרֵי רַב אַשִׁי כַּמָּה דּוֹרוֹת הָיָה אַחֲרָיו דְּאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (דַּף עב.) יוֹם שֶׁמֵּת רַב יְהוּדָה נוֹלַד רָבָא יוֹם שֶׁמֵּת רָבָא נוֹלַד רַב אָשֵׁי: אַבּוּהַ דְּאִמָּךְ רָמֵי בַּר חָמָא: שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ בב"ד: לְקַיֵּם הַשְּׁטָר וּבְלֹא הַעֲדָאַת עֵדִים שֶׁיָּעִידוּ עַל כְּתַב יָדָן לְפִי שֶׁהַדַּיָּנִין עַצְמָן מַכִּירִין אוֹתָהּ הַשְּׁנַיִם מַכִּירִין אוֹתָהּ וְאֶחָד אֵינוֹ מַכִּיר: עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ הַשְּׁנַיִם עַל הַהֶנְפֵּק: מְעִידִין לִפְנֵי הַשְּׁלִישִׁי שֶׁזֶּהוּ כְּתַב יָדָן שֶׁל חֲתוּמִים: וְחוֹתֵם עִמָּהֶם עַל מַה שֶּׁכּוֹתְבִין אַשַּׁרְנוּהִי וְקַיֵּמְנוּהִי לִשְׁטָרָא דְּנָן בְּמוֹתַב תְּלָתָא דְּאִשְׁתְּמוֹדַעְנָא דַּחֲתִימַת יְדָא דְּסָהֲדֵי הִיא: מִשֶּׁחָתְמוּ אֵין מְעִידִין דַּחֲתִימָה קַמַּיְיתָא בְּשִׁקְרָא הֲוָה דְּלָאו תְּלָתָא הָווּ דְּיָדְעֵי: וּמִי כָּתְבִינַן לְאַשַּׁרְתָּא דִּידֵהּ בִּתְמִיהַּ וְכִי קֹדֶם שֶׁנִּתְקַיֵּם לִפְנֵי שְׁלָשְׁתָּן יִכְתְּבוּ בְּמוֹתַב תְּלָתָא הֲוֵינָא וְאִשְׁתְּמוֹדַעְנָא כו': אַשַּׁרְתָּא לְשׁוֹן חֹזֶק שֶׁמְּחַזְּקִים [אֶת הַשְּׁטָר] וְכוֹתְבִין אַשַּׁרְנוּהִי: דִּנְכְתְּבָא מִקַּמֵּי דְּנֶהֱווֹ סָהֲדֵי כו' עַד שֶׁלֹּא הֵעִידוּ הָעֵדִים עַל כְּתַב יָדָם כָּתְבוּ הַדַּיָּנִין בְּמוֹתַב תְּלָתָא הֲוֵינָא וְנָפֵק שְׁטָרָא דְּנָן קֳדָמַנָא וְאַסְהִידוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אַחֲתִימַת יְדַיְהוּ וְאַשַּׁרְנוּהִי וְקַיֵּמְנוּהִי: עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן שֶׁהֲרֵי הַשְּׁנַיִם הֵעִידוּ עַל הַחֲתִימוֹת: צְרִיכִין לְהָעִיד בִּפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁאִם הֵעִידוּ בִּפְנֵי הַשְּׁנַיִם אֵין הַג' יָכוֹל לַחְתֹּם דְּהָא הָכָא הֻצְרְכוּ הַשְּׁנַיִם לְהָעִיד בִּפְנֵי הַג': דִּלְמָא לְעוֹלָם צְרִיכִין לְהָעִיד שֶׁאֵין עֵדוּת אֶלָּא ע"י הַגָּדַת עֵדוּת: וְשָׁאנֵי הָכָא דְּקָא מִקַּיְּמָא הַגָּדָה בִּפְנֵי הַיָּחִיד שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר: דְּלָא מִקַּיְּמָא הַגָּדָה כְּלָל אִי לָא הָווּ מַסְהֲדִי בְּאַפֵּהּ: רָאוּהוּ ג' בְּעֵדוּת הַחֹדֶשׁ קָאֵי: וְהֵן בֵּית דִּין מִסַּנְהֶדְרִין הַמְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ: יַעַמְדוּ הַשְּׁנַיִם לִהְיוֹת עֵדִים וְהָתָם פָּרְכִינַן לֹא תְּהֵא שְׁמִיעָה גְּדוֹלָה מֵרְאִיָּה וּמוֹקְמִינַן לָהּ כְּשֶׁרָאוּהוּ בַּלַּיְלָה לְפִיכָךְ אִם לֹא יָעִידוּ לְבַקֵּר עַל מַה יֹּאמְרוּ מְקֻדָּשׁ: שֶׁאֵין הַיָּחִיד נֶאֱמָן לְקַדֵּשׁ הַחֹדֶשׁ בְּיָחִיד: לִיתְּבוּ בְּדֻכְתַּיְהוּ אַחַר שֶׁהֵעִידוּ בְּפָנָיו: וְקָרָא עַרְעָר עַל הָא' שֶׁהוּא פָּסוּל: עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ הַשְּׁנֵי דַּיָּנִים עַל הָאַשַּׁרְתָּא: מְעִידִין עַל זֶה שֶׁהוּא כָּשֵׁר: מִשֶּׁחָתְמוּ הָווּ לְהוּ נוֹגְעִין בְּעֵדוּת שֶׁגְּנַאי לָהֶם שֶׁיָּשְׁבוּ עִם פָּסוּל בַּדִּין:

הָאָמַר רַב פַּפִּי הַאי אַשַּׁרְתָּא תֵּמַהּ דְּפָרִיךְ מִדְּרַב פַּפִּי וּבְפֶרֶק הַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פֵּה. וְשָׁם) מַסִּיק דְּלֵיתָא לִדְרַב פַּפִּי מִדְּרַב נַחְמָן כו' וְעוֹד דִּבְפֶ' כָּל הַגֵּט (גִּטִּין כו: וְשָׁם) מַסִּיק דְּרַב לֵית לֵהּ דְּרַב פַּפִּי וְהֵיכִי פָּרֵיךְ הָכָא מִדְּרַב פַּפִּי אַמִּלְּתֵהּ דְּרַב מִיהוּ הָא אִיכָּא לְתָרֵץ דְּאַלִּשָּׁנָא דְּאָמְרִי לָהּ מִשְּׁמֵהּ דְּרַב הוּנָא פָּרִיךְ וְאֵין לוֹמַר דְּהָכִי פָּרֵיךְ כֵּיוָן דְּאָמַר מִשֶּׁחָתְמוּ אֵין מְעִידִין לְפָנָיו וְחוֹתֵם אַלְמָא חָיְישִׁינַן לְמִחְזֵי כְּשִׁקְרָא אִם כֵּן מִשֶּׁכָּתְבוּ עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ נָמֵי דִּכְתִיבָה נָמֵי מִחְזֵי כְּשִׁקְרָא דא"כ הֲוָה קַשְׁיָא דְּרַב אַדְּרַב דְּהָכָא חָיֵישׁ לְמִחְזֵי כְּשִׁקְרָא וּבְפֶרֶק כָּל הַגֵּט (שָׁם) לָא חָיֵישׁ אֶלָּא טַעְמָא דְּמִשֶּׁחָתְמוּ דָּמֵי לְנוֹגְעִים בָּעֵדוּת כְּעֵין שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְט' גַּבֵּי הַהוּא שֶׁקָּרָא עַרְעָר עַל אֶחָד מֵהֶן וְתֵרֵץ ר"ת דְּדֶרֶךְ הַשַּׁ"ס לְהַקְשׁוֹת אֲפִלּוּ מִדָּבָר דְּלָא הָוֵי הִלְכְתָא הָכִי וּפוֹסֵק ר"ת דְּכָתְבִינַן אוֹרַכְתָּא אֲפִילּוּ אַמִּטַּלְטְלֵי דְּכַפְרֵהּ דְּלָא קיי"ל כְּרַב פַּפִּי דְּחָיֵישׁ לְמִחְזֵי כְּשִׁקְרָא אע"ג דְּפָרִיךְ מִנָּהּ וּפָרִיךְ נָמֵי מִנְּהַרְדָּעֵי בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּפֶרֶק שְׁבוּעַת הָעֵדוּת (שְׁבוּעוֹת דַּף לג: וְשָׁם) וּבְפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף מט.) וְהָאָמְרִי נְהַרְדָּעֵי לָא כָּתְבִינַן אוֹרַכְתָּא כו' וי"מ וְלֵיתָא דְּקָאָמַר בְּהַכּוֹתֵב וּבְפֶ' כָּל הַגֵּט (גִּטִּין דַּף כו: וְשָׁם) דְּלָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּלֵיתָא לִדְרַב פַּפִּי אֶלָּא דְּלֵיתָא לְקֻשְׁיָא שֶׁאֵין לְדַמּוֹת אַשַּׁרְתָּא שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה ב"ד לִשְׁאָר שְׁטָרוֹת דִּבְמַעֲשֵׂה ב"ד לכ"ע חָיְישִׁינַן לְמִחְזֵי כְּשִׁקְרָא ור"י מדנפי"ר תֵּרֵץ דִּלְכַתְחִלָּה וַדַּאי חָיְישִׁינַן לְמִחְזֵי כְּשִׁקְרָא כְּדַאֲמַר לְהוּ רַב לְסָפְרֵי כִּי יָתְבִיתוּ בְּהִינֵי כו' (ב"ב דַּף קעב.) אֲבָל בְּדִיעֲבַד לָא חָיְישִׁינַן וּלְהָכִי פָּרֵיךְ הָכָא דְּהָוֵי לְכַתְחִלָּה וְהָא דְּקָאָמַר דְּלֵיתָא לִדְרַב פַּפִּי הַיְנוּ דִּיעֲבַד דְּהַהִיא אִתְּתָא דְּהַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פֵּה. וְשָׁם) כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לַחֲזֹר לב"ד כְּדִיעֲבַד דָּמֵי וְהַרְשָׁאָה נָמֵי דְּכָתְבִינַן אַמִּטַּלְטְלֵי דְּכַפְרֵהּ הַיְנוּ מִשּׁוּם כֵּיוָן דְּאֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ שָׁם כְּדִיעֲבַד דָּמֵי:

וש"מ דַּיָּנִין הַמַּכִּירִין חֲתִימַת עֵדִים א"צ לְהָעִיד בִּפְנֵיהֶם דקס"ד דְּצָרִיךְ לְהָעִיד בִּפְנֵיהֶם אע"ג דְּלָא תְּהֵא שְׁמִיעָה גְּדוֹלָה מֵרְאִיָּה לְפִי שֶׁהָיוּ נִרְאִין יוֹתֵר בֵּית דִּין דִּכְשֶׁאֵין מְעִידִין בִּפְנֵיהֶם אֵין נִרְאֶה אֶלָּא כְּעֵד מִפִּי עֵד וּמִטַּעַם זֶה הִצְרִיכוּ ג' בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דַּהֲוָה סַגִּי בָּב' אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן שֶׁיְּהֵא ב"ד כִּדְפָרֵשִׁית וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּס"ד דְּצָרֵי' לְהָעִיד בִּפְנֵיהֶם מִשּׁוּם דִּפְעָמִים אֵין מַכִּירִין אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁרָאוּ בַּלַּיְלָה דְּלֵיכָּא לְמֵימַר לֹא תְּהֵא שְׁמִיעָה גְּדוֹלָה מֵרְאִיָּה דִּשְׁמִיעָה אֵינָהּ יְכוֹלָה לִהְיוֹת בַּלַּיְלָה כִּדְאָמַר בר"ה (דַּף כֹּה: וְשָׁם) דַּחֲקִירַת עֵדִים כִּתְחִלַּת דִּין דָּמֵי וּתְחִלַּת דִּין אֵינוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם כִּדְאָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף לב.): **בִּפְנֵי** כָּל אֶחָד וְאֶחָד דס"ד כֵּיוָן שֶׁהֵעִידוּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם יָכוֹל הַשְּׁלִישִׁי לִכְתֹּב עַל סְמַךְ הַשְּׁנַיִם אע"פ שֶׁלֹּא הֵעִידוּ בְּפָנָיו: **הַנַּח** לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ דְּאוֹרָיְתָא וּבִדְאוֹרָיְתָא אֵין עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן וְטַעֲמָא דְּאֵין עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן שֶׁיָּעִידוּ לִפְנֵי הַדַּיָּנִין כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ רַשְׁבָּ"ם דִּכְתִיב וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֵלּוּ הָעֵדִים לִפְנֵי ה' אֵלּוּ הַדַּיָּנִין וי"מ מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן עֵדוּת שֶׁאַתָּה יָכוֹל לַהֲזִמָּהּ וְאִם הָעֵדִים נַעֲשׂוּ דַּיָּנִין עֵדוּת שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לַהֲזִמָּהּ הִיא שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ הֲזָמָה עַל עַצְמָן וּמִיהוּ לְפִי טַעַם זֶה אִם הָעֵדִים קְרוֹבִים לַדַּיָּנִין אֵינָם יְכוֹלִים לְהָעִיד דְּלָא יְקַבְּלוּ הֲזָמָה עֲלֵיהֶם אֶלָּא כֵּיוָן דִּבְנֵי הֲזָמָה נִינְהוּ בבב"ד אַחֵר עֵדוּת שֶׁאַתָּה יָכוֹל לַהֲזִמָּהּ קָרֵינָא בְּהוּ ה"נ יִהְיֶה הַדַּיָּן נַעֲשֶׂה עֵד וְדַוְקָא בְּעֵד הַמֵּעִיד אָמְרִינַן דְּאֵין עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן דְּשַׁיְּכִי הָנֵי טַעְמֵי אֲבָל עֵד שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָעִיד כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ אֲחֵרִים שֶׁיָּעִידוּ אוֹ כְּגוֹן שֶׁרָאוּהוּ בַּיּוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָעִיד דְּלָא תְּהֵא שְׁמִיעָה גְּדוֹלָה מֵרְאִיָּה נַעֲשֶׂה דַּיָּן וְדַוְקָא בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת אֲבָל בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת אֲפִלּוּ עֵד שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהָעִיד אֵין נַעֲשֶׂה דַּיָּן לר"ע דְּאָמַר בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דַּף ו. וְשָׁם) אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה כֻּלָּן עֵדִים וְטַעֲמָא מְפָרֵשׁ בְּפֶרֶק רָאוּהוּ ב"ד (ר"ה דַּף כו. וְשָׁם) מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְהִצִּילוּ הָעֵדָה וְהָנָךְ כֵּיוָן דַּחֲזוּ דִּקְטַל תּוּ לָא חָזֵי לֵהּ זְכוּתָא וְדַוְקָא בִּדְאוֹרָיְתָא אֲבָל בִּדְרַבָּנָן אֲפִילּוּ עֵד הַמֵּעִיד נַעֲשֶׂה דַּיָּן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ו, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ כד:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ עדות הל׳ ב, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ ז:

ג מיי׳ פב׳ מהל׳ קידוש החודש הל׳ ט:

ד מיי׳ פה׳ מהל׳ עדות הל׳ ט, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ ז סעי׳ ה:

ה מיי׳ פו׳ מהל׳ עדות הל׳ א:

ו מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ו, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ ד:

ז מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ ו, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ כו:

מסורת הש״ס

א לקמן פה.; גיטין כו:

ב ראש השנה כה:; משנה ראש השנה

[א]תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ. אִי עַרְעָר דִּפְגַם מִשְׁפָּחָה, גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא. לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ עַרְעָר דְּגַזְלָנוּתָא, וְקָאָמְרִי הָנֵי: יָדְעִינַן בֵּיהּ דַּעֲבַד תְּשׁוּבָה. [ב](א)אָמַר רַבִּי זֵירָא: הָא מִלְּתָא מֵרַבִּי אַבָּא שְׁמִיעַ לִי, וְאִי לָאו רַבִּי אַבָּא דְּמִן עַכּוֹ, שְׁכַחְתַּהּ: שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לְקַיֵּים אֶת הַשְּׁטָר וּמֵת אֶחָד מֵהֶם — צְרִיכִין לְמִכְתַּב: "בְּמוֹתַב תְּלָתָא הֲוֵינָא, וְחַד לֵיתוֹהִי". (ב)אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וְאִי כְּתַב בֵּיהּ: שְׁטָרָא דְּנַן נְפַק לְקָדָמַנָא בֵּי דִינָא — תּוּ לָא צְרִיךְ. וְדִלְמָא בֵּית דִּין חָצוּף הוּא, וּכְדִשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנַיִם שֶׁדָּנוּ, דִּינֵיהֶם דִּין, אֶלָּא שֶׁנִּקְרָא בֵּית דִּין חָצוּף. [ג]דִּכְתִיב בֵּיהּ: "בֵּי דִינָא דְּרַבָּנָא אָשֵׁי". וְדִלְמָא רַבָּנַן דְּבֵי רַב אָשֵׁי כְּדִשְׁמוּאֵל סְבִירָא לְהוּ! דִּכְתִיב בֵּיהּ: "וְאָמַר לַנָא רַבָּנָא אָשֵׁי". [ד־ו](ג)מַתְנִי' הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: "אֵשֶׁת אִישׁ הָיִיתִי וּגְרוּשָׁה אֲנִי" — נֶאֱמֶנֶת. שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר, הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהָיְתָה אֵשֶׁת אִישׁ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: "גְּרוּשָׁה אֲנִי", אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. אָמְרָה: "נִשְׁבֵּיתִי, וּטְהוֹרָה אֲנִי" — נֶאֱמֶנֶת. שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר, הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית, וְהִיא אוֹמֶרֶת: "טְהוֹרָה אֲנִי" — אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. וְאִם מִשֶּׁנִּשֵּׂאת בָּאוּ עֵדִים — הֲרֵי זוֹ לֹא תֵּצֵא. גְּמָ' אָמַר רַב אַסִּי: מִנַּיִן לְהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר מִן הַתּוֹרָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה". "לָאִישׁ" — אֲסָרָהּ, "הַזֶּה" — הִתִּירָהּ. [זח](ד)לָמָּה לִי קְרָא? סְבָרָא הִיא: הוּא אַסְרַהּ, וְהוּא שָׁרֵי לַהּ! אֶלָּא כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא, לְכִדְרַב הוּנָא אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מִנַּיִן לָאָב שֶׁנֶּאֱמָן לֶאֱסוֹר אֶת בִּתּוֹ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ". "הַזֶּה" לְמָה לִי? [ט](ה)מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתָנֵי רַבִּי יוֹנָה. דְּתָנֵי רַבִּי יוֹנָה: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה". "הַזֶּה" — וְלֹא לַיָּבָם. [י]תָּנוּ רַבָּנַן: הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה "אֵשֶׁת אִישׁ אֲנִי", וְחָזְרָה וְאָמְרָה "פְּנוּיָה אֲנִי" — נֶאֱמֶנֶת. וְהָא שַׁוְּיַהּ לְנַפְשַׁהּ חֲתִיכָה דְּאִיסּוּרָא? אָמַר רָבָא בַּר רַב הוּנָא: כְּגוֹן שֶׁנָּתְנָה אַמַּתְלָא לִדְבָרֶיהָ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אָמְרָה אֵשֶׁת אִישׁ אֲנִי, וְחָזְרָה וְאָמְרָה: פְּנוּיָה אֲנִי — אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. וְאִם נָתְנָה אַמַּתְלָא לִדְבָרֶיהָ — נֶאֱמֶנֶת. (ו)וּמַעֲשֶׂה נָמֵי בְּאִשָּׁה אַחַת גְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה גְּדוֹלָה בְּנוֹי, וְקָפְצוּ עָלֶיהָ בְּנֵי אָדָם לְקַדְּשָׁהּ. וְאָמְרָה לָהֶם: "מְקוּדֶּשֶׁת אֲנִי". לְיָמִים עָמְדָה וְקִידְּשָׁה אֶת עַצְמָהּ. אָמְרוּ לָהּ חֲכָמִים: מָה רָאִית לַעֲשׂוֹת כֵּן? אָמְרָה לָהֶם: בַּתְּחִלָּה שֶׁבָּאוּ עָלַי אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם מְהוּגָּנִים, אָמַרְתִּי: "מְקוּדֶּשֶׁת אֲנִי", עַכְשָׁיו שֶׁבָּאוּ עָלַי אֲנָשִׁים מְהוּגָּנִים, עָמַדְתִּי וְקִדַּשְׁתִּי אֶת עַצְמִי. וְזוֹ הֲלָכָה הֶעֱלָה רַב אַחָא שַׂר הַבִּירָה לִפְנֵי חֲכָמִים בְּאוּשָׁא, וְאָמְרוּ: אִם נָתְנָה אַמַּתְלָא לִדְבָרֶיהָ — נֶאֱמֶנֶת. [יא]בְּעָא מִינֵּיהּ שְׁמוּאֵל מֵרַב: אָמְרָה "טְמֵאָה אֲנִי", וְחָזְרָה וְאָמְרָה "טְהוֹרָה אֲנִי", מַהוּ? אֲמַר לֵיהּ: אַף בְּזוֹ, אִם נָתְנָה

אַמַּתְלָא

תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ כִּי אָמְרִי לֹא גָּזַל הָווּ לְהוּ תְּרֵי וּתְרֵי וְלָא מִתַּכְשַׁר בְּהָכִי דְּקַיְ"ל לְקַמָּן בְּפִרְקִין (כְּתֻבּוֹת דַּף כו.) אֵין עַרְעָר פָּחוּת מִשְּׁנַיִם: דִּפְגַם מִשְׁפָּחָה שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו שֶׁהוּא עֶבֶד וְעֶבֶד פָּסוּל לְדִין וּלְעֵדוּת ק"ו מֵאִשָּׁה כִּדְאָמַר בְּפֶ' הַחוֹבֵל (ב"ק פח.): גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא מִשֶּׁחָתְמוּ אַמַּאי אֵין מְעִידִין עָלָיו מַאי חֲשַׁד נוֹגֵעַ בָּעֵדוּת אִיכָּא הָכָא דָּבָר זֶה צְרִיכִין הֵן לְבָרֵר וְדָבָר הֶעָשׂוּי לְגַלּוֹת הוּא שֶׁיִּבְדְּקוּ אַחֲרָיו עַד שֶׁיִּתְבָּרֵר הַדָּבָר וְאֵין עֵדוּתָן שֶׁל אֵלּוּ תָּלוּי בְּהַגָּדָתָן וְאֵינָן אֶלָּא מְגַלֵּי דָּבָר בְּעָלְמָא: דַּעֲבַד תְּשׁוּבָה וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה: וְאִי לָאו רַבִּי אַבָּא דְּמִן עַכּוֹ שֶׁהִזְכִּירָהּ לִי לְאַחַר זְמַן: שְׁכַחְתַּהּ שְׁכַחְתִּיהָ: וּמֵת אֶחָד מֵהֶן עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ: צְרִיכִין לְמִכְתַּב כו' דְּקִיּוּם הַשְּׁטָר בִּשְׁלֹשָׁה וְהָרוֹאֶה שְׁנַיִם חֲתוּמִין בּוֹ יֹאמַר שֶׁבִּשְׁנַיִם קִיְּמוּהוּ: וְאִי כְּתַב בֵּהּ שְׁטָרָא דְּנַן נְפַק קֳדָמַנָא בֵּי דִינָא תּוּ לָא צְרִיךְ דְּלָא מִקְּרֵי בֵּי דִינָא בְּצִיר מִתְּלָתָא: בֵּי דִינָא דְּרַבָּנָא אַשִׁי אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נְקַט שֶׁהוּא הָיָה רֹאשׁ יְשִׁיבָה בְּמָתָא מְחַסְיָא בִּימֵי רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק דְּהוּא מָרָא דִּשְׁמַעְתָּא דְּוַדַּאי בֵּי דִינָא דְּרַב אַשִׁי לָא עָבְדִין בִּתְרֵין: וְאָמַר לַנָא רַבָּנָא אָשֵׁי לְאִזְדְּקוּקֵי לֵיהּ וּלְקִיּוּמֵי דְּכֵיוָן דְּרַב אַשִׁי גּוּפֵהּ הִזְקִיקָן אִיהוּ וַדַּאי לִתְלָתָא אָמַר וְיֵשׁ מְפָרְשִׁין וְאָמַר לַנָא רַבָּנָא אָשֵׁי תְּלָתָא נִינְהוּ וְלָא נְהִירָא לִי דְּאִי רַב אַשִׁי חַד מִנְּהוֹן מַאי וַאֲמַר לַנָא דְּכָתְבִי בֵּהּ: נִשְׁבֵּיתִי לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: וּטְהוֹרָה אֲנִי שֶׁלֹּא נִבְעַלְתִּי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: נֶאֱמֶנֶת וּמֻתֶּרֶת לְכֹהֵן: וְאִם מִשֶּׁנִּיסַת בָּאוּ עֵדִים בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ אַהֵיָּיא קָאֵי: גְּמ' נָתַתִּי לָאִישׁ אֲסָרָהּ לְכָל הָעוֹלָם דְּלָא יָדְעִינַן לְמָאן וְכִי אָמַר הַזֶּה הִתִּירָהּ לוֹ: שֶׁנֶּאֱמָן לֶאֱסֹר אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה אוֹ נַעֲרָה שֶׁבְּיָדוֹ לְקַדְּשָׁהּ כִּדְאָמְרִי' בְּפֶ' נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה מִנַּיִן שֶׁאִם אָמַר קִדַּשְׁתִּיהָ לִפְלוֹנִי שֶׁהוּא נֶאֱמָן לְאָסְרָהּ עַל הַכֹּל: אֶת בִּתִּי נָתַתִּי אַלְמָא בְּדִידֵהּ תַּלְיָא נְתִינָה וְהִמָּנֵהּ קְרָא לְמֵימַר הָכִי: הַזֶּה לָמָּה לִי כֵּיוָן דְּלָאו לְהַפֶּה שֶׁאָסַר מִבְּעֵי לֵהּ: וְלֹא לַיָּבָם אִם הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל נִשּׂוּאֵי אָחִיו שֶׁאֵין הַיָּבָם נִדּוֹן כְּמוֹצִיא שֵׁם רַע לֵעָנֵשׁ בְּמֵאָה כֶּסֶף וְהָכִי מוּכָח לְקַמָּן בְּפֶרֶק נַעֲרָה: אֲמַתְלָא מָשָׁל וְטַעַם לָמָּה אָמְרָה תְּחִלָּה מְקֻדֶּשֶׁת אֲנִי: אִם נָתְנָה אַמַּתְלָא לִדְבָרֶיהָ נֶאֱמֶנֶת הוֹאִיל וְנָתְנָה אֲמַתְלָא נֶאֱמֶנֶת: אָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי אָמְרָה לְבַעְלָהּ נִדָּה אֲנִי: טְהוֹרָה אֲנִי לֹא הָיִיתִי נִדָּה:

תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְכִי אָמְרִי לֹא גָּזַל הָווּ לְהוּ תְּרֵי וּתְרֵי וְלָא מִתַּכְשַׁר בְּהָכִי וְקָשֶׁה דְּהָכָא אַלִּבָּא דְּרַב הוּנָא קָיְמִינַן דְּאִית לֵיהּ (שְׁבוּעוֹת דַּף מז:) דְּזוֹ בָּאָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וּמְעִידָה דְּאִית לָן לְמֵימַר אוֹקֵי גַּבְרָא אַחֶזְקָתֵהּ וְעוֹד דִּלְרַב חִסְדָּא דְּאָמַר (שָׁם) בַּהֲדֵי סָהֲדֵי שַׁקְרֵי לְמָה לִי מוֹדֶה הָכָא דְּהַאי גַּבְרָא מִמֵּילָא מִתַּכְשַׁר שֶׁהֲרֵי אִם כַּת אַחַת מֵאֵלּוּ מְעִידָה עַל אָדָם אֶחָד שֶׁהוּא פָּסוּל לְרַב חִסְדָּא דַּחֲשִׁיב לְהוּ סָהֲדֵי שַׁקְרֵי לֹא הָיְתָה נֶאֱמֶנֶת אע"ג דְּאֵין אָדָם מַכְחִישָׁהּ וכ"ש הֵיכָא דְּאִיכָּא סָהֲדֵי דְּמַכְחֲשִׁי דְּלָא מְהֵימְנֵי וע"ק לר"י דְּקָאָמַר אִי עַרְעָר דִּפְגַם מִשְׁפָּחָה גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא וּפִי' הַקּוּנְט' דְּדָבָר הֶעָשׂוּי לְגַלּוֹת הוּא שֶׁיִּבְדְּקוּ עַד שֶׁיִּתְבָּרֵר הַדָּבָר וְזֶהוּ תֵּמַהּ אֵיךְ יִתְבָּרֵר הַדָּבָר לְעוֹלָם כֵּיוָן שֶׁאֵלּוּ ב' אוֹמְרִים שֶׁהוּא עֶבֶד אֵין כָּל הָעוֹלָם יְכוֹלִים לְהַכְחִישָׁן דִּתְרֵי כְּמֵאָה עַל כֵּן נִרְאֶה כפר"ח דְּלָא אַיְרֵי בְּעֵדוּת דַּיָּנִין אֶלָּא בְּעֵדוּת אֲחֵרִים וה"פ אִם עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ קָרָא עַרְעָר עַל אֶחָד מֵהֶם מְעִידִים שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק עָלָיו וְחוֹתֵם דַּהֲוֵי כְּאִלּוּ יָשְׁבוּ בֵּית דִּין אַחֵר שֶׁהִכְשִׁירוּהוּ וְלֹא בָּטֵל וַעַד הַמּוֹשָׁב וְחוֹתְמִין מִשֶּׁחָתְמוּ הַשְּׁנַיִם וְלֹא הִסְפִּיק הַשְּׁלִישִׁי לַחְתֹּם עַד שֶׁקָּרָא עָלָיו עַרְעָר בָּא עַרְעָר וּבִטֵּל וַעַד הַמּוֹשָׁב שֶׁל אוֹתוֹ ב"ד אע"פ שֶׁאַחֲרֵי כֵן הֵעִידוּ אֲחֵרִים שֶׁהוּא כָּשֵׁר כֵּיוָן שֶׁבִּטֵּל הַהוּא מוֹשָׁב בָּטֵל וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהוֹשִׁיב ב"ד עַל כָּךְ עַרְעָר דְּמַאי אִי עַרְעָר דְּגַזְלָנוּתָא תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ וְלָא מַפְסִיל דְּאוֹקֵי תְּרֵי בַּהֲדֵי תְּרֵי וְאוֹקֵי גַּבְרָא אַחֶזְקָתֵהּ וְכֵיוָן דְּאִגַּלַּאי מִלְּתָא דְּמֵעוֹלָם לֹא הָיָה פָּסוּל הֲרֵי לֹא הָיָה בָּטֵל וַעַד הַמּוֹשָׁב שֶׁל אוֹתוֹ ב"ד אִי עַרְעָר דִּפְגַם מִשְׁפָּחָה שֶׁאָמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא עֶבֶד וְאֵלּוּ מְזִמִּים אוֹתָם דְּאִי אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ עֶבֶד א"כ הָיָה נִפְסָל דְּלֵיכָּא לְמֵימַר אוֹקֵי גַּבְרָא אַחֲזָקָה דְּאִם הוּא עֶבֶד לֹא הָיָה לוֹ חֶזְקַת כַּשְׁרוּת מֵעוֹלָם א"כ גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּכֵיוָן דְּאִגַּלַּאי מִלְּתָא דְּכָשֵׁר הָיָה מָה אִכְפַּת לָן בְּהַהוּא עִרְעוּר וְלֹא בָּטֵל וַעַד הַמּוֹשָׁב לְעוֹלָם עַרְעָר דְּגַזְלָנוּתָא וּדְקָאָמְרִי הָנָךְ סָהֲדֵי יָדְעִינַן בֵּהּ דַּעֲבַד תְּשׁוּבָה וְכֵיוָן דְּמוֹדוֹ לְקַמָּאֵי דְּגַזְלָן הוּא הֲוָה עַרְעָר דִּידְהוּ עַרְעָר וּבָטֵל וַעַד הַמּוֹשָׁב דְּהוֹאִיל וֶאֱמֶת הוּא שֶׁנִּפְסַל הָוֵי בְּחֶזְקַת פְּסָלוּת עַד שֶׁנּוֹדַע לָנוּ כַּשְׁרוּתוֹ: **בְּמוֹתַב** תְּלָתָא כַּחֲדָא הֲוֵינָא וְחַד לֵיתוֹהִי פֵּרוּשׁ צָרִיךְ לִכְתֹּב וְחַד לֵיתוֹהִי כֵּיוָן דִּכְתַב בְּהֶדְיָא בְּמוֹתַב תְּלָתָא הֲוֵינָא וְאֵין חוֹתְמִין בּוֹ כִּי אִם שְׁנַיִם אֲבָל וַדַּאי אִם לֹא כָּתַב וְחַד לֵיתוֹהִי כָּשֵׁר תֵּדַע מִדְּקָאָמַר וְאִי כְּתַב בֵּהּ בֵּי דִינָא תּוּ לָא צְרִיךְ וּמַיְרֵי דְּלָא כָּתַב וְחַד לֵיתוֹהִי מִדְּפָרִיךְ וְדִלְמָא ב"ד חָצוּף הֲוָה: **וְדִלְמָא** רַבָּנַן דְּבֵי רַב אָשֵׁי כִּשְׁמוּאֵל סְבִירָא לְהוּ פֵּי' כְּמוֹ שֶׁסּוֹבֵר שְׁמוּאֵל בְּעָלְמָא כֵּן סְבִירָא לְהוּ בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת אֲבָל שְׁמוּאֵל מָצֵי סָבַר שַׁפִּיר דִּבְקִיּוּם שְׁטָרוֹת בָּעֵי ג' דְּהָא רַב נַחְמָן סָבַר לַהּ כִּשְׁמוּאֵל בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף ג. וְשָׁם) דִּשְׁנַיִם שֶׁדָּנוּ דִּינֵיהֶם דִּין וְרַב נַחְמָן גּוּפֵהּ סָבַר דְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת בִּשְׁלֹשָׁה בְּפֶ' חֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב מ.) גַּבֵּי ג' אֲרָצוֹת לַחֲזָקָה: **מִנַּיִן** לְהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ וְגוֹ' מַשְׁמַע דְּאֵין הָאָב נֶאֱמָן לְהַתִּיר אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁאֲסָרָהּ אֶלָּא מֵחֲמַת מִגּוֹ וְתֵימַהּ דְּאִם בָּא אֶחָד וְאָמַר קִדַּשְׁתִּי אֶת בִּתִּי וּלְאַחַר שָׁעָה אוֹ לְמָחָר אָמַר לִפְלוֹנִי קִדַּשְׁתִּיהָ לֹא יְהֵא נֶאֱמָן כֵּיוָן דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא מִגּוֹ וְאוֹמֵר ר"י דִּבְעִנְיָן זֶה שֶׁאֵינוֹ סוֹתֵר דְּבָרָיו הָרִאשׁוֹנִים וְלֹא בָּא אֶלָּא לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו הָרִאשׁוֹנִים מְהֵימַן אע"ג דְּלֵיכָּא מִגּוֹ וְהָכָא דְּרֵישׁ מֵאֵת בִּתִּי הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר כְּגוֹן דְּקָאֵי הָאִישׁ שֶׁקִּדֵּשׁ לוֹ קַמֵּהּ וְקָאָמַר אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ וּשְׁתִיק דְּמַשְׁמַע וַדַּאי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר שֶׁזֶּה חֲתָנוֹ מִדְּלָא אָמַר אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָזֶה אוֹ לָאִישׁ הַזֶּה בְּיַחַד בְּלֹא הֶפְסֵק מְרֻבֶּה הִלְכָּךְ לֹא יְהֵא נֶאֱמָן אַחַר כָּךְ אֶלָּא תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר דְּאִיכָּא מִגּוֹ וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּאִיכָּא לְמֵימַר אֲפִילּוּ בכה"ג מְהֵימַן בְּלֹא מִגּוֹ וּקְרָא יַתִּירָא קָדָרֵישׁ וְאִם אֵינוֹ עִנְיָן כָּאן דַּאֲפִילּוּ לְאַחַר זְמַן נֶאֱמָן דִּסְבָרָא הוּא שֶׁיְּהֵא נֶאֱמָן לְפָרֵשׁ לְמִי נְתָנָהּ אע"פ שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא הָיָה חוֹשֵׁשׁ לְפָרֵשׁ תְּנֵהוּ עִנְיָן לְהֵיכָא דְּאֵינוֹ נֶאֱמָן לְאַחַר זְמַן שֶׁיְּהֵא נֶאֱמָן בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר בְּמִגּוֹ: **[מִנַּיִן** לָאָב שֶׁנֶּאֱמָן לֶאֱסֹר וְכוּ' תֵּמַהּ מַה צָּרִיךְ קְרָא תִּפּוֹק לֵהּ דְּנֶאֱמָן הוֹאִיל וּבְיָדוֹ לְקַדְּשָׁהּ כִּדְאָמַר בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב קלד:) בַּעַל שֶׁאָמַר גֵּרַשְׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי נֶאֱמָן הוֹאִיל וּבְיָדוֹ לְגָרְשָׁהּ וְי"ל דְּהָכָא אֵין בְּיָדוֹ כָּל כָּךְ דְּשֶׁמָּא לֹא יִמְצָא אָדָם שֶׁיְּקַדְּשֶׁנָּה (כִּדְאִיתָא קִדּוּשִׁין סד.) לְהָכִי אִצְטְרִיךְ קְרָא וּמִיהוּ אִם אָמַר עַל בִּתּוֹ בּוֹגֶרֶת קִדַּשְׁתִּיהָ כְּשֶׁהָיְתָה נַעֲרָה אוֹ קְטַנָּה נִרְאֶה דְּאֵינוֹ נֶאֱמָן דְּהַשְׁתָּא אֵין בְּיָדוֹ כְּלָל דְּאַף עַל גַּב דִּלְקַמָּן בְּפֶ' נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מו.) פָּרֵיךְ וְאֵימָא הנ"מ קְטַנָּה אֲבָל נַעֲרָה אִיהִי תִּקַדֵּשׁ נַפְשָׁהּ לְפִי זֶה הָיָה צ"ל דְּנֶאֱמָן לֶאֱסֹר אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְקַדְּשָׁהּ דִּקְרָא בְּנַעֲרָה כְּתִיב וּבָעֵי לְמֵימַר דְּאֵין בְּיָדוֹ לְקַדְּשָׁהּ וְאֶת בִּתִּי נָתַתִּי כְּשֶׁהָיְתָה קְטַנָּה וּגְזֵרַת הַכָּתוּב הוּא דְּנֶאֱמָן אע"פ שֶׁאֵין בְּיָדוֹ אֲבָל לְפִי הַמַּסְקָנָא לֹא נֶאֱמַר כֵּן]: **חָזְרָה** וְאָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי מַהוּ פֵּרוּשׁ מוֹעִיל אֲמַתְלָא אוֹ לֹא אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ מַהוּ אִם צְרִיכָה אֲמַתְלָא אוֹ לֹא מִדְּקָאָמַר אַף בְּזוֹ אִם נָתְנָה כו':

מסורת הש"ס

א בבא בתרא קסה:

ב סנהדרין פז:; סנהדרין ל.; סנהדרין ה:; סנהדרין ג.

ג משנה עדיות; תוספתא עדויות; בכורות לו.

ד קידושין סד.

ה שב שמעתתא שמעתתא ו

ו בבא בתרא קמו.

גליון הש"ס

גמ' למה לי קרא סברא. ב"ק מו ע"ב נדה כה ע"א:

תורה אור השלם

וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל־הַזְּקֵנִים אֶת־בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ [דברים כב, טז]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' עדות הל' ז, טוש"ע חו"מ סי' מו סעי' כז כו:

ב מיי' פו' מהל' עדות הל' ו, טוש"ע חו"מ סי' מו סעי' כט:

ג מיי' פו' מהל' עדות הל' ו, טוש"ע חו"מ סי' מו סעי' כט:

ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קנב סעי' ו ז:

ה מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' כא, סמג לאוין קכא, טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' ד:

ו מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' כב, ש"ע אה"ע סי' ז סעי' ו:

ז מיי' פט' מהל' אישות הל' ג:

ח מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' כד, סמג עשין מ, טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' כא:

ט מיי' פג' מהל' נערה בתולה הל' ט, סמג עשין כה:

י מיי' פט' מהל' אישות הל' לא, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' ד:

יא מיי' פד' מהל' איסורי ביאה הל' י, סמג לאוין קיא, טוש"ע יו"ד סי' קפה סעי' ג:

אַמַּתְלָא לִדְבָרֶיהָ — נֶאֱמֶנֶת. תְּנָא מִינֵּיהּ אַרְבָּעִים זִימְנִין, וַאֲפִילּוּ הָכִי לָא עֲבַד שְׁמוּאֵל עוּבְדָא בְּנַפְשֵׁיהּ. (א)תָּנוּ רַבָּנַן: שְׁנַיִם אוֹמְרִים ״מֵת״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים ״לֹא מֵת״. שְׁנַיִם אוֹמְרִים ״נִתְגָּרְשָׁה״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים ״לֹא נִתְגָּרְשָׁה״ — הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת — לֹא תֵּצֵא. רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי אוֹמֵר: תֵּצֵא. אָמַר רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי: אֵימָתַי אֲנִי אוֹמֵר תֵּצֵא, בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ עֵדִים, וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת. אֲבָל נִשֵּׂאת וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים — לֹא תֵּצֵא. א(ב)מִכְּדֵי תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ, הַבָּא עָלֶיהָ בְּאָשָׁם תָּלוּי קָאֵי! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: כְּגוֹן שֶׁנִּשֵּׂאת לְאֶחָד מֵעֵדֶיהָ. הִיא גּוּפַהּ בְּאָשָׁם תָּלוּי קָיְימָא! בְּאוֹמֶרֶת: ״בָּרִי לִי״. בג(ג)אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״מֵת״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״לֹא מֵת״ — הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת — לֹא תֵּצֵא. שְׁנַיִם אוֹמְרִים ״נִתְגָּרְשָׁה״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים ״לֹא נִתְגָּרְשָׁה״ — הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת — תֵּצֵא. ד(ד)מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? אָמַר אַבָּיֵי: תַּרְגְּמַהּ בְּעֵד אֶחָד. עֵד אֶחָד אוֹמֵר ״מֵת״, הֵימְנוּהוּ רַבָּנַן כְּבֵי תְרֵי, וְכִדְעוּלָּא. דְּאָמַר עוּלָּא: כָּל מָקוֹם שֶׁהֶאֱמִינָה תּוֹרָה עֵד אֶחָד — הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, וְהַאי דְּקָאָמַר ״לֹא מֵת״ — הָוֵה לֵיהּ חַד, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם. (ה)אִי הָכִי, אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה נָמֵי! מִשּׁוּם דְּרַב אַסִּי. דְּאָמַר רַב אַסִּי: ״הָסֵר מִמְּךָ עִקְּשׁוּת פֶּה וּלְזוּת שְׂפָתַיִם הַרְחֵק מִמֶּךָּ״. הסֵיפָא, עֵד אֶחָד אוֹמֵר ״נִתְגָּרְשָׁה״, וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר ״לֹא נִתְגָּרְשָׁה״, תַּרְוַיְיהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ קָמַסְהֲדִי. וְהַאי דְּקָאָמַר נִתְגָּרְשָׁה — הָוֵה לֵיהּ חַד, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם. רָבָא אָמַר: לְעוֹלָם תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ. וְרָאָה רַבִּי יוֹחָנָן דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי בְּגֵרוּשִׁין, וְלֹא רָאָה בְּמִיתָה. מַאי טַעְמָא? מִיתָה — אֵינָהּ יְכוֹלָה מַכְחַשְׁתּוֹ, גֵּרוּשִׁין — יְכוֹלָה מַכְחַשְׁתּוֹ. ו־ט(ו)וּמִי חֲצִיפָה כּוּלֵּי הַאי? וְהָאָמַר רַב הַמְנוּנָא: הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ ״גֵּרַשְׁתַּנִי״ — נֶאֱמֶנֶת. חֲזָקָה אֵין אִשָּׁה מְעִיזָּה פָּנֶיהָ בִּפְנֵי בַעְלָהּ! הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלֵיכָּא עֵדִים דְּקָא מְסַיְּיעִי לַהּ, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא עֵדִים דְּקָא מְסַיְּיעִי לַהּ — מְעִיזָּה וּמְעִיזָּה. יארַב אַסִּי אָמַר: כְּגוֹן דְּאָמְרִי עֵדִים ״עַכְשָׁיו מֵת״, ״עַכְשָׁיו גֵּירְשָׁהּ״. מִיתָה לֵיכָּא לְבָרוּרַהּ. גֵּירוּשִׁין אִיכָּא לְבָרוּרַהּ, דְּאָמְרִינַן לָהּ: אִם אִיתָא דְּהָכִי הֲוָה, אַחֲזִי לַן גִּיטִּיךְ. תָּנוּ רַבָּנַן: שְׁנַיִם אוֹמְרִים ״נִתְקַדְּשָׁה״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים ״לֹא נִתְקַדְּשָׁה״ — הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת לֹא תֵּצֵא. שְׁנַיִם אוֹמְרִים ״נִתְגָּרְשָׁה״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים ״לֹא נִתְגָּרְשָׁה״ — הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת — תֵּצֵא.

מַאי

לָא עֲבַד שְׁמוּאֵל עוּבְדָא בְּנַפְשֵׁהּ פַּעַם אַחַת אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ כֵּן וְנָתְנָה אֲמַתְלָא לִדְבָרֶיהָ וּפֵרַשׁ הֵימֶנָּה עַד שֶׁטָּבְלָה: לֹא תֵּצֵא וּלְקַמֵּהּ פָּרִיךְ תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ: שֶׁבָּאוּ עֵדִים שֶׁאָמְרוּ לֹא מֵת: בְּאָשָׁם תָּלוּי בָּא עַל סְפֵק כָּרֵת: לְאֶחָד מֵעֵדֶיהָ שֶׁאָמְרוּ מֵת דְּאֵין אָשָׁם תָּלוּי אֶלָּא לְמִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ וְזֶה אוֹמֵר בָּרִי לִי: בְּאוֹמֶרֶת בָּרִי לִי אֵין לִבִּי נוֹקְפִי שֶׁבָּרִי לִי אִלּוּ הָיָה קַיָּם הָיָה בָּא: תַּרְגְּמַהּ לְהָא דְּר' יוֹחָנָן: בְּעֵד אֶחָד וְלָאו שְׁנַיִם אִתְּמַר אֶלָּא עֵד אוֹמֵר כו' וְעֵד אוֹמֵר כו': הֵימְנוּהוּ רַבָּנַן כְּבִתְרֵי לוֹמַר מֵת כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת בְּהָאִשָּׁה מִתּוֹךְ חוֹמֶר שֶׁהֶחְמַרְתָּ עָלֶיהָ בְּסוֹפָהּ הִקַּלְתָּה עָלֶיהָ בִּתְחִלָּתָהּ: אַפֵּי' לְכַתְּחִלָּה נָמֵי תִּנָּשֵׂא: דְּרַב אַסִּי בִּיבָמוֹת בְּפֶ' שֵׁנִי: תַּרְוַיְיהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ קָא מַסְהֲדִי שְׁנֵיהֶן מְעִידִין שֶׁאֵשֶׁת אִישׁ הָיְתָה: מִיתָה אֵינָהּ יְכוֹלָה מַכְחַשְׁתּוֹ אִם יָבֹא בַּעְלָהּ אֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר מֵת אַתָּה הִלְכָּךְ אִי לָאו דְּבָרִי לָהּ שֶׁמֵּת מַרְתְּתָא וְלָא מִנַּסְבָא: גֵּרוּשִׁין יְכוֹלָה מְכַחַשְׁתּוֹ אִם יָבֹא וַיֹּאמֶר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ הִיא תֹּאמַר גֵּרַשְׁתַּנִי הִלְכָּךְ אִי שָׁרֵית לָהּ סָמְכָה אַהַכְחָשָׁה וּמִנַּסְבָא עַל פִּי עֵדִים הַלָּלוּ מִסָּפֵק וְלָא מַרְתְּתָא לְמֵדַק שַׁפִּיר: עַכְשָׁו מֵת הַיּוֹם: לֵיכָּא לִבְרוּרָה אִם אָמְרוּ טָבַע בְּמַיִם אוֹ אֲכָלוֹ אֲרִי אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְבָרֵר הַדְּבָרִים הִלְכָּךְ לְכַתְּחִלָּה לֹא תִּנָּשֵׂא וְאִם נִסֵּת לֹא תֵּצֵא כְּרַבָּנָן וּכְשֶׁנִּיסַּת לְאֶחָד מֵעֵדֶיהָ: אַחְזִי גִּטֵּךְ דִּבְשַׁעְתָּא פֵּרְתָּא לָא מְהֵימְנָא לְמֵימַר אִרַכֵּס לִי: הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא לְאַחֵר:

וַאֲפִילּוּ הָכִי לָא עֲבַד שְׁמוּאֵל עוּבְדָא בְּנַפְשֵׁהּ ר"ח הֵבִיא יְרוּשַׁלְמִי שְׁמוּאֵל בְּעָא לְאִיזְדַּקּוּקֵי לְאִתְּתֵהּ אֲמַרָה לֵיהּ טְמֵאָה אֲנִי וּלְמָחָר אָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי אָמַר לָהּ אֶתְמוֹל טְמֵאָה יוֹמָא דֵּין טְהוֹרָה אָמְרָה לֵיהּ אֶתְמוֹל לָא הֲוַת בֵּי חֵילָא כִּי הַהִיא שַׁעְתָּא אֲתָא שְׁאִיל לְרַב אֲמַר לֵיהּ אִם נָתְנָה אַמַּתְלָא לִדְבָרֶיהָ נֶאֱמֶנֶת: **הַבָּא** עָלֶיהָ בְּאָשָׁם תָּלוּי קָאֵי תֵּמַהּ דִּבְחַטָּאת קָאֵי דְּהָא מַסְקִינַן בְּפֶרֶק ד' אַחִים (יְבָמוֹת דַּף לא. וְשָׁם) דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן וּמִדְּאוֹרַיְיתָא אוֹקְמָה אַחֲזָקָה וּמַאי מְשַׁנֵּי נָמֵי כְּשֶׁנִּיסַת לְאֶחָד מֵעֵדֶיהָ הָא עֵד נָמֵי בְּחֶנֶק קָאֵי דְּאוֹקְמָה אַחֲזָקָה וְאוֹמֵר ר"ת דַּחֲזָקָה דְּאִשָּׁה דַּיְקָא וּמִנַּסְבָא מְרֵעָה לָהּ לְהַהּ חֲזָקָה דְּמֵהַאי טַעְמָא נָמֵי שָׁרֵינַן לָהּ כִּי לֵיכָּא עֵדִים כְּלָל אע"פ שֶׁהִיא בְּחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ: **בְּאָשָׁם** תָּלוּי אַפֵּי' לְמַאן דְּבָעֵי חֲתִיכָה אַחַת מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת הָכָא לָא בָּעֵינַן שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת דְּמַאן דִּמְפָרֵשׁ בְּפֶרֶק סָפֵק אָכַל (כְּרִיתוֹת דַּף יז: וְשָׁם) טַעְמָא דְּבָעֵינַן חֲתִיכָה מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר לְבָרֵר אִסּוּרוֹ פֵּי' אֶפְשָׁר לְבָרֵר עַל יְדֵי בָּקִי שֶׁיַּכִּיר חֲתִיכָה הַנִּשְׁאֶרֶת אִם חֵלֶב הִיא אִם שֻׁמָּן הִיא הָכָא נָמֵי אֶפְשָׁר לְבָרֵר ע"י הֲזָמָה וּלְמַאן דִּמְפָרֵשׁ מִשּׁוּם דְּבִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת אַחַת שֶׁל חֵלֶב וְאַחַת שֶׁל שֻׁמָּן אִקְבַּע אִסּוּרָא ה"נ אִקְבַּע אִסּוּרָא שֶׁהָיְתָה בְּחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ אִי נָמֵי לָאו אָשָׁם תָּלוּי מַמָּשׁ קָאָמַר אֶלָּא כְּלוֹמַר בְּאִסּוּר אָשָׁם תָּלוּי: **כְּגוֹן** שֶׁנִּסֵּת לְאֶחָד מֵעֵדֶיהָ וְהָא דִּתְנַן בְּפֶ' שֵׁנִי דִּיבָמוֹת (דַּף כה. וְשָׁם) הֲרַגְנוּהוּ לֹא יִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ לֹא שֶׁשְּׁנַיִם מְעִידִין כֵּן דִּבְשׁוּם מָקוֹם אֵין שְׁנַיִם חֲשׁוּדִין כִּדְמוּכַח לְקַמָּן דַּאֲפִילּוּ לְמַאן דְּחָיֵישׁ לְגוֹמְלִין אִם שְׁנַיִם מְעִידִין עַל זֶה וּשְׁנַיִם עַל זֶה נֶאֱמָנִין וְכֵן מוּכָח נָמֵי בפ"ב דִּיבָמוֹת (ג"ז שָׁם:) דִּתְנַן הָתָם מֵאֲנָה אוֹ שֶׁחָלְצָה בְּפָנָיו יִשָּׂאֶנָּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא ב"ד וְדַיֵּיק בַּגְּמָרָא טַעְמָא דב"ד הָא בִּתְרֵי לָא מַאי שְׁנָא מֵהָא דִּתְנַן עֵדִים הַחֲתוּמִים עַל שְׂדֵה מִקָּח אוֹ עַל גֵּט אִשָּׁה לֹא חָשׁוּ חֲכָמִים לְדָבָר זֶה הִיא גּוּפָהּ קָמַשְׁמַע לַן לְאַפּוּקֵי מָמ"ד מֵאוּן בִּשְׁנַיִם אֶלָּא כְּלוֹמַר שֶׁהָרְגוּ עִם אֲנָשִׁים הַרְבֵּה: **אִי** הָכִי לְכַתְּחִלָּה נָמֵי וּמֵהָא דִּתְנַן בְּהָאִשָּׁה שָׁלוֹם (יְבָמוֹת דַּף קיז: וְשָׁם) עֵד אֶחָד אוֹמֵר מֵת וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לֹא מֵת הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא לֵיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי לְעֻלָּא דְּהָתָם אַיְּרֵי בְּבַת אַחַת וַאֲפִילּוּ אִם נִיסַּת תֵּצֵא וְעֻלָּא אַיְּרֵי בְּזֶה אַחַר זֶה כְּשֶׁבָּא עֵד אֶחָד וְאָמַר מֵת הִתִּירוּהָ וְאַחַ"כ בָּא אַחֵר וְאָמַר לֹא מֵת אִם נִשֵּׂאת לֹא תֵּצֵא אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא תִּנָּשֵׂא מִשּׁוּם דְּרַב אַסִּי כִּדְמַסִּיק וּמֵרֵישָׁא דְּהָתָם יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין בְּבַת אַחַת בֵּין בָּזֶה אַחַר זֶה דְּקָתָנֵי עֵד אֶחָד אוֹמֵר מֵת וְנִיסַּת וּבָא אַחֵר וְאָמַר לֹא מֵת לֹא תֵּצֵא וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּלָא נִיסַּת מַמָּשׁ אֶלָּא הִתִּירוּהָ לְנָשֵׂא אע"פ שֶׁלֹּא נִיסַּת וְלֹא תֵּצֵא הַיְנוּ מֵהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן מַשְׁמַע דַּוְקָא הִתִּירוּהָ קֹדֶם שֶׁבָּא הָעֵד וְאָמַר לֹא מֵת הָא בָּא קֹדֶם שֶׁהִתִּירוּהָ לֹא וצ"ע בְּפֶ' מִי שֶׁקִּנֵּא (סוֹטָה דַּף לא:) דְּמַשְׁמַע דְּאַיְּרֵי עֻלָּא בְּכָל עִנְיָן בֵּין בב"א בֵּין בָּזֶה אַחַר זֶה דִּתְנַן הָתָם עֵד אֶחָד אוֹמֵר נִטְמֵאת וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאת הָיְתָה שׁוֹתָה וְדַיֵּיק בגמ' טַעְמָא דְּהַאי מַכְחִישׁ אֲבָל לֹא מַכְחִישׁ עֵד אֶחָד נֶאֱמָן מְנָא ה"מ כו' וּפָרִיךְ כֵּיוָן דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא עֵד אֶחָד נֶאֱמָן אִדַּךְ הֵיכִי מָצֵי מַכְחֵשׁ לֵהּ וְהָאָמַר עֻלָּא כָּל מָקוֹם שֶׁהֶאֱמִינָה כו' אֶלָּא אָמַר עֻלָּא תְּנִי לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה וְר' חִיָּיא אוֹמֵר הָיְתָה שׁוֹתָה לְר' חִיָּיא קַשְׁיָא דְּעֻלָּא לָא קַשְׁיָא כָּאן בְּבַת אַחַת כָּאן בְּזֶה אַחַר זֶה מַשְׁמַע דְּעֻלָּא נָמֵי אַיְּרֵי בְּבַת אַחַת וּלְכָךְ צָרִיךְ לְהַגִּיהַּ וְלָא מְשַׁנֵּי כִּדְמְשַׁנֵּי ר' חִיָּיא וּמִיהוּ אִכָּא לְמֵימַר דְּעֻלָּא לָא מַיְּרֵי אֶלָּא בְּזֶה אַחַר זֶה אֶלָּא שֶׁנִּרְאֶה לוֹ דֹּחַק לְהַעֲמִיד הַמִּשְׁנָה בְּבַת אַחַת מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּמַיְּרֵי בְּזֶה אַחַר זֶה וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דַּאֲפִילּוּ אַיְּרֵי לְעֻלָּא בְּכָל עִנְיָן הָנֵי מִלֵּי הָתָם דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא עֵד אֶחָד מְהֵימַן בְּסוֹטָה כִּדְנָפְקָא לֵיהּ הָתָם מוֹעֵד אֵין בָּהּ אֲבָל הָכָא גַּבֵּי אִשָּׁה דְּלָא מְהֵימַן אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן לָא חָשִׁיב כִּשְׁנַיִם אֶלָּא בְּזֶה אַחַר זֶה ואע"ג דְּיֵשׁ חִלּוּק בֵּין דְּאוֹרַיְיתָא לְרַבָּנָן מַיְיתֵי מִדְּעֻלָּא דְּנִרְאֶה לוֹ דַּחֲשִׁיב כִּשְׁנַיִם בְּזֶה אַחַר זֶה בִּדְרַבָּנָן כְּמוֹ בְּבַת אַחַת בִּדְאוֹרַיְיתָא: **מִשּׁוּם** דְּרַב אַסִּי הָסֵר מִמְּךָ עִקְּשׁוּת פֶּה פָּסוּק הוּא אֶלָּא דְּרַב אַסִּי רָגִיל לַהֲבִיאוֹ וא"ת וְהָא דִּתְנַן בְּהָאִשָּׁה שָׁלוֹם (יְבָמוֹת דַּף קיז: וְשָׁם) עֵד אֶחָד אוֹמֵר מֵת וְנִיסַּת וּבָא עֵד אֶחָד וְאָמַר לֹא מֵת לֹא תֵּצֵא וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא טַעְמָא דְּנִיסַּת הָא לֹא נִיסַּת לֹא תִּנָּשֵׂא וְהָאָמַר עֻלָּא כָּל מָקוֹם כו' וּמַאי פָּרֵיךְ וְהָא עֻלָּא לָא קָאָמַר אֶלָּא בְּדִיעֲבַד אֲבָל לְכַתְּחִלָּה מוֹדֶה דְּלָא תִּנָּשֵׂא מִשּׁוּם דְּרַב אַסִּי וְאוֹמֵר ר"י דְּהָתָם דַּיֵּיק טַעְמָא דְּנִיסַּת הָא אִם לֹא נִשֵּׂאת לֹא תִּנָּשֵׂא וְאִם נִשֵּׂאת תֵּצֵא דְּהָכִי מַשְׁמַע מַתְנִיתִין דַּוְקָא נִשֵּׂאת וְאַחַר כָּךְ בָּא הָעֵד לֹא תֵּצֵא הָא בָּא הָעֵד קֹדֶם שֶׁנִּשֵּׂאת וְאַחַר כָּךְ נִסֵּת תֵּצֵא מִשּׁוּם הָכִי פָּרִיךְ מִדְּעֻלָּא וְאִם תֹּאמַר וְהֵיכִי מְשַׁנֵּי הָתָם דה"ק עֵד אֶחָד אוֹמֵר מֵת וְהִתִּירוּהָ לְנָשֵׂא וּבָא אַחֵר וְאָמַר לֹא מֵת לֹא תֵּצֵא מֵהֶתֵּירָהּ הָרִאשׁוֹן מַשְׁמַע וְתִנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה וְי"ל דְּוַדַּאי לְכַתְּחִלָּה לֹא תִּנָּשֵׂא וְלֹא תֵּצֵא מֵהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן לְעִנְיָן דְּאִם נִשֵּׂאת לֹא תֵּצֵא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ כג, טוש״ע אה״ע סי׳ יז סעי׳ מב:
ב מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ כג, טוש״ע אה״ע סי׳ יז סעי׳ מב:
ג מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ קנב סעי׳ ג:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ יח, טוש״ע אה״ע סי׳ יז סעי׳ לז:
ה מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ט, טוש״ע אה״ע סי׳ קנב סעי׳ ה:
ו מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ד:
ז מיי׳ פד׳ מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג עשין סח, טוש״ע אה״ע סי׳ יז סעי׳ ב:
ח מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ו:
ט מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ קנב סעי׳ ב:
י מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ו:
יא מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ קנב סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א יבמות פח:; בבא בתרא לא:
ב יבמות פח.
ג תוספתא יבמות; יבמות קיז:; משנה יבמות
ד סוטה מז:; סוטה לא:; לעיל יט:; חולין לו.
ה יבמות כד:
ו יבמות קטז:; בבא בתרא קכח:; גיטין פט:

תורה אור השלם

הָסֵר מִמְּךָ עִקְּשׁוּת פֶּה וּלְזוּת שְׂפָתַיִם הַרְחֵק מִמֶּךָּ: [משלי ד, כד]

מַאי שְׁנָא רֵישָׁא, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? [א]אָמַר אַבָּיֵי, תַּרְגְּמַהּ בְּעֵד אֶחָד: עֵד אֶחָד אוֹמֵר "נִתְקַדְּשָׁה", וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר "לֹא נִתְקַדְּשָׁה" — תַּרְוַיְיהוּ בִּפְנוּיָה קָמַסְהֲדִי, וְהַאי דְּקָאָמַר "נִתְקַדְּשָׁה" — הֲוָה לֵיהּ חַד, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם. סֵיפָא, עֵד אֶחָד אוֹמֵר "נִתְגָּרְשָׁה", וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר "לֹא נִתְגָּרְשָׁה" — תַּרְוַיְיהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ קָמַסְהֲדִי, וְהַאי דְּקָאָמַר "נִתְגָּרְשָׁה" — הָוֵה לֵיהּ חַד, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם. [ב]רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם תְּרֵי וּתְרֵי, וְאֵיפוּךְ: שְׁנַיִם אוֹמְרִים "רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה", וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים "לֹא רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה" — הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת — תֵּצֵא. פְּשִׁיטָא: "לֹא רְאִינוּהָ" אֵינָהּ רְאָיָה! לָא צְרִיכָא, דְּדָיְירִי בְּחָצֵר אֶחָד. מַהוּ דְּתֵימָא: אִם אִיתָא דְּנִתְקַדְּשָׁה — קָלָא אִית לַהּ לְמִילְּתָא. קָא מַשְׁמַע לַן דְּעָבְדִי אִינָשֵׁי דִּמְקַדְּשִׁי בְּצִנְעָא. [ג]סֵיפָא: שְׁנַיִם אוֹמְרִים "רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה", וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים "לֹא רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה" — הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת — לֹא תֵּצֵא. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? אַף עַל גַּב דְּדָיְירִי בְּחָצֵר אֶחָד — הַיְינוּ הָךְ! מַהוּ דְּתֵימָא: גַּבֵּי קִדּוּשִׁין הוּא דַּעֲבִידִי אִינָשֵׁי דִּמְקַדְּשִׁי בְּצִנְעָא, אֲבָל גַּבֵּי גֵּירוּשִׁין, אִם אִיתָא דְּאִיגָּרְשָׁא — קָלָא אִית לַהּ לְמִילְּתָא, קָא מַשְׁמַע לַן דַּעֲבִידִי אִינָשֵׁי דִּמְקַדְּשִׁי וְדִמְגָרְשִׁי בְּצִנְעָא. (א)וְאִם מִשֶּׁנִּשֵּׂאת בָּאוּ עֵדִים לֹא תֵּצֵא כּוּ'. רַבִּי אוֹשַׁעְיָא מַתְנֵי לַהּ אַרֵישָׁא, רַבָּה בַּר אָבִין מַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא. [ד](ב)מַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַרֵישָׁא — כָּל שֶׁכֵּן אַסֵּיפָא, דְּבִשְׁבוּיָה הֵקֵילּוּ. וּמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא, אֲבָל אַרֵישָׁא — לָא. (ג)לֵימָא בִּדְרַב הַמְנוּנָא קָמִיפַּלְגִי. דְּמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַרֵישָׁא, אִית לֵיהּ דְּרַב הַמְנוּנָא. וּמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא, לֵית לֵיהּ דְּרַב הַמְנוּנָא. [ה]לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַב הַמְנוּנָא. וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: כִּי אִיתְּמַר דְּרַב הַמְנוּנָא בְּפָנָיו, אֲבָל שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — מְעִיזָּה. וּמָר סָבַר: שֶׁלֹּא בְּפָנָיו נָמֵי אֵינָהּ מְעִיזָּה. [ו]וְאִם מִשֶּׁנִּשֵּׂאת בָּאוּ עֵדִים וְכוּ'. אָמַר אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: לֹא "נִשֵּׂאת" נִשֵּׂאת מַמָּשׁ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהִתִּירוּהָ לִינָּשֵׂא — אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת. וְהָא "לֹא תֵּצֵא" קָתָנֵי! לֹא תֵּצֵא מֵהֶתֵּירָהּ הָרִאשׁוֹן. [ז](ד)תָּנוּ רַבָּנַן, אָמְרָה: "נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי וְיֵשׁ לִי עֵדִים שֶׁטְּהוֹרָה אֲנִי", אֵין אוֹמְרִים: נַמְתִּין עַד שֶׁיָּבֹאוּ עֵדִים, אֶלָּא מַתִּירִין אוֹתָהּ מִיָּד. הִתִּירוּהָ לִינָּשֵׂא וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים, וְאָמְרוּ: לֹא יָדַעְנוּ — הֲרֵי זוֹ לֹא תֵּצֵא. וְאִם בָּאוּ עֵדֵי טוּמְאָה, אֲפִילּוּ יֵשׁ לָהּ כַּמָּה בָּנִים — תֵּצֵא. (ה)הָנֵי שְׁבוּיָיתָא דְּאָתְיָין לִנְהַרְדְּעָא. אוֹתֵיב אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל נָטוֹרֵי בַּהֲדַיְיהוּ, אֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: וְעַד הָאִידָּנָא מַאן נַטְרִינְהוּ? אֲמַר לֵיהּ: אִילּוּ בְּנָתָךְ הֲוַיָין, מִי הֲוֵית מְזַלְזֵל בְּהוּ כּוּלֵּי הַאי? הֲוַאי "כִּשְׁגָגָה שֶׁיּוֹצָא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט", וְאִישְׁתַּבְיָין בְּנָתֵיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל, וְאַסְּקִינְהוּ לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. אוֹקְמָן לְשָׁבוֹיִינְהִי מֵאַבָּרַאי, וְעָיְילִי [אִינְהִי] לְבֵי מִדְרְשָׁא דְּרַבִּי חֲנִינָא. הָא אֲמַרָה: "נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי", וְהָא אֲמַרָה: "נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי" — שְׁרִינְהוּ. [ח]סוֹף עוּל אֲתוֹ שָׁבוֹיִינְהוּ. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: בְּנָן דְּמוֹרְיָין אִינּוּן. אִיגַּלַּאי מִילְּתָא דִּבְנָתֵיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל הֲוַיָין. (ו)אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חֲנִינָא לְרַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא: פּוֹק אִיטַּפַּל בְּקָרִיבָתָיךְ. אֲמַר לֵיהּ לְרַבִּי חֲנִינָא: וְהָאִיכָּא עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם! הַשְׁתָּא מִיהַת לֵיתַנְהוּ קַמַּן. עֵדִים בְּצַד אִסְתָּן, וְתֵאָסֵר? טַעְמָא דְּלָא אֲתוֹ עֵדִים, הָא אֲתוֹ עֵדִים, מִיתַּסְרָא? וְהָאָמַר אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: כֵּיוָן שֶׁהִתִּירוּהָ לִינָּשֵׂא, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת! אָמַר רַב אָשֵׁי: עֵדֵי טוּמְאָה אִיתְּמַר.

מַתְנִי'

תַּרְוַיְיהוּ בִּפְנוּיָה קָמַסְהֲדִי לְדִבְרֵי שְׁנֵיהֶם עַד עַכְשָׁו בְּחֶזְקַת פְּנוּיָה הָיְתָה [קוֹדֶם שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה]: אִיפּוּךְ בְּרֵישָׁא תָּנֵי אִם נִיסַּת תֵּצֵא וְסֵיפָא אִם נִיסַּת לֹא תֵּצֵא: דִּמְגָרְשִׁי בְּצִנְעָא וַאֲפִלּוּ הָכֵי לְכַתְּחִלָּה לֹא תִּנָּשֵׂא מִשּׁוּם לְזוּת שְׂפָתַיִם: אַרֵישָׁא אִם מִשֶּׁנִּיסַת בָּאוּ עֵדִים שֶׁהָיְתָה אֵשֶׁת אִישׁ וְהִיא נָיְסַתְּ עַל פִּי עַצְמָהּ שֶׁאָמְרָה גְּרוּשָׁה אֲנִי: אַסֵּיפָא אִנְּשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי וְהִתִּירוּהָ לִנָּשֵׂא וְאַחַ"כ בָּאוּ עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית: בִּשְׁבוּיָה הֵקֵלּוּ דַּחֲשָׁשָׁא בְּעָלְמָא הוּא דְּאִיכָּא שֶׁמָּא נִבְעֲלָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִפְסְלָה לִכְהֻנָּה: דְּרַב הַמְנוּנָא דְּאָמַר הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ גֵּרַשְׁתַּנִי נֶאֱמֶנֶת הִלְכָּךְ הָא דְּאָמְרָה גְּרוּשָׁה אֲנִי מְהֵימְנָא: וְיֵשׁ לִי עֵדִים שֶׁהָיוּ עִמִּי תָּמִיד שֶׁלֹּא נִתְיַחַדְתִּי עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים: וְאַחַ"כ בָּאוּ עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית דְּהַשְׁתָּא לָאו הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא אֲפִי' הָכִי לֹא תֵּצֵא: אַפֵּי' יֵשׁ לָהּ כַּמָּה בָּנִים מִן הַכֹּהֵן הַזֶּה שֶׁנְּשָׂאָהּ: דְּאָתְיָן לִנְהַרְדְּעָא לְהַפְּדוֹתָן: אוֹקְמִינְהוּ לְשָׁבוֹיִינְהוּ אַבָּרַאי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִפְנֵי ב"ד וְלֹא יָדְעוּ ב"ד שֶׁהֵן שְׁבוּיוֹת אֶלָּא ע"פ עַצְמָן וְיַתִּירוּם: בְּנָן דְּמוֹרְיָן אִנּוּן בְּנוֹת אָדָם גָּדוֹל וּבַעַל הוֹרָאָה הוּא שֶׁיָּדְעוּ לַעֲשׂוֹת הֵן: לְרַב שֶׁמֶן כֹּהֵן הָיָה: אֶטְפַּל בִּקְרוֹבוֹתֶיךָ שָׂא אַחַת מֵהֶן שֶׁהֵן קְרוֹבוֹתֶיךָ: וְהָא אִיכָּא סָהֲדֵי בִּמְדִינַת הַיָּם שֶׁרָאוּ שֶׁנִּשְׁבּוּ וְדִלְמָא אָתוּ לְקַמָּן לְמָחָר וּלְיוֹמָא אָחֳרָן לְאַחַר שֶׁתִּנָּשֵׂא: הַשְׁתָּא מִיהָא לָא אִיתַנְהוּ קֹדֶם נִשּׂוּאִין וּמִשּׁוּם דִּלְמָא אָתוּ לָא אָסְרִינַן לָהּ הַשְׁתָּא: עֵדִים בְּצַד אֲסִתַּן בְּצַד צָפוֹן [מִצָּפוֹן זָהָב יֶאֱתֶה (אִיּוֹב ל"ז:כ"ב) מְתַרְגֵּם מִדְּאִסְתָּנָא]: וְתֵאָסֵר בִּתְמִיהַּ הָא אָתוּ קֹדֶם נִשּׂוּאִין:

מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא וְאִם תֹּאמַר שְׁנָא וּשְׁנָא דְּרֵישָׁא אִית לָן לְאוֹקְמָהּ בְּחֶזְקַת פְּנוּיָה וְסֵיפָא בְּחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ וְיֵשׁ לוֹמַר דִּבְרֵישָׁא אע"ג דְּאִית לָן לְאוֹקְמָהּ בְּחֶזְקַת פְּנוּיָה מ"מ תְּרֵי וּתְרֵי סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן הִיא כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק ד' אַחִין (יְבָמוֹת דַּף לא. וְשָׁם) וַהֲוָה לָן לְמֵימַר תֵּצֵא מִדְּרַבָּנָן וי"מ כֵּיוָן דְּלָא מְפַלֵּג בֵּין בָּאוּ עֵדִים עַד שֶׁלֹּא נִיסַת לְבָאוּ עֵדִים מִשֶּׁנִּיסַת ש"מ דְּלָאו רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי הִיא אֶלָּא רַבָּנָן א"כ סֵיפָא נָמֵי אַמַּאי תֵּצֵא הָא שָׁמְעִינַן לְהוּ דְּאָמְרִי לֹא תֵּצֵא: **תַּרְוַיְיהוּ** בִּפְנוּיָה קָמַסְהֲדִי לָא הֲוָה צָרִיךְ לְהָא דְּאַפֵּי' לֵיכָּא אֶלָּא הַהוּא דְּאָמַר נִתְקַדְּשָׁה לֹא תֵּצֵא דְּאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם אֲבָל תֵּמַהּ אַמַּאי לֹא תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה דַּהֲוָה לָן לְאוֹקְמָהּ אַחֲזָקָה וְי"ל כְּגוֹן שֶׁאָנוּ יוֹדְעִים שֶׁזָּרַק לָהּ קִדּוּשִׁין וּמְסַפְּקָא לָן אִי קָרוֹב לוֹ אוֹ קָרוֹב לָהּ וְהָנֵי ב' סָהֲדֵי חַד אָמַר קָרוֹב לוֹ וְחַד אָמַר קָרוֹב לָהּ דְּכֵיוָן דְּוַדַּאי זָרַק לָהּ הַקִּדּוּשִׁין לֵית לָן לְמֵימַר אוֹקְמָהּ אַחֲזָקָהּ לְהַתִּירָהּ לְכַתְּחִלָּה אִי נָמֵי כְּגוֹן שֶׁהָיוּ נֵרוֹת דּוֹלְקוֹת וּמִטּוֹת מֻצָּעוֹת שֶׁהָיָה עוֹמֵד לְקַדֵּשׁ כִּדְאָמַר בְּסוֹף הַמְגָרֵשׁ (גִּטִּין פט.) וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר נִתְקַדְּשָׁה וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לֹא נִתְקַדְּשָׁה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה: **מַאן** דְּמַתְנֵי לַהּ אַרֵישָׁא כָּל שֶׁכֵּן אַסֵּיפָא וא"ת מְנָא לֵהּ דִּלְמָא אַסֵּיפָא לָא מָצֵי קָאֵי דְּאַפֵּי' בָּאוּ עֵדִים וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת לֹא תֵּצֵא וּלְמַאי דִּמְפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ לֹא נִיסַת נָיְסַתְּ מַמָּשׁ אָתֵי שַׁפִּיר: **אִית** לֵהּ דְּרַב הַמְנוּנָא אע"ג דְּרַב הַמְנוּנָא אַיְרֵי בְּפָנָיו מ"מ לְעִנְיַן נָיְסַתְּ וְאַחַ"כ בָּאוּ עֵדִים מְהַנֵּי שֶׁלֹּא בְּפָנָיו: **לֹא** תֵּצֵא מֵהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן פֵּרוּשׁ וְתִנָּשֵׂא [לְכַתְּחִלָּה] דְּלָא שַׁיָּךְ לְזוּת שְׂפָתַיִם כְּלָל אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ כִּי הַהִיא דִּיבָמוֹת דְּלָא תֵּצֵא מֵהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן לְעִנְיַן דְּאִם נִשֵּׂאת לֹא תֵּצֵא אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא תִּנָּשֵׂא כִּדְמַשְׁמַע גַּבֵּי בְּנֹתֶיהָ דְּמַר שְׁמוּאֵל בְּסָמוּךְ שֶׁהִתִּירָן לְכַתְּחִלָּה: **בָּאוּ** עֵדִים לֹא תֵּצֵא פֵּרוּשׁ לֹא תֵּצֵא מֵהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן: **עַד** הָאִידְנָא מַאן נַטְרִינְהוּ פִּי' דִּכְבָר נֶאֶסְרוּ: **וְהָא** אִיכָּא עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם אֵין לְפָרֵשׁ דִּלְמָא אִיכָּא עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם דְּאִם כֵּן תִּקְשֵׁי לֵיהּ נָמֵי אַמַּתְנִיתִין דְּקָתָנֵי נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי נֶאֱמֶנֶת וְאַמַּאי דִּלְמָא אִיכָּא עֵדִים אֶלָּא הָכִי פֵּרוּשָׁהּ הָא יָצָא קוֹל דְּאִכָּא עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁנִּשְׁבֵּית וּמִיהוּ קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּהֵיכִי סָלְקָא דַּעְתֵּהּ הַשְׁתָּא דְּעֵדִים הַיְנוּ עֵדֵי שְׁבוּיָה דא"כ מַה הֲוָה צְרִיךְ לְמֵימַר הָא אִיכָּא עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר הָא אִיכָּא עֵדִים קַמַּן דְּהָא אִיכָּא שָׁבוֹיִינְהוּ: **עֵדֵי** טֻמְאָה אִתְּמַר וְהָא אִיכָּא עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם דְּפָרִיךְ לְעֵיל פֵּרוּשׁ וְהָא יָצָא קוֹל דְּאִיכָּא הָתָם עֵדֵי טֻמְאָה כִּדְפֵרַשְׁתִּי הִקְשָׁה ר"ת בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יב.) גַּבֵּי הָהוּא גַּבְרָא דְּקַדֵּשׁ בְּאַבְנָא דְּכֻחְלָא וְיָתֵיב רַב חִסְדָּא וְקָא מְשַׁעֵר אִי אִית בַּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה אִי לָא וּמַסִּיק לָאו הַיְנוּ דְּר' חֲנִינָא דְּאָמַר עֵדִים בְּצַד אֲסִתַּן וְתֵאָסֵר וְקָאָמַר אַבָּיֵי וְרָבָא לָא סְבִירָא לְהוּ הָא דְּרַב חִסְדָּא אִם הֵקֵלּוּ בִּשְׁבוּיָה נָקֵל בְּאֵשֶׁת אִישׁ וְהַשְׁתָּא לְמַאי דְּמַסִּיק דְּעֵדֵי טֻמְאָה אִתְּמַר מַה לִּי עֵדֵי שְׁבוּיָה מַה לִּי עֵדֵי אֵשֶׁת אִישׁ וְרַשִׁ"י פֵּרֵשׁ שָׁם אִם הֵקֵלּוּ בִּשְׁבוּיָה דְּאִסּוּר לָאו וְקָשֶׁה לְרַבֵּינוּ תָּם דְּבִשְׁבוּיָה נָמֵי אִיכָּא אסור סקילה אם נשאת לכהן שישמש בְּנָהּ עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ בְּשַׁבָּת וּמִיהוּ אִית סְפָרִים דְּגָרְסִי הָתָם אִם הֵקֵלּוּ בִּשְׁבוּיָה דִּמְנַוְּלָה נַפְשָׁהּ בְּאַפֵּי שְׁבוּיָה כו' פֵּרוּשׁ וְלָא שְׁכִיחַ כְּלֵי הַאי שנטמאה נקל באשת איש דשכיח דידעי אִם אִית בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה וּבְלָאו הַךְ גִּרְסָא אִיכָּא לְמֵימַר דְּלָא שְׁכִיחַ שֶׁיְּהוּ עֵדֵי טֻמְאָה אֲבָל עֵדִים שֶׁיָּדְעוּ שֶׁשָּׁוֶה פְּרוּטָה שְׁכִיחַ:

מסורת הש"ס

א לקמן לד:
ב לעיל יב.; בבא קמא קיב.; לעיל טז:; חולין קכו:; בבא קמא לב:; גיטין עו:
ג בבא בתרא כד.
ד יבמות כד:; תוספתא כתובות
ה מועד קטן יח.
ו בבא בתרא קלה.

גליון הש"ס

גמ' שרינהו סוף עול אתו שבויינהו. עיין ב"ב קמט ע"א תד"ה רב מרי. שבת קנד ע"א תד"ה ואמרי לה:

תוס' ד"ה אית ליה. אע"ג דרב המנונא איירי בפניו. עיין יבמות קטז ע"ב תד"ה באותה שעה:

תורה אור השלם

יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֹּצָא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט [קהלת י, ה]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' אישות הל' לא, טוש"ע אה"ע סי' מז סעי' ג:
ב מיי' פט' מהל' אישות הל' ל, טוש"ע אה"ע סי' מז סעי' א:
ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ח, טוש"ע אה"ע סי' קנב סעי' ד:
ד מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' א, טוש"ע אה"ע סי' קנב סעי' ז:
ה מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ד, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ב:
ו מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' ו:
ז מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' כג, טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' ו:
ח מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' כג, טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' ו:

[א]מַתְנִי' שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ, זֹאת אוֹמֶרֶת "נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי", וְזֹאת אוֹמֶרֶת "נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי" — אֵינָן נֶאֱמָנוֹת. וּבִזְמַן שֶׁהֵן מְעִידוֹת זוֹ אֶת זוֹ — הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנוֹת.

(א)גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: "אֲנִי טְמֵאָה וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה" — נֶאֱמֶנֶת. "אֲנִי טְהוֹרָה וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה" — אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. "אֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה" — נֶאֱמֶנֶת עַל עַצְמָהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ. "אֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה" — נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל עַצְמָהּ. אָמַר מָר: "אֲנִי טְהוֹרָה וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה" — אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. הֵיכִי דָמֵי? אִי דְּלֵיכָּא עֵדִים, עַל עַצְמָהּ אַמַּאי לָא מְהֵימְנָא? "נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי" קָאָמְרָה! אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּאִיכָּא עֵדִים. אֵימָא מְצִיעֲתָא: "אֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה" — נֶאֱמֶנֶת עַל עַצְמָהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ. וְאִי דְּאִיכָּא עֵדִים — אַמַּאי לָא מְהֵימְנָא? אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּלֵיכָּא עֵדִים. אֵימָא סֵיפָא: "אֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה" — נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל עַצְמָהּ. וְאִי דְּלֵיכָּא עֵדִים — אַעַצְמָהּ אַמַּאי לָא מְהֵימְנָא? אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּאִיכָּא עֵדִים. רֵישָׁא וְסֵיפָא דְּאִיכָּא עֵדִים, מְצִיעֲתָא דְּלֵיכָּא עֵדִים! אָמַר אַבָּיֵי: אִין. רֵישָׁא וְסֵיפָא — דְּאִיכָּא עֵדִים, מְצִיעֲתָא — דְּלֵיכָּא עֵדִים. רַב פָּפָּא אָמַר: כּוּלָּהּ דְּאִיכָּא עֵדִים, וְאִיכָּא עֵד אֶחָד דְּקָא אָפֵיךְ. אָמְרָה: "אֲנִי טְמֵאָה וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה", וְאָמַר לָהּ עֵד אֶחָד: "אַתְּ טְהוֹרָה וַחֲבֶרְתֵּךְ טְמֵאָה". אִיהִי שַׁוִּיתַהּ לְנַפְשַׁהּ חֲתִיכָה דְּאִיסּוּרָא, חֲבֶרְתָּהּ מִשְׁתַּרְיָא אַפּוּמָּא דִידַהּ. "אֲנִי טְהוֹרָה וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה", וְאָמַר לָהּ עֵד אֶחָד: "אַתְּ טְמֵאָה וַחֲבֶרְתֵּךְ טְהוֹרָה". אִיהִי, כֵּיוָן דְּאִיכָּא עֵדִים — לָאו כָּל כְּמִינַּהּ, חֲבֶרְתַּהּ — מִשְׁתַּרְיָא אַפּוּמָּא דְעֵד. "אֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה", וְאָמַר לַהּ עֵד אֶחָד: "אַתְּ וַחֲבֶרְתֵּךְ טְהוֹרָה" — אִיהִי שַׁוִּיתַהּ לְנַפְשַׁהּ חֲתִיכָה דְּאִיסּוּרָא, חֲבֶרְתַּהּ מִשְׁתַּרְיָא אַפּוּמָּא דְעֵד. הָא תּוּ לְמָה לִי? הַיְינוּ רֵישָׁא! מַהוּ דְּתֵימָא: הָנֵי תַּרְוַיְיהוּ טְהוֹרוֹת נִינְהוּ, וְהַאי דְּקָאָמְרָה הָכִי, "תָּמוֹת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים" הִיא דְּקָא עָבְדָה — קָא מַשְׁמַע לַן. "אֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה", וְאָמַר לָהּ עֵד אֶחָד: "אַתְּ וַחֲבֶרְתֵּךְ טְמֵאָה", אִיהִי כֵּיוָן דְּאִיכָּא עֵדִים — לָאו כָּל כְּמִינַּהּ. חֲבֶרְתַּהּ מִשְׁתַּרְיָא אַפּוּמָּא דִידַהּ. הָא תּוּ לְמָה לִי? הַיְינוּ רֵישָׁא דְרֵישָׁא! מַהוּ דְּתֵימָא: כִּי מְהֵימְנָא — בְּמָקוֹם דְּפָסְלָה נַפְשַׁהּ, אֲבָל בְּמָקוֹם דְּמַכְשְׁרָא נַפְשַׁהּ — אֵימָא לָא מְהֵימְנָא, קָא מַשְׁמַע לַן. [ב־ד](ב)מַתְנִי' וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים, זֶה אוֹמֵר "כֹּהֵן אֲנִי", וְזֶה אוֹמֵר "כֹּהֵן אֲנִי" — אֵינָן נֶאֱמָנִין. וּבִזְמַן שֶׁהֵן מְעִידִין זֶה אֶת זֶה — הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מַעֲלִין לִכְהוּנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵימָתַי — בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עוֹרְרִין. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹרְרִין — מַעֲלִין לִכְהוּנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן: מַעֲלִין לִכְהוּנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד. גְּמָ' כָּל הָנֵי לְמָה לִי! צְרִיכִי, דְּאִי תְּנָא מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא דְּרָרָא דְמָמוֹנָא. אֲבָל עֵדִים, דְּלֵיכָּא דְּרָרָא דְמָמוֹנָא — אֵימָא לָא. וְאִי תְּנָא עֵדִים, מִשּׁוּם דִּלְעָלְמָא, אֲבָל אִיהוּ, דִּלְנַפְשֵׁיהּ,

אֵימָא

שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ אוֹמֵר ר"י דְּלָא גָּרְסִינַן זֹאת אוֹמֶרֶת נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי כו' אֶלָּא זֹאת אוֹמֶרֶת טְהוֹרָה אֲנִי דְּהָא בִּדְאִיכָּא עֵדִים שֶׁנִּשְׁבּוּ אַיְרֵי וּמִיהוּ יֵשׁ לְקַיֵּם הַגִּרְסָא דְּאַיְרֵי דְּאִינְהוּ לָא יָדְעֵי דְּאִיכָּא עֵדִים וְאַשְׁמוּעִינַן דַּאֲפִילּוּ הָכֵי לָא מְהֵימְנֵי: **אִין** רֵישָׁא וְסֵיפָא דְּאִכָּא עֵדִים וּמְצִיעֲתָא דְּלֵיכָּא עֵדִים הַשְׁתָּא לָא פָּרֵיךְ הָא תּוּ לְמָה לִי כִּדְפָרִיךְ אַשִּׁנּוּיָא דְּרַב פָּפָּא דְּהַשְׁתָּא אִצְטְרִיךְ כּוּלְּהוּ אֲנִי טְהוֹרָה וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה אַשְׁמְעִינַן כֵּיוָן דְּאִיכָּא עֵדִים לָא מְהֵימְנָא אַנַּפְשָׁהּ וַאֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְמֵאָה אַשְׁמְעִינַן דְּלָא מְהֵימְנָא אַחֲבֶרְתָּהּ הֵיכָא דְּלֵיכָּא עֵדִים וּמִשְׁתַּרְיָא חֲבֶרְתָּהּ אַפּוּמָּא דְּנַפְשָׁהּ וַאֲנִי וַחֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה אַשְׁמוּעִינַן אע"ג דְּאִיכָּא עֵדִים מְהֵימְנָא אַחֲבֶרְתָּהּ דְּרֵישָׁא אִיכָּא לְאוֹקְמֵי בִּדְלֵיכָּא עֵדִים וְאֵין נִרְאֶה דְּאִי בִּדְלֵיכָּא עֵדִים הַיְנוּ מְצִיעֲתָא אֶלָּא בִּדְאִיכָּא עֵדִים אַיְרֵי ומ"מ אִצְטְרִיךְ הַאי סֵיפָא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּנֶאֱמֶנֶת אַחֲבֶרְתָּהּ ואע"ג דְּלָא פָּסְלָה נַפְשָׁהּ וְהָיָה לָנוּ לָחוּשׁ לְגוֹמְלִים אֲפִלּוּ הָכֵי מְהֵימְנָא: **הָא** תּוּ לְמָה לִי הַיְנוּ רֵישָׁא וא"ת וְאַמַּאי לָא קָאָמַר הָכָא מֵרֵישָׁא דְּרֵישָׁא כִּדְקָאָמַר בְּסָמוּךְ דְּהָא שָׁמְעִינַן מֵרֵישָׁא דְּרֵישָׁא דְּאִיהִי שַׁוִּיתַהּ לְנַפְשַׁהּ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא וַחֲבֶרְתָּהּ מִשְׁתַּרְיָא אַפּוּמָּא דִּידֵהּ וכ"ש דְּמִשְׁתַּרְיָא אַפֻּמָּא דְּעֵד אֶחָד וְי"ל דְּהָכָא נִיחָא לֵיהּ לְמִנְקַט סְתָמָא דְּהַיְנוּ רֵישָׁא מִשּׁוּם דְּמֵרֵישָׁא נָמֵי שָׁמְעִינַן דַּחֲבֶרְתָּהּ מִשְׁתַּרְיָא אַפּוּמָּא דְּעֵד אֶחָד אֲבָל בְּסָמוּךְ לָא מָצֵי פָּרֵיךְ אֶלָּא מֵרֵישָׁא דְּרֵישָׁא: **דְּאִיכָּא** דְּרָרָא דְּמָמוֹנָא פֵּרֵשׁ רַ"ח שֶׁהָאוֹמֵר הוּא מֶחְזָק בַּשָּׂדֶה אֲבָל הָעֵדִים אֵין בְּיָדָם כְּלוּם: **אֲבָל** הָכָא דְּלֵיכָּא דְּרָרָא דְּמָמוֹנָא לָא קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א הָא אִצְטְרִיךְ גַּבֵּי עֵדִים לְאַשְׁמוּעִינַן דִּמְהֵימְנֵי בְּמִגּוֹ לִפְסֹל הַשְּׁטָר דְּהָא אע"ג דְּר' מֵאִיר פְּלִיג אַסֵּיפָא מוֹדֶה בְּרֵישָׁא:

מַתְנִי' שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ שֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁנִּשְׁבּוּ: שֶׁמְּעִידוֹת זוֹ אֶת זוֹ כָּל אַחַת אוֹמֶרֶת חֲבֶרְתִּי טְהוֹרָה: הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנוֹת דְּבִשְׁבוּיָה הֵקֵלּוּ לְהַאֲמִין עֵד אֶחָד וַאֲפִילּוּ אִשָּׁה: גְּמ' נֶאֱמֶנֶת עַל הַכֹּל: אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל כְּלוּם וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ לָהּ לְכֻלָּהּ: אִי דְּלֵיכָּא עֵדִים שֶׁנִּשְׁבּוּ: אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּאִכָּא עֵדִים הִלְכָּךְ אַעַצְמָהּ אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לְטַהֲרָהּ וַחֲבֶרְתָּהּ נָמֵי אע"ג דַּאֲנַן אָמְרִינַן בְּחֶזְקַת טְמֵאָה קַיְמָא הַהוּא לָאו מִשּׁוּם הֵימָנוּתָא דְּהַךְ הוּא דְּבְלָאו סָהֲדוּתָא דִּדָּהּ נָמֵי בְּחֶזְקַת טֻמְאָה הִיא: וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ עַל כָּרְחָךְ מַשְׁמַע דַּחֲבֶרְתָּהּ בְּחֶזְקַת טְהוֹרָה קַיְמָא דְּבִשְׁלָמָא אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת דְּרֵישָׁא אע"ג דְּאַכֻּלָּהּ מִלְּתָא מַשְׁמַע שַׁיָּךְ לְמִתְנְיֵהּ מִשּׁוּם דִּדָּהּ אֶלָּא הָכָא דִּבְהֶדְיָא תְּנָא אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ קָשֶׁה: אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּלֵיכָּא עֵדִים וְאַדִּידָהּ מְהֵימְנָא דְּשַׁוִּיתָהּ לְנַפְשָׁהּ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא: דְּאָפֵךְ מֵיפָךְ אֶת כָּל דְּבָרֶיהָ: שַׁוִּיתַהּ לְנַפְשַׁהּ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא לְפִיכָךְ אֵין הָעֵד נֶאֱמָן לְטַהֲרָהּ: חֲבֶרְתָּהּ מִשְׁתַּרְיָא אַפֻּמָּא דִּידֵהּ דְּבִשְׁבוּיָה הֶאֱמִינוּ חֲכָמִים עֵד אֶחָד לְהָקֵל וַאֲפִלּוּ עֶבֶד אוֹ שִׁפְחָה כִּדְקָתָנֵי מַתְנֵי' (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף כז.) אִם יֵשׁ לָהֶן עֵדִים אֲפִלּוּ עֶבֶד כו' וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמָן בּוֹ עֵד אֶחָד הֲרֵי הוּא כִּשְׁנַיִם וְאֵין דִּבְרֵי אֶחָד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ לְטַמֵּא עוֹמֵד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם: הָכִי גָּרְסִינַן אִיהִי כֵּוָן דְּאִכָּא עֵדִים לָאו כָּל כְּמִנָּהּ וְאַעֵדֵי שְׁבוּיָה קָאֵי דְּעֵד אֶחָד בְּטֻמְאָה אֵינוֹ כְּלוּם אֶלָּא בְּסוֹטָה בִּלְבַד שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁהֲרֵי קִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה: הַיְנוּ רֵישָׁא הָנֵי מִלֵּי תַּרְוַיְהוּ אַשְׁמְעִינַן בְּרֵישָׁא חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא מֵרֵישָׁא שָׁמְעִינַן שַׁרְיוּתָא דַּחֲבֶרְתָּהּ אַפֻּמָּא דְּעֵד מִסֵּיפָא דְּרֵישָׁא שָׁמְעִינַן תַּרְתֵּי בָּבֵי קַמַּיְיתָא רֵישָׁא קָרֵי לְהוּ דְּדָמְיָן לַהֲדָדֵי וְתַרְתֵּי בָּבֵי בָּתְרָיְתָא חֲדָא מִלְּתָא הִיא דְּבְכָל חֲדָא תְּנַן מִלְּתָא וְחִלּוּפָהּ בֵּין בְּרֵישָׁא בֵּין בְּסֵיפָא: מַהוּ דְּתֵימָא כו' וּמִשּׁוּם נֶאֱמֶנֶת עַל עַצְמָהּ תְּנָא לֵיהּ: אִיהִי כֵּוָן דְּאִכָּא עֵדִים גָּרְסִינַן: הַיְנוּ רֵישָׁא דְּרֵישָׁא דְּהָא וַדַּאי מִשּׁוּם דְּאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת עַל עַצְמָהּ לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנְיֵהּ דְּהָא טוּבָא אַשְׁמוּעִינַן דְּבִמְקוֹם עֵדֵי שְׁבוּיָה לָא מְהֵימְנָא לְמֵימַר טְהוֹרָה אֲנִי וּמִשּׁוּם נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ הוּא דְּאִצְטְרִיךְ דאע"ג דְּעֵד קָא מַכְחִישׁ לָהּ מְהֵימְנָא וְהָא בְּרֵישָׁא דְּרֵישָׁא אַשְׁמְעִינַן: בְּמָקוֹם דְּפָסְלָה לְנַפְשָׁהּ הָתָם הוּא דִּמְהֵימְנָא אַחֲבֶרְתָּהּ מִשּׁוּם דְּקָאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי: אֲבָל הֵיכָא דְּמַכְשְׁרָא נָמֵי לְנַפְשָׁהּ אֵימָא מִשּׁוּם דִּדָּהּ הוּא דְּקָאָמְרָה וְלֹא אַחֲבֶרְתָּהּ: קמ"ל גָּרְסִינַן: ל"א גָּרְסִינַן מַהוּ דְּתֵימָא כִּי מְהֵימְנָא בְּמָקוֹם עֵד פָּסוּל כְּגוֹן דְּעֵד דְּקָא מַפִּיךְ הָוֵי אִשָּׁה אֲבָל בִּמְקוֹם עֵד כָּשֵׁר לֹא תְּנָא מִשְׁנָה יְתֵרָה דְּאַפֵּי' בִּמְקוֹם עֵד כָּשֵׁר: מַתְנִי' וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים לָא גָּרְסִינַן שֶׁנִּשְׁבּוּ: אֵין נֶאֱמָנִים לִתֵּן לָהֶן תְּרוּמָה: וּבִזְמַן שֶׁמְּעִידִין זֶה אֶת זֶה שֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר אֲנִי וַחֲבֵרִי כֹּהֵן: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין מַעֲלִין לַכְּהֻנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד וַאֲפִילּוּ הֵיכָא דְּלֵיכָּא גּוֹמְלִין וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא דְּאִכָּא לְמִחַשׁ לְגוֹמְלִין הָעֵד אַתָּה עָלַי וַאֲנִי עָלֶיךָ: עוֹרְרִין שֶׁקּוֹרִין עָלָיו שֵׁם פְּסוּל: מַעֲלִין הֵיכָא דְּלֵיכָּא גּוֹמְלִין וְהַיְנוּ דְּאִיכָּא בֵּין ר' אֶלְעָזָר לְתַנָּא קַמָּא דְּר' יְהוּדָה: רַבָּן שִׁמְעוֹן כו' בגמ' מְפָרֵשׁ מַאי בֵּינַיְהוּ: גְּמ' כָּל הָנֵי דִּתְנָא מַתְנִיתִין לְאַשְׁמוּעִינַן הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר ל"ל: מִשּׁוּם דְּאִכָּא דְּרָרָא דְּמָמוֹנָא הִלְכָּךְ אִי לָאו דִּפְשִׁיטָא מִלְּתָא שֶׁלְּקָחָהּ מֵאָבִיו לֹא הָיָה אוֹמֵר שֶׁל אָבִיךָ הָיְתָה וְגוֹרֵם לְעַצְמוֹ הֶפְסֵד מָמוֹן וּכְשֶׁאוֹמֵר תְּחִלַּת דְּבָרָיו עַל שֵׁם סוֹפוֹ אֲמָרוֹ לִגְמֹר בָּהֶן וּלְקַחְתִּיהָ הֵימֶנּוּ: אֲבָל עֵדִים שֶׁאָמְרוּ כְּתַב יָדֵינוּ הוּא: דְּלֵיכָּא דְּרָרָא דְמָמוֹנָא לְגַבַּיְהוּ דִּלְמַטְיְנְהוּ פְּסֵידָא בְּהַאי עֵדוּת: אֵימָא לָא לִיתְהֲמֵנוּ לְמֵימַר אֲנוּסִין הָיִינוּ דְּמֵעִקָּרָא כִּי אָמְרוּ כְּתַב יָדֵינוּ הוּא אַדַּעְתָּא דְּסָהֲדוּתָא אָמְרוּ וְלָאו לְמִגְמַר בָּהּ אֲנוּסִים הָיִינוּ וַהֲדַר אִמְּלִיכוּ לְמִגְמַר בָּהּ הָכִי קָמַשְׁמַע לַן: דִּלְעָלְמָא אֵין הַדִּבּוּר הָאַחֲרוֹן מְהַנֵּי לְעַצְמוֹ אֶלָּא לַאֲחֵרִים וּמִשּׁוּם אֲחֵרִים לָא הָווּ הָדְרִי בְּמִלְּתַיְהוּ אֲבָל אִיהוּ גּוּפֵהּ דִּלְנַפְשֵׁהּ מְהַנֵּי כִּי הָדַר וְאָמַר לְקַחְתִּיהָ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יז, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ א:

ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג, סמג לאוין קכב, סמג לאוין קכז, טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ א:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא, ש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ ד:

ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ב:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב תוספתא כתובות; לקמן כו.; בבא בתרא לא:

גליון הש״ס

מתני' זה אומר כהן אני. עיין בהרא"ש פ"ה דגיטין סי' ח באות י':

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן תָּמוֹת נַפְשִׁי עִם־פְּלִשְׁתִּים וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל־הַסְּרָנִים וְעַל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אֲשֶׁר הֵמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֵמִית בְּחַיָּיו [שופטים טז, ל]

אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָנֵי תַּרְתֵּי, מִשּׁוּם דְּמָמוֹנָא, אֲבָל אֵשֶׁת אִישׁ, דְּאִיסּוּרָא — אֵימָא לָא. ״נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי״ לְמָה לִי? מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי לְמִיתְנֵי: ״וְאִם מִשֶּׁנִּשֵּׂאת בָּאוּ עֵדִים — הֲרֵי זוֹ לֹא תֵּצֵא״. הָנִיחָא לְמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא, אֶלָּא לְמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַרֵישָׁא — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי לְמִיתְנֵי: ״שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ״. וּ״שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ״ לְמָה לִי? מַהוּ דְּתֵימָא נֵיחוּשׁ לְגוּמְלִין, קָמַשְׁמַע לַן. ״וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים״ לְמָה לִי? מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי לְמִיתְנֵי פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן. (א)תָּנוּ רַבָּנַן: ״אֲנִי כֹּהֵן וַחֲבֵרִי כֹּהֵן״ — נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה עַד שֶׁיְּהוּ שְׁלֹשָׁה: שְׁנַיִם מְעִידִין עַל זֶה, וּשְׁנַיִם מְעִידִין עַל זֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה עַד שֶׁיְּהוּ שְׁלֹשָׁה, שְׁנַיִם מְעִידִין עַל זֶה וּשְׁנַיִם מְעִידִין עַל זֶה. א(ב)לְמֵימְרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה חָיֵישׁ לְגוּמְלִין, וְרַבָּנַן לָא חָיְישִׁי לְגוּמְלִין? וְהָא אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ, דִּתְנַן: הַחַמָּרִין שֶׁנִּכְנְסוּ לָעִיר, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶן: שֶׁלִּי חָדָשׁ, וְשֶׁל חֲבֵרִי יָשָׁן: שֶׁלִּי אֵינוֹ מְתוּקָּן, וְשֶׁל חֲבֵרִי מְתוּקָּן — אֵינוֹ נֶאֱמָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נֶאֱמָן. אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר רַב: מוּחְלֶפֶת הַשִּׁיטָה. אַבָּיֵי אָמַר: לְעוֹלָם לָא תֵּיפוֹךְ. בִּדְמַאי הֵקִילּוּ, רוֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הֵן. (ג)אָמַר רָבָא: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה קַשְׁיָא, דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא? אֶלָּא: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא, כִּדְשַׁנֵּינַן. דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא, כִּדְאָמַר רַבִּי חָמָא בַּר עוּקְבָא, בְּשֶׁכְּלֵי אוּמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ,

הָכָא

מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ לְאַשְׁמוּעִינַן דִּבְזְמַן שֶׁמְּעִידוֹת זוֹ אֶת זוֹ נֶאֱמָנוֹת: נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה מְיֻחֶסֶת מַעֲלָה הִיא בְּיוּחֲסִין: לְמֵימְרָא כו' קָא ס"ד דְּטַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם גּוֹמְלִין: הַחַמָּרִים סוֹחֲרֵי תְּבוּאָה וּמוֹלִיכִין מִמָּקוֹם הַזּוֹל לִכְרַכִּין: שֶׁלִּי חָדָשׁ וְשֶׁל חֲבֵרִי יָשָׁן שֶׁלִּי אֵינוֹ מְתֻקָּן וְשֶׁל חֲבֵרִי מְתֻקָּן מְשַׁבֵּחַ אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ וּמְזַלְזֵל אֶת שֶׁלּוֹ שֶׁלִּי אֵינוֹ מְעֻשָּׂר שֶׁל חֲבֵרִי מְעֻשָּׂר שֶׁלִּי חָדָשׁ וְאֵינוֹ יָבֵשׁ עֲדַיִן כָּל צָרְכּוֹ [וְשֶׁל חֲבֵרִי יָשָׁן וְיָבֵשׁ כָּל צָרְכּוֹ] דִּסְתָם יָשָׁן טוֹב מִן הֶחָדָשׁ בְּעֵת הַגֹּרֶן כִּדְאָמְרִי' בְּאֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ עב:) הָיוּ חֲדָשׁוֹת מֵאַרְבַּע וִישָׁנוֹת מִשָּׁלֹשׁ: אֵינוֹ נֶאֱמָן הוֹאִיל וְעַם הָאָרֶץ הוּא וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֵׂר אע"פ שֶׁמֵּעִיד עַל שֶׁלּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְתֻקָּן וְעוֹד שֶׁמּוֹסִיף עִם זוֹ דְּבָרִים אֲחֵרִים לְשַׁבֵּחַ אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַחְזִיק אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּחֶזְקַת מְתֻקָּן שֶׁאֵינָן אֶלָּא מַעֲרִימִין אֹמֵר אַתָּה כָּאן וַאֲנִי בְּמָקוֹם אַחֵר:

נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי לְמָה לִי וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית וְאָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת וְיֵ"ל דְּמִשּׁוּם הָא לָא אִצְטְרִיךְ דְּמִסֵּיפָא דְּמַתְנִי' שָׁמְעִינַן לָהּ דְּקָתָנֵי סֵיפָא עִיר שֶׁכְּבָשׁוּהָ כַּרְכֹּם כָּל כֹּהֲנוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בְּתוֹכָהּ פְּסוּלוֹת וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר טְהוֹרָה אֲנִי: **שְׁתֵּי** נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ לְמָה לִי דְּאִי לְאַשְׁמְעִינַן דְּאַחַת נֶאֱמֶנֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ הָא בְּהֶדְיָא תְּנַן (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת כז.) דַּאֲפִי' עֶבֶד וְשִׁפְחָה נֶאֱמָנִים: **וְכֵן** שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְמָה לִי מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן אֲבָל בִּשְׁתֵּי נָשִׁים מַשְׁמַע דְּלָא פְּלִיג רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּבִשְׁבוּיָה הֵקֵלּוּ וְקָשֶׁה דִּלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף כו.) אַשְׁכְּחַן אִיפְּכָא דְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ נֶאֱמָן בִּתְרוּמָה אֲפִי' עַל פִּי עַצְמוֹ כִּדְאָמַר גַּבֵּי יוֹחָנָן אוֹכֵל חַלּוֹת דְּהֶעֱלָהוּ רַבִּי לִכְהֻנָּה עַל פִּיו וְגַבֵּי שְׁבוּיָה תָּנֵי לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף כז:) הַכֹּל נֶאֱמָנִים לַהֲעִידָהּ חוּץ מִבַּעְלָהּ וּמוּקֵי לַהּ בְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וּמִיהוּ לְמַאי דְּמוֹקְמִינַן פַּלְגְּתַיְהוּ בְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין נִיחָא דְּטַעֲמָא דְּמַחְמִיר רַבִּי יְהוּדָה טְפֵי בִּתְרוּמָה מִבִּשְׁבוּיָה מִשּׁוּם דְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין אֲבָל רַבִּי דְּמֵיקֵל טְפֵי בִּתְרוּמָה בְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּקָסָבַר דְּאֵין מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין כִּדְאָמַר לְקַמָּן אֲבָל לְמַאי דְּמוּקֵי פַּלְגְּתַיְהוּ מִשּׁוּם גּוֹמְלִים קָשֶׁה וְיֵ"ל דְּבִתְרוּמָה דְּרַבָּנָן דַּוְקָא הוּא דְּמִתַּכְשַׁר בְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ כִּדְמַשְׁמַע בְּהַגּוֹזֵל בַּתְרָא (ב"ק קיד:) אֲבָל בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא לָא: **אֲבָל** אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ מַמְזֵרוּת וּנְתִינוּת וְקָשֶׁה דִּלְהָכִי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ כִּדְאָמְרִינַן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מה. וְשָׁם) גַּבֵּי עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד הַבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל דְּאָמְרִינַן לֵיהּ זִיל גְּלֵי אוֹ נְסֵב בַּת מִנָּךְ מַשְׁמַע דְּאִם יֵלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִים אוֹתוֹ יַשִּׂיאוּהוּ בַּת יִשְׂרָאֵל אע"פ שֶׁאֵין מַכִּירִים וְלֹא יִסְתַּפְּקוּ בּוֹ בִּנְתִין וּמַמְזֵר וְכֵן גַּבֵּי הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה וא"ל נֶאֱמָן אַתָּה לִפְסוֹל עַצְמְךָ וְאִי אַתָּה נֶאֱמָן לִפְסֹל בָּנֶיךָ מַשְׁמַע שֶׁהוּא וּבָנָיו הָיוּ בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרִים אע"פ שֶׁלֹּא הָיוּ מַכִּירִים בָּהֶם וְנִרְאֶה לר"ת דִּלְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה דְּקָאָמַר הַיְנוּ לְהַשִּׂיאוֹ בְּדוּקָה מד' אִמָּהוֹת כְּדִתְנַן בַּעֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עו. וְשָׁם) הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה צָרִיךְ שֶׁיִּבְדֹּק אַחֲרֶיהָ ד' אִמָּהוֹת וְאֵין נֶאֱמָן אִם יִשָּׂא אִשָּׁה בְּדוּקָה לְהַכְשִׁיר בִּתּוֹ לְכֹהֵן בְּלֹא בְּדִיקָה אֶלָּא יִצְטָרֵךְ לִבְדֹּק אַחֲרָיו וה"ה דְּמָצֵי לְמֵימַר וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַכְשִׁירוֹ לַעֲבוֹדָה וְאוֹתָהּ בְּדִיקָה הִיא מִשּׁוּם חֲלָלוֹת דְּאֵין מַכִּירִין יִשְׂרָאֵל חֲלָלִים שֶׁבֵּינֵיהֶם וְלֹא מִשּׁוּם סְפֵק מַמְזֵרוּת וּנְתִינוּת דִּלְהָא לָא חָיְישִׁינַן כִּדְפֵי' וְכֵן מַשְׁמַע הָתָם דְּקָאָמַר דְּהִיא אֵינָהּ בּוֹדֶקֶת בְּדִידָהּ דְּלָא הֻזְהֲרוּ כְּשֵׁרוֹת לִנָּשֵׂא לִפְסוּלִים וְאִי מִשּׁוּם מַמְזֵרוּת וּנְתִינוּת הָא וַדַּאי הֻזְהֲרוּ דְּהִשְׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עֳנָשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה וְאִם תֹּאמַר אִי מִשּׁוּם חֲלָלוֹת בּוֹדְקִין לֹא יִבְדְּקוּ אֶלָּא יִחוּס אָבִיהָ לְבַד דַּאֲפִילּוּ הָיְתָה אִמָּהּ חֲלָלָה כְּשֵׁרָה הִיא ע"י אָבִיהָ דלכ"ע בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִקְוֵה טָהֳרָה לַחֲלָלוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר מֵאַחַר שֶׁהִצְרִיכוּ לִבְדֹּק אֶת יִחוּס הָאָב מִשּׁוּם חֲלָלוֹת אַגַּב חֲלָלוֹת הִצְרִיכוּ לִבְדֹּק כָּל פְּסוּל שֶׁבָּהּ גַּם שֶׁל מַמְזֵרוּת וּנְתִינוּת וְכֻלָּהּ הָךְ שְׁמַעְתִּין דְּמִצְרְכִי בְּדִיקָה לְהַשִּׂיא בִּתּוֹ לְכֹהֵן אַתְיָא כְּרַבִּי מֵאִיר דְּרַבָּנָן פְּלִיגֵי עֲלֵהּ הָתָם וְלָא מִצְרְכִי בְּדִיקָה וְאָמְרֵי כָּל מִשְׁפָּחוֹת בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרוֹת הֵן עוֹמְדוֹת וא"צ אֲפִלּוּ עֵד אֶחָד כְּדֵי לְהַכְשִׁיר בִּתּוֹ לִכְהֻנָּה וּמִיהוּ לְהַכְשִׁיר בְּנוֹ אוֹ עַצְמוֹ לַעֲבוֹדָה צָרִיךְ דְּלָאו בְּחֶזְקַת כְּהֻנָּה עוֹמֵד אִי נָמֵי אֲפִילוּ כְּרַבָּנָן וּבְיָצָא עָלָיו עַרְעָר כִּדְקָאָמַר הָתָם בְּמִלְּתַיְהוּ דְּרַבָּנָן בד"א שֶׁלֹּא יָצָא עָלָיו עַרְעָר כו': **שֶׁלִּי** חָדָשׁ וְשֶׁל חֲבֵרִי יָשָׁן בְּפֶרֶק אע"פ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס די"מ מִשּׁוּם עֹמֶר וְלָאו מִלְּתָא הִיא דְּאִם כֵּן מַאי מְתָרֵץ בִּדְמַאי הֵקִלּוּ הַתֵּינַח דְּמַאי חָדָשׁ יָשָׁן מַאי אִכָּא לְמֵימַר וְעוֹד דְּלָא מְצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁנֶּחְשְׁדוּ עַמֵּי הָאָרֶץ עַל הֶחָדָשׁ וְרַשְׁבָּ"א פֵּרֵשׁ דְּקָאֵי אַשְּׁבִיעִית וְקָאָמַר שֶׁלִּי חָדָשׁ וְגָדֵל בַּשְּׁבִיעִית וְאָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ אַחַר הַבִּעוּר וְשֶׁל חֲבֵרִי יָשָׁן וְגָדֵל בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה וְאַשְׁכְּחַן דְּקָרֵי לִשְׁבִיעִית חָדָשׁ דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית (פ"ז מ"ז) וֶרֶד חָדָשׁ שֶׁכְּבָשׁוֹ בְּשֶׁמֶן יָשָׁן יְלַקֵּט אֶת הַוֶּרֶד וְכִי מְשַׁנֵּי בִּדְמַאי הֵקִלּוּ בִּשְׁבִיעִית לֹא חָשׁ לְתָרֵץ דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס דְּרַבִּי יְהוּדָה מֵקֵל בִּשְׁבִיעִית מִשּׁוּם דִּבְאַתְרֵהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה חֲמִירָא לְהוּ שְׁבִיעִית כִּדְאָמַר בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין נד.) וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דִּסְתָם עַמֵּי הָאָרֶץ לֹא נֶחְשְׁדוּ אַשְּׁבִיעִית דִּתְנַן בְּפֶרֶק עַד כַּמָּה (בְּכוֹרוֹת ל. וְשָׁם) הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשֵׂר אַלְמָא דִּסְתָמָא אֵינָן חֲשׁוּדִין בַּשְּׁבִיעִית וּמַעֲשֵׂר דְּקָתָנֵי הַיְנוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי דְּאַמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן חֲשׁוּדִין הֵם וְהָא דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת דְּמַאי (פ"ג מ"ד) וּמַיְתִי לַהּ בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין סא:) הַמּוֹלִיךְ חִטִּין לְטוֹחֵן כּוּתִי אוֹ לְטוֹחֵן עַם הָאָרֶץ אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית דְּמַשְׁמַע דַּחֲשׁוּדִים עַל הַשְּׁבִיעִית אִכָּא לְמֵימַר דְּמִשּׁוּם כּוּתִי נָקַט שְׁבִיעִית אִי נָמֵי בְּוַדַּאי חָשׁוּד אַיְּרֵי וְכֵן הַהִיא דְּמַיְתִי בְּפֶרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין (דַּף ו. וְשָׁם) הַנּוֹתֵן לִשְׁכֶנְתּוֹ עִסָּה לֶאֱפוֹת וּקְדֵרָה לְבַשֵּׁל אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לִשְׂאוֹר וְתַבְלִין שֶׁבָּהּ לֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וְעוֹד קָשֶׁה לר"ת דְּאִי בְּאִסּוּר חָדָשׁ אוֹ שְׁבִיעִית מַיְרֵי הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר שֶׁל חֲבֵרִי אֵינוֹ חָדָשׁ כִּדְקָאָמַר אֵינוֹ מְתֻקָּן וְעוֹד הִקְשָׁה ר"ת דִּלְעֵיל דְּהַהִיא מִשְׁנָה דְּחַמָּרִין תְּנַן בְּמַס' דְּמַאי (פ"ג) הַנִּכְנָס לָעִיר וְאֵינוֹ מַכִּיר אָדָם שָׁם וְאָמַר מִי כָּאן נֶאֱמָן מִי כָּאן מְעַשֵּׂר וְאָמַר לוֹ אֶחָד אֲנִי אֵינִי נֶאֱמָן אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן הָלַךְ וְלָקַח הֵימֶנּוּ אָמַר לָהּ מִי כָּאן מוֹכֵר יָשָׁן אָמַר לֵיהּ מִי שֶׁשְּׁלָחֲךָ אֶצְלִי אע"פ שֶׁהֵן כְּגוֹמְלִין זֶה אֶת זֶה הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים וְאִי יָשָׁן הַיְנוּ דְּלֵית בֵּהּ אִסּוּר חָדָשׁ אוֹ שְׁבִיעִית הֵיאַךְ קוֹנֶה מִמִּי שֶׁשְּׁלָחוֹ אֶצְלוֹ וַהֲלֹא הוּא בְּעַצְמוֹ אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן וְעוֹד מְדַקָּא שְׁאִיל לְהֵיאַךְ מִי מוֹכֵר יָשָׁן מִכְּלָל שֶׁמָּה שֶׁקָּנָה מִמֶּנּוּ כְּבָר הָיָה חָדָשׁ אוֹ שְׁבִיעִית וַהֲלֹא לֹא הָלַךְ אֶצְלוֹ אֶלָּא לְפִי שֶׁהוּא נֶאֱמָן וּפֵי' הַקּוּנְטְרֵס נִרְאֶה לר"ת עִקָּר דִּלְהַשְׁבִּיחַ קָאָמַר וְלִרְבוּתָא דְּרַבִּי יְהוּדָה נְקָטֵהּ דאע"פ שֶׁמְּגָרֵעַ אֶת שֶׁלּוֹ וּמַשְׁבִּיחַ אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ וּמֶחֱזֵי טְפֵי כְּגוֹמְלִין אֲפִלּוּ הָכֵי נֶאֱמָנִין וְאִם תֹּאמַר א"כ מַאי קָשֶׁה לֵיהּ דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן דִּלְמָא הָכָא הוּא דְּחָיְשִׁינַן לְגוֹמְלִין דְּדוֹמֶה שֶׁהֵן גּוֹמְלִין כִּדְפֵי' וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִי לָאו דְּחָיְשִׁינַן לְגוֹמְלִים בְּעָלְמָא מִשּׁוּם הָכִי לָא הָווּ חָיְשִׁינַן טְפֵי:

אַבָּיֵי אָמַר לְעוֹלָם לָא תֵּיפוֹךְ בִּדְמַאי כו' וְהָא דְּאָמַר אַבָּיֵי בְּפֶרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת דַּף כג.) סְפֵק דִּבְרֵיהֶם לָא בָּעֵי בְּרָכָה רָבָא אָמַר רַב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הֵן וְכֵן בְּפֶרֶק אע"פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת נו:) מְשַׁנֵּי אַבָּיֵי וַדַּאי דִּבְרֵיהֶם עָשׂוּ חִזּוּק סְפֵק דִּבְרֵיהֶם לֹא עָשׂוּ חִזּוּק רָבָא אָמַר בִּדְמַאי הֵקֵלּוּ לֹא מִשּׁוּם דְּלֵית לֵיהּ לְאַבָּיֵי דְּרָבָא דְּהָא הָכָא אִית לֵהּ וְעוֹד דִּבְשִׁלְהֵי הַמֵּבִיא (בֵּיצָה לה:) דַּיֵּק מִמַּתְנִי' דְּרַב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הֵן אֶלָּא דְּאִית לֵיהּ לְאַבָּיֵי דְּכָל סְפֵק דִּבְרֵיהֶם אע"ג דְּלֵיכָּא רֹב לָא בָּעֵי בְּרָכָה וְגַם לֹא עָשׂוּ חִזּוּק וּמִיהוּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (דַּף יג. וְשָׁם) אַהַהִיא דְּלָא יֹאכַל זָב פָּרוּשׁ עִם זָב עַם הָאָרֶץ מְפָרֵשׁ אַבָּיֵי שֶׁמָּא יַאֲכִילֶנּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מְתֻקָּנִים וְלָא סָמֵיךְ אַרוֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין כִּדְקָאָמַר רָבָא הָתָם סְבִירָא לֵהּ דִּלְהַהִיא מִלְּתָא מַחְמִירִין וְלָא סָמְכִינַן אַרֻבָּא וְכֵן רָבָא בְּסוֹף הַנִּזָּקִין (גִּטִּין סא. וְשָׁם) גַּבֵּי מַשְׁאֶלֶת אִשָּׁה נָפָה כו' וְלָא בָּעֵי לְמִסְמַךְ אַרוֹב עַמֵּי הָאֲרָצוֹת דִּמְעַשְּׂרִין לְעִנְיָן לְסַיֵּעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה דְּנִרְאֶה לוֹ לְעִנְיָן זֶה לְהַחְמִיר:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב סוטה ח.; לקמן נו:; משנה דמאי; גיטין מו:; ברכות יז:

ג פסחים יא.; סנהדרין מה.; מנחות סח.; בכורות לד:; ביצה כט.; עירובין כב.; בבא בתרא ל.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ מעשרות הל׳ י:

הָכָא נָמֵי בְּשֶׁכְּלֵי אוּמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ. [א](א)וְהֵיכָא אִתְּמַר דְּרַבִּי חָמָא בַּר עוּקְבָא — אַהָא, דִּתְנַן: הַקַּדָּר שֶׁהִנִּיחַ קְדֵירוֹתָיו וְיָרַד לִשְׁתּוֹת (מַיִם מִן הַיְאוֹר) — הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת, וְהַחִיצוֹנוֹת טְמֵאוֹת. [ב]וְהָתַנְיָא: אֵלּוּ וָאֵלּוּ טְמֵאוֹת! אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר עוּקְבָא: בְּשֶׁכְּלֵי אוּמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיַּד הַכֹּל מְמַשְׁמֶשֶׁת בָּהֶן. [ג]וְהָתַנְיָא: אֵלּוּ וָאֵלּוּ טְהוֹרוֹת! אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר עוּקְבָא: בְּשֶׁאֵין כְּלֵי אוּמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ. וְאֶלָּא הָא דִּתְנַן: הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טְמֵאוֹת, הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? [ד]דִּסְמִיכָא לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמִשּׁוּם חִיפּוּפֵי רְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן בְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין קָמִיפַּלְגִי. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לְהַעֲלוֹת מִשְּׁטָרוֹת לְיוּחֲסִין? הֵיכִי דָּמֵי: אִילֵימָא דִּכְתִיב בֵּיהּ "אֲנִי פְּלוֹנִי כֹּהֵן חָתַמְתִּי עֵד" — מַאן קָא מַסְהֵיד עִילָּוֵיהּ? [ה]לָא צְרִיכָא, דִּכְתִיב בֵּיהּ: "אֲנִי פְּלוֹנִי כֹּהֵן לָוִיתִי מָנֶה מִפְּלוֹנִי" וַחֲתִימוּ סָהֲדִי, מַאי? אַמָּנָה שֶׁבַּשְּׁטָר קָא מַסְהֲדִי, אוֹ דִּלְמָא אַכּוּלַּהּ מִילְּתָא קָא מַסְהֲדִי. רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, חַד אָמַר: מַעֲלִין, וְחַד אָמַר: אֵין מַעֲלִין. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לְהַעֲלוֹת מִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיוּחֲסִין? תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין, וְתִיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר אֵין מַעֲלִין. תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר מַעֲלִין: הָנֵי מִילֵּי תְּרוּמָה, דַּעֲוֹן מִיתָה הִיא. אֲבָל נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם, דְּאִיסּוּר עֲשֵׂה — לָא. אוֹ דִּלְמָא לָא שְׁנָא. תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר אֵין מַעֲלִין: הָנֵי מִילֵּי תְּרוּמָה דְּמִיתְאַכְלָא בִּצְנְעָא, אֲבָל נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם, דִּבְפַרְהֶסְיָא — אִי לָאו כֹּהֵן הוּא, כּוּלֵּי הַאי לָא מַחְצִיף אִינָשׁ נַפְשֵׁיהּ. אוֹ דִּלְמָא לָא שְׁנָא. [ו]רַב חִסְדָּא וְרַבִּי אֲבִינָא, חַד אָמַר: מַעֲלִין, וְחַד אָמַר: אֵין מַעֲלִין. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא: מַהוּ לְהַעֲלוֹת מִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיוּחֲסִין? אֲמַר לֵיהּ: פְּלוּגְתָּא דְּרַב חִסְדָּא וְרַבִּי אֲבִינָא. (ב)הִלְכְתָא מַאי? אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא מַתְנִיתָא יָדַעְנָא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גְּדוֹלָה חֲזָקָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים בְּנֵי חֳבַיָּה בְּנֵי הַקּוֹץ בְּנֵי בַרְזִלַּי אֲשֶׁר לָקַח מִבְּנוֹת בַּרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי אִשָּׁה וַיִּקָּרֵא עַל שְׁמָם. אֵלֶּה בִּקְשׁוּ כְתָבָם הַמִּתְיַחְשִׂים וְלֹא נִמְצָאוּ וַיְגֹאֲלוּ מִן הַכְּהוּנָּה. וַיֹּאמֶר הַתִּרְשָׁתָא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים עַד עֲמוֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וְתוּמִּים". אָמַר לָהֶם: הֲרֵי אַתֶּם בְּחֶזְקַתְכֶם. בַּמֶּה הֱיִיתֶם אוֹכְלִים בַּגּוֹלָה — בְּקָדְשֵׁי הַגְּבוּל, אַף כָּאן בְּקָדְשֵׁי הַגְּבוּל. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ מַעֲלִין מִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיוּחֲסִין, הָנֵי כֵּיוָן דְּפָרְסִי יְדַיְיהוּ — אָתֵי לְאַסּוֹקִינְהוּ! שָׁאנֵי הָכָא דְּרִיעַ חֶזְקַיְיהוּ. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, לְמַאן דְּאָמַר מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין: כֵּיוָן דְּאָכְלִי בִּתְרוּמָה אָתֵי לְאַסּוֹקִינְהוּ! אֶלָּא לָאו, מִשּׁוּם דְּרִיעַ חֶזְקַיְיהוּ.

וְאֶלָּא,

בְּשֶׁכְּלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ חֹמֶר הַמֵּבִיא תְּבוּאָה לִמְכֹּר הָיָה נוֹשֵׂא בְּיָדוֹ כְּלִי הֶכֵּר שֶׁל מְכִירָה כְּגוֹן מַחַק שֶׁמּוֹחֲקִין בָּהּ הַמִּדָּה וְהַמְּבִיאָהּ לְהַצְנִיעַ אֵינוֹ נוֹשֵׂא בְּיָדוֹ כְּלֵי אֻמָּנוּת מָכַר וְהָכָא כְּגוֹן שֶׁכְּלִי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ שֶׁל זֶה הַמְזַלְזֵל אֶת שֶׁלּוֹ דְּאָנַן סָהֲדֵי שֶׁלִּמְכָרָהּ הֱבִיאָהּ הִלְכָּךְ אֵין זֶה אֶלָּא גּוֹמֵל וְזֶה יָעִיד עָלָיו בְּכַרְךְ שֶׁלִּפְנֵיהֶם: הַקַּדָּר שֶׁהוּא חָבֵר: הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת כֻּלָּהּ מִתְרַצָּא וְאָזְלָא לְקַמֵּהּ: בְּשֶׁכְּלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ לְהֶכֵּר שֶׁהוּא נוֹשְׂאָן לְמָכְרָן: מְמַשְׁמֶשֶׁת בָּהֶן לִבְדֹּק וְלִקַּח: וּמִשּׁוּם חִפּוּפֵי רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁנּוֹתְנִים בְּנֵי אָדָם אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת אוֹ יְתֵדוֹת לְצִדֵּי רה"ר לְהַרְחִיק הָעֲגָלוֹת מִלְּהַזִּיק אֶת הַכְּתָלִים וּמִתּוֹךְ שֶׁהֵן דּוֹחֲקוֹת אֶת רה"ר וְזֶה הִנִּיחַ קְדֵרוֹתָיו אֶצְלָם דָּחַק גַּם הוּא אֶת הַדֶּרֶךְ וְהָעוֹבְרִין שָׁם מִתְחַכְּכִין בָּהֶן וּבִגְדֵיהֶן עוֹבְרִין עַל פְּנֵי אֲוִירָן וּבִגְדֵי עַם הָאָרֶץ טְמֵאִים הֵם וּמְטַמְּאִים אֶת הַחִיצוֹנִיּוֹת: בְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין רַבִּי יְהוּדָה סָבַר הָרוֹאֶה שֶׁמַּאֲכִילִין תְּרוּמָה לְאָדָם בְּחֶזְקַת כֹּהֵן מֵעִיד עָלָיו בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא כֹּהֵן וּמַעֲלִין אוֹתוֹ לְיוּחֲסִין הִלְכָּךְ אִם תַּאֲכִילֵהוּ תְּרוּמָה הֲרֵי אַתָּה מְבִיאוֹ לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה וְטַעְמֵהּ לָאו מִשּׁוּם גּוֹמְלִין הוּא וְרַבָּנָן סָבְרִי אֵין מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין: דְּאִסּוּר מִיתָה אִם זָר הוּא לֹא הָיָה אוֹכֵל תְּרוּמָה שֶׁהוּא עֲוֹן מִיתָה: דְּאִסּוּר עֲשֵׂה כֹּה תְבָרְכוּ (בַּמִּדְבָּר ו':כ"ג) אַתֶּם וְלֹא זָרִים וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה עֲשֵׂה: גְּדוֹלָה חֲזָקָה שֶׁאֵין ב"ד יְכוֹלִין לְהוֹצִיא דָּבָר מֵחֶזְקָתוֹ: בִּקְשׁוּ כְתָבָם הַמִּתְיַחְשִׂים שֶׁיְּהוּ כֹּהֲנִים כְּשֵׁרִים לְפִי שֶׁהִתְחַתְּנוּ כֹּהֲנִים בַּגּוֹלָה בְּגוֹיֵי הָאָרֶץ וְיָלְדוּ לָהֶם בָּנִים כְּדִכְתִיב בְּסֵפֶר עֶזְרָא וְהֵם חֲלָלִים הֻצְרְכוּ הַנּוֹלָדִים בַּגּוֹלָה לְהִתְיַחֵס כְּשֶׁעָלוּ מִן הַגּוֹלָה לְשָׁרֵת בְּבִנְיָן שֵׁנִי: וַיְגֹאֲלוּ נִפְסְלוּ מִלְּשׁוֹן לֶחֶם מְגֹאָל (מַלְאָכִי א): הַתִּרְשָׁתָא הוּא נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה וְכֵן כָּתוּב בְּסֵפֶר עֶזְרָא (נְחֶמְיָה ח): עַד עֲמֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וְגוֹ' כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ עַד שֶׁיָּבֹא הַמָּשִׁיחַ דְּאוּרִים וְתֻמִּים לָא הָווּ בַּמִּקְדָּשׁ שֵׁנִי שֶׁנֶּחְסְרוּ חֲמִשָּׁה דְבָרִים כִּדְאָמְרִינַן בְּסֵדֶר יוֹמָא (דַּף כא:): מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים דַּוְקָא מִקָּדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ פַּסְלִינְהוּ אֲבָל תְּרוּמָה שֶׁהָיוּ רְגִילִין בָּהּ בַּגּוֹלָה לֹא אָסַר עֲלַיְהוּ מִשּׁוּם דְּהֶחְזְקוּ בָּהּ: קָדְשֵׁי הַגְּבוּל תְּרוּמָה שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת בַּגְּבוּלִין חוּץ לַמִּקְדָּשׁ וְלִירוּשָׁלַיִם: אַף כָּאן בְּקָדְשֵׁי הַגְּבוּל וּמִדְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי גְּדוֹלָה חֲזָקָה ש"מ נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם נָמֵי לֹא אָסַר עֲלַיְהוּ שֶׁהֲרֵי הֶחְזְקוּ בָּהּ בַּגְּבוּלִין: וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ כו' אָתוּ לְאַסּוֹקִינְהוּ וּמָה הוֹעִילוּ בְּתַקָּנָתָם: שָׁאנֵי הָכָא דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ דְּלַיסּוֹקִינְהוּ דְּהָא רִיעַ חֲזָקַיְהוּ שֶׁהֲרֵי הַכֹּל רוֹאִין שְׁאָר כֹּהֲנִים אוֹכְלִין קָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ וְהֵם אֵינָן אוֹכְלִין יֵשׁ כָּאן הֶכֵּר גָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן צַד פְּסוּל אֲבָל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם כְּגוֹן בַּזְּמַן הַזֶּה לְעוֹלָם מַעֲלִין מִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיֻחֲסִין: [דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי דְּעַל דָּא סְמִיךְ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הֶכֵּר תְּרוּמָה נַמֵּי תִּקְשֵׁי לְמֶ"ד מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין]:

בִּשְׁכְלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל זֶה שֶׁאוֹמֵר עָלָיו שֶׁהוּא כֹּהֵן יֵשׁ בְּיָדוֹ כֵּלִים שֶׁמְּשַׁמְּשִׁין בָּהֶן בְּטָהֳרָה כְּגוֹן כְּלֵי גְּלָלִים כְּלֵי אֲבָנִים כְּלֵי אֲדָמָה שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה שֶׁכָּל הָרוֹאֶה כֵּלִים הַלָּלוּ בְּיָדוֹ מִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ מִלְּטַמְּאוֹתוֹ וְדוֹמֶה שֶׁהוּא כֹּהֵן וּלְכָךְ הֶאֱמִינוּהוּ חֲכָמִים: **וְאִיבָּעֵית** אֵימָא רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן בְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיֻחֲסִין קָמִפַּלְגִי וְלָא אֲתָא לְשַׁנּוּיֵי אֶלָּא קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה אֲבָל דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לְעוֹלָם צָרִיךְ לְתָרֵץ בִּשְׁכְלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ הִקְשָׁה הָרַ' שְׁמוּאֵל מִוּוֹארדִין וּמֵעִקָּרָא הֵיכִי בָּעֵי לְמֵימַר דְּטַעֲמָא דר"י מִשּׁוּם גּוֹמְלִין וְהָא בְּלֹא גּוֹמְלִים ע"כ סָבַר רַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁלְהֵי פִּרְקִין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף כֹּח:) דְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין וְתֵרֵץ ר"י דְּמֵעִקָּרָא ס"ד דְּאִי לָאו טַעְמָא מִשּׁוּם גּוֹמְלִים לֹא הָיִינוּ מַפְסִידִים אֶת הַכֹּהֵן מִן הַתְּרוּמָה כְּדֵי לוֹמַר מַעֲלִין כֵּיוָן דְּמִן הַדִּין רָאוּי לַחֲלֹק ע"פ חֲבֵרוֹ וְאַדְּרַבָּה קֹדֶם הָיִינוּ אוֹמְרִים אֵין מַעֲלִין אע"ג דְּגַבֵּי עֶבֶד אָמַר לְקַמָּן לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאֵין חוֹלְקִין לוֹ תְּרוּמָה מִשּׁוּם דְּמַעֲלִין הָתָם אֵין כָּל כָּךְ חֲשָׁשָׁא בְּהֶפְסֵד שֶׁל עֶבֶד זֶה אִם אֵין חוֹלְקִין לוֹ תְּרוּמָה בְּלֹא רַבּוֹ וא"ת וּבְאֵיזוֹ סְבָרָא פְּלִיגֵי לֵימְרוּ תַּרְוַיְהוּ דְּמַעֲלִין וְנִצְטָרֵךְ שְׁנֵי עֵדִים בִּתְרוּמָה אוֹ לֵימְרוּ תַּרְוַיְהוּ דְּלָא מַעֲלִין וְלֹא יִצְטָרֵךְ אֶלָּא עֵד אֶחָד בִּתְרוּמָה וי"ל דִּבְהָא פְּלִיגֵי דְּמַר סָבַר חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יַעֲלוּ מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּ שְׁנֵי עֵדִים וּמַר סָבַר דְּלָא חָיְישִׁינַן: **אֲמָנָה** שֶׁבַּשְּׁטָר קָמַסְהֲדִי וא"ת וְאִי לָאו אַכֻּלָּא מִלְּתָא קָמַסְהֲדִי א"כ עֵדִים חָתְמִי אע"ג דְּלָא יָדְעִי אִי כֹּהֵן הוּא אִי לָאו וְאִם כֵּן הָא דִּתְנַן בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קעב.) שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן הַדָּרִין בְּעִיר אַחַת אִם הָיוּ מְשַׁלְּשִׁין יִכְתְּבוּ כֹּהֵן וּמַה מוֹעִיל כֵּיוָן שֶׁעֵדִים חוֹתְמִין אע"פ שֶׁאֵין מַכִּירִים בּוֹ אִם הוּא כֹּהֵן וַהֲרֵי הוּא יָכוֹל לְהַעֲרִים וְלִכְתּוֹב שְׁטָר אַחֵר בְּשֵׁם חֲבֵרוֹ כֹּהֵן וְיוֹצִיא מָמוֹן מֵחֲבֵרוֹ כֹּהֵן וי"ל דְּהֵיכָא דְּהֻחְזְקוּ שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן וַדַּאי אַכֻּלָּא מִלְּתָא קָא מַסְהֲדִי כִּי אָז הֵן צְרִיכִין לֵידַע אִם בֶּן כֹּהֵן הוּא וְהָתָם וַדַּאי מַעֲלִין מִשְּׁטָרוֹת לְיוּחֲסִין וְהָכָא מִבַּעְיָא לַן הֵיכָא דְּלָא הֻחְזְקוּ: **חַד** אָמַר מַעֲלִין וְאִם תֹּאמַר וְאַמַּאי לָא חָשֵׁיב לֵיהּ בַּהֲדֵי הָנָךְ דִּתְנַן בַּעֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עו. וְשָׁם) אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה וְלֹא מִדּוּכָן כו' וְיֵ"ל דְּהַהִיא דִּשְׁטָרוֹת מִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא הִיא דְּכֵיוָן דְּאַכֻּלָּא מִלְּתָא קָמַסְהֲדִי א"כ הָוֵי עֵדוּת גָּמוּר וּלְכָךְ לָא קָא חָשִׁיב עֵדִים וא"ת וְאַמַּאי לָא חָשִׁיב תְּרוּמָה וּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְמַ"ד מַעֲלִין ואור"ת דִּתְרוּמָה בִּכְלַל מִזְבֵּחַ וּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בִּכְלַל דּוּכָן אע"ג דְּהַהוּא דּוּכָן הַיְנוּ שִׁיר כִּדְמַשְׁמַע הָתָם בַּגְּמָרָא מ"ד מַעֲלִין הֲוָה מוֹקֵי לַהּ נַמֵּי בַּדּוּכָן כֹּהֲנִים שֶׁבַּגְּבוּלִים וּמִיהוּ קָשֶׁה אַמַּאי לָא חָשִׁיב ס"ת שֶׁקָּרָא בְּחֶזְקַת כֹּהֵן כִּדְלְקַמָּן וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִיכָּא לְמֵימַר דִּתְנָא וְשִׁיֵּר כּוּלְּהוּ וּבְסֵפֶר הַיָּשָׁר פֵּרֵשׁ ר"ת דְּלָאו בַּעֲבוֹדַת מִזְבֵּחַ מַמָּשׁ אַיְּרֵי אֶלָּא כְּגוֹן הֶפְשֵׁט וְנִתּוּחַ דְּבָרִים הַכְּשֵׁרִים בְּזָרִים דְּלָא הָיוּ מַנִּיחִין לַעֲשׂוֹת אוֹתָם אֶלָּא לִמְיֻחָסִין מִן הַמַּשִּׂיאִין לִכְהֻנָּה אֲבָל מִלֵּי דִּכְהֻנָּה כְּגוֹן תְּרוּמָה וּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם וס"ת לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי: **אוֹ** דִּלְמָא אֲפִילּוּ לְמַ"ד אֵין מַעֲלִין ה"מ תְּרוּמָה דְּמִתְאַכְלָא בִּצְנְעָה כו' תֵּמַהּ מַה תּוֹלֶה בַּאֲכִילָה וְהָא פְּשִׁיטָא דלכ"ע אֵין מַעֲלִין מֵאֲכִילַת תְּרוּמָה לְיוּחֲסִין דְּהָא אִיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא עֶבֶד כֹּהֵן הוּא אֶלָּא בַּחֲלֻקַּת תְּרוּמָה בַּגֹּרֶן הוּא דִּפְלִיגֵי אִם מַעֲלִים לְיוּחֲסִין אִם לָאו וּבְמַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין לָא אִפְּלִיגוּ בָּהּ תַּנָּאֵי בְּהֶדְיָא אֶלָּא דְּתַלְיָא הָא פְּלוּגְתָּא בִּפְלוּגְתָּא אִם חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ אִם לָאו לְמַ"ד חוֹלְקִין אֵין מַעֲלִין דְּדִלְמָא עֶבֶד הוּא וְהָכִי אִבְּעִי לֵיהּ לְמֵימַר הָכָא אֲפִילּוּ לְמ"ד אֵין מַעֲלִין ה"מ תְּרוּמָה דְּחוֹלְקִין לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ וְאִיכָּא לְמִחַשׁ דִּלְמָא עֶבֶד הוּא אֲבָל נְשִׂיאוּ' כַּפַּיִם לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּמַעֲלִין דְּאֵין עֶבֶד נוֹשֵׂא כַּפָּיו: [נ"ל דְּשַׁפִּיר נְקַט דְּמִתְאַכְלָא בִּצְנְעָא דְּלְמֶ"ד מַעֲלִין מֵאֲכִילַת תְּרוּמָה נָמֵי מַעֲלִין וּבְעִנְיָן דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ שֶׁהוּא עֶבֶד שֶׁיָּצָא מִבֵּית הַסֵּפֶר וְטַעֲמָא כֵּיוָן דַּעֲוֹן מִיתָה הוּא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יַעֲלוּהוּ לְיוּחֲסִין וּלְכָךְ אִצְטְרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה וּלְכָךְ נָמֵי אֵין חוֹלְקִין לְעֶבֶד אֶלָּא א"כ רַבּוֹ עִמּוֹ ומ"ד אֵין מַעֲלִין אע"ג דַּעֲוֹן מִיתָה הוּא לֹא חָיֵישׁ לְהָכִי שֶׁמָּא יַעֲלוּהוּ כֵּיוָן דִּבְצִנְעָא הָוְיָא אֲכִילַת תְּרוּמָה וְכֵן חֲלֻקָּה אֲבָל נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם דְּאִיפַּרְסַם אִבַּעְיָא לֵיהּ אִי חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יַעֲלוּהוּ מִשּׁוּם דְּאִי לָאו דְּכֹהֵן הוּא לֹא הֲוָה חַצִּיף כֻּלֵּי הַאי וְלָא הָוֵי מָצֵי לְמִנְקַט כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ התוס' אֲפִילּוּ לְמ"ד אֵין מַעֲלִין מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ דִּלְמָא עֶבֶד הוּא דְּלָא תַּלְיָא בְּהָכִי דַּאֲפִילּוּ הֵיכָא דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ דִּלְמָא עֶבֶד הוּא אֵין מַעֲלִין כְּמוֹ בְּיוֹצֵא מִבֵּית הַסֵּפֶר אוֹ שֶׁמְּעִידִין עָלָיו שֶׁאֵינוֹ עֶבֶד וְאַדְּרַבָּה הָא דְּחוֹלְקִין לוֹ בְּלֹא רַבּוֹ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאֵין מַעֲלִין וְעִקַּר טַעְמָא דִּפְלֻגְתַּיְהוּ מִשּׁוּם מַעֲלִין וְאֵין מַעֲלִין דְּאִי לָאו הָכִי קָשֶׁה בְּאֵיזֶה סְבָרָא פְּלִיגֵי כְּמוֹ שֶׁהִקְשׁוּ לְעֵיל] (ת"י): **שָׁאנֵי** הָכָא דְּרִיעַ חֶזְקַיְהוּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהַכֹּל רוֹאִים שְׁאָר כֹּהֲנִים אוֹכְלִין שְׁאָר קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וְאֵלּוּ אֵין אוֹכְלִין וק"ק דמ"מ תִּקְשֵׁי לְמֶ"ד מַעֲלִין אַמַּאי לָא אַסְקִינְהוּ לְקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וּלְיוּחֲסִין וְנִרְאֶה לר"ת דְּרִיעַ חֲזָקַיְהוּ הַיְנוּ שֶׁהָיוּ מְיַחֲסִים אוֹתָם אַחַר בְּנֵי בַּרְזִלַּי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל וְעוֹד שֶׁלֹּא מָצְאוּ כְּתָבָם וְהֵיכָא דְּאִתְרַע חֲזָקָה אֵין מַעֲלִין לכ"ע אֲבָל קָשֶׁה דְּפָרִיךְ מֵעִקָּרָא אָתֵי לְאַסּוֹקִינְהוּ הֲוָה לֵיהּ לְמִפְרַךְ אַמַּאי נִגְאֲלוּ כְּלָל מִן הַכְּהֻנָּה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשַׁפִּיר הֲוָה יָדַע דְּרִיעַ חֲזָקַיְהוּ וּמִשּׁוּם הָכִי לָא אַסְקִינְהוּ אֶלָּא דַּהֲוָה ס"ד דאע"ג דְּרִיעַ חֲזָקַיְהוּ אִיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא אָתֵי לְאַסּוֹקִינְהוּ לְבַסּוֹף שֶׁלֹּא יָדְעוּ שֶׁלֹּא מָצְאוּ כְּתָבָם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ כג:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ כג:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ כג:

ד מיי׳ פי״ב מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ כג:

ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ט, טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ ב:

ו מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ד:

ז מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:

מסורת הש״ס

א משנה טהרות

ב סוטה מח:; תוספתא סוטה; קידושין סט:; אוצר מדרשים מדרשי חסר ויתר

תורה אור השלם

וּמִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים בְּנֵי חֳבַיָּה בְּנֵי הַקּוֹץ בְּנֵי בַרְזִלַּי אֲשֶׁר לָקַח מִבְּנוֹת בַּרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי אִשָּׁה וַיִּקָּרֵא עַל־שְׁמָם [עזרא ב, סא]

וְאֶלָּא, מַאי גְּדוֹלָה חֲזָקָה? מֵעִיקָּרָא אֲכוּל בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן, הַשְׁתָּא אֲכוּל בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא. [א־ג]וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הַשְׁתָּא נָמֵי בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן אֲכוּל, בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא לָא אֲכוּל. וְכִי מַסְקִינַן מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין — בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא, בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן — לָא מַסְקִינַן. וְאֶלָּא, מַאי גְּדוֹלָה חֲזָקָה? דְּאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא לְמִיגְזַר מִשּׁוּם תְּרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא — לָא גָּזְרִינַן. וּבִתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא לָא אֲכוּל? וְהָא כְּתִיב: ״אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים״. מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים הוּא דְּלָא אֲכוּל, הָא בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא אֲכוּל! (א)הָכִי קָאָמַר: לָא בְּמִידֵּי דְּאִיקְּרִי ״קֹדֶשׁ״, דִּכְתִיב: ״וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ״, וְלָא בְּמִידֵּי דְּאִיקְּרִי ״קֳדָשִׁים״, דִּכְתִיב: ״וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִיא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל״, וְאָמַר מָר: בַּמּוּרָם מִן הַקֳּדָשִׁים — לֹא תֹאכֵל. [ד]תָּא שְׁמַע: חֲזָקָה לִכְהוּנָּה — נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בְּבָבֶל, וַאֲכִילַת חַלָּה בְּסוּרְיָא, וְחִילּוּק מַתָּנוֹת בִּכְרַכִּין. קָתָנֵי מִיהַת נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם, מַאי לָאו לְיוּחֲסִין? לָא, לִתְרוּמָה. וְהָא דּוּמְיָא דַּאֲכִילַת חַלָּה קָתָנֵי, מָה אֲכִילַת חַלָּה לְיוּחֲסִין — אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיוּחֲסִין! לָא, אֲכִילַת חַלָּה גּוּפַהּ לִתְרוּמָה. קָסָבַר חַלָּה בִּזְמַן הַזֶּה דְּרַבָּנַן, וּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא. וּמַסְקִינַן מֵחַלָּה דְּרַבָּנַן לִתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא. וְכִדְאָפֵיךְ לְהוּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּנַן. (ב)תָּא שְׁמַע: חֲזָקָה לִכְהוּנָּה — נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם וְחִילּוּק גְּרָנוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְסוּרְיָא, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁשְּׁלוּחֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ מַגִּיעִין — נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם רְאָיָה, אֲבָל לֹא חִילּוּק גְּרָנוֹת. וּבָבֶל כְּסוּרְיָא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף אֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם בָּרִאשׁוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁבֵּית דִּין קְבוּעִין שָׁם. [ה]קָתָנֵי מִיהַת נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם, מַאי לָאו לְיוּחֲסִין? לָא, לְחַלָּה. הָא דּוּמְיָא דְּחִילּוּק גְּרָנוֹת קָתָנֵי: מָה חִילּוּק גְּרָנוֹת לְיוּחֲסִין, אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיוּחֲסִין! לָא, חִילּוּק גְּרָנוֹת גּוּפֵהּ לְחַלָּה. קָסָבַר תְּרוּמָה בִּזְמַן הַזֶּה דְּרַבָּנַן, וְחַלָּה דְּאוֹרָיְיתָא. וּמַסְקִינַן מִתְּרוּמָה דְּרַבָּנַן לְחַלָּה דְּאוֹרָיְיתָא. וְכִדְאַשְׁכְּחִינְהוּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּנַן. דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: אַשְׁכַּחְתִּינְהוּ לְרַבָּנַן בְּבֵי רַב, דְּיָתְבִי וְקָאָמְרִי: אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר תְּרוּמָה בִּזְמַן הַזֶּה דְּרַבָּנַן, חַלָּה דְּאוֹרָיְיתָא. שֶׁהֲרֵי שֶׁבַע שֶׁכִּיבְּשׁוּ וְשֶׁבַע שֶׁחִילְּקוּ — נִתְחַיְּיבוּ בְּחַלָּה, וְלֹא נִתְחַיְּיבוּ בִּתְרוּמָה. [ו]וְאָמֵינָא לְהוּ אֲנָא: אַדְּרַבָּה, אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר תְּרוּמָה בִּזְמַן הַזֶּה דְּאוֹרָיְיתָא — חַלָּה דְּרַבָּנַן. דְּתַנְיָא: ״בְּבוֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ״. אִי ״בְּבוֹאֲכֶם״, יָכוֹל מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָהּ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְרַגְּלִים — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בְּבוֹאֲכֶם״. בְּבִיאַת כּוּלְּכֶם אָמַרְתִּי, וְלֹא בְּבִיאַת מִקְצַתְכֶם. וְכִי אַסְּקִינְהוּ עֶזְרָא,

לָאו

וְאֶלָּא מַאי גְּדוֹלָה חֲזָקָה דְּקָאָמַר ר' יוֹסֵי לָמָּה לָנוּ [לָחוּשׁ] לְהַשְׁבִּית חֶזְקָתָם כִּי מָה יֵשׁ לָחוּשׁ לְבַטְּלָהּ: בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן שֶׁהֲרֵי בַּגּוֹלָה הָיוּ שֶׁאֵין שָׁם תְּרוּמָה מִן הַתּוֹרָה דְּכָל מִצְוָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בָּאָרֶץ אֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בָּאָרֶץ כִּדְאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (דַּף לו:): וְאִיבָּעֵית אֵימָא הַשְׁתָּא נָמֵי בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן אֲכוּל תְּרוּמַת פֵּרוֹת הָאִילָן וְיָרָק: דְּאוֹרָיְתָא דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר לָא אֲכוּל ומש"ה לָא קַשְׁיָא לְמ"ד מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין דְּכִי מַסְקִינַן לְיוּחֲסִין מִתְּרוּמָה דְּאוֹרָיְתָא כו': דְּאִכָּא לְמִגְזַר מִשּׁוּם תְּרוּמָה דְּאוֹרָיְתָא שֶׁהֲרֵי לָאָרֶץ בָּאוּ וּמְצוּיָה שָׁם תְּרוּמָה גְּמוּרָה דְּאוֹרָיְתָא מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מָצוּי לָהֶם בַּגּוֹלָה וְיֵשׁ לָחוּשׁ פֶּן יַאֲכִילוּם בָּהּ: לָא בְּמִדֵּי דְּאִקְּרִי קֹדֶשׁ וְהַיְנוּ תְּרוּמָה: וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּתְרוּמָה מִשְׁתַּעֵי דִּכְתִיב בַּפָּרָשָׁה לְעֵיל מִנֵּהּ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים וְאוֹקְמִינַן בִּתְרוּמָה בִּיבָמוֹת בְּהָעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עד:): וְלָא בְּמִדֵּי דְּאִקְּרִי קָדָשִׁים אֲפִילּוּ חָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים הַנֶּאֱכָלִים לִנְשֵׁי כֹּהֲנִים וּלְעַבְדֵיהֶם: וְאָמַר מַר בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק יֵשׁ מֻתָּרוֹת בְּבַת כֹּהֵן שֶׁנִּיסֵּת לְיִשְׂרָאֵל וְנַעֲשֵׂית אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ שֶׁחוֹזֶרֶת לִתְרוּמַת אָבִיהָ וְאֵינָהּ חוֹזֶרֶת לְחָזֶה וָשׁוֹק וְיָלֵיף לָהּ מֵהַאי קְרָא כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִיא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל עוֹד: חֲזָקָה לִכְהֻנָּה לְהָעִיד עָלָיו שֶׁהוּא כֹּהֵן: נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בְּבָבֶל הָרוֹאֵהוּ נוֹשֵׂא כַּפָּיו בְּבָבֶל מֵעִיד עָלָיו בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא כֹּהֵן וּמְקַבְּלִין הֵימֶנּוּ לְפִי שֶׁיֵּשׁ שָׁם יְשִׁיבָה וּב"ד קָבוּעַ בּוֹדְקִין אַחַר נוֹשְׂאֵי כַּפַּיִם אֲבָל אֲכִילַת חַלָּה וּתְרוּמָה אֵינָהּ חֲזָקָה דְּחוּצָה לָאָרֶץ לָאו דְּאוֹרָיְתָא תְּרוּמָה דִּילֵהּ וְלָא קָפְדִי כֻּלֵּי הַאי: וַאֲכִילַת חַלָּה בְּסוּרְיָא הִיא אֲרַם צוֹבָה שֶׁכְּבָשָׁהּ דָּוִד וְחִבְּרָהּ לא"י וְקָסָבַר הַאי תַּנָּא כִּבּוּשׁ יָחִיד שְׁמֵהּ כִּבּוּשׁ וְחַלְּתָהּ וּתְרוּמָתָהּ דְּאוֹרָיְתָא וקס"ד תְּנָא חַלָּה וה"ה לִתְרוּמָה: וְחִלּוּק מַתָּנוֹת דְּהַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם: בִּכְרַכִּין ואע"ג דְּאִסּוּרָן אֵין אִסּוּר לְזָרִים הוֹאִיל וּכְרַכִּים מָקוֹם שְׁוָקִין הֵן וּמְצֻיָּן בּוֹ עוֹבְרִים וְשָׁבִים הַמַּכִּירִין בּוֹ אִי לָאו דְּכֹהֵן הֲוָה לָא מַחְצִיף נַפְשֵׁהּ: לָא לִתְרוּמָה הָרוֹאֵהוּ נוֹשֵׂא כַּפָּיו בְּבָבֶל אוֹ אוֹכֵל חַלָּה דַּוְקָא בְּסוּרְיָא וְהֵעִיד עָלָיו בא"י מְקַבְּלִין עֵדוּתוֹ לְהַאֲכִילוֹ תְּרוּמָה אֲבָל לֹא לְיוּחֲסִין: מַה אֲכִילַת חַלָּה עֵדוּת חֶזְקָתָהּ: לְיוּחֲסִין דְּאִי לִתְרוּמָה פְּשִׁיטָא הִיא גּוּפָהּ תְּרוּמָה הִיא וּכְבָר הֶחְזַק בָּהּ: וּמַסְקִינַן מֵחַלָּה דְּרַבָּנָן כו' דְּאִי לָאו כֹּהֵן הוּא לֹא הָווּ סְפוּ לֵיהּ חַלָּה גְּזֵרָה מִשּׁוּם תְּרוּמָה: וְכִדְאָפֵךְ לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם וְחִלּוּק גְּרָנוֹת דִּתְרוּמָה: בא"י נוֹשְׂאֵי כַּפַּיִם דְּאִיכָּא ב"ד קְבוּעִין וּבָדְקִי וְחִלּוּק גְּרָנוֹת קס"ד הַשְׁתָּא דִּתְרוּמָה בַּזְּמַן הַזֶּה דְּאוֹרָיְתָא וְכֵיוָן דַּעֲוֹן מִיתָה אִיכָּא מַסְקִינַן מִנָּהּ לְיוּחֲסִין: בְּסוּרְיָא וכ"מ שֶׁשְּׁלוּחֵי א"י מַגִּיעִין לְהוֹדִיעַ לַגּוֹלָה יוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח בִּזְמַנּוֹ דְּהַיְנוּ הַיּוֹשְׁבִים בְּתוֹךְ מַהֲלַךְ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם: נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם רְאָיָה לְפִי שֶׁב"ד קָבוּעַ שָׁם שֶׁמְּקַבֵּל שְׁלִיחוּת הַחֹדֶשׁ שֶׁל ב"ד הַגָּדוֹל: אֲבָל לֹא חִלּוּק גְּרָנוֹת דִּתְרוּמָה דִּידְהוּ לָאו דְּאוֹרָיְתָא וּבְסוּרְיָא נָמֵי הַאי תַּנָּא סָבַר כִּבּוּשׁ יָחִיד לָא שְׁמֵהּ כִּבּוּשׁ וּפְלוּגְתָּא דְּתַנָּאֵי הִיא בְּהַךְ מִלְּתָא (ע"ז דַּף כא.): בְּבֵי רַב בֵּית הַמִּדְרָשׁ קָרֵי בֵּי רַב: נִתְחַיְּבוּ בְּחַלָּה דִּכְתִיב בְּבוֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ וְתַנְיָא בְּסִפְרֵי ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר שִׁנָּה הַכָּתוּב בִּיאָה זוֹ מִכָּל בִּיאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֻלָּן נֶאֱמַר כִּי תָבֹאוּ כִּי יְבִיאֲךָ וְכָאן בְּבוֹאֲכֶם לְלַמֶּדְךָ שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ לָהּ נִתְחַיְּבוּ: וְלֹא נִתְחַיְּבוּ בִּתְרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת דִּכְתִיב דְּגָנְךָ תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַמְיֻחֶדֶת לְךָ וְעוֹד שֶׁהֲרֵי תָּלָה הַכָּתוּב הַמַּעֲשֵׂר בְּמִנְיַן שְׁנוֹת הַשְּׁמִטָּה דִּכְתִיב בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וּשְׁמִטּוֹת לֹא מָנוּ אֶלָּא מִשֶּׁכִּבְּשׁוּ וְחִלְּקוּ כִּדְאָמְרִינַן בְּסֵדֶר עוֹלָם וּבְמַסֶּכֶת עֲרָכִין (דַּף יב:): הָכִי גָּרְסִינַן אִי בְּבוֹאֲכֶם יָכוֹל מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָהּ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְרַגְּלִים תַּלְמוּד לוֹמַר בְּבוֹאֲכֶם בְּבִיאַת כֻּלְּכֶם כו' וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ כֵּיוָן דְּשִׁנָּה הַכָּתוּב בִּיאָה זוֹ לִכְתֹּב בָּהּ בְּבוֹאֲכֶם וְלֹא כָּתַב כִּי תָבֹאוּ יָכוֹל מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָהּ מְרַגְּלִים ת"ל כו':

וְאֶלָּא מַאי גְּדוֹלָה חֲזָקָה בִּשְׁלָמָא אִי אֵין מַעֲלִין נִיחָא הָא דִּגְדוֹלָה חֲזָקָה אע"ג דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ לב"ד טוֹעִין שֶׁיַּעֲלוּ מִן נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים [ואע"ג דִּבְלֹא חֲזָקָה מַעֲלִין לִתְרוּמָה ע"פ עֵד אֶחָד וְלָא חָיְשִׁינַן לב"ד טוֹעִין שֶׁמָּא יַעֲלוּ לְיוּחֲסִין הַשְׁתָּא סָבַר הַמַּקְשָׁן דְּיוּחֲסִין חֲמִירָא וְלָא אָתוּ לְמִטְעֵי כְּמוֹ לְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים] אֲבָל הַשְׁתָּא דְּאָמַרְתְּ טַעְמָא דְּרִיעַ חֶזְקַיְיהוּ וְלָא חָיְשִׁינַן דִּלְמָא אָתֵי לְאַסּוֹקֵי כֵּיוָן דְּלָא אָתֵי לְמִטְעֵי מַאי גְּדוֹלָה חֲזָקָה: וְכִי מַסְקִינַן מִתְּרוּמָה לְיֻחֲסִין ה"מ בִּדְאוֹרָיְתָא כו' רַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן רַבֵּינוּ מֵאִיר לָא גָּרֵיס לָהּ דְּהָא אִיבָּעֵית אֵימָא רַב נַחְמָן קָאָמַר לָהּ וְאִי גָּרְסִי' לָהּ א"כ הָיָה סוֹתֵר בְּעַצְמוֹ רְאָיָה שֶׁהֵבִיא דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי לְמ"ד מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין הָא אָתֵי לְאַסּוֹקֵי אֶלָּא טַעְמָא מִשּׁוּם דְּרִיעַ חֶזְקַיְיהוּ וְאֵין זוֹ סֻגְיַת הַשַּׁ"ס אִם לֹא יֹאמַר וְלָאו מִלְּתָא הִיא דְּאָמְרִי וּבְפֶ' עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין סט:) גָּרְסִינַן לָהּ וְאַגַּב שִׁטְפָּא דְּהָתָם שֶׁיָּבְשׁוּ לְכָתְבָהּ כָּאן: לָא בְּמִדֵּי דְּאִקְּרִי קֹדֶשׁ וא"ת תְּרוּמָה נָמֵי אִקְּרִי קָדָשִׁים דִּכְתִיב וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים וְהַהוּא קְרָא אַיְרֵי בִּתְרוּמָה דְּהֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ אוֹכֵל בִּתְרוּמָה וְי"ל דְּוַדַּאי גַּבֵּי טָמֵא תְּרוּמָה מִקְרֵי קָדָשִׁים אֲבָל הָכָא אַאֲכִילַת זָר קָאָמַר דְּלָא אַשְׁכְּחַן קָדָשִׁים גַּבֵּי אֲכִילַת זָר: נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בְּבָבֶל דַּוְקָא נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם וְלֹא אֲכִילַת חַלָּה ואע"ג דִּבְסוּרְיָא נָמֵי הָוֵי מִדְּרַבָּנָן אֵין מְדַקְדְּקִין בְּבָבֶל כְּמוֹ בְּסוּרְיָא דְּסָבַר הַאי תַּנָּא כִּבּוּשׁ יָחִיד שְׁמֵהּ כִּבּוּשׁ וַאֲכִילַת חַלָּה בְּסוּרְיָא ה"ה נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן: לָא חִלּוּק גְּרָנוֹת גּוּפֵהּ לְחַלָּה וְקָסָבַר תְּרוּמָה כו' וצ"ל דִּפְלִיגִי הָנָךְ בָּרַיְתוֹת בִּפְלֻגְתָּא דְּרַב הוּנָא בְּרֵהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּנָן דְּאִי לָאו הָכִי בְּחַד מֵהָנָךְ בָּרַיְתוֹת מִמַּה נַפְשָׁךְ אִיכָּא לְמֵדַק דְּמַעֲלִין מִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיוּחֲסִין וּפְלִיגִי נָמֵי דִּלְבָרַיְתָא קַמַּיְיתָא אֲכִילַת חַלָּה בְּסוּרְיָא חֲזָקָה לִתְרוּמָה וְכָל שֶׁכֵּן דַּאֲכִילַת תְּרוּמָה דְּאוֹרָיְתָא דְּהָוְיָא חֲזָקָה לַאֲכִילַת חַלָּה דְּרַבָּנָן וּבְבָרַיְתָא שְׁנִיָּה קָתָנֵי דְּחִלּוּק גְּרָנוֹת דְּהַיְנוּ תְּרוּמָה בְּסוּרְיָא לָא הָוְיָא חֲזָקָה לְחַלָּה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ א:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ב:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ד:

ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא, טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ ב:

ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ג:

ו מיי׳ פא׳ מהל׳ תרומות הל׳ א, סמג עשין מג, טוש״ע יו״ד סי׳ שלא סעי׳ ב:

ז מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ג, סמג עשין קמ, טוש״ע יו״ד סי׳ שכב סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א קידושין סט:

ב תוספתא פאה; תוספתא כתובות

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר הַתִּרְשָׁתָא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא־יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים עַד עֲמֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וּלְתֻמִּים [עזרא ב, סג]

וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ [ויקרא כב, י]

וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל [ויקרא כב, יב]

רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ [במדבר טו, כ]

וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זֹבְחֵי הַזֶּבַח אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה [דברים יח, ג]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה [במדבר טו, יח]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם [במדבר טו, ב]

כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם [ויקרא יד, לד]

וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת [שמות יב, כה]

לָאו כּוּלְּהוּ סְלוּק. תָּא שְׁמַע: חֲזָקָה לִכְהוּנָּה — נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם וְחִילּוּק גְּרָנוֹת וְעֵדוּת. עֵדוּת חֲזָקָה הִיא? אֶלָּא לָאו, הָכִי קָאָמַר: נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם כִּי עֵדוּת: מָה עֵדוּת לְיוּחֲסִין, אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיוּחֲסִין! לָא: עֵדוּת הַבָּאָה מִכֹּחַ חֲזָקָה — כַּחֲזָקָה. [א]כִּי הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, אֲמַר לֵיהּ: מוּחְזְקַנִי בָּזֶה שֶׁהוּא כֹּהֵן. אֲמַר לֵיהּ: מָה רָאִיתָ? אֲמַר לֵיהּ: שֶׁקָּרָא רִאשׁוֹן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא כֹּהֵן, אוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא גָּדוֹל? שֶׁקָּרָא אַחֲרָיו לֵוִי. וְהֶעֱלָהוּ רַבִּי אַמֵּי לִכְהוּנָּה עַל פִּיו. הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אֲמַר לֵיהּ: מוּחְזְקַנִי בָּזֶה שֶׁהוּא לֵוִי. אֲמַר לֵיהּ: מָה רָאִיתָ? אֲמַר לֵיהּ: שֶׁקָּרָא שֵׁנִי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא לֵוִי, אוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא גָּדוֹל? שֶׁקָּרָא לְפָנָיו כֹּהֵן. וְהֶעֱלֵהוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לִלְוִיָּה עַל פִּיו. [ב]הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ, אֲמַר לֵיהּ: מוּחְזְקַנִי בָּזֶה שֶׁהוּא כֹּהֵן. אֲמַר לֵיהּ: מָה רָאִיתָ? [אֲמַר לֵיהּ] שֶׁקָּרָא רִאשׁוֹן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. אֲמַר לֵיהּ: רְאִיתִיו שֶׁחִילֵּק עַל הַגְּרָנוֹת? אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר: וְאִם אֵין שָׁם גּוֹרֶן, בָּטְלָה כְּהוּנָּה? (א)זִימְנִין הָווּ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֲתָא כִּי הָא מַעֲשֶׂה לְקַמֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ: רְאִיתִיו שֶׁחִילֵּק עַל הַגּוֹרֶן? אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: וְאִם אֵין שָׁם גּוֹרֶן, בָּטְלָה כְּהוּנָּה? הֲדַר חַזְיֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בִּישׁוּת, אֲמַר: שָׁמְעַתְּ מִילֵּי דְּבַר נַפָּחָא, וְלָא אֲמַרְתְּ לַן מִשְּׁמֵיהּ? רַבִּי וְרַבִּי חִיָּיא, חַד הֶעֱלָה בֵּן עַל פִּי אָבִיו לִכְהוּנָּה, וְחַד הֶעֱלָה אָח עַל פִּי אָחִיו לִלְוִיָּה. [ג]תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי הֶעֱלָה בֵּן עַל פִּי אָבִיו לִכְהוּנָּה, דְּתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁבָּא וְאָמַר: בְּנִי זֶה, וְכֹהֵן הוּא — נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה, דִּבְרֵי רַבִּי. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּיא: אִם אַתָּה מַאֲמִינוֹ לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה — תַּאֲמִינוֹ לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה. וְאִם אִי אַתָּה מַאֲמִינוֹ לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה — לֹא תַּאֲמִינוֹ לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה! אָמַר לוֹ: אֲנִי מַאֲמִינוֹ לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה — שֶׁבְּיָדוֹ לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה, וְאֵינִי מַאֲמִינוֹ לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה — שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה. תִּסְתַּיֵּים. וּמִדְּרַבִּי הֶעֱלָה בֵּן עַל פִּי אָבִיו לִכְהוּנָּה — רַבִּי חִיָּיא הֶעֱלָה אָח עַל פִּי אָחִיו לִלְוִיָּה. וְרַבִּי חִיָּיא, מַאי שְׁנָא בֵּן דְּלָא, דְּקָרוֹב הוּא אֵצֶל אָבִיו — אָח נָמֵי קָרוֹב הוּא אֵצֶל אָחִיו?!

בְּמֵסִיחַ

לָאו כּוּלְּהוּ סְלוּק רֻבָּן נִשְׁאֲרוּ בְּבָבֶל דִּכְתִיב כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד אַרְבַּע רִבּוֹא (עֶזְרָא ב':ס"ד): וְעֵדוּת אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא כֹּהֵן שֶׁמַּכִּירִין אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ: וְעֵדוּת חֲזָקָה הִיא בִּתְמִיהַ וְכִי עֵדוּת חֲזָקָה קָרֵי לַהּ: עֵדוּת הַבָּאָה מִכֹּחַ חֲזָקָה כַּחֲזָקָה הָעֵדוּת נְקַבֵּל וְנַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה כְּאִלּוּ רְאִינוּהָ אֲנַן לְאוֹתָהּ חֲזָקָה שֶׁזֶּה הֵעִיד: אוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא גָּדוֹל כִּדְאָמְרִינַן בְּעָלְמָא (גִּטִּין דַּף נט:) רַב קָרֵי בְּכָהֲנֵי וְאַע"ג דְּלָאו כֹּהֵן הֲוָה: שֶׁקָּרָא אַחֲרָיו לֵוִי וְאִי לָאו כֹּהֵן הוּא אֵין לֵוִי קוֹרֵא אַחֲרָיו דְּאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין (שָׁם) אִם אֵין שָׁם כֹּהֵן נִתְפָּרְדָה חֲבִילָה וּמְפָרְשִׁינַן דְּאֵין לֵוִי קוֹרֵא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כֹּהֵן וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים נִתְפָּרְדָה הַחֲבִילָה שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁאֵין כֹּהֵן אִם רוֹצֶה יִשְׂרָאֵל לִקְרוֹת לִפְנֵי לֵוִי קוֹרֵא וְדַוְקָא דְּאֵין שָׁם כֹּהֵן אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא כֹּהֵן לֹא נִתְפָּרְדָה הַחֲבִילָה וְלֹא יִקְרָא יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל לִפְנֵי לֵוִי וְהָכָא כֹּהֵן אַחֵר הֲוָה הָתָם הִלְכָּךְ אִי לָאו דְּהַאי כֹּהֵן הֲוָה לָא הֲוָה לֵוִי קָרֵי אַבָּתְרֵהּ: שֶׁקָּרָא לְפָנָיו כֹּהֵן וְאִי לָאו דְּהַאי לֵוִי הוּא לֹא הָיָה קוֹרֵא שֵׁנִי אֶלָּא שְׁלִישִׁי שְׁנַיִם כֹּהֲנִים הָיוּ קוֹרִין לְפָנָיו וְהוּא שְׁלִישִׁי דְּהָכִי אָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין אִם אֵין שָׁם לֵוִי קוֹרֵא כֹּהֵן בִּמְקוֹמוֹ: לִלְוִיָּה לָתֵת לוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן: וְאִם אֵין שָׁם גֹּרֶן אִם אֵין שָׁם זוֹרְעֵי תְּבוּאָה בִּמְקוֹמוֹ: זִמְנִין פַּעַם אַחֶרֶת: הֲדַר רֵישׁ לָקִישׁ: חַזְיֵהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בִּישׁוּת הֶחֱזִיר פָּנָיו וְנִסְתַּכֵּל בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּעַיִן רָעָה שֶׁהֵבִין שֶׁמִּפִּי ר' יוֹחָנָן שָׁמַע לָשׁוֹן זֶה וּכְשֶׁאָמַר לָשׁוֹן זֶה לֹא אֲמָרָהּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן לְפִיכָךְ לֹא קִבְּלָהּ הֵימֶנּוּ: לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה שֶׁמָּא מַמְזֵר אוֹ נָתִין הוּא: שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְהַאֲכִילוֹ תְּרוּמָה שֶׁהֲרֵי הוּא כֹּהֵן וְהַכֹּל חוֹלְקִין לוֹ תְּרוּמָה:

עֵדוּת הַבָּאָה מִכֹּחַ חֲזָקָה פִּי' שֶׁאָנוּ יוֹדְעִין שֶׁהוּא כֹּהֵן מֵחֲמַת הַקּוֹרֵא אַחֲרָיו שֶׁמַּחְזִיק לָן שֶׁהוּא לֵוִי: **שֶׁקָּרָא** אַחֲרָיו לֵוִי לְפָרוּשׁ ר"י הַלֵּוִי שֶׁפֵּרֵשׁ בְּגִטִּין (נט: וְשָׁם) אִם אֵין שָׁם כֹּהֵן נִתְפָּרְדָה חֲבִילָה שֶׁיִּקְרָא יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל לִפְנֵי לֵוִי יֵשׁ לְפָרֵשׁ הָכָא שֶׁקָּרָא אַחֲרָיו לֵוִי קָטָן מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁקָּרָא אַחֲרָיו: **שֶׁקָּרָא** לְפָנָיו כֹּהֵן פֵּרוּשׁ פַּעַם אַחַת: **הֲרֵי** שֶׁאָמַר בְּנִי זֶה וְכֹהֵן הוּא מִדְּנָקַט בְּנִי זֶה וְכֹהֵן הוּא מַשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לָנוּ אִם הוּא בְּנוֹ וְהוּא בָּא לְהָעִיד שֶׁהוּא בְּנוֹ וְשֶׁהוּא כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ בֶּן גְּרוּשָׁה דְּאִי יָדוּעַ לָנוּ שֶׁהוּא בְּנוֹ הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט בְּנִי זֶה כֹּהֵן בְּלֹא וָי"ו וְתֵמַהּ א"כ יְהֵא נֶאֱמָן לְכֻלֵּי עָלְמָא לִתְרוּמָה וּלְיוּחֲסִין בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר אֵינוֹ בְּנוֹ וְי"ל דְּאַע"ג דְּאִיכָּא מִגּוֹ לָא מְהֵימַן דִּלְדְבָרָיו קָרוֹב הוּא כִּדְאָמְרִינַן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מז. וְשָׁם) לִדְבָרֶיךָ כּוּתִי אַתָּה וְאֵין עֵדוּת לְכוּתִי וְאֵין אָדָם נֶאֱמָן לִפְסוֹל אֶת בְּנוֹ וְאַע"ג דְּרַבִּי קָאָמַר בְּסָמוּךְ אֲנִי מַאֲמִינוֹ לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה שֶׁהֲרֵי בְּיָדוֹ לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה אַלְמָא אַע"ג דְּקָרוֹב הוּא לִדְבָרָיו נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ הָתָם וַדַּאי מְהֵימְנִינַן לֵיהּ מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ מִגּוֹ אֲפִי' יָדְעִינַן שֶׁהוּא בְּנוֹ אֲבָל הַאי מִגּוֹ אִי הֲוָה יָדְעִינַן שֶׁהוּא בְּנוֹ לֵיכָּא מִגּוֹ: **נֶאֱמָן** לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה פֵּרוּשׁ אַע"ג דְּלֵיכָּא אֶלָּא הוּא שֶׁהוּא קָרוֹב דְּקָסָבַר רַבִּי אֵין מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין וְאֵין נֶאֱמָן לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה פֵּרוּשׁ לְהִצְטָרֵף עִם אַחֵר לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה כֵּיוָן שֶׁהוּא קָרוֹב וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּאָמַר ר' חִיָּא אִם אַתָּה מַאֲמִינוֹ יְחִידִי לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה אע"פ שֶׁהוּא קָרוֹב הַאֲמִינֵהוּ עִם אַחֵר לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ דְּאֵין נֶאֱמָן יְחִידִי לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה דִּפְשִׁיטָא דְּאֵינוֹ נֶאֱמָן וּבְהָא לָא הֲוָה אָמַר רַבִּי חִיָּא הַאֲמִינֵהוּ לִשָּׂא דְּלָא מִשְׁתַּמִּיט שׁוּם תַּנָּא לְמֵימַר דְּעֵד אֶחָד כָּשֵׁר לְיוּחֲסִין וּבְהָא נָמֵי אֵין לְפָרֵשׁ דְּנֶאֱמָן עִם אַחֵר לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה דְּאִי הֲוָה צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים בִּתְרוּמָה א"כ הֲוָה סָבַר דְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין וְאִם כֵּן הֵיכִי מַכְשִׁיר קָרוֹב כֵּיוָן דְּאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה וא"ת כֵּיוָן דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּאֵין מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין אִם כֵּן הֵיכִי מוֹקְמִינַן בְּהַגּוֹזֵל בָּתְרָא (ב"ק קיד:) הַהִיא דְּרַבִּי דִּלְקַמָּן בְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְנֶאֱמָן בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן אֲבָל בִּתְרוּמָה דְּאוֹרַיְיתָא לָא מְהֵימַן וְהָא לְרַבִּי כֵּיוָן דס"ל דְּאֵין מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין אִם כֵּן ס"ל דְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה דְּרַבָּנָן לִתְרוּמָה דְּאוֹרַיְתָא כִּדְמַשְׁמַע לְעֵיל דְּכָל הֵיכָא דְּאָכִיל בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן אָכִיל נָמֵי בִּתְרוּמָה דְּאוֹרַיְתָא וְי"ל דְּהַאי דְּמַצְרְכִינַן לְמֵימַר לְעֵיל דְּמַעֲלִין מִתְּרוּמָה דְּרַבָּנָן לְחַלָּה דְּאוֹרַיְתָא אוֹ אִיפְּכָא הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָא תִּקְשֵׁי לְמ"ד אֵין מַעֲלִין מִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיַחֲסִין אֲבָל רַב אַשִׁי בְּהַגּוֹזֵל אֶפְשָׁר דִּסְבִירָא לֵהּ כמ"ד מַעֲלִין וְעוֹד נִרְאֶה דִּלְכֻלֵּי עָלְמָא בֵּין לְמַאן דְּאָמַר מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיַחֲסִין בֵּין לְמַאן דְּאָמַר אֵין מַעֲלִין מַעֲלִין מִתְּרוּמַת דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁל א"י וַאֲפִי' הִיא דְּרַבָּנָן לְחַלָּה דְּאוֹרַיְתָא כֵּיוָן שֶׁבִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ הָוְיָא דְּאוֹרַיְתָא אֲבָל תְּרוּמַת פֵּרוֹת אוֹ תְּרוּמַת חו"ל אֵין מַעֲלִין לכ"ע אֲפִי' לִתְרוּמַת דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁל א"י דְּרַבָּנָן דְּדַוְקָא בִּתְרוּמַת א"י אוֹ חַלָּה דְּאוֹרַיְתָא בְּסוּרְיָא אָמַר מַעֲלִין מִדְּרַבָּנָן לִדְאוֹרַיְתָא אֲבָל לֹא בְּבָבֶל וְהַהִיא דְּהַגּוֹזֵל בָּתְרָא אַיְירֵי בִּתְרוּמַת פֵּרוֹת אוֹ חוּצָה לָאָרֶץ וְכֵן מַתְנִי' דִּלְקַמָּן דְּנֶאֱמָנִים לְהָעִיד בְּגָדְלָן מַה שֶּׁרָאוּ בְּקָטְנָן וּמוּקֵי לַהּ בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן הַיְנוּ בִּתְרוּמַת פֵּרוֹת אוֹ חוּצָה לָאָרֶץ וּלְמ"ד מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין אֲפִי' מִתְּרוּמַת דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר דא"י אֲפִלּוּ הִיא דְּרַבָּנָן מַעֲלִין דְּהָא ר' יוֹסֵי ס"ל בְּפֶ' יוֹצֵא דֹּפֶן (נִדָּה מו:) תְּרוּמָה בַּזְּמַן הַזֶּה דְּרַבָּנָן וְדַוְקָא מִשּׁוּם דְּקָסָבַר חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ הוּא דְּאִית לֵיהּ דְּאֵין מַעֲלִין הָא אִי הֲוָה סָבַר דְּאֵין חוֹלְקִין הֲוָה מוֹדֶה דְּמַעֲלִין וְהָא דְּאָמַר לְעֵיל מֵעִקָּרָא אֲכוּל בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן וּלְבַסּוֹף אֲכוּל בִּתְרוּמָה דְּאוֹרַיְיתָא לָא מִכֹּחַ שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין בַּגּוֹלָה קָדְשֵׁי הַגְּבוּל אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה דְּאוֹרַיְיתָא אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים כַּפַּיִם בַּגּוֹלָה שֶׁמַּעֲלִין מִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם לִתְרוּמָה דְּאוֹרַיְתָא אע"ג דַּהֲרֵי אַתֶּם בְּחֶזְקַתְכֶם בַּמֶּה הֱיִיתֶם אוֹכְלִין בַּגּוֹלָה כו' מַשְׁמַע שֶׁמִּכֹּחַ אֲכִילָה הָיָה מַתִּירוֹ אֵין לָחוּשׁ בְּכָךְ וּלְהַהוּא לִשָּׁנָא דְּקָאָמַר בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן אֲכוּל בִּדְאוֹרַיְיתָא לָא אֲכוּל מַה שֶּׁלֹּא הֶעֱלָם מִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם לִתְרוּמָה דְּאוֹרַיְתָא הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּרִיעַ חֲזָקַיְהוּ: **נֶאֱמָן** לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה הִקְשָׁה ריב"ם דִּתְנַן בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עט: וְשָׁם) מִי שֶׁיָּצָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ לִמְדִינַת הַיָּם וּכְשֶׁחָזַר הֵבִיא עִמּוֹ בָּנִים וּמֵתָה אִשְׁתּוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה עַל בָּנָיו וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַאֲכִילָם בִּתְרוּמָה כִּדְמוֹכַח הָתָם בגמ' דְּתַנְיָא הָתָם הֵבִיא רְאָיָה עַל הַגְּדוֹלִים א"צ רְאָיָה עַל הַקְּטַנִּים וְאָמַר רשב"ל עֲלַהּ לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּקָדְשֵׁי הַגְּבוּל אֲבָל לְיוּחֲסִין לֹא וְהֵיכִי קָאָמַר רַבִּי הָכָא דְּאָב נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה וְתֵרֵץ דְּרַבִּי תַּנָּא הוּא וּפְלִיג ור"ת אוֹמֵר דְּהַהִיא דְּקִדּוּשִׁין אַתְיָא כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר אֵין מַעֲלִין לִכְהֻנָּה ע"פ עֵד אֶחָד וְקָדְשֵׁי הַגְּבוּל דְּהָתָם הַיְנוּ לְכָל דְּבַר קְדֻשָּׁה כְּגוֹן תְּרוּמָה וּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם וְיוּחֲסִין וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם אֲבָל לְיוּחֲסִין לֹא הַיְנוּ יוּחֲסִין לְקֻרְבָּה כְּגוֹן לִסְקֹל וְלִשְׂרוֹף עַל יָדוֹ כִּדְמַסִּיק הָתָם ר' יוֹחָנָן אָמַר אַף לְיוּחֲסִין וְאַזְדָּא ר' יוֹחָנָן לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר סוֹקְלִין עַל הַחֲזָקוֹת [א"נ הָכָא בְּאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ דְּאֵין צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה כִּדְאָמַר הָתָם]: **שֶׁבְּיָדוֹ** לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה תֵּמַהּ אֵיךְ נַאֲמִין אוֹתוֹ עַל תְּרוּמָה בְּהַאי מִגּוֹ הָא אֵין בְּיָדוֹ לְהַאֲכִילוֹ אַחַר מִיתָה וא"כ אֵין זֶה מִגּוֹ כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב קכז:) גַּבֵּי בְּכוֹר וּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף עח:) דְּתַנְיָא יַכִּיר יַכִּירֶנּוּ לַאֲחֵרִים מִכָּאן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר זֶה בְּנִי בְּכוֹר כו' לְמַאי הִלְכְתָא אִי לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם אִלּוּ בָּעֵי לְמִיתַּב לֵהּ מַתָּנָה מִי לָא יָהֵב לֵהּ לָא צְרִיכָא בִּנְכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ כְּשֶׁהוּא גּוֹסֵס אַלְמָא אִי לָאו קְרָא לָא הֲוָה נֶאֱמָן לְפִי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ וי"ל דְּלָא דָּמֵי דְּהָכָא כֵּיוָן דְּנֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בְּחַיָּיו מִשּׁוּם דִּבְיָדוֹ סְבָרָא הוּא דְּנֶאֱמָן אֲפִילּוּ לְאַחַר מִיתָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:

ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ה:

מסורת הש״ס

א מכות ה:

א(א)בְּמֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ. כִּי הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ, וְאָמַר: זְכוּרַנִי כְּשֶׁאֲנִי תִּינוֹק וּמוּרְכָּב עַל כְּתֵיפוֹ שֶׁל אַבָּא, וְהוֹצִיאוּנִי מִבֵּית הַסֵּפֶר, וְהִפְשִׁיטוּנִי אֶת כּוּתָּנְתִּי, וְהִטְבִּילוּנִי לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה לָעֶרֶב. וְרַבִּי חִיָּיא מְסַיֵּים בַּהּ: וַחֲבֵירַי בְּדֵילִין מִמֶּנִּי, וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתִי "יוֹחָנָן אוֹכֵל חַלּוֹת". וְהֶעֱלָהוּ רַבִּי לִכְהוּנָּה עַל פִּיו. (ב)תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה חֲזָקָה לִכְהוּנָּה — כָּךְ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן חֲזָקָה לִכְהוּנָּה, וְהַחוֹלֵק בְּבֵית דִּין אֵינָהּ חֲזָקָה. ב(ג)מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן דְּלֵוִי הוּא! כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. דְּתַנְיָא: תְּרוּמָה לְכֹהֵן, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לְלֵוִי, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן אַף לְכֹהֵן. אֵימוֹר דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה "אַף לְכֹהֵן", לְכֹהֵן וְלֹא לְלֵוִי מִי אָמַר? גד(ד)אִין, בָּתַר דְּקַנְסִינְהוּ עֶזְרָא. וְדִלְמָא אִיקְרוּ וְיָהֲבוּ לֵיהּ! אָמַר רַב חִסְדָּא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן דְּמוּחְזָק לַן בַּאֲבוּהּ דְּהַאי דְּכֹהֵן הוּא, וּנְפַק עֲלֵיהּ קָלָא דְּבֶן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה הוּא, וַחֲלַקוּ לֵיהּ לְדִידֵיהּ מַעֲשֵׂר בְּבֵית הַגְּרָנוֹת. לֵוִי, דְּלָאו לֵוִי הוּא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר — בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה הוּא. לָא מִיבַּעְיָא לְמַאן דְּאָמַר מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן אָסוּר לְזָרִים, דְּלָא הֲווֹ יָהֲבִי לֵיהּ. אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מוּתָּר לְזָרִים, הָנֵי מִילֵּי לְמִיסְפָּא לְהוּ, אֲבָל בְּתוֹרַת חֲלוּקָה לָא יָהֲבִי לֵיהּ. ה'וְהַחוֹלֵק בְּבֵית דִּין אֵינָהּ חֲזָקָה. אִי בְּבֵית דִּין לָא הָוְיָא חֲזָקָה, הֵיכָא הָוְיָא חֲזָקָה?! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, הָכִי קָאָמַר: הַחוֹלֵק תְּרוּמָה בְּנִכְסֵי אָבִיו עִם אֶחָיו בְּבֵית דִּין — אֵינָהּ חֲזָקָה. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: מִדְּהָנָךְ לַאֲכִילָה, הַאי נָמֵי לַאֲכִילָה, קָא מַשְׁמַע לַן: הָנָךְ לַאֲכִילָה, הַאי לְזַבּוֹנֵי. (ה)רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מַעֲלִין לִכְהוּנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד וְכוּ'. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַיְינוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר! וְכִי תֵּימָא עַרְעָר חַד אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר עַרְעָר חַד, וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: עַרְעָר תְּרֵי. הָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דִּבְרֵי הַכֹּל, אֵין עַרְעָר פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם! אֶלָּא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דְּמוּחְזָק לַן בַּאֲבוּהּ דְּהַאי דְּכֹהֵן הוּא, וּנְפַק עֲלֵיהּ קָלָא דְּבֶן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה הוּא, וְאַחֲתִינֵיהּ. וַאֲתָא עֵד אֶחָד וְאָמַר: יָדַעְנָא בֵּיהּ דְּכֹהֵן הוּא, וְאַסְקִינֵיהּ.

וְהִטְבִּילוּנִי מִפְּנֵי שֶׁסְּתָם תִּינוֹק מְטַפֵּחַ בְּאַשְׁפּוֹת וּשְׁרָצִים מְצֻיָּן שָׁם: לָעֶרֶב דִּצְרִיךְ הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ: וְהַחוֹלֵק בב"ד קָא ס"ד שֶׁעַל פִּי ב"ד הַקָּבוּעַ בָּעִיר הָיוּ חוֹלְקִין לוֹ תְּרוּמָה בְּבֵית הַגְּרָנוֹת וּלְקַמֵּהּ פָּרִיךְ אִי בב"ד לָא הָוֵי חֲזָקָה הֵיכָא הָוְיָא חֲזָקָה: בָּתַר דְּקַנְסִינְהוּ עֶזְרָא לַלְוִיִּם דְּלָא לִיתְּבוּ לְהוּ כִּדְאָמְרִי' בִּיבָמוֹת בְּפֶ' יֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת דַּף פו:): לֵוִי דְּלָאו לֵוִי הוּא כְּלוֹמַר בְּלֵוִי לֵיכָּא לְסַפּוּקֵי דְּהָא אָבִיו כֹּהֵן: לְמ"ד כו' פְּלֻגְתָּא הִיא בִּיבָמוֹת (שָׁם): בְּנִכְסֵי אָבִיו כו' אֵינָהּ חֲזָקָה לְהַשְׁבִּית מֵעָלָיו קוֹל הַיּוֹצֵא עַל אִמּוֹ שֶׁהִיא גְּרוּשָׁה וְהוּא חָלָל: פְּשִׁיטָא דְּהָא אַפֵּי' הוּא חָלָל יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו: רַבָּן שִׁמְעוֹן הַיְנוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּהָא וַדַּאי בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עוֹרְרִין לֹא אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן דְּלֶהֱוֵי חַד נֶאֱמָן וְכִי אָמַר מַעֲלִין בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹרְרִין קָאָמַר: דר"א סָבַר עַרְעָר חַד הָוֵי עַרְעָר וְאֵין אֶחָד נֶאֱמָן עָלָיו לְהַכְשִׁירוֹ: וּנְפַק עֲלֵיהּ קָלָא קוֹל בְּעָלְמָא וְלֹא עֵדוּת: וְאַחֲתִינֵהּ מִן הַכְּהֻנָּה עַד שֶׁיִּבְדְּקוּ אֶת הַדָּבָר שֶׁמַּעֲלֶה הוּא לִכְהֻנָּה:

בְּמֵסִיחַ לְפִי תֻמּוֹ וא"ת ומנ"ל דְּהָכִי הוּא דִּלְמָא ר' חִיָּא הֶעֱלָה בֵּן עַל פִּי אָבִיו בְּמֵסִיחַ לְפִי תֻמּוֹ וְרַבִּי הֶעֱלָה אָח ע"פ אָחִיו אַפֵּי' בְּלֹא מֵסִיחַ ואר"י דְּמִסְתַּמָּא דִּבְמַאי דְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא מִלְּתָא דְּרַבִּי עָשָׂה רַבִּי מַעֲשֶׂה וְעוֹד דְּאִי אֶפְשָׁר דְּרַבִּי הֶעֱלָה אָח ע"פ אָחִיו לִלְוִיָּה אֲפִלּוּ בְּלֹא מֵסִיחַ דְּהָתָם אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁבְּיָדוֹ לְהַאֲכִילוֹ מַעֲשֵׂר לְמ"ד מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מֻתָּר לְזָרִים: **מִבֵּית** הַסֵּפֶר נָקַט שֶׁלֹּא לוֹמַר שֶׁהוּא עֶבֶד כִּדְאָמַר בְּסוֹף פִּרְקִין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף כח.): **אִין** בָּתַר דְּקַנְסִינְהוּ עֶזְרָא ולר"ע דְּקֹדֶם קְנָסָא הָוֵי דַּוְקָא לְלֵוִי בָּתַר קְנָסָא אַף לַכֹּהֲנִים אֲבָל לר"א בֶּן עֲזַרְיָה דְּמִקַּמֵּי קְנָסָא הָוֵי אַף לַכֹּהֵן בָּתַר קְנָסָא הָוֵי לַכֹּהֵן דַּוְקָא וְהָא דְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן חֲזָקָה לִכְהֻנָּה אַתְיָא כְּר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְלֹא כר"ע וְיֵשׁ שֶׁמּוֹחֲקִין אִין וּמְפָרְשִׁים דְּהָא דְּקָאָמַר בָּתַר דְּקַנְסִינְהוּ עֶזְרָא הָוֵי אַפֵּי' לר"ע דְּבָתַר קְנָסָא הָוֵי לכ"ע לַכֹּהֵן דַּוְקָא וְהָוֵי כְּמוֹ אֶלָּא וְשִׁבּוּשׁ הוּא בְּיָדָם דְּהָא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת מוֹכִיחַ דְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לְלֵוִי אַף בָּתַר קְנָסָא כִּדְתְנַן בְּפֶ' כָּל הַגֵּט (גִּטִּין דַּף ל.) הַמַּלְוֶה מָעוֹת אֶת הַכֹּהֵן וְאֶת הַלֵּוִי לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן כו' וְכֵן הָתָם בַּגְּמָרָא יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְבֶן לֵוִי כֹּר מַעֲשֵׂר לְאָבִיךְ בְּיָדִי וּבְפֶ' הַזְּרוֹעַ (חֻלִּין קלא: וְשָׁם) פָּרִיךְ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן דְּלֵוִי הוּא וְכֵן בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וְהַיְנוּ כר"ע וְעוֹד דְּלָמֶ"ד קְנָסָא לַעֲנִיִּים הֵיכִי הָוֵי חֲזָקָה לִכְהֻנָּה דְּאַלִּבָּא דר"ע פְּלִיגִי בס"פ יֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת פו: וְשָׁם) דְּאִיכָּא לָמֶ"ד קְנָסָא לַכֹּהֲנִים וְאִיכָּא לָמֶ"ד לַעֲנִיִּים דְּלְר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָוֵי דַּוְקָא לְכֹהֵן וְאַפֵּי' לַעֲשִׁירִים כְּמוֹ קֹדֶם קְנָסָא דְּלָא קְנָסָם עֶזְרָא שֶׁהֲרֵי עָלוּ וְלָמֶ"ד קְנָסָא לַעֲנִיִּים מַשְׁמַע הָתָם דַּוְקָא לַעֲנִיִּים וְלֹא לַכֹּהֲנִים עֲשִׁירִים אַפֵּי' בִּימֵי טֻמְאָה דְּלֵית לֵהּ דְּבִימֵי טֻמְאָה עֲנִיִּים הָווּ וַעֲנִיִּים דְּהָתָם אֵין לְפָרֵשׁ עֲנִיֵּי לְוִיִּם דַּוְקָא וְלֹא עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל וְכֹהֲנִים דא"כ נִשְׂתַּכְּרוּ עֲנִיֵּי לְוִיִּם בַּמֶּה שֶׁלֹּא עָלוּ וְעוֹד דְּמַשְׁמַע הָתָם אִלּוּ הָווּ כֹּהֲנִים בִּימֵי טֻמְאָתָם עֲנִיִּים לכ"ע הָווּ שָׁקְלִי אע"ג דִּלְעִנְיַן חֲלֻקַּת מַעֲשֵׂר הָווּ כְּיִשְׂרָאֵל דִּלְלֵוִי וְלֹא לַכֹּהֵן קָאָמַר אֶלָּא לַעֲנִיִּים בֵּין עֲנִיֵּי כֹּהֲנִים בֵּין עֲנִיֵּי לְוִיִּם וְלָמֶ"ד מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מֻתָּר לְזָרִים שָׁקְלִי אֲפִילּוּ עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל אֲבָל לְמ"ד אָסוּר לְזָרִים אֵין נִרְאֶה שֶׁיִּנָּתֵן לַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְמָכְרוֹ דְּמִלְּתָא דְּאָתֵי לִידֵי תַּקָּלָה לָא אַתְקִינוּ רַבָּנָן דְּאִיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא אָתֵי לְמֵיכְלֵהּ [כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ לָא מִבַּעְיָא לר"מ דְּאָמַר אָסוּר לְזָרִים כו'] ולר"ע לֹא הִפְקִיעַ עֶזְרָא אֶת הַלְוִיִּם מִכֹּל וָכֹל לְהַשְׁווֹתָן לְיִשְׂרָאֵל וְכֹהֲנִים שֶׁלֹּא יִטְּלוּ עֲשִׁירִים לְוִיִּם אֶלָּא עֲנִיֵּי לְוִיִּם בְּתוֹרַת עֲנִיּוּת אֶלָּא לַלְוִיִּם בֵּין עֲנִיִּים בֵּין עֲשִׁירִים הָיוּ חוֹלְקִים לְעוֹלָם כִּדְמוֹכַח בְּכָל הָנְהוּ שֶׁהֵבֵאתִי שֶׁהָיוּ נוֹטְלִין בְּתוֹרַת לְוִיּוֹת וְעוֹד דר"ג בִּסְפִינָה שֶׁנָּתַן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לְר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא (מַעֲשֵׂר שֵׁנִי פ"ה מ"ט) אִי בְּתוֹרַת עֲנִיּוּת יָהֵיב לֵיהּ אַמַּאי לָא יְהַב לֵיהּ נָמֵי מַעְשַׂר עָנִי שֶׁהֲרֵי מַעְשַׂר עָנִי נָתַן לר"ע וּמִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת דִּלְעוֹלָם בְּתוֹרַת עֲנִיּוּת נָתַן לוֹ וּמַה שֶּׁלֹּא נָתַן לוֹ מַעְשַׂר עָנִי לְפִי שֶׁהָיוּ לוֹ מָאתַיִם זוּז דְּאֵינוֹ נוֹטֵל בְּמַעְשַׂר עָנִי כִּדְתְנַן בְּמַסֶּכֶת פֵּאָה (פ"ח מ"ח) אֲבָל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן יִטֹּל אַפֵּי' יֵשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז

דְּהָא אִיכָּא לָמֶ"ד דְּאַפֵּי' כֹּהֲנִים עֲשִׁירִים בִּימֵי טֻמְאָה עֲנִיִּים נִינְהוּ וְעוֹד דְּלָא רָצָה לִתֵּן כָּל מַתְּנוֹתָיו לְעָנִי אֶחָד: **בָּתַר** דְּקַנְסִינְהוּ עֶזְרָא לָא אַשְׁכְּחַן בְּהֶדְיָא בִּקְרָא דְּקַנְסִינְהוּ רַק מָצִינוּ בְּעֶזְרָא (נְחֶמְיָה י) וְהָיָה הַכֹּהֵן בֶּן אַהֲרֹן עִם הַלְוִיִּם בַּעְשֵׂר הַלְוִיִּם וְאִיכָּא לְמֵימַר דה"ק כְּשֶׁיָּבֹאוּ הַלְוִיִּם לַחֲלֹק בְּבֵית הַגְּרָנוֹת יָבֹאוּ הַכֹּהֲנִים עִמָּהֶם וּמִיהוּ לר"א בֶּן עֲזַרְיָה דְּבָתַר קְנָסָא דַּוְקָא לַכֹּהֵן לָא מַשְׁמַע מֵהַאי קְרָא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר עִם הַלְוִיִּם דְּקָאָמַר קְרָא הַיְנוּ לְקַבֵּל מֵהֶם מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מִשֶּׁלָּהֶם דְּהָא מִשֶּׁלָּהֶם לֹא קְנָסָם עֶזְרָא כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק הַזְּרוֹעַ (חֻלִּין קלא:) וי"ל דלר"א בֶּן עֲזַרְיָה לֹא נִמְנְעוּ הַלְוִיִּם מִכֹּל וָכֹל מִלֵּילֵךְ לְבֵית הַגְּרָנוֹת לַחֲלֹק בְּמַעֲשֵׂר כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ דִּלְמָא אִקְרִי וְיָהֵיב לֵיהּ כָּל שֶׁכֵּן בִּימֵי עֶזְרָא שֶׁעֲדַיִן לֹא פָּשַׁט הַקְּנָס שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בְּבֵית הַגְּרָנוֹת וּלְכָךְ נֶאֱמַר שֶׁיֵּלְכוּ הַכֹּהֲנִים עִם הַלְוִיִּם וְלָמֶ"ד קְנָסָא לַעֲנִיִּים הָא דִּכְתִיב וְהָיָה הַכֹּהֵן הַיְנוּ בְּכֹהֵן עָנִי וּמִשּׁוּם דְּכֹהֲנִים עֲנִיִּים שְׁכִיחֵי טְפֵי לְפִי שֶׁאֵין כָּל כָּךְ עֲסוּקִים בִּמְלָאכָה אֶלָּא בַּעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגַם אֵין לָהֶם קַרְקָעוֹת נְקַט כֹּהֵן וה"ה עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל לָמֶ"ד מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מֻתָּר לְזָרִים וה"ר יוֹסֵף פֵּרֵשׁ מִדִּכְתִיב (בְּמַלְאָכִי ג) הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר דְּבֵית הָאוֹצָר הָיָה לִשְׁכָּה שֶׁתִּקֵּן עֶזְרָא לָתֵת שָׁם תְּרוּמַת הַכֹּהֲנִים כִּדְכְתִיב בְּעֶזְרָא (נְחֶמְיָה י) וְכֵיוָן שֶׁאוֹמֵר לְהָבִיא שָׁם הַמַּעֲשֵׂר א"כ שֶׁל כֹּהֲנִים הוּא וְקַיְמָא לָן (מְגִלָּה דַּף טו.) דְּמַלְאָכִי זֶה עֶזְרָא וְלָמֶ"ד לַעֲנִיִּים נְקַט אֶל בֵּית הָאוֹצָר מִשּׁוּם דְּכֹהֲנִים עֲנִיִּים שְׁכִיחֵי טְפֵי כִּדְפָרֵשִׁית אִי נָמֵי אֶל בֵּית הָאוֹצָר לֹא לִתֵּן לַכֹּהֲנִים אֶלָּא לְחַלֵּק לַעֲנִיִּים וה"ר אֶלְחָנָן הִקְשָׁה דִּבְסוֹף עֶזְרָא מַשְׁמַע שֶׁהַמַּעֲשֵׂר הָיָה לַלְוִיִּם דִּכְתִיב וָאֵדַע כִּי מְנָיוֹת הַלְוִיִּם לֹא נִתָּנָה (לָהֶם)

וַיִּבְרְחוּ אִישׁ לְשָׂדֵהוּ הַלְוִיִּם וְהַמְשׁוֹרְרִים כו' מַשְׁמַע שֶׁהַלְוִיִּם וְהַמְשׁוֹרְרִים הָיוּ חוֹלְקִים וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּזֶה הָיָה מִקַּמֵּי דְּקַנְסִינְהוּ עֶזְרָא אַף קְרָאֵי לָא מוֹכְחֵי הָכִי: **וְהָאָמַר** רַבִּי יוֹחָנָן דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין עַרְעָר כו' נִרְאֶה לר"י דְּר' יוֹחָנָן עִקֵּר דְּבָרָיו עַל מִשְׁנָתֵנוּ וּלְהָכֵי לָא קָא מְשַׁנֵּי הָכָא ה"מ הֵיכָא דְּאִיכָּא חֲזָקָה דְּכַשְׁרוּת כו' כִּדְמְשַׁנֵּי בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עג:) וְאִם תֹּאמַר וְהוֹאִיל וְאַמַּתְנִי' קָאֵי הֵיכִי פָּרֵיךְ מִנֵּהּ הָתָם וּבְפֶרֶק קַמָּא דְּגִטִּין (דַּף ט.) גַּבֵּי גֵּט דִּלְמָא הָא דְּקָאָמַר ר' יוֹחָנָן דְּלָא מְהַנֵּי עַרְעָר דְּחַד הַיְנוּ הֵיכָא דְּאִיכָּא עֵד אֶחָד דְּמַכְשֵׁר דְּקָתָנֵי מַעֲלִין לַכְּהֻנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהַשַּׁ"ס יָדַע דְּר' יוֹחָנָן אַמַּסְקָנָא דִּבֵּר דְּבַתְּחִלָּה הָיָה קוֹל וְאַחַ"כ בָּא עֵד אֶחָד לְהַכְשִׁירוֹ וּלְהָסִיר הַקּוֹל וַאֲתוֹ בֵּי תְּרֵי וְאָמְרֵי דְּבֶן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה הוּא דִּבְכִי הַאי גַּוְנָא א"ר יוֹחָנָן דְּבָעֵינַן שְׁנַיִם אע"ג דְּהָעֵד שֶׁהִכְשִׁיר וְהַקּוֹל כְּמַאן דְּלֵיתַנְהוּ דָּמֵי שֶׁהֲרֵי הָעֵד גָּרוּעַ מִן הַקּוֹל אִי לָאו מִשּׁוּם חֲזָקָה דִּמְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְבַטֵּל הַקּוֹל שֶׁהֲרֵי הַקּוֹל פּוֹסֵל וְהָעֵד אֵינוֹ פּוֹסֵל לְרַבִּי יוֹחָנָן: **אֵין** עַרְעָר פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם לְאַפּוֹקֵי חַד דְּלָא הָוֵי עַרְעָר אֲבָל קוֹל נָמֵי פּוֹסֵל בַּתְּחִלָּה בִּתְרוּמָה קֹדֶם שֶׁבָּא הָעֵד הַמַּכְשִׁיר: וַאֲתָא עֵד אֶחָד וְאָמַר יָדַעְנָא בֵּהּ דְּכֹהֵן הוּא -לָא בָּעֵי לְמֵימַר דִּפְלִיגֵי אִי מַעֲלִין ע"פ עֵד אֶחָד כְּשֶׁהַקּוֹל פּוֹסֵל דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס דְּלָא פְּסִיל קוֹל לכ"ע כֵּיוָן דְּאִיכָּא עֵד וַחֲזָקָה וְעוֹד דְּקוֹל לָא הָוֵי קָרֵי עוֹרְרִין:

מסורת הש״ס

א בבא קמא קיד:
ב תוספתא פאה
ג חולין קלא:
ד בבא בתרא לב.
ה משנה כתובות; גיטין ט.; בבא בתרא לא:; לעיל כג:

תורה אור השלם

[במדבר יח, כד]
[שמות כה:א-כז, יט]

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד, סמג לאוין קכב, טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ א:
ב מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ א, סמג לאוין רכד:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ מעשרות הל׳ ד:
ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ טז, טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ ו:
ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יב:

וְאַסְקִינֵּיהּ. וַאֲתוֹ בֵּי תְרֵי וְאָמְרִי: בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה הוּא, וְאַחֲתִינֵּיהּ. וַאֲתָא עֵד אֶחָד וְאָמַר: יָדַעְנָא בֵּיהּ דְּכֹהֵן הוּא. וּדְכוּלֵּי עָלְמָא מִצְטָרְפִין לְעֵדוּת. וְהָכָא בְּמֵיחַשׁ לְזִילוּתָא דְּבֵי דִינָא קָמִיפַּלְגִי. תַּנָּא קַמָּא סָבַר: כֵּיוָן דְּאַחֲתִינֵּיהּ, לָא מַסְקִינַן לֵיהּ, חָיְישִׁינַן לְזִילוּתָא דְּבֵי דִינָא. וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: אֲנַן אַחֲתִינַן לֵיהּ וַאֲנַן מַסְקִינַן לֵיהּ, וּלְזִילוּתָא דְּבֵי דִינָא לָא חָיְישִׁינַן. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ תְּרֵי וּתְרֵי נָמֵי! א(א)אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: בְּמִצְטָרְפִין לְעֵדוּת קָמִיפַּלְגִי, וּבִפְלוּגְתָּא דְּהָנֵי תַנָּאֵי. דְּתַנְיָא: אֵין עֵדוּתָן מִצְטָרֶפֶת עַד שֶׁיִּרְאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בָּזֶה אַחַר זֶה. וְאֵין עֵדוּתָן מִתְקַיֶּימֶת בְּבֵית דִּין עַד שֶׁיָּעִידוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד. בג רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: שׁוֹמְעִין דְּבָרָיו שֶׁל זֶה הַיּוֹם, וּכְשֶׁיָּבֹא חֲבֵירוֹ לְמָחָר שׁוֹמְעִין דְּבָרָיו.

ד(ב)מַתְנִי׳ הָאִשָּׁה שֶׁנֶּחְבְּשָׁה בִּידֵי גוֹיִם, עַל יְדֵי מָמוֹן — מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. עַל יְדֵי נְפָשׁוֹת — אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ.

ה(ג)גְּמָ׳ אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁיַּד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה עַל אוּמּוֹת הָעוֹלָם, אֲבָל יַד אוּמּוֹת הָעוֹלָם תַּקִּיפָה עַל עַצְמָן, אֲפִילּוּ עַל יְדֵי מָמוֹן — אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ. (ד)מֵתִיב רָבָא: הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן וְרַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב עַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּרְהֲנָה בְּאַשְׁקְלוֹן, וְרִיחֲקוּהָ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ, וְעֵדֶיהָ מְעִידִים אוֹתָהּ שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה. וְאָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: אִם אַתֶּם מַאֲמִינִים שֶׁהוּרְהֲנָה — הַאֲמִינוּ שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה, וְאִם אִי אַתֶּם מַאֲמִינִים שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה — אַל תַּאֲמִינוּ שֶׁהוּרְהֲנָה. וְהָא אַשְׁקְלוֹן, דְּיַד אוּמּוֹת הָעוֹלָם תַּקִּיפָה עַל עַצְמָן, וְקָתָנֵי:

הוּרְהֲנָה

וְאַסְקִינֵּהּ דִּבְמְקוֹם קוֹל הָוֵי חַד מְהֵימַן: וּדְכוּלֵּי עָלְמָא בֵּין לְר' אֶלְעָזָר בֵּין לר"ש: מִצְטָרְפִין שְׁנֵי עֵדִים הַמְּעִידִים זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה בִּשְׁאָר עֵדִיּוֹת: דְּחָיְישִׁינַן לְזִילוּתָא דְּבֵי דִינָא שֶׁהוֹרִידוּהוּ שְׁנֵי פְּעָמִים וְעַכְשָׁו יַעֲלוּהוּ וִיבַטְּלוּ דִּבְרֵיהֶם וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר ר' אֶלְעָזָר דְּמֵאַחַר שֶׁהוֹרַדְנוּהוּ ע"פ הָעוֹרְרִין אֵין מַעֲלִין ע"פ עֵד זֶה הַשֵּׁנִי אע"פ שֶׁיֵּשׁ לְצָרְפוֹ עִם הָאַחֵר: וַאֲנַן מַסְקִינַן לֵיהּ וְאִי קַשְׁיָא תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ אוֹקֵי תְּרֵי לְבַהֲדֵי תְּרֵי וְאוֹקְמִינַן אַחֲזָקֵהּ קַמַּיְתָא דְּאַסֵּקְנֵהּ ע"פ עֵד הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא נֶאֱמָן דְּהָא אַכַּתִּי אֵין עוֹרְרִין דְּקוֹל לָאו עוֹרְרִין הוּא: אֲפִילּוּ תְּרֵי אָתוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי נָמֵי בְּפַעַם שְׁנִיָּה לְרַבִּי אֶלְעָזָר לָא מַסְקִינַן לֵיהּ: עַד שֶׁיִּרְאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד אֶת הָעֵדוּת לְאַפּוּקֵי אֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי הִלְוָהוּ וְאֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי הוֹדָה לוֹ עָלָיו: וְאֵין עֵדוּתָן מִתְקַיֶּימֶת לְהִתְקַבֵּל בב"ד וְאַפֵּי' רָאוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד וּפְלוּגְתָּא אַחֲרִיתִי הִיא וְלָאו ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה קָאָמַר לָהּ וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בִּפְלֻגְתָּא דְּרַבִּי נָתָן וְרַבָּנָן פְּלִיגִי: מַתְנֵי' ע"י מָמוֹן מֻתֶּרֶת לְבַעֲלָהּ דְּמִרַתְתִי לְהַפְסִיד מָמוֹנָן וְאֵינָן מַפְקִירִין אוֹתָהּ: ע"י נְפָשׁוֹת שֶׁהָיְתָה נִדּוֹנֶת לָמוּת: אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ דְּהוֹאִיל וְנוֹהֲגִין בָּהּ הֶפְקֵר חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִתְרַצְּתָה בְּאֶחָד מֵהֶן: גְּמ' לֹא שָׁנוּ דע"י מָמוֹן מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ: אֶלָּא שֶׁיַּד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה עַל הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וִירֵאִים לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא כַּדִּין שֶׁמָּא יַפְסִידוּ מָמוֹנָם: שֶׁהֻרְהֲנָה נִתְמַשְׁכְּנָה: וְעֵדֶיהָ אוֹתָן שֶׁהֵעִידוּ שֶׁהֻרְהֲנָה: וְהָא אַשְׁקְלוֹן דְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים הִיא וְעוֹד כְּבָר גָּלוּ יִשְׂרָאֵל:

וְאַסֵּקְנֵּהּ וא"ת וּלְמַאן דְּחָיֵישׁ לְזִילוּתָא דְּבֵי דִינָא הֵיכִי אַסְקוּהוּ כֵּיוָן דְּאַחְתִּינֵּהּ מֵחֲמַת הַקּוֹל וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּלֵיכָּא זִילוּתָא דְּבֵי דִינָא אֶלָּא הֵיכָא שֶׁהוֹרִידוּהוּ שְׁתֵּי פְּעָמִים כִּדְמוֹכַח בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף לב.) וי"ל דְּלֵיכָּא זִילוּתָא דְּבֵי דִינָא אֶלָּא הֵיכָא שֶׁהוֹרִידוּהוּ ע"י עֵדוּת אֲבָל בְּהוֹרָדָה שע"י הַקּוֹל לֵיכָּא זִילוּתָא דב"ד ואע"ג דְּאָמְרִינַן (גִּטִּין דַּף פא.) גַּבֵּי גְּרוּשָׁה לְכֹהֵן דְּלָא מְבַטְּלִים קָלָא הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא אֲבָל הָכָא דְּאִי לָא מַסְקִינַן לֵיהּ לְעוֹלָם פָּסוּל מְבַטְּלִין אִי נָמֵי בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן הֵקֵלוּ: **אֲנַן** אַחֲתִינַן לֵיהּ אֲנַן מַסְקִינַן לֵיהּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אע"ג דִּתְרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ אוֹקֵי תְּרֵי לַהֲדֵי תְּרֵי וְאוֹקֵי גַּבְרָא אַחֲזָקְתֵּהּ וְקָשֶׁה לר"י דְּבְפֶרֶק הָאוֹמֵר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף סו. וְשָׁם) קָאָמַר גַּבֵּי יַנַּאי הֵיכִי דָמֵי אִלֵּימָא דִּתְרֵי אָמְרִי אִשְׁתְּבַאי וּתְרֵי אָמְרִי לָא אִשְׁתְּבַאי מַאי חָזֵית דְּסָמְכַתְּ אַהָנֵי פֵּרוּשׁ אַהָנֵי דְּאָמְרוּ לָא אִשְׁתְּבַאי סְמוֹךְ אַהָנֵי וְאַמַּאי קָאָמַר וַיְבֻקַּשׁ הַדָּבָר וְלֹא נִמְצָא וְהָתָם פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא אָמְרִי' אוֹקֵי תְּרֵי בַּהֲדֵי תְּרֵי וְאוֹקֵי גַּבְרָא אַחֲזָקֵהּ דְּהָא לֹא בָּאוּ לְהָעִיד עַל אִמּוֹ אֶלָּא עַל יַנַּאי וְלוֹ לֹא הָיָה חֶזְקַת כַּשְׁרוּת וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּחֶזְקַת הָאֵם מְהַנְיָא גַּם לְיַנַּאי כִּדְמַשְׁמַע הָכָא וְאָמְרִינַן נָמֵי לְעֵיל בפ"ק (כְּתֻבּוֹת דַּף יג. וְשָׁם) לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר בָּהּ מַכְשִׁיר בְּבִתָּהּ וַאֲפִילּוּ מַאן דְּפָסַל בְּבִתָּהּ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּמַעֲלָה עָשׂוּ גַּבֵּי זְנוּת וְגַם אֵין לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁתֵּרֵץ ר"ת דְּלֵיכָּא לְמֵימַר הָתָם אוֹקְמִינַן אַחֲזָקָה לְפִי שֶׁכָּל הַנָּשִׁים הָיוּ בְּחֶזְקַת שְׁבוּיוֹת דְּא"כ הֵיכִי מַיְתֵי מִנָּהּ רְאָיָה עַל אִשְׁתּוֹ שֶׁזִּנְּתָה בְּעֵד אֶחָד דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּכָל הַנָּשִׁים בְּחֶזְקַת שְׁבוּיוֹת אֲבָל אִשְׁתּוֹ זִנְּתָה הִיא בְּחֶזְקַת הֶתֵּר וְנִרְאֶה לר"י דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן הוּא וּמִדְּרַבָּנָן הֶחְמִירוּ דְּלָא מוֹקְמִינַן לָהּ אַחֲזָקָה וְהָכָא בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן הֵקֵלּוּ וּבְפֶרֶק בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף לה.) גַּבֵּי תְּרוּמָה וְנִטְמְאָה כו' סָפֵק הֲרֵי זֶה חֲמָר גַּמָּל דִּבְרֵי ר"מ וּמוּקֵי לָהּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף בִּשְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים הָא דְּלָא מוֹקְמִינַן לָהּ אַחֶזְקָתָהּ דְּלָא נִטְמֵאת אע"ג דִּתְרוּמָה בַּזְּמַן הַזֶּה דְּרַבָּנָן הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּעֵרוּבֵי תְּחוּמִין דְּאוֹרָיְתָא לר"מ אִי נָמֵי שָׁאנֵי הָתָם דְּאִכָּא רֵיעוּתָא דַּהֲרֵי נִטְמֵאת לְפָנֶיךָ וְלָא אָמְרִינַן הַשְׁתָּא הוּא דְּאִיטַּמִּי אע"ג דְּגַבֵּי מִקְוֶה אָמְרִינַן הַשְׁתָּא הוּא דְּחָסֵר וַאֲתַאי (נִדָּה דַּף ב:) הָכָא דְּאִיכָּא שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים לָא אָמְרִינַן הַשְׁתָּא הוּא דְּאִטַּמִּי וּבִשְׁנַיִם אוֹמְרִים מֵת וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא מֵת דְּאָמְרִינַן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף כב:) לֹא תֵּצֵא וְלָא מוֹקְמִינַן לָהּ אַחֲזָקַת אֵשֶׁת אִישׁ הַיְנוּ מִשּׁוּם דַּחֲזָקָה דְּאִשָּׁה דַּיְקָא וּמִנַּסְבָא מִרְעָה לָהּ לְחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ אע"ג דִּבְשְׁנַיִם אוֹמְרִים מֵת אָמְרִינַן בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת פז:) דִּמֻתֶּרֶת לַחֲזֹר לוֹ וְכֵיוָן דְּלֵיכָּא חוּמְרָא בַּסּוֹף לָא דַּיְקָא מ"מ הָכָא כֵּיוָן דְּמַכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה אִיכָּא חוּמְרָא וּבִשְׁנַיִם אוֹמְרִים נִתְגָּרְשָׁה וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נִתְגָּרְשָׁה דְּאָמְרִינַן נָמֵי לֹא תֵּצֵא אע"ג דְּלָא דַּיְקָא וְלֵיכָּא נָמֵי חֲזָקָה דְּאֵין הָאִשָּׁה מְעִזָּה פָּנֶיהָ דְּשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַּעְלָהּ מְעִזָּה וכ"ש הֵיכָא דְּמְסַיְּעִין לָהּ עֵדִים וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִכָּל מָקוֹם דַּיְקָא לְפִי שֶׁיֵּרָאֶה שֶׁיּוּזְּמוּ עֵדֶיהָ אוֹ יִפְסְלוּ אוֹתָם בְּגַזְלָנוּתָא וּבְהָאִשָּׁה רַבָּה (שָׁם צג: וְשָׁם) גַּבֵּי בְּעוֹ מִנֵּהּ מֵרַב שֵׁשֶׁת עֵד אֶחָד בִּיבָמָה מַהוּ כו' אֲמַר לְהוּ תְּנֵיתוּהָ אָמְרוּ לָהּ מֵת בְּנֵךְ וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלֵיךְ וְנִתְיַבְּמָה וְאַחַ"כ אָמְרוּ לָהּ חִלּוּף הַדְּבָרִים תֵּצֵא וְהַוָּלָד רִאשׁוֹן וְהָאַחֲרוֹן מַמְזֵר הֵיכִי דָּמֵי אִלֵּימָא תְּרֵי וּתְרֵי מַאי חָזֵית דְּסָמְכַתְּ אַהָנֵי דְּאָסְרִי לַיַּבָּם סְמוֹךְ אַהָנֵי דְּשָׁרוּ לָהּ וְקָשֶׁה דְּמַאי פָּרֵיךְ וְהָא אִית לָן לְאוֹקְמֵי אַחֲזָקָה דַּאֲסוּרָה לַיָּבָם שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ תְּחִלָּה כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק אַרְבָּעָה אַחִין (יְבָמוֹת דַּף לא. וְשָׁם) גַּבֵּי נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל בַּת אָחִיו כו' וְעוֹד כֵּיוָן דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן הוּא יֵשׁ לְאָסְרָהּ כִּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי יַנַּאי וְהָתָם לָא דַּיְקָא כִּדְאָמְרִינַן הָתָם זִמְנִין דְּרַחֲמָא לֵיהּ לַיָּבָם וְי"ל דְּמ"מ מֵהָנֵי דַּיּוּקָא דִּידָהּ לְעִנְיָן דְּמַרְעָה לָהּ לְחֶזְקַת אִסּוּר לַיָּבָם וְהָא דְּפָרֵיךְ נָמֵי הָתָם כו' וְעוֹד מַמְזֵר סְפֵק מַמְזֵר הוּא אע"ג דִּבְחֶזְקַת אִסּוּר לַיָּבָם הִיא מ"מ לָא הָוֵי מַמְזֵר וַדַּאי דִּמְהָנֵי דִּיּוּקָא דִּידָהּ כִּדְפָרְשִׁינַן וְעוֹד כֵּיוָן דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן אֵין לָנוּ לְהַעֲמִידָהּ עַל חֶזְקָתָהּ וּלְהַתִּירוֹ בִּמְמֻזֶּרֶת וְרַבֵּינוּ יִצְחָק בַּר בָּרוּךְ פֵּי' דְּלָא אָמְרִינַן בְּכָל הָנֵי אוֹקְמָא אַחֲזָקָה לְפִי שֶׁהַשְּׁנַיִם שֶׁמּוֹצִיאִים אוֹתוֹ מֵחֶזְקָתוֹ שֶׁל הֶתֵּר הֵם מְעִידִים תְּחִלָּה וּמִיָּד כְּשֶׁהֵעִידוּ יָצָא מֵחֶזְקָתוֹ ע"י עֵדוּתָן וְתוּ לָא אָמְרִינַן אוֹקְמָא אַחֲזָקָה וּלְהָכִי פָּרֵיךְ לְעֵיל מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא דִּשְׁנַיִם שֶׁאוֹמְרִים נִתְקַדְּשָׁה הֵעִידוּ תְּחִלָּה וּבִשְׁנַיִם אוֹמְרִים נִתְגָּרְשָׁה אע"פ שֶׁהֵם הֵעִידוּ תְּחִלָּה מ"מ הָיְתָה בְּחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ וְכֵן הַהִיא דְּהָאִשָּׁה רַבָּה וּדְיַנַּאי שְׁנַיִם הַמּוֹצִיאִין אוֹתוֹ מֵחֶזְקָתוֹ בָּאוּ תְּחִלָּה וְאֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּהָא הָכָא בִּשְׁמַעְתִּין מוֹקְמִינַן לֵיהּ אַחֲזָקָה אע"ג דִּכְבָר פְּסָלוּהוּ הַשְּׁנַיִם וְהוֹצִיאוּהוּ מֵחֶזְקָתוֹ וְאֵין סְבָרָא שֶׁיּוֹעִיל מַה שֶּׁעֵד אֶחָד הַמַּכְשִׁיר הֵעִיד קֹדֶם וְעוֹד דְּרַב אַשִׁי מַשְׁמַע דְּבָעֵי לְמֵימַר דַּאֲפִילּוּ אָתוּ שְׁנֵיהֶם לְבַסּוֹף דְּמַסְקִינַן לֵיהּ: **עַל** יְדֵי מָמוֹן מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ נִרְאֶה דְּמֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ לְבַעְלָהּ כֹּהֵן דְּלָא חָיְשִׁינַן אֲפֵי' לְאֻנְסָא מִשּׁוּם דְּמִרַתְתִי לְהַפְסִיד מָמוֹנָם וְלָא דָּמֵי לִשְׁבוּיָה וְכֵן מוּכָח בַּגְּמָרָא דְּקָאָמַר לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁיַּד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה עַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֲבָל יַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים תַּקִּיפָה עַל עַצְמָן אֲפִלּוּ ע"י מָמוֹן אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ וְעַל כָּרְחָן הַיְנוּ לִכְהֻנָּה מִדְּקָאָמְרִי אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא מֵהַהִיא דְּרִחֲקוּהָ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ וְהָא לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא לִכְהֻנָּה דְּבְיִשְׂרָאֵל לֹא שַׁיָּךְ וְרִחֲקוּהָ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ דְּאֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא לְבַעֲלָהּ וְעוֹד רְאָיָה דִּתְנַן בְּפֶ' שֵׁנִי דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף כב.) אֵין מַעֲמִידִין בְּהֵמָה בְּפֻנְדְּקָאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדִים עַל הָרְבִיעָה וּרְמִינְהוּ לוֹקְחִין מֵהֶן בְּהֵמָה לְקָרְבָּן לָא קַשְׁיָא הָא לְכַתְּחִלָּה וְהָא דִּיעֲבַד וּמְנָא תֵּמְרָא דְּשָׁנֵי בֵּין לְכַתְּחִלָּה כו' דִּתְנַן לֹא תִּתְיַחֵד אִשָּׁה עִמָּהֶם מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדִים עַל הָעֲרָיוֹת וּרְמִינְהוּ הָאִשָּׁה שֶׁנֶּחְבְּשָׁה ע"י עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים ע"י מָמוֹן מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ אֶלָּא ש"מ שְׁנֵי לַן בֵּין לְכַתְּחִלָּה לְדִיעֲבַד מַשְׁמַע דְּאֵין לָחוּשׁ כְּלָל שֶׁנִּבְעֲלָה דְּאִי מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ יִשְׂרָאֵל קָאָמַר דְּלָא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא נִתְרַצְּת אֲבָל לְבַעְלָהּ כֹּהֵן אֲסוּרָה דְּחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא נֶאֶנְסָה א"כ לָא הֲוָה מַיְתֵי מִידֵי: **וְעַל** יְדֵי נְפָשׁוֹת אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ הַיְנוּ אֲפִלּוּ לְבַעְלָהּ יִשְׂרָאֵל דְּחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא נִתְרַצְּת כְּדֵי לִמְצֹא חֵן שֶׁלֹּא יַהַרְגֻּהָ דְּאִי לְבַעְלָהּ כֹּהֵן קָאָמַר וַאֲסוּרָה שֶׁמָּא נֶאֶנְסָה א"כ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אֲסוּרָה לִכְהֻנָּה אֶלָּא וַדַּאי אֲפִילּוּ לְבַעְלָהּ יִשְׂרָאֵל אֲסוּרָה וא"ת צְנוּעוֹת לִשְׁתְּרוּ דְּקֹדֶם לָכֵן מְסָרָן נַפְשַׁיְהוּ כִּדְמַשְׁמַע בְּרֵישׁ מְכִילְתִּין (דַּף ג:) גַּבֵּי כָּל הַנִּשֵּׂאת בָּרְבִיעִי תִּבָּעֵל לְהֶגְמוֹן תְּחִלָּה וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּהָכָא חָיְשִׁינַן עַל כָּל אַחַת שֶׁמָּא אֵינָהּ צְנוּעָה וַאֲפִילּוּ נִרְאֵית צְנוּעָה שֶׁמָּא אֵינָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ עדות הל׳ ד, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ ל סעי׳ ו:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ עדות הל׳ ד:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ טז, סמג עשין קט, טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ ז:

ד מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ל, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ יא:

ה מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ל, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ יא:

מסורת הש״ס

א סנהדרין ל.; תוספתא סנהדרין

ב עבודה זרה כג.

ג בבא קמא צז:

ד משנה עדיות

הוּרְהֲנָה — אִין, נֶחְבְּשָׁה — לָא. הוּא הַדִּין אֲפִילּוּ נֶחְבְּשָׁה. וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, כָּךְ הָיָה. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן וְרַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב עַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּרְהֲנָה בְּאַשְׁקְלוֹן, וְרִיחֲקוּהָ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ, וְעֵדֶיהָ מְעִידִים עָלֶיהָ שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אִם אַתֶּם מַאֲמִינִים שֶׁהוּרְהֲנָה — הַאֲמִינוּ שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה, וְאִם אֵין אַתֶּם מַאֲמִינִים שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה — אַל תַּאֲמִינוּ שֶׁהוּרְהֲנָה. וְהָא אַשְׁקְלוֹן, דְּעַל יְדֵי מָמוֹן הֲוָה, וְטַעְמָא דְּעֵדִים מְעִידִין אוֹתָהּ, הָא אֵין עֵדִים מְעִידִין אוֹתָהּ — לָא. מַאי לָאו: לָא שְׁנָא הוּרְהֲנָה, וְלָא שְׁנָא נֶחְבְּשָׁה! לָא, הוּרְהֲנָה שָׁאנֵי. אִיכָּא דְּרָמֵי לַהּ מִירְמָא, תְּנַן: עַל יְדֵי מָמוֹן מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, וּרְמִינְהוּ: הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי כו׳. וְהָא אַשְׁקְלוֹן, דְּעַל יְדֵי מָמוֹן, וְקָתָנֵי: טַעְמָא דְּעֵדִים מְעִידִים אוֹתָהּ, הָא אֵין עֵדִים מְעִידִין אוֹתָהּ לָא! (א)וּמְשַׁנֵּי, אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, לָא קַשְׁיָא: כָּאן שֶׁיַּד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה עַל אוּמּוֹת הָעוֹלָם, כָּאן שֶׁיַּד אוּמּוֹת הָעוֹלָם תַּקִּיפָה עַל עַצְמָן. [א]עַל יְדֵי נְפָשׁוֹת אֲסוּרָה וְכוּ׳. אָמַר רַב: כְּגוֹן נְשֵׁי גַנָּבֵי. וְלֵוִי אָמַר: כְּגוֹן אִשְׁתּוֹ שֶׁל בֶּן דּוֹנַאי. אָמַר חִזְקִיָּה: וְהוּא שֶׁנִּגְמַר דִּינָן לַהֲרִיגָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינָן לַהֲרִיגָה. [ב ג]מַתְנִי׳ עִיר שֶׁכְּבָשׁוּהָ כַּרְכּוֹם — כָּל כֹּהֲנוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בְּתוֹכָהּ פְּסוּלוֹת. וְאִם יֵשׁ לָהֶן עֵדִים, אֲפִילּוּ עֶבֶד, אֲפִילּוּ שִׁפְחָה — הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין. וְאֵין נֶאֱמָן אָדָם עַל יְדֵי עַצְמוֹ. [ד](ב)גְּמָ׳ וּרְמִינְהוּ: בַּלֶּשֶׁת שֶׁבָּאָה לָעִיר, בִּשְׁעַת שָׁלוֹם — חָבִיּוֹת פְּתוּחוֹת אֲסוּרוֹת, סְתוּמוֹת מוּתָּרוֹת. בִּשְׁעַת מִלְחָמָה — אֵלּוּ וָאֵלּוּ מוּתָּרוֹת, לְפִי שֶׁאֵין פְּנַאי לְנַסֵּךְ. [ה-ו]אָמַר רַב מָרִי: לִבְעוֹל יֵשׁ פְּנַאי, לְנַסֵּךְ אֵין פְּנַאי. רַבִּי יִצְחָק בַּר אֶלְעָזָר מִשְּׁמֵיהּ דְּחִזְקִיָּה אָמַר: כָּאן בְּכַרְכּוֹם שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת, כָּאן בְּכַרְכּוֹם שֶׁל מַלְכוּת אַחֶרֶת. [ח-ט]שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת נָמֵי, אִי אֶפְשָׁר דְּלָא עָרַק חַד מִינַּיְיהוּ. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּשֶׁמִּשְׁמָרוֹת רוֹאוֹת זוֹ אֶת זוֹ. אִי אֶפְשָׁר דְּלָא נַיְימָא פּוּרְתָּא! אָמַר רַבִּי לֵוִי: כְּגוֹן דִּמְהַדַּר לַהּ לְמָתָא שׁוּשִׁילְתָּא וְכַלְבָּא וּגְוָוזָא וַאֲוָוזָא. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא: פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה וְרַבָּנַן. חַד אָמַר: כָּאן בְּכַרְכּוֹם שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת, כָּאן בְּכַרְכּוֹם שֶׁל מַלְכוּת אַחֶרֶת, וְלָא קַשְׁיָא לֵיהּ וְלָא מִידֵּי. וְחַד קַשְׁיָא לֵיהּ כֹּל הָנֵי, וּמְשַׁנֵּי: כְּגוֹן דִּמְהַדַּר לֵיהּ לְמָתָא שׁוּשִׁילְתָּא וְכַלְבָּא וּגְוָוזָא וַאֲוָוזָא. [יא]

[יג]אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַשְׁיָאן: אִם יֵשׁ שָׁם מַחְבּוֹאָה אַחַת — מַצֶּלֶת עַל הַכֹּהֲנוֹת כּוּלָּן. [יד-טו]בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה: אֵינָהּ מַחְזֶקֶת אֶלָּא אַחַת מַהוּ? מִי אָמְרִינַן כֹּל חֲדָא וַחֲדָא הַיְינוּ הָא, אוֹ דִלְמָא לָא אָמְרִינַן? (ג)וּמַאי שְׁנָא מִשְּׁנֵי שְׁבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר. וְהָלַךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהָרוֹת, וּבָא חֲבֵירוֹ וְהָלַךְ בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טְהָרוֹת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נִשְׁאַל זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ — טְהוֹרוֹת. שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת — טְמֵאוֹת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְמֵאִין. [יז]וְאָמַר רָבָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹחָנָן: בְּבַת אַחַת — דִּבְרֵי הַכֹּל: טְמֵאִין. בְּזֶה אַחַר זֶה — דִּבְרֵי הַכֹּל: טְהוֹרִים. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּבָא לִישָּׁאֵל עָלָיו וְעַל חֲבֵירוֹ: מָר מְדַמֵּי לֵיהּ לְבְבַת אַחַת, וּמָר מְדַמֵּי לֵיהּ לְבָזֶה אַחַר זֶה. וְהָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דְּשָׁרֵי לְהוּ לְכוּלְּהוּ — כְּבַת אַחַת דָּמֵי! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם וַדַּאי אִיכָּא טוּמְאָה, הָכָא מִי יֵימַר דְּאִיטַּמַּי. בָּעֵי רַב אָשֵׁי, אָמְרָה: לֹא נֶחְבֵּאתִי וְלֹא נִטְמֵאתִי, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן:

מָה

הֶרְהֵנָה דְמַדַּעַת וְכֵיוָן דְהִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִפְדֵית הֲרֵי הִיא שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים בְּדִינֵיהֶם מִשּׁוּם הָכִי בָּעֵינַן עֵדִים מְעִידִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא נִסְתְּרָה: נֶחְבְּשָׁה דְּאֵינָהּ נֶחְלֶטֶת לָהֶם לָא בָּעֵינַן עֵדִים הוֹאִיל וְעַל יְדֵי מָמוֹן הוּא: וְאִכָּא דְּרָמֵי לַהּ מִרְמֵא לָא מַתְנֵי לַהּ לְהָא דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אַפֵּרוּשָׁא דְּמַתְנִיתִין בִּלְשׁוֹן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא רָמֵי מִירְמָא מַתְנִיתִין וּבָרַיְתָא אַהֲדָדֵי וְעָלָה שְׁנֵי רַב שְׁמוּאֵל חִלּוּק בֵּין יַד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה לְיַד הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים תַּקִּיפָה: הָנֵי נְשֵׁי דְגַנָּבֵי שֶׁבַּעֲלֵיהֶן נִתְלִין וְדֶרֶךְ הַמַּלְכוּת לְהַפְקִיר בֵּיתָם וּנְשֵׁיהֶן: בֶּן דּוּנַאי רוֹצֵחַ הָיָה וְאֶלְעָזָר שְׁמוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶ׳ עֶגְלָה עֲרוּפָה (סוֹטָה מז.) אֲבָל נְשֵׁי דְּגַנָּבֵי הַגּוֹנְבִים מָמוֹן לָא מַפְקְרִי: מַתְנֵי׳ כַּרְכֹּם מָצוֹר מְתַרְגְּמִינַן כַּרְכּוֹמָא (דְּבָרִים כ): פְּסוּלוֹת אֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן דְּאֵשֶׁת כֹּהֵן אֲסוּרָה בְּאֹנֶס: גְּמ׳ בַּלֶּשֶׁת חַיִל עַל שֵׁם שֶׁמְּחַפְּשִׂים כָּל הַמַּטְמוֹנִים: לִבְעֹל יֵשׁ פְּנַאי דְּתַקִּיף לְהוּ יִצְרַיְהוּ: רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר אֲמַר אַף בִּבְעִילָה פְּעָמִים שֶׁהֵן מֻתָּרוֹת: כַּרְכֹּם שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁחִית אֶת בְּנֵי הָעִיר וּכְשֶׁכּוֹבֵשׁ עִיר הַסָּמוּךְ לְמֶמְשַׁלְתּוֹ שׁוֹמְרָהּ וְהִיא לוֹ לְמַס עוֹבֵד: מִשְׁמָרוֹת מְקוֹם מַעֲמַד הַשּׁוֹמְרִים שֶׁהֶעֱמִיד הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא יְחַבֵּל אָדָם בְּאַנְשֵׁי הָעִיר: דִּמְהַדַּר לְמָתָא כו׳ שָׂמוּ סְבִיבוֹת הָעִיר שַׁלְשְׁלוֹת בַּרְזֶל שֶׁיַּשְׁמִיעוּ קוֹל בְּהִכָּשֵׁל אִישׁ רָץ עֲלֵיהֶם וּכְלָבִים וְאַוָּזִים זוֹעֲקִין: וּגְוָזָא מַקְלוֹת וְקֵיסָמִין לְהִכָּשֵׁל בָּהֶן: וְלָא קַשְׁיָא לֵיהּ מִידִי לָא חָיֵישׁ לְמֶעְקַר אִינִישׁ יְחִידָאָה וְלִבְעוֹל הוֹאִיל וְאֵין הַדָּבָר הֶפְקֵר: וּמַאי שְׁנָא מִשְּׁנֵי שְׁבִילִין דְּכֵיוָן דְּבָא לִשְׁאוֹל עָלָיו וְעַל חֲבֵרוֹ אָמַר רַבִּי יוֹסֵי טְמֵאִין הָכָא נָמֵי לְכוּלְּהוּ שָׁרֵינַן כִּי הֲדָדֵי: אֶחָד טָמֵא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְבָרוֹת מַפְסִיק כָּל רָחְבּוֹ וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶהוּ הַטָּמֵא אֲבָל כָּךְ מֻחְזָקִים בְּאֶחָד מֵהֶן: וְעָשָׂה טְהָרוֹת נָגַע בִּטְהָרוֹת: טְהוֹרִים דְּכָל חַד כִּי אָתֵי לְקַמָּן תָּלֵינַן לֵיהּ לְמֵימַר בְּטָהוֹר הָלַךְ דַּהֲוָה לֵיהּ סְפֵק טֻמְאָה בר״ה וּסְפֵקוֹ טָהוֹר: טְמֵאִין דְּהֵיכִי נֵימָא לְהוּ טְהוֹרִים אַתֶּם חַד מִנַּיְהוּ וַדַּאי בְּטָמֵא אֲזַל: בְּבַת אַחַת בָּאוּ לִשְׁאוֹל בְּבַת אַחַת: הָכָא נָמֵי כו׳ וְר׳ יְהוּדָה וְר׳ יוֹסֵי הֲלָכָה כְּר׳ יוֹסֵי:

כָּאן בְּכַרְכֹּם שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת פֵּי׳ שֶׁיּוֹשְׁבִין בֶּטַח לְפִי שֶׁאֵין אַחֲרֵיהֶן מַחֲנֶה וְיֵשׁ פְּנַאי לְנַסֵּךְ וְלִבְעוֹל אֲבָל בַּלֶּשֶׁת שֶׁל מַלְכוּת אַחֶרֶת שֶׁאֵימַת מַלְכוּת שֶׁבָּאוּ בִּגְבוּלָהּ עֲלֵיהֶם אֵין לָהֶן פְּנַאי וְכֵן פֵּי׳ רַ״ח ור״ת וְכֵן מוּכָח בַּיְרוּשַׁלְמִי וּפָרִיךְ כַּרְכֹּם שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת אִי אֶפְשָׁר דְּלָא עָרְקָא חֲדָא מִנַּיְהוּ וַהֲוָה לָן לְמִשְׁרִינְהוּ לְכוּלְּהוּ וּלְמִתְלֵי לְקֻלָּא דִּבְשְׁבוּיָה הֵקֵלּוּ כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ אִם יֵשׁ מַחְבּוֹאָה אַחַת מַצֶּלֶת עַל כָּל הַכֹּהֲנוֹת כֻּלָּן אע״ג דְּמִסְפְּקָא לָן בְּאֵינָהּ מַחֲזֶקֶת אֶלָּא אַחַת הָכָא פְּשִׁיטָא לָן דְּשָׁרוּ דְּהָתָם לֹא וַדַּאי נֶחְבֵּאת אֲבָל הָכָא וַדַּאי עָרְקָא וּלְפִי׳ הַקּוּנְטְרֵס קָשֶׁה טוּבָא חֲדָא דְּפָרִיךְ נִתְלֵי לְחוּמְרָא וְגַבֵּי מַחְבּוֹאָה תָּלֵינַן לְקֻלָּא וְעוֹד דְּמַה מְתָרֵץ דִּמְהַדַּר לְמָתָא כו׳ וְאֵין אָדָם נִכְנָס לְשָׁם וְהָא קָתָנֵי בַּלֶּשֶׁת שֶׁנִּכְנְסָה לָעִיר וְעוֹד כֵּיוָן דְּאַהָהִיא דע״ז פָּרִיךְ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אִי אֶפְשָׁר דְּלָא עָרַק חַד מִנַּיְהוּ וְנִסֵּךְ וְעוֹד דְּהָתָם מְפָרֵשׁ טַעְמָא לְפִי שֶׁאֵין פְּנַאי לְנַסֵּךְ וְלֵית לֵהּ טַעְמָא לְפִי שֶׁאֵין כַּרְכֹּם שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת רוֹצֶה לְהַשְׁחִית אֶת בְּנֵי הָעִיר [וְעוֹד מַאי שְׁנָא שְׁעַת מִלְחָמָה מִשְּׁעַת שָׁלוֹם] וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב לְפִי שִׁיטַת הַקּוּנְטְרֵס דְּרַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר לָא אָתֵי לְשַׁנּוּיֵי מַתְנֵי׳ אַהַהִיא דע״ז אֶלָּא אִית לֵהּ שִׁנּוּיָא דְּרַב מָרִי וּמַתְנִיתִין דְּהָתָם נָמֵי בְּכַרְכֹּם שֶׁל מַלְכוּת אַחֶרֶת וְלָא בָּא אֶלָּא לְפָרוּשֵׁי מַתְנִיתִין וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק בָּתְרָא דע״ז (דַּף עא.) דְּפָרִיךְ הָתָם מִמַּתְנִיתִין דְּהָכָא אַמַּתְנִיתִין דְּבַלֶּשֶׁת וְלָא מַיְתֵי הָתָם דְּרַבִּי יִצְחָק: **וְהָלַךְ** בְּאֶחָד מֵהֶם וְעָשָׂה טְהָרוֹת לְהָכִי נָקַט וְעָשָׂה טְהָרוֹת דִּלְעִנְיַן הָאָדָם אָנוּ מַזְקִיקִים שְׁנֵיהֶם לִטְבֹּל וּלְהַזּוֹת פֶּן יָבוֹאוּ לִידֵי טֻמְאָה וַדַּאי אִם יִגְּעוּ שְׁנֵיהֶם בְּכִכָּר אֶחָד לְכָךְ אוֹמֵר לְהוּ זִילוּ טְבִילוּ דְּהָא נַהֲרָא קַמַּיְכוּ וְעוֹד דְּמִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא הַזֶּה וְטָבַל טָהוֹר הָלַךְ בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טְהָרוֹת הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת וְאִם קַיָּמוֹת הָרִאשׁוֹנִים אֵלּוּ וְאֵלּוּ תְּלוּיוֹת וְאִם לֹא טָהַר בְּנְתַּיִם הָרִאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשָּׂרְפוּ: **וְאִם** נִשְׁאַל זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ טְהוֹרוֹת לֹא שֶׁיֹּאכְלֵם אָדָם אֶחָד דְּאִם כֵּן יֹאכַל וַדַּאי טֻמְאָה דְּהָכִי אָמְרִינַן בִּשְׁבוּעוֹת בפ״ב (דַּף יט.) הָלַךְ בָּרִאשׁוֹן וְלֹא נִכְנַס בַּשֵּׁנִי וְנִכְנַס חַיָּב דְּטָמֵא הוּא מִמָּה נַפְשָׁךְ: **בְּבָא** לִשָּׁאֵל עָלָיו וְעַל חֲבֵרוֹ אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁבָּא לִשָּׁאֵל בְּבַת אַחַת דְּהָתָם מוֹדוּ כֻּלֵּי עָלְמָא דִּטְמֵאוֹת מִכָּל שֶׁכֵּן דְּבָאוּ לִשָּׁאֵל שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת אֶלָּא מַיְּרֵי שֶׁשָּׁאַל עַל עַצְמוֹ וְטִהֲרוּהוּ וְאַחַ״כ בָּא לִשָּׁאֵל עַל חֲבֵרוֹ דְּמַר מְדַמֵּי לֵהּ לְבַת אַחַת כֵּיוָן שֶׁשָּׁאַל עַל שְׁנֵיהֶם בְּמַעֲמָד אֶחָד וּמַר מְדַמֵּי לֵהּ לְזֶה אַחַר זֶה כֵּיוָן שֶׁטִּהֲרוּהוּ קֹדֶם וְהָכָא נָמֵי כֵּיוָן דְּשָׁרוּ לְכֻלְּהוּ כְּבַת אַחַת דָּמֵי אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּא לְפָנֵינוּ אֶלָּא עַל אַחַת מ״מ הַדָּבָר יָדוּעַ לְכָל שֶׁהַרְבֵּה כֹּהֲנוֹת הָיוּ וַהֲוֵי כְּאִלּוּ בָּא לִשָּׁאֵל עַל כֻּלָּם בְּבַת אַחַת וְהָכָא מוֹדוּ כ״ע וּבְחִנָּם דָּחַק בַּקּוּנְטְרֵס לְפָרֵשׁ כְּר׳ יוֹסֵי:

מסורת הש״ס

א עירובין מה.

ב שבת מא.; משנה עבודה זרה; נדה יג.; עבודה זרה ע:

ג תוספתא מקוואות; תוספתא טהרות; משנה טהרות; פסחים י.

גליון הש״ס

רש״י ד״ה בלשת וכו׳ שמחפשין. כי בפסוק ויחפש בראשית מ״ד התרגום ובלש:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ל, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ יא:

ב מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כו, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ י:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יט, ש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ א:

ד מיי׳ פי״ב מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כד, סמג לאוין קמח, טוש״ע יו״ד סי׳ קכט סעי׳ יב:

ה מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז:

ו מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כח:

ז מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כט, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ י:

ח מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז:

ט מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כח:

י מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כט, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ י:

יא מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז:

יב מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כח:

יג מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כט, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ י:

יד מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז:

טו מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כח:

טז מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כט, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ י:

יז מיי׳ פי״ט מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ב:

מָה לִי לְשַׁקֵּר. אוֹ דִלְמָא לָא אָמְרִינַן? (א)וּמַאי שְׁנָא מֵהָהוּא מַעֲשֶׂה, דְּהָהוּא גַּבְרָא דְּאוֹגַר לֵיהּ חֲמָרָא לְחַבְרֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: לָא תֵּיזִיל בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פְּקוֹד דְּאִיכָּא מַיָּא, זִיל בְּאוֹרְחָא דְּנַרֶשׁ דְּלֵיכָּא מַיָּא, וַאֲזַל אִיהוּ בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פְּקוֹד וּמִית חֲמָרָא. [א]אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמַר לֵיהּ: אִין, בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פְּקוֹד אֲזַלִי, מִיהוּ לָא הֲווֹ מַיָּא. אָמַר רָבָא: "מָה לִי לְשַׁקֵּר". אִי בָּעֵי, אֲמַר לֵיהּ: בְּאוֹרְחָא דְּנַרֶשׁ אֲזַלִי. וַאֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: "מָה לִי לְשַׁקֵּר" בִּמְקוֹם עֵדִים לָא אָמְרִינַן. [ב]הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם וַדַּאי אִיכָּא עֵדִים דְּאִיכָּא מַיָּא. הָכָא, וַדַּאי אִיטַּמַּי? חֲשָׁשָׁא הוּא, וּבִמְקוֹם חֲשָׁשָׁא — אָמְרִינַן. [ג](ב)אִם יֵשׁ עֵדִים, אֲפִילּוּ עֶבֶד וַאֲפִילּוּ שִׁפְחָה נֶאֱמָנִין. וַאֲפִילּוּ שִׁפְחָה דִּידַהּ מְהֵימְנָא? וּרְמִינְהִי: לֹא תִּתְיַיחֵד עִמּוֹ אֶלָּא עַל פִּי עֵדִים. וַאֲפִילּוּ עַל פִּי עֶבֶד וְעַל פִּי שִׁפְחָה. חוּץ מִשִּׁפְחָתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלִּבָּהּ גַּס בְּשִׁפְחָתָהּ! אָמַר רַב פַּפֵּי: בִּשְׁבוּיָה הֵקִילּוּ. [ד]רַב פָּפָּא אָמַר: הָא בְּשִׁפְחָה דִּידַהּ, הָא בְּשִׁפְחָה דִּידֵיהּ. וְשִׁפְחָה דִּידַהּ לָא מְהֵימְנָא? הָא קָתָנֵי: אֵין אָדָם מֵעִיד עַל עַצְמוֹ, הָא שִׁפְחָה דִּידַהּ מְהֵימְנָא! שִׁפְחָתָהּ נָמֵי כְּעַצְמָהּ דָּמֵי. רַב אָשֵׁי אָמַר: הָא וְהָא בְּשִׁפְחָה דִּידַהּ, וְשִׁפְחָה מִיחְזָא חָזְיָא וְשָׁתְקָה. הָתָם דִּשְׁתִיקָתָהּ מַתִּירָתָהּ — לָא מְהֵימְנָא. הָכָא דִּשְׁתִיקָתָהּ אוֹסַרְתָּהּ — מְהֵימְנָא. הַשְׁתָּא נָמֵי אָתְיָא וּמְשַׁקְרָא! תַּרְתֵּי לָא עָבְדָה. (ג)כִּי הָא דְּמָרֵי בַּר אִיסַק, וְאָמְרִי לַהּ חָנָא בַּר אִיסַק, אֲתָא לֵיהּ אַחָא מִבֵּי חוֹזָאָה. אֲמַר לֵיהּ: פְּלוֹג לִי בְּנִכְסֵי דְּאַבָּא! אֲמַר לֵיהּ: לָא יָדַעְנָא לָךְ. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא. אֲמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר קָאָמַר לָךְ, דִּכְתִיב: "וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּירֻהוּ", מְלַמֵּד שֶׁיָּצָא בְּלֹא חֲתִימַת זָקָן וּבָא בַּחֲתִימַת זָקָן. [ה]אֲמַר לֵיהּ: זִיל אַיְיתִי סָהֲדֵי דַּאֲחוּהּ אַתְּ. אֲמַר לֵיהּ: אִית לִי סָהֲדֵי, וּמִסְתְּפוּ מִינֵּיהּ, דְּגַבְרָא אַלָּמָא הוּא. אֲמַר לֵיהּ לְדִידֵיהּ: זִיל אַיְיתִינְהוּ אַתְּ דְּלָאו אֲחוּךְ הוּא. אֲמַר לֵיהּ: דִּינָא הָכִי? הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה! אֲמַר לֵיהּ: הָכִי דָּאֵינְנָא לָךְ וּלְכוּלְּהוּ אַלָּמֵי חַבְרָךְ. הַשְׁתָּא נָמֵי אָתוּ וּמְשַׁקְרִי! תַּרְתֵּי לָא עָבְדִי. לֵימָא כְּתַנָּאֵי: זוֹ עֵדוּת — אִישׁ וְאִשָּׁה, תִּינוֹק וְתִינוֹקֶת, אָבִיהָ וְאִמָּהּ, וְאָחִיהָ וַאֲחוֹתָהּ. אֲבָל לֹא בְּנָהּ וּבִתָּהּ, לֹא עַבְדָּהּ וְשִׁפְחָתָהּ. וְתַנְיָא אִידַּךְ: הַכֹּל נֶאֱמָנִין לְהָעִיד, חוּץ מֵהֵימֶנָּה וּבַעְלָהּ. דְּרַב פַּפֵּי וּדְרַב אָשֵׁי תַּנָּאֵי הִיא. דְּרַב פָּפָּא [מִי] לֵימָא תַּנָּאֵי הִיא. [ו]אָמַר לְךָ רַב פָּפָּא: כִּי תַנְיָא הָהִיא, בְּמְסִיחָה לְפִי תוּמָּהּ. [ז](ד)כִּי הָא דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: רַב חָנָן קַרְטִיגְנָאָה מִשְׁתַּעֵי: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִישְׁתַּעֵי: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מֵסִיחַ לְפִי תוּמּוֹ, וְאָמַר: אֲנִי וְאִמִּי נִשְׁבֵּינוּ לְבֵין הַגּוֹיִם. יָצָאתִי לִשְׁאוֹב מַיִם — דַּעְתִּי עַל אִמִּי, לְלַקֵּט עֵצִים — דַּעְתִּי עַל אִמִּי. וְהִשִּׂיאָהּ רַבִּי לִכְהוּנָּה עַל פִּיו. [ח](ה)מַתְנִי' אָמַר רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב: הַמָּעוֹן הַזֶּה! לֹא זָזָה יָדָהּ מִתּוֹךְ יָדִי מִשָּׁעָה שֶׁנִּכְנְסוּ גּוֹיִם לִירוּשָׁלַיִם וְעַד שֶׁיָּצְאוּ. אָמְרוּ לוֹ: אֵין אָדָם מֵעִיד עַל עַצְמוֹ. [ט]גְּמָ' תָּנָא: וְאַף עַל פִּי כֵן, יִיחֵד לָהּ בַּיִת בַּחֲצֵרוֹ, וּכְשֶׁהִיא יוֹצְאָה — יוֹצְאָה בְּרֹאשׁ בָּנֶיהָ, וּכְשֶׁהִיא נִכְנֶסֶת — נִכְנֶסֶת בְּסוֹף בָּנֶיהָ. בָּעֵי אַבָּיֵי: מַהוּ לַעֲשׂוֹת בִּגְרוּשָׁה כֵּן? הָתָם הוּא, דְּבִשְׁבוּיָה הֵקִילּוּ, אֲבָל הָכָא — לָא, אוֹ דִלְמָא לָא שְׁנָא? [י]תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ — לֹא תִּנָּשֵׂא בִּשְׁכוּנָתוֹ.

וְאִם

מַה לִּי לְשַׁקֵּר אִי בָּעְיָא אָמְרָה נֶחְבֵּיתִי: בִּמְקוֹם עֵדִים דַּאֲנַן סָהֲדֵי דְּכָל שַׁעְתָּא אִיכָּא מַיָּא: וַדַּאי אִטַּמִּי בִּתְמִיהַּ: לֹא תִּתְיַחֵד עִמּוֹ בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין הִיא שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב וּמָסַר גֵּט לְאִשְׁתּוֹ עַל מְנָת שֶׁאִם מֵת יְהֵא גֵּט לְמַפְרֵעַ וְלֹא תִּזָּקֵק לַחֲלִיצָה לֹא תִּתְיַחֵד עִמּוֹ שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ וַהֲוָה לֵיהּ גֵּט יָשָׁן וּתְנַן בֵּית הִלֵּל אוֹסְרִין לִפְטוֹר בְּגֵט יָשָׁן וְאֵיזֶהוּ גֵּט יָשָׁן כֹּל שֶׁנִּתְיַחֵד עִמָּהּ מֵאַחַר שֶׁכְּתָבוֹ לָהּ וְטַעְמָא גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גִּטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ: וַאֲפִילּוּ עַל פִּי עֶבֶד דַּיָּהּ בְּעֶבֶד שֶׁהָיָה עִמָּהּ: שֶׁלִּבָּהּ גַּס בְּשִׁפְחָתָהּ וּתְשַׁמֵּשׁ בְּפָנֶיהָ: רַב אָשֵׁי אָמַר הָא וְהָא בְּשִׁפְחָה דִּידַהּ וְהַיְנוּ טַעְמָא דִּבְמַתְנִי' מְהֵימְנָא וְהָתָם לָא מְהֵימְנָא דְּשִׁפְחָה דִּדָה מִיחְזָא חַזְיָא בְּקִלְקוּל גְּבִרְתָּהּ וְשָׁתְקָה: הָתָם גַּבֵּי גֵּט: דִּשְׁתִיקוּתָהּ מַתִּירָתָהּ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה שֶׁתָּעִיד לוֹמַר לֹא שִׁמְּשָׁה אֶלָּא שֶׁתֹּאמַר אֲנִי הָיִיתִי עִמָּהּ: לָא מְהֵימְנָא לִהְיוֹת זוֹ מֻתֶּרֶת עַל יָדָהּ דְּאִי נָמֵי חַזְיָא לָא מַסְהֲדָא: הָכָא גַּבֵּי שְׁבוּיָה: דִּשְׁתִיקוּתָהּ דְּשִׁפְחָה: אוֹסַרְתָּהּ לִגְבִרְתָּהּ דְּכָל כַּמָּה שֶׁאֵינָהּ מְעִידָה לוֹמַר טְהוֹרָה הִיא מַחְזְקִינַן לָהּ בִּטְמֵאָה כִּי מַסְהֲדָא וְאָמְרָה טְהוֹרָה הִיא מְהֵימְנָא דְּלִשְׁקוּרֵי לָאו אוֹרְחָא אֶלָּא לְמִשְׁתַּק: הַשְׁתָּא נָמֵי כֵּיוָן דְּרָחֲמָא לָהּ לִגְבִרְתָּהּ אוֹ דְּדָחֲלָה מִנַּהּ אָתְיָא וּמְשַׁקְּרָא וְאָמְרָה טְהוֹרָה הִיא: תַּרְתֵּי לָא עָבְדָא חֲדָא לְמִשְׁתַּק בְּקִלְקוּלָהּ וְעוֹד דְּתַיְתֵי וּתְשַׁקֵּר: אֲחָא מִבֵּי חוֹזָאָה שֶׁהָלַךְ אָבִיו שָׁם וְהוֹלִיכוֹ עִמּוֹ וְגִדְּלוֹ שָׁם וּמֵת אָבִיו וְחָזַר לְעִירוֹ וְתָבַע חֶלְקוֹ בְּנִכְסֵי אָבִיו: א"ל רַב חִסְדָּא לְהַהוּא אֲחָא: שַׁפִּיר קָאָמַר לָךְ שֶׁאֵינוֹ מַכִּירְךָ לְפִי שֶׁיָּצָאתָ בְּלֹא חֲתִימַת זָקָן [וּבָאתָ בַּחֲתִימַת זָקָן]: וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו שֶׁכְּשֶׁפֵּרַשׁ מֵהֶן כְּבָר הָיוּ חֲתוּמֵי זָקֵן: א"ל רַב חִסְדָּא לְמָרֵי: זִיל אַיְתִינְהוּ אַתְּ לְהָנְהוּ סָהֲדֵי הַמַּכִּירִין אוֹתוֹ וִיעִידוּךְ שֶׁאֵינוֹ בֶּן אָבִיךָ: הַשְׁתָּא נָמֵי כֵּיוָן דְּדָחֲלִי מִנֵּהּ אָתוּ וּמְשַׁקְּרִי: תַּרְתֵּי לָא עָבְדִי חֲדָא דְּשָׁתְקִי מִלְּהָעִיד אֱמֶת וַחֲדָא דְּמַסְהֲדִי שִׁקְרָא: לֵימָא כְּתַנָּאֵי שִׁפְחָתָהּ אִי מְהֵימְנָא אִי לָא: זוֹ עֵדוּת זוֹ שֶׁל שְׁבוּיָה הַכֹּל כְּשֵׁרִים בָּהּ אִישׁ וְאִשָּׁה תִּינוֹק וְתִינֹקֶת: חוּץ מֵהֵימֶנָּה הִיא עַצְמָהּ: דְּרַב פַּפִּי וְרַב אַשִׁי דְּאָמְרוּ לְעֵיל שִׁפְחָה דִּדָה מְהֵימְנָה: וַדַּאי תַּנָּאֵי הִיא עַל כָּרְחָךְ יֹאמְרוּ אֲנַן דְּאָמְרִי' כִּי מַתְנִיתָא בָּתְרָיְתָא מִדְּקַשְׁיָא לְהוּ קַמַּיְתָא: דְּרַב פָּפָּא דְּאָמַר לָא מְהֵימְנָה: מִי לֵימָא תַּנָּאֵי הִיא כְּלוֹמַר דָּחוּק הוּא לוֹמַר אֲנָא דְּאָמְרִי כִּי מַתְנִיתָא קַמַּיְיתָא אוֹ יוּכַל לְתָרֵץ מַתְנִיתָא בָּתְרָיְתָא נָמֵי כְּוָתֵהּ לְמֵימַר שִׁפְחָתָהּ כְּעַצְמָהּ דָּמִי וַהֲרֵי הִיא בִּכְלַל חוּץ מֵהֵימֶנָּה דְּקָתָנֵי בָּהּ אוֹ תֵּירוּצָא אַחֲרִינָא: אָמַר לְךָ רַב פָּפָּא כִּי תַּנְיָא הָהִיא דְּקָתָנֵי הַכֹּל נֶאֱמָנִים וַאֲפִילּוּ שִׁפְחָה דִּדָה בִּמְסִיחָה לְפִי תֻּמָּהּ: רַב חָנָא קַרְטִיגְנָאָה מִשְׁתַּעֵי רַב חָנָן דְּמִן קַרְטִיגִי הָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֶׂה זֶה: מַתְנֵי' הַמָּעוֹן הַזֶּה שְׁבוּעָה הִיא: גְּמ' וְאעפ"כ שֶׁאָסְרוּ עָלָיו לְפִי שֶׁכֹּהֵן הָיָה: כְּשֶׁהִיא יוֹצְאָה וְהוּא בֶּחָצֵר: יוֹצְאָה בְּרֹאשׁ בָּנֶיהָ שֶׁיְּהוּ הַבָּנִים עִמָּהֶם שֶׁלֹּא יִתְיַחֲדוּ: וּכְשֶׁהִיא נִכְנֶסֶת נִכְנֶסֶת בְּסוֹף בָּנֶיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא הוּא וְהִיא בֶּחָצֵר וְהַבָּנִים מִבַּחוּץ: בִּגְרוּשָׁה כֹּהֵן שֶׁגֵּרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ מַהוּ לָדוּר עִמּוֹ בֶּחָצֵר: לֹא תִּנָּשֵׂא בִּשְׁכוּנָתוֹ לְפִי שֶׁמַּכִּירָהּ בִּרְמִיזוֹתָיו וּקְרִיצוֹתָיו שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לִידֵי עֲבֵרָה:

לֹא תִּתְיַחֵד עִמּוֹ אֶלָּא בְּעֵדִים פֵּרוּשׁ בַּקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם גֵּט יָשָׁן וְלֹא פֵּרֵשׁ לְטַעְמֵהּ דְּפֵרֵשׁ בְּגִטִּין (דַּף עג.) דִּבְמֵהַיּוֹם אִם מַתִּי מְגֹרֶשֶׁת לְמַפְרֵעַ מִשְּׁעַת נְתִינָה וְלֹא תִּתְיַחֵד עִמּוֹ מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ קִדּוּשִׁין כְּמוֹ הַמְגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ וְלָנָה עִמּוֹ בְּפֻנְדְּקִי בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי (שָׁם דַּף פא.) [וְלֹא שַׁיָּךְ גֵּט יָשָׁן כְּלָל לְפֵרוּשׁ דְּהָתָם] וְכֵן מַשְׁמַע הָתָם בַּגְּמָרָא אֲבָל לְרַבֵּינוּ תָּם דִּמְפָרֵשׁ מָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים קָאֵי אַמֵּהַיּוֹם אִם מַתִּי וְנַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר מֵעֵת שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְגָרְשָׁהּ אע"פ שֶׁאוֹמֵר מֵהַיּוֹם אֶלָּא שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי מִיתָתוֹ הָוֵי טַעְמָא מִשּׁוּם גֵּט יָשָׁן וּבַתּוֹסֶפְתָּא מַשְׁמַע כְּפֵי' רַבֵּינוּ תָּם:

שַׁפִּיר קָאָמַר לָךְ דִּכְתִיב וַיַּכֵּר יוֹסֵף זֶה שֶׁבָּא נוֹלַד כָּאן וְהָלַךְ עִם אָבִיו לִמְדִינַת הַיָּם וְעַתָּה כְּשֶׁחָזַר וְאָמַר לָא יָדַעְנָא לָךְ מִחְזֵי כְּשִׁקְרָא כִּי הָיָה לוֹ לֵדַע אִם הוּא אָחִיו אִם לָאו כֵּיוָן שֶׁמַּכִּירוֹ קֹדֶם לְהָכִי קָאָמַר רַב חִסְדָּא דְּשַׁפִּיר קָאָמַר לֵיהּ שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּיוֹסֵף: **אֲמַר** לֵהּ אִית לִי סָהֲדֵי וּמִסְתְּפִינוּ מִנֵּהּ דְּאִינִישׁ אַלְמָא הוּא נִרְאֶה לְר"י דְּמַיְירֵי שֶׁהֵבִיא עֵדִים וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ עֵדוּת שֶׁאַתָּה שׁוֹאֵל לֹא נֶאֱמַר לְךָ כְּלוּם עָלָיו דִּרְגִלִּים לְדָבָר שֶׁהוּא אַלָּם אֲמַר לֵיהּ זִיל כּוּ' פֵּי' לֵךְ הָבֵא אוֹתָם עֵדִים עַצְמָם שֶׁיְּרֵאִים לְהָעִיד עָלֶיךָ שֶׁיָּעִידוּ שֶׁאֵינוֹ אָחִיךָ אוֹ שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים אִם הוּא אָחִיךָ אִם לָאו וְקָאָמַר הַשְׁתָּא נָמֵי כֵּיוָן שֶׁיְּרֵאִים מִמֶּנּוּ יְשַׁקְּרוּ לוֹמַר אֵינוֹ אָחִיו אוֹ שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין אִם הוּא אָחִיו אֲבָל אִם אֵין רַגְלַיִם לַדָּבָר אֵין נִרְאֶה כְּלָל שֶׁיְּהֵא נֶאֱמָן לוֹמַר דְּגַבְרָא אַלְמָא הוּא דְּאִם לֹא כֵן כָּל אָדָם יֹאמַר עַל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא גַּבְרָא אַלְמָא וְיָבִיא הוּא עֵדִים וְאִם לֹא יָבִיא יַפְסִיד וְעוֹד דְּקָאָמַר הַשְׁתָּא נָמֵי אָתוּ וּמַסְהֲדִי אַטּוּ מִשּׁוּם דְּמִסְתְּפוּ מִנֵּהּ הָנֵי סָהֲדֵי מִסְתְּפוּ מִנֵּהּ כֻּלֵּי עָלְמָא: **תַּרְתֵּי** לָא עָבְדִי שֶׁיִּשְׁתְּקוּ וְלֹא יָעִידוּ הָאֱמֶת וְעוֹד שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁקֶר וְכֵן גַּבֵּי שִׁפְחָה: **בִּמְסִיחָה** לְפִי תֻּמָּהּ וַאֲפִלּוּ הָכִי הִיא וּבַעְלָהּ אֵינָן נֶאֱמָנִין אע"ג דְּיוֹחָנָן אוֹכֵל חַלּוֹת (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף כו.) הָיָה נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ בְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ הָנֵי מִלֵּי לִתְרוּמָה אֲבָל הָכָא מַעֲלָה עָשׂוּ בְּיוּחֲסִין [וְאוֹמֵר ר"י דְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ אֵינוֹ כָּשֵׁר דְּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ אֵינוֹ כָּשֵׁר אֶלָּא לְעֵדוּת אִשָּׁה דְּרַבָּנָן כִּדְאָמַר בִּיבָמוֹת וְהָכָא בִּשְׁבוּיָה הֵקִלּוּ]:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ שכירות הל׳ ג, סמג עשין פט, טור חו״מ סי׳ סט:

ב מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כח, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ י:

ג מיי׳ פח׳ מהל׳ גירושין הל׳ ב, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קמח סעי׳ ב:

ד מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יט, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ ב:

ה מיי׳ פג׳ מהל׳ עדות הל׳ יב, סמג עשין קט, טוש״ע חו״מ סי׳ כח סעי׳ ה:

ו מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ ב:

ז מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יח, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ א:

ח מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ ב:

ט מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כה, טוש״ע אה״ע סי׳ ז סעי׳ ט:

י מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז, סמג לאוין קכז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיט סעי׳ ז:

מסורת הש״ס

א בכורות לו.; בבא מציעא פא:

ב גיטין עג.

ג יבמות פח.; בבא מציעא לט:

ד בבא קמא קיד:

ה תוספתא כתובות

תורה אור השלם

וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת־אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ [בראשית מב, ח]

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה־לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו [בראשית כב, ח]

תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֲדֹנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָּנוּ בְּדֹר וָדֹר [תהילים צ, א]

לֹא־יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמָּאָה כִּי־תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה [דברים כד, ד]

וְאִם הָיָה כֹּהֵן — לֹא תָּדוּר עִמּוֹ בְּמָבוֹי. אִם הָיָה כְּפָר קָטָן — זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה וְאָמְרוּ: כְּפָר קָטָן נִידּוֹן כִּשְׁכוּנָה. [א]מִי נִדְחֶה מִפְּנֵי מִי? תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: הִיא נִדְחֵית מִפָּנָיו, וְאֵין הוּא נִדְחֶה מִפָּנֶיהָ. וְאִם הָיְתָה חָצֵר שֶׁלָּהּ — הוּא נִדְחֶה מִפָּנֶיהָ. [ב]אִיבַּעְיָא לְהוּ: הָיְתָה חָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, מַהוּ? תָּא שְׁמַע: הִיא נִדְחֵית מִפָּנָיו. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּחָצֵר שֶׁלּוֹ, פְּשִׁיטָא! וְאֶלָּא בְּחָצֵר שֶׁלָּהּ, וְהָתַנְיָא: אִם הָיְתָה חָצֵר שֶׁלָּהּ — הוּא נִדְחֶה מִפָּנֶיהָ. אֶלָּא לָאו כִּי הַאי גַּוְונָא, דִּלְמָא דַּאֲגִיר מֵיגָר. [ג]מַאי הָוֵי עֲלַהּ? תָּא שְׁמַע: "הִנֵּה ה׳ מְטַלְטֶלְךָ טַלְטֵלָה גָּבֶר", וְאָמַר רַב: טִלְטוּלָא דְגַבְרָא קָשֵׁי מִדְּאִיתְּתָא. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: לָוָה הֵימֶנָּה בְּנִכְסֵי אָבִיהָ — אֵינָהּ נִפְרַעַת אֶלָּא עַל יְדֵי אַחֵר. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: וְאִי אָתוּ לְקַמַּן לְדִינָא, לָא מִזַּדְקְקִינַן לְהוּ. רַב פָּפָּא אָמַר: שַׁמּוֹתֵי מְשַׁמְּתִינַן לְהוּ. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: נַגּוֹדֵי נָמֵי מְנַגְּדִינַן לְהוּ. אָמַר רַב נַחְמָן: תָּנָא בְּאֵבֶל רַבָּתִי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִן הַנִּשּׂוּאִין, אֲבָל כְּשֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין, נִפְרַעַת עַל יְדֵי עַצְמָהּ — שֶׁאֵין לִבּוֹ גַּס בָּהּ. הָהוּא אָרוּס וַאֲרוּסָתוֹ דַּאֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא. יְתֵיב רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא קַמֵּיהּ. אוֹקֵי רָבָא שְׁלוּחָא בֵּינָתַיְיהוּ. אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא, וְהָאָמַר רַב נַחְמָן: תָּנָא בְּאֵבֶל רַבָּתִי כוּ׳. אֲמַר לֵיהּ: קָא חָזֵינָא דְּ(קָא) גָּיְיסִי בַּהֲדָדֵי. [ה]אִיכָּא דְּאָמְרִי: לָא אוֹקֵי רָבָא שָׁלִיחַ בֵּינָתַיְיהוּ. אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא: נֵיקוּם מָר שְׁלוּחָא בֵּינָתַיְיהוּ, אֲמַר לֵיהּ: וְהָא [אָמַר] רַב נַחְמָן תָּנָא בְּאֵבֶל רַבָּתִי כוּ׳. אֲמַר לֵיהּ: הָנֵי מִילֵּי, הֵיכָא דְּלָא גָּיְיסִי בַּהֲדָדֵי, אֲבָל הָנֵי — קָא חָזֵינָא לְהוּ דְּגָיְיסִי בַּהֲדָדֵי. [וז](א)מַתְנִי׳ וְאֵלּוּ נֶאֱמָנִין לְהָעִיד בְּגוֹדְלָן מַה שֶּׁרָאוּ בְּקוֹטְנָן. נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר: "זֶה כְּתַב יָדוֹ שֶׁל אַבָּא", וְ"זֶה כְּתַב יָדוֹ שֶׁל רַבִּי", וְ"זֶה כְּתַב יָדוֹ שֶׁל אָחִי". "זָכוּר הָיִיתִי בִּפְלוֹנִית שֶׁיָּצְאָה בְּהִינּוּמָא וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ", וְ"שֶׁהָיָה אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹצֵא מִבֵּית הַסֵּפֶר לִטְבּוֹל, לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה". וְ"שֶׁהָיָה חוֹלֵק עִמָּנוּ עַל הַגּוֹרֶן". וְ"הַמָּקוֹם הַזֶּה בֵּית הַפְּרָס". וְ"עַד כָּאן הָיִינוּ בָּאִין בְּשַׁבָּת". אֲבָל אֵין אָדָם נֶאֱמָן לוֹמַר "דֶּרֶךְ הָיָה לִפְלוֹנִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה", "מַעֲמָד וּמִסְפֵּד הָיָה לִפְלוֹנִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה". [חט]גְּמָ׳ אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְהוּא שֶׁיֵּשׁ גָּדוֹל עִמּוֹ. וּצְרִיכָא. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן אָבִיו — מִשּׁוּם דִּשְׁכִיחַ גַּבֵּיהּ, אֲבָל רַבּוֹ — לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן רַבּוֹ, מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ אֵימְתֵיהּ דְּרַבֵּיהּ, אֲבָל אָבִיו — לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָנֵי תַּרְתֵּי: אָבִיו — דִּשְׁכִיחַ גַּבֵּיהּ, וְרַבּוֹ — דְּאִית לֵיהּ אֵימְתֵיהּ, אֲבָל אָחִיו דְּלֵית לֵיהּ לָא הָא וְלָא הָא — אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן: כֵּיוָן דְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת מִדְּרַבָּנַן, הֵימְנוּהוּ רַבָּנַן בִּדְרַבָּנַן. [י]"זָכוּר הָיִיתִי בִּפְלוֹנִית שֶׁיָּצְאָה בְּהִינּוּמָא וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ". מַאי טַעְמָא — כֵּיוָן דְּרוֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישָּׂאוֹת, גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא. [יא־יג]וְ"שֶׁהָיָה אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹצֵא מִבֵּית הַסֵּפֶר לִטְבּוֹל, לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה". וְדִלְמָא עֶבֶד כֹּהֵן הוּא? מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיְּלַמֵּד אֶת עַבְדּוֹ תּוֹרָה. [יד](ב)וְלָא? וְהָתַנְיָא: לָוָה הֵימֶנּוּ רַבּוֹ, אוֹ שֶׁעֲשָׂאוֹ רַבּוֹ

אַפּוֹטְרוֹפּוֹס,

וְאִם הָיָה כֹּהֵן אֲפִלּוּ לֹא נִסַּת: לֹא תָּדוּר עִמּוֹ בְּמָבוֹי שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ וְכֹהֵן אָסוּר בִּגְרוּשָׁה אֲבָל יִשְׂרָאֵל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִסֵּת תָּדוּר בִּשְׁכוּנָתוֹ: וְאָמַר רַב גָּרַס וּמֵהַאי קְרָא שָׁמְעִינַן לָהּ: לָוָה הֵימֶנָּה בִּהְיוֹתָהּ תַּחְתָּיו: בְּנִכְסֵי אָבִיהָ שֶׁהָיוּ בְּיָדָהּ נִכְסֵי מְלוֹג וּבְכֹהֵן שֶׁגֵּרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ קָא מַיְירֵי: אֵינָהּ נִפְרַעַת הֵימֶנּוּ ע"י עַצְמָהּ שֶׁלֹּא יִקְרְבוּ בִּדְבָרִים: בְּאֵבֶל רַבָּתִי מַסֶּכְתָּא הִיא וְקוֹרִין אוֹתָהּ שְׂמָחוֹת וְזוֹ הִיא מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלָּהּ הַגּוֹסֵס הֲרֵי הוּא כְּחַי לְכָל דְּבָרָיו: אָרוּס וַאֲרוּסָתוֹ כֹּהֵן הָיָה: וְהָאָמַר רַב נַחְמָן תָּנָא בְּאֵבֶל רַבָּתִי דְּמִן הָאֵרוּסִין נִפְרַעַת עַל יְדֵי עַצְמָהּ: דְּגָיְסִי בַּהֲדָדֵי מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה בִּרְמִיזוֹת וּקְרִיצוֹת בְּלַעַ"ז פריווי"ץ: מַתְנֵי' זֶה כְּתַב יָדוֹ שֶׁל אַבָּא וּמְקַיְּמִין הַשְּׁטָר עַל פִּיו אע"פ שֶׁמֵּת אָבִיו בְּעוֹד זֶה קָטָן: שֶׁיָּצָאת בְּהִנּוּמָא וְהוּא סִימָן שֶׁנִּיסַּת בְּתוּלָה וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ פִּרְקִין: יוֹצֵא מִבֵּית הַסֵּפֶר כְּשֶׁהָיִינוּ לְמֵדִין תִּינוֹקוֹת בְּבֵית רַבָּן וּבְכוּלְּהוּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא בַּגְּמָרָא: אֲבָל אֵין נֶאֱמָנִין כו' דְּאַפּוּקֵי מָמוֹנָא הוּא וּבָעֵינַן עֵדוּת מְעַלְיְיתָא וּכְתֻבָּה הַיְנוּ טַעְמָא דְּרֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִשָּׂאוֹת: מַעֲמָד וּמִסְפֵּד מָקוֹם הָיָה לוֹ כָּאן לְהַסְפִּיד מֵתָיו כְּשֶׁמּוֹלִיכָן לְבֵית קְבָרוֹת שֶׁלּוֹ וְלַעֲשׂוֹת שָׁם מַעֲמָדוֹת וּמוֹשָׁבוֹת שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שִׁבְעָה לְמֵת: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר נֶאֱמָנִים לָא גָּרְסִינַן לֵיהּ בְּמָתְנֵי' אֶלָּא בְּבָרַיְתָא וְלָא אַדֶּרֶךְ מַעֲמָד וּמִסְפֵּד קָאֵי: גְּמ' דִּשְׁכִיחַ גַּבֵּהּ וְנָתַן עֵינָיו בְּקַטְנוּתוֹ בִּכְתַב יַד אָבִיו: קִיּוּם שְׁטָרוֹת מִדְּרַבָּנָן דְּמִדְּאוֹרַיְתָא לָא בָּעֵינַן קִיּוּם דְּאָמַר ר"ל (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף יח:) עֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטָר נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בב"ד: הֵימְנוּהוּ רַבָּנָן בִּדְרַבָּנָן בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם הֶאֱמִינוּ וְאֵין זֶה עוֹקֵר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה הֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ הֵם הִצְרִיכוּ קִיּוּם הָעֵדוּת וְהֵם הִכְשִׁירוּ בּוֹ אֶת אֵלּוּ: גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא כְּלוֹמַר אֵין הַדָּבָר צָרִיךְ עֵדוּת אֶלָּא לְפַרְסֵם שֶׁיֵּצֵא הַדִּין לָאוֹר בְּלֹא גִּמְגּוּם:

וְאִם הָיָה כֹּהֵן לֹא תָּדוּר עִמּוֹ בְּמָבוֹי דְּכֵיוָן דִּפְנוּיָה הִיא קִיל לֵיהּ אֲבָל אִם נִשֵּׂאת אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק אֶלָּא כְּדֵי שְׁכוּנָה דְּהַיְנוּ ג' בָּתִּים כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דע"ז (דַּף כא.) דְּכֵיוָן דְּנִשֵּׂאת חֲמִירָא לֵיהּ אַפֵּי' לְכֹהֵן: **כְּפָר** קָטָן נִדּוֹן כִּשְׁכוּנָה וְטַעֲמָא לְפִי שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִן שָׁם וְרָגִיל יוֹתֵר לָבֹא אֶצְלָהּ וְדַוְקָא כְּפָר קָטָן אֲבָל כְּפָר בֵּינוֹנִי לֹא: **רַב** הוּנָא אָמַר נִגּוּדֵי מְנַגְּדִינַן לְהוּ נִרְאֶה לר"ת דִּלְרַב הוּנָא נָמֵי מְשַׁמְּתִינַן וְגַם מְנַגְּדִין שֶׁכָּל אֶחָד מַחְמִיר מֵחֲבֵרוֹ וְאִם הוּא אוֹמֵר דְּנָגְדִינַן לֵיהּ בְּלֹא שַׁמְתָּא הֲוָה מֵקֵל טְפֵי כִּדְאָמְרִינַן בְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף יז.) וּבְפֶרֶק מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ (פְּסָחִים נב.) בְּמַעֲרָבָא כִּי מְחַיֵּב צוּרְבָא מֵרַבָּנַן מִמְּנוּ אַנְגִּידָא וְלָא מִמְּנוּ אַשַּׁמְתָּא: **אֵלּוּ** נֶאֱמָנִין לְהָעִיד בְּגָדְלָן מַה שֶּׁרָאוּ בְּקָטְנָן מַשְׁמַע דִּבְקָטְנָן לֹא מְהֵימַן אֲפִילּוּ בִּדְרַבָּנָן דְּהָא מוֹקֵי לָהּ בַּגְּמָרָא בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א דְּאָמַר בפ"ק דִּפְסָחִים (דַּף ד: וְשָׁם) דְּנֶאֱמָנִים עַל בְּדִיקַת חָמֵץ אַפֵּי' נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים וּפָרִיךְ מִדֵּי מְשָׁשָׁא אִית בְּהוּ וּמְשַׁנֵּי הוֹאִיל וּבְדִיקַת חָמֵץ דְּרַבָּנָן הֵימְנוּהוּ רַבָּנָן בִּדְרַבָּנָן וְיֵ"ל דְּהָתָם הַיְנוּ טַעְמָא מִשּׁוּם דִּבְדִיקַת חָמֵץ הוּא בְּיָדוֹ לָכֵן נֶאֱמָן אֲפִלּוּ קָטָן בִּדְרַבָּנָן אֲבָל קָשֶׁה דְּהֵיכָא דִּבְיָדוֹ אַפֵּי' בִּדְאוֹרַיְתָא אִשָּׁה מְהֵימְנָא דִּבְפֶרֶק הַמַּדִּיר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף עב. וְשָׁם) תְּנַן וְקוֹצָה לָהּ חַלָּה וּבְנִקּוּר מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שֶׁאָנוּ סוֹמְכִין עֲלֵיהֶן וי"ל דְּבִירוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ דִּבְדִיקַת חָמֵץ הוּא טֹרַח וְנָשִׁים עַצְלָנִיּוֹת הֵן וּלְהָכִי אִי לָאו דִּבְדִיקַת חָמֵץ דְּרַבָּנָן לָא הָווּ מְהֵימְנֵי: **וְהוּא** שֶׁיֵּשׁ גָּדוֹל עִמּוֹ לָא קָאֵי אַתְּרוּמָה דְּבִתְרוּמָה סַגִּי בָּא' כֵּיוָן דְּאֵין מַעֲלִין מִתְּרוּמָה דְּרַבָּנָן לְיוּחֲסִין דִּלְהָכִי מוּקֵי לָהּ בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן דְּבִתְרוּמָה דְּאוֹרַיְתָא כֵּיוָן דְּסָבַר תַּנָּא דִּידַן דְּמַעֲלִין מִמֶּנָּה לְיוּחֲסִין כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן אֵינוֹ נֶאֱמָן אַפֵּי' יֵשׁ גָּדוֹל עִמּוֹ הִלְכָּךְ בִּתְרוּמָה סַגִּי בְּאִיהוּ לְחוּדֵיהּ וְכָל הֵיכָא דְּבָעֵינַן תְּרֵי מִדְּרַבָּנָן סַגִּי בְּהוּא וְאַחֵר: **קִיּוּם** שְׁטָרוֹת דְּרַבָּנָן תֵּמַהּ כֵּיוָן דְּמִדְּאוֹרַיְתָא אֲפִלּוּ אֵין עֵדִים שֶׁיַּכִּירוּ חֲתִימַת הָעֵדִים הַשְּׁטָר כָּשֵׁר א"כ כָּל אָדָם שֶׁיִּרְצֶה יְזַיֵּף וְיִכְתֹּב וְיַחְתֹּם מַה שֶּׁיִּרְצֶה וְיִגְבֶּה מִמֶּנּוּ וְהָכָא אור"י דְּאִיכָּא לְמֵימַר כְּגוֹן שֶׁלָּוָה מוֹדֶה שֶׁכְּתָבוֹ וְטוֹעֵן שֶׁהוּא פָּרוּעַ וְקָסָבַר הַאי תַּנָּא דְּמוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ וְהַאי קִיּוּם הָוֵי וַדַּאי מִדְּרַבָּנָן אִי נָמֵי כְּגוֹן שֶׁנִּתְקַיֵּם מִשָּׂדֶה אַחַת אוֹ מִשְׁתֵּי שָׂדוֹת וְיוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי עַצְמוֹ דְּאָמַר לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף כ.) דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא זַיֵּף וּמִיהוּ בְּרֵישׁ גִּטִּין (דַּף ג. וְשָׁם) מוּכָח דַּאֲפִילּוּ הֵיכָא דְּאֵין מַכִּירִין הַחֲתִימָה כְּלָל הָוֵי מִדְּאוֹרַיְתָא כְּמִי שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בְּב"ד: **וְדִלְמָא** עֶבֶד כֹּהֵן הוּא פֵּי' וְעַכְשָׁו נִשְׁתַּחְרֵר וְנוֹטֵל שֶׁלֹּא כַּדִּין וְקָשֶׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דִּבְפֶ' נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה (יְבָמוֹת דַּף צט: וְשָׁם) מְפָרֵשׁ הַשַּׁ"ס הָא דְּאֵין חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעֶבֶד מִשּׁוּם דִּלְמָא אָתֵי לְאַסּוֹקֵהּ לְיוּחֲסִין מַה צָּרִיךְ לְהַאי טַעְמָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר דְּאֵין חוֹלְקִין אֲפִי' אֵין מַעֲלִין שֶׁמָּא יִשְׁאַל גַּם אַחַר שֶׁיִּשְׁתַּחְרֵר כִּדְפָרִיךְ הָכָא הַשַּׁ"ס וְכֵן מְפָרֵשׁ הָתָם הַשַּׁ"ס דְּאֵין חוֹלְקִין לְאִשָּׁה בְּלֹא בַּעְלָהּ מִשּׁוּם גְּרוּשָׁה וּמַאי טַעְמָא נָמֵי דְּמַאן דְּאָמַר חוֹלְקִין וי"ל דְּלָא שְׁכִיחָא כּוּלֵּי הַאי שֶׁיִּשְׁאַל תְּרוּמָה אַחַר שֶׁיִּשְׁתַּחְרֵר לֹא בְּתוֹרַת עֶבֶד וְלֹא בְּתוֹרַת כֹּהֵן כִּי יֵרָא פֶּן יִבְדְּקוּהוּ וְיִתְבָּרֵר שֶׁהוּא עֶבֶד וְיוֹצִיאוּ עָלָיו קוֹל עַבְדוּת וְלָא חָיְישִׁינַן נָמֵי פֶּן יִמְכְּרֶנּוּ רַבּוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׁאַל תְּרוּמָה שֶׁהֲרֵי מְזוֹנוֹתָיו עַל רַבּוֹ וְאֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא לוֹ וְכוּלֵּי הַאי לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ רַבּוֹ יִשְׂרָאֵל צְאִי מַעֲשֵׂה יָדֵיךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז, סמג לאוין קכז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיט סעי׳ יא:

ב מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז, סמג לאוין קכז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיט סעי׳ יא:

ג מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז, סמג לאוין קכז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיט סעי׳ יא:

ד מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיט סעי׳ ח ט י:

ה מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיט סעי׳ י:

ו מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ א:

ז מיי׳ פי״ד מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג לאוין רטו, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ יז:

ח מיי׳ פז׳ מהל׳ עדות הל׳ א:

ט מיי׳ פי״ד מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג לאוין רטו, טוש״ע חו״מ סי׳ מו סעי׳ יז:

י מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כה, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צו סעי׳ טו:

יא מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ טו:

יב מיי׳ פכ׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ט, טוש״ע אה״ע סי׳ ג סעי׳ ה:

יג מיי׳ פח׳ מהל׳ עבדים הל׳ יח, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ עא:

יד מיי׳ פח׳ מהל׳ עבדים הל׳ יז, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ ע:

מסורת הש״ס

א משנה כתובות; לעיל כ:

ב גיטין מ.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה והוא וכו' לא קאי אתרומה. עי' עירובין דף נט ע"א תוס' ד"ה אפילו עבד:

תורה אור השלם

הִנֵּה יְהֹוָה מְטַלְטֶלְךָ טַלְטֵלָה גָּבֶר וְעֹטְךָ עָטֹה [ישעיהו כב, יז]

אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ תְּפִילִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ, אוֹ שֶׁקָּרָא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — הֲרֵי זֶה לֹא יָצָא לְחֵירוּת. הָתָם דְּאִיקְּרִי עֶבֶד מִדַּעְתּוֹ. כִּי קָאָמְרִינַן — דְּקָא נָהֵיג בֵּיהּ מִנְהַג בָּנִים. [א](א)לִטְבּוֹל לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה. בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן. וְשֶׁהָיָה חוֹלֵק עִמָּנוּ עַל הַגּוֹרֶן. וְדִלְמָא עֶבֶד כֹּהֵן הוּא? תְּנַן כְּמַאן דְּאָמַר אֵין חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעֶבֶד אֶלָּא אִם כֵּן רַבּוֹ עִמּוֹ. דְּתַנְיָא: אֵין חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעֶבֶד אֶלָּא אִם כֵּן רַבּוֹ עִמּוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר: אִם כֹּהֵן אֲנִי — תְּנוּ לִי בִּשְׁבִיל עַצְמִי, וְאִם עֶבֶד כֹּהֵן אֲנִי — תְּנוּ לִי בִּשְׁבִיל רַבִּי. בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הָיוּ מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין. בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי לֹא הָיוּ מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוּחֲסִין. (ב)תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי: מִיָּמַי לֹא הֵעַדְתִּי. פַּעַם אַחַת הֵעַדְתִּי וְהֶעֱלוּ עֶבֶד לַכְּהוּנָּה עַל פִּי. הֶעֱלוּ סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! הַשְׁתָּא וּמָה בְּהֶמְתָּן שֶׁל צַדִּיקִים אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא תַּקָּלָה עַל יָדָם, צַדִּיקִים עַצְמָם לֹא כָּל שֶׁכֵּן! אֶלָּא: בִּקְּשׁוּ לְהַעֲלוֹת עֶבֶד לַכְּהוּנָּה עַל פִּי. חֲזָא בְּאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי, וַאֲזַל וְאַסְהֵיד בְּאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה. [ב](ג)וְשֶׁהַמָּקוֹם הַזֶּה בֵּית הַפְּרָס הוּא. מַאי טַעְמָא? בֵּית הַפְּרָס דְּרַבָּנַן. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְנַפֵּחַ אָדָם בֵּית הַפְּרָס וְהוֹלֵךְ. וְרַב יְהוּדָה בַּר אַמֵּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר: בֵּית הַפְּרָס שֶׁנִּידַּשׁ — טָהוֹר. מַאי טַעְמָא — אִי אֶפְשָׁר לְעֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה שֶׁלֹּא נִידַּשׁ בָּרֶגֶל. [ג]וְעַד כָּאן הָיִינוּ בָּאִין בַּשַּׁבָּת. קָסָבַר: תְּחוּמִין דְּרַבָּנַן. וְאֵין נֶאֱמָן לוֹמַר ״דֶּרֶךְ הָיָה לִפְלוֹנִי בְּמָקוֹם הַזֶּה״, ״מַעֲמָד וּמִסְפֵּד הָיָה לִפְלוֹנִי בְּמָקוֹם הַזֶּה״. מַאי טַעְמָא — אַפּוֹקֵי מָמוֹנָא לָא מַפְּקִינַן. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: נֶאֱמָן הַתִּינוֹק לוֹמַר, כָּךְ אָמַר לִי אַבָּא: ״מִשְׁפָּחָה זוֹ טְהוֹרָה״, ״מִשְׁפָּחָה זוֹ טְמֵאָה״. טְהוֹרָה וּטְמֵאָה סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא ״מִשְׁפָּחָה זוֹ כְּשֵׁרָה״, וּ״מִשְׁפָּחָה זוֹ פְּסוּלָה״. [ה]וְ״שֶׁאָכַלְנוּ בִּקְצָצָה שֶׁל בַּת פְּלוֹנִי לִפְלוֹנִי״, וְ״שֶׁהָיִינוּ מוֹלִיכִים חַלָּה וּמַתָּנוֹת לִפְלוֹנִי כֹּהֵן״. עַל יְדֵי עַצְמוֹ, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי אַחֵר. וְכוּלָּן, אִם הָיָה גּוֹי וְנִתְגַּיֵּיר, עֶבֶד וְנִשְׁתַּחְרֵר — אֵין נֶאֱמָנִים. וְאֵין נֶאֱמָן לוֹמַר ״דֶּרֶךְ הָיָה לִפְלוֹנִי בְּמָקוֹם הַזֶּה״, ״מַעֲמָד וּמִסְפֵּד הָיָה לִפְלוֹנִי בְּמָקוֹם הַזֶּה״. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: נֶאֱמָנִים. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אַהֵיָיא? אִילֵימָא אַסֵּיפָא: אַפּוֹקֵי מָמוֹנָא הוּא! אֶלָּא אַרֵישָׁא. וְכוּלָּם, אִם הָיָה גּוֹי וְנִתְגַּיֵּיר, עֶבֶד וְנִשְׁתַּחְרֵר — אֵין נֶאֱמָנִין. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: נֶאֱמָנִין. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? תַּנָּא קַמָּא סָבַר: כֵּיוָן דְּגוֹי הוּא, לָא הֲוָה דָּיֵיק. וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא סָבַר: כֵּיוָן דְּדַעְתֵּיהּ לְאִיגַּיּוֹרֵי, מֵידָק הֲוָה דָּיֵיק. [ו](ד)מַאי ״קְצָצָה״? דְּתָנוּ רַבָּנַן: כֵּיצַד קְצָצָה? אֶחָד מִן הָאַחִין שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ — בָּאִין בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וּמְבִיאִין חָבִית מְלֵיאָה פֵּירוֹת וְשׁוֹבְרִין אוֹתָהּ בְּאֶמְצַע רְחָבָה, וְאוֹמְרִים: אַחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ! אָחִינוּ פְּלוֹנִי נָשָׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, וּמִתְיָירְאִים אָנוּ שֶׁמָּא יִתְעָרֵב זַרְעוֹ בְּזַרְעֵינוּ. בּוֹאוּ וּקְחוּ לָכֶם דּוּגְמָא לְדוֹרוֹת, שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב זַרְעוֹ בְּזַרְעֵינוּ. וְזוֹ הִיא קְצָצָה שֶׁהַתִּינוֹק נֶאֱמָן לְהָעִיד עָלֶיהָ.

הֲדַרַן עֲלָךְ הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה

אֵלּוּ

אַפּוֹטְרוֹפּוֹס מָסַר נְכָסָיו בְּיָדוֹ לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא לִסְחוֹרָה: הֲרֵי זֶה לֹא יָצָא לְחֵירוּת וְלָא אָמְרִינַן אִי לָאו דְּשַׁחְרְרֵיהּ לָא הֲוָה יָזֵיף מִנֵּיהּ וְלָא הֲוָה שָׁבֵיק לֵיהּ לִנְהֹג מִנְהַג בֶּן חוֹרִין וְשָׁמְעִינַן מִנָּהּ דְּיֵשׁ עֶבֶד שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה: בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן כְּגוֹן תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ אוֹ פֵּרוֹת הַמְנִינְהוּ לְהָנֵי לְהַאֲכִילוֹ עַל פִּיהֶם: הָכִי גָּרְסִינַן דְּתַנְיָא שֶׁאֵין חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעֶבֶד כו' וְרֵישָׁא דְּבָרַיְתָא כֹּהֶנֶת שֶׁנִּתְעָרֵב וְלָדָהּ בִּוְלַד שִׁפְחָתָהּ שְׁנֵיהֶן יוֹצְאִין לַגֹּרֶן וְנוֹטְלִין חֵלֶק אֶחָד שֶׁאֵין חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעֶבֶד כו' הִלְכָּךְ אִי אָזֵל חַד מִנַּיְהוּ לָא פָּלְגִינַן לֵיהּ דִּלְמָא אָתֵי לְאַחְזוּקֵי בְּכֹהֵן וְדִלְמָא הַאי נִיהוּ הָעֶבֶד: בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל ר' יְהוּדָה מִשּׁוּם הָכִי אָמַר אֵין חוֹלְקִין: בְּהֶמְתָּן שֶׁל צַדִּיקִים חֲמוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר בְּהַכֹּל שׁוֹחֲטִין (חֻלִּין ז.): חֲזָא בְּאַתְרֵהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי שֶׁחָלְקוּ לוֹ תְּרוּמָה בַּגֹּרֶן: וְאַסְהֵד בְּאַתְרֵהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה וְשָׁם לֹא הָיוּ חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעַבְדֵי כֹּהֲנִים: בֵּית הַפְּרָס הַחוֹרֵשׁ אֶת הַקֶּבֶר הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה בֵּית הַפְּרָס מֵאָה אַמָּה שֶׁכָּךְ שִׁעֲרוּ שֶׁהַמַּחֲרֵישָׁה מוֹלֶכֶת אֶת עַצְמוֹת הַמֵּת וְדִלְמָא נָגַע אוֹ הֵסִיט הַמְהַלֵּךְ בּוֹ אֶת עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה שֶׁמְּטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא: מְנַפֵּחַ אָדָם בֵּית הַפְּרָס וְסוֹמֵךְ עַל כָּךְ שֶׁאִם יֵשׁ עֶצֶם רוֹאֵהוּ ואע"ג דְּמַאֲהִיל לָא חָיְישִׁינַן דְּאֵין עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה מְטַמֵּא בְּאֹהֶל עַד דְּאִיכָּא שִׁדְרָה אוֹ גֻּלְגֹּלֶת שְׁלֵמָה אוֹ רוֹב בִּנְיָן אוֹ רוֹב מִנְיָן: שֶׁנִּידַּשׁ דִּישָׁה רַבָּה בָּרְגָלִים הַרְבֵּה: טָהוֹר דְּתָלֵינַן לְקֻלָּא וְאָמְרִינַן כָּל הָעֲצָמוֹת נִכְתְּתוּ לְפָחוֹת מִכַּשְּׂעוּר אַלְמָא חֲשָׁשָׁא דְּרַבָּנָן בְּעָלְמָא הוּא: נֶאֱמָן הַתִּינוֹק לְהָעִיד בְּגוֹדְלוֹ מַה שֶּׁרָאָה בְּקָטְנוֹ: טְמֵאָה וּטְהוֹרָה סָלְקָא דַּעְתָּךְ מַה טֻּמְאָה וְטָהֳרָה יֵשׁ לוֹמַר בְּמִשְׁפָּחוֹת: בִּקְצָצָה לְקַמָּן מְפָרֵשׁ לָהּ: שֶׁל בַּת פְּלוֹנִי לִפְלוֹנִי כְּשֶׁנָּשָׂא פְּלוֹנִי אֶת בַּת פְּלוֹנִי: וְשֶׁהָיִינוּ מוֹלִיכִין כו' עַל יְדֵי עַצְמוֹ אִם כָּךְ הֵעִיד הַתִּינוֹק עַל יְדֵי הָיָה אַבָּא שׁוֹלֵחַ לוֹ חַלָּה וּמַתָּנוֹת: אִם הָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִתְגַּיֵּר וְהֵעִיד מִשֶּׁנִּתְגַּיֵּר שֶׁרָאָה אֶת אֵלֶּה בְּנָכְרִיּוּתוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן: דֻּגְמָא אוֹת וְסִימָן זִכָּרוֹן לְדוֹרוֹת הַבָּאִים: הֲדַרַן עֲלָךְ הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה

תְּנַן כְּמַאן דְּאָמַר אֵין חוֹלְקִין לְעֶבֶד כו' וְאִם תֹּאמַר וְהָא לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה דְּאֵין חוֹלְקִין אֶלָּא בִּתְרוּמָה דְּאוֹרַיְיתָא דְּמַעֲלִין מִמֶּנָּה לְיוּחֲסִין אֲבָל מַתְנֵי' דְּאוֹקְמִינַן בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן דְּאֵין מַעֲלִין מִמֶּנָּה לְיוּחֲסִין מוֹדֶה דְּחוֹלְקִין לְעֶבֶד בְּלֹא רַבּוֹ וְאִם כֵּן אַכַּתִּי תִּקְשֵׁי וְדִלְמָא עֶבֶד כֹּהֵן הוּא וְלָאו מִלְּתָא הִיא דְּמַתְנִיתִין אַיְרֵי שַׁפִּיר שֶׁמֵּעִיד שֶׁחָלַק לוֹ תְּרוּמָה דְּאוֹרַיְיתָא אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ אֶלָּא בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן: **וּמָה** בְּהֶמְתָּן שֶׁל צַדִּיקִים מְפֹרָשׁ בְּמָקוֹם אַחֵר (גִּטִּין דַּף ז.): **וְשֶׁהַמָּקוֹם** הַזֶּה בֵּית הַפְּרָס וְלֹא יוֹתֵר וּבָא לְטַהֵר: **בֵּית** הַפְּרָס דְּרַבָּנָן נִרְאֶה דְּאַפֵּי' בִּמְקוֹם הַקֶּבֶר מְקִלִּין כְּמוֹ בִּשְׁאָר שָׂדֶה וְאֵין לוֹמַר דִּמְקוֹם הַקֶּבֶר מְטַמֵּא בְּאֹהֶל וּמֵבִיא רַבֵּינוּ יִצְחָק רְאָיָה מִדְּתַנְיָא בפ"ק דְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף ה:) מָצָא שָׂדֶה מְצֻיֶּנֶת וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה טִּיבָהּ יֵשׁ בָּהּ אִילָנוֹת בְּיָדוּעַ שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בָּהּ קֶבֶר אֵין בָּהּ אִילָנוֹת בְּיָדוּעַ שֶׁאָבַד בָּהּ קֶבֶר וּמַאי נָפְקָא מִנַּהּ כֵּיוָן שֶׁעַתָּה אֵינוֹ יוֹדֵעַ מְקוֹם הַקֶּבֶר בֵּין נֶחֱרַשׁ בֵּין אָבַד אֶלָּא שְׁמַע מִנָּהּ דִּמְקוֹם הַקֶּבֶר טָהוֹר כְּשֶׁנֶּחֱרַשׁ וּבֵית הַפְּרָס לְהָכִי הָוֵי דְּרַבָּנָן מִשּׁוּם דְּהָוֵי סְפֵק טֻמְאָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אע"ג דִּבְעָלְמָא טִהֲרוּ חֲכָמִים סְפֵק טֻמְאָה בִּרה"ר הַיְינוּ הֵיכָא שֶׁהַטֻּמְאָה מְבֹרֶרֶת וְלֹא נוֹלַד הַסָּפֵק אֶלָּא בְּאַקְרַאי וּפַעַם אַחֶרֶת לֹא יִטָּמֵא כֵּיוָן שֶׁמְּקוֹם הַטֻּמְאָה יָדוּעַ אֲבָל הָכָא שֶׁלְּעוֹלָם הַשָּׂדֶה בְּסָפֵק לֹא רָצוּ לְטַהֵר אע"ג דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא טָהוֹר: **מְנַפֵּחַ** בְּדִיעֲבַד אִם עָשָׂה כְּבָר טְהָרוֹת אֲבָל בְּדִיקָה דִּלְכַתְּחִלָּה מְפָרֵשׁ בַּמִּשְׁנָה (אָהֳלוֹת פי"ח מ"ד) כֵּיצַד בּוֹדְקִין: הֲדַרַן עֲלָךְ הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ תרומות הל׳ כב:
ב מיי׳ פו׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח:
ג מיי׳ פכ״ח מהל׳ שבת הל׳ יט, טוש״ע או״ח סי׳ שצט סעי׳ יא:
ד מיי׳ פי״ד מהל׳ עדות הל׳ ג, סמג לאוין רט, טוש״ע חו״מ סי׳ לה סעי׳ ו:
ה מיי׳ פי״ד מהל׳ עדות הל׳ ד, טוש״ע חו״מ סי׳ לה סעי׳ ז:
ו מיי׳ פי״ד מהל׳ עדות הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ ב סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א יבמות צט:
ב חולין ו.; חולין ה:; גיטין ז.; חולין ז.
ג נדה נז.; מועד קטן ה:; פסחים צב:; בכורות כט.; חגיגה כה:; ברכות יט:; עירובין ל:
ד מסכת דרך ארץ רבה
ה גיטין מ.

גליון הש״ס

גמ' היו מעלין מתרומה ליוחסין. עיין ברכות דף טז ע"ב תוס' ד"ה אין עומדין:

תורה אור השלם

וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זֹבְחֵי הַזֶּבַח אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה [דברים יח, ג]

א(א) **אֵלּוּ** נְעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס: הַבָּא עַל הַמַּמְזֶרֶת וְעַל הַנְּתִינָה וְעַל הַכּוּתִית, הַבָּא עַל הַגִּיּוֹרֶת וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. (ב)הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ, וְעַל אֲחוֹת אָבִיו, וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ, וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו, וְעַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו, וְעַל הַנִּדָּה — יֵשׁ לָהֶם קְנָס, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּהִכָּרֵת — אֵין בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין. גְּמָ' הָנֵי נְעָרוֹת, פְּסוּלוֹת אִית לְהוּ קְנָס, כְּשֵׁירוֹת לָא?! הָכִי קָאָמַר: אֵלּוּ נְעָרוֹת פְּסוּלוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם קְנָס — הַבָּא עַל הַמַּמְזֶרֶת וְעַל הַנְּתִינָה וְעַל הַכּוּתִית. נַעֲרָה אִין, קְטַנָּה לָא. מַאן תַּנָּא? ב(ג)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רַבִּי מֵאִיר הִיא. דְּתַנְיָא: קְטַנָּה מִבַּת יוֹם אֶחָד וְעַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת — יֵשׁ לָהּ מֶכֶר וְאֵין לָהּ קְנָס. וּמִשֶּׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְעַד שֶׁתִּיבְגַּר — יֵשׁ לָהּ קְנָס וְאֵין לָהּ מֶכֶר. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר — אֵין קְנָס, וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קְנָס — אֵין מֶכֶר. [ג]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קְטַנָּה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְעַד שֶׁתִּיבְגַּר — יֵשׁ לָהּ קְנָס. קְנָס אִין, מֶכֶר לָא?! אֵימָא:

אַף

מַתְנִי' אֵלּוּ נְעָרוֹת דַּוְקָא נַעֲרָה מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת עַד שֶׁתִּבְגַּר וְהֵם שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים שֶׁבֵּין נְעָרוֹת לְבַגְרוּת אֲבָל קְטַנָּה וּבוֹגֶרֶת אֵין לָהֶם קְנָס: שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס אִם אֲנָסָהּ אָדָם נוֹתֵן לְאָבִיהָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף כִּדְכְתִיב וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב וְגוֹ' (דְּבָרִים כ"ב:כ"ט): הַבָּא עַל הַמַּמְזֶרֶת בַּגְּמָרָא פָּרֵיךְ אֲבָל כְּשֵׁרוֹת לָא וּמְשַׁנֵּי פְּסוּלוֹת אִצְטְרִיכָא לֵיהּ לְאַשְׁמוֹעִינַן: נְתִינָה מִן הַגִּבְעוֹנִים וְהִיא אֲסוּרָה לַקָּהָל דְּדָוִד גָּזַר עֲלֵיהֶם כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת (ד' עח:) וְעַל שֵׁם וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם וְגוֹ' (יְהוֹשֻׁעַ ט':כ"ג) קָרֵי לְהוּ נְתִינִים: כּוּתִית קָסָבַר גֵּרֵי אֲרָיוֹת הֵן וְיֶשְׁנָן בְּלָאו לֹא תִתְחַתֵּן בָּם (דְּבָרִים ז':ב'-ג'): וְעַל הַשְּׁבוּיָה יִשְׂרְאֵלִית שֶׁנִּפְדֵּית פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים דִּבְחֶזְקַת בְּתוּלָה הִיא שֶׁאֲפִי' נִבְעֲלָה בַּשִּׁבְיָה בְּתוּלֶיהָ חוֹזְרִים: וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לוֹ לְאָחִיו וְגֵרְשָׁהּ שֶׁאֵין בָּהּ מִיתָה אֶלָּא כָּרֵת: וְעַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לוֹ וְגֵרְשָׁהּ: אע"פ שֶׁהֵן בְּהִכָּרֵת הֲרֵי אֵין בָּהֶם מִיתַת ב"ד וְכָרֵת לֹא פָּטַר לֵיהּ מִן הַתַּשְׁלוּמִין: גְּמ' ר"מ הִיא כִּדְמַתְנֵי בָּרַיְתָא לְקַמֵּהּ: יֵשׁ לָהּ מֶכֶר יֵשׁ לְאָבִיהָ בָּהּ זְכִיָּה לְמָכְרָהּ לְשִׁפְחוּת: וְאֵין לָהּ קְנָס שֶׁהַבָּא עָלֶיהָ אֵינוֹ חַיָּב קְנָס: וְאֵין לָהּ מֶכֶר כִּדְתַנְיָא (עֲרָכִין דַּף כט:) יָכוֹל יִמְכֹּר אָדָם אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה אָמַרְתָּ ק"ו מְכוּרָה כְּבָר יוֹצְאָה עַכְשָׁו שֶׁאֵינָהּ מְכוּרָה אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִּמָּכֵר: מִבַּת ג' שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁהִיא רְאוּיָה לְבִיאָה: מֶכֶר לֹא בִּתְמִיהַּ:

מַתְנִי' אֵלּוּ נְעָרוֹת. הַבָּא עַל הַנְּתִינָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּדָוִד גָּזַר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לָבֹא בַּקָּהָל וְהַיְנוּ מִשּׁוּם עַבְדוּת כִּדְאָמְרִינַן בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת עח: וְשָׁם) וְאֵין נִרְאֶה לְר"ת דְּהָא מַשְׁמַע בַּגְּמָרָא (ע"ב) דִּנְתִינָה הָוְיָא דְּאוֹרָיְתָא דְּקָאָמַר מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה אִכָּא בֵּינַיְהוּ לְמ"ד רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ כו' מַשְׁמַע דְּהָוְיָא דְּאוֹרָיְתָא דְּהָא בִּקְרָאֵי פְּלִיגִי וּבְרֵישׁ יֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת דַּף פּה: וְשָׁם) אָמְרִינַן מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה אִכָּא בֵּינַיְהוּ מ"ד דְּאוֹרָיְתָא הָא נָמֵי דְּאוֹרָיְתָא וְעוֹד דִּתְנַן (מַכּוֹת דַּף יג.) אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל מַשְׁמַע דְּלָקֵי עֲלָהּ מִדְּאוֹרַיְתָא דּוּמְיָא דְּכָל הָנָךְ דְּחָשֵׁיב הָתָם וּמִיהוּ אִכָּא לְמֵימַר דִּבְכָל הָנְהוּ נָקַט נְתִינָה אַגַּב מַמְזֶרֶת וְכֵן צָרִיךְ לוֹמַר ע"כ לְרָבָא לְמַאי דס"ד בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עו. וְשָׁם) דִּבְגֵרוּתָן לֵית לְהוּ אִסּוּר חַתְנוּת ומ"מ אֵין נִרְאֶה לְר"ת פֵּרוּשׁוֹ דְּהָא מַסִּיק רָבָא בְּהֶעָרֵל (ג"ז שָׁם) דִּבְגֵרוּתָן אִית לְהוּ אִסּוּר חַתְנוּת וְכָל הֵיכָא דַּחֲשִׁיב נְתִינָה בַּהֲדֵי מַמְזֶרֶת אַיְּרֵי בְּגֵרוּת כְּמוֹ הָכָא דִּבְנָכְרִיּוּתָהּ לֵית לָהּ קְנָס כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל בְּפ"ק (כְּתֻבּוֹת דַּף יא. וְשָׁם) יָהֲבִינַן לָהּ קְנָס וְאָזְלָה וְאָכְלָה בְּנָכְרִיּוּתָהּ וְכֵן בְּקִדּוּשִׁין בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר (דַּף סו:) תְּנַן כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קִדּוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבֵרָה כְּגוֹן מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה כו' וְעוֹד לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס כֵּיוָן דְּעַבְדוּת מַמָּשׁ גָּזַר עֲלַיְהוּ שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ נֶאֶסְרוּ לָבוֹא בַּקָּהָל מִשּׁוּם לֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ א"כ אַמַּאי יֵשׁ לָהּ קְנָס הָא תְּנַן בְּהֶדְיָא בְּמַתְנִיתִין דְּשִׁפְחָה אֵין לָהּ קְנָס וְאִי מִשּׁוּם דִּנְתִינָה מְנַטְרָא נַפְשָׁהּ הָא אָמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי דְּשִׁפְחָה אֲפִילּוּ מְשֻׁמֶּרֶת אֵין לָהּ קְנָס וְעוֹד דִּתְנַן בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף סט.) דַּחֲרוּרֵי וּנְתִינֵי מֻתָּרִים לָבֹא זֶה בָּזֶה וְאַמַּאי וְהָא חֲרוּרֵי אֲסִירֵי בְּשִׁפְחָה כִּדְתְנַן (גִּטִּין דַּף מא.) לִשָּׂא שִׁפְחָה אֵינוֹ יָכוֹל וּמִיהוּ הָא י"ל דְּלָאו מַמָּשׁ גָּזַר עֲלַיְהוּ עַבְדוּת לֶאֱסֹר בְּלֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ וְנִרְאֶה לר"ת דִּנְתִינָה אֲסוּרָה דְּאוֹרָיְתָא מִשּׁוּם לֹא תִתְחַתֵּן כְּדְמַסִּיק רָבָא בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עו. וְשָׁם) וְדָוִד לֹא גָּזַר עֲלַיְהוּ אֶלָּא שִׁעְבּוּד וְלָאו לְאָסְרָן בִּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל דְּהָא אֲסִירֵי וְקָיְמִי מִלָּאו דְּלֹא תִתְחַתֵּן אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּמְעוּ בְּיִשְׂרָאֵל וְהָא דְּגָזַר בְּהוּ טְפֵי מִבִּשְׁאָר פְּסוּלֵי קָהָל מִשּׁוּם דְּהָווּ אֻמָּה שְׁלֵמָה וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה סִימָנִים הַלָּלוּ רָאוּי לְדַבֵּק בָּהֶן לֹא לִשָּׂא מֵהֶן אֶלָּא לִהְיוֹת בֶּן חוֹרִין כְּמוֹתָן וְכֵן הָא דְּקָאָמַר הָתָם בִּימֵי רַבִּי בִּקְּשׁוּ לְהַתִּיר נְתִינִים א"ר אִם חֶלְקֵנוּ נַתִּיר חֵלֶק מִזְבֵּחַ מִי יַתִּיר לֹא שֶׁהָיוּ רוֹצִים לְהַתִּירָם לָבֹא בַּקָּהָל דְּהָא מִדְּאוֹרַיְתָא אֲסִירֵי אֶלָּא בִּקְּשׁוּ לְפָטְרָן מֵעַבְדוּת לִהְיוֹת בְּנֵי חוֹרִין וַאֲמַר לְהוּ רַבִּי דְּאֵין יְכוֹלִין לְהַפְקִיעַ חֵלֶק מִזְבֵּחַ ואע"ג דְּקַיְמָא לָן דְּהֶפְקֵר ב"ד הָיָה הֶפְקֵר הַיְנוּ לְצֹרֶךְ אֲבָל זֶה אֵינוֹ צֹרֶךְ כָּל כָּךְ וּמִיהוּ בִּירוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע כְּפֵי' הַקּוּנְט' בְּפֶ' עֲשָׂרָה יוּחֲסִין דְּקָאָמַר הָתָם נְתִינִים יְהוֹשֻׁעַ רְחָקָם כְּלוּם רְחָקָם אֶלָּא מִשּׁוּם פְּסוּל מִשְׁפָּחָה דא"ת מִשּׁוּם פְּסוּל עַבְדוּת אֶלָּא מֵעַתָּה הַבָּא עַל הַנְּתִינָה לֹא יִהְיֶה לָהּ קְנָס מַשְׁמַע מִשּׁוּם דִּיהוֹשֻׁעַ גָּזַר עֲלֵיהֶם נִפְסְלוּ מִלָּבֹא בַּקָּהָל וּגְזֵרַת יְהוֹשֻׁעַ וְדָוִד הַכֹּל גְּזֵרָה אַחַת הִיא כִּדְמוֹכַח בְּהֶעָרֵל (שָׁם דַּף עט.) וּמִיהוּ בִּירוּשַׁלְמִי אִכָּא לְמֵימַר דִּסְבַר כְּמוֹ שֶׁהָיָה ס"ד דְּרָבָא מֵעִקָּרָא בְּהֶעָרֵל דִּבְגֵרוּתָן לֵית לְהוּ אִסּוּר חַתְנוּת וְעוֹד י"ל דְּרִחֲקָן הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִטָּמְעוּ בָּהֶן וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּהָאוֹמֵר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף סח: וְשָׁם) נָכְרִית מְנָא לַן דְּלָא תָּפְסִי בָּהּ קִדּוּשִׁין דִּכְתִיב לֹא תִתְחַתֵּן בָּם אוֹמֵר ר"ת דְּאַסֵּיפֵהּ דִּקְרָא סָמִיךְ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לִבְנֶךָ אֲבָל רֵישֵׁהּ דִּקְרָא מַיְּרֵי בְּגֵרוּת וּכְעִנְיָן זֶה מָצִינוּ בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עט.) דְּפָרִיךְ גַּבֵּי בְּנֵי שָׁאוּל וְהַכְתִיב לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וע"כ לֹא פָּרִיךְ אֶלָּא מִסֵּיפָא דִּקְרָא אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ דְּרֵישָׁא דִּקְרָא מוֹקְמִינַן לֵיהּ לִפְסֹל קְרוֹבִים לְעֵדוּת בְּפֶרֶק הַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פח.) וּבְפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כז:): **וְעַל** הַכּוּתִית פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָסָבַר כּוּתִים גֵּרֵי אֲרָיוֹת הֵן וְיֶשְׁנָן בְּלָאו דְּלֹא תִתְחַתֵּן וְזֶהוּ לְפִי שִׁיטָתוֹ כִּדְסָלְקָא דַּעְתִּין מֵעִקָּרָא בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עו. וְשָׁם) דִּבְנָכְרוּתָן אִית לְהוּ אִסּוּר חַתְנוּת וּמַה שֶּׁפֵּי' דְּקָסָבַר כּוּתִים גֵּרֵי אֲרָיוֹת הֵן ל"נ לְרַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן רַבֵּינוּ מֵאִיר דא"כ עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים הִיא וְעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים אֵין לָהּ קְנָס כְּדְפָרִיךְ בפ"ק (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת יא.) יָהֲבִינַן לָהּ קְנָס וְאָזְלָה וְאָכְלָה בְּנָכְרִיּוּתָהּ וְעוֹד דְּבַגְּמָרָא מוּקֵי מַתְנִי' כר"מ ור"מ אִית לֵהּ דְּגֵרֵי אֱמֶת הֵן ואע"ג דְּכֻלָּהּ מַתְנִיתִין לָא אַתְיָא כְּר"מ דְּהָא בִּתּוֹ אָמַר בַּגְּמָרָא דְּלָא אַתְיָא כְּוָתֵהּ מ"מ בְּהָא דִּסְבַר דְּגֵרֵי אֱמֶת הֵן אַתְיָא כְּוָתֵהּ דְּהָא בְּשׁוֹר שֶׁנָּגַח ד' וָה' (ב"ק דַּף לח: וְשָׁם) מַסְקִינַן דְּשׁוֹר יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל כּוּתִי פָּטוּר מִשּׁוּם דְּקָנֵס רַבִּי מֵאִיר בְּמָמוֹנָם אע"ג דְּמִן הַדִּין חַיָּב דְּגֵרֵי אֱמֶת הֵם וּפָרִיךְ מִמַּתְנִי' דְּהָכָא דְּכוּתִית יֵשׁ לָהּ קְנָס וְאִי ס"ד דִּקְנָס הוּא שֶׁקָּנַס ר"מ בְּמָמוֹנָם ה"נ לִקְנוֹס כו' אַלְמָא דְּמַתְנִיתִין דְּהָכָא סְבָרָה דְּגֵרֵי אֱמֶת הֵן וא"ת אִם כֵּן מַאי קמ"ל פְּשִׁיטָא דְּיֵשׁ לָהּ קְנָס דְּיִשְׂרְאֵלִית גְּמוּרָה הִיא וְי"ל דְּס"ד דְּלָא יָהֲבִינַן לָהּ קְנָס שֶׁלֹּא יִטָּמְעוּ בָּהֶן וא"ת לְמ"ד בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עו.) דִּפְסוּל כּוּתִים מִשּׁוּם דְּעֶבֶד וְשִׁפְחָה נִטְמְעוּ בָּהֶן אַמַּאי יֵשׁ לָהּ קְנָס נֵימָא לֵהּ אַיְתִי רְאָיָה דְּלָאו שִׁפְחָה אַתְּ וּשְׁקִילִי לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר (ב"ק דַּף מו:) אֵין הוֹלְכִין בְּמָמוֹן אַחַר הָרֹב וַאֲפִילּוּ לְרַב אִי דְּאָזֵל אִיהוּ גַּבָּהּ ה"ל קָבוּעַ וְכָל קָבוּעַ כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דָּמֵי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכָל אַחַת מוֹקְמִינַן לָהּ אַחֶזְקַת אֲבָהָתָא שֶׁהָיוּ כּוּתִים אע"ג דִּלְעִנְיַן פְּסוּל לָא מוֹקְמִינַן לָהּ אַחֶזְקָתָהּ לְעִנְיַן קְנָס מוֹקְמִינַן לְהוּ שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר וְאִם תֹּאמַר וְאַמַּאי לָא חָשֵׁיב נָמֵי אַלְמָנָה לְכ"ג גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט וי"ל דִּבְפִסּוּל כְּהֻנָּה לָא קָמַיְירֵי וְהָא דְּלָא תָּנֵי מִצְרִי וַאֲדוֹמִי מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הֶתֵּר [א"נ לָא חָשֵׁיב אֶלָּא חַיָּבֵי לָאוִין] אֲבָל קָשֶׁה דִּלְתְנֵי מַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִשֶּׁנִּיסֵּת וְנִבְעֲלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ ואע"ג דְּאָמְרֵי' בְּפֶ' עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין עח.) הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאִם בָּעַל וְלֹא קִדֵּשׁ שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה מ"מ לר"ע דְּאָמַר אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בִּמַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ לִתְנֵי וְעוֹד הֲוָה מָצֵי לְמִתְנֵי יְבָמָה לַשּׁוּק [וְעֶבֶד הַבָּא עַל הַכּוּתִית הַוָּלָד מַמְזֵר וְיֵשׁ לָהּ קְנָס. ת"י] וי"ל דְּתָנָא וְשִׁיֵּר ואע"ג דבפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף טז:) דָּיֵיק תַּנָּא תָּנֵי אֵלּוּ וְאַתְּ אָמְרַתְּ תָּנָא וְשִׁיֵּר הָכָא דְּתָנֵי בְּסֵיפָא וְאֵלּוּ שֶׁאֵין לָהֶם קְנָס לֹא שַׁיָּךְ לְמֵדַק הָכִי כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק הַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ (זְבָחִים דַּף פד.) דְּקָתָנֵי וְאֵלּוּ פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ וְאֵלּוּ שֶׁאֵין פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ וּמְשַׁיֵּר בְּרֵישָׁא וּבְסֵיפָא ועי"ל דְּהָכָא לָא חָשֵׁיב אֶלָּא פְּסוּלֵי קָהָל: **וְהַבָּא** עַל הַגִּיּוֹרֶת חִלְּקָן לִשְׁנוֹת חַיָּבֵי לָאוִין לְחוּדַיְהוּ וְגִיּוֹרֶת וּמְשֻׁחְרֶרֶת דִּכְשֵׁירוֹת הֵן לְחוּדַיְהוּ וְחַיָּבֵי כְּרֵיתוֹת לְחוּדַיְהוּ מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא אע"פ שֶׁהֵם בְּהִכָּרֵת כו' אֲבָל בְּאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין (מַכּוֹת יג.) לָא תָּנֵי אֶלָּא הַבָּא אֶחָד עַל כֻּלָּם: **וְעַל** אֵשֶׁת אָחִיו פר"ח דְּפָרִיךְ בִּירוּשַׁלְמִי אֵשֶׁת אָחִיו וְלֹא יְבָמָה הִיא לוֹ וּזְקוּקָה לוֹ וּמַה קְנָס וְכָרֵת שַׁיָּךְ בָּהּ וּמְשַׁנֵּי בְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת וְאַיְּרֵי בְּמֵת מִן הָאֵרוּסִין וְהוּא הַדִּין דַּהֲוָה מָצֵי לְאוֹקְמָה כְּשֶׁגֵּרְשָׁהּ וְקָשֶׁה לר"י ב"ר אַבְרָהָם לְרַב פַּפָּא דְּמוּקֵי הָךְ מַתְנִיתִין בִּמְפֻתָּה בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף עד. וְשָׁם) תִּקְשֵׁי דְּהֵיכִי מָצֵי לְאוֹקוּמֵי הָכִי הָא נִתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה קְנָסָהּ לְעַצְמָהּ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף לח.) וְכֵיוָן דִּלְעַצְמָהּ מְפֻתָּה אֵין לָהּ קְנָס כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת מ.) וּבְרֵישׁ נַעֲרָה מִשּׁוּם דְּמִדַּעְתָּהּ עָבְדָה וכ"ת דְּקָסָבַר תַּנָּא דְּמַתְנִיתִין כר"ע דְּבָרַיְתָא דִּקְנָסָהּ לְאָבִיהָ הָוֵי אִם כֵּן אַכַּתִּי תִּקְשֵׁי לֵיהּ סֵיפָא דְּקָתָנֵי (שָׁם לו:) הַבָּא עַל בִּתּוֹ פָּטוּר מִשּׁוּם דְּקָם לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ תִּפּוֹק לֵהּ דִּקְנָסָהּ לְאָבִיהָ הָוֵי דְּאִי לְעַצְמָהּ תִּקְשֵׁי לֵיהּ דִּמְחָלָה וּמִמַּה נַפְשָׁךְ תִּקְשֵׁי סֵיפָא וּמִיהוּ בִּירוּשַׁלְמִי מוּקֵי לָהּ כְּשֶׁבָּא עָלֶיהָ עַד שֶׁלֹּא מֵת וּמֵת וְהוּא הַדִּין עַד שֶׁלֹּא בָּגְרָה וּבָגְרָה וּלְמַאי דְּאָמַר בִּירוּשַׁלְמִי דִּמְפֻתָּה אֵינוֹ פָּטוּר אֶלָּא מִבֹּשֶׁת וּפְגָם אֲבָל קְנָס אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְחֹל אָתֵי שַׁפִּיר וּמִיהוּ בַּשַּׁ"ס דִּידָן מַשְׁמַע דְּאֵין לָהּ אַפֵּי' קְנָס דְּמוּקֵי הָא דְּאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין לְקַמָּן בִּגְמ' (כְּתֻבּוֹת דַּף לב.) בִּיתוֹמָה וּמְפֻתָּה שֶׁאֵין לָהּ קְנָס: **נַעֲרָה** אִין קְטַנָּה לֹא תֵּמַהּ מְנָא לֵהּ דִּלְמָא לָא אָתֵי לְמַעוּטֵי אֶלָּא בּוֹגֶרֶת דְּהָא מַשְׁמַע בס"פ אַרְבַּע מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף סו:) גַּבֵּי הָא דִּתְנַן אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַד שֶׁתְּהֵא נַעֲרָה בְּתוּלָה מְאֹרָסָה דְּאִי הֲוָה תָּנֵי אֶלָּא עַל נַעֲרָה בְּתוּלָה כו' הֲוָה מוֹקְמִינַן לָהּ אֲפִילּוּ כְּרַבָּנָן וְלָא הֲוָה אָתֵי לְמַעוּטֵי קְטַנָּה אֶלָּא בּוֹגֶרֶת וְתֵרֵץ ריצב"א דְּאַסֵּיפָא דְּמַתְנִיתִין סָמִיךְ דִּתְנַן (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף מ:) כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר אֵין קְנָס:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ י, סמג עשין נד, טור אה״ע סי׳ קעז:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ עבדים הל׳ א, סמג עשין פה:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ח, סמג עשין נד, טוש״ע אה״ע סי׳ קעז סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א משנה כתובות; לקמן לו:; בבא קמא לח:; לעיל יא.

ב לקמן לא:; מכות יג.; תוספתא כריתות; משנה כריתות; משנה מכות; תוספתא מכות; תוספתא כתובות; כריתות ב.

ג לקמן מ:; משנה חולין; משנה כתובות; תוספתא כתובות; חולין כו:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה נערה וכו׳ דאסיפא דמתני׳ סמיך. עי׳ נדה מד ע״ב תוס׳ ד״ה שלשים יום:

תורה אור השלם

וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לָעֵדָה וּלְמִזְבַּח יְהֹוָה עַד־הַיּוֹם הַזֶּה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר [יהושע ט, כז]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

וְכִי־יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים [שמות כא, ז]

אַף קְנָס בִּמְקוֹם מֶכֶר. וְהָנֵי בְּנֵי קְנָסָא נִינְהוּ? וְאַמַּאי? אִיקְּרִי כָּאן: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה", אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ! אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: "נַעֲרָה", "נַעֲרָה", "הַנַּעֲרָה". חַד לְגוּפֵיהּ, וְחַד לְאֵתוֹיֵי חַיָּיבֵי לָאוִין, וְחַד לְאֵתוֹיֵי חַיָּיבֵי כָּרֵיתוֹת. רַב פָּפָּא אָמַר: "בְּתוּלָה", "בְּתוּלוֹת", "הַבְּתוּלוֹת". חַד לְגוּפֵיהּ, וְחַד לְאֵתוֹיֵי חַיָּיבֵי לָאוִין, וְחַד לְאֵתוֹיֵי חַיָּיבֵי כָּרֵיתוֹת. [א](א)וְרַב פָּפָּא מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ? הָהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְאַבָּיֵי. דְּאָמַר אַבָּיֵי: בָּא עָלֶיהָ וּמֵתָה — פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה". לַאֲבִי נַעֲרָה, וְלֹא לַאֲבִי מֵתָה. [ב](ב)וְרֵישׁ לָקִישׁ מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַב פָּפָּא? הָהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ לִגְזֵירָה שָׁוָה. דְּתַנְיָא: "כֶּסֶף יִשְׁקוֹל כְּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת", שֶׁיְּהֵא זֶה כְּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת, וּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת כָּזֶה. וְרֵישׁ לָקִישׁ נָמֵי, מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְאַבָּיֵי. וְרַב פָּפָּא נָמֵי, מִיבְּעֵי לֵיהּ לִגְזֵירָה שָׁוָה! אֶלָּא: שִׁיתָּא קְרָאֵי כְּתִיבִי? "נַעֲרָה" "נַעֲרָה" "הַנַּעֲרָה". "בְּתוּלָה" "בְּתוּלוֹת" "הַבְּתוּלוֹת", תְּרֵי לְגוּפַיְיהוּ, חַד לְכִדְאַבָּיֵי, וְחַד לִגְזֵירָה שָׁוָה. אִיַּיתַּרוּ לֵיהּ תְּרֵי. חַד — לְאֵתוֹיֵי חַיָּיבֵי לָאוִין, וְחַד — לְאֵתוֹיֵי חַיָּיבֵי כָּרֵיתוֹת. [ג]וּלְאַפּוּקֵי מֵהַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה", שִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי אוֹמֵר: אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֲוָיָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְקַיְּימָהּ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אָמַר רַבִּי זֵירָא: מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. לְמַאן דְּאָמַר יֵשׁ בָּהּ הֲוָיָה, הָא נָמֵי יֵשׁ בָּהּ הֲוָיָה. לְמַאן דְּאָמַר רְאוּיָה לְקַיְּימָהּ, הָא אֵינָהּ רְאוּיָה לְקַיְּימָהּ. (ג)וּלְרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר: אֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּיבֵי לָאוִין, מַאי בֵּינַיְיהוּ! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, כְּרַבִּי סִימַאי, דְּתַנְיָא: רַבִּי סִימַאי אוֹמֵר: מִן הַכֹּל עוֹשֶׂה רַבִּי עֲקִיבָא מַמְזֵרִין, חוּץ מֵאַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל. שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה: "לֹא יִקַּח ... וְלֹא יְחַלֵּל" — חִילּוּלִין הוּא עוֹשֶׂה, וְאֵין עוֹשֶׂה מַמְזֵרִין. וּלְרַבִּי יְשֵׁבָב, דְּאָמַר: בּוֹאוּ וְנִצְוַח עַל עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: כֹּל שֶׁאֵין לוֹ בִּיאָה בְּיִשְׂרָאֵל — הַוָּלָד מַמְזֵר. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ

חַיָּיבֵי

נַעֲרָה נַעֲרָה הַנַּעֲרָה פִּי' רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל דְּמֵחַד נַעֲרָה דְּרֵישׁ כֻּלָּהּ מִלְּתָא נַעַר נַעֲרָה הַנַּעֲרָה וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דְּלָא כְּתִיב נַעֲרָה מָלֵא בְּהֵ"א אֶלָּא הַהוּא דְּמוֹצִיא שֵׁם רַע לְחוּדֵיהּ כִּדְמוֹכַח בְּסוֹף פִּרְקִין וְעוֹד הִקְשָׁה רַבֵּינוּ יִצְחָק מַה צָּרִיךְ חַד לְגוּפָהּ הָא אִיכָּא נַעֲרָה אַחֲרִינָא בַּפָּרָשָׁה אֶלָּא פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס עִקָּר: **בְּתוּלָה** בְּתוּלוֹת הַבְּתוּלוֹת כָּאן נָמֵי פר"ח דְּמֵחַד קְרָא נָפְקֵי כּוּלְּהוּ וְאֵין נִרְאֶה דְּלָא צָרִיךְ חַד לְגוּפֵהּ דִּבְתוּלָה אַחֲרִינָא כְּתִיב: **וְחַד** לְאֵתוֹיֵי חַיָּבֵי לָאוִין הִקְשָׁה ר"י בֶּן רַבֵּינוּ מֵאִיר אַכַּתִּי נֵימָא חַד לַאֲתוֹיֵי חַיָּבֵי עֲשֵׂה וְחַד לְאֵתוֹיֵי חַיָּבֵי לָאוִין וְאַכַּתִּי חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת מְנָא לַן וְתֵרֵץ דִּלְחַיָּבֵי לָאוִין וַעֲשֵׂה לֹא צָרִיךְ אֶלָּא חַד קְרָא דְּהָא אִי לָאו דִּכְתִיב וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה דְּמַשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֲוָיָה וּרְאוּיָה לְקַיְּמָהּ לָא הֲוָה צְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיִנְהוּ הִלְכָּךְ מֵחַד רִיבּוּיָא מְרַבֵּינַן אֵין רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ דְּהַיְנוּ חַיָּבֵי עֲשֵׂה וְחַיָּבֵי לָאוִין כֵּיוָן דְּאִית בְּהוּ הֲוָיָה וְאִידָךְ רִיבּוּיָא לְחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת וּלְמַאן דְּאָמַר אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין הָוֵי חַד רִיבּוּיָא לְחַיָּבֵי עֲשֵׂה וְאִידָךְ לְחַיָּבֵי לָאוִין וְחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת וא"ת וְלִשְׁתּוֹק מָלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְהָנָךְ רִבּוּיֵי וְיֵ"ל דְּאִצְטְרִיךְ לְמִדְרַשׁ וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה מִדַּעְתָּהּ: **אִיַּיתַּרוּ** לְהוּ תְּרֵי כו' וְחַד רִיבּוּיָא כָּתַב בְּאוֹנֵס וְחַד בִּמְפַתֶּה וא"ת וּמְנָא לַן דְּחַד לַאֲתוֹיֵי חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת אֵימָא דְּתַרְוַיְהוּ אָתוּ לְרַבּוּיֵי חַיָּבֵי לָאוִין וְחַד לְאוֹנֵס וְחַד לִמְפַתֶּה וי"ל דִּלְהָא לֹא צָרִיךְ דְּמִגְּזֵרָה שָׁוָה יָלְפִינַן אוֹנֵס וּמְפַתֶּה מֵהֲדָדֵי: **ת"י** [וּלְאַפּוּקֵי מֵהַאי תַּנָּא פֵּי' תַּנָּא דְּבָרַיְתָא אֲבָל מַפִּיק מִתַּרְוַיְהוּ תַּנָּאֵי שֶׁמֻּזְכָּרִים בַּבָּרַיְתָא]: **וּלְרַבִּי** עֲקִיבָא דְּאָמַר כו' וְאַף ע"ג דר"ש הַתֵּימְנִי פְּלִיג בְּהֶדְיָא אַר' עֲקִיבָא בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מד. וְדַף מט.) הָכָא לר"ש בֶּן מְנַסְיָא פָּרִיךְ דְּאִי סָבַר כר"ע מַאי בֵּינַיְהוּ פֵּי' בֵּינוֹ לר"ש הַתֵּימְנִי דְּמִדְּנָקַט רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ וְלָא נָקַט שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֲוָיָה מַשְׁמַע דְּיֵשׁ שֶׁאֵין רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ וְיֵשׁ בָּהּ הֲוָיָה: **חִלּוּלִין** הוּא עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַמְזֵרִים מַשְׁמַע דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא דְּכֵיוָן דְּלָא הָוֵי מַמְזֵר קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מה:) מָה אֵשֶׁת אָב דְּלָא תָּפְסִי בַּהּ קִדּוּשִׁין וְהַוָּלָד מַמְזֵר כו' [ור"ע נָמֵי מִשּׁוּם דְּיָלֵיף בְּהַחוֹלֵץ דְּיֵשׁ מַמְזֵר מֵחַיָּבֵי לָאוִין קָאָמַר דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין] וְתֵמַהּ דִּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אע"ג דְּאֵין מַמְזֵר מֵחַיָּבֵי כָּרֵתוֹת כִּדְיָלֵיף בְּשִׁלְהֵי הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מט.) מוֹדֶה דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי כָּרֵתוֹת כִּדְפָרִיךְ ס"פ ר"ג בִּיבָמוֹת (דַּף נג. וְשָׁם) אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי כָּרֵתוֹת וּבְפֶ' הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מד: וְשָׁם) קָאָמַר דִּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פָּגוּם מִיהָא הָוֵי מֵחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת מִשּׁוּם דַּעֲשָׂאָהּ זוֹנָה וְזוֹנָה לָא הָוְיָא אֶלָּא מֵהַנֵּהוּ דְּלָא תָּפְסִי בַּהּ קִדּוּשִׁין כִּדְמוֹכַח בִּתְמוּרָה (דַּף כט: וְשָׁם) וְקָאָמְרִינַן נָמֵי בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מד: וְשָׁם) הַכֹּל מוֹדִים בְּכוּתִי וְעֶבֶד הַבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל הַוָּלָד מַמְזֵר מַאן הַכֹּל מוֹדִים שִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי דְּאע"ג דְּאָמַר אֵין מַמְזֵר מֵחַיָּבֵי לָאוִין ה"מ חַיָּבֵי לָאוִין דְּתָפְסִי בְּהוּ קִדּוּשִׁין אֲבָל כּוּתִי וְעֶבֶד כו' וְלָא קָאָמַר מַאן הַכֹּל מוֹדִים ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאע"ג דְּאָמַר אֵין מַמְזֵר מֵחַיָּבֵי כָּרֵתוֹת ה"מ חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת דְּתָפְסִי בְּהוּ קִדּוּשִׁין כו' אַלְמָא דִּלְר' יְהוֹשֻׁעַ אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי כָּרֵתוֹת וְאַפֵּ"ה לָא הָוֵי מַמְזֵר וּלְהָכִי לָא מָצֵי לְמֵימַר דְּמוֹדֶה בְּכוּתִי וְעֶבֶד וְיֵשׁ לוֹמַר דלר"ש הַתֵּימְנִי ולר"ע וַדַּאי הָא בְּהָא תַּלְיָא דְּלֵיכָּא מִדֵּי דְּלָא תָּפְסִי בַּהּ קִדּוּשִׁין וְהַוָּלָד כָּשֵׁר רַק שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְאֵשֶׁת אָב אֲבָל לְר' יְהוֹשֻׁעַ אע"ג דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי כָּרֵתוֹת כִּדְיָלְפִי' בְּסוֹף הָאוֹמֵר (קִדּוּשִׁין סח. וְשָׁם) לָא הָוֵי מַמְזֵר אֶלָּא מֵחַיָּבֵי מִיתוֹת ב"ד כִּדְיָלֵיף ר' יְהוֹשֻׁעַ בְּסוֹף הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מט. וְשָׁם) אֲבָל קָשֶׁה דְּא"כ לְר' יְהוֹשֻׁעַ אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּאַלְמָנָה לכ"ג לְרָבָא דְּאָמַר בפ"ק דִּתְמוּרָה (דַּף ד: וְשָׁם) כֹּל דְּאָמַר רַחֲמָנָא לָא תַּעֲבֵד אִי עָבִיד לָא מְהַנֵּי דְּהָתָם פָּרִיךְ לֵיהּ וַהֲרֵי אַלְמָנָה לְכ"ג דְּקָאָמַר רַחֲמָנָא לֹא יִקַּח וּתְנַן כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קִדּוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבֵרָה כְּגוֹן אַלְמָנָה לכ"ג כו' וּמְשַׁנֵּי אָמַר לָךְ רָבָא שָׁאנֵי הָתָם דא"ק לֹא יְחַלֵּל חִלּוּלִין הוּא עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַמְזֵרִים וְלְר' יְהוֹשֻׁעַ לֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי הָכִי וא"ת בְּקִדּוּשִׁין בְּסוֹף הָאוֹמֵר (דַּף סז: וְשָׁם) כִּי מַשְׁכַּח דְּלָא תָּפְסִי קִדּוּשִׁין בְּאֵשֶׁת אָב מַאי פָּרִיךְ הָתָם וְאֵימָא תַּרְוַיְהוּ בְּאֵשֶׁת אָב הָא לְכַתְּחִלָּה הָא דִּיעֲבַד אַמַּאי לָא יָלֵיף מִנָּהּ דְּכָל הֵיכָא דְּהָוֵי מַמְזֵר לָא תָּפְסִי בָּהּ קִדּוּשִׁין כֵּיוָן דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא כִּדְפֵרַשְׁנוּ וי"ל דְּאַכַּתִּי לָא שָׁמְעִינַן מַמְזֵרוּת בִּשְׁאָר חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת כָּל כַּמָּה דְּלָא מַיְתֵי הָתָם הֶקֵּישָׁא דר' יוֹנָה דְּמִלֹּא יִקַּח וְלֹא יְגַלֶּה דְּאַיְּירֵי בְּאֵשֶׁת אָב וּבְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁל אָבִיו לָא שָׁמְעִינַן מִנֵּהּ מַמְזֵרוּת בְּאֵשֶׁת אִישׁ וּבַאֲחוֹת אִשָּׁה דְּיֵשׁ הֶתֵּר לְאִסּוּרָן וְכָל דִּכְוָתַיְהוּ אֲבָל לְבַסּוֹף דְּמַיְתֵי הֶקֵּישָׁא דְּרַבִּי יוֹנָה הָתָם אִיכָּא לְמֵילַף בְּעָלְמָא כִּדְפֵרַשְׁנוּ: (וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק ד' מִיתוֹת דְּלֵיכָּא מַאן דִּפְלִיג דִּבְחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת לָא תָּפְסֵי קִדּוּשִׁין וט"ו נָשִׁים דְּפוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן מִן הַחֲלִיצָה וְאִי קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי כָּרֵתוֹת א"כ הָיוּ עוֹלִין לַחֲלִיצָה כְּמוֹ חַיָּבֵי לָאוִין כִּדְאָמַר הָתָם בפ"ב מִסְתַּבְּרָא חַיָּבֵי לָאוִין תָּפְסֵי בְּהוּ קִדּוּשִׁין וּלְכָךְ עוֹלִין לַחֲלִיצָה וְהַהִיא מַתְנִי' אַתְיָא כּכ"ע דְּהָא קָאָמַר עֲלָהּ דִּבְפַלְגּוּתָא לָא קָא מַיְירֵי: **מַאי** בֵּינַיְהוּ תֵּמַהּ אַמַּאי לָא קָאָמַר אִכָּא בֵּינַיְהוּ סוֹטָה שֶׁאֵרְסָהּ וְזִנְּתָה תַּחְתָּיו שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְגֵרְשָׁהּ דְּאִית בָּהּ הֲוָיָה לכ"ע כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף הַחוֹלֵץ הַכֹּל מוֹדִים בְּבָא עַל הַסּוֹטָה שֶׁאֵין הַוָּלָד מַמְזֵר):

אַף קְנָס בִּמְקוֹם מֶכֶר וּמִשּׁוּם קְנָס נָקַט בַּת שָׁלֹשׁ אֲבָל לְמֶכֶר מִבַּת יוֹם אֶחָד וְעַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת: וְאַמַּאי יֵשׁ לָהֶן קְנָס לִנְעָרוֹת פְּסוּלוֹת: אִיקְּרִי כָּאן כו' אַמַּתְנִי' מַקְשֵׁי: ה"ג נַעֲרָה נַעֲרָה הַנַּעֲרָה בְּאֹנֶס כְּתִיב כִּי יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְתוּלָה וְגוֹ' וּכְתִיב בָּתְרֵהּ וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה וְדָרְשִׁינַן נַעֲרָה יְתֵרָה וְהֵ"א יְתֵרָה דְּהַנַּעֲרָה דְּמָצֵי לְמִכְתַּב וְנָתַן לְאָבִיהָ: חַד לְגוּפֵהּ לְכָשֵׁרָה: בְּתוּלָה בְּתוּלוֹת הַבְּתוּלוֹת בִּמְפַתֶּה כְּתִיב וְכִי יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה וּקְרָא אַחֲרִינָא בָּתְרֵהּ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת וּמָצֵי לְמִכְתַּב כְּמֹהַר בְּתוּלוֹת הָא תְּלָת דְּדָרְשִׁינַן ה' יְתֵרָה וּבְתוּלוֹת דְּמָצֵי לְמִכְתַּב כְּמֹהַר וְלִשְׁתּוֹק: הַהוּא מִבְּעֵי לֵהּ הַהוּא הַנַּעֲרָה הָא דְּלָא כְּתִיב וְנָתַן לְאָבִיהָ מִבְּעֵי לֵהּ לְכִדְאַבָּיֵי שֶׁאִם לֹא הִסְפִּיק הָאָב לְהַעֲמִידוֹ בַּדִּין עַד שֶׁמֵּתָה פָּטוּר: לַאֲבִי הַנַּעֲרָה מַשְׁמַע שֶׁהִיא קַיֶּמֶת: מִבְּעֵי לֵהּ לג"ש בְּתוּלָה דִּכְתִיב גַּבֵּי מְפַתֶּה מִבְּעֵי לֵהּ לג"ש בְּתוּלָה בְּתוּלָה לג"ש מַה כֶּסֶף הָאָמוּר בְּאוֹנֵס חֲמִשִּׁים אַף מְפַתֶּה חֲמִשִּׁים וּמַה מְפַתֶּה שְׁקָלִים דִּכְתִיב בֵּהּ יִשְׁקֹל אַף חֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס שְׁקָלִים קָאָמַר: כְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת חֲמִשִּׁים כֶּסֶף הַמְפֹרָשִׁים בִּמְאַנֵּס אֶת הַבְּתוּלָה: שֶׁיְּהֵא זֶה חֲמִשִּׁים כְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת: וּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת יִהְיוּ שְׁקָלִים כָּזֶה: וְחַד לג"ש וַתְּהִי מֻפְנֶה מִצַּד אֶחָד וּלְמֵדִים הֵימֶנָּה: וּלְאַפּוּקֵי מֵהַאי תַּנָּא מַתְנִי' דְּקָתָנֵי יֵשׁ קְנָס לְמַמְזֶרֶת וְלַאֲחוֹתוֹ לְאַפּוּקֵי מֵהַאי תַּנָּא: שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֲוָיָה שֶׁקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ פְּרָט לַאֲחוֹתוֹ וּלְכָל חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת דְּיָלְפִינַן בְּקִדּוּשִׁין שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי (דַּף סז:) וּמַשְׁמַע לֵיהּ תִּהְיֶה לְשׁוֹן הֲוָיַת קִדּוּשִׁין ור"ש בֶּן מְנַסְיָא מַשְׁמַע לֵיהּ תִּהְיֶה לְשׁוֹן קִיּוּם: הָא נָמֵי אִית בָּהּ הֲוָיָה דְּקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין וְהָתָם יָלֵיף לָהּ: ולר"ע דְּאָמַר אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין בִּיבָמוֹת בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מד:) בַּבָּרַיְתָא הַמַּחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ ר"ע אוֹמֵר אֵין לוֹ בָּהּ קִדּוּשִׁין: מַאי בֵּינַיְהוּ מִשּׁוּם ר"ש בֶּן מְנַסְיָא קָא פָּרֵיךְ לָהּ דְּאִלּוּ שִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי שָׁמְעִינַן לֵיהּ בִּיבָמוֹת (דַּף מט.) דִּפְלִיג עָלֶיהָ דר"ע בְּהָא דִּתְנַן אֵיזֶהוּ מַמְזֵר כָּל שְׁאֵר בָּשָׂר שֶׁהוּא בְּלֹא יָבֹא דִּבְרֵי ר"ע שִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי אוֹמֵר כָּל שֶׁחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת בִּידֵי שָׁמַיִם אֶלָּא לר"ש בֶּן מְנַסְיָא קָא בָּעֵינַן לָהּ אִי ס"ל כר"ע מַאי אִיכָּא בֵּין מִשְּׁמַעְוָתָא דְּתִהְיֶה לְשׁוֹן קִיּוּם לְמַשְׁמָעוּת דְּשִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי אִי נָמֵי מַשְׁמַע לֵיהּ לְר"ש בֶּן מְנַסְיָא לְשׁוֹן הֲוָיָה אִמְעִיטָא לָהּ מַמְזֵר וּמַה בֵּין רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ לְיֵשׁ בָּהּ הֲוָיָה: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל דְּמוֹדֶה בָּהּ ר"ע שֶׁקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ וְאַעַ"פ שֶׁהִיא בְּלָאו וּכְרַבִּי סִימַאי וְהוּא הַדִּין גְּרוּשָׁה לְהֶדְיוֹט: מִן הַכֹּל כָּל הַנּוֹלָדִים מֵחַיָּבֵי לָאוִין: לֹא יִקַּח וּסְמִיךְ לֵהּ וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ מִדִּין כְּהֻנָּה הוּא מְחַלְּלוֹ וְלֹא שֵׁם מַמְזֵרִים עֲלֵיהֶם: בּוֹאוּ וְנִצְוַח עַל עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף שֶׁמַּרְבֶּה מַמְזֵרִים בְּיִשְׂרָאֵל חִנָּם: שֶׁהוּא אוֹמֵר כֹּל שֶׁאֵין לוֹ בִּיאָה בְּיִשְׂרָאֵל הַבָּא עַל אִשָּׁה שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ הֶתֵּר בִּיאָה הַוָּלָד מַמְזֵר אַפִּי' אַלְמָנָה לְכ"ג נָמֵי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' נערה בתולה הל' טו, סמג עשין נד, טור אה"ע סי' קעז:

ב מיי' פא' מהל' נערה בתולה הל' א:

ג מיי' פא' מהל' נערה בתולה הל' ה:

מסורת הש"ס

א לקמן לח:

ב לקמן לח:; לעיל י.

ג קידושין סח.; קידושין סד.

תורה אור השלם

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא וגו' [דברים כב, יט]

וְלָקַח אֲבִי הַנַּעֲרָ וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָ אֶל־זִקְנֵי הָעִיר וגו' [דברים כב, טו]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה וגו' [דברים כב, כט]

כִּי־יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָ בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וגו' [דברים כב, כח]

וְכִי־יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה וגו' [שמות כב, טו]

אִם־מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת [שמות כב, טז]

אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא וגו' [ויקרא כא, ז]

אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה וגו' [ויקרא כא, יד-טו]

חַיָּיבֵי עֲשֵׂה, מִצְרִי וַאֲדוֹמִי. הָנִיחָא לְרַבִּי יְשֵׁבָב, אִי לְאַפּוֹקֵי מִטַּעְמָא דְּרַבִּי סִימַאי קָאָתֵי — שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי טַעְמָא דְנַפְשֵׁיהּ קָאָמַר, כֹּל שֶׁאֵין לוֹ בִּיאָה בְּיִשְׂרָאֵל הַוָּלָד מַמְזֵר — וַאֲפִילּוּ חַיָּיבֵי עֲשֵׂה! מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ בְּעוּלָה לְכֹהֵן גָּדוֹל. וּמַאי שְׁנָא? דְּהָוֵה לֵיהּ עֲשֵׂה שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בַּכֹּל. אָמַר רַב חִסְדָּא: הַכֹּל מוֹדִים בְּבָא עַל הַנִּדָּה שֶׁמְּשַׁלֵּם קְנָס. לְמַאן דְּאָמַר יֵשׁ בָּהּ הֲוָיָה — הָא נָמֵי יֵשׁ בָּהּ הֲוָיָה. לְמַאן דְּאָמַר רְאוּיָה לְקַיְּימָהּ — הָא נָמֵי רְאוּיָה לְקַיְּימָהּ. (א)וּלְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה. דְּתַנְיָא: רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הָיָה עוֹשֶׂה אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת לְתַשְׁלוּמִין. מָה שַׁבָּת — מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ וּפָטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין, אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים — מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ וּפָטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין. [אב]מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה? אָמַר אַבָּיֵי: נֶאֱמַר ״אָסוֹן״ בִּידֵי אָדָם. וְנֶאֱמַר ״אָסוֹן״ בִּידֵי שָׁמַיִם. מָה ״אָסוֹן״ הָאָמוּר בִּידֵי אָדָם — פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין, אַף ״אָסוֹן״ הָאָמוּר בִּידֵי שָׁמַיִם — פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין. מַתְקֵיף לַהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מִמַּאי דְּכִי קָא מַזְהַר לְהוּ יַעֲקֹב לִבְנֵיהּ, עַל צִינִּים וּפַחִים דְּבִידֵי שָׁמַיִם נִינְהוּ? דִּלְמָא עַל אַרְיָא וְגַנָּבֵי דְּבִידֵי אָדָם נִינְהוּ?! אַטּוּ יַעֲקֹב אַהָא אַזְהַר, אַהָא לָא אַזְהַר? יַעֲקֹב עַל כֹּל מִילֵּי אַזְהַר. (ב)וְצִינִּים פַּחִים בִּידֵי שָׁמַיִם נִינְהוּ? וְהָתַנְיָא: הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִצִּינִּים פַּחִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״צִינִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִיקֵּשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם״! וְתוּ אַרְיָא וְגַנָּבֵי בִּידֵי אָדָם נִינְהוּ? וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף וְכֵן תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁבָּטְלוּ סַנְהֶדְרִין, אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בָּטְלוּ. לֹא בָּטְלוּ?! הָא בָּטְלוּ לְהוּ! אֶלָּא:

דִּין

חַיָּבֵי עֲשֵׂה מִצְרִי וַאֲדוֹמִי בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת דִּכְתִיב (דְּבָרִים כ"ג:ט') דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם דּוֹר שֵׁנִי לֹא וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה עֲשֵׂה: הָנִיחָא אִי רַבִּי יְשֵׁבָב הַאי כֹּל שֶׁאֵין לוֹ הֶתֵּר בִּיאָה דְּקָאָמַר אַלִּיבָּא דר"ע לָאו כְּלָלָא כָּיֵיל אֶלָּא לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי סִימַאי לְחוּדֵיהּ אֲתָא וְאַחַיָּבֵי לָאוִין הוּא דִּפְלִיג לְאוֹסוֹפֵי חַיָּבֵי לָאוִין בִּכְהֻנָּה אֲבָל שׁוּם חַיָּבֵי עֲשֵׂה לֹא הוֹסִיף: שַׁפִּיר מָצִינוּ לְמֵימַר אִכָּא בֵּינַיְהוּ דְּשִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי ור"ש בֶּן מְנַסְיָא חַיָּבֵי עֲשֵׂה: אֶלָּא אִי לָאו אַדְּרַבִּי סִימַאי קָאֵי וְטַעְמָא דְּנַפְשֵׁהּ קָאָמַר בְּשֵׁם ר"ע שֶׁכָּל שֶׁאֵין לוֹ הֶתֵּר בִּיאָה בְּאִשָּׁה זוֹ הַוָּלָד מַמְזֵר מַאי אִכָּא לְמֵימַר: בְּעוּלָה לכ"ג שֶׁאֵין בָּהּ לָאו דְּאַלְמָנוּת וְגֵרוּשִׁין אֶלָּא עֲשֵׂה דִּבְתוּלָה יִקָּח (וַיִּקְרָא כא) וְלֹא בְּעוּלָה וא"ת יֵשׁ כָּאן לָאו דְּזוֹנָה לֹא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּאָמַר פָּנוּי הַבָּא עַל הַפְּנוּיָה עֲשָׂאָהּ זוֹנָה אֶלָּא ר' אֶלְעָזָר וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ וְאֵין זוֹנָה אֶלָּא הַנִּבְעֶלֶת לְפָסוּל לָהּ וּבִבְעוּלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ אַיְרֵי דְּאִי כְּדַרְכָּהּ תּוּ לֵיכָּא קְנָס: וּמַאי שְׁנָא הַאי עֲשֵׂה מִשְּׁאָר עֲשֵׂה דְּמוֹדֶה בֵּהּ ר"ע: דְּהָוֵה לֵהּ עֲשֵׂה שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בַּכֹּל שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בכ"ג אֲבָל עֲשֵׂה דְּמִצְרִי וַאֲדוֹמִי נוֹהֵג בְּכָל הַקָּהָל: הָא נָמֵי יֵשׁ בָּהּ הֲוָיָה הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בִּימֵי נִדּוּתָהּ מְקֻדֶּשֶׁת: וּלְאַפּוּקֵי מִדר' נְחוּנְיָא מַתְנֵי' דִּמְחַיֵּב תַּשְׁלוּמִין לָבֹא עַל אֲחוֹתוֹ ואע"פ שֶׁמִּתְחַיֵּב כָּרֵת בְּבִיאָתוֹ מַסְפְּקָא מִדר' נְחוּנְיָא: אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת לִפְטוֹר הַמַּדְלִיק אֶת הַגָּדִישׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּאִלּוּ הִדְלִיקוֹ בְּשַׁבָּת: מַה שַּׁבָּת שֶׁהוּא מִיתַת ב"ד: פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין כִּדְתְנַן בְּמַתְנֵי' גַּבֵּי בָּא עַל בִּתּוֹ וְיָלֵיף לָהּ מוּלָא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ: אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהוּא בְּכָרֵת חִיּוּב נֶפֶשׁ הוּא זֶה וּפָטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין: אָסוֹן בִּידֵי אָדָם וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן דְּמִשְׁתַּעֵי בְּמִיתַת ב"ד לְמֵימַר דְּהֵיכָא דְּלֵיכָּא מִיתַת ב"ד מְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת: אָסוֹן בִּידֵי שָׁמַיִם וּקְרָאָהוּ אָסוֹן: צִנִּים פַּחִים קוֹר וְחוֹם: בִּידֵי שָׁמַיִם אִם בָּאִים פֻּרְעָנִיּוֹת עַל הָאָדָם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ הוּא: חוּץ מִצִּנִּים וּפַחִים שֶׁפְּעָמִים שֶׁבָּאִין בִּפְשִׁיעָה: בִּידֵי אָדָם נִינְהוּ שֶׁלֹּא מִגְּזֵרַת מֶלֶךְ:

אִי לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי סִימַאי קָאָתֵי תֵּמַהּ תִּפְשׁוֹט דְּרַבִּי יְשֵׁבָב טַעְמָא דְנַפְשֵׁהּ קָאָמַר אַלִּבָּא דמ"ד בפ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף יא. וְשָׁם) הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ וְחָזַר וּבָא אֶחָד מִן הָאַחִים עַל צָרָתָהּ בַּעֲשֵׂה דְּהָא תְּנַן בְּפֶרֶק ר"ג (יְבָמוֹת דַּף נ.) ר"ג אוֹמֵר דְּאֵין בְּעִילָה אַחַר בְּעִילָה ע"כ רַבִּי יְשֵׁבָב טַעְמָא דְנַפְשֵׁהּ קָאָמַר וְהָוֵי הָתָם כַּר' יְשֵׁבָב דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי עֲשֵׂה וּלְהָכִי אֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם כִּדְאָמַר הָתָם בַּגְּמָרָא אַמַּתְנִי' דְּאֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב זוֹ דִּבְרֵי ר"ע דְּאָמַר דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין וּמִסְתְּמָא הָכָא אַלִּיבָּא דכ"ע מְסַפְּקָא לֵהּ אִי טַעְמָא דְּנַפְשֵׁהּ קָאָמַר אִי לָאו לְכָךְ נִרְאֶה לר"ת דְּגָרְסִי' בפ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף יא.) חַד אָמַר בְּלָאו וּבְלֹא זֶה מוֹכִיחַ ר"ת בְּהַהִיא שְׁמַעְתָּא דל"ג בַּעֲשֵׂה וְכֵן פר"ח דְּהַיְנוּ לָאו שֶׁחָלַץ לְאַחַת דְּאָמַר קְרָא אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה כֵּיוָן שֶׁלֹּא בָּנָה שׁוּב לֹא יִבְנֶה אַחֶרֶת ה"נ כֵּיוָן שֶׁבָּנָה שׁוּם יְבָמָה לֹא יִבְנֶה אַחֶרֶת: **אִכָּא** בֵּינַיְהוּ בְּעוּלָה לכ"ג פֵּי' בַּקּוּנְטְ' בְּעוּלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְקָשֶׁה דִּפְלוּגְתָּא דר"מ וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף נט. וְשָׁם) אִי כְּשֵׁרָה לכ"ג וה"ל לְמֵימַר ולר"מ דְּאָמַר כְּשֵׁרָה לכ"ג מַאי אִכָּא לְמֵימַר כִּדְקָאָמַר ולר"ע דְּאָמַר כו' ואור"י דמר"ע פָּרִיךְ שַׁפִּיר כְּדֵי לְאוֹקוּמֵי ר"ש בֶּן מְנַסְיָא שֶׁהוּא בָּתְרָא כר"ע שֶׁהָיָה רַבּוֹ אֲבָל בְּהָא לָא חָיֵישׁ אִי פְּלִיג ר"מ אר"ש בֶּן מְנַסְיָא ור"ח פֵּי' דְּהָכָא לָא מַיְרֵי בִּבְעוּלָה מֵאַחֵר אֶלָּא בכ"ג שֶׁאָנַס בְּתוּלָה גְּמוּרָה וְלָא חֲשִׁיבָה רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ אע"ג דְּאָמַר בְּהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ אֲנוּסַת עַצְמוֹ וּמְפֻתַּת עַצְמוֹ לֹא יִשָּׂא וְאִם נָשָׂא נָשׂוּי מ"מ כֵּיוָן דִּלְכַתְּחִלָּה לֹא יִשָּׂא לָא חֲשִׁיבָה רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ דְּהַאי לֹא יִשָּׂא הָוֵי מִן הַתּוֹרָה אַף ע"ג דְּאִם נָשָׂא נָשׂוּי ה"נ אָמַר בּוֹגֶרֶת וּמֻכַּת עֵץ לֹא יִשָּׂא וְאִם נָשָׂא נָשׂוּי אע"ג דְּהָוֵי מִן הַתּוֹרָה כִּדְמוֹכַח הָתָם וְעוֹד דְּקָאָמַר הָתָם מֵתִיב רָבָא וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה בְּאִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ פְּרָט אַלְמָנָה לְכ"ג הֵיכִי דָּמֵי אִילֵימָא בְּכְדַרְכָּהּ מַאי אִרְיָא מִשּׁוּם אַלְמָנָה תִּפּוֹק לֵהּ דְּהָוְיָא לַהּ בְּעוּלָה מַשְׁמַע דִּבְעוּלַת עַצְמוֹ אֲסוּרָה לוֹ מִן הַתּוֹרָה ור"ת לֹא פֵּרֵשׁ כֵּן: **הַכֹּל** מוֹדִים בְּבָא עַל הַנִּדָּה שֶׁמְּשַׁלֵּם קְנָס תֵּמַהּ לר"י מְנָלַן דְּר"ש בֶּן מְנַסְיָא מוֹדֶה בָּהּ דִּלְמָא כְּר' נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה ס"ל דְּחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת פְּטוּרִים מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמִיהוּ ר"ש הַתֵּימְנִי ע"כ לֵית לֵהּ דר' נְחוּנְיָא מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת מוּלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֲוָיָה דע"כ לָא אִצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי אֶלָּא חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת דְּחַיָּבֵי לָאוִין ס"ל בְּסוֹף הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מט. וְשָׁם) דְּאִית בְּהוּ הֲוָיָה אֲבָל מר"ש בֶּן מְנַסְיָא קָשֶׁה מְנָלַן דְּלֵית לֵיהּ דְּר' נְחוּנְיָא וְעוֹד אַפֵּי' ר"ש הַתֵּימְנִי דִּלְמָא אִית לֵהּ דְּר' נְחוּנְיָא וְאִצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי מוּלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה יְבָמָה לַשּׁוּק דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ לכ"ע כִּדְאָמַר בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (שָׁם דַּף צב: וְשָׁם) וְי"ל דְּרַב חִסְדָּא ס"ל דְּאֵין שׁוּם תַּנָּא סוֹבֵר כְּרַבִּי נְחוּנְיָא ולה"ק וּלְאַפּוּקֵי כו' וּבַקּוּנְטְ' פֵּרֵשׁ דְּאַמַּתְנִי' קָאֵי דְּמַסְפְּקָא מִדְּר' נְחוּנְיָא וְתֵמַהּ מנ"ל דְּמַסְפְּקָא מִנֵּהּ דִּלְמָא מוֹדֶה ר' נְחוּנְיָא דְּחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת יֵשׁ לָהֶן קְנָס דְּרַבִּינְהוּ קְרָא חַד לְחַיָּבֵי לָאוִין וְחַד לְחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת ולר"ע נִיחָא דְּמַסְפְּקָא מַתְנֵי' מִדְּר' נְחוּנְיָא דְּכֵיוָן דְּאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין אִיכָּא לְאוֹקוּמֵי הָנָךְ תְּרֵי רִבּוּיֵי חַד לְחַיָּבֵי עֲשֵׂה וְחַד לְחַיָּבֵי לָאוִין אֲבָל חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת לֵר' נְחוּנְיָא לֹא וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א לְתָרֵץ דע"כ מַסְפְּקָא מַתְנֵי' מֵר' נְחוּנְיָא דְּלֵר' נְחוּנְיָא אֵין חִלּוּק בֵּין חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת לְחַיָּבֵי מִיתוֹת ב"ד אוֹ מֵאָסוֹן אָסוֹן אוֹ כִּדְדָרֵשׁ רָבָא כָּרֵת שֶׁלִּי כְּמִיתָה שֶׁלָּכֶם וְאִם יֵשׁ קְנָס לֵר' נְחוּנְיָא בְּחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת יֵשׁ ג"כ בְּחַיָּבֵי מִיתוֹת ב"ד וּמַתְנִי' קָתָנֵי בָּא עַל בִּתּוֹ פָּטוּר: **הַכֹּל** בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִצִּנִּים פַּחִים וְהָא דְּאָמְרִי' (שַׁבָּת דַּף לב.) לְעוֹלָם אַל יַעֲמוֹד אָדָם בִּמְקוֹם סַכָּנָה אַלְמָא יָכוֹל לִשְׁמוֹר עַצְמוֹ מִן הַפּוּרְעָנוּת וְכֵן קִיר נָטוּי דְּאָסוּר לַעֲבֹר תַּחְתָּיו הָתָם מִן הַפְּשִׁיעָה יָכוֹל לִשְׁמוֹר עַצְמוֹ דְּהָא וַדַּאי שֶׁבְּיָדוֹ לְהָמִית עַצְמוֹ אֲבָל כְּשֶׁמְּבִיאִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם בְּאֹנֶס אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁמוֹר אֲבָל צִנִּים פַּחִים לְעוֹלָם אַל יָבוֹאוּ עָלָיו בְּאֹנֶס אִם רוֹצֶה לִזָּהֵר וא"ת וְהָא דָּרְשִׁינַן (ב"מ דַּף קז:) וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חֹלִי זֶה צִנָּה אַלְמָא דְּבִידֵי שָׁמַיִם הוּא וְי"ל דְּהַיְנוּ שֶׁיָּחֵם הקב"ה עוֹלָמוֹ אוֹ יִתֵּן לוֹ מַלְבּוּשִׁים וְלֹא יִצְטָרֵךְ לִזָּהֵר וא"ת וְהָא פַּחִים בִּידֵי שָׁמַיִם הוּא כִּדְאָמְרִי' בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה בְּפָרָשָׁה ט"ו א"ל אַנְטוֹנִינוּס לְרַבִּי צְלִי עָלַי א"ל רַחֲמָנָא שֵׁיזְבָךְ מִצִּינְתָא א"ל דָּא צְלוֹתָא הִיא יַתִּיר חַד כְּסוּ וְצִינְתָא אָזְלָא א"ל תִּשְׁתְּזֵב מִשַּׁרְבָא א"ל הָא כַּדּוֹ צְלוֹתָא דִּכְתִיב אֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ וי"ל דִּקְרָא כְּתִיב בְּעוֹבְרֵי דְּרָכִים אוֹ בַּמִּלְחָמָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂים דִּבְדֶרֶךְ אֵין אָדָם יָכוֹל לִזָּהֵר מִן הַחֹם אֲבָל אִם רוֹצֶה לֵישֵׁב בְּבֵיתוֹ יָכוֹל לְהִזָּהֵר שֶׁיֵּשֵׁב בְּבַיִת שֶׁל אֲבָנִים אוֹ יִכָּנֵס בַּמַּרְתֵּף וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּצִנִּים פַּחִים חֲדָא מִלְּתָא הִיא כְּלוֹמַר צִנִּים שֶׁהֵם פַּחִים לָאָדָם לְשׁוֹן פַּח וּמוֹקֵשׁ וְאֵינוֹ כֵּן דבפ"ק דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף ג: וְשָׁם) מַיְתֵי לַהּ [אַהָא דִּכְתִיב וַתַּעֲשֶׂה אָדָם כִּדְגֵי הַיָּם מַה] דָּגִים שֶׁבַּיָּם כֵּיוָן שֶׁקָּדְרָה עֲלֵיהֶן חַמָּה מִיָּד מֵתִים [אַף בְּנֵי אָדָם כֵּיוָן שֶׁקָּדְרָה עֲלֵיהֶם חַמָּה מִיָּד מֵתִים] וְהָא דְּאָמַר (בְּרָכוֹת דַּף לג:) הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם אֵין עִנְיָנוֹ לְכָאן דְּהָתָם קָאֵי עַל הַוָּלָד בִּמְעֵי אִמּוֹ (נִדָּה טז:) שֶׁגּוֹזְרִין אִם יְהֵא עָנִי אוֹ עָשִׁיר גִּבּוֹר אוֹ חַלָּשׁ טִפֵּשׁ אוֹ חָכָם אֲבָל צַדִּיק וְרָשָׁע לֹא וְהָכָא מַיְרֵי בִּמְאֹרָעוֹת הַבָּאוֹת עַל הָאָדָם: **מִיּוֹם** שֶׁחָרַב בֵּית כו' וא"ת אַמַּאי לָא נְקַט מ' שָׁנָה קֹדֶם שֶׁחָרַב בהמ"ק דְּמ' שָׁנָה קֹדֶם חֻרְבָּן גָּלְתָה סַנְהֶדְרִין כו' שֶׁלֹּא דָּנוּ דִּינֵי נְפָשׁוֹת וי"ל דִּלְפְעָמִים לְצֹרֶךְ שָׁעָה הָיוּ חוֹזְרִין סַנְהֶדְרִין לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית וּלְהָכֵי לָא פְּסִיקָא לֵהּ לְמִתְנֵי מ' שָׁנָה קֹדֶם חֻרְבָּן וא"ת א"כ מַאי פָּרִיךְ בְּפֶרֶק הָיוּ בּוֹדְקִין (סַנְהֶדְרִין דַּף מא.) גַּבֵּי מַעֲשֶׂה וּבָדַק ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בְּעֻקְצֵי תְאֵנִים וּפָרִיךְ מִי הֲוָה בְּסַנְהֶדְרִין וְהָא תַּנְיָא כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה מ' עָסַק בִּפְרַקְמַטְיָא וּמ' לָמַד וּמ' לִמֵּד וְתַנְיָא מ' שָׁנָה קֹדֶם חֻרְבָּן גָּלְתָה סַנְהֶדְרִין כו' וְהַשְׁתָּא מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ כֵּיוָן דִּלְפְעָמִים הָיוּ חוֹזְרִין וְדָנִין וי"ל דְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי דְּבָדַק בְּעֻקְצֵי תְּאֵנָה אַמַּעֲשֶׂה דִּרְצִיחָה הָיָה וּמִשּׁוּם דִּינֵי נְפָשׁוֹת דִּרְצִיחָה לֹא הָיוּ חוֹזְרִין לְעוֹלָם דְּעִקָּרָם לֹא גָּלוּ אֶלָּא מִשּׁוּם רְצִיחָה דְּחָזוּ דִּנְפִישֵׁי רוֹצְחִים כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף ח: וְשָׁם) וי"מ דִּלְהָכֵי נָקַט מִשֶּׁחָרַב בהמ"ק מִשּׁוּם דְּקֹדֶם לָכֵן אע"פ שֶׁגָּלוּ הָיוּ בִּגְדֵי כְהֻנָּה מְכַפְּרִים עַל מֵזִיד דְּלָא אַתְרוּ בֵּהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק יֵשׁ בַּעֲרָכִין (עֲרָכִין דַּף טז. וְשָׁם) וְאֵין נִרְאֶה דְּהָא בִּימֵי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח הָיוּ בִּגְדֵי כְהֻנָּה וְהָיָה דִּין אַרְבַּע מִיתוֹת כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף לז: וְשָׁם) אר"ש בֶּן שָׁטַח אֶרְאֶה בְּנֶחָמָה אִם לֹא רָאִיתִי אֶחָד שֶׁרָץ אַחַר חֲבֵרוֹ לְחֻרְבָּה וְכוּ' לֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁנְּשָׁכוֹ נָחָשׁ וּפָרִיךְ וְהַאי בַּר נָחָשׁ הוּא וְהָא תָּנֵי ר' חִיָּא אע"פ שֶׁבִּטְּלוּ סַנְהֶדְרִין כו' וְעוֹד אָמַר (מַכּוֹת י:) מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע כו' וְהָתָם בִּזְמַן שֶׁבהמ"ק קַיָּם אַיְרֵי מִדְּקָאָמַר וְנִמְצָא זֶה מֵת וְזֶה גּוֹלֶה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' נערה בתולה הל' יג:

ב מיי' פג' מהל' גניבה הל' ב, טוש"ע חו"מ סי' שנא סעי' א:

מסורת הש"ס

א שבועות לג.; פסחים לב.; פסחים כט.; מגילה ז:

ב סנהדרין לז:; סוטה ח:; במדבר רבה; בבא בתרא קמד:

גליון הש"ס

גמ' איכא בינייהו בעולה לכ"ג. עי' פסחים מא ע"ב תוד"ה אכל:

תורה אור השלם

לֹא־תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא־תְתַעֵב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה [דברים כג, ח-ט]

בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה [דברים כג, ט]

אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה [ויקרא כא, יד]

וְהוּא אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח [ויקרא כא, יג]

וְאִם־אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ [שמות כא, כג]

וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנִי עִמָּכֶם כִּי־אָחִיו מֵת וְהוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אָסוֹן בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שֵׂיבָתִי בְּיָגוֹן שְׁאוֹלָה [בראשית מב, לח]

וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים [שמות כא, כב]

וְאֶת־בִּנְיָמִין אֲחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֶחָיו כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאֶנּוּ אָסוֹן [בראשית מב, ד]

צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם [משלי כב, ה]

דִּין אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בָּטְלוּ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב סְקִילָה — אוֹ נוֹפֵל מִן הַגָּג, אוֹ חַיָּה דּוֹרַסְתּוֹ. וּמִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב שְׂרֵיפָה — אוֹ נוֹפֵל בִּדְלֵיקָה, אוֹ נָחָשׁ מַכִּישׁוֹ. וּמִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב הֲרִיגָה — אוֹ נִמְסָר לַמַּלְכוּת, אוֹ לִיסְטִים בָּאִין עָלָיו. וּמִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב חֶנֶק — אוֹ טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, אוֹ מֵת בִּסְרוֹנְכֵי?! אֶלָּא, אֵיפוֹךְ: אַרְיָא וְגַנָּבֵי בִּידֵי שָׁמַיִם, צִינִּים וּפַחִים בִּידֵי אָדָם. רָבָא אָמַר, טַעְמָא דְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה מֵהָכָא: "וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת עֵינֵיהֶם מִן הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמּוֹלֶךְ. וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ", אָמְרָה תּוֹרָה: כָּרֵת שֶׁלִּי כְּמִיתָה שֶׁלָּכֶם, מָה מִיתָה שֶׁלָּכֶם — פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין. אַף כָּרֵת שֶׁלִּי — פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין. [א]מַאי אִיכָּא בֵּין רָבָא לְאַבָּיֵי? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ זָר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה — לְאַבָּיֵי פָּטוּר, וּלְרָבָא חַיָּיב. [ב]וּלְאַבָּיֵי פָּטוּר?! וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: מוֹדֶה רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה בְּגוֹנֵב חֶלְבּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ וַאֲכָלוֹ, שֶׁהוּא חַיָּיב — שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּגְנֵיבָה קוֹדֶם שֶׁבָּא לִידֵי אִיסּוּר חֵלֶב. אַלְמָא דְּמֵעִידָּנָא דְּאַגְבְּהֵיהּ קַנְיֵיהּ, מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ לָא הֲוָה עַד דְּאָכֵיל לֵיהּ. הָכָא נָמֵי, בְּעִידָּנָא דְּאַגְבְּהֵיהּ — קַנְיֵיהּ, מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ לָא הָוֵי עַד דְּאָכֵיל לֵיהּ! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁתָּחַב לוֹ חֲבֵירוֹ לְתוֹךְ פִּיו. סוֹף סוֹף כֵּיוָן דְּלַעֲסֵיהּ קַנְיֵיהּ, מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ לָא הָוֵי עַד דְּבַלְעֵהּ! כְּגוֹן שֶׁתָּחַב לוֹ לְתוֹךְ בֵּית הַבְּלִיעָה. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּמָצֵי לְאַהְדּוּרֵהּ — נֶיהְדַּר. אִי לָא מָצֵי לְאַהְדּוּרֵהּ — אַמַּאי חַיָּיב? לָא צְרִיכָא, דְּמָצֵי לְאַהְדּוּרֵהּ עַל יְדֵי הַדְּחָק. רַב פָּפָּא אָמַר: כְּגוֹן שֶׁתָּחַב לוֹ חֲבֵירוֹ מַשְׁקִין שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ פִּיו. רַב אָשֵׁי אָמַר: בְּזָר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה מִשֶּׁלּוֹ,

וְקָרַע

דִּין ד' מִיתוֹת עֹנֶשׁ דֻּגְמָתָם: נוֹפֵל מִן הַגַּג דּוֹמֶה לְנִסְקָל שֶׁדּוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִבֵּית הַסְּקִילָה לָאָרֶץ דְּגָבוֹהַּ ב' קוֹמוֹת הָיָה כִּדְאָמְרִי' בְּנִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין דַּף מה.): חַיָּה דּוֹרַסְתּוֹ אֲרִי מַפִּילוֹ לָאָרֶץ וְהוֹרְגוֹ בִּדְרִיסָה: נָחָשׁ מַכִּישׁוֹ וְהָאֶרֶס שׂוֹרְפוֹ: נִמְסַר לַמַּלְכוּת וְהֵן מַתִּיזִין רֹאשׁוֹ בְּסַיִף כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַמּוּמָתִין עַל יְדֵיהֶן וְזוֹ הִיא מִיתַת סַיִף: סְרוֹנְכֵי אַסְכָּרָא וְהוּא בַּגָּרוֹן מלנ"ט: מִן הָאִישׁ הַהוּא שֶׁהוּא חַיָּב מִיתַת ב"ד: וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי וְהִכְרַתִּי לָמַדְנוּ שֶׁהַכָּרֵת בִּמְקוֹם מִיתָה וְחִלּוּפָהּ: זָר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה בְּמֵזִיד הוּא בְּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְלֹא בְּכָרֵת כָּרֵת הוּא וְזַרְעוֹ נֶעֱנָשִׁין דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ) עֲרִירִים יִהְיוּ: לְאַבָּיֵי פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין דְּנָפְקָא לֵהּ מֵאָסוֹן בִּידֵי שָׁמַיִם וְכָל אָסוֹן בְּמַשְׁמָע בֵּין בְּמִיתָה בֵּין בְּכָרֵת: וּלְאַבָּיֵי פָּטוּר בִּתְמִיהָ נְהִי נָמֵי דְּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם פּוֹטֶרֶת מִתַּשְׁלוּמִין אֲבָל הֵיכָא דְּאָכִיל תְּרוּמָה דִּגְזֵלָה מִי מִפְּטָר הָא כֵּיוָן דְּאַגְבְּהֵהּ קְנִיָּהּ וְחַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין וַאֲפִילוּ תִּשָּׂרֵף וּמִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ לָא הָוֵי עַד דְּאָכֵל לֵהּ: שֶׁתָּחַב לוֹ חֲבֵרוֹ דְּלָא אַגְבְּהָהּ וְלָא קְנִיָּהּ וְלָא מִחַיֵּב בְּתַשְׁלוּמִין אֶלָּא בִּבְלִיעָתוֹ מִתְחַיֵּב דְּמֵי הֲנָיַת מֵעָיו וְלָא דְּמֵי כֻּלָּהּ וּבְהַהִיא שַׁעְתָּא חִיּוּב מִיתָה נָמֵי אִיכָּא: אִבְּעִי לֵיהּ לְאַהְדּוּרֵהּ וְכִי לָא אַהְדְּרָהּ מֵהַהִיא שַׁעְתָּא אִיהוּ מַזִּיק לָהּ דְּרִאשׁוֹן לָאו מִדֵּי עֲבַד וְלֹא נִתְחַיֵּב לַכֹּהֵן כְּלוּם: וְאִי דְּלָא מָצֵי לְאַהְדּוּרַהּ אַמַּאי חַיָּב מִיתָה אָנוּס הוּא: ע"י הַדְּחָק דְּאִי נָמֵי אַהְדְּרָהּ מִמְּאָסָה וְלָא חַזְיָא לַבְּעָלִים הִלְכָּךְ מִגָּזֵל לֹא גְּזָלָהּ אַמַּאי קָא מְחַיְּבַתְּ לֵהּ בְּתַשְׁלוּמִין אַהֲנָאַת גְּרוֹנוֹ וּמֵעָיו הַהִיא שַׁעְתָּא חִיּוּב מִיתָה אִיכָּא: מַשְׁקִין שֶׁל תְּרוּמָה וְלֹא תִּדְחֲקָהּ לִשְׁנוּיָהּ בְּבֵית הַבְּלִיעָה אֶלָּא מִכֵּיוָן שֶׁתְּחָבָהּ לְתוֹךְ פִּיו אִמַּאְסָא לָהּ וְלָא מָצֵית לְאִחַיּוּבֵי מִשּׁוּם גְּזֵלָה דְּהָא לָא חַזְיָא לְמִדֵּי אֶלָּא אַהֲנָיַת גְּרוֹנוֹ וּמֵעָיו מִחַיֵּב וּמִיתָה וְתַשְׁלוּמִין בָּאִים כְּאֶחָד:

דִּין ד' מִיתוֹת לֹא בָּטְלוּ וא"ת וְהָא אָמַר בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ פג:) בְּהַהוּא דִּזְקַפּוּהוּ אע"פ שֶׁהָיָה חַיָּב סְקִילָה שֶׁבָּעֲלוּ הוּא וּבְנוֹ נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה וי"ל בְּשֶׁבָּעַל בְּנוֹ תְּחִלָּה וְאח"כ הוּא דְּהָוֵי בְּעוּלָה וַהֲרֵי הוּא בְּחֶנֶק אֲבָל קָשֶׁה דְּחָזֵינַן כַּמָּה עֲבַרְיָנִים וְעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁמֵּתִים עַל מַטּוֹתָם וְיֵשׁ לוֹמַר דע"י תְּשׁוּבָה הקב"ה מֵקֵל וְלִפְעָמִים מוֹחֵל לְגַמְרֵי אוֹ זְכוּת תּוֹלָה לוֹ וְאֵינוֹ נִפְרָע מִמֶּנּוּ בְּחַיָּיו וּבְפֶ' אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף לז: וְשָׁם) דְּפָרִיךְ וְהָא בַּר נָחָשׁ הוּא לְפִי שֶׁהֶחְמִיר עָלָיו יוֹתֵר: **זָר** שֶׁאָכַל תְּרוּמָה לְאַבָּיֵי פָּטוּר וְאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג וְהֵזִיד בִּמְעִילָה לְרַבִּי דְּאָמַר בְּמִיתָה (פְּסָחִים דַּף לג.) דְּחַיָּב גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא וְא"ת לְאַבָּיֵי דְּפָטַר חַיָּבֵי מִיתוֹת בִּידֵי שָׁמַיִם אִי ר' נְחוּנְיָא ס"ל כְּרַבִּי דְּאָמַר הֵזִיד בִּמְעִילָה בְּמִיתָה אַמַּאי תַּנְיָא בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף כט. וְשָׁם) הָאוֹכֵל חָמֵץ שֶׁל הֶקְדֵּשׁ בַּמּוֹעֵד יֵשׁ אוֹמְרִים לֹא מָעַל וְאָמְרִינַן מַאן י"א רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה וְהָא כֵּיוָן דְּגַלִּי רַחֲמָנָא גַּבֵּי הֶקְדֵּשׁ דְּלָא שַׁיָּיךְ קִים לֵיהּ דְּאִם לֹא כֵּן אֵין לְךָ אָדָם שֶׁמּוֹעֵל בְּהֶקְדֵּשׁ א"כ בְּפֶסַח נָמֵי דְּאִיכָּא כָּרֵת לְחַיֵּב וְלָא הֲוָה לָן לְמֵימַר דְּקִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ וכ"ת בְּמִיתָה דְּהֶקְדֵּשׁ דַּוְקָא גַּלִּי רַחֲמָנָא דְּלָא אָמְרִינַן דְּקִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ אֲבָל הָתָם דְּהָוֵי בְּפֶסַח דְּאִיכָּא כָּרֵת לָא גַּלִּי קְרָא א"כ הָא דִּתְנַן הָתָם (שָׁם דַּף לא:) הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חָמֵץ בַּפֶּסַח בְּשׁוֹגֵג מְשַׁלֵּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ בְּמֵזִיד פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמְפָרֵשׁ בגמ' בְּמֵזִיד פָּטוּר דְּקִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ כְּרַבִּי נְחוּנְיָא וְהַשְׁתָּא בְּשׁוֹגֵג נָמֵי לִפְטַר מִשּׁוּם כָּרֵת דְּפֶסַח דְּאַפֵּי' בְּשׁוֹגֵג אָמְרִי' דְּקִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן בְּפִרְקִין (כְּתֻבּוֹת דַּף לה.) אֶלָּא ע"כ מִשּׁוּם דְּגַלִּי רַחֲמָנָא בְּמִיתָה דִּתְרוּמָה בְּשׁוֹגֵג דְּלָא אָמְרִינַן קִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ וה"ה כִּי אִיכָּא כָּרֵת וְלָא אָמְרִינַן דַּוְקָא בְּמִיתָה דְּגַלִּי גַּלִּי אֲבָל כִּי אִיכָּא כָּרֵת לֹא וְי"ל דְּשָׁאנֵי שׁוֹגֵג דִּתְרוּמָה מִשּׁוּם דְּתַשְׁלוּמִין דִּידֵהּ כַּפָּרָה וְלֹא מָמוֹנָא כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת (פ"ו מ"א) דְּאִם רָצָה כֹּהֵן לִמְחֹל אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל מִשּׁוּם דְּלָא הָוֵי מָמוֹן אֶלָּא כַּפָּרָה וַאֲפִלּוּ אוֹכֵל תְּרוּמַת עַצְמוֹ דְּלָא גָּזַל מִדֵּי מְשַׁלֵּם כַּפָּרָה לְעַצְמוֹ וְחֹמֶשׁ לַכֹּהֵן וּלְכָךְ לֹא שַׁיָּיךְ קִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ לְפָטְרוֹ מִכַּפָּרָה אֲבָל קֶרֶן וְחֹמֶשׁ שֶׁל הֶקְדֵּשׁ אֵינוֹ מִשּׁוּם כַּפָּרָה אֶלָּא מְשַׁלֵּם מָמוֹן שֶׁגָּזַל הֶקְדֵּשׁ וְתֵדַע דְּבִתְרוּמָה חַיָּב מִשּׁוּם דְּכַפָּרָה הוּא וְלֹא מִשּׁוּם כֵּיוָן דְּגַלִּי גַּלִּי דְּהָא לְרָבָא דְּלָא פָּטַר בְּמִיתָה מִטַּעַם דְּקִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ מַאי טַעְמָא לָא מִפְּטַר אוֹכֵל תְּרוּמַת חָמֵץ בְּפֶסַח אֶלָּא וַדַּאי מִשּׁוּם כַּפָּרָה הוּא וְא"ת וְהָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק נוֹשְׂאִין (יְבָמוֹת דַּף צט:) כֹּהֶנֶת שֶׁנִּתְעָרֵב וְלָדָהּ בִּוְלַד שִׁפְחָתָהּ וְשִׁחְרְרוּ זֶה אֶת זֶה וְכֵן סָפֵק בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן ז' לָאַחֲרוֹן דְּאָמְרִינַן אִם אָכְלוּ בִּתְרוּמָה אֵין מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאַמַּאי כֵּיוָן דְּכַפָּרָה הוּא לְחַיְּבוֹ מִסָּפֵק וְי"ל דְּוַדַּאי צְרִיכִין לְהַפְרִישׁ אֲבָל אֵין נוֹתְנִין לְכֹהֵן וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַכַּפָּרָה תְּלוּיָה בְּהַפְרָשָׁה וְהָא דְּאֵין הַכֹּהֵן יָכוֹל לִמְחֹל הַיְנוּ לְעִנְיַן שֶׁלֹּא יִהְיֶה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ אֲבָל לְאַחַר שֶׁהִפְרִישׁ יָכוֹל לִמְחֹל לוֹ שֶׁיְּהֵא שֶׁלּוֹ: **וּלְאַבָּיֵי** פָּטוּר וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא כו' הָכִי נָמֵי הֲוָה מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי אַמַּתְנִיתִין דְּכָל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף לא:) דְּקָתָנֵי פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין לְפִי מַה דְּמוֹקְמִינַן לַהּ כְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה: **אִי** דְּמָצֵי לְאַהְדּוּרֵהּ נְהַדְרֵהּ וְכִי לֹא מְהַדַּר חַיָּב דְּמִיתָה לֹא פָּטְרָה לֵיהּ דְּלָא אָתְיָא עַד דְּבַלַע לְגַמְרֵי: **וְאִי** דְּלָא מָצֵי לְאַהְדּוּרֵהּ אַמַּאי חַיָּב פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס אַמַּאי חַיָּב מִיתָה וְקָשֶׁה לר"י דִּלּוֹקֵי כְּגוֹן שֶׁמֵּרְצוֹנוֹ מַנִּיחַ לוֹ לִתְחֹב דְּהַשְׁתָּא וַדַּאי חַיָּב מִיתָה אע"ג דְּלָא מָצֵי לְאַהְדּוּרֵהּ וּמָמוֹן נָמֵי לָא מִחַיֵּב כֵּיוָן דְּלָא מָצֵי לְאַהְדּוּרֵהּ אֶלָּא עַל הֲנָאַת גְּרוֹנוֹ וּמֵעָיו וְהַהִיא שַׁעְתָּא קִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ וְנִרְאֶה לר"י דה"פ אַמַּאי חַיָּב מָמוֹן וַהֲרֵי הוּא לֹא גְּזָלוֹ וַהֲנָאָתוֹ לָא מִחַיֵּב דאע"ג דְּאָמְרִי' (ב"ק דַּף קיא:) גָּזַל וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וּבָא אַחֵר וַאֲכָלוֹ רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה כו' הַיְנוּ דַּוְקָא לְפִי שֶׁהַדָּבָר הַגָּזוּל יֶשְׁנוֹ בָּעוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁזֶּה שֵׁנִי גּוֹזְלוֹ אֲבָל הָכָא דִּבְשָׁעָה שֶׁזֶּה נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ כְּבָר הוּא אָבוּד מִן הָעוֹלָם שֶׁהוּא בִּמְקוֹם דְּלָא אֶפְשָׁר לְאַהְדּוּרֵהּ אֵין לוֹ עַל הַשֵּׁנִי כְּלוּם וריצב"א מְפָרֵשׁ כְּשִׁיטַת רַשִׁ"י וּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס דְּאַיְּרֵי כְּשֶׁתּוֹחֵב לוֹ בע"כ דִּכְשֶׁתּוֹחֵב לוֹ מֵרְצוֹנוֹ מִיָּד כְּשֶׁמֵּשִׂים בְּפִיו וְלֹא אַהְדְּרָה קְנָאָהּ מִיָּד לְהִתְחַיֵּב בָּאֳנָסִין וְאֵין בָּאִין כְּאֶחָד דְּמִסְתָּמָא מַנִּיחָהּ בְּפִיו וְאַחַ"כ תּוֹחֵב לוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ אוֹ בְכוּשׁ וְאת"ל שֶׁהוּא בְּרֹאשׁ הַכּוּשׁ מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד גְּמַר בֵּית הַבְּלִיעָה מ"מ קוֹנֶה אוֹתוֹ בְּפִיו לְהִתְחַיֵּב בָּאֳנָסִים אע"ג דְּיָכוֹל לְנַתְּקוֹ וְלַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ דְּדַוְקָא לְעִנְיַן הַגֵּט אָמְרִי' הֵיכָא דְּיָכוֹל לְנַתְּקוֹ דְּלָא הָוֵי גֵּט מִשּׁוּם דִּבְעִינַן כְּרִיתוּת וְהָא אַגִּידָא בֵּהּ אֲבָל לְעִנְיַן זְכִיָּה אַשְׁכְּחַן בְּפ"ק דב"מ (דַּף ט. וְשָׁם) טַלִּית חֶצְיָהּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְחֶצְיָהּ עַל גַּבֵּי הָעַמּוּד וְהִגְבִּיהַּ חֶצְיָהּ שֶׁעַל גַּבֵּי קַרְקַע דְּלָא קָנֵי מִטַּעַם שֶׁיָּכוֹל לְנַתְּקָהּ וְלַהֲבִיאָהּ אֶצְלוֹ וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה מִטַּעַם זֶה ה"ה דְּאֵינוֹ מִגְרַע זְכִיַּת הָאַחֵר שֶׁהוּא מֻנָּח בְּתוֹךְ יָדוֹ אוֹ בְּתוֹךְ פִּיו מִטַּעַם זֶה וְעוֹד דִּלְכָל הַפָּחוֹת קוֹנֶה מֶחֱצָה כְּמוֹ שְׁנַיִם שֶׁהִגְבִּיהוּ מְצִיאָה וּלְכָךְ פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס דִּבְאֹנֶס מַיְרֵי וה"פ אָנוּס הוּא וּפָטוּר מִמִּיתָה וּמָמוֹן דְּאֵנַן סָהֲדֵי דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בַּאֲכִילַת אִיסּוּר: **לָא** צְרִיכָא דְּמָצֵי לְאַהְדּוּרֵהּ עַל יְדֵי הַדְּחָק וְהַשְׁתָּא לֵיכָּא לְמֵימַר דִּנְהַדְרֵהּ דְּאֵין מַרְוִיחִין בְּעָלִים בְּכָךְ דְּבָר נִמְאָס הִלְכָּךְ לֵיכָּא חִיּוּב מָמוֹן אֶלָּא ע"י הֲנָאַת מֵעָיו וְאָז בָּאִין כְּאֶחָד ואע"ג שֶׁחֲבֵרוֹ גְּזָלָהּ הוֹאִיל וְיָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ הָוְיָא כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּעַיִן וַהֲרֵי הוּא בּוֹלְעָהּ וְנֶהֱנֶה בָּהּ וְאִם תֹּאמַר וְהָא אָמְרִינַן בְּפֶרֶק בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה (חֻלִּין דַּף עא.) גַּבֵּי טֻמְאָה בְּלוּעָה [דְּלָא מְטַמְּאָה לֹא מִשּׁוּם דְּלָא חַזְיָא דִּנְהִי דִּבְפָנָיו לָא חַזְיָא] שֶׁלֹּא בְּפָנָיו מִיחְזָא חַזְיָא א"כ אִי הֲוָה מְהַדַּר לַהּ הָוְיָא חַזְיָא וְי"ל כְּגוֹן דְּמֵעִקָּרָא לָא הָוֵי בָּהּ כִּי אִם שָׁוֶה פְּרוּטָה אוֹ מְעַט יוֹתֵר וְעַתָּה שֶׁנִּתְקַלְקְלָה קְצָת אֵינָהּ שָׁוָה פְּרוּטָה וַאֲפִלּוּ אִי זֶה נֶהֱנֶה וְזֶה לֹא חָסֵר פָּטוּר מ"מ כֵּיוָן דְּשָׁוִין כָּל שֶׁהוּא אָז מִחַיֵּב בְּכָל כִּדְאָמְרִינַן הָתָם (ב"ק דַּף כ:) מִשּׁוּם דא"ל אַתְּ גְּרַמְתְּ לִי הֶקֵּפָא יְתֵירְתָא מִחַיֵּב בְּכָל הֲנָאָה אוֹ מִשּׁוּם שַׁחֲרוּרִיתָא דְּאַשִּׁיתָא מִחַיֵּב לִכְלֵי עָלְמָא בְּכָל וריצב"א פִּי' דְּמַיְרֵי אַפֵּי' בָּאֳכָלִין דְּלָא מְאִיסֵי וְכֵיוָן דִּתְחַב לוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה וּבָלַע וְנֶהֱנָה מִיָּד חָשׁוּב בָּאִין כְּאַחַת אע"פ שֶׁאֵין כְּאֶחָד מַמָּשׁ כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּסוֹף פֶּרֶק ד' אַחִין (יְבָמוֹת דַּף לג. וְשָׁם) דִּמְפָרֵשׁ בַּעַל מוּם שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּטֻמְאָה דְּאָתוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי כְּגוֹן שֶׁחָתַךְ אֶצְבָּעוֹ בְּסַכִּין טְמֵאָה אע"פ שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִגַּע בְּסַכִּין קֹדֶם שֶׁיַּחְתֹּךְ: **רַב** אָשֵׁי אָמַר בְּזָר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה מִשֶּׁלּוֹ וְקָרַע שִׁירָאִים כו' פ"ה דִּסְבִירָא לֵהּ לְרַב אָשֵׁי דְּמִיתָה לָזֶה וְתַשְׁלוּמִין לָזֶה פָּטוּר וּפְלִיג אַדְּרָבָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף י. וְשָׁם) פְּלוֹנִי בָּא עַל בַּת פְּלוֹנִי וְהֻזַּמּוּ נֶהֱרָגִין וּמְשַׁלְּמִין מָמוֹן לָזֶה וְנִפְשׁוֹת לָזֶה פִּי' מָמוֹן לַבַּת שֶׁרָצוּ לְהַפְסִיד לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וְנִפְשׁוֹת לָזֶה שֶׁאוֹמֵר שֶׁבָּא עָלֶיהָ וְאֵין נִרְאֶה דְּאִי חָשִׁיב אֲכִילַת תְּרוּמָה וּקְרִיעַת שִׁירָאִין מָמוֹן לָזֶה וְנִפְשׁוֹת לָזֶה א"כ תִּקְשֵׁי לֵיהּ לְרָבָא הָא דִּתְנַן בְּהַמַּנִּיחַ אֶת הַכַּד (ב"ק דַּף לד: וְשָׁם)וְהוּא שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגָּדִישׁ בְּשַׁבָּת פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ וְהַיְנוּ מִיתָה לָזֶה מִשּׁוּם שַׁבָּת וְתַשְׁלוּמִין לָזֶה מִשּׁוּם גָּדִישׁ אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ חָשִׁיב מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין לְאֶחָד הוֹאִיל וְלֹא מִתְחַיֵּב מִיתָה בִּשְׁבִיל אָדָם אֶלָּא לַשָּׁמַיִם וה"נ אֲכִילַת תְּרוּמָה וּקְרִיעַת שִׁירָאִין הָוֵי מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין לְאֶחָד ור"י רָצָה לְיַשֵּׁב פִּי' הַקּוּנְט' דְּחָשִׁיב הָכָא מִיתָה לָזֶה וְתַשְׁלוּמִין לָזֶה לְפִי שֶׁהֵן ב' מַעֲשִׂים אֲכִילַת תְּרוּמָה וּקְרִיעַת שִׁירָאִין וְכֵן פְּלוֹנִי בָּא עַל בִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי הֵם ב' עֵדֻיּוֹת שֶׁהָיוּ יְכוֹלִין לְהָעִיד עָלָיו בְּלֹא הַבַּת וְעַל הַבַּת בְּלֹא עָלָיו פְּלוֹנִי בָּא עַל נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה פְּלוֹנִית זִנְּתָה אֲבָל מַדְלִיק גָּדִישׁ הַכֹּל בָּא עַל מַעֲשֶׂה אֶחָד וּלְכָךְ חָשִׁיב מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין לְאֶחָד וְאֵין נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּהָא אָמַר רַב יוֹסֵף בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף ט: וְשָׁם) הֵבִיא הַבַּעַל עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה וְהֵבִיא הָאָב עֵדִים וְהֱזִמּוּם לְעֵדֵי הַבַּעַל נֶהֱרָגִים וְאֵין מְשַׁלְּמִין מָמוֹן חָזַר וְהֵבִיא הַבַּעַל עֵדִים וְהֱזִמּוּם לְעֵדֵי הָאָב עֵדֵי הָאָב נֶהֱרָגִין וּמְשַׁלְּמִין מָמוֹן לָזֶה וְנִפְשׁוֹת לָזֶה פֵּרוּשׁ לַבַּעַל שֶׁרָצוּ לְהַפְסִידוֹ כְּתֻבָּה וְנִפְשׁוֹת לָעֵדִים וְהָתָם עַל הֲזָמָה אַחַת בָּא לָהֶם הַכֹּל וְנִרְאֶה לר"ת דְּרָבָא דַּוְקָא גַּבֵּי עֵדִים זוֹמְמִים אִית לֵהּ דְּמָמוֹן לָזֶה וְנִפְשׁוֹת לָזֶה חַיָּב מִשּׁוּם דִּבְעִינַן שֶׁתִּתְקַיֵּם הֲזָמָה כְּלַפֵּי כָּל אֶחָד וּמִיהוּ מָמוֹן וְנִפְשׁוֹת בְּחַד גַּבְרָא פָּטוּר כֵּיוָן דְּמִתְקַיֵּם בּוֹ קְצָת הֲזָמָה אֲבָל בְּעָלְמָא מוֹדֶה רָבָא דְּמָמוֹן לָזֶה וְנִפְשׁוֹת לָזֶה פָּטוּר דְּהָא גְּדִי סָמוּךְ לוֹ וְעֶבֶד כָּפוּת לוֹ דִּתְנַן פָּטוּר וּמוֹקְמִינַן בְּפֶרֶק כֵּיצַד הָרֶגֶל (ב"ק דַּף כב: וְשָׁם) בִּגְדִי דְּחַד וְעַבְדָּא דְּחַד וְעוֹד דְּרָבָא גּוּפֵהּ אִית לֵהּ בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה (סַנְהֶדְרִין דַּף עד.) דְּרוֹדֵף שֶׁשִּׁבֵּר כֵּלִים בֵּין שֶׁל נִרְדָּף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם פָּטוּר אע"ג דְּהָוֵי מִיתָה לַנִּרְדָּף וְתַשְׁלוּמִין לְבַעַל הַכֵּלִים וּמִיהוּ הָתָם גַּבֵּי רוֹדֵף רַבָּה גָּרֵס כִּדְמוּכַח בְּהַגּוֹזֵל בָּתְרָא (ב"ק דַּף קיז:) ובפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף י.) הָוֵי רָבָא וְעוֹד אוֹמֵר ר"ת דע"כ לכ"ע מִיתָה לָזֶה וְתַשְׁלוּמִין לָזֶה פָּטוּר דְּהָא קִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ דְּפָטוּר נָפְקָא לָן מִלֹּא יִהְיֶה אָסוֹן וְגוֹ' וְהָתָם הָוֵי מִיתָה לָאִשָּׁה וְתַשְׁלוּמִין לַבַּעַל שֶׁהַוְּלָדוֹת שֶׁלּוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּאֵינָהּ רְאָיָה דְּהָתָם כֵּיוָן שֶׁהַוְּלָדוֹת הֵן בְּגוּף הָאִשָּׁה חָשִׁיב מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין לְאֶחָד תֵּדַע דִּבְפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה (סַנְהֶדְרִין דַּף עד.) בָּעֵי לְחַיֵּיב כְּשֶׁאֵין אָסוֹן בְּאִשָּׁה אַף ע"ג דְּנִתַּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ דְּבִמְצוֹת שֶׁבְּמִיתָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר מִשּׁוּם דְּהָוֵי מִיתָה לָזֶה שֶׁרָצָה לְהָרְגוֹ וְתַשְׁלוּמִין לַבַּעַל וַאֲפִי' הָכִי כְּשֶׁיֵּשׁ אָסוֹן פָּטוּר וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּחָשִׁיב מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין לְאֶחָד לְפִי שֶׁהֵן בְּגוּף הָאִשָּׁה כִּדְפָרֵשִׁית וְרִיבָ"א אוֹמֵר דִּבְכָל מָקוֹם מִיתָה לָזֶה חַיָּב וְעֶבֶד כָּפוּת לוֹ וְרוֹדֵף שָׁאנֵי דְּנִתַּן לְהַצִּיל לְכָל אָדָם וְחַיָּב מִיתָה לְכָל הָעוֹלָם [אַף לְבַעַל הָעֶבֶד וּלְבַעַל הַכֵּלִים] וּלְהָכִי חָשִׁיב מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין לְאֶחָד ואע"ג דְּמֵעִקָּרָא בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר (ג"ז שָׁם) חָשִׁיב רוֹדֵף מִיתָה לָזֶה וְתַשְׁלוּמִין לָזֶה לְפִי הַמַּסְקָנָא דְּקָאָמַר אֶלָּא לָא שְׁנָא חָזַר בּוֹ מֵאוֹתָהּ סְבָרָא וה"פ אֶלָּא לָא שְׁנָא מִשּׁוּם דְּהָוֵי מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין לְאֶחָד [וְהָכָא חָשִׁיב מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין לְאֶחָד כְּמוֹ בְּמַדְלִיק גָּדִישׁ]:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ו, סמג לאוין רכו:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ גניבה הל׳ ד, סמג עשין עא, טוש״ע חו״מ סי׳ שנ סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א סנהדרין לז:; סוטה ח:

גליון הש״ס

תוס' ד"ה ואי וכו' דדוקא לענין הגט. תמוה לי הא להדיא איתא כן בב"מ ז ע"א וצלע"ג:

ד"ה לא צריכא וכו' מ"מ כיון דשוין כל שהוא. עי' בב"ק דף כ ע"ב תוד"ה הא איתהנית:

תורה אור השלם

וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ [ויקרא כ, ד]

וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת כָּל־הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם [ויקרא כ, ה]

וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם [ויקרא כב, ט]

וְקָרַע שִׁירָאִין שֶׁל חֲבֵירוֹ. [א](א)גּוּפָא, אָמַר רַב חִסְדָּא: מוֹדֶה רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה בְּגוֹנֵב חֶלְבּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ וַאֲכָלוֹ שֶׁהוּא חַיָּב, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּגְנֵבָה קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר חֵלֶב. לֵימָא פְּלִיגָא דְּרַבִּי אָבִין. דְּאָמַר רַבִּי אָבִין: הַזּוֹרֵק חֵץ מִתְּחִילַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע, וְקָרַע שִׁירָאִין בַּהֲלִיכָתוֹ — פָּטוּר. שֶׁעֲקִירָה צוֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא. הָכָא נָמֵי: הַגְבָּהָה צוֹרֶךְ אֲכִילָה הִיא! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם, אִי אֶפְשָׁר לְהַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה. הָכָא, אֶפְשָׁר לַאֲכִילָה בְּלֹא הַגְבָּהָה, דְּאִי בָּעֵי, גָּחֵין וְאָכֵיל. אִי נָמֵי: הָתָם אִי בָּעֵי לְאַהְדּוּרַהּ — לָא מָצֵי מַהְדַּר לַהּ. הָכָא — מָצֵי מַהְדַּר לַהּ. מַאי אִיכָּא בֵּין הַאי לִישָּׁנָא לְהַאי לִישָּׁנָא? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ הַמַּעֲבִיר סַכִּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְקָרַע שִׁירָאִין בַּהֲלִיכָתוֹ. לְהָךְ לִישָּׁנָא דְּאָמְרַתְּ אִי אֶפְשָׁר לְהַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה — הָכָא נָמֵי אִי אֶפְשָׁר לְהַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה. לְהָךְ לִישָּׁנָא דְּאָמְרַתְּ לָא מָצֵי מַהְדַּר לַהּ — הָכָא מָצֵי מַהְדַּר לַהּ. [ב](ב)גּוּפָא, אָמַר רַבִּי אָבִין: הַזּוֹרֵק חֵץ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע וְקָרַע שִׁירָאִין בַּהֲלִיכָתוֹ — פָּטוּר, שֶׁעֲקִירָה צוֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא. מֵתִיב רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: הַגּוֹנֵב כִּיס בְּשַׁבָּת — חַיָּיב, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּגְנֵיבָה קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר סְקִילָה. הָיָה מְגָרֵר וְיוֹצֵא, מְגָרֵר וְיוֹצֵא — פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי אִיסּוּר שַׁבָּת וּגְנֵיבָה בָּאִין כְּאֶחָד. וְאַמַּאי? הָכָא נָמֵי, לֵימָא: הַגְבָּהָה צוֹרֶךְ הוֹצָאָה הִיא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁהִגְבִּיהוֹ עַל מְנָת לְהַצְנִיעוֹ, וְנִמְלַךְ עָלָיו וְהוֹצִיאוֹ. [ג](ג)וְכִי הַאי גַּוְונָא מִי חַיָּיב? וְהָאָמַר רַב סִימוֹן אָמַר רַבִּי אַמֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמְפַנֶּה חֲפָצִים מִזָּוִית לְזָוִית, וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶם וְהוֹצִיאָן — פָּטוּר, שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ! [ד]לָא תֵּימָא עַל מְנָת לְהַצְנִיעוֹ, אֶלָּא אֵימָא עַל מְנָת לְהוֹצִיאוֹ, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּשֶׁעָמַד. עָמַד לְמַאי? אִי לְכַתֵּף — אוֹרְחֵיהּ הוּא! אֶלָּא בְּעוֹמֵד לָפוּשׁ. אֲבָל לְכַתֵּף מַאי?

פָּטוּר.

וְקָרַע שִׁירָאִים בְּשָׁעָה שֶׁבּוֹלְעָהּ ואע"ג דְּמִיתָה לָאו מִשּׁוּם מָמוֹנָא דְּנִזָּק אָתְיָא לֵיהּ מִפְּטַר וּסְבִירָא לֵיהּ לְרַב אַשִׁי מִיתָה לָזֶה וְתַשְׁלוּמִין לָזֶה פָּטוּר: שֶׁעֲקִירָה צֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא הִלְכָּךְ אע"ג דְּחִיּוּב מָמוֹן מִקַּמֵּי הַנָּחָה אָתְיָא לֵיהּ פָּטוּר הוֹאִיל וּבֵין עֲקִירָה וְהַנָּחָה אָתְיָא לֵיהּ מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין בָּאִין כְּאֶחָד שֶׁעֲקִירָה צֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא וּמֵהַהִיא שַׁעְתָּא אַתְחֲלָה לָהּ מְלָאכָה: דְּאִי בָּעֵי גָּחֵן לְמַטָּה מִג' טְפָחִים וְאָכִיל וּבְצִיר מג' לָאו הַגְבָּהָה הִיא: לָא מָצֵי לְאַהְדוּרֵהּ מִשֶּׁזָּרַק אֶת הַחֵץ הִלְכָּךְ מִשְּׁעַת עֲקִירָה סוֹפוֹ לִקְרֹעַ לוֹ שִׁירָאִין: הָכָא מָצֵי מַהְדַּר לֵיהּ הִלְכָּךְ לָא אָמְרִי' מִשְּׁעַת הַגְבָּהָה אַתְחֲלָה לָהּ אֲכִילָה: הַמַּעֲבִיר סַכִּין בְּיָדוֹ בַּהֲלִיכָה: הַגּוֹנֵב כִּיס בְּשַׁבָּת הִגְבִּיהוֹ בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים וְהוֹצִיאוֹ לרה"ר: חַיָּב בַּתַּשְׁלוּמִין אַף עַל פִּי שֶׁנֶּהֱרַג: שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בִּגְנֵבָה לְשַׁלֵּם דְּהַגְבָּהָה קוֹנָה בְּכָל מָקוֹם וְקָמָה לָהּ בִּרְשׁוּתֵהּ אַף לְהִתְחַיֵּב בָּאֳנָסִים: הָיָה מְגָרֵר וְיוֹצֵא שֶׁלֹּא הִגְבִּיהוֹ בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים וְלֹא קְנָאוֹ אֶלָּא בְּהוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַבְּעָלִים פָּטוּר שֶׁאִסּוּר שַׁבָּת כו': וְאַמַּאי כִּי הִגְבִּיהוֹ בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים וּקְנָאוֹ אַמַּאי חַיָּב נֵימָא מִשְּׁעַת הַגְבָּהָה אַתְחֲלָה לָהּ הוֹצָאָה: וכה"ג מִי חַיָּב מִשּׁוּם שַׁבָּת: לְכָךְ לְהוֹצִיאוֹ: לָא תֵּימָא בְּהִגְבִּיהוֹ ע"מ לְהַצְנִיעוֹ אֶלָּא הִגְבִּיהוֹ ע"מ לְהוֹצִיאוֹ וּדְקַשְׁיָא לָךְ נֵימָא הַגְבָּהָה צֹרֶךְ הוֹצָאָה הִיא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּשֶׁעָמַד וַעֲמִידָתוֹ הִיא הַנָּחָה לַעֲקִירָה רִאשׁוֹנָה וְאֵין חִיּוּב שַׁבָּת בָּאָה לוֹ ע"י עֲקִירַת חֵפֶץ הָרִאשׁוֹנָה אֶלָּא ע"י עֲקִירַת גּוּפוֹ שֶׁעוֹקֵר עַצְמוֹ אַחַר הָעֲמִידָה עַל מְנָת לְהוֹצִיא וַעֲקִירַת גּוּפוֹ כַּעֲקִירַת חֵפֶץ: אוֹרְחֵהּ הוּא וְאֵין עֲמִידָתוֹ הַנָּחָה לְבַטֵּל עֲקִירָה רִאשׁוֹנָה מִמְּלֶאכֶת שַׁבָּת:

שֶׁעֲקִירָה צֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא קָשֶׁה דְּאָמְרִינַן בִּמְרֻבָּה (ב"ק דַּף ע:) גַּבֵּי גַּנָּב וּמָכַר בְּשַׁבָּת דְּפָטוּר כְּגוֹן דְּאָמַר לֵיהּ זְרוֹק גְּנֵבוּתָךְ לַחֲצֵרִי וְתִקְנֵי לִי חֲצֵרִי גְּנֵבוֹתֶיךָ וּפָרֵיךְ מִכִּי מָטֵי לַאֲוִיר חֲצֵרוֹ קָנָה וּמִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ מִשּׁוּם שַׁבָּת לָא הָוֵי עַד שֶׁתָּנוּחַ וּמַאי פָּרֵיךְ וְהָא עֲקִירָה צֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא כִּדְאָמַר הָכָא ולפר"ת אָתֵי שַׁפִּיר דְּפָרֵשׁ דְּאִי אֶפְשָׁר לְנִסּוּךְ בְּלֹא הַגְבָּהָה וְאַפֵּ"ה קָאָמַר רַב מְנַסֵּךְ מַמָּשׁ בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף נב: וְשָׁם) וְלָא קָא מִפְּטַר מִשּׁוּם דְּקִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ כִּדְרַבִּי יִרְמְיָה דְּמִשְּׁעַת הַגְבָּהָה קוֹנֶה וּמִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ לָא הָוֵי עַד שְׁעַת נִסּוּךְ וְהַשְׁתָּא רַבִּי יִרְמְיָה לֵית לֵהּ דְּהַגְבָּהָה צֹרֶךְ נִסּוּךְ הִיא וה"ה דְּלֵית לֵיהּ דַּעֲקִירָה צֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא וְלָא הֲוָה מְפַלֵּג בֵּין מָצֵי לְאַהְדּוּרֵי לְלֹא מָצֵי לְאַהְדּוּרֵי תֵּדַע לְלִשָּׁנָא דְּאִי אֶפְשָׁר לְהַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה אַמַּאי נְקַט רַבִּי אָבִין זָרַק חֵץ לִנְקֹט מַעֲבִיר אֶלָּא וַדַּאי כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ וּמַאן דִּפְלִיג אַמַּעֲבִיר פְּלִיג נָמֵי אַזּוֹרֵק וְאַלִּבָּא דְּרַבִּי יִרְמְיָה פָּרֵיךְ בִּמְרֻבָּה (ב"ק דַּף ע: וְשָׁם) אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לְנִסּוּךְ בְּלֹא הַגְבָּהָה לָא פְּלִיג רַבִּי יִרְמְיָה אַדְּרַבִּי אָבִין וּבְהַגּוֹזֵל בָּתְרָא (שָׁם דַּף קיז.) מַשְׁמַע קְצָת דְּרַבִּי יִרְמְיָה פְּלִיג אַדְּרַבִּי אָבִין גַּבֵּי חָזְרוּ לוֹמַר אַף הַמְנַסֵּךְ דְּקָאָמַר הָתָם מֵעִקָּרָא סָבוּר כִּדְרַבִּי אָבִין וּלְבַסּוֹף סָבוּר כִּדְרַבִּי יִרְמְיָה [וּמִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת דְּמֵעִקָּרָא סָבוּר דְּדָמְיָא לִדְרַבִּי אָבִין וּלְבַסּוֹף סָבוּר דְּדָמְיָא לְדָר' יִרְמְיָה]:

דְּאִי בָּעֵי גָּחֵן וְאָכֵל פֵּי' בַּקּוּנְטְ' לְמַטָּה מִג' דְּלָא הָוְיָא הַגְבָּהָה וְקָשֶׁה לר"י דְּמַה שַּׁיָּךְ הַגְבָּהָה בְּדָבָר שֶׁהוּא תּוֹפֵס בְּיָדוֹ אוֹ בְּפִיו דְּוְנָתַן בְּיָדָהּ אָמַר רַחֲמָנָא וְאָמְרִינַן בְּגִטִּין (דַּף עח.) זָרַק לְתוֹךְ קַלְתָּהּ מְגֹרֶשֶׁת קְשׁוּרָה אע"פ שֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה אע"ג דְּמַיְרֵי בִּרְשׁוּת הַבַּעַל וְאַפֵּי' מַאן דְּבָעֵי הָתָם תְּלוּיָה אֵינוֹ מַצְרִיךְ שֶׁתְּהֵא גָּבוֹהַּ ג' אֶלָּא נִרְאֶה לר"י דה"פ דְּאִי בָּעֵי גָּחֵן וְאָכֵל אִם הוּא בְּרֹאשׁ קָנֶה יָכוֹל הוּא לִשְׁחוֹת וּלְתוֹחֲבָהּ עַד בֵּית בְּלִיעָתוֹ אע"ג דִּבְהַךְ אֲכִילָה אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן וְהָוְיָא הַגְבָּהָה זוֹ לְצֹרֶךְ אֲכִילָה מ"מ הוֹאִיל וְיָכוֹל לְהִתְחַיֵּב בְּלֹא הַגְבָּהָה לָאו צֹרֶךְ אֲכִילָה הִיא וה"ה דה"מ לְמֵימַר דְּאֶפְשָׁר לַאֲכִילָה בְּלֹא הַגְבָּהָה כְּגוֹן אִם תְּחָבָהּ לוֹ חֲבֵרוֹ:

הָכָא נָמֵי נֵימָא הַגְבָּהָה צֹרֶךְ הוֹצָאָה הִיא לְלִשָּׁנָא דְּאִי בָּעֵי לְאַהְדּוּרֵי לָא מָצֵי מְהַדַּר א] לָא פָּרֵיךְ מִידִי אֲבָל לְלִשָּׁנָא דְּאִי אֶפְשָׁר לְהַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה פָּרֵיךְ דְּהָכָא נָמֵי אִי אֶפְשָׁר לְהַנָּחָה בְּלֹא הַגְבָּהָה אע"ג דְּאֶפְשָׁר בִּגְרִירָה כָּךְ לִי עֲקִירָה זוֹ כְּמוֹ עֲקִירָה אַחֶרֶת דמ"מ הָאִסּוּר מַתְחִיל מִשְּׁעַת הַגְבָּהָה דְּאִם הָיָה אַחֵר עוֹשֶׂה עֲקִירָה לֹא הָיָה מִתְחַיֵּב בְּהַנָּחָה נִמְצָא עֲקִירָה גּוֹרֶמֶת הַחִיּוּב וְעַד שְׁעַת הַנָּחָה מוֹשֵׁךְ הַחִיּוּב:

נֵימָא הַגְבָּהָה צֹרֶךְ הוֹצָאָה הִיא תֵּמַהּ לפר"ת דְּהַגְבָּהָה קוֹנָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים מַאי פָּרֵיךְ וְהָא כֵּיוָן דִּקְנָאָהּ קֹדֶם הַתְחָלַת הָעֲקִירָה דַּעֲקִירָה לָא הָוְיָא עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ שְׁלֹשָׁה דִּלְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה הָוֵי כְּלָבוּד כִּדְאָמְרִינַן בְּהַמּוֹצִיא (שַׁבָּת דַּף פ. וְשָׁם) הֶעֱבִיר חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת דֶּרֶךְ עָלֶיהָ חַיָּב וְאִם כֵּן דִּין הוּא שֶׁיִּתְחַיֵּב כְּמוֹ לְבֶן עַזַּאי דְּאָמַר מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי דְּחַיָּב לְפִי שֶׁקְּנָאָהּ קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל הָעֲקִירָה וְאוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דְּמַשְׁמַע לֵיהּ בְּכָל עִנְיָן גּוֹנֵב כִּיס אֲפִילּוּ מֻנָּח עַל גַּבֵּי מַקֵּל שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים שֶׁבָּא הַקִּנְיָן וְהָעֲקִירָה בְּבַת אַחַת:

שֶׁהִגְבִּיהוֹ עַל מְנָת לְהַצְנִיעוֹ וְנִמְלַךְ לְהוֹצִיאוֹ וְאִם תֹּאמַר וְכֵיוָן דְּסָלְקָא דַּעְתֵּהּ הַשְׁתָּא דְּמִחַיַּב אַהַךְ הוֹצָאָה אִם כֵּן הָדְרָא קוּשְׁיָא לְדֻכְתִּין דְּצֹרֶךְ הוֹצָאָה הִיא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּסָלְקָא דַּעְתִּין הָא דְּנִמְלַךְ וְהוֹצִיאוֹ הָוֵי עֲקִירָה שְׁנִיָּה:

אֲבָל לְכַתֵּף מַאי פָּטוּר כו' אֲפִילּוּ הָוֵי לְכַתֵּף חַיָּב הָוֵי מָצֵי לְמִפְרַךְ דִּלְפְלֹג בְּדִידֵהּ בֵּין עָמַד לְלֹא עָמַד כְּלָל:

מסורת הש״ס

א בבא קמא קיז.
ב סנהדרין עב.; שבת צא:; בבא בתרא פו.
ג שבת ה:; עירובין כ:

גליון הש״ס

גמ' הגונב כיס בשבת. עיין ירושלמי ב"ק פ"ג הלכה ד:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ גניבה הל׳ ב:
ב מיי׳ פג׳ מהל׳ גניבה הל׳ ב, טוש״ע חו״מ סי׳ שנא סעי׳ א:
ג מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ יב:
ד מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ יב:

פָּטוּר. אַדְּתָנֵי: הָיָה מְגָרֵר וְיוֹצֵא פָּטוּר, נִפְלוֹג וְנִיתְנֵי בְּדִידַהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּעוֹמֵד לָפוּשׁ, אֲבָל לְכַתֵּף — פָּטוּר. אֶלָּא: הָא מַנִּי — בֶּן עַזַּאי הִיא, דְּאָמַר: מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי. אֲבָל זוֹרֵק מַאי — פָּטוּר? נִיפְלוֹג [וְנִיתְנֵי] בְּדִידַהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בִּמְהַלֵּךְ, אֲבָל זוֹרֵק — פָּטוּר! מְגָרֵר וְיוֹצֵא אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא אֵין דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ. קָא מַשְׁמַע לַן. וּבְמַאי? אִי בְּרַבְרְבֵי — אוֹרְחֵיהּ הוּא. אִי בְּזוּטְרֵי — לָאו אוֹרְחֵיהּ הוּא. אֶלָּא בְּמִיצְעֵי. וּדְאַפְּקֵיהּ לְהֵיכָא? אִי דְּאַפְּקֵיהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים — אִיסּוּר שַׁבָּת אִיכָּא, אִיסּוּר גְּנֵיבָה לֵיכָּא. אִי דְּאַפְּקֵיהּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד — אִיסּוּר גְּנֵיבָה אִיכָּא, אִיסּוּר שַׁבָּת — לֵיכָּא! לָא צְרִיכָא, דְּאַפְּקֵיהּ לְצִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים. וּכְמַאן? אִי כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר צִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ — אִיסּוּר שַׁבָּת אִיכָּא, אִיסּוּר גְּנֵיבָה לֵיכָּא! אִי כְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי צִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים לָאו כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ — אִיסּוּר גְּנֵיבָה אִיכָּא, אִיסּוּר שַׁבָּת לֵיכָּא! [א]לְעוֹלָם כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ — הָנֵי מִילֵּי לְעִנְיַן חִיּוּבָא דְשַׁבָּת, דִּזְמְנִין דְּדָחֲקִי רַבִּים וְעָיְילִי לְהָתָם. אֲבָל לְעִנְיַן מִיקְנֵא — קָנֵי. מַאי טַעְמָא — דְּהָא לָא שְׁכִיחִי רַבִּים. [ב]רַב אָשֵׁי אָמַר: כְּגוֹן שֶׁצֵּירַף יָדוֹ לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה וְקִיבְּלוֹ. כִּדְרָבָא. דְּאָמַר רָבָא: יָדוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה לוֹ כְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. רַב אַחָא מַתְנֵי הָכִי. [גד(א)]רָבִינָא מַתְנֵי: לְעוֹלָם דְּאַפְּקֵיהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבִרְשׁוּת הָרַבִּים נָמֵי קָנָה, וְתַרְוַיְיהוּ בְּדִיּוּקָא דְּהָא מַתְנִיתִין קָמִיפַּלְגִי. דִּתְנַן: הָיָה מוֹשְׁכוֹ וְיוֹצֵא וּמֵת בִּרְשׁוּת בְּעָלִים — פָּטוּר. הִגְבִּיהוֹ אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת בְּעָלִים וּמֵת — חַיָּיב. [ה]רָבִינָא דָּיֵיק מֵרֵישָׁא, רַב אַחָא דָּיֵיק מִסֵּיפָא. רָבִינָא דָּיֵיק מֵרֵישָׁא: הָיָה מוֹשְׁכוֹ וְיוֹצֵא וּמֵת בִּרְשׁוּת בְּעָלִים — פָּטוּר. טַעְמָא דְּמֵת בִּרְשׁוּת בְּעָלִים, הָא הוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת בְּעָלִים וָמֵת — חַיָּיב. רַב אַחָא דָּיֵיק מִסֵּיפָא: הִגְבִּיהוֹ אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ. הוֹצָאָה דּוּמְיָא דְּהַגְבָּהָה: מָה הַגְבָּהָה — דְּאָתֵי לִרְשׁוּתֵיהּ, אַף הוֹצָאָה נָמֵי — דְּאָתֵי לִרְשׁוּתֵיהּ. לְרַב אַחָא קַשְׁיָא רֵישָׁא, לְרָבִינָא קַשְׁיָא סֵיפָא! רֵישָׁא לְרַב אַחָא לָא קַשְׁיָא: כַּמָּה דְּלָא אָתֵי לִרְשׁוּתֵיהּ, רְשׁוּת בְּעָלִים קָרֵינָא בֵּיהּ. סֵיפָא לְרָבִינָא לָא קַשְׁיָא: הוֹצָאָה דּוּמְיָא דְּהַגְבָּהָה לָא אָמְרִינַן. [ו(ב)]הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ וְעַל אֲחוֹת אָבִיו כּוּ'. וּרְמִינְהוּ, אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין: הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ, וְעַל אֲחוֹת אָבִיו, וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ, וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו, וְעַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו, וְעַל הַנִּדָּה.

וְקַיְימָא

מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי וּמַעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת דְּחַיָּב ברה"ר הִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּהַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דַּף צו:) וְלָא יָלְפִינַן מִנָּהּ דְּהָתָם מְקוֹם חִיּוּבָא הוּא אֲבָל בֶּן עַזַּאי מַיְירֵי בִּמְהַלֵּךְ מֵחֲנוּת לְפַלַּטְיָא דֶּרֶךְ סְטָו שֶׁהוּא מְקוֹם פָּטוּר וּבַיְרוּשַׁלְמִי פָּרִיךְ לְבֶן עַזַּאי הֵיכִי מַשְׁכַּחַת מַעֲבִיר ד"א ברה"ר דִּמְחַיֵּב וּמְשַׁנֵּי בְּקוֹפֵץ: **אֲבָל** זוֹרֵק מַאי פָּטוּר לִפְלוֹג וְלִתְנֵי בְּדִידַהּ מִשּׁוּם הָכִי חָשִׁיב זוֹרֵק בְּדִידָהּ טְפֵי מִמְּגָרֵר מִשּׁוּם דִּבְמוֹצִיא וּבְזוֹרֵק בִּשְׁנֵיהֶם בָּא בְּהַגְבָּהָה הַקִּנְיָן קֹדֶם שֶׁיָּבֹא חִיּוּב הוֹצָאָה אֲבָל בִּמְגָרֵר הַהוֹצָאָה וְהַקִּנְיָן בָּאִין כְּאֶחָד: **מְגָרֵר** וְיוֹצֵא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְעֵיל דְּפָרִיךְ דְּלִפְלֹג בֵּין לָפוּשׁ וּבֵין לְכַתֵּף לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי הָכִי מִשּׁוּם דִּלְכַתֵּף פָּטוּר נִרְאֶה לוֹ חִדּוּשׁ טְפֵי מֵחִדּוּשׁ דִּמְגָרֵר [וְעוֹד דְּהָכָא לָא הָוֵי לְגַמְרֵי בְּדִידָהּ אֲבָל לְעֵיל דְּהָוֵי מַמָּשׁ בְּדִידָהּ לֹא שַׁיָּךְ לְשַׁנּוּיֵי הָכִי]: **אֶלָּא** בְּמִצְעֵי תֵּמַהּ לְר"י דִּבְפֶּרֶק הַסְּפִינָה (ב"ב דַּף פו. וְשָׁם) גַּבֵּי דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְהַגְבִּיהָן אֵין נִקְנִין בִּמְשִׁיכָה אֶלָּא בְּהַגְבָּהָה וּפָרִיךְ מֵהַגּוֹנֵב כִּיס דְּבַר הַגְבָּהָה הוּא וּמְשַׁנֵּי בְּמִדֵּי דְּבָעֵי מִיתָנָא מַשְׁמַע דְּאִי הֲוָה אָמַר דְּבַר הַגְבָּהָה נָמֵי נִקְנֶה בִּמְשִׁיכָה הֲוָה אָתֵי לֵיהּ שַׁפִּיר אֲפִילּוּ בְּזוּטְרֵי וְאַמַּאי הָא עַל כָּרְחָךְ לָא מָצֵי אַיְירֵי בְּזוּטְרֵי דְּא"כ הֵיכִי מְחַיֵּב לְעִנְיַן שַׁבָּת בִּגְרִירָה דְּאֵין דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ וי"ל דְּאֶפְשָׁר שֶׁיְּהֵא דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ אֲפִילּוּ בְּזוּטְרֵי כְּגוֹן שֶׁמּוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ מַחְתֶּרֶת דְּדַרְכּוֹ בִּגְרִירָה וְאֵינוֹ נִקְנֶה אֶלָּא בְּהַגְבָּהָה אִי נָמֵי הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר וּלְטַעְמִיךְ וְלָא פָּרִיךְ וְכֵן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת: **אִי** דְּאַפְּקֵיהּ לרה"ר אִסּוּר גְּנֵבָה לֵיכָּא אַף עַל גַּב דְּאִכָּא לְמֶ"ד בפ"ק דב"מ (דַּף י. וְשָׁם) דְּד' אַמּוֹת קוֹנוֹת לוֹ לְאָדָם אֲפִילּוּ בִּרה"ר ה"מ גַּבֵּי מְצִיאָה דְּלָא לֵיתוּ לְאִנְּצוֹיֵי וּבְגֵט מִשּׁוּם עִגּוּנָא אֲבָל לְגַנָּב לָא תַּקִּינוּ שֶׁיִּקְנוּ לוֹ ד' אַמּוֹת: **רַב** אָשֵׁי אָמַר כְּגוֹן שֶׁצֵּרַף יָדוֹ לְמַטָּה מג' וְקִבְּלָהּ וְכִדְרָבָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָאֵי אַמַּאי דְּפָרִיךְ לְעֵיל אִסּוּר גְּנֵבָה לֵיכָּא וְהַשְׁתָּא מְשַׁנֵּי דְּאִיכָּא נָמֵי אִסּוּר גְּנֵבָה כִּדְרָבָא וְקָשֶׁה לר"י חֲדָא דְּמָה עִנְיַן חֲשִׁיבוּת מָקוֹם ד' דִּלְעִנְיַן שַׁבָּת לְקִנְיָן וְעוֹד דְּאֵין צָרִיךְ שׁוּם רְאָיָה לְהָבִיא דְּקָנְיָא לֵיהּ יָדוֹ דִּפְשִׁיטָא דְּוְנָתַן בְּיָדָהּ אָמַר רַחֲמָנָא כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל וְעוֹד דְּאַמַּאי לָא מוּקֵי אֲפִילּוּ כְּשֶׁצֵּרֵף יָדוֹ לְמַעְלָה מג' כְּגוֹן שֶׁהָאַסְקֻפָּה גְּבוֹהָה ג' דְּלֵיכָּא הַגְבָּהָה ברה"י וַהֲוָה מַיְתֵי מִדְּרָבָא אַקִּנְיָן וְאַשַּׁבָּת וְנִרְאֶה כְּגִרְסַת הַסֵּפֶר שֶׁמָּצָא ר"י בֶּן רַבֵּינוּ מֵאִיר בְּסִפְרֵי אַשְׁכְּנַז דְּגָרַס אִי נָמֵי כִּדְרָבָא וְכֻלָּהּ מִלְּתָא אַשַּׁבָּת קָאֵי כְּשֶׁצֵּרֵף יָדוֹ לְמַטָּה מג' דאע"ג דְּלָא חֲשִׁיבָא לְעִנְיַן שַׁבַּת הַנָּחָה אֶלָּא עַל גַּבֵּי מָקוֹם ד' אִיכָּא הָכָא חִיּוּב שַׁבָּת כְּשֶׁצֵּרֵף יָדוֹ לְמַטָּה מג' דִּלְמַטָּה מג' לָא בָּעֵינַן מָקוֹם ד' דִּכְלָבוּד דָּמֵי וּכְמֻנַּחַת אַאַרְעָא דָּמְיָא אִי נָמֵי אַפֵּי' צֵרֵף יָדוֹ לְמַעְלָה מג' וְכִדְרָבָא דְּיָדוֹ חֲשׁוּבָה כַּד' עַל ד' ור"ת ל"ג דְּאָמַר רָבָא יָדוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא וְכִדְרָבָא וְתוּ לָא וַאֲתָא לְשַׁנּוּיֵי דִּמְגָרֵר וְיוֹצֵא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינַן דְּאֶגֶד יָד לָא שְׁמֵהּ אֶגֶד וְאַהָא מַיְתֵי כִּדְרָבָא דְּאָמַר בְּהַמַּצְנִיעַ (שַׁבָּת דַּף צב.) דְּאֶגֶד יָד לָא שְׁמֵהּ אֶגֶד וּמַיְרֵי כְּשֶׁהוּא נִשְׁאַר בִּפְנִים וְהוֹצִיא יָדוֹ אַחַת וּבָאַחֶרֶת מְגָרֵר לְתוֹכָהּ וְדַוְקָא צֵרֵף לְמַטָּה מִג' דִּלְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה שְׁמֵהּ אֶגֶד דְּבָתַר גּוּפוֹ גְּרִירָא [וּלְפִי' קַמָּא קָשֶׁה דִּלְשִׁנּוּיָא קַמָּא לֵית לֵהּ דְּרָבָא וְכוּלְּהוּ מַתְנְיָיתָא דְּשַׁבָּת וְכֵן ר' יוֹחָנָן (שַׁבָּת ה.) אָתוּ כְּרָבָא]: **וּבִרְשׁוּת** הָרַבִּים נָמֵי קָנָה וְהָא דְּאָמַר בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב פד:) דְּאַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְהוּ דִּמְשִׁיכָה לָא קָנְיָא ברה"ר אוֹמֵר ר"י דְּלָא פְּלִיגֵי אַדְּרַבִּינָא דְּהָכָא דְּהָא דְּקָאָמַר דְּקָנֵי הַיְנוּ לְעִנְיַן לְהִתְחַיֵּב בְּאֳנָסִין אֲבָל אֵינוֹ קוֹנֶה שֶׁיְּהֵא שֶׁלּוֹ לְגַמְרֵי וריצב"א נִרְאֶה לוֹ דִּפְלִיג דְּהָא בִּמְרֵבָּה (ב"ק דַּף עט. וְשָׁם) גַּבֵּי נְתָנָהּ לִבְכוֹרוֹת בְּנוֹ דְּקָתָנֵי סֵיפָא אִיכָּא נָמֵי לְמֵדַק כְּמוֹ שֶׁמְּדַקְדֵּק כָּאן וְהָתָם לְעִנְיַן מְשִׁיכָה דְּקִנְיָן אַיְירֵי לְלָשׁוֹן רִאשׁוֹן שֶׁפֵּי' שָׁם בַּקּוּנְטְ' וַאֲפִילּוּ לְלָשׁוֹן שֵׁנִי הָא מוּכָח הָתָם בגמ' (דַּף סה.) שֶׁאֵין לַגַּנָּב לְהִתְחַיֵּב אֶלָּא בִּמְשִׁיכָה הָרְאוּיָה לְקִנְיָן: **וּרְמִינְהִי** אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ אַרֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ דְּקָתָנֵי הַבָּא עַל הַמַּמְזֶרֶת יֵשׁ לָהּ קְנָס וְהָתָם קָתָנֵי דְּלָקֵי עֲלָהּ אֶלָּא נְטַר הָכָא עַד הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ לְמִפְרַךְ מֵרֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין דְּהָתָם דְּחַיָּבֵי לָאוִין שְׁנוּיִין שָׁם בָּתַר חַיָּבֵי כְּרִיתוּת וְהָיָה צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַמִּשְׁנָה עַד הַבָּא עַל הַמַּמְזֶרֶת:

פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין דְּאָתֵי עֲלֵיהּ חִיּוּב שַׁבָּת מֵחֲמַת הַגְבָּהָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ נִקְנָה לוֹ הַכִּיס וּמִיתָה וְתַשְׁלוּמִין בָּאִין כְּאֶחָד: נִפְלוֹג בְּדִידָהּ בְּמַגְבִּיהַּ עַצְמוֹ יָכוֹל לְשַׁנּוֹת בּוֹ חִיּוּב וּפְטוּר: אֶלָּא לָא תּוֹקְמֵהּ כְּשֶׁעָמַד וְאַפֵּ"ה חִיּוּב שַׁבָּת דַּעֲקִירָה לָאו מֵחֲמַת עֲקִירָה רִאשׁוֹנָה דְּהַגְבָּהָה אָתְיָא לֵיהּ אֶלָּא בַּעֲקִירַת גּוּפוֹ שֶׁל פְּסִיעָה אַחֲרוֹנָה כְּשֶׁיּוֹצֵא מִן הַבַּיִת וּבֶן עַזַּאי הִיא: דְּאָמַר בפ"ק דְּשַׁבָּת: מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי וַעֲקִירַת כָּל פְּסִיעָה הָוְיָא עֲקִירָה וַהֲנָחַת הָרֶגֶל הִיא הֲנָחָה הִלְכָּךְ קְנִיָּה מִשְּׁעַת הַגְבָּהָה וְחִיּוּב מִיתָה בִּפְסִיעָה בָּתְרַיְתָא קָא אָתְיָא לֵיהּ: אֲבָל זוֹרֵק מַאי הִגְבִּיהוֹ וּזְרָקוֹ: פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין דְּאָתְיָא לֵיהּ חִיּוּב שַׁבָּת ע"י חִיּוּב הַגְבָּהָה דְּתוּ לֵיתָא עֲקִירָה אַחֲרִיתִי: אֵין דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ וְאֵין כָּאן חִיּוּב שַׁבָּת: וּבְמַאי אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינַן דְּדֶרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ: אִי בְּרַבְרְבֵי כִּיס גָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַשּׂוֹי לְהַגְבִּיהוֹ: אוֹרְחֵהּ הוּא לְגָרְרוֹ וּפְשִׁיטָא דְּהוֹצָאָה הִיא: לָאו אוֹרְחֵהּ הוּא וְאַמַּאי חַיָּב מִשּׁוּם שַׁבָּת: אִסּוּר גְּנֵבָה לֵיכָּא דִּמְשִׁיכָה בְּלֹא הַגְבָּהָה קס"ד דְּלָא קָנְיָא ברה"ר: לִרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּתוֹ שֶׁהָיְתָה חֲצֵרוֹ סְמוּכָה לַחֲצַר הַבְּעָלִים: צִדֵּי רה"ר סָמוּךְ לַבָּתִּים שֶׁנּוֹתְנִין לְהַלָּן מִן הַבָּתִּים אֲבָנִים וּמִכְשׁוֹלִין לְהַרְחִיק חִכּוּךְ הָעֲגָלוֹת וּמֵאוֹתָן חִיפּוּפֵי וְלִפְנִים קָרֵי צִדֵּי רה"ר: פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּנַן בְּעֵירוּבִין בְּפֶרֶק כָּל גַּגּוֹת: דְּהָא לָא שְׁכִיחֵי רַבִּים וְהָוֵי לֵיהּ כְּסִמְטָא דְּתִקּוּן בָּהּ מְשִׁיכָה: רַב אַשֵׁי אָמַר מְגָרֵר וְיוֹצֵא דְּקָאָמַר פָּטוּר לְעוֹלָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּדְקַשְׁיָא לָךְ אִסּוּר גְּנֵבָה לֵיכָּא: כְּגוֹן שֶׁצֵּרֵף יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה לְפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַקַּרְקַע וּבְיָדוֹ אַחַת גֵּרְרָה וְנָפְלָה לְתוֹךְ חֲבֶרְתָּהּ וְיָדוֹ קָנְיָא לֵיהּ: כִּדְרָבָא דְּאָמַר רָבָא יָדוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה לְעִנְיַן הֲנָחַת שַׁבָּת כִּמְקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְכִי הֵיכִי דִּלְעִנְיַן שַׁבָּת חָשׁוּב מָקוֹם לְעִנְיַן מִיקְנָא נָמֵי חָשׁוּב מָקוֹם לְמִקְנֵי כְּאִלּוּ הִגְבִּיהָהּ לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה וּמִיהוּ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד לָא אַגְבְּהָה דְּתִיקְנֵי לֵיהּ מִקַּמֵּי דְּלֵיתֵי חִיּוּב שַׁבָּת עָלֶיהָ וּבִיאָתָהּ לרה"ר וּקְנִיָּתָהּ בָּאִין כְּאֶחָד וּלְהָכִי מְשַׁנֵּי כְּשֶׁצֵּרֵף דְּלָא תֶּהֱוֵי הַגְבָּהָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד כִּדְקָתָנֵי מְגָרֵר וְיוֹצֵא: רַב אַחָא מַתְנֵי הָכִי כְּדַאֲמָרַן דִּמְשִׁיכָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לָא קָנֵי וּמוֹקֵם לָהּ כְּשֶׁצֵּרֵף יָדוֹ וְקִבְּלָהּ לְתוֹכָהּ: הָיָה מוֹשְׁכוֹ בְּגוֹנֵב בְּהֵמָה בִּרְשׁוּת בְּעָלִים קָאֵי בְּפֶרֶק מְרֻבֶּה: וּמֵת – הַשּׁוֹר: בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים פָּטוּר הַגַּנָּב מִלְּשַׁלֵּם כְּלוּם דְּלָא קָנֵי לְהִתְחַיֵּב בָּאֳנָסִין: הִגְבִּיהוֹ אַפֵּי' בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים: הָא הוֹצִיאוֹ כָּל הֵיכָא דְּאַפְּקֵיהּ וְאַפֵּי' לרה"ר: אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין אִם הִתְרוּ בָּהֶן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פד' מהל' מכירה הל' ד, טוש"ע חו"מ סי' קצח סעי' יד:

ב מיי' פי"ג מהל' שבת הל' טו:

ג מיי' פג' מהל' גניבה הל' ב, טוש"ע חו"מ סי' שנא סעי' א:

ד מיי' פב' מהל' גניבה הל' טז, סמג עשין עא, טוש"ע חו"מ סי' שמח סעי' ד:

ה מיי' פב' מהל' גניבה הל' טז, סמג עשין עא, טוש"ע חו"מ סי' שמח סעי' ד:

ו מיי' פי"ט מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' א:

מסורת הש"ס

א משנה בבא קמא; בבא קמא עט.

ב תוספתא מכות; תוספתא כתובות; תוספתא כריתות; משנה מכות; משנה כתובות; מכות יג.; משנה כריתות; לעיל כט.; כריתות ב.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רב אשי וכו' דקניא ליה ידו. עי' בב"ק כט ע"ב תוד"ה אלא אמר רב אשי:

וְקַיְימָא לַן דְּאֵינוֹ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם. אָמַר עוּלָּא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בַּאֲחוֹתוֹ נַעֲרָה, כָּאן בַּאֲחוֹתוֹ בּוֹגֶרֶת.[א] [ג]אֲחוֹתוֹ בּוֹגֶרֶת נָמֵי, הָא אִיכָּא בּוֹשֶׁת וּפְגָם! בְּשׁוֹטָה. וְהָא אִיכָּא צַעֲרָא! בִּמְפוּתָּה. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, אֲפִילּוּ תֵּימָא אֲחוֹתוֹ נַעֲרָה, בִּיתוֹמָה וּמְפוּתָּה. אַלְמָא קָסָבַר עוּלָּא: כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי. מְנָא לֵיהּ לְעוּלָּא הָא? גָּמַר מֵחוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ: מָה חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי; אַף כֹּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי. מָה לְחוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ — שֶׁכֵּן חַיָּיב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. וְאִי מָמוֹנָא לְקוּלָּא — שֶׁכֵּן הוּתַּר מִכְּלָלוֹ בְּבֵית דִּין. אֶלָּא גָּמַר מֵעֵדִים זוֹמְמִין: מָה עֵדִים זוֹמְמִין דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי; אַף כֹּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי. [ד]מָה לְעֵדִים זוֹמְמִין — שֶׁכֵּן אֵינָן צְרִיכִים הַתְרָאָה. וְאִי מָמוֹנָא לְקוּלָּא הוּא — שֶׁכֵּן לֹא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה! אֶלָּא גָּמַר מִתַּרְוַיְיהוּ: מָה הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן, דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי; אַף כֹּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי. מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן — שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד חָמוּר, וְאִי מָמוֹנָא לְקוּלָּא הוּא — שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד הַקַּל.

אֶלָּא

וְקַיְמָא לָן דְּאֵין לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם דְּנָפְקָא לָן לְקַמָּן מִכְּדֵי רִשְׁעָתוֹ מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ מִשּׁוּם שְׁתֵּי רִשְׁעָיוֹת: מַתְנֵי' בַּאֲחוֹתוֹ נַעֲרָה דְּאִיכָּא קְנָס וּסְבִירָא לֵהּ דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְלָא לָקֵי וְהַהִיא דְּמַכּוֹת בְּבוֹגֶרֶת דְּאֵין לָהּ קְנָס: בֹּשֶׁת וּפְגָם דְּגַבֵּי קְנָס הוּא דְּבָעֵינַן נַעֲרָה אֲבָל בֹּשֶׁת מָמוֹנָא הוּא: וּפְגָם כְּאִלּוּ הִיא שִׁפְחָה נִמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק כַּמָּה פְּחָתָהּ מִדָּמֶיהָ לְהַשִּׂיאָהּ לְעֶבֶד שֶׁיֵּשׁ לְרַבּוֹ קוֹרַת רוּחַ הֵימֶנּוּ כִּדְלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מ:) וְהָא בְּבוֹגֶרֶת נָמֵי אִיתָא: בְּשׁוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ בֹּשֶׁת וְדָמִים לִמְכֹּר בַּשּׁוּק נַמֵּי אֵין לָהּ: וְהָא אִיכָּא צַעֲרָא דְּהָכִי תְּנַן בְּמַתְנִיתִין הַמְפַתֶּה נוֹתֵן בֹּשֶׁת וּפְגָם וּקְנָס מוֹסִיף עָלָיו הָאוֹנֵס שֶׁנּוֹתֵן אֶת הַצַּעַר: בִּמְפֻתָּה דְּאֵין לָהּ צַעַר כִּדְאָמְרִי' לְקַמָּן בְּפִרְקִין (כְּתֻבּוֹת ד' לט:) פִּקְחוֹת שֶׁבָּהֶן אוֹמְרוֹת מְפֻתָּה אֵין לָהּ צַעַר: בִּיתוֹמָה שֶׁקְּנָסָהּ וּבָשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ שֶׁלָּהּ: וּמְפֻתָּה כֵּיוָן שֶׁהַכֹּל שֶׁלָּהּ אֵין כָּאן חִיּוּב מָמוֹן דְּהָא עֲבַדָא מִדַּעְתָּהּ וְאַחֲלֵי אַחַלָּה גַּבֵּהּ: שׁוֹטֶה לָא גָרְסִי' דִּבְפִקַּחַת נָמֵי אֵין שׁוּם חִיּוּב מָמוֹן בִּמְפֻתָּה יְתוֹמָה: קָסָבַר עֻלָּא דְּאוֹקֵי מַתְנֵי' דְּמַכּוֹת בְּבוֹגֶרֶת וְלָא אוֹקְמָה לְמַתְנֵי' דְּהָכָא בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ שָׁמַעַת מִנָּהּ אֲפֵי' אַתְרוּ בֵּהּ נָמֵי מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְלָא לָקֵי: חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ אִיכָּא מַלְקוּת דְּלָא יוֹסִיף (דְּבָרִים כֹּה) וּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם כְּדִכְתִיב (שְׁמוֹת כ"א:י"ט) שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וַאֲפִילּוּ אַתְרוּ בֵּהּ נָמֵי מְרַבֵּי לֵיהּ לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין בְּהֶדְיָא לְתַשְׁלוּמִין: מַה לְחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ דִּין הוּא לָדוּן בְּמָמוֹן שֶׁהוּא חָמוּר מִמַּלְקוּת שֶׁכֵּן יֵשׁ בּוֹ חֹמֶר אַחֵר: שֶׁחַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶזֶק צַעַר רִפּוּי שֶׁבֶת וּבֹשֶׁת: וְאִי מָמוֹנָא לְקֻלָּא הוּא וא"ת מָמוֹן קַל מִן הַמַּלְקוּת וְאֵין זוֹ תְּשׁוּבָה שֶׁהֱשַׁבְנוּ דכ"ש בְּעָלְמָא מָה זֶה שֶׁחָמוּר לְהִתְחַיֵּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים נִדּוֹן בְּקַלָּה שֶׁבִּשְׁנֵי חִיּוּבִין שֶׁבָּהֶן ק"ו לִשְׁאָר חַיָּבֵי מָמוֹן הַקַּלִּין שֶׁיָּדוּנוּ בְּמָמוֹן הַקַּל אִכָּא לְמִפְרַךְ מָה לְחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ שֶׁכֵּן הֻתַּר מִכְּלָלוֹ בב"ד דְּנִתַּן רְשׁוּת לב"ד לְהַלְקוֹתוֹ תֹּאמַר בִּשְׁאָר חַיָּבֵי מָמוֹן כְּגוֹן קְנָס דְּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה שֶׁלֹּא הֻתְּרוּ מִכְּלָלָן בב"ד: אֶלָּא גָּמַר מֵעֵדִים זוֹמְמִים בְּמַה מָּצִינוּ: דְּאִיכָּא מָמוֹן דְּכַאֲשֶׁר זָמַם: וּמַלְקוּת דְּלָא תַעֲנֶה: מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם לְקַמָּן יָלֵיף לָהּ בִּשְׁמַעְתִּין: שֶׁכֵּן אֵין צְרִיכִין הַתְרָאָה וְנֶעֱנָשִׁין בְּמִיתָה אוֹ בְמַלְקוּת אוֹ בְּמָמוֹן וְדִין הוּא שֶׁיָּדוּנוּ בַּחֲמוּרָה כִּי אִיכָּא תַּרְתֵּי: וְאִי מָמוֹנָא קֻלָּא הוּא אַשְׁכְּחַן בָּהֶן צַד הַקַּל וְדִין הוּא שֶׁיָּדוּנוּ בְּקַלָּה: שֶׁכֵּן לֹא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה אֶלָּא בְּדִיבּוּרָא בְּעָלְמָא מִיעַנְשִׁי: מִתַּרְוַיְהוּ כִּי פָּרְכַתְּ מָה לְחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ שֶׁכֵּן חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים עֵדִים זוֹמְמִין יוֹכִיחוּ מָה לְעֵדִים זוֹמְמִין שֶׁכֵּן אֵין צְרִיכִין הַתְרָאָה חוֹבֵל יוֹכִיחַ וְחָזַר הַדִּין:

וְקַיְימָא לַן דְּאֵינוֹ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם נִרְאֶה לר"י דְּלָא פָּרֵיךְ אַמַּתְנִי' דְּהָתָם אַמַּאי לוֹקֶה דְּהָא פְּשִׁיטָא דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ מַלְקוּת בְּלֹא קְנָס כְּגוֹן בּוֹגֶרֶת וּמְפֻתָּה אוֹ בְּעוּלָה אֶלָּא אַמַּתְנִיתִין קַשְׁיָא לֵיהּ אַמַּאי מְשַׁלֵּם קְנָס כֵּיוָן דְּאִיכָּא מַלְקוּת וַאֲפִלּוּ בְּלֹא אַתְרוּ בֵּהּ מָצֵינַן לְמֵימַר דס"ד דְּמַקְשֶׁה דְּחַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִים פְּטוּרִים מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמְשַׁנֵּי עֻלָּא דְּמַתְנִיתִין אֲפִילּוּ בְּהִתְרוּ בּוֹ דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְלָא לָקֵי וְרַבִּי יוֹחָנָן מְשַׁנֵּי דְּמַיְרֵי בְּלֹא הִתְרוּ בּוֹ וְאָזֵל לְטַעְמֵהּ דְּאִית לֵיהּ דְּחַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִים חַיָּבִין בְּתַשְׁלוּמִין:

דְּאֵין לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם תֵּמַהּ דִּבְפ"ק דְּמַכּוֹת (דַּף ד: וְשָׁם) מַשְׁמַע דִּבְקְנָס לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם דְּקָאָמַר אַפְּלוּגְתָּא דְּר' מֵאִיר וְרַבָּנָן דִּמְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁחַיָּב לַחֲבֵרוֹ מָאתַיִם זוּז בִּשְׁלָמָא רַבָּנָן כִּי טַעְמַיְהוּ מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת כו' אֶלָּא ר"מ מ"ט גָּמַר מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע מָה לְמוֹצִיא שֵׁם רַע שֶׁכֵּן קְנָס קָסָבַר ר"מ עֵדִים זוֹמְמִין נָמֵי קְנָסָא מַשְׁמַע דִּלְרַבָּנָן לָא יָלְפִינַן מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע מִשּׁוּם דְּסָבְרִי דְּעֵדִים זוֹמְמִין מָמוֹנָא אֲבָל קְנָסָא יָלְפִינַן שַׁפִּיר מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע דְּלוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם וְעֻלָּא גּוּפֵהּ דִּדְחִיק הָכָא לְשַׁנּוּיֵי כָּאן בַּאֲחוֹתוֹ נַעֲרָה הוּא דְּמַסִּיק הָתָם הָכִי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּמִבֹּשֶׁת וּפְגָם שֶׁהֵן מָמוֹן פָּרִיךְ דְּהָא מִדִּמְשַׁנֵּי כָּאן בַּאֲחוֹתוֹ בּוֹגֶרֶת מַשְׁמַע דְּלָאו מִבֹּשֶׁת וּפְגָם פָּרִיךְ דא"כ לָא הֲוָה מְשַׁנֵּי מִידִי וְי"ל כֵּיוָן דִּלְרַבָּנָן דְּר' מֵאִיר עֵדִים זוֹמְמִין לָאו קְנָסָא הוּא וּלְכָךְ לֹא יָלְפִינַן מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע אֶלָּא אֵין לוֹקִין וּמְשַׁלְּמִין מִכְּדֵי רִשְׁעָתוֹ דְּהַשְׁתָּא אִית לָן לְמֵילַף בְּכָל דְּכְתִין מֵעֵדִים זוֹמְמִין וְלֹא מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע דְּכָל מַלְקִיּוֹת יָלְפִינַן מִמַּלְקוּת דְּעֵדִים זוֹמְמִין דִּסְמִיךְ לֵיהּ לָאו דַּחֲסִימָה דְּאַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ בְּעֵדִים זוֹמְמִין כְּתִיב וּלְפִי שֶׁמְּפֹרָשׁ בָּהֶן מַלְקוּת יָלְפִינַן כּוּלְּהוּ לָאוֵי דְּלֶהֱוֵי דוֹמִין לְלָאו דַּחֲסִימָה דִּסְמִיךְ לֵיהּ וְכִי הֵיכִי דְּעֵדִים זוֹמְמִין אֵין לוֹקִין וּמְשַׁלְּמִין בְּכָל עִנְיָן בֵּין בְּמָמוֹן בֵּין בִּקְנָס דְּמִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ כו' אֲפִילּוּ נִתְחַיְּבוּ קְנָס כְּגוֹן בְּשָׁעָה שֶׁהֵעִידוּ טָבְחוּ אוֹ מָכְרוּ שׁוֹר שֶׁל גְּנֵבָה הֵם אוֹ אֲחֵרִים בִּשְׁבִילָם הָכִי נָמֵי בְּכָל מַלְקִיּוֹת וְעוֹד תֵּרֵץ ריצב"א דְּרַבָּנָן נָמֵי מָצוּ סָבְרֵי דְּעֵדִים זוֹמְמִין קְנָסָא ומ"מ לָא יָלְפִינַן מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע מִשּׁוּם דִּכְדֵי רִשְׁעָתוֹ מַשְׁמַע בְּמָמוֹן וּמַלְקוּת אֲבָל לְר"מ מִשּׁוּם בִּנְיַן אָב דְּמוֹצִיא שֵׁם רַע מוּקִי כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ לְמִיתָה וּמַלְקוּת וּמַפִּיק לֵיהּ מִמַּשְׁמְעוּתֵיהּ אִי נָמֵי טַעְמָא דְּרַבָּנָן כִּדְמְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי דְּמוֹצִיא שֵׁם רַע חִדּוּשׁ הוּא דִּבְדִבּוּר גְּרֵידָא מְחַיֵּב דאע"ג דְּעֵדִים זוֹמְמִין נָמֵי בְּדִבּוּרַיְהוּ מְחַיְּבִי מ"מ לָא הָוֵי חִדּוּשׁ כֻּלֵּי הַאי דע"י דִּבּוּרָם הָיָה נִפְסָד אֲבָל בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע לָא אִיתְעֲבֵד מַעֲשֶׂה בְּדִבּוּרוֹ אֶלָּא ע"י עֵדִים וְכֵן מַשְׁמַע לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף לה:) דַּאֲפִילּוּ עֵדִים זוֹמְמִין קְנָסָא אֵין לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם קְנָס דְּאָמַר וּלְרַבָּה דְּאָמַר לר"מ חִדּוּשׁ הוּא שֶׁחִדְּשָׁה תּוֹרָה בִּקְנָס מַתְנֵי' בְּמַאי מוֹקֵם לָהּ וְאַמַּאי לָא מוֹקֵם לָהּ כְּר' עֲקִיבָא דס"ל בְּפֶ' קַמָּא דב"ק (דַּף ה.) עֵדִים זוֹמְמִין קְנָסָא הוּא דִּלְדִידֵהּ לָא שָׁמְעִינַן דְּאִית לֵיהּ מֵת וּמְשַׁלֵּם אֶלָּא מַשְׁמַע דְּאֵין שׁוּם תַּנָּא דְּסָבַר לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר לְחוּדֵיהּ:

אַלְמָא קָסָבַר עֻלָּא כָּל הֵיכָא דְּאִכָּא מָמוֹן וּמַלְקוּת מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִלְקָא לָא לָקֵי וא"ת מְנָא לֵהּ לְהַשַּׁ"ס דִּלְמָא בְּעָלְמָא סָבַר דְּמִילְקָא לָקֵי וּמָמוֹנָא לֹא מְשַׁלֵּם וְהָכָא דַּוְקָא הוּא דִּמְשַׁלֵּם מָמוֹנָא דְּגַלֵּי קְרָא כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף כט:) נַעֲרָה נַעֲרָה הַנַּעֲרָה וְאֵין לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ ר"ת דְּאִי ס"ל דִּבְעָלְמָא מִילְקָא לָקֵי וְלֹא מְשַׁלֵּם הֲוָה לֵיהּ לְאוֹקוּמֵי מַתְנֵי' דְּמַכּוֹת (דַּף יג.) נָמֵי בַּאֲחוֹתוֹ נַעֲרָה וּבְהִתְרוּ בּוֹ וּמַתְנֵי' בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ אֶלָּא וַדַּאי סָבַר דִּבְעָלְמָא נָמֵי מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְלָא לָקֵי וּלְהָכִי לָא הֲוָה מָצֵי לְאוֹקוּמֵי מַתְנִיתִין דְּמַכּוֹת בַּאֲחוֹתוֹ נַעֲרָה דְּאֵין זֶה דִּיּוּק דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּעֻלָּא סָבַר לַהּ כְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּלָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי כָּאן בְּהִתְרוּ בּוֹ כָּאן שֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן דְּאֵין חִלּוּק לְדִידֵהּ דְּאִית לֵיהּ דְּחַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין מִן הַתַּשְׁלוּמִין בֵּין הִתְרוּ בּוֹ בֵּין לֹא הִתְרוּ בּוֹ וְאִי מְרַבֵּינַן לִקְנָס מִקְרָא בְּלֹא הִתְרוּ ה"ה הִתְרוּ וְנִרְאֶה לר"י דע"כ ס"ל מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִלְקָא לָא לָקֵי מִדִּמְרַבֵּינַן מֵחַד קְרָא חַיָּבֵי לָאוִין וּמֵחַד חַיָּבֵי כְּרֵיתוֹת דְּאִי בְּעָלְמָא מִילְקָא לָקֵי דִּלְמָא חַד לְחַיָּבֵי עֲשֵׂה וְחַד לְחַיָּבֵי לָאוִין אע"ג דִּבְעָלְמָא לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֲבָל חַיָּבֵי כְּרֵיתוֹת לֹא מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֲוָיָה וְכִדְרַבָּנָן דְּאָמְרֵי קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין: [וְעוֹד פֵּי' ר"ת דְּדַיֵּק דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִדְּפָרִיךְ בּוֹגֶרֶת וְהָא אִיכָּא בֹּשֶׁת וּפְגָם וּמְשַׁנֵּי בְּשׁוֹטֶה וְלָא מְשַׁנֵּי דְּלוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא וַדַּאי סָבַר דִּבְעָלְמָא נָמֵי מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְלָא לָקֵי וְקָשֶׁה דְּאֵין נִרְאֶה שֶׁיְּהֵא זֶה מִדִּבְרֵי עֻלָּא אֶלָּא תַּלְמוּדָא הוּא דְּקָאָמַר לֵיהּ וְעוֹד מִדְּמַסִּיק אֶלָּא [עֻלָּא] תַּחַת תַּחַת גָּמַר מַשְׁמַע דִּבְקְנָס גּוּפֵהּ בָּעֵי קְרָא דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְאַמַּאי לָא שָׁמְעִינַן מִנַּעַר נַעֲרָה הַנַּעֲרָה וְעוֹד מַאי קָאָמַר מנ"ל לְעֻלָּא נֵימָא דְּיָלֵיף בֹּשֶׁת וּפְגָם מִקְּנָס דְּרַבֵּי קְרָא וכ"ת מִקְּנָס לָא יָלְפִינַן נֵילַף מִקְּנָס וְחוֹבֵל וְעֵדִים זוֹמְמִים וְעוֹד כֵּיוָן דְּאַבֹּשֶׁת וּפְגָם קָאֵי מַאי קָאָמַר בְּסָמוּךְ מַה לְחוֹבֵל שֶׁכֵּן חַיָּב בַּד' דְּבָרִים אַטּוּ בֹּשֶׁת לָאו חוֹבֵל הוּא וְכַמָּה עִנְיָנֵי חֲבָלוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן כָּל ה' דְּבָרִים כִּדְאָמַר בְּהַחוֹבֵל וּמִיהוּ ריב"ם פֵּי' דְּהָכִי פָּרִיךְ מַה לְּלָאו דְּחוֹבֵל שֶׁכֵּן פְּעָמִים יֵשׁ בּוֹ כָּל ה' דְּבָרִים תֹּאמַר בְּלָאו דְּעֶרְוַת אֲחוֹתְךָ לֹא תְגַלֶּה שֶׁלְּעוֹלָם אֵין בּוֹ כָּל ה' דְּבָרִים וּפֵי' ר"י נִרְאֶה עִקָּר]:

וְאִי מָמוֹנָא קֻלָּא הוּא וא"ת אִתְגּוּרֵי אִתְגּוּר שֶׁנִּדּוֹן בְּקַלָּה דְּהָכִי פָּרִיךְ בְּפֶרֶק הַנִּשְׂרָפִין (סַנְהֶדְרִין דַּף פא.) גַּבֵּי מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁתֵּי מִיתוֹת וְי"ל דְּשָׁאנֵי הָכָא דְּחָס רַחֲמָנָא אַמָּמוֹנָא שֶׁל נֶחְבָּל:

שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד חָמוּר קָשֶׁה דְּא"כ לֹא נִלְמַד עוֹד מֵהַצַּד הַשָּׁוֶה בְּשׁוּם מָקוֹם דְּאַכֻּלְּהוּ אִכָּא לְמִפְרַךְ אוֹ צַד חָמוּר אוֹ צַד קַל וְנִרְאֶה לר"י דְּהָכָא פָּרֵיךְ הָכִי שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד חָמוּר מְשֻׁנֶּה כִּי הַהִיא דִּבְפֶרֶק ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף סו.) מַה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן מְשֻׁנִּין גַּבֵּי דַּיָּן נָשִׂיא וְחֵרֵשׁ דְּהָכָא חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁאֵין צְרִיכִין הַתְרָאָה הָוֵי צַד חָמוּר יוֹתֵר מִשְּׁאָר דְּבָרִים וְצַד הַקַּל נָמֵי הָוֵי קֻלָּא יַתִּירָא בְּחוֹבֵל שֶׁהֻתַּר מִכְּלָלוֹ שֶׁמֻּתָּר לַחְבֹּל בַּחֲבֵרוֹ וְכֵן עֵדִים זוֹמְמִין לֹא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה הָוֵי קֻלָּא יַתִּירָא וַאֲפִילּוּ לְמֶ"ד עֲקִימַת שְׂפָתַיִם הָוֵי מַעֲשֶׂה הָא אָמְרִי' בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף סה: וְשָׁם) שָׁאנֵי עֵדִים זוֹמְמִין הוֹאִיל וְיֶשְׁנָן בִּרְאִיָּה וּבְפֶרֶק כְּשֵׁם (סוֹטָה כט:) יֵשׁ לְפָרֵשׁ נָמֵי דְּפָרִיךְ גַּבֵּי טְבוּל יוֹם וּכְלִי חֶרֶס מַה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן צַד חָמוּר דְּקָרֵי צַד חָמוּר מְשֻׁנֶּה כְּלִי חֶרֶס שֶׁמְּטַמֵּא בַּאֲוִירוֹ וּטְבוּל יוֹם נָמֵי יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּדֹחַק שֶׁקּוֹרֵא צַד חָמוּר מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה אַב הַטֻּמְאָה בְּמַגַּע שֶׁלֹּא הָיָה נִרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה שׁוּם דָּבָר אַב הַטֻּמְאָה אֶלָּא אִם כֵּן טֻמְאָה יוֹצְאָה מִגּוּפוֹ וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּצַד חָמוּר דְּהָתָם הַיְנוּ דְּאִיכָּא לְמִפְרַךְ שֶׁכֵּן בְּמִינוֹ אַב הַטֻּמְאָה דִּנְהִי דִּכְלִי חֶרֶס אֵינוֹ נַעֲשֶׂה אָב מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ בְּמִינוֹ אַב הַטֻּמְאָה יוֹתֵר מִכִּכָּר שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בּוֹ שׁוּם כְּלִי שֶׁהוּא אַב הַטֻּמְאָה כְּגוֹן כְּלִי עֵץ אֲבָל שׁוּם אֹכֶל אֵינוֹ נַעֲשֶׂה אַב הַטֻּמְאָה וְעַל שְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּנֵימָא הָתָם אֹכֶל רִאשׁוֹן יוֹכִיחַ שֶׁאֵין בְּמִינוֹ אַב הַטֻּמְאָה וּמְטַמֵּא תְּרוּמָה אַף אֲנִי אָבִיא שֵׁנִי וְכִי תֵּימָא מַה לְאֹכֶל רִאשׁוֹן שֶׁכֵּן עוֹשֶׂה שֵׁנִי בְּחֻלִּין טְבוּל יוֹם יוֹכִיחַ וְלֵיכָּא לְמִפְרַךְ נָמֵי הַשְׁתָּא שֶׁכֵּן מְשֻׁנֶּה דְּאֵין כָּאן שׁוּם שִׁנּוּי וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ צַד חָמוּר דְּהָתָם לְפִי שֶׁבָּאִין מִכֹּחַ אַב הַטֻּמְאָה דִּטְבוּל יוֹם וּכְלִי חֶרֶס וְאֹכֶל רִאשׁוֹן כֻּלָּם נְגָעוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֵׁנִי דְּלָא נָגַע אֶלָּא בְּרִאשׁוֹן ור"ת מְפָרֵשׁ דְּגַבֵּי עֵדִים זוֹמְמִין שַׁיָּךְ צַד חָמוּר מִשּׁוּם דְּאוֹתוֹ צַד חָמוּר שֶׁל חוֹבֵל יָכוֹל לִהְיוֹת בְּעֵדִים זוֹמְמִין אִם הֵעִידוּ עַל אֶחָד שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ וְהוּזְמוּ דִּמְשַׁלְּמִין חֲמִשָּׁה דְּבָרִים מַה שֶּׁרָצוּ לְחַיְּבוֹ וְצַד הַקַּל יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁכֵּן לָאו דִּבְחוֹבֵל וְעֵדִים זוֹמְמִין אֵין בָּהֶן כָּרֵת אֶלָּא לָאו גְּרֵידָא וְלֹא נִגְמַר מִנַּיְהוּ חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת וְכֵן בפ"ק דְּמַכּוֹת (דַּף ד:) דְּיָלֵיף מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע וְעֵדִים זוֹמְמִין דְּלָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו וּפָרִיךְ מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶם שֶׁכֵּן צַד חָמוּר יֵשׁ לְפָרֵשׁ כִּי הָכָא לְרַבֵּינוּ תָּם וּלְרַבֵּינוּ יִצְחָק וּבְפֶרֶק כֵּיצַד צוֹלִין (פְּסָחִים דַּף עז.) גַּבֵּי בְּמוֹעֲדוֹ וַאֲפִילּוּ בְּטֻמְאָה דְּאָמַר אִי כְּתַב בְּתָמִיד שֶׁכֵּן כָּלִיל וְאִי כְּתַב בְּפֶסַח שֶׁכֵּן כָּרֵת בְּתַרְוַיְהוּ שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד חָמוּר הָתָם יֵשׁ שׁוּם פִּרְכָא אַחֲרִיתִי דְּלָא מָצִינוּ לְמֵילַף בְּמָה הַצַּד וְלֹא חָשׁ הַשַּׁ"ס לְפָרְשָׁהּ וּבְטַעַם מוּעָט מִסְתַּלֵּק לוֹמַר דִּצְרִיכִי:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות; משנה מכות; משנה כתובות; מכות יג.

תורה אור השלם

[דברים כה, ג]
[שמות כא, יט]
[שמות כ, יג]
[דברים יט]
[שמות כ, טז]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יא, טור אה״ע סי׳ קעז:
ב מיי׳ פג׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ד, טוש״ע חו״מ סי׳ תכ סעי׳ לז:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ב, סמג עשין ע:
ד מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ ד, סמג עשין קי, טור חו״מ סי׳ לה:

אֶלָּא עוּלָּא ״תַּחַת״ ״תַּחַת״ גָּמַר. כְּתִיב הָכָא: ״תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ״, וּכְתִיב הָתָם: ״עַיִן תַּחַת עַיִן״. מָה הָתָם — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי; אַף כֹּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מָמוֹנָא וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא אֲחוֹתוֹ נַעֲרָה: כָּאן שֶׁהִתְרוּ בּוֹ, כָּאן שֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ. (א)אַלְמָא קָסָבַר רַבִּי יוֹחָנָן: כׇּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת וְאַתְרוֹ בֵּיהּ — מִילְקָא לָקֵי, מָמוֹנָא לָא מְשַׁלֵּם. מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן הָא? אָמַר קְרָא: ״כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ״, מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּיבוֹ, וְאִי אַתָּה מְחַיְּיבוֹ מִשּׁוּם שְׁתֵּי רִשְׁעָיוֹת. וּסְמִיךְ לֵיהּ ״אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ״. א(ב)וַהֲרֵי חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ, דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוֹת — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי! וְכִי תֵּימָא: הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא אַתְרוֹ בֵּיהּ, אֲבָל אַתְרוֹ בֵּיהּ — מִילְקָא לָקֵי, מָמוֹנָא לָא מְשַׁלֵּם, וְהָאָמַר רַבִּי אַמֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִכָּהוּ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה — לוֹקֶה. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּלָא אַתְרוֹ בֵּיהּ, אַמַּאי לוֹקֶה? אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּאַתְרוֹ בֵּיהּ, וְטַעְמָא — דְּלֵית בַּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, הָא אִית בַּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה — מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם, מִילְקָא לָא לָקֵי! בג(ג)כִּדְאָמַר רַבִּי אִילְעָא: בְּפֵירוּשׁ רִיבְּתָה תּוֹרָה עֵדִים זוֹמְמִין לְתַשְׁלוּמִין, הָכָא נָמֵי: בְּפֵירוּשׁ רִיבְּתָה תּוֹרָה חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ לְתַשְׁלוּמִין. וְהֵיכָא אִיתְּמַר דְּרַבִּי אִילְעָא — אַהָא: מְעִידִין אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁחַיָּיב לַחֲבֵירוֹ מָאתַיִם זוּז, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין — לוֹקִין וּמְשַׁלְּמִין, שֶׁלֹּא הַשֵּׁם הַמְּבִיאָן לִידֵי מַכּוֹת מְבִיאָן לִידֵי תַּשְׁלוּמִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כׇּל הַמְשַׁלֵּם אֵינוֹ לוֹקֶה. (ד)וְנֵימָא: כׇּל הַלּוֹקֶה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם! אָמַר רַבִּי אִילְעָא: בְּפֵירוּשׁ רִיבְּתָה תּוֹרָה עֵדִים זוֹמְמִין לְתַשְׁלוּמִין. הֵיכָן רִיבְּתָה תּוֹרָה? מִכְּדֵי כְּתִיב: ״וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו״, ״יָד בְּיָד״ לְמָה לִי? דָּבָר הַנִּיתָּן מִיָּד לְיָד, וּמַאי נִיהוּ — מָמוֹן. חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ נָמֵי, מִכְּדֵי כְּתִיב: ״כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ״, ״כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ״, לְמָה לִי? דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְתִינָה, וּמַאי נִיהוּ — מָמוֹן. וְרַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּעוּלָּא? אִם כֵּן, בִּטַּלְתָּ ״עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ... לֹא תְגַלֶּה״.

חובל

תַּחַת תַּחַת גָּמַר וּגְזֵרָה שָׁוָה מֻפְנָה הִיא וּלְמֵדִין וְאֵין מְשִׁיבִין: אַפִּי' תֵּימָא הַהִיא דְּמַכּוֹת בַּאֲחוֹתוֹ נַעֲרָה וּכְשֶׁהִתְרוּ בּוֹ דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוּת וְאַשְׁמְעִינַן דְּלָקֵי וְלֹא מְשַׁלֵּם וּמַתְנִיתִין דִּכְתֻבּוֹת בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ דְּלֵיכָּא מַלְקוּת: וּסְמִיךְ לֵהּ אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ דְּהֵיכָא דְּאִיכָּא שְׁתֵּי רִשְׁעָיוֹת נַעֲבֵד בֵּהּ הַכָּאָה: בְּפֵרוּשׁ רִבְּתָה לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ הֵיכָא: שֶׁלֹּא הַשֵּׁם הַמְּבִיאוֹ לִידֵי מַכּוֹת כו' הַמִּקְרָא הַמְּבִיאוֹ לִידֵי מַלְקוּת אֵינוֹ מְבִיאוֹ לְתַשְׁלוּמִין מַלְקוּת מִלֹּא תַעֲנֶה תַּשְׁלוּמִין מִכַּאֲשֶׁר זָמַם וְכֵיוָן דִּשְׁנֵי שֵׁמוֹת הֵן חַיָּב עַל שְׁנֵיהֶם: נֵימָא כָּל הַלּוֹקֶה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם וְנִדַּיְּנֵהּ בְּמַלְקוּת מַאי שְׁנָא מָמוֹן דִּפְשִׁיטָא לְהוּ: יָד בְּיָד דִּסְמִיךְ לֵהּ לֹא תָחוֹס עֵינְךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ וְגוֹ': כֵּן יִנָּתֵן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם וְגוֹ': מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּעֻלָּא דְּגָמַר גְּזֵרָה שָׁוָה לְעָנְשׁוֹ מָמוֹן וְלֹא מַלְקוּת לְכָל חַיָּבֵי מָמוֹן וּמַלְקוּת: אִם כֵּן דְּפָטַרְתָּ בָּא עַל אֲחוֹתוֹ מִמַּלְקוּת בִּטַּלְתָּ לָאו שֶׁבָּהּ שֶׁעֹנֶשׁ לָאו בְּמַלְקוּת:

אֶלָּא עֻלָּא תַּחַת תַּחַת גָּמַר מָצִינוּ לְמֵימַר לְפִי מַסְקָנָא זוֹ דְּלָא קָאָמַר עֻלָּא דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְלָא לָקֵי אֶלָּא בְּהָנְהוּ תְּלָת דְּגַלֵּי בְּהוּ קְרָא וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּיָלְפִינַן לְעֻלָּא בְּכָל דֻּכְתָּא מִתַּחַת נְתִינָה יְשַׁלֵּם כֶּסֶף דְּמֵהַאי גְּזֵרָה שָׁוָה יָלְפִינַן מֵיטַב בְּכוּלְּהוּ דְּדַוְקָא לְעִנְיַן מֵיטַב נִתְקַבֵּל שֶׁהוּא גּוּף הַתַּשְׁלוּמִין דְּאִם לֹא כֵן תִּקְשֵׁי לְר' יוֹחָנָן וּלְאַבַּיֵּי דִּפְלִיגִי אַעֻלָּא דְּאַטּוּ מִי לֵית לְהוּ גְּזֵרָה שָׁוָה לְעִנְיַן מֵיטַב וְהָכָא לְעֻלָּא אִיַּתַּר לֵיהּ הַאי תַּחַת לְמִפְטַר מִמַּלְקוּת מִגְּזֵרָה שָׁוָה דְּחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ הִלְכָּךְ צָרִיךְ לוֹמַר לְקַמָּן לְעֻלָּא דְּנָפְקָא לֵיהּ בֹּשֶׁת וּפְגָם מִדְּרָבָא: [**מְנָא** לֵהּ לר"י הָא וא"ת לְעֵיל בָּעֵי מְנָא לֵהּ לְעֻלָּא דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְלָא לָקֵי כו' וְהַשְׁתָּא בָּעֵי אִיפְּכָא וְי"ל דְּהָכָא מִשּׁוּם ג"ש דְּתַחַת תַּחַת קָאָמַר מנ"ל לר"י דְּלָא דָּרְשִׁינַן ג"ש לְהָכִי דג"ש זוֹ נִתְקַבְּלָה לכ"ע בִּבְכוֹרוֹת (דַּף יב.) לְגַבֵּי בְּכוֹר]: **שֶׁלֹּא** הַשֵּׁם הַמְּבִיאוֹ לִידֵי מַלְקוּת מְבִיאוֹ כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם דְּמָמוֹן וּמַלְקוּת אָתוּ מִתְּרֵי קְרָאֵי מַלְקוּת מִלֹּא תַעֲנֶה וּמָמוֹן מִוַּעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם וְקָשֶׁה דכ"ש דְּאִי הָווּ כְּתִיבֵי בְּחַד קְרָא שֶׁיִּלְקֶה וִישַׁלֵּם שֶׁהָיָה לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם וּמִיהוּ שֶׁמָּא יֵשׁ לְפָרֵשׁ לְפֵ"ה מִשּׁוּם דְּמָמוֹן וּמַלְקוּת אָתוּ מִתְּרֵי קְרָאֵי אֵין לָנוּ לְבַטֵּל פָּסוּק אֶחָד לְגַמְרֵי וּלְקַיֵּם הָאַחֵר אֲבָל אִם הָיוּ בָּאִים שְׁנֵיהֶם מִוַּעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם כְּגוֹן שֶׁהֵעִידוּ עַל אֶחָד שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל אִשְׁתּוֹ דְּבָאִין לְחַיְּבוֹ מָמוֹן וּמַלְקוּת אֵין לוֹקִין וּמְשַׁלְּמִין וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּלָא מִסְתַּבֵּר שֶׁלֹּא יְהוּ חַיָּבִין מָמוֹן וּמַלְקוּת בכה"ג כֵּיוָן שֶׁרָצוּ לְחַיְּבוֹ שְׁנֵיהֶם וְנִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ שֶׁלֹּא הַשֵּׁם הַמְּבִיאוֹ לִידֵי מַכּוֹת כו' כְּלוֹמַר שֶׁהַתַּשְׁלוּמִין לֹא נִכְתְּבוּ בְּסָמוּךְ לְמַלְקוּת דְּאִם הָיָה כָּתוּב בְּאוֹתוֹ פָּסוּק עַצְמוֹ לֹא תַעֲנֶה וְאִם עָנָה וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם אָז וַדַּאי הֲוָה אֲמִינָא דה"ל לָאו שֶׁנִּתַּק לַעֲשֵׂה וְלֹא יִלְקֶה עָלָיו אֲבָל עַתָּה שֶׁנִּכְתַּב רָחוֹק זֶה מִזֶּה לֹא הָוֵי נִתַּק לַעֲשֵׂה וְלָא דָּמֵי לְלָאו דִּגְזֵלָה דַּחֲשִׁיב לֵהּ נִתַּק לַעֲשֵׂה בְּפֶ' בַּתְרָא דְּמַכּוֹת (דַּף טז.) וּבְשִׁלּוּחַ הַקֵּן (חֻלִּין קמא.) אע"ג דַּעֲשֵׂה דְּוְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה לֹא כְּתִיב אֵצֶל לָאו דְּלֹא תִגְזֹל דְּהָתָם וַדַּאי ע"כ הוּא נִתַּק לַעֲשֵׂה שֶׁהֲרֵי עוֹקֵר גְּזֵלָה מִתַּחַת יָדוֹ אֲבָל קְרָא דְּוַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם אֵינוֹ עוֹקֵר הַלָּאו דְּלֹא תַעֲנֶה דְּעַל יְדֵי שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם אֵינוֹ נֶעֱקַר עֵדוּתוֹ אֶלָּא ע"י שֶׁהוּזַּם הִלְכָּךְ לָא חָשְׁבִינַן לֵיהּ נִתַּק לַעֲשֵׂה כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִכְתַּב אַחֲרָיו סָמוּךְ לוֹ והר"ר שְׁלֹמֹה מדרויי"ש מְפָרֵשׁ שֶׁלֹּא הַשֵּׁם הַמְּבִיאוֹ לִידֵי מַכּוֹת דְּהַיְנוּ לֹא תַעֲנֶה מְבִיאוֹ לִידֵי תַּשְׁלוּמִין פִּי' אֵינוֹ בָּא לִהְיוֹת אַזְהָרָה לַעֲנֹשׁ תַּשְׁלוּמִין כִּדְאָמְרִינַן בְּמַכּוֹת דְּמָמוֹן לָא בָּעֵי אַזְהָרָה וְעוֹד דְּר' מֵאִיר נָפְקָא לֵהּ אַזְהָרָה לְכַאֲשֶׁר זָמַם מוּכַל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא יֹסִפוּ כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּמַכּוֹת (דַּף ד:) שֶׁאִם הָיָה צָרִיךְ לֹא תַעֲנֶה לְאַזְהָרַת מָמוֹן אָז לֹא הָיָה לוֹקֶה עָלָיו דְּמֵחַד לָאו לָא הֲוָה עָנְשִׁינַן לֵיהּ מָמוֹן וּמַלְקוּת: [כִּדְמַשְׁמַע בפ"ק דְּמַכּוֹת אַהַהִיא דִּתְנַן מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁחַיָּב מַלְקוּת מ' לוֹקִים שְׁמוֹנִים א' מִוַּעֲשִׂיתֶם כַּאֲשֶׁר זָמַם וְא' מִלֹּא תַעֲנֶה וחכ"א אֵין סוֹפֵג אֶלָּא מ' וְרַבָּנַן הַאי לֹא תַעֲנֶה מַאי עָבְדִי לֵיהּ מִבַּעְיָא לְהוּ לְאַזְהָרַת עֵדִים זוֹמְמִים ור"מ אַזְהָרָה נָפְקָא לֵהּ מוּכַל יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' מַשְׁמַע דְּאִי לָאו קְרָא אַחֲרִינָא לְאַזְהָרָה מִלֹּא תַעֲנֶה לָא הֲוָה עָנְשִׁינַן לֵיהּ תְּרֵי מַלְקִיּוֹת וּלְרַבָּנַן אע"ג דְּלֹא תַעֲנֶה לֹא צָרִיךְ לְאַזְהָרַת מָמוֹן מ"מ אֵינוֹ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם מִשּׁוּם כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ וְלָא לָקֵי לְרַבָּנַן אֶלָּא כְּשֶׁמְּעִידִים שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה דְּלֵיכָּא כַּאֲשֶׁר זָמַם ואע"ג דְּלֹא תַעֲנֶה לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה וְעוֹד דְּנִתָּן לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד הָכָא גַּלֵּי קְרָא דְּלָקֵי מִוְּהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע]: **מִכְּדֵי** כְּתִיב וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם יָד בְּיָד לְמָה לִי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דִּלְמָה לִי יָד בְּיָד דְּמִוַּעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא מָמוֹן דִּכְמוֹ שֶׁהָיָה רוֹצֶה לְחַיְּבוֹ מָמוֹן כֵּן יִתְחַיֵּב לוֹ מָמוֹן דְּמָצִינוּ לְמֵימַר דְּכַאֲשֶׁר זָמַם מַיְירֵי בְּמִיתָה וּמַלְקוּת אֲבָל בְּמָמוֹן מִלְקָא לָקֵי מָמוֹנָא לָא מְשַׁלֵּם וּמִיהוּ קָשֶׁה לִשָּׁנָא דְּמִכְּדֵי כְּתִיב וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כו' יָד בְּיָד לְמָה לִי דְּמַשְׁמַע דְּמִיַּתּוּרָא דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְגוּפֵהּ הוּא דְּמַפִּיק לֵיהּ וְהָא אֲפִילּוּ לָא מִיַּתַּר יָד בְּיָד מַשְׁמַע שַׁפִּיר מָמוֹן דְּלֵיכָּא לְפָרוּשֵׁי יָד בְּיָד מַמָּשׁ כִּדְנָפְקָא לָן בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פג: וּפד.) מֵעַיִן תַּחַת עַיִן וְעוֹד הָא דְּקָאָמַר גַּבֵּי חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ לָמָּה לִי דָּבָר הַנִּתָּן מִיָּד לְיָד וּמַאי נִיהוּ מָמוֹן אֵימָא הָנֵי מִלֵּי הֵיכָא דְּלָא אַתְרוֹ בֵּהּ דְּמִכֵּן יִנָּתֵן בּוֹ נָפְקָא בְּהַחוֹבֵל נֶזֶק וְלֹא מִכַּאֲשֶׁר עָשָׂה אֲבָל הֵיכָא דְּאַתְרוֹ בֵּהּ אֵימָא דְּמִילְקָא לָקֵי וְנִרְאֶה לר"י דְּהַךְ סֻגְיָא אַתְיָא כְּמַאן דְּמַפִּיק הָתָם עַיִן תַּחַת עַיִן מָמוֹן מִקְּרָא דְּיָד בַּיָּד וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר מִכְּדֵי כְּתִיב וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם וְאִי ס"ד עַיִן תַּחַת עַיִן מַמָּשׁ א"כ יָד בְּיָד בְּעֵדִים זוֹמְמִין לָמָּה לִי מִכַּאֲשֶׁר זָמַם נָפְקָא אֶלָּא אִיַּתַּר יָד בְּיָד לְמִדְרַשׁ דָּבָר הַנִּתָּן מִיָּד לְיָד דְּהַיְנוּ מָמוֹן אֲבָל אִי לָא אִיַּתַּר הֲוָה אֲמִינָא יָד בְּיָד מַמָּשׁ: **חוֹבֵל** בַּחֲבֵרוֹ מִכְּדֵי כְּתִיב כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ דְּמַשְׁמַע מָמוֹן כִּדְאוֹכְחַן מִיַּתּוּרָא דְּיָד בַּיָּד כִּדְפָרֵשִׁית וא"כ כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ לָמָּה לִי וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דַּאֲתָא לְהֵיכָא דְּלָא אַתְרוֹ בֵּהּ דְּמִיָּד בַּיָּד נָפְקָא אֶלָּא ע"כ לָא אִצְטְרִיךְ אֶלָּא הֵיכָא דְּאַתְרוֹ בֵּהּ וּמִיהוּ הָא לָא קַשְׁיָא לֵיהּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה וְגוֹ' דְּנִשְׁנָה כָּאן לְשׁוּם צֹרֶךְ כִּדְאָמְרִינַן כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֶמְרָה וְנִשְׁנֵית כו' אֲבָל כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ לָמָּה חָזַר וְשָׁנָה שְׁתֵּי פְּעָמִים אֶלָּא לוֹמַר לְךָ דָּבָר הַנִּתָּן מִיָּד לְיָד לְהֵיכָא דְּאַתְרוֹ בֵּהּ וְהוּא הַדִּין דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר מִכְּדֵי כְּתִיב יָד בְּיָד כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ לָמָּה לִי: **וְרַבִּי** יוֹחָנָן מ"ט לֹא אָמַר כְּעֻלָּא וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דְּלָא שְׁמִיעַ לֵיהּ גְּזֵרָה שָׁוָה דְּתַחַת תַּחַת דְּהָא יָלְפִינַן לָהּ בִּבְכוֹרוֹת גַּבֵּי בְּכוֹר וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת: **אִם** כֵּן בִּטַּלְתָּ עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ לֹא תְגַלֶּה וא"ת כָּל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה וְלָאו הַנִּתָּק לַעֲשֵׂה בִּטַּלְנוּ הַלָּאו כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו הָא לָאו מִלְּתָא הִיא דְּהַהִיא לָאו בַּר מַלְקוּת הוּא אֲבָל הָכָא דְּשַׁיָּךְ בֵּהּ מַלְקוּת לֵית לָן לְמִדְרַשׁ גְּזֵרָה שָׁוָה לְאַפּוֹקֵי מַלְקוּת מִנֵּהּ כֵּיוָן דְּאִיכָּא לְאוֹקוֹמֵי גז"ש אַמִּלְּתָא אַחֲרִיתִי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ד, טוש״ע חו״מ סי׳ תכ סעי׳ ב:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ א, סמג עשין ע, טוש״ע חו״מ סי׳ תכד סעי׳ ב:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ א, סמג עשין קי, טור חו״מ סי׳ לח:

מסורת הש״ס

א מכות יג:; יבמות כב:; מכות ד:; סנהדרין נג:; לקמן לז.; בבא קמא פג:

ב מכות ח:; לקמן לה:; שבועות לז.; שבועות לז:; סנהדרין פה.; שבועות טז:

ג מכות ד.; משנה מכות

ד בבא קמא פד.

תורה אור השלם

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה וגו׳ [דברים כב, כט]

עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד וגו׳ [שמות כא, כד]

וְהָיָה אִם־בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי וגו׳ [דברים כה, ב]

אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל־אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וגו׳ [דברים כה, ג]

לֹא תִּרְצָח לֹא תִּנְאָף לֹא תִּגְנֹב לֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר [שמות כ, יג]

וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ [דברים יט, יט]

וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן וגו׳ [דברים יט, כא]

וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ [ויקרא כד, יט]

שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן וגו׳ [ויקרא כד, כ]

עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת וגו׳ [ויקרא יח, ט]

חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ נָמֵי, אִם כֵּן בִּטַּלְתָּ "לֹא יוֹסִיף פֶּן יוֹסִיף"! עֵדִים זוֹמְמִין נָמֵי, אִם כֵּן בִּטַּלְתָּ "וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע"! אֶלָּא: עֵדִים זוֹמְמִין, אֶפְשָׁר לְקַיּוֹמַהּ בְּבֶן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה. חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ נָמֵי, אִיכָּא לְקַיּוֹמַהּ כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה. (א)אֲחוֹתוֹ נָמֵי, אִיכָּא לְקַיּוֹמַהּ בַּאֲחוֹתוֹ בּוֹגֶרֶת! אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן: הַאי "תַּחַת אֲשֶׁר עִינָּהּ" מִיבְּעֵי לֵיהּ לִכְדְאַבַּיֵי. דְּאָמַר אַבָּיֵי, אָמַר קְרָא: "תַּחַת אֲשֶׁר עִינָּהּ". הַאי "תַּחַת אֲשֶׁר עִינָּהּ", מִכְּלָל דְּאִיכָּא בּוֹשֶׁת וּפְגָם. וְעוּלָּא? נָפְקָא לֵיהּ מִדְּרָבָא. דְּאָמַר רָבָא, אָמַר קְרָא: "וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כָּסֶף", הֲנָאַת שְׁכִיבָה חֲמִשִּׁים, מִכְּלָל דְּאִיכָּא בּוֹשֶׁת וּפְגָם. [אב]רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עֵדִים זוֹמְמִין מָמוֹנָא מְשַׁלְּמִי וּמִילְקָא לָא לָקֵי, מִשּׁוּם דְּלָאו בְּנֵי הַתְרָאָה נִינְהוּ. אָמַר רָבָא: תֵּדַע. נִיתְרֵי בְּהוּ אֵימַת? נִיתְרֵי בְּהוּ מֵעִיקָּרָא — אָמְרִי: אִישְׁתְּלִין. נִיתְרֵי בְּהוּ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה — פָּרְשִׁי וְלָא מַסְהֲדִי. נִיתְרֵי בְּהוּ לְבַסּוֹף — מַאי דַהֲוָה הֲוָה. מַתְקֵיף לַהּ אַבָּיֵי: וְנִיתְרֵי בְּהוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר? מַתְקֵיף לַהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: וְנִיתְרֵי בְּהוּ מֵעִיקָּרָא וְנִרְמֵז בְּהוּ רַמּוּזֵי? הֲדַר אָמַר אַבָּיֵי: לָאו מִילְּתָא הִיא דַּאֲמַרִי. אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ עֵדִים זוֹמְמִין צְרִיכִין הַתְרָאָה, כִּי לָא מַתְרִינַן בְּהוּ לָא קָטְלִינַן לְהוּ. מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּאִינְהוּ בָּעוּ קָטְלִי בְּלָא הַתְרָאָה, וְאִינְהוּ בָּעוּ הַתְרָאָה? הָא בָּעֵינַן "וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו", וְלֵיכָּא. (ב)מַתְקֵיף לַהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב יִרְמְיָה: אֶלָּא מֵעַתָּה, בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה, דְּלָא מִ"כַּאֲשֶׁר זָמַם" קָא מִיתְרַבֵּי — לִיבְעֵי הַתְרָאָה! אָמַר קְרָא: "מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם", מִשְׁפָּט הַשָּׁוֶה לְכוּלְּכֶם. (ג)רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אָמַר: חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ נָמֵי, מָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וּמִילְקָא לָא לָקֵי, מֵהָכָא: "וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ". וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּמַצּוּת שֶׁבְּמִיתָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, דִּכְתִיב: "וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּ נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ". [ג]הֵיכִי דָמֵי? אִי דְּלָא אַתְרוֹ בֵּיהּ — אַמַּאי מִיקְּטִיל? אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּאַתְרוֹ בֵּיהּ, וּמוּתְרֶה לְדָבָר חָמוּר, הָוֵי מוּתְרֶה לְדָבָר הַקַּל. וְאָמַר רַחֲמָנָא "וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ". מַתְקֵיף לַהּ, רַב אָשֵׁי: מִמַּאי דְּמוּתְרֶה לְדָבָר חָמוּר הָוֵי מוּתְרֶה לְדָבָר הַקַּל? דִּלְמָא לָא הָוֵי?! אִם תִּמְצָא לוֹמַר הָוֵי, מִמַּאי דְּמִיתָה חֲמוּרָה? דִּלְמָא

וּפָרְכִינַן חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ דְּעַל כָּרְחָךְ בְּמָמוֹן נִדּוֹן תִּקְשֵׁי בִּטַּלְתָּ לָאו דְּלָא יוֹסִיף פֶּן יוֹסִיף שֶׁהוּא אַזְהָרָה לַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ: וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דַּף ב:) מוֹקְמִינַן לָהּ בְּעֵדִים זוֹמְמִין: אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ כֵּיוָן דְּרַבְיָה קְרָא לְתַשְׁלוּמִין אִיכָּא לְאוֹקְמָא לְעֹנֶשׁ מַלְקוּת דְּלָאו דִּידֵהּ בִּמְעִידִין אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה דְּלֵיכָּא לְאוֹקְמֵי כַּאֲשֶׁר זָמַם וְלוֹמַר יְהֵא הוּא בֶּן גְּרוּשָׁה תַּחְתָּיו אֶלָּא סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וְהָכִי תְּנַן בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת וְחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ נָמֵי מוֹקְמִינַן לֵיהּ בְּשֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּכָל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁבָּהּ כְּגוֹן שֶׁלֹּא פְּחָתוֹ מִכַּסְפּוֹ וּמִמְּלַאכְתּוֹ וְרִפּוּי לֹא הֻצְרַךְ וְלֹא צַעַר הָיָה בָּהּ וּבְשׁוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ בֹּשֶׁת וְהָכָא נָמֵי בַּאֲחוֹתוֹ מָצֵית לְאוֹקְמֵי מַלְקוּת. דְּדָה בְּבוֹגֶרֶת אֲבָל נַעֲרָה לִישַׁלֵּם וְלָא לִלְקֵי הוֹאִיל וְרַבְּתָה גְּזֵרָה שָׁוָה דְּתַחַת תַּחַת לְתַשְׁלוּמִין: לִכְדְאַבַּיֵי בִּשְׁלְהֵי פִּרְקִין דְּפָרְכִינַן וְאֵימָא חֲמִשִּׁים אָמַר רַחֲמָנָא מִכֹּל מִלֵּי וְשַׁנִּי אַבַּיֵי חֲמִשִּׁים כֶּסֶף נִתְחַדְּשׁוּ תַּחַת קְנָס הָעִנּוּי אֲבָל בֹּשֶׁת וּפְגָם שֶׁהוּא בִּשְׁאָר חוֹבְלִים לֹא כָּלַל כָּאן: הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ קְרָא יַתִּירָא הוּא לְדְרָשָׁה נֵימָא וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כָּסֶף: מִכְּלָל דְּבֹשֶׁת וּפְגָם דְּלָאו מֵחֲמַת הֲנָאַת שְׁכִיבָה נִינְהוּ שֶׁהֲרֵי יֶשְׁנָן בִּשְׁאָר חוֹבְלִים לָא כַּיְלִינְהוּ בְּגַוַּיְהוּ דְּהָנֵי: רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר עֵדִים זוֹמְמִין דְּמָמוֹנָא מְשַׁלְמִי וְלָא לָקוּ לָא צְרִיכִי קְרָא דִּסְבָרָא הִיא דְּמַלְקוּת לֹא שַׁיָּךְ בְּהוּ: דְּלָאו בְּנֵי הַתְרָאָה נִינְהוּ קֹדֶם עֵדוּת כִּדְמָפ' רָבָא וְאָזֵל הִלְכָּךְ אִי אִיכָּא לְמִעְנְשִׁינְהוּ לָא תִּעְנְשִׁינְהוּ אֶלָּא מָמוֹן דְּאֵין עֹנֶשׁ הַגּוּף בְּלֹא הַתְרָאָה ואע"ג דְּגַבֵּי בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה עָנְשִׁינַן לְהוּ מַלְקוּת בְּלֹא הַתְרָאָה הָתָם גְּזֵרַת הַכָּתוּב דְּאַשְׁכְּחַן בְּהוּ מַלְקוּת בְּהֶדְיָא וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת וּמוֹקְמִינַן לִקְרָא בְּמִידִי דְּלָא מָצֵית לְמִעְנְשִׁינְהוּ מִכַּאֲשֶׁר זָמַם אֲבָל הֵיכָא דְּמָצֵית לְמֶעְבַּד בְּהוּ הֲזָמָה לֹא שַׁיָּךְ בְּהוּ מַלְקוּת: תֵּדַע שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַתְרוֹת בָּהֶם: מֵעִקָּרָא יוֹם אוֹ שָׁעָה קֹדֶם שֶׁיָּעִידוּ הָעֵדוּת: אָמְרִי אִשְׁתְּלִין שָׁכַחְנוּ הַהַתְרָאָה הֲרֵי שֶׁבָּטְלָה הַהַתְרָאָה: פָּרְשִׁי וְלָא מַסְהֲדִי אֲפִלּוּ אֱמֶת הוֹאִיל וְאָנוּ חֲשׁוּדִים בְּעֵינֵיכֶם מַה לָּנוּ וְלַצָּרָה: לְבַסּוֹף לְאַחַר שֶׁהֵעִידוּ: מַאי דַהֲוָה הֲוָה דְּכֵיוָן שֶׁהִגִּיד אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַגִּיד וְאֵינָן יְכוֹלִין לַחֲזֹר: וְנַתְרֵי בְּהוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר לְאַחַר שֶׁהֵעִידוּ דְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר כְּדִבּוּר דָּמֵי וִיכוֹלִים לַחֲזֹר: תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר כְּדֵי שְׁאִילַת שָׁלוֹם: וְנִרְמָז רִמּוּזֵי בִּשְׁעַת הָעֵדוּת נִרְמֹז לָהֶם רְמָזִים עַל הַהַתְרָאָה לְהַזְכִּירָם וּבְלָשׁוֹן רַךְ שֶׁלֹּא יַקְפִּידוּ: לָאו מִלְּתָא הִיא דְּאָמְרִי שֶׁיְּהוּ עֵדִים זוֹמְמִין צְרִיכִין הַתְרָאָה: ה"ג דְּאִינְהוּ בָּעוּ לְמִקְטַל בְּלָא הַתְרָאָה וְאִינְהוּ בָּעוּ הַתְרָאָה כו': כַּאֲשֶׁר זָמַם וְהֵם זָמְמוּ לַהֲרֹג אֶת זֶה בְּעֵדוּתָן שֶׁלֹּא הָיָה וְלֹא נִבְרָא וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ הַהַתְרָאָה שֶׁהֵעִידוּ עָלֶיהָ: אֶלָּא מֵעַתָּה דְּהַאי דְּלָא בָּעוּ הַתְרָאָה מִשּׁוּם כַּאֲשֶׁר זָמַם הוּא מַלְקוּת שֶׁל זוֹמְמֵי עֵדוּת בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה: דְּלָאו מִכַּאֲשֶׁר זָמַם אָתֵי עֹנֶשׁ דִּידְהוּ שֶׁהֲרֵי לֹא זָמְמוּ לְהַלְקוֹתוֹ אֶלָּא לְחַלְּלוֹ: מִשְׁפָּט הַשָּׁוֶה וְכֵיוָן דְּרֹב זוֹמְמִין לָאו בְּנֵי הַתְרָאָה נִינְהוּ הָנֵי נַמֵּי לָא בָּעוּ הַתְרָאָה: בְּמַצּוֹת שֶׁבְּמִיתָה שֶׁמִּתְכַּוֵּן הָיָה לְהָרְגוֹ: הַכָּתוּב מְדַבֵּר דִּכְתִיב אִם אָסוֹן יִהְיֶה שֶׁמֵּתָה הָאִשָּׁה וְנָתַתָּ נֶפֶשׁ ואע"פ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לַחֲבֵרוֹ וְאַשְׁמְעִינַן נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה חַיָּב: אִי דְּלָא אַתְרוֹ בֵּהּ אִם תְּמִיתֶנּוּ תֵּהָרֵג: לְדָבָר חָמוּר מִיתָה: הָוֵי מֻתְרֶה לְדָבָר הַקַּל שֶׁאִם יַכֶּנּוּ וְלֹא יָמוּת יִלְקֶה וַאֲפִלּוּ הָכִי אָמַר רַחֲמָנָא דְּכִי אֵין שָׁם חִיּוּב מִיתָה יֵעָנֵשׁ דְּמֵי וְלָדוֹת וְאַף עַל גַּב דְּאִכָּא הַתְרָאָה לְמַלְקוּת אַלְמָא מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ לוֹקֶה:

אֶלָּא אֶפְשָׁר לְקַיּוֹמֵי בְּבֶן גְּרוּשָׁה אוֹ בְּבֶן חֲלוּצָה וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי לָקוּ אַעֵדוּת דְּבֶן גְּרוּשָׁה הָא הָוֵי עֵדוּת שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לַהֲזִמָּהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא חָשִׁיב עֵדוּת שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לַהֲזִמָּהּ אֶלָּא בִּמְעִידִין עַל הַטְּרֵפָה דְּאִי אֶפְשָׁר לְקַיּוֹמֵי בְּשׁוּם דָּבָר לֹא בְּמִיתָה וְלֹא בְּמַלְקוּת דְּגַבְרָא קְטִילָא בָּעוּ לְמִקְטַל אֲבָל הָכָא נִתְקַיְּמָה הֲזָמָה בְּמַלְקוּת: **מִבְּעֵי** לֵהּ לִכְדְאַבַּיֵי וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דְּאִצְטְרִיךְ תַּחַת לְהַךְ דְּרָשָׁה א"כ מְנָא לַן מֵיטַב וי"ל דְּיָלֵיף מִנְּתִינָה אוֹ מִכֶּסֶף: **וְעֻלָּא** נָפְקָא לֵהּ מִדְּרָבָא מַשְׁמַע דְּרָבָא סָבַר כְּעֻלָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן גּוּפֵהּ הֲוָה דָּרֵישׁ כְּעֻלָּא אִי לָאו מִשּׁוּם דְּמִבְּעֵי לֵהּ לִכְדְאַבַּיֵי וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דִּבְפֶּרֶק הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ צא. וְשָׁם) מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא דְּסָבַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן גַּבֵּי חוֹסֵם פָּרָה וְדָשׁ בָּהּ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם דְּמוּקֵי לָהּ אַבָּיֵי כְּרַבִּי מֵאִיר וְרָבָא אָמַר לְעוֹלָם כְּרַבָּנָן וְאֶתְנַן אָסְרָה תּוֹרָה אַפֵּי' בָּא עַל אִמּוֹ פֵּרוּשׁ וּמְשַׁלֵּם לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם מַשְׁמַע דִּבְדִין לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם וּלְמַאי דִּפְרִישִׁי' לְעֵיל דִּלְמַסְקָנָא דַּוְקָא בְּהָנֵי תְּלָת אִית לֵהּ לְעֻלָּא דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וְלָא לָקֵי אָתֵי שַׁפִּיר דִּבְעָלְמָא סָבַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּלוֹקֶה וְאֵין מְשַׁלֵּם כִּדְדָרֵישׁ רַבִּי יוֹחָנָן וּסְמִיךְ לֵהּ אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ: **נִתְרֵי** בְּהוּ מֵעִקָּרָא כו' וְאִם תֹּאמַר תִּפּוֹק לֵהּ דְּהָוְיָא הַתְרָאַת סָפֵק דְּאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם מְעִידִים שֶׁקֶר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהַתְרָאַת סָפֵק לָא הָוְיָא אֶלָּא כְּגוֹן אַל תּוֹתִיר שֶׁאַף לַמֻּתְרֶה עַצְמוֹ הוּא סָפֵק שֶׁסָּבוּר שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם אֲבָל הָכָא הַמַּתְרִין יוֹדְעִין שֶׁמְּעִידִין שֶׁקֶר: **וְנַתְרֵי** בְּהוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר וְאִם תֹּאמַר הֵיכִי מָצֵי תּוּ הָדְרִי בְּהוּ וְהָא בְּהַתְרָאָה אִיכָּא טְפֵי מִכְּדֵי דִבּוּר שֶׁהוּא כְּדֵי שְׁאֵלַת שָׁלוֹם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכָל זְמַן שֶׁעֲסוּקִים בְּאוֹתוֹ דָּבָר חָשִׁיב הַכֹּל תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר כִּדְאָמְרִינַן בְּמַכּוֹת (דַּף ו.) דְּאַפֵּי' מְעִידִין מֵאָה כָּל אֶחָד תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר שֶׁל חֲבֵרוֹ חֲשׁוּבִין כֻּלָּן תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר שֶׁל רִאשׁוֹן וְאִם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל עֵדוּתָן בְּטֵלָה: **אֶלָּא** פְּשִׁיטָא דְּאַתְרוֹ בֵּהּ וא"ת הֵיכִי מְשַׁלֵּם מָמוֹן אַפִּי' כִּי אֵין אָסוֹן הָא כֵּיוָן דְּמִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג הָוֵי לֵיהּ רוֹדֵף וּמִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ וְקִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ וי"ל בְּשֶׁיְּכוֹלִין לְהַצִּילוֹ בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו וְהָכִי אָמְרִינַן בְּבֵן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף עַד.): **מִמַּאי** דְּמֻתְרֶה לְדָבָר חָמוּר הָוֵי מֻתְרֶה לְדָבָר הַקַּל דִּלְמָא לָא הָוֵי אֵין לוֹמַר דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּאַהֲרִיגָה הוּא דְּקִבֵּל הַתְרָאָה דְּנִיחָא לֵיהּ לֵהָרֵג עַל מְנָת שֶׁיֵּהָרֵג שׂוֹנְאוֹ דְּתָמוּת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים הוּא דְּקָאָמַר אֲבָל לָא נִיחָא לֵיהּ לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ עַל מְנָת שֶׁיַּלְקוּהוּ דְּהָא אַמַּתְנִי' דְּפֶרֶק הַנִּשְׂרָפִין (סַנְהֶדְרִין ד' עט:) דְּקָתָנֵי דְּחַיָּבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ יָדוּנוּ בַּקַּלָּה וְקָאָמַר בגמ' (שָׁם דַּף פ:) ש"מ מֻתְרֶה לְדָבָר חָמוּר הָוֵי מֻתְרֶה לְדָבָר הַקַּל וְהָתָם פְּשִׁיטָא דְּכֵיוָן דְּהִתְרוּ בּוֹ לִסְקִילָה וְקִבֵּל כ"ש שֶׁאִם הִתְרוּ בּוֹ חֶנֶק עַל אוֹתוֹ דָּבָר עַצְמוֹ שֶׁהָיָה מְקַבֵּל וְאַפֵּ"ה בָּעֵי לְמֵימַר דְּמֻתְרֶה לְדָבָר חָמוּר לָא הָוֵי מֻתְרֶה לְדָבָר הַקַּל אֶלָּא יֵשׁ לוֹמַר דִּגְזֵרַת הַכָּתוּב הוּא דְּבָעֵינַן שֶׁיַּתִּיר עַצְמוֹ לְאוֹתָהּ מִיתָה בֵּין קַלָּה בֵּין חֲמוּרָה:

מסורת הש"ס

א לקמן מ:; ערכין טו.

ב קידושין סו:

ג סנהדרין עט.; סנהדרין עד.

גליון הש"ס

גמ' אמר קרא משפט אחד. עיין מכות דף ד ע"ב ברש"י ד"ה עדים זוממין א"צ התראה וצע"ק:

תורה אור השלם

אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל־אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ [דברים כה, ג]

וְהָיָה אִם־בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר [דברים כה, ב]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ [דברים יט, יט]

מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם [ויקרא כד, כב]

וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים [שמות כא, כב]

וְאִם־אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ [שמות כא, כג]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ ד, סמג עשין קי, טור חו״מ סי׳ לח:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ב:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ב:

דִּלְמָא מַלְקוֹת חָמוּר? דְּאָמַר רַב: אִילְמָלֵי נַגְּדוּהּ לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה — פְּלַחוּ לְצַלְמָא! אֲמַר לֵיהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אַסִּי לְרַב אָשֵׁי, וְאָמְרִי לַהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי לְרַב אָשֵׁי: וְלָא שָׁנֵי לָךְ בֵּין הַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קִצְבָה לְהַכָּאָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָה? מַתְקֵיף לַהּ רַב יַעֲקֹב מִנְּהַר פְּקוֹד: הָנִיחָא לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, אֶלָּא לְרַבִּי דְּאָמַר מָמוֹן, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? א(א)אֶלָּא אָמַר רַב יַעֲקֹב מִנְּהַר פְּקוֹד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, מֵהָכָא: "אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה", וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁזֶּה מְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק, וְזֶה נֶהֱרָג? אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁחוֹבְשִׁין אוֹתוֹ, וְאִי מָיֵית — קָטְלִינַן לֵיהּ, וְאִי לָא מָיֵית — "שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא". הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּלָא אַתְרוֹ בֵּיהּ — אַמַּאי מִיקְּטִיל! אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּאַתְרוֹ בֵּיהּ, וּמוּתְרֶה לְדָבָר חָמוּר, מוּתְרֶה לְדָבָר הַקַּל, וְאָמַר רַחֲמָנָא "שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא". מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: מִמַּאי דְּמוּתְרֶה לְדָבָר חָמוּר הָוֵי מוּתְרֶה לְדָבָר הַקַּל? דִּלְמָא לָא הָוֵי! וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר הָוֵי, מִמַּאי דְּמִיתָה חֲמוּרָה? דִּלְמָא מַלְקוֹת חָמוּר? דְּאָמַר רַב: אִילְמָלֵי נַגְּדוּהּ לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, פְּלַחוּ לְצַלְמָא! אֲמַר לֵיהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אַסִּי לְרַב אָשֵׁי, וְאָמְרִי לַהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי לְרַב אָשֵׁי: וְלָא שָׁנֵי לָךְ בֵּין הַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קִצְבָה לְהַכָּאָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָה? מַתְקֵיף לַהּ רַב מָרִי: מִמַּאי דִּבְמֵזִיד, "וְנִקָּה" — מִקְּטָלָא? דִּלְמָא בְּשׁוֹגֵג, "וְנִקָּה" — מִגָּלוּת? קַשְׁיָא. (ב)רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: הָא מַנִּי — רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם. אִי רַבִּי מֵאִיר — אֲפִילּוּ בִּתּוֹ נָמֵי! [ב]וְכִי תֵּימָא: רַבִּי מֵאִיר, לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם — אִית לֵיהּ, מֵת וּמְשַׁלֵּם — לֵית לֵיהּ, וְלָא? וְהָתַנְיָא: גָּנַב וְטָבַח בְּשַׁבָּת, גָּנַב וְטָבַח לַעֲבוֹדָה זָרָה, גָּנַב שׁוֹר הַנִּסְקָל וּטְבָחוֹ — מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין! [ג]הָא אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרִי לַהּ: אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, רַבִּי אָבִין וְרַבִּי אִילְעָא וְכֹל חֲבוּרְתָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרִי: בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי אַחֵר. [ד](ג)וְכִי זֶה חוֹטֵא וְזֶה מִתְחַיֵּיב? אָמַר רָבָא, אָמַר רַחֲמָנָא: "וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ", מָה מְכִירָה עַל יְדֵי אַחֵר, אַף טְבִיחָה עַל יְדֵי אַחֵר. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: "אוֹ" — לְרַבּוֹת אֶת הַשָּׁלִיחַ. דְּבֵי חִזְקִיָּה תָּנָא: "תַּחַת" — לְרַבּוֹת אֶת הַשָּׁלִיחַ. [ה]מַתְקֵיף לַהּ מָר זוּטְרָא: מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּאִילּוּ עֲבַד אִיהוּ לָא מִיחַיַּיב, וְעָבֵיד שְׁלִיחַ וּמִחַיַּיב? אִיהוּ, לָאו מִשּׁוּם דְּלָא מִיחַיַּיב, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּקָם לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ. אִי בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי אַחֵר, מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן דְּפָטְרִי? מַאן חֲכָמִים — רַבִּי

נַגְּדוּהָ יִסּוּרִין: וְלֹא שָׁנֵי לָךְ כו' יִסּוּרֵי הַמַּלְכוּת הַכָּאָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָה הִיא אֲבָל מַלְקוּת יֵשׁ לָהּ קִצְבָה אַרְבָּעִים: הָנִיחָא לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי בְּסַנְהֶדְרִין בְּאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִים (עט.) נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה חַיָּב וְהַאי וְנָתַתָּ נֶפֶשׁ מַמָּשׁ קָאָמַר אִית לָן לְמֵדַק וְאוֹקְמֵי קְרָא בְּשֶׁהִתְרוּ בּוֹ וּלְמֵילַף דאע"ג דְּאִיכָּא הַתְרָאָה יֵעָנֵשׁ מָמוֹן כְּשֶׁאֵין שָׁם מִיתָה: אֶלָּא לְרַבִּי דְּאָמַר הָתָם נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה אֵינוֹ נֶהֱרָג אֶלָּא מְשַׁלֵּם דְּמֵי הָאִשָּׁה לְיוֹרְשֶׁיהָ אִם כֵּן אֶפְשָׁר לְאוֹקְמֵי קְרָא בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ וּמִשּׁוּם הָכִי כִּי אֵין אָסוֹן מְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת וְכִי יֵשׁ אָסוֹן מְשַׁלֵּם דְּמֵי אִשָּׁה אֲבָל אַתְרוּ בֵּהּ אֵימָא לָךְ לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם: מַאי אִכָּא לְמֵימַר מֵהֵיכָא תֵּיתֵי חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ לְתַשְׁלוּמִין וְאַף כְּשֶׁהִתְרוּ בּוֹ: עַל מִשְׁעַנְתּוֹ כְּדִמְתַרְגְּמִינַן עַל בֻּרְיוֹ שֶׁשָּׁב לְכֹחוֹ וּלְאֵיתָנוֹ הָרִאשׁוֹן: אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁחוֹבְשִׁין אוֹתוֹ לֹא נֶאֱמַר מִקְרָא זֶה אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ דְּהֵיכָא דְּהִכָּהוּ וְלֹא מֵת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב יַחְבְּשׁוּ אֶת הַמַּכֶּה הַהוּא בְּבֵית הָאֲסוּרִין עַד שֶׁנִּרְאֶה אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ אָז וְנִקָּה הַמַּכֶּה מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא לָא יָצָא מִידֵי בֵּית דִּין אֶלָּא נֶחְבַּשׁ: וְאִי מָיֵית קָטְלִינַן לֵהּ [כֵּיוָן דַּאֲמַרְתְּ חוֹבְשִׁין מִכְּלָל דְּאִי מָיֵית נִזָּק קָטְלִינַן לֵיהּ לְהַאי דְּאִי לָאו לְקַטָלָא לְמַאי חָבְשִׁינַן לֵיהּ: לְדָבָר חָמוּר מִיתָה: לַדָּבָר הַקַּל מַלְקוּת דְּלָא יוֹסִיף דְּחוֹבֵל וְלֹא מֵת]: וְאָמַר רַחֲמָנָא לְהֵיכָא דְּלָא מֵת דְּאִיכָּא מָמוֹן וּמַלְקוּת נִדּוֹן בְּמָמוֹן דִּכְתִיב שִׁבְתּוֹ יִתֵּן: מִמַּאי דְּהַאי וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּמֵזִיד קָא מִשְׁתַּעֵי וְהַאי וְנִקָּה דְּיָלְפִינַן מִנֵּהּ חֲבִישָׁה וְנִקָּה מִקְּטָלָא קָאָמַר דְּתִשְׁמַע מִנָּהּ דְּאִי מָיֵית קָטְלִינַן לֵיהּ וְעַל כָּרְחָךְ בְּהִתְרוּ בּוֹ: דִּלְמָא בְּשׁוֹגֵג מִשְׁתַּעֵי וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ וַחֲבִישָׁה לָאו לְקַטָלָא וְנִקָּה נָמֵי לָאו לְקַטָלָא אֶלָּא מִגָּלוּת דְּעָרֵי מִקְלָט וַחֲבִישָׁה דְּיָלְפִינַן מִנָּהּ לְגָלוּת קָאָמַר וּמִשּׁוּם הָכִי כִּי נִקָּה מִגָּלוּת יְשַׁלֵּם מָמוֹן אֲבָל הֵיכָא דְּאַתְרוּ בֵּהּ אֵימָא לָךְ דְּכִי לָא מָיֵית לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם: רֵישׁ לָקִישׁ מַהְדַּר אַשִּׁנּוּיָא דְּרוּמְיָא דְּרָמֵינַן בְּרֵישׁ שְׁמַעְתִּין מַתְנֵי' דְּמַכּוֹת אַדִּכְתֻבּוֹת: הָא מַנִּי מַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי בָּא עַל אֲחוֹתוֹ נוֹתֵן קְנָס ר"מ הִיא דְּאָמַר לְעֵיל לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם שֶׁלֹּא הַשֵּׁם מְבִיאוֹ לִידֵי מַכּוֹת מְבִיאוֹ לִידֵי תַשְׁלוּמִין: אַפִּי' בִּתּוֹ נָמֵי דְּמִקְּטִיל עֲלָהּ לִישַׁלֵּם דְּהָא לָא סְבִירָא לֵהּ לר"מ דְּפָטוּר מִשּׁוּם דְּרַבָּה מִנֵּהּ וְאַמַּאי תְּנַן מַתְנֵי' הַבָּא עַל בִּתּוֹ פָּטוּר מִן הַקְּנָס: וְטָבַח בְּשַׁבָּת אִיכָּא חִיּוּב מִיתָה וְכֵן לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים: שׁוֹר הַנִּסְקָל לְקַמָּן פָּרֵיךְ הָא לֹא שָׁוֶה מִידִי: בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי אַחֵר הַגַּנָּב צִוָּה לִשְׁלוּחוֹ לִשְׁחֹט: וְכִי שָׁלִיחַ חוֹטֵא וְשׁוֹלֵחַ מִתְחַיֵּב קְנָס דְּאַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה וְהָא קַיְמָא לַן בְּקִדּוּשִׁין (מב:) אֵין שָׁלִיחַ לִדְבַר עֲבֵרָה: מְכִירָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא ע"י אַחֵר שֶׁהַלּוֹקֵחַ לוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ: תַּחַת הַשּׁוֹר מָצֵי לְמִכְתַּב יְשַׁלֵּם בְּשׁוֹר: עֲבַד אִיהוּ לָא מִחַיַּב דְּהָא מִקְּטִיל: לָאו מִשּׁוּם דְּלָא מִחַיַּב הוּא דְּחִיּוּבָא רַמְיָא עֲלֵהּ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּקָם לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ:

וְדִלְמָא מַלְקוּת חָמוּר הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי מִסְתַּבְּרָא מִיתָה חֲמוּרָה שֶׁכֵּן נִתְּנָה לְאַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת כִּדְאָמְרִי' בפ"ד מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין נ.): **אִלְמָלֵי** נַגְּדוּהּ לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה הָווּ פָּלְחִי לְצַלְמָא תֵּמַהּ מְנָא לַן דְּהָא אָמְרִי' בְּהָרוֹאֶה (בְּרָכוֹת סא:) כְּשֶׁהוֹצִיאוּ אֶת ר"ע אָמַר כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל פָּסוּק זֶה אֵימָתַי יָבֹא לְיָדִי וַאֲקַיְּמֶנּוּ בְּכָל נַפְשְׁךָ אַלְמָא מַשְׁמַע דִּבְכָל נַפְשְׁךָ מַיְרֵי אֲפִי' הָיוּ מְיַסְּרִין אֶת הָאָדָם בְּיִסּוּרִין קָשִׁין דּוּמְיָא דְּר' עֲקִיבָא שֶׁהָיוּ מְסָרְקִין בְּשָׂרוֹ בְּמַסְרְקֵי בַּרְזֶל וכ"ש לְנַגּוּדֵי ואור"ת דְּאוֹתוֹ צֶלֶם לֹא הָיָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מַמָּשׁ אֶלָּא הָיָה עָשׂוּי לִכְבוֹד הַמֶּלֶךְ ואעפ"כ הָיָה בּוֹ קִדּוּשׁ הַשֵּׁם וּלְכָךְ מָסְרוּ עַצְמָן לְמִיתָה וְהַיְנוּ דִּכְתִיב (דָּנִיֵּאל ג) לֵאלָהָךְ לֵית אֲנַן פָּלְחִין וּלְצֶלֶם דַּהֲבָא דִּי אֲקֵימְתְּ לָא נִסְגֻּד מַשְׁמַע שֶׁהַצֶּלֶם לֹא הָיָה תּוֹפֵס בֶּאֱלֹהוּת וּמִיהוּ פְּלַחוּ לְצַלְמָא מַשְׁמַע שֶׁהַצֶּלֶם הָיָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מִדְּקָאָמַר פְּלַחוּ: **דִּלְמָא** בְּשׁוֹגֵג וְנִקָּה מִגָּלוּת תֵּמַהּ לְר"י הֵיכִי שַׁיָּךְ גָּלוּת אִם מֵת אַחַר שֶׁחֲבָשׁוּהוּ ב' אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים הָא אָמְרִינַן בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (גִּטִּין ע: וְשָׁם) שָׁחַט בּוֹ שְׁנַיִם אוֹ רֹב שְׁנַיִם הֲרֵי זֶה אֵינוֹ גּוֹלֶה דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא הָרוּחַ בִּלְבְּלַתּוּ וְטַעְמָא דְּגַבֵּי גָּלוּת אַשְׁכְּחַן מִלֵּי טוּבָא דְּפָטוּר כְּגוֹן דֶּרֶךְ עֲלִיָּה דְּגַבֵּי מִיתָה אֵין חִלּוּק בֵּין דֶּרֶךְ עֲלִיָּה לְדֶרֶךְ יְרִידָה הָכִי נָמֵי גַּבֵּי גָּלוּת בָּעֵינַן שֶׁיָּמוּת מִיָּד כִּדְכְתִיב וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמוֹת מַשְׁמַע מִיָּד ואע"ג דְּגַבֵּי מִיתָה נַמֵּי כְּתִיב מַכֵּה אִישׁ וָמֵת וְי"ל דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ בְּבֵיתָא דְּשֵׁישָׁא דְּלָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא הָרוּחַ בִּלְבְּלַתּוּ כִּדְאָמְרִינַן הָתָם אִי נָמֵי דַּוְקָא בְּשָׁחַט בּוֹ רֹב שְׁנַיִם חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא הָרוּחַ בִּלְבְּלַתּוּ דִּבְקַל הָרוּחַ מְבַלְבְּלוֹ אֲבָל בִּשְׁאָר חֲבָלוֹת אֵין הָרוּחַ מַזִּיק כָּל כָּךְ שֶׁיְּכוֹלִין לִשְׁמוֹר יָפֶה מִבִּלְבּוּל רוּחַ לִכְרוֹךְ עַל הַמַּכָּה שׁוּם דָּבָר וא"ת הֵיכִי מְתוֹקַם קְרָא בְּשׁוֹגֵג הָא כְתִיב שֶׁבֶת בִּקְרָא רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְגוֹ' וּבְשׁוֹגֵג לָא מִחַיַּב כִּדְאָמְרִינַן בס"פ כֵּיצַד הָרֶגֶל (ב"ק כו: וְשָׁם) דְּמְרַבֶּה מִפֶּצַע תַּחַת פֶּצַע לְחַיֵּב עַל הַשּׁוֹגֵג כְּמֵזִיד נֶזֶק אֲבָל לֹא ד' דְּבָרִים וְי"ל דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ בְּהוֹסִיף לוֹ רְצוּעָה אַחַת דְּאָמַר בְּהַמַּנִּיחַ (שָׁם לֵב:) דְּגוֹלֶה וְאִם לֹא מֵת חַיָּב בַּד' דְּבָרִים וְלָא דָּמֵי לִשְׁאָר שׁוֹגֵג אוֹ כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַגָּר (שֶׁלֹּא) בִּרְשׁוּת דְּמוּכָח הָתָם לְרַב פָּפָּא דְּשַׁיָּךְ בֵּהּ גָּלוּת וְד' דְּבָרִים אוֹ נָפַל מִן הַגַּג בְּרוּחַ מְצוּיָה דְּחַיָּב בַּד' דְּבָרִים כִּדְאָמְרִי' בְּסוֹף כֵּיצַד הָרֶגֶל (שָׁם כז.) וּמִסְתַּבְּרָא דְּאִם מֵת דְּגוֹלֶה וְעוֹד דְּאֶפְשָׁר דְּהָוֵי שׁוֹגֵג עַל הַמִּיתָה וּמֵזִיד עַל הַחַבָּלָה: **גָּנַב** שׁוֹר הַנִּסְקָל וּטְבָחוֹ מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי ד' וָה' תֵּמַהּ דְּתִקְשֵׁי מֵהָכָא לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר בְּפֶ' מְרֻבֶּה (בָּבָא קַמָּא עז: וְשָׁם) כָּל הֵיכָא דְּלֵיתֵהּ בִּמְכִירָה לֵיתֵהּ בִּטְבִיחָה וְהָכָא שׁוֹר הַנִּסְקָל לֵיתֵהּ בִּמְכִירָה וְי"ל דְּהָתָם קָדָשִׁים חֲמִירֵי דְּלֵיתַנְהוּ כְּלָל בִּמְכִירָה אֲבָל שׁוֹר הַנִּסְקָל אִם יִמְכְּרֶנּוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵין תּוֹפֵס דָּמָיו ולר"ת שֶׁאוֹמֵר דְּאֵין שׁוֹר הַנִּסְקָל נֶאֱסָר מֵחַיִּים נִיחָא: **לָאו** מִשּׁוּם דְּלָא מִחַיֵּב כו' אע"ג דְּהָכָא אַפֵּי' לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם אֵינוֹ חַיָּב דְּדַוְקָא בְּמָמוֹן הוּא דְּאָמַר רָבָא בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ צא. וְשָׁם) אֶתְנַן אָסְרָה תּוֹרָה אַפֵּי' בָּא עַל אִמּוֹ דְּמִחַיֵּב בְּבָא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם אֲבָל קְנָס לָא מִחַיֵּב אֶלָּא ע"פ ב"ד כִּדְאָמְרִי' אֲשֶׁר יַרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים פְּרָט לְמַרְשִׁיעַ עַצְמוֹ מ"מ נִיחָא דְּכֵיוָן שֶׁהָיָה רָאוּי לְהִתְחַיֵּב אִם לֹא הָיָה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ מִתְחַיֵּב נָמֵי אַמָּמוֹן ע"י שָׁלִיחַ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ ג:

ב מיי׳ פג׳ מהל׳ גניבה הל׳ ו:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ גניבה הל׳ ו:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ גניבה הל׳ י:

ה מיי׳ פג׳ מהל׳ גניבה הל׳ ג:

מסורת הש״ס

א תוספתא בבא קמא; סנהדרין עח.

ב בבא קמא עא.

ג קידושין מג.; בבא קמא עט.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה גנב וכו' נאסר מחיים ניחא. עי' זבחים דף עא ע"א תוס' ד"ה (בעמוד הקודם) אפי':

תורה אור השלם

[דניאל ג]

[שמות כא, כג]

[שמות כא, יט]

[דברים יט]

[שמות כא, כח]

[שמות כא, לז]

[א־ג](א)רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה — לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה. הָתִינַח עֲבוֹדָה זָרָה וְשׁוֹר הַנִּסְקָל, אֶלָּא שְׁחִיטַת שַׁבָּת — שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא! דִּתְנַן: הַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ — שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה! [ד](ב)סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר. דְּתַנְיָא: הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג — יֹאכַל, בְּמֵזִיד — לֹא יֹאכַל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג — יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, בְּמֵזִיד — לֹא יֹאכַל עוֹלָמִית. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג — יֵאָכֵל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לַאֲחֵרִים וְלֹא לוֹ, בְּמֵזִיד — לֹא יֵאָכֵל עוֹלָמִית, לֹא לוֹ וְלֹא לַאֲחֵרִים. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר? כִּדְדָרֵישׁ רַבִּי חִיָּיא אַפִּיתְחָא דְּבֵי נְשִׂיאָה: ״וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם״, מָה קוֹדֶשׁ אָסוּר בַּאֲכִילָה — אַף מַעֲשֵׂה שַׁבָּת אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה. אִי: מָה קוֹדֶשׁ אָסוּר בַּהֲנָאָה — אַף מַעֲשֵׂה שַׁבָּת אָסוּר בַּהֲנָאָה! תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לָכֶם״ — שֶׁלָּכֶם יְהֵא. יָכוֹל אֲפִילּוּ בְּשׁוֹגֵג? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת״, בְּמֵזִיד אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא בְּשׁוֹגֵג. [ה]פְּלִיגִי בַּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא, חַד אָמַר: מַעֲשֵׂה שַׁבָּת דְּאוֹרָיְיתָא, וְחַד אָמַר: דְּרַבָּנַן. מַאן דְּאָמַר דְּאוֹרָיְיתָא — כְּדַאֲמַרַן, מַאן דְּאָמַר דְּרַבָּנַן — אָמַר קְרָא: ״קֹדֶשׁ הִיא״, הִיא קוֹדֶשׁ, וְאֵין מַעֲשֶׂיהָ קוֹדֶשׁ. וּלְמַאן דְּאָמַר דְּרַבָּנַן, מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן דְּפָטְרִי? כִּי קָא פָּטְרִי רַבָּנַן אַשְּׁאָרָא. (ג)טוֹבֵחַ לַעֲבוֹדָה זָרָה, כֵּיוָן דִּשְׁחַט בֵּיהּ פּוּרְתָּא — אִיתְּסַר לֵיהּ, אִידַּךְ כִּי קָא טָבַח, לָאו דְּמָרֵיהּ קָא טָבַח! אָמַר רָבָא: בְּאוֹמֵר בִּגְמַר זְבִיחָה הוּא עוֹבְדָהּ. (ד)שׁוֹר הַנִּסְקָל, לָאו דִּידֵיהּ הוּא דְּקָטָבַח! אָמַר רַבָּה: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁמְּסָרוֹ לְשׁוֹמֵר, וְהִזִּיק בְּבֵית שׁוֹמֵר, וְנִגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית שׁוֹמֵר, וּגְנָבוֹ גַּנָּב מִבֵּית שׁוֹמֵר. [ו]וְרַבִּי מֵאִיר, סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יַעֲקֹב, וְסָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יַעֲקֹב דְּאָמַר: אַף מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ הֶחְזִירוֹ שׁוֹמֵר לִבְעָלָיו — מוּחְזָר. וְסָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר: דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן — כְּמָמוֹן דָּמֵי. רַבָּה אָמַר: לְעוֹלָם בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי עַצְמוֹ, וְרַבִּי

רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּפֶרֶק מְרֻבֶּה וּבְכִסּוּי הַדָּם וּבְאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ: **הָתִינַח** עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים דְּזִבְחֵי מֵתִים אֲסוּרִים וְכֵן שׁוֹר הַנִּסְקָל דְּמִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה כִּדְאָמְרִינַן בב״ק (דַּף מא.) וּבִפְסָחִים (דַּף כב:) מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר סָקוֹל יִסָּקֵל אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נְבֵלָה וּנְבֵלָה כו׳: **בְּשׁוֹגֵג** יֹאכַל אֲפִי׳ בּוֹ בַּיּוֹם: **בְּמֵזִיד** לֹא יֹאכַל הוּא לְעוֹלָם אֲבָל אֲחֵרִים יִשְׂרְאֵלִים אוֹכְלִים: **ר׳ יְהוּדָה** אוֹמֵר בְּשׁוֹגֵג יֹאכַל הוּא לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְלֹא בּוֹ בַּיּוֹם דְּקָנְסִינַן שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד: **בְּמֵזִיד** לֹא יֹאכַל הוּא עוֹלָמִית אֶלָּא אֲחֵרִים: **בִּדְרַבִּי** יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר גָּרְסִינַן יֹאכַל: **לַאֲחֵרִים** לְיִשְׂרָאֵל: **לֹא לוֹ וְלֹא לַאֲחֵרִים** יִשְׂרָאֵל אֲבָל מוֹכְרוֹ וְנוֹתְנוֹ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: **מ״ט** דְּר׳ יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר דְּאָמַר מַעֲשֵׂה שַׁבָּת אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה: **יָכוֹל** אֲפִלּוּ בְּשׁוֹגֵג תֵּאָסֵר בַּאֲכִילָה אִם שָׁגַג בְּבִשּׁוּל שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהוּא שַׁבָּת: **מְחַלְלֶיהָ** וְגוֹ׳ הֵיכָא דְּאִיכָּא חִיּוּב מִיתָה אֲסִירֵי בַּאֲכִילָה כִּי קוֹדֶשׁ: **בְּמֵזִיד** אָמַרְתִּי שֶׁהוּא אָסוּר כְּקוֹדֶשׁ דְּהָא גַּבֵּי חִיּוּב מִיתָה כְּתִיב וְלֹא בְּשׁוֹגֵג: **מַעֲשֵׂה** שַׁבָּת בְּמֵזִיד אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה בַּאֲכִילָה לְר׳ יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר: **מ״ט** דְּרַבָּנַן דִּפְלִיגִי אַדְּרַבִּי מֵאִיר וּפָטְרִי מִקְּנָס אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה הוֹאִיל וּבְטוֹבֵחַ עַל יְדֵי אַחֵר אוֹקִימְתָּא הָא שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא מִדְּאוֹרַיְתָא: **אַשְּׁאָרָא** אַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאַשּׁוֹר הַנִּסְקָל: **כֵּיוָן** דִּשְׁחַט בֵּהּ פֻּרְתָּא אִתְּסַר לֵהּ דְּאָמַר מַר (חֻלִּין דַּף מ.) הָיְתָה בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ רְבוּצָה לִפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כֵּיוָן שֶׁשָּׁחַט בָּהּ סִימָן אֶחָד אֲסָרָהּ: **לָאו** דְּמָרֵהּ קָא טָבַח דְּהָא אִתַּסְרָא עָלֶיהָ וְחִיּוּבָא דְּתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה טְבִיחָה כְּתִיב בְּהוּ וְעַד גְּמַר שְׁחִיטָה לָא מִחַיַּב וּמִקַּמֵּי דְּמָטֵי גְּמַר שְׁחִיטָה אִתַּסְרָא בַּהֲנָאָה עַל בְּעָלֶיהָ וּמֵהַהִיא שַׁעְתָּא אַפְסְדָה מִנֵּהּ דְּאִי אִיתָא לָא הָדְרָא בְּעֵינָא וְלָאו דְּמָרֵהּ הִיא: **בְּאוֹמֵר** בִּגְמַר זְבִיחָה הוּא עוֹבְדָהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אֵינוֹ עוֹבֵד לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַד גְּמַר זְבִיחָה: **פְּלֻגְתָּא** דְּר׳ יַעֲקֹב בְּבָבָא קַמָּא: **הֶחְזִירוֹ** שׁוֹמֵר לִבְעָלָיו מֻחְזָר דְּאָמַר לֵיהּ תּוֹרָא אַשְׁלַמְתְּ לִי תּוֹרָא אַשְׁלֵמִית לָךְ: **כְּמָמוֹן** דָּמֵי וְהַאי נָמֵי אע״ג דְּלָא שָׁוֵי מִדֵּי גּוֹרֵם לְמָמוֹן הוּא דְּכִי לֵיתָא בָּעֵי לְשַׁלּוּמֵי לֵיהּ תּוֹרָא מְעַלְיָא: **דְּר׳ שִׁמְעוֹן** בְּבָבָא קַמָּא בְּפֶרֶק מְרֻבֶּה (בָּבָא קַמָּא עַד:) קָדָשִׁים שֶׁחַיָּב בְּאַחְרָיוּתָן מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה מִשּׁוּם דְּגוֹרֵם לְמָמוֹן הוּא וְאע״ג דְּהֶקְדֵּשׁ לָאו מָמוֹן בְּעָלִים הוּא וּבְהֶקְדֵּשׁ לֹא שַׁיָּךְ קְנָס דְּרֵעֵהוּ כְּתִיב: **רַבָּה** גָּרְסִינַן בְּכוּלְּהוּ וְתֵדַע מִדְּאָמַר לְקַמָּן א״ל רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי לְרַבָּה דְּאָמַר חִדּוּשׁ הוּא כו׳ וְאִם אִיתָא דְּרָבָא גָּרְסִינַן הָא רַב פָּפָּא תַּלְמִידוֹ שֶׁל רָבָא הָיָה כִּדְאָמַר לְקַמָּן [כְּתֻבּוֹת לה:] אֲמַר לֵהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא הֵי מַכֵּה מַאי שְׁנָא דְּשַׁבְקֵהּ לְרָבָא וְלָא שַׁיְלֵהּ [לְתָרוֹצֵי שְׁמַעְתֵּהּ] וְשַׁיְלֵהּ לְאַבָּיֵי [שְׁמַעְתָּא דְּרָבָא] אֶלָּא רַבָּה גָּרְסִינַן וְרַב פָּפָּא לֹא הָיָה בְּיָמָיו וְשַׁיֵּיל לְאַבָּיֵי שֶׁהָיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבָּה:

רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא דְּאָמַר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה תֵּמַהּ דְּעַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן הָתָם גַּבֵּי אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ אֶלָּא כִּדְמְפָרֵשׁ הָתָם בְּחֻלִּין (דַּף פה.) טַעְמָא דָּנִין שְׁחִיטָה מִשְּׁחִיטָה פֵּרוּשׁ מִשְּׁחוּטֵי חוּץ וְאֵין דָּנִין שְׁחִיטָה מִטְּבִיחָה אֲבָל הָכָא גַּבֵּי תַּשְׁלוּמֵי ד׳ וָה׳ דִּכְתִיב טְבִיחָה אִית לָן לְמֵילַף טְבִיחָה מִטְּבִיחָה וְלֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה ואור״י דְּאִיכָּא לְמֵימַר דָּנִין דָּבָר הַנֶּאֱמַר בְּסִינַי מִדָּבָר הַנֶּאֱמַר בְּסִינַי וְאֵין דָּנִין דָּבָר הַנֶּאֱמַר בְּסִינַי מִטְּבוֹחַ טֶבַח וְהָכֵן שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּסִינַי וְהָתָם נָמֵי ה״מ לְמֵימַר הָכִי אֶלָּא דְּאִית לֵהּ שִׁנּוּיָא אַחֲרִינָא א״נ י״ל דְּצָרִיךְ שִׁנּוּיָא דְּהָתָם דָּנִין שְׁחִיטָה מִשְּׁחִיטָה דְּאִי הֲוָה כְּתִיב טְבִיחָה גַּבֵּי אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ הֲוָה יָלְפִינַן הָכָא וְהָתָם מִטְּבוֹחַ טֶבַח וְהָכֵן טְבִיחָה מִטְּבִיחָה אע״ג דְּלָא נֶאֶמְרָה בְּסִינַי דְּהָוֵי בִּדְדָמֵי מִדְּנֵילַף טְבִיחָה מִשְּׁחִיטָה דְּלָא דָּמֵי אע״ג דְּנֶאֶמְרָה בְּסִינַי אֲבָל הַשְׁתָּא דִּכְתִיב שְׁחִיטָה גַּבֵּי אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ דָּנִין שְׁחִיטָה מִשְּׁחִיטָה וְיָלְפִינַן נָמֵי הַשְׁתָּא אַטְּבִיחָה דְּד׳ וָה׳ וְאִיפְּכָא לֵיכָּא לְמֵימַר דָּנִין טְבִיחָה דְּתַשְׁלוּמֵי ד׳ וָה׳ מִטְּבִיחָה וּלְמֵילַף מֵהָתָם אַשְּׁחִיטָה דְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ דְּכֵיוָן דִּשְׁקוּלִים הֵן וְאִיכָּא לְמֵילַף הָכִי וְאִיכָּא לְמֵילַף הָכִי אִית לָן לְמֵימַר דָּנִין דָּבָר הַנֶּאֱמַר בְּסִינַי מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּסִינַי: **הַמְבַשֵּׁל** בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג יֹאכַל פִּי׳ בּוֹ בַּיּוֹם וַאֲפִלּוּ הוּא כִּדְמוּכַח בְּפֶ׳ כִּירָה (שַׁבָּת לח.) דִּבְעוּ מֵרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא שָׁכַח קְדֵרָה עַל גַּבֵּי כִּירָה וּבִשְּׁלָהּ בְּשַׁבָּת כו׳ עַד הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת כו׳ בְּשׁוֹגֵג יֹאכַל וּלְאוֹתוֹ שַׁבָּת קָא בָּעֵי הָתָם אִי אָסִיר גְּזֵרָה שֶׁלֹּא יֹאמַר שׁוֹכֵחַ אֲנִי בְּמֵזִיד לֹא יֹאכַל פֵּרוּשׁ בֵּין הוּא בֵּין אֲחֵרִים בּוֹ בַּיּוֹם אֲבָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְדִידֵהּ נָמֵי שָׁרֵי דְּהָא בְּפֶ׳ קַמָּא דְּחֻלִּין (דַּף טו. וְשָׁם) אַהַהִיא מַתְנֵי׳ דְּהַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת וביה״כ אע״פ שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה פָּרִיךְ וְנוֹקְמָא בְּמֵזִיד וְר׳ מֵאִיר וּמְשַׁנֵּי לָא סָלְקָא דַּעְתִּין דְּקָתָנֵי שַׁבָּת דּוּמְיָא דיה״כ מַה יה״כ לָא שְׁנָא שׁוֹגֵג ול״ש מֵזִיד וְהַשְׁתָּא אִי לַאֲחֵרִים שָׁרֵי בּוֹ בַּיּוֹם לִפְרֹךְ מִמֵּזִיד גּוּפֵהּ מַה יוה״כ לָא שְׁנָא לוֹ וְלָא שְׁנָא לַאֲחֵרִים כו׳ וְאִי לְדִידֵהּ אָסוּר אַף לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה קָתָנֵי ל״ש לוֹ לָא שְׁנָא לַאֲחֵרִים כִּדְקָאָמַר הָתָם עַל ר׳ יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר וְעוֹד דְּא״כ הַיְנוּ מֵזִיד דְּר׳ יְהוּדָה כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ וּמִדְּאִצְטְרִיךְ לְרַבִּי יְהוּדָה לְאַפּוֹקֵי מֵזִיד בְּמִלְּתֵהּ מַשְׁמַע דִּפְלִיג נָמֵי אַמֵּזִיד: **בְּשׁוֹגֵג** יֹאכַל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שׁוֹגֵג דְּר׳ יְהוּדָה הָוֵי כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי מֵזִיד דר״מ דְּהָא מוֹקֵי הָתָם מַתְנֵי׳ דְּהַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת כְּוָתֵהּ: **בְּמֵזִיד** לֹא יֹאכַל עוֹלָמִית הוּא אֲבָל אֲחֵרִים אוֹכְלִים דְּאִי אֲחֵרִים נָמֵי לֹא יֹאכְלוּ עוֹלָמִית הַיְנוּ מֵזִיד דְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר כְּלָלָא דְּמִלְּתָא מֵזִיד דְּרַבִּי מֵאִיר שׁוֹגֵג דְּרַבִּי יְהוּדָה מֵזִיד דְּרַבִּי יְהוּדָה שׁוֹגֵג דְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר: **אֲמַר** קְרָא לָכֶם וא״ת וְלֹא לִכְתֹּב לֹא קֹדֶשׁ וְלֹא לָכֶם וַאֲנָא יָדַעְנָא דַּאֲסִירֵי בַּאֲכִילָה מִלֹּא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה דְּכֹל שֶׁתִּעַבְתִּי לְךָ הֲרֵי הוּא בְּבַל תֹּאכַל וְי״ל דְּאִי מֵהָתָם הֲ״א בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב הָכָא לְמִסְמְכֵיהּ לִמְחַלְלֶיהָ לוֹמַר בְּמֵזִיד אָמַרְתִּי לְךָ וְלֹא בְּשׁוֹגֵג: **הִיא** קֹדֶשׁ וְאֵין מַעֲשֶׂיהָ קֹדֶשׁ וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְּלָא לִכְתֹּב לָא הִיא וְלֹא קֹדֶשׁ דַּהֲוָה אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה מִכֹּל אֲשֶׁר תִּעַבְתִּי לְךָ וְהָכִי אָמְרִי׳ בְּהֶדְיָא בְּפֶ׳ כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קטו. וְשָׁם): **מַאי** טַעְמָא דְּרַבָּנַן דְּפָטְרִי לָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּלָא דָּרְשִׁי אוֹ וְתַחַת לְרַבּוֹת אֶת הַשָּׁלִיחַ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר דִּפְלִיגֵי בְּשָׁלִיחַ: **כִּי** קָא פָּטְרִי רַבָּנַן אַשְּׁאָרָא וא״ת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי כְּלָל טָבַח בְּשַׁבָּת דְּאַפֵּי׳ בִּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה מְחַיֵּב ר״מ כ״ש הָא דִּשְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא וי״ל דְּזוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי: **כֵּיוָן** דִּשְׁחַט בַּהּ פֻּרְתָּא אַסְרַהּ וְאִידַּךְ כו׳ וא״ת כָּל טוֹבֵחַ נָמֵי לָאו דְּמָרֵהּ קָא טָבַח דְּמִכִּי שָׁחַט פֻּרְתָּא קָנְיָא בְּשִׁנּוּי אֶלָּא ע״כ בְּהָכִי חַיַּב רַחֲמָנָא וְהָכָא נָמֵי לָא שְׁנָא ואור״י דְּלָא חָשִׁיב שִׁנּוּי לִקְנוֹתָהּ בְּכָךְ: **סָבַר** לַהּ כְּר״ש דְּאָמַר דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כו׳ – וא״ת וְאַמַּאי לָא קָאָמַר דר״מ לְטַעְמֵהּ דְּדָאֵין דִּינָא דְּגַרְמֵי (ב״ק ק.) גַּבֵּי מְקַדֵּשׁ תְּבוּאַת חֲבֵרוֹ אוֹ שׂוֹרֵף שְׁטָרוֹת חֲבֵרוֹ (שָׁם צח:) וכ״ש דִּמְחַיֵּב בְּדָבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כִּדְאָמַר הָתָם בְּהַגּוֹזֵל (שָׁם צח:) דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר ר״ש אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁעִקָּרוֹ מָמוֹן אֲבָל שְׁטָר דְּאֵין גּוּפוֹ מָמוֹן לֹא וְי״ל דְּאִיכָּא לְמֵימַר נָמֵי אִיפְּכָא דְּעַד כָּאן לָא קָאָמַר ר״מ אֶלָּא בְּשׂוֹרֵף שְׁטָרוֹת שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ מְקַדֵּשׁ תְּבוּאַת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מָמוֹן הָרָאוּי לְכָל הָעוֹלָם אֲבָל שׁוֹר הַנִּסְקָל אֵין רָאוּי אֶלָּא לָזֶה הַשּׁוֹמֵר שֶׁיִּפָּטֵר עַצְמוֹ וי״מ דְּמִשּׁוּם הָכִי קָאָמַר ס״ל כר״ש מִשּׁוּם דר״ש קָאָמַר דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן הָוֵי מָמוֹן לְעִנְיַן תַּשְׁלוּמֵי ד׳ וָה׳ דְּאַהָכִי תָּנֵי לֵיהּ בִּמְרֻבֶּה (שָׁם עא:) וְאִלּוּ ר׳ מֵאִיר לָא חָזֵינָא דִּמְחַיֵּב בְּדִינָא דְּגַרְמֵי אֶלָּא קֶרֶן אֲבָל לְחַיֵּב לְשַׁלֵּם עַל יָדוֹ תַּשְׁלוּמֵי ד׳ וָה׳ לָא חָזֵינָא וְעוֹד אוֹמֵר ריצב״א דְּמִשּׁוּם דִּינָא דְּגַרְמֵי לָא מְחַיֵּב אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן כִּדְמוּכַח בְּסוֹף הַכּוֹנֵס (בָּבָא קַמָּא סב.):

מסורת הש״ס

א משנה חולין, חולין יד.

ב תוספתא שבת, גיטין נג:, חולין טו.

ג בבא קמא עב.

ד בבא קמא עא.

תורה אור השלם

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל־הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: [שמות לא, יד]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ד מהל׳ שחיטה הל׳ י:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ גניבה הל׳ ח, סמג עשין סד, סמג עשין עא, סמג לאוין קמט, טור חו״מ סי׳ שז, ש״ע יו״ד סי׳ כח סעי׳ יז:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ שחיטה הל׳ כט, סמג עשין סג, טוש״ע יו״ד סי׳ יא סעי׳ א:

ד מיי׳ פו׳ מהל׳ שבת הל׳ כג, סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ שיח סעי׳ א:

ה מיי׳ פו׳ מהל׳ שבת הל׳ כג, סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ שיח סעי׳ א:

ו מיי׳ פו׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ז, טוש״ע חו״מ סי׳ שפו סעי׳ ב:

(א)וְרַבִּי מֵאִיר, לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם אִית לֵיהּ, מֵת וּמְשַׁלֵּם לֵית לֵיהּ. וְשָׁאנֵי הָנֵי, דְּחִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בִּקְנָס, אַף עַל גַּב דְּמִיקְּטִיל — מְשַׁלֵּם. וְאַזְדָּא רַבָּה לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַבָּה: הָיָה גְּדִי גָּנוּב לוֹ, וּטְבָחוֹ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּגְנֵיבָה קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר שַׁבָּת. גָּנַב וְטָבַח בְּשַׁבָּת — פָּטוּר, שֶׁאִם אֵין גְּנֵיבָה, אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה. [א]וְאָמַר רַבָּה: הָיָה גְּדִי גָּנוּב לוֹ וּטְבָחוֹ בַּמַּחְתֶּרֶת — חַיָּיב, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּגְנֵיבָה קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר מַחְתֶּרֶת. גָּנַב וְטָבַח בַּמַּחְתֶּרֶת — פָּטוּר, שֶׁאִם אֵין גְּנֵיבָה, אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה. וּצְרִיכָא. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן שַׁבָּת — מִשּׁוּם דְּאִיסּוּרֵיהּ אִיסּוּר עוֹלָם. אֲבָל מַחְתֶּרֶת, דְּאִיסּוּר שָׁעָה הוּא — אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן מַחְתֶּרֶת — מִשּׁוּם דְּמַחְתַּרְתּוֹ זוֹ הִיא הַתְרָאָתוֹ. אֲבָל שַׁבָּת, דְּבָעֲיָא הַתְרָאָה — אֵימָא לָא, צְרִיכָא. [ב]אָמַר רַב פָּפָּא: הָיְתָה פָּרָה גְּנוּבָה לוֹ, וּטְבָחָהּ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּגְנֵיבָה קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר שַׁבָּת. הָיְתָה פָּרָה שְׁאוּלָה לוֹ, וּטְבָחָהּ בְּשַׁבָּת — פָּטוּר. אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: רַב פָּפָּא, פָּרָה אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן?! [ג]אֲמַר לֵיהּ: רַב פָּפָּא, שְׁאוּלָה אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַב פָּפָּא: מִשְּׁעַת מְשִׁיכָה הוּא דְּאִתְחַיַּיב לֵיהּ בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ, הָכָא נָמֵי: מִשְּׁעַת שְׁאֵלָה אִתְחַיַּיב בְּאוֹנְסֶיהָ. קָא מַשְׁמַע לַן. [ד](ב)אָמַר רָבָא: הִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן פָּרָה שְׁאוּלָה — מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהּ כָּל יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ, מֵתָה — אֵין חַיָּיבִין בְּאוֹנְסָהּ. כִּסְבוּרִין שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא וּטְבָחוּהָ וַאֲכָלוּהָ — מְשַׁלְּמִין דְּמֵי בָשָׂר בְּזוֹל. הִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן אַחְרָיוּת נְכָסִים — חַיָּיבִין לְשַׁלֵּם. [ה](ג)אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַרֵישָׁא, וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא. מַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַרֵישָׁא, כׇּל שֶׁכֵּן אַסֵּיפָא — וּפְלִיגָא דְּרַב פָּפָּא. וּמַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא, אֲבָל אַרֵישָׁא לָא — וְהַיְינוּ דְּרַב פָּפָּא. (ד)בִּשְׁלָמָא רַבִּי יוֹחָנָן לָא אָמַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ, דְּקָא מוֹקֵים לַהּ כְּרַבָּנַן. אֶלָּא רֵישׁ לָקִישׁ מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן? אָמַר לָךְ: כֵּיוָן דְּאִילּוּ אַתְרוֹ בֵּיהּ — פָּטוּר, כִּי לָא אַתְרוֹ בֵּיהּ — נָמֵי פָּטוּר. וְאָזְדוּ לְטַעְמַיְיהוּ. דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי, אֲמַר: חַיָּיבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין, וְחַיָּיבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִין וְדָבָר אַחֵר — רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיָּיב, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: פָּטוּר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חַיָּיב — דְּהָא לָא אַתְרוֹ בֵּיהּ. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר פָּטוּר — כֵּיוָן דְּאִילּוּ אַתְרוֹ בֵּיהּ — פָּטוּר, כִּי לָא אַתְרוֹ בֵּיהּ — נָמֵי פָּטוּר. אֵיתִיבֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: ״וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ״,

מַאי

רַבָּה אָמַר לְעוֹלָם בְּטוֹבֵחַ בְּעַצְמוֹ וְר' מֵאִיר בְּעָלְמָא בְּתַשְׁלוּמֵי מָמוֹן לֵית לֵהּ מֵת וּמְשַׁלֵּם וְהָכָא תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה קְנָס הֵם וְכׇל מִשְׁפַּט קְנָס חִידּוּשׁ הוּא הִלְכָּךְ אע"ג דְּמִקְטִיל נָמֵי לָא מִפְּטַר מִנֵּהּ וּלְקַמָּן פָּרִיךְ לְרַבָּה אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר קַשְׁיָא בִּתּוֹ דְּמַתְנִיתִין נָמֵי קְנָס הוּא וְקָא פָּטַר לֵיהּ אָבִיו: הָיָה גְּדִי גָּנוּב לוֹ גָּנַב גְּדִי בַּחוֹל וְנִתְחַיֵּב הַקֶּרֶן וּטְבָחוֹ בְּשַׁבָּת דְּלָא אָתֵי עָלֶיהָ חִיּוּבָא דְּמָמוֹן בְּאִסּוּר שַׁבָּת אֶלָּא חִיּוּב קְנָס: חַיָּב ד' וָה' דִּקְנָס חִידּוּשׁ הוּא וְרַבָּה סְבִירָא לֵהּ כְּרַבִּי מֵאִיר: גָּנַב וְטָבַח בְּשַׁבָּת דְּחִיּוּב מָמוֹן דְּקֶרֶן אָתָא עָלֶיהָ בְּאִסּוּר שַׁבָּת: פָּטוּר דְּקַיְמָא לָן אֵין מֵת וּמְשַׁלֵּם וְכֵיוָן דְּאַקֶּרֶן לָא מְחַיֵּב קְנָס נָמֵי לֹא מְשַׁלֵּם דְּתַשְׁלוּמֵי ד' וָה' אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא תַּשְׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה וְלָא סְבִירָא לַן כְּרַבִּי נָתָן דְּאָמַר (שַׁבָּת דַּף צד) חַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ אִי נָמֵי בְּכָפוּת: שֶׁאִם אֵין גְּנֵבָה כְּלוֹמַר שֶׁמֵּאַחַר שֶׁפָּטוּר עַל הַקֶּרֶן מִשּׁוּם מִיתָה: אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה אֵינוֹ מְחֻיָּב קְנָס כִּדְפֵרַשְׁתִּי דְּתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה כְּתִיב וְלֹא תַּשְׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה: מַחְתֶּרֶת שֶׁחָתַר בַּיִת וְהוֹצִיאוֹ: וּטְבָחוֹ בַּמַּחְתֶּרֶת עַצְמָהּ דְּהַהִיא שַׁעְתָּא בַּר קְטָלָא הוּא אִי הֲוָה אַשְׁכְּחֵהּ בַּעַל הַבַּיִת כִּדְכְתִיב (שְׁמוֹת כב) אֵין לוֹ דָּמִים: מִשּׁוּם דְּאִסּוּרֵהּ אִסּוּר עוֹלָם כׇּל זְמַן שֶׁיָּעִידוּ עָלָיו שֶׁחִלֵּל שַׁבָּת יְמִיתוּהוּ בֵּית דִּין הִלְכָּךְ חֲמִירָא מִיתָה דִּילָהּ לְפָטְרוֹ מִמָּמוֹן: דְּאִסּוּר שָׁעָה אִי לָא מַשְׁכַּח לֵיהּ הַהִיא שַׁעְתָּא תּוּ לָא מִקְטִיל: הָיְתָה פָּרָה שְׁאוּלָה לוֹ וּטְבָחָהּ בְּשַׁבָּת פָּטוּר דְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּקָא טָבַח לָהּ גָּזֵיל לָהּ מִמָּרָהּ וּמִיתָה וּמָמוֹן בָּאִין כְּאֶחָד וְלָא גָּרְסִינַן שֶׁאִם אֵין גְּנֵבָה אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה דְּגַבֵּי שׁוֹאֵל לֹא שַׁיָּךְ לֹא כֶּפֶל וְלֹא אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה שֶׁהֲרֵי חַיָּב בַּקֶּרֶן לְעוֹלָם אֲפִילּוּ טוֹעֵן טַעֲנַת גַּנָּב וְאֵין קְנָס אֶלָּא אוֹ בְּגַנָּב אוֹ בְּשׁוֹמֵר חִנָּם הַפּוֹטֵר עַצְמוֹ בְּטוֹעֵן טַעֲנַת גַּנָּב שֶׁאוֹמֵר נִגְנְבָה: פָּרָה אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן בִּתְמִיהַּ מָה לָמַדְנוּ מִמֶּנָּה שֶׁלֹּא לָמַדְנוּ מִגְּדִי דְּקָאָמַר רַבָּה: שְׁאוּלָה אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּטוֹבְחָהּ בְּשַׁבָּת פָּטוּר: ס"ד אָמֵינָא הוֹאִיל וְאָמַר רַב פָּפָּא בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים: הָכָא נָמֵי נֵימָא מִשְּׁעַת שְׁאֵלָה רַמְיָא עֲלֵהּ חִיּוּב קֶרֶן וְכִי טְבָחָהּ בְּשַׁבָּת לִחַיֵּב: קמ"ל כֵּיוָן דְּכׇל כַּמָּה דְּאִיתָא הָדְרָא בְּעֵינָא הָהִיא שַׁעְתָּא דְּקָא טָבַח לַהּ קָא גָּזֵיל לַהּ: כׇּל יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ כׇּל יְמֵי מֶשֶׁךְ הַזְּמַן שֶׁשְּׁאָלָהּ אֲבִיהֶן מִן הַבְּעָלִים: אֵין חַיָּבִין בְּאוֹנְסָהּ דְּאִינְהוּ לָאו שׁוֹאֲלִין נִינְהוּ עֲלָהּ: דְּמֵי בָשָׂר בְּזוֹל כׇּל זוּזָא חָשְׁבִינַן בְּאַרְבָּעָה דָּנְקֵי הָכִי אָמְרִינַן בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב קמו:) וְהָעוֹר יַחֲזִירוּ לַבְּעָלִים: אַחְרָיוּת נְכָסִים קַרְקָעוֹת: אִיכָּא דְּמַתְנֵי אַרֵישָׁא לְהַאי הִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן אַחְרָיוּת נְכָסִים חַיָּבִין לְשַׁלֵּם וְאָמְרִינַן דְּחַיָּבִין בָּאֳנָסִין דְּאִשְׁתַּעְבּוּד נְכָסִים דַּאֲבָהֲוָן מֵחַיִּים מִשְּׁעַת שְׁאֵלָה: כ"ש אַסֵּיפָא – כְּשֶׁטְּבָחוּהָ וַאֲכָלוּהָ: וּפְלִיגָא דְּרַב פָּפָּא דְּאָמַר לְעֵיל הַהִיא שַׁעְתָּא דְּמָטוּ לָהּ אֳנָסִין הוּא דְּאָתֵי חִיּוּבָא עָלֶיהָ וְלֹא מִשְּׁעַת שְׁאֵלָה: וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא הֵיכָא דִּטְבָחוּהָ אִם הִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן אַחְרָיוּת נְכָסִים מְשַׁלְּמִין תַּשְׁלוּמֵי מְעַלְיָא וְלֹא בְּזוֹל דְּאִבְּעֵי לְהוּ לְמֵדַק: אֲבָל אַרֵישָׁא אִם מֵתָה לָא מְחַיְּבִי לְשַׁלּוֹמֵי וְלָא אָמְרִינַן אִשְׁתַּעְבּוּד נִכְסֵי דַּאֲבָהֲוָן מִשְּׁעַת שְׁאֵלָה: וְהַיְנוּ דְּרַב פָּפָּא דְּאָמַר לְעֵיל לָא אָמְרִינַן מִשְּׁעַת שְׁאֵלָה רָמוּ עָלֶיהָ תַּשְׁלוּמִין אֶלָּא מִשְּׁעַת אֳנָסִין וְאֵילָךְ וְהַהִיא שַׁעְתָּא לֵיתֵהּ לַשּׁוֹאֵל דְּלִחַיֵּב: בִּשְׁלָמָא רַבִּי יוֹחָנָן דְּמוּקֵי מַתְנִיתִין בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בוֹ: לָא אָמַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּאוֹקְמֵהּ כְּר' מֵאִיר: כִּי לָא אַתְרוֹ בֵּהּ נָמֵי פָּטוּר הוֹאִיל וְאִיכָּא צַד מַלְקוּת: שׁוֹגְגִין שֶׁלֹּא הִתְרוּ בָּהֶן: וְדָבָר אַחֵר מָמוֹן וְאַכֻּלָּהּ מִלְּתָא קָאֵי כְּלוֹמַר חַיָּבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין וּמָמוֹן אוֹ חַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִין וּמָמוֹן: ר' יוֹחָנָן אוֹמֵר חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין: דְּהָא לָא אַתְרוֹ בֵּהּ וְאֵין אַתָּה מְחַיְּבוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת דְּמָמוֹן: כִּי לָא אַתְרוֹ בֵּהּ נָמֵי פָּטוּר וּלְקַמָּן [כְּתֻבּוֹת לה.] יָלֵיף טַעְמָא:

וְרַבִּי מֵאִיר לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם אִית לֵהּ מֵת וּמְשַׁלֵּם לֵית לֵהּ וְשָׁאנֵי הָנֵי מַשְׁמַע דְּרַבִּי מֵאִיר אִית לֵהּ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם אַף בְּמָמוֹן שֶׁאֵינוֹ קְנָס וְכֵן מַשְׁמַע בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ צא.) שֶׁהֲבֵאתִי לְעֵיל וְתֵמַהּ דבפ"ק דְּמַכּוֹת (ד' ד:) קָאָמַר עֵלָּא טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר עֵדִים זוֹמְמִין לוֹקִין וּמְשַׁלְּמִין מִשּׁוּם דְּגָמַר מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע וּפָרִיךְ מָה לְמוֹצִיא שֵׁם רַע שֶׁכֵּן קְנָס סָבַר לָהּ כְּר' עֲקִיבָא דְּאָמַר עֵדִים זוֹמְמִין קְנָס הוּא מַשְׁמַע דִּבְמָמוֹן אֵינוֹ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּוַדַּאי אִי עֵדִים זוֹמְמִין הָוֵי מָמוֹנָא לָא הֲוָה גָּמַר מִמּוֹצִיא ש"ר שֶׁכֵּן הוּא קְנָס אֶלָּא הֲוָה דָּרְשִׁינַן מִכְּדֵי רִשְׁעָתוֹ שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם אֲבָל הַשְׁתָּא דְּסָבַר עֵדִים זוֹמְמִין קְנָסָא וְגָמַר מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע דְּלוֹקִין וּמְשַׁלְּמִין ע"כ מוּקֵי כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִיתָה וּמַלְקוּת כֵּיוָן דִּכְדֵי רִשְׁעָתוֹ לָא הָוֵי בְּמַלְקוּת וּמָמוֹן מֵהַשְׁתָּא בְּכׇל דִּכְתָא לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם דְּמֵהֵיכָא נְמַעֵט שֶׁלֹּא יִלְקֶה וִישַׁלֵּם: **דְּאָמַר** רַבָּה הָיָה גְּדִי גָּנוּב לוֹ אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר וְלֹא מִשּׁוּם דְּסָבַר הָכִי: **מִשּׁוּם** דְּאִסּוּרוֹ אִסּוּר עוֹלָם כו' שֶׁאִם חִלֵּל שַׁבָּת לְאַחַר הַשַּׁבָּת יָעִידוּ עָלָיו וְיַהַרְגוּהוּ אֲבָל מַחְתֶּרֶת אע"פ שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ בְּעוֹדוֹ בַּמַּחְתֶּרֶת מ"מ אַחַר שֶׁיָּצָא תּוּ לָא הָוֵי בַּר קְטָלָא וְלָא הָוֵי דּוּמְיָא דְּאִם יִהְיֶה אָסוֹן: **אֲבָל** שַׁבָּת דְּבָעֵי הַתְרָאָה אֵימָא לָא תֵּמַהּ דְּעִקַּר קִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ בִּרְצִיחָה כְּתִיב דְּבָעֵינַן הַתְרָאָה וְעוֹד דְּשַׁבָּת וּמַחְתֶּרֶת תַּרְוַיְהוּ תְּנַנְהִי דִּבְפֶרֶק הַמַּנִּיחַ (ב"ק דַּף לד:) תְּנַן וְהוּא שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגָּדִישׁ בְּשַׁבָּת פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ וּמַחְתֶּרֶת נָמֵי תְּנֵינָא בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין עב.) הָיָה בָּא בַּמַּחְתֶּרֶת וְשִׁיבֵּר אֶת הֶחָבִית אִם אֵין לוֹ דָּמִים פָּטוּר וְנִרְאֶה דְּהָכָא עָבֵיד צְרִיכוּתָא אַמַּאי דְּבִקְנָס מִקְטִיל וּמְשַׁלֵּם וה"ק מִשּׁוּם דַּחֲמִיר אִסּוּרֵהּ וַהֲוָה אָמֵינָא דְּהָתָם דַּוְקָא הוּא דִּלְחַיֵּב קְנָס עִם הַמִּיתָה וכה"ג עָבֵיד צְרִיכוּתָא לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף לז.) גַּבֵּי לֹא יִהְיֶה אָסוֹן וּכְדֵי רִשְׁעָתוֹ דְּמִשּׁוּם דְּחָמוּר הָוֵי אָמְרִינַן דְּלַעֲבִיד בֵּהּ תַּרְתֵּי אֲבָל קָשֶׁה לְמַאי דְּפָרֵשִׁית דְּרַבָּה אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר אִם כֵּן הֵיכִי קָאָמַר אֲבָל שַׁבָּת דְּבָעֲיָא הַתְרָאָה אֵימָא לָא מִקְטִיל וּמְשַׁלֵּם וְהָא עִקַּר מִלְּתֵהּ דְּרַבִּי מֵאִיר גַּבֵּי שַׁבָּת תַּנְיָא לְעֵיל וּמָצֵינַן לְמֵימַר דְּרַבָּה אַשְׁמוֹעִינַן דְּשַׁיָּךְ קִים לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ אע"ג דִּבְשָׁעָה דְּמִתְחַיֵּב עֲדַיִן הַמָּמוֹן בְּעַיִן לָא הֲוָה לָן לְמֵימַר קִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ כִּדְאָמַר רַבָּה גּוּפֵהּ בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין עב. וְשָׁם) אָמַר רַבָּה מִסְתַּבְּרָא מִלְּתֵהּ דְּרַב כְּשֶׁשִּׁבֵּר דְּלֵיתַנְהוּ אֲבָל נָטַל דְּאִיתַנְהוּ לָא אַפֵּ"ה כֵּיוָן דְּטָבַח אַחֲרֵי כֵן מִפְטַר עַל הַגְּנֵבָה וְאַהָא דְּפָטוּר אַגְּנֵבָה אַף עַל גַּב דִּבְאוֹתָהּ שָׁעָה הָוֵי בְּעַיִן עָבֵיד צְרִיכוּתָא: **מֵתָה** אֵין חַיָּבִין בָּאֳנָסִין אֲבָל בִּגְנֵבָה וַאֲבֵדָה נִרְאֶה לר"י שֶׁהֵן חַיָּבִין דְּהוֹאִיל וְנֶהֱנִין דְּמִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהּ וְהָכִי אָמַר בְּהַשּׁוֹאֵל (ב"מ צו. וְשָׁם): **אֲבָל** אַרֵישָׁא לָא וְהַיְנוּ דְּרַב פָּפָּא דְּלָא אָמְרִינַן מִשְּׁעַת שְׁאֵלָה חַיָּב בָּאֳנָסִין וא"ת אִם כֵּן בְּסֵיפָא נָמֵי בְּשֶׁטְּבָחוּהָ אַמַּאי מְשַׁלְּמִין כְּשֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן אַחְרָיוּת נְכָסִים הָא לֹא נִתְחַיֵּב בָּהֶן הָאָב וְי"ל דְּהָתָם פָּשַׁע בָּהּ הָאָב שֶׁהָיָה לוֹ לוֹמַר לְבָנָיו שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ הִלְכָּךְ מֵחַיִּים פָּשַׁע בָּהּ וְנִתְחַיֵּב בָּהּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְנִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכָסָיו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' יג, סמג לאוין קס:

ב מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ד, סמג לאוין קס:

ג מיי' פ"א מהל' שאלה ופיקדון הל' ד, סמג עשין נב, טוש"ע חו"מ סי' שמ סעי' ד:

ד מיי' פ"א מהל' שאלה ופיקדון הל' ה, סמג עשין נב, טוש"ע חו"מ סי' שמא סעי' ד:

ה מיי' פ"א מהל' שאלה ופיקדון הל' ה, טוש"ע חו"מ סי' שמא סעי' ד:

מסורת הש״ס

א שבת צא:; לקמן לח:; סנהדרין עב.; בבא בתרא פו.; בבא קמא קיב.

ב פסחים מה.; בבא מציעא לב.

ג לעיל כג.; בבא קמא לב:; לעיל טז:; חולין קכו:; בבא קמא קיב.; גיטין עו:; לעיל יב.

ד סנהדרין קיב:; שבועות כג:; לקמן קח.

תורה אור השלם

אִם־בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכָּה וָמֵת אֵין לוֹ דָּמִים [שמות כב, א]

אִם־זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם אִם־אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ [שמות כב, ב]

וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים [שמות כא, כב]

מַאי לָאו, אָסוֹן מַמָּשׁ! לָא, דִּין אָסוֹן. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ: "וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ", מַאי לָאו, דִּין אָסוֹן? לֹא, אָסוֹן מַמָּשׁ. אב(א) אָמַר רָבָא: וּמִי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר חַיָּיבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין חַיָּיבִים? וְהָא תָּנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה: "מַכֵּה אָדָם" וּ"מַכֵּה בְהֵמָה" — מָה מַכֵּה בְהֵמָה לֹא חִילַּקְתָּ בּוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין מִתְכַּוֵּין לְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין, בֵּין דֶּרֶךְ יְרִידָה לְדֶרֶךְ עֲלִיָּיה לְפוֹטְרוֹ מָמוֹן, אֶלָּא לְחַיְּיבוֹ מָמוֹן — אַף מַכֵּה אָדָם לֹא תַחְלוֹק בּוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין מִתְכַּוֵּין לְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין, בֵּין דֶּרֶךְ יְרִידָה לְדֶרֶךְ עֲלִיָּיה — לְחַיְּיבוֹ מָמוֹן, אֶלָּא לְפוֹטְרוֹ מָמוֹן. ג־ו אֶלָּא, כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר: חַיָּיבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דִּפְטוּרִין. כִּי פְּלִיגִי, בְּחַיָּיבֵי מַלְקוֹת שׁוֹגְגִין וְדָבָר אַחֵר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חַיָּיב: חַיָּיבֵי מִיתוֹת אִיתַּקּוּשׁ, חַיָּיבֵי מַלְקִיּוֹת לָא אִיתַּקּוּשׁ. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר פָּטוּר: בְּפֵירוּשׁ רִיבְּתָה תּוֹרָה חַיָּיבֵי מַלְקִיּוֹת כְּחַיָּיבֵי מִיתוֹת. (ב) הֵיכָן רִיבְּתָה תּוֹרָה? אָמַר אַבָּיֵי: אָתְיָא "רָשָׁע" "רָשָׁע". רָבָא אָמַר אָתְיָא "מַכֵּה" "מַכֵּה". אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא: הֵי "מַכֵּה"? אִילֵימָא "וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת" — הַאי בְּקַטְלָא כְּתִיב! אֶלָּא הַאי "מַכֵּה": "מַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ", וּסְמִיךְ לֵיהּ: "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ [כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ]". ז־ח וְהַאי לָאו "מַכֵּה" הִיא! אֲנַן הַכָּאָה הַכָּאָה קָאָמְרִינַן. וְהָא כִּי כְּתִיב — בְּחוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ הוּא דִּכְתִיב, וְחוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ בַּר תַּשְׁלוּמִין הוּא! אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְהַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה — תְּנֵהוּ עִנְיָן לְהַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה.

סוֹף

מַאי לָאו אָסוֹן מַמָּשׁ אִם לֹא מֵתָה הָאִשָּׁה יֵעָנֵשׁ הַנּוֹגֵף בִּדְמֵי וְלָדוֹת הָא אִם מֵתָה לֹא יֵעָנֵשׁ וַאֲפִי' לֹא הִתְרוּ בוֹ וְקַשְׁיָא לְר' יוֹחָנָן: לֹא דִּין אָסוֹן הָכִי קָאָמַר קְרָא אִם אֵין מִשְׁפַּט מָוֶת לַנּוֹגֵף כְּגוֹן שֶׁלֹּא מֵתָה הָאִשָּׁה אוֹ מֵתָה וְלֹא הִתְרוּ בוֹ עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ: מַכֵּה אָדָם וּמַכֵּה בְהֵמָה מַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם לֹא יְשַׁלֵּם אֶלָּא יוּמָת הִקִּישׁ פְּטוּר מָמוֹן דְּמַכֵּה אָדָם לְחִיּוּב מָמוֹן דְּמַכֵּה בְהֵמָה מָה מַכֵּה בְהֵמָה אֵין לְךָ בּוֹ חִלּוּק לְחִיּוּב אַף מַכֵּה אָדָם אֵין לְךָ בּוֹ חִלּוּק לִפְטוֹר מַכֵּה בְהֵמָה לְעוֹלָם חַיָּב דְּאָמְרִי' בב"ק (דַּף כו:) פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע לְחַיֵּב עַל הַשּׁוֹגֵג כְּמֵזִיד וְאֹנֶס כְּרָצוֹן: שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אֵין בּוֹ חִיּוּב מִיתָה בְּאָדָם: דֶּרֶךְ עֲלִיָּה שֶׁהִכָּהוּ בְּהַגְבָּהַת יָדוֹ אוֹ שֶׁחֲתָכוֹ בְּחַרְבּוֹ מִלְמַטָּה לְמַעְלָה: בֵּין דֶּרֶךְ יְרִידָה לְדֶרֶךְ עֲלִיָּה מִשּׁוּם דְּגַבֵּי גָּלוּת דְּהוֹרֵג בְּשׁוֹגֵג אִיכָּא חִלּוּק בֵּין דֶּרֶךְ יְרִידָה לְדֶרֶךְ עֲלִיָּה כִּדְאָמְרִי' בְּמַכּוֹת (דַּף ז:) כָּל שֶׁבְּדֶרֶךְ יְרִידָתוֹ גּוֹלֶה דִּכְתִיב וַיַּפֵּל עָלָיו עַד שֶׁיִּפֹּל כְּדֶרֶךְ נְפִילָה: כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּפָטוּר מִדְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה: חַיָּבֵי מִיתוֹת אִתַּקּוּשׁ לְמַכֵּה בְהֵמָה: אָתְיָא רָשָׁע רָשָׁע נֶאֱמַר בְּחַיָּבֵי מִיתוֹת אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת וְנֶאֱמַר בְּחַיָּבֵי מַלְקוּת וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע: רָבָא אָמַר אָתְיָא מַכֵּה מַכֵּה דְּמַלְקוּת נָמֵי אִתַּקּוּשׁ לְמַכֵּה בְהֵמָה וְלָאו מִגְּזֵרָה שָׁוָה דְּחַיָּבֵי מִיתוֹת יָלְפִינַן: וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ וְהַאי יֵעָשֶׂה לוֹ מַלְקוּת קָאָמַר וּלְקַמָּן פָּרִיךְ וְהָא חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּתַשְׁלוּמִין וְלֹא מַלְקוּת: וְהַאי מַלְקוּת לָאו מַכֶּה כְּתִיב אֶלָּא כִּי יִתֵּן מוּם וּמַאי אָתְיָא מַכָּה מַכָּה דְּקָאָמַר רָבָא: הַכָּאָה הַכָּאָה קָאָמְרִינַן וּמוּם ע"י הַכָּאָה הוּא נָתַן: וְחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בַּר תַּשְׁלוּמִין הוּא וְהֵיכִי מוֹקְמַת לֵיהּ אַתְּ בְּמַלְקוּת וּפָטוּר מָמוֹן: אִם אֵינוֹ עִנְיָן הַאי קְרָא: לְהַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה וּלְתַשְׁלוּמִין דְּהָא מִקְּרָא דְּבָתְרֵהּ יָלְפִינַן דִּכְתִיב בֵּהּ כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ דָּבָר הַנִּתָּן מִיָּד לְיָד: תְּנֵהוּ עִנְיָן לְהַאי כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ: לְהַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה וּלְמַלְקוּת וְאִתַּקִּישׁ לְמַכֵּה בְהֵמָה שֶׁלֹּא תַחֲלֹק בּוֹ:

מַאי לָאו אָסוֹן מַמָּשׁ אע"ג דְּסֵיפֵהּ דִּקְרָא דְּאִם אָסוֹן יִהְיֶה ע"כ הַיְנוּ דִּין אָסוֹן כִּדְכְתִיב וְנָתַתָּ נֶפֶשׁ וְגוֹ' מ"מ לֹא יִהְיֶה אָסוֹן הֲוָה מַשְׁמַע לֵיהּ אָסוֹן מַמָּשׁ אִי נָמֵי אִם אָסוֹן יִהְיֶה נָמֵי בָּעֵי לְמֵימַר דְּהָוֵי אָסוֹן מַמָּשׁ וּדְרֵישׁ וְנָתַתָּ נֶפֶשׁ וְגוֹ' הַיְנוּ מָמוֹן:

וּמִי אִכָּא לְמַאן דְּאָמַר חַיָּבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין חַיָּבִין וְהָא תָּנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה וְכוּ' וא"ת וְהָא אָמְרִינַן בְּפֶ' הַנִּשְׂרָפִין (סַנְהֶדְרִין עט: וְשָׁם) תָּנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה מַפְּקָא מִדְּרַבִּי וּמַפְּקָא מִדְּרַבָּנַן אַלְמָא פְּלִיגֵי תַּנָּאֵי אַתַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה וי"ל דִּלְעִנְיַן מָמוֹן אַחֵר אִית לְהוּ לְכוּלְּהוּ הֶקֵּישָׁא דְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה וְלָא פְּלִיגֵי עֲלֵהּ אֶלָּא בְּמַאי דְּקָתָנֵי בֵּין מִתְכַּוֵּן לְשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן דְּמַשְׁמַע בֵּין מִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג הָאִשָּׁה בֵּין אֵין מִתְכַּוֵּן לְהָרְגָהּ אֶלָּא לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ וַהֲרָגָהּ דִּבְכָל עִנְיָן פָּטוּר מִדְּמֵי הָאִשָּׁה דִּלְעִנְיַן מָמוֹן אַחֵר כְּבָר תְּנָא דְּלָא תַּחֲלֹק בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד וְהַיְנוּ דְּמַפְּקָא מִדְּרַבִּי וּמִדְּרַבָּנַן דִּלְר' נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה חַיָּב מָמוֹן וּלְרַבָּנַן חַיָּב מִיתָה וּלְתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה פָּטוּר מִמִּיתָה וּמָמוֹן אֲבָל קָשֶׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דִּבְרֵישׁ הַנֶּחֱנָקִין (סַנְהֶדְרִין פד:) אָמְרִינַן הָנִיחָא לְמַאן דְּאִית לֵהּ דִּתְנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה אֲבָל לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ כו' מַשְׁמַע דְּאִיכָּא תַּנָּא דִּפְלִיג וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּהַיְנוּ רַבִּי חַגָּא מִדָּרוֹמָא דְּאַיְתִי מַתְנִיתָא בִּידֵהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה (ב"ק מב. וְשָׁם) דִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים כִּי נִתְכַּוְּנוּ זֶה לָזֶה אע"פ שֶׁיֵּשׁ אָסוֹן בָּאִשָּׁה יֵעָנְשׁוּ בִּדְמֵי וְלָדוֹת אַלְמָא לֵית לֵהּ הֶקֵּישָׁא דְּבֵין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד וְהָא דְּקָאָמַר מִי אִכָּא לְמַאן דְּאָמַר כו' הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה עִקָּר שֶׁהָיָה שׁוֹנֶה בָּרַיְתוֹת שֶׁל רַבִּי חִיָּיא שֶׁהָיָה אָבִיו כִּדְמוֹכַח בְּסוֹף פֶּרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת סה:) וְהֵן עִקָּר וּמוֹתְבִינַן תְּיוּבְתָּא מִנַּיְהוּ וּלְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה דְּמִשּׁוּם הָכִי קָא פָּרֵיךְ לֵיהּ מִתַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה מִשּׁוּם דְּרַבִּי יוֹחָנָן מוֹקֵי מַתְנִיתִין (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת לב:) בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בוֹ וְקָתָנֵי סֵיפָא דְּחַיָּבֵי מִיתוֹת פְּטוּרִין א"כ מַתְנִי' סָבְרָה דְּחַיָּבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין דְּאִי סֵיפָא מַיְרֵי בְּשֶׁהִתְרוּ בוֹ לִפְלֹג בְּחַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת גּוּפַיְהוּ וַהֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ מִמַּתְנִי' אֶלָּא דְּלָא מָצֵי לְמִפְרַךְ אֶלָּא מִדִּיּוּקָא וּלְהָכִי פָּרֵיךְ לֵיהּ מִתַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה וְאַמַּתְנִיתִין סָמִיךְ וּלְפִי זֶה מָצֵינַן לְמֵימַר דְּמַפְּקָא מִדְּרַבִּי וְרַבָּנַן בְּכֻלָּהּ מִלְּתָא וְעוֹד אוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דר' יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה לְקַמָּן בְּפִרְקִין (כְּתֻבּוֹת דַּף לז:) הוּא תַּנָּא דְּלֵית לֵיהּ דְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה וְצָרִיךְ לוֹמַר דִּלְתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה לֹא יִהְיֶה אָסוֹן הַיְנוּ אָסוֹן מַמָּשׁ וּקְרָא דְּאִם אָסוֹן יִהְיֶה הַיְנוּ דִּין אָסוֹן כְּגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְאִשָּׁה דְּאִם לֹא נִתְכַּוֵּן לָהּ פָּטוּר מִמִּיתָה וּמָמוֹן לְתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה א"נ לֹא קָאֵי קְרָא דְּאָסוֹן אַאִשָּׁה אֶלָּא אַחֲבֵרוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹ וְלָא אַיְרֵי קְרָא שֶׁנִּתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה וּבְפֶ' הַנִּשְׂרָפִין דְּדָיֵיק לר"ש דְּפָטַר נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה הֵיכִי מְפָרֵשׁ קְרָאֵי הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר כִּדְפָרֵשִׁית אֶלָּא אַלִּיבָּא דר"א דְּאָמַר קְרָאֵי בְּנִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה דָּיֵיק:

אַף מַכֵּה אָדָם לֹא תַחְלֹק בּוֹ כו' וּקְרָא דְּלָא יִהְיֶה אָסוֹן דְּאַשְׁמְעִינַן דְּלָא יְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת בַּהֲדֵי מִיתָה וְהָא נָמֵי דְּדָרְשִׁינַן בְּשִׁלְהֵי פֶּרֶק כֵּיצַד הָרֶגֶל (ב"ק כו.) עָלָיו וְלֹא עַל הָאָדָם דְּלָא תִּשְׁקוֹל מִנֵּהּ מָמוֹנָא וְתִקְטְלֵהּ עַל הָרְצִיחָה לְחוּד וּקְרָא דְּלָא תִקְחוּ דְּדָרְשִׁינַן מִנֵּהּ דְּלָא תִּשְׁקוֹל מָמוֹנָא מִנֵּהּ וְנִפְטְרֵהּ אִצְטְרִיכוּ כּוּלְּהוּ דְּלָא מָצֵי לְמֵילַף מֵהֶקֵּישָׁא דְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה כִּדְפָרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף לח.) דְּמִמַּכֵּה בְהֵמָה לָא מָצֵי לְמֵילַף פְּטוּר מָמוֹן דְּאַדְּרַבָּה חִיּוּב הָיָה לוֹ לְמֵילַף דְּמַכֵּה בְהֵמָה חַיָּב לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב כּוּלְּהוּ וְהָכִי יָלְפִינַן מַה מַּכֵּה בְהֵמָה לֹא חָלַקְתָּ בַּמֶּה שֶׁכָּתוּב בּוֹ דְּהַיְנוּ חִיּוּב דִּבְכָל עִנְיָן חַיָּב אַף מַכֵּה אָדָם כָּל עִנְיְנֵי פְּטוּר מָמוֹן שֶׁכָּתוּב בּוֹ לֹא תַחֲלֹק בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד וּבֵין דֶּרֶךְ עֲלִיָּה לְדֶרֶךְ יְרִידָה וְשׁוֹגֵג לְמֵזִיד הַיְנוּ מָמוֹן אַחֵר בַּהֲדֵי מִיתָה וְדֶרֶךְ עֲלִיָּה וִירִידָה בְּכָל עִנְיָן לָא תִּשְׁקוֹל מָמוֹנָא מִנֵּהּ וְנִפְטְרֵהּ כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן וּמִתְכַּוֵּן לְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְעִנְיַן דְּמֵי הָאִשָּׁה:

רָבָא אָמַר אָתְיָא מַכֵּה מַכֵּה תֵּמַהּ לְרָבָא לֵית לֵהּ הָכָא גְּזֵרָה שָׁוָה דְּרָשָׁע רָשָׁע וְכֵן ר' יוֹחָנָן וּלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף לז.) נָמֵי מַצְרְכִינַן חַד קְרָא לְמִיתָה וּמָמוֹן וְחַד לְמַלְקוּת וּמָמוֹן וְלָא יָלְפִינַן מַלְקוּת וּמָמוֹן מִמִּיתָה וּמָמוֹן בִּגְזֵרָה שָׁוָה דְּרָשָׁע רָשָׁע וּסְתָמָא דְּהַשַּׁ"ס דְּרֵישׁ לֵיהּ בְּפ"ק דְּמַכּוֹת (דַּף ה:) גַּבֵּי אֵין עֵדִים זוֹמְמִין נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיִּגָּמֵר הַדִּין עַל פִּיהֶן דְּאָמְרִינַן חַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת מִנַּיִן אָתְיָא רָשָׁע רָשָׁע וּבָרַיְתָא נָמֵי אִיכָּא בר"פ אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת (סַנְהֶדְרִין לג: וְשָׁם) גַּבֵּי דִּינֵי נְפָשׁוֹת מַחְזִירִין לִזְכוּת אֲבָל לֹא לְחוֹבָה דְּאָמְרִינַן חַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת מִנַּיִן אָתְיָא רָשָׁע רָשָׁע תַּנְיָא נָמֵי הָכִי כו' וְר' יְהוּדָה נָמֵי דְּרֵישׁ לֵיהּ בְּהַחוֹבֵל (ב"ק פו: וְשָׁם) גַּבֵּי וְכֵן הָיָה ר"י פּוֹטְרוֹ פֵּרוּשׁ אֶת הַסּוּמָא מֵחַיָּבֵי גָּלִיּוֹת וּמֵחַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת וּמֵחַיָּבֵי מִיתוֹת ב"ד וְגָמַר הָתָם חַיָּבֵי מִיתוֹת ב"ד מֵרוֹצֵחַ רוֹצֵחַ וְחַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת אָתְיָא רָשָׁע רָשָׁע וְרַבָּנַן דִּפְלִיגֵי עֲלֵהּ הָתָם לָאו מִשּׁוּם דְּלֵית לְהוּ רָשָׁע רָשָׁע אֶלָּא מִשּׁוּם דִּמְחַיְּבִי לֵיהּ כְּחַיָּבֵי מִיתוֹת ב"ד וי"ל דְּרָבָא וְר' יוֹחָנָן אִית לְהוּ בכ"מ גז"ש דְּרָשָׁע רָשָׁע בְּדָבָר שֶׁהוּא בְּגוּף הַמַּלְקוּת אֲבָל הָכָא לְעִנְיַן פְּטוּר מָמוֹן שֶׁהוּא עִם הַמַּלְקוּת וְכֵן לְקַמָּן לָא יָלְפִינַן רָשָׁע רָשָׁע וְטַעְמָא מִשּׁוּם דִּקְרָא מוֹכָח דְּרָשָׁע כְּתִיב לְעִנְיַן מַלְקוּת וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהָא דְּדָרֵשׁ מַכֵּה מַכֶּה מִשּׁוּם דְּמַכֶּה גַּבֵּי תַּשְׁלוּמִין כְּתִיב שֶׁנֶּאֱמַר מַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וְאַבַּיֵּי אִית לֵהּ גְּזֵרָה שָׁוָה דְּרָשָׁע רָשָׁע בכ"מ וְסַגְיָא דִּלְקַמָּן כְּרָבָא וּדְלֹא כְּאַבַּיֵּי וְאַבַּיֵּי מוֹקֵי קְרָא בְּמִיתָה וּמַלְקוּת כר"מ דִּלְמַלְקוּת וּמָמוֹן לֹא צָרִיךְ קְרָא דְּאָתְיָא רָשָׁע רָשָׁע וְאִם תֹּאמַר ר' יוֹחָנָן אַמַּאי לָא דָּרֵישׁ מַכֵּה מַכֶּה הָא בָּרַיְתָא הִיא בְּרֵישׁ הַחוֹבֵל (בָּבָא קַמָּא פג: וְשָׁם) וְי"ל דְּסָבַר כְּאִידָךְ תַּנָּאֵי דְּהָתָם דְּלָא דָּרְשִׁי מַכֶּה מַכֶּה אֶלָּא יָלְפִי מֵאִידָךְ קְרָאֵי דְּלָאו עַיִן תַּחַת עַיִן מַמָּשׁ:

וּכְתִיב וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם וְגוֹ' אִית דְּגָרְסִי וּסְמִיךְ לֵהּ וְלֹא מִגְּזֵרָה שָׁוָה יָלֵיף אֶלָּא מִסְּמוּכִין וְכֵן מַשְׁמַע קְצָת מִדְּשָׁבֵק קְרָא דְּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וְנָקֵט קְרָא אַחֲרִינָא וּמִיהוּ מִדְּפָרִיךְ בְּרֵישׁ הַחוֹבֵל (בָּבָא קַמָּא פג:) מַאי חָזֵית דְּיָלְפַתְּ מִמַּכֵּה בְהֵמָה נֵילַף מִמַּכָּה אָדָם מַשְׁמַע דִּגְזֵרָה שָׁוָה הוּא וְהָא דְּהָדַר בֵּהּ מִקְּרָא קַמָּא מִשּׁוּם דְּאִצְטְרִיךְ לְמֶהְדַּר מִמַּכָּה אָדָם וּלְאֲתוּיֵי כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ הָדַר בֵּהּ נָמֵי מִמַּכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַיְתִי מַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה דִּסְמִיךְ לֵהּ אִי נָמֵי מִשּׁוּם דְּאִצְטְרִיךְ קְרָא קַמָּא לְכִדְתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה וּלְמַאן דְּלֵית לֵיהּ נָמֵי אִצְטְרִיךְ מָה מַכֵּה בְהֵמָה לִרְפוּאָה פָּטוּר אַף מַכֵּה אָדָם כו' כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ הַנֶּחֱנָקִין (סַנְהֶדְרִין פד: וְשָׁם):

אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְהַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה וא"ת וְהָא אִצְטְרִיךְ לְהָכֵי דְּמֵהָכָא נָפְקָא לָן חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ לְתַשְׁלוּמִין בְּרֵישׁ הַחוֹבֵל (ב"ק פג: וְשָׁם) וי"ל דְּהַךְ סַגְיָא כְּאִידָךְ תַּנָּאֵי דְּהָתָם דְּמַפְּקֵי הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ לְתַשְׁלוּמִין מִקְּרָא אַחֲרִינָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יג:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ז, סמג עשין ע, טוש״ע חו״מ סי׳ תכג סעי׳ ד:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יג:

ד מיי׳ פד׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ז, סמג עשין ע, טוש״ע חו״מ סי׳ תכג סעי׳ ד:

ה מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יא:

ו מיי׳ פג׳ מהל׳ גניבה הל׳ א, סמג עשין נד:

ז מיי׳ פד׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ט:

ח מיי׳ פה׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ג, סמג עשין ע, טוש״ע חו״מ סי׳ תכ סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א לקמן לח.; סנהדרין עט:; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; בבא קמא לה.

ב בבא קמא פג:

גליון הש״ס

תוס' ד"ה ומי איכא וכו' א"כ מתני' סברה. כעין זה בב"מ דף ח ע"ב תוס' ד"ה מנהיג לחודיה:

תורה אור השלם

וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים [שמות כא, כב]

וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת [ויקרא כד, כא]

וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי־מוֹת יוּמָת [במדבר לה, לא]

וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ [ויקרא כד, יח]

וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ [ויקרא כד, יט]

כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע [דברים כה, א]

וְהָיָה אִם־בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר [דברים כה, ב]

סוֹף סוֹף לָאו בַּר תַּשְׁלוּמִין הוּא? לָא צְרִיכָא, דְּבַהֲדֵי דְּמַחְיֵיהּ, קְרַע שִׁירָאִין דִּילֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב חִיָּיא לְרָבָא: וּלְתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה דְּאָמַר "מַכֵּה אָדָם" וּ"מַכֵּה בְהֵמָה", מִמַּאי דִּבְחוֹל כְּתִיב וְלֵיכָּא לְאִיפְּלוּגֵי, דִּלְמָא בְּשַׁבָּת כְּתִיב דִּבְבְהֵמָה גּוּפַהּ אִיכָּא לְאִיפְּלוּגֵי! (א)לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: "וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת". הֵיכִי דָמֵי? אִי דְּלָא אַתְרוֹ בֵּיהּ, מַכֵּה אָדָם אַמַּאי יוּמָת? אֶלָּא פְּשִׁיטָא דְּאַתְרוֹ בֵּיהּ. וְאִי בְּשַׁבָּת, מַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה?! אֶלָּא לָאו בְּחוֹל. (ב)אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: לְרַבָּה דְּאָמַר חִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בִּקְנָס, וְאַף עַל גַּב דְּמִיקְטִיל, מְשַׁלֵּם, מַתְנִיתִין כְּמַאן מוֹקֵים לַהּ? אִי כְּרַבִּי מֵאִיר, קַשְׁיָא בִּתּוֹ! אִי כְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה, קַשְׁיָא אֲחוֹתוֹ! אִי כְּרַבִּי יִצְחָק, קַשְׁיָא מַמְזֶרֶת! הָנִיחָא אִי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן — הוּא נָמֵי מְתָרֵץ לַהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן. אֶלָּא אִי סָבַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ, הֵיכִי מְתָרֵץ לַהּ? עַל כָּרְחָךְ כְּרַבִּי יוֹחָנָן סְבִירָא לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב מַתְנָא לְאַבָּיֵי, לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר: בְּפֵירוּשׁ רִיבְּתָה תּוֹרָה חַיָּיבֵי מַלְקִיּוֹת כְּחַיָּיבֵי מִיתוֹת, מַאן תַּנָּא דִּפְלִיג עֲלֵיהּ דְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה? אִי רַבִּי מֵאִיר, אִי רַבִּי יִצְחָק. [א]תָּנוּ רַבָּנַן: עֲרָיוֹת וּשְׁנִיּוֹת לַעֲרָיוֹת — אֵין לָהֶן לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי. הַמְמָאֶנֶת — אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי. אַיְילוֹנִית — אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי, וְהַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע — אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי. מַאי "עֲרָיוֹת" וּמַאי "שְׁנִיּוֹת לַעֲרָיוֹת"? אִילֵימָא "עֲרָיוֹת" —

עֲרָיוֹת

סוֹף סוֹף הַאי לֹא תַחֲלֹק בּוֹ לְחַיְּבוֹ מָמוֹן טַעְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין בּוֹ כְּדֵי תַּשְׁלוּמִין וְלֹא מִשּׁוּם הֶקֵּישָׁא אֲבָל הֵיכָא דְּיֵשׁ בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה אֵימָא תַּחֲלֹק: לָא צְרִיכָא לְהָכִי אִתַּקַּשׁ: דְּבַהֲדֵי דְּמַחְיֵיהּ קְרַע שִׁירָאִין וְכוּ' כְּלוֹמַר וְאַשְׁמוֹעִינַן דְּלוֹקֶה מִשּׁוּם חַבָּלָה וּפָטוּר מִתַּשְׁלוּמֵי קְרִיעָה לָא שְׁנָא הִתְרוּ בּוֹ וְלָא שְׁנָא לֹא הִתְרוּ דְּלָא לָקֵי פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין מֵהֶקֵּישָׁא דְּלָא תַחֲלֹק: מִמַּאי דִּבְחוֹל כְּתִיב דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דְּמַכֵּה בְהֵמָה בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד חַיָּב לְשַׁלֵּם: דִּלְמָא בְּשַׁבָּת כְּתִיב וְעַל כָּרְחָךְ אַשּׁוֹגֵג כְּתִיב קְרָא דְּאִי בְּמֵזִיד הו"ל מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ וּפָטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין: אִיכָּא לְאִפְּלוּגֵי בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד: לָא ס"ד דִּבְשַׁבָּת כְּתִיב וּבְשׁוֹגֵג: וְאִי בְּשַׁבָּת מַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה בִּתְמִיהַ: אֶלָּא לָאו בְּחוֹל דְּלֵיכָּא לִפְלוּגֵי וְאִתַּקַּשׁ לָהּ מַכֵּה אָדָם שֶׁלֹּא תַחֲלֹק בּוֹ וְאַפֵּי' אֵינוֹ חַיָּב מִיתָה: לְרַבָּה דְּאָמַר לְרַבִּי מֵאִיר חִדּוּשׁ הוּא כוּ': מַתְנִיתִין כְּמַאן מוֹקֵם לְשַׁנּוּיֵי רוּמְיָא דְּרָמֵינַן עֲלָהּ דְּאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין וְקַיְימָא לָן דְּאֵין לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם: אִי כְּר' מֵאִיר דְּאָמַר לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם וְכִדְשַׁנִּינְהוּ רֵישׁ לָקִישׁ: קַשְׁיָא בִּתּוֹ דְּבִשְׁלָמָא לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאוֹקְמָהּ לְהַהִיא דְּגָנַב וְטָבַח בְּשַׁבָּת בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי אַחֵר אֲבָל בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי עַצְמוֹ לָא מְשַׁלֵּם לָא קַשְׁיָא דְּמֵת וּמְשַׁלֵּם לֵית לֵהּ לְר' מֵאִיר אַפֵּי' בִּקְנָס אֶלָּא לְרַבָּה קַשְׁיָא בִּתּוֹ דִּקְנָס הוּא וְקָתָנֵי מַתְנִיתִין פָּטוּר: וְאִי כַּר' נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה דְּאִית לֵיהּ נָמֵי לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם כְּר' מֵאִיר מִדְּקָאָמַר יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת יה"כ הוּא דְּפָטוּר מִתַּשְׁלוּמִין וּמִשּׁוּם כָּרֵת דְּאִית בֵּהּ וּמג"ש דְּאָסוֹן אָסוֹן אֲבָל מִשּׁוּם לָאו וּמַלְקוּת דְּאִית בֵּהּ לֹא פָּטַר וּמַתְנִיתִין נָמֵי דְּאִית לֵיהּ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם דִּידֵהּ הוּא וּמֵת וּמְשַׁלֵּם לֵית לֵהּ אַפֵּי' בִּקְנָס: קַשְׁיָא אֲחוֹתוֹ נְהִי נָמֵי דְּמִשּׁוּם מַלְקוּת לָא פָּטַר לֵיהּ לִפְטְרֵהּ מִשּׁוּם כָּרֵת: וְאִי כְּרַבִּי יִצְחָק תּוֹקְמֵהּ דְּאָמַר בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דַּף יד.) אֵין חַיָּבֵי כְּרִיתוּת בִּכְלַל מַלְקוּת מ' וְלֵית לֵיהּ הַאי דְּאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ וּמִשּׁוּם הָכִי חַיָּבִין בְּתַשְׁלוּמִין: קַשְׁיָא מַמְזֶרֶת דְּהַכֹּל מוֹדִים שֶׁהוּא בְּמַלְקוּת וְקָתָנֵי אִית לָהּ קְנָס: הָנִיחָא אִי סָבַר רַבָּה כַּר' יוֹחָנָן [לד:] כְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ דִּמְשַׁלֵּם דְּחַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִין וְדָבָר אַחֵר חַיָּב: אִיהוּ נָמֵי – מוּקֵי לְמַתְנֵי' בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ כַּר' יוֹחָנָן: אֶלָּא אִי סָבַר לָהּ בְּמָמוֹן וּמַלְקוּת דְּאַפֵּי' לֹא הִתְרוּ בּוֹ פָּטוּר מִמָּמוֹן וּפְלִיג אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן וְכָל שֶׁכֵּן אַדְּעֻלָּא דְּאָמַר [לב.] אֲפִלּוּ הִתְרוּ בּוֹ מְשַׁלֵּם מָמוֹן וְאֵינוֹ לוֹקֶה: הֵיכִי מְתָרֵץ לָהּ לֹא כַּר' יוֹחָנָן וְלֹא כְּעֻלָּא וְלֹא כְּרֵישׁ לָקִישׁ: עַל כָּרְחָךְ אִי סְבִירָא לֵהּ בְּמָמוֹן וּמַלְקוּת דְּלוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּרַבִּי יוֹחָנָן סְבִירָא לֵהּ בְּשׁוֹגְגִים דִּמְשַׁלֵּם מָמוֹן וּמוּקֵי לָהּ בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בוֹ: לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר בְּפֵרוּשׁ רִבְּתָה תּוֹרָה כוּ' דְּחַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין מִלְּשַׁלֵּם: מַאן תְּנָא דִּפְלִיג אֶדְר' נְחוּנְיָא וּמְחַיֵּב תַּשְׁלוּמִין בְּחַיָּבֵי כְּרִיתוּת כְּגוֹן הַהִיא דִּשְׁבוּעוֹת וְשֶׁהִדְלִיק גָּדִישׁ בּיה"כ חַיָּבִין בְּפֶרֶק שְׁבוּעַת הָעֵדוּת (שְׁבוּעוֹת לג.) וּמַתְנִי' דְּהָכָא דִּקְנָסָהּ בַּאֲחוֹתוֹ וּנְהִי נָמֵי דְּלֵית לֵיהּ אָסוֹן אָסוֹן לְמִפְטְרֵהּ מִשּׁוּם כָּרֵת לִפְטְרֵהּ מִשּׁוּם לָאו בֵּין הִתְרוּ בוֹ בֵּין לֹא הִתְרוּ בוֹ דְּאֵין כָּרֵת בְּלֹא לָאו חוּץ מִפֶּסַח וּמִילָה דְּבִשְׁלָמָא ר' יוֹחָנָן מוּקֵי לָהּ אֲפִילּוּ כְּרַבָּנַן דִּפְלִיגֵי עֲלֵהּ דְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמְרִי אֵין לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם וְהָנֵי בְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בוֹ אֶלָּא לְרֵישׁ לָקִישׁ כְּמַאן מוֹקֵי לָהּ: אִי רַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם: אִי רַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר לֹא שַׁיָּיךְ מַלְקוּת בְּחַיָּבֵי כְּרֵיתוּת וג"ש דְּאָסוֹן אָסוֹן לֵית לֵהּ וּבְמַאי לִפָּטֵר הִילְכָּךְ מַתְנִיתִין דְּהָכָא עַל כָּרְחָךְ ר"מ הִיא וְלֹא רַבִּי יִצְחָק מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא מַמְזֶרֶת אֲבָל הַהִיא דִּשְׁבוּעוֹת בֵּין כר"מ בֵּין כְּרַבִּי יִצְחָק: עֲרָיוֹת וּשְׁנִיּוֹת לְקַמָּן מְפָרֵשׁ לְהוּ: קְנָס דַּאֲנוּסָה: פִּתּוּי דִּמְפֻתָּה: הַמְמָאֶנֶת בְּבַעְלָהּ כְּגוֹן יְתוֹמָה קְטַנָּה שֶׁהִשִּׂיאַתָּה אִמָּהּ וּמֵאֲנָה בְּבַעְלָהּ: אֵין לָהּ קְנָס שֶׁאֵינָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה הוֹאִיל וְנִיסֵּת: אַיְלוֹנִית שֶׁאֵין לָהּ סִימָנֵי נַעֲרוּת לְעוֹלָם וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת לְשׁוֹן אַיִל זָכָר דּוּכְרָנִיתָא דְּלָא יָלְדָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף יא.): אֵין לָהּ קְנָס לְפִי שֶׁאֵין קְנָס אֶלָּא לְנַעֲרָה וְזוֹ שֶׁלֹּא תָּבִיא שְׂעָרוֹת לְעוֹלָם כָּל כ' שָׁנָה הִיא בְּחֶזְקַת קְטַנָּה וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ בּוֹגֶרֶת: וְהַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע קס"ד שֶׁלֹּא מָצָא לָהּ בַּעֲלָהּ בְּתוּלִים וּלְקַמָּן פָּרִיךְ בַּת סְקִילָה הִיא:

דִּלְמָא בְּשַׁבָּת כְּתִיב דִּבְבְהֵמָה גּוּפַהּ כו' וא"ת א"כ הֶקֵּישָׁא לָמָּה לִי וְי"ל דְּאַתְיָא לְבֵין דֶּרֶךְ יְרִידָה לְדֶרֶךְ עֲלִיָּה דְּלָא שַׁיָּיךְ לִפְלוּגֵי גַּבֵּי שַׁבָּת: **אֶלָּא** לָאו בְּחוֹל וא"ת בְּחוֹל נָמֵי מָצֵינַן לְמֵימַר דְּבַהֲדֵי דְּמַחְיֵיהּ לִבְהֵמָה הָרַג אֶת הָאָדָם וְלֹא אַתְרוֹ בֵּהּ מִשּׁוּם אָדָם וְאַפֵּי' בְּשַׁבָּת נָמֵי מָצֵינַן לְמֵימַר דְּאַתְרוּ בֵּהּ מִשּׁוּם בְּהֵמָה וְלָא אַתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם שַׁבָּת וְי"ל דְּמ"מ יָלְפִינַן שַׁפִּיר דְּמָה מַכֵּה בְהֵמָה לֹא חָלַקְתָּ בֵּין שׁוֹגֵג בְּהַכָּאָתָהּ לְמֵזִיד בְּהַכָּאָתָהּ אַף אָדָם לֹא תַחְלֹק בּוֹ בֵּין מֵזִיד בְּהַכָּאָתוֹ לְשׁוֹגֵג בְּהַכָּאָתוֹ א"נ הוֹאִיל וּמַכֶּה אָדָם אַיְּרֵי בְּאַתְרוּ בֵּהּ מַכֵּה בְהֵמָה נָמֵי אַיְּרֵי בְּכָל עִנְיָן דְּאַתְרוּ בֵּהּ וּלְהָכֵי לָא מָצֵי אַיְּרֵי בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּהָרַג אָדָם עִמָּהּ: **מַתְנִיתִין** כְּמַאן מוֹקֵי לָהּ תֵּמַהּ תִּקְשֵׁי לֵיהּ לְרַב פָּפָּא גּוּפֵהּ דְּאִיהוּ סָבַר לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף לד:) כְּרַבָּה דְּאָמַר הָיְתָה פָּרָה גְּנוּבָה לוֹ כו' וְעוֹד קָשֶׁה דְּלִישַׁנֵּי כְּעֻלָּא דְּמַאי דְּפֵרֵשׁ בְּקוּנ' דְּאִי סָבַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּחַיָּיבֵי מַלְקִיּוֹת שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין כ"ש דִּפְלִיג אַדְּעֻלָּא זֶה אֵינוֹ נִרְאֶה דִּלְמָא בְּמָמוֹן אַחֵר סָבַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ אֲבָל בְּמָמוֹנָא דִּבְהָהוּא מִלְּתָא גּוּפֵהּ מְשַׁלֵּם מָמוֹן וּמִפְּטַר מִמַּלְקוּת מג"ש דְּתַחַת תַּחַת וְנִרְאֶה דְּרַב פָּפָּא אַפֵּי' סָבַר כר"ל מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי כִּדְעֻלָּא כִּדְפָרֵשִׁית אֲבָל לְאַבַּיֵּי פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּלֵית לֵיהּ דְּעֻלָּא דְּהָא מוֹקֵי לְעֵיל תַּחַת לִדְרָשָׁא אַחֲרִינָא וּלְהָכִי קַשְׁיָא לֵיהּ אִי ס"ל כר"ל מַתְנֵי' כְּמַאן מוֹקֵי לָהּ: **אִי** כַּר' נְחוּנְיָא קַשְׁיָא אֲחוֹתוֹ לָא מָצֵי לְמֵימַר קַשְׁיָא מַמְזֶרֶת וַאֲחוֹתוֹ דע"כ כר"מ ס"ל מִדְּנָקַט יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת וה"ל לְמֵימַר יו"ט כְּשַׁבָּת וכ"ש יוֹם הַכִּפּוּרִים אֶלָּא וַדַּאי ס"ל אוֹ כְּר"מ דְּאָמַר לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם אוֹ כַּר' יִצְחָק דְּאָמַר אֵין מַלְקוּת בְּחַיָּיבֵי כְּרֵיתוּת הִלְכָּךְ לָא נָקַט יו"ט דְּמִינֵּהּ לָא הֲוָה שָׁמְעִינַן יוה"כ שֶׁאֵין בּוֹ מַלְקוּת וְכֵיוָן דְּלָא הָוֵי כְּרַבָּנָן לָא מוֹקְמִי לֵיהּ כְּרַבִּי יִצְחָק אֶלָּא כר"מ וְלָא תִּקְשֵׁי מַמְזֶרֶת: **אִי** כְּרַבִּי יִצְחָק קַשְׁיָא מַמְזֶרֶת לֹא הֻצְרַךְ לוֹמַר אִי כְּרַבָּנָן דִּלְדִידְהוּ קַשְׁיָא מַמְזֶרֶת וַאֲחוֹתוֹ וְלָא מָצֵי לְמֵימַר נָמֵי דְּמַתְנִי' כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּסָבַר עֵדִים זוֹמְמִין קְנָסָא וְאִית לֵיהּ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם וְלֵית לֵיהּ מֵת וּמְשַׁלֵּם דִּלְרַבִּי עֲקִיבָא מָצֵינַן לְמֵימַר דְּלָא גָּמַר עֵדִים זוֹמְמִין מִמּוֹצִיא ש"ר אע"ג דְּהָוֵי קְנָסָא מִקְּנָסָא כִּדְפָרֵי' לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף לב. ד"ה דְּאֵין) וְאִית לֵיהּ שַׁפִּיר כְּרַבָּנָן דְּלוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם: **מַאן** תְּנָא דִּפְלִיג עֲלֵהּ דְּרַבִּי נְחוּנְיָא אִי ר' מֵאִיר אִי רַבִּי יִצְחָק תֵּמַהּ דִּלְרֵישׁ לָקִישׁ בְּהֶדְיָא פְּלִיג ר"מ אַרַבִּי נְחוּנְיָא דְּהָא מוֹקֵם מַתְנֵי' כר"מ וְקָתָנֵי דְּיֵשׁ קְנָס בְּחַיָּיבֵי כְּרִיתוּת וי"ל דְּיָדַע שַׁפִּיר דר"מ פְּלִיג עָלֶיהָ אֶלָּא דק"ל דְּרַבָּנָן לָא מָצֵינַן לְמֵימַר דִּפְלִיגֵי עָלֶיהָ אֲבָל לְר' יוֹחָנָן אָתֵי שַׁפִּיר: **לֹא** קְנָס וְלֹא פִּתּוּי אִית דְּגָרֵס וְלֹא אֹנֶס מִשּׁוּם דְּפִתּוּי נָמֵי קְנָס הוּא וְאוֹמֵר ר"י דְּגָרְסִי' לֵיהּ דְּשַׁיָּיךְ לְמִקְרֵי לְאֹנֶס קְנָס טְפֵי מִלְּפִתּוּי מִשּׁוּם דְּאֹנֶס שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף לט.): **הַמְמָאֶנֶת** אֵין לָהּ לֹא קְנָס פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְט' לְפִי שֶׁהִיא בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה וְקָשֶׁה לר"י דא"כ הֵיכִי דָּיֵיק לְקַמָּן הָא קְטַנָּה בְּעָלְמָא אִית לַהּ דִּלְמָא ה"ק הַמְמָאֶנֶת אֵין לָהּ קְנָס אִם בָּא עָלֶיהָ כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה הָא נַעֲרָה בְּעָלְמָא אִית לָהּ וּמִיהוּ אֵין לְהַקְשׁוֹת אַמַּאי נָקַט מְמָאֶנֶת ה"ל לְמִינְקַט כָּל אִשָּׁה שֶׁנִּיסַּת וְנִתְגָּרְשָׁה דְּהָא אִיכָּא לְמ"ד לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף לח.) דְּאַפֵּי' אִם נִתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה אֵין לָהּ קְנָס וְנִרְאֶה לר"י דה"פ אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּתּוּי אִם אֲנָסָהּ בַּעְלָהּ אוֹ פִּתָּה אוֹתָהּ כְּשֶׁהָיְתָה תַּחְתָּיו קֹדֶם מֵאוּן אע"ג דִּכְשֶׁמֵּאֲנָה אִגַּלַּאי מִלְּתָא שֶׁלֹּא הָיְתָה אִשְׁתּוֹ וְהַשְׁתָּא דָּיֵיק שַׁפִּיר לְקַמָּן הָא קְטַנָּה בְּעָלְמָא אִית לַהּ אֲבָל קָשֶׁה לְר"י מֵהָא דְּקָאָמַר בְּסָמוּךְ וכ"ת כֻּלָּהּ ר"מ הִיא וּבִמְמָאֶנֶת סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה וְהַשְׁתָּא כֵּיוָן דְּאַיְּרֵי שֶׁבָּא עָלֶיהָ בַּעְלָהּ כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה שׁוּב אֵינָהּ יְכוֹלָה לְמָאֵן דְּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה כְּשֶׁבָּעַל כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק בָּא סִימָן (נִדָּה נב. וְשָׁם) וְתֵרֵץ ר"י דְּמַיְירֵי כְּשֶׁפֵּרֵשׁ בְּהֶדְיָא שֶׁאֵינוֹ בּוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וְעוֹד דְּפִתּוּי וְאֹנֶס לָאו לְשֵׁם קִדּוּשִׁין הוּא דִּבְהָהִיא לֹא מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה: **וְלֹא** פִּתּוּי קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א אַמַּאי נָקַט פִּתּוּי לְמַאי דְּמוֹקֵי לָהּ בְּסָמוּךְ בְּנַעֲרָה הָא כָּל נַעֲרָה מְפֻתָּה אֵין לָהּ קְנָס דִּמְחָלָה אַפֵּי' נַעֲרָה שֶׁאֵינָהּ מְמָאֶנֶת וְיֵשׁ לוֹמַר דִּנְקַט אֵין לָהּ פִּתּוּי אַגַּב דִּנְקַט בְּאִידָךְ:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין כד, טור אה״ע סי׳ קעז:

מסורת הש״ס

א לעיל לב:
ב לקמן לח.

תורה אור השלם

וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת [ויקרא כד, כא]

אב(א)עֲרָיוֹת מַמָּשׁ, "שְׁנִיּוֹת" — מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כֵּיוָן דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא חַזְיָא לֵיהּ, אַמַּאי אֵין לָהֶן קְנָס? אֶלָּא: "עֲרָיוֹת" — חַיָּיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, "שְׁנִיּוֹת" — חַיָּיבֵי כָרֵיתוֹת. אֲבָל חַיָּיבֵי לָאוִין יֵשׁ לָהֶן קְנָס, וּמַנִּי שִׁמְעוֹן הַתִּימְנִי הִיא. (ב)אִיכָּא דְּאָמְרִי "עֲרָיוֹת" — חַיָּיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין וְחַיָּיבֵי כָרֵיתוֹת, "שְׁנִיּוֹת" — חַיָּיבֵי לָאוִין. מַנִּי — רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא הִיא. (ג)הַמְּמָאֶנֶת אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי. הָא קְטַנָּה בְּעָלְמָא — אִית לַהּ. מַנִּי — רַבָּנַן הִיא דְּאָמְרִי: קְטַנָּה יֵשׁ לָהּ קְנָס, אֵימָא סֵיפָא: אַיְילוֹנִית אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי. אֲתָאן לְרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: קְטַנָּה אֵין לָהּ קְנָס, וְהָא מִקַּטְנוּתָהּ יָצְתָה לְבָגֶר. רֵישָׁא רַבָּנַן וְסֵיפָא רַבִּי מֵאִיר! ג(ד)וְכִי תֵּימָא: כּוּלַּהּ רַבִּי מֵאִיר הִיא, וּבִמְמָאֶנֶת סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה. וּמִי סָבַר לַהּ? וְהָתַנְיָא: עַד מָתַי הַבַּת מְמָאֶנֶת — עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּרְבֶּה שָׁחוֹר עַל הַלָּבָן. (ה)אֶלָּא: רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וּבִקְטַנָּה סָבַר לַהּ כְּרַבִּי מֵאִיר. וּמִי סָבַר לַהּ? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְאִם אִיתָא, "זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה" מִיבְּעֵי לֵיהּ! הַאי תַּנָּא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי מֵאִיר בַּחֲדָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא. רַפְרָם אָמַר: מַאי "מְמָאֶנֶת" — הָרְאוּיָה לְמָאֵן. וְלִיתְנֵי קְטַנָּה! קַשְׁיָא. אַיְילוֹנִית אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי. וּרְמִינְהִי: הַחֵרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה וְהָאַיְילוֹנִית — יֵשׁ לָהֶן קְנָס, וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. וְהָא, מַאי רוּמְיָא? הָא רַבִּי מֵאִיר, הָא רַבָּנַן! וּדְקָאָרֵי לַהּ, מַאי קָאָרֵי לַהּ! דה(ו)מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ לְמִירְמֵא אַחֲרִיתִי עִילָּוֵיהּ: הַחֵרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה וְהַבּוֹגֶרֶת וּמוּכַּת עֵץ — אֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. הַסּוּמָא וְאַיְילוֹנִית — יֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוּמָא אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים. (ז)אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אֵימַר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל הֵיכָא דְּקָא טָעֲנָה אִיהִי, הֵיכָא דְּלָא קָא טָעֲנָה אִיהִי, מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ? אִין, כֵּיוָן דְּאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְהֵימְנָא, כְּגוֹן זוֹ "פְּתַח פִּיךָ לְאִלֵּם" הוּא. י(ח)וְהַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים. וְהָאָמַר רַב: בּוֹגֶרֶת, נוֹתְנִין לָהּ לַיְלָה הָרִאשׁוֹן!

אִי

עֲרָיוֹת מַמָּשׁ הַמְפֹרָשׁ בְּאַחֲרֵי מוֹת וְהֵן בִּכְרִיתוֹת: שְׁנִיּוֹת שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים עַל שְׁנִיּוֹת לָהֶן לְהַרְחִיק מִן הָעֲבֵרָה כְּגוֹן אֵם אִמּוֹ וְאֵם אָבִיו וּשְׁאָר עֲרָיוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּפֶרֶק ב' דִּיבָמוֹת (דַּף כא.): כֵּיוָן דִּשְׁנִיּוֹת חַזְיָן לֵיהּ מִדְּאוֹרַיְתָּא קָרֵינַן בֵּהּ וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה: אַמַּאי אֵין לָהּ קְנָס בִּשְׁלָמָא בַּעֲרָיוֹת אִכָּא לְמֵימַר כְּשִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי דְּלֵית לֵיהּ נַעֲרָה נַעֲרָה הַנַּעֲרָה אֶלָּא שְׁנִיּוֹת קַשְׁיָא: שִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי בְּרֵישׁ פִּרְקִין דְּאָמַר אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֲוָיָה: ר"ש בֶּן מְנַסְיָא דְּאָמַר אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְקַיְּמָהּ: רַבָּנַן הִיא דִּפְלִיגִי אדר"מ בְּרֵישׁ פִּרְקִין: וּבִמְמָאֶנֶת סָבַר לָהּ כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר נַעֲרָה מְמָאֶנֶת וְהָכִי תֵּדוּק מִנָּהּ נַעֲרָה מְמָאֶנֶת אֵין לָהּ קְנָס הָא נַעֲרָה בְּעָלְמָא יֵשׁ לָהּ קְנָס: עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וּמִשֶּׁהֵבִיאָה אֵינָהּ מְמָאֶנֶת וַאֲפִלּוּ לֹא בָּעַל לְאַחַר מִכֵּן: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם לֹא בָּעַל לְאַחַר שֶׁגָּדְלָה מְמָאֶנֶת: עַד שֶׁיִּרְבֶּה שָׁחוֹר עַל הַלָּבָן וּבְנִדָּה מְפָרֵשׁ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שׁוֹכְבוֹת וְנִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁיִּרְבֶּה הַשָּׁחוֹר: אֶלָּא ר' יְהוּדָה הִיא וּבִמְמָאֶנֶת נַעֲרָה אַשְׁמְעִינַן דְּאֵין לָהּ קְנָס וְלֹא תֵּדוּק הָא קְטַנָּה יֵשׁ לָהּ קְנָס וְגַבֵּי אַיְלוֹנִית דִּתְנָא נַמֵּי אֵין לָהּ קְנָס מִשּׁוּם דִּבְקְטַנָּה סָבַר כר"מ וְזוֹ מִקַּטְנוּתָהּ יָצְאת לְבֶגֶר: זוֹ דִּבְרֵי כוּ' לְקַמָּן בְּפִרְקִין (כְּתֻבּוֹת דַּף מ:): סָבַר לָהּ כְּר' מֵאִיר דִּקְטַנָּה אֵין לָהּ קְנָס מִשּׁוּם הָכִי אֵין קְנָס בְּאַיְלוֹנִית: וּפְלִיג עָלֶיהָ בִּמְמָאֶנֶת וְאָמַר עַד שֶׁיַּרְבֶּה הַשָּׁחוֹר וְכִי תְּנָא הַמְּמָאֶנֶת אֵין לָהּ קְנָס הָא הָרְאוּיָה לְמָאֵן יֵשׁ לָהּ קְנָס בְּנַעֲרָה קָאָמַר: מַאי מְמָאֶנֶת הָרְאוּיָה לְמָאֵן כְּלוֹמַר כָּל קְטַנָּה קָאָמַר וְכֻלָּהּ ר"מ הִיא: וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּה: הָא ר"מ דְּאָמַר קְטַנָּה אֵין לָהּ קְנָס וְאַיְלוֹנִית מִקַּטְנוּתָהּ יָצְתָה לְבֶגֶר: וּדְקָאָרֵי לַהּ מַאי קָאָרֵי לַהּ מִי שֶׁהֵשִׁיב תְּשׁוּבָה זוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מָה עָלְתָה עַל רוּחוֹ וְלָא סְבִירָא לֵהּ דְּאִיכָּא לְאוֹקְמִינְהוּ כר"מ וְרַבָּנָן: מִשּׁוּם דְּאִית לֵהּ לְמִרְמֵא אַחֲרִיתָא עָלֶיהָ לֹא הֱבִיאָהּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ אֶלָּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְהָשִׁיב אַחֶרֶת עַל זוֹ חֵרֶשֶׁת וְשׁוֹטָה אַחֵרֶשֶׁת וְשׁוֹטָה: בּוֹגֶרֶת בְּתוּלֶיהָ כָּלִים מֵאֲלֵיהֶן: הָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר בפ"ק (דַּף יב:) הִיא אוֹמֶרֶת מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי נֶאֱמֶנֶת הָכָא נָמֵי אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ דְּאָמְרִינַן אִי הֲוָה פִּקַּחַת לִטְעוֹן הֲוָה טַעֲנָה מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי וּמְהֵימְנָא: הָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין הָכָא יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים דְּאִי נָמֵי הֲוָה טַעֲנָה קַמָּן לָא מְהֵימְנִינַן לָהּ: נוֹתְנִין לָהּ לַיְלָה הָרִאשׁוֹן וּבוֹעֵל כַּמָּה בְּעִילוֹת וְתָלֵינַן כָּל דָּמִים שֶׁל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה בְּדַם בְּתוּלִים אַלְמָא אִית לָהּ דַּם בְּתוּלִים לְבוֹגֶרֶת דְּאִי לָא לָא הֲוָה בָּעֵי לְמִתַּב לֵהּ אֶלָּא בְּעִילַת מִצְוָה וְכֵיוָן דְּאִית לָהּ בְּתוּלִים הֵיכָא דְּבָעַל וְלֹא מָצָא דָּם תַּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ דְּהָא כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וּמָצְאָה בְּעוּלָה:

[אֲבָל חַיָּבֵי לָאוִין יֵשׁ לָהֶן קְנָס וּמַנִּי שִׁמְעוֹן הַתִּימְנִי הִיא לָא הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר מַנִּי רַבִּי נְחוּנְיָא הִיא דִּלְדִידֵהּ לָא הֲוָה קָרֵי לְהוּ שְׁנִיּוֹת שֶׁהֲרֵי מַשְׁוֶה חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת לְחַיָּבֵי מִיתוֹת ב"ד וְהָא דְּלָא קָאָמַר הָא מַנִּי רַבִּי עֲקִיבָא וַעֲרָיוֹת חַיָּבֵי מִיתוֹת וּשְׁנִיּוֹת חַיָּבֵי כְּרֵיתוֹת וְחַיָּבֵי לָאוִין אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵי אַפֵּי' כְּרַבָּנָן דְּאָמְרִי קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין וְעוֹד מִשּׁוּם דְּקָאָמַר בְּלִשָּׁנָא קַמָּא מַנִּי שִׁמְעוֹן הַתִּמְנִי הִיא קָאָמַר נָמֵי בְּאִיכָּא דְּאָמְרִי מַנִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא הִיא דְּהָוֵי בַּר פְּלֻגְתֵּהּ דְּשִׁמְעוֹן הַתֵּימְנִי]: **עַד** שֶׁיַּרְבֶּה הַשָּׁחוֹר כו' אִית דְּלָא גָּרְסִי עַל הַלָּבָן מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּא סִימָן (נִדָּה דַּף נב. וְשָׁם) לֹא שֶׁיַּרְבֶּה מַמָּשׁ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שׁוֹכְבוֹת וְנִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁיַּרְבֶּה שָׁחוֹר וְעַל הַלָּבָן מַשְׁמַע יוֹתֵר מִן הַלָּבָן ור"ח פֵּרֵשׁ עַל הַלָּבָן שֶׁהַשְּׂעָרוֹת סָמוּךְ לַבָּשָׂר הֵם שְׁחוֹרִים וּבְרֹאשָׁם לְבָנִים: **זוֹ** דִּבְרֵי ר"מ אַמַּתְנִיתִין דִּלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מ:) דְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר אֵין קְנָס קָאָמַר לָהּ רַב יְהוּדָה: **וְאִם** אִיתָא זוֹ דִּבְרֵי ר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה מִבְּעֵי לֵהּ ואע"ג דְּרַבִּי יוֹנָתָן וְר' יֹאשִׁיָּה סְבִירָא לְהוּ כר"מ בס"פ ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין סו: וְשָׁם) לְפִי' ר"ת דְּפִי' עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁוִין בְּמִיתָה אַחַת וְאַפֵּי' לְפֵ"ה דִּמְפָרֵשׁ בְּנֵי עוֹנְשִׁין מ"מ ר' יֹאשִׁיָּה כְּר' מֵאִיר סְבִירָא לֵהּ דְּלֵית לֵהּ הָא דְּדָרְשֵׁי רַבָּנַן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מ:) כָּאן נַעֲרָה כוּ' דְּהָא פָּטַר קְטַנָּה מְאֹרָסָה מ"מ לָא קָאָמַר זוֹ דִּבְרֵי ר"מ וְר' יֹאשִׁיָּה דְּלָא פָּרֵיךְ הָכָא זוֹ דִּבְרֵי ר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה מִבְּעֵי לֵהּ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרַבִּי יְהוּדָה בַּר פְּלֻגְתֵּהּ דר"מ וְהָוֵי בִּכְלַל חֲכָמִים דִּפְלִיגֵי עָלֶיהָ וּלְהָכִי אִם אִיתָא דְּלָא פְּלִיג ה"ל לְמֵימַר זוֹ דִּבְרֵי ר"מ וְר' יְהוּדָה אֲבָל קָשֶׁה דה"ל לְמֵימַר הָא מַנִּי ר' יֹאשִׁיָּה הִיא וּבִמְמָאֶנֶת סָבַר לַהּ כְּר' יְהוּדָה: **וְלִתְנֵי** קְטַנָּה קַשְׁיָא אע"ג דְּהָוֵי תָּנֵי קְטַנָּה דְּאֵין לָהּ קְנָס מ"מ תָּנֵי נָמֵי אַיְלוֹנִית דְּהֵ"א דַּוְקָא קְטַנָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ נְעָרוֹת אֵין לָהּ קְנָס וְתֵמַהּ לר"י אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי דְּאַגַּב אוֹרְחֵהּ קמ"ל דְּעַד מָתַי הַבַּת מְמָאֶנֶת עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת: **הַחֵרֶשֶׁת** וְהַשּׁוֹטֶה כו' אֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּאִי הֲוָה פִּקַּחַת לִטְעוֹן הֲוָה טַעֲנָה מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי וְקָשֶׁה לר"י דְּהֵיכִי טָעֲנִינַן לָהּ הָכִי מִסָּפֵק לְאַפּוּקֵי מָמוֹנָא כֵּיוָן דְּאִיהִי לֹא טַעֲנָה דְּחֶזְקַת גּוּפָהּ אִתְרַעִי דְּהָוֵי שׁוֹר שֶׁחוּט לְפָנֶיךָ אֲבָל חֶזְקַת מָמוֹן לָא אִתְרַע וּמִיהוּ מֵבִיא ר"י רְאָיָה לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס דְּאָמַר בְּפֶ' הַמַּדִּיר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת עו: וְשָׁם) לֹא הֻגְלַד פִּי הַמַּכָּה הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה וּמְפָרֵשׁ דְּאַפֵּי' לָא יָהֵיב טַבָּח דָּמֵי עַל הַטַּבָּח לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁבִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר נִטְרְפָה וְהָא דִּמְפָרֵשׁ רַב אַשִׁי לְמִתְנֵי' דְּהַמַּדִּיר דְּהָיוּ בָּהּ מוּמִין וְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה רֵישָׁא מָנֶה לְאַבָּא בְּיָדְךָ סֵיפָא מָנֶה לִי בְּיָדְךָ לֹא מְטַעֵם דִּבְרֵי וְשֶׁמָּא בָּרִי עָדִיף כִּדְמַשְׁמַע לְפוּם רִיהֲטָא דא"כ הֲוָה קָשֶׁה דְּהֵיכִי טָעֲנִינַן לָהּ הָכִי אֶלָּא כִּדְפֵי' הָתָם בַּקּוּנְטְרֵס רֵישָׁא מָנֶה לְאַבָּא בְּיָדְךָ דִּלְגַבֵּי הָאָב לָא מְהַנֵּי חֶזְקַת הַגּוּף דְּבִתּוֹ דְּהַכְּתֻבָּה הִיא בְּאֵרוּסִין שֶׁל אָב סֵיפָא מָנֶה לִי בְּיָדְךָ דִּלְגַבֵּי דִּדָה מְהַנֵּי חֶזְקַת הַגּוּף דִּדָה וְכֵן צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּאִי מְטַעֵם בָּרִי קָאָמַר הָתָם אַמַּאי קָאָמַר דְּעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה דְּמִשֶּׁנִּתְאָרְסָה נוֹלְדוּ בָּהּ מוּמִין אַמַּאי צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה כֵּיוָן דְּאָמַר בָּרִי לִי דִּבְכָל עִנְיָן מַשְׁמַע דְּצָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה אֲפִילוּ אָב אָמַר בָּרִי לִי ולר"י נִרְאֶה לְפָרֵשׁ הָכָא דְּאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים לְפִי שֶׁבְּחֶזְקַת מוּכַּת עֵץ הִיא וְאע"ג דְּכוּלְּהוּ נָמֵי חֲבוּטֵי מַחְבְּטָן מ"מ שְׁאָר נָשִׁים יֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים מִדְּלָא קָאָמְרֵי שֶׁהֵן מוּכַּת עֵץ אֲבָל הָנָךְ חֵרֶשֶׁת וְשׁוֹטָה דְּלָא מָצֵי אָמְרִי בְּחֶזְקַת מוּכַּת עֵץ נִשָּׂאוֹת וְכֵן נִרְאֶה דִּבְרֹב סְפָרִים ל"ג לְעֵיל בַּבָּרַיְתָא אֶלָּא הַחֵרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה וְהָאַיְלוֹנִית יֵשׁ לָהֶן קְנָס וְתוּ לָא וְאֵין כָּתוּב בְּרוֹב סְפָרִים וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים ולפר"י פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּמִדְּקָאָמַר יֵשׁ לָהֶן קְנָס אַלְמָא לָא חָשְׁבִינַן לְהוּ בְּחֶזְקַת מֻכַּת עֵץ אֲבָל לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס מַאי קָפָרֵיךְ הָכָא נָמֵי בְּחֶזְקַת בְּתוּלוֹת חָשְׁבִינַן לְהוּ דְּהָא אָמְרִינַן הַשְׁתָּא דְּמִשֶּׁנִּתְאָרְסָה נֶאֱנְסָה וְרַשְׁבָּ"א הִקְשָׁה לפר"י דְּאַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי הָא דְּקָתָנֵי אֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים כְּר"מ דְּאָמַר בפ"ק (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת יג.) מֻכַּת עֵץ בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ מָאתַיִם וְהָא דְּקָתָנֵי יֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים כְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי כְּתֻבָּתָן מָנֶה וְכִי תֵּימָא מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי חֵרֶשֶׁת דּוּמְיָא דְּאַיְלוֹנִית הָא ע"כ אַיְלוֹנִית גּוּפָהּ לֹא הִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ לְגַמְרֵי דְּהָא רַב שֵׁשֶׁת דִּמְשַׁנֵּי הָא ר"ג הָא ר' יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לֵהּ בפ"ק (דַּף יא:) כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה:

מסורת הש״ס

א לעיל כט:

ב לעיל כט:

ג לעיל כט.

ד נדה נב.; יבמות יב.; נדה נב:; תוספתא נדה; משנה נדה; בבא בתרא קנו.; חולין כו:

ה סוכה לג:; סוכה נד:

ו תוספתא כתובות

ז לעיל יב:; בבא בתרא מא.; גיטין לז:

ח נדה סד:

תורה אור השלם

פְּתַח־פִּיךָ לְאִלֵּם אֶל־דִּין כָּל־בְּנֵי חֲלוֹף [משלי לא, ח]

הֲפַכְפַּךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וָזָר וְזַךְ יָשָׁר פָּעֳלוֹ [משלי כא, ח]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יא:

ב מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יג, סמג עשין כד, טור אה״ע סי׳ קעז:

ג סמג עשין נ, טור אה״ע סי׳ קנה:

ד מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ ג:

ה מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג עשין מח, טור אה״ע סי׳ סז:

ו סמג לאוין קיא:

אִי דְּקָא טָעֵין טַעֲנַת דָּמִים — הָכִי נָמֵי. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דְּקָטָעֵין טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ. סוֹמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוֹמָא אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים. מַאי טַעְמָא דְּסוֹמְכוֹס? אָמַר רַבִּי זֵירָא: מִפְּנֵי שֶׁנֶּחְבֶּטֶת עַל גַּבֵּי קַרְקַע. כּוּלְּהוּ נָמֵי חַבּוֹטֵי מִיחַבְּטִי? כּוּלְּהוּ, רוֹאוֹת וּמַרְאוֹת לְאִמָּן. זוֹ, אֵינָהּ רוֹאָה וְאֵינָהּ מַרְאָה לְאִמָּהּ. וְהַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי. הַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע — בַּת סְקִילָה הִיא! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הָכִי קָאָמַר: מִי שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע בְּיַלְדוּתָהּ — אֵין לָהּ לֹא קְנָס וְלֹא פִּיתּוּי. [א(א)]אָמַר רַב פָּפָּא, שְׁמַע מִינַּהּ: הַאי שְׁטָרָא רִיעָא לָא מַגְבֵּינַן בֵּיהּ. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דִּנְפַק קָלָא עֲלֵיהּ דִּשְׁטָרָא (דְּ)זַיְיפָא הוּא, דִּכְווֹתַהּ הָכָא, דִּנְפַק עֲלַהּ קָלָא דְּזַנַּאי, וְהָא אָמַר רָבָא: יָצָא לָהּ שֵׁם מְזַנָּה בָּעִיר — אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. [ב(ב)]אֶלָּא דַּאֲתוֹ בֵּי תְרֵי וְאָמְרִי: לְדִידְהוּ תְּבַעְתִּנְהִי בְּאִיסּוּרָא. דִּכְווֹתַהּ הָכָא: דַּאֲתוֹ בֵּי תְרֵי וְאָמְרִי: לְדִידְהוּ אֲמַר לְהוּ: "זַיְּיפוּ לִי". בִּשְׁלָמָא הָתָם — שְׁכִיחִי פְּרוּצִין. אֶלָּא הָכָא, אִם הוּא הוּחְזַק, כָּל יִשְׂרָאֵל מִי הוּחְזְקוּ? הָכָא נָמֵי: כֵּיוָן דְּקָא מְהַדֵּר אַזִּיוּפָא, אֵימַר, זִיוּפֵי זַיֵּיף וּכְתַב. [ג(ג)]מַתְנִי׳ וְאֵלּוּ שֶׁאֵין לָהֶן קְנָס: הַבָּא עַל הַגִּיּוֹרֶת וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, יְתֵירוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁבוּיָה שֶׁנִּפְדֵּית — הֲרֵי הִיא בִּקְדוּשָּׁתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁגְּדוֹלָה. [ד]הַבָּא עַל בִּתּוֹ, עַל בַּת בִּתּוֹ, עַל בַּת בְּנוֹ, עַל בַּת אִשְׁתּוֹ, עַל בַּת בְּנָהּ, עַל בַּת בִּתָּהּ — אֵין לָהֶן קְנָס, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁמִּיתָתָן בִּידֵי בֵּית דִּין. וְכָל הַמִּתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ אֵין מְשַׁלֵּם מָמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם לֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ". [(ד)]גְּמָ׳ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי דּוֹסָא אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה — הָא דַּאֲמַרַן. רַבִּי דּוֹסָא, דְּתַנְיָא: שְׁבוּיָה — אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה, דִּבְרֵי רַבִּי דּוֹסָא. אָמַר רַבִּי דּוֹסָא: וְכִי מָה עָשָׂה לָהּ עַרְבִי הַלָּז? וְכִי מִפְּנֵי שֶׁמִּיעֵךְ לָהּ בֵּין דַּדֶּיהָ, פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה? [ו(ה)]אָמַר רַבָּה: דִּלְמָא לָא הִיא, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הָכָא, אֶלָּא שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר? אֲבָל הָתָם — כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ. אִי נָמֵי: עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי דּוֹסָא הָתָם, אֶלָּא בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן. אֲבָל קְנָס דְּאוֹרָיְיתָא — כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְטַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה הָכָא, שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר הוּא? וְהָא תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁבוּיָה שֶׁנִּשְׁבֵּית — הֲרֵי הִיא בִּקְדוּשָּׁתָהּ, אֲפִילּוּ בַּת עֶשֶׂר שָׁנִים — כְּתוּבָּתָהּ מָאתַיִם. וְהָתָם מַאי "שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר" אִיכָּא? הָתָם נָמֵי, דִּלְמָא מִימַּנְעִי וְלָא נָסְבִי לַהּ. וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה בִּקְדוּשְּׁתַהּ קָיְימָה? וְהָתַנְיָא: הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה — יִשָּׂאֶנָּה. מֵעִיד בָּהּ — לֹא יִשָּׂאֶנָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִשָּׂאֶנָּה! הָא גּוּפַהּ קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה — יִשָּׂאֶנָּה, וַהֲדַר תְּנָא: מֵעִיד בָּהּ — לֹא יִשָּׂאֶנָּה. מִשּׁוּם דְּמֵעִיד בָּהּ לֹא יִשָּׂאֶנָּה?! הָא לָא קַשְׁיָא, הָכִי קָאָמַר: הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה וּמֵעִיד בָּהּ — יִשָּׂאֶנָּה, מֵעִיד בָּהּ כְּדִי — לֹא יִשָּׂאֶנָּה. מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא לְרַבִּי יְהוּדָה! אָמַר רַב פָּפָּא, אֵימָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשָּׂאֶנָּה. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לְעוֹלָם כִּדְקָתְנֵי, רַבִּי יְהוּדָה לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ: לְדִידִי — בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשָּׂאֶנָּה, אֶלָּא לְדִידְכוּ — בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִשָּׂאֶנָּה מִבְּעֵי לֵיהּ! [ז]וְרַבָּנַן: הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה וּמֵעִיד בָּהּ יִשָּׂאֶנָּה — לָא שָׁדֵי אִינִישׁ זוּזֵי בְּכְדִי. מֵעִיד בָּהּ כְּדִי לֹא יִשָּׂאֶנָּה — שֶׁמָּא עֵינָיו נָתַן בָּהּ. רָמֵי לֵיהּ רַב פָּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל לְרַב יוֹסֵף:

וְסָבַר

ה"ג אִי דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים הָכִי נָמֵי הב"ע דְּקָטָעֵן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ אִי דְּקָאָמַר בָּעַלְתִּי וְלֹא מָצָאתִי דָּם וַדַּאי טַעֲנָה מְעַלַּיְיתָא הִיא וְהָכָא דְּקָתָנֵי אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים דְּקָטְעִין וְאָמַר פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי וְדָם לֹא בָּדַקְתִּי אִם נִמְצָא בָּהּ אִם לָאו בְּנַעֲרָה וּקְטַנָּה טַעֲנָה הִיא כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק ואע"פ שֶׁאֵין יָכוֹל לְבָרֵר דְּבָרָיו בְּפָנֵינוּ אָמְרִינַן חֲזָקָה אֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה וּמַפְסִידָהּ אֲבָל מִשֶּׁבָּגְרָה אֵין רַחְמָהּ צַר כְּבַתְּחִלָּה וְדוֹמֶה לוֹ כְּאִלּוּ פֶּתַח פָּתוּחַ: שֶׁנֶּחְבְּטָה וּבְתוּלֶיהָ נוֹשְׁרִין: כּוּלְּהוּ רוֹאוֹת אִם נָשְׁרוּ בְּתוּלֵיהֶן [רוֹאוֹת דָּם]: וּמַרְאוֹת לְאַמֵּן וּפוֹסְקוֹת עֲלֵיהֶן שֶׁאֵינָן בְּתוּלוֹת וְאִם לֹא הוֹדִיעַתּוּ הֲטָעַתּוּ: וְזוֹ אֵינָהּ רוֹאָה וְאֵינָהּ מַרְאָה לְאִמָּהּ וְזֶה שֶׁכְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת נֶחְבֶּטֶת כְּנָסָהּ וְאֵין אָדָם פּוֹסֵק עָלֶיהָ וְלָאו טָעוּת הוּא: רִיעָא שֶׁיָּצָא עָלָיו שֵׁם זִיּוּף: אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ אַפֵּי' לִכְהֻנָּה: אֶלָּא יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רָע הֵיכִי דָמֵי כְּגוֹן בְּעֵדִים וְלֹא שֶׁאָמְרוּ עָלֶיהָ שֶׁנִּבְעֲלָה דא"כ מַאי לְמֵימְרָא הָא לָאו בְּתוּלָה הִיא אֶלָּא אָמְרִי לְדִידְהוּ תְּבַעְתִּנְהוּ לְאִסּוּרָא הִפְקִירָה עַצְמָהּ לְכָךְ וְלֹא שָׁמְעוּ לָהּ: בִּשְׁלָמָא הָתָם כו' הֵיכִי גָּמַר רַב פָּפָּא מִנָּהּ דְּלָא מַגְבִּינַן בִּשְׁטָרָא כִּי הַאי בִּשְׁלָמָא הָתָם שְׁכִיחֵי פְּרוּצִין וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁהָיְתָה מְחַזֶּרֶת אַחַר הַזְּנוּת הַרְבֵּה מָצְאָה לָהּ מִשּׁוּם הָכִי אֵין לָהּ קְנָס לְאַחַר זְמַן דְּלָאו בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה הֲוַאי: אֶלָּא לְגַבֵּי שְׁטָר: אִם הוּא הֻחְזַק לַחֲזֹר אַחַר עֵידֵי שֶׁקֶר: כָּל יִשְׂרָאֵל מִי הֻחְזְקוּ לִהְיוֹת שׁוֹמְעִין לוֹ לְזַיֵּף: אֵימַר זִיּוּפֵי זַיֵּף הוּא עַצְמוֹ לָמַד לְכַוֵּן כְּתָב הַדּוֹמֶה לִכְתַב יְדֵי עֵדִים שֶׁחָתַם בּוֹ: מַתְנִי' יְתֵרוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים דְּכֵיוָן דִּרְאוּיוֹת לְבִיאָה בְּחֶזְקַת הֶפְקֵר הֵן וְנִבְעָלוֹת בְּנָכְרִיּוּתָן וְהַשְּׁבוּיָה בִּשְׁבוּיָתָהּ: וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ הָא אִם יִהְיֶה אָסוֹן לֹא יֵעָנֵשׁ: גְּמ' שְׁבוּיָה בַּת כֹּהֵן: אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה וְלָא מַחְזְקִינַן לָהּ בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה לִפְסוֹל לָהּ הַמְחַלְּלָהּ בְּבִיאָתוֹ: מִפְּנֵי שֶׁמִּיעֵךְ לָהּ כְּלוֹמַר אֵין נוֹהֲגִין בָּהֶן הֶפְקֵר לְאָנְסָן בִּבְעִילָה אֶלָּא לְשַׂחֵק עִמָּהֶן: [רַבָּנָן פְּלִיגֵי אַדְּרַבִּי דּוֹסָא וְאָמְרוּ יֵשׁ שְׁבוּיָה אוֹכֶלֶת וְיֵשׁ שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת כֵּיצַד הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אֲנִי אוֹכֶלֶת וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית וְהִיא אוֹמֶרֶת טְהוֹרָה אֲנִי אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בְּמַסֶּכֶת עֵדִיּוֹת]: אֶלָּא בִּתְרוּמָה בַּזְּמַן הַזֶּה דְּרַבָּנַן דְּכֵיוָן דַּאֲפִילּוּ נִבְעֲלָה אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן בְּעָלְמָא הוּא לֹא גָּזְרוּ עַל סְפֵקָהּ אֲבָל קְנָס דְּאַפּוּקֵי מָמוֹנָא הוּא אֵימָא לָךְ סָפֵק בְּעוּלָה הִיא וּמִסְּפֵיקָא לָא מַפְּקִינַן מָמוֹנָא: דִּלְמָא מִמַּנְעִי וְלָא נָסְבִי לַהּ אִי פְּחַתַּת כְּתֻבָּתָהּ מְשַׁוֵּית לָהּ בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה וּמְרַחֲקִי לָהּ אֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל: מֵעִיד בָּהּ קָא סָלְקָא דַּעְתִּין דְּאַפּוֹדָה קָאֵי שֶׁאִם הָיָה מֵעִיד בָּהּ שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לֹא יִשָּׂאֶנָּה אִם כֹּהֵן הוּא: מִשּׁוּם דְּמֵעִיד בָּהּ וְכוּ' וְהָא אָמְרוּ הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה יִשָּׂאֶנָּה: הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה וּמֵעִיד בָּהּ יִשָּׂאֶנָּה דְּאִי לָאו דְּקִים לֵהּ בְּגַוַּהּ לָא שָׁדֵי זוּזֵי בִּכְדִי שֶׁהֲרֵי לְשָׂאנַהּ פְּדָאָהּ: מֵעִיד בָּהּ כְּדִי לֹא יִשָּׂאֶנָּה שֶׁמָּא עֵינָיו נָתַן בָּהּ:

אִי דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים ה"נ כו' כָּךְ גָּרַס בַּקּוּנְטְרֵס ור"ח גָּרֵיס אִיפְּכָא כְּמוֹ שֶׁהָיָה כָּתוּב בַּסְּפָרִים אִי דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ ה"נ כו' וּלְעֵיל בפ"ק (כְּתֻבּוֹת דַּף ט. ד"ה הָאוֹמֵר) פֵּרַשְׁתִּי קְצָת קָשֶׁה לְפִי' ר"ח דִּמְפָרֵשׁ דְּמוּכַּת עֵץ אֵין לָהּ דָּמִים אֲבָל פִּתְחָהּ נָעוּל אִם כֵּן בְּחִנָּם דָּחַק לְשַׁנּוּיֵי הָא ר"ג וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דה"מ לְשַׁנּוּיֵי הָא דְּקָא טָעִין פֶּתַח פָּתוּחַ הָא דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים וְשֶׁמָּא לֵית לֵהּ חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה וּמַפְסִידָהּ וְלָא מְהֵימַן בְּפֶתַח פָּתוּחַ לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ אע"ג דְּקָאָמַר אִי דְּקָא טָעִין פֶּתַח פָּתוּחַ הָכִי נָמֵי דְּמַשְׁמַע דְּנֶאֱמָן שֶׁמָּא הַיְנוּ לְאָסְרָהּ עָלָיו אֲבָל בָּרַיְתָא דִּלְעֵיל מַשְׁמַע דְּיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים לְעִנְיַן כְּתֻבָּה דּוּמְיָא דִּקְנָס: כֻּלְּהוּ רוֹאוֹת וּמַרְאוֹת לְאִמָּן – פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס וּפוֹסְקוֹת עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן בְּעוּלוֹת וְאִם לֹא הוֹדִיעַתּוּ הֲטָעַתּוּ וְקָשֶׁה לְפֵרוּשׁוֹ דְּהָא אַלִּבָּא דר"מ קָיְמִינַן וְר' מֵאִיר אִית לִי' בפ"ק (דַּף יג.) דְּמוּכַּת עֵץ בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ מָאתַיִם וְנִרְאֶה לר"י דה"פ כֻּלְּהוּ רוֹאוֹת וּמַרְאוֹת לְאִמָּן וְיוֹדְעוֹת שֶׁהֵן מוּכַּת עֵץ שֶׁאִמּוֹתֵיהֶן מַגִּידוֹת לָהֶן וּלְהָכִי [כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לֹא מָצָאתִי לְבִתְךָ בְּתוּלִים וְהִיא אוֹמֶרֶת בְּתוּלָה הָיִיתִי אֵין לָנוּ לִתְלוֹת בְּמוּכַּת עֵץ שא"כ הָיְתָה אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי] וְכִי לֹא אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים אֲבָל סוּמָא תָּלֵינַן שֶׁהִיא מוּכַּת עֵץ אע"ג דְּלָא אָמְרָה דְּאֵינָהּ יוֹדַעַת לְפִי שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה וְאֵינָהּ מַרְאָה לְאִמָּהּ וְאֵין אִמָּהּ מַגֶּדֶת לָהּ: הַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע בַּת סְקִילָה הִיא – וּפְשִׁיטָא דְּלָאו בַּת קְנָס הִיא דְּהָא בְּעוּלָה וַדַּאי הִיא אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ הוֹאִיל וְיֵשׁ חִיּוּב סְקִילָה לָבֹא עָלֶיהָ פְּשִׁיטָא דְּאֵין לָהּ קְנָס דְּקָם לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ דְּהָא קָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין הַבָּא עַל בִּתּוֹ וּלְעֵיל נָמֵי קָתָנֵי עֲרָיוֹת בְּבָרַיְתָא: אִי דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים ה"נ כו'. כָּךְ גָּרַס בַּקּוּנְטְרֵס ור"ח גָּרֵיס אִיפְּכָא. כְּמוֹ שֶׁהָיָה כָּתוּב בַּסְּפָרִים אִי דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ ה"נ כו' וּלְעֵיל בפ"ק (כְּתֻבּוֹת דַּף ט. ד"ה הָאוֹמֵר) פֵּרַשְׁתִּי קְצָת קָשֶׁה לְפִי' ר"ח דִּמְפָרֵשׁ דְּמוּכַּת עֵץ אֵין לָהּ דָּמִים אֲבָל פִּתְחָהּ נָעוּל אִם כֵּן בְּחִנָּם דָּחַק לְשַׁנּוּיֵי הָא ר"ג וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דה"מ לְשַׁנּוּיֵי הָא דְּקָא טָעִין פֶּתַח פָּתוּחַ הָא דְּקָא טָעֵן טַעֲנַת דָּמִים וְשֶׁמָּא לֵית לֵהּ חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה וּמַפְסִידָהּ וְלָא מְהֵימַן בְּפֶתַח פָּתוּחַ לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ אע"ג דְּקָאָמַר אִי דְּקָא טָעִין פֶּתַח פָּתוּחַ הָכִי נָמֵי דְּמַשְׁמַע דְּנֶאֱמָן שֶׁמָּא הַיְנוּ לְאָסְרָהּ עָלָיו אֲבָל בָּרַיְתָא דִּלְעֵיל מַשְׁמַע דְּיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים לְעִנְיַן כְּתֻבָּה דּוּמְיָא דִּקְנָס: כֻּלְּהוּ רוֹאוֹת וּמַרְאוֹת לְאִמָּן: פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס וּפוֹסְקוֹת עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן בְּעוּלוֹת וְאִם לֹא הוֹדִיעַתּוּ הֲטָעַתּוּ וְקָשֶׁה לְפֵרוּשׁוֹ דְּהָא אַלִּבָּא דר"מ קָיְמִינַן וְר' מֵאִיר אִית לִי' בפ"ק (דַּף יג.) דְּמוּכַּת עֵץ בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ מָאתַיִם וְנִרְאֶה לר"י דה"פ כֻּלְּהוּ רוֹאוֹת וּמַרְאוֹת לְאִמָּן וְיוֹדְעוֹת שֶׁהֵן מוּכַּת עֵץ שֶׁאִמּוֹתֵיהֶן מַגִּידוֹת לָהֶן וּלְהָכִי [כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים וְהִיא אוֹמֶרֶת בְּתוּלָה הָיִיתִי אֵין לָנוּ לִתְלוֹת בְּמוּכַּת עֵץ שא"כ הָיְתָה אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי] וְכִי לֹא אָמְרָה מֻכַּת עֵץ אֲנִי יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים אֲבָל סוּמָא תָּלֵינַן שֶׁהִיא מוּכַּת עֵץ אע"ג דְּלָא אָמְרָה דְּאֵינָהּ יוֹדַעַת לְפִי שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה וְאֵינָהּ מַרְאָה לְאִמָּהּ וְאֵין אִמָּהּ מַגֶּדֶת לָהּ: וְאֵלּוּ שֶׁאֵין לָהֶן קְנָס הַגִּיּוֹרֶת וְהַשְּׁבוּיָה כו' – אַף עַל גַּב דְּמִדְּאוֹרַיְתָא שְׁבוּיָה לָא הָוְיָא בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה כִּדְאָמְרִינַן בְּכָל דּוּכְתֵּי דְּבִשְׁבוּיָה הֵקֵלּוּ מ"מ אֵין לָהּ קְנָס דְּמִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא לְכֹהֵן עֲשָׂאוּהָ כִּבְעוּלָה לְכָל דְּבָרֶיהָ:

הַבָּא עַל בִּתּוֹ לְמַאי דְּמוּקִי מַתְנִי' בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף עג: וְשָׁם) בִּמְפַתָּה צָרִיךְ לְאוֹקְמָהּ בְּשֶׁבָּא עָלֶיהָ וּבָגְרָה כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל: **וְעַל** בַּת אִשְׁתּוֹ הֲוָה מָצֵי לְמִתְנֵי אֵשֶׁת אָבִיו וְכַלָּתוֹ דְּהָא חָשִׁיב נָמֵי עֲרָיוֹת דְּעַל יְדֵי קִדּוּשִׁין אֶלָּא תָּנָא וְשַׁיַּר: **וְכִי** מָה עָשָׂה לָהּ עַרְבִי זֶה נְקַט עַרְבִי לְפִי שֶׁהֵם שְׁטוּפִים בְּזִמָּה כִּדְאָמַר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף מט:) עֲשָׂרָה קַבִּין זִמָּה יָרְדוּ לְעוֹלָם ט' נָטְלוּ עַרְבִיִּים: **מִשּׁוּם** דְּמֵעִיד בָּהּ לֹא יִשָּׂאֶנָּה קס"ד הַפּוֹדֶה אֶת הַשְּׁבוּיָה יִשָּׂאֶנָּה בְּלֹא עֵדוּת קָאָמַר: **מִכָּל** מָקוֹם קַשְׁיָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן פָּרִיךְ וְכֵן כָּל הָנֵךְ פִּרְכֵי דִּלְקַמָּן אֲבָל לְרַבָּה דְּאָמַר דְּטַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר לָא קַשְׁיָא מִידִי:

עין משפט
נר מצוה

א טור אה"ע סי' ז:
ב סמג עשין נג, סמג עשין קי, טור חו"מ סי' סג:
ג סמג עשין נד, טור אה"ע סי' קעז:
ד מיי' פא' מהל' נערה בתולה הל' יג:
ה מיי' פא' מהל' נערה בתולה הל' יד:
ו סמג לאוין רנו:
ז טור אה"ע סי' ז:

מסורת הש״ס

א גיטין פט.
ב מכות ה.
ג לקמן לז.; משנה כתובות; לעיל כט.; לעיל יא.
ד משנה עדיות; גיטין פא.
ה סוכה לו.; יבמות לו:; חולין נח:

תורה אור השלם

וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים [שמות כא, כב]

וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה בִּקְדוּשְׁתַּהּ קָיְימָא? וְהָתַנְיָא: הַגִּיּוֹרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּירָה וְרָאֲתָה דָּם, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים, וּמְטַמְּאָה מֵעֵת לְעֵת, וּמִפְּקִידָה לִפְקִידָה. (א)וּצְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר לֵיאָרֵס וְלִינָּשֵׂא מִיָּד. אֲמַר לֵיהּ: גִּיּוֹרֶת אַשְּׁבוּיָה קָא רָמֵית? גִּיּוֹרֶת לָא מְנַטְּרָא נַפְשַׁהּ, שְׁבוּיָה מְנַטְּרָא נַפְשַׁהּ. [אב(ב)]וּרְמִי שְׁבוּיָה אַשְּׁבוּיָה, דְּתַנְיָא: הַגִּיּוֹרֶת וְהַשְּׁבוּיָה וְהַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּירוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ יְתֵירוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד — צְרִיכוֹת לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר לֵיאָרֵס וְלִינָּשֵׂא מִיָּד. אִשְׁתִּיק. אֲמַר לֵיהּ: מִידֵּי שְׁמִיעַ לָךְ בְּהָא? אֲמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, שֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה. אִי הָכִי מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי? אָמַר רַבָּה, קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי: אִשָּׁה מְזַנָּה מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמוֹךְ, שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר. בִּשְׁלָמָא גִּיּוֹרֶת, כֵּיוָן דְּדַעְתַּהּ לְאִיגַּיּוֹרֵי מְנַטְּרָא נַפְשַׁהּ. שְׁבוּיָה נָמֵי, דְּלָא יָדְעָה הֵיכָא מַמְטוּ לָהּ. שִׁפְחָה נָמֵי, דְּשָׁמְעָה מִפִּי מָרַהּ. אֶלָּא יוֹצְאָה בְּשֵׁן וָעַיִן, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? [גד]וְכִי תֵּימָא כֹּל מִמֵּילָא לָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הֲרֵי אֲנוּסָה וּמְפוּתָּה, דְּמִמֵּילָא, וְתַנְיָא: אֲנוּסָה וּמְפוּתָּה צְרִיכוֹת לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר לֵיאָרֵס וְלִינָּשֵׂא מִיָּד! [ה]אֶלָּא אָמַר רַבָּה: קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי: אִשָּׁה מְזַנָּה מִתְהַפֶּכֶת כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר. וְאִידַּךְ? חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא לֹא נֶהֶפְכָה יָפֶה יָפֶה. (ג)שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ וְכוּ'. וְהָא מֵהָכָא נָפְקָא? מֵהָתָם נָפְקָא: "כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ", מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּיבוֹ, וְאִי אַתָּה מְחַיְּיבוֹ מִשּׁוּם שְׁתֵּי רִשְׁעָיוֹת! (ד)חֲדָא בְּמִיתָה וּמָמוֹן, וַחֲדָא בְּמַלְקוֹת וּמָמוֹן. וּצְרִיכָא: דְּאִי אַשְׁמְעִינַן מִיתָה וּמָמוֹן, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא אִיבּוּד נְשָׁמָה, אֲבָל מַלְקוֹת וּמָמוֹן, דְּלֵיכָּא אִיבּוּד נְשָׁמָה, אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן מַלְקוֹת וּמָמוֹן, מִשּׁוּם דְּלָא חֲמִיר אִיסּוּרֵיהּ. אֲבָל מִיתָה וּמָמוֹן, דַּחֲמִיר אִיסּוּרֵיהּ, אֵימָא לָא. צְרִיכָא. (ה)וּלְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם, תַּרְתֵּי לְמָה לִי? חֲדָא בְּמִיתָה וּמָמוֹן,

וַחֲדָא

וְרָאֲתָה דָּם בּוֹ בַּיּוֹם: דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ וְלֹא גָּזְרוּ בָּהּ טֻמְאַת מֵעֵת לְעֵת לְטַמֵּא טְהָרוֹת שֶׁנָּגְעָה בָּהֶן מִשְּׁעַת טְבִילָה עַד שְׁעַת רְאִיָּה דְּהָא אַפֵּי' יָצָא דָּם זֶה מֵאֶתְמוֹל וְהֶעֱמִידוּהוּ כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם שֶׁזֶּהוּ הַטַּעַם שֶׁל מֵעֵת לְעֵת בִּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל הֲלֹא דַּם כְּנַעֲנִית כְּדַם בְּהֵמָה וְאִם תֹּאמַר נָחוּשׁ שֶׁמָּא מִשֶּׁטָּבְלָה נֶעֱקַר וְיָצָא מִיָּד טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ דְּרַבָּנָן הִיא וְהֵיכָא דְּאִיכָּא לְמִגְזַר מֵעֵת לְעֵת שָׁלֵם גְּזוּר מִפְּקִידָה לִפְקִידָה וְהֵיכָא דְּלָא גְּזוּר מֵעֵת לְעֵת לָא גְּזוּר מִפְּקִידָה לִפְקִידָה: וּצְרִיכָה לְהַמְתִּין ג' חֳדָשִׁים שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא לְהַבְחִין בֵּין זֶרַע הַנִּזְרָע בִּקְדֻשָּׁה לְזֶרַע הַנִּזְרָע שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה: רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא: צְרִיכוֹת לְהַמְתִּין וְאַף עַל פִּי שֶׁקְּטַנָּה אֵינָהּ מִתְעַבֶּרֶת גְּזֵרָה קְטַנָּה אַטּוּ גְּדוֹלָה: מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמוֹךְ נוֹתֶנֶת מוֹךְ לְאַחַר בְּעִילָה וְשׁוֹאֶבֶת הַזֶּרַע: מְנַטְּרָא נַפְשָׁהּ וּמְזַמֶּנֶת לָהּ מוֹךְ: דְּלָא יָדְעָה הֵיכָא מַמְטוּ לָהּ שֶׁבָּאִים לְמָכְרָהּ וְסָבְרָה דִּלְמָא מַמְטוּ לָהּ לְגַבֵּי יִשְׂרָאֵל וּפָרְקוּ לָהּ וּמְנַטְּרָא נַפְשָׁהּ לְשַׁמֵּשׁ בְּמוֹךְ: אֶלָּא יוֹצְאָה בְּשֵׁן וָעַיִן שִׁפְחָה שֶׁסִּמֵּא אֲדוֹנֶיהָ אֶת עֵינָהּ וְיָצְאָה לְחֵרוּת מְנָא הֲוָת יָדְעָה מֵעִקָּרָא דְּתִפּוֹק לְחֵרוּת דִּמְנַטְּרָא נַפְשָׁהּ לִזְמַן מוֹךְ לְשִׁמּוּשָׁהּ: כֹּל מִמֵּילָא מִדֵּי דְּלֵיכָּא לְאִזְדְּהוּרֵי בֵּהּ מֵעִקָּרָא דְּתִפּוֹק לְחֵרוּת מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי: הֲרֵי אֲנוּסָה דְּמִמֵּילָא דְּלָא הֲוָת יָדְעָה דְּלִסַלֵּק בָּהּ הָכִי וְתִזַמֵּן לָהּ מוֹךְ: מִתְהַפֶּכֶת שֶׁיֵּצֵא הַזֶּרַע וְלֹא יִקְלֹט וְהָא אֲפִילּוּ בְּמִידֵי דְּמִמֵּילָא מָצוּ לְמֶעְבַּד וְכֻלָּן עוֹשׂוֹת כֵּן: מִשּׁוּם דְּאִכָּא אִבּוּד נְשָׁמָה יֵשׁ כָּאן עֹנֶשׁ חָמוּר וְדַיּוֹ בְּכָךְ אִם עֲנַשְׁתּוֹ לְאַבֵּד נְשָׁמָה לֵהָרֵג: אֵימָא לָא אֵין זֶה עֹנֶשׁ יְתֵרָה וּלְיַעֲבֵד בֵּהּ תַּרְתֵּי: דְּלָא חֲמִיר אִסּוּרֵהּ לֹא עָבַר עֲבֵרָה חֲמוּרָה וְדַיּוֹ שֶׁתַּעַנְשֵׁנוּ עֹנֶשׁ אֶחָד:

וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה בִּקְדֻשְּׁתַהּ קָיְמָא וְהָתַנְיָא הַגִּיּוֹרֶת כו' קָשֶׁה דְּהַשְׁתָּא דִּמְדַמֶּה גִּיּוֹרֶת לִשְׁבוּיָה א"כ תִּקְשֵׁי לֵיהּ מַתְנִיתִין גּוּפָהּ דְּר' יְהוּדָה לֹא מַשְׁוֶה גִּיּוֹרֶת לִשְׁבוּיָה דִּתְנַן ר' יְהוּדָה אוֹמֵר שְׁבוּיָה שֶׁנִּפְדֵּית הֲרֵי הִיא בִּקְדֻשָּׁתָהּ מַשְׁמַע דִּבְהָנָךְ מוֹדֶה לְתַנָּא קַמָּא וְאָמַר ר"י דְּמַתְנִי' אָתֵי לֵיהּ שַׁפִּיר דְּמוֹדֶה בְּגִיּוֹרֶת שֶׁאֵין לָהּ קְנָס דְּוַדַּאי הִיא בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה שֶׁנִּבְעֲלָה בְּעוֹד שֶׁלֹּא הָיָה דַּעְתָּהּ לְהִתְגַּיֵּר וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה דַּעְתָּהּ לְהִתְגַּיֵּר מִשֶּׁהָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מ"מ לָא מְנַטְּרָא נַפְשָׁהּ כֵּיוָן דְּאֵינָהּ רְאוּיָה לְהִתְעַבֵּר אֲבָל מֵהַךְ דִּצְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אַף עַל גַּב דְּדַעְתָּהּ לְאִיגַּיּוֹרֵי וּמְנַטְּרָא נַפְשָׁהּ אֲפִלּוּ הָכִי קָאָמַר צְרִיכָה לְהַמְתִּין ג' חֳדָשִׁים דְּאִי אֶפְשָׁר לִשְׁמוֹר עַצְמָהּ מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כ"ש שְׁבוּיָה שֶׁהִיא מְסוּרָה בְּיָדָם: **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס כֵּיוָן דְּלֵיכָּא מֵעֵת לְעֵת מִפְּקִידָה לִפְקִידָה נָמֵי לָא גְּזוּר רַבָּנָן וְרַבִּי יוֹסֵי דְּקָאָמַר וּמְטַמְּאָה מֵעֵת לְעֵת לָאו דַּוְקָא מֵעֵת לְעֵת אֶלָּא כְּלוֹמַר בְּתוֹרַת מֵעֵת לְעֵת מְטַמְּאָה מִשֶּׁנִּתְגַּיְּרָה: **רַבִּי** יוֹסֵי מַתִּיר לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא: **שְׁבוּיָה** מְנַטְּרָא נַפְשָׁהּ וא"ת וְהָא בִּקְטַנָּה נָמֵי מַיְירֵי דְּלָא מְנַטְּרָא נַפְשָׁהּ דְּהָא אֵינָהּ יוֹדַעַת לִשְׁמוֹר עַצְמָהּ וְקָאָמַר ר"י דְּבִקְדֻשָּׁתָהּ קַיְמָא דְּקָתָנֵי בְּמַתְנֵי' יְתֵרָה מִבַּת ג' שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וי"ל דִּקְטַנָּה לְגַמְרֵי אֵינָהּ מוֹסֶרֶת עַצְמָהּ לְבִיאָה וּכְשֶׁהִיא מוֹסֶרֶת עַצְמָהּ לְבִיאָה קְצָת הִיא בַּת דַּעַת וְיוֹדַעַת לִשְׁמוֹר עַצְמָהּ: **צְרִיכוֹת** לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה מַשְׁמַע דְּאַפֵּי' בִּקְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְהִתְעַבֵּר קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה דִּצְרִיכָה לְהַמְתִּין מִדְּקָאָמַר יְתֵרוֹת מִבְּנוֹת ג' וְיוֹם אֶחָד דְּגָזַר קְטַנָּה אַטּוּ גְּדוֹלָה וְקָשֶׁה לר"י וּלְרַבֵּינוּ תָּם דְּתַנְיָא בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מב: וְשָׁם) הֲרֵי שֶׁהָיְתָה רְדוּפָה לֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ אוֹ קְטַנָּה כו' צְרִיכָה לְהַמְתִּין ג' חֳדָשִׁים דִּבְרֵי ר"מ ר' יְהוּדָה מַתִּיר לֵאָרֵס וְלִנָּשֵׂא מִיָּד אַלְמָא לָא גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה קְטַנָּה אַטּוּ גְּדוֹלָה וכ"ת דַּוְקָא בְּגִיּוֹרֶת וּמְשֻׁחְרֶרֶת וּשְׁבוּיָה גָּזַר טְפֵי כְּדֵי לְהַבְחִין בֵּין זֶרַע שֶׁנִּזְרַע בִּקְדֻשָּׁה לְשֶׁנִּזְרַע שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה זֶה אֵין נִרְאֶה דְּהָא לְרָבָא דִּמְפָרֵשׁ הָתָם לְעֵיל טַעַם דִּצְרִיכוֹת לְהַמְתִּין גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשָּׂא אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו וְיַיבֵּם אֵשֶׁת אָחִיו מִן אִמּוֹ כו' טְפֵי אִית לָן לְמִגְזַר בִּקְטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל דְּשַׁיָּךְ בָּהּ כָּל הָנְהוּ דִּמְפָרֵשׁ הָתָם אֲבָל בְּגִיּוֹרֶת וּשְׁבוּיָה וּמְשֻׁחְרֶרֶת לֹא שַׁיָּךְ שֶׁמָּא יִשָּׂא אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו וְעוֹד דִּשְׁמוּאֵל אִית לֵיהּ סְבָרָא אִיפְּכָא מִדְּר' יְהוּדָה דְּהָא שְׁמוּאֵל קָאָמַר בס"פ ד' אַחִין (יְבָמוֹת דַּף לד: וְשָׁם) דְּכֻלָּן צְרִיכוֹת לְהַמְתִּין ג' חֳדָשִׁים חוּץ מִגִּיֹּרֶת וּמְשֻׁחְרֶרֶת קְטַנָּה אֲבָל קְטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לְהַמְתִּין אַלְמָא בִּקְטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל גָּזַר קְטַנָּה אַטּוּ גְּדוֹלָה וּבְגִיּוֹרֶת וּמְשֻׁחְרֶרֶת לֹא גָּזַר וְהַיְנוּ אִיפְּכָא מִדְּרַבִּי יְהוּדָה וְעוֹד לִשְׁמוּאֵל בִּשְׁלָמָא בִּקְטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל סָבַר כר"מ אֶלָּא בְּגִיּוֹרֶת כְּמַאן לֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְּר' יוֹסֵי דִּלְרַבִּי יְהוּדָה בֵּין קְטַנָּה בֵּין גְּדוֹלָה צְרִיכָה לְהַמְתִּין וּלְרַבִּי יוֹסֵי אַפֵּי' גְּדוֹלָה אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַמְתִּין וּמִיהוּ לְמַאי דְּמוֹקֵי לְהַךְ דְּהָכָא בְּשֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה אָתֵי שַׁפִּיר כְּר' יְהוּדָה וּמָצֵינַן לְמֵימַר דְּדַוְקָא בְּרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה קָאָמַר ר' יְהוּדָה דְּגָזְרִי' קְטַנָּה אַטּוּ גְּדוֹלָה אֲבָל אוֹתָהּ שֶׁאֵינָהּ וַדַּאי בְּעוּלָה לֹא וּלְפִי לְשׁוֹן אַחֲרוֹן דְּהָתָם לֹא קָשֶׁה כְּלָל אע"ג דִּשְׁמוּאֵל אִיפְּכָא מִדְּרַבִּי יְהוּדָה כֵּיוָן דְּאֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּגָזְרִינַן קְטַנָּה אַטּוּ גְּדוֹלָה דַּאֲפִילּוּ בִּגְדוֹלָה נָמֵי שָׁרֵי לְפִי שֶׁמִּתְהַפֶּכֶת ואור"י דבס"פ ד' אַחִין (ג"ז שָׁם לְהּ.) מַיְיתֵי הַךְ בָּרַיְתָא דְּהָכָא ול"ג בָּהּ יְתֵרוֹת מִבְּנוֹת ג' וְיוֹם אֶחָד וּבַתּוֹסֶפְתָּא נָמֵי ל"ג לֵיהּ וּלְפִי זֶה נִיחָא דְּמַיְירֵי בִּגְדוֹלָה אֲבָל בִּקְטַנָּה מוֹדֶה דְּאֵין צְרִיכָה לְהַמְתִּין כִּדְקָאָמַר בַּבָּרַיְתָא דִּרְדוּפָה וְהַשְׁתָּא שְׁמוּאֵל בְּגִיּוֹרֶת כְּר' יְהוּדָה וּבְבַת יִשְׂרָאֵל כְּרַבִּי מֵאִיר וְאֶפְשָׁר דִּבְגִיּוֹרֶת קְטַנָּה מוֹדֶה ר' מֵאִיר דְּאֵין צְרִיכָה לְהַמְתִּין וּלְלָשׁוֹן אַחֲרוֹן דְּהָתָם דְּאָמַר שְׁמוּאֵל כֻּלָּן צְרִיכוֹת לְהַמְתִּין חוּץ מִגִּיֹּרֶת וּמְשֻׁחְרֶרֶת גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַמְתִּין בִּזְנוּת מִשּׁוּם דִּזְנוּת דִּקְטַנָּה לָא שְׁכִיחַ אֲבָל בְּנִשּׂוּאִין גָּזַר קְטַנָּה אַטּוּ גְּדוֹלָה וְסָבַר בְּגִיּוֹרֶת כְּרַבִּי יוֹסֵי וּבְבַת יִשְׂרָאֵל כר"מ דְּגָזַר קְטַנָּה אַטּוּ גְּדוֹלָה וס"ל דְּדַוְקָא בְּנִשּׂוּאִין גָּזַר ר"מ וְשֶׁמָּא בְּנִשּׂוּאִין מוֹדֶה ר' יוֹסֵי לר"מ וּמִיהוּ בִּזְנוּת וַדַּאי פְּלִיג דְּהָא שָׁרֵי אֲנוּסָה וּמְפֻתָּה אֲפִילּוּ גְּדוֹלָה

וְאִית דְּגָרְסִי בַּבָּרַיְתָא דִּרְדוּפָה ר' יוֹסֵי בִּמְקוֹם ר' יְהוּדָה וְשָׁם פֵּרַשְׁנוּ: **אִי** הָכִי מ"ט דְּר' יוֹסֵי תֵּמַהּ לר"י דְּמַשְׁמַע דְּמִשּׁוּם דְּאוֹקֵמְנָא בְּרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה הוּא דְּקַשְׁיָא לֵיהּ מַאי טַעְמָא בְּלָאו הָכִי נָמֵי תִּקְשֵׁי לֵיהּ בָּרַיְתָא דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּמַיְיתֵי לְקַמָּן דַּאֲנוּסָה וּמְפֻתָּה וּלְפִי הַסֻּגְיָא נִרְאֶה דְּזֶה הַמַּקְשֶׁה עַצְמוֹ הוּא דְּמַיְתִי לָהּ וּמִיהוּ י"ס דְּגָרְסִי בְּסָמוּךְ א"ל אַבָּיֵי בִּשְׁלָמָא גִּיֹּרֶת כֵּון דְּדַעְתַּהּ לְאִגַּיּוֹרֵי כוּ' וּלְפִי גִּרְסָא זוֹ אָתֵי שַׁפִּיר שֶׁזֶּה הַמַּקְשֶׁה לֹא יָדַע בָּרַיְתָא דְּמַיְיתֵי לְקַמָּן דְּאַבָּיֵי הוּא דְּמַיְתִי לָהּ וְכֵן הוּא גִּרְסָא בִּשְׁלְהֵי ד' אַחִין (ג"ז שָׁם): הַבָּא עַל בִּתּוֹ. לְמַאי דְּמוּקֵי מַתְנֵי' בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף עג: וְשָׁם) בִּמְפֻתָּה צָרִיךְ לְאוֹקְמָה בְּשַׁבָּא עָלֶיהָ וּבָגְרָה כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל:

וְעַל בַּת אִשְׁתּוֹ. הֲוָה מָצֵי לְמִתְנֵי אֵשֶׁת אָבִיו וְכַלָּתוֹ דְּהָא חָשִׁיב נָמֵי עֲרָיוֹת דְּעַל יְדֵי קִדּוּשִׁין אֶלָּא תָּנָא וְשַׁיַּר: **אָמַר** רַבָּה קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי כו' אַלִּבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן מְשַׁנֵּי דִּלְדִידֵהּ דִּמְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּר' יְהוּדָה שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר לָא קַשְׁיָא מִידֵי [וּמִיהוּ רַבָּה לָא קָאָמַר אֶלָּא דִּלְמָא]: **אִשָּׁה** מְזַנָּה מִתְהַפֶּכֶת וּמֵהַשְׁתָּא לֹא קָשֶׁה אֲנוּסָה וּמְפֻתָּה וּמִיהוּ יוֹצְאָה בְּשֵׁן וָעַיִן מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי דִּצְרִיכָה לְהַמְתִּין דְּאוֹתָהּ לָמָּה תִּתְהַפֵּךְ: **חֲדָא** בְּמַלְקוּת וּמָמוֹן לְעֵיל פֵּרַשְׁתִּי לָמָּה לֹא יָלֵיף רָשָׁע רָשָׁע תֵּמַהּ דִּבְרֵישׁ הַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פג:) פָּרִיךְ הָא מִבְּעֵי לֵהּ קְרָא דְּלָא תִקְחוּ כֹפֶר דְּלָא תִשְׁקוֹל מִנֵּהּ מָמוֹנָא וְתִקְטְלֵהּ וּמְשַׁנֵּי הַהוּא מִכְּדֵי רִשְׁעָתוֹ נָפְקָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר הַהוּא מִלֹּא יִהְיֶה אָסוֹן נָפְקָא דִּכְדֵי רִשְׁעָתוֹ אָתָא לְמַלְקוּת וּמָמוֹן וְי"ל דְּהָתָם טָעֵי כִּי הֵיכִי דְּטָעֵי הָכָא מֵעִקָּרָא לוֹמַר דְּמִכְּדֵי רִשְׁעָתוֹ נָפְקָא מִיתָה וּמָמוֹן [וְהָא דְּלָא פָּרֵיךְ הַאי בְּמַלְקוּת וּמָמוֹן כְּתִיב לֹא חָשׁ לְהַקְשׁוֹת מִשּׁוּם דַּהֲוֵי מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי מִלֹּא יִהְיֶה אָסוֹן נָפְקָא] אִי נָמֵי לְסִימָנָא בְּעָלְמָא נַקְטֵהּ הָתָם:

מסורת הש״ס

א יבמות לה.; יבמות מב:; לקמן ס:; תוספתא יבמות; עירובין מז.

ב יבמות לה.; לעיל יא.

ג מכות ד.; מכות יג.; סנהדרין נג:; מכות ד:; יבמות כב:; מכות יג:; בבא קמא פג:; לעיל לב.; לעיל לב:

ד בבא קמא טו.

ה לעיל לג:

גליון הש״ס

רש"י ד"ה דיה שעתה וכו' לא גזור מפקידה לפקידה. כדאיתא בנדה לו ע"א:

תורה אור השלם

וְכִי־יַכֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ [שמות כא, כו]

וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים [שמות כא, כב]

וְהָיָה אִם־בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר [דברים כה, ב]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כא:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כב, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ יג סעי׳ ה ו:

ג מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כא:

ד מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כב, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ יג סעי׳ ה ו:

ה מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כא:

ו מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כב, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ יג סעי׳ ה ו:

וַחֲדָא בְּמִיתָה וּמַלְקוֹת. וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן מִיתָה וּמָמוֹן, מִשּׁוּם דַּחֲדָא בְּגוּפֵיהּ וַחֲדָא בְּמָמוֹנֵיהּ לָא עָבְדִינַן. אֲבָל בְּמִיתָה וּמַלְקוֹת, דְּאִידֵּי וְאִידֵּי בְּגוּפֵיהּ, אֵימָא מִיתָה אֲרִיכְתָּא הִיא, וְנַעֲבֵיד בֵּיהּ. וְאִי אַשְׁמְעִינַן מִיתָה וּמַלְקוֹת, דְּתַרְתֵּי בְּגוּפֵיהּ לָא עָבְדִינַן. אֲבָל מִיתָה וּמָמוֹן, דַּחֲדָא בְּגוּפֵיהּ וַחֲדָא בְּמָמוֹנֵיהּ, אֵימָא נַעֲבֵיד בֵּיהּ. צְרִיכָא. א(א)״וְלֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ״ לְמָה לִי? דְּאָמַר רַחֲמָנָא: לָא תִּשְׁקוֹל מָמוֹנָא מִינֵּיהּ וְתִפְטְרֵיהּ מִקְּטָלָא. ״לֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ״ לְמָה לִי? דְּאָמַר רַחֲמָנָא: לָא תִּשְׁקוֹל מָמוֹנָא מִינֵּיהּ וְתִפְטְרֵיהּ מִן גָּלוּת. וּתְרֵי קְרָאֵי לְמָה לִי! חַד בְּשׁוֹגֵג וְחַד בְּמֵזִיד. וּצְרִיכִי, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן מֵזִיד, מִשּׁוּם דַּחֲמִיר אִיסּוּרֵיהּ. אֲבָל שׁוֹגֵג, דְּלָא חֲמִיר אִיסּוּרֵיהּ — אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן שׁוֹגֵג, מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא אִיבּוּד נְשָׁמָה. אֲבָל מֵזִיד, דְּאִיכָּא אִיבּוּד נְשָׁמָה — אֵימָא לָא. צְרִיכָא. ״וְלָאָרֶץ לֹא יְכוּפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדַם שׁוֹפְכוֹ״ לְמָה לִי? ב(ב)מִבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: מִנַּיִן שֶׁאִם נִתְעָרְפָה עֶגְלָה וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג, מִנַּיִן שֶׁאֵין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ — שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְלָאָרֶץ לֹא יְכוּפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שׁוּפַּךְ בָּהּ וְגוֹ׳״. ג(ג)״וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ״ לְמָה לִי? מִיבְּעֵי לֵיהּ, לְכִדְתַנְיָא: מִנַּיִן לִמְזוּמָּתִים בְּסַיִיף שֶׁהוּא מִן הַצַּוָּאר — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ״ — הוּקְשׁוּ כָּל שׁוֹפְכֵי דָמִים לְעֶגְלָה עֲרוּפָה, מַה לְהַלָּן מִן הַצַּוָּאר — אַף שׁוֹפְכֵי דָמִים מִן הַצַּוָּאר. ד(ד)אִי מָה לְהַלָּן בְּקוֹפִיץ וּמִמּוּל עוֹרֶף, אַף כָּאן בְּקוֹפִיץ וּמִמּוּל עוֹרֶף? אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, אָמַר קְרָא: ״וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ״, בְּרוֹר לוֹ מִיתָה יָפָה. ה(ה)״כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה״ לְמָה לִי? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: מִנַּיִן לַיּוֹצֵא לֵיהָרֵג, וְאָמַר אֶחָד ״עֶרְכּוֹ עָלַי״, מִנַּיִן שֶׁלֹּא אָמַר כְּלוּם — שֶׁנֶּאֱמַר: ״כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה״. יָכוֹל אַף קוֹדֶם שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״מִן הָאָדָם״ — וְלֹא כָּל הָאָדָם. וּלְרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַבְיָא, דְּאָמַר: נֶעֱרָךְ — מִפְּנֵי שֶׁדָּמָיו קְצוּבִין, הַאי ״כָּל חֵרֶם״ מַאי עָבֵיד לֵיהּ? [ו]מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: לְפִי שֶׁמָּצִינוּ לִמְזוּמָּתִים בִּידֵי שָׁמַיִם שֶׁנּוֹתְנִין מָמוֹן וּמִתְכַּפֵּר לָהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִם כּוֹפֶר יוּשַׁת עָלָיו״. יָכוֹל אַף בִּידֵי אָדָם כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״חֵרֶם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה״. וְאֵין לִי אֶלָּא מִיתוֹת חֲמוּרוֹת שֶׁלֹּא נִיתְּנָה שִׁגְגָתָן לְכַפָּרָה, מִיתוֹת קַלּוֹת שֶׁנִּיתְּנָה שִׁגְגָתָן לְכַפָּרָה, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כָּל חֵרֶם״. וְלָא מִמֵּילָא מִ״לֹּא תִקְחוּ כוֹפֶר״ שָׁמַעַתְּ מִינַּהּ — לָא תִּשְׁקוֹל מָמוֹנָא מִינֵּיהּ וְתִיפְטְרֵיהּ? ״כָּל חֵרֶם״ לְמָה לִי? אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא:

הָנֵי

לֹא תִקְחוּ כֹּפֶר מַשְׁמַע נָמֵי אִם תַּהַרְגֶנּוּ לֹא תַעַנְשֶׁנּוּ מָמוֹן: דְּאָמַר רַחֲמָנָא שְׁנוּיָא הוּא דְּמִשָּׁנֵינַן לָאו לְאַשְׁמְעִינַן דְּלָא תַּעֲבִיד בֵּהּ תַּרְתֵּי אֶלָּא לְאַשְׁמוֹעִינַן בְּחִיּוּב מִיתָה לְבַדָּהּ שֶׁלֹּא יִפְדֶּה בְּמָמוֹן: לֹא תִקְחוּ כֹּפֶר לָנוּס קָא ס"ד לָא תַּעֲבֵד בֵּהּ תַּרְתֵּי לַהוֹרֵג בְּשׁוֹגֵג גָּלוּת וּמָמוֹן: וּצְרִיכִי דְּאִי אַשְׁמְעִינַן מֵזִיד דְּלָא לִפְרֹק נַפְשֵׁהּ בְּמָמוֹן הֲוָה אֲמִינָא מִשּׁוּם דַּחֲמִיר אִסּוּרֵהּ אֲבָל בְּשׁוֹגֵג לִפְרֹק נַפְשֵׁהּ בְּמָמוֹן מִגָּלוּת: וְאִי אַשְׁמְעִינַן שׁוֹגֵג דְּמִשּׁוּם דְּאֵין בְּגָלוּתוֹ אִבּוּד נְשָׁמָה לְהָכִי לָא לִפְטְרֵהּ בְּמָמוֹן אֶלָּא לִגְלֵי: אֲבָל מֵזִיד מִשּׁוּם אִבּוּד נְשָׁמָה אֵימוֹר נִשְׁקֹל מָמוֹנָא וּנְקַיֵּם נֶפֶשׁ בְּיִשְׂרָאֵל: כִּי אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ וְלֹא בְּפִדְיוֹן מָמוֹן לָמָּה לִי מִלֹּא תִקְחוּ כֹּפֶר נָפְקָא: שֶׁאֵין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ לוֹמַר כְּבָר נִתְכַּפֵּר בְּעוֹדוֹ סָפֵק שֶׁהָעֶגְלָה מְכַפֶּרֶת עַל הַסָּפֵק: וְאַתָּה תְּבַעֵר בָּתַר עֲרִיפָה כְּתִיב: מִיתָה יָפָה בְּסַיִף וּמִצַּד הַסִּימָנִים שֶׁיָּמוּת מַהֵר: כָּל חֵרֶם וְגוֹ' מַשְׁמַע לְשׁוֹן חַיָּבֵי מִיתוֹת כְּמוֹ זוֹבֵחַ לֵאלֹהִים יָחֳרָם (שְׁמוֹת כ"ב:י"ט): עֶרְכּוֹ עָלַי וְאע"פ שֶׁעֵרֶךְ אֵינוֹ לְפִי דָּמִים אֶלָּא לְפִי שָׁנִים לֹא אָמַר כְּלוּם דִּמְעַטֵּהּ קְרָא הָכָא וְהַאי חֵרֶם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הוּא: שֶׁדָּמָיו קְצוּבִין בַּתּוֹרָה לְפִי שָׁנִים וְלָא דָּמֵי לְאוֹמֵר דָּמָיו עָלַי דְּדָמִים אֵין לוֹ אֲבָל עֵרֶךְ יֵשׁ לוֹ: לְמוּמָתִין בִּידֵי שָׁמַיִם כְּגוֹן מִי שֶׁהָרַג שׁוֹרוֹ אֶת הַנֶּפֶשׁ דִּכְתִיב בֵּהּ יוּמָת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין דְּנָפְקָא לָן בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף טו:) מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא עַל רְצִיחָתוֹ אַתָּה הוֹרְגוֹ וְאִי אַתָּה הוֹרְגוֹ עַל רְצִיחַת שׁוֹרוֹ וְהַאי יוּמָת בִּידֵי שָׁמַיִם: יָכוֹל אַף חַיָּבֵי מִיתוֹת ב"ד יִפְדּוּ בְּמָמוֹן: חֵרֶם מִן הָאָדָם אָדָם שֶׁמְּחֻיָּב חֵרֶם: אֶלָּא מִיתוֹת חֲמוּרוֹת שֶׁלֹּא נִתְּנָה שִׁגְגָתָן לְכַפָּרָה כֵּיוָן דִּקְרָא לָא פָּרֵישׁ כָּל מִיתוֹת מִיסְתְּיָיךְ אִי שְׁדֵית הַךְ חוּמְרָא דְּאֵין מָמוֹנוֹ מַצִּילוֹ אֲמִיתוֹת חֲמוּרוֹת וּמַאי נִינְהוּ כְּגוֹן הָעוֹשֶׂה חַבּוּרָה בְּאָבִיו אוֹ גּוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵין כַּפָּרָה כְּתוּבָה בְּשִׁגְגָתוֹ שֶׁאֵין כָּרֵת בִּזְדוֹנוֹ דְּלִחַיֵּב חַטָּאת בְּשִׁגְגָתוֹ: מִיתוֹת קַלּוֹת הַיְנוּ כָּל מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בָּהֶן כָּרֵת עַל זְדוֹנוֹ בְּלֹא הַתְרָאָה יֵשׁ כַּפָּרָה בְּשִׁגְגָתָהּ בְּחַטָּאת כְּגוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְשַׁבָּת וַעֲרָיוֹת א"נ רוֹצֵחַ שֶׁיֵּשׁ כַּפָּרָה לְשִׁגְגָתוֹ בְּגָלוּת: וְלֹא מִמֵּילָא שָׁמְעַת לָהּ מִלֹּא תִקְחוּ כֹּפֶר הָא גַּבֵּי רוֹצֵחַ כְּתִיבָא וְנִתְּנָה כַּפָּרָה לְשִׁגְגָתוֹ וְאַשְׁמְעִינַן קְרָא שֶׁלֹּא יַצִּיל אֶת עַצְמוֹ בְּמָמוֹן וְלָמָּה לִי תּוּ כָּל חֵרֶם:

וַחֲדָא בְּמִיתָה וּמַלְקוֹת וְרַבָּנַן מַלְקוֹת וּמָמוֹן וּמִיתָה וּמַלְקוֹת תַּרְוַיְהוּ נָפְקֵי מִכְּדֵי רִשְׁעָתוֹ דְּמַשְׁמַע אִם נִתְחַיֵּב בַּהֲדֵי מַלְקוּת מִיתָה אוֹ מָמוֹן מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ וְאע"ג דִּסְמִיךְ לֵהּ אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף מ"מ אֵין לָנוּ לוֹמַר דְּיִלְקֶה וְלֹא יָמוּת כְּמוֹ שֶׁלּוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם דְּאִתְגּוֹרֵי אִתְגּוּר כִּדְפָרִיךְ בְּהַנִּשְׂרָפִים (סַנְהֶדְרִין דַּף פא. וְשָׁם) וְאע"ג דְּגַבֵּי מָמוֹן וּמַלְקוּת אָמְרִינַן דְּנִדּוֹן בְּמָמוֹן אֲפִילּוּ מָמוֹנָא קִלָּא הָתָם מִשּׁוּם דְּחָס רַחֲמָנָא אַנֶּחְבָּל: **לָא** תִּשְׁקוֹל מָמוֹנָא מִנֵּהּ וְתִפְטְרֵהּ מִגָּלוּת קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דל"ל קְרָא מִתַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה נָפְקָא דְּלָא חִלַּקְתָּ בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד וְכִי הֵיכִי דִּבְמֵזִיד לָא תִּשְׁקוֹל מִנֵּהּ מָמוֹנָא וְתִפְטְרֵהּ מִקְּטָלָא אַף שׁוֹגֵג לָא תִּשְׁקוֹל מִנֵּהּ מָמוֹנָא וְתִפְטְרֵהּ מִגָּלוּת וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא שַׁיָּךְ לְאַקּוֹשֵׁי שׁוֹגֵג לְמֵזִיד כִּי הַאי גַּוְנָא כֵּיוָן שֶׁאֵין פִּדְיוֹן שְׁנֵיהֶם שָׁוֶה דְּפִדְיוֹן שֶׁל מֵזִיד לְפָטְרוֹ מִמִּיתָה וּפִדְיוֹן שֶׁל שׁוֹגֵג לְפָטְרוֹ מִגָּלוּת: **וְאַחַ"כ** נִמְצָא הַהוֹרֵג בְּפֵרוּשׁ הַחֻמָּשׁ פ"ה הַךְ דְּרָשָׁה מִוְאַתָּה תְּבַעֵר דַּם הַנָּקִי וְלֹא עַיֵּן כָּאן וּמִיהוּ יֵשׁ לְקַיֵּם פֵּרוּשׁוֹ דְּהַךְ סוּגְיָא דִּשְׁמַעְתָּא דְּמוֹקְמִי' וְאַתָּה תְּבַעֵר לְהַקִּישׁ שׁוֹפְכֵי דָמִים לְעֶגְלָה עֲרוּפָה אַתְיָא כְּמַאן דְּאָמַר חֶנֶק חָמוּר כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף נב:) דִּלְמַאן דְּאָמַר חֶנֶק קַל יָלֵיף סַיִף בְּרוֹצֵחַ מִנָּקוֹם יִנָּקֵם הִלְכָּךְ לְדִידֵהּ אִיַּתַּר וְאַתָּה תְּבַעֵר לְנֶעֶרְפָה הָעֶגְלָה וְאַחַ"כ נִמְצָא הַהוֹרֵג וּקְרָא דִּוְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר דָּרְשִׁינַן לֵיהּ לְכִדְרָבָא בְּפֶ' בָּתְרָא דִּכְרִיתוֹת (דַּף כו.) דְּמַיְתִינַן עֶגְלָה עֲרוּפָה אע"פ שֶׁעָבַר יוה"כ עָלֶיהָ: **הֻקְשׁוּ** שׁוֹפְכֵי דָמִים כו' הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר הָנִיחָא לְמ"ד חֶנֶק חָמוּר אֶלָּא לְמ"ד חֶנֶק קַל כו': **מָה** לְהַלָּן בְּקוֹפִיץ וּמִמּוּל עֹרֶף וא"ת מִמּוּל עֹרֶף מְנָלַן וְהָא וְעָרְפוּ כְּתִיב דְּמַשְׁמַע עֹרֶף מַמָּשׁ וְיֵשׁ לוֹמַר דִּבְפֶ' עֶגְלָה עֲרוּפָה (סוֹטָה דַּף מו:) גָּמַר עֲרִיפָה עֲרִיפָה מֵחַטַּאת הָעוֹף: **בְּרֹר** לוֹ מִיתָה יָפָה וּמֵהַאי טַעְמָא לָא הֲוָה שָׁמְעִינַן מִן הַצַּוָּאר דְּאִם יִתְחֹב סַכִּין בְּלִבּוֹ הָוֵי נָמֵי מִיתָה יָפָה: **לְפִי** שֶׁמָּצִינוּ מוּמָתִים בִּידֵי שָׁמַיִם דִּכְתִיב וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת דע"כ לֹא בִּידֵי אָדָם קָאָמַר דִּכְתִיב מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא וְגוֹ' עַל רְצִיחָתוֹ אַתָּה הוֹרְגוֹ כו' אֶלָּא וַדַּאי בִּידֵי שָׁמַיִם וְאַף עַל גַּב דְּדָרְשִׁינַן מִנֵּהּ בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף טו. וְשָׁם) כְּמִיתַת בְּעָלִים כָּךְ מִיתַת הַשּׁוֹר הַיְנוּ מִדִּכְתִיב יוּמָת וְלָא כְּתִיב יָמוּת וכ"ת כּוּלֵּהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא אִם כֵּן לִכְתֹּב הַשּׁוֹר יִסָּקֵל כִּבְעָלִים וְלִשְׁתּוֹק אִי נָמֵי וְגַם כִּבְעָלָיו יוּמָת הִלְכָּךְ שְׁמַע מִנָּהּ תַּרְתֵּי: **יָכוֹל** אַף בִּידֵי אָדָם כֵּן יֵשׁ תֵּמַהּ דְּהֵיכִי בָּעֵי לְמֵילַף מִיתָה בִּידֵי אָדָם מִמִּיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם [וְתֵרֵץ מָהֲרַ"ם כֵּיוָן דְּאִתְּקַשׁ מִיתַת שׁוֹר לְמִיתַת בְּעָלִים נַקִּישׁ נָמֵי מִיתַת בְּעָלִים בִּידֵי אָדָם לְמִיתַת בְּעָלִים שֶׁעַל יְדֵי שׁוֹר]: **מִיתוֹת** קַלּוֹת שֶׁנִּתַּן שִׁגְגָתָן לְכַפָּרָה מַנִּי פֵּי' בַּקּוּנְטְ' כְּגוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְשַׁבָּת וְגִלּוּי עֲרָיוֹת שֶׁנִּתַּן שִׁגְגָתָן לְכַפָּרָה ע"י קָרְבָּן וְכֵן רוֹצֵחַ נִתְּנָה שִׁגְגָתוֹ לְכַפָּרָה ע"י גָּלוּת וְקָשֶׁה דא"כ לַמַּסְקָנָא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ חֶרֶם וְכָל חֶרֶם וְלֹא תִקְחוּ ג' קְרָאֵי בְּלֹא תִקְחוּ כֹּפֶר וּבְחֶרֶם סַגִּי דְּחַד לְדֶרֶךְ עֲלִיָּה וְחַד לְדֶרֶךְ יְרִידָה שֶׁנִּתַּן שִׁגְגָתוֹ לְכַפָּרָה דְּהַיְנוּ מִיתוֹת קַלּוֹת לְפֵ"ה לְכָךְ נִרְאֶה דְּמִיתוֹת קַלּוֹת לָא חָשֵׁיב אֶלָּא הַנְהוּ שֶׁנִּתַּן שִׁגְגָתָן לְכַפָּרָה ע"י קָרְבָּן אוֹ ע"י מָמוֹן אֲבָל רוֹצֵחַ לֹא נִתַּן שִׁגְגָתוֹ לְכַפָּרָה ע"י מָמוֹן אֶלָּא עַל יְדֵי גָּלוּת וה"פ דִּבְרַיְתָא אֵין לִי אֶלָּא מִיתוֹת חֲמוּרוֹת שֶׁלֹּא נִתַּן שִׁגְגָתָן לְכַפָּרָה ע"י קָרְבָּן דְּהַיְנוּ כָּל מִיתוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן כָּרֵת כְּגוֹן מֵסִית וּמַדִּיחַ וּנְבִיא הַשֶּׁקֶר וְזָקֵן מַמְרֵא וּמַכֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ וּמְגַדֵּף אַלִּבָּא דְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי בִּכְרִיתוֹת (דַּף ג:) דְּאֵין מֵבִיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ דִּכְתִיב לָעוֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה פְּרָט לִמְגַדֵּף שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה וְרוֹצֵחַ וּמִיתוֹת קַלּוֹת כְּגוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְשַׁבָּת וַעֲרָיוֹת דְּיֵשׁ בָּהֶן כָּרֵת וּמֵבִיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתָן וּפָרִיךְ וְלָא מִמֵּילָא שָׁמְעַת מִנָּהּ מִלֹּא תִקְחוּ כֹּפֶר וּמֵהָתָם שָׁמְעִינַן כָּל מִיתוֹת חֲמוּרוֹת וְלָמָּה לִי קְרָא לְמִיתוֹת חֲמוּרוֹת אֲבָל לְמִיתוֹת קַלּוֹת וַדַּאי צָרִיךְ קְרָא וּמְשַׁנֵּי דְּאִצְטְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי לְמִיתוֹת חֲמוּרוֹת חַד לְדֶרֶךְ עֲלִיָּה שֶׁלֹּא נִתַּן שִׁגְגָתוֹ לְכַפָּרָה כְּלָל וְחַד לְדֶרֶךְ יְרִידָה שֶׁנִּתַּן שִׁגְגָתוֹ לְכַפָּרָה עַל יְדֵי גָּלוּת קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּמַאי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְחַיָּבֵי מִיתוֹת קַלּוֹת כְּגוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְשַׁבָּת וַעֲרָיוֹת דְּמָה שַׁיָּךְ שָׁם כֹּפֶר לְמֶ"ד כֹּפֶר הַיְנוּ דְּמֵי נִזָּק וְתֵרֵץ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח ד' וָה' (ב"ק דַּף מ.) וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ דְּמֵי מַזִּיק:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין קסא, סמג לאוין קסב:
ב מיי' פ"י מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ח, סמג עשין עה:
ג סמג עשין קנ:
ד סמג עשין עה:
ה מיי' פא' מהל' ערכים וחרמין הל' יג, סמג עשין קכח:
ו סמג עשין סז:

מסורת הש"ס

א בבא קמא פג:
ב סוטה מז:
ג סנהדרין נב:; חולין כז:
ד סנהדרין מה:; פסחים עה.; סוטה ח:; סנהדרין נב:; בבא קמא נא.
ה ערכין ו:

תורה אור השלם

וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן [במדבר לה, לב]

וְלֹא־תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ [במדבר לה, לג]

וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה [דברים כא, ט]

לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה [ויקרא יט, יח]

כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן־הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת [ויקרא כז, כט]

זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַיהוָה לְבַדּוֹ [שמות כב, יט]

אִם־כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר־יוּשַׁת עָלָיו [שמות כא, ל]

אִם־בְּגַפּוֹ יָבֹא בְּגַפּוֹ יֵצֵא אִם־בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ [שמות כא, ג]

וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי־מוֹת יוּמָת [במדבר לה, לא]

אב(א)הָנֵי מִילֵּי, הֵיכָא דַּהֲרָגוֹ דֶּרֶךְ עֲלִיָּיה, שֶׁלֹּא נִיתְּנָה שִׁגְגָתוֹ לְכַפָּרָה. אֲבָל הֲרָגוֹ דֶּרֶךְ יְרִידָה, דְּנִיתְּנָה שִׁגְגָתוֹ לְכַפָּרָה, אֵימָא: נִישְׁקוֹל מָמוֹנָא מִינֵּיהּ וְנִיפְּטְרֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. (ב)אֲמַר לֵיהּ רָבָא: הָא מִדְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה נָפְקָא. דְּתָנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה: "מַכֵּה אָדָם" וּ"מַכֵּה בְהֵמָה". מָה מַכֵּה בְהֵמָה לֹא חִלַּקְתָּ בּוֹ בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד, בֵּין מִתְכַּוֵּין לְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין, בֵּין דֶּרֶךְ יְרִידָה לְדֶרֶךְ עֲלִיָּיה — לְפוֹטְרוֹ מָמוֹן אֶלָּא לְחַיְּיבוֹ מָמוֹן. אַף מַכֵּה אָדָם לֹא תַּחְלוֹק בּוֹ בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד, בֵּין מִתְכַּוֵּין לְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין, בֵּין דֶּרֶךְ יְרִידָה לְדֶרֶךְ עֲלִיָּיה — לְחַיְּיבוֹ מָמוֹן אֶלָּא לְפוֹטְרוֹ מָמוֹן. ג־ה(ג)אֶלָּא אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא, אִיצְטְרִיךְ: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּסִימֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בָּהּ. אֲבָל הֵיכָא דְּסִימֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בְּדָבָר אַחֵר, אֵימָא נִישְׁקוֹל מָמוֹנָא מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: הָא נָמֵי מֵאִידַּךְ תַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה נָפְקָא. דְּתָנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה: "עַיִן תַּחַת עַיִן", וְלֹא עַיִן וְנֶפֶשׁ תַּחַת עַיִן. (ד)אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: אִיצְטְרִיךְ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא הוֹאִיל וְחִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בִּקְנָס, אַף עַל גַּב דְּמִיקְּטִיל מְשַׁלֵּם, קָא מַשְׁמַע לַן. וּלְרַבָּה דְּאָמַר חִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בִּקְנָס, אַף עַל גַּב דְּמִיקְּטִיל מְשַׁלֵּם, הַאי "כׇּל חֵרֶם" מַאי עָבֵיד לֵיהּ? סָבַר לַהּ כְּתַנָּא קַמָּא דְּרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַבְיָא. ו(ה)מַתְנִי' נַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה — רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֵין לָהּ קְנָס. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יֵשׁ לָהּ קְנָס, וּקְנָסָהּ לְעַצְמָהּ. גְּמָ' מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי — אָמַר קְרָא: "אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה", הָא אוֹרָסָה — אֵין לָהּ קְנָס. וְרַבִּי עֲקִיבָא? "אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה" — לְאָבִיהָ, הָא אוֹרְסָה — לְעַצְמָהּ. אֶלָּא מֵעַתָּה, "נַעֲרָה" וְלֹא בוֹגֶרֶת, הָכִי נָמֵי דִּלְעַצְמָהּ? "בְּתוּלָה" וְלֹא בְעוּלָה, הָכִי נָמֵי דִּלְעַצְמָהּ? אֶלָּא לִגְמָרֵי, הָכָא נָמֵי לִגְמָרֵי! זאָמַר לָךְ רַבִּי עֲקִיבָא: הַאי "לֹא אוֹרָשָׂה" מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: "אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה" — פְּרָט לְנַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, שֶׁאֵין לָהּ קְנָס, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יֵשׁ לָהּ קְנָס, וּקְנָסָהּ לְאָבִיהָ. וְהַדִּין נוֹתֵן: הוֹאִיל וְאָבִיהָ זַכַּאי בְּכֶסֶף קִידּוּשֶׁיהָ, וְאָבִיהָ זַכַּאי בְּכֶסֶף קְנָסָהּ. מָה כֶּסֶף קִידּוּשֶׁיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה — לְאָבִיהָ, אַף כֶּסֶף קְנָסָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה — לְאָבִיהָ. (ו)אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה" — מוּפְנֶה, לְהַקִּישׁ לוֹ וְלָדוּן הֵימֶנּוּ גְּזֵירָה שָׁוָה: נֶאֱמַר כָּאן "אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה". מָה כָּאן חֲמִשִּׁים — אַף לְהַלָּן חֲמִשִּׁים, וּמָה לְהַלָּן שְׁקָלִים — אַף כָּאן שְׁקָלִים. וְרַבִּי עֲקִיבָא, מַאי חָזֵית דַּ"אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה" לִגְזֵירָה שָׁוָה, וּ"בְתוּלָה" לְמַעוּטֵי בְּעוּלָה?

אֵימָא:

הָנֵי מִלֵּי דְּלָא תִקְחוּ כֹּפֶר לִפְטוֹר רוֹצֵחַ מֵזִיד מִקְטָלָא: **הֵיכָא דַּהֲרָגוֹ בְּמֵזִיד** דֶּרֶךְ עֲלִיָּה בַּהֲנָפַת יָדוֹ הִכָּהוּ מֵאַחֲרָיו דִּדְכְוָתֵהּ בְּשׁוֹגֵג לֹא נִתַּן לְכַפָּרַת גָּלוּת כְּדִכְתִיב וַיַּפֵּל דֶּרֶךְ נְפִילָה: **מִדְּתַנָּא** דְּבֵי חִזְקִיָּה נָפְקָא שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין דֶּרֶךְ עֲלִיָּה לְדֶרֶךְ יְרִידָה: **לְחַיְּבוֹ מָמוֹן** וְהוּא הַדִּין לִפְדּוֹתוֹ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן מִיהָא אִצְטְרִיךְ דְּאִי מֵהֶקֵּישָׁא הֲוָה אֲמִינָא אַדְּרַבָּה לְאִידָךְ גִּיסָא מַה מַּכֵּה בְהֵמָה לְעוֹלָם יְשַׁלֵּם אַף מַכֵּה אָדָם יְשַׁלֵּם וְהַשְׁתָּא דְּנָפְקָא לָן פְּטוּר תַּשְׁלוּמִין לְמֵזִיד מִלֹּא יִהְיֶה אָסוֹן עַל כָּרְחָךְ הֶקֵּישָׁא לִפְטוֹר שׁוֹגֵג דֶּרֶךְ עֲלִיָּה: **הָכִי גָּרְסִינַן** אֶלָּא אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא כו' אִצְטְרִיךְ חַד מֵהָנֵי קְרָאֵי לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּלָא לֶעֱבֵד בֵּהּ תַּרְתֵּי וְאַף עַל גַּב דְּנָפְקָא לָן מִוְּלֹא יִהְיֶה אָסוֹן: **הָנֵי מִלֵּי** דְּלָא עָנְשִׁינַן לֵיהּ בְּתַרְתֵּי הֵיכָא דְּסִמֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בָּהּ בְּאוֹתָהּ מַכָּה וּמֵת: **בְּדָבָר אַחֵר** בְּמַכָּה אַחֶרֶת וּבְבַת אַחַת: **אֵימָא** נִעְנְשֵׁהּ דְּמֵי עַיִן וּמִיתָה בִּשְׁבִיל הַהֲרִיגָה: **הָא** דְּסִמֵּא עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בָּהּ: **מֵאִידָךְ** דְּבֵי חִזְקִיָּה נָפְקָא דְּלָא תִעְנְשֵׁהּ: **וְלֹא עַיִן וָנֶפֶשׁ תַּחַת עַיִן** מִנֵּהּ קַיְמָא לָן בְּהַחוֹבֵל דְּעַיִן תַּחַת עַיִן לָאו מַמָּשׁ דְּאִי אֲמַרְתְּ מַמָּשׁ דִּלְמָא בַּהֲדֵי דְּסָמֵינַן לְעֵינֵהּ מָיֵית וַהֲוָה לֵיהּ עַיִן וָנֶפֶשׁ תַּחַת עַיִן מִיהוּ שָׁמְעִינַן מִנֵּהּ דְּלָא תַעֲבֵד בֵּהּ תַּרְתֵּי לָא שְׁנָא מֵת בְּאוֹתָהּ מַכָּה לָא שְׁנָא לָא מֵת: **סָלְקָא דַעְתָּךְ** אֲמִינָא חִדּוּשׁ הוּא שֶׁחִדְּשָׁה תּוֹרָה בְּכָל תַּשְׁלוּמֵי קְנָס שֶׁאֵינוֹ דִּין אֶלָּא גְּזֵרַת מֶלֶךְ בְּעָלְמָא וְכֵיוָן דְּחִדּוּשׁ הוּא וּגְזֵרַת חוֹק אֵימָא אע"ג דְּאִיכָּא בַּהֲדֵהּ מִיתָה לְשַׁלֵּם: **קמ"ל** חַד מֵהָנָךְ קְרָאֵי יַתִּירָא שֶׁאֵינוֹ עִנְיָן לְמָמוֹן תְּנֵהוּ עִנְיָן לִקְנָס: **כְּתַנָּא קַמָּא** וּדְרֵישׁ לֵיהּ בְּאוֹמֵר עֶרְכּוֹ שֶׁל יוֹצֵא לֵהָרֵג עָלַי: **מַתְנִי'** **שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה** דְּאִילּוּ אֲרוּסָה שֶׁלֹּא נִתְגָּרְשָׁה חַיָּב מִיתָה וְאֵין שָׁם קְנָס: **אֵין לָהּ קְנָס** טַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא וְרֵישָׁא דְּקָתָנֵי אֵשֶׁת אָחִיו וְאֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו דִּבְנִתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה עָסְקִינַן וְקָתָנֵי יֵשׁ לָהֶן קְנָס ר' עֲקִיבָא הִיא: **גְּמ'** **אֶלָּא מֵעַתָּה** לְר' עֲקִיבָא הָא דִּכְתִיב נַעֲרָה לְמַעוּטֵי בּוֹגֶרֶת וּבְתוּלָה לְמַעוּטֵי בְּעוּלָה: **הָכִי נָמֵי** דְּלָא מְמַעֵט לְגַמְרֵי וְתִדְרוֹשׁ נַעֲרָה לְאָבִיהָ הָא בּוֹגֶרֶת לְעַצְמָהּ הָא לָא אַשְׁכְּחַן דְּאִשְׁתְּמִיט תַּנָּא וּמַתְנֵי בּוֹגֶרֶת יֵשׁ לָהּ קְנָס וְנֵימָא רַבִּי עֲקִיבָא הִיא: **וּקְנָסָהּ לְאָבִיהָ** וּלְקַמָּן [כְּתֻבּוֹת לח ע"ב] מַקְשִׁינַן דר"ע אדר"ע: **הוֹאִיל וְאָבִיהָ זַכַּאי בְּכֶסֶף קִדּוּשֶׁיהָ** שֶׁלּוֹ הוּא בְּנַעֲרוּתָהּ וּלְקַמָּן יָלֵיף לָהּ בְּפֶרֶק נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מו:): **מָה כֶּסֶף קִדּוּשֶׁיהָ אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה** מֵאַחַר כְּשֶׁחוֹזֶרֶת וּמִתְקַדֶּשֶׁת בְּתוֹךְ נְעָרוֹת: **לְאָבִיהָ** הָוֵי דְּהָא כָּל קִדּוּשֵׁי נְעָרוֹת יָלְפִינַן לְאָבִיהָ דְּגַבֵּי קִדּוּשִׁין לָא כְּתִיב מִעוּטָא דַּאֲשֶׁר לֹא אֹרָסָה כִּי הָכָא: **נֶאֱמַר כָּאן** בְּאֹנֶס: **לְהַלָּן** בִּמְפַתֶּה: **מַה לְהַלָּן** בִּמְפַתֶּה שְׁקָלִים דִּכְתִיב יִשְׁקֹל:

הָנֵי מִלֵּי הֵיכָא דַּהֲרָגוֹ דֶּרֶךְ עֲלִיָּה דְּלָא נִתַּן שִׁגְגָתוֹ לְכַפָּרָה פֵּרוּשׁ לְכַפָּרָה בִּידֵי אָדָם אע"ג דְּדֶרֶךְ עֲלִיָּה קִיל טְפֵי מִדֶּרֶךְ יְרִידָה כִּדְמוּכָח בְּפֶרֶק אֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין (מַכּוֹת דַּף ט. וְשָׁם) גַּבֵּי גֵּר תּוֹשָׁב גּוֹלֶה ע"י גֵּר תּוֹשָׁב וְכָל חוּמְרֵי דִּשְׁמַעְתִּין לָא תָּלֵי אֶלָּא בַּמֶּה שֶׁלֹּא נִתַּן לְכַפָּרָה דְּאֵינוֹ מַקְפִּיד הַשַּׁ"ס בַּמֶּה שֶׁסְּקִילָה וּשְׂרֵפָה חֲמוּרִין מֵהֶרֶג וְחֶנֶק: **אֲבָל** סִמֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בְּדָבָר אַחֵר אֵימָא נִשְׁקוֹל מִנֵּהּ מָמוֹנָא וְנִקְטְלֵהּ כָּךְ גָּרַס ר"ח דְּמִלֹּא יִהְיֶה אָסוֹן לָא נָפְקָא לָן אֶלָּא סִמֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בָּהּ כִּי הָתָם שֶׁבְּהַכָּאָה אַחַת הָרַג אֶת הָאִשָּׁה וְגַם הַוְּלָדוֹת אֲבָל סִמֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בְּדָבָר אַחֵר בְּבַת אַחַת לֹא לְהָכִי אִצְטְרִיךְ כָּל חֵרֶם לְמִפְטְרֵהּ קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּהָא ר' יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה לָא דָּרֵישׁ קְרָא לְהָכִי דְּלָא נִשְׁקוֹל מִנֵּהּ מָמוֹנָא וְנִקְטְלֵהּ אֶלָּא שֶׁלֹּא יִתֵּן מָמוֹן וְנִפְטְרֵהּ וְשֶׁמָּא אִלּוּ לֹא נֶאֱמַר קָאָמַר כִּדְאַשְׁכְּחַן רֵישׁ פֶּרֶק נִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין דַּף מג. וְשָׁם) וּבְכַמָּה דּוּכְתֵּי וּלְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה דְּהָכָא מַסִּיק אַלִּבָּא דְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה אֲבָל לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וַדַּאי לֵית לֵהּ הָא דְּתָנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה וְהָא דְּאָמַר בְּרֵישׁ הַנֶּחֱנָקִין (סַנְהֶדְרִין דַּף פד: וְשָׁם) הָנִיחָא לְמַאן דְּאִית לֵהּ דְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה אֶלָּא לְמַאן דְּלֵית לֵהּ הֶקֵּישָׁא לָמָּה לִי תַּנָּא דְּלֵית לֵיהּ דְּבֵי חִזְקִיָּה הַיְנוּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וּבְסָמוּךְ דְּקָאָמַר וּלְרַבָּה דְּאָמַר חִדּוּשׁ הוּא שֶׁחִדְּשָׁה תּוֹרָה בִּקְנָס כו' סָבַר לָהּ כת"ק דְּר' חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַבְיָא הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר ס"ל כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל: **הָא** נָמֵי מֵאִידַּךְ תַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה נָפְקָא לָאו מֵהַהִיא דְּרָשָׁה גּוּפָהּ קָאָמַר דְּנָפְקָא לָן דְּהָא הַהִיא דְּרָשָׁה לָא שַׁיְכָא כְּלָל לְסִמֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בְּדָבָר אַחֵר אֶלָּא הָכִי דָּיֵיק דְּכִי הֵיכִי דְּדָרְשִׁי' וְלֹא עַיִן וָנֶפֶשׁ תַּחַת עַיִן ה"נ דָּרְשִׁינַן נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ וְלֹא עַיִן וָנֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ וְסִמֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בד"א לָא חָשִׁיב עַיִן וָנֶפֶשׁ אֶלָּא נֶפֶשׁ גְּרֵיד' דְּמַה שֶּׁסִּמֵּא אֶת עֵינוֹ בִּשְׁעַת הֲרִיגָה לָא חָשִׁיב כְּלוּם דִּבְלָאו הָכִי הָיָה מֵת אֶלָּא שֶׁהֱמִיתוֹ בְּצַעַר מְרֻבֶּה וא"ת הָא מִלְּתָא נָמֵי מַתְנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה דִּלְעֵיל נָפְקָא דְּמַה מַכֵּה בְהֵמָה לֹא חָלַקְתָּ בֵּין סִמֵּא אֶת עֵינָהּ וְהָרְגָה בָּהּ לְהָרְגָהּ בד"א כו' וְי"ל דְּמַכֵּה אָדָם וּמַכֵּה בְהֵמָה מַשְׁמַע לֵיהּ בְּהַכָּאָה אַחַת וא"ת סִמֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוֹ בד"א תִּפּוֹק לֵהּ דְּפָטוּר מִדְּמֵי עַיִן אֲפִי' לֹא הָרַג דִּבְשָׁעָה שֶׁסִּמֵּא אֶת עֵינוֹ הָיָה רוֹדֵף וְנִתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ וְי"ל דְּמַיְירֵי בְּשֶׁיָּכוֹל לְהַצִּילוֹ בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו שֶׁלֹּא נִתַּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ: **אָמַר** רַב אָשֵׁי אִצְטְרִיךְ כו' תֵּמַהּ דְּמַשְׁמַע דְּאִם הֲרָגוֹ וְקָרַע שִׁירָאִין דִּידֵהּ דְּמִחַיַּב דְּלֵיכָּא לְמִפְטְרֵהּ לֹא מִקְּרָא דְּלָא יִהְיֶה אָסוֹן וְלֹא מִקְּרָא דְּנֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ דְּהָא הָוֵי מָמוֹן וָנֶפֶשׁ תַּחַת מָמוֹן וָנֶפֶשׁ וּלְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף ל:) פָּטַר אַבַּיֵּי זָר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה מִשֶּׁלּוֹ וְקָרַע שִׁירָאִין שֶׁל חֲבֵרוֹ וי"ל דִּלְפִי הָאֱמֶת נָפְקֵי כּוּלְּהוּ מִתַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה וה"פ וְהָא נָמֵי מֵאִידַּךְ תַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה נָפְקָא כְּלוֹמַר ע"כ לָא אִצְטְרִיךְ כָּל חֵרֶם לְהָכִי אֶלָּא כֻּלָּהּ נָפְקָא לָן מִתַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה דְּפָטוּר דְּאִי הֲוָה צְרִיךְ קְרָא לְמִפְטָרֵיהּ בְּלֹא כָּל חֵרֶם הֲוָה פָּטְרִינַן לֵהּ מֵאִידַּךְ תַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה וא"ת וְלִישַּׁנֵּי דְּאִצְטְרִיךְ כָּל חֵרֶם לַהֲרֹג חֲבֵרוֹ וְקָרַע שִׁירָאִין וְי"ל דְּכָל חֵרֶם לֹא יִפָּדֶה מַשְׁמַע לֵיהּ בְּמָמוֹן שֶׁבָּא עַל יְדֵי אוֹתָהּ חֲבָלָה שֶׁהֵמִיתָה בָּאָה עַל יָדָהּ:

סָלְקָא דַעְתָּךְ אֲמִינָא חִדּוּשׁ הוּא קמ"ל אע"ג דִּבְמַתְנִי' מַיְתֵי קְרָא דְּלָא יִהְיֶה אָסוֹן וְהָכָא מַפִּיק קְנָס מִכָּל חֵרֶם הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּכְיַיל מַתְנִיתִין כָּל חַיָּבֵי מִיתוֹת דְּקָתָנֵי וְכָל הַמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ כו' אִי נָמֵי מַתְנִיתִין אַתְיָא כְּתַנָּא קַמָּא דְּרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַבְיָא:

מסורת הש״ס

א משנה תורה הלכות רוצח ושמירת נפש

ב סנהדרין עט:; סנהדרין פד.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; לעיל לה.; בבא קמא לה.

ג בבא קמא פד.

ד לעיל לה:

ה לקמן מ.

ו סוכה מז:; מכות יח:; סוטה יט.; מנחות סא:; קידושין לו:

גליון הש״ס

גמ' בין מתכוין לשאין מתכוין. עיין לקמן מ ע"א תוד"ה אחד כדרכה:

תורה אור השלם

וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת [ויקרא כד, כא]

כׇּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן־הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת [ויקרא כז, כט]

עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל [שמות כא, כד]

כִּי־יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָ בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ [דברים כב, כח]

וְכִי־יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה [שמות כב, טו]

אִם־מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת [שמות כב, טז]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כׇּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פו׳ מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ יב:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ יג, סמג עשין עה:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ב:

ד מיי׳ פא׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ג:

ה מיי׳ פא׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ד, סמג עשין ע:

ו סמג עשין נד, טור אה״ע סי׳ קעז:

ז סמג עשין מח, טור אה״ע סי׳ לז:

אֵימָא: "בְּתוּלָה" — לִגְזֵירָה שָׁוָה, וַ"אֲשֶׁר לֹא אוֹרָסָה" — פְּרָט לְנַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה! מִסְתַּבְּרָא "אֲשֶׁר לֹא אוֹרָסָה" לִגְזֵירָה שָׁוָה, שֶׁהֲרֵי אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ "נַעֲרָה בְּתוּלָה". אַדְּרַבָּה: "בְּתוּלָה" לִגְזֵירָה שָׁוָה, שֶׁהֲרֵי אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ "אֲשֶׁר לֹא אוֹרָסָה"! מִסְתַּבְּרָא: הָא אִישְׁתַּנִּי גּוּפַהּ, וְהָא לָא אִישְׁתַּנִּי גּוּפַהּ. (א)וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הַאי סְבָרָא מְנָא לֵיהּ? נָפְקָא לֵיהּ מִדְּתַנְיָא: "כֶּסֶף יִשְׁקוֹל כְּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת", שֶׁיְּהֵא זֶה כְּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת, וּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת כָּזֶה. קַשְׁיָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא. תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא. בִּשְׁלָמָא רַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנִיתִין, לָא אָתְיָא גְּזֵירָה שָׁוָה וּמַפְּקָא לֵיהּ לִקְרָא מִפְּשָׁטֵיהּ לְגַמְרֵי. אֶלָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּבָרַיְיתָא, אָתְיָא גְּזֵירָה שָׁוָה וּמַפְּקָא מִפְּשָׁטֵיהּ לְגַמְרֵי. (ב)אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: קְרִי בֵּיהּ "אֲשֶׁר לֹא אֲרוּסָה". אֲרוּסָה בַּת סְקִילָה הִיא! סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וְחִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בִּקְנָס, אַף עַל גַּב דְּמִיקְטִיל — מְשַׁלֵּם. וּלְרַבָּה דְּאָמַר חִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בִּקְנָס, אַף עַל גַּב דְּמִיקְטִיל מְשַׁלֵּם, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? סָבַר לַהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנִיתִין. תָּנוּ רַבָּנַן: קְנָסָהּ לְמִי, לְאָבִיהָ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לְעַצְמָהּ. לְעַצְמָהּ אַמַּאי! אָמַר רַב חִסְדָּא: הָכָא בְּנַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה עָסְקִינַן, וְקָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנִיתִין וְרַבִּי עֲקִיבָא דְּבָרַיְיתָא. [א](ג)אָמַר אַבָּיֵי: בָּא עָלֶיהָ וּמֵתָה — פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה" — וְלֹא לַאֲבִי מֵתָה. מִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְאַבָּיֵי, מִיבַּעְיָא לֵיהּ לְרָבָא. דְּבָעֵי רָבָא: יֵשׁ בֶּגֶר בַּקֶּבֶר, אוֹ אֵין בֶּגֶר בַּקֶּבֶר? יֵשׁ בֶּגֶר בַּקֶּבֶר — וְדִבְנָהּ הָוֵי, אוֹ דִלְמָא: אֵין בֶּגֶר בַּקֶּבֶר, וּדְאָבִיהָ הָוֵי.

וּמִי

אֵימָא בְּתוּלָה לִגְזֵרָה שָׁוָה וְלָאו לְמְעוּטֵי בְּעוּלָה וִיהֵא קְנָס לִבְעוּלָה: מִסְתַּבְּרָא אֲשֶׁר לֹא אֹרָסָה לִגְזֵרָה שָׁוָה וַאֲפִי' אֹרְסָה אִית לָהּ קְנָס: שֶׁהֲרֵי אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ נַעֲרָה בְּתוּלָה אע"פ שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה דְּהָא נַעֲרָה בְּתוּלָה הִיא כִּדְכְתִיב קְרָא אֲבָל בְּעוּלָה שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֵין לָהּ קְנָס: אַדְּרַבָּה בְּתוּלָה לִגְזֵרָה שָׁוָה וְלָאו לְמְעוּטֵי בְּעוּלָה בִּזְנוּת אֶלָּא יֵשׁ לָהּ קְנָס לִבְעוּלָה בִּזְנוּת שֶׁהֲרֵי אֲנִי קוֹרֵא אוֹתָהּ נַעֲרָה אֲשֶׁר לֹא אֹרְסָה: מִסְתַּבְּרָא אֲרוּסָה יֵשׁ לָהּ קְנָס וּבְעוּלָה אֵין לָהּ: דְּהָא אִשְׁתַּנִּי גּוּפָהּ וּפְגָמָהּ אֵין רַב כָּל כָּךְ: וְהָא דְּנִתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה לֹא נִשְׁתַּנָּה גּוּפָהּ: הָא סְבָרָא דַּחֲמִשִּׁים כֶּסֶף דְּאוֹנֵס שְׁקָלִים הֵן וְכֶסֶף יִשְׁקֹל דִּמְפַתֶּה יְהוּ חֲמִשִּׁים: כְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת מִנַּיִּן הַמְפֹרָשׁ אֵצֶל אֹנֶס דְּהַיְינוּ חֲמִשִּׁים: וּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת יִהְיוּ שְׁקָלִים: כָּזֶה שֶׁכָּתוּב בּוֹ יִשְׁקֹל: קַשְׁיָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּבָרַיְתָא דְּאָמַר קְנָסָהּ לְאָבִיהָ: אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנִי': לָא אָתְיָא גְּזֵרָה שָׁוָה וּמַפְּקָא לִקְרָא מִפְּשָׁטֵהּ לְגַמְרֵי דַּאֲתָא פְּשָׁטֵהּ לְאַשְׁמוֹעִינַן הָא אֲרוּסָה לְעַצְמָהּ וְחַד מִתַּרְוַיְיהוּ לְאַפְנוּיֵי אִי נָמֵי לָא מֻפְנֵי לֵיכָּא לְמִפְרַךְ מִידִי: אֶלָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּבָרַיְתָא וְכִי אָתְיָא גְּזֵרָה שָׁוָה וּמַפְּקָא מִפְּשָׁטֵהּ לְגַמְרֵי דְּלָא דָּרֵישׁ פְּשָׁטָא דַּאֲשֶׁר לֹא אֹרְסָה כְּלָל וּמְשַׁוֵּי אֹרְסָה כְּלֹא אֹרְסָה וְאִם כֵּן מְעַקֵּר מִשְּׁמְעוּתֶיהָ: קְרִי בֵהּ בִּפְשָׁטֵהּ אֲשֶׁר לֹא אֲרוּסָה לְמְעוּטֵי אֲרוּסָה: בַּת סְקִילָה הִיא וּמִלֹּא יִהְיֶה אָסוֹן נָפְקָא פְּטוּרָא מִתַּשְׁלוּמִין: קְנָסָהּ לְמִי קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ בִּסְתָם אֲנוּסָה קָאֵי: בָּא עָלֶיהָ וּמֵתָה לֹא הִסְפִּיק הָאָב לְהַעֲמִידוֹ בְּדִין עַד שֶׁמֵּתָה: יֵשׁ בֶּגֶר בַּקֶּבֶר אִם מֵתָה בְּנַעֲרוּתָהּ עַד שֶׁלֹּא עָמְדָה בַּדִּין וְהִגִּיעַ זְמַן בַּגְרוּתָהּ בַּקֶּבֶר מִי חָשִׁיב בֶּגֶר אוֹ לֹא וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ וְאָזֵיל לְמַאי הִלְכְתָא: יֵשׁ בֶּגֶר בַּקֶּבֶר וְכִי הֵיכִי דְּאִם לֹא הִסְפִּיקָה לַעֲמֹד בַּדִּין עַד שֶׁבָּגְרָה תְּנַן לְקַמָּן בְּפֶרֶק נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מא:) דַּהֲרֵי הֵן לְעַצְמָהּ וְלֹא לְאָבִיהָ וְהַשְׁתָּא נָמֵי בֶּגֶר בַּקֶּבֶר מַפְקִיעַ כֹּחַ הָאָב וּבְנָהּ יָרֵית לָהּ אִם יֵשׁ לָהּ בֵּן:

[אֵימָא בְּתוּלָה לג"ש וְלֹא נְמַעֵט בְּעוּלָה כִּדְמַשְׁמַע בְּסָמוּךְ נִרְאֶה דר"ע דָּרֵישׁ ג"ש מִקְּרָא דִּלְגוּפֵהּ דְּהַיְינוּ בְּתוּלָה קַמַּיְיתָא וְדִקְנָס וְדִמְפַתֶּה אֲבָל הַבְּתוּלוֹת דָּרֵישׁ לִכְתֻבַּת בְּתוּלוֹת וְלָא שַׁיָּיךְ לְמִדְרְשֵׁהּ לג"ש וְלֹא לְשׁוּם רִבּוּי וְאִיַּיתַּר נַעַר נַעֲרָה הַנַּעֲרָה וָהּ' דְּהַבְּתוּלוֹת חַד לְחַיָּיבֵי לָאוִין וַעֲשֵׂה וְחַד לְחַיָּיבֵי לָאוִין וּכְרִיתוּת וְאִיכָּא ג' רִבּוּיִין ה' דְּהַבְּתוּלוֹת וְנַעַר נַעֲרָה הַנַּעֲרָה חַד לְכִדְאַבַּיֵּי וְחַד לְחַיָּיבֵי עֲשֵׂה וְחַד לְחַיָּיבֵי לָאוִין וּכְרִיתוּת דְּאִי אִיכָּא לר"ע חַד לְגוּפֵהּ בְּלֹא ג"ש א"כ נִמְעוֹט בְּעוּלָה מֵהַהוּא דִּלְגוּפֵהּ וְאַף עַל גַּב דִּבִקְנָס לֵיכָּא אֶלָּא חַד בְּתוּלָה דִּלְגוּפֵהּ מִגְּזֵרָה שָׁוָה דִּמְפַתֶּה נֵילֵיף בְּתוּלָה וְלֹא בְּעוּלָה כִּי הֵיכִי דְּיָלֵיף מְפַתֶּה מֵאוֹנֵס לְעִנְיַן נַעֲרָה דְּלָא כְּתִיב בִּמְפַתֶּה]. (ת"י כ"י): **אֵימָא** בְּתוּלָה לג"ש תֵּמַהּ דְּתִקְשֵׁי לֵיהּ דְּאֵימָא תַּרְוַיְיהוּ לְגוּפַיְיהוּ וְלֹא לג"ש וְנִרְאֶה דְּהַשַּׁ"ס קִים לֵיהּ דְּחַד מִנַּיְיהוּ לִגְזֵרָה שָׁוָה הוֹאִיל וְהַמִּקְרָאוֹת סְתוּמִים לְעִנְיַן שְׁקָלִים וַחֲמִשִּׁים הִלְכָּךְ פָּרֵיךְ וְאֵימָא אִיפְּכָא וְלָא פָּרֵיךְ וְאֵימָא תַּרְוַיְיהוּ לְגוּפַיְיהוּ וְכִי הַאי גַּוְונָא אִיכָּא פ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף טז.) דְּאָמַר וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר אֶלָּא בְּב"ד שֶׁל ע' וְאֶחָד מה"מ א"ר יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אַתְיָא הֲזָדָה הֲזָדָה מִזָּקֵן מַמְרֵא וּפָרִיךְ הָא הֲזָדָה כִּי כְּתִיב בְּקַטְלָא הוּא דִּכְתִיב וְקַטְלָא בכ"ג אֶלָּא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ גָּמַר דָּבָר דָּבָר מֵהַמְרָאָתוֹ וְהַשְׁתָּא הֵיכִי הֲוָה בָּעֵי לְמֵילַף וּלְמֵימַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא דְּאָתְיָא הֲזָדָה הֲזָדָה אֶלָּא דַּהֲוָה קִים לֵיהּ דְּאִיכָּא ג"ש וְלָא הֲוָה יָדַע בְּמַאי וְקָאָמַר מִסְּבָרָא דְּאָתְיָא הֲזָדָה הֲזָדָה: **מִי** אָתְיָא גְּזֵרָה שָׁוָה וּמַפְּקָא לֵהּ מִפְּשָׁטֵהּ לְגַמְרֵי דְּדִיּוּק הָא אֹרְסָה הָוֵי שֶׁקֶר וְקָשֶׁה דִּבְרֵישׁ הֶעָרֵל (יְבָמוֹת ד' ע.) יָלֵיף דְּעָרֵל אָסוּר בִּתְרוּמָה מִגְּזֵרָה שָׁוָה דְּתוֹשָׁב וְשָׂכִיר מִפֶּסַח וּכְתִיב תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ גַּבֵּי פֶּסַח מִשּׁוּם גְּזֵרָה שָׁוָה אע"פ שֶׁאֵינוֹ אֱמֶת דְּהָא תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר אוֹכְלִין בְּפֶסַח כִּדְאָמְרִינַן הָתָם דְּלָא קָנֵי לֵיהּ רַבֵּהּ וּמַפְּקִי' קְרָא מִפְּשָׁטֵהּ טְפֵי מֵהָכָא וְאוֹמֵר ר"ת דְּהַהוּא תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר מַיְּירֵי בַּעֲרֵלִים וּלְהָכִי לֹא יֹאכַל וּמוּכָח דְּלָאו תּוֹשָׁב יִשְׂרָאֵל קָאָמַר דְּהָא לָא קָנֵי לֵהּ רַבֵּהּ אֶלָּא וַדַּאי בְּעָרֵל וּמִשּׁוּם הַפְּנָאָה כְּתָבֵהּ: **אֲרוּסָה** בַּת סְקִילָה הִיא וא"ת מַאי קַשְׁיָא לֵהּ הָא הַשְׁתָּא לָא נָפֵק קְרָא מִמַּשְׁמְעוּתֵיהָ וְאִי לָא אִצְטְרִיךְ לְגוּפֵהּ כ"ש דְּנִיחָא טְפֵי דג"ש מֻפְנֶה וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ אֲרוּסָה בַּת סְקִילָה הִיא וְכֵיוָן דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְמִידֵי אֶלָּא לִגְזֵרָה שָׁוָה הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב אֲשֶׁר לֹא אֲרוּסָה בְּהֶדְיָא וְאַמַּאי שָׁנֵי לְמִכְתַּב אֲשֶׁר לֹא אֹרְסָה דְּאִיכָּא לְמִטְעֵי וּלְמֵימַר הָא אֹרְסָה לְעַצְמָהּ דְּבִשְׁלָמָא אִי הֲוָה בַּאֲרוּסָה שׁוּם חִדּוּשׁ הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר בַּמֶּה שֶׁשִּׁנָּה הַלָּשׁוֹן דְּאָמְרִינַן הַאי דְּשָׁנָה וְכָתַב אֹרְסָה לְמִדְרַשׁ לִגְזֵרָה שָׁוָה וַאֲתָא פְּשָׁטֵהּ לְחִידּוּשָׁא אֲבָל הַשְׁתָּא לָמָּה לִי: **לַאֲבִי** הַנַּעֲרָה וְלֹא לַאֲבִי מֵתָה וא"ת דִּבְפֶרֶק נַעֲרָה לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מה:) גַּבֵּי סָרְחָה וּלְבַסּוֹף בָּגְרָה תִּדּוֹן בִּסְקִילָה דָּרְשִׁינַן הַנַּעֲרָה שֶׁהָיְתָה כְּבָר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם מֵעִנְיָנָא דִּקְרָא וְהָכָא מֵעִנְיָנָא דִּקְרָא וְהָתָם וַדַּאי אָתְיָא לְחַיְּבָהּ דְּאִי לְפָטְרָהּ לִשְׁתּוֹק קְרָא מִנֵּהּ וַאֲנָא יָדַעְנָא דְּלָא הָוְיָא בִּסְקִילָה דְּלָאו נַעֲרָה הִיא וְהָכָא לְחִיּוּבָא דִּקְנָס לָא אִצְטְרִיךְ דְּמִסְּבָרָא מְחַיֵּב אַשְׁעַת בִּיאָה וְאִי אֶפְשָׁר לְפָטְרוֹ בְּוּלָּא כְּלוּם הִלְכָּךְ אֲתָא לְפָטְרוֹ: **יֵשׁ** בֶּגֶר בַּקֶּבֶר וְדִבְנָהּ הָוֵי וא"ת הֵיכִי מָצֵי לְמֵימַר שֶׁתְּהֵא מוֹרֶשֶׁת קְנָס לִבְנָהּ הָא אֵין אָדָם מוֹרִישׁ קְנָס לְבָנָיו כִּדְאָמְרִינַן רֵישׁ פֶּרֶק נַעֲרָה לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מב:) וּבְסָמוּךְ נָמֵי אָמַר יֵשׁ בֶּגֶר בַּקֶּבֶר וּפָקַע אָב וְאִי אָדָם מוֹרִישׁ קְנָס כִּי יֵשׁ בֶּגֶר בַּקֶּבֶר נָמֵי לֹא פָּקַע אָב וִיהֵא לוֹ מִתּוֹרַת יְרֻשָּׁה וּמִיהוּ הַהִיא דִּבְסָמוּךְ יֵשׁ לִדְחוֹת דְּנָפְקָא מִנַּהּ אִם הִיא חַיֶּבֶת לַאֲחֵרִים דְּאִם יֵשׁ בֶּגֶר בַּקֶּבֶר פָּקַע אָב אע"ג דְּאָדָם מוֹרִישׁ קְנָס דְּנוֹטְלִין בַּעֲלֵי חוֹבוֹת אֲבָל אִם אֵין בֶּגֶר בַּקֶּבֶר אֵין נוֹטְלִין בַּעֲלֵי חוֹבוֹת כְּלוּם דְּלָא פָּקַע אָב וְהַקְּנָס הוּא שֶׁלּוֹ וְלֹא שֶׁלָּהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא ה"מ לְאַקְשׁוּיֵי וְהָא אֵין מוֹרֶשֶׁת קְנָס לִבְנָהּ אֶלָּא דַּעֲדִיפָא מִנֵּהּ פָּרֵיךְ ור"י מוֹקֵי הַךְ בַּעְיָא דְּהָכָא בְּבֹשֶׁת וּפְגָם דְּמָמוֹנָא הָוֵי וִיכוֹלָה לְהוֹרִישׁ ואע"ג דִּתְנַן בְּרֵישׁ נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת מא:) לִסְפֵּקָהּ לַעֲמֹד בַּדִּין עַד שֶׁמֵּת הָאָב הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ וְאַבֹּשֶׁת וּפְגָם נָמֵי קָאֵי מִדְּקָתָנֵי הֲרֵי הֵן מַשְׁמַע דְּאֵין יָכוֹל לְהוֹרִישׁ בֹּשֶׁת וּפְגָם וְאוֹר"י דִּלְעִנְיַן זֶה וַדַּאי אִתְקוּשׁ בֹּשֶׁת וּפְגָם לִקְנָס דִּכְתִיב תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ מִכְּלָל דְּאִכָּא בֹּשֶׁת וּפְגָם דִּלְמִי שֶׁזֶּה נִתַּן זֶה נִתַּן אֲבָל לְמִלֵּי אַחֲרָנֵי לָא אִתְקוּשׁ דְּהָא בֹּשֶׁת וּפְגָם מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ וּקְנָס אֵינוֹ מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ אֲבָל הִקְשָׁה רִיבָ"ם דְּאָמְרִינַן בְּמְרֻבָּה (ב"ק דַּף עא: וְשָׁם) א"ל חֲמִשָּׁה בָּקָר אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בָּקָר אֵיתִיבֵהּ גָּנַב מִשֶּׁל אָבִיו וְטָבַח וּמָכַר וְאַחַ"כ מֵת אָבִיו מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי ד' וָהּ' וְהָא הָכָא כֵּיוָן דְּמֵת אָבִיו זָכָה לֵיהּ בִּמְנָתָא דִּידֵהּ וְקָתָנֵי דִּמְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי ד' וָהּ' וּמְשַׁנֵּי הב"ע שֶׁעָמַד בַּדִּין מַשְׁמַע דְּאִי לָאו מִשּׁוּם דַּחֲמִשָּׁה בָּקָר וְלֹא חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בָּקָר הֲוָה אָתֵי לֵיהּ שַׁפִּיר וְלָא הֲוָה צָרִיךְ לְאוֹקוּמֵי בְּשֶׁעָמַד בְּדִין אַלְמָא דְּאָדָם מוֹרִישׁ קְנָס לְבָנָיו וּמִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת דה"מ לְמֵימַר וְלִיטַעֲמָךְ אֲבָל קָשֶׁה דְּמַסִּיק לְצַפְרָא א"ל חֲמִשָּׁה בָּקָר אָמַר רַחֲמָנָא וַאֲפִי' חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בָּקָר א"ל מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא פֵּרוּשׁ דְּקָתָנֵי גָּנַב מִשֶּׁל אָבִיו וּמֵת וְאַחַ"כ טָבַח וּמָכַר פָּטוּר א"ל רֵישָׁא קָרֵינַן בֵּהּ וּטְבָחוֹ כֻּלּוֹ בְּאִסּוּרָא סֵיפָא לָא קָרֵינַן וּטְבָחוֹ כֻּלּוֹ בְּאִסּוּרָא מַשְׁמַע דְּאִי קָרֵינַן בֵּהּ וּטְבָחוֹ כֻּלּוֹ בְּאִסּוּרָא חַיָּב אע"ג דְּלָא עָמַד בַּדִּין דְּאָדָם מוֹרִישׁ קְנָס לְבָנָיו דְּאִי בְּעָמַד בַּדִּין לָא מְחַיֵּב קְנָס דְּשֶׁלּוֹ הוּא טוֹבֵחַ וּמוֹכֵר וְתִי' ר"י דְּמַיְירֵי דְּעָמַד בַּדִּין וְאָמְרוּ חַיָּב אַתָּה לִתֵּן לוֹ דְּאִם הוּא טוֹבֵחַ אַחֲרֵי כֵן חַיָּב כִּדְאָמְרִינַן בְּהַגּוֹזֵל (שָׁם דַּף קו: וְשָׁם) ור"י הַלָּבָן תֵּרֵץ דְּהַהִיא דְּפֶרֶק נַעֲרָה אַיְּירֵי לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ דְּסֻגְיָא דְּהָתָם מוֹדֵינָא לָךְ לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה דְּרַחֲמָנָא פַּטְרֵהּ מִוְּכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן וְכִי קָאָמֵינָא דְּמָמוֹן הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו שֶׁאִם יִתְבָּעוּהוּ לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן קְנָס שֶׁהָיָה חַיָּב לַאֲבִיהֶן שֶׁהֶעֱמִידוֹ בַּדִּין וְנִתְחַיֵּב וְכָפַר וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה הוֹאִיל וּכְשֶׁנָּפַל לְיוֹרְשִׁין כְּבָר הָיָה מָמוֹן שֶׁכְּבָר עָמַד בַּדִּין וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהוֹדוֹת וּלְהִפָּטֵר א"כ הָוֵי דּוּמְיָא דְּפִקָּדוֹן דִּקְרָא וּמְחַיֵּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה אִיתִיבֵיהּ ר"ש אוֹמֵר כו' דְּאַחִין הוּא וּפֵרוּשׁ שֶׁאִם אֵינוֹ לְאַחִין אֵיךְ מִתְחַיֵּב הַכּוֹפֵר קָרְבַּן שְׁבוּעָה עַל טַעֲנוֹתָם וְהָא לָאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידְהוּ הוּא אֶלָּא ש"מ דְּאַחִין הוּא וּמַסִּיק כִּי קָאָמַר רַבָּה דְּמָמוֹן הוּא לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו בִּשְׁאָר קְנָסוֹת לְעִנְיַן חִיּוּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה וּמַסִּיק דְּאִצְטְרִיךְ וְכִחֵשׁ לְעָמְדָה בַּדִּין וּבָגְרָה וְאַחַר כָּךְ מֵתָה דְּמִינַּהּ קָא יָרֵית מִכָּל מָקוֹם עִקָּרוֹ קְנָס מִקְּרֵי לְגַבֵּי דִּדָּהּ וְדִידֵהּ וְלָא דָּמֵי לִשְׁאָר קְנָסוֹת דְּמוֹרִישׁ לְבָנָיו דִּלְגַבֵּי בָּנָיו לָא הֲוָה קְנָס כְּלָל וּמִיהוּ לְשׁוֹן לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו לֹא מַשְׁמַע כְּפֵרוּשׁ זֶה. [וְעַיֵּין תּוֹסֶפֶת בָּבָא קַמָּא עב. ד"ה סֵיפָא]:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין נד, טור אה"ע סי' קעז:

מסורת הש"ס

א לעיל כט:; לעיל י.
ב לעיל לד:
ג לעיל כט:

תורה אור השלם

אִם־מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת [שמות כב, טז]

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, יט]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲר חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

(א)וּמִי מְעַבְּרָא? וְהָתָנֵי רַב בִּיבִי קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן: שָׁלֹשׁ נָשִׁים מְשַׁמְּשׁוֹת בְּמוֹךְ, אֵלּוּ הֵן: קְטַנָּה, וּמְעוּבֶּרֶת, וּמְנִיקָה. קְטַנָּה — שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר וְתָמוּת, מְעוּבֶּרֶת — שֶׁמָּא תַּעֲשֶׂה עוּבָּרָהּ סַנְדָּל, מְנִיקָה — שֶׁמָּא תִּגְמוֹל אֶת בְּנָהּ. (ב)וְאֵיזוֹהִי קְטַנָּה — מִבַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד עַד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד. פָּחוֹת מִיכֵּן וְיָתֵר עַל כֵּן מְשַׁמֶּשֶׁת כְּדַרְכָּהּ וְהוֹלֶכֶת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ מְשַׁמֶּשֶׁת כְּדַרְכָּהּ וְהוֹלֶכֶת, וּמִן הַשָּׁמַיִם יְרַחֲמוּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'"! א(ג)וְכִי תֵּימָא דְּאִיעַבְּרָא כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה, וְאוֹלִידָה כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה. וּבְשִׁיתָּא יַרְחֵי מִי קָא יָלְדָה? וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין בֵּין נַעֲרוּת לְבַגְרוּת אֶלָּא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. וְכִי תֵּימָא: בְּצִיר הוּא דְּלֵיכָּא, הָא טְפֵי — אִיכָּא, הָא "אֶלָּא" קָאָמַר! אֶלָּא, הָכִי קָמִיבַּעְיָא לֵיהּ: יֵשׁ בֶּגֶר בַּקֶּבֶר וּפָקַע אָב, אוֹ דִלְמָא: אֵין בֶּגֶר בַּקֶּבֶר, וְלָא פָּקַע אָב? מָר בַּר רַב אָשֵׁי בָּעֵי לַהּ הָכִי: מִיתָה עוֹשָׂה בַּגְרוּת, אוֹ אֵין עוֹשָׂה בַּגְרוּת? תֵּיקוּ. [בג]בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵאַבָּיֵי: בָּא עָלֶיהָ וְנִתְאָרְסָה, מַהוּ? אֲמַר לֵיהּ, מִי כְּתִיב: "וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר לֹא אֲרוּסָה"? וּלְטַעְמָיךְ, הָא דְּתַנְיָא: בָּא עָלֶיהָ וְנִשֵּׂאת, לְעַצְמָהּ: מִי כְּתִיב "וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר לֹא נְשׂוּאָה"? [ד]הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם, הוֹאִיל וּבַגְרוּת מוֹצִיאָה מֵרְשׁוּת אָב, וְנִישּׂוּאִין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת אָב, מָה בַּגְרוּת בָּא עָלֶיהָ וּבָגְרָה — לְעַצְמָהּ, אַף נִישּׂוּאִין בָּא עָלֶיהָ וְנִשֵּׂאת — לְעַצְמָהּ. אֶלָּא אֵירוּסִין, מִי קָא מַפְּקִי מֵרְשׁוּתָא דְּאָב לְגַמְרֵי? הָא תְּנַן: נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה אָבִיהָ וּבַעְלָהּ מְפִירִין לָהּ נְדָרֶיהָ. ה(ד)מַתְנִי' הַמְפַתֶּה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְהָאוֹנֵס אַרְבָּעָה. הַמְפַתֶּה נוֹתֵן בּוֹשֶׁת וּפְגָם וּקְנָס, מוֹסִיף עָלָיו אוֹנֵס שֶׁנּוֹתֵן אֶת הַצַּעַר. מָה בֵּין אוֹנֵס לִמְפַתֶּה: הָאוֹנֵס נוֹתֵן אֶת הַצַּעַר, וְהַמְפַתֶּה אֵינוֹ נוֹתֵן אֶת הַצַּעַר. הָאוֹנֵס נוֹתֵן מִיָּד, וְהַמְפַתֶּה לִכְשֶׁיּוֹצִיא. הָאוֹנֵס שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ, וְהַמְפַתֶּה, אִם רָצָה לְהוֹצִיא — מוֹצִיא. [ו]כֵּיצַד שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ: אֲפִילּוּ הִיא חִיגֶּרֶת, אֲפִילּוּ הִיא סוּמָא, וַאֲפִילּוּ הִיא מוּכַּת שְׁחִין. נִמְצָא בָּהּ דְּבַר עֶרְוָה, אוֹ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָבֹא בְּיִשְׂרָאֵל — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּימָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה", אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ. (ה)גְּמָ' צַעַר דְּמַאי? אָמַר אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: צַעַר שֶׁחֲבָטָהּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע. מַתְקֵיף לַהּ רַבִּי זֵירָא: אֶלָּא מֵעַתָּה, חֲבָטָהּ עַל גַּבֵּי שִׁירָאִין, הָכִי נָמֵי דְּפָטוּר? וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי — וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: אוֹנֵס אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַצַּעַר — מִפְּנֵי

שֶׁסּוֹפָהּ

וּמִי מְעַבְּרָא בְּקַטְנוּת אוֹ בְּנַעֲרוּת כְּשֶׁהִיא בַּת קְנָס שֶׁתֵּלֵד בְּנַעֲרוּת: מְשַׁמְּשׁוֹת בְּמוֹךְ מֻתָּר לָהֶן לְשַׁמֵּשׁ בְּמוֹךְ וְאֵינָן כִּמְשַׁחִיתוֹת זֶרַע: שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה עֻבָּרָהּ סַנְדָּל שֶׁאִם תִּתְעַבֵּר עֻבָּר שֵׁנִי פּוֹחֵת הַשֵּׁנִי אֶת צוּרַת הָרִאשׁוֹן וְדוֹמֶה לְסַנְדָּל שֶׁהוּא דָּג שֶׁבַּיָּם: שֶׁמָּא תִּגְמֹל אֶת בְּנָהּ מִפְּנֵי שֶׁהֶחָלָב נֶעְכָּר כְּשֶׁמִּתְעַבֶּרֶת וְאֵינוֹ טוֹב לַיּוֹנֵק וְתִצְטָרֵךְ לְהַעְתִּיקוֹ מִשָּׁדַיִם וְיָמוּת: פָּחוֹת מִכָּאן מִבַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְשַׁמֶּשֶׁת כְּדַרְכָּהּ לְפִי שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר: וְיֶתֶר עַל כֵּן עַל בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְשַׁמֶּשֶׁת כְּדַרְכָּהּ שֶׁאִם תִּתְעַבֵּר לֹא תָמוּת אַלְמָא בְּקַטְנוּת לָא מִעַבְּרָא שֶׁיָּבֹא לִכְלַל לֵדָה דְּהָא וְתָמוּת קָתָנֵי: וְכִי תֵּימָא מִבַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהִגִּיעוּ יְמֵי הַנְּעוּרִים נִתְעַבְּרָה וְיָלְדָה בְּנַעֲרוּת וּמֵתָה בְּנַעֲרוּת הָא נָמֵי לֵיתָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל אֵין בֵּין נַעֲרוּת לְבַגְרוּת אֶלָּא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים מִשֶּׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הָוְיָא נַעֲרָה בְּאוֹתָן שֶׁתָּבִיא מִשְּׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וָהָלְאָה וּמִשֶּׁתְּבִיאֵם עַד שֶׁתִּבְגּוֹר שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְתוּ לָא וּמַתְנִיתָא דְּקָתָנֵי מִבַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וְאֵילָךְ אִי מְעַבְּרָא לֹא מֵתָה בִּמְבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת קֹדֶם שֶׁתִּתְעַבֵּר קָאָמַר אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הֵבִיאָה קְטַנָּה הִיא וְהַאי דְּנָקַט מִנְיַן שָׁנִים מִשּׁוּם דְּבִבְצִיר מִשְּׁתַּיִם עֶשְׂרֵה וְיוֹם אֶחָד אֲפִילּוּ הֵבִיאָה שְׂעָרוֹת אֵינוֹ אֶלָּא שׁוּמָא כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת נִדָּה וּבְקִדּוּשִׁין: וּפַקַע אָב פָּקְעָה תְּבִיעַת אָב וְזָכָה הַלָּה בְּמַה שֶּׁבְּיָדוֹ שֶׁאֵין בַּעַל דִּינוֹ קַיָּם וּקְנָס לָאו מָמוֹן הוּא לְהוֹרִישׁוֹ לְאָבִיהָ בְּתוֹרַת יְרֻשָּׁה כָּל כַּמָּה דְּלָא גָּבְתֵהּ: אוֹ אֵין בֶּגֶר בַּקֶּבֶר לְאַפְקוּעֵי תְּבִיעַת אָב: מָר בַּר רַב אָשֵׁי לָא בָּעֵי לַהּ בַּעְיָא דְּרָבָא מִשּׁוּם בֶּגֶר בַּקֶּבֶר אֶלָּא אִם מֵתָה בְּנַעֲרוּתָהּ מִי פָּקְעָה כִּי בַּגְרוּת דְּמֵחַיִּים אוֹ לֹא וּלְהַאי לִשָּׁנָא דְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי אַלִּבָּא דְּרָבָא אָמְרוּ לְעֵיל מִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא לֵהּ לְאַבָּיֵי מִבַּעְיָא לֵהּ לְרָבָא דְּאִלּוּ לְלִשָּׁנָא קַמָּא מִפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרָבָא דְּמִיתָה לָא מַפְקְעָא וּדְלֹא כְּאַבַּיֵּי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בָּגְרָה וְכִי קָא מִבַּעְיָא לֵיהּ בְּבֶגֶר בַּקֶּבֶר קָמִבַּעְיָא לֵיהּ אֲבָל בְּמִיתָה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בָּגְרָה פְּלִיג אַדְּאַבַּיֵּי וְאָמַר לָא מַפְקְעָא וְחַיָּב: מִיתָה עוֹשָׂה בַּגְרוּת עוֹשָׂה דִּין בַּגְרוּת דְּמַפְקְעָא כֹּחַ אָב כִּי בַּגְרוּת: מַהוּ מִי הָוֵי לְאָבִיהָ אוֹ לְעַצְמָהּ: בַּגְרוּת מוֹצִיאָה מֵרְשׁוּת אָב דְּלָא מָצִינוּ שֶׁזִּכְּתָה לוֹ תוֹרָה בְּבִתּוֹ אֶלָּא מֶכֶר בְּקַטְנוּת וּשְׁאָר שֶׁבַח כְּגוֹן קְנָסָהּ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ בְּנַעֲרוּת כִּדְיָלְפִינַן בְּפֶרֶק נַעֲרָה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף מו:) אֲבָל בְּבַגְרוּת לָא אַשְׁכְּחַן וְכֵיוָן דְּלָא זִכְּתָה לוֹ תוֹרָה אֲנַן מֵהֵיכָא תֵּיתֵי לָן לְזַכּוֹתוֹ בְּשֶׁלָּהּ: וְנִשּׂוּאִין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת אָב כִּדְאַשְׁכְּחַן בַּהֲפָרַת נְדָרִים דְּכָל זְמַן דְּלָא נִיסַת אָבִיהָ מֵפֵר וּמִשֶּׁנִּיסַת אֵין יָכוֹל לְהָפֵר: בָּא עָלֶיהָ כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה וּבָגְרָה: לְעַצְמָהּ דִּכְתִיב וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה אִם נַעֲרָה הִיא בִּשְׁעַת נְתִינָה: אָבִיהָ וּבַעְלָהּ וְאֵינוֹ מוּפָר עַד שֶׁיָּפֵרוּ שְׁנֵיהֶם: מַתְנִי' בֹּשֶׁת וּפְגָם בְּמָתְנֵי' לְקַמָּן [כְּתֻבּוֹת לט ע"ב] מְפָרֵשׁ לְהוּ: הָאוֹנֵס נוֹתֵן מִיָּד לְאָבִיהָ אע"פ שֶׁכּוֹנְסָהּ: לִכְשֶׁיּוֹצִיא בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ [ע"ב] אַטּוּ אִשְׁתּוֹ הִיא וּמְפָרֵשׁ לָהּ לִכְשֶׁלֹּא יִכְנוֹס דְּאִם כְּנָסָהּ אֵינוֹ נוֹתֵן קְנָס כְּדִכְתִיב מַהֵר יִמְהָרֶנָּה לוֹ וְאִם מָאֵן יְמָאֵן וְגוֹ' כֶּסֶף יִשְׁקֹל אֲבָל אֹנֶס כְּתִיב וְנָתַן חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה: שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ בִּכְלִי שֶׁבָּחַר לוֹ לִשְׁתּוֹת בּוֹ כְּלוֹמַר עַל כָּרְחוֹ יִשָּׂאֶנָּה כְּדִכְתִיב לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ (דְּבָרִים כ"ב:י"ט):

שָׁלֹשׁ נָשִׁים מְשַׁמְּשׁוֹת בְּמוֹךְ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מֻתָּרוֹת לְשַׁמֵּשׁ בְּמוֹךְ אע"ג דִּשְׁאָר נָשִׁים אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם הַשְׁחָתַת זֶרַע וְאֵין נִרְאֶה לְר"ת דְּהָא קְטַנָּה וְאַיְלוֹנִית מֻתָּר לְשַׁמֵּשׁ בַּהֲדַיְהוּ וְלָא הָוֵי הַשְׁחָתַת זֶרַע כֵּיוָן שֶׁהוּא דֶּרֶךְ תַּשְׁמִישׁ וּמְפָרֵשׁ ר"ת מְשַׁמְּשׁוֹת צְרִיכוֹת לְשַׁמֵּשׁ בְּמוֹךְ אַחַר תַּשְׁמִישׁ וְעֵצָה טוֹבָה קמ"ל ולר"י נִרְאֶה לְקַיֵּם פֵּי' הַקּוּנְט' דִּבְרֵישׁ נִדָּה (דַּף ג.) מַשְׁמַע שֶׁהַמּוֹךְ הוּא בְּמֵעֶיהָ כָּל שָׁעָה וְהָוֵי כִּמְשַׁמֵּשׁ עַל הָאֲבָנִים וְעַל הָעֵצִים וְלָא דָּמֵי לִמְשַׁמֵּשׁ קְטַנָּה וְאַיְלוֹנִית וְעוֹד אֲפִילּוּ הָיְתָה נוֹתֶנֶת מוֹךְ אַחַר תַּשְׁמִישׁ אֲסוּרָה דְּאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְצֻוָּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה מ"מ אֲסוּרָה הִיא לְהַשְׁחִית זֶרַע כִּדְמַשְׁמַע בְּנִדָּה (דַּף יג.) דִּתְנַן כָּל הַיָּד הַמַּרְבָּה לִבְדֹּק בַּנָּשִׁים מְשֻׁבַּחַת בָּאֲנָשִׁים תִּקָּצֵץ וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא מִשּׁוּם דְּנָשִׁים לָאו בְּנוֹת הַרְגָּשָׁה נִינְהוּ מַשְׁמַע דְּאִם הָיוּ בְּנוֹת הַרְגָּשָׁה הָווּ אֲסִירֵי וְיֵשׁ לִדְחוֹת דְּלָאו בְּנוֹת אִסּוּר הַרְגָּשָׁה נִינְהוּ קָאָמַר: **וְכִי** תֵימָא בְּצִיר הוּא כוּ' וְהָא בִּלְבַד קָאָמַר בַּקּוּנְטְרֵס (בְּקִדּוּשִׁין דַּף עט.) ל"ג לֵיהּ דִּבְלָאו בִּלְבַד מַשְׁמַע טְפֵי לֹא: **בָּא** עָלֶיהָ וְנִתְאָרְסָה מַהוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנִי' קָא מִבַּעְיָא לֵיהּ דְּאָמַר נִתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה קְנָסָהּ לְעַצְמָהּ דָּמֵי אָמְרִינַן כֵּיוָן שֶׁיָּצְאָה מֵרְשׁוּת הָאָב לְעִנְיַן קְנָס יְהֵא קְנָסָהּ לְעַצְמָהּ אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן דִּלְעִנְיַן שְׁאָר מִלֵּי לָא נָפְקָא מֵרְשׁוּת הָאָב יְהֵא קְנָסָהּ לְאָבִיהָ אֲבָל לְרַבִּי עֲקִיבָא דִּבְרַיְתָא פְּשִׁיטָא דִּקְנָסָהּ לְאָבִיהָ וּלְר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי נְהִי דְּאָמַר אֵין לָהּ קְנָס נָמֵי לָא מִבַּעְיָא לֵיהּ דְּהָא דְּאֵין לָהּ קְנָס לָאו מִשּׁוּם מִפָּק מֵרְשׁוּתָא דְּאָב הִיא אֶלָּא גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא דְּאֵין לָהּ קְנָס וְלָא נָפְקָא בְּאֵרוּסִין כְּלָל מֵרְשׁוּת אָבִיהָ דְּאָב זַכַּאי בְּקִדּוּשֶׁיהָ וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אע"ג דְּנִתְאָרְסָה וְהָא דְּקָא בָּעֵי לָהּ סְתָם וְלָא קָאָמַר לְרַבִּי עֲקִיבָא בְּהֶדְיָא מַהוּ מִשּׁוּם דַּהֲלָכָה כְּר' עֲקִיבָא מֵחֲבֵרוֹ: **הוֹאִיל** וְנִשּׂוּאִין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת אָב פֵּי' בַּקּוּנְט' דְּיָלְפִינַן מֵהֲפָרַת נְדָרִים ואע"ג דקי"ל דְּמָמוֹנָא מֵאִסּוּרָא לָא יָלְפִינַן ה"מ לְאוֹקְמָה בִּרְשׁוּת אָב הוּא דְּלָא יָלְפִינַן מָמוֹנָא מֵאִסּוּרָא אֲבָל לְאַפּוֹקֵי מֵרְשׁוּת אָב יָלְפִינַן שַׁפִּיר מֵהֲפָרַת נְדָרִים דִּבְסָבָרָא מוּעֶטֶת יֵשׁ לְהוֹצִיאָהּ מֵרְשׁוּת אָב ור"י ב"ר אַבְרָהָם פֵּי' כֵּיוָן דְּגַלֵּי לָן קְרָא דִּלְאוֹקְמָהּ בִּרְשׁוּת אָב אִסּוּרָא וּמָמוֹנָא שָׁוִין ה"ה לְאַפּוֹקַהּ [ור"י מְפָרֵשׁ דְּנִשּׂוּאִין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת אָב מִדְּדָרְשִׁינַן אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ אִישׁ סִפֵּק כו' אִשָּׁה אֵין סִפֵּק בְּיָדָהּ לַעֲשׂוֹת וְלָא נְהִירָא דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֵינוֹ לַבַּעַל מִן הַתּוֹרָה]: **מַה** בּוֹגֶרֶת בָּא עָלֶיהָ וּבָגְרָה לְעַצְמָהּ פֵּרוּשׁ דְּהָא מָצִינוּ בּוֹגֶרֶת שֶׁיּוֹצְאָה מֵרְשׁוּת אָב לְעִנְיַן מָמוֹן וְקָשֶׁה דה"נ נִשּׂוּאִין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת אָב לְעִנְיַן מָמוֹן וְאַמַּאי צָרִיךְ לְמֵילַף מִבּוֹגֶרֶת וְנִרְאֶה דְּבָא עָלֶיהָ וּבָגְרָה לְעַצְמָהּ נָפְקָא לָן מוֹנָתָן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה דְּדָרְשִׁינַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה וְלֹא לַאֲבִי בּוֹגֶרֶת: **צַעַר** דְּמַאי קָשֶׁה לְר"י דְּמַאי קָא מִבַּעְיָא לֵיהּ וְכִי לֹא יָדַע הַשַּׁ"ס שֶׁיֵּשׁ צַעַר גָּדוֹל לִבְתוּלָה בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה וְכַמָּה קְטַנּוֹת חוֹלוֹת מִזֶּה וכ"ת דְּמֵאוֹתוֹ צַעַר פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס דְּפָטוּר שֶׁהֲרֵי סוֹפָהּ לְהִצְטַעֵר בְּכָךְ תַּחַת בַּעְלָהּ וְהָא אִיכָּא כַּמָּה תַּנָּאֵי בְּהַכּוֹנֵס (ב"ק דַּף נט. וְשָׁם) דְּלָא חָיְישִׁי לִכְחַשׁ גֻּפְנָא פֵּרוּשׁ דָּבָר שֶׁסּוֹפוֹ לִהְיוֹת כֵּן וְנִרְאֶה לר"י דְּצַעַר בְּעִילָה מִשּׁוּם תַּאֲוַת תַּשְׁמִישׁ אֵינוֹ בָּא בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ אֶלָּא אַחַר כָּךְ וְכָל צַעַר הַחַבָּלָה דִּמְחַיֵּב הַיְנוּ אוֹתוֹ צַעַר הַבָּא לוֹ בִּשְׁעַת חַבָּלָה אֲבָל מָה שֶׁבָּא לוֹ אַחַר כָּךְ מִפְּטָר דְּגַרְמָא בְּעָלְמָא הוּא הִלְכָּךְ בָּעֵי צַעַר דְּמַאי וְרַשְׁבָּ"א מְפָרֵשׁ דִּפְשִׁיטָא דְּצַעַר שֶׁל בְּתוּלִים לֵיכָּא לְמֵימַר דע"כ תַּנָּא דְּמַתְנִי' חָיֵישׁ לִכְחַשׁ גֻּפְנָא מִדִּמְפַתֶּה פָּטוּר:

מסורת הש״ס

א יבמות יב:; נדרים לה:; נדה מה.; יבמות ק:; אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; תוספתא נדה

ב קידושין פא:; משנה נדה; קידושין סג:; נדה מה:; ברכות כד.

ג נדה סה.

ד תוספתא כתובות; לקמן מב.

ה בבא קמא נט.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה שלש וכו' דאע"פ שאינה מצווה על פריה ורביה. עי' סנהדרין דף נט ע"ב תוד"ה והא:

תורה אור השלם

וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹּא לוֹ יִהְיֶה הַזָּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיו וְשִׁחֵת אַרְצָה לְבִלְתִּי נְתָן־זֶרַע לְאָחִיו [בראשית לח, ט]

שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דַּלֹּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ [תהילים קטז, ו]

כִּי־יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָ בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ [דברים כב, כח]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, יט]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע יו״ד סי׳ רצד סעי׳ א:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ טז, סמג עשין נד, טור אה״ע סי׳ קעז:

ג מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ טו:

ד מיי׳ פי״א מהל׳ נדרים הל׳ ט, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רלד סעי׳ ה:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ז, סמג עשין נד, טוש״ע אה״ע סי׳ קעז סעי׳ א:

ו מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ג, סמג עשין נד, טוש״ע אה״ע סי׳ קעז סעי׳ ג:

ז מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ה, ש״ע אה״ע סי׳ קעז סעי׳ ד:

שֶׁסּוֹפָהּ לְהִצְטַעֵר תַּחַת בַּעֲלָהּ. אָמְרוּ לוֹ: אֵינוֹ דוֹמֶה נִבְעֶלֶת בְּאוֹנֶס לְנִבְעֶלֶת בְּרָצוֹן. אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: צַעַר שֶׁל פִּיסּוּק הָרַגְלַיִם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: ״וַתְּפַשְּׂקִי אֶת רַגְלַיִךְ לְכָל עוֹבֵר״. אִי הָכִי, מְפוּתָּה נָמֵי! אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: מָשָׁל דִּמְפוּתָּה לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁאָמַר לַחֲבֵירוֹ: קְרַע שִׁירָאִין שֶׁלִּי וְהִפָּטֵר. שֶׁלִּי?! דַּאֲבוּהּ נִינְהוּ? אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: פִּקְּחוֹת שֶׁבָּהֶן אוֹמְרוֹת: מְפוּתָּה אֵין לָהּ צַעַר. וְהָא קָא חָזֵינַן דְּאִית לַהּ? אָמַר אַבָּיֵי: אֲמַרָה לִי אֵם, כְּמַיָּא חַמִּימֵי עַל רֵישֵׁיהּ דְּקַרְחָא. רָבָא אָמַר: אֲמַרָה לִי בַּת רַב חִסְדָּא: כִּי רִיבְדָּא דְּכוּסִילְתָּא. רַב פָּפָּא אָמַר: אֲמַרָה לִי בַּת אַבָּא סוּרָאָה: כִּי נַהֲמָא אַקּוּשָׁא בְּחִינְכֵי. אב(א)הָאוֹנֵס נוֹתֵן מִיָּד הַמְפַתֶּה לִכְשֶׁיּוֹצִיא וְכוּ׳. לִכְשֶׁיּוֹצִיא?! אִשְׁתּוֹ הִיא? אָמַר אַבָּיֵי: אֵימָא לִכְשֶׁלֹּא יִכְנוֹס. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ הַמְפַתֶּה נוֹתֵן לִכְשֶׁלֹּא יִכְנוֹס, בּוֹשֶׁת וּפְגָם נוֹתֵן מִיָּד. וְאֶחָד הָאוֹנֵס וְאֶחָד הַמְפַתֶּה, בֵּין הִיא וּבֵין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב. (ב)בִּשְׁלָמָא מְפוּתָּה — כְּתִיב: ״אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ״. אֵין לִי אֶלָּא אָבִיהָ, הִיא עַצְמָהּ מִנַּיִן — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״יְמָאֵן״, מִכָּל מָקוֹם. אֶלָּא אוֹנֵס? בִּשְׁלָמָא אִיהִי — כְּתִיב: ״וְלוֹ תִהְיֶה״, מִדַּעְתָּהּ. אֶלָּא אָבִיהָ מְנָלַן? אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר. רָבָא אָמַר: קַל וָחוֹמֶר, וּמָה מְפַתֶּה שֶׁלֹּא עָבַר אֶלָּא עַל דַּעַת אָבִיהָ בִּלְבַד, בֵּין הִיא וּבֵין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב — אוֹנֵס שֶׁעָבַר עַל דַּעַת אָבִיהָ וְעַל דַּעַת עַצְמָהּ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! רָבָא לָא אָמַר כְּאַבָּיֵי. כֵּיוָן דְּקָא מְשַׁלֵּם קְנָס, לָאו חוֹטֵא נִשְׂכָּר הוּא. אַבָּיֵי לָא אָמַר כְּרָבָא: מְפַתֶּה דְּאִיהוּ מָצֵי מְעַכֵּב — אָבִיהָ נָמֵי מָצֵי מְעַכֵּב, אוֹנֵס דְּאִיהוּ לָא מָצֵי מְעַכֵּב — אָבִיהָ נָמֵי לָא מָצֵי מְעַכֵּב. ג(ג)תַּנְיָא אִידַּךְ: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אוֹנֵס נוֹתֵן מִיָּד, כְּשֶׁיּוֹצִיא הוּא אֵין לָהּ עָלָיו כְּלוּם. כְּשֶׁיּוֹצִיא?! מִי מָצֵי מַפֵּיק לַהּ?! אֵימָא: כְּשֶׁתֵּצֵא הִיא, אֵין לָהּ עָלָיו כְּלוּם. מֵת — יָצָא כֶּסֶף קְנָסָהּ בִּכְתוּבָּתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. ד(ד)בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי. רַבָּנַן סָבְרִי: טַעְמָא מַאי תַּקִּינוּ רַבָּנַן כְּתוּבָּה — כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְהָא לָא מָצֵי מַפֵּיק לַהּ. וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: הָא נָמֵי מְצַעַר לַהּ עַד דְּאָמְרָה הִיא ״לָא בָּעֵינָא לָךְ״. אוֹנֵס שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא מִפַּרְזְקִיָא לְרַב אָשֵׁי: מִכְּדֵי מִיגְמַר גָּמְרִי מֵהֲדָדֵי,

לְהָא

שֶׁסּוֹפָהּ לְהִצְטַעֵר כו׳ וְאִי חִבּוּט עַל גַּבֵּי קַרְקַע הוּא וְכִי סוֹפָהּ לֵחָבֵט עַל גַּבֵּי קַרְקַע תַּחַת בַּעֲלָהּ: **שֶׁלִּי** – בִּתְמִיהַ: דַּאֲבוּהָ הוּא דְּהָא כָּל שֶׁבַח נְעוּרִים יָלְפִינַן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מו:) לְאָבִיהָ וְהֵיאַךְ הִיא יְכוֹלָה לִמְחֹל: **אֲמָרָה לִי אֵם** אוֹמַנְתּוֹ הָיְתָה: **בַּת רַב חִסְדָּא** אִשְׁתּוֹ שֶׁל רָבָא: **רִבְדָּא דְכוּסִילְתָּא** פוצטוייר"א דפלמוא"ה בְּלַעַ"ז: **רִבְדָּא** נִקּוּר: **כּוּסִילְתָּא** כְּלִי אֻמָּן מַקִּיז וְאִית דְּגָרְסִי כִּי תַּרְפְּתָא דְּסִכּוּרֵי וְהִיא הִיא: **בַּת אַבָּא סוּרָאָה** דְּבֵיתְהוּ דְּרַב פָּפָּא: **נַהֲמָא אֲקוּשָׁא בְּחִינְכֵי** כְּלֶחֶם קָשֶׁה שֶׁגּוֹרֵר אֶת הַחֵךְ: **אִשְׁתּוֹ הִיא** וְכִי אִשְׁתּוֹ הִיא כְּבָר דְּקָאָמַר לִכְשֶׁיּוֹצִיא: **לִכְשֶׁלֹּא יִכְנֹס** שֶׁתְּמָאֵן הִיא אוֹ אָבִיהָ אוֹ הַמְפַתֶּה עַצְמוֹ: **יְכוֹלִין לְעַכֵּב** שֶׁלֹּא יַכְנִיסֶנָּה: **תִּהְיֶה** מַשְׁמַע הִיא מְהַוָּה אֶת עַצְמָהּ לוֹ: **מָצֵי מְעַכֵּב** שֶׁאִם רָצָה אֵינוֹ כּוֹנֵס כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן יְמַהֲרֶנָּה לוֹ מִדַּעְתּוֹ: **אָבִיהָ נָמֵי לָא מָצֵי מְעַכֵּב** אִי לָאו שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר: **אע"פ** שֶׁאָמְרוּ אוֹנֵס נוֹתֵן מִיָּד כְּשֶׁיּוֹצִיאֶנָּה אֵין לָהּ עָלָיו כְּלוּם וְלָא אָמְרִינַן אֵין קְנָסָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ שֶׁהֲרֵי לְאָבִיהָ נוֹתֵן מִיָּד אֶלָּא כֶּסֶף קְנָסָהּ הוּא כְּתֻבָּתָהּ וְכֵן אִם מֵת יָצָא כֶּסֶף קְנָסָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ: **מִי מָצֵי מַפֵּק לַהּ** לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כְּתִיב: **כְּשֶׁתֵּצֵא הִיא** אִם יָצְתָה מֵאֵלֶיהָ וְתָבְעָה הֵימֶנּוּ גֵּט: **טַעְמָא מַאי תַּקִּינוּ** רַבָּנַן כְּתֻבָּה לִשְׁאָר נָשִׁים: **מִגְמַר גָּמְרִי** מֵהֲדָדֵי אֹנֶס מִמְפַתֶּה לִשְׁקָלִים וּמְפַתֶּה מֵאוֹנֵס לַחֲמִשִּׁים:

אִי הָכִי מְפֻתָּה נָמֵי יֵשׁ לָהּ צַעַר פִּסּוּק רַגְלַיִם כְּמוֹ אֲנוּסָה וְאַמַּאי קָאָמַר אֵין דּוֹמֶה נִבְעֶלֶת בְּאֹנֶס לְנִבְעֶלֶת בְּרָצוֹן וְאָמַר מוֹרִי הָרַב דּוֹדִי ז"ל דְּאַמַּתְנִי׳ לֹא ה"מ לְמִפְרַךְ אַמַּאי אֹנֶס חַיָּב כֵּיוָן שֶׁסּוֹפָהּ לְהִצְטַעֵר בְּכָךְ תַּחַת בַּעֲלָהּ דְּהָא אֲפִילּוּ בְּעוּלָה מִצְטַעֶרֶת בְּכָךְ ואע"ג דְּבָא עָלֶיהָ עַתָּה סוֹפָהּ נָמֵי לְהִצְטַעֵר וְלֹא תַּרְוִיחַ כְּלוּם [קְצָת נִרְאֶה דְּאַמַּתְנִי׳ פָּרֵיךְ אַמַּאי מְפֻתָּה פָּטוּר]: **קְרָא** שִׁירָאִין שֶׁלִּי וְהִפָּטֵר ואע"ג דְּלָא אָמְרָה עַל מְנָת לִפְטוֹר אִכָּא לְמֵימַר דְּמֵחֲמַת הֲנָאַת בְּעִילָה מָחֲלָה לְגַמְרֵי: [**לִכְשֶׁיּוֹצִיא** אִשְׁתּוֹ הִיא אַפֵּי׳ פִּתָּה לְשֵׁם אִישׁוּת מ"מ פָּרִיךְ אִשְׁתּוֹ הִיא כֵּיוָן דְּאֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט]: **בֹּשֶׁת** וּפְגָם נוֹתֵן מִיָּד אע"ג דְּאִתַּקַּשׁ לִקְנָס הַיְנוּ לְעִנְיָן שֶׁנִּתַּן זֶה לְמִי שֶׁזֶּה נִתָּן אֲבָל יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁפָּטוּר מִקְּנָס לְגַמְרֵי וְחַיָּב בְּבֹשֶׁת וּפְגָם: **אֵין** לִי אֶלָּא אָבִיהָ הִיא עַצְמָהּ מִנַּיִן כו׳ תֵּמַהּ לר"י בְּמַאי מַיְּירֵי אִי בִּקְטַנָּה אוֹ בְּנַעֲרָה הֵיאַךְ הִיא יְכוֹלָה לְמָאֵן כֵּיוָן שֶׁהָאָב רוֹצֶה וְהוּא יָכוֹל לְקַדְּשָׁהּ בְּעַל כָּרְחָהּ לְמִי שֶׁיִּרְצֶה וה"ה לָזֶה וְאִי בְּשֶׁאֵין לָהּ אָב אוֹ שֶׁבָּגְרָה אַחַר כָּךְ מַה צָּרִיךְ קְרָא תִּפּוֹק לֵהּ שֶׁיְּכוֹלָה לְעַכֵּב שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר כִּדְקָאָמַר אַבָּיֵי בְּסָמוּךְ וְכֵן אָבִיהָ אַמַּאי צָרִיךְ קְרָא לְאַבָּיֵי וְאוֹמֵר ר"י דִּנְהִי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְעַכֵּב עַל אָבִיהָ שֶׁלֹּא יְקַדְּשֶׁנָּה לוֹ מ"מ מוֹעִיל מֵאוּנָהּ לְעִנְיַן שֶׁיְּשַׁלֵּם קְנָס וְכֵן בְּמֵאוּן אָבִיהָ וְהָא דְּתַנְיָא הָכָא הַמְפַתֶּה לִכְשֶׁלֹּא יִכְנֹס צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לִכְשֶׁלֹּא יִכְנֹס מִדַּעְתָּהּ וּמִיהוּ קָשֶׁה דְּהָכָא דָּרְשִׁינַן מֵאִם מָאֵן יְמָאֵן מ"מ שֶׁהִיא יְכוֹלָה לְעַכֵּב וּבְפֶרֶק נַעֲרָה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת מד:) דָּרְשִׁינַן מִנֵּהּ לְרַבּוֹת יְתוֹמָה לִקְנָס וי"ל דִּלְכְתּוֹב אוֹ מָאֵן מָאֵן אוֹ יְמָאֵן יְמָאֵן מַאי מָאֵן יְמָאֵן ש"מ תַּרְתֵּי ובכה"ג אָמְרִינַן בִּמְרֻבָּה (ב"ק דַּף סה. וְשָׁם) גַּבֵּי אִם הִמָּצֵא תִמָּצֵא וּבְהַחוֹבֵל (שָׁם דַּף פּה.) גַּבֵּי וְרַפֹּא יְרַפֵּא וְעוֹד נִרְאֶה דְּלָאו מִיתּוּרָא דִקְרָא דָּרֵישׁ לָהּ הָתָם דְּאִם כֵּן מַאי פָּרֵיךְ מִנָּהּ לְרַבִּי יוֹסֵי בְּר׳ חֲנִינָא דְּפָטַר מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַיְתוֹמָה דְּשָׁאנֵי מְפַתֶּה דְּרַבִּי קְרָא אֶלָּא כֵּן הוּא עִקָּר כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס לְקַמָּן דְּלָאו מֵרִבּוּי דָּרֵישׁ אֶלָּא ה"פ לְרַבּוֹת יְתוֹמָה לִקְנָס דְּדָרְשִׁינַן שֶׁיֵּשׁ קְנָס כְּשֶׁהִיא מְעַכֶּבֶת וְהוּא הַדִּין דה"מ לְמֵימַר לְרַבּוֹת בּוֹגֶרֶת לִקְנָס כְּשֶׁהִיא מְעַכֶּבֶת דְּדַוְקָא בְּבוֹגֶרֶת אוֹ בִּיתוֹמָה יֵשׁ קְנָס בְּעִכּוּב שֶׁלָּהֶן אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בָּגְרָה תָּלוּי בָּאָב וְהַשְׁתָּא דָּיֵיק הָתָם שַׁפִּיר דְּשָׁמְעִינַן דְּסָבַר הַאי תַּנָּא שֶׁיֵּשׁ קְנָס בִּיתוֹמָה וְלָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ מִדִּכְתִיב לַאֲבִי הַנַּעֲרָה אע"ג דְּלֵיכָּא רִבּוּי לִיתוֹמָה כִּדְפֵרַשְׁתִּי דְּאִיכָּא לְאוֹקְמֵי קְרָא לְבוֹגֶרֶת: **אֶלָּא** אוֹנֵס בִּשְׁלָמָא אִיהִי כו׳ תֵּמַהּ כֵּיוָן דְּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה מִגְמַר גְּמִירֵי מֵהֲדָדֵי לְהָא מִלְּתָא נָמֵי לִגְמְרוּ מֵהֲדָדֵי כִּדְפָרֵיךְ בְּסָמוּךְ וּמַאי קָאָמַר אֶלָּא אָבִיהָ מְנָלַן וי"ל דִּלְהַאי מִלְּתָא לָא גָּמְרִינַן מֵהֲדָדֵי דְּהָא מְפַתֶּה יָכוֹל לְעַכֵּב וְאוֹנֵס שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ וה"ה ה"נ אֵין אָבִיהָ יָכוֹל לְעַכֵּב וה"נ קָאָמַר אַבַּיֵּי בְּסָמוּךְ וְרָבָא לָא מִסְתַּבֵּר לֵיהּ לְמֵימַר הָכִי כֵּיוָן דְּאִיכָּא ק"ו וא"ת וְאִיהִי גַּבֵּי אֹנֶס אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב נֵילַף לְאַבַּיֵּי מִסְּבָרָא שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר וּלְרָבָא מק"ו וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה אֵינוֹ מְיֻתָּר [דְּאִצְטְרִיךְ לַעֲשֵׂה וְלַדְּרָשׁוֹת דִּלְעֵיל. מָהָר"ם. א"נ אַבַּיֵּי וְרָבָא לָא הֲווּ מְשַׁנּוּ הָכִי אֶלָּא בָּתַר דְּגַלִּי קְרָא בְּהֶדְיָא]: **מְפַתֶּה** דְּאִיהוּ מָצֵי מְעַכֵּב וְאַפֵּי׳ פִּתָּה לְשֵׁם אִישׁוּת יָכוֹל הוּא לְגָרְשָׁהּ: **טַעְמָא** מַאי תַּקִּינוּ לַהּ רַבָּנַן כְּתֻבָּה שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ אע"ג דִּבְתוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מִן הַתּוֹרָה זֹאת בְּעוּלָה הִיא וּמִיהוּ תֵּמַהּ דְּקָא פָּסֵיק וְתָנֵי דִּבְכָל עִנְיָן אֵין לָהּ כְּתֻבָּה אֲפִילּוּ בָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וּבְתוּלָה גְּמוּרָה הִיא וְיֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מִן הַתּוֹרָה דְּהָא אִם בָּא עָלֶיהָ שֵׁנִי יֵשׁ לָהּ קְנָס וְלָא הָוֵי טַעְמָא שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ תֵּמַהּ לְר"י כֵּיוָן דְּטַעֲמָא שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ אַלְמָנָה אַמַּאי תַּקִּינוּ לַהּ רַבָּנַן כְּתֻבָּה לֹא הָיָה לָהֶם לְתַקֵּן אֶלָּא לִגְרוּשָׁה בִּלְבַד וְאוֹמֵר ר"י דְּמִתּוֹךְ שֶׁהֻצְרְכוּ לְתַקֵּן בִּגְרוּשָׁה שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ תַּקִּינוּ נָמֵי לְאַלְמָנָה מִשּׁוּם חִנָּא וּמִיהוּ לְכַתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְתַקְּנִים מִשּׁוּם חִנָּא קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א הָא דְּתַנְיָא בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פט. וְשָׁם) וְכֵן הִיא שֶׁחָבְלָה בְּבַעְלָהּ לֹא הִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ וּפָרִיךְ אַמַּאי תִּזַּבֵּן לִכְתֻבָּתָהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה וְתִיתֵיב לֵיהּ בְּהַאי חַבָּלָה וּמְשַׁנֵּי הָא מַנִּי רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאָמַר אָסוּר לְאָדָם שֶׁיְּשַׁהֶא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּלֹא כְּתֻבָּה אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת וְהַשְׁתָּא כֵּיוָן דְּטַעֲמָא שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ תִּזַּבֵּן כְּתֻבָּתָהּ עַל מְנָת שֶׁאִם תִּתְאַלְמֵן אֲבָל אִם יְגָרְשֶׁנָּה יְהֵא לָהּ כְּתֻבָּה דְּהָתָם לֹא שַׁיָּךְ מִשּׁוּם חִנָּא וְאוֹמֵר ר"י כֵּיוָן דְּבִשְׁאָר נָשִׁים שַׁיָּךְ חִנָּא אַף עַל גַּב דִּבְזֹאת לֹא שַׁיָּךְ לָא פְּלוּג רַבָּנַן וְאָסוּר לְהַשְׁהוֹתָהּ בְּלֹא כְּתֻבָּה לר"מ וא"ת וְאַמַּאי תָּנֵי הָכָא יָצָא כֶּסֶף קְנָסָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ לִתְנֵי מֵת אֵין לָהּ עָלָיו כְּלוּם דְּהָא לָא תַּקִּינוּ רַבָּנַן לְאַלְמָנָה אֶלָּא מִשּׁוּם גְּרוּשָׁה וְהָכָא מִכֹּחַ גְּרוּשָׁה אֵין לְתַקֵּן לְזֹאת דְּהָא לָא מָצֵי לְגָרְשָׁהּ ואור"י דה"נ כֵּיוָן דְּשַׁיָּךְ בָּהּ חִנָּא כְּמוֹ בִּשְׁאָר אַלְמָנוֹת אֵין לָנוּ לְשַׁנּוֹתָהּ מִשְּׁאָר אַלְמָנוֹת לְהָכִי אִצְטְרִיךְ טַעְמָא דְּיָצָא כֶּסֶף קְנָסָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ וְלֹא חָשׁוּ בַּמֶּה דְּאֵין לָהּ כְּתֻבָּה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ז, סמג עשין נד, טור אה״ע סי׳ קעז:

ב מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ג, ש״ע אה״ע סי׳ קעז סעי׳ ד:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ד:

ד מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ד:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יב ד

ג בבא קמא נט.

ד יבמות פט.

תורה אור השלם

אֶל־כָּל־רֹאשׁ דֶּרֶךְ בָּנִית רָמָתֵךְ וַתְּתַעֲבִי אֶת־יָפְיֵךְ וַתְּפַשְּׂקִי אֶת־רַגְלַיִךְ לְכָל־עוֹבֵר וַתַּרְבִּי אֶת־[תַּזְנוּתָיִךְ] (תזנותך) [יחזקאל טז, כה]

אִם־מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת [שמות כב, טז]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָר עַד אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ [דברים ב, כט]

לְהָא מִילְּתָא נָמֵי לִיגְמְרוּ מֵהֲדָדֵי! אָמַר קְרָא: "מָהֹר יְמְהָרֶנָּה לוֹ לְאִשָּׁה", "לוֹ" — מִדַּעְתּוֹ. (א)כֵּיצַד שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ כו׳. אָמַר רַב כָּהֲנָא: אַמְרִיתַהּ לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַב זְבִיד מִנְּהַרְדְּעָא: נֵיתֵי עֲשֵׂה וְנִדְחֵה לֹא תַעֲשֶׂה! [א]אָמַר לִי: הֵיכָא אָמְרִינַן נֵיתֵי עֲשֵׂה וְנִידְחֵי לֹא תַעֲשֶׂה — כְּגוֹן מִילָה בְּצָרַעַת, דְּלָא אֶפְשָׁר לְקַיּוֹמֵיהּ לַעֲשֵׂה. אֲבָל הָכָא, אִי אָמְרָה דְּלָא בָּעֵינָא, מִי אִיתֵיהּ לַעֲשֵׂה כְּלָל? מַתְנִי׳ יְתוֹמָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הָאוֹנֵס — חַיָּיב, וְהַמְפַתֶּה — פָּטוּר. גְּמָ׳ אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אֲמָרָהּ, דְּאָמַר: יֵשׁ לָהּ קְנָס וּקְנָסָהּ לְעַצְמָהּ. מִמַּאי — מִדְּקָתָנֵי: יְתוֹמָה, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הָאוֹנֵס חַיָּיב, וְהַמְפַתֶּה פָּטוּר. [ב]יְתוֹמָה, פְּשִׁיטָא? אֶלָּא הָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּנַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, כִּיתוֹמָה. מָה יְתוֹמָה — לְעַצְמָהּ, אַף נַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה — לְעַצְמָהּ. [ג](ב)אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא סָבָא אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר. קָרֵי רַב עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: "טוּבְיָנָא דְחַכִּימֵי". [ד][ה]מַתְנִי׳ אֵיזֶהוּ בּוֹשֶׁת? הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּישׁ וְהַמִּתְבַּיֵּישׁ. פְּגָם — רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא שִׁפְחָה נִמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק, כַּמָּה הָיְתָה יָפָה, וְכַמָּה הִיא יָפָה. קְנָס — שָׁוֶה בְּכָל אָדָם, וְכֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה מִן הַתּוֹרָה — שָׁוֶה בְּכָל אָדָם. (ג)גְּמָ׳ וְאֵימָא: חֲמִשִּׁים סְלָעִים אָמַר רַחֲמָנָא, מִכֹּל מִילֵּי! אָמַר רַבִּי זֵירָא יֹאמְרוּ: בָּעַל בַּת מְלָכִים חֲמִשִּׁים, בָּעַל בַּת הֶדְיוֹטוֹת חֲמִשִּׁים?! אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אִי הָכִי, גַּבֵּי עֶבֶד נָמֵי, יֹאמְרוּ: עֶבֶד נוֹקֵב מַרְגָּלִיּוֹת — שְׁלֹשִׁים, עֶבֶד עוֹשֶׂה

מַעֲשֶׂה

לְהָא מִלְּתָא שֶׁיִּהְיֶה מְפַתֶּה נוֹשֵׂא עַל כָּרְחוֹ: עָשָׂה לוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה: וְנִדְחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה דְאֵינָהּ רְאוּיָה לָבֹא בְּיִשְׂרָאֵל כְּגוֹן מַמְזֶרֶת: מִי אִיתֵהּ לַעֲשֵׂה כְּלָל הַשְׁתָּא נָמֵי מְלַמְּדִין אוֹתָהּ לוֹמַר אֵינִי רוֹצָה: מַתְנִי׳ יְתוֹמָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה הָאוֹנֵס חַיָּב וְהַמְפַתֶּה פָּטוּר דְּכֵיוָן דִּיתוֹמָה הִיא וּקְנָס שֶׁלָּהּ הִיא וְאַחֲלְתֵּהּ דִּמְדַּעְתָּהּ נִתְפַּתְּתָה לוֹ פָּטוּר וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ דְּנִתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא וְלָא אַיְּתוֹמָה קָאֵי: גְּמ׳ בְּשִׁיטַת ר"ע רַבּוֹ אֲמָרָהּ דְּאָמַר בְּמַתְנֵי׳ נַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה קְנָסָהּ לְעַצְמָהּ וְהַךְ נִתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה דר׳ אֶלְעָזָר כְּשֶׁאָבִיהָ קַיָּם וְקָרֵי לָהּ יְתוֹמָה מִשּׁוּם דְּפָקַע זְכוּת אָב מִנָּהּ לְגַבֵּי קְנָסָא: מִמַּאי דכר"ע סְבִירָא לֵהּ: מִדְּקָתָנֵי אֹנֵס חַיָּב וּמְפַתֶּה פָּטוּר אַלְמָא יֵשׁ לָהּ קְנָס וּלְעַצְמָהּ הִלְכָּךְ מְפַתֶּה פָּטוּר דִּמְדַּעְתָּהּ עָבֶד וְאֹנֵס חַיָּב וַאֲפִילּוּ אָבִיהָ קַיָּם דְּאִי יְתוֹמָה כִּדְקָתָנֵי פְּשִׁיטָא דִּמְפַתֶּה פָּטוּר אֶלָּא הָא קמ"ל כו׳: יְתוֹמָה פְּשִׁיטָא מַסְקָנָא דְּמִלְּתָא דְּר׳ יוֹחָנָן הִיא: טֵבְיָנָא דְּחַכִּימֵי מְאֻשָּׁר שֶׁבַּחֲכָמִים אַשְׁרֵי מְתַרְגְּמִינַן טוּבָאֵי. ר׳ אֶלְעָזָר הוּא ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ וְתַלְמִידוֹ שֶׁל ר"ע הָיָה כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת בְּהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סב:) וְהָיָה הָעוֹלָם שָׁמֵם עַד שֶׁבָּא ר"ע אֵצֶל רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבַּדָּרוֹם וְשָׁנָה לָהֶם ר"מ וְר׳ יְהוּדָה וְר׳ יוֹסֵי ור"ש וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ: מַתְנֵי׳ הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּשׁ אָדָם בֵּינוֹנִי הַמְבַיֵּשׁ בָּשְׁתּוֹ קָשֶׁה מֵאָדָם זוֹלֵל וּמֵאָדָם חָשׁוּב: וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ לְפִי חֲשִׁיבוּתוֹ בָּשְׁתּוֹ: כְּאִילּוּ הִיא שִׁפְחָה בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי גְּרִיעוּתָא מֵחֲמַת בְּעִילָה: גְּמ׳ יֹאמְרוּ כו׳ וְהֵיכָן הוּא חִלּוּק שֶׁבֵּינֵיהֶן אֵצֶל בֹּשֶׁת הִלְכָּךְ יָהֵיב בֹּשֶׁת: גַּבֵּי עֶבֶד שֶׁנְּגָחוֹ שׁוֹר שֶׁנָּתְנָה תּוֹרָה קִצְבָּה ל׳ שְׁקָלִים:

מַהֵר יְמַהֲרֶנָּה לוֹ מִדַּעְתּוֹ וא"ת וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה נִדְרֹשׁ נָמֵי לוֹ מִדַּעְתּוֹ וְהָא דִּכְתִיב לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ הַיְנוּ הֵיכָא דִּכְבָר נְשָׂאָהּ וי"ל דְּאֵין סְבָרָא שֶׁיִּהְיֶה מִדַּעְתּוֹ כֵּיוָן שֶׁאִם נְשָׂאָהּ לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ [וְעוֹד וְלוֹ תִּהְיֶה קָאֵי אַאִשָּׁה וּלְהָכִי בָּעֵינַן מִדַּעְתָּהּ אֲבָל מַהֵר יְמַהֲרֶנָּה קָאֵי אַגַּבְרָא]: **נֵיתֵי** עֲשֵׂה וְנִדְחֶה לֹא תַעֲשֶׂה לָאו אַנִּמְצָא בָּהּ דְּבַר עֶרְוָה פָּרִיךְ דְּהָא אִית בָּהּ לָאו וַעֲשֵׂה כִּדְאָמְרִי׳ בפ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף יא: וְשָׁם) לֹא יוּכַל בַּעְלָהּ וְגוֹ׳ לְרַבּוֹת סוֹטָה שֶׁנִּסְתְּרָה וְהַיְנוּ לָאו וְדָרְשִׁינַן (סוֹטָה דַּף כז:) וְנִטְמְאָה וְנִטְמְאָה חַד לְבַעַל וְחַד לְבוֹעֵל אֶלָּא אַאִשְׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַקָּהָל פָּרִיךְ וא"ת וּמַאי פָּרִיךְ וְלֵיתֵי עֲשֵׂה וְלִדְחֵי ל"ת הָא דָּרֵישׁ מִקְּרָא בְּהֶדְיָא בַּמִּשְׁנָה דְּבָעֵינַן אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ וּלְמַאי דִּמְשַׁנֵּי דְּלָא חָשִׁיב עֲשֵׂה קָשֶׁה דְּמַאי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְמְעוּטֵי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ וְי"ל דְּלָאו מִיתּוּרָא דִּקְרָא מַפִּיק לֵיהּ בְּמַתְנִיתִין אֶלָּא דוּלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה מַשְׁמַע מִדַּעְתָּהּ וּלְהָכִי מְמַעֵט אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ דְּהָא אִי אָמְרָה לָא בָּעֵינָא לֵיהּ מִי אִיתָא לַעֲשֵׂה כְּלָל הִלְכָּךְ לָא חָשִׁיב עֲשֵׂה וְלָא דָּחֵי לֹא תַעֲשֶׂה ומ"מ ס"ד דְּפָרִיךְ הַשְׁתָּא הֵיכָא דְּאָמְרָה בָּעֵינָא לֵיהּ לֵיתֵי עֲשֵׂה וְלִדְחֵי ל"ת וּמַסִּיק דַּאֲפִילּוּ אָמְרָה בָּעֵינָא לֵיהּ לָא חָשִׁיב עֲשֵׂה דְּלָא דָּמֵי לְמִילָה בְּצָרַעַת אִי נָמֵי מִיתּוּרָא דִּקְרָא דָּרֵישׁ וּפָרִיךְ דְּלֵיתֵי עֲשֵׂה וְיִדְחֶה ל"ת וְיִתּוּרָא דִּקְרָא נוֹקֵי לְחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת דְּאִי לָאו קְרָא הֲוָה שָׁרֵינַן אֲפִי׳ חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת דְּהוֹאִיל וְאִתְרַבּוּ לִקְנָס לְעֵיל בְּרֵישׁ פִּרְקִין אִתְרַבּוּ נָמֵי לְנִשּׂוּאִין דִּקְרָאֵי מִשְׁתַּמְעֵי שַׁפִּיר דְּהֵיכָא דְּאִיכָּא קְנָס אִיכָּא נָמֵי נִשּׂוּאִין אִי נָמֵי יֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי פָּרֵיךְ נֵיתֵי עֲשֵׂה וְנִדְחֵי לֹא תַעֲשֶׂה וְכִי תֵּימָא שָׁאנֵי הָכָא דְּגַלֵּי קְרָא א"כ נִגְמַר מֵהָכָא בְּכָל דֻּכְתָּא דְּלָא דָחֵי וּמְשַׁנֵּי דְּלָא חָשִׁיב עֲשֵׂה ומ"מ אִצְטְרִיךְ קְרָא דְּאִי לָאו קְרָא הֲוָה חָשְׁבִינַן לֵיהּ דְּלָא אֶפְשָׁר לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם וַחֲשִׁיב עֲשֵׂה דְּעִקַּר מִצְוָה הִיא לִשָּׂא כִּי הֵיכִי דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק ב׳ דִּיבָמוֹת (דַּף כא.) דַּחֲלִיצָה בִּמְקוֹם יִבּוּם לָאו כְּלוּם הוּא: **כְּגוֹן** מִילָה בְּצָרַעַת אוֹמֵר ר"ת דִּלְסִימָנָא בְּעָלְמָא נַקְטֵהּ דְּהָא בְּקוֹצֵץ בַּהַרְתּוֹ אִיכָּא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק ר׳ אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָה (שַׁבָּת דַּף קלב:) לְלָשׁוֹן אֶחָד הַכָּתוּב בִּסְפָרִים וּמֵהָתָם לֹא יָלְפִינַן בְּעָלְמָא דְּלֵיתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה דְּמָה לְמִילָה שֶׁכֵּן נִכְרְתוּ עָלֶיהָ י"ג בְּרִיתוֹת אֶלָּא עִקַּר מִלְּתָא מִכִּלְאַיִם בְּצִיצִית וא"ת וְהָא כִּלְאַיִם בְּצִיצִית אֶפְשָׁר לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּטַלִּית צֶמֶר חוּטִין שֶׁל צֶמֶר וְאוֹמֵר ר"י דִּבְטַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן אִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם דְּלֹא אֶפְשָׁר לְקַיֵּם מִצְוַת תְּכֵלֶת אֶלָּא ע"י כִּלְאַיִם דִּתְכֵלֶת עַמְרָא הוּא וְזֶה אֵין לָנוּ לוֹמַר שֶׁיְּהֵא אָסוּר לִלְבֹּשׁ טַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר בְּשֶׁל צֶמֶר דְּאֵין זֶה חָשׁוּב אֶפְשָׁר וְהָא דְּאָמְרִי׳ בְּפֶ׳ הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דַּף מ. וְשָׁם) כָּל הַמַּטִּיל תְּכֵלֶת בְּסָדִין בִּירוּשָׁלַיִם אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַמַּתְמִיהִין וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא גְּזֵרָה מִשּׁוּם קָלָא אִילָן וּפָרִיךְ לֹא יְהֵא אֶלָּא לָבָן וּמְשַׁנֵּי אֶפְשָׁר בְּמִינוֹ כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה כוּ׳ הָתָם וַדַּאי כֵּיוָן דְּלֵיכָּא תְּכֵלֶת אֶלָּא הַכֹּל לָבָן מִצְוַת לָבָן אֶפְשָׁר לְקַיֵּם בְּמִינוֹ וא"ת וְהָא אָמַר הָתָם לְעֵיל חוּטֵי צֶמֶר פּוֹטְרִין בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן וְשֶׁל פִּשְׁתָּן פּוֹטְרִין בְּשֶׁל צֶמֶר וְאַמַּאי פּוֹטְרִין וְהָא אֶפְשָׁר לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם דְּלָבָן אֶפְשָׁר בְּמִינוֹ ואור"ת דְּכָל ד׳ חוּטִין לָבָן וַדַּאי אָסוּר דְּאֶפְשָׁר בְּמִינוֹ אֲבָל הָתָם קָאָמַר דִּשְׁנֵי חוּטֵי צֶמֶר לָבָן פּוֹטְרִים בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן דְּמִגּוֹ דִּתְכֵלֶת פְּטָרָה שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה כִּלְאַיִם ע"י תְּכֵלֶת שֶׁבּוֹ לָבָן שֶׁל צֶמֶר נָמֵי פָּטַר וּמִגּוֹ דִּשְׁנֵי חוּטֵי לָבָן שֶׁל צֶמֶר פּוֹטְרִים בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן שְׁנֵי חוּטֵי לָבָן שֶׁל פִּשְׁתָּן נָמֵי פּוֹטְרִין בְּשֶׁל צֶמֶר אע"ג דְּלָא נַעֲשָׂה הָתָם כִּלְאַיִם ע"י תְּכֵלֶת שֶׁבּוֹ וְצָרִיךְ עִיּוּן אִם שְׁנֵי חוּטֵי לָבָן שֶׁל פִּשְׁתָּן וּשְׁנֵי חוּטֵי לָבָן שֶׁל צֶמֶר מֻתָּר לָתֵת בְּטַלִּית שֶׁל צֶמֶר אוֹ בְּטַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן דְּשֶׁמָּא לֹא הֻתְּרוּ שְׁנֵי חוּטֵי לָבָן אֶלָּא דַּוְקָא בִּמְקוֹם תְּכֵלֶת אֲבָל שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם תְּכֵלֶת לֹא אוֹ דִּלְמָא לָא שְׁנָא דְּהָא שְׁנֵי חוּטֵי לָבָן שֶׁל פִּשְׁתָּן פּוֹטְרִים בְּשֶׁל צֶמֶר אע"ג דְּהָתָם תְּכֵלֶת לֹא מַעֲלֶה וְלֹא מוֹרִיד דע"י אוֹתוֹ תְּכֵלֶת לֹא נַעֲשָׂה אַכַּתִּי כִּלְאַיִם וְאֵין לְהַקְשׁוֹת אִי שָׁרוּ שְׁנֵי חוּטֵי לָבָן בְּכִלְאַיִם אֲפִי׳ אֵין תְּכֵלֶת עִמָּהֶן אַמַּאי מַטִּיל תְּכֵלֶת בְּסָדִין בִּירוּשָׁלַיִם אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַמַּתְמִיהִין יַטִּילוּ עִמּוֹ שְׁנֵי חוּטֵי לָבָן שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּאֲפִילּוּ הָוֵי הַהוּא תְּכֵלֶת קָלָא אִילָן אוֹ לָבָן גָּמוּר שָׁרֵי דְּאִיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יַטִּילוּ עִמּוֹ שְׁנֵי חוּטֵי לָבָן שֶׁל צֶמֶר וְיִסְבְּרוּ שֶׁאוֹתָן שְׁנֵי חוּטִין הַצְּבוּעִין הֵן תְּכֵלֶת וְיִהְיוּ כָּל ד׳ חוּטִין לָבָן שֶׁל צֶמֶר: [**אִי** אָמְרָה לָא בָּעֵינָא מִי אִיתֵהּ לַעֲשֵׂה כְּלָל הִקְשָׁה הר"ר עֶזְרָא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא בפ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף ה:) דְּאֵין עֲשֵׂה דְּכִבּוּד דּוֹחֶה שַׁבָּת הָא לֵיכָּא עֲשֵׂה דְּאִי אָמַר לָא בָּעֵינָא לְכִבּוּד מִי אִיתָא לַעֲשֵׂה כְּלָל וְי"ל דְּהָתָם מ"מ מִיָּד כְּשֶׁצִּוָּה אָב הָוֵי עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת מִצְוָתוֹ ול"נ דְּהָכָא גַּבֵּי דִּדָּהּ לֵיכָּא עֲשֵׂה דְּהָא אִי בָּעֲיָא אָמְרָה לָא בָּעֵינָא לֵיהּ הִלְכָּךְ אֵין לָהּ לַעֲבֹר בְּלָאו מִשּׁוּם עֲשֵׂה דִּידֵהּ דְּהִיא מֻזְהֶרֶת כְּמוֹתוֹ וְהִשְׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ כִּדְאָמְרִינַן בְּיֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת דַּף פד:). ת"י כ"י]: הָכִי גָּרְסִינַן מִמַּאי מִדְּקָתָנֵי הָאוֹנֵס חַיָּב וְהַמְפַתֶּה פָּטוּר יְתוֹמָה פְּשִׁיטָא אֶלָּא הָא קמ"ל כו׳ – כְּלוֹמַר מִדְּקָתָנֵי הָאוֹנֵס חַיָּב וְהַמְפַתֶּה פָּטוּר ש"מ דְּיֵשׁ לָהּ קְנָס וּקְנָסָהּ לְעַצְמָהּ דְּאִי מִשּׁוּם יְתוֹמָה נָקַט מְפַתֶּה פָּטוּר פְּשִׁיטָא דְּפָטוּר דְּהָא מְחָלָה אֶלָּא ע"כ לָא נָקַט מְפַתֶּה פָּטוּר אֶלָּא מִשּׁוּם נַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה וְלָא נְקַט יְתוֹמָה בְּמַתְנֵי׳ אֶלָּא לִתֵּן טַעַם אַמַּאי מְפַתֶּה פָּטוּר וַהֲלֹא קְנָסָהּ לְאָבִיהָ וְאַשְׁמְעִי׳ דַּהֲרֵי הִיא כִּיתוֹמָה שֶׁקְּנָסָהּ לְעַצְמָהּ וא"ת וּמְנָלַן הָא אַדְּרַבָּה אֵימָא דִּנְקַט יְתוֹמָה לְמֵדַק טַעְמָא דְּהָוְיָא נָמֵי יְתוֹמָה הָא אֵינָהּ יְתוֹמָה אֲפִילּוּ מְפַתֶּה חַיָּב דִּקְנָסָהּ לְאָבִיהָ וי"ל דְּלֵית לָן לְמֵימַר דִּלְדִיּוּקָא אָתָא כָּל זְמַן דְּנוּכַל לוֹמַר דִּלְגוּפֵהּ אָתָא:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ ציצית הל׳ ו:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יד, סמג עשין נד, טור אה"ע סי׳ קעז:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ט, סמג עשין נד, טוש"ע אה"ע סי׳ קעז סעי׳ ד:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ד, סמג עשין ע, טוש"ע חו"מ סי׳ תכ סעי׳ כד:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ג, סמג עשין נד:

מסורת הש"ס

א זבחים צז:

ב גיטין כו:

ג ערכין יד:

תורה אור השלם

וְכִי־יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה [שמות כב, טו]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אָמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל [שמות כא, לב]

מַעֲשֵׂה מַחַט — שְׁלֹשִׁים?! [א]אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא: אִילּוּ בָּאוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם, אֶחָד כְּדַרְכָּהּ, וְאֶחָד שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, יֹאמְרוּ: בַּעַל שְׁלֵימָה — חֲמִשִּׁים, בַּעַל פְּגוּמָה — חֲמִשִּׁים? אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אִי הָכִי, גַּבֵּי עֶבֶד נָמֵי, יֹאמְרוּ: עֶבֶד בָּרִיא — שְׁלֹשִׁים, עֶבֶד מוּכֵּה שְׁחִין — שְׁלֹשִׁים?! (א)אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, אָמַר קְרָא: "תַּחַת אֲשֶׁר עִינָּהּ", הָנֵי תַּחַת אֲשֶׁר עִינָּהּ, מִכְּלָל דְּאִיכָּא בּוֹשֶׁת וּפְגָם. רָבָא אָמַר, אָמַר קְרָא: "וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כָּסֶף". הֲנָאַת שְׁכִיבָה חֲמִשִּׁים, מִכְּלָל דְּאִיכָּא בּוֹשֶׁת וּפְגָם. [ב](ב)וְאֵימָא לְדִידַהּ? אָמַר קְרָא: "בִּנְעוּרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ", כָּל שֶׁבַח נְעוּרֶיהָ — לְאָבִיהָ. [ג]וְאֶלָּא הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁמַּעֲשֵׂה הַבַּת לְאָבִיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִמְכּוֹר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה. מָה אָמָה, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְרַבָּהּ — אַף בַּת, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאָבִיהָ. לְמָה לִי? תִּיפּוֹק לֵיהּ מִ"בִּנְעוּרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ"! אֶלָּא, הַהִיא בַּהֲפָרַת נְדָרִים הוּא דִּכְתִיב. וְכִי תֵּימָא נֵילַף מִינֵּיהּ, מָמוֹנָא מֵאִיסּוּרָא לָא יָלְפִינַן. וְכִי תֵּימָא נֵילַף מִקְּנָסָא, מָמוֹנָא מִקְּנָסָא לָא יָלְפִינַן. אֶלָּא מִסְתַּבְּרָא דְּאָבִיהָ הָוֵי, דְּאִי בָּעֵי מָסַר לַהּ לִמְנֻוּוֹל וּמוּכֵּה שְׁחִין. [ד][ה]פְּגָם, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא שִׁפְחָה נִמְכֶּרֶת. הֵיכִי שָׁיְימִינַן לַהּ? אָמַר אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: אוֹמְדִין כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִיתֵּן בֵּין שִׁפְחָה בְּתוּלָה לְשִׁפְחָה בְּעוּלָה לְשַׁמְּשׁוֹ. [ו][ז](ג)מַאי נָפְקָא לֵיהּ מִינַּהּ? אֶלָּא בֵּין שִׁפְחָה בְּעוּלָה לְשִׁפְחָה שֶׁאֵינָהּ בְּעוּלָה, לְהַשִּׂיאָהּ לְעַבְדּוֹ. וּלְעַבְדּוֹ מַאי נָפְקָא לֵיהּ מִינַּהּ? בְּעֶבֶד שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְרַבּוֹ קוֹרַת רוּחַ הֵימֶנּוּ.

(ד)**מַתְנִי׳** כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר — אֵין קְנָס. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קְנָס — אֵין מֶכֶר. קְטַנָּה — יֵשׁ לָהּ מֶכֶר, וְאֵין לָהּ קְנָס. נַעֲרָה — יֵשׁ לָהּ קְנָס, וְאֵין לָהּ מֶכֶר. הַבּוֹגֶרֶת — אֵין לָהּ לֹא מֶכֶר וְלֹא קְנָס.

(ה)**גְּמָ׳** אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ לָהּ קְנָס בִּמְקוֹם מֶכֶר. דְּתַנְיָא: קְטַנָּה מִבַּת יוֹם אֶחָד וְעַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת — יֵשׁ לָהּ מֶכֶר וְאֵין לָהּ קְנָס. מִשֶּׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת עַד שֶׁתִּיבָּגֵר — יֵשׁ לָהּ קְנָס וְאֵין לָהּ מֶכֶר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר — אֵין קְנָס, וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קְנָס — אֵין מֶכֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קְטַנָּה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְעַד שֶׁתִּיבָּגֵר — יֵשׁ לָהּ קְנָס. קְנָס אִין, מֶכֶר לָא?! אֵימָא: אַף קְנָס בִּמְקוֹם מֶכֶר. אָמַר רַב חִסְדָּא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? אָמַר קְרָא: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" — בִּמְהַוָּה עַצְמָהּ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְרַבָּנַן? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, אָמַר קְרָא: "נַעֲרָ", אֲפִילּוּ קְטַנָּה בַּמַּשְׁמָע. [ח](ו)שַׁמְעַהּ רַב פָּפָּא בְּרֵיהּ דְּרַב חָנָן מִבֵּי כְלוֹחִית, אֲזַל אַמְרַהּ קַמֵּיהּ דְּרַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי. אֲמַר לֵיהּ: אַתּוּן, אַהָא מַתְנִיתוּ לַהּ. אֲנַן, אַהָא מַתְנֵינַן לָהּ, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַקְּטַנָּה — פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה", "נַעֲרָה" מָלֵא דִּיבֵּר הַכָּתוּב. מַתְקֵיף לַהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: טַעְמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא "נַעֲרָה", הָא לָאו הָכִי, הֲוָה אָמֵינָא אֲפִילּוּ קְטַנָּה? וְהָא כְּתִיב: "וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָה. וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָה אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ", וּקְטַנָּה לָאו בַּת עוֹנָשִׁין הִיא! אֶלָּא: כָּאן נַעֲרָה, הָא כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "נַעֲרָ" — אֲפִילּוּ קְטַנָּה בַּמַּשְׁמָע.

מַתְנִי׳

מַעֲשֵׂה מַחַט חַיָּט תּוֹפֵר: אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא מֵהָכָא מִסְתַּבְּרָא שֶׁאֵין בֹּשֶׁת בִּכְלַל חֲמִשִּׁים דְּאִם כֵּן אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין בַּעַל שְׁלֵמָה לְבַעַל פְּגוּמָה שֶׁנִּבְעֲלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְהֵיכָן הוּא הֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּינֵיהֶם ש"מ גַּבֵּי בֹּשֶׁת כֵּיוָן שֶׁנִּפְגְּמָה כְּבָר אֵין בָּשְׁתָּהּ רַב כִּשְׁלֵמָה: תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ גַּבֵּי חֲמִשִּׁים כֶּסֶף כְּתִיב: מִכְּלָל דְּבֹשֶׁת וּפְגָם שֶׁאֵינָם מִשּׁוּם עִנּוּי שֶׁהֲרֵי יֶשְׁנָן בִּשְׁאָר חוֹבְלִין אֵינוֹ בִּכְלַל זֶה. פְּגָם הוּא נֶזֶק הַנִּשּׁוֹם נָמֵי בִּשְׁאָר חַבָּלוֹת: וְאֵימָא לְדִידָהּ הָוֵי דְּבִשְׁלָמָא קְנָס כְּתִיב בֵּהּ וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה אֶלָּא הָנֵי לֶהֱווֹ לְדִידָהּ: בִּנְעוּרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ גַּבֵּי נְדָרִים כְּתִיב וּמִיהוּ אִיכָּא לְמִשְׁמַע מִנַּהּ דְּבִימֵי נְעוּרֶיהָ תְּלָאָהּ הַכָּתוּב בְּבֵית אָבִיהָ: בִּתּוֹ לְאָמָה הִקִּישׁ בַּת לְאָמָה: תִּפּוֹק לֵהּ כו' אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ מֵהָתָם לָא מָצֵי לְמֵילַף דְּהַהוּא בַּהֲפָרַת נְדָרִים כְּתִיב: נֵילַף מִקְּנָסָא מַה קְנָסָהּ לְאָבִיהָ אַף שְׁאָר שֶׁבַח מָמוֹן נְעוּרִים לְאָבִיהָ: אֶלָּא מִסְתַּבְּרָא דְּבֹשֶׁת וּפְגָם דְּאָב הָוְיָא שֶׁהֲרֵי בְּיָדוֹ לְבַיְּשָׁהּ בְּבֹשֶׁת בְּעִילָה וּלְפָגְמָהּ בִּפְגַם בְּעִילָה: דְּאִי בָּעֵי מָסַר לַהּ לְקַדְּשָׁהּ בְּבִיאָה: לִמְנֻוָּל וּמֻכֵּה שְׁחִין כְּדִתְנַן לְקַמָּן הָאָב זַכַּאי בְּבִתּוֹ בְּקִדּוּשֵׁי' בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבְבִיאָה וְכֵיוָן דִּבְיָדוֹ לִטֹּל מָמוֹן לְפָגְמָהּ וּלְבַיְּשָׁהּ בּוֹשָׁה זוֹ הַשְׁתָּא אַפְסְדֶיהָ הַאי דְּפָגְמָהּ: [מַאי נָפְקָא לֵהּ לְכָל אָדָם בִּבְעִילָתָהּ אִם בְּעוּלָה הִיא הוֹאִיל וְלִמְלָאכָה קַיְמָא]: וּלְעַבְדּוֹ מַאי נָפְקָא לֵהּ לְמָרֵהּ מִנַּהּ אִם בְּעוּלָה הִיא מִי קָפֵד מָרֵהּ אֶלָּא שֶׁיְּהוּ לָהֶן וְלָדוֹת: קוֹרַת רוּחַ שֶׁזָּהִיר בַּעֲבוֹדָתוֹ וְאַף הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת לוֹ נַחַת רוּחַ לְהַטְעִימוֹ טַעַם בְּתוּלָה: מַתְנֵי' כ"מ שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר לָאָב בְּבִתּוֹ דְּהַיְנוּ בְּקַטְנוּתָהּ: אֵין לוֹ בָּהּ קְנָס דְּאֵין קְנָס לִקְטַנָּה: כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קְנָס מִשֶּׁהִיא נַעֲרָה: אֵין מֶכֶר דְּתַנְיָא (עֲרָכִין דַּף כט:) יָכוֹל יִמְכֹּר אָדָם בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה אָמַרְתָּ מְכוּרָה כְּבָר יוֹצְאָה עַכְשָׁו שֶׁאֵינָהּ מְכוּרָה אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִּמָּכֵר: גְּמ' זוֹ דִּבְרֵי ר"מ דְּאָמַר אֵין קְנָס לִקְטַנָּה: מִבַּת ג' שָׁנִים שֶׁבִּיאָתָהּ בִּיאָה וְאֵין בְּתוּלֶיהָ חוֹזְרִין: מֶכֶר לֹא בִּתְמִיהַ: אַף קְנָס בִּמְקוֹם מֶכֶר מִשֶּׁתְּהֵא רְאוּיָה לְבִיאָה עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הָווּ תַּרְוַיְהוּ וּמִשֶּׁהֵבִיאָה שְׂעָרוֹת עַד שֶׁתִּבְגַּר קְנָס וְלֹא מֶכֶר: מַאי טַעְמָא דר"מ דְּאָמַר קְטַנָּה אֵין לָהּ קְנָס: דְּאָמַר קְרָא גַּבֵּי קְנָס וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה: בִּמְהַוָּה עַצְמָהּ בְּמִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדָהּ לְהַקְנוֹת עַצְמָהּ לְאִשּׁוּת הַכָּתוּב מְדַבֵּר: אַהָא מַתְנִיתוּ לָהּ לְהָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר כ"מ שֶׁנִּכְתַּב נַעַר בְּלֹא ה' וְקָרֵינַן נַעֲרָה לְלַמֵּד עַל הַקְּטַנָּה בָּא: שֵׁם רַע לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים: פָּטוּר דְּוְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה מָלֵא כְּתִיב: אֶלָּא כָּאן נַעֲרָה הַאי דִּכְתִיב נַעֲרָה מָלֵא לָאו לְגַלּוּיֵי עָלֶיהָ אֲתָא אֶלָּא עַל כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נַעַר חָסֵר וְיָלֵיף הָכִי כָּאן שֶׁאִי אֶפְשָׁר אֶלָּא בְּנַעֲרָה כְּתִיב נַעֲרָה מָלֵא וּלְלַמֶּדְךָ דְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נַעַר אֲפִלּוּ קְטַנָּה בַּמַּשְׁמָע:

אֶחָד כְּדַרְכָּהּ וְאֶחָד שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ ה"ל לְמִינְקַט בְּרֵישָׁא אֶלָּא כֵּן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ כְּדִנְקַט לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף לה.) בְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה בֵּין מִתְכַּוֵּן לְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן דה"ל לְמִינְקַט שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן בְּרֵישָׁא כִּדְקָתָנֵי בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד אֶלָּא כֵּן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁנּוֹת הֵן וְלָאו: **יֹאמְרוּ** בַּעַל שְׁלֵמָה חֲמִשִּׁים פֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ דִּמְחַיֵּב קְנָס אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ט:) בָּאוּ עָלֶיהָ י' וַעֲדַיִן הִיא בְּתוּלָה כו' פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְקָאָמַר מוֹדֶה רַבִּי לְעִנְיַן קְנָס דְּכֻלְּהוּ מְשַׁלְּמִי וּבְפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף נט. וְשָׁם) גַּבֵּי וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה בְּאִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ פְּרָט לְאַלְמָנָה לכ"ג כו' וּפָרִיךְ הֵיכִי דָּמֵי אִלֵּימָא כְּדַרְכָּהּ תִּפּוֹק לֵהּ דַּהֲוְיָא לַהּ בְּעוּלָה אֶלָּא לָאו שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְהָכָא הֲוָה מָצֵי לְמִינְקַט שֶׁבָּאוּ עָלֶיהָ ב' שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְכֵן בְּפֶרֶק בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין עג:) דְּמוֹקֵי הַהִיא דְּאֵלּוּ נְעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְחָזַר וּבָא עָלֶיהָ כְּדַרְכָּהּ הֲוָה מָצֵי לְמִינְקַט וְחָזַר וּבָא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וּמַה שֶּׁקָּשֶׁה עַל פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּהָתָם פֵּרַשְׁנוּ בְּהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף נט.) וּבְפֶרֶק קַמָּא דְקִדּוּשִׁין (דַּף ט:): **וְאֵימָא** לְדִידָהּ אע"ג דְּפָרֵשִׁית לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף לח:) דְּבֹשֶׁת וּפְגָם הֻקְּשׁוּ לִקְנָס וְנִתַּן לְמִי שֶׁקְּנָס נִתַּן הַיְנוּ בָּתַר דְּקִים לָן הָכָא דַּהֲוֵי הַכֹּל לְאָבִיהָ: **מִסְתַּבְּרָא** דְּאָבִיהָ הָוֵי דְּאִי בָּעֵי כו' וא"ת אַמַּאי לָא קָאָמַר דְּאָבִיהָ הָוֵי מִדְּקָא יָהֵיב מְפַתֶּה כִּדְאָמַר לְקַמָּן בְּרֵישׁ נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מב.) וי"ל דִּלְמָא לָא יָהֵיב מְפַתֶּה דִּקְרָאֵי דְּאַבָּיֵי וְרָבָא בְּאוֹנֵס כְּתִיבֵי: **דְּאִי** בָּעֵי מָסַר לַהּ לִמְנֻוָּל וּמֻכֵּה שְׁחִין וּמִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ לֵיכָּא לְמֵילַף דְּהָא מִיתְּזְנָא מִנֵּהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְקִדּוּשִׁין (דַּף ד. וְשָׁם) וְלֹא מִקִּדּוּשִׁין דְּמֵעָלְמָא קָאָתוּ לָהּ וּמִתַּרְוַיְהוּ נָמֵי לֹא דְּחַבָּלָה דְּגוּפָהּ שָׁאנֵי תֵּמַהּ דְּהָכָא לָא קִים לָן בֹּשֶׁת וּפְגָם דַּהֲוֵי לְאָבִיהָ אֶלָּא מִכֹּחַ שֶׁיָּכוֹל לְקַדְּשָׁהּ לִמְנֻוָּל וּמֻכֵּה שְׁחִין וְאִם כֵּן הֵיכִי בָּעֵי לְמֵימַר בְּרֵישׁ קִדּוּשִׁין (דַּף ג:) גַּבֵּי קִדּוּשֵׁי כֶּסֶף מְנָא לָן דִּמְקַדְּשָׁהּ בְּכֶסֶף וְקִדּוּשִׁין דְּאָבִיהָ הֵן וְכִי תֵּימָא נֵילַף מִבֹּשֶׁת וּפְגָם הָא בֹּשֶׁת וּפְגָם גּוּפֵהּ לָא קִים לָן אֶלָּא מִכֹּחַ שֶׁיָּכוֹל לְקַדְּשָׁהּ וְאוֹמֵר ר"י דְּאוֹרְחֵהּ דְּהַשַּׁ"ס דְּבָעֵי לְדַחוּיֵי אֲפִילּוּ קִים לָן דְּבֹשֶׁת וּפְגָם הָוֵי דְּאָבִיהָ מִמָּקוֹם אַחֵר א"נ הָתָם בָּעֵי לְמֵילַף קִדּוּשֵׁי נַעֲרָה מִבֹּשֶׁת וּפְגָם שֶׁל קְטַנָּה וּמִקִּדּוּשֵׁי קְטַנָּה הֲוָה יָלֵיף לְהוּ אִי לָאו דַּהֲוָה אָמֵינָא הָנֵי מִלֵּי קְטַנָּה דְּלֵית לַהּ יָד וְנַעֲרָה אִית לָהּ יָד כִּדְאָמְרִינַן הָתָם לְעֵיל וּלְהָכִי קָאָמַר וְכִי תֵּימָא נֵילַף מִבֹּשֶׁת וּפְגָם דִּקְטַנָּה אע"ג דִּלְהָכִי אִית לָהּ יָד כִּדְאָמְרִינַן בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פז:) יֵעָשֶׂה לָהּ סְגֻלָּה וְאַפֶּ"ה הָוֵי דְּאָבִיהָ ה"נ קִדּוּשֵׁי נַעֲרָה וְאִם הָיִינוּ מְפָרְשִׁים דְּלָא קָאֵי אַקִּדּוּשִׁין הָא דְּקָאָמַר וְנֵילַף מִבֹּשֶׁת וּפְגָם אֶלָּא אַמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ דְּאַיְתִי הָתָם לְעֵיל הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר אֲבָל לָא מַשְׁמַע הָכִי וְעוֹד דא"כ הָכָא נָמֵי ה"ל לְאַסּוֹקֵי וכ"ת נֵילַף מִבֹּשֶׁת וּפְגָם כֵּיוָן דְּאַמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ קָאֵי וְכֵן לְקַמָּן בְּפֶרֶק נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מו:): **כַּמָּה** אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן כו' לְהַשִּׂיא לְעַבְדּוֹ תֵּמַהּ דְּמָה שׁוּמָא הִיא זוֹ וְכִי אִשָּׁה חֲשׁוּבָה מִמִּשְׁפָּחָה גְּדוֹלָה אֵינָהּ נִפְסֶדֶת בִּפְגָמָהּ אֶלָּא שָׁוֶה שִׁפְחָה הַנִּכְנֶסֶת לְעֶבֶד וְי"ל דְּכָל אִשָּׁה שָׁמִין לְפִי מַה שֶּׁהִיא בְּעִנְיָן זֶה כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן בֵּין בְּתוּלָה לִבְעוּלָה לְהַשִּׂיא לְעַבְדּוֹ אִשָּׁה כָּזֹאת הַנִּפְגֶּמֶת וְהָא דִּנְקַט שִׁפְחָה אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נְקַט דְּאֵין דֶּרֶךְ לְהַשִּׂיא לְעַבְדּוֹ בַּת מְלָכִים: **הָא** לָאו הָכִי הֲ"א אֲפִילּוּ קְטַנָּה וְהָכְתִיב אִם אֱמֶת הָיָה וְכוּ' תֵּמַהּ לר"י מָה בְּכָךְ אִם קְרָא אַיְּרֵי בְּבַת עוֹנְשִׁין מ"מ מָצִינוּ לְמֵימַר דה"ה קְטַנָּה דְּהָא בָּא עַל קְטַנָּה מְאֹרָסָה הָוֵי בִּסְקִילָה לְרַבָּנַן בְּפֶרֶק ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף סו:) אע"ג דְּהַהִיא פָּרָשָׁה דְּנַעֲרָה הַמְאֹרָסָה בְּבַת עוֹנְשִׁין כְּתִיבָא [כִּדְכְתִיב וְאֶת הַנַּעֲרָה עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא צָעֲקָה] וְתָרֵיץ דְּהָתָם מִשּׁוּם דְּמַפְסְקִינַן בְּסָמוּךְ כָּאן נַעֲרָה הָא כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נַעַר אֲפִלּוּ קְטַנָּה בַּמַּשְׁמָע הִלְכָּךְ מְחַיְּבִין לֵיהּ הָתָם וְכֻלְּהוּ עֲרָיוֹת יָלְפֵי מִנַּהּ אִי נָמֵי דַּוְקָא בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע סְבָרָא הוּא לוֹמַר דְּלָא מְחַיֵּב קְנָס וּמַלְקוּת אֶלָּא בִּגְדוֹלָה כֵּיוָן דִּקְרָא אַיְּרֵי בְּבַת עֳנָשִׁין וְלֹא בְּעָלְמָא מִשּׁוּם דְּמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַקְּטַנָּה סְבָרָא הוּא דְּפָטוּר דְּפִתּוּי קְטַנָּה אֹנֶס הוּא וַהֲוֵי כְּמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַנַּעֲרָה שֶׁנֶּאֶנְסָה דְּלָא מְחַיֵּב אֲבָל אֵין לוֹמַר דְּמִסְתַּבֵּר לֵיהּ דְּדַוְקָא בְּבַת עֳנָשִׁין מְחַיֵּב לֵיהּ מִשּׁוּם שֶׁבָּא לְהָרְגָהּ דִּבְפֶרֶק קַמָּא דְסַנְהֶדְרִין (דַּף ח:) בִּשְׁמַעְתָּא דְחוֹשְׁשִׁין לְלַעַז מַשְׁמַע דְּלָאו מִשּׁוּם דְּקָא גָּרֵיס לָהּ קְטָלָא מְחַיֵּב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ א, סמג עשין נד, טוש״ע אה״ע סי׳ קעז סעי׳ א:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יד:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לז סעי׳ א:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ו:

ה מיי׳ פא׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ב, סמג עשין נד, טוש״ע חו״מ סי׳ תכ סעי׳ טו:

ו מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ו:

ז מיי׳ פא׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ב, סמג עשין נד, טוש״ע חו״מ סי׳ תכ סעי׳ טו:

ח מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ב, סמג לאוין פז, סמג עשין נה, טור אה״ע סי׳ קעז:

מסורת הש״ס

א לעיל לג.

ב לקמן מו:; קידושין ג:

ג חולין כו:

ד משנה חולין; ערכין יד:; לעיל כט.

ה תוספתא כתובות

ו לקמן מד:

תורה אור השלם

אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ [במדבר ל, יז]

וְכִי־יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים [שמות כא, ז]

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, יט]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

וְאִם־אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָ [דברים כב, כ]

א־ד(א)**מַתְנִי׳** הָאוֹמֵר: ״פִּתִּיתִי אֶת בִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי״ — מְשַׁלֵּם בּוֹשֶׁת וּפְגָם עַל פִּי עַצְמוֹ, וְאֵין מְשַׁלֵּם קְנָס. הָאוֹמֵר: ״גָּנַבְתִּי״ — מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן עַל פִּי עַצְמוֹ, וְאֵין מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. ״הֵמִית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי״, אוֹ ״שׁוֹרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי״ — הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. ״הֵמִית שׁוֹרִי עַבְדּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי״ — אֵין מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמְשַׁלֵּם יָתֵר עַל מַה שֶּׁהִזִּיק — אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. **גְּמָ׳** וְלִיתְנֵי ״אָנַסְתִּי״! לָא מִבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִבַּעְיָא ״אָנַסְתִּי״, דְּלָא קָא פָּגֵים לַהּ, דִּמְשַׁלֵּם בּוֹשֶׁת וּפְגָם עַל פִּי עַצְמוֹ, אֲבָל ״פִּתִּיתִי״, דְּקָא פָּגֵים לַהּ, אֵימָא: לָא מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ — קָא מַשְׁמַע לַן. (ב)מַתְנִיתִין דְּלָא כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: אַף בּוֹשֶׁת וּפְגָם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ — לֹא כָּל הֵימֶנּוּ שֶׁיִּפְגּוֹם בִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי. אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: נִיחָא לַהּ לְדִידַהּ, מַאי? דִּלְמָא לָא נִיחָא לֵיהּ לְאָבִיהָ. נִיחָא לֵיהּ לְאָבִיהָ, מַאי? דִּלְמָא לָא נִיחָא לְהוּ לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה. נִיחָא לְהוּ לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה, מַאי? אִי אֶפְשָׁר דְּלֵיכָּא חַד בִּמְדִינַת הַיָּם דְּלָא נִיחָא לֵיהּ. ה**הָאוֹמֵר** גָּנַבְתִּי מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְכוּ׳. אִיתְּמַר, פַּלְגָא נִיזְקָא, רַב פָּפָּא אָמַר: פַּלְגָא נִיזְקָא — מָמוֹנָא. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: פַּלְגָא נִיזְקָא — קְנָסָא. (ג)רַב פָּפָּא אָמַר פַּלְגָא נִיזְקָא מָמוֹנָא, קָסָבַר: סְתָם שְׁוָורִים לָאו בְּחֶזְקַת שִׁימּוּר קָיְימִי. וּבְדִין הוּא דִּמְשַׁלֵּם כּוּלֵּיהּ, וְרַחֲמָנָא הוּא דְּחָיֵיס עֲלֵיהּ, דְּאַכַּתִּי לָא אִיַּיעַד תּוֹרָא. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר פַּלְגָא נִיזְקָא קְנָסָא, קָסָבַר: סְתָם שְׁוָורִים בְּחֶזְקַת שִׁימּוּר קָיְימִי. וּבְדִין הוּא דְּלָא לִישַׁלֵּם כְּלָל, וְרַחֲמָנָא הוּא דְּקַנְסֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּנִינְטְרֵיהּ לְתוֹרֵיהּ. סִימָן: הִיזִּיק, מָה, וְהֵמִית, כְּלָל. תְּנַן: הַנִּיזָּק וְהַמַּזִּיק בְּתַשְׁלוּמִין. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר פַּלְגָא נִיזְקָא מָמוֹנָא, הַיְינוּ דְּשָׁיֵיךְ נִיזָּק בְּתַשְׁלוּמִין. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר פַּלְגָא נִיזְקָא קְנָסָא, הַשְׁתָּא דְּלָאו דִּידֵיהּ קָא שָׁקֵיל, בְּתַשְׁלוּמִין אִיתֵיהּ?! ז**לֹא** נִצְרְכָה אֶלָּא לְפְחַת נְבֵילָה. פְּחַת נְבֵילָה, תְּנֵינָא: תַּשְׁלוּמֵי נֶזֶק — מְלַמֵּד שֶׁהַבְּעָלִים מִטַּפְּלִין בַּנְּבֵילָה! חֲדָא בְּתָם וַחֲדָא בְּמוּעָד. וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמוּעִינַן תָּם: מִשּׁוּם דְּאַכַּתִּי לָא אִיַּיעַד, אֲבָל מוּעָד דְּאִיַּיעַד — אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמוּעִינַן מוּעָד: מִשּׁוּם דְּקָא מְשַׁלֵּם כּוּלֵּיהּ, אֲבָל תָּם — אֵימָא לָא. צְרִיכָא. ח(ד)תָּא שְׁמַע: מָה בֵּין תָּם לְמוּעָד, שֶׁהַתָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ, וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּיה. וְלָא קָתָנֵי שֶׁהַתָּם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ, וּמוּעָד מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. טתְּנָא וְשַׁיַּיר: מַאי שַׁיַּיר דְּהַאי שַׁיַּיר! שַׁיַּיר חֲצִי כוֹפֶר. אִי מִשּׁוּם חֲצִי כוֹפֶר — לָאו שִׁיּוּרָא הוּא,

הָא

מַתְנִי' פְּתִיתֵי בגמ' מְפָרֵשׁ אַמַּאי לָא תְּנָא אָנַסְתִּי: וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס בְּבָבָא קַמָּא נָפְקָא לָן מוֹדֶה בִּקְנָס פָּטוּר מֵאֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים פְּרָט לְמַרְשִׁיעַ אֶת עַצְמוֹ: הֵמִית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי וַהֲרֵנִי חַיָּב בְּכוֹפֶר: הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ קָסָבַר כֻּפְרָא מָמוֹנָא: עַבְדּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וַהֲרֵנִי חַיָּב שְׁלֹשִׁים סֶלַע: אֵינוֹ מְשַׁלֵּם דִּקְנָס נִינְהוּ שֶׁאֲפִי' אֵין יָפֶה דִּינָר נוֹתֵן שְׁלֹשִׁים: גְּמ' דְּלָא פָּגִים לָהּ אֵין לַעַז שֶׁל אֲנוּסָה גָּדוֹל כְּלַעַז שֶׁל מְפֻתָּה וְכֵיוָן דְּלָאו פְּגַם דִּלָהּ הוּא מְהֵימְנִינַן לֵיהּ לְמִשְׁקַל מִנֵּהּ בֹּשֶׁת וּפְגָם עַל פִּיו: אֵימָא לָא נְהֵימְנֵיהּ לְהַחְזִיק אֶת הַלַּעַז: לֹא כָל הֵימֶנּוּ שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ לַעַז מְזַנָּה בָּעִיר: נִיחָא לָהּ לְדִידָהּ לָשֵׂאת אֶת הַלַּעַז כְּדֵי לְהִשְׂתַּכֵּר הַמָּמוֹן: לָא נִיחָא לְהוּ לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה וב"ד אֵין עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת דָּבָר לְהַחְזִיק בָּשְׁתָּם: [מָמוֹנָא וּמְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ]: לָאו בְּחֶזְקַת שִׁמּוּר קָיְמִי אִם לֹא יְשַׁמְּרוּם בְּעָלִים שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ [אֵינָם בְּחֶזְקַת מִשְׁתַּמְּרִים מֵאֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ] אֶלָּא מַזִּיקִין אֲפִי' נִזְקָא דְּלָאו אוֹרְחֵהּ הִלְכָּךְ עַל מָרַיְהוּ רַמְיָא לְנַטּוֹרִינְהוּ וְזֶה שֶׁלֹּא שְׁמָרוֹ בְּדִין הוּא דְּלִישַׁלֵּם כֻּלָּהּ אֶלָּא דְּרַחֲמָנָא חָס עָלֶיהָ וּמִיהוּ מַה שֶּׁמְּשַׁלֵּם בַּדִּין מְשַׁלֵּם: כִּי הֵיכִי דְּנִנַטְרֵהּ שֶׁיּוֹסִיף שְׁמִירָה עַל שְׁמִירָתוֹ: תְּנַן בְּבָבָא קַמָּא: הַנִּזָּק וְהַמַּזִּיק בְּתַשְׁלוּמִין שְׁנֵיהֶם מַפְסִידִין בַּדָּבָר ס"ד דְּהָכִי קָאָמַר תַּרְוַיְהוּ מָטֵי לְהוּ בְּהַאי פְּסֵידָא דְּנִזָּק מַפְסִיד פַּלְגָא וּמַזִּיק פַּלְגָא: הַיְנוּ דְּשָׁיֵיךְ נִזָּק בְּתַשְׁלוּמִין דְּמַפְסִיד פַּלְגָא בְּמָמוֹנֵהּ: דְּלָאו דִּידֵהּ שָׁקִיל דְּמַה שֶּׁנּוֹטֵל בְּחִנָּם נוֹטֵל: בְּתַשְׁלוּמִין אִיתֵהּ בִּתְמִיהַּ: לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לִפְחַת נְבֵלָה הָא דְּקָתָנֵי נִזָּק בְּתַשְׁלוּמִין לָאו בְּפַלְגָא דְּקָא שָׁבֵק קָאָמַר אֶלָּא בְּהַהוּא פַּלְגָא נִזְקָא נָמֵי דְּקָנֵי לֵיהּ רַחֲמָנָא מַפְסִיד כָּל פְּחַת שֶׁפָּחֲתָה נְבֵלָה מִדָּמֶיהָ מִשְּׁעַת מִיתָה עַד שְׁעַת הָעֲמָדָה בַּדִּין שֶׁשָּׁמִין אֶת הַנְּבֵלָה כַּמָּה הָיָה יָפֶה הַשּׁוֹר בְּחַיָּיו וְכַמָּה הָיְתָה נְבֵלָה יָפָה בִּשְׁעַת מִיתָה וּמְשַׁלֵּם הַחֵצִי אֲבָל מַה שֶּׁהוּזְלוּ דְּמֵי נְבֵלָה מִשְּׁעַת מִיתָה עַד שְׁעַת מְכִירָה אֵין הַמַּזִּיק מְשַׁלֵּם כְּלוּם בְּאוֹתוֹ פְּחַת וּבְבָבָא קַמָּא (דַּף י:) יָלֵיף לָהּ מִקְּרָאֵי וְאַשְׁמְעִינַן הַאי תַּנָּא דִּפְחַת נְבֵלָה דְּנִזָּק הָוֵי: תַּשְׁלוּמֵי נֶזֶק מְלַמֵּד שֶׁהַבְּעָלִים מִטַּפְּלִין בִּנְבֵלָה תַּנָּא דְּבָרַיְתָא דָּרֵישׁ לִשָּׁנָא דְּמַתְנִיתִין דִּתְנַן בְּבָבָא קַמָּא מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי נֶזֶק בְּמֵיטַב הָאָרֶץ וּתְנָא עֲלָהּ בְּבָרַיְתָא דְּהַאי דִּנְקַט תַּנָּא דְּמַתְנִי' תַּשְׁלוּמֵי נֶזֶק וְלָא תְּנָא מְשַׁלֵּם אֶת הַנֶּזֶק לְאַשְׁמוּעִינַן אֲתָא שֶׁהַנִּזָּק נוֹטֵל אֶת נְבֵלָתוֹ וּמִטַּפֵּל בָּהּ וּמוֹכְרָהּ וְהַמַּזִּיק מַשְׁלִים עָלֶיהָ מַה שֶּׁחִיְּבַתּוּ תּוֹרָה אִם תָּם חֲצִי וְאִם מוּעָד הַכֹּל וְתַרְתֵּי לָמָּה לֵיהּ לְרַבִּי לְמִסְתַּם בְּמַתְנִי' דִּבְעָלִים מִטַּפְּלִין בִּנְבֵלָה: דְּקָא מְשַׁלֵּם כּוּלֵּיהּ וְדַיּוֹ בְּהֶפְסֵד זֶה: מִגּוּפוֹ אֵינוֹ גּוֹבֶה אֶלָּא מִגּוּף הַשּׁוֹר וְאִם אֵין בּוֹ כְּדֵי חֲצִי נִזְקוֹ יַפְסִיד הַמּוֹתָר: מִן הָעֲלִיָּה מִן הַמֵּיטָב שֶׁבִּנְכָסֵי מַזִּיק דְּגַבֵּי תָּם כְּתִיב (שְׁמוֹת כ"א:ל"ו) וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ מִגּוּפוֹ וּבְמוּעָד כְּתִיב (שָׁם) שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר וְאִם אִיתָא דְּפַלְגָא נִזְקָא קְנָסָא נִתְנֵי נַמֵּי שֶׁהַתָּם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ וּמוּעָד מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ דְּמוּעָד וַדַּאי בְּדִין מְשַׁלֵּם שֶׁהֲרֵי הִתְרוּ וְהֵעִידוּ בּוֹ לִשְׁמוֹר שׁוֹרוֹ: שִׁיֵּר חֲצִי כֹּפֶר לֹא שָׁנָה כָּל הַחִלּוּקִים שֶׁבֵּינֵיהֶם שֶׁהֲרֵי אַף יֵשׁ חִלּוּק זֶה בֵּינֵיהֶם שֶׁהַמּוּעָד שֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם מְשַׁלֵּם כֹּפֶר שָׁלֵם וְתָם שֶׁהֵמִית אֲפִלּוּ חֲצִי כֹּפֶר כְּדִינוֹ בִּנְזָקִין לֹא מְשַׁלֵּם דִּכְתִיב [שְׁמוֹת כב] בַּעַל הַשּׁוֹר נָקִי וְדָרְשִׁינַן (ב"ק דַּף מא:) נָקִי מֵחֲצִי כֹּפֶר:

הָאוֹמֵר גָּנַבְתִּי כו' מוֹצִיא ש"ר וְיוֹצֵא בְּשֵׁן וָעַיִן דְּלָא תְּנָא אִכָּא לְמֵימַר דְּאִתְיָא בְּזֶה הַכְּלָל: **זֶה** הַכְּלָל כָּל הַמְשַׁלֵּם יוֹתֵר עַל מַה שֶּׁהִזִּיק כו' וַאֲפִלּוּ לְמ"ד בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה (ב"ק דַּף מ.) דְּכוֹפֶר הַיְנוּ דְּמֵי הַמַּזִּיק לָא חָשִׁיב יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִזִּיק אע"פ שֶׁפְּעָמִים שָׁוֶה מַזִּיק יוֹתֵר מִנִּזָּק דְּפִדְיוֹן נַפְשׁוֹ הוּא נוֹתֵן: **וְלִתְנֵי** אָנַסְתִּי דְּהָוֵי חִדּוּשׁ טְפֵי דְּפָטוּר אע"ג דְּמוֹדֶה שֶׁעָשָׂה פְּרִיצוּת: **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר אַף בֹּשֶׁת וּפְגָם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ אור"י דְּאִי קָאֵי ר"ש בֶּן יְהוּדָה אַמַּתְנִיתִין דְּהָכָא הָא דְּמַשְׁמַע בְּרֵישׁ נַעֲרָה לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מב.) דלר"ש אִי דְּקָא תָּבַע בֹּשֶׁת וּפְגָם מְחַיֵּב לֵיהּ קָרְבַּן שְׁבוּעָה הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּהָתָם תְּבָעוֹ הָאָב תְּחִלָּה וְאֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר לָאו כָּל הֵימֶנּוּ כו' כִּדְקָאָמַר הָכָא וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר דִּתְרֵי תַּנָּאֵי אַלִּיבָּא דְּר' שִׁמְעוֹן וְעוֹד אוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דְּהַהִיא דִּלְקַמָּן אִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּבַת גֵּרִים וְנִיחָא לָהּ לְדִידָהּ וּלְאָבִיהָ דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דִּלְמָא אִיכָּא חַד בִּמְדִינַת הַיָּם דְּלָא נִיחָא לֵהּ וּמִיהוּ אִי קָאֵי ר' שִׁמְעוֹן אַמַּתְנִיתִין דִּשְׁבוּעוֹת דְּמַיְיתֵי לְקַמָּן בְּרֵישׁ נַעֲרָה (ג"ז שָׁם) ע"כ תְּרֵי תַּנָּאֵי אַלִּבָּא דְּר' שִׁמְעוֹן: **לֹא** נִצְרְכָא אֶלָּא לִפְחַת נְבֵלָה אע"ג דְּלָאו דִּידֵהּ שָׁקִיל מ"מ כֵּיוָן דְּזָכֵי לֵיהּ רַחֲמָנָא חֲצִי נֶזֶק חָשְׁבִינַן לֵיהּ בְּתַשְׁלוּמִין מַה שֶּׁפָּחֲתָה הַנְּבֵלָה וְהָכָא לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר קַרְנָא דְּתוֹרָךְ קְבִירָא בֵּהּ כִּדְאָמְרִי' בְּהַמַּנִּיחַ בְּסוֹפוֹ (ב"ק דַּף לד.) דְּהָתָם וַדַּאי שֶׁלֹּא נֶהֱרַג הַשּׁוֹר שַׁיָּךְ לוֹמַר הָכִי דְּאֵין לוֹ לִמְכֹּר שׁוֹרוֹ בִּשְׁבִיל כֵּן שֶׁסָּבוּר שֶׁיַּשְׁבִּיחַ אֲבָל הָכָא מִיָּד כְּשֶׁנֶּהֱרַג יֵשׁ לוֹ לְמָכְרוֹ שֶׁיָּדוּעַ שֶׁתִּפְחַת הַנְּבֵלָה וְתַסְרִיחַ: **תְּנֵינָא** תַּשְׁלוּמֵי נֶזֶק מְלַמֵּד שֶׁהַבְּעָלִים מְטַפְּלִים בִּנְבֵלָה כו' הָכִי דַּיְקָא לָהּ בְּבָבָא קַמָּא (דַּף י:) חַבְתִּי בְּנִזְקוֹ לָא קָתָנֵי אֶלָּא בְּתַשְׁלוּמֵי נִזְקוֹ כו': **אִי** מִשּׁוּם חֲצִי כֹּפֶר לָאו שִׁיּוּרָא הוּא וְכוּ' לָאו פִּרְכָא הִיא אֶלָּא שְׁנוּיָא הוּא דְּלָא תִּקְשֵׁי לְמ"ד פַּלְגָא נִזְקָא מָמוֹנָא מַאי שִׁיֵּר דְּשִׁיֵּר חֲצִי כֹּפֶר וּמְשַׁנֵּי לֹא שִׁיֵּר כְּלוּם וַחֲצִי כֹּפֶר לָאו שִׁיּוּרָא הוּא וְכֵן אִיכָּא בְּנָזִיר בְּפֶ' ג' מִינִים (נָזִיר דַּף לח: וְשָׁם) גַּבֵּי אִי מִשּׁוּם לֹא יַחֵל לָאו שִׁיּוּרָא הוּא וְכֵן בְּפֶרֶק הֶחָלִיל (סֻכָּה דַּף נד. וְשָׁם) וְהַהוּא דְּהָתָם מְגֻמְגָּם טְפֵי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יב:

ב מיי׳ פה׳ מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ יד:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ גניבה הל׳ ט, סמג עשין עא, סמג עשין ע, טור חו״מ סי׳ שמח:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ח:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ז:

ו מיי׳ פה׳ מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ט, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי׳ א סעי׳ א:

ז מיי׳ פא׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ג, סמג עשין סז, טוש״ע חו״מ סי׳ שפט סעי׳ ב ג ד ט:

ח מיי׳ פא׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ג, סמג עשין סז, טוש״ע חו״מ סי׳ שפט סעי׳ ב ג ד ט:

ט מיי׳ פי׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ב, סמג עשין סז:

מסורת הש״ס

א שבועות לז:; שבועות לו:; בבא קמא טו:; בבא קמא מג.

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג בבא קמא טו.

ד משנה בבא קמא; בבא קמא לז.; בבא קמא ז.; גיטין מט.; בבא קמא טז:

תורה אור השלם

או נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ [שמות כא, לו]

אִם־כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר־יוּשַׁת עָלָיו [שמות כא, ל]

הָא מַנִּי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא, דְּאָמַר: תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כּוֹפֶר. תָּא שְׁמַע: ״הֵמִית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי״, אוֹ ״שׁוֹרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי״, הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. מַאי לָאו, בְּתָם! לָא, בְּמוּעָד. אֲבָל בְּתָם מַאי, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ? אַדְּתָנֵי סֵיפָא: עַבְדּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ, נִיפְלוֹג וְנִיתְנֵי בְּדִידַהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמוּעָד, אֲבָל תָּם — אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ! כּוּלַּהּ בְּמוּעָד קָמַיְירֵי. (א)תָּא שְׁמַע, זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמְשַׁלֵּם יָתֵר עַל מַה שֶׁהִזִּיק — אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. הָא פָּחוֹת מִמַּה שֶׁהִזִּיק — מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. לָא תֵּימָא הָא פָּחוֹת מִמַּה שֶׁהִזִּיק, אֶלָּא אֵימָא: הָא כְּמָה שֶׁהִזִּיק — מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. אֲבָל פָּחוֹת מַאי, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ? לִיתְנֵי, זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּמָה שֶׁהִזִּיק — אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ, דְּמַשְׁמַע פָּחוֹת וּמַשְׁמַע יָתֵר! תְּיוּבְתָּא. אב(ב)וְהִלְכְתָא: פַּלְגָא נִיזְקָא קְנָסָא. תְּיוּבְתָּא וְהִלְכְתָא?! אִין: טַעְמָא מַאי אִיתּוֹתַב — מִשּׁוּם דְּלָא קָתָנֵי ״כְּמָה שֶׁהִזִּיק״, לָא פְּסִיקָא לֵיהּ. כֵּיוָן דְּאִיכָּא חֲצִי נֶזֶק צְרוֹרוֹת, דְּהִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ דְּמָמוֹנָא הוּא, מִשּׁוּם הָכִי לָא קָתָנֵי. גדוְהַשְׁתָּא דְּאָמַרְתְּ פַּלְגָא נִיזְקָא קְנָסָא, הַאי כַּלְבָּא דְּאָכֵל אִימְּרֵי, וְשׁוּנְרָא דְּאָכֵיל תַּרְנְגוֹלֵי רַבְרְבֵי, מְשׁוּנֶּה הוּא, וְלָא מַגְבֵּינַן בְּבָבֶל. אֲבָל זוּטְרֵי — אוֹרְחֵיהּ הוּא וּמַגְבֵּינַן. הוְאִי תְּפַס — לָא מַפְּקִינַן מִינֵּיהּ. וְאִי אָמַר: אַקְבְּעוּ לִי זִימְנָא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — מַקְבְּעִינַן לֵיהּ. וְאִי לָא אָזֵיל — מְשַׁמְּתִינַן לֵיהּ. וז(ג)בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מְשַׁמְּתִינַן לֵיהּ. דְּאָמְרִינַן לֵיהּ: סַלֵּיק הֶיזֵּקָךְ, מִדְּרַבִּי נָתָן. דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִין שֶׁלֹּא יְגַדֵּל אָדָם כֶּלֶב רַע בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְלֹא יַעֲמִיד סוּלָּם רָעוּעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ״.

הֲדַרַן עֲלָךְ אֵלוּ נְעָרוֹת

ח**נַעֲרָה** שֶׁנִּתְפַּתְּתָה — בּוֹשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ וּקְנָסָהּ שֶׁל אָבִיהָ, וְהַצַּעַר בִּתְפוּסָה. עָמְדָה בַּדִּין עַד שֶׁלֹּא מֵת הָאָב — הֲרֵי הֵן שֶׁל אָב. מֵת הָאָב — הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין. טלֹא הִסְפִּיקָה לַעֲמוֹד בַּדִּין עַד שֶׁמֵּת הָאָב — הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ, עָמְדָה בַּדִּין עַד שֶׁלֹּא בָּגְרָה — הֲרֵי הֵן שֶׁל אָב, מֵת הָאָב — הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין. לֹא הִסְפִּיקָה לַעֲמוֹד בַּדִּין עַד שֶׁבָּגְרָה — הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם לֹא הִסְפִּיקָה לִגְבּוֹת עַד שֶׁמֵּת הָאָב — הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ,

מַעֲשֶׂה

הָא מַנִּי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא דְּאָמַר תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כֹּפֶר דְּדָרֵישׁ לְהַאי נָקִי לִדְרָשָׁה אַחֲרִיתִי לִדְמֵי וְלָדוֹת אִם נָגַח אִשָּׁה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ הִלְכָּךְ לָא הֲוָה לֵיהּ לְפַלּוּגֵי בֵּינַיְיהוּ בְּכֹפֶר וְכִי תֵּימָא הֲוָה לֵיהּ לְפַלּוּגֵי דְּהַאי פַּלְגָא וְהַאי כּוּלֵּיהּ הַהִיא בִּכְלַל רֵישָׁא הִיא דְּקָתָנֵי תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וּמוּעָד נֶזֶק שָׁלֵם וּתְנָא בִּנְזָקִין וְהוּא הַדִּין לְכֹפֶר: מַאי לָאו בְּתָם וְאִי מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי בָּהּ הֵמִית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי דְּחִיּוּבוֹ כֹּפֶר וְתָם לָאו בַּר כֹּפֶר הוּא הָא מַנִּי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא: אַדְּתָנֵי עַבְדּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי כו' דְּלָא אַשְׁכַּח פָּטוּר עַל פִּי עַצְמוֹ אֶלָּא בְּעֶבֶד: נִפְלוֹג בְּדִידָהּ בְּבֶן חוֹרִין וּבִבְהֵמָה נַמֵּי הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי חִלּוּק וּלְמִתְנֵי דְּאִיכָּא דְּלָא מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ: בד"א דִּמְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ בַּמּוּעָד כו': כֻּלָּהּ בַּמּוּעָד קָמַיְירֵי בְּמוּעָד אֲתָא לְאַשְׁמוֹעֵי' דְּאַף הוּא יֵשׁ בּוֹ חִלּוּק דְּאִיכָּא בֵּהּ מִידִי דְּלָא מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ וּמַאי נִיהוּ נְגִיחַת עֶבֶד וְאִי הֲוָה תָּנֵי כִּדְקָאָמַרְתְּ הֲוָה שָׁבֵק נָמֵי לְאוֹרְחֵהּ דְּרֵישָׁא אַיְירֵי בְּמוּעָד וְסֵיפָא נִתְנֵי תָּם וּמַה לִּי שָׁבְקָה תַּנָּא לְאוֹרְחֵהּ גַּבֵּי נֶזֶק לְדַלֵּג מִבֶּן חוֹרִין לְעֶבֶד מַה לִּי שָׁבְקָה בְּמַזִּיק וּלְדַלֵּג מִמּוּעָד לְתָם: יָתֵר עַל מַה שֶׁהִזִּיק כְּגוֹן נְגִיחַת עֶבֶד וְכֵן אוֹנֵס וּמְפַתֶּה וּמוֹצִיא שֵׁם רַע וְתַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה: הָא פָּחוֹת מִמַּה שֶׁהִזִּיק כְּגוֹן חֲצִי נֶזֶק דְּתָם: הָכִי גָּרְסִינַן לִתְנֵי כֹּל שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּמָה שֶׁהִזִּיק אֵינוֹ מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ: וְהִלְכְתָא פַּלְגָא נִזְקָא קְנָסָא דְּהוֹאִיל וְכָל חֲצִי נֶזֶק אֵינוֹ אֶלָּא בְּנִזְקָא דְּלָאו אוֹרְחֵהּ לָאו עַל מָרֵהּ הֲוָה רַמְיָא לְמִינְטְרֵיהּ בְּהָכִי אֶלָּא קְנָסָא הוּא כִּי הֵיכִי דְּלוֹסֵף בֵּהּ נְטִירוּתָא: טַעְמָא מַאי אִתּוֹתַב כְּלוֹמַר תְּיוּבְתָּא מַאי הִיא: מִשּׁוּם דְּלָא קָתָנֵי כָּל שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּמָה שֶׁהִזִּיק אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ דְּלִישְׁתַּמַּע מִנָּהּ נָמֵי חֲצִי נֶזֶק הָא לָאו תְּיוּבְתָּא הִיא: כֵּוָן דְּאִכָּא חֲצִי נֶזֶק דְּמִשְׁתַּלֵּם בְּנִזְקֵי בְּהֵמָה בִּמְהַלֶּכֶת וְהִתִּיזָה צְרוֹרוֹת מִתַּחַת רַגְלֶיהָ וְהִזִּיקָה דִּתְנַן בְּבָבָא קַמָּא (דַּף יז.) דִּמְשַׁלֶּמֶת חֲצִי נֶזֶק וּבְהַהוּא חֲצִי נֶזֶק קַיְמָא לַן בב"ק דְּהִלְכְתָא גְּמִירֵי לָהּ מִסִּינַי שֶׁהוּא תּוֹלָדָה שֶׁל רֶגֶל וּפְטוּרָה ברה"ר כִּי רֶגֶל וְנִזְקֵי רֶגֶל לָאו קְנָסָא נִינְהוּ אֶלָּא מָמוֹנָא שֶׁהֲרֵי מוּעֶדֶת מִתְּחִלָּתָהּ וְגַבֵּי צְרוֹרוֹת הוּא דְּאַקִּיל רַחֲמָנָא וְכֵיוָן דְּמָמוֹנָא הוּא מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ מִשּׁוּם הָכִי לָא פְּסִיקָא לֵהּ לְמִתְנֵי כָּל שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּמָה שֶׁהִזִּיק דְּהָא אִיכָּא הַאי: דְּאָכִיל אִמְּרֵי שֶׁחָנַק טְלָאִים חַיִּים וַאֲכָלָם: מְשֻׁנֶּה הוּא אֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ וְכָל נֶזֶק מְשֻׁנֶּה בִּבְהֵמָה הֲוֵי תּוֹלָדָה דְּקֶרֶן תַּמָּה שֶׁאַף הִיא מְשֻׁנָּה שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ בְּכָךְ וַחֲצִי נֶזֶק הוּא דִּמְשַׁלֵּם וְכֵיוָן דִּקְנָסָא הוּא לֹא מַגְבִּינַן לֵיהּ בְּדַיָּנֵי בָּבֶל שֶׁאֵין שָׁם סְמִיכָה בִּזְקֵנִים וְלָא מִקְּרוּ מֻמְחִים וְגַבֵּי קְנָס כְּתִיב (שְׁמוֹת כב) יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים: אוֹרְחֵהּ הוּא וַהֲווּ לְהוּ נִזְקֵי דְּשֵׁן וְשֵׁן מְשַׁלֶּמֶת נֶזֶק שָׁלֵם וּמָמוֹנָא הוּא וְגוֹבִין אוֹתוֹ בְּבָבֶל: וְאִי תָּפַס נִזָּק מָמוֹנָא דְּמַזִּיק גַּבֵּי קְנָסָא דַּחֲצִי נִזְקוֹ דְּאֵין צָרִיךְ לִצְעוֹק לְפָנֵינוּ: לָא מַפְּקִינַן מִנֵּהּ וְגַבֵּי פַּלְגָא נִזְקֵיהּ: וְאִי לָא תְּפִיס וַאֲמַר קַמָּן קִבְעוּ לִי זִמְנָא בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל הַשִּׂיאוּהוּ לֵילֵךְ עִמִּי לָדוּן לִפְנֵי דַּיָּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָבְעִינַן לֵיהּ: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ בֵּין שֶׁרוֹצֶה נִזָּק לֵילֵךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בֵּין שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה: מְשַׁמְּתִינַן לֵיהּ לַמַּזִּיק מִיהָא לַהֲרֹג אוֹתוֹ כֶּלֶב וּלְסַלֵּק הֶזֵּיקָהּ: הֲדַרַן עֲלָךְ אֵלּוּ נְעָרוֹת מַתְנִי' נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה. וְהַצַּעַר בִּתְפוּסָה וְהַצַּעַר נָמֵי לְאָבִיהָ בַּאֲנוּסָה. בִּתְפוּסָה לִשָּׁנָא דִּקְרָא וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ (דְּבָרִים כב): לֹא הִסְפִּיקָה לַעֲמֹד בַּדִּין וְכוּ' כֵּיוָן דְּלָא עָמְדָה בַּדִּין לָאו מָמוֹן הוּא לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו וְאָמְרִינַן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מג.) אֵין אָדָם מוֹרִישׁ לִבְנוֹ זְכוּת שֶׁזָּכְתָה לוֹ תּוֹרָה בְּבִתּוֹ וְיָלֵיף לָהּ מִקְּרָא: מֵת הָאָב מִשֶּׁעָמְדָה בְּדִין בְּנַעֲרוּתֶיהָ בֵּין בָּגְרָה קֹדֶם מִיתָה בֵּין לֹא בָּגְרָה: הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין דְּכֵיוָן דְּעָמְדָה בַּדִּין זָכָה בָּהֶן אָב: ר"ש אוֹמֵר אע"פ שֶׁעָמְדָה בְּדִין לָא הָוֵי מָמוֹן דְּאָב לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו עַד דְּמָטֵי לִידֵהּ וּבַגְּמָרָא [מב:] יָלֵיף טַעְמָא:

הָא מַנִּי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא דְּאָמַר תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כֹּפֶר וְלֵיכָּא שִׁיּוּרָא דְּאִי מִשּׁוּם דְּמוּעָד מְשַׁלֵּם כֹּפֶר שָׁלֵם וְתָם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי כֹּפֶר הָא לָאו שִׁיּוּרָא הוּא דְּהָא תְּנַן תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וּמוּעָד נֶזֶק שָׁלֵם וְכֹפֶר בִּכְלָל וא"ת אַכַּתִּי לִתְנֵי דְּמוּעָד אַף כְּשֶׁהוּא בִּסְקִילָה מְשַׁלֵּם כֹּפֶר וְתָם כְּשֶׁהוּא בִּסְקִילָה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם כֹּפֶר כְּלָל דֶּהֱבִיאָהוּ לב"ד וִישַׁלֵּם לָךְ דְּהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מִשְׁתַּלֵּם אֶלָּא מִגּוּפוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח ד' וָה' (ב"ק דַּף מב. וְשָׁם) וי"ל דְּהַךְ נָמֵי לָא הָוֵי שִׁיּוּר דַּהֲוֵי בִּכְלַל הָא דְּקָתָנֵי תָּם מִגּוּפוֹ וּמוּעָד מִן הָעֲלִיָּה וּמִיהוּ תֵּמַהּ דְּלָא אַשְׁכְּחַן בְּהֶדְיָא בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁהָיָה אוֹמֵר ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּתָם מְשַׁלֵּם חֲצִי כֹּפֶר וְאִי מִשּׁוּם דְּדָרֵישׁ רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח ד' וָה' (ג"ז שָׁם) נָקִי מִדְּמֵי וְלָדוֹת וְלָא דָּרֵישׁ נָקִי מֵחֲצִי כֹּפֶר מִכְּלָל דְּסָבַר דְּחַיָּב וְדִלְמָא לְעוֹלָם סָבַר דְּפָטוּר וְטַעֲמָא מִשּׁוּם דְּפָטוּר מֵחֲצִי כֹּפֶר לָא אִצְטְרִיךְ קְרָא דִּכְשֶׁהַשּׁוֹר בִּסְקִילָה לֹא שַׁיָּךְ כֹּפֶר דֶּהֱבִיאָהוּ לב"ד וִישַׁלֵּם לָךְ וּכְשֶׁאֵין הַשּׁוֹר בִּסְקִילָה כְּגוֹן עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים פָּטוּר מִדְּרַבָּה דְּאָמַר הָתָם (דַּף מג.) [שׁוֹר שֶׁהֵמִית בֶּן חוֹרִין שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה פָּטוּר שֶׁנֶּאֱמַר הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת בִּזְמַן שֶׁהַשּׁוֹר בִּסְקִילָה בְּעָלִים מְשַׁלְּמִין כֹּפֶר כו' וְנִרְאֶה דה"פ הָא מַנִּי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא דְּאָמַר תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כֹּפֶר פִּי' דְּלָא מְמַעֵט חֲצִי כֹּפֶר מִנָּקִי וְלָאו דַּוְקָא מְשַׁלֵּם קָאָמַר אֶלָּא הָיָה מְשַׁלֵּם אִם הָיָה לוֹ מִמַּה לְהִשְׁתַּלֵּם וּלְשׁוּם תַּנָּא לָא הֲוָה חֲצִי כֹּפֶר שִׁיּוּר כִּי אִם לְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּדָרֵישׁ נָקִי מֵחֲצִי כֹּפֶר וְלֵית לֵהּ דְּרַבָּה וּכְשֶׁאֵין הַשּׁוֹר בִּסְקִילָה מוּעָד מְשַׁלֵּם וְתָם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם וְהָא דִּנְקַט רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי טְפֵי מֵרַבִּי עֲקִיבָא דְּדָרֵישׁ נָקִי מִדְּמֵי עֶבֶד דִּלְדִידֵהּ נְהִי דַּחֲצִי כֹּפֶר לָא הָוֵי שִׁיּוּר דְּמֵי עֶבֶד הָוֵי שִׁיּוּר: **וְאִי** תָּפַס כו' פר"ת דְּדַוְקָא אִי תָּפַס אֶת הַמַּזִּיק עַצְמוֹ אֲבָל דָּבָר אַחֵר לֹא דִּלְעִנְיַן מַזִּיק עַצְמוֹ הֵקֵלּוּ חֲכָמִים שֶׁיָּכוֹל לְתָפְסוֹ דאל"כ יִתְפֹּס כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא נָפֵק מִנֵּהּ דְּאֵין דָּנִין דִּינֵי קְנָסוֹת וְאִם נוֹצִיא הַמּוֹתָר וְנַשְׁאִיר כְּדֵי נֶזֶק הֲרֵי אָנוּ דָּנִין דִּינֵי קְנָסוֹת וְדֹחַק: הֲדַרַן עֲלָךְ אֵלּוּ נְעָרוֹת **מַתְנִי'** נַעֲרָה. לֹא הִסְפִּיקָה לַעֲמֹד בַּדִּין עַד שֶׁמֵּת הָאָב הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ תֵּמַהּ תֵּינַח קְנָס אֶלָּא בֹּשֶׁת וּפְגָם דְּמָמוֹנָא הוּא דְּאַחִין בָּעֵי לְמֶהֱוֵי וְשֶׁמָּא מִקְּרָאֵי דִּלְעֵיל דְּנָפְקֵי בֹּשֶׁת וּפְגָם אִתַּקּוּשׁ אַהֲדָדֵי כִּדְפֵי' לְעֵיל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ב:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ז, סמג עשין סז, טוש״ע חו״מ סי׳ שצ סעי׳ ג:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ז:

ד מיי׳ פה׳ מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ט, סמג עשין נז, טוש״ע חו״מ סי׳ שצא סעי׳ ו:

ה מיי׳ פה׳ מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ יז, סמג עשין לז, טוש״ע חו״מ סי׳ א סעי׳ ה:

ו מיי׳ פה׳ מהל׳ נזקי ממון הל׳ ט:

ז מיי׳ פי״א מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ ד, סמג עשין סו, טור חו״מ סי׳ תט, ש״ע חו״מ סי׳ תכז סעי׳ ח:

ח מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יד, סמג עשין כד, טור אה״ע סי׳ קעז:

ט מיי׳ פב׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ טו:

מסורת הש״ס

א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; יומא פג.; בבא קמא טו:

ב בבא קמא טו:

ג בבא קמא מו.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה הא מני וכו' ומיהו תימה. עי' תשובת מהרלב"ח סי' ס"ה:

תורה אור השלם

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא־תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ [דברים כב, ח]

מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמְצִיאָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּבְתָה, מֵת הָאָב — הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין. (א)גְּמָ׳ מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא: הַמְפַתֶּה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְהָאוֹנֵס אַרְבָּעָה. הַמְפַתֶּה נוֹתֵן בּוֹשֶׁת וּפְגָם וּקְנָס, מוֹסִיף עָלָיו אוֹנֵס שֶׁנּוֹתֵן אֶת הַצַּעַר! לְאָבִיהָ אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ. לְאָבִיהָ נָמֵי פְּשִׁיטָא, מִדְּקָא יָהֵיב מְפַתֶּה, דְּאִי לְעַצְמָהּ — אַמַּאי יָהֵיב מְפַתֶּה? מִדַּעְתָּהּ עֲבַד! עֲמָדָה בַּדִּין אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנַן. א(ב)תְּנַן הָתָם: ״אָנַסְתָּ וּפִיתִּיתָ אֶת בִּתִּי״, וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא אָנַסְתִּי וְלֹא פִּיתִּיתִי״. ״מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי״, וְאָמַר: ״אָמֵן״, וְאַחַר כָּךְ הוֹדָה — חַיָּיב. [ב]רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס עַל פִּי עַצְמוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס עַל פִּי עַצְמוֹ, אֲבָל מְשַׁלֵּם בּוֹשֶׁת וּפְגָם עַל פִּי עַצְמוֹ. בְּעָא מִינֵּיהּ אַבָּיֵי מֵרַבָּה, הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: ״אָנַסְתָּ וּפִיתִּיתָ אֶת בִּתִּי, וְהֶעֱמַדְתִּיךָ בַּדִּין, וְנִתְחַיַּיבְתָּ לִי מָמוֹן״, וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא אָנַסְתִּי וְלֹא פִּיתִּיתִי, וְלֹא הֶעֱמַדְתַּנִי בַּדִּין, וְלֹא נִתְחַיַּיבְתִּי לְךָ מָמוֹן״, וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַאי? כֵּיוָן דְּעָמַד בַּדִּין — מָמוֹנָא הָוֵאי, וּמִיחַיַּיב עֲלֵיהּ קָרְבַּן שְׁבוּעָה. אוֹ דִלְמָא, אַף עַל גַּב דְּעָמַד בַּדִּין, קְנָס הָוֵי? אֲמַר לֵיהּ: מָמוֹנָא הָוֵי, וּמִיחַיַּיב עֲלֵיהּ קָרְבַּן שְׁבוּעָה. (ג)אֵיתִיבֵיהּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: יָכוֹל הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ ״אָנַסְתָּ וּפִיתִּיתָ אֶת בִּתִּי״, וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא אָנַסְתִּי וְלֹא פִּיתִּיתִי״; ״הֵמִית שׁוֹרְךָ אֶת עַבְדִּי״, וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא הֵמִית״; אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ עַבְדּוֹ ״הִפַּלְתָּ אֶת שִׁינִּי וְסִימִּיתָ אֶת עֵינִי״, וְהוּא אוֹמֵר: ״לֹא הִפַּלְתִּי וְלֹא סִימִּיתִי״, וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, יָכוֹל יְהֵא חַיָּיב — גד(ד)תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ. אוֹ מָצָא אֲבֵידָה וְכִחֶשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר״, מָה אֵלּוּ מְיוּחָדִין שֶׁהֵן מָמוֹן, אַף כֹּל שֶׁהֵן מָמוֹן. יָצְאוּ אֵלּוּ, שֶׁהֵן קְנָס.

מַאי

מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁעָשְׂתָה בְּחַיֵּי אָבִיהָ: אע"פ שֶׁלֹּא גָּבְתָה כְּגוֹן שְׂכַר פְּעֻלָּה: מֵת הָאָב הֲרֵי הוּא שֶׁל אַחִים דְּמִשֶּׁבָּא לְעוֹלָם זָכָה בּוֹ הָאָב וְלָא דָּמֵי לִקְנָס דְּלָא הָוֵי מָמוֹן עַד שֶׁעָמַד בַּדִּין וִיעִידוּהוּ דְּהָא אִי מוֹדֶה מִפְטָר: מְצִיאָתָהּ בגמ' [מג.] פָּרֵיךְ מִמַּאן גָּבְיָא: גְּמ' לְאָבִיהָ אִצְטְרִיכָא לֵהּ דְּלָא תְּנַן: מִדְּקָא יָהֵיב מְפַתֶּה קְנָס וּבֹשֶׁת וּפְגָם פְּשִׁיטָא דִּלְאָבִיהָ נִינְהוּ דְּאִי לְדִידַהּ הָא אֲחַלֶּה גַּבֵּהּ: אָנַסְתָּ וּפִתִּיתָ אוֹ פִּתִּיתָ: חַיָּב קֶרֶן וָחֹמֶשׁ וְאָשָׁם אִם הוֹדָה אַחֲרֵי כֵן וְזֶהוּ אֲשַׁם גְּזֵלוֹת: שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס ע"פ עַצְמוֹ אֶלָּא עַל פִּי עֵדִים וְכֵיוָן דְּאִילּוּ אוֹדֵי לֵיהּ קַמַּן כְּשֶׁתְּבָעוֹ הֲוָה מִפְטָר כִּי כַּפְרֵהּ נָמֵי אֵין זוֹ שְׁבוּעַת כְּפִירַת מָמוֹן: אֲבָל מְשַׁלֵּם בֹּשֶׁת וּפְגָם דְּמָמוֹנָא הוּא וְאִשְׁתְּכַח דְּמָמוֹנָא כַּפְרֵהּ וּלְקַמָּן [שָׁם] מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּרַבָּנָן דְּקָא סָבְרֵי סְתָם טוֹעֵן אָנַסְתָּ לֹא תְּבָעוֹ אֶלָּא בֹּשֶׁת וּפְגָם וְלֹא נִשְׁבַּע זֶה עַל כְּפִירַת קְנָס: בְּעָא מִנֵּהּ אַבָּיֵי מֵרַבָּה בַּר נַחְמָנִי דְּרַבֵּהּ הֲוָה: כֵּיוָן דְּעָמַד בַּדִּין כְּבָר וְאִי הֲוָה מוֹדֵי לֵיהּ קַמָּן הֲוָה מְשַׁלֵּם שֶׁכְּבָר חִיְּבוּהוּ ב"ד רִאשׁוֹן עַל פִּי עֵדִים הַשְׁתָּא מָמוֹנָא כַּפְרֵהּ וְחַיָּב: אוֹ דִּלְמָא אַף עַל גַּב דְּעָמַד בַּדִּין וְאִי מוֹדֶה הֲוָה מְחַיַּב אֲפִלּוּ הָכֵי לָא מְחַיַּב בִּכְפִירָתוֹ קָרְבַּן שְׁבוּעָה הוֹאִיל וְעִקָּרוֹ קְנָס וְלֹא חִיְּבָה תּוֹרָה קָרְבַּן שְׁבוּעָה אֶלָּא עַל פִּקָּדוֹן וּתְשׂוּמֶת יָד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: הִפַּלְתָּ אֶת שִׁנִּי נָמֵי קְנָסָא הוּא שֶׁהֲרֵי מָמוֹנוֹ הוּא כְּאֶחָד מִן הַחֲמוֹרִים:

לְאָבִיהָ נָמֵי פְּשִׁיטָא מִדְּקָא יָהֵיב מְפַתֶּה אע"ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּהָא דִּמְחַיְּבִין מְפַתֶּה הַיְנוּ בִּקְטַנָּה דְּלָא שַׁיָּךְ בָּהּ מְחִילָה וְכִדְרַבָּנָן דְּאָמְרֵי יֵשׁ קְנָס בִּמְקוֹם מֶכֶר מ"מ מַשְׁמַע לֵיהּ דִּבְנַעֲרָה אַיְרֵי דִּפְשָׁטָא דְּמַתְנִי' אֵאֵלּוּ נְעָרוֹת דְּרֵישָׁא קָאֵי: **רַבִּי** שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס ע"פ עַצְמוֹ תֵּמַהּ לר"י תִּפּוֹק לֵהּ דַּאֲפִי' בְּעֹשֶׁק וְהַלְוָאָה גּוּפַיְהוּ דִּכְתִיבִי בִּקְרָא לָא מְחַיַּב קָרְבָּן אֶלָּא כְּשֶׁיִּחֵד לוֹ כְּלִי לְהַלְוָאָתוֹ וּלְעָשְׁקוֹ (ב"מ דַּף מח.) וְכָאן בִּקְנָס מַה יחוּד שַׁיָּךְ כָּאן דְּמַיְרֵי בְּלֹא עָמַד בַּדִּין דִּבְעָמַד אִבַּעְיָא לֵהּ לְאַבַּיֵי בְּסָמוּךְ וְאוֹמֵר ר"י כְּגוֹן שֶׁיִּחֵד לוֹ כְּלִי כָּךְ לִכְשֶׁיַּעֲמוֹד בַּדִּין בב"ד וְיִתְחַיֵּב לוֹ יְהֵא כְּלִי זֶה מְיֻחָד לוֹ לִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ דְּמֵי אוֹנְסוֹ וא"ת וְכִי נֵימָא דְּסָבַר ר"ש דְּאָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם דַּאֲפִי' את"ל דְּאִם אָמַר כְּלִי זֶה יְהֵא שֶׁלְּךָ אִם יֵרְדוּ גְּשָׁמִים הַיּוֹם דַּחֲשִׁיב דָּבָר בָּא לָעוֹלָם הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּכְלִי שֶׁנּוֹתֵן לוֹ הוּא בָּעוֹלָם וְזָכָה בּוֹ לְמַפְרֵעַ כְּשֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים וְהָא דְּקָאָמַר אִם יֵרְדוּ תְּנָאָה בְּעָלְמָא הוּא אֲבָל הָכָא אֵין נוֹתֵן לוֹ הַכְּלִי מִיָּד אֶלָּא שֶׁמְּיַחֲדוֹ לוֹ לִגְבּוֹת הֵימֶנּוּ קְנָס אִם יִתְחַיֵּב כְּשֶׁיַּעֲמֹד בַּדִּין וְהָא לֹא בָּא לָעוֹלָם הוּא וכ"ת ה"נ א"כ נֶחְשְׁבֵהּ בַּהֲדֵי הָנָךְ תַּנָּאֵי דְּחָשֵׁב בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף סב: וְשָׁם) דִּסְבִירָא לְהוּ אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם דְּהָא פָּרֵיךְ נָמֵי הָתָם וְנִחְשׁוֹב נָמֵי ר"ע ואור"י דר"ש חֲדָא וְעוֹד קָאָמַר חֲדָא דְּיִחוּד אֵינוֹ מוֹעִיל דדשלב"ל הוּא דְּאֵינוֹ מִתְחַיֵּב כְּלָל אֶלָּא מִשְּׁעַת הָעֲמָדָה בַּדִּין וְאֵילָךְ וְעוֹד אֲפִי' קוֹנֶה בְּיִחוּדוֹ אֵין כָּאן כְּפִירַת מָמוֹן שֶׁאֵין מְשַׁלֵּם קְנָס ע"פ עַצְמוֹ וְאִי מוֹדֶה מִפְטָר [וְרַבָּנָן אִית לְהוּ דְּאָדָם מַקְנֶה דשלב"ל וְלָא מַיְתֵי הָתָם אֶלָּא אוֹתָן תְּנָאִים שֶׁהֻזְכְּרוּ שְׁמָם]:

וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה לר"ש מַהוּ ק"ק דִּבְהַךְ מַתְנִיתִין לָא פְּלִיגֵי אֶלָּא דִּלְרַבָּנָן בֹּשֶׁת וּפְגָם קָא תָּבַע ולר"ש קְנָס קָא תָּבַע אֲבָל אִם הָיָה מְפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא דִּקְנָס קָא תָּבַע הָיָה פָּטוּר לְרַבָּנָן כְּמוֹ לר"ש א"כ אַמַּאי בָּעֵי אַלִּבָּא דר"ש טְפֵי מִלְּרַבָּנָן דה"נ הֲוָה מָצֵי לְמִבְעֵי לְרַבָּנָן אִם פֵּרֵשׁ דִּקְנָס קָא תָּבַע וְאַהַהִיא בָּרַיְתָא דְּמַיְיתֵי בְּסָמוּךְ הָיָה לוֹ לִקְבֹּעַ בְּעָיָתוֹ לר"ש: **אוֹ** דִּלְמָא אע"ג דְּעָמַד בְּדִין קְנָסָא הוּא וּמוֹדֶה בִּקְנָס פָּטוּר כֵּן כָּתוּב בְּכָל הַסְּפָרִים אֲבָל בַּקּוּנְטְרֵס פֵּרֵשׁ אוֹ דִּלְמָא אע"ג דְּעָמַד בַּדִּין וְאִי מוֹדֶה בֵּהּ מְחַיַּב אֲפִלּוּ הָכֵי לָא מְחַיַּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה כֵּיוָן דְּעִקָּרוֹ קְנָס וְלָא הָוֵי דּוּמְיָא דְּפִקָּדוֹן דִּקְרָא מַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁוֹ דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְאַבַּיֵי שֶׁהוּא מָמוֹן לְכָל שְׁאָר דְּבָרִים הֵיכָא דְּעָמַד בַּדִּין לְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ אוֹ לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו דְּמַאי שְׁנָא וְלָא מִבַּעְיָא לֵיהּ אֶלָּא לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה דַּוְקָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְכָחַשׁ וּבְעֵינַן דּוּמְיָא דְּפִקָּדוֹן דְּעִקָּרוֹ מָמוֹן כִּדְפֵי' וְהַהִיא דִּלְקַמָּן דְּחָקוֹ לְפָרֵשׁ כֵּן דְּפָרֵיךְ אַבַּיֵי בְּסוֹף הַסֻּגְיָא אַמַּתְנִי' דר"ש פּוֹטֵר כּוּ' וְקָאָמַר טַעְמָא דְּלֹא עָמַד בַּדִּין הָא עָמַד בַּדִּין דִּמְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ כוּ' מַשְׁמַע דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְאַבַּיֵי הֵיכָא דְּעָמַד בַּדִּין דְּהָוֵי מָמוֹנָא וְקָשֶׁה שֶׁצָּרִיךְ לִמְחוֹק הַסְּפָרִים וְעוֹד דְּאַדְּפָרֵיךְ לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַבָּה מִמַּתְנִיתִין לֹא הִסְפִּיקָה לִגְבּוֹת כוּ' וְאִי אָמְרַת מָמוֹנָא הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו כוּ' תִּקְשֵׁי לֵיהּ לְנַפְשֵׁהּ דְּאַבַּיֵי גּוּפֵהּ מוֹדֶה דְּהָוֵי מָמוֹן לְכָל דָּבָר אֶלָּא דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ דַּוְקָא לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה כִּדְפֵי' וְעוֹד אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְשַׁנּוּיֵי כִּי קָאָמַר רַבָּה בִּשְׁאָר קְנָסוֹת נֵימָא דְּבִקְנָס דְּאֹנֶס נָמֵי קָאָמַר רַבָּה דְּהָוֵי מָמוֹן לְהִתְחַיֵּב בְּהוֹדָאָתוֹ כְּשֶׁעָמַד בְּדִין דְּהָא אֲפִי' בְּסוֹף הַסֻּגְיָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְאַבַּיֵי דְּהָוֵי מָמוֹן לְעִנְיָן שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּהוֹדָאָה וְהָא נָמֵי דְּפָרֵיךְ לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַבָּה מר"ש פּוֹטֵר טַעְמָא דְּלֹא עָמַד בַּדִּין הָא עָמַד בַּדִּין דִּמְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ מְחַיַּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה לִקְשֵׁי אַבַּיֵי לְנַפְשֵׁהּ הוֹאִיל וּפְשִׁיטָא לֵיהּ בְּכוּלְּהוּ קְנָסוֹת דְּהָוֵי מָמוֹן לְהִתְחַיֵּב בְּהוֹדָאָתוֹ וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּאַבַּיֵי מְסַפְּקָא לֵהּ אַלִּיבָּא דר"ש לְפִי שֶׁמָּצִינוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ דלר"ש לָא הָוֵי מָמוֹן לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו לְהָכִי מִבַּעְיָא לֵיהּ אִי לָא חָשִׁיב נָמֵי לְר' שִׁמְעוֹן מָמוֹן לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה וְהוֹדָאָה אִי לָאו וְאַתַּרְוַיְהוּ מִבַּעְיָא לֵיהּ כִּדְגָרְסִינַן בְּכָל הַסְּפָרִים דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא דְּאִי מְחַיַּב בְּהוֹדָאָתוֹ אִם כֵּן כָּפַר לֵהּ מָמוֹנָא וּמְחַיַּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה וְאִי מִפְטַר בְּהוֹדָאָה אִם כֵּן לָאו מִדֵּי כָּפַר לֵיהּ וּלְכָךְ הֻצְרַךְ רַבָּה לְקַמָּן לְשַׁנּוּיֵי כִּי קָאָמֵינָא מָמוֹן הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר מָמוֹן הָוֵי לְהִתְחַיֵּב בְּהוֹדָאָה דְּהָא מִדְּפָטַר לֵיהּ מִקָּרְבַּן שְׁבוּעָה מִכְּלָל דְּאִי מוֹדֶה מִפְטָר וּלְקַמָּן דְּאָמַר אַבַּיֵי הָא עָמַד בַּדִּין דִּמְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ הָכִי פֵּי' הָא עָמַד בַּדִּין וּבָגְרָה וּמֵתָה דְּמִנָּהּ יָרֵית מְחַיַּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה: **אָמַר** לֵהּ מָמוֹנָא הָוֵי וּמִיחַיַּב עָלֶיהָ קָרְבַּן שְׁבוּעָה וה"ה דְּאִי מוֹדֶה בֵּהּ מְחַיַּב דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא וְיֵשׁ שֶׁמּוֹחֲקִין וּמְחַיַּב עָלֶיהָ קָרְבַּן שְׁבוּעָה דְּהָא לְקַמָּן קָאָמַר רַבָּה כִּי קָאָמֵינָא מָמוֹנָא הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו וְלָא גָּרְסִינַן אֶלָּא מָמוֹנָא הָוֵי וְלֹא פֵּי' עַד לְבַסּוֹף דִּלְעִנְיַן לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו קָאָמַר וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּאֵין לְמוֹחֲקוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ דְּהָא לְמַאי דְּמַסִּיק כִּי קָאָמַר רַבָּה בִּשְׁאָר קְנָסוֹת הָדַר בֵּהּ דְּמֵעִקָּרָא הֵשִׁיב לְאַבַּיֵי דְּמָמוֹנָא הָוֵי הַקְּנָס דְּאֹנֶס וּפִתּוּי וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּרַבָּה קִבֵּל מֵרַבּוֹתָיו דְּמָמוֹנָא הָוֵי וְהֵשִׁיב לוֹ תְּחִלָּה לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה וּכְשֶׁסָּתַר לוֹ אַבַּיֵי חָזַר בּוֹ וְאָמַר לֹא לְעִנְיַן קָרְבַּן קִבַּלְתִּי דְּמָמוֹן הָוֵי אֶלָּא לְעִנְיַן לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו וְכֵן מַשְׁמַע דִּכְשֶׁשּׁוֹב הִקְשָׁה לוֹ מִמַּתְנִי' אַמַּאי קָשׁוּ בָּהּ עֶשְׂרִים וְתַרְתֵּין שְׁנִין הֲוָה לֵיהּ לַחֲזוֹר מִדְּבָרָיו אֶלָּא וַדַּאי מֵרַבּוֹתָיו קִבֵּל: **הִפַּלְתָּ** אֶת שִׁנִּי וְסִמִּיתָ אֶת עֵינִי וא"ת מַה יחוּד כְּלִי שַׁיָּךְ גַּבֵּי עֶבֶד דְּהָא מִיָּד כְּשֶׁהִפִּיל אֶת שִׁנּוֹ קָנָה הָעֶבֶד בְּעַצְמוֹ דְּגַבֵּי עֶבֶד גַּלֵּי רַחֲמָנָא שֶׁזּוֹכֶה בְּעַצְמוֹ מִיָּד כְּשֶׁיַּפִּיל שִׁנּוֹ כִּדְאָמְרִי' בְּמְרֻבָּה (ב"ק דַּף עד. וְשָׁם) וְתוּ לָא הָוֵי קְנָס וְאֵין לוֹמַר כְּגוֹן שֶׁהִפִּיל שִׁנּוֹ וְסִימָּא אֶת עֵינוֹ דְּיוֹצֵא בְּשִׁנּוֹ וְנוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוֹ וּמְיַחֵד לוֹ כְּלִי עַל דְּמֵי עֵינוֹ אוֹ שֶׁתְּבָעוֹ עַל מַעֲשֵׂה יָדָיו וּמְיַחֵד לוֹ כְּלִי עַל זֶה דְּהָא מוּכָח בְּבָבָא קַמָּא דְּמַאן דְּאִית לֵיהּ יוֹצֵא בְּשִׁנּוֹ וְנוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוֹ סָבַר דְּאֵין צָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר ור"ש אִית לֵהּ בְּהֶדְיָא דְּצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר וי"ל דְּסִמֵּא אֶת עֵינוֹ אֵין צָרִיךְ יחוּד דְּאֵין יחוּד גָּדוֹל מִזֶּה שֶׁהֲרֵי הָעֶבֶד תּוֹבֵעַ אֶת גּוּפוֹ מֵרַבּוֹ שֶׁיְּשַׁחְרְרֶנּוּ וְיִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר וְאִם תֹּאמַר פְּשִׁיטָא דְּלָא מְחַיַּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה עַל הָעֶבֶד דַּאֲפִילּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּדָרֵשׁ רִבּוּיֵי וּמִעוּטֵי וּמַרְבֶּה קַרְקָעוֹת לִשְׁבוּעָה לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה פּוֹטֵר בְּפֶרֶק שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן (שְׁבוּעוֹת לז:) דְּדָרֵשׁ מִכָּל וְלֹא כֹּל וְהוּא הַדִּין בַּעֲבָדִים וְיֵשׁ לוֹמַר דאע"ג דִּבְקַרְקָעוֹת אֵין קָרְבָּן בְּעֶבֶד יֵשׁ קָרְבָּן דְּהָכִי נָמֵי אַשְׁכְּחַן רַבִּי מֵאִיר דְּאִית לֵיהּ דְּאֵין נִשְׁבָּעִין עַל הַקַּרְקָעוֹת וְעַל הָעֲבָדִים סְבִירָא לֵהּ דְּנִשְׁבָּעִין כִּדְאָמְרִינַן בְּהַשּׁוֹאֵל (בָּבָא מְצִיעָא דַּף ק:):

מסורת הש״ס

א משנה כתובות; לעיל לט.

ב תוספתא שבועות; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק כב יא; שבועות לו:; משנה שבועות

ג משנה שבועות

ד ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק כב ב; משנה בבא קמא; בבא קמא קג:; בבא מציעא מח.

גליון הש״ס

גמ' בעא מיניה אביי מרבה. עיין בתשובת מהרלב"ח סימן סז ובתשובת רשד"ם חא"ח וי"ד סימן רנ"ב שהאריכו בסוגיא זו:

תורה אור השלם

אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ [ויקרא ה, כד]

נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהֹוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ [ויקרא ה, כא]

וְכִי־יַכֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ [שמות כא, כו]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ שבועות הל׳ ג:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ שבועות הל׳ ג:

ג מיי׳ פז׳ מהל׳ שבועות הל׳ ב:

ד מיי׳ פז׳ מהל׳ שבועות הל׳ ג, סמג לאוין רמח:

מַאי לָאו בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין! לָא, בְּשֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין. (א)וְהָא מִדְּרֵישָׁא בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין, סֵיפָא נָמֵי בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין. דְּקָתָנֵי רֵישָׁא: אֵין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁמְּשַׁלְּמִין עֲלֵיהֶם אֶת הַקֶּרֶן. תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל, תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, וְהָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה וּמוֹצִיא שֵׁם רַע, מִנַּיִן — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּמָעֲלָה מַעַל", רִיבָּה. (ב)הֵיכִי דָמֵי? אִי דְּלֹא עָמַד בַּדִּין, כְּפֵילָא מִי אִיכָּא? אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין. וּמִדְּרֵישָׁא בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין, סֵיפָא נָמֵי בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין! אֲמַר לֵיהּ, יָכֵילְנָא לְשַׁנּוּיֵי לָךְ: רֵישָׁא בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין, וְסֵיפָא בְּשֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין, וְכוּלַּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. וְשִׁינּוּיֵי דְּחִיקֵי לָא מְשַׁנֵּינַן לָךְ. דְּאִם כֵּן אָמְרַתְּ לִי: לִיתְנֵי רֵישָׁא "רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר", אוֹ לִיתְנֵי סֵיפָא "דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן". אֶלָּא: כּוּלַּהּ בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין, וְרֵישָׁא רַבָּנַן וְסֵיפָא רַבִּי שִׁמְעוֹן. וּמוֹדֵינָא לָךְ לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה דְּרַחֲמָנָא פַּטְרֵיהּ, מִ"וְּכִחֵשׁ". וְכִי קָאָמֵינָא מָמוֹן הָוֵי — לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו. אֵיתִיבֵיהּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם לֹא הִסְפִּיקָה לִגְבּוֹת עַד שֶׁמֵּת הָאָב — הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ. וְאִי אָמְרַתְּ מָמוֹן הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו, לְעַצְמָהּ אַמַּאי? דְּאַחִין בָּעֵי מִיהְוֵי! (ג)אָמַר רָבָא: הַאי מִילְּתָא קְשַׁאי בַּהּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף עֶשְׂרִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין וְלָא אִיפְּרַק, עַד דִּיתֵיב רַב יוֹסֵף בְּרֵישָׁא וּפֵירְקַהּ: שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: "וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כָּסֶף", לֹא זִיכְּתָה תּוֹרָה לָאָב אֶלָּא מִשְּׁעַת נְתִינָה. וְכִי קָאָמַר רַבָּה מָמוֹנָא הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו — בִּשְׁאָר קְנָסוֹת. אֶלָּא מֵעַתָּה גַּבֵּי עֶבֶד, דִּכְתִיב: "כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדוֹנָיו", הָכִי נָמֵי לֹא זִיכְּתָה תּוֹרָה לָאָדוֹן אֶלָּא מִשְּׁעַת נְתִינָה?! "יִתֵּן" לְחוּד, "וְנָתַן" לְחוּד. אִי הָכִי, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכִחֵשׁ"? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנָתַן" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אָמַר רָבָא: כִּי אִיצְטְרִיךְ "וְכִחֵשׁ" — כְּגוֹן שֶׁעָמְדָה בַּדִּין, וּבָגְרָה וּמֵתָה. דְּהָתָם, כִּי קָא יָרֵית אָבִיהָ — מִינַּהּ דִּידַהּ קָא יָרֵית. אִי הָכִי, "יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁהֵן קְנָס", מָמוֹן הוּא! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁעִיקָּרָן קְנָס. אֵיתִיבֵיהּ: רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס עַל פִּי עַצְמוֹ. טַעְמָא דְּלֹא עָמַד בַּדִּין, הָא עָמַד בַּדִּין, דִּמְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ, קָרְבַּן שְׁבוּעָה נָמֵי מִיחַיַּיב! רַבִּי שִׁמְעוֹן לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ: לְדִידִי, אַף עַל גַּב דְּעָמַד בַּדִּין — רַחֲמָנָא פַּטְרֵיהּ מִ"וְּכִחֵשׁ". אֶלָּא לְדִידְכוּ, אוֹדוּ לִי מִיהַת הֵיכָא דְּלֹא עָמַד בַּדִּין, דְּכִי קָא תָּבַע, קְנָסָא קָא תָּבַע,

וּמוֹדֶה

מַאי לָאו בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין בב"ד אֶחָד וּבָאוּ עֵדִים בְּאוֹתוֹ ב"ד וְחִיְּבוּהוּ ב"ד עַל פִּיהֶם וְעַכְשָׁו זֶה תּוֹבְעוֹ מַה שֶּׁחִיְּבוּהוּ ב"ד וְחָזַר וְכָפַר וְקָתָנֵי פָּטוּר: בְּשֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין וַעֲדַיִן לֹא הֵעִידוּ עֵדִים: וְהָא מִדְּרֵישָׁא מִלְּתַיְהוּ דְּרַבָּנָן דְּאִפְלִיגוּ עָלֶיהָ וְחִיְּבוּהוּ קָרְבַּן שְׁבוּעָה אַיְּרֵי בְּשֶׁעָמַד בְּדִין מִכְּלָל דְּסֵיפָא כְּלוֹמַר ר"ש דַּאֲתָא לְאִפְלוּגֵי עֲלַיְהוּ בִּדְכְוָתַהּ אַיְּרֵי: אֵין לִי שֶׁיִּתְחַיֵּב קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם: כְּפֵילָא מִי אִיכָּא מִי יֵמַר דְּגָנַב דְּתַבְעֵהּ כְּפֵילָא וְעוֹד דִּלְמָא מוֹדֵי וּמִפְּטַר: אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין וְהָא דְּקָתָנֵי יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁהֵן קְנָס לְקַמָּן מְפָרֵשׁ לָהּ שֶׁעִקָּרָן קְנָס: אוֹ לִתְנֵי רֵישָׁא דְּכֻלָּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אוֹ לִתְנֵי סֵיפָא כו' מַאי שְׁנָא דְּאִפְסִיק וּתְנָא רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר בֵּי מִצְעֵי: וּמוֹדֵינָא לָךְ לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה דִּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן אע"ג דְּעָמַד בַּדִּין לָא מְחַיַּב עָלֶיהָ קָרְבַּן שְׁבוּעָה: לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו מִשֶּׁעָמַד בְּדִין וּמֵת עַד שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לִגְבּוֹת הֲרֵי הוּא שֶׁל אָחִיהָ וְלֹא שֶׁלָּהּ: עֶשְׂרִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין הֵן הָיוּ יְמֵי שְׂרָרָתוֹ שֶׁל רַבָּה וּמֵת וְיָשַׁב רַב יוֹסֵף בְּרֹאשׁ וְסִיְּעוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְפָרְקָהּ לִהְיוֹת לוֹ לְשֵׁם לְפִי שֶׁהָיָה רַבָּה חָרִיף וּלְכָךְ קְרָאוּהוּ עוֹקֵר הָרִים וְרַב יוֹסֵף הָיָה בַּעַל שְׁמוּעוֹת וּמִשְׁנָה וּבָרַיְתָא לְכָךְ קְרָאוּהוּ סִינַי: וְכִי אָמַר רַבָּה מָמוֹנָא הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ מִשֶּׁעָמַד בַּדִּין בִּשְׁאָר קְנָסוֹת וְלָא מִפְּטַר תּוּ בְּהוֹדָאָה: יִתֵּן לְחוּד וְנָתַן לְחוּד יִתֵּן מַשְׁמַע לְשׁוֹן צִוּוּי וּלְעוֹלָם וְנָתַן מַשְׁמַע דָּבָר הַנָּתוּן כְּבָר: אִי הָכִי דְּשָׁאנֵי קְנָס דְּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה מִשְּׁאָר קְנָסוֹת דַּאֲפִילּוּ עָמַד בַּדִּין נָמֵי לָאו מָמוֹנָא הוּא: ת"ל וְכָחַשׁ בִּתְמִיהַּ כְּלוֹמַר מַאי אִרְיָא דְּנָסֵב לָהּ הַשַּׁ"ס לִפְטוּרָא מֵכְחָשׁ כִּי הֵיכִי דְּיָלֵיף שְׁאָר קְנָסוֹת כְּלוֹמַר מִדְּלָא דָּמֵי לִתְשׂוּמֶת יָד לְמֶהֱוֵי עִקַּר תְּחִלָּתוֹ מָמוֹן תִּפּוֹק לֵהּ דְּהָשְׁתָּא נָמֵי לָאו מָמוֹנָא הוּא דְּרַחֲמָנָא אָמַר וְנָתַן דְּלָא זִכְּתָה לוֹ תּוֹרָה עַד שְׁעַת נְתִינָה: כִּי אִצְטְרִיךְ וְכָחַשׁ לִקְנָס דְּאֹנֶס וּפִתּוּי לְמֵילְפִינְהוּ בַּהֲדֵי שְׁאָר קְנָסוֹת לִפְטוּרָא מֵכְחָשׁ מִשּׁוּם דְּעִקָּרָן קְנָס וְלָא מָצֵי לְמֵילַף מוֹנָתָן: כְּגוֹן שֶׁעָמְדָה בַּדִּין וּבָגְרָה דִּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן דִּדָהּ הוּא דְּכִי הֵיכִי דִּפְלִיג בְּמַתְנִיתִין בְּלֹא הִסְפִּיקָה לִגְבּוֹת עַד שֶׁמֵּת הָאָב הָכִי נָמֵי פְּלִיג בְּלֹא הִסְפִּיקָה לִגְבּוֹת עַד שֶׁבָּגְרָה דְּקָאָמַר ת"ק הֲרֵי הֵן שֶׁל אָב וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן הֲרֵי הוּא שֶׁל עַצְמָהּ וְאִם מֵתָה אַחֲרֵי כֵן יָרֵית לָהּ אָבִיהָ מִכֹּחַ דִּדָהּ וְהָוֵי מָמוֹן גָּמוּר ואע"ג דְּלָא מְטָא לְיָדָהּ דִּלְגַבֵּי דִּידָהּ לָא הֲוָה שָׁאנֵי מִשְּׁאָר קְנָסוֹת דְּמִשְּׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין מָמוֹנָא הוּא וְכִי מַיְתָא יָרֵית הוּא כָּל זְכוּת שֶׁהָיָה לָהּ בּוֹ הִלְכָּךְ מוֹנָתָן לָא מָצֵי לְמִפְטְרֵהּ וְנָסֵב הַשַּׁ"ס מֵכְחָשׁ וּמִשּׁוּם דְּעִקָּרוֹ קְנָס: אִי הָכִי דִּבְשֶׁעָמַד בַּדִּין אוֹקֵמְתַּהּ וּכְבָר נַעֲשָׂה מָמוֹן הֵיכִי קָתָנֵי יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁהֵן קְנָס הָא מָמוֹן נִינְהוּ: שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס כו' וְאִי הֲוָה מוֹדֵי הֲוָה מִפְּטַר אַלְמָא טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מִשּׁוּם דְּאִי הֲוָה מוֹדֵי מִפְּטָר הוּא וְהָא לֵיתָא אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין: ה"ג וְהָא עָמַד בַּדִּין דִּמְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ קָרְבַּן שְׁבוּעָה נָמֵי מִחַיַּב: רַחֲמָנָא פַּטְרֵהּ מִקָּרְבַּן שְׁבוּעָה: מֵכְחָשׁ בַּעֲמִיתוֹ שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ בּוֹ אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁעִקָּרָן מָמוֹן:

מַאי לָאו בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין וא"ת בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּסַגֵּי בְּיִחוּד כְּלִי דִּסְבִירָא לֵהּ דְּמָעוֹת קוֹנוֹת אָתֵי שַׁפִּיר דאע"ג דְּיִחֵד לוֹ כְּלִי לִקְנָס וְקָנֵי לֵיהּ מ"מ דִּין קְנָס עָלָיו לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה וּלְעִנְיַן כַּמָּה דְּבָרִים עַד שֶׁיָּבֹא לְיָדוֹ אֶלָּא לר"ל דְּלָא מִחַיַּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה אֶלָּא כְּשֶׁנְּטָלוֹ מִמֶּנּוּ וְחָזַר וְהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ אַמַּאי פָּטַר ר"ש הָכָא הוֹאִיל וְעָמַד בַּדִּין וּנְטָלוֹ הֵימֶנּוּ מָמוֹן גָּמוּר הוּא וְאוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דִּלְרֵישׁ לָקִישׁ מָצֵי לְמֵימַר דְּמַיְירֵי שֶׁנָּתַן לוֹ כְּלִי בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן לִקְנָסוֹ וְחָזַר וְהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ דְּהוֹאִיל וְלֹא נָתַן לוֹ אֶלָּא בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן לָא חֲשִׁיב מָמוֹן אע"פ שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ תְּמַהּ לְרַבֵּינוּ יִצְחָק בְּהִפִּיל אֶת שִׁנּוֹ וְסִימָּא אֶת עֵינוֹ אַמַּאי לָא מִחַיַּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה הָא מִתְחַיֵּב בְּהוֹדָאָתוֹ כֵּיוָן שֶׁעָמַד בַּדִּין וּפְטָרוּהוּ ב"ד וְאֵין לוֹ עָלָיו כְּלוּם וְשֶׁמָּא כֵּיוָן דְּאַכַּתִּי מְחֻסָּר גֵּט שִׁחְרוּר אִם הָיָה מוֹדֶה שֶׁסִּמֵּא אֶת עֵינוֹ לֹא הָיָה יוֹצֵא לְחֵרוּת: **לָא** בְּשֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין וא"ת אִי בְּלֹא עָמַד בַּדִּין פְּשִׁיטָא דְּלָא מְחַיַּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה דְּלָא מִידִי כַּפְּרֵהּ דְּאִי מוֹדֶה מִפְּטָר וּמַה צָּרִיךְ קְרָא דּוּכְחַשׁ לְכָךְ והו"ל לְאַקְשׁוּיֵי ת"ל וְכִחֵשׁ אֲשֶׁר יַרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים מִבְּעֵי לֵהּ כִּדְפָרִיךְ לְקַמָּן ת"ל וְכִחֵשׁ ת"ל וְנָתַן מִבְּעֵי לֵהּ וְי"ל דְּהָכָא לָא בָּעֵי לְאַקְשׁוּיֵי הָכִי דְּאִיכָּא לְמֵימַר אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוּא אֲבָל לְקַמָּן פָּרִיךְ שַׁפִּיר כִּי הֵיכִי דּוּכְחַשׁ הֲוָה לְדְרָשָׁא גְּמוּרָה לְעִנְיַן שְׁאָר קְנָסוֹת הָכִי נָמֵי הֲוָה דְּרָשָׁא גְּמוּרָה לְעִנְיַן אֹנֶס וּפִתּוּי: [תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי ד' וָה' ר"ש לָא פְּלִיג אַהָא דְּלָא שָׁבֵק אִינִישׁ מִדֵּי דְּכִי מוֹדֶה מִחַיַּב וְתָבַע מִדֵּי דְּכִי מוֹדֶה מִפְּטָר דְּהָכָא הַכֹּל קַיָּץ. מהר"מ] ת"י כ"י: **דְּאַחִין** בָּעֵי לְמֶהֱוֵי בִּשְׁלָמָא לְדִידִי הוּא קְנָס לְכָל מִלֵּי מִדְּגַלִּי רַחֲמָנָא לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאַחִין בָּעֵי לְמֶהֱוֵי תְּמַהּ וְכִי רַבָּה לֹא יָדַע מַתְנֵי' וְתֵרֵץ ר"י בְּרַבִּי אַבְרָהָם דְּרַבָּה דְּאָמַר דְּמָמוֹן הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין הַבַּת קַיֶּמֶת אֲבָל מַתְנֵי' אַיְּרֵי כְּשֶׁהַבַּת קַיֶּמֶת דְּאָז אֵין רָאוּי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בָּא לְיָדוֹ מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם מוֹרִישׁ זְכוּת בִּתּוֹ לִבְנוֹ וְאַבַּיֵּי דְּאַקְשִׁי לֵיהּ לָא נִיחָא לֵיהּ לְאִפְלוּגֵי בְּהַאי וְרַבָּה נָמֵי הוֹדָה לוֹ: **וְנָתַן** לְחוּד וְגַבֵּי מוֹצִיא שֵׁם רַע דִּכְתִי' וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה אִיכָּא לְמֵימ' וְנָתַן לְחוּד וּנְתָנוּ לְחוּד: **אִי** הָכִי ת"ל וְכִחֵשׁ ת"ל וְנָתַן מִבְּעֵי לֵהּ בִּשְׁלָמָא לְדִידִי מוֹנָתָן לָא גָּמְרִי מִידִי וְכֻלָּהּ מִלְּתָא יָלְפִינַן מֵכְחָשׁ דְּאַף דְּלָא הָוֵי מָמוֹן לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו יָלְפִינַן מֵהָתָם מִדְּגַלִּי רַחֲמָנָא גַּבֵּי קָרְבַּן שְׁבוּעָה אֶלָּא לְדִידָךְ דְּלַפְתְּ מוֹנָתָן דְּלָא הָוֵי מָמוֹנָא עַד שְׁעַת נְתִינָה וְלָא זָכֵי אָב אַחַר הַעֲמָדָה בַּדִּין כְּמוֹ קֹדֶם א"כ וְנָתַן מִבְּעֵי לֵהּ וְאֵין צָרִיךְ קְרָא דְּוְכִחֵשׁ עַל כָּךְ דִּפְשִׁיטָא דְּכֵיוָן דְּאִי מוֹדֶה מִפְּטָר פָּטוּר נָמֵי מִקָּרְבַּן שְׁבוּעָה: **כִּי** אִצְטְרִיךְ קְרָא כְּגוֹן שֶׁעָמְדָה בַּדִּין וּבָגְרָה וְאַחַ"כ מֵתָה דְּכִי יָרֵית מִנַּהּ דִּידַהּ קָא יָרֵת ואע"ג דְּהַשְׁתָּא מָמוֹן גָּמוּר הוּא שֶׁלֹּא בָּא לְיָדוֹ מִכֹּחַ קְנָס וְאִי מוֹדֶה מִחַיַּב אַפֵּ"ה פָּטוּר מִקָּרְבַּן שְׁבוּעָה מֵכְחָשׁ וְהַיְנוּ דְּפָרִיךְ לְמַאי דְּשָׁנֵי הַשְׁתָּא יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁהֵן קְנָס מָמוֹן הוּא אֲבָל עַד הַשְׁתָּא הֲוָה אָתֵי לֵיהּ שַׁפִּיר דְּקָרֵי לֵהּ קְנָס הוֹאִיל וּבָא לְיָדוֹ מִכֹּחַ קְנָס וְאִי מוֹדֶה מִפְּטָר אֲבָל הַשְׁתָּא דְּמוֹקְמִינַן לִקְרָא בְּכִי הַאי גַּוְונָא כְּגוֹן שֶׁעָמְדָה בַּדִּין וּמֵתָה שֶׁלֹּא בָּא לְיָדוֹ מִכֹּחַ הַקְּנָס אֶלָּא מִכֹּחַ יְרֻשָּׁה וּמִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא הִיא דְּאִי מוֹדֶה מִחַיַּב אַמַּאי קָרֵי לֵהּ קְנָס וּמְשַׁנֵּי תָּנֵי יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁעִקָּרָן קְנָס וְהַשְׁתָּא כֻּלְּהוּ קְנָסוֹת מִשֶּׁעָמַד בַּדִּין מָמוֹנָא הָוֵי וּמִחַיַּב בְּהוֹדָאָתוֹ וְאַפֵּי' הָכֵי גְּזֵרַת הַכָּתוּב הִיא מֵכְחָשׁ דְּפָטוּר מִקָּרְבַּן שְׁבוּעָה וְהָכִי נָמֵי אֲפִילּוּ לְר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר נִשְׁבָּעִין עַל הַקַּרְקָעוֹת גְּזֵרַת הַכָּתוּב הִיא דְּפָטוּר מִקָּרְבַּן שְׁבוּעָה אע"ג דְּמִחַיֵּב בְּהוֹדָאָתוֹ: הָא עָמַד בַּדִּין דִּמְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ כו'. וְלִדְבָרָיו דְּרַבָּה קָאָמַר לֵהּ בִּשְׁלָמָא לְדִידִי דִּסְבִירָא לִי דִּבְכָל קְנָסוֹת אֲפִילּוּ עָמַד בַּדִּין אֵינוֹ מְשַׁלֵּם ע"פ עַצְמוֹ וּלְעוֹלָם חָשִׁיב קְנָס לְרַבִּי שִׁמְעוֹן עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְיָדוֹ כִּדְשָׁמְעִינַן מֵכְחָשׁ אָתֵי שַׁפִּיר דְּכָל הֵיכָא דְּמִחַיַּב ע"פ עַצְמוֹ מִחַיַּב נָמֵי קָרְבַּן שְׁבוּעָה כְּגוֹן עָמְדָה בַּדִּין וּבָגְרָה וּמֵתָה דְּמִינָהּ יָרֵית אֶלָּא לְדִידָךְ הָא כָּל קְנָסוֹת שֶׁעָמַד בַּדִּין אוֹ בְּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה שֶׁעָמְדָה בַּדִּין וּבָגְרָה וּמֵתָה אַף עַל גַּב דְּמִחַיֵּב בְּהוֹדָאָתוֹ פָּטוּר מִקָּרְבַּן שְׁבוּעָה תִּקְשֵׁי:

מסורת הש״ס

א ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק כב ט

ב גיטין יב.

ג בבא קמא סו:

תורה אור השלם

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אָמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל [שמות כא, לב]

נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהֹוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ [ויקרא ה, כא]

(א)וּמוֹדֶה בִּקְנָס פָּטוּר. וְרַבָּנַן סָבְרִי, כִּי קָא תָּבַע — בּוֹשֶׁת וּפְגָם קָא תָבַע. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? אָמַר רַב פָּפָּא, רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: לָא שָׁבֵיק אִינִישׁ מִידֵּי דְּקִיץ, וְתָבַע מִידֵּי דְּלָא קִיץ. וְרַבָּנַן סָבְרִי: לָא שָׁבֵיק אִינִישׁ מִידֵּי דְּכִי מוֹדֵי בֵּיהּ לָא מִיפְּטַר, וְתָבַע מִידֵּי דְּכִי מוֹדֶה בֵּיהּ מִיפְּטַר. בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אֲבִינָא מֵרַב שֵׁשֶׁת: בַּת הַנִּיזּוֹנֶת מִן הָאַחִין — מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְמִי? בִּמְקוֹם אָב קָיְימִי, מָה הָתָם — מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לָאָב, הָכָא נָמֵי — מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לָאַחִין, אוֹ דִלְמָא: לָא דָּמֵי לְאָב. הָתָם — מִדִּידֵיהּ מִיתַּזְנָא, הָכָא — לָאו מִדִּידְהוּ מִיתַּזְנָא. [א]אֲמַר לֵיהּ, תְּנֵיתוּהָ: אַלְמָנָה נִיזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן. מִי דָּמֵי? אַלְמְנָתוֹ, לָא נִיחָא לֵיהּ בְּהַרְוָוחָה. בִּתּוֹ, נִיחָא לֵיהּ בְּהַרְוָוחָה. (ב)לְמֵימְרָא דְּבִתּוֹ עֲדִיפָא לֵיהּ מֵאַלְמְנָתוֹ? וְהָאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: עָשׂוּ אַלְמָנָה אֵצֶל הַבַּת כְּבַת אֵצֶל אַחִין בִּנְכָסִין מוּעָטִין, [ב־ד]מָה הַבַּת אֵצֶל אַחִין — הַבַּת נִיזּוֹנֶת, וְהָאַחִין יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים, אַף אַלְמָנָה אֵצֶל הַבַּת — אַלְמָנָה נִיזּוֹנֶת, וְהַבַּת תִּשְׁאַל עַל הַפְּתָחִים. לְעִנְיַן זִילוּתָא — אַלְמְנָתוֹ עֲדִיפָא לֵיהּ. לְעִנְיַן הַרְוָוחָה — בִּתּוֹ עֲדִיפָא לֵיהּ. (ג)מֵתִיב רַב יוֹסֵף: מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמְצִיאָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּבְתָה — מֵת הָאָב הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין. טַעְמָא דִּבְחַיֵּי הָאָב, הָא לְאַחַר מִיתַת הָאָב — לְעַצְמָהּ. מַאי לָאו בְּנִיזּוֹנֶת? לָא, בְּשֶׁאֵינָהּ נִיזּוֹנֶת. [ה](ד)אִי בְּשֶׁאֵינָהּ נִיזּוֹנֶת, מַאי לְמֵימְרָא? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד "עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ". הָנֵי מִילֵּי בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי, דְּלָא כְּתִיב בֵּיהּ "עִמָּךְ". אֲבָל עֶבֶד עִבְרִי דִּכְתִיב בֵּיהּ "עִמָּךְ" — לֹא. כׇּל שֶׁכֵּן בִּתּוֹ! אָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְהַעֲדָפָה. אָמַר רָבָא: גַּבְרָא רַבָּה כְּרַב יוֹסֵף לָא יָדַע דְּאִיכָּא הַעֲדָפָה, וְקָמוֹתֵיב תְּיוּבְתָּא? אֶלָּא אָמַר רָבָא: רַב יוֹסֵף מַתְנִיתִין גּוּפָא קַשְׁיָא לֵיהּ. דְּקָתָנֵי: מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמְצִיאָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּבְתָה. מְצִיאָתָהּ מִמַּאן גָּבְיָא? [ו]אֶלָּא לָאו, הָכִי קָאָמַר: מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ כִּמְצִיאָתָהּ, מָה מְצִיאָתָהּ בְּחַיֵּי הָאָב — לָאָב, לְאַחַר מִיתַת הָאָב — לְעַצְמָהּ, אַף מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ נָמֵי: בְּחַיֵּי הָאָב — לָאָב, לְאַחַר מִיתַת הָאָב — לְעַצְמָהּ. שְׁמַע מִינַּהּ. [חט](ה)אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בַּת הַנִּיזּוֹנֶת מִן הָאַחִין, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ. אָמַר רַב כָּהֲנָא: מַאי טַעְמָא — דִּכְתִיב: "וְהִתְנַחַלְתֶּם אוֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם". "אוֹתָם לִבְנֵיכֶם", וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם לִבְנֵיכֶם. מַגִּיד שֶׁאֵין אָדָם מוֹרִישׁ זְכוּת בִּתּוֹ לִבְנוֹ. מַתְקֵיף לַהּ רַבָּה: וְאֵימָא בְּפִיתּוּי הַבַּת וּקְנָסוֹת וַחֲבָלוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְכֵן תָּנָא רַב חֲנִינָא: בְּפִתּוּי הַבַּת וּקְנָסוֹת וַחֲבָלוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר! [י]חֲבָלוֹת, צַעֲרָא דְגוּפָא נִינְהוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא:

שֶׁפְּצָעָהּ

וּמוֹדֶה בִּקְנָס פָּטוּר וַהֲרֵי לֹא תְּבָעוֹ אֶלָּא קְנָס לְבַדּוֹ וְעָלָיו נִשְׁבַּע וְכֵיוָן דְּאִי אוֹדֵי לֵיהּ קַמַּן לֹא מְשַׁלֵּם כִּי כַּפְּרֵהּ נַמֵּי לָאו מָמוֹנָא כַּפְּרֵהּ: בַּת הַנִּיזּוֹנִית מִן הָאַחִין שֶׁכָּךְ הוּא תְּנַאי כְּתֻבָּה בְּפִרְקִין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נב:) בְּנָן נֻקְבָן דְּיִהְוְיָן לִיכִי מִנַּאי אִנּוּן יְהֵוְןָ יָתְבִין בְּבֵיתִי וּמִיתַּזְנָן מִנִּכְסַי עַד דְּתִלַּקְחָן לְגוּבְרִין: לָאו מִדִּידְהוּ אֶלָּא מִתְּנָאֵי כְּתֻבַּת אִמָּן: אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים דְּהַאי נַמֵּי תְּנַאי כְּתֻבָּה הוּא בְּפִרְקִין אַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי וּמִתַּזְנָא מִנִּכְסַי כׇּל יְמֵי מֵגַר אַרְמְלוּתִיךְ: וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן אַלְמָא בִּמְקוֹם אָב קָיְמִי: בִּתּוֹ נִיחָא לֵהּ בְּהַרְוָחָה שֶׁתַּרְוִיחַ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְבַד מִפַּרְנָסָתָהּ: אַלְמָנָה אֵצֶל הַבַּת מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אַלְמָנָה וּבַת: בִּנְכָסִים מוּעָטִין שֶׁאֵין בָּהֶן כְּדֵי פַּרְנָסַת שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּדְאָמַר בְּפָ' מִי שֶׁמֵּת בבב"ב [קלט.] וְקָתָנֵי [שָׁם] הַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים: טַעְמָא דִּבְחַיֵּי הָאָב עֲשָׂתְהוּ וְזָכָה בּוֹ הָאָב לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו: הָא לְאַחַר מִיתַת הָאָב עֲשָׂתְהוּ הָוֵי לְעַצְמָהּ מִדְּאִצְטְרִיךְ לַתַּנָּא לְאַשְׁמוֹעִינַן: לֹא בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ נְכָסִים: מַאי לְמֵימְרָא דִּיוּקָא לָא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן דַּעֲשָׂתָה לְאַחַר מִיתַת הָאָב לְעַצְמָהּ וְאִי לְאַשְׁמוֹעִינַן הִיא גּוּפָהּ דְּמַה שֶׁעֲשָׂתָה בְּחַיֵּי הָאָב לָאַחִים פְּשִׁיטָא דְּהָא זָכָה בֵּהּ אָב דְּמָמוֹנָא הוּא וְלָאו קְנָסָא: אַפֵּי' לְמַאן דְּאָמַר בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין (יב.) פְּלֻגְתָּא: לְהַעֲדָפָה לְעוֹלָם לְדִיוּקָא דִּלָּה אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאַחַר מִיתַת אָב לְעַצְמָהּ וּבְשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת דְּלָא תֵּימָא זְכוּת שֶׁזִּכְּתָה תּוֹרָה לָאָב בְּבִתּוֹ מָמוֹן הוּא לְהוֹרִישׁוֹ לַבָּנִים וּדְקַשְׁיָא לָךְ בְּמַאי תִּתְזוֹן הָא לָא גָּרְעָה מֵעֶבֶד עִבְרִי כִּי אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן לְהַעֲדָפָה שֶׁמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ עוֹדֵף עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן: אָמַר רָבָא וְכִי גַּבְרָא רַבָּה כְּרַב יוֹסֵף דְּאוֹתְבָה לְהָא תְּיוּבְתָּא לָא הֲוָה יָדַע דְּאִיכָּא הַעֲדָפָה וּמָצֵי לְדַחוּיֵי וּלְשַׁנּוּיֵי בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת וּלְהַעֲדָפָה וְאַפֵּ"ה אוֹתְבָהּ אֶלָּא ע"כ רַב יוֹסֵף טַעְמָא יָדַע דִּתְיוּבְתָּא מְעַלַּיְיתָא הִיא וְהָכִי קַשְׁיָא לֵיהּ מִמַּתְנִי' אַדְּרַב שֵׁשֶׁת: דְּקָתָנֵי מַתְנֵי' מְצִיאָתָהּ עִם מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְלָמָּה לִי לְמַתְנְיָהּ וְהָא לֹא שַׁיָּךְ לְמִתְנֵי אע"ג שֶׁלֹּא גָּבְתָה דְּמִמַּאן גָּבְתָה: אֶלָּא לָאו ה"ק מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ כִּמְצִיאָתָהּ דְּמַה שֶׁעָשְׂתָה בְּחַיֵּי הָאָב לָאָב וְלַיּוֹרְשִׁין וּמַה שֶּׁעָשְׂתָה לְאַחַר מִיתַת הָאָב לְעַצְמָהּ: מַה מְּצִיאָתָהּ כו' דִּמְצִיאָתָהּ פְּשִׁיטָא לָן דִּלְעַצְמָהּ דְּהָא אַפִּי' בְּחַיֵּי הָאָב לָא זָכֵי בָּהֶן אָב אא"כ סְמוּכָה עַל שֻׁלְחָנוֹ כִּדְאָמְרִינַן בב"מ (דַּף יב:) וּמִשּׁוּם אֵיבָה דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ בְּחַיָּיו כִּדְתְנַן בְּפִרְקִין הָאָב אֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ וְאִי אֲמַרְתְּ מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ תּוּ לָא יָהֵיב לָהּ מְזוֹנוֹת וּלְקַמָּן בְּפִרְקִין נַמֵּי אָמְרִי' זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ מִשּׁוּם אֵיבָה אֲבָל אַחִין עַל כָּרְחַיְהוּ מִתַּזְנָא מִנִּכְסֵי הָאָב: דִּכְתִיב וְהִתְנַחַלְתֶּם אוֹתָם עֲבָדִים כְּנַעֲנִים: זְכוּת בִּתּוֹ זְכוּת שֶׁזִּכְּתָה לוֹ תּוֹרָה בְּבִתּוֹ: וְאֵימָא בְּפִתּוּי הַבַּת וּקְנָסוֹת דְּאֹנֶס וַחֲבָלוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֲבָל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ דְּמִידֵּי דִּשְׁכִיחַ וְחָסְרִי בָּהּ מָמוֹנָא דְּהָא מִיתַּזְנָא מִנַּיְהוּ אֵימָא דִּידְהוּ הָוֵי: צַעֲרָא דְגוּפָא הוּא וְצַעֲרָא לָא זַכִּי לֵהּ רַחֲמָנָא לָאָב כִּדְתַנְיָא בְּהַחוֹבֵל (ב"ק פז:) בִּבְנוֹ וּבְבִתּוֹ הַקְּטַנִּים יַעֲשֶׂה לָהֶם סְגֻלָּה:

[רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר כו' וְהַשְׁתָּא פְּלִיגֵי בְּתַרְתֵּי בְּעָמַד בַּדִּין וּבִדְלֹא עָמַד בַּדִּין אֲבָל קָשֶׁה דְּסוֹף סוֹף כֵּיוָן דְּצָרִיךְ לוֹמַר דְּפָטוּר מִקָּרְבָּן אע"ג דְּאִי מוֹדֶה מְחַיֵּב א"כ בְּחִנָּם דָּחַק לְחַלֵּק בֵּין קְנָס זֶה לִשְׁאָר קְנָסוֹת אֶלָּא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר כִּי קָאָמַר רַבָּה דְּמָמוֹנָא הָוֵי לְעִנְיַן הוֹדָאָה וע"ק לְאַבַּיֵּי אַמַּאי תָּלֵי ר"ש קָרְבַּן שְׁבוּעָה בְּהוֹדָאָה אַדְּרַבָּה הוֹדָאָה תַּלְיָא בְּקָרְבַּן שְׁבוּעָה וְעוֹד הֵיכִי הֲוָה בָּעֵי לְמֵילַף הוֹדָאָה מִקָּרְבָּן הֲרֵי קַרְקָעוֹת דְּפָטוּר מִקָּרְבָּן אע"ג דְּאִי מוֹדֶה מְחַיֵּב וְעוֹד הָא דְּאָמַר לְקַמָּן הָא עָמַד בַּדִּין דִּמְשַׁלֵּם כו' מַשְׁמַע אַאוֹנֵס וּמְפַתֶּה דְּקָאֵי בֵּהּ אִם עָמַד בַּדִּין חַיָּב קָרְבָּן אע"ג דְּלָא בָּגְרָה וּמֵתָה וּמְפָרֵשׁ ר"י דְּאַבַּיֵּי מִבַּעְיָא לֵיהּ כֵּיוָן דְּאֵינוֹ מוֹרִישׁ לְבָנָיו אַפִּי' עָמַד בַּדִּין לר"ש בְּמַתְנֵי' מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם מוֹרִישׁ זְכוּת בִּתּוֹ לִבְנוֹ וַחֲשִׁיב זְכוּת בִּתּוֹ כׇּל זְמַן שֶׁלֹּא בָּא לְיָדוֹ ה"ה לְעִנְיַן שְׁבוּעָה דְּרָאוּי לְמַעֲטוֹ מֵכְחָשׁ אע"פ שֶׁמָּמוֹן גָּמוּר הוּא לְעִנְיַן הוֹדָאָה כְּשֶׁמּוֹדֶה כְּשֶׁעָמַד בַּדִּין מ"מ שֵׁם קְנָס עָלָיו כֵּיוָן דְּאִם הָיָה מוֹדֶה בְּאֹנֶס וּפִתּוּי וְלֹא הָיָה מוֹדֶה שֶׁעָמַד בַּדִּין פָּטוּר וְסוֹף הַסֻּגְיָא מ"מ לֹא יִתְיַשֵּׁב]: **בַּת** הַנִּזּוֹנֶת מִן הָאַחִין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְמִי מִדְּאוֹרַיְתָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּהָוֵי לְעַצְמָהּ כִּדְדָרְשִׁינַן לְקַמָּן מִוְּהִתְנַחַלְתֶּם אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן בָּעֵי מִדְּתָלֵי טַעְמָא בִּמְזוֹנוֹת וּמְדַמְּיָתֵי עֲלָהּ מֵאַלְמָנָה וּמִבַּעְיָא לֵיהּ כֵּיוָן דְּנִזּוֹנֶת מִשֶּׁלָּהֶן מִי הִתְקִינוּ לְהוּ רַבָּנַן מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ תַּחַת מְזוֹנוֹת אוֹ לֹא וְכֵן מַשְׁמַע כׇּל הַסֻּגְיָא וּלְקַמָּן דְּבָעֵי מ"ט דְּרַב ה"מ לְמִבְעֵי נָמֵי מ"ט דְּרַב שֵׁשֶׁת דְּמִדְּאוֹרַיְתָא מוֹדֶה דַּהֲוָה לְעַצְמָהּ אֶלָּא נְקַט רַב מִשּׁוּם דְּקָאָמַר בְּהֶדְיָא דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ אַף מִדְּרַבָּנַן וּקְצָת מְגַמְגֵּם רַשְׁבָּ"א דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּטְפֵי הָווּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ כֵּיוָן שֶׁנִּזּוֹנֶת בְּעַל כׇּרְחָם בִּתְנַאי ב"ד מִמַּה שֶׁהָיְתָה נִזּוֹנֶת מִדַּעְתָּם וּלְקַמָּן בְּרֵישׁ אַלְמָנָה (כְּתֻבּוֹת דַּף צה:) גַּבֵּי אַלְמָנָה מַשְׁמַע אִיפְּכָא דְּאַדְּרַבָּה כֵּיוָן שֶׁנִּזּוֹנֶת ע"י תְּנַאי ב"ד הֲוָה מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן טְפֵי מִמַּה שֶׁהָיְתָה נִזּוֹנֶת מִדַּעְתָּם וצ"ע [וְדֹחַק לְחַלֵּק בֵּין אַלְמָנָה לְבַת דְּנִיחָא לֵיהּ בְּהַרְוָחָה דמ"מ סְבָרָא הָוֵי אִיפְּכָא]: **עָשׂוּ** אַלְמָנָה אֵצֶל הַבַּת כְּבַת אֵצֶל הָאַחִין וא"ת אַלְמָנָה אֵצֶל הַבַּת אַמַּאי קָרֵי לַהּ נְכָסִים מוּעָטִין בִּשְׁלָמָא גַּבֵּי בַּת אֵצֶל אַחִין מְפָרֵשׁ בְּפֶ' מִי שֶׁמֵּת (ב"ב קלט: וְשָׁם) כְּדֵי שֶׁיִּזּוֹנוּ אֵלּוּ וָאֵלּוּ עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אֲבָל הָכָא אֵין שַׁיָּךְ אוֹתוֹ שִׁעוּר שֶׁהָאַלְמָנָה יֵשׁ לָהּ לְעוֹלָם מְזוֹנוֹת וְנִרְאֶה לר"י דְּדַוְקָא כְּשֶׁיֵּשׁ אַלְמָנָה וּבָנִים וּבַת תִּקְּנוּ לָאַלְמָנָה וְנָתְנוּ לָהּ מַה שֶּׁהָיָה לִקַּח לַבַּת וְהַיְנוּ עַד שֶׁתִּבְגַּר הַבַּת אֲבָל כְּשֶׁאֵין אֶלָּא אַלְמָנָה וּבָנִים אוֹ אַלְמָנָה וּבַת שֶׁהַבַּת יוֹרֶשֶׁת לֹא עָשׂוּ תַּקָּנָה בִּשְׁבִיל הָאַלְמָנָה דְּמִשּׁוּם אַלְמָנָה לֹא רָצוּ לְהַפְקִיעַ כֹּחַ הַיְרֻשָּׁה אֶלָּא כְּשֶׁכְּבָר הִפְקִיעוּ בִּשְׁבִיל הַבַּת וּבִשְׁבִיל הַבַּת הִפְקִיעוּ טְפֵי לְפִי שֶׁהִיא יוֹרֶשֶׁת כְּשֶׁאֵין בָּנִים וְכֵן מַשְׁמַע בַּיְּרוּשַׁלְמִי בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת דְּאָמַר הָתָם אֵין הָאַלְמָנָה דּוֹחָה אֶת הַבָּנוֹת וְלֹא הַבָּנוֹת דּוֹחוֹת אֶת הָאַלְמָנָה וּפְעָמִים שֶׁהָאַלְמָנָה דּוֹחָה אֶת הַבָּנוֹת עַל יְדֵי בָּנִים וְאֶת הַבָּנִים עַל יְדֵי הַבָּנוֹת: **לֹא** בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת פֵּרוּשׁ מִן הָאַחִים אֲבָל מִן הָאָב הָיְתָה נִזּוֹנֶת וּמִשּׁוּם הָכִי פָּרִיךְ אִי בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת מַאי לְמֵימְרָא דִּפְשִׁיטָא דִּלְאַחַר מִיתַת הָאָב לְעַצְמָהּ וּמִשּׁוּם הִיא גּוּפָהּ דְּמֵת הָאָב הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין נַמֵּי לָא אִצְטְרִיךְ הוֹאִיל וְנִזּוֹנֶת הָיְתָה מִן הָאָב פְּשִׁיטָא דְּיוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וְאִית סְפָרִים דְּלָא גָּרְסִי מַאי לְמֵימְרָא אֶלָּא גָּרְסִי אִי בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת אַפֵּי' לְמַ"ד כו' וְכֵן עִקָּר וּמַיְרֵי בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת לֹא מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאַחִין דְּאַחַר מִיתַת הָאָב אִית לָן לְמֵדַק דּוּמְיָא דִּבְחַיֵּי הָאָב וּפָרִיךְ אַגּוּפָהּ אַמַּאי מֵת הָאָב הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין הָא אַפֵּי' אָב עַצְמוֹ אֵין לוֹ כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת מִמֶּנּוּ: ל"ג כִּי טוֹב לוֹ דִּבְסִפְרֵי (פ' רְאֵה) לָא מַפִּיק לֵיהּ מֵהַאי קְרָא אֶלָּא דָּרֵישׁ לַהּ מִכְּשֶׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ וּמְיֻתָּר הוּא עִמָּךְ דה"מ לְמִכְתַּב כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל אֲבָל כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ אֵינוֹ אֶלָּא סִפּוּר דְּבָרִים בְּעָלְמָא: **מַגִּיד** שֶׁאֵין אָדָם מוֹרִישׁ זְכוּת בִּתּוֹ לִבְנוֹ תֵּמַהּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְהָכִי הָא הִיא גּוּפָהּ לָא נָפְקָא לָן דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאָבִיהָ אֶלָּא מֵאָמָה מָה אָמָה מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְרַבָּהּ אַף בַּת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאָבִיהָ וְאָמָה גּוּפָהּ אֵינָהּ עוֹבֶדֶת לֹא אֶת הַבֵּן וְלֹא אֶת הַבַּת כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יז:) וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּלָא אִצְטְרִיךְ הַאי קְרָא אֶלָּא מִשּׁוּם קְטַנָּה דְּהֶקֵּישָׁא לָא אִצְטְרִיךְ אֶלָּא לְנַעֲרָה אֲבָל לִקְטַנָּה לֹא צָרִיךְ הֶקֵּישָׁא דְּהַשְׁתָּא זַבּוֹנֵי מְזַבֵּן לַהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִבְּעֵי. [א"נ אִי לָאו הַאי קְרָא הֲ"א לְאָמָה לִקְטַנָּה אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינַן דְּאֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לָאַחִין דּוּמְיָא דְּאָמָה וְלָא הֲוָה יָדְעִי' נַעֲרָה אֲבָל תֵּמַהּ דְּהַשְׁתָּא זְבוּנֵי מְזַבֵּן לַהּ הָוֵי ק"ו וְנֵימָא דַּיּוֹ]: **חֲבָלוֹת** דִּדַּהּ נִינְהוּ וְאִם תֹּאמַר וְכִי אִם קִצֵּץ יָדֶיהָ לֹא תִּהְיֶה חַבָּלָה שֶׁל אָב וַהֲלֹא מַפְסִיד מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְאָמְרִינַן בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פז.) הַקּוֹצֵץ יַד עֶבֶד עִבְרִי שֶׁל חֲבֵרוֹ נוֹתֵן דְּמֵי שֶׁבֶת גְּדוֹלָה לָעֶבֶד וּדְמֵי שֶׁבֶת קְטַנָּה לְרַבּוֹ וְרַבָּנָן אָמְרִי יִנָּתֵן הַכֹּל לָעֶבֶד וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקָעוֹת וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דְּמַיְרֵי בְּחַבָּלוֹת קְטַנּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן בִּטּוּל מְלָאכָה דְּאִי יֵשׁ בָּהֶם הֶפְסֵד מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אַמַּאי אֵין מוֹרִישׁ לִבְנוֹ כְּמוֹ שֶׁמּוֹרִישׁ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְהָכִי פָּרִיךְ דִּדַּהּ נִינְהוּ:

מסורת הש״ס

א שבועות לח:

ב בבא בתרא קמ:

ג לקמן נח:

ד בבא קמא פז:

ה ספרא בהר פרשה ו ה; קידושין טז:

תורה אור השלם

וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת־בֵּיתֶךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ [דברים טו, טז]

וְכִי־תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם [דברים טו, יג]

וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ [ויקרא כה, מו]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ א, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ צה סעי׳ א:

ב מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ טז:

ג מיי׳ פה׳ מהל׳ נחלות הל׳ ב, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ יא:

ד מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ כא, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ד:

ה מיי׳ פט׳ מהל׳ עבדים הל׳ ז, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ כ:

ו מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ י:

ז מיי׳ פג׳ מהל׳ עבדים הל׳ טו, סמג עשין פג, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ב:

ח מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ י:

ט מיי׳ פג׳ מהל׳ עבדים הל׳ טו, סמג עשין פג, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ב:

י מיי׳ פד׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ יד, סמג עשין ב, טוש״ע חו״מ סי׳ תכד סעי׳ ו:

שֶׁפְּצָעָהּ בְּפָנֶיהָ. אָמַר רַב זֵירָא אָמַר רַב מַתְּנָה אָמַר רַב, וְאָמְרִי לַהּ, אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב מַתְּנָה אָמַר רַב: בַּת הַנִּיזּוֹנֶת מִן הָאַחִין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ, דִּכְתִיב: "וְהִתְנַחַלְתֶּם אוֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם". "אוֹתָם לִבְנֵיכֶם", וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם לִבְנֵיכֶם. מַגִּיד שֶׁאֵין אָדָם מוֹרִישׁ זְכוּת בִּתּוֹ לִבְנוֹ. (א)אֲמַר לֵיהּ אֲבִימִי בַּר פַּפֵּי: שָׁקוּד אַמְרַהּ. שָׁקוּד מַנּוּ? שְׁמוּאֵל, הָא רַב אַמְרַהּ! אֵימָא: אַף שָׁקוּד אַמְרַהּ. אָמַר מָר בַּר אַמֵּימָר לְרַב אָשֵׁי: הָכִי אָמְרִי נְהַרְדָּעֵי: הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת. רַב אָשֵׁי אָמַר: הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב, וְהִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב. א־גמַתְנִי' הַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ וְגֵרְשָׁהּ, אֵירְסָהּ וְנִתְאַרְמְלָה — כְּתוּבָּתָהּ שֶׁלּוֹ. הִשִּׂיאָהּ וְגֵרְשָׁהּ, הִשִּׂיאָהּ וְנִתְאַרְמְלָה — כְּתוּבָּתָהּ שֶׁלָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל אָב. אָמְרוּ לוֹ: אִם מִשֶּׁהִשִּׂיאָהּ, אֵין לְאָבִיהָ רְשׁוּת בָּהּ. דגְּמָ' טַעְמָא דְּהִשִּׂיאָהּ וְגֵרְשָׁהּ, הִשִּׂיאָהּ וְנִתְאַרְמְלָה, אֲבָל נִתְאַרְמְלָה תְּרֵי זִמְנֵי — תּוּ לָא חַזְיָא לְאִינְּסוֹבֵי. וְאַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָא סָתֵים לַן תַּנָּא כְּרַבִּי, דְּאָמַר: בִּתְרֵי זִמְנֵי הָוְיָא חֲזָקָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל אָב. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הוֹאִיל וּמִשְּׁעַת אֵירוּסִין זָכָה בָּהֶן הָאָב. מֵתִיב רָבָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל אָב. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בִּמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וּבָגְרָה, וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת, שֶׁאֵין לְאָבִיהָ רְשׁוּת בָּהּ. אַמַּאי? הָכָא נָמֵי לֵימָא: הוֹאִיל וּמִשְּׁעַת אֵירוּסִין זָכָה בָּהֶן הָאָב. אֶלָּא, אִי אִתְּמַר, הָכִי אִתְּמַר: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הוֹאִיל וּבִרְשׁוּתוֹ נִכְתָּבִין. וּמִיגְבָּא, מֵאֵימַת גָּבְיָא? האֲמַר רַב הוּנָא: מָנֶה מָאתַיִם מִן הָאֵירוּסִין, וְתוֹסֶפֶת מִן הַנִּשּׂוּאִין. וְרַב אַסִּי אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מִן הַנִּשּׂוּאִין. וּמִי אָמַר רַב הוּנָא הָכִי? וְהָאִתְּמַר: הוֹצִיאָה עָלָיו שְׁתֵּי כְתוּבּוֹת, אַחַת שֶׁל מָאתַיִם, וְאַחַת שֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת. וְאָמַר רַב הוּנָא: בָּאתָה לִגְבּוֹת מָאתַיִם — גּוֹבָה מִזְּמַן רִאשׁוֹן, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת — גּוֹבָה מִזְּמַן שֵׁנִי. וְאִם אִיתָא, תִּיגְבֵּי מָאתַיִם מִזְּמַן רִאשׁוֹן, וּמֵאָה מִזְּמַן שֵׁנִי. וּלְטַעְמָיךְ, תִּיגְבֵּי חֲמֵשׁ מֵאוֹת כּוּלָּם? מָאתַיִם מִזְּמַן רִאשׁוֹן, תְּלָת מְאָה מִזְּמַן שֵׁנִי! אֶלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת מַאי טַעְמָא לָא גָּבְיָא? כֵּיוָן דְּלָא כָּתַב לָהּ: "צְבֵיתִי וְאוֹסֵיפִית לָךְ תְּלָת מְאָה אַמָּאתַיִם". הָכִי קָאָמַר לַהּ: אִי מִזְּמַן רִאשׁוֹן גָּבְיַאתְּ — גְּבַאי מָאתַיִם, אִי מִזְּמַן שֵׁנִי גָּבְיַאתְּ — גְּבַאי תְּלָת מְאָה

הָכָא

שֶׁפְּצָעָהּ בְּפָנֶיהָ דְּאִפְּחֲתָהּ מִכַּסְפָּא דְּאִי אִיתֵהּ לְאָב דִּילֵהּ הוּא דְּהָא יֵשׁ לוֹ בָּהּ מֶכֶר: אָמַר רַב זֵירָא וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַבִּי זֵירָא הוּא רַבִּי זֵירָא הוּא רַב זֵירָא אֶלָּא בְּבָבֶל מִקַּמֵּי דְּסָלֵיק לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לְקַמֵּהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְאֵין סְמִיכָה בְּבָבֶל הֲווּ קָרוּ לֵיהּ רַב זֵירָא וּבְהָא שְׁמַעְתָּא אִיכָּא לְמ"ד מִקַּמֵּי דְּסָמְכוּהוּ אֲמָרָהּ וְאִיכָּא לְמֶ"ד בָּתַר דְּסָמְכוּהוּ אֲמָרָהּ: שְׁמוּאֵל הֲווּ קָרוּ לֵיהּ שָׁקוּד עַל שׁוּם דְּהִלְכְתָא כְּוָתֵהּ בְּדִינֵי וְשׁוֹקֵד עַל דְּבָרָיו לְאוֹמְרָם כְּהִלְכְתָא: הָא רַב אֲמָרָהּ לְעֵיל: כְּרַב שֵׁשֶׁת דִּפְשִׁיט לְעֵיל בִּתּוֹ מֵאַלְמְנָתוֹ וְאָמַר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לָאַחִין: מַתְנִי' כְּתֻבָּתָהּ שֶׁל אָב כְּתֻבָּה שֶׁהִיא גּוֹבָה מִשְּׁנֵי אֵרוּסִין הַלָּלוּ וְקָסָבַר יֵשׁ כְּתֻבָּה לַאֲרוּסָה וּבִימֵי נְעָרוּת וּקְטַנּוּת קָאָמַר: כְּתֻבָּתָהּ שֶׁלָּהּ דְּמִשֶּׁהִשִּׂיאָהּ פָּקְעָה רְשׁוּתוֹ וּבָתַר גּוּבַיְנָא אָזְלִינַן וְגֻבְיָינָא בָּתַר הָכִי הוּא וְלָא אָזְלִינַן בָּתַר כְּתִיבָה לוֹמַר הוֹאִיל וְהָרִאשׁוֹנָה נִכְתְּבָה בְּעוֹדָהּ בִּרְשׁוּת הָאָב תֶּהֱוֵי דְּאָב: הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל אָב טַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ' תּוּ לָא חַזְיָא לְאִנְּסוּבֵי דְּהָוְיָא חֲזָקָה לִהְיוֹת בְּעָלֶיהָ מֵתִים וְדָק תַּנָּא בְּמִלְּתֵהּ דְּלָא לִנְקֹט בְּדֶרֶךְ פּוּרְעָנוּת: וְאַגַּב אוֹרְחֵהּ דְּבָעֵי לְאַגְמוֹרִינַן מִשְׁפַּט הַכְּתֻבָּה וּמַחֲלֹקֶת ר' יְהוּדָה וְרַבָּנָן נְקַט לִשָּׁנָא דִּידֵהּ לְמִסְתַּם לָן כְּרַבִּי דְּאָמַר בְּמַס' יְבָמוֹת (דַּף סד:) נִשֵּׂאת לָרִאשׁוֹן וָמֵת לַשֵּׁנִי וָמֵת לַשְּׁלִישִׁי לֹא תִּנָּשֵׂא דְּבִתְרֵי זִמְנֵי הָוְיָא חֲזָקָה: דְּמִשְּׁעַת אֵרוּסִין שֶׁל בַּעַל הָרִאשׁוֹן נִתְחַיֵּב לָהּ כְּתֻבָּה וְזָכָה בָּהּ אָב אֲבָל בְּאֵרוּסִין שֵׁנִי לֹא זָכָה דְּמִשֶּׁנִּשֵּׂאת לָרִאשׁוֹן פָּקְעָה זְכוּתֵהּ מִנַּהּ: הוֹאִיל וּבִרְשׁוּתוֹ נִכְתָּבִין כְּתֻבָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיָה לִפְנֵי הַנִּשּׂוּאִין וְהִלְכָּךְ בָּגְרָה קֹדֶם נִשּׂוּאִין לֹא נִכְתַּב בִּרְשׁוּתוֹ הָא דְּגָרְסִינַן נִכְתָּבִים לְשׁוֹן רַבִּים אֲמָנָה וּמָאתַיִם דִּכְתֻבָּה קָאֵי: וּמִגְּבָּא מֵאֵימַת גָּבְיָא כְּלוֹמַר לְעִנְיַן זְכִיָּה דְּאָב דְּהָא חָזֵינַן דְּלָאו בָּתַר אֵרוּסִין אָזְלִינַן אַפֵּי' לר"י כִּדְקָתָנֵי וּמוֹדֶה ר"י בִּמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ וּבָגְרָה כו' אַלְמָא בָּתַר כְּתִיבָה אָזֵל לְעִנְיַן מִטְּרַף לְקוֹחוֹת מֵאֵימַת טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי מִשְּׁעַת אֵרוּסִין דְּהָא מֵהַהִיא שַׁעְתָּא אִחַיַּב בְּתַקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן אוֹ דִּלְמָא עַד שְׁעַת כְּתִיבָה דְּהָוְיָא מִלְוֶה בִּשְׁטָר לָא טָרְפָא: מָנֶה מָאתַיִם דְּמִתַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן מְחַיֵּב טָרְפָא מִזְּמַן אֵרוּסִין אִם מֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ לְאַחַר נִשּׂוּאִין טוֹרֶפֶת לְקוֹחוֹת שֶׁלָּקְחוּ מִנְּכָסָיו מִזְּמַן אֵרוּסִין וְאֵילָךְ דְּמֵהַהִיא שַׁעְתָּא אִשְׁתַּעְבַּד: וְתוֹסֶפֶת שֶׁמֵּעָלְמָא הִיא בָּאָה לָהּ לֹא נִשְׁתַּעְבֵּד עַד זְמַן כְּתִיבַת הַכְּתֻבָּה שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ וְכָתַב: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מִן הַנִּשּׂוּאִין דְּהִיא גּוּפָהּ מָחֲלָה לְשִׁעְבּוּדָא קַמָּא וְנִתְרַצְּתָה בִּזְמַן הַכָּתוּב בִּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה כְּכָל הַמְּפֹרָשׁ בָּהּ בֵּין עִקָּר בֵּין תּוֹסֶפֶת: אַחַת שֶׁל מָאתַיִם וְהִיא מֻקְדֶּמֶת דְּדַוְקָא כַּסֵּדֶר נְקַט: וְאָמַר רַב הוּנָא בָּאתָה לִגְבּוֹת מָאתַיִם כו' כְּלוֹמַר אֵין לָהּ אֶלָּא אֶחָד מֵהֶן וְיָפֶה כֹּחָהּ לִגְבּוֹת אֵיזֶה שֶׁתִּרְצֶה בָּאתָה לִגְבּוֹת מָאתַיִם דְּנִיחָא לָהּ בְּהָכִי וּכְגוֹן שֶׁמָּכַר נְכָסָיו בֵּין זְמַן רִאשׁוֹן לִזְמַן שֵׁנִי דְּאִי מַפְּקָא לְמִגְבֵּי בְּשֶׁל שָׁלֹשׁ מֵאוֹת נִמְצְאוּ שִׁטְרֵי הַלָּקוֹחוֹת קוֹדְמִין: גּוֹבָה מָאתַיִם וְטוֹרֶפֶת לָקוֹחוֹת מִזְּמַן הַכָּתוּב: וְאִם אִיתָא דְּסָבַר רַב הוּנָא חוֹב רִאשׁוֹן מִזְּמַן רִאשׁוֹן וְתוֹסֶפֶת מִזְּמַן שֵׁנִי ה"נ תִּגְבֵּי מָאתַיִם מִזְּמַן רִאשׁוֹן וּמֵאָה מִזְּמַן שֵׁנִי: כֵּיוָן דְּלָא כְּתִיב בָּהּ בִּכְתֻבָּה שְׁנִיָּה: צְבֵיתִי וְאוֹסֵפִית לָךְ תְּלָת מְאָה אַמָּאתַיִם ש"מ לֹא לְהוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנָה בָּא וְלֹא תִּגְבֶּה הַשְּׁנִיָּה אא"כ הָרִאשׁוֹנָה בָּטְלָה:

שֶׁפְּצָעָהּ בְּפָנֶיהָ וְאִם תֹּאמַר תִּקְשֵׁי הַךְ בָּרַיְתָא לְרַב וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּמַשְׁמַע בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פז:) וְשָׁם) דִּפְלִיגֵי אַרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר פְּצָעָהּ בְּפָנֶיהָ דְּהָוֵי דְּאָב וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבִפְחַת דְּעַד הַנְּעָרוּת מוֹדוּ כֻּלֵּי עָלְמָא דְּהָוֵי דְּאָב שֶׁמַּפְסִיד בַּמֶּה שֶׁהָיָה יָכוֹל לְמָכְרָהּ וְהָתָם פְּלִיגֵי בַּמֶּה שֶׁהִיא נִפְחֶתֶת גַּם מִנַּעֲרוּת וְאֵילָךְ וְסָבַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּכָל הַפְּחִיתָה הָוְיָא דְּאָב הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה לָהּ בְּעוֹד שֶׁהִיא בִּרְשׁוּת אָב אִי נָמֵי בִּפְחִיתַת מְכִירָה מוֹדוּ כֻּלֵּי עָלְמָא דְּהָוְיָא דְּאָב וְהָתָם פְּלִיגֵי בַּמֶּה שֶׁנִּפְחֲתָה לְקִדּוּשִׁין דִּסְבִירָא לְהוּ לְרַב וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּלָא זַכְיָא לֵיהּ רַחֲמָנָא אֶלָּא קִדּוּשִׁין מַמָּשׁ [וריצב"א פֵּרֵשׁ אע"ג דִּפְלִיגֵי בִּפְצָעָהּ בְּפָנֶיהָ בְּקָצַץ לָהּ יָדֶיהָ מוֹדוּ כֻּלֵּי עָלְמָא דְּהָוֵי דְּאָב וּמוֹקְמִי הַךְ בָּרַיְתָא דְּהָכָא בְּחַבָּלוֹת גְּדוֹלוֹת וְסָבְרִי נָמֵי דְּאֵין אָדָם מוֹרִישׁ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לָאַחִין]: טַעְמָא דְּהִשִּׂיאָהּ וְגֵרְשָׁהּ וְכוּ' מִשּׁוּם מַאן דְּאָמַר מַעְיָן גּוֹרֵם (יְבָמוֹת דַּף סד:) דָּיֵיק לָהּ מִסֵּיפָא וְאִם תֹּאמַר וְתִקְשֵׁי לֵיהּ מֵרֵישָׁא דְּמַשְׁמַע דְּמַזָּל גּוֹרֵם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמָצֵי לְמֵימַר דִּנְקַט רֵישָׁא אַגַּב סֵיפָא וריב"ן מוּקֵי כֻּלָּהּ מַתְנִיתִין בְּאִשָּׁה אַחַת וּמְפָרֵשׁ הָכִי טַעְמָא דְּהִשִּׂיאָהּ וְגֵרְשָׁהּ אַחַר שֶׁאֵרְסָהּ וְנִתְאַרְמְלָה הָא הִשִּׂיאָהּ וְנִתְאַרְמְלָה תּוּ לָא הָוֵי מָצֵי לְמֵימַר הִשִּׂיאָהּ שֵׁנִית וְאֵין נִרְאֶה לְר"י דְּאִם כֵּן לָא הֲוָה מָצֵי מוּכַח אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מַזָּל גּוֹרֵם דִּלְמַאן דְּאָמַר מַעְיָן גּוֹרֵם אַכַּתִּי הָוֵי מָצֵי לְמִתְנֵי תּוּ הִשִּׂיאָהּ וְאִם כֵּן תִּקְשֵׁי לֵיהּ מִמַּתְנִי' דְּהָכָא: וּמִיגְבָּא מֵאֵימַת גָּבְיָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אִי מִשְּׁעַת אֵרוּסִין דְּהָא מֵהַהִיא שַׁעְתָּא אִחַיַּב לֵיהּ בְּתַקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן אוֹ דִּלְמָא עַד שְׁעַת כְּתִיבָה דְּהָוְיָא מִלְוֶה בִּשְׁטָר לָא טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְקָשֶׁה לר"י דְּמַאי שַׁיְכָא הַךְ בַּעְיָא הָכָא וְעוֹד מִדִּנְקַט מֵאֵימַת גָּבְיָא מַשְׁמַע דִּבְנִשּׂוּאָה בָּעֵי מֵאֵיזֶה זְמַן טוֹרֶפֶת וְאַמַּאי לִבְעֵי אִי כָּל אֲרוּסוֹת טָרְפֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי אוֹ לָא וְנִרְאֶה לר"י דְּדַוְקָא בְּהַךְ דְּמַיְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בָּהּ בִּמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ וּבָגְרָה וְאַחַר כָּךְ נִיסַּת קָא בָּעֵי דְּאִי טַעְמָא דְּמוֹדֶה מִשּׁוּם דְּלָא נִכְתְּבוּ בִּרְשׁוּתוֹ הָוֵי טַעְמָא מִשּׁוּם דְּבִשְׁעַת כְּתִיבָה מָחֲלָה לְשִׁעְבּוּדָא דְּלָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְאָב אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא מָחֲלָה וְאִם כֵּן אִיהִי גּוּפָהּ נָמֵי לָא גָּבְיָא מִידֵי אוֹ דִּלְמָא טַעְמָא דר' יְהוּדָה לָאו מִשּׁוּם דְּמָחֲלָה לְשִׁעְבּוּדָא קַמָּא קָאָמַר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא תַּקִּינוּ לָאָב זְכִיָּה בְּשֶׁלֹּא נִכְתְּבָה בִּרְשׁוּתוֹ וּמִיהוּ הֵיכָא דְּלָא נִכְתְּבָה כְּלָל פְּשִׁיטָא דְּהָוֵי דְּאָב כְּגוֹן שֶׁגֵּרְשָׁהּ מִן הָאֵרוּסִין וְאִם כֵּן גָּבְיָא מִזְּמַן רִאשׁוֹן וְדַחַק לְהַעֲמִיד כֻּלָּהּ שְׁמַעְתִּין אַלִּבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּאַלִּבָּא דְּרַבָּנָן בָּעֵי וּבָעֵי טְפֵי הָכָא מִבְּעָלְמָא הֵיכָא דְּלֵיכָּא אָב דְּהָכָא אִם נִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵרוּסִין הָיְתָה הַכְּתֻבָּה שֶׁל אָב וְכִי הֵיכִי דְּמַפְסִיד כֹּחוֹ הָאָב בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין מְסַפְּקָא לֵהּ אִם גַּם הִיא מַפְסֶדֶת:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ אישות הל׳ א:
ב מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לז סעי׳ א:
ג מיי׳ פג׳ מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ ז:
ד מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ לא, סמג לאוין קכו, טוש״ע אה״ע סי׳ ט סעי׳ א:
ה מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ יא:
ו מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ י, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ יד:

מסורת הש״ס

א קידושין עט:

גליון הש״ס

רש"י ד"ה הואיל וברשותו וכו' נכתבים לשון רבים. עי' תוי"ט פ"ג מ"ו דכתובות:

תורה אור השלם

וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ [ויקרא כה, מו]

הָכָא נָמֵי הַיְינוּ טַעְמָא דְּלָא גָּבְיָא, מִדְּלָא כְּתַב לַהּ "אוֹסֵיפִית לִךְ מֵאָה אַמָּאתַיִם", אַחוּלֵי אַחֵילְתֵּיהּ לְשִׁעְבּוּדָא קַמָּא. [א(א)]אָמַר מָר: אִי בָּעֲיָא — בְּהַאי גָּבְיָא, אִי בָּעֲיָא — בְּהַאי גָּבְיָא. לֵימָא פְּלִיגָא דְּרַב נַחְמָן? דְּאָמַר רַב נַחְמָן: שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִין בְּזֶה אַחַר זֶה — בִּיטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן. [ב]לָאו מִי אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַב פָּפָּא: וּמוֹדֶה רַב נַחְמָן דְּאִי אוֹסֵיף בֵּיהּ דִּיקְלָא, לְתוֹסֶפֶת כַּתְבֵיהּ. הָכָא נָמֵי, הָא אוֹסֵיף לַהּ מִידֵּי! [גד]גּוּפָא. אָמַר רַב נַחְמָן: שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִין בְּזֶה אַחַר זֶה — בִּיטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן. אָמַר רַב פָּפָּא: וּמוֹדֶה רַב נַחְמָן דְּאִי אוֹסֵיף בֵּיהּ דִּיקְלָא — לְתוֹסֶפֶת כַּתְבֵיהּ. פְּשִׁיטָא רִאשׁוֹן בְּמֶכֶר וְשֵׁנִי בְּמַתָּנָה, לְיַפּוֹת כֹּחוֹ הוּא דִּכְתַב לֵיהּ — מִשּׁוּם דִּינָא דְּבַר מִצְרָא. וְכָל שֶׁכֵּן רִאשׁוֹן בְּמַתָּנָה וְשֵׁנִי בְּמֶכֶר, דְּאָמְרִינַן מִשּׁוּם דִּינָא דְּבַעַל חוֹב הוּא דִּכְתַב כֵּן. [הו]אֶלָּא אִי שְׁנֵיהֶם בְּמֶכֶר שְׁנֵיהֶם בְּמַתָּנָה בִּיטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן. מַאי טַעְמָא? רַפְרָם אָמַר: אֵימַר אוֹדוּיֵי אוֹדִי לֵיהּ. רַב אַחָא אָמַר: אֵימַר אַחוּלֵי אַחְלֵיהּ לְשִׁיעְבּוּדֵיהּ. [זח]מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ: אוֹרוֹעֵי סָהֲדֵי. וּלְשַׁלּוּמֵי פֵּירֵי וּלְטַסְקָא. מַאי הָוֵי עֲלַהּ דִּכְתוּבָּה? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: מָנֶה מָאתַיִם מִן הָאֵירוּסִין, וְתוֹסֶפֶת מִן הַנִּישּׂוּאִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מִן הַנִּישּׂוּאִין. וְהִלְכְתָא: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מִן הַנִּישּׂוּאִין.

[ט]מַתְנִי' הַגִּיּוֹרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּירָה בִּתָּהּ עִמָּהּ וְזִינְּתָה — הֲרֵי זוֹ בְּחֶנֶק, אֵין לָהּ לֹא פֶּתַח בֵּית הָאָב, וְלֹא מֵאָה סֶלַע. [יא]הָיְתָה הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדוּשָּׁה וְלֵידָתָהּ בִּקְדוּשָּׁה — הֲרֵי זוֹ בִּסְקִילָה, וְאֵין לָהּ לֹא פֶּתַח בֵּית הָאָב, וְלֹא מֵאָה סֶלַע. הָיְתָה הוֹרָתָהּ וְלֵידָתָהּ בִּקְדוּשָּׁה, הֲרֵי הִיא כְּבַת יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָרֶיהָ. [יב]יֵשׁ לָהּ אָב וְאֵין לָהּ פֶּתַח בֵּית הָאָב, יֵשׁ לָהּ פֶּתַח בֵּית הָאָב וְאֵין לָהּ אָב — הֲרֵי זוֹ בִּסְקִילָה. לֹא נֶאֱמַר פֶּתַח בֵּית אָב אֶלָּא לְמִצְוָה.

גְּמָ'

הָכָא נָמֵי מִדְּלָא כְּתַב וְאוֹסֵפִית לָהּ מֵאָה אַמָּאתַיִם קַמָּאֵי אֶלָּא כָּתַב זְמַן שֵׁנִי לְכָל הַשָּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְלֹא בִּלְשׁוֹן מוֹסִיף עַל הַשְּׁטָר הָרִאשׁוֹן ש"מ אַחֵלְתֵּהּ לְשִׁעְבּוּדָא קַמָּא וְאִם בָּאתָ לִגְבּוֹת שְׁטָר הַשֵּׁנִי תִּגְבֶּה מִזְּמַן שֵׁנִי אֲבָל גַּבֵּי תּוֹסֶפֶת הַמּוֹסִיף בְּכָל כְּתֻבּוֹת עַל מָנֶה מָאתַיִם כּוֹתְבִין בּוֹ וְאוֹסֵפִית לָהּ עַל מַאי דְּתַקּוּן רַבָּנָן הִלְכָּךְ לָא אַחֵלְתֵּהּ לְשִׁעְבּוּדָא קַמָּא וְכִדְקָאֵי קָאֵי: אָמַר מַר אַדְּרַב הוּנָא קָאֵי דְּאָמַר אִם בָּאתָ לִגְבּוֹת מָאתַיִם כו': שְׁנֵי שְׁטָרוֹת שֶׁל שָׂדֶה אַחַת שֶׁל מֶכֶר אוֹ מַתָּנָה וּכְתָבָן רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן אֶחָד בְּנִיסָן וְאֶחָד בְּסִיוָן: בִּטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן וְאִם כָּתַב לוֹ אַחְרָיוּת וּטְרָפוּהָ מִמֶּנּוּ אֵין גּוֹבֶה אֶלָּא מִזְּמַן שֵׁנִי וה"נ נֵימָא רִאשׁוֹן בְּטִיל לֵיהּ דְּאַחֲלֵהּ לְשִׁעְבּוּדֵהּ קַמָּא: דְּאִי מוֹסִיף בָּהּ דִּקְלָא בִּשְׁטָר בָּתְרָא: לְתוֹסֶפֶת כַּתְבֵהּ וְלָא לְבַטּוֹלֵי לְקַמָּא אֶלָּא דְּאִי מִזְּמַן שֵׁנִי אָתֵי לְמִגְבֵּי לִקְנֵי עִקָּר וְתוֹסֶפֶת וְאִי נִיחָא לֵיהּ בְּקַמָּא מִשּׁוּם דִּקְדִים לָא לִקְנֵי תּוֹסֶפֶת: וה"נ הָא אוֹסִיף לָהּ דְּכָתַב לָהּ שָׁלֹשׁ מֵאוֹת: לְיַפּוֹת כֹּחוֹ כַּתְבֵהּ וְאִי נָמֵי לֹא אוֹסִיף בֵּהּ לֹא בִּטֵּל אֶת הָרִאשׁוֹן אֶלָּא דְּלָא לֵיתוּ בְּנֵי מִצְרָא לְעִרְעוּרֵי עָלֶיהָ דְּקַיְמָא לָן מַתָּנָה לֵית בָּהּ מִשּׁוּם דִּינָא דְּבַר מִצְרָא: דִּינָא דְּבַעַל חוֹב דְּאִי אָתֵי ב"ח וְטָרֵף לֵיהּ מִנֵּהּ קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת בַּשְּׁטָר הַשֵּׁנִי דְּנֶהְדַּר וְנִגְבֵּי מִנֵּהּ מָעוֹת הַכְּתוּבִים כָּאן: מַאי טַעְמָא בִּטֵּל: אוֹדֵי לֵיהּ בַּעַל הַשְּׁטָר שֶׁהָרִאשׁוֹן מְזֻיָּף הָיָה וְנִתְרַצָּה עַל הָאַחֵר לִגְבּוֹת מִזְּמַן שֵׁנִי: אוֹרוֹעֵי סָהֲדֵי הַחֲתוּמִים בָּרִאשׁוֹן לְרַפְרָם פְּסוּלִים לְרַב אַחָא כְּשֵׁרִים: וּלְשַׁלּוּמֵי פֵּירֵי שֶׁאָכַל לוֹקֵחַ בֵּין זְמַן רִאשׁוֹן לִזְמַן שֵׁנִי לְרַפְרָם מְשַׁלֵּם: וּלְטַסְקָא לִפְרֹעַ מַס הַקַּרְקַע לַמֶּלֶךְ מִזְּמַן רִאשׁוֹן לִזְמַן שֵׁנִי לְרַפְרָם עַל הַמּוֹכֵר לִפְרֹעַ לְרַב אַחָא עַל הַלּוֹקֵחַ לִפְרֹעַ: מַאי הָוֵי עֲלַהּ דִּכְתֻבָּה מֵאֵימַת גָּבְיָא: מַתְנִי' וְזִנְּתָה בָּאֵרוּסִין וְהִיא נַעֲרָה: הֲרֵי זוֹ בְּחֶנֶק וְאַפֵּי' נִתְגַּיְּרָה פְּחוּתָה מִבַּת ג' שָׁנִים דִּבְחֶזְקַת בְּתוּלָה הִיא דְּכִי כְּתִיבָא סְקִילָה בְּנַעֲרָה הַמְאֹרָסָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיבָא דִּכְתִיב כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל: אֵין לָהּ לֹא פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ א"צ לְהוֹצִיאָהּ אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ: וְלֹא מֵאָה סֶלַע אִם נִמְצָא בַּעַל שַׁקְרָן וְעֵדָיו זוֹמְמִין דְּכֻלָּהּ פָּרָשָׁה בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיבָא: הֲרֵי זוֹ בִּסְקִילָה בַּגְּמָרָא [ע"ב] יָלֵיף לָהּ: הֲרֵי הִיא כְּבַת יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָרֶיהָ וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח בֵּית אָב וּמֵאָה סְלָעִים: יֵשׁ לָהּ אָב וְאֵין לָהּ פֶּתַח בֵּית אָב כְּגוֹן שֶׁאֵין לוֹ בַּיִת וּבְיִשְׂרְאֵלִית קָמַיְירֵי:

הָכָא נָמֵי בִּדְאוֹסֵף לָהּ פֵּי' שֶׁכָּתַב בִּכְתֻבָּה שְׁנִיָּה יוֹתֵר מִבְּרִאשׁוֹנָה אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁכָּתַב צַבֵּתִי וְאוֹסֵפִית כָּךְ וְכָךְ דא"כ הָיְתָה גּוֹבָה שְׁתֵּיהֶן כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל: **מִשּׁוּם** דִּינָא דְּבַר מִצְרָא וְיַצְנִיעַ אוֹתוֹ שֶׁל מֶכֶר דְּאִם יֵרָאֶה שְׁנֵיהֶם אִית בָּהּ דִּינָא דְּבַר מִצְרָא דַּאֲפִילוּ מַתָּנָה שֶׁכָּתוּב בָּהּ אַחְרָיוּת אִית בָּהּ דִּינָא דְּבַר מִצְרָא וְנִרְאֶה דְּאִם הַלּוֹקֵחַ עַצְמוֹ מִצְרָן דְּלָא שַׁיָּךְ דִּינָא דְּבַר מִצְרָא דְּבִטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּלָאו דַּוְקָא נָקַט מִשּׁוּם דִּינָא דְּבַר מִצְרָא דַּאֲפִילוּ לֹא שַׁיָּךְ דִּינָא דְּבַר מִצְרָא לָא בִּטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן דְּנָפְקָא מִנָּהּ לְעִנְיַן דֶּרֶךְ דְּאַפֵּי' לְמֶ"ד (ב"ב דַּף סד:) מוֹכֵר בְּעַיִן רָעָה מוֹכֵר נוֹתֵן בְּעַיִן יָפָה נוֹתֵן: **אֵימַר** אַחֲלֵי אַחְלְיָהּ לְשִׁעְבּוּדָא תֵּמַהּ מָה אַחָלְיָהּ לְשִׁעְבּוּדָא שַׁיָּךְ גַּבֵּי מַתָּנָה וְנִרְאֶה לר"י כְּגוֹן שֶׁבֵּין זְמַן הָרִאשׁוֹן לִזְמַן שֵׁנִי קָנָה הַנּוֹתֵן שָׂדֶה אֵצֶל שָׂדֶה הַנִּתָּן וְהַשְׁתָּא אַחָלְיָהּ מְקַבֵּל מַתָּנָה לְשִׁעְבּוּדָא וְלֹא יוּכַל לִטְעוֹן דִּינָא דְּבַר מִצְרָא וְעוֹד אוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דְּנָפְקָא מִנָּהּ אִם לָוָה נוֹתֵן בֵּין זְמַן הָרִאשׁוֹן לִזְמַן שֵׁנִי שֶׁיִּטְרְפוּ בַּעֲלֵי חֲבָיו מֵאוֹתָהּ שָׂדֶה [א"נ אִם יֹאכַל הַנּוֹתֵן פֵּרוֹת בֵּין זְמַן רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי]: **אִכָּא** בֵּינַיְהוּ אוֹרוֹעֵי סָהֲדֵי תֵּמַהּ גְּדוֹלָה הוּא מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס לִפְסֹל הָעֵדִים דְּאֵין יָכוֹל לִפְסֹל הָעֵדִים בְּעִנְיָן זֶה וְנִרְאֶה לר"י דְּאִם יֵשׁ לָזֶה מְקַבֵּל מַתָּנָה שׁוּם שְׁטָר אַחֵר שֶׁהָעֵדִים אֵלּוּ חֲתוּמִים בּוֹ מַרְעִין לֵיהּ לִשְׁטָרָא הוֹאִיל וְהוּא מוֹדֶה שֶׁהֵן פְּסוּלִין אִי נָמֵי לִפְסֹל חֲתִימָתָן קָאָמַר דְּאֵימַר זִיּוּפֵי זַיֵּיף הוֹאִיל וְהוּא מוֹדֶה שֶׁהַשְּׁטָר הַזֶּה מְזֻיָּף: **וְהִלְכְתָא** אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מִן הַנִּשּׂוּאִין תֵּמַהּ לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּהַשְׁתָּא מַסְקִינַן דְּאֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מִן הַנִּשּׂוּאִין אע"ג דְּאוֹסִיף לָהּ וּפְלִיגָא אַדְּרַב נַחְמָן דְּאָמַר לְעֵיל אִי אוֹסִיף דִּקְלָא לְתוֹסֶפֶת אַדַּעְתָּא דְּתוֹסֶפֶת כַּתְבֵהּ וְלֹא בִּטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן וְזֶהוּ תֵּמַהּ דְּהִלְכְתָא כְּרַב נַחְמָן בְּדִינֵי וְרַפְרָם וְרַב אַחָא אִפְּלַגוּ אַלִּבֵּהּ וְדַיְקִינַן נָמֵי בְּשִׁלְהֵי הַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פט: וְשָׁם) כְּוָתֵהּ וְאור"י דְּהָכָא אע"ג דְּאִיכָּא תּוֹסֶפֶת בִּטֵּל אֶת הָרִאשׁוֹן וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא שְׁטַר כְּתֻבָּה בְּאֵרוּסִין אֶלָּא מִתְּנָאֵי ב"ד הִלְכָּךְ נִתְבַּטֵּל תְּנַאי רִאשׁוֹן ע"י שְׁטָר אֲבָל לְעֵיל דְּאִיכָּא שְׁנֵי שְׁטָרוֹת כְּשֶׁהוֹסִיף בַּשֵּׁנִי לֹא בִּטֵּל אֶת הָרִאשׁוֹן הוֹאִיל וְהוּא בְּיָדוֹ עֲדַיִן וא"ת וְכֵיוָן דְּאַיְּרֵי מִלְּתַיְהוּ דְּרַב הוּנָא וְרַב אַסִּי בִּדְלָא כָּתַב לָהּ א"כ תִּפְשׁוֹט מֵהָכָא הָא דִּבְעֵי בפ"ק דב"מ (דַּף יז: וְשָׁם) אִי אֲרוּסָה אִית לָהּ כְּתֻבָּה בִּדְלָא כָּתַב לָהּ וי"ל שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִפְשֹׁט אֶלָּא מִן הַמִּשְׁנָה אוֹ מִבָּרַיְתָא ואע"ג דְּאִיכָּא לְאוֹכוּחֵי מִמִּלְּתָא דר' אֶלְעָזָר ב"ר שִׁמְעוֹן וְרַבָּנַן הָא נָמֵי מֵימְרָא הִיא דְּרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל אֲמָרָהּ מִשְּׁמֵהּ וְאֵינָהּ בָּרַיְתָא וּמִמַּתְנִיתִין דְּהַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ לֵיכָּא לְאוֹכוּחֵי דְּאִיכָּא לְאוֹקְמָהּ בִּדְכָתַב לָהּ וא"ת וְתִפְשׁוֹט מֵהָא דְּתַנְיָא לְעֵיל מוֹדֶה ר' יְהוּדָה בִּמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ וּבָגְרָה וְנִשֵּׂאת שֶׁאֵין לְאָבִיהָ רְשׁוּת בָּהּ וע"כ בִּדְלָא כָּתַב לָהּ מַיְירֵי דְּאִי כָּתַב לָהּ הָוְיָא שֶׁלּוֹ הוֹאִיל וּבִרְשׁוּתוֹ נִכְתְּבָה כִּדְאָמַר לְעֵיל וְאִי אֲרוּסָה אֵין לָהּ כְּתֻבָּה פְּשִׁיטָא דְּאֵין לוֹ בָּהּ כְּלוּם וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דִּלְעוֹלָם אִיכָּא לְאוֹקְמָהּ בִּדְכָתַב לָהּ וּמַיְּרֵי כְּגוֹן שֶׁהוֹסִיף לָהּ בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין דְּסָלְקָא דַּעְתָּא הוֹאִיל וּמָנֶה מָאתַיִם שֶׁלּוֹ תּוֹסֶפֶת נָמֵי שֶׁלּוֹ קמ"ל: **הַגִּיּוֹרֶת** שֶׁנִּתְגַּיְּירָה בִּתָּהּ עִמָּהּ הָא דְּלָא נָקַט הַגִּיּוֹרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּירָה סְתָמָא מִשּׁוּם דְּאַיְּרֵי בִּפְחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ דְּאֵין דַּרְכָּהּ לְהִתְגַּיֵּר אֶלָּא עִם אִמָּהּ וְעוֹד דְּאֵין סְבָרָא שֶׁיַּטְבִּילוּהָ עַל דַּעַת ב"ד שֶׁאֵין מַטְבִּילִין גֵּר קָטָן עַל דַּעַת ב"ד אא"כ הוּא תּוֹבֵעַ לְהִתְגַּיֵּר וְזֹאת פְּחוּתָה מִבַּת ג' אֵין בָּהּ דַּעַת לִתְבֹּעַ לְהָכִי נָקַט שֶׁנִּתְגַּיְּרָה בִּתָּהּ עִמָּהּ וְהִטְבִּילוּהָ עַל דַּעַת אִמָּהּ וְעוֹד מִשּׁוּם דִּבְעֵי לְמִתְנֵי הָיְתָה הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה וְלֵדָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה: **אֵין** לָהּ פֶּתַח בֵּית אָב כו' הֲרֵי זוֹ בִּסְקִילָה תֵּמַהּ דְּתִקְשֵׁי מֵהָכָא לְמֶ"ד בְּפֶ' נִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין דַּף מה:) נִקְטְעָה יַד הָעֵדִים פָּטוּר דִּבְעֵינַן קְרָא כִּדְכְתִיב וְי"ל דְּשָׁאנֵי הָכָא דְּגַלֵּי קְרָא וָמֵתָה לְרַבּוֹת הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה וְהַיְנוּ נָמֵי אֵין לָהּ אָב אֲבָל קָשֶׁה דְּתִקְשֵׁי לֵיהּ מִבָּרַיְתָא דִּבְעִיר שֶׁרֻבָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל שַׁעַר ב"ד דְּדָרֵשׁ בִּשְׁעָרֶיךָ וְלֹא בְּשַׁעֲרֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וְאַמַּאי לָא פָּטְרִינַן לָהּ לְגַמְרֵי וי"ל דִּבְרֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הָוֵי שְׁעָרֶיךָ שַׁעֲרֵי ב"ד וְלֹא שַׁעַר הָעִיר:

מסורת הש"ס

א לקמן פט:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אורועי סהדי וכו' לרפרם פסולים. עי' מ"ל (פ"ג מהל' שחיטה הל' כו:

תוס' ד"ה אומר וכו' אומר רשב"א דנ"מ. עי' בתשובת מהר"א ששון סי' ק"ה:

ד"ה והלכתא וי"ל שאינו רוצה לפשוט. וכעין זה בתוס' קדושין כג ע"ב ד"ה דאר"ה. ודף סה ע"א תוספות ד"ה ואם:

בא"ד אמרה משמיה ואינה ברייתא. עיין לקמן פז ע"א ברש"י ד"ה וא"ד:

תורה אור השלם

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, יט]

וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָ אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי־עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ [דברים כב, כא]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט"ו מהל' אישות הל' כט, טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' יד:

ב מיי' פט"ו מהל' אישות הל' כט, טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' יד:

ג מיי' פה' מהל' זכייה ומתנה הל' ח:

ד מיי' פה' מהל' זכייה ומתנה הל' ט, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמ סעי' א ב:

ה מיי' פה' מהל' זכייה ומתנה הל' ח:

ו מיי' פה' מהל' זכייה ומתנה הל' ט, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמ סעי' א ב:

ז מיי' פה' מהל' זכייה ומתנה הל' ח:

ח מיי' פה' מהל' זכייה ומתנה הל' ט, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמ סעי' א ב:

ט מיי' פג' מהל' איסורי ביאה הל' ז, סמג עשין צז:

י מיי' פג' מהל' איסורי ביאה הל' יא:

יא מיי' פג' מהל' נערה בתולה הל' ח, סמג עשין נה:

יב מיי' פג' מהל' איסורי ביאה הל' יא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ א, סמג עשין נה, טור אה״ע סי׳ קעז:

ב מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ב, סמג עשין קא, סמג עשין קב:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ט:

גְּמָ' מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר קְרָא "וָמֵתָה", לְרַבּוֹת הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדוּשָּׁה וְלֵידָתָהּ בִּקְדוּשָּׁה. אִי הָכִי מִילְקָא נָמֵי נִילְקֵי, וּמֵאָה סֶלַע נָמֵי לְשַׁלֵּם! אָמַר קְרָא "וָמֵתָה" — לְמִיתָה נִתְרַבְּתָה וְלֹא לִקְנָס. וְאֵימָא לְרַבּוֹת הוֹרָתָהּ וְלֵידָתָהּ בִּקְדוּשָּׁה? הָהִיא יִשְׂרְאֵלִית מְעַלַּיְיתָא הִיא. וְאֵימָא לְרַבּוֹת הוֹרָתָהּ וְלֵידָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדוּשָּׁה! אִם כֵּן, "בְּיִשְׂרָאֵל" מַאי אַהֲנִי לֵיהּ. (א)אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַיְתוֹמָה פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה" — פְּרָט לְזוֹ שֶׁאֵין לָהּ אָב. מֵתִיב רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא: "וְאִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ" — לְרַבּוֹת יְתוֹמָה לִקְנָס, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. הוּא מוֹתֵיב לַהּ וְהוּא מְפָרֵק לַהּ: בְּבָא עָלֶיהָ וְאַחַר כָּךְ נִתְיַתְּמָה. [א]רָבָא אָמַר: חַיָּיב. מִמַּאי — מִדְּתָנֵי אַמֵּי: בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בְּתוּלַת גֵּרִים. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא כִּי הַאי גַּוְונָא בְּיִשְׂרָאֵל מִיחַיֵּיב, הַיְינוּ דְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמַעוּטֵי גֵּרִים. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּיִשְׂרָאֵל כְּהַאי גַּוְונָא פָּטוּר, הַשְׁתָּא בְּיִשְׂרָאֵל פָּטוּר, בְּגֵרִים מִיבַּעְיָא?! [ב]אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַקְּטַנָּה — פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה", "נַעֲרָה" מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב. מַתְקֵיף לַהּ רַב אַחָא בַּר אַבָּא: טַעְמָא דִּכְתִיב בַּהּ "הַנַּעֲרָה", הָא לָאו הָכִי הֲוָה אָמֵינָא אֲפִילּוּ קְטַנָּה?! הָא כְּתִיב: "וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָה. וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָה אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ", וּקְטַנָּה לָאו בַּת עוֹנָשִׁין הִיא! אֶלָּא: כָּאן "נַעֲרָה", הָא כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "נַעֲר" — אֲפִילּוּ קְטַנָּה בַּמַּשְׁמָע. [ג]תָּנֵי שֵׁילָא: שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בְּנַעֲרָה: בָּאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית חָמִיהָ שֶׁזִּינְּתָה בְּבֵית אָבִיהָ —

סוֹקְלִין

מְנָא הָנֵי מִלֵּי מִשּׁוּם דִּכְתִיב בְּיִשְׂרָאֵל קָא בָּעֵי: **וְאֵימָא** לְרַבּוֹת הוֹרָתָהּ וְלֵדָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה הַהִיא יִשְׂרְאֵלִית מְעַלַּיְתָא הִיא תֵּמַהּ דְּגַבֵּי חֲלִיצָה דְּדָרְשִׁינַן (יְבָמוֹת דַּף קב.) מִוְּנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל דְּאֵין כָּשֵׁר לְדִין חֲלִיצָה עַד שֶׁיְּהֵא אָבִיו וְאִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אַלְמָא מְמַעֲטִי מִבְּיִשְׂרָאֵל אֲפִי' הוֹרָתוֹ וְלֵדָתוֹ בִּקְדֻשָּׁה וכ"ת דְּהָתָם מִשּׁוּם דְּהוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה לָא אִצְטְרִיךְ לְמְעוּטֵי דְּמִקָּרֵב אָחִיךָ יָדְעִינַן בְּכָל דִּין דְּבָעֵינַן הוֹרָתוֹ וְלֵדָתוֹ בִּקְדֻשָּׁה וְאִיַּתַּר גַּבֵּי דִּין חֲלִיצָה בְּיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיְּהֵא אָבִיו וְאִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אַכַּתִּי אִיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי אֵימָא דְּבְיִשְׂרָאֵל אֲתָא לְמַעוּטֵי הוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה אֲפִי' לַחֲלִיצַת בְּנֵי גֵּרִים דְּמִקָּרֵב אָחִיךָ לָא דָּרְשִׁינַן אֶלָּא לְמִפְסְלֵהּ לְדִין יִשְׂרָאֵל אֲבָל גֵּר חֲבֵרוֹ מָצֵי דַּיָּין כִּדְדָרְשִׁינַן הָתָם עָלֶיךָ הוּא דְּבָעֵינַן מִקֶּרֶב אַחֶיךָ כו' ואור"י כֵּיוָן דְּהוֹרָתוֹ וְלֵדָתוֹ בִּקְדֻשָּׁה יִשְׂרָאֵל מְעַלְיָא הוּא כִּדְאָמְרִינַן הָכָא אִם כֵּן הָכִי נָמֵי בְּנֵי גֵּרִים כֵּיוָן שֶׁהוֹרָתָן וְלֵדָתָן בִּקְדֻשָּׁה הָווּ יִשְׂרָאֵל מְעַלַּיְיתָא וְקָרֵינָא בְּהוּ עָלֶיךָ וְהוֹאִיל וְכֵן בְּלֹא וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל נָפְקָא לָן שֶׁפָּסוּל גֵּר לַחֲלִיצַת בְּנֵי גֵּרִים דְּבָעֵינַן מִקֶּרֶב אָחִיךָ עַד שֶׁתְּהֵא אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל וּלְהָכִי אִיַּתַּר בְּיִשְׂרָאֵל לְאַצְרוֹכֵי אָבִיו מִיִּשְׂרָאֵל: **אִם** כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל מַאי אַהֲנִי לֵהּ תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א דְּנֵימָא אַהֲנֵי לֵיהּ שֶׁלֹּא יִלְקֶה וְלֹא יְשַׁלֵּם מֵאָה כֶּסֶף ואור"י דִּסְבָרָא הוּא שֶׁיֵּהָנֶה לְכָל הַכָּתוּב בַּפָּרָשָׁה וְעוֹד אור"י דִּלְעִנְיַן מַלְקוּת וּמֵאָה כֶּסֶף לָא אִצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי מִבְּיִשְׂרָאֵל דְּמִבְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּתוּלַת גֵּרִים מְמַעֲטִינַן לְהוּ וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּלָא תִּקְשֵׁי אַמַּאי אִצְטְרִיךְ בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּתוּלַת גֵּרִים תִּפּוֹק לֵהּ מִבְּיִשְׂרָאֵל ואע"ג דִּלְגַבֵּי מִיתָה כְּתִיב מ"מ גָּמְרִינַן מִנֵּהּ קְנָס כִּדְמַשְׁמַע בְּסָמוּךְ דְּקָאָמַר טַעְמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא נַעֲרָה הָא לָאו הָכִי הֲ"א אַפֵּי' קְטַנָּה וְהָכְתִיב אִם אֱמֶת וְגוֹ' אַלְמָא דְּיָלְפִינַן קְנָס מִמִּיתָה אֶלָּא וַדַּאי אִי לָא כְּתִיב בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל הֲ"א דַּאֲפִילּוּ הוֹרָתָהּ וְלֵדָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה הֲוָה מְרַבֵּינַן מוּמְתַהּ וּבְיִשְׂרָאֵל אַהֲנֵי שֶׁלֹּא יִלְקֶה וְלֹא יְשַׁלֵּם מֵאָה כֶּסֶף אֲבָל הַשְׁתָּא דְּשָׁמְעִינַן לָהּ מִבְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל ע"כ בְּיִשְׂרָאֵל אֲתָא לְמַעוּטֵי הוֹרָתָהּ וְלֵדָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה: **הַמּוֹצִיא** שֵׁם רַע עַל הַיְתוֹמָה פָּטוּר כו' תֵּמַהּ דְּתִקְשֵׁי לֵיהּ מִמַּתְנִי' דְּקָתָנֵי הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה וְלֵדָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה הֲרֵי זוֹ בִּסְקִילָה וְאֵין לָהּ פֶּתַח בֵּית אָב וְלֹא מֵאָה כֶּסֶף מַשְׁמַע הָא יִשְׂרְאֵלִית גְּמוּרָה דִּכְוָתַהּ שֶׁאֵין לָהּ אָב יֵשׁ לָהּ מֵאָה כֶּסֶף וּלְעֵיל נָמֵי תְּנַן דְּגִיּוֹרֶת פְּחוּתָה מִבַּת ג' יֵשׁ לָהּ קְנָס וי"ל דְּמוֹקֵי מַתְנִי' אַלִּיבָּא דר"ע דְּאָמַר לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף לח.) נַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה קְנָסָהּ לְעַצְמָהּ וּדְרֵישׁ אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה לְאָבִיהָ הָא אֹרָסָה לְעַצְמָהּ וה"נ דְּרֵישׁ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה הָא אֵין לָהּ אָב לְעַצְמָהּ אֲבָל ר' יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא דְּהָכָא אַלִּיבָּא דר"י הַגְּלִילִי קָאָמַר דְּפָטוּר דְּכִי הֵיכִי דְּדָרֵשׁ לְעֵיל הָא אֹרָסָה אֵין לָהּ קְנָס ה"נ דָּרֵישׁ הָכָא לַאֲבִי הַנַּעֲרָה הָא אֵין לָהּ אָב אֵין לָהּ קְנָס וְרָבָא דִּפְלִיג עָלֵיהּ סָבַר דַּאֲפִי' לר"י הַגְּלִילִי חַיָּב מִדְּתָנֵי אַמֵּי דְּדָרֵשׁ לֵיהּ מִקְּרָא וּמִסְתַּבֵּר דְּלָא פְּלִיג שׁוּם תַּנָּא אַהַהִיא דְּרָשָׁא וְהַשְׁתָּא פָּרֵיךְ הָכָא רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין מִדְּתָנֵי אִם מָאֵן יְמָאֵן לְרַבּוֹת יְתוֹמָה לִקְנָס דִּבְרֵי ר"י הַגְּלִילִי וה"ג ר"ח וְכֵן בִּמְכִילְתָּא גָּרֵס דִּבְרֵי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי וּפָרֵיךְ מַר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי לְר' יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא וְכֵן מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא בִּירוּשַׁלְמִי דְּר' יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא אַלִּבָּא דְּר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי קָאָמַר לַהּ וּמַתְנִי' כר"ע וּפָרֵיךְ נָמֵי מִלְּרַבּוֹת יְתוֹמָה לִקְנָס דִּבְרֵי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי וּמְשַׁנֵּי נָמֵי כִּדְמְשַׁנֵּי הָכָא אֲבָל הָתָם קָאָמַר מִלְּתֵהּ אַאוֹנֵס וְאַמְפַתֶּה וְלֹא אַמּוֹצִיא שֵׁם רַע: **בְּתוּלַת** יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּתוּלַת גֵּרִים וא"ת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ אִם מָאֵן יְמָאֵן לְרַבּוֹת יְתוֹמָה מִבְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל נָפְקָא מִדְּמְמַעֵט דַּוְקָא בַּת גֵּרִים וּלְמַאי דְּפֵ"ה דִּיתוֹמָה לָאו מֵרִבּוּיָא מִשְׁתַּמְעָא נִיחָא וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּאִי לָאו דְּמַרְבֵּינַן יְתוֹמָה מִמָּאֵן יְמָאֵן לָא הֲוָה דָּרְשִׁינַן בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּתוּלַת גֵּרִים אֶלָּא לְדָרְשָׁה אַחֲרִיתִי כֵּיוָן דְּמִשּׁוּם בַּת גֵּרִים לֹא צָרִיךְ קְרָא דְּמוֹנָתָן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה נָפְקָא וְלֹא הָיָה סְבָרָא לוֹמַר דְּלָא אִצְטְרִיךְ קְרָא אֶלָּא לְדִיּוּקָא הָא יְתוֹמָה בַּת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהּ קְנָס אֲבָל הַשְׁתָּא דְּמַרְבֵּינַן יְתוֹמָה לֵית לָן לְמַעוּטֵי מִלַּאֲבִי הַנַּעֲרָה בַּת גֵּרִים דְּדָרְשִׁינַן שַׁפִּיר בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּתוּלַת גֵּרִים:

הָא לָאו הָכִי הֲ"א אֲפִילּוּ קְטַנָּה וְהָכְתִיב וְאִם אֱמֶת הָיָה נִרְאֶה לר"י דְּלָא בָּעֵי רַב אֶחָא לְמֵילַף קְנָס מִמִּיתָה דְּכָל הֵיכָא דְּלָא מִחַיַּב מִיתָה לָא מִחַיַּב קְנָס וְלָא בָּעֵי לְמֵימַר נָמֵי הוֹאִיל וּקְרָא אַיְּרֵי בִּגְדוֹלָה כָּל דִּינִין שֶׁבַּפָּרָשָׁה אֵין נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּגְדוֹלָה אֶלָּא הָכִי פָּרֵיךְ טַעְמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא נַעֲרָה בְּהֵ"א הָא לָאו הָכִי הֲ"א אֲפִילּוּ קְטַנָּה בַּמַּשְׁמָע וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּלָא כְּתִיב הֵ"א בִּטֵּל מַשְׁמָעוּת נַעֲרָה דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא גְּדוֹלָה וְהָא כְּתִיב אִם אֱמֶת וְגוֹ' וּקְטַנָּה לָאו בַּת עֳנָשִׁין הִיא וְאַפֵּ"ה כָּתַב נַעֲרָה חָסֵר אַלְמָא מִשּׁוּם חֶסְרוֹן הֵ"א אֵינוֹ מְבַטֵּל מַשְׁמָעוּת נַעֲרָה דְּהָוֵי גְּדוֹלָה וְהַשְׁתָּא לֹא קָשֶׁה מִידֵי לְרַבָּנַן מְנָא לְהוּ דִּמְחַיְּבִי סְקִילָה בְּבָא עַל הַקְּטַנָּה וְהָא קְרָא בְּבַת עֳנָשִׁין אַיְּרֵי דְּהָא הָכָא לָא בָּעֵי לְמַעוּטֵי קְטַנָּה מִקְּנָס מִשּׁוּם דִּקְרָא בְּבַת עֳנָשִׁין אַיְּרֵי אֶלָּא כִּדְפָרֵשִׁית וְלָא תִּקְשֵׁי נָמֵי אַמַּאי אִצְטְרִיךְ בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹק לֵהּ מִבְּיִשְׂרָאֵל דְּגַבֵּי סְקִילָה דְּהָא לָא יָלְפִינַן מֵהֲדָדֵי: **הָא** כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נַעַר אַפֵּי' קְטַנָּה בַּמַּשְׁמַע ור"מ נָמֵי הֲוָה דָּרֵישׁ הָכִי אִי לָאו מִשּׁוּם דְּלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה דְּדָרֵשׁ לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף מ:) בִּמְהַוָּה עַצְמָהּ וא"ת הוֹאִיל וּמִסְתַּבֵּר לְמִדְרַשׁ דְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נַעַר אֲפִלּוּ קְטַנָּה בַּמַּשְׁמַע כְּרַבָּנַן נֵימָא לר"מ דַּוְקָא בְּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה דְּגַלֵּי קְרָא גַּלֵּי אֲבָל בְּכָל מָקוֹם נִדְרוֹשׁ דַּאֲפִילּוּ קְטַנָּה בַּמַּשְׁמַע ואור"י דְּהַיְנוּ טַעְמָא דר"מ דְּאִי דַּוְקָא לְאוֹנֵס וּמְפַתֶּה אֲתָא קְרָא דוּלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לִכְתֹּב בְּהוּ נַעֲרָה מָלֵא כְּמוֹ בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע וְהֲ"א כָּאן נַעֲרָה הָא בְּכָל מָקוֹם כו' וּמִדִּכְתִיב לוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה בִּמְהַוָּה עַצְמָהּ בָּא לְלַמֵּד דִּבְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נַעַר כְּמוֹ הָכָא בִּמְהַוָּה עַצְמָהּ מַיְּרֵי:

גְּמָ' מְנָא הָנֵי מִלֵּי שֶׁהוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה וְלֵדָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה בִּסְקִילָה: **וָמֵתָה** וּסְקָלוּהָ כָּל אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה וְהַאי וּמֵתָה קְרָא יַתִּירָא הוּא: **בְּיִשְׂרָאֵל** כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל: **מָאֵן יְמָאֵן** בִּמְפַתֶּה הַכָּתוּב מְדַבֵּר דְּמָצֵי לְמִכְתַּב וְאִם יְמָאֵן וְכָתַב וְאִם מָאֵן יְמָאֵן בֵּין אָבִיהָ קַיָּם וּמְמָאֵן בֵּין שֶׁאֵין אָבִיהָ קַיָּם וְהִיא מְמָאֶנֶת אַלְמָא אע"ג דִּכְתִיב בְּאֹנֵס וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה [שָׁם] וְאוֹנֵס וּמְפַתֶּה מֵהֲדָדֵי גָּמְרִי מִחַיַּב קְנָס אַיְּתוֹמָה וְכִי תֵּימָא שָׁאנֵי הָכָא דְּרַבִּי רַחֲמָנָא [אֲבָל לְגַבֵּי מוֹצִיא ש"ר לָא אִתְרַבַּאי] הָכָא נָמֵי לָאו יְתוֹמָה מַשְׁמַע מֵרִבּוּי אֶלָּא דְּבֵין הִיא וּבֵין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף לט:) וִיתוֹמָה לָא אִתְרַבַּאי הָכָא אֶלָּא דִּסְבִירָא לֵהּ לְתַנָּא דְּאָבִיהָ דְּקָאָמַר קְרָא לָאו לְמְעוּטֵי יְתוֹמָה אֶלָּא לְמֵימְרָא דִּקְנָסָהּ לְאָבִיהָ וְלֹא לְעַצְמָהּ וְהוּא הַדִּין לְאָבִיהָ הָאָמוּר בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע [דְּבָרִים כב]: **הוּא מוֹתֵב** כו' הָא יְתוֹמָה דְּקָאָמַר תַּנָּא: **בְּבָא עָלֶיהָ** וְאַחַ"כ נִתְיַתְּמָה וּלְעוֹלָם אֲבִי הַנַּעֲרָה לְמְעוּטֵי יְתוֹמָה בֵּין בִּקְנָס בֵּין בְּהוֹצָאַת שֵׁם רַע: **רָבָא אָמַר** חַיָּב הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַיְתוֹמָה: **מִדְּתָנֵי** אַמִּי כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּתוּלַת גֵּרִים וְהָא בְּתוּלַת גֵּרִים יְתוֹמָה הִיא דְּרַחֲמָנָא אַפְּקֶרְיָהּ לְזַרְעֵהּ דְּמִצְרִי כְּשֶׁל חֲמוֹר דִּכְתִיב (יְחֶזְקֵאל כ"ג:כ') וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם וְהוּא לְשׁוֹן שִׁכְבַת זֶרַע הַזּוֹרֵם כְּזֶרֶם מַיִם וְאִצְטְרִיךְ קְרָא לְמְעוּטֵי אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא כו': **נַעֲרָה** מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב בְּכָל מָקוֹם כְּתִיב נַעַר וְכָאן כְּתִיב נַעֲרָה מָלֵא לְהוֹצִיא אֶת הַקְּטַנָּה: **אֶלָּא כָּאן נַעֲרָה** כו' אֶלָּא הַאי דִּכְתִיב מָלֵא לֹא לְלַמֵּד עַל עַצְמוֹ בָּא וּלְהוֹצִיא אֶת הַקְּטַנָּה דִּבְלָאו הַךְ דְּרָשָׁא אִמְּעִיטָא לָהּ קְטַנָּה כִּדְאָמְרִינַן דְּלָאו בַּת עֳנָשִׁין אֶלָּא לְלַמֵּד בָּא עַל כָּל נַעֲרָה שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁכְּתוּבִין חָסֵר לוֹמַר שֶׁאַף הַקְּטַנָּה בַּמַּשְׁמָע וְהָכִי יָלֵיף כָּאן נַעֲרָה כָּאן שֶׁאִי אֶפְשָׁר בִּקְטַנָּה כְּתִיב מָלֵא הָא לָמַדְתָּ שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנִּכְתַּב חָסֵר אַף הַקְּטַנָּה בַּמַּשְׁמָע כְּגוֹן בְּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה: **שָׁלֹשׁ מִדּוֹת** בְּמִיתַת נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה: **בָּאוּ לָהּ עֵדִים** בְּבֵית חָמִיהָ לְאַחַר שֶׁנִּיסַת: **שֶׁזִּנְּתָה** בְּבֵית אָבִיהָ בְּאֵרוּסִין:

מסורת הש״ס

א לעיל מ:

גליון הש״ס

גמ' הא כתיב ואם אמת. עי' תוס' סנהדרין ח ע"ב ד"ה והביא:

תורה אור השלם

וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָ אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי־עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ [דברים כב, כא]

כִּי יִהְיֶה נַעֲרָ בְתוּלָה מְאֹרָשָׂה לְאִישׁ וּמְצָאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ [דברים כב, כג]

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, יט]

אִם־מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת [שמות כב, טז]

וְאִם־אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָ [דברים כב, כ]

אָמַר רָבָא מוֹצִיא שֵׁם רַע קָאָמְרַתְּ

סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ, כְּלוֹמַר: רְאוּ גִּידּוּלִים שֶׁגִּידַּלְתֶּם. בָּאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית אָבִיהָ שֶׁזִּינְּתָה בְּבֵית אָבִיהָ — סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר. סָרְחָה וּלְבַסּוֹף בָּגְרָה — תִּידּוֹן בְּחֶנֶק. [א](א)לְמֵימְרָא דְּכֹל הֵיכָא דְּאִישְׁתַּנִּי גּוּפָא אִישְׁתַּנִּי קְטָלָא? וּרְמִינְהִי: נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה שֶׁזִּינְּתָה, וּמִשֶּׁבָּגְרָה הוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רַע הוּא אֵינוֹ לוֹקֶה, וְאֵינוֹ נוֹתֵן מֵאָה סֶלַע, הִיא וְזוֹמְמֶיהָ מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה. [בג]הִיא וְזוֹמְמֶיהָ סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא: אוֹ הִיא אוֹ זוֹמְמֶיהָ מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה. [ד]אָמַר רָבָא: מוֹצִיא שֵׁם רַע קָאָמְרַתְּ? שָׁאנֵי מוֹצִיא שֵׁם רַע דְּחִידּוּשׁ הוּא, דְּהָא נִכְנְסָה לְחוּפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה, בְּעָלְמָא, וְזִינְּתָה — בְּחֶנֶק, וְאִילּוּ מוֹצִיא שֵׁם רַע — בִּסְקִילָה. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרָבָא: דִּלְמָא כִּי חַדֵּית רַחֲמָנָא הֵיכָא דְּלָא אִישְׁתַּנִּי גּוּפָא, אֲבָל הֵיכָא דְּאִישְׁתַּנִּי גּוּפָא, לָא חַדֵּית רַחֲמָנָא! [ה](ב)אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אִישְׁתַּנִּי וְלָא אִישְׁתַּנִּי, תַּנָּאֵי הִיא, דִּתְנַן: חָטְאוּ עַד שֶׁלֹּא נִתְמַנּוּ, וְנִתְמַנּוּ, הֲרֵי הֵן כְּהֶדְיוֹטוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם נוֹדַע לָהֶם עַד שֶׁלֹּא נִתְמַנּוּ — חַיָּיבִים, מִשֶּׁנִּתְמַנּוּ — פְּטוּרִים.

אֵימוֹר

סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ דְּהָכִי כְּתִיב וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָה אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וְהַאי בְּבָאוּ עֵדִים בְּבֵית חָמִיהָ כְּתִיב דְּהָא בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע כְּתִיב דִּמְפָרֵשׁ בֵּהּ קְרָא וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ אַלְמָא כְּשֶׁנִּיסַּת: רְאוּ גִּדּוּלִים שֶׁגִּדַּלְתֶּם כְּלוֹמַר מִבַּיִת זֶה יָצָאת הַנְּבֵלָה שֶׁבּוֹ זִנְּתָה: בָּאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית אָבִיהָ קֹדֶם שֶׁנִּשֵּׂאת: סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל שַׁעַר הָעִיר דִּכְתִיב כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה מְאֹרָסָה וְגוֹ' וְהוֹצֵאתֶם אֶת שְׁנֵיהֶם אֶל שַׁעַר הָעִיר הַהִיא: תִּדּוֹן בְּחֶנֶק כִּי הֵיכִי דְּאִילּוּ זַנַּאי הַשְׁתָּא לָאו סְקִילָה אִיכָּא אֶלָּא חֶנֶק דְּכִי כְּתִיב סְקִילָה בְּזִנְּתָה נַעֲרָה כְּתִיב שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה וְגוֹ' הַשְׁתָּא נָמֵי בְּחֶנֶק דְּכֵיוָן דְּאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא בֵּין חֵטְא לְהַעֲמָדָה בַּדִּין אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא לְכִדְהַשְׁתָּא: הוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רַע שֶׁכְּנָסָהּ מִשֶּׁבָּגְרָה וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים וּבָא לב"ד: הוּא אֵינוֹ לוֹקֶה אִם כִּחֵשׁ: וְאֵינוֹ נוֹתֵן מֵאָה סֶלַע דְּכִי כְּתִיב וְיִסְּרוּ אוֹתוֹ מַלְקוֹת וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מָמוֹן בְּנַעֲרָה כְּתִיב וְזֶה עֲקִימַת שְׂפָתָיו גּוֹרְמִין לוֹ לֵעָנֵשׁ כְּדִמְתָרֵץ לְקַמָּן וַעֲקִימַת שְׂפָתָיו בְּבוֹגֶרֶת הֲוַאי: הִיא אִם אֱמֶת הָיָה: וְזוֹמְמֶיהָ עֵדִים שֶׁהָיוּ מְעִידִים עַל זְנוּתָהּ וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין: מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה כְּלוֹמַר יַשְׁכִּימוּ בַּבֹּקֶר לְשָׁם כִּי אֵין לָהֶם נֵס וְהַמְלָטָה מִן הַמִּיתָה הַזֹּאת: הִיא וְזוֹמְמֶיהָ ס"ד אִם אֱמֶת הָיָה אֵין שֶׁקֶר: אֶלָּא אוֹ הִיא אִם אֱמֶת: אוֹ זוֹמְמֶיהָ אִם שֶׁקֶר: לְבֵית הַסְּקִילָה אַלְמָא אע"ג דְּאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא וְאִלּוּ זַנַּאי הַשְׁתָּא בַּת חֶנֶק הִיא לָא אָמְרִינַן אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא: מוֹצִיא שֵׁם רַע קָאָמְרַתְּ לְאוֹתוּבֵי אַסָּרְחָה וּלְבַסּוֹף בָּגְרָה דְּתָנֵי תַּנָּא דְּאַיְּרֵי בְּבָאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית אָבִיהָ: שָׁאנֵי מִיתָה הַבָּאָה עַל יְדֵי הוֹצָאַת שֵׁם רַע דְּבַעַל מִשֶּׁנִּשֵּׂאת: דְּחִדּוּשׁ הוּא וְלָא אָמְרִינַן בָּהּ דְּמִשּׁוּם דְּאִשְׁתַּנִּי דִּינָא דְּאִי זַנַּאי הַשְׁתָּא בַּת חֶנֶק הִיא נֵימָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא דְּהַהִךְ דְּזַנַּאי בְּנַעֲרוּת: דְּהָא נִכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה בְּעָלְמָא וְזִנְּתָה בְּחֶנֶק כּוּ' וְתֵדַע דְּהָא בְּלֹא בָּגְרָה נָמֵי [בְּלֹא] הוֹצָאַת שֵׁם רַע וְאַפֵּי' בְּנַעֲרוּת אִשְׁתַּנִּי דִּינָא הוּא דְּאִילּוּ זַנַּאי הַשְׁתָּא חֶנֶק הוּא דְּאִיכָּא הוֹאִיל וְנִכְנְסָה לְחֻפָּה אע"פ שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה כִּדְתַנְיָא [לְקַמָּן] (דַּף מח:) נַעֲרָה וְלֹא בוֹגֶרֶת בְּתוּלָה וְלֹא בְעוּלָה מְאֹרָסָה וְלֹא נְשׂוּאָה מַאי לֹא נְשׂוּאָה אִי נֵימָא נְשׂוּאָה מַמָּשׁ הַיְנוּ וְלֹא בְעוּלָה אֶלָּא לָאו נִכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה אַלְמָא אִילּוּ זַנַּאי הַשְׁתָּא בַּת חֶנֶק הִיא: וְאִלּוּ מוֹצִיא שֵׁם רַע עָלֶיהָ הַשְׁתָּא וְזַנַּאי קֹדֶם כְּנִיסָה לְחֻפָּה בִּסְקִילָה אַלְמָא בְּהוֹצָאַת שֵׁם רַע לָא אָמְרִינַן דְּמִשּׁוּם דְּאִשְׁתַּנִּי דִּינָא אִילּוּ זַנַּאי הַשְׁתָּא לִשְׁתַּנֵּי קְטָלָא הַבָּא ע"י זְנוּת דְּמֵעִקָּרָא וְהִילְכָּךְ כִּי בָּגְרָה נָמֵי וְנִיסַּת לָא אָמְרִינַן בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע דְּמִשּׁוּם דְּאִשְׁתַּנִּי דִּינָא דְּהַשְׁתָּא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא דְּמֵעִקָּרָא: וְדִלְמָא כִּי חַדֵּית כְּלוֹמַר הָא רְאָיָה דְּמַיְתִינַן מִסְּתָם מוֹצִיא ש"ר לְכָאן לָאו רְאָיָה הִיא לְכָאן דְּהָתָם הוּא דְּאַף עַל גַּב דְּאִשְׁתַּנִּי דִּינָא דְּאִילּוּ זַנַּאי הַשְׁתָּא לָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא דְּהָא דְּזַנַּאי מֵעִקָּרָא מִשּׁוּם דְּלָא אִשְׁתַּנִּי גּוּפָא הוּא וְחִדּוּשׁ שֶׁחִדְּשָׁה תוֹרָה בְּאִשְׁתַּנִּי דִּינָא חַדֵּית בְּאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא לָא חַדֵּית אֲבָל בָּגְרָה אִשְׁתַּנִּי גּוּפָא הִיא וְאִי בְּבָאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית אָבִיהָ אִית לָךְ לְמֵימַר סָרְחָה וּלְבַסּוֹף בָּגְרָה בְּחֶנֶק בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע נָמֵי מִשֶּׁבָּגְרָה הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי חֶנֶק: אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק הָא דְּתָנֵי שֶׁלֹּא תִּדּוֹן בְּחֶנֶק הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא וְתַנְיָא אַחֲרִיתָא בִּסְקִילָה ואע"ג דְּאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא לָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא תַּנָּאֵי הִיא: אִשְׁתַּנִּי וְלָא אִשְׁתַּנִּי אִי אָמְרִינַן אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא אוֹ לָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא תַּנָּאֵי הִיא: חָטְאוּ עַד שֶׁלֹּא נִתְמַנּוּ נָשִׂיא וּמָשׁוּחַ שֶׁאֵין קָרְבָּנָם כְּשֶׁל יָחִיד שֶׁהַנָּשִׂיא מֵבִיא שָׂעִיר וּמָשׁוּחַ מֵבִיא פַּר: הֲרֵי הֵן כְּהֶדְיוֹטוֹת בְּכִשְׂבָּה וּשְׂעִירָה שאע"פ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה גּוּפָם לֹא נִשְׁתַּנָּה קָרְבָּנָם: אִם נוֹדַע לָהֶם עַד שֶׁלֹּא נִתְמַנּוּ דַּהֲוָה לֵיהּ יְדִיעָה וְחַטְאָה בְּחַד גּוּפָא חַיָּבִין כְּהֶדְיוֹטוֹת: מִשֶּׁנִּתְמַנּוּ דַּהֲוָה לֵיהּ חֲטָאָה בִּשְׁעַת קָרְבַּן יָחִיד וִידִיעָה בִּשְׁעַת קָרְבַּן נָשִׂיא: פְּטוּרִין לְגַמְרֵי אַלְמָא דְּמִשּׁוּם דְּאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא אִשְׁתַּנִּי קָרְבָּן:

אָמַר רָבָא מוֹצִיא שֵׁם רַע קָאָמְרַתְּ שָׁאנֵי מוֹצִיא שֵׁם רַע דְּחִדּוּשׁ הוּא נִרְאֶה דְּמִתְּחִלָּה מַקְשֶׁה מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע מִשּׁוּם דס"ד דְּהַשַּׁ"ס דְּמִסְּבָרָא אָמְרִינַן בֵּהּ דְּתִדּוֹן בִּסְקִילָה וְלָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא הִלְכָּךְ מַקְשֶׁה דְּגַבֵּי נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה נָמֵי לֵית לָן לְמֵימַר דְּאִשְׁתַּנִּי קְטָלָא וּמְשַׁנֵּי רָבָא שָׁאנֵי מוֹצִיא שֵׁם רַע דְּחִדּוּשׁ הוּא וְלָא מִסְּבָרָא אָמְרִינַן בֵּהּ הָכִי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאַשְׁכְּחַן דְּחַדֵּית בֵּהּ רַחֲמָנָא כִּי הַאי גַּוְונָא דְּלָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי דִּינָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא וְהָא דְּנָקַט נִכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה לָאו דַּוְקָא אֶלָּא הָכִי נָמֵי דַּהֲוָה מָצֵי לְמִנְקַט וְנִבְעֲלָה לְמַאן דְּמוֹקֵי מוֹצִיא שֵׁם רַע דַּוְקָא בְּבַעַל [אֶלָּא נְקַט לְמַאן דְּמוֹקֵי אע"ג דְּלָא בָּעַל] וּלְפִי זֶה לָא גָּרְסִינַן בְּעָלְמָא דְּאִי גָּרְסִינַן נִכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה בְּעָלְמָא בְּחֶנֶק מַשְׁמַע דְּהָכָא בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע חַיָּב סְקִילָה אֲפִילּוּ זִנְּתָה אַחַר חֻפָּה וְהָא לֵיתָא דְּזִנְּתָה אַחַר חֻפָּה אֲפִילּוּ בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע בְּחֶנֶק וּלְפִי זֶה הָא דְּקָתָנֵי לְעֵיל בָּאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית חָמִיהָ שֶׁזִּנְּתָה בְּבֵית אָבִיהָ בִּסְקִילָה צָרִיךְ לִדְחֹק לְרָבָא דְּאַיְּרֵי בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע דְּאִי לֹא הוֹצִיא שֵׁם רַע הָוְיָא לְרָבָא בְּחֶנֶק דְּכֵיוָן דְּאִשְׁתַּנִּי דִּינָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא וּבְדִין דַּהֲוָה לֵיהּ לְאַסּוּקֵי לְעֵיל בְּהַהִיא בָּרַיְתָא בָּאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית חָמִיהָ שֶׁזִּנְּתָה בְּבֵית אָבִיהָ וְלֹא הוֹצִיא ש"ר בְּחֶנֶק דְּהַשְׁתָּא הֲוָה מְפַלֵּג בְּדִידָהּ וְלָא ה"ל לְמִנְקַט בְּסֵיפָא סָרְחָה וּלְבַסּוֹף בָּגְרָה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּעִקַּר בָּרַיְתָא אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דִּינֵי פֶּתַח בֵּית אָב וְכֵיוָן דְּקָאֵי מְצִיעֲתָא בְּנַעֲרָה הַמְאֹרָסָה בְּבָאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית אָבִיהָ מַסִּיק נַמֵּי סָרְחָה וּלְבַסּוֹף בָּגְרָה בְּבֵית אָבִיהָ בַּמֶּה שֶׁעוֹמֵד בּוֹ הַשְׁתָּא [וְהָא דְּקָאָמַר וְאִלּוּ מוֹצִיא ש"ר אע"ג דְּהַכֹּל אַיְּרֵי בְּמוֹצִיא ש"ר ה"פ וְאִלּוּ מוֹצִיא ש"ר עַל הָאֲרוּסִין דְּאַיְּרֵי בֵּהּ קְרָא הָוֵי בִּסְקִילָה אֲבָל ק"ק דְּתָנֵי בִּשְׁמַעְתִּין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת מו.) לֹא אָמַר לְעֵדִים בּוֹאוּ וְהַעִידוּנִי וְהֵן מְעִידִין מֵאֲלֵיהֶן הִיא וְזוֹמְמֶיהָ מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה אַלְמָא אַפֵּי' בְּלֹא הוֹצָאַת ש"ר לָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי דִּינָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא וּמִיהוּ י"ל דאע"ג דְּלָא אָמַר לָעֵדִים הֲרֵי הוֹצִיא ש"ר וְחַדֵּית בֵּהּ רַחֲמָנָא] וְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל מְפָרֵשׁ שָׁאנֵי מוֹצִיא שֵׁם רַע דְּחִדּוּשׁ הוּא שֶׁהֲרֵי נִכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה בְּעָלְמָא בְּלֹא הוֹצֵאת שֵׁם רַע וְזִנְּתָה אַחַר חֻפָּה בְּחֶנֶק וְאִלּוּ מוֹצִיא שֵׁם רַע כִּי הַאי גַּוְונָא שֶׁזִּנְּתָה אַחַר נִשּׂוּאִין בִּסְקִילָה דְּהָכִי מִשְׁתַּמְעֵי קְרָאֵי דִּכְתִיב וְאִם אֱמֶת הָיָה כוּ' וְלֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָה וּסְקָלוּהָ מַשְׁמַע דִּבְכָל עִנְיָן שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ לָהּ בְּתוּלִים הָוְיָא בִּסְקִילָה וַאֲפִילּוּ זִנְּתָה תַּחְתָּיו ואע"ג דִּכְתִיב אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּבְזִנְּתָה תַּחְתָּיו אֵין כָּאן פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָא שַׁיָּךְ לוֹמַר רְאוּ גִּדּוּלִים שֶׁגִּדַּלְתֶּם וְהָוֵי כְּמוֹ יֵשׁ לָהּ אָב וְאֵין לָהּ פֶּתַח בֵּית אָב אוֹ אֵין לָהּ אָב דְּהָוְיָא בִּסְקִילָה אע"ג דְּלֵיכָּא פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וְהַיְנוּ חִדּוּשׁ דִּבְעָלְמָא בְּלֹא הוֹצֵאת שֵׁם רַע זִנְּתָה אַחַר חֻפָּה בְּחֶנֶק כִּדְדָרְשִׁינַן לְקַמָּן מְאֹרָסָה וְלֹא נְשׂוּאָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה וּבְמוֹצִיא ש"ר בִּסְקִילָה וְהַשְׁתָּא אָתֵי נַמֵּי שַׁפִּיר הָא דְּלָא נְקַט בַּבָּרַיְתָא בָּאוּ לָהּ עֵדִים בְּבֵית חָמִיהָ שֶׁזִּנְּתָה בְּבֵית אָבִיהָ בְּלֹא הוֹצֵאת שֵׁם רַע תִּדּוֹן בְּחֶנֶק דְּהָא מוֹדֶה רָבָא דְּלָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי דִּינָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא אֲבָל קָשֶׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק לְפֵרוּשׁ זֶה דְּהָא לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף מח:) דָּרְשִׁינַן לִזְנוּת בֵּית אָבִיהָ פְּרָט שֶׁמָּסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל וְכָל שֶׁכֵּן הֵיכָא שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְהַהוּא קְרָא דִּלְזְנוּת בֵּית אָבִיהָ בְּמוֹצִיא ש"ר בְּהֶדְיָא כְּתִיב: **דִּלְמָא** כִּי חַדֵּת רַחֲמָנָא הֵיכָא דְּלָא אִשְׁתַּנִּי גּוּפָא ואע"ג דִּלְעֵיל בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (כְּתֻבּוֹת דַּף לח: וְשָׁם) קָרֵי לִבְעוּלָה אִשְׁתַּנִּי גּוּפָא הָכָא לָא חָשִׁיב אִשְׁתַּנִּי גּוּפָא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּלָא מְחַיֵּב בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע אֶלָּא בְּבַעַל דְּהָא כְּבָר הָיְתָה בְּעוּלָה מִן הַנּוֹאֵף וּבִבְעִילָה דְּנוֹאֵף לָא חָשִׁיב לָהּ שִׁנּוּי הַגּוּף דְּלָא מַיְּירֵי הָכָא אֶלָּא בְּשִׁנּוּי הַגּוּף אַחַר הָעֲבֵרָה: תַּנָּאֵי הִיא דְּתַנְיָא כוּ' – וא"ת וְהָא הָכָא לֵיכָּא אֶלָּא שִׁנּוּי דִּינָא וְהֵיכִי מַיְתֵי לְאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא דִּלְעֵיל וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא מְפַלֵּג לְעֵיל בֵּין אִשְׁתַּנִּי גּוּפָא לְאִשְׁתַּנִּי דִּינָא אֶלָּא לְרָבָא דְּאָמַר מוֹצִיא שֵׁם רַע חִדּוּשׁ הוּא הִילְכָּךְ פָּרֵיךְ לֵיהּ כֵּיוָן דַּאֲמַרְתְּ דְּחִדּוּשׁ הוּא וְאֵינָהּ סְבָרָא אִם כֵּן יֵשׁ לָנוּ לְהַעֲמִיד בְּפָחוֹת שֶׁנּוּכַל דְּהַיְנוּ לָא אִשְׁתַּנִּי גּוּפָא אֲבָל לְרַב נַחְמָן דְּאִית לֵיהּ דְּמִסְּבָרָא קָאָמַר דְּלָא אִשְׁתַּנִּי קְטָלָא וְלֹא מֵחִידּוּשָׁא לְדִידֵהּ לֵיכָּא לְפַלּוּגֵי בֵּין אִשְׁתַּנִּי דִּינָא לְאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא הִלְכָּךְ מַיְיתֵי שַׁפִּיר תַּנָּאֵי הִיא אִי נָמֵי יֵשׁ לוֹמַר דְּלָא מַיְתֵי אֶלָּא מִדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּכֵיוָן דְּסָבַר הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי דִּינָא אִשְׁתַּנִּי קָרְבָּן כָּל שֶׁכֵּן בְּאִשְׁתַּנִּי גּוּפָא וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אֶלָּא לְהָבִיא תַּנָּא דְּסָבַר כְּבָרַיְתָא דְּשִׁילָא דְּלָא מַשְׁכְּחִינַן לָהּ מִקַּמֵּי אִידָךְ בָּרַיְתָא מִשּׁוּם דְּבָרַיְתָא דְּשִׁילָא לָא מַתְנְיָא בֵּי רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא אֲבָל לְאִידָךְ בָּרַיְתָא לָא מַיְתֵי שׁוּם רְאָיָה מִדְּרַבָּנַן דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְתֵדַע דְּהָא בְּמַסְקָנָא מַשְׁכְּחִינַן לְהַהִיא דְּשִׁילָא:

מסורת הש"ס

א תוספתא כתובות

ב משנה הוריות, הוריות י.

תורה אור השלם

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, יט]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג"י מהל' נערה בתולה הל' ז, סמג עשין נה:

ב מיי' פג"י מהל' נערה בתולה הל' ז:

ג מיי' פג"י מהל' איסורי ביאה הל' י, סמג עשין נה:

ד מיי' פג"י מהל' איסורי ביאה הל' ח:

ה מיי' פט"ו מהל' שגגות הל' י:

אֵימוֹר דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָזֵיל אַף בָּתַר יְדִיעָה, דְּאָזֵיל בָּתַר יְדִיעָה וְלָא אָזֵיל בָּתַר חֶטְאָה מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ? אִם כֵּן — לַיְיתֵי קָרְבָּן כִּי דְּהַשְׁתָּא: מָשׁוּחַ פַּר, וְנָשִׂיא שָׂעִיר! הָאָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְתַנָּא: תְּנִי, תִּידּוֹן בִּסְקִילָה. וְאַמַּאי? "נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה" אָמַר רַחֲמָנָא וְהָא בּוֹגֶרֶת הִיא! אָמַר רַבִּי אִילְעָא, אָמַר קְרָא: "הַנַּעֲרָה" — הַנַּעֲרָה שֶׁהָיְתָה כְּבָר. (א)אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חֲנִנְיָא לְרַבִּי אִילְעָא: אִי הָכִי מִילְקָא נָמֵי לִילְקֵי, וּמֵאָה סֶלַע נָמֵי לִישַׁלֵּם! אֲמַר לֵיהּ: רַחֲמָנָא נַיצְּלַן מֵהַאי דַּעְתָּא: אַדְּרַבָּה, רַחֲמָנָא נַיצְּלַן מִדַּעְתָּא דִּידָךְ. וְטַעְמָא מַאי? אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אָבִין, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבָּא: זוֹ מַעֲשֶׂיהָ גָּרְמוּ לָהּ, וְזֶה עֲקִימַת שְׂפָתָיו גָּרְמוּ לוֹ. זוֹ מַעֲשֶׂיהָ גָּרְמוּ לָהּ, (כְּשֶׁהִיא) [כִּי] זַנַּאי — [כְּשֶׁהִיא] נַעֲרָה זַנַּאי. וְזֶה עֲקִימַת שְׂפָתָיו גָּרְמוּ לוֹ, אֵימַת קָא מִיחַיַּיב? הָהִיא שַׁעְתָּא, וְהָהִיא שַׁעְתָּא בּוֹגֶרֶת הֲוַאי. [אב](ב)תָּנוּ רַבָּנַן: נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה שֶׁזִּינְּתָה — סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ. אֵין לָהּ פֶּתַח בֵּית הָאָב, סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר הַהִיא. וּבְעִיר שֶׁרוּבָּהּ גּוֹיִם — סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר: הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה — סוֹקְלִין אוֹתוֹ עַל שַׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ, וּבְעִיר שֶׁרוּבָּהּ גּוֹיִם — סוֹקְלִין אוֹתוֹ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין. (ג)מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "שְׁעָרֶיךָ", זֶה שַׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ. אַתָּה אוֹמֵר שַׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שַׁעַר שֶׁנִּידּוֹן בּוֹ? נֶאֱמַר "שְׁעָרֶיךָ" לְמַטָּה, וְנֶאֱמַר "שְׁעָרֶיךָ" לְמַעְלָה. מָה "שְׁעָרֶיךָ" הָאָמוּר לְמַעְלָה — שַׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ, אַף "שְׁעָרֶיךָ" הָאָמוּר לְמַטָּה — שַׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ. דָּבָר אַחֵר: "שְׁעָרֶיךָ", וְלֹא שַׁעֲרֵי גּוֹיִם. הַאי "שְׁעָרֶיךָ", הָא אַפֵּיקְתֵּיהּ? אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא "שַׁעַר", מַאי "שְׁעָרֶיךָ"? שְׁמַע מִינַּהּ תַּרְתֵּי. אַשְׁכְּחַן עֲבוֹדָה זָרָה, נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה מְנָא לַן? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: גָּמַר "פֶּתַח" מִ"פֶּתַח", וּ"פֶתַח" מִ"שַּׁעַר", וְ"שַׁעַר" מִ"שְּׁעָרֶיךָ". תָּנוּ רַבָּנַן: הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע לוֹקֶה וְנוֹתֵן מֵאָה סֶלַע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לִלְקוֹת — לוֹקֶה מִכָּל מָקוֹם, מֵאָה סֶלַע, בָּעַל — נוֹתֵן, לֹא בָּעַל — אֵינוֹ נוֹתֵן. [ג]קָא מִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְרַבָּנַן. וְהָכִי קָאָמַר: הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע — לוֹקֶה וְנוֹתֵן מֵאָה סֶלַע, בֵּין בָּעַל בֵּין שֶׁלֹּא בָּעַל, כְּרַבָּנַן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לִלְקוֹת — לוֹקֶה מִכָּל מָקוֹם, מֵאָה סֶלַע, בָּעַל — נוֹתֵן, לֹא בָּעַל — אֵינוֹ נוֹתֵן, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. אִיכָּא דְּאָמְרִי: כּוּלָּהּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. וְהָכִי קָאָמַר: הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע — לוֹקֶה וְנוֹתֵן מֵאָה סֶלַע, וְהוּא שֶׁבָּעַל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לִלְקוֹת — לוֹקֶה מִכָּל מָקוֹם. [ד]וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה לִלְקוֹת לוֹקֶה מִכָּל מָקוֹם? וְהָתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בָּעַל — לוֹקֶה, לֹא בָּעַל — אֵינוֹ לוֹקֶה! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לוֹקֶה מַכַּת מַרְדּוּת מִדְּרַבָּנַן.

רַב

אֵימוֹר דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ כו' כְּלוֹמַר לֵיכָּא לְמֶ"ד הָכָא אִשְׁתַּנֵּי קָרְבָּן מִשּׁוּם שִׁנּוּיָא דְּגוּפָא מִדְּלָא מְחַיֵּיב לְהוּ ר"ש לְנוֹדַע לָהֶם מִשֶּׁנִּתְמַנּוּ לְאֵתוּיֵי כִּדְהַשְׁתָּא אֶלָּא פְּטוּרִין לְגַמְרֵי קָאָמַר וְטַעְמָא דִּידֵיהּ מִשּׁוּם דְּבָעֵי יְדִיעָה וְחַטְאָה בְּחַד גּוּפָהּ: דְּאָזֵיל אַף בָּתַר יְדִיעָה כְּלוֹמַר שְׁעַת הַחֵטְא מְחַיַּבְתּוֹ כְּשֶׁבָּה וּשְׁעַת יְדִיעָה מְחַיַּבְתּוֹ שָׂעִיר לְפִיכָךְ אֵין כָּאן אֶחָד מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁחִיְּיבַתּוּ תּוֹרָה: דְּאָזֵיל בָּתַר יְדִיעָה דְּשִׁנּוּי הַגּוּף: וְלָא אָזֵיל בָּתַר חֶטְאָה כִּי הַהִיא דְּתָנֵי שִׁילָא [ע"א] תִּדּוֹן בְּחֶנֶק מִי שָׁמְעַתְּ לֵהּ: אִם כֵּן דְּהָכִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ לַיְתֵי כִּי הַשְׁתָּא: הָאָמַר לֵיהּ כו' שִׁנּוּיָא הוּא: לְתַנָּא דִּתְנָא קַמֵּהּ לְהָא דְּתָנֵי שִׁילָא: הַנַּעֲרָה וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָה [דְּבָרִים כב] וְלֹא כָּתַב וְהוֹצִיאוּהָ: שֶׁהָיְתָה כְּבָר וְאע"פ שֶׁאֵינָהּ עַכְשָׁו: רַחֲמָנָא נַצְּלַן מֵהַאי דַּעְתָּא כְּחֵד מִמֶּנּוּ טַעְמוֹ שֶׁל דָּבָר מִפְּנֵי שֶׁתָּלוּי בַּהֲבָנַת הַלֵּב כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן זוֹ מַעֲשֶׂיהָ גָּרְמוּ לָהּ כו': עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ אִם בָּאוּ עֵדִים מִשֶּׁנִּיסֵּת: עַל שַׁעַר הָעִיר שֶׁעָבַד בָּהּ וְאַפִּי' נִדּוֹן בְּעִיר אַחֶרֶת: שְׁעָרֶיךָ לְמַעְלָה כִּי יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ וְגוֹ' דְּהָא וַדַּאי בְּאוֹתוֹ שַׁעַר שֶׁעָבַד בּוֹ עֲבֵרָה: וְנֶאֱמַר שְׁעָרֶיךָ לְמַטָּה וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אֶל שְׁעָרֶיךָ וְגוֹ': שְׁעָרֶיךָ בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּתִיב (דְּבָרִים י"ז:ה') וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא אֲשֶׁר עָשׂוּ וְגוֹ': אִם כֵּן דְּהָכִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ לַיְתֵי כִּי הַשְׁתָּא: גָּמַר פֶּתַח מִפֶּתַח וּפֶתַח מִשַּׁעַר אַסְמַכְתָּא דְּרַבָּנָן בְּעָלְמָא כְּתִיב הָכָא אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּכְתִיב בַּמִּשְׁכָּן (בַּמִּדְבָּר ד':כ"ו) מָסַךְ פֶּתַח שַׁעַר הֶחָצֵר מַה פֶּתַח הָאָמוּר בַּמִּשְׁכָּן שַׁעַר עִמּוֹ אַף פֶּתַח הָאָמוּר כָּאן שַׁעַר עִמּוֹ וַהֲדַר גָּמַר הַאי שַׁעַר מִשְּׁעָרֶיךָ הָאָמוּר בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים: לִלְקוֹת מַלְקוּת בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע מְוַיסְּרוּ אוֹתוֹ: לוֹקֶה מ"מ בֵּין בָּעַל וּבָא לְב"ד וְהוֹצִיא שֵׁם רַע ע"י בְּעִילָתוֹ וְאָמַר לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים בֵּין לֹא בָּעַל וּבָא לְבֵית דִּין וְאָמַר בָּאוּ לִי עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה בְּבֵית אָבִיהָ וַהֲרֵי הִיא לִפְנֵיכֶם: פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְרַבָּנַן לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין: כְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי פָּרָשַׁת מוֹצִיא שֵׁם רַע בֵּין בַּעַל בֵּין לֹא בָּעַל וּכְתִיב בֵּהּ וְיִסְּרוּ וְעָנְשׁוּ: כְּר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב דְּאָמַר לְקַמָּן לֹא נֶאֱמַר פָּרָשַׁת מוֹצִיא שֵׁם רַע אֶלָּא כְּשֶׁבָּעַל הִלְכָּךְ מֵאָה סֶלַע לָא מְחַיְּבִינַן לֵיהּ אֶלָּא כְּשֶׁבָּעַל אֲבָל מַלְקוּת דְּמִשּׁוּם אַזְהָרַת לֹא תֵלֵךְ רָכִיל (וַיִּקְרָא י"ט:ט"ז) הוּא לָקֵי וַאֲפִילוּ לֹא בָּעַל דְּהָא הָלַךְ רָכִיל וְאִי מִשּׁוּם דְּהָוֵי לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה ר' יְהוּדָה לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דַּף ד:) וּבִשְׁחִיטַת חֻלִּין (דַּף פג.): וְהוּא שֶׁבָּעַל כְּר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְקָסָבַר תַּנָּא קַמָּא אַלִּיבָּא דְּר' אֱלִיעֶזֶר לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו וּמַלְקוּת דְּמוֹצִיא שֵׁם רַע חִדּוּשׁ הוּא וּמוֹיסְרוּ אוֹתוֹ נָפְקָא וְהַהוּא קְרָא כְּשֶׁבָּעַל כְּתִיב: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר לִלְקוֹת לוֹקֶה מִכָּל מָקוֹם דְּמַלְקוּת מִשּׁוּם אַזְהָרַת לֹא תֵלֵךְ רָכִיל הוּא וְלָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לוֹקֶה מ"מ דְּקָאָמַר מַכַּת מַרְדּוּת דְּרַבָּנָן:

אֵימוֹר דְּשָׁמְעִינַן לר"ש דְּאָזֵיל אַף בָּתַר יְדִיעָה תְּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א דמ"מ מַיְיתֵי שַׁפִּיר מדר"ש דְּתִדּוֹן בְּחֶנֶק לְכָל הַפָּחוֹת כֵּיוָן דִּבְחֶטְאָה מְחַיְּבָא בִּסְקִילָה וּבְבַגְרוּת מְחַיְּבָא חֶנֶק מִדֵּי דַּהֲוָה אַנֶּחֱנָקִין שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּנִּסְקָלִין דְּנִדּוֹן בְּחֶנֶק כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת סְקִילָה וְלָא דָּמֵי לְקָרְבָּן כֵּיוָן דְּלָא יָדַע הֵי קָרְבָּן לְאֵתוּיֵי פָּטוּר דְּלָא שַׁיָּיךְ לְמֵימַר דְּיָבִיא קָרְבָּן קָטָן שֶׁבָּהֶם דְּאַפֵּי' יָבִיא גָּדוֹל לֹא יִתְכַּפֵּר אִם הוּא מְחֻיָּב קָטָן וְנִמְצָא מֵבִיא חֻלִּין לָעֲזָרָה: **הַנַּעֲרָה** שֶׁהָיְתָה כְּבָר וּמֵהָכָא שָׁמְעִינַן דְּכֹל הֵיכָא דְּאִשְׁתַּנֵּי גּוּפָא לָא אִשְׁתַּנֵּי קְטָלָא דְּבָתַר מֵעִקָּרָא אָזְלִינַן: **סוֹקְלִין** אוֹתָהּ עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר הַהִיא הַיְנוּ עִיר שֶׁסָּרְחָה בּוֹ כִּדְגָמְרִינַן לְקַמָּן מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁסּוֹקְלִין אוֹתוֹ עַל פֶּתַח הָעִיר שֶׁעָבַד בּוֹ: **עַל** פֶּתַח ב"ד לָאו דַּוְקָא עַל פֶּתַח ב"ד אֶלָּא חוּץ לב"ד כִּי הֵיכִי דְּלָא לִתְחֲזֵי ב"ד רוֹצְחִין כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק נִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין דַּף מב: וְשָׁם) אַמִּלְּתָא אַחֲרִיתָא אֲבָל קָשֶׁה לְרִ"י כֵּיוָן דְּמִסְתָּמָא ב"ד לָאו חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת יָתְבִי הֵיכִי קָאָמַר הָכָא סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין הָא יָלְפִינַן הָתָם בְּכָל הַנִּסְקָלִין מַפְּרִיס הַנִּשְׂרָפִין וּצְרִיכִין לִסְקֵל חוּץ לג' מַחֲנוֹת וְתֵרֵץ רִ"י דְּהָכָא בְּעִיר שֶׁרֻבָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בָּטְלָה קְדֻשַּׁת הֶקֵּף חוֹמָה וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹצִיאָהּ לְחוּץ לַחוֹמָה דְּחוֹמָה כְּמַאן דְּלֵיתָא דְּהָא עֲיָרוֹת הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה מְשַׁתְּלְחִין מְצֹרָעִים מֵהֶם כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (פ"א מ"ז) וּכְשֶׁהִיא רֻבָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין מְשַׁתַּלְּחִין מִשּׁוּם דִּבְטְלָה קְדֻשַּׁת חוֹמָה: הַמּוֹצִיא ש"ר לוֹקֶה וְנוֹתֵן מֵאָה סֶלַע גָּרְסִינַן וְתוּ לָא וְלָא גָּרְסִינַן בֵּין בַּעַל בֵּין לֹא בָּעַל דְּהָא אִיכָּא דְּאָמְרֵי מוּקֵי לָהּ וְהוּא שֶׁבָּעַל: **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר לִלְקוֹת לוֹקֶה מ"מ פ"ה מִשּׁוּם לֹא תֵלֵךְ רָכִיל אע"ג דְּהָוֵי לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דִּלְקַמָּן בָּעֵי הַשַּׁ"ס אַזְהָרָה לְמוֹצִיא ש"ר מִנָּלַן וּמַסִּיק מִלֹּא תֵלֵךְ רָכִיל מַשְׁמַע דְּלָא מְהַנֵּי אֶלָּא לְאַזְהָרָה אֲבָל לָא לְמִלְקֵי וְעוֹד כָּל אָדָם שֶׁמְּחָרֵף אִשְׁתּוֹ מִזְנוּת לִלְקֵי מִלֹּא תֵלֵךְ רָכִיל וְעוֹד הִקְשָׁה רִ"י דְּאִי לוֹקֶה מִלֹּא תֵלֵךְ רָכִיל לְרַבִּי יְהוּדָה אַמַּאי צָרִיךְ וְיִסְּרוּ וּמִיהוּ לְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה דְּהָא לָאו פִּרְכָא הִיא דְּאִי לָא כְּתִיב וְיִסְּרוּ לָא הֲוָה מוֹקְמִינַן לֹא תֵלֵךְ רָכִיל לְאַזְהָרָה דְּמוֹצִיא ש"ר אֲבָל הַשְׁתָּא דְּשָׁמְעִינַן דְּלָקֵי מִוְּיִסְּרוּ אָנוּ צְרִיכִין לִמְצוֹא אַזְהָרָה מוֹקְמִינַן לְאַזְהָרָה דְּלָא עָנַשׁ אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר וְנִרְאֶה לר"ת דְּלוֹקֶה הַיְנוּ מַכַּת מַרְדּוּת לכ"ע וְהָא דְּקָאָמַר רַב פָּפָּא מַאי לוֹקֶה מָמוֹן לָא אֲתָא לְאִפְּלוּגֵי אַהָא דִּמְפָרֵשׁ דְּלוֹקֶה הַיְנוּ מַכַּת מַרְדּוּת אֶלָּא דְּאֵינוֹ נִרְאֶה לוֹ לְהַעֲמִיד הַהִיא דְּבַעַל לוֹקֶה וְלֹא בָּעַל אֵינוֹ לוֹקֶה בְּמַלְקוּת מַמָּשׁ דְּאֵין לוֹ לְשַׁנּוֹת אֵינוֹ לוֹקֶה הוֹאִיל וּמִדְּרַבָּנָן מִיהָא לָקֵי וְעוֹד דְּאֵין נִרְאֶה לוֹ שֶׁיַּנִּיחַ הַתַּנָּא לִשְׁנוֹת מֵאָה סְלָעִים דִּכְתִיב בְּהֶדְיָא בִּקְרָא וְיִשְׁנֶה מַלְקוּת שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ דִּבְכָל הָנְהוּ מַתְנִיתִין דִּלְעֵיל לָא קָתָנֵי מַלְקוּת גְּרֵידָא אֶלָּא בַּהֲדֵי מֵאָה סֶלַע ואע"ג דִּלְרַבִּי יְהוּדָה בְּעָלְמָא לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו וְאַפֵּ"ה לָא לָקֵי בְּלֹא בָּעַל הָכָא שָׁאנֵי דְּגַלֵּי קְרָא דְּלָא לָקֵי אֶלָּא דַּוְקָא כְּשֶׁבָּעַל וא"ת לְר' יְהוּדָה דְּאָמַר לוֹקִין עַל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אַמַּאי אִצְטְרִיךְ וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע דִּבְפֶרֶק קַמָּא דְּסַנְהֶדְרִין (ד' י.) וּבְמַכּוֹת (ד' ד: וְשָׁם) פָּרִיךְ וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִלֹּא תַעֲנֶה וּמְשַׁנֵּי דַּהֲוֵה לֵיהּ לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה וי"ל דִּלְר' יְהוּדָה אִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי מִשּׁוּם דְּהָוֵי לָאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד וְעוֹד דְּהָא דְּלוֹקִין עַל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה מֵהָכָא הוּא דְּקַיְמָא לֵיהּ לְר' יְהוּדָה בפ"ק דְּמַכּוֹת (ד' ד:) כִּדְאָמְרִינַן הָתָם דְּר' יְהוּדָה גָּמַר מִמּוֹצִיא שֵׁם רַע וְעֵדִים זוֹמְמִין:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פג' מהל' איסורי ביאה הל'

ב מיי' פט"ו מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ב:

ג מיי' פג' מהל' נערה בתולה הל' א, סמג עשין לה, טור אה"ע סי' קעז:

ד מיי' פג' מהל' נערה בתולה הל' א, סמג עשין לה, טור אה"ע סי' קעז:

מסורת הש״ס

א שבת פד:

ב תוספתא סנהדרין

ג מנחות עג:

תורה אור השלם

וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־שְׁעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ [דברים יז, ה]

כִּי־יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ [דברים יז, ב]

וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ [במדבר ד, כו]

וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָ אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי־עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ [דברים כב, כא]

[א](א)רַב פָּפָּא אָמַר: מַאי "בָּעַל לוֹקֶה" דְּקָתָנֵי הָתָם — מָמוֹן. וְקָרֵי לֵיהּ לְמָמוֹן מַלְקוֹת? אִין, וְהָא תְּנַן: "הָאוֹמֵר חֲצִי עֶרְכִּי עָלַי" — נוֹתֵן חֲצִי עֶרְכּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לוֹקֶה וְנוֹתֵן עֵרֶךְ שָׁלֵם. לוֹקֶה אַמַּאי? אָמַר רַב פָּפָּא: לוֹקֶה בְּעֵרֶךְ שָׁלֵם. [ב]מַאי טַעְמָא — גְּזֵירָה "חֲצִי עֶרְכּוֹ" אַטּוּ "עֵרֶךְ חֶצְיוֹ". וְ"עֵרֶךְ חֶצְיוֹ" הָוֵי לֵיהּ אֵבֶר שֶׁהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ" — זֶה מָמוֹן, "וְיִסְּרוּ" — זֶה מַלְקוֹת. בִּשְׁלָמָא "וְעָנְשׁוּ" זֶה מָמוֹן, דִּכְתִיב "וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה". אֶלָּא "וְיִסְּרוּ" זֶה מַלְקוֹת — מְנָלַן? (ב)אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לָמַדְנוּ "יִסְּרוּ" מִ"יִּסְּרוּ", וְ"יִסְּרוּ" מִ"בֵּן", וּ"בֵן" מִ"בִּן" — "וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע". אַזְהָרָה לְמוֹצִיא שֵׁם רַע מְנָלַן? רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: מִ"לֹּא תֵלֵךְ רָכִיל". רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִ"וְּנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע". [גד](ג)וְרַבִּי אֶלְעָזָר מַאי טַעְמָא לָא אָמַר מֵהַאי? הָהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר. "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע", מִכָּאן אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר: אַל יְהַרְהֵר אָדָם בַּיּוֹם וְיָבֹא לִידֵי טוּמְאָה בַּלַּיְלָה. [ה]וְרַבִּי נָתָן מַאי טַעְמָא לָא אָמַר מֵהַאי? הָהוּא: אַזְהָרָה לְבֵית דִּין שֶׁלֹּא יְהֵא רַךְ לָזֶה וְקָשֶׁה לָזֶה. [ו](ד)לֹא אָמַר לָעֵדִים "בּוֹאוּ וְהַעִידוּנִי", וְהֵן מְעִידִים אוֹתוֹ מֵאֲלֵיהֶן — הוּא אֵינוֹ לוֹקֶה, וְאֵינוֹ נוֹתֵן מֵאָה סְלָעִים. הִיא וְזוֹמְמֶיהָ מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה. הִיא וְזוֹמְמֶיהָ סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא: אוֹ הִיא אוֹ זוֹמְמֶיהָ מַקְדִּימִין לְבֵית הַסְּקִילָה. טַעְמָא דְּלָא אֲמַר לְהוּ, הָא אֲמַר לְהוּ, אַף עַל גַּב דְּלָא אַגְרִינְהוּ. לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּשְׂכּוֹר עֵדִים. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אַתְיָא "שִׂימָה" "שִׂימָה". כְּתִיב הָכָא: "וְשָׂם לָהּ עֲלִילוֹת דְּבָרִים", וּכְתִיב הָתָם: "לֹא תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ", מָה לְהַלָּן מָמוֹן, אַף כָּאן מָמוֹן. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וְכֵן תָּנֵי רַב יוֹסֵף צִידוֹנִי בֵּי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: אַתְיָא "שִׂימָה" "שִׂימָה". בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה: שְׂכָרָן בְּקַרְקַע, מַהוּ? בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, מַהוּ? שְׁנֵיהֶם בִּפְרוּטָה, מַהוּ? [ז]בָּעֵי רַב אָשֵׁי: הוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַנִּישּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים, מַהוּ? עַל נִשּׂוּאֵי אָחִיו, מַהוּ? [ח]פְּשׁוֹט מִיהָא חֲדָא. דְּתָנֵי רַבִּי יוֹנָה: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה". לָזֶה — וְלֹא לַיָּבָם. [טי](ה)מַאי רַבָּנַן וּמַאי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב? דְּתַנְיָא: כֵּיצַד הוֹצָאַת שֵׁם רַע? בָּא לְבֵית דִּין, וְאָמַר: פְּלוֹנִי, לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים. אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁזִּינְּתָה תַּחְתָּיו — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁזִּינְּתָה תַּחְתָּיו יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה?! בַּת סְקִילָה הִיא! הָכִי קָאָמַר: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁזִּינְּתָה תַּחְתָּיו — בִּסְקִילָה. זִינְּתָה מֵעִיקָּרָא, יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. נִמְצָא (שֶׁ)שֵּׁם רַע [שֶׁ]אֵינוֹ שֵׁם רַע — הוּא לוֹקֶה וְנוֹתֵן מֵאָה סֶלַע, בֵּין בָּעַל וּבֵין לֹא בָּעַל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים הַלָּלוּ אֶלָּא כְּשֶׁבָּעַל. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, הַיְינוּ דִּכְתִיב: "וּבָא אֵלֶיהָ", "וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ", אֶלָּא לְרַבָּנַן, מַאי "וּבָא אֵלֶיהָ", "וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ"? "וּבָא אֵלֶיהָ" — בַּעֲלִילוֹת, "וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ" — בִּדְבָרִים. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הַיְינוּ דִּכְתִיב: "לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים". אֶלָּא לְרַבָּנַן, מַאי "לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים"! לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ כְּשֵׁרֵי בְתוּלִים. [יא־יב]בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, הַיְינוּ דִּכְתִיב "וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי". אֶלָּא לְרַבָּנַן, מַאי "וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי"? וְאֵלֶּה כְּשֵׁרֵי בְּתוּלֵי בִתִּי. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, הַיְינוּ דִּכְתִיב: "וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה". אֶלָּא לְרַבָּנַן, מַאי "וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה"? [יג־יד]אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: פָּרְשׂוּ מַה שֶּׁשָּׂם לָהּ. כִּדְתַנְיָא: "וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה", מְלַמֵּד שֶׁבָּאִין עֵדִים שֶׁל זֶה וְעֵדִים שֶׁל זֶה, וּבוֹרְרִין אֶת הַדָּבָר כְּשִׂמְלָה חֲדָשָׁה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: דְּבָרִים כִּכְתָבָן, שִׂמְלָה מַמָּשׁ. [טו־יח]שָׁלַח רַבִּי יִצְחָק בַּר רַב יַעֲקֹב בַּר גִּיּוֹרֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא מָצִינוּ בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ שֶׁחִלֵּק הַכָּתוּב בֵּין בִּיאָה כְּדַרְכָּהּ לְבִיאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ לְמַכּוֹת וְלַעוֹנָשִׁין, אֲבָל מוֹצִיא שֵׁם רַע חִלֵּק: אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּבְעוֹל שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, וְיוֹצִיא שֵׁם רַע כְּדַרְכָּהּ. כְּמַאן? אִי כְּרַבָּנַן, אַף עַל גַּב דְּלָא בָּעַל. אִי כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,

אִידֵי

רַב פָּפָּא אָמַר לְעוֹלָם מַלְקוּת מַמָּשׁ וּמַאי בָּעַל לוֹקֶה לֹא בָּעַל אֵינוֹ לוֹקֶה דְּקָאָמַר בַּהֲדֵי בָּרַיְיתָא מָמוֹן דְּמֵאָה סֶלַע קָאָמַר: חֲצִי עֶרְכּוֹ לְפִי שָׁנָיו דְּעֵרֶךְ קָצוּב בַּפָּרָשָׁה לְפִי הַשָּׁנִים: גְּזֵרָה חֲצִי עֶרְכּוֹ דְּמַשְׁמַע חֲצִי עֵרֶךְ שָׁלֵם שֶׁקָּצוּב לוֹ לְפִי שָׁנִים: אַטּוּ עֵרֶךְ חֶצְיוֹ עָלַי וְהָאוֹמֵר עֵרֶךְ חֶצְיוֹ עָלַי אוֹ עֵרֶךְ רֹאשִׁי אוֹ לִבִּי עָלַי נוֹתֵן עֵרֶךְ שָׁלֵם דַּהֲוָה לֵיהּ מַעֲרִיךְ אֵבֶר שֶׁהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ וְגַבֵּי עֲרָכִין כְּתִיב (וַיִּקְרָא כ"ז:ב') בְּעֶרְכְּךָ נְפָשׁוֹת שֶׁהַמַּעֲרִיךְ אֵבֶר שֶׁהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ נוֹתֵן קִצְבָה שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה: וְיִסְּרוּ מִיִּסְּרוּ וְיִסְּרוּ מִבֵּן כְּתִיב הָכָא וְיִסְּרוּ אוֹתוֹ וּכְתִיב גַּבֵּי סוֹרֵר וּמוֹרֶה וְיִסְּרוּ מַה לְהַלָּן בֵּן עִמּוֹ אַף כָּאן בֵּן עִמּוֹ וְהַיְינוּ וְיִסְּרוּ דְּהָכָא מִוְיִסְּרוּ דְּהָתָם וְהַהוּא וְיִסְּרוּ דְּהָתָם מִבֵּן שֶׁעִמּוֹ דִּלְגְמָרֵהּ לַבֵּן שֶׁעִמּוֹ עַל וְיִסְּרוּ דְּהָכָא וַהֲדַר יָלֵיף בֵּן דְּאַיְתֵינַן הָכָא מִבִּן וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת מַה הָתָם מַלְקוּת אַף הָכָא מַלְקוּת: וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הִשָּׁמֶר פֶּן וְאַל אֵינוֹ אֶלָּא לֹא תַעֲשֶׂה: לְכִדְרַבִּי פִּנְחָס בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה: שֶׁלֹּא יְהַרְהֵר בַּיּוֹם וְיָבֹא לִידֵי טֻמְאָה בַּלַּיְלָה דִּסְמִיךְ לֵהּ כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ וְגוֹ': רַךְ לָזֶה וְרָכִיל לָשׁוֹן רַךְ לִי תִּהְיֶה: לֹא אָמַר לָעֵדִים הַמְעִידִים עַל זְנוּתָהּ: שְׂכָרָן בַּקַּרְקַע לְרַבִּי יְהוּדָה מַהוּ כֵּיוָן דְּמֵרִבִּית גָּמַר כֶּסֶף אוֹ אֹכֶל בָּעֵינַן דְּהָווּ מִטַּלְטְלִין כִּדְכְתִיב לְעִנְיַן רִבִּית אוֹ דִלְמָא לְמָמוֹן הוּא דְּגָמַר ג"ש וַאֲפִי' מְקַרְקְעֵי: עַל נִשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים כְּנָסָהּ וְלֹא הוֹצִיא ש"ר וְגֵרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ וְאַחַר כָּךְ מוֹצִיא שֵׁם רַע לֹא מָצָאתִי בְּתוּלִים לְנִשּׂוּאִין קַמָּאֵי: וְלֹא לַיָּבָם אֵין יָבָם שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל נִשּׂוּאֵי אָחִיו בִּכְלַל פָּרָשָׁה זוֹ לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים אִפְּשִׁיטָא לֵיהּ בַּעְיָא בָּתְרַיְיתָא: זִנְּתָה מֵעִקָּרָא יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה קָסָבַר כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצֵאת בְּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָנֶה: כְּשֵׁרֵי בְתוּלִים עֵדִים שֶׁיֻּזַּמּוּ אוֹ יַכְחִישׁוּ אֶת אֵלּוּ וְיַכְשִׁירוּ אֶת בִּתְּךָ לִבְתוּלָה גְּמוּרָה: כְּשֵׁרֵי בְּתוּלֵי בָּתֵּי עֵדִים הַמְזַמִּין אֶת עֵדָיו: שֶׁלֹּא מָצִינוּ שֶׁחָלַק הַכָּתוּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה כְּתִיב [וַיִּקְרָא יח] שְׁנֵי מִשְׁכְּבוֹתֶיהָ שָׁוִין לְכָל מִשְׁפַּט עֲרָיוֹת: בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע חָלַק שֶׁאִם הֵבִיא עֵדִים שֶׁנִּבְעֲלָה אֲרוּסָתוֹ שֶׁלֹּא כְדַרְכָּהּ וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין אֵינוֹ נוֹתֵן מֵאָה סֶלַע דְּלָא מָצָאתִי בְּתוּלִים כְּתִיב בִּמְקוֹם בְּתוּלִים: אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּבְעֹל שֶׁלֹּא כְדַרְכָּהּ וְיוֹצִיא שֵׁם רַע בִּכְדַרְכָּהּ כְּלוֹמַר כְּשֶׁבָּעַל נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים וּבְעִילָתוֹ אֲפִלּוּ הִיא שֶׁלֹּא כְדַרְכָּהּ כִּי הֵיכִי דְּלָא חִלֵּק בִּשְׁאָר עֳנָשִׁין אֲבָל בִּיאָה שֶׁל זְנוּת שֶׁהוּא מוֹצִיא לַעַז עָלֶיהָ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר עַל בִּיאָה כְדַרְכָּהּ וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לָהּ:

אַתְיָא שִׂימָה שִׂימָה נִרְאֶה דְּלָאו ג"ש גְּמוּרָה הִיא מִדְּבָעֵי בְּסָמוּךְ שְׂכָרָן בְּקַרְקַע אוֹ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה מַהוּ אַף ע"ג דְּאֵין רִבִּית בְּקַרְקַע אֶלָּא דַּוְקָא דּוּמְיָא דְּכֶסֶף וְאֹכֶל וְלֹא בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה מִדְּאָמַר בְּרֵישׁ אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף סא. וְשָׁם) לָמָּה לִי דִּכְתַב רַחֲמָנָא לָאו בְּגָזֵל לָאו בְּרִבִּית לָאו בְּאוֹנָאָה וְאִם יֵשׁ רִבִּית בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה הָא אִצְטְרִיךְ לָאו בְּרִבִּית לְפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וְהָנָךְ נַמֵּי לָא יָלְפִינַן מִנֵּהּ דְּמַה לְּרִבִּית שֶׁכֵּן יֶשְׁנָהּ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וְהָא דְּאָמַר בַּעֲרָכִין (דַּף לא. וְשָׁם) גַּבֵּי בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה רִבִּית הוּא אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה הִתִּירַתּוּ הָתָם חֲשִׁיב רִבִּית לְפִי שֶׁעוֹמֵד בַּבַּיִת בִּשְׂכַר הַמְתָּנַת מְעוֹתָיו אֲבָל אִם אָדָם לָוֶה שָׂדֶה שֶׁאִם שְׁטָפָהּ נָהָר יִפְרַע לוֹ שָׂדֶה וָחֵצִי אוֹ עֶשֶׂר גְּפָנִים טְעוּנוֹת פַּגִּין אוֹ בֹּסֶר בי"א דִּלְכֻלֵּי עָלְמָא כְּקַרְקַע דָּמְיָא לִשְׁבוּעָה וּלְכָל דָּבָר שֶׁמָּא כִּי הַאי גַּוְנָא לָא הָוֵי רִבִּית בְּקַרְקַע: **בִּשְׁלָמָא** לר"א בֶּן יַעֲקֹב הַיְינוּ דִּכְתִיב וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה תֵּמַהּ דע"כ בְּשֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה אַיְרֵי דְּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ עַל הַשִּׂמְלָה דַּם בְּתוּלִים אֵין לְהָרְגָהּ א"כ מַה תּוֹעֶלֶת יֵשׁ בִּפְרִישַׂת הַשִּׂמְלָה דִּפְשִׁיטָא דְּלָא מִתַּכְחֲשֵׁי עֵדִים בִּשְׁבִיל כָּךְ דְּיֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁהַנּוֹאֵף הִטָּה וְי"ל דְּסָבַר דְּלָא מְחַיֵּב אֶלָּא אִם כֵּן הֵעִיז פָּנָיו לְשַׁנּוֹת הַיָּדוּעַ שֶׁמַּחְצִיף לְהַרְאוֹת הַשִּׂמְלָה בְּלֹא בְּתוּלִים לְבֵית דִּין וְנִמְצָא שַׁקְרָן שֶׁהִיא מְלֵאָה דָּם: **דְּבָרִים** שֶׁשָּׂם לָהּ לֹא מִלְּשׁוֹן שִׂמְלָה דָּרֵישׁ דְּהָא מְפָרֵשׁ בַּבָּרַיְיתָא דְּמַיְתֵי שִׂמְלָה כְּשִׂמְלָה חֲדָשָׁה אֶלָּא לִשָּׁנָא דִּקְרָא נָקַט וְשָׂם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים:

מסורת הש״ס

א ערכין כ.

ב סנהדרין עא:

ג אוצר מדרשים היכלות שבעה היכלות הטומאה ד; עבודה זרה כ:

ד תוספתא כתובות

ה לעיל יא:

תורה אור השלם

[ויקרא כז, ב-ג]

[דברים כב, יט]

[דברים כב, יח]

[דברים כה, ב]

[דברים כא, יח]

[ויקרא יט, טז]

[דברים כג, י]

[שמות כג, י]

[דברים כב, יד]

[שמות כב, כד]

[דברים כב, טז]

[דברים כב, יג]

[דברים כב, יז]

[פירושי רד"צ הופמן על שמות כא:כה, ג]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ ב, סמג עשין קכח:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ ב, סמג עשין קכח:

ג מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ה:

ד מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כא, סמג לאוין קכו, טוש״ע אה״ע סי׳ כג סעי׳ ג:

ה מיי׳ פכ״א מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ א, סמג עשין קמ, טוש״ע חו״מ סי׳ יז סעי׳ א:

ו מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יא, טור אה״ע סי׳ קעז:

ז מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ט:

ח מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ט:

ט מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ו:

י מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יב:

יא מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ו:

יב מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יב:

יג מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ ו:

יד מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ יב:

טו מיי׳ פא׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ י:

טז מיי׳ פא׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ טז:

יז מיי׳ פא׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יז, סמג לאוין כ, טוש״ע אה״ע סי׳ כ סעי׳ א:

יח מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ י:

[א]אִדֵּי וְאִידֵּי כְּדַרְכָּהּ בָּעֵינַן! אֶלָּא שְׁלַח רַב כָּהֲנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּבְעוֹל כְּדַרְכָּהּ, וְיוֹצִיא שֵׁם רַע בִּכְדַרְכָּהּ. [ב־ו](א)מַתְנִי׳ הָאָב זַכַּאי בְּבִתּוֹ בְּקִידּוּשֶׁיהָ בְּכֶסֶף, בִּשְׁטָר, וּבְבִיאָה. זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּבַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ, וּמְקַבֵּל אֶת גִּיטָּהּ. וְאֵינוֹ אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֶּיהָ. [ז־]נִשֵּׂאת — יָתֵר עָלָיו הַבַּעַל, שֶׁאוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֶּיהָ, וְחַיָּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ, וּבְפִרְקוֹנָהּ, וּקְבוּרָתָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁנֵי חֲלִילִין וּמְקוֹנֶנֶת. (ב)גְּמָ׳ בְּכֶסֶף מְנָלַן? אָמַר רַב יְהוּדָה: אָמַר קְרָא: ״וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף״, אֵין כֶּסֶף לְאָדוֹן זֶה, וְיֵשׁ כֶּסֶף לְאָדוֹן אַחֵר, וּמַנּוּ? אָבִיהָ. וְאֵימָא לְדִידַהּ! הַשְׁתָּא אָבִיהָ מְקַבֵּל קִידּוּשֶׁיהָ, דִּכְתִיב: ״אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה״, אִיהִי שָׁקְלָא כַּסְפָּא?! (ג)וְאֵימָא הָנֵי מִילֵּי קְטַנָּה, דְּלֵית לַהּ יָד. אֲבָל נַעֲרָה, דְּאִית לַהּ יָד — אִיהִי תְּקַדֵּשׁ נַפְשַׁהּ וְאִיהִי תִּשְׁקוֹל כַּסְפָּא! אָמַר קְרָא: ״בִּנְעוּרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ״ — כָּל שְׁבַח נְעוּרִים לְאָבִיהָ. וְאֶלָּא הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁמַּעֲשֵׂה הַבַּת לְאָבִיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְכִי יִמְכּוֹר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה״, מָה אָמָה מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְרַבָּהּ — אַף בַּת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאָבִיהָ. לְמָה לִי? תִּיפּוֹק לֵיהּ מִ״בִּנְעוּרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ״! אֶלָּא: הַהוּא בַּהֲפָרַת נְדָרִים הוּא דִּכְתִיב. וְכִי תֵּימָא נֵילַף מִינַּהּ — מָמוֹנָא מֵאִיסּוּרָא לָא יָלְפִינַן. וְכִי תֵּימָא נֵילַף מִקְּנָסָא — מָמוֹנָא מִקְּנָסָא לָא יָלְפִינַן. וְכִי תֵּימָא נֵילַף מִבּוֹשֶׁת וּפְגָם — שָׁאנֵי בּוֹשֶׁת וּפְגָם דְּאָבִיהָ נָמֵי שָׁיֵיךְ בֵּיהּ. אֶלָּא, מִסְתַּבְּרָא דְּכִי מְמַעֵט רַחֲמָנָא — יְצִיאָה דִּכְווֹתַהּ קָא מְמַעֵט. וְהָא לָא דָּמְיָא הָא יְצִיאָה לְהָא יְצִיאָה: הָתָם, גַּבֵּי אָדוֹן, נָפְקָא לַהּ מֵרְשׁוּתֵיהּ לִגְמָרֵי, יְצִיאָה דְּאָב — אַכַּתִּי מְחַסְּרָא מְסִירָה לְחוּפָּה! מֵהֲפָרַת נְדָרִים מִיהָא נָפְקָא לַהּ מֵרְשׁוּתֵיהּ, דִּתְנַן: נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה אָבִיהָ וּבַעְלָהּ מְפִירִין לָהּ נְדָרֶיהָ. שְׁטָר וּבִיאָה מְנָא לַן? אָמַר קְרָא: ״וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר״, אִיתַּקּוּשׁ הֲוָויוֹת לַהֲדָדֵי. זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ —

מִשּׁוּם

אִדֵּי וְאִדֵּי כְּדַרְכָּהּ בָּעֵינַן כֵּיוָן דְּאָמַר דְּבָרִים כִּכְתָבָן הֵיאַךְ אַתָּה קוֹרֵא לֹא מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר בְּעַלְתִּיהָ כְּדַרְכָּהּ וּמְצָאתִיהָ בְּעוּלָה: מַתְנִי' הָאָב זַכַּאי בְּבִתּוֹ בְּקַטְנוּת וּבְנַעֲרוּת: בְּקִדּוּשֶׁיהָ בְּכֶסֶף שֶׁכֶּסֶף קִדּוּשֶׁיהָ שֶׁלּוֹ: וּבִשְׁטָר שֶׁאִם קִבֵּל שְׁטַר אֵרוּסִין עָלֶיהָ הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת: בְּבִיאָה רַשַּׁאי לְמָסְרָהּ לְבִיאָה לְשֵׁם קִדּוּשִׁין: וּמְקַבֵּל אֶת גִּטָּהּ אִם נִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵרוּסִין וְקֹדֶם שֶׁבָּגְרָה אֲבָל בָּגְרָה אוֹ נִיסַּת שׁוּב אֵין לוֹ רְשׁוּת בָּהּ: וְאֵינוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ אִם נָפְלוּ לָהּ קַרְקָעוֹת בִּירֻשָּׁה מִבֵּית אִמָּהּ אֵין אָבִיהָ אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן אֶלָּא עוֹשִׂין לָהּ סְגֻלָּה: בְּחַיֶּיהָ אֶלָּא אִם כֵּן מֵתָה וְהוּא יוֹרְשָׁהּ: יָתֵר עָלָיו הַבַּעַל שֶׁהוּא זוֹכֶה גַּם בְּכָל הַשְּׁנוּיִים לְמַעְלָה וְאוֹכֵל פֵּרוֹת מִנְּכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ בִּירֻשָּׁה מִשֶּׁנִּיסֵּת לוֹ: וְחַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ וּבְפִרְקוֹנָהּ אִם נִשְׁבֵּית שֶׁהוּא תְּנַאי ב"ד כִּדְתְנַן בְּמַתְנִי' [מז:]: בִּקְבוּרָתָהּ דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן קְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ מִבֵּית אָבִיהָ וְהוּא יוֹרְשָׁהּ בְּמִיתָתָהּ: מִשְּׁנֵי חֲלִילִין לְהֶסְפֵּד קלמיל"ש: גְּמ' בְּכֶסֶף מִנָּלַן דְּכֶסֶף קִדּוּשֶׁיהָ לְאָבִיהָ: אֵין כֶּסֶף בְּאָמָה הָעִבְרִיָּה כְּתִיב וּבְקִדּוּשִׁין פָּרִיךְ הַאי מִבְּעֵי לֵהּ לְגוּפֵהּ: אֵין כֶּסֶף לְאָדוֹן זֶה בְּצֵאתָהּ מֵרְשׁוּתוֹ בְּסִימָנֵי נְעָרוֹת כִּדְיָלְפִינַן בְּקִדּוּשִׁין דְּבְיוֹצְאָה בְּסִימָנִים מִשְׁתַּעֵי קְרָא: אֲבָל יֵשׁ כֶּסֶף לְאָדוֹן אַחֵר כְּשֶׁיּוֹצְאָה מֵרְשׁוּתוֹ: וּמָנוּ אָב שֶׁאֵין אָדוֹן לְבַת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אָבִיהָ חוּץ מִזֶּה שֶׁנִּמְכְּרָה לוֹ: וְאֵימָא לְדִידָהּ הָוֵי וּקְרָא כִּי אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן אֲתָא שֶׁהִיא נִקְנֵית לַבַּעַל בְּקִדּוּשֵׁי כֶּסֶף וְהָכִי תִּדְרְשֵׁהּ אֵין כֶּסֶף בִּיצִיאָה זוֹ אֲבָל יֵשׁ כֶּסֶף בִּיצִיאָה אַחֶרֶת וּלְעוֹלָם דִּדָהּ הָוֵי: וְאֵימָא הָנֵי מִלֵּי דְּאָמְרָה תּוֹרָה אֶת בִּתִּי נָתַתִּי שֶׁבְּיָדוֹ נְתִינָתָהּ: קְטַנָּה דְּלֵית לַהּ יָד לְקַדֵּשׁ עַצְמָהּ ואע"ג דְּגַבֵּי מוֹצִיא שֵׁם רַע כְּתִיב וְהַהִיא נַעֲרָה הֲוָה דִּלְמָא הָכִי קָאָמַר אֶת בִּתִּי נָתַתִּי בְּקַטְנוּתָהּ וְעַתָּה נַעֲרָה: אֶלָּא הַהִיא בַּהֲפָרַת נְדָרִים כְּתִיב מַסְקָנָא דְּקֻשְׁיָא הִיא וְלָא שִׁנּוּיָא הוּא: וְכִי תֵּימָא נֵילַף כֶּסֶף קִדּוּשֶׁיהָ מִקְּנָסָהּ שֶׁזִּכְּתָה תּוֹרָה לָאָב: מְבֹשֶׁת וּפְגָם דְּאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת מ:) שֶׁהוּא שֶׁל אָב: שַׁיָּךְ בָּהּ בְּיָדוֹ לִטֹּל מָמוֹן וּלְבַיְּשָׁהּ בְּבֹשֶׁת זֶה לְמָסְרָהּ לְבִיאַת קִדּוּשִׁין לִמְנֻוָּל וּלְמֻכֵּה שְׁחִין: אֶלָּא כִּי פָּרֹכֶת אֵימָא לְדִידָהּ הָכִי תְּשַׁנֵּי מִסְתַּבְּרָא כִּי קָא מְמַעֵט קְרָא יְצִיאָתָהּ מֵרְשׁוּת אָב בְּקִדּוּשִׁין מִתּוֹרַת יְצִיאָתָהּ מֵרְשׁוּת אָדוֹן בְּסִימָנִין: יְצִיאָה דִּכְוָתַהּ קָא מְמַעֵט מַה כֶּסֶף דִּיצִיאַת אָדוֹן אִי הֲוָה הָתָם כֶּסֶף דְּאָדוֹן שֶׁהִיא יוֹצְאָה מִמֶּנּוּ בָּעֵי מִהְוֵי כְּפִדְיוֹן גִּרְעוֹנָהּ דְּמִגְרַעַת עִמּוֹ וְיוֹצְאָה וְהַמּוֹתָר נוֹתֶנֶת לוֹ אַף כִּי קָאָמַר נָמֵי יֵשׁ כֶּסֶף בִּיצִיאָה אַחֶרֶת דְּאָדוֹן שֶׁהִיא יוֹצְאָה מִמֶּנּוּ בָּעֵי לְמֶהֱוֵי וְלֹא לְדִידָהּ וְאִי אָמְרַתְּ לְדִידָהּ הֲוָה לָא קָא מְמַעֵט יְצִיאָה דִּכְוָתֵהּ כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּשְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי גָּאוֹן וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי יְצִיאָה דִּכְוָתַהּ קָא מְמַעֵט מַה הָתָם נַעֲרָה אַף הָכָא נַעֲרָה וְקַשְׁיָא לִי אַכַּתִּי אֵימָא לְדִידָהּ וּבְמַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין פֵּרַשְׁתִּיהָ בִּלְשׁוֹן שְׁמוּעָתִי וּבְקֹשִׁי: וְהָא לָא דָּמְיָא יְצִיאָה דְּקִדּוּשִׁין לִיצִיאַת אָמָה הָעִבְרִיָּה וְלֹא יְצִיאָה דִּכְוָתַהּ הִיא: אַכַּתִּי מְחַסְּרָא מְסִירָה לְחֻפָּה וַעֲדַיִן הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב לִירֻשָּׁתָהּ וּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ: נָפְקָא לָהּ מֵרְשׁוּתֵהּ דְּעַד עַכְשָׁו הָיָה מֵפֵר לְבַדּוֹ וְעַתָּה מֵפֵר בְּשֻׁתָּפוּת עִם בַּעֲלָהּ: בִּשְׁטָר וּבְבִיאָה מִנָּלַן דִּבְיַד אָבִיהָ לְקַדְּשָׁהּ וּלְמָסְרָהּ עַל כָּרְחָהּ: אִתַּקּוּשׁ הֲוָיוֹת לַהֲדָדֵי מַה כֶּסֶף בִּרְשׁוּת אָבִיהָ אַף קִדּוּשֵׁי שְׁטָר וּבִיאָה בְּיַד אָבִיהָ וְקִדּוּשֵׁי שְׁטָר וּבִיאָה דִּמְקַדֶּשֶׁת בְּהוּ יָלְפִינַן בְּקִדּוּשִׁין:

וְאֵימָא לְדִידָהּ תְּמַהּ הֵיכִי מָצֵי לְמֵימַר שֶׁיְּהֵא שֶׁלָּהּ הָא אָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ד:) וְאִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב כִּי יִקַּח וְאִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב וְיָצְאָה חִנָּם דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא כִּי יִקַּח הֲוֵי אָמֵינָא כַּסְפָּא דִּדָהּ הָוֵי כְּתַב רַחֲמָנָא וְיָצְאָה חִנָּם וְאוֹמֵר ר"י דְּהָתָם לְפִי מַסְקָנָא דִּשְׁמַעְתִּין קָאָמַר דְּאָמַר יְצִיאָה דִּכְוָתַהּ קָא מְמַעֵט אֲבָל אִי לָאו הָיָה שׁוּם מַשְׁמָעוּת מִוְּיָצְאָה חִנָּם שֶׁיְּהֵא שֶׁל אָב מִיתּוּרָא לָא הֲוָה אָמְרִינַן שֶׁיְּהֵא שֶׁלּוֹ: **הַשְׁתָּא** אָבִיהָ מְקַבֵּל קִדּוּשֶׁיהָ דִּכְתִיב אֶת בִּתִּי נָתַתִּי וְגוֹ' תְּמַהּ לְמַאי דְּסָלְקָא דַּעְתִּין הַשְׁתָּא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ וְיָצְאָה חִנָּם דְּמִקַּדְּשָׁה בְּכֶסֶף שָׁמְעִינַן מִכִּי יִקַּח וּמֵאַת בִּתִּי שָׁמְעִינַן לָהּ דְּלָא הָוֵי לְדִידָהּ: **וְאֵימָא** הָנֵי מִלֵּי קְטַנָּה ואע"ג דִּקְרָא בְּבַת עֲנָשִׁין מַיְּרֵי ה"ק בִּתִּי נָתַתִּי כְּשֶׁהָיְתָה קְטַנָּה וא"ת הָא לִקְטַנָּה לָא אִצְטְרִיךְ קְרָא הַשְׁתָּא זַבּוֹנֵי מְזַבֵּן לַהּ כֶּסֶף קִדּוּשֶׁיהָ מִבַּעְיָא דבכה"ג קָאָמַר בְּסָמוּךְ גַּבֵּי מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְי"ל דְּגַבֵּי מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ קָאָמַר שַׁפִּיר דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ לִמְכֹּר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאַחֵר פְּשִׁיטָא שֶׁהֵם שֶׁלּוֹ אֲבָל מָה עִנְיַן קִדּוּשִׁין אֵצֶל מְכִירָה אע"ג דְּיָכוֹל הָאָדוֹן לְיַעֲדָהּ בְּכֶסֶף קְנִיָּתָהּ הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּגְזֵרַת הַכָּתוּב הוּא דְּיָכוֹל לְיַעֲדָהּ בְּכֶסֶף קְנִיָּתָהּ אֲבָל שְׁאָר קִדּוּשִׁין אֵימָא דְּאֵין הָאָב זוֹכֶה בָּהֶן כְּלוּם וְעי"ל דְּאַמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ פְּשִׁיטָא לֵיהּ שֶׁהֵם שֶׁלּוֹ כָּל זְמַן שֶׁיָּכוֹל לְמָכְרָהּ דְּהַיְנוּ עַד נְעָרוֹת אֲבָל מִשּׁוּם דְּמָצֵי מְזַבֵּן לָהּ עַד נְעָרוֹת לָא שָׁמְעִינַן שֶׁיְּהֵא שֶׁלּוֹ כֶּסֶף קִדּוּשִׁין שֶׁהִיא מִתְקַדֶּשֶׁת בּוֹ לְעוֹלָם וְעוֹד דְּאַתְּ בִּתִּי נָתַתִּי אֵינוֹ מְיֻתָּר וְאִצְטְרִיךְ אֲפִילּוּ לִקְטַנָּה דְּאִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּאָב נֶאֱמָן לֶאֱסֹר אֶת בִּתּוֹ וּלְפִי הַמַּסְקָנָא ע"כ לָא אֲתָא אֶלָּא לְהָכִי וְהָא דְּדָרְשִׁינַן הַשְׁתָּא אָבִיהָ מְקַבֵּל קִדּוּשֶׁיהָ הַיְנוּ מִפְּשָׁטֵהּ דִּקְרָא: **מָמוֹנָא** מֵאִסּוּרָא לָא יָלְפִינַן וא"ת נֵילַף מֵהֲפָרַת נְדָרִים דְּאָבִיהָ יָכוֹל לְקַדְּשָׁהּ דְּהַיְנוּ אִסּוּרָא מֵאִסּוּרָא וּמִמֵּילָא שָׁמְעִינַן דְּכַסְפָּא דְּאָבִיהָ הָוֵי כִּדְאָמַר לְעֵיל הַשְׁתָּא אָבִיהָ מְקַבֵּל קִדּוּשֶׁיהָ אִיהִי שָׁקְלָה כַּסְפָּא וְי"ל דְּאִסּוּרָא דְּאִית בֵּהּ מָמוֹנָא מֵאִסּוּרָא דְּלֵית בֵּהּ מָמוֹנָא לָא יָלְפִי': **יְצִיאָה** דִּכְוָתַהּ קָא מְמַעֵט פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס בְּלָשׁוֹן שֵׁנִי וְכֵן פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל דִּכְוָתֵהּ הַיְנוּ מַה הָתָם בְּנַעֲרָה אַף הָכָא נָמֵי לְהַאי אָדוֹן מְרַבֵּינַן כֶּסֶף בְּנַעֲרָה וְאֵין נִרְאֶה דְּאַכַּתִּי תִּקְשֵׁי וְאֵימָא לְדִידָהּ אֶלָּא פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס עִקָּר וְהַשְׁתָּא כֵּיוָן דְּשָׁמְעִינַן מֵהַאי קְרָא דְּכַסְפָּא דְּאָבִיהָ הָוֵי סְבָרָא הוּא דְּאִיהוּ נָמֵי מְקַבֵּל דְּהַשְׁתָּא אָבִיהָ שְׁקִיל כֶּסֶף קִדּוּשֶׁיהָ וְאִיהִי תִּקְדּוֹשׁ נַפְשָׁהּ: **לְעִנְיַן** הֲפָרַת נְדָרִים נָפְקָא לָהּ מֵרְשׁוּתוֹ הָכִי נָמֵי הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דִּלְעִנְיַן אֲכִילַת תְּרוּמָה נָפְקָא לָהּ מֵרְשׁוּתוֹ דְּאִם בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל הִיא אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה כִּדְאָמְרִינַן בְּיֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת דַּף פז. וְשָׁם) אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְמִנְקַט הֲפָרַת נְדָרִים שֶׁהִפְסִיד כֹּחוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בָּהּ לְהָפֵר נְדָרֶיהָ דּוּמְיָא דִּיצִיאַת אָדוֹן שֶׁמַּפְסִיד מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ: **זַכַּאי** בִּמְצִיאָתָהּ מִשּׁוּם אֵיבָה מִדְּאוֹרַיְתָא לֵיכָּא לְמֵילַף שֶׁתְּהֵא מְצִיאָתָהּ לְאָבִיהָ כְּמוֹ שֶׁקִּדּוּשֶׁיהָ לְאָבִיהָ דְּשָׁאנֵי קִדּוּשִׁין דְּלָא קָטָרְחָא בְּהוּ כְּלָל אֲבָל מְצִיאָתָהּ דְּקָטָרְחָא לְהַגְבִּיהַּ מְצִיאָתָהּ וכה"ג עָבֵיד צְרִיכוּתָא בְּרֵישׁ קִדּוּשִׁין (דַּף ד:) דְּלָא גָּמְרִינַן מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִקִּדּוּשֶׁיהָ דְּלָא קָא טָרְחָא בְּהוּ כְּלָל וְאִם תֹּאמַר נֵילַף מִתַּרְוַיְהוּ דְּהַשְׁתָּא וּמָה הָנָךְ דְּמֵחֲמַת גּוּפָא קָא אָתוּ הָוֵי דְּאָב מְצִיאָה לכ"ש וְי"ל דְּמָה לְהָנָךְ שֶׁהָאָב נִפְסָד עַל יְדֵיהֶן דְּעַל יְדֵי קִדּוּשִׁין הִיא מַפְקַעַת עַצְמָהּ מִמֶּנּוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִשּׁוּם דְּקָא מִיתַּזְנָא מִנֵּהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ קִדּוּשִׁין (ג"ז שָׁם):

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פג׳ מהל׳ נערה בתולה הל׳ י, סמג עשין נה, טור אה״ע סי׳ קעז:

ב מיי׳ פג׳ מהל׳ אישות הל׳ יא:

ג מיי׳ פי״ז מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ יג, סמג עשין מח, סמג עשין עד, טוש״ע חו״מ סי׳ ער סעי׳ ב:

ד מיי׳ פי״א מהל׳ נדרים הל׳ ו, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רלד סעי׳ א:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ גירושין הל׳ יח, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעי׳ ד:

ו מיי׳ פד׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ יט, סמג עשין ע, טוש״ע חו״מ סי׳ תכד סעי׳ ז:

ז מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ג:

ח מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ג:

ט מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ב, ש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ב:

י מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ כג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פט סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א תוספתא סוטה; לקמן סה:; קידושין י.; משנה נדה

ב קידושין ג:

ג לעיל מ:

תורה אור השלם

וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל־הַזְּקֵנִים אֶת־בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ [דברים כב, טז]

אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ [במדבר ל, יז]

וְכִי־יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים [שמות כא, ז]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

וְאִם־שְׁלָשׁ־אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף [שמות כא, יא]

וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר [דברים כד, ב]

מִשּׁוּם אֵיבָה. בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ. מְנָלַן? דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁמַּעֲשֵׂה הַבַּת לָאָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִמְכּוֹר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה", מָה אָמָה מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְרַבָּהּ — אַף בַּת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאָבִיהָ. וְאֵימָא הָנֵי מִילֵּי קְטַנָּה, דְּמָצֵי מְזַבֵּן לַהּ, אֲבָל נַעֲרָה, דְּלָא מָצֵי מְזַבֵּן לַהּ — מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ דִּידַהּ הָווּ! מִסְתַּבְּרָא דְּאָבִיהָ הָווּ, דְּאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לָאו דְּאָבִיהָ, אֶלָּא הָא דְּזַכִּי לֵיהּ רַחֲמָנָא לְאָב לְמִימְסְרַהּ לְחוּפָּה, הֵיכִי מָצֵי מָסַר לַהּ? הָא קָמְבַטֵּל לַהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ. פָּרֵיךְ רַב אַחַאי: אֵימָא דְּיָהֵיב לַהּ שְׂכַר פְּקַעְתַּהּ. אִי נָמֵי דִּמְסַר לָהּ בְּלֵילְיָא. אִי נָמֵי דִּמְסַר לַהּ בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים. אֶלָּא: קְטַנָּה לָא צְרִיכָא קְרָא — הַשְׁתָּא זַבּוֹנֵי מְזַבֵּין לַהּ, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִיבְּעֵי?! [אֶלָּא] כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא, לְנַעֲרָה. בַּהֲפָרַת נְדָרֶיהָ. מְנָלַן? דִּכְתִיב: "בִּנְעוּרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ". וּמְקַבֵּל אֶת גִּיטָּהּ. מְנָלַן? דִּכְתִיב: "וְיָצְאָה ... וְהָיְתָה", אִיתַּקּוּשׁ יְצִיאָה לַהֲוָיָיה. וְאֵינוֹ אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֶּיהָ. תָּנוּ רַבָּנַן: הָאָב אֵינוֹ אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֵּי בִתּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָאָב אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֵּי בִתּוֹ. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? תַּנָּא קַמָּא סָבַר: בִּשְׁלָמָא בַּעַל, תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן פֵּירֵי, דְּאִם כֵּן מִימְּנַע וְלָא פָּרֵיק, אֶלָּא אָב, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר — דְּמִימְּנַע וְלָא פָּרֵיק? בְּלָאו הָכִי פָּרֵיק לַהּ! וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: אָב נָמֵי מִימְּנַע וְלָא פָּרֵיק. סָבַר: כִּיסָא נְקִיטָא עִילָוַהּ, תֵּיזִיל וְתִפְרוֹק נַפְשַׁהּ. נִיסֵּת, יָתֵר עָלָיו הַבַּעַל שֶׁהוּא אוֹכֵל כּוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן: כָּתַב לָהּ פֵּירוֹת, כְּסוּת וְכֵלִים שֶׁיָּבוֹאוּ עִמָּהּ מִבֵּית אָבִיהָ לְבֵית בַּעְלָהּ — מֵתָה, לֹא זָכָה הַבַּעַל בִּדְבָרִים הַלָּלוּ. מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן אָמְרוּ: זָכָה הַבַּעַל בִּדְבָרִים הַלָּלוּ. (א)לֵימָא בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי, דִּתְנַן: נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִן הָאֵירוּסִין — גּוֹבָה אֶת הַכֹּל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִן הַנִּשּׂוּאִין — גּוֹבָה אֶת הַכֹּל, וּמִן הָאֵירוּסִין — בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה,

שֶׁלֹּא

מִשּׁוּם אֵיבָה דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ אִי אָמְרַתְּ מְצִיאָתָהּ שֶׁלָּהּ אִיכָּא אֵיבָה וְלָא זָיֵין לָהּ תּוּ: הָא דְּזַכִּי לֵיהּ רַחֲמָנָא לְאָב לְמִמְסְרַהּ לְחֻפָּה כִּדְכְתִיב אֶת בִּתִּי נָתַתִּי כָּל נְתִינוֹת שֶׁבָּהּ בְּמַשְׁמָע וְאוֹתוֹ הַיּוֹם אֵינָהּ עוֹשָׂה מְלָאכָה הֵיכִי מָצֵי כוּ': פְּקַעְתָּהּ בְּטֵלוּתָהּ: אֶלָּא קְטַנָּה לָא צְרִיכָא קְרָא דְּקַשְׁיָא לָךְ לְעֵיל אֵימָא ה"מ קְטַנָּה דְּמָצֵי מְזַבֵּן לַהּ לָאו קוּשְׁיָא הִיא: כִּי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְנַעֲרָה ואע"ג דְּעִקַּר קְרָא בִּקְטַנָּה כְּתִיב מִיהוּ קְרָא יַתִּירָא הוּא דִּכְתִיב לְאָמָה לְאַקּוֹשֵׁי בַּת לְאָמָה לְהֶקֵּישָׁא דְּנַעֲרָה אַתְיָא: בִּנְעוּרֶיהָ גַּבֵּי הֲפָרַת נְדָרִים כְּתִיב וְהָכִי קָאָמַר בִּנְעוּרֶיהָ בִּרְשׁוּת אָבִיהָ הִיא וְכִי תֵּימָא הָא בְּהֶדְיָא כְּתִיב כִּי הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ אִי לָאו הַאי הֲוָה אֲמִינָא בִּקְטַנָּה מִשְׁתַּעֵי: וּמִמְּנַע וְלָא פָּרֵיק לְפִיכָךְ תִּקְּנוּ לוֹ פֵּרוֹת כִּדְאָמַר לְקַמָּן וּפִרְקוֹנָהּ תַּחַת פֵּרוֹת דְּלֵיכְלִינְהוּ בַּעַל וְכָל פִּדְיוֹנָהּ יְהִי עָלָיו אִם רַב אִם מְעַט דְּאִי אָמְרַתְּ לֵינְחִינְהוּ וְיִפְדּוּהָ מֵהֶם אִם תִּהְיֶה שְׁבוּיָה זִמְנִין דְּלָא מָלוּ וְהַשְׁתָּא יָהֵיב מִדִּידֵהּ: כִּיסָא נְקִיטָא כִּיס מָלֵא מָעוֹת יֵשׁ לָהּ בִּסְגֻלָּה וְעַד הֵנָּה לֹא נֶהֱנֵיתִי מֵהֶם עַתָּה תִּפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ וְאִם יֶחְסַר אֲנִי לֹא אַשְׁלִים: כָּתַב לָהּ פֵּרוֹת כְּסוּת וְכֵלִים פָּסַק לָהּ הָאָב בִּנְדֻנְיָתָהּ שֶׁתַּכְנִיס לְבַעְלָהּ מִטַּלְטְלִין כְּגוֹן פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין וּכְסוּת וְכֵלִים וּכְתָבָן לָהּ מִן הָאֵרוּסִין: וּמֵתָה בְּאֵרוּסִין לֹא זָכָה כוּ': לֵימָא בִּפְלֻגְתָּא כוּ' דמ"ד בַּעְלָהּ יוֹרֵשׁ נְדֻנְיָתָהּ מִן הָאֵרוּסִין כְּרַבָּנַן דְּאָמְרֵי אִם מֵת הוּא גּוֹבָה אֶת הַכֹּל מָנֶה מָאתַיִם וְתוֹסֶפֶת אַלְמָא כְּתֻבָּתָהּ קַיְמָא כְּאִלּוּ נִשֵּׂאת אִם מֵתָה אִיהִי נַמֵּי יָרֵית אִיהוּ נְדוּנְיָא שֶׁאַף הִיא בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר נִכְתְּבָה דְּהָכִי כָּתְבִינַן דָּא נְדוּנְיָא דְּהִנְעַלְתְּ לֵיהּ מִבֵּי אַבָּהּ כָּךְ וְכָךְ וּצְבִי וְאוֹסֵף לַהּ מִדִּילֵהּ כָּךְ וְכָךְ:

מִשּׁוּם אֵיבָה פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס כֵּיוָן דְּאֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ אִי אָמְרַתְּ דִּמְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ אִיכָּא אֵיבָה וְלֹא זַיִן לָהּ ולר"י נִרְאֶה אֵיבָה דִּמְצִיאָתָהּ הַיְנוּ שֶׁלֹּא יְקַדְּשֶׁנָּה לִמְנֻוָּל וּמֻכֵּה שְׁחִין וְהָא דְּאָמְרִינַן בפ"ק דב"מ (דַּף יב: וְשָׁם) גַּבֵּי מְצִיאַת בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים לֹא קָטָן קָטָן מַמָּשׁ אֶלָּא גָּדוֹל וְסָמוּךְ עַל שֻׁלְחַן אָבִיו זֶהוּ קָטָן קָטָן וְאֵינוֹ סָמוּךְ עַל שֻׁלְחַן אָבִיו זֶהוּ גָּדוֹל הַיְנוּ דַּוְקָא בְּקָטָן אֲבָל בִּקְטַנָּה אֲפִלּוּ אֵינָהּ סְמוּכָה עַל שֻׁלְחַן אָבִיהָ הָוְיָא מְצִיאָתָהּ לָאָב מִשּׁוּם אֵיבָה שֶׁלֹּא יְקַדְּשֶׁנָּה לִמְנֻוָּל וּמֻכֵּה שְׁחִין וְלִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר הָתָם קָטָן קָטָן מַמָּשׁ אֲפִי' אֵין סָמוּךְ עַל שֻׁלְחַן אָבִיו מִשּׁוּם דְּבִשְׁעָה שֶׁמּוֹצְאָהּ מְרִיצָהּ אֵצֶל אָבִיו צ"ל לְפֵ"ה דְּמַתְנִי' דְּהָתָם לִצְדָדִין קָתָנֵי קְטַנָּה אֲפִילּוּ בְּאֵינָהּ סְמוּכָה נַעֲרָה בִּסְמוּכָה וְגָדוֹל הַסָּמוּךְ עַל שֻׁלְחַן אָבִיו הָוֵי מְצִיאָתוֹ לְעַצְמוֹ לִשְׁמוּאֵל דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ כְּלָל הַאי לְאֵיבָה בְּבָנִים כְּמוֹ בְּבָנוֹת דְּזִילָא בְּהוּ מִלְּתָא לַחֲזֵר עַל הַפְּתָחִים אֲבָל קָשֶׁה לְפֵ"ה דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְעֵיל דִּמְצִיאָתָהּ לְאַחַר מִיתַת הָאָב לְעַצְמָהּ אע"ג דְּנִיזּוֹנֶית מִן הָאַחִין וּמַה שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס לְעֵיל דִּלְהָכִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ דִּלְעַצְמָהּ דְּלָא שַׁיָּךְ בְּהוּ אֵיבָה כֵּיוָן דְּבְעַל כָּרְחַיְיהוּ מִיתַּזְנָא אֵין נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּשַׁיָּךְ אֵיבָה אֲפִילּוּ הֵיכָא דְּקָא מִיתַּזְנָא בְּעַל כָּרְחַיְיהוּ שֶׁלֹּא יַטְרִיחוּהָ כָּל שָׁעָה לב"ד בִּמְזוֹנוֹת כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן בְּפֶרֶק אַלְמָנָה (כְּתֻבּוֹת דַּף צה: וְשָׁם) דְּאַלְמָנָה מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לַיְּתוֹמִים אע"ג דִּבְעַל כָּרְחַיְיהוּ מִיתַּזְנָא וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֵינָן שֶׁל בַּעַל אֶלָּא מִשּׁוּם אֵיבָה כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק אע"פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נח:) מְזוֹנֵי עִקָּר וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִשּׁוּם אֵיבָה וּלְפִי' ר"י נִיחָא ואע"ג דִּמְצִיאַת אִשָּׁה לְבַעְלָהּ אֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם אֵיבָה וְאָמַר בְּפֶרֶק אַלְמָנָה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף צו.) דְּגַבֵּי יְתוֹמִים תֶּהֱוֵי לַהּ אֵיבָה וְאֵיבָה הַהִיא אֵיבָה לָאו מִשּׁוּם מְזוֹנוֹת הוּא דְּלָא דָּמְיָא לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֶלָּא אֵיבָה דִּקְטָטָה וּבִקְטָטָה דִּדָה וְדִיתוֹמִין וְהַבַּת עִם הָאַחִים לֹא חָיְישִׁינַן כֵּיוָן דְּלֵיכָּא אֵיבָה דִּמְזוֹנוֹת וְעוֹד נִרְאֶה לר"י דִּמְצִיאָתָהּ דּוּמְיָא דְּקִדּוּשֶׁיהָ דְּהָוֵי דְּאָב אֲפִילּוּ אֵינָהּ סְמוּכָה עַל שֻׁלְחָנוֹ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ נָמֵי אֲפִילּוּ אֵינָהּ סְמוּכָה הָוְיָא הָעֲדָפָה דְּאָב: **דְּזַכִּי** לֵהּ רַחֲמָנָא לְאָב לְמִמְסְרַהּ לְחֻפָּה פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּכְתִיב אֶת בִּתִּי נָתַתִּי ואע"ג דִּקְרָא כְּשֶׁהָיְתָה קְטַנָּה כִּדְפָרֵישִׁית לְעֵיל אֶלָּא דִּבְלָאו הָכִי פָּרֵיךְ שַׁפִּיר ועי"ל דְּהָא דְּפָרֵיךְ לְעֵיל ה"מ קְטַנָּה מִשּׁוּם דְּאַכַּתִּי לָא קִים לָן שֶׁיְּהֵא לָאָב שׁוּם כֹּחַ בְּנַעֲרָה אֲבָל הָכָא דִּכְבָר לָמַד שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ לְקַדְּשָׁהּ תּוּ לֵית לָן לְאוֹקְמָא קְרָא בִּקְטַנָּה דַּוְקָא וּלְפֵ"ה דִּלְעֵיל דִּזְנְתָה אַחַר הַחֻפָּה לָא הָוְיָא בִּסְקִילָה ע"כ חֻפָּה הָוְיָא בְּנַעֲרוּת מִדְּנִסְקְלָה עַל זְנוּת בֵּית אָבִיהָ וצ"ע אַמַּאי לָא גָּמְרִינַן קִדּוּשִׁין מֵחֻפָּה: **דְּמָסַר** לַהּ בְּשַׁבָּתוֹת וי"ט אע"ג דְּאָמַר במו"ק (דַּף ח: וְשָׁם) וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ וְלֹא בְּאִשְׁתְּךָ דְּאֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד מִשּׁוּם דְּאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה וּדְרָשָׁה גְּמוּרָה הִיא כִּדְאָמַר בַּחֲגִיגָה (דַּף ח: וְשָׁם) דְּהָוֵי מִדְּאוֹרַיְיתָא אִכָּא לְמֵימַר דְּהָכָא אַיְּרֵי שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי יו"ט שֶׁהוּא כיו"ט לְעִנְיַן מְלָאכָה דְּתוֹסֶפֶת דְּאוֹרַיְיתָא וּבְטֵלָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מִן הַמְּלָאכָה א"נ כְּשֶׁמְּסָרָהּ הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל אוֹ נִשּׂוּאִין בְּלֹא סְעוּדָה אע"ג דְּאָמַר בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מג: וְשָׁם) דְּנִשּׂוּאִין בְּלֹא סְעוּדָה אִכָּא שִׂמְחָה לָא חֲשִׁיבָא שִׂמְחָה כְּלָל הַאי שֶׁיְּהֵא אָסוּר לִשָּׂא ביו"ט מִטַּעַם זֶה: **הַשְׁתָּא** זַבּוֹנֵי מְזַבֵּן לַהּ כוּ' כִּי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְנַעֲרָה הִקְשָׁה ה"ר יַעֲקֹב מאורלינ"ש דְּאַמַּאי אִצְטְרִיךְ בַּעֲרָכִין (דַּף כט:) לְמֵילַף מק"ו דְּאֵין אָדָם יָכוֹל לִמְכֹּר אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה דְּהַשְׁתָּא מְכוּרָה כְּבָר יוֹצְאָה שֶׁאֵינָהּ מְכוּרָה אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִּמָּכֵר תִּפּוֹק לֵהּ מֵהָכָא דְּאֵין יָכוֹל לְמָכְרָהּ מִדְּאִצְטְרִיךְ לְאָמָה דְּאִי יָכוֹל לְמָכְרָהּ מַה צָּרִיךְ קְרָא פְּשִׁיטָא דְּהַשְׁתָּא זַבּוֹנֵי מְזַבֵּן לַהּ מַעֲשֶׂה כוּ' וְשָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם מוֹרִי הר"ם דְּמֵהָכָא נָמֵי לָא יָדְעִינַן אֶלָּא מִכֹּחַ ק"ו דְּהַשְׁתָּא זַבּוֹנֵי מְזַבֵּן לַהּ וְלִי נִרְאֶה דְּאִי לָאו ק"ו דְּהָתָם הֵ"א דְּמָצֵי מְזַבֵּן לַהּ וַהֲוָה דָּרְשִׁינַן מְלַאכְתָּהּ דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאָבִיהָ אֲפִי' בְּבוֹגֶרֶת: **כָּתַב** לָהּ פֵּרוֹת כְּסוּת וְכֵלִים לְמַאי דְּמוֹקֵי בַּקּוּנְטְרֵס הַךְ בָּרַיְתָא מִן הָאֵרוּסִין הָא דְּקָתָנֵי לְקַמָּן הָלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל כוּ' מֵתָה אָבִיהָ יוֹרַשְׁתָּהּ אַתְיָא כְּרַבָּנַן וּמִיהוּ בְּנִשּׂוּאִין כ"ע מוֹדוּ כִּדְקָתָנֵי בְּסֵיפָא דְּהַהִיא וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דְּאִי מִן הָאֵרוּסִין לָמָּה קְבָעָהּ אַמַּתְנִי' דְּהָכָא דְּאַיְּרֵי בְּנִשֵּׂאת וְעוֹד אַמַּאי זָכָה לְרַבִּי נָתָן הָא קָתָנֵי שֶׁכָּתַב שֶׁיָּבוֹאוּ עִמָּהּ מִבֵּית אָבִיהָ לְבֵית בַּעְלָהּ וְהָא לֹא בָּאוּ וְעוֹד דְּמַסִּיק אֲבָל הָכָא מִשּׁוּם אַחְתּוֹנֵי הוּא וְאִי בְּאֵרוּסִין אֵרוּסִין לָא הָוֵי קָרֵי חִתּוּן אֶלָּא אַקְרוֹבֵי דַּעְתָּא כִּדְלְקַמָּן בְּרֵישׁ אע"פ (כְּתֻבּוֹת דַּף נו.) ואע"ג דִּבְפֶרֶק הַנּוֹשֵׂא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף קב.) קָאָמַר גַּבֵּי כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְּךָ כָּךְ וְכָךְ וְכוּ' דְּאַיְּרֵי בְּאֵרוּסִין בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּאִחַתְּנֵי אַהֲדָדֵי גָּמְרֵי וּמַקְנוּ בַּאֲמִירָה יֵשׁ לוֹמַר דְּה"פ בְּהַהִיא הֲנָאָה שֶׁיָּבוֹאוּ לְבַסּוֹף לִידֵי חִתּוּן נִשּׂוּאִין גָּמְרֵי וּמַקְנוּ אַהֲדָדֵי אַף בִּשְׁעַת אֵרוּסִין וְנִרְאֶה לר"ת דְּהַךְ בָּרַיְתָא בְּנִשּׂוּאִין מַיְירֵי וְטַעְמָא דְּלָא זָכָה לְתַנָּא קַמָּא מִשּׁוּם דְּאֵנַן סָהֲדֵי דְּאֵין דַּעַת הָאָב לִתֵּן נְדוּנְיָא זוֹ אֶלָּא ע"מ שֶׁתֵּהָנֶה בִּתּוֹ מִמֶּנָּה כְּמוֹ הַבַּעַל וּלְרַבִּי נָתָן לֵית לֵהּ אֻמְדָּנָא וְזָכָה הַבַּעַל וְקָאָמַר לֵימָא דִּבְפַלְגְּתָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבָּנַן קָמִפַּלְגִי דמ"ד לֹא זָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר ואע"ג דְּהַהוּא דר"א בְּאֵרוּסִין וְהָכָא בְּנִשּׂוּאִין מִכָּל מָקוֹם מְדַמֵּה לְהוּ כִּי הֵיכִי דְּאָזֵל ר' אֶלְעָזָר בָּתַר אֻמְדָּנָא דְּלָא כָּתַב אֶלָּא עַל מְנָת לְכָנְסָהּ ה"נ אָזֵל בָּתַר אֻמְדָּנָא שֶׁלֹּא כָּתַב אֶלָּא עַל מְנָת שֶׁתֵּהָנֶה בִּתּוֹ וּלְבָתַר הָכִי קָאָמַר לְמֶ"ד זָכָה דְּעַד כָּאן לָא קָאָמַר ר"א אֶלָּא מִדִּידֵהּ לְדִידָהּ דְּלָא אַקְנֵי לַהּ אֶלָּא ע"מ לְכָנְסָהּ מִשּׁוּם חִבַּת חֻפָּה אֲבָל מְדִידָהּ לְדִידֵהּ אֲפִי' ר"א מוֹדֶה דְּדֵי לָנוּ בְּאֻמְדָּנָא שֶׁל חִתּוּן נִשּׂוּאִין אע"ג דְּאִיכָּא תּוּ אֻמְדָּנָא אַחֲרִינָא דֵּי לָנוּ בְּאֻמְדָּנָא זוֹ כֵּיוָן דְּהָוֵי מִדִּידָה לְדִידֵהּ וְלָא דָּמֵי לְהַהִיא דר"א דְּהָוֵי מִדִּידֵהּ לְדִידָהּ וְאִי הֲוָה שַׁיָּךְ הָתָם אֻמְדָּנָא אַחֲרִינָא הֲוָה אָמְדִינַן וּפָסַק רַבֵּינוּ תָּם וְכֵן רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל כְּרַבָּנַן דְּרַבִּי נָתָן מִשּׁוּם דְּמוֹקְמִינַן לְהוּ כר"א בֶּן עֲזַרְיָה דְּפָסְקִינַן הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ בְּפֶרֶק אע"פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נו.) ואע"ג דְּדָחֵי הַשַּׁ"ס לָא דְּכוּלֵּי עָלְמָא כְּר' אֶלְעָזָר דִּיחוּיָא בְּעָלְמָא הוּא וְאַדִּיחוּיָא לָא סָמְכִינַן וְהוֹרָה ר"ת הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה בְּחָתָן אֶחָד שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ וְהָיָה אֲבִי הַכַּלָּה מַחְזִיק בִּנְדוּנְיָא וּפָסַק לֵהּ דְּלָא זָכָה הַבַּעַל מִכֹּחַ שְׁמַעְתִּין דְּהָכָא וְעוֹד תִּקֵּן לֹא מִכֹּחַ הֲלָכָה שֶׁאֲפִי' בַּעַל מַחְזִיק שֶׁיַּחֲזִיר אִם מֵתָה בְּתוֹךְ שָׁנָה וְחָזַר בּוֹ בְּסוֹף יָמָיו מֵאוֹתָהּ תַּקָּנָה וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶ' מְצִיאַת הָאִשָּׁה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף סו.) הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ וּמֵת חֲתָנוֹ יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר לְאָחִיךָ הָיִיתִי רוֹצֶה לִתֵּן לְךָ אִי אֶפְשִׁי לִתֵּן וּפָרֵיךְ בִּירוּשַׁלְמִי וְלֹא דְּבָרִים הַנִּקְנִין בַּאֲמִירָה הֵן וּמְשַׁנֵּי כְּשֶׁפָּסַק עַל מְנָת לִכְנֹס דְּמַשְׁמַע הָא אִם כָּנַס גּוֹבֶה אָחִיו לֹא קָשֶׁה מִידֵּי לְפֵרוּשׁ רַבֵּינוּ תָּם דְּהָתָם הֲרֵי בִּתּוֹ קַיֶּמֶת וְהַיָּבָם רוֹצֶה לְיַבְּמָהּ וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם זֶה שֶׁפּוֹסֵק לְבִתּוֹ מָמוֹן מְרֻבֶּה וּמֵתָה בְּתוֹךְ שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה הֲרֵי הִפְסִיד בִּתּוֹ וְהִפְסִיד מָמוֹנוֹ הַהִיא אַתְיָא כְּרַבִּי נָתָן א"נ כְּרַבָּנַן וּמַיְירֵי שֶׁהֶחָתָן מַחְזִיק בָּהּ וְצָרִיךְ עִיּוּן שֶׁלֹּא יִקְשֶׁה לְרַבֵּינוּ תָּם דִּלְקַמָּן בְּרֵישׁ אע"פ (כְּתֻבּוֹת דַּף נו.) מוּכָח דְּרַבָּנַן נָמֵי אָזְלֵי בָּתַר אֻמְדָּנָא דְּחִתּוּן וְעוֹד דָּחוּק קְצָת לְרַבֵּינוּ תָּם דְּמַה לוֹ לְהַזְכִּיר מִדִּידֵהּ לְדִידָהּ וּמִדִּידָהּ לְדִידֵהּ הל"ל ע"כ לָא קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא נִשֵּׂאת אֲבָל הָכָא דְּנִשֵּׂאת לֹא וְעוֹד דְּכוּלְּהוּ אָמוֹרָאֵי דִּלְקַמָּן מַשְׁמַע דְּאִית לְהוּ דְּבַעַל יוֹרְשָׁהּ מִשֶּׁמְּסָרָהּ הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל וְשֶׁמָּא הַיְנוּ כְּשֶׁהַכְּתֻבָּה בְּיַד הַבַּעַל וּבָרַיְתָא דְּקָתָנֵי הָתָם לְקַמָּן אע"פ שֶׁכְּתֻבָּתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ אַתְיָא כְּרַבִּי נָתָן:

מסורת הש"ס

א לקמן פט:; לקמן נד:; משנה כתובות; בבא מציעא יז:

גליון הש"ס

גמ' דמסר לה בשבתות ויו"ט. קשה לי הא מ"מ שייך ביטול מלאכה דהא יכולה לעשות דברים המותרים לחתוך תלוש ולשמור פירות וכדומה דהא שכר שבת ליכא דררא דאיסורא דאורייתא וצ"ע:

תורה אור השלם

וְכִי־יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים [שמות כא, ז]

אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ [במדבר ל, יז]

וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר [דברים כד, ב]

[א]שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנָת לְכוֹנְסָהּ. לְמַאן דְּאָמַר לֹא זָכָה — כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. וּמַאן דְּאָמַר זָכָה — כְּרַבָּנַן. לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. מַאן דְּאָמַר לֹא זָכָה — כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וּמַאן דְּאָמַר זָכָה — עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אֶלָּא מִדִּידֵיהּ לְדִידַהּ, שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנָת לְכוֹנְסָהּ. אֲבָל מִדִּידַהּ לְדִידֵיהּ אֲפִילּוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מוֹדֵי, דְּמִשּׁוּם אִיחַתּוֹנֵי הוּא, וְהָא אִיחַתַּנֵי לְהוּ. חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן: תִּיקְּנוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּקְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתוּבָּתָהּ, לְפִיכָךְ בַּעַל אוֹכֵל פֵּירוֹת. פֵּירוֹת מַאן דְּכַר שְׁמַיְיהוּ?! חַסּוֹרֵי מְחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: תִּיקְּנוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּפִירְקוֹנָהּ תַּחַת פֵּירוֹת, וּקְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתוּבָּתָהּ. לְפִיכָךְ בַּעַל אוֹכֵל פֵּירוֹת. מַאי "לְפִיכָךְ"? מַהוּ דְּתֵימָא: מֵיכַל לָא נֵיכְלִינְהוּ, אַנּוֹחֵי נַנְחִינְהוּ. דְּאִם כֵּן, מִימְנַע וְלָא פָּרֵיק, קָא מַשְׁמַע לַן דְּהָא עֲדִיפָא. זִימְנִין דְּלָא מָלוּ, וּפָרֵיק לַהּ מִדִּידֵיהּ. וְאֵיפוֹךְ אֲנָא! אָמַר אַבָּיֵי: תִּיקְּנוּ מָצוּי לְמָצוּי, וְשֶׁאֵינוֹ מָצוּי לְשֶׁאֵינוֹ מָצוּי. [ב]אָמַר רָבָא: הַאי תַּנָּא סָבַר מְזוֹנוֹת מִדְּאוֹרַיְיתָא, דְּתַנְיָא: "שְׁאֵרָהּ" — אֵלּוּ מְזוֹנוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׁאֵר עַמִּי". "כְּסוּתָהּ" — כְּמַשְׁמָעוֹ. "עוֹנָתָהּ" — זוֹ עוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "אִם תְּעַנֶּה אֶת בְּנוֹתַי". (א)רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: "שְׁאֵרָהּ" — זוֹ עוֹנָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה". "כְּסוּתָהּ" — כְּמַשְׁמָעוֹ. "עוֹנָתָהּ" — אֵלּוּ מְזוֹנוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ".

רַבִּי

מ"ד לֹא זָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר לֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה אֶלָּא עַל מְנָת לְכָנְסָהּ וּמָנֶה מָאתַיִם דְּתַקּוּן לָהּ רַבָּנַן הוּא דְּאִית לָהּ אִיהִי נַמֵּי לֹא כָּתְבָה לוֹ וְדָא נְדוּנְיָא דְּהִנְעַלְתְּ לֵיהּ אֶלָּא ע"מ חִבַּת נִשּׂוּאִין: כ"ע כר"א בֶּן עֲזַרְיָה תַּרְוַיְהוּ הָנָךְ תַּנָּאֵי דִּלְעֵיל (תַּרְוַיְהוּ) כר"א בֶּן עֲזַרְיָה דְּפָסְקִינַן הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ לְקַמָּן [כְּתֻבּוֹת נו.]: מִדִּידֵהּ לְדִידָהּ מַה שֶׁחָתָן פּוֹסֵק לַכַּלָּה בִּכְתֻבָּתָהּ: תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ תַּחַת הַנְּדוּנְיָא שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ וְהִיא כְּתֻבָּה בִּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה וְהוּא יוֹרֵשׁ: תַּחַת פֵּרוֹת שֶׁהוּא אוֹכֵל מִנִּכְסֵי מְלוֹג שֶׁלָּהּ כְּגוֹן נְכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּיסֵת אוֹ שֶׁהָיוּ לָהּ קֹדֶם לָכֵן שֶׁלֹּא שֶׁמָּאתַן לוֹ בִּנְדֻנְיַת כְּתֻבָּתָהּ: דְּלָא מָלוּ לֹא יְהֵא בְּפֵרוֹת כְּדֵי פִּרְקוֹנָהּ וְהַשְׁתָּא כִּי אַכְלִינְהוּ וְלָא יְדִיעַ כַּמָּה הֲוָה פָּרֵיק לָהּ מִדִּילֵהּ דְּהָכִי תִּקּוּן דְּאִיהוּ אָכִיל בֵּין רַב בֵּין מְעַט וְהוּא פָּרֵיק כָּל כַּמָּה דְּהָוֵי: וְאִפּוּךְ אֲנָא מְזוֹנוֹת תַּחַת פֵּרוֹת וּפִרְקוֹנָהּ תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְנָפְקָא מִנָּהּ דְּאִי אָמְרָה אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה לֹא כְּלוּם קָאָמְרָה: מְזוֹנוֹת וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מְצֻוִּין שְׁבוּיָה וְאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ נִכְסֵי מְלוֹג לָא שְׁכִיחִי: עוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה כָּאן נֶאֶמְרָה עוֹנַת תַּשְׁמִישׁ וּלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף סא:) תְּנַן אֵימַת הִיא עוֹנָה:

שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנָת לְכָנְסָהּ אֵין לְתַמֵּהַּ בִּסְבָרָא זֹאת דִּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּשַּׁ"ס מָצִינוּ כֵּן וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן כָּל אָדָם הַלּוֹקֵחַ פָּרָה מֵחֲבֵרוֹ וְנִטְרְפָה אוֹ מֵתָה אֲנַן סָהֲדֵי שֶׁלֹּא עַל מְנָת כֵּן לְקָחָהּ וְי"ל דְּהָתָם אֲנַן סָהֲדֵי שֶׁבְּאוֹתוֹ סָפֵק הָיָה רוֹצֶה לִכָּנֵס וְאַפֵּי' אִם אוֹמֵר לוֹ אִם תִּטָּרֵף יֵשׁ לְךָ לְקַבֵּל הֶפְסֵד הָיָה לוֹקְחָהּ אֲבָל הָכָא לֹא כָּתַב כְּלָל כִּי אִם ע"מ לְכָנְסָהּ וְאֵין דַּעְתּוֹ כְּלָל לְהַכְנִיס עַצְמוֹ בְּסָפֵק וְכֵן הַהוּא דְּזַבֵּין וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי וְהָא דְּפָרִיךְ בְּסוֹף הַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק דַּף קי:) יְבָמָה שֶׁנָּפְלָה לִפְנֵי מֻכֵּה שְׁחִין תֵּפוֹק בְּלָא חֲלִיצָה דְּאַדַּעְתָּא דְּהָכִי לֹא קִדְּשָׁה אע"ג דִּבְאוֹתוֹ סָפֵק מִסְתָּמָא הָיְתָה נִכְנֶסֶת בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין אוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּלָא פָּרֵיךְ הָתָם אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָוֵי דּוּמְיָא דְּקָאָמַר הָתָם נָתַן כֶּסֶף לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר וּמֵת שֶׁהוּא שֶׁלָּהֶם וּמַסִּיק הָתָם ש"מ כֶּסֶף מְכַפֵּר מֶחֱצָה דְּאִי לָא מְכַפֵּר לֵימָא דְּאַדַּעְתָּא דְּהָכִי לָא יָהֵיב דְּהוֹאִיל וְאֵינוֹ תָּלוּי אֶלָּא בְּנוֹתֵן יֵשׁ לָנוּ לָלֶכֶת אַחַר דַּעְתּוֹ וְכֵיוָן שֶׁבּוֹ תָּלוּי וַדַּאי אֵינוֹ רוֹצֶה לִכָּנֵס בְּשׁוּם סָפֵק וְלָא דָּמֵי לְלוֹקֵחַ חֵפֶץ וְאֵרַע בּוֹ אֹנֶס דְּלָא אָמְרִינַן דְּאַדַּעְתָּא דְּהָכִי לֹא קָנָה וּמְבַטֵּל הַמִּקָּח דְּאֵינוֹ תָּלוּי בְּדַעַת הַקּוֹנֶה לְבַדּוֹ דְּהָא אִיכָּא נָמֵי דַּעַת מַקְנֶה שֶׁלֹּא הָיָה מַקְנֶה לוֹ לְדַעְתּוֹ אִם לֹא יְפָרֵשׁ לְהָכִי פָּרִיךְ שַׁפִּיר מִיְּבָמָה שֶׁנָּפְלָה לִפְנֵי מֻכֵּה שְׁחִין מִשּׁוּם דִּבְדִידָהּ תְּלוּיִן הַקִּדּוּשִׁין שֶׁבָּרוּר לָנוּ שֶׁהוּא לֹא יְעַכֵּב בִּשְׁבִיל שׁוּם דָּבָר שֶׁאֵרַע אַחַר מִיתָתוֹ כִּי אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בַּמֶּה שֶׁאֵרַע אַחֲרָיו וּלְהָכֵי לָא פָּרֵיךְ מֵאִשָּׁה שֶׁנַּעֲשָׂה בַּעְלָהּ בַּעַל מוּם תֵּפוֹק בְּלֹא גֵּט דְּאַדַּעְתָּא דְּהָכִי לֹא קִדְּשָׁה נַפְשָׁהּ כֵּיוָן דְּתָלוּי נָמֵי בְּדַעַת הַמְקַדֵּשׁ וְכֵן כָּל הָנְהוּ דְּמַיְתִי הָתָם אֵין תָּלוּי אֶלָּא בְּדַעְתּוֹ: **תִּקְנוּ** מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ בְּפָ' אע"פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת נח: וְשָׁם) דְּקָאָמַר רַב הוּנָא יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה קָסָבַר כִּי תַּקִּינוּ רַבָּנַן מְזוֹנֵי עִקָּר כו' וּפְרִיךְ מֵהָכָא וּמְשַׁנֵּי אֵימָא תִּקְנוּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ תַּחַת מְזוֹנוֹת וְהַשְׁתָּא רֵישׁ לָקִישׁ דִּפְלִיג עֲלֵהּ הָתָם וְאָמַר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ עִקָּר אֵינוֹ מַגִּיהַּ בָּרַיְתָא דְּהָכָא אֶלָּא שׁוֹנֶה תִּקְנוּ מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְלִכְאוֹרָה לְדִידֵהּ יָכוֹל הַבַּעַל לוֹמַר לְאִשְׁתּוֹ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ לִמְזוֹנוֹתַיִךְ ואע"ג דְּלָא סְפָקָה כֵּיוָן דְּקָסָבַר דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ עִקָּר אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן כִּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ הַמַּדִּיר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף ע:) ובפ"ק דְּגִטִּין (דַּף יב.) דִּבְלֹא סְפָקָה חַיָּב לְזוּנָהּ וצ"ל דְּלָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ עִקָּר אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה: **וּקְבוּרָתָהּ** תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ פֵּרוּשׁ נְדֻנְיָתָהּ אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ תַּחַת מָנֶה וּמָאתַיִם דְּהָא אָמַר לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף נג.) דַּאֲרוּסָה אֵין לָהּ קְבוּרָה: **אַנּוּחֵי** נַנְחִינְהוּ פֵּרוּשׁ עַד שֶׁלֹּא יְהֵא לוֹ בַּמֶּה לְהִתְפַּרְנֵס וְאָז יִקָּחֵם אֲבָל לָא בָּעֵי לְמֵימַר דִּלְעוֹלָם לִינְחִינְהוּ דְּא"כ מַאי תַּחַת פֵּרוֹת דְּקָתָנֵי הָא אֵין לוֹ פֵּרוֹת: **זִמְנִין** דְּלָא מָלוּ וּפָרֵק לַהּ מִדִּידֵהּ אע"ג דְּעִקַּר תַּקָּנָה בִּשְׁבִיל דִּידָהּ כִּדְמַשְׁמַע הָכָא וְכֵן לְעֵיל דְּקָאָמַר בִּשְׁלָמָא בַּעֲלָהּ תַּקִּינוּ לֵיהּ פֵּירֵי דִּלְמָא אִשְׁתְּבַאי וּמִמְּנַע וְלָא פָּרֵיק לָהּ מ"מ אֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר אֵינִי נִפְדֵּית וְאֵינִי נוֹתֶנֶת פֵּרוֹת דְּהָא קָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא פִּרְקוֹנָהּ תַּחַת פֵּרוֹת מַשְׁמַע דְּאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר כִּי הֵיכִי דְּדָיֵיק לְקַמָּן דְּאֵינָהּ יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר אֵינִי נִזּוֹנֶת כו' מִבָּרַיְתָא דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי תִּקְנוּ מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אַלְמָא דְּאֵין יְכוֹלָה וְהֻצְרַךְ לְהַגִּיהַּ הַבָּרַיְתָא בִּשְׁבִיל כָּךְ וְעוֹד דִּבְחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף מט. וְשָׁם) וּבְהַזּוֹרֵק בְּגִטִּין (דַּף עז. וְשָׁם) לָא מָצֵי לְאַשְׁכּוֹחֵי שֶׁיְּהֵא חָצֵר לְאִשָּׁה בְּלֹא בַּעְלָהּ דְּפָרִיךְ חֲצֵרָהּ מָה שֶׁקָּנְתָה אִשָּׁה קָנָה בַּעְלָהּ וּמוֹקֵי בְּכוֹתֵב לָהּ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וְכִי כְּתַב לַהּ מַאי הָוֵי וְהָתַנְיָא כו' וּמְשַׁנֵּי בְּכוֹתֵב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה וְהַשְׁתָּא מַאי דּוֹחֲקִין לְאוֹקְמָא הָכִי לֵימָא כְּגוֹן שֶׁאָמְרָה אֵינִי נִפְדֵּית וְאֵינִי נוֹתֶנֶת פֵּרוֹת ואע"ג דַּהֲוָה נָמֵי מָצֵי לְאוֹקְמָא כְּגוֹן שֶׁנְּתָנוּ לָהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין לְבַעְלָהּ רְשׁוּת בָּהּ וְלָא קָאָמַר הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאֵין יוֹרֵד לִסְבָרָא זוֹ אֲבָל כְּבָר יָרַד לִסְבָרָא שֶׁהַבַּעַל מִסְתַּלֵּק מִנְּכָסִים א"כ לֵימָא כְּגוֹן שֶׁאָמְרָה אֵינִי נִפְדֵּית כו' אֶלָּא וַדַּאי אֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר וְיֵשׁ לִתֵּן טַעַם אע"ג דִּלְרַב הוּנָא יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ אֵינִי נִזּוֹנֶת כו' הָתָם מִשּׁוּם דְּאֵינָהּ מַפְקַעַת לְגַמְרֵי הַתַּקָּנָה שֶׁאִם אָמְרָה הַיּוֹם אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה לְמָחָר תַּעֲשֶׂה וּתְהֵא נִיזּוֹנִית אֲבָל אִם אָמְרָה אֵינִי נִפְדֵּית וְאֵינִי נוֹתֶנֶת פֵּרוֹת הֲרֵי מַפְקַעַת לְגַמְרֵי תַּקָּנַת פֵּרוֹת דְּהָא פֵּרוֹת שֶׁל כָּל יָמֶיהָ הֵם תַּחַת פִּרְקוֹנָהּ וַאֲפִילּוּ את"ל דִּיכוֹלָה לוֹמַר אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה לְעוֹלָם אַכַּתִּי יֵשׁ לוֹמַר דְּלָא מָצֵי אָמְרָה אֵינִי נִפְדֵּית שֶׁלֹּא תִּטָּמַע בֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים א"נ שָׁאנֵי פֵּרוֹת דְּיָדוֹ כְּיָדָהּ וְזוֹכֶה בְּגוּף הַקַּרְקַע אֲבָל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֵינָם בְּעַיִן דְּלָא שַׁיָּךְ לְמֵימַר שֶׁיִּזְכֶּה בְּגוּף הַיָּדַיִם: **אִם** תְּעַנֶּה אֶת בְּנֹתַי וְאִם תֹּאמַר דְּאַדְּרַבָּה מֵהַאי קְרָא מַשְׁמַע דְּעוֹנָתָהּ לָאו הַיְנוּ עוֹנָה שֶׁל תַּשְׁמִישׁ דִּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דַּף עז.) מַשְׁמַע אִם תְּעַנֶּה אֶת בְּנֹתַי הַיְנוּ שֶׁיִּמְנַע מֵהֶן תַּשְׁמִישׁ דְּמֵהַאי קְרָא נָפְקָא לָן דִּמְנִיעַת תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה קָרוּי עִנּוּי וְיֵשׁ לוֹמַר דה"נ קָאָמַר קְרָא עוֹנָתָהּ לֹא יִגְרַע דָּבָר שֶׁהוּא כְּעִנּוּי כְּשֶׁמּוֹנְעוֹ מִמֶּנָּה דְּהַיְנוּ תַּשְׁמִישׁ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ טו, טוש״ע אה״ע סי׳ נג סעי׳ ג:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ב, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א לקמן נד:; שבת יג.; ספרא אחרי מות פרק יג ב; במדבר רבה; עבודה זרה יז.

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה זמנין וכו׳ א״נ שאני פירות. עיין גיטין עז ע״ב תד״ה ידה:

ד״ה אם וכו׳ וא״ת דאדרבה וכו׳. עיין בדרשות הראנ״ח פ׳ שמות:

תורה אור השלם

[מיכה ג, ג]

[שמות כא, י]

[בראשית לא, נ]

[ויקרא יח, ו]

[דברים ח, ג]

[פירושי רד״צ הופמן על שמות כא:י, ב]

[א](א)רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: "שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ" — לְפוּם שְׁאֵרָהּ תֵּן כְּסוּתָהּ, שֶׁלֹּא יִתֵּן לָהּ לֹא שֶׁל יַלְדָּה לִזְקֵינָה, וְלֹא שֶׁל זְקֵינָה לְיַלְדָּה. "כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ" — לְפוּם עוֹנָתָהּ תֵּן כְּסוּתָהּ, שֶׁלֹּא יִתֵּן חֲדָשִׁים בִּימוֹת הַחַמָּה, וְלֹא שְׁחָקִים בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. [ב]תָּנֵי רַב יוֹסֵף: "שְׁאֵרָהּ" — זוֹ קֵרוּב בָּשָׂר, שֶׁלֹּא יִנְהַג בָּהּ מִנְהַג פָּרְסִיִּים שֶׁמְּשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בִּלְבוּשֵׁיהֶן. מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: הָאוֹמֵר "אִי אֶפְשִׁי אֶלָּא אֲנִי בְּבִגְדִּי וְהִיא בְּבִגְדָהּ" — יוֹצִיא וְנוֹתֵן כְּתוּבָּה. (ב)רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל וְכוּ'. מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר הָנֵי לָא. הֵיכִי דָמֵי? אִי דְּאוֹרְחַהּ — מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא דְּאָמַר לָא? וְאִי דְּלָאו אוֹרְחַהּ — מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? לָא צְרִיכָא: כְּגוֹן דְּאוֹרְחֵיהּ דִּידֵיהּ וְלָאו אוֹרְחַהּ דִּידַהּ, תַּנָּא קַמָּא סָבַר: כִּי אָמְרִינַן עוֹלָה עִמּוֹ וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ — הָנֵי מִילֵּי מֵחַיִּים, אֲבָל לְאַחַר מִיתָה — לֹא. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: אֲפִילּוּ לְאַחַר מִיתָה. אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. [ג](ג)וְאָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: מִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וְזָנִין וּמְפַרְנְסִין אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנוֹתָיו, וְדָבָר אַחֵר. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: מַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו, וְזָנִין וּמְפַרְנְסִין אֶת אִשְׁתּוֹ, אֲבָל לֹא בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, וְלֹא דָּבָר אַחֵר? אֲמַר לֵיהּ: וְלָא שָׁאנֵי לָךְ בֵּין יוֹצֵא לְדַעַת לַיּוֹצֵא שֶׁלֹּא לְדַעַת? [ד][ה]מַאי "דָּבָר אַחֵר"? רַב חִסְדָּא אָמַר: זֶה תַּכְשִׁיט. רַב יוֹסֵף אָמַר: צְדָקָה. מַאן דְּאָמַר תַּכְשִׁיט, כָּל שֶׁכֵּן צְדָקָה. מַאן דְּאָמַר צְדָקָה, אֲבָל תַּכְשִׁיט יָהֲבִינַן לַהּ, דְּלָא נִיחָא לֵיהּ דְּתִיתְנַוַּול. [ו]אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב הוּנָא: מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וּמֵתָה אִשְׁתּוֹ — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו, וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ. לְפִי כְּבוֹדוֹ וְלֹא לְפִי כְבוֹדָהּ? [ז]אֵימָא: אַף לְפִי כְבוֹדוֹ. הָא קָא מַשְׁמַע לַן: עוֹלָה עִמּוֹ וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ, וַאֲפִילּוּ לְאַחַר מִיתָה. אָמַר רַב מַתְנָה, הָאוֹמֵר: "אִם מֵתָה, לֹא תִּקְבְּרוּהָ מִנְּכָסָיו" — שׁוֹמְעִין לוֹ. מַאי שְׁנָא כִּי אָמַר — דְּנָפְלִי נִכְסֵי קַמֵּי יַתְמֵי. כִּי לָא אָמַר נָמֵי, נִכְסֵי קַמֵּי יַתְמֵי רָמוּ? [ח]אֶלָּא: הָאוֹמֵר: "אִם מֵת הוּא, לֹא תִּקְבְּרוּהוּ מִנְּכָסָיו" — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. לָאו כָּל הֵימֶנּוּ שֶׁיַּעֲשִׁיר אֶת בָּנָיו וְיַפִּיל עַצְמוֹ עַל הַצִּיבּוּר. מַתְנִי' לְעוֹלָם הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב עַד שֶׁתִּכָּנֵס

לִרְשׁוּת

לְפוּם שְׁאֵרָהּ זְקֵנָה קָשֶׁה לָהּ מַשּׂאוֹי וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לִסְבֹּל בְּגָדִים רְחָבִים וְיַלְדָּה צְרִיכָה בְּגָדִים רְחָבִים לְהִתְנָאוֹת בָּהֶם: לְפוּם עוֹנָתָהּ לְפִי הָעֵת אִם חַמָּה אִם צִנָּה: חֲדָשִׁים חַמִּים הֵם יוֹתֵר מִן הַשְּׁחָקִים: דְּאוֹרְחָהּ דֶּרֶךְ בְּנוֹת מִשְׁפַּחְתָּהּ בְּכָךְ: מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא דְּאָמַר לֹא צָרִיךְ: אוֹרְחֵהּ לִבְנוֹת מִשְׁפַּחְתּוֹ עוֹשִׂין כֵּן: עוֹלָה עִמּוֹ וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ מִבְּעוּלַת בַּעַל נָפְקָא לָן בַּעֲלִיָּתוֹ שֶׁל בַּעַל וְלֹא בִּירִידָתוֹ שֶׁל בַּעַל בְּפֶרֶק אע"פ (שָׁם.): ה"מ מֵחַיִּים כְּגוֹן הוּא אוֹמֵר לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא לְהָנִיק וְדֶרֶךְ בְּנוֹת מִשְׁפַּחְתָּהּ לְהָנִיק בְּנֵיהֶם וְלֹא דֶּרֶךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ: זָנִין מְזוֹנוֹת: מְפַרְנְסִין לְבוּשׁ וּכְסוּת: וְדָבָר אַחֵר לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: אֲבָל לֹא בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן בְּחַיָּיו: וְלֹא שָׁאנֵי לָךְ כו' יוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם לְדַעַת הָיָה בְּיָדוֹ לְצַוּוֹת עַל מְזוֹנוֹת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא צִוָּה גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְזוּנָן הִלְכָּךְ אִשְׁתּוֹ דִּמְחַיַּיב לָהּ בִּתְנַאי כְּתֻבָּה אִשְׁתַּעְבּוּד נִכְסֵהּ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו לֹא אֲבָל נִשְׁתַּטָּה דְּיָצָא מִן הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לְדַעַת מִסְתָמָא נִיחָא לֵיהּ שֶׁיִּזּוֹנוּ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו מִשֶּׁלּוֹ: תַּכְשִׁיט בְּשָׂמִים שֶׁל אַבְקַת רוֹכֵל שֶׁהַנָּשִׁים מִתְקַשְּׁטוֹת בָּהֶם: מ"ד תַּכְשִׁיט לָא יָהֲבִינַן לְאִשְׁתּוֹ כ"ש שֶׁאֵין עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה מִנְּכָסָיו וְאַמַּתְנִיתָא קָיְמִי: לָא נִיחָא לֵיהּ דְּתִתְנַוֵּל אע"פ שֶׁלֹּא צִוָּה בְּלֶכְתּוֹ עָבְדִינַן וְלִי נִרְאֶה דְּאַדְּמַר עוּקְבָא קָיְמִי דְּאָמַר מִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וְזָנִין כו' וד"א וְאִיפְּכָא גָּרְסִינַן מ"ד צְדָקָה כ"ש תַּכְשִׁיט ומ"ד תַּכְשִׁיט אֲבָל צְדָקָה לֹא הָתָם הַיְנוּ טַעְמָא דְּלָא נִיחָא לֵהּ דְּתִתְנַוֵּל: לְפִי כְּבוֹדוֹ וְלֹא לְפִי כְבוֹדָהּ בִּתְמִיהַ מִידֵי דְּאוֹרְחָהּ וְלָאו אוֹרְחֵהּ מִי לָא בָּעֵי לְמֶעְבַּד לָהּ הָא וַדַּאי אֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ וַאֲפִילּוּ לְמָאן דְּלֵית לֵיהּ עוֹלָה עִמּוֹ לְאַחַר מִיתָה אֵינָהּ יוֹרֶדֶת אִית לֵהּ: הָאוֹמֵר בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: אִם מֵתָה אִשְׁתּוֹ כו' שׁוֹמְעִין לוֹ דְּכֵיוָן דְּהוּא מֵת בְּחַיֶּיהָ וְהִיא גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ אֵינוֹ חַיָּב לְקָבְרָהּ דִּתְנַן (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף צה:) יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשֵׁי כְתֻבָּתָהּ חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ: נִכְסֵי קַמֵּי יַתְמֵי רָמוּ וּפְשִׁיטָא דְּאֵין קְבוּרָתָהּ עֲלֵיהֶם: אַל תִּקְבְּרוּהוּ מִנְּכָסָיו אֶלָּא מִן הַצְּדָקָה: מַתְנִי' לְעוֹלָם הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב וְאִם בַּת יִשְׂרָאֵל מְאֹרָסָה לְכֹהֵן הִיא אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה וְזַכַּאי בָּהּ כְּכָל זְכוּת אָב בְּבִתּוֹ:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ לְפוּם שְׁאֵרָהּ תֵּן כְּסוּתָהּ כו' פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר נָמֵי דִּמְזוֹנוֹת דְּאוֹרָיְתָא דְּהָכִי מַתַּנְיָא סֵיפָא דְּבָרַיְתָא מְזוֹנוֹת מִנַּיִן אָמַרְתָּ ק"ו וּמַה דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן קִיּוּם נֶפֶשׁ כָּךְ דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קִיּוּם נֶפֶשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה דֶּרֶךְ אֶרֶץ מִנַּיִן אָמַרְתָּ קַל וָחֹמֶר וּמָה דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת עֲלֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְנֹעַ מִמֶּנָּה דְּבָרִים שֶׁנִּשֵּׂאת עֲלֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה אֵינוֹ דִּין שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְנֹעַ מִמֶּנָּה וּלְפִי זֶה תֵּמַהּ בָּרַיְתָא דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי תִּקְּנוּ מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ דְּמַשְׁמַע דִּמְזוֹנוֹת דְּרַבָּנָן כְּמַאן אַתְיָא:

דְּאוֹרְחֵהּ דִּידֵהּ וְלָאו אוֹרְחַהּ דִּידַהּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּאוֹרְחֵהּ בִּבְנוֹת מִשְׁפַּחְתּוֹ אֲבָל אֵין דֶּרֶךְ בִּבְנוֹת מִשְׁפַּחְתָּהּ וְקָשֶׁה דְּאַמַּאי נָקַט שְׁנֵי חֲלִילִין וּמְקוֹנֶנֶת אַחַת הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט לֹא יִפְחֹת לָהּ מִדַּרְכּוֹ וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּאוֹרְחֵהּ דִּידֵהּ הַיְנוּ אֲפִי' לֶעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי חֲלִילִין וּמְקוֹנֶנֶת אֲבָל לִנְקֵבוֹת יֵשׁ שֶׁפּוֹחֲתִין וְקָאָמַר ר' יְהוּדָה לֹא יִפְחֹת מִשְּׁנֵי חֲלִילִין אע"ג דְּאִם לֹא נִשֵּׂאת שֶׁמָּא הָיוּ פּוֹחֲתִין לָהּ כֵּיוָן דְּנִשֵּׂאת לֹא יִפְחֹת לָהּ כְּמוֹ שֶׁאֵין פּוֹחֲתִין לוֹ וּמִיהוּ הַלָּשׁוֹן דָּחוּק דְּקָאָמַר כְּגוֹן דְּאוֹרְחֵהּ דִּידֵהּ מַשְׁמַע דְּאִיכָּא דְּלָאו אוֹרְחֵהּ בְּהָכִי: **וְלָא** שָׁאנֵי לָךְ בֵּין יוֹצֵא לְדַעַת לַיּוֹצֵא שֶׁלֹּא לְדַעַת לְקַמָּן בְּפֶ' בָּתְרָא (כְּתֻבּוֹת דַּף קז. וְשָׁם) דְּמוּקֵי לָהּ הַהִיא דָּמֵי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם כְּשֶׁהִשְׁרָה אִשְׁתּוֹ ע"י שָׁלִישׁ אֲבָל לֹא בָּנָיו וּבְנוֹתָיו מַשְׁמַע דְּקֹדֶם שֶׁיָּצָא לֹא הָיָה מַשְׁרֶה אוֹתָם אֲבָל אִם הָיָה מַשְׁרֶה אוֹתָם גַּם אָנוּ הָיִינוּ זָנִין אוֹתָם כֵּיוָן דְּנִיחָא לֵיהּ וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לוֹמַר הַהִיא דָּמֵי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה דְּזָנִין בָּנָיו וּבְנוֹתָיו אֲפִי' לֹא הָיָה מַשְׁרֶה אוֹתָם מִתְּחִלָּה וְאֵין נִרְאֶה לְרִ"י דְּאִם לֹא הִשְׁרָה אוֹתָם מִתְּחִלָּה ע"י שָׁלִישׁ וְלֹא פִּרְנְסָם אַמַּאי מְפַרְנְסִין אוֹתָם אֶלָּא וַדַּאי אַיְּרֵי כְּשֶׁהָיָה מְפַרְנְסָם קֹדֶם וְכֵן הַהִיא דָּמֵי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם מִדְּפָרִיךְ מִנָּהּ אַהַהִיא דְּנִשְׁתַּטָּה וּבְפֶ' בָּתְרָא דְּמוּקֵי לָהּ בְּמַשְׁרֶה אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ אֲבָל לֹא בָּנָיו וּבְנוֹתָיו הַיְנוּ בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ הִנִּיחַ מָעוֹת בְּיַד שָׁלִישׁ לְפַרְנֵס אִשְׁתּוֹ וְלֹא הִנִּיחַ לְפַרְנֵס בָּנָיו אֲבָל קֹדֶם שֶׁהָלַךְ הָיוּ כֻּלָּם נִזּוֹנִין מִשֶּׁלּוֹ: הָכִי גָּרְסִינַן מַאי וְלֹא דָּבָר אַחֵר וְגָרְסִינַן נָמֵי וּמַאן דְּאָמַר צְדָקָה אֲבָל תַּכְשִׁיט יָהֲבִינַן לַהּ דְּלָא נִיחָא לֵהּ דְּתִתְנַוֵּל דְּאַהַהִיא דָּמֵי שֶׁהָלַךְ אִפְלִיגוּ בָּהּ בְּהֶדְיָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף קז.): **תַּכְשִׁיט** וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַמַּדִּיר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף עא:) פּוֹסְקִין קִשּׁוּטִין לָאִשָּׁה הַיְנוּ כָּל זְמַן שֶׁהוּא עִמָּהּ שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עָלָיו: **מִי** שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם כו' אִית סְפָרִים דְּגָרְסִי קוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ אִין לְפִי כְּבוֹדוֹ לָא אֵימָא אַף לְפִי כְּבוֹדָהּ וְאֵין נִרְאֶה חֲדָא דְּאַמַּאי נָקַט מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם אַדְּרַבָּה טְפֵי הָוֵי רְבוּתָא דַּאֲפִי' כְּשֶׁהוּא אֶצְלָהּ דְּאֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ וכ"ש כְּשֶׁאֵינוֹ אֶצְלָהּ וְעוֹד מַאי אֲפִי' לְאַחַר מִיתָה דְּקָאָמַר אַדְּרַבָּה טְפֵי הָוֵי רְבוּתָא בְּמְחַיִּים מִלְּאַחַר מִיתָה וְעוֹד דְּקָאָמַר אֵימָא אַף לְפִי כְּבוֹדָהּ אַדְּרַבָּה לְפִי כְּבוֹדוֹ הָוֵי רְבוּתָא טְפֵי דְּלָא הָוֵי אֶלָּא לְר' יְהוּדָה אֲבָל לְפִי כְּבוֹדָהּ דְּאֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ לָא הָוֵי רְבוּתָא כְּלֵי הַאי דְּהָא לְעֵיל פָּרִיךְ אִי דְּאוֹרְחָהּ מ"ט דת"ק מַשְׁמַע דְּמִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא הוּא וְנִרְאֶה לר"ת דְּגָרְסִינַן קוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי כְבוֹדוֹ לְפִי כְבוֹדוֹ אִין לְפִי כְּבוֹדָהּ לָא אֵימָא אַף לְפִי כְבוֹדוֹ אֲבָל קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּאַמַּאי קָמַתְמַהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ וְלֹא לְפִי כְבוֹדָהּ אַמַּאי סָלְקָא דַּעְתֵּהּ דְּנָקַט לְפִי כְּבוֹדוֹ דַּוְקָא וְלֹא לְפִי כְבוֹדָהּ: **לְעוֹלָם** הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה גָּרְסִינַן ול"ג עַד שֶׁתִּכָּנֵס לִרְשׁוּת הַבַּעַל דְּא"כ הֲוָה מַשְׁמַע עַד שֶׁיִּמְסֹר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל כִּדְמוֹכַח בַּגְּמָרָא דְּקָאָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ כו' לִרְשׁוּת הַבַּעַל בְּעָלְמָא וּמַתְנִי' דְּהָכָא מוֹקְמִינַן לָהּ בַּגְּמָרָא לְעִנְיַן תְּרוּמָה לְאַפּוֹקֵי מִמִּשְׁנָה רִאשׁוֹנָה א"כ הָוְיָא תְּיוּבְתָּא דְּרַב דְּאָמַר בַּגְּמָרָא מְסִירָתָהּ לְכָל חוּץ מִלִּתְרוּמָה וּמִיהוּ י"ל דְּהָא דְּדָיֵיק רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק בַּגְּמָרָא הַיְנוּ מִדְּקָתָנֵי כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה כו' לְכָךְ מַשְׁמַע לֵיהּ אֲפִילּוּ מָסַר אֲבָל הָכָא דְּקָתָנֵי לְעוֹלָם הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב עַד שֶׁתִּכָּנֵס לִרְשׁוּת הַבַּעַל מַשְׁמַע שַׁפִּיר דְּהַיְנוּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה:

מסורת הש״ס

א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ב לקמן סה.
ג לקמן קז.

תורה אור השלם

שארה כסותה ועונתה בענין זה יש במכילתא מחלוקת משולשת. וגו׳ [פירושי רד"צ הופמן על שמות כא:י, ב]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ עג סעי׳ א:
ב טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ יג:
ג מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יז, סמג לאוין פא, טור אה״ע סי׳ עא, ש״ע אה״ע סי׳ ע סעי׳ ה:
ד מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ ע סעי׳ ה ו:
ה מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ יא, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ טו:
ו מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ כד, סמג לאוין שא, טוש״ע אה״ע סי׳ פט סעי׳ ג:
ז מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ כד, סמג לאוין שא, טוש״ע אה״ע סי׳ פט סעי׳ ג:
ח מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ כד, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ רנג סעי׳ ל:

(א)לִרְשׁוּת הַבַּעַל לְנִשּׂוּאִין. מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל — הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל. הָלַךְ הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל — הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב. מָסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל — הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל. (ב)גְּמָ׳ מַאי לְעוֹלָם? לְאַפּוֹקֵי מִמִּשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. דִּתְנַן: הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִישְּׂאוּ — אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה. קָא מַשְׁמַע לַן, לְעוֹלָם. מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל וְכוּ׳. אָמַר רַב: מְסִירָתָהּ לַכֹּל, חוּץ מִתְּרוּמָה. וְרַב אַסִּי אָמַר: אַף לִתְרוּמָה. אֵיתִיבֵיהּ רַב הוּנָא לְרַב אַסִּי, וְאָמְרִי לַהּ חִיָּיא בַּר רַב לְרַב אַסִּי: לְעוֹלָם הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחוּפָּה! אֲמַר לְהוּ רַב: לָאו אֲמֵינָא לְכוּ לָא תֵּיזְלוּ בָּתַר אִיפְּכָא?! יָכֵיל לְשַׁנּוֹיֵי לְכוּ: מְסִירָתָהּ, זוֹ הִיא כְּנִיסָתָהּ לְחוּפָּה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לִירוּשָּׁתָהּ. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: לִכְתוּבָּתָהּ. כְּתוּבָּתָהּ מַאי הִיא? דְּאִי מֵתָה יָרֵית לַהּ, הַיְינוּ דִּשְׁמוּאֵל! אָמַר רָבִינָא: לוֹמַר כְּתוּבָּתָהּ מֵאַחֵר מָנֶה. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי חֲנִינָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מְסִירָתָהּ לַכֹּל, אַף לִתְרוּמָה. [אב]מֵיתִיבִי: הָלַךְ הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָיְתָה לָהּ חָצֵר בַּדֶּרֶךְ וְנִכְנְסָה עִמּוֹ לָלִין, אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבָּתָהּ בְּבֵית בַּעְלָהּ, מֵתָה — אָבִיהָ יוֹרְשָׁהּ. מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁמָּסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ חָצֵר בַּדֶּרֶךְ וְנִכְנְסָה עִמּוֹ לְשׁוּם נִישּׂוּאִין, אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבָּתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ, מֵתָה — בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ. [גד]בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לִירוּשָּׁתָהּ, אֲבָל לִתְרוּמָה, אֵין אִשָּׁה אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחוּפָּה. תְּיוּבְתָּא דְּכוּלְּהוּ! תְּיוּבְתָּא. הָא גוּפָא קַשְׁיָא: אָמְרַתְּ נִכְנְסָה עִמּוֹ לָלִין. טַעְמָא דְּלָלִין, הָא סְתָמָא — לְשֵׁם נִישּׂוּאִין. אֵימָא סֵיפָא: נִכְנְסָה עִמּוֹ לְשֵׁם נִישּׂוּאִין, הָא סְתָמָא, לָלִין. [ה]אָמַר רַב אָשֵׁי: סְתָמֵי סְתָמֵי קָתָנֵי. סְתַם חָצֵר דִּידַהּ — לָלִין. סְתַם חָצֵר דִּידֵיהּ — לְנִשּׂוּאִין. [ו]תַּנְיָא: מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל וְזִינְּתָה — הֲרֵי זוֹ בְּחֶנֶק. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי אַמֵּי בַּר חָמָא, אָמַר קְרָא: "לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ", פְּרָט לְשֶׁמָּסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל. וְאֵימָא: פְּרָט שֶׁנִּכְנְסָה לַחוּפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה! [ז]אָמַר רָבָא: אֲמַר לִי אַמֵּי, חוּפָּה בְּהֶדְיָא כְּתִיבָא: "כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה מְאוֹרָשָׂה לְאִישׁ". "נַעֲרָה" — וְלֹא בּוֹגֶרֶת, "בְּתוּלָה" — וְלֹא בְּעוּלָה, "מְאוֹרָשָׂה" — וְלֹא נְשׂוּאָה. מַאי "נְשׂוּאָה"? אִילֵימָא נְשׂוּאָה מַמָּשׁ, הַיְינוּ "בְּתוּלָה" וְלֹא בְּעוּלָה! אֶלָּא לָאו, שֶׁנִּכְנְסָה לְחוּפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה.

וְאֵימָא:

לִרְשׁוּת הַבַּעַל לְנִשּׂוּאִין כְּלוֹמַר שֶׁתִּכָּנֵס לְחֻפָּה לְשֵׁם נִשּׂוּאִין שֶׁתְּהֵא מְסוּרָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל: מָסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאָב שֶׁהָיָה הָאָב מְשַׁלְּחָהּ לוֹ ע"י שְׁלוּחָיו וּפָגְעוּ בִּשְׁלוּחֵי הַבַּעַל וּמְסָרוּהָ לָהֶם: גְּמ' מִמִּשְׁנָה רִאשׁוֹנָה בְּפֶרֶק אע"פ: הִגִּיעַ זְמַן שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לִבְתוּלָה מִשֶּׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל לְהָכִין עַצְמָהּ לְנִשּׂוּאִין וּלְאַלְמָנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם: וְלֹא נִשְּׂאוּ כְּגוֹן שֶׁעִכֵּב הֶחָתָן אוֹ אֹנֶס שֶׁלּוֹ: וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה אִם בַּת יִשְׂרָאֵל מְאֹרֶסֶת לְכֹהֵן הִיא: מְסִירָתָהּ לְכָל לְיוֹרְשָׁהּ וְלִיטַמֵּא לָהּ וּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּלְכָל דָּבָר אִישׁ בְּאִשָּׁה קַיְמָא מְסִירַת שְׁלוּחִים בִּמְקוֹם חֻפָּה: חוּץ מֵאֲכִילַת תְּרוּמָה דְּטַעְמָא דִּדָּה מִשּׁוּם סִמְפּוֹן כִּדְלְקַמָּן בְּפֶרֶק אע"פ (כְּתֻבּוֹת דַּף נז:) וְאַכַּתִּי אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהָכִי שֶׁמָּא יִמְצְאוּ בָּהּ מוּמִין וְיִהְיוּ קִדּוּשֶׁיהָ וְנִשּׂוּאֶיהָ טָעוּת: וְרַב אַסִּי אָמַר אַף לִתְרוּמָה קָסָבַר הָא דַּאֲמוּר רַבָּנַן אֲרוּסָה לֹא תֹּאכַל בִּתְרוּמָה מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִמְזְגוּ לָהּ כּוֹס בְּבֵית אָבִיהָ וְתַשְׁקֶה לְאָחִיהָ וּלְאַחְיוֹתֶיהָ [שָׁם] וְהַשְׁתָּא דְּאֵין אָחִיהָ וְאַחְיוֹתֶיהָ אֶצְלָהּ שָׁרִי: לְעוֹלָם הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב וְאוֹקְמְנָא דְּהַאי לְעוֹלָם מִשּׁוּם אֲכִילַת תְּרוּמָה נְקַט לָהּ וְקָתָנֵי עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה: אֲמַר לְהוּ רַב לְתַלְמִידוֹ וּבְנוֹ: לָא תֵּיזְלוּ בָּתַר אִפְּכָא לֹא תָּשִׁיבוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מִמִּשְׁנָה הַנֶּהְפֶּכֶת לִשְׁנֵי צְדָדִים שֶׁיּוּכַל הַמְתָרֵץ לְתָרֵץ מַשְׁמָעָהּ אַחַר דְּבָרָיו: שְׁמוּאֵל אָמַר לִירֻשָּׁתָהּ הוּא דִּמְהַנְּיָא מְסִירָה שֶׁאִם מֵתָה בַּדֶּרֶךְ בַּעַל יוֹרֵשׁ נְדֻנְיָתָהּ דְּאע"ג דְּאָמַר מַר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נג.) אִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה מֵתָה אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ הָכָא כֵּיוָן דִּמְסָרָהּ אַחֲלֵי אַחִיל אָב מֵהַשְׁתָּא מֵחֲמַת קֵרוּב נִשּׂוּאִין אֲבָל לִתְרוּמָה וְלַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ שֶׁלֹּא בְּשֻׁתָּפוּת וְלִמְצִיאָתָהּ דְּאֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם אֵיבָה וְאַכַּתִּי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהָכִי לָא מְהַנְּיָא מְסִירָה כִּי חֻפָּה: לִכְתֻבָּתָהּ הוּא דִּמְהַנְּיָא מְסִירָה וְהַשְׁתָּא קָא בָּעֵי הַשַּׁ"ס לְמִלְּתֵהּ: מַאי הִיא דְּאִם מֵתָה יָרֵית בַּעַל אֶת הַנְּדוּנְיָא שֶׁפָּסַק לָהּ הָאָב: לוֹמַר כְּתֻבָּתָהּ מֵאַחֵר מָנֶה לְשַׁוְיָהּ אַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים אֶלָּא מָנֶה מִן הַכּוֹנָסָהּ אַחֲרֵי כֵן: הָלַךְ הָאָב כו' אֵין מְסִירָתוֹ מְסִירָה: וְנִכְנְסָה עִמּוֹ עִם בַּעְלָהּ לָלוּן כִּשְׁאָר לִינָה בַּדֶּרֶךְ בְּעָלְמָא וְלֹא לְשֵׁם נִשּׂוּאִין: שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מִטַּלְטְלִין שֶׁיִּחֵד אָבִיהָ לִנְדֻנְיָתָהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמְּסִירָתָהּ לִשְׁלוּחִים הָווּ נִשּׂוּאִין: לְיוֹרְשָׁהּ לְהָא מִלְּתָא לְחֲדָא הוּא דְּהָוְיָא נִשּׂוּאִין: תְּיוּבְתָּא דְּכוּלְּהוּ הָנָךְ דִּפְלִיגִי אַדִּשְׁמוּאֵל: הָא סְתָמָא אִם נִכְנְסָה וְשָׁהֲתָה עִמּוֹ סְתָם אָמְרִינַן נִשּׂוּאִין נִינְהוּ וְזוֹ הִיא כְּנִיסַת חֻפָּתָהּ ואע"פ שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה הָוֵי נִשּׂוּאִין: סְתָמֵי סְתָמֵי קָתָנֵי הָא דְּקָתָנֵי נִכְנְסָה עִמּוֹ לָלוּן לֹא שֶׁפֵּרְשָׁה לָלוּן אֲנִי נִכְנֶסֶת וְלֹא לְשֵׁם נִשּׂוּאִין וְהָא דְּקָתָנֵי נִכְנְסָה עִמּוֹ לְנִשּׂוּאִין לֹא שֶׁפֵּרְשָׁה לְנִשּׂוּאִין אֲנִי נִכְנֶסֶת אֶלָּא זוֹ וְזוֹ שֶׁנִּכְנְסָה סְתָם וְתַנָּא הוּא דְּקָאָמַר דְּהֵיכָא דְּחָצֵר שֶׁלָּהּ סְתָם כְּנִיסָתָהּ לֹא לְנִשּׂוּאִין הֵן אֶלָּא לָלוּן וְהֵיכָא דְּחָצֵר שֶׁלּוֹ סְתָם כְּנִיסָתָהּ לְשֵׁם נִשּׂוּאִין: הֲרֵי זוֹ בְּחֶנֶק כִּנְשׂוּאָה וְלֹא בִּסְקִילָה כַּאֲרוּסָה: וְאֵימָא פְּרָט לִכְשֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה דַּיֶּךָ אִם מְעַטְתָּ כְּגוֹן זוֹ דְּלָא תֵּימָא נַעֲרָה בְתוּלָה כְּתִיב גַּבֵּי סְקִילָה וְהָא אַכַּתִּי בְּתוּלָה הֲוַאי אֲבָל זוֹ שֶׁאַף לְחֻפָּה לֹא נִכְנְסָה לֹא מִעֲטָהּ הַכָּתוּב וְאַכַּתִּי בֵּית אָבִיהָ קָרֵינָא בֵּהּ: חֻפָּה בְּלֹא בְּעִילָה בְּהֶדְיָא כְּתִיבָא דְּלָאו בִּסְקִילָה הִיא וְכִי אִצְטְרִיךְ הַאי לִמְסִירָה: אִלֵּימָא נְשׂוּאָה מַמָּשׁ שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְנִבְעֲלָה:

לְאַפּוֹקֵי מִמִּשְׁנָה רִאשׁוֹנָה אע"ג דִּתְנַן בְּהֶדְיָא בְּפֶ' אע"פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נז.) זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה ב"ד שֶׁל אַחֲרֵיהֶם אָמְרוּ כו' כֵּן דֶּרֶךְ הַתַּנָּאִים לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּקֹצֶר אע"ג דִּכְבָר הִשְׁמִיעָנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר וכה"ג אִיכָּא בְּרֵישׁ בְּרָכוֹת (דַּף ב:): רַב אַסִּי אָמַר אַף לִתְרוּמָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָסָבַר רַב אַסִּי דְּטַעֲמָא דְּאֵין אֲרוּסָה בַּת יִשְׂרָאֵל אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה כִּדְעֻלָּא שֶׁמָּא יִמְזְגוּ לָהּ כּוֹס וְכֵיוָן שֶׁמְּסָרָהּ תּוּ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ וְקָשֶׁה לר"י דְּאַפֵּי' עֻלָּא דִּמְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁמָּא יִמְזְגוּ לָהּ כּוֹס לְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה מוֹדֶה דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם סִמְפּוֹן וע"כ רַב אַסִּי אַיְּרֵי לְפִי מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה דְּאַמַּתְנִ' קָאֵי וּמַפְּקָה מַתְנֵי' מִמִּשְׁנָה רִאשׁוֹנָה מִדְּקָתָנֵי לְעוֹלָם וְעוֹד דְּאִתּוֹתַב מִבָּרַיְתָא דִּלְקַמָּן וְלָא מְשַׁנֵּי הַהִיא כְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה וְנִרְאֶה לר"י דְּטַעֲמָא דְּרַב אַסִּי מִשּׁוּם סִמְפּוֹן וּמִשֶּׁמְּסָרָהּ תּוּ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּמִסְתָמָא בָּדְקִי לָהּ וְקָשֶׁה דְּרַב אַסִּי חָיֵישׁ לְסִמְפּוֹן בְּהַגָּעַת זְמַן טְפֵי מִבְּמָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל וּבְפֶ' אע"פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נח.) אָמְרִי' אִיפְּכָא דְּקָאָמַר מַאי בֵּינַיְהוּ בֵּין לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם סִמְפּוֹן בֵּין לְמֶ"ד מִשּׁוּם שֶׁמָּא תַּשְׁקֶה אִכָּא בֵּינַיְהוּ קִבֵּל מָסַר וְהָלַךְ פֵּרוּשׁ מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל דִּלְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם סִמְפּוֹן אִיכָּא אע"ג דִּבְהִגִּיעַ זְמַן לָא חָיְישִׁינַן לְסִמְפּוֹן לְמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה ואור"י דְּוַדַּאי סְבָרָא הוּא דִּבְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה דְּחָיְישִׁינַן לְסִמְפּוֹן בְּהַגָּעַת זְמַן כָּל שֶׁכֵּן בְּמָסַר כִּדְאָמְרִינַן הָתָם אֲבָל הָכָא רַב אַסִּי מַתְנִיתִין דְּחַקְתֵּהּ דְּקָתָנֵי הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל דְּמַשְׁמַע לְגַמְרֵי אֲפִילּוּ לִתְרוּמָה וְעוֹד אור"י דְּמָצִינוּ לְפָרֵשׁ דְּאִיכָּא בֵּינַיְהוּ לְמַאן דְּאָמַר סִמְפּוֹן לֵיכָּא דִּבְמָסַר לָא חָיְישִׁינַן לְסִמְפּוֹן וּלְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִמְזְגוּ אִיכָּא דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תַּשְׁקֶה לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל וּבַקּוּנְטְרֵס לֹא פֵּרֵשׁ הָתָם כֵּן:

וּשְׁמוּאֵל אָמַר לִירֻשָּׁתָהּ לָא אֲתָא לְאַפּוֹקֵי הֲפָרַת נְדָרִים דְּהָא תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּסָמוּךְ דְּהָוְיָא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל לַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ וְיָצְתָה מֵרְשׁוּת הָאָב וְנִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין מְטַמֵּא לָהּ כֵּיוָן דְּאַפְּקָהּ רַחֲמָנָא מִסְּקִילָה לְחֶנֶק דְּמֵהָתָם יָלֵיף לְכָל מִלֵּי אֶלָּא לְמַעוּטֵי תְּרוּמָה אָתֵי וִירֻשָּׁתָהּ נְקַט לְרְבוּתָא דְּלָא מִבַּעְיָא לְטַמֵּא לָהּ וְלַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ דְּהָוְיָא מְסִירָה כְּחֻפָּה אֶלָּא אֲפִילּוּ לְיוֹרְשָׁהּ דַּהֲוָה ס"ד כֵּיוָן דִּירֻשַּׁת הַבַּעַל תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן הִיא הָכָא בְּמָסַר לָא תִּקּוּן אִי נַמֵּי ס"ד דְּאֵין הָאָב מְזַכֶּה לְבִתּוֹ עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה אַפֵּ"ה יוֹרְשָׁהּ אִי נַמֵּי אַף כְּתֻבָּה דְּרֵישׁ לָקִישׁ אֲתָא לְמַעוּטֵי וְרֵישׁ לָקִישׁ נַמֵּי לָא מִבַּעְיָא קָאָמַר וְלָא אֲתָא לְמַעוּטֵי אֶלָּא תְּרוּמָה אִי נַמֵּי מְמַעֵט נַמֵּי יְרֻשָּׁתָהּ מִטַּעְמָא דְּפָרֵשִׁית: **תְּיוּבְתָּא** דְּכוּלְּהוּ לָאו דַּוְקָא דְּכוּלְּהוּ אֶלָּא לְהָנְהוּ דְּאָמְרִי אַף לִתְרוּמָה וּכְעִנְיָן זֶה מָצִינוּ בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קכט:) גַּבֵּי מְחַלֵּק נְכָסָיו עַל פִּיו תְּיוּבְתָּא דְּכוּלְּהוּ אע"ג דְּלָא הָוֵי תְּיוּבְתָּא אֶלָּא לְחַד: **הַיְינוּ** בְּתוּלָה וְלֹא בְּעוּלָה וא"ת אֵימָא וְלֹא נְשׂוּאָה שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְנִבְעֲלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ דְּאַכַּתִּי בְּתוּלָה הִיא כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ט:) בָּאוּ עָלֶיהָ עֲשָׂרָה וַעֲדַיִן הִיא בְּתוּלָה כֻּלָּן בִּסְקִילָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָא אָמַר הָתָם דְּבַעַל עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּעוּלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ:

מסורת הש״ס

א יבמות פז.; נדרים פט.; תוספתא כתובות

ב לקמן ע:

תורה אור השלם

וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲר אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי־עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ [דברים כב, כא]

כִּי יִהְיֶה נַעֲרָ בְתוּלָה מְאֹרָשָׂה לְאִישׁ וּמְצָאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ [דברים כב, כג]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ב:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ נדרים הל׳ כב, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, סמג לאוין רמב, טוש״ע אה״ע סי׳ נז סעי׳ א:

ג מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ג:

ד מיי׳ פח׳ מהל׳ תרומות הל׳ ז:

ה טוש״ע אה״ע סי׳ נז סעי׳ א:

ו מיי׳ פג׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ד, סמג לאוין צו:

ז מיי׳ פג׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ד, סמג לאוין צו:

(א)וְאֵימָא: הֵיכָא דְּהָדְרָא לְבֵי נָשָׂא — הָדְרָא לְמִילְּתָא קַמַּיְיתָא? אָמַר רָבָא: הָהוּא כְּבָר פַּסְקַהּ תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ״וְנֵדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ״, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא מוּצֵאת מִכְּלַל אָב וּמוּצֵאת מִכְּלַל בַּעַל! א(ב)אֶלָּא, הֲרֵי שֶׁמָּסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁמָּסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, וְנִתְאַרְמְלָה בַּדֶּרֶךְ אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, הֵיאַךְ אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ: בֵּית אָבִיהָ שֶׁל זוֹ, אוֹ בֵּית בַּעְלָהּ שֶׁל זוֹ? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: כֵּיוָן שֶׁיָּצְאָה שָׁעָה אַחַת מֵרְשׁוּת הָאָב — שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. (ג)אָמַר רַב פָּפָּא אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: הַבָּא עַל נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה — אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁתְּהֵא נַעֲרָה בְּתוּלָה מְאוֹרָסָה, וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. בִּשְׁלָמָא ״נַעֲרָה״ — וְלֹא בּוֹגֶרֶת, ״בְּתוּלָה״ — וְלֹא בְּעוּלָה, ״מְאוֹרָסָה״ — וְלֹא נְשׂוּאָה. ״בְּבֵית אָבִיהָ״ לְמַעוֹטֵי מַאי? לָאו לְמַעוֹטֵי מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל?! (ד)אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל לְנִשּׂוּאִין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה — הַבָּא עָלֶיהָ הֲרֵי זֶה בְּחֶנֶק. נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל בְּעָלְמָא שְׁמַע מִינַּהּ.

(ה)מַתְנִי׳ הָאָב אֵינוֹ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ. זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לִפְנֵי חֲכָמִים בַּכֶּרֶם בְּיַבְנֶה: הַבָּנִים יִירְשׁוּ וְהַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ. מָה הַבָּנִים אֵינָן יוֹרְשִׁין אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת הָאָב — אַף הַבָּנוֹת אֵין נִיזּוֹנוֹת אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן. גְּמָ׳ בִּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ הוּא דְּאֵינוֹ חַיָּיב, הָא בִּמְזוֹנוֹת בְּנוֹ — חַיָּיב. בִּתּוֹ נָמֵי: חוֹבָה הוּא דְּלֵיכָּא, הָא מִצְוָה אִיכָּא. מַנִּי מַתְנִיתִין? לָא רַבִּי מֵאִיר, לָא רַבִּי יְהוּדָה, וְלָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא. (ו)דְּתַנְיָא: מִצְוָה לָזוּן אֶת הַבָּנוֹת, קַל וָחוֹמֶר לַבָּנִים — דְּעָסְקִי בַּתּוֹרָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִצְוָה לָזוּן אֶת הַבָּנִים, וְקַל וָחוֹמֶר לַבָּנוֹת — מִשּׁוּם זִילוּתָא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: חוֹבָה לָזוּן אֶת הַבָּנוֹת לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן, אֲבָל בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן — אֵלּוּ וָאֵלּוּ אֵינָן נִיזּוֹנִין. מַנִּי מַתְנִיתִין? אִי רַבִּי מֵאִיר הָא אָמַר בָּנִים מִצְוָה?! אִי רַבִּי יְהוּדָה, הָא אָמַר בָּנִים נָמֵי מִצְוָה! אִי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, אֲפִילּוּ מִצְוָה נָמֵי לֵיכָּא! אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי מֵאִיר, אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי יְהוּדָה, אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא. (ז)אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי מֵאִיר וְהָכִי קָאָמַר: הָאָב אֵינוֹ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ, וְהוּא הַדִּין לִבְנוֹ. הָא מִצְוָה בְּבִתּוֹ אִיכָּא, קַל וָחוֹמֶר לַבָּנִים. וְהַאי דְּקָתָנֵי בִּתּוֹ — הָא קָא מַשְׁמַע לַן:

דְּאֲפִילּוּ

הָכִי גָּרְסִינַן וְאֵימָא הֵיכָא דְּהָדְרָא לְבֵי נָשָׂא תְּהֶדַּר לְמִלְּתָא קַמַּיְיתָא מִי הָוְיָא כְּמִי שֶׁלֹּא נִמְסְרָה בַּעְיָא בְּעָלְמָא הִיא וְאֵינָהּ קֻשְׁיָא כָּל כָּךְ אֶלָּא דְּקָתָנֵי מַתְנֵי׳ הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל וּמַשְׁמַע וְאַפֵּי׳ חָזְרָה מִן הַדֶּרֶךְ לְבֵית אָבִיהָ כְּבָר יָצְאָה מֵרְשׁוּת הָאָב וְכֵיוָן דְּלָא נָפְקָא לַן מְסִירַת שְׁלוּחִין אֶלָּא מִקְּרָא יַתִּירָא דְּבֵית אָבִיהָ אֵימָא הֵיכָא דְּהָדְרָא בֵּית אָבִיהָ קָרֵינַן בֵּהּ וְאִם זִנְּתָה תְּהֵא בִּסְקִילָה: כְּבָר פַּסְקָה תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּלָא הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא לְמֶהֱוֵי כְּמִי שֶׁלֹּא נִמְסְרָה: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר לָמָּה הֻצְרַךְ לִכְתֹּב יָקוּם עָלֶיהָ וְכִי מִי יָפֵר לָהּ וַהֲלֹא לֹא נֶאֶמְרוּ מְפִירִים אֶלָּא אָבִיהָ בְּבִתּוֹ עַד שֶׁלֹּא נִיסַּת וּבַעְלָהּ מִשֶּׁנִּיסַּת וְזוֹ שֶׁנִּתְאַרְמְלָה מִשֶּׁנִּיסַּת מוּצֵאת מִכְּלַל אָב וּמִכְּלַל בַּעַל: אֶלָּא הֲרֵי שֶׁמָּסַר כו׳ כְּלוֹמַר לֹא בָּא הַכָּתוּב לְאַלְמָנָה וְלִגְרוּשָׁה מִן נִשּׂוּאִין דְּהָא כְּתִיב בָּהּ אִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אִישָׁהּ יְפֵרֵנוּ וַהֲרֵי אֵין אִישָׁהּ קַיָּם אֶלָּא לְאַלְמָנָה ע״י מְסִירַת שְׁלוּחִין שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא פֵּרְשׁוּ לְךָ הַכְּתוּבִים אֶלָּא מִשְׁפַּט נוֹדֶרֶת בְּבֵית אָבִיהָ וּמִשְׁפַּט נוֹדֶרֶת בְּבֵית אִישָׁהּ וְזוֹ שֶׁנָּדְרָה בַּדֶּרֶךְ מִשֶּׁמְּסָרוּהָ לִשְׁלוּחִין אֵין אֲנִי יוֹדֵעַ הֵיאַךְ אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ אִם בֵּית אָבִיהָ אִם בֵּית אִישָׁהּ לְפִיכָךְ בָּא כָּתוּב זֶה וְלִמֶּדְךָ שֶׁלֹּא תִּקָּרֵא לָהּ בֵּית אָבִיהָ אֶלָּא בֵּית אִישָׁהּ וְלֹא נִתְרוֹקְנָה רְשׁוּת לָאָב בְּמִיתָתוֹ שֶׁל בַּעַל וְשׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר אַלְמָא לָא הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא דְּאִלּוּ נִתְאַרְמְלָה מִן הָאֵרוּסִין עַד שֶׁלֹּא נִמְסְרָה לִשְׁלוּחִין תְּנַן בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים (דַּף ע.) מֵת הַבַּעַל נִתְרוֹקְנָה רְשׁוּת לָאָב וְיָלְפִינַן לָהּ מִקְּרָאֵי: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא בְּמַתְנִיתִין כִּי הַהִיא בָּרַיְתָא דְּתַנְיָא לְעֵיל הֲרֵי זוֹ בְּחֶנֶק: מְאֹרָסָה וְלֹא נְשׂוּאָה נִכְנְסָה לְחֻפָּה ואע״פ שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה דְּאִי נִבְעֲלָה הָא תְּנָא לֵיהּ בְּתוּלָה: נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל בְּעָלְמָא תְּנַן וְלָא תְּנַן בָּהּ נִכְנְסָה לְחֻפָּה: מַתְנִי׳ הָאָב אֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ בְּחַיָּיו וּבַגְּמָ׳ מְפָרֵשׁ אַמַּאי נְקַט בִּתּוֹ: זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ ר׳ אֶלְעָזָר ב״ע בַּיּוֹם שֶׁמִּנּוּהוּ נָשִׂיא: בְּכֶרֶם בְּיַבְנֶה עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת כְּכֶרֶם: הַבָּנִים יִירְשׁוּ וְהַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ שְׁתֵּי תַּקָּנוֹת תִּקְּנוּ ב״ד בִּתְנַאי כְּתֻבָּה הַבָּנִים יִירְשׁוּ כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין דִּתְנַן בְּמַתְנִיתִין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נב:) בְּנִין דִּכְרִין דְּיֶהֱוֹיִין לִיכִי מִנַּאי אִנּוּן יִרְתוּן כֶּסֶף כְּתֻבָּתֵךְ יָתֵר עַל חוּלָקְהוֹן דְּעִם אֲחוּהוֹן וְהַיְינוּ הַבָּנִים יִירְשׁוּ כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין וּלְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין מְפָרְשִׁינַן לָהּ מַאי הִיא: וְהַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ בְּנָן נֻקְבַן דִּי יֶהֶוְיָין לִיכִי מִנַּאי אִנּוּן יֶהֶוְיָן יָתְבָן בְּבֵיתִי וּמִתַּזְנָן מִנִּכְסַי עַד דְּתִתְבְּגְרוּן אוֹ עַד דְּתִלַּקְחָון לְגוּבְרִין: מָה הַבָּנִים אֵין יוֹרְשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן דְּהָא אִנּוּן יַרְתוּן תְּנַן וְהָכִי מְפָרֵשׁ לָהּ בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין דְּהַאי הַבָּנִים יִירְשׁוּ אַכְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין קָאֵי: גְּמ׳ חוֹבָה לָזוּן הַבָּנוֹת תְּנַאי כְּתֻבָּה הוּא: אֵין נִזּוֹנִין אֲפִילּוּ מִצְוָה אֵין כָּאן: הָאָמַר בָּנִים נָמֵי מִצְוָה וְלֹא חוֹבָה: אֲפִילּוּ מִצְוָה לֵיכָּא לֹא בְּבָנִים וְלֹא בְּבָנוֹת: אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי מֵאִיר וְהָכִי קָאָמַר כו׳ כְּלוֹמַר בִּתּוֹ דִּנְקַט לָאו לְמֵדַק הָא בְּנוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרַבִּי מֵאִיר עָדִיף לֵיהּ בְּנוֹ אִי נְקַט אֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בְּנוֹ הֲוָה אֲמִינָא בְּנוֹ הוּא דְּחוֹבָה לֵיכָּא מִצְוָה אִיכָּא אֲבָל בִּתּוֹ אֲפִילּוּ מִצְוָה לֵיכָּא לְהָכִי תְּנָא אֵינוֹ חַיָּב בְּבִתּוֹ לְמֵימְרָא דְּמִצְוָה מִיהָא אִיכָּא וה״ה לִבְנוֹ דְּחוֹבָה מִיהָא לֵיכָּא:

וְאֵימָא הָנֵי מִלֵּי הֵיכָא דְּלָא הָדְרָא לְבֵי נָשָׂא נִרְאֶה לְר״י דְּהָכִי פָּרִיךְ מנ״ל דְּאִיַּתַּר בֵּית אָבִיהָ לְמַעוֹטֵי מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל דִּלְמָא תַּרְוַיְהוּ צְרִיכִי לְנִכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה דְּאִי לֹא כְּתַב אֶלָּא חַד הֵ״א ה״מ הֵיכָא דְּלָא הָדְרָא לְבֵי נָשָׂא אֲבָל הָדְרָא לְבֵי נָשָׂא אֵימָא דְּתֶהְדַּר לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא לְהָכִי אִצְטְרִיךְ קְרָא אַחֲרִינָא וְאַכַּתִּי מָסַר מִנָּלַן ואע״ג דְּהֵיכָא דְּנִבְעֲלָה קִים לָן דְּלָא הָדְרָא הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאִשְׁתַּנֵּי גּוּפָא אֲבָל לֹא נִבְעֲלָה דְּאַכַּתִּי בְּתוּלָה הִיא אֵימָא דְּתֶהְדַּר אָמַר רָבָא כְּבָר פַּסְקַהּ תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְאַשְׁמוּעִינַן דְּלָא הָדְרָא וְהַיְנוּ לְכָל הַפָּחוֹת כְּשֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה וְגַלִּי קְרָא בִּנְדָרִים וה״ה בְּכָל מָקוֹם אִם כֵּן אִיַּתַּר חַד מֵהָנָךְ קְרָאֵי לְמָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל לְמִפַּטְרָהּ מִסְּקִילָה הוֹאִיל וְאַשְׁכַּחְנָא דְּלָא הָדְרָא מִדְּתַנָּא דְּבֵי ר׳ יִשְׁמָעֵאל סְבָרָא הוּא דְּלָא הָדְרָא בְּכָל הָנָךְ דְּאִמְעִיט מִסְּקִילָה כְּגוֹן מָסַר וּלְהָכִי נְקַט בְּמִלְּתֵהּ דְּתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מָסַר וּמִיהוּ קָשֶׁה לְפִי׳ זֶה דְּהֵיכִי יָלְפִינַן מִנְּדָרִים דְּלָא הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְיתָא נְהִי דְּגַבֵּי נְדָרִים לָא הָדְרָא הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּגַלִּי לָן קְרָא דְּכֵיוָן דְּיָצְאָה מֵרְשׁוּת הָאָב שָׁעָה אַחַת שׁוּב אֵין לוֹ כֹּחַ בָּהּ מ״מ לְעִנְיַן סְקִילָה הֵיכִי שַׁיָּךְ לוֹמַר דְּלָא הָדְרָא דְּאַף ע״פ שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה וְחָזְרָה וְנִתְאָרְסָה לָמָּה לֹא תִּהְיֶה בִּסְקִילָה כֵּיוָן שֶׁהִיא נַעֲרָה בְּתוּלָה מְאֹרָסָה ואע״ג דְּיָצְאָה מֵרְשׁוּת הָאָב מ״מ תְּהֵא כְּמוֹ יְתוֹמָה שֶׁאֵין לָהּ אָב דְּהָוְיָא בִּסְקִילָה כִּדְאַשְׁכַּחְנָא בְּגִיּוֹרֶת דְּמַתְנִי׳ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ דִּנְשׂוּאָה שֶׁאֵינָהּ בְּעוּלָה חֲשׁוּבָה כִּבְעוּלָה וְאֵין חִלּוּק כְּלָל דְּנִשּׂוּאִין מְשַׁוּוּ לָהּ כִּבְעוּלָה לְכָל דָּבָר וְכִי הֵיכִי דִּבְעוּלָה פְּשִׁיטָא דְּלָא הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא לְכָל דָּבָר ה״נ שֶׁאֵינָהּ בְּעוּלָה וְלָא אִצְטְרִיךְ דְּרָשָׁה דְּתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֶלָּא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּלָא נֵימָא כֵּיוָן דְּלָא נִבְעֲלָה וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה בָּטְלוּ לְהוּ שֵׁם נִשּׂוּאִין מִנָּהּ וַהֲוֵי כְּלֹא נִשֵּׂאת מֵעוֹלָם וְכֵיוָן דְּגַלִּי לָן קְרָא בַּהֲפָרַת נְדָרִים דע״י אַלְמָנוּת וְגֵרוּשִׁין לֹא נִתְבַּטְּלוּ הַנִּשּׂוּאִין כְּאִלּוּ לֹא הָווּ ה״ה לְעִנְיַן סְקִילָה וְכֵיוָן דְּלָא נִתְבַּטְּלוּ פְּשִׁיטָא דְּלָא הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְיתָא דַּחֲשׁוּבָה מַמָּשׁ כִּבְעוּלָה וּמַה שֶׁפֵּ״ה דל״ג ה״מ דְּלָאו קֻשְׁיָא הִיא וּפֵרֵשׁ נָמֵי דְּאַמַּתְנִיתִין קָא בָּעֵי קָשֶׁה דְּאִי אַמַּתְנִי׳ קָא בָּעֵי לָמָּה הִמְתִּין כָּל כָּךְ וּבְחִנָּם מוֹחֵק הָנֵי מִלֵּי דְּיֵשׁ נָמֵי לְפָרְשׁוֹ בִּלְשׁוֹן בָּעֲיָא כְּמוֹ וְאֵימָא: **וְנָדַר** אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה מַה תַּלְמוּד לוֹמַר תֵּמַהּ דְּאִצְטְרִיךְ לְכִדְדָרְשִׁינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף פח:): **הֵיאַךְ** אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס מַשְׁמַע דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמִגְמַר אִם הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב אִם לָאו כְּשֶׁהִיא בַּדֶּרֶךְ וְקָשֶׁה לר״י דְּהָא מִלְּזְנוּת בֵּית אָבִיהָ נָפְקָא וְגָמְרִינַן נְדָרִים מֵהָתָם וְנִרְאֶה דִּלְעִנְיַן חָזְרָה כְּשֶׁנִּתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה אִצְטְרִיךְ לְמֵילַף מֵהָכָא: **קַל** וְחֹמֶר לַבָּנִים דְּעָסְקִי בְּאוֹרָיְתָא וּלְקַמָּן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (כְּתֻבּוֹת דַּף קח: וְשָׁם) גַּבֵּי אַדְמוֹן דְּפָרִיךְ דַּעֲסִיק בְּאוֹרָיְתָא יָרֵית דְּלָא עֲסִיק בְּאוֹרָיְתָא לָא יָרֵית לְעִנְיַן יְרֻשָּׁה דְּאוֹרָיְתָא וַדַּאי אִכָּא לְמִפְרַךְ דְּאֵין לָנוּ לִגְזוֹל לוֹ מַה שֶּׁזִּכְּתָה לוֹ תּוֹרָה אֲבָל הָכָא קָאָמַר דְּלָא מַחְמְרִינַן בְּאוֹתוֹ שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּמְפַרְנְסִינַן לֵיהּ כְּדֵי שֶׁיַּעֲסֹק בַּתּוֹרָה:

מסורת הש״ס

א יבמות פז.; סנהדרין לה:; בכורות יד:
ב נדרים פט.
ג סנהדרין סו:; משנה סנהדרין; תוספתא סנהדרין
ד סנהדרין פט.; משנה סנהדרין
ה בבא בתרא קלא:
ו בבא בתרא קמא.
ז קידושין נט.; בבא מציעא צה:

תורה אור השלם

וְנֵדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ [במדבר ל, י]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ נדרים הל׳ כב, טוש״ע יו״ד סי׳ רלד סעי׳ יב:

דַּאֲפִילּוּ בִּתּוֹ, חוֹבָה הוּא דְּלֵיכָּא, הָא מִצְוָה אִיכָּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי יְהוּדָה, וְהָכִי קָאָמַר: הָאָב אֵינוֹ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן לִבְנוֹ. הָא מִצְוָה בִּבְנוֹ אִיכָּא, וְקַל וָחוֹמֶר לַבָּנוֹת. וְהָא דְּקָתָנֵי בִּתּוֹ — הָא קָא מַשְׁמַע לַן דַּאֲפִילּוּ בִּתּוֹ חוֹבָה לֵיכָּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, וְהָכִי קָאָמַר: אֵינוֹ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ, וְהוּא הַדִּין לִבְנוֹ. וְהוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ מִצְוָה נָמֵי לֵיכָּא, וְאַיְּידֵי דְּבָנוֹת לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן חוֹבָה, תְּנָא נָמֵי אֵינוֹ חַיָּיב. [א]אָמַר רַבִּי אִילְעָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר חֲנִינָא: בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם זָן אֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ אוֹ אֵין הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ? תָּא שְׁמַע: כִּי הֲוָה אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה אֲמַר לְהוּ: יָארוּד יַלְדָה, וְאַבְנֵי מָתָא שָׁדְיָא?! כִּי הֲוָה אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, אֲמַר לְהוּ: כְּפוֹ לֵיהּ אֲסִיתָא בְּצִבּוּרָא, וְלֵיקוּם וְלֵימָא: עוֹרְבָא בָּעֵי בְּנֵיהּ וְהָהוּא גַּבְרָא לָא בָּעֵי בְּנֵיהּ?! וְעוֹרְבָא בָּעֵי בְּנֵיהּ? וְהָכְתִיב: "לִבְנֵי עוֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ"! לָא קַשְׁיָא, הָא בְּחִיוָּרֵי, הָא בְּאוּכָּמֵי. כִּי הֲוָה אָתֵי לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמַר לֵיהּ: נִיחָא לָךְ דְּמִיתַּזְנִי בְּנָיךְ מִצְּדָקָה? [בג](א)וְלָא אֲמַרַן, אֶלָּא דְּלָא אֲמִיד, אֲבָל אֲמִיד — כָּפֵינַן לֵיהּ עַל כָּרְחֵיהּ. כִּי הָא דְּרָבָא כַּפְיֵיהּ לְרַב נָתָן בַּר אַמֵּי וְאַפֵּיק מִינֵּיהּ אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי לִצְדָקָה. אָמַר רַבִּי אִילְעָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְבָנָיו — הוּא וְאִשְׁתּוֹ נִזּוֹנִים מֵהֶם. [ד]מַתְקֵיף לַהּ רַבִּי זֵירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: גְּדוֹלָה מִזּוֹ אָמְרוּ, אַלְמְנָתוֹ נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו, הוּא וְאִשְׁתּוֹ מִיבַּעְיָא?! (ב)דִּשְׁלַח רָבִין בְּאִיגַּרְתֵּיהּ: מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אַלְמָנָה וּבַת — אַלְמְנָתוֹ נִיזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו. נִישֵּׂאת הַבַּת — אַלְמְנָתוֹ נִיזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו. [ה](ג)מֵתָה הַבַּת, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: עַל יָדִי הָיָה מַעֲשֶׂה, וְאָמְרוּ: אַלְמְנָתוֹ נִיזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו. הוּא וְאִשְׁתּוֹ מִיבַּעְיָא?! מַהוּ דְּתֵימָא: הָתָם הוּא דְּלֵיכָּא דְּטָרַח, אֲבָל הָכָא — נִטְרַח לְדִידֵיהּ וּלְדִידַהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ אוֹ לֵית הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ? תָּא שְׁמַע: דְּרַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹנָתָן הֲווֹ קָיְימִי, אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא גְּחֵין וְנַשְּׁקֵיהּ לְרַבִּי יוֹנָתָן אַכַּרְעֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חֲנִינָא: מַאי הַאי? אֲמַר לֵיהּ: כּוֹתֵב נְכָסָיו לְבָנָיו הוּא,

וְעַשִׂיתִינְהוּ

דְּאַפֵּי' בִּתּוֹ דְּקִילָא דְּלָא עָסְקָא בְּאוֹרָיְתָא: וְאַיְּידֵי דִּתְנָא בָּנוֹת כו' לָא גָּרְסִינַן דִּתְנָא דְּהָא לָא תָּנֵי לֵיהּ בְּמַתְנִי' אֶלָּא ה"ג וְאַיְּדֵי דְּבָנוֹת לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן חוֹבָה כו': בְּאָוְשָׁא הִתְקִינוּ כְּשֶׁיָּשְׁבוּ סַנְהֶדְרֵי גָּזִית בְּאָוְשָׁא שֶׁהִיא אַחַת מֵעֶשֶׂר גָּלְיוֹת שֶׁגָּלְתָה סַנְהֶדְרִין כִּדְאָמַר בר"ה (דַּף לא.): כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים עַד שֶׁיָּבִיאוּ שְׂעָרוֹת: תָּא שְׁמַע דְּלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ אֶלָּא מֵימָר אָמְרִינַן לֵיהּ וְאוּלַי יְכַלְכְּלֵם וְיָזוּן אֲבָל מֵיכָף לָא כָּיְפִינַן: יָארוּד תַּנִּין מְעוֹן תַּנִּים מְתַרְגְּמִינַן מְדוֹר יָארוּדִין (יִרְמְיָהוּ ט':י') וְהוּא אַכְזָרִי עַל בָּנָיו: יָארוּד יָלְדָה וְאַבְנֵי מָתָא שָׁדְיָא הַתַּנִּין הוֹלִיד תּוֹלְדוֹתָיו וְהֵטִיל פַּרְנָסָתָן עַל בְּנֵי הָעִיר: כְּפוּ לֵיהּ אֲסִתָּא כַּפּוּ מַכְתֶּשֶׁת עַל פִּיהָ וְיַעֲמוֹד זֶה עַל גַּב שׁוּלֶיהָ בְּגָבְהָהּ שֶׁיִּשְׁמְעוּ קוֹלוֹ וְיַכְרִיז עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא רַע מִן הָעוֹרְבִים דְּעוֹרְבָא בָּעֵי בָּנֵי וְהָהוּא גַּבְרָא לָא בָּעֵי בָּנֵי וְאִית דִּמְפָרְשִׁי שְׁלִיחַ צִבּוּר יַעֲמוֹד עָלֶיהָ וְיֹאמַר כֵּן עַל אוֹתוֹ הָאִישׁ: לִבְנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ אַלְמָא לָא זָיֵין לְהוּ: אֻכְמֵי כְּשֶׁגָּדֵל מַשְׁחִיר וְהָאֵם וְהָאָב אוֹהֲבִין אוֹתָן אֲבָל מִתְּחִלָּתָן לְבָנִים וְשׂוֹנְאִין אוֹתָן: וְלָא אֲמָרַן דְּלָא כָּפֵינַן: אֶלָּא דְּלָא אֲמִיד שֶׁאֵינוֹ עָשִׁיר: בְּעַל כָּרְחוֹ לֹא יְהֵא אֶלָּא צְדָקָה בְּעָלְמָא וְאַפֵּי' אֵינָן בָּנָיו: כִּי הָא דְּרָבָא כַּפְיֵהּ עַל הַצְּדָקָה: הוּא וְאִשְׁתּוֹ נִזּוֹנִין מֵהֶן וַאֲפִילּוּ כְּתָבָן מֵעַכְשָׁו וְלֹא מִן הַדִּין אֶלָּא תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא: גְּדוֹלָה מִזּוֹ אָמְרוּ בִּגְדוֹלָה מִזּוֹ אָמְרוּ כְּגוֹן אַלְמָנָה וּבַת וְנִיסַת הַבַּת שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵת וְהַנְּכָסִים נִשְׁתַּעְבְּדוּ לַלּוֹקֵחַ דְּרַבָּנָן כְּגוֹן בַּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וקי"ל (גִּטִּין דַּף מח:) אֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים אֲפִי' הָכִי הֵיכָא דְּלֵיכָּא לְמֵחַשׁ לְתִקּוּן הָעוֹלָם כְּגוֹן כִּי הַאי לוֹקֵחַ שֶׁלֹּא הוֹצִיא מָעוֹת שַׁוְיוּהוּ רַבָּנָן כְּיוֹרֵשׁ וְאָמְרִי תָּזוּן הָאַלְמָנָה מִנִּכְסֵי בַּעְלָהּ: כִּי הָא דִּשְׁלַח רָבִין בְּאִגַּרְתֵּהּ כו' נִיסַת הַבַּת אע"ג דַּאֲמוּר רַבָּנָן בַּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ לוֹקֵחַ הָוֵי וְקַיְמָא לָן אֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים הָכָא שַׁוְיוּהוּ רַבָּנַן כְּיוֹרֵשׁ מִשּׁוּם פְּסֵדָא דְּאַלְמָנָה וְהָכִי מְפֹרָשׁ בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין: מֵתָה הַבַּת וּבַעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ: אַלְמְנָתוֹ שֶׁל אֲבִי הַבַּת: נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו וְלָא אָמְרִינַן אִישׁ נָכְרִי הוּא זֶה וְאֵינוֹ יוֹרְשׁוֹ שֶׁל אָב אֶלָּא שֶׁל אִשְׁתּוֹ וּכְלוֹקֵחַ בְּעָלְמָא דָּמֵי וְאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִין: הוּא וְאִשְׁתּוֹ שֶׁהוּא קַיָּם וְאֵלּוּ בָּנָיו הֵם וְלֹא הוֹצִיאוּ מָעוֹת אֶלָּא מַתָּנָה בְּעָלְמָא: מִבַּעְיָא ואע"ג דְּמַתָּנָה כְּמֶכֶר לְעִנְיַן שִׁעְבּוּד הָתָם הוּא דְּאִי לָאו דַּעֲבִיד לֵיהּ נִיחָא לְנַפְשֵׁהּ לָא יָהֵב לֵהּ מַתָּנָה אֲבָל בְּנוֹ לֵיכָּא לְמֵימַר הָכִי: הָתָם הוּא דְּלֵיכָּא דְּטָרַח קַמָּה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ לְהָכִי עֲבוּד רַבָּנָן תַּקַּנְתָּא: אֲבָל הָכָא דְּקָאֵי אִיהוּ נִטְרַח לְדִידֵהּ וּלְדִידָהּ קמ"ל: הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ אֶדְר' אִילְעָא קָאֵי: אַכְרְעֵהּ עַל רַגְלוֹ:

כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים אֲבָל קְטַנֵּי קְטַנִּים לכ"ע חַיָּיב כִּדְאָמַר בְּסוֹף אע"פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף סה: וְשָׁם): **הָא** בְּחִיוָּרֵי הָא בְּאֻכָּמֵי שְׁנֵי מִינֵי עוֹרְבִים יֵשׁ אֶחָד לָבָן וְאֶחָד שָׁחֹר כִּדְמוּכַח בְּפֶרֶק אֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דַּף סג.) גַּבֵּי סִימָנֵי עוֹפוֹת דְּמַרְבֶּה עוֹרֵב הָעֵמְקִי וּמְפָרֵשׁ הָעֵמְקִי כְּמַרְאֵה הַחַמָּה שֶׁעֲמֻקָּה מִן הַצֵּל פִּי' לָבָן: **אַכְפִּיָּה** רָבָא כו' וא"ת הֵיאַךְ כָּפָה אוֹתוֹ בִּשְׁבִיל צְדָקָה וְהָכְתִיב מַתַּן שְׂכָרָהּ בְּצִדָּהּ דִּכְתִיב (לְמַעַן) יְבָרֶכְךָ וְאָמְרִי' בְּפֶ' כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קי: וְשָׁם) כָּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁמַּתַּן שְׂכָרָהּ בְּצִדָּהּ אֵין בֵּית דִּין שֶׁל מַטָּה מֻזְהָרִין עָלֶיהָ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַכְפְּיַהּ בִּדְבָרִים א"נ קָצְבוּ בֵּינֵיהֶן בְּנֵי הָעִיר לָתֵת כָּךְ וְכָךְ לְחַדֵּשׁ הִלְכָּךְ אַכְפִּיָּה כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף ח: וְשָׁם) דְּרַשָּׁאִין בְּנֵי הָעִיר לְהַסִּיעַ עַל קִצָּתָן וְעוֹד דִּבִצְדָקָה אִיכָּא תַּרְתֵּי לָאוֵי לֹא תְּאַמֵּץ וְלֹא תִקְפֹּץ (דְּבָרִים טו): **הוּא** וְאִשְׁתּוֹ נִזּוֹנִים מֵהֶם מַשְׁמַע הָא לְאַחֵר אֵין נִזּוֹנִין דְּמַתָּנָה הָוְיָא כְּמֶכֶר כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּאִי לָא דַּעֲבַד לֵיהּ נִיחָא לְנַפְשֵׁהּ לָא הֲוָה יָהֵב לֵהּ וְאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים לְפִי שֶׁאֵין קְצוּבִין אוֹ לְפִי שֶׁאֵין כְּתוּבִין כִּדְאָמַר בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף נ:) וּמִיהוּ מֵהָכָא יֵשׁ לִדְחוֹת דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּנָקַט בְּנוֹ מִשּׁוּם דְּאַיְּרֵי דְּנִזּוֹנִין אַפֵּי' מִמִּטַּלְטְלִין אֲבָל לְאַחֵר לֹא הָיוּ נִזּוֹנִין מִמִּטַּלְטְלִין כְּמוֹ שֶׁאֵין אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת מִמִּטַּלְטְלִין דְּיוֹרְשִׁין אִי נָמֵי מִשּׁוּם הוּא דְּאִי כָּתַב לְאַחֵר לֹא הָיָה נִזּוֹן הוּא אֲבָל הִיא לְעוֹלָם אֵימָא דְּנִזּוֹנֶת מִמַּתָּנָה אע"ג דְּלָא טָרְפָא מִן הַלָּקוֹחוֹת וּמִיהוּ בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קלג.) מַשְׁמַע דְּלָא טָרְפָא מִמְּקַבֵּל מַתָּנָה דְּקָאָמַר הַשְׁתָּא יְרֻשָּׁה דְּאוֹרָיְתָא אַלְמְנָתוֹ נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע דְּרַבָּנַן לֹא כָּל שֶׁכֵּן מַשְׁמַע דְּמִמַּתְּנַת בָּרִיא דְּאוֹרָיְתָא אֵינָהּ נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו אע"ג דְּמִיתַּזְנָא מִן הַיּוֹרְשִׁין וְאֵין לוֹמַר דְּמִמַּתָּנָה דְּאוֹרָיְתָא נְהִי דכ"ש לָא הָוֵי ה"ה מִיהָא הָוֵי דְּלָא אַלִּים כֹּחַ מַתָּנָה מִכֹּחַ יוֹרְשִׁים דְּעַל כָּרְחָךְ אַלִּים כֹּחַ מְקַבֵּל מַתָּנָה מִכֹּחַ יוֹרְשִׁים דְּמַסְקִינַן בפ"ק דב"מ (דַּף יג. וְשָׁם) דִּשְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים לֹא יַחֲזִיר אֲפִילּוּ חַיָּיב מוֹדֶה דְּחָיְישִׁינַן לְפֵרָעוֹן וְלִקְנוּנְיָא וּשְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים יַחֲזִיר דְּלָא גָּבֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְאִי גָּבֵי מִמַּתָּנָה אַמַּאי יַחֲזִיר אֶלָּא וַדַּאי דְּלָא גָּבֵי וְאִלּוּ מִן הַיּוֹרְשִׁין גָּבֵי דְּהָא פָּסְקִינַן בְּסוֹף גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קעו.) הִלְכְתָא מִלְוָה עַל פֶּה גּוֹבֶה מִן הַיּוֹרְשִׁין עַל כֵּן נִרְאֶה דְּאֵין חִלּוּק בֵּין מַתָּנָה לְמֶכֶר לְעִנְיַן זֶה אע"ג דְּיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁסְּבָרָא הוּא לְחַלֵּק בֵּין מַתָּנָה לְמֶכֶר כְּמוֹ בְּעָשָׂה שׁוֹרוֹ אַפּוֹתֵיקֵי וּמְכָרוֹ (ב"ב דַּף מד:) דְּנִרְאֶה דַּוְקָא מְכָרוֹ אֲבָל נְתָנוֹ בַּעַל חוֹבוֹ גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ וְכֵן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין ד' נ: וְשָׁם) גַּבֵּי אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִין בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ נְכָסִים בְּנֵי חֹרִין וְאַפֵּי' הֵן זִבּוּרִית מִבַּעְיָא לָן בְּמַתָּנָה הֵיאַךְ דַּוְקָא לְהָא מִלְּתָא הוּא דְּאִבַּעְיָא לָן אֲבָל הָכָא אֵין לְחַלֵּק וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶ' מְצִיאַת הָאִשָּׁה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף סט.) מָכְרוֹ אוֹ מִשְׁכְּנוֹ מוֹצִיאִין לְפַרְנָסָה וְאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹנוֹת ה"ה נְתָנוֹ וְהָא דְּנָקַט מָכְרוֹ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאַפֵּי' בִּמְכָרוֹ מוֹצִיאִין לְפַרְנָסָה [וְרַבִּי חִיָּא דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ בִּמְכָרוֹ אוֹ מִשְׁכְּנוֹ הַיְנוּ לְפַרְנָסָה] אֲבָל לִמְזוֹנוֹת פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּאֵין מוֹצִיאִין אֲפִלּוּ נְתָנוֹ כִּדְתְנַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף מח:) אֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִין וּלְפִי מַה שֶּׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים דְּאִשָּׁה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ וּמְזוֹנוֹת מִמִּטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי אע"ג דִּירֻשָּׁה הָוְיָא דְּאוֹרָיְתָא כ"ש דְּגָבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי דְּמַתְּנַת ש"מ דְּרַבָּנַן דבכה"ג אָמְרִי' בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קלג.) אֲבָל מִטַּלְטְלֵי דְּמַתְּנַת בָּרִיא דְּהָוְיָא דְּאוֹרָיְתָא לָא גָּבְיָא כְּתֻבָּתָהּ וּמְזוֹנוֹת לָא גָּבְיָא אֲפִילּוּ מִמְּקַרְקְעֵי כִּי הֵיכִי דְּלָא גָּבְיָא מִלָּקוֹחוֹת כִּדְפָרְשִׁינַן וְלָא מִבַּעְיָא נָתַן הוּא אֶלָּא אֲפִלּוּ נָתְנוּ יְתוֹמִים אע"ג שֶׁכְּבָר מִשֶּׁמֵּת נִשְׁתַּעְבְּדוּ הַנְּכָסִים: **אַלְמְנָתוֹ** נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו הוּא וְאִשְׁתּוֹ מִבַּעְיָא אע"ג דְּלָא דָּמֵי דְּהָתָם אֵינָן יְכוֹלִין לִירַשׁ אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא מוֹרִישׁ וּמְזוֹן אַלְמָנָה הוּא חַיָּב מִקֹּדֶם מִכָּל מָקוֹם מַיְתֵי הָכִי הוֹאִיל וְאַלְמוּהָ רַבָּנָן לְשִׁעְבּוּדָא דִּידָהּ שֶׁאַף מִן הַבַּעַל שֶׁאֵינוֹ כְּיוֹרֵשׁ אֶלָּא כְּלוֹקֵחַ גּוֹבֶה אע"ג דְּלָא הָיְתָה גּוֹבָה מִלּוֹקֵחַ אַחֵר הָכִי נָמֵי אִית לָן לְתַקּוֹנֵי בְּכוֹתֵב לִבְנוֹ שֶׁיְּהֵא הוּא וְאִשְׁתּוֹ נִזּוֹנִין מֵהֶן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עא סעי׳ א:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ טו:

ג מיי׳ פז׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ י, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רמח סעי׳ א:

ד מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ כא, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ד:

ה מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ כא, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ד:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא ח:

ב בבא בתרא קלט.

ג קידושין נט.; בבא מציעא צה:

גליון הש״ס

רש"י ד"ה מיבעיא וכו' אבל בנו ליכא למימר הכי. עיין ברש"י לקמן נד ע"ב ד"ה דנייחד:

תורה אור השלם

נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ לִבְנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ [תהילים קמז, ט]

(א)וְעַשִׂיתִינְהוּ (לְזֵנֵיהּ) [וְזָנוּהָ]. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא לָאו דִּינָא, מִשּׁוּם הָכִי עַשִּׂיינְהוּ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דִּינָא — עַשִּׂיינְהוּ בָּעֵי? אב(ב)אָמַר רַבִּי אִילְעָא, בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ: הַמְבַזְבֵּז — אַל יְבַזְבֵּז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַמְבַזְבֵּז — אַל יְבַזְבֵּז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ, שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁבִּקֵּשׁ לְבַזְבֵּז [יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ], וְלֹא הִנִּיחַ לוֹ חֲבֵירוֹ. וּמַנּוּ — רַבִּי יְשֵׁבָב. וְאָמְרִי לַהּ: רַבִּי יְשֵׁבָב, וְלֹא הִנִּיחוֹ חֲבֵירוֹ, וּמַנּוּ — רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַב נַחְמָן, וְאִיתֵּימָא רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, מַאי קְרָא: "וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ". וְהָא לָא דָּמֵי עִישּׂוּרָא בָּתְרָא לְעִישּׂוּרָא קַמָּא! אָמַר רַב אָשֵׁי: "אֲעַשְּׂרֶנּוּ" לְבָתְרָא כִּי קַמָּא. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי: וּשְׁמוּעוֹת הַלָּלוּ מִתְמַעֲטוֹת וְהוֹלְכוֹת. וְסִימָנָיךְ: קְטַנִּים כָּתְבוּ וּבִזְבְּזוּ. [גד]אָמַר רַב יִצְחָק, בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם מִתְגַּלְגֵּל עִם בְּנוֹ, עַד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה. מִכָּאן וְאֵילָךְ, יוֹרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו. אִינִי?! וְהָא אֲמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת: בְּצִיר מִבַּר שֵׁית — לָא תְּקַבֵּיל. בַּר שֵׁית — קַבֵּיל וּסְפֵי לֵיהּ כְּתוֹרָא! אִין, סָפֵי לֵיהּ כְּתוֹרָא, מִיהוּ אֵינוֹ יוֹרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו עַד לְאַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, לָא קַשְׁיָא: הָא לְמִקְרָא, הָא לְמִשְׁנָה. דְּאָמַר אַבָּיֵי, אֲמַרָה לִי אֵם: בַּר שֵׁית — לְמִקְרָא, בַּר עֶשֶׂר — לְמִשְׁנָה, בַּר תְּלֵיסַר — לְתַעֲנִיתָא מֵעֵת לְעֵת. וּבְתִינוֹקֶת — בַּת תְּרֵיסַר. אָמַר אַבָּיֵי, אֲמַרָה לִי אֵם: הַאי בַּר שֵׁית דְּטָרְקָא לֵיהּ עַקְרַבָּא בְּיוֹמָא דְּמִישְׁלַם שֵׁית — לָא חָיֵי. מַאי אָסוּתֵיהּ — מְרָרְתָּא דְּדַיָּה חִיוָּרְתָּא בְּשִׁיכְרָא, נִשְׁפְּיֵיהּ וְנַשְׁקְיֵיהּ. הַאי בַּר שַׁתָּא דְּטָרֵיק לֵיהּ זִיבּוּרָא בְּיוֹמָא דְּמִישְׁלַם שַׁתָּא — לָא חָיֵי. מַאי אָסוּתֵיהּ — אַצְוָתָא דְּדִיקְלָא בְּמַיָּא, נִשְׁפְּיֵיהּ וְנַשְׁקְיֵיהּ. [ה]אָמַר רַב קַטִּינָא: כָּל הַמַּכְנִיס אֶת בְּנוֹ פָּחוּת מִבֶּן שֵׁשׁ — רָץ אַחֲרָיו וְאֵינוֹ מַגִּיעוֹ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: חֲבֵירָיו רָצִין אַחֲרָיו וְאֵין מַגִּיעִין אוֹתוֹ. וְתַרְוַיְיהוּ אִיתַנְהוּ: חֲלִישׁ וּגְמִיר. אִיבָּעֵית אֵימָא: הָא דִּכְחִישׁ, הָא דִּבְרִיא. ו(ג)אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ: הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה בְּנִכְסֵי מְלוֹג בְּחַיֵּי בַעְלָהּ וּמֵתָה, הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת. אַשְׁכְּחֵיהּ רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף לְרַבִּי אֲבָהוּ דַּהֲוָה קָאֵי בְּאוּכְלוּסָא דְּאוּשָׁא, אֲמַר לֵיהּ: מַאן מָרֵהּ דִּשְׁמַעְתָּא דְּאוּשָׁא? אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא. תְּנָא מִינֵּיהּ אַרְבְּעִין זִימְנִין, וְדָמֵי לֵיהּ כְּמַאן דְּמַנְּחָא לֵיהּ בְּכִיסְתֵּיהּ. [ז]"אַשְׁרֵי שׁוֹמְרֵי מִשְׁפָּט עוֹשֵׂה צְדָקָה בְכָל עֵת". וְכִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת צְדָקָה בְּכָל עֵת? דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּיַבְנֶה, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: זֶה הַזָּן בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: זֶה הַמְגַדֵּל יָתוֹם וִיתוֹמָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמַשִּׂיאָן. "הוֹן וָעוֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד". רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, חַד אָמַר: זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְלַמְּדָהּ. וְחַד אָמַר: זֶה הַכּוֹתֵב תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים וּמַשְׁאִילָן לַאֲחֵרִים. "וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כֵּיוָן שֶׁ"בָּנִים לְבָנֶיךָ" — "שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל". דְּלָא אָתֵי לִידֵי חֲלִיצָה וְיִבּוּם. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: כֵּיוָן שֶׁ"בָּנִים לְבָנֶיךָ" — שָׁלוֹם עַל דַּיָּינֵי יִשְׂרָאֵל, דְּלָא אָתֵי לְאִינְצוּיֵי. זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר לִפְנֵי חֲכָמִים כו'.

יָתֵיב

וְעַשִׂיתִינְהוּ כָּפִיתִי אוֹתָם בַּחֲזָקָה וּמִפְּנֵי שֶׁטָּרַחְתִּי עָלָיו לִכָּנֵס לוֹ לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין מְחַבְּבֵנִי: וְאִי דִּינָא הוּא אֵין כָּאן גְּמִילוּת טוֹבָה לְהַחְזִיק לוֹ טוֹבָה שֶׁעַל כָּרְחוֹ יִשְׁפֹּט אֱמֶת: הַמְבַזְבֵּז לַעֲנִיִּים: מֵחֲמֵשׁ שֶׁבִּנְכָסָיו שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת: עָשֵׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ שְׁנֵי עִשּׂוּרִין הָווּ לְהוּ חֹמֶשׁ: וְהָא לָא דָּמֵי בָּתְרָא לְקַמָּא דְּכִי שָׁקְלַתְּ לְקַמָּא פָּשׁוּ לְהוּ ט' וְכִי הַדְרַת מְדַלֵּית מַעֲשֵׂר דִּידְהוּ לָאו כִּי קַמָּא הוּא וְאֵין כָּאן חֹמֶשׁ בִּשְׁנֵיהֶם: אֲעַשְּׂרֶנּוּ מִדְּלָא כְּתִיב עָשֹׂר אֲעַשֵּׂר לָךְ הָכִי קָאָמַר אֲעַשְּׂרֶנּוּ כָּרִאשׁוֹן כְּלוֹמַר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יְהֵא כָּרִאשׁוֹן: שְׁמוּעוֹת הַלָּלוּ דְּרַבִּי אִילְעָא בְּתַקָּנַת אוּשָׁא: מִתְמַעֲטוֹת וְהוֹלְכוֹת מֵאֲמוֹרָאִים הָרִאשׁוֹנָה א"ר אִילְעָא אָמַר ר"ל מִשּׁוּם דר"י בַּר חֲנִינָא הַשְּׁנִיָּה ר' אִילְעָא אָמַר ר"ל שְׁלִישִׁית ר' אִילְעָא לְחוּדֵיהּ: וְסִימָנָךְ בְּסֵדֶר הַהֲלָכוֹת וּבוֹ תֵּדַע סֵדֶר מִעוּטָן: קְטַנִּים כָּתְבוּ וּבִזְבְּזוּ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים כּוֹתֵב נְכָסָיו הַמְבַזְבֵּז אַל יְבַזְבֵּז וּמֵעַתָּה לֹא תַּחֲלִיף בְּאֵיזוֹ שְׁלֹשָׁה וּבְאֵיזוֹ שְׁנַיִם וּבְאֵיזוֹ אֶחָד: מְגַלְגֵּל עִם בְּנוֹ אִם מְסָרֵב מִלִּלְמֹד יְגַלְגֵּל עִמּוֹ בְּנַחַת וּבִדְבָרִים רַכִּים: יוֹרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו לִרְדּוֹתוֹ בִּרְצוּעָה וּבְחֹסֶר לֶחֶם: רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת הָיָה: וְסָפֵי לֵיהּ כִּי תוֹרָא הַלְעִיטֵהוּ תּוֹרָה כְּשׁוֹר שֶׁאַתָּה מַלְעִיטוֹ וְאוֹבְסוֹ מַאֲכָל: לְתַעֲנִיתָא מֵעֵת לְעֵת לְהִתְעַנּוֹת כָּל הַיּוֹם וְחִנּוּכָא לְשָׁעוֹת מִקֹּדֶם לָכֵן שְׁנָתַיִם כִּדְאָמְרִינַן בְּיוֹמָא (דַּף פב.): וּבְתִינֹקֶת שֶׁהִיא מְמַהֶרֶת לְהָבִיא כֹּחַ שֶׁאֵינָהּ מַתֶּשֶׁת כֹּחַ בְּלִמּוּד תּוֹרָה וְתַרְתֵּי סְרֵי דְּקָאָמַר שְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה גּוּפָא קָאָמַר דְּאִי בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וְיוֹם אֶחָד דְּאוֹרַיְתָא הִיא שֶׁמְּבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וּבַת עֳנָשִׁים וְאֵין צָרִיךְ לָנוּ לִלְמֹד מִמְּנִיקְתּוֹ שֶׁל אַבַּיֵּי: לָא חָיֵי אִם לֹא בִּרְפוּאָה בְּדוּקָה: מְרָרְתָּא דְּדַיָּה מָרָה שֶׁל דַּיָּה שֶׁקּוֹרִין וושט"ו: נִשְׁפְּיֵהּ וְנַשְׁקְיֵהּ תִּמְשָׁחֵנוּ מִמֶּנּוּ וְתַשְׁקֶנּוּ מִמֶּנּוּ בְּשֵׁכָר: אַצְוָתָא דְּדִקְלָא סִיב שֶׁגָּדֵל סָבִיב דֶּקֶל תֹּמֶר כְּעֵין ווילד"ה שֶׁכּוֹרֵךְ אֶת עֵץ הַגֶּפֶן: הַמַּכְנִיס אֶת בְּנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה: רָץ אַחֲרָיו לְהַבְרוֹתוֹ וּלְהַחֲיוֹתוֹ: וְאֵין מַגִּיעוֹ מְסֻכָּן הוּא לָמוּת מֵרֹב חָלְשׁוֹ: חֲבֵרָיו רָצִין אַחֲרָיו לִהְיוֹת פִּקְחִין בַּתּוֹרָה כְּמוֹתוֹ: הָא דִּכְחִישׁ אַל יַכְנִיסֶנּוּ שֶׁמְּסֻכָּן הוּא פֶּן יַחְלִישׁ וְיָמוּת: דְּבָרִיא יַכְנִיסֶנּוּ לְפִי שֶׁמִּתְפַּקֵּחַ: שֶׁמָּכְרָה בְּנִכְסֵי מְלוֹג הַקֶּרֶן: הַבַּעַל מוֹצִיא דְּשַׁוְיוּהוּ רַבָּנָן כְּלוֹקֵחַ וְהוּא לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן: [בְּאוֹכְלוֹסָא אֲסִיפַת בְּנֵי אָדָם]: תְּנָא מִנֵּהּ דָּר' יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא מָרָה הוּא: זֶה הַזָּן בָּנָיו וּבְנוֹתָיו קְטַנִּים שֶׁתָּמִיד יוֹם וָלַיְלָה הֵן עָלָיו וְהִיא צְדָקָה שֶׁאֵינוֹ חִיּוּב עָלָיו בָּהֶם: הוֹן וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ שֶׁאֵין הַמָּמוֹן כָּלֶה ואעפ"כ צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד: זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְלַמְּדָהּ מִתְקַיֶּמֶת בּוֹ הֲרֵי הוֹן וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד עַל שֶׁטָּרַח לְלַמֵּד לַתַּלְמִידִים: זֶה הַכּוֹתֵב כו' הַסְּפָרִים קַיָּמִים לוֹ שֶׁאֵינָם כָּלִים וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד: לְאִנְצוּיֵי מִי קָרוֹב וְקוֹדֵם בַּנַּחֲלָה:

עַשִׂיתִינְהוּ בָּעֵי הַאי עָשׂוּי צָרִיךְ לוֹמַר דְּהַיְנוּ בִּדְבָרִים כִּי הַהוּא דִּלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף נג.) מַעֲלַאי דִּידִי הַיְנוּ עָשׂוּי וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּאָמַר עַשִׂיתִינְהוּ בָּעֵי דְּאִם מִן הַדִּין הָיָה מֶה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹתָם בִּדְבָרִים הָיָה לוֹ לְהַלְקוֹתָם וּלְכוֹפָם עַד שֶׁיְּזוּנוּ אוֹתוֹ וְכֵן פר"ת וּמִיהוּ מָצִינוּ עָשׂוּי שֶׁלֹּא בִּדְבָרִים כְּגוֹן אֵין מְעַשִּׂין אֶלָּא לִפְסוּלוֹת (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף עז.): **אַל** יְבַזְבֵּז יוֹתֵר מֵחֹמֶשׁ מְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי שֶׁפַּעַם רִאשׁוֹנָה יָכוֹל לְבַזְבֵּז חֹמֶשׁ וּמִכָּאן וְאֵילָךְ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה יִתֵּן חֹמֶשׁ הָרֶוַח: **שֶׁיְּהֵא** אָדָם מְגַלְגֵּל עִם בְּנוֹ עַד י"ב שָׁנָה וְהָא דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת אָבוֹת (פ"ה) בֶּן עֶשֶׂר לַמִּשְׁנָה לֹא שֶׁיֵּרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו אֶלָּא לְגַלְגֵּל: **וְסָפֵי** לֵיהּ כִּי תוֹרָא וְלֹא יֵרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו עַד י"ב שָׁנָה וְהָא דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת אָבוֹת בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים לַמִּקְרָא הַיְנוּ לְגַלְגֵּל וְלָא לְמִסְפֵּי לֵיהּ: **בַּר** שִׁית לַמִּקְרָא הַיְנוּ בַּר שִׁית וְיוֹם אֶחָד דֻּומְיָא דְּבַר עָשָׂר לַמִּשְׁנָה דַּהֲוֵי בַּר עֶשֶׂר וְיוֹם אֶחָד כִּי הַהוּא דְּמַסֶּכֶת אָבוֹת דְּהָתָם הָוֵי בַּר עֶשֶׂר וְיוֹם אֶחָד דֻּומְיָא דְּבֶן י"ג לַמִּצְוֹת וְהַשְׁתָּא הַאי בַּר שִׁית לַמִּקְרָא לָא הָוֵי דֻּומְיָא דְּבֶן עָשָׂר לַמִּשְׁנָה דְּבַר שִׁית לַמִּקְרָא הַיְנוּ לְמִסְפֵּי לֵיהּ כִּי תוֹרָא וּבַר עֶשֶׂר לְמִשְׁנָה לָא לְמִסְפֵּי לֵיהּ אֶלָּא לְגַלְגֵּל עַד י"ב שָׁנָה: **וּבַת** תְּרֵיסַר לְתַעֲנִיתָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שְׁנַת י"ב וּמִשּׁוּם חִנּוּךְ ולר"י נִרְאֶה דְּבַת י"ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד קָאָמַר דֻּומְיָא דְּבַר עֶשֶׂר כִּדְפָרֵשִׁית וְאַשְׁמְעִינַן דְּלֵית לָן הַשְׁלָמָה דְּרַבָּנָן כר"י בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דַּף פב.) וְהָא דְּפִי' נָמֵי בַּקֻּנְט' בְּתִינֹקֶת שֶׁהִיא מְמַהֶרֶת לְהָבִיא כֹּחַ לֹא הָיָה צָרִיךְ לְפָרֵשׁ כֵּן אֶלָּא שֶׁחִנּוּךְ שֶׁלָּהּ שָׁנָה לִפְנֵי גַּדְלוּתָהּ דְּהַיְנוּ י"ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד כְּמוֹ תִּינוֹק שֶׁחִנּוּכוֹ שָׁנָה לִפְנֵי גַּדְלוּתוֹ: **וּמַאי** אָסוּתֵהּ פר"ת שֶׁלֹּא יִשְׁכֶּנּוּ אֲבָל אֵין נִרְאֶה לְפָרֵשׁ לְאַחַר שֶׁנְּשָׁכוֹ דְּהָא אָמַר דְּלָא חָיֵי מַשְׁמַע דְּאֵין רְפוּאָה מוֹעֶלֶת לוֹ: **הַבַּעַל** מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת אַלִּבָּא דר"י דְּאָמַר קִנְיַן פֵּרוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי לָא צְרִיכָא לְתַקָּנַת אוּשָׁא אֶלָּא לְרֵישׁ לָקִישׁ וְאַלִּבָּא דְּרֵישׁ לָקִישׁ מַסִּיק לָהּ בְּפֶ' הַחוֹבֵל (ב"ק ד' פח: וְשָׁם) אִי נָמֵי לר"י נָמֵי אִצְטְרִיךְ כְּגוֹן נוֹתֵן מַתָּנָה לְאִשְׁתּוֹ שֶׁקָּנְתָה וְאֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת א"נ דְּכָתַב לָהּ דִּין וּדְבָרִים. אֵין לִי בְּפֵרוֹת נְכָסַיִךְ אֲבָל אֵין לוֹמַר דְּכָתַב לָהּ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵרוֹתֵיהֶם דְּהָא תְּנַן בְּפֶרֶק הַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פג.) דְּאִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם:

מסורת הש״ס

א יבמות יד.

ב ערכין כח.

ג לקמן עח:; בבא קמא פח:; בבא מציעא לה.; בבא בתרא נ.; בבא מציעא צו:; בבא בתרא קלט:

גליון הש״ס

גמ' באושא התקינו המבזבז. בירושלמי פ"א דפאה כך היתה הלכה בידם ושכחוה וחזרו ועמדו השניים והסכימו ע"ד הראשונים:

שם וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת. עי' מדרש רבה אסתר סי' קכד דף צ"ד ע"ד:

תורה אור השלם

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ [בראשית כח, כב]

אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֹשֵׂה צְדָקָה בְכָל־עֵת [תהילים קו, ג]

כִּי־הִלֵּל רָשָׁע עַל־תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ וּבֹצֵעַ בֵּרֵךְ נִאֵץ יְהֹוָה [תהילים י, ג]

הוֹן־וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד [תהילים קיב, ג]

וּרְאֵה־בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל [תהילים קכח, ו]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ה:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ יג, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רמט סעי׳ א:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ו:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ב, סמג עשין יב, טוש״ע יו״ד סי׳ רמה סעי׳ ה:

ה טוש״ע יו״ד סי׳ רמה סעי׳ ח:

ו מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ז, סמג עשין עט, טוש״ע אה״ע סי׳ צ סעי׳ ט:

ז מיי׳ פי׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ טז, טוש״ע יו״ד סי׳ רנא סעי׳ ג:

יָתֵיב רַב יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַב הַמְנוּנָא, וְיָתֵיב רַב הַמְנוּנָא, וְקָאָמַר: כְּשֵׁם שֶׁאֵין הַבָּנִים יוֹרְשִׁין אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע — כָּךְ אֵין הַבָּנוֹת נִיזּוֹנוֹת אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע. אֲוַושׁ עֲלֵיהּ כּוּלֵּי עָלְמָא: דְּשָׁבֵיק אַרְעָא — הוּא דְּיָרְתִי לֵיהּ בְּנֵיהּ, דְּלָא שָׁבֵיק אַרְעָא — לָא יָרְתִי לֵיהּ בְּנֵיהּ?! [א]אֲמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף: וְדִלְמָא כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין קָאָמַר מָר?! אֲמַר לֵיהּ: מָר, דְּגַבְרָא רַבָּא הוּא, יָדַע מַאי קָאָמֵינָא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף: רַב זָן מֵחִיטֵּי דַעֲלִיָּיה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: פַּרְנָסָה הֲוַיא, וּמַאי עֲלִיָּיה — מֵעִילּוּיָיא דְאָב, וּכְדִשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: לְפַרְנָסָה, שָׁמִין בָּאָב. אוֹ דִלְמָא מְזוֹנֵי מַמָּשׁ הֲוָה, וּמַאי עֲלִיָּיה — מִדְּבָרִים טוֹבִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ בָּעֲלִיָּיה. דְּאָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף: בָּעֲלִיָּיה הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ בָּנוֹת נִיזּוֹנוֹת מִן הַמִּטַּלְטְלִין. תָּא שְׁמַע: בִּידֵיהּ דְּרַבִּי בַּנָּאי אֲחוּהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא הֲווֹ מִטַּלְטְלִין דְּיַתְמֵי. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל. אֲמַר לֵיהּ: זִיל זוּן. [ב]מַאי לָאו לִמְזוֹנֵי, וְכִדְרַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף סְבִירָא לֵיהּ? לָא, הָתָם לְפַרְנָסָה הֲוַאי. וּשְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: לְפַרְנָסָה שָׁמִין בָּאָב. (א)הֲוָה עוּבָדָא בִּנְהַרְדְּעָא, וְדוּן דַּיָּינֵי דִּנְהַרְדְּעָא. בְּפוּמְבְּדִיתָא, וְאַגְבִּי רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא. אֲמַר לְהוּ רַב נַחְמָן: זִילוּ אַהְדַּרוּ, וְאִי לָא — מַגְבֵּינָא לְכוּ לְאַפַּדְנַיְיכוּ מִינַּיְיכוּ. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי סְבוּר לְמֵיזַן מִמִּטַּלְטְלֵי. אֲמַר לְהוּ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי: מִילְּתָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ לָא עֲבַדוּ בַּהּ עוּבָדָא אַתּוּן עָבְדִין בַּהּ עוּבָדָא?! רַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר לְמֵיזַן מִמִּטַּלְטְלִין. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְיָקִים: רַבִּי, יוֹדֵעַ אֲנִי בְּךָ שֶׁאֵין מִדַּת הַדִּין אַתָּה עוֹשֶׂה, אֶלָּא מִדַּת רַחְמָנוּת. אֶלָּא, שֶׁמָּא יִרְאוּ הַתַּלְמִידִים וְיִקְבְּעוּ הֲלָכָה לְדוֹרוֹת. הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, אֲמַר לְהוּ: הַבוּ לַהּ מִתַּמְרֵי דְּעַל בּוּדְיָא, אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אִילּוּ בַּעַל חוֹב הֲוָה כִּי הַאי גַּוְונָא, מִי הֲוָה יָהֵיב לֵיהּ מָר? אֲמַר לֵיהּ: דְּחַזְיָיא לְבוּדְיָא קָאָמֵינָא.

סוף

אֲוַשׁ עֲלֵהּ כֻּלֵּי עָלְמָא וְהוּא לֹא פֵּי' דְּבָנִים יוֹרְשִׁין דְּקָאָמַר כְּתֻבַּת בְּנִין דִּיכְרִין הִיא וּסְבוּרִים שֶׁסְּתָם יְרֻשָּׁה קָאָמַר שֶׁאֵין הַבָּנִים יוֹרְשִׁין מִטַּלְטְלִין: דִּלְמָא כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין קָאָמַר מָר לְפִי שֶׁשְּׁתֵּי תַּקָּנוֹת הַלָּלוּ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים בִּתְנַאי כְּתֻבָּה לוֹמְדוֹת זוֹ מִזּוֹ וּבִכְתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין תְּנַן בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף צא.) דְּאֵין נִגְבֵּית מִן הַמִּטַּלְטְלִין דִּתְנַן ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֲפִי' יֵשׁ שָׁם נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחְרָיוּת אֵינָן כְּלוּם עַד שֶׁיְּהֵא שָׁם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחְרָיוּת מוֹתָר עַל שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר וְהָתָם מְפָרֵשׁ לְהִילְכְתָא כְּתֻבַּת בְּנִין דִּיכְרִין דִּתְנַן מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים וָמֵתוּ וְאַחַ"כ מֵת הוּא וִיתוֹמִין שֶׁל כָּל אַחַת מְבַקְּשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן כְּגוֹן שֶׁכְּתֻבַּת הָאַחַת מְרֻבָּה אוֹ אִם שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת פְּעָמִים שֶׁבְּנֵי הָאַחַת רַבִּים וּבְנֵי הָאַחַת מוּעָטִין וְאוֹתָן הַמּוּעָטִין מְבַקְּשִׁים כְּתֻבַּת אִמָּן לֶחְלְקוּהָ בֵּינֵיהֶן וּבְנֵי הַשְּׁנִיָּה יַחְלְקוּ אֶת כְּתֻבַּת אִמָּן בֵּינֵיהֶן וּבָאִין עֲלֵיהֶם מִכֹּחַ תְּנַאי כְּתֻבַּת אִמָּן שֶׁכָּתוּב בָּהּ כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין דִּיהַוְיָן לִיכִי מִנַּאי אִנּוּן יִרְתוּן כֶּסֶף כְּתֻבְּתִיךְ כו' אִם יֵשׁ מוֹתָר דִּינָר עַל שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת שֶׁתִּתְקַיֵּם בּוֹ נַחֲלָה דְּאוֹרַיְתָא אֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתֻבַּת אִמָּן וְאֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתֻבַּת אִמָּן וְאִם לָאו חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה לְמִנְיַן גֻּלְגְּלֹתָם דִּבְמָקוֹם דְּמִעַקְּרָא נַחֲלָה דְּאוֹרַיְתָא לָא תַּקּוּן רַבָּנָן: מָר דְּגַבְרָא רַבָּה הוּא יָדַע שֶׁאֵין לִלְמֹד מְזוֹן בָּנוֹת מִיְּרֻשַּׁת בָּנִים אֶלָּא מִיְּרֻשַּׁת כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין שֶׁבָּאָה מִכֹּחַ תְּנַאי כְּתֻבָּה כְּמוֹתָהּ: רַב זָן מֵחִטֵּי דַעֲלִיָּה יְתוֹמוֹת בָּאוּ לְפָנָיו וְתוֹבְעוֹת מְזוֹנוֹת מֵחִטֵּי דַּאֲבִיהֶן שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קַרְקָעוֹת אֶלָּא מִטַּלְטְלִין וְנָתַן לָהֶם: פַּרְנָסָה הֲוַאי לֹא מְזוֹנוֹת הָיוּ אֶלָּא פַּרְנָסַת נְדוּנְיָא לְנָשֵׂא וְהַהִיא גָּבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי: מֵעִלּוּיָא דְּאָב לְפִי אֹמֶד עִלּוּי דַּעַת וַתְרָנוּתוֹ: וּכְדִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר לְפַרְנָסָה שָׁמִין בָּאָב אוֹמְדִין לְפִי וַתְרָנוּתוֹ שֶׁל אָב אוֹ לְפִי קַמְצָנוּתוֹ אִם הָיָה קַיָּם כָּךְ וְכָךְ הָיָה נוֹתֵן לָהֶם מִנְּכָסִים הַלָּלוּ וְכֵיוָן דְּאֹמֶד דַּעְתּוֹ שָׁיְמִינַן מְקַרְקְעֵי וּמִטַּלְטְלֵי שָׁוִים בְּכָךְ: אוֹ דִלְמָא מְזוֹנֵי מַמָּשׁ ואע"ג דִּתְנַאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה וְאֵין נִגְבֵּית מִמִּטַּלְטְלֵי דְּכָל אַסְמַכְתָּא דִּשְׁטָרֵי אַקַּרְקָעוֹת הִיא לְפִי שֶׁעוֹמְדוֹת בְּעַיִן רַב סָבַר לָהּ כְּתַקָּנַת עֲלִיָּה וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר מֵחִטֵּי דַּעֲלִיָּה: זִיל זוּן אֶת הַבָּנוֹת: הֲוָה עוּבְדָא וְדוּן דַּיָּנֵי לָזוּן מִן הַמִּטַּלְטְלִין: מִתַּמְרֵי דְּעַל בּוּדָא שֶׁהֵן מְטַלְטְלִין: בּוּדָא מַחְצָלוֹת שֶׁנּוֹתְנִין תַּחַת הַדְּקָלִין כְּשֶׁגּוֹדְרִין הַתְּמָרִים: אִלּוּ בַּעַל חוֹב הֲוָה כְּלוֹמַר אֲפִלּוּ בַּעַל חוֹב שֶׁיָּפֶה כֹּחוֹ לִטְרוֹף מִמְּשֻׁעְבָּדִין אֵינוֹ גּוֹבֶה מִמִּטַּלְטְלִין שֶׁל יְתוֹמִים וְזוֹ תִּגְבֶּה לִמְזוֹן הַבָּנוֹת שֶׁהוּרַע כֹּחָן אֵצֶל מְשֻׁעְבָּדִים: דַּחֲזוּ לְבוּדָא הַקְּרוֹבוֹת לַגָּדֵר וַעֲדַיִן מְחֻבָּרוֹת:

יָתֵב רַב יוֹסֵף קַמֵּהּ דְּרַב הַמְנוּנָא מַשְׁמַע דְּרַב יוֹסֵף הָיָה קָטָן מֵרַב הַמְנוּנָא ובפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כה. וְשָׁם) מַשְׁמַע דְּרַב הַמְנוּנָא תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַב חִסְדָּא הָיָה גַּבֵּי סָבֵי דְּנַזְיָתָא דְּלָא אֲתוֹ לְפִרְקֵהּ דְּרַב חִסְדָּא אָמַר לֵהּ לְרַב הַמְנוּנָא זִיל צַנְּעִנְהוּ וְרַב יוֹסֵף חֲבֵרוֹ שֶׁל רַב חִסְדָּא הָיָה אֶלָּא צ"ל דִּתְרֵי רַב הַמְנוּנָא הֲווּ:

וּמַאי עֲלִיָּה מֵעִלּוּיָא דְּאָב לְקַמָּן בְּפֶרֶק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (כְּתֻבּוֹת דַּף סח.) פר"ח דְּהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל שָׁמִין בָּאָב לֹא לְיַפּוֹת כֹּחַ הַבַּת לִתֵּן לָהּ יוֹתֵר מֵעִשּׂוּר נְכָסִים אִם הָאָב הָיָה וַתְּרָן אֶלָּא לְגָרֵעַ כֹּחָהּ וְלִתֵּן לָהּ פָּחוֹת מֵעִשּׂוּר נְכָסִים אִם אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁהוּא עַצְרָן דְּלָא מָצִינוּ שׁוּמָא לְעִלּוּיָא אֶלָּא לִגְרִיעוּתָא כִּדְאָמְרִי' בְּפֶ' מְצִיאַת הָאִשָּׁה (ג"ז שָׁם) מַעֲשֶׂה וְנָתַן לָהּ רַבִּי עַד שְׁנֵים עָשָׂר בַּנְּכָסִים וּלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף נב:) נָמֵי מַשְׁמַע דְּדַוְקָא עַד עִשּׂוּר נְכָסִים שָׁרוּ רַבָּנָן אֲבָל טְפֵי אִיכָּא עִבּוּרֵי אַחְסָנְתָּא דְּפָרִיךְ מִי אִכָּא מִדֵּי דְּרַחֲמָנָא אָמַר בְּרָא לֵירוֹת בְּרַתָּא לָא תֵּירוֹת וּמְתַקְּנִי רַבָּנָן כו' וּמַסִּיק עַד כַּמָּה מַשְׁמַע עַד כַּמָּה שָׁרוּ רַבָּנָן אע"ג דְּדָמֵי לְעַבּוּרֵי אַחְסָנְתָּא עַד עִשּׂוּר נְכָסִים וּמִיהוּ הָכָא מַשְׁמַע עִלּוּיָא דְּאָב דִּשְׁמוּאֵל לְעִלּוּיָא קָאָמַר וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְעִנְיַן מִטַּלְטְלֵי דַּוְקָא הָוֵי לְעִלּוּיָא דְּכֵיוָן דְּשָׁמִין בְּדַעַת הָאָב גָּבְיָא נָמֵי מִמִּטַּלְטְלֵי אֲבָל לְעִנְיַן כַּמָּה בְּדַעַת הָאָב לִתֵּן הָוֵי לִגְרִיעוּתָא שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל עִשּׂוּר אֶלָּא לְפָחוֹת וא"ת דִּבְפֶרֶק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (ג"ז שָׁם) תְּנַן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם הִשִּׂיא בַּת הָרִאשׁוֹנָה יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה מַשְׁמַע אֲפִילּוּ נָתַן לָרִאשׁוֹנָה יוֹתֵר מֵעִשּׂוּר נְכָסִים מִדְּקָא מְהַדְּרִי לֵיהּ רַבָּנָן פְּעָמִים שֶׁאָדָם עָשִׁיר וְהֶעֱנִי פֵּרוּשׁ עָשִׁיר בְּדַעַת וְהֶעֱנִי בְּדַעַת וְלֹא יִתֵּן לָזֹאת כְּמוֹ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים וְעִשּׂוּר נְכָסִים יִתְּנוּ וְלֹא יוֹתֵר וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שָׁמִין בָּאָב כר"י סְבִירָא לֵהּ ואור"י דִּלְעוֹלָם לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה אֶלָּא דַּוְקָא כְּשֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה עִשּׂוּר נְכָסִים אוֹ פָּחוֹת וְרַבָּנָן מֵהַדְּרוּ לֵיהּ דְּאֵין לָלֶכֶת אַחַר דַּעְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה כֵּיוָן שֶׁדַּעַת הָאָדָם מִשְׁתַּנֶּה הִלְכָּךְ לְעוֹלָם יִתְּנוּ עִשּׂוּר נְכָסִים וְיֵשׁ לְהָבִיא רְאָיָה דְּרַבִּי אִית לֵהּ בְּהֶדְיָא כר"י בְּפֶרֶק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (שָׁם) וְקָאָמַר רַבִּי בְּהַהִיא שְׁמַעְתְּתָא דְּפַרְנָסָה טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְלֹא מְזוֹנוֹת לְפִי שֶׁמְּזוֹנוֹת אֵינָן קְצוּבִים כִּדְאָמְרִינַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף נא. וְשָׁם) וּפַרְנָסָה מִקָּץ קָיְצָא כִּדְאָמַר הָתָם וְאִם אִיתָא דִּלְהוֹסִיף עַל עִשּׂוּר נְכָסִים נָמֵי שָׁמִין בָּאָב אִם כֵּן פַּרְנָסָה נַמֵּי אֵינָהּ קְצוּבָה אֲבָל אִם אֵין שָׁמִין אֶלָּא לְפָחוֹת מֵעִשּׂוּר נְכָסִים נִיחָא אע"פ שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָּה לְמַטָּה כֵּיוָן דִּלְמַעְלָה מִיהָא יֵשׁ לָהּ קִצְבָּה יְכוֹלִין הַלָּקוֹחוֹת לִזָּהֵר וּלְהַנִּיחַ מִבְּנֵי חָרֵי כְּדֵי עִשּׂוּר נְכָסִים וּמִיהוּ אֵין רְאָיָה דְּאִם כֵּן מֵהַאי טַעְמָא נָמֵי יֵשׁ קִצְבָּה לִמְזוֹנוֹת כְּשֶׁשִּׁעְבְּדוּ הָאַחִים דְּהָא יֵשׁ קִצְבָּה לְמַעְלָה עַד בְּגֵר וְאֵין לוֹמַר דְּהָתָם אִכָּא לְמֵימַר שֶׁמָּא תִּלְקֶה וְתִצְטָרֵךְ רְפוּאָה וְאָמְרִינַן בְּפִרְקִין דִּרְפוּאָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָּה הִיא בִּכְלַל מְזוֹנוֹת דְּהָא חֲשִׁיב בְּהַנִּזָּקִין (ג"ז שָׁם) פָּסַק לָזוּן ה' שָׁנִים בַּת אִשְׁתּוֹ יֵשׁ לָהּ קִצְבָּה דְּקָתָנֵי וְהִיא נִזּוֹנֶת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים אֶלָּא וַדַּאי אע"פ שֶׁקְּצוּבִים לְמַעְלָה עַד בְּגֵר כֵּיוָן שֶׁאֵין קְצוּבִין לְמַטָּה דְּאֶפְשָׁר שֶׁתִּנָּשֵׂא קֹדֶם לָא חֲשִׁיבֵי קְצוּבִין אֲבָל פַּרְנָסָה יֵשׁ לָהּ קִצְבָּה שֶׁאֶפְשָׁר לַלָּקוֹחוֹת לְבָרֵר הַדְּבָרִים ע"י ב"ד וְלָשׁוּם דַּעְתּוֹ שֶׁל אָב בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה:

וַאֲמַר לֵיהּ זִיל זוּן כו' וְאִם תֹּאמַר וּמַאי אַלְמֵהּ הָא דִּשְׁמוּאֵל יוֹתֵר מֵהַהִיא דְּרַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף דְּמִבַּעְיָא לָן אִי סָבַר רַב כְּוָתֵהּ וְי"ל מִשּׁוּם דִּשְׁמוּאֵל עֲבִיד עֻבְדָּא מַיְתֵי מִנֵּהּ וְלֹא מִסְתַּבֵּר לֵיהּ דְּרַב פְּלִיג אַדִּשְׁמוּאֵל דְּהָא בְּלָאו הָכִי מַשְׁמַע דְּרַב זָן הַיְנוּ מְזוֹנוֹת אֶלָּא דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ מִשּׁוּם דְּלָא נִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר שֶׁיַּחֲלֹק רַב עַל הַמִּשְׁנָה דְּקָתָנֵי דִּמְזוֹנוֹת הַבָּנוֹת הָוֵי כִּירֻשַּׁת בְּנִין דִּיכְרִין וּמַיְתִי רְאָיָה מִשְּׁמוּאֵל דַּעֲבִיד עֻבְדָּא וְהָכִי נָמֵי מָצֵי סָבַר רַב כִּדְמַשְׁמַע לִשָּׁנָא דְּזָן רַב וְסָבְרִי דְּאַחֲרֵי כֵּן שָׁנוּ הַתַּקָּנָה וא"ת וְהֵיכִי מַשְׁמַע מִלְּתָא דִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר זִיל זוּן דִּמְזוֹנוֹת מַמָּשׁ קָאָמַר יוֹתֵר מִמִּלְּתֵהּ דְּרַבִּי חִיָּא בַּר יוֹסֵף דְּקָאָמַר רַב זָן וְי"ל דִּסְבָרָא הוּא בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹסֵק הוֹרָאָה יֵשׁ לוֹ לִפְסֹק בְּלָשׁוֹן דְּלֵיכָּא לְמִטְעֵי הִלְכָּךְ אִכָּא לְמֵימַר טְפֵי דְּזִיל זוּן מַמָּשׁ קָאָמַר אֲבָל רַבִּי חִיָּא בַּר יוֹסֵף הָיָה שׁוֹנֶה קַבָּלָתוֹ וְלֹא הָיָה כָּל כָּךְ מְדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹנוֹ:

אָמַר לְהוּ זִילוּ אַהְדַּרוּ כו' טוֹעִין בִּדְבַר מִשְׁנָה חֲשִׁיב לְהוּ רַב נַחְמָן וְהוּא בְּעַצְמוֹ הָיָה יָכוֹל לְהַחֲזִיר הַדִּין אֶלָּא שֶׁבְּבַעֲלֵי דִּינִין לֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין לוֹ כְּמוֹ לַדַּיָּנִין לְכָךְ קָאָמַר לְהוּ זִילוּ אַהְדַּרוּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ יד:

ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג לאוין עא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א בבא קמא יב.

סוֹף סוֹף, כָּל הָעוֹמֵד לִגְזוֹז כְּגָזוּז דָּמֵי! דִּצְרִיכָא לְדִיקְלָא קָאָמֵינָא. הָהוּא יָתוֹם וִיתוֹמָה דַּאֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא. אֲמַר לְהוּ רָבָא: הַעֲלוּ לַיָּתוֹם בִּשְׁבִיל יְתוֹמָה. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן לְרָבָא: וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר מִמְּקַרְקְעֵי וְלָא מִמִּטַּלְטְלִי, בֵּין לִמְזוֹנֵי בֵּין לִכְתוּבָּה וּבֵין לְפַרְנָסָה! (א)אֲמַר לְהוּ: אִילּוּ רָצָה שִׁפְחָה לְשַׁמְּשׁוֹ, מִי לָא יָהֲבִינַן לֵיהּ? כָּל שֶׁכֵּן הָכָא דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי. [א](ב)תָּנוּ רַבָּנַן: אֶחָד נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת, וְאֶחָד נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת — מוֹצִיאִין לִמְזוֹן אִשָּׁה וּלְבָנוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת — מוֹצִיאִין לַבָּנוֹת מִן הַבָּנִים, וְלַבָּנוֹת מִן הַבָּנוֹת, וְלַבָּנִים מִן הַבָּנִים. וְלַבָּנִים מִן הַבָּנוֹת בִּנְכָסִים מְרוּבִּין, אֲבָל לֹא לַבָּנִים מִן הַבָּנוֹת בִּנְכָסִים מוּעָטִין. נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת מוֹצִיאִין לַבָּנִים מִן הַבָּנִים, וְלַבָּנוֹת מִן הַבָּנוֹת, וְלַבָּנִים מִן הַבָּנוֹת. אֲבָל לֹא לַבָּנוֹת מִן הַבָּנִים. [ב](ג)אַף עַל גַּב דְּקַיְימָא לַן הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵירוֹ, הָכָא הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. דְּאָמַר רָבָא, הִלְכְתָא: מִמְּקַרְקְעֵי וְלָא מִמִּטַּלְטְלִי, בֵּין לִכְתוּבָּה, בֵּין לִמְזוֹנֵי, בֵּין לְפַרְנָסָה. [ג-ה]**מַתְנִי׳** לֹא כָּתַב לָהּ כְּתוּבָּה — בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין. כָּתַב לָהּ שָׂדֶה שָׁוֶה מָנֶה תַּחַת מָאתַיִם זוּז, וְלֹא כָּתַב לָהּ ״כׇּל נְכָסִים דְּאִית לִי אַחֲרָאִין לִכְתוּבְּתִיךְ״ — חַיָּיב, שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין. [ו]לֹא כָּתַב לָהּ: ״אִם תִּשְׁתַּבַּאי, אֶפְרְקִינֵךְ וְאוֹתְבִינֵךְ לִי לְאִינְתּוּ״, וּבְכֹהֶנֶת: ״אַהַדְרִינֵךְ לִמְדִינְתִּיךְ״ — חַיָּיב, שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין. [ח]נִשְׁבֵּית — חַיָּיב לִפְדוֹתָהּ. וְאִם אָמַר: הֲרֵי גִּיטָּהּ וּכְתוּבָּתָהּ, וְתִפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ — אֵינוֹ רַשַּׁאי. לָקְתָה — חַיָּיב לְרַפְּאוֹתָהּ. אָמַר: ״הֲרֵי גִּיטָּהּ וּכְתוּבָּתָהּ, תְּרַפֵּא אֶת עַצְמָהּ״ — רַשַּׁאי. [יא-יב](ד)**גְּמָ׳** מַנִּי — רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: כׇּל הַפּוֹחֵת לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מִמָּנֶה — הֲרֵי זוֹ בְּעִילַת זְנוּת. דְּאִי רַבִּי יְהוּדָה, הָאָמַר: רָצָה, כּוֹתֵב לִבְתוּלָה שְׁטָר שֶׁל מָאתַיִם, וְהִיא כּוֹתֶבֶת ״הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ מָנֶה״. וּלְאַלְמָנָה מָנֶה, וְהִיא כּוֹתֶבֶת: ״הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ חֲמִשִּׁים זוּז״. אֵימָא סֵיפָא: כָּתַב לָהּ שָׂדֶה שָׁוֶה מָנֶה תַּחַת מָאתַיִם זוּז, וְלֹא כָּתַב לָהּ ״כׇּל נְכָסִים דְּאִית לִי אַחֲרָאִין לִכְתוּבְּתִיךְ״ — חַיָּיב, שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין. אֲתָאן לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אַחְרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא. (ה)דְּאִי רַבִּי מֵאִיר, הָאָמַר: אַחְרָיוּת — לָאו טָעוּת סוֹפֵר הוּא. דִּתְנַן: מָצָא שִׁטְרֵי חוֹב — אִם

יֵשׁ

יָתוֹם וִיתוֹמָה אָח וְאָחוֹת וְנִכְסֵיהֶם בְּיַד אַפּוֹטְרוֹפּוֹס: **הֶעֱלוּ לַיָּתוֹם בִּשְׁבִיל יְתוֹמָה** הֶעֱלוּ לַיָּתוֹם מְזוֹנוֹת יְתֵרִים שֶׁתִּזּוֹן אֲחוֹתוֹ עִמּוֹ: **דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי** אֲחוֹתוֹ וּתְשַׁמְּשֶׁנּוּ: **מוֹצִיאִין** מִן הַיְּתוֹמִים: **מוֹצִיאִין לַבָּנוֹת מִן הַבָּנִים** לִמְזוֹנוֹת וּלְפַרְנָסָה: **וְלִבְנוֹת מִן הַבָּנוֹת** לַקְּטַנּוֹת מִן הַגְּדוֹלוֹת אִם אֵין שָׁם אֶלָּא בָּנוֹת וְהֶחֱזִיקוּ גְּדוֹלוֹת בַּנְּכָסִים מוֹצִיאִין מִיָּדָם וְחוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה וְהָכָא לֵיכָּא מְזוֹנֵי שֶׁאֵין הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת מִן הַבָּנוֹת לְפִי שֶׁכֻּלָּן שָׁווֹת בִּירֻשָּׁה: **וּלְבָנִים מִן הַבָּנִים** לִקְטַנִּים מִן הַגְּדוֹלִים לַחֲלֹק בְּשָׁוֶה: **אֲבָל לֹא לַבָּנִים מִן הַבָּנוֹת** בִּנְכָסִים מוּעָטִין שֶׁאֵין בָּהֶן כְּדֵי לָזוּן אֵלּוּ וָאֵלּוּ עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ דְּאָמְרֵי רַבָּנָן הַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים: **לְפַרְנָסָה** לִנְדוּנְיָא: **מַתְנִי׳ וְלֹא כָּתַב לָהּ כֹּל נְכָסִים כו׳** חַיָּב לִהְיוֹת כָּל הַנְּכָסִים אַחֲרָאִין לָהּ וְלֹא יָכוֹל לוֹמַר לָהּ אֵין לִיךְ אֶלָּא שָׂדֶה הַכְּתֻבָּה לָךְ בִּשְׁטַר כְּתֻבָּתֵךְ: **וּבְכֹהֶנֶת** שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַיְּמָהּ מִשֶּׁנִּשְׁבֵּית כּוֹתֵב לָהּ אֶפְרְקִנֵּךְ וְאַהַדְרִנָּךְ לִמְדִינְתָּךְ לְפִי שֶׁאֵשֶׁת כֹּהֵן אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ אִם נֶאֶנְסָה: **אֵינוֹ רַשַּׁאי** שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בְּפִדְיוֹנָהּ מִשֶּׁנִּשְׁבֵּית: **חַיָּב לְרַפְּאוֹתָהּ** שֶׁהָרְפוּאָה כִּמְזוֹנוֹת: **רַשַּׁאי** שֶׁאֵין אָדָם חַיָּב לָזוּן גְּרוּשָׁתוֹ: **גְּמ׳** פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה בְּפֶרֶק אע״פ: **וְהִיא כּוֹתֶבֶת הִתְקַבַּלְתִּי כו׳** לְשׁוֹן שׁוֹבֵר וְאַפֵּי׳ לֹא נִתְקַבְּלָה וְלְר׳ מֵאִיר אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְחֹל בְּעוֹדָהּ תַּחְתָּיו וּמַתְנִי׳ נָמֵי דְּקָתָנֵי לֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ שְׁלֵמָה קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ וַאֲפִילּוּ מָחֲלָה: **אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּתֵךְ** חַיָּב שֶׁנִּשְׁתַּעְבְּדוּ נְכָסָיו וקס״ד נִשְׁתַּעְבְּדוּ בְּכָל דִּין שִׁעְבּוּד כְּאִלּוּ נִכְתַּב בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר וְאִם יִמְכֹּר נְכָסָיו תִּטְרוֹף לָקוֹחוֹת: **אֲתָאן לְר׳ יְהוּדָה** דְּאָמַר שְׁטָר שֶׁלֹּא נִכְתַּב בּוֹ אַחְרָיוּת לֹא מִדַּעַת הַמַּלְוֶה נַעֲשָׂה אֶלָּא סוֹפֵר טָעָה וַהֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁנִּכְתַּב וְטוֹרֵף מִן הַמְּשֻׁעְבָּדִים:

סוֹף סוֹף כָּל הָעוֹמֵד לִגְזֹז כְּגָזוּז דָּמֵי – אע״ג דִּפְלוּגְתָּא דְּר״מ וְרַבָּנַן הִיא בְּפֶרֶק שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת מג. וְשָׁם) בַּעֲנָבִים הָעוֹמְדִים לִבָּצֵר דר״מ סָבַר כִּבְצוּרוֹת דָּמְיָן וְרַבָּנַן סָבְרֵי לָאו כִּבְצוּרוֹת דָּמְיָן מ״מ פָּרֵיךְ הָכָא בִּפְשִׁיטוּת דִּכְגָזוּז דָּמֵי כְּמוֹ שפר״ח דְּמֵהַהִיא דְּפֶרֶק הַכּוֹנֵס (ב״ק דַּף נט: וְשָׁם) קַיְמָא לַן הָכִי דְּקָאָמַר הָתָם רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אָכְלָה פֵּרוֹת גְּמוּרִין מְשַׁלֶּמֶת פֵּרוֹת גְּמוּרִין אִם סְאָה סְאָה אִם סָאתַיִם סָאתַיִם דְּחָשְׁבִינַן לְהוּ כִּתְלוּשִׁים וּפָסְקִינַן הָתָם הֲלָכָה כְּר״ש אֲבָל אֵין לוֹמַר דִּבְהָנְהוּ דְּאִי קָיְמִי מַכְחֲשִׁי מוֹדוּ כ״ע דִּכְבְצוּרוֹת דָּמְיָן דִּבְהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין דַּף לט.) וּבְפֶרֶק קַמָּא דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף טו.) מַשְׁמַע דִּבְהָא נָמֵי פְּלִיגֵי: **מִמְּקַרְקְעֵי** וְלָא מִמִּטַּלְטְלֵי בֵּין לִמְזוֹנוֹת בֵּין לְפַרְנָסָה וא״ת קַשְׁיָא דְּרָבָא אַדְּרָבָא דִּבְפֶרֶק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף סח.) פָּסִיק רָבָא הֲלָכָה כר״י דְּאָמַר יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה וְאָמְרִינַן הָתָם דִּשְׁמוּאֵל כר״י ס״ל אַלְמָא סָבַר רָבָא דְּשָׁמִין בָּאָב וא״כ גָּבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי כִּדְאָמְרִינַן בִּשְׁמַעְתִּין וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם רָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא קָאֲמַר לֵהּ וְלֵהּ לָא ס״ל דְּהָא הָתָם בְּהַהִיא סֻגְיָא פָּרִיךְ מִנָּהּ אַמִּלְּתֵהּ דְּרָבָא גּוּפֵהּ וְלָא קָא מְשַׁנֵּי הָכִי וְי״ל דְּהָא דְּאָמַר רָבָא הָכָא מִמְּקַרְקְעֵי וְלָא מִמִּטַּלְטְלֵי הַיְנוּ בִּדְלָא אֲמִידְנֵיהּ וְהָא דְּסָבַר רָבָא הָתָם כְּרַבִּי יְהוּדָה וּשְׁמוּאֵל בְּדַאֲמִידְנֵיהּ שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁתִּגְבֶּה מִמִּטַּלְטְלֵי וכה״ג מְפַלֵּג הַשַּׁ״ס הָתָם וְנִרְאֶה דִּבַזְּמַן הַזֶּה דְּכֻלְּהוּ גַּבֵּי מִמִּטַּלְטְלֵי כְּתֻבָּה וּמְזוֹנוֹת מִתַּקָּנַת הַגְּאוֹנִים וּפַרְנָסָה נָמֵי אֲנַן סָהֲדֵי שֶׁכָּל בְּנֵי אָדָם רְגִילִים לְהַשִּׂיא בְּנוֹתֵיהֶם מִמִּטַּלְטְלֵי וַחֲשִׁיב כְּמוֹ בַּאֲמִידְנֵיהּ דִּפְסִיק רָבָא כר״י: **אָמַר** הֲרֵי גִּטָּהּ וּכְתֻבָּתָהּ תְּרַפֵּא עַצְמָהּ רַשַּׁאי לְפִי שֶׁרְפוּאָה הִיא בִּכְלַל מְזוֹנוֹת וַהֲרֵי קִבְּלָה כְּנֶגֶד מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁעַד עַכְשָׁו אֲבָל אֵינוֹ רַשַּׁאי לוֹמַר תְּקַבֵּל אֶת גִּטָּהּ וְתִפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ לְפִי שֶׁלֹּא קִבְּלָה תַּשְׁלוּם מִפֵּרוֹת שֶׁאָכַל עַד עַכְשָׁו: **מַנִּי** ר׳ מֵאִיר הִיא דְּאָמַר כָּל הַפּוֹחֵת כוּ׳ בְּפֶרֶק אע״פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נו:) דַּיֵּק כָּל הַפּוֹחֵת אַפֵּי׳ בִּתְנַאי אַלְמָא סָבַר דִּתְנָאוֹ בָּטֵל וְאִית לַהּ וְכֵיוָן דְּאָמַר לֵית לָהּ לָא סָמְכָה דַּעְתָּהּ וְהָוֵי בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וּפריב״ן דִּבְכָל מָקוֹם דְּאִית לָהּ וְאֵין הָאִשָּׁה בְּטוּחָה בּוֹ דְּלָא סָמְכָה דַּעְתָּהּ תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיְּהֵא בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת אֲבָל אִם הָיָה תְּנָאוֹ קַיָּם כֵּיוָן דְּלֵית לָהּ אֵין בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וְאַלְמָנָה אע״פ דְּבִדְרַבָּנַן תְּנָאוֹ קַיָּם הָכָא תְּנָאוֹ בָּטֵל דְּכָל דְּתַקּוּן רַבָּנַן כְּעֵין דְּאוֹרָיְתָא תַּקּוּן וְקָשֶׁה לר״י דִּבְפֶרֶק הַחוֹבֵל (ב״ק דַּף פט. וְשָׁם) מַשְׁמַע דְּאַפֵּי׳ הֵיכָא דְּלֵית לָהּ הָוֵי לְר׳ מֵאִיר בְּעִילַת זְנוּת מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ דְּפָרִיךְ הָתָם הַשַּׁ״ס גַּבֵּי אִשָּׁה שֶׁחִבְּלָה בְּבַעְלָהּ לֹא הִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ וְאַמַּאי תְּזַבֵּן לִכְתֻבָּתָהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה לְבַעְלָהּ כוּ׳ וּמְשַׁנֵּי הָא מַנִּי ר״מ הִיא דְּאָמַר אָסוּר לְאָדָם שֶׁיְּשַׁהֶא עִם אִשְׁתּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה מ״ט שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ עַל כֵּן נִרְאֶה דר״מ לָא מִבַּעְיָא קָאָמַר לָא מִבַּעְיָא הֵיכָא דְּלֵית לָהּ דְּהָוְיָא בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת מִשּׁוּם דְּקַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ אֶלָּא אֲפִילּוּ אִית לַהּ כֵּוָן דְּלָא סָמְכָה דַּעְתָּהּ הָוְיָא בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וְדַיֵּק מִדְּלָא קָתָנֵי כָּל בְּתוּלָה שֶׁאֵין לָהּ מָאתַיִם וְאַלְמָנָה שֶׁאֵין לָהּ מָנֶה הֲרֵי הִיא בְּעִילַת זְנוּת אֶלָּא נְקַט כָּל הַפּוֹחֵת מַשְׁמַע שֶׁבָּא לוֹמַר אע״ג דִּתְנָאוֹ בָּטֵל וְאִית לָהּ הָוְיָא בְּעִילַת זְנוּת וְקָשֶׁה לר״י דִּמְנָא לָן דְּכָל הַפּוֹחֵת וְאַפֵּי׳ בִּתְנַאי דִּלְמָא בִּתְנַאי מוֹדֶה ר״מ דִּתְנָאוֹ קַיָּם דְּכָל הַפּוֹחֵת דְּמַשְׁמַע דַּאֲפִילּוּ בְּאוֹתוֹ עִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לָהּ הַיְנוּ בְּסוֹף בִּיאָה דְּאָמְרִינַן בְּפֶ׳ אע״פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נז.) דְּאֵינָהּ מוֹחֶלֶת וי״ל דִּלְשׁוֹן כָּל הַפּוֹחֵת מַשְׁמַע שֶׁהוּא פּוֹחֵת לָהּ וּבְסוֹף בִּיאָה אֵינוֹ יָכוֹל לִפְחוֹת לָהּ אֶלָּא הִיא פּוֹחֶתֶת לְעַצְמָהּ וְלֹא שַׁיָּךְ לְשׁוֹן פְּחַת אֶלָּא בִּתְנָאָה א״נ מִדְּנָקַט כָּל קָא דָּיֵק וא״ת דִּבְפֶרֶק אע״פ (שָׁם) אָמַר דִּבְסוֹף בִּיאָה לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ מוֹחֶלֶת וּבְהַחוֹבֵל (ב״ק פט. וְשָׁם) מַשְׁמַע שֶׁיְּכוֹלָה לִמְכֹּר וְלִמְחֹל וְיֵשׁ לוֹמַר כִּדְפֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס לְקַמָּן דְּדַוְקָא בְּעַל פֶּה אֵינָהּ מוֹחֶלֶת דַּאֲמִירָתָהּ לָאו כְּלוּם הִיא כֵּיוָן דִּכְבָר זָכְתָה אֶלָּא אִם כֵּן כָּתְבָה שׁוֹבֵר וְאִם תֹּאמַר וּמַאי קָאָמַר הָא מַנִּי רַבִּי מֵאִיר הִיא הָא מַשְׁמַע בְּפֶרֶק אע״פ (לְקַמָּן שָׁם) דִּלְרַבִּי יְהוּדָה נַמֵּי אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְחֹל דִּתְנָאוֹ בָּטֵל וְדַוְקָא בְּכוֹתֶבֶת לוֹ הִתְקַבַּלְתִּי קָאָמַר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם מַיְּרֵי לְפִי הַמַּסְקָנָא דִּשְׁמַעְתִּין דְּקָאָמַר וְאִי בָּעֵית אֵימָא רַבִּי יְהוּדָה הָתָם בִּכְתָבָה לֵיהּ הִתְקַבַּלְתִּי וְאִם תֹּאמַר וּמְנָא לָן דִּלְרַבִּי מֵאִיר אֲפִילּוּ בִּכְתָבָה לֵיהּ הִתְקַבַּלְתִּי לָא מָצֵי מָחֲלָה דְּקָאָמַר מַנִּי ר׳ מֵאִיר הִיא דִּלְמָא ר״מ לָא מִבָּעֲיָא בְּהִתְקַבַּלְתִּי קָאָמַר דְּמָצֵי מָחֲלָה דְּהָוְיָא בְּעִילַת זְנוּת אֶלָּא אֲפִי׳ בְּעַל פֶּה דִּתְנָאוֹ בָּטֵל הָוְיָא בְּעִילַת זְנוּת וְי״ל דְּהַשְׁתָּא אֵין נִרְאֶה לוֹ לְחַלֵּק בֵּין כְּתֻבָּה לְלֹא כְּתֻבָּה: **מַנִּי** רַבִּי מֵאִיר הִיא הַשְׁתָּא מַשְׁמַע לֵיהּ מַתְנִי׳ דְּלָא כָּתַב לָהּ הַיְנוּ לְפִי שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ: **אֲתָאן** לְר׳ יְהוּדָה דְּאָמַר אַחְרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא רֵישָׁא ר״מ סֵיפָא ר׳ יְהוּדָה אַסֵּיפָא בְּלֹא רֵישָׁא ה״מ לְדַקְדֵּק מַנִּי אִי רַבִּי מֵאִיר הָא אָמַר אַחְרָיוּת לָאו טָעוּת סוֹפֵר הוּא אִי רַבִּי יְהוּדָה כָּתַב לָהּ שָׂדֶה שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם אַמַּאי חַיָּב וְהָא לְרַבִּי יְהוּדָה יְכוֹלָה לִמְחֹל אֶלָּא דֶּרֶךְ הַשַּׁ״ס דִּמְדַקְדֵּק מֵרֵישָׁא כָּל כַּמָּה דְּמָצֵי לְמִדַק וּכְעִנְיָן זֶה יֵשׁ בְּפֶרֶק כִּירָה (שַׁבָּת לט:) גַּבֵּי מַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ אַנְשֵׁי טְבֶרְיָא וּבְפֶרֶק קַמָּא דְּעֵירוּבִין (דַּף טז.) גַּבֵּי נִמְצֵאת שְׁלֹשָׁה מִדּוֹת בִּמְחִצָּה. [וע״ע תּוֹסָפוֹת שַׁבָּת לט: ד״ה אֶלָּא פָּנָיו וְכוּ׳ וּמש״ש עַל הַגִּלָּיוֹן]:

מסורת הש״ס

א יבמות קיג.
ב לקמן סח.; תוספתא כתובות; בבא מציעא מז.
ג לקמן סט:
ד לקמן נו:; לקמן נד:; משנה כתובות
ה משנה בבא מציעא; בבא מציעא יט.; בבא מציעא יב:; בבא מציעא יג.

גליון הש״ס

גמ׳ ולבנים מן הבנות. עיין לקמן דף צו ע״א תוס׳ ד״ה אלמנה שתפסה.

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ז:
ב מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ה, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ז:
ג מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ב:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ א ב:
ה מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ ס סעי׳ א:
ו מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ ה:
ז מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ ז:
ח מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יח:
ט מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ א:
י מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ עט סעי׳ א ג:
יא מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ז:
יב מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ב, סמג לאוין פה, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ ט:

יֵשׁ בָּהֶן אַחְרָיוּת נְכָסִים — לֹא יַחֲזִיר, שֶׁבֵּית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן. [א]אֵין בָּהֶן אַחְרָיוּת נְכָסִים — יַחֲזִיר, שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה לֹא יַחֲזִיר, שֶׁבֵּית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן. רֵישָׁא רַבִּי מֵאִיר וְסֵיפָא רַבִּי יְהוּדָה! וְכִי תֵּימָא כּוּלַּהּ רַבִּי מֵאִיר הִיא, וְשָׁאנֵי לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר בֵּין כְּתוּבָּה לִשְׁטָרֵי. וּמִי שָׁאנֵי לֵיהּ? [בג](א)וְהָתַנְיָא: חֲמִשָּׁה גּוֹבִין מִן הַמְחוֹרָרִין, וְאֵלּוּ הֵן: פֵּירוֹת, וּשְׁבַח פֵּירוֹת, וְהַמְקַבֵּל עָלָיו לָזוּן אֶת בֶּן אִשְׁתּוֹ וּבַת אִשְׁתּוֹ, וְגֵט חוֹב שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת, וּכְתוּבַּת אִשָּׁה שֶׁאֵין בָּהּ אַחְרָיוּת. מַאן שְׁמַעְתְּ לֵיהּ דְּאָמַר אַחְרָיוּת לָאו טָעוּת סוֹפֵר הוּא — רַבִּי מֵאִיר, וְקָתָנֵי כְּתוּבַּת אִשָּׁה. אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי מֵאִיר, וְאִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי יְהוּדָה. אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי יְהוּדָה: הָתָם כָּתְבָה לֵיהּ "הִתְקַבַּלְתִּי", הָכָא לָא כָּתְבָה לֵיהּ "הִתְקַבַּלְתִּי". אִיבָּעֵית אֵימָא רַבִּי מֵאִיר: מַאי "חַיָּיב" דְּקָתָנֵי — מִן הַמְחוֹרָרִין. לֹא כָּתַב לָהּ וְכוּ'. אָמַר אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֶנְסָה — אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ. חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תְּחִלָּתָהּ בְּאוֹנֶס וְסוֹפָהּ בְּרָצוֹן. אֵיתִיבֵיהּ רַב לַאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: "אִם תִּשְׁתְּבַאי, אֶפְרְקִינֵךְ וְאוֹתְבִינָךְ לִי לְאִינְתּוּ"! אִישְׁתִּיק. קָרֵי רַב עֲלֵיהּ דַּאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: "שָׂרִים עָצְרוּ בְמִלִּים וְכַף יָשִׂימוּ לְפִיהֶם". מַאי אִית לֵיהּ לְמֵימַר? בִּשְׁבוּיָה הֵקִילּוּ. וְלַאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל, אוֹנֶס דְּשַׁרְיֵהּ רַחֲמָנָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? כְּגוֹן דְּקָאָמְרִי עֵדִים בְּצוֹוַחַת מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף. [דה]וּפְלִיגָא דְּרָבָא. דְּאָמַר רָבָא: כֹּל שֶׁתְּחִלָּתָהּ בְּאוֹנֶס וְסוֹף [בְּרָצוֹן, אֲפִילּוּ] הִיא אוֹמֶרֶת: הַנִּיחוּ לוֹ, שֶׁאִלְמָלֵא (לֹא) נִזְקַק לָהּ הִיא שׂוֹכַרְתּוֹ, מוּתֶּרֶת. מַאי טַעְמָא — יֵצֶר אַלְבְּשַׁהּ. [וז](ב)תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרָבָא "וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה", אֲסוּרָה. הָא נִתְפָּשָׂה — מוּתֶּרֶת. וְיֵשׁ לְךָ אַחֶרֶת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּשָׂה — מוּתֶּרֶת, וְאֵיזוֹ — זוֹ כֹּל שֶׁתְּחִלָּתָהּ בְּאוֹנֶס וְסוֹפָהּ בְּרָצוֹן. [ח](ג)תַּנְיָא אִידַּךְ: "וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה" — אֲסוּרָה, הָא נִתְפָּשָׂה — מוּתֶּרֶת. וְיֵשׁ לְךָ אַחֶרֶת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּשָׂה — אֲסוּרָה, וְאֵיזוֹ — זוֹ אֵשֶׁת כֹּהֵן. [ט]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה" — אֲסוּרָה, הָא נִתְפָּשָׂה — מוּתֶּרֶת. וְיֵשׁ לָהּ אַחֶרֶת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּשָׂה, מוּתֶּרֶת. וְאֵיזוֹ — זוֹ שֶׁקִּידּוּשֶׁיהָ קִדּוּשֵׁי טָעוּת, שֶׁאֲפִילּוּ בְּנָהּ מוּרְכָּב עַל כְּתֵיפָהּ — מְמָאֶנֶת וְהוֹלֶכֶת לָהּ. [י]אָמַר רַב יְהוּדָה: הָנֵי נְשֵׁי דִּגְנַבוּ גַּנָּבֵי — שַׁרְיָין לְגוּבְרַיְיהוּ. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב יְהוּדָה: וְהָא קָא מַמְטְיָאן לְהוּ נַהֲמָא! מֵחֲמַת יִרְאָה. וְהָא קָא מְשַׁלְּחָן לְהוּ גִּירֵי! מֵחֲמַת יִרְאָה. וַדַּאי, שַׁבְקִינְהוּ וְאָזְלָן מִנַּפְשַׁיְיהוּ — אֲסִירָן. תָּנוּ רַבָּנַן: שְׁבוּיֵי מַלְכוּת — הֲרֵי הֵן כִּשְׁבוּיִין. גְּנוּבֵי לִיסְטוּת — אֵינָן כִּשְׁבוּיִין. וְהָתַנְיָא אִיפְּכָא! מַלְכוּת אַמַּלְכוּת לָא קַשְׁיָא: הָא בְּמַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, הָא בְּמַלְכוּת בֶּן נֵצַר. לִיסְטוּת אַלִּיסְטוּת לָא קַשְׁיָא: הָא בְּבֶן נֵצַר, הָא בְּלִיסְטִים דְּעָלְמָא. וּבֶן נֵצַר, הָתָם קָרֵי לֵיהּ מֶלֶךְ, וְהָכָא קָרֵי לֵיהּ לִסְטִים! אִין, גַּבֵּי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ — לִסְטִים הוּא, גַּבֵּי לִסְטִים דְּעָלְמָא — מֶלֶךְ הוּא. וּבְכֹהֶנֶת אַהַדְרִינָךְ לִמְדִינְתִּיךְ וְכוּ'. אָמַר אַבָּיֵי: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל — חַיָּיב לִפְדוֹתָהּ, שֶׁאֲנִי קוֹרֵא בָּהּ "וּבְכֹהֶנֶת אַהַדְרִינָךְ לִמְדִינְתִּיךְ",

מַמְזֶרֶת

יֵשׁ בָּהֶן אַחְרָיוּת נְכָסִים שֶׁשִּׁעְבֵּד לֹוֶה נְכָסָיו לְאוֹתָהּ מַלְוֶה לֹא יַחֲזִירֶנּוּ מוֹצְאוֹ לַמַּלְוֶה וְאַפֵּי' הַלֹּוֶה מוֹדֶה שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ וּמְפָרֵשׁ הָתָם דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא פְּרָעוֹ וּמִן הַלֹּוֶה נָפַל וְזֶה שֶׁהוּא מוֹדֶה עֲצַת קְנוּנְיָא הִיא בֵּינֵיהֶם לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת וְיַחְלְקוּ בֵּינֵיהֶם: וחכ"א כו' דְּאַחְרָיוּת ט"ס הוּא וְטָרֵף מִמְּשַׁעְבְּדֵי וּמַפְסְדֵי לָקוֹחוֹת וּבְנֵי פְּלֻגְתֵּהּ דר"מ ר"י הֲוָה בַּהֲדַיְהוּ שֶׁבְּדוֹרוֹ הָיָה: וְשָׁאנֵי לֵיהּ כו' דְּבִכְתֻבָּה אִית לֵהּ אַחְרָיוּת ט"ס הוּא: מִן הַמְחוֹרָרִין אִם יֵשׁ נְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין אֵצֶל הַחַיָּב נִגְבִּין וְאִם לָאו אֵין נִגְבִּין מִן הַמְּשֻׁעְבָּדִין: פֵּרוֹת וְשֶׁבַח פֵּרוֹת כְּדִתְנַן בְּמַס' גִּטִּין (מח:) אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּרוֹת וְלִשְׁבַח קַרְקָעוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם וּבִשְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּטַלִּית (ב"מ יד:) מְפָרֵשׁ לַאֲכִילַת פֵּרוֹת וְלִשְׁבַח קַרְקָעוֹת כֵּיצַד הֲרֵי שֶׁגָּזַל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וּמְכָרָהּ לְאַחֵר וְהִשְׁבִּיחָהּ וַהֲרֵי הִיא יוֹצְאָה בְּדִין מִתַּחַת יַד הַלּוֹקֵחַ עִם שֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ בַּזֶּבֶל וּבַנִּיר וְעִם פֵּרוֹת שֶׁבָּהּ שֶׁהַנִּגְזָל טוֹרְפָהּ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא חוֹזֵר עַל הַמּוֹכֵר שֶׁמְּכָרָהּ לוֹ בְּאַחְרָיוּת גּוֹבֶה קֶרֶן מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִין וְשֶׁבַח מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין וְלֹא מִן הַמְּשֻׁעְבָּדִין מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם לְפִי שֶׁאֵין קְצוּבִין וְאֵין הַלּוֹקֵחַ יוֹדֵעַ בְּכַמָּה לְהִזָּהֵר: וְהַמְקַבֵּל עָלָיו לָזוּן בֶּן אִשְׁתּוֹ וּבַת אִשְׁתּוֹ אַף הוּא אֵין גּוֹבֶה מִן הַמְּשֻׁעְבָּדִים לְפִי שֶׁאֵין קְצוּבִין וְאֵין כְּתוּבִים וְהָא דִּתְנַן בְּהַנּוֹשֵׂא וְהִיא נִזּוֹנֵית מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִין מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבַעַל חוֹב מוֹקְמִינַן לָהּ הָתָם (דַּף קב:) בְּשֶׁקָּנוּ לָהּ מִיָּדוֹ דִּסְתַם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד: וְגֵט חוֹב כָּל שְׁטָרוֹת נִקְרָאִין גֵּט: הָכָא לָא כָּתְבָה לֵיהּ הִתְקַבַּלְתִּי וְאַשְׁמְעִינַן מַתְנֵי' דאעפ"י שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה לָא אָמְרִינַן מָחֲלָה לוֹ עֲלָהּ אֶלָּא אָמְרִינַן סָמְכָה עַל תַּקָּנַת ב"ד שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה: מַאי חַיָּב נָמֵי דְּקָתָנֵי מִן הַמְחוֹרָרִין אעפ"י שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ אַחְרָיוּת תְּנַאי ב"ד הוּא לִהְיוֹת כָּל נְכָסָיו אַחֲרָאִין לָהּ בְּעוֹדָם לְפָנָיו אֲבָל אִם מְכָרָם אֵינָהּ טוֹרֶפֶת לָקוֹחוֹת הוֹאִיל וְלֹא נִכְתַּב בַּשְּׁטָר וְלָא אָמְרִינַן אַחְרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא: תְּחִלָּתָהּ בְּאֹנֶס תְּחִלָּתָהּ שֶׁל בְּעִילָה: וְסוֹפָהּ שֶׁל בְּעִילָה וּלְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ אֹנֶס דְּשָׁרְיָא רַחֲמָנָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ: בִּשְׁבוּיָה הֵקֵלּוּ שֶׁלֹּא רְאִינוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה וְכִי קָאָמַר אִיהוּ בְּנִבְעֲלָה: יֵצֶר אַלְבְּשַׁהּ וְגַם זֶה אֹנֶס שֶׁבִּתְחִלַּת בְּעִילָה שֶׁהִיא בְּאֹנֶס הַלְבִּישָׁהּ הַבּוֹעֵל יֵצֶר: וְהִיא מִעוּטָא הוּא כְּלוֹמַר בִּסְתָם אִשָּׁה אָמַרְתִּי לְךָ טַעַם הָאִסּוּר תָּלוּי בְּלֹא נִתְפָּשָׂה הָא נִתְפָּשָׂה מֻתֶּרֶת וְיֵשׁ אִשָּׁה שאעפ"י שֶׁבְּרָצוֹן מֻתֶּרֶת וְאֵיזוֹ זוֹ כוּ': קִדּוּשֵׁי טָעוּת עַל תְּנַאי וְלֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי אִם זִנְּתָה תַּחְתָּיו מֻתֶּרֶת לוֹ לְפִי שֶׁאֵינָהּ אִשְׁתּוֹ אֶלָּא פְּנוּיָה בְּעָלְמָא הִיא: הָנֵי נְשֵׁי דִּגְנַבוּ גַּנָּבֵי שֶׁלִּסְטִים גּוֹנְבִין מִתַּחַת בַּעֲלֵיהֶן: שָׁרְיָן לְגַבְרַיְהוּ לְפִי שֶׁבְּאֹנֶס הֵם בָּאִין עֲלֵיהֶן: וְהָא קָא מַמְטִין לְהוּ נַהֲמָא וַהֲרֵי אָנוּ רוֹאִים שֶׁבְּעוֹדָן אֶצְלָן מוֹלִיכוֹת לָהֶן לְאוֹתָן גַּנָּבִים לֶחֶם וּמָזוֹן אַלְמָא רָצוֹן הוּא וּמְשַׁנֵּי מֵחֲמַת יִרְאָה הוּא דַּעֲבוּד: וְהָא קָא מְשַׁלְּחָן לְהוּ גִּירֵי כְּשֶׁנִּלְחָמִין מְזַמְּנוֹת וּמוֹשִׁיטוֹת לָהֶם חִצִּים לִירוֹת: וַדַּאי אִי שַׁבְקִינְהוּ גַּנָּבִים לָלֶכֶת אֶל בַּעֲלֵיהֶן וְאִינּוּן אָזְלָן מִנַּפְשַׁיְהוּ אֶל הַגַּנָּבִים אֲסִירָן: שְׁבוּיֵי מַלְכוּת נָשִׁים שֶׁשָּׁבָה הַמֶּלֶךְ לְתַשְׁמִישׁ: הֲרֵי הֵן כִּשְׁבוּיִין וּמֻתָּרִין לְבַעֲלֵיהֶן כְּדִתְנַן וְאוֹתְבִנָּךְ לִי לְאִנְתּוּ: בְּמַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הֵן כִּשְׁבוּיִין לְפִי שֶׁמַּלָּךְ גָּדוֹל הוּא וְיוֹדַעַת שֶׁלֹּא יִשָּׂאֶנָּה וּבְעִילָתָהּ בְּאֹנֶס: בֶּן נֵצֶר לִסְטִים הָיָה וְלָכַד עֲיָרוֹת וּמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְנַעֲשָׂה רֹאשׁ לִסְטִים וּבְדִידֵהּ תְּנַן שְׁבוּיֵי מַלְכוּת אֵינָן כִּשְׁבוּיִין וַאֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן דִּסְבָרָה מִינְסָב קָא נָסֵב לָהּ וְנִבְעֶלֶת בְּרָצוֹן: לִסְטוּת אַלִּסְטוּת כוּ' בְּבֶן נֵצֶר אֲסוּרוֹת כִּדְאָמְרִינַן דִּסְבָרָה מִינְסָב נָסֵיב לִי וַהֲרֵנִי אֵשֶׁת מֶלֶךְ: לִסְטִים דְּעָלְמָא אֲפִלּוּ לְקוּחִים שֶׁלּוֹ קָשִׁין לָהּ לְפִיכָךְ אֵינָהּ אֶלָּא אֲנוּסָה: לְגַבֵּי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לִסְטִים הוּא הִלְכָּךְ מַתְנֵי' קַמַּיְתָא דְּמַיְרֵי בְּמַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ קָרֵי לְבֶן נֵצֶר גְּנוּבֵי לִסְטוּת וּבָרַיְתָא דִּתְנַן אִיפְּכָא דִּגְנוּבֵי לִסְטוּת אַיְירֵי בְּלִסְטִים דְּעָלְמָא קָרֵי לְבֶן נֵצֶר שְׁבוּיֵי מַלְכוּת: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל קַיְמָא לַן לְקַמָּן בְּפֶ' אַלְמָנָה נִיזּוֹנֵית (כְּתֻבּוֹת דַּף ק:) יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה וּתְנַאי כְּתֻבָּה הַהוּא דִּלְמִשְׁקַל וּלְמִפַּק קָאֵי אֲבָל תְּנַאי כְּתֻבָּה דִּלְמֵיקַם קַמֵּהּ כְּגוֹן מְזוֹנוֹת וּרְפוּאָה אָמְרִינַן בִּיבָמוֹת דְּלֵית לָהּ בְּפֶרֶק יֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת דַּף פה.) וְהָכָא אַשְׁמְעִינַן אַבַּיֵּי דִּתְנַאי כְּתֻבָּה דְּפִרְקוֹנָהּ אִית לָהּ דְּמֵעִקָּרָא אִשְׁתַּעְבַּד לָהּ שֶׁהֲרֵי אַף לִכְשֵׁרָה לֹא הָיָה מַתְנֶה וְאוֹתְבִנָּךְ לְאִנְתּוּ אֶלָּא אַהַדְרִנָּךְ לִמְדִינְתָּךְ וְהָא נָמֵי קָרֵינַן בָּהּ הָכִי וְהַאי תְּנַאי נָמֵי לְמִשְׁקַל וּמִפַּק קָאֵי:

חֲמִשָּׁה גּוֹבִין מִן הַמְּחֹרָרִין – אע"ג דְּקָתָנֵי מִנְיָנָא תָּנָא וְשַׁיַּר הָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק הַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף מח: וְשָׁם) אֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וְהָא דְּפָרֵיךְ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף טז: וְשָׁם) גַּבֵּי אַרְבָּעָה מַעֲנִיקִין לָהֶם שָׁלֹשׁ בְּאִישׁ וְשָׁלֹשׁ בְּאִשָּׁה כו' תָּנָא תָּנֵי אַרְבָּעָה וְאַתְּ אָמַרְתְּ תָּנָא וְשַׁיַּר הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי וְאִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר אַרְבָּעָה בְּאֶחָד מֵהֶם: וְגֵט חוֹב שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת – וא"ת תִּקְשֵׁי מֵהָכָא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דב"מ (דַּף יג.) אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר שְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת אֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִין וְלֹא מִנְּכָסִים בְּנֵי חֹרִין וְהָכָא מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא דְּגָבֵי מִבְּנֵי חָרֵי וּמִיהוּ בְּלָאו הָכִי אִתּוֹתַב שְׁמוּאֵל הָתָם מִבָּרַיְתָא וְרַשְׁבָּ"א אוֹמֵר דְּמֵהָכָא הֲוָה מָצֵי לְמִדְחֵי דְּגֵט חוֹב שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת הַיְנוּ שֶׁמְּפֹרָשׁ בּוֹ דְּלָא לְמִגְבֵּי בֵּהּ מִמְּשַׁעְבְּדֵי וּכְעֵין זֶה מָצִינוּ בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסח:) גַּבֵּי מִי שֶׁבָּא וְאָמַר אָבַד שְׁטַר חוֹבִי וְהָא דְּמוּקֵי לַהּ הָכָא כְּרַבִּי מֵאִיר הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלִכְאוֹרָה כְּוָתֵהּ אַתְיָא אֲבָל אִי הֲוָה פָּרֵיךְ מִנָּהּ לִשְׁמוּאֵל הֲוָה מָצֵי לְמִדְחֵי כִּדְפָרֵשִׁית: אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ – אֵין לְהַקְשׁוֹת מֵאֶסְתֵּר דַּהֲוַת שָׁרְיָא לְמָרְדְּכַי (מְגִלָּה דַּף יג:) דְּצַדֶּקֶת גְּמוּרָה הָיְתָה: אֹנֶס דְּשָׁרֵי רַחֲמָנָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ כו' – אע"ג דַּאֲבוּהָ דִּשְׁמוּאֵל חָיְישִׁינַן קָאָמַר מַשְׁמַע לֵיהּ דְּמִדְּאוֹרַיְתָא קָאָמַר דְּאִי מִדְּרַבָּנָן לָא הֲוֵי מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִבַּעְלָהּ עַל כָּךְ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ א, סמג עשין מד, טוש״ע חו״מ סי׳ סה סעי׳ ו:
ב מיי׳ פט׳ מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ז, סמג עשין עג, טוש״ע חו״מ סי׳ שעג סעי׳ א:
ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ יח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיד סעי׳ ד:
ד מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יט:
ה מיי׳ פא׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ט, סמג עשין מח:
ו מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יט:
ז מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ יא:
ח מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ח, סמג לאוין קכה, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ י:
ט מיי׳ פג׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ב:
י מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ כ, סמג עשין מח:

מסורת הש״ס

א בבא קמא צה.
ב נדה נב.; לקמן עד.; יבמות נו:; יבמות ק:; במדבר רבה
ג משנה בבא מציעא; בבא מציעא יט.; בבא מציעא יב:; בבא מציעא יז.

גליון הש״ס

גמ' יצר אלבשה. עי' ב"ק דף מא ע"א תוס' ד"ה כמאן:
תוס' ד"ה אונס וכו' אע"ג דאבוה דשמואל וכו'. עיין שער המלך פ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ג:

תורה אור השלם

שָׂרִים עָצְרוּ בְמִלִּים וְכַף יָשִׂימוּ לְפִיהֶם [איוב כט, ט]
וְלַנַּעֲרָ לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנַּעֲרָ חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה [דברים כב, כו]
וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה [במדבר ה, יג]

[א]מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל — אֵינוֹ חַיָּיב לִפְדּוֹתָהּ, שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ "וְאוֹתְבִינָךְ לִי לְאִנְתּוּ". רָבָא אָמַר: כׇּל שֶׁאִיסּוּר שְׁבִיָּיה גּוֹרֵם לָהּ — חַיָּיב לִפְדּוֹתָהּ, אִיסּוּר דָּבָר אַחֵר גּוֹרֵם לָהּ — אֵינוֹ חַיָּיב לִפְדּוֹתָהּ. [ב]לֵימָא כְּתַנָּאֵי: הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִשְׁבֵּית — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: פּוֹדָהּ, וְנוֹתֵן לָהּ כְּתוּבָּתָהּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: נוֹתֵן לָהּ כְּתוּבָּתָהּ, וְאֵינוֹ פּוֹדָהּ. [ג]אָמַר רַבִּי נָתָן, שָׁאַלְתִּי אֶת סוּמְכוֹס: כְּשֶׁאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נוֹתֵן לָהּ כְּתוּבָּתָהּ וְאֵינוֹ פּוֹדָהּ, כְּשֶׁהִדִּירָהּ וּלְבַסּוֹף נִשְׁבֵּית, אוֹ בְּנִשְׁבֵּית וּלְבַסּוֹף הִדִּירָהּ? וְאָמַר לִי: לֹא שָׁמַעְתִּי, וְנִרְאִין דְּבָרִים שֶׁהִדִּירָהּ וּלְבַסּוֹף נִשְׁבֵּית. דְּאִי אָמְרַתְּ נִשְׁבֵּית וּלְבַסּוֹף הִדִּירָהּ — אָתֵי לְאִיעָרוֹמֵי. מַאי לָאו: בְּמַדִּיר אֵשֶׁת כֹּהֵן קָמִיפַּלְגִי, וְאַבָּיֵי דְּאָמַר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרָבָא דְּאָמַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? [ד(א)]לָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? כְּגוֹן שֶׁנָּדְרָה אִיהִי, וְקַיֵּים לַהּ הוּא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: הוּא נוֹתֵן אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: הִיא נָתְנָה אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ. אִי הִיא נָתְנָה אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ — כְּתוּבָּה מַאי עֲבִידְתַּהּ? וְתוּ, אָמַר רַבִּי נָתָן, שָׁאַלְתִּי אֶת סוּמְכוֹס: כְּשֶׁאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נוֹתֵן לָהּ כְּתוּבָּתָהּ וְאֵינוֹ פּוֹדָהּ, כְּשֶׁהִדִּירָהּ וּלְבַסּוֹף נִשְׁבֵּית, אוֹ בְּשֶׁנִּשְׁבֵּית וּלְבַסּוֹף הִדִּירָהּ? וְאָמַר: לֹא שָׁמַעְתִּי. וְאִי דְּנַדְרָה אִיהִי, מָה לִי הִדִּירָהּ וּלְבַסּוֹף נִשְׁבֵּית, מָה לִי נִשְׁבֵּית וּלְבַסּוֹף הִדִּירָהּ? אֶלָּא, לְעוֹלָם דְּאַדְּרַהּ אִיהוּ. וְאַבָּיֵי מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, וְרָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ. אַבָּיֵי מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּחַיָּיב לִפְדּוֹתָהּ, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאֵינוֹ חַיָּיב לִפְדּוֹתָהּ. מַדִּיר אֵשֶׁת כֹּהֵן נָמֵי, כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּחַיָּיב לִפְדּוֹתָהּ. דְּהַיְינוּ אַלְמָנָה [לְכֹהֵן גָּדוֹל]. כִּי פְּלִיגִי בְּמַדִּיר אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָזֵיל בָּתַר מֵעִיקָּרָא, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָזֵיל בָּתַר בַּסּוֹף. רָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאֵינוֹ חַיָּיב לִפְדּוֹתָהּ. כִּי פְּלִיגִי בְּמַדִּיר, בֵּין אֵשֶׁת כֹּהֵן וּבֵין אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָזֵיל בָּתַר מֵעִיקָּרָא, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָזֵיל בָּתַר בַּסּוֹף. נִשְׁבֵּית חַיָּיב לִפְדּוֹתָהּ וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן: נִשְׁבֵּית בְּחַיֵּי בַעְלָהּ, וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלָהּ. הִכִּיר בָּהּ בַּעְלָהּ — יוֹרְשִׁין חַיָּיבִין לִפְדּוֹתָהּ. לֹא הִכִּיר בָּהּ בַּעְלָהּ — אֵין יוֹרְשִׁין חַיָּיבִין לִפְדּוֹתָהּ. [ה(ב)]לֵוִי סָבַר לְמִיעְבַּד עוֹבָדָא כִּי הָא מַתְנִיתָא. אֲמַר לֵיהּ רַב, הָכִי אָמַר חֲבִיבִי: לֵית הִלְכְתָא כִּי הָא מַתְנִיתָא, אֶלָּא כִּי הָא דְּתַנְיָא: נִשְׁבֵּית לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ — אֵין הַיְּתוֹמִין חַיָּיבִין לִפְדּוֹתָהּ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ נִשְׁבֵּית בְּחַיֵּי בַעְלָהּ, וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלָהּ — אֵין הַיְּתוֹמִין חַיָּיבִין לִפְדּוֹתָהּ. שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ "וְאוֹתְבִינָךְ לְאִינְתּוּ". [ו]תָּנוּ רַבָּנַן: נִשְׁבֵּית, וְהָיוּ מְבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ, פַּעַם רִאשׁוֹנָה — פּוֹדָהּ. מִכָּאן וְאֵילָךְ: רָצָה פּוֹדָהּ, רָצָה אֵינוֹ פּוֹדָהּ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:

אֵין

מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל אע"ג דְּאִית לָהּ כְּתֻבָּה וּתְנַאי כְּתֻבָּה דִּלְמִשְׁקַל וּמִפַּק לֵית לָהּ תְּנַאי כְּתֻבָּה דְּפִרְקוֹנָהּ דְּמֵעִקָּרָא לָא אִשְׁתַּעְבַּד לָהּ: שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ וְאוֹתְבִנָּךְ לְאִנְתּוּ שֶׁזֶּהוּ תְּנַאי כְּתֻבָּה לְיִשְׂרְאֵלִית: רָבָא אָמַר כו' בִּמְמְזֶרֶת וּנְתִינָה כְּאַבַּיֵּי סְבִירָא לֵהּ דְּלָא אִשְׁתַּעְבַּד לָהּ אֲבָל בְּאַלְמָנָה לכ"ג פְּלִיג עֲלֵיהּ וְאָמַר מֵעִקָּרָא לָא אִשְׁתַּעְבַּד לְכֹהֶנֶת וְאַהְדְּרִנָּךְ לִמְדִינְתָּךְ אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁאֲסָרָה הַשְּׁבוּיָה עָלָיו אֲבָל לְנֶאֱסְרָה מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר לֹא נִשְׁתַּעְבֵּד דִּתְנַאי כְּתֻבָּה דְּיִשְׂרָאֵל וְכֹהֵן שָׁוִין אֶלָּא שֶׁהַכֹּהֵן מַתְנֶה עִמָּהּ שֶׁאִפֵּי' תֵּאָסֵר עָלָיו מֵחֲמַת שִׁבְיָתָהּ לֹא תַּפְסִיד כְּתֻבַּת פִּרְקוֹנָהּ: הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלֵּהָנוֹת לוֹ: פּוֹדֶה ואע"פ שֶׁסּוֹפוֹ לְגָרְשָׁהּ מֵחֲמַת נֶדֶר: וְאֵינוֹ פּוֹדֶה לְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמֵהּ: אוֹ בְּנִשְׁבֵּית וּלְבַסּוֹף הִדִּירָהּ [כְּלוֹמַר אוֹ אַפֵּי' כְּשֶׁנִּשְׁבֵּית וּלְבַסּוֹף הִדִּירָהּ] נָמֵי אָמַר ואע"ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר לֹא הִדִּירָהּ אֶלָּא לְהִפָּטֵר מִן הַפִּדְיוֹן: מַאי לָאו בְּמַדִּיר אֵשֶׁת כֹּהֵן בְּכֹהֵן שֶׁהִדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ דְּאִי בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר פּוֹדֶה שֶׁהֲרֵי אֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ תְּנַאי כְּתֻבַּת יִשְׂרָאֵל וְאוֹתְבִנָּךְ לִי לְאִנְתּוּ אֶלָּא בְּכֹהֵן קָיְמִינַן וּמִשּׁוּם שֶׁאֲנִי קוֹרֵא בָּהּ וְאַהְדְּרִנָּךְ לִמְדִינְתָּךְ קָאָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר פּוֹדֶה ואע"ג דְּאִסּוּר דָּבָר אַחֵר גָּרַם לָהּ [לֵאָסֵר עָלָיו וְאַבַּיֵּי כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרָבָא כְּר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר אֵינוֹ פּוֹדֶה הוֹאִיל וְאִסּוּר דָּבָר אַחֵר גָּרַם לָהּ]: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כו' כְּלוֹמַר לְעוֹלָם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לָאו בִּפְלוּגְתָּא דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא פְּלִיגִי וְאִי בְּאִסּוּר דָּבָר אַחֵר שֶׁלֹּא עַל יְדֵי נֶדֶר אִי נָמֵי בְּכֹהֶנֶת ע"י נֶדֶר דְּכֻלֵּי עָלְמָא אִי כְּאַבַּיֵּי אִי כְּרָבָא וְהָכָא כְּגוֹן שֶׁנָּדְרָה הִיא וְקִיֵּם לַהּ הוּא שֶׁאָמַר יִתְקַיֵּם אוֹ הֶחֱרִישׁ וְלֹא הֵפֵר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל פְּלִיגִי וְטַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּקָסָבַר הִיא נָתְנָה אֶצְבַּע בֵּין שִׁנֶּיהָ וְנוֹשַׁכְתּוֹ כְּלוֹמַר הִיא גָּרְמָה לְעַצְמָהּ לְבַטֵּל תְּנָאָהּ שֶׁאֵין אֲנִי יָכוֹל לִקְרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וְאוֹתְבִנָּךְ לְאִנְתּוּ וְר' אֱלִיעֶזֶר סָבַר הוּא נָתַן אֶצְבָּעָהּ בֵּין שִׁנֶּיהָ לִנָּשֵׁךְ שֶׁלֹּא הֵפֵר לָהּ: מָה לִי הִדִּירָהּ וּלְבַסּוֹף נִשְׁבֵּית הָא לֹא הֶעֱרִים מִידֵי שֶׁהֲרֵי הִיא הִתְחִילָה בְּנֶדֶר: וְאַבַּיֵּי מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ לְמֵימַר לָאו תַּנָּאֵי הִיא אֶלָּא דכ"ע כְּוָתִי קָיְמִי וְכֵן רָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ: דְּחַיָּב לִפְדּוֹתָהּ שֶׁהֲרֵי אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ בֵּין בִּתְחִלַּת הַתְּנַאי בֵּין בְּסוֹף קִיּוּמוֹ וְאַהְדְּרִנָּךְ לִמְדִינְתָּךְ ואע"ג דְּאִסּוּר דָּבָר אַחֵר גָּרַם לָהּ אַהֲדְרִינְךְ לִמְדִינְתָּךְ הוּא: מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל אֵין חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ לֹא בִּשְׁעַת הַתְּנַאי וְלֹא בְּסוֹפוֹ וְאוֹתְבִנָּךְ לִי לְאִנְתּוּ: מַדִּיר אֵשֶׁת כֹּהֵן נָמֵי כֹּהֵן שֶׁהִדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ נָמֵי שֶׁתְּנַאי הָרִאשׁוֹן וְאַהְדְּרִנָּךְ לִמְדִינְתָּךְ הוּא וְאֶפְשָׁר לוֹ לָחוּל בִּשְׁעַת הַתְּנַאי וְאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְּמוֹ בְּסוֹפוֹ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ דְּהַיְנוּ כְּאַלְמָנָה לכ"ג: כִּי פְּלִיגֵי בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהִדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁתְּנָאוֹ הָרִאשׁוֹן וְאוֹתְבִנָּךְ לְאִנְתּוּ הָיָה רָאוּי לָחוּל אֲבָל בְּסוֹפוֹ אִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ ר' אֱלִיעֶזֶר אָזֵל בָּתַר מֵעִקָּרָא כו': דְּאֵינוֹ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ אַלְמָנָה שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ אַהְדְּרִנָּךְ לִמְדִינְתָּךְ מֵחֲמַת שִׁבְיָהּ אֶלָּא מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר וּמַמְזֶרֶת שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ וְאוֹתְבִנָּךְ לְאִנְתּוּ לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף: כִּי פְּלִיגֵי בְּמַדִּיר בֵּין אֵשֶׁת כֹּהֵן דְּמֵעִקָּרָא בִּשְׁעַת הַתְּנַאי קָרֵינַן בֵּהּ וְאַהְדְּרִנָּךְ מֵחֲמַת שִׁבְיָה וּבְסוֹף אִיכָּא אִסּוּר דָּבָר אַחֵר וְכֵן בְּמַדִּיר אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל מֵעִקָּרָא קָרֵינַן בָּהּ וְאוֹתְבִנָּךְ לְאִנְתּוּ וּבְסוֹף לָא קָרֵינַן בָּהּ הָכִי: הִכִּיר בָּהּ בַּעְלָהּ עַד שֶׁלֹּא מֵת נוֹדַע לוֹ שֶׁנִּשְׁבֵּית וְנִתְחַיֵּב בְּפִרְקוֹנָהּ בְּחַיָּיו: חֲבִיבִי רַבִּי חִיָּא שֶׁהוּא דּוֹדוֹ אֲחִי אָבִיו: רָצָה אֵינוֹ פּוֹדֶה דְּלָא תַּקִּינוּ בָּהּ רַבָּנָן אֶלָּא חַד פִּדְיוֹן:

מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל אֵינוֹ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ וא"ת בֵּין לְאַבַּיֵּי בֵּין לְרָבָא הָא אָמְרִינַן בְּפֶ' יֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת דַּף פּה. וְשָׁם) אַלְמָנָה לְכ"ג כו' מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶן כְּתֻבָּה פֵּרוֹת וּבְלָאוֹת וּפֵרוֹת הַיְנוּ פִּרְקוֹנָהּ דְּפִרְקוֹנָהּ תַּחַת פֵּרוֹת ואור"י דְּהָתָם פֵּי' בַּקּוּנְט' דְּיֵשׁ לָהֶן פֵּרוֹת שֶׁאוֹכֵל הַבַּעַל מִשֶּׁלָּהֶן אֲבָל אִם לֹא מָלוֹ לָא פָּרֵיק לְהוּ מִדִּידֵהּ אֲבָל שְׁנִיּוֹת דְּקָתָנֵי הָתָם דְּאֵין לָהֶם פֵּרוֹת אַפֵּי' מַה שֶּׁאָכַל הַבַּעַל לֹא יַחֲזִיר וְאַלְמָנָה לכ"ג מְפָרֵשׁ אַבַּיֵּי דְּיֵשׁ לָהּ לְגַמְרֵי דִּין פֵּרוֹת שֶׁחַיָּב לִפְדּוֹתָהּ אֲבָל רָבָא מְפָרֵשׁ פֵּרוֹת מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָכַל וְאוֹתָן פֵּרוֹת עַצְמָן לֹא יִתֵּן הַבַּעַל אא"כ נִשְׁבֵּית דְּאִי אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁבֵּית א"כ הָיְתָה נִשְׂכֶּרֶת וְכָל הַנָּשִׁים הָיוּ רוֹצוֹת בְּכָךְ שֶׁלֹּא יִפְדּוּ וְיִהְיוּ הַפֵּרוֹת שֶׁלָּהֶן אע"ג דְּאָמַר לְעֵיל דְּפִרְקוֹנָהּ עָדִיף לָהּ טְפֵי מִפֵּרוֹת: **כְּגוֹן** שֶׁנָּדְרָה הִיא וְקִיֵּם לַהּ הוּא טְפֵי הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר דִּפְלִיגֵי דְּמַר אָזֵל בָּתַר מֵעִקָּרָא וּמַר אָזֵל בָּתַר בַּסּוֹף כִּדְמַסִּיק לְקַמָּן אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאוֹקוּמֵי פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּנוֹתֵן אֶצְבַּע בֵּין שִׁנֶּיהָ דְּאַשְׁכְּחַן דִּפְלִיגֵי בָּהּ תַּנָּאֵי בְּפֶרֶק הַמַּדִּיר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף עא. וְשָׁם): **וְהָיוּ** מְבַקְשִׁין מִמֶּנָּה עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ פַּעַם רִאשׁוֹנָה פּוֹדָה וא"ת וְהָא דְּבָעֵי בְּפֶ' הַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין דַּף מה. וְשָׁם) אַהָא דִּתְנַן אֵין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִין יוֹתֵר מִכְּדֵי דְּמֵיהֶן מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אִי מִשּׁוּם דַּחְקָא דְּצִבּוּרָא הוּא אוֹ מִשּׁוּם דְּלָא לִיגָרוּ בְּהוּ טְפֵי תִּפְשׁוֹט מֵהָכָא דְּמִשּׁוּם דַּחְקָא דְּצִבּוּרָא דְּקָתָנֵי דְּפוֹדֶה עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ וי"ל דְּאַפֵּי' לְטַעְמָא דְּלָא לִיגָרוּ וְלֵיתוֹ טְפֵי לָא תִּקִּינוּ שֶׁלֹּא יוּכַל לִפְדּוֹת אָדָם אֶת עַצְמוֹ יוֹתֵר מִכְּדֵי דָּמָיו שֶׁהֲרֵי עוֹר בְּעַד עוֹר וְכֹל אֲשֶׁר לָאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ (אִיּוֹב ב':ד') וְהָכָא אִשְׁתּוֹ כְּגוּפוֹ וְהָא דְּבָעֵי הָתָם לְמִפְשַׁט מֵהָא דְּלֵוִי פַּרְקֵהּ לִבְרַתֵּהּ עַד תְּלֵיסַר אַלְפֵי דִּינָרֵי הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאֵין בִּתּוֹ כְּגוּפוֹ: **רָצָה** אֵינוֹ פּוֹדֶה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא תִּקִּינוּ רַבָּנָן אֶלָּא חַד פִּדְיוֹן מַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁוֹ דְּאִם נִשְׁבֵּית פַּעַם שֵׁנִית דְּאֵינוֹ פּוֹדֶה כְּלָל אֲפִילּוּ בְּדָמֶיהָ וְקָשֶׁה דִּלְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף מז:) מַסְקִינַן תִּקְּנוּ מָצוּי לְמָצוּי דְּמַשְׁמַע דְּפֵרוֹת וּפִרְקוֹן מְצֻיָּן יוֹתֵר מִכְּתֻבָּה וּקְבוּרָה לְפִי שֶׁאֵלּוּ אֵינָם אֶלָּא פַּעַם אַחַת כָּל יָמֶיהָ אֲבָל פֵּרוֹת וּפִרְקוֹן אֶפְשָׁר לִהְיוֹת כַּמָּה פְּעָמִים וצ"ל לְפֵרוּשׁוֹ דְּאַדְּרַבָּה פֵּרוֹת וּפִרְקוֹן אֵינוֹ מָצוּי אֲבָל קְבוּרָה חֲשִׁיבָא מָצוּי לְפִי שֶׁהַנָּשִׁים מְמַהֲרוֹת לָמוּת מִן הָאֲנָשִׁים כִּדְאָמַר בִּירוּשַׁלְמִי וְכֵן כְּתֻבָּה מָצוּי הוּא ור"ח פֵּרֵשׁ דְּרָצָה אֵינוֹ פּוֹדֶה יוֹתֵר מִכְּדֵי דָּמֶיהָ אֲבָל כְּדֵי דָּמֶיהָ פּוֹדֶה וְתֵמַהּ לְרַשְׁבָּ"א דא"כ לְרַבָּנָן נָמֵי תִּקְשֵׁי פִּרְקוֹן אַפִּרְקוֹן שֵׁנִי אע"ג דִּכְדֵי דָּמֶיהָ יוֹתֵר עַל כְּתֻבָּתָהּ וּבָרַיְתָא אַחֶרֶת מַשְׁמַע דְּאֵין פּוֹדֶה יוֹתֵר עַל כְּתֻבָּתָהּ וְיִצְטָרֵךְ לְשַׁנּוּיֵי תְּרֵי קָלֵי אִית לְהוּ בְּפִרְקוֹן שֵׁנִי וּמַשְׁמַע דְּלָא צָרִיךְ לְשַׁנּוּיֵי הָכִי אֶלָּא לְרַשְׁבָּ"ג:

מסורת הש״ס

א לקמן נט:; לקמן עא.
ב תוספתא כתובות

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ כב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ ו:
ב מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ כא, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ ה:
ג מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ כא, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ ה:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כד, סמג עשין מח, טור אה״ע סי׳ עב, ש״ע יו״ד סי׳ רלה סעי׳ ג:
ה מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ ח:
ו מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ ג:

אב(א)אֵין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִין יוֹתֵר עַל כְּדֵי דְמֵיהֶם, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. הָא בִּכְדֵי דְמֵיהֶן פּוֹדִין, אַף עַל גַּב דְּפִרְקוֹנָהּ יוֹתֵר עַל כְּתוּבָּתָהּ. ג(ב)וּרְמִינְהִי: נִשְׁבֵּית, וְהָיוּ מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ עַד עֲשָׂרָה בִּכְתוּבָּתָהּ, פַּעַם רִאשׁוֹנָה — פּוֹדָהּ. מִכָּאן וְאֵילָךְ: רָצָה פּוֹדָהּ, רָצָה אֵינוֹ פּוֹדָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיָה פִּרְקוֹנָהּ כְּנֶגֶד כְּתוּבָּתָהּ — פּוֹדָהּ, אִם לָאו אֵינוֹ פּוֹדָהּ! רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל תְּרֵי קוּלֵּי אִית לֵיהּ. ד(ג)לָקְתָה חַיָּיב לְרַפְּאוֹתָהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: אַלְמָנָה נִיזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין וּצְרִיכָה רְפוּאָה — הֲרֵי הִיא כִּמְזוֹנוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: רְפוּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קִצְבָה (נִתְרַפֵּאת) [תִּתְרַפֵּא] — מִכְּתוּבָּתָהּ, שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָה — הֲרֵי הִיא כִּמְזוֹנוֹת. ה(ד)אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָשׂוּ הַקָּזַת דָּם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּרְפוּאָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָה. קְרִיבֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה לְהוּ אִיתַּת אַבָּא דַּהֲוָת צְרִיכָה רְפוּאָה כׇּל יוֹמָא. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַר לְהוּ: אֵיזִילוּ קוּצוּ לֵיהּ מִידֵּי לְרוֹפֵא. (ה)אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָשִׂינוּ עַצְמֵינוּ כְּעוֹרְכֵי הַדַּיָּינִין. מֵעִיקָּרָא מַאי סְבַר, וּלְבַסּוֹף מַאי סְבַר? מֵעִיקָּרָא סְבַר: ״וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם״, וּלְבַסּוֹף סְבַר: אָדָם חָשׁוּב שָׁאנֵי. ו

ח(ו)מַתְנִי׳ לֹא כָּתַב לָהּ ״בְּנִין דִּכְרִין דְּיִהְווֹ לִיכִי מִינַּאי אִינּוּן יִרְתוּן כֶּסֶף כְּתוּבְּתִיךְ יָתֵר עַל חוּלָקְהוֹן דְּעִם אֲחוּהוֹן״ — חַיָּיב, שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין. ״בְּנָן נוּקְבָן דְּיִהְוְיָן לִיכִי מִינַּאי יֶהֶוְיָן יָתְבָן בְּבֵיתִי וּמִיתַּזְנָן מִנִּכְסַי עַד דְּתִלַּקְחָן לְגוּבְרִין״ — חַיָּיב, שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין. ט־יא(ז)״אַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי וּמִיתַּזְנָא מִנִּכְסַי כׇּל יְמֵי מֵיגַר אַלְמְנוּתִיךְ בְּבֵיתִי״ — חַיָּיב, שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין. כָּךְ הָיוּ אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם כּוֹתְבִין. אַנְשֵׁי גָלִיל הָיוּ כּוֹתְבִין כְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם. אַנְשֵׁי יְהוּדָה הָיוּ כּוֹתְבִין: ״עַד שֶׁיִּרְצוּ הַיּוֹרְשִׁין לִיתֵּן לִךְ כְּתוּבְּתִיךְ״. לְפִיכָךְ אִם רָצוּ יוֹרְשִׁין — נוֹתְנִין לָהּ כְּתוּבָּתָהּ וּפוֹטְרִין אוֹתָהּ. גְּמָ׳ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מִפְּנֵי מָה הִתְקִינוּ כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין — כְּדֵי שֶׁיִּקְפּוֹץ אָדָם וְיִכְתּוֹב לְבִתּוֹ כִּבְנוֹ. וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּרַחֲמָנָא אָמַר בְּרָא לֵירוֹת בְּרַתָּא לָא תֵּירוֹת, וַאֲתוֹ רַבָּנַן וּמְתַקְּנִי דְּתֵירוֹת בְּרַתָּא? (ח)הָא נָמֵי דְּאוֹרָיְיתָא הוּא, דִּכְתִיב: ״קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָּנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת בְּנוֹתֵיכֶם תְּנוּ לַאֲנָשִׁים״. בִּשְׁלָמָא בָּנִים — בִּידֵיהּ קָיְימִי. אֶלָּא בְּנָתֵיהּ, מִי קָיְימָן בִּידֵיהּ? יב־יגהָא קָא מַשְׁמַע לַן, דְּנַלְבְּשַׁהּ וְנִיכַסְּיַהּ וְנִיתֵּיב לַהּ מִידֵּי, כִּי הֵיכִי דְּקָפְצִי עֲלַהּ וְאָתוּ נָסְבִי לַהּ. וְעַד כַּמָּה? אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: עַד לְעִישּׂוּר נְכָסֵי. וְאֵימָא: דְּאָב לֵירוֹת, דְּבַעַל לָא לֵירוֹת! אִם כֵּן, אָב נָמֵי מִימְנַע וְלָא כָּתֵב. וְאֵימָא: הֵיכָא דִּכְתַב אָב — לִכְתּוֹב בַּעַל, הֵיכָא דְּלָא כְּתַב אָב — לָא לִכְתּוֹב בַּעַל! לָא פְּלוּג רַבָּנַן. בַּת בֵּין הַבָּנִים נָמֵי תֵּירוֹת? כְּנַחֲלָה שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן. בַּת בֵּין הַבָּנוֹת תֵּירוֹת! לָא פְּלוּג רַבָּנַן. וְתִיגְבֵּי מִמִּטַּלְטְלִי? כִּכְתוּבָּה שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן. ידתִּטְרוֹף מִמְּשַׁעְבְּדִי! ״יִרְתוּן״ תְּנַן. וְאֵימָא אַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא מוֹתַר דִּינָר! בִּמְקוֹם דְּקָא מִיעַקְּרָא נַחֲלָה דְּאוֹרָיְיתָא, לָא תַּקִּינוּ רַבָּנַן. רַב פָּפָּא אִיעֲסַק לֵיהּ לִבְרֵיהּ בֵּי אַבָּא סוּרָאָה. אֲזֵיל לְמִיכְתַּב לַהּ כְּתוּבְּתַהּ. שְׁמַע יְהוּדָה בַּר מָרִימָר, נְפַק אֲתָא אִיתְחֲזִי לֵיהּ. כִּי מְטוֹ לְפִיתְחָא, הֲוָה קָא מִפְּטַר מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: נֵיעוּל מָר בַּהֲדַאי!

חַזְיֵיהּ

אֵין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִן כו׳ אַרֵישָׁא קָאֵי: **וְתִגְבֶּה** מִמִּטַּלְטְלִי כִּכְתֻבָּה שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן וְהַשְׁתָּא שֶׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁכְּתֻבָּה גּוֹבָה מִמִּטַּלְטְלֵי כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין נָמֵי גָּבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי דְּהָא כִּכְתֻבָּה שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן: **תִּטְרוֹף** מִמְּשַׁעְבְּדִי יִרְתוּן תְּנַן אַף עַל פִּי שֶׁיָּדַע גַּם הַמַּקְשֶׁה דְּיִרְתּוּן תְּנַן אֶלָּא שֶׁבִּלְשׁוֹן קָצָר מְשִׁיבוֹ ור״ל דַּחֲכָמִים לֹא רָצוּ לָתֵת לָהֶם אֶלָּא דִּין יְרֻשָּׁה כֵּיוָן דְּמִכֹּחַ יְרֻשָּׁה קָאָתוּ: **יִרְתוּן** תְּנַן גַּבֵּי בַּת בֵּין הַבָּנִים לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי בְּהָא לִשָּׁנָא דְּיִרְתּוּן תְּנַן דַּאֲפִילּוּ לְמ״ד [יְסַבּוּן] תְּנַן מוֹדֶה דִּלְגַבֵּי הָכִי כְּנַחֲלָה שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן כִּדְמוֹכַח בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב״ב דַּף קלא.) אֲבָל לְגַבֵּי מִמְּשַׁעְבְּדֵי אִיכָּא פְּלֻגְתָּא בֵּינַיְהוּ כִּדְאָמַר הָתָם וּבְרֵישׁ אע״פ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף נה.):

מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יַרְגִּילוּ לְהַעֲלוֹת עַל דְּמֵיהֶן: כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ אֲבָל יוֹתֵר מִכְּתֻבָּתָהּ לֹא דְּלָא יְהֵא טָפֵל חָמוּר מִן הָעִקָּר תְּנַאי כְּתֻבָּתָהּ יָתֵר עַל הַכְּתֻבָּה: תְּרֵי קֻלֵּי לֹא יוֹתֵר עַל דָּמֶיהָ שֶׁהִיא רְאוּיָה לִמָּכֵר בַּשּׁוּק וְלֹא יוֹתֵר עַל כְּתֻבָּתָהּ: וּצְרִיכָה רְפוּאָה הֲרֵי הִיא כִּמְזוֹנוֹת וְאִם צְרִיכָה רְפוּאָה הֲרֵי הָרְפוּאָה כִּמְזוֹנוֹת דְּתַרְוַיְהוּ חַיּוּתָא נִינְהוּ: מְזוֹנוֹת אֵין לָהֶם קִצְבָה הִלְכָּךְ רְפוּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קִצְבָה שֶׁאֵינָהּ חוֹלָה תָּדִיר אֵינָהּ בִּכְלַל מְזוֹנוֹת: קוּצוּ לֵהּ מִדֵּי לְרוֹפֵא שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו רְפוּאָתָהּ עוֹלָמִית בְּכָךְ וְכָךְ: כְּעוֹרְכֵי הַדַּיָּנִין אוֹהֵב אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִין וּמַטְעִים זְכִיּוֹתָיו לַדַּיָּן וְעוֹרֵךְ [הַדִּין לִפְנֵי] הַדַּיָּנִין לִזְכוּתוֹ מִקְּרֵי עוֹרְכֵי הַדַּיָּנִין שֶׁעוֹרֵךְ אֶת הַדַּיָּנִין לַהֲפֹךְ לִבָּם לְטוֹבָתוֹ שֶׁל זֶה: מֵעִקָּרָא כְּשֶׁהִשִּׂיא עֵצָה: וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁנִּתְחָרֵט: מַתְנִי׳ יָתֵר עַל חוּלָקְהוֹן דְּעִם אֲחוּהוֹן בְּנֵי אִשָּׁה אַחֶרֶת אִם תָּמוּתִי בְּחַיַּי וְאִירָשֵׁךְ יִטְּלוּ בָּנַיִךְ כְּתֻבָּתֵךְ וְנַפְקָא מִנַּהּ שֶׁמָּא מְרֻבָּה הִיא אוֹ שֶׁמָּא יְהוּ בְּנֵי אִשָּׁה הָאַחֶרֶת מְרֻבִּים וּבָנַיִךְ מוּעָטִים וְטוֹב לָהֶן שֶׁיִּטְּלוּ כְּתֻבַּת אִמָּן וְהַמְרֻבִּים כְּתֻבַּת אִמָּן וְאַפֵּי׳ הַכְּתֻבּוֹת שָׁווֹת: כׇּל יְמֵי מֵיגַר אַרְמְלוּתִיךְ כׇּל יְמֵי מֶשֶׁךְ אַלְמְנוּתֵיךְ: גְּמ׳ מִפְּנֵי מָה תִּקְנוּ כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין מֵאַחַר שֶׁהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ לָמָּה תִּקְנוּ שֶׁיּוֹרִישׁ לְבָנֶיהָ מַה שֶּׁיָּרַשׁ מִמֶּנָּה דְּהַיְנוּ נְדוּנְיָא שֶׁלָּהּ: וְיִתֵּן לְבִתּוֹ נְדוּנְיָא יָפָה דְּאִילּוּ מֵתָה יִירְשׁוּ בָנֶיהָ: דְּרַחֲמָנָא אָמַר בְּרָא לֵירוֹת דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר כ״ז:ח׳) אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְגוֹ׳ הָא יֵשׁ לוֹ בְּנוֹ יוֹרְשׁוֹ וְלֹא בִּתּוֹ: וְתִקּוּן דְּתֵירוֹת בְּרַתָּא שֶׁיִּתֵּן לָהּ הָאָב מָמוֹנוֹ שֶׁהָיוּ בָּנָיו רְאוּיִין לִירַשׁ: בִּשְׁלָמָא בְּנוֹ בְּיָדוֹ לְבַקֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לַחֲזֵר עַל אִשָּׁה: אֶלָּא בִּתּוֹ מִי בְּיָדוֹ וְכִי דֶּרֶךְ אִשָּׁה לַחֲזֵר עַל אִישׁ: וְאֵימָא דְּאָב לֵירוֹת דְּבַעַל לָא לֵירוֹת כֵּיוָן דְּטַעְמָא כְּדֵי שֶׁיִּקְפֹּץ לִתֵּן לְבִתּוֹ הוּא דְּתַקּוּן נְדוּנְיָא דִּיהַב אָב לְבִתּוֹ לֵירְתוּן בָּנִים דִּלָּהּ אֲבָל שְׁאָר כְּתֻבּוֹת נִכְסֵי הַבַּעַל כְּגוֹן מָנֶה מָאתַיִם וְתוֹסֶפֶת דְּבַעַל לָא לֵירְתוּן: אִם כֵּן דְּלָא יָרְתִי לִשְׁאָר הַכְּתֻבָּה: אָב נָמֵי מִמְּנַע וְלָא כָּתֵב לְבִתּוֹ אַחֲרֵי שֶׁזֶּה מַקְפִּיד עַל שֶׁלּוֹ מִלְּהוֹרִישׁ לִבְנֵי בִתִּי אַף אֲנִי אֶמְשׁוֹךְ יָדִי מִלְּהַרְבּוֹת לוֹ נְדוּנְיָא: הֵיכָא דִּכְתַב אָב כו׳ כֵּיוָן דְּטַעְמָא מִשּׁוּם שֶׁיִּקְפֹּץ אָב לָתֵת נְדוּנְיָא לְבִתּוֹ הִיא הֵיכָא דִּכְתַב אָב נְדוּנְיָא לְבִתּוֹ נִכְתּוֹב בַּעַל תְּנַאי כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין וְהֵיכָא דְּלָא כָּתַב אָב נְדוּנְיָא לְבִתּוֹ לָא נִכְתּוֹב בַּעַל תְּנַאי כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין: לָא פְּלוּג רַבָּנַן לֹא חִלְּקוּ בֵּין כְּתֻבָּה לִכְתֻבָּה אַחֲרֵי שֶׁרֹב כְּתֻבּוֹת יֵשׁ בָּהֶן נְדוּנְיָא לֹא חִלְּקוּ: בַּת בֵּין הַבָּנִים תֵּירוֹת [כֵּיוָן דְּטַעְמָא מִשּׁוּם נְדוּנְיָא הוּא הֵיכָא דְּאֵין לוֹ בָּנִים מִמֶּנָּה אֶלָּא] יֵשׁ לוֹ בַּת מִן אִשָּׁה אַחַת וּבָנִים מִן הָאַחֶרֶת תִּטֹּל בַּת הַיְחִידָה כְּתֻבַּת אִמָּהּ לִירַשׁ נְדוּנְיָא שֶׁנָּתַן אֲבִי אִמָּהּ מַאי שְׁנָא דְּתַקּוּן בְּנִין דִּכְרִין: כְּנַחֲלָה שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן דְּיִרְתּוּן תְּנַן וְאֵין בַּת יוֹרֶשֶׁת בֵּין הַבָּנִים: בַּת בֵּין הַבָּנוֹת תֵּירוֹת יֵשׁ לוֹ בַּת מִן אִשָּׁה אַחַת וּבָנוֹת מִן הָאַחֶרֶת תִּטֹּל בַּת הַיְחִידָה כְּתֻבַּת אִמָּהּ לִירַשׁ נְדֻנְיַת אֲבִי אִמָּהּ דְּהָא א״נ שַׁוְּיוּהָ כְּנַחֲלָה יֵשׁ מִשְׁפַּט נַחֲלָה לַבַּת בֵּין הַבָּנוֹת: לָא פְּלוּג רַבָּנַן בְּמִשְׁפַּט כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין דְּבַת בֵּין הַבָּנִים לֹא תִּשְׁקוֹל וּבַת בֵּין הַבָּנוֹת תִּשְׁקוֹל: וְתִגְבֵּי מִמִּטַּלְטְלֵי כֵּיוָן דְּטַעְמָא מִשּׁוּם נְדֻנְיַת אֲבִי הָאֵם הוּא אַלְמָה אָמְרִינַן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נ:) כְּשֵׁם שֶׁאֵין הַבָּנִים יוֹרְשִׁין אֶלָּא מִקַּרְקַע וְאוֹקְמִנָא בִּכְתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין: כִּכְתֻבָּה שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן וּמִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לִשְׁטָרָא: תִּטְרוֹף מִמְּשַׁעְבְּדֵי אִי כִּכְתֻבָּה שַׁוְּיוּהָ וּלְקַמָּן פְּלִיגֵי בָּהּ בְּרֵישׁ פֶּרֶק אע״פ: יִרְתּוּן תְּנַן וְאֵין יְרֻשָּׁה בִּמְשֻׁעְבָּדִין: וְאֵימָא אע״ג דְּלֵיכָּא מוֹתַר דִּינָר יָתֵר עַל שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת יִטְּלוּ כְּתֻבַּת אִמָּם כְּדִין כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין אַלְמָה תְּנַן בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת צא.) אֵין שָׁם אֶלָּא שְׁתֵּי כְתֻבּוֹת חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה: מָקוֹם דְּמִעַקְּרָא נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא מִשּׁוּם נַחֲלָה דְּרַבָּנָן: לָא תַּקּוּן רַבָּנָן נַחֲלָה דִּידְהוּ לַעֲקֹר נַחֲלַת חֲלֻקָּה שָׁוָה לְגַמְרֵי שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה הִלְכָּךְ כִּי אִיכָּא מוֹתַר דִּינָר שֶׁיַּחַלְקוּהוּ בְּשָׁוֶה בְּנַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא יִטְּלוּ אֵלּוּ כְּתֻבַּת אִמָּן וְאֵלּוּ כְּתֻבַּת אִמָּן מִשּׁוּם נַחֲלָה דְּרַבָּנָן וְאִי לֹא לָא: בֵּי אַבָּא סוּרָאָה חָמִיו הָיָה וְהִשִּׂיא רַב פָּפָּא לִבְנוֹ אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת לט:) אֲמַרָה לִי בַּת אַבָּא סוּרָאָה כִּי נַהֲמָא אַקּוּשָׁא בְּחִנְכֵי וּבְסַנְהֶדְרִין (דַּף יד:) נָמֵי אָמְרִינַן אִישׁ וּשְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁאֵין מְטִילִין לְכִיס אֶחָד כְּגוֹן רַב פָּפָּא וּבַת אַבָּא סוּרָאָה: אָזֵל רַב פָּפָּא לְבֵית אֲבִי הַנַּעֲרָה לִכְתֹּב כְּתֻבָּתָהּ וְשָׁם יִפְסֹק אָבִיהָ וְיִכְתֹּב לָהּ בִּנְדֻנְיָתָהּ מַה שֶׁיִּכְתֹּב: כִּי מָטוּ לְפִתְחָא דְּאַבָּא סוּרָאָה: הֲוָה מִפְּטַר מִנֵּהּ יְהוּדָה נָטַל רְשׁוּת מֵרַב פָּפָּא לַחֲזֹר לַאֲחוֹרָיו:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ יב:

ב מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יט, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ ב ג:

ג מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יט, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עח סעי׳ ב ג:

ד מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג לאוין פה, טוש״ע אה״ע סי׳ צד סעי׳ ז:

ה טוש״ע אה״ע סי׳ עט סעי׳ ב:

ו מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ א ב:

ז מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ א:

ח מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ א:

ט מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ א:

י מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ב:

יא מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צד סעי׳ א:

יב מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ א, סמג לאוין עא, טוש״ע אה״ע סי׳ נז סעי׳ א:

יג מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ א:

יד מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א משנה גיטין; גיטין מה.

ב ערכין כג:

ג תוספתא כתובות

ד לקמן נד:

ה לקמן פו.

ו תוספתא כתובות; בבא בתרא קלא.

ז לקמן קג.

ח קידושין ל:

תורה אור השלם

הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי־תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם [ישעיהו נח, ז]

וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ [במדבר כז, ח]

קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָּנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת־בְּנוֹתֵיכֶם תְּנוּ לַאֲנָשִׁים וְתֵלַדְנָה בָּנִים וּבָנוֹת וּרְבוּ־שָׁם וְאַל־תִּמְעָטוּ [ירמיהו כט, ו]

[א]חַזְיֵיהּ דְּלָא הֲוָה נִיחָא לֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: מַאי דַּעְתָּיךְ — מִשּׁוּם דַּאֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּנָא, לָא תִּיהְוֵי בְּעַבּוּרֵי אַחְסַנְתָּא אֲפִילּוּ מִבְּרָא בִּישָׁא לִבְרָא טָבָא — דְּלָא יְדִיעָא מַאי זַרְעָא נָפֵיק מִינֵּיהּ, וְכָל שֶׁכֵּן מִבְּרָא לִבְרַתָּא, [ב]הַאי נָמֵי תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן הִיא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: אֲמַר לֵיהּ: הָנֵי מִילֵּי מִדַּעְתֵּיהּ. לְעַשׂוֹיֵיהּ נָמֵי? אֲמַר לֵיהּ: אַטּוּ מִי קָאָמֵינָא לָךְ דְּעוּל וְעַשְׂיֵיהּ? עוּל וְלָא תְּעַשְׂיֵיהּ קָאָמֵינָא. אֲמַר לֵיהּ: מַעֲלַאי דִּידִי הַיְינוּ עַשְׂיֵיהּ. אַכְפְּיֵיהּ וְעוּל. אִישְׁתִּיק וִיתֵיב. סְבַר הָהוּא מִירְתָּח רָתַח. כַּתְבֵיהּ לְכֹל מַאי דַּהֲוָה לֵיהּ. לְסוֹף אֲמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא נָמֵי לָא מִישְׁתַּעֵי מָר? חַיֵּי דְּמָר, לָא שְׁבִיקִי מִידֵּי לְנַפְשַׁאי. אֲמַר לֵיהּ: אִי מִינַּאי דִּידִי — אֲפִילּוּ הַאי נָמֵי דִּכְתַבְתְּ לָא נִיחָא לִי. אֲמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא נָמֵי אֶהְדַּר בִּי. אֲמַר לֵיהּ: שַׁוּוֹיֵי נַפְשָׁךְ הַדְרָנָא — לָא קָאָמֵינָא. בְּעָא מִינֵּיהּ רַב יֵימַר סָבָא מֵרַב נַחְמָן: מָכְרָה כְּתוּבָּתָהּ לְבַעְלָהּ, יֵשׁ לָהּ כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין אוֹ אֵין לָהּ כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין? אֲמַר לֵיהּ רָבָא: וְתִבְעֵי לָךְ מוֹחֶלֶת. אֲמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא, מוֹכֶרֶת קָמִיבַּעְיָא לִי, דְּאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא לְמֵימַר זוּזֵי אַנְסוּהָ, דְּאָמֵינָא כְּמַאן דְּקָא מָחוּ לַהּ מְאָה עוּכְלֵי בְּעוּכְלָא, מוֹחֶלֶת מִיבַּעְיָא?! [ג]אָמַר רָבָא, פְּשִׁיטָא לִי: מוֹכֶרֶת כְּתוּבָּתָהּ לַאֲחֵרִים — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין. מַאי טַעְמָא — זוּזֵי אַנְסוּהָ. מוֹחֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ לְבַעְלָהּ — אֵין לָהּ כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, מַאי טַעְמָא — אַחוֹלֵי אַחֵילְתַּהּ. [ד]בָּעֵי רָבָא: מוֹכֶרֶת כְּתוּבָּתָהּ לְבַעְלָהּ, כְּמוֹכֶרֶת לַאֲחֵרִים דָּמֵי, אוֹ כְּמוֹחֶלֶת לְבַעְלָהּ דָּמֵי? בָּתַר דְּבַעְיַא הֲדַר פַּשְׁטַהּ: מוֹכֶרֶת כְּתוּבָּה לְבַעְלָהּ, כְּמוֹכֶרֶת לַאֲחֵרִים דָּמֵי. [ה](א)מֵתִיב רַב אִידִי בַּר אָבִין: מֵתָה — אֵין יוֹרְשִׁין שֶׁל זֶה וְאֵין יוֹרְשִׁין שֶׁל זֶה יוֹרְשִׁין כְּתוּבָּתָהּ. וְהָוֵינַן בַּהּ: כְּתוּבָּתָהּ מַאי עֲבִידְתַּהּ?! [ו]וְאָמַר רַב פָּפָּא: כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין. וְאַמַּאי? הָכָא נָמֵי לֵימָא יֵצֶר אַנְסַהּ! הָתָם, קְנָסָא הוּא דְּקַנְסוּהָ רַבָּנַן. [ז] [ט](ב)יָתֵיב רָבִין בַּר חֲנִינָא קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, וְיָתֵיב וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: מוֹחֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ לְבַעְלָהּ — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. אֲמַר לֵיהּ: אִי לָאו דְּקָאָמְרַתְּ לִי מִשְּׁמֵיהּ דְּגַבְרָא רַבָּא, הֲוָה אָמֵינָא לָךְ: "מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא תָמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ"?! [י־יב](ג)יָתֵיב רַב נַחְמָן וְעוּלָּא וַאֲבִימִי בַּר רַב פַּפֵּי, וְיָתֵיב רַב חִיָּיא בַּר אַמֵּי גַּבַּיְיהוּ. אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא דִּשְׁכִיבָא אֲרוּסָתוֹ, אָמְרִי לֵיהּ: זִיל קְבַר, אוֹ הַב לָהּ כְּתוּבְּתַהּ. אֲמַר לְהוּ רַב חִיָּיא, תְּנֵינָא: אִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה — לֹא אוֹנֵן וְלֹא מִיטַּמֵּא לַהּ, וְכֵן הִיא — לֹא אוֹנֶנֶת וְלֹא מִיטַּמְּאָה לוֹ. מֵתָה — אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ, מֵת הוּא — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ. [יג]טַעְמָא דְּמֵת הוּא, הָא מֵתָה הִיא — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ "לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר תִּטְלִי מַה שֶּׁכָּתוּב לִיכִי". כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אֲרוּסָה שֶׁמֵּתָה — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה. אֲמַר לְהוּ אַבָּיֵי, זִילוּ אִמְרוּ לֵיהּ:

שְׁקִילָא

חֲזָא רַב פָּפָּא דְּלָא נִיחָא לֵיהּ לִיהוּדָה לְמֵעַל: וכ"ש מִבְּרָא לִבְרַתָּא וְהָכָא אִעֲבוּרֵי אַחְסַנְתָּא הוּא שֶׁזֶּה כּוֹתֵב לְבִתּוֹ מַה שֶּׁהָיָה רָאוּי לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו: דְּא"ר יוֹחָנָן לְעֵיל שֶׁיִּקְפֹּץ אָדָם וְיִתֵּן לְבִתּוֹ וְיָלֵיף לָהּ מִקְּרָא: לְעַשׂוֹיֵהּ נָמֵי בִּתְמִיהַ: מַעֲלַאי דִּידִי הַיְינוּ עֲשׂוּיֵי כְּנִיסָתִי עִמְּךָ זֶהוּ עִשּׂוּי שֶׁיַּרְבֶּה לִפְסֹק בִּשְׁבִיל כְּבוֹדִי: אַכְפְּיָהּ רַב פָּפָּא לִיהוּדָה בִּדְבָרִים וְעַל: סָבַר אִיהוּ אַבָּא סוּרָאָה הַאי דִּשְׁתֵיק יְהוּדָה מִרְתָּח רָתַח שֶׁאֵין הַנְּדוּנְיָא הוֹגֶנֶת בְּעֵינָיו: אִי מִנַּאי דִּידִי אִם נָטַלְתָּ מִמֶּנִּי עֵצָה: אוֹ אֵין לָהּ מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּמָכְרָה לְבַעֲלָהּ פָּקְעָה לָהּ תּוֹרַת יְרֻשַּׁת אָבִיהָ מִלְּהוֹרִישׁ נְדוּנְיָא שֶׁלּוֹ לִבְנֵי בִתּוֹ שֶׁהֲרֵי מְכַרְתָּהּ וְאֵין כָּל הַיְרֻשָּׁה בָּאָה מֵעַכְשָׁו אֶלָּא מִכֹּחַ הַבַּעַל וְיַחְלְקוּ כָּל בָּנָיו בְּשָׁוֶה בְּנֵי ב' נָשָׁיו: וְתִבְעֵי לָךְ מוֹחֶלֶת שֶׁהוּא דָּבָר מָצוּי מִן הַמֶּכֶר וְאִי מִשּׁוּם דְּלָא מְטָא הֲנָאָה לְיָדָהּ מִכָּל מָקוֹם פָּקְעָה זְכוּתָהּ בְּחַיֶּיהָ: הַשְׁתָּא מוֹכֶרֶת מִבַּעְיָא לִי כְּלוֹמַר מִי סָבְרַתְּ דְּמִשּׁוּם הֲנָאָה דִּמְטָא לְיָדָהּ תִּסַּק אַדַּעְתַּאי דְּפָקְעָה זְכוּתָהּ: הַשְׁתָּא מוֹכֶרֶת דַּאֲנוּסָה הִיא סָלְקָא אַדַּעְתַּאי דְּפָקְעָה זְכוּתָהּ וּמִבַּעְיָא לִי כָּל שֶׁכֵּן מוֹחֶלֶת דְּלָא אֲנוּסָה: מָחוּ לַהּ מְאָה עֻכְלֵי בְּעֻכְלָא מַכִּין אוֹתָהּ מֵאָה מַכּוֹת בִּרְצוּעָה שֶׁבְּרֹאשָׁהּ בַּרְזֶל כְּמִין מִשְׁקֹלֶת קְטַנָּה שֶׁשְּׁמָהּ עוּכְלָא: מוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ לַאֲחֵרִים בְּטוֹבַת הֲנָאָה שֶׁאִם נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה יִטְּלוּהָ לָקוֹחוֹת וְאִם מֵתָה יִרָשְׁנָה בַּעֲלָהּ וּמֵתָה וִירָשָׁהּ בַּעֲלָהּ: יֵשׁ לְבָנֶיהָ כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין דְּהָא כִּי לָא זַבִּינְתֵּהּ נָמֵי יָרֵית לָהּ בַּעַל וְתַקּוּן לָהּ רַבָּנַן הַשְׁתָּא נָמֵי לְגַבֵּי בַּעַל בְּמוֹכֶרֶת לֹא פָּקְעָה זְכוּתָהּ וְאִי מִשּׁוּם דְּהוּקַל בְּעֵינֶיהָ לְמָכְרָהּ וּלְהַפְסִיד אֶת בָּנֶיהָ אִם נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה זוּזֵי אַנְסוּהָ שֶׁהֻצְרְכָה לָהֶם: אַחֲלֵי אַחַיְּלְתָּהּ וְנָקֵל בְּעֵינֶיהָ לְהַפְסִיד בָּנֶיהָ מִכְּתֻבָּתָהּ חִנָּם: מוֹכֶרֶת לְבַעְלָהּ נָמֵי טוֹבַת הֲנָאָה בְּעָלְמָא דָּבָר מוּעָט שֶׁהֲרֵי אִם מֵתָה יוֹרְשָׁהּ וְאֵינוֹ לוֹקֵחַ מִמֶּנָּה אֶלָּא שֶׁאִם מֵת הוּא לֹא תִּגְבֶּה וַהֲרֵי לֹא מֵת וּבָא לִידֵי יְרֻשָּׁה הִלְכָּךְ כְּמוֹכֶרֶת לַאֲחֵרִים דָּמֵי: אוֹ כְּמוֹחֶלֶת לְבַעְלָהּ דָּמֵי הוֹאִיל וּבְיָדוֹ הַכְּתֻבָּה וְהוּקַל בְּעֵינֶיהָ לְהַחְלִיטָהּ: אֵין יוֹרְשִׁין שֶׁל זֶה כו' מִשְׁנָה הִיא בִּיבָמוֹת הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם וְאָמַר לָהּ עֵד אֶחָד מֵת בַּעֲלִיךְ וְהִתִּירוּהָ לִנָּשֵׂא וְנִשֵּׂאת וְאַחַר כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה לֹא מִזֶּה וְלֹא מִזֶּה וְאִם מֵתָה אֵין יוֹרְשִׁין שֶׁל זֶה וָזֶה בָּנִים שֶׁיֵּשׁ לָהּ מִזֶּה וּמִזֶּה יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ: וְהָוֵינַן בַּהּ כְּתֻבָּתָהּ מַאי עֲבִידְתַּהּ הָא אֲמַרְתְּ אֵין לָהּ כְּתֻבָּה: וְאָמַר רַב פָּפָּא כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין וְהָכִי קָאָמַר מֵתָה הִיא בְּחַיֵּי שְׁנֵיהֶם וִירֵשׁוּהָ הֵם אֵין בָּנִים שֶׁיֵּשׁ לָהּ מִזֶּה וּמִזֶּה נוֹטְלִין כְּתֻבַּת אִמָּן כִּבְנָיָן דִּכְרִין כְּשֶׁבָּאִין לַחֲלֹק בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶם אֶלָּא חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה: וְאַמַּאי כֵּיוָן דְּאָמְרִינַן כִּי אַנְסָא לָא מַפְסְדָא כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין: נֵימָא יֵצֶר אֲנָסָהּ שֶׁהָיְתָה מִתְאַוָּה לְבַעַל: קְנָסָא מִשּׁוּם דְּלָא דַּיְקָא שַׁפִּיר שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ מִקַּמֵּי דְּתִינְּסִיב: אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת בְּאַלְמְנוּתָהּ דִּתְנַאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה: אוֹ הַב לָהּ כְּתֻבָּה דְּתִקְּנוּ קְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ וְסָבַר לְמֵימַר תַּחַת מָנֶה מָאתַיִם שֶׁתִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים: תְּנֵינָא אֲנִי שׁוֹנֶה שֶׁאֵין לַאֲרוּסָה שֶׁמֵּתָה מִשְׁפַּט כְּתֻבָּה דְּהַיְינוּ קְבוּרָה: לֹא אוֹנֵן לֵאָסֵר בְּקָדָשִׁים: וְלֹא מְטַמֵּא לָהּ אִם כֹּהֵן הוּא דְּלָאו שְׁאֵרוֹ הִיא: וְלֹא מִטַּמְּאָה לוֹ אֵינָהּ חַיֶּבֶת לְטַמֵּא לוֹ וְאע"פ שֶׁמִּצְוָה לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁשָּׁה מֵתֵי מִצְוָה הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת כֹּהֲנִים (וַיִּקְרָא כא) דִּכְתִיב לָהּ יִטַּמָּא מִצְוָה זוֹ אֵינָהּ מֵהֶם דְּלָאו שְׁאֵרוֹ הִיא אֲבָל אִם רוֹצָה הִיא לְטַמֵּא אֵינָהּ מֻזְהֶרֶת מִלְּטַמֵּא אֲפִילּוּ כֹּהֶנֶת דִּבְנֵי אַהֲרֹן כְּתִיב וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן: אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ נְדֻנְיַת בֵּית אָבִיהָ דְּלָא תַקּוּן יְרֻשַּׁת הַבַּעַל עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה אוֹ שֶׁתִּמָּסֵר לִשְׁלוּחִים: מֵת הוּא בְּחַיֶּיהָ: גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה מָאתַיִם וְתוֹסֶפֶת אִם כָּתַב לָהּ: אֵין לָהּ כְּתֻבָּה דִּין כְּתֻבָּה וּקְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ דִּתְנַיָא לְעֵיל בִּנְשׂוּאָה תַּנְיָא וְתַחַת נְדֻנְיַת בֵּית אָבִיהָ שֶׁהוּא יוֹרְשָׁהּ אֲבָל הָכָא כֵּיוָן דְּכִי מֵתָה אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ אַף הוּא לֹא נִתְחַיֵּב לְקָבְרָהּ: מַאי טַעְמָא דְּאָמְרִינַן כִּי מֵתָה בְּחַיָּיו אֵין לָהּ תְּבִיעַת כְּתֻבָּה תִּקָּבֵר בִּשְׁבִיל מָנֶה מָאתַיִם שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ: שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא כו' וְכָךְ הָיוּ כּוֹתְבִין בִּשְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ הִלְכָּךְ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא מֵת וְלֹא נִתְגָּרְשָׁה לֹא נִשְׁתַּעְבֵּד לָהּ וְלֹא יוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה כְּלוּם:

הַשְׁתָּא נָמֵי אֶהְדַּר בִּי אע"ג דְּהֵן הֵן דְּבָרִים הַנִּקְנִים בַּאֲמִירָה הַיְינוּ הֵיכָא דְּעָמְדוּ וְקִדְּשׁוּ וְהָכָא כְּשֶׁרָצָה לַחֲזֹר עֲדַיִן לֹא קִדְּשׁוּ אִי נָמֵי הָכָא כְּבָר קִדְּשׁוּ [קֹדֶם] לָכֵן וְאַחַ"כ כָּתַב וְלָא אָמְרִינַן הֵן הֵן דְּבָרִים הַנִּקְנִים בַּאֲמִירָה אֶלָּא כְּשֶׁקִּדְּשׁוּ אַחַר כָּךְ: **וְתִבְעֵי** לָךְ מוֹחֶלֶת נִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ דַּהֲוָה לָךְ לְמִנְקַט בְּעָיָתְךָ בְּמוֹחֶלֶת דִּשְׁכִיחַ טְפֵי כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וּמַסִּיק הַשְׁתָּא מוֹכֶרֶת דְּאִכָּא לְמֵימַר זוּזֵי אַנְסוּהָ אַפֵּ"ה דַּעְתִּי נוֹטָה לוֹמַר הוֹאִיל וּמָכְרָה הִפְסִידָה מוֹחֶלֶת מִבַּעְיָא דִּפְשִׁיטָא דְּלֵית לָהּ כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין וכה"ג פר"ח בִּשְׁלְהֵי הַמַּצְנִיעַ (שַׁבָּת דַּף צה:) גַּבֵּי נְקַב בִּכְדֵי טָהֳרָתוֹ: **שֶׁאֵין** אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר תִּטְלִי מַה שֶּׁכָּתוּב לִיכִי וְהָא דְּתַנְיָא לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף מז:) קְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ הַיְינוּ נְדֻנְיַת כְּתֻבָּתָהּ וְהַיְינוּ דַּוְקָא נְשׂוּאָה שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ נְדֻנְיָתָהּ וּמָצִינוּ שֶׁנִּקְרֵאת נְדוּנְיָא כְּתֻבָּה כִּדְאָמַר לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף מח:) נִכְנְסָה עִמּוֹ לָלוּן אע"פ שֶׁכְּתֻבָּתָהּ בְּבֵית בַּעֲלָהּ וְאִם תֹּאמַר וְהָא מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה לָא דָּרְשִׁי אֶלָּא בֵּית שַׁמַּאי כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה שָׁלוֹם (יְבָמוֹת דַּף קטז: וְשָׁם) דִּתְנַן הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה מֵת בַּעְלִי ב"ש אוֹמְרִים תִּנָּשֵׂא וְתִטֹּל כְּתֻבָּה וב"ה אוֹמְרִים תִּנָּשֵׂא וְלֹא תִטֹּל כְּתֻבָּה כו' א"ל ב"ש לב"ה וַהֲלֹא מִסֵּפֶר כְּתֻבָּה נִלְמֹד שֶׁהֲרֵי כּוֹתֵב לָהּ לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר כו' וְאע"ג דְּקָתָנֵי הָתָם חָזְרוּ ב"ה לְהוֹרוֹת כב"ש לֹא מִשּׁוּם דְּאִית לְהוּ מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה הָדְרֵי בְּהוּ אֶלָּא מק"ו שֶׁאָמְרוּ לְהוּ ב"ש הִתַּרְתֶּם הָעֶרְוָה הַחֲמוּרָה לֹא נַתִּיר מָמוֹן הַקַּל דְּהָא אָמַר בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פא. וְשָׁם) מַאן שָׁמְעַתְּ לְהוּ דְּאִית לְהוּ מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה ב"ש מַשְׁמַע דְּלָא חָזְרוּ ב"ה מִשּׁוּם מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה אֶלָּא מק"ו כִּדְפָרֵי' וא"כ הֵיכִי אָתֵי הָכָא כב"ש וְתוּ אַבָּיֵי וְרָבָא דְּדָרְשִׁי לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נא.) וְאַהְדְּרִנָךְ לִמְדִינְתָּךְ וְאוֹתְבִנָךְ לְאִנְתּוּ וּשְׁמוּאֵל דְּדָרֵשׁ נָמֵי לְשׁוֹן הַשְּׁטָר בפ"ק דב"מ (דַּף טו.) גַּבֵּי הָא דְּאָמַר בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח תֵּדַע שֶׁכָּךְ כּוֹתֵב לוֹ וַאֲנָא אֵקוּם וְאַשְׁפֵּי כו' אַטּוּ כּוּלְּהוּ כב"ש וְהָא בֵּית שַׁמַּאי בִּמְקוֹם בֵּית הִלֵּל אֵינָהּ מִשְׁנָה וְנִרְאֶה דִּבְהָא הֲלָכָה כב"ש מִשּׁוּם דְּאַשְׁכַּחְנָא כַּמָּה תַּנָּאֵי דְּקַיְמִי כְּוָתֵהּ בְּרֵישׁ הַמְקַבֵּל (ב"מ דַּף קד. וְשָׁם) דְּדָרְשִׁי לְשׁוֹן הֶדְיוֹט רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה וְהִלֵּל הַזָּקֵן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְכֵיוָן דְּדָרְשִׁי לְשׁוֹן הֶדְיוֹט שֶׁנָּהֲגוּ הַהֶדְיוֹטוֹת לִכְתֹּב בִּשְׁטָרוֹת אע"פ שֶׁלֹּא תִקְּנוּ חֲכָמִים כ"ש תְּנַאי כְּתֻבָּה שֶׁהוּא תִקּוּן חֲכָמִים וְהָתָם בְּהַמְקַבֵּל (ג"ז שָׁם) מוּכָח דְּהָכִי הִלְכְתָא וּמִיהוּ קָשֶׁה מִבֵּית הִלֵּל אַהִלֵּל הַזָּקֵן וְשֶׁמָּא אע"ג דְּבֵית הִלֵּל הֵם תַּלְמִידֵי הִלֵּל הַזָּקֵן פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ אִי נָמֵי כִּי לֵית לְהוּ לְבֵית הִלֵּל מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה הַיְינוּ לִגְרֹעַ כֹּחָהּ אֲבָל לְיַפּוֹת כֹּחָהּ אִית לְהוּ וּלְהָכִי חָזְרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹדוֹת לְבֵית שַׁמַּאי בִּיבָמוֹת דְּהָתָם הָוֵי לְיַפּוֹת כֹּחָהּ וְלֹא מִשּׁוּם קַל וָחֹמֶר דְּהָתָם כִּדְמוֹכַח מַתְנִיתִין דְּהָתָם וְהַהִיא דְּהַמְקַבֵּל נָמֵי לְיַפּוֹת כֹּחָהּ דְּעַל יְדֵי שֶׁהָיָה כָּתוּב בִּכְתֻבַּת אִמָּן לִכְשֶׁתִּכָּנְסִי לַחֻפָּה הֱוֵי לִי לְאִנְתּוּ לֹא עָשָׂה בָּנֶיהָ מַמְזֵרִים וּבָתַר חֲזָרָה אָמְרָה הִלֵּל הַזָּקֵן וּמִיהוּ בֵּית שַׁמַּאי אִית לְהוּ מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה אֲפִילּוּ לִגְרֹעַ כֹּחָהּ וְקַיְמָא לָן כְּוָתַיְיהוּ דְּהָא הָכָא בִּשְׁמַעְתִּין לִגְרֹעַ כֹּחָהּ הוּא:

מסורת הש״ס

א יבמות צא.; יבמות פז:
ב בראשית רבה
ג יבמות מג:; סנהדרין כח:; לקמן פט:; יבמות כט:; בבא מציעא יח.

תורה אור השלם

מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא־[תָמוּשׁ] (תמיש) רָעָה מִבֵּיתוֹ [משלי יז, יג]

אָדָם חֲסַר־לֵב תּוֹקֵעַ כָּף עֹרֵב עֲרֻבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ [משלי יז, יח]

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי׳ פו׳ מהל׳ נחלות הל׳ יא, סמג עשין נו, טוש״ע חו״מ סי׳ רפב סעי׳ א:
ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ א, סמג לאוין עא, טוש״ע אה״ע סי׳ עא סעי׳ א:
ג מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יט, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ טו:
ד מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יט, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ טו:
ה מיי׳ פי׳ מהל׳ גירושין הל׳ ז, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ יז סעי׳ נו:
ו מיי׳ פי׳ מהל׳ גירושין הל׳ ז, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ יז סעי׳ נו:
ז מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יח:
ח מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יט:
ט מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כג, סמג לאוין מא, טוש״ע אה״ע סי׳ קה סעי׳ ד:
י מיי׳ פב׳ מהל׳ אבל הל׳ ז, סמג לאוין רלה, טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ ה:
יא מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ נז סעי׳ א:
יב מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ יא, ש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ ו:
יג טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ ה:

שְׁקִילָא טֵיבוּתָךְ שַׁדְיָא אַחִיזְרֵי, כְּבָר תַּרְגְּמַהּ רַב הוֹשַׁעְיָא לִשְׁמַעְתֵּיהּ בְּבָבֶל. בְּנָן נוּקְבָן דִּיהֶוְיָין לִיכִי מִינַּאי וְכוּ׳. רַב תָּנֵי: ״עַד דְּתִלַּקְחָן לְגוּבְרִין״, וְלֵוִי תָּנֵי: ״עַד דְּתִבְגְּרָן״. לְרַב, אַף עַל גַּב דְּבָגַר?! וְלֵוִי, אַף עַל גַּב דְּאִינְּסִיב?! [א]אֶלָּא: בָּגַר וְלָא אִינְּסִיב, אִינְּסִיב וְלָא בָּגַר — דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי. כִּי פְּלִיגִי בַּאֲרוּסָה וְלָא בָּגַר. וְכֵן תָּנֵי לֵוִי בְּמַתְנִיתֵיהּ: ״עַד דְּתִבְגְּרָן וְיִמְטֵי זִמְנֵיהוֹן דְּאִינַּסְבָן״. תַּרְתֵּי? אֶלָּא: אוֹ תִּבְגְּרָן אוֹ יִמְטֵי זִמְנֵיהוֹן לְאִיתְנַסְבָא. [ב]כְּתַנָּאֵי: עַד מָתַי הַבַּת נִזּוֹנֶית — עַד שֶׁתֵּאָרֵס, מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרוּ: עַד שֶׁתִּבְגַּר. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: ״עַד דִּיהֶוְיָין״. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הֲוָיָה דְּאֵירוּסִין, אוֹ הֲוָיָה דְּנִישּׂוּאִין? תֵּיקוּ. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב יוֹסֵף: מִי שְׁמִיעַ לָךְ מִינֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה, אֲרוּסָה יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, אוֹ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת? אֲמַר לֵיהּ: מִשְּׁמָע לָא שְׁמִיעַ לִי, אֶלָּא מִסְבָּרָא לֵית לַהּ: כֵּיוָן דְּאֵירְסַהּ, לָא נִיחָא לֵיהּ דְּתִיתְזִיל. [ג]אֲמַר לֵיהּ: אִם מִשְׁמָע לָא שְׁמִיעַ לָךְ, מִסְבָּרָא אִית לַהּ. כֵּיוָן דְּלָא קִים לֵיהּ בְּגַוַּהּ, לָא שָׁדֵי זוּזֵי בִּכְדִי. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲמַר לֵיהּ: מִשְׁמָע לָא שְׁמִיעַ לִי, מִסְבָּרָא אִית לַהּ — כֵּיוָן דְּלָא קִים לֵיהּ בְּגַוַּהּ, לָא שָׁדֵי זוּזֵי בִּכְדִי. אֲמַר לֵיהּ: אִי מִשְׁמָע לָא שְׁמִיעַ לָךְ, מִסְבָּרָא לֵית לַהּ. כֵּיוָן דְּאֵירְסַהּ, לָא נִיחָא לֵיהּ דְּתִיתְזִיל. סִימָן דְּגַבְרֵי: שַׁק זְרַף. מֵאֲנָה, וִיבָמָה, שְׁנִיָּה, אֲרוּסָה, וַאֲנֵסָה. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב שֵׁשֶׁת: מְמָאֶנֶת, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, אוֹ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת? [ד]אֲמַר לְהוּ רַב שֵׁשֶׁת, תְּנֵיתוּהָ: אַלְמָנָה בְּבֵית אָבִיהָ, וּגְרוּשָׁה בְּבֵית אָבִיהָ, וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם בְּבֵית אָבִיהָ — יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ — יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, אֵינָהּ בְּבֵית אָבִיהָ — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. [ה](א)רַבִּי יְהוּדָה הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא?! אֶלָּא לָאו, מְמָאֶנֶת אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר אִית לַהּ, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לֵית לַהּ. בָּעֵי רֵישׁ לָקִישׁ: בַּת יְבָמָהּ, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת אוֹ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת? [ו](ב)כֵּיוָן דְּאָמַר מָר כְּתוּבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן, לֵית לַהּ, אוֹ דִּלְמָא: כֵּיוָן דְּאִי לֵית לַהּ מֵרִאשׁוֹן, תַּקִּינוּ לַהּ רַבָּנַן מִשֵּׁנִי, אִית לַהּ? תֵּיקוּ. בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר: בַּת שְׁנִיָּה, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, אוֹ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת?

כֵּיוָן

שְׁקִילָא טֵיבוּתִיךְ חִזּוּק טוֹבוֹתֶיךָ שֶׁאַתָּה סָבוּר שֶׁנַּחֲזִיק לְךָ טוֹבָה בְּזוֹ נְטוּלָה הִיא מִמְּךָ וּמֻטֶּלֶת עַל הַחֲרֵלִים: **לְרַב** אע״ג דִּבְגַר בְּתְמִיהַ וַהֲלֹא בַּגְרוּת מוֹצִיאָה מֵרְשׁוּת אָב וְלָמָּה תָּזוּן מִבֵּיתוֹ וּבֵין לְרַבִּי בֵּין לְר׳ אֶלְעָזָר בַּר׳ שִׁמְעוֹן שֶׁנֶּחְלְקוּ בַּדָּבָר בְּפֶרֶק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת סח:) בְּעִשּׂוּר נְכָסִים מוֹדִים בִּמְזוֹנוֹת דְּבֵין נִשְּׂאוּ בֵּין בָּגְרוּ אָבְדוּ מְזוֹנוֹת: **כִּי פְּלִיגִי בַּאֲרוּסָה** רַב אָמַר עַד דְּתִלַּקְחָן קִיחָה דְּאֵרוּסִין וַאֲפִילּוּ לֹא בָּגֵר וּלְלֵוִי אוֹ תִּבְגֶּרֶן אוֹ יִנָּשְׂאוּ וְיָצְאוּ מֵרְשׁוּת אָב לְגַמְרֵי כִּי בַּגְרוּת: **וְכֵן תָּנֵי לֵוִי** בְּמַתְנִיתֵיהּ דְּלֵוִי סִדֵּר בָּרַיְתָא שִׁשָּׁה סְדָרִים כְּר׳ חִיָּא וּכְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא: **תַּרְתֵּי** בִּתְמִיהַ: **וּמָטֵי זִמְנֵיהוֹן** הִגִּיעַ זְמַן שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לִבְתוּלָה מִשֶּׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל כִּדְלְקַמָּן באע״פ (כְּתֻבּוֹת דַּף נז.): **אֲרוּסָה יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת** אֲרוּסָה יְתוֹמָה יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הָאַחִין אוֹ לֹא: **הָכִי גָּרְסִינַן מִסְּבָרָא לֵית לַהּ** כֵּוָן דְּאֵרְסָהּ לָא נִיחָא לֵהּ דְּתִתְזִיל מִסְּבָרָא אֲנִי אוֹמֵר שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הָאַחִין דְּמַאי טַעְמָא תִּקּוּן רַבָּנָן מְזוֹנוֹת לְבַת מִנִּכְסֵי הָאָב כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּתְזִיל עַל הַפְּתָחִים הָכָא לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהָכִי דְּכִי חָזֵי אָרוּס דְּמִתַּזְלָא זָיֵן לָהּ אִיהוּ מִדִּידֵהּ ואע״פ שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב לְזוּנָהּ דְּכֵיוָן דְּאֵרְסָהּ לָא נִיחָא לֵהּ דְּתִתְזִיל: **אֲמַר לֵהּ אִי מִשְׁמָע לָא שְׁמִיעַ לָךְ** בְּהֶדְיָא: **מִסְּבָרָא אִית לָהּ** יֵשׁ לְךָ לוֹמַר שֶׁנִּזּוֹנֶת מִן הָאַחִים דְּאָרוּס לָא זָיֵן לָהּ: **כֵּוָן דְּלָא קִים לֵהּ בְּגַוַּהּ** אִם תִּנָּשֵׂא לוֹ שֶׁמָּא יִמְצָא בָּהּ מוּם לָא שָׁדֵי זוּזֵי בִּכְדִי: **מְמָאֶנֶת** קְטַנָּה יְתוֹמָה שֶׁהִשִּׂיאוּהָ אָחִיהָ וּמֵאֲנָה בְּבַעְלָהּ וְחָזְרָה אֶצְלָם: **יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת** עַד שֶׁתִּבְגַּר אוֹ לָא מִי אָמְרִינַן עֲקַרְתִּינְהוּ לְנִשּׂוּאֵי מֵעִקָּרָן וְהָוְיָא לָהּ כְּמִי שֶׁלֹּא נִיסַּת אוֹ דִּלְמָא הָא נִיסַּת וְיָצְאָה מֵרְשׁוּת אָב: **אַלְמָנָה בְּבֵית אָבִיהָ** כְּלוֹמַר מִן הָאֵרוּסִין דְּאִי מִן הַנִּשּׂוּאִין לָא אָמְרִינַן יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת דְּעַד דְּתִלַּקְחָן תְּנַן וַאֲפִילּוּ לְלֵוִי בְּנִשּׂוּאִין מוֹדֶה: **ת״ק** סָבַר מְמָאֶנֶת אִית לָהּ וה״ק אַלְמָנָה בְּבֵית אָבִיהָ כּוּ׳ וְה״ה לִמְמָאֶנֶת דְּאֵין כָּאן נִשּׂוּאִין דְּהָא עֲקַרְתִּינְהוּ וַאֲתָא רַבִּי יְהוּדָה לְמֵימַר עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ בִּתְחִלָּתָהּ שֶׁלֹּא יָצְתָה מִשָּׁם בְּנִשּׂוּאִין יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת אֲבָל מִשֶּׁיָּצְאָה בְּנִשּׂוּאִין אֵין לָהּ: **בַּת יְבָמָה** הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ וְיָלְדָה לוֹ בַּת יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת לְאַחַר מִיתַת הָאָב מִן הָאַחִין מִנִּכְסֵי אָבִיהָ אוֹ לֹא: **כֵּיוָן דְּאָמַר מָר** כְּתֻבָּתָהּ אֵינָהּ עַל נִכְסֵי יָבָם תְּנַאי כְּתֻבָּה דִּלָהּ נָמֵי לָאו עַל נְכָסָיו הוּא: **אוֹ דִּלְמָא** כֵּיוָן דְּאָמְרִינַן הָתָם אִי לֵית לֵהּ נְכָסִים לָרִאשׁוֹן תַּקִּינוּ לָהּ רַבָּנַן מִשֵּׁנִי כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ: **אִית לָהּ** נָמֵי תְּנַאי כְּתֻבָּה לִהְיוֹת בִּתּוֹ נִזּוֹנֶת: **בַּת שְׁנִיָּה** מִי שֶׁנָּשָׂא שְׁנִיָּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים דְּאָמְרִי רַבָּנָן לְקַמָּן בְּפֶרֶק אַלְמָנָה (כְּתֻבּוֹת דַּף ק:) הַשְּׁנִיָּה אֵין לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא מְזוֹנוֹת בִּתָּהּ שֶׁיָּלְדָה לוֹ וּמֵת: יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִנְּכָסָיו אוֹ לֹא:

הֲוָיָה דְּאֵרוּסִין אוֹ הֲוָיָה דְּנִשּׂוּאִין הָכָא לֵיכָּא לְמִפְרַךְ אִי הֲוָיָה דְּנִשּׂוּאִין הִיא אע״ג דִּבְגַר כִּדְפָרִיךְ לְעֵיל לְרַב דְּתָנֵי עַד דְּתִלַּקְחָן דְּהָתָם פָּרֵיךְ מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע דַּאֲתָא לְאַפּוֹקֵי מִדְּלֵוִי אֲבָל הָכָא רַב יוֹסֵף תָּנֵי בָּרַיְתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ וְקָמַשְׁמַע לָן נִשֵּׂאת כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וְהוּא הַדִּין לְאִיבְּגַר וְלָא אִנְּסִיב: **אֲרוּסָה** יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת אוֹ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת לָא שְׁמִעַ לֵהּ פְּלֻגְתָּא דְּתַנָּאֵי דִּלְעֵיל אִי נָמֵי שְׁמֵעַ לֵיהּ וּמִבַּעְיָא לֵיהּ הֵיכִי הִלְכְתָא: **אַלְמָנָה** בְּבֵית אָבִיהָ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּהַיְנוּ מִן הָאֵרוּסִין דְּמִן הַנִּשּׂוּאִין לְכֻלֵּי עָלְמָא לֵית לָהּ דְּכֵיוָן שֶׁנִּפְקְעָה שָׁעָה אַחַת מִמְּזוֹנוֹת שׁוּב אֵין לָהּ אֲבָל מִן הָאֵרוּסִין לָא פָּקְעִי דְּקָסָבַר אֲרוּסָה יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת וא״ת א״כ אַמַּאי נָקַט אַלְמָנָה כֵּיוָן דַּאֲפִילּוּ לֹא נִתְאַלְמְנָה יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר לְאַשְׁמוּעִינַן אֲבָל מִן הַנִּשּׂוּאִין אֲפִילּוּ נִתְאַלְמְנָה אֵין לָהּ אִי נָמֵי לְאַשְׁמוּעִינַן דַּוְקָא אַלְמָנָה מִן הָאֵרוּסִין יֵשׁ לָהּ מִן הַנִּשּׂוּאִין אֵין לָהּ אֲבָל מְמָאֶנֶת אע״ג דְּנִשֵּׂאת אִית לָהּ וְאָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּאָמַר מְמָאֶנֶת אִכָּא בֵּינַיְהוּ וְאִם תֹּאמַר וּבְשׁוֹמֶרֶת יָבָם מַאי אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּאִי לְמֵדַק דַּוְקָא מִן הָאֵרוּסִין אֲבָל מִן הַנִּשּׂוּאִין לָא מַאי אִרְיָא שׁוֹמֶרֶת יָבָם אֲפִילּוּ אַלְמָנָה שֶׁאֵינָהּ זְקוּקָה לַיָּבָם נַמֵּי אֵין לָהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּנָקַט שׁוֹמֶרֶת יָבָם לְרַבּוּתָא דְּלָא מִבַּעְיָא אֲרוּסָה דְּאַכַּתִּי מְחַסְּרָא מְסִירָה לַחֻפָּה אֶלָּא אֲפִי׳ שׁוֹמֶרֶת יָבָם דְּלָא מְחַסְּרָא שֶׁיָּכוֹל לָבֹא עָלֶיהָ בְּעַל כָּרְחָהּ אֲפִי׳ הָכִי יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת וְרַבֵּינוּ תָּם מְפָרֵשׁ אַלְמָנָה בְּבֵית אָבִיהָ שֶׁהָיְתָה נְשׂוּאָה וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה בְּחַיֵּי אָבִיהָ וְהַיְנוּ בְּבֵית אָבִיהָ יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת הוֹאִיל כְּשֶׁנִּתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה אַכַּתִּי לֹא מֵת הָאָב וְלֹא בָּא זְמַן חִיּוּב מְזוֹנוֹת וְלָא מַפְסִיד מִידֵי וְדַיֵּק דִּמְמָאֶנֶת לת״ק מִבֵּית אָבִיהָ נָפְקָא דְּמִדַּאֲתָא רַבִּי יְהוּדָה לְטַפּוּיֵי לְמֵימַר דְּעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ בָּעֵינַן מִכְּלָל דת״ק דְּבֵית אָבִיהָ אֲפִילּוּ יָצְתָה וְהַיְנוּ בכה״ג דְּמֵאֲנָה דַּעֲקַרְתִּינְהוּ לְנִשּׂוּאִין קַמָּאֵי וַהֲרֵי הִיא כְּאִלּוּ לֹא נִשֵּׂאת מֵעוֹלָם וְאֵין נִרְאֶה דְּכֵיוָן דְּנִשֵּׂאת שׁוּב אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת דְּאֵין לָאָב רְשׁוּת בָּהּ וּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס נִרְאֶה עִקָּר: **בַּת** יְבָמָה יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת אוֹ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת נִרְאֶה דִּיבָמָה עַצְמָהּ פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת דְּגַבֵּי דִּידָהּ אָמְרִינַן תְּנַאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה וְכִי לֵית לֵהּ לָרִאשׁוֹן תַּקִּינוּ לָהּ גַּם מְזוֹנוֹת מִשֵּׁנִי אֲבָל בַּת מִבַּעְיָא לֵיהּ אִי אַלִּימָא כְּמוֹתָהּ לְמֶהֱוֵי תְּנַאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה וּכְגוֹן דְּלֵית לֵיהּ לָרִאשׁוֹן דְּאִי אִית לֵהּ מִמָּה נַפְשָׁךְ גָּבְיָא ובכה״ג אָזְלָה בַּעְיָא דְּבַת שְׁנִיָּה דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דִּשְׁנִיָּה עַצְמָהּ לֵית לָהּ דִּלְגַבֵּי דִּדָהּ הָוֵי תְּנַאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה אֲבָל גַּבֵּי בַּת מִבַּעְיָא לָן וי״מ דְּאַף בִּדְאִית לֵיהּ לָרִאשׁוֹן קָבָעֵי אע״ג דְּלִדִידָהּ פְּשִׁיטָא דְּאִית לָהּ מְזוֹנוֹת בֵּין אִית לֵהּ בֵּין לֵית לֵהּ כִּדְפֵי׳ בְּבִתּוֹ מִבַּעְיָא לֵיהּ דְּמֵרִאשׁוֹן וַדַּאי לֵית לָהּ שֶׁהֲרֵי הוּא לֹא כָּתַב לָהּ אֶלָּא בְּנָן נֻקְבַּן דְּיֶהֶוְיִין לִיכִי מִנַּאי אִנּוּן יָתְבִין וְהַאי לָאו מִנֵּהּ הִיא אֲבָל מִן הַשֵּׁנִי דִּלְמָא אִית לָהּ כֵּוָן דְּאִי לֵית לַהּ מֵרִאשׁוֹן תַּקִּינוּ לַהּ מִשֵּׁנִי דְּכָל תְּנָאֵי יִהְיוּ עַל הַשֵּׁנִי מֻטָּלִין וּלְעִנְיַן מְזוֹנוֹת הַבַּת אע״ג דְּאִית לֵיהּ לָרִאשׁוֹן כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת מֵהֶם כְּמַאן דְּלֵית לֵהּ דָּמֵי וְתַקִּינוּ לָהּ רַבָּנָן מִשֵּׁנִי אוֹ דִּלְמָא מִשֵּׁנִי נָמֵי לֵית לָהּ וְצָרִיךְ עִיּוּן אִי הֲוָה מָצֵי לְמִבְעֵי נָמֵי לְעִנְיַן כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין דְּדִלְמָא לֵית לָהּ דְּהָא מֵאָחִיו יָרֵית אוֹ דִּלְמָא אִיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא מִמְּנַע הָאָב וְלָא יָהֵיב דְּחָיֵישׁ דִּלְמָא נָפְלָה לָהּ קַמֵּהּ יָבָם וּמִיהוּ אַאֲרוּסָה נִרְאֶה דְּלָא הֲוָה מָצֵי לְמִבְעֵי לְעִנְיַן כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין דְּהָא לָא יָהֵב לֵהּ אָב מִדֵּי כָּל זְמַן שֶׁהִיא אֲרוּסָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ט מהל׳ אישות הל׳ י, סמג לאוין פא, סמג עשין סח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ א:
ב מיי׳ פ״ט מהל׳ אישות הל׳ י, סמג לאוין פא, סמג עשין סח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ א:
ג מיי׳ פ״ט מהל׳ אישות הל׳ טו, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ג:
ד מיי׳ פ״ט מהל׳ אישות הל׳ טז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ד:
ה מיי׳ פ״ט מהל׳ אישות הל׳ טז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ד:
ו מיי׳ פ״ט מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ה:

מסורת הש״ס

א פסחים לז:; בכורות כו.; בכורות י:
ב יבמות פה.; יבמות נב.

גליון הש״ס

גמ׳ עד דתלקחן לגוברין. עיין לקמן דף ס״ח ע״ב תוס׳ ד״ה בין נשאו:

[א](א)כֵּיוָן דְּלֵית לַהּ כְּתוּבָּה — לֵית לַהּ מְזוֹנֵי, אוֹ דִלְמָא: אִמַּהּ דַּעֲבַדָא אִיסּוּרָא — קַנְסוּהָ רַבָּנַן, אִיהִי, דְּלָא עֲבַדָא אִיסּוּרָא — לָא קַנְסוּהָ רַבָּנַן. תֵּיקוּ. [ב]בָּעֵי רָבָא: בַּת אֲרוּסָה, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, אוֹ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת? כֵּיוָן דְּאִית לַהּ כְּתוּבָּה — אִית לַהּ, אוֹ דִלְמָא: כֵּיוָן דְּלָא תַּקִּינוּ רַבָּנַן כְּתוּבָּה עַד שְׁעַת נִישּׂוּאִין — לֵית לַהּ, תֵּיקוּ. (ב)בָּעֵי רַב פָּפָּא: בַּת אֲנוּסָה, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, אוֹ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת? אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה לָא תִּיבְּעֵי לָךְ, דְּאָמַר יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה מָנֶה. כִּי תִּיבְּעֵי לָךְ, אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי: יָצָא כֶּסֶף קְנָסָהּ בִּכְתוּבָּתָהּ, מַאי? [ג](ג)כֵּיוָן דְּלֵית לַהּ כְּתוּבָּה, לֵית לַהּ מְזוֹנֵי, אוֹ דִלְמָא: כְּתוּבָּה טַעְמָא מַאי — כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְהָא — לָא מָצֵי מַפֵּיק לַהּ. תֵּיקוּ. אַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי וְכוּ׳. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: ״בְּבֵיתִי״ — וְלָא בְּבִיקְתִּי, אֲבָל מְזוֹנֵי אִית לַהּ. מָר בַּר רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ מְזוֹנֵי נָמֵי לֵית לַהּ. וְלֵית הִלְכְתָא כְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: תְּבָעוּהָ לְהִנָּשֵׂא וְנִתְפַּיְּיסָה — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. הָא לֹא נִתְפַּיְּיסָה, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת? אָמַר רַב עָנָן: לְדִידִי מִפָּרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל: אָמְרָה ״מֵחֲמַת פְּלוֹנִי בַּעְלִי״ — יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, ״מֵחֲמַת בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינָן מְהוּגָּנִין לִי״ — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. אָמַר רַב חִסְדָּא: זִינְּתָה — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. אָמַר רַב יוֹסֵף: כִּיחֲלָה וּפִירְכְּסָה — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. מַאן דְּאָמַר זִינְּתָה, כׇּל שֶׁכֵּן כִּיחֲלָה וּפִירְכְּסָה. מַאן דְּאָמַר כִּיחֲלָה וּפִירְכְּסָה, אֲבָל זִינְּתָה אִית לַהּ, מַאי טַעְמָא — יֵצֶר אַנְסַהּ. [ד]וְלֵית הִלְכְתָא כְּכׇל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא, אֶלָּא כִּי הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הַתּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ בְּבֵית דִּין — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. [ה](ד)וְלָא?! וְהָתַנְיָא: מָכְרָה כְּתוּבָּתָהּ, וּמִשְׁכְּנָה כְּתוּבָּתָהּ, עָשְׂתָה כְּתוּבָּתָהּ אַפּוֹתֵיקִי לְאַחֵר — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. הָנֵי — אִין, אֲבָל תּוֹבַעַת — לָא! (ה)הָנֵי, בֵּין בְּבֵית דִּין בֵּין שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין. תּוֹבַעַת, בְּבֵית דִּין — אִין, שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין — לָא. [ו]וְכָךְ הָיוּ אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם וְכוּ׳. אִתְּמַר, רַב אָמַר: הֲלָכָה כְּאַנְשֵׁי יְהוּדָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הֲלָכָה כְּאַנְשֵׁי גָלִיל. [ז]בָּבֶל וְכׇל פַּרְווֹדֶהָא נְהוּג כְּרַב, נְהַרְדְּעָא וְכׇל פַּרְווֹדֶהָא נְהוּג כִּשְׁמוּאֵל. הָהִיא בַּת מָחוֹזָא דַּהֲוָת נְסִיבָא לִנְהַרְדְּעָא. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, שַׁמְעַהּ לְקָלַהּ דְּבַת מָחוֹזָא הִיא. אֲמַר לְהוּ: בָּבֶל וְכׇל פַּרְווֹדֶהָא נְהוּג כְּרַב. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְהָא לִנְהַרְדְּעָא נְסִיבָא! אֲמַר לְהוּ: אִי הָכִי, נְהַרְדְּעָא וְכׇל פַּרְווֹדֶהָא נְהוּג כִּשְׁמוּאֵל. וְעַד הֵיכָא נְהַרְדְּעָא — עַד הֵיכָא דְּסָגֵי קַבָּא דִנְהַרְדְּעָא. [ח]אִיתְּמַר. אַלְמָנָה, רַב אָמַר: שָׁמִין מַה שֶּׁעָלֶיהָ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין שָׁמִין מַה שֶּׁעָלֶיהָ. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָבִין: וְחִילּוּפָהּ בְּלָקִיט. רַב כָּהֲנָא מַתְנֵי: וְכֵן בְּלָקִיט. וּמַנַּח בַּהּ סִימָנָא: ״יַתְמָא וְאַרְמַלְתָּא שְׁלַח וּפוּק״. [ט](ו)אָמַר רַב נַחְמָן: אַף עַל גַּב דִּתְנַן בְּמַתְנִיתִין כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב. דִּתְנַן: אֶחָד הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיךְ אֶת עַצְמוֹ — אֵין לוֹ לֹא בִּכְסוּת אִשְׁתּוֹ, וְלֹא בִּכְסוּת בָּנָיו, וְלֹא בְּצֶבַע שֶׁצָּבַע לִשְׁמָן, וְלֹא בְּסַנְדָּלִים חֲדָשִׁים שֶׁלָּקַח לִשְׁמָן. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: וְכִי מֵאַחַר דִּתְנַן מַתְנִיתִין כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אַמַּאי הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב? אֲמַר לֵיהּ: לִכְאוֹרָה כִּשְׁמוּאֵל רְהִיטָא, כִּי מְעַיְּינַתְּ בַּהּ — הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב. מַאי טַעְמָא? כִּי אַקְנִי לַהּ, אַדַּעְתָּא לְמֵיקַם קַמֵּיהּ. אַדַּעְתָּא לְמִשְׁקַל וּלְמִיפַּק — לָא אַקְנִי לַהּ. כַּלְּתָא דְּבֵי בַּר אֶלְיָשִׁיב הֲוָה קָא תָּבְעָה כְּתוּבְּתַהּ מִיַּתְמֵי. הֲוָה קָא מַמְטְיָא לְהוּ לְבֵי דִינָא, אָמְרִי: זִילָא לַן מִילְּתָא דְּתֵיזְלִי הָכִי. אֲזַלָא לְבֵישְׁתִּינְהוּ וְאִיכַּסְתִּינְהוּ לְכוּלֵּיהּ מָנָא. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרָבִינָא, אֲמַר לְהוּ: הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב, דְּאָמַר: אַלְמָנָה שָׁמִין מַה שֶּׁעָלֶיהָ. [י]הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: ״נְדוּנְיָא לִבְרַת״. זַל נְדוּנְיָא. אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין: פּוּרְנָא לְיַתְמֵי. [יא]״הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ:

אַרְבַּע״

כֵּיוָן דְּלֵית לַהּ כְּתֻבָּה לְאֵם לֵית לַהּ מְזוֹנֵי דְּבַת דְּהָא תְּנַאי כְּתֻבָּה הוּא: **בַּת אֲרוּסָה** הַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ וְיָלְדָה לוֹ וּמֵת וְלוֹ בָּנִים יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִנְּכָסָיו אוֹ לֹא: **כֵּיוָן דְּאִית לַהּ כְּתֻבָּה** כְּגוֹן שֶׁכָּתַב לָהּ מִן הָאֵרוּסִין אִי נָמֵי רַבָּנַן תַּקּוּן נָמֵי לַאֲרוּסָה: **אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן דְּלָא** תַּקּוּן רַבָּנַן לְמִכְתַּב עַד שְׁעַת נְשׂוּאִין תְּנַאי כְּתֻבָּה נָמֵי מִקַּמֵּי הָכִי לָא חָיֵל: **בַּת אֲנוּסָה** אָנַס אֶת הַנַּעֲרָה וּנְשָׂאָהּ אַחֲרֵי כֵן כְּדִכְתִיב וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בַּת וּמֵת יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הָאַחִין אוֹ לֹא: **יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה** מִנְּכָסָיו: מָנֶה אִם מֵת ואע"ג שֶׁכְּבָר נָתַן כֶּסֶף קְנָסָהּ לְאָבִיהָ: **יָצָא כֶּסֶף קְנָסָהּ** בִּכְתֻבָּתָהּ וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה: **מַאי** מְזוֹנוֹת הַבַּת שֶׁהֵן תְּנַאי כְּתֻבָּה פָּקְעֵי בְּהָכִי אוֹ לָא מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּלֵית לַהּ כו': **אוֹ דִלְמָא** כְּתֻבָּה הַיְנוּ טַעְמָא דְּלָא תַּקּוּן לַהּ רַבָּנַן מִשּׁוּם דְּכׇל כְּתֻבַּת אִשָּׁה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ תַּקְּנוּהָ: **וְהָא לָא מָצֵי מַפֵּק** כְּדִכְתִיב לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כְּתֻבָּה דְּמִשּׁוּם אִפּוּקֵי הוּא דְּלָא תַּקּוּן דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לֵית לַהּ אֲבָל שְׁאָר תְּנַאי כְּתֻבָּה דְּלָאו מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה אִתְקוּן אִית לָהּ: **בְּבֵיתִי** וְלֹא בְּבִקְתִּי אִם יֵשׁ לוֹ בַּיִת כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לָתֵת לָהּ מָדוֹר לְפִי כְּבוֹדָהּ וְאֵין יְכוֹלִין לוֹמַר לָהּ לְכִי לְבֵית אָבִיךְ וְאָנוּ זָנִין אוֹתָךְ שָׁם אֲבָל אֵין לוֹ בַּיִת אֶלָּא בִּיקְתָּא בְּעָלְמָא צָרִיךְ צַר וְקָטָן וּלְשׁוֹן בִּיקְתָּא בֵּי עָקְתָא (שַׁבָּת דַּף עז:) יְכוֹלִין לוֹמַר לְכִי מֵאֶצְלֵנוּ דְּאַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי כָּתַב לָךְ וְלֹא בְּבִקְתִּי: **אֲבָל מְזוֹנֵי אִית לַהּ** בְּבֵית אָבִיהָ מִנְּכָסָיו וְלָא אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּלָא קָרֵינַן בַּהּ וְאַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי לָא קָרֵינַן בַּהּ וּמִתְּזָנָא מִנְּכָסַי וְרַב יוֹסֵף בְּבֵיתִי יַתִּירָא דָּרֵישׁ דְּתַקּוּן לְמִכְתַּב בְּבֵיתִי תְּרֵי זִמְנֵי וְאַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי כׇּל יְמֵי מֵגַר אַרְמְלוּתִיךְ בְּבֵיתִי: **[וְנִתְפַּיְּסָה** תּוּ לָא קָרֵינַן בַּהּ מֵגַר אַלְמְנוּתֵיךְ]: **הָא לֹא נִתְפַּיְּסָה** יֵשׁ לָהּ בִּתְמִיהַּ וַאֲפִילּוּ אֵין הָעַכָּבָה מֵחֲמַת כְּבוֹד בַּעְלָהּ אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה תּוֹבְעָהּ הָגוּן לָהּ: **כִּחֲלָה וּפִרְכְּסָה** גַּלְיָא דַּעְתָּהּ דְּלָא מֵחֲמַת כְּבוֹד בַּעְלָהּ מְעַכֶּבֶת לִנָּשֵׂא: **עָשְׂתָה כְּתֻבָּתָהּ אַפּוֹתֵיקִי** קַרְקַע הַמְיֻחֶדֶת לִכְתֻבָּתָהּ עָשְׂתָה אַפּוֹתֵיקִי לְבַעַל חוֹב שֶׁלָּהּ: **הָנֵי אִין** לְפִי שֶׁהֵן גִּבּוּי כְּתֻבָּה אֲבָל תְּבִיעָה לֹא: **פַּרְוָודֶהָא** כְּרַכִּים הַסְּמוּכִים לָהּ: **מָחוֹזָא** מִפַּרְוָודֵי בָּבֶל: **דְּסַגֵּי קַבָּא** דִּנְהַרְדְּעָא כׇּל מָקוֹם שֶׁמּוֹדְדִין תְּבוּאָה בְּמִדַּת קַב נְהַרְדְּעָא: **שָׁמִין מַה שֶּׁעָלֶיהָ** כְּשֶׁמַּגְבִּין לָהּ בֵּית דִּין כְּתֻבָּתָהּ שָׁמִין בְּגָדֶיהָ בְּפִרְעוֹן כְּתֻבָּה: **בְּלָקִיט** שָׂכִיר שֶׁגָּר בְּבֵית בַּעַל הַבַּיִת וְלָקַח לוֹ בַּעַל הַבַּיִת בְּגָדִים כְּשֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ שָׁם אוֹתָן בְּגָדִים בִּשְׂכָרוֹ לִשְׁמוּאֵל וְרַב אָמַר אֵין שָׁמִין: **וְכֵן בְּלָקִיט** לְרַב שָׁמִין וְלִשְׁמוּאֵל אֵין שָׁמִין: **וּמַנַּח בָּהּ** רַב סִימָנָא בְּמִלְּתֵהּ: יַתְמָא וְאַרְמַלְתָּא שְׁלַח וּפוּק הֶפְשֵׁט בִּגְדֵיהֶן וְצֵא: יַתְמָא לָקִיט: **דִּתְנַן** בְּמַתְנִיתִין בְּהַהִיא דַּעֲרָכִין: **אֶחָד** הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו כו' וְאֶחָד הַמַּעֲרִיךְ עַצְמוֹ וְהַגִּזְבָּר בָּא לְמַשְׁכְּנוֹ עַל עֶרְכּוֹ הַקָּצוּב בַּפָּרָשָׁה אֵין לוֹ לַגִּזְבָּר לֹא בִּכְסוּת אִשְׁתּוֹ כו': **לִשְׁמָן** בְּגָדִים שֶׁצָּבַע לְשֵׁם אִשְׁתּוֹ וּלְשֵׁם בָּנָיו ואע"פ שֶׁלֹּא לָבְשׁוּם עֲדַיִן אַלְמָא בְּגָדֶיהָ שֶׁלָּהּ כִּשְׁמוּאֵל: **לִכְאוֹרָה** כִּשְׁמוּאֵל רְהֵטָא פִּתְאוֹם מְרוּצַת מַשְׁמָעוּת הַמִּשְׁנָה כִּשְׁמוּאֵל אֲבָל כִּי מְעַיְּנַתְּ בָּהּ לָא מְסַיְּעָא לִשְׁמוּאֵל דְּהָא קַמֵּהּ קַיְמָא וְאֵינָהּ יוֹצְאָה מִבֵּיתוֹ וְאַדַּעְתָּא דְּהָכִי מַקְנֵי לָהּ שֶׁיְּהוּ שֶׁלָּהּ כׇּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתָּיו: **הַהוּא** דַּאֲמַר לְהוּ צַוָּאַת שְׁכִיב מְרַע: **נְדוּנְיָא לִבְרַת** קְצוּבִים הָיוּ תַּכְשִׁיטֵי הַבָּנוֹת כָּךְ וְכָךְ לְבוּשִׁים: **פֻּרְנָא לְיַתְמֵי** הָרֶוַח לַיְּתוֹמִים וְלָא אָמְרִינַן נִיתֵּיב לָהּ דְּמֵי הַנְּדוּנְיָא כְּיוֹם הַצַּוָּאָה:

בַּת אֲנוּסָה מַהוּ תֵּמַהּ דַּאֲנוּסָה גּוּפָהּ תִּבְּעֵי: **בְּבֵיתִי** וְלֹא בְּבִקְתִּי כְּשֶׁאֵין לָהֶן כִּי אִם בִּקְתִּי הִיא מַפְסֶדֶת דִּלְכֻלֵּי עָלְמָא יְכוֹלִין לְגָרְשָׁהּ וּבְיֵשׁ לָהֶם בָּתִּים טוֹבִים הִיא מְרֻוַּחַת בְּהַאי לִשָּׁנָא דְּבֵיתִי שֶׁמִּשְׁתַּמֶּשֶׁת בַּמָּדוֹר כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּשְׁתַּמְּשָׁה בְּחַיֵּי בַּעֲלָהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּהַנּוֹשֵׂא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף קג.) וְאֵין לְהַחֲלִיף לָהּ לִגְרֹעַ מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁמָּא אֲפִילּוּ לְכַיּוֹצֵא בּוֹ: **לֵית** הִלְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא [אַכּוּלְּהוּ קָאֵי] בַּר מִתְּבָעוּהָ לִנָּשֵׂא דְּהַהוּא עֲדִיפָא דְּאִי כְּכָל הָנֵי דַּוְקָא וְקָאֵי נָמֵי אַתְּבָעוּהָ לִנָּשֵׂא א"כ קַשְׁיָא דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל לְרַב עָנָן דְּאָמַר לְעֵיל לְדִידִי מְפָרְשָׁא לִי מִנֵּהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל כו' וכה"ג אִיכָּא בְּפֶרֶק תּוֹלִין (שַׁבָּת דַּף קמ.) לֵית הִלְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא דְּלָאו דַּוְקָא: **וּשְׁמוּאֵל** אָמַר הֲלָכָה כְּאַנְשֵׁי גָלִיל פר"ח וּבְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג יֵלְכוּ אַחַר הַמִּנְהָג וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג יַעֲשׂוּ כִּשְׁמוּאֵל דְּהִלְכְתָא כְּוָתֵהּ וְהָא דְּבָעֵי בְּסָמוּךְ עַד הֵיכָן נְהַרְדְּעָא לָאו מִשּׁוּם דְּאֵין הֲלָכָה כִּשְׁמוּאֵל אֶלָּא מִשּׁוּם דִּשְׁאָר בָּבֶל נָהוּג כְּרַב וְהָא דְּקָשֶׁה מֵהַהִיא דְּאַלְמָנָה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת צה:) שָׁם אֲפָרֵשׁ בע"ה:

מסורת הש״ס

א מנחות טו:; גיטין פט:; בבא מציעא לז.
ב עבודה זרה מז.
ג בבא קמא פט.
ד לקמן צז:
ה ראש השנה ל.
ו משנה ערכין; ערכין כד.; בבא קמא קב:

תורה אור השלם

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כׇּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ה:
ב מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ה:
ג מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ה:
ד מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ א, סמג לאוין פא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ה:
ה מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ח:
ו מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ג:
ז מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ג:
ח מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צט סעי׳ א:
ט מיי׳ פג׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ יד, סמג עשין קלא:
י מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ כב, סמג עשין עב, טוש״ע חו״מ סי׳ רנג סעי׳ טז:
יא מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ כב, סמג עשין עב, טוש״ע חו״מ סי׳ רנג סעי׳ טז:

"אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי מִן חַמְרָא לִבְרַת". אִיַּיקַּר חַמְרָא. אָמַר רַב יוֹסֵף: רַוְוחָא לְיַתְמֵי. [א]קָרִיבֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה לְהוּ אִיתַּת אַבָּא דַּהֲוָה קָמַפְסְדָה מְזוֹנֵי. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. אֲמַר לְהוּ: אֵיזִילוּ וֶאֱמַרוּ לֵיהּ לַאֲבוּכוֹן דְּנִיַּיחֵד לַהּ אַרְעָא לִמְזוֹנַהּ. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ, אֲמַר לְהוּ: כָּל שֶׁכֵּן שֶׁרִיבָּה לָהּ מְזוֹנוֹת. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְהָא רַבִּי יוֹחָנָן לָא אָמַר הָכִי! אֲמַר לְהוּ: זִילוּ הַבוּ לַהּ. וְאִי לָא, מַפֵּיקְנָא לְכוּ רַבִּי יוֹחָנָן מֵאוּנַּיְיכוּ. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַר לְהוּ: מָה אֶעֱשֶׂה? שֶׁכְּנֶגְדִּי חָלוּק עָלַי. [א]אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לְדִידִי מְפָרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר "לִמְזוֹנוֹת" — רִיבָּה לָהּ מְזוֹנוֹת. אָמַר "בִּמְזוֹנוֹת" — קָצַץ לָהּ מְזוֹנוֹת.

הֲדַרַן עֲלָךְ נַעֲרָה

ב״ד(ב) **אַף** עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם וְאַלְמָנָה מָנֶה, אִם רָצָה לְהוֹסִיף אֲפִילּוּ מֵאָה מָנֶה — יוֹסִיף. נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, בֵּין מִן הָאֵרוּסִין בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין — גּוֹבָה אֶת הַכֹּל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִן הַנִּשּׂוּאִין — גּוֹבָה אֶת הַכֹּל, מִן הָאֵירוּסִין — בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם וְאַלְמָנָה מָנֶה, שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנָת לְכוֹנְסָהּ. הו(ג)רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה כּוֹתֵב לִבְתוּלָה שְׁטָר שֶׁל מָאתַיִם, וְהִיא כּוֹתֶבֶת "הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ מָנֶה", וּלְאַלְמָנָה מָנֶה וְהִיא כּוֹתֶבֶת "הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ חֲמִשִּׁים זוּז". רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַפּוֹחֵת לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מִמָּנֶה — הֲרֵי זוֹ בְּעִילַת זְנוּת. גְּמָ׳ פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: קִיצּוּתָא עֲבַדוּ רַבָּנַן שֶׁלֹּא לְבַיֵּישׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ, קָא מַשְׁמַע לַן. ואִם רָצָה לְהוֹסִיף כּוּ׳. "רָצָה לִכְתּוֹב לָהּ" לָא קָתָנֵי, אֶלָּא "רָצָה לְהוֹסִיף". מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי אַיְבוּ אָמַר רַבִּי יַנַּאי. דְּאָמַר רַבִּי אַיְבוּ אָמַר רַבִּי יַנַּאי: תְּנַאי כְּתוּבָּה כִּכְתוּבָּה דָּמֵי. ח״א נָפְקָא מִינַּהּ: לְמוֹכֶרֶת; וּלְמוֹחֶלֶת; לְמוֹרֶדֶת; יב״יג וּלְפוֹגֶמֶת; לְתוֹבַעַת; וּלְעוֹבֶרֶת עַל דָּת; לְשֶׁבַח;

ארבע מאה זוזי מן חמרא משמע אותו יין יהא משעבד לכך אבל היין עצמו לא אמר לתן לה כדמיו של יום הצואה: מפסדה מזוני מרבה לאכל: דנייחד לה בצואת שכיב מרע ובעדים אולי תקבל עליה דאפי׳ גבי כתבה תנן (פאה פ״ג מ״ז) הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתבתה רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע״פ שלא כתב לה לשנא אחרינא דהוי ליה כמחלק נכסיו על פיו ונתן שאר הנכסים לבניו והוו להו משעבדי ואין הבנות והאשה נזונות ממשעבדי: כל שכן שרבה לה מזונות אם אמר קרקע זו למזונותיך אין זה אלא אם לא יתנו ליך מזונות מרווחים אלא מצמצמים טלי קרקע זו להעדפה דאי לשעבדה למזונותיה הרי כל נכסיו משעבדים לכך: שכנגדי אנוש כערכי וראוי לחלק עלי: במזונות בחוב מזונות שיש ליך עלי משמע שזו תהא פרעון לכך: הדרן עלך נערה מתני׳ אף על פי. אם רצה בגמרא פריך פשיטא: שלא כתב לה תוספת דמדעתו אלא על מנת לכנסה: והיא כותבת אע״פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת בלשון שובר: גמ׳ רצה לכתב לא קתני אי תנא לכתב לא הוה שמעינן מנה שיהיה התוספת קרוי כתבה אלא כמתנה מדעתו ואין שם כתבה עליו השתא דתנן להוסיף משמע נוסף על הכתבה שתקנו חכמים ושם כתבה עליו גם הוא מסיע לה כו׳: תנאי כתבה תוספת שהוא מתנה להוסיף לה וכן מזונות וכל הנך דתנן בפרקין דלעיל: למוכרת ולמוחלת מוכרת כתבתה או מוחלת כתבתה מחלה ומכרה את הכל לפי שהכל קרוי כתבה ולא אמרינן לא מקרי כתבה אלא מנה מאתים: למורדת דתנן בפרקין (לקמן כתבות סג.) המורדת על בעלה פוחתין לה מכתבתה כו׳ עד מתי הוא פוחת עד כנגד כתבתה לא תימא כנגד מנה מאתים לחודיהו אלא אף התוספת פוחתין והולכין: ולפוגמת בפרק הכותב (לקמן כתבות פז.) תנן הפוגמת כתבתה לא תפרע אלא בשבועה אם פגמה תוספת נמי שאמרה לשם פרעון התוספות התקבלתי דינר אף זו פוגמת כתבתה היא ואם טוען בעלה התקבלת כל כתבתך לא תפרע אלא בשבועה: לתובעת שאמרו חכמים התובעת כתבתה בב״ד אין לה מזונות תובעת תוספת נמי אין לה מזונות: עוברת על דת בפרק המדיר (לקמן כתבות עב.) שאמרו עליה תצא שלא בכתבה לא תימא כתבת מנה מאתים אבל תוספת מתנה בעלמא הוא לא הפסידה:

ארבע מאה זוזי מן חמרא לברת וא״ת דבפרק התקבל (גטין דף סה:) גבי גניבא יוצא בקולר הוה כי נפק אמר הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דהרפניא וקאמר התם (דף סו.) דלא קנה רבי אבינא דחמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר אלא מחמרא קאמר ואין סברא לחלק בין מחמרא למן חמרא ויש לומר דהתם נמי מסיק מחמרא ליפות את כחו: **דנייחד** לה ארעא למזונה אע״ג דלעיל (כתבות נב:) נתחרט ר׳ יוחנן על מה שהשיאן עצה הכא אין גנאי כיון דבדעתה תלוי אם תרצה לקבל: **למזונות** רבה לה מזונות כו׳ תמה דבפ׳ המקבל (ב״מ דף קד:) מסיק דלא שנא אמר לכתבתה ל״ש אמר בכתבתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן גבי הבו לה ארבע מאה זוזי לברת ויש לומר דהכא דוקא לפי שהיא מחזקת במזונות אמרינן למזונות רבה לה מזונות אבל התם אין הבת מחזקת אי נמי התם לא הוה ליה למימר אלא הבו לה ארבע מאה זוזי ומדקאמר לכתבתה משמע דעם של בעל קאמר דלהוי ארבע מאה זוזי אבל הכא דצריך לפרש למזונות יש לחלק: הדרן עלך נערה **מתני׳** אף על פי. אם רצה להוסיף אפי׳ מאה מנה מוסיף תמה דעכשו נהגו שכותב חתן לכלה מאה ליטרין אע״פ שאין לו שוה פרוטה דבשלמא כשיש לו הוא משעבד נכסיו לזה החוב והואיל ונתחייב אפילו נאבדו אלו הנכסים וקנה אחרים הם משתעבדים אע״פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ״מ אדם משעבד דבר שלא בא לעולם כיון דכתב ודעתיד אנא למקני כדאמרינן במי שמת (ב״ב קנז. ושם) אבל אותו שאין לו היאך ישתעבד נכסיו שיקנה אחרי כן כיון שלא נתחייב לה הינו דבר שלא בא לעולם ושאל ר״י לרבי אליהו והשיב לו דמצינו כענין זה בפרק השוכר את הפועלים (ב״מ דף צד. ושם) דתניא מתנה שומר חנם להיות כשואל ופריך במאי בדברים ומשני בשקנו מידו משמע בכל ענין אע״פ שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו לזה החוב מעתה ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה ואין זה קנין דברים בעלמא דקנין דברים לא הוי אלא כההיא דריש בבא בתרא (דף ג.) שקנו מידם לחלק חצר שאין בה דין חלוקה אבל מה שמשעבד גופו להתחייב לדבר זה משתעבד ואין זה קנין דברים בעלמא וי״מ דכיון דכותב סתמא שיהיו כל נכסיו אחראין למה לא נתחייב הרי הודה שיש לו נכסים ואע״פ שאנו יודעים שאין לו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ומטעם זה אור״ת שכותבין בהרשאות והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי אע״פ שאנו יודעים שאין לו קרקע כיון דמודה שיש לו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי: **למורדת** אליבא דר׳ יוסי לא אצטריך דאפי׳ לא הוי תנאי כתבה ככתבה פוחת לה דהא אמר לקמן במתני׳ לעולם פוחת והולך שאם נפלה לה ירשה ממקום אחר חוזר וגובה ממנה אלא לרבנן אצטריך שאינו פוחת אלא כתבה דתוספת נמי ככתבה: **ולפוגמת** אצטריך דאם פגמה כתבתה לא תגבה גם התוספת אלא בשבועה אפי׳ היתה הכתבה בשטר אחד והתוספת בשטר אחר: **ולתובעת** פרש בקונטרס שאם תבעה תוספת שאין לה מזונות ולא יתכן פרושו אליבא דרבנן דאמרי לקמן בפרק אלמנה (כתבות דף צז:) משכנה או נתנה מקצת כתבתה יש לה מזונות אלא יש לפרש ולתובעת שאם תבעה מנה מאתים ושיירה תוספת דיש לה מזונות כיון דתנאי כתבה ככתבה הרי לא תבעה כי אם מקצת כתבה: **ולעוברת** על דת דהואיל והפסידה כתבתה הפסידה נמי תוספת ואף על גב דבממאנת ושניה ואילונית אין להן כתבה ויש להן תוספת התם הינו טעמא דמתחלה כשכתב תוספת לאו אדעתא דכתבה כתב לה דהא יודע שאין לממאנת ושניה כתבה הלכך תוספת דכתב לה מתנה בעלמא כתב לה ולא שיכא לכתבה כלל ואילונית נמי תוספת דכתב לה מתנה בעלמא מחמת חבת לילה הראשונה ואפילו תמצא אילונית הואיל ולא פרש אבל הכתבה עצמה הואיל ואינה תלויה בכתיבתו אין דעתו לכתבה אלא כמו שחיבוהו חכמים אם אינה אילונית אבל עוברת על דת דמעקרא תוספת אדעתא דכתבה כתב לה כשקנסוה בכתבה קנסוה גם בתוספת:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ יח, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ טו:
ב מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ז:
ג מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ ז:
ד מיי׳ פ״י מהל׳ אישות הל׳ יא, טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ ו:
ה מיי׳ פ״י מהל׳ אישות הל׳ ז:
ו מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ ט:
ז מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ ח:
ח מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כח, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ז:
ט מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ח:
י מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ט:
יא מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ צט סעי׳ ט:
יב מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ יא:
יג מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ טז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ ד ה:

מסורת הש״ס

א לעיל נב:
ב לקמן פט:, לעיל מז:, בבא מציעא יז:
ג לעיל נב.

גליון הש״ס

רש״י ד״ה דנייחד לה וכו׳ ואין הבנות והאשה ניזונות משמעבדי. עיין לעיל דף מט ע״ב רש״י ד״ה מיבעיא וצ״ע:

[א־ג]לְשֶׁבַח; לִשְׁבוּעָה; וְלִשְׁבִיעִית; [ד] [ז](א)וּלְכוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְבָנָיו; לִגְבּוֹת מִן הַקַּרְקַע וּמִן הַזִּיבּוּרִית; וְכָל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ; וְלִכְתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין. אִיתְּמַר. כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, פּוּמְבְּדִיתָא אָמְרִי: לָא טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי, "יָרְתוּן" תְּנַן. [ח]בְּנֵי מָתָא מַחְסֵיָא אָמְרִי: טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי, "יִסְּבוּן" תְּנַן. וְהִלְכְתָא: לָא טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי, "יָרְתוּן" תְּנַן. [ט]מְטַלְטְלִי וְאִיתַנְהוּ בְּעֵינַיְיהוּ — בְּלָא שְׁבוּעָה, [י]לֵיתַנְהוּ בְּעֵינַיְיהוּ — פּוּמְבְּדִיתָא אָמְרִי: בְּלֹא שְׁבוּעָה. בְּנֵי מָתָא מַחְסֵיָא אָמְרִי: בִּשְׁבוּעָה. וְהִלְכְתָא: בְּלֹא שְׁבוּעָה. [יא]יַיחֵד לַהּ אַרְעָא בְּאַרְבְּעָה מִצְרָנֶהָא — בְּלָא שְׁבוּעָה. בְּחַד מִצְרָא — פּוּמְבְּדִיתָא אָמְרִי: בְּלָא שְׁבוּעָה. בְּנֵי מָתָא מַחְסֵיָא אָמְרִי: בִּשְׁבוּעָה. וְהִלְכְתָא: בְּלָא שְׁבוּעָה. [יב]אָמַר לְעֵדִים "כִּתְבוּ וְחִתְמוּ וְהַבוּ לֵיהּ", קְנוֹ מִינֵּיהּ — לָא צְרִיךְ אִימְּלוֹכֵי בֵּיהּ. לָא קְנוֹ מִינֵּיהּ — פּוּמְבְּדִיתָא אָמְרִי: לָא צְרִיךְ אִימְּלוֹכֵי בֵּיהּ, בְּנֵי מָתָא מַחְסֵיָא אָמְרִי: צְרִיךְ אִימְּלוֹכֵי בֵּיהּ. וְהִלְכְתָא: צְרִיךְ אִימְּלוֹכֵי בֵּיהּ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְכוּ׳. אִיתְּמַר. רַב וְרַבִּי נָתָן, חַד אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וְחַד אָמַר: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. [יג]תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי נָתָן הוּא דְּאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי נָתָן דְּאָזֵיל בָּתַר אוּמְדָּנָא. דְּאָמַר רַבִּי נָתָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁזּוּרִי בִּמְסוּכָּן, וּבִתְרוּמַת

לְשֶׁבַח שֶׁאָמְרוּ בִּבְכוֹרוֹת (דַּף נא:) אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ הַנְּכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ וְתוֹסֶפֶת נָמֵי לָא גָּבְיָא מִשֶּׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ: וְלִשְׁבוּעָה לְכָל מִלֵּי דְּשַׁיְיכָא לִשָּׁבַע עַל הַכְּתֻבָּה כְּגוֹן הַנִּפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְּרוּעָה וְהַנִּפְרַעַת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וּמִנִּכְסֵי יְתוֹמִים דִּתְנַן בְּפֶרֶק הַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת פז.) דְּבָעוּ שְׁבוּעָה אַף תּוֹס' נָמֵי בָּעֵי שְׁבוּעָה ואע"ג דְּפוֹגֶמֶת בְּהַאי כְּלָלָא אִיתֵהּ אִצְטְרִיךְ לְמִינְקְטֵיהּ בְּהֶדְיָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דִּפְגִימַת תּוֹסֶפֶת מְהַנְיָא לְהַשְׁבִּיעָהּ כִּפְגִימַת כְּתֻבָּה: וְלִשְׁבִיעִית שֶׁאֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת כְּתֻבָּה כִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת אֶלָּא אִם כֵּן פְּגוּמָה וּזְקוּפָה כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין (דַּף יח.) וְתוֹסֶפֶת נָמֵי לָא מְשַׁמֵּט: לְכוֹתֵב נְכָסָיו לְבָנָיו וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ כִּדְאִיתָא בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב קלב.) וְתוֹסֶפֶת כִּכְתֻבָּה: אֵין כְּתֻבָּה נִגְבֵּית אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע וּמִן הַזִּבּוּרִית כִּדְתְנַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין מח:) וְכֵן תּוֹסֶפֶת: כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ תְּנַן בְּהַנּוֹשֵׂא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת קד.) כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ בְּמֶשֶׁךְ אַלְמְנוּתָהּ גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לְעוֹלָם וְכָל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹבְדִים אוֹתָהּ הַיְּתוֹמִים וְלֹא זָנִין אוֹתָהּ גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ עַד כ"ה שָׁנִים וְאִם שָׁתְקָה יֶתֶר עַל כֵּן יוֹם אֶחָד מְחָלַתָּה וְכֵן תּוֹסֶפֶת: כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין כְּשֵׁם שֶׁנּוֹטְלִים נְדֻנְיַת אֲבִי אִמָּם וּמָנֶה מָאתַיִם כָּךְ נוֹטְלִים תּוֹסֶפֶת: אִתְּמַר גָּרַס וְלָא גָּרַס דְּאִתְּמַר: יָרְתוּן תְּנַן אִנּוּן יִרְתוּן כֶּסֶף כְּתֻבְּתִיךְ וְיִרֻשָּׁה לָא טָרְפָא לָקוֹחוֹת: יִסְבּוּן תְּנַן לְשׁוֹן ב"ח: מְטַלְטְלֵי וְאִיתַנְהוּ בְּעֵינַיְהוּ הַמְיַחֵד מְטַלְטְלִין לִכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ וּמֵת וְהֵן בְּעַיִן וְהִיא נִפְרַעַת מֵהֶן נוֹטַלְתָּן שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה דְּטַעְמָא מַאי אֲמוּר רַבָּנָן מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה דְּחָיְישִׁינַן דִּלְמָא צְרָרֵי אַתְפְּסָה וְהָכָא הַיְנוּ צְרָרֵי דְּאַתְפְּסָה: לֵיתַנְהוּ בְּעֵינַיְהוּ כְּגוֹן שֶׁאָבְדוּ: בְּלֹא שְׁבוּעָה דְּכֵיוָן דְּאָבוּד הָנֵי לָא אַתְפְּסָה אַחֲרָנֵי וְכָל נְכָסָיו אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּתָהּ וְנִפְרַעַת מִן הַקַּרְקָעוֹת: בְּאַרְבָּעָה מִצְרָנָהָא שֶׁיִּחֵד לָהּ קַרְקַע וְכָתַב לָהּ בְּאַרְבָּעָה הַמְּצָרִים שֶׁלָּהּ בְּחַיָּיו לַעֲשׂוֹתָהּ אַפּוֹתִיקִי לִכְתֻבָּתָהּ וּמֵת נִפְרַעַת הֵימֶנָּה בְּלֹא שְׁבוּעָה דְּוַדַּאי תּוּ לָא מַתְפִּיס לָהּ צְרָרֵי אַחֲרָנֵי: בִּשְׁבוּעָה דְּכֵיוָן דְּלָא כָּתַב לָהּ אַרְבָּעָה הַמְּצָרִים אֵין זוֹ סְמִיכָה לִסְמוֹךְ עָלֶיהָ וַהֲרֵי הִיא כְּמִי שֶׁלֹּא יִחֵד וְאִיכָּא לְמֵיחַשׁ לִצְרָרֵי: אָמַר לְעֵדִים כִּתְבוּ וְחִתְמוּ כְּגוֹן מַתְּנַת קַרְקַע: לֹא צָרִיךְ לְאִמְּלוֹכֵי בֵּהּ אִם עֲדַיִן עוֹמֵד בְּדִבּוּרוֹ שֶׁיִּכְתְּבוּ לוֹ דְּכֵיוָן דְּקָנוּ מִמֶּנּוּ סְתָם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד [ב"ב מ.]: בָּתַר אֻמְדָּנָא אֹמֶד הַדַּעַת בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ אוֹמְדִין בֵּית דִּין וְאוֹמְרִים סְתָם אִינִישׁ לְהָכִי אִכַּוֵּן דְּלָא כּוֹתֵב לָהּ מָמוֹנוֹ חִנָּם אֶלָּא לְחִבַּת בִּיאָה: בִּמְסֻכָּן בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין (דַּף סה:) הַמְפָרֵשׁ וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּרָא וְאוֹמֵר כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ אע"פ שֶׁלֹּא אָמַר תְּנוּ הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ דְּמֵחֲמַת טִרְדָּתוֹ שֶׁהוּא בָּהוּל עַל נַפְשׁוֹ לֹא הִסְפִּיק לִגְמֹר דְּבָרָיו וּמֵעִקָּרָא לְכָתְבוֹ וּתְנוּ נִתְכַּוֵּן ר"ש שֶׁזּוּרִי אוֹמֵר אַף הַמְסֻכָּן הַגּוֹסֵס וְהַיְנוּ בָּתַר אֻמְדַּן דַּעְתָּא דְּאָמְרִינַן לֹא אָמַר כִּתְבוּ אֶלָּא שֶׁיִּתְּנוּ הוֹאִיל וּמְסֻכָּן הוּא לֹא נִתְכַּוֵּן לְצַחֵק בָּהּ:

וּלְשֶׁבַח תּוֹסֶפֶת הִיא כִּכְתֻבָּה שֶׁלֹּא תִּגְבֶּה הַשֶּׁבַח אֲבָל אִי לָא הָוֵי תְּנַאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה הָיְתָה גּוֹבָה תּוֹסֶפֶת מִן הַשֶּׁבַח כְּמוֹ בַּעַל חוֹב דְּגָבֵי אֲפִי' מִשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ יְתוֹמִים ואע"ג דְּאֵין לָהֶם עַל מִי לַחֲזֹר וְהָוֵי כִּמְקַבֵּל מַתָּנָה דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף טו.) דְּלָא גָּבֵי בַּעַל חוֹב שֶׁבַח מִנֵּהּ מִשּׁוּם דְּאֵין לוֹ עַל מִי לַחֲזֹר מִכָּל מָקוֹם מִן הַיּוֹרְשִׁין גַּבֵּי דְּלָא דָּמוּ לִמְקַבֵּל מַתָּנָה שֶׁעֲלֵיהֶם מוּטָל יוֹתֵר לִפְרֹעַ חוֹב אֲבִיהֶם וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף נא: וְשָׁם) דִּתְנַן אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִן הַשֶּׁבַח וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ וְלֹא הַבָּנוֹת בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח וּמְשַׁנֵּי מִקְּלֵי כְּתֻבָּה שָׁנוּ כָּאן וְהָתָם בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ יְתוֹמִים אַיְירֵי וְלֹא בְּשֶׁבַח שֶׁל לָקוֹחוֹת מִדְּקָתָנֵי וְלֹא הַבָּנוֹת בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן וְאִי מִלָּקוֹחוֹת מַאי אִרְיָא שֶׁבַח הָא קַרְקַע נָמֵי לֹא גָּבוּ דְּאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וְהָא דְּאָמַר בְּהַמְקַבֵּל (ב"מ דַּף קי. וְשָׁם) יְתוֹמִים אוֹמְרִים אָנוּ הִשְׁבַּחְנוּ וּבַעַל חוֹב אוֹמֵר אֲבִיכֶם הִשְׁבִּיחַ עַל מִי לְהָבִיא רְאָיָה מַשְׁמַע דְּאִי יְתוֹמִים הִשְׁבִּיחוּ לֹא הָיָה נוֹטֵל בַּעַל חוֹב שֶׁבַח הָתָם מַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁעֲשָׂאָהּ אֲבִיהֶן לוֹ אוֹתָהּ קַרְקַע אַפּוֹתֵיקֵי וְאָמַר אִם לֹא אֶפְרָעֲךָ עַד זְמַן פְּלוֹנִי יְהֵא קַרְקַע זֶה קָנוּי לְךָ מֵעַכְשָׁו דְּהָתָם וַדַּאי הַשֶּׁבַח שֶׁל יְתוֹמִים דְּהָוֵי כְּיוֹרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת דְּשָׁמִין לוֹ וְיָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה וְתֵדַע דְּהָא קָאָמַר הָתָם דְּעַל הַיְּתוֹמִים לְהָבִיא רְאָיָה מַאי טַעְמָא דְּאַרְעָא כֵּוָן דִּלְגַבְיָינָא קָיְמָא כְּמַאן דְּגַבְיָא דָּמְיָא וְאִי דְּלָא עֲשָׂאָהּ אַפּוֹתֵיקֵי אַמַּאי חָשִׁיב לָהּ בְּחֶזְקַת ב"ח אַדְּרַבָּה הָוְיָא בְּחֶזְקַת יַתְמֵי דְּהָא מָצֵי לְסַלּוּקֵי לֵיהּ בְּזוּזֵי וב"ח נַיְתֵי רְאָיָה: **וְלִשְׁבוּעָה** פ"ה לְעִנְיַן עֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְּרוּעָה וְנִפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו כו' וְלָא אָתֵי שַׁפִּיר לְמַאן דְּמַשְׁוֶה שְׁאָר שְׁטָרוֹת לִכְתֻבָּה וְנִרְאֶה לר"י דה"פ וְלִשְׁבוּעָה שֶׁאִם נִשְׁבְּעָה עַל הַכְּתֻבָּה נִשְׁבְּעָה נָמֵי עַל הַתּוֹסֶפֶת דִּכְשֶׁבָּאָה לִגְבּוֹת תּוֹסֶפֶת אֵינָהּ צְרִיכָה לַחֲזֹר וְלִשָּׁבַע: **וְלִשְׁבִיעִית** תֵּמַהּ דִּבְסוֹף מַסֶּכֶת שְׁבִיעִית פְּלִיגֵי בְּהַקָּפַת חֲנוּת וּבִשְׂכַר שָׂכִיר דְּאִיכָּא לְמ"ד דְּאֵין מְשַׁמְּטִין וְר' יוֹסֵי פְּלִיג וְאָמַר כָּל מְלָאכָה שֶׁפּוֹסֶקֶת בַּשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת וּלְדִידֵהּ נִיחָא דה"ה דִּמְשַׁמֵּט הַקָּפַת הַחֲנוּת וְכָל מִלֵּי אֲפִלּוּ דְּלָאו הַלְוָאָה וְאִי לָאו דְּתוֹסֶפֶת כִּכְתֻבָּה הָוֵי מְשַׁמֵּט אֲבָל לְרַבָּנָן דְּאִית לְהוּ אֵין מְשַׁמֵּט אֶלָּא מִלְוֶה אִם כֵּן אֲפִי' אִם אֵין הַתּוֹסֶפֶת כִּכְתֻבָּה אֵינוֹ מְשַׁמֵּט דְּלָאו הַלְוָאָה הִיא ואור"י דִּלְמ"ד בפ"ב דְּגִטִּין (יח. וְשָׁם) פְּגוּמָה אע"פ שֶׁלֹּא זְקוּפָה גַּבֵּי כְּתֻבָּה דִּמְשַׁמֵּט נָפְקָא מִנַּהּ אִם פְּגוּמָה הַכְּתֻבָּה הָוֵי כְּאִלּוּ פְּגוּמָה הַתּוֹסֶפֶת וְכֵן לְמ"ד עַד שֶׁתִּפְגֹּם וְתִזְקוֹף אִם פְּגוּמָה וּזְקוּפָה הַכְּתֻבָּה כְּאִלּוּ פְּגוּמָה וּזְקוּפָה הַתּוֹסֶפֶת: **יִסְבּוּן** תְּנַן וְאִם תֹּאמַר תִּקְשֵׁי לֵיהּ מַתְנִיתִין דְּמִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף צ.) דִּתְנַן שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי רִאשׁוֹנָה וְי"ל דְּהָתָם דָּחֵי לָהּ לְעוֹלָם אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ אֵין לָהּ כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין וּמַאי קוֹדְמִין קוֹדְמִין לְנַחֲלָה: נִרְאֶה כְּפֵי' ר"ח דְּגָרֵיס בְּרֵישָׁא יִחֵד לָהּ אַרְעָא בְּאַרְבַּע מִצְרָנָהָא וְאַחַ"כ גָּרֵיס מְטַלְטְלֵי וְאִיתַנְהוּ בְּעֵינַיְהוּ וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּלָא הִזְכִּיר יִחוּד גַּבֵּי מְטַלְטְלֵי מִשּׁוּם דִּכְבָר הִזְכִּיר יִחוּד גַּבֵּי אַרְעָא וְעָלָהּ קָאֵי אֲבָל לִסְפָרִים דְּגָרְסִי מְטַלְטְלֵי וְאִיתַנְהוּ בְּעֵינַיְהוּ בְּרֵישָׁא תֵּמַהּ דְּלָא קָאָמַר יִחֵד לָהּ מְטַלְטְלֵי כֵּיוָן דְּלָא דִּבֵּר כְּלוּם בְּיִחוּד: **כְּתוּבוּ** וַחֲתוּמוּ וְהַבוּ לֵהּ קְנוֹ מִנֵּהּ לָא צְרִיךְ לְאִמְּלוֹכֵי בֵּהּ וה"ה אֲפִי' לֹא אָמַר כְּתוּבוּ וַחֲתוּמוּ כֵּיוָן דְּקָנוּ מִנֵּהּ לֹא צָרִיךְ לְאַמְלוֹכֵי בֵּהּ דִּסְתָם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד כִּדְאָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף מ. וְשָׁם) וְלָא נָקַט כְּתוּבוּ וַחֲתוּמוּ אֶלָּא מִשּׁוּם סֵיפָא דַּאֲפִילּוּ הָכֵי צְרִיךְ לְאִמְּלוֹכֵי בֵּהּ וְטַעְמָא כֵּיוָן דִּבְעַיִן יָפָה נוֹתֵן שֶׁמַּקְנֶה לוֹ מִיָּד וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַמְתִּין עַד שֶׁיֵּלֵךְ וְיִזְכֶּה בַּשָּׂדֶה יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר דְּיִפָּה כֹּחוֹ נָמֵי לְעִנְיַן כְּתִיבָה דִּסְתָם קִנְיָן שֶׁבַּשַּׁ"ס הַיְנוּ קִנְיַן חֲלִיפִין וּמִיהוּ לְמ"ד אַחְרָיוּת לָאו טָעוּת סוֹפֵר הוּא צָרִיךְ לְאִמְּלוֹכֵי בֵּהּ לִכְתֹּב בּוֹ אַחְרָיוּת כִּדְאָמַר שְׁמוּאֵל בְּפֶרֶק קַמָּא דב"מ (דַּף יד.) שִׁעְבּוּד צָרִיךְ לִמָּלֵךְ אֲבָל לְמ"ד טָעוּת סוֹפֵר הוּא אֵין צָרִיךְ לִמָּלֵךְ וּמִיהוּ אִם רוֹצֶה יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּהַמּוֹכֵר הַסְּפִינָה (ב"ב דַּף עז. וְשָׁם) זְכוּ בְּשָׂדֶה זוֹ לִפְלוֹנִי וְכִתְבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר חוֹזֵר בַּשְּׁטָר וְאֵינוֹ חוֹזֵר בַּשָּׂדֶה ופר"י ב"ר מָרְדְּכַי בְּשֵׁם ריב"א דְּדַוְקָא בִּשְׁטַר מֶכֶר חוֹזֵר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיְּהֵא עָלָיו שִׁעְבּוּד בִּשְׁטָר דִּשְׁטַר מֶכֶר טָרֵף מִמְּשַׁעְבְּדֵי אֲבָל בְּמַתָּנָה שֶׁאֵין הַשְּׁטָר אֶלָּא לִרְאָיָה אַף בִּשְׁטָר אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר דְּעָבְדִינַן תַּקַּנְתָּא לְרַמָּאָה דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא שֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר מִמַּתָּנָה ור"ת מְפָרֵשׁ דְּאַף בְּמַתָּנָה חוֹזֵר בִּשְׁטָר מִשּׁוּם דְּלָא נִיחָא לֵיהּ דְּלִפְּשׁוּ שְׁטָרֵי עִלָּוֵהּ שֶׁיִּסְבְּרוּ הָעוֹלָם שֶׁהוּא שְׁטַר מֶכֶר שֶׁיֵּשׁ שִׁעְבּוּד וְנִמְנָעִים מִלְּהַלְווֹת לוֹ וְזִילֵי נָמֵי נִכְסֵיהּ כְּשֶׁיֵּצֵא קוֹל שֶׁמָּכַר קַרְקָעוֹת אוֹ נָתַן ואע"ג דִּתְנַן בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסח.) מִי שֶׁנִּמְחַק שְׁטַר חוֹבוֹ שֶׁבָּא לב"ד וְעוֹשִׂין לוֹ שְׁטָר אַחֵר וְלָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יִסְבְּרוּ שֶׁזֶּהוּ שִׁעְבּוּד חָדָשׁ מַה שֶּׁכּוֹתְבִין לוֹ עַתָּה דְּמִשּׁוּם הַךְ חֲשָׁשׁ אֵין לָנוּ לְהַפְסִיד לָזֶה זְכוּתוֹ שֶׁכְּבָר הָיָה לוֹ שְׁטָר. [וְעַ"ע תּוֹס' סַנְהֶדְרִין כט: ד"ה הוֹדָה]:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ב:

ב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ צו סעי׳ א:

ג מיי׳ פט׳ מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ קא סעי׳ א:

ד מיי׳ פו׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ט, סמג עשין פב, טוש״ע אה״ע סי׳ קו סעי׳ א:

ה מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ב:

ו מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כג, טוש״ע אה״ע סי׳ קא סעי׳ א:

ז מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ א:

ח מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ט, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ יג:

ט מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ צו סעי׳ א:

י מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ צו סעי׳ א:

יא מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ צו סעי׳ א:

יב מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין נד, טוש״ע חו״מ סי׳ לט סעי׳ ב ג:

יג מיי׳ פב׳ מהל׳ גירושין הל׳ יב, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעי׳ טז:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות; משנה כתובות; לקמן קד.

תורה אור השלם

[דברים טו]

[א]וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי. וְרַב לָא אָזֵיל בָּתַר אוּמְדָּנָא? וְהָא אִיתְּמַר: מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתוּב בָּהּ קִנְיָן, בְּבֵי רַב מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אָמְרִי: אַרְכְּבֵיהּ אַתְּרֵי רִכְשֵׁי. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לָא יָדַעְנָא מַאי אֵידוּן בַּהּ. (א)בְּבֵי רַב מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אָמְרִי, אַרְכְּבֵיהּ אַתְּרֵי רִכְשֵׁי: הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת בָּרִיא, וַהֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע. הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת בָּרִיא, דְּאִם עָמַד — אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע, שֶׁאִם אָמַר "הַלְוָאָתִי לִפְלוֹנִי" — הַלְוָאָתוֹ לִפְלוֹנִי. [ב](ב)וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לָא יָדַעְנָא מַאי אֵידוּן בַּהּ, שֶׁמָּא לֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר, וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה.

אֶלָּא:

וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי מִשְׁנָה הִיא בְּמַסֶּכֶת דְּמַאי (פ"ד מ"א) תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי שֶׁחָזְרָה לִמְקוֹמָהּ וְאָסְרָה אֶת הַחֻלִּין מִשּׁוּם מְדַמָּע ר"ש שְׁזוּרִי אוֹמֵר אַף בַּחוֹל שׁוֹאֲלוֹ לְעַם הָאָרֶץ שֶׁלָּקַח הֵימֶנּוּ הַפֵּרוֹת הַלָּלוּ וְאוֹכְלָן עַל פִּיו אִם אָמַר הִפְרַשְׁתִּי מַעַשְׂרוֹתָיו כָּרָאוּי עַד שֶׁלֹּא מְכַרְתִּים לְךָ סוֹמֵךְ עָלָיו דְּהוֹאִיל וּמִדְּרַבָּנָן הוּא הֶימְנוּהוּ רַבָּנָן בִּמְקוֹם פְּסֵידָא כִּי הָכָא שֶׁאֵין לוֹ תַּקָּנָה לַחֲזֹר וּלְהַפְרִישׁ אֶלָּא לְמָכְרָהּ לַכֹּהֲנִים בִּדְמֵי תְּרוּמָה וְהֶפְסֵד הוּא לוֹ הַאי דְּנַקַט אַף בְּחוֹל מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי הָתָם מִלְּתָא אַחֲרִיתִי וְיֵשׁ בָּהּ חִלּוּק דִּבְשַׁבָּת שׁוֹאֲלוֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּיו מִפְּנֵי עֹנֶג שַׁבָּת ולמו"ש לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר: **מַתְּנַת** שְׁכִיב מְרַע אֵינָהּ צְרִיכָה קִנְיָן שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁדְּבָרָיו כִּכְתוּבִים וְכִמְסוּרִים שֶׁלֹּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו וְאִם כָּתוּב בָּהּ קִנְיָן אָמַר רַב אַרְכְּבֵהּ אַתְּרֵי רִכְשֵׁי כְּמוֹ רוֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ (אֶסְתֵּר ח':י') כְּלוֹמַר נָתַן בָּהּ שְׁתֵּי כֹּחוֹת עַל יְדֵי שֶׁכָּתוּב בָּהּ כְּדִקְצִיר וְרָמֵי בְּעַרְסֵהּ וְכָל לְשׁוֹן שְׁכִיב מְרַע נָתַן בָּהּ כֹּחַ שְׁכִיב מְרַע וְעַל יְדֵי קִנְיָן שֶׁכָּתוּב בָּהּ שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּבָרִיא נָתַן בָּהּ כֹּחַ בָּרִיא וְהַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ לְהוּ כֹּחַ מַתְּנַת בָּרִיא שֶׁאִם עָמַד מֵחָלְיוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר מִמַּתְּנָתוֹ משא"כ בש"מ וַהֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת ש"מ שֶׁאֵין בְּמַתְּנַת בָּרִיא אַפֵּי' בְּקִנְיָן שֶׁאִם כָּתַב בְּמַתָּנָה זוֹ הַלְוָאָתִי שֶׁהִלְוֵיתִי לִפְלוֹנִי נְתוּנָה לִפְלוֹנִי זֶה הַלְוָאָתוֹ לִפְלוֹנִי וְאִלּוּ גַּבֵּי בָּרִיא מִשּׁוּם קִנְיָן לָא קָנֵי בֵּהּ שֶׁאֵין מַטְבֵּעַ נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין אֶלָּא אַגַּב קַרְקַע כִּדְאָמְרִינַן בְּהַזָּהָב (ב"מ מו.) וְזֶה קָנָה אִם מֵת לֹא מֵחֲמַת קִנְיָן אֶלָּא מֵחֲמַת דִּבְרֵי ש"מ: **שֶׁמָּא** לֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְנוֹתוֹ [אֶלָּא בִּשְׁטָר שֶׁמָּא לְהָכִי כָּתַב בָּהּ קִנְיָן דְּלָא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ] מַתָּנָה זוֹ עַל יְדֵי דִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע שֶׁהֵן כִּכְתוּבִים וּמְסוּרִים דָּמֵי אֶלָּא עַל יְדֵי כְּתִיבָה וְקִנְיָן כְּבָרִיא דִּסְתָם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד וּשְׁטַר שְׁכִיב מְרַע אֵינוֹ קוֹנֶה מֵחַיִּים שֶׁהֲרֵי אֵין דַּעְתּוֹ לִתֵּן כְּלוּם אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה וַאֲפִלּוּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר (גִּטִּין דַּף עב.) זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו הָנֵי מִלֵּי בְּבָרִיא הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לִבְנוֹ לְאַחַר מוֹתוֹ דְּדַעְתּוֹ לְאַקְנוֹיֵי גּוּף הַקַּרְקַע מֵהַיּוֹם וּפֵרוֹת לְאַחַר מִיתָה אֲבָל זֶה אֵין דַּעְתּוֹ לִתֵּן בְּחַיָּיו כְּלוּם וְכֵיוָן דְּמִית תּוּ לָא מָצֵי לְאַקְנוֹיֵי מִידִי דְּהָא לֵיתֵהּ דְּלִקְנֵי נְהֲלֵהּ וְשָׁמְעִינַן מִיהַת דְּרַב בָּתַר אֻמְדָּנָא אָזֵיל שֶׁאוֹמֵד דַּעְתּוֹ שֶׁל זֶה דִּלְאַרְכְּבֵהּ אַתְּרֵי רִכְשֵׁי עֲבַד וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מַפִּיק רַב מָמוֹנָא בְּהָכִי:

וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כו' רֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין הָכִי בְּמַסֶּכֶת דְּמַאי (פ"ד מ"א) הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת דְּמַאי מִמִּי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן בְּשַׁבָּת שׁוֹאֲלוֹ וְאוֹכֵל עַל פִּיו חֲשֵׁכָה מו"ש לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר פִּי' אַף עַל מַה שֶּׁהֵעִיד בַּיּוֹם לֹא יֹאכַל בַּלַּיְלָה דְּלָא שָׁרוּ לֵיהּ רַבָּנָן אֶלָּא בְּשַׁבָּת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְתַקֵּן וְטַעֲמָא דְּרַבָּנָן לֹא מִשּׁוּם עֹנֶג שַׁבָּת כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִשּׁוּם עֹנֶג שַׁבָּת לָא שָׁרֵינַן לֵיהּ לֶאֱכֹל דְּמַאי אֶלָּא מִשּׁוּם אֵימַת שַׁבָּת כִּדְמַשְׁמַע בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּקָאָמַר לְהוּ ר"ש שְׁזוּרִי לְרַבָּנָן כְּשֵׁם שֶׁאֵימַת שַׁבָּת עַל עַם הָאָרֶץ כָּךְ אֵימַת תְּרוּמָה עַל עַם הָאָרֶץ פִּי' עַם הָאָרֶץ יָרֵא לְשַׁקֵּר בְּשַׁבָּת בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר מִשּׁוּם דְּשַׁבָּת קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר סָבַר ר"ש דִּכְמוֹ כֵן אֵימַת תְּרוּמָה עָלָיו דִּנְהִי דְּאֵינוֹ יָרֵא מֵאִסּוּר טֶבֶל יָרֵא הוּא מֵאִסּוּר תְּרוּמָה כְּשֶׁתָּרַם וְחָזְרָה לִמְקוֹמָהּ וְרַבָּנָן פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ בְּהָא אע"ג דְּלֵית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא: **מַתְּנַת** שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתוּב בָּהּ קִנְיָן רַב אָמַר אַרְכְּבֵהּ אַתְּרֵי רִכְשֵׁי נִרְאֶה דַּוְקָא שֶׁכָּתַב בָּהּ קִנְיָן בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר דְּהָוֵי לְרַב כְּמַתְּנַת בָּרִיא דְּאַלּוּמֵי אַלְמֵהּ לְפִי שֶׁכָּתַב כֵּן בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר אֲבָל אִם כָּתַב כָּל נְכָסָיו וְקָנוּ מִיָּדוֹ וְלֹא נִכְתַּב הַקִּנְיָן בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר לָא הָוֵי לְרַב כְּמַתְּנַת בָּרִיא וְאִם עָמַד חוֹזֵר וְאִם מֵת קָנָה כְּדִין מַתְּנַת ש"מ כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ ר"י ב"ר מָרְדְּכַי כִּדְמוֹכַח מַתְנִי' דְּמִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קמו:) דִּתְנַן ש"מ שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו שִׁיֵּר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה לֹא שִׁיֵּר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא אֵין מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה וְהָתָם בְּקִנְיָן אַיְרֵי דְּאִי בְּלֹא קִנְיָן אֲפִילּוּ שִׁיֵּר נָמֵי אֵין מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה כִּדְפָסַק הָתָם הִלְכְתָא דִּבְמִקְצָת בְּלֹא קִנְיָן לֹא קָנָה וְאַפִּי' מֵת אֶלָּא דַּוְקָא בְּקִנְיָן וְקָתָנֵי הֵיכָא דְּלָא שִׁיֵּר אֵין מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה וְאִם עָמַד חוֹזֵר וּבְהֶדְיָא דַּיְקִינַן הָכִי בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (בָּבָא בָּתְרָא דַּף קנא:) דְּרֵישָׁא וְסֵיפָא בְּקִנְיָן וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שֶׁמָּא לֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה כֵּיוָן דְּמִגָּרַע שְׁמוּאֵל כֹּחַ מַתָּנָה מֵחֲמַת הַקִּנְיָן שֶׁהוּא כָּתוּב בִּשְׁטָר כ"ש כְּשֶׁאֵינוֹ כָּתוּב בִּשְׁטָר וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (בָּבָא בָּתְרָא קנב.) דְּפָרִיךְ הָתָם אַהָא דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה מֵהַהִיא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל ש"מ שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים אע"פ שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ אִם עָמַד חוֹזֵר מַשְׁמַע וְאִם מֵת קָנָה וּמַאי קֻשְׁיָא הָתָם וַדַּאי קָנָה לְפִי שֶׁלֹּא נִכְתַּב הַקִּנְיָן בִּשְׁטָר אֶלָּא וַדַּאי בְּכָל עִנְיָן קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה בֵּין בְּכָתוּב בּוֹ קִנְיָן בֵּין לֹא כָּתוּב וְכִי פָּרִיךְ מִדִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ לֵיהּ מִמַּתְנִי' דְּהָתָם דְּלָא מְגָרַע כֹּחַ מַתָּנָה מֵחֲמַת הַקִּנְיָן אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְמִפְרַךְ דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל וְאִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי מַתְנִיתִין בִּמְיַפֶּה אֶת כֹּחוֹ דְּכָתַב וְקָנֵינָא מִנֵּהּ מוּסָף עַל מַתַּנְתָּא דָא דְּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּקָנָה לְאַחַר מִיתָה כֵּיוָן שֶׁמּוֹכִיחַ שֶׁהַקִּנְיָן לְיִפּוּי כֹּחַ בָּא וְהָכִי מוֹקְמִינַן הָתָם מִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל גּוּפֵהּ וְרַבֵּינוּ יִצְחָק בַּר אַבְרָהָם נִרְאֶה לוֹ כְּפֵרוּשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּרַב וּשְׁמוּאֵל פְּלִיגֵי אֲפִי' אֵין כָּתוּב הַקִּנְיָן בִּשְׁטָר וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל אֲפִילּוּ אֵין כָּאן שְׁטָר כְּלָל מִשּׁוּם דִּסְתַם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא לֹא רָצָה שֶׁיִּגָּמֵר הַקִּנְיָן אֶלָּא בִּכְתִיבַת הַשְּׁטָר וּבִמְסִירָתוֹ לְיַד מְקַבֵּל מַתָּנָה וְעָקַר מִנֵּהּ כֹּחַ מַתְּנַת ש"מ שֶׁקּוֹנֶה בַּאֲמִירָה בְּעָלְמָא וְאֵין רוֹצֶה שֶׁיִּקְנֶה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה וְאָז פָּקַע כֹּחוֹ וּמַתְנִי' דְּלָא שִׁיֵּר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא מוּקְמֵי בֵּין לְרַב בֵּין לִשְׁמוּאֵל דְּקָנוּ מִנֵּהּ בַּחֲזָקָה שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לִכְתִיבָה כְּמוֹ קִנְיַן חֲלִיפִין וְלָא הָוֵי לְרַב כְּמוֹ מַתְּנַת בָּרִיא וְלִשְׁמוּאֵל קָנְיָא כְּדִין מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע וְהָא דְּפָרִיךְ הָתָם מֵהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל ש"מ שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו אע"פ שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ אִם עָמַד חוֹזֵר אֵין נִרְאֶה לוֹ לְהַעֲמִיד בְּקִנְיַן חֲזָקָה דְּקָנוּ מִיָּדוֹ מַשְׁמַע טְפֵי קִנְיַן חֲלִיפִין שֶׁהֵן מִיָּד לְיָד אֲבָל קָנוּ מִנֵּהּ מַשְׁמַע שַׁפִּיר חֲזָקָה וְעוֹד דְּעִקַּר מִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל מַשְׁמַע דַּאֲתָא לְאַפּוּקֵי דְּלָא נֵימָא דְּאַרְכְּבֵהּ אַתְּרֵי רִכְשֵׁי וְהַיְנוּ בַּחֲלִיפִין דַּוְקָא וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר כִּי פָּרֵיךְ מֵהָא דְּשָׁלַח ר"א לַגּוֹלָה כו' וּמְשַׁנֵּי הָא דְּקָנוּ מִנֵּהּ הָא דְּלָא קָנוּ מִנֵּהּ דְּמַשְׁמַע דְּאִי קָנוּ מִנֵּהּ אע"ג דְּלָא נִכְתַּב הַקִּנְיָן בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר הָוֵי כְּמַתְּנַת בָּרִיא וְהַשְׁתָּא אָתֵי נַמֵּי שַׁפִּיר הָא דְּקַשְׁיָא לֵיהּ מִדִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין דְּאִי בְּקִנְיָן קָאָמַר מִשּׁוּם דְּלִכְתִיבָה עוֹמֵד לָא יָדַעְנָא מָה אֵדוּן בָּהּ כ"ש בִּכְתָבוּ וּתְנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי וּמֵת שֶׁלֹּא יִקְנֶה כִּי אִם בִּכְתִיבָה וּלְמַאי דקי"ל כִּשְׁמוּאֵל יֵשׁ תֵּמַהּ מַה שֶּׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים לִכְתֹּב בְּמַתְּנַת ש"מ וְאָמַר לָנוּ הֱווּ עָלַי עֵדִים וּקְנוּ מִמֶּנִּי בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁל זְכוּת וְלֹא כָּתְבוּ שׁוּם יִפּוּי כֹּחַ וְעוֹד דִּכְרַב נָמֵי לָא הָוֵי דִּלְדִידֵהּ הָוְיָא כְּמַתְּנַת בָּרִיא וְי"ל דְּכָל לָשׁוֹן שֶׁל זְכוּת חָשׁוּב יִפּוּי כֹּחַ וְטוֹב שֶׁיִּכְתְּבוּ וּקְנֵינָא מִנֵּהּ מוֹסִיף עַל מַתַּנְתָּא דָא אוֹ יִכְתְּבוּ בַּתְּחִלָּה וְאַף קָנוּ מִמֶּנּוּ בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁל זְכוּת דֻּמְיָא דְּאַף כִּתְבוּ וְחִתְמוּ וְהַבוּ לֵיהּ דְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (שָׁם דַּף קלו. וְשָׁם): **שֶׁאִם** אָמַר הַלְוָאָתִי לִפְלוֹנִי כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּאִלּוּ גַּבֵּי בָּרִיא לֹא זָכָה בָּהּ מִשּׁוּם קִנְיָן דְּאֵין מַטְבֵּעַ נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין אֶלָּא אַגַּב קַרְקַע וְקָשֶׁה דְּאִם כֵּן לָא ה"ל לְמֵימַר הַלְוָאָתוֹ אֶלָּא מְעוֹתָיו לִפְלוֹנִי הוֹאִיל וְטַעֲמָא מִשּׁוּם מַטְבֵּעַ הוּא וְעוֹד דַּאֲפִילּוּ אַגַּב קַרְקַע דְּמַטְבֵּעַ נִקְנֶה אֵין הַלְוָאָה נִקְנֵית כִּדְאָמְרִינַן בְּמִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קמז: וְשָׁם) לְמֵימְרָא דְּמִלְּתָא דְּאִיתָא בְּבָרִיא אִיתָא בש"מ דְּלֵיתָא בְּבָרִיא כו' וְהָא הַלְוָאָתוֹ לִפְלוֹנִי דְּלֵיתָא בְּבָרִיא וְאִיתֵהּ בש"מ וּמְשַׁנֵּי הָא נָמֵי אִיתֵהּ בְּבָרִיא הוֹאִיל וְיוֹרֵשׁ יוֹרְשׁוֹ אִי נָמֵי בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן וְאִם יָכוֹל לְהַקְנוֹתָהּ אַגַּב קַרְקַע הל"ל דְּאִיתֵהּ נָמֵי בְּבָרִיא עַל יְדֵי קַרְקַע וְלָא ה"ל לִדְחֻקֵי בְּכִי הַאי גַּוְנָא אֶלָּא וַדַּאי לָא מְהַנֵּי בָּהּ קִנְיָן וּסְבָרָא הוּא דְּהֵיאַךְ יַהֲנֶה קִנְיָן לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ בְּעַיִן וְאַף עַל גַּב דִּמְהַנֵּי לְעִנְיַן הַרְשָׁאָה כִּדְמוֹכַח בְּהַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק דַּף קד: וְשָׁם) בִּשְׁמַעְתִּין דְּאֵין מְשַׁלְּחִין מָעוֹת בִּדְיוֹקְנֵי הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּפָסְקִינַן דִּשְׁלִיחַ שַׁוְיֵהּ וּלְעִנְיַן שְׁלִיחוּת שֶׁיְּהֵא מֻרְשֶׁה בִּמְקוֹמוֹ מְהַנֵּי הַקִּנְיָן אֲבָל לְעִנְיַן לִהְיוֹת שֶׁלּוֹ לֹא וְאִם תֹּאמַר וְהוֹאִיל וְלָא הָוֵי מֻרְשֶׁה אֶלָּא לִהְיוֹת שָׁלִיחַ אִם מֵת הַמַּרְשֶׁה קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ לְיַד הַמֻּרְשֶׁה פָּקַע שְׁלִיחוּת וִיכוֹלִין הַיְּתוֹמִים לִתְבֹּעַ מִן הַנִּפְקָד וְהָתָם מַשְׁמַע דְּאֵין יְכוֹלִין וי"ל כֵּיוָן דְּאִם הָיָה נִפְקָד בָּא לִפְנֵי ב"ד הָיוּ אוֹמְרִין לוֹ לָתֵת לְיַד הַמֻּרְשֶׁה שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לְהַחְזִיק הַמַּרְשֶׁה בְּחֶזְקַת חַי אע"ג דְּאִגְלַי מִלְּתָא לְבַסּוֹף דְּמֵת הַמַּרְשֶׁה קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ הַפִּקָּדוֹן לְיַד הַמֻּרְשֶׁה אֵין יְכוֹלִין לִתְבֹּעַ מִן הַנִּפְקָד כְּלוּם שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּת ב"ד נְתָנָם וְהַשְׁתָּא מַשְׁמַע לֵיהּ דְּרַב אָזֵיל בָּתַר אֻמְדָּנָא מִדְּקָאָמַר הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת ש"מ דְּאִי לָא אָזֵיל הל"ל הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת בָּרִיא לְבַד אע"ג דְּכָתוּב בַּשְּׁטָר כְּדִקְצִיר וְרָמֵי עַל עַרְסֵהּ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּהָכִי הֲוָה מַעֲשֶׂה וְלָאו מִשּׁוּם דְּלִבְעֵי הַנּוֹתֵן שֶׁתְּהֵא מַתְּנַת ש"מ וּמִדְּקָאָמַר הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת ש"מ אַלְמָא אָזֵיל בָּתַר אֻמְדָּנָא ואע"ג דִּשְׁמוּאֵל נָמֵי אָזֵיל בָּתַר אֻמְדָּנָא לָאו לְאַפּוּקֵי מִדִּשְׁמוּאֵל אָתֵי דְּהָא בְּסָמוּךְ פָּסַק שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי אֶלְעָזָר ב"ע ועי"ל דְּפָרִיךְ מֵהָא דְּרַב אִית לֵהּ אֻמְדָּנָא אֲפִלּוּ לְהוֹצִיא מָמוֹן אע"ג דִּשְׁמוּאֵל לֵית לֵהּ כְּהַאי גַּוְנָא אע"ג דְּגַבֵּי שׁוּדָא שָׁמְעִינַן לְהוּ אִיפְּכָא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת צד.) דִּשְׁמוּאֵל אִית לֵהּ שׁוּדָא וּלְרַב חֲלֻקָּה וְלֹא שׁוּדָא מָצִינוּ לְמֵימַר כְּמוֹ שמפר"ת דְּשׁוּדָא לָאו אֻמְדָּנָא הוּא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אֶלָּא יִתְּנוּ ב"ד לְמִי שֶׁיִּרְצוּ: **וְאֵין** שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה פֵּי' וְאֵין קִנְיָן לְאַחַר מִיתָה כִּדְפָרְשִׁינַן לְעֵיל וְיֵשׁ לְגַמְגֵּם עַל הַלָּשׁוֹן דִּלְאַחַר מִיתָה דְּמַשְׁמַע אִם הִקְנָה לוֹ לְאַחַר ל' יוֹם קָנָה אִם הוּא חַי בְּקִנְיָן סוּדָר דְּהַשְׁתָּא וּבְהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צג. וְשָׁם) וְכֵן בְּהָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פב. וְשָׁם) לָא מַשְׁמַע הָכִי כִּדְפָרֵשִׁית בִּיבָמוֹת:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ״ב מהל׳ מעשרות הל׳ ד, סמג עשין קלה:

ב מיי' פ״ח מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ י, סמג עשין פג, טוש״ע חו״מ סי׳ רנ סעי׳ ט:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא קנא:

ב בבא בתרא קלה:; גיטין ט:

גליון הש״ס

תוס' ד"ה מתנת ש"מ וכו' אלא דניחא ליה למיפרך דשמואל אדשמואל. עי' יבמות דף כז ע"ב תוס' ד"ה ורב וחולין דף קטז ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ודף קכא ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ויומא דף לד ע"ב תוס' ד"ה הנ"מ:

(א)אֶלָּא: תַּרְוַיְיהוּ אָזְלֵי בָּתַר אוּמְדָּנָא. מַאן דְּאָמַר הֲלָכָה — שַׁפִּיר, מַאן דְּאָמַר אֵין הֲלָכָה — הָכָא נָמֵי אוּמְדַּן דַּעְתָּא הוּא. מִשּׁוּם אִיקָּרוֹבֵי דַּעְתָּא הוּא, וְהָא אִיקָּרַבָא לֵיהּ דַּעְתָּא. (א)יָתֵיב רַב חֲנִינָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי וְקָאָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אֲמַר לֵיהּ: פּוֹק, קְרִי קְרָאָךְ לְבָרָא! אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי מִשּׁוּם רַבֵּינוּ: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. בוְרַב נַחְמָן דִּידֵיהּ אָמַר: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. וּנְהַרְדָּעֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן אָמְרִי: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. וְאַף עַל גַּב דְּלָט רַב נַחְמָן וְאָמַר: כֹּל דַּיָּינָא דְּדָאֵין כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָכִי וְהָכִי תֶּיהֱוֵי, אֲפִילּוּ הָכִי — הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. וַהֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. בָּעֵי רָבִין: נִכְנְסָה לְחוּפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה, מַהוּ? חִיבַּת חוּפָּה קוֹנָה, אוֹ חִיבַּת בִּיאָה קוֹנָה. ג(ב)תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ אֶלָּא עַל חִיבַּת לַיְלָה הָרִאשׁוֹן. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא חִיבַּת חוּפָּה קוֹנָה — הַיְינוּ דְּאָמַר לַיְלָה הָרִאשׁוֹן, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ חִיבַּת בִּיאָה קוֹנָה, בִּיאָה — בְּלַיְלָה הָרִאשׁוֹן אִיתַהּ, מִכָּאן וְאֵילָךְ לֵיתַהּ?! וְאֶלָּא מַאי, חוּפָּה? חוּפָּה בְּלֵילְיָא אִיתַהּ, בִּימָמָא לֵיתַהּ? וּלְטַעְמָיךְ — בִּיאָה בְּלֵילְיָא אִיתַהּ, בִּימָמָא לֵיתַהּ? הָא אָמַר רָבָא, אִם הָיָה בְּבֵית אָפֵל מוּתָּר! הָא לָא קַשְׁיָא: אוֹרַח אַרְעָא קָא מַשְׁמַע לַן, דְּבִיאָה בַּלַּיְלָה. אֶלָּא חוּפָּה קַשְׁיָא? חוּפָּה נָמֵי לָא קַשְׁיָא: כֵּיוָן דִּסְתַם חוּפָּה לְבִיאָה קָיְימָא, אוֹרַח אַרְעָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּבַלַּיְלָה. דבָּעֵי רַב אָשֵׁי: נִכְנְסָה לְחוּפָּה וּפֵירְסָה נִידָּה, מַהוּ? אִם תִּימְצֵי לוֹמַר חִיבַּת חוּפָּה קוֹנָה, חוּפָּה דַּחֲזְיָא לְבִיאָה, אֲבָל חוּפָּה דְּלָא חַזְיָא לְבִיאָה — לָא, אוֹ דִּלְמָא לָא שְׁנָא? תֵּיקוּ. ה(ג)רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רָצָה, כּוֹתֵב לִבְתוּלָה וְכוּ׳. וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה דְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר? וְהָתְנַן: מִי שֶׁפָּרַע מִקְצָת חוֹבוֹ — רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יַחְלִיף. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יִכְתּוֹב לוֹ שׁוֹבָר! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: כְּשֶׁשּׁוֹבַרְתָּהּ מִתּוֹכָהּ. אַבָּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּשֶׁאֵין שׁוֹבַרְתָּהּ מִתּוֹכָהּ, בִּשְׁלָמָא הָתָם, וַדַּאי פַּרְעֵיהּ — דִּלְמָא מִירְכַס תַּבְרְתָא, וּמַפֵּיק לֵיהּ לִשְׁטָרָא, וַהֲדַר גָּבֵי זִימְנָא אַחֲרִינָא. הָכָא, וַדַּאי יְהַב לַהּ? מִילְּתָא בְּעָלְמָא הִיא דַּאֲמַרָה לֵיהּ, אִי נַטְרֵיהּ — נַטְרֵיהּ, אִי לָא נַטְרֵיהּ — אִיהוּ הוּא דְּאַפְסֵיד אַנַּפְשֵׁיהּ. בִּשְׁלָמָא אַבָּיֵי לָא אָמַר כְּרַבִּי יִרְמְיָה, לָא קָתָנֵי שׁוֹבַרְתָּהּ מִתּוֹכָהּ. אֶלָּא רַבִּי יִרְמְיָה מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּאַבָּיֵי? גְּזֵירָה שׁוֹבָר דְּהָכָא אַטּוּ שׁוֹבָר דְּעָלְמָא. (ד)טַעְמָא — דִּכְתַבָה לֵיהּ, אֲבָל עַל פֶּה — לָא. אַמַּאי? דָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן הוּא, וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן — תְּנָאוֹ קַיָּים. ו ח(ה)דְּתַנְיָא: הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה ״הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁאֵין לִיךְ עָלַי שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה״ הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת, וּתְנָאוֹ בָּטֵל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן — תְּנָאוֹ קַיָּים! ט יקָסָבַר רַבִּי יְהוּדָה: כְּתוּבָּה דְּרַבָּנַן, וַחֲכָמִים עָשׂוּ חִיזּוּק לְדִבְרֵיהֶם יוֹתֵר מִשֶּׁל תּוֹרָה. יג(ו)הֲרֵי פֵּירוֹת דְּרַבָּנַן, וְלָא עֲבַדוּ לְהוּ רַבָּנַן חִיזּוּק! דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא אוֹכֵל פֵּירֵי פֵּירוֹת — עַד שֶׁיִּכְתּוֹב לָהּ: ״דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ, וּבְפֵירוֹתֵיהֶן, וּבְפֵירוֹת פֵּירוֹתֵיהֶן עַד עוֹלָם״.

וְקַיְימָא

אֶלָּא תַּרְוַיְהוּ רַב וְרַבִּי נָתָן: מִשּׁוּם רַבֵּינוּ רַב: וַהֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה כו' הַשַּׁ"ס קָא פָּסֵיק שֶׁכָּךְ נִמְנוּ וְגָמְרוּ בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה: מַהוּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: וּפִרְסָה נִדָּה וּפֵרֵשׁ מִמֶּנָּה וּמֵת: יַחֲלִיף יִכְתֹּב שְׁטָר אַחֵר כְּדֵי חוֹב הַנִּשְׁאָר וְיִקְרַע הָרִאשׁוֹן וְלֹא יִכְתֹּב שׁוֹבֵר לְהָרַע כֹּחַ הַלֹּוֶה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִשְׁמוֹר שׁוֹבְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר יִכְתֹּב שׁוֹבֵר וְלֹא יַחֲלִיף לְהָרַע כֹּחַ הַמַּלְוֶה לִמְחֹל שִׁעְבּוּדוֹ מִזְּמַן רִאשׁוֹן: כְּשֶׁשּׁוֹבַרְתָּהּ בְּתוֹכָהּ בְּתוֹךְ הַכְּתֻבָּה עַצְמָהּ יִכְתֹּב הַשּׁוֹבֵר וְהִיא אָמְרָה בְּפָנֵינוּ הִתְקַבַּלְתִּי חֶצְיָהּ דְּטַעְמָא מַאי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר מִשּׁוּם דְּלָא יִצְטָרֵךְ לֹוֶה לְשָׁמְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים דְּאִי מְרַקֵּב הָדַר הַאי וְגָבֵי שְׁטָרֵהּ כּוּלֵּיהּ הָכָא לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהָכִי: אֲפִי' תֵּימָא כו' דִּבְהַאי שׁוֹבֵר לָא חָיֵישׁ רַבִּי יְהוּדָה לְעַכְבָּרִים כִּי הָתָם דְּאִילּוּ הָתָם מִפְּרַע פָּרְעֵהּ דִּלְמָא כו': הָכָא וַדַּאי יָהֵב לַהּ בִּתְמִיהָ: אֲבָל עַל פֶּה דַּהֲוָה לֵיהּ תְּנָאָה בְּעָלְמָא לָא הָוֵי תְּנָאָה דְּמַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הוּא: בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן שְׁאֵר וּכְסוּת: וַהֲרֵי פֵּרוֹת דְּנִכְסֵי מְלוֹג: דְּרַבָּנַן הַאי דְּבַעַל אוֹכְלָן תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן הִיא וְלָא עֲבוּד רַבָּנַן חִזּוּק שֶׁיְּהֵא תְּנָאוֹ בָּטֵל אִם הִתְנָה לִמְחוֹל אֲכִילָתוֹ: פֵּירֵי פֵּרוֹת אִם כָּתַב לָהּ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵרוֹתֵיהֶן אוֹכֵל הוּא פֵּירֵי פֵּרוֹת מוֹכֵר פֵּרוֹת וְלוֹקֵחַ קַרְקַע שֶׁיְּהֵא לָהּ קֶרֶן וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת:

אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי מִשּׁוּם רַבֵּנוּ – פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס רַבֵּינוּ רַב וְקָשֶׁה דא"כ תִּקְשֵׁי מֵהָכָא תִּסְתַּיֵּם דְּרַב הוּא דְּאָמַר כר"א בֶּן עֲזַרְיָה לְכָךְ נִרְאֶה דְּרַבֵּינוּ הַיְנוּ רַבִּי וְרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי דְּהָכָא הוּא רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי הַקַּדְמוֹן שֶׁהָיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק כִּירָה (שַׁבָּת דַּף מ:) אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי פַּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי אַחַר רַבִּי לְבֵית הַמֶּרְחָץ וְהוּא הָיָה רַבּוֹ שֶׁל רַב דְּאַתְנְיֵהּ לְרַב כְּחָל בְּפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין דַּף קי. וְשָׁם) וּמִדּוֹת בְּפֶרֶק הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב דַּף פז. וְשָׁם):

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר יִכְתֹּב שׁוֹבֵר פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם דְּלָא מַרְעִינַן כֹּחַ הַמַּלְוֶה לִגְבּוֹת מִזְּמַן שֵׁנִי וְלֹא פֵּרֵשׁ לְפִי הַמַּסְקָנָא דְּגֵט פָּשׁוּט (שָׁם דַּף קעא.) דְּקָאָמַר הָתָם דְּטַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי כְּדֵי שֶׁיָּכוּף לִפְרְעוֹ:

כְּשֶׁשּׁוֹבַרְתָּהּ מִתּוֹכָהּ וא"ת וּלְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה ב"ד לֹא אָמַר כְּלוּם מַה תּוֹעֶלֶת יֵשׁ בַּמֶּה שֶׁנִּכְתַּב הַשּׁוֹבֵר בְּתוֹךְ הַכְּתֻבָּה הִיא תַּטְמִין הַכְּתֻבָּה וּמַפְּקָא עֵידֵי הִינוּמָא וְגָבְיָא מָאתַיִם וְי"ל כְּגוֹן שֶׁהֵבִיאָה עִמָּהּ נְדוּנְיָא וְהִיא כְּתֻבָה בִּכְתֻבָּה דְּאָז לֹא תַּטְמִין הַכְּתֻבָּה דא"כ הָיְתָה מַפְסֶדֶת יוֹתֵר וְעוֹד י"ל דִּבְמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין כְּתֻבָּה אוֹ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין וְיֵשׁ עֵדִים שֶׁכָּתַב לָהּ אֵינָהּ יְכוֹלָה לִגְבּוֹת כְּלוּם אֲפִילּוּ מוֹדֶה שֶׁלֹּא פָּרַע לָהּ עַד שֶׁתָּבִיא כְּתֻבָּה כֵּיוָן דְּסָבַר דְּאֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר הוֹאִיל וְיָכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד אִם יַפְסִיד שׁוֹבְרוֹ וכ"ת הִיא תִּשְׂרוֹף הַכְּתֻבָּה בִּפְנֵי עֵדִים דא"כ אוֹתָן עֵדִים יָדְעוּ מֶה הָיָה כָּתוּב בָּהּ דאל"כ הֵיאַךְ יָעִידוּ שֶׁנִּשְׂרְפָה כְּתֻבָּתָהּ מַה יּוֹדְעִין אִם כְּתֻבָּתָהּ הָיְתָה אִם לֹא רָאוּ מֶה הָיָה כָּתוּב בָּהּ:

טַעְמָא דִּכְתַבָה לֵיהּ הָא עַל פֶּה לָא וְלֵיכָּא לְמֵימַר מַאי כּוֹתֶבֶת אוֹמֶרֶת כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ מַאי כּוֹתֵב אוֹמֵר דע"כ דַּוְקָא כּוֹתֶבֶת נָקַט דְּהָא פְּלִיג אַרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר רַשַּׁאי בְּבָרַיְתָא דִּלְקַמָּן: **הֲרֵי** זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת וּתְנָאוֹ בָּטֵל ע"כ בִּדְכַפְלֵהּ לִתְנָאֵהּ אַיְרֵי דְּאָמַר לָהּ אִם אֵין לִיךְ עָלַי שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת וְאִם לָאו אַל תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת מִדְּקָאָמַר לְקַמָּן דְּטַעֲמָא דְּר' מֵאִיר דִּתְנָאוֹ בָּטֵל מִשּׁוּם דְּמַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה וְאִי לָא כָּפִיל לִתְנָאֵהּ תִּפּוֹק לֵהּ דִּתְנָאוֹ בָּטֵל לְרַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם דְּבָעֵי תְּנַאי כָּפוּל כִּדְאָמַר בְּהָאוֹמֵר (קִדּוּשִׁין דַּף סא. וְשָׁם) וְתֵמַהּ אִם כֵּן אַמַּאי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת הֲרֵי הִתְנָה בְּפֵרוּשׁ שֶׁאִם יְהֵא לָהּ עָלָיו שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה שֶׁאֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְאֵין לוֹמַר דִּלְכָךְ מְקֻדֶּשֶׁת לְפִי שֶׁמְּקַדְּשָׁהּ ע"מ שֶׁתִּמְחֹל לוֹ וַהֲרֵי מָחֲלָה אֶלָּא דְּאֵין מְחִילָתָהּ מְחִילָה דְּהָא תַּנְיָא בְּפֶרֶק ב' דְּנָזִיר (דַּף יא. וְשָׁם) הֲרֵינִי נָזִיר ע"מ שֶׁאֶשְׁתֶּה יַיִן וְאֶטַּמֵּא לְמֵתִים הֲרֵי זֶה נָזִיר וְאָסוּר בְּכֻלָּן מִפְּנֵי שֶׁמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה וְהָתָם לֹא שַׁיָּךְ לְשַׁנּוּיֵי הָכִי ואור"י דְּאִי לָאו דְּיָלְפִינַן מִתְּנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן הֲ"א דְּשׁוּם תְּנַאי אֵינוֹ מְבַטֵּל אֶת הַמַּעֲשֶׂה וַאֲפִלּוּ לֹא יִתְקַיֵּם בְּסוֹף הַמַּעֲשֶׂה קַיָּם וְהַשְׁתָּא דְּיָלְפִינַן מֵהָתָם דִּמְהַנֵּי תְּנַאי לְבַטֵּל הַמַּעֲשֶׂה אָמְרִינַן דַּדְוְקָא כְּשֶׁאֵינוֹ מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה דּוּמְיָא דִּבְנֵי גָּד וּבְנֵי רְאוּבֵן שֶׁלֹּא הִתְנוּ עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה וא"ת הָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּמְנָחוֹת (דַּף קט.) הֲרֵינִי נָזִיר ע"מ שֶׁאֲגַלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ יְגַלַּח בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ יָצָא וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא הַיְנוּ טַעְמָא דְּהַאי גַּבְרָא לְצַעוֹרֵי נַפְשֵׁהּ קָא מִכַּוֵּן אָמַר אִם סַגִּי בְּבֵית חוֹנְיוֹ טָרַחְנָא פֵּרוּשׁ הִלְכָּךְ אִם רָצָה לְגַלֵּחַ בַּמִּקְדָּשׁ חָל עָלָיו נְזִירוּת וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל אוֹ אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לִטְרֹחַ אַדַּעְתָּא דְּהָכֵי לֹא נָדַר אִגַּלַּאי מִלְּתָא דְּלָא הָוֵי נָזִיר וְהַיְנוּ פֵּרוּשׁ יָצָא כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא חָלָה עָלָיו הַנְּזִירוּת וְהַשְׁתָּא אַמַּאי וְהָא מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הוּא דְּאֵין גִּלּוּחַ אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ ואר"י דְּלָא אָמְרִינַן מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה תְּנָאוֹ בָּטֵל אֶלָּא הֵיכָא שֶׁמִּתְכַּוֵּן לַעֲקֹר מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה אֲבָל הָתָם סָבוּר הוּא שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה בְּבֵית חוֹנְיוֹ כְּמוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְאֵין מִתְכַּוֵּן לַעֲקֹר אִית לָן לְמֵילַף מִתְּנַאי דִּבְנֵי גָּד וּבְנֵי רְאוּבֵן וא"ת כֵּיוָן דְּשַׁיָּיךְ מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה אֲפִלּוּ גַּבֵּי מָמוֹן א"כ לֹא יוּכַל אָדָם לִמְחֹל חוֹבוֹ לְעוֹלָם עַל יְדֵי תְּנַאי שֶׁאִם יֹאמַר עֲשֵׂה עִמִּי הַיּוֹם וְחוֹבְךָ מָחוּל לְךָ יְהֵא מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה מִיהוּ מִלְוֶה לָא חָשְׁבִינַן כְּתוּבָה בַּתּוֹרָה דַּאֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר (קִדּוּשִׁין דַּף יג:) מִלְוָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמֵי הַיְינוּ דַּוְקָא כְּגוֹן נְזָקִין וַעֲרָכִין וּפִדְיוֹן הַבֵּן דְּמִסְּבָרָא לָא הֲוָה מְחַיְּבִינַן לְהוּ אִם לֹא שֶׁחִיְּבַתּוּ תּוֹרָה בְּפֵרוּשׁ אֲבָל מִלְוֶה כֻּלֵּי עָלְמָא מוֹדוּ דְּלָא טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי דְּאֵינָהּ בָּאָה מִכֹּחַ הַתּוֹרָה דִּסְבָרָא הוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְשַׁלֵּם מַה שֶּׁלָּוָה מִמֶּנּוּ אֲבָל קָשֶׁה דִּלְעִנְיַן נְזָקִין (וַעֲרָכִין) נֵימָא שֶׁלֹּא יוּכַל לִמְחֹל דְּמַתָּנֶה הוּא עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה וְכִי תֵּימָא ה"נ וְהִתְנַן בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף צב.) קְרַע אֶת כְּסוּתִי וְשַׁבֵּר כַּדִּי עַל מְנָת לִפְטֹר פָּטוּר וְתֵרֵץ ה"ר אֶלְחָנָן דְּהָתָם נַמֵּי אִם הָיָה אוֹמֵר קְרַע וְשַׁבֵּר ע"מ שֶׁאֵין לִי עָלֶיךָ דִּין נֶזֶק הָוֵי חֲשִׁיב מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה אֲבָל לִמְחֹל יָכוֹל וְכֵן הָכָא גַּבֵּי שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה דַּוְקָא כְּשֶׁאָמַר עַל מְנָת שֶׁאֵין לִיךְ עָלַי דִּין שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה הָוֵי מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה אֲבָל ע"מ שֶׁתִּפְטְרִי אוֹתִי מִשְּׁאָר כו' פָּטוּר וְכֵן עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָאָה עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי דִּין אוֹנָאָה וְכֵן עַל מְנָת שֶׁלֹּא תַּשְׁמִיטֶנּוּ שְׁבִיעִית וְעַיֵּ"ל דִּנְזָקִין לָא דָּמוּ לְקִדּוּשִׁין דְּהָכָא הַיְינוּ טַעְמָא דְּאֵין קִדּוּשִׁין לַחֲצָאִין דְּאֵין לְךָ קִדּוּשִׁין שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה וְכֵן גַּבֵּי נָזִיר אֵין נָזִיר לַחֲצָאִין אֲבָל גַּבֵּי נְזָקִין לֹא שַׁיָּיךְ לְמֵימַר הָכִי וא"ת א"כ הֵיכִי מְדַמֶּה בְּפֶרֶק הַמְגָרֵשׁ (גִּטִּין פד.) הֲרֵי אַתְּ מְגֹרֶשֶׁת ע"מ שֶׁתֹּאכְלִי בְּשַׂר חֲזִיר לְמַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה וְהָא בִּתְנַאי זֶה לָא הָוֵי גֵּרוּשִׁין לַחֲצָאִין וְיֵ"ל דְּגַבֵּי מָמוֹן דְּנִתַּן לִמְחִילָה דַּוְקָא אָמְרִינַן טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלַחֲצָאִין אֲבָל גַּבֵּי אִסּוּרָא לָא בָּעֵינַן הַאי טַעְמָא וְהָא דִּתְנַן בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קל.) הָאוֹמֵר פְּלוֹנִי יִירַשׁ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בַּת בִּתִּי תִּירַשׁ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּן לֹא אָמַר כְּלוּם שֶׁהִתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הָתָם הַיְינוּ טַעְמָא דְּאֵין יָכוֹל לוֹמַר פְּלוֹנִי יִירַשׁ וְהוּא אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֲבָל בְּמַתָּנָה יָכוֹל לִתֵּן וְהָא דִּמְפָרֵשׁ הָתָם בַּגְּמָרָא (דַּף קכו:) הָכָא מִי מָחַל לְרַוְחָא דְּמִלְּתָא נְקַט וא"ת וְהָא דִּתְנַן בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ דַּף צד. וְשָׁם) מַתְנֶה שׁוֹמֵר חִנָּם לִהְיוֹת פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא וְהָא מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הוּא כו' וּמַסִּיק אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבִּי מֵאִיר שָׁאנֵי הָכָא דְּמֵעִקָּרָא לָא שִׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ וּמַאי מְשַׁנֵּי וְהָא הָכָא נַמֵּי לֹא קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת כֵּן וְלֹא שִׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ וְיֵ"ל דְּשָׁאנֵי הָתָם כֵּיוָן דִּדְרַבְּתָה תּוֹרָה שׁוֹמְרִים הַרְבֵּה שׁוֹמֵר חִנָּם וְהַשּׁוֹאֵל נוֹשֵׂא שָׂכָר כו' יָכוֹל נַמֵּי כָּל אֶחָד לִהְיוֹת לְפִי תְּנָאוֹ א"נ שָׁאנֵי הָתָם דְּחִיְּבַתּוּ תּוֹרָה שׁוֹמֵר שָׂכָר עַל שֶׁלּוֹקֵחַ שָׂכָר וְשׁוֹאֵל לְפִי שֶׁכָּל הֲנָאָה שֶׁלּוֹ וּמְשַׁעְבְּדִים עַצְמָם לְכָל הַכָּתוּב בַּפָּרָשָׁה הִלְכָּךְ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְשַׁעְבְּדִים עַצְמָם פְּטוּרִים וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּרֵשׁ שָׁם דְּהָכָא מְקֻדֶּשֶׁת מִשּׁוּם דְּכִי יָהֵיב לָהּ קִדּוּשֶׁיהָ אַקְדְּשָׁהּ וּתְנָאָהּ דְּבָתַר הָכִי לָאו כְּלוּם הוּא שֶׁכְּבָר הִיא אִשְׁתּוֹ אֲבָל שׁוֹמֵר חִנָּם מַתְנֶה קֹדֶם שֶׁמָּשַׁךְ וְאֵין נִרְאֶה דְּהָא כָּל תְּנַאי לְרַבִּי מֵאִיר תְּנַאי קוֹדֵם לַמַּעֲשֶׂה הוּא:

מסורת הש״ס

א יבמות מ.; ברכות ל:

ב שבת מט.

ג משנה בבא בתרא; בבא בתרא קע:

ד קידושין יט:; בבא מציעא צד.; בבא בתרא קכו:

ה בבא מציעא נא.

ו לקמן פג.; משנה כתובות

תורה אור השלם

אִם־אַחֶרֶת יִקַּח־לוֹ שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע [שמות כא, י]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פו׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ א, סמג עשין כב, טוש״ע חו״מ סי׳ רמו סעי׳ א:

ב מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ ו:

ג מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ י, סמג לאוין קכו, טוש״ע או״ח סי׳ רמ סעי׳ יא:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ב, סמג עשין מא, טוש״ע אה״ע סי׳ סא סעי׳ א:

ה מיי׳ פכ״ג מהל׳ מלווה ולווה הל׳ טו, סמג עשין כב, טוש״ע חו״מ סי׳ נד סעי׳ א:

ו מיי׳ פו׳ מהל׳ אישות הל׳ ט:

ז מיי׳ פו׳ מהל׳ אישות הל׳ י:

ח מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ו:

ט מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ ז:

י מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יד:

יא מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ב:

יב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ט:

יג מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צב סעי׳ ה:

וְקַיְימָא לַן: מַאי ״כּוֹתֵב״ — אוֹמֵר! (א)אָמַר אַבָּיֵי: לַכֹּל יֵשׁ כְּתוּבָּה, וְלֹא לַכֹּל יֵשׁ פֵּירוֹת. מִילְּתָא דִּשְׁכִיחָא — עֲבַדוּ בַּהּ רַבָּנַן חִיזּוּק, מִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא — לָא עֲבַדוּ בַּהּ רַבָּנַן חִיזּוּק. הֲרֵי חַמָּרִים, דִּשְׁכִיחִי, וְלָא עֲבַדוּ לַהּ רַבָּנַן חִיזּוּק! (ב)דִּתְנַן: הַחַמָּרִין שֶׁנִּכְנְסוּ לָעִיר, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶן: שֶׁלִּי חָדָשׁ, וְשֶׁל חֲבֵרִי יָשָׁן. שֶׁלִּי אֵינוֹ מְתוּקָּן, וְשֶׁל חֲבֵרִי מְתוּקָּן אֵין נֶאֱמָנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נֶאֱמָנִים. אָמַר אַבָּיֵי: וַדַּאי דְּדִבְרֵיהֶם — עֲבַדוּ רַבָּנַן חִיזּוּק. סָפֵק דְּדִבְרֵיהֶם, לָא עֲבַדוּ רַבָּנַן חִיזּוּק. רָבָא אָמַר: בִּדְמַאי הֵקִילּוּ. [א]רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַפּוֹחֵת וְכוּ׳. כָּל הַפּוֹחֵת אֲפִילּוּ בִּתְנָאָה — אַלְמָא קָסָבַר תְּנָאוֹ בָּטֵל, וְאִית לַהּ. וְכֵיוָן דְּאָמַר לַהּ ״לֵית לִיךְ אֶלָּא מָנֶה״ — לָא סָמְכָא דַּעְתַּהּ, וְהָוְיָא לַהּ בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. (ג)וְהָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר: כָּל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה — תְּנָאוֹ בָּטֵל. הָא בִּדְרַבָּנַן — תְּנָאוֹ קַיָּים?! קָסָבַר רַבִּי מֵאִיר כְּתוּבָּה דְּאוֹרָיְיתָא. (ד)תַּנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַפּוֹחֵת לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מִמָּנֶה — הֲרֵי זוֹ בְּעִילַת זְנוּת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רַשַּׁאי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רָצָה, כּוֹתֵב לִבְתוּלָה שְׁטָר שֶׁל מָאתַיִם, וְהִיא כּוֹתֶבֶת לוֹ: ״הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ מָנֶה״, וּלְאַלְמָנָה מָנֶה, וְהִיא כּוֹתֶבֶת לוֹ: ״הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ חֲמִשִּׁים זוּז״. (ה)וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי רַשַּׁאי? וּרְמִינְהִי: אֵין עוֹשִׂין כְּתוּבַּת אִשָּׁה מִטַּלְטְלִין, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי מָה תִּיקּוּן הָעוֹלָם יֵשׁ בְּזוֹ? וַהֲלֹא אֵין קְצוּבִין וּפוֹחֲתִין! [ב]תַּנָּא קַמָּא נָמֵי ״אֵין עוֹשִׂין״ קָאָמַר! אֶלָּא לָאו הָכִי קָאָמַר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּשֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת, אֲבָל קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת — עוֹשִׂין. וַאֲתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמֵימַר כִּי קִיבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת אַמַּאי עוֹשִׂין? וַהֲלֹא אֵין קְצוּבִין וּפוֹחֲתִין! הַשְׁתָּא, וּמָה הָתָם דִּדְלְמָא פָּחֲתִי — חָיֵישׁ רַבִּי יוֹסֵי, הָכָא, דְּוַדַּאי קָא פָּחֲתָה — לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם לָא יָדְעָה דְּתַחֵיל, הָכָא יָדְעָה וְקָא מָחֲלָה. אֲחָתֵיהּ דְּרָמֵי בַּר חָמָא הֲוָת נְסִיבָא לְרַב אַוְיָא.

אִירְכַּס

וְקַיְמָא לָן בְּהַכּוֹתֵב: מַאי כּוֹתֵב אוֹמֵר אַלְמָא תְּנָאֵהּ תְּנָאָה: וַהֲרֵי חַמָּרִים גַּבֵּי דְּמַאי דְּרַבָּנָן הוּא וְלָא עֲבַדוּ בְּהוּ חִזּוּק לְמִחַשׁ לְגוֹמְלִין לְרַבִּי יְהוּדָה: שֶׁלִּי חָדָשׁ וְהַיָּשָׁן טוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהֶחָדָשׁ עֲדַיִן אֵינוֹ יָבֵשׁ כָּל צָרְכּוֹ וְהָכִי נָמֵי אָמְרִינַן בְּאֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ עב:) הָיוּ חֲדָשׁוֹת מֵאַרְבַּע וִישָׁנוֹת מִשָּׁלֹשׁ כו' וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים מִשּׁוּם עֹמֶר וְלָאו מִלְּתָא הִיא דא"כ דִּמְתָרֵץ בִּדְמַאי הֵקֵלּוּ הַתֵּינַח דְּמַאי חֹדֶשׁ מַאי אִכָּא לְמֵימַר וְעוֹד לֹא מָצִינוּ שֶׁנֶּחְשְׁדוּ עַמֵּי הָאָרֶץ עַל אִסּוּר חָדָשׁ וְלָא נְקַט לָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם אֵין נֶאֱמָנִים דִּדְמַאי וּרְבוּתָא אַשְׁמוֹעִינַן דאע"ג דִּמְשַׁבַּח לָהּ לְדַחֲבְרֵהּ נָמֵי בְּמִלֵּי אַחֲרָנְיָיתָא אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַדְּמַאי דְּחָיְישִׁינַן לְגוֹמְלִין: בִּדְמַאי הֵקֵלּוּ מִשְּׁאָר סָפֵק דְּדִבְרֵיהֶם וַאֲפִילּוּ סָפֵק לֵיתֵהּ דְּרֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הֵן: כָּל הַפּוֹחֵת אֲפִלּוּ בִּתְנָאָה מִדְּלָא תְּנָא כָּל בְּתוּלָה שֶׁאֵין לָהּ מָאתַיִם וְאַלְמָנָה שֶׁאֵין לָהּ מָנֶה הֲרֵי זוֹ בְּעִילַת זְנוּת ש"מ דְּהָכִי אַשְׁמוֹעִינַן שאע"פ שֶׁהִיא גּוֹבָה לְבַסּוֹף דְּאֵין תְּנָאוֹ קַיָּם אֲפִלּוּ הָכֵי כֵּיוָן דְּמֵעִקָּרָא אַתְנִי קָרֵי לָהּ בְּעִילַת זְנוּת מִשּׁוּם דְּמִשְּׁעַת בִּיאָה לָא הֲוָה סָמְכָא דַּעְתָּהּ אַכְּתֻבָּה: אַלְמָא קָסָבַר תְּנָאוֹ בָּטֵל דִּבְלָאו הָכִי לָאו רְבוּתָא הִיא דִּנְקַט כָּל הַפּוֹחֵת: וְהָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְעֵיל: ר' יוֹסֵי אוֹמֵר רַשַּׁאי וַאֲפִלּוּ עַל פֶּה נָמֵי תְּנָאוֹ קַיָּם וַאֲתָא ר' יְהוּדָה לְמֵימַר נָמֵי רַשַּׁאי כְּר' יוֹסֵי מִיהוּ עַל פֶּה תְּנָאוֹ בָּטֵל כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל חֲכָמִים עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם יוֹתֵר מִשֶּׁל תּוֹרָה אֲבָל בָּאתָ לִמְחֹל תִּכְתֹּב שׁוֹבֵר: אֵין עוֹשִׂין כְּתֻבָּה מִטַּלְטְלִין אֵין מְיַחֲדִין מִטַּלְטְלִין לִכְתֻבָּה: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם שֶׁמָּא יֹאבְדוּ אוֹ יִפְחֲתוּ דְּמֵיהֶן: אֵין קְצוּבִין אֵין דְּמֵיהֶן קְצוּבִין עוֹלָמִית דְּמוֹקְרֵי וּמוֹזְלֵי הִלְכָּךְ פְּעָמִים שֶׁפּוֹחֲתִין מִכְּדֵי מַה שֶּׁשְּׁמָאוּם: אֵין עוֹשִׂין קָאָמַר וּפְחִיתָה נָמֵי בִּכְלַל תִּקּוּן הָעוֹלָם הִיא: שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הַבַּעַל אִם יֹאבְדוּ וּפָרֵישׁ לֵיהּ תַּנָּא דְּלָא חָיֵישׁ לְזוּלָא אֶלָּא לְאֳנְסָא וְקָאָמַר לֵהּ רַבִּי יוֹסֵי וְכִי קַבֵּיל עָלָיו אַחֲרָיוּת נָמֵי מַה נִּתְקַן הָעוֹלָם בְּכָךְ וַהֲלֹא אַף כְּשֶׁהֵן קַיָּמִין אֵין קְצוּבִין וּפוֹחֲתִין:

כָּל הַפּוֹחֵת אֲפִלּוּ בִּתְנָאָה פֵּרַשְׁתִּי לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נא.): וְשָׁמְעִינַן לֵהּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר מַתְּנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה תְּנָאוֹ בָּטֵל הָא בִּדְרַבָּנַן תְּנָאוֹ קַיָּם פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ בַּבָּרַיְתָא דִּלְעֵיל וא"ת מְנָא לֵהּ לְמֵדַק הָא בִּדְרַבָּנַן תְּנָאוֹ קַיָּם דִּלְמָא כָּל שֶׁכֵּן דְּבִדְרַבָּנַן דַּעֲבוּד חִזּוּק טְפֵי וּתְנָאוֹ בָּטֵל כְּמוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה וְי"ל דְּדָיֵיק מִדְּלָא קָתָנֵי לְעֵיל עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה וּכְתֻבָּה כֵּיוָן דְּאִיכָּא מ"ד דְּלָא עָשׂוּ חֲכָמִים חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם אֲפִלּוּ בְּשֶׁל תּוֹרָה אע"ג דְּרַבִּי יְהוּדָה מוֹדֶה בִּכְתֻבָּה מ"מ הֲוָה לֵיהּ לִשְׁנוֹת כִּי הֵיכִי דְּקָתָנֵי עוֹנָה אע"ג דְּמוֹדֶה בָּהּ רַבִּי יְהוּדָה: **הָא** בִּדְרַבָּנַן תְּנָאוֹ קַיָּם תֵּמַהּ הָא שָׁמְעִינַן לֵהּ לְרַבִּי מֵאִיר בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ דַּף נה:) דְּהָאוֹכֵל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי דְּמוֹסִיף חֹמֶשׁ דְּעָשׂוּ חֲכָמִים חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה וּבְרֵישׁ הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לו: וְשָׁם) גַּבֵּי מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵרוֹ שָׁמְעִינַן לֵהּ דְּעָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם אַף יוֹתֵר מִשֶּׁל תּוֹרָה וְי"ל דְּהַהִיא דִּיבָמוֹת מִשּׁוּם דִּקְנָסָא הוּא עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם יוֹתֵר וְהַהִיא דְּהַזָּהָב גַּבֵּי תְּרוּמָה וְכֵן גַּבֵּי גֵּט דְּמַיְתִי הָתָם דְּאִסּוּרָא הוּא הָתָם עָשׂוּ חִזּוּק כְּשֶׁל תּוֹרָה וְהָכָא גַּבֵּי כְּתֻבָּה שֶׁאֵינוֹ לֹא אִסּוּר וְלֹא קְנָס אֶלָּא מָמוֹנָא בְּעָלְמָא לֹא עָשׂוּ חִזּוּק כְּלָל: **קָסָבַר** רַבִּי מֵאִיר כְּתֻבָּה דְּאוֹרָיְתָא אע"ג דִּכְתֻבַּת אַלְמָנָה דְּרַבָּנָן מ"מ עִקַּר כְּתֻבָּה דְּאוֹרָיְתָא הִיא וּכְעֵין זֶה אָמְרִינַן בְּסוֹף הֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף פֹּא. וְשָׁם) אֲמַר לֵהּ רַבִּי יוֹחָנָן לר"ל מִי סָבְרַתְּ תְּרוּמָה בַּזְּמַן הַזֶּה דְּרַבָּנַן א"ל אִין שֶׁאֲנִי אוֹמֵר עִגּוּל בְּעִגּוּלִין עוֹלֶה פֵּרוּשׁ וְאִי תְּרוּמָה בַּזְּמַן הַזֶּה דְּאוֹרַיְיתָא לֹא הָיָה עוֹלֶה אַף עַל גַּב דִּתְרוּמַת תְּאֵנִים דְּרַבָּנַן כֵּיוָן דְּעִקַּר תְּרוּמָה מִיהָא דְּאוֹרָיְתָא וא"ת דִּתְנַן לְקַמָּן בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פג: וְשָׁם) כָּתַב לָהּ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ בְּחַיַּיִךְ וּבְמוֹתֵךְ כו' רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר יִרָשְׁנָהּ כו' וּמַסִּיק אַלִּבָּא דְּרַב דִּירֻשַּׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן וַחֲכָמִים עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה וּמַה צָּרִיךְ לְהַאי טַעְמָא אֲפִלּוּ לֹא עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם תִּפּוֹק לֵהּ מִשּׁוּם דְּעִקַּר יְרֻשָּׁה דְּאוֹרָיְתָא וי"ל דְּלָא דָּמְיָא יְרֻשַּׁת הַבַּעַל לִשְׁאָר יְרֻשּׁוֹת שֶׁבָּאוֹת מֵחֲמַת קֻרְבָה: **אֵין** עוֹשִׂין כְּתֻבַּת אִשָּׁה מִטַּלְטְלִין וְהָא דְּאָמְרִינַן בפ"ק (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף ז.) אָמַר לְהוּ אַתְפְּסוּהָ מִטַּלְטְלֵי כְּשֶׁקִּבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת אִם יֹאבְדוּ אוֹ יָזוּלוּ:

אֲבָל קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת עוֹשִׂין וְלֵיכָּא לְמִחַשׁ שֶׁמָּא יֹאמַר לָהּ טְלִי כְּתֻבָּתִיךְ וָצֵאִי כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פב: וְשָׁם) דְּדַוְקָא בִּדְלָא קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהָכִי הוֹאִיל וְאֵינוֹ יָכוֹל לֵהָנוֹת מִן הַמִּטַּלְטְלִין לַעֲשׂוֹת בָּהֶן סְחוֹרָה וּלְהִשְׂתַּכֵּר בָּהֶן שֶׁהָאִשָּׁה לֹא תִּתֵּן לוֹ הוֹאִיל וְאֵין אַחְרָיוּת עָלָיו אֲבָל הֵיכָא דִּכְתַב לָהּ כָּל נְכָסַי אַחְרָאִין וְעַרְבָאִין יָכוֹל לְיַחֵד וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁיֹּאמַר לָהּ טְלִי כְּתֻבָּתִיךְ וָצֵאִי כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לֵהָנוֹת מֵהֶן שֶׁלֹּא תַּקְפִּיד הָאִשָּׁה אִם יַעֲשֶׂה בָּהֶן שׁוּם סְחוֹרָה וְהַיְנוּ טַעְמָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק נַעֲרָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נא.) [דִּתְנַן כָּתַב שָׂדֶה שָׁוֶה מָנֶה תַּחַת מָאתַיִם זוּז וְלֹא כָּתַב לָהּ נְכָסִים דְּאִית לִי אַחְרָאִין מַשְׁמַע] שֶׁיָּכוֹל לְיַחֵד שָׂדֶה לִכְתֻבָּתָהּ בְּלֹא שׁוּם אַחְרָיוּת דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲנָאַת אֲכִילַת פֵּרוֹת וַדַּאי לֹא יֹאמַר לָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ו:

ב סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א קידושין כח:; בבא מציעא מו:

ב משנה דמאי; לעיל כד.

ג משנה בבא מציעא; בבא מציעא צד.

ד משנה כתובות; לעיל נא.

ה תוספתא כתובות; גיטין נא.

אִירְכַס כְּתוּבְתָהּ. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, אֲמַר לְהוּ: הָכִי אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. [אב]אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: מְשַׁהֶא אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים בְּלֹא כְּתוּבָּה. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְהָא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר בִּגְזֵירוֹתָיו! אִי הָכִי, זִיל כְּתוֹב לַהּ. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: מַחְלוֹקֶת בַּתְּחִלָּה, אֲבָל בַּסּוֹף — לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ מוֹחֶלֶת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בֵּין בָּזוֹ וּבֵין בָּזוֹ מַחְלוֹקֶת. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לְדִידִי מִיפָּרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דַּאֲנָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לָא פְּלִיגִינַן אַהֲדָדֵי: מַאי "בַּתְּחִלָּה" דְּקָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי — תְּחִלַּת חוּפָּה, וּמַאי "סוֹף" — סוֹף בִּיאָה. וְכִי קָאָמֵינָא אֲנָא בֵּין בָּזוֹ וּבֵין בָּזוֹ מַחְלוֹקֶת, תְּחִלַּת חוּפָּה וְסוֹף חוּפָּה, דְּהִיא תְּחִילַּת בִּיאָה. כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: מַחְלוֹקֶת לְבַסּוֹף, אֲבָל בַּתְּחִלָּה — דִּבְרֵי הַכֹּל מוֹחֶלֶת, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בֵּין בָּזוֹ וּבֵין בָּזוֹ מַחְלוֹקֶת. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לְדִידִי מִיפָּרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דַּאֲנָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לָא פְּלִיגִינַן אַהֲדָדֵי: מַאי "לְבַסּוֹף" דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי — סוֹף חוּפָּה, וּמַאי "תְּחִלָּה" — תְּחִלַּת חוּפָּה. וְכִי קָאָמֵינָא אֲנָא בֵּין בָּזוֹ בֵּין בָּזוֹ מַחְלוֹקֶת — תְּחִלַּת בִּיאָה וְסוֹף בִּיאָה. אָמַר רַב פַּפָּא: אִי לָאו דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ "לְדִידִי מִיפָּרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דַּאֲנָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לָא פְּלִיגִינַן אַהֲדָדֵי", הֲוָה אָמֵינָא: רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי פְּלִיגִי, רַב דִּימִי וְרָבִין לָא פְּלִיגִי. מַאי "סוֹף" דְּקָאָמַר רָבִין — סוֹף חוּפָּה, וּמַאי "תְּחִלָּה" דְּקָאָמַר רַב דִּימִי — תְּחִלַּת בִּיאָה. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? הָא קָא מַשְׁמַע לַן, דִּפְלִיגִי תְּרֵי אָמוֹרָאֵי אַטַּעְמָא דְנַפְשַׁיְיהוּ, וְלָא פְּלִיגִי תְּרֵי אָמוֹרָאֵי אַלִּיבָּא דְּחַד אָמוֹרָא. [ג־ה](א)מַתְנִי׳ נוֹתְנִין לַבְּתוּלָה שְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ מִשֶּׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל, לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ. וּכְשֵׁם שֶׁנּוֹתְנִין לָאִשָּׁה — כָּךְ נוֹתְנִין לָאִישׁ לְפַרְנֵס אֶת עַצְמוֹ. וּלְאַלְמָנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִישְּׂאוּ — אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ, וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מֶחֱצָה חוּלִּין וּמֶחֱצָה תְּרוּמָה. [ו](ב)הַיָּבָם אֵינוֹ מַאֲכִיל בִּתְרוּמָה. עָשְׂתָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַבַּעַל וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַיָּבָם, וַאֲפִילּוּ כּוּלָּן בִּפְנֵי הַבַּעַל חָסֵר יוֹם אֶחָד בִּפְנֵי הַיָּבָם, אוֹ כּוּלָּן בִּפְנֵי הַיָּבָם חָסֵר יוֹם אֶחָד בִּפְנֵי הַבַּעַל — אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה. זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ:

אֵין

אִרְכַּס כְּתֻבָּתָהּ שְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ: זוֹ דִּבְרֵי ר"מ דְּאָמַר לְעֵיל כָּל הַפּוֹחֵת לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וְאַפֵּי' בִּתְנָאָה וְהַתְּנַאי בָּטֵל קָרֵי לָהּ בְּעִילַת זְנוּת מִשּׁוּם דְּלָא סָמְכָא דַּעְתָּהּ וְהָכָא נָמֵי לר"מ הוּא דְּאָסוּר לִשְׁהוֹת אִשָּׁה שֶׁאָבְדָה שְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ וְאַפֵּי' אִית לָהּ דְּלָא מַפְסְדָא בְּהָכִי דְּגָבְיָא בִּתְנַאי ב"ד מִיהָא לָא סָמְכָא דַּעְתָּהּ דְּאָמְרָה כִּי תְּבַעְנָא לֵיהּ אָמַר פְּרַעְתִּיךְ הִלְכָּךְ בְּעִילַת זְנוּת הִיא: אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים כו' דְּלֵית לָן לְמֵחַשׁ מִשּׁוּם מִסְמַךְ דַּעְתָּא דְּתֶהֱוֵי בְּעִילַת זְנוּת: בִּגְזֵרוֹתָיו בְּדָבָר שֶׁהוּא מַחְמִיר עַל דְּבַר תּוֹרָה בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר עַל יְדֵי גְּזֵרַת דִּבְרֵיהֶם: אִי הָכִי זִיל כְּתוֹב לַהּ כְּתֻבָּה אַחֲרִיתִי וְהָא דְּאָמְרִינַן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נא.) לֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם וְאוֹקְמִינַן כר"מ הָתָם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה דְּכוּלְּהוּ אַתְּנַאי קָא סָמְכִי אִי נָמֵי בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וְגוֹבָה לר"מ מִיהוּ בְּעִילַת זְנוּת בְּאִסּוּר הִיא: מַחֲלֹקֶת דְּרַבִּי יְהוּדָה וְר' יוֹסֵי דְּאָמַר ר' יְהוּדָה עַל פֶּה לָאו תְּנָאָה הוּא וְר' יוֹסֵי סָבַר תְּנָאָה קַיָּם: בַּתְּחִלָּה מְפָרֵשׁ לְקַמָּן תְּחִלַּת מַאי: דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ מוֹחֶלֶת שֶׁכְּבָר זָכְתָה וַאֲמִירָתָהּ לָאו כְּלוּם אֶלָּא א"כ כָּתְבָה שׁוֹבֵר הִתְקַבַּלְתִּי: תְּחִלַּת חֻפָּה וּמַאי סוֹף סוֹף בִּיאָה וה"ק מִתְּחִלַּת חֻפָּה וְעַד סוֹף חֻפָּה פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְר' יוֹסֵי אֲבָל מִשֶּׁבָּא עָלֶיהָ מוֹדֶה ר' יוֹסֵי דְּאֵין בִּדְבָרָיו כְּלוּם: וְכִי אָמֵינָא אֲנָא בֵּין בָּזוֹ בֵּין בָּזוֹ מַחֲלֹקֶת לָאו אַסּוֹף דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָאָמֵינָא אֶלָּא אַסּוֹף חֻפָּה דְּהִיא קֹדֶם בִּיאָה: אָמַר רַב פַּפָּא אִי לָאו דְּאָמַר כו' אֲנָא לָא הֲוָה נִיחָא לִי לְפָרוֹשֵׁי מִלְּתַיְהוּ הָכִי דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְר' יְהוֹשֻׁעַ לָא לִפְלְגוּ וְרַב דִּימִי וְרָבִין נִפַּלְגוּ בִּדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא הָכִי הֲוָה אָמֵינָא רַבִּי יוֹחָנָן וְר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי פְּלִיגִי דְּאַהָהוּא סוֹף דְּקָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ מוֹחֶלֶת אֲתָא רַבִּי יוֹחָנָן לְמֵימַר אַף בָּזוֹ מַחֲלֹקֶת דְּרַב דִּימִי וְרָבִין לָא פְּלִיגִי בִּדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְהָכִי הֲוָה מְפָרֵשְׁנָא לִדְרַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַחֲלֹקֶת בִּתְחִלַּת בִּיאָה דְּהִיא סוֹף חֻפָּה אֲבָל בְּסוֹף בִּיאָה דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ מוֹחֶלֶת וְרַבִּי יוֹחָנָן פְּלִיג עָלֶיהָ דַּאֲפִילּוּ בְּסוֹף בִּיאָה נָמֵי פְּלִיגִי וְכִי אֲתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מַחֲלֹקֶת בְּסוֹף חֻפָּה וְהִיא תְּחִלַּת בִּיאָה דְּקָאָמַר נָמֵי רַב דִּימִי אֲבָל בִּתְחִלַּת חֻפָּה דִּבְרֵי הַכֹּל מוֹחֶלֶת אֲבָל הַשְׁתָּא דְּפָרֵישׁ רַבִּי אֲבָהוּ לִדְרַב דִּימִי דְּבֵין לְרַבִּי יוֹחָנָן וּבֵין לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי פְּלִיגִי רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה בִּתְחִלַּת חֻפָּה וּבְסוֹף חֻפָּה עַל כָּרְחָךְ פְּלִיגָא דְּרָבִין אַדְּרַב דִּימִי דְּהָא אָמַר רָבִין בִּתְחִלַּת חֻפָּה ד"ה מוֹחֶלֶת: מַאי קמ"ל בְּהָא דְּאָמַר אִי לָאו דְּקָאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ כו' הָאָמַר רַבִּי אֲבֵהוּ וְאִיהוּ לָא בָּעֵי לְאִפְּלוּגֵי עָלֶיהָ וּלְמַאי הִלְכְתָא אַשְׁמוּעִינַן דְּאִי לָא אֲמָרָהּ רַבִּי אֲבֵהוּ הֲוָה נִיחָא לֵיהּ לְדִידֵהּ לְפָרוֹשֵׁי בְּעִנְיָן אַחֵר: הָא קמ"ל דְּהֵיכָא דְּאַשְׁכְּחַן אָמוֹרָאֵי דִּפְלִיגֵי אַהֲדָדֵי כָּל חַד אַלִּיבָּא דְּנַפְשֵׁהּ וּתְרֵי אָמוֹרָאֵי אַחֲרָנֵי דִּפְלִיגֵי בִּפְלֻגְתָּא דְּהָנָךְ אָמוֹרָאֵי וְאִית לָן לְפָרוֹשֵׁי מִלְּתָא בִּתְרֵי לִשָּׁנֵי חֲדָא מִנַּיְהוּ מִפַּלְגֵי תְּרֵי אָמוֹרָאֵי אַלִּיבָּא דְּנַפְשַׁיְהוּ שֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר סְבָרָא שֶׁלּוֹ כְּגוֹן רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְאִינָךְ תְּרֵי אָמוֹרָאֵי [אַלִּיבָּא דְּחַד] לָא מִפַּלְגֵי אֶלָּא אָמְרֵי חֲדָא מִלְּתָא וַחֲדָא מִן לִשָּׁנָא מִפַּלְגֵי תְּרֵי אָמוֹרָאֵי אַלִּבָּא דְּחַד כְּגוֹן רַב דִּימִי וְרָבִין וּמְשַׁוְּיָא מִלְּתָא דִּתְרֵי אָמוֹרָאֵי קַמָּאֵי חֲדָא מִלְּתָא שָׁבְקִינַן הַהִיא לִשָּׁנָא דְּמִפַּלְגֵי תְּרֵי אָמוֹרָאֵי אַלִּבָּא דְּחַד וְנָקְטִינַן הַהִיא דְּמִפַּלְגֵי תְּרֵי אָמוֹרָאֵי אַלִּיבָּא דְּנַפְשַׁיְהוּ דְּכִי פְּלִיגֵי תְּרֵי אַלִּיבָּא דְּחַד מַר אָמַר הָכִי אָמַר פְּלוֹנִי וּמַר אָמַר הָכִי אָמַר פְּלוֹנִי חַד מִנַּיְהוּ מְשַׁקֵּר אֲבָל כִּי פְּלִיגֵי תְּרֵי אָמוֹרָאֵי בְּדִין אוֹ בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר כָּל חַד אָמַר הָכִי מִסְתַּבֵּר טַעְמָא אֵין כָּאן שֶׁקֶר כָּל חַד וְחַד סְבָרָא דִּידֵהּ קָאָמַר מַר יָהֵיב טַעְמָא לְהֶתֵּירָא וּמַר יָהֵיב טַעְמָא לְאִסּוּרָא מַר מְדַמֵּי מִלְּתָא לְמִלְּתָא הָכִי וּמַר מְדַמֵּי לֵיהּ בְּעִנְיָנָא אַחֲרִינָא וְאִיכָּא לְמֵימַר אֵלּוּ וָאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים הֵם זִמְנִין דְּשַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא וְזִמְנִין דְּשַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא שֶׁהַטַּעַם מִתְהַפֵּךְ לְפִי שִׁנּוּי הַדְּבָרִים בְּשִׁנּוּי מוּעָט: מַתְנִי' נוֹתְנִין לִבְתוּלָה זְמַן לִכְנִיסָתָהּ לְחֻפָּה מִיּוֹם שֶׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל לְאַחַר שֶׁקִּדְּשָׁהּ לְהַזְהִירָהּ עַל עִסְקֵי חֻפָּה לְהָכִין תַּכְשִׁיטֶיהָ: לְפַרְנֵס עַצְמָהּ בְּתַכְשִׁיטִין: לְפַרְנֵס עַצְמוֹ בְּצָרְכֵי סְעוּדָה וְחֻפָּה: וּלְאַלְמָנָה ל' יוֹם שֶׁאֵינָהּ טוֹרַחַת כָּל כָּךְ בְּתַכְשִׁיטִין שֶׁכְּבָר יֵשׁ בְּיָדָהּ: וְלֹא נִשְּׂאוּ שֶׁהַבְּעָלִים מְעַכְּבִין וְאַיְּדֵי דִּתְנָא רֵישָׁא בְּדִידְהִי תְּנָא סֵיפָא נָמֵי בְּדִידְהִי: וְאוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה אִם כֹּהֵן הוּא וְהִיא יִשְׂרְאֵלִית שֶׁמִּשָּׁעָה שֶׁקִּדְּשָׁהּ אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה מִן הַתּוֹרָה כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא וְרַבָּנָן גְּזוּר עַד הַשְׁתָּא: נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה אִם יִרְצֶה וּכְשֶׁיַּגִּיעוּ יְמֵי טֻמְאָתָהּ תִּמְכְּרֶנָּה וְתִקַּח חֻלִּין: מֶחֱצָה חֻלִּין לֶאֱכֹל בִּימֵי טֻמְאָתָהּ: הַיָּבָם אֵינוֹ מַאֲכִיל בִּתְרוּמָה בְּעוֹדָהּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם וְטַעְמָא יָלֵיף בַּגְּמָרָא: עָשְׂתָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַבַּעַל מֵהָנָךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ הַקְּבוּעִים לָהּ מִשֶּׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל אוֹ אֲפִילּוּ כּוּלָּם בִּפְנֵי הַבַּעַל וְאֶחָד בִּפְנֵי הַיָּבָם אע"ג דְּרֻבָּא בִּפְנֵי הַבַּעַל סוֹף סוֹף לֹא נִתְחַיֵּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ בְּחַיָּיו וְהוּא הַדִּין נָמֵי אִם נִתְחַיֵּיב בְּחַיָּיו לֹא אָכְלָה מִשֶּׁמֵּת דְּקִנְיַן הַבַּעַל פָּקַע אֶלָּא דְּאִי כּוּלָּם בִּפְנֵי הַבַּעַל הֲוָה אָכְלָה מִיהָא בְּחַיָּיו: אוֹ כֻּלָּן בִּפְנֵי הַיָּבָם בַּגְּמָרָא פָּרֵיךְ עֲלָהּ לְמַאי תַּנְיָא: זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה דְּמִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה:

שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים אֵין לְדַקְדֵּק כָּאן הַשְׁתָּא שָׁלֹשׁ מֻתָּר שְׁתַּיִם מִבַּעְיָא דְּדִלְמָא שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ וְאַפֵּי' טוּבָא כִּדְאָמְרִי אִינָשֵׁי כִּדְמְשַׁנֵּי בְּפֶרֶק מְפַנִּין (שַׁבָּת קכז.) וְאֵין לְהַאֲרִיךְ כָּאן: וְלָא פְּלִיגִי תְּרֵי גַּבְרֵי אַלִּיבָּא דְחַד גַּבְרָא וא"ת וּמַאי נָפְקָא מִנַּהּ דְּהַשְׁתָּא נָמֵי פְּלִיגִי ר' יוֹחָנָן וְר' יְהוֹשֻׁעַ ב"ל אַלִּיבָּא דְחַד תַּנָּא וּמַה לִּי תְּרֵי אָמוֹרָאֵי אַלִּבָּא דְּחַד אָמוֹרָא וּמַה לִּי אַלִּיבָּא דְחַד תַּנָּא וְי"ל דְּאִי פְּלִיגִי ר' יוֹחָנָן וְר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אַלִּיבָּא דְחַד תַּנָּא לָא חָיְשִׁינַן דְּבִסְבָרָא הוּא דִּפְלִיגִי וְלָא טָעוּ בִּשְׁמוּעָתָם אֲבָל אִי פְּלִיגִי רָבִין וְרַב דִּימִי בְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שֶׁזֶּה אוֹמֵר כָּךְ אָמַר וְזֶה אוֹמֵר כָּךְ אָמַר אֶחָד מֵהֶם טָעָה בִּשְׁמוּעָתוֹ: וַאֲפִלּוּ כֻּלָּן בִּפְנֵי הַבַּעַל חוּץ מִיּוֹם אֶחָד אֵינָהּ אוֹכֶלֶת פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס דְּהוּא הַדִּין אֲפִילּוּ כּוּלָּם בִּפְנֵי הַבַּעַל לֹא אָכְלָה מִשֶּׁמֵּת דְּקִנְיַן כַּסְפּוֹ פָּקַע לֵיהּ אֶלָּא דְּאִי כֻּלָּן בִּפְנֵי הַבַּעַל הֲוָה אָכְלָה מִיהָא בְּחַיָּיו ולר"ת נִרְאֶה דְּהַךְ דְּרָשָׁא דְּדָרֵישׁ בַּגְּמָרָא קִנְיַן כַּסְפּוֹ אָמַר רַחֲמָנָא וְהַאי קִנְיָן דְּאָחִיו הוּא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוּא דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא מֵיכַל אָכְלָה וּלְפִי מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה הֵיכָא דְּאָכְלָה בְּחַיֵּי הַבַּעַל אוֹכֶלֶת נָמֵי בְּזִקַּת הַיָּבָם מִדְּקָתָנֵי וְאַפֵּי' כֻּלָּם בִּפְנֵי הַבַּעַל חוּץ מִיּוֹם אֶחָד מַשְׁמַע הָא כֻּלָּן בִּפְנֵי הַבַּעַל אוֹכֶלֶת וְעוֹד דִּתְנַן בְּפִרְקִין בְּסֵדֶר מִשְׁנַת יְרוּשַׁלְמִית הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ אוֹ שֶׁמֵּתוּ בַּעֲלֵיהֶן אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה מַשְׁמַע כְּשֶׁמֵּתוּ בַּעֲלֵיהֶן שֶׁהַיָּבָם מַאֲכִילָן בְּלֹא בִּיאָה דּוּמְיָא דְּהַגָּעַת זְמַן דְּמַיְירֵי בְּלֹא נָשְׂאוּ דְּאִי אַחַר בִּיאָה פְּשִׁיטָא דְּאִשְׁתּוֹ גְּמוּרָה הִיא וְעוֹד מֵבִיא רְאָיָה מִדְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה וְלֹא הַיְּבָמָה עַד שֶׁתִּבָּעֵל וְהַיְינוּ טַעְמָא דְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה דִּכְשֶׁלֹּא אָכְלָה בְּחַיֵּי הַבַּעַל אֵינָהּ אוֹכֶלֶת דְּהָא אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְסִמְפּוֹן וּלְשֶׁמָּא תַּשְׁקֶה דְּהָא כֵּיוָן דְּלָא הִגִּיעַ זְמַן בְּחַיֵּי הַבַּעַל לֹא בָּדַק לָהּ דְּאֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ אֶלָּא א"כ עָמַד בַּדִּין וּבָרַח כִּדְאָמְרִינַן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מא:) וְלָא מְיַחֵד לָהּ דִּכְתָא וְטַעֲמָא מִשּׁוּם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְאַחֵר אֶלָּא מִיָּד הוּא רָגִיל אוֹ לַחְלֹץ אוֹ לְיַבֵּם לְכָךְ לֹא תִּקְּנוּ לָהּ מְזוֹנוֹת מִיָּבָם כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ מְזוֹנוֹת בְּהַגָּעַת זְמַן דְּבַעַל אֲבָל כְּשֶׁאָכְלָה בְּחַיֵּי הַבַּעַל תּוּ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְסִמְפּוֹן וּלְשֶׁמָּא תַּשְׁקֶה נָמֵי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּכֵיוָן דְּהִגִּיעַ זְמַן מְיַחֵד לָהּ דִּכְתָא בְּבֵית אָבִיהָ מִסְתָמָא אוֹכֶלֶת שָׁם בְּכָל שָׁעָה וְאֵינָהּ זָזָה מִמְּקוֹמָהּ וא"ת וּמֵאַחַר דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא אָכְלָה כְּשֶׁנָּפְלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין לָמָּה אֲסוּרָה לְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה עַד שֶׁתִּבָּעֵל הָא לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְסִמְפּוֹן שֶׁכְּבָר נִבְדְּקָה בְּדִיקַת פָּנִים וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמֵאַחַר שֶׁאָסְרוּ אֲרוּסָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ אָסְרוּ נָמֵי בִּיבָמָה מִשּׁוּם דְּמִחַלְּפָא בָּהּ שֶׁשְּׁתֵּיהֶן זְמַן כְּנִיסָתָן לְאַלְתַּר אֲבָל ק"ק אִי חֲשִׁיבָא יְבָמָה קִנְיַן כַּסְפּוֹ דְּיָבָם הָא דְּקָאָמַר בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק אַלְמָנָה (דַּף סז: וְשָׁם) גַּבֵּי הָא דִּתְנַן הַיָּבָם פּוֹסֵל וְאֵינוֹ מַאֲכִיל אִי בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל הִיא פָּסֵל לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כו' ה"ל לְמֵימַר דְּהָא קַנְיֵהּ כִּדְקָאָמַר הָתָם גַּבֵּי אֲרוּסִין וְיֵשׁ לוֹמַר דִּוְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ אֲתָא לְמִפְסַל בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל לְמֵדַק הָא מֵעִקָּרָא לֹא אָכְלָה כִּדְאָמַר הָתָם (דַּף סח.) א"כ לָא אִיתַּר לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם אֶלָּא הָכִי קָאָמַר וְשָׁבָה כְּתִיב כְּלוֹמַר דַּוְקָא אוֹתָהּ שֶׁשָּׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ אֲבָל זֹאת שֶׁזְּקוּקָה לַיָּבָם אֵינָהּ שָׁבָה שֶׁהֲרֵי חֲשׁוּבָה כְּאִלּוּ קְנוּיָה לוֹ:

מסורת הש"ס

א שיר השירים רבה; לקמן ע:; לעיל ב.
ב נדרים עג:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הא קמ"ל וכו' ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים. עירובין דף יג ע"ב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' אישות הל' י:
ב מיי' פד' מהל' חובל ומזיק הל' יח, סמג עשין מח, טוש"ע חו"מ סי' תכד סעי' י:
ג מיי' פי' מהל' אישות הל' יז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' נו סעי' א:
ד מיי' פי' מהל' אישות הל' יח, ש"ע אה"ע סי' נו סעי' ב:
ה מיי' פי' מהל' אישות הל' יט, ש"ע אה"ע סי' נו סעי' ג:
ו מיי' פח' מהל' תרומות הל' ה:

[אב]אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחוּפָּה. גְּמָ׳ מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב חִסְדָּא, דְּאָמַר קְרָא: ״וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֵׁב הַנַּעֲרָה אִתָּנוּ יָמִים אוֹ עָשׂוֹר״. מַאי ״יָמִים״? אִילֵימָא תְּרֵי יוֹמֵי, מִשְׁתַּעֵי אִינִישׁ הָכִי? אֲמַרוּ לֵיהּ: תְּרֵי יוֹמֵי, אֲמַר לְהוּ: לָא. אֲמַרוּ לֵיהּ עַשְׂרָה יוֹמֵי?! אֶלָּא מַאי ״יָמִים״ — שָׁנָה, דִּכְתִיב: ״יָמִים תִּהְיֶה גְּאוּלָּתוֹ״. וְאֵימָא חוֹדֶשׁ, דִּכְתִיב ״עַד חֹדֶשׁ יָמִים״. אָמְרִי: דָּנִין ״יָמִים״ סְתָם מִ״יָּמִים״ סְתָם, וְאֵין דָּנִין ״יָמִים״ סְתָם מִ״יָּמִים״ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן חֹדֶשׁ. [ג]אָמַר רַבִּי זֵירָא, תָּנָא: קְטַנָּה, בֵּין הִיא וּבֵין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב. בִּשְׁלָמָא אִיהִי מָצֵי מְעַכְּבָא, אֶלָּא אָבִיהָ — אִי אִיהִי נִיחָא לַהּ, אָבִיהָ מַאי נָפְקָא לֵיהּ מִינַּהּ? סָבַר: הַשְׁתָּא לָא יָדְעָה, לְמָחַר מִימַּרְדָא וְנָפְקָא, וְאָתְיָא וְנָפְלָה עִילָּוַאי. [דה](א)אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר לֵוִי: אֵין פּוֹסְקִין עַל הַקְּטַנָּה לְהַשִּׂיאָהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה, אֲבָל פּוֹסְקִין עַל הַקְּטַנָּה לְהַשִּׂיאָהּ כְּשֶׁהִיא גְּדוֹלָה. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: לֵיחוּשׁ דִּלְמָא מְעַיְּילָא פַּחְדָּא מֵהַשְׁתָּא וְחָלְשָׁה, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רַב הוּנָא: בָּגְרָה יוֹם אֶחָד וְנִתְקַדְּשָׁה — נוֹתְנִין לָהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּאַלְמָנָה. מֵיתִיבִי: בָּגְרָה הֲרֵי הִיא כִּתְבוּעָה. מַאי לָאו, כִּתְבוּעָה דִּבְתוּלָה? לָא, כִּתְבוּעָה דְּאַלְמָנָה. (ב)תָּא שְׁמַע: בּוֹגֶרֶת שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הוֹאִיל וְחַיָּיב בַּעְלָהּ בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ — יָפֵר! אֵימָא: בּוֹגֶרֶת וְשֶׁשָּׁהֲתָה שְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הוֹאִיל וּבַעְלָהּ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ — יָפֵר. [ו]תָּא שְׁמַע: הַמְאָרֵס אֶת הַבְּתוּלָה, בֵּין שֶׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל וְהִיא מְעַכֶּבֶת, וּבֵין שֶׁתְּבָעָה הִיא וּבַעַל מְעַכֵּב — נוֹתְנִין לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִשְּׁעַת תְּבִיעָה, אֲבָל לֹא מִשְּׁעַת אֵירוּסִין. וּבָגְרָה, הֲרֵי הִיא כִּתְבוּעָה. כֵּיצַד: בָּגְרָה יוֹם אֶחָד וְנִתְקַדְּשָׁה — נוֹתְנִין לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְלַאֲרוּסָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. תְּיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא תְּיוּבְתָּא. [ז]מַאי ״וְלַאֲרוּסָה שְׁלֹשִׁים יוֹם״? אָמַר רַב פָּפָּא, הָכִי קָאָמַר: בּוֹגֶרֶת שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּבַגְרוּת וְנִתְקַדְּשָׁה — נוֹתְנִין לָהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּאַלְמָנָה. [ח](ג)הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִישְּׂאוּ. אָמַר עוּלָּא: דְּבַר תּוֹרָה, אֲרוּסָה בַּת יִשְׂרָאֵל אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ״, וְהַאי נָמֵי קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא. מָה טַעַם אָמְרוּ אֵינָהּ אוֹכֶלֶת — שֶׁמָּא יִמְזְגוּ לָהּ כּוֹס בְּבֵית אָבִיהָ, וְתַשְׁקֶה לְאָחִיהָ וְלַאֲחוֹתָהּ. (ד)אִי הָכִי, הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִישְּׂאוּ נָמֵי! הָתָם, דּוּכְתָּא מְיַיחֵד לַהּ. אֶלָּא מֵעַתָּה, לָקִיט כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל לָא לֵיכוֹל בִּתְרוּמָה, דִּלְמָא אָתוּ לְמֵיכַל בַּהֲדֵיהּ! הַשְׁתָּא מִדִּידְהוּ סָפוּ לֵיהּ — מִדִּידֵיהּ אָכְלִי?! רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יְהוּדָה אָמַר: מִשּׁוּם סִימְפּוֹן. אִי הָכִי, נִכְנְסָה לְחוּפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה נָמֵי! הָתָם, מִיבְדָּק בָּדֵיק לַהּ וַהֲדַר מְעַיֵּיל. [טי](ה)אֶלָּא מֵעַתָּה, עֶבֶד כֹּהֵן שֶׁלְּקָחוֹ מִיִּשְׂרָאֵל לָא לֵיכוֹל בִּתְרוּמָה, מִשּׁוּם סִימְפּוֹן! סִימְפּוֹן בַּעֲבָדִים לֵיכָּא, דְּאִי דְּאַבָּרַאי — הָא קָחָזֵי לֵיהּ. וְאִי דְּגַוַּאי — לִמְלָאכָה קָא בָּעֵי, וְשֶׁבַּסֵּתֶר לָא אִיכְפַּת לֵיהּ. נִמְצָא גַּנָּב אוֹ

קוּבְיוּסְטוּס

אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת כו׳ טַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ׳ וְאֵימָא מַאי יָמִים חֹדֶשׁ וְעָשׂוֹר עֲשָׂרָה יָמִים: יְכוֹלִין לְעַכֵּב מִלִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּגְדַּל: מִמַּרְדָא וְנָפְקָא תִּמְרוֹד בְּבַעְלָהּ שֶׁלֹּא תּוּכַל לִסְבּוֹל וְתֵצֵא וְתָבֹא אֵלַי עַד שֶׁתִּגְדַּל וְנִמְצֵאתִי צָרִיךְ לְתַכְשִׁיטִין אֲחֵרִים: לְהַשִּׂיאָהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה שֶׁטֹּרַח הוּא לָהּ: אֲבָל פּוֹסְקִין כו׳ וְדַוְקָא בְּלֹא קִדּוּשִׁין אֲבָל קִדּוּשִׁין בְּקַטְנוּת לֹא עַד שֶׁתִּגְדַּל וְתֹאמַר בִּפְלוֹנִי אֲנִי רוֹצָה: נוֹתְנִין לָהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּאַלְמָנָה מִשְּׁעַת אֵרוּסִין שֶׁכֵּיוָן שֶׁבָּגְרָה הִיא מְכִינָה תַּכְשִׁיטִין קוֹדֶם בַּגְרוּת שֶׁאֵינָהּ רוֹצָה לִשְׁהוֹת עוֹד: כִּתְבוּעָה כְּאִלּוּ תְּבָעָהּ לְהָכִין עַצְמָהּ לְנִשּׂוּאִין: דִּבְתוּלָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִשְּׁעַת אֵרוּסִין: יָפֵר נְדָרֶיהָ בְּלֹא שֻׁתָּפוּת דְּאָב שֶׁמְּעִינַן מִנַּהּ דְּבוֹגֶרֶת נָמֵי אֵינוֹ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ עַד שֶׁתִּשְׁהֶה י״ב חֹדֶשׁ: וְשֶׁשָּׁהֲתָה וְהָכִי קָאָמַר בּוֹגֶרֶת לְסוֹף שְׁלֹשִׁים וְהַנַּעֲרָה שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ: בַּעַל נָמֵי יָהֲבוּ לֵיהּ רַבָּנָן זִמְנָא כְּדִתְנַן בְּמָתְנִי׳ לְפַרְנֵס עַצְמוֹ בְּצָרְכֵי חֻפָּה: וְלַאֲרוּסָה שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיֵשׁ אֲרוּסָה שֶׁאֵין נוֹתְנִים לָהּ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לָהּ: נוֹתְנִין לָהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִשְּׁעַת אֵרוּסִין: שֶׁמָּא יִמְזְגוּ לָהּ כּוֹס שֶׁל תְּרוּמָה: בְּבֵית אָבִיהָ גָּרְסִינַן: דֻּכְתָּא מְיַחֵד לָהּ מֵאַחַר שֶׁהוּא זָן אוֹתָהּ תָּמִיד מוֹצִיאָהּ מִבֵּית אָבִיהָ וּמְיַחֵד לָהּ מָקוֹם שֶׁלֹּא תַּפְסִיד מְזוֹנוֹתָיו לְחַלְּקָם לִקְרוֹבֶיהָ: לָקִיט שֶׁשּׂוֹכְרוֹ לִלְקֹט תְּבוּאָתוֹ: לָקִיט כֹּהֵן לָקִיט שֶׁהוּא כֹּהֵן וְנִשְׂכָּר לְיִשְׂרָאֵל: מִשּׁוּם סִמְפּוֹן הוּא דְּאָמַר אֲרוּסָה לֹא תֹּאכַל תְּרוּמָה עַד שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן שֶׁחַיָּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ וּלְשׁוֹן סִמְפּוֹן הוּא בִּטּוּל כְּגוֹן שׁוֹבֵר הַמְבַטֵּל שְׁטָר קָרוּי סִמְפּוֹן וּמוּם בְּאִשָּׁה אוֹ בִּבְהֵמָה שֶׁמְּבַטֵּל הַמִּקָּח קָרוּי סִמְפּוֹן וְהָכָא גְּזוֹר בָּהּ שֶׁמָּא יִמְצָא בָּהּ מוּם וְנִמְצְאוּ קִדּוּשֵׁי טָעוּת וּבְטֵלִים וְנִמְצָא שֶׁאָכְלָה זָרָה בִּתְרוּמָה: אִי הָכִי נִכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה קס״ד שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ מַכִּיר בְּמוּמִין שֶׁבָּהּ וְאַמַּאי תָּנֵי מַתְנִי׳ אֲפִילּוּ לְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה עַד שֶׁתִּכָּנֵס לְחֻפָּה וכ״ש דְּקַשְׁיָא מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן דְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה: מִבְדָּק בְּדִיק לָהּ בְּיַד קְרוֹבוֹתָיו: סִמְפּוֹן בַּעֲבָדִים לֵיכָּא אֵין מוּמִין מְבַטֵּל מִקָּח:

וְאֵין דָּנִין יָמִים סְתָם מִיָּמִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם חֹדֶשׁ וְהָא דִּכְתִיב וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יֶרַח יָמִים וְדָרְשִׁינַן בִּשְׁלְהֵי הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מח:) יֶרַח שְׁלֹשִׁים יָמִים שְׁלֹשִׁים וְלֹא אָמַר הָתָם יָמִים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִשּׁוּם דִּכְתִיב אֵצֶל יֶרַח: **אִי** אִיהִי נִיחָא לַהּ אָבִיהָ מַאי נָפְקָא לֵהּ מִנָּהּ מַשְׁמַע כֵּיוָן דְּלָא נָפְקָא לֵהּ מִנָּהּ הָוֵי מְרִידָה וּפוֹחֲתִין מִכְּתֻבָּתָהּ וְתֵמַהּ דְּאַטּוּ מִשּׁוּם דְּאֵין הָאָב רוֹצֶה נִקְנוֹס הַקְּטַנָּה בִּכְתֻבָּתָהּ הִיא מַה פָּשְׁעָה וְי״ל דַּהֲוָה לָן לְמֵימַר יְגָרְשֶׁנָּה בְּלֹא כְּתֻבָּה שֶׁהֲרֵי כְּתֻבָּתָהּ לָאָב: **בָּגְרָה** יוֹם אֶחָד וְנִתְקַדְּשָׁה כו׳ וא״ת וּמַתְנִי׳ דְּקָתָנֵי דְּמִשֶּׁתְּבָעָהּ נוֹתְנִין לָהּ י״ב חֹדֶשׁ הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ כֵּיוָן דְּאֵין נוֹתְנִין לְעוֹלָם אֶלָּא ל׳ יוֹם בְּבַגְרוּת דְּמִסְתָמָא אַיְּרֵי בְּנִתְקַדְּשָׁה כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה כְּמוֹ שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם דְּאָסוּר לְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ קְטַנָּה וְאֵין פּוֹסְקִין נָמֵי עַל הַקְּטַנָּה לְהַשִּׂיאָהּ וְי״ל דַּדְוְקָא בְּבָגְרָה וְאַחַ״כ נִתְקַדְּשָׁה קָאָמַר רַב הוּנָא דְּאֵין לָהּ אֶלָּא ל׳ יוֹם אֲבָל נִתְקַדְּשָׁה קוֹדֶם בַּגְרוּת יֵשׁ לָהּ י״ב חֹדֶשׁ מִשְּׁעַת תְּבִיעָה וְטַעֲמָא דִּכְשֶׁבָּגְרָה קוֹדֶם שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה אֵין לָהּ י״ב חֹדֶשׁ דְּמִסְתָמָא הֵכִינָה כָּל תַּכְשִׁיטֶיהָ שֶׁאִם יִמְצָא לָהּ בַּעַל יְהֵא הַכֹּל מוּכָן אֲבָל נִתְקַדְּשָׁה קוֹדֶם בַּגְרוּת אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת שֶׁכְּבָר הִיא מְקֻדֶּשֶׁת: **מַאי** לָאו כִּתְבוּעָה דִּבְתוּלָה וְלָא מָצֵי לְשַׁנּוֹיֵי אִין כִּתְבוּעָה דִּבְתוּלָה וּבְשֶׁקִּדְּשָׁהּ וְאַחַ״כ בָּגְרָה דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דְּאָז לָא הָוֵי בָּגֵר כִּתְבוּעָה ור״ת מְפָרֵשׁ דִּסְתָם הַאי לִשָּׁנָא דְּבָגְרָה מַשְׁמַע שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּבֶגֶר וְלֹא קוֹדֶם: **תְּיוּבְתָּא** דְּרַב הוּנָא תְּיוּבְתָּא תֵּמַהּ דְּהָכָא קָאֵי בִּתְיוּבְתָּא וּבְפֶ׳ נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה (נְדָרִים דַּף ע:) אַתְיָא סֻגְיָא סְתָמָא דְּהַשַּׁ״ס כְּוָתֵהּ דְּקָאָמַר אַמִּלְּתֵהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר [הַהִיא דְּבוֹגֶרֶת שֶׁשָּׁהֲתָה י״ב חֹדֶשׁ] דְּמַיְתִי לְעֵיל בּוֹגֶרֶת בַּל׳ יוֹם סַגִּי אֵימָא בּוֹגֶרֶת וְשֶׁשָּׁהֲתָה וְהַיְנוּ כְּרַב הוּנָא וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דה״ק בּוֹגֶרֶת בַּל׳ יוֹם סַגִּי וְהֵיכִי קָתָנֵי בְּמָתְנִי׳ בּוֹגֶרֶת שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ דְּמַשְׁמַע דְּבוֹגֶרֶת לָא סַגִּי לָהּ בְּשׁוּם עִנְיָן בְּלֹא שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בַּל׳ יוֹם סַגִּי כְּגוֹן שֶׁקִּדְּשָׁהּ לְאַחַר שֶׁשָּׁהֲתָה י״ב חֹדֶשׁ בְּבַגְרוּת וּמְשַׁנֵּי תָּנֵי בּוֹגֶרֶת וְשֶׁשָּׁהֲתָה וְהַשְׁתָּא קָתָנֵי סְתָם בּוֹגֶרֶת בַּהֲדֵי נַעֲרָה שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וּבַהֲדֵי אַלְמָנָה שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁלֹשִׁים יוֹם מִשּׁוּם דְּיֵשׁ בּוֹגֶרֶת שֶׁדִּינָהּ כְּנַעֲרָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כְּגוֹן בָּגְרָה יוֹם אֶחָד וְנִתְקַדְּשָׁה וְיֵשׁ בּוֹגֶרֶת שֶׁדִּינָהּ כְּאַלְמָנָה כְּגוֹן עָמְדָה י״ב חֹדֶשׁ בְּבַגְרוּתָהּ וְנִתְקַדְּשָׁה וְהַשְׁתָּא אַתְיָא דְּלָא כְּרַב הוּנָא וּבְפֵרוּשׁ דְּסֻגְיָא דְּהָתָם אֵין לְהַאֲרִיךְ כָּאן: **לָקִיט** כֹּהֵן כו׳ מֵעָשִׁיר לָא פָּרֵיךְ דְּלָא שְׁכִיחַ שֶׁיֹּאכַל בְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְגַם אֵין רְגִילִין לְהוֹלִיךְ תְּרוּמָה עִמָּהֶם אֲבָל לְקוּטוֹת רְגִילִין לְהִשְׁתַּכֵּר עִם יִשְׂרָאֵל וּפְעָמִים מִתְפַּרְנְסִים מִשֶּׁל עַצְמָם: **הַשְׁתָּא** מִדִּידְהוּ סָפוּ לֵהּ כו׳ וְלָקִיט יִשְׂרָאֵל בְּבֵית כֹּה לָא חָיְשִׁינַן כְּלָל דְּדַוְקָא מְלַקִּיט כֹּהֵן בְּבֵית יִשְׂרָאֵל הוּא דְּפָרִיךְ לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ הָאַכְסְנַאי לְהַשְׁקוֹת לִבְנֵי הַבַּיִת כְּדֵי לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵיהֶם וּכְשֶׁהוּא מוֹשִׁיט לָהֶם אֵינוֹ מְדַקְדֵּק מָה הוּא נוֹתֵן אֲבָל לְלָקִיט יִשְׂרָאֵל בְּבֵית כֹּהֵן כְּשֶׁפַּרְנָסָתוֹ עָלָיו בִּשְׁעַת אֲכִילָה מְדַקְדֵּק הֵיטֵב מַה הוּא נוֹתֵן לוֹ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ג:

ב מיי׳ פח׳ מהל׳ תרומות הל׳ ז:

ג מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ טז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ ד:

ד מיי׳ פג׳ מהל׳ אישות הל׳ יט:

ה מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ א, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ לז סעי׳ ח:

ו מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ יז, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ א:

ז מיי׳ פי׳ מהל׳ אישות הל׳ יז, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ נה סעי׳ א:

ח מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ג:

ט מיי׳ פט״ו מהל׳ מכירה הל׳ יב:

י מיי׳ פט״ו מהל׳ מכירה הל׳ יג, סמג לאוין קע, טוש״ע חו״מ סי׳ רלב סעי׳ י:

מסורת הש״ס

א עירובין יד:

ב משנה נדרים

ג קידושין ה.

ד נדרים עג:

ה תוספתא בבא בתרא; קידושין יא.; בבא בתרא צב:

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֵׁב הַנַּעֲרָ אִתָּנוּ יָמִים אוֹ עָשׂוֹר וגו׳ [בראשית כד, נה]

וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תֶּבֶן גַּם־מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם־מָקוֹם לָלוּן [בראשית כד, כה]

וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת וגו׳ [ויקרא כה, כט]

עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאַפְּכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא וגו׳ [במדבר יא, כ]

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר וגו׳ [במדבר ל]

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד וגו׳ [ויקרא כב, יא]

קוּבְיוּסְטוּס — הִגִּיעוּ. מַאי אִיכָּא — לִסְטִים מְזוּיָּין אוֹ מוּכְתָּב לַמַּלְכוּת, הָנְהוּ קָלָא אִית לְהוּ. (א)מִכְּדִי, בֵּין לְמָר וּבֵין לְמָר לָא אָכְלָה, מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ קִבֵּל, מָסַר, וְהָלַךְ. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה וְכוּ׳. אָמַר אַבָּיֵי: מַחְלוֹקֶת בְּבַת כֹּהֵן לְכֹהֵן, אֲבָל בְּבַת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן — דִּבְרֵי הַכֹּל מֶחֱצָה חוּלִּין וּמֶחֱצָה תְּרוּמָה. וְאָמַר אַבָּיֵי: מַחְלוֹקֶת בַּאֲרוּסָה, אֲבָל בִּנְשׂוּאָה — דִּבְרֵי הַכֹּל מֶחֱצָה חוּלִּין וּמֶחֱצָה תְּרוּמָה. א(ב)תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מֶחֱצָה חוּלִּין וּמֶחֱצָה תְּרוּמָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּבַת כֹּהֵן לְכֹהֵן, אֲבָל בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן — דִּבְרֵי הַכֹּל מֶחֱצָה חוּלִּין וּמֶחֱצָה תְּרוּמָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בַּאֲרוּסָה, אֲבָל בִּנְשׂוּאָה — דִּבְרֵי הַכֹּל מֶחֱצָה חוּלִּין וּמֶחֱצָה תְּרוּמָה. (ג)רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: נוֹתְנִין לָהּ שְׁתֵּי יָדוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, וְאַחַת שֶׁל חוּלִּין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נוֹתֵן לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה, וְהִיא מוֹכֶרֶת וְלוֹקַחַת בַּדָּמִים חוּלִּין. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁהוּזְכְּרָה תְּרוּמָה — נוֹתְנִין לָהּ כִּפְלַיִם בְּחוּלִּין. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ טִירְחָא. הַיָּבָם אֵינוֹ מַאֲכִיל בִּתְרוּמָה. מַאי טַעְמָא? ״קִנְיַן כַּסְפּוֹ״ אָמַר רַחֲמָנָא, וְהַאי קִנְיָן דְּאָחִיו הוּא. עָשְׂתָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַבַּעַל. הַשְׁתָּא בִּפְנֵי הַבַּעַל אָמְרַתְּ לָא, בִּפְנֵי הַיָּבָם מִיבַּעְיָא?! ״זוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ״ קָתָנֵי. זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה כּוּ׳. מַאי טַעְמָא? אָמַר עוּלָּא, וְאִיתֵּימָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה: מִשּׁוּם סִימְפּוֹן. בִּשְׁלָמָא לְעוּלָּא, קַמַּיְיתָא שֶׁמָּא יִמְזְגוּ לָהּ כּוֹס בְּבֵית אָבִיהָ, וּבָתְרָיְיתָא מִשּׁוּם סִימְפּוֹן.

אֶלָּא

קוּבְיוּסְטוּס גּוֹנֵב נְפָשׁוֹת: הִגִּיעוּ לַלּוֹקֵחַ וְאֵין הַמִּקָּח בָּטֵל וּבָרַיְתָא הִיא בב"ב בְּהַמּוֹכֵר פֵּרוֹת הַמּוֹכֵר עֶבֶד לַחֲבֵרוֹ וְנִמְצָא גַּנָּב אוֹ קֻבְיוּסְטוּס הִגִּיעוֹ שֶׁסְּתָמָן גַּנָּבִים הֵן: **לִסְטִים מְזֻיָּן** אֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ: **מֻכְתָּב לַמַּלְכוּת** חֵטְא לַמַּלְכוּת עַד שֶׁצִּוָּה לִגְזֹר עָלָיו שֶׁיַּהַרְגֶנּוּ כָּל מוֹצְאוֹ: **קָלָא אִית לְהוּ** וְסָבַר וְקַבֵּיל: **קִבֵּל מָסַר וְהָלַךְ** קִבֵּל עָלָיו בַּעַל אֶת הַמּוּמִין לְסִמְפּוֹן לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לִשְׁמָא תַּשְׁקֶה לְאַחֶיהָ וְלַאֲחוֹתָהּ אִיכָּא לְמֵיחַשׁ: **מָסַר** הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל אוֹ שֶׁהָלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא תַּשְׁקֶה לְאַחֶיהָ וְלַאֲחוֹתָהּ דְּהָא לֵיתַנְהוּ גַּבָּהּ וְאִיכָּא לְמִחַשׁ לְסִמְפּוֹן: **בַּת כֹּהֵן** בְּקִיאָה הִיא בִּשְׁמִירַת תְּרוּמָה וּלְמָכְרָהּ בִּימֵי טֻמְאָתָהּ. **בַּת יִשְׂרָאֵל** אֵינָהּ בְּקִיאָה בְּכָךְ: **בַּאֲרוּסָה** וּבַת כֹּהֵן דְּהוֹאִיל וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ טָרַח אָבִיהָ לִמְכֹּר תְּרוּמָה בְּחֻלִּין לִימֵי טֻמְאָה לְפִי שֶׁהוּא רָגִיל בְּכָךְ: **אֲבָל בִּנְשׂוּאָה** שֶׁנּוֹתֵן לָהּ בַּעְלָהּ מְזוֹנוֹת בְּבֵיתָהּ כְּגוֹן מַשְׁרֶה אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ דִּתְנַן בְּמַתְנִיתִין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף סד:): **מֶחֱצָה חֻלִּין** לְפִי שֶׁכָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה וְאָבִיהָ וְאַחֶיהָ אֵינָן אֶצְלָהּ שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בִּצְרָכֶיהָ: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה כו'** בֵּין רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי טַרְפוֹן אִיכָּא דְּאִלּוּ ר' טַרְפוֹן סָבַר נוֹתְנִין לָהּ תְּרוּמָה כְּדֵי מְזוֹנוֹתֶיהָ ואע"פ שֶׁאִם צְרִיכָה לְחֻלִּין וּבָאָה לִמְכֹּר תְּרוּמָה אֵין דְּמֵי תְּרוּמָה מַגִּיעִין לִקַּח בָּהֶן חֻלִּין שֶׁהֲרֵי יְקָרִים הֵם מִן הַתְּרוּמָה שֶׁהַכֹּל קוֹפְצִים עֲלֵיהֶן וּלְרַבִּי יְהוּדָה נוֹתְנִין לָהּ תְּרוּמָה כַּשִּׁעוּר שֶׁאִם בָּאתָ לִקַּח מֶחֱצָה חֻלִּין לֹא תִּפְחוֹת מִן דְּמֵי מַחֲצִית חֻלִּין אֲבָל טֹרַח מְכִירָה מֻטָּל עָלֶיהָ לִמְכֹּר לְתִתָּהּ תַּחַת חֻלִּין: **נוֹתְנִין לָהּ תְּרוּמָה כִּפְלַיִם בְּחֻלִּין** קָסָבַר לָא מַטְרְחִינַן לָהּ לְמָכְרָהּ בְּשָׁוְיָהּ אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ תְּרוּמָה הַרְבֵּה כְּדֵי שֶׁתִּתְּנֶנָּה בְּזוֹל וְתִמְצָא לוֹקְחִין הַרְבֵּה: **אִכָּא בֵּינַיְהוּ טִירְחָא** בֵּין רַבִּי יְהוּדָה לְרַבָּן שִׁמְעוֹן: **וְהַאי קִנְיַן אָחִיו הוּא** וְכִי מָיֵית לֵיהּ פָּקַע לֵיהּ קִנְיָנוֹ אֲבָל כְּנָסָהּ הֲרֵי הִיא אִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר וְהַכָּתוּב קְרָאָהּ אִשְׁתּוֹ דִּכְתִיב (דְּבָרִים כה) וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה דְּקַנְיֵהּ בְּבִיאָה וְכִי הֵיכִי דְּקִדּוּשֵׁי בִּיאָה מַאֲכִילִין בַּאֲרוּסָה דְּאִתַּקִּישׁ הֲוָיוֹת לַהֲדָדֵי כָּךְ מַאֲכִילִין בִּיבָמָה: **הַשְׁתָּא בִּפְנֵי הַבַּעַל** חוּץ מִיּוֹם אֶחָד אֲמַרְתְּ לֹא אָכְלָה כֻּלָּם בִּפְנֵי הַיָּבָם דְּעַל יָדוֹ אֵין לָהּ לֶאֱכֹל דְּלָאו קִנְיָנוֹ הִיא מִבַּעְיָא לֵיהּ לְמֵימַר דְּלָא אָכְלָה: **קַמַּיְיתָא** מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁאוֹסֶרֶת מִשְּׁעַת אֵרוּסִין שֶׁהַתּוֹרָה הִתִּירַתָּהּ וְהֵם גָּזְרוּ עַד שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן לָא גְּזוּר מִפְּנֵי סִמְפּוֹן אֶלָּא שֶׁמָּא תַּשְׁקֶה הִלְכָּךְ מִשֶּׁנִּתְחַיֵּב לְזוּנָהּ דִּמְיַחֵד לָהּ דֻּכְתָּא וְלֵיכָּא לְמִחַשׁ לִשְׁמָא תַּשְׁקֶה שַׁרְיוּהָ: **וּבַתְרַיְיתָא** מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה שֶׁחָזְרוּ וְגָזְרוּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה חָשׁוּ לְסִמְפּוֹן:

קוּבְיוּסְטוּס פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס גּוֹנֵב נְפָשׁוֹת וְלָא מַשְׁמַע הָכִי בְּפֶרֶק קַמָּא דִּבְכוֹרוֹת (דַּף ה. וְשָׁם) דְּקָא אֲמַר לֵהּ קֵיסָר לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל מֹשֶׁה רַבְּכֶם גַּנָּב הָיָה אוֹ קֻבְיוּסְטוּס הָיָה אוֹ שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת הָיָה וְהָתָם אַמָּמוֹן קָאֵי דְּאַשְּׁאֵלָה רִאשׁוֹנָה דְּבִכְלָלָן שֶׁל לְוִיִּם אַתָּה מוֹצֵא כּוּ' כְּבָר הֵשִׁיבוּ וְעוֹד דְּהִגִּיעוּ מְפָרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּרֻבָּם הָכִי אִיתַנְהוּ וְאֵין נִרְאֶה שֶׁיִּהְיוּ רֹב הָעֲבָדִים גּוֹנְבֵי נְפָשׁוֹת וְנִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל דִּמְפָרֵשׁ קוּבְיוּסְטוּס מְשַׂחֵק בְּקוּבְיָא וְהָא דְּאָמְרִי' (חֻלִּין דַּף צא:) וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר אָמַר לֵיהּ יַעֲקֹב וְכִי גַּנָּב אַתָּה אוֹ קֻבְיוּסְטוּס אַתָּה שֶׁאַתָּה מִתְיָרֵא מִן הַשַּׁחַר לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס אָתֵי שַׁפִּיר וּלְפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל נָמֵי י"ל שֶׁדֶּרֶךְ מְשַׂחֲקִין בְּקוּבְיָא שֶׁנּוֹשִׁין בָּהֶן וְדַרְכָּן לְהַטְמִין מִבְּנֵי אָדָם:

הָנְהוּ קָלָא אִית לְהוּ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְסָבַר וְקַבֵּיל וְקָשֶׁה לר"ת דִּבְרֵישׁ הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת (ב"ב דַּף צב: וְשָׁם) אָמַר בְּהֶדְיָא לִסְטִים מְזֻיָּן אוֹ מֻכְתָּב לַמַּלְכוּת אוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ וְעוֹד אָמְרִינַן בְּפֶרֶק הָאֻמָּנִין (ב"מ דַּף פ. וְשָׁם) שִׁפְחָה זוֹ שׁוֹטָה הִיא נִכְפֵּית הִיא כו' הֲרֵי זֶה מֶקַח טָעוּת אִם כֵּן בְּהָנָךְ מוּמֵי נִחוּשׁ לְסִמְפּוֹן ומפר"ת קָלָא אִית לְהוּ וְלָא שְׁכִיחִי וְלָא חָיְשִׁינַן בְּהוּ לְסִמְפּוֹן כֵּיוָן דְּלָא שְׁכִיחִי וְהָנְהוּ נָמֵי דְּפֶרֶק הָאֻמָּנִין לָא שְׁכִיחִי וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הַמְגָרֵשׁ (גִּטִּין דַּף פו. וְשָׁם) דְּאַתְקִין רַב יְהוּדָה בִּשְׁטָרָא דְּעַבְדֵי עַבְדָּא דְּנַן מְצֻדָּק לַעֲבְדוּת וּפְטִיר וְעַטֵּר מִן עֲרוֹרֵי מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא לֹא מִשּׁוּם שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהַתְנוֹת כִּדְפֵי' דְּבִסְתָמָא נָמֵי הָוֵי מֶקַח טָעוּת אֶלָּא מִשּׁוּם שׁוּפְרָא דִּשְׁטָרָא וְרַבֵּינוּ אֵלִיָּהוּ הָיָה מְקַיֵּם פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּהֵיכָא דְּקִבֵּל הַמּוֹכֵר מָעוֹת אָמְרִי' מִדְּלָא בָּדַק הַלּוֹקֵחַ קֹדֶם נְתִינַת מָעוֹת הָנֵי מוּמִין דְּאִית לְהוּ קָלָא א"כ סָבַר וְקִבֵּל וְהָא דְּאוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ מַיְרֵי קֹדֶם שֶׁנָּתַן הַלּוֹקֵחַ מָעוֹת וּקְצָת מַשְׁמַע כֵּן בְּפֶרֶק הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת (ב"ב דַּף צב:) דְּפָרִיךְ [שָׁם הִגִּיעוּ לָאו מִשּׁוּם דְּרֻבָּא הָכִי אִיתַנְהוּ וש"מ דְּאָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא וּמַאי פָּרֵיךְ דִּלְמָא] הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה אַלְמָא מַיְרֵי שֶׁהַלּוֹקֵחַ מַחְזָק: **הַשְׁתָּא** בִּפְנֵי הַבַּעַל אָמְרַתְּ לָא בִּפְנֵי הַיָּבָם מִבַּעְיָא ה"ג [לֹא] זוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי לָא מִבַּעְיָא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַבַּעַל וְשִׁשָּׁה בִּפְנֵי הַיָּבָם דְּלָא אָכְלָה אֶלָּא אֲפִילוּ כּוּלָּם בִּפְנֵי הַבַּעַל חוּץ מִיּוֹם אֶחָד לֹא אָכְלָה וְכֵן מוֹכִיחַ בַּיְּרוּשַׁלְמִי דִּמְפָרֵשׁ כֻּלָּהּ מַתְנִיתִין [בְּלֹא] זוֹ אַף זוֹ:

מסורת הש״ס

א פסחים כג:; עירובין סה.
ב משנה כתובות; תוספתא כתובות
ג הוריות יג:
ד תוספתא בבא בתרא; קידושין יא.; בבא בתרא צב:

תורה אור השלם

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ [ויקרא כב, יא]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יג:

אֶלָּא לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, קַמַּיְיתָא מִשּׁוּם סִימְפּוֹן וּבָתְרַיְיתָא מִשּׁוּם סִימְפּוֹן, מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ בְּדִיקַת חוּץ. מָר סָבַר: בְּדִיקַת חוּץ — שְׁמָהּ בְּדִיקָה. וּמָר סָבַר: בְּדִיקַת חוּץ — לֹא שְׁמָהּ בְּדִיקָה. [א](א)מַתְנִי' הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֵׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ — הֲרֵי זוֹ עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת. הַמּוֹתָר, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הֶקְדֵּשׁ, רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר: חוּלִּין. [ב]גְּמָ' אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: יְכוֹלָה אִשָּׁה לוֹמַר לְבַעְלָהּ "אֵינִי נִיזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה". קָסָבַר: כִּי תַּקִּינוּ רַבָּנַן מְזוֹנֵי — עִיקָּר, וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִשּׁוּם אֵיבָה. וְכִי אָמְרָה "אֵינִי נִיזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה" — הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ. [ג]מֵיתִיבִי: תִּקְּנוּ מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ! אֵימָא: תִּקְּנוּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ תַּחַת מְזוֹנוֹת. (ב)לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֵׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ — הֲרֵי הִיא עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת. מַאי לָאו, בְּנִיזּוֹנֶת? לָא, בְּשֶׁאֵינָהּ נִיזּוֹנֶת. [ד](ג)אִי בְּשֶׁאֵינָהּ נִיזּוֹנֶת, מַאי לְמֵימְרָא? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לְעֶבֶד "עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ" — הָנֵי מִילֵּי בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי, דְּלָא כְּתִיב בֵּיהּ "עִמָּךְ", אֲבָל עֶבֶד עִבְרִי, דִּכְתִיב בֵּיהּ "עִמָּךְ" — לָא, וְכָל שֶׁכֵּן אִשְׁתּוֹ! סֵיפָא אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ: מוֹתָר, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הֶקְדֵּשׁ, רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר: חוּלִּין. [ה]וּפְלִיגָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ. דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לָא תֵּימָא טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם דְּקָסָבַר אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. אֶלָּא טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר, מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לְכוֹפָהּ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ — נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לָהּ "יִקְדְּשׁוּ יָדַיִךְ לְעוֹשֵׂיהֶם". [ו]וְהָא לָא אֲמַר לַהּ הָכִי! כֵּיוָן דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר: אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו לְבַטָּלָה — נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לָהּ "יִקְדְּשׁוּ יָדַיִךְ לְעוֹשֵׂיהֶם". (ד)וְסָבַר רַבִּי מֵאִיר אֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם? וְהָתַנְיָא, הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: "הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי לְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּיר", אוֹ: "לְאַחַר שֶׁתִּתְגַּיְּירִי", "לְאַחַר שֶׁאֶשְׁתַּחְרֵר", "לְאַחַר שֶׁתִּשְׁתַּחְרְרִי", "לְאַחַר שֶׁיָּמוּת בַּעְלִיךְ", אוֹ "שֶׁתָּמוּת אֲחוֹתִיךְ", אוֹ: "לְאַחַר שֶׁיַּחְלוֹץ לִיךְ יְבָמִיךְ", רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מְקוּדֶּשֶׁת. מֵהַהִיא — אִין, מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינַּהּ. הַמּוֹתָר, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר הֶקְדֵּשׁ. אֵימַת קָדוֹשׁ? רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹתָר לְאַחַר מִיתָה קָדוֹשׁ. רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר: מוֹתָר מֵחַיִּים קָדוֹשׁ. הָוֵי בַּהּ רַב פָּפָּא: בְּמַאי? אִילֵימָא בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וּמַעֲלֶה לָהּ מָעָה כֶּסֶף לִצְרָכֶיהָ — מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּאָמַר לְאַחַר מִיתָה קָדוֹשׁ? וְאֶלָּא כְּשֶׁאֵין מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וְלֹא מַעֲלֶה לָהּ מָעָה כֶּסֶף לִצְרָכֶיהָ — מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּאָמַר מֵחַיִּים קָדוֹשׁ? לְעוֹלָם בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וְאֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מָעָה כֶּסֶף לִצְרָכֶיהָ. רַב וּשְׁמוּאֵל סָבְרִי: תִּקְּנוּ

מְזוֹנוֹת

מַאי לַאו בְּנִזּוֹנֶת לֹא כְּשֶׁהוּא זָן אוֹתָהּ קָאָמַר דְּאִם כֵּן יִקְדְּשׁוּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְאַמַּאי עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת כִּדְקָאָמַר לְקַמָּן אִי בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּאָמַר לְאַחַר מִיתָה קָדוֹשׁ פֵּרוּשׁ גַּם מֵחַיִּים יְהֵא קָדוֹשׁ אֶלָּא בְּנִזּוֹנֶת כְּלוֹמַר שֶׁהוּא חָפֵץ לְזוּנָהּ וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה: **מִתּוֹךְ** שֶׁיָּכוֹל לְכֵפָהּ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ כו' וּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת מוּקֵי לַהּ כְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה דִּבְסָמוּךְ בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וְאֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מָעָה כֶּסֶף: **יִקְדְּשׁוּ** יָדַיִךְ לְעוֹשֵׂיהֶן פֵּרוּשׁ לְהקב"ה שֶׁעֲשָׂאָן אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ לִמְלַאכְתָּן דא"כ הל"ל לְמַעֲשֵׂיהֶן כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף פ"ק דִּנְדָרִים (דַּף יג:): **לְאַחַר** שֶׁאֶתְגַּיֵּר וא"ת דִּבְסוֹף פ"ק דְּגִטִּין (דַּף יג:) אָמְרִינַן דַּאֲפִלּוּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם ה"מ לְדָבָר שֶׁהוּא בָּעוֹלָם אֲבָל לְדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם לָא וְהָא לְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּר הָוֵי לְדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם וְאוֹמֵר ר"י דִּלְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּר לָא חָשִׁיב כָּל כָּךְ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם כֵּיוָן שֶׁהַגּוּף בָּעוֹלָם אֶלָּא שֶׁמְּחֻסָּר גֵּרוּת וְלָא דָּמֵי לַנּוֹלָדִים דְּהָתָם לֹא בָּאוּ לָעוֹלָם כְּלָל וּכְעֵין זֶה תֵּרֵץ ה"ר אֱלִיעֶזֶר משנז"א מַה שֶּׁמַּקְשִׁין אַהָא דְּאָמַר בְּרֵישׁ הַמַּפְקִיד (ב"מ דַּף לג:) אֵימוֹר דְּאָמַר ר"מ אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם כְּגוֹן פֵּרוֹת דֶּקֶל דַּעֲבִידֵי דְּאָתוּ כו' וְהָא כָּל הָנְהוּ דְּהָכָא לָא עֲבִידֵי דְּאָתוּ אֶלָּא הָכָא כֵּיוָן שֶׁהַגּוּף בָּעוֹלָם לָא בָּעֵינַן עֲבִידֵי דְּאָתוּ וא"ת אִם כֵּן מַאי פָּרֵיךְ הָכָא וְקָאָמַר נָמֵי מֵהַהִיא אִין הָא מֵהַהִיא נָמֵי לָא שָׁמְעִינַן מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁאֵינָם בָּעוֹלָם כְּלָל וְאַכַּתִּי מָצֵי לְמֵימַר דְּלָא קָדְשִׁי מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֶלָּא דְּנַעֲשֶׂה כְּאוֹמֵר יִקְדְּשׁוּ יָדַיִךְ לְעוֹשֵׂיהֶן וְי"ל כֵּיוָן דִּבְמִקְצָת סָבַר רַבִּי מֵאִיר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אִית לָן לְמֵימַר דְּאַף בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם כְּלָל סָבַר כְּוָתֵהּ דְּאִית לֵיהּ בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת צג: וְשָׁם) וּבְהָאוֹמֵר (קִדּוּשִׁין דַּף סב:) דְּאָדָם מַקְנֶה וְעוֹד מְתָרֵץ דְּכָל הָנֵי דְּהָכָא אִיכָּא לְאוֹקְמָא בְּדַעֲבִידֵי דְּאָתוּ כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ שֶׁיְּשַׁחְרְרֶנּוּ וּלְאַחַר שֶׁיָּמוּת בַּעֲלִיךְ וַאֲחוֹתִיךְ כְּגוֹן בְּגוֹסֶסֶת וּלְאַחַר שֶׁיַּחֲלֹץ לִיךְ יַבְמִיךְ בְּאִין דַּעְתּוֹ שֶׁל יָבָם לְיַבֵּם וּמִיהוּ ק"ק מֵתָּר דְּקָדוֹשׁ לְאַחַר מִיתָה אע"ג דְּלָא עֲבִיד דְּאָתֵי דְּלֵיכָּא לְאוֹקְמָא בְּגוֹסֶסֶת דְּהָא עוֹשָׂה מְלָאכָה: **אִי** בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וּמַעֲלֶה לָהּ מָעָה כֶּסֶף מ"ט דמ"ד לְאַחַר מִיתָה הוּא קָדוֹשׁ גַּם לְמ"ד מֵחַיִּים הוּא קָדוֹשׁ ה"מ לְמִפְרַךְ כֵּיוָן דְּמַעֲלֶה מְזוֹנוֹת וּמָעָה כֶּסֶף אַמַּאי עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵימַר אִי אֵין מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וְלֹא מָעָה כֶּסֶף מ"ט דְּמַאן דְּאָמַר מֵחַיִּים הוּא קָדוֹשׁ נְקַט נַמֵּי הָכָא מ"ט דמ"ד לְאַחַר מִיתָה הוּא קָדוֹשׁ: **בְּמַעֲלֶה** לָהּ מְזוֹנוֹת וְאֵין מַעֲלֶה לָהּ מָעָה כֶּסֶף אַלִּבָּא דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה מוּקֵי לָהּ הָכִי אֲבָל רַב וּשְׁמוּאֵל לָא מָצֵי מוֹקְמִי לָהּ בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת דְּכֵיוָן דְּסָבְרִי דְּתִקְּנוּ מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ א"כ אַמַּאי עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת אֶלָּא רַב וּשְׁמוּאֵל מוֹקְמִי מַתְנִיתִין בְּשֶׁאֵין מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וְלֹא מָעָה כֶּסֶף וְאִם תֹּאמַר וּמַאי דֻּחְקֵהּ דְּרַב לְאוֹקְמָא מַתְנֵי' לְאַחַר מִיתָה לוֹקְמֵהּ מֵחַיִּים וּכְגוֹן דְּמַעֲלָה לָהּ מָעָה כֶּסֶף וְאֵין מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאֵין רְגִילוּת שֶׁיַּעֲלֶה לָהּ מָעָה כֶּסֶף וְלֹא יַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת:

אֶלָּא לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה דְּאָמַר לְעֵיל נָמֵי טַעַם מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה מִשּׁוּם סִמְפּוֹן וְהַשְׁתָּא נָמֵי מוּקֵי טַעַם ב"ד שֶׁל אַחֲרֵיהֶם מִשּׁוּם סִמְפּוֹן: מַאי בֵּינַיְיהוּ כְּלוֹמַר מָה רָאוּ רִאשׁוֹנִים לְהַתִּירָהּ מֵהִגִּיעַ זְמַן וְאֵילָךְ וּמָה רָאוּ אַחֲרוֹנִים לוֹמַר עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה: מַר סָבַר מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה: בְּדִיקַת חוּץ שֶׁבְּדָקָה בְּיַד קְרוֹבוֹתָיו: שְׁמָהּ בְּדִיקָה וְקֹדֶם שֶׁיּוֹצִיא מְעוֹתָיו בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ כְּבָר בְּדָקָה הִלְכָּךְ תּוּ לָא חָיְישִׁינַן לְסִמְפּוֹן וּב"ד שֶׁל אַחֲרֵיהֶם סָבְרִי אֵינָהּ בְּדִיקָה עַד שֶׁמִּתְיַחֵד עִמָּהּ הוּא עַצְמוֹ וּבוֹדְקָהּ: מַתְנֵי' מַעֲשֵׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ בְּמַתְנֵי' (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף סד:) מְפָרֵשׁ מָה הִיא עוֹשָׂה לוֹ מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים כו': הֲרֵי זוֹ עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת אֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ קָדוֹשׁ עַל פִּיו וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לָהּ: הַמּוֹתָר הִקְדִּישׁ אֶת מוֹתַר מַעֲשֵׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ מַה שֶּׁהִיא עוֹשָׂה לוֹ יוֹתֵר עַל הָרָאוּי שֶׁפָּסְקוּ חֲכָמִים וְלֹא הִקְדִּישׁ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ עַצְמָן וְהַמּוֹתָר קָנוּי לוֹ בְּמָעָה כֶּסֶף שֶׁתִּקְנוּ לָהּ חֲכָמִים שֶׁיִּתֵּן לָהּ בְּכָל שַׁבָּת מָעָה כֶּסֶף לְצָרְכָּהּ לְבַד הַמְּזוֹנוֹת כִּדְתְנַן בְּמַתְנִיתִין: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר הֶקְדֵּשׁ כו' מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ' אֵינִי נִיזּוֹנֵית מִשֶּׁלְּךָ: וְאֵינִי עוֹשָׂה לְךָ כְּלוּם אֶלָּא לְעַצְמִי: מְזוֹנֵי עִקָּר תְּחִלַּת תַּקַּנְתָּא לְטוֹבָתָהּ תִּקְנוּהָ מִשּׁוּם דִּזְמִנִין דְּלָא סָפְקָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לִמְזוֹנוֹת וְתִקְנוּ תְּחִלָּה עִקַּר תַּקַּנְתָּא שֶׁיָּזוּן אֶת אִשְׁתּוֹ וַהֲדַר תִּקּוּן לוֹ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִשּׁוּם אֵיבָה וְכֵיוָן דְּעִקַּר תַּקַּנְתָּא לְטוֹבָתָהּ וּמִשּׁוּם דִּידָהּ הֲוַאי כִּי אָמְרָה לָא נִיחָא לִי בְּהַאי טֵיבוּתָא שׁוֹמְעִין לָהּ: מַאי לַאו בְּנִזּוֹנֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ נְכָסִים וּמְבַקֵּשׁ לְזוּנָהּ וְאַפֵּי' הָכִי תְּנַן אֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ בִּרְשׁוּתוֹ לְהַקְדִּישָׁן: בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לְזוּנָהּ: אַפֵּי' לְמָאֵן דְּאָמַר כו' פְּלֻגְתָּא בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין: סֵיפָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינַן פְּלֻגְתָּא בְּמוֹתָר דְּלָא שַׁיָּךְ אַמְּזוֹנוֹת ואע"ג דְּאֵינָהּ נִזּוֹנֶת אִיכָּא לְמ"ד קָדוֹשׁ לְאַחַר מִיתָה כְּשֶׁיִּירָשֶׁנָּה וּכְדִלְקַמָּן: וּפְלִיגָא דְּרַב הוּנָא אר"ש בֶּן לָקִישׁ: דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם כְּגוֹן מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁהִקְדִּישָׁן עַד שֶׁלֹּא עֲשָׂאָתַן: לְעוֹשֵׂיהֶן לְמִי שֶׁבְּרָאָן וְיָדַיִם אִיתַנְהוּ בָּעוֹלָם אַלְמָא קָסָבַר יָכוֹל לְכוֹפָהּ וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה: וְהָא לֹא אָמַר יִקְדְּשׁוּ יָדֶיךָ אֶלָּא מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ: שָׁמְעִינַן לֵהּ לְרַבִּי מֵאִיר בְּמַסֶּכֶת עֲרָכִין (דַּף ה.) דְּאָמַר אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו לְבַטָּלָה דִּתְנַן הַמַּעֲרִיךְ פָּחוֹת מִבֶּן חֹדֶשׁ ר"מ אוֹמֵר נוֹתֵן דָּמָיו דְּאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין עֵרֶךְ לְפָחוֹת מִבֶּן חֹדֶשׁ וְגָמַר וְאָמַר לְשֵׁם דָּמִים הָכָא נָמֵי אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם וְגָמַר וְאָמַר לְשֵׁם יָדַיִם עַצְמָן: לְאַחַר מִיתָה כְּשֶׁתָּמוּת הִיא וְיִירָשֶׁנָּה: מֵחַיִּים כְּשֶׁתַּעֲשֶׂנּוּ: לְעוֹלָם בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת כו' וה"ה נַמֵּי דְּמָצֵי לְאוֹקְמָא כְּשֶׁאֵין מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וּמַעֲלֶה לָהּ מָעָה אֶלָּא מִשּׁוּם רַב דְּאִית לֵיהּ יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה וְאוּקֵי רֵישָׁא דְּמַתְנִי' דְּתָנֵי עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת בְּנִזּוֹנֶת לְהָכִי אוֹקֵי סֵיפָא בְּנִזּוֹנֶת:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פו׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ כח, סמג עשין קלב, טוש״ע אה״ע סי׳ פא סעי׳ א:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ פא סעי׳ א:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ פא סעי׳ א:

ד מיי׳ פט׳ מהל׳ עבדים הל׳ ז, סמג עשין עב, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ כ:

ה מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ י, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ טו:

ו מיי׳ פו׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ כח, סמג עשין קלב, טוש״ע אה״ע סי׳ פא סעי׳ א:

ז מיי׳ פו׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ כח, סמג עשין קלב, טוש״ע אה״ע סי׳ פא סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א נדרים פה.

ב לעיל מג.

ג בבא קמא פז:

ד משנה קידושין; תוספתא קידושין; קידושין סב.; יבמות צב:; בבא מציעא טז:

גליון הש״ס

גמ' מההיא אין. עירובין דף צה ע"א שבועות דף לא ע"ב:

תורה אור השלם

וְכִי־תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם [דברים טו, יג]

וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת־בֵּיתֶךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ [דברים טו, טז]

מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּמָעָה כֶּסֶף תַּחַת מוֹתָר, וְכֵיוָן דְּלָא קָא יָהֵיב לַהּ מָעָה כֶּסֶף — מוֹתָר דִּידַהּ הָוֵי. רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה סָבַר: תִּקְּנוּ מְזוֹנוֹת תַּחַת מוֹתָר, וּמָעָה כֶּסֶף תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וְכֵיוָן דְּקָא יָהֵיב לַהּ מְזוֹנֵי, מוֹתָר דִּידֵיהּ הָוֵי. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: מִידֵּי דִּשְׁכִיחַ מִמִּידֵּי דִּשְׁכִיחַ. וּמָר סָבַר: מִידֵּי דְּקִיֵּיץ מִמִּידֵּי דְּקִיֵּיץ. מֵיתִיבִי: תִּקְּנוּ מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ! אֵימָא: תַּחַת מוֹתַר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ. (א)תָּא שְׁמַע: אִם אֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לִצְרָכֶיהָ — מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ. אֵימָא: מוֹתַר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ. וְהָא עֲלַהּ קָתָנֵי: מָה הִיא עוֹשָׂה לוֹ — מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים שְׁתִי בִּיהוּדָה! הָכִי קָאָמַר: מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ כַּמָּה הָוֵי, דְּלִידַע מוֹתָר דִּידַהּ כַּמָּה — מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים שְׁתִי בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגָּלִיל. אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר. א(ב)וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי? וְהָתְנַן: ״קֻוֹנָּם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךְ״ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יָפֵר, שֶׁמָּא תַּעֲדִיף עָלָיו יָתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: יָפֵר, שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה וּתְהֵא אֲסוּרָה לַחֲזוֹר. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. כִּי אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, לְהַעֲדָפָה. וְלֵימָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְהַעֲדָפָה! אִי נָמֵי: אֵין הֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא! אִי נָמֵי: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא! (ג)אֶלָּא, אָמַר רַב יוֹסֵף: קֻוֹנָּמוֹת קָאָמְרַתְּ? שָׁאנֵי קֻוֹנָּמוֹת, מִתּוֹךְ שֶׁאָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עָלָיו, אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. (ד)אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: בִּשְׁלָמָא אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עָלָיו — שֶׁכֵּן אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹתָיו עַל חֲבֵירוֹ. יֶאֱסֹר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם עַל חֲבֵירוֹ, שֶׁכֵּן אֵין אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עַל חֲבֵירוֹ? [ב]אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: בְּאוֹמֶרֶת ״יִקְדְּשׁוּ יָדַי לְעוֹשֵׂיהֶם״, דְּיָדַיִם אִיתַנְהוּ בָּעוֹלָם. וְכִי קָאָמְרָה הָכִי מִי מַקְדְּשָׁה? הָא מְשַׁעְבְּדָא לֵיהּ! דְּאָמְרָה לְכִי מִיגָּרְשָׁה. [ג](ה)וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּאִילּוּ הַשְׁתָּא לָא קָדֵישׁ וּלְקַמֵּיהּ קָדֵישׁ? אָמַר רַבִּי אִלְעַאי: אַלְמָה לָא? אִילּוּ הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ ״שָׂדֶה זוֹ שֶׁאֲנִי מוֹכֵר לְךָ לִכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה מִמְּךָ תִּיקָּדֵשׁ״, מִי לָא קָדְשָׁה? [ד]מַתְקֵיף לַהּ רַבִּי יִרְמְיָה: מִי דָּמֵי? הָתָם, בְּיָדוֹ לְהַקְדִּישָׁהּ. הָכָא, אֵין בְּיָדָהּ לְגָרֵשׁ אֶת עַצְמָהּ. הָא לָא דָּמְיָא אֶלָּא לָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ ״שָׂדֶה זוֹ שֶׁמָּכַרְתִּי לְךָ, לִכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה מִמְּךָ — תִּיקָּדֵשׁ״, דְּלָא קָדְשָׁה. [ה](ו)מַתְקֵיף לַהּ רַב פָּפָּא: מִי דָּמֵי? הָתָם, גּוּפָא וּפֵירוֹת בִּידָא דְּלוֹקֵחַ. הָכָא, גּוּפַהּ בִּידַהּ הוּא. הָא לָא דָּמְיָא אֶלָּא לָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ

״שָׂדֶה

מְזוֹנוֹת שְׁכִיחֵי וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שְׁכִיחַ וּמֵתָר לָא שְׁכִיחַ. מָעָה כֶּסֶף קַיָּץ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ קַיָּץ כְּדִתְנַן (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף סד:) מַה הִיא עוֹשָׂה מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים: וְהָא עֲלָהּ קָתָנֵי בְּמָתְנֵי': וּמָה הִיא עוֹשָׂה לוֹ וּמִדְּפָרֵישׁ בָּתַר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמָה הִיא עוֹשָׂה לוֹ מִכְּלָל דְּרֵישָׁא בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אַיְּרֵי וְלֹא בַּמּוֹתָר: שְׁתֵּי קָשֶׁה לִטְווֹתוֹ יוֹתֵר מִן הָעֵרֶב: הָכִי קָאָמַר [לְעוֹלָם בַּמּוֹתָר אַיְּרֵי בְּרֵישָׁא וְהָכִי קָאָמַר] סֵיפָא וּמָה הִיא עוֹשָׂה לוֹ עִקָּר דְּנֵדַע מֵתָר מַאי נִיהוּ: מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים סֶלַע שֶׁל יְהוּדָה כִּפְלַיִם בְּמִשְׁקַל סֶלַע שֶׁל גָּלִיל: מִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל לְעֵיל בַּמּוֹתָר לְאַחַר מִיתָה פְּלִיגִי וַעֲלָהּ א"ר יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר חֻלִּין ואע"פ דְּהַשְׁתָּא דִּידֵהּ הוּא אַלְמָא טַעְמָא דְּר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם הוּא שֶׁעֲדַיִן לֹא מֵתָה וְאֵין לוֹ רְשׁוּת בַּמּוֹתָר הוֹאִיל וְאֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מָעָה כֶּסֶף וּבְהָא אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה: וְהָתְנַן קֻנָּם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךָ מַה שֶּׁאֲנִי עוֹשָׂה יִהְיֶה קוֹנָם לְפִיךָ יְהִי עָלֶיךָ כְּהֶקְדֵּשׁ מִלֵּהָנוֹת לוֹ: אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר נֶדֶר זֶה שֶׁאֵין בָּהּ כֹּחַ לְהַקְדִּישׁוֹ לְפִי שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ: שֶׁמָּא תַּעֲדִיף עָלָיו יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁפָּסְקוּ לָהּ חֲכָמִים מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים דְּמֵתָר זֶה אֵינוֹ שֶׁלּוֹ וִיכוֹלָה לְהַקְדִּישׁוֹ: ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר אַף עִקַּר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ צָרִיךְ הֲפָרָה: שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה וִיהֵא הַנֶּדֶר חָל שֶׁמִּשֶּׁנִּתְגָּרְשָׁה אֵינָהּ מְשֻׁעְבֶּדֶת לוֹ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ: וּתְהֵא אֲסוּרָה לַחֲזֹר לוֹ לְפִי שֶׁנֶּאֱסַר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ עָלָיו וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא תִּטְחוֹן וְלֹא תֹּאפֶה וְכָל שְׁאָר מְלָאכוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּמִשְׁנָתֵנוּ שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ: וְאָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כוּ' אַלְמָא לִכְשֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה חָל הַנֶּדֶר אַלְמָא אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם שֶׁעֲדַיִן לֹא גֵּרְשָׁהּ: כִּי אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְהַעֲדָפָה קָאָמַר כְּלוֹמַר הֲלָכָה דְּיָפֵר וְלָאו מִטַּעְמֵהּ דְּאִלּוּ לְר' יוֹחָנָן עִקַּר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ צָרִיךְ הֲפָרָה וְלִשְׁמוּאֵל מִשּׁוּם הַעֲדָפָה שֶׁמָּא תַּעֲדִיף עַל הָרָאוּי הוּא דְּאָמַר יָפֵר וְהַשְׁתָּא נַמֵּי הֲוָה מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי סוֹף סוֹף לֹא בָּא לָעוֹלָם דְּהָא לֹא נַעֲשָׂה אֶלָּא אַקְשִׁי לֵיהּ קֻשְׁיָא אַחֲרִיתָא: אֵין הֲלָכָה כת"ק דְּאָמַר אֵין צָרִיךְ לְהָפֵר אֶלָּא יָפֵר: אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף לְעוֹלָם הֲלָכָה וּמִטַּעְמֵהּ קָאָמַר וּמִשּׁוּם שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה: וְשָׁאנֵי קוֹנָמוֹת הֶקְדֵּשׁ שֶׁאֵינוֹ הֶקְדֵּשׁ לַכֹּל אֶלָּא עַל אָדָם אֶחָד בִּלְשׁוֹן קוֹנָם: מִתּוֹךְ שֶׁהוּא תּוֹפֵס בְּמָקוֹם שֶׁאֵין סְתָם הֶקְדֵּשׁ תּוֹפֵס שֶׁאָדָם אוֹסֵר פֵּרוֹת חֲבֵרוֹ עָלָיו וְאוֹמֵר קוֹנָם פֵּרוֹת פְּלוֹנִי עָלַי וּבִסְתָם הֶקְדֵּשׁ אֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ הִלְכָּךְ אָדָם אוֹסֵר עָלָיו נַמֵּי דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם אֲבָל מַתְנֵי' בְּמַקְדִּישׁ הֶקְדֵּשׁ גָּמוּר אַיְּרֵי וְאֵינוֹ מְמַהֵר לִתְפֹּס כְּקוֹנָם: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵּי וּמָה רְאָיָה פֵּרוֹת חֲבֵרוֹ עָלָיו לְכָאן שֶׁהֵן פֵּרוֹת חֲבֵרוֹ עַל חֲבֵרוֹ דְּעַכְשָׁו הִיא מְשֻׁעְבֶּדֶת לוֹ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְאֵינָהּ רְאוּיָה לְהַתְפִּיסוֹ בְּקוֹנָם וְלִכְשֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה קָאָמַר דְּחָיֵיל וְעוֹד שֶׁעֲדַיִן לֹא נַעֲשֵׂית הַמְּלָאכָה עַד לְאַחַר גֵּרוּשִׁין וַחֲזָרָה: בִּשְׁלָמָא אָדָם אוֹסֵר פֵּרוֹת חֲבֵרוֹ עָלָיו בְּקוֹנָם שֶׁהֲרֵי אָדָם אוֹסֵר פֵּרוֹתָיו עַל חֲבֵרוֹ בֵּין בִּלְשׁוֹן קוֹנָם לַחֲבֵרוֹ לְבַדּוֹ בֵּין שֶׁהִקְדִּישׁוֹ סְתָם הֶקְדֵּשׁ גָּמוּר: יֶאֱסֹר דָּבָר כוּ' בִּתְמִיהַ: שֶׁכֵּן אֵין אָדָם כוּ' שֶׁמִּמָּקוֹם שֶׁבָּאתָ אֵין אַתָּה יָכוֹל לִלְמֹד אִסּוּר שֶׁהֲרֵי אַף בְּקוֹנָם אֵין אוֹסֵר פֵּרוֹת חֲבֵרוֹ עַל חֲבֵרוֹ לוֹמַר קוֹנָם פֵּרוֹתֶיךָ עָלֶיךָ: בְּאוֹמֶרֶת יִקְדְּשׁוּ יָדַי כוּ' שֶׁהַמְּלָאכָה כְּמִי שֶׁבָּאת לָעוֹלָם וְעַל הַגֵּרוּשִׁין שֶׁלֹּא בָאוּ קָא מַסִּיק וְאָזֵל וּמַתְנִיתִין בְּאוֹמֵר מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ הֶקְדֵּשׁ: וּמִי אִיכָּא מִידֵי כוּ': כְּלוֹמַר תֵּרַצְתָּ לֹא בָּא לָעוֹלָם דִּמְלָאכָה לֹא בָּא לָעוֹלָם דְּגֵרוּשִׁין לֹא תֵּרַצְתָּ דְּאִילּוּ הַשְׁתָּא לֵית לַהּ רְשׁוּתָא לְאַקְדּוּשֵׁהּ וְהֵיכִי קָדִישׁ לְקַמֵּהּ: אַלְמָה לֹא בִּתְמִיהַ: מִי לֹא קָדְשָׁה אִם מְכָרָהּ וְחָזַר וּלְקָחָהּ: בְּיָדוֹ לְהַקְדִּישָׁהּ שֶׁהֲרֵי עַכְשָׁיו שֶׁלּוֹ וְכִי הֵיכִי דְּאִילּוּ אַקְדְּשָׁהּ הַשְׁתָּא קָדְשָׁה כִּי אָמַר נַמִּי תִּקְדּוֹשׁ לִקְמֵהּ קָדְשָׁה: הָא לָא דָּמְיָא מִסְקָנָא דְּקַשְׁיָא הִיא: הָתָם גַּבֵּי מְכַרְתִּיהָ לָךְ אֵין לוֹ עַכְשָׁו בָּהּ לֹא גוּף וְלֹא פֵּרוֹת וְאֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ: הָכָא גּוּפָהּ בְּיָדָהּ הוּא וַהֲרֵי יִקְדְּשׁוּ יָדַי אָמְרָה: הָא לָא דָּמְיָא מִסְקָנָא דְּאִתְקַפְתָּא הִיא:

קֻנָּם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךָ אֲפִילּוּ גָּרְסִי' שֶׁאֵינִי לָא הָוֵי דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ דְּהָא תְּנַן בְּפֶ' בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף פֹּא:) קוֹנָם שֶׁלֹּא אֶתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְּקָרְךָ אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת וּמָעָה כֶּסֶף אַיְּרֵי וּלְכָךְ אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר שֶׁהַמּוֹתָר הַכֹּל שֶׁלּוֹ וְאִם מִשּׁוּם הַעֲדָפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק גַּם הִיא שֶׁלּוֹ וְאֵין לְפָרֵשׁ טַעַם דְּאֵין צָרִיךְ לְהָפֵר מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם דְּאִם כֵּן בְּחִנָּם נָקַט מַה שֶּׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךָ דְּלִתְנֵי מַקְדִּישׁ יְדֵי עַצְמוֹ: רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר יָפֵר דְּקָסָבַר דְּהַעֲדָפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק הָוֵי לָאִשָּׁה כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ מְצִיאַת הָאִשָּׁה (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת סו. וְשָׁם) וא"ת וְהֵיאַךְ יָכוֹל לְהָפֵר וְהָא אֵין זֶה מִדְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ וי"ל דַּחֲשִׁיב בֵּינוֹ לְבֵינָהּ לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִזָּהֵר וְלִקַּח מַמָּשׁ בְּצִמְצוּם אֶת הָרָאוּי לוֹ וּלְהַנִּיחַ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ א"נ גַּם חֶלְקָהּ מְשֻׁעְבָּד לוֹ שֶׁיִּלָּקַח בָּהֶם קַרְקַע וְהוּא יֹאכַל פֵּרוֹת וא"ת אִם כֵּן אֵיךְ יְכוֹלָה לְהַדִּירוֹ כֵּיוָן דִּמְשֻׁעְבֶּדֶת לֵיהּ דְּאַלְמוּהָ רַבָּנָן לְשִׁעְבּוּדֵהּ דְּבַעַל כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ וְי"ל דְּדַוְקָא בְּעִקַּר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הוּא דְּאַלְמוּהָ שֶׁהֵם לַבַּעַל לְגַמְרֵי אֲבָל הָכָא דְּלָאו דִּידֵהּ נִינְהוּ אֶלָּא לְפֵרוֹת בְּעָלְמָא לֹא אַלְמוּהָ: שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה כוּ' וְאִם תֹּאמַר וּלְרַב דְּאָמַר יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה לָמָּה לִי לְמִנְקַט שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה לֵימָא שֶׁמָּא תֹּאמַר אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה וְי"ל דְּהָא לָא שְׁכִיחַ שֶׁתְּהֵא אוֹמֶרֶת כֵּן: כִּי אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְהַעֲדָפָה פֵּרוּשׁ הַקּוֹנְטְרֵס מְגֻמְגָּם כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בְּעַצְמוֹ וְנִרְאֶה לר"ת דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ לְהַעֲדָפָה דְּסָבַר לַהּ שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי בְּהָא דְּהַעֲדָפָה לְבַעַל וּבָתַר הָכִי גָּרֵיס וְנֵימָא הֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא אִי נַמִּי אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא וְכֵן פֵּרֵשׁ ר"ח: בִּשְׁלָמָא אָדָם אוֹסֵר פֵּרוֹת חֲבֵרוֹ עָלָיו שֶׁכֵּן אוֹסֵר פֵּרוֹתָיו עַל חֲבֵרוֹ פֵּרוּשׁ דְּהָתָם אוֹסֵר מִשּׁוּם דְּאֶחָד מֵהֶן בִּרְשׁוּתוֹ יֶאֱסֹר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם עַל חֲבֵרוֹ שֶׁאֵין לֹא זֶה וְלֹא זֶה בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁכֵּן אֵין אָדָם אוֹסֵר פֵּרוֹת חֲבֵרוֹ עַל חֲבֵרוֹ לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶן אֵינָם בִּרְשׁוּתוֹ: לִכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה מִמְּךָ כוּ' ואע"ג דְּהָתָם קָאָמַר לִכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה וְהָכָא לָא קָאָמְרָה לִכְשֶׁאֶתְגָּרֵשׁ אֵין נִרְאֶה לוֹ לְחַלֵּק: הָכָא אֵין בְּיָדָהּ לְגָרֵשׁ עַצְמָהּ תֵּמַהּ דְּהָא בְּיָדָהּ לוֹמַר אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרוֹצָה לֵישֵׁב גַּם אַלִּבָּא דְּרֵישׁ לָקִישׁ:

מסורת הש"ס

א לקמן סד:; משנה כתובות
ב נדרים פה:; משנה נדרים; יבמות צג.; לקמן סג.; קידושין סג.
ג נדרים מו.
ד נדרים פה.
ה נדרים פו.
ו נדרים פו.

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' י', סמג לאוין רמב, טוש"ע אה"ע סי' פא סעי' ב:
ב מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' י', סמג לאוין רמב, טוש"ע אה"ע סי' פא סעי' ב:
ג מיי' פו מהל' ערכים וחרמין הל' כט:
ד מיי' פו מהל' ערכים וחרמין הל' כו:
ה מיי' פו מהל' ערכים וחרמין הל' כט:

"שָׂדֶה זוֹ שֶׁמִּשְׁכַּנְתִּי לְךָ, לִכְשֶׁאֶפְדֶּנָּה מִמְּךָ — תִּיקְדַּשׁ", דְּקָדְשָׁה. מַתְקֵיף לַהּ רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: מִי דָּמֵי? הָתָם, בְּיָדוֹ לִפְדוֹתָהּ. הָכָא, אֵין בְּיָדָהּ לְגָרֵשׁ עַצְמָהּ! הָא לָא דָּמְיָא אֶלָּא לָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "שָׂדֶה זוֹ שֶׁמִּשְׁכַּנְתִּי לְךָ לְעֶשֶׂר שָׁנִים, לִכְשֶׁאֶפְדֶּנָּה מִמְּךָ — תִּיקְדַּשׁ", דְּקָדְשָׁה. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: מִי דָּמֵי? הָתָם, לְעֶשֶׂר שָׁנִים מִיהָא בְּיָדוֹ לִפְדּוֹתָהּ. הָכָא, אֵין בְּיָדָהּ לְגָרֵשׁ עַצְמָהּ לְעוֹלָם. א־ד(א)אֶלָּא, אָמַר רַב אָשֵׁי: קוֹנָמוֹת קָא אָמְרַתְּ? שָׁאנֵי קוֹנָמוֹת, דִּקְדוּשַּׁת הַגּוּף נִינְהוּ, וְכִדְרָבָא. דְּאָמַר רָבָא: הֶקְדֵּשׁ, חָמֵץ וְשִׁחְרוּר — מַפְקִיעִין מִידֵי שִׁיעְבּוּד. וְנִקְדְּשׁוּ מֵהַשְׁתָּא? אַלְמוּהָ רַבָּנַן לְשִׁיעְבּוּדֵיהּ דְּבַעַל, כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּיקְדַּשׁ מֵהַשְׁתָּא. ה־ח(ב)מַתְנִי׳ וְאֵלּוּ מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ: טוֹחֶנֶת, וְאוֹפָה, וּמְכַבֶּסֶת, מְבַשֶּׁלֶת, וּמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ, מַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה, וְעוֹשָׂה בַּצֶּמֶר. הִכְנִיסָה לוֹ שִׁפְחָה אַחַת — לֹא טוֹחֶנֶת וְלֹא אוֹפָה וְלֹא מְכַבֶּסֶת. שְׁתַּיִם — אֵין מְבַשֶּׁלֶת, וְאֵין מְנִיקָה אֶת בְּנָהּ. שָׁלֹשׁ — אֵין מַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה, וְאֵין עוֹשָׂה בַּצֶּמֶר. אַרְבַּע — יוֹשֶׁבֶת בַּקָּתֶדְרָא. ט־י(ג)רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ הִכְנִיסָה לוֹ מֵאָה שְׁפָחוֹת — כּוֹפָהּ לַעֲשׂוֹת בַּצֶּמֶר, שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי זִימָּה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה, שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי שִׁיעֲמוּם. יאגְּמָ׳ טוֹחֶנֶת סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: מַטְחֶנֶת. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בְּרֵיחְיָא דִּידָא. מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי חִיָּיא, דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: אֵין אִשָּׁה אֶלָּא לְיוֹפִי, אֵין אִשָּׁה אֶלָּא לְבָנִים. וְתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: אֵין אִשָּׁה אֶלָּא לְתַכְשִׁיטֵי אִשָּׁה. וְתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: הָרוֹצֶה שֶׁיְּעַדֵּן אֶת אִשְׁתּוֹ — יַלְבִּישֶׁנָּה כְּלֵי פִּשְׁתָּן. הָרוֹצֶה שֶׁיְּלַבֵּין אֶת בִּתּוֹ — יַאֲכִילֶנָּה אֶפְרוֹחִים וְיַשְׁקֶנָּה חָלָב סָמוּךְ לְפִירְקָהּ. יב־יג(ד)וּמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ. לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּבֵית שַׁמַּאי. דְּתַנְיָא: נָדְרָה שֶׁלֹּא לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שׁוֹמֶטֶת דַּד מִפִּיו. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: כּוֹפָהּ וּמְנִיקָתוֹ. נִתְגָּרְשָׁה — אֵינוֹ כּוֹפָהּ. וְאִם הָיָה מַכִּירָהּ — נוֹתֵן לָהּ שְׂכָרָהּ וְכוֹפָהּ, וּמְנִיקָתוֹ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. (ה)אֲפִילּוּ תֵּימָא בֵּית שַׁמַּאי, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן: כְּגוֹן שֶׁנָּדְרָה הִיא, וְקִיֵּים לַהּ הוּא. וְקָסָבְרִי בֵּית שַׁמַּאי: הוּא נוֹתֵן אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ, וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי: הִיא נָתְנָה אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ. וְנִפְלְגוּ בִּכְתוּבָּה בְּעָלְמָא. וְעוֹד: תַּנְיָא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵינָהּ מְנִיקָה! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּבֵית שַׁמַּאי. אִם הָיָה מַכִּירָהּ.

עַד

לָא דָּמְיָא אֶלָּא לְהָא לָא דָּמֵי לְשָׂדֶה זוֹ שֶׁמִּשְׁכַּנְתִּי לְךָ סְתָם אֶלָּא לְאוֹמֵר שָׂדֶה זוֹ שֶׁמִּשְׁכַּנְתִּי לְעֶשֶׂר שָׁנִים דְּאֵין בְּיָדוֹ לִפְדּוֹתָהּ וּלְהַקְדִּישָׁהּ עַכְשָׁו: דְּקִדְּשָׁהּ דְּהָא שֶׁלּוֹ הִיא: דִּקְדֻשַּׁת הַגּוּף נִינְהוּ כִּקְדֻשַּׁת מִזְבֵּחַ שֶׁאֵין לָהֶן פִּדְיוֹן כָּךְ אֵין פִּדְיוֹן לְקוֹנָם לִהְיוֹת נִתָּר לְמִי שֶׁנֶּאֱסַר עָלָיו שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ הֶקְדֵּשׁ גָּמוּר לִתְפֹּס פִּדְיוֹנוֹ אֶלָּא אָסוּר עַל אָדָם אֶחָד וְכֵיוָן דִּקְדֻשַּׁת הַגּוּף הוּא מַפְקִיעַ מִידֵי שִׁעְבּוּד שֶׁהִיא מְשֻׁעְבֶּדֶת לְבַעֲלָהּ וְחָיֵיל וּלְקַמָּן פָּרִיךְ א"כ מַאי אִרְיָא שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה מֵהַשְׁתָּא חָיֵיל: הֶקְדֵּשׁ כְּגוֹן שֶׁשִּׁעְבֵּד שׁוֹרוֹ לְבַעַל חוֹב וְחָזַר וְהִקְדִּישׁוֹ מַפְקִיעַ שִׁעְבּוּד הַמַּלְוֶה וְגוֹבֶה חוֹבוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר וְזֶה כָּשֵׁר לְקָרְבָּן וְאֵינוֹ גָּזוּל דְּלָא הֲוָה קָנֵי לֵיהּ אֶלָּא לְגוּבַיְנָא בְּעָלְמָא וְדַוְקָא קְדֻשַּׁת הַגּוּף אֲבָל קְדֻשַּׁת דָּמִים דְּבֶדֶק הַבַּיִת לֹא מַפְקִיעַ שִׁעְבּוּד כְּדִתְנַן בַּעֲרָכִין (דַּף כג:) מוֹסִיף עוֹד דִּינָר וּפוֹדֶה אֶת הַנְּכָסִים הַלָּלוּ כו': חָמֵץ עָשָׂה חֲמֵצוֹ אַפּוֹתֵיקִי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִגִּיעַ הַפֶּסַח אִסּוּר חָמֵץ מַפְקִיעוֹ מִשִּׁעְבּוּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנֶאֱסַר בַּהֲנָאָה וְהָא דִּתְנַן (פְּסָחִים דַּף ל:) עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ אַחַר הַפֶּסַח מֻתָּר בַּהֲנָאָה אוֹקְמִינַן לַהּ הָתָם כְּשֶׁהִרְהִינוֹ אֶצְלוֹ שֶׁמְּסָרוֹ בְּיָדוֹ מַשְׁכּוֹן: וְשִׁחְרוּר עָשָׂה עַבְדּוֹ אַפּוֹתִיקִי וְשִׁחְרְרוֹ הַלֹּוֶה מְשֻׁחְרָר וְזֶה גּוֹבֶה חוֹבוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר: וְנִקְדְּשׁוּ מֵהַשְׁתָּא מַאי אִרְיָא דְּקָתָנֵי שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה מֵהַשְׁתָּא נַמֵּי קַדִּישׁ: אַלְמוּהָ רַבָּנַן לְשִׁעְבּוּדֵהּ דְּבַעַל בְּעוֹדָהּ תַּחְתָּיו דְּשַׁוְיוּהוּ רַבָּנַן כְּלוֹקֵחַ גָּמוּר וְלֹא כְּמַלְוֶה: מַתְנִי' אוֹפָה פַּת: שְׁתַּיִם אֵינָהּ מְבַשֶּׁלֶת כו' בַּגְּמָרָא פָּרֵיךְ אַמַּאי לָא אִפַּטְרָה מִכֻּלְּהוּ בַּחֲדָא שִׁפְחָה שֶׁהִכְנִיסָה בִּמְקוֹמָהּ: יוֹשֶׁבֶת בַּקָּתֶדְרָא לֹא תִּטְרַח בִּשְׁבִילוֹ לֵילֵךְ בִּשְׁלִיחוּת לְהָבִיא לוֹ חֵפֶץ מִבַּיִת לַעֲלִיָּה: שַׁעֲמוּם שִׁגָּעוֹן: גְּמ' טוֹחֶנֶת ס"ד הַמַּיִם מְגַלְגְּלִין הָאֹפֶן וְטוֹחֵן: מַטְחֶנֶת מְכִינָה צָרְכֵי טְחִינָה נוֹתַנְתּוֹ בָּאֲפַרְכֶּסֶת וְקוֹלֶטֶת הַקֶּמַח: וְאִיבָּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם טוֹחֶנֶת הִיא עַצְמָהּ: דִּידָא רֵחַיִם שֶׁל יָד: לְתַכְשִׁיטֵי אִשָּׁה שֶׁיִּקְנוּ לָהּ תַּכְשִׁיטִין לְהִתְנָאוֹת בָּהֶן: שֶׁיְּעַדֵּן אֶת זִיוָהּ אִישְׁקְלוֹיי"ר בְּלַעַ"ז: לְפִרְקָהּ יְמֵי הַנְּעוּרִים: שׁוֹמֶטֶת דַּד מִפִּיו לֹא תְּנִיקֶנּוּ שֶׁחָל הַנֶּדֶר אַלְמָא לָא מְשַׁעְבְּדָא לֵיהּ: כּוֹפָהּ וּמְנִיקָה דִּמְשַׁעְבְּדָא לֵיהּ וְלֹא חָל הַנֶּדֶר: אִם הָיָה מַכִּירָהּ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִינֹק מֵאַחֶרֶת: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בָּרַיְתָא: וְנִפְלְגוּ בִּכְתֻבָּה בְּעָלְמָא נָדְרָה מִלֵּהָנוֹת לוֹ וְקִיֵּם לָהּ בש"א תֵּצֵא וְתִטֹּל כְּתֻבָּה וּבה"א תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה: וְעוֹד תַּנְיָא גַּבֵּי כָּל הַנָּשִׁים וַאֲפִלּוּ בְּלֹא נֶדֶר: אֵינָהּ מְנִיקָה אִם אֵינָהּ רוֹצָה:

שָׂדֶה זוֹ שֶׁמִּשְׁכַּנְתִּי לְךָ לִכְשֶׁאֶפְדֶּנָּה מִמְּךָ תִּקְדַּשׁ מַשְׁמַע דִּבְעוֹדָהּ מְמֻשְׁכֶּנֶת אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ דְּאֵין כֹּחַ לַהֶקְדֵּשׁ לְבַטֵּל כֹּחַ הַמַּלְוֶה שֶׁהִיא מְמֻשְׁכֶּנֶת בְּיָדוֹ וְתֵמַהּ דְּאָמְרִי' בְּסוֹף אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ עג:) רַב מָרִי בַּר רָחֵל מַשְׁכֵּן לֵהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַהוּא בֵּיתָא אֲזַל עוֹבֵד כּוֹכָבִים זַבְּנֵהּ לְרָבָא נְטַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וְשָׁקֵל אֲגַר בֵּיתָא וְאַמְטְיֵהּ לְרָבָא כו' אַלְמָא הִפְקִיעַ הַמֶּכֶר כֹּחוֹ שֶׁל רַב מָרִי שֶׁהָיָה לוֹ לָדוּר בְּבַיִת חִנָּם שֶׁהָיְתָה מְמֻשְׁכֶּנֶת בְּיָדוֹ וְהִפְקִיעַ הַמֶּכֶר כֹּחוֹ וְהֻצְרַךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר לְרָבָא וְי"ל דְּאֵין זֶה הַפְקָעַת כֹּחַ אֶלָּא לְפִי שֶׁהָיָה סָבוּר רַב מָרִי שֶׁהָיָה רָבָא חַיָּב לוֹ דְּמֵי הַמַּשְׁכַּנְתָּא בִּמְקוֹם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלֹא רָצָה לָדוּר בַּחֲצֵרוֹ חִנָּם מִשּׁוּם רִבִּית וא"ל רָבָא כְּדִינֵיהֶם עֲבֵדְנָא לָךְ דְּרָבָא לָא מִחַיַּב לֵיהּ מִידִי אֶלָּא הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וא"ת וְהָא דְּאָמַר בְּפֶ' הָאוֹמֵר מִשְׁקָלִי עָלַי (עֲרָכִין כא. וְשָׁם) הִקְדִּישׁוֹ מַשְׂכִּיר הַדָּר בּוֹ מַעֲלֶה שָׂכָר לַהֶקְדֵּשׁ וּפָרִיךְ הֵיכִי דָּיַר בֵּהּ הָא בִּמְעִילָה קָאֵי דְּמַשְׁמַע שֶׁבִּזְמַן הַשְּׂכִירוּת יָכוֹל לְהַקְדִּישָׁהּ וי"ל דְּכֹחַ שֶׁיֵּשׁ לַשּׂוֹכֵר אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ אֶלָּא הוּא וְהֶקְדֵּשׁ שֻׁתָּפִין בּוֹ וְיִמָּכֵר הַבַּיִת וְיִקַּח זֶה דְּמֵי שְׂכִירוּת הַבַּיִת וְהַמּוֹתָר לְהֶקְדֵּשׁ אֲבָל הָכָא מַיְרֵי שֶׁמַּקְדִּישׁ כָּל הַשָּׂדֶה אַף מַה שֶּׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ עַכְשָׁו אִי נַמֵּי בְּהֶקְדֵּשׁ מַמָּשׁ הָיָה חָל עַל שָׂדֶה הַמְמֻשְׁכֶּנֶת אַף קֹדֶם שֶׁתִּפָּדֶה וְהָכָא מַיְרֵי שֶׁאוֹסֵר בְּקוֹנָם עַל הַמַּלְוֶה לִכְשֶׁיִּפְדֶּנָּה דְּיָכוֹל לִהְיוֹת דִּבְשָׂדֶה מְמֻשְׁכֶּנֶת אֵינוֹ יָכוֹל לְאָסְרָהּ בְּקוֹנָם אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְהַקְדִּישָׁהּ כִּדְמוֹכַח בַּעֲרָכִין דְּיָכוֹל לְהַקְדִּישׁ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיָּכוֹל לֶאֱסֹר בְּקוֹנָם וּמִתְרַצָּא בְּהָכִי הַאי דְּפָרֵיךְ לְעֵיל וּמִי אִכָּא מִדֵּי דְּאִלּוּ הַשְׁתָּא לָא קַדִּישׁ וּלְקַמֵּהּ קַדִּישׁ וּמַאי קַשְׁיָא לֵיהּ דִּלָמָה לֹא תוּכַל לְהַקְדִּישׁ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ מַאי שְׁנָא מִנִּכְסֵי מְלוֹג שֶׁיְּכוֹלָה לִמְכֹּר עַכְשָׁו לִכְשֶׁתִּתְאַלְמֵן אוֹ תִּתְגָּרֵשׁ אֶלָּא וַדַּאי אע"פ שֶׁיְּכוֹלָה לְהַקְדִּישׁ מִידִי דַּהֲוֵי אַמֶּכֶר לֹא תוּכַל לֶאֱסֹר וְעוֹד יָכוֹל לִהְיוֹת דַּאֲפִילּוּ הָיְתָה מְקֻדֶּשֶׁת יָדֶיהָ לַשָּׁמַיִם לְגַמְרֵי לֹא הָיָה רָאוּי לָחוּל הֶקְדֵּשׁ כְּמוֹ עַל שָׂדֶה מִשּׁוּם דִּבְשָׂדֶה חָל הַהֶקְדֵּשׁ עַל גּוּף הַשָּׂדֶה בְּעוֹדָהּ בִּרְשׁוּת הַמַּלְוֶה וּמִמֵּילָא יִקְדְּשׁוּ הַפֵּרוֹת כְּשֶׁיֵּצֵא הַגּוּף מֵרְשׁוּתוֹ אֲבָל יָדֶיהָ אֲפִי' הִקְדִּישׁוֹ לַשָּׁמַיִם אֵין נִתְפָּשׂוֹת בְּהֶקְדֵּשׁ וַאֲפִילּוּ בְּעֶבֶד אָמַר רַב דְּגוּפֵהּ לָא קַדִּישׁ וּבְבֶן חוֹרִין מוֹדוּ כ"ע וּלְכָךְ אֲפִי' הִקְדִּישׁוֹ לְגַמְרֵי אֵין לַהֶקְדֵּשׁ לָחוּל יוֹתֵר מֵאוֹסֵר לַמַּלְוֶה בְּקוֹנָם שָׂדֶה הַמְמֻשְׁכָּן לוֹ: **קוֹנָמוֹת** קָאָמַרְתְּ כו' וא"ת א"כ כָּל אָדָם יַפְקִיעַ כָּל מָמוֹנוֹ מִבַּעַל חוֹבוֹ עַל יְדֵי קוֹנָם וְי"ל דְּלָאו דַּוְקָא שִׁעְבּוּד דְּבַעַל אַלְמוּהָ רַבָּנַן אֶלָּא ה"נ דְּאַלְמוּהָ לְשִׁעְבּוּדָא דב"ח כִּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ הַמַּדִּיר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת ע.) דְּפָרִיךְ וְכֵיוָן דִּמְשֻׁעְבַּד לָהּ הֵיכִי מָצֵי מַדִּיר לַהּ וְלֵימָא דְּמַפְקַע שִׁעְבּוּדָהּ ע"י קוֹנָם אֶלָּא וַדַּאי דְּאַלְמוּהָ נַמֵּי לְשִׁעְבּוּדָא דְּאִשָּׁה וא"ת בְּפֶ' אַלְמָנָה בִּיבָמוֹת (דַּף סו: וְשָׁם) גַּבֵּי אִצְטְלָא דְּפַרְסוּהָ אַמִּיתְנָא אַמַּאי קָאָמַר רָבָא קַנְיֵהּ מִיתְנָא הָא אַלְמוּהָ רַבָּנַן לְשִׁעְבּוּדָא דְּאִשָּׁה וְי"ל דְּדַוְקָא בְּקוֹנָמוֹת אַלְמוּהָ שֶׁלֹּא יַפְקִיעַ חוֹבוֹ אֲבָל הַהִיא דְּפֶ' אַלְמָנָה דְּנֶאֱסַר לְכָל הָעוֹלָם לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהָכִי וּמַפְקִיעַ מִידֵי שִׁעְבּוּד כְּמוֹ הֶקְדֵּשׁ וְהָא דְּאָמַר בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף צ. וְשָׁם) דְּעַבְדֵי מְלוֹג אֵין יוֹצְאִין בְּשֵׁן וָעַיִן לֹא לָאִישׁ וְלֹא לָאִשָּׁה דְּאַלְמוּהָ רַבָּנַן לְשִׁעְבּוּדָא דְּבַעַל אע"ג דְּשִׁחְרוּר דָּמֵי לְהֶקְדֵּשׁ סְבִירָא לֵהּ לְרָבָא בְּפֶרֶק אַלְמָנָה (יְבָמוֹת דַּף סו:) כמ"ד לָאִשָּׁה אֲבָל לֹא לָאִישׁ א"נ יָדוֹ עֲדִיפָא מִיָּדָהּ כֵּיוָן דְּאָכִיל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ כִּדְאָמְרִינַן בְּהַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פג.): **הֶקְדֵּשׁ** חָמֵץ וְשִׁחְרוּר כָּתַבְתִּי בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין מ: וְשָׁם): **אַרְבַּע** יוֹשֶׁבֶת בְּקַתֶּדְרָא אע"ג דְּבְשָׁלֹשׁ נַמֵּי אֵינָהּ עוֹשָׂה מִכָּל מְלָאכוֹת שֶׁהֻזְכְּרוּ בַּמִּשְׁנָה מִכָּל מָקוֹם עוֹשָׂה מְלָאכוֹת קְטַנּוֹת שֶׁבַּבַּיִת שֶׁלֹּא הֻזְכְּרוּ בַּמִּשְׁנָה וְאִיכָּא נַמֵּי אָרְחֵי וּפָרְחֵי דְּבַגְּמָרָא וְכִי הִכְנִיסָה לוֹ ד' אֵינָהּ עוֹשָׂה כְּלוּם: **טוֹחֶנֶת** ס"ד הָא דִּתְנַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין סא:) אֵשֶׁת חָבֵר טוֹחֶנֶת עִם אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ לָא פָּרֵיךְ טוֹחֶנֶת ס"ד דְּדַוְקָא הָכָא פָּרֵיךְ דַּאֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן אֵלּוּ מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה דְּקָאֵי אַעִקַּר מְלָאכָה: **תָּנֵי** רַבִּי חִיָּא אֵין אִשָּׁה אֶלָּא לְיֹפִי לָא פְּלִיג אֶלָּא אַטּוֹחֶנֶת וְאוֹפָה וּמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁמַּכְחִישׁוֹת יָפְיָהּ אֲבָל אַעוֹשָׂה בְּצֶמֶר לָא פְּלִיג דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ תַּחַת מְזוֹנוֹת:

כְּגוֹן שֶׁנָּדְרָה הִיא וְקִיֵּם לַהּ הוּא שֶׁאָסְרָה הֲנָאַת הֲנָקָה עַל עַצְמָהּ שֶׁהִיא נֶהֱנֵית בַּהֲנָקָה כִּדְאָמַר לְקַמָּן הוּא אוֹמֵר שֶׁלֹּא לְהָנִיק וְהִיא אוֹמֶרֶת לְהָנִיק שׁוֹמְעִין לָהּ מִשּׁוּם צַעֲרָא דְּדַדָּה וְכִי הַהִיא דְּשׁוֹחָה עָלָיו וּמְנִיקָתוֹ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה אֲבָל לֵיכָּא לְמֵימַר דְּאָסְרָה הֲנָאַת יְנִיקָתָהּ עָלָיו כֵּיוָן דִּמְשַׁעְבְּדָא לֵיהּ אֵין הַנֶּדֶר חָל וְהַשְׁתָּא פְּלִיגֵי דְּב"ש סָבְרֵי דְּהוּא נָתַן אֶצְבַּע בֵּין שִׁנֶּיהָ הִלְכָּךְ אֵינוֹ כּוֹפֶה לְהָנִיק פִּי' לְהַשְׂכִּיר מֵינֶקֶת וּב"ה סָבְרֵי הִיא נָתְנָה אֶצְבַּע בֵּין שִׁנֶּיהָ וְכוֹפֶה לְהָנִיק שֶׁתַּשְׂכִּיר לוֹ מֵינֶקֶת אוֹ תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' ערכים וחרמין הל' יד:
ב מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ו:
ג מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ז, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קיז סעי' ו:
ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' טז, סמג עשין פו, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סח:
ה מיי' פכ"א מהל' אישות הל' ה, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ו:
ו מיי' פכ"א מהל' אישות הל' ג, ש"ע אה"ע סי' פ סעי' ב:
ז מיי' פכ"א מהל' אישות הל' א, ש"ע אה"ע סי' פ סעי' א:
ח מיי' פכ"א מהל' אישות הל' ו, ש"ע אה"ע סי' פ סעי' ז ח:
ט מיי' פכ"א מהל' אישות הל' ב, טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ב:
י מיי' פכ"א מהל' אישות הל' ג, ש"ע אה"ע סי' פ סעי' ג:
יא מיי' פכ"א מהל' אישות הל' ה, טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ו:
יב מיי' פכ"א מהל' אישות הל' יג, טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' א:
יג מיי' פכ"א מהל' אישות הל' טו, ש"ע אה"ע סי' פב סעי' ה:

מסורת הש"ס

א נדרים פו:
ב בראשית רבה
ג מסכת כלה רבתי
ד תוספתא כתובות
ה לקמן סא.; לעיל נב.
ו נדרים פו.

מסורת הש״ס

א לקמן עו:; חולין מד.; לעיל כא.

ב תוספתא נדה

ג כריתות כב.

ד ספרא שמיני פרק ד ד; כריתות כב.

ה כריתות כא:

ו תוספתא נדה

גליון הש״ס

גמ' כי אתא רמי בר יחזקאל. לעיל דף כא ע"א לקמן דף עו ע"ב חולין דף מד ע"א:

שם הרי זו לא תתארס. ע' יבמות דף לו ע"ב תוס' ד"ה ולא קתני:

תוס' ד"ה רבי יהושע וכו' ואפי' טובא. כדאמרינן שבת דף קכז ע"א:

תורה אור השלם

אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם [ויקרא יא, ד]

עַד כַּמָּה כַּמָּה חֳדָשִׁים אִית לָן לְמֵימַר שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַכִּירָהּ מִלִּינַק מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת: כָּל חַד לְפוּם חוּרְפֵּהּ יֵשׁ תִּינוֹק חָרִיף וּמַכִּירָה בַּחֲמִשִּׁים יוֹם וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מַכִּירָהּ עַד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים: כָּל זְמַן שֶׁמַּכִּירָהּ אֵין שִׁעוּר לַדָּבָר אֶלָּא בִּבְדִיקָה הַדָּבָר תָּלוּי אִם אָנוּ רוֹאִים שֶׁמַּכִּירָהּ כּוֹפֶה וּמְנִיקָתוֹ בְּשָׂכָר [וַאֲפִי' גְּרוּשָׁה]: הַהִיא דַּאֲתַאי גְּרוּשָׁה וְלֹא הָיְתָה רוֹצָה לְהָנִיק: זִיל בָּדְקָה אִם מַכִּירָהּ: אוֹתְבָה בְּדָרָא דִּנְשֵׁי הוֹשִׁיבָהּ בְּשׁוּרָה שֶׁל נָשִׁים: מְסַוֵּי מַבִּיט: נְטֹף עֵינֶיךָ זָקוּף עֵינֶיךָ כְּמוֹ דְּשָׁפֵל וְאָזֵל בַּר אֲוָזָא וְעֵינוֹהִי מְטַיְּפִי דב"ק (דַּף צב:): דְּרֵי בְּרִיךְ שָׂאִי בְּנֵךְ: כְּיוֹנֵק שֶׁקֶץ כְּאִלּוּ יוֹנֵק דָּבָר מְשֻׁקָּץ: חֲלֵב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם חָלָב שֶׁל אִשָּׁה הַמְהַלֶּכֶת בִּשְׁתֵּי רַגְלַיִם: טָמֵא אָסוּר: שֶׁהֵקַלְתָּ בְּמַגָּעָהּ שֶׁאֵינָהּ מְטַמְּאָה מֵחַיִּים: הֶחְמַרְתָּ בְּחֶלְבָּהּ כִּדְאָמְרִינַן בִּבְכוֹרוֹת (דַּף ו:) גָּמָל גָּמָל שְׁנֵי פְּעָמִים חַד לֶאֱסֹר חֶלְבּוֹ: אָדָם שֶׁהֶחְמַרְתָּ בְּמַגָּעוֹ נִדָּה: הוּא טָמֵא מֵחַד קְרָא נָפְקָא לֵהּ ל"א זֶה זֶה טָמֵא כוּ' דִּכְתִיב בְּרֵישֵׁהּ דִּקְרָא אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ זֶה מִעוּטָא הוּא: שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בְּכָל שֶׁהֲרֵי בִּטְהוֹרָה טָהוֹר: וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת גָּרְסִי': אֲפֵי' מִצְוַת פְּרִישָׁה מִדְּרַבָּנָן: אֵין בּוֹ דְּמִדְּאוֹרַיְתָא שָׁרֵי וְרַבָּנָן נָמֵי לָא גְּזוּר בֵּהּ דְּאָמְרִי' חֲלֵב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָהוֹר: הָא דְּפָרֵישׁ הָא דְּקָתָנֵי מֻתָּר כְּשֶׁפֵּרַשׁ מִדַּדֵּי הָאִשָּׁה לִכְלִי וְהַיּוֹנֵק מִן הַדַּד כְּיוֹנֵק שֶׁקֶץ מִדְּרַבָּנָן: וְחִילּוּפָא בְּדָם דְּמִדְּפָרֵישׁ אָסוּר מִדְּרַבָּנָן דְּמִחַלַּף בְּדַם בְּהֵמָה וְאָתֵי לְמֵימַר דַּם בְּהֵמָה אָכַל: דָּם שֶׁעַל גַּבֵּי כִּכָּר כְּגוֹן שֶׁנְּשָׁכוֹ וְנִכָּר בּוֹ דַּם הַשִּׁנַּיִם: גּוֹרְרוֹ לְדָם: מוֹצְצוֹ דְּהָא לֵיכָּא דַּחֲזֵי לֵיהּ: גּוֹנֵחַ הַמְיַלֵּל מִכְּאֵב לִבּוֹ פליינדרי"א: יוֹנֵק חָלָב מִשּׁוּם רְפוּאָה וּרְפוּאָתוֹ חֵלֶב עֵז: מְפָרֵק הַנּוֹתֵק דָּבָר מִמָּקוֹם שֶׁגָּדֵל בּוֹ וְלֹא מִן הַמְחֻבָּר אֶלָּא מִן הַתָּלוּשׁ וְתוֹלָדָה דְּדָשׁ הוּא שֶׁמְּפָרֵק תְּבוּאָה מִקַּשֶּׁיהָ (שַׁבָּת דַּף עג:): כִּלְאַחַר יָד שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִינֹק אֶלָּא לַחֲלֹב בַּיָּד: וּבִמְקוֹם צַעֲרָא שֶׁמִּצְטַעֵר מִכְּאֵבוֹ: צִנּוֹר הַמְקַלֵּחַ מַיִם מִן הַגַּג: קַשְׁקַשִּׁים קַשִּׁים וַעֲשָׂבִים שֶׁסּוֹתְמִים וּמְעַכְּבִים אֶת קִלּוּחוֹ וּמֵימָיו יוֹצְאִים וּמִתְפַּשְּׁטִים לַגַּג וְדוֹלְפִין לַבַּיִת: כִּלְאַחַר יָד ע"י שִׁנּוּי בְּרַגְלוֹ וּמִשּׁוּם דְּאָמַר רַב יוֹסֵף הֲלָכָה בְּכוּלְּהוּ נָקַט לָהּ הָכָא: וְכַמָּה הִיא פְּרִישָׁה: אִכָּא דְּאָמְרִי תָּנֵי רַב יְהוּדָה מַתְנִיתָא וְלָא שְׁמַעְתָּא: בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ שֶׁנּוֹלַד בְּנָהּ:

עַד כַּמָּה? אָמַר רָבָא אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְרַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חֲמִשִּׁים יוֹם. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַבָּיֵי: הֲלָכָה כְּרַבִּי יִצְחָק שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן. בִּשְׁלָמָא רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן — כָּל חַד וְחַד כִּי חוּרְפֵּיהּ. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל, כִּי הַאי גַּוְונָא מִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? [א](א)כִּי אֲתָא רָמֵי בַּר יְחֶזְקֵאל, אָמַר: לָא תְּצִיתִינְהוּ לְהָנֵי כְּלָלֵי דְּכָיֵיל יְהוּדָה אֲחִי מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל זְמַן שֶׁמַּכִּירָהּ. [ב]הָהִיא דַּאֲתַאי לְקַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל. אֲמַר לֵיהּ לְרַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף: זִיל בְּדְקַהּ. אֲזַל אוֹתְבַהּ בְּדָרֵי דִּנְשֵׁי, וְשַׁקְלֵיהּ לִבְרַהּ וְקָמְהַדַּר לֵיהּ עֲלַיְיהוּ. כִּי מְטָא לְגַבַּהּ, הֲוַת קָא מְסַוְּיָא לְאַפַּהּ כְּבַשְׁתְּנְהִי לְעֵינַהּ מִינֵּיהּ. אֲמַר לַהּ: נְטוֹף עֵינִיךְ, קוּם דְּרִי בְּרִיךְ. סוֹמֵא מְנָא יָדַע? אָמַר רַב אָשֵׁי: בְּרֵיחָא וּבְטַעְמָא. [ג](ב)תָּנוּ רַבָּנַן: יוֹנֵק תִּינוֹק וְהוֹלֵךְ עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, מִכָּאן וְאֵילָךְ — כְּיוֹנֵק שֶׁקֶץ, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים. פֵּירַשׁ לְאַחַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ וְחָזַר — כְּיוֹנֵק שֶׁקֶץ. (ג)אָמַר מָר: מִכָּאן וְאֵילָךְ כְּיוֹנֵק שֶׁקֶץ. וּרְמִינְהִי: יָכוֹל יְהֵא חֲלֵב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא. וְדִין הוּא: וּמָה בְּהֵמָה שֶׁהֵקַלְתָּ בְּמַגָּעָהּ — הֶחְמַרְתָּ בַּחֲלָבָהּ, אָדָם שֶׁהֶחְמַרְתָּ בְּמַגָּעוֹ — אֵינוֹ דִּין שֶׁתַּחְמִיר בַּחֲלָבוֹ? (ד)תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא", הוּא טָמֵא, וְאֵין חֲלֵב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא, אֶלָּא טָהוֹר. יָכוֹל אוֹצִיא אֶת הֶחָלָב, שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בַּכֹּל, וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַדָּם שֶׁהוּא שָׁוֶה בַּכֹּל — תַּלְמוּד לוֹמַר "הוּא" — הוּא טָמֵא, וְאֵין דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא, אֶלָּא טָהוֹר. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אֲפִילּוּ מִצְוַת פְּרִישָׁה אֵין בּוֹ. [ד]לָא קַשְׁיָא: הָא דְּפָרֵישׁ, הָא דְּלָא פָּרֵישׁ. [ה](ה)וְחִילּוּפַהּ בְּדָם. כִּדְתַנְיָא: דָּם שֶׁעַל גַּבֵּי כִכָּר — גּוֹרְרוֹ וְאוֹכְלוֹ. שֶׁבֵּין הַשִּׁינַּיִם — מוֹצְצוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אָמַר מָר, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים. וְהָתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֲפִילּוּ חֲבִילָתוֹ עַל כְּתֵיפָיו! אִידֵּי וְאִידֵּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא. אָמַר רַב יוֹסֵף: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. [ו]תַּנְיָא, רַבִּי מָרִינוּס אוֹמֵר: גּוֹנֵחַ — יוֹנֵק חָלָב בְּשַׁבָּת. מַאי טַעְמָא: יוֹנֵק מְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד, וּבִמְקוֹם צַעֲרָא לָא גְּזַרוּ רַבָּנַן. אָמַר רַב יוֹסֵף: הֲלָכָה כְּרַבִּי מָרִינוּס. [ז]תַּנְיָא, נַחוּם אִישׁ גַּלְיָא אוֹמֵר: צִינּוֹר שֶׁעָלוּ בּוֹ קַשְׁקַשִּׁין — מְמַעֲכָן בְּרַגְלוֹ בְּצִנְעָא בְּשַׁבָּת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. מַאי טַעְמָא — מְתַקֵּן כִּלְאַחַר יָד הוּא, וּבִמְקוֹם פְּסֵידָא לָא גְּזַרוּ בַּהּ רַבָּנַן. אָמַר רַב יוֹסֵף: הֲלָכָה כְּנַחוּם אִישׁ גַּלְיָא. [ח]פֵּירַשׁ לְאַחַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ וְחָזַר — כְּיוֹנֵק שֶׁקֶץ. וְכַמָּה? אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁלֹשָׁה יָמִים. אִיכָּא דְּאָמְרִי, תָּנֵי רַב יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל: שְׁלֹשָׁה יָמִים. (ו)תָּנוּ רַבָּנַן: מֵינֶקֶת שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ — הֲרֵי זוֹ לֹא תִתְאָרֵס וְלֹא תִינָּשֵׂא

עַד

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר אֲפִלּוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים אע"ג דְּהָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים כִּדְאָמְרִי אִינָשֵׁי וַאֲפֵי' טוּבָא דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא נְקַט עַד חָמֵשׁ מִדְּפָרִיךְ מֵחֲבִילָתוֹ עַל כְּתֵפָיו וּמְשַׁנֵּי אִידֵי וְאִידֵי חַד שִׁעוּרָא הוּא מ"מ לֵיכָּא לְמִפְרַךְ הַשְׁתָּא חָמֵשׁ שְׁרֵי אַרְבַּע מִבַּעְיָא דִּנְקַט אַרְבַּע לְבָרִיא וְחָמֵשׁ לְכָחוּשׁ: **יָכוֹל** יְהֵא חֲלֵב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא וְדַם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא בת"כ גָּרְסִי' בָּשָׂר בִּמְקוֹם דָּם וְקָאָמַר ת"ל זֶה אוֹצִיא חֵלֶב שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל פֵּרוּשׁ דְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה מֻתָּר וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַבָּשָׂר שֶׁהוּא נוֹהֵג בְּכָל שֶׁאַף בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה אָסוּר בָּשָׂר מִן הַחַי ת"ל זֶה טָמֵא זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ וְאֵין בְּשַׂר מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם כוּ' ואור"י דְּבֵין לְפִי סְפָרִים שֶׁלָּנוּ דְּדָרֵשׁ מֵהוּא הֶתֵּר חֵלֶב וְדָם וּבֵין לת"כ דְּדָרֵשׁ מִזֶּה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמָצֵי לְמַעוּטֵי חֵלֶב בָּשָׂר וָדָם כּוּלְּהוּ מֵחַד קְרָא כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת דִּמְמַעֲטִין מֵחַד קְרָא כַּמָּה דְּבָרִים כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק הַנֶּהֱנֶה מִן הַהֶקְדֵּשׁ (מְעִילָה יח:) דְּכַמָּה פְּעָמִים קָאָמַר תִּמְעוֹל מַעַל רַבָּה וּפְלִיגָא הַשְׁתָּא אַבָּרַיְתָא דְּפֶרֶק דַּם שְׁחִיטָה (כְּרִיתוֹת כ: וְשָׁם) דִּמְמַעֵט דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם מִדִּכְתִיב לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה וְיֵשׁ סְפָרִים דִּמְמַעֲטִין חֵלֶב מִדִּכְתִיב הוּא וְדָם מִדִּכְתִיב זֶה וְתֵמַהּ לר"י דְּמְנָא לָן לְאוֹקְמָא אָדָם דִּסְבָרָא הוּא יוֹתֵר לְאוֹקְמָא אַבָּשָׂר וּלְהַתִּיר בָּשָׂר מִדָּם דְּאֵין אִסּוּר בָּשָׂר נוֹהֵג בְּכָל אֶלָּא מֵחַיִּים אֲבָל דָּם אִסּוּרוֹ נוֹהֵג בְּכָל בֵּין מֵחַיִּים בֵּין לְאַחַר מִיתָה ואור"י דְּאִי הֲוָה גָּרֵיס בִּשְׁמַעְתִּין בָּשָׂר בִּמְקוֹם דָּם הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמִזֶּה וּמֵהוּא מְמַעֲטִינַן חֵלֶב וּבָשָׂר וּמֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת מְמַעֲטִינַן דָּם וא"ת וְכֵיוָן דִּמְמַעֲטִינַן דָּם מֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי חֵלֶב הַשְׁתָּא דָּם מֻתָּר חֵלֶב לֹא כ"ש וי"ל דְּמֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת לָא מָצֵי לְמִשְׁרֵי דָּם לְגַמְרֵי דְּלָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ אֶלָּא מֵאִסּוּר דָּם אֲבָל מֵאִסּוּר טָמֵא לָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ וְהוֹאִיל וְנִתְמַעֵט מֵאִסּוּר דָּם הַשְׁתָּא דָּם וְחָלָב שָׁוִין: **הֶחְמַרְתָּ** בְּחֶלְבָּהּ כִּדְדָרְשִׁינַן בִּבְכוֹרוֹת (דַּף ו:) מִוְּאֶת הַגָּמָל:

יָכוֹל יְהֵא חֲלֵב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא וְדַם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא בת"כ גָּרְסִי' בָּשָׂר בִּמְקוֹם דָּם וְקָאָמַר ת"ל זֶה אוֹצִיא חֵלֶב שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל פֵּרוּשׁ דְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה מֻתָּר וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַבָּשָׂר שֶׁהוּא נוֹהֵג בְּכָל שֶׁאַף בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה אָסוּר בָּשָׂר מִן הַחַי ת"ל זֶה טָמֵא זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ וְאֵין בְּשַׂר מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם כוּ' ואור"י דְּבֵין לְפִי סְפָרִים שֶׁלָּנוּ דְּדָרֵשׁ מֵהוּא הֶתֵּר חֵלֶב וְדָם וּבֵין לת"כ דְּדָרֵשׁ מִזֶּה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמָצֵי לְמַעוּטֵי חֵלֶב בָּשָׂר וָדָם כּוּלְּהוּ מֵחַד קְרָא כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת דִּמְמַעֲטִין מֵחַד קְרָא כַּמָּה דְּבָרִים כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק הַנֶּהֱנֶה מִן הַהֶקְדֵּשׁ (מְעִילָה יח:) דְּכַמָּה פְּעָמִים קָאָמַר תִּמְעוֹל מַעַל רַבָּה וּפְלִיגָא הַשְׁתָּא אַבָּרַיְתָא דְּפֶרֶק דַּם שְׁחִיטָה (כְּרִיתוֹת כ: וְשָׁם) דִּמְמַעֵט דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם מִדִּכְתִיב לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה וְיֵשׁ סְפָרִים דִּמְמַעֲטִין חֵלֶב מִדִּכְתִיב הוּא וְדָם מִדִּכְתִיב זֶה וְתֵמַהּ לר"י דְּמְנָא לָן לְאוֹקְמָא אָדָם דִּסְבָרָא הוּא יוֹתֵר לְאוֹקְמָא אַבָּשָׂר וּלְהַתִּיר בָּשָׂר מִדָּם דְּאֵין אִסּוּר בָּשָׂר נוֹהֵג בְּכָל אֶלָּא מֵחַיִּים אֲבָל דָּם אִסּוּרוֹ נוֹהֵג בְּכָל בֵּין מֵחַיִּים בֵּין לְאַחַר מִיתָה ואור"י דְּאִי הֲוָה גָּרֵיס בִּשְׁמַעְתִּין בָּשָׂר בִּמְקוֹם דָּם הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמִזֶּה וּמֵהוּא מְמַעֲטִינַן חֵלֶב וּבָשָׂר וּמֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת מְמַעֲטִינַן דָּם וא"ת וְכֵיוָן דִּמְמַעֲטִינַן דָּם מֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי חֵלֶב הַשְׁתָּא דָּם מֻתָּר חֵלֶב לֹא כ"ש וי"ל דְּמֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת לָא מָצֵי לְמִשְׁרֵי דָּם לְגַמְרֵי דְּלָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ אֶלָּא מֵאִסּוּר דָּם אֲבָל מֵאִסּוּר טָמֵא לָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ וְהוֹאִיל וְנִתְמַעֵט מֵאִסּוּר דָּם הַשְׁתָּא דָּם וְחָלָב שָׁוִין:

גּוֹנֵחַ יוֹנֵק חָלָב בְּשַׁבָּת כוּ' לָאו בְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה אַיְרֵי דא"כ מַאי אִרְיָא מִשּׁוּם דְּהָוֵי מְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד אֲפֵי' הָוֵי מְלָאכָה דְּאוֹרַיְתָא שָׁרֵי בִּמְקוֹם סַכָּנָה וְקָשֶׁה לר"ת מֵהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק חֵרֵשׁ (יְבָמוֹת קיד.) אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר יוֹנְקִים הָיִינוּ מִבְּהֵמָה טְהוֹרָה בי"ט וּפָרִיךְ אִי דְּאִכָּא סַכָּנָה אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת נָמֵי וְאִי דְּלֵיכָּא סַכָּנָה כוּ' וּמְשַׁנֵּי לָא צְרִיכָא דְּאִכָּא צַעֲרָא וּמְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד הוּא שַׁבָּת דְּאִסּוּר סְקִילָה גְּזַרוּ רַבָּנַן י"ט דְּאִסּוּר לָאו לָא גְּזַרוּ רַבָּנַן וְתֵרֵץ דְּהָתָם מַיְרֵי בְּצַעַר שֶׁל רָעָב וְהָכָא בְּצַעַר שֶׁל חֹלִי שֶׁהוּא קָרוֹב לְסַכָּנָה וּבְשַׁבָּת לֹא גָּזְרוּ וְקָשֶׁה לר"י הָא דְּפָרִיךְ הָתָם אִי דְּאִכָּא סַכָּנָה אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת נָמֵי הָוֵי לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי אֲפֵי' אִי לֵיכָּא סַכָּנָה אִי דְּחוֹלֶה הוּא אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת נָמֵי עַל כֵּן נִרְאֶה דְּבָרַיְתָא דְּהָתָם פְּלִיגָא אַהַךְ דְּהָכָא וְכֵן מַשְׁמַע מִדְּקָאָמַר הָכָא הֲלָכָה כְּרַבִּי מָרִינוּס מִכְּלָל דִּפְלִיגֵי עָלֶיהָ: **מְפָרֵק** כִּלְאַחַר יָד הוּא וא"ת אֲפִלּוּ לָא הָוֵי כִּלְאַחַר יָד נָמֵי דְּהָא אֵין דִּישָׁה אֶלָּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (שַׁבָּת עה.) גַּבֵּי פּוֹצֵעַ חִלָּזוֹן וְכִי תֵּימָא אע"ג דְּחִלָּזוֹן לָא חָשִׁיב גִּדּוּלֵי קַרְקַע בְּהֵמָה חֲשִׁיבָא גִּדּוּלֵי קַרְקַע כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף כז:) דִּמְמַעֵט דָּגִים מִדִּכְתִיב בִּקְרָא בָּקָר וָצֹאן מַה הַפְּרָט מְפֹרָשׁ גִּדּוּלֵי קַרְקַע כוּ' זֶה אֵין לוֹמַר דִּנְהִי דַּחֲשִׁיבָא בְּהֵמָה גִּדּוּלֵי קַרְקַע מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּגָמְרִי מִסַּמְמָנִין בָּעֵינַן מַמָּשׁ שֶׁיִּהְיֶה גָּדֵל מִן הַקַּרְקַע כְּמוֹ סַמְמָנִין דִּלְגַבֵּי סַמְמָנִין לָא חֲשִׁיבָא בְּהֵמָה גִּדּוּלֵי קַרְקַע כִּדְמוֹכַח בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ דַּף פט. וְשָׁם) דְּתַנְיָא דַּיִשׁ מַה דַּיִשׁ מְיֻחָד דְּבִשְׁעַת מְלָאכָה כוּ' יָצָא הַחוֹלֵב וְהַמְגַבֵּן וְהַמְחַבֵּץ שֶׁאֵינָם גִּדּוּלֵי קַרְקַע וְאֵין פּוֹעֵל אוֹכֵל בּוֹ אַלְמָא לְגַבֵּי דָּבָר הַגָּדֵל מַמָּשׁ מִן הָאָרֶץ לָא חֲשִׁיבָא בְּהֵמָה גִּדּוּלֵי קַרְקַע וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִצְטְרִיךְ טַעְמָא דְּהָכָא דִּמְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד הוּא מִשּׁוּם דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּסָבַר דְּיֵשׁ דִּישָׁה שֶׁלֹּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע דִּמְחַיֵּב בְּפוֹצֵעַ חִלָּזוֹן נָמֵי מִשּׁוּם דָּשׁ: [וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת שַׁבָּת עג: ד"ה מְפָרֵק]: **מְמַעֲכָן** בְּרַגְלוֹ בְּצִנְעָא בְּשַׁבָּת וְהָא דְּאָמַר כָּל מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן אֲפֵי' בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר הַיְנוּ דַּוְקָא בְּאִסּוּר מְלָאכָה דְּאוֹרַיְתָא כְּמוֹ שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעָם (שַׁבָּת דַּף סה.) שֶׁאִם יִרְאוּ יִסְבְּרוּ שֶׁכִּבְּסָן בְּשַׁבָּת אֲבָל הָכָא לֹא יִרְאוּ אֶלָּא מְלָאכָה כִּלְאַחַר יָד דְּהָוְיָא דְּרַבָּנָן וְלָא גָּזְרֵי רַבָּנָן לֶאֱסֹר בְּחַדְרֵי חֲדָרִים: [וע"ע תּוֹסְ' מ"ק ח: ד"ה וּמְנַפְּרָן]:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ טז, טוש״ע אה״ע סי׳ פב סעי׳ ה:

ב מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ טז, טוש״ע אה״ע סי׳ פב סעי׳ ה:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ה, סמג לאוין קלה, טוש״ע יו״ד סי׳ פא סעי׳ ז:

ד מיי׳ פג׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ה, סמג לאוין קלה, טוש״ע יו״ד סי׳ פא סעי׳ ז:

ה מיי׳ פו׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ב, סמג לאוין קכו, טוש״ע יו״ד סי׳ סו סעי׳ י:

ו מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הל׳ יד, סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ שכח סעי׳ לג:

ז טוש״ע או״ח סי׳ שלו סעי׳ ט:

ח מיי׳ פג׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ה, סמג לאוין קלב, טוש״ע יו״ד סי׳ פא סעי׳ ז:

(א)עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בִּשְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי נָתָן בַּר יוֹסֵף: הֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, הֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אֲנִי אַכְרִיעַ. לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ — מוּתֶּרֶת לִינָּשֵׂא בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד חֹדֶשׁ. לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר בִּשְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ — מוּתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ, לְפִי שֶׁאֵין הֶחָלָב נֶעְכָּר אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. אָמַר עוּלָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְאָמַר מָר עוּקְבָא: לִי הִתִּיר רַבִּי חֲנִינָא לָשֵׂאת לְאַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ. אֲרִיסֵיהּ דְּאַבָּיֵי אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי, אֲמַר לֵיהּ: מַהוּ לֵיאָרֵס בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ? אֲמַר לֵיהּ: חֲדָא, דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה — הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְעוֹד: בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל — הֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל. וְאָמַר עוּלָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְאָמַר מָר עוּקְבָא: לִי הִתִּיר רַבִּי חֲנִינָא לָשֵׂאת לְאַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ, כָּל שֶׁכֵּן דְּאַתְּ לֵיאָרֵס. [אב](ב)כִּי אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, אֲמַר לֵיהּ: רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: צְרִיכָה לְהַמְתִּין עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, חוּץ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד בּוֹ וְחוּץ מִיּוֹם שֶׁנִּתְאָרְסָה בּוֹ. רְהַט בָּתְרֵיהּ תְּלָתָא פַּרְסֵי וְאָמְרִי לַהּ פַּרְסָא בְּחָלָא, וְלָא אַדְרְכֵיהּ. [גד]אָמַר אַבָּיֵי: הַאי מִילְּתָא דַּאֲמוּר רַבָּנַן אֲפִילּוּ בֵּיעֲתָא בְּכוּתָּחָא לָא לִישְׁרֵי אִינִישׁ בִּמְקוֹם רַבֵּיהּ, לָא מִשּׁוּם דְּמִיחֲזֵי כְּאַפְקִירוּתָא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מִסְתַּיְּיעָא מִילְּתָא לְמֵימְרָא. דְּהָא אֲנָא הֲוָה גְּמִירְנָא לֵיהּ לְהָא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל, אֲפִילּוּ הָכִי לָא מִסְתַּיְּיעָא לִי מִילְּתָא לְמֵימַר. [ה]תָּנוּ רַבָּנַן: נָתְנָה בְּנָהּ לְמֵינֶקֶת, אוֹ גְּמָלַתּוּ, אוֹ מֵת — מוּתֶּרֶת לִינָּשֵׂא מִיָּד. רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ סְבוּר לְמִיעְבַּד עוּבָדָא כִּי הָא מַתְנִיתָא. אֲמַרָה לְהוּ הָהִיא סָבְתָּא: בְּדִידִי הֲוָה עוּבָדָא, וַאֲסַר לִי רַב נַחְמָן. אִינִי?! וְהָא רַב נַחְמָן שְׁרָא לְהוּ לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא! שָׁאנֵי בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא דְּלָא הָדְרִי בְּהוּ. [וז](ג)אֲמַר לְהוּ רַב פַּפֵּי: וְאַתּוּן לָא תִּסְבְּרוּהָ — מֵהָא דְּתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁהָיְתָה רְדוּפָה לֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ, אוֹ שֶׁהָיָה לָהּ כַּעַס בְּבֵית בַּעְלָהּ, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, אוֹ שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ זָקֵן, אוֹ חוֹלֶה, אוֹ שֶׁהָיְתָה עֲקָרָה וּזְקֵנָה אַיְילוֹנִית וּקְטַנָּה, וְהַמַּפֶּלֶת אַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ, וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד — כּוּלָּן צְרִיכוֹת לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר לֵיאָרֵס וְלִינָּשֵׂא מִיָּד. וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר בִּגְזֵירוֹתָיו. [ח]אָמְרִי לֵיהּ: לָאו אַדַּעְתִּין. וְהִלְכְתָא: מֵת — מוּתָּר, גְּמָלַתּוּ — אָסוּר. מָר בַּר רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ מֵת נָמֵי אָסוּר, דִּלְמָא קָטְלָה לֵיהּ וְאָזְלָא וּמִינַּסְבָא. הֲוָה עוּבָדָא וַחֲנַקְתֵּיהּ. וְלָא הִיא, הָהִיא שׁוֹטָה הֲוַאי, דְּלָא עָבְדִי נְשֵׁי דְּחָנְקָן בְּנַיְיהוּ. [ט]תָּנוּ רַבָּנַן: הֲרֵי שֶׁנָּתְנוּ לָהּ בֵּן לְהָנִיק — הֲרֵי זוֹ לֹא תָּנִיק עִמּוֹ לֹא בְּנָהּ וְלֹא בֶּן חֲבֶרְתָּהּ. פָּסְקָה קִימְעָא — אוֹכֶלֶת הַרְבֵּה. לֹא תֹּאכַל עִמּוֹ דְּבָרִים הָרָעִים לֶחָלָב. הַשְׁתָּא בְּנָהּ אָמַרְתְּ לָא, בֶּן חֲבֶרְתָּהּ מִיבַּעְיָא?! מַהוּ דְּתֵימָא: בְּנָהּ הוּא דְּחָיְיסָ[א] עִילָּוֵיהּ מַמְצְיָא לֵיהּ טְפֵי. אֲבָל בֶּן חֲבֶרְתָּהּ, אִי לָאו דַּהֲוָה לַהּ מוֹתָר לָא הֲוָה מַמְצְיָא לֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. [י]פָּסְקָה קִימְעָא — אוֹכֶלֶת הַרְבֵּה. מֵהֵיכָא? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מִשֶּׁלָּהּ. (ד)לֹא תֹּאכַל עִמּוֹ דְּבָרִים הָרָעִים. מַאי נִינְהוּ? אָמַר רַב כָּהֲנָא: כְּגוֹן כְּשׁוּת וַחֲזִיז וְדָגִים קְטַנִּים וַאֲדָמָה. אַבָּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ קָרָא וַחֲבוּשָׁא. רַב פָּפָּא אָמַר: אֲפִילּוּ קוֹרָא וְכוּפְרָא. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ כַּמְכָּא וְהַרְסָנָא. מִינַּיְיהוּ פָּסְקִי חֲלָבָא, מִינַּיְיהוּ עָכְרִי חֲלָבָא. דִּמְשַׁמְּשָׁא בֵּי רִיחְיָא — הָווּ לַהּ בְּנֵי נִכְפֵּי. דִּמְשַׁמְּשָׁא עַל אַרְעָא — הָווּ לַהּ בְּנֵי שְׁמוּטֵי. דְּדָרְכָא עַל (רְמָא) [דְּמָא] דַּחֲמָרָא — הָווּ לַהּ בְּנֵי גִּירְדָּנֵי. דְּאָכְלָה חַרְדְּלָא — הָווּ לַהּ בְּנֵי זַלְזְלָנֵי. דְּאָכְלָה תַּחְלֵי — הָווּ לַהּ בְּנֵי דוּלְפָּנֵי. דְּאָכְלָה מוֹנִינֵי — הָווּ לַהּ בְּנֵי מְצִיצֵי עֵינָא. דְּאָכְלָה גַּרְגּוּשְׁתָּא — הָווּ לַהּ בְּנֵי מְכוֹעֲרֵי. דְּשָׁתְיָא שִׁיכְרָא — הָווּ לַהּ בְּנֵי אוּכָּמֵי. דְּאָכְלָה בִּישְׂרָא וְשָׁתְיָא חַמְרָא — הָווּ לַהּ בְּנֵי בָּרְיֵי.

עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר וְתִצְטָרֵךְ לִגְמֹל אֶת בְּנָהּ וּבַעַל זֶה אֵינוֹ אָבִיו שֶׁיְּקַנֶּה לוֹ בֵּיצִים וְחָלָב: שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ דַּיּוֹ לְתִינוֹק לִינֹק בְּכָךְ: אַפְקִירוּתָא חֲצִפָּא: דְּלָא מִסְתַּיְּעָא מִלְּתָא שֶׁיּוֹרֶה כַּהֲלָכָה: נָתְנָה בְּנָהּ לְמֵינֶקֶת זוֹ שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ אוֹ גְּמָלַתּוּ בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ אוֹ מֵת: לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא אַלְמָנוֹת שֶׁהָיוּ בָּהֶן מְנִיקוֹת וְנָתְנוּ בְּנֵיהֶם לִמְנִיקָה וְהִתִּירוּם לְנָשֵׂא: דְּלָא הָדְרִי בְּהוּ מְנִיקָה שֶׁפָּסְקָה לְהָנִיק בְּנֵיהֶם יֵרָאֶה לַחֲזֹר בָּהּ לְפִי שֶׁבְּנֵי אָדָם מְאֻיָּמִים הֵם אֲבָל בְּאִינָשֵׁי אַחֲרֵנִי דִּלְמָא הָדְרָא בָּהּ הַמְּנִיקָה וְחוֹזֵר הַבֵּן אֵצֶל הָאֵם וּמִסְתַּכֵּן: לָא תִּסְבְּרוּהָ מֵהָא אִי לֹא אָמְרָה לְכוּ סָבְתָא מִשְּׁמֵי' דר"נ לֹא הֱיִיתֶם יוֹדְעִים לִלְמֹד מִתּוֹךְ מִשְׁנָה זוֹ שֶׁאָסוּר: הֲרֵי שֶׁהָיְתָה רְדוּפָה רֹב יָמֶיהָ לִהְיוֹת בְּבֵית אָבִיהָ כו' כָּל אֵלּוּ אֵין דַּרְכָּן לְהִתְעַבֵּר: שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵלֵד שֶׁנֶּעֱקַר בֵּית הֵרָיוֹן שֶׁלָּהּ: בִּגְזֵרוֹתָיו בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא מַחְמִיר מִדְּרַבָּנָן אַלְמָא אע"ג דְּאֵין כָּאן לְהַבְחִין בֵּין זַרְעוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן לְשֶׁל שֵׁנִי דְּהָא לָא מִעַבְּרָא לָא פְּלוּג רַבָּנַן בְּתַקָּנַת גְּזֵרוֹת שֶׁלָּהֶם בֵּין אִשָּׁה לְאִשָּׁה וְגָזְרוּ סְתָם שֶׁתַּמְתִּין כָּל אִשָּׁה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְהָכִי נָמֵי לָא פְּלוּג רַבָּנַן בְּמֵינֶקֶת שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ בֵּין שֶׁהִיא מְנִיקָתוֹ בֵּין שֶׁאֵינָהּ מְנִיקָתוֹ: גְּמָלַתּוּ אָסוּר שֶׁגְּמָלַתּוּ מֵחֲמַת שֶׁרוֹצָה לְנָשֵׂא: פָּסְקָה קִמְעָא פָּסְקוּ לִתֵּן לָהּ מְזוֹנוֹת מוּעָטִים: אוֹכֶלֶת הַרְבֵּה מִשֶּׁלָּהּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהּ חָלָב הַרְבֵּה וְלֹא תְּמִיתֶנּוּ: כְּשׁוּת הומלו"ן: חֲזִיז עֲשָׂבִים שֶׁל זֶרַע תְּבוּאָה: חֲבוּשָׁא קורצי"ה: קוֹרָא רַךְ הַגָּדֵל בְּדֶקֶל מַה שֶּׁנּוֹסַף עַל הֶעָנָף בְּשָׁנָה זוֹ: כֻּפְרָא תְּמָרִים בְּקַטְנוּתָן: כַּמְכָּא כּוּתָּח: וְהַרְסָנָא דָּגִים מְטֻגָּנִין בְּקֶמַח וְצִיר וְשַׁמָּן שֶׁלָּהֶן: מִנַּיְהוּ פָּסְקֵי חֶלְבָּא יֵשׁ בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁפּוֹסְקִין חֲלֵב הָאִשָּׁה וְיֵשׁ בָּהֶן שֶׁאֵין מַפְסִיקִין אֶלָּא עוֹכְרִין: בְּנֵי נִכְפֵּי וְלָדוֹת שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת שָׁם נוֹפְלִים מֵחוֹלִי שְׁמוֹ פִּישִׁיאו"ן: שְׁמוּטֵי אֲרֻכֵּי צַוָּאר וְהוּא מוּם: גִּרְדָּנֵי פִּי' אָדָם שֶׁנִּמְרַט שְׂעָרוֹת רֹאשׁוֹ אוֹ בַּעַל גָּרָב: זַלְזְלָנֵי רַעַבְתָנִין: דּוּלְפָּנֵי עֵינֵיהֶם זוֹלְפוֹת מַיִם תָּמִיד: מוֹנִינֵי הֶרְגֵּלָה לֶאֱכֹל דָּגִים קְטַנִּים: מְצִיצֵי עֵינָא עֵינָיו פּוֹרְחוֹת וְנָעוֹת תָּמִיד: גַּרְגּוּשְׁתָּא אֲדָמָה ארזילא"ה בְּלַעַ"ז:

אֲפִילוּ בֵּיעֲתָא בְּכֻתְּחָא מְפָרֵשׁ בֶּעָרוּךְ דְּלָאו בִּסְתָם בֵּיצִים אַיְּרֵי דְּאֵין לְךָ עַם הָאָרֶץ שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהֵן מֻתָּרוֹת בְּחָלָב אֶלָּא בְּשׁוֹחֵט תַּרְנְגֹלֶת וּמָצָא בָּהּ בֵּיצִים גְּמוּרוֹת מַיְּרֵי שֶׁמֻּתָּר לְאוֹכְלָן בְּחָלָב כִּדְתַנְיָא בפ"ק דְּבֵיצָה (דַּף ו: וְשָׁם) וא"ת וְאַמַּאי מֻתָּר לְאָכְלָן בְּחָלָב מַאי שְׁנָא מִבֵּיצַת נְבֵלָה דְּאָסְרִי בֵּית הִלֵּל אַפֵּי' כָּמוֹהָ נִמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת עִדִּיּוֹת (פ"א מ"ה) וְתֵרֵץ בַּהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת דְּגַבֵּי אִסּוּר נְבֵלָה הֶחְמִירוּ דְּהָוֵי דְּאוֹרָיְתָא אֲבָל גַּבֵּי בְּשַׂר עוֹף בְּחָלָב דְּרַבָּנָן הֵקֵלּוּ וא"ת וּמַאי אַפֵּי' דְּקָאָמַר אֲפִילוּ בֵּיעֲתָא בְּכֻתְּחָא הָא אִיכָּא מַאן דְּאָמַר (חֻלִּין דַּף קיג.) בְּשַׂר עוֹף בְּחָלָב דְּאוֹרָיְתָא וּלְדִידֵהּ אֲסוּרָה כְּמוֹ בֵּיצַת נְבֵלָה וְי"ל דְּמ"מ קָאָמַר אַפֵּי' שֶׁכָּל הָעוֹלָם נָהֲגוּ בּוֹ הֶתֵּר ולר"ת אָתֵי שַׁפִּיר שֶׁתֵּרֵץ דְּבְבֵיצַת נְבֵלָה הֶחְמִירוּ מִשּׁוּם דִּנְבֵלָה דְּבַר אִסּוּר הוּא אֲבָל בְּבָשָׂר בְּחָלָב לֹא הֶחְמִירוּ דְּהָוֵי הֶתֵּר דְּכָל חַד וְחַד בְּאַפֵּי נַפְשֵׁהּ שָׁרֵי: **כִּי** אַפְקִירוּתָא וְנָפְקָא מִנַּהּ שֶׁהֵיכָא שֶׁהָרַב מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ דְּשָׁרֵי וְאַפֵּ"ה אַל יוֹרֶה דְּלָא מִסְתַּיֵּעַ מִלְּתָא הוֹאִיל וְרַבּוֹ אֶצְלוֹ: **וְאָמַר** ר"נ אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כר"מ בִּגְזֵרוֹתָיו אֵין לְפָרֵשׁ דְּגָזְרִינַן מֵת אַטּוּ לֹא מֵת וְנָתְנָה בְּנָהּ לְהָנִיק אַטּוּ לֹא נָתְנָה וּגְמָלַתּוּ אַטּוּ לֹא גְּמָלַתּוּ דְּא"כ הֵיכִי שְׁרָא ר"נ לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא אֶלָּא י"ל דְּגָזְרִינַן בְּמֵת שֶׁמָּא תַּהַרְגֶנּוּ וְנָתְנָה בְּנָהּ לְהָנִיק שֶׁמָּא תַּחֲזֹר בָּהּ וּגְמָלַתּוּ אַטּוּ שֶׁמָּא תִּגְמְלֶנּוּ וַעֲדַיִן הוּא צָרִיךְ לִינֹק: וְאָמַר ר"נ אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כר"מ בִּגְזֵרוֹתָיו. אֵין לְפָרֵשׁ דְּגָזְרִינַן מֵת אַטּוּ לֹא מֵת וְנָתְנָה בְּנָהּ לְהָנִיק אַטּוּ לֹא נָתְנָה וּגְמָלַתּוּ אַטּוּ לֹא גְּמָלַתּוּ דְּא"כ הֵיכִי שְׁרָא ר"נ לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא אֶלָּא י"ל דְּגָזְרִינַן בְּמֵת שֶׁמָּא תַּהַרְגֶנּוּ וְנָתְנָה בְּנָהּ לְהָנִיק שֶׁמָּא תַּחֲזֹר בָּהּ וּגְמָלַתּוּ אַטּוּ שֶׁמָּא תִּגְמְלֶנּוּ וַעֲדַיִן הוּא צָרִיךְ לִינֹק: **וְהִלְכְתָא** מֵת מֻתָּר גְּמָלַתּוּ אָסוּר רַבֵּינוּ שִׁמְשׁוֹן הַזָּקֵן אוֹמֵר דִּגְרוּשָׁה מֻתֶּרֶת לִנָּשֵׂא דְּלָא מְשַׁעְבְּדָא לְהָנִיק כִּדְתַנְיָא לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נט:) נִתְגָּרְשָׁה אֵינוֹ כּוֹפָהּ מִשּׁוּם דְּלָא מְשַׁעְבְּדָא לֵי' ור"ת אוֹמֵר דַּאֲסוּרָה לִנָּשֵׂא דְּתַנְיָא בְּפֶ' הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מב. וְשָׁם) מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵרוֹ לֹא יִשָּׂא וְקָא פָּסֵיק וְתָנֵי לָא שְׁנָא נִתְאַלְמְנָה וְלָא שְׁנָא נִתְגָּרְשָׁה וְעוֹד דִּמְפָרֵשׁ טַעְמָא הָתָם דִּסְתָם מְעֻבֶּרֶת לִמְנִיקָה קַיְמָא דְּמַשְׁמַע דְּהַיְנוּ טַעְמָא דִּמְנִיקָה הַיְנוּ טַעְמָא דִּמְעֻבֶּרֶת וּלְמַאי דַּהֲוָה מְפָרֵשׁ מֵעִקָּרָא טַעְמָא דִּמְעֻבֶּרֶת שַׁיָּךְ בִּגְרוּשָׁה כְּמוֹ בְּאַלְמָנָה אע"ג דְּהָדַר בֵּי' מֵהַהוּא טַעְמָא מִגּוּפָא דְּמִלְּתָא לָא הָדַר בֵּהּ דְּמַיְּרֵי אַפֵּי' בִּגְרוּשָׁה וְעוֹד דְּאַלְמָנָה נָמֵי לָא מְשַׁעְבְּדָא מִכִּי תָּבְעָה כְּתֻבָּתָהּ אוֹ רוֹצָה לִנָּשֵׂא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כה:
ב מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כו, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ יג סעי׳ יא:
ג מיי׳ פה׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ב:
ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ט, סמג עשין יג, טוש״ע יו״ד סי׳ רמב סעי׳ ד:
ה מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כז, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ יג סעי׳ יא:
ו מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ יח:
ז מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ יג סעי׳ א:
ח מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כז, טוש״ע אה״ע סי׳ יג סעי׳ יא:
ט מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ יב, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ יד:
י מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ יא, ש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ יא יב:
יא מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ יא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ יא יב:

מסורת הש״ס

א נדרים סט.
ב יבמות מג.; עבודה זרה טו:
ג יבמות לה.; יבמות מב:; תוספתא יבמות; עירובין מז.; לעיל לז.
ד תוספתא נדה

בָּרְיֵי. דְּאָכְלָה בֵּיעֵי — הָווּ לַהּ בְּנֵי עֵינָנֵי. דְּאָכְלָה כְּווֹרֵי — הָווּ לַהּ בְּנֵי חִינָּנֵי. דְּאָכְלָה כַּרְפְּסָא — הָווּ לַהּ בְּנֵי זִיוְתָנֵי. דְּאָכְלָה כּוּסְבַּרְתָּא — הָווּ לַהּ בְּנֵי בִּישְׂרָנֵי. דְּאָכְלָה אֶתְרוֹגָא — הָווּ לַהּ בְּנֵי רֵיחָנֵי. בְּרַתֵּיהּ דְּשַׁבּוּר מַלְכָּא אֲכַלָה בַּהּ אַמָּהּ אֶתְרוֹגָא, וַהֲווֹ מַסְקִי לַהּ לְקַמֵּיהּ אֲבוּהּ בְּרֵישׁ רֵיחָנֵי. [אב]אָמַר רַב הוּנָא, בְּדַק לַן רַב הוּנָא בַּר חִינָּנָא: הִיא אוֹמֶרֶת לְהָנִיק, וְהוּא אוֹמֵר שֶׁלֹּא לְהָנִיק — שׁוֹמְעִין לָהּ. צַעֲרָא דִּידַהּ הוּא. הוּא אוֹמֵר לְהָנִיק, וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא לְהָנִיק, מַהוּ? כֹּל הֵיכָא דְּלָאו אוֹרְחַהּ — שׁוֹמְעִין לָהּ. הִיא אוֹרְחַהּ וְהוּא לָאו אוֹרְחֵיהּ, מַאי? בָּתַר דִּידֵיהּ אָזְלִינַן, אוֹ בָּתַר דִּידַהּ אָזְלִינַן? [ג]וּפְשִׁיטְנָא לֵיהּ מֵהָא: עוֹלָה עִמּוֹ וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ. אָמַר רַב הוּנָא: מַאי קְרָאָה — "וְהִיא בְּעוּלַת בָּעַל", בַּעֲלִיָּיתוֹ שֶׁל בַּעַל, וְלֹא בִּירִידָתוֹ שֶׁל בַּעַל. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר מֵהָכָא: "כִּי הִיא הָיְתָה אֵם כָּל חָי", לְחַיִּים נִיתְּנָה, וְלֹא לְצַעַר נִיתְּנָה. הִכְנִיסָה לוֹ שִׁפְחָה וְכוּ׳. הָא שְׁאָרָא עָבְדָא. וְתֵימָא לֵיהּ: עַיֵּילִית לָךְ אִיתְּתָא בַּחֲרִיקַאי! מִשּׁוּם דְּאָמַר לַהּ: הָא טָרְחָא לְדִידִי וּלְדִידַהּ, קַמֵּי דִידָךְ מַאן טָרַח? שְׁתַּיִם אֵינָהּ מְבַשֶּׁלֶת וְאֵינָהּ מְנִיקָה וְכוּ׳. הָא שְׁאָרָא עָבְדָא. וְתֵימָא לֵיהּ: עַיֵּילִית לָךְ אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי דְּטָרְחָה לְדִידִי וּלְדִידַהּ, וַחֲדָא לְדִידָךְ וּלְדִידַהּ! מִשּׁוּם דְּאָמַר לַהּ: קַמֵּי אוֹרְחֵי וּפָרְחֵי מַאן טָרַח? שָׁלֹשׁ, אֵינָהּ מַצַּעַת הַמִּטָּה. הָא שְׁאָרָא עָבְדָא. וְתֵימָא לֵיהּ: עַיֵּילִית לָךְ אַחֲרִיתִי לְאוֹרְחֵי וּפָרְחֵי! מִשּׁוּם דְּאָמַר לַהּ: נְפִישׁ בְּנֵי בֵיתָא, נְפִישׁ אוֹרְחֵי וּפָרְחֵי. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ אַרְבַּע נָמֵי! אַרְבַּע, כֵּיוָן דִּנְפִישִׁי לְהוּ, מְסַיְּיעָן אַהֲדָדֵי. [ד(א)]אָמַר רַב חָנָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: לֹא הִכְנִיסָה לוֹ מַמָּשׁ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁרְאוּיָה לְהַכְנִיס, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה. תָּנָא: אֶחָד שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ, וְאֶחָד שֶׁצִּמְצְמָה לוֹ מִשֶּׁלָּהּ. [ה(ב)]אַרְבַּע, יוֹשֶׁבֶת בְּקָתֶדְרָא. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר חֲנַנְיָא אָמַר רַב הוּנָא: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ יוֹשֶׁבֶת בְּקָתֶדְרָא, אֲבָל מוֹזֶגֶת לוֹ כּוֹס וּמַצַּעַת לוֹ אֶת הַמִּטָּה וּמַרְחֶצֶת לוֹ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. [ו(ג)]אָמַר רַב יִצְחָק בַּר חֲנַנְיָא אָמַר רַב הוּנָא: כָּל מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ, נִדָּה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ, חוּץ מִמְּזִיגַת הַכּוֹס, וְהַצָּעַת הַמִּטָּה, וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. [ז]וְהַצָּעַת הַמִּטָּה. אָמַר רָבָא: לָא אֲמַרַן אֶלָּא בְּפָנָיו, אֲבָל שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — לֵית לַן בַּהּ. וּמְזִיגַת הַכּוֹס. שְׁמוּאֵל מְחַלְּפָא לֵיהּ דְּבֵיתְהוּ בִּידָא דִּשְׂמָאלָא. אַבָּיֵי מַנְּחָא לֵיהּ אַפּוּמָּא דְכוּבָּא. רָבָא אַבֵּי סַדְיָא. רַב פָּפָּא אַשַּׁרְשִׁיפָּא. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר חֲנַנְיָא אָמַר רַב הוּנָא: הַכֹּל מְשַׁהִין בִּפְנֵי הַשַּׁמָּשׁ, חוּץ מִבָּשָׂר וְיַיִן. אָמַר רַב חִסְדָּא: בָּשָׂר שָׁמֵן וְיַיִן יָשָׁן. אָמַר רָבָא: בָּשָׂר שָׁמֵן — כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, יַיִן יָשָׁן — בִּתְקוּפַת תַּמּוּז. [ח]אָמַר רַב עָנָן בַּר תַּחְלִיפָא: הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל וְאַיְיתוֹ לֵיהּ תַּבְשִׁילָא דְּאַרְדֵּי, וְאִי לָאו דִּיהַב לִי, אִיסְתַּכַּנִי. אָמַר רַב אָשֵׁי: הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב כָּהֲנָא וְאַיְיתוֹ לֵיהּ גַּרְגְּלִידֵי דְלִיפְתָּא בְּחַלָּא, וְאִי לָאו דִּיהַב לִי, אִיסְתַּכַּנִי. רַב פָּפָּא אָמַר: אֲפִילּוּ תְּמַרְתָּא דַּהֲנוּנִיתָא. כְּלָלָא דְמִילְּתָא: כֹּל דְּאִית לֵיהּ רֵיחָא וְאִית לֵיהּ קִיוְהָא. [ט]אֲבוּהּ בַּר אִיהִי וּמִנְיָמִין בַּר אִיהִי, חַד סָפֵי מִכֹּל מִינָא וּמִינָא, וְחַד סָפֵי מֵחַד מִינָא. מָר — מִשְׁתַּעֵי אֵלִיָּהוּ בַּהֲדֵיהּ, וּמָר — לָא מִשְׁתַּעֵי אֵלִיָּהוּ בַּהֲדֵיהּ. [י]הָנְהוּ תַּרְתֵּין חֲסִידֵי, וְאָמְרִי לַהּ: רַב מָרִי וְרַב פִּנְחָס בְּנֵי רַב חִסְדָּא, מָר קָדֵים סָפֵי, וּמָר מְאַחַר סָפֵי. דְּקָדֵים סָפֵי — אֵלִיָּהוּ מִשְׁתַּעֵי בַּהֲדֵיהּ, דִּמְאַחַר סָפֵי — לָא מִשְׁתַּעֵי אֵלִיָּהוּ בַּהֲדֵיהּ. אַמֵּימָר וּמָר זוּטְרָא וְרַב אָשֵׁי הֲווּ קָא יָתְבִי אַפִּיתְחָא דְּבֵי אִזְגּוּר מַלְכָּא. חָלֵיף וְאָזֵיל אֲטוּרַנְגָּא דְּמַלְכָּא. חַזְיֵיהּ רַב אָשֵׁי לְמָר זוּטְרָא

דַּחֲוַור

בְּרֵיי בְּרִיאִים: עֵינָנֵי עֵינֵיהֶם גְּדוֹלוֹת: חֲנָנֵי בַּעֲלֵי חֵן: כַּרְפְּסָא אפי"א: כֻּסְבַּרְתָּא אליינדר"א בְּלַעַ"ז: צַעֲרָא דִּדָּה הוּא הֶחָלָב רַב בְּדַדֶּיהָ וּמְצַעֲרָהּ: דְּלָאו אוֹרְחָהּ אֵין דֶּרֶךְ מִשְׁפַּחְתָּהּ לְהָנִיק: בַּחֲרִיקַאי בִּמְקוֹמִי וְלִי נִרְאֶה לְשׁוֹן חִדְקֵי קֶרֶן כְּלוֹמַר לְשׁוֹן פְּקִידַת מָקוֹם בְּפֶקֶד מְקוֹמִי וּבִפְגָמִי: אוֹרְחֵי אוֹרְחִים הַמִּשְׁתַּהִים שַׁבָּת אוֹ חֹדֶשׁ: פָּרְחֵי עוֹבְרִים לְדַרְכָּם לְפִי שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי בַּיִת רַבִּים נוֹהֲגִים לְהִתְאָרֵחַ עוֹבְרֵי דֶּרֶךְ: הָא שְׁאָרָא כְּגוֹן דְּבָרִים קְטַנִּים: שֶׁרְאוּיָה לְהַכְנִיס שֶׁהִכְנִיסָה נְדוּנְיָא רַבָּה וְיֵשׁ כְּדַאי לִמְבִיאָה נְדוּנְיָא זוֹ לִקְנוֹת מִמִּקְצָתָהּ שְׁפָחוֹת לְהַכְנִיס וּלְשַׁמְּשָׁהּ: אֲבָל מוֹזֶגֶת לוֹ כּוֹס וּמַצַּעַת לוֹ מִטָּה לִפְרֹס סָדִין וּלְבָדִין דָּבָר שֶׁאֵינוֹ טֹרַח וּמִשּׁוּם דְּמִלֵּי דְחִבָּה נִינְהוּ כְּדֵי שֶׁתִּתְחַבֵּב עָלָיו וְלָא דָּמֵי לְמַצַּעַת דְּמַתְנִי׳ דַּהֲוֵי דָּבָר שֶׁל טֹרַח וּבִכְפִיָּה הָנֵי לָא כָּפֵי לָהּ אֶלָּא חֲכָמִים הִשִּׂיאוּהָ עֵצָה טוֹבָה לְהַנְהִיג זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל: חוּץ מִמְּזִיגַת כּוֹס כָּל שֶׁהוּא דְּבָרִים שֶׁל קֵרוּב וְחִבָּה וּמְבִיאִין לִידֵי הֶרְגֵּל דָּבָר: מְחַלְּפָא לֵיהּ בִּימֵי לִבּוּנָהּ: אַבֵּי סָדְיָא מְרַאֲשׁוֹתָיו: אַשַּׁרְשִׁיפָּא סַפְסָל: הַכֹּל מַשְׁהִין לִפְנֵי שַׁמָּשׁ הַמְשַׁמֵּשׁ בַּסְּעוּדָה וְאוֹכְלִין בְּפָנָיו וְשׁוֹהִין מִלְּהַאֲכִילוֹ עַד שֶׁיָּקוּמוּ הַקְּרוּאִים: חוּץ מִבְּשַׂר שָׁמֵן כו׳ שֶׁמִּתְאַוֶּה לָהֶם וּמִצְטַעֵר: בִּתְקוּפַת תַּמּוּז שֶׁרֵיחוֹ חָזָק וְחוֹם הַיּוֹם מְחַרְחֵר בּוֹ כְּאֶרֶס: תַּבְשִׁילָא דְּאַרְדֵּי מִין כְּמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת: אִסְתַּכַּנִי הָיִיתִי מְסֻכָּן לְאָחְזֵנִי בֻּלְמוּס מֵחֲמַת תַּאֲוַת רַעֲבוֹנִי: גַּרְגְּלִידֵי חֲתִיכוֹת דַּקּוֹת וַעֲגֻלּוֹת מריר"א בְּלַעַ"ז: תְּמַרְתָּא דַּהֲנוּנִיתָא תְּמָרָה שְׁמֵנָה כְּמוֹ קָרִיב לְגַבֵּי דְּהָיֵנָא וְאִידַהַן (שְׁבוּעוֹת דַּף מז:): קִיוְהָא קֵהָיוֹן שִׁנַּיִם איגרו"ר בְּלַעַ"ז: כֹּל דְּאִית לֵהּ רֵיחָא אוֹ קִיוְהָא מַזִּיק אֶת מִי שֶׁאוֹכְלִין לְפָנָיו וְאֵינוֹ אוֹכֵל: חַד סָפֵי מַאֲכִיל אֶת הַשֶּׁמֶשׁ מִכָּל מִין וּמִין: וְחַד סָפֵי לֵיהּ מִמִּין אֶחָד בִּתְחִלַּת סְעוּדָה לְשֹׂבַע וּמִשְּׁאָר הַמִּינִין מַשְׁהֵהוּ עַד שֶׁיִּגְמֹר סְעֻדָּתוֹ: קָדִים סָפֵי קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן לְפָנָיו: מְאַחַר סָפֵי מִכָּל מִין וּמִין לְאַחַר שֶׁנָּתַן לְפָנָיו וְלִפְנֵי הָאוֹרְחִין: דִּקְדִים סָפֵי מִשְׁתַּעֵי אֵלִיָּהוּ בַּהֲדֵהּ לְפִי שֶׁכְּשֶׁנּוֹתֵן לִפְנֵיהֶן וְהוּא רוֹאֶה וּמִתְאַוֶּה וּמִצְטַעֵר וּפְעָמִים שֶׁיֵּשׁ אוֹרְחִין הַרְבֵּה: אִזְגּוּר שֵׁם מֶלֶךְ פָּרָס: אֲטוּרַנְגָּא דְּמַלְכָּא מוֹשִׁיב הַמָּנוֹת לִפְנֵי הַשָּׂרִים וּבִלְשׁוֹנֵנוּ שינישקלאקו"ש:

הִכְנִיסָה לוֹ שִׁפְחָה אַחַת קְצָת תֵּמַהּ אִם הוּא זָן אוֹתָהּ א"כ מַה מַרְוִיחַ הַבַּעַל דִּבְלֹא שִׁפְחָה הִיא הָיְתָה עוֹשָׂה הַכֹּל וְלֹא הָיָה זָן אֶלָּא אוֹתָהּ לְבַדָּהּ וְעַתָּה זָן אוֹתָהּ וְאֶת שִׁפְחָתָהּ: **יָכוֹל** יְהֵא חֵלֶב מֵהַלְכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא וְדַם מֵהַלְכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא בת"כ גָּרְסִי׳ בָּשָׂר בִּמְקוֹם דָּם וְקָאָמַר ת"ל זֶה אוֹצִיא חֵלֶב שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל פֵּרוּשׁ דְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה מֻתָּר וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַבָּשָׂר שֶׁהוּא נוֹהֵג בְּכָל שֶׁאַף בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה אָסוּר בָּשָׂר מִן הַחַי ת"ל זֶה טָמֵא זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ וְאֵין בְּשַׂר מֵהַלְכֵי שְׁתַּיִם כו׳ ואור"י דְּבֵין לְפִי סְפָרִים שֶׁלָּנוּ דְּדָרֵשׁ מֵהוּא הֶתֵּר חֵלֶב וָדָם וּבֵין לת"כ דְּדָרֵשׁ מִזֶּה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמָצֵי לְמִעוּטֵי חֵלֶב בָּשָׂר וָדָם כּוּלְּהוּ מֵחַד קְרָא כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת דִּמְמַעֲטִין מֵחַד קְרָא כַּמָּה דְּבָרִים כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק הַנֶּהֱנֶה מִן הַהֶקְדֵּשׁ (מְעִילָה יח:) דְּכַמָּה פְּעָמִים קָאָמַר תְּמְעוֹל מַעַל רִבָּה וּפְלִיגָא הַשְׁתָּא אַבָּרַיְתָא דְּפֶרֶק דַּם שְׁחִיטָה (כְּרִיתוֹת כ: וְשָׁם) דִּמְמַעֵט דַּם מֵהַלְכֵי שְׁתַּיִם מִדִּכְתִיב לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה וְיֵשׁ סְפָרִים דִּמְמַעֲטִין חֵלֶב מִדִּכְתִיב הוּא וְדָם מִדִּכְתִיב זֶה וְתֵמַהּ לר"י דְּמְנָא לָן לְאוֹקְמָא אָדָם דִּסְבָרָא הוּא יוֹתֵר לְאוֹקְמָא אַבָּשָׂר וּלְהַתִּיר בָּשָׂר מִדָּם דְּאֵין אִסּוּר בָּשָׂר נוֹהֵג בְּכָל אֶלָּא מֵחַיִּים אֲבָל דָּם אִסּוּרוֹ נוֹהֵג בְּכָל בֵּין מֵחַיִּים בֵּין לְאַחַר מִיתָה ואור"י דְּאִי הֲוָה גָּרֵיס בִּשְׁמַעְתִּין בָּשָׂר בִּמְקוֹם דָּם הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמִזֶּה וּמֵהִוא מְמַעֲטִינַן חֵלֶב וּבָשָׂר וּמֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת מְמַעֲטִינַן דָּם וא"ת וְכֵיוָן דִּמְמַעֲטִינַן דָּם מֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי חֵלֶב הַשְׁתָּא דָּם מֻתָּר חֵלֶב לֹא כ"ש וי"ל דְּמֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת לָא מָצֵי לְמִשְׁרֵי דָּם לְגַמְרֵי דְּלָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ אֶלָּא מֵאִסּוּר דָּם אֲבָל מֵאִסּוּר טָמֵא לָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ וְהוֹאִיל וְנִתְמַעֵט מֵאִסּוּר דָּם הַשְׁתָּא דָּם וְחָלָב שָׁוִין: **וְאַחַת** שֶׁצִּמְצְמָה לוֹ מִשֶּׁלָּהּ גָּרְסִי׳ פֵּרוּשׁ צִמְצְמָה לוֹ מִמַּה שֶׁהוּא חַיָּב לִתֵּן לָהּ כְּמוֹ קֻפָּה שֶׁל בְּשָׂמִים וּשְׁאָר דְּבָרִים וְצִמְצְמָה כָּל כָּךְ שֶׁיָּכוֹל לִקְנוֹת מִזֶּה כַּמָּה שְׁפָחוֹת רַבֵּינוּ תָּם וְיֵשׁ גּוֹרְסִין שֶׁמָּצְאָה לוֹ מִשֶּׁלּוֹ כְּלוֹמַר שֶׁהוּא עָשִׁיר שֶׁיָּכוֹל לִקְנוֹת הַרְבֵּה שְׁפָחוֹת כְּפִי צָרְכָהּ: **אֲבָל** מוֹזֶגֶת לוֹ אֶת הַכּוֹס וּמַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה וְהָא דִּתְנַן שָׁלֹשׁ אֵינָהּ מַצַּעַת כָּתַבְתִּי בְּרֵישׁ מְכִילְתִּין (דַּף ד:) [דְּלָא הָוֵי כְּמוֹ הַצָּעַת הַמִּטָּה דְּמַתְנִי׳]: **מְחַלְּפָא** דְּבִיתְהוּ בִּידָא דִּשְׂמָאלָא בְּמַחֲזוֹר וִיטְרִי פִּי׳ הָרַב ר׳ שְׁמַעְיָה שֶׁהָיָה נִזְהָר רַשִׁ"י אֲפִי׳ שֶׁלֹּא לִתֵּן מַפְתֵּחַ מִיָּדוֹ לְיָדָהּ וּמִכָּאן אֵין רְאָיָה דְּשָׁאנֵי מְזִיגַת כּוֹס שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁל חִבָּה וַאֲסוּרָה אֲפִלּוּ לְהָבִיא לְפָנָיו עַל הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא לְמַר מַנְּחָא לֵיהּ אַבֵּי סָדְיָא וּלְמַר אַפֻּמָּא דְכוּבָא וּמְסַדֵּר אֵלִיָּהוּ דְּקָתָנֵי גַּבֵּי הַהוּא עֲבְדָא דְּמַיְתֵי בפ"ק דְּשַׁבָּת (דַּף יג: וְשָׁם) בְּאָדָם אֶחָד שֶׁקָּרָא הַרְבֵּה וְשָׁנָה הַרְבֵּה כו׳ שֶׁשָּׁאַל אֵלִיָּהוּ לְאִשְׁתּוֹ שֶׁמָּא הֵבֵאת לוֹ אֶת הַפַּךְ שֶׁמָּא הֵבֵאת לוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן וְאָמְרָה לוֹ חַס וְשָׁלוֹם אֲפִי׳ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה לֹא נָגַע בִּי נָמֵי אֵין רְאָיָה דְּמָצֵינַן לְפָרֵשׁ דְּשָׁלָא עַל הֲבָאַת הַפַּךְ הָיָה מַקְפִּיד אֶלָּא הָכִי קָאָמַר שֶׁמָּא בִּשְׁעַת הֲבָאַת הַפַּךְ לֹא נִזְהַרְתְּ וְנָגַע בְּיַךְ וְכֵן מַשְׁמַע שֶׁהֱשִׁיבַתּוּ אֲפִלּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה לֹא נָגַע בִּי אֲבָל שֶׁלֹּא הֱבִיאָה לוֹ לָא קָאָמְרָה וּמַה שֶׁפֵּרֵשׁ דִּמְחַלְּפָא לֵיהּ בִּידָא דִּשְׂמָאלָא בִּימֵי לְבוּנָה דְּמַשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בִּימֵי לְבוּנָה מִבִּימֵי נִדּוּתָהּ וְכֵן מָצִינוּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (שָׁם) בְּהַהוּא עֲבְדָא שֶׁהֵבֵאתִי לְעֵיל דְּקָאָמַר בִּימֵי נִדּוּתֵיךְ מַהוּ אֶצְלֵךְ בִּימֵי לִבּוּנֵיךְ מַהוּ אֶצְלֵךְ נִרְאֶה דְּהָיוּ רְגִילִין לִטְבֹּל אַחַר שִׁבְעָה לִרְאִיָּה כְּשֶׁפּוֹסֶקֶת דְּלָא אֲסִירָא הַשְׁתָּא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין רְגִילוּת לִטְבֹּל עַד אַחַר שִׁבְעָה נְקִיִּים אֵין חִלּוּק בֵּין יְמֵי נִדּוּת לִימֵי לִבּוּן כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דַּף סד:) תִּהְיֶה בְּנִדָּתָהּ בַּהֲוָיָתָהּ תְּהֵא עַד שֶׁתָּבֹא בַּמַּיִם:

מסורת הש״ס

א בבא מציעא לז.; בבא מציעא לד.

ב מועד קטן כ:; לעיל ד:

ג לקמן צו.

תורה אור השלם

וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְּךָ מֵת עַל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ וְהִוא בְּעֻלַת בָּעַל [בראשית כ, ג]

וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הָיְתָה אֵם כָּל־חָי [בראשית ג, כ]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פב סעי׳ ב:

ב מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ א י:

ג מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פב סעי׳ ג:

ד מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ ח:

ה מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ ד ה:

ו מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג לאוין קיח, טוש״ע יו״ד סי׳ קצה סעי׳ י:

ז מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג לאוין קיח, טוש״ע יו״ד סי׳ קצה סעי׳ י:

ח מיי׳ פז׳ מהל׳ ברכות הל׳ ז, סמג עשין כז, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ יז:

ט מיי׳ פז׳ מהל׳ ברכות הל׳ ז, סמג עשין כז, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ יז:

י מיי׳ פז׳ מהל׳ ברכות הל׳ ז, סמג עשין כז, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ יז:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג לאוין עא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ ד:

ב מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ ה, ש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ ו:

ג מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ א, ש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ א:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ ט:

ה מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ ט:

ו מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מט, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ ו:

לֹא לִתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְהֶמְתּוֹ וְלֹא לִתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְקָרוֹ. דִּשְׁנֵיהֶם אֵינָהּ מְחֻיֶּבֶת כִּדְתַנְיָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף פא:) דְּבָרִים שֶׁבֵּינָהּ לְבֵין אֲחֵרִים אֵינוֹ מֵפֵר כֵּיצַד קוֹנָם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִי אַבָּא לְפִי אָבִיךְ לְפִי אָחִי לְפִי אָחִיךְ שֶׁלֹּא אֶתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְּהֶמְתְּךָ שֶׁלֹּא אֶתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְּקָרְךָ אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר: **יָכוֹל** יְהֵא חֵלֶב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא וְדַם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא בת"כ גָּרְסִי' בָּשָׂר בִּמְקוֹם דָּם וְקָאָמַר ת"ל זֶה אוֹצִיא חֵלֶב שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּכָל פֵּרוּשׁ דְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה מֻתָּר וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַבָּשָׂר שֶׁהוּא נוֹהֵג בְּכָל שֶׁאַף בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה אָסוּר בָּשָׂר מִן הַחַי ת"ל זֶה טָמֵא זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ וְאֵין בְּשַׂר מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם כו' ואור"י דְּבֵין לְפִי סְפָרִים שֶׁלָּנוּ דְּדָרֵשׁ מֵהוּא הֶתֵּר חֵלֶב וָדָם וּבֵין לת"כ דְּדָרֵשׁ מִזֶּה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמָצֵי לְמְעוּטֵי חֵלֶב בָּשָׂר וָדָם כּוּלְּהוּ מֵחַד קְרָא כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת דִּמְמַעֲטִין מֵחַד קְרָא כַּמָּה דְּבָרִים כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק הַנֶּהֱנֶה מִן הַהֶקְדֵּשׁ (מְעִילָה יח:) דְּכַמָּה פְּעָמִים קָאָמַר תִּמְעוֹל מַעַל רִבָּה וּפְלִיגָא הַשְׁתָּא אַבָּרַיְתָא דְּפֶרֶק דַּם שְׁחִיטָה (כְּרִיתוֹת כ: וְשָׁם) דִּמְמַעֵט דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם מִדִּכְתִיב לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה וְיֵשׁ סְפָרִים דִּמְמַעֲטִין חֵלֶב מִדִּכְתִיב הוּא וָדָם מִדִּכְתִיב זֶה וְתֵמַהּ לר"י דִּמְנָא לָן לְאוֹקְמָא אָדָם דִּסְבָרָא הוּא יוֹתֵר לְאוֹקְמָא אַבָּשָׂר וּלְהַתִּיר בָּשָׂר מִדָּם דְּאֵין אִסּוּר בָּשָׂר נוֹהֵג בְּכָל אֶלָּא מֵחַיִּים אֲבָל דָּם אִסּוּרוֹ נוֹהֵג בְּכָל בֵּין מֵחַיִּים בֵּין לְאַחַר מִיתָה ואור"י דְּאִי הֲוָה גָּרֵיס בִּשְׁמַעְתִּין בָּשָׂר בִּמְקוֹם דָּם הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמִזֶּה וּמֵהוּא מְמַעֲטִינַן חֵלֶב וּבָשָׂר וּמֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת מְמַעֲטִינַן דָּם וא"ת וְכֵיוָן דִּמְמַעֲטִינַן דָּם מֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי חֵלֶב הַשְׁתָּא דָּם מֻתָּר חֵלֶב לֹא כ"ש וי"ל דְּמֵהַהוּא קְרָא דִּכְרִיתוֹת לָא מָצֵי לְמִשְׁרֵי דָּם לְגַמְרֵי דְּלָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ אֶלָּא מֵאִסּוּר דָּם אֲבָל מֵאִסּוּר טָמֵא לָא מְמַעֲטִינַן לֵיהּ וְהוֹאִיל וְנִתְמַעֵט מֵאִסּוּר דָּם הַשְׁתָּא דָּם וְחָלָב שָׁוִין:

לֹא לִתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְהֶמְתּוֹ וְלֹא לִתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְקָרוֹ דִּשְׁנֵיהֶם אֵינָהּ מְחֻיֶּבֶת כִּדְתַנְיָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף פא:) דְּבָרִים שֶׁבֵּינָהּ לְבֵין אֲחֵרִים אֵינוֹ מֵפֵר כֵּיצַד קוֹנָם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִי אַבָּא לְפִי אָבִיךְ לְפִי אָחִי לְפִי אָחִיךְ שֶׁלֹּא אֶתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְּהֶמְתְּךָ שֶׁלֹּא אֶתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְּקָרְךָ אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר:

וה"מ בְּכִתָּנָא רוֹמָאָה וְהָא דְּדָיְקִינַן אַמַּתְנִי' בְּצֶמֶר אִין בְּפִשְׁתִּים לָא בְּכִתָּנָא רוֹמָאָה: **הֲלָכָה** כְּר"א וְהָא דקי"ל בכ"מ שֶׁשָּׁנָה רַשְׁבָּ"ג בְּמִשְׁנָתֵנוּ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ אֵין זֶה אוֹתוֹ שֶׁהָיָה בִּימֵי ר"א: **אִכָּא** בֵּינַיְהוּ שְׁפָחוֹת אוֹמֵר רַשְׁבָּ"ם שְׁפָחוֹת וְשֶׁכְּנֶגְדָּהּ דְּהַיְנוּ אֵפֶר מַקְלֶה שֶׁהוּא מֵימְרָא דְּתַרְוַיְהוּ בֵּינַיְהוּ נִינְהוּ ור"ת פִּי' דְּהָא דְּקָאָמַר מַתְנִי' וּמַתְנִיתָא רַב מַלְכִּיָּא לָא אֲתָא לְאִפְלוּגֵי עַל מֵימְרָא שֶׁל רַב מַלְכִיָּא אֶלָּא אֲתָא לְמֵימַר דְּכָל מַתְנֵי' וּמַתְנִיתָא רַב מַלְכִּיָּא וְלָא רַב מַלְכִּיו אֲבָל [שְׁמַעְתְּתָא יֵשׁ מֵהֶם רַב מַלְכִּיו וְיֵשׁ מֵהֶם] נָמֵי רַב מַלְכִּיָּא וְכֵן מוּכָח דְּקָאָמַר וְסִימָנָךְ מַתְנִיתָא מַלְכְּתָא אֲבָל מִשְּׁמַעְתְּתָא לֹא נוֹתֵן סִימָן: **הַתַּלְמִידִים** יוֹצְאִין שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת ל' יוֹם וְהַפּוֹעֲלִים שַׁבָּת אַחַת פִּי' ר"י דַּאֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאַף עַל גַּב דְּמִנְהָגָם הָיָה לִלְמֹד וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעִירָם וְעוֹנָה הָאֲמוּרָה בְּתוֹר' לְתַלְמִיד מע"ש לע"ש כִּדְאָמְרִי' בגמ' וּלְפוֹעֲלִים שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת כִּדְקָתָנֵי סֵיפָא אַפֵּ"ה יְכוֹלִים לְשַׁנּוֹת מִמִּנְהָגָם וְלָצֵאת תַּלְמִידִים ל' יוֹם וּפוֹעֲלִים שַׁבָּת אַחַת:

דַּחֲוַור אַפֵּיהּ, שְׁקַל בְּאֶצְבַּעְתֵּיהּ אַנַּח לֵיהּ בְּפוּמֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: אַפְסַדְתְּ לִסְעוּדְתָּא דְּמַלְכָּא. אֲמַרוּ לֵיהּ: אַמַּאי תִּיעְבֵּיד הָכִי? אֲמַר לְהוּ: מַאן דְּעָבֵיד הָכִי פְּסִיל לְמֵאֲכַל דְּמַלְכָּא. אֲמַרוּ לֵיהּ: אַמַּאי? אֲמַר לְהוּ: דָּבָר אַחֵר חֲזַאי בֵּיהּ. בְּדַקוּ וְלָא אַשְׁכַּחוּ. שְׁקַל אֶצְבַּעְתֵּיהּ, אַנַּח עֲלֵיהּ, אֲמַר לְהוּ: הָכָא מִי בְּדַקִיתוּ? בְּדַקוּ אַשְׁכַּחוּ. אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן: מַאי טַעְמָא סָמְכַתְּ אַנִּיסָּא? אֲמַר לְהוּ: חֲזַאי רוּחַ צָרַעַת דְּקָא פָּרְחָה עִילָּוֵיהּ. הָהוּא רוֹמָאָה דַּאֲמַר לָהּ לְהַהִיא אִיתְּתָא: מִינַּסְבַת לִי? אֲמַרָה לֵיהּ: לָא. אֲזַל אַיְיתִי רִימָּנֵי, פַּלִּי וַאֲכַל קַמַּהּ. כֹּל מַיָּא דְּצַעֲרִי לַהּ, בְּלַעְתֵּיהּ, וְלָא הַב לַהּ עַד דְּזָג לַהּ. לְסוֹף אֲמַר לַהּ: אִי מַסֵּינָא לָךְ, מִינַּסְבַת לִי? אֲמַרָה לֵיהּ: אִין. אֲזַל אַיְיתִי רִימָּנֵי, פַּלִּי וַאֲכַל קַמַּהּ. אֲמַר לַהּ: כֹּל מַיָּא דְּצַעֲרִי לִךְ, תּוּף שְׁדַאי תּוּף שְׁדַאי! עַד דְּנַפְקָא מִינַּהּ כִּי הוּצָא יַרְקָא וְאִתְּסִיאַת. [א־ג](א)וְעוֹשָׂה בַּצֶּמֶר. בְּצֶמֶר אִין, בְּפִשְׁתִּים לָא. מַתְנִיתִין מַנִּי — רַבִּי יְהוּדָה הִיא. דְּתַנְיָא: אֵינוֹ כּוֹפָהּ לֹא לַעֲמוֹד לִפְנֵי אָבִיו, וְלֹא לַעֲמוֹד לִפְנֵי בְנוֹ, וְלֹא לִיתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְהֶמְתּוֹ. אֲבָל כּוֹפָהּ לִיתֵּן תֶּבֶן לִפְנֵי בְקָרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף אֵינוֹ כּוֹפָהּ לַעֲשׂוֹת בְּפִשְׁתָּן, מִפְּנֵי שֶׁפִּשְׁתָּן מַסְרִיחַ אֶת הַפֶּה, וּמְשַׁרְבֵּט אֶת הַשְּׂפָתַיִם. וְהָנֵי מִילֵּי בְּכִיתָּנָא רוֹמָאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ הִכְנִיסָה לוֹ מֵאָה שְׁפָחוֹת. אָמַר רַב מַלְכִּיו אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. (ב)אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: שַׁפּוּד, שְׁפָחוֹת וְגוּמוֹת — רַב מַלְכִּיו. בְּלוֹרִית, אֵפֶר מִקְלֶה וּגְבִינָה — רַב מַלְכִּיָּא. רַב פָּפָּא אָמַר: מַתְנִיתִין וּמַתְנִיתָא — רַב מַלְכִּיָּא. שְׁמַעְתְּתָא — רַב מַלְכִּיו. וְסִימָנָךְ: מַתְנִיתָא מַלְכְּתָא. מַאי בֵּינַיְיהוּ — אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ שְׁפָחוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר וְכוּ'. הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּמִיטַּלְּלָא בְּגוּרְיָיתָא קִיטָנְיָיתָא וְנַדְרְשִׁיר. [ד](ג)מַתְנִי' הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: שַׁבָּת אַחַת. (ד)הַתַּלְמִידִים יוֹצְאִין לְתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת שְׁלֹשִׁים יוֹם. הַפּוֹעֲלִים שַׁבָּת אַחַת. הָעוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה: הַטַּיָּילִין — בְּכָל יוֹם. הַפּוֹעֲלִים — שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת. הַחַמָּרִים — אַחַת בְּשַׁבָּת. הַגַּמָּלִים — אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. הַסַּפָּנִים — אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. גְּמָ' מַאי טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי? גָּמְרִי מִיּוֹלֶדֶת נְקֵבָה. וּבֵית הִלֵּל? גָּמְרִי מִיּוֹלֶדֶת זָכָר. וּבֵית הִלֵּל נָמֵי נִגְמְרוּ מִיּוֹלֶדֶת נְקֵבָה! אִי מִיּוֹלֶדֶת גָּמְרִי לַהּ — הָכִי נָמֵי, אֶלָּא בֵּית הִלֵּל מִנִּדָּה גָּמְרִי לַהּ. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: מִידֵּי דִּשְׁכִיחַ מִמִּידֵּי דִּשְׁכִיחַ, וּמָר סָבַר: מִידֵּי דְּהוּא גָּרֵים לַהּ מִמִּידֵּי דְּהוּא גָּרֵים לַהּ. [ה]אָמַר רַב: מַחְלוֹקֶת בִּמְפָרֵשׁ, אֲבָל בִּסְתָם — דִּבְרֵי הַכֹּל יוֹצִיא לְאַלְתַּר וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ בִּסְתָם נָמֵי יַמְתִּין, שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ. (ה)הָא פְּלִיגִי בַּהּ חֲדָא זִימְנָא, דִּתְנַן: הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלֵּיהָנוֹת לוֹ, עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם — יַעֲמִיד פַּרְנָס, יוֹתֵר מִכָּאן — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. וְאָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּמְפָרֵשׁ, אֲבָל בִּסְתָם — יוֹצִיא לְאַלְתַּר וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ בִּסְתָם נָמֵי יַמְתִּין, שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ! (ו)צְרִיכָא, דְּאִי אִיתְּמַר בְּהָא: בְּהָא קָאָמַר רַב — מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר בְּפַרְנָס, אֲבָל בְּהַהִיא דְּאֶפְשָׁר בְּפַרְנָס — אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל. וְאִי אִיתְּמַר בְּהַהִיא — בְּהָךְ קָאָמַר שְׁמוּאֵל, אֲבָל בְּהָא — אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַב, צְרִיכָא. [ו]הַתַּלְמִידִים יוֹצְאִין לְתַלְמוּד וְכוּ'. בִּרְשׁוּת כַּמָּה? כַּמָּה דְּבָעֵי.

אוֹרְחָא

דְּחִוֵּר אַפֵּהּ פָּנָיו זוֹעֲפִים שֶׁנִּתְאַוָּה לְמַאֲכָל: א"ל אֲטוּרַנְגָּא לְרַב אַשִׁי: אַפְסֵדְתָּא לִסְעוּדְתָא לֹא יֹאכַל הַמֶּלֶךְ מֵעַתָּה: אָמְרוּ לוֹ שׁוֹטְרֵי הַמֶּלֶךְ אַמַּאי תַּעֲבִיד הָכִי: אֲמַר לְהוּ רַב אַשִׁי: דַּעֲבִיד הָכִי פְּסִיל לְמֵיכַל לְמַלְכָּא הָעוֹשֶׂה מַאֲכָל כָּזֶה אֵין רָאוּי שֶׁיֹּאכַל הַמֶּלֶךְ מַאֲכָל מִיָּדוֹ: דָּבָר אַחֵר חֲזַאי בֵּהּ בָּשָׂר שֶׁל חֲזִיר מְצֹרָע וּבִלְשׁוֹן לַעַז קוֹרִין לוֹ שורשמי"ן: שָׁקַל אֶצְבַּעְתֵּהּ רַב אַשִׁי שְׁקַל אֶצְבַּעְתֵּהּ דְּקַפִּילָא: אַנַּח עָלֶיהָ עַל אַחַת הַחֲתִיכוֹת: אַנְחִירֵהּ לָא גָּרְסִי': הָכָא מִי בָּדְקִיתוּ כְּלוֹמַר בְּדַקְתֶּם אֶת חֲתִיכָה הַזּוֹ: בָּדְקוּ אַשְׁכַּחוּ נֵס נַעֲשָׂה לוֹ: דְּפָרְחָה עִלָּוֵהּ דְּמַר זוּטְרָא: פַּלֵּי מְבַקֵּעַ וְהַרְבֵּה יֵשׁ לוֹ דוֹמִים בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דַּף כא:) דְּפַלֵּי פַּלּוּיֵי: מַיָּא דְּצַעֲרִי רוֹק שֶׁגָּדֵל בְּתוֹךְ הַפֶּה מֵחֲמַת קִיוְהָא דָּבָר הַנֶּאֱכָל בְּפָנָיו וְאֵינוֹ אוֹכֵל מִמֶּנּוּ: עַד דְּזָג נָפְחוּ פָּנֶיהָ וּכְרֵסָהּ וְנַעֲשׂוּ כִּזְכוּכִית שֶׁכֵּן דַּרְכֵי הַנְּפוּחִים: תּוּף שְׁדַאי רִקְקִי וְהַשְׁלִיכִי: לַעֲמֹד לְשָׁרֵת: בְּהֶמְתּוֹ סוּס וַחֲמוֹר שֶׁהֵן מְזֻיָּנִין וּצְוֹהֲלִים לִרְבִיעָה אֲבָל בָּקָר אֵינוֹ לָהוּט אַחַר רְבִיעַת אִשָּׁה וְאֵין יִצְרוֹ נִכָּר כָּל כָּךְ לְפִיכָךְ אֵין אִשָּׁה נִסֵּתֶת לוֹ וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי בְּקָרוֹ נְקֵבוֹת בְּהֶמְתּוֹ זְכָרִים: מְשַׁרְבֵּט פּוֹשְׁטָן כְּמִין שַׁרְבִיט עַד שֶׁנַּעֲשִׂין גְּדוֹלוֹת וּבִלְשׁוֹנֵנוּ נִקְרָא אשא"ש ע"י שֶׁהִיא צְרִיכָה לִשְׁרוֹת הַחוּט תָּמִיד בְּרוֹק: שַׁפּוּד שְׁפָחוֹת וְגֻמּוֹת סִימָנֵי הֲלָכוֹת הֵן שַׁפּוּד בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה שְׁפָחוֹת כָּאן גֻּמּוֹת בְּמַסֶּכֶת נִדָּה בְּלוֹרִית בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה אֵפֶר מַקְלֶה בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת גְּבִינָה בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה תְּלָת מִנַּיְהוּ מַתְנֵי' שְׁפָחוֹת וּבְלוֹרִי' וּגְבִינָה וּתְלָת מִנַּיְהוּ שְׁמַעְתָּת' וּפָרְשִׁינְהוּ רַב מַלְכִּיו וְרַב מַלְכִיָּא: רַב פָּפָּא אַסִּימָנָא דְּרַב מְלָכָיו פְּלִיג דְּקָאָמַר שְׁפָחוֹת רַב מַלְכִּיו לֵיתָא דְּכָל מַתְנֵי' וּמַתְנִיתָא דְּהָכָא רַב מַלְכִיָּא פָּרְשִׁינְהוּ אֲבָל שְׁמַעְתָּתָא דְּאָמַר בְּרַב מְלָכְיוֹ מוֹדֵינָא לָךְ: וְסִימָנָךְ שֶׁלֹּא תַּחֲלִיף בַּגִּרְסָא: מַתְנִיתָא מַלְכְּתָא לְגַבֵּי שְׁמַעְתָּא הָוְיָא מַתְנִיתָא מַלְכְּתָא דְּהָא מִנַּהּ מוֹתְבִינַן תְּיוּבְתָּא לִשְׁמַעְתָּא וְסִימָנָךְ מַלְכִיָּא לְשׁוֹן נְקֵבָה אֲבָל מְלָכְיוֹ לְשׁוֹן זָכָר: הַיְנוּ ת"ק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַה לִי לִידֵי שִׁעֲמוּם מַה לִי לִידֵי זִמָּה: דְּמִטַּלְּלָא בְּגֻרְיָתָא קִיטָנְיָתָא וְנַדְרְשִׁיר מְשַׂחֶקֶת בִּכְלָבִים דַּקִּים וּשְׂחוֹק שֶׁקּוֹרִין אישקקי"ש לִידֵי זִמָּה אִיכָּא לִידֵי שִׁעֲמוּם לֵיכָּא דְּאֵין שִׁעֲמוּם אֶלָּא בְּיוֹשֵׁב וְתִוְהָא וּבָטֵל לְגַמְרֵי: מַתְנִי' הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ כְּגוֹן דְּאָמַר יֵאָסֵר הֲנָאַת תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אֲבָל הֲנָאַת תַּשְׁמִישִׁי עָלֶיךָ לָא מִתַּסְרָא דְּהָא מְשֻׁעְבָּד לָהּ דִּכְתִיב וְעוֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע וְהָכִי מוֹקְמִינַן בִּנְדָרִים בְּפֶרֶק וְאֵלּוּ נְדָרִים (נְדָרִים דַּף פא:): ב"ש אוֹמְרִים שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת אִם הִדִּירָהּ ב' שַׁבָּתוֹת תַּמְתִּין וְאִם יוֹתֵר יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה: הַטַּיָּלִין מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: הַחַמָּרִים שֶׁיּוֹצְאִין לַכְּפָרִים לְהָבִיא תְּבוּאָה לִמְכֹּר בַּשּׁוּק: הַגַּמָּלִין סוֹחֲרֵי חֲבִילוֹת וּמְבִיאִין עַל הַגְּמַלִּים מִמָּקוֹם רָחוֹק: הַסַּפָּנִים פּוֹרְשִׁין לַיָּם הַגָּדוֹל לִקְצְוֵי אֶרֶץ: גְּמ' מִיּוֹלֶדֶת נְקֵבָה שֶׁשּׁוּהָא שְׁבוּעַיִם מִתַּשְׁמִישׁ: נִגְמְרוּ מִיּוֹלֶדֶת נְקֵבָה כֵּיוָן דְּאַשְׁכְּחַן אוֹרַח אַרְעָא לִשְׁהוֹת כָּל כָּךְ אֵין לָנוּ לְכוֹפוֹ לְהוֹצִיא: ה"ג אִי מִיּוֹלֶדֶת גָּמְרִי הָכִי נָמֵי: מִדֵּי דִּשְׁכִיחַ כַּעַס שֶׁכּוֹעֵס עַל אִשְׁתּוֹ וּמַדִּירָהּ: מִמִּידֵי דִּשְׁכִיחַ נִדּוֹת לְאַפּוּקֵי לֵדָה דְּלָא שְׁכִיחַ כֻּלֵּי הַאי: מִדֵּי דְּהוּא גָּרֵם לַהּ נֶדֶר הָאִישׁ גּוֹרֵם לָהּ לִשְׁהוֹת וְכֵן לֵדָה עַל יָדוֹ בָּאָה לָהּ לְאַפּוּקֵי נִדָּה דְּמִמֵּילָא וְיֵשׁ לָנוּ לִלְמֹד מִן הַדּוֹמֶה [אֲפִלּוּ לָא שְׁכִיחַ כֻּלֵּי הַאי]: אַפִּי' בִּסְתָם נָמֵי יַמְתִּין לב"ש שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת ולב"ה שַׁבָּת אַחַת: שֶׁמָּא בְּתוֹךְ הַזְּמַן יִלְמֹד לִמְצוֹא פֶּתַח חֲרָטָה לוֹמַר אַדַּעְתָּא דְּהָכִי לָא נְדַרִי וְיַתִּיר לוֹ חָכָם נִדְרוֹ: מִלֵּהָנוֹת לוֹ עַד ל' יוֹם קוֹנָם אַתְּ נֶהֱנֵית לִי עַד ל' יוֹם וְלֹא הִדִּירָהּ מֵהֲנָאַת תַּשְׁמִישׁ דְּהָא לָא חָיֵיל מִשּׁוּם דִּמְשֻׁעְבָּד לָהּ וְגַבֵּי מְזוֹנוֹת נָמֵי מוֹקְמִינַן לֵיהּ לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת ד' ע:) בְּאוֹמֵר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ לִמְזוֹנוֹתַיִךְ וּפַרְנָס מִשּׁוּם דְּלָא סַפְקָא וְאִית דְּמוֹקְמָא כְּגוֹן שֶׁהוּא מִן הַגְּמַלִּי' אוֹ מִן הַסַּפָּנִים שֶׁאֵין לְכוֹפוֹ בִּשְׁבִיל תַּשְׁמִישׁ וְלָאו מִלְּתָא הִיא דְּהָא מוֹקְמָא לְקַמָּן אַכּוּלְּהוּ קָתָנֵי מַתְנֵי' לְעִנְיַן מַדִּיר שָׁבוּעַ אַחַת: יַעֲמִיד פַּרְנָס שֶׁיָּזוּן אוֹתָהּ וְהָתָם פָּרִיךְ וְאַטּוּ פַּרְנָס לָאו שְׁלִיחוּתֵהּ עָבִיד: תַּשְׁמִישׁ לֹא אֶפְשָׁר בְּפַרְנָס:

וְאִי אִתְּמַר בְּהָא מִלֵּהָנוֹת לוֹ: בְּהָא אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר בְּפַרְנָס:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב מכות כא.; נדה נב.; ביצה כח:; עבודה זרה כט.

ג משנה עדיות; זבחים לח:; לקמן עא.; אוצר מדרשים יצירת הולד

ד תוספתא כתובות; בראשית רבה

ה לקמן ע.; לקמן עא.; משנה כתובות

ו מועד קטן יב.

תורה אור השלם

אִם־אַחֶרֶת יִקַּח־לוֹ שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע [שמות כא, י]

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָה בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ [ויקרא יב, א-ד]

וְאִם־נְקֵבָה תֵלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי טָהֳרָהּ [ויקרא יב, ה]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא [ויקרא יב, ב]

אוֹרְחָא דְמִילְּתָא כַּמָּה? אָמַר רַב: חֹדֶשׁ כָּאן, וְחֹדֶשׁ בַּבַּיִת. שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְכָל דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיּוֹצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכֹל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה״. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חֹדֶשׁ כָּאן וּשְׁנַיִם בְּבֵיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ״. וְרַב נָמֵי, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר מֵהַהִיא? שָׁאנֵי בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דְּאֶפְשָׁר עַל יְדֵי אֲחֵרִים: וְרַבִּי יוֹחָנָן מַאי טַעְמָא לָא אָמַר מֵהַהִיא? שָׁאנֵי הָתָם, דְּאִית לֵיהּ הַרְוָחָה. (א)אָמַר רַב: אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת חֲצִי גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאַתָּה בֶן אָדָם הֵאָנַח בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבִמְרִירוּת תֵּאָנַח״. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה וְנָמֵס כָּל לֵב וְרָפוּ כָל יָדַיִם וְכִהֲתָה כָל רוּחַ וְכָל בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה מַּיִם״. וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי, הָכְתִיב ״בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם״! הַהִיא דְּכִי מַתְחֲלָא — מִמָּתְנַיִם מַתְחֲלָא. וְרַב נָמֵי, הָכְתִיב: ״וְנָמֵס כָּל לֵב וְרָפוּ כָל יָדַיִם וְכִהֲתָה כָל רוּחַ״! שָׁאנֵי שְׁמוּעָה דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּתַקִּיפָא טוּבָא. הָהוּא יִשְׂרָאֵל וְגוֹי דַּהֲווֹ קָאָזְלִי בְּאוֹרְחָא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. לָא אִימְּצִי גּוֹי לְסַגּוּיֵי בַּהֲדֵי יִשְׂרָאֵל. אַדְכְּרֵיהּ חוּרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נְגִיד וְאִיתְנַח, וַאֲפִילּוּ הָכִי לָא אִימְּצִי גּוֹי לְסַגּוּיֵי בַּהֲדֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: לָאו אָמְרִיתוּ ״אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת חֲצִי גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם״? אֲמַר לֵיהּ: הָנֵי מִילֵּי מִילְּתָא חַדְתִּי, אֲבָל הָא דַּשְׁנַן בָּהּ — לָא. דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: (דְּמַלְפִּי) [דְּמַלְפָּא] תִּכְלֵי — לָא בָּהֲתָה. א(ב)הַטַּיָּילִין בְּכָל יוֹם. מַאי ״טַיָּילִין״? אָמַר רָבָא: בְּנֵי פִּירְקֵי. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מַאן דִּכְתִיב בְּהוּ ״שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת אוֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא״, וְאָמַר רַב יִצְחָק: אֵלּוּ נְשׁוֹתֵיהֶן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁמְּנַדְּדוֹת שֵׁינָה מֵעֵינֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּבָאוֹת לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְאַתְּ אָמְרַתְּ בְּנֵי פִּירְקֵי?! [ב]אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: כִּדְרַב, דְּאָמַר רַב: כְּגוֹן רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת, דְּאָכֵיל מִדִּידֵיהּ, וְשָׁתֵי מִדִּידֵיהּ, וְגָנֵי בְּטוּלָּא דְאַפַּדְנֵיהּ, וְלָא חָלֵיף פְּרִיסְתְּקָא דְמַלְכָּא אַבָּבֵיהּ. כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר: כְּגוֹן מְפַנְּקֵי דְמַעְרְבָא. רַבִּי אֲבָהוּ הֲוָה קָאֵי בֵּי בָאנֵי. הֲווֹ סָמְכֵי לֵיהּ תְּרֵי עַבְדֵי. אִיפְּחִית בֵּי בָאנֵי מִתּוּתֵיהּ, אִיתְרְמִי לֵיהּ עַמּוּדָא, סְלֵיק וְאַסְקִינְהוּ. רַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה קָסָלֵיק בְּדַרְגָּא, הֲווֹ סָמְכֵי לֵיהּ רַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי. אִיפְּחִיתָא דַּרְגָּא תּוּתֵיהּ, סְלֵיק וְאַסְקִינְהוּ. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן: וְכִי מֵאַחַר דְּהָכִי, לְמָה לֵיהּ לְמִיסְמְכֵיהּ? אֲמַר לְהוּ: אִם כֵּן מָה אַנִּיחַ לְעֵת זִקְנָה? [ג]וְהַפּוֹעֲלִים שְׁתַּיִם בַּשַּׁבָּת. וְהָתַנְיָא: הַפּוֹעֲלִים אַחַת בַּשַּׁבָּת! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּעוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעִירָן, כָּאן בְּעוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעִיר אַחֶרֶת. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַפּוֹעֲלִים שְׁתַּיִם בַּשַּׁבָּת, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּעוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעִירָן, אֲבָל בְּעוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעִיר אַחֶרֶת — אַחַת בַּשַּׁבָּת. הַחַמָּרִים אַחַת בַּשַּׁבָּת. אֲמַר לֵיהּ רַבָּה בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי: אִיכְּפַל תַּנָּא לְאַשְׁמוֹעִינַן טַיָּיל וּפוֹעֵל? אֲמַר לֵיהּ: לָא, אַכּוּלְּהוּ.

אוֹרְחָא דְמִלְּתָא דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁלֹּא יִשָּׂא עָלָיו חֵטְא וְאַפֵּי' הוּא יָכוֹל לְפַתּוֹתָהּ שֶׁתִּתֵּן לוֹ רְשׁוּת: לְכֹל דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ בְּדִבְרֵי הַיָּמִים בַּמַּחְלְקוֹת שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים אֶת דָּוִד כָּל מַחַלְקוֹת חֹדֶשׁ ואע"ג דְּמַשְׁמְעוּתָא דְעִנְיָנָא מַשְׁמַע שֶׁלֹּא הָיָה פּוֹרֵשׁ מִבֵּיתוֹ אֶלָּא חֹדֶשׁ אֶחָד בַּשָּׁנָה וְאֵין לִלְמֹד מִשָּׁם אֶלָּא חֹדֶשׁ כָּאן וי"א חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ רַב קְרָא יַתִּירָא דַּהֲבָאָה וְהַיֹּצֵאת דָּרֵישׁ דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב הַמְשָׁרְתִים אֶת הַמֶּלֶךְ לְכֹל דְּבַר מַחְלְקוֹת חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה וְכָתַב דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכֹל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה מַשְׁמַע שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי מַחַלְקוֹת נִצָּבִים וּמְשָׁרְתִים שֶׁמְּשָׁרְתִים עִם הַשְּׁאָר זוֹ ו' חֳדָשִׁים בְּדִלּוּג וְזוֹ ו' חֳדָשִׁים בְּדִלּוּג זוֹ בָּאָה וְזוֹ יוֹצְאָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ הֲרֵי חֹדֶשׁ בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וְחֹדֶשׁ בְּבֵיתוֹ וְאַף כָּאן חֹדֶשׁ בְּבֵית רַבּוֹ וְחֹדֶשׁ בְּבֵיתוֹ: וּשְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ שֶׁהֲרֵי ל' אֶלֶף אִישׁ הָיָה הַמַּס וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ כְּשֶׁמַּחֲלִיפִין אֵלּוּ הוֹלְכִין עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֲחֵרִים וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים שְׁלִישִׁי' נִמְצָא שֶׁעָמְדוּ הָרִאשׁוֹנִי' בְּבֵיתָם ב' חֳדָשִׁים וְכֵן כֻּלָּם בְּחִלּוּפֵיהֶם כָּךְ: שֶׁאֶפְשָׁר ע"י אֲחֵרִים לְפִי מִנְיַן הַחֲלִיפוֹת כָּךְ הָיוּ עוֹלִים: שָׁאנֵי הָתָם דְּאִית לֵיהּ הַרְוָחָה שֶׁהָיוּ נֶהֱנִים מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְאִיכָּא רְוַח בֵּיתָא לְפִיכָךְ מְקַבֶּלֶת עָלֶיהָ שֶׁיְּהִי' בְּבֵית הַמֶּלֶךְ [חֹדֶשׁ] אֶחָד מִשְּׁנֵי חֳדָשִׁים שֶׁכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׂכָר יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מְרֻוָּחִים וְתַכְשִׁיטִין אֲבָל ת"ת מִצְוָה דִּילֵיהּ הוּא: אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת כו' אַיְּידֵי דְּאִפְּלַגוּ בָּהּ רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן בִּדְרָשָׁא דִּקְרָא נְקַט לָהּ נַמֵּי הָכָא: מָתְנַיִם בְּאֶמְצַע הַגּוּף: דַּשְׁנַן בָּהּ הֻרְגַּלְנוּ בָּהּ כְּמוֹ כֵּיוָן דְּדָשׁ דָּשׁ (גִּטִּין דַּף נו:): דְּמַלְפָּא תִּכְלֵי לָא בָּהֲתָה אִשָּׁה הַלִּימוּדֶת לְשַׁכֵּל בָּנֶיהָ לְקָבְרָם אֵינָהּ תְּמִיהָא וּמְפַחֶדֶת בְּמוֹת א' מֵהֶם שֶׁכְּבָר לִימוּדֶת: בְּנֵי פִּרְקֵי תַּלְמִידִים שֶׁהָרַב מָצוּי לָהֶם בְּעִירָן וְשׁוֹנִים פִּרְקָם וְלָנִים בְּבֵיתָם: מַאן דִּכְתִיב בָּהֶן בִּשְׁבִילָם נֶאֱמַר לְבַעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת: שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת לִמְלֶאכֶת הָרְשׁוּת אוֹכְלֵי לַחְמָם בְּעֶצֶב כֵּן יִתֵּן הקב"ה לִידִידוֹ שֵׁנָא לְמִי שֶׁמְּנַדֵּד לִכְבוֹדוֹ וּלְמִצְוָתוֹ שֵׁנָה: מְנַדְּדוֹת שֵׁנָה מַמְתִּינוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן שֶׁהֵן בְּבֵית רַבָּם וְשׁוֹנִים פִּרְקָם אַלְמָא בִּשְׁעַת שֵׁנָה עוֹדָן בְּבֵית רַבָּן וְאַתְּ אָמְרַתְּ יֵשׁ לָהֶן פְּנַאי לְעוֹנָה בְּכָל לַיְלָה: רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת הָיָה וּמִתְפַּרְנֵס מֵהֶן כִּדְאָמְרִי' בְּנַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת נ.): וְלָא חָלֵף פְּרִיסְתְּקָא דְמַלְכָּא אַבָּבֵהּ אֵין שְׁלִיחַ מֶלֶךְ פָּרַס עוֹבֵר עַל פִּתְחוֹ לִשְׁאוֹל לוֹ עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ שֶׁאֵין עֵין הַמֶּלֶךְ עָלָיו שֶׁאֵינוֹ עָשִׁיר בְּעֵינֵיהֶם: מְפַנְּקִי דְּמַעֲרָבָא בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְעֻנָּגִים בְּמַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה לְכָךְ הֵם בְּרִיאִים וּבַעֲלֵי כֹּחַ לְתַשְׁמִישׁ: אִפְּחִית בֵּי בָאנֵי תַּחַת הַמֶּרְחֲצָאוֹת יֵשׁ חָלָל שֶׁהַמַּיִם נוֹפְלִים שָׁם: אַסְקִינְהוּ הֶעֱלָה אֶת הָעֲבָדִים בְּיָדוֹ אַחַת וּבַשְּׁנִיָּה הָיָה מְטַפֵּס וְעוֹלֶה בְּעַמּוּד: מֵאַחַר דְּהָכִי שֶׁבַּעַל כֹּחַ אַתָּה: אִם כֵּן שֶׁאַתִּישׁ אֶת כֹּחִי וְלֹא יִסְמְכוּנִי: מָה אַנִּיחַ כֹּחַ בְּעַצְמִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְעֵת זִקְנָה: בְּעִירָם שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת: אִכְּפַל תַּנָּא לְאַשְׁמוֹעִינַן טַיָּיל וּפוֹעֵל תַּנָּא דְּסָתַם לְעֵיל הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים שַׁבָּת אַחַת אֵין לוֹ לוֹמַר זֹאת לֹא בְּסַפָּן וְלֹא בְּגָמָל וְלֹא בַּחֲמָר וְלֹא בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהֲרֵי [אַף הַחַמָּר] עוֹנָתוֹ אַחַת בְּשַׁבָּת וּבִשְׁבִיל יוֹם אֶחָד יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה הֲרֵי עוֹנָתוֹ מִשִּׁבְעָה לְשִׁבְעָה וכ"ש גָּמָל וְסַפָּן אֵין בִּכְלָל הַזֶּה אֶלָּא טַיָּיל וּפוֹעֵל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעִירוֹ שֶׁדַּרְכּוֹ לְשַׁמֵּשׁ שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת:

אֶלָּא אוֹרְחָא דְמִלְּתָא כַּמָּה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁלֹּא יִשָּׂא עָלָיו חֵטְא וְאַפֵּי' הוּא יָכוֹל לְפַתּוֹתָהּ וא"ת וְהֵיאַךְ יָצָא ר"ע וְכָל הָנְהוּ דִּלְקַמָּן וְי"ל דְּהָתָם בְּלֹא פִּתּוּי הָיוּ שְׂמֵחוֹת שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵיהֶן הוֹלְכִין לִלְמֹד תּוֹרָה וְלִהְיוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְאַדְּרַבָּה אַדַּעְתָּא דְּהָכִי נָשְׂאוּ שֶׁיֵּלְכוּ לִלְמֹד תּוֹרָה וְנִרְאֶה לר"י דְּאַפּוֹעֲלִים קָאֵי וְלֹא אַתַּלְמִידִים דְּהָא אַפֵּי' שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת יוֹצְאִין לְעוֹלָם ל' יוֹם וְיַחֲזֹר לְבֵיתוֹ יוֹם אֶחָד וְהָכָא קְרָא קָאָמַר חֹדֶשׁ בְּבֵיתוֹ אוֹ ב' חֳדָשִׁים לָמֶ"ד דאע"פ שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת אֶלָּא אַפּוֹעֲלִים קָאֵי וּקְרָא נָמֵי דְּמַיְתֵי בְּפוֹעֲלִים אַיְרֵי וא"ת וְהֵיכִי קָאָמַר בְּסָמוּךְ שָׁאנֵי הָתָם דְּאִית לְהוּ רַוְחָא פּוֹעֲלִים דְּמַתְנִי' נָמֵי אִית לְהוּ רַוְחָא וי"ל רַוְחָא דְּהָתָם דִּמְלֶאכֶת הַמֶּלֶךְ נְפִישׁ: **שָׁאנֵי** שְׁמוּעַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְּתַקִּיפָא טוּבָא וא"ת וְהָא הַאי קְרָא דְּוְאַתָּה בֶן אָדָם הֵאָנַח בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם גַּבֵּי בהמ"ק כְּתִיב דִּכְתִיב בָּתְרֵי' וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ (לָהֶם) אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה וְנָמֵס כָּל לֵב וי"ל דְּהַהוּא קְרָא קֹדֶם חֻרְבָּן כְּתִיב וְכֵן הָיָה אוֹמֵר נָבִיא לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה נֶאֱנָח עַל שְׁמוּעַת בהמ"ק שֶׁעָתִיד לֶחָרֵב וְאָז וְנָמֵס כָּל לֵב מִתּוֹךְ הָאֲנָחָה שֶׁתְּהֵי' אַחַר הַחֻרְבָּן עַל שְׁמוּעַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: **טַיָּלִין** עַל שֵׁם שֶׁדַּרְכָּם בְּטֻלָּא דְאַפַּדְנַיְהוּ: **מְנַדְּדוֹת** שֵׁנָה מֵעֵינֵיהֶם בְּתַלְמִידִים הַלּוֹמְדִים בְּעִירָם קָאֵי דְּאִי בְּעִיר אַחֶרֶת אַמַּאי מְנַדְּדוֹת שֵׁנָה הָא אֵין דֶּרֶךְ לִכָּנֵס בָּעִיר בַּלַּיְלָה: **וְהָתַנְיָא** הַפּוֹעֲלִים אַחַת בַּשַּׁבָּת מֵרֵישָׁא דְּקָתָנֵי הַפּוֹעֲלִים שַׁבָּת אַחַת לָא מָצֵי לְמִפְרַךְ דְּרֵישָׁא לָאו בְּדִין עוֹנָה מַיְרֵי אֶלָּא אַדְּרַבָּה אַשְׁמוֹעִינַן דְּשָׁרֵי לְשַׁנּוֹת וּלְבַטֵּל עוֹנָה מִמַּה שֶּׁהָיָה מִנְהָגָם תְּחִלָּה אֲבָל מִבָּרַיְתָא פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּאַיְרֵי בְּדִין עוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה וְלֹא בִּיצִיאָה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת מִדְּקָתָנֵי אַחַת בְּשַׁבָּת וְלָא קָתָנֵי שַׁבָּת אַחַת כְּמוֹ בְּמָתְנֵי' וּמְשַׁנֵּי דִּבְעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעִיר אַחֶרֶת אַיְרֵי וְהָיָה דַּרְכָּם וּמִנְהָגָם כָּךְ וא"ת מַאי אִרְיָא כְּשֶׁמִּנְהָגָם כָּךְ אַפֵּי' לְשַׁנּוֹת יְכוֹלִין שַׁבָּת אַחַת כִּדְפָרֵשִׁית בְּמָתְנֵי' וי"ל דְּבַבָּרַיְתָא קמ"ל דאע"פ שֶׁמִּנְהָגָם כָּךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעִיר אַחֶרֶת אִם רוֹצֵי' לְשַׁנּוֹת וְלִשְׁהוֹת יוֹתֵר אֵין הָרְשׁוּת בְּיָדָם ור"י בַּר' בָּרוּךְ הָיָה אוֹמֵר דְּג' מִדּוֹת בְּפוֹעֲלֵי' דְּהָעוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעִירָן שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת כִּדְתְנַן בְּמָתְנֵי' וּבָרַיְתָא בְּעוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעִיר אַחֶרֶת וְחוֹזְרִין בְּכָל יוֹם לְבֵיתָם אַחַת בְּשַׁבָּת לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם טֹרַח הַדֶּרֶךְ אֲבָל אוֹתָם שֶׁאֵין חוֹזְרִין לְבֵיתָם בֵּין הָיָה מִנְהָגָם בֵּין לֹא הָיָה כְּמוֹ רֵישָׁא דְּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי יוֹצְאִין שַׁבָּת אַחַת מַשְׁמַע שֶׁהֵן כָּל ז' בַּחוּץ וְחוֹזְרִין בְּכָל יוֹם שְׁמִינִי אֲבָל ר"י לֹא פֵּרֵשׁ אֶלָּא ב' מִדּוֹת שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת וְאַחַת בְּשַׁבָּת כִּדְפָרֵשְׁנָא:

מסורת הש״ס

א ברכות נח:

ב יומא עז.

תורה אור השלם

וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל־הַמַּס [מלכים א ה, כח]

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְפָּרָם רָאשֵׁי הָאָבוֹת וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וְשֹׁטְרֵיהֶם הַמְשָׁרְתִים אֶת־הַמֶּלֶךְ לְכֹל דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכֹל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה הַמַּחֲלֹקֶת הָאַחַת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף [דברי הימים א כז, א]

וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֵאָנַח בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבִמְרִירוּת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם [יחזקאל כא, יא]

וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל־מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל־שְׁמוּעָה כִּי־בָאָה וְנָמֵס כָּל־לֵב וְרָפוּ כָל־יָדַיִם וְכִהֲתָה כָל־רוּחַ וְכָל־בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה מַּיִם הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה [יחזקאל כא, יב]

שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי־שֶׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא [תהילים קכז, ב]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ א, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ א:

ב מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ א, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ א:

ג מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ ב:

[א(א)]אַכּוּלְּהוּ. וְהָא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים קָאָמַר? אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ. [ב]אֲמַר לֵיהּ רַבָּה בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי: חַמָּר וְנַעֲשֶׂה גַּמָּל, מַאי? אֲמַר לֵיהּ: רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִיפְלוּת מֵעֲשָׂרָה קַבִּין וּפְרִישׁוּת. [ג]הַסַּפָּנִים אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר רַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר רַב: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: הַתַּלְמִידִים יוֹצְאִין לְתַלְמוּד תּוֹרָה שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. אָמַר רָבָא: סָמְכוּ רַבָּנַן אַדְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה וְעָבְדִי עוֹבָדָא בְּנַפְשַׁיְיהוּ. כִּי הָא דְּרַב רְחוּמִי הֲוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרָבָא בְּמָחוֹזָא, הֲוָה רְגִיל דַּהֲוָה אָתֵי לְבֵיתֵיהּ כֹּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי. יוֹמָא חַד מְשַׁכְתֵּיהּ שְׁמַעְתָּא. הֲוָה מְסַכְּיָא דְּבֵיתְהוּ: הַשְׁתָּא אָתֵי, הַשְׁתָּא אָתֵי. לָא אֲתָא. חֲלַשׁ דַּעְתַּהּ, אַחִית דִּמְעֲתָא מֵעֵינַהּ. הֲוָה יָתֵיב בְּאִיגָּרָא, אִפְּחִית אִיגָּרָא מִתּוּתֵיהּ וְנָח נַפְשֵׁיהּ. [ד(ב)]עוֹנָה שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵימַת? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. "אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעִתּוֹ", אָמַר רַב יְהוּדָה, וְאִיתֵּימָא רַב הוּנָא, וְאִיתֵּימָא רַב נַחְמָן: זֶה הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, חַתְנֵיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי, הֲוָה אָזֵיל וְיָתֵיב בְּבֵי רַב, וְכָל בֵּי שִׁמְשֵׁי הֲוָה אָתֵי לְבֵיתֵיהּ, וְכִי הֲוָה אָתֵי, הֲוָה קָא חָזֵי קַמֵּיהּ עַמּוּדָא דְנוּרָא. יוֹמָא חַד מְשַׁכְתֵּיהּ שְׁמַעְתָּא. כֵּיוָן דְּלָא חָזֵי הָהוּא סִימָנָא, אֲמַר לְהוּ רַבִּי יַנַּאי: כְּפוּ מִטָּתוֹ, שֶׁאִילְמָלֵי יְהוּדָה קַיָּים לֹא בִּיטֵּל עוֹנָתוֹ. הֲוַאי כִּ"שְׁגָגָה שֶׁיּוֹצָא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט", וְנָח נַפְשֵׁיהּ. רַבִּי אִיעֲסַק לֵיהּ לִבְרֵיהּ בֵּי רַבִּי חִיָּיא, כִּי מְטָא לְמִיכְתַּב כְּתוּבָּה נָח נַפְשַׁהּ דִּרְבִיתָא. אָמַר רַבִּי: חַס וְשָׁלוֹם פְּסוּלָא אִיכָּא? יְתִיבוּ וְעַיְּינוּ בְּמִשְׁפָּחוֹת, רַבִּי אָתֵי מִשְּׁפַטְיָה בֶּן אֲבִיטַל, וְרַבִּי חִיָּיא אָתֵי מִשִּׁמְעִי אֲחִי דָוִד. אֲזַל אִיעֲסַק לֵיהּ לִבְרֵיהּ בֵּי רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִימְרָא. פְּסַקוּ לֵיהּ תַּרְתֵּי סְרֵי שְׁנִין לְמֵיזַל בְּבֵי רַב. אַחְלְפוּהָ קַמֵּיהּ, אֲמַר לְהוּ: נִיהְווֹ שֵׁית שְׁנִין. אַחְלְפוּהָ קַמֵּיהּ, אֲמַר לְהוּ: אֶיכְנוֹס וַהֲדַר אֵיזִיל. הֲוָה קָא מִכְּסִיף מֵאֲבוּהּ. אֲמַר לֵיהּ: בְּנִי, דַּעַת קוֹנְךָ יֵשׁ בָּךְ — מֵעִיקָּרָא כְּתִיב: "תְּבִיאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ", וּלְבַסּוֹף כְּתִיב: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם". אֲזַל יְתֵיב תַּרְתֵּי סְרֵי שְׁנֵי בְּבֵי רַב. עַד דַּאֲתָא, אִיעֲקַרָא דְּבֵיתְהוּ. אָמַר רַבִּי: הֵיכִי נַעֲבֵיד, נְגָרְשָׁהּ — יֹאמְרוּ: עֲנִיָּיה זוֹ לַשָּׁוְא שִׁימְּרָה. נִינְסִיב אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי — יֹאמְרוּ: זוֹ אִשְׁתּוֹ, וְזוֹ זוֹנָתוֹ. בְּעָא עֲלַהּ רַחֲמֵי וְאִתַּסִּיאַת. (ג)רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן חֲכִינַאי הֲוָה קָאָזֵיל לְבֵי רַב בְּשִׁילְהֵי הִלּוּלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, אֲמַר לֵיהּ: אִיעַכַּב לִי עַד דְּאָתֵי בַּהֲדָךְ. לָא אִיעַכַּב לֵיהּ. אֲזַל יְתֵיב תְּרֵי סְרֵי שְׁנֵי בְּבֵי רַב. עַד דְּאָתֵי, אִישְׁתַּנּוֹ שְׁבִילֵי דְּמָתָא וְלָא יָדַע לְמֵיזַל לְבֵיתֵיהּ. אֲזַל יְתֵיב אַגּוּדָּא דְּנַהֲרָא. שְׁמַע לְהַהִיא רְבִיתָא דַּהֲווֹ קָרוּ לַהּ: "בַּת חֲכִינַאי, בַּת חֲכִינַאי, מַלַּי קוּלְתִּיךְ וְתָא נֵיזִיל". אֲמַר: שְׁמַע מִינַּהּ הַאי רְבִיתָא דִּידַן. אֲזַל בָּתְרַהּ. הֲוָה יְתִיבָא דְּבֵיתְהוּ קָא נָהֲלָה קִמְחָא, דַּל עֵינַהּ חֲזִיתֵיהּ, סְוִי לִבַּהּ, פְּרַח רוּחַהּ, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֲנִיָּיה זוֹ זֶה שְׂכָרָהּ?! בְּעָא רַחֲמֵי עֲלַהּ וְ[אַ]חֲיַיהּ. רַבִּי חָמָא בַּר בִּיסָא אֲזַיל יְתִיב תְּרֵי סְרֵי שְׁנֵי בְּבֵי מִדְרְשָׁא. כִּי אֲתָא, אֲמַר: לָא אֶיעֱבֵיד כִּדְעָבֵיד בֶּן חֲכִינַאי. עַיֵּיל יָתֵיב בֵּ[י] מִדְרְשָׁא, שְׁלַח לְבֵיתֵיהּ. אֲתָא רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּרֵיהּ, יָתֵיב קַמֵּיהּ. הֲוָה קָא מְשַׁאֵיל לֵיהּ שְׁמַעְתָּא, חֲזָא דְּקָא מְחַדְּדִי שְׁמַעְתָּתֵיהּ, חֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ, אֲמַר: אִי הֲוַאי הָכָא, הֲוָה לִי זֶרַע כִּי הַאי. (ד)עָל לְבֵיתֵיהּ, עָל בְּרֵיהּ, קָם קַמֵּיהּ. הוּא סָבַר לְמִשְׁאֲלֵיהּ שְׁמַעְתְּתָא קָא בָעֵי, אֲמַרָה לֵיהּ דְּבֵיתְהוּ: מִי אִיכָּא אַבָּא דְּקָאֵים מִקַּמֵּי בְּרָא? קָרֵי עֲלֵיהּ רָמֵי בַּר חָמָא: "הַחוּט הַמְשׁוּלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק" — זֶה רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חָמָא בַּר בֵּיסָא. רַבִּי עֲקִיבָא רַעֲיָא דְּבֶן כַּלְבָּא שָׂבוּעַ הֲוָה, חֲזִיתֵיהּ בְּרַתֵּיה דַּהֲוָה צְנִיעַ וּמְעַלֵּי, אֲמַרָה לֵיהּ: אִי מִקַּדְּשְׁנָא לָךְ, אָזְלַתְּ לְבֵי רַב? אֲמַר לַהּ: אִין, אִיקַּדְּשָׁא לֵיהּ בְּצִינְעָה וְשַׁדַּרְתֵּיהּ. שְׁמַע אֲבוּהָ, אַפְּקַהּ מִבֵּיתֵיהּ אַדְּרַהּ הֲנָאָה מִנִּכְסֵיהּ. אֲזַל יְתִיב תְּרֵי סְרֵי שְׁנִין בְּבֵי רַב. כִּי אֲתָא, אַיְיתִי בַּהֲדֵיהּ תְּרֵי סְרֵי אַלְפֵי תַּלְמִידֵי. שַׁמְעֵיהּ לְהָהוּא סָבָא דְּקָאָמַר לַהּ: עַד כַּמָּה

קָא

אַכּוּלְּהוּ נָמֵי קָאָמַר דע"י נֶדֶר יָתֵר מִשַּׁבָּת אַחַת לֹא: וְהָא בְּלֹא נֶדֶר שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים קָאָמַר בְּסַפָּנִים: אֵינוֹ דּוֹמֶה לְעִנְיַן תַּעֲנִית מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כוּ' אַף כָּאן בְּלֹא נֶדֶר דַּעְתָּהּ נוֹחָה לְבַעֲלָהּ שֶׁמָּא יָבֹא בְּתוֹךְ הַזְּמַן אֲבָל זוֹ מִשֶּׁהִדִּירָהּ הֲרֵי הִיא כְּמִי שֶׁאֵינָהּ מְצַפָּה לַבַּעַל: חַמָּר וְנַעֲשֶׂה גַּמָּל מַאי נִשֵּׂאת לוֹ כְּשֶׁהוּא חַמָּר מַהוּ לַעֲשׂוֹת גַּמָּל שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת הָרְוָחָה עֲדִיפָא לָהּ שֶׁיִּתְעַשֵּׁר אוֹ עוֹנָה עֲדִיפָא לָהּ: בְּקַב וְתִפְלוּת לִהְיוֹת בַּעֲלָהּ עִמָּהּ: מֵעֲשָׂרָה קַבִּין לְהִתְעַשֵּׁר: דִּבְרֵי ר"א אַמַּתְנִי' קָאֵי וְסֵיפָא דְּמַתְנִי' נָקֵט: זוֹ דִּבְרֵי ר"א הָנָךְ עוֹנוֹת וִיצִיאוֹת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת דְּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי הַתַּלְמִידִים יוֹצְאִים לת"ת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת שְׁלֹשִׁים יוֹם: סָמְכוּ רַבָּנָן תַּלְמִידִים שֶׁבְּדוֹרֵנוּ סוֹמְכִים עַל דְּבָרָיו וְיוֹצְאִין שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת: וְעָבְדִי עֲבָדָא כְּוָתֵהּ: בְּנַפְשַׁיְהוּ וְהוּא בָּא לָהֶם לִטֹּל מֵהֶם נְפָשׁוֹת שֶׁנֶּעֱנָשִׁים וּמֵתִים: מְסַכְּיָא תַּרְגּוּם שֶׁל מְצַפֶּה: מע"ש כו' שֶׁהוּא לֵיל תַּעֲנוּג וּשְׁבִיתָה וַהֲנָאַת הַגּוּף: כַּפּוֹ מִטָּתוֹ כְּדַת הַמִּתְאַבְּלִים דְּחַיָּבִין בִּכְפִיַּת הַמִּטָּה: אֶעְסֹק לִבְרֵהּ לְהַשִּׂיא בִּתּוֹ שֶׁל רַבִּי חִיָּיא: אִיכָּא פְּסוּלָא שֶׁלֹּא הָיוּ מְהֻגָּנִים לְזוּג אֶחָד: שְׁפַטְיָה בֶּן אֲבִיטָל בֶּן דָּוִד הָיָה אֲבִיטָל שֵׁם אֵשֶׁת דָּוִד וְר' חִיָּיא אָתֵי מִשִּׁמְעִי וְזֶהוּ הַפְּסוּל שֶׁר' הָיָה מִבֵּית דָּוִד וְלֹא הָיְתָה בַּת הַבָּאָה מִשִּׁמְעִי הוֹגֶנֶת לִבְנוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּת מְלָכִים: פְּסַקוּ לֵהּ תַּרְתֵּי סְרֵי שְׁנִין קֹדֶם שֶׁיִּכְנֹס: אַחְלְפוּהָ קַמֵּהּ הֶעֱבִירוּ הַנַּעֲרָה לִפְנֵי הֶחָתָן: דַּעַת קוֹנְךָ יֵשׁ בָּךְ שֶׁאָמַר לְהַרְחִיק זְמַן חֻפָּתוֹ וְחָזַר וְקֵרְבָה מֵרֹב חִבַּת כַּלָּתוֹ: מֵעִקָּרָא כְּתִיב תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ שֶׁיָּבֹאוּ לָאָרֶץ וְאַחַ"כ יִבְנוּ לוֹ מִקְדָּשׁ: וּלְבַסּוֹף אָמַר וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ בַּמִּדְבָּר: אִעַקְּרָא נַעֲשֵׂית עֲקָרָה כֵּן דֶּרֶךְ הָעוֹמְדוֹת עֶשֶׂר שָׁנִים בְּלֹא בַּעַל: בְּשִׁלְהֵי הִלּוּלֵהּ דְּר' שִׁמְעוֹן סוֹף יְמֵי חֻפָּתוֹ: אִעַכַּב לִי הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁיִּכְלוּ יְמֵי חֻפָּתִי וְאֵלֵךְ עִמְּךָ לְבֵי רַב: אִשְׁתַּנּוּ שְׁבִילֵי דְּמָתָא שֶׁנִּבְנוּ בָּעִיר בִּנְיָנִים חֲדָשִׁים וְנִסְתְּמוּ בָּהּ מְבוֹאוֹת: לְהַהִיא רְבִיתָא נַעֲרָה: סַוִּי לִבָּהּ רָאָה לִבָּהּ כְּלוֹמַר נִדְמֶה לְלִבָּהּ פִּתְאוֹם שֶׁזֶּה בַּעְלָהּ: לָא אֶעֱבֵד כִּדְעָבַד בַּר חֲכִינַאי שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ פִּתְאוֹם: יָתֵיב קַמֵּהּ וְלֹא הָיָה הָאָב מַכִּירוֹ: חָזְיָא לִבְרֵהּ דִּמְחַדְּדָן שְׁמַעֲתָתֶיהָ: אִי הֲוַאי הָכָא אִלּוּ הָיִיתִי כָּאן כְּשֶׁהִנַּחְתִּי בְּנִי קָטָן וְהָלַכְתִּי הָיִיתִי מְלַמְּדוֹ תּוֹרָה וְהָיָה חָכָם כָּזֶה: כַּלְבָּא שָׂבוּעַ שֵׁם א' מֵעֲשִׁירֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁכָּל הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ רָעֵב כַּכֶּלֶב הֵי' יוֹצֵא שָׂבֵעַ:

רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת כו' תֵּימַהּ דְּאָמְרִינַן לְעֵיל שָׁאנֵי הָתָם דְּאִית לְהוּ רַוְחָא וְשֶׁמָּא עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ אִיכָּא רַוְחָא טְפֵי: מִתִּשְׁעָה קַבִּין וּפְרִישׁוּת גָּרְסִי' דְּהַמַּשְׁרֶה אִשְׁתּוֹ ע"י שָׁלִישׁ תְּנַן (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת סד:) דְּנוֹתֵן לָהּ שְׁנֵי קַבִּין וְאֵינוֹ פּוֹרֵשׁ מִתַּשְׁמִישׁ וְהַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ מוֹסִיפִּין עַל כְּתֻבָּתָהּ ג' דִּינָר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת סג.) וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן ד' סְאִין בְּסֶלַע הָוֵי ג' דִּינָר י"ח קַבִּין כֵּן פֵּי' בֶּעָרוּךְ: **הַחוּט** הַמְּשֻׁלָּשׁ לֹא בִּמְהֵרָה יִנָּתֵק לְפִי שֶׁשְּׁלָשְׁתָּן רָאוּ זֶה אֶת זֶה כִּדְאָמְרִי' בְּעָלְמָא (בב"ב נט.) שֶׁאָמַר ר' אוֹשַׁעְיָא דְּבַר וְאָתוּ וְשָׁאֲלוּ לְר' בִּסָּא לְכָךְ קָרֵי עֲלַיְהוּ הַחוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ לֹא בִּמְהֵרָה יִנָּתֵק כְּלוֹמַר לֹא יִנָּתֵק מִזַּרְעוֹ לְעוֹלָם כִּדְאָמְרִי' בְּעָלְמָא (ב"מ דַּף פֶּה.) כֵּיוָן שֶׁאָדָם לוֹמֵד הוּא וּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ מִכָּאן וְאֵילָךְ תּוֹרָה חוֹזֶרֶת עַל אַכְסְנָיָא שֶׁלָּהּ וּדְרֵישׁ מִוַּאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי וְגוֹ': [וע"ע תּוֹסְפוֹת ב"ב נט. ד"ה הַחוּט]: **דַּהֲוָה** צְנִיעַ וּמְעַלֵּי וְהָא דְּאָמַר בְּאֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מט:) אָמַר ר"ע כְּשֶׁהָיִיתִי עַם הָאָרֶץ הָיִיתִי אוֹמֵר מִי יִתֵּן לִי תַּלְמִיד חָכָם וַאֲנַשְּׁכֶנּוּ כַּחֲמוֹר מַשְׁמַע דְּלָא הֲוָה מְעַלֵּי אִכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם לָאו מִשּׁוּם שֶׁהָיָה שׂוֹנֵא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵי' סָבוּר שֶׁמִּתְגָּאִין עַל עַמֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵי תּוֹרָתָן וְהָיוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שׂוֹנְאִים אוֹתָם וְגַם מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתָם לִיגַּע בָּהֶם כִּדְאָמְרִינַן (חֲגִיגָה דַּף יח:) בִּגְדֵי עַם הָאָרֶץ מִדְרָס לִפְרוּשִׁים אֲבָל מִכָּל מָקוֹם שׁוֹמֵר מִצְוֹת הָיָה. רַבֵּינוּ תָּם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ ט:

ב מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ ה:

ג מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ ה:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ עו סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א יומא עד:; יבמות לז:; יומא יח:; יומא סז.

ב בבא קמא פב.

ג ויקרא רבה

ד בבא בתרא נט.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה רבי יהושע וכו' ואפי' טובא. כדאמרינן שבת דף קכז ע"א:

תורה אור השלם

[תהילים א, ג]

[פירושי רד"צ הופמן על שמות כא:י, ב]

[קהלת י, ה]

[שמות טו, יז]

[שמות כה, ח]

[קהלת ד, יב]

קָא מְדַבְּרַתְּ אַלְמְנוּת חַיִּים?! אֲמַרָה לֵיהּ: אִי לְדִידִי צָיֵית — יָתֵיב תְּרֵי סְרֵי שְׁנֵי אַחְרָינְיָי[תָא]. אָמַר: בִּרְשׁוּת קָא עָבֵידְנָא. הֲדַר אֲזַל וְיָתֵיב תְּרֵי סְרֵי שְׁנֵי אַחְרָינְיָי[תָא] בְּבֵי רַב. כִּי אֲתָא אַיְיתִי בַּהֲדֵיהּ עֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָה אַלְפֵי תַּלְמִידֵי, שְׁמַעָה דְּבֵיתְהוּ, הֲוָת קָא נָפְקָא לְאַפֵּיהּ. אֲמַרוּ לַהּ שִׁיבָבְתָא: שְׁאִילִי מָאנֵי לְבוּשׁ וְאִיכַּסַּאי. אֲמַרָה לְהוּ: "יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ". כִּי מְטְיָא לְגַבֵּיהּ, נְפַלָה עַל אַפַּהּ, קָא מְנַשְּׁקָא לֵיהּ לְכַרְעֵיהּ. הֲווֹ קָא מְדַחֲפִי לַהּ שַׁמָּעֵיהּ. אֲמַר לְהוּ: שִׁבְקוּהָ, שֶׁלִּי וְשֶׁלָּכֶם — שֶׁלָּהּ הוּא. שְׁמַע אֲבוּהָ דַּאֲתָא גַּבְרָא רַבָּה לְמָתָא, אָמַר: אֵיזִיל לְגַבֵּיהּ, אֶפְשָׁר דְּמֵפַר נִדְרַאי. אֲתָא לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: אַדַּעְתָּא דְּגַבְרָא רַבָּה מִי נְדַרְתְּ? אָמַר לוֹ: אֲפִילּוּ פֶּרֶק אֶחָד, וַאֲפִילּוּ הֲלָכָה אַחַת. אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא הוּא. נְפַל עַל אַפֵּיהּ וְנַשְּׁקֵיהּ עַל כַּרְעֵיהּ וִיהַב לֵיהּ פַּלְגָא מָמוֹנֵיהּ. בְּרַתֵּיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא עֲבַדָא לֵיהּ לְבֶן עַזַּאי הָכִי. וְהַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: רְחֵילָא בָּתַר רְחֵילָא אָזְלָא, כְּעוֹבָדֵי אִמָּא כָּךְ עוֹבָדֵי בְּרַתָּא. רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרָבָא שַׁדְּרֵיהּ אֲבוּהִי לְבֵי רַב לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף. פְּסַקוּ לֵיהּ שֵׁית שְׁנֵי. כִּי הֲוָה תְּלָת שְׁנֵי, מְטָא מַעֲלֵי יוֹמָא דְכִפּוּרֵי, אָמַר: אֵיזִיל וְאֶיחְזִינְהוּ לְאִינָשֵׁי בֵּיתִי. שְׁמַע אֲבוּהִי, שְׁקַל מָנָא וּנְפַק לְאַפֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: זוֹנָתְךָ נִזְכַּרְתָּ? אִיכָּא דְּאָמְרִי אֲמַר לֵיהּ: יוֹנָתְךָ נִזְכַּרְתָּ? אִיטְרוּד. לָא מָר אִיפְּסִיק, וְלָא מָר אִיפְּסִיק. [א](א)מַתְנִי׳ הַמּוֹרֶדֶת עַל בַּעְלָהּ — פּוֹחֲתִין לָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ שִׁבְעָה דִּינָרִין בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁבְעָה טַרְפְּעִיקִין. עַד מָתַי הוּא פּוֹחֵת — עַד כְּנֶגֶד כְּתוּבָּתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא פּוֹחֵת וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁאִם תִּפּוֹל לָהּ יְרוּשָּׁה מִמָּקוֹם אַחֵר, גּוֹבֶה הֵימֶנָּה. וְכֵן, הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ — מוֹסִיפִין עַל כְּתוּבָּתָהּ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה טַרְפְּעִיקִין. [ב](ב)גְּמָ׳ מוֹרֶדֶת מִמַּאי? רַב הוּנָא אָמַר: מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: מִמְּלָאכָה. תְּנַן: וְכֵן הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר מִתַּשְׁמִישׁ, לְחַיֵּי. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִמְּלָאכָה, מִי מְשׁוּעְבָּד לַהּ? אִין, בְּאוֹמֵר "אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס". וְהָאָמַר רַב: הָאוֹמֵר "אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס" — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה! וְלָאו לְאִמְּלוֹכֵי בֵּיהּ בָּעֵי? [ג]מֵיתִבִי: אַחַת לִי אֲרוּסָה, וּנְשׂוּאָה, וַאֲפִילּוּ נִדָּה, וַאֲפִילּוּ חוֹלָה, וַאֲפִילּוּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם. (ג)בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר מִמְּלָאכָה, שַׁפִּיר. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִתַּשְׁמִישׁ — נִדָּה בַּת תַּשְׁמִישׁ הִיא? אָמַר לָךְ: אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר מִתַּשְׁמִישׁ, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי חוֹלָה.

אֶלָּא

קָא מְדַבֶּרֶת אֶת מִתְנַהֶגֶת: **שִׁיבָבְתָא** הַשְּׁכֵנוֹת: **שֶׁלִּי וְשֶׁלָּכֶם שֶׁלָּהּ הוּא** תּוֹרָה שֶׁלָּמַדְתִּי אֲנִי וְשֶׁלְּמַדְתֶּם אַתֶּם עַל יָדָהּ הוּא: **שְׁקַל מָנָא** כְּלֵי זַיִן כְּאִלּוּ בָּא לְהִלָּחֵם: **אִטְרוּד** בְּאוֹתָהּ מְרִיבָה: **לָא מָר אִפְּסִיק וְלָא מָר אִפְּסִיק** לֹא אָכְלוּ סְעוּדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁמַּפְסִיקִין בָּהּ אֲכִילָה לְהִתְעַנּוֹת סְעוּדָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל עֶרֶב ט' בְּאָב ויוה"כ קָרֵי סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת שֶׁמַּפְסִיקִים בָּהּ בְּמַס' תַּעֲנִית (דַּף ל.): **מַתְנִי' הַמּוֹרֶדֶת עַל בַּעְלָהּ** בגמ' מְפָרֵשׁ מִמַּאי: **טַרְפָּעִיקִין** בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ: **עַד כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ** וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן לָהּ גֵּט וְיוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה אֲבָל אֵינוֹ מַשְׁהֶה לִפְסֹק עַל הַנְּכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ מִבֵּית אָבִיהָ וּלְהַפְסִידָהּ מִמֶּנָּה: **שְׁלֹשָׁה דִּינָרִים** בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי שְׁנָא הוּא מִנָּהּ דִּדָהּ: **גְּמ' בְּאוֹמֵר אֵינִי זָן** דְּהַיְנוּ תַּחַת מְלָאכָה: **וְהָאָמַר רַב יוֹצִיא** וּמַתְנִיתִין מוֹסִיפִין תְּנַן וְאֵינוֹ מוֹצִיא לְאַלְתַּר: **וְלָאו אִמְּלוֹכֵי בָּהּ בָּעֵי** שֶׁמָּא יַחֲזֹר בּוֹ וּבְתוֹךְ זְמַן שֶׁאָנוּ נִמְלָכִין בּוֹ וּמַחֲזִירִין עָלָיו שֶׁיַּחֲזֹר בּוֹ מוֹסִיפִין עַל כְּתֻבָּתָהּ: **אַחַת לִי** כֻּלָּן שָׁווֹת בְּתוֹרַת מֶרֶד וַאֲפִילּוּ שֶׁהִיא נִדָּה אוֹ חוֹלָה וְהִיא מוֹרֶדֶת: **אֲרוּסָה** שֶׁאָמְרָה לֹא אֶנָּשֵׂא: ה"ג בִּשְׁלָמָא לְמ"ד מִתַּשְׁמִישׁ שַׁפִּיר אֶלָּא לְמַ"ד מִשּׁוּם מְלָאכָה חוֹלָה בַּת מְלָאכָה הִיא. בִּשְׁלָמָא לְמ"ד מִתַּשְׁמִישׁ שַׁפִּיר וְאִי מִשּׁוּם נִדָּה דְּלָאו בַּת תַּשְׁמִישׁ הִיא אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ כו' כִּדְלְקַמָּן אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כו': ה"ג בִּשְׁלָמָא לְמ"ד מִתַּשְׁמִישׁ שַׁפִּיר אֶלָּא לְמֶ"ד מִשּׁוּם מְלָאכָה חוֹלָה בַּת מְלָאכָה הִיא בִּשְׁלָמָא לְמ"ד מִתַּשְׁמִישׁ שַׁפִּיר וְאִי מִשּׁוּם נִדָּה דְּלָאו בַּת תַּשְׁמִישׁ הִיא אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ כו' כִּדְלְקַמָּן אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כו':

אַדַּעְתָּא דְּגַבְרָא רַבָּה מִי נָדַרְתְּ וא"ת וַהֲלֹא אָסוּר לִפְתֹּחַ בְּנוֹלָד דְּאָמְרִינַן בִּנְדָרִים בְּפֶ' ר' אֱלִיעֶזֶר (נְדָרִים דַּף סד.) כֵּיצַד אָמַר קֻנָּם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לִפְלוֹנִי וְנַעֲשָׂה סוֹפֵר כוּ' וְי"ל דְּהָכָא לָא חֲשִׁיב נוֹלָד כֵּיוָן שֶׁהָלַךְ לְבֵי רַב דְּדֶרֶךְ הוּא בְּהוֹלֵךְ לִלְמֹד שֶׁנַּעֲשָׂה אָדָם גָּדוֹל אִי נָמֵי כְּגוֹן דְּתָלָה נִדְרוֹ בְּדָבָר שֶׁפֵּרֵשׁ בְּשָׁעָה שֶׁנָּדַר עַל דַּעַת אִם לֹא יַעֲשֶׂה סוֹפֵר דִּבְעִנְיָן זֶה לָא הֲוָה נוֹלָד כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (נְדָרִים דַּף סה.) קוֹנָם שֶׁאֵינִי נוֹשֵׂא אֶת פְּלוֹנִית שֶׁאָבִיהָ רַע אָמְרוּ לוֹ מֵת אוֹ עָשָׂה תְּשׁוּבָה כו' וּפָרִיךְ בגמ' מֵת נוֹלַד הוּא וה"ה עָשָׂה תְּשׁוּבָה וּמְשַׁנֵּי אָמַר רַב הוּנָא נַעֲשָׂה כְּתוֹלֶה נִדְרוֹ בְּדָבָר וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּמְשַׁנֵּי הָתָם בְּעִנְיָן אַחֵר לָאו מִשּׁוּם דִּפְלִיג אַתּוֹלֶה נִדְרוֹ בְּדָבָר אֶלָּא דְּלָא חֲשִׁיב לֵיהּ כְּתוֹלֶה נִדְרוֹ בְּדָבָר: **בְּרַתֵּהּ** דר' עֲקִיבָא עֲבַדָא לֵהּ לְבֶן עַזַּאי הָכִי וא"ת וְהָא בְּפֶ' קַמָּא דְּסוֹטָה (דַּף ד:) פָּרֵיךְ וְהָא אִיכָּא בֶּן עַזַּאי דְּלָא נְסֵב וּלְהַהוּא לִשָּׁנָא דִּמְשַׁנֵּי נָסֵב וּפֵרֵשׁ אָתֵי שַׁפִּיר וְיֵשׁ לוֹמַר דאע"ג דְּקָאָמַר הָכָא דְּעַבְדָּא הָכִי לְבֶן עַזַּאי מ"מ לֹא נְשָׂאָהּ אֶלָּא בְּאֵרוּסִין: **פּוֹחֲתִין** לָהּ ז' דִּינָרִין בִּירוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ כְּנֶגֶד שֶׁבַע מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ וְגַבֵּי הַמּוֹרֵד דְּמוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין מְפָרֵשׁ כְּנֶגֶד שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ וְהַשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ אֵין סוֹבֵר כֵּן דְּהָא בָּעֵי בַּגְּמָרָא מָה בֵּין מוֹרֵד לְמוֹרֶדֶת וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא אַחֲרִינָא: **רַב** הוּנָא אָמַר מִתַּשְׁמִישׁ אֲבָל מִמְּלָאכָה לָא הֲוָה מוֹרֶדֶת דְּרַב הוּנָא לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נח:) יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה וְר' יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא סָבַר כר"ל וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּקָסָבַר כְּרַב הוּנָא דְּאָמַר שֶׁיְּכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ כו' וּמוֹרֶדֶת מִמְּלָאכָה הַיְנוּ מְזִיגַת הַכּוֹס וְהַצָּעַת הַמִּטָּה וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו דְּמִסְתַּבְּרָא דְּחַיֶּבֶת אֲפִילּוּ אָמְרָה אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה מִדֵּי דַּהֲוָה אַיּוֹשֶׁבֶת בְּקַתֶּדְרָא דְּחַיֶּבֶת בָּהֶן דְּאֵין נִרְאֶה שֶׁתְּהֵא מוֹרֶדֶת אֶלָּא מֵהַמְּלָאכוֹת הַמְפֹרָשׁוֹת בְּמָתְנֵי' וְעוֹד מִדְּקָאָמַר בְּסָמוּךְ חוֹלָה בַּת מְלָאכָה הִיא וְאוֹתָן מְלָאכוֹת אֲפִילּוּ חוֹלָה יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת דְּאֵינָהּ חוֹלָה כָּל כָּךְ כֵּיוָן שֶׁיְּכוֹלָה לִסְבֹּל תַּשְׁמִישׁ וְאִי הֲוָה אָמְרִינַן דְּכִי אָמְרָה אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה לֹא מַפְקַעַת עַצְמָהּ אֶלָּא מֵעֲשִׂיַּת צֶמֶר שֶׁהוּא עִקַּר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֲבָל שְׁאָר מְלָאכוֹת כְּגוֹן טוֹחֶנֶת וְאוֹפָה כו' עַבְדָּא הו"מ שַׁפִּיר סָבַר כְּרַב הוּנָא וְכֵן מַשְׁמַע קְצָת דְּקָרֵי לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נט.) מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִדֵּי דְּקָיֵץ וּבִשְׁאָר מְלָאכוֹת כְּגוֹן טוֹחֶנֶת וְאוֹפָה לֹא שַׁיָּךְ קִצּוּתָא אֲבָל אֵין נִרְאֶה אֶלָּא כִּי אָמְרָה אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה פְּטוּרָה מִכָּל ז' מְלָאכוֹת וְכִי עַבְדָּא שְׁאָר מְלָאכוֹת פּוֹחֲתִין לָהּ מֵעֲשִׂיַּת בְּצֶמֶר כְּדִתְנַן בְּמַתְנִיתִין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת סד:) וְאִם הָיְתָה מֵינֶקֶת פּוֹחֲתִין לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְנִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין טוֹחֶנֶת וְאוֹפָה וְהָא דִּנְקַט מֵינֶקֶת מִשּׁוּם דְּאַיְּרֵי בִּמְשָׁרָה אוֹתָהּ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ דְּאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת כֵּיוָן דְּאֵינָהּ עִמּוֹ בַּבַּיִת וּמִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּדַוְקָא נָקַט מְנִיקָה וּמִשּׁוּם דְּטֹרַח מְמַעֵט חָלָב פּוֹחֲתִין לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֲבָל מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּכִי אָמְרָה אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה דִּפְטוּרָה מִכָּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁאִם תַּעֲשֶׂה לוֹ מְלָאכוֹת אֲחֵרוֹת אִם כֵּן לְעוֹלָם לֹא תַעֲשֶׂה לְעַצְמָהּ וּבְמַאי תְּהֵא נִזּוֹנֶת וְאִם תֹּאמַר מוֹרֶדֶת מִמְּלָאכָה אַמַּאי פּוֹחֲתִין לָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ לִנְקֹט פִּיזְרָא וְלֵיתֵיב דְּהָא יָכוֹל לְכוֹפָהּ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְרֵישׁ לָקִישׁ וְי"ל כֵּיוָן דְּאֵינָהּ רוֹצָה לַעֲשׂוֹת אֶלָּא ע"י כְּפִיָּה חֲשִׁיבָא מוֹרֶדֶת וּפוֹחֲתִין דְּאֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה אַחַת: **בְּאוֹמֵר** אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס מִכָּאן מוֹכִיחַ רַבֵּינוּ אֵלִיָּהוּ שֶׁחַיָּב אָדָם לְהַשְׂכִּיר עַצְמוֹ לְלַמֵּד תִּינֹקֶת אוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אַחֶרֶת כְּדֵי לָזוּן אֶת אִשְׁתּוֹ דְּאִם לֹא כֵן מָה עִנְיַן זֶה אֵצֶל מוֹרֵד מִמְּלָאכָה וּמִיהוּ בַּקּוּנְטְרֵס פֵּרֵשׁ מִשּׁוּם דְּזָן וּמְפַרְנֵס הוּא כְּנֶגֶד מְלָאכָה שֶׁל אִשָּׁה וְעוֹד הֵבִיא רְאָיָה מִדְּכָתְבִינַן בִּכְתֻבָּה וַאֲנָא אֶפְלַח כו' וּמִיהוּ גַּם זֶה יֵשׁ לִדְחוֹת כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ ר"ת דְּאֶפְלַח הַיְנוּ עֲבוֹדַת הַקַּרְקַע פֵּרוּשׁ אֶחֱרֹשׁ וַאֲנַכֵּשׁ וְאֶעֱדֹר אֶת הַשָּׂדֶה וְאָבִיא מְזוֹנוֹת לַבַּיִת אֲבָל לְהַשְׂכִּיר עַצְמוֹ אֵינוֹ חַיָּב: **וְהָאָמַר** רַב הָאוֹמֵר אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה מִשְּׁמוּאֵל דִּפְלִיג עֲלֵהּ דְּרַב בְּסוֹף הַמַּדִּיר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף עז.) דְּקָאָמַר עַד שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא יִכְפּוּהוּ לָזוּן לָא מָצֵי לְמִפְרַךְ דִּלְדִידֵהּ אָתֵי שַׁפִּיר דאע"פ שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ עַל כָּרְחוֹ לְזוּנָהּ מִכָּל מָקוֹם מוֹסִיפִין כֵּיוָן דְּאֵינוֹ רוֹצֶה לְזוּנָהּ אֶלָּא עַל יְדֵי כְּפִיָּה דְּאֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה אַחַת אֲבָל לְרַב שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְגָרְשָׁהּ מִיָּד מַה שַּׁיָּךְ תּוֹסֶפֶת וְאִם תֹּאמַר לְמַאן דְּאָמַר מִתַּשְׁמִישׁ נַמִּי תִּקְשֵׁי דְּעַל כָּרְחָךְ מוֹרֵד מִתַּשְׁמִישׁ נַמִּי כּוֹפִין לְהוֹצִיא דְּאָטּוּ לְעוֹלָם יוֹסִיפוּ עַל כְּתֻבָּתָהּ וְתִתְעַגֵּן כָּל יָמֶיהָ וְיֵשׁ לוֹמַר דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר וּלְטַעְמִיךְ:

מסורת הש"ס

א תוספתא כתובות, בראשית רבה

ב לקמן עז.

ג יבמות לז:; יומא עד:

תורה אור השלם

יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי: [משלי יב, י]

אִם־אַחֶרֶת יִקַּח־לוֹ שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע: [שמות כא, י]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ד מהל' אישות הל' טו, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' עז סעי' א:

ב מיי' פי"ד מהל' אישות הל' טו, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' עז סעי' א:

ג מיי' פי"ד מהל' אישות הל' יב, סמג לאוין פא, סמג עשין נא, טוש"ע אה"ע סי' קסה סעי' ה:

[א]אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִמְּלָאכָה, חוֹלָה בַּת מְלָאכָה הִיא? אֶלָּא: מִתַּשְׁמִישׁ כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּהָוְיָא מוֹרֶדֶת. כִּי פְּלִיגִי מִמְּלָאכָה, מָר סָבַר: מִמְּלָאכָה — לָא הָוְיָא מוֹרֶדֶת, וּמָר סָבַר: מִמְּלָאכָה — נָמֵי הָוְיָא מוֹרֶדֶת. [ב־ה]גּוּפָא: הַמּוֹרֶדֶת עַל בַּעֲלָהּ — פּוֹחֲתִין לָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ שִׁבְעָה דִּינָרִים בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁבְעָה טַרְפְּעִיקִין. רַבּוֹתֵינוּ חָזְרוּ וְנִמְנוּ, שֶׁיְּהוּ מַכְרִיזִין עָלֶיהָ אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, וְשׁוֹלְחִין לָהּ בֵּית דִּין: הֱוִי יוֹדַעַת שֶׁאֲפִילּוּ כְּתוּבָּתֵיךְ מֵאָה מָנֶה הִפְסַדְתְּ. אַחַת לִי אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה, אֲפִילּוּ נִדָּה, אֲפִילּוּ חוֹלָה, וַאֲפִילּוּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם. (א)אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף לִשְׁמוּאֵל: נִדָּה בַּת תַּשְׁמִישׁ הִיא? אֲמַר לֵיהּ: אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ.[ו] [ט]אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: אֵין מַכְרִיזִין עָלֶיהָ אֶלָּא בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. אָמַר רָבָא: דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי: אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת זוֹ אַחַר זוֹ. שְׁמַע מִינַּהּ. אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: פַּעֲמַיִם שׁוֹלְחִין לָהּ מִבֵּית דִּין, אַחַת קוֹדֶם הַכְרָזָה, וְאַחַת לְאַחַר הַכְרָזָה. (ב)דָּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא: הֲלָכָה כְּרַבּוֹתֵינוּ. אָמַר רָבָא: הַאי בּוּרְכָא. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַאי בּוּרְכָתֵיהּ? אֲנָא אַמְרִיתַהּ נִיהֲלֵיהּ, וּמִשְּׁמֵיהּ דְּגַבְרָא רַבָּה אַמְרִיתַהּ נִיהֲלֵיהּ, וּמַנּוּ, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא. [י־יג]וְאִיהוּ כְּמַאן סָבַר? כִּי הָא דְּאִתְּמַר: רָבָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הֲלָכָה, נִמְלָכִין בָּהּ. רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הֲלָכָה, אֵין נִמְלָכִין בָּהּ. [יד־יז]הֵיכִי דָּמְיָא מוֹרֶדֶת? אָמַר אַמֵּימָר: דְּאָמְרָה "בָּעֵינָא לֵיהּ וּמְצַעֲרְנָא לֵיהּ". אֲבָל אָמְרָה "מְאִיס עֲלַי" — לָא כָּיְיפִינַן לַהּ. מָר זוּטְרָא אָמַר: כָּיְיפִינַן לָהּ. הֲוָה עוֹבָדָא וְאַכְפְּיַהּ מָר זוּטְרָא, וּנְפַק מִינַּיהּ רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא. וְלָא הִיא: הָתָם סִיַּיעְתָּא דִּשְׁמַיָּא הֲוָה. [יח־כא]כַּלְּתֵיהּ דְּרַב זְבִיד אִימְּרַדָא, הֲוָה תְּפִיסָא חַד שִׁירָא. יְתֵיב אַמֵּימָר וּמָר זוּטְרָא וְרַב אָשֵׁי, וִיתֵיב רַב גַּמָּדָא גַּבַּיְיהוּ. יָתְבִי וְקָאָמְרִי: מָרְדָה — הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּימִין. אֲמַר לְהוּ רַב גַּמָּדָא: מִשּׁוּם דְּרַב זְבִיד גַּבְרָא רַבָּה, מַחְנִיפִיתוּ לֵיהּ? וְהָאָמַר רַב כָּהֲנָא: מִיבַּעְיָא בָּעֵי רָבָא, וְלָא פְּשִׁיט? אִיכָּא דְּאָמְרִי, יָתְבִי וְקָאָמְרִי, מָרְדָה — לֹא הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּימִין. אֲמַר לְהוּ רַב גַּמָּדָא:

מִשּׁוּם

אֶלָּא מִתַּשְׁמִישׁ דְּכֻלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּהָוְיָא מוֹרֶדֶת וְהַךְ מַתְנִיתָא בְּמוֹרֶדֶת מִתַּשְׁמִישׁ: חָזְרוּ וְנִמְנוּ שֶׁלֹּא יַשְׁהוּ אוֹתָהּ לְפָחוֹת מְעַט מְעַט אֶלָּא יַפְסִידוּהָ כָּל כְּתֻבָּתָהּ לְאַחַר אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת שֶׁל הַכְרָזָה: דַּיְקָא נָמֵי דְּקָתָנֵי אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת יָמִים שֶׁאֵינָם שֶׁל מְלָאכָה וְהַכֹּל מְצֻוִּין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת: בֻּרְכָא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן: וְאִיהוּ כְּמַאן סָבַר רָבָא דְּאָמַר בֻּרְכָא הִיא כְּמַאן סָבַר: נִמְלָכִין בָּהּ מַשְׁהִין אֶת גִּטָּהּ וּמַחֲזִירִין עָלֶיהָ שֶׁתַּחֲזֹר בָּהּ וּבְתוֹךְ כָּךְ פּוֹחֲתִין מִכְּתֻבָּתָהּ שִׁבְעָה דִּינָרִין בְּשַׁבָּת: הֵיכִי דָּמְיָא מוֹרֶדֶת דְּכוֹפִין אוֹתָהּ דְּמַשְׁהִין גִּטָּהּ וּפוֹחֲתִין כְּתֻבָּתָהּ: דְּאָמְרָה בָּעֵינָא לֵיהּ כו' שֶׁיֵּשׁ לְכוֹפָהּ עַל יְדֵי פְּחִיתַת כְּתֻבָּתָהּ: אֲבָל אָמְרָה מְאִיס עֲלַי לֹא הוּא וְלֹא כְּתֻבָּתוֹ בָּעֵינָא: לָא כָּיְפִינַן לָהּ לְהַשְׁהוֹתָהּ אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ גֵּט וְיוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּתָהּ: כַּלָּתָהּ דְּרַב זְבַד אִמְרִידָא וְאָמְרָה מְאִיס עָלַי: הֲוָה תְּפִיסָא חֲדָא שֶׁיֲרָא מְעִיל אֶחָד שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ בִּכְתֻבָּה: הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּמִין אֲפִלּוּ בְּגָדֶיהָ שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ בִּנְדֻנְיָתָהּ וְשֻׁמְאוּם עָלָיו בִּכְתֻבָּתָהּ וַעֲדַיִן הַבְּלָאוֹת קַיָּמִין תַּפְסִיד אוֹתָם: מִבַּעְיָא בָּעֵי אִם הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ אִם לָאו:

אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִתַּשְׁמִישׁ נִדָּה בַּת תַּשְׁמִישׁ הִיא. וא"ת לְמַאן דְּאָמַר מִמְּלָאכָה מַאי אֲפִלּוּ דְּקָתָנֵי וַאֲפִי' נִדָּה וְיֵשׁ לוֹמַר דַּהֲוֵי רְבוּתָא מִשּׁוּם דִּסְתָם נִדּוֹת חוֹלוֹת קְצָת אִי נָמֵי דְּאֵינָהּ בַּת מְלָאכָה כְּמוֹ שְׁאָר נָשִׁים דְּאֵינָהּ מוֹזֶגֶת לוֹ הַכּוֹס כו':

אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ כו' וּלְעֵיל דְּגָמַר מַדִּיר מִנִּדָּה מִשּׁוּם דְּמַדִּיר הָוֵי טְפֵי פַּת בְּסַלּוֹ מִמּוֹרֵד שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ תֵּדַע דִּבְמוֹרֵד מוֹסִיפִין אֲבָל לֹא בְּמַדִּיר:

דַּיְקָא נָמֵי דְּקָתָנֵי ד' שַׁבָּתוֹת דְּלֵיכָּא לְמֵימַר שֶׁמַּכְרִיזִין ד' שַׁבָּתוֹת בְּכָל יוֹם דִּבְהֶדְיָא תָּנֵי בְּתוֹסֶפ' דְּפַעַם אַחַת בְּשַׁבָּת מַכְרִיזִין: אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ כו'. וּלְעֵיל דְּגָמַר מַדִּיר מִנִּדָּה מִשּׁוּם דְּמַדִּיר הָוֵי טְפֵי פַּת בְּסַלּוֹ מִמּוֹרֵד שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ תֵּדַע דִּבְמוֹרֵד מוֹסִיפִין אֲבָל לֹא בְּמַדִּיר:

וְאִינְהוּ כְּמַאן סַבְרוּהָ רַשִׁ"י גָּרֵיס וְאִיהוּ כְּמַאן סָבַר פֵּרוּשׁ רָבָא דְּאָמַר בֻּרְכָא ור"ל דִּלְרָבָא אֵין הֲלָכָה כְּרַבּוֹתֵינוּ אֶלָּא כְּמַתְנִי' דְּפוֹחֲתִין לָהּ עַד כְּלוֹת כְּתֻבָּתָהּ וְנִמְלָכִין בָּהּ הַיְנוּ נָמֵי דְּפוֹחֲתִין וְלֹא תַּפְסִיד מִיָּד אַחַר אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת ור"ת מְפָרֵשׁ דְּרָמֵי בַּר חָמָא בָּא לְהוֹסִיף עַל דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ אע"ג דְּלָא קָתָנֵי דְּשׁוֹלְחִין לָהּ אֶלָּא אַחַר הַכְרָזָה קָאָמַר רָמִי בַּר חָמָא דה"נ הָיוּ אוֹמְרִים דְּשׁוֹלְחִין לָהּ נָמֵי קוֹדֶם הַכְרָזָה דָּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא הֲלָכָה כְּרַבּוֹתֵינוּ כְּלוֹמַר מַמָּשׁ כְּדִבְרֵיהֶם דְּלָא קָתָנֵי שְׁלִיחוּת שֶׁל קוֹדֶם הַכְרָזָה וּפְלִיג אֲרַמִּי בַּר חָמָא אָמַר רָבָא הַאי בֻּרְכָא אֶלָּא הֲלָכָה כְּרָמֵי בַּר חָמָא דִּפְעָמִים שׁוֹלְחִין לָהּ וְגָרְסִינַן אִינְהוּ כְּמַאן סַבְרוּהָ וְכֵן כָּתוּב בִּסְפָרִים יְשָׁנִים ובה"ג וְלָא קָאֵי אַרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק ור"נ בַּר רַב חִסְדָּא דְּאִינְהוּ סָבְרִי כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא שֶׁהָיָה גָּדוֹל הַרְבֵּה מֵרַב שֵׁשֶׁת אֶלָּא אֲרַמִּי בַּר חָמָא וְרָבָא קָאֵי הֲלָכָה נִמְלָכִין בָּהּ פֵּרוּשׁ קוֹדֶם הַכְרָזָה וַהֲלָכָה אֵין נִמְלָכִין בָּהּ נָמֵי הַיְנוּ קוֹדֶם הַכְרָזָה אֲבָל אַחַר הַכְרָזָה מוֹדֶה כִּדְתַנְיָא בְּהֶדְיָא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְכֵן מַשְׁמַע מִתּוֹךְ פר"ח דִּפְסַק דְּאע"ג דְּאָמַר ר"נ בַּר רַב חִסְדָּא הֲלָכָה כְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ הֲלָכָה כְּרָבָא דְּאָמַר מִשְּׁמֵהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת הֲלָכָה נִמְלָכִין בָּהּ דְּהָא רָמֵי בַּר חָמָא דְּאָמַר פְּעָמִים שׁוֹלְחִין לָהּ מְסַיַּע לֵהּ וּמִיהוּ מַסְקָנָא דִּשְׁמַעְתִּין דְּמַשְׁהֵינַן לָהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא אַגִּטָּא וְלֵית לָהּ מְזוֹנֵי אַמּוֹרֶדֶת דְּהָכָא קָאֵי וְלֹא אַאוֹמֶרֶת מְאִיס עָלַי כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ ר"ת דְּהָא כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם חֲפֵצִים בְּגֵרוּשִׁין כְּמוֹ שֶׁנִּפְרֵשׁ לָמָּה נַשְׁהֵא אוֹתָהּ מִלְּהִתְגָּרֵשׁ אֶלָּא אַמּוֹרֶדֶת דְּהָכָא קָאֵי וּמָצָא רַבֵּינוּ יְהוּדָה בִּכְתַב רַב שְׁרִירָא שֶׁתִּקְּנוּ בְּיָמָיו לָתֵת גֵּט לְאִשָּׁה לְאַלְתַּר דְּלָא כִּשְׁמַעְתִּין דְּכַלְּתֵהּ דְּרַב זְבַד וְכָתַב נָמֵי רַבֵּינוּ יְהוּדָה דְּרַבָּנַן סָבוֹרָאֵי תִּקְּנוּ לְמִשְׁקַל מִנַּהּ מַאי דִּתְפִיסָא וּמַיְתִי לָהּ גִּטָּא לְאַלְתַּר:

אֲבָל אָמְרָה מְאִיס עֲלַי לָא כָּיְפִינַן לַהּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לָא כָּיְפִינַן לָהּ לַעֲמֹד תַּחְתָּיו אֶלָּא יִתֵּן גֵּט וְיוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה וי"מ דְּכוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דְּנִחוּשׁ שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נָתְנָה בְּאַחֵר כִּי הַהִיא דִּתְנַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף צ:) גַּבֵּי שָׁלֹשׁ נָשִׁים יוֹצְאוֹת וְנוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה וְיֵשׁ לִדְחוֹת דְּהָתָם נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה דַּוְקָא אִיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נָתְנָה בְּאַחֵר אֲבָל הָכָא דְּיוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה לֹא וּלְהָכִי נָמֵי לָא קָתָנֵי לָהּ עִם אוֹתָן שֶׁכּוֹפִין לְהוֹצִיא דְּהָתָם נוֹתֵן כְּתֻבָּה וְכֵן בְּפֶרֶק הַמְגָרֵשׁ (גִּטִּין דַּף פח:) דִּתְנַן גֵּט מְעֻשֶּׂה בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים פָּסוּל שֶׁלֹּא תְּהֵא אִשָּׁה תּוֹלָה עַצְמָהּ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַפְקַעַת עַצְמָהּ מִבַּעְלָהּ אֵין לְהַקְשׁוֹת אִם בְּאוֹמֶרֶת מְאִיס עָלַי כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא א"כ מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם הָא יְכוֹלָה לְהַפְקִיעַ עַצְמָהּ מִבַּעְלָהּ בִּטְעָנַת מְאִיס עָלַי דְּהָא בִּמְאִיס עָלַי אֵין לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא תַּפְקִיעַ עַצְמָהּ לְהַפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ וְעוֹד הִקְשָׁה ר"ת דִּבְרֵישׁ הַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף מט:) אוכ"ת כִּי נָפְקָא אִיהִי נִתְקְנוּ לֵיהּ כְּתֻבָּה מִנַּהּ ת"ש הָאִישׁ אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא לִרְצוֹנוֹ וְאַמַּאי אִי כּוֹפִין בִּמְאִיס עָלַי לְהוֹצִיא א"כ נִתְקְנוּ לֵיהּ כְּתֻבָּה מִנַּהּ וּמִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת דְּלָא מְצִיָּא לְמֵימַר מְאִיס עָלַי אֶלָּא הֵיכָא דְּיֵשׁ רַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁהַבַּעַל אֵינוֹ מִתְקַבֵּל לָהּ וּבִשְׁבִיל אוֹתָן נָשִׁים לֹא רָצוּ לְתַקֵּן כְּתֻבָּה לָאִישׁ כֵּיוָן דְּלָא שַׁיָּךְ לְתַקֵּן בְּרוֹב נָשִׁים וִיהוּדִית דְּבִיתְהוּ דְּרַבִּי חִיָּא דַּהֲוָיָא לָהּ צַעַר לֵדָה דְּאָמְרִינַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יב:) דְּאָמְרָה אָמְרָה לִי אִם דְּאָבִיהָ קִבֵּל בָּהּ קִדּוּשִׁין כִּי זוּטְרָא לֹא רָצְתָה לוֹמַר מְאִיס עָלַי וְעוֹד לְפִי מַה דִּפְרֵשִׁית אָתֵי שַׁפִּיר וְזֶה נָמֵי אֵין לְהַקְשׁוֹת בְּמַתְנִי' לְר' יוֹסֵי אַמַּאי פּוֹחֵת לָהּ מִיְּרֻשָּׁה שֶׁנָּפְלָה לָהּ תִּטְעוֹן מְאִיס עָלַי דְּקוֹדֶם כְּלוֹת הַכְּתֻבָּה אֵינָהּ טוֹעֶנֶת בִּרְצוֹן מְאִיס עָלַי כִּי הִיא בְּטוּחָה שֶׁלֹּא יִרְצֶה לְהַמְתִּין וְלִהְיוֹת מְעֻגָּן עַד כְּלוֹת הַכְּתֻבָּה דְּכָל זְמַן דַּאֲגִידָא בֵּהּ לָא יָהֲבִינַן לֵיהּ אַחֲרִינָא וִיגָרְשֶׁנָּה וְיִתֵּן לָהּ כְּתֻבָּה אֲבָל אַחַר שֶׁכְּבָר הִפְסִידָה כָּל הַכְּתֻבָּה לֹא תִּטְעוֹן דְּהָא כֵּיוָן דְּהִמְתִּינָה וְלֹא טָעֲנָה עַד שֶׁפָּחֲתוּ כָּל כְּתֻבָּתָהּ דְּבָרִים נִכָּרִים דְּאַעֲרוּמֵי קָא מְעַרְמָא וְעוֹד קָשֶׁה מִשִּׁלְהֵי נְדָרִים (דַּף צא.) מֵהַהוּא נוֹאֵף דַּהֲוָה מִיהֲרַק בְּבֵיתָא הוּא וְאִנְתְּתָא אֲתָא מָרֵהּ דְּבֵיתָא פַּרְטֵהּ נוֹאֵף לְהוּצָא וַעֲרַק אָמַר רָבָא אִתְּתָא שַׁרְיָא דְּאִם אִיתָא דַּעֲבַד אִסּוּרָא אַרְכּוֹסֵי הֲוָה מְרַכֵּס מַשְׁמַע דְּאִי הֲוָה מְרַכֵּס הֲוָה אֲסִירָא א"כ לִכְאוֹרָה נִרְאֶה דִּבְאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי לְךָ אַיְרֵי דְּאִי לָאו הָכִי אַמַּאי הָוַת מִתַּסְרָא הָא אֵין אִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ עַד שֶׁיִּרְאוּ כְּדֶרֶךְ הַמְנָאֲפִים וְכֵיוָן דִּבְאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי לְךָ מַיְרֵי א"כ רוֹצָה לְהַפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ דְּהָא מִסְתַּמָּא בִּרְצוֹן הֲוָה דִּבְבֵיתָהּ הָיָה וְעוֹד דְּלָא צָוְחָא אֲפִלּוּ הָכִי כִּי לָא מְרַכֵּס שַׁרְיָא דְּאִית לָן לְמֵימַר דְּעֵינֶיהָ נָתְנָה בְּאַחֵר כֵּיוָן דְּלָא מְרַכֵּס וְאַמַּאי תְּהֵא נֶאֱמֶנֶת בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה מְאִיס עָלַי וְי"ל דִּלְעוֹלָם לָא מַיְרֵי בְּאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי לְךָ וְאִתְּתָא שַׁרְיָא דְּקָאָמַר הַיְנוּ לַבּוֹעֵל אִם גֵּרְשָׁהּ הַבַּעַל אוֹ מֵת אֲבָל אִי הֲוָה מְרַכֵּס הֲוָה אֲסִירָא לַבּוֹעֵל כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶ' שְׁנֵי דִּיבָמוֹת (דַּף כד: וְשָׁם) הוֹאִיל וּמְכֹעָר הַדָּבָר תֵּצֵא וּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּתֵצֵא מֵרוֹכֵל וְכֵן נִרְאֶה דִּבְאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי לְךָ אֵין נִרְאֶה כְּלָל לְהַתִּירָהּ מִטַּעַם דְּאַרְכּוֹסֵי הֲוָה מְרַכֵּס כֵּיוָן דְּשַׁוְיָה נַפְשָׁהּ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא וכ"ש לְפִי הַשְּׁאִלְתּוֹת דִּמְפָרֵשׁ דְּהֵיכָא דְּאִיכָּא עֵדִים בְּדָבָר מְכֹעָר תֵּצֵא אַף מִן הַבַּעַל דְּאָתֵי שַׁפִּיר וְאֵין לְהַקְשׁוֹת מִשָּׁם כְּלָל וְעוֹד י"ל דְּהָתָם אַיְרֵי כְּגוֹן שֶׁבַּתְּחִלָּה כְּשֶׁשְּׁאָלוּהָ שָׁתְקָה וּלְאַחַר שָׁעָה אָמְרָה דְּאֵינָהּ טְמֵאָה וְנוֹתֶנֶת טַעַם עַל שְׁתִיקוּתָהּ וְעוֹד מַקְשֶׁה רַבֵּינוּ תָּם דִּבְכָל הַשְּׁמוּעָה אֵינוֹ מַזְכִּיר כְּפִיַּת הַבַּעַל אֶלָּא כְּפִיַּת הָאִשָּׁה וְנִרְאֶה לר"ת דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ בָּעֵינָא לֵיהּ וְאֵינָהּ רוֹצָה לְהִתְגָּרֵשׁ בְּלֹא כְּתֻבָּה וּמְצַעֲרָנָא לֵיהּ עַד שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה וְיִתֵּן לָהּ כְּתֻבָּה אֲבָל אָמְרָה מְאִיס עָלַי וְלָא בָּעֵינָא לֵיהּ לֹא הוּא וְלֹא כְּתֻבָּתוֹ לָא כָּיְפִינַן לָהּ שֶׁתַּחֲזֹר בָּהּ ע"י שֶׁנֹּאמַר שֶׁלֹּא תּוֹעִיל מְחִילָה מִשּׁוּם דַּהֲוֵי מְחִילָה בְּטָעוּת דְּאַגַּב צַעֲרָהּ קָא אָמְרָה הָכִי וּמִתּוֹךְ כָּךְ לֹא יְגָרְשֶׁנָּה בַּעְלָהּ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִתֵּן כְּתֻבָּה אֶלָּא מְחִילָה גְּמוּרָה הִיא וּמִתּוֹךְ כָּךְ יַעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ לְגָרְשָׁהּ מָר זוּטְרָא אָמַר כָּיְפִינַן לָהּ דְּהָוְיָא כִּמְחִילָה בְּטָעוּת וְהַיְנוּ כְּפִיָּה דְּעַל יְדֵי כָּךְ תִּשָּׁאֵר תַּחַת בַּעְלָהּ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנָהּ כִּי בַּעְלָהּ לֹא יְגָרְשֶׁנָּה כֵּיוָן שֶׁחַיָּב לִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ וְאֵין חִלּוּק לְמָר זוּטְרָא בֵּין מוֹרֶדֶת דְּבָעֵינָא לֵיהּ וּמְצַעֲרָנָא לֵיהּ בֵּין אוֹמֶרֶת מְאִיס עָלַי ור"ח נָמֵי פֵּרֵשׁ דְּאֵין כּוֹפִין הַבַּעַל לִתֵּן גֵּט וְגַם בַּקּוּנְטְ' לֹא פֵּי' שֶׁיָּכוֹפוּ הַבַּעַל לִתֵּן גֵּט:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ י, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ טו:
ב מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ט:
ג מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ י:
ד מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יא:
ה מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עז סעי׳ ב ג:
ו מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ט:
ז מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ י:
ח מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יא:
ט מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עז סעי׳ ב ג:
י מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ט:
יא מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ י:
יב מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יא:
יג מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עז סעי׳ ב ג:
יד מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ט:
טו מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ י:
טז מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יא:
יז מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עז סעי׳ ב ג:
יח מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ט:
יט מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ י:
כ מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יא:
כא מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עז סעי׳ ב ג:

מסורת הש״ס

א יומא סז.; יומא יח:
ב שבועות יב:; חולין פח:

גליון הש״ס

גמ' כלתיה דרב זביד אימרדא. בפרש"י איוב לט יח הגי' כאן אמריא:

תד"ה אבל כו'. וי"מ דכופין וכו'. עי' גיטין פד ע"א תוס' ד"ה הכא בידה:

מסורת הש״ס

א יבמות לט:; משנה בכורות; בכורות יג.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ עז סעי׳ ג:

ב מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ עז סעי׳ ב:

ג מיי׳ פב׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ י, סמג עשין נא, טוש״ע אה״ע סי׳ קסה סעי׳ א ג:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ י, סמג עשין נא, טוש״ע אה״ע סי׳ קסה סעי׳ א ג:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ י, סמג עשין נא, טוש״ע אה״ע סי׳ קסה סעי׳ א ג:

ו מיי׳ פא׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ ב:

ז מיי׳ פב׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ ז, סמג עשין נב, טוש״ע אה״ע סי׳ קסה סעי׳ א:

[א]מִשּׁוּם דְּרַב זְבִיד גַּבְרָא רַבָּה הוּא, אַפְכִּיתוּ לֵיהּ לְדִינָא עִילָּוֵיהּ? הָאָמַר רַב כָּהֲנָא: מִיבַּעְיָא בָּעֵי לַהּ רָבָא, וְלָא פְּשִׁיט?! הַשְׁתָּא דְּלָא אִתְּמַר לָא הָכִי וְלָא הָכִי, תְּפַסָה — לָא מַפְּקִינַן מִינַּהּ, לָא תְּפַסָה — לָא יָהֲבִינַן לַהּ. [ב]וּמְשַׁהֵינַן לַהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא אַגִּיטָּא, וּבְהָנָךְ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא לֵית לַהּ מְזוֹנֵי מִבַּעַל. אָמַר רַב טוֹבִי בַּר קִיסְנָא אָמַר שְׁמוּאֵל: כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מָרֶד עַל אֲרוּסָה, וְאֵין כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מָרֶד עַל שׁוֹמֶרֶת יָבָם. מֵיתִיבִי: אַחַת לִי אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה, אֲפִילּוּ נִדָּה, אֲפִילּוּ חוֹלָה, וַאֲפִילּוּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם! [ג]לָא קַשְׁיָא: כָּאן שֶׁתָּבַע הוּא, כָּאן שֶׁתְּבָעָה הִיא. דְּאָמַר רַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבִימִי אָמַר שְׁמוּאֵל: תָּבַע הוּא — נִזְקָקִין לוֹ. תְּבָעָה הִיא — אֵין נִזְקָקִין לָהּ. בְּמַאי אוֹקֵימְתַּהּ לְהָא דִּשְׁמוּאֵל — בְּשֶׁתְּבָעָה הִיא, הַאי "כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מֶרֶד עַל אֲרוּסָה"? "לַאֲרוּסָה" מִבְּעֵי לֵיהּ! הָא לָא קַשְׁיָא, תְּנִי "לַאֲרוּסָה". מַאי שְׁנָא שׁוֹמֶרֶת יָבָם דְּלָא — דְּאָמְרִינַן לַהּ: זִיל, לָא מִפַּקְדַתְּ, אֲרוּסָה נָמֵי, נֵימָא לַהּ: זִיל, לָא מִפַּקְדַתְּ! אֶלָּא בְּבָאָה מֵחֲמַת טַעֲנָה, דְּאָמְרָה: בָּעֵינָא חוּטְרָא לִידָא וּמָרָה לִקְבוּרָה. [ד]הָכִי נָמֵי שׁוֹמֶרֶת יָבָם, בְּבָאָה מֵחֲמַת טַעֲנָה?! אֶלָּא, אִידֵּי וְאִידֵּי שֶׁתָּבַע הוּא, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן לַחֲלוֹץ, וְכָאן לְיַיבֵּם. דְּאָמַר רַבִּי פְּדָת אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תָּבַע לַחֲלוֹץ — נִזְקָקִין לוֹ. תָּבַע לְיַיבֵּם — אֵין נִזְקָקִין לוֹ. מַאי שְׁנָא לְיַיבֵּם דְּלָא, דְּאָמְרִינַן לֵיהּ: זִיל וּנְסֵיב אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי. לַחֲלוֹץ נָמֵי נֵימָא לֵיהּ: זִיל וּנְסֵיב אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי! [ה]אֶלָּא דְּאָמַר: "כֵּיוָן דַּאֲגִידָא בִּי, לָא קָא יָהֲבוּ לִי אַחֲרִיתִי". הָכָא נָמֵי: "כֵּיוָן דַּאֲגִידָא בִּי, לָא קָא יָהֲבוּ לִי אַחֲרִיתִי"! אֶלָּא אִידֵּי וְאִידֵּי שֶׁתָּבַע לְיַיבֵּם, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן — כְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה, כָּאן — כְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה. [ו][ז](א)דִּתְנַן: מִצְוַת יִבּוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת חֲלִיצָה — בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁהָיוּ מִתְכַּוְּונִין לְשׁוּם מִצְוָה. עַכְשָׁיו שֶׁאֵין מִתְכַּוְּונִין לְשׁוּם מִצְוָה, אָמְרוּ: מִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת יִבּוּם. עַד מָתַי הוּא פּוֹחֵת וְכוּ׳. מַאי טַרְפְּעִיקִין? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אִסְתֵּירָא. וְכַמָּה אִסְתֵּירָא — פַּלְגָא דְּזוּזָא. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה טַרְפְּעִיקִין, שֶׁהֵן תֵּשַׁע מָעִין, מָעָה וַחֲצִי לְכָל יוֹם. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף לִשְׁמוּאֵל: מַאי שְׁנָא אִיהוּ דְּיָהֲבִינַן לֵיהּ דְּשַׁבָּת. וּמַאי שְׁנָא אִיהִי דְּלָא יָהֲבִינַן לַהּ דְּשַׁבָּת? אִיהִי דְּמִיפְּחַת קָא פָּחֵית, לָא מִיחֲזֵי כִּשְׂכַר שַׁבָּת, אִיהוּ דְּאוֹסוֹפֵי קָא מוֹסְפָא,

מִיחֲזֵי

מִשּׁוּם דְּרַב זְבִיד גַּבְרָא רַבָּה הוּא וְלֹא יְעַרְעֵר עַל דְּבָרֵינוּ מֵחֲמַת עַנְוְתָנוּתוֹ: מְפַכִּיתוֹ דִּינָא לְחוֹבָתוֹ: וּמְשַׁהֵינַן לָהּ אוּלַי תַּחֲזֹר בָּהּ: תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וְתוּ לָא: שֶׁתָּבַע הוּא וְהִיא מוֹרֶדֶת: תְּבָעָה הִיא וְהוּא מוֹרֵד: אֵין נִזְקָקִין לָהּ לִכְתֹּב לָהּ אִגֶּרֶת מֶרֶד לְהוֹסִיף עַל כְּתֻבָּתָהּ וּלְקַמָּן מַסִּיק פֵּרוּשָׁא וְאָזֵל מִשּׁוּם דְּלָא מְפַקְדָא אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה: לַאֲרוּסָה מִבָּעֵי לֵהּ וְכוֹתְבִין אִגֶּרֶת עַל הַבַּעַל: דְּלָא מְפַקֶּדֶת בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת (דַּף סה:): חוּטְרָא לִידָא רוֹצָה אֲנִי שֶׁיְּהֵא לִי בֵּן שֶׁיַּחֲזִיק בְּיָדִי בְּזִקְנוּתִי וְאֶשָּׁעֵן עָלָיו וּבְיוֹם מוֹתִי יְקַבְּרֵנִי: תָּבַע לַחֲלֹץ וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם נִזְקָקִין לוֹ לִכְתֹּב אִגֶּרֶת מֶרֶד עָלֶיהָ: אֵין נִזְקָקִין לוֹ לְפִי שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְשֵׁם מִצְוָה וּכְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה וְאָמְרִינַן לֵיהּ זִיל נָסֵב אַחֲרִיתִי: אִסְתֵּירָא סֶלַע מְדִינָה: פַּלְגָא דְּזוּזָא זוּז צֹרִי שֶׁהוּא שֵׁשׁ מָעָה כֶּסֶף נִמְצָא טְרַפָּעִיק שְׁלֹשָׁה מָעוֹת: מָעָה וָחֵצִי לְיוֹם לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּמִשַּׁבָּת לָא יָהֲבִינַן לָהּ כִּדְאָמַר לְקַמָּן: מַאי שְׁנָא אִיהוּ דְּיָהֲבִינַן לֵהּ דְּשַׁבָּת כְּשֶׁהִיא מוֹרֶדֶת עָלָיו דְּהָא שִׁבְעָה טְרַפָּעִיקִים טְרַפָּעִיק לְיוֹם: כִּשְׂכַר שַׁבָּת [כְּמוֹ שֶׁמִּשְׂתַּכֵּר בְּשַׁבָּת] גְּזֵרָה מִשּׁוּם מִקָּח וּמִמְכָּר וּשְׂכִירוּת:

מִשּׁוּם דְּרַב זְבִיד גַּבְרָא רַבָּה הוּא אַפְכִּיתוּ לְדִינָא עִלָּוֵהּ. וא"ת כֵּיוָן דְּלָא פְּשִׁיט המע"ה וְכֵיוָן דְּתָפְסָה לָא מַפְּקִינַן מִנָּהּ וְי"ל דַּהֲוָה נָמֵי שִׁירָאֵי טוּבָא דְּלָא הֲוָת תְּפִיסָה וּבְלִשָּׁנָא קַמָּא קָאָמַר מִשּׁוּם דְּרַב זְבִיד גַּבְרָא רַבָּה אַחְנְפִיתוּ לֵיהּ מִשּׁוּם הַךְ שֶׁיַּרָא דַּהֲוָת תְּפִיסָה וּבְאִיכָּא דְּאָמְרִי קָאָמַר מִשּׁוּם הָנָךְ שִׁירָאֵי דְּלָא הֲוָת תְּפִיסָה אֶלָּא הַבַּעַל הָיָה תָּפוּס: תָּבַע לַחֲלֹץ נִזְקָקִין לוֹ. פֵּי' בַּקּוּנְטְ' וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם וְכֵן תָּבַע לְיַבֵּם פֵּרוּשׁ וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה אֶלָּא לַחֲלֹץ וְתֵמַהּ דְּמַאי קָא פָּרֵיךְ לְיַבֵּם נָמֵי כֵּיוָן דַּאֲגִידָא בֵּהּ לָא יָהֲבִי לֵיהּ אִתְּתָא אַחֲרִיתָא וְיַחֲלֹץ לָהּ וי"ל שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲלֹץ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִתֵּן כְּתֻבָּה ועי"ל תָּבַע לַחֲלֹץ וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה לֹא לַחֲלֹץ וְלֹא לְיַבֵּם וְכֵן תָּבַע לְיַבֵּם וְכֵן הָא דְּאָמַר כָּאן שֶׁתְּבָעָה הִיא וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לֹא לַחֲלֹץ וְלֹא לְיַבֵּם וְאֵין לְהַקְשׁוֹת א"כ מַאי פָּרִיךְ שׁוֹמֶרֶת יָבָם נָמֵי בְּבָאָה מֵחֲמַת טַעֲנָה מַאי אִרְיָא בְּבָאָה מֵחֲמַת טַעֲנָה אֲפִלּוּ אֵינָהּ בָּאָה נָמֵי תִּקְשֵׁי לֵיהּ מִדִּתְנַן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת לט.) חוֹזְרִין אֵצֶל גָּדוֹל וְאוֹמְרִים לוֹ עָלֶיךָ הַמִּצְוָה אוֹ כְּנֹס אוֹ פְּטֹר וְקָאָמַר בגמ' דְּחוֹזְרִין אֵצֶל גָּדוֹל לְמִכְפְּיֵהּ אַלְמָא בִּתְבָעָה הִיא נָמֵי כָּיְפִינַן לֵיהּ אֲפִילּוּ אֵינָהּ בָּאָה מֵחֲמַת טַעֲנָה דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּכָיְפִינַן לֵיהּ אֲבָל אֵין נִזְקָקִין לִכְתֹּב עָלָיו אִגֶּרֶת מֶרֶד לְהוֹסִיף עַל כְּתֻבָּתָהּ אִי נָמֵי מִשּׁוּם דְּהִיא גּוּפָהּ אִיכָּא לְפָרוּשֵׁי בְּבָאָה מֵחֲמַת טַעֲנָה לְכָךְ נָקַט לְמִפְרַךְ מֵהַאי טַעְמָא: מַאי שְׁנָא לְיַבֵּם דְּלָא. וא"ת. אִי מִלְּתֵהּ דְּר' יוֹחָנָן לְפִי מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה כִּדְמַשְׁמַע פְּשָׁטָא דְּמִלְּתָא א"כ מַאי פָּרִיךְ לְיַבֵּם נָמֵי כֵּיוָן דַּאֲגִידָא בֵּהּ לָא יָהֲבִי לֵיהּ אִתְּתָא אַחֲרִיתָא וְהָא לְיַבֵּם לֹא נוּכַל לָכֹף אוֹתָהּ לְפִי מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה וְאִי לַחֲלֹץ וַהֲלֹא הוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲלֹץ אֶלָּא לְיַבֵּם וּמַאי שַׁיָּךְ לְכוֹפָהּ לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ תּוֹבֵעַ הוּא וְי"ל דְּמֵעִקָּרָא ס"ד מִלְּתֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן לְפִי מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה וּמִשּׁוּם הָכִי פָּרֵיךְ דַּאֲפִילּוּ לְיַבֵּם נָמֵי נוּכַל לְכוֹפָהּ וּלְבַסּוֹף דִּמְשַׁנֵּי כָּאן כְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה כָּאן כְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה מִלְּתֵהּ דְּר' יוֹחָנָן נָמֵי לְפִי מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה נִזְקָקִין לַחֲלֹץ וְאֵין נִזְקָקִין לְיַבֵּם וה"ה דְּאַכַּתִּי הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי כָּאן לַחֲלֹץ כָּאן לְיַבֵּם כְּרַבִּי יוֹחָנָן וְאִידֵּי וְאִידֵּי לְפִי מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמָא תַּרְוַיְהוּ כְּשֶׁתָּבַע לְיַבֵּם דְּדוּמְיָא דַּאֲרוּסָה קָתָנֵי שֶׁתּוֹבֵעַ לִכְנֹס וְהִיא . מוֹרֶדֶת. ר"ת. וק"ק דְּאֵיךְ תִּסַּק אַדַּעְתִּין לְמֵימַר דְּאָתֵי לְפִי מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה אַדְּרַבָּה לְפִי מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא לְיַבֵּם נִזְקָקִין לוֹ לַחֲלֹץ אֵין נִזְקָקִין לוֹ וי"ל דְּאַפֵּי' לְפִי מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה נִזְקָקִין לוֹ לַחֲלֹץ מִשּׁוּם דִּבְדִידֵהּ תָּלֵי רַחֲמָנָא אִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ כִּדְאָמְרִינַן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לט: וְשָׁם) אֲבָל לְיַבֵּם ס"ד שֶׁאֵין מוֹסְרִין אוֹתָהּ לְיַבֵּם עַל כָּרְחָהּ אִי נָמֵי י"ל תָּבַע אַף לַחֲלֹץ נִזְקָקִין לוֹ תָּבַע לְיַבֵּם דַּוְקָא אֵין נִזְקָקִין לוֹ: וְדִינֵי חֲלִיצָה וְיִבּוּם פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס בְּהַחוֹלֵץ (ג"ז שָׁם) גַּבֵּי הָא דְּמַיְתִי הָתָם מַתְנִיתִין דִּבְכוֹרוֹת (דַּף יג. וְשָׁם) מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה וַאַחֲרוֹנָה דְּמַיְיתֵי הָכָא וְאָמַר רַב עֲלָהּ דְּאֵין כּוֹפִין וּפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דַּאֲפִילּוּ לְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה דְּמִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לַחֲלֹץ הֵיכָא דְּנִיחָא לְתַרְוַיְהוּ לְיַבּוּמֵי דְּנֵימָא תַּרְוַיְהוּ לָאו לַמִּצְוָה מְכַוְּנֵי וּפָגַע בְּעֶרְוָה אֶלָּא אִי בָּעֵי מְיַבֵּם אע"ג דְּמִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת וּמִיהוּ הֵיכָא דְּאִיהוּ צָבֵי וּבָעֵי לְיַבּוּמֵי וְאִיהִי אָמְרָה לָא בָּעֵינָא לֵיהּ וְאָמְרָה דְּבָרִים נִכָּרִים אִי מָצֵינַן לְאַטְעוּיֵי מַטְעִינַן לֵיהּ לָא מָצֵינַן לְאַטְעוּיֵי כָּיְפִינַן לֵיהּ לַחֲלֹץ דְּאָמַר רַב שֵׁשֶׁת בפ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף ד.) מִנַּיִן לִיבָמָה שֶׁנָּפְלָה לִפְנֵי מֻכֵּה שְׁחִין שֶׁאֵין חוֹסְמִין אוֹתָהּ לְפָנָיו כו' וְלָא תֵּימָא מֻכֵּה שְׁחִין דַּוְקָא אֶלָּא כָּל אֲמַתְלָא שֶׁתִּתֵּן לִדְבָרֶיהָ דִּתְנַן בְּהַמַּדִּיר (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף עז.) מַעֲשֶׂה בְּצִידוֹן בְּבֻרְסִי שֶׁמֵּת וְלוֹ אָח בֻּרְסִי וְאָמְרוּ חֲכָמִים יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר לְאָחִיךָ הָיִיתִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל וּלְךָ אֵינִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל וְעוֹד פָּסְקִינַן וְהִלְכְתָא כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מָרֶד עַל אֲרוּסָה וְאֵין כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מָרֶד עַל שׁוֹמֶרֶת יָבָם מִכָּל הָנֵי טַעְמֵי כָּיְפִינַן לֵיהּ לַחֲלֹץ וְשָׁקְלָה כְּתֻבָּתָהּ וְכָל הָנֵי אֵין כּוֹפִין דְּהָכָא הֵיכָא דְּנִיחָא לְהוּ לְתַרְוַיְהוּ עכ"ל ואור"י דְּמַה שֶׁהֵבִיא מִמֻּכֵּה שְׁחִין וּמִבֻּרְסִי אֵינָהּ רְאָיָה דְּדַוְקָא מֻכֵּה שְׁחִין וּבֻרְסִי דְּהָווּ מֵהָנָךְ דְּכוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וּמַה שֶׁהֵבִיא נָמֵי מֵאֵין כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מֶרֶד עַל שׁוֹמֶרֶת יָבָם לָאו רְאָיָה הִיא דְּהָתָם אֵין כּוֹתְבִין אֲפִלּוּ בְּלֹא אֲמַתְלָא מִשּׁוּם דְּמִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת וא"כ לִדְבָרָיו אֲפִלּוּ בְּלֹא אֲמַתְלָא הֲוָה לָן לְמֵימַר דְּכוֹפִין וְאַדְּרַבָּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִשָּׁם דְּאֵין כּוֹפִין דְּאִי בַּר כְּפִיָּה הוּא לָמָה לֵיהּ לְמֵימַר דְּאֵין כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מֶרֶד עֲדִיפָא מִנָּהּ ה"ל לְמֵימַר דְּכוֹפִין אוֹתוֹ לַחֲלֹץ וְאָמְרִינַן נָמֵי בִּשְׁמַעְתִּין תָּבַע לְיַבֵּם אֵין נִזְקָקִין לוֹ מַשְׁמַע אֵין נִזְקָקִין לוֹ לִכְתֹּב אִגֶּרֶת מֶרֶד אַדְּרַבָּה נִזְקָקִין לָהּ וְכָיְפִינַן לֵיהּ וּלְהָכִי נִרְאֶה לְר"י דְּרַב אַיְרֵי בְּכָל עִנְיָן דְּוַדַּאי בְּכָל עִנְיָן אֵין כּוֹפִין וְאַף לְפִי' ר"ת דִּמְפָרֵשׁ דְּאָמַר רַב אֵין כּוֹפִין קָאֵי אַמִּשְׁנָה רִאשׁוֹנָה דְּאֵין כּוֹפִין לְיַבֵּם אע"פ שֶׁמִּצְוַת יִבּוּם קוֹדֶמֶת ונ"מ בַּזְּמַן הַזֶּה הֵיכָא שֶׁיָּדוּעַ לָנוּ שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לְמִצְוָה כְּגוֹן אוֹתָן שֶׁבָּאִין לַחֲלֹץ דְּאוֹתָן וַדַּאי אֵין מִתְכַּוְּנִין לֹא לְשׁוּם נוֹי וְלֹא לְשׁוּם אִישׁוּת אֲבָל הֵיכָא דְּלָא בָּרוּר לָן שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לַמִּצְוָה כּוֹפִין בְּמִלֵּי וּמַרְחִיקִין אוֹתָן מִן הַיִּבּוּם דקי"ל כְּאַבָּא שָׁאוּל כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בִּיבָמוֹת (דַּף לט: ד"ה אָמַר רַב) וְגַם לְפֵרוּשׁוֹ אִם תָּבַע לְיַבֵּם לָא כָּיְפִינַן לֵיהּ לַחֲלֹץ אֶלָּא מַטְעִינַן לֵיהּ אִם אֵינָהּ חֲפֵצָה אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לֹא לְיַבֵּם וְלֹא לַחֲלֹץ נִרְאֶה דְּכוֹפִין:

מִיחֲזֵי כִּשְׂכַר שַׁבָּת. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף לִשְׁמוּאֵל: מָה בֵּין מוֹרֵד לְמוֹרֶדֶת? אֲמַר לֵיהּ: צֵא וּלְמַד מִשּׁוּק שֶׁל זוֹנוֹת, מִי שׂוֹכֵר אֶת מִי? דָּבָר אַחֵר: זֶה יִצְרוֹ מִבַּחוּץ, וְזוֹ יִצְרָהּ מִבִּפְנִים. [א]מַתְנִי׳ הַמַּשְׁרֶה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ — לֹא יִפְחוֹת לָהּ מִשְּׁנֵי קַבִּין חִטִּין, אוֹ מֵאַרְבָּעָה קַבִּין שְׂעוֹרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לֹא פָּסַק לָהּ שְׂעוֹרִין אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁהָיָה סָמוּךְ לֶאֱדוֹם. וְנוֹתֵן לָהּ חֲצִי קַב קִיטְנִית, וַחֲצִי לוֹג שֶׁמֶן, וְקַב גְּרוֹגְרוֹת אוֹ מָנֶה דְּבֵילָה. וְאִם אֵין לוֹ — פּוֹסֵק לְעוּמָּתָן פֵּירוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר. [ב](א)וְנוֹתֵן לָהּ מִטָּה, מַפָּץ וּמַחְצֶלֶת. וְנוֹתֵן לָהּ כִּפָּה לְרֹאשָׁהּ, וַחֲגוֹר לְמָתְנֶיהָ, וּמִנְעָלִים מִמּוֹעֵד לְמוֹעֵד, וְכֵלִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז מִשָּׁנָה לְשָׁנָה. וְאֵין נוֹתְנִין לָהּ לֹא חֲדָשִׁים בִּימוֹת הַחַמָּה, וְלֹא שְׁחָקִים בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כֵּלִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְהִיא מִתְכַּסָּה בִּבְלָאוֹתֵיהֶן בִּימוֹת הַחַמָּה. וְהַשְּׁחָקִים — שֶׁלָּהּ. [גד](ב)נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לְצוֹרְכָּהּ. וְאוֹכֶלֶת עִמּוֹ מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת. וְאִם אֵין נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לְצוֹרְכָּהּ — מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ. [ה־ז](ג)וּמָה הִיא עוֹשָׂה לוֹ? מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים שְׁתִי בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגָּלִיל. אוֹ מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים עֵרֶב בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשְׂרִים סְלָעִים בַּגָּלִיל. וְאִם הָיְתָה מְנִיקָה — פּוֹחֲתִין לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל בִּמְכוּבָּד הַכֹּל לְפִי כְּבוֹדוֹ. [חט](ד)גְּמָ׳ מַנִּי מַתְנִיתִין, לָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, וְלָא רַבִּי שִׁמְעוֹן. דִּתְנַן: וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ — מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. מְזוֹנוֹ לַחוֹל וְלֹא לַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לַשַּׁבָּת וְלֹא לַחוֹל. וְזֶה וָזֶה מִתְכַּוְּונִין לְהָקֵל. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: כִּכָּר הַלָּקוּחַ בְּפוּנְדְּיוֹן, מֵאַרְבַּע סְאִין לְסֶלַע. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁתֵּי יָדוֹת לְכִכָּר, מִשָּׁלֹשׁ כִּכָּרוֹת לְקַב. [י־יב]חֶצְיָהּ — לְבֵית הַמְנוּגָּע. וַחֲצִי חֶצְיָהּ — לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִיָּה. וַחֲצִי חֲצִי חֶצְיָהּ — לְקַבֵּל טוּמְאַת אוֹכָלִין. מַנִּי? אִי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, תַּמְנֵי הָוְיָין! וְאִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, תַּמְנֵי סְרֵי הָוְיָין! לְעוֹלָם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, וְכִדְאָמַר רַב חִסְדָּא: צֵא מֵהֶן שְׁלִישׁ לַחֶנְווֹנִי. הָכָא נָמֵי: אַיְיתִי תִּילְתָּא שְׁדִי עֲלַיְיהוּ. אַכַּתִּי תַּרְתֵּי סְרֵי הָוְיָין! אוֹכֶלֶת עִמּוֹ לֵילֵי שַׁבָּת. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר אֲכִילָה מַמָּשׁ. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אֲכִילָה תַּשְׁמִישׁ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? וְעוֹד, תְּלֵיסַר הָוְיָין! אֶלָּא כִּדְאָמַר רַב חִסְדָּא, צֵא מֵהֶן מֶחֱצָה לַחֶנְווֹנִי. הָכִי נָמֵי אַיְתִי פַּלְגָא וּשְׁדִי עֲלַיְיהוּ. קַשְׁיָא דְּרַב חִסְדָּא אַדְּרַב חִסְדָּא! לָא קַשְׁיָא: הָא בְּאַתְרָא דְּיָהֲבִי צִיבֵי, הָא בְּאַתְרָא דְּלָא יָהֲבִי צִיבֵי. אִי הָכִי, שִׁיתְּסְרֵי הָוְיָין. כְּמַאן, כְּרַבִּי חִידְקָא, דְּאָמַר: אַרְבַּע סְעוּדוֹת חַיָּיב אָדָם לֶאֱכוֹל בַּשַּׁבָּת. [יג]אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, דַּל חֲדָא לְאָרְחֵי וּפָרְחֵי. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן: לְרַבָּנַן — דַּל תְּלָת לְאָרְחֵי וּפָרְחֵי, לְרַבִּי חִידְקָא — דַּל תַּרְתֵּי לְאָרְחֵי וּפָרְחֵי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לֹא פָּסַק שְׂעוֹרִין וְכוּ׳. אֶלָּא בֶּאֱדוֹם הוּא דְּאָכְלִין שְׂעוֹרִים, בְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא אָכְלִי! הָכִי קָאָמַר: לֹא פָּסַק שְׂעוֹרִים כִּפְלַיִם בְּחִטִּין אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁהָיָה סָמוּךְ לֶאֱדוֹם, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂעוֹרִין אֲדוֹמִיּוֹת רָעוֹת הֵן. וְנוֹתֵן לָהּ חֲצִי קַב קִיטְנִית. וְאִילּוּ יַיִן לָא קָתָנֵי. מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר

אֵין

מָה בֵּין מוֹרֵד לְמוֹרֶדֶת מַאי שְׁנָא כְּשֶׁהוּא מוֹרֵד אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא חֲצִי טְרַפָּעִיק לְיוֹם וּכְשֶׁהִיא מוֹרֶדֶת נוֹתֶנֶת טְרַפָּעִיק: מִי שׂוֹכֵר אֶת מִי הֱוֵי אוֹמֵר הָאִישׁ שׂוֹכֵר אֶת הָאִשָּׁה ש"מ צַעֲרוֹ מְרֻבֶּה: וְיִצְרוֹ מִבַּחוּץ קִשּׁוּיוֹ נִכָּר וּמִתְגַּנֶּה: מַתְנִי' הַמַּשְׁרֶה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ שֶׁנּוֹתֵן לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ בְּבֵית אַפּוֹטְרוֹפּוֹס וְאֵינָהּ מִתְגַּלְגֶּלֶת עִמּוֹ: הַמִּשְׁרָה הַמָּכְרָה וַיִּכְרֶה לָהֶם כֵּירָה מְתַרְגְּמִינַן שֵׁירוּתָא (מְלָכִים ב ו':כ"ג): לֹא יִפְחֹת לָהּ בְּשַׁבָּת: לֹא פָּסַק שְׂעוֹרִים כו' בגמ' מְפָרֵשׁ לָהּ: גְּרוֹגָרוֹת תְּאֵנִים יְבֵשִׁין: דְּבֵלָה תְּאֵנִים דְּרוּסוֹת בְּעִגּוּל וְנִמְכָּרוֹת בְּמִשְׁקָל: מַפָּץ רַךְ מִמַּחְצֶלֶת: כִּפָּה צָעִיף אֶחָד מִשָּׁנָה לְשָׁנָה: מִמּוֹעֵד לַמּוֹעֵד אַמִּנְעָלִים קָאֵי מִנְעָלִים חֲדָשִׁים לְכָל שְׁלֹשֶׁת רְגָלִים: חֲדָשִׁים קָשִׁים לָהּ בִּימוֹת הַחַמָּה לְפִי שֶׁהֵם חַמִּים וְיָפִים לָהּ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים: אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כֵּלִים חֲדָשִׁים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים כו': וְהַשְּׁחָקִים שֶׁלָּהּ אַף כְּשֶׁיִּקְנֶה לָהּ חֲדָשִׁים וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לְמַאי מִבְּעֵי לָהּ: וְנוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לְכָל שַׁבָּת לִדְבָרִים קְטַנִּים: וְאוֹכֶלֶת עִמּוֹ לֵילֵי שַׁבָּת שֶׁהוּא לֵיל עוֹנָה: מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אוֹקֵמְנַן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נט.) מֵתָּר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ: שְׁתֵּי קָשֶׁה לְטְווֹתוֹ כִּפְלַיִם כְּשֶׁל עֵרֶב: מִשְׁקַל שֶׁל יְהוּדָה כִּפְלַיִם כְּשֶׁל גָּלִיל: גְּמ' ה"ג מַנִּי מַתְנִי' לָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרֹקָא וְלָא ר"ש: כַּמָּה הוּא שִׁעוּרוֹ שֶׁל עֵרוּבֵי תְּחוּמִין: מִתְכַּוְּנִין לְהָקֵל ר' מֵאִיר הָיָה רָגִיל לֶאֱכֹל פַּת בְּשַׁבָּת יוֹתֵר מִבְּחֹל שֶׁהָיָה מַמְשִׁיךְ פַּת לְכָל מִינִים הַבָּאִין לְפָנָיו ור"י הָיָה אוֹכֵל פַּת בְּחוֹל יוֹתֵר מִבְּשַׁבָּת שֶׁהָיָה שָׂבֵעַ בְּמִינֵי מַעֲדַנִּים: ר' יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא נָתַן שִׁעוּר קָצוּב כִּכָּר הַלָּקוּחַ בְּפוּנְדְּיוֹן כְּשֶׁלּוֹקְחִין ד' סְאִין בְּסֶלַע הֵן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת וקס"ד חֲצִי קַב שֶׁהֲרֵי הַסֶּלַע מ"ח פּוּנְדְּיוֹנִין שֵׁשׁ מָעָה כֶּסֶף דִּינָר וּמָעָה שְׁנֵי פּוּנְדְּיוֹנִין הֲרֵי י"ב לְדִינָר וְד' דִּינָר לְסֶלַע הֲרֵי מ"ח וְד' סְאִין כ"ד קַבִּין מ"ח חֲצָאֵי קַבִּין נִמְצָא לְר' יוֹחָנָן לַחֲצִי קַב שְׁתֵּי סְעוּדוֹת: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר ב' סְעוּדוֹת הֵן שְׁתֵּי יָדוֹת שֶׁל כִּכָּר מִשָּׁלֹשׁ כִּכָּרוֹת לְקַב וְנִמְצָא הַקַּב ט' סְעוּדוֹת שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת לְכִכָּר וְשָׁלֹשׁ כִּכָּרוֹת לְקַב: חֶצְיָהּ שֶׁל כִּכָּר: לַבַּיִת הַמְנֻגָּע הַשּׁוֹהֶה בַּבַּיִת הַמְנֻגָּע כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס חֲצִי כִּכָּר מְטַמֵּא בְגָדִים כְּדִכְתִיב וְהָאוֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס בְּגָדָיו כְּשֶׁשּׁוֹהֶה שִׁעוּר אֲכִילָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר כִּדְתַנְיָא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים ואע"ג דְּגַבֵּי סְעוּדַת עֵרוּב אָמַרְנוּ ג' סְעוּדוֹת בְּכִכָּר אֵין בּוֹ אֶלָּא ב' סְעוּדוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת וְשֶׁל עֵרוּב שִׁעוּרוֹ לְהָקֵל וּבִמְצֻמְצָמוֹת וְהַיְנוּ דְּאָמְרִינַן אֲכִילַת פְּרָס בְּכָל שִׁעוּר שְׁהִיַּת סְעוּדָה לְפִי שֶׁשִּׁעֲרוּהוּ כַּחֲצִי הַכִּכָּר: וַחֲצִי חֶצְיָהּ לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה הָאוֹכֵל שִׁעוּר חֲצִי פְּרָס אֳכָלִים טְמֵאִים נִפְסַל גּוּפוֹ מִלֶּאֱכֹל בִּתְרוּמָה עַד שֶׁיִּטְבֹּל וְהוּא ב' בֵּיצִים שֶׁהַכִּכָּר שֶׁל ג' לְקַב ח' בֵּיצִים הוּא שֶׁהַקַּב כ"ד בֵּיצִים ד' לְגִין חֶצְיָהּ שֶׁל כִּכָּר ד' בֵּיצִים חֲצִי חֶצְיָהּ ב' בֵּיצִים: תַּמְנֵי סְעוּדוֹת הָוְיָן קַבַּיִם חִטִּים דְּמַתְנִי' וְאַרְבָּעָה עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת הִיא צְרִיכָה לְשַׁבָּת: וְאִי ר"ש דְּאָמַר ט' סְעוּדוֹת לְקַב: שְׁמוֹנָה עָשָׂר הָוְיָן וְהִיא אֵינָהּ צְרִיכָה אֶלָּא י"ד: צֵא מֵהֶן שְׁלִישׁ לַחֶנְוָנִי רַבִּי יוֹחָנָן לֹא שִׁעֵר בַּחֲצִי קַב אֶלָּא בְּכִכָּר הַלָּקוּחַ בְּפוּנְדְּיוֹן מִן הַחֶנְוָנִי וְהוּא לָקַח אַרְבַּע סְאִין חִטִּין בְּסֶלַע וּמִשְׂתַּכֵּר שְׁלִישׁ בְּטֹרַח נִמְצְאוּ בַּחֲצִי קַב שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת הַשְּׁתַּיִם הוּא מוֹכֵר בְּפוּנְדְּיוֹן שֶׁנָּתַן וְהַג' מִשְׂתַּכֵּר: אַכַּתִּי קַבַּיִם דְּמַתְנִיתִין תַּרְתֵּי סְרֵי הָוְיָן: וּמְשַׁנֵּינַן אוֹכֶלֶת עִמּוֹ לֵילֵי שַׁבָּת כִּדְתְנַן בְּמָתְנִי': הָנִיחָא כו' פְּלוּגְתָּא לְקַמֵּהּ בִּשְׁמַעְתִּין: בְּאַתְרָא דְּיָהֵיב צִיבֵי מִי שֶׁמּוֹכֵר חִטִּים לַחֶנְוָנִי לַעֲשׂוֹת כִּכָּרוֹת וְלִמְכֹּר בַּשּׁוּק בְּמָקוֹם שֶׁהוּא נוֹתֵן לַחֶנְוָנִי עֵצִים לֶאֱפוֹת אֵינוֹ מִשְׂתַּכֵּר אֶלָּא שְׁלִישׁ וּבְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן עֵצִים מְעַכֵּב לְעַצְמוֹ מֶחֱצָה שֶׁמְּמַעֵט הַכִּכָּרוֹת לִמְכֹּר בְּיֹקֶר כְּדֵי יְצִיאַת הָעֵצִים: כְּמַאן כַּר' חִידְקָא בִּתְמִיהָ נֵימָא כַּר' חִידְקָא סָתַם לָהּ מַתְנִי' דְּאָמַר בְּכָל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ אַרְבָּעָה סְעוּדוֹת לְשַׁבָּת: ר"ש דְּאָמַר תְּמָנֵי סְרֵי הָוְיָן וְאִי כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵהּ לְתַנָּא דִּידַן בִּסְעוּדוֹת שַׁבָּת דַּל תְּלָת יַתִּירְתָּא לְאָרְחֵי וּפָרְחֵי:

מִחְזֵי כִּשְׂכַר שַׁבָּת וא"ת וְהָא שְׂכַר שַׁבָּת עַל יְדֵי הַבְלָעָה מֻתָּר כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ דַּף נח.) אִם הָיָה שְׂכִיר שַׁבָּת שְׂכִיר חֹדֶשׁ שְׂכִיר שָׁנָה נוֹתְנִין לוֹ שְׂכַר שַׁבָּת וְי"ל דְּהָכָא אָסוּר מִשּׁוּם דְּלָא הָוֵי כְּמוֹ הַבְלָעָה דְּאֵין מוֹסִיפִין לְכָל שַׁבָּת יַחַד אֶלָּא מָה שֶׁעוֹלֶה בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁאִם יִתְפַּיֵּס הַיּוֹם אוֹ לְמָחָר בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ אֵין מִצְטָרְפִין כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ זֶה עִם זֶה: וַחֲצִי חֶצְיָהּ לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה הַךְ פְּסוּל גְּוִיָּה אֵין זֶה אוֹתָהּ גְּזֵרָה די"ח דָּבָר דְּהָאוֹכֵל אֹכֶל רִאשׁוֹן כו' כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בְּפֶרֶק כֵּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין (עֵירוּבִין דַּף פב: וְשָׁם):

כְּמַאן כְּרַבִּי חִידְקָא כו' וא"ת לְדִידֵהּ נָמֵי לָא נִיחָא לֵהּ לְמַאן דְּאָמַר אוֹכֶלֶת עִמּוֹ לֵילֵי שַׁבָּת אוֹכֶלֶת מַמָּשׁ וְשֶׁמָּא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר וּלְטַעְמִיךְ וּלְפִי הַמַּסְקָנָא אָתֵי שַׁפִּיר דְּכָל הַיִּתְרוֹן הָוֵי לְאָרְחֵי וּפִרְחֵי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ ע סעי׳ ג:

ב מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עג סעי׳ א:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ ע סעי׳ ג:

ד מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יב, ש״ע אה״ע סי׳ ע סעי׳ ב:

ה מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ יא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ יא:

ו מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יא:

ז מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עג סעי׳ ד:

ח מיי׳ פא׳ מהל׳ עירובין הל׳ ט:

ט מיי׳ פו׳ מהל׳ עירובין הל׳ ז, סמג עשין דרבנן,, טוש״ע או״ח סי׳ תט סעי׳ ז:

י מיי׳ פט״ז מהל׳ טומאת צרעת הל׳ ו, סמג עשין רלט:

יא מיי׳ פד׳ מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ א:

יב מיי׳ פד׳ מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ ג:

יג מיי׳ פל׳ מהל׳ שבת הל׳ ט, סמג עשין ל, טוש״ע או״ח סי׳ רצא סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א משנה עבודה זרה; תוספתא עבודה זרה; עבודה זרה מח:

ב לעיל נט.

ג משנה חולין; חולין קלה.; חולין קלז:; איכה רבה

ד משנה עירובין; משנה כלים; עירובין פב:

(א)אֵין פּוֹסְקִין יֵינוֹת לָאִשָּׁה, וְאִם תֹּאמַר: "אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נוֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי" — דְּבָרִים שֶׁהָאִשָּׁה מִשְׁתּוֹקֶקֶת עֲלֵיהֶן, וּמַאי נִינְהוּ — תַּכְשִׁיטִין. (ב)דָּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר נְבִירְיָא, וְאָמְרִי לַהּ אִישׁ כְּפַר נְפוֹר חַיִל: מִנַּיִן שֶׁאֵין פּוֹסְקִין יֵינוֹת לָאִשָּׁה — שֶׁנֶּאֱמַר: "וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְשִׁילֹה וְאַחֲרֵי שָׁתֹה". "שָׁתָה", וְלֹא "שָׁתַת". אֶלָּא מֵעַתָּה "אָכְלָה" וְלֹא "אָכְלוּ", הָכִי נָמֵי?! אֲנַן מִדְּשַׁנִּי קְרָא בְּדִבּוּרֵיהּ קָאָמְרִינַן. מִכְּדֵי בְּגַוַּהּ קָא עָסֵיק וְאָתֵי, מַאי טַעְמָא שַׁנִּי? שְׁמַע מִינַּהּ "שָׁתָה" וְלֹא "שָׁתַת". מֵיתִיבִי: רְגִילָה — נוֹתְנִין לָהּ! רְגִילָה שָׁאנֵי, דְּאָמַר רַב חִינָּנָא בַּר כָּהֲנָא אָמַר שְׁמוּאֵל: רְגִילָה — נוֹתְנִין לָהּ כּוֹס אֶחָד. שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה — נוֹתְנִין לָהּ שְׁנֵי כּוֹסוֹת. מַאי קָאָמַר?! אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: רְגִילָה, בִּפְנֵי בַעְלָהּ — שְׁנֵי כּוֹסוֹת, שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַעְלָהּ — נוֹתְנִין לָהּ כּוֹס אֶחָד. אֵינָהּ רְגִילָה, בִּפְנֵי בַעְלָהּ — אֶלָּא כּוֹס אֶחָד, שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַעְלָהּ — אֵין נוֹתְנִין לָהּ כָּל עִיקָּר. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: רְגִילָה, נוֹתְנִין לָהּ לְצִיקֵי קְדֵירָה. דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַעֲשֶׂה בְּכַלָּתוֹ שֶׁל נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן שֶׁפָּסְקוּ לָהּ חֲכָמִים סָאתַיִם יַיִן לְצִיקֵי קְדֵרָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. אָמְרָה לָהֶן: כָּךְ תִּפְסְקוּ לִבְנוֹתֵיכֶם. תָּנָא: שׁוֹמֶרֶת יָבָם הָיְתָה, וְלֹא עָנוּ אַחֲרֶיהָ אָמֵן. (ג)תָּנָא: כּוֹס אֶחָד — יָפֶה לָאִשָּׁה. שְׁנַיִם — נִיוּוּל הוּא. שְׁלֹשָׁה — תּוֹבַעַת בַּפֶּה. אַרְבָּעָה — אֲפִילּוּ חֲמוֹר תּוֹבַעַת בַּשּׁוּק וְאֵינָהּ מַקְפֶּדֶת. אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין בַּעְלָהּ עִמָּהּ. אֲבָל בַּעְלָהּ עִמָּהּ, לֵית לַן בַּהּ. [א]וְהָא חַנָּה, דְּבַעְלָהּ עִמָּהּ הֲוַאי! אַכְסְנַאי שָׁאנֵי. דְּאָמַר רַב הוּנָא: מִנַּיִן לְאַכְסְנַאי שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי ה׳ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתָם הָרָמָתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרֶהָ ה׳", הַשְׁתָּא — אִין, מֵעִיקָּרָא — לָא. חוּמָא דְּבֵיתְהוּ דְּאַבָּיֵי אֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמַרָה לֵיהּ: פְּסוֹק לִי מְזוֹנֵי! פְּסַק לַהּ. פְּסוֹק לִי חַמְרָא! אָמַר לֵיהּ: יָדַעְנָא בֵּיהּ בְּנַחְמָנִי דְּלָא הֲוָה שָׁתֵי חַמְרָא. אֲמַרָה לֵיהּ: חַיֵּי דְּמָר דַּהֲוָה מַשְׁקֵי לִי בְּשׁוּפְרָזֵי כִּי הַאי. בַּהֲדֵי דְּקָא מַחְוְיָא לֵיהּ אִיגַּלִּי דְּרָעַא, נְפַל נְהוֹרָא בְּבֵי דִינָא. קָם רָבָא, עָל לְבֵיתֵיהּ תַּבְעַהּ לְבַת רַב חִסְדָּא. אֲמַרָה לֵיהּ בַּת רַב חִסְדָּא: מַאן הֲוֵי הָאִידָּנָא בְּבֵי דִינָא? אֲמַר לַהּ: חוּמָא דְּבֵיתְהוּ דְּאַבָּיֵי. נְפָקָא אַבָּתְרַהּ, מָחֲתָא לָהּ בְּקוּלְפֵי דְּשִׁידָּא עַד דְּאַפְּקַהּ לַהּ מִכּוּלֵּי מָחוֹזָא. אָמְרָה לַהּ: קְטַלְתְּ לֵיךְ תְּלָתָא, וְאָתֵת לְמִיקְטַל אַחֲרִינָא?! [בג]דְּבֵיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרָבָא אֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב נְחֶמְיָה בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף. אֲמַרָה לֵיהּ: פְּסוֹק לִי מְזוֹנֵי! פְּסַק לַהּ. פְּסוֹק לִי חַמְרָא! פְּסַק לַהּ. אֲמַר לַהּ: יָדַעְנָא בְּהוּ בִּבְנֵי מָחוֹזָא דְּשָׁתוּ חַמְרָא. דְּבֵיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב מְנַשְּׁיָא מִדְּוִיל אֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף. אֲמַרָה לֵיהּ: פְּסוֹק לִי מְזוֹנֵי! פְּסַק לַהּ. פְּסוֹק לִי חַמְרָא! פְּסַק לַהּ. פְּסוֹק לִי שִׁירָאֵי! אֲמַר לַהּ: שִׁירָאֵי לְמָה? אֲמַרָה לֵיהּ: לָךְ וּלְחַבְרָךְ וּלְחַבְרוּרָךְ. וְנוֹתֵן לָהּ מִטָּה וּמַפָּץ וְכוּ׳. מַפָּץ וּמַחְצֶלֶת לְמָה לַהּ דְּיָהֵיב לַהּ? אָמַר רַב פָּפָּא: בְּאַתְרָא דְּנָהִיגֵי דְּמָלוּ פּוּרְיָא בְּחַבְלֵי, דְּמַבְגַּר לַהּ. (ד)תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין נוֹתְנִין לָהּ כַּר וָכֶסֶת. מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן אָמְרוּ: נוֹתְנִין לָהּ כַּר וָכֶסֶת. הֵיכִי דָּמֵי: אִי דְּאוֹרְחַהּ, מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא? וְאִי דְּלָאו אוֹרְחַהּ, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי נָתָן? לָא צְרִיכָא, כְּגוֹן דְּאוֹרְחֵיהּ דִּידֵיהּ וְלָאו אוֹרְחַהּ דִּידַהּ. תַּנָּא קַמָּא סָבַר, אָמַר לַהּ: כִּי אָזֵילְנָא שָׁקֵילְנָא לְהוּ, וְכִי אָתֵינָא, מַיְיתֵינָא לְהוּ בַּהֲדַאי. וְרַבִּי נָתָן סָבַר: אֲמַרָה לֵיהּ: זִימְנִין דְּמִיתְרְמֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְלָא מָצֵית מַיְיתֵית לְהוּ, וְשָׁקְלַתְּ לְהוּ לְדִידִי וּמַגְנֵית לִי עַל אַרְעָא. וְנוֹתֵן לָהּ כִּפָּה. אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי:

הַאי

אֵין ב"ד פּוֹסְקִין יֵינוֹת לְאִשָּׁה שֶׁהַיַּיִן מַרְגִּילָהּ לְתַאֲוַת תַּשְׁמִישׁ: רְגִילָה שָׁאנֵי כֵּיוָן דְּאֵינוֹ חִדּוּשׁ לָהּ כְּבָר דָּשָׁה בּוֹ וְאֵינוֹ מֵזִיחַ לִבָּהּ: לְצִיקֵי קְדֵרָה לְהַטְעִים תַּבְשִׁיל: תּוֹבַעַת בַּפֶּה תַּשְׁמִישׁ: וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתָם וַהֲדַר וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת חַנָּה: חוּמָא זֶה שְׁמָהּ: שׁוּפְרָזֵי גְּבִיעִים אֲרֻכִּים שֶׁקּוֹרִין מדירני"ש [פליידרי"ן]: כִּי הַאי כְּמִדַּת אַמָּתִי וּזְרוֹעִי: תַּבְעַהּ לְבַת רַב חִסְדָּא תָּבַע אֶת אִשְׁתּוֹ לְתַשְׁמִישׁ: בְּקֻלְפֵּי דְּשִׁדָּה בְּמַנְעוּל שֶׁל אַרְגָּז: קְטַלְתְּ לָךְ תְּלָת שֶׁכְּבָר נִיסַת לג' וּמֵתוּ כִּדְאָמַר בִּיבָמוֹת בְּפֶ' הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סד:): לְמִקְטַל אַחֲרִינָא שֶׁבָּאתָ לְהַרְאוֹת יָפְיֵךְ שֶׁיִּקְפֹּץ אִישׁ עָלֶיךָ: לַחֲבֵרָךְ וּלְחַבְרוּרָךְ שֶׁלֹּא אֶתְבַּזֶּה עַל הַבְּרִיּוֹת מִכְּבוֹדִי הָרִאשׁוֹן לֹא בְּפָנֶיךָ וְלֹא בִּפְנֵי חֲבֵרֶיךָ: מַפָּץ וּמַחְצֶלֶת לְמָה לַהּ הֲרֵי עוֹר שָׁטוּחַ עַל מִטָּה טוֹב מִן הַמַּפָּץ וּמְשַׁנֵּי בְּאַתְרָא דְּמָלוּ פּוּרְיָא בְּחַבְלֵי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין רְגִילִין לַעֲשׂוֹת שָׁטִיחַ עוֹר לְמִטָּה אֶלָּא סֵרוּגֵי חֲבָלִים: וּמַבְגַּר לָהּ מְצַעֲרִי לָהּ וּמַזְקִינִין אוֹתָהּ לְשׁוֹן בּוֹגֶרֶת: אִי דְּאוֹרְחָהּ דֶּרֶךְ בְּנוֹת מִשְׁפַּחְתָּהּ: אוֹרְחֵהּ דַּרְכּוֹ לִישֹׁן עַל כָּרִים וּכְסָתוֹת וַאֲנַן קַיְמָא לַן עוֹלָה עִמּוֹ: כִּי אַזֵּילְנָא וַאֲנִי מַשְׁרֶה אוֹתְךָ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ שָׁקֵלְנָא לְהוּ בַּהֲדַאי: וְכִי אָתֵינָא וְתִשְׁכְּבִי עִמִּי מַיְתֵינָא לְהוּ: וְשָׁקְלַתְּ לְדִידִי מַפָּץ שֶׁלִּי אוֹ אִם אֶקְנֶה כַּר וָכֶסֶת מִשֶּׁלִּי:

אַחֲרֵי אָכְלָה כְּמוֹ אַחֲרֵי אָכְלָה מַפִּיק ה' מַשְׁמַע וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָכְלָה כְּדִכְתִיב וַתִּבְכֶּה וְלֹא תֹאכַל מ"מ אִית לַן לְמִדְרַשׁ הָכִי וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי שְׁעַת אֲכִילָתָהּ שֶׁהָיָה לָהּ לֶאֱכֹל וְאַחֲרֵי שָׁתָה אֶלְקָנָה וּבֵיתוֹ חוּץ מִמֶּנָּה שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ לִשְׁתּוֹת וּלְכָךְ וַיַּחְשְׁבֶהָ עֵלִי לְשִׁכּוֹרָה: **שָׁתָה** וְלֹא שָׁתַת מִדְּלָא קָאָמַר וְאַחֲרֵי שְׁתוֹתָהּ דּוּמְיָא דַּאֲכִילָה שֶׁתָּלָה בָּהּ אִי נָמֵי אַחֲרֵי אֱכוֹל וְאַחֲרֵי שָׁתָה כְּדִכְתִיב (מִשְׁלֵי כ"ג:ז') אֱכֹל וּשְׁתֵה יֹאמַר לָךְ וּמִדְּשַׁנִּי קְרָא בְּדִבּוּרֵהּ דָּרֵישׁ הָכִי כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן: **אָכְלָה** וְלֹא אָכַל בִּתְמִיהַּ וְכִי תִּדְרוֹשׁ כְּמוֹ כֵן שֶׁאֵין פּוֹסְקִים מְזוֹנוֹת לְאִישׁ: **מִכְּדֵי** בְּגַוַּהּ קָא עָסֵיק קְרָא דְּהָא כְּתִיב חַנָּה בִּקְרָא וּכְתִיב נָמֵי אָכְלָה אִם כֵּן לִכְתֹּב נָמֵי שְׁתוֹתָהּ אוֹ לֹא לִכְתּוֹב קְרָא בְּגַוַּהּ וְלִכְתּוֹב אָכַל וְשָׁתָה: **רְגִילָה** שָׁאנֵי דְּאָמַר ר' חִינְנָא כו' וא"ת וּמַאי רְאָיָה צָרִיךְ עַל זֶה דְּבַבָּרַיְתָא גּוּפָהּ קָתָנֵי רְגִילָה מַשְׁמַע דַּוְקָא רְגִילָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּר' אֶלְעָזָר נָמֵי אַיְרֵי בִּרְגִילָה דְּאִי בְּשֶׁאֵינָהּ רְגִילָה כְּלָל בִּפְנֵי בַעְלָהּ פְּשִׁיטָא דְּאֵין פּוֹסְקִין דְּאַטּוּ יֵשׁ לָנוּ לִתֵּן לָהּ שֶׁאֵין בַּעְלָהּ נוֹתֵן לָהּ כְּשֶׁהָיְתָה עִמּוֹ לְכָךְ צָרִיךְ לְאֲתוּיֵי מִדְּרַבִּי חִינְנָא שֶׁיֵּשׁ רְגִילָה שֶׁנּוֹתְנִים לָהּ כְּגוֹן שֶׁרְגִילָה שְׁנֵי כּוֹסוֹת: **אֵינָהּ** רְגִילָה בִּפְנֵי בַעְלָהּ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד כו' וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ דִּבְרֵי שְׁמוּאֵל רְגִילָה נוֹתְנִין לָהּ כּוֹס אֶחָד הַיְנוּ שֶׁרְגִילָה בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת וּדְקָאָמַר שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה נוֹתְנִין לָהּ שְׁנֵי כּוֹסוֹת הַיְנוּ שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין לָהּ שְׁנֵי כּוֹסוֹת אֶלָּא כּוֹס אֶחָד אֵין נוֹתְנִין לָהּ כְּלָל שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַעְלָהּ: **לְצִיקֵי** קְדֵרָה אַבָּרַיְתָא קָאֵי כְּלוֹמַר מִבָּרַיְתָא לָא תִּקְשֵׁי אֲבָל מִלְּתָא דִּשְׁמוּאֵל לָא מִפָּרְשָׁא אֶלָּא כִּדְשַׁנִּינַן: לְצִיקֵי קְדֵרָה. אַבָּרַיְתָא קָאֵי כְּלוֹמַר מִבָּרַיְתָא לָא תִּקְשֵׁי אֲבָל מִלְּתָא דִּשְׁמוּאֵל לָא מִפָּרְשָׁא אֶלָּא כִּדְשַׁנִּינַן: **וְנוֹתְנִין** לָהּ מִטָּה וּמַפָּץ אע"ג דִּלְגַבֵּי סִדּוּר אָמְרִינַן בְּהַמְקַבֵּל (ב"מ דַּף קיג: וְשָׁם) דְּנוֹתְנִין לוֹ מִטָּה וּמִטָּה וּמַפָּץ מִשּׁוּם דְּשֶׁמָּא גַּבֵּי אִשָּׁה לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים כ"כ דְּאֶפְשָׁר לָהּ שֶׁתֵּלֵךְ ד' אַמּוֹת אַחַר אֲכִילָה: **מַפָּץ** וּמַחְצֶלֶת לְמָה לַהּ ר"ת לֹא גָּרַס מַפָּץ וּמַחְצֶלֶת אֶלָּא וּמַחְצֶלֶת לְמַה דְּמַפָּץ הוּא רַךְ וְרָאוּי גַּם לִסְמִיכָה וְנְהִי דְּלִשְׁכִיבָה אֵין צָרִיךְ דְּהָא אִית לָהּ מִטָּה לִסְמִיכָה מִיהָא צְרִיכָה: **וְשָׁקְלַתְּ** לְהוּ לְדִידִי כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְשָׁקְלַתְּ לְדִידִי מַפָּץ שֶׁלִּי וְאֵין לְהַקְשׁוֹת א"כ תִּסְגֵּי לָהּ בִּשְׁנֵי מַפָּצִין דְּשֶׁמָּא מִתּוֹךְ שֶׁהוּא מְעֻנָּג שֶׁעַד עַתָּה הֻרְגַּל לִשְׁכַּב עַל כַּר יִטֹּל שְׁנֵי מַפָּצִין לְעַצְמוֹ וְרַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן רַבִּי מֵאִיר זַ"ל לָא גָּרֵיס וְשָׁקְלַתְּ לְדִידִי וְאֵינָהּ מִתְרַעֶמֶת אֶלָּא שֶׁרוֹצָה לַעֲלוֹת עִמּוֹ וְלִשְׁכַּב עַל כַּר אע"פ שֶׁלְּעַצְמוֹ אֵין לוֹ עַכְשָׁו וְכֵן מַשְׁמַע דְּלִסְתּוֹר טַעֲנָה דְּקָא טָעִין בַּעֲלָהּ אַלִּבָּא דְּרַבָּנָן קָא אָתֵי:

מסורת הש״ס

א הוריות י:

ב מגילה יח.

ג מסכת כלה רבתי; שבת קכט.

ד ביצה כא:; לעיל מח.

תורה אור השלם

כִּי זָנְתָה אִמָּם הֹבִישָׁה הוֹרָתָם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי [הושע ב, ז]

וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְשִׁלֹה וְאַחֲרֵי שָׁתֹה וְעֵלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב עַל־הַכִּסֵּא עַל־מְזוּזַת הֵיכַל יְהֹוָה [שמואל א א, ט]

וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יְהֹוָה וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתָם הָרָמָתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת־חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרֶהָ יְהֹוָה [שמואל א א, יט]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ טו, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ כה סעי׳ ז:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ י:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, סמג לאוין פח, טוש״ע אה״ע סי׳ ע סעי׳ ג:

הַאי תַּנָּא שְׁלִיחַ עַרְטִלַאי וּרְמֵי מְסָאנֵי! אֲמַר לֵיהּ: תַּנָּא בִּמְקוֹם הָרִים קָאֵי, דְּלָא סַגְיָא בְּלָא תְּלָתָא זוּגֵי מְסָאנֵי. וְאַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָא מַשְׁמַע לַן דְּנִיתְבִינְהוּ נִיהֲלַהּ בַּמּוֹעֵד, כִּי הֵיכִי דְּנֶיהֱוֵי לַהּ שִׂמְחָה בְּגַוַּיְיהוּ. וְכֵלִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז. אָמַר אַבָּיֵי: חֲמִשִּׁים זוּזֵי פְּשִׁיטֵי. מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל בִּמְכוּבָּד — הַכֹּל לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ חֲמִשִּׁים זוּז מַמָּשׁ, עָנִי, חֲמִשִּׁים זוּז מְנָא לֵיהּ? אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ חֲמִשִּׁים זוּזֵי פְּשִׁיטֵי. [א־ג]וְאֵין נוֹתְנִין לָהּ לֹא חֲדָשִׁים וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן: מוֹתַר מְזוֹנוֹת לַבַּעַל, מוֹתַר בְּלָאוֹת לָאִשָּׁה. מוֹתַר בְּלָאוֹת לָאִשָּׁה, לְמָה לַהּ? אָמַר רַחֲבָה: שֶׁמִּתְכַּסָּה בָּהֶן בִּימֵי נִדָּתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ. אָמַר אַבָּיֵי: נָקְטִינַן, מוֹתַר בְּלָאוֹת אַלְמָנָה לְיוֹרְשָׁיו. הָתָם הוּא דְּלָא תִּתְגַּנֵּי בְּאַפֵּיהּ, הָכָא — תִּתְגַּנֵּי וְתִתְגַּנֵּי. [ד]נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף וְכוּ׳. מַאי "אוֹכֶלֶת"? רַב נַחְמָן אָמַר: אוֹכֶלֶת מַמָּשׁ. רַב אָשֵׁי אָמַר: תַּשְׁמִישׁ. (א)תְּנַן: אוֹכֶלֶת עִמּוֹ לֵילֵי שַׁבָּת. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר אֲכִילָה — הַיְינוּ דְּקָתָנֵי "אוֹכֶלֶת", אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר תַּשְׁמִישׁ, מַאי "אוֹכֶלֶת"? לִישָּׁנָא מְעַלְיָא, כְּדִכְתִיב: "אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן". מֵיתִיבִי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אוֹכֶלֶת בְּלֵילֵי שַׁבָּת וְשַׁבָּת. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר אֲכִילָה — הַיְינוּ דְּקָתָנֵי "וְשַׁבָּת". אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר תַּשְׁמִישׁ — תַּשְׁמִישׁ בְּשַׁבָּת מִי אִיכָּא? וְהָאָמַר רַב הוּנָא: יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵן, וְאֵין מְשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בַּיּוֹם! הָאָמַר רָבָא: בְּבַיִת אָפֵל מוּתָּר. [ה]וְאִם הָיְתָה מְנִיקָה. דָּרֵשׁ רַבִּי עוּלָּא רַבָּה אַפִּיתְחָא דְּבֵי נְשִׂיאָה: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין אָדָם זָן אֶת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים, אֲבָל זָן קְטַנֵּי קְטַנִּים. [וז]עַד כַּמָּה — עַד בֶּן שֵׁשׁ, כִּדְרַב אַסִּי. דְּאָמַר רַב אַסִּי: קָטָן בֶּן שֵׁשׁ יוֹצֵא בְּעֵירוּב אִמּוֹ. (ב)מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי: הָיְתָה מְנִיקָה — פּוֹחֲתִין לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ. מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵיכַל בַּהֲדַהּ? וְדִלְמָא מִשּׁוּם דְּחוֹלָה הִיא. [ח]אִם כֵּן, לִיתְנֵי "אִם הָיְתָה חוֹלָה", מַאי אִם הָיְתָה מְנִיקָה? וְדִלְמָא הָא קָא מַשְׁמַע לַן דִּסְתָם מְנִיקוֹת חוֹלוֹת נִינְהוּ. אִיתְּמַר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מוֹסִיפִין לָהּ יַיִן, שֶׁהַיַּיִן יָפֶה לְחָלָב.

הֲדַרַן עֲלָךְ אַף עַל פִּי

[ט־יב]מְצִיאַת הָאִשָּׁה וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְבַעְלָהּ.

וִירוּשָּׁתָהּ — הוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֶּיהָ. בּוֹשְׁתָּהּ, וּפְגָמָהּ — שֶׁלָּהּ. [יגיד](ג)רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁבַּסֵּתֶר — לָהּ שְׁנֵי חֲלָקִים, וְלוֹ אֶחָד. וּבִזְמַן שֶׁבַּגָּלוּי לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, וְלָהּ אֶחָד. שֶׁלּוֹ יִנָּתֵן מִיָּד, וְשֶׁלָּהּ יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. (ד)גְּמָ׳ מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא הָאָב זַכַּאי בְּבִתּוֹ בְּקִידּוּשֶׁיהָ, בְּכֶסֶף, בִּשְׁטָר וּבְבִיאָה. זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּבַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ. מְקַבֵּל אֶת גִּיטָּהּ, וְאֵינוֹ אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֶּיהָ. נִיסֵּאת — יָתֵר עָלָיו הַבַּעַל, שֶׁהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֶּיהָ. בּוֹשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא וְרַבָּנַן. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרָבָא: מְצִיאַת הָאִשָּׁה לְעַצְמָהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְבַעְלָהּ. אֲמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא וּמָה הָעֲדָפָה,

דְּמַעֲשֵׂה

רַב אָשֵׁי אָמַר תַּשְׁמִישׁ אֲפִילּוּ גָּמָל וְסַפָּן הוֹאִיל וּמְשָׁרָה אוֹתָהּ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ:

אֲבָל זָן קְטַנֵּי קְטַנִּים. וְכָיְיפִינַן לֵיהּ וְהָא דְּקָאָמַר בְּפֶ׳ נַעֲרָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף מט: וְשָׁם) כָּפוּ לֵיהּ אַסִּתָּא הַיְינוּ יְתֵרִים עַל שֵׁשׁ: אֲבָל זָן קְטַנֵּי קְטַנִּים וְכָיְיפִינַן לֵיהּ וְהָא דְּקָאָמַר בְּפֶ׳ נַעֲרָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף מט: וְשָׁם) כַּפּוֹ לֵיהּ אַסִּתָּא הַיְינוּ יְתֵרִים עַל שֵׁשׁ: הֲדַרַן עֲלָךְ אַף עַל פִּי מְצִיאַת הָאִשָּׁה – בַּקּוּנְטְרֵס גָּרַס הַמַּדִּיר אַחַר אע"פ אַגַּב דִּתְנָא באע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף סד:) הַמְּשָׁרֶה אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ קָתָנֵי הַמַּדִּיר אִשְׁתּוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם יַעֲמִיד פַּרְנָס שֶׁהוּא כְּעֵין שָׁלִישׁ וְאַחַר שֶׁשָּׁנָה הַמַּדִּיר חוֹזֵר לְעִנְיָן רִאשׁוֹן אֲבָל בְּפֵרוּשׁ ר"ח וּבַיְּרוּשַׁלְמִי וּבַתּוֹסֶפְתָּא וּבְרוֹב סְפָרִים גָּרְסִינַן מְצִיאַת הָאִשָּׁה אַחַר אע"פ אַיְּידֵי דְּסָלֵיק אִם הָיְתָה מְנִיקָה פּוֹחֲתִין לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְאַיְּידֵי דִּתְנָא בְּסוֹף מַתְנִיתִין הַמְּשַׁלֵּשׁ מָעוֹת לְבִתּוֹ תְּנָא בָּתְרֵהּ הַמַּדִּיר דְּקָתָנֵי יַעֲמִיד פַּרְנָס דְּהָוֵי כְּעֵין שָׁלִישׁ: וִירֻשָּׁתָהּ הוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ – נִרְאֶה לר"ת פֵּרוּשׁ רִאשׁוֹן שֶׁבַּקּוּנְטְרֵס עִקָּר דְּפִי׳ יְרֻשָּׁתָהּ שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים מִמָּקוֹם אַחֵר הוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ דְּאִי כְּלָשׁוֹן אַחֲרוֹן שֶׁפֵּי׳ יְרֻשָּׁתָהּ שֶׁהוּא יוֹרְשָׁהּ לְאַחַר מִיתָה אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר בַּגְּמָרָא בָּשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ אִצְטְרִיכָא לֵהּ הו"ל לְמֵימַר דקמ"ל שֶׁהוּא יוֹרְשָׁהּ לְאַחַר מִיתָה דְּמִמַּתְנִיתִין דְּיֶתֶר עָלָיו הַבַּעַל לָא שָׁמְעִינַן לָהּ דאע"ג דְּאָבִיהָ יוֹרְשָׁהּ וְקָתָנֵי יָתֵר עָלָיו הַבַּעַל הַיְינוּ כְּשֶׁאֵין לָהּ בָּנִים אֲבָל יֵשׁ לָהּ בָּנִים לָא שָׁמְעִינַן מֵהָתָם וּמִיהוּ אִכָּא לְמֵימַר דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר דְּיוֹרְשָׁהּ אִצְטְרִיכָא לֵהּ דְּהָא שָׁמְעִינַן לָהּ מִמַּתְנִיתִין דְּהַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פג.) וּמִפֶּרֶק יֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קח.): ה"ג בָּשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ שֶׁלָּהּ – ור"ת הִגִּיהַּ בְּסִפְרוֹ שֶׁלּוֹ וּלְפִי זֶה הָא דְּבָעֵי בְּפֶרֶק הַמַּנִּיחַ (ב"ק דַּף לב.) הַמַּזִּיק אִשְׁתּוֹ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה מַהוּ מִצַּעַר קָא בָּעֵי אֲבָל מִבֹּשֶׁת וּפְגָם פְּשִׁיטָא דְּפָטוּר דַּאֲפִילּוּ חָבְלוּ בָּהּ אֲחֵרִנִי הָוֵי שֶׁלּוֹ וּמִיהוּ אֵין נִרְאֶה דְּא"כ הו"ל לְמִתְנֵי לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף מו:) דְּהָאָב אֵינוֹ זַכַּאי בְּבִתּוֹ בְּבֹשֶׁת וּפְגָם שֶׁל חַבָּלָה אֶלָּא דַּוְקָא בְּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה כִּדְאָמְרִינַן בְּהַחוֹבֵל (שָׁם דַּף פז: וְשָׁם) לֹא זִכְתָה תּוֹרָה לָאָב אֶלָּא שֶׁבַח נְעוּרִים בִּלְבָד וּלְעֵיל בְּרֵישׁ נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מג.) נָמֵי פָּרִיךְ חַבָּלוֹת דִּדָהּ נִינְהוּ יָתֵר עָלָיו הַבַּעַל שֶׁהוּא זַכַּאי בְּבֹשֶׁת וּפְגָם אֶלָּא וַדַּאי בָּשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ שֶׁלָּהּ גָּרְסִינַן ור"ת עַצְמוֹ חָזַר בּוֹ וְכֵן גָּרֵיס בַּיְּרוּשַׁלְמִי וְכֵן מַשְׁמַע בַּגְּמָרָא מִדְּקָאָמַר בָּשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ אִצְטְרִיכָא לֵהּ פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא וְרַבָּנַן דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר טְפֵי אֶלָּא בָּשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ אִצְטְרִיכָא לֵהּ דְּאַגַּב דְּבָעֵי לְמִתְנֵי בָּשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ תְּנָא נָמֵי מְצִיאָתָהּ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ אֲבָל אִי גָּרְסִינַן שֶׁלָּהּ אָתֵי שַׁפִּיר דְּמִשּׁוּם רַבָּנַן לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי כְּלָל מְצִיאָתָהּ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ דְּמָה עִנְיַן זֶה אֵצֶל זֶה דְּהַאי הָוֵי שֶׁלּוֹ וְהַאי הָוֵי שֶׁלָּהּ וְלָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי אֶלָּא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא דְּאַלִּבֵּהּ שַׁיָּךְ בְּהוּ בַּעַל: בִּזְמַן שֶׁבַּסֵּתֶר פְּגָם שֶׁבַּסֵּתֶר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם יְכוֹלִין לִרְאוֹת שֶׁבְּגָלוּי שֶׁפְּצָעָהּ בְּפָנֶיהָ בְּמָקוֹם שֶׁנִּרְאֶה לְכָל וְנִפְגַּם הוּא עַצְמוֹ עִמָּהּ בֹּשֶׁת שֶׁבַּסֵּתֶר שֶׁבִּיְּשָׁהּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ שֶׁבְּגָלוּי שֶׁבִּיְּשָׁהּ בִּפְנֵי כָּל אָדָם: שֶׁלָּהּ לְמֶ"ד בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פו.) בְּקוֹטֵעַ יַד עֶבֶד עִבְרִי שֶׁל חֲבֵרוֹ יִנָּתֵן הַכֹּל לָעֶבֶד וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת אָתֵי שַׁפִּיר דְּהָכָא נָמֵי הַכֹּל לָאִשָּׁה וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת אֲבָל לְמַאן דְּאָמַר יִנָּתֵן שֶׁבֶת גְּדוֹלָה לָעֶבֶד וְשֶׁבֶת קְטַנָּה לָרַב צָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין עֶבֶד לְאִשָּׁה:

הַאי תַּנָּא שְׁלִיחַ עַרְטִלַאי וּרְמֵי מְסָאנֵי מֵפְשָׁט וְעָרוֹם שֶׁאֵין לוֹ חֲלִיפוֹת בְּגָדִים אֶלָּא מִשָּׁנָה לְשָׁנָה וּמִנְעָלִים קָאָמַר מִמּוֹעֵד לַמּוֹעֵד וּשְׁאָר בְּגָדִים לֹא תַּחֲלִיף בַּמּוֹעֵד וְהִפְשִׁיט מְתַרְגְּמִינַן וַיְשַׁלַּח (וַיִּקְרָא א׳:ה׳-ו׳): זוּזֵי פְּשִׁיטֵי זוּזֵי מְדִינָה שֶׁהֵן שְׁמִינִית שֶׁבְּזוּזֵי צֹרִי כָּל כֶּסֶף מְדִינָה אֶחָד מִשְּׁמוֹנָה בְּכֶסֶף צֹרִי כִּדְאָמְרִי׳ לְעֵיל סֶלַע מְדִינָה פַּלְגָא דְּזוּזָא שֶׁהוּא אֶחָד מִשְּׁמוֹנָה בְּסֶלַע: מֵתַר מְזוֹנוֹת כְּגוֹן אִשָּׁה שֶׁמְּזוֹנוֹת הָאֲמוּרִים בְּמִשְׁנָתֵנוּ עוֹדְפִין לָהּ שֶׁאֵינָהּ רַעַבְתָנִית: שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ בִּימֵי טָהֳרָתָהּ בְּלוֹבֶשֶׁת בְּגָדִים שֶׁלָּבְשָׁה בִּימֵי נִדּוֹת: מוֹתַר בְּלָאוֹת אַלְמָנָה הַנִּזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים וַעֲלֵיהֶן לִתֵּן לָהּ כֵּלִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז מִשָּׁנָה לְשָׁנָה: יוֹצֵא בְּעֵרוּב אִמּוֹ עֵרְבָה אִמּוֹ לַצָּפוֹן וְאָבִיו לְדָרוֹם אִמּוֹ מוֹלִיכָתוֹ אֶצְלָהּ וְאֵין אָבִיו מוֹלִיכוֹ אֶצְלוֹ שֶׁעֲדַיִן הוּא צָרִיךְ לְאִמּוֹ וּבַתְרָהּ שַׁדְיוּהוּ רַבָּנָן אַלְמָא עַד שֵׁשׁ צָרִיךְ סִיּוּעַ מֵאִמּוֹ וּכְשֵׁם שֶׁהַבַּעַל זָן אוֹתָהּ כָּךְ זָן אוֹתוֹ עִמָּהּ: הֲדַרַן עֲלָךְ אַף עַל פִּי מַתְנִי׳ מְצִיאַת הָאִשָּׁה. וִירֻשָּׁתָהּ אִם נָפְלָה לָהּ יְרֻשָּׁה הוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ וְהַקֶּרֶן שֶׁלָּהּ לִשָּׁנָא אַחֲרִינָא וְאִם מֵתָה בְּחַיָּיו יוֹרְשָׁהּ: וּפְגָמָהּ נֶזֶק חַבָּלָה אִם יַחְבְּלוּ בָהּ: וּבִזְמַן שֶׁבְּגָלוּי שֶׁהַבֹּשֶׁת שֶׁלּוֹ וְעוֹד שֶׁנִּמְאֶסֶת עָלָיו וְהוּא סוֹבֵל: יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע שֶׁהֲרֵי זֶה כִּשְׁאָר נְכָסִים הַנּוֹפְלִים לָהּ שֶׁהֵן תְּלוּיִין: גְּמ׳ תְּנֵינָא בְּפֶ׳ נַעֲרָה: אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ וְהַקֶּרֶן שֶׁלָּהּ אִם יְגָרְשֶׁנָּה אוֹ יָמוּת וְאִם תָּמוּת הִיא יוֹרְשָׁהּ: יָתֵר עָלָיו הַבַּעַל אַלְמָא בַּעַל זַכַּאי בְּכֻלָּן: הָעֲדָפָה אִם תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁפָּסְקוּ לָהּ חֲכָמִים:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ ע סעי׳ ג:
ב מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, סמג לאוין פח, טור אה״ע סי׳ עג:
ג מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ צה סעי׳ ה:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יב, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ ע סעי׳ ב:
ה מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עא סעי׳ א:
ו מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עא סעי׳ א:
ז מיי׳ פו׳ מהל׳ עירובין הל׳ כא, סמג עשין דרבנן, טוש״ע או״ח סי׳ תיד סעי׳ ב:
ח מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ יא:
ט מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ א:
י מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ג:
יא מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ א, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ א:
יב מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ צ סעי׳ א:
יג מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ כח:
יד מיי׳ פד׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ טו, סמג עשין ע, טוש״ע חו״מ סי׳ תכד סעי׳ יא:

מסורת הש״ס

א לעיל יג.
ב משנה כתובות; איכה רבה
ג תוספתא בבא קמא
ד תוספתא סוטה; קידושין י.; משנה כתובות; לעיל מו:

גליון הש״ס

גמ׳ ת"ר מותר מזונות. עי׳ נזיר דף כד ע"ב תוס׳ ד"ה שקמצתה:

תורה אור השלם

כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא־פָעַלְתִּי וגו׳ [משלי ל, כ]
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר וגו׳ [במדבר ל]

דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הִיא, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לְעַצְמָהּ — מְצִיאָתָהּ לֹא כׇּל שֶׁכֵּן?! (א)דִּתְנַן: ״קוֹנָּם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךְ״ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יָפֵר, שֶׁמָּא תַּעֲדִיף עָלָיו יוֹתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ! אֶלָּא אֵיפוֹךְ: מְצִיאַת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְעַצְמָהּ. [א]וְהָא כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּהַעְדָּפָה שֶׁלֹּא עַל יְדֵי הַדְּחָק — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּבַעַל הָוֵי. כִּי פְּלִיגִי בְּהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק: תַּנָּא קַמָּא סָבַר לְבַעְלָהּ, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר לְעַצְמָהּ. אָמַר רַב פָּפָּא: מְצִיאָתָהּ כְּהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק דָּמֵי. פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבָּנַן. [ב]בָּעֵי רַב פָּפָּא: עָשְׂתָה לוֹ שְׁתַּיִם בְּבַת אַחַת, מַהוּ? בָּעֵי רָבִינָא: שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה בְּבַת אַחַת, מַהוּ? תֵּיקוּ. בּוֹשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ. מַתְקֵיף לַהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן: אֶלָּא מֵעַתָּה, בִּיֵּישׁ סוּסָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, הָכִי נָמֵי דְּבָעֵי לְמִיתַּן לֵיהּ בּוֹשֶׁת? וְסוּס בַּר בּוֹשֶׁת הוּא?! אֶלָּא: רָקַק בְּבִגְדוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, הָכִי נָמֵי דְּבָעֵי לְמִיתַּן לֵיהּ בּוֹשֶׁת? [ג]וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי — וְהָתְנַן: רָקַק וְהִגִּיעַ בּוֹ הָרוֹק, וּפָרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה, וְהֶעֱבִיר טַלִּיתוֹ מִמֶּנּוּ — חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז. וְאָמַר רַב פָּפָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בּוֹ, אֲבָל בְּבִגְדוֹ — פָּטוּר! בְּבִגְדוֹ — לֵית לֵיהּ זִילוּתָא, אִשְׁתּוֹ — אִית לַהּ זִילוּתָא. (ב)אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: אֶלָּא מֵעַתָּה, בִּיֵּישׁ עָנִי בֶּן טוֹבִים, דְּאִית לְהוּ זִילוּתָא לְכוּלְּהוּ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה, הָכִי נָמֵי דְּבָעֵי לְמִיתַּן לְהוּ בּוֹשֶׁת לְכׇל בְּנֵי מִשְׁפָּחָה? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם — לָאו גּוּפַיְיהוּ, הָכָא — אִשְׁתּוֹ גּוּפֵיהּ הִיא. [ד]מַתְנִי׳ הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ, וּמֵת חֲתָנוֹ, אָמְרוּ חֲכָמִים: יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר: לְאָחִיךְ הָיִיתִי רוֹצֶה לִיתֵּן, וְלָךְ אִי אֶפְשִׁי לִיתֵּן. [ה]פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ אֶלֶף דִּינָר — הוּא פּוֹסֵק כְּנֶגְדָּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מָנֶה, וּכְנֶגֶד הַשּׁוּם הוּא פּוֹסֵק פָּחוֹת חוֹמֶשׁ. שׁוּם בְּמָנֶה וְשָׁוֶה מָנֶה — אֵין לוֹ אֶלָּא מָנֶה. שׁוּם בְּמָנֶה, הִיא נוֹתֶנֶת שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד סֶלַע וְדִינָר. וּבְאַרְבַּע מֵאוֹת, הִיא נוֹתֶנֶת חֲמֵשׁ מֵאוֹת. מַה שֶׁחָתָן

דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְשַׁיָּיךְ לְמֵימַר שֶׁיְּהֵא שֶׁלּוֹ דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ תַּחַת מְזוֹנוֹת: קֻנָּם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךְ מַה שֶּׁאֲנִי עוֹשָׂה יְהֵא קוֹנָם לְפִיךְ: אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר דִּמְשַׁעְבְּדָא לֵיהּ וַאֲפִי׳ לְשֶׁמָּא תַּעֲדִיף נָמֵי לָא חָיְישִׁינַן דְּאִי מַעְדְּפָה נָמֵי לַבַּעַל הוּא: שֶׁמָּא תַּעֲדִיף וְהַעְדָּפָה דִּידַהּ הוּא וְחָיֵיל עֲלָהּ קוֹנָם: ה״ג וְהָא כִּי אֲתָא רָבִין כו׳ וקס״ד מְצִיאָתָהּ כְּהַעְדָּפָה שֶׁלֹּא עַל יְדֵי הַדְּחָק הִיא וְהֵיכִי פְּלִיגִי בָּהּ: שֶׁלֹּא ע״י הַדְּחָק כְּגוֹן שֶׁהִיא עִירָנִית וּבַעֲלַת מְלָאכָה: ע״י הַדְּחָק כְּגוֹן שֶׁדָּחֲקָה עַצְמָהּ וְהֶעְדִּיפָה: וּמְשַׁנֵּי אָמַר רַב פָּפָּא מְצִיאָתָהּ כְּהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק הִיא דְּרֹב מְצִיאוֹת צָרִיךְ לַחֲזֵר אַחֲרֵיהֶם כְּגוֹן דָּגִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בַּיַּבָּשָׁה אוֹ צְבִי שָׁבוּר אוֹ לְחַפֵּשׂ סִמֵּא בַּקַּרְקַע: שְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ וְאַרְבַּע בְּבַת אַחַת שׁוֹמֶרֶת קִשּׁוּאִים וְטוֹוָה פִּשְׁתָּן וּמְלַמֶּדֶת שִׁיר לְנָשִׁים בְּשָׂכָר וּמְחַמֶּמֶת בֵּיצִים בְּחֵיקָהּ אוֹ בֵּיצֵי תּוֹלָעִים הָעוֹשִׂים מֶשִׁי שֶׁהַנָּשִׁים מְחַמְּמוֹת אוֹתָן בְּחֵיקָן וְהֵם נוֹצָרִים: מַהוּ מִי הָוֵי כְּעַל יְדֵי הַדְּחָק אוֹ לֹא: מַתְקִיף לַהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן אַדְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא: מַתְנִי׳ וּמֵת חֲתָנוֹ וְנָפְלָה לִפְנֵי יָבָם וְהוּא תּוֹבֵעַ מַה שֶּׁפָּסְקוּ לְאָחִיו: יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר כו׳ אוֹ חֲלוֹץ אוֹ יַבֵּם אֲבָל אָחִיו אוֹ יִתֵּן אוֹ תֵּשֵׁב עַד שֶׁיַּלְבִּין רֹאשָׁהּ: הוּא פּוֹסֵק כְּנֶגְדָּן ט״ו מָנֶה שְׁלִישׁ יוֹתֵר יְקַבְּלֵם עָלָיו לִכְתֹּב בִּכְתֻבָּתָהּ לְבַד תּוֹסֶפֶת שֶׁהוּא מוֹסִיף לְפִי שֶׁמִּשְׂתַּכֵּר בָּהֶן אֶלֶף דִּינָר הֵן עֲשָׂרָה מָנֶה: וּכְנֶגֶד הַשּׁוּם אִם בָּא חָתָן לִכְתֹּב קַבָּלָה עָלָיו כְּנֶגֶד אֶלֶף דִּינָר שֶׁל שׁוּם שֶׁתַּכְנִיס לוֹ בְּגָדִים אוֹ כֵּלִים הַמִּשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן וְהֵן פּוֹחֲתִין אוֹ פְּרַקְמַטְיָא וְדֶרֶךְ הַנּוֹעָדִים לְמַזְמוּטֵי חָתָן לְשׁוּמָם יוֹתֵר מִשָּׁוְיָם לִכְבוֹד הַכַּלָּה וּלְחַבְּבָהּ עַל בַּעֲלָהּ: הוּא פּוֹסֵק פָּחוֹת חוֹמֶשׁ לָא מִבַּעְיָא דְּלָא מוֹסִיף אֶלָּא שֶׁפּוֹחֵת שֶׁאִם הִכְנִיסָה שׁוּם שֶׁל אֶלֶף דִּינָר הוּא כּוֹתֵב ח׳ מֵאוֹת זוּז: שׁוּם בְּמָנֶה וְשָׁוֶה מָנֶה אֵין לוֹ אֶלָּא מָנֶה הַכְנִיסָה שׁוּם לְקַבְּלוֹ עָלָיו בִּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה בְּמָנֶה וְהוּא שָׁוֶה מָנֶה בַּשּׁוּק לְכׇל אָדָם אֵין לוֹ לוֹמַר תְּנוּ לִי עוֹד חֲמִישִׁיתוֹ שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ לְפָחוֹת חוֹמֶשׁ מִן הַשּׁוּם לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים הַלָּלוּ אֶלָּא בְּשׁוּם שֶׁשְּׁמָאוּהוּ בְּבֵית חֲתָנִים וְהַנִּשּׂוּאִים וּמִיהוּ תּוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ לֹא יוֹסִיף שֶׁלֹּא אָמְרוּ לְהוֹסִיף שְׁלִישׁ אֶלָּא לִכְסָפִים שֶׁהֵן רְאוּיִים לְהִשְׂתַּכֵּר מִיָּד: שׁוּם בְּמָנֶה הִיא נוֹתֶנֶת שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד סֶלַע וְדִינָר שׁוּם שֶׁהוּא מְקַבְּלוֹ בְּמָנֶה שֶׁאָמְרוּ לוֹ כְּתֹב מָנֶה בִּכְתֻבָּה וְהִיא תַּכְנִיס לְךָ שׁוּם שֶׁל מָנֶה צָרִיךְ שֶׁיְּשׁוּמוּ אוֹתוֹ בְּבֵית שֶׁל חֲתֻנָּה שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד סֶלַע וְדִינָר דְּהָוֵי מָנֶה וַחֲמִשּׁוֹ: וּבַד׳ מֵאוֹת שׁוּם שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו לִכְתֹּב אַרְבַּע מֵאוֹת: הִיא נוֹתֶנֶת חֲמֵשׁ מֵאוֹת לְפִי שׁוּמַת הַנּוֹעָדִים שָׁם:

וְהָא כִּי אֲתָא רָבִין כו׳ זֹאת גִּרְסַת הַקּוּנְטְרֵס וְקָשֶׁה דְּמַאי פָּרֵיךְ דְּכִי הֵיכִי דְּהַעֲדָפָה הָוְיָא דְּבַעַל ה״נ מְצִיאָתָהּ הָוְיָא דְּבַעַל וְהָא בְּרֵישׁ סֻגְיָא מַשְׁמַע דְּטְפֵי הָוֵי מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ מֵהַעְדָּפָה דְּקָאָמַר הַשְׁתָּא הַעְדָּפָה אָמַר ר״ע דִּלְעַצְמָהּ מְצִיאָתָהּ לֹא כׇּל שֶׁכֵּן אִם כֵּן שַׁפִּיר אֶפְשָׁר לִהְיוֹת דְּהַעֲדָפָה לְכֻלֵּי עָלְמָא הָוְיָא דְּבַעַל וּבִמְצִיאָתָהּ הָוְיָא פְּלֻגְתָּא וְעוֹד קָשֶׁה לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּאָמַר רַב פָּפָּא תֵּרוּץ הוּא זֶה לָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אֶלָּא מְצִיאָתָהּ כְּהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק דָּמֵי וְלָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבָּנַן וְנִרְאֶה כְּגִרְסַת רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל דְּלָא גָּרֵיס וְהָא אֶלָּא גָּרַס כִּי אֲתָא רָבִין א״ר יוֹחָנָן בְּהַעְדָּפָה שֶׁלֹּא ע״י הַדְּחָק כו׳ וּמִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ הִיא וּלְפָרוֹשֵׁי פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבָּנַן אֲתָא דְּאַיְּרֵי בְּמָתְנֵי׳ בִּמְצִיאָתָהּ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמְפָרֵשׁ רָבִין דִּבְהַעְדָּפָה דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי הַדְּחָק כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּבַעַל הָוֵי מִשּׁוּם מָעָה כֶּסֶף כִּי פְּלִיגִי בְּהַעְדָּפָה דע״י הַדְּחָק דְּהָוֵי כְּעֵין מְצִיאָה דִּפְלִיגִי נָמֵי בָּהּ דְּעַל כׇּרְחָךְ מְצִיאָה דְּאָמַר ר״ע לְעַצְמָהּ מַיְּרֵי בִּדְלָא בָּטְלָה מִמְּלָאכָה דְּאִי בָּטְלָה מִמְּלָאכָה הָוְיָא חַיֶּבֶת שְׂכַר הַפְּקָעָתָהּ דְּקָא בָּטְלָה בִּשְׁעַת הַגְבָּהַת מְצִיאָה וְעָלָה קָאֵי רַב פָּפָּא וְקָאָמַר מְצִיאָתָהּ כְּהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק דָּמֵי כְּלוֹמַר הָא לָא קָא מִבַּעְיָא לֵהּ דְּהָא שְׁמַעִינַן מִדְּרַבָּא דְּקָא מְדַמֶּה לְעֵיל מְצִיאָה לְהַעֲדָפָה שע״י הַדְּחָק וְרָבִין דְּקָאָמַר דִּפְלִיגִי בְּהַעְדָּפָה ע״י הַדְּחָק א״כ פְּלִיגִי נָמֵי בִּמְצִיאָתָהּ כְּגוֹן דְּמַגְבַּהַת מְצִיאָה עִם מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֶלָּא בָּעֵי רַב פָּפָּא עָשְׂתָה לוֹ שְׁתַּיִם בְּבַת אַחַת מַהוּ לִמְצִיאָתָהּ מְדַמֵּינַן לָהּ וְהָוֵי לְעַצְמָהּ לְר׳ עֲקִיבָא אוֹ דִּלְמָא הָוֵי שֶׁל בַּעַל דְּכׇל זֶה הוּא מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ כֵּיוָן דְּהָוֵי בִּשְׁעַת מְלָאכָה וְהָוֵי בִּמְקוֹם מָעָה כֶּסֶף וְהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק דְּאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא דְּהָוֵי שֶׁלָּהּ הַיְנוּ שֶׁעוֹשָׂה מְלָאכָה בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם יְשֵׁנִים תֵּיקוּ וְהָא דְּלָא קָאָמַר רַב פָּפָּא פְּשִׁיטָא לִי מְצִיאָתָהּ כְּהַעְדָּפָה מִשּׁוּם דְּלָא קָאָמַר מְצִיאָה כְּהַעְדָּפָה דע״י הַדְּחָק דָּמֵי מִסְּבָרָא דְּנַפְשֵׁהּ אֶלָּא מִמִּלְּתֵהּ דְּרָבִין ר״ת: **מְצִיאָתָהּ** כְּהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק דָּמֵי הָכָא מַשְׁמַע דִּמְצִיאָתָהּ תַּחַת מְזוֹנוֹת כְּמוֹ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִדְּמַדְּמֵי מְצִיאָה לְהַעֲדָפָה וְאַף עַל גַּב דְּאָמַר בפ״ק דב״מ (דַּף יב:) דִּמְצִיאַת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ כִּי הֵיכִי דְּלָא תֶּהֱוֵי לָהּ אֵיבָה לֹא קָשֶׁה מִידֵי דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ נָמֵי מִשּׁוּם אֵיבָה הֵן כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶ׳ אע״פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נח: וְשָׁם) קָסָבַר מְזוֹנֵי עִקָּר וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִשּׁוּם אֵיבָה וּמִיהוּ קָשֶׁה דְּאָמְרִינַן בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צ: וְשָׁם) גַּבֵּי לֹא זֶה וָזֶה זַכָּאִין בִּמְצִיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא בַּגְּמָרָא דְּאֵין זַכָּאִין בִּמְצִיאָתָהּ טַעְמָא מַאי אֲמוּר רַבָּנַן מְצִיאַת אִשָּׁה לְבַעְלָהּ מִשּׁוּם דְּלָא תֶּהֱוֵי לַהּ אֵיבָה הָכָא תִּהְוֵי לֵהּ אֵיבָה וְגַבֵּי מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ קָאָמַר טַעְמָא מַאי אֲמוּר רַבָּנַן דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְבַעְלָהּ מִשּׁוּם דְּקָא מִיתַּזְנָא מִנֵּיהּ הָכָא לֵית לָהּ מְזוֹנֵי וְאִי מְצִיאָה תַּחַת מְזוֹנוֹת ה״ל לְמִנְקַט בְּתַרְוַיְהוּ חַד טַעְמָא אוֹ מִשּׁוּם אֵיבָה אוֹ מִשּׁוּם דְּמִיתַּזְנָא מִנֵּיהּ: **אֶלָּא** מֵעַתָּה בִּיֵּשׁ סוּסָתוֹ כו׳ תֵּמַהּ מַאי פָּרֵיךְ וַהֲלֹא בְּמַתְנִיתִין אֵינוֹ נוֹתֵן לְאִשָּׁה בֹּשֶׁת שָׁלֵם וְלָאִישׁ לְבַד דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ אֶלָּא מֵחֵלֶק הָאִשָּׁה נוֹתְנִין לַבַּעַל וְאִם כֵּן אִם לֹא הָיְתָה הָאִשָּׁה בַּת בֹּשֶׁת שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹתְנִין לָאִשָּׁה גַּם לַבַּעַל לֹא הָיָה נוֹתֵן כְּלוּם וּמַאי פָּרֵיךְ מִבַּיֵּשׁ סוּסָתוֹ דְּלָאו בַּת בֹּשֶׁת הִיא: **עָנִי** בֶּן טוֹבִים דְּאִית לְהוּ זִילוּתָא לְכׇל בְּנֵי מִשְׁפָּחָה שֶׁעֲלֵיהֶם לְשָׁמְרוֹ מִן הַמַּכִּים אוֹתוֹ אֲבָל עָשִׁיר בֶּן טוֹבִים שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם לִשְׁמוֹר אוֹתוֹ אֵין מִתְבַּיְּשִׁין עָלָיו בְּנֵי מִשְׁפָּחָה: **פָּחוֹת** חוֹמֶשׁ בַּקּוּנְטְרֵס פֵּרֵשׁ שְׁנֵי טְעָמִים חֲדָא מִשּׁוּם שֶׁפּוֹחֲתִין וְאוֹתוֹ טַעַם מַשְׁמַע מִתּוֹךְ הַגְּמָרָא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף סז.) דְּקָאָמַר מַאי לָאו בְּכֵלִים שֶׁל כֶּסֶף דְּפָחֲתִי וּבִירוּשַׁלְמִי נָמֵי אָמַר שְׁמוּאֵל שָׁמוֹ דַּעְתָּהּ שֶׁל אִשָּׁה שֶׁהִיא רוֹצָה לְכַלּוֹת כֵּלֶיהָ וְטַעַם אַחֵר דְּדֶרֶךְ לְשׁוּמָם יוֹתֵר חוֹמֶשׁ לִכְבוֹד הַכַּלָּה וּלְחַבְּבָהּ עַל בַּעֲלָהּ וְנִרְאֶה דְּזֶה הַטַּעַם דִּקְדֵּק מִדְּאִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן שׁוּמָא רַבָּה וְשׁוּמָא זוּטָא דְּאִם הָיְתָה עֲשִׁירָה דְּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּכֵלָן וְהֵן פּוֹחֲתִין כָּךְ לִי רַבָּה כְּמוֹ זוּטָא אֲבָל לְטַעְמָא שֶׁשָּׁמִין יוֹתֵר לִכְבוֹד הַכַּלָּה שַׁיָּךְ לְחַלֵּק בֵּין רַבָּה לְזוּטָא כְּמוֹ שֶׁפֵּי׳ בַּקּוּנְט׳ בגמ׳ וּלְכָךְ נָקַט בַּקּוּנְטְרֵס בְּגָדִים וּפְרַקְמַטְיָא בְּגָדִים שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶן וּפוֹחֲתִין וּפְרַקְמַטְיָא לָאו דַּוְקָא לִסְחוֹרָה דא״כ הָווּ כְּמוֹ כְּסָפִים וְהָיָה מוֹסִיף שְׁלִישׁ (אֶלָּא לָאו דַּוְקָא) אֶלָּא כְּלוֹמַר שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן כְּגוֹן בְּגָדִים שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: **שׁוּם** בְּמָנֶה וְשָׁוֶה מָנֶה פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ שׁוּם לְקַבְּלוֹ עָלָיו בִּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה בְּמָנֶה וְהָיָה שָׁוֶה מָנֶה בַּשּׁוּק לְכׇל אָדָם וּפֵרוּשׁוֹ מְגֻמְגָּם וְנִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל דְּמַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁפָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ בְּזֶה הַלָּשׁוֹן דִּכְשֶׁאָמְרָה שׁוּם בְּמָנֶה שָׁוֶה מָנֶה רוֹצָה לוֹמַר שֶׁתַּכְנִיס לוֹ שׁוּם בְּמָנֶה שֶׁיִּכְתֹּב לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ וְלֹא יַשְׁוֶה אוֹתוֹ שׁוּם אֶלָּא מָנֶה אֵין לוֹ אֶלָּא מָנֶה בִּלְבַד וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁוֶה שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד וְדִינָר אֲבָל שׁוּם בְּמָנֶה סְתָם הִיא נוֹתֶנֶת שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד וְדִינָר דְּהָכִי קָאָמְרָה לֵיהּ שֶׁתַּכְנִיס לוֹ שׁוּם בְּמָנֶה שֶׁיִּכְתֹּב לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ הִלְכָּךְ צְרִיכָה לְהוֹסִיף חוֹמֶשׁ:

מסורת הש״ס

א קידושין סג.; נדרים פה.; יבמות צב:; משנה נדרים; לעיל נט.

ב תלמוד ירושלמי כתובות

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ״א מהל׳ אישות הל׳ ב, סמג לאוין פא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ פ סעי׳ א:

ב טור אה״ע סי׳ פ:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ט, סמג עשין ע, טוש״ע חו״מ סי׳ תכ סעי׳ לח מא:

ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ טו, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ נב סעי׳ א:

ה מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ יא:

שֶׁחָתָן פּוֹסֵק — הוּא פּוֹסֵק פָּחוֹת חוֹמֶשׁ. [א]גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין צָרִיךְ לוֹמַר רִאשׁוֹן תַּלְמִיד חָכָם וְשֵׁנִי עַם הָאָרֶץ, אֶלָּא אֲפִילּוּ רִאשׁוֹן עַם הָאָרֶץ וְשֵׁנִי תַּלְמִיד חָכָם, יָכוֹל לוֹמַר: לְאָחִיךְ הָיִיתִי רוֹצֶה לִיתֵּן, לְךָ אִי אֶפְשִׁי לִיתֵּן. פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ אֶלֶף דִּינָר כו'. הַיְינוּ רֵישָׁא! תְּנָא שׁוּמָא רַבָּה וְקָתָנֵי שׁוּמָא זוּטָא. תְּנָא שׁוּמָא דִּידֵיהּ, וְקָתָנֵי שׁוּמָא דִּידַהּ. בג(א)מַתְנִי' פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ כְּסָפִים — סַלְעָהּ נַעֲשָׂה שִׁשָּׁה דִּינָרִין. הֶחָתָן מְקַבֵּל עָלָיו עֲשָׂרָה דִּינָרִים לַקּוּפָּה לְכָל מָנֶה וּמָנֶה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. גְּמָ' הַיְינוּ פּוֹסֵק כְּנֶגְדָּם חֲמִשָּׁה עָשָׂר מָנֶה! תְּנָא עִסְקָא רַבָּה, וּתְנָא עִסְקָא זוּטָא. וּצְרִיכָא, דְּאִי תְּנָא עִסְקָא רַבָּה — דִּנְפִישׁ רַוְוחָא, אֲבָל עִסְקָא זוּטָא, דְּזוּטַר רַוְוחָא — אֵימָא לָא, צְרִיכָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן עִסְקָא זוּטָא — דְּזוּטַר זִיוּנָא, אֲבָל עִסְקָא רַבָּה, דִּנְפִישׁ זִיוּנָא — אֵימָא לָא, צְרִיכָא. הֶחָתָן מְקַבֵּל עָלָיו עֲשָׂרָה דִּינָר לַקּוּפָּה. מַאי קוּפָּה? אָמַר רַב אָשֵׁי: קוּפָּה שֶׁל בְּשָׂמִים. וְאָמַר רַב אָשֵׁי: לֹא נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים הַלָּלוּ אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם. בָּעֵי רַב אָשֵׁי: בְּמָנֶה הַנִּישּׁוֹם, אוֹ בְּמָנֶה הַמִּתְקַבֵּל? (ב)אִם תִּמְצָא לוֹמַר מָנֶה הַמִּתְקַבֵּל: יוֹם רִאשׁוֹן, אוֹ כָּל יוֹם וָיוֹם? אִם תִּמְצָא לוֹמַר כָּל יוֹם וָיוֹם: שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה, אוֹ כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת? אִם תִּמְצָא לוֹמַר כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת: חֹדֶשׁ רִאשׁוֹן, אוֹ כָּל חֹדֶשׁ וָחֹדֶשׁ? אִם תִּמְצָא לוֹמַר כָּל חֹדֶשׁ וָחֹדֶשׁ: שָׁנָה רִאשׁוֹנָה, אוֹ כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה? תֵּיקוּ. (ג)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַעֲשֶׂה בְּבִתּוֹ שֶׁל נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן שֶׁפָּסְקוּ לָהּ חֲכָמִים אַרְבַּע מֵאוֹת זְהוּבִים לַקּוּפָּה שֶׁל בְּשָׂמִים לְבוֹ בַּיּוֹם. אָמְרָה לָהֶם: כָּךְ תִּפְסְקוּ לִבְנוֹתֵיכֶם, וְעָנוּ אַחֲרֶיהָ אָמֵן. (ד)תָּנוּ רַבָּנַן: מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁהָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר וְהָיָה יוֹצֵא מִירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ תַּלְמִידָיו מְהַלְּכִין אַחֲרָיו. רָאָה רִיבָה אַחַת שֶׁהָיְתָה מְלַקֶּטֶת שְׂעוֹרִים מִבֵּין גְּלָלֵי בְהֶמְתָּן שֶׁל עַרְבִיִּים. כֵּיוָן שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ, נִתְעַטְּפָה בִּשְׂעָרָהּ וְעָמְדָה לְפָנָיו. (ה)אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, פַּרְנְסֵנִי. אָמַר לָהּ: בִּתִּי, מִי אַתְּ? אָמְרָה לוֹ: בַּת נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן אֲנִי. אָמַר לָהּ: בִּתִּי, מָמוֹן שֶׁל בֵּית אָבִיךְ הֵיכָן הָלַךְ? אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, לָא כְּדֵין מַתְלִין מַתְלָא בִּירוּשָׁלַיִם: ״מֶלַח מָמוֹן — חֶסֶר״? וְאָמְרִי לַהּ: ״חֶסֶד״. וְשֶׁל בֵּית חָמִיךְ הֵיכָן הוּא? אָמְרָה לוֹ: בָּא זֶה וְאִיבֵּד אֶת זֶה. אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, זָכוּר אַתָּה כְּשֶׁחָתַמְתָּ עַל כְּתוּבָּתִי? אָמַר לָהֶן לְתַלְמִידָיו: זָכוּר אֲנִי כְּשֶׁחָתַמְתִּי עַל כְּתוּבָּתָהּ שֶׁל זוֹ, וְהָיִיתִי קוֹרֵא בָּהּ: אֶלֶף אֲלָפִים דִּינְרֵי זָהָב מִבֵּית אָבִיהָ, חוּץ מִשֶּׁל חָמִיהָ. בָּכָה רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְאָמַר: אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל, בִּזְמַן שֶׁעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם אֵין כָּל אוּמָּה וְלָשׁוֹן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם, וּבִזְמַן שֶׁאֵין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, מוֹסְרָן בְּיַד אוּמָּה שְׁפָלָה. וְלֹא בְּיַד אוּמָּה שְׁפָלָה, אֶלָּא בְּיַד בְּהֶמְתָּן שֶׁל אוּמָּה שְׁפָלָה. וְנַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן לָא עֲבַד צְדָקָה? וְהַתַּנְיָא: אָמְרוּ עָלָיו עַל נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן כְּשֶׁהָיָה יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, כְּלֵי מֵילַת הָיוּ

מַצִּיעִין

וּכְשֶׁחָתָן פּוֹסֵק כו' וְאִם שָׁמוּ הֵם תְּחִלָּה וְהִכְנִיסָה לוֹ בֵּין שׁוּם קָטָן בֵּין שׁוּם גָּדוֹל הוּא כּוֹתֵב בִּשְׁטָר פָּחוֹת חֹמֶשׁ וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לָהּ ל"ל כָּל הָנֵי: גְּמ' תְּנָא שׁוּמָא רַבָּה דְּפָחוֹת חֹמֶשׁ רֵישָׁא דְּתַנָּא וּכְנֶגֶד הַשּׁוּם דְּקָאֵי אַאֶלֶף דִּינָר: וְקָתָנֵי שׁוּמָא זוּטָא שׁוּם בְּמָנֶה הִיא נוֹתֶנֶת שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד סֶלַע וְדִינָר דְּלָא תֵּימָא שׁוּמָא רַבָּה הוּא דְּדֶרֶךְ הַשַּׁמָּאִים לְהַעֲלוֹתוֹ עַל שָׁוְיוֹ א"נ שׁוּמָא זוּטָא אִיכָּא דְּמַעַלּוּ לֵיהּ טְפֵי שֶׁלֹּא תִּתְבַּזֶּה בְּעֵינֵי הַנּוֹעָדִים: תְּנָא שׁוּמָא דִּידֵיהּ וְקָתָנֵי שׁוּמָא דִּידַהּ הֵיכָא דְּקָתָנֵי חָתָן פּוֹסֵק הֲרֵי שׁוּמָא דִּידַהּ כְּגוֹן שֶׁהִיא הִכְנִיסָה קֹדֶם הַשּׁוּם וְהוּא שָׁם אוֹתוֹ בָּהּ' מֵאוֹת כְּשֶׁבָּא לִכְתֹּב יִכְתֹּב ד' מֵאוֹת שֶׁאַף הוּא שָׁם אוֹתוֹ חֹמֶשׁ יוֹתֵר עַל שָׁוְיוֹ: שׁוּמָא דְּדָהּ הֵיכָא דְּקָתָנֵי הִיא נוֹתֶנֶת שֶׁהוּא כָּתַב הַכְּתֻבָּה קֹדֶם שֶׁבָּא הַשּׁוּם וְעַכְשָׁו הִיא מְבִיאָתוֹ וּקְרוֹבֶיהָ שָׁמִין אוֹתוֹ וְחָתָן פּוֹסֵק דִּתְנָא תְּרֵי זִמְנֵי חַד לְשׁוּמָא רַבָּה וְחַד לְשׁוּמָא זוּטָא: מַתְנִי' פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ כְּסָפִים שֶׁהֵן מוּכָנִים לְשָׂכָר מִיָּד: סַלְעָהּ נַעֲשָׂה לִכְתֹּב בִּשְׁטָר הַכְּתֻבָּה בְּשִׁשָּׁה דִּינָר יוֹתֵר שְׁלִישׁ כְּדִתְנַן לְעֵיל וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ הָא תּוּ לְמָה לִי: לַקֻּפָּה בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ שֶׁיִּתֵּן לָהּ עֲשָׂרָה זוּז לְכָל מָנֶה וּמָנֶה שֶׁהִיא מְבִיאָה לוֹ וְיִקְנוּ לָהּ מֵהֶם בְּשָׂמִים לִרְחֹץ בָּהֶם בְּתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים שֶׁכָּךְ שִׁעֲרוּ שֶׁהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה לְבַעְלָהּ מָנֶה רְאוּיָה הִיא לִבְשָׂמִים שֶׁל עֲשָׂרָה זוּז וְלֹא פֵּרְשׁוּ בַּמִּשְׁנָה אִם לְכָל יוֹם אִם לְכָל שַׁבָּת אִם לְכָל חֹדֶשׁ אִם לְכָל שָׁנָה: גְּמ' עִסְקָא כְּסָפִים קָרֵי עִסְקָא שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְהִשְׂתַּכֵּר בָּהֶם לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן תָּמִיד: תַּנָּא עִסְקָא רַבָּה אֶלֶף דִּינָר שֶׁיּוֹסִיף שְׁלִישׁ וְיִכְתֹּב ט"ו מָנֶה: עִסְקָא זוּטָא סַלְעָהּ נַעֲשָׂה שִׁשָּׁה דִּינָר: זִיּוּנָא יְצִיאָה וְאַחְרָיוּת: בִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ נוֹהֲגוֹת לְהִתְקַשֵּׁט בִּבְשָׂמִים: בְּמָנֶה הַנִּשּׁוֹם אוֹ בְּמָנֶה הַמִּתְקַבֵּל הַאי לְכָל מָנֶה וּמָנֶה דְּקָאָמַר לְפִי חֶשְׁבּוֹן הַשּׁוּמָא קָאָמַר אוֹ לְפִי חֶשְׁבּוֹן שֶׁהוּא מְקַבְּלָן עָלָיו דְּהַיְנוּ פָּחוֹת חֹמֶשׁ: שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה כו' אֵינִי יוֹדֵעַ לְיַשֵּׁב סֵדֶר בְּעָיוֹת הַלָּלוּ לְפִי שִׁיטַת הַשַּׁ"ס וְנִרְאֶה בְּעֵינַי שֶׁכֵּן סִדְּרָן יוֹם רִאשׁוֹן אוֹ כָּל יוֹם יוֹם וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר כָּל יוֹם וָיוֹם שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה אוֹ כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת ואת"ל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת חֹדֶשׁ רִאשׁוֹן אוֹ כָּל חֹדֶשׁ וָחֹדֶשׁ ואת"ל כָּל חֹדֶשׁ וָחֹדֶשׁ שָׁנָה רִאשׁוֹנָה אוֹ כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה: שֶׁפָּסְקוּ לָהּ חֲכָמִים שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ וּבָאת לב"ד לִפְסֹק לָהּ צְרָכֶיהָ מִנְּכָסָיו: לְבוֹ בַּיּוֹם לְצֹרֶךְ יוֹם אֶחָד: וְלֹא כְּדִין מָתְלִין מַתְלָא וְלֹא כָּךְ הָיוּ מוֹשְׁלִין מָשָׁל בִּירוּשָׁלַיִם: מֶלַח מָמוֹן חָסֵר הָרוֹצֶה לִמְלֹחַ מָמוֹנוֹ כְּלוֹמַר לִגְרֹם לוֹ שֶׁיִּתְקַיֵּם יְחַסְּרֶנּוּ לִצְדָקָה תָּמִיד וְחֶסְרוֹנוֹ זֶהוּ קִיּוּמוֹ: וְאָמְרִי לָהּ חֶסֶד יַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ חֶסֶד וְשֶׁל בֵּית אַבָּא לֹא עָשׂוּ צְדָקָה כָּרָאוּי וְכַלָּה מָמוֹנָן: בָּא זֶה וְאִבֵּד זֶה לְפִי שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ: חוּץ מִשֶּׁל חָמִיהָ תּוֹסֶפֶת שֶׁהוֹסִיף לָהּ הֶחָתָן: עַרְבִיִּים קָרֵי אֻמָּה שְׁפָלָה שֶׁשּׁוֹכְנֵי אֹהָלִים הֵם בַּמִּדְבָּר:

וּכְשֶׁחָתָן פּוֹסֵק פּוֹסֵק פָּחוֹת חֹמֶשׁ פֵּי' רַ"ח כְּשֶׁהֶחָתָן מְיַחֵד לָהּ כֵּלִים וּשְׁאָר תַּשְׁמִישִׁין תּוֹסֶפֶת לִכְתֻבָּתָהּ וּבָא לְשׁוּמָם וְלִכְתֹּב שָׁוְיָם בִּכְתֻבָּתָהּ פּוֹחֵת חֹמֶשׁ שֶׁשָּׁמִים אוֹתוֹ יוֹתֵר מִשָּׁוְיָם לִכְבוֹד הֶחָתָן וּלְטַעַם דְּפָחֲתִי לְפִי שֶׁהִיא מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּאוֹתָם כֵּלִים: **תְּנָא** שׁוּמָא רַבָּה וְשׁוּמָא זוּטָא שׁוּמָא רַבָּה הַהוּא דִּכְנֶגֶד הַשּׁוּם הוּא פּוֹסֵק דְּקָאֵי אַאֶלֶף דִּינָר וְשׁוּמָא זוּטָא הַיְנוּ סֵיפָא דִּכְשֶׁהֶחָתָן פּוֹסֵק דְּמַשְׁמַע פְּסִיקָא כָּל דְּהוּ וּבְדִידָהּ נָמֵי תְּנָא שׁוּמָא רַבָּה וְשׁוּמָא זוּטָא הִיא נוֹתֶנֶת שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד רַבָּה הִיא נוֹתֶנֶת חֲמֵשׁ מֵאוֹת ולר"י נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ רַ"ח דְּלָא קָאֵי כְּנֶגֶד הַשּׁוּם אַאֶלֶף דִּינָר אֶלָּא כּוֹלֵל מַה שֶּׁאוֹמֵר אַחַ"כ וְהָא דְּפָרִיךְ הַיְנוּ רֵישָׁא קָאֵי אַשּׁוּם בְּמָנֶה הִיא נוֹתֶנֶת ל"א סֶלַע וְדִינָר וּבַד' מֵאוֹת הִיא נוֹתֶנֶת חֲמֵשׁ מֵאוֹת דְּתַרְוַיְהוּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי וְגָרֵיס הָכִי תְּנָא שׁוּמָא זוּטָא וְקָתָנֵי שׁוּמָא רַבָּה תְּנָא שׁוּמָא דִּידַהּ וְתַנָּא שׁוּמָא דִּידֵהּ וּכְשֶׁחָתָן פּוֹסֵק הַיְנוּ שׁוּמָא דִּידֵהּ וְלָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי שׁוּמָא רַבָּה וְשׁוּמָא זוּטָא בְּשׁוּמָא דִּידֵהּ דְּאַתַּרְוַיְהוּ קָאֵי וּכְשֶׁחָתָן פּוֹסֵק: **לֹא** נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים הַלָּלוּ אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶ' טָרַף בַּקַּלְפִּי (יוֹמָא דַּף לט:) שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּלָּה צְרִיכָה לְהִתְבַּשֵּׂם בִּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי רֵיחַ הַקְּטֹרֶת וַדַּאי לְרֵיחַ לֹא הָיוּ צְרִיכוֹת לְהִתְבַּשֵּׂם אֲבָל צְרִיכוֹת הָיוּ לְקֻפָּה שֶׁל בְּשָׂמִים לְעַדֵּן הַבָּשָׂר וּלְהַשִּׁיר הַשֵּׂעָר וּלְפַשֵּׁט הַקְּמָטִים. ר"ת: **וְאִם** תִּמְצָא לוֹמַר בְּמָנֶה הַמִּתְקַבֵּל וה"ה דְּמָצֵי לְמֵימַר אִם תִּמְצָא לוֹמַר בְּמָנֶה הַנִּשּׁוֹם: **לְיוֹם** רִאשׁוֹן אוֹ לְכָל יוֹם וְיוֹם הַרְבֵּה תְּמִיהוֹת אֵלּוּ הַבְּעָיוֹת דְּאִם יִתֵּן לָהּ לְעוֹלָם כִּדְמַסִּיק לְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה עֶשֶׂר דִּינָר לְכָל מָנֶה וּמָנֶה לְיוֹם כַּמָּה בִּמְהֵרָה יִכְלֶה אוֹתוֹ הַמָּמוֹן אֶלָּא וַדַּאי נִרְאֶה דְּעֶשֶׂר דִּינָר יִתֵּן לָהּ לְכָל מָנֶה לְהִתְקַשֵּׁט לְעוֹלָם וּמִבְּעֵי לֵיהּ אִם יִתֵּן לָהּ בְּבַת אַחַת וְהִיא תִּשְׁמְרֶנּוּ לְהִתְקַשֵּׁט בּוֹ עַד שֶׁתִּכְלֶה וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ אֵין קִצְבָּה לְתַכְשִׁיטִין וְיִתֵּן לְפִי כְּבוֹדָהּ אוֹ לֹא יִתֵּן לָהּ בְּבַת אַחַת אֶלָּא כְּדֵי קִשּׁוּטָהּ לְיוֹם: **שֶׁפָּסְקוּ** לָהּ ד' מֵאוֹת זְהוּבִים לַקֻּפָּה שֶׁל בְּשָׂמִים אע"פ שֶׁלְּפִי חֶשְׁבּוֹן הַכָּתוּב בִּכְתֻבָּתָהּ אֶלֶף אֲלָפִים דִּינְרֵי זָהָב הָיָה לָהֶם לִפְסֹק יוֹתֵר לְפִי חֶשְׁבּוֹן עֶשֶׂר דִּינָר לְמָנֶה כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה צְרִיכָה יוֹתֵר לֹא פָּסְקוּ לָהּ: **וְעָנוּ** אַחֲרֶיהָ אָמֵן לְמַעְלָה (דַּף סה.) לֹא עָנוּ אַחֲרֶיהָ שֶׁלֹּא הָיָה בַּעְלָהּ חַי אֲבָל כָּאן שֶׁהָיָה חַי עָנוּ אַחֲרֶיהָ אָמֵן וּבַעְלָהּ הֵטִיל עַל חֲכָמִים שֶׁיִּפְסְקוּ לָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ טו, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ נג סעי׳ א:

ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ יא:

ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ יב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעי׳ יא:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב ראש השנה לא.

ג איכה רבה

ד תוספתא חגיגה; חגיגה יד:

ה אבות דרבי נתן

מַצִּיעִין תַּחְתָּיו, וּבָאִין עֲנִיִּים וּמְקַפְּלִין אוֹתָן מֵאַחֲרָיו! אִיבָּעֵית אֵימָא: לִכְבוֹדוֹ הוּא דַּעֲבַד, וְאִיבָּעֵית אֵימָא: כִּדְבָעֵי לֵיהּ לְמִיעְבַּד לָא עֲבַד. כִּדְאָמְרִי אִינָשֵׁי: לְפוּם גַּמְלָא שִׁיחְנָא. (א)תַּנְיָא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: אֶרְאֶה בְּנֶחָמָה, אִם לֹא רְאִיתִיהָ שֶׁהָיְתָה מְלַקֶּטֶת שְׂעוֹרִים מִבֵּין טַלְפֵי סוּסִים בְּעַכּוֹ. קָרָאתִי עָלֶיהָ מִקְרָא זֶה: ״אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת גְּדִיּוֹתַיִךְ״. אַל תִּקְרֵי ״גְּדִיּוֹתַיִךְ״, אֶלָּא ״גְּוִיּוֹתַיִךְ״. אָמַר רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִכְנִיסָה לוֹ זָהָב — שָׁמִין אוֹתוֹ, וַהֲרֵי הוּא כְּשָׁוְויוֹ. מֵיתִיבִי: הַזָּהָב הֲרֵי הוּא כְּכֵלִים. מַאי לָאו: כְּכֵלִים שֶׁל כֶּסֶף, דְּפָחֲתִי! לָא, כְּכֵלִים שֶׁל זָהָב, דְּלָא פָּחֲתִי. אִם כֵּן, כְּכֵלָיו מִיבְּעֵי לֵיהּ! (ב)וְעוֹד, תַּנְיָא: זָהָב הֲרֵי הוּא כְּכֵלִים. דִּינָרֵי זָהָב, הֲרֵי הֵן כִּכְסָפִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְפוֹרְטָן — שָׁמִין אוֹתָן וַהֲרֵי הֵן בְּשָׁוְויֵהֶן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אַהֵיָּיא? אִילֵּימָא אַסֵּיפָא, מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר אֲפִילּוּ בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְפוֹרְטָן? הָא לָא נָפְקִי! אֶלָּא לָאו אַרֵישָׁא, וְהָכִי קָאָמַר: זָהָב הֲרֵי הוּא כְּכֵלִים, מַאי כֵּלִים — כֵּלִים שֶׁל כֶּסֶף. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא כְּדִינָרִין שֶׁל זָהָב, בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְפוֹרְטָן! לָא, לְעוֹלָם אַסֵּיפָא, וּדְנָפְקִי עַל יְדֵי הַדְּחָק. וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר: כֵּיוָן דְּנָפְקִי, מַשְׁבְּחִינַן לַהּ, וּמָר סָבַר: כֵּיוָן דְּלָא נָפְקִי אֶלָּא עַל יְדֵי הַדְּחָק, לָא מַשְׁבְּחִינַן לַהּ. (ג)אִיבָּעֵית אֵימָא: כּוּלַּהּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, וְחַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: זָהָב הֲרֵי הוּא כְּכֵלִים, דִּינָרֵי זָהָב הֲרֵי הֵן כִּכְסָפִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְפוֹרְטָן. אֲבָל בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְפוֹרְטָן — שָׁמִין אוֹתָם וַהֲרֵי הֵן בְּשָׁוְויֵהֶן, דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. שֶׁרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְפוֹרְטָן, שָׁמִין אוֹתָם וַהֲרֵי הֵן בְּשָׁוְויֵהֶן. מִכָּל מָקוֹם, ״כְּכֵלָיו״ מִיבְּעֵי לֵיהּ! קַשְׁיָא. אִיבָּעֵית אֵימָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּדַהֲבָא פְּרִיכָא. רַב אָשֵׁי אָמַר: בְּמַמְלָא. [א]אָמַר רַבִּי יַנַּאי: בְּשָׂמִים שֶׁל אַנְטוֹכְיָא — הֲרֵי הֵן כִּכְסָפִים. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּמַלִּים שֶׁל עַרְבִיָּא — אִשָּׁה גּוֹבָה פַּרְנָא מֵהֶם. אָמַר רַב פַּפִּי: הָנֵי תּוֹתְבֵי דְּבֵי מִכְסֵי, אִשָּׁה גּוֹבָה פַּרְנָא מֵהֶם. וְאָמַר רַב פַּפִּי: הָנֵי שַׂקֵּי דְרוּדְיָא וְאַשְׁלֵי דִקְמְחוֹנְיָא — אִשָּׁה גּוֹבָה פַּרְנָא מֵהֶן. אָמַר רָבָא, מֵרֵישׁ הֲוָה אָמֵינָא: הָנֵי אַרְנְקֵי דְמָחוֹזָא — אִשָּׁה גּוֹבָה פַּרְנָא מֵהֶם. מַאי טַעְמָא? אַסְמַכְתַּיְיהוּ עֲלַיְיהוּ. כֵּיוָן דַּחֲזַאי דְּשָׁקְלִי לְהוּ וְנָפְקִי, וְכִי מַשְׁכְּחִי אַרְעָא זָבְנִי בְּהוּ, אָמֵינָא: אַסְמַכְתַּיְיהוּ אַאַרְעָא הוּא. ב־ה(ד)מַתְנִי׳ הַמַּשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ סְתָם — לֹא יִפְחוֹת לָהּ מֵחֲמִשִּׁים זוּז. פָּסַק לְהַכְנִיסָהּ עֲרוּמָּה — לֹא יֹאמַר הַבַּעַל ״כְּשֶׁאַכְנִיסֶנָּה לְבֵיתִי אֲכַסֶּנָּה בִּכְסוּתִי״, אֶלָּא מְכַסָּהּ וְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. וְכֵן הַמַּשִּׂיא אֶת הַיְּתוֹמָה — לֹא יִפְחוֹת לָהּ מֵחֲמִשִּׁים זוּז. אִם יֵשׁ בַּכִּיס — מְפַרְנְסִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ. [ו]גְּמָ׳ אָמַר אַבָּיֵי: חֲמִשִּׁים זוּזֵי פְּשִׁיטֵי. מִמַּאי — מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: אִם יֵשׁ בַּכִּיס — מְפַרְנְסִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ, וְאָמְרִינַן מַאי כִּיס? אָמַר רַחֲבָה: אַרְנְקִי שֶׁל צְדָקָה. וְאִי סָלְקָא דַעְתִּין חֲמִשִּׁים זוּזֵי מַמָּשׁ, אִם יֵשׁ בַּכִּיס כַּמָּה יָהֲבִינַן לַהּ? אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ חֲמִשִּׁים זוּזֵי פְּשִׁיטֵי. [ז](ה)תָּנוּ רַבָּנַן: יָתוֹם וִיתוֹמָה שֶׁבָּאוּ לְהִתְפַּרְנֵס — מְפַרְנְסִין אֶת הַיְּתוֹמָה וְאַחַר כָּךְ מְפַרְנְסִין אֶת הַיָּתוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ דַּרְכּוֹ לַחְזוֹר עַל הַפְּתָחִים, וְאֵין אִשָּׁה דַּרְכָּהּ לַחְזוֹר. יָתוֹם וִיתוֹמָה

שֶׁבָּאוּ

מַצִּיעִין תַּחְתָּיו תַּחַת רַגְלָיו לְהַלֵּךְ עֲלֵיהֶם: לְפוּם גַּמְלָא שִׁחְנָא לְפִי כֹּחַ הַגָּמָל יַטְעִינוּהוּ מַשָּׂא: אִם לֹא תֵדְעִי אִם לֹא תִּתְּנִי לֵב כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִשְׁמוֹר אֶת הַתּוֹרָה צְאִי לָךְ וְגוֹ׳ סוֹפֵךְ לָצֵאת בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וְלִרְעוֹת אֶת גְּדִיּוֹתַיִךְ: זָהָב חֲתִיכוֹת זָהָב: וַהֲרֵי הוּא כְּשָׁוְיוֹ לֹא יוֹסִיף שְׁלִישׁ וְלֹא יִפְחֹת חֹמֶשׁ: זָהָב הֲרֵי הוּא כְּכֵלִים זָהָב שָׁבוּר הֲרֵי הוּא כְּכֵלִים וּמְפָרֵשׁ וְאָזֵל מַאי כֵּלִים: דְּפָחֲתִי לְפִי שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן וְהוּא מְקַבְּלָן בְּפָחוֹת חֹמֶשׁ: דִּינָרֵי זָהָב שֶׁהֵן טְבוּעִין: הֲרֵי הֵן כִּכְסָפִים לְהוֹסִיף שְׁלִישׁ לְפִי שֶׁמְּזֻמָּנִים לְשָׂכָר: לְפָרְטָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קִצְבַּת מַטְבֵּעַ לְהַחֲלִיפָן תָּמִיד בְּדִינָרֵי כֶּסֶף וּבִפְרוּטוֹת לְהוֹצָאָה וְלִסְחוֹרָה: אִי נֵימָא אַסֵּיפָא אַדִּינָרֵי זָהָב: וְאִיבָּעֵית אֵימָא כְּכֵלִים שֶׁל כֶּסֶף דְּפָחֲתִי וְלָא תִּקְשֵׁי לְר׳ יוֹחָנָן דְּכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בִּגְרוּטָאוֹת גְּדוֹלוֹת וּמַתְנִיתִין בְּדַהֲבָא פְּרִיכָא גְּרוּטָאוֹת דַּקּוֹת שֶׁנּוֹפֵל מֵהֶן כְּשֶׁמְּמַשְׁמְשִׁין בָּהֶן: בְּמַמְלֵא דַּק דַּק שֶׁל זָהָב שֶׁקּוֹרִין פלאל״א: בְּשָׂמִים שֶׁל אַנְטוֹכְיָא הוּא עִקַּר סְחוֹרָתָן וְאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעְלָהּ שׁוּם מֵהֶם הֲרֵי הֵן כִּכְסָפִים לְהוֹסִיף שְׁלִישׁ: פַּרְנָא רֶוַח שְׁלִישׁ: תּוֹתְבֵי דְּבֵי מִכְסֵי שְׂמָלוֹת שֶׁל אוֹתוֹ מָקוֹם: אַשְׁלֵי חֲבָלִים: אַרְנְקֵי דְּמָחוֹזָא כִּיסִין מְלֵאִין מָעוֹת: פַּרְנָא לָזֶה שָׁמַעְתִּי כְּתֻבָּה מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים וְלָא אָמְרִינַן מִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לְבַעַל חוֹב: אַסְמָכְתַּיְהוּ עֲלַיְהוּ וְגָבְיָן מִטַּלְטְלֵי כִּי הָנֵי שֶׁהֵן לָהֶן בִּמְקוֹם קַרְקָעוֹת לְפִי שֶׁבַּעֲלֵי סְחוֹרָה הֵם: דְּשָׁקְלִי לְהוּ הַנָּשִׁים הָאַלְמָנוֹת וְהַגְּרוּשׁוֹת שֶׁגּוֹבוֹת כְּתֻבָּתָן: אַאַרְעָא הוּא וְאֵין גּוֹבוֹת אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע מִן הַיְּתוֹמִים: מַתְנֵי׳ וְכֵן הַמַּשִּׂיא אֶת הַיְּתוֹמָה גַּבַּאי צְדָקָה: גְּמ׳ זוּזֵי פְּשִׁיטֵי זוּזֵי מְדִינָה שְׁמוֹנָה מֵהֶן זוּז צֹרִי: לְהִתְפַּרְנֵס מְזוֹנוֹת שֶׁל צְדָקָה:

זָהָב הֲרֵי הוּא כְּשָׁוְיוֹ פֵּרֵשׁ ר״ח דִּבְכְלִי זָהָב מַיְרֵי כְּגוֹן נְזָמִים וְטַבָּעוֹת וא״ת מַאי קָאָמַר לָא כְּכֵלִים שֶׁל זָהָב דְּלָא פָּחֲתִי הָא בְּכֵלִים אַיְרֵי וְי״ל דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ מַאי לָאו כְּכֵלִים דְּכֶסֶף דְּפָחֲתִי דְּהָא זָהָב כֵּיוָן שֶׁהִיא לוֹבֶשֶׁת תָּמִיד נְזָמִים וְטַבָּעוֹת אע״פ שֶׁאֵינָם נִפְחָתִים אִשָּׁה רוֹצָה לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶן וְלִהְיוֹת פּוֹחֶתֶת חֹמֶשׁ וּמְשַׁנֵּי לָא כְּכֵלִים שֶׁל זָהָב דְּלָא פָּחֲתִי פֵּרוּשׁ כְּגוֹן כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת שֶׁל זָהָב דאע״ג דְּכִי מִשְׁתַּמְּשִׁי בָּהֶן פָּחֲתִי כְּשֶׁל כֶּסֶף מִיהוּ אַגַּב יָקְרָם אֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן תָּמִיד וּבְהָנְהוּ פְּשִׁיטָא שֶׁהֵם כְּשָׁוְיָן דְּלָא מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם כְּלֵי הַאי דְּפָחֲתִי הָכִי נָמֵי נְזָמִים וְטַבָּעוֹת מִשּׁוּם קִשּׁוּט שֶׁלָּהֶן אֵינָהּ רוֹצָה לִפְחוֹת כְּכֵלָיו מִבְּעֵי לֵהּ פִּי׳ שֶׁעוֹמֵד בְּכַלּוֹתָיו וּבַחֲשִׁיבוּתוֹ וְאֵינוֹ פּוֹחֵת חֹמֶשׁ וּמַסִּיק בְּדַהֲבָא פְּרִיכָא פֵּרוּשׁ בָּרַיְתָא בְּדַהֲבָא פְּרִיכָא אַיְרֵי פִּי׳ זָהָב שָׁבוּר וְהָכִי קָתָנֵי זָהָב שָׁבוּר הֲרֵי הוּא כְּכֵלִים דְּהַיְנוּ כְּכֵלִים שֶׁל זָהָב כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אע״פ שֶׁהוּא שָׁבוּר כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ פּוֹחֵת חָשׁוּב כְּכֵלִים: **אֶלָּא** אַרֵישָׁא מִדְּרַבָּנַן פָּרִיךְ: **מְמַלֵּא** זָהָב הַנִּטָּל מִן הָאָרֶץ מִמּוֹצָאוֹ: **גְּמַלִּים** שֶׁל עַרְבִיָּא אִשָּׁה גּוֹבָה פֻּרְנָא מֵהֶם פֵּי׳ בַּקּוּנְטְ׳ רֶוַח שְׁלִישׁ שֶׁהֵם כִּכְסָפִים שֶׁמּוֹסִיף הַבַּעַל שְׁלִישׁ וְקָשֶׁה לר״ת דה״ל לְמֵימַר הֲרֵי הֵן כִּכְסָפִים כִּדְקָאָמַר רַבִּי יַנַּאי וְנִרְאֶה לוֹ דִּבִכְתֻבָּה אַיְרֵי שֶׁהָאִשָּׁה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מֵהֶן דְּאַסְמָכְתַּיְהוּ עֲלַיְהוּ כְּמוֹ שֶׁפֵּי׳ בַּקּוּנְטְרֵס עַצְמוֹ גַּבֵּי אַרְנְקֵי דְּמָחוֹזָא וּמִכָּאן פּוֹסְקִין דְּמִטַּלְטְלֵי דִּידַן מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה דְּהָווּ כִּגְמַלִּים דְּעַרְבֵי׳ וְאַשְׁלֵי דִּקְמְחוֹנְיָא דְּאַסְמָכְתַּיְהוּ עֲלַיְהוּ וְאֵין נִרְאֶה לר״ת דְּאִי כְּקַרְקַע דָּמוּ כָּהֵנֵי דִּשְׁמַעְתְּתָא א״כ אִם מְכָרָם הַבַּעַל תּוֹצִיא אִשְׁתּוֹ מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת לְאַחַר מוֹתוֹ וְאִם כֵּן לְדִבְרֵיהֶם בָּטְלָה תַּקָּנַת הַשּׁוּק אֶלָּא מֵחֲמַת תַּקָּנַת הַגְּאוֹנִים גָּבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּכְתַב רַב שְׁרִירָא גָּאוֹן: **אָמַר** אַבָּיֵי חֲמִשִּׁים זוּזֵי פְּשִׁיטֵי כו׳ וא״ת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִפְשַׁט מִמַּתְנִי׳ תִּפְשׁוֹט מִדְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יא:) בְּשֶׁל דִּבְרֵיהֶם כֶּסֶף מְדִינָה וְי״ל דְּרַב יְהוּדָה לֹא נָתַן סִימָן אֶלָּא אַסַּלְעִין לְחוּדַיְהוּ וְלֹא אַזּוּזֵי וַאֲמָנָה דְּהָא אָמְרִינַן בְּהַחוֹבֵל (ב״ק דַּף צ. וְשָׁם) הַתּוֹקֵעַ לַחֲבֵרוֹ בְּאָזְנוֹ נוֹתֵן לוֹ סֶלַע רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר מָנֶה וְאָמְרִינַן מַאי מְנַהּ מָנֶה צֹרִי תְּנַן אוֹ מָנֶה מְדִינָה תְּנַן וּפָשַׁט דְּמָנֶה צֹרִי תְּנַן וְלָא פָּרִיךְ מִדְּרַב יְהוּדָה וּכְתֻבָּה נָמֵי אֲפִלּוּ לְמָאן דְּאָמַר כְּתֻבָּה דְּרַבָּנָן הָוֵי מָאתַיִם זוּז צָרְיָם כְּמוֹ לְמָאן דְּאָמַר דְּאוֹרָיְתָא דְּלָא פְּלִיגֵי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת קי:) אֶלָּא בְּנָשָׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְגֵרְשָׁהּ בְּקַפּוֹטְקְיָא אִם נוֹתֵן מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא וְכֵן מָנֶה דְּאַלְמָנָה דְּהָוֵי לְכֻלֵּי עָלְמָא דְּרַבָּנָן הָוֵי מָנֶה צוֹרִי כִּדְמַשְׁמַע בְּפֶרֶק קַמָּא (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת יב:) גַּבֵּי בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים גּוֹבִים כו׳ דִּכְתֻבַּת אַלְמָנָה מֶחֱצָה כְּשֶׁל תּוֹרָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ א:

ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ א:

ג מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ ח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ נח סעי׳ א:

ד מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ ב, ש״ע אה״ע סי׳ נח סעי׳ ב:

ה מיי׳ פח׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ טז, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנ סעי׳ ב:

ו מיי׳ פח׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ טז, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנ סעי׳ ב:

ז מיי׳ פח׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ טו, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנא סעי׳ ח:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות; שבת לג:

ב תוספתא כתובות

ג מגילה ו:; בבא מציעא עח:; לעיל י.

ד תוספתא כתובות

ה תוספתא כתובות

תורה אור השלם

אִם־לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים [שיר השירים א, ח]

(א)שֶׁבָּאוּ לִינָּשֵׂא — מַשִּׂיאִין אֶת הַיְּתוֹמָה וְאַחַר כָּךְ מַשִּׂיאִין אֶת הַיָּתוֹם, מִפְּנֵי שֶׁבּוֹשְׁתָּהּ שֶׁל אִשָּׁה מְרוּבָּה מִשֶּׁל אִישׁ. [אב]תָּנוּ רַבָּנַן: יָתוֹם שֶׁבָּא לִישָּׂא — שׂוֹכְרִין לוֹ בַּיִת, וּמַצִּיעִין לוֹ מִטָּה וְכָל כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ, וְאַחַר כָּךְ מַשִּׂיאִין לוֹ אִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״דֵּי מַחְסוֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ״. ״דֵּי מַחְסוֹרוֹ״ — זֶה הַבַּיִת, ״אֲשֶׁר יֶחְסַר״ — זֶה מִטָּה וְשֻׁלְחָן, ״לוֹ״ — זוֹ אִשָּׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: ״אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ״. [ג]תָּנוּ רַבָּנַן: ״דֵּי מַחְסוֹרוֹ״ — אַתָּה מְצֻוֶּוה עָלָיו לְפַרְנְסוֹ, וְאִי אַתָּה מְצֻוֶּוה עָלָיו לְעַשְּׁרוֹ. ״אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ״ — אֲפִילּוּ סוּס לִרְכּוֹב עָלָיו וְעֶבֶד לָרוּץ לְפָנָיו. אָמְרוּ עָלָיו עַל הִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁלָּקַח לְעָנִי בֶּן טוֹבִים אֶחָד סוּס לִרְכּוֹב עָלָיו וְעֶבֶד לָרוּץ לְפָנָיו. פַּעַם אַחַת לֹא מָצָא עֶבֶד לָרוּץ לְפָנָיו, וְרָץ לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה מִילִין. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי גָּלִיל הָעֶלְיוֹן שֶׁלָּקְחוּ לְעָנִי בֶּן טוֹבִים אֶחָד מִצִּיפּוֹרִי לִיטְרָא בָּשָׂר בְּכָל יוֹם. לִיטְרָא בָּשָׂר מַאי רְבוּתָא? אָמַר רַב הוּנָא: לִיטְרָא בָּשָׂר מִשֶּׁל עוֹפוֹת. וְאִיבָּעֵית אֵימָא בְּלִיטְרָא, בָּשָׂר מַמָּשׁ. רַב אָשֵׁי אָמַר: הָתָם כְּפָר קָטָן הָיָה, בְּכָל יוֹמָא הֲוָה מַפְסְדִי חֵיוְתָא אַמְּטוּלְתֵּיהּ. הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי נְחֶמְיָה, אָמַר לֵיהּ: בַּמָּה אַתָּה סוֹעֵד? אָמַר לֵיהּ: בְּבָשָׂר שָׁמֵן וְיַיִן יָשָׁן. רְצוֹנְךָ שֶׁתְּגַלְגֵּל עִמִּי בַּעֲדָשִׁים? גִּלְגֵּל עִמּוֹ בַּעֲדָשִׁים וָמֵת. אָמַר: אוֹי לוֹ לָזֶה שֶׁהֲרָגוֹ נְחֶמְיָה. אַדְּרַבָּה, ״אוֹי לוֹ לִנְחֶמְיָה שֶׁהֲרָגוֹ לְזֶה״ מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא: אִיהוּ הוּא דְּלָא אִיבְּעִי לֵיהּ לְפַנּוֹקֵי נַפְשֵׁיהּ כּוּלֵּי הַאי. הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר לוֹ: בַּמָּה אַתָּה סוֹעֵד? אָמַר לוֹ: בְּתַרְנְגוֹלֶת פְּטוּמָה וְיַיִן יָשָׁן. אֲמַר לֵיהּ: וְלָא חָיְישַׁתְּ לְדוּחְקָא דְּצִיבּוּרָא? אֲמַר לֵיהּ: אַטּוּ מִדִּידְהוּ קָאָכֵילְנָא? מִדְּרַחְמָנָא קָאָכֵילְנָא! דְּתַנְיָא: ״עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ״. ״בְּעִתָּם״ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ״בְּעִתּוֹ״ — מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פַּרְנָסָתוֹ בְּעִתּוֹ. אַדְּהָכִי, אֲתַאי אֲחָתֵיהּ דְּרָבָא דְּלָא חַזְיָא לֵיהּ תְּלֵיסְרֵי שְׁנֵי, וְאַתְיָא לֵיהּ תַּרְנְגוֹלֶת פְּטוּמָה וְיַיִן יָשָׁן. אָמַר: מַאי דְּקַמָּא? אֲמַר לֵיהּ: נַעֲנֵתִי לְךָ, קוּם אֱכוֹל. ו(ב)תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס — נוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם הַלְוָאָה, וְחוֹזְרִין וְנוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם מַתָּנָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם מַתָּנָה, וְחוֹזְרִין וְנוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם הַלְוָאָה. לְשׁוּם מַתָּנָה? הָא לָא שָׁקֵיל! אָמַר רָבָא: לִפְתּוֹחַ לוֹ לְשׁוּם מַתָּנָה. [ז]יֵשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס — נוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם מַתָּנָה, וְחוֹזְרִין וְנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ. חוֹזְרִין וְנִפְרָעִין הֵימֶנּוּ, תּוּ לָא שָׁקֵיל! אָמַר רַב פָּפָּא: לְאַחַר מִיתָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: יֵשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס — אֵין נִזְקָקִין לוֹ. אֵין לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס — אוֹמְרִים לוֹ: הָבֵא מַשְׁכּוֹן וָטוֹל, כְּדֵי שֶׁתָּזוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו. תָּנוּ רַבָּנַן: ״הַעֲבֵט״, זֶה שֶׁאֵין לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס, שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ לְשׁוּם הַלְוָאָה, וְחוֹזְרִין וְנוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם מַתָּנָה. ״תַּעֲבִיטֶנּוּ״, זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס, שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ לְשׁוּם מַתָּנָה, וְחוֹזְרִין וְנִפְרָעִין הֵימֶנּוּ לְאַחַר מִיתָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. (ג)וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס — אֵין נִזְקָקִין לוֹ. וְאֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים ״תַּעֲבִיטֶנּוּ״? דִּבְּרָה תוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. [ח]מָר עוּקְבָא הֲוָה עַנְיָא בְּשִׁיבָבוּתֵיהּ דַּהֲוָה רְגִיל כָּל יוֹמָא דְּשָׁדֵי לֵיהּ אַרְבְּעָה זוּזֵי בְּצִינּוֹרָא דְּדַשָּׁא. (יוֹם אֶחָד) [יוֹמָא חַד] אֲמַר: אֵיזִיל אִיחְזֵי מַאן קָעָבֵיד בִּי הָהוּא טֵיבוּתָא. הָהוּא יוֹמָא נַגְהָא לֵיהּ לְמָר עוּקְבָא לְבֵי מִדְרְשָׁא, אָתְיָא דְּבֵיתְהוּ בַּהֲדֵיהּ. כֵּיוָן דַּחֲזַיוּהּ דְּקָא מַצְלֵי לֵיהּ לְדַשָּׁא, נְפַק בָּתְרַיְיהוּ. רְהוּט מִקַּמֵּיהּ, עַיְילִי לְהָהוּא אַתּוּנָא דַּהֲוָה גְּרוּפָה נוּרָא, הֲוָה קָא מִיקַּלְיָין כַּרְעֵיהּ דְּמָר עוּקְבָא. אֲמַרָה לֵיהּ דְּבֵיתְהוּ: שְׁקוֹל כַּרְעָיךְ אוֹתֵיב אַכַּרְעַאי. חֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ, אֲמַרָה לֵיהּ: אֲנָא שְׁכִיחָנָא בְּגַוֵּיהּ דְּבֵיתָא וּמְקָרְבָא אַהֲנָיָיתִי. (ד)וּמַאי כּוּלֵּי הַאי? דְּאָמַר מָר זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב הוּנָא בַּר בִּיזְנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: נוֹחַ לוֹ לָאָדָם שֶׁיִּמְסוֹר עַצְמוֹ לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ, וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים. מְנָא לַן — מִתָּמָר, דִּכְתִיב: ״הִיא מוּצֵאת״. מָר עוּקְבָא הֲוָה עַנְיָא בְּשִׁיבָבוּתֵיהּ דַּהֲוָה רְגִיל לְשַׁדּוֹרֵי לֵיהּ אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי כָּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרָא. יוֹמָא חַד שַׁדְּרִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ בְּיַד בְּרֵיהּ. אֲתָא אֲמַר לֵיהּ: לָא צְרִיךְ. אָמַר מַאי חֲזֵית? חֲזַאי דְּקָא מְזַלְּפִי לֵיהּ יֵין יָשָׁן. אָמַר: מְפַנַּק כּוּלֵּי הַאי! עַיְיפִינְהוּ וְשַׁדְּרִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ. [ט]כִּי קָא נִיחָא נַפְשֵׁיהּ, אֲמַר: אַיְיתוֹ לִי חוּשְׁבְּנַאי דִּצְדָקָה. אַשְׁכַּח דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ שִׁבְעַת אַלְפֵי דִּינָרֵי סְיָאנְקֵי. אֲמַר: זְוָודַאי קַלִּילֵי וְאוֹרְחָא רַחִיקְתָּא. קָם בַּזְבְּזֵיהּ לְפַלְגֵיהּ מָמוֹנֵיהּ. הֵיכִי עָבֵד הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי אִילְעַאי, בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ: הַמְבַזְבֵּז — אַל יְבַזְבֵּז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ! הָנֵי מִילֵּי מֵחַיִּים, שֶׁמָּא יֵרֵד מִנְּכָסָיו. אֲבָל לְאַחַר מִיתָה לֵית לַן בַּהּ. [י]רַבִּי אַבָּא הֲוָה צָיֵיר זוּזֵי בְּסוּדָרֵיהּ, וְשָׁדֵי לֵיהּ לַאֲחוֹרֵיהּ, וּמַמְצֵי נַפְשֵׁיהּ לְבֵי עַנְיֵי, וּמַצְלֵי עֵינֵיהּ מֵרַמָּאֵי. רַבִּי חֲנִינָא הֲוָה הָהוּא עַנְיָא דַּהֲוָה רְגִיל לְשַׁדּוֹרֵי לֵיהּ אַרְבְּעָה זוּזֵי כָּל מַעֲלֵי שַׁבְּתָא. יוֹמָא חַד שַׁדְּרִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ בְּיַד דְּבֵיתְהוּ, אֲתַאי אֲמַרָה לֵיהּ: לָא צְרִיךְ. מַאי חֲזֵית? שְׁמַעִי דַּהֲוָה קָאָמְרִי לֵיהּ: בַּמָּה אַתָּה סוֹעֵד,

בִּטְלֵי

שֶׁבָּאוּ לִנָּשֵׂא מִשֶּׁל צְדָקָה דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ זוֹ אִשָּׁה: מִשֶּׁל עוֹפוֹת שֶׁדְּמֵיהֶן יְקָרִים וְהוּא הָיָה מְעֻנָּג: בְּלִטְרָא בָּשָׂר שֶׁהָיָה בָּשָׂר בְּיֹקֶר וְהָיָה צָרִיךְ בָּשָׂר בִּדְמֵי לִטְרָא מָעוֹת: כְּפַר קָטָן הָיָה וְאֵין הַמּוֹתָר נִמְכָּר: אַמְטוּלְתֵּהּ בִּשְׁבִילוֹ וְהַיְנוּ רְבוּתָא וּלְעוֹלָם בְּמִשְׁקַל לִטְרָא בָּשָׂר קָאָמַר: הַהוּא דַּאֲתָא עָנִי הַמְבַקֵּשׁ פַּרְנָסָה: בַּמֶּה אַתָּה סוֹעֵד מָה אַתָּה רָגִיל לֶאֱכֹל בִּסְעֻדָּתְךָ: בְּעִתּוֹ הַכֹּל לְפִי מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ כָּל יָחִיד וְיָחִיד לְפִי לִמּוּדוֹ: אָמַר רָבָא מַאי דְּקַמָּא מַה דָּבָר זֶה שֶׁאֵרַע לְפְנֵי עַתָּה שֶׁלֹּא הָיִיתִי רָגִיל בְּכָךְ שֶׁבָּאת זוֹ לְכָאן וְתַרְנְגֹלֶת וְיַיִן יָשָׁן בְּיָדָהּ: נַעֲנֵתִי לְךָ דִּבַּרְתִּי יוֹתֵר מִדַּאי: אֵין לוֹ מִשֶּׁלּוֹ: וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס מִשֶּׁל צְדָקָה: יֵשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס מִשֶּׁלּוֹ אֶלָּא מִשֶּׁל צְדָקָה וּמְסַגֵּף עַצְמוֹ בָּרָעָב: שֶׁתָּזוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו יִגְבַּהּ לִבּוֹ לוֹמַר דַּעְתָּם לַחֲזֹר וְלִגְבּוֹת הַיְמָנִי הוֹאִיל וּתְבָעוּנִי מַשְׁכּוֹן אֵין זוֹ אֶלָּא הַלְוָאָה וְיִטֹּל בְּלֹא בֹּשֶׁת שֶׁיֹּאמַר אֵין לִי מַשְׁכּוֹן וְהֵם יֹאמְרוּ טֹל בְּלֹא מַשְׁכּוֹן: צִנּוֹרָא דְּדַשָּׁא חוֹר שֶׁבַּמִּפְתָּן וְצִיר הַדֶּלֶת סוֹבֵב בּוֹ: הַהוּא יוֹמָא אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנָּתַן הֶעָנִי לִבּוֹ לָדַעַת מִי נוֹתְנָם לוֹ: כֵּיוָן דַּחֲזָא הֶעָנִי: אֲנָא שְׁכִיחָנָא בְּגוֹ בֵּיתָא וַעֲנִיִּים מוֹצְאִין אוֹתִי לְפִיכָךְ זְכוּתִי גָּדוֹל: וּמְקָרְבָא הֲנָיָתִי הֲנָאָתִי מְזֻמֶּנֶת שֶׁאֲנִי מְחַלֶּקֶת לֶחֶם וּבָשָׂר וּמֶלַח אֲבָל אַתָּה נוֹתֵן מָעוֹת לַעֲנִיִּים וְהֵם טוֹרְחִים וְקוֹנִים סְעוּדָה: מַאי כֻּלֵּי הַאי לָמָּה לָהֶם לִבְרֹחַ וְלִכָּנֵס לַתַּנּוּר: הִיא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה וְגוֹ׳ אע״פ שֶׁבָּאתָה לְשָׂרֵף לֹא גִּלְּתָה הַדָּבָר אֶלָּא אִם כֵּן יְגַלֶּה הוּא וְאִם לֹא יְגַלֶּה נִשְׂרֶפֶת: עַיְּפִינְהוּ כַּפְּלִינְהוּ: סְיָאנְקֵי שֵׁם מָקוֹם: זְוָדַאי קַלִּילֵי צֵידָה קַלָּה הֲכִינוֹתִי לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה שֶׁאֲנִי יוֹצֵא לָהּ: וּמַצְלֵי עֵינֶיהָ וּמַטֶּה עֵינָיו כְּלַפֵּי אֲחוֹרָיו לִרְאוֹת שֶׁלֹּא יָבֹא רַמַּאי וְיַתִּירָהּ שֶׁעוֹשֶׂה עַצְמוֹ עָנִי וְהָעֲנִיִּים בָּאִים וּמַתִּירִים אוֹתָם:

וחכ״א יֵשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס אֵין נִזְקָקִין לוֹ הָנֵי חֲכָמִים הֵם ר״ש דִּלְעֵיל וא״ת וְהָא לֵית לֵהּ לְר׳ שִׁמְעוֹן דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּמַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (דַּף ח.) וְעוֹד הָא דְּדָרְשִׁינַן בְּפֶרֶק אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב״מ דַּף לא:) הָקֵם תָּקִים הָשֵׁב תְּשִׁיב אֲפִי׳ מֵאָה פְּעָמִים אַטּוּ כּוּלְּהוּ דְּלָא כְּר״ש וְאוֹמֵר ר״י דְּכָל הֵיכָא דְּאִכָּא לְמִדְרַשׁ דָּרְשִׁינַן וְלָא אָמְרִינַן דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֶלָּא הָכָא דְּלָא מִסְתַּבַּר לֵיהּ לְמִדְרַשׁ כְּרַבָּנָן דִּקְרָא מַשְׁמַע דִּבְאֵין לוֹ מַיְירֵי כְּדִכְתִיב דֵּי מַחְסֹרוֹ: וחכ״א יֵשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּרְנֵס אֵין נִזְקָקִין לוֹ. הָנֵי חֲכָמִים הֵם ר״ש דִּלְעֵיל וא״ת וְהָא לֵית לֵהּ לְר׳ שִׁמְעוֹן דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּמַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (דַּף ח.) וְעוֹד הָא דְּדָרְשִׁינַן בְּפֶרֶק אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב״מ דַּף לא:) הָקֵם תָּקִים הָשֵׁב תְּשִׁיב אֲפִי׳ מֵאָה פְּעָמִים אַטּוּ כּוּלְּהוּ דְּלָא כְּר״ש וְאוֹמֵר ר״י דְּכָל הֵיכָא דְּאִכָּא לְמִדְרַשׁ דָּרְשִׁינַן וְלָא אָמְרִינַן דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֶלָּא הָכָא דְּלָא מִסְתַּבַּר לֵיהּ לְמִדְרַשׁ כְּרַבָּנָן דִּקְרָא מַשְׁמַע דִּבְאֵין לוֹ מַיְירֵי כְּדִכְתִיב דֵּי מַחְסֹרוֹ:. **דִּכְתִיב** הִיא מוּצֵאת רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל גָּרֵיס מוּצַת בְּלֹא אָלֶ״ף לְשׁוֹן וַיַּצֶּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן (אֵיכָה ד׳:י״א):

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ג:

ב מיי׳ פז׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ד, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנ סעי׳ א:

ג מיי׳ פז׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ג:

ד מיי׳ פז׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ד, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנ סעי׳ א:

ה טוש״ע יו״ד סי׳ רנ סעי׳ ד:

ו מיי׳ פז׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ט, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנג סעי׳ ט:

ז מיי׳ פז׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ט, טוש״ע יו״ד סי׳ רנג סעי׳ י:

ח מיי׳ פי׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ט, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רמט סעי׳ ח:

ט טוש״ע יו״ד סי׳ רמט סעי׳ א:

י מיי׳ פי׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ י, טוש״ע יו״ד סי׳ רמט סעי׳ ט:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב תוספתא פאה

ג בבא מציעא לא:

ד סוטה י:; ברכות מג:; בבא מציעא נט.

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ [בראשית ב, יח]

עֵינֵי־כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ [תהילים קמה, טו]

כִּי־פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ [דברים טו, ח]

הִוא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל־חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר־נָא לְמִי הַחֹתֶמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה [בראשית לח, כה]

בִּטְלֵי כֶּסֶף אוֹ בִּטְלֵי זָהָב? אָמַר: הַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בּוֹאוּ וְנַחֲזִיק טוֹבָה לָרַמָּאִין, שֶׁאִלְמָלֵא הֵן, הָיִינוּ חוֹטְאִין בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל ה׳ וְהָיָה בְךָ חֵטְא״. [א(א)]וְתָנֵי רַבִּי חִיָּיא בַּר רַב מִדִּיפְתִּי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: כָּל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה — כְּאִילּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. כְּתִיב הָכָא: ״הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְלִיַּעַל וְגוֹ׳״, וּכְתִיב הָתָם: ״יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל״. מָה לְהַלָּן עֲבוֹדָה זָרָה, אַף כָּאן עֲבוֹדָה זָרָה. [ב(ב)]תָּנוּ רַבָּנַן: הַמְסַמֵּא אֶת עֵינוֹ וְהַמַּצְבֶּה אֶת בִּטְנוֹ, וְהַמְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקוֹ — אֵינוֹ נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁיָּבֹא לִידֵי כָךְ. הַמְקַבֵּל צְדָקָה וְאֵין צָרִיךְ לְכָךְ — סוֹפוֹ אֵינוֹ נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁיָּבֹא לִידֵי כָךְ. [ג(ג)]תְּנַן הָתָם: אֵין מְחַיְּיבִין אוֹתוֹ לִמְכּוֹר אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ. וְלָא? וְהָתַנְיָא: הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זָהָב — יִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי כֶסֶף, בִּכְלֵי כֶסֶף — יִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי נְחוֹשֶׁת! אָמַר רַב זְבִיד לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּמִטָּה וְשׁוּלְחָן, הָא — בְּכוֹסוֹת וּקְעָרוֹת. מַאי שְׁנָא כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת דְּלָא — דְּאָמַר: מְאִיסִי לִי. מִטָּה וְשׁוּלְחָן נָמֵי, אָמַר: לָא מְקַבַּל עִילָּוַאי. אָמַר רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה: בְּמַחֲרֵישָׁה דְכַסְפָּא. [ד]רַב פָּפָּא אָמַר, לָא קַשְׁיָא: כָּאן — קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי גִיבּוּי. כָּאן — לְאַחַר שֶׁיָּבֹא לִידֵי גִיבּוּי. [ה(ד)]מַתְנִי׳ יְתוֹמָה שֶׁהִשִּׂיאַתָּה אִמָּהּ אוֹ אַחֶיהָ מִדַּעְתָּהּ, וְכָתְבוּ לָהּ בְּמֵאָה אוֹ בַחֲמִשִּׁים זוּז — יְכוֹלָה הִיא מִשֶּׁתַּגְדִּיל לְהוֹצִיא מִיָּדָן מַה שֶּׁרָאוּי לְהִנָּתֵן לָהּ. [ו(ה)]רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הִשִּׂיא אֶת הַבַּת הָרִאשׁוֹנָה — יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: פְּעָמִים שֶׁאָדָם עָנִי וְהֶעֱשִׁיר, אוֹ עָשִׁיר וְהֶעֱנִי. אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים וְנוֹתְנִין לָהּ. [זח]גְּמָ׳ אָמַר שְׁמוּאֵל: לְפַרְנָסָה — שָׁמִין בָּאָב. מֵיתִיבִי: הַבָּנוֹת נִיזּוֹנוֹת וּמִתְפַּרְנְסוֹת מִנִּכְסֵי אֲבִיהֶן. כֵּיצַד? אֵין אוֹמְרִים אִילּוּ אָבִיהָ קַיָּים, כָּךְ וְכָךְ הָיָה נוֹתֵן לָהּ. אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים וְנוֹתְנִין לַהּ. מַאי לָאו: פַּרְנָסַת הַבַּעַל? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לֹא, בְּפַרְנָסַת עַצְמָהּ. הָא נִיזּוֹנוֹת וּמִתְפַּרְנְסוֹת קָתָנֵי, מַאי לָאו: אַחַת — פַּרְנָסַת הַבַּעַל, וְאַחַת — פַּרְנָסַת עַצְמָהּ?! לָא, אִידִי וְאִידִי בְּפַרְנָסַת עַצְמָהּ, וְלָא קַשְׁיָא: הָא — בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָּה, וְהָא — בִּלְבוּשָׁא וְכִיסוּיָא. תְּנַן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: פְּעָמִים שֶׁאָדָם עָנִי וְהֶעֱשִׁיר אוֹ עָשִׁיר וְהֶעֱנִי, אֶלָּא שָׁמִין הַנְּכָסִים וְנוֹתְנִין לָהּ. מַאי ״עָנִי״, וּמַאי ״עָשִׁיר״? אִי נֵימָא ״עָנִי״ — עָנִי בִּנְכָסִים, ״עָשִׁיר״ — עָשִׁיר בִּנְכָסִים, מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר אֲפִילּוּ עָשִׁיר וְהֶעֱנִי כִּדְמֵעִיקָּרָא יָהֲבִינַן לַהּ — הָא לֵית לֵיהּ? אֶלָּא לָאו ״עָנִי״ — עָנִי בְּדַעַת, ״עָשִׁיר״ — עָשִׁיר בְּדַעַת, וְקָתָנֵי: שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים וְנוֹתְנִין לָהּ, אַלְמָא לָא אָזְלִינַן בָּתַר אוּמְדָּנָא, וּתְיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל! הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי יְהוּדָה. דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הִשִּׂיא בַּת הָרִאשׁוֹנָה — יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה. וְנֵימָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה! אִי אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, הֲוָה אָמֵינָא דַּוְקָא הִשִּׂיאָהּ, דְּגַלִּי דַּעְתֵּיהּ. אֲבָל לֹא הִשִּׂיאָהּ — לָא! קָא מַשְׁמַע לַן טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָזְלִינַן בָּתַר אוּמְדָּנָא, לָא שְׁנָא הִשִּׂיאָהּ וְלָא שְׁנָא לֹא הִשִּׂיאָהּ. וְהַאי דְּקָתָנֵי ״הִשִּׂיאָהּ״ — לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנַן, דְּאַף עַל גַּב דְּהִשִּׂיאָהּ וְגַלִּי דַּעְתֵּיהּ, לָא אָזְלִינַן בָּתַר אוּמְדָּנָא. [ט(ו)]אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב חִסְדָּא: דָּרְשִׁינַן מִשְּׁמָךְ הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. אֲמַר לֵיהּ: יְהֵא רַעֲוָא כֹּל כִּי הָנֵי מִילֵּי מְעַלְּיָיתָא תִּדְרְשׁוּ מִשְּׁמַאי. וּמִי אָמַר רָבָא הָכִי? וְהַתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: בַּת הַנִּיזּוֹנֶת מִן הָאַחִין — נוֹטֶלֶת עִישּׂוּר נְכָסִים. וְאָמַר רָבָא: הִלְכְתָא כְּרַבִּי! לָא קַשְׁיָא הָא — דַּאֲמִידְנֵיהּ, הָא — דְּלָא אֲמִידְנֵיהּ. הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, דְּאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מַעֲשֶׂה וְנָתַן לָהּ רַבִּי אֶחָד מִשְּׁנֵים עָשָׂר בִּנְכָסִים! קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ: הָא — דַּאֲמִידְנֵיהּ, הָא — דְּלָא אֲמִידְנֵיהּ. שְׁמַע מִינַּהּ. [(ז)]גּוּפָא, אָמַר רַבִּי: בַּת הַנִּיזּוֹנֶת מִן הָאַחִין נוֹטֶלֶת עִישּׂוּר נְכָסִים. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי: לִדְבָרֶיךָ, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֶשֶׂר בָּנוֹת וּבֵן, אֵין לוֹ לַבֵּן בִּמְקוֹם בָּנוֹת כְּלוּם! ׳אָמַר לָהֶן, כָּךְ אֲנִי אוֹמֵר: רִאשׁוֹנָה נוֹטֶלֶת עִישּׂוּר נְכָסִים, שְׁנִיָּה — בַּמֶּה שֶׁשִּׁיְּירָה, וּשְׁלִישִׁית — בַּמֶּה שֶׁשִּׁיְּירָה. וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה.

כָּל

בָּטְלֵי כֶּסֶף אוֹ בִּטְלֵי זָהָב בְּמַפּוֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן לְבָנוֹת אוֹ בְּשֶׁל מֶשִׁי צְבוּעוֹת: הַיְינוּ חוֹטְאִים שֶׁאָנוּ מַעֲלִימִין עַיִן מִן הָעֲנִיִּים אֲבָל עַכְשָׁו הָרַמָּאִים גּוֹרְמִים לָנוּ: הַמְסַמֵּא אֶת עֵינוֹ מַרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ עֵינוֹ סְמוּיָה: מְקַפֵּחַ שׁוֹקוֹ כְּאִלּוּ שׁוֹקוֹ נִכְוֶצֶת: אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכּוֹר כו' רֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז לֹא יִטֹּל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה: אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכּוֹר כו' לְהַשְׁלִים מָאתַיִם זוּז כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטֹּל: כָּאן קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי גִּבּוּי הָא דִּתְנַן אֵין מְחַיְּבִין מֵעִקָּרָא קָאֵי כְּשֶׁבָּא לִטֹּל לֶקֶט וְלֹא הָיוּ לוֹ מָאתַיִם זוּז וְאִם הָיָה מוֹכֵר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ הָיָה מַשִּׂיג לְמָאתַיִם זוּז אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכּוֹר וְהָא דִּתְנַן מְחַיְּבִין לְאַחַר שֶׁבָּא לִידֵי גִּבּוּי לְאַחַר שֶׁהֵבִיא עַצְמוֹ לִידֵי כָּךְ שֶׁבֵּית דִּין גּוֹבִין הֵימֶנּוּ כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ מָאתַיִם זוּז וְנָטַל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וְנוֹדַע שֶׁעָשִׁיר הָיָה ב"ד בָּאִין וְגוֹבִין הֵימֶנּוּ מַה שֶּׁנָּטַל וְאִם אֵין לוֹ כְּדֵי לְשַׁלֵּם מוֹכֵר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ הַיְקָרִים וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בַּפְּחוּתִים: לִידֵי גִּבּוּי שֶׁבֵּית דִּין גּוֹבִין הֵימֶנּוּ: מַתְנִי' מִדַּעְתָּהּ רְבוּתָא קמ"ל דאע"פ שֶׁנִּתְרַצֵּית אֵין מְחִילָתָהּ מְחִילָה: מַה שֶּׁרָאוּי לִתֵּן לָהּ עִשּׂוּר נְכָסִים: אִם הִשִּׂיא הָאָב בְּחַיָּיו אֶת הַבַּת הָרִאשׁוֹנָה: יִנָּתֵן כו' בֵּין שֶׁהוּא עִשּׂוּר בֵּין שֶׁהוּא פָּחוֹת בֵּין שֶׁהוּא יוֹתֵר: גְּמ' לְפַרְנָסָה שָׁמִין בָּאָב הַבַּת יְתוֹמָה שֶׁבָּאת לִנָּשֵׂא נוֹתְנִים לָהּ נְדוּנְיָא כְּפִי אֹמֶד שֶׁאָנוּ בְּקִיאִין בְּאָבִיהָ וַתְּרָן אוֹ קַמְּצָן: פַּרְנָסַת הַבַּעַל נְדוּנְיָא שֶׁל נִשּׂוּאִין: פַּרְנָסַת עַצְמָהּ מְזוֹנוֹת בְּעוֹדָהּ אֵצֶל אַחִין: הָא בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה כו' שָׁמִין הַנְּכָסִים אִם עָנִי הוּא נוֹתְנִין לָהּ כְּפִי מַה שֶּׁשָּׁנִינוּ באע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף סד:) בִּמְשָׁרֶה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ וְאִם הַנְּכָסִים מְרֻבִּים הַכֹּל לְפִי הַכָּבוֹד: עָנִי בְּדַעַת אֵין בְּדַעְתּוֹ לִתֵּן לָהּ נְדֻנְיַת עָשִׁיר אֶלָּא נְדֻנְיַת עָנִי: נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר נְכָסִים וְלֹא שָׁמִין בָּאָב: הָכִי גָּרְסִינַן לָא קַשְׁיָא הָא דַּאֲמִדְנֵהּ הָא דְּלָא אֲמִדְנֵהּ הָא דְּאָמַר רַבִּי עִשּׂוּר נְכָסִים בִּדְלָא אֲמִידְנֵיהּ לָאָב שֶׁלֹּא גָּר בֵּינֵינוּ וְלֹא עָמַדְנוּ עַל סוֹף דַּעְתּוֹ אִם וַתְּרָן אִם קַמְּצָן: הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דְּהֵיכָא דַּאֲמִידְנֵיהּ מוֹדֶה רַבִּי דְּשָׁמִין בָּאָב: רִאשׁוֹנָה קָא סָלְקָא דַּעְתִּין הַבָּאָה רִאשׁוֹנָה לִנָּשֵׂא:

בָּטְלֵי כֶּסֶף אוֹ בִּטְלֵי זָהָב וְהָא דְּלָא עַיְּפִינְהוּ וְשַׁדְרִינְהוּ כְּמוֹ מַר עוּקְבָא דִּלְעֵיל מִשּׁוּם דִּבְהָנָךְ דְּבָרִים לֹא שַׁיָּךְ פִּנּוּק אֶלָּא וַדַּאי עָשִׁיר הָיָה: טְלֵי זָהָב מַפָּה צְבוּעָה בְּתוֹלַעַת שָׁנִי אֲדֻמָּה כְּזָהָב דֻּומְיָא דְּהַהִיא דְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הָאֻמָּנִין (ב"מ עח:): מַאי לַאו בְּפַרְנָסַת הַבַּעַל. קְצָת קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּהַשְׁתָּא לָא הָוֵי שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים דְּנִזּוֹנֶת וּמִתְפַּרְנֶסֶת שָׁוֶה דִּלְעִנְיַן פַּרְנָסָה הָוֵי שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים לָתֵת לָהּ עִשּׂוּר נְכָסִים וּלְעִנְיַן נִזּוֹנֶת שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים אִם עָנִי הוּא וְנוֹתְנִים כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ באע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף סד:) בִּמְשָׁרֶה אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ וְאִם הַנְּכָסִים מְרֻבִּים הַכֹּל לְפִי הַכָּבוֹד: אִי נֵימָא עָנִי בִּנְכָסִים כו'. וְהַשְׁתָּא אָתֵי שְׁמוּאֵל שַׁפִּיר כְּרַבָּנָן דְּרַבָּנָן נָמֵי סָבְרִי דְּשָׁמִין בָּאָב וְהָכִי קָאָמַר פְּעָמִים שֶׁאָדָם עָשִׁיר בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה וְעַכְשָׁו הֶעֱנִי בִּנְכָסִים וְלֹא הָיָה נוֹתֵן לְזֹאת כְּמוֹ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה וְלֵית לָן לְמֵימַר יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים כְּלוֹמַר וְנוֹתְנִין לְפִי מַה שֶּׁהָיָה נוֹתֵן הָאָב עַכְשָׁו מִנְּכָסִים מוּעָטִים הַלָּלוּ וְהַיְנוּ שָׁמִין בָּאָב וּפָרִיךְ מִכְּלָל דְּת"ק סָבַר כו' הָא לֵית לֵהּ כְּלוֹמַר לֵית לֵהּ כְּמוֹ שֶׁהָיָה לוֹ מִתְּחִלָּה וַדַּאי הוּא שֶׁלֹּא נוֹתֵן עַכְשָׁו כְּמוֹ שֶׁנָּתַן מִתְּחִלָּה וּבְהָא וַדַּאי לֹא א"ר יְהוּדָה יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כו' אֶלָּא לָאו עָנִי בְּדַעַת וְהַשְׁתָּא אֵין לְפָרֵשׁ שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים שֶׁיְּשׁוּמוּ בָּאָב: כָּאן לְאַחַר שֶׁבָּא לִידֵי גִּבּוּי פֵּי' בַּקּוּנְטְ' שֶׁנָּטַל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וְנוֹדַע שֶׁהָיָה עָשִׁיר וּבָאִין בֵּית דִּין לִגְבּוֹת מַה שֶּׁנָּטַל אַף עַל גַּב דְּהָוֵי מָמוֹן שֶׁאֵין לוֹ תּוֹבְעִין אִכָּא לְמֵימַר דְּמִשּׁוּם קְנָסָא גּוֹבִין מִמֶּנּוּ וַאֲפִלּוּ את"ל בְּעָלְמָא כְּהַאי גַּוְנָא בְּבַעַל חוֹב מְסַדְּרִין וְאֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכֹּר הָכָא מִשּׁוּם קְנָסָא מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכֹּר ור"ת פֵּי' קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי גִּבּוּי שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל מִקֻּפָּה שֶׁל צְדָקָה אֶלָּא מִדְּבָרִים שֶׁהֵם שֶׁל הֶפְקֵר כְּגוֹן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וְכָאן לְאַחַר שֶׁבָּא לִידֵי גִּבּוּי שֶׁנּוֹטֵל מִקֻּפָּה שֶׁל צְדָקָה מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכֹּר וְקָשֶׁה קְצָת דְּמִשְׁנָה דְּאֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכֹּר גַּבֵּי לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַשְׁמַע דִּבְרַיְתָא נָמֵי דִּמְחַיֶּבֶת אוֹתוֹ לִמְכֹּר גַּבֵּי לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה מִתַּנְיָא: מַאי לַאו בְּפַרְנָסַת הַבַּעַל קְצָת קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּהַשְׁתָּא לָא הָוֵי שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים דְּנִזּוֹנֶת וּמִתְפַּרְנֶסֶת שָׁוֶה דִּלְעִנְיַן פַּרְנָסָה הָוֵי שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים לָתֵת לָהּ עִשּׂוּר נְכָסִים וּלְעִנְיַן נִזּוֹנֶת שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים אִם עָנִי הוּא וְנוֹתְנִים כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ באע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף סד:) בִּמְשָׁרֶה אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ וְאִם הַנְּכָסִים מְרֻבִּים הַכֹּל לְפִי הַכָּבוֹד: לֹא בְּפַרְנָסַת עַצְמָהּ שֶׁאֵין שָׁמִין אוֹתוֹ בָּאָב הוֹאִיל וְעַל כָּרְחוֹ מִתְחַיֵּב בִּתְנַאי בֵּית דִּין אֲבָל פַּרְנָסַת הַבַּעַל אֵין תָּלוּי אֶלָּא בְּדַעְתּוֹ כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן הָאוֹמֵר אַל יִתְפַּרְנְסוּ בְּנוֹתָיו מִנְּכָסָיו שׁוֹמְעִין לוֹ וּלְכָךְ שָׁמִין אוֹתָהּ בָּאָב: אִי נֵימָא עָנִי בִּנְכָסִים כו' וְהַשְׁתָּא אָתֵי שְׁמוּאֵל שַׁפִּיר כְּרַבָּנָן דְּרַבָּנָן נָמֵי סָבְרִי דְּשָׁמִין בָּאָב וְהָכִי קָאָמַר פְּעָמִים שֶׁאָדָם עָשִׁיר בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה וְעַכְשָׁו הֶעֱנִי בִּנְכָסִים וְלֹא הָיָה נוֹתֵן לְזֹאת כְּמוֹ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה וְלֵית לָן לְמֵימַר יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים כְּלוֹמַר וְנוֹתְנִין לְפִי מַה שֶּׁהָיָה נוֹתֵן הָאָב עַכְשָׁו מִנְּכָסִים מוּעָטִים הַלָּלוּ וְהַיְנוּ שָׁמִין בָּאָב וּפָרִיךְ מִכְּלָל דְּת"ק סָבַר כו' הָא לֵית לֵהּ כְּלוֹמַר לֵית לֵהּ כְּמוֹ שֶׁהָיָה לוֹ מִתְּחִלָּה וַדַּאי הוּא שֶׁלֹּא נוֹתֵן עַכְשָׁו כְּמוֹ שֶׁנָּתַן מִתְּחִלָּה וּבְהָא וַדַּאי לֹא א"ר יְהוּדָה יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כו' אֶלָּא לָאו עָנִי בְּדַעַת וְהַשְׁתָּא אֵין לְפָרֵשׁ שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים שֶׁיְּשׁוּמוּ בָּאָב:

מסורת הש״ס

א תוספתא פאה; ברכות לא:; בבא בתרא י.
ב תוספתא פאה
ג תוספתא פאה
ד תוספתא כתובות
ה תוספתא כתובות
ו ביצה כח.
ז נדרים לט:

תורה אור השלם

הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דָבָר עִם־לְבָבְךָ בְלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת־הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא [דברים טו, ט]

יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיַּעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם [דברים יג, יד]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ז מהל׳ מתנות עניים הל׳ ג, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רמז סעי׳ א:
ב מיי׳ פ״ט מהל׳ מתנות עניים הל׳ יט, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנה סעי׳ ב:
ג מיי׳ פ״ט מהל׳ מתנות עניים הל׳ יד, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנג סעי׳ א:
ד מיי׳ פט׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ יד, סמג עשין קסב, טוש״ע יו״ד סי׳ רנג סעי׳ א:
ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ יב, סמג לאוין כא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ו:
ו מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ יב, סמג לאוין כא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ו:
ז מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג לאוין כא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ו:
ח מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ יא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ו:
ט מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ א:
י מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ד:

כָּל חֲדָא וַחֲדָא דְּנַפְשַׁהּ שָׁקְלָה? הָכִי קָאָמַר: אִם בָּאוּ כּוּלָּם לְהִנָּשֵׂא כְּאַחַת חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה. [א]מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַב מַתְּנָה. דְּאָמַר רַב מַתְּנָה: אִם בָּאוּ לְהִנָּשֵׂא כּוּלָּם כְּאַחַת — נוֹטְלוֹת עִישּׂוּר אֶחָד. עִישּׂוּר אֶחָד סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא: נוֹטְלוֹת עִישּׂוּר כְּאֶחָד. [ב](א)תָּנוּ רַבָּנַן: הַבָּנוֹת בֵּין בָּגְרוּ עַד שֶׁלֹּא נִישְּׂאוּ וּבֵין נִישְּׂאוּ עַד שֶׁלֹּא בָּגְרוּ — אִיבְּדוּ מְזוֹנוֹתֵיהֶן וְלֹא אִיבְּדוּ פַּרְנָסָתָן, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף אִיבְּדוּ פַּרְנָסָתָן. כֵּיצַד הֵן עוֹשׂוֹת? שׂוֹכְרוֹת לָהֶן בְּעָלִים, וּמוֹצִיאִין לָהֶן פַּרְנָסָתָן. [ג]אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר לִי הוּנָא: הִלְכְתָא כְּרַבִּי. אֵיתִיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: יְתוֹמָה שֶׁהִשִּׂיאַתָּה אִמָּהּ אוֹ אַחֶיהָ מִדַּעְתָּהּ, וְכָתְבוּ לָהּ בְּמֵאָה אוֹ בַּחֲמִשִּׁים זוּז, יְכוֹלָה הִיא מִשֶּׁתַּגְדִּיל לְהוֹצִיא מִיָּדָם מַה שֶּׁרָאוּי לְהִנָּתֵן לָהּ. טַעְמָא דִּקְטַנָּה, הָא גְּדוֹלָה, וִיתְּרָה! [ד]לָא קַשְׁיָא: הָא — דְּמַחַאי, הָא — דְּלָא מַחַאי. [ה]הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִם כֵּן, קַשְׁיָא דְּרַבִּי אַדְּרַבִּי. דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: בַּת הַנִּיזּוֹנֶת מִן הָאַחִין — נוֹטֶלֶת עִישּׂוּר נְכָסִים. נִיזּוֹנֶת — אִין, שֶׁאֵינָהּ נִיזּוֹנֶת — לָא. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ: הָא — דְּמַחַאי, הָא — דְּלָא מַחַאי. שְׁמַע מִינַּהּ. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: אֲמַר לַן רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה מִשְּׁמָךְ: בָּגְרָה — אֵינָהּ צְרִיכָה לִמְחוֹת, נִישֵּׂאת — אֵינָהּ צְרִיכָה לִמְחוֹת. בָּגְרָה וְנִישֵּׂאת — צְרִיכָה לִמְחוֹת. מִי אָמַר רָבָא הָכִי? וְהָא אֵיתִיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן יְתוֹמָה, וְשַׁנִּי לֵיהּ: הָא — דְּמַחֵי, הָא — דְּלָא מַחֵי! לָא קַשְׁיָא: הָא — דְּקָא מִיתַּזְנָא מִינַּיְיהוּ. הָא — דְּלָא קָא מִיתַּזְנָא מִינַּיְיהוּ. אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַבִּי: פַּרְנָסָה אֵינָהּ כִּתְנַאי כְּתוּבָּה. מַאי "אֵינָהּ כִּתְנַאי כְּתוּבָּה"? אִי נֵימָא: דְּאִילּוּ פַּרְנָסָה — טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי, וּתְנַאי כְּתוּבָּה — לָא טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי, מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? הָא מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם מוֹצִיאִין לְפַרְנָסָה, וְאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹנוֹת. וְאֶלָּא, דְּאִילּוּ פַּרְנָסָה גָּבְיָא נָמֵי מִמִּטַּלְטְלִי, וּתְנַאי כְּתוּבָּה מִמְּקַרְקְעֵי גָּבְיָא, מִמִּטַּלְטְלִי לָא גָּבְיָא. (ב)לְרַבִּי אִידֵּי וְאִידֵּי מִיגְבָּא גָּבְיָא, דְּתַנְיָא: אֶחָד נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחְרָיוּת וְאֶחָד נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחְרָיוּת — מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְלַבָּנוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי. [ו]אֶלָּא מַאי "פַּרְנָסָה אֵינָהּ כִּתְנַאי כְּתוּבָּה" — לְכִדְתַנְיָא: הָאוֹמֵר "אַל יִזּוֹנוּ בְּנוֹתָיו מִנְּכָסָיו" — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. "אַל יִתְפַּרְנְסוּ בְּנוֹתָיו מִנְּכָסָיו" — שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהַפַּרְנָסָה אֵינָהּ כִּתְנַאי כְּתוּבָּה.

תְּלָה

כָּל חֲדָא וַחֲדָא דְּנַפְשַׁהּ שָׁקְלָה וַחֲכָמִים תִּקְּנוּ לָהֶם נְדֻנְיַת נִשּׂוּאִין עִשּׂוּר נְכָסִים וְהַנִּשֵּׂאת רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן זָכְתָה בְּעִשּׂוּר שֶׁבְּפָנֶיהָ וְלָמָּה יַחְזְרוּ וְיַחְלְקוּ עִשּׂוּרֵיהֶן שׁוּב בְּשָׁוֶה: **אִם בָּאוּ** כֻּלָּם לְנָשֵׂא כְּאַחַת חוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת עִשּׂוּרֵיהֶן בְּשָׁוֶה שֶׁאֵין כָּאן קוֹדֶמֶת לִזְכּוּת הִלְכָּךְ בִּשְׁבִיל הָרָאוּי לִשָּׁאֵר לִפְנֵי הַבֵּן נוֹטֶלֶת הָאַחַת עִשּׂוּר וְהַשְּׁנִיָּה עִשּׂוּר בְּמַה שֶּׁשִּׁיְּרָה וְכֵן כֻּלָּם וְהַמּוֹתָר לַבֵּן אִם הָיוּ מֵאָה מָנֶה הָאַחַת נוֹטֶלֶת עֶשֶׂר מָנִים וְהַשְּׁנִיָּה תֵּשַׁע וְהַשְּׁלִישִׁית שְׁמוֹנָה מָנֶה וְעִשּׂוּר שֶׁל מָנֶה וְכֵן כֻּלָּם כְּדֵי לְבָרֵר יְרֻשַּׁת הַבֵּן וְהֵן חוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת עִשּׂוּרֵיהֶן בְּשָׁוֶה: **אִבְּדוּ** מְזוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁכָּךְ כָּתַב לָהֶן אוֹ עַד דְּתִבַּגְרָן אוֹ עַד דְּתִלַּקְחָן לְגוּבְרִין: **אַף אִבְּדוּ** פַּרְנָסָתָן עִשּׂוּר נְכָסִים דְּקָסָבַר לָא תַּקּוּן לָהּ נְדוּנְיָא אֶלָּא הֵיכָא דְּמִנַּסְבָא בְּקַטְנוּת אוֹ בְּנַעֲרוּת אֲבָל בָּגְרָה אִסְתַּלְּקָא לָהּ מֵהַהִיא בֵּיתָא לְגַמְרֵי וְכֵן נִשֵּׂאת בְּנַעֲרוּת הוֹאִיל וּגְדוֹלָה הִיא וְנִתְרַצֵּית אִבְּדָה פַּרְנָסָתָהּ אֶלָּא מָה שֶׁפָּסְקוּ אֲבָל בְּנִיסַת בְּקַטְנוּת לָא פְּלִיג: **שׂוֹכְרוֹת לָהֶן בְּעָלִים** שֶׁיִּשְּׂאוּ אוֹתָן עַד שֶׁלֹּא יִבְגְּרוּ וּמוֹצִיאִים לָהֶם פַּרְנָסָתָם: **הָא גְּדוֹלָה** כְּגוֹן נַעֲרָה: **וִתְּרָה** מָחֲלָה עַל הַשְּׁאָר וְאִבַּדְתּוֹ אַלְמָא סְתַם לָן תַּנָּא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: **הָא דְּמַחַאי** הָא דְּאָמַר רַבִּי לֹא אִבְּדוּ וא"ר הוּנָא הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ בְּשֶׁמִּחֲתָה עַל מוֹתָר עִשּׂוּר נְכָסֶיהָ וְהָא דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין גְּדוֹלָה וִתְּרָה בְּשֶׁלֹּא מִחֲתָה: **נִזּוֹנֵית** אִין אִם בָּאָה לִנָּשֵׂא בְּעוֹדָהּ נִיזּוֹנֵית דְּהַיְנוּ בְּקַטְנוּת אוֹ בְּנַעֲרוּת: **אֵינָהּ צְרִיכָה לִמְחוֹת** שֶׁאֲפִלּוּ לֹא מִחֲתָה לֹא אִבְּדָה עִשּׂוּר נְכָסֶיהָ: **וְשַׁנִּי לֵיהּ** דְּהָא דְּתָנֵי גְּדוֹלָה וִתְּרָה בִּדְלָא מַחַאי אַלְמָא נִיסַת בְּנַעֲרוּת וְלֹא מִחֲתָה אע"פ שֶׁאֵינָהּ בּוֹגֶרֶת וִתְּרָה וְאַתְּ אָמַרְתְּ נִיסַת אֵינָהּ צְרִיכָה לִמְחוֹת וְאַפֵּי' נַעֲרָה: **הָא** דְּאָמַר רָבָא נִיסַת בְּנַעֲרוּת אֵינָהּ צְרִיכָה לִמְחוֹת כְּגוֹן דְּקָא מִיתַּזְנָא מִנַּיְהוּ לְאַחַר שֶׁנִּיסַת דְּמִשּׁוּם דְּקָא מִיתַּזְנָא מִנַּיְהוּ הוּא דְּקָא שָׁתְקָה וְלֹא מָחֲלָה עַל פַּרְנָסָתָהּ וְהָא דְּקָתָנֵי הָא גְּדוֹלָה וִתְּרָה דְּלָא קָא מִתַּזְנָא: **פַּרְנָסָה** נְדוּנְיָא: **תְּנַאי כְּתֻבָּה** מְזוֹנוֹת שֶׁל בַּת כְּדִתְנַן בְּנָן נֻקְבָן כו': **מִמְּשַׁעְבְּדֵי** שֶׁשִּׁעְבְּדוּ אַחִין וְלֹא שֶׁשִּׁעְבֵּד הָאָב: **לָא טָרְפָא** מִמְּשַׁעְבְּדֵי אַפֵּי' שֶׁיֵּעָבְדוּ אַחִין דִּתְנַן (גִּטִּין דַּף מח:) אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּרוֹת וְלִשְׁבַח קַרְקָעוֹת וְלִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אֲבָל פַּרְנָסָתָהּ טָרְפָא דְּשַׁוְּיוּהָ רַבָּנָן כְּבַעַל חוֹב בְּעִשּׂוּר נְכָסִים מִשֶּׁמֵּת הָאָב דְּדָבָר קָצוּב הוּא אֲבָל מְזוֹנוֹת אֵין לָהֶם קִצְבָה וְיֵשׁ בָּהֶן מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם: **מוֹצִיאִין** לְפַרְנָסָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי שֶׁשִּׁעְבְּדוּ אַחִין: **אִידֵּי וְאִידֵּי** פַּרְנָסָה וּמְזוֹנוֹת גָּבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי: **לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת** וְכָל שֶׁכֵּן פַּרְנָסָה וְלָא מִבַּעְיָא פַּרְנָסָה אֶלָּא אֲפִילּוּ מְזוֹנוֹת דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא כֵּיוָן דִּתְנָאֵי כְּתֻבָּה נִינְהוּ נִהְווֹ כִּכְתֻבָּה וְלֹא נִגְבּוּ מִמִּטַּלְטְלֵי קָא מַשְׁמַע לַן: **הָאוֹמֵר** בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: הָכִי גָּרְסִינַן אַל יִזּוֹנוּ בְּנוֹתָיו מִנְּכָסָיו אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ דְּהָא אִשְׁתַּעְבַּד בִּתְנַאי כְּתֻבָּה: **אַל יִתְפַּרְנְסוּ** שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁהַפַּרְנָסָה אֵינָהּ חוֹב עָלָיו כִּתְנַאי כְּתֻבָּה אֶלָּא חוֹב עַל הַיְּתוֹמִים הוּא הֵיכָא דְּלָא צִוָּה הָאָב שֶׁלֹּא לְפַרְנְסָם:

כָּל חֲדָא וַחֲדָא דְּנַפְשַׁהּ שָׁקְלָה וא"ת וְכִי מִשּׁוּם דְּנִשֵּׂאת קֹדֶם דְּנַפְשָׁהּ שָׁקְלָה לָמָּה לֹא נֶחְשַׁב עַל פִּי הַבָּנוֹת הַנּוֹתָרוֹת כְּאִלּוּ הָיוּ כֻּלָּן נִשָּׂאוֹת בְּבַת אַחַת וי"ל דְּעִשּׂוּר נְכָסִים יָהֲבִינַן מִשּׁוּם דִּסְתָם בְּנֵי אָדָם כָּךְ נוֹתְנִים לִבְנוֹתֵיהֶם וְאִלּוּ הָיָה הָאָב קַיָּם הָיָה נוֹתֵן עִשּׂוּר נְכָסִים לָרִאשׁוֹנָה וְלֹא הָיָה פּוֹחֵת לָהּ בִּשְׁבִיל הָאֲחֵרוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת: **בֵּין** נִשְּׂאוּ עַד שֶׁלֹּא בָּגְרוּ כו' לֵית לֵהּ דְּרַב דְּאָמַר בְּסוֹף נַעֲרָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נג:) וְשָׁם הֲוָיָה דְּאֵרוּסִין דְּאִי אִית לֵהּ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר נִתְאָרְסוּ עַד שֶׁלֹּא בָּגְרוּ דַּהֲוֵי רְבוּתָא טְפֵי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דִּנְקַט נִשְּׂאוּ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאַפֵּ"ה לֹא אִבְּדוּ פַּרְנָסָתָן דא"כ לַשְׁמְעִינַן דַּאֲפִילּוּ נִשְּׂאוּ וּבָגְרוּ לֹא אִבְּדוּ פַּרְנָסָתָן וְדֹחַק לוֹמַר דְּמִשּׁוּם ר"ש בַּר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר אַף אִבְּדוּ פַּרְנָסָתָן נְקַט נִשְּׂאוּ: **הָא** דְּמַחַאי לָא מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי הָא דְּמִיתַּזְנָא מִנַּיְהוּ כְּדִמְשַׁנֵּי לְקַמָּן דְּאִבְּדוּ מְזוֹנוֹתֵיהֶן מַשְׁמַע דְּאֵין רוֹצִין עוֹד לְזוּנָן: **וּמִי** אָמַר רָבָא הָכִי וְהָא אֵיתִיבֵהּ כו' קָשֶׁה לְרַשְׁבַּ"א אַמַּאי לָא פָּרִיךְ מִדְּפָסַק לְעֵיל רָבָא כְּרַבִּי דְּאָמַר בַּת הַנִּזּוֹנֶת מִן הָאַחִין נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר נְכָסִים נִזּוֹנֶת אִין שֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת לָא: **דְּאִלּוּ** פַּרְנָסָה טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי שֶׁשִּׁעְבְּדוּ הָאַחִין וְלֹא שֶׁשִּׁעְבֵּד הָאָב וּתְנַאי כְּתֻבָּה לָא טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי אַפֵּי' שֶׁעָבְדוּ הָאַחִין כְּדִתְנַן אֵין מוֹצִיאִין כו': **וְהָא** מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם כו' וא"ת דִּלְמָא הָא דְּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּרַבִּי אֲמָרָהּ וי"ל שֶׁאֲמָרָהּ רַב הוּנָא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לְשׁוּם חִדּוּשׁ מִשְּׁמוֹ שֶׁל רַבִּי וכה"ג אִיכָּא בְּפֶ' בַּמֶּה בְּהֵמָה (שַׁבָּת דַּף נב.) אע"ג דְּרַב מְסַפְּקָא לֵהּ וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי פְּלִיג לְקַמָּן הָאַחִין שֶׁשִּׁעְבְּדוּ נְכָסִים מַהוּ בִּימֵי רַב לָא אִפְּשִׁיטָא אוֹתָהּ הוֹרָאָה עֲדַיִן: **לְרַבִּי** אִידֵּי וְאִידֵּי גָּבְיָא וְלֵיכָּא לְמֵימַר אִיפְּכָא דְּפַרְנָסָה אֵינָהּ כִּמְזוֹנוֹת דִּלְרַבִּי מְזוֹנוֹת גָּבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי וְלֹא פַּרְנָסָה דְּכֵיוָן דִּמְזוֹנוֹת גָּבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי כָּל שֶׁכֵּן פַּרְנָסָה דְּהָא רָבָא פְּסִיק לְעֵיל כר"י דְּפַרְנָסָה שָׁמִין בָּאָב וְגָבְיָא מִמִּטַּלְטְלֵי וְגַבֵּי מְזוֹנוֹת פְּסִיק לְקַמָּן מִמְּקַרְקְעֵי וְלָא מִמִּטַּלְטְלֵי: **מַאי** פַּרְנָסָה אֵינָהּ כִּתְנַאי כְּתֻבָּה לְכִדְתַנְיָא תֵּמַהּ דְּאַמַּאי לָא קָאָמַר נָמֵי דְּפַרְנָסָה אֵינָהּ כִּתְנָאֵי כְּתֻבָּה לְעִנְיַן דְּאִם נִשְּׂאוּ אוֹ בָּגְרוּ אִבְּדוּ מְזוֹנוֹתֵיהֶן וְלֹא אִבְּדוּ פַּרְנָסָתָן כִּדְאָמַר רַבִּי גּוּפֵהּ לְעֵיל וּלְעִנְיַן דְּפַרְנָסָה שָׁמִין בָּאָב לְרַבִּי אִי אֲמִידְנֵיהּ וּמְזוֹנוֹת אָמְרִינַן לְעֵיל דְּאֵין אוֹמְדִין אִם הָיָה אָב כו' אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים וְנוֹתְנִין לָהֶן וי"ל דְּהָנָךְ פְּשִׁיטָא לֵיהּ וְאִיכָּא לְמִפְרַךְ וְהָא מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם כו' כִּדְפָרִיךְ לְעֵיל ור"ת תֵּרֵץ דִּלְעִנְיַן נִשְּׂאוּ אוֹ בָּגְרוּ דְּאִבְּדוּ מְזוֹנוֹת וְלֹא פַּרְנָסָה לָא בָּעֵי לְאוֹקְמָא דא"כ תַּרְתֵּי דְּרַב הוּנָא לָמָּה לִי דְּהָא לְעֵיל קָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר לִי הוּנָא הֲלָכָה כְּרַבִּי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהַיְנוּ הַךְ גּוּפָא דְּקָאָמַר לְעֵיל דְּהָא לְעֵיל לָא קָאָמַר בְּהַאי לִשָּׁנָא וְהָא דְּלָא מוּקֵי נָמֵי אַשָּׁמִין לְפַרְנָסָה וְלֹא לִמְזוֹנוֹת אִכָּא לְמֵימַר דְּהַיְנוּ הָא דְּקָאָמַר לְכִדְתַנְיָא הָאוֹמֵר אַל יִתְפַּרְנְסוּ כו' דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל דְּכֵיוָן דְּאָב אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְקִיעַ מְזוֹנוֹת לֹא שַׁיָּךְ לְמֵשַׁם בֵּהּ דְּאֵין תָּלוּי בִּרְצוֹנוֹ אֲבָל פַּרְנָסָה דְּתָלוּי בִּרְצוֹנוֹ שָׁמִין בּוֹ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ד:

ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ א:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ז:

ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ז:

ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ז:

ו מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ י:

ז מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ י:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב תוספתא כתובות; לעיל נא., בבא מציעא מז.

[א]תְּלָה לֵיהּ רַב לְרַבִּי בֵּינֵי חִטֵּי: הָאַחִין שֶׁשִּׁיעְבְּדוּ, מַהוּ? הֲוָה יָתֵיב רַבִּי חִיָּיא קַמֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: מָכְרוּ אוֹ מִשְׁכְּנוּ? אֲמַר לֵיהּ: מַאי נָפְקָא מִינַּהּ? בֵּין מָכְרוּ בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנוּ — מוֹצִיאִין לְפַרְנָסָה וְאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹנוֹת! וְרַב, אִי מָכְרוּ קָמִיבַּעְיָא לֵיהּ, נִכְתּוֹב לֵיהּ מָכְרוּ? אִי מִשְׁכְּנוּ קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ, נִכְתּוֹב לֵיהּ מִשְׁכְּנוּ?! רַב תַּרְוַיְיהוּ קָמִבַּעְיָא לֵיהּ וְסָבַר: אִי כָּתֵיבְנָא לֵיהּ מָכְרוּ, הָא נִיחָא אִי שָׁלַח לִי דְּמוֹצִיאִין — כׇּל שֶׁכֵּן מִשְׁכְּנוּ. אִי שָׁלַח לִי אֵין מוֹצִיאִין — אַכַּתִּי מִשְׁכְּנוּ קָמִיבַּעְיָא לִי. אִי כָּתֵיבְנָא לֵיהּ מִשְׁכְּנוּ, אִי שָׁלַח לִי דְּאֵין מוֹצִיאִין — כׇּל שֶׁכֵּן מָכְרוּ. אִי שָׁלַח לִי מוֹצִיאִין, אַכַּתִּי מָכְרוּ קָא מִיבַּעְיָא לִי. אֶכְתּוֹב לֵיהּ שִׁיעְבְּדוּ, דְּמַשְׁמַע הָכִי וּמַשְׁמַע הָכִי. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אֵין מוֹצִיאִין. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לְרַבִּי יוֹחָנָן, לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ הָא דְּרַבִּי, וְאִי שְׁמִיעַ לֵיהּ הֲוָה מְקַבֵּל לֵיהּ, אוֹ דִלְמָא: שְׁמִיעַ לֵיהּ וְלָא מְקַבֵּל לֵיהּ? (א)תָּא שְׁמַע, דְּאִתְּמַר: מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ שְׁתֵּי בָּנוֹת וּבֵן, וְקָדְמָה הָרִאשׁוֹנָה וְנָטְלָה עִישּׂוּר נְכָסִים, וְלֹא הִסְפִּיקָה שְׁנִיָּה לִגְבּוֹת עַד שֶׁמֵּת הַבֵּן, [ב]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנִיָּה וִיתְּרָה. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, גְּדוֹלָה מִזּוֹ אָמְרוּ: מוֹצִיאִין לְפַרְנָסָה וְאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹנוֹת, וְאַתְּ אָמְרַתְּ שְׁנִיָּה וִיתְּרָה?! וְאִם אִיתָא, נֵימָא לֵיהּ: מַאן אַמְרַהּ? וְדִלְמָא לְעוֹלָם לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ, וְכִי שְׁמִיעַ לֵיהּ — קַבֵּיל, וְשָׁאנֵי הָתָם, דְּאִיכָּא רְוַוח בֵּיתָא. אֲמַר לֵיהּ רַב יֵימַר לְרַב אָשֵׁי: אֶלָּא מֵעַתָּה, אַשְׁכְּחָה מְצִיאָה בְּעָלְמָא, דְּאִיכָּא רְוַוח בֵּיתָא — הָכִי נָמֵי דְּלָא יָהֲבִינַן לַהּ עִישּׂוּר נְכָסִים?! אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא רְוַוח בֵּיתָא מֵהָנֵי נְכָסֵי קָאָמֵינָא. אָמַר אַמֵּימָר: בַּת יוֹרֶשֶׁת הָוְיָא. אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר: אִילּוּ בָּעֵי לְסַלּוֹקַהּ בְּזוּזֵי, הָכִי נָמֵי דְּלָא מָצֵי לְסַלּוֹקַהּ? אֲמַר לֵיהּ: אִין. אִי בָּעֵי לְסַלּוֹקַהּ בַּחֲדָא אַרְעָא, הָכִי נָמֵי דְּלָא מָצֵי מְסַלֵּק לַהּ? אֲמַר לֵיהּ: אִין. [ג]רַב אָשֵׁי אָמַר: בַּת — בַּעֲלַת חוֹב הָוְיָא. וְאַף אַמֵּימָר הֲדַר בֵּיהּ, דְּאָמַר רַב מְנְיוֹמֵי בְּרֵיהּ דְּרַב נִיחוּמִי: הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּאַמֵּימָר, וַאֲתַאי הַאי אִיתְּתָא לְקַמֵּיהּ, דַּהֲוָת קָא בָּעֲיָא עִישּׂוּר נְכָסִים. וַחֲזֵיתֵיהּ לְדַעְתֵּיהּ דְּאִי בָּעֵי לְסַלּוֹקַהּ בְּזוּזֵי הֲוָה מְסַלֵּק לַהּ. דְּשָׁמְעִי מֵאַחֵי דַּהֲווֹ קָאָמְרִי לַהּ: אִילּוּ הֲוָה לַן זוּזֵי, סַלֵּיקְנָא בְּזוּזֵי וְאִישְׁתִּיק, וְלָא אֲמַר לְהוּ וְלָא מִידֵּי. וְהַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ בַּעֲלַת חוֹב הָוְיָא: דְּאַבָּא אוֹ דְּאַחֵי? לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְמִיגְבָּא לְבֵינוֹנִית שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה, וְזִיבּוּרִית בִּשְׁבוּעָה. [ד]מַאי? תָּא שְׁמַע דְּרָבִינָא אַגְבְּיַהּ לְבְרַתֵּיהּ דְּרַב אָשֵׁי מִמָּר בְּרֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי בֵּינוֹנִית, וְשֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. מִבְּרֵיהּ דְּרַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי זִבּוּרִית, בִּשְׁבוּעָה. [ה](ב)שְׁלַח לֵיהּ רַב נְחֶמְיָה בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף לְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא זוּטָא מִנְּהַרְדְּעָא: כִּי אָתְיָא הָא אִיתְּתָא לְקַמָּךְ, אַגְבְּיַהּ עִישּׂוּר נִכְסֵי אֲפִילּוּ מֵאִיצְטְרוֹבְלָא. אָמַר רַב אָשֵׁי: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב כָּהֲנָא, הֲוָה מַגְבֵּינַן אֲפִילּוּ מֵעַמְלָא דְּבֵיתֵי. שְׁלַח לֵיהּ רַב עָנָן לְרַב הוּנָא: הוּנָא חַבְרִין, שְׁלָם! כִּי אָתְיָא הָא אִיתְּתָא לְקַמָּךְ אַגְבְּיַהּ עִישּׂוּר נִכְסֵי. הֲוָה יָתֵיב רַב שֵׁשֶׁת קַמֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: זִיל אֵימָא לֵיהּ: וּבְשַׁמְתָּא יְהֵא מַאן דְּלָא אָמַר לֵיהּ: ״עָנָן עָנָן! מִמְּקַרְקְעֵי אוֹ מִמִּטַּלְטְלִי?״ וּ״מַאן יָתֵיב בֵּי מַרְזֵיחָא בְּרֵישָׁא?״ אֲזַל רַב שֵׁשֶׁת לְקַמֵּיהּ דְּרַב עָנָן, אֲמַר לֵיהּ: מָר רַבָּה, וְרַב הוּנָא רַבֵּיהּ דְּרַבָּה, וְשַׁמּוֹתֵי שַׁמֵּית מַאן דְּלָא אָמַר לֵיהּ, וְאִי לָאו דְּשַׁמֵּית, לָא הֲוָה קָאָמֵינָא: ״עָנָן, עָנָן, מִמְּקַרְקְעֵי אוֹ מִמִּטַּלְטְלִי? וּמַאן יָתֵיב בֵּי מַרְזֵיחָא בְּרֵישָׁא?״ (ג)אֲזַל רַב עָנָן לְקַמֵּיהּ דְּמָר עוּקְבָא, אֲמַר לֵיהּ: חֲזִי מָר הֵיכִי שְׁלַח לִי רַב הוּנָא ״עָנָן עָנָן״, וְעוֹד ״מַרְזֵיחָא״ דִּשְׁלַח לִי [לָא יָדַעְנָא] מַאי נִיהוּ. אֲמַר לֵיהּ: אִימָּא לִי אִיזִי

גּוּפָא

תְּלָה לֵהּ רַב לְרַבִּי בֵּינֵי חִטֵּי שָׁלַח לוֹ אִגֶּרֶת שְׁלוֹמִים וְתָלָה שְׁאֵלָה זוֹ בֵּין הַשִּׁטִּים: הֲוָה יְתִיבִי ר' חִיָּא קַמֵּהּ דְּרַבִּי כְּשֶׁבָּאת שְׁאֵלָה זוֹ לְפָנָיו: א"ל רַבִּי חִיָּא מַאי שֶׁיַּעַבְדוּ דְּקָא מִבְּעֵי לֵהּ מָכְרוּ אוֹ מִשְׁכְּנוּ: דְּמַשְׁמַע הָכִי וּמַשְׁמַע הָכִי וְהוּא כְּשֶׁיָּשִׁיב תְּשׁוּבָתוֹ יְפָרֵשׁ אִם שְׁנֵיהֶם שָׁוִים לוֹ אוֹ (אִם) יֵשׁ חִלּוּק בֵּינֵיהֶן וּמַהוּ אוֹמֵר עַל שְׁנֵיהֶם: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אֵין מוֹצִיאִין אֶחָד לְפַרְנָסָה וְאֶחָד לִמְזוֹנוֹת: עַד שֶׁמֵּת הַבֵּן וְנָפְלָה הַיְרֻשָּׁה לִפְנֵי הַבָּנוֹת: וִתְּרָה עִשּׂוּר נְכָסִים וְלָא אָמְרִי' תִּטֹּל עִשּׂוּר נְכָסִים תְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁנָּטְלָה זוֹ וְאַחַ"כ יַחֲלֹקוּ אֶלָּא זוֹ שֶׁקָּדְמָה וְנִשֵּׂאת זָכְתָה וּבַת עַל הַבַּת אֵין לָהּ עִשּׂוּר נְכָסִים שֶׁהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת בִּירֻשָּׁה: גְּדוֹלָה מִזּוֹ שֶׁאֲפִילּוּ שִׁעְבְּדוּ אַחִין אֶת הַנְּכָסִים יָפֶה כֹּחַ פַּרְנָסָה לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת וְזוֹ שֶׁהַנְּכָסִים בְּעַיִן אָמַרְתְּ וִתְּרָה: נֵימָא לֵהּ מַאן אַמְרַהּ אֶלָּא לָאו שְׁמַע לֵיהּ וְלֹא קִבְּלָהּ וּמִשּׁוּם הָכִי לָא הֲדַר נָמֵי מֵהָא דִּשְׁתֵּי בָּנוֹת וְכוּ': לְעוֹלָם לָא הֲוָה שְׁמַע לֵהּ מֵעִקָּרָא וְכִי שְׁמָעָהּ קִבְּלָהּ וְכִי אוֹתְבֵהּ ר' חֲנִינָא כְּבָר הֲוָה שְׁמַע לֵיהּ וְקִבְּלָהּ ומש"ה לֹא א"ל מַאן אֲמָרָהּ: וְשָׁאנֵי הָתָם הָא דְּלָא הֲדַר בֵּהּ מִמַּאי דְּאָמַר שְׁנִיָּה וִתְּרָה: מִשּׁוּם רְוַח בֵּיתָא שֶׁהֲרֵי נִשְׂתַּכְּרָה הַרְבֵּה שֶׁנּוֹטֶלֶת חֲצִי הַיְרֻשָּׁה: יוֹרֶשֶׁת הָוְיָא עִשּׂוּר נְכָסִים שֶׁתִּקְּנוּ לָהּ בְּתוֹרַת יְרֻשָּׁה תִּקְּנוּ לָהּ: אִין בֶּאֱמֶת לָא מָצוּ לְסַלּוּקָהּ בְּזוּזֵי וְלָא בַּחֲדָא אַרְעָא שֶׁאִם רוֹצָה נוֹטֶלֶת חֶלְקָהּ מִכָּל קַרְקַע וְקַרְקַע וְאֵין יְכוֹלִין לְהַקְנוֹת לָהּ חֶלְקָהּ בְּמָקוֹם אֶחָד: בַּעֲלַת חוֹב הָוְיָא וּמָצֵי לְסַלּוּקָהּ בְּזוּזֵי אוֹ בַּחֲדָא אַרְעָא: לְמִיגְבָּא בֵּינוֹנִית וְשֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה כו' אִי בַּעֲלַת חוֹב דְּאַבָּא הָוְיָא אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית וְאֵינָהּ נִפְרַעַת אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה שֶׁלֹּא נָטְלָה מִנְּכָסִים הַלָּלוּ כְּלוּם דקיי"ל (גִּטִּין מח:) אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית וְאֵין נִפְרָעִים מֵהֶן אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְאִי בַּעֲלַת חוֹב שֶׁלָּהֶן אֵין כָּאן בָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין: רַב אַשִׁי מֵת וּמֵת רַב סַמָּא בְּנוֹ בְּחַיָּיו וּכְשֶׁבָּאת בִּתּוֹ לִפָּרַע נָטְלָה מֵחֶלְקוֹ שֶׁל מָר בַּר רַב אָשֵׁי שֶׁהָיָה קַיָּם בֵּינוֹנִית שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה אַלְמָא בַּעֲלַת חוֹב דַּאֲחִי הָוְיָא: וּמִבְּרֵהּ דְּרַב סַמָּא זִבּוּרִית לְפִי שֶׁבַּעֲלַת חוֹב שֶׁל אָבִיו הָיְתָה שֶׁהָיָה אָחִיהָ: כִּי אָתְיָא הַהִיא אִתְּתָא אִשָּׁה אַחַת בָּאת לִפְנֵי ר' נְחֶמְיָה שֶׁהָיָה לָהּ לִטֹּל עִשּׂוּר נְכָסִים בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר רַב הוּנָא וּבִקְּשָׁה מִמֶּנּוּ לִשְׁלֹחַ לוֹ דָּבָר מֵאִתּוֹ שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל בְּדִינָהּ: אִצְטְרוֹבְלָא מוֹשַׁב אַמַּת הָרֵחַיִם כְּמוֹת שֶׁהֵן וּמְקַרְקְעֵי חֲשִׁיב לְהוּ: מֵעַמְלָא דְּבֵיתֵי שְׂכִירוּת הַבָּתִּים מִמְּקַרְקְעֵי קָא אָתֵי: הֲוָה יָתֵב רַב שֵׁשֶׁת קַמֵּהּ כְּשֶׁבָּא הַשָּׁלִיחַ לְפָנָיו וְאִקְפֵּד רַב הוּנָא עַל דְּקַרְיֵהּ הוּנָא חַבְרִין: א"ל רַב הוּנָא לְרַב שֵׁשֶׁת: זִיל אֵימָא לֵיהּ בִּלְשׁוֹן גְּנַאי כַּאֲשֶׁר אוֹמֵר לְךָ: וּבְשַׁמְתָּא תְּהֵא אִם לֹא תֹּאמַר בְּלָשׁוֹן זֶה: עָנָן עָנָן מֵהֵיכָן אַתָּה אוֹמֵר לְהַגְבּוֹתָהּ מִמְּקַרְקְעֵי אוֹ אֲפִילּוּ מִמִּטַּלְטְלֵי וְעוֹד שְׁאֵלָה אַחֶרֶת הֱשִׁיבַנִי: מַאן יָתֵב בֵּי מַרְזֵחָא בְּרֵישָׁא מִי מֵסֵב בְּבֵית אֵבֶל בְּרֹאשׁ הַקְּרוּאִים כְּשֶׁהָיוּ מְסֻבִּים בִּסְעוּדָה הָיָה נִכָּר מְסִבָּתָן מִי הוּא הָרֹאשׁ שֶׁהַגָּדוֹל מֵסֵב בְּמִטָּה אַחַת לְרֹאשׁ הַשֻּׁלְחָן וְשֵׁנִי לוֹ בְּמִטָּה אַחֶרֶת לְמַטָּה הֵימֶנּוּ: א"ל מַר רַבָּה אַתָּה וְרַב הוּנָא רַבְּךָ וּלְפַיְּסוֹ אָמַר לוֹ כָּךְ שֶׁלֹּא יִכְעֹס עָלָיו עַל שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁלִיחַ בַּדָּבָר וּמַרְאֵהוּ פָּנִים שֶׁעַל כָּרְחוֹ נַעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְכָךְ:

תְּלָה לֵהּ רַב לְרַבִּי בֵּינֵי חִטֵּי פֵּרֵשׁ רַ"ח שְׁאֵלוֹת הַרְבֵּה שָׁאֲלוּ וְהָיוּ אִגְּרוֹת תְּפוּרוֹת זוֹ לְזוֹ וּבֵין אוֹתָם תְּפִירוֹת כָּתַב שְׁאֵלָה זוֹ וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּי' בֵּין הַשִּׁיטִּין וְכֵן אָמַר בִּירוּשַׁלְמִי בְּהַנִּזָּקִין תָּלֵי לִי בֵּינֵי שִׁיטַיָּא: **מִשּׁוּם** רְוַח בֵּיתָא יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק הֵיכָא דְּאִיכָּא עֶשֶׂר בָּנוֹת דְּלֵיכָּא רָוַח בֵּיתָא מַהוּ: **וְאִשְׁתֵּק** מִכָּאן רָגִיל ר"ת כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בַּדִּין וְאֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִין מְגַזֵּם לַחֲבֵרוֹ וְאוֹמֵר כָּךְ וְכָךְ תִּתְחַיֵּב לִי בְּדִין רָגִיל הָיָה ר"ת לוֹמַר שֶׁקֶר אַתָּה דוֹבֵר כִּי לֹא יִתְחַיֵּב שֶׁאִם אֵין לוֹ לַדַּיָּן לוֹמַר כֵּן מֶה הָיָה מוֹכִיחַ רַב מְנְיוֹמֵי מִדַּאֲשַׁתֵּיק אַמֵּימָר: **מֵעַמְלָא** דְּבֵיתֵי וא"ת הֵיכִי דָּמֵי אִי בִּשְׂכִירוּת שֶׁיָּבֹא מִן הַבָּתִּים פְּשִׁיטָא שֶׁטּוֹרֶפֶת דְּהָא מְקַרְקְעֵי אִינְהוּ וְאִי בִּשְׂכִירוּת שֶׁגָּבוּ כְּבָר הָנֵי מִטַּלְטְלֵי מַמָּשׁ הָווּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמַיְירֵי שֶׁהִשְׂכִּירוּ הַבַּיִת לְשָׁנָה וְעָמַד בּוֹ הַשּׂוֹכֵר חֲצִי שָׁנָה ואע"ג דִּכְבָר נִתְחַיֵּב עַל מַה שֶּׁעָמַד בַּבַּיִת גּוֹבֶה וְלָא חָשִׁיב מִטַּלְטְלֵי דִּשְׂכִירוּת אֵינָהּ מִשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא לְבַסּוֹף: **וּבְשַׁמְתָּא** לֶהֱוֵי מַאן דְּלָא לֵימָא לֵיהּ וא"ת אע"פ שא"ל יְהֵא צָרִיךְ הֲפָרָה כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין (מַכּוֹת דַּף יא: וְשָׁם) נִדּוּי עַל תְּנַאי צָרִיךְ הֲפָרָה מְנָלַן מִיְּהוּדָה דִּכְתִיב אִם לֹא הֲבִיאֹתִיו אֵלֶיךָ וְגוֹ' אַף עַל פִּי שֶׁקִּיֵּם הַתְּנַאי הָיוּ עַצְמוֹתָיו מְגֻלְגָּלִין בָּאָרוֹן וי"ל דה"מ בְּדָבָר שֶׁהַמְּנֻדֶּה מְסֻפָּק בִּשְׁעַת הַנִּדּוּי אִם יִתְקַיֵּם הַתְּנַאי כִּי הָתָם דִּמְאַרְיֵה וְגַנְבֵי דִּבִידֵי שָׁמַיִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשָׁמְרוֹ וַהֲוֵי כְּאִלּוּ אֵין תְּנַאי כְּלָל אֲבָל הָכָא שֶׁבְּיָדוֹ לְקַיֵּם הַתְּנַאי אֵין צָרִיךְ הֲפָרָה. ר"ת:

מסורת הש״ס

א גיטין נא.
ב בבא בתרא סו:
ג לקמן עט.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ז, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ ז:
ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ט, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ח:
ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ב:
ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ג:
ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ה, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ב:

גּוּפָא דְעוּבְדָא הֵיכִי הֲוָה? אֲמַר לֵיהּ: הָכִי וְהָכִי הֲוָה מַעֲשֶׂה. אֲמַר לֵיהּ: גַּבְרָא דְּלָא יָדַע מַאי נִיהוּ "מַרְזֵיחָא", שָׁלַח לֵיהּ לְרַב הוּנָא "הוּנָא חַבְרִין"?! מַאי "מַרְזֵיחָא" — אֵבֶל, דִּכְתִיב: "כֹּה אָמַר ה' אַל תָּבֹא בֵּית מַרְזֵחַ וְגוֹ'". [א](א)אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: מִנַּיִן לָאָבֵל שֶׁמֵּיסֵב בָּרֹאשׁ — שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶבְחַר דַּרְכָּם וְאֵשֵׁב רֹאשׁ וְאֶשְׁכּוֹן כְּמֶלֶךְ בַּגְּדוּד כַּאֲשֶׁר אֲבֵלִים יְנַחֵם". יְנַחֵם אֲחֵרִים מַשְׁמַע! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: "יִנָּחֵם" כְּתִיב. מָר זוּטְרָא אָמַר, מֵהָכָא: "וְסָר מִרְזַח סְרוּחִים". מַר וָזַח — נַעֲשֶׂה שַׂר לִסְרוּחִים. [בג](ב)אָמַר רָבָא, הִלְכְתָא: מִמְּקַרְקְעֵי וְלָא מִמִּטַּלְטְלֵי, בֵּין לִמְזוֹנֵי, בֵּין לִכְתוּבָּה, בֵּין לְפַרְנָסָה. מַתְנִי' הַמַּשְׁלִישׁ מָעוֹת לְבִתּוֹ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: נֶאֱמָן בַּעְלִי עָלַי — יַעֲשֶׂה הַשָּׁלִישׁ מַה שֶּׁהוּשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: וְכִי אֵינָהּ אֶלָּא שָׂדֶה, וְהִיא רוֹצָה לְמוֹכְרָהּ, הֲרֵי הִיא מְכוּרָה מֵעַכְשָׁיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים: בִּגְדוֹלָה. אֲבָל בִּקְטַנָּה — אֵין מַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם. [ג](ג)גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: הַמַּשְׁלִישׁ מָעוֹת לַחֲתָנוֹ לִיקַּח מֵהֶן שָׂדֶה לְבִתּוֹ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: יִנָּתְנוּ לְבַעְלִי, מִן הַנִּשּׂוּאִין — הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ, מִן הָאֵירוּסִין — יַעֲשֶׂה הַשָּׁלִישׁ מַה שֶּׁהוּשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַגְּדוֹלָה, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין וּבֵין מִן הָאֵירוּסִין — הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ. קְטַנָּה, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִן הָאֵירוּסִין — יַעֲשֶׂה הַשָּׁלִישׁ מַה שֶּׁהוּשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִילֵימָא קְטַנָּה מִן הַנִּשּׂוּאִין אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ, וַאֲתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמֵימַר אֲפִילּוּ מִן הַנִּשּׂוּאִין נָמֵי: גְּדוֹלָה אִין, קְטַנָּה לָא. אֵימָא סֵיפָא: אֲבָל בִּקְטַנָּה — אֵין מַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם. הָא מַאן קָתָנֵי לַהּ? אִילֵימָא רַבִּי יוֹסֵי, הָא מֵרֵישָׁא שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי אֵינָהּ אֶלָּא שָׂדֶה וְהִיא רוֹצָה לְמוֹכְרָהּ, הֲרֵי הִיא מְכוּרָה מֵעַכְשָׁיו. גְּדוֹלָה דְּבַת זְבִינֵי — אִין, קְטַנָּה דְּלָאו בַּת זְבִינֵי הִיא — לָא! [ד]אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר הִיא, וְחַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: יַעֲשֶׂה הַשָּׁלִישׁ מַה שֶּׁהוּשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — מִן הָאֵירוּסִין, אֲבָל מִן הַנִּשּׂוּאִין — הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בִּגְדוֹלָה, אֲבָל בִּקְטַנָּה — אֵין מַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם. אֶלָּא גְּדוֹלָה מִן הָאֵירוּסִין אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. [ה]אִיתְּמַר, רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. (ד)אִילְפָא תְּלָא נַפְשֵׁיהּ בְּאִיסְקַרְיָא דִּמְכוּתָא, אֲמַר: אִיכָּא דְּאָתֵי דְּאָמַר לִי מִילְּתָא דְּבֵי רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא וְלָא פְּשִׁיטְנָא לֵיהּ מִמַּתְנִיתִין, נָפֵילְנָא מֵאִסְקַרְיָא וְטָבַעְנָא. [ו](ה)אֲתָא הָהוּא סָבָא תְּנָא לֵיהּ: הָאוֹמֵר "תְּנוּ שֶׁקֶל לְבָנַי בְּשַׁבָּת", וּרְאוּיִן לִיתֵּן לָהֶם סֶלַע — נוֹתְנִין לָהֶם סֶלַע. וְאִם אָמַר "אַל תִּתְּנוּ לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל" — אֵין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל. וְאִם אָמַר "אִם מֵתוּ יִירְשׁוּ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם", בֵּין שֶׁאָמַר "תְּנוּ", בֵּין שֶׁאָמַר "אַל תִּתְּנוּ" — אֵין נוֹתְנִים לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל. אֲמַר לֵיהּ: הָא מַנִּי?

רַבִּי

רש"י

גּוּפָא דְעוּבְדָא תְּחִלַּת הַדְּבָרִים מַה לְּשׁוֹן שָׁלַחְתָּ לוֹ: יִנָּחֵם כְּתִיב אֵין לְךָ לוֹמַר פָּתַח בְּשׁוּם אוֹת אא"כ אָלֶ"ף אוֹ ה' סְמוּכִין לוֹ אוֹ ע"פ הַנְּקֻדָּה שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְהִיא בָּאָה בִּמְקוֹם אוֹת כְּאִלּוּ כָּתוּב יִנְּאָחֵם וְכֵיוָן שֶׁלֹּא כְּתִיב כָּאן אָלֶ"ף עַל כָּרְחָךְ ע"פ מָסֹרֶת הַכְּתָב אַתָּה קוֹרֵא יִנָּחֵם וְזֶהוּ הַמְנֻחָם עַצְמוֹ כְּלוֹמַר כְּאָבֵל הַמִּתְנַחֵם: מַר וָזַח מִי שֶׁנַּפְשׁוֹ מָרָה וְדַעְתּוֹ זָחָה וּמְעֻתֶּקֶת מֵעָלָיו: נַעֲשָׂה שַׂר לִסְרוּחִים לִגְדוֹלִים הַבָּאִים לְנַחֲמוֹ: מַתְנִי' הַמַּשְׁלִישׁ מָעוֹת לְבִתּוֹ מָסַר מָעוֹת בְּיַד שָׁלִישׁ לְצֹרֶךְ בִּתּוֹ לִקְנוֹת שָׂדֶה אוֹ נְדוּנְיָא לִכְשֶׁתִּנָּשֵׂא: וְהִיא אוֹמֶרֶת לְאַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת: נֶאֱמָן בַּעְלִי עָלַי שֶׁלֹּא יְעַכְּבֵם לְעַצְמוֹ תְּנֵם לוֹ וְהוּא יִקְנֶה לִי שָׂדֶה כְּשֶׁאֶרְצֶה: יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ כו' יִקְנֶה הַשָּׂדֶה וְאֵין שׁוֹמְעִין לָהּ דְּמִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת: וְכִי אֵינָהּ אֶלָּא שָׂדֶה וְכִי מַה תּוֹעֶלֶת לוֹ לִקְנוֹת אֲפִילּוּ אֵין כָּאן מָעוֹת אֶלָּא כְּבָר נִקְנָה הַשָּׂדֶה וְהִיא רוֹצָה לְמָכְרָהּ הֲרֵי הִיא מְכוּרָה הִלְכָּךְ שׁוֹמְעִין לָהּ: בד"א בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאן קָתָנֵי לָהּ: בד"א שֶׁשּׁוֹמְעִין לָהּ: גְּמ' מִן הַנִּשּׂוּאִין הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ שֶׁאַף הָאָב לֹא עָלָה בְּדַעְתּוֹ לְמָסְרָם בְּיַד שָׁלִישׁ אֶלָּא עַד שֶׁתִּנָּשֵׂא דְּמִשֶּׁנִּשֵּׂאת הַבַּעַל זַכַּאי לֶאֱכֹל פֵּרוֹת: מַאי בֵּינַיְהוּ בְּהֵי פְּלִיגֵי בִּגְדוֹלָה אוֹ בִּקְטַנָּה: דְּר"מ סָבַר הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ דְּהַאי דְּקָאָמַר ר"מ מִן הַנִּשּׂוּאִין הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ אַפֵּי' בִּקְטַנָּה נָמֵי אָמַר: אֵימָא סֵיפָא דְּמַתְנִי': הָא מֵרֵישָׁא שָׁמְעִינַן מִנָּהּ דְּלָא א"ר יוֹסֵי שׁוֹמְעִין לָהּ אֶלָּא בִּגְדוֹלָה מִדְּקָא מַיְתֵי טַעְמָא לְמִלְּתֵהּ וְכִי אֵינָהּ אֶלָּא שָׂדֶה וְהִיא רוֹצָה לְמָכְרָהּ אַלְמָא בִּגְדוֹלָה הָרְאוּיָה לִמְכֹּר שָׂדוֹת קָאָמַר: אֶלָּא ר"מ וע"כ כִּי אָמַר בַּבָּרַיְתָא נָמֵי מִן הַנִּשּׂוּאִין הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ בִּגְדוֹלָה אָמַר וְלֹא בִּקְטַנָּה: אֶלָּא גְּדוֹלָה מִן הָאֵרוּסִין אִכָּא בֵּינַיְהוּ דְּקָאָמַר ר' מֵאִיר מִן הָאֵרוּסִין יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ שְׁלִישׁוּתוֹ וַאֲפִלּוּ הִיא גְּדוֹלָה וְקָא א"ל רַבִּי יוֹסֵי כֵּיוָן דִּגְדוֹלָה הִיא שׁוֹמְעִין לָהּ: הֲלָכָה כְּר"מ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּמִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת: אִלְפָא שֵׁם חָכָם: תְּלָא נַפְשֵׁהּ גּוּפָא דְעוּבְדָא בְּמַס' תַּעֲנִית מִשּׁוּם דְּאוֹתְבוּהוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן בְּרֵישָׁא כְּשֶׁהָלַךְ אִלְפָא בִּסְחוֹרָה כִּי אֲתָא אֲמַרוּ לֵהּ אִי הֲוָה יָתֵיב מַר וְגָרֵיס לָא מַר הֲוָה מְלִיךְ אֲזַל תְּלָא נַפְשֵׁהּ בְּאִסְקַרְיָא דְּמָכוּתָא בִּכְלוֹנָסוֹת אֲרָזִים שֶׁתּוֹלִים בָּהּ וִילוֹן הַסְּפִינָה: מָכוּתָא וִילוֹן: אָמַר כָּל מַאן דְּאָתֵי כו' כְּלוֹמַר אע"פ שֶׁהָלַכְתִּי בִּסְחוֹרָה לֹא שָׁכַחְתִּי תַּלְמוּדִי וְיֵשׁ בְּיָדִי לְתַקֵּן כָּל הַבָּרַיְתוֹת שֶׁסִּדְּרוּ רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא [בַּתּוֹסֶפְתָּא שֶׁלָּהֶן אֲמֵינָא לָהֶן סֶמֶךְ בְּמִשְׁנָתֵנוּ שֶׁל הַשַּׁ"ס שֶׁסִּדֵּר רַבִּי וּלְהָכִי נְקַט רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא] לְפִי שֶׁהֵן עִקָּר כִּדְאָמְרִי' בְּעָלְמָא כָּל מַתְנִיתָא דְּלָא מִתַּנְיָא בֵּי ר' חִיָּיא וְר' אוֹשַׁעְיָא לָא תּוֹתְבוּ מִנָּהּ בְּבֵי מִדְרְשָׁא: תְּנָא לֵיהּ שָׁנָה לְפָנָיו בָּרַיְתָא זוֹ וּשְׁאָלוּ לִמְצוֹא לָהּ סֶמֶךְ בַּמִּשְׁנָה שֶׁסִּדֵּר רַבִּי: שֶׁקֶל חֲצִי סֶלַע: וּרְאוּיִן שֶׁאֵינָן נִזּוֹנִין בְּפָחוֹת: נוֹתְנִים לָהֶם סֶלַע דְּאִי הֲוָה יָדַע שֶׁיִּתְיַקְּרוּ הַמְּזוֹנוֹת וְיִצְטָרְכוּ לְסֶלַע לָא הֲוָה אָמַר: אַל תִּתְּנוּ הֲרֵי מִחָה בְּיָדָם וְלֹא עֲשָׂאָן יוֹרְשִׁים אֶלָּא בְּעִנְיָן זֶה: אִם מֵתוּ בְּלֹא בָּנִים: אֵין נוֹתְנִין לָהֶן אֶלָּא שֶׁקֶל שֶׁאֵין לָנוּ לְהַפְסִיד אֶת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם וְהוֹאִיל וְעָשָׂה אֶת הָאֲחֵרִים יוֹרְשִׁים אַחֲרֵיהֶם וַדַּאי דַּוְקָא שֶׁקֶל קָאָמַר כְּדֵי שֶׁתִּפֹּל יְרֻשָּׁה אַחֲרֵיהֶם לְאוֹתָן אֲחֵרִים: הָא מַנִּי הֵיכָא דַּאֲמַר לְהוּ אַל תִּתְּנוּ לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל אֵין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל ואע"ג דְּסוֹף סוֹף כּוּלְּהוּ נִכְסֵי דִּידְהוּ נִינְהוּ לָא יָהֲבִינַן לְהוּ בְּקָטְנָן אֶלָּא שֶׁקֶל בְּשַׁבָּת וְהַמּוֹתָר יִזּוֹנוּ מִן הַצְּדָקָה וְלֵיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי עֲלָהּ הָא דְּאָמַר בְּפֶ' נַעֲרָה לֹא כָּל כְּמִנֵּהּ שֶׁיַּעֲשִׁיר אֶת בָּנָיו וְיַפִּיל עַצְמוֹ עַל הַצִּבּוּר דְּהָתָם הוּא דְּאָמַר אַל תְּקַבְּרוּהוּ מִנְּכָסָיו וְנִכְסֵי דִּידֵהּ נִינְהוּ הִלְכָּךְ לָא צָיְתִינַן לֵיהּ לְקָבְרוֹ מִן הַצְּדָקָה כְּדֵי לְהַעֲשִׁיר אֶת בָּנָיו אֲבָל הָכָא נִכְסֵי לָאו דְּיַתְמֵי נִינְהוּ כִּי אִם לְפִי צַוָּאָתוֹ:

תוספות

אָמַר רַב נַחְמָן יִנָּחֵם כְּתִיב ואע"ג דְּקָרֵינַן יְנַחֵם מ"מ דָּרְשִׁינַן הָכִי מִדְּלָא כְּתִיב מְנַחֵם דְּלֵיכָּא לְמִטְעֵי וּכְתִיב יְנַחֵם דְּאִיכָּא לְמִקְרֵי יִנָּחֵם אע"ג דְּלָא קָרֵינַן הָכִי אִיכָּא לְמִדְרַשׁ שֶׁהַמִּתְנַחֵם מוֹשִׁיבִין בְּרֹאשׁ לְנַחֲמוֹ וּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דָּחוּק:

אָמַר רָבָא הִלְכְתָא כו' לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נא.) פֵּרַשְׁנוּ דבזה"ז כּוּלְּהוּ מִמִּטַּלְטְלֵי: **הַמַּשְׁלִישׁ** מָעוֹת לְבִתּוֹ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְט' וְהִיא אוֹמֶרֶת נֶאֱמָן עָלַי לְאַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת לָא דַּק דְּבַגְּמָ' מַסְקִינַן דְּלֵיכָּא בֵּין ר"מ וּבֵין ר' יוֹסֵי אֶלָּא גְּדוֹלָה מִן הָאֵרוּסִין: **אִילֵימָא** קְטַנָּה מִן הַנִּשּׂוּאִין אִכָּא בֵּינַיְהוּ פֵּרוּשׁ אַף קְטַנָּה מִן הַנִּשּׂוּאִין אֲבָל הָא וַדַּאי דִּגְדוֹלָה מִן הָאֵרוּסִין נָמֵי אִכָּא בֵּינַיְהוּ דלר"מ יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ מַה שֶּׁהֻשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ וּלְר' יוֹסֵי הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ כִּדְתְנַן בְּמָתְנֵי': **קְטַנָּה** דְּלָאו בַּת זְבִינֵי הִיא וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּסֵיפָא אִצְטְרִיךְ לִקְטַנָּה מִן הַנִּשּׂוּאִין דַּאֲפִילּוּ מִן הַנִּשּׂוּאִין לֹא תִּמְכֹּר דְּאִם כֵּן הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּהֶדְיָא אֲבָל קְטַנָּה אֲפִילּוּ מִן הַנִּשּׂוּאִין לֹא תִּמְכֹּר אֲבָל לְר"מ דְּמוֹקְמָא לְמִתְנֵי' בְּחַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא אָתֵי שַׁפִּיר דְּקָאֵי אבד"א כו' דִּמְדַבֵּר בְּהֶדְיָא בְּנִשּׂוּאִין: **הָא** מַנִּי ר' מֵאִיר הִיא דְּאָמַר מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אֲבָל לְרַבִּי יוֹסֵי לֵית לֵהּ וְתֵמַהּ אִי לֵית לֵהּ לָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר לֹא יְהֵא אֶלָּא שָׂדֶה וּלְמִתְלֵי טַעְמָא בְּהַאי תִּפּוֹק לֵהּ מִשּׁוּם דְּלֵית לֵיהּ מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת וְשֶׁמָּא לְדְבָרָיו דְּרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ג מהל׳ אבל הל׳ ג, סמג עשין דרבנן, טוש״ע יו״ד סי׳ שעו סעי׳ א:

ב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ א:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ ה, טוש״ע אה״ע סי׳ קיג סעי׳ ב:

ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ רנב סעי׳ ב:

ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ רנב סעי׳ ב:

ו מיי׳ פי״ב מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ו, טוש״ע חו״מ סי׳ רמח סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א מועד קטן כח:

ב לקמן צו.; לעיל נא.

ג יבמות נט.; ספרא קדושים פרק יב ד; תוספתא כתובות

ד תענית כא.

ה תוספתא כתובות; בבא בתרא קכט.

ו לקמן עט.

תורה אור השלם

כִּי־כֹה אָמַר יְהֹוָה אַל־תָּבוֹא בֵּית מַרְזֵחַ וְאַל־תֵּלֵךְ לִסְפּוֹד וְאַל־תָּנֹד לָהֶם כִּי־אָסַפְתִּי אֶת־שְׁלוֹמִי מֵאֵת הָעָם הַזֶּה נְאֻם־יְהֹוָה אֶת־הַחֶסֶד וְאֶת־הָרַחֲמִים [ירמיהו טז, ה]

אֶבְחַר דַּרְכָּם וְאֵשֵׁב רֹאשׁ וְאֶשְׁכּוֹן כְּמֶלֶךְ בַּגְּדוּד כַּאֲשֶׁר אֲבֵלִים יְנַחֵם [איוב כט, כה]

לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים וְסָר מִרְזַח סְרוּחִים [עמוס ו, ז]

רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת. [א]אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא, הִלְכְתָא: בֵּין שֶׁאָמַר "תְּנוּ" וּבֵין שֶׁאָמַר "אַל תִּתְּנוּ" — נוֹתְנִין לָהֶם כָּל צוֹרְכָּם. הָא קַיְימָא לַן הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת? הָנֵי מִילֵּי בְּמִילֵּי אַחְרָנְיָתָא, אֲבָל בְּהָא מֵינָח נִיחָא לֵיהּ, וְהָא דְּאָמַר הָכִי — לְזָרוֹזִינְהוּ הוּא דַּאֲתָא. [ב]תְּנַן הָתָם: הַפָּעוֹטוֹת מִקָּחָן מִקָּח וּמִמְכָּרָן מֶכֶר בְּמִטַּלְטְלִים. [ג]אָמַר רַפְרָם: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין שָׁם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, אֲבָל יֵשׁ שָׁם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס — אֵין מִקָּחָן מִקָּח, וְאֵין מִמְכָּרָן מֶכֶר. מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי: אֵין מַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם. וְדִלְמָא הֵיכָא דְּאִיכָּא שָׁלִישׁ שָׁאנֵי? אִם כֵּן לִיתְנֵי "אֲבָל בִּקְטַנָּה, יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ מַה שֶּׁהוּשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ". מַאי "אֵין מַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם"? שְׁמַע מִינַּהּ אֲפִילּוּ בְּעָלְמָא.

הֲדַרַן עֲלָךְ מְצִיאַת הָאִשָּׁה

ד־ו(א) **הַמַּדִּיר** אֶת אִשְׁתּוֹ מִלֵּיהָנוֹת לוֹ, עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם יַעֲמִיד פַּרְנָס. יָתֵר מִיכֵּן — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. (ב)רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּיִשְׂרָאֵל, חוֹדֶשׁ אֶחָד — יְקַיֵּים, וּשְׁנַיִם — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. בְּכֹהֵן, שְׁנַיִם — יְקַיֵּים, וּשְׁלֹשָׁה — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּטְעוֹם אֶחָד מִכָּל הַפֵּירוֹת — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּיִשְׂרָאֵל, יוֹם אֶחָד — יְקַיֵּים, שְׁנַיִם — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. וּבְכֹהֵן, שְׁנַיִם — יְקַיֵּים, שְׁלֹשָׁה — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. (ג)הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּאֶחָד מִכָּל הַמִּינִין — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעֲנִיּוֹת — שֶׁלֹּא נָתַן קִצְבָה, וּבַעֲשִׁירוֹת — שְׁלֹשִׁים יוֹם. ז־ט(ד)**גְּמָ'** וְכֵיוָן דִּמְשׁוּעְבַּד לָהּ הֵיכִי מָצֵי מַדִּיר לַהּ? כָּל כְּמִינֵּיהּ דְּמַפְקַע לַהּ לְשִׁיעְבּוּדַהּ? (ה)וְהָתְנַן: "קֻוֹנָם שֶׁאֵינִי עוֹשָׂה לְפִיךְ" — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר. אַלְמָא כֵּיוָן דִּמְשַׁעְבְּדָא לֵיהּ, לָאו כָּל כְּמִינַהּ דְּמַפְקַע לֵיהּ לְשִׁיעְבּוּדֵיהּ. הָכָא נָמֵי: כֵּיוָן דִּמְשׁוּעְבַּד לַהּ, לָאו כָּל כְּמִינֵּיהּ דְּמַפְקַע לַהּ לְשִׁיעְבּוּדַהּ! אֶלָּא: מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לָהּ "צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ",

נַעֲשָׂה

רַבִּי מֵאִיר דְּמַתְנִי' הִיא דְּאָמַר יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ מַה שֶּׁהֻשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ: מֵנַּח נִיחָא לֵיהּ שֶׁיִּתְּנוּ לָהֶן כָּל צָרְכָן: לְזָרוֹזִינְהוּ שֶׁיַּחְזְרוּ אַחַר מְזוֹנוֹתֵיהֶן וְשֶׁלֹּא יְהוּ רַעַבְתָנִין: הַפָּעוֹטוֹת תִּינוֹקוֹת בְּנֵי תֵּשַׁע וּשְׁמוֹנֶה כִּדְאָמְרִי' בְּהַנִּזָּקִין: בְּמִטַּלְטְלֵי דַּוְקָא אֲבָל בְּמְקַרְקְעֵי לֹא עַד שֶׁיָּבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אוֹ עַד שֶׁיְּהֵא בֶּן עֶשְׂרִים: אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים אוֹ ב"ד: מִדְּקָתָנֵי בְּמָתְנֵי': שָׁאנֵי הָכָא דְּאִיכָּא שָׁלִישׁ שֶׁנִּשְׁתַּלֵּשׁ לְכָךְ וּפֵרְשׁוּ לוֹ מַה יַּעֲשֶׂה בָּהֶן אֲבָל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס אֵינוֹ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת צָרְכֵי יְתוֹמִים לְכָל הַצָּרִיךְ וַהֲרֵי אִם מָכְרוּ אֵלּוּ הַפָּעוֹטוֹת אֵין זֶה שִׁנּוּי מִצְוַת הַמֵּת שֶׁאַף הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס יִמְכֹּר לְצֹרֶךְ מְזוֹנוֹתֵיהֶם: אִם כֵּן דְּשָׁלִישׁ דַּוְקָא וְטַעֲמָא לְפִי שֶׁפֵּרְשׁוּ לוֹ לִקְנוֹת שָׂדֶה לִתְנֵי יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ כו': דַּאֲפִילּוּ בְּעָלְמָא בְּמָקוֹם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס דְּדָמֵי קְצָת לְשָׁלִישׁ: הֲדַרַן עֲלָךְ מְצִיאַת הָאִשָּׁה מַתְנִי' הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלֵּהָנוֹת לוֹ אֵין הֲנָאַת תַּשְׁמִישׁוֹ נֶאֱסָר עָלֶיהָ דְּהָא מְשֻׁעְבָּד לָהּ הִלְכָּךְ בִּשְׁבִיל תַּשְׁמִישׁ אֵין לָנוּ לְכוּפוֹ לְהוֹצִיא וְלִתֵּן כְּתֻבָּה וַהֲנָאַת מְזוֹנוֹת בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ וְהָא מְשֻׁעְבָּד לָהּ: יַעֲמִיד פַּרְנָס שָׁלִיחַ שֶׁיְּפַרְנְסֶנָּה: בְּיִשְׂרָאֵל אִם יִשְׂרָאֵל הוּא שֶׁיָּכוֹל לְהַחֲזִיר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ: וּבְכֹהֵן שֶׁאִם יְגָרְשֶׁנָּה לֹא יוּכַל לְהַחֲזִירָהּ וְשֶׁמָּא סוֹפוֹ יִתְחָרֵט יְהַבוּ לֵיהּ רַבָּנָן זִמְנָא טְפֵי: אֶחָד מִכָּל הַפֵּרוֹת קוֹנָם פְּרִי פְּלוֹנִי עָלַי וְהוּא קַיָּם לָהּ: שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּאֶחָד מִכָּל הַמִּינִין קוֹנָם בֹּשֶׂם פְּלוֹנִי עָלַי וְהוּא קַיָּם לָהּ: בַּעֲנִיּוֹת שֶׁלֹּא נָתַן קִצְבָה בְּאִשָּׁה עֲנִיָּה אִם לֹא נָתַן קִצְבָּה לַדָּבָר עַד מָתַי אָסְרוּ עָלֶיהָ הוּא דְּיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה אֲבָל אִם נָתַן קִצְבָּה תַּמְתִּין עַד אוֹתוֹ זְמַן וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ עַד כַּמָּה הִיא קִצְבָתָהּ: וּבַעֲשִׁירוֹת שֶׁרְגִילוֹת לְכָךְ: עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם אִם לֹא הִדִּירָהּ יוֹתֵר אֵין כּוֹפִין לְהוֹצִיא: גְּמָ' וְכֵיוָן דִּמְשֻׁעְבַּד לָהּ לִמְזוֹנוֹת:

הָא קַיְימָא לַן מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אֲפֵי' בְּבָרִיא קַיְימָא לַן הָכִי כִּדְמוּכַח שִׁלְהֵי פ"ק דְּגִטִּין (דַּף טו.) דְּאָמְרִינַן רַב אַסִּי מוֹקֵי לַהּ בְּבָרִיא וְהָא קַיְימָא לַן מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת יֵשׁ מַקְשִׁין כֵּיוָן דְּמִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אִם כֵּן מַאי אַהֲנֵי הָא דְּדִבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּכְתוּבִים וְכִמְסוּרִין דָּמוּ וְאוֹמֵר ר"ת דְּלָא אָמְרִי' מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אֶלָּא כְּשֶׁהֻשְׁלַשׁ מִתְּחִלָּה לְכָךְ אִי נָמֵי דַּוְקָא בְּמֵת נוֹתֵן בְּחַיֵּי מְקַבֵּל אֲבָל דִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע בְּכָל עִנְיָן כִּמְסוּרִין דָּמוּ: **אֲבָל** יֵשׁ שָׁם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס אֵין מִקָּחָן מִקָּח פֵּי' רַ"ח דַּוְקָא מֶכֶר אֲבָל מַתְּנָתָן מַתָּנָה דִּלְעִנְיַן מַתָּנָה אֵין סְבָרָא לְחַלֵּק בֵּין יֵשׁ שָׁם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְאֵין שָׁם: הֲדַרַן עֲלָךְ מְצִיאַת הָאִשָּׁה מַתְנִי' הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלֵּהָנוֹת לוֹ – פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאֵין הֲנָאַת תַּשְׁמִישׁוֹ נֶאֱסָר עָלֶיהָ דְּהָא מִשְׁתַּעְבֵּד לָהּ מַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּלָשׁוֹן זֶה אִסּוּר הֲנָאַת תַּשְׁמִישׁ וְקָשֶׁה דְּפָרִיךְ בגמ' וְכֵיוָן דְּמִשְׁתַּעְבֵּד לָהּ הֵיכִי מָצֵי מַדִּיר לַהּ וְהָתְנַן קֻנָּם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךְ כו' מִגּוּפָא דְּמַתְנִי' הו"מ לְמִפְרַךְ דְּלָא מָצֵי אָסַר עָלֶיהָ תַּשְׁמִישׁ מִשּׁוּם דִּמְשֻׁעְבָּד לָהּ דְּאִם הָיָה נֶאֱסַר יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה לב"ש בִּשְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת ולב"ה שֶׁבֶת אַחַת וְעוֹד כִּי מוֹקֵי לָהּ בַּגְּמָרָא בְּהִדִּירָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה דְּאַכַּתִּי לֹא מְשֻׁעְבָּד לָהּ אִם כֵּן מִתַּשְׁמִישׁ נָמֵי חָל הַנֶּדֶר וְלִתְנֵי בְּמָתְנֵי' יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה בְּשַׁבָּת אַחַת לב"ה אוֹ בִּשְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת לב"ש וּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּלֵהָנוֹת לוֹ לָא מַשְׁמַע אֶלָּא הֲנָאַת מְזוֹנוֹת: יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה – נִרְאֶה לר"י דְּבְכָל הָנָךְ דְּקָתָנֵי בְּמָתְנֵי' יוֹצִיא הַיְנוּ שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ דְּכֵיוָן דְּשֶׁלָּא כְּדִין עָבִיד כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לט.) דִּתְנַן לֹא רָצוּ חוֹזְרִין אֵצֶל גָּדוֹל וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא חוֹזְרִין אֵצֶל גָּדוֹל לְמִכְפְּיֵהּ הוֹאִיל וְעָלֶיהָ מִצְוָה רַמְיָא וְעוֹד אָמְרִי' לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף עז.) אָמַר רַב הָאוֹמֵר אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה וּמַסִּיק עַד שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא יִכְפּוּהוּ לָזוּן מַשְׁמַע דִּלְשׁוֹן יוֹצִיא שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְלֵיכָּא לְמֵימַר דִּכְפִיָּה דְּהָתָם בְּמִלֵּי וְלֹא בְּשׁוֹטֵי חֲדָא דִּבְדְבָרִים לֹא יוּסַר עֶבֶד וְעוֹד מִדְּפָרִיךְ לְעֵיל לְמַ"ד מוֹרֶדֶת מִמְּלָאכָה וְהָאָמַר רַב הָאוֹמֵר אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה וּמַאי קוּשְׁיָא דִּלְמָא מַתְנִיתִין דְּמוֹסִיפִין עַל כְּתֻבָּתָהּ כְּשֶׁלֹּא רָצָה לְהוֹצִיא אֲבָל אִם כּוֹפִין בְּשׁוֹטֵי אָתֵי שַׁפִּיר וא"ת א"כ אַמַּאי לָא תָּנֵי לְהוּ בַּהֲדֵי הָנָךְ שֶׁכּוֹפִין לְהוֹצִיא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף עז.) וי"ל דְּלָא תָּנֵי בְּמָתְנֵי' אֶלָּא כְּגוֹן מֻכֵּה שְׁחִין וּבַעַל פּוֹלִיפּוּס דְּאָתְיָן מִמֵּילָא אֲבָל הָנָךְ דְּאָתְיָא כְּפִיָּה דִּידְהוּ ע"י פְּשִׁיעַת הַבַּעַל לָא קָתָנֵי וּמְקַמֵּץ וּמְצָרֵף וּבֻרְסִי דְּקָתָנֵי אֲפִילּוּ נַעֲשׂוּ אַחַר שֶׁנְּשָׂאוּ נִיחָא שֶׁאֵינָם מִתְכַּוְּנִים לְהַקְנִיט וּלְצַעֵר הָאִשָּׁה וְעוֹד יֵשׁ לְהָבִיא רְאָיָה דְּיוֹצִיא מַשְׁמַע כְּפִיָּה מִדְּאָמַר בְּסוֹף הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סה: וְשָׁם) עוּבְדָא הֲוָה בְּבֵי כְנִישְׁתָּא בְּקֵיסָרִי קַמֵּהּ דְּר' יוֹחָנָן וַאֲמַר יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה וּמַשְׁמַע הָתָם דְּכָיְפִינַן לֵיהּ וְתֵמַהּ אַמַּאי לָא חָשִׁיב לָהּ לְהַהִיא דְּבָאָה מֵחֲמַת טַעֲנָה בַּהֲדֵי הָנָךְ שֶׁכּוֹפִין לְהוֹצִיא דְּהָתָם אֵינוֹ פּוֹשֵׁעַ בָּהּ דְּמָה הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שֶׁהוּא עָקָר וי"ל מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי סֵיפָא בֵּין שֶׁהָיוּ עַד שֶׁלֹּא נְשָׂאוּ בֵּין מִשֶּׁנְּשָׂאוֹ וְלֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר סְבוּרָה הָיִיתִי שֶׁאֲנִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל וְרַבֵּיהוּ מִתָּרְצִי בְּהַאי שִׁנּוּיָא וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל הֵבִיא מִירוּשַׁלְמִי דְּכָל הָנָךְ יוֹצִיא דְּמַתְנִיתִין אֵין כּוֹפִין וְהָכֵי אִיתָא הָתָם אָמַר שְׁמוּאֵל אֵין מְעַשִּׂין אֶלָּא לִפְסוּלוֹת אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל תְּנֵינָא הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלֵּהָנוֹת כו' שָׁמַעְנוּ שֶׁמּוֹצִיא שָׁמַעְנוּ שֶׁכּוֹפִין וּפָסַק ר"ח מִשָּׁם ש"מ שֶׁאֵין כּוֹפִין אֶלָּא הֵיכָא שֶׁמְּפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא כּוֹפִין אֲבָל הֵיכָא דַּאֲמוּר רַבָּנָן יוֹצִיא אוֹמְרִים לוֹ כְּבָר חִיּוּב חֲכָמִים לְהוֹצִיא וְאִם לֹא תּוֹצִיא מֻתָּר לִקְרוֹתְךָ עֲבַרְיָנָא אֲבָל לִכְפּוֹתוֹ לֹא וּלְקַמָּן גַּבֵּי הָאוֹמֵר אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס לר"ח גָּרְסִינַן בְּהֶדְיָא כּוֹפִין אוֹתוֹ וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה וְהַהִיא דְּהַחוֹלֵץ דְּחוֹזְרִין אֵצֶל גָּדוֹל לְמִכְפְּיֵהּ לִכְנֹס אוֹ לִפְטֹר הַיְנוּ לְפִי שֶׁמּוֹנֵעַ מִמֶּנָּה כָּל עִנְיְנֵי אִישׁוּת בֵּין תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה בֵּין מְזוֹנוֹת אֲבָל מִשּׁוּם תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה לְחוּדֵיהּ אוֹ מִשּׁוּם מְזוֹנוֹת לֹא וְהַהִיא דְּסוֹף הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ הָתָם מַשְׁמַע דְּלִכְפּוֹתוֹ אָמַר דִּכְשֶׁבָּא מַעֲשֶׂה לְפָנָיו צִוָּה לָהֶם לְהוֹצִיא וְיוֹתֵר נִרְאֶה דְּכוֹפִין בְּכָל הָנֵי כִּדְפֵרֵשׁ ר"י אֶלָּא דִּירוּשַׁלְמִי קָסָבַר שֶׁשַּׁיָּךְ כְּפִיָּה בְּמִלֵּי אֲבָל לְדִידַן דְּקַיְמָא לָן דִּבְדְבָרִים לֹא יוּסַר עֶבֶד ע"כ אַיְּרֵי בְּשׁוֹטֵי כֵּיוָן דִּלְשׁוֹן יוֹצִיא מַשְׁמַע כְּפִיָּה הֵיכָא דְּעוֹשֶׂה לָהּ עַוְלָה וּמִיהוּ אֵין לָכֹף שׁוּם אָדָם לְגָרֵשׁ וְלַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה עַד שֶׁנִּמְצָא רְאָיָה בְּרוּרָה דְּהָא אָמְרִינַן דְּגֵט מְעֻשֶּׂה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא כְּדִין פָּסוּל וְאֵין לְהַתִּיר אֵשֶׁת אִישׁ מִסָּפֵק:

שֶׁלֹּא תִּטְעֹם אֶחָד מִכָּל הַפֵּרוֹת לָאו בְּכָל פֵּרוֹת מַדִּיר לָהּ דְּא"כ לֹא הֲוָה חָיֵל דְּאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְקַיֵּם כִּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ פֶּרֶק שֵׁנִי דִּנְדָרִים (דַּף יד:) דְּכִי אָמַר קוֹנָם עֵינַי בְּשֵׁנָה סְתָם לָא חָיֵל נֶדֶר לְמֵיסַר שֵׁנָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּטְעוֹם בְּמִין אֶחָד שֶׁבַּפֵּרוֹת כִּדְאָמְרִינַן בַּתּוֹסֶפְתָּא דַּאֲפִילּוּ לֹא טָעֲמָה מִין זֶה מֵעוֹלָם אֲבָל לְמַאי דְּסַלְקָא דַּעְתִּין דְּאַדְּדָהּ אִיהוּ וּתְלָנְהוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה חָל אֲפִילּוּ הִדִּירָהּ מִכָּל פֵּרוֹת כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר לָהּ לֶאֱכֹל וְלֵאָסֵר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה כִּי הַהִיא דִּשְׁלְהֵי נְדָרִים (דַּף פט:) דְּאָמַר תִּתְסַר כָּל הֲנָאוֹת דְּעָלְמָא עָלַי כו' וְשִׁרְקֵהּ טִינָא שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִן הָעוֹלָם אַלְמָא חָל הַנֶּדֶר: הָכָא נָמֵי כֵּיוָן דִּמְשֻׁעְבָּד לָהּ כו' – וְאִם תֹּאמַר וְלוֹקֵי כְּגוֹן דִּתְלִינְהוּ לִמְזוֹנוֹתֶיהָ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה דְּאָמַר יֵאָסֵר תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אִם אֲזוּנֵךְ וְי"ל דְּא"כ (אַפֵּי') שְׁמוּאֵל דְּאָמַר לְקַמָּן אֲפִלּוּ בִּסְתָם יַמְתִּין שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ מ"מ לָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר יָתֵר מִכֵּן יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים תֵּהָנֶה וְתֵאָסֵר לְבֵית הִלֵּל שַׁבָּת אַחַת וּלְבֵית שַׁמַּאי שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת וּכְהַאי גַּוְנָא פָּרִיךְ לְקַמָּן אַמַּאי דִּמְשַׁנֵּי כְּגוֹן דִּתְלִינְהוּ לְקִשּׁוּטֶיהָ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וְלֵיכָּא נָמֵי לְמֵימַר כְּגוֹן דְּאָמַר יֵאָסֵר הֲנָאַת תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי מֵעַכְשָׁו אִם תֵּהָנֶה מִמֶּנִּי דְּאָז אֲסוּרָה לֵהָנוֹת דְּהָא לְרַב יְהוּדָה דְּאָמַר בְּפֶרֶק שֵׁנִי דִּנְדָרִים (דַּף יד:) קוֹנָם עֵינַי בְּשֵׁנָה הַיּוֹם אִם אִישַׁן לְמָחָר שֶׁלֹּא יִישַׁן הַיּוֹם פֶּן יִישַׁן לְמָחָר הָכָא נָמֵי אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ שֶׁמָּא תֵּהָנֶה דִּבְתְנָאֵי לָא מִזְדְּהַר אִינִישׁ כִּדְמְפָרֵשׁ הָתָם וַאֲפִילּוּ לְרַב נַחְמָן דְּאָמַר הָתָם מִזְדְּהַר הָכָא מוֹדֶה דְּאִשָּׁה לָא מִזְדַּהְרָא כֵּיוָן שֶׁלֹּא נָדְרָה וּבְתוֹסְפוֹת ה"ר יוֹסֵף שֶׁפֵּרֵשׁ לִפְנֵי רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל מְנוּחָתוֹ כָּבוֹד פֵּרֵשׁ דִּלְקַמָּן דַּוְקָא מוֹקֵי דִּתְלִינְהוּ לְקִשּׁוּטֶיהָ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה דְּקָתָנֵי הַמַּדִּיר אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט וְלָא קָתָנֵי הַמַּדִּיר מִקִּשּׁוּט מַשְׁמַע שַׁפִּיר שֶׁמַּדִּירָהּ מִתַּשְׁמִישׁ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט אֲבָל הָכָא דְּקָתָנֵי הַמַּדִּיר מִלֵּהָנוֹת מַשְׁמַע שֶׁמֵּהֲנָאָה מַמָּשׁ מַדִּירָהּ:

מסורת הש״ס

א פסחים ח:; לעיל סא:

ב תוספתא כתובות

ג תוספתא כתובות

ד תענית כא.

ה שבת מא.

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ כג, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ רנג סעי׳ יז:

ב מיי׳ פכ״ט מהל׳ מכירה הל׳ ו, סמג עשין פה, טוש״ע חו״מ סי׳ רלה סעי׳ א:

ג מיי׳ פכ״ט מהל׳ מכירה הל׳ ז, טוש״ע חו״מ סי׳ רלה סעי׳ ב:

ד מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כג:

ה מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כד:

ו מיי׳ פי״ב מהל׳ נדרים הל׳ י, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רלה סעי׳ ב:

ז מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כג:

ח מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כד:

ט מיי׳ פי״ב מהל׳ נדרים הל׳ י, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רלה סעי׳ ב:

(א)נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לָהּ "צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ". וְאִם אִיתַהּ לְהָא דְּרַב הוּנָא אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ "אֵינִי נִיזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה", "קוֹנָם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךָ", אַמַּאי אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר? לֵימָא: מִתּוֹךְ שֶׁיְּכוֹלָה לוֹמַר "אֵינִי נִיזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה", נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁאוֹמֶרֶת לוֹ: "אֵינִי נִיזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה". [א]אֶלָּא, לָא תֵּימָא "נַעֲשָׂה", אֶלָּא בְּאוֹמֵר לָהּ: "צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ". [ב]אִי הָכִי פַּרְנָס לְמָה לַהּ? בִּדְלָא סָפְקָה: אִי בִּדְלָא סָפְקָה — הֲדַר קוּשְׁיַין לְדוּכְתֵּיהּ? אָמַר רַב אָשֵׁי: בִּמְסַפֶּקֶת לִדְבָרִים גְּדוֹלִים, וְאֵינָהּ מְסַפֶּקֶת לִדְבָרִים קְטַנִּים. [ג]הָנֵי דְּבָרִים קְטַנִּים, הֵיכִי דָמֵי? אִי דִּרְגִילָה בְּהוּ — הָא רְגִילָה בְּהוּ! וְאִי לָא רְגִילָה בְּהוּ — פַּרְנָס לְמָה לַהּ? לָא צְרִיכָא: דִּרְגִילָה בְּבֵית נָשָׁא, וְקָא מְגַלְגְּלָא בַּהֲדֵיהּ, דְּאָמְרָה לֵיהּ: עַד הָאִידָּנָא דְּלָא אַדַּרְתַּן — גַּלְגֵּילְנָא בַּהֲדָךְ, הַשְׁתָּא דְּאַדַּרְתַּן — לָא מָצֵינָא דְּאֶיגַּלְגֵּל בַּהֲדָךְ. וּמַאי שְׁנָא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם? עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא שָׁמְעִי בַּהּ אִינָשֵׁי וְלָא זִילָא בַּהּ מִילְּתָא, טְפֵי — שָׁמְעִי בַּהּ אִינָשֵׁי וְזִילָא בַּהּ מִילְּתָא. (ב)אִיבָּעֵית אֵימָא שֶׁהִדִּירָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה, אֲרוּסָה מִי אִית לַהּ מְזוֹנֵי? שֶׁהִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ. דִּתְנַן: הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ — אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה. וּמַאי שְׁנָא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם? עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם עָבֵיד שָׁלִיחַ שְׁלִיחוּתֵיהּ, טְפֵי — לָא עָבֵיד שָׁלִיחַ שְׁלִיחוּתֵיהּ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא שֶׁהִדִּירָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה וְנִישֵּׂאת, נִישֵּׂאת — הָא סְבָרָה וְקַבִּילָה! דְּאָמְרָה: כִּסְבוּרָה אֲנִי שֶׁאֲנִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל, עַכְשָׁיו אֵין אֲנִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל. אֵימַר דְּאָמְרִינַן הָכִי גַּבֵּי מוּמִין, לְעִנְיַן מְזוֹנֵי מִי אָמְרִינַן הָכִי? אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְשַׁנִּינַן מֵעִיקָּרָא. [ד]עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם יַעֲמִיד פַּרְנָס. וּפַרְנָס לָאו שְׁלִיחוּתֵיהּ קָא עָבֵיד? אָמַר רַב הוּנָא, בְּאוֹמֵר: "כָּל הַזָּן אֵינוֹ מַפְסִיד". ה(ג)וְכִי אָמַר הָכִי לָאו שְׁלִיחוּתֵיהּ קָעָבֵיד? וְהָתְנַן: מִי שֶׁהָיָה מוּשְׁלָךְ בְּבוֹר, וְאָמַר: "כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ יִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ" — הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם קָאָמַר "יִכְתּוֹב", הָכָא מִי קָאָמַר "יָזוּן"? "כָּל הַזָּן" קָאָמַר! [ו]וְהָא אָמַר רַבִּי אַמֵּי: בִּדְלֵיקָה הִתִּירוּ לוֹמַר: "כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד". בִּדְלֵיקָה לְמַעוּטֵי מַאי? לָאו לְמַעוּטֵי כִּי הַאי גַּוְונָא?! לָא, לְמַעוּטֵי שְׁאָר אִיסּוּרִים דְּשַׁבָּת. (ד)מֵתִיב רַבָּה: הַמּוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ, וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל — יֵלֵךְ אֵצֶל חֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְיֹאמַר לוֹ: "אִישׁ פְּלוֹנִי מוּדָּר הֲנָאָה מִמֶּנִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה לוֹ". הוּא נוֹתֵן לוֹ, וּבָא וְנוֹטֵל מִזֶּה. הָכִי הוּא דִּשְׁרֵי, אֲבָל "כָּל הַזָּן אֵינוֹ מַפְסִיד" — לָא! לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִיבַּעְיָא "כָּל הַזָּן אֵינוֹ מַפְסִיד" — דִּלְעָלְמָא קָאָמַר, אֲבָל הַאי, כֵּיוָן דְּרָגִיל אֶצְלוֹ וְקָאָזֵיל קָאָמַר לֵיהּ, כְּמַאן דְּאָמַר לֵיהּ זִיל, "הַב לֵיהּ אַתְּ" דָּמֵי — קָא מַשְׁמַע לַן. [ז]גּוּפָא: הַמּוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל, הוֹלֵךְ אֵצֶל חֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: "אִישׁ פְּלוֹנִי מוּדָּר הֲנָאָה מִמֶּנִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה לוֹ". הוּא נוֹתֵן לוֹ, וּבָא וְנוֹטֵל מִזֶּה. בֵּיתוֹ לִבְנוֹת, וּגְדֵירוֹ לִגְדּוֹר, וְשָׂדֵהוּ לִקְצוֹר — הוֹלֵךְ אֵצֶל פּוֹעֲלִין הָרְגִילִין אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לָהֶן: "אִישׁ פְּלוֹנִי מוּדָּר הֲנָאָה מִמֶּנִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה לוֹ". הֵן עוֹשִׂין עִמּוֹ, וּבָאִין וְנוֹטְלִים שְׂכָרָן מִזֶּה. [ח]הָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, וְאֵין עִמּוֹ מַה יֹּאכַל — נוֹתֵן לְאַחֵר לְשׁוּם מַתָּנָה, וְהַלָּה נוֹטֵל וְאוֹכֵל, וּמוּתָּר. וְאִם אֵין שָׁם אַחֵר — מַנִּיחַ עַל גַּבֵּי הַסֶּלַע אוֹ עַל גַּבֵּי הַגָּדֵר, וְאוֹמֵר: "הֲרֵי הֵן מוּפְקָרִין לְכָל מִי שֶׁיַּחְפּוֹץ", וְהַלָּה נוֹטֵל וְאוֹכֵל, וּמוּתָּר. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי — גְּזֵירָה מִשּׁוּם

מַעֲשֶׂה

נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לָהּ צְאִי כו' – הָכָא לָא מָצֵי לְמִפְרַךְ וְהָא לָא אֲמַר לָהּ הָכִי כִּדְפָרִיךְ באע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נח:) דְּהָכָא אֵין אָנוּ מְשַׁנִּין נֶדֶר מִכְּמוֹ שֶׁנָּדַר אֶלָּא טַעְמָא בְּעָלְמָא הוּא דְּלָמָּה הוּא מַדִּירָהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁרוֹצֶה שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ אֲבָל הָתָם גַּבֵּי מַקְדִּישׁ יְדֵי אִשְׁתּוֹ אֵין הַנֶּדֶר טוֹב וְצָרִיךְ לְתַקֵּן דִּבּוּרוֹ שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר יִקְדְּשׁוּ יָדֶיהָ לְעוֹשֵׂיהֶן לְהָכִי פָּרֵיךְ לַהּ הָתָם: אֶלָּא לָא תֵּימָא נַעֲשָׂה כו' – לָא הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דְּמַתְנִי' דְּהָכָא כר"מ דְּאָמַר אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו לְבַטָּלָה כִּדְמְשַׁנֵּי באע"פ (שָׁם) דְּלָא דָּמֵי דְּוַדַּאי מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו לְבַטָּלָה יֵשׁ לָנוּ לְתַקֵּן דִּבּוּרוֹ כְּמוֹ הָתָם דְּמַקְדִּישׁ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְאָמְרִי' דְּבָעֵי לְמֵימַר יִקְדְּשׁוּ יָדַיִךְ לְעוֹשֵׂיהֶן דְּאֵינוֹ אֶלָּא תִּקּוּן מִלָּה בְּעָלְמָא אֲבָל לְהוֹסִיף עַל הַדִּבּוּר מַה שֶּׁלֹּא אָמַר כְּלָל אֵין לָנוּ לְהוֹסִיף בִּשְׁבִיל כָּךְ כֵּיוָן שֶׁאֵין לָנוּ לוֹמַר שֶׁכָּךְ הָיָה דַּעְתּוֹ בְּלֹא שׁוּם דִּבּוּר אַחֵר כְּמוֹ שֶׁהָיִינוּ סְבוּרִין מִתְּחִלָּה: וְהָאִדָּנָא דְּאַדַּרְתַּן לָא מָצֵינָא לְאִיגַּלְגּוּלֵי בַּהֲדָךְ – וְאַדַּעְתָּא דְּהָכִי לֹא מָחֲלָה שֶׁיַּדִּירֶנָּה הִלְכָּךְ מְשֻׁעְבָּד לָהּ ומ"מ חָל הַנֶּדֶר דְּבִשְׁעַת הַנֶּדֶר אַכַּתִּי לֹא הָיָה מְשֻׁעְבָּד אִי נָמֵי בְּלֹא טַעַם מְחִילָה הַנֶּדֶר חָל שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהִיא עִמּוֹ יֵשׁ לָהּ לְגַלְגֵּל עִמּוֹ דְּאע"ג דְּאֵין יוֹרֶדֶת עִמּוֹ דְּאֵין זֶה חָשִׁיב יְרִידָה דְּמִירֵי שֶׁאֵין בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ הָעֲשִׁירִים כְּמוֹ בַּעְלָהּ רְגִילִין בְּכָךְ אֶלָּא אָבִיהָ מִתּוֹךְ עָשְׁרוֹ הָיָה מְוַתֵּר הִלְכָּךְ יֵשׁ לָהּ לְגַלְגֵּל עִמּוֹ וּכְשֶׁאֵינָהּ עִמּוֹ יֵשׁ לָהּ לְהַנְהִיג כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה רְגִילָה בְּבֵית אָבִיהָ: שֶׁהִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ – פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִדְּאוֹרַיְתָא לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד לָהּ לְפִיכָךְ הַנֶּדֶר חָל וְקָשֶׁה דא"כ מִן הַנִּשּׂוּאִין נָמֵי יָחוּל הַנֶּדֶר מֵהַאי טַעְמָא דְּהָא קַיְמָא לַן דִּמְזוֹנוֹת נְשׂוּאָה דְּרַבָּנָן וְעוֹד קֻנָּם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךָ אַמַּאי אֵין הַנֶּדֶר חָל וְהָא מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְבַעְלָהּ לכ"ע לָא הָוֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ כֻּלּוֹ' הָא דְּקָתָנֵי יַעֲמִיד פַּרְנָס אַשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נָשְׂאוּ קָאֵי אֲבָל כְּשֶׁנָּדַר עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ הַזְּמַן לְפִיכָךְ חָל הַנֶּדֶר וְדַוְקָא הִגִּיעַ זְמַן אֲבָל נִשֵּׂאת אֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִיד פַּרְנָס דְּסָבְרָה וְקִבְּלָה כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ וְעוֹד י"ל כְּשֶׁהִדִּירָהּ כְּבָר הִגִּיעַ הַזְּמַן וּמִיהוּ חָל הַנֶּדֶר דְּלָא אַלְמוּהָ רַבָּנָן לְשִׁעְבּוּדָא דְּאִשָּׁה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת וּמַפְקִיעַ הַקּוֹנָם אוֹתוֹ שִׁעְבּוּד: טְפֵי לָא עָבִיד שְׁלִיחוּתֵהּ – הָכָא לֹא שַׁיָּךְ טַעְמָא דְּזִילוּתָא כֵּיוָן דְּלָא נִשֵּׂאת וא"ת וְיַעֲשֶׂה לָהּ תַּקָּנָה אַחֶרֶת כְּגוֹן שֶׁיִּתֵּן לוֹ לַחֲבֵרוֹ בְּמַתָּנָה וְהַלָּה יִתֵּן לָהּ כְּמוֹ גַּבֵּי בָּא בַּדֶּרֶךְ דְּמַיְיתֵי לְקַמָּן דְּאֵין לוֹמַר דַּוְקָא בָּא בַּדֶּרֶךְ וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל הִתִּירוּ לוֹ דְּהָא גַּבֵּי מַעֲשֶׂה דְּבֵית חוֹרוֹן מַשְׁמַע דְּאִי הֲוָה יָהֵיב לֵהּ מַתָּנָה גְּמוּרָה הֲוָה שָׁרֵי אָבִיו לְמֵיכַל וי"ל דְּאֵין הָכִי נָמֵי אֲבָל אֵין רְגִילוּת לִתֵּן בכה"ג דְּכָל שָׁעָה יָרֵא שֶׁיַּחֲזִיק בָּהֶן הַמְקַבֵּל וא"ת וְיַפְקִיר כִּדְלְקַמָּן וְי"ל דְּהָא וַדַּאי לָא שָׁרֵינַן אֶלָּא לְבֹא בַּדֶּרֶךְ הוֹאִיל וְלֹא נִכְנְסוּ הַמְּזוֹנוֹת לִרְשׁוּת אַחֶרֶת מִשֶּׁיָּצְאוּ מִיַּד הַמַּדִּיר דְּנִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁהֵן עֲדַיִן בִּרְשׁוּתוֹ וְתַקַּנְתָּא דְּחֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ אִכָּא לְמֵימַר נָמֵי דְּלָא שְׁכִיחַ דְּעָבְדִי טְפֵי מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם הוֹאִיל וְהַמַּדִּיר אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ לִתֵּן לוֹ מָעוֹת: וּפַרְנָס לָאו שְׁלִיחוּתֵהּ קָעָבֵיד – הַשְׁתָּא סָלְקָא דַּעְתִּין דְּאָמַר לֵיהּ סַפֵּק לָהּ מְזוֹנוֹת וַאֲנִי פּוֹרֵעַ וְלָא דָּמֵי לְהָא דְּמַסְקִינַן בְּרֵישׁ פֶּרֶק בָּתְרָא דע"ז (דַּף סג. וְשָׁם) אוֹמֵר אָדָם לְחֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ תֵּן פֵּרוֹת לְחַמָּרִי וּלְפוֹעֲלִי וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וְלֹא מִשּׁוּם יֵין נֶסֶךְ דְּהָתָם לָא קָאָמַר לֵיהּ דְּלִיתֵּיב לְהוּ אִסּוּרָא הִלְכָּךְ לָאו שְׁלִיחוּתֵהּ עָבִיד אִי יָהֵיב לְהוּ יֵין נֶסֶךְ אֲבָל הָכָא שְׁלִיחוּתֵהּ קָא עָבִיד כִּי יָהֵיב לָהּ שׁוּם מְזוֹנוֹת: בְּאוֹמֵר כָּל הַזָּן אֵינוֹ מַפְסִיד – וְלָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי בְּחֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ אוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּיַעֲמִיד פַּרְנָס מַשְׁמַע דִּמְפַרְנֵס לָהּ מְזוֹנוֹת אֲבָל בְּחֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ לֹא מְפָרֵשׁ לָהּ מִיהוּ אוֹמֵר רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דַּוְקָא בְּכִי הַאי גַּוְנָא דְּאָמַר בִּסְתָם כָּל הַזָּן אֵינוֹ מַפְסִיד שָׁרִי בְּמֻדַּר הֲנָאָה אֲבָל לְמֵימַר לְיָחִיד אִם תָּזוּן לֹא תַּפְסִיד אָסוּר דְּמִחְזֵי כִּשְׁלוּחוֹ דְּגַבֵּי בָּא בַּדֶּרֶךְ לָא שָׁרֵי לְמֵימַר הָכִי וּבְסוֹף מַסְקָנָא נָמֵי דִּמְשַׁנֵּי לָא מִבַּעְיָא כָּל הַזָּן כו' אִי הֲוָה שָׁרֵי לְמֵימַר לְיָחִיד הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּחֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ אִם תָּזוּן לֹא תַּפְסִיד וַהֲוָה מַשְׁמַע לָן רְבוּתָא טְפֵי:

נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לָהּ דאע"ג דְּלָא אָמַר הֲרֵי הוּא כְּאוֹמֵר דְּוַדַּאי אַדַּעְתָּא דְּהָכִי אַדְּרָהּ: בִּדְלָא סָפְקָה מְזוֹנוֹת לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הַקָּצוּב לָהּ בְּמִשְׁנַת אע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף סד:): הָא רְגִילָה בְּהוּ וּמְשֻׁעְבָּד לָהּ: שֶׁהִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ דְּמִדְּאוֹרַיְתָא לֹא מְשֻׁעְבָּד לָהּ לְפִיכָךְ חָל הַנֶּדֶר דְּאִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא הוּא וּמִדְּרַבָּנַן חַיָּב לְזוּנָהּ לְפִיכָךְ יַעֲמִיד פַּרְנָס: וְנִיסַּת דְּהַשְׁתָּא חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ וְהַנֶּדֶר כְּבָר חָל עָלָיו: הָא סָבְרָה וְקִבְּלָה יוֹדַעַת הִיא שֶׁנֶּאֱסַר עָלָיו לְזוּנָהּ וְנִיסַּת לוֹ: גַּבֵּי מוּמִין בִּשְׁלְהֵי פִּרְקִין בְּמַתְנִיתִין: לְעִנְיַן מְזוֹנֵי מִי אָמְרִינַן סְבוּרָה הָיִיתִי יוֹדַעַת הִיא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ בְּלֹא מְזוֹנוֹת: וּפַרְנָס לָאו שְׁלִיחוּתֵהּ עָבִיד בִּתְמִיהַ נִמְצָא עוֹבֵר עַל נִדְרוֹ: הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ אע"ג דְּלָא אָמַר לֵיהּ לַסּוֹפֵר כְּתֹב ה"נ אע"ג דְּלָא אָמַר לֵיהּ זוּן שְׁלוּחֵהּ הוּא: הָתָם קָאָמַר יִכְתֹּב לְשׁוֹן צַוָּאָה לְשׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ: בִּדְלֵקָה הִתִּירוּ לוֹמַר בְּשַׁבָּת דְּמִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ אִי לָא שָׁרֵת לֵהּ אָתֵי לְכַבּוּיֵי: לָאו לְמַעוּטֵי כִּי הַאי גַּוְנָא בְּכָל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה: שְׁאָר אִסּוּרֵי שַׁבָּת דַּחֲמִירֵי וְלֹא הִתִּירוּ בָּהֶן לוֹמַר הָעוֹשֶׂה לִי מְלָאכָה זוֹ אֵינוֹ מַפְסִיד כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וְיַעֲשׂוּ אֲבָל בִּנְדָרִים לָא גְּזוּר: דִּלְעָלְמָא קָאָמַר לָא דָּמֵי לִשְׁלִיחוּת כְּלָל דְּלָא יִחֵד אִישׁ לַעֲשׂוֹתוֹ אֲבָל רָגִיל אֶצְלוֹ אֵימָא לֹא כו':

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כג, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעי׳ ח:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כג, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעי׳ ח:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כג, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעי׳ ח:

ד מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כג, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעי׳ ח:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ גירושין הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעי׳ יט:

ו מיי׳ פי״ב מהל׳ שבת הל׳ ז, סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ שלד סעי׳ כו:

ז מיי׳ פז׳ מהל׳ נדרים הל׳ יב, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעי׳ ח:

ח מיי׳ פז׳ מהל׳ נדרים הל׳ יד, טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעי׳ ט:

מסורת הש״ס

א לקמן פג.; בבא בתרא מט:; לקמן קז:; גיטין עז:; בבא קמא ח:

ב משנה כתובות; לעיל ב.; לעיל נז.; לעיל מח:

ג תוספתא גיטין; משנה גיטין; גיטין סו.; גיטין ע:

ד משנה נדרים; נדרים מג.

גליון הש״ס

גמ' הא סברה וקבלה. עי' נדרים מז ע"א בר"ן ד"ה בעי רמב"א בסה"ד וצ"ע:

מַעֲשֶׂה דְּבֵית חוֹרוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּיִשְׂרָאֵל חֹדֶשׁ אֶחָד וְכוּ׳. הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא? אָמַר אַבָּיֵי: כֹּהֶנֶת אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן. רָבָא אָמַר: חֹדֶשׁ מָלֵא וְחֹדֶשׁ חָסֵר אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. (א)אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּמְפָרֵשׁ, אֲבָל בִּסְתָם — יוֹצִיא לְאַלְתַּר וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ בִּסְתָם לֹא יוֹצִיא, שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ. א(ב)וְהָא אִיפְּלִגוּ בַּיהּ חֲדָא זִימְנָא, דִּתְנַן: הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. — וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שַׁבָּת אַחַת. וְאָמַר רַב: מַחְלוֹקֶת בִּמְפָרֵשׁ, אֲבָל בִּסְתָם — יוֹצִיא לְאַלְתַּר וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ בִּסְתָם נָמֵי לֹא יוֹצִיא, שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ. צְרִיכָא, דְּאִי אִיתְּמַר בְּהָהִיא: בְּהָהִיא קָאָמַר רַב — מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר בְּפַרְנָס, אֲבָל בְּהָא, דְּאֶפְשָׁר בְּפַרְנָס — אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל. וְאִי אִתְּמַר בְּהָא: בְּהָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל — מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר בְּפַרְנָס, אֲבָל בְּהַהִיא, אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לְרַב — צְרִיכָא. (ג)תְּנַן: הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּטְעוֹם אֶחָד מִכָּל הַפֵּירוֹת — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. בִּשְׁלָמָא לְרַב: כָּאן בִּסְתָם, כָּאן בִּמְפָרֵשׁ. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל קַשְׁיָא! ב(ד)הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁנָּדְרָה הִיא, וְקִיֵּים לָהּ אִיהוּ. וְקָסָבַר רַבִּי מֵאִיר, הוּא נוֹתֵן אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ. ג(ה)וְסָבַר רַבִּי מֵאִיר הוּא נוֹתֵן אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ? וְהַתַנְיָא: הָאִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה בְּנָזִיר, וְשָׁמַע בַּעְלָהּ וְלֹא הֵפֵר לָהּ, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמְרִים: הִיא נָתְנָה אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ, לְפִיכָךְ אִם רָצָה הַבַּעַל לְהָפֵר — יָפֵר. וְאִם אָמַר אִי אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית — תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים: הוּא נוֹתֵן אֶצְבַּע בֵּין שִׁינֶּיהָ, לְפִיכָךְ אִם רָצָה הַבַּעַל לְהָפֵר — יָפֵר. וְאִם אָמַר: אִי אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה! אֵיפוּךְ, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמְרִים: הוּא נוֹתֵן, רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים: הִיא נָתְנָה. וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי הִיא נָתְנָה? וְהָתְנַן: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בָּעֲנִיּוֹת שֶׁלֹּא נָתַן קִצְבָּה! אֵימָא, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמְרִים: הוּא נוֹתֵן, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים: הִיא נָתְנָה. וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה הִיא נָתְנָה? וְהָתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּיִשְׂרָאֵל יוֹם אֶחָד — יְקַיֵּים! אֵימָא, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמְרִים: הוּא נוֹתֵן, וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הִיא נָתְנָה. וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר זוּגֵי זוּגֵי קָתָנֵי, אֵימָא, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים: הִיא נָתְנָה, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמְרִים: הוּא נוֹתֵן. וְהָא סְתָמָא דְּלָא כְּרַבִּי מֵאִיר. דה(ו)וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי בָּעֲנִיּוֹת שֶׁלֹּא נָתַן קִצְבָּה, אַלְמָא בַּעַל מָצֵי מֵיפַר? וּרְמִינְהוּ: אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁהַבַּעַל מֵיפֵר: דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עִינּוּי נֶפֶשׁ, ״אִם אֶרְחַץ״, ״אִם לֹא אֶרְחַץ״. ״אִם אֶתְקַשֵּׁט״, ״אִם לֹא אֶתְקַשֵּׁט״. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין אֵלּוּ נִדְרֵי עִינּוּי נֶפֶשׁ, וְאֵלּוּ הֵן נִדְרֵי עִינּוּי נֶפֶשׁ: ״שֶׁלֹּא אוֹכַל בָּשָׂר״, וְ״שֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה יַיִן״, וְ״שֶׁלֹּא אֶתְקַשֵּׁט

בְּבִגְדֵי

מַעֲשֶׂה דְּבֵית חוֹרוֹן בִּנְדָרִים בְּפֶרֶק הַשּׁוּתָּפִין: הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא דְּאִיהוּ נָמֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם קָאָמַר: בִּמְפָרֵשׁ שֶׁפֵּירֵשׁ שְׁלֹשִׁים יוֹם הוּא דְּלָא כָּפֵינַן לֵיהּ לְהוֹצִיא אֶלָּא יַעֲמִיד פַּרְנָס: מִשּׁוּם דְּאִיכָּא צַעֲרָא דְּתַרְוַיְיהוּ לָא גָּרְסִינַן: יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה לְאַלְתַּר: שֶׁנָּדְרָה הִיא וּמַה יֵּשׁ לוֹ עוֹד לְהַמְתִּין אִי נִיחָא לָהּ לְדִידָהּ לְמִשְׁקַל כְּתֻבָּתָהּ וּמִפָּק לֹא תְּבַקֵּשׁ פֶּתַח לְנִדְרָהּ אֲבָל הֵיכָא דְּאַדְּרָהּ אִיהוּ כְּגוֹן מִלֵּהָנוֹת לוֹ יַמְתִּין שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ: וְקָסָבַר רַבִּי מֵאִיר הוּא שֶׁקִּיֵּם נָתַן אֶצְבַּע בֵּין שִׁנֶּיהָ וְהִשִּׁיכָהּ לְפִיכָךְ יִתֵּן כְּתֻבָּה וּסְתָם מַתְנִיתִין ר"מ הִיא: אִם רָצָה הַבַּעַל מִתְּחִלָּה לְהָפֵר יָפֵר: וְאִם לֹא רָצָה וְקִיֵּם לָהּ וְאָמַר אִי אֶפְשִׁי כו': בָּעֲנִיּוֹת שֶׁלֹּא נָתַן קִצְבָּה יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה אַלְמָא הוּא נוֹתֵן דְּהָא בְּנָדְרָה הִיא וְקִיֵּם הוּא אוֹקִימְתָּא לְמַתְנִיתִין: הָכִי גָּרְסִינַן וְהָא תְּנַן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּיִשְׂרָאֵל יוֹם אֶחָד יְקַיֵּם גַּבֵּי שֶׁלֹּא תִּטְעוֹם דְּאוֹקִימְתָּא בְּנָדְרָה הִיא וְקִיֵּם הוּא וְקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה יוֹם אֶחָד יְקַיֵּם יָתֵר מִכֵּן יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה: אַלְמָא בַּעַל מָצֵי מֵפֵר נִדְרֵי קִשּׁוּט מִדְּקָנֵיס לֵיהּ כְּתֻבָּה עַל שֶׁקִּיְּמוֹ: אִם אֶרְחַץ אִם לֹא אֶרְחַץ בִּנְדָרִים מְפָרֵשׁ לָהּ דְּאָמְרָה תֵּאָסֵר הֲנָאַת רְחִיצָה עָלַי אִם אֶרְחַץ וּשְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶרְחַץ וְכֵן אִם אֶתְקַשֵּׁט תֵּאָסֵר הֲנָאַת קִשּׁוּט עָלַי אִם בִּבְשָׂמִים אֶתְקַשֵּׁט עַד זְמַן פְּלוֹנִי: אִם לֹא אֶתְקַשֵּׁט שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶתְקַשֵּׁט: אֵין אֵלּוּ נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ וְאֵין הַבַּעַל מֵפֵר דִּלְעַנּוֹת נֶפֶשׁ כְּתִיב:

רַבִּי יְהוּדָה הַיְינוּ ת"ק בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מח: וְשָׁם) פִּי' ר"י דְּחָדָשׁ דִּקְרָא שְׁלֹשִׁים יוֹם כִּדְדָרְשִׁינַן הָתָם יֶרַח שְׁלֹשִׁים יָמִים שְׁלֹשִׁים וּבְנָזִיר (דַּף ה. וְשָׁם) נָמֵי אָמְרִינַן וְאֵימָא שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּדִכְתִיב עַד חֹדֶשׁ יָמִים אֲבָל בִּדְרַבָּנָן לָא הָוֵי אֶלָּא חָסֵר כִּדְאָמְרִי' בְּפֶ' אֵין נֶעֱרָכִין (עֲרָכִין דַּף ט:) ובפ"ק דר"ה (דַּף יט:) רַשְׁבָּ"ג אוֹמֵר רָצוּ חֹדֶשׁ רָצוּ שְׁלֹשִׁים וְקָשֶׁה דְּהָכָא פָּרֵיךְ הַיְינוּ ת"ק וְאַבַּיֵּי נָמֵי דְּאָמַר כֹּהֶנֶת אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן אִית לֵיהּ דְּחָדָשׁ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכָא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵימַר וּבְכֹהֶנֶת שְׁנַיִם יְקַיֵּם נָקַט חֹדֶשׁ וְג' חֳדָשִׁים דְּהַבְחָנָה וְט' חֳדָשִׁים דִּמְעֻבֶּרֶת דְּהָווּ חֳדָשִׁים דִּשְׁלֹשִׁים יוֹם מִשּׁוּם דְּטֹרַח הוּא לְפָרֵשׁ וְלוֹמַר צ' יוֹם וע"ר יוֹם נְקַט חֳדָשִׁים וְעוֹד י"ל דַּאֲפֵי' בִּלְשָׁנָא דְּרַבָּנָן הָוֵי חֹדֶשׁ שְׁלֹשִׁים הֵיכָא דְּלָא מוּכָח אֲבָל הֵיכָא דְּמוּכָח שָׁאנֵי: אִי נָמֵי בְּהָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּאִיכָּא צַעֲרָא דְּתַרְוַיְהוּ הָכִי גָּרְסִינַן לָהּ בְּכָל הַסְּפָרִים אע"ג דִּכְבָר אַצְרְכִינְהוּ שַׁפִּיר מִצְּרִיכוּתָא קַמַּיְתָא מ"מ כֵּן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס שֶׁעוֹשֶׂה ב' צְרִיכוּתוֹת לִשְׁנֵי הָאֲמוֹרָאִים כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ וּבַקּוּנְטְרֵס לָא גָּרֵיס לֵיהּ וּבְפֶ' אע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף סא:) לָא גָּרֵיס לֵיהּ בְּשׁוּם סֵפֶר: שֶׁלֹּא תִּטְעֹם אֶחָד מִכָּל הַפֵּרוֹת לָאו בְּכָל פֵּרוֹת מַדִּיר לָהּ דְּא"כ לָא הָוֵה חָיֵיל דְּאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְקַיֵּם כִּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ פֶּרֶק שֵׁנִי דִּנְדָרִים (דַּף יד:) דְּכִי אָמַר קוֹנָם עֵינַי בְּשֵׁנָה סְתָם לָא חָיֵיל נֶדֶר לְמֵיסַר שֵׁנָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּטְעוֹם בְּמִין אֶחָד שֶׁבַּפֵּרוֹת כִּדְאָמְרִינַן בַּתּוֹסֶפְתָּא דַּאֲפִילּוּ לֹא טָעֲמָה מִין זֶה מֵעוֹלָם אֲבָל לְמַאי דְּסָלְקָא דַּעְתִּין דְּאַדְּרָהּ אִיהוּ וּתְלָנְהוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה חָל אֲפִילּוּ הִדִּירָהּ מִכָּל פֵּרוֹת כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר לָהּ לֶאֱכֹל וְלֵיאָסֵר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה כִּי הַהִיא דְּשִׁלְהֵי נְדָרִים (דַּף פט:) דְּאָמַר תִּתְסַר כָּל הֲנָאוֹת דְּעָלְמָא עָלַי כו' וְשַׁרְקֵהּ טִינָא שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִן הָעוֹלָם אַלְמָא חָל הַנֶּדֶר: בִּשְׁלָמָא לְרַב כָּאן בִּסְתָם כו' וְסָלְקָא דַּעְתִּין בִּדְתָלָה בְּתַשְׁמִישׁ דְּאָמַר יֵאָסֵר הֲנָאַת תַּשְׁמִישְׁךְ עָלַי אִם תִּטְעוֹם מֵאוֹתוֹ הַמִּין: שֶׁנָּדְרָה הִיא וְקִיֵּם לַהּ הוּא פֵּי' בַּקּוּנְטְ' וּמַה יֵּשׁ לוֹ עוֹד לְהַמְתִּין אִי נִיחָא לָהּ לְמִשְׁקַל כְּתֻבָּה וּלְמִפַּק לֹא תְּבַקֵּשׁ עוֹד פֶּתַח לְנִדְרָהּ וְתֵמַהּ לְפֵרוּשׁוֹ דְּמַאי פָּרֵיךְ לְקַמָּן וְתִתְקַשֵּׁט וְתֵאָסֵר אִי לב"ש כו' הוֹאִיל וּכְבָר תֵּרַצְנוּ דִּבְנָדְרָה הִיא לֹא שַׁיָּךְ הַמַּתָּנָה וְנִרְאֶה לר"י דְּהַשְׁתָּא לָא מַיְירֵי בִּדְתָלִינְהוּ בְּתַשְׁמִישׁ אֶלָּא שֶׁנָּדְרָה הֲנָאָה בְּאֶחָד מִכָּל מִינֵי פֵּרוֹת כָּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתָּיו דְּאִם נָדְרָה לְעוֹלָם א"כ מַה תַּרְוִיחַ בַּמֶּה שֶׁיּוֹצִיא אַף ע"ג דִּבְנֶדֶר שֶׁל תַּשְׁמִישׁ מַמְתֶּנֶת בְּנֶדֶר שֶׁל פֵּרוֹת אֵינָהּ יְכוֹלָה לִסְבֹּל אֲפֵי' יוֹם אֶחָד:

שֶׁנָּדְרָה הִיא וְקִיֵּם לַהּ הוּא. פֵּי' בַּקּוּנְטְ' וּמַה יֵּשׁ לוֹ עוֹד לְהַמְתִּין אִי נִיחָא לָהּ לְמִשְׁקַל כְּתֻבָּה וּלְמִפַּק לֹא תְּבַקֵּשׁ עוֹד פֶּתַח לְנִדְרָהּ וְתֵמַהּ לְפֵרוּשׁוֹ דְּמַאי פָּרֵיךְ לְקַמָּן וְתִתְקַשֵּׁט וְתֵאָסֵר אִי לב"ש כו' הוֹאִיל וּכְבָר תֵּרַצְנוּ דִּבְנָדְרָה הִיא לֹא שַׁיָּךְ הַמַּתָּנָה וְנִרְאֶה לר"י דְּהַשְׁתָּא לָא מַיְירֵי בִּדְתָלִינְהוּ בְּתַשְׁמִישׁ אֶלָּא שֶׁנָּדְרָה הֲנָאָה בְּאֶחָד מִכָּל מִינֵי פֵּרוֹת כָּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתָּיו דְּאִם נָדְרָה לְעוֹלָם א"כ מַה תַּרְוִיחַ בַּמֶּה שֶׁיּוֹצִיא אַף ע"ג דִּבְנֶדֶר שֶׁל תַּשְׁמִישׁ מַמְתֶּנֶת בְּנֶדֶר שֶׁל פֵּרוֹת אֵינָהּ יְכוֹלָה לִסְבֹּל אֲפֵי' יוֹם אֶחָד:

וְאִם אָמַר אִי אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה וְהָא דִּתְנַן בְּפִרְקִין (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת עב.) נוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה אֲבָל מְקַיֶּמֶת לֹא הנ"מ בִּשְׁאָר נְדָרִים אֲבָל נְדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עִנּוּי נֶפֶשׁ אֲפֵי' מְקַיֶּמֶת יוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה דְּיֵשׁ חִלּוּק בֵּין אוֹתָם נְדָרִים לִשְׁאָר כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן גַּבֵּי כְּנָסָהּ ע"מ שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים: בָּעֲנִיּוֹת שֶׁלֹּא נָתַן קִצְבָּה וְעַל כָּרְחָךְ מַתְנֵי' לִשְׁמוּאֵל בְּנָדְרָה הִיא וְקִיֵּם לַהּ הוּא דְּאִי בְּהִדִּירָהּ הוּא הָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל יַמְתִּין עַד שֶׁיִּמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ: אֵימָא רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים הִיא נָתְנָה אֶצְבַּע כו' הִקְשָׁה ר"ת דְּהָכָא אִית לֵיהּ לר"מ הִיא נָתְנָה וּלְהָכִי יוֹצִיא בְּלֹא כְּתֻבָּה וּלְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף עב.) תַּנְיָא רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁנּוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת יַקְנִיטֶנָּה כְּדֵי שֶׁתִּדּוֹר לְפָנָיו וְיָפֵר לָהּ אָמְרוּ לוֹ אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה אַחַת פֵּרוּשׁ וּלְכָךְ יוֹצִיא בְּלֹא כְּתֻבָּה מַשְׁמַע דִּלְר' מֵאִיר לֹא יוֹצִיא וְאִם יוֹצִיא יִתֵּן כְּתֻבָּה וּלְקַמָּן מַגִּיהַּ ר"ת בִּשְׁנֵי בָּרַיְתוֹת רַבִּי יְהוּדָה דְּתַרְוַיְהוּ חַד תַּנָּא קָתָנֵי לְהוּ מִדְּקָאָמַר לְקַמָּן מַאן דְּמַתְנֵי אַהָא כָּל שֶׁכֵּן אַהָא וְאֵין נִרְאֶה דְּלָא הוֹעִיל כְּלוּם דְּזֹאת הַסֻּגְיָא אַלִּבָּא דִּשְׁמוּאֵל אֲבָל לְרַב אֵין צָרִיךְ לְהַגִּיהַּ הַבָּרַיְתָא וְסָבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא נָתְנָה וְנִרְאֶה לר"י דְּמוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר דְּאִם יוֹצִיא בִּשְׁבִיל כָּךְ דְּלָא יִתֵּן כְּתֻבָּה אֶלָּא מִשּׁוּם דִּלְתַנָּא דִּפְלִיג עָלֶיהָ מִצְוָה לְהוֹצִיא דְּעַד כָּאן לָא קָא מִבַּעְיָא לַן בְּסוֹטָה בְּפֶרֶק אֲרוּסָה (סוֹטָה דַּף כה.) בְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת אִם אָסוּר לְקַיְּמָהּ אוֹ לֹא אֲבָל פְּשִׁיטָא דְּמִצְוָה לְגָרְשָׁהּ וְקָאָמַר רַבִּי מֵאִיר אִם הוּא רוֹצֶה יָכוֹל לְעַכְּבָהּ עַל יְדֵי תַּקָּנָה זוֹ: אִי נָמֵי בְּהָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּאִיכָּא צַעֲרָא דְּתַרְוַיְהוּ. הָכִי גָּרְסִינַן לָהּ בְּכָל הַסְּפָרִים אע"ג דִּכְבָר אַצְרְכִינְהוּ שַׁפִּיר מִצְּרִיכוּתָא קַמַּיְתָא מ"מ כֵּן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס שֶׁעוֹשֶׂה ב' צְרִיכוּתוֹת לִשְׁנֵי הָאֲמוֹרָאִים כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ וּבַקּוּנְטְרֵס לָא גָּרֵיס לֵיהּ וּבְפֶ' אע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף סא:) לָא גָּרֵיס לֵיהּ בְּשׁוּם סֵפֶר: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֵין אֵלּוּ נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ מַשְׁמַע הָכָא דִּרְחִיצָה וְקִשּׁוּט לָא הָוֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ לְרַבִּי יוֹסֵי אֲפִילּוּ נָדְרָה לְכַמָּה יָמִים וְכֵן נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא וְאֵלּוּ הֵן נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ וְאִי רְחִיצַת עוֹלָם הָוֵי נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ הו"ל לְמִינְקַט רְחִיצָה וְקִשּׁוּט וְלָא גָּרֵיס בְּרֵישׁ פֶּרֶק בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף פ.) וְרַבִּי יוֹסֵי נִוּוּל דְּיוֹמָא לָא שְׁמֵהּ נִוּוּל דְּמַשְׁמַע הָא רְחִיצַת עוֹלָם הָוֵי עִנּוּי וּמִתּוֹךְ סֻגְיָא דְּהָתָם אִי אֶפְשָׁר לִגְרֹס כֵּן וְאֵין לְהַאֲרִיךְ כָּאן: אֵין אֵלּוּ נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ וְלָא גָּרֵיס וְאֵלּוּ הֵן נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ שֶׁלֹּא אוֹכַל בָּשָׂר וְשֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה יַיִן דְּמִשְׁנָה הִיא בְּפֶ' בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף עט:) וְהָתָם גָּרְסִי' וְאֵלּוּ הֵן נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ אָמְרָה קוֹנָם פֵּרוֹת הָעוֹלָם עָלַי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהַהִיא דְּמַיְיתֵי הָכָא בָּרַיְתָא הִיא וְלֹא מִשְׁנָה דְּכֵיוָן דְּמָצֵי לְמִפְרַךְ מִמַּתְנִיתִין לָא שָׁבֵק מַתְנִיתִין וּמַיְתִי בָּרַיְתָא: הָכִי גָּרְסִינַן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֵין אֵלּוּ נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ מִשּׁוּם עִנּוּי נֶפֶשׁ הוּא דְּאֵינוֹ מֵפֵר אֲבָל מֵפֵר הוּא מִשּׁוּם דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ הַנִּיחָא לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה דְּאָמַר בַּעַל מֵפֵר אֶלָּא לְרַב הוּנָא כו' פֵּרוּשׁ מִשּׁוּם עִנּוּי נֶפֶשׁ הוּא דְּאֵינוֹ מֵפֵר הָא דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֵין אֵלּוּ נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ לֹא שֶׁלֹּא יוּכַל הַבַּעַל לְהָפֵר אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מֵפֵר מִשּׁוּם נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ אֶלָּא מֵפֵר הוּא מִשּׁוּם דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְהָתָם מְפָרֵשׁ דנ"מ דְּאִי מֵפֵר מִשּׁוּם עִנּוּי נֶפֶשׁ מֵפֵר בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים אֵין בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ לְעַצְמוֹ מֵפֵר לַאֲחֵרִים לֹא מֵפֵר וּפָרֵיךְ הַנִּיחָא לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה דְּאָמַר בַּעַל מֵפֵר כֵּן נִמְצָא בְּסֵפֶר יָשָׁן וְכֵן אִיתָא בִּנְדָרִים (דַּף פא.) וְלֹא כַּסְּפָרִים שֶׁכָּתוּב לְהֵפֶךְ וּפְלִיגִי רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה וְרַב הוּנָא אַלִּיבָּא דְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר אֵין אֵלּוּ נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ אִם מֵפֵר מִשּׁוּם דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר מֵפֵר דִּרְחִיצָה וְקִשּׁוּט הָווּ דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְרַב הוּנָא לָא חָשִׁיב לְהוּ דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ שֶׁלֹּא מָצִינוּ שׁוּעָל כו' וְלָא גָּרְסִינַן הב"ע בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ פֵּרוּשׁ בְּקִשּׁוּט הַמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר הַנִּיחָא לְמַאן דְּאָמַר כו' דְּא"כ הֲוָה מַשְׁמַע דִּפְלִיגִי אִם בַּעַל מֵפֵר בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ אִם לָאו וְלֵיתָא דְּלָא נֶחֱלַק אָדָם מֵעוֹלָם עַל כָּךְ שֶׁלֹּא יָפֵר בַּעַל דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ דְּבָרַיְתָא הִיא בְּרֵישׁ פֶּ' בָּתְרָא דִּנְדָרִים (דַּף עט:) דְּמֵפֵר וּמַפִּיק לָהּ מִדִּכְתִיב בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ מְלַמֵּד שֶׁהַבַּעַל מֵפֵר דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְהָכָא נָמֵי מַסִּיק בִּדְתָלִנְהוּ לְקִשּׁוּטֶיהָ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה הָוֵי דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ כִּדְמוּכַח (בִּשְׁמַעְתָּא) [בְּמִשְׁנָה] בָּתְרַיְתָא דִּנְדָרִים (דַּף צ:):

מסורת הש״ס

א לעיל סא:
ב אוצר מדרשים יצירת הולד; משנה כתובות; זבחים לח:; משנה עדיות; לעיל סא:
ג משנה כתובות
ד לעיל נט:; לעיל נב.
ה תוספתא נזיר
ו משנה נדרים; לקמן עב:; נדרים עט.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה רבי יהודה וכו' היכא דמוכח שאני. ע' תשובת מהריב"ל ח"ג סימן צו:

תורה אור השלם

[במדבר ו]
[במדבר ל, יד]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כג:
ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כד, טוש״ע יו״ד סי׳ רלה סעי׳ ג:
ג מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ כד, טוש״ע יו״ד סי׳ רלה סעי׳ ג:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ נדרים הל׳ ד, סמג לאוין רמב, טוש״ע יו״ד סי׳ רלד סעי׳ נה:
ה מיי׳ פי״ב מהל׳ נדרים הל׳ ה, ש״ע יו״ד סי׳ רלד סעי׳ נט:

בְּבִגְדֵי צִבְעוֹנִין"! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ. [א]הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ הַבַּעַל מֵיפֵר. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אֵין הַבַּעַל מֵיפֵר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דְּאִתְּמַר: דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ, רַב הוּנָא אָמַר: הַבַּעַל מֵיפֵר, רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר: אֵין הַבַּעַל מֵיפֵר, שֶׁלֹּא מָצִינוּ שׁוּעָל שֶׁמֵּת בַּעֲפַר פִּיר. [ב]אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן דִּתְלָ[תַ]נְהוּ לְקִישּׁוּטֶיהָ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, דְּאָמְרָה: "יֵאָסֵר הֲנָאַת תַּשְׁמִישְׁךָ עָלַי אִם אֶתְקַשֵּׁט", כִּדְאָמַר רַב כָּהֲנָא. [ג]דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא: "הֲנָאַת תַּשְׁמִישִׁי עָלֶיךָ" — כּוֹפָהּ וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ. "הֲנָאַת תַּשְׁמִישְׁךָ עָלַי" — יָפֵר, לְפִי שֶׁאֵין מַאֲכִילִין לָאָדָם דָּבָר הָאָסוּר לוֹ. וְלֹא תִּתְקַשֵּׁט וְלֹא תֵּאָסֵר! אִם כֵּן קָרוּ לַהּ "מְנֻוּוֶלֶת". [דה]וְתִתְקַשֵּׁט וְתֵאָסֵר, אִי לְבֵית שַׁמַּאי שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת, אִי לְבֵית הִלֵּל שַׁבָּת אַחַת! הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּאַדְּרַהּ אִיהוּ, דְּסָבְרָה: מִירְתָּח רָתַח עִילָּוַאי וְהַשְׁתָּא מוֹתֵיב דַּעְתֵּיהּ. אֲבָל הָכָא, דִּנְדַרָה אִיהִי וְשָׁתֵיק לַהּ, סָבְרָה מִדְּאִישְׁתִּיק — מִיסְנָא הוּא דְּסָנֵי לִי. [ו]רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעֲנִיּוּת שֶׁלֹּא נָתַן קִצְבָה. וְכַמָּה קִצְבָה? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֶשֶׂר שָׁנִים. רַב חִסְדָּא אָמַר אֲבִימִי: רֶגֶל, שֶׁכֵּן בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׁטוֹת בָּרֶגֶל. [ז]וּבַעֲשִׁירוּת שְׁלֹשִׁים יוֹם. מַאי שְׁנָא שְׁלֹשִׁים יוֹם? אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁכֵּן אִשָּׁה חֲשׁוּבָה נֶהֱנֵית מֵרֵיחַ קִשּׁוּטֶיהָ שְׁלֹשִׁים יוֹם. [חט]מַתְנִי' הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְבֵית אָבִיהָ, בִּזְמַן שֶׁהוּא עִמָּהּ בָּעִיר — חוֹדֶשׁ אֶחָד יְקַיֵּים, שְׁנַיִם יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. וּבִזְמַן שֶׁהוּא בְּעִיר אַחֶרֶת — רֶגֶל אֶחָד יְקַיֵּים, שְׁלֹשָׁה — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. [יא]הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְבֵית הָאֵבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹעֵל בְּפָנֶיהָ. וְאִם הָיָה טוֹעֵן מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר — רַשַּׁאי. אָמַר לָהּ: "עַל מְנָת שֶׁתֹּאמְרִי לִפְלוֹנִי מַה שֶּׁאָמַרְתְּ לִי", אוֹ: "מַה שֶּׁאָמַרְתִּי לָךְ", אוֹ שֶׁתְּהֵא מְמַלְּאָה וּמְעָרָה לָאַשְׁפָּה — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. גְּמָ' הָא גּוּפַהּ קַשְׁיָא: אָמְרַתְּ רֶגֶל אֶחָד יְקַיֵּים. הָא שְׁנַיִם — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. אֵימָא סֵיפָא: שְׁלֹשָׁה — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. הָא שְׁנַיִם — יְקַיֵּים. (א)אָמַר אַבָּיֵי: סֵיפָא אֲתָאן לְכֹהֶנֶת, וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא. רַבָּה בַּר עוּלָּא אָמַר, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בִּרְדוּפָה, כָּאן בְּשֶׁאֵינָהּ רְדוּפָה. "אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּכַלָּה שֶׁנִּמְצֵאת שְׁלֵמָה בְּבֵית חָמִיהָ, וּרְדוּפָה לֵילֵךְ וּלְהַגִּיד שִׁבְחָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאוּם ה' תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּכַלָּה בְּבֵית חָמִיהָ, וְלֹא כְּכַלָּה בְּבֵית אָבִיהָ. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ וְכוּ'. בִּשְׁלָמָא לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה

אִיכָּא

בבגדי צבעונים גנאי ובזיון הוא לה וּמִתְגַּנָּה עָלָיו: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן קִשּׁוּט דְּמַתְנִי' דְּהָכָא: בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ סַם הַמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר: בְּעָפָר פִּיר בַּעֲפַר חוֹר שֶׁהוּא גָּדֵל שָׁם כְּלוֹמַר בְּדָבָר שֶׁהוּא רָגִיל בּוֹ בָּקִי הוּא לְהִשָּׁמֵר שֶׁאֵינוֹ מַזִּיקוֹ: פִּיר כְּמוֹ פֵּירָא דְּכְוָרֵי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף עט.) גֻּמָּא: אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן דִּתְלִינְהוּ לְקִשּׁוּטֶיהָ בְּתַשְׁמִישׁ וּמִשּׁוּם הָכִי מָצֵי מֵיפֵר דְּדִלְמָא מִתְקַשֶּׁטֶת וּמִתַּסְרָא הֲנָאַת תַּשְׁמִישׁוֹ עָלֶיהָ: כּוֹפֶה וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לֶאֱסֹר עַצְמָהּ עָלָיו אֲבָל יְכוֹלָה לְאָסְרוֹ עָלֶיהָ שֶׁתְּהֵא הִיא מֻדֶּרֶת וְלֹא הוּא כְּגוֹן הֲנָאַת תַּשְׁמִישׁוֹ עָלֶיהָ דְּצָרִיךְ הוּא לְהָפֵר שֶׁלֹּא יַאֲכִילֶנָּה דָּבָר הָאָסוּר לָהּ: וְלֹא תִתְקַשֵּׁט וְלֹא תֵאָסֵר לְר' יוֹסֵי כֵּיוָן דְּאָמַר אֵין אֵלּוּ נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ הֵיאַךְ יָכוֹל לְהָפֵר וְאִי מִשּׁוּם דִּתְלִינְהוּ בְּתַשְׁמִישׁ לֹא תִתְקַשֵּׁט וְלֹא תֵאָסֵר: א"כ קָרוּ לָהּ מְנֻוֶּלֶת וְכִי מְבַזּוּ מְקַשְּׁטָא אִשְׁתְּכַח דְּנֶדֶר זֶה אוֹסְרָהּ עָלָיו לְפִיכָךְ יָכוֹל לְהָפֵר מִשּׁוּם דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ: וְתִתְקַשֵּׁט וְתֵאָסֵר אִי לְבֵית שַׁמַּאי אַמַּאי יוֹצִיא לְאַלְתַּר וְיִתֵּן כְּתֻבָּה וְתִתְקַשֵּׁט וְתֵאָסֵר וַהֲוָת לֵיהּ כְּמַדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וּתְנַן בְּפֶרֶק אַף עַל פִּי לְבֵית שַׁמַּאי שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת וּלְבֵית הִלֵּל שַׁבָּת אַחַת: הָנֵי מִלֵּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְמַן שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לְנִדְרוֹ הֵיכָא דְּאַדְּרָהּ אִיהוּ: אֲבָל הֵיכָא דְּנָדְרָה אִיהִי וְאִשְׁתֵּק וְלֹא הֵפֵר אֵינָהּ יְכוֹלָה לָגוּר אֶצְלוֹ כְּלָל וַאֲפִי' עַד שֶׁתֵּאָסֵר ע"י קִשּׁוּט דְּסָבְרָה מֵיסְנָא סָנֵי לִי: וְכַמָּה קִצְבָה כְּלוֹמַר אִם נָתַן קִצְבָה עַד כַּמָּה לָא כָּיְפִינַן לֵיהּ לְהוֹצִיא: נֶהֱנֵית מֵרֵיחַ קִשּׁוּטֶיהָ שֶׁנִּתְקַשְּׁטָה לִפְנֵי הַנֶּדֶר: מַתְנִי' כְּשֶׁהֵן בְּעִיר אַחֶרֶת דֶּרֶךְ בְּתָם לָלֶכֶת אֶצְלָם בָּרְגָלִים: רֶגֶל אֶחָד מָצְיָא מוֹקְמָא אַנַּפְשָׁהּ שְׁלֹשָׁה לָא מָצְיָא מוֹקְמָא וּבַגְּמָרָא פָּרִיךְ הָא שְׁנַיִם מַאי: שֶׁנּוֹעֵל בְּפָנֶיהָ בגמ' מְפָרֵשׁ: מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ: שֶׁתֹּאמְרִי לִפְלוֹנִי בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ: שֶׁתְּהֵא מְמַלְּאָה וּמְעָרָה בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ: גְּמ' סֵיפָא דְּקָתָנֵי שְׁלֹשָׁה יוֹצִיא הָא שְׁנַיִם יְקַיֵּם אֲתָאן לְכֹהֶנֶת: רְדוּפָה לֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ תָּמִיד שְׁנַיִם יוֹצִיא שֶׁאֵינָהּ רְדוּפָה שְׁנַיִם יְקַיֵּם: דִּכְתִיב לָא גָּרְסִי': אִישִׁי לְשׁוֹן אִישׁוּת וְנִשּׂוּאִין: כְּכַלָּה בְּבֵית חָמִיהָ שֶׁכְּבָר נִיסַּת וְגַס לִבָּהּ בְּבַעְלָהּ וְאֵינָהּ בּוֹשָׁה הֵימֶנּוּ:

כְּגוֹן דִּתְלִינְהוּ לְקִשּׁוּטֶיהָ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וְאִם תֹּאמַר וְאַמַּאי לָא מוּקֵי לָהּ דִּתְלִינְהוּ בְּאִסּוּר פֵּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְלֹא יוּכַל לְהַקְשׁוֹת וְתִתְקַשֵּׁט וְתֵאָסֵר אִי לְבֵית שַׁמַּאי כּוּ' וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א מִשּׁוּם דְּאַכַּתִּי הֲוָה קָשֶׁה לֵיהּ דְּתִתְקַשֵּׁט וְתֵאָסֵר לְר' יְהוּדָה יוֹם א': **וְלֹא** תִתְקַשֵּׁט וְלֹא תֵאָסֵר פֵּרוּשׁ וְהֵיכִי מָצֵי מֵיפֵר אֲבָל לָא פָּרֵיךְ אַמַּאי יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה הוֹאִיל וִיכוֹלָה לִסְבֹּל שֶׁלֹּא תִתְקַשֵּׁט דא"כ לְרַב נָמֵי תִּקְשֵׁי: **וְתִתְקַשֵּׁט** וְתֵאָסֵר אִי לב"ש כו' דְּבִשְׁלָמָא עַד הַשְׁתָּא דס"ד שֶׁיֵּשׁ עִנּוּי בְּקִשּׁוּט וְלָא תְּלָנְהוּ בְּתַשְׁמִישׁ יוֹצִיא לְאַלְתַּר וְיִתֵּן כְּתֻבָּה שֶׁאֵין לָהּ לְהַמְתִּין כְּלָל וְלִמְנֹעַ מִקִּשּׁוּט: **אֲבָל** הָכָא דְּנָדְרָה אִיהִי כו' וא"ת וְיַמְתִּין שֶׁמָּא יִמְצָא פֶּתַח לַהֲקָמָתוֹ דְּנִשְׁאָלִים עַל הֶהָקֵם כִּדְאָמְרִי' בְּשִׁלְהֵי נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה (נִדְרִי' דַּף עט.) וְאוֹמֵר ר"י דְּאֵין נִשְׁאָלִין עַל הֶהָקֵם אֶלָּא בְּיוֹם שָׁמְעוֹ שֶׁאָמַר לָהּ קַיָּם לִיכִי אֲבָל אִם עָבַר יוֹם שָׁמְעוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר מֵחֲמַת שֶׁהֶחֱרִישׁ לָהּ אֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁאוֹל עוֹד וַאֲפִלּוּ אִם תִּמְצָא לוֹמַר שֶׁיָּכוֹל לִשְׁאוֹל אָתֵי שַׁפִּיר דְּוַדַּאי כְּשֶׁהִדִּירָהּ הוּא תַּמְתִּין לְבֵית הִלֵּל שַׁבָּת אַחַת שֶׁאֵין קָשֶׁה לָהּ לְהַמְתִּין דְּסָבְרָה דְּהַשְׁתָּא מִרְתָּח רָתַח וּלְאַחַר מִכֵּן יִתְפַּיֵּס אֲבָל הָכָא דְּסָבְרָא מֵיסְנָא סָנֵי וְאֵינָהּ סְבוּרָה שֶׁיִּתְפַּיֵּס עוֹד לֹא תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁתַּמְתִּין הוֹאִיל וְקָשֶׁה לָהּ: גַּבֵּי חֹדֶשׁ ל"ג שְׁלֹשָׁה דא"כ הֲוָה דָּיֵיק עֲלָהּ בַּגְּמָרָא כִּדְדָיֵיק גַּבֵּי רֶגֶל: **כָּאן** בִּרְדוּפָה כָּאן בְּשֶׁאֵינָהּ רְדוּפָה פֵּרֵשׁ רַ"ח דְּרֶגֶל רִאשׁוֹן הִיא רְגִילָה לֵילֵךְ וּלְהַגִּיד שִׁבְחָהּ בְּבֵית אָבִיהָ וְרֶגֶל שֵׁנִי אֵינָהּ רְדוּפָה כָּל כָּךְ אַף ע"פ שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּידָה שִׁבְחָהּ וּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי רֶגֶל אֶחָד יְקַיֵּם הַיְנוּ בִּרְדוּפָה בְּרֶגֶל רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא הָלְכָה עֲדַיִן בְּשׁוּם פַּעַם אַחֵר לְהַגִּיד שִׁבְחָהּ וְהָא דְּקָתָנֵי שְׁנַיִם יְקַיֵּם בְּשֶׁאֵינָהּ רְדוּפָה כְּלוֹמַר בְּרֶגֶל שֵׁנִי אוֹ שְׁלִישִׁי שֶׁל חֻפָּה שֶׁאֵינָהּ רְדוּפָה אע"פ שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּידָה שִׁבְחָהּ הוֹאִיל וְאִחֲרָה מִלָּלֶכֶת רֶגֶל רִאשׁוֹן וְאָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּגָרְסִינַן בְּכָל הַסְּפָרִים דִּכְתִיב וְגָרְסִינַן נָמֵי וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס לָא גָּרֵיס דִּכְתִיב וְלָא גָּרֵיס נָמֵי וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן. רַבֵּינוּ תָּם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ נדרים הל׳ א, טוש״ע יו״ד סי׳ רלד סעי׳ נה:

ב טוש״ע אה״ע סי׳ עד סעי׳ א:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ נדרים הל׳ ט, סמג עשין מח, טוש״ע יו״ד סי׳ רלד סעי׳ סז:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עד סעי׳ א:

ה מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ ח, ש״ע אה״ע סי׳ עד סעי׳ ב ה:

ו מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ עד סעי׳ ב ה:

ז מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ עד סעי׳ ב ה:

ח מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יב:

ט מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עד סעי׳ ד ו:

י מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יב:

יא מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ עד סעי׳ ד ו:

מסורת הש״ס

א לקמן עב:; פסחים פז.

תורה אור השלם

אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם [שיר השירים ח, י]

וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהֹוָה תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרְאִי־לִי עוֹד בַּעְלִי [הושע ב, יח]

(א)אִיכָּא נוֹעֵל בְּפָנֶיהָ, אֶלָּא לְבֵית הָאֵבֶל מַאי נוֹעֵל בְּפָנֶיהָ אִיכָּא? תָּנָא: לְמָחָר הִיא מֵתָה וְאֵין כָּל בְּרִיָּה סוֹפְדָהּ. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אֵין כָּל בְּרִיָּה סוֹפְנָהּ. א(ב)תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מַאי דִּכְתִיב "טוֹב לָלֶכֶת אֶל בֵּית אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית מִשְׁתֶּה בַּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל הָאָדָם וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ", מַאי "וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ"? דְּבָרִים שֶׁל מִיתָה: דְּ[יִ]סְפֹּד — יִסְפְּדוּנֵיהּ, דְּ[יִ]קְבַּר — יִקְבְּרוּנֵיהּ, דִּידַל — יְדַלּוּנֵיהּ, דְּ[י]לַוֵּאי — יְלַוּוּנֵיהּ, דְּ[יִ]טְעוֹן — יִטְעֲנוּנֵיהּ. [ב]וְאִם הָיָה טוֹעֵן מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר — רַשַּׁאי. מַאי "דָּבָר אַחֵר"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מִשּׁוּם בְּנֵי אָדָם פְּרוּצִין שֶׁמְּצוּיִין שָׁם. אָמַר רַב אָשֵׁי: לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּאִיתַּחְזַק, אֲבָל לָא אִיתַּחְזַק — לֹא כָּל כְּמִינֵּיהּ. [ג]וְאִם אָמַר לָהּ עַל מְנָת שֶׁתֹּאמְרִי. וְתֵימָא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: דְּבָרִים שֶׁל קָלוֹן. [ד]אוֹ שֶׁתְּהֵא מְמַלְּאָה וּמְעָרָה לָאַשְׁפָּה. וְתִיעְבֵּיד! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שֶׁתְּמַלֵּא וְנוֹפֶצֶת. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: שֶׁתְּמַלֵּא עֲשָׂרָה כַּדֵּי מַיִם וּתְעָרֶה לָאַשְׁפָּה. בִּשְׁלָמָא לִשְׁמוּאֵל — מִשּׁוּם הָכִי יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. אֶלָּא לְמַתְנִיתָא מַאי נָפְקָא לַהּ מִינַּהּ? תִּיעְבֵּיד! אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֵית כְּשׁוֹטָה. ה(ג)אָמַר רַב כָּהֲנָא: הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל וְשֶׁלֹּא תַּשְׁאִיל נָפָה וּכְבָרָה וְרֵיחַיִם וְתַנּוּר — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. שֶׁמַּשִּׂיאָהּ שֵׁם רַע בִּשְׁכֵינוֹתֶיהָ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל וְשֶׁלֹּא תַּשְׁאִיל נָפָה וּכְבָרָה רֵיחַיִם וְתַנּוּר — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׂיאָהּ שֵׁם רַע בִּשְׁכֵינוֹתֶיהָ. וְכֵן הִיא שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל וְשֶׁלֹּא תַּשְׁאִיל נָפָה וּכְבָרָה וְרֵיחַיִם וְתַנּוּר, וְשֶׁלֹּא תֶּאֱרוֹג בְּגָדִים נָאִים לְבָנָיו — תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׂיאָתוֹ שֵׁם רַע בִּשְׁכֵינָיו. [ו]מַתְנִי׳ וְאֵלּוּ יוֹצְאוֹת שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה — הָעוֹבֶרֶת עַל דַּת מֹשֶׁה וִיהוּדִית. וְאֵיזוֹ הִיא דַּת מֹשֶׁה? מַאֲכִילָתוֹ שֶׁאֵינוֹ מְעוּשָּׂר, וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ נִדָּה, וְלֹא קוֹצָה לָהּ חַלָּה, וְנוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּימֶת. וְאֵיזוֹהִי דַּת יְהוּדִית? יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ, וְטוֹוָה בַּשּׁוּק, וּמְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: אַף הַמְקַלֶּלֶת יוֹלְדָיו בְּפָנָיו. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אַף הַקּוֹלָנִית. וְאֵיזוֹהִי קוֹלָנִית? לִכְשֶׁהִיא מְדַבֶּרֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ וּשְׁכֵינֶיהָ שׁוֹמְעִין קוֹלָהּ. [ח][ט]גְּמָ׳ מַאֲכִילָתוֹ שֶׁאֵינוֹ מְעוּשָּׂר, הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּיָדַע — נִפְרוֹשׁ. אִי דְּלָא יָדַע — מְנָא יָדַע? לָא צְרִיכָא, דְּאָמְרָה לֵיהּ "פְּלוֹנִי כֹּהֵן תִּיקֵּן לִי אֶת הַכְּרִי", וְאָזֵיל שַׁיְילֵיהּ, וְאִשְׁתְּכַח שִׁיקְרָא. וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ נִדָּה. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּיָדַע בָּהּ — נִפְרוֹשׁ, אִי דְּלָא יָדַע — נִסְמוֹךְ עִילָּוַהּ. דְּאָמַר רַב חִינָּנָא בַּר כָּהֲנָא אָמַר שְׁמוּאֵל: מִנַּיִן לְנִדָּה שֶׁסּוֹפֶרֶת לְעַצְמָהּ — שֶׁנֶּאֱמַר: "וְסָפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים", "לָהּ" — לְעַצְמָהּ! י(ד)לָא צְרִיכָא, דְּאָמְרָה לֵיהּ: פְּלוֹנִי חָכָם טִיהֵר לִי אֶת הַדָּם, וַאֲזַל שַׁיְילֵיהּ, וְאִשְׁתְּכַח שִׁיקְרָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא כִּדְרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: הוּחְזְקָה נִדָּה בִּשְׁכֵינוֹתֶיהָ — בַּעְלָהּ לוֹקֶה עָלֶיהָ מִשּׁוּם נִדָּה. וְלֹא קוֹצָה לָהּ חַלָּה. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּיָדַע — נִפְרוֹשׁ, אִי דְּלָא יָדַע — מְנָא יָדַע? לָא צְרִיכָא, דְּאָמְרָה לֵיהּ: פְּלוֹנִי גַּבָּל תִּיקֵּן לִי אֶת הָעִיסָּה, וְאָזֵיל שַׁיְילֵיהּ, וְאִשְׁתְּכַח שִׁיקְרָא. (ה)וְנוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּימֶת. דְּאָמַר מָר: בַּעֲוֹן נְדָרִים בָּנִים מֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְגוֹ׳". וְאֵיזוֹ הֵן מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל אָדָם — הֱוֵי אוֹמֵר בָּנָיו וּבְנוֹתָיו. רַב נַחְמָן אָמַר מֵהָכָא: "לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם", "לַשָּׁוְא" — עַל עִסְקֵי שָׁוְא. תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁנּוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּימֶת — יַחְזוֹר וְיַדִּירֶנָּה. יַדִּירֶנָּה?! בְּמַאי מְתַקֵּן לַהּ? אֶלָּא: יַחְזוֹר וְיַקְנִיטֶנָּה, כְּדֵי שֶׁתִּדּוֹר בְּפָנָיו וְיָפֵר לָהּ. אָמְרוּ לוֹ: אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה. תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁאֵינָהּ קוֹצָה לוֹ חַלָּה — יַחְזוֹר וְיַפְרִישׁ אַחֲרֶיהָ. אָמְרוּ לוֹ: אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה. מַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַהָא, כָּל שֶׁכֵּן אַהָךְ. אֲבָל מַאן דְּמַתְנֵי אַהָךְ, אֲבָל הָא — זִימְנִין דְּמִקְּרֵי וְאָכֵיל. וְאֵיזוֹהִי דַּת יְהוּדִית? יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ. רֹאשָׁהּ פָּרוּעַ דְּאוֹרָיְיתָא הִיא, דִּכְתִיב: "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה", וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַזְהָרָה לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בִּפְרוּעַ רֹאשׁ! דְּאוֹרָיְיתָא —

קַלְתָּהּ

אִיכָּא נוֹעֵל בְּפָנֶיהָ דֶּלֶת שֶׁל שִׂמְחָה וּפִקּוּחַ צַעַר: סוֹפְנָהּ קוֹבְרָהּ כְּשֵׁם שֶׁלֹּא גָּמְלָה חֶסֶד כָּךְ לֹא יִגְמְלוּ עִמָּהּ: דְּיִסְפֹּד יִתֵּן אֶל לִבּוֹ שֶׁאַף הוּא יִסְפְּדוּהוּ וְאַל יֵרַע לוֹ אִם נָהַג כֵּן: דִּידַל הֵרִים קוֹלוֹ בִּבְכִי וּבְמִסְפֵּד: דִּלְוָאי לִוָּה אֶת הַמִּטָּה מִבֵּית הָאָבֵל לַקֶּבֶר: שֶׁתְּהֵא מְמַלְּאָה וְנוֹפֶצֶת לְאַחַר שֶׁתְּשַׁמֵּשׁ וִימַלֵּא רַחְמָהּ שִׁכְבַת זֶרַע תָּרוּץ בְּרַגְלֶיהָ וְתִנְפְּצֶנּוּ שֶׁלֹּא יִקְלֹט וְתִתְעַבֵּר: רֵחַיִם וְתַנּוּר הַמִּטַּלְטְלִין: מַתְנִי' דַּת יְהוּדִית שֶׁנָּהֲגוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל ואע"ג דְּלָא כְּתִיבָא: וְטוֹוָה בַּשּׁוּק בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ: בִּמְדַבֶּרֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ' הֵיכִי דָּמֵי דְּהֶאֱכִילַתּוּ: אִי דְּיָדַע כְּשֶׁאָכַל: נִפְרוֹשׁ וְלֹא יֹאכַל: מְנָא יָדַע מִי אָמַר לוֹ אַחֲרֵי כֵן שֶׁהוּא בָּא לְהוֹצִיאָהּ: הֻחְזְקָה נִדָּה בִּשְׁכֵנוֹתֶיהָ שֶׁרָאוּהָ לוֹבֶשֶׁת בִּגְדֵי נִדּוּת וּלְבַעְלָהּ אָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי וְשִׁמְּשָׁה: בַּעְלָהּ לוֹקֶה אִם הִתְרוּ בּוֹ וְכִי הַאי גַּוְנָא מַשְׁכַּחַת לָהּ לְמִתְנֵי' דִּלְאַחַר תַּשְׁמִישׁ הוֹדִיעוּהוּ שְׁכֵנוֹתָיו שֶׁהֻחְזְקָה נִדָּה: בָּנִים מֵתִים בְּפָ' בַּמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת לב:) יָלֵיף מֵחֲבָל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: יַדִּירֶנָּה מַשְׁמַע בְּעַצְמוֹ קוֹנָם עָלֶיךָ דָּבָר פְּלוֹנִי: יַחְזֹר וְיַקְנִיטֶנָּה אֵין לוֹ לְהוֹצִיאָהּ אֶלָּא כָּךְ יַתְקְנֶנָּה: בִּכְפִיפָה בְּתוֹךְ סַל אֶחָד שֶׁכְּשֶׁלֹּא יִשָּׁמֵר יִשְּׁכֶנּוּ אַף זֶה יָבֹא לִידֵי שֶׁתְּקַלְקְלֶנּוּ: מַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַהָא דר"י דְּתָנֵי תַּקַּנְתָּא אַחַלָּה כָּל שֶׁכֵּן אַנְּדָרִים דְּלָא שְׁכִיחִי: דְּאוֹרָיְתָא הִיא וְאַמַּאי לָא קָרֵי לָהּ דַּת מֹשֶׁה: אַזְהָרָה מִדְּעָבְדִינַן לָהּ הָכִי לְנִוְלָהּ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה כְּמוֹ שֶׁעָשְׂתָה לְהִתְנָאוֹת עַל בּוֹעֲלָהּ מִכְּלָל דְּאָסוּר א"נ מִדִּכְתִיב וּפָרַע מִכְּלָל דְּהַהוּא שַׁעְתָּא לָאו פְּרוּעָה הֲוָת שְׁמַע מִנָּהּ אֵין דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לָצֵאת פְּרוּעוֹת רֹאשׁ וְכֵן עִקָּר:

הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל כו' תֵּמַהּ דְּעַל כָּרְחֵךְ לָא מַיְירֵי הָכָא בְּנָדְרָה הִיא וְקִיֵּם לַהּ הוּא דְּהָא קָתָנֵי סֵיפָא וְכֵן הִיא שֶׁנָּדְרָה וְאִיהוּ לָא מָצֵי לַאֲדוֹרָה אא"כ תָּלָה בְּתַשְׁמִישׁ וא"כ לִשְׁמוּאֵל לָמָּה יוֹצִיא לְאַלְתַּר וְתִשְׁאַל וְתֵאָסֵר לב"ה שַׁבָּת אַחַת וְי"ל דִּלְעוֹלָם שֶׁלֹּא תָּלָה בְּתַשְׁמִישׁ אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁאָסַר עַל עַצְמוֹ הֲנָאַת שְׁאֵלָתָהּ וְאֵינָהּ יְכוֹלָה בִּשְׁבִיל זֶה לִשְׁאֵל וְלֹא תַּשְׁאִיל שֶׁאָסַר הֲנָאַת כֵּלָיו שֶׁלֹּא תּוּכַל לְהַשְׁאִילָם: **אִי** דְּיָדַע נִפְרוֹשׁ תֵּמַהּ דְּלוֹקְמֵהּ כְּגוֹן דְּיָדַע וּפֵרֵשׁ אֲבָל הִיא הָיְתָה רוֹצָה לְהַאֲכִילוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה סְבוּרָה שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ וְאוֹמֵר ר"י דְּמַאֲכִילָתוֹ מַשְׁמָע שֶׁהֶאֱכִילַתּוּ וּמְדַקְדֵּק הֵיאַךְ הֶאֱכִילַתּוּ וּמִיהוּ קָשֶׁה דְּדָיֵיק נָמֵי הָכִי אוֹלָא קוֹצָה לָהּ חַלָּה וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּמָה שֶׁרָצְתָה לְהַאֲכִילוֹ אֵינָהּ יוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה דִּיכוֹלָה לוֹמַר מְשַׂחֶקֶת הָיִיתִי וְאִם הָיִיתָ בָּא לֶאֱכֹל הָיִיתִי מוֹנַעַת אוֹתְךָ: **פְּלוֹנִי** כֹּהֵן תִּקֵּן כו' הָיָה יָכוֹל לוֹמַר דְּאִיכָּא עֵדִים שֶׁהֶאֱכִילַתּוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר אֶלָּא לָא שְׁכִיחַ: **אִי** דְּלָא יָדַע נִסְמוֹךְ עִלָּוַהּ הָכָא לָא מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי אִי דְּלָא יָדַע מְנָא יָדַע כִּדְפָרִיךְ לְעֵיל שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לָדַעַת שֶׁרָאָה בְּגָדֶיהָ אַחֲרֵי כֵן מְלֻכְלָכִים בְּדָם לְהָכִי פָּרִיךְ נִסְמוֹךְ עִלָּוַהּ שֶׁאוֹמֶרֶת שֶׁנִּתְלַכְלְכוּ לָהּ מִמָּקוֹם אַחֵר: **וְסָפְרָה** לָהּ לְעַצְמָהּ וא"ת אַמַּאי אֵין מְבָרֶכֶת זָבָה עַל סְפִירָתָהּ כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין עַל סְפִירַת הָעֹמֶר דְּהָא כְּתִיב וְסָפְרָה וי"ל דְּאֵין מְבָרְכִין אֶלָּא בַּיּוֹבֵל שֶׁמְּבָרְכִין ב"ד בְּכָל שָׁנָה שֶׁלְּעוֹלָם יוּכַל לִמְנוֹת כַּסֵּדֶר וְכֵן עֹמֶר אֲבָל זָבָה שֶׁאִם תִּרְאֶה תִּסְתֹּר אֵין לָהּ לִמְנוֹת: **יַחְזֹר** וְיַקְנִיטֶנָּה כְּדֵי שֶׁתִּדֹּר בְּפָנָיו וְיָפֵר לָהּ וְאִם לֹא שֶׁיַּקְנִיטֶנָּה לֹא יֵדַע מָתַי תִּדּוֹר שֶׁיָּפֵר ואע"ג דְּבַעְיָא הִיא בְּפֶ' נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה (נְדָרִים דַּף עב:) אִם בַּעַל מֵפֵר בְּלֹא שְׁמִיעָה אוֹ לֹא לֹא שֶׁיּוּכַל לְהָפֵר נְדָרִים שֶׁתָּדוּר מִכָּאן וּלְהַבָּא דְּאִם כֵּן תִּפְשׁוֹט מֵהָכָא דְּאֵין מֵפֵר בְּלֹא שְׁמִיעָה מִדְּמַצְרִיךְ לְהַקְנִיטָהּ אֶלָּא מַיְירֵי בִּנְדָרִים שֶׁכְּבָר נָדְרָה וְלֹא שָׁמַע אֲבָל הָכָא הֵיכִי יָפֵר דְּשֶׁמָּא עֲדַיִן לֹא נָדְרָה וּלְאַחַר מִכֵּן שֶׁמָּא תָּדוּר וְתַעֲבוֹר מִיָּד קֹדֶם שֶׁיָּפֵר וְהָא דְּבָעֵי לְמִפְשַׁט מִדְּתַנְיָא הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ כָּל נְדָרִים שֶׁתָּדוּר מִכָּאן עַד שֶׁאָבֹא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי הֲרֵי הֵן מוּפָרִין ר"א אוֹמֵר מוּפָר לֹא מִשּׁוּם דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ הֵיכָא דְּלָא נָדְרָה תֵּדַע מִדְּפָשִׁיט מדר"א וְאַדְּרַבָּה מִדְּרַבָּנָן הו"ל לְמִפְשַׁט דְּקָתָנֵי וחכ"א אֵינוֹ מוּפָר אֶלָּא ה"ק הָתָם מדר"א נִשְׁמַע לְרַבָּנָן דע"כ לָא פְּלִיגֵי עָלֵיהּ רַבָּנָן אֶלָּא בְּהָא דְּאֵין יָכוֹל לְהָפֵר קֹדֶם שֶׁיָּחוּל הַנֶּדֶר אֲבָל בְּהָא מוֹדוּ רַבָּנָן דְּאִם כְּבָר חָל הַנֶּדֶר דְּמֵפֵר אע"ג דְּלָא שָׁמַע:

מסורת הש"ס

א תוספתא כתובות

ב מועד קטן כח:

ג תוספתא כתובות

ד קידושין פ.

ה שבת לב:

תורה אור השלם

טוֹב לָלֶכֶת אֶל־בֵּית־אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל־בֵּית מִשְׁתֶּה בַּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל־הָאָדָם וְהַחַי יִתֵּן אֶל־לִבּוֹ [קהלת ז, ב]

וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ [ויקרא יח, יט]

כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא [דברים כג, כב]

וְאִם־טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ וְסָפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהָר [ויקרא טו, כח]

לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת־בְּנֵיכֶם מוּסָר לֹא לָקָחוּ אָכְלָה חַרְבְּכֶם נְבִיאֵיכֶם כְּאַרְיֵה מַשְׁחִית [ירמיהו ב, ל]

אַל־תִּתֵּן אֶת־פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת־בְּשָׂרֶךָ וְאַל־תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל־קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת־מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ [קהלת ה, ה]

וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים [במדבר ה, יח]

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יא, טוש״ע יו״ד סי׳ תג סעי׳ י:

ב מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ עד סעי׳ ו:

ג מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג לאוין פא, טוש״ע יו״ד סי׳ רלה סעי׳ ד:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג לאוין פא, טוש״ע יו״ד סי׳ רלה סעי׳ ד:

ה מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע יו״ד סי׳ רלה סעי׳ ה:

ו מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ י:

ז מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ א:

ח מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ י:

ט מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ א:

י מיי׳ פא׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כב, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ ב:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ ד:

ב מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ ד:

ג מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ ד:

ד מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ ד:

ה מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לט סעי׳ א:

ו מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ קיז סעי׳ ג:

ז מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ ז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לט סעי׳ ג:

ח מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ ב, טור אה״ע סי׳ קיז, ש״ע אה״ע סי׳ לט סעי׳ ד:

ט מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ לט סעי׳ א:

י מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לח סעי׳ לה:

וְאֶלָּא בְּחָצֵר פִּי׳ אֲפִי׳ בְּלֹא קַלְתָּהּ נָמֵי אֵין בָּהּ מִשּׁוּם פְּרִיעַת רֹאשׁ שאל״כ לֹא הִנַּחְתָּ בַּת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ: **בְּטוֹוָה** וֶרֶד כְּנֶגֶד פָּנֶיהָ ר״ח פִּי׳ טוֹוָה וֶרֶד צֶמֶר אָדֹם הִיא טוֹוָה שֶׁיִּפֹּל עַל פָּנֶיהָ מִזַּהֲרוּרִיתוֹ וְזֶהוּ עַזּוּת מֵצַח וּפְרִיצוּת: **יוֹלְדָיו** בִּפְנֵי מוֹלִידָיו לָא מִבָּעֲיָא בִּפְנֵי בַּעַל כִּדְקָתָנֵי בְּמָתְנֵי׳ אֶלָּא בִּפְנֵי מוֹלִידָיו דְּהַיְנוּ בָּנָיו שֶׁל בַּעַל לֹא תְּקַלֵּל אָבִיו שֶׁל בַּעַל בִּפְנֵיהֶם וי״מ יוֹלְדָיו בִּפְנֵי מוֹלִידָיו זְקֵנוֹ שֶׁל בַּעַל בִּפְנֵי הַבַּעַל כִּי הֵיכִי דְּנֶהֱוֵי דַּוְקָא בְּפָנָיו דְּמַתְנִי׳ וְלֹא הִיא דְּהָא מְפָרֵשׁ רַבָּה דְּאָמְרָה נֵיכְלֵהּ אַרְיָא לְסָבָא בְּאַפֵּי בְּרֵהּ מַשְׁמַע בְּרֵהּ דְּבַעַל: **עַל** מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים כו׳ תֵּמַהּ לר״י מַאי אִרְיָא עַל מְנָת אֲפִי׳ בִּסְתָם נָמֵי דְּהָא בְּפֶ׳ אע״פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נז:) גָּזְרִינַן שֶׁלֹּא תֹאכַל אֲרוּסָה בַּת יִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה גְּזֵרָה מִשּׁוּם סִמְפּוֹן וי״ל דְּלְרַב דְּאָמַר בגמ׳ קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ סְתָם צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט נְקַט קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי מִשּׁוּם סֵיפָא לְאַשְׁמוּעִינַן דאע״ג דְּקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי בָּעֲיָא גֵּט וְלִשְׁמוּאֵל נָמֵי נְקַט ע״מ לְמֵימְרָא דִּבְכָל עִנְיָן אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֲפִי׳ כְּנָסָהּ אַחַ״כ סְתָם כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא ועי״ל דִּנְהִי דְּשַׁיָּךְ בָּהּ סִמְפּוֹן אֲפִי׳ בְּקִדְּשָׁהּ סְתָם וְלֹא תֹאכַל בִּתְרוּמָה מ״מ צְרִיכָה גֵּט מִדִּבְרֵיהֶם אוֹ מִדְּאוֹרַיְתָא מִסָּפֵק וּמִיהוּ כְּתֻבָּה לֵית לָהּ לכ״ע אֲפִילּוּ קִדְּשָׁהּ סְתָם כִּדְתַנְיָא לְעֵיל וְאִם אָמַר אִי אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה וְאַפִּי׳ מַאן דִּפְלִיג לָא פְּלִיג אֶלָּא מִשּׁוּם דְּקָסָבַר הוּא נָתַן אֶצְבַּע בֵּין שִׁנֶּיהָ הָא לָאו הָכִי מוֹדֶה דְּאֵין לָהּ כְּתֻבָּה וְהָא דִּנְקַט בְּמָתְנֵי׳ וּכְנָסָהּ ה״ה אַפִּי׳ לֹא כְּנָסָהּ בָּעֲיָא גֵּט אֶלָּא נְקַט כְּנָסָהּ דְּאַפִּ״ה לֵית לָהּ כְּתֻבָּה וּלְרַב דְּמוֹקֵי לָהּ סֵיפָא בְּקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ סְתָם ה״ה דְּאַפִּי׳ קִדְּשָׁהּ סְתָם וּכְנָסָהּ סְתָם תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה אֶלָּא נְקַט קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי לְאַשְׁמוּעִינַן דְּאַפִּי׳ הָכֵי כְּתֻבָּה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא הָא גִּטָּא בָּעֲיָא וא״ת לְפִי מַאי דְּפֵרַשְׁתְּ דְּקִדְּשָׁהּ סְתָם צְרִיכָה גֵּט מַאי שְׁנָא דְּבְנִמְצֵאת אַיְלוֹנִית אֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט דִּתְנַן בְּרֵישׁ יְבָמוֹת (דַּף ב: וְשָׁם) וְכֻלָּן שֶׁנִּמְצְאוּ אַיְלוֹנִית צָרוֹתֵיהֶם מֻתָּרוֹת מַשְׁמַע דְּאַפִּי׳ מִדְּרַבָּנָן לָא בָּעֲיָא גֵּט דְּאִי בָּעֲיָא גֵּט אַפִּי׳ מִדְּרַבָּנָן לֹא הָיְתָה צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת אֶלָּא חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת מִידֵי דַּהֲוָה אַכָּל הַיְכוֹלָה לְמָאֵן וְלֹא מֵאֲנָה דְּצָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת וְצָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין מוּם דְּאַיְלוֹנִית לִשְׁאָר מוּמִין וְהָא דְּמַשְׁמַע בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין דַּף מו: וְשָׁם) דְּאַיְלוֹנִית צְרִיכָה גֵּט דִּתְנַן הַמּוֹצִיא אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אַיְלוֹנִית לֹא יַחֲזִיר וְטַעְמָא מִשּׁוּם קִלְקוּלָא וְאִם לֹא הָיְתָה צְרִיכָה גֵּט מַה מּוֹעִיל מַה שֶּׁאָמְרוּ לֹא יַחֲזִיר הָא מְקֻלְקֶלֶת הִיא אִם הוֹצִיאָהּ בְּלֹא גֵּט הָתָם מַיְרֵי בִּסְפֵק אַיְלוֹנִית שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבָרֵר אִם הֵם סִימָנִין גְּמוּרִים אִם לָאו הִלְכָּךְ צְרִיכָה גֵּט מִסָּפֵק ומ״מ אֵין לָהּ כְּתֻבָּה דְּמִסְּפֵיקָא לָא מַפְּקִינַן מָמוֹנָא תֵּדַע דְּאִי בְּוַדַּאי אַיְלוֹנִית אַיְרֵי הֵיאַךְ יָכוֹל לְקַלְקְלָהּ דִּלְעוֹלָם לֹא יִהְיוּ לָהּ בָּנִים דְּוַדַּאי אַיְלוֹנִית אֵין לָהּ רְפוּאָה דְּהָא יוֹצְאָה בְּלֹא חֲלִיצָה וְאִם הָיָה לָהּ רְפוּאָה הָיְתָה צְרִיכָה חֲלִיצָה כְּמוֹ סְרִיס חַמָּה דִּתְנַן בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עט: וְשָׁם) דְּחוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ שֶׁכֵּן מִתְרַפְּאִין בַּאֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם וְהָא דִּתְנַן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף ק:) הַמְמָאֶנֶת וְהַשְּׁנִיָּה וְהָאַיְלוֹנִית אֵין לָהֶן לֹא כְּתֻבָּה כו׳ וְאִית לָן לְמֵדַק כְּתֻבָּה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא הָא גִּטָּא בָּעֲיָא כִּדְדָיֵיק בַּגְּמָרָא אַמַּתְנִי׳ דְּהָכָא אִכָּא לְמֵימַר דְּמִשּׁוּם שְׁנִיָּה נְקַט אֵין לָהּ כְּתֻבָּה לְדַקְדֵּק הָא גִּטָּא בָּעֲיָא דְּהָא ע״כ מְמָאֶנֶת לָא בָּעֲיָא גֵט ועי״ל דְּהָא דְּדָיֵיק בַּגְּמָרָא כְּתֻבָּה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא כּוּ׳ הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי בְּרֵישָׁא אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְסֵיפָא נְקַט תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה וְעוֹד דְּאַמַּתְנִי׳ שַׁיָּךְ לְדַקְדֵּק דְּגִטָּא בָּעֲיָא מִדְּלָא נְקַט אֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט דַּהֲוָה שָׁמְעִינַן דְּכ״ש דְּאֵין לָהּ כְּתֻבָּה אֲבָל הָתָם קָתָנֵי לֹא כְּתֻבָּה וְלֹא פֵּרוֹת וְלֹא בְּלָאוֹת וְאִי הֲוָה תָּנֵי אֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט לָא הֲוָה שָׁמְעִינַן מִנָּהּ דְּאֵין לָהּ לֹא פֵּרוֹת וְלֹא בְּלָאוֹת לְהָכִי לֵיכָּא לְמֵדַק הָתָם הָא גִּטָּא בָּעֲיָא: **אֶלָּא** אַסֵּיפָא וְסָבַר רַב פָּפָּא כִּשְׁמוּאֵל דְּמוֹקֵי סֵיפָא בְּקִדְּשָׁהּ סְתָם וּכְנָסָהּ סְתָם: **וּמִידֵי** דְּקָפְדִי אִינָשֵׁי הָוֵי קְפִידָא נִרְאֶה דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהִתְנָה סְתָם עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וְלֹא פֵּי׳ אֵיזֶה נֶדֶר דְּהָתָם קָאָמַר רַב אָשֵׁי דְּלָא קָפְדִי אִינָשֵׁי לָא הָוֵי קְפִידֵהּ קְפִידָא אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ בְּהֶדְיָא ע״מ שֶׁאֵין עָלֶיךָ נֶדֶר זֶה וַדַּאי יָכוֹל לְהַתְנוֹת בְּכָל נְדָרִים אַפֵּי׳ לָא קָפְדִי בְּהוּ אִינָשֵׁי:

קַלְתָּהּ שַׁפִּיר דָּמֵי, דָּת יְהוּדִית — אֲפִילּוּ קַלְתָּהּ נָמֵי אָסוּר. [א(א)]אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קַלְתָּהּ, אֵין בָּהּ מִשּׁוּם פְּרוּעַ רֹאשׁ. הָוֵי בָּהּ רַבִּי זֵירָא: הֵיכָא? אִילֵימָא בְּשׁוּק — דָּת יְהוּדִית הִיא! וְאֶלָּא בֶּחָצֵר — אִם כֵּן לֹא הִנַּחְתָּ בַּת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁיּוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ! אָמַר אַבָּיֵי וְאִיתֵימָא רַב כָּהֲנָא: מֵחָצֵר לְחָצֵר וְדֶרֶךְ מָבוֹי. [ב]וְטוֹוָה בַּשּׁוּק. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּמַרְאָה זְרוֹעוֹתֶיהָ לִבְנֵי אָדָם. רַב חִסְדָּא אָמַר אֲבִימִי: בְּטוֹוָה וֶרֶד כְּנֶגֶד פָּנֶיהָ, וּמְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בִּמְשַׂחֶקֶת עִם בַּחוּרִים. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִימְנָא חֲדָא הֲוָה קָאָזֵילְנָא בָּתְרֵיהּ דְּרַב עוּקְבָא, חֲזִיתֵיהּ לְהַהִיא עַרְבְיָא דַּהֲוָה יָתְבָה קָא שָׁדְיָא פִּילְכַהּ, וְטוֹוָה וֶרֶד כְּנֶגֶד פָּנֶיהָ. כֵּיוָן דַּחֲזִיתִינַן, פְּסִיקְתֵּיהּ לְפִילְכַהּ שְׁדִיתֵיהּ. אֲמַרָה לִי: עוּלָם, הַב לִי פֶּלֶךְ. אָמַר בַּהּ רַב עוּקְבָא מִילְּתָא. מַאי אָמַר בָּהּ? רָבִינָא אָמַר: ״טוֹוָה בַּשּׁוּק״ אָמַר בַּהּ. רַבָּנַן אָמְרִי: ״מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם״ אָמַר בָּהּ. [ג]אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: אַף הַמְקַלֶּלֶת יוֹלְדָיו בְּפָנָיו. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בִּמְקַלֶּלֶת יוֹלְדָיו בִּפְנֵי מוֹלִידָיו. וְסִימָנָיךְ: ״אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כִּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי״. אָמַר רַבָּה: דְּאָמְרָה לֵיהּ ״נֵיכְלֵיהּ אַרְיָא לְסָבָא בְּאַפֵּי בְּרֵיהּ״. [ד]רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אַף הַקּוֹלָנִית. מַאי ״קוֹלָנִית״? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּמַשְׁמַעַת קוֹלָהּ עַל עִסְקֵי תַּשְׁמִישׁ. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: בִּמְשַׁמֶּשֶׁת בְּחָצֵר זוֹ וְנִשְׁמַע קוֹלָהּ בְּחָצֵר אַחֶרֶת. וְנִיתְנְיֵיהּ גַּבֵּי מוּמִין בְּמַתְנִיתִין! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְשַׁנִּין מֵעִיקָּרָא.

[הו(ב)]**מַתְנִי׳** הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים, וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים — אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, כְּנָסָהּ סְתָם וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים — תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה. [זח]עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין וְנִמְצְאוּ בָּהּ מוּמִין — אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. כְּנָסָהּ סְתָם וְנִמְצְאוּ בָּהּ מוּמִין — תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה. כׇּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּכֹּהֲנִים — פּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים. **גְּמָ׳** וּתְנַן נָמֵי גַּבֵּי קִדּוּשִׁין כִּי הַאי גַּוְונָא! הָכָא — כְּתוּבּוֹת אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, תַּנָּא קִדּוּשִׁין אַטּוּ כְּתוּבּוֹת. הָתָם — קִדּוּשִׁין אִצְטְרִיכָא לֵיהּ, תְּנָא כְּתוּבּוֹת אַטּוּ קִדּוּשִׁין. [ט(ג)]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: בְּאֵלּוּ נְדָרִים אָמְרוּ — שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, וְשֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, וְשֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּבִגְדֵי צִבְעוֹנִים. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: בְּאֵלּוּ נְדָרִים אָמְרוּ — דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עִינּוּי נֶפֶשׁ: שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, וְשֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, וְשֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּבִגְדֵי צִבְעוֹנִין. הָוֵי בַּהּ רַב פָּפָּא: אַהֵיָיא? אִילֵימָא אַרֵישָׁא: כֵּיוָן דְּקָא קָפֵיד — אֲפִילּוּ כׇּל מִילֵּי נָמֵי! אֶלָּא אַסֵּיפָא. רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם אַרֵישָׁא, וּמִידֵּי דְּקָפְדִי בַּהּ אִינָשֵׁי — הָוֵה קְפִידֵיהּ קְפִידָא. מִידֵּי דְּלָא קָפְדִי בַּהּ אִינָשֵׁי — לָא הָוֵי קְפִידֵיהּ קְפִידָא. [י(ד)]אִיתְּמַר: קִידְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ סְתָם, רַב אָמַר: צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. אָמַר אַבָּיֵי:

לָא

קַלְתָּהּ סַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִלְּמַטָּה בֵּית קִבּוּל לְהוֹלְמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וּבֵית קִבּוּל מִלְמַעְלָה לָתֵת בּוֹ פֶּלֶךְ וּפִשְׁתָּן: הָוֵי לְשׁוֹן מַקְשֶׁה: א״כ דִּבְחָצֵר יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם פְּרִיעָה: וְדֶרֶךְ מָבוֹי דְּלָא שְׁכִיחִי רַבִּים: בְּטוֹוָה וֶרֶד כְּנֶגֶד פָּנֶיהָ טוֹוָה בְּכִפָּה עַל יְרֵכָהּ וְחוּט מִתְרַדֵּד כְּנֶגֶד פָּנֶיהָ שֶׁל מַטָּה: שְׁדִיתֵהּ הִשְׁלִיכַתְהוּ: בִּמְקַלֶּלֶת יוֹלְדָיו בִּפְנֵי מוֹלְדָיו כְּלוֹמַר בְּפָנָיו דְּמַתְנִי׳ לָא תֵּימָא לְפָנָיו מַמָּשׁ אֶלָּא אֲפִלּוּ מְקַלֶּלֶת אָבִיו שֶׁל בַּעַל בִּפְנֵי בְּנוֹ שֶׁל בַּעַל: וְסִימָנָךְ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְגוֹ׳ וּפָסוּק זֶה יְהֵא לְךָ סִימָן עַל מִשְׁנָתֵנוּ לִזְכֹּר עַל יָדוֹ דִּבְפָנָיו דְּמַתְנִי׳ [לָא תֵּימָא בְּפָנָיו מַמָּשׁ אֶלָּא] בִּפְנֵי בְּנוֹ קָאָמַר וְהָוֵי כְּאִלּוּ בְּפָנָיו: אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְגוֹ׳ בְּנֵי בָּנָיו כְּבָנָיו: אָמַר רַבָּה לְפָרוֹשֵׁי מִלְּתֵהּ דר״י כְּגוֹן דְּאָמְרָה נֵיכְלֵהּ אַרְיָא לְסָבָא חָמִיהָ: בְּאַפֵּי בְּרֵהּ בִּפְנֵי בְּנוֹ שֶׁל בַּעַל אוֹמֶרֶת כֵּן: עַל עִסְקֵי תַּשְׁמִישׁ כְּשֶׁמְּדַבֵּר עִמָּהּ עַל עִסְקֵי עוֹנָה מְרִיבָה עִמּוֹ וּמַשְׁמַעַת לִשְׁכֵנָיו וְהוּא בּוֹשׁ בַּדָּבָר: וְנִשְׁמַע קוֹלָהּ שֶׁתַּשְׁמִישׁ קָשֶׁה לָהּ וְצוֹעֶקֶת: גַּבֵּי מוּמִין בִּשְׁלָהֵי פִּרְקִין: מַתְנֵי׳ כְּנָסָהּ סְתָם בגמ׳ מְפָרֵשׁ אִי קָאֵי אַרֵישָׁא אַהַךְ דְּקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי אוֹ מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ: מוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּכֹּהֲנִים בִּבְכוֹרוֹת קָתָנֵי לְהוּ: גְּמ׳ כִּי הַאי גַּוְנָא מִשְׁנָה זוֹ שְׁנוּיָה בְּקִדּוּשִׁין בְּפֶרֶק הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ וּמַאי שְׁנָא דְּסַתְמָהּ רַבִּי תְּרֵי זִמְנֵי: הָכָא דִּמְכִילְתִּין דְּהָכָא בִּכְתֻבּוֹת קָאֵי אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמִתַּנְיָא מִשּׁוּם כְּתֻבּוֹת כִּדְקָתָנֵי סֵיפָא תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה: תְּנָא קִדּוּשִׁין רֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת: אַטּוּ כְּתֻבּוֹת אַיְּדֵי דְּנָקְטָה מִשּׁוּם כְּתֻבּוֹת: שֶׁלֹּא תֹאכַל בָּשָׂר דְּהָוֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ וּמִתְגַּנָּה עָלָיו: אַרֵישָׁא דְּאַתְנֵי בַּהֲדֵהּ: אַסֵּיפָא וְקָסָבַר סֵיפָא דְּמַתְנִי׳ מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ וְקִדְּשָׁהּ סְתָם וּכְנָסָהּ סְתָם קָאָמַר: קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים:

מסורת הש״ס

א גיטין פט.

ב קידושין נ.; משנה קידושין

ג לעיל עא.

ד יבמות קי.

תורה אור השלם

וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים [במדבר ה, יח]

וְעַתָּה שְׁנֵי־בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בֹּאִי אֵלֶיךָ מִצְרַיְמָה לִי־הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כִּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ־לִי [בראשית מח, ה]

לָא תֵּימָא טַעְמֵיהּ דְּרַב כֵּיוָן שֶׁכְּנָסָהּ סְתָם אַחוֹלֵי אַחֲלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ, אֶלָּא טַעְמָא דְּרַב: לְפִי שֶׁאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. [א](א)הָא פְּלִיגִי בַּהּ חֲדָא זִימְנָא, דְּאִתְּמַר: קְטַנָּה שֶׁלֹּא מֵיאֲנָה, וְהִגְדִּילָה, עָמְדָה וְנִישֵּׂאת — רַב אָמַר: אֵין צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי. (ב)צְרִיכָא, דְּאִי אִתְּמַר בְּהָהִיא: בְּהָהִיא קָאָמַר רַב מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא תְּנָאָה, אֲבָל בְּהָא דְּאִיכָּא תְּנָאָה — אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל. וְאִי אִתְּמַר בְּהָא: בְּהָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל, אֲבָל בְּהָךְ — אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַב, צְרִיכָא. תְּנַן: כְּנָסָהּ סְתָם וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים — תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה. כְּתוּבָּה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא, הָא גִּיטָּא בָּעֲיָא. מַאי לָאו, קִידְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ סְתָם, תְּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל!

לָא,

לָא תֵּימָא קָסָבַר רַב אַחֲלֵי לִתְנָאֵהּ וּכְתֻבָּה בָּעֵי לְמֵיתַב לָהּ אִם מְגָרְשָׁהּ: אֶלָּא טַעְמָא דְּרַב לְעִנְיַן גֵּט דְּקָסָבַר אֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וּבָעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וְאַפֵּי' יִמְצָא עָלֶיהָ נְדָרִים אֲבָל לְעִנְיַן מָמוֹנָא בִּתְנָאֵהּ קָאֵי שֶׁאִם יִמְצָא עָלֶיהָ נְדָרִים תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה: קְטַנָּה יְתוֹמָה: שֶׁלֹּא מֵאֲנָה בְּקַטְנוּתָהּ: וְהִגְדִּילָה וּבָא עָלֶיהָ וְאַחַ"כ מֵאֲנָה וְעָמְדָה וְנִיסַּת: אֵין צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי דְּכִי גָּדְלָה בָּא עָלֶיהָ לְשֵׁם קִדּוּשִׁין דְּיוֹדֵעַ הוּא שֶׁאֵין קִדּוּשֵׁי קְטַנָּה כְּלוּם: צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי דְּכָל הַבּוֹעֵל עַל דַּעַת קִדּוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים בּוֹעֵל וְאע"ג דְּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל שֶׁאֲסוּרָה לַשֵּׁנִי דְּמִשְׁנָה שְׁלֵמָה הִיא (נִדָּה דַּף נב.) דְּאֵין הַבַּת מְמָאֶנֶת מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת גֵּט מִיהָא בָּעֲיָא מִנֵּהּ דְּהָא דְּאָמְרִי רַבָּנָן גְּדוֹלָה לֹא מְמָאֶנֶת מִדְּרַבָּנָן הוּא וְרַב סָבַר דְּאוֹרָיְתָא הִיא מִשּׁוּם דְּכִי בָּעֵיל מִשֶּׁתַּגְדִּיל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין בָּעֵיל: דְּלֵיכָּא תְּנָאָה וְהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁאֵין בְּמַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם וְגָמַר וּבָעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין: דְּאִיכָּא תְּנָאָה וְסָבַר הוּא שֶׁתְּקַיֵּם תְּנָאָה דְּהוֹאִיל וּמִנַּסְבָא לֵיהּ אֵין עָלֶיהָ נֶדֶר וְלָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ לִבְעֹל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין דְּאֵינוֹ חָפֵץ בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית: בְּהָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּכֵיוָן דְּאַתְנֵי אַתְּנַאי סָמִיךְ דְּאֵינוֹ חָפֵץ בְּנַדְרָנִית: מַאי לַאו קִדְּשָׁהּ כו' וְסֵיפָא אַרֵישָׁא קָאֵי וְקָאָמַר כְּתֻבָּה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא דִּלְעִנְיַן מָמוֹנָא לָא אַחִיל תְּנַאי אֲבָל גִּטָּא בָּעֲיָא דִּלְשֵׁם קִדּוּשִׁין בָּעַל דְּאִי מִשְׁתְּכַח עֲלָהּ נְדָרִים לֹא תְּהֵא בְּעִילָתוֹ זְנוּת כְּרַב:

לָא תֵּימָא טַעְמָא דְּרַב כֵּיוָן דִּכְנָסָהּ סְתָם אַחוּלֵי אַחֲלֵהּ לִתְנָאֵהּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וִיהֵא לָהּ כְּתֻבָּה וְקָשֶׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דא"כ מַאי קָאָמַר לָא תֵּימָא פְּשִׁיטָא דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר הָכִי דְּהָא תְּנַן בְּהֶדְיָא בְּמָתְנֵי' כְּנָסָהּ סְתָם תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה וְנִרְאֶה דְּלָאו פִּרְכָא הִיא דַּהֲוָה מָצֵי לְאוֹקוּמֵי מַתְנִיתִין בְּשֶׁלֹּא בָּעַל וְהָכָא בְּבַעַל קָאָמַר דְּאַחֲלֵי אַחִיל לִתְנָאֵהּ וְרַבֵּינוּ יִצְחָק פֵּי' לָא תֵּימָא טַעְמָא דְּרַב כֵּיוָן דִּכְנָסָהּ אע"ג דְּלָא בָּעַל אַחַלְיָהּ לִתְנָאֵהּ וּתְהֵא צְרִיכָה גֵּט וּמִיהוּ כְּתֻבָּה וַדַּאי לֵית לָהּ כִּדְתְנַן בְּמָתְנֵי' אֶלָּא טַעְמָא דְּרַב מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם בּוֹעֵל בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וּפְלִיגָא אַעֲלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר לְקַמָּן דִּבְבַעַל מוֹדוּ כֻּלֵּי עָלְמָא דִּצְרִיכָה גֵּט וְלָא פְּלִיגֵי רַב וּשְׁמוּאֵל אֶלָּא בְּשֶׁלֹּא בָּעַל וא"ת דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּלִשְׁמוּאֵל אָדָם בּוֹעֵל בְּעִילַת זְנוּת וְיֵשׁ תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין וְקָשֶׁה דְּבִיבָמוֹת בְּפֶרֶק ב"ש (יְבָמוֹת דַּף קז. וְשָׁם) תְּנַן ב"ש אוֹמְרִים אֵין מְמָאֲנִין אֶלָּא אֲרוּסוֹת וְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מַאי טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי לְפִי שֶׁאֵין תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין וְאִי אָמְרַתְּ נְשׂוּאָה תְּמָאֵן אָתֵי לְמֵימַר יֵשׁ תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין אַלְמָא סָבַר שְׁמוּאֵל דְּאֵין תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין דְּבֵית הִלֵּל נָמֵי לָא פְּלִיגֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּסָבְרִי דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר דְּמִידַּע יָדְעִי דְּנִשּׂוּאֵי קְטַנָּה דְּרַבָּנַן נִינְהוּ אֲבָל הָא מוֹדוּ דְּאֵין תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין וריב"ן מַגִּיהַּ הָתָם אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְאוֹמֵר ר"י שֶׁלֹּא הוֹעִיל כְּלוּם לְרַבָּה דְּאָמַר לְקַמָּן דִּבְטָעוּת אִשָּׁה אַחַת דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט אַלְמָא לְרַב נָמֵי יֵשׁ תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין וְעוֹד דְּהָתָם פָּרִיךְ נִכְנְסָה לַחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה מַאי אִכָּא לְמֵימַר וּמְשַׁנֵּי לְפִי שֶׁאֵין תְּנַאי בְּחֻפָּה וְתֵרֵץ רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּאַבַּיֵּי לָא הֲוָה מְפָרֵשׁ טַעְמָא דב"ה מִשּׁוּם דְּמִידַּע יָדְעִי כו' אֶלָּא מִשּׁוּם דְּיֵשׁ תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין וְסַגְיָא דְּהָתָם כְּעֻלָּא אָמַר ר"א דְּאָמַר לְקַמָּן הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי וּבָעַל דִּבְרֵי הַכֹּל צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט דְּאֵין תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין וְנִרְאֶה דְּצָרִיךְ לְהַגִּיהַּ אָמַר רַב כריב"ן דְּאִי גָּרְסִינַן אָמַר שְׁמוּאֵל תִּקְשֵׁי לֵיהּ מִנִּכְנְסָה לַחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה דִּלְעֻלָּא אָמַר ר"א בְּלֹא בָּעַל סָבַר שְׁמוּאֵל דְּיֵשׁ תְּנַאי וְהָא דְּאָמַר בְּשִׁלְהֵי הָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת צה:) גִּפְלוּגְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל דִּיבָמָה הֲרֵי הִיא כְּאֵשֶׁת אִישׁ דְּקָאָמַר אַבַּיֵּי לְחַד לִישָּׁנָא דִּשְׁמוּאֵל אַדְּרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא קָאֵי דִּמְפָרֵשׁ מִלְּתֵהּ דְּר' יוֹסֵי מִשּׁוּם דְּאֵין תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין לֹא מִשּׁוּם דְּלָא מְהַנֵּי תְּנָאָה קָאָמַר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאֵין רְגִילוּת שֶׁיִּהְיוּ נִשּׂוּאִין מִתְבַּטְּלִין מֵחֲמַת תְּנַאי שֶׁהָיָה בַּקִּדּוּשִׁין דִּרְגִילוּת הוּא אוֹ שֶׁיֵּדַע וְיִמְנַע מִלִּשָּׂא אוֹ גָּמְרִי וּמָחֲלֵי וְלָא הָדְרִי בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין וְכֵן צָרִיךְ לְפָרֵשׁ עַל כָּרְחִין הָא דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל הָתָם אֵינָהּ כְּאֵשֶׁת אִישׁ דִּבְקִדּוּשִׁין אַיְרֵי וּבְקִדּוּשִׁין דְּכֻלֵּי עָלְמָא מוֹדוּ דְּיֵשׁ תְּנַאי וְהָרַב רַבֵּינוּ חַיִּים מְפָרֵשׁ גַּם הַהִיא דב"ש בְּעִנְיָן זֶה וְהָכִי פֵּרֵשׁ לְפִי שֶׁאֵין תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין פֵּרוּשׁ אֵין רְגִילוּת שֶׁיִּתְבַּטְּלוּ נִשּׂוּאִין מֵחֲמַת שׁוּם תְּנַאי וְאִי אָמְרַתְּ נְשׂוּאָה תְּמָאֵן אָתֵי לְמֵימַר יֵשׁ תְּנַאי בְּנִשּׂוּאִין בִּתְמִיהַּ פֵּרוּשׁ וְכִי יַעֲלֶה עַל לֵב אָדָם לוֹמַר שֶׁמֵּחֲמַת תְּנַאי נִתְבַּטְּלוּ הָא אֵין רְגִילוּת וּמֵחֲמַת קִדּוּשֵׁי קַטְנוּת נָמֵי לָא יָדְעִי אֶלָּא יֹאמְרוּ דְּאֵשֶׁת אִישׁ יוֹצְאָה בְּלָא גֵּט וְאִם תֹּאמַר וְהֵיכִי סָלְקָא דַּעְתִּין לְמֵימַר דִּכְנָסָהּ בְּלֹא בַּעַל דְּאַחֲלֵי אַחַלְיָהּ לִתְנָאֵהּ וּצְרִיכָה גֵּט כֵּיוָן דְּקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וְהָיוּ עָלֶיהָ נְדָרִים אִם כֵּן אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וּמַה מוֹעִיל אֲפִלּוּ יִמְחֹל הַתְּנַאי אַחַ"כ אִם לֹא יַחֲזֹר וִיקַדְּשֶׁנָּה וּמִיהוּ אִי חֻפָּה קוֹנָה נִיחָא וַאֲפִלּוּ את"ל דְּחֻפָּה אֵינָהּ קוֹנָה מָצִינוּ לְמֵימַר דְּבִשְׁעַת קִדּוּשִׁין הָיָה דַּעְתּוֹ לְכָךְ שֶׁאִם יַכְנִיסֶנָּה לְבַסּוֹף יְהֵא מָחוּל הַתְּנַאי: **אֶלָּא** טַעְמָא דְּרַב מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם כו' צָרִיךְ לְפָרֵשׁ שֶׁמֵּחֲמַת כָּךְ נִתְכַּוֵּן לְקַדֵּשׁ בִּבְעִילָה דְּאִם נִפְרַשׁ דְּאֵין אָדָם בּוֹעֵל בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וּלְפִיכָךְ מָחַל הַתְּנַאי וְחָלוּ קִדּוּשֵׁי כֶּסֶף א"כ מַאי פָּרִיךְ וְהָא אִפְלִיגוּ בָּהּ חֲדָא זִמְנָא דְּהָתָם מְקֻדֶּשֶׁת לְפִי שֶׁבָּעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וְהָכָא מְקֻדֶּשֶׁת מֵחֲמַת קִדּוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים וְנִרְאֶה דִּלְרַב אֲפִלּוּ קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ עַל תְּנַאי הוֹאִיל וּבָעַל צְרִיכָה גֵּט מִדִּמְקַשֶּׁה לְרַבָּה לְקַמָּן מֵהַהִיא דַּהֲרֵנִי בּוֹעֲלֵךְ עַל מְנָת כו' מַשְׁמַע דְּאִי הֲווּ פְּלִיגֵי בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת הֲוָה נִיחָא לֵיהּ דִּפְלִיגֵי בִּפְלֻגְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל אע"פ שֶׁהִתְנָה בִּשְׁעַת בְּעִילָה וְלָא עָבִיד תְּנַאי לִסְתּוֹר הַקִּדּוּשִׁין אֶלָּא מִשּׁוּם כְּתֻבָּה: **וְהָא** אִפְלִיגוּ בָּהּ חֲדָא זִמְנָא תֵּמַהּ וְהָא תַּרְוַיְהוּ צְרִיכֵי דְּאִי אִתְּמַר קַמַּיְתָא הֲוָה אָמִינָא דְּהָא דְּאָמַר רַב צְרִיכָה גֵּט הַיְנוּ מִסָּפֵק דְּלָא יָדְעִנָא אִי בָּעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וְאִם קִדְּשָׁהּ אַחֵר דִּלְמָא מִשֵּׁנִי נָמֵי הֲוָה צְרִיכָה גֵּט וְאִי אִתְּמַר בָּתְרַיְתָא הֲוָה אָמִינָא הָא דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי הַיְנוּ מִסָּפֵק וּמֵרִאשׁוֹן נָמֵי צְרִיכָה גֵּט מִדְּאוֹרַיְתָא דְּשֶׁמָּא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין בָּעַל וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכִי פָּרִיךְ וְהָא אִפְלִיגוּ בָּהּ חֲדָא זִמְנָא וְאַמַּאי אִפְלִיגוּ בָּהּ בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת דִּבְחַד מֵהָנָךְ הו"מ לְאַשְׁמוֹעִינַן וְהָכִי הו"ל לְמֵימַר קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּבָעַל רַב אָמַר צְרִיכָה גֵּט מֵרִאשׁוֹן וְלֹא מִשֵּׁנִי וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט מֵרִאשׁוֹן אֶלָּא מִשֵּׁנִי אוֹ בְּהַךְ בָּתְרַיְתָא לֵימָא וְהִגְדִּילָה וְעָמְדָה וְנִשֵּׂאת רַב אָמַר אֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי וּצְרִיכָה גֵּט מֵרִאשׁוֹן וּשְׁמוּאֵל אָמַר צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי וְאֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט מֵרִאשׁוֹן מִן הַתּוֹרָה אֲבָל מִדְּרַבָּנָן צְרִיכָה: **וּשְׁמוּאֵל** אָמַר צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי וְהָא דִּתְנַן בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק ב"ש (יְבָמוֹת קט.) גַּבֵּי מֵת בַּעְלָהּ שֶׁל גְּדוֹלָה אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל אִם מֵאֲנָה מֵאֲנָה וְאִם לָאו תַּמְתִּין עַד שֶׁתַּגְדִּיל וְתֵצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּטַעֲמָא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּהָוֵי לֵיהּ כִּמְקַדֵּשׁ אֲחוֹת יְבָמָה דְּנִפְטְרָה יְבָמָה וְהִלְכָה לָהּ וְהָוֵי זוֹ שֶׁגָּדְלָה אֶצְלוֹ וּבָעַל כְּמוֹ שֶׁקִּדְּשָׁהּ וְלִשְׁמוּאֵל בִּסְתָמָא אֵינוֹ בּוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין צ"ל דְּהָתָם מְפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא שֶׁבָּעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּהָתָם כֵּיוָן דִּיבִמְתּוֹ וְאִשְׁתּוֹ שְׁתֵּיהֶן לְפָנָיו אֲפִלּוּ בִּסְתָמָא בּוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין כְּדֵי לִדְחוֹת יְבִמְתּוֹ מִמֶּנּוּ דִּבְאִשְׁתּוֹ נִיחָא לֵיהּ מִיְּבִמְתּוֹ וְאִסּוּרָא לָא עָבִיד דר"ג סָבַר אֵין זִקָּה וּמִיהוּ קָשֶׁה דְּתִקְשֵׁי לִשְׁמוּאֵל מִדְּרַבָּנָן דר"א כְּשֶׁהֶחֱזִירָהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וְגָדְלָה אֶצְלוֹ דִּבְסְתָמָא בּוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וְלֵיכָּא לְאוֹקְמָא כְּשֶׁפֵּרֵשׁ שֶׁבּוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין דא"כ לָא הָוֵי פָּרִיךְ מִנֵּהּ מִידֵי לְקַמָּן לְרַבָּה אֶלָּא עַל כָּרְחִין כְּשֶׁבּוֹעֵל סְתָם דְּלָא מָצִינוּ לְאוֹקְמֵי כְּשֶׁפֵּרֵשׁ דְּאִם כֵּן הַיְנוּ הֶחֱזִירָהּ כְּשֶׁהִיא גְּדוֹלָה וְאוֹמֵר ר"י דִּשְׁמוּאֵל סָבַר לֵיהּ כר"ש בֶּן יְהוּדָה דְּאָמַר לְקַמָּן אִם בְּעָלוֹ לֹא קָנוּ אִי נָמֵי כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף עד.) שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם ר' יִשְׁמָעֵאל וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה כו'. [וְע' תּוֹס' יְבָמוֹת קי. ד"ה קָסָבַר]: **בְּהַהִיא** קָאָמַר רַב דְּלֵיכָּא תְּנָאָה בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק ב"ש (יְבָמוֹת דַּף קי. וְשָׁם) מַצְרִיךְ לְהוּ אִיפְּכָא וְהָכִי אִיתָא הָתָם דְּאִי אִתְּמַר בְּהָא בְּהַהִיא קָאָמַר רַב מִשּׁוּם דְּאִכָּא תְּנָאָה וְכֵיוָן דִּבְעַל אַחוּלֵי אַחֲלֵהּ לִתְנָאֵהּ פֵּרוּשׁ מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם בּוֹעֵל בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת אִית לָן לְמֵימַר דְּאַחֲלֵהּ לִתְנָאֵהּ וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיָּחוּלוּ קִדּוּשֵׁי כֶּסֶף אֲבָל בְּהָא דְּלֵיכָּא בְּעִילַת זְנוּת שֶׁהֲרֵי יֵשׁ שָׁם קִדּוּשִׁין דְּרַבָּנָן אֵימָא מוֹדֶה לִשְׁמוּאֵל וְאֵין לִתְמֹהַּ עַל מַה שֶּׁלְּשֵׁם סְבָרָא הֲפוּכָה דְּאַלִּבָּא דר"א דְּאָמַר לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף עד:) הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי וּבָעַל דִּבְרֵי הַכֹּל צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט אִית לָן לְמֵימַר סְבָרָא דְּהָתָם דאע"ג דְּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּאֵין אָדָם בּוֹעֵל כו' וְהָוֵי קִדּוּשִׁין דְּרַבָּנָן אֲפִלּוּ הָכִי פְּלִיג אַדְּרַב בִּקְטַנָּה שֶׁלֹּא מֵאֲנָה וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָא שַׁיָּךְ הָתָם בְּעִילַת זְנוּת הוֹאִיל וְאִיכָּא קִדּוּשִׁין דְּרַבָּנָן: **וּתְיוּבְתָּא** דִּשְׁמוּאֵל וְאַף עַל גַּב דִּכְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל רַבֵּהּ סְבִירָא לֵהּ מִכָּל מָקוֹם אֵין לוֹ לְהַנִּיחַ סְתָם דְּמַתְנִיתִין מִשּׁוּם ר' יִשְׁמָעֵאל:

מסורת הש״ס

א יבמות קט:

ב בבא מציעא לז:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ ו, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ כא:

לָא, קִידְּשָׁהּ סְתָם, וּכְנָסָהּ סְתָם. אֲבָל, קִידְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ סְתָם — הָכִי נָמֵי דְּלָא בָּעֲיָא גִּיטָּא? אַדְּתָנֵי הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, לִיתְנֵי: כְּנָסָהּ סְתָם וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים — אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, וְכָל שֶׁכֵּן הָא. הָכִי נָמֵי קָאָמַר: הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וּכְנָסָהּ סְתָם, וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים — אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. קִידְּשָׁהּ סְתָם וּכְנָסָהּ סְתָם — תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה. כְּתוּבָּה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא, הָא גִּיטָּא — בָּעֲיָא. וּמַאי שְׁנָא כְּתוּבָּה דְּלָא בָּעֲיָא — דְּאָמַר: אִי אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית, אִי הָכִי גֵּט נָמֵי לָא תִּיבְעֵי! אָמַר רַבָּה: צְרִיכָה גֵּט מִדִּבְרֵיהֶם. וְכֵן אָמַר רַב חִסְדָּא: צְרִיכָה גֵּט מִדִּבְרֵיהֶם. רָבָא אָמַר: תַּנָּא סְפוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ, גַּבֵּי מָמוֹנָא לְקוּלָּא, גַּבֵּי אִיסּוּרָא לְחוּמְרָא. אָמַר רַבָּה: מַחְלוֹקֶת בְּטָעוּת שְׁתֵּי נָשִׁים. אֲבָל בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת — דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. אֲמַר (לֵיהּ) אַבָּיֵי: וְהָא מַתְנִיתִין דְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת הִיא, וְקָמוֹתְבִינַן תְּיוּבְתָּא מִינַּהּ! אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַבָּה: מַחְלוֹקֶת בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת כְּעֵין שְׁתֵּי נָשִׁים. אֲבָל בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת גְּרֵידְתָּא — דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. [א](א)אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: קִידְּשָׁהּ בְּטָעוּת, וּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, וְכֵן קָטָן שֶׁקִּידֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁלַּח סִבְלוֹנוֹת לְאַחַר מִיכֵּן — אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, שֶׁמֵּחֲמַת קִדּוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים שָׁלַח. וְאִם בָּעֲלוּ — קָנוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: אִם בָּעֲלוּ לֹא קָנוּ. וְהָא הָכָא דְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת הִיא, וּפְלִיגִי. מַאי לָאו טָעוּת נְדָרִים? לָא, טָעוּת פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה בְּהֶדְיָא קָתָנֵי לַהּ: קִידְּשָׁהּ בְּטָעוּת וּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה! פָּרוֹשֵׁי קָא מְפָרֵשׁ: קִידְּשָׁהּ בְּטָעוּת כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּידְּשָׁהּ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, וְגָמַר וּבָעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין. וּמַר סָבַר: אֵין אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, וְכִי קָא בָעַל, אַדַּעְתָּא דְּקִדּוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים בָּעַל. [ב](ב)אֵיתִיבֵיהּ: "הֲרֵינִי בּוֹעֲלֵיךְ עַל מְנָת שֶׁיִּרְצֶה אַבָּא", אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצָה הָאָב — מְקוּדֶּשֶׁת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: רָצָה הָאָב מְקוּדֶּשֶׁת, לֹא רָצָה הָאָב אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. וְהָא הָכָא, דְּכִי טָעוּת אִשָּׁה אַחַת דָּמֵי, וּפְלִיגִי! [ג]הָתָם בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר "עַל מְנָת שֶׁיִּרְצֶה הָאָב" — עַל מְנָת שֶׁיִּשְׁתּוֹק הָאָב, וְהָא שָׁתֵיק לֵיהּ. וּמָר סָבַר "עַל מְנָת שֶׁיֹּאמַר אַבָּא 'הֵן'", וְהָא לָא אָמַר אַבָּא 'הֵן'. [ד](ג)אֵיתִיבֵיהּ: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּקְטַנָּה שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ, וְנִתְגָּרְשָׁה וְהִיא יְתוֹמָה בְּחַיֵּי הָאָב, וְהֶחְזִירָהּ — שֶׁחוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, (ד)מִפְּנֵי שֶׁגֵּירוּשֶׁיהָ גֵּירוּשִׁין גְּמוּרִין, וְאֵין חֲזָרָתָהּ חֲזָרָה גְּמוּרָה. [ה](ה)בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁגֵּירְשָׁהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה, וְהֶחְזִירָהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה. אֲבָל גֵּירְשָׁהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וְהֶחְזִירָהּ כְּשֶׁהִיא גְּדוֹלָה, אוֹ שֶׁהֶחְזִירָהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וְגָדְלָה אֶצְלוֹ וָמֵת — אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת.

מִשּׁוּם

לֹא קִדְּשָׁהּ סְתָם כו' וּמִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ הִיא וּלְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ מַאי שְׁנָא גֵּט וּמַאי שְׁנָא כְּתֻבָּה: לִתְנֵי כְּנָסָהּ סְתָם בְּגַוַּהּ לִכְלָלֵהּ וְלִתְנֵי הָכִי הַמְקַדֵּשׁ עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וּכְנָסָהּ סְתָם כו': וכ"ש בְּלֹא כְּנָסָהּ אֲבָל הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דְּדַוְקָא בְּשֶׁלֹּא כְּנָסָהּ קָאָמַר: הָכִי נָמֵי קָאָמַר דְּהַאי וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ דְּקָתָנֵי לְאַחַר שֶׁנִּיסֵּת קָאָמַר: דְּאָמַר אִי אֶפְשִׁי כו' ואע"ג דְּלָא אַתְנִי כְּמַאן דְּאַתְנֵי דָּמֵי: גֵּט נָמֵי לָא תִּבְעֵי דְּהָא שְׁמוּאֵל לֵית לֵהּ אֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ זְנוּת כִּדְאַשְׁמוֹעִינַן גַּבֵּי קְטַנָּה: סְפוּקֵי מְסַפְּקָא לֵהּ עַל סְתָם אָדָם אִם אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית אִם לָאו: גַּבֵּי מָמוֹנָא לְקֻלָּא דְּהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה וְכֵיוָן דִּמְסַפְּקָא לָן לָא גָּבְיָא: מַחֲלֹקֶת דְּרַב וּשְׁמוּאֵל: בְּטָעוּת שְׁתֵּי נָשִׁים קִדֵּשׁ לֵאָה עַל תְּנַאי וְאִשָּׁה אַחֶרֶת כָּנַס סְתָם אַחֲרֶיהָ וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים וְהַיְנוּ טָעוּתָא רַב סָבַר כֵּיוָן דְּלָא אַתְנִי בַּהֲדַהּ דְּהַךְ אע"פ שֶׁכְּבָר גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁאִי אֶפְשִׁי בִּנְדַרְנִית צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט דִּלְמָא לְגַבָּהּ דְּהַךְ חֲבִיבָה עָלֶיהָ וְלָא קְפִיד וּשְׁמוּאֵל אָמַר כֵּוָן דְּגַלִּי דַּעְתֵּהּ גַּלִּי: אֲבָל בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ סְתָם אֲפִילּוּ רַב מוֹדֶה דְּדַעְתֵּהּ אַתְּנָאֵהּ: וְהָא מַתְנִיתִין דְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת הִיא לְמַאי דְּסָלְקָא דַּעְתִּין דְּסֵיפָא אַרֵישָׁא קָאֵי טָעוּת אִשָּׁה אַחַת הִיא וְקָא מוֹתְבִינַן מִנָּהּ לְעֵיל אַלְמָא אִיכָּא דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּטָעוּת דְּאִשָּׁה אַחַת נָמֵי צְרִיכָה גֵּט ואע"ג דַּאֲנַן הוּא דְּאוֹתְבִינַן וְלָאו רַב אַיְרֵי בָּהּ קֻשְׁיָא הִיא לְרַבָּה דְּהַאי דִּבְרֵי הַכֹּל דְּקָאָמַר סְבָרָא דִּידֵהּ הִיא וְלָאו מֵרַב וּשְׁמוּאֵל שְׁמָעָהּ שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה בְּדוֹרָם אֶלָּא דְּקָסָבַר לֵיכָּא לְמַאן דְּאָמַר בְּכִי הַאי גַּוְנָא דְּלָאו דַּעְתֵּהּ אַתְּנָאֵהּ וְהָא קָא חָזֵינַן דְּכָל בְּנֵי מִדְרְשָׁא דְּאוֹתְבוּהָ סָלְקָא דַּעְתִּין לְמֵימַר הָכִי: מַחְלֹקֶת בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת כְּעֵין שְׁתֵּי נָשִׁים קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וְגֵרְשָׁהּ מִן הָאֵרוּסִין וְחָזַר וּכְנָסָהּ סְתָם בְּהַהִיא אָמַר רַב צְרִיכָה גֵּט דְּכִי אִשָּׁה אַחֶרֶת דָּמֵי וּלְשֵׁם קִדּוּשִׁין בָּעַל וְלֵיכָּא לְמֵימַר אַתְּנָאֵהּ קַמָּא סָמִיךְ וּשְׁמוּאֵל סָבַר הָא גַּלִּי לָהּ דַּעְתֵּהּ מֵעִקָּרָא דְּאִם הִיא נַדְרָנִית אִי אֶפְשִׁי בָּהּ וְעַל תְּנַאי כָּךְ חָזַר וְקִדְּשָׁהּ: אֲבָל בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת גְּרֵידְתָּא שֶׁכְּנָסָהּ ע"י קִדּוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים דִּבְרֵי הַכֹּל כו' וְכִי אוֹתְבִינַן לְעֵיל מִמַּתְנִי' הָכִי אוֹתְבִינַן מַאי לָאו קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ סְתָם מִשֶּׁגֵּרְשָׁהּ דִּבְלֹא גֵּרְשָׁהּ לֵיכָּא לְמַאן דְּאָמַר וְהֵיכָא דְּגֵרְשָׁהּ מִיהָא קָתָנֵי כְּתֻבָּה לָא בָּעֲיָא הָא גִּטָּא בָּעֲיָא וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי טָעוּת אִשָּׁה אַחַת כְּעֵין ב' נָשִׁים כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ רָחֵל עַל תְּנַאי וְאַחַ"כ נִתְכַּוֵּן לִכְנֹס לֵאָה וּכְנָסָהּ סְתָם וְנִמְצֵאת רָחֵל וְקַשְׁיָא לִי נְהִי נָמֵי דְּנִתְכַּוֵּן לִבְעֹל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין הָא לָאו לְרָחֵל אִיכַּוֵּין וְאַמַּאי צְרִיכָה גֵּט: קִדְּשָׁהּ בְּטָעוּת קס"ד טָעוּת נְדָרִים כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזֵל: קָטָן אֵין קִדּוּשָׁיו כְּלוּם דְּלָאו בַּר קִיחָה הוּא כִּי יִקַּח אִישׁ כְּתִיב[דְּבָרִים כב]: אע"פ שֶׁשָּׁלַח סִבְלוֹנוֹת אַכַּלָּה קָאֵי: סִבְלוֹנוֹת מִגְדָּנוֹת שֶׁהֶחָתָן שׁוֹלֵחַ לַאֲרוּסָתוֹ: אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת ואע"פ שֶׁשָּׁלַח מִשֶּׁהִגְדִּיל וְלָא אָמְרִי' נֶהֱוֵי סִבְלוֹנוֹת קִדּוּשִׁין לְפִי שֶׁמֵּחֲמַת קִדּוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים שָׁלַח לְשֵׁם סִבְלוֹנוֹת וְלֹא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין: מַאי לָאו טָעוּת נְדָרִים שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וְהִטְעַתּוּ שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ נְדָרִים וְכֵן לְמוּמִין וּלְכָל תְּנַאי שֶׁיַּתְנֶה וְקָאָמַר ת"ק אִם בָּעֲלוֹ קָנוּ אַלְמָא אִיכָּא לְמֶ"ד אֲפִלּוּ בִּתְנַאי לָא בָּעֵיל אִינִישׁ אַדַּעְתָּא דִּתְנָאָה דְּמַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ דִּלְמָא לָא מִיקַּיְּים וְהָוְיָא בְּעִילַת זְנוּת: לָא טָעוּת פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה דְּטָעָה בְּקִדּוּשִׁין דְּסָבַר שֶׁמְּקַדְּשִׁין בְּכָךְ וְעָלָה קָאָמַר אִם בָּעֲלוֹ קָנוּ דְּאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וְגָמַר וּבָעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין אֲבָל בְּטָעוּת תְּנַאי לֹא מַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ לִבְעֹל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין שֶׁסּוֹמֵךְ עָלֶיהָ אִם לֹא שֶׁתְּנָאָהּ קַיָּם לֹא הָיְתָה נִיסֵּת לִי לְחֻפָּה: בְּמַאי קָמִפַּלְגִי לְדִידָךְ דַּאֲמַרְתְּ דְּלָאו בִּתְנָאָה פְּלִיגִי בְּמַאי פְּלִיגִי גַּבֵּי פָּחוֹת מִשְּׁוֶה פְּרוּטָה מַאי טַעְמָא דר"ש: בְּכוּלְּהוּ גָּרְסִינַן וְהָא הָכָא דְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת הִיא: וְהָא הָכָא דְּכִי טָעוּת אִשָּׁה אַחַת דָּמֵי דְּזוֹ שֶׁהִטְעַתּוּ הִיא שֶׁהֲתַנְתָּ עִמּוֹ וְלֹא גֵּרְשָׁהּ בֵּינְתַיִם וְאִיכָּא לְמֶ"ד מְקֻדֶּשֶׁת וְטַעְמָא מַאי לְפִי שֶׁאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ זְנוּת וְגָמַר וּבָעַל בְּלֹא שׁוּם תְּנַאי: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּיבָמוֹת תְּנַן הַמְגָרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְהֶחְזִירָהּ וּמֵת מֻתֶּרֶת לַיַּבָּם ור"א אוֹסֵר וְהָתָם מְפָרֵשׁ טַעְמָא דר"א דְּגָזַר מִשּׁוּם יְתוֹמָה בְּחַיֵּי הָאָב וְהִיא הַמְפֹרֶשֶׁת כָּאן שֶׁהוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים בָּהּ: וְנִתְגָּרְשָׁה וְקִבֵּל אָבִיהָ גִּטָּהּ: וְהִיא יְתוֹמָה בְּחַיֵּי הָאָב אַף בְּחַיֵּי אָבִיהָ הִיא כִּיתוֹמָה לְפִי שֶׁיָּצְאָה מֵרְשׁוּתוֹ מִנִּשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים וְשׁוּב אֵין לוֹ זְכוּת בָּהּ לְקַבֵּל קִדּוּשֶׁיהָ: וְהֶחֱזִירָהּ בְּקַטְנוּתָהּ וּמַעֲשֵׂה קְטַנָּה אֵינוֹ כְּלוּם: שֶׁגֵּרוּשֶׁיהָ גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִים וְנֶאֶסְרָה עָלָיו אִסּוּר כָּרֵת מֵחֲמַת גְּרוּשַׁת אָחִיו שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה עֶרְוַת[אֵשֶׁת] אָחִיךָ וְגוֹ': וְאֵין חֲזָרָתָהּ גְּמוּרָה לַחֲזֹר וְלִהְיוֹת אֵשֶׁת אָחִיו בִּמְקוֹם מִצְוָה לְהִתְיַבֵּם: אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת שֶׁחֲזָרָתָהּ חֲזָרָה גְּמוּרָה לִהְיוֹת אֵשֶׁת אָח:

אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין כו' הַךְ צְרִיכוּתָא הו"מ לְמֵימַר לְעֵיל כִּי פָּרֵיךְ וְהָא אִפְּלִיגוּ בָּהּ חֲדָא זִמְנָא: **וְהָא** הָכָא דִּכְטָעוּת אִשָּׁה אַחַת דָּמֵי כו' תֵּמַהּ לְר"י כֵּיוָן דִּמְדַמֵּי קִדּוּשֵׁי קְטַנָּה לְטָעוּת א"כ תִּקְשֵׁי לֵיהּ נַמֵּי בָּרַיְתָא דִּלְעֵיל דוּכָן קָטָן שֶׁקִּדֵּשׁ דִּפְלִיגֵי אע"ג דְּהָוֵי בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת וי"ל דְּקָטָן שֶׁקִּדֵּשׁ נִיחָא לֵיהּ כֵּיוָן דְּאֵין קִדּוּשֵׁי קָטָן כְּלוּם אַפֵּי' מִדְּרַבָּנָן בּוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין אֲבָל קִדּוּשֵׁי קְטַנָּה דְּרַבָּנָן דָּמֵי טְפֵי לְקִדּוּשִׁין בִּתְנַאי אֲבָל תֵּמַהּ לְפִי מַאי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עַתָּה שׁוּם חִלּוּק בֵּין קִדֵּשׁ עַל תְּנַאי לְקִדּוּשֵׁי קְטַנָּה תִּקְשֵׁי לֵיהּ דְּרַב אַדְּרַב דְּאָמַר לְעֵיל גַּבֵּי קְטַנָּה שֶׁלֹּא מֵאֲנָה דְּבָעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין אַף עַל גַּב דְּהָוֵי כְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת וְשֶׁמָּא לָא שְׁמִיעַ לֵהּ הַהוּא פְּלֻגְתָּא דִּקְטַנָּה שֶׁלֹּא מֵאֲנָה:

א מיי׳ פד׳ מהל׳ אישות הל׳ כ, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לא סעי׳ ט:
ב מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לח סעי׳ ח:
ג מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לח סעי׳ ח:
ד מיי׳ פז׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ יג, סמג עשין נא, טוש״ע אה״ע סי׳ קעג סעי׳ טז:
ה מיי׳ פז׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ יג, סמג עשין נא, טוש״ע אה״ע סי׳ קעג סעי׳ טז:

מסורת הש״ס

א משנה קידושין; תוספתא קידושין; קידושין נ.
ב תוספתא קידושין; גיטין כה:
ג יבמות קט.
ד תוספתא יבמות
ה בבא קמא קו:

מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ: חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַיבֶּמֶת. וְהָא הָכָא, דִּכְטָעוּת אִשָּׁה אַחַת דָּמֵי, וּפְלִיגִי! הָתָם נָמֵי בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר: אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִידּוּשֵׁי קְטַנָּה כְּלוּם, וְגָמַר וּבָעַל לְשֵׁם קִידּוּשִׁין, וּמַר סָבַר: אֵין אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִידּוּשֵׁי קְטַנָּה כְּלוּם, וְכִי קָא בָעַל — אַדַּעְתָּא דְּקִידּוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים קָא בָעַל. [א]אִתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי וּבָעַל — [דִּבְרֵי הַכֹּל] אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. אֵיתִיבֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא בַּר אֲחָתֵיהּ: חֲלִיצָה מוּטְעֵת כְּשֵׁירָה. אֵיזוֹ הִיא חֲלִיצָה מוּטְעֵת? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כֹּל שֶׁאוֹמֵר לוֹ ״חֲלוֹץ לָהּ, וּבְכָךְ אַתָּה כּוֹנְסָהּ״. אב[ב]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲנִי שׁוֹנֶה: בֵּין שֶׁנִּתְכַּוֵּון הוּא וְלֹא נִתְכַּוְּונָה הִיא, בֵּין שֶׁנִּתְכַּוְּונָה הִיא וְלֹא נִתְכַּוֵּון הוּא חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה, עַד שֶׁיִּתְכַּוְּונוּ שְׁנֵיהֶם. וְאַתְּ אָמְרַתְּ חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה? אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כֹּל שֶׁאוֹמֵר לוֹ ״חֲלוֹץ לָהּ עַל מְנָת שֶׁתִּתֵּן לְךָ מָאתַיִם זוּז״. אַלְמָא כֵּיוָן דַּעֲבַד מַעֲשֶׂה — אַחוּלֵי אַחֲלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ. הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דְּבָעַל — אַחוּלֵי אַחֲלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ! [ג]אֲמַר לֵיהּ בַּר בֵּי רַב: שַׁפִּיר קָא אָמְרַתְּ? מִכְּדֵי כֹּל תְּנַאי מֵהֵיכָא גָּמְרִינַן — מִתְּנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן, תְּנָאָה דְּאֶפְשָׁר לְקַיּוֹמֵיהּ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, כִּי הָתָם — הָוֵי תְּנָאֵיהּ תְּנָאָה. דְּלָא אֶפְשָׁר לְקַיּוֹמֵיהּ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, כִּי הָתָם — לָא הָוֵי תְּנָאָה. וְהָא בִּיאָה, דְּלָא אֶפְשָׁר לְקַיּוֹמֵיהּ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ כִּי הָתָם, וְקָא הָוֵי תְּנָאָה! הָתָם, מִשּׁוּם דְּאִיתַּקּוּשׁ הֲוָיוֹת לַהֲדָדֵי. גאָמַר רַב עוּלָּא בַּר אַבָּא אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה וּבָעַל, עַל תְּנַאי וּבָעַל, בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וּבָעַל — דִּבְרֵי הַכֹּל צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי מְנַחֵם אָמַר רַבִּי אַמֵּי: הַמְקַדֵּשׁ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וּבָעַל, צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. בְּהָא הוּא דְּלָא טָעֵי, אֲבָל בְּהָנָךְ טָעֵי. אָמַר רַב כָּהֲנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי וּבָעַל — צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וְלֹא הָיָה כֹּחַ בַּחֲכָמִים לְהוֹצִיאָהּ בְּלֹא גֵּט. [ד]לְאַפּוֹקֵי מֵהַאי תַּנָּא. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ״וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה״ — אֲסוּרָה. הָא נִתְפָּשָׂה — מוּתֶּרֶת. וְיֵשׁ לְךָ אַחֶרֶת שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּשָׂה, מוּתֶּרֶת. וְאֵיזוֹ זוֹ? שֶׁקִּידּוּשֶׁיהָ קִידּוּשֵׁי טָעוּת, שֶׁאֲפִילּוּ בְּנָהּ מוּרְכָּב עַל כְּתֵיפָהּ,

מְמָאֶנֶת

מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת אַף בְּשֶׁהֶחֱזִירָהּ כְּשֶׁהִיא גְּדוֹלָה פְּלִיג וְאַף בִּמְגָרֵשׁ גְּדוֹלָה וְהֶחֱזִירָהּ וְטַעְמֵהּ מִשּׁוּם דִּגְזוֹר בָּהּ מִשּׁוּם יְתוֹמָה בְּחַיֵּי הָאָב: וְהָא הָכָא גַּבֵּי הֶחְזִירָהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וְגָדְלָה אֶצְלוֹ: דְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת הִיא טָעוּת קִדּוּשֵׁי קְטַנָּה: וּפְלִיגִי דְּקָאָמְרִי רַבָּנָן מִתְיַבֶּמֶת אַלְמָא כִּי בָּעַל מִשֶּׁגָּדְלָה לְשֵׁם קִדּוּשִׁין בָּעַל וקס"ד הוּא הַדִּין לִטְעוּת נְדָרִים: ה"ג הָתָם הַיְנוּ טַעְמָא אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִדּוּשֵׁי קְטַנָּה כְּלוּם אֲבָל קִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּבָעַל דַּעְתֵּהּ אַתְּנָאָה וְלָא גָּרְסִינַן בְּהָא קָמִפַּלְגִי דְּהָא ר' אֱלִיעֶזֶר בִּמְגָרֵשׁ אֶת הַגְּדוֹלָה נָמֵי אָמַר דְּכִי הֶחֱזִירָהּ אֲסוּרָה לְיַבֵּם דְּטַעְמָא לָאו מִשּׁוּם קִדּוּשֵׁי טָעוּת הוּא וּמַאן דְּגָרֵיס לָהּ מְפָרֵשׁ דְּהַאי מִשּׁוּם ר' אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ דְּבָרַיְתָא אַהַחֲזִירָה כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וְגָדְלָה אֶצְלוֹ הוּא דִּפְלִיג וְלֵית לֵיהּ לְתַנָּא דְּבָרַיְתָא אַלִּבָּא דְּר' אֱלִיעֶזֶר הָא דְּתַנָּא דְּמַתְנִיתִין דִּיבָמוֹת (קט.) דְּאָמַר דִּבִמְגָרֵשׁ גְּדוֹלָה וְהֶחֱזִירָהּ נָמֵי אָסַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִתְּמַר נָמֵי כְּרַבָּה דְּאָמַר בְּטָעוּת אִשָּׁה אַחַת גֶּרְדְּתָא אֵין צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט: שֶׁנִּתְכַּוֵּן הוּא לַחֲלִיצָה: ע"מ שֶׁתִּתֵּן כו' ואע"ג דְּלָא יָהֲבָה כְּשֵׁרָה: שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ בִּתְמִיהַּ דְּטַעֲמָא דְּהָכָא לָאו מִשּׁוּם דְּאַחֲלֵהּ לִתְנָאֵהּ הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמֵעִקָּרָא לָאו תְּנָאָה הוּא: כָּל תְּנַאי מֵהֵיכָן גָּמְרִינַן מִתְּנָאֵי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן דְּאִם יַעַבְרוּ וּנְתַתֶּם וְאִם לֹא יַעַבְרוּ וְנֹאחֲזוּ בְּתֹכְכֶם (בַּמִּדְבָּר ל"ב:ב'): דְּאֶפְשָׁר לְקִיּוּמֵיהּ לְמַעֲשֶׂה שֶׁל תְּנַאי דְּהַיְנוּ וּנְתַתֶּם: עַל יְדֵי שָׁלִיחַ כִּי הָתָם שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה צִוָּה לִיהוֹשֻׁעַ לָתֵת לָהֶם אֶת הָאָרֶץ שֶׁהָיָה שְׁלוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וּנְתָנָהּ לָהֶם אֲבָל חֲלִיצָה אִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמָהּ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ אֵין יָכוֹל לוֹמַר לִשְׁלוּחוֹ אִם תִּתֵּן לְךָ פְּלוֹנִית מָאתַיִם זוּז חֲלוֹץ לָהּ הִלְכָּךְ לָאו תְּנָאָה הוּא לְבַטֵּל הַחֲלִיצָה: וְהָא בִּיאָה הַבּוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין: וְקָא הָוֵי תְּנָאֵהּ תְּנָאָה כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל הֲרֵינִי בּוֹעֲלֵיךְ עַל מְנָת כו': דְּאִתַּקּוּשׁ הֲוָיוֹת וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר (דְּבָרִים כ"ד:ב') כָּל הֲוָיוֹת קִדּוּשִׁין בְּמַשְׁמָע כֶּסֶף וּשְׁטָר וּבִיאָה כִּי הֵיכִי דִּמְהַנֵּי תְּנַאי בְּקִדּוּשֵׁי כֶּסֶף וּשְׁטָר דְּאֶפְשָׁר לְקִיּוּמֵהּ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ מְהַנֵּי נָמֵי בְּבִיאָה: בְּמִלְוָה שֶׁמָּחַל לָהּ מִלְוֶה שֶׁחַיֶּבֶת לוֹ וְאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (דַּף ו:) דְּאֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת דְּמִשּׁוּם דְּמִשָּׁעָה שֶׁלְּוָתָה נִתְּנָה לְהוֹצָאָה וּבִרְשׁוּתָהּ קַיְמָא וְהַשְׁתָּא לָאו מִידֵי יָהֵיב לָהּ: צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט וַאֲפִילּוּ הֲטָעַתּוּ בִּתְנַאי דְּאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ זְנוּת: רַבִּי אַמִּי פְּלִיג אַדְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר הַמְקַדֵּשׁ בִּפְחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וּבָעַל הוּא דִּצְרִיכָה גֵּט אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוֶה אוֹ עַל תְּנַאי וּבָעַל אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט מַאי טַעְמָא בְּהָא הוּא דְּלָא טָעֵי לִהְיוֹת סָבוּר שֶׁפָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה יִהְיוּ קִדּוּשִׁין הִלְכָּךְ גָּמַר וּבָעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין: אֲבָל בְּהָנָךְ טָעֵי כְּסָבוּר יוֹדַעַת הִיא שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים לְכָךְ הִיא נִשֵּׂאת וְכִי בָּעֵיל אַדַּעְתָּא דְּקִדּוּשֵׁי קַמָּאֵי בָּעֵיל וְלֹא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין בְּמִלְוֶה לָאו הַכֹּל בְּקִיאִין בְּהִלְכוֹת קִדּוּשִׁין:

אַלְמָא כֵּיוָן דַּעֲבַד מַעֲשֶׂה אַחוּלֵי אַחֲלֵהּ כו' תֵּמַהּ לר"י דְּמַאי קס"ד דְּהַאי מַקְשֶׁה וְכִי ס"ד שֶׁלֹּא יוֹעִיל שׁוּם תְּנַאי לְבַטֵּל שׁוּם מֶכֶר וְקִנְיָן וְי"ל דְּס"ד שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר תְּנַאי בִּשְׁעַת גְּמַר הַקִּנְיָן אוֹ הַמֶּכֶר: **תְּנַאי** דְּאֶפְשָׁר לְקִיּוּמֵהּ ע"י שָׁלִיחַ כו' וא"ת וּמַה סְבָרָא יֵשׁ כָּאן דְּלָא גָּמְרִינַן מֵהָתָם אֶלָּא לְעִנְיַן מָה שֶׁהוּא סְבָרָא דְּהָא לָא יָלְפִינַן מֵהָתָם דְּלָא מְהַנֵּי תְּנַאי אֶלָּא בִּנְתִינַת קַרְקַע וְי"ל דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּהוֹאִיל וְהַמַּעֲשֶׂה כָּל כָּךְ בְּיָדוֹ שֶׁיָּכוֹל לְקַיְּמוֹ ע"י שָׁלִיחַ סְבָרָא הוּא שֶׁיְּהֵא כְּמוֹ כֵן בְּיָדוֹ לְשַׁוּוֹיֵי בֵּהּ תְּנָאָה אֲבָל חֲלִיצָה שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְקַיְּמָהּ ע"י שָׁלִיחַ לָא הָוֵי בְּיָדוֹ נָמֵי לְמִרְמֵי בֵּהּ תְּנָאָה וַאֲפִלּוּ לֹא יִתְקַיֵּם הַתְּנַאי יִהְיֶה הַמַּעֲשֶׂה קַיָּם וּמִשּׁוּם הַךְ סְבָרָא מוֹדוּ כ"ע דְּבָעֵינַן שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ ע"י שָׁלִיחַ דּוּמְיָא דִּבְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֲבָל לְעִנְיַן תְּנַאי כָּפוּל וּלְעִנְיַן תְּנַאי וּמַעֲשֶׂה בְּבַ' דְּבָרִים מַשְׁמַע בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (גִּטִּין עה.) דְּדַוְקָא רַבִּי מֵאִיר אִית לֵהּ וְלָא רַבָּנָן דִּלְעִנְיָן זֶה אֵין סְבָרָא כָּל כָּךְ לִלְמֹד מִשָּׁם לְהָכִי פְּלִיגִי עָלֶיהָ וְהַשְׁתָּא מַשְׁמַע דְּאֵין תְּנַאי בַּחֲלִיצָה לְכֻלֵּי עָלְמָא וְכֵן בְּפֶרֶק מִצְוַת חֲלִיצָה (יְבָמוֹת קו.) וְקָשֶׁה דִּבְפֶרֶק רַבָּן גַּמְלִיאֵל (יְבָמוֹת נג. וְשָׁם) מַסִּיק רָבִינָא לכ"ע יֵשׁ תְּנַאי בַּחֲלִיצָה וְזֶהוּ תֵּמַהּ דִּפְלִיג רָבִינָא אַכֻּלָּהּ תַּלְמוּדָא דִּפְשִׁיטָא לָן דְּאֵין תְּנַאי בַּחֲלִיצָה וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם וְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּהָא דְּמַסִּיק רָבִינָא הָתָם דלכ"ע יֵשׁ תְּנַאי בַּחֲלִיצָה לָאו לוֹמַר שֶׁלֹּא תְּהֵא מֻתֶּרֶת לַשּׁוּק בְּהַהִיא חֲלִיצָה דְּוַדַּאי מֻתֶּרֶת לַשּׁוּק לכ"ע אֶלָּא לוֹמַר דִּלְהָכִי אַהֲנֵי תְּנָאָה דְּאַכַּתִּי אִיכָּא עֲלָהּ זִקַּת יְבָמִין לְעִנְיַן דְּכִי אָמַר לָהּ הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזִקַּת יְבָמִין דִּצְרִיכָה גֵּט מִדְּרַבָּנָן דְּלָא אָתֵי חֲלִיצָה כֵּיוָן דַּהֲוְיָא עַל תְּנַאי וּמַפְקַע לְזִקָּה לְגַמְרֵי וְכֵן צָרִיךְ לְחַלֵּק לְרַב אַשִׁי דְּאָמַר הָתָם דכ"ע חֲלִיצָה פְּסוּלָה אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת וּבְמַתְנִי' דְּהָתָם קָתָנֵי בְּהֶדְיָא דְּפוֹטֶרֶת דְּקָתָנֵי דְּנָתַן גֵּט וְחָלַץ אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם אֶלָּא מַתְנִי' אַיְּרֵי לְעִנְיַן לְהַתִּירָהּ לַשּׁוּק וְרַב אַשִׁי מַיְּרֵי לְעִנְיַן זִקַּת יְבָמִין כִּדְפָרֵשִׁית וְעוֹד אִי לְהַתִּירָהּ לַשּׁוּק אַיְּרֵי נָמֵי הָתָם אַדְּמִפַּלְגִי רַבִּי וְרַבָּנָן בְּהַחוֹלֵץ לִיבִמְתּוֹ וְקִדְּשָׁהּ לְשֵׁם יְבָמוּת אִי צְרִיכָה גֵּט לִפְלְגוּ בִּלְהַתִּירָהּ לַשּׁוּק הוֹאִיל וְתָלֵי נָמֵי בְּהָכִי: **הַמְקַדֵּשׁ** בְּמִלְוָה פֵּי' בַּקּוּנְט' שֶׁמָּחַל לָהּ הַמִּלְוֶה שֶׁהָיְתָה חַיֶּבֶת לוֹ וּלְפֵרוּשׁוֹ צָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין מְקַדֵּשׁ בִּמְחִילַת מִלְוֶה לִמְקַדֵּשׁ בַּהֲנָאַת מְחִילַת מִלְוֶה דִּמְקֻדֶּשֶׁת כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ו:) וּלְרַבֵּינוּ יִצְחָק אֵין נִרְאֶה דְּשֶׁמָּא אֵין לְחַלֵּק וְהָכָא יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּמַיְּרֵי כְּגוֹן דְּאָמַר לָהּ הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָעוֹת מִלְוֶה שֶׁאַתְּ חַיֶּבֶת לִי דְּהָתָם וַדַּאי אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת: **דִּבְרֵי** הַכֹּל צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט וְלָא פְּלִיגִי רַב וּשְׁמוּאֵל אֶלָּא בִּכְנָסָהּ וְלֹא בָעַל וּפְלִיג אַדְּאַבַּיֵּי אע"ג דְּגַבֵּי קְטַנָּה שֶׁלֹּא מֵאֲנָה קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּאֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט מִמֶּנּוּ הָתָם לֵיכָּא בְּעִילַת זְנוּת אֲפִלּוּ לֹא יִבְעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין דְּהָא אִיכָּא קִדּוּשִׁין דְּרַבָּנָן וְאִם תֹּאמַר וְהָא פְּלִיגֵי תַּנָּאֵי לְעֵיל בְּבַעַל אִי קָנוּ אִי לֹא קָנוּ בִּפְחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה א"כ הֵיכִי קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר דִּבְרֵי הַכֹּל צְרִיכָה גֵּט דְּדִבְרֵי הַכֹּל מַשְׁמַע דְּלֵיכָּא מַאן דִּפְלִיג דְּכִי הַאי גַּוְנָא פָּרֵיךְ לְעֵיל הַשַּׁ"ס אַרַבָּה וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְעֵיל וַדַּאי פָּרֵיךְ מִשּׁוּם דְּיָדַע אַבַּיֵּי דְּמִסְבָּרַת עַצְמוֹ הָיָה רַבָּה אוֹמֵר כֵּן וְלֹא מְקַבָּלָה אֲבָל הָכָא רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר כֵּן מְקַבָּלָה דִּבְבַעַל מוֹדֶה שְׁמוּאֵל וּסְבִירָא לְהוּ לְרַב וּשְׁמוּאֵל כְּמַאן דְּאָמַר קָנוּ וְאִם תֹּאמַר לְרַב תִּקְשֵׁי לְמַאן דְּאָמַר לֹא קָנוּ וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר קָנוּ שֶׁמָּא לֹא סָבַר כְּרַב וְדַוְקָא בִּבְעָלוֹ קָנוּ מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וְיֵשׁ לוֹמַר דַּאֲפִילּוּ מַאן דְּאָמַר לֹא קָנוּ מָצֵי סָבַר כְּרַב בִּמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי מִשּׁוּם דְּאַחֲלֵי אַחַלְיָהּ לִתְנָאֵהּ וְחָיְלִי קִדּוּשֵׁי כֶּסֶף אֲבָל הָכָא לָא מָצֵי לְמֶהֱוֵי קִדּוּשִׁין עַל יְדֵי מְחִילָה וְקִדְּשָׁהּ בְּטָעוּת הַיְנוּ טָעוּת דִּפְחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וּבְהָא לָא אָמְרִינַן דְּבָעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וּבְהַךְ סְבָרָא מַצְרִיךְ הַשַּׁ"ס לִפְלֻגְתַּיְהוּ דְּרַב וּשְׁמוּאֵל בְּפֶרֶק בֵּית שַׁמַּאי (יְבָמוֹת קי. וְשָׁם) וְאֵין לְהַקְשׁוֹת לְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר דִּבְבַעַל מוֹדֶה שְׁמוּאֵל הֵיכִי מוֹתְבִינַן לְעֵיל מִמַּתְנִיתִין לִשְׁמוּאֵל דְּאוֹתְבוּהָ מִשּׁוּם דְּמַתְנִיתִין מַשְׁמַע כְּנָסָהּ סְתָם בְּלֹא בָעַל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ טז, סמג עשין צב, טוש״ע אה״ע סי׳ קסט סעי׳ מד:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ כד, ש״ע אה״ע סי׳ קסט סעי׳ כ:
ג מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ כג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לא סעי׳ ט:

מסורת הש״ס

א יבמות קו.
ב יבמות קב:
ג גיטין עה.
ד יבמות נו:; יבמות ק:; נדה נב.; במדבר רבה; לעיל נא:
ה יבמות קט.
ו תוספתא יבמות

תורה אור השלם

[במדבר לב]
[דברים כד, ב]
[במדבר ה, יג]

מְמָאֶנֶת וְהוֹלֶכֶת לָהּ. [אב]תָּנוּ רַבָּנַן: הָלְכָה אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירָהּ — מְקוּדֶּשֶׁת. אֵצֶל רוֹפֵא וְרִיפֵּא אוֹתָהּ — אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. מָה בֵּין חָכָם לְרוֹפֵא? חָכָם עוֹקֵר אֶת הַנֶּדֶר מֵעִיקָּרוֹ, וְרוֹפֵא אֵינוֹ מְרַפֵּא אֶלָּא מִכָּאן וּלְהַבָּא. (א)וְהָתַנְיָא: אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירָהּ, אֵצֶל רוֹפֵא וְרִיפֵּא אוֹתָהּ — אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת! אָמַר רָבָא: לָא קַשְׁיָא, הָא — רַבִּי מֵאִיר, הָא — רַבִּי אֶלְעָזָר. הָא רַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין. הָא רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר: אֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין. [ג](ב)מַאי הִיא? דִּתְנַן: הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם נֶדֶר — לֹא יַחְזִיר. מִשּׁוּם שֵׁם רָע — לֹא יַחְזִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁיָּדְעוּ בּוֹ רַבִּים — לֹא יַחֲזִיר. לֹא יָדְעוּ בּוֹ רַבִּים — יַחֲזִיר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם — לֹא יַחֲזִיר. וְשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם — יַחֲזִיר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֶחָד צָרִיךְ וְאֶחָד אֵינוֹ צָרִיךְ — לֹא יַחֲזִיר. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא אָסְרוּ צָרִיךְ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? דִּכְתִיב: "וְלֹא

הָלְכָה אַחַר קִדּוּשִׁין אֵצֶל חָכָם: וְהִתִּירָהּ מִן הַנְּדָרִים: אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפֵּא אוֹתָהּ מִן הַמּוּמִין: עוֹקֵר הַנֶּדֶר מֵעִקָּרוֹ שֶׁהֲרֵי פּוֹתֵחַ לָהּ בַּחֲרָטָה אַדַּעְתָּא דְּהָכִי מִי קָא נָדַרְתְּ וְהִיא אוֹמֶרֶת לוֹ לֹא וְחָכָם אוֹמֵר לָהּ הֲרֵי הוּא בָּא לְךָ לִידֵי כָּךְ הִלְכָּךְ לָאו נֶדֶר הוּא וּמֻתָּר לָךְ נִמְצָא כְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה עָלֶיהָ בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין: מִכָּאן וּלְהַבָּא אֲבָל עַד עַכְשָׁו הָיוּ עָלֶיהָ נִמְצָא שֶׁבִּשְׁעַת תְּנַאי הַקִּדּוּשִׁין הֻטְעֲתוּ: הָכִי גָּרְסִינַן וְהָתַנְיָא אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירָהּ אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפֵּא אוֹתָהּ אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְקַשְׁיָא חָכָם אַחָכָם: הָא דְּקָתָנֵי מְקֻדֶּשֶׁת ר"מ הִיא: דְּאָמַר אָדָם רוֹצֶה אֵינוֹ מַקְפִּיד אִם תֵּלֵךְ אֵצֶל חָכָם: אֵין אָדָם רוֹצֶה כו' הִלְכָּךְ אַדַּעְתָּא דְּהָכֵי לֹא קִדְּשָׁהּ: מִשּׁוּם נֶדֶר שֶׁהָיְתָה נַדְרָנִית: לֹא יַחֲזִיר מְפָרֵשׁ בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין תְּרֵי טַעְמֵי אִיכָּא לְמ"ד מִשּׁוּם קִלְקוּלָא שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר יַחְזִיר שֶׁמָּא תֵּלֵךְ וְתִנָּשֵׂא וְנִמְצָא שֵׁם רַע שֶׁאֵינוֹ ש"ר אוֹ נֶדֶר נֶעֱקַר ע"י חָכָם וּמְקַלְקְלָהּ זֶה וְאוֹמֵר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן הוּא אֲפִי' נוֹתְנִין לִי מֵאָה מָנֶה לֹא הָיִיתִי מְגָרְשֵׁיךְ לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁהַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֵׁם רַע אוֹ מִשּׁוּם נֶדֶר לֹא יַחְזִיר וְאִם חֲבִיבָה הִיא עָלֶיךָ לֹא תְּמַהֵר לְהוֹצִיאָהּ וְאִי אָתֵי תּוּ לְקַלְקֵל לָא מְהֵימַן שֶׁהֲרֵי יוֹדֵעַ שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו וְלֹא חָשׁ לִבְדֹּק אֶת הַדָּבָר וְאִיכָּא לְמ"ד כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בַּעֲרָיוֹת וּבִנְדָרִים: כָּל נֶדֶר שֶׁיָּדְעוּ בוֹ רַבִּים שֶׁנְּדָרַתּוּ בִּפְנֵי עֲשָׂרָה: לֹא יַחֲזִיר קָסָבַר טַעְמָא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יְהוּ פְּרוּצוֹת בִּנְדָרִים הוּא וְכִי נָדְרָה בִּפְנֵי רַבִּים וְזֶהוּ נֶדֶר שֶׁאֵין לוֹ הֲפָרָה כִּדְאָמְרִינַן בְּגִטִּין פִּרְצָה יוֹתֵר מִדַּאי קְנָסוּהָ: שֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ רַבִּים דְּיֵשׁ לוֹ הֲפָרָה לֹא קְנָסוּהָ וְהָכִי אָמַר הָתָם דְּרַבִּי יְהוּדָה לָא חָיֵישׁ בְּנֶדֶר לְקִלְקוּלָא: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם שֶׁאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהָפֵר שֶׁאֵינוֹ מִדְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְלֹא עִנּוּי נֶפֶשׁ: לֹא יַחֲזִיר קָסָבַר טַעְמָא מִשּׁוּם קִלְקוּלָא הִלְכָּךְ בְּהַאי אִיכָּא קִלְקוּלָא דְּאוֹמֵר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ דְּחָכָם יָכוֹל לְהַתִּירוֹ לֹא הָיִיתִי מְגָרְשִׁיךְ דְּרוֹצֶה הָיִיתִי שֶׁתִּתְבַּזֶּה בְּבֵית דִּין וְיַתִּירוּ לָךְ: וְשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם נֶדֶר שֶׁהַבַּעַל יָכוֹל לְהָפֵר: יַחֲזִיר דִּבְהַאי לָא מָצֵי לְקַלְקְלָהּ שֶׁהָיָה לוֹ לְהָפֵר וְלֹא הֵפֵר: לֹא אָסְרוּ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם: אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁהַצְּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם אֵין בּוֹ קִלְקוּל דְּלָאו כָּל כְּמִנֵּהּ לוֹמַר אִילּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ לְפִי שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין אֶלָּא מִפְּנֵי מָה אֲסָרוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ דְּיָכוֹל הוּא לְכַחֵשׁ וְלוֹמַר לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאֲנִי יָכוֹל לְהָפֵר וְגָזְרוּ הַאי אַטּוּ הַאי: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר נֶדֶר שֶׁהֻדַּר בְּרַבִּים אֵין לוֹ הֲפָרָה:

מְמָאֶנֶת וְהוֹלֶכֶת לָהּ תֵּמַהּ דִּבְרֵישׁ יְבָמוֹת (דַּף ב: וְשָׁם) תְּנַן וְאִי אַתָּה מוֹצֵא בַּחֲמוֹתוֹ וְאֵם חֲמוֹתוֹ כו' אוֹ שֶׁמֵּאֲנוּ וְאַמַּאי וְהָא מַשְׁכַּחַת לָהּ בְּקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וְלֹא בָּעַל דַּאֲפִי' רַב מוֹדֶה לְאַבַּיֵּי דְּאֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט וְי"ל דַּאֲפִילּוּ מֵאוּן אֵינָהּ צְרִיכָה אֲבָל קָשֶׁה דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ בְּקִדֵּשׁ עַל תְּנַאי וּבָעַל לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר מִשּׁוּם ר' יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר הָכָא דִּמְמָאֶנֶת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלִשְׁמוּאֵל וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל נַמִּי צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ אִם לֹא מֵאֲנָה זֹאת שֶׁהִיא עֶרְוָה כְּשֶׁלֹּא נוֹדַע לָהּ הַטָּעוּת וְהָא דְּקָאָמַר מְמָאֶנֶת וְהוֹלֶכֶת לָהּ הַיְנוּ שֶׁאִם נוֹדַע לָהּ הַטָּעוּת יֵשׁ לָהּ לְמָאֵן דְּאִם לֹא מֵאֲנָה וְעָמְדָה אֶצְלוֹ מָחֲלָה הַתְּנַאי אִי נָמֵי מְמָאֶנֶת לָאו דַּוְקָא אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּלֹא מֵאוּן אֵינָהּ כְּלָל אִשְׁתּוֹ וַאֲפִי' נוֹדַע לָהּ הַטָּעוּת וריב"ן תֵּרֵץ בִּיבָמוֹת דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אַיְּרֵי בְּקִדּוּשֵׁי טָעוּת אֲבָל בְּקִדּוּשֵׁי קְטַנּוּת מוֹדֶה דְּאֵינָהּ מְמָאֶנֶת וּמַתְנִי' דִּיבָמוֹת לָא מַיְרֵי אֶלָּא בְּקִדּוּשֵׁי קְטַנּוּת וְקָשֶׁה דִּבְפֶרֶק בָּא סִימָן (נִדָּה נב. וְשָׁם) מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא דִּבְקִדּוּשֵׁי קְטַנּוּת נָמֵי אַיְּרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר חַבְרוֹהִי דְּרַב כָּהֲנָא סְבוּר לְמֶעְבַּד עוֹבָדָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְאַף ע"ג דִּנְבְעֲלָה דְּאָמַר עַד שֶׁיִּרְבֶּה הַשָּׁחוֹר עַל הַלָּבָן אָמַר לָהֶם רַב כָּהֲנָא לֹא כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה בְּבִתּוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁבָּאת לְמָאֵן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבְנָהּ מֻרְכָּב עַל כְּתֵפָהּ וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הֻזְכְּרוּ דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְרִבְּתָה בְּכִיָּה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְאָמְרוּ דָּבָר שֶׁאָמַר אוֹתוֹ צַדִּיק יִכָּשֵׁל בּוֹ זַרְעוֹ וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּלָאו דַּוְקָא דָּבָר שֶׁאָמַר אוֹתוֹ צַדִּיק אֶלָּא כְּעֵין אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁאָמַר אוֹתוֹ צַדִּיק דְּהָא מַסִּיק הָתָם נִמְנוּ וְגָמְרוּ עַד מָתַי הַבַּת מְמָאֶנֶת עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וּמַאי נִמְנוּ וְגָמְרוּ שַׁיָּךְ כָּאן כֵּיוָן דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל מוֹדֶה בְּקִדּוּשֵׁי קְטַנּוּת שֶׁאֵין יְכוֹלָה לְמָאֵן וּפְשִׁיטָא שֶׁבִּתּוֹ לֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לְמָאֵן וְעַל מֶה הָיוּ עוֹמְדִין לְמִנְיָן דַּאֲפִילּוּ רַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר עַד שֶׁיִּרְבֶּה הַשָּׁחוֹר מוֹדֶה דִּכְשֶׁבְּנָהּ מֻרְכָּב עַל כְּתֵפָהּ דְּאֵין יְכוֹלָה לְמָאֵן דְּהָא אָמְרִינַן הָתָם דְּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה כְּשֶׁנִּבְעֲלָה וּמִיהוּ יֵשׁ לוֹמַר דְּמַתְנִי' בְּפֶרֶק קַמָּא דִּיבָמוֹת (דַּף ב:) דְּלָא כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אַף עַל גַּב דְּאָמְרִינַן הָתָם דְּבִפְלֻגְתָּא לָא קָמַיְּירֵי הַיְנוּ אַמִּנְיָנָא דט"ו נָשִׁים וּשְׁמוּאֵל לֹא סָבַר כְּר' יִשְׁמָעֵאל אֶלָּא בְּקִדּוּשֵׁי טָעוּת דַּוְקָא וּלְהָכִי לָא פָּרֵיךְ לֵיהּ מִמַּתְנִי' דִּיבָמוֹת וְלֹא מִסְּתָם מַתְנִיתִי' דְּנִדָּה דִּתְנַן עַד מָתַי הַבַּת מְמָאֶנֶת עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וּבְהֶדְיָא אִית לֵהּ לִשְׁמוּאֵל בְּמִי שֶׁמֵּת (ב"ב קנו. וְשָׁם) דְּבוֹדְקִין לְמֵאוּנִין לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר עַד שֶׁיִּרְבֶּה הַשָּׁחוֹר וּבְשִׁלְהֵי פֶּרֶק נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה (יְבָמוֹת ק: וְשָׁם) דְּאָמְרִינַן מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בְּקִדּוּשֵׁי טָעוּת כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה כו' אֵין לְהוֹכִיחַ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אַיְּרֵי דַּוְקָא בְּקִדּוּשֵׁי טָעוּת מִדְּשָׁבַק קִדּוּשֵׁי קַטְנוּת דְּאַיְּרֵי בָּהֶן הָתָם מֵעִקָּרָא וּנְקַט קִדּוּשֵׁי טָעוּת דְּר' יִשְׁמָעֵאל אַיְּרֵי נָמֵי בְּקִדּוּשֵׁי קַטְנוּת כִּדְמוֹכַח בְּנִדָּה (נב. וְשָׁם) אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהַהִיא סַגְיָא קָאֵי אַמִּלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר הָתָם לְעֵיל עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים עוֹמְדִים וּפֵרַשׁ כו' וּשְׁמוּאֵל לֹא סָבַר כְּר' יִשְׁמָעֵאל אֶלָּא בְּקִדּוּשֵׁי טָעוּת דַּוְקָא כִּדְפָרֵשִׁית לְכָךְ נְקַט קִדּוּשֵׁי טָעוּת וְאִם תֹּאמַר וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר לְעֵיל דִּבְרֵי הַכֹּל צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט וַאֲפִי' בְּקִדּוּשֵׁי טָעוּת לֹא סָבַר כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אִם כֵּן תִּקְשֵׁי לִשְׁמוּאֵל סְתָם מַתְנִיתִין דְּהָתָם דְּלָא מָצֵי לְאוֹקְמֵי מַתְנֵי' דְּהָתָם לֹא בְּקִדּוּשֵׁי קַטְנוּת וְלֹא בְּקִדּוּשֵׁי טָעוּת לְרַבִּי אֶלְעָזָר וּלְעֵיל דּוֹחֲקִין לְאוֹקְמֵי סְתָם מַתְנִיתִין כְּוָתֵהּ וְיֵשׁ לוֹמַר בְּדֹחַק דַּהֲוָה מוֹקֵי לָהּ כְּגוֹן שֶׁפֵּרֵשׁ בְּהֶדְיָא שֶׁאֵינוֹ בּוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין:

חָכָם עוֹקֵר הַנֶּדֶר מֵעִקָּרוֹ כו' אֵין לְפָרֵשׁ דִּבְלָשׁוֹן תַּלְיָא מִלְּתָא שֶׁהֲרֵי קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין וְהָיוּ בָהּ מוּמִין דא"כ הָלַךְ הוּא אֵצֶל הָרוֹפֵא וְרִפְּאוֹ אַמַּאי אָמַר לְקַמָּן דִּמְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא בְּקְפִידַת הַמּוּמִין תָּלוּי הַטַּעַם שֶׁאַף עַתָּה לְאַחַר שֶׁנִּתְרַפְּאת הִיא נִמְאֶסֶת בְּעֵינָיו כְּשֶׁזּוֹכֵר שֶׁהָיוּ בָהּ מוּמִין אֲבָל נְדָרִים לֵיכָּא קְפִידָא הוֹאִיל וְעוֹקְרוֹ לְמַפְרֵעַ אֲבָל אִי לָא הֲוָה עָקַר לְהוּ אֶלָּא מִכָּאן וּלְהַבָּא הֲוֵי נַמֵּי קְפִידַת עֹנֶשׁ מִשְּׁעַת הַנֶּדֶר עַד שְׁעַת הַתָּרָה וְדַוְקָא הָלְכָה אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירָהּ קֹדֶם יְדִיעַת הַבַּעַל אֲבָל לְאַחַר יְדִיעַת הַבַּעַל לָא מְהַנֵּי לְהוּ הֶתֵּר כִּדְקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין נִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְלָא מְפַלֵּג בֵּין בְּנֵי הֶתֵּר לְלָאו בְּנֵי הֶתֵּר וְטַעְמָא שֶׁעַל מְנָת כֵּן מְקַדְּשָׁהּ שֶׁאִם לֹא יִרְצֶה לְבַטֵּל הַקִּדּוּשִׁין מֵחֲמַת הַנְּדָרִים שֶׁיִּהְיוּ קִדּוּשִׁין קַיָּמִין וְהֵיכָא דְּיָדַע קֹדֶם שֶׁהֻתְּרוּ הֲרֵי מִיָּד רוֹצֶה שֶׁיִּהְיוּ מְבֻטָּלִין דְּשֶׁמָּא לֹא יִהְיֶה לָהֶם הֶתֵּר אֲבָל הֵיכָא דְּהֻתְּרוּ קֹדֶם יְדִיעָתוֹ הָא לֹא רָצָה לְבַטְּלָם מִפְּנֵי הַנְּדָרִים שֶׁאֵין עַתָּה שׁוּם קְפִידָא: **מִשּׁוּם** שֵׁם רָע לֹא יַחֲזִיר אוֹמֵר ר"י דְּמַאן דִּמְפָרֵשׁ בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין מו.) טַעְמָא מִשּׁוּם קִלְקוּלָא בִּשְׁבִיל אוֹתוֹ קִלְקוּל לֹא יְהֵא גֵּט בָּטֵל וּבָנֶיהָ מַמְזֵרִים שֶׁהֲרֵי לֹא עָשָׂה תְּנַאי בְּגֵט כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִתְנָה וְלֹא כָּפַל וְתֵדַע דְּלֵיכָּא תְּנַאי דְּאִי עָשָׂה תְּנַאי מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּלָא חָיֵישׁ לְקִלְקוּלָא וְעוֹד דְּאִם עָשָׂה תְּנַאי מַה מּוֹעִיל מַה שֶּׁאָמְרוּ דְּלָא יַחֲזִיר בְּכָךְ לֹא יְבַטֵּל הַתְּנַאי אֶלָּא וַדַּאי לֹא עָשָׂה לָהּ תְּנַאי גָּמוּר אֶלָּא שֶׁאָמַר לָהּ מִשּׁוּם שֵׁם רַע אֲנִי מוֹצִיאֵךְ כִּדְאָמְרִינַן הָתָם וְלֵיכָּא אֶלָּא לַעַז בְּעָלְמָא וּלְפִי זֶה אֵין צָרִיךְ טַעַם שֶׁבַּקּוּנְטְרֵס דְּכֵיוָן דְּאָמַר לֹא יַחֲזִיר לָא חָיְשִׁינַן תּוּ לְקִלְקוּלָא כֵּיוָן דְּלָא חָשַׁשׁ לִבְדֹּק בְּכָל עִנְיָן מְגָרֵשׁ לָהּ אֶלָּא כֵּיוָן דְּחָשַׁשׁ מַמְזֵרוּת לֵיכָּא מִשּׁוּם לַעַז נָמֵי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּוַדַּאי אִם הָיָה יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ הָיָה לָן לָחוּשׁ פֶּן יוֹצִיא לַעַז כְּדֵי לְהַחֲזִירָהּ אֲפִילּוּ נִיסֵּת כְּבָר דְּסָבוּר דְּמֻתֶּרֶת לַחֲזֹר לוֹ דְּשׁוֹגֶגֶת הִיא אֲבָל עַתָּה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ לָמָּה יוֹצִיא לַעַז וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָכָא כֵּיוָן דְּאָמַר מִשּׁוּם שֵׁם רַע אֲנִי מוֹצִיאֵךְ גַּלֵּי אַדַּעְתֵּהּ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיְּהֵא גֵּט אִם אֵינוֹ שֵׁם רַע כְּמוֹ בְּזַבִּין וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת צז.) וְהַהוּא דְּזַבִּין נִכְסֵיהּ אַדַּעְתָּא לְמִסַּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (קִדּוּשִׁין מט:) דְּסַגֵּי בְּגִלּוּי דַּעַת דע"כ הָכָא בָּעֵינַן תְּנַאי מִדִּמְשַׁנֵּי הָתָם הָא מַנִּי רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאָמַר בָּעֵינַן תְּנַאי כָּפוּל וְהָכָא בִּדְלָא כַּפְלֵהּ לִתְנָאֵהּ וּמַה שַּׁיָּךְ הָכָא תְּנַאי כָּפוּל אִי סַגֵּי בְּגִלּוּי דַּעַת אֶלָּא וַדַּאי בָּעֵינַן תְּנַאי וּלְרַבִּי מֵאִיר דִּבְעֵינַן תְּנַאי כָּפוּל אֲפִילּוּ לַעַז לֵיכָּא כֵּיוָן דְּלָא הִתְנָה וְלֹא כָּפַל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ ח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ לט סעי׳ ב:
ב מיי׳ פז׳ מהל׳ אישות הל׳ ט, ש״ע אה״ע סי׳ לט סעי׳ ו:
ג מיי׳ פי׳ מהל׳ גירושין הל׳ יב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ י סעי׳ ג:

מסורת הש״ס

א לקמן צז:; גיטין מו.
ב משנה גיטין; גיטין מה:
ג יבמות ק:; נדה נב.

"וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה", וְכַמָּה רַבִּים? רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: שְׁלֹשָׁה. יָמִים — שְׁנַיִם, רַבִּים — שְׁלֹשָׁה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר: עֲשָׂרָה, "עֵדָה" כְּתִיב בְּהוּ. (א)רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם — לֹא יַחֲזִיר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לֹא אָסְרוּ צָרִיךְ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבִּי מֵאִיר סָבַר: אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין, רַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר: אֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין. רָבָא אָמַר: הָכָא בְּאִשָּׁה חֲשׁוּבָה עָסְקִינַן, דְּאָמַר: לָא נִיחָא לִי דְּאִיתְּסַר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ. אִי הָכִי, סֵיפָא דְּקָתָנֵי: אֲבָל הוּא שֶׁהָלַךְ אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירוֹ, אֵצֶל רוֹפֵא וְרִיפֵּא אוֹתוֹ — מְקוּדֶּשֶׁת, לִיתְנֵי אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, וְלֵימָא הָכָא בְּאָדָם חָשׁוּב עָסְקִינַן, דְּאָמְרָה: לָא נִיחָא לִי דְּאִיתְּסַר בִּקְרִיבֵיהּ! (ב)אִיהִי בְּכָל דְּהוּ נִיחָא לַהּ, כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ. דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: "טָב לְמֵיתַב טַן דּוּ מִלְּמֵיתַב אַרְמְלוּ", אַבָּיֵי אָמַר: דְּשׁוּמְשְׁמָנָא גַּבְרָא כּוּרְסְיַהּ בֵּי חָרָאתָא רָמֵי לַהּ. רַב פָּפָּא אָמַר: דְּנַפָּסָא גַּבְרָא, תִּיקְרְיֵיהּ בְּסִיפֵּי בָבָא וְתֵיתִיב. רַב אָשֵׁי אָמַר: דְּקַלָּסָא גַּבְרָא, לָא בָּעֲיָא טְלָפְחֵי לְקִידְרָא. תָּנָא: וְכוּלָּן מְזַנּוֹת וְתוֹלוֹת בְּבַעְלֵיהֶן. [א־ד]כָּל מוּמִין שֶׁפּוֹסְלִין וְכוּ'. תָּנָא: הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן זֵיעָה, וְשׁוּמָא, וְרֵיחַ הַפֶּה. וְהָנֵי בְּכֹהֲנֵי לָא פָּסְלִי? וְהָתְנַן: הַזָּקֵן, וְהַחוֹלֶה, וְהַמְזוֹהָם. וּתְנַן: מוּמִין אֵלּוּ, בֵּין קְבוּעִין בֵּין עוֹבְרִין — פְּסוּלִין בָּאָדָם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּזֵיעָה עוֹבֶרֶת, כָּאן בְּזֵיעָה שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת. [ה]רַב אָשֵׁי אָמַר: זֵיעָה אַמְזוֹהָם קָא רָמֵית? הָתָם גַּבֵּי כֹּהֲנִים — אֶפְשָׁר לְעַבּוֹרַהּ בְּקִיוְהָא דְּחַמְרָא. וּמֵרֵיחַ הַפֶּה נָמֵי — אֶפְשָׁר דְּנָקֵט פִּילְפְּלָא בְּפוּמֵּיהּ וְעָבֵיד עֲבוֹדָה. אֲבָל גַּבֵּי אִשָּׁה לָא אֶפְשָׁר. [ו]הַאי שׁוּמָא הֵיכִי דָּמְיָא? אִי דְּאִית בַּהּ שֵׂעָר — הָכָא וְהָכָא פָּסְלָה. אִי דְּלָא אִית בַּהּ שֵׂעָר, אִי שׁוּמָא גְּדוֹלָה הִיא — הָכָא וְהָכָא פָּסְלָה, אִי שׁוּמָא קְטַנָּה הִיא — הָכָא וְהָכָא לָא פָּסְלָה, דְּתַנְיָא: שׁוּמָא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שֵׂעָר — הֲרֵי זֶה מוּם. אֵין בָּהּ שֵׂעָר, גְּדוֹלָה הֲרֵי זֶה מוּם, קְטַנָּה אֵין זֶה מוּם. וְאֵיזוֹהִי גְּדוֹלָה? פֵּירֵשׁ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: עַד כְּאִיסָּר הָאִיטַלְקִי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: בְּעוֹמֶדֶת עַל פַּדַּחְתָּהּ. פַּדַּחְתָּהּ — רָאָה וְנִיפַּיֵּיס הוּא! אָמַר רַב פָּפָּא: בְּעוֹמֶדֶת לָהּ תַּחַת כִּפָּה שֶׁל רֹאשָׁהּ, וְזִימְנִין דְּמִתְחַזְיָא וְזִימְנִין דְּלָא מִתְחַזְיָא. [ז]אָמַר רַב חִסְדָּא: הָא מִילְּתָא מִגַּבְרָא רַבָּה שְׁמִיעַ לִי, וּמַנּוּ — רַבִּי שֵׁילָא: נִשְׁכָּהּ כֶּלֶב וְנַעֲשָׂה מְקוֹמוֹ צַלֶּקֶת — הֲרֵי זֶה מוּם. אָמַר רַב חִסְדָּא: קוֹל עָבֶה בְּאִשָּׁה — הֲרֵי זֶה מוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵךְ נָאוֶה". תָּנֵי רַבִּי נָתָן בִּירָאָה: בֵּין דַּדֵּי אִשָּׁה טֶפַח. סָבַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא קַמֵּיהּ דְּרַב אָשֵׁי לְמֵימַר טֶפַח לְמַעַלְיוּתָא. אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי: גַּבֵּי מוּמִין תַּנְיָא, וְכַמָּה? אָמַר אַבָּיֵי: שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת. [ח]תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: כָּל אִשָּׁה שֶׁדַּדֶּיהָ גַּסִּין מִשֶּׁל חַבְרוֹתֶיהָ — הֲרֵי זֶה מוּם. וְכַמָּה? אָמַר רַבִּי מְיָישָׁא בַּר בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: טֶפַח. וּמִי אִיכָּא כִּי הַאי גַּוְונָא? אִין, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אֲנִי רָאִיתִי עַרְבִיָּא אַחַת שֶׁהִפְשִׁילָה דַּדֶּיהָ לַאֲחוֹרֶיהָ וְהֵנִיקָה אֶת בְּנָהּ. "וּלְצִיּוֹן יֵאָמַר אִישׁ וְאִישׁ יוּלַּד בָּהּ וְהוּא יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן". אָמַר רַבִּי מְיָישָׁא בַּר בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֶחָד הַנּוֹלָד בָּהּ, וְאֶחָד הַמְצַפֶּה לִרְאוֹתָהּ. אָמַר אַבָּיֵי: וְחַד מִינַּיְיהוּ עֲדִיף כִּתְרֵי מִינַּן. אָמַר רָבָא: וְחַד מִינַּן כִּי סָלֵיק לְהָתָם — עֲדִיף כִּתְרֵי מִינַּיְיהוּ. דְּהָא רַבִּי יִרְמְיָה דְּכִי הֲוָה הָכָא לָא הֲוָה יָדַע מַאי קָאָמְרִי רַבָּנַן, כִּי סְלֵיק לְהָתָם, קָרֵי לַן "בַּבְלָאֵי טַפְשָׁאֵי". [ט]מַתְנִי' הָיוּ בָּהּ מוּמִין וְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ — הָאָב צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁמִּשֶּׁנִּתְאָרְסָה הָיוּ בָּהּ מוּמִין הַלָּלוּ וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ. נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל — הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה הָיוּ בָּהּ מוּמִין אֵלּוּ, וְהָיָה מִקָּחוֹ מִקַּח טָעוּת. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר,

אֲבָל

וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּגִּבְעוֹנִים כְּתִיב: רָבָא אָמַר הָא דְּקָתָנֵי אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירָהּ אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת: בְּאִשָּׁה חֲשׁוּבָה בַּת גְּדוֹלִים דְּאַפִּי' לְמַ"ד רוֹצֶה אָדָם שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בבב"ד הָכָא אָמַר אִי אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית וְגֵט נַמֵּי לָא נִיחָא לִי לְמִיַּתְבָא לַהּ דְּאִתְסַר בְּאִמָּהּ וַאֲחוֹתָהּ וְלָא נִיחָא לִי דְּלֶהֱווֹ קִדּוּשִׁין: אֲבָל הוּא אִם אָמַר לָהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַי מוּמִין וּנְדָרִים: טַן דּוּ גּוּף שְׁנַיִם מְשַׁל הֶדְיוֹט הוּא שֶׁהַנָּשִׁים אוֹמְרוֹת טוֹב לָשֶׁבֶת עִם גּוּף שְׁנַיִם מִשֶּׁבֶת אַלְמָנָה: דְּשֻׁמְשְׁמָנָא גַּבְרָא מְשַׁל הֶדְיוֹט הוּא מִי שֶׁבַּעְלָהּ קָטָן כִּנְמָלָה: כֻּרְסְיַהּ בֵּי חָרָאתָא רַמְיָא כִּסְאָהּ בֵּין הַשָּׂרוֹת בְּנוֹת חוֹרִין מוֹשִׁיבָהּ כְּלוֹמַר גַּם לִי בַּעַל כְּמוֹכֶם: נַפָּסָא מְנַפֵּס צֶמֶר וְאֻמָּנוּת מְאוּסָה הִיא: תִּקְרְיֵהּ בְּסִפֵּי בָבָא וְתֵיתִיב אֵינָהּ בּוֹשָׁה לִקְרוֹתוֹ עַל מִפְתַּן הַבַּיִת לֵישֵׁב שָׁם אֶצְלוֹ בִּפְנֵי הַכֹּל: קוּלְסָא מִמִּשְׁפַּחַת דֹּפִי: טְלָפְחֵי עֲדָשִׁים שֶׁהוּא מַאֲכָל קַל וְאֵין חֶסְרוֹן כִּיס כָּל כָּךְ אֵינָהּ שׁוֹאֶלֶת הֵימֶנּוּ אַךְ יִקָּרֵא שְׁמוֹ עָלֶיהָ: וְכֻלָּן מְזַנּוֹת וְתוֹלוֹת בְּבַעְלֵיהֶן כָּל אֵלּוּ שֶׁבַּעֲלֵיהֶן שְׁפָלִים וּמַרְאוֹת לָהֶם חִבָּה אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁמְּזַנּוֹת תַּחְתֵּיהֶן וּכְשֶׁמִּתְעַבְּרוֹת הֵן תּוֹלוֹת אֶת הָעֻבָּר בְּבַעַל [וְנוֹחַ לָהֶן בַּאֲנָשִׁים כָּל שֶׁהֵן לְפִי שֶׁמְּזַנּוֹת תַּחְתֵּיהֶן]: הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם בְּנָשִׁים שֶׁאֵין בְּכֹהֲנִים: זֵעָה זְוָעָה תָּמִיד: שׁוּמָא וורוא"ה (וירוא"ה: יַבֶּלֶת) : הַזָּקֵן וְהַחוֹלֶה וְהַמְּזֹהָם לְגַבֵּי מוּמֵי בְּהֵמָה תְּנַן וקס"ד זֵעָה וְרֵיחַ הַפֶּה דְּאָדָם בִּכְלַל מְזֹהָם: זֵעָה אַמְזוֹהָם קָא רָמֵית לָאו רוּמְיָא הִיא מְזֹהָם גּוּפוֹ מַסְרִיחַ וּבְאָדָם נָמֵי פּוֹסֵל אֲבָל זֵעָה דְּאָדָם אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת בְּכֹהֲנִים כִּדְקָתָנֵי הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם: דְּאֶפְשָׁר לְעַבְּרָהּ בְּקִיוְהָא דְּחַמְרָא בְּיַיִן קֵהֶה אייגר"א בְּלַעַ"ז עַד שֶׁיַּעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ: וְרֵיחַ הַפֶּה נָמֵי כו' אֲבָל גַּבֵּי אִשָּׁה שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִמָּהּ כָּל שָׁעָה לֹא אֶפְשָׁר: בְּעוֹמֶדֶת עַל פַּדַּחְתָּהּ וּלְעוֹלָם בְּשֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר וּבִקְטַנָּה: פַּדַּחְתָּהּ מִצְחָהּ: וְנַעֲשָׂה מְקוֹמוֹ צַלֶּקֶת שֶׁנִּשְׁאַר שָׁם רֹשֶׁם מִשְּׁחִיתָה הַמַּכָּה: צַלֶּקֶת פינדרור"א וְדֻגְמָתָהּ בִּשְׁחִיטַת חֻלִּין (דַּף קכד.) גַּבֵּי תַּנּוּר כְּלִי חֶרֶס דְּצַלְקֵהּ מִצְלָק: לְמַעַלְיוּתָא וְהָכִי קָאָמַר נוֹי הוּא לָאִשָּׁה שֶׁיְּהוּ דַּדֶּיהָ מֻבְדָּלִים טֶפַח: גַּבֵּי מוּמִין תַּנְיָא הַךְ מַתְנִי' גַּבֵּי מוּמִין תַּנְיָא דְּקָא חָשִׁיב זֵעָה וְשׁוּמָא וְרֵיחַ הַפֶּה וּשְׁאָר מוּמִין וְטֶפַח בֵּין שְׁנֵי דַּדֵּי אִשָּׁה: וְכַמָּה נוֹי לָהּ: וְכַמָּה יְהוּ גַּסִּין (אַחַת) מִשֶּׁל חַבְרוֹתֶיהָ וִיהֵא מוּם: וּלְצִיּוֹן יֹאמַר מִשּׁוּם דְּאַיְירֵי בָּהּ רַבִּי מְיָשָׁא נָקֵט לַהּ וּלְצִיּוֹן יֵאָמַר אִישׁ וְאִישׁ יֻלַּד בָּהּ לֶעָתִיד לָבֹא כְּשֶׁיִּתְקַיֵּם מִקְרָא שֶׁכָּתוּב וְהֵבִיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִנְחָה לַה' וְגוֹ' כָּל מָקוֹם שֶׁיִּמְצְאוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל יֹאמְרוּ הָעַמִּים זֶהוּ מִבְּנֵי צִיּוֹן זֶה יוּלַד בָּהּ נְבִיאֶנּוּ שָׁם: וּלְצִיּוֹן כְּמוֹ וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ (בְּרֵאשִׁית כ"ו:ז') עַל אִשְׁתּוֹ: וְהוּא יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן הקב"ה יְכוֹנְנֶהָ לִהְיוֹת עֶלְיוֹן לְמַעְלָה עַל כָּל הָעוֹלָם: אֶחָד הַנּוֹלָד בָּהּ כו' אִישׁ אִישׁ יַתִּירָא קָא דָּרֵישׁ אֶחָד הַנּוֹלָד בָּהּ וְאֶחָד הַמְצַפֶּה לִרְאוֹתָהּ יִקָּרֵא מִבָּנֶיהָ וִיבִיאוּהוּ אֶצְלָהּ: וְחַד מִנַּיְהוּ מִבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: עָדִיף פִּקְחִים וַחֲרִיפִים: מַתְנִי' הָאָב צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה אִם בָּא לִתְבֹּעַ כְּתֻבָּה מִן הָאֵרוּסִין מִזֶּה שֶׁמְּמָאֵן לְקַחְתָּהּ: נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל נְיֻסַּתְּ וְהוּא בָּא לְהוֹצִיאָהּ בְּלֹא כְּתֻבָּה עַל מוּמִין שֶׁבָּהּ: הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה עֵדִים וְכֻלָּהּ מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַבַּעַל יָכוֹל לִטְעוֹן עַל הַמּוּמִין:

אִי הָכִי סֵיפָא דְּקָתָנֵי אֲבָל הוּא שֶׁהָלַךְ כו' דְּבִשְׁלָמָא אִי טַעְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בב"ד בְּבַעַל לֹא שַׁיָּךְ זִילוּתָא לֵילֵךְ שֶׁרָגִיל לָלֶכֶת בב"ד כָּל שָׁעָה לְצָרְכּוֹ: **כָּאן** בְּזֵעָה עוֹבֶרֶת שֶׁיָּכוֹל לְהַעֲבִירָהּ ע"י רְחִיצַת מַיִם דְּאַכַּתִּי לֹא יָדַע דְּאֶפְשָׁר לְעַבּוּרֵי בְּקִיוְהָא דְּחַמְרָא דְּהַהִיא לֹא פְּסָלָה בְּכֹהֲנִים שֶׁהָעֲבוֹדָה לְפִי שָׁעָה הוּא אֶפְשָׁר שֶׁמַּרְחִיצָהּ וְעוֹבֶרֶת וְאֵין לְפָרֵשׁ עוֹבֶרֶת שֶׁעֲשׂוּיָה לְהִתְרַפְּאוֹת דְּהֵיכִי נוֹקֵי מַתְנִי' בְּשֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת הָא בֵּין קְבוּעִין בֵּין עוֹבְרִין קָתָנֵי ועי"ל דְּזֵעָה עוֹבֶרֶת שֶׁעֲשׂוּיָה לְהִתְרַפְּאוֹת וַאֲפִלּוּ לֹא הָעֲבָרָה כָּשֵׁר לַעֲבוֹדָה דְּלָא מְאִיסָה כֻּלֵּי הַאי וּמְזֹהָם הָוֵי דַּוְקָא זֵעָה שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת וְהָא דְּקָתָנֵי בֵּין קְבוּעִין בֵּין עוֹבְרִין אַכָּל מוּמִין דְּקָתָנֵי הָתָם קָאֵי וה"פ בֵּין קְבוּעִין שֶׁשְּׁנוּיִין בְּאוֹתָהּ מִשְׁנָה בֵּין עוֹבְרִין שֶׁשְּׁנוּיִין שָׁם כְּגוֹן חֲוַרְוַר: **וַחֲכָמִים** אוֹמְרִים בד"א בְּמוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר כו' נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דר"מ לָא פְּלִיג אַמּוּמִין שֶׁבְּגָלוּי דְּמוֹדֶה דְּאֵין יָכוֹל לִטְעוֹן דְּרָאָה וְנִפַּיֵּס הוּא כִּדְאָמַר סְתָמָא דְּהַשַּׁ"ס בַּגְּמָרָא וְעוֹד דְּאִי פְּלִיג אַמּוּמִין שֶׁבְּגָלוּי אִם כֵּן מַשְׁכַּחַת לָהּ סִמְפּוֹן בַּעֲבָדִים בְּמוּמִין שֶׁבְּגָלוּי לְר' מֵאִיר וְלָא פְּלִיג אֶלָּא בְּיֵשׁ מֶרְחָץ:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא סד:

ב יבמות קיח:

תורה אור השלם

וְאִשָּׁה כִּי־יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא [ויקרא טו, כה]

וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלֹּנוּ כָל־הָעֵדָה עַל־הַנְּשִׂיאִים [יהושע ט, יח]

יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִנִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נָאוֶה [שיר השירים ב, יד]

וּלְצִיּוֹן יֵאָמַר אִישׁ וְאִישׁ יֻלַּד־בָּהּ וְהוּא יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן [תהילים פז, ה]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' אישות הל' ז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:

ב מיי' פז' מהל' ביאת מקדש הל' יב:

ג מיי' פז' מהל' ביאת מקדש הל' יג, סמג לאוין פח:

ד מיי' פו' מהל' ביאת מקדש הל' א:

ה מיי' פז' מהל' ביאת מקדש הל' יג:

ו מיי' פז' מהל' אישות הל' ז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:

ז מיי' פז' מהל' אישות הל' ז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:

ח מיי' פז' מהל' אישות הל' ז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לט סעי' ד:

ט מיי' פכ"ה מהל' אישות הל' ד, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קיז סעי' ח:

[א]אֲבָל בְּמוּמִין שֶׁבַּגָּלוּי אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן. וְאִם יֵשׁ מֶרְחָץ בְּאוֹתָהּ הָעִיר — אַף מוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹדְקָהּ בִּקְרוֹבוֹתָיו.

[ב]גְּמָ׳ טַעְמָא דְּמַיְיתֵי הָאָב רְאָיָה, הָא לָא מַיְיתֵי הָאָב רְאָיָה — (הַ)בַּעַל מְהֵימַן. מַנִּי? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, דְּאָמַר: לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין. אֵימָא סֵיפָא: נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל — הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה. טַעְמָא דְּמַיְיתֵי הַבַּעַל רְאָיָה, הָא לָא מַיְיתֵי הַבַּעַל רְאָיָה — (הָ)אָב מְהֵימַן. אֲתָאן לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר נֶאֱמֶנֶת! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תַּבְרַהּ, מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ. אָמַר רָבָא: לָא תֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לָא אָזֵיל בָּתַר חֲזָקָה דְגוּפָא כְּלָל, אֶלָּא: כִּי לָא אָזֵיל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בָּתַר חֲזָקָה דְגוּפָא, הֵיכָא דְּאִיכָּא חֲזָקָה דְמָמוֹנָא. [גד(א)]אֲבָל הֵיכָא דְּלֵיכָּא חֲזָקָה דְמָמוֹנָא — אָזֵיל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בָּתַר חֲזָקָה דְגוּפָא. דְּתַנְיָא: אִם בַּהֶרֶת קוֹדֶם לְשֵׂעָר לָבָן — טָמֵא, אִם שֵׂעָר לָבָן קוֹדֵם לַבַּהֶרֶת — טָהוֹר, סָפֵק — טָמֵא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כֵּהָה. מַאי "כֵּהָה"? אָמַר רַבָּה: "כֵּהָה" — טָהוֹר. רָבָא אָמַר: רֵישָׁא, כָּאן נִמְצְאוּ וְכָאן הָיוּ. סֵיפָא נָמֵי, כָּאן נִמְצְאוּ וְכָאן הָיוּ. אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל — הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס הָיוּ בָּהּ מוּמִין אֵלּוּ, וְהָיָה מִקָּחוֹ מִקַּח טָעוּת. עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס — אִין, מִשֶּׁתִּתְאָרֵס — לָא, וְאַמַּאי? לֵימָא: כָּאן נִמְצְאוּ וְכָאן הָיוּ! [ה]אֲמַר לֵיהּ: מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה. מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר: חֲזָקָה אֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹדְקוֹ. וְהַאי רָאָה וְנִיפַּיֵּיס הוּא. אִי הָכִי, עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס נָמֵי! אֶלָּא אָמְרִינַן: חֲזָקָה אֵין אָדָם מִיפַּיֵּיס בְּמוּמִין. הָכָא נָמֵי, חֲזָקָה אֵין אָדָם מִיפַּיֵּיס בְּמוּמִין! אֶלָּא: מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי: חֲזָקָה הַעֲמֵד הַגּוּף עַל חֶזְקָתוֹ, וַחֲזָקָה אֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹדְקוֹ, וְהַאי רָאָה וְנִיפַּיֵּיס הוּא. מַאי אָמְרַתְּ? חֲזָקָה אֵין אָדָם מִיפַּיֵּיס בְּמוּמִין — הָוֵי חֲדָא

אֵין יָכוֹל לִטְעוֹן דְּיָדַע וְנִתְפַּיֵּס: גְּמ' הַבַּעַל מְהֵימַן דְּאָמַר הוֹאִיל וְסָפֵק הוּא אִם הֲטָעַתּוּ וְאִם לָאו הַעֲמֵד מָמוֹן עַל חֶזְקָתוֹ: מַנִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא דְּאָמַר בפ"ק הִיא אוֹמֶרֶת מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי וְהוּא אוֹמֵר עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין שֶׁתְּהֵא נֶאֱמֶנֶת אֶלָּא הַעֲמֵד מָמוֹן עַל חֶזְקָתוֹ וְלָא אָזְלִינַן בָּתַר חֲזָקָה דְּגוּפָא לוֹמַר הוֹאִיל וְסָפֵק בְּיָדֵינוּ עַל שְׁעַת אֵרוּסִין מַה הִיא הַעֲמֵד הַגּוּף עַל חֶזְקָתוֹ שֶׁל קֹדֶם לָכֵן וַהֲרֵי נוֹלְדָה בְּתוּלָה וְהָכָא נָמֵי לָא אָמְרִינַן הַעֲמֵד הַגּוּף עַל חֶזְקָתוֹ וּבְלֹא מוּמִין נוֹלְדָה: אֲתָאן לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר דְּהָתָם הִיא נֶאֱמֶנֶת דַּחֲזָקָה דְּגוּפָא עֲדִיפָא: תַּבְרָא קַשְׁיָא רֵישָׁא לְסֵיפָא: מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ רֵישָׁא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְהוּא הַדִּין לְנִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל וְסֵיפָא לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל וה"ה לְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ שֶׁאֵין לָנוּ טַעַם לְחַלֵּק בֵּין עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ לְנִכְנְסָה לַחֻפָּה: לָא תֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לָא אָזֵל בָּתַר חֲזָקָה דְגוּפָא כְּלָל אֲפִי' בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חֶזְקַת מָמוֹן עוֹמֶדֶת נֶגְדָּהּ לְהַכְחִישָׁהּ: הֵיכָא דְּאִכָּא חֲזָקָה דְמָמוֹנָא עוֹמֶדֶת לְנֶגְדָּהּ כִּי הָכָא: טָמֵא דְהָכִי כְּתִיב קְרָא (וַיִּקְרָא י"ג:כ"ה) שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כֵּהָה כִּדְמְפָרֵשׁ רַבָּה: כֵּהָה טָהוֹר הֲרֵי הוּא כְּכֵהָה הַנֶּגַע מִמַּרְאֵהוּ שֶׁהוּא טָהוֹר וּמִשֵּׁם רַ' מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן שָׁמַעְתִּי וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קִהָה מַאי קִהָה אָמַר רַבָּה קִהָה וְטִהֵר כְּלוֹמַר קִהָה בַּדָּבָר וְנֶחֱלַק עֲלֵיהֶם וְטִהֵר [כְּאָדָם שֶׁנִּקְהוּ שִׁנָּיו עַל אָדָם שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחַ לִדְבָרָיו] וְכֵן מָצָאתִי בת"כ וְר' יְהוֹשֻׁעַ קִהָה טִהֵר אַלְמָא הַעֲמֵד הַגּוּף עַל חֶזְקָתוֹ וְלֹא תְּטַמְּאֶנּוּ מִסָּפֵק: רָבָא אָמַר רֵישָׁא כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ רָבָא מַהְדַּר לְאוֹקְמָא כֻּלָּהּ כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּאוֹקְמִינַן הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ בְּפֶרֶק קַמָּא לְעוֹלָם חֲזָקָה דְגוּפָא עָדִיף וְרֵישָׁא טַעְמָא מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דִּבְבֵית אָבִיהָ נִמְצְאוּ הַמּוּמִין אִתְרַע חַזְקְתֵהּ דְּאָב דְּאִיכָּא לְמֵימַר כָּאן הָיוּ קֹדֶם אֵרוּסִין ובפ"ק נָמֵי פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּנִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל הִיא וּבָהּ אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּלָא הוּרְעָה חֶזְקַת אָבִיהָ בְּכָךְ: מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה לֹא אִם הֵבִיא הַבַּעַל רְאָיָה שֶׁרָאוּ בָּהּ מוּמִין הַלָּלוּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה וְהִיא עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ לָאו רְאָיָה הִיא וְאִי טַעְמָא מִשּׁוּם כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ הֲרֵי בְּבֵית אָבִיהָ נִמְצְאוּ אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ רֵישָׁא וְסֵיפָא פְּלִיגֵי וַאֲפִילּוּ בָּאוּ לָדִין בְּעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ אִית לֵהּ לְתַנָּא דְּסֵיפָא דְּהִיא נֶאֱמֶנֶת: אֲמַר לֵיהּ לְעוֹלָם רֵישָׁא מִשּׁוּם כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ הוּא וּמִשֶּׁנִּתְאָרְסָה מִשּׁוּם דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי וְהֵיכָא שֶׁהֵבִיא עֵדִים שֶׁרָאוּ בָּהּ מוּמִין הַלָּלוּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה בְּבֵית אָבִיהָ מִשּׁוּם הָכִי לָאו רְאָיָה הִיא דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי לְיַפּוֹת כֹּחָהּ חֲדָא הַעֲמֵד הַגּוּף עַל חֶזְקָתוֹ וְלֹא הָיוּ בָּהּ בִּשְׁעַת אֵרוּסִין שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר אוֹתָהּ שָׁעָה וא"ת הוּרְעָה הַחֲזָקָה הוֹאִיל וְכָאן נִמְצְאוּ חֲזָקָה אֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס אא"כ בּוֹדְקוֹ וַאֲפִי' כָּאן הָיוּ קֹדֶם קִדּוּשִׁין זֶה שֶׁהִכְנִיסָהּ לַחֻפָּה וְזוֹ הִיא שְׁתִיַּת הַכּוֹס בְּיָדוּעַ שֶׁבְּדָקָהּ וְנוֹדַע לוֹ וְרָאָה וְנִפַּיֵּס:

אֲבָל בְּמוּמִין שֶׁבְּגָלוּי אֵין יָכוֹל לִטְעוֹן תֵּמַהּ לְרַב דְּמוֹקֵי כֻּלָּהּ מַתְנִי' כְּנָסָהּ וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים בְּקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי מַה שַּׁיָּךְ לְחַלֵּק בֵּין מוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר לְמוּמִין שֶׁבְּגָלוּי הוֹאִיל וְהִתְנָה עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דִּכְשֶׁהִתְנָה לֹא עַל מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי נִתְכַּוֵּן דְּאוֹתָן רָאָה וְנִתְפַּיֵּס אֶלָּא עַל מוּמִין שֶׁלֹּא רָאָה נִתְכַּוֵּן וּכְשֶׁיֵּשׁ נָמֵי מֶרְחָץ בְּאוֹתָהּ הָעִיר אִית לָן לְמֵימַר שֶׁלֹּא הִתְנָה אֶלָּא עַל מוּמִין שֶׁאֵין נִבְדָּקִין עַל יְדֵי מֶרְחָץ כְּגוֹן רֵיחַ הַפֶּה וְנִכְפָּה הַקָּבוּעַ לוֹ זְמַן וְקָאֵי בֵּין אַרְשׁוּת הָאָב בֵּין אַרְשׁוּת הַבַּעַל וה"ק אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן אֲפִי' הֵבִיא הַבַּעַל רְאָיָה אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם: **תַּבְרָא** פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל שְׁבוּעָה: **מִי** שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ קָשֶׁה דְּא"כ אַמַּאי נְקַט בְּרֵישָׁא עוֹדָהּ בִּרְשׁוּת הָאָב וְסֵיפָא נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל אִיפְּכָא הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי דַּהֲוָה רֵישָׁא רְבוּתָא טְפֵי וְסֵיפָא רְבוּתָא טְפֵי וְאוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דְּדַוְקָא נְקַט הָכִי דְּכִי הֵיכִי דִּפְלִיגֵי רֵישָׁא וְסֵיפָא בִּפְלוּגְתָּא דר"ג וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ה"נ פְּלִיגֵי בְּהָכִי דְּתַנָּא דְּרֵישָׁא סָבַר דְּדַוְקָא עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה אֲבָל נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה דַּאֲפִילּוּ יָבִיא הַבַּעַל עֵדִים דְּעַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה הָיוּ בָּהּ מוּמִין הַלָּלוּ כֵּיוָן שֶׁנְּשָׂאָהּ חֲזָקָה אֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס אא"כ בּוֹדְקוֹ וְהַאי רָאָה וְנִפַּיֵּס הוּא וְתַנָּא דְּסֵיפָא סָבַר אע"ג דְּנִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל וְאִיכָּא לְמֵימַר חֲזָקָה אֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס כו' כְּשֶׁהֵבִיא הַבַּעַל רְאָיָה הָוֵי מִקָּחוֹ מֶקַח טָעוּת דְּאֵין אָדָם מִתְפַּיֵּס בְּמוּמִין: **אֲבָל** הֵיכָא דְּלֵיכָּא חֲזָקָה דְמָמוֹנָא אָזֵל בָּתַר חֲזָקָה דְגוּפָא פֵּרוּשׁ אע"ג דְּאִיכָּא חֲזָקָה אַחֶרֶת כְּנֶגֶד חֶזְקַת הַגּוּף כִּי הָכָא דִּבְלָאו חֶזְקַת מָמוֹן יֵשׁ חֲזָקָה אַחֶרֶת דְּהַעֲמִידֶנָּה בְּחֶזְקַת פְּנוּיָה דְּדַוְקָא כִּי אִיכָּא חֶזְקַת מָמוֹן לָא אַלִּימָא לֵיהּ חֶזְקַת הַגּוּף כְּנֶגֶד חֶזְקַת מָמוֹן אֲבָל הֵיכָא דְּלֵיכָּא חֶזְקַת מָמוֹן אַלִּימָא לֵיהּ חֶזְקַת הַגּוּף מִשְּׁאָר חֲזָקוֹת דְּאִי לֵיכָּא שׁוּם חֲזָקָה אַחֶרֶת כְּנֶגְדָּהּ מַאי אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן פְּשִׁיטָא דְּאָזֵל בָּתַר חֶזְקַת הַגּוּף כֵּיוָן דְּאֵין דָּבָר מַכְחִישָׁהּ וְהַהִיא נָמֵי דְּמַיְתִי אִיכָּא חֲזָקָה אַחֶרֶת כְּנֶגְדָּהּ כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ וּמִיהוּ תֵּמַהּ לר"י דְּהֵיכִי מָצֵי לְמֵימַר דְּאִי לָאו חֶזְקַת מָמוֹן דְּהָכָא הֲוָה אָזֵל ר' יְהוֹשֻׁעַ בָּתַר חֶזְקַת הַגּוּף וְהָא הָוֵי חֲדָא בִּמְקוֹם תַּרְתֵּי דְּאִית לָן לְמֵימַר הַעֲמִידֶנָּה בְּחֶזְקַת פְּנוּיָה וְכִי תֵּימָא אַדְּרַבָּה הַעֲמֵד אוֹתָהּ בְּחֶזְקַת שְׁלֵמָה וְהָשְׁתָּא הוּא דְּנַעֲשָׂה מוּם הֲרֵי מוּם לְפָנֶיךָ דְּכִי הַאי גַּוְנָא חָשְׁבִינַן תַּרְתֵּי לְרֵעוּתָא גַּבֵּי מִקְוֶה שֶׁנִּמְדַּד וְנִמְצָא חָסֵר דְּאָמְרִי' כָּל טְהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו לְמַפְרֵעַ בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים טְמֵאוֹת מִשּׁוּם דְּאִכָּא לְמֵימַר הַעֲמֵד טָמֵא עַל חֶזְקָתוֹ וְאֵימוֹר לֹא טָבַל וְכִי תֵּימָא הַעֲמֵד מִקְוֶה עַל חֶזְקָתוֹ וְאֵימוֹר לֹא חָסַר הֲרֵי חָסֵר לְפָנֶיךָ וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּחֶזְקַת פְּנוּיָה לָא חֲשִׁיבָא כְּלָל חֲזָקָה לְגַבֵּי חֶזְקַת הַגּוּף: **סָפֵק** טָמֵא הִקְשָׁה רַבֵּינוּ תָּם מ"ט דְּרַבָּנָן דְּאָמְרִי טָמֵא אַמַּאי לָא אָזְלִינַן בָּתַר חֲזָקָה דְּהָא אָמְרִינַן בְּפ"ק דְּחֻלִּין (דַּף י:) מְנָא הָא מִלְּתָא דַּאֲמוּר רַבָּנַן אוֹקֵי מִלְּתָא בָּתַר חֲזָקָה וּמַיְתִי לָהּ מִקְּרָא אוֹמֵר ר"ת דְּהָכָא מַיְרֵי כְּשֶׁנִּזְקַק לְטֻמְאָה שֶׁהָיָה בּוֹ נֶגַע אֶחָד שְׁחִין אוֹ מִכְוָה קֹדֶם וְהָיָה מֻחְלָט מִמֶּנּוּ וְקֹדֶם שֶׁנִּטְהַר נוֹלַד בּוֹ סָפֵק וְאַחַר שֶׁנִּטְהַר מִן הָרִאשׁוֹן לֹא נִשְׁאַר בּוֹ אֶלָּא סָפֵק זֶה וְכֵן מַשְׁמַע בִּשְׁלְהֵי נָזִיר (דַּף סה: וְשָׁם) דִּבְנִזְקָק לְטֻמְאָה אַיְרֵי וְהַשְׁתָּא מַיְיתֵי שַׁפִּיר דְּאָזֵל ר' יְהוֹשֻׁעַ בָּתַר חֲזָקָה דְגוּפָא דְּהֶעֱמִידָנוּ בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ נֶגַע אע"ג דְּאִיכָּא חֲזָקָה דְּהֶעֱמִידָנוּ בְּחֶזְקַת טֻמְאָה כְּנֶגְדָּהּ וה"נ הֲוָה אָמְרִי' לְעֵיל אִי לָאו חֲזָקָה דְּמָמוֹנָא וא"ת וְהֵיכִי יָלֵיף מֵהָתָם דְּשָׁאנֵי הָתָם דִּכְתִיב קְרָא כִּדְיָלֵיף בְּסוֹף נָזִיר מִלְּטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ דְּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב לְטָהֳרָה תְּחִלָּה וי"ל דְּמֵהָתָם גָּמְרִינַן וְהָא דְּלָא אָזֵל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בָּתַר חֲזָקָה דְגוּפָא בְּרָאוּהָ מְדַבֶּרֶת וּמְעֻבֶּרֶת בְּפֶרֶק קַמָּא (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת יג.) מִשּׁוּם דְּמַעֲלָה עָשׂוּ בְּיוּחֲסִין: **שֵׂעָר** לָבָן קוֹדֵם לַבַּהֶרֶת טָהוֹר דָּרֵישׁ מִדִּכְתִיב שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת מַשְׁמַע שֶׁהַבַּהֶרֶת קְדֻמָּה: **אָמַר** רַבָּה קִהָה וְטִהֵר רַבֵּינוּ תָּם גָּרֵיס רָבָא מֵהַהִיא דְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ פו.) בְּעֻבְדָּא דְּרַבָּה בַּר נַחְמָנִי: **רֵישָׁא** כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ וְלָא מָצֵי לְמֵימַר הַשְׁתָּא הַעֲמֵד רְשׁוּת הָאָב עַל חֶזְקָתוֹ דְּהָא אִתְרַע לֵיהּ שֶׁנִּמְצְאוּ בִּרְשׁוּתוֹ הִלְכָּךְ אָזְלִינַן בָּתַר חֶזְקַת מָמוֹן וְהִיא אוֹמֶרֶת מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי הָתָם נִמְצֵאת רֵיעוּתָא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל שֶׁנְּשָׂאָהּ וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים וּלְכָךְ נֶאֱמֶנֶת לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּלָא אִתְרַע חֶזְקַת רְשׁוּת הָאָב וְאַיְרֵי בְּעִנְיָן שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת שֶׁנֶּאֶנְסָה תַּחַת בַּעְלָהּ דְּאִי בְּעִנְיָן שֶׁוַּדַּאי לֹא נֶאֶנְסָה מִשֶּׁנִּשֵּׂאת אַף עַל גַּב שֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל אִתְרַע לָהּ חֶזְקַת רְשׁוּת הָאָב הוֹאִיל דְּוַדַּאי בִּרְשׁוּת אָבִיהָ נֶאֶנְסָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ לט סעי׳ ד:

ב מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ קיז סעי׳ ז:

ג מיי׳ פב׳ מהל׳ טומאת צרעת הל׳ ו, סמג עשין רלד:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ טומאת צרעת הל׳ ט:

ה מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיז סעי׳ י:

מסורת הש״ס

א סנהדרין פז:; ספרא תזריע פרשת נגעים פרק ב ב; תוספתא נגעים; משנה נגעים; נדה יט.; בבא מציעא פו.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה מי ששנה זו וכו' קשה דא"כ וכו'. ע' שבת צב ע"ב תוס' ד"ה תברא וע' יבמות י ע"ב תד"ה וליתני:

חֲדָא בִּמְקוֹם תַּרְתֵּי, וַחֲדָא בִּמְקוֹם תַּרְתֵּי לָא אָמְרִינַן. עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס — הַעֲמֵד הַגּוּף עַל חֶזְקָתוֹ לָא אִיכָּא לְמֵימַר. מַאי אִיכָּא? חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹדְקוֹ, וְהַאי רָאָה וְנִיפַּיֵּיס הוּא — אַדְּרַבָּה: חֲזָקָה אֵין אָדָם מִיפַּיֵּיס בְּמוּמִין, וְהַעֲמֵד מָמוֹן עַל חֶזְקָתוֹ. רַב אָשֵׁי אָמַר: רֵישָׁא "מָנֶה לְאַבָּא בְּיָדְךָ", וְסֵיפָא "מָנֶה לִי בְּיָדְךָ". [א]אֵיתִיבֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַוְיָא לְרַב אָשֵׁי: מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר בְּמוּמִין הָרְאוּיִין לָבֹא עִמָּהּ מִבֵּית אָבִיהָ, שֶׁעַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה. וְאַמַּאי? "מָנֶה לִי בְּיָדְךָ" הוּא! [ב]הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בִּיתֶרֶת. יְתֶירֶת, מַאי רְאָיָה מַיְיתֵי? רְאָיָה דְּרָאָה וְנִיפַּיֵּיס הוּא. [ג(א)]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר, וּמָשַׁךְ בַּעַל הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה, וְלֹא הִסְפִּיק בַּעַל הַפָּרָה לִמְשׁוֹךְ אֶת הַחֲמוֹר עַד שֶׁמֵּת הַחֲמוֹר — עַל בַּעַל הַחֲמוֹר לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה חֲמוֹרוֹ קַיָּים בִּשְׁעַת מְשִׁיכַת פָּרָה. וְתַנָּא תּוּנָא כַּלָּה. הֵי כַּלָּה? אִילֵימָא

כַּלָּה

חֲדָא בִּמְקוֹם תַּרְתֵּי דְּהַעֲמֵד מָמוֹן עַל חֶזְקָתוֹ לָא אָמְרִינַן דִּנְהֲווֹ נָמֵי הָכָא תַּרְתֵּי דִּבְמְקוֹם חֲזָקָה דְגוּפָא חֲזָקָה דְּמָמוֹנָא לָאו כְּלוּם הִיא: עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס אֲבָל הֵיכָא שֶׁהֵבִיא עֵדִים שֶׁרָאוּ בָּהּ עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס: הַעֲמֵד הַגּוּף עַל חֶזְקָתוֹ לֵיכָּא לְמֵימַר לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא הָיוּ בָּהּ בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין דְּהָא קָיְמִי עֵדִים: וְהַעֲמֵד מָמוֹן עַל חֶזְקָתוֹ כִּי לֵיכָּא חֲזָקָה דְגוּפָא: רַב אַשִׁי אָמַר כו' מַהְדַּר נָמֵי לְאוֹקְמָה כֻּלָּהּ כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל דַּחֲזָקָה דְּגוּפָא עֲדִיפָא וְרֵישָׁא לְהָכִי לָא מְהַנְּיָא חֲזָקָה דְגוּפָא לְפִי שֶׁאֵין הַטַּעֲנָה שֶׁלָּהּ אֶלָּא שֶׁל אָבִיהָ שֶׁכְּתֻבַּת אֵרוּסִין לָאָב וַהֲוָה לֵיהּ מָנֶה לְאַבָּא בְּיָדְךָ וְגַבֵּי אָב לָא אָמְרִינַן בַּגּוּף שֶׁלָּהּ דְּתִתַהֲנֵי חֶזְקָתָהּ: מוֹדֶה ר"מ גָּרְסִי' בַּתּוֹסֶפְתָּא אע"ג דְּאָמַר נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל עַל הַבַּעַל לְהָבִיא רְאָיָה מוֹדֶה הוּא בְּמוּמִין הָרְאוּיִין לָבֹא עִמָּהּ כו' וְקס"ד בְּכָל מוּמִין שֶׁיֵּשׁ לְסַפֵּק וְלוֹמַר שֶׁמִּבֵּית אָבִיהָ בָּאוּ: מוֹדֶה ר"מ גָּרְסִי' בַּתּוֹסֶפְתָּא אע"ג דְּאָמַר נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל עַל הַבַּעַל לְהָבִיא רְאָיָה מוֹדֶה הוּא בְּמוּמִין הָרְאוּיִין לָבֹא עִמָּהּ כו' וְקס"ד בְּכָל מוּמִין שֶׁיֵּשׁ לְסַפֵּק וְלוֹמַר שֶׁמִּבֵּית אָבִיהָ בָּאוּ: שֶׁעַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה ואע"פ שֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל: מָנֶה לִי בְּיָדְךָ הוּא וְנֵימָא הַעֲמֵד הַגּוּף עַל חֶזְקָתוֹ: בִּיתֶרֶת אֶצְבַּע יְתֵרָה דְּלֵיכָּא לְמֵימַר לְאַחַר אֵרוּסִין נוֹלַד: וּמָשַׁךְ בַּעַל הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה וְהַחֲמוֹר הָיָה בְּבֵית בְּעָלָיו וּתְנַן בְּקִדּוּשִׁין (דַּף כח.) כָּל הַנַּעֲשֶׂה דָּמִים בְּאַחֵר כֵּיוָן שֶׁזָּכָה זֶה שֶׁמָּשַׁךְ אֶחָד מֵהֶם נִתְחַיֵּב חֲבֵרוֹ בְּאָנְסֵי חֲלִיפִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן: עַד שֶׁמֵּת הַחֲמוֹר זֶה אוֹמֵר עַד שֶׁלֹּא מָשַׁכְתָּ אֶת פָּרָתִי מֵת חֲמוֹרְךָ וּלְךָ מֵת וְזֶה אוֹמֵר מִשֶּׁמָּשַׁכְתִּי מֵת וּכְבָר קָנוּי הוּא לְךָ: וְתַנָּא תּוּנָא כַּלָּה תַּנָּא דְּמַתְנִי' דְּאַיְירֵי בְּמוּמֵי כַּלָּה מְסַיַּע לֵהּ: הֵי כָּלֶה הֵי מִלְּתָא דְּמַתְנִי' מְסַיַּעְתָּא: אִלֵּימָא כַּלָּה בְּבֵית אָבִיהָ רֵישָׁא דְּמַתְנִי' שֶׁבָּאוּ לְדִין בְּעוֹדָהּ אֲרוּסָה דְּקָתָנֵי הָאָב צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה וּסְבִירָא לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל כר"א דְּמוּקֵי לָהּ בִּתְרֵי תַּנָּאֵי וְאַפֵּי' נִכְנְסָה לְחֻפָּה אִית לֵהּ לְתַנָּא דְּרֵישָׁא שֶׁהָאָב צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה ואע"פ שֶׁלֹּא נוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ אַלְמָא אֵינוֹ גּוֹבֶה מָמוֹן מִסָּפֵק וְהַאי נָמֵי לֹא יַחֲזִיק בְּפָרַת חֲבֵרוֹ מִסָּפֵק וְאַף עַל גַּב שֶׁהַסָּפֵק בִּרְשׁוּת חֲבֵרוֹ נוֹלַד שֶׁהֲרֵי כְּבָר נַעֲשֵׂית מְשִׁיכָה:

וַחֲדָא בִּמְקוֹם תַּרְתֵּי לָאו כְּלוּם הוּא וא"ת וְהָא גַּבֵּי בַּעַל אִיכָּא נָמֵי תַּרְתֵּי חֲדָא דְּאֵין אָדָם מִתְפַּיֵּס בְּמוּמִין וַחֲדָא דְּאִית לָן לְמֵימַר כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ וְהָנֵי תְּרֵי חֲזָקֵי דְּבַעַל עֲדִיפֵי טְפֵי מֵהָנֵי תְּרֵי חֲזָקֵי דְּאִשָּׁה דְּכָאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ עָדִיף מֵחֶזְקַת הַגּוּף דְּהָא עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה וְלָא מְהַנֵּי לֵיהּ חֶזְקַת הַגּוּף מִשּׁוּם דְּנוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ וְאָמְרִינַן כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ וּכְשֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל וְהֵבִיא הַבַּעַל רְאָיָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה הָיוּ בָּהּ מוּמִין אֵלּוּ פָּטוּר מִכְּתֻבָּתָהּ דְּעָדִיף טַעְמָא דְּאֵין אָדָם מִתְפַּיֵּס בְּמוּמִין מֵהַהִיא דְּאֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹדְקוֹ א"כ הַשְׁתָּא נָמֵי דְּמַיְתִי רְאָיָה דְּמִשֶּׁנִּתְאָרְסָה הָיוּ בָּהּ הַמּוּמִין אַמַּאי לָא מִפְּטָר מֵהָנֵי תְּרֵי טַעְמֵי וּמַאי שְׁנָא דְּכָאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ גְּרֵידָא עֲדִיפָא מֵחֶזְקַת הַגּוּף וַחֲזָקָה דְּאֵין אָדָם מִתְפַּיֵּס בְּמוּמִין עָדִיף מֵחֲזָקָה דְּאֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס כו' וְכִי הָווּ תַּרְוַיְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי עֲדִיפֵי טַעֲמֵי הָאִשָּׁה מִנַּיְהוּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּוַדַּאי טַעֲמֵי הָאִשָּׁה עֲדִיפֵי וְכָאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ גְּרֵידָא דַּעֲדִיפָא מֵחֶזְקַת הַגּוּף הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּמְסַיֵּיעַ לֵיהּ חֶזְקַת מָמוֹן וְכֵן חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם מִתְפַּיֵּס בְּמוּמִין מְסַיַּע לֵהּ חֶזְקַת מָמוֹן וּלְחַד מִנַּיְהוּ יֵשׁ כֹּחַ לְחֶזְקַת מָמוֹן לְסַיֵּעַ אֲבָל לְתַרְוַיְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לָא מְסַיֵּעַ וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּמִשּׁוּם הָכִי כִּי הָווּ תַּרְוַיְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי עֲדִיפֵי טַעֲמֵי הָאִשָּׁה מִשּׁוּם דַּאֲפִילּוּ לֹא יִהְיֶה אֶלָּא אֶחָד מֵהֶן אֱמֶת אוֹ חֶזְקַת הַגּוּף אוֹ אֵין אָדָם שׁוֹתֶה בְּכוֹס יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה אֲבָל בַּעַל לָא מִיפְּטַר אֶלָּא עַד שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַטְּעָמִים שֶׁלּוֹ אֱמֶת שֶׁאִם אֶחָד מֵהֶם שֶׁקֶר מַפְסִיד הַבַּעַל הִלְכָּךְ גְּרִיעֵי טַעֲמֵי הַבַּעַל מִטַּעְמֵי הָאִשָּׁה:

רֵישָׁא מָנֶה לְאַבָּא בְּיָדְךָ לִכְאוֹרָה הָיָה נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק לְפָרֵשׁ דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּבָרִי שֶׁלָּהּ לָא מְהַנֵּי לָאָב דְּהָוֵי כְּמָנֶה לְאַחֵר בְּיָדְךָ דְּאָמְרִינַן בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב קלה: וְשָׁם) דְּאֵינוֹ נֶאֱמָן גַּבֵּי הָאוֹמֵר זֶה אָחִי אֵינוֹ נֶאֱמָן דְּבָעֵי לְאוֹכוּחֵי מֵהָתָם דְּבָרִי וְשֶׁמָּא לָאו בָּרִי עָדִיף וּמְשַׁנֵּי שָׁאנֵי הָתָם דִּכְמָנֶה לְאַחֵר בְּיָדְךָ הָוֵי ואע"ג דְּהָכָא אִיכָּא נָמֵי חֶזְקַת הַגּוּף מ"מ לָא מְהַנֵּי לֵיהּ דְּלָא אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּנֶאֱמֶנֶת אֶלָּא בְּבָרִי וְשֶׁמָּא כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל בְּרֵישׁ פ"ב (כְּתֻבּוֹת דַּף טז.) וּבָרִי שֶׁלָּהּ לָא מְהַנֵּי לֵיהּ כִּדְפָרֵשִׁית וּמַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁהָאָב טוֹעֵן שֶׁמָּא דְּאִי טוֹעֵן בָּרִי לָא הֲוָה צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה סֵיפָא מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וּלְגַבֵּי דִּדָהּ מְהַנֵּי בָּרִי דִּדָהּ ואע"ג דקי"ל דְּבָרִי וְשֶׁמָּא לָאו בָּרִי עָדִיף הָכָא אִיכָּא בָּרִי וַחֲזָקָה וְחָזַר בּוֹ רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּהָא מַשְׁמַע מִדְּקָאָמַר עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל בְּלֹא רְאָיָה אֲפִילּוּ טוֹעֵן בָּרִי מִדְּלָא קָאָמַר אוֹ שֶׁיֹּאמַר בָּרִי לִי וְעוֹד דְּמַשְׁמַע מֵהַהִיא דִּשְׁמוּאֵל בְּסָמוּךְ דְּנִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל דְּעַל הַבַּעַל לְהָבִיא רְאָיָה אַפֵּי' טוֹעֵן הָאָב וְהַבַּת שֶׁמָּא וְאֵינוֹ מִטַּעַם בָּרִי וְשֶׁמָּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּנוֹלַד הַסָּפֵק בִּרְשׁוּתוֹ מִדְּמַיְתֵי וּפָרִיךְ עֲלָהּ מֵהַהִיא דְּמַחַט שֶׁנִּמְצֵאת כו' דְּהַהִיא שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא הוּא וְאִי מִשּׁוּם בָּרִי וְשֶׁמָּא הוּא לֹא הֲוָה פָּרִיךְ מִידֵי דְּמִסְתַּמָּא רַב אַשִׁי לָא פְּלִיג אַדִּשְׁמוּאֵל דְּקַיְמָא לָן כְּוָתֵהּ וְנִרְאֶה לוֹ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס עִקָּר דְּרֵישָׁא מָנֶה לְאַבָּא בְּיָדְךָ וְלָא מְהַנְּיָא חֶזְקַת הָאִשָּׁה לְגַבֵּי הָאָב: **וּמוֹדֶה** ר"מ לַחֲכָמִים בְּמוּמִין הַבָּאִין כו' לְהַאי גִּרְסָא קָשֶׁה דְּהַשְׁתָּא מַשְׁמַע דַּחֲכָמִים מְיַפִּין כֹּחַ הַבַּעַל טְפֵי מר"מ מִדְּקָאָמַר מוֹדֶה ר"מ לַחֲכָמִים דְּהָכָא יִפָּה כֹּחַ הַבַּעַל מִכֹּחַ הָאָב אע"ג דִּבְעָלְמָא לֹא מְיַפֶּה ר"מ כֹּחַ הַבַּעַל כְּמוֹ חֲכָמִים וּבְמַתְנִי' לָא מַשְׁמַע הָכִי אֶלָּא ר"מ מְיַפֶּה כֹּחַ הַבַּעַל טְפֵי מֵחֲכָמִים דְּאַפֵּי' מוּמִין הַנִּבְדָּקִים יָכוֹל לִטְעוֹן וַחֲכָמִים פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ עַל כֵּן נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל דְּגָרֵיס וּמוֹדִים חֲכָמִים לר"מ וּמִיהוּ גַּם זֶה אֵינוֹ מְיֻשָּׁב דְּלָא שַׁיָּיךְ מוֹדֶה הוֹאִיל וְלָא פְּלִיגֵי בכה"ג וּבְקוּנְטְרֵס גָּרֵיס וּמוֹדֶה ר' מֵאִיר וְתוּ לָא וְקָשֶׁה מוֹדֶה לְמַאן: **וְאַמַּאי** מָנֶה לִי בְּיָדְךָ הוּא תֵּמַהּ אַמַּאי אַקְשִׁי לְרַב אַשִׁי טְפֵי מִכָּל הָנֵי אָמוֹרָאֵי דִּלְעֵיל דִּלְמָ"ד תַּבְרָא הֲוָה מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי מַה חִלּוּק יֵשׁ בֵּין בֵּית אָבִיהָ וּלְבֵין בֵּית בַּעְלָהּ וּלְמָ"ד נָמֵי כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ אַמַּאי עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה הָא הָוֵי חֲדָא בִּמְקוֹם תַּרְתֵּי וְלָא מָצֵי לְמֵימַר דס"ד דְּמַקְשַׁן דְּרָאוּיִן לָבֹא עִמָּהּ מַשְׁמַע שֶׁמּוּמִין אֵלּוּ בָּאוּ מִזְּמַן אָרוֹךְ מִקֹּדֶם אֵרוּסִין וְאִתְּרַע חֶזְקַת הַגּוּף לְפִיכָךְ עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה דְּא"כ מַאי פָּרִיךְ לְרַב אַשִׁי הָא רַב אַשִׁי לָא אָמַר שֶׁיְּהֵא נֶאֱמָן אֶלָּא מִשּׁוּם חֲזָקָה וּמִיהוּ יֵשׁ לוֹמַר דִּלְעוֹלָם ס"ל כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ וּמַיְירֵי בְּאוֹתָן מוּמִין שֶׁאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לֵידַע אוֹתָם אַפֵּי' ע"י בְּדִיקָה כְּגוֹן נִכְפֶּה הַקָּבוּעַ לוֹ זְמַן וְרֵיחַ הַפֶּה שֶׁיְּכוֹלָה לִשְׁמוֹר עַצְמָהּ שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם שאע"פ שֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה דְּהַשְׁתָּא לָא הָוֵי חֲדָא בִּמְקוֹם תַּרְתֵּי דַּחֲזָקָה שֶׁאֵין שׁוֹתֶה בְּכוֹס אא"כ בּוֹדְקוֹ וְרָאָה וְנִתְפַּיֵּס לֵיכָּא לְמֵימַר כֵּיוָן דְּאֵין יָכוֹל לֵידַע מוּמִין אֵלּוּ ע"י בְּדִיקַת קְרוֹבוֹתָיו וּמִיהוּ לֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ כֵּן לְמַאי דְּגָרְסִינַן בַּתּוֹסֶפְתָּא בְּמוּמִין הָרְאוּיִין לְהִוָּלֵד עִמָּהּ בְּבֵית אָבִיהָ: **עַל** בַּעַל הַחֲמוֹר לְהָבִיא רְאָיָה אע"פ שֶׁהוּא מֻחְזָק וְחֶזְקַת הַגּוּף נָמֵי מְסַיַּע לֵהּ וַהֲוָה לָן לְאוֹקְמֵי הַחֲמוֹר בְּחֶזְקַת שֶׁהָיָה קַיָּם אֶלָּא טַעְמָא דִּשְׁמוּאֵל דְּמוֹקְמִינַן לְפָרָה בְּחֶזְקַת מָרָהּ קַמָּא וְהָא דְּפָרִיךְ הַשַּׁ"ס בְּהַשּׁוֹאֵל (ב"מ ק. וְשָׁם) גַּבֵּי הַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר וְיָלְדָה דְּיַחֲלֹקוּ וְלֶחֱזֵי בִּרְשׁוּתָא דְּמַאן קָיְמָא וְלִהְוֵי אִידַּךְ הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה אַלְמָא לָא מוֹקְמִינַן אַחֶזְקַת מָרָהּ קַמָּא הֵיכָא דְּתָפִיס אִידַּךְ הָתָם פָּרֵיךְ לְפִי הַמַּסְקָנָא דְּהָכָא דְּלָא קָאֵי הָכִי וּמִיהוּ תֵּמַהּ לְמַאי דְּסָלְקָא דַּעְתִּין הַשְׁתָּא אַמַּאי עַל בַּעַל הַחֲמוֹר לְהָבִיא רְאָיָה כֵּיוָן שֶׁהוּא מֻחְזָק וְגַם אִיכָּא לְאוֹקְמֵי הַחֲמוֹר בְּחֶזְקַת שֶׁהָיָה קַיָּם וְהָא שְׁמוּאֵל גּוּפֵהּ אִית לֵהּ בְּרֵישׁ הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת (ב"ב צב.) הַמּוֹכֵר שׁוֹר לַחֲבֵרוֹ וְנִמְצָא נַגְחָן דְּאֵין הַמָּעוֹת חוֹזְרִין וְלָא מוֹקְמִינַן לְהוּ בְּחֶזְקַת מָרָהּ קַמָּא אֶלָּא אָזְלִינַן בָּתַר חֲזָקָה דְּהַשְׁתָּא אע"ג דְּרֻבָּא מִזַּבְנֵי לְרִדְיָא מְסַיַּע לְמָרָהּ קַמָּא כ"ש הָכָא דְּאִית לָן לְמֵיזַל בָּתַר חֲזָקָה דְּהַשְׁתָּא דִּמְסַיַּיע לֵיהּ חֶזְקַת הַגּוּף וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם הַיְנוּ טַעְמָא דְּמִדְּלָא דַּק אִם הוּא נַגְחָן אִית לָן לְמֵימַר דִּלְשְׁחִיטָה זַבְנֵהּ דא"כ מַה צָרִיךְ לְמֵימַר הָתָם לִשְׁמוּאֵל כִּי אָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא בְּאִסּוּרָא בְּמָמוֹנָא לָא אָזְלִינַן וְהָא טַעְמָא לָא מִשּׁוּם רֻבָּא הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא דַּק וְעוֹד בְּפֶ' בֵּית כּוֹר (בָּבָא בָּתְרָא קה. וְשָׁם) אָמַר שְׁמוּאֵל כֹּר בִּשְׁלֹשִׁים סְאָה בְּסֶלַע אֲנִי מוֹכֵר לְךָ רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קָנָה מִשּׁוּם דִּמְסַפְּקָא לֵהּ אִי תָּפִיס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן אוֹ לָשׁוֹן אַחֲרוֹן וְלוֹקְמָא בְּחֶזְקַת מָרָהּ קַמָּא עַל כֵּן נִרְאֶה דְּטַעְמָא דִּשְׁמוּאֵל לָאו מִשּׁוּם חֶזְקַת מָרָהּ קַמָּא אֶלָּא אִית לָן לְמֵימַר כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּכַח הַחֲמוֹר דָּמֵת כִּי הֵיכִי דְּעַכְשָׁו הוּא מֵת כֵּן יֵשׁ לָנוּ לְהַחֲזִיקוֹ שֶׁהָיָה מֵת גַּם קֹדֶם וְדָמְיָא לְהָא דְּאָמַר בְּנִדָּה (דַּף ד.) דְּכָל הַטֻּמְאוֹת כִּשְׁעַת מְצִיאָתָן וְדַוְקָא גַּבֵּי מִיתַת חֲמוֹר וְגַבֵּי מוּם וְגַבֵּי מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעֹבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת אִית לָן לְמֵימַר הָכִי וְהָא דְּכַלָּה בְּבֵית חָמִיהָ עַל הַבַּעַל לְהָבִיא רְאָיָה מִשּׁוּם דְּכִי אָמְרִינַן נָמֵי כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מוֹצְאִין מוּם עַתָּה כֵּן הָיָה קֹדֶם כְּנִיסָה אַכַּתִּי אִכָּא לְמֵימַר דְּמִשֶּׁנִּתְאָרְסָה נוֹלַד בָּהּ מוּם וְהִילְכָּךְ אִית לָהּ כְּתֻבָּה דְּכַלֵּי הַאי לָא אָמְרִינַן דְּקֹדֶם אֵרוּסִין דְּהַיְנוּ קֹדֶם ב' רְשׁוּיוֹת הָיָה בָּהּ מוּם ע"י מַה שֶׁאָנוּ מוֹצְאִין עַתָּה אֲבָל בְּבֵית אָבִיהָ אֵימַר קֹדֶם לִכְנִיסַת רְשׁוּת זֶה הָיָה כְּמוֹ שֶׁהוּא עַתָּה וְאֵין נִרְאֶה דְּדַוְקָא מִשּׁוּם חוּמְרָא דְּקָדָשִׁים הוּא דְּאָמַר כָּל הַטֻּמְאוֹת כִּשְׁעַת מְצִיאָתָן וע"ק דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בְּפֶ' בָּתְרָא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף עט.) קִדְּשָׁהּ אָבִיהָ בַּדֶּרֶךְ וְקִדְּשָׁה עַצְמָהּ בָּעִיר וַהֲרֵי הִיא בּוֹגֶרֶת לְפָנֵינוּ חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשֵׁי שְׁנֵיהֶן וְלֹא אָמְרִינַן כְּמוֹ שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת עַתָּה כֵּן הָיְתָה קֹדֶם קִדּוּשִׁין וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם מִשּׁוּם חוּמְרָא דְּאֵשֶׁת אִישׁ דְּהָא מַיְיתֵי עֲלָהּ פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יַעֲקֹב וְרַבִּי נָתָן דְּגַבֵּי מָמוֹן וְנִרְאֶה לְרִיבָ"א דְּדַוְקָא הָכָא שֶׁמַּחֲזִיק עַצְמוֹ מְסַפֵּק בַּפָּרָה וְאֵין לוֹ שׁוּם טַעֲנָה בְּרוּרָה וְהָוְיָא חֶזְקָתוֹ כְּמַאן דְּלֵיתָא הוּא דְּאָזְלִינַן בָּתַר חֲזָקָה דְּמָרָהּ קַמָּא וְדָמֵי לְתָקְפוּ כֹּהֵן (ב"מ דַּף ו:) דְּמוֹצִיאִין מִיָּדוֹ אֲבָל בְּמָכַר שׁוֹר לַחֲבֵרוֹ וְנִמְצָא נַגְחָן כֵּיוָן דְּגַבְרָא זָבִין לְהָכִי וּלְהָכִי יֵשׁ לוֹ לִטְעוֹן לַמַּחֲזִיק לִשְׁחִיטָה מְכַרְתִּיו לָךְ וְאִם אִיתָא דִּלְרִדְיָא קָבָעֵית לֵיהּ הֲוָה לָךְ לְפָרוֹשֵׁי וְכֵיוָן דְּיֵשׁ לוֹ טַעֲנָה וַדָּאִית אַהֲנֵי לֵיהּ חֶזְקָתוֹ וְכֵן בְּהַהִיא דְּכוֹר בִּשְׁלֹשִׁים סְאָה בְּסֶלַע אֲנִי מוֹכֵר לָךְ יֵשׁ לוֹ לִטְעוֹן לְכָךְ אָמַרְתָּ שְׁתֵּי הַלְּשׁוֹנוֹת שֶׁבְּאֵיזוֹ שֶׁאֶרְצֶה אֶתְפּוֹס וְכֵיוָן שֶׁהוּא מֻחְזָק אֵין לְהוֹצִיא מָמוֹן מֵחֶזְקָתוֹ כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ טַעֲנָה וּלְפ"ז לָא א"ש פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס דִּבְסָמוּךְ כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ:

מסורת הש״ס

א בבא מציעא מז.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ קיז סעי׳ ז:

ב מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ קיז סעי׳ ז:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ מכירה הל׳ יד, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ רכד סעי׳ א:

כַּלָּה בְּבֵית אָבִיהָ, מִי דָּמֵי? הָתָם — מַיְיתֵי אָב רְאָיָה וּמַפֵּיק, הָכָא — מַיְיתֵי בַּעַל הַחֲמוֹר רְאָיָה וּמוֹקֵים. אָמַר רַבִּי אַבָּא: כַּלָּה בְּבֵית חָמִיהָ. וְאַכַּתִּי לָא דָּמֵי: הָתָם — בַּעַל מַיְיתֵי רְאָיָה וּמָרַע לֵיהּ לַחֲזָקֵיהּ דְּאָב, הָכָא — בַּעַל הַחֲמוֹר מַיְיתֵי רְאָיָה וּמוֹקֵים חֲזָקֵיהּ בִּידֵיהּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כַּלָּה בְּבֵית אָבִיהָ, וּלְקִידּוּשִׁין. [אב]וְלָא תֵּימָא אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר קִדּוּשִׁין לָאו לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ. אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר קִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ — הָנֵי מִילֵּי קִידּוּשֵׁי וַדַּאי, אֲבָל קִידּוּשֵׁי טָעוּת, אִי מַיְיתֵי רְאָיָה — אִין, אִי לָא — לָא. [גד](א)מֵיתִיבִי: מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעוֹבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת, מִצַּד אֶחָד — כְּשֵׁרָה. מִשְּׁנֵי צְדָדִין — טְרֵיפָה. נִמְצָא עָלֶיהָ קוֹרֶט דָּם — בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא לִפְנֵי שְׁחִיטָה, לֹא נִמְצָא עָלֶיהָ קוֹרֶט דָּם — בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא לְאַחַר שְׁחִיטָה. (ב)הוּגְלַד פִּי הַמַּכָּה — בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה. לֹא הוּגְלַד פִּי הַמַּכָּה — הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְאִי יְהַיב טַבָּח דְּמֵי — בָּעֵי לְאֵיתוֹיֵי רְאָיָה וּמַפֵּיק. וְאַמַּאי? בַּעַל בְּהֵמָה לַיְיתֵי רְאָיָה וְנוֹקֵים? בִּדְלָא יְהַיב טַבָּחָא דָּמֵי. מַאי פַּסְקָא? [ה](ג)אֶלָּא, כִּי אֲתָא רָמֵי בַּר יְחֶזְקֵאל, אָמַר: לָא תְּצַיְּיתִינְהוּ לְהָנֵי כְּלָלֵי דְּכָיֵיל יְהוּדָה אַחִי מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כֹּל שֶׁנּוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְתַנָּא תּוּנָא כַּלָּה. מֵיתִיבִי: מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעוֹבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת כו׳, וְאִי דְּלָא יְהַיב טַבָּח דָּמֵי — בַּעַל בְּהֵמָה בָּעֵי לְאֵיתוֹיֵי רְאָיָה וּמַפֵּיק, וְאַמַּאי? סְפֵיקָא בִּרְשׁוּת טַבָּח אִיתְיְילִיד! דִּיהַיב טַבָּח דְּמֵי. וּמַאי פַּסְקָא? סְתָמָא דְּמִילְּתָא, כַּמָּה דְּלָא יָהֵיב אִינִישׁ זוּזֵי — לָא יָהֵיב אִינִישׁ חֵיוְתָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר. אָמַר רַב נַחְמָן:

וְנִכְפֶּה

מִי דָּמֵי הָתָם דִּין הוּא שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהֲרֵי הוּא הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ הִלְכָּךְ מַיְתֵי רְאָיָה וּמַפִּיק מָמוֹנָא וּמִשָּׁם אַתָּה בָּא לְלַמֵּד אֶת זֶה שֶׁמֻּחְזָק בְּפָרָה זוֹ וְעוֹמֵד וְאַתְּ אוֹמֵר נַיְתֵי רְאָיָה וְנוֹקֵם מָמוֹן שֶׁבְּיָדוֹ: כַּלָּה בְּבֵית חָמִיהָ סֵיפָא דְּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי עַל הַבַּעַל לְהָבִיא רְאָיָה דר"ג אֲמָרָהּ וּפְלִיג נָמֵי בְּרֵישָׁא אֲפִלּוּ נִמְצְאוּ בְּבֵית אָבִיהָ דְּלָא נוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ נָמֵי עַל הַבַּעַל לְהָבִיא רְאָיָה לְהַפְקִיעַ כֹּחַ כְּתֻבָּתָהּ וּרְאָיָה זוֹ לֹא לְהוֹצִיא הִיא אֶלָּא לְהַחְזִיק וְצָרִיךְ לַהֲבִיאָהּ וְאַף זֶה כ"ש שֶׁיָּבִיא רְאָיָה לְהַחְזִיק שֶׁהֲרֵי בְּשֶׁל אֲחֵרִים בָּא לְהַחְזִיק: וְאַכַּתִּי לָא דָּמֵי הָתָם דִּין הוּא שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִרְאָיָה מִשּׁוּם דְּחֶזְקַת הַגּוּף מְיַפֶּה כֹּחַ הָאָב וי"ל הַעֲמִידֶנּוּ עַל חֶזְקָתוֹ הִלְכָּךְ בַּעַל מַיְתֵי רְאָיָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס הָיוּ בָּהּ וּמָרַע לָהּ לְהַהִיא חֲזָקָה: הָכִי גָּרְסִי' הָכָא בַּעַל הַחֲמוֹר מַיְתֵי רְאָיָה וְאוֹקֵי חֲזָקָה בִּידֵהּ אַף חֶזְקַת הַגּוּף מְיַפֶּה אֶת כֹּחוֹ שֶׁכְּשֶׁתֹּאמַר הַעֲמֵד אֶת הַחֲמוֹר בִּשְׁעַת מְשִׁיכָה עַל חֶזְקָתוֹ הַקּוֹדֶמֶת בְּחֶזְקַת חַי תַּעֲמִידֶנּוּ וּבִרְשׁוּת בַּעַל הַפָּרָה מֵת וְלָמָּה אַתָּה מַצְרִיכוֹ רְאָיָה: א"ר נַחְמָן בַּר יִצְחָק כַּלָּה בְּבֵית אָבִיהָ וּלְקִדּוּשִׁין רֵישָׁא דְּמַתְנִי' סִיַּעְתֵּהּ דְּמֵטִיל הֲבֵאת רְאָיָה עַל הָאָב אע"פ שֶׁחֶזְקַת גּוּף אֶצְלוֹ וכר"א דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא וּבְסֵיפָא נָמֵי פְּלִיג [לְהַטִּיל רְאָיָה עַל אָב] ואע"פ שֶׁלֹּא נוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ וּדְקַשְׁיָא לָךְ הַהִיא רְאָיָה לְהוֹצִיא הִיא הָרְאָיָה צְרִיכָה לוֹ אַף לְעַכֵּב לוֹ הַקִּדּוּשִׁין שֶׁבְּיָדוֹ שֶׁאִם לֹא יָבִיא רְאָיָה יַחֲזִירֵם וְזוֹ לְהַחְזִיק הִיא בְּיָדוֹ: וְלָא תֵּימָא הָא דְּאָמֵינָא שֶׁהָרְאָיָה צְרִיכָה אַף לְעַכֵּב לוֹ הַקִּדּוּשִׁין שֶׁבְּיָדוֹ: אַלִּבָּא דְּמַאן דְּאָמַר קִדּוּשִׁין לָאו לְטִבּוּעִין נִתְּנוּ סְתָם קִדּוּשִׁין לָאו לְטִבּוּעִין נִתְּנוּ שֶׁאִם מֵת הֶחָתָן הַקִּדּוּשִׁין חוֹזְרִין הִלְכָּךְ הָכָא כִּי הָווּ קִדּוּשִׁין סָפֵק אֵין כֹּחָהּ יָפֶה בָּהֶן וּצְרִיכָה לְהָבִיא רְאָיָה וְהַךְ פְּלֻגְתָּא בב"ב וְאִי קַשְׁיָא הֵיכִי מוֹקְמִינַן סוּגְיָא דִּשְׁמַעְתָּא דִּשְׁמוּאֵל כְּר' אֶלְעָזָר וּמִדְּר' יְהוֹשֻׁעַ מַיְיתֵי סִיַּעְתָּא הָא שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כר"ג אָמַר בְּפ"ק (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת יב:) אה"נ וּמַסְקָנָא מוֹקְמִינַן דְּלָא אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי וא"ת מִי מַזְקִיקֵנִי לְהַעֲמִיד סֻגְיָא זוֹ בְּלָשׁוֹן זֶה נוֹקְמָהּ כְּרָבָא וְרַב אַשִׁי אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּקַשְׁיָא לְרָבָא וְרַב אַשִׁי מַתְנִי' דַּוְקָא קָתָנֵי רֵישָׁא עַל הָאָב וְסֵיפָא עַל הַבַּעַל שֶׁהַסָּפֵק נוֹלַד בִּרְשׁוּתָן וְאִלּוּ שְׁמוּאֵל עַל מִי שֶׁלֹּא נוֹלַד הַסָּפֵק בִּרְשׁוּתוֹ הִצְרִיךְ לְבַקֵּשׁ רְאָיָה: בְּעֹבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת מָקוֹם יֵשׁ בְּרֹאשׁ הַכָּרֵס סָמוּךְ לַהֶמְסֵס קָרוּי בֵּית הַכּוֹסוֹת שֶׁהוּא כְּעֵין כּוֹס וְיֵשׁ בּוֹ סָבִיב שְׂפָתוֹ עֹבִי שְׁנֵי כִּפְלַיִם כְּפוּלִים וּדְבוּקִים וּבְלַעַ"ז רדובולי"ן וְנִמְצָא מַחַט תְּחוּבָה בְּאוֹתוֹ עֹבִי וּמִתּוֹךְ עָבְיוֹ אֶפְשָׁר לָהּ שֶׁלֹּא נְקָבַתָּה כֻּלּוֹ: מִצַּד אֶחָד אֵין הַמַּחַט נִרְאֶה אֶלָּא מִבִּפְנִים: כְּשֵׁרָה שֶׁאֵין זֶה נֶקֶב: שֶׁהוּא לִפְנֵי שְׁחִיטָה וּטְרֵפָה: שֶׁהוּא לְאַחַר שְׁחִיטָה וּכְשֵׁרָה: שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם שְׁחִיטָה וְאִם לְקָחָהּ טַבָּח זֶה בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים מֶקַח טָעוּת הוּא וְיַחֲזִיר לוֹ בְּעָלֶיהָ הַדָּמִים שֶׁמָּכַר לוֹ טְרֵפָה: לֹא הֻגְלַד פִּי הַמַּכָּה זֶה אוֹמֵר עַד שֶׁלֹּא לְקַחְתִּי נִקַּב וְזֶה אוֹמֵר מִשֶּׁמְּכַרְתִּי: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ כו' וְאִי יָהֵיב הַטַּבָּח דָּמֵי נִמְצָא הוּא הַמּוֹצִיא וְעָלָיו הָרְאָיָה וְאִי לָא אַשְׁכַּח רְאָיָה יַחֲזִיק זֶה בִּמְעוֹתָיו מִסָּפֵק וַהֲרֵי בִּבְהֶמְתּוֹ נִמְצָא רֵיעוּתָא דּוּמְיָא דַּחֲמוֹר דִּשְׁמוּאֵל: וְאַמַּאי אִי כִּשְׁמוּאֵל לַיְתֵי בַּעַל בְּהֵמָה רְאָיָה לְהַעֲמִיד הַמָּעוֹת בְּיָדוֹ דּוּמְיָא דְּבַעַל הַחֲמוֹר: דְּלָא יְהַב טַבָּח דָּמֵי הָא דְּקָתָנֵי הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ בְּבַעַל בְּהֵמָה קָאָמַר וּכְגוֹן דְּאִיהוּ קָא תָּבַע: מַאי פְּסָקָא בִּתְמִיהָ מַאי קָאָמְרַתְּ אִי סְבִירָא לֵהּ לְתַנָּא דִּלְעוֹלָם רְאָיָה עַל בַּעַל בְּהֵמָה הִיא בֵּין הוּא הַמּוֹצִיא וּבֵין הוּא הַמַּעֲמִיד הֵיאַךְ הוּא שׁוֹנֶה הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ בְּבַעַל בְּהֵמָה וְקוֹרֵהוּ לְבַעַל בְּהֵמָה לְעוֹלָם הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ וְכִי פָּסַק הַתַּנָּא דָּבָר קָצוּב שֶׁלְּעוֹלָם מוֹכְרִים בְּהֵמוֹת בַּאֲמָנָה וְהוּא הַמּוֹצִיא: יְהוּדָה אֲחִי רַב יְהוּדָה וְרָמֵי שְׁנֵיהֶם בְּנֵי (רַב) יְחֶזְקֵאל הָווּ: כֹּל שֶׁנּוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ עַל בַּעַל הַפָּרָה לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁמֵּת הַחֲמוֹר קֹדֶם מְשִׁיכָה הוֹאִיל וְסָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ נוֹלַד שֶׁלֹּא נִמְצָא הַחֲמוֹר מֵת עַד לְאַחַר מְשִׁיכַת פָּרָה: וְתַנָּא תּוּנָא כַּלָּה וּסְבִירָא לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל דְּכַלָּה מַתְנִי' חַד תַּנָּא הוּא וְכִדְתָרְצָהּ רָבָא לְעֵיל וְרֵישָׁא וְסֵיפָא סִיַּעְתָּא שֶׁמִּי שֶׁנִּמְצָא הַסִּמְפּוֹן בִּרְשׁוּתוֹ עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה נִכְנְסָה לְחֻפָּה שֶׁהִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל עַל הַבַּעַל לְהָבִיא רְאָיָה וַאֲפִלּוּ הוּא דָּר בְּבֵית חָמִיו בִּרְשׁוּתוֹ הִיא: סְפֵקָא בִּרְשׁוּת טַבָּח אִתְיְלִד שֶׁלֹּא נִמְצָא הַטְּרֵפוּת עַד שֶׁבָּאת לְיָדוֹ: דְּיָהֵיב טַבָּח דָּמֵי וְאַפִּי' לָא יָהֵיב נָמֵי הָרְאָיָה עָלָיו הִיא אֶלָּא מִסְתָמָא תַּנָּא לְטַבָּח הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ קָרֵי לֵהּ:

כַּלָּה בְּבֵית אָבִיהָ וּלְקִדּוּשִׁין מַה שפ"ה דס"ל כמ"ד תַּבְרָא מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ לָא נְהִירָא דְּהֵיכִי מוּקֵי לָהּ כַּלָּה בְּבֵית אָבִיהָ וּלְקִדּוּשִׁין דְּהַיְנוּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵימוּר דא"ר יְהוֹשֻׁעַ לָא מְהַנְּיָא חֶזְקַת הַגּוּף ה"מ לְאַפּוֹקֵי מָמוֹנָא לְאוֹקְמֵי מָמוֹנָא מִי אָמַר וְעוֹד מַקְשֶׁה ר"ת דִּלְעֵיל מוֹכְחִינַן דְּאָזֵל ר' יְהוֹשֻׁעַ בָּתַר חֶזְקַת גּוּפָא הֵיכָא דְּלֵיכָּא חֶזְקַת מָמוֹנָא וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא דְּחֶזְקַת מָמוֹנָא מְסַיֵּעַ לְחֶזְקַת הַגּוּף דְּאָזֵל ר' יְהוֹשֻׁעַ בָּתְרָהּ וְעוֹד דְּהָא שְׁמוּאֵל גּוּפֵהּ פְּסִיק בפ"ק (דַּף יב:) הֲלָכָה כְּר"ג וְעוֹד מַאי פָּרֵיךְ מֵהַהִיא דְּמַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעֹבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת לֵימָא דְּהַהִיא כר"ג וְאִיהוּ כְּר' יְהוֹשֻׁעַ וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דִּשְׁמוּאֵל כְּרַב אַשִׁי וְיָלֵיף הַשְׁתָּא מִכַּלָּה בְּבֵית אָבִיהָ וּלְקִדּוּשִׁין דְּכִי הֵיכִי דְּהָתָם אע"ג דְּאָב מֻחְזָק צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה דְּחֶזְקַת הַגּוּף דִּדָּהּ לָא מְהַנֵּי לְאָב ה"נ הָכָא עַל בַּעַל הַחֲמוֹר לְהָבִיא רְאָיָה אע"פ שֶׁהוּא מֻחְזָק דְּחֶזְקַת הַחֲמוֹר לָא מְהַנֵּי לְגַבֵּי דִּידֵהּ וְהַשְׁתָּא לָא מְפַלֵּג מִדֵּי בֵּין שֶׁנּוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ לְלֹא נוֹלַד בִּרְשׁוּתוֹ אֲבָל כְּרָבָא דְּאָמַר כָּאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ לֵיכָּא לְאוֹקְמָא דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּאִתְרַע חֶזְקַת רְשׁוּת הָאָב אֲבָל הָכָא לָא אִתְרַע חֶזְקַת רְשׁוּת בַּעַל הַחֲמוֹר אֶלָּא אַדְּרַבָּה אִתְרַע רְשׁוּת בַּעַל הַפָּרָה: **כֹּל** שֶׁנּוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה וְאוֹקֵי לְכַלָּה דְּמַתְנִי' כְּרָבָא וַאֲפִלּוּ הוּא מֻחְזָק אוֹתוֹ שֶׁנּוֹלַד בִּרְשׁוּתוֹ עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה כִּדְפָרֵיךְ מֵהַהִיא דְּמַחַט דְּלַיְתֵי טַבָּח רְאָיָה אע"ג דְּלָא יָהֵיב דָּמֵי וְהוּא מֻחְזָק וא"ת מֵהָא דְּפָרֵיךְ בְּהַשּׁוֹאֵל (ב"מ דַּף ק.) גַּבֵּי מַחְלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר וְיָלְדָה וְנֶחֱזֵי בִּרְשׁוּתָא דְּמַאן קַיְמָא וְנֶהֱוֵי אִידָךְ המע"ה מַשְׁמַע דְּאִי הָוֵי בִּרְשׁוּת בַּעַל הַחֲמוֹר עַל בַּעַל הַפָּרָה לְהָבִיא רְאָיָה וְאַמַּאי וַהֲלֹא נוֹלַד סָפֵק בִּרְשׁוּתוֹ וְאַחַר שֶׁמָּשַׁךְ בַּעַל הַפָּרָה אֶת הַחֲמוֹר נוֹדַע שֶׁיָּלְדָה הַפָּרָה וְצָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין סָפֵק שֶׁנּוֹלַד לְטֵיבוּתָא כִּי הָתָם לְסָפֵק שֶׁנּוֹלַד לִגְרִיעוּתָא כִּי הָכָא: **וְתַנָּא** תּוּנָא כַּלָּה הַיְנוּ כַּלָּה בְּבֵית חָמִיהָ דְּכִי הֵיכִי דְּמוֹקְמִינַן לָהּ בְּחֶזְקַת שְׁלֵמָה וְהַשְׁתָּא הוּא דַּאֲתָא מוּם אע"פ שֶׁמֻּחְזָק הָכָא נָמֵי אוֹקֵי הַחֲמוֹר בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא קַיֶּמֶת וְהַשְׁתָּא הִיא מֵתָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פו׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יח:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ נ סעי׳ א:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ מכירה הל׳ טו:

ד מיי׳ פו׳ מהל׳ שחיטה הל׳ יב, סמג עשין סג, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ רכד סעי׳ ב:

ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ מכירה הל׳ יד, טוש״ע חו״מ סי׳ רכד סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א תוספתא חולין; שבת לו.; חולין נ:; חולין מח:

ב שבועות מו.

ג לעיל ס.; חולין מד.; לעיל כא.

גליון הש״ס

גמ' אלא כי אתא רמי בר יחזקאל. לעיל כא ע"א ודף ס ע"א וחולין מד ע"א:

מסורת הש״ס

א בבא מציעא לח:

ב סנהדרין לא.; גיטין לח.; בבא קמא סט.; גיטין עה.; בבא בתרא קעד.

ג לעיל סג.

ד יבמות נג:

ה יבמות סד.; שיר השירים רבה

תורה אור השלם

לֹא־יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְהֹוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְהֹוָה [דברים כג, ג]

בִּדְבָרִים לֹא־יִוָּסֶר עָבֶד כִּי־יָבִין וְאֵין מַעֲנֶה [משלי כט, יט]

נִכְפֶּה חֹלִי שֶׁמִּמֶּנּוּ נוֹפֵל לָאָרֶץ וְיֵשׁ לוֹ זְמַן לָבֹא: כְּמוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר דָּמֵי לְפִי שֶׁנִּזְהֶרֶת בַּיּוֹם וְמַנָּה מִלָּצֵאת בֵּין הַבְּרִיּוֹת: מַתְנִי' מוּמִין גְּדוֹלִים מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ' נוֹלְדוּ מִשֶּׁנִּשָּׂאָהּ: וּמִי אָמַר ר' יוֹחָנָן הָכִי דַּהֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בְּהָא לְחֲדָא וְהָא בְּכָל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה קָאָמַר: עָרֵב וְצַיְדָּן וּרְאָיָה אַחֲרוֹנָה עָרֵב בְּגֵט פָּשׁוּט צַיְדָּן בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ קוֹרְדְּיָקוֹס רְאָיָה אַחֲרוֹנָה בְּסַנְהֶדְרִין בְּפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר וּבִשְׁתֵּי רְאָיוֹת נֶחֱלַק הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בָּרִאשׁוֹנָה וְלֹא בָּאַחֲרוֹנָה אָמְרוּ לוֹ הָבֵא רְאָיָה אָמַר אֵין לִי רְאָיָה כו': מַתְנִי' בַּעַל פּוֹלִיפּוֹס מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ': הַמְקַמֵּץ וְהַמְצָרֵף נְחֹשֶׁת מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ' וְכֻלָּן מִפְּנֵי שֶׁאֻמָּנוּת מַסְרַחַת הִיא: שֶׁמְּמַקְּתוֹ לְשׁוֹן הָמֵק בְּשָׂרוֹ (זְכַרְיָה יד): גְּמ' פָּסַק פֻּמֵּהּ סִימָנָא דִּשְׁמוּאֵל רֵיחַ הַפֶּה אָמַר: לֹא פָּסַק פֻּמֵּהּ מִכּוּלֵּי פִּרְקִין תָּמִיד הָיָה שָׁגוּר בְּפִיו: תִּקְשֵׁי לָךְ מַתְנִי' דְּקָא חָשִׁיב לְהוּ בִּתְרֵין: מְקַמֵּץ צוֹאַת כְּלָבִים לֹא יָדַעְתִּי מַה צֹּרֶךְ בָּהּ אֲבָל בְּאַשְׁכְּנַז רָאִיתִי שֶׁשּׁוֹרִין בָּהֶם הַבְּגָדִים לִפְנֵי כִּבּוּסָן יוֹם אוֹ יוֹמַיִם: בִּשְׁלָמָא מַתְנִי' לָא קַשְׁיָא אַבָּרַיְתָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר הַאי דְּחָשֵׁב לֵיהּ בִּתְרֵי הָכִי קָאָמַר אֶחָד בֻּרְסִי קָטָן דְּהַיְנוּ מְקַמֵּץ וְאֶחָד בֻּרְסִי גָּדוֹל: בֻּרְסִי קָטָן שֶׁהוּא עָנִי וְיֵשׁ לוֹ עוֹרוֹת מְעַט: הָכִי גָּרְסִינַן תַּנָּאֵי הִיא דְּתַנְיָא מְקַמֵּץ זֶה בֻּרְסְקִי וְיֵשׁ אוֹמְרִים זֶה הַמְקַמֵּץ צוֹאַת כְּלָבִים וְהָכִי גָּרְסִי' לָהּ בַּתּוֹסֶפְתָּא וְהָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר וְשָׁם הִיא שְׁנוּיָה: חַשְׁלֵי דּוּדֵי מְחַשְׁלִין וּמְרַדְּדִין נְחֹשֶׁת וְעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ יוֹרוֹת וּמַסְרִיחַ הוּא: מֵעִקָּרוֹ מִמָּקוֹם מוֹצָאוֹ מִן הָאָרֶץ: אַכְסוּהוּ שַׂעֲרֵי הֶאֱכִילוּהוּ שְׂעוֹרִים כִּבְהֵמָה כָּל הַנֶּאֱכָל שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ קָרֵי לֵהּ כּוֹסֵס: וְקָאָמַר לָהּ לְהָא מִלְּתָא דְּרַב: מִשְּׁמֵהּ דְּר' יוֹחָנָן דְּאִיהוּ נָמֵי כְּרַב סְבִירָא לֵהּ: אֵין מְעַשִּׂין אֵין כּוֹפִין לְהוֹצִיא: אֵין כּוֹפִין דְּלָא כָּפֵינַן אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה: וְאֵלּוּ שֶׁכּוֹפִין הָנֵי אֵין אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה לָא: בִּשְׁלָמָא לְרַב אַסִּי לָא תִּקְשֵׁי הָא דְּלָא חָשִׁיב פְּסוּלוֹת בְּמַתְנִיתִין דְּאִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי: דְּרַבָּנָן קָתָנֵי הָנָךְ דְּאִסּוּרָא דִּידְהוּ לָא כְּתִיבָא בְּאוֹרָיְתָא: לִתְנֵי נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהָה כו' דְּמִדְּאוֹרָיְתָא לָא מְחַיֵּב לְאַפּוֹקָהּ דְּאֶפְשָׁר לִקַּח לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת אֶצְלָהּ אֲבָל מִדְּרַבָּנָן קָאָמַר דְּכָל כַּמָּה דְּאִיתָא לְהָא גַּבֵּהּ לָא נָסֵב אַחֲרִיתִי: הָא בְּמִלֵּי אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה בְּמִלֵּי מְיַסְּרִינַן בְּשׁוֹטֵי לָא רָדֵינַן לֵיהּ אֲבָל הָנָךְ בְּשׁוֹטֵי נָמֵי רָדֵינַן לֵיהּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְקַבֵּל:

[א]וְנִכְפֶּה — כְּמוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר דָּמֵי. וְהָנֵי מִילֵּי דִּקְבִיעַ לֵיהּ זְמַן, אֲבָל לָא קְבִיעַ לֵיהּ — כְּמוּמִין שֶׁבַּגָּלוּי דָּמֵי. [ב]מַתְנִ׳ הָאִישׁ שֶׁנּוֹלְדוּ בוֹ מוּמִין — אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמוּמִין הַקְּטַנִּים, אֲבָל בְּמוּמִין הַגְּדוֹלִים — כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא. גְּמָ׳ רַב יְהוּדָה תָּנֵי נוֹלְדוּ. חִיָּיא בַּר רַב תָּנֵי הָיוּ. מַאן דְּאָמַר נוֹלְדוּ, כׇּל שֶׁכֵּן הָיוּ — (דְּקָסָבְרָה) [דְּהָא סְבָרָה] וְקַבִּילָה. מַאן דְּאָמַר הָיוּ, אֲבָל נוֹלְדוּ — לֹא. תְּנַן, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמוּמִין קְטַנִּים, אֲבָל בְּמוּמִין גְּדוֹלִים — כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר ״נוֹלְדוּ״, הַיְינוּ דְּשָׁאנֵי בֵּין גְּדוֹלִים לִקְטַנִּים. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר ״הָיוּ״ — מָה לִי גְּדוֹלִים מָה לִי קְטַנִּים? הָא סְבַרָה וְקַבִּילָה! כִּסְבוּרָה הִיא שֶׁיְּכוֹלָה לְקַבֵּל, וְעַכְשָׁיו אֵין יְכוֹלָה לְקַבֵּל. וְאֵלּוּ הֵן מוּמִין גְּדוֹלִים? פֵּירֵשׁ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: [כְּגוֹן] נִיסְמֵית עֵינוֹ, נִקְטְעָה יָדוֹ, וְנִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ. [ג(א)]אִתְּמַר, רַבִּי אַבָּא בַּר יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי חֲכָמִים. (ב)וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּכׇל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמִשְׁנָתֵנוּ — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, חוּץ מֵעָרֵב, וְצַיְדָּן, וּרְאָיָה אַחֲרוֹנָה. אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן. [ד]מַתְנִ׳ וְאֵלּוּ שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא: מוּכֵּה שְׁחִין, וּבַעַל פּוֹלִיפּוּס, וְהַמְקַמֵּץ, וְהַמְצָרֵף נְחוֹשֶׁת, וְהַבּוּרְסִי. בֵּין שֶׁהָיוּ עַד שֶׁלֹּא נִישְּׂאוּ, וּבֵין מִשֶּׁנִּישְּׂאוּ נוֹלְדוּ. וְעַל כּוּלָּן אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ, יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר: ״סְבוּרָה הָיִיתִי שֶׁאֲנִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל, וְעַכְשָׁיו אֵינִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל״. [ה]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְקַבֶּלֶת הִיא עַל כׇּרְחָהּ, חוּץ מִמּוּכֵּה שְׁחִין, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַקְתּוֹ. מַעֲשֶׂה בְּצַיְדָּן בְּבוּרְסִי אֶחָד שֶׁמֵּת, וְהָיָה לוֹ אָח בּוּרְסִי. אָמְרוּ חֲכָמִים: יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר ״לְאָחִיךְ הָיִיתִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל, וּלְךָ אֵינִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל״. גְּמָ׳ מַאי ״בַּעַל פּוֹלִיפּוּס״? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: רֵיחַ הַחוֹטֶם. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: רֵיחַ הַפֶּה. רַב אַסִּי מַתְנִי אִיפְּכָא. וּמַנַּח בַּהּ סִימָנָא: שְׁמוּאֵל לָא פָּסֵיק פּוּמֵּיהּ מִכּוּלֵּיהּ פִּירְקִין. וְהַמְקַמֵּץ. מַאי ״מְקַמֵּץ״? אָמַר רַב יְהוּדָה: זֶה הַמְקַבֵּץ צוֹאַת כְּלָבִים. מֵיתִיבִי: ״מְקַמֵּץ״ זֶה בּוּרְסִי! וּלְטַעְמָיךְ תִּיקְשֵׁי לָךְ מַתְנִיתִין: ״הַמְקַמֵּץ וְהַמְצָרֵף נְחוֹשֶׁת וְהַבּוּרְסִי״! בִּשְׁלָמָא מַתְנִיתִין לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּבוּרְסִי גָּדוֹל, כָּאן בְּבוּרְסִי קָטָן. אֶלָּא לְרַב יְהוּדָה קַשְׁיָא! תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: ״מְקַמֵּץ״ זֶה בּוּרְסִי, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: זֶה הַמְקַמֵּץ צוֹאַת כְּלָבִים. וְהַמְצָרֵף נְחוֹשֶׁת וְהַבּוּרְסִי. מַאי ״מְצָרֵף נְחוֹשֶׁת״? רַב אָשֵׁי אָמַר: חָשְׁלֵי דּוּדֵי. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר: זֶה הַמְחַתֵּךְ נְחוֹשֶׁת מֵעִיקָּרוֹ. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אֵיזֶהוּ ״מְצָרֵף״? זֶה הַמְחַתֵּךְ נְחוֹשֶׁת מֵעִיקָּרוֹ. [ז(ג)]אָמַר רַב: הָאוֹמֵר ״אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס״ — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. אֲזַל רַבִּי אֶלְעָזָר אַמְרַהּ לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל. אָמַר: אַכְסוּהּ שְׂעָרֵי לְאֶלְעָזָר. עַד שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא — יִכְפּוּהוּ לָזוּן. וְרַב: אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה. כִּי סְלֵיק רַבִּי זֵירָא, אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת דְּיָתֵיב וְקָאָמַר לַהּ, מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. אֲמַר לֵיהּ: עַל דָּא אַכְסוּהּ שְׂעָרִין לְאֶלְעָזָר בְּבָבֶל. [ח(ד)]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַסִּי: אֵין מְעַשִּׂין אֶלָּא לִפְסוּלוֹת. כִּי אַמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אֲמַר: כְּגוֹן אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, וּגְרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְנָתִין וּלְמַמְזֵר. אֲבָל נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהָה עִמָּהּ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה — אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ. [ט(ה)]וְרַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבִימִי אָמַר שְׁמוּאֵל: אֲפִילּוּ נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהָה עִמָּהּ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה — כּוֹפִין אוֹתוֹ. תְּנַן, אֵלּוּ שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא: מוּכֵּה שְׁחִין וּבַעַל פּוֹלִיפּוּס. בִּשְׁלָמָא לְרַב אַסִּי: דְּרַבָּנַן קָתָנֵי, דְּאוֹרָיְיתָא לָא קָתָנֵי. אֶלָּא לְרַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבִימִי, לִיתְנֵי נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהָה עִמָּהּ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה — כּוֹפִין אוֹתוֹ. [י]אָמַר רַב נַחְמָן, לָא קַשְׁיָא: הָא בְּמִילֵּי, הָא בְּשׁוֹטֵי. מַתְקֵיף לַהּ רַבִּי אַבָּא: ״בִּדְבָרִים לֹא יִוָּסֶר עָבֶד״! אֶלָּא אָמַר רַבִּי אַבָּא: הָא וְהָא בְּשׁוֹטֵי,

הָתָם,

אֲבָל בְּמוּמִין גְּדוֹלִים כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא. גַּבֵּי אִישׁ לֵיכָּא לְמֵימַר דְּנִסְתַּחֲפָה שָׂדֶה שֶׁל אִשָּׁה דְּאִישׁ אֵינוֹ שָׂדֶה שֶׁל אִשְׁתּוֹ כִּדְפָרֵשִׁי' בְּרֵישׁ מְכִילְתִּין (דַּף ב: ד"ה מְצָאָ): **אֲבָל** בְּמוּמִין גְּדוֹלִים כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא גַּבֵּי אִישׁ לֵיכָּא לְמֵימַר דְּנִסְתַּחֲפָה שָׂדֶה שֶׁל אִשָּׁה דְּאִישׁ אֵינוֹ שָׂדֶה שֶׁל אִשְׁתּוֹ כִּדְפָרֵשִׁי' בְּרֵישׁ מְכִילְתִּין (דַּף ב: ד"ה מְצָאָ): **כּוֹפִין** אוֹתוֹ לְהוֹצִיא נִרְאֶה לר"י דְּיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה אע"פ שֶׁמְּגָרְשָׁהּ בְּעַל כָּרְחוֹ כְּמוֹ בְּבָאָה מֵחֲמַת טַעֲנָה דְּמַשְׁמַע בְּסוֹף הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת סה:) דְּנוֹתֵן כְּתֻבָּה אע"פ שֶׁמְּגָרְשָׁהּ בְּעַל כָּרְחוֹ וּבַתּוֹסֶפְתָּא קָתָנֵי בְּהֶדְיָא אַמּוּמִין דְּהָכָא יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה: **סְבוּרָה** הָיִיתִי שֶׁאֲנִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל קְצָת תֵּמַהּ דְּאִם כֵּן כׇּל אִשָּׁה תַּעֲרִים וְתִשָּׂאֶנּוּ כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן לָהּ כְּתֻבָּה שֶׁתֹּאמַר אֵינִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל וִיגָרְשֶׁנָּה וְשֶׁמָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ עָרְמָה אֵין לָהּ כְּתֻבָּה: **אֶלָּא** לְרַב יְהוּדָה קַשְׁיָא תֵּמַהּ דְּאַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי דְּהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה (אָמַר שְׁמוּאֵל) הַמְקַמֵּץ צוֹאַת כְּלָבִים הַיְנוּ בֻּרְסִי קָטָן דִּבְפֶרֶק מִי שֶׁמֵּתוּ (בְּרָכוֹת כה.) מַשְׁמַע דְּאִיכָּא צוֹאַת כְּלָבִים בְּעִבּוּד עוֹרוֹת דְּתַנְיָא הָתָם לֹא יִקְרָא אָדָם קְרִיאַת שְׁמַע לֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת כְּלָבִים וְלֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת אָדָם כו' בִּזְמַן שֶׁנָּתַן לְתוֹכָן עוֹרוֹת: **לִתְנֵי** נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהָה עִמָּהּ עֶשֶׂר שָׁנִים וא"ת דְּתִקְשֵׁי לֵיהּ בָּרַיְתָא דִּשְׁלְהֵי הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת סד.) דְּתַנְיָא נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהָה עִמָּהּ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה אֵינוֹ רַשַּׁאי לְבַטֵּל וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דִּלְשׁוֹן יוֹצִיא לֹא מַשְׁמַע כְּפִיָּה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁמִּתְנַהֵג עִם הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא כְּדִין אֲבָל הָתָם דְּקָתָנֵי יוֹצִיא מִשּׁוּם בִּטּוּל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה לֹא מַשְׁמַע דְּכוֹפִין: הַדְרָן עֲלָךְ הַמַּדִּיר

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ ב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קנד סעי׳ ה:

ב מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קנד סעי׳ ד:

ג מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קנד סעי׳ ד:

ד מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ קנד סעי׳ א:

ה מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ קנד סעי׳ א:

ו מיי׳ פכ״ה מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ קסה סעי׳ ד:

ז מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קנד סעי׳ ג:

ח מיי׳ פי״ז מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ז, סמג לאוין קכא, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ א ו:

ט מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ ז, סמג עשין מט, טוש״ע אה״ע סי׳ קנד סעי׳ ו י:

י מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ קנד סעי׳ כא:

הָתָם, כִּי אָמְרָה "הָוֵינָא בַּהֲדֵיהּ" — שָׁבְקִינַן לַהּ. הָכָא, אַף עַל גַּב דְּאָמְרָה "הָוֵינָא בַּהֲדֵיהּ" — לָא שָׁבְקִינַן לַהּ. וַהֲרֵי מוּכֵּה שְׁחִין, דְּאַף עַל גַּב דַּאֲמָרָה "הָוֵינָא בַּהֲדֵיהּ" — לָא שָׁבְקִינַן לַהּ. דִּתְנַן: חוּץ מִמּוּכֵּה שְׁחִין, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַקְּתוֹ וְקָתָנֵי! הָתָם כִּי אָמְרָה "דָּיְירָנָא בַּהֲדֵיהּ בְּסָהֲדֵי" — שָׁבְקִינַן לַהּ. הָכָא אַף עַל גַּב דְּאָמְרָה "דָּיְירָנָא בַּהֲדֵיהּ בְּסָהֲדֵי" — לָא שָׁבְקִינַן לַהּ. (א)תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: שָׂח לִי זָקֵן אֶחָד מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מוּכֵּי שְׁחִין הֵן, וְכוּלָּן אָמְרוּ חֲכָמִים תַּשְׁמִישׁ קָשֶׁה לָהֶן, וּבַעֲלֵי רָאתָן קָשֶׁה מִכּוּלָּן. מִמַּאי הָוֵי? דְּתַנְיָא: הִקִּיז דָּם וְשִׁימֵּשׁ — הָוַיין לוֹ בָּנִים וִיתִיקִין. הִקִּיזוּ שְׁנֵיהֶם וְשִׁימְּשׁוּ — הָוַיין לוֹ בָּנִים בַּעֲלֵי רָאתָן. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא טָעֵים מִידֵּי, אֲבָל טָעֵים מִידֵּי — לֵית לַן בַּהּ. מַאי סִימָנֵיהּ? דָּלְפָן עֵינֵיהּ, וְדָיְיבִי נְחִירֵיהּ, וְאָתֵי לֵיהּ רִירָא מִפּוּמֵּיהּ, וּרְמוּ דִּידְבֵי עִילָּוֵיהּ. וּמַאי אָסוּתֵיהּ? אָמַר אַבָּיֵי: פִּילָא, וְלוּדָנָא, גִּירְדָּא דֶּאֱגוֹזָא, וְגִירְדָּא דְּאַשְׁפָּא, וּכְלִיל מַלְכָּא, וּמְתַחְלָא דְּדִיקְלָא סוּמָּקָא. וְשָׁלֵיק לְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וּמְעַיֵּיל לֵיהּ לְבֵיתָא דְּשֵׁישָׁא. וְאִי לָא אִיכָּא בֵּיתָא דְּשֵׁישָׁא — מְעַיֵּיל לֵיהּ לְבֵיתָא דְּשַׁב לִבְנֵי וַאֲרִיחָא, וְנָטֵיל לֵיהּ תְּלָת מְאָה כָּסֵי עַל רֵישֵׁיהּ, עַד דְּרָפְיָא אַרְעִיתָא דְמוֹחֵיהּ, וְקָרַע לְמוֹחֵיהּ וּמַיְיתֵי אַרְבַּע טַרְפֵּי דְּאָסָא וּמַדְלֵי כֹּל חַד כַּרְעָא וּמוֹתֵיב חַד, וְשָׁקֵיל בְּצִבְתָא וְקָלֵי לֵיהּ. דְּאִי לָא — הָדַר עִילָּוֵיהּ. מַכְרִיז רַבִּי יוֹחָנָן: הִזָּהֲרוּ מִזְּבוּבֵי (שֶׁל) בַּעֲלֵי רָאתָן. רַבִּי זֵירָא לָא הֲוָה יָתֵיב בְּזִיקֵיהּ. רַבִּי אֶלְעָזָר לָא עָיֵיל בְּאָהֳלֵיהּ. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי לָא הֲווֹ אָכְלִי מִבֵּיעֵי דְּהָהִיא מְבוֹאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִיכְרָךְ בְּהוּ וְעָסֵיק בַּתּוֹרָה. אָמַר: "אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן", אִם חֵן מַעֲלָה עַל לוֹמְדֶיהָ, אַגּוֹנֵי לָא מַגְּנָא? כִּי הֲוָה שָׁכֵיב, אֲמַרוּ לֵיהּ לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת: זִיל, עֲבֵיד לֵיהּ רְעוּתֵיהּ. אֲזַל אִיתְחֲזִי לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: אַחְוִי לִי דּוּכְתַּאי. אֲמַר לֵיהּ: לְחַיֵּי. אֲמַר לֵיהּ: הַב לִי סַכִּינָךְ, דִּלְמָא מְבַעֲתַתְּ לִי בְּאוֹרְחָא. יַהֲבַהּ נִיהֲלֵיהּ. כִּי מְטָא לְהָתָם דַּלְיֵיהּ, קָא מַחְוֵי לֵיהּ. שְׁוַור נְפַל לְהָהוּא גִּיסָא. נַקְטֵיהּ בְּקַרְנָא דִגְלִימֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: בִּשְׁבוּעֲתָא דְּלָא אָתֵינָא. אֲמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא: אִי אִיתְּשִׁיל אַשְּׁבוּעֲתָא — נֶיהְדַּר. אִי לָא — לָא נֶיהְדַּר. אֲמַר לֵיהּ: הַב לִי סַכִּינַאי. לָא הֲוָה קָא יָהֵיב לֵיהּ. נְפַקָא בַּת קָלָא וַאֲמַרָה לֵיהּ: הַב נִיהֲלֵיהּ, דְּמִיתַּבְעָא לִבְרְיָיתָא. מַכְרִיז אֵלִיָּהוּ קַמֵּיהּ: פַּנּוּ מָקוֹם לְבַר לֵיוַאי! פַּנּוּ מָקוֹם לְבַר לֵיוַאי! אֲזַל, אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי דַּהֲוָה יָתֵיב עַל תְּלָת עֲשַׂר תַּכְטָקֵי פִּיזָא. אֲמַר לֵיהּ: אַתְּ הוּא בַּר לֵיוַאי? אֲמַר לֵיהּ: הֵן. נִרְאֲתָה קֶשֶׁת בְּיָמֶיךָ? אֲמַר לֵיהּ: הֵן. אִם כֵּן, אִי אַתָּה בַּר לֵיוַאי. וְלָא הִיא, דְּלָא הֲוַאי מִידֵּי. אֶלָּא סָבַר: לָא אַחְזֵיק טֵיבוּתָא לְנַפְשַׁאי. רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא שׁוֹשְׁבִינֵיהּ הֲוָה. כִּי הֲוָה קָא נָיְחָא נַפְשֵׁיהּ, אֲמַרוּ לֵיהּ לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת: זִיל עֲבֵיד לֵיהּ רְעוּתֵיהּ. אֲזַל לְגַבֵּיהּ וְאִיתְחֲזִי לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: שְׁבְקַי תְּלָתִין יוֹם עַד דְּנַהְדַּר תַּלְמוּדַאי. דְּאָמְרִי: אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ. שַׁבְקֵיהּ, לְבָתַר תְּלָתִין יוֹמִין אֲזַל אִיתְחֲזִי לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: אַחְוִי לִי דּוּכְתַּאי. אֲמַר לֵיהּ: לְחַיֵּי. אֲמַר לֵיהּ: הַב לִי סַכִּינָךְ דִּלְמָא מְבַעֲתַתְּ לִי בְּאוֹרְחָא. אֲמַר לֵיהּ: כְּחַבְרָךְ בָּעֵית לְמִיעְבַּד לִי? (ב)אֲמַר לֵיהּ: אַיְיתִי סֵפֶר תּוֹרָה וַחֲזִי מִי אִיכָּא מִידֵּי דִּכְתִיב בֵּיהּ דְּלָא קַיֵּימְתֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: מִי אִיכַּרַכְתְּ בְּבַעֲלֵי רָאתָן וְאִיעֲסַקְתְּ בַּתּוֹרָה? וַאֲפִילּוּ הָכִי, כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ אַפְסֵיק לֵיהּ עַמּוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ לְעָלְמָא. וּגְמִירִי דְּלָא מַפְסֵיק עַמּוּדָא דְנוּרָא אֶלָּא לְחַד בְּדָרָא אוֹ לִתְרֵין בְּדָרָא. קְרַב לְגַבֵּיהּ רַבִּי אֱלֶכְּסַנְדְּרִי, אָמַר: "עֲשֵׂה בִּשְׁבִיל כְּבוֹד חֲכָמִים". לָא אַשְׁגַּח. "עֲשֵׂה בִּשְׁבִיל כְּבוֹד אָבִיךְ". לָא אַשְׁגַּח. "עֲשֵׂה בִּשְׁבִיל כְּבוֹד עַצְמְךָ", אִיסְתַּלַּק. אָמַר אַבָּיֵי: לְאַפּוֹקֵי מִמַּאן דְּלָא קַיֵּים (אֲפִילּוּ אוֹת אַחַת). אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא: לְאַפּוֹקֵי מִמָּר דְּלָא אִית לֵיהּ מַעֲקֶה לְאִיגָּרֵיהּ. וְלָא הִיא: מִיהְוָה הֲוָה, וְהָהִיא שַׁעְתָּא הוּא דְּשַׁדְיֵיהּ זִיקָא. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מִפְּנֵי מָה אֵין בַּעֲלֵי רָאתָן בְּבָבֶל — מִפְּנֵי שֶׁאוֹכְלִין תְּרָדִין, וְשׁוֹתִין שֵׁכָר שֶׁל הִיזְמֵי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי מָה אֵין מְצוֹרָעִין בְּבָבֶל — מִפְּנֵי שֶׁאוֹכְלִין תְּרָדִין, וְשׁוֹתִין שֵׁכָר, וְרוֹחֲצִין בְּמֵי פְּרָת.

הֲדַרָן עֲלָךְ הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ

הָאִשָּׁה

הָתָם גַּבֵּי מַתְנִיתִין: כִּי אָמְרָה מְקַבְּלָנָא לֵיהּ וַהֲוֵינָא בַּהֲדֵהּ שָׁבְקִינַן לָהּ: בַּעֲלֵי רָאתָן שֶׁרֶץ יֵשׁ לוֹ בְּמוֹחוֹ: וְיַתִּיקֵן חַלָּשִׁים: וְרָמוּ דִּידְבֵי עָלֶיהָ זְבוּבִין כְּרֵכִין אַחֲרָיו: פִּילָא עֵשֶׂב שֶׁקּוֹרִין פוליו"ן: וְלוּדָנָא אליישינ"א: גִּרְדָּא דֶּאֱגוֹזָא קְלִפֵּי עֵץ הָאֱגוֹז: גִּרְדָּא דְּאַשְׁפָּא מַה שֶּׁגּוֹרְדִין מִן הָעוֹר: כְּלִיל מַלְכָּא חֲבַצֶּלֶת: מְתַחְלָא דְּדִקְלָא סֻמָּקָא שׁוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לַתְּמָרִים בְּקַטְנוּתָן כְּעֵין שֶׁיֵּשׁ לֶאֱגוֹזִים קְטַנִּים: לְבֵיתָא דְּשֵׁישָׁא שֶׁל שַׁיִשׁ כְּלוֹמַר מָקוֹם שֶׁאֵין רוּחַ שׁוֹלֵט שָׁם: שָׁב לִבְנֵי וַאֲרִיחָא שֶׁכָּתְלָן עָב שִׁבְעָה לְבָנִים זֶה אֵצֶל זֶה וְאָרִיחַ שֶׁהוּא חֲצִי לְבֵינָה וְהַלְּבֵנָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים: וְנָטֵל לֵיהּ וְשׁוֹפֵךְ לוֹ מֵאוֹתָן מַיִם: עַד דְּרָפְיָא אַרְעִיתָא דְמוֹחֵהּ גֻּלְגָּלְתּוֹ מִתְרַכֶּכֶת וְנוֹחָה לִקָּרֵעַ בְּסַכִּין: טַרְפֵּי עָלִין: וּמַדְלֵי כֹּל חַד כַּרְעָא מַגְבִּיהַּ רַגְלוֹ שֶׁל שֶׁרֶץ וּמוֹשִׁיב הֶעָלֶה תַּחַת רַגְלוֹ שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵן לִכְשֶׁיַּחֲזִיק בְּגוּפוֹ לִטְלוֹ יִנְעֹץ צִפָּרְנָיו בְּמוֹחוֹ וְיִקֹּב אֶת הַקְּרוּם: בְּצִבְתָא טנליי"ש: דְּאִי לָא אִם לֹא יִשְׂרְפֶנּוּ יַחֲזֹר עָלָיו: הִזָּהֲרוּ מִזְּבוּבֵי בַּעֲלֵי רָאתָן זְבוּבִים הַשּׁוֹכְנִים עָלָיו קָשׁוֹת לְהָבִיא אוֹתוֹ חֹלִי עַל אִישׁ אַחֵר: בְּזִיקֵהּ בְּמָקוֹם שֶׁתְּנַשֵּׁב רוּחַ אַחַת עַל שְׁנֵיהֶם: מִכְרָךְ בְּהוּ נִדְבָּק אֶצְלָם בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּמוֹשִׁיבָן אֶצְלוֹ וּמֻבְטָח הוּא שֶׁתָּגֵן הַתּוֹרָה עָלָיו וְלֹא יֻזַּק: כִּי הֲוָה שָׁכִיב כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לִפָּטֵר: אַחְוִי לִי דּוּכְתַּאי הוֹלִיכֵנִי לְגַן עֵדֶן וְהֶרְאֵנִי מְקוֹמִי: שָׁוַר קָפַץ: אִיתְּשִׁיל אַשְּׁבוּעֲתָא אִם נִשְׁבַּע בִּשְׁבוּעָה מֵעוֹלָם וְנִשְׁאַל עָלֶיהָ לְהַתִּירָהּ: תַּכְטָקֵי פלישטי"ל: אִם כֵּן לֵית אַתְּ בַּר לֵיוָאי אֵין אַתָּה רָאוּי לְכָרוֹז זֶה שֶׁאֲנִי שׁוֹמֵעַ שֶׁהַקֶּשֶׁת אֵינוֹ אֶלָּא אוֹת בְּרִית שֶׁלֹּא יֶחֱרַב הָעוֹלָם וְאִם יֵשׁ צַדִּיק גָּמוּר בַּדּוֹר אֵין צָרִיךְ אוֹת: לָא הֲוַאי מִידִי לֹא נִרְאָה הַקֶּשֶׁת בְּיָמָיו: שׁוֹשְׁבִינֵהּ אוֹהֲבוֹ וְרָגִיל אֶצְלוֹ מַלְאַךְ הַמָּוֶת: מִי אִכָּרַכְתְּ בְּבַעֲלֵי רָאתָן וְעָסַקְתָּ בַּתּוֹרָה כְּדַהֲוָה עָבִיד אִיהוּ שֶׁהָיָה מְסַכֵּן בְּנַפְשׁוֹ לְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה: בִּשְׁבִיל כְּבוֹד עַצְמְךָ שֶׁיְּקָרְבוּ אֵלֶיךָ וְיִסְפְּדוּךָ וְיִתְעַסְּקוּ בְּךָ: אָמַר אַבָּיֵי לְאַפּוֹקֵי מִמַּאן דְּלָא קַיֵּם עַמּוּד זֶה בָּא לְהוֹצִיא מֵעָלָיו מִי שֶׁלֹּא קִיֵּם אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁקִּיֵּם הוּא: שֶׁל הִזְמֵי שֶׁמַּטִּילִין בּוֹ כְּשׁוּת שֶׁגָּדֵל בְּהִזְמֵי: הַדְרָן עֲלָךְ הַמַּדִּיר

מסורת הש״ס

א פסחים יב:; נדה יז.; ויקרא רבה; מסכת כלה; שבת י.; ברכות סא.; גיטין ע.

ב לעיל יז.

תורה אור השלם

אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת־חֵן דַּדֶּיהָ יְרַוֻּךָ בְכָל־עֵת בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָמִיד [משלי ה, יט]

אֶת־קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ [בראשית ט, יג]

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא־תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ [דברים כב, ח]

אב(א) **הָאִשָּׁה** שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס — מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל שֶׁמּוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וְקַיָּים. נָפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: תִּמְכּוֹר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לֹא תִּמְכּוֹר. אֵלּוּ וָאֵלּוּ מוֹדִים שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּים. (ב)אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אָמְרוּ חֲכָמִים לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל: הוֹאִיל וְזָכָה בָּאִשָּׁה, לֹא יִזְכֶּה בַּנְּכָסִים? אָמַר לָהֶם: עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁים, אֶלָּא שֶׁאַתֶּם מְגַלְגְּלִין עָלֵינוּ אֶת הַיְּשָׁנִים?! נָפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּשֵּׂאת, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה, שֶׁהַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת. עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת וְנִשֵּׂאת, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם מָכְרָה וְנָתְנָה — קַיָּים. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא, אָמְרוּ לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל: הוֹאִיל וְזָכָה בָּאִשָּׁה, לֹא יִזְכֶּה בַּנְּכָסִים? אָמַר לָהֶם: עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁים, אֶלָּא שֶׁאַתֶּם מְגַלְגְּלִין עָלֵינוּ הַיְּשָׁנִים?! רַבִּי שִׁמְעוֹן חוֹלֵק בֵּין נְכָסִים לִנְכָסִים, נְכָסִים הַיְּדוּעִין לַבַּעַל — לֹא תִּמְכּוֹר, וְאִם מָכְרָה וְנָתְנָה — בָּטֵל. שֶׁאֵינָן יְדוּעִין לַבַּעַל — לֹא תִּמְכּוֹר, וְאִם מָכְרָה וְנָתְנָה — קַיָּים. (ג)גְּמָ׳ מַאי שְׁנָא רֵישָׁא דְּלָא פְּלִיגִי, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא דִּפְלִיגִי? אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: רֵישָׁא — בִּזְכוּתָהּ נָפְלוּ. סֵיפָא — בִּזְכוּתוֹ נָפְלוּ. אִם בִּזְכוּתוֹ נָפְלוּ, כִּי מָכְרָה וְנָתְנָה אַמַּאי קַיָּים? אֶלָּא: רֵישָׁא — וַדַּאי בִּזְכוּתָהּ נָפְלוּ. סֵיפָא — אֵימַר בִּזְכוּתָהּ, אֵימַר בִּזְכוּתוֹ. לְכַתְּחִלָּה לֹא תִּמְכּוֹר, אִם מָכְרָה וְנָתְנָה — קַיָּים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָמְרוּ לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל. אִיבַּעְיָא לְהוּ, רַבִּי יְהוּדָה אַלְּכַתְּחִלָּה, אוֹ אַדִּיעֲבַד?

תָּא

מַתְנֵי' הָאִשָּׁה עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס וְנִתְאָרְסָה: ב"ש אוֹמְרִים תִּמְכֹּר בְּעוֹדָהּ אֲרוּסָה אֲבָל מִשֶּׁתִּנָּשֵׂא לֹא כִּדְתָנֵי לְקַמָּן עַד שֶׁלֹּא נִיסַת וְנִיסַת וְכוּ': הוֹאִיל וְזָכָה בְּאִשָּׁה שֶׁהִיא אֲרוּסָתוֹ: לֹא יִזְכֶּה בַּנְּכָסִים בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ אַהֵי מִנַּיְהוּ קָיְמִי אַלְּכַתְּחִלָּה דב"ש אוֹ אַדִּיעֲבַד דב"ה: עַל הַחֲדָשִׁים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּשֵּׂאת: אָנוּ בּוֹשִׁים מָה רָאוּ חֲכָמִים לוֹמַר אִם מָכְרָה וְנָתְנָה הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת כִּדְתְנַן לְקַמָּן בְּמָתְנֵי': עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת כְּגוֹן מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה אוֹ קֹדֶם לְכָךְ וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת: ה"ג ר"ג אוֹמֵר אִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם: הוֹאִיל וְזָכָה בְּאִשָּׁה שֶׁנְּשָׂאָהּ: הַיְּדוּעִים לַבַּעַל בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ: גְּמָ' מַאי שְׁנָא רֵישָׁא דְּלָא פְּלִיגֵי הֲרֵי נִתְאָרְסָה וּמִשּׁוּם דְּנָפְלוּ לָהּ קֹדֶם לָכֵן הוּרַע כּוֹחוֹ: בִּזְכוּתָהּ נָפְלוּ עֲדַיִן לֹא הָיָה זַכַּאי בְּשֶׁלָּהּ וְלֹא בָּהּ אֶלָּא הִיא עַצְמָהּ: בִּזְכוּתוֹ כְּבָר זָכָה בָּהּ וּבִנְכָסֶיהָ: אֵימַר בִּזְכוּתוֹ כו' דְּאֵרוּסִין עוֹשָׂה סָפֵק נִשּׂוּאִין שֶׁמָּא תָּבֹא לִידֵי נִשּׂוּאִין שֶׁמָּא לֹא תָּבֹא: אִבַּעְיָא לְהוּ הָנָךְ רַבָּנָן דְּאָמְרוּ לוֹ: אַלְּכַתְּחִלָּה פְּלִיגֵי וְאָמְרֵי אַמַּאי מוֹכֶרֶת לְכַתְּחִלָּה לב"ש הוֹאִיל וְזָכָה בְּאִשָּׁה שֶׁאֵרְסָהּ לֹא יִזְכֶּה בִּנְכָסֶיהָ אֲבָל אַדִּיעֲבַד מוֹדוּ כב"ה: אוֹ דִּלְמָא אַדִּיעֲבַד נָמֵי פְּלִיגֵי וּבָעֵי לְמֵימַר מִכְרָהּ בָּטֵל:

מַתְנֵי' הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְנִתְאָרְסָה אֲבָל נִשֵּׂאת לֹא וְהֵבִיא רְאָיָה מִדִּתְנַן עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת וְנִשֵּׂאת ר"ג אוֹמֵר אִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם אֲבָל לְכַתְּחִלָּה מַשְׁמַע דְּלָא תִּמְכֹּר וּמַשְׁמַע לְרַשִׁ"י דְּעַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת מַשְׁמַע אֲפִי' קֹדֶם אֵרוּסִין וְקָשֶׁה לר"י דְּאָמְרִינַן בגמ' רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְהוּ בֵּין נָפְלוּ לָהּ נְכָסִים עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס בֵּין מִשֶּׁתִּתְאָרֵס וְנִשֵּׂאת הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת וּפָרִיךְ כְּמַאן דְּלָא כְּר' חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא וְלֹא כר"י וְאַמַּאי וְהָא הָוֵי כְּר' חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא דְּבָעֵי לְמֵימַר דְּהַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלְּקוּחַת אֲפֵי' בְּנָפְלוּ לָהּ עַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה וְנִשֵּׂאת דְּהָא אַעַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת וְנִשֵּׂאת קָיְמִי אֶלָּא וַדַּאי מַשְׁמַע לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס דְּעַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת לָא מַיְרֵי בְּנָפְלוּ לָהּ קֹדֶם אֵרוּסִין וְהַיְנוּ טַעְמָא דְּעַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת מַשְׁמַע שֶׁנָּפְלוּ לִפְנֵי נִשּׂוּאִין דְּאֵין דָּבָר מַפְסִיק בֵּין נְפִילַת נְכָסִים לְנִשּׂוּאִין ואע"פ דְּהַשְׁתָּא אֵין רְאָיָה מִשָּׁם לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס מ"מ יָכוֹל רַשִׁ"י לְפָרֵשׁ כֵּן בְּלֹא רְאָיָה וְאֵין לְהַקְשׁוֹת לְפֵרוּשׁוֹ מִשָּׁם לְדַקְדֵּק דַּוְקָא עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת דְּהַיְנוּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה כִּדְפֵרֵשׁ הָא נָפְלוּ קֹדֶם אֵרוּסִין וְנִיסַת מוּכֶרֶת לְכַתְּחִלָּה דְּאִיכָּא לְמֵימַר דה"ה אֲפִלּוּ נָפְלוּ לָהּ קֹדֶם אֵרוּסִין דְּלָא תִּמְכֹּר אֶלָּא הָא דְּנָקַט עַד שֶׁלֹּא נִיסַת דְּמַשְׁמַע מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאַפֵּ"ה אִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם. רַשְׁבָּ"א: **נָפְלוּ** לָהּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה ב"ש אוֹמְרִים תִּמְכֹּר בְּמַסֶּכֶת פֵּאָה דִּירוּשַׁלְמִי בְּפֶרֶק ב"ש בָּעֵי ר' תַּנְחוּם קַמֵּי ר' יוֹסֵף אַמַּאי לָא תָּנֵי לָהּ גַּבֵּי דְּבָרִים שֶׁהֵם מְקֻלֵּי ב"ש וּמֵחֻמְרֵי ב"ה א"ל לָא תָּנֵי אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא חֹמֶר מִשַּׁנֵּי צְדָדִין וְקַל מִשַּׁנֵּי צְדָדִין וְהָכָא קַל לָאִשָּׁה וָחֹמֶר לַבַּעַל וְהָתַנְיָא בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים הֶפְקֵר לַעֲנִיִּים הֶפְקֵר וַהֲרֵי קַל לַעֲנִיִּים וָחֹמֶר לְבַעַל הַבַּיִת א"ל אֵינוֹ חֹמֶר לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁמִּדַּעְתּוֹ הוּא מַפְקִיר וְקָשֶׁה לר"י וְהָא קָתָנֵי הָתָם ב"ש אוֹמְרִים ב' שַׁבָּתוֹת דְּהָוֵי קַל לְאִישׁ וָחֹמֶר לְאִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ בְּהַדְרַת שַׁבָּת אַחַת כב"ה וי"ל שֶׁאֵין זֶה קֻלָּא אֶלָּא חוּמְרָא שֶׁמֻּזְהָר לְגָרְשָׁהּ בְּהַדְרַת שַׁבָּת אַחַת אע"פ שֶׁרְצוֹנָהּ בְּכָךְ לְאַחַר מִכֵּן שֶׁמָּא תַּחֲזֹר בָּהּ:

סֵיפָא אֵימַר בִּזְכוּתוֹ נָפְלוּ כו' תֵּמַהּ א"כ לב"ה נָמֵי תִּמְכֹּר לְכַתְּחִלָּה דְּכֵיוָן שֶׁהִיא מֻחְזֶקֶת הֲוֵי סָפֵק שֶׁלָּהּ וַדַּאי וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי כִּדְאַשְׁכְּחַן גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים דִּתְנַן הָתָם מוֹדִים ב"ש וב"ה שֶׁמּוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וְקַיָּם וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּנָפְלוּ לָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה וְזִקַּת אֲרוּסָה עוֹשָׂה סְפֵק אֲרוּסָה וְהוֹאִיל וְהִיא מֻחְזֶקֶת הָוְיָא אִיהִי וַדַּאי וְיָבָם סָפֵק וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי וְי"ל דְּהָכָא בְּוַדַּאי לִנָּשֵׂא קַיְמָא דְּכָל הַמְּאָרֵס דַּעְתּוֹ לִשָּׂא הִלְכָּךְ לְכַתְּחִלָּה לֹא תִּמְכֹּר אע"פ שֶׁהִיא וַדַּאי אֲבָל הָתָם כָּךְ עוֹמֶדֶת לַחֲלִיצָה כְּמוֹ לְיִבּוּם וְהוֹאִיל וְהִיא וַדַּאי אָמְרוּ חֲכָמִים דְּתִמְכֹּר לְכַתְּחִלָּה: אִבַּעְיָא לְהוּ ר"י לְכַתְּחִלָּה קָאָמַר אוֹ דִיעֲבַד -בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י מִכְּתִיבַת יָדוֹ כָּתַב שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת בְּלָשׁוֹן אֶחָד פֵּי' דְּקָאֵי אַרֵישָׁא דְּקָתָנֵי עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס מוֹדִים ב"ש וב"ה שֶׁמּוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וְקַיָּם וְקָא מִבַּעְיָא לֵיהּ הַשְׁתָּא הָנָךְ אָמְרוּ לוֹ אִי בָּעוּ לְמֵימַר דִּלְכַתְּחִלָּה לֹא תִּמְכֹּר אֲבָל בְּדִיעֲבַד מוֹדוּ דְּמִכְרָהּ קַיָּם אוֹ דִיעֲבַד דַּאֲפִי' בְּדִיעֲבַד בָּעוּ לְמֵימַר דְּמִכְרָהּ בָּטֵל ולפ"ז הַדִּין עִמּוֹ דְּגָרֵיס בְּהַהִיא בָּרַיְתָא דְּמַיְתִי מַה זּוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל אַף זוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל אָמַר לָהֶם עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁים כו' וְלָא גָּרֵיס מַה שֶּׁכָּתוּב בְּסֵיפָא בָּתַר אַף זוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל אָמַר לָהֶן אַף זוֹ לֹא תִּמְכֹּר וְאִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם אָמְרוּ לוֹ הוֹאִיל וְזָכָה בָּאִשָּׁה לֹא יִזְכֶּה בַּנְּכָסִים אָמַר לָהֶם עַל הַחֲדָשִׁים כו' דְּוַדַּאי לָא גָּרְסִינַן לֵיהּ דְּהֵיכִי קָאָמַר אַף זוֹ לֹא תִּמְכֹּר וְהָא תְּנַן בְּהֶדְיָא דְּמוֹדִים ב"ש וב"ה שֶׁמּוֹכֶרֶת לְכַתְּחִלָּה וּבַתּוֹסֶפְתָּא נָמֵי לָא גָּרְסִינַן לֵיהּ וְלָשׁוֹן אַחֵר פֵּרֵשׁ לְכַתְּחִלָּה אב"ש אוֹ דִיעֲבַד אב"ה ולפ"ז בְּחִנָּם מְחָקוֹ רַשִׁ"י אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב בַּתּוֹסֶפְתָּא וְאֵין נִרְאֶה לר"ת פֵּרוּשׁ זֶה דְּהָא הֵיכִי בָּעֵי אִי אָמְרוּ לְפָנָיו דר"ג שָׁקְלוּ וְטָרוּ אַלִּבָּא דב"ש וְהָא פָּרִיךְ בְּכוּלֵּי הַשַּׁ"ס אַטּוּ טַעְמָא דב"ש אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן וְנִרְאֶה לר"ת דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ לְכַתְּחִלָּה וְקָאֵי אַרֵישָׁא דְּנָפְלוּ לָהּ עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס דְּמוֹכֶרֶת לְכַתְּחִלָּה וְקָאָמְרֵי אִינְהוּ הוֹאִיל וְזָכָה בָּאִשָּׁה לֹא יִזְכֶּה בַּנְּכָסִים וְלֹא תִּמְכֹּר לְכַתְּחִלָּה כְּמוֹ בְּנָפְלוּ לָהּ מִשֶּׁתִּתְאָרֵס וְקָא מַהְדַּר לְהוּ עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁים כְּלוֹמַר נָפְלוּ לָהּ מִשֶּׁתִּתְאָרֵס שֶׁהֵם חֲדָשִׁים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ מִיָּד אָנוּ בּוֹשִׁים לָמָּה לֹא תִּמְכֹּר אֲפִי' לְכַתְּחִלָּה וְאַתֶּם מְגַלְגְּלִין עָלֵינוּ אֶת הַיְּשָׁנִים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ קֹדֶם אֵרוּסִין שֶׁלֹּא תִּמְכֹּר לְכַתְּחִלָּה אוֹ דִּלְמָא דִּיעֲבַד אַסֵּיפָא דְּנָפְלוּ לָהּ בְּאֵרוּסִין קָאֵי דְּאָמְרֵי ב"ה מִכְרָהּ קַיָּם וְקָאָמְרֵי אִינְהוּ מִכְרָהּ בָּטֵל כְּמוֹ נָפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּיסַת וְהֵשִׁיב לָהֶם עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁים עַל אוֹתָם שֶׁנָּפְלוּ מִשֶּׁנִּשֵּׂאת שֶׁהֵם חֲדָשִׁים לָמָּה מִכְרָהּ בָּטֵל וְאַתֶּם מְגַלְגְּלִין אֶת הַיְּשָׁנִים פֵּי' לֹא שֶׁהֵן יְשָׁנִים בִּשְׁעַת מְכִירָה דְּהָא בְּנָפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה וּמָכְרָה בְּאֵרוּסִין אַיְרֵי דַּחֲדָשִׁים הֵם אֶלָּא כְּלוֹמַר שֶׁהֵם יְשָׁנִים כְּשֶׁנִּיסַת וְהָא דְּלָא נָקַט הַבַּעְיָא אַרֵישָׁא קָאֵי אוֹ אַסֵּיפָא אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה אוֹ דִיעֲבַד אוֹמֵר ר"ת שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס דְּבָעֵי בְּלָשׁוֹן שֶׁפּוֹשֵׁט לְבַסּוֹף דִּפְשִׁיט ש"מ דִּיעֲבַד וְלָא הֲוָה שַׁיָּךְ לְמֵימַר ש"מ אַסֵּיפָא שֶׁאֵין נִזְכָּר בַּבָּרַיְתָא לֹא רֵישָׁא וְלָא סֵיפָא ת"ש דְּתַנְיָא כו' אָמַר לָהֶם אַף זוֹ לֹא תִּמְכֹּר כְּלוֹמַר בָּזֶה אֲנִי מוֹדֶה שֶׁהִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְעִנְיָן שֶׁלֹּא תִּמְכֹּר לְכַתְּחִלָּה וְהַשְׁתָּא פְּשִׁיט שַׁפִּיר דְּמִדְּקָאָמַר אַף זוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל ש"מ דְּאַסֵּיפָא קָאֵי דְּאַרֵישָׁא לָא הֲווּ אָמְרֵי מִכְרָהּ בָּטֵל וְעוֹד מִדְּקָמַהְדַּר לָהֶם אַף זוֹ לֹא תִּמְכֹּר לְכַתְּחִלָּה ש"מ דְּאַסֵּיפָא קָאֵי וְעוֹד יֵשׁ לְיַשֵּׁב אַף לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס קַמָּא גָּרְסִי' שַׁפִּיר אָמַר לָהֶם אַף זוֹ לֹא תִּמְכֹּר כמ"ש בִּסְפָרִים דה"ק הוֹאִיל וְזוֹ אִשְׁתּוֹ פֵּרוּשׁ נָפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה וְנִשֵּׂאת וְזוֹ אִשְׁתּוֹ נָפְלוּ לָהּ עַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה וְנִתְאָרְסָה מַה זּוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל דְּמִדְּנָקַט אֵלּוּ וָאֵלּוּ מוֹדִים שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם בְּמָכְרָה בְּאֵרוּסִין מַשְׁמַע מִשֶּׁנִּשֵּׂאת דְּמִכְרָהּ בָּטֵל אע"פ שֶׁנָּפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה אַף זוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס וְנִתְאָרְסָה אָמַר לָהֶם אַף זוֹ שֶׁנָּפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה וְנִשֵּׂאת דַּוְקָא לְכַתְּחִלָּה לֹא תִּמְכֹּר אֲבָל בְּדִיעֲבַד מִכְרָהּ קַיָּם אֲבָל קָשֶׁה קְצָת לְרַשְׁבָּ"א דה"ל נָמֵי לר"ג לַהֲדוּרֵי לְהוּ אַמַּאי עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס מוּכֶרֶת לְכַתְּחִלָּה:

מסורת הש״ס

א יבמות לח:

ב תוספתא כתובות

ג מעילה יא.; יבמות לח.; נדה סא.; חולין פו.; בבא מציעא עח.; גיטין סה.

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ז:

ב מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ח, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ צ סעי׳ יא:

תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אָמְרוּ לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל: הוֹאִיל וְזוֹ אִשְׁתּוֹ וְזוֹ אִשְׁתּוֹ — זוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל, אַף זוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל! אָמַר לָהֶן: עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁים, אֶלָּא שֶׁאַתֶּם מְגַלְגְּלִים עָלֵינוּ אֶת הַיְּשָׁנִים? שְׁמַע מִינַּהּ דִּיעֲבַד קָאָמַר: שְׁמַע מִינַּהּ. (א)תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא: לֹא כָּךְ הֱשִׁיבָן רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים, אֶלָּא כָּךְ הֱשִׁיבָן: לֹא אִם אֲמַרְתֶּם בִּנְשׂוּאָה — שֶׁכֵּן בַּעְלָהּ זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּבַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ, תֹּאמְרוּ בַּאֲרוּסָה שֶׁאֵין בַּעְלָהּ זַכַּאי לֹא בִּמְצִיאָתָהּ וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְלֹא בַּהֲפָרַת נְדָרֶיהָ! אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי, מָכְרָה לָהּ עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת, נִשֵּׂאת וְאַחַר כָּךְ מָכְרָה, מַהוּ? אֲמַר לְהוּ: אַף זוֹ מוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וְקַיָּים. אָמְרוּ לוֹ: הוֹאִיל וְזָכָה בָּאִשָּׁה, לֹא יִזְכֶּה בַּנְּכָסִים?! אָמַר לָהֶם: עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁין, אֶלָּא שֶׁאַתֶּם מְגַלְגְּלִין עָלֵינוּ אֶת הַיְּשָׁנִים?! וְהָאֲנַן תְּנַן: עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת וְנִשֵּׂאת, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם מָכְרָה וְנָתְנָה — קַיָּים. אָמַר רַב זְבִיד, תְּנִי: מוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וְקַיָּים. רַב פָּפָּא אָמַר, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי יְהוּדָה אַלִּיבָּא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, הָא רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא אַלִּיבָּא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. וְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא כְּבֵית שַׁמַּאי? הָכִי קָאָמַר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל דָּבָר זֶה. רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: בֵּין שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים עַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה, בֵּין שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה, וְנִיסֵּת — הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת. כְּמַאן? דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא! אִינְהוּ דְּאָמְרִי כְּרַבּוֹתֵינוּ. דְּתַנְיָא, רַבּוֹתֵינוּ חָזְרוּ וְנִמְנוּ: בֵּין שֶׁנָּפְלוּ לָהּ עַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס, וּבֵין שֶׁנָּפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה וְנִיסֵּת — הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת. (ב)מִשֶּׁנִּיסֵּת אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים. לֵימָא תְּנֵינָא לְתַקָּנַת אוּשָׁא? דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ: הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה בְּנִכְסֵי מְלוֹג בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ וּמֵתָה — הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת. [אב]מַתְנִיתִין — בְּחַיֶּיהָ וּלְפֵירוֹת, תַּקָּנַת אוּשָׁא — בְּגוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע וּלְאַחַר מִיתָה. [ג]רַבִּי שִׁמְעוֹן חוֹלֵק בֵּין נְכָסִים. אֵלּוּ הֵן יְדוּעִין וְאֵלּוּ הֵן שֶׁאֵינָן יְדוּעִין? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: יְדוּעִין — מְקַרְקְעֵי. שֶׁאֵינָן יְדוּעִין — מִטַּלְטְלִין. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵלּוּ וָאֵלּוּ יְדוּעִין הֵן. וְאֵלּוּ הֵן שֶׁאֵינָן יְדוּעִין — כֹּל שֶׁיּוֹשֶׁבֶת כָּאן וְנָפְלוּ לָהּ נְכָסִים בִּמְדִינַת הַיָּם. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אֵלּוּ הֵן שֶׁאֵינָן יְדוּעִין — כֹּל שֶׁיּוֹשֶׁבֶת כָּאן וְנָפְלוּ לָהּ נְכָסִים בִּמְדִינַת הַיָּם. הַהִיא אִיתְּתָא דְּבָעֲיָא דְּתַבְרְחִינְהוּ לְנִכְסַהּ מִגַּבְרַהּ, כְּתַבְתִּינְהוּ לִבְרַתַּהּ. אִינְּסִיבָה וְאִיגָּרְשָׁה. אֲתַאי

תָּא שְׁמַע אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כוּ' הוֹאִיל וְזוֹ אִשְׁתּוֹ נְשׂוּאָה: וְזוֹ אִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה מַה נְּשׂוּאָה נָפְלוּ לָהּ מִשֶּׁנִּשֵּׂאת מִכְרָהּ בָּטֵל כִּדְקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין הַבַּעַל מוֹצִיא כוּ': אַף זוֹ שֶׁנָּפְלוּ לָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה יְהֵא מִכְרָהּ בָּטֵל וַאֲפִי' כְּשֶׁהִיא עוֹדָהּ אֲרוּסָה: אָמַר לָהֶם עַל הַחֲדָשִׁים שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם מַה זּוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל אָנוּ בּוֹשִׁים עַל מַה שֶּׁאָמַרְנוּ בָּטֵל אֶלָּא שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים לִי עֲלֵיהֶם מַה זּוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל כוּ' וְלָא גָּרְסִינַן אָמַר לָהֶם אַף זוֹ לֹא תִּמְכֹּר וְכֵן מָצָאתִי בַּתּוֹסֶפְתָּא: שְׁמַע מִנָּהּ מִדְּקָאָמְרִי לֵיהּ אַף זוֹ מִכְרָהּ בָּטֵל שְׁמַע מִנָּהּ דִּיעֲבַד נַמֵּי קַשְׁיָא לְהוּ: לֹא כָּךְ הֱשִׁיבָן בְּעוֹד שֶׁדָּנוּ לְפָנָיו בְּמוֹכֶרֶת בְּעוֹדָהּ אֲרוּסָה לֹא כָּךְ הֻצְרַךְ לַהֲשִׁיבָם עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁים שֶׁהֲרֵי תְּשׁוּבָה נִצַּחַת יֵשׁ כָּאן שֶׁיֵּשׁ לְהַפְרִישׁ בֵּין אֲרוּסָה לִנְשׂוּאָה וְכֵן הֱשִׁיבָן עָלֶיהָ לֹא אִם אֲמַרְתֶּם כוּ': וְלֹא בַּהֲפָרַת נְדָרֶיהָ לְבַדּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן אָבִיהָ עִמּוֹ דִּתְנַן אָבִיהָ וּבַעְלָהּ מְפִירִין נְדָרֶיהָ: אָמְרוּ לוֹ רַבִּי מָכְרָה עַד שֶׁלֹּא נִיסֵּת נִרְאִין דְּבָרֶיךָ בְּמוֹכֶרֶת בְּעוֹדָהּ אֲרוּסָה: נִיסֵּת וְאַחַר כָּךְ מָכְרָה נְכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ קֹדֶם נִשּׂוּאִין מַהוּ: אָמַר לָהֶן אַף זוֹ מוֹכֶרֶת וְקַיָּם אָמְרוּ לוֹ הוֹאִיל וְזָכָה בָּאִשָּׁה לִמְצִיאָתָהּ וּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ לֹא יִזְכֶּה בַּנְּכָסִים שֶׁתִּקְּנוּ לֶאֱכֹל פֵּרוֹתֵיהֶן בְּחַיֶּיהָ וְהֵיאַךְ מִכְרָהּ קַיָּם: ה"ג וְהָא אֲנַן תְּנַן עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת וְנִשֵּׂאת רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם אָמַר רַב זְבִיד תְּנִי מוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וְקַיָּם: וְרַב פָּפָּא אָמַר לָא קַשְׁיָא כוּ' מַתְנִי' [דְּקָתָנֵי אִם מָכְרָה] רַבִּי יְהוּדָה הִיא דְּאִיהוּ מַסִּיק וְאָמַר לָהּ [דִּסְבִירָא לֵיהּ אַלִּיבָּא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אַפֵּי' בְּעוֹדָהּ אֲרוּסָה לֹא תִּמְכֹּר לְכַתְּחִלָּה וְכָל שֶׁכֵּן בְּנִשֵּׂאת קֹדֶם מְכִירָה] וְאַף עַל גַּב דְּאַיְירֵי רַבִּי חֲנִינָא בְּסֵיפָא לָאו דְּמוֹדֶה לְרַבִּי יְהוּדָה דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אִם מָכְרָה אִית לֵיהּ אֶלָּא מוֹכֶרֶת לְכַתְּחִלָּה וּמַאי דְּלָא פָּרֵישׁ רַבִּי חֲנִינָא בְּמַתְנִיתִין פָּרֵישׁ בַּבָּרַיְתָא: ה"ג וְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא דְּאָמַר כְּמַאן כְּבֵית שַׁמַּאי בִּתְמִיהַּ דְּהָא בֵּית הִלֵּל אֲפִילּוּ בְּמוֹכֶרֶת בְּאֵרוּסִין אָמְרִי לְכַתְּחִלָּה לֹא וְאִם בָּא לוֹקֵחַ לְבֵית דִּין לְמָלֵךְ אָמְרִינַן לֵיהּ לָא תִּזְבּוֹן כ"ש מִשֶּׁנִּשֵּׂאת: לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה תִּמְכֹּר: וְנִיסַּת וְאַחַר כָּךְ מָכְרָה: מַתְנֵי' בְּחַיֶּיהָ קָאָמַר הַבַּעַל מוֹצִיא כְּדֵי לֶאֱכֹל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ וּלְאַחַר מוֹתָהּ יַחֲזִיר הַקַּרְקַע לַלּוֹקֵחַ וַאֲפֵי' מֵתָה בְּחַיָּיו לֹא יָרְשָׁנָה הַבַּעַל וְאָתוּ בְּאָוְשָׁא וְתַקּוּן דַּאֲפִילּוּ גּוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע יוֹרֵשׁ הַבַּעַל: רַבִּי שִׁמְעוֹן חוֹלֵק כוּ' יֵשׁ נְכָסִים שֶׁמִּכְרָהּ קַיָּם וְיֵשׁ נְכָסִים שֶׁמִּכְרָהּ בָּטֵל: יְדוּעִין מְקַרְקְעֵי וְעַל מְנַת אוֹתָן נְכָסִים נְשָׂאָהּ לְפִיכָךְ מִכְרָהּ בָּטֵל שֶׁהָיָה מְצַפֶּה שֶׁתִּפּוֹל לָהּ אוֹתָהּ יְרֻשָּׁה: דְּבָעֲיָא דְּתַבְרְחִינְהוּ לְנִכְסֶהָ אַלְמָנָה הָיְתָה וּבָאת לְהִנָּשֵׂא וְהָיְתָה מַקְדֶּמֶת וְנוֹתַנְתָּן לְבִתָּהּ כְּדֵי לְהַבְרִיחַ זְכוּת בַּעְלָהּ מֵהֶם שֶׁלֹּא יִזְכֶּה בָּהֶם וְהוֹדִיעָה לָעֵדִים שֶׁאֵין מַתָּנָה זוֹ מַתָּנָה אֶלָּא לְהַבְרִיחַ וְלֹא שֶׁתִּזְכֶּה בָּהֶם הַבַּת אִם תִּתְאַלְמֵן הִיא אוֹ תִּתְגָּרֵשׁ:

לֹא כָּךְ הֵשִׁיב ר"ג לַחֲכָמִים פֵּרוּשׁ עַל הָאֲרוּסָה שֶׁשָּׁאֲלוּ לֹא הֻצְרַךְ לַהֲשִׁיבָם כִּדְאָמְרִינַן דִּתְשׁוּבָה מְעֻלָּה וְנִצַּחַת הֱשִׁיבָם עַל הָאֲרוּסָה: **תְּנִי** מוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וְקַיָּם זוֹ הִיא גִּרְסַת הַקּוּנְטְרֵס וּפֵרֵשׁ תָּנֵי בְּמָתְנֵי' וְקָשֶׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן רַבֵּינוּ מֵאִיר דְּאַדְּרַבָּה הָיָה לוֹ לְהַגִּיהַּ הַבָּרַיְתָא מִקַּמֵּי מַתְנֵי' וְעוֹד דְּאִם הָיָה מַגִּיהַּ הַבָּרַיְתָא הָוֵי ר"ג שַׁפִּיר כב"ה וְהַשְׁתָּא דְּמַגִּיהַּ מַתְנֵי' הָוֵי ר"ג כב"ש דלב"ה אֲפֵי' בְּאֵרוּסִין לֹא תִּמְכֹּר לְכַתְּחִלָּה וְעוֹד כִּי הֵיכִי דְּפָרִיךְ בְּסָמוּךְ לְרַב פָּפָּא וְר' חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא כב"ש טְפֵי ה"ל לְמִפְרַךְ לְרַב זְבֵד דִּלְדִידֵהּ לֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי לֹא נֶחְלְקוּ ב"ש וב"ה בְּדָבָר זֶה דְּאִם ר' חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא ור"י שְׁנֵיהֶם לֹא שָׁנוּ פְּלוּגְתָּא דב"ש וב"ה אִם כֵּן מִי שְׁנָאָהּ וְנִרְאֶה דְּגָרְסִינַן תָּנֵי אִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם וּמַגִּיהַּ הַבָּרַיְתָא וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל גָּרֵיס בְּמָתְנֵי' מוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וּבַבָּרַיְתָא אִם מָכְרָה וְנָתְנָה וּמְשַׁנֵּי רַב זְבֵד תָּנֵי אִם מָכְרָה כוּ' וּמַגִּיהַּ מַתְנִיתִין מִקַּמֵּי בָּרַיְתָא כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַעֲמִיד ר"ג כב"ש וּבָתַר הָכִי פָּרִיךְ לְרַב פָּפָּא דְּלָא מַגִּיהַּ מַתְנִיתִין ור"י כב"ש וְלָא גָּרְסִינַן רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא כב"ש וּלְגִרְסָא זוֹ לָא גָּרְסִינַן בַּבָּרַיְתָא דִּלְעֵיל אַף זוֹ לֹא תִּמְכֹּר דְּהָא מַתְנֵי' קָתָנֵי מוֹכֶרֶת לְכַתְּחִלָּה וּלְרַב פָּפָּא דְּלָא מַגִּיהַּ מַתְנֵי' תִּקְשֵׁי וּמִיהוּ קָשֶׁה קְצָת דְּהֵיכִי מִשְׁלֵי דלר"י לֹא נֶחְלְקוּ ב"ש וב"ה בְּדָבָר זֶה הָא מַשְׁמַע מַתְנֵי' דר"י שָׁנָה פְּלֻגְתָּא דב"ש וּב"ה דַּעֲלַיְהוּ קָאֵי: **לֹא** כר"י וְלֹא כר' חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא פֵּי' לֹא כְּאָמְרוּ לְפָנָיו דר"י וְלֹא כְּאָמְרוּ לְפָנָיו דְּרַבִּי חֲנִינָא דְּתַרְוַיְהוּ מוֹדוּ בְּעַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה וְנִיסַּת דְּמִכְרָהּ קַיָּם וְלָא פְּלִיגֵי אֶלָּא כְּשֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִיסַּת וְהָא דְּמַשְׁמַע לְקַמָּן בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פג.) דְּעַד שֶׁלֹּא נִיסַּת וְנִיסַּת מִכְרָהּ בָּטֵל דִּתְנַן א"כ לָמָּה כָּתַב לָהּ דִּין וּדְבָרִים שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם וּמוּקִי לָהּ בַּגְּמָרָא בְּכוֹתֵב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה א"כ אוֹתָם נְכָסִים נָפְלוּ לָהּ עַד שֶׁלֹּא נִיסַּת וּבְנִיסַּת אַיְירֵי דְּהָא מַשְׁמַע דְּאִם לֹא כָּתַב לָהּ דִּין וּדְבָרִים כוּ' מִכְרָהּ בָּטֵל הַיְנוּ כְּאָמְרוּ לִפְנֵי ר"ג דלר"ג מִכְרָהּ קַיָּם וְאֵין סְבָרָא לוֹמַר דְּאָתְיָא כְּרַבּוֹתֵינוּ דְּחָזְרוּ וְנִמְנוּ: **לֵימָא** תְּנֵינָא לְתַקָּנַת אוּשָׁא תֵּמַהּ לְרַבֵּינוּ יִצְחָק וְהָא תַּקָּנַת אוּשָׁא הֲוַאי אֲפֵי' בְּנָפְלוּ לָהּ מִן הָאֵרוּסִין אוֹ קֹדֶם כִּדְמַשְׁמַע בְּהַחוֹבֵל (ב"ק פט: וְשָׁם) דְּקָאָמַר הָתָם תָּנֵי חֲדָא עַבְדֵי מְלוֹג יוֹצְאִים בְּשֵׁן וָעַיִן לָאִשָּׁה אֲבָל לֹא לָאִישׁ וְתַנְיָא אִידַּךְ לֹא לָאִישׁ וְלֹא לָאִשָּׁה מַאי לַאו מָר אִית לֵיהּ תַּקָּנַת אוּשָׁא וּמָר לֵית לֵיהּ לָא דְּכ"ע אִית לְהוּ תַּקָּנַת אוּשָׁא כָּאן קֹדֶם תַּקָּנָה כוּ' וְאַמַּאי לֹא אָמַר כָּאן שֶׁנָּפְלוּ לָהּ בְּאֵרוּסִין כָּאן שֶׁנָּפְלוּ לָהּ אַחַר נִשּׂוּאִין אֶלָּא שְׁמַע מִנָּהּ דַּאֲפֵי' נָפְלוּ לָהּ בְּאֵרוּסִין אִיתָא לְתַקָּנַת אָוְשָׁא וְיֵשׁ לוֹמַר דִּבְלָאו הָכִי מְשַׁנֵּי לָהּ שַׁפִּיר: **כְּתַבְתִּינְהוּ** לִבְרַתַּהּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְהוֹדִיעָה לָעֵדִים שֶׁלְּהַבְרִיחַ מִתְכַּוֶּנֶת וְאֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּא"כ אַמַּאי פְּלִיגֵי רַב עָנָן וְרָבָא אַדְּרַב נַחְמָן פְּשִׁיטָא דְּלָא קָנְתָה וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּלָא אָמְרָה מִידֵי אֶלָּא גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא אִיכָּא וְלָא הָוֵי דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב שֶׁאֵינָם דְּבָרִים דְּהָכָא וַדַּאי הַדָּבָר נִכָּר שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּנָה אֶלָּא לְהַבְרִיחַ דְּנַפְשָׁהּ עֲדִיפָא לָהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ (וְע' תוס' לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת צז.) ד"ה זְבִין):

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ז:

ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ח, טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' ט:

ג מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ח, טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' יא:

מסורת הש"ס

א יבמות קח.; לקמן קא.

ב בבא בתרא קלט:; בבא קמא פח:; לעיל נ.; בבא בתרא נ.; בבא מציעא צו:; בבא מציעא לה.

גליון הש"ס

גמ' אינהו דאמרי כרבותינו. נדה סה ע"ב:

(א)אֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, קַרְעֵיהּ רַב נַחְמָן לִשְׁטָרָא. אֲזַל רַב עָנָן לְקַמֵּיהּ דְּמָר עוּקְבָא, אֲמַר לֵיהּ: חֲזִי מָר נַחְמָן חַקְלָאָה הֵיכִי מְקָרַע שְׁטָרֵי דְּאִינָשֵׁי. אֲמַר לֵיהּ: אֵימָא לִי אִיזִי, גּוּפָא דְעוֹבָדָא הֵיכִי הֲוָה? [אב]אֲמַר לֵיהּ: הָכִי וְהָכִי הֲוָה. אֲמַר לֵיהּ: שְׁטַר מַבְרַחַת קָא אָמְרַתְּ? הָכִי אָמַר רַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי אָמַר שְׁמוּאֵל: מוֹרֶה הוֹרָאָה אֲנִי: אִם יָבֹא שְׁטַר מַבְרַחַת לְיָדִי — אֶקְרָעֶנּוּ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: טַעְמָא מַאי? דְּלָא שָׁבֵיק אִינִישׁ נַפְשֵׁיהּ וְיָהֵיב לְאַחֲרִינֵי. הָנֵי מִילֵּי לְאַחֲרִינֵי, אֲבָל לִבְרַתַּהּ יָהֲבָא! אֲפִילּוּ הָכִי: בִּמְקוֹם בְּרַתַּהּ, נַפְשָׁהּ עֲדִיפָא לַהּ. מֵיתִיבִי: הָרוֹצָה שֶׁתַּבְרִיחַ נְכָסֶיהָ מִבַּעְלָהּ, כֵּיצַד הִיא עוֹשָׂה? כּוֹתֶבֶת שְׁטַר פַּסִּים לַאֲחֵרִים, דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. [גד]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: רָצָה — מְצַחֵק בָּהּ. עַד שֶׁתִּכְתּוֹב לוֹ מֵהַיּוֹם וְלִכְשֶׁאֶרְצֶה. טַעְמָא דְּכָתְבָה לֵיהּ הָכִי, הָא לָא כָּתְבָה לֵיהּ הָכִי — קְנַנְהִי לוֹקֵחַ! [הו]אָמַר רַבִּי זֵירָא, לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּכוּלַּהּ, הָא — בְּמִקְצָתַהּ. וְאִי לָא קְנַנְהִי לוֹקֵחַ — נִיקְנִינְהוּ בַּעַל! אָמַר אַבַּיֵי: עֲשָׂאוּם כִּנְכָסִים שֶׁאֵין יְדוּעִין לַבַּעַל, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. [ז](ב)מַתְנִי׳ נָפְלוּ לָהּ כְּסָפִים — יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. פֵּירוֹת הַתְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע — יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. [ח][פֵּירוֹת] הַמְחוּבָּרִים בַּקַּרְקַע? אָמַר רַבִּי מֵאִיר: שָׁמִין אוֹתָהּ כַּמָּה הִיא יָפָה בְּפֵירוֹת וְכַמָּה הִיא יָפָה בְּלֹא פֵּירוֹת, וּמוֹתַר — יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַמְחוּבָּרִים לַקַּרְקַע — שֶׁלּוֹ, וְהַתְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע — שֶׁלָּהּ, וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְקוֹם שֶׁיִּפָּה כֹּחוֹ בִּכְנִיסָתָהּ — הוּרַע כֹּחוֹ בִּיצִיאָתָהּ. מְקוֹם שֶׁהוּרַע כֹּחוֹ בִּכְנִיסָתָהּ — יִפָּה כֹּחוֹ בִּיצִיאָתָהּ. כֵּיצַד? פֵּירוֹת הַמְחוּבָּרִים לַקַּרְקַע, בִּכְנִיסָתָהּ — שֶׁלּוֹ, וּבִיצִיאָתָהּ — שֶׁלָּהּ. וְהַתְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע, בִּכְנִיסָתָהּ — שֶׁלָּהּ, וּבִיצִיאָתָהּ — שֶׁלּוֹ. [ט]גְּמָ׳ פְּשִׁיטָא: אַרְעָא וּבָתֵּי — אַרְעָא. בָּתֵּי וְדִיקְלֵי — בָּתֵּי. דִּיקְלֵי וְאִילָנֵי — דִּיקְלֵי. אִילָנֵי וְגוּפְנֵי — אִילָנֵי. [י]אַבָּא, זַרְדְּתָא, וּפִירָא דְכַוְורֵי, אָמְרִי לַהּ פֵּירָא וְאָמְרִי לַהּ קַרְנָא. כְּלָלָא דְמִילְּתָא: גִּזְעוֹ מַחֲלִיף — פֵּירָא, אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף — קַרְנָא. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר רַבִּי יַנַּאי, וְאָמְרִי לַהּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר רַבִּי יַנַּאי: הַגּוֹנֵב וְלַד

אֲתַאי לְקַמֵּהּ דְּרַב נַחְמָן לְתָבֹעַ אֶת בִּתָּהּ לְהַחֲזִיר לָהּ וְהַבַּת הוֹצִיאָה שְׁטַר מַתְּנָתָהּ וְקַרְעֵהּ ר"נ: חַקְלָאָה אֵינוֹ בָּקִי בְּדִינִין וּמַר עוּקְבָא אַב ב"ד הֲוָה: מוֹרֶה הוֹרָאָה אֲנִי נָטַלְתִּי רְשׁוּת מֵרֵישׁ גָּלוּתָא כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף ה.) דִּמְהַנֵּי רְשׁוּתָא וְלָא יָהֲבִי רְשׁוּתָא אֶלָּא לְבָקִי בַּדָּבָר: אִם יָבֹא שְׁטַר מַבְרַחַת לְיָדִי שֶׁיִּרְצֶה הַמְקַבֵּל מַתָּנָה לְהַחְזִיק בַּנְּכָסִים עַל פִּיו שֶׁלֹּא לְהַחֲזִירָם לַנּוֹתֵן אֶקְרָעֶנּוּ וּלְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ הוֹאִיל וְלָאו שְׁטָרָא הוּא הֵיאַךְ הוֹעִיל לְהַבְרִיחַ: א"ל רָבָא לְרַב נַחְמָן כְּשֶׁקָּרַע אוֹתוֹ שְׁטָר הֵיכִי סָמְכַתְּ בְּהָא אַדִּשְׁמוּאֵל וְקָרַעְתָּ לֵיהּ: טַעְמָא מַאי אָמַר שְׁמוּאֵל אֶקְרָעֶנּוּ: דְּלָא שָׁבֵק אִינִישׁ נַפְשֵׁהּ כו' וְלֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּעוֹד שֶׁהוּא דּוֹאֵג מֵאֲחֵרִים שֶׁלֹּא יַחֲזִיקוּ בָּהֶם: ה"מ בְּנוֹתַנְתָּן לְאִישׁ נָכְרִי אִכָּא לְמֵימַר דְּלָא גָּמְרָה וְאַקְנְיָא: אֲבָל לְבַרְתַּהּ יָהֲבָה לָהּ מַתָּנָה חֲלוּטָה: שְׁטַר פַּסִּים שְׁטַר פִּיּוּסִים שֶׁמְּפַיַּסְתּוֹ לְקַבֵּל מַתָּנָה זוֹ לְהַפְקִיעַ זְכוּת בַּעְלָהּ קֹדֶם נִשּׂוּאִין וְלֹא שֶׁיִּזְכֶּה מְקַבֵּל זֶה בָּהֶם: אִם רָצָה הַמְקַבֵּל הַזֶּה: מְצַחֵק בָּהּ וּמַחֲזִיק בָּהֶן עוֹלָמִית: עַד שֶׁתִּכְתֹּב בִּשְׁטָר זֶה מֵהַיּוֹם נְתוּנִים לְךָ וְלִכְשֶׁאֶרְצֶה יֵשׁ כָּאן הַבְרָחָה מִבַּעְלָהּ שֶׁאִם בָּא לִזְכּוֹת תֹּאמַר אֲנִי רוֹצָה [בְּמַתָּנָה וְנִמְצָא קַיֶּמֶת לְמַפְרֵעַ וְאִם זֶה שֶׁנִּכְתַּב בַּשְּׁטָר יָבוֹא לְהַחְזִיק תֹּאמַר אֵינִי רוֹצָה]: קְנַנְהִי לוֹקֵחַ תְּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל: הָא בְּכֻלָּהּ כִּי אָמַר שְׁמוּאֵל לָא קָנֵי בְּכוֹתֶבֶת לוֹ כָּל נְכָסֶיהָ דְּכֵיוָן דְּלָא שִׁיְּרָה מִידִי לְנַפְשָׁהּ אִם תִּתְגָּרֵשׁ אֲנַן סָהֲדֵי דְּלָא גָּמְרָה וּמַקְנְיָא וְהָא דְּקָתָנֵי רָצָה מְצַחֵק בָּהּ בְּכוֹתֶבֶת מִקְצָתָן: וְאִי לָא קְנַנְהִי לוֹקֵחַ לִקְנִינְהוּ בַּעַל לִשְׁמוּאֵל בְּכוֹתֶבֶת כֻּלָּן דְּאָמַר לָא קָנֵי' כֵּיוָן דְּלָא קָנֵי מַאי הַבְרָחָה אִיכָּא לִקְנִינְהוּ בַּעַל וְיֹאכַל פֵּרוֹת וְיִירָשֶׁנָּה אִם תָּמוּת תַּחְתָּיו: כִּנְכָסִים שֶׁאֵינָן יְדוּעִין שֶׁהֲרֵי ע"מ שֶׁאֵינָן שֶׁלָּהּ נְשָׂאָהּ דְּסָבוּר שֶׁהַמַּתָּנָה גְּמוּרָה: מַתְנִי' וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לָהּ שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לוֹ חֲכָמִים תַּחַת פִּרְקוֹנָהּ אֶלָּא פֵּרוֹת: שָׁמִין אוֹתָהּ כו' דְּקָסָבַר מַה שֶּׁגָּדֵל בִּרְשׁוּתוֹ הָווּ פֵּרוֹת וּמַה שֶּׁלֹּא גָּדַל בִּרְשׁוּתוֹ הָוֵי קֶרֶן לְפִיכָךְ מַה שֶּׁדְּמֵי הַקַּרְקַע יְקָרִים עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל תְּבוּאָה זוֹ צָרִיךְ לִתֵּן לָהּ דָּמִים וְיִקְנוּ מֵהֶן קַרְקַע וְיֹאכַל הוּא פֵּרוֹתֶיהָ: וחכ"א אַף אֵלּוּ שֶׁלֹּא גָּדְלוּ בִּרְשׁוּתוֹ תּוֹרַת פֵּרוֹת נָתְנוּ בָּהֶן הוֹאִיל וְהַקַּרְקַע קַיֶּמֶת לָהּ: בִּיצִיאָתָהּ אִם בָּא לְגָרְשָׁהּ: פֵּרוֹת הַמְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע בִּכְנִיסָתָהּ שֶׁלּוֹ כְּלוֹמַר בִּשְׁעַת נְפִילָתָן שֶׁלּוֹ כְּרַבָּנָן וּבַגְּמָ' פָּרֵיךְ הַיְנוּ ת"ק: [בִּיצִיאָתָהּ שֶׁלָּהּ הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיוּ בַּנְּכָסִים פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין נוֹטֶלֶת קַרְקְעוֹתֶיהָ עִם פֵּרוֹת שֶׁבָּהֶן: בִּכְנִיסָתָהּ שֶׁלָּהּ וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת]: וּבִיצִיאָתָהּ שֶׁלּוֹ דְּמָה שֶׁקָּדַם וְתָלַשׁ בְּעוֹדָהּ תַּחְתָּיו זָכָה בָּהֶן מִדִּין פֵּרוֹת נִכְסֵי מְלוֹג: גְּמ' פְּשִׁיטָא לִי אַרְעָא וּבָתֵּי אַרְעָא נָפְלוּ לָהּ כְּסָפִים וּבָאוּ לִקַּח לָהּ קַרְקַע זֶה אוֹמֵר קַרְקַע בַּת זְרִיעָה אֲנִי רוֹצָה וְזֹאת אוֹמֶרֶת בָּתִּים אֲנִי רוֹצָה לִקַּח אוֹ אִפּוּךְ: אַרְעָא זָבְנִינַן מִנַּיְהוּ שֶׁשְּׂכָרָהּ מְרֻבֶּה וְאֵינָהּ מְרַקֶּבֶת וּשְׁנֵיהֶם מְעַכְּבִים הַבַּעַל יָכוֹל לוֹמַר דָּבָר שֶׁפֵּרוֹתָיו מְרֻבִּים אֲנִי חָפֵץ וְכֵן אִם בָּא הוּא לִקַּח בַּיִת יְכוֹלָה הִיא לוֹמַר אֵינִי רוֹצָה בְּדָבָר שֶׁהוּא כָּלֶה וְהוֹלֵךְ וְהַקֶּרֶן מִתְמַעֵט: בָּתֵּי שְׂכָרָן מְרֻבֶּה מִדְּקָלֵי שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לִיבַשׁ: דְּקָלֵי תְּמָרִים: אִילָנֵי שְׁאָר. אִילָנוֹת: אַבָּא יַעַר לַחְתּוֹךְ עֵצִים: זַרְדְּתָא אִילָנוֹת שֶׁל עוּזְרָדִין וְלֹא הָיוּ פִּרְיָן חָשׁוּב לָהֶן וְקוֹצְצִין אוֹתָן לְעֵצִים: וּפֵירָא דִּכְוָורֵי חֲפִירָה שֶׁל דָּגִים שֶׁקּוֹרִין ויוי"ר: אָמְרֵי לָהּ פֵּירָא אִם נָפְלוּ לָהּ בִּירֻשָּׁה קְצִיצַת הָעֵצִים וְדָגִים שֶׁבַּחֲפִירָה הוּא פִּרְיָן וְהַקַּרְקַע הוּא קֶרֶן: וְאָמְרֵי לָהּ כּוּלְּהוּ הָווּ קַרְנָא הוֹאִיל וְהָעֵצִים וְהַדָּגִים כֵּלִים וְהַכֹּל יִמָּכֵר מִיָּד וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת: אִילָן אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף:

עֲשָׂאוּם כִּנְכָסִים שֶׁאֵינָם יְדוּעִים וְאַלִּבָּא דר"ש פָּסַק ר"ח כר"ש בִּנְכָסִים שֶׁאֵינָם יְדוּעִין וְכֵן נִרְאֶה מִדְּקָאָמַר וְאַלִּבָּא דר"ש מַשְׁמַע דְּכָל הָנֵי דִּסְבִירָא לְהוּ שְׁטַר מַבְרַחַת לֹא קָנָה סְבִירָא לְהוּ כר"ש דְּאִי בָּעֵי לְמֵימַר דְּתַקִּינוּ רַבָּנָן מִשּׁוּם תַּקָּנַת מַבְרַחַת כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר ר"ש בִּנְכָסִים שֶׁאֵינָן יְדוּעִין וְאַפֵּי' רַבָּנָן דְּר"ש מוֹדוּ בָּהּ וּלְעוֹלָם לֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ א"כ הל"ל עֲשָׂאוּם כִּנְכָסִים שֶׁאֵין יְדוּעִים לַבַּעַל אַלִּבָּא דר"ש בְּלֹא וָי"ו דַּהֲוָה מַשְׁמַע דְּכִי הֵיכִי דִּנְכָסִים שֶׁאֵינָם יְדוּעִים לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לַבַּעַל אַלִּבָּא דר"ש ה"נ מַבְרַחַת לכ"ע וּמִדְּקָאָמַר וְאַלִּבָּא דר"ש מַשְׁמַע דַּוְקָא לר"ש מִשּׁוּם דע"י הַבְרָחָה הָווּ נְכָסִים שֶׁאֵינָם יְדוּעִים וּכְבָר בָּא מַעֲשֶׂה שְׁטַר מַבְרִיחַ נְכָסָיו לִפְנֵי ר"ת שֶׁרָצָה לִלְווֹת וְרָצָה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכָסָיו לְבַעַל חוֹב וְגַם שְׁטַר מַבְרִיחַ נְכָסָיו שֶׁלֹּא יִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכָסָיו לִכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ וְאָמַר ר"ת שֶׁהַשְּׁטָר קַיָּם וּמַגְבִּינַן בֵּהּ דְּדַוְקָא הָכָא דְּהָוֵי מַבְרַחַת דְּלָא קָנֵי לְהוּ בַּעַל דְּהָווּ נְכָסִים שֶׁאֵין יְדוּעִים אָמְרִינַן דְּוַדַּאי לְהַבְרִיחַ נִתְכַּוֵּן אֲבָל בְּמַעֲשִׂים אֵלּוּ דְּאִי לָא הָוֵי קָנֵי לוֹקֵחַ הָוְיָא קָנֵי לְהוּ ב"ח וְהָאִשָּׁה וְכֵיוָן דִּבְהָכִי לָא הָוֵי מֻבְרָח אִית לָן לְמֵימַר דִּלְמַתָּנָה גְּמוּרָה אִיכַּוִּין: **דִּקְלֵי** וְאִילָנֵי דִּקְלֵי הַיְנוּ כְּפִי' ר"ת בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב דַּף פב. וְשָׁם:) דִּדְקָלִים מִתְקַיְּמִין הַרְבֵּה וְלֹא כְּרַשְׁבָּ"ם דְּפִי' הָתָם דְּאֵין מִתְקַיְּמִין יוֹתֵר מִד' וָה' שָׁנִים גַּבֵּי הָא דְּאָמַר רַב זְבַד דֶּקֶל אֵין לוֹ גֶּזַע: **אִילָנֵי** וְגֻפְנֵי אִילָנֵי מַשְׁמַע דְּגֻפְנֵי גְּרִיעֵי מֵאִילָנֵי וכ"ש מִדִּקְלֵי דַּעֲדִיפֵי מֵאִילָנֵי וְקָשֶׁה דְּאָמְרִינַן בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף צב. וְשָׁם) אָרִיסֵהּ דִּשְׁמוּאֵל אַיְתִי לֵיהּ תַּמְרֵי טַעֲמִינְהוּ טַעְמָא דְּחַמְרָא אָמַר קָא מַכְחֲשִׁי בְּגֻפְנָא כַּלֵּי הַאי א"ל לִמְחַר אַיְתִי לִי מִקּוֹרַיְהוּ מַשְׁמַע דְּגֻפְנֵי עֲדִיפֵי מִדִּקְלֵי וי"ל דְּדִקְלֵי עֲדִיפֵי בָּזֶה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶם כְּלוּם כְּדֵי לְתַקְּנָן אֲבָל גְּפָנִים צְרִיכִין יְצִיאָה מְרֻבָּה לְזַמֵּר וּלְתַקֵּן הַכֶּרֶם דְּאִם לֹא כֵּן מִתְקַלְקֵל וּמִי שֶׁיָּכוֹל לִטְרֹחַ לְעָבְדָם וּלְשָׁמְרָם כָּרָאוּי יֵשׁ בָּהֶן רֶוַח גָּדוֹל: **כְּלָלָא** דְּמִלְּתָא ר"ח גָּרֵיס גִּזְעוֹ מַחֲלִיף קַרְנָא אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף פֵּירָא פִּי' דָּבָר שֶׁאוֹכֵל הַפֵּרוֹת וְהַקֶּרֶן מִתְקַיֵּם זֶהוּ קַרְנָא וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ לִקַּח מִמֶּנּוּ קַרְקַע וְדָבָר שֶׁהוּא כָּלֶה שֶׁאֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף הָוֵי כְּאִלּוּ נָפְלוּ לָהּ פֵּרוֹת וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וּלְפ"ז אָמְרִי לָהּ פֵּירָא הוּא דְּקָאָמְרִי לְהַאי כְּלָלָא דְּהָא אִבָּא זַרְדְּתָא וּפִירָא דְכַוְרֵי אֵין גִּזְעָן מַחֲלִיף כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּמַשְׁמַע דְּאָמְרִי לָהּ קַרְנָא קָאָמְרִי לְהַאי כְּלָלָא מִדְּלָא נָקַט אָמְרִי לָהּ פֵּירָא לְבַסּוֹף וְעוֹד דְּאָמַר רַב נַחְמָן לְקַמָּן עַיְּלָא לֵהּ גְּלִימָא פֵּרָא הָוֵי מִכַּסֵּי בֵּהּ כּו' הל"ל קַרְנָא הָוֵי וְעוֹד דא"כ הָא דְּקָתָנֵי פִּיר גָּפְרִית וּמַחְפֹּרֶת שֶׁל צָרִיף ר"מ אוֹמֵר קֶרֶן הָוֵי נָמֵי פֵּרוֹת דַּחֲשִׁיב כְּקֶרֶן הַמִּתְקַיֵּם וְהַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת וא"כ קַשְׁיָא דר"מ אדר"מ דְּהָא קָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין דלר"מ פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין שָׁמִין אוֹתָם כַּמָּה הֵן יָפִין וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת וְגָפְרִית וְצָרִיף לָא גְּרִיעֵי מִפֵּרוֹת מְחֻבָּרִין וְעוֹד דְּהַשְׁתָּא הָוֵי ר"נ כר"מ וְנִרְאֶה כְּפִי' הַקּוּנְט' ור"ת גָּרַס כר"ח וּמְפָרֵשׁ דְּלָאו בְּנָפְלוּ לָהּ פְּלִיגֵי אִם יִמְכְּרֵם אִם לָאו דְּהָא קָאֵי אַהָא דְּקָאָמַר פְּשִׁיטָא אַרְעָא וּבָתֵּי אַרְעָא דְּאַיְּרֵי בְּנָפְלוּ לָהּ כְּסָפִים וְאַהָא קָאֵי פְּלֻגְתַּיְהוּ וּמְפָרֵשׁ דְּאִם נָפְלוּ לָהּ כְּסָפִים וְרוֹצֶה הַבַּעַל לִקְנוֹת בָּהֶם אִבָּא זַרְדְּתָא וּפִירָא דְכַוְרֵי וְכֵן מַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ ר"ח דִּמְפָרֵשׁ גִּזְעוֹ מַחֲלִיף קַרְנָא כּוּ' הִלְכָּךְ הֵיכָא דְּקָתָנֵי יִלָּקַח בָּהֶם קַרְקַע אֵין קוֹנִין אֶלָּא דָּבָר שֶׁגִּזְעוֹ מַחֲלִיף אַלְמָא דִּבְלִקְנוֹת אַיְּרֵי וּלְפ"ז לֹא קָשֶׁה מִידִי לְפִי' ר"ח הָא דְּאָמַר ר"נ פֵּירָא הָוֵי וְלֹא דר"מ אדר"מ דְּהָתָם מַיְּרֵי שֶׁמַּכְנֶסֶת לוֹ גְּלִימָא וּפִיר גָּפְרִית וְצָרִיף וְקָרֵי פֵּירָא לְמַאי דְּאָכִיל בַּעַל פֵּרוֹת נִכְסֵי מְלוֹג אֲבָל הָכָא מַה שֶּׁקּוֹנִין בִּכְסָפִים שֶׁנָּפְלוּ קָרֵי קַרְנָא וּמַה שֶּׁאֵין קוֹנִין קָרֵי פֵּירָא דְּדִין פֵּרוֹת עָלָיו כְּמוֹ שֶׁהַפֵּרוֹת יִמָּכְרוּ וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וּלְפֵ"ה קָשֶׁה דִּמְפָרֵשׁ דְּאֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף מוֹכְרִין דְּהָא גְּלִימָא אָמַר לְקַמָּן אע"ג דְּאֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף דִּמְכַסֵּי בֵּהּ וְאָזֵל וְכֵן פִּיר גָּפְרִית וּמַחְפֹּרֶת שֶׁל צָרִיף אָמְרֵי רַבָּנָן דְּהָוֵי דְּבַעַל אע"ג דְּאֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף ולר"ת נִיחָא דְּאע"ג דְּאֵין קוֹנִין לְכַתְּחִלָּה מִכְּסָפִים אֶלָּא דָּבָר שֶׁגִּזְעוֹ מַחֲלִיף כְּשֶׁנּוֹפֵל לָהּ בִּירֻשָּׁה אֵין מַזְקִיקִין אוֹתוֹ לִמְכֹּר אֶלָּא אוֹכֵל פֵּרוֹת כְּמוֹ שֶׁהוּא עַד שֶׁיִּכְלֶה הַקֶּרֶן כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שִׁיּוּר קְצָת כְּמוֹ בִּגְלִימָא וְכָל דְּדָמֵי לֵיהּ:

מסורת הש״ס

א לעיל סט.
ב משנה כתובות

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ט:
ב מיי׳ פו׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יב, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ ז:
ג מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ט:
ד מיי׳ פו׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יב, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ ז:
ה מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ט:
ו מיי׳ פו׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יב, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ ז:
ז מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ כא, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ יג:
ח מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ כד, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ טו:
ט מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ לג, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ יג:
י מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ לג, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ יג:

[א]וְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג — מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל לָאִשָּׁה. כְּמַאן? לָא כְּרַבָּנַן וְלָא כַּחֲנַנְיָה! דְּתַנְיָא: וְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג לְבַעַל, וְלַד שִׁפְחַת מְלוֹג לָאִשָּׁה, וַחֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי יֹאשִׁיָּה אָמַר: עָשׂוּ וְלַד שִׁפְחַת מְלוֹג כִּוְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג. אֲפִילּוּ תֵּימָא דִּבְרֵי הַכֹּל: פֵּירָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן, פֵּירָא דְפֵירָא לָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן. בִּשְׁלָמָא לַחֲנַנְיָה — הַיְינוּ דְּלָא חָיְישִׁינַן לְמִיתָה. אֶלָּא רַבָּנַן אִי חָיְישִׁי לְמִיתָה — אֲפִילּוּ וְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג נָמֵי לָא. וְאִי לָא חָיְישִׁי לְמִיתָה — אֲפִילּוּ וְלַד שִׁפְחַת מְלוֹג נָמֵי? לְעוֹלָם חָיְישִׁי לְמִיתָה, וְשָׁאנֵי בְּהֵמָה דְּאִיכָּא עוֹרָהּ. [ב]אָמַר רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה. אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: אַף עַל גַּב דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה, מוֹדֶה חֲנַנְיָה שֶׁאִם נִתְגָּרְשָׁה — נוֹתֶנֶת דָּמִים וְנוֹטַלְתָּן, מִפְּנֵי שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ. [ג]אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: הִכְנִיסָה לוֹ עֵז לַחֲלָבָהּ וְרָחֵל לְגִיזָּתָהּ, וְתַרְנְגוֹלֶת לְבֵיצָתָהּ, וְדֶקֶל לְפֵירוֹתָיו — אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּכְלֶה הַקֶּרֶן. אָמַר רַב נַחְמָן: עַיְּילָא לֵיהּ גְּלִימָא — פֵּירָא הָוֵי, מִכַּסֵּי בֵּיהּ וְאָזֵיל עַד דְּכָלְיָא. כְּמַאן? כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: הַמֶּלַח וְהַחוֹל — הֲרֵי זֶה פֵּירוֹת. פִּיר שֶׁל גָּפְרִית, מַחְפּוֹרֶת שֶׁל צָרִיף, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: קֶרֶן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: פֵּירוֹת. [ד]רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מָקוֹם שֶׁיִּפָּה כֹּחוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא? אָמַר רָבָא: מְחוּבָּרִין בִּשְׁעַת יְצִיאָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. [ה](א)מַתְנִי׳ נָפְלוּ לָהּ עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת זְקֵנִים — יִמָּכְרוּ, וְיִלָּקַח מֵהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא תִּמְכּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ. נָפְלוּ לָהּ זֵיתִים וּגְפָנִים זְקֵנִים — יִמָּכְרוּ, וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא תִּמְכּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ. גְּמָ׳ אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב: מַחְלוֹקֶת שֶׁנָּפְלוּ בְּשָׂדֶה שֶׁלָּהּ, אֲבָל בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהּ — דִּבְרֵי הַכֹּל תִּמְכּוֹר, מִשּׁוּם דְּקָא כָלְיָא קַרְנָא. [ו]מַתְקִיף לַהּ רַב יוֹסֵף: הֲרֵי עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, דְּכִי שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהּ דָּמֵי, וּפְלִיגִי! אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב: מַחֲלוֹקֶת בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהּ, אֲבָל בְּשָׂדֶה שֶׁלָּהּ — דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא תִּמְכּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ. [ז](ב)מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא הוֹצָאוֹת עַל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ, הוֹצִיא הַרְבֵּה וְאָכַל קִימְעָא, קִימְעָא וְאָכַל הַרְבֵּה — מַה שֶּׁהוֹצִיא הוֹצִיא, וּמַה שֶּׁאָכַל אָכַל. הוֹצִיא וְלֹא אָכַל — יִשָּׁבַע כַּמָּה הוֹצִיא, וְיִטּוֹל. [ח]גְּמָ׳ וְכַמָּה קִימְעָא? אָמַר רַבִּי אַסִּי: אֲפִילּוּ גְּרוֹגֶרֶת אַחַת, וְהוּא שֶׁאֲכָלָהּ דֶּרֶךְ כָּבוֹד. אָמַר

רַבִּי

וְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג שֶׁנָּפְלָה לָהּ בְּהֵמָה בִּירֻשָּׁה וְיָלְדָה: תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל לָאִשָּׁה וְלֹא לַבַּעַל קס"ד דְּקָסָבַר אֵין הַוְּלָדוֹת פֵּירֵי אֶלָּא קֶרֶן וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תָּמוּת הָאֵם וְיִכְלֶה הַקֶּרֶן: וְלַד שִׁפְחַת מְלוֹג לָאִשָּׁה לְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא: פֵּירָא גּוּף הַוָּלָד: פֵּירָא דְּפֵירָא כֶּפֶל הַבָּא עָלָיו: דְּאִיכָּא עוֹרָהּ וְאֵין הַקֶּרֶן כָּלָה כֻּלּוֹ: שֶׁאִם נִתְגָּרְשָׁה וְהַבַּעַל זָכָה בַּוְּלָדוֹת שֶׁהֵן כְּפֵרוֹת תְּלוּשִׁין: נוֹתֶנֶת לוֹ הָאִשָּׁה דָּמִים וְנוֹטֶלֶת בְּנֵי שִׁפְחָתָהּ: עֵז לַחֲלָבָהּ לֶאֱכֹל חֶלְבָּהּ: אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ דְּגַבֵּי בְּהֵמָה אִיכָּא עוֹרָהּ וְגַבֵּי תַּרְנְגֹלֶת אִיכָּא נוֹצָה וְגַבֵּי דֶּקֶל כְּשֶׁיִּבַשׁ אִיכָּא עֵצָיו אֲבָל הָנֵי כֻּלְּהוּ פֵּרוֹת נִינְהוּ שֶׁמִּתְחַדְּשִׁין תָּמִיד וְדֶרֶךְ הֲנָאָתָם הִיא: עַיְּלָא לֵיהּ גְּלִימָא טַלִּית בְּנִכְסֵי מְלוֹג אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שֶׁמֵּאִתּוֹ [בַּכְּתֻבָּה] בְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל וְצָרִיךְ לִהְיוֹת קֶרֶן שָׁמוּר לָהּ: פֵּירָא הָוֵי כִּסּוּיוֹ שֶׁמְּכַסֶּה הֵימֶנּוּ הֵן פֵּרוֹתָיו: וּמִכַּסֵּי וְאָזֵל בֵּהּ עַד דִּכְלִי וְהַשְּׁחָקִין יִהְיוּ לָהּ לַקֶּרֶן: כְּמַאן אֲמָרָהּ רַב נַחְמָן לְהָא דְּשִׁיּוּרָא פֻּרְתָּא הָוֵי לֵיהּ קַרְנָא: כִּי הַאי תַּנָּא רַבָּנָן דִּפְלִיגִי אדר"מ: הַמֶּלַח וְהַחוֹל נָפְלָה לָהּ יְרֻשָּׁה עַל שְׂפַת הַיָּם חֲרִיצִין עֲשׂוּיִין שֶׁמֵּי הַיָּם נִכְנָסִים בָּהֶן וְהַחַמָּה מְיַבַּשְׁתָּן וְעוֹשִׂין מֶלַח וְהֵן מִשְׁרְפוֹת מַיִם הָאֲמוּרִין בַּמִּקְרָא (יְהוֹשֻׁעַ י"א:ח') וּמְתַרְגְּמִינַן חֲרִיצֵי יַמָּא: וְהַחוֹל מָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין חוֹל לְבִנְיָן: ה"ז פֵּרוֹת וְלָא אָמְרִינַן יִמָּכֵר אוֹתוֹ מָקוֹם וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע בַּר זְרִיעָה לְפִי שֶׁאֵין פִּרְיוֹ כָּלֶה לְעוֹלָם וּבְהָא מוֹדֶה ר"מ: פִּיר גָּפְרִית גֻּמָּא שֶׁחוֹפְרִין הֵימֶנָּה גָּפְרִית וְכֵן מַחְפֹּרֶת שֶׁל צָרִיף אלו"ם בְּלַעַ"ז שֶׁצּוֹבְעִין בָּהֶן בְּגָדִים וּמֶשִׁי וְחוֹפְרִים אוֹתוֹ בַּקַּרְקַע וְסוֹפוֹ לִכְלוֹת וּלְהַגִּיעַ לִיסוֹד קַרְקַע בְּעָלְמָא: ר"מ אוֹמֵר קֶרֶן וְיִמָּכֵר וְיִלָּקַח בְּדָמָיו קַרְקַע לְפִי שֶׁפִּרְיוֹ כָּלֶה: וחכ"א פֵּרוֹת וּמְקוֹם הַגֻּמָּא יִהְיֶה לָהּ לְקֶרֶן וּמִזֶּה יֹאכַל הַבַּעַל עַד שֶׁיִּכְלֶה שֶׁזֶּה פִּרְיוֹ וְדֶרֶךְ הֲנָאָתוֹ וְהוּא הַדִּין לִגְלִימָא וְלָא דָמוּ לִכְסָפִים וּפֵרוֹת הַתְּלוּשִׁין שֶׁנֶּאֱכָלִין מִבְּלִי שִׁיּוּר וְכָל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה הוֹאִיל וְאֵינָן עוֹשִׂים פְּרִי הָוְיָא קֶרֶן לְעַצְמָהּ: הַיְנוּ ת"ק חֲכָמִים: מְחֻבָּרִים בִּשְׁעַת יְצִיאָה דְּלָא אַיְּרוּ בְהוּ רַבָּנָן לֵית לְהוּ הָא דְּאָמַר ר"ש בִּיצִיאָתָהּ שֶׁלָּהּ דְּקָסָבְרִי מַה שֶּׁגָּדֵל בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁלּוֹ וְתָלוּשׁ בִּשְׁעַת יְצִיאָה לֵיכָּא לְמֵימַר דִּפְלִיגִי עָלֶיהָ וְנֵימְרוּ שֶׁלָּהּ דְּכֵיוָן דְּתָלְשָׁן הַכֹּל מוֹדִים שֶׁזָּכָה בָּהֶן: מַתְנֵי' לֹא תִמְכֹּר יְכוֹלָה הִיא לְעַכֵּב: גְּמ' מַחֲלֹקֶת דְּזֵיתִים וּגְפָנִים בְּשָׂדֶה שֶׁלָּהּ שֶׁנָּפַל לָהּ הַקַּרְקַע עִם הָאִילָנוֹת דְּכִי יָבְשִׁי זֵיתִים הָוֵי לָהּ קַרְקַע לַקֶּרֶן: אֲבָל בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהּ כְּגוֹן שֶׁהָיוּ לְאָבִיהָ זֵיתִים שֶׁקָּנָה בְּלֹא קַרְקַע עַל מְנָת שֶׁיִּהְיוּ בְּקַרְקַע הַמּוֹכֵר וְהַלּוֹקֵחַ יֹאכַל פֵּרוֹת עַד שֶׁיִּבְשׁוּ: דִּבְרֵי הַכֹּל תִּמְכֹּר וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְעַכֵּב בִּמְכִירָתָן שֶׁאֵין כָּאן שֶׁבַח בֵּית אָב הֵיכָא דְּכָלְיָא קַרְנָא: וְהָא עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת כו' דְּכִי מַיְתֵי כָּלְיָא קַרְנָא לְגַמְרֵי וּפְלִיגֵי דְּכָל זְמַן דְּהֵן קַיָּמִין הָוְיָא לָהּ וּלְבֵית אָבִיהָ לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת: מַתְנֵי' מַה שֶּׁהוֹצִיא הוֹצִיא אִם גֵּרְשָׁהּ:

כְּמַאן לֹא כְּרַבָּנָן כו' הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דְּסָבַר ר' יַנַּאי דִּוְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג לְאִשָּׁה וא"ת א"כ לֵימָא וְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג לְאִשָּׁה וי"ל לְרְבוּתָא נְקַט דַּאֲפִילּוּ כְּפֵילָא הָוְיָא דְּאִשָּׁה: **פֵּרָא** דְפֵירָא לָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנָן דַּוְקָא בְּמִדֵּי דְּאָתֵי מֵעָלְמָא כְּגוֹן כֶּפֶל וְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג אֲבָל פְּשִׁיטָא דְּפֵירֵי דְּפֵירָא נָמֵי תַּקִּינוּ לֵהּ רַבָּנַן כִּדְתְנַן בְּהַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת פג.) לְעוֹלָם הוּא אוֹכֵל פֵּרֵי פֵּרוֹת עַד שֶׁיִּכְתֹּב כו' וְהָא דְּקָאָמַר מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל לָאִשָּׁה הַיְנוּ כֶּפֶל לְחוּדֵיהּ אֲבָל קֶרֶן לַבַּעַל תֵּמַהּ דְּגוֹנֵב בֶּהֱמַת מְלוֹג עַצְמָהּ שֶׁהִיא שֶׁל אִשָּׁה הָוֵי הַכֶּפֶל לַבַּעַל דְּהָא לָא הָוֵי פֵּירָא דְּפֵירָא וְגוֹנֵב וְלַד בֶּהֱמַת מְלוֹג דְּהָוְיָא דְּבַעַל הָוֵי הַכֶּפֶל לָאִשָּׁה וריב"ן פֵּרֵשׁ דכ"ש בֶּהֱמַת מְלוֹג עַצְמָהּ דְּהָוֵי הַכֶּפֶל לָאִשָּׁה וְהָכִי פִּי' פֵּירָא כֵּיוָן דְּלָא הָוֵי מֵעָלְמָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנָן וְהוּא הַדִּין פֵּירָא דְפֵירָא הָא פֵּירָא דְפֵירָא דְּאָתֵי מֵעָלְמָא לָא תַּקִּינוּ לֵיהּ וְכָל שֶׁכֵּן פֵּירָא דְּאָתֵי מֵעָלְמָא: **שָׁאנֵי** הָתָם דְּאִיכָּא עוֹרָהּ קְצָת תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א דַּחֲשִׁיב עוֹרָהּ שִׁיּוּר הָא אִם הָיָה רוֹצֶה לְשׁוֹחֲטָהּ אֵינוֹ יָכוֹל: **וַהֲרֵי** עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת כו' מַשְׁמַע דְּזֵיתִים וּגְפָנִים זְקֵנִים עוֹשִׂים קְצָת פֵּרוֹת מִדְּפָרִיךְ עֲלָהּ מֵעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּבַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת מַיְרֵי שֶׁעוֹשִׂים קְצָת מְלָאכָה דְּאִם אֵינָם יְכוֹלִים כְּלוּם מַה מְּכִירָה שַׁיָּךְ בָּהֶם וְעוֹד דְּמַסִּיק דִּפְלִיגִי דְּנָפְלוּ לָהּ בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהּ וְאִי מַיְרֵי בְּזֵיתִים וּגְפָנִים שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ לְגַמְרֵי מ"ט דמ"ד לֹא תִמְכֹּר וְהָא לֵיכָּא שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ דְּכֵיוָן דְּנִתְיַבְּשׁוּ לְגַמְרֵי לֹא יַנִּיחַ בַּעַל הַשָּׂדֶה לְהַשְׁהוֹתָם אֶלָּא וַדַּאי מַיְירֵי כְּשֶׁעוֹשִׂין קְצָת פֵּרוֹת וְקָשֶׁה לר"י מֵהָא דְּאָמַר בְּפֶ' הַמְקַבֵּל (ב"מ דַּף קט:) דְּהָהוּא גַּבְרָא דְּמַשְׁכֵּן פַּרְדֵּסָא לְחַבְרֵהּ לַעֲשַׂר שָׁנִים וְקַשׁ לה' שָׁנִים דְּפָרִיךְ לְמֶ"ד הָתָם פֵּירָא הָוֵי מֵהָא דִּתְנַן הָכָא נָפְלוּ לָהּ זֵיתִים וּגְפָנִים זְקֵנִים יִמָּכְרוּ וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע כו' אַלְמָא קַרְנָא הָוֵי דְּאִי פֵּירָא הָוֵי יֹאכַל הַבַּעַל עֵצִים וּמַאי פָּרִיךְ הָא מַיְרֵי שֶׁעוֹשִׂין פֵּרוֹת וּלְהָכִי חֲשִׁיב גּוּף הָאִילָן קַרְנָא וְלָא פֵּירָא וה"ה בְּהַהוּא דְּמִשְׁכֵּן פַּרְדֵּסָא דְּהֵיכָא דְּלָא קַשׁ וְעוֹשִׂין פֵּרוֹת שֶׁלֹּא יִקַּח ב"ח עֵצִים דַּחֲשִׁיבֵי קַרְנָא כָּל זְמַן שֶׁעוֹשִׂין פֵּרוֹת אַחֲרֵנִי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי פָּרִיךְ כֵּיוָן דְּאָמְרִי רַבָּנָן יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע לְטוֹבַת הַבַּעַל מִדִּפְלִיג רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לִמְכֹּר מִשּׁוּם שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ א"כ כִּי יָבְשׁוּ לְגַמְרֵי נָמֵי קַרְנָא הָוֵי וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע דְּאִי פֵּירָא הָוֵי אַמַּאי אָמְרִי רַבָּנָן יִמָּכְרוּ אַדְּרַבָּה טוֹב לוֹ לַבַּעַל שֶׁיֹּאכַל פֵּרוֹת מַה שֶּׁהוּא וְיַמְתִּין מְעַט עַד שֶׁיִּתְיַבְּשׁוּ לְגַמְרֵי וְיִהְיוּ הַכֹּל שֶׁלּוֹ אֶלָּא וַדַּאי קַרְנָא הָוֵי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ כח:

ב מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ כה, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ טז:

ג מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ לד, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ יג:

ד מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ כד, טוש״ע אה״ע סי׳ פח סעי׳ ו:

ה מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ כג, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ יד:

ו מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ כג, טוש״ע אה״ע סי׳ פה סעי׳ יד:

ז מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ פח סעי׳ ז:

ח מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ פח סעי׳ ז:

מסורת הש״ס

א בבא מציעא קט.

ב בבא מציעא לט.

גליון הש״ס

גמ׳ דלא חיישינן למיתה. עיין שער המלך פ״ד מהלכות סוכה הלכה טו ד״ה ודע:

רַבִּי אַבָּא, אָמְרִי בֵּי רַב: אֲפִילּוּ שִׁיגְרָא דְתַמְרֵי. בָּעֵי רַב בִּיבִי: חוּבְצָא דְתַמְרֵי מַאי? תֵּיקוּ. [א]לָא אָכְלָה דֶּרֶךְ כָּבוֹד מַאי? אָמַר עוּלָּא: פְּלִיגִי בַּהּ תְּרֵי אָמוֹרָאֵי בְּמַעַרְבָא, חַד אָמַר: בִּכְאִיסָּר, וְחַד אָמַר: בִּכְדִינָר. [בג](א)אָמְרִי דַּיָּינֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא: עֲבַד רַב יְהוּדָה עוּבָדָא בַּחֲבִילֵי זְמוֹרוֹת. רַב יְהוּדָה לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: אֲכָלָהּ עָרְלָה, שְׁבִיעִית, וְכִלְאַיִם — הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. [דה]אָמַר רַב יַעֲקֹב אָמַר רַב חִסְדָּא: הַמּוֹצִיא הוֹצָאוֹת עַל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ קְטַנָּה — כְּמוֹצִיא עַל נִכְסֵי אַחֵר דָּמֵי. מַאי טַעְמָא — עֲבַדוּ בַּהּ רַבָּנַן תַּקַּנְתָּא, כִּי הֵיכִי דְּלָא נִיפְסְדִינְהוּ. [ו]הָהִיא אִיתְּתָא דְּנָפַלוּ לַהּ אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי בֵּי חוֹזָאֵי, אֲזַל גַּבְרָא אַפֵּיק שֵׁית מְאָה אַיְיתִי אַרְבַּע מְאָה. בַּהֲדֵי דְּקָאָתֵי, אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ חַד זוּזָא וּשְׁקַל מִנַּיְיהוּ. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, אֲמַר לֵיהּ: מַה שֶׁהוֹצִיא — הוֹצִיא, וּמַה שֶּׁאָכַל — אָכַל. [ז]אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַבִּי אַמֵּי: הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּקָאָכֵיל פֵּירָא, הָא קַרְנָא קָאָכֵיל וְהוֹצָאָה הִיא. אִם כֵּן, הָוֵה לֵיהּ הוֹצִיא וְלֹא אָכַל, יִשָּׁבַע כַּמָּה הוֹצִיא, וְיִטּוֹל. יִשָּׁבַע כַּמָּה הוֹצִיא וְיִטּוֹל. אָמַר רַבִּי אַסִּי: וְהוּא שֶׁיֵּשׁ שֶׁבַח כְּנֶגֶד הוֹצָאָה. לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁאִם הָיָה שֶׁבַח יָתֵר עַל הוֹצָאָה — נוֹטֵל אֶת הַהוֹצָאָה בְּלֹא שְׁבוּעָה. [ח](ב)אֲמַר לֵיהּ רָבָא: אִם כֵּן, אָתֵי לְאִיעָרוֹמֵי! אֶלָּא אָמַר רָבָא: שֶׁאִם הָיְתָה הוֹצָאָה יְתֵירָה עַל הַשֶּׁבַח — אֵין לוֹ אֶלָּא הוֹצָאָה שִׁיעוּר שֶׁבַח, וּבִשְׁבוּעָה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בַּעַל שֶׁהוֹרִיד אֲרִיסִין תַּחְתָּיו, מַהוּ? אַדַּעְתָּא דְבַעַל נָחֵית. אִיסְתַּלֵּיק לֵיהּ בַּעַל, אִיסְתַּלַּיקוּ לְהוּ. אוֹ דִלְמָא: אַדַּעְתָּא דְּאַרְעָא נָחֵית, וְאַרְעָא כִּי קָיְימָא — לַאֲרִיסֵי קָיְימָא? [ט](ג)מַתְקֵיף לַהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן: מַאי שְׁנָא מֵהַיּוֹרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵירוֹ וּנְטָעָהּ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, שָׁמִין לוֹ, וְיָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה? הָתָם לֵיכָּא אִינִישׁ דְּטָרַח, הָכָא אִיכָּא בַּעַל דְּטָרַח. [י]מַאי הָוֵי עֲלַהּ? אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: חָזֵינַן אִי בַּעַל אָרִיס הוּא — אִיסְתַּלַּק לֵיהּ בַּעַל, אִסְתַּלַּקוּ לְהוּ. אִי בַּעַל לָאו אָרִיס הוּא, אַרְעָא לַאֲרִיסֵי קָיְימָא. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בַּעַל שֶׁמָּכַר קַרְקַע לְפֵירוֹת, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן מַאי דְּקָנֵי (לַהּ) אַקְנִי, אוֹ דִלְמָא: כִּי תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן פֵּירוֹת לְבַעַל —

מִשּׁוּם

רַבִּי אַבָּא אָמַר אֲפִי' שִׁגְרָא דְּתַמְרֵי תְּמָרִים נִדּוֹכִין יַחַד כְּדֶרֶךְ שֶׁדּוֹרְסִין תְּאֵנִים יַחַד לִיטְרָאוֹת לִיטְרָאוֹת אַף אֵלּוּ כֵּן וּמִקְרֵי שִׁגְרָא וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי שִׁגְרָא טְרוּיוֹת כְּמִין אֶשְׁכּוֹל תְּמָרִים וְקַשְׁיָא לִי מַאי אַפֵּי' דְּרַבִּי אַבָּא הָא גְּרוֹגָרוֹת גְּרִיעֵי מִתְּמָרִים כִּדְתְנַן אָכַל גְּרוֹגָרוֹת וְשִׁלֵּם תְּמָרִים תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה וְאִי הֲוָה גָּרְסִי' לְהָא דְּרַבִּי אַבָּא בְּרֵישָׁא מִקַּמֵּי דְּר' אַסִּי לָא הֲוָה קַשְׁיָא לִי מִידִי יֵשׁ סְפָרִים מְשֻׁבָּשִׁים וְכָתוּב בָּהֶן וְכַמָּה הַרְבֵּה אָמַר ר' אַבָּא כו' וְגִרְסַת שׁוֹטִים הִיא זוֹ כַּמָּה הַרְבֵּה לְמַאי הִלְכְתָא אִבַּעְיָא לְהוּ וּמַאי נָפְקָא לָן מִנָּהּ כָּל כַּמָּה דַּהֲוֵי יוֹתֵר עַל גְּרוֹגֶרֶת אַחַת הָוֵי הַרְבֵּה עַד לְעוֹלָם: חוּבְצָא דְתַמְרֵי לְאַחַר שֶׁעָשׂוּ בָּהֶן שֵׁכָר וְנִשְׁאַר הַפְּסֹלֶת אִי נָמֵי נִדּוֹכִין הַרְבֵּה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מֵהֶן שֵׁכָר: לֹא אָכְלָה דֶּרֶךְ כָּבוֹד מַאי בְּכַמָּה הָוְיָא אֲכִילָה: בִּכְאִסָּר שָׁוֶה אִסָּר: דַּיָּינֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא רַב פָּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף יז:): עֲבַד רַב יְהוּדָה עוּבָדָא דַּחֲשָׁבָהּ אֲכִילָה בַּחֲבִילֵי זְמוֹרוֹת שֶׁהֵן מַאֲכָל לְפִילִין וְהֶאֱכִיל מֵהֶן הַבַּעַל לִבְהֶמְתּוֹ וְגֵרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאָמַר רַב יְהוּדָה מַה שֶּׁאָכַל אָכַל: אָכְלָה לוֹקֵחַ שְׁנֵי עָרְלָה שֶׁאֵין הֲנָאָתָן אֶלָּא בַּזְּמוֹרוֹת שֶׁהַפֵּרִי אָסוּר בַּהֲנָאָה אוֹ שְׁבִיעִית שֶׁהוּא הֶפְקֵר אוֹ שֶׁזְּרָעָהּ כִּלְאַיִם וְהַזְּמוֹרוֹת לֹא נֶאֶסְרוּ: הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה עוֹלִין לוֹ לְמִנְיַן שָׁלֹשׁ שָׁנִים אֵי אַחַת מֵהַשָּׁלֹשׁ שָׁנִים אַחַת מֵאֵלּוּ: הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה גָּרְסִינַן הָכָא וּבְבָבָא בָּתְרָא: אִשְׁתּוֹ קְטַנָּה יְתוֹמָה שֶׁהִשִּׂיאַתָּה אִמָּהּ וְאַחֶיהָ יְכוֹלָה לְמָאֵן: שֶׁמּוֹצִיא עַל נִכְסֵי אַחֵר וְאִם מֵאֲנָה בּוֹ שָׁמִין לוֹ שֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחַ וְנוֹטֵל כְּמִשְׁפַּט אֲרִיסֵי הַמְּדִינָה: עֲבַדוּ לֵיהּ רַבָּנַן הַךְ תַּקַּנְתָּא דְּשָׁמִין לוֹ כְּאָרִיס: כִּי הֵיכִי דְּלָא לַפְסְדִינְהוּ שֶׁלֹּא יַכְסִיף וִיקַלְקֵל הַקַּרְקָעוֹת וְיֹאכַל וְלֹא יַשְׁבִּיחַ שֶׁדּוֹאֵג שֶׁמָּא תְּמָאֵן וְכֵיוָן דְּשָׁיְמִינַן לֵיהּ כְּאָרִיס תּוּ לָא מַפְסִיד לְהוּ מֵימָר אָמַר שֶׁמָּא לֹא תְמָאֵן וְאִם תְּמָאֵן הֲרֵי אֶטֹּל שִׁבְחִי לְפִי עֲמָלִי: חוֹזָאֵי שֵׁם מָקוֹם וְהָיָה רָחוֹק הֵימֶנָּה וְהָיָה מַפִּיק עָלֶיהָ שֵׁית מְאָה בְּהוֹלָכַת הַדֶּרֶךְ מִשֶּׁלּוֹ: שֶׁהָיָה שֶׁבַח כְּנֶגֶד יְצִיאָה הוּא דְּאָמְרִי' יִשָּׁבַע וְיִטֹּל: לְמַאי הִלְכְתָא קָאָמַר וְהוּא שֶׁהָיָה שֶׁבַח כְּנֶגֶד יְצִיאָה לְאַקּוֹלֵי עָלֶיהָ דְּאִי אִיכָּא שֶׁבַח טְפֵי לָא בָּעֵי שְׁבוּעָה אוֹ לְאַחְמוּרֵי עָלֶיהָ וּלְמֵימַר דְּאִי יְצִיאָה יְתֵרָה לָא שָׁקִיל אֶלָּא כְּשִׁעוּר שֶׁבַח וַאֲפִילּוּ בִּשְׁבוּעָה לָא אָמְרִי' יִשָּׁבַע כַּמָּה הוֹצִיא וְיִטּוֹל: אָתֵי לְאִעָרוֹמֵי וְאָמַר בְּצִיר מִשְּׁבָחָא פֻּרְתָּא דְּלִשְׁקֹל בְּלֹא שְׁבוּעָה ואע"ג דְּלָא אַפֵּק כְּלֵי הַאי: אֶלָּא אָמַר רָבָא הָא דְּרַבִּי יוֹסֵי לְאַחְמוּרֵי עָלֶיהָ אֲתָא וְלוֹמַר שֶׁאִם יְצִיאָה יְתֵרָה עַל שֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחָהּ לָא אָמְרִינַן יִטֹּל כָּל מַה שֶּׁהוֹצִיא אֶלָּא מִן הַיְצִיאָה יַחֲזִירוּ לוֹ שִׁעוּר הַשֶּׁבַח: וּבִשְׁבוּעָה שֶׁיַּשְׁבִּיעוּהוּ שֶׁכָּךְ הוֹצִיא: שֶׁהוֹרִיד אֲרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ לִטֹּל מֶחֱצָה אוֹ שְׁלִישׁ וְעָמַד וְגֵרְשָׁהּ מִשֶּׁאָכַל קִמְעָא: מַהוּ שֶׁיִּטְּלוּ הָאֲרִיסִין כְּפִי שִׁבְחָם: אַדַּעְתָּא דְּבַעַל נְחִית הוּא הִכְנִיסָם וְלֹא הִיא וְכִי אִסְתַּלַּק לֵהּ בַּעַל אִסְתַּלַּקוּ אִינְהוּ וְלָא שָׁקְלִי מִידִי כִּי דִינֵהּ דְּמַה שֶּׁהוֹצִיא הוֹצִיא וּמַה שֶּׁאָכַל אָכַל: לַאֲרִיסֵי קַיְמָא אִם לֹא הוֹרִידָם הַבַּעַל הָיְתָה הִיא מוֹרִידָהּ לְתוֹכָהּ אֲרִיסִין: שָׁמִין לוֹ וְיָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה לִטֹּל הַיְּצִיאָה כְּשִׁעוּר שֶׁבַח כִּדְאָמַר בב"מ בְּהַשּׁוֹאֵל וְהָכָא אָמַר בָּעֵי לְסַלּוּקֵי בְּלֹא כְּלוּם: לֵיכָּא לְמַאן דְּטָרַח רָאָה זֶה שֶׁלֹּא הָיָה אִישׁ מַשְׁבִּיחָן וְיָרַד לָהֶן וּמַה הִפְסִידָן הִלְכָּךְ יְצִיאָה שִׁעוּר שֶׁבַח מִיהַת יָהֵיב לֵיהּ: הָכָא אִיכָּא בַּעַל שֶׁיַּטְרִיחַ בָּהֶן וְאָמְרָה לְהוּ אִי לָא נָחֲתִיתוּ אַתּוּן אִיהוּ עָבִיד וְלָא הֲוָה שָׁקִיל הַשְׁתָּא מִדֵּי: אִי בַּעַל זֶה אָרִיס הוּא וְיוֹדֵעַ בְּטִיב אֲרִיסוּת שֶׁאִם לֹא יָרְדוּ אֵלּוּ הָיָה הוּא עַצְמוֹ עוֹבְדָהּ: אִסְתַּלַּקוּ לְהוּ דְּאָמְרָה לְהוּ קָא מַפְסִידְתּוּ לִי דְּאִי לָא נָחֲתִיתוּ הֲוָה אִיהוּ נְחִית וַעֲבִיד וְלָא הֲוָה שָׁקִיל הַשְׁתָּא מִדֵּי: שֶׁמָּכַר קַרְקַע לְפֵרוֹת מָכַר לַאֲחֵרִים קַרְקַע מְלוֹג שֶׁיַּעֲשֶׂה הַלּוֹקֵחַ וְיֹאכַל פֵּרוֹת:

שִׁגְרָא דְּתַמְרֵי הִקְשָׁה בַּקּוּנְטְרֵס מַאי אֲפִלּוּ וְהָא תְּמָרִים עֲדִיפֵי מִגְּרוֹגָרוֹת כִּדְאָמְרִי' אָכַל גְּרוֹגָרוֹת וְשִׁלֵּם תְּמָרִים תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה וְתֵרֵץ ר"ת דְּהָא לָא קָאָמַר אֲפִילּוּ תַּמְרֵי אֶלָּא שִׁגְרָא קְבוּצִים הַרְבֵּה יַחַד דְּאֵינָן טוֹבוֹת כָּל כָּךְ: **אָכְלָה** עָרְלָה וְהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף לו.) אָכְלָה שְׁבִיעִית וְכִלְאַיִם אֵינָהּ חֲזָקָה פֵּרֵשׁ שָׁם רַשְׁבָּ"א כְּגוֹן שֶׁאָכַל פֵּרוֹת דְּאִסּוּרָא וּלְכָךְ לָא הָוֵי חֲזָקָה שֶׁלֹּא אָכַל כְּדֶרֶךְ הָאוֹכְלִים וּמִיהוּ מִדְּלָא מַקְשֶׁה לְהוּ אַהֲדָדֵי נִרְאֶה דְּהָתָם נָמֵי גָּרְסִינַן הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה וְכֵן גָּרֵיס ר"ח וְכֵן נִמְצָא בְּסֵפֶר שֶׁל רַבֵּינוּ גֵּרְשׁוֹם וא"ת דְּהָכָא מַשְׁמַע דַּעֲצֵי כִּלְאַיִם מֻתָּרִים ומ"ש מִקַּשִּׁין שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם דְּאָמַר בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף כו:) תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוֹ בִּקְלִפֵּי עָרְלָה אוֹ בְּקַשִּׁין שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם חָדָשׁ יֻתַּץ יָשָׁן יוּצַּן אַלְמָא אֲסוּרִין וְי"ל דְּהָתָם בְּזָרוּעַ מֵעִקָּרָא דְּאָז הַכֹּל נֶאֱסָר אֲבָל הָכָא אַיְּרֵי בְּזָרוּעַ וּבָא וְהוֹסִיפוּ הַפֵּרוֹת מָאתַיִם וְלֹא בָּעֵצִים דְּאָמְרִינַן בְּפֵר' כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף כה. וְשׁוּבְפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין דַּף קטז. וְשָׁם) זָרוּעַ וּבָא הוֹסִיף מָאתַיִם אִין לֹא הוֹסִיף מָאתַיִם לָא וְאֵין זֶה דֹּחַק שֶׁהַפֵּרוֹת הוֹסִיפוּ מָאתַיִם וְלֹא הָעֵצִים דְּאוֹרְחָא דְּמִלְּתָא הָוֵי הָכִי דִּזְמוֹרוֹת כְּבָר הָוֵי גְּדוֹלוֹת לִפְנֵי זְרִיעַת כִּלְאַיִם: **יִשָּׁבַע** כַּמָּה הוֹצִיא וְיִטּוֹל בְּפֵי' רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל מַקְשִׁין אַמַּאי לָא תְּנָא הַאי נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל בַּהֲדֵי נִשְׁבָּעִים וְנוֹטְלִים דִּשְׁבוּעוֹת (דַּף מד:) וּמְשַׁנֵּי דְּלָא חָשִׁיב אֶלָּא מִדֵּי שֶׁמַּכְחִישִׁין אֶת הַנִּשְׁבָּע כְּגוֹן שָׂכִיר וְחָשׁוּד וְחֶנְוָנִי עַל פִּנְקָסוֹ אע"ג דְּאֵין הַבַּעַל הַבַּיִת מַכְחִישׁוֹ מ"מ חֶנְוָנִי וּפוֹעֲלִים מַכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה אֲבָל הָכָא לֵיכָּא שׁוּם הַכְחָשָׁה וּמֵהַאי טַעְמָא נָמֵי לָא חָשִׁיב הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים וּמִיהוּ הַהוּא אַפֵּי' בִּיתוֹמִים מַכְחִישִׁים נוֹטֵל בִּשְׁבוּעָה וְנִרְאֶה דְּהָתָם לָא חָשִׁיב אֶלָּא אוֹתָם שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּנוֹטְלִין דְּאִי לָאו דְּאַשְׁמְעִינַן הֲ"א דַּאֲפִילּוּ בִּשְׁבוּעָה אֵין נוֹטְלִין ואע"פ דְּשָׂכִיר לְמַאי דְּחָשֵׁיב לֵיהּ טָרוּד בְּפוֹעֲלָיו מִן הַדִּין הָיָה לוֹ לִטֹּל בְּלֹא שְׁבוּעָה דְּהָוֵי לֵיהּ כְּאוֹמֵר הִלְוִיתַנִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחֱזַרְתִּי לָךְ דְּחַיָּב וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע אֶלָּא לְהָפִיס דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת מ"מ אִי לָאו דְּאַשְׁמוּעִינַן לָא הֲוָה יָדְעִינַן דַּחֲשִׁיב כְּאֵינִי יוֹדֵעַ וַאֲפִילּוּ בִּשְׁבוּעָה לֹא הָיָה נוֹטֵל אֲבָל הָנְהוּ דְּחָשֵׁיב בַּהֲדֵי הַבָּא לִפָּרַע מִנְּכְסֵי יְתוֹמִים אִי לָאו דְּאַשְׁמוּעִינַן הֲוָה אֲמִינָא דְּנוֹטְלִין בְּלֹא שְׁבוּעָה מֵחֲמַת הַשְּׁטָר לָא חֲשִׁיב לְהוּ הָתָם וְהַלָּשׁוֹן מוֹכִיחַ כֵּן דְּהָתָם קָתָנֵי נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין מַשְׁמַע דַּאֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּנוֹטְלִין וְהָכָא קָתָנֵי לֹא יִפָּרְעוּ אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה מַשְׁמַע דְּאִי לָאו דְּאַשְׁמוּעִינַן הֲוָה אֲמִינָא דְּנוֹטְלִין בְּלֹא שְׁבוּעָה ואע"ג דְּתַנְיָא דְּבָרַיְתָא בְּהַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פז:) חָשִׁיב פּוֹגֵם שְׁטָרוֹ בַּהֲדֵי הָנְהוּ דְּנִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין הַהוּא תַּנָּא לֹא מְחַלֵּק אִי נָמֵי אִכָּא לְמֵימַר טַעְמָא כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ לְקַמָּן בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם: **אִסְתַּלַּק** לֵהּ בַּעַל אִסְתַּלַּקוּ לְהוּ אע"ג דְּאָמְרִינַן (ב"מ דַּף עו.) הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת בְּשֶׁלּוֹ וְהֶרְאָהוּ בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מִשָּׁלֵם יֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא הָאֲרִיסִין יוֹדְעִין שֶׁהַקַּרְקַע שֶׁל אִשָּׁה הִיא וְעַל מְנָת כֵּן נִכְנְסוּ שֶׁאִם תִּתְגָּרֵשׁ וְיַפְסִיד הַבַּעַל הַכֹּל אֵין לָהֶם עָלָיו כְּלוּם דְּזֶה הֵם יוֹדְעִים שֶׁהַבַּעַל לֹא יַנִּיחַ מִלְּגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ בִּשְׁבִילָם וְדַעְתָּם לְהַפְסִיד עִמּוֹ כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִתְנוּ:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא לו.

ב בבא מציעא טו.

ג בבא מציעא קא.

תורה אור השלם

[ויקרא יט, יט]

[ויקרא כה]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ פח סעי׳ ז:

ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ח, טוש״ע אה״ע סי׳ פח סעי׳ ז:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ טוען ונטען הל׳ יב, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ קמא סעי׳ יא:

ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ י:

ה מיי׳ פי׳ מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ז, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ שעה סעי׳ ה:

ו מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ט, טוש״ע חו״מ סי׳ שעה סעי׳ ז ח:

ז מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ט, טוש״ע חו״מ סי׳ שעה סעי׳ ז ח:

ח מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ט, טוש״ע חו״מ סי׳ שעה סעי׳ ז ח:

ט מיי׳ פי׳ מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ד, סמג עשין עג, טוש״ע חו״מ סי׳ שעה סעי׳ א:

י מיי׳ פי׳ מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ פח סעי׳ יב:

מִשּׁוּם רְוַוח בֵּיתָא, אֲבָל לְזַבּוֹנֵי — לָא? יְהוּדָה מָר בַּר מָרִימָר מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא אָמַר: מַה שֶּׁעָשָׂה, עָשׂוּי. רַב פָּפָּא אָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. [א]אָמַר רַב פָּפָּא: הָא דִּיהוּדָה מָר בַּר מָרִימָר לָאו בְּפֵירוּשׁ אִתְּמַר, אֶלָּא מִכְּלָלָא אִתְּמַר. דְּהָהִיא אִיתְּתָא דְּעַיְּילָה לֵיהּ לְגַבְרָא תַּרְתֵּי אַמְהָתָא, אֲזַל גַּבְרָא נְסֵיב אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי, עַיֵּיל לַהּ חֲדָא מִנַּיְיהוּ. אֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, צְוַוחָה, לָא אַשְׁגַּח בַּהּ. מַאן דַּחֲזָא סָבַר מִשּׁוּם דְּסָבַר מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. וְלָא הִיא, מִשּׁוּם רְוַוח בֵּיתָא — וְהָא קָא רָוַוח. [ב]וְהִלְכְתָא: בַּעַל שֶׁמָּכַר קַרְקַע לְפֵירוֹת — לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. מַאי טַעְמָא? אַבָּיֵי אָמַר: חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תַּכְסִיף. רָבָא אָמַר: מִשּׁוּם רְוַוח בֵּיתָא. [ג]מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ אַרְעָא דְּמִקָּרְבָא לְמָתָא, אִי נָמֵי: בַּעַל אָרִיס הוּא. אִי נָמֵי, זוּזֵי וְקָא עָבֵיד בְּהוּ עִיסְקָא. [דה(א)]מַתְנִי׳ שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים — מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל שֶׁמּוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת וְקַיָּים. [ו(ב)]מֵתָה, מָה יַעֲשׂוּ בִּכְתוּבָּתָהּ וּבִנְכָסִים הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצְאִין עִמָּהּ? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יַחְלְקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן, וּכְתוּבָּה בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל. נְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצְאִים עִמָּהּ — בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאָב. [ז(ג)]הִנִּיחַ אָחִיו מָעוֹת — יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. פֵּירוֹת הַתְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע — יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. [ח]הַמְחוּבָּרִין בַּקַּרְקַע, אָמַר רַבִּי מֵאִיר: שָׁמִין אוֹתָן כַּמָּה הֵן יָפִין בְּפֵירוֹת, וְכַמָּה הֵן יָפִין בְּלֹא פֵּירוֹת, וְהַמּוֹתָר — יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. [ט]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: פֵּירוֹת הַמְחוּבָּרִין בַּקַּרְקַע — שֶׁלּוֹ. הַתְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע — כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה בָּהֶן. קָדַם הוּא — זָכָה, קָדְמָה הִיא — יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. [יא(ד)]כְּנָסָהּ, הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר. בִּלְבַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן. לֹא יֹאמַר לָהּ ״הֲרֵי כְּתוּבָּתִיךְ מוּנַּחַת עַל הַשֻּׁלְחָן״, אֶלָּא כָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתוּבָּתָהּ. וְכֵן: לֹא יֹאמַר אָדָם לְאִשְׁתּוֹ ״הֲרֵי כְּתוּבָּתִיךְ מוּנַּחַת עַל הַשֻּׁלְחָן״, אֶלָּא כָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתוּבָּתָהּ. גֵּירְשָׁהּ — אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתוּבָּה. הֶחְזִירָהּ — הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים, וְאֵין לָהּ אֶלָּא כְּתוּבָּה בִּלְבָד. גְּמָ׳ אִיבַּעְיָא לְהוּ: שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁמֵּתָה, מִי קוֹבְרָהּ? יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל קָבְרִי לַהּ דְּקָא יָרְתִי כְּתוּבָּה, אוֹ דִּלְמָא יוֹרְשֵׁי הָאָב קָבְרִי לַהּ, דְּקָא יָרְתִי נְכָסִים הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצְאִין עִמָּהּ? אָמַר רַב עַמְרָם: תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁמֵּתָה —

יוֹרְשֶׁיהָ

מִשּׁוּם רְוַח בֵּיתָא שֶׁיַּכְנִיס הַפֵּרוֹת לְבֵיתוֹ וִיהֵא מְזוֹן הַבַּיִת מָצוּי וְיֵיטִיב לָהּ: לָאו בְּפֵרוּשׁ אִתְּמַר לֹא שְׁמָעָהּ מֵרָבָא בְּהֶדְיָא: תַּרְתֵּי אַמְהָתָא שְׁפָחוֹת מְלוֹג הָיוּ וְלֹא שֻׁמְּאתָם לוֹ בִּכְתֻבָּתָהּ: עַיֵּיל לַהּ חֲדָא מִנַּיְיהוּ לְשָׁרֵת לַשְּׁנִיָּה: אֲתַאי קַמַּיְתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא: מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וַאֲפִילּוּ נְתָנָהּ לְאַחֶרֶת לְשִׁמּוּשָׁהּ: וְלֹא הִיא לְעוֹלָם מִשּׁוּם רְוַח בֵּיתָא אִית לֵיהּ לְרָבָא תַּקָּנַת פֵּרוֹת: וְהָא קָא רָוַח בֵּיתָא שֶׁאַף עַתָּה הִיא עוֹשָׂה צָרְכֵי הַבַּיִת: שֶׁמָּא תַּכְסִיף הַשָּׂדֶה שֶׁלֹּא יָחוּשׁ הַלּוֹקֵחַ לְזַבְּלָהּ וּלְטַיְּבָהּ דְּקָא סָבַר לְמָחָר נָפְקַת מִנַּאי שֶׁאֵין הַגּוּף שֶׁלִּי אֲבָל בַּעַל מְצַפֶּה שֶׁמָּא תָּמוּת הִיא בְּחַיָּיו וְיִירַשׁ אֶת גּוּף הַקַּרְקַע וּמְשַׁבֵּחַ לָהּ: דְּמִקָּרְבָא לְמָתָא דַּחֲזְיָא לֵיהּ כָּל שַׁעְתָּא אִי מַכְסִיף לָהּ: אִי נָמֵי בַּעַל אָרִיס הוּא כְּלוֹמַר שֶׁנּוֹתֵן לַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מְזֻמָּנִים: אִי נָמֵי זוּזֵי וְקָא עָבֵד בְּהוּ עִסְקָא שֶׁהַבַּעַל עוֹשֶׂה סְחוֹרָה בַּמָּעוֹת שֶׁקִּבֵּל מִן הַלּוֹקֵחַ וּמִשְׂתַּכֵּר בָּהֶן וְאִיכָּא רְוַח בֵּיתָא: מַתְנִי' שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם: בִּכְתֻבָּתָהּ בִּנְדוּנְיָא שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ וְשֻׁמָּאתַן לוֹ בִּכְתֻבָּתָהּ וְקִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּתָן וְרַשַּׁאי לְהוֹצִיאָם: וּבִנְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצְאִים עִמָּהּ הֵן נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁאֵין שָׁמִין אוֹתָם עָלָיו וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהוֹצִיאָן אֶלָּא מִשֶּׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּתוֹ נִכְנָסִין עִמָּהּ וּכְשֶׁהִיא יוֹצְאָה יוֹצְאִין עִמָּהּ: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים כו' בִּיבָמוֹת פֶּרֶק הַחוֹלֵץ קָא מְפָרֵשׁ מַאי שְׁנָא רֵישָׁא כְּשֶׁהִיא קַיֶּמֶת דְּלָא פְּלִיגֵי שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ בָּהֶם וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא כְּשֶׁמֵּתָה אָמְרוּ ב"ש יַחֲלֹקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל בָּהֶם וּמְפָרֵשׁ נָמֵי דְּדַוְקָא נָקַט יַחֲלֹקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב בְּנִכְסֵי מְלוֹג אֲבָל יוֹרְשֵׁי הָאָב לֹא יַחֲלֹקוּ בִּכְתֻבַּת הַבַּעַל וְאַף עַל גַּב דְּנָקַט רֵישָׁא מַה יַּעֲשׂוּ בִּכְתֻבָּתָהּ תַּנְיָא וְשַׁבְקָהּ: וב"ה אוֹמְרִים נְכָסִים דְּצֹאן בַּרְזֶל בְּחֶזְקָתָן וּבְבָבָא בָּתְרָא בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (בָּבָא בָּתְרָא דַּף קנח:) מְפָרֵשׁ בְּחֶזְקַת מִי הֵם מֻחְזָקִין אִי בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל הוֹאִיל וְאַחְרָיוּתָן עָלָיו אוֹ בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה שֶׁהָיוּ שֶׁלָּהּ: הָכִי גָּרְסִי' כְּתֻבָּתָהּ בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל מָנֶה מָאתַיִם וְתוֹסֶפֶת שֶׁרְאוּיִין לָבֹא לָהּ מִשֶּׁל בַּעַל בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל: יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע לְפִי שֶׁכְּתֻבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן כִּדְקָתָנֵי לְקַמָּן לְפִיכָךְ נִכְסֵי הַמֵּת אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּתָהּ אֶלָּא שֶׁהַיָּבָם אוֹכֵל פֵּרוֹת אִם מְיַבֵּם אוֹתָהּ וְקָסָבַר מִטַּלְטְלֵי מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה: שָׁמִין אוֹתָם דְּקָסָבַר כָּל מַה שֶּׁגָּדֵל בִּרְשׁוּת הַמֵּת אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּה: וחכ"א פֵּרוֹת הַמְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע שֶׁלּוֹ בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ עֲלָהּ: כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה קָסָבַר מִטַּלְטְלֵי לִכְתֻבָּה לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי אא"כ תָּפְסָה וּמֵחַיִּים דְּבַעַל בָּעֵינַן תְּפִיסָה כִּדְלְקַמָּן בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פד:) וה"ה נָמֵי דִּפְלִיגֵי אַכְּסָפִים דְּמַאי שְׁנָא כְּסָפִים מִפֵּרוֹת תְּלוּשִׁים: הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ': כָּל נְכָסָיו שֶׁיָּרַשׁ מֵאָחִיו: גֵּרְשָׁהּ לִיבִמְתּוֹ לְאַחַר שֶׁכְּנָסָהּ: אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּה אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא גֵּרְשָׁהּ הָיוּ כָּל הַנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים לָהּ וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְכֹּר: הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים דִּתְנַן בְּפִרְקִין דִּלְקַמָּן הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶחֱזִירָהּ עַל מְנָת כְּתֻבָּה הָרִאשׁוֹנָה הֶחְזִירָהּ וּבַגְּמָרָא פָּרִיךְ לָמָּה לִי לְאַשְׁמוֹעִינַן בִּיבָמָה: גְּמ' מִי קוֹבְרָהּ מִשּׁוּם דְּיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי יוֹרְשִׁין קָמִבַּעְיָא לָן: יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל קָבְרֵי לַהּ דְּקָא יָרְתִי כְּתֻבָּתָהּ וְתַנְיָא בְּפֶרֶק נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף מז:) קְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ:

נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן פ"ה דְּכִי הֵיכִי דִּפְלִיגֵי אָמוֹרָאֵי בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קנח: וְשָׁם) בְּנָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ דְּקָתָנֵי נָמֵי הָתָם נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן וְאִיכָּא לְמָ"ד בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל לְפִי שֶׁהָיוּ בְּאַחְרָיוּתוֹ וְאִיכָּא לְמָ"ד בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאָב לְפִי שֶׁשֶּׁלָּהּ הָיוּ וְאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁהָיוּ בְּחֶזְקַת שְׁנֵיהֶם וְיַחֲלֹקוּ הָכִי נָמֵי פְּלִיגֵי הָכָא וְאֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תָּם אֶלָּא הָכָא מוֹדוּ כֻּלֵּי עָלְמָא שֶׁהֵם בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל דְּהַיָּבָם כְּבָר הָיָה מֻחְזָק בַּנְּכָסִים קֹדֶם מִיתָתָהּ מִשְּׁעַת מִיתַת אָחִיו שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ דְּאֵין לָהּ לִקַּח כְּתֻבָּה כְּלָל עַד שֶׁתַּחֲלֹץ וּבֵית שַׁמַּאי נָמֵי מוֹדוּ לְבֵית הִלֵּל בְּהָא כִּדְאָמַר בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לח. וְשָׁם) אֲבָל בְּנָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ מֻחְזָקִין יוֹרְשֵׁי אָב בַּנְּכָסִים כְּמוֹ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל דְּהַלָּלוּ בָּאִין לִירַשׁ וְהַלָּלוּ בָּאִין לִירַשׁ שֶׁעֲדַיִן לֹא הֶחְזַק בַּנְּכָסִים לֹא זֶה וְלֹא זֶה וּלְהָכִי פְּלִיגֵי הָתָם בְּחֶזְקַת מִי וּלְבֵית שַׁמַּאי יַחֲלֹקוּ בְּכָל הַנְּכָסִים אַף בְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל דְּהָתָם קָתָנֵי יַחֲלֹקוּ סְתָמָא וְלָא קָתָנֵי יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב כִּדְקָתָנֵי הָכָא דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא בְּנִכְסֵי מְלוֹג שֶׁבָּהֶן יוֹרְשֵׁי הָאָב עִקָּר כְּמוֹ שֶׁמְּדַקְדֵּק בְּהַחוֹלֵץ וְעוֹד דְּאִי פְּלִיגֵי נָמֵי הָכָא אִם כֵּן לְמַאן דְּאָמַר בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה תִּקְשֵׁי דְּאִם כֵּן בֵּית שַׁמַּאי מוֹקְמִי נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה טְפֵי מִנִּכְסֵי מְלוֹג דְּבְנִכְסֵי מְלוֹג קָאָמְרִי דְּיַחֲלֹקוּ וּבְנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל מוֹדוּ לְבֵית הִלֵּל דְּהָווּ בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה לְמַאן דְּאָמַר וְזֶה אֵינוֹ דִּבְפֶרֶק אַלְמָנָה בִּיבָמוֹת (דַּף סו.) מַשְׁמַע דְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל בְּחֶזְקַת הַבַּעַל קָיְמִי טְפֵי כִּדְקָתָנֵי הָתָם דְּעַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל יֹאכְלוּ בִּתְרוּמָה וְלָא עַבְדֵי מְלוֹג וְכֵן בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי וְעוֹד לְמָ"ד הָתָם נָמֵי בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל הָוֵי טְפֵי בְּחֶזְקַת הַבַּעַל מִנִּכְסֵי מְלוֹג דִּבְנִכְסֵי מְלוֹג קָאָמְרִי דְּהָווּ בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאָב וְהָא דְּלָא עָרֵיב וְתָנֵי נְכָסִים עִם הַכְּתֻבָּה כְּדֵי לִתֵּן טַעַם לַדָּבָר כְּלוֹמַר בְּחֶזְקַת מִי שֶׁהָיוּ עַד עַתָּה דְּהַיְינוּ הַבַּעַל אֲבָל עַל הַכְּתֻבָּה לֹא הֻצְרַךְ טַעַם שֶׁדָּבָר פָּשׁוּט הוּא דְּהָוֵי בְּחֶזְקַת הַבַּעַל טְפֵי מִנִּכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל וְטַעַם זֶה אָנוּ צְרִיכִין כְּמוֹ כֵן לוֹמַר הָתָם לְמָ"ד בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל וּבְהַחוֹלֵץ הֶאֱרַכְתִּי: **וְהַתְּלוּשִׁין** כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה וְאִם תֹּאמַר בִּשְׁלָמָא קָדַם הוּא זָכָה דְּקָסָבַר דְּמִטַּלְטְלִין לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אֶלָּא קָדְמָה אִיהִי אַמַּאי זָכְתָה לְר' עֲקִיבָא דְּאָמַר לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף פד.) דְּאֵין מְרַחֲמִין בַּדִּין אֶלָּא יִנָּתְנוּ לַיּוֹרְשִׁין וְאִית לֵיהּ דַּאֲפִילּוּ קָדְמָה הִיא לֹא זָכְתָה כִּדְמוֹכַח הָתָם בַּגְּמָרָא וְי"ל דְּהָתָם דִּלְגְבּוֹת אֲפִילּוּ קָדְמָה אִיהִי לֹא זָכְתָה אֲבָל הָכָא שֶׁאֵין לָהּ אֶלָּא שִׁעְבּוּד בְּעָלְמָא לֹא חָשׁוּ וּלְקַמָּן הֶאֱרַכְתִּי: **יוֹרְשֵׁי** הַבַּעַל קָבְרֵי לַהּ דְּקָא יָרְתִי כְּתֻבָּתָהּ וא"ת לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּאֵין לְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל אֶלָּא מָנֶה וּמָאתַיִם וְלֹא נְדוּנְיָא וְהָא אָמְרִי' בְּפֶרֶק נַעֲרָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף מז:) דִּקְבוּרָתָהּ תַּחַת נְדֻנְיָתָהּ מִדְּאֵינוֹ חַיָּב לִקְבֹּר אֲרוּסָתוֹ וי"ל דְּשׁוֹמֶרֶת יָבָם הָיְתָה רְאוּיָה לִטֹּל קְצָת מָנֶה וּמָאתַיִם כִּדְמַסְקִינַן דְּיָבָם כְּאַחֵר דָּמֵי וְהָוֵי כְּאִלּוּ הִכְנִיסָה לוֹ נְדוּנְיָא שֶׁהָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ וְאוֹתוֹ הַשִּׁעְבּוּד הִיא מַכְנֶסֶת לוֹ וַהֲרֵי הִיא כְּאִלּוּ נְטָלָהּ וְהֶחֱזִירָהּ לוֹ וְלָא דָּמְיָא לִשְׁאָר אֲרוּסָה דְּלָא מְכַנְּסָה לֵיהּ מִידֵי וּלְפִי זֶה אֲפִילּוּ בִּיבָמָה מִן הָאֵרוּסִין מִבַּעְיָא לֵיהּ: **אוֹ** דִּלְמָא יוֹרְשֵׁי הָאָב קָבְרֵי לַהּ דְּקָא יָרְתִי נְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצְאִין עִמָּהּ לְפֵי' הַקּוּנְטְרֵס לְמַאן דְּאָמַר בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר דְּקָא יָרְתִי נָמֵי נְדֻנְיָתָהּ אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְאַסּוֹקֵי אַפֵּי' לְמַאן דְּאָמַר בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל וא"ת מַאי קָא מִבַּעְיָא לֵיהּ וְהָתַנְיָא לְעֵיל קְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ דְּהַיְינוּ נְדוּנְיָיתָא וְלֹא נִכְסֵי מְלוֹג וְי"ל דְּלָאו דַּוְקָא נָקַט הָתָם כְּתֻבָּתָהּ דה"ה נִכְסֵי מְלוֹג אֶלָּא דִּרְגִילוּת הוּא טְפֵי שֶׁמַּכְנֶסֶת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל מִנִּכְסֵי מְלוֹג וּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס נָמֵי מָנֶה וּמָאתַיִם דְּהָכָא כִּנְדוּנְיָא דָּמֵי כִּדְפֵרַשְׁנוּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' כ, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' יג:
ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' כ, טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' יז:
ג מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' כ, טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' יז:
ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ז:
ה מיי' פג' מהל' נחלות הל' ט, סמג עשין צו, טוש"ע אה"ע סי' קס סעי' ה:
ו מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' י, טוש"ע אה"ע סי' קס סעי' ז:
ז מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יג, טוש"ע אה"ע סי' קס סעי' ז:
ח מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יב, טוש"ע אה"ע סי' קסח סעי' ד:
ט מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יב, טוש"ע אה"ע סי' קסח סעי' ה:
י מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יב, טוש"ע אה"ע סי' קסח סעי' א:
יא מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יא, סמג עשין נא, טור אה"ע סי' קסו, ש"ע אה"ע סי' קסח סעי' ג:

מסורת הש"ס

א יבמות לח.; משנה יבמות
ב משנה בבא בתרא; יבמות לח:; בבא בתרא קנח.
ג משנה כתובות
ד משנה יבמות

[א](א)יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשֵׁי כְתוּבָּתָהּ חַיָּיבִין בִּקְבוּרָתָהּ. אָמַר אַבָּיֵי, אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: אַלְמָנָה נִיזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין, וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן, וְאֵין חַיָּיבִין בִּקְבוּרָתָהּ. יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשֵׁי כְתוּבָּתָהּ חַיָּיבִין בִּקְבוּרָתָהּ, וְאֵיזוֹהִי אַלְמָנָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי יוֹרְשִׁין? הֱוֵי אוֹמֵר: זוֹ שׁוֹמֶרֶת יָבָם. אָמַר רָבָא, וְלֵימָא: אָח אֲנִי יוֹרֵשׁ. אִשְׁתּוֹ אֵין אֲנִי קוֹבֵר. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מִשּׁוּם דְּבָאִין עָלָיו מִשְּׁנֵי צְדָדִין: אִם אָחִיו יוֹרֵשׁ — יִקְבּוֹר אֶת אִשְׁתּוֹ. אִם אֵינוֹ קוֹבֵר אֶת אִשְׁתּוֹ — יִתֵּן כְּתוּבָּתָהּ. [ב]אֲמַר לֵיהּ, הָכִי קָא אָמֵינָא: אָח אֲנִי יוֹרֵשׁ, אֶת אִשְׁתּוֹ אֵין אֲנִי קוֹבֵר. וְאִי מִשּׁוּם כְּתוּבָּה — לֹא נִיתְּנָה כְּתוּבָּה לִגְבּוֹת מֵחַיִּים. (ב)מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאִית לֵיהּ מִדְרַשׁ כְּתוּבָּה — בֵּית שַׁמַּאי. וְשָׁמְעִינַן לְהוּ לְבֵית שַׁמַּאי דְּאָמְרִי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כִּגְבוּי דָּמֵי! (ג)דִּתְנַן: מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. [ג]אוֹ שׁוֹתוֹת?! "וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֵיכָּא! אֶלָּא: מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא שׁוֹתוֹת — לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת. וְאַמַּאי? סְפֵיקָא הוּא: סָפֵק זִנַּאי סָפֵק לֹא זִנַּאי — וְקָאָתֵי סָפֵק וּמוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי. קָסָבְרִי בֵּית שַׁמַּאי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת — כִּגְבוּי דָּמֵי. וְהָא בָּעֵינַן: "כְּשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר תִּטְלִי מַה שֶּׁכָּתוּב לִיכִי", וְלֵיכָּא? אָמַר רַב אָשֵׁי: יָבָם נָמֵי כְּאַחֵר דָּמֵי. שְׁלַח לֵיהּ רָבָא לְאַבָּיֵי בְּיַד רַב שְׁמַעְיָה בַּר זֵירָא: וּמִי נִתְּנָה כְּתוּבָּה לִגְבּוֹת מֵחַיִּים? וְהָתַנְיָא, רַבִּי אַבָּא אוֹמֵר, שָׁאַלְתִּי אֶת סוֹמְכוֹס: הָרוֹצֶה שֶׁיִּמְכּוֹר בְּנִכְסֵי אָחִיו, כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אִם כֹּהֵן הוּא — יַעֲשֶׂה סְעוּדָה וִיפַיֵּיס. אִם יִשְׂרָאֵל הוּא — מְגָרֵשׁ בְּגֵט וְיַחְזִיר. וְאִי

יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּתָהּ אוֹתָן יוֹרְשִׁים שֶׁיּוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ: וְאֵין חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ דְּהָא בָּעֵי לְמֵיתַב כְּתֻבָּתָהּ לְיוֹרְשֶׁיהָ: שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי יוֹרְשִׁים דְּאִצְטְרִיךְ לְתַנָּא לְמִתְנֵי אוֹתָן יוֹרְשִׁין שֶׁיּוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ ש"מ אִיכָּא יוֹרְשִׁים אַחֲרִינֵי בַּהֲדַיְהוּ דְּלָא יָרְתִי כְּתֻבָּתָהּ: אָח אֲנִי יוֹרֵשׁ כְּתֻבָּה זוֹ שֶׁאֲנִי יוֹרֵשׁ אֵין כָּאן מִנְּדֻנְיַת אָבִיהָ כְּלוּם אֶלָּא מָאתַיִם וְתוֹסֶפֶת שֶׁכָּתַב לָהּ אָחִי וְאֵין אֲנִי יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ אֶלָּא אָחִי: יִקְבֹּר אֶת אִשְׁתּוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה הוּא קוֹבְרָהּ אִם מֵתָה בְּחַיָּיו וַאֲפִלּוּ לֹא הִכְנִיסָה לוֹ כְּלוּם: יִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ שֶׁהַקְּבוּרָה בָּאָה תַּחְתֶּיהָ: לִגְבּוֹת מֵחַיִּים כָּל זְמַן שֶׁהַבַּעַל חַי וַאֲנִי בִּמְקוֹם בַּעַל עוֹמֵד שֶׁהָיִיתִי מְצַפֶּה לְכָנְסָהּ: מַאן שָׁמְעַתְּ לֵהּ דְּאִית לֵהּ מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה שֶׁדּוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הַכְּתֻבָּה שֶׁכָּתוּב בָּהּ לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר תִּטְלִי מַה שֶּׁכָּתוּב לִיכִי דְּמִנָּהּ דָּיְקַתְּ לֹא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגְבּוֹת מֵחַיִּים דְּהָא אֵינָהּ יְכוֹלָה לִנָּשֵׂא לְאַחֵר: ב"ש הִיא בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה דְּקָאָמְרִי ב"ש וַהֲלֹא מִסֵּפֶר כְּתֻבָּה נִלְמֹד לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר תִּטְלִי מַה שֶּׁכָּתוּב לִיכִי וְהוֹאִיל וְהִיא נִשֵּׂאת ע"פ עַצְמָהּ שֶׁבָּאָה וְאָמְרָה מֵת בַּעְלִי אַף כְּתֻבָּתָהּ גּוֹבָה ע"פ עַצְמָהּ: וְשָׁמְעִי' לְהוּ לב"ש שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁטַר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ הוּא מֻחְזָק בְּנִכְסֵי הַלֹּוֶה יוֹתֵר מִמֶּנּוּ: כִּגְבוּי דָּמֵי וְהַנְּכָסִים בְּחֶזְקָתָהּ הִלְכָּךְ מִנָּהּ קָא יָרֵית: מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן אָכַל הַנָּשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם קָאֵי שֶׁקִּנְּאוּ לָהֶן בַּעֲלֵיהֶן וְנִסְתְּרוּ וְלֹא הִסְפִּיק לְהַשְׁקוֹתָהּ עַד שֶׁמֵּת: וְלֹא שׁוֹתוֹת דְּבָעֵינַן וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ: סָפֵק זִנַּאי וְהִפְסִידָה כְּתֻבָּה: מִידֵי וַדַּאי מִידֵי יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל שֶׁהֵן וַדָּאִין בִּירֻשָּׁה: כִּגְבוּי דָּמֵי וְהִיא מֻחְזֶקֶת בַּנְּכָסִים יוֹתֵר מֵהֶן וְאֵין כָּאן מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי: וְהָא בָּעֵינַן לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי כו' אַלְּעֵיל פָּרִיךְ סוֹף סוֹף הֵיאַךְ כְּתֻבָּה נִגְבֶּת מֵחַיִּים שֶׁנּוּכַל לָבֹא עָלָיו מִשְּׁנֵי צְדָדִים וְהָא בָּעֵינַן כו': יָבָם נָמֵי כְּאַחֵר דָּמֵי וְכֵיוָן שֶׁהִתִּירַתָּה מִיתַת הַבַּעַל לִנָּשֵׂא לַיָּבָם מֵאוֹתָהּ שָׁעָה זָכְתָה בַּנְּכָסִים: שְׁלַח לֵהּ רָבָא לְאַבָּיֵי לְאַחַר שֶׁהֱשִׁיבוֹ עַל שְׁאֵלָתוֹ וְאָמַר נִתְּנָה כְּתֻבַּת יְבָמָה לִגְבּוֹת מֵחַיִּים שֶׁל יָבָם: בְּיַד רַב שְׁמַעְיָה הוּא הָיָה שָׁלִיחַ בִּתְשׁוּבָה זוֹ: וּמִי נִתְּנָה כְּתֻבַּת יְבָמָה לִגְבּוֹת מֵחַיִּים דְּיָבָם: שֶׁיִּמְכֹּר בְּנִכְסֵי אָחִיו לְאַחַר שֶׁכָּנַס אֶת יְבִמְתּוֹ וַאֲמָרָן לְעֵיל כָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתֻבָּתָהּ: אִם כֹּהֵן הוּא שֶׁאִם יְגָרְשֶׁנָּה לֹא יוּכַל לְהַחֲזִירָהּ: יַעֲשֶׂה לָהּ סְעוּדָה יָפָה לְפַתּוֹתָהּ בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן: וִיפַיֵּס הֵימֶנָּה שֶׁתִּתֵּן לוֹ רְשׁוּת לִמְכֹּר אֶת הָעוֹדֵף עַל כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ: וְאִם יִשְׂרָאֵל הוּא שֶׁמֻּתָּר לְהַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ: מְגָרְשָׁהּ בְּגֵט וּמַגְבֶּה אֶת כְּתֻבָּתָהּ וּמוֹכֵר מַה שֶּׁיִּרְצֶה וּמַחֲזִירָהּ ע"מ כְּתֻבָּתָהּ הָרִאשׁוֹנָה אוֹ אֲפִי' רָצָה לְהַחֲזִירָהּ מִיָּד מוֹכֵר כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה שֶׁאֵין מְעַכֶּבֶת מִלִּמְכּוֹר אֶלָּא יְבָמָה לְפִי שֶׁאֵין הַיָּבָם כּוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא כְּתַב לָהּ דִּקְנַאי וּדְקָנֵינָא וְאֵין כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא עַל הָרִאשׁוֹן וּמִשּׁוּם הָכִי מְעַכְּבָא בְּכוּלְּהוּ דִּלְמָא מִשְׁתַּדְּפִי הָנֵי דִּמְיַחֵד לָהּ ואע"ג דְּאָמַר לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף צה:) אִשְׁתְּדוּף בְּנֵי חָרֵי טַרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי מ"מ אָמְרָה אֵינִי רוֹצָה לִטְרֹחַ לב"ד אֲבָל כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה כְּשֶׁמַּחֲזִירָהּ וְכָתַב לָהּ דִּקְנַאי וּדְקָנֵינָא לָא מָצְיָא מְעַכְּבָא וְהָא דִּתְנַן (גִּטִּין דַּף נה:) לָקַח מִן הָאִישׁ וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה מִקָּחוֹ בָּטֵל אוֹקְמִינַן בְּאוֹתָן שָׁלֹשׁ שָׂדוֹת אַחַת שֶׁכָּתַב לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ וְאַחַת שֶׁיִּחֵד לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ וְאַחַת שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ שׁוּם מִשֶּׁלָּהּ:

אֵיזוֹהִי אַלְמָנָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי יוֹרְשִׁין כו' מִיתּוּרָא דְּמַתְנִי' דַּיֵּיק אֲבָל עִקַּר מַתְנֵי' לָא מַיְירֵי בְּשׁוֹמֶרֶת יָבָם אֶלָּא בִּסְתָם אַלְמָנָה דְּהָא קָתָנֵי מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֵית לָהּ יְתוֹמִין: **וְלֵימָא** אָח אֲנִי יוֹרֵשׁ כו' לְפֵ"ה פָּרִיךְ שַׁפִּיר אָח אֲנִי יוֹרֵשׁ דְּאֵינִי יוֹרֵשׁ מִנְּכָסֶיהָ כְּלוּם אֶלָּא מָנֶה וּמָאתַיִם שֶׁל אָחִי הִלְכָּךְ אִשְׁתּוֹ אֵין אֲנִי קוֹבֵר אֲבָל לְפִי' ר"ת דִּנְדוּנְיָא לכ"ע בְּחֶזְקָתוֹ אֵינוֹ מְיֻשָּׁב כָּל כָּךְ שֶׁהֲרֵי הַנְּכָסִים שֶׁל אִשָּׁה הָיוּ וְכֵן גַּם לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס לְמ"ד בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל צָרִיךְ לְיַשֵּׁב וְצָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּהָכִי פָּרֵיךְ וְלֵימָא אָח אֲנִי יוֹרֵשׁ כְּלוֹמַר זְכוּתוֹ שֶׁל אָחִי אֲנִי יוֹרֵשׁ כְּמוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה הוּא אִם הָיָה קַיָּם אֲבָל חוֹבָתוֹ לֹא אִירַשׁ כִּדְאָמַר בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף לד:) הִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן פָּרָה שְׁאוּלָה מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהּ כָּל יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ מֵתָה אֵין חַיָּבִים בְּאָנְסֶיהָ: **מִשּׁוּם** דְּבָאִין עָלָיו מִשְּׁנֵי צְדָדִין אִם אָחִיו יוֹרֵשׁ יִקְבֹּר אֶת אִשְׁתּוֹ כְּלוֹמַר אִם בָּאתָ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כְּלוּם מִמֶּנָּה אֶלָּא מֵאָחִיו אִם כֵּן בָּעֵי לְמֵימַר דַּהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ אָחִיו קַיָּם וּלְהָכִי לֹא בָּאתָה לִידֵי גִּבּוּי יִקְבֹּר אֶת אִשְׁתּוֹ כְּלוֹמַר יֵחָשֵׁב לְגַמְרֵי כְּאִלּוּ הוּא חַי וְיִקְבֹּר אִשְׁתּוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה הוּא קוֹבְרָהּ וּלְפִי זֶה דַּוְקָא בְּנָפְלָה מִן הַנִּשּׂוּאִין וְאִם אֵינוֹ קוֹבֵר דְּלָא חָשִׁיב כְּאִלּוּ הַבַּעַל חַי א"כ בָּאתָה לִידֵי גִּבּוּי וְיִתֵּן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ: **מַאן** שָׁמְעַתְּ לֵהּ דְּאִית לֵהּ מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה ב"ש ולב"ה דְּלֵית לְהוּ מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגְבּוֹת מֵחַיִּים אע"ג דְּאֵינָהּ גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ קֹדֶם חֲלִיצָה לְעִנְיָן זֶה נִתְּנָה לִגְבּוֹת שֶׁיִּהְיֶה לָהּ קְבוּרָה תַּחַת כְּתֻבָּה וא"ת וְהָא ב"ה נָמֵי אִית לְהוּ מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה דְּחָזְרוּ לְהוֹרוֹת כב"ש כִּדְאָמַר בְּפֶ' הָאִשָּׁה שָׁלוֹם (יְבָמוֹת קיז. וְשָׁם) וּלְעֵיל סוֹף פ' נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף נג. וְשָׁם ד"ה שֶׁאֵין) פֵּרַשְׁתִּי וּלְפִי מַסְקָנָא דִּשְׁמַעְתִּין מָצֵי דָּרְשִׁי ב"ה מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה: **וְשָׁמְעִי'** לְהוּ לב"ש דְּאָמְרִי שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כִּגְבוּי דָּמֵי אַף ע"ג דִּלְאַבָּיֵי לֵית לֵהּ דִּכְגָבוּי דָּמֵי כִּדְמַשְׁמַע בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת לח:) דְּפָרִיךְ לְרָבָא מֵהַהִיא דְּנָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אָבִיו בִּכְתֻבָּה מוֹדֶה דִּכְגָבוּי דָּמֵי מִשּׁוּם חִנָּא כִּדְאָמַר הָתָם א"נ בָּתַר דִּשְׁמַעָהּ מֵרָבָא סְבָרָהּ: **שׁוֹתוֹת** וְהֵבִיא הָאִישׁ כו' מַשְׁמַע דִּבְסֵדֶר הַמִּשְׁנָה גָּרְסִינַן אוֹ שׁוֹתוֹת וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהָיָה כָּתוּב שָׁם בִּסְפָרִים לֹא שׁוֹתוֹת וְתֵמַהּ דְּהָתָם עִקַּר מִלְּתֵהּ וְלָא פָּרֵיךְ לָהּ כְּלָל: **וְהָא** בָּעֵינַן לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר כו' מָצִינוּ לְמֵימַר דְּפָרִיךְ לְבֵית שַׁמַּאי דִּנְהִי דְּאִית לְהוּ לְבֵית שַׁמַּאי שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כִּגְבוּי דָּמֵי מִיהוּ לְעִנְיָן זֶה מְהַנֵּי מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר דְּלָא יָהֵיב לָהּ קְבוּרָה מִידִי דַּהֲוֵי אֲרוּסָה דאע"ג דִּכְגָבוּי דָּמֵי אֵין לָהּ כְּתֻבָּה וּמְשַׁנֵּי יָבָם נָמֵי כְּאַחֵר דָּמֵי וְאִי הֲוָה גָּרְסִינַן אֶלָּא הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר דְּהָדַר בֵּהּ מִשִּׁנּוּיָא דִּלְעֵיל וְאָתֵי הַאי טַעְמָא נָמֵי לְבֵית הִלֵּל וּמָצוּ דָּרְשִׁי שַׁפִּיר מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה דְּכֵיוָן דִּכְאַחֵר דָּמֵי חָשִׁיב כְּאִלּוּ גָּבְתָה וְהֶחֱזִירָהּ לוֹ הוֹאִיל וְהִיא קְצָת בַּת גְּבִיָּה אִי נָמֵי מָצֵי לְמֵימַר דִּלְבֵית הִלֵּל פָּרִיךְ דְּלֵית לְהוּ כִּגְבוּי דָּמֵי אע"ג דס"ד דְּלֵית לְהוּ מִדְרַשׁ כְּתֻבָּה מ"מ פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּהַשְׁתָּא וּמַה הָתָם בִּיבָמוֹת לָא בָּעוּ ב"ה לְמִדְרַשׁ כְּתֻבָּה כְּדֵי לִגְבּוֹת אֶלָּא מַפְסְדֵי לָהּ כְּתֻבָּה כ"ש הָכָא שֶׁיֵּשׁ לָהּ לְהַפְסִיד כְּתֻבָּה ע"י מִדְרָשׁ שֶׁיֹּאמְרוּ בֵּית הִלֵּל שֶׁתַּפְסִיד: **יָבָם** נָמֵי כְּאַחֵר דָּמֵי ואע"ג דבפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יג:) אָמַר גַּבֵּי וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה דְּיָבָם לָא מִקְּרֵי אַחֵר הָנֵי מִלֵּי בִּלְשׁוֹן תּוֹרָה אֲבָל בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים אִקְּרִי אַחֵר: **הָרוֹצֶה** שֶׁיִּמְכֹּר בְּנִכְסֵי אָחִיו לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִמְכֹּר וּמְכָרוֹ בָּטֵל לְאַלְתַּר אֲפִי' קֹדֶם שֶׁתָּבֹא לִידֵי גְּבִיָּה דְּהֶחְמִירוּ חֲכָמִים בִּיבָמָה לְפִי שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ כָּל נְכָסַי אַחְרָאִין לִכְתֻבָּתִיךְ וּלְכָךְ תִּקְּנוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִמְכֹּר כְּלָל שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וְלִטְרֹחַ וְלִטְרוֹף מִן הַלָּקוֹחוֹת וַאֲפִי' יַשְׁאִיר לָהּ כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְכֹּר הַשְּׁאָר דְּחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֹאבְדוּ אוֹ יִשְׁתַּדְּפוּ הַשָּׂדוֹת שֶׁיַּשְׁאִיר וא"ת מ"מ מַה מַּפְסֶדֶת וְהָא אָמַר לְקַמָּן דְּאִי לֵית לַהּ מֵרִאשׁוֹן תַּקִּינוּ לַהּ מִשֵּׁנִי וי"ל דְּמַפְסֶדֶת שֶׁצְּרִיכָה לַחֲזֹר וְלִטְרוֹף הַלָּקוֹחוֹת דַּאֲפִי' אִי לֵית לָהּ מִנִּכְסֵי הָרִאשׁוֹן אֶלָּא מְשַׁעְבְּדֵי לָא תַּקִּינוּ לָהּ רַבָּנַן מִשֵּׁנִי דְּאִי לָאו הָכִי מַאי אַהֲנֵי לֵהּ מַה שֶּׁכְּתֻבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן: **מְגָרְשָׁהּ** בְּגֵט וא"ת וְהוֹאִיל וְטַעֲמָא מִשּׁוּם דְּלָא כְּתַב לָהּ דִּקְנַאי יִכְתֹּב לָהּ וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְגָרְשָׁהּ וי"ל שֶׁאֵין הָאִשָּׁה חֲפֵצָה דְּנִיחָא לָהּ שֶׁיְּהוּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן הוֹאִיל וְהֵם כָּל שָׁעָה בְּעַיִן שֶׁאֵין רַשַּׁאי לְמָכְרָם וְאֵין לָנוּ לְכוֹפָהּ לִמְחֹל דִּינָהּ וּפִי' בַּקּוּנְטְ' וְהָא דִּתְנַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין נה:) לָקַח מִן הָאִישׁ וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה מִקָּחוֹ בָּטֵל הָא אוֹקִימְנָא בְּאוֹתָן ג' שָׂדוֹת וְהִקְשָׁה ה"ר שְׁמוּאֵל דכ"ש בִּשְׁאָר נְכָסִים כִּדְאָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף נ. וְשָׁם) לְמַעוּטֵי מַאי אִלֵּימָא לְמַעוּטֵי שְׁאָר נְכָסִים כָּל שֶׁכֵּן דַּהֲוָה לֵהּ אֵיבָה דְּאָמַר לָהּ עֵינַיִךְ נָתַתְּ בְּגֵרוּשִׁין וּבְמִיתָה לְכָךְ נִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ מִקָּחוֹ בָּטֵל מִשְּׁעַת טְרִיפָה וְג' שָׂדוֹת לָאו לְמַעוּטֵי שְׁאָר נְכָסִים אֶלָּא אֲפִי' ג' שָׂדוֹת מִקָּחוֹ קַיָּם עַד שְׁעַת טְרִיפָה וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס דְּמִקָּחוֹ בָּטֵל מַשְׁמַע דְּבָטֵל לְאַלְתַּר וּבְחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב נ. וְשָׁם) ה"פ לְמַעוּטֵי מַאי דְּלָא מָצֵי אָמְרָה נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי אִלֵּימָא לְמַעוּטֵי שְׁאָר נְכָסִים דְּלָא תִּטְרֹף לְגַמְרֵי כָּל שֶׁכֵּן דַּהֲוְיָא לֵהּ אֵיבָה וְהָא דְּלָא קָאָמַר לְמַעוּטֵי שְׁאָר נְכָסִים דְּאֵין מִקָּחוֹ בָּטֵל לְאַלְתַּר דְּמִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא הִיא דְּאֵין מִקָּחוֹ בָּטֵל אֶלָּא בְּאוֹתָן ג' שָׂדוֹת דְּהָא כָּל אָדָם מוֹכֵר קַרְקָעוֹת הַמְשֻׁעְבָּדוֹת וּמִמֵּילָא יָדְעִנָא דְּדַוְקָא בְּאוֹתָן שָׁלֹשׁ שָׂדוֹת קָתָנֵי דְּמִקָּחוֹ בָּטֵל וּמִשּׁוּם לְמַעוּטֵי שְׁאָר נְכָסִים דְּאֵין מִקָּחוֹ בָּטֵל לָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאוֹקוּמָא בְּאוֹתָן ג' שָׂדוֹת אֲבָל קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּהֵיכִי מָצֵי לְמֵימַר דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דְּבִשְׁאָר נְכָסִים אֵין מִקָּחוֹ בָּטֵל הָא מְקַמֵּי דְּמוֹקְמִינַן לָהּ הָתָם בְּאוֹתָן ג' שָׂדוֹת הֲוָה ס"ד דְּמַיְירֵי בִּשְׁאָר נְכָסִים אע"ג דְּקָתָנֵי מִקָּחוֹ בָּטֵל:

מסורת הש״ס

א משנה כתובות; לקמן צה:
ב יבמות לח:
ג סוטה כד.; משנה סוטה

תורה אור השלם

וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן [במדבר ה, טו]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ קס סעי׳ ז:
ב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ צז סעי׳ כד:
ג מיי׳ פב׳ מהל׳ סוטה הל׳ ז, סמג עשין מח, טור אה״ע סי׳ קעח:

וְאִי סָלְקָא דַּעְתִּין נִתְּנָה כְּתוּבָּה לִגָּבוֹת מֵחַיִּים, נְיַיחֵד לַהּ שִׁיעוּר כְּתוּבָּה, וְהַשְּׁאָר לִיזַבֵּין! וּלְטַעְמָיךְ, וְלוֹתְבַהּ מִמַּתְנִיתִין: לֹא יֹאמַר לָהּ הֲרֵי כְּתוּבָּתֵיךְ מוּנַּחַת לִיךְ עַל הַשֻּׁלְחָן, אֶלָּא כָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתוּבָּתָהּ?! (א)הָתָם עֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, סֵיפָא דְּקָתָנֵי: וְכֵן לֹא יֹאמַר אָדָם לְאִשְׁתּוֹ "הֲרֵי כְּתוּבָּתֵיךְ מוּנַּחַת לִיךְ עַל הַשֻּׁלְחָן", אֶלָּא כָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתוּבַּת אִשְׁתּוֹ — אִי בָּעֵי לֵיהּ לְזַבּוֹנֵי, הָכָא נָמֵי דְּלָא מָצֵי מְזַבֵּין?! אֶלָּא עֵצָה טוֹבָה קָמַשְׁמַע לַן, הָכָא נָמֵי עֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן, אֶלָּא, דְּרַבִּי אַבָּא קַשְׁיָא? דְּרַבִּי אַבָּא נָמֵי לָא קַשְׁיָא, מִשּׁוּם אֵיבָה. הָהוּא גַּבְרָא דִּנְפַלָה לֵיהּ יְבָמָה בְּפוּמְבְּדִיתָא, בָּעֵי אֲחוּהּ לְמִפְסְלַהּ (לַהּ) בְּגִיטָּא מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: מַאי דַּעְתָּיךְ — מִשּׁוּם נִכְסֵי? אֲנָא בְּנִכְסֵי פַּלֵּיגְנָא לָךְ. [א]אָמַר רַב יוֹסֵף: כֵּיוָן דַּאֲמוּר רַבָּנַן לָא לִיזַבֵּין, אַף עַל גַּב דְּזַבֵּין — לָא הָוֵה זְבִינֵיהּ זְבִינֵי. דְּתַנְיָא: מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ שׁוֹמֶרֶת יָבָם, וְהִנִּיחַ נְכָסִים בְּמֵאָה מָנֶה, אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבָּתָהּ אֵינָהּ אֶלָּא מָנֶה — לֹא יִמְכּוֹר, שֶׁכָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתוּבָּתָהּ. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְכָל הֵיכָא דַּאֲמוּר רַבָּנַן לָא לִיזַבֵּין — אַף עַל גַּב דְּזַבֵּין לָא הֲוָה זְבִינֵיהּ זְבִינֵי? וְהָתְנַן: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים תִּמְכּוֹר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים לֹא תִּמְכּוֹר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה — קַיָּים. שַׁלְחוּהָ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפֵּי, שַׁלְחַהּ: כִּדְרַב יוֹסֵף. אָמַר אַבָּיֵי: אַטּוּ רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפֵּי כֵּיפֵי תְּלָה לַהּ? שַׁלְחוּהָ לְקַמֵּיהּ דְּרַב מְנְיוֹמֵי בְּרֵיהּ דְּרַב נְחוּמִי, שַׁלְחַהּ: כְּדְאַבָּיֵי, וְאִי אָמַר בַּהּ רַב יוֹסֵף טַעְמָא אַחֲרִינָא שִׁלְחוּ לִי. (ב)נְפַק רַב יוֹסֵף דָּק וְאַשְׁכַּח דְּתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁהָיָה נוֹשֶׁה בְּאָחִיו, וּמֵת וְהִנִּיחַ שׁוֹמֶרֶת יָבָם, לֹא יֹאמַר: הוֹאִיל וְשֶׁאֲנִי יוֹרֵשׁ — הֶחְזַקְתִּי, אֶלָּא מוֹצִיאִין מִיָּבָם, וְיִקַּח בָּהֶן קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּירוֹת. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: דִּלְמָא דְּטָבָא לֵיהּ עֲבַדוּ לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: תַּנָּא תָּנֵי מוֹצִיאִין, וְאַתְּ אָמְרַתְּ דְּטָבָא לֵיהּ עֲבַדוּ לֵיהּ? [ב]הֲדוּר שַׁלְחוּהָ קַמֵּיהּ דְּרַב מְנְיוֹמֵי בְּרֵיהּ דְּרַב נְחוּמִי. אֲמַר לְהוּ: הָכִי אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מְנְיוֹמֵי אָמַר רַב נַחְמָן: זוֹ אֵינָהּ מִשְׁנָה. מַאי טַעְמָא? אִילֵּימָא מִשּׁוּם דְּהָווּ לְהוּ מִטַּלְטְלִי, וּמִטַּלְטְלִי לִכְתוּבָּה לָא מְשַׁעְבְּדִי — דִּלְמָא רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: מִטַּלְטְלִי מְשַׁעְבְּדִי לִכְתוּבָּה. וְאֶלָּא — מִשּׁוּם דְּאָמַר לַהּ: אַתְּ לָאו בַּעֲלַת דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ.

דִּלְמָא

עַל הַשֻּׁלְחָן וּלְטַעְמִיךְ דַּאֲמַרְתְּ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלָא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגְבּוֹת מֵחַיִּים אַמַּאי מְהַדְּרַתְּ אֲדְר' אַבָּא לְאוֹתוּבֵי מִבָּרַיְתָא אוֹתִיב מִמַּתְנִי': וּמְשַׁנֵּי מִמַּתְנִיתִין לָא מוֹתֵבְנָא דְּמַתְנִי' אִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי דְּלָאו דִּינָא קָתָנֵי אֶלָּא עֵצָה טוֹבָה שֶׁלֹּא תְּאַבֵּד כְּתֻבָּתָהּ: עַל הַשֻּׁלְחָן הֵן מָעוֹת שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן אִם הוּא שֻׁלְחָנִי: הָכִי נָמֵי דְּלָא מָצֵי מְזַבֵּן בִּתְמִיהַּ הָא אוֹקִימְנָא לְהַהִיא בְּאוֹתָן שָׁלֹשׁ שָׂדוֹת אֲבָל מִי שֶׁלֹּא כָּתַב וְלֹא יִחֵד מוֹכֵר הַכֹּל וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לְעַכֵּב עָלָיו וְטַעְמָא מִשּׁוּם דִּכְתַב לַהּ דִּקְנַאי וּדְקָנֵינָא וּמִיהוּ כְּשֶׁיָּמוּת אוֹ יְגָרְשֶׁנָּה טְרֵפָה לָקוֹחוֹת: עֵצָה טוֹבָה שֶׁמָּא יֹאבְדוּ הַמִּטַּלְטְלִין וְנִמְצֵאת בְּלֹא כְּתֻבָּה וְצָרִיךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה אַחֶרֶת: אֶלָּא דְּרַבִּי אַבָּא קַשְׁיָא אַדִּמְגָרֵשׁ לָהּ נְיַחֵד לָהּ שֶׁהֲרֵי גֵּרוּשִׁין גְּנַאי הֵן לִשְׁנֵיהֶם אֶלָּא וַדַּאי טַעֲמָא דְּלָא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לְהַגְבּוֹתָהּ מֵחַיִּים: מִשּׁוּם אֵיבָה הַמְיַחֵד לְאִשְׁתּוֹ אוֹ קַרְקַע אוֹ מִטַּלְטְלִין נוֹתֵן אֵיבַת עוֹלָם בֵּינֵיהֶם דִּסְבָרָה עֵינָיו נוֹתֵן בְּגֵרוּשִׁין אֲבָל זֶה שֶׁמְּגָרֵשׁ עַל מְנָת שֶׁיַּחֲזִיר יָדְעָה דְּלָא עָשָׂה אֶלָּא לִמְכֹּר וּפָקְעָה לָהּ אֵיבָה: דִּנְפְלָה לֵיהּ יְבָמָה דְּמִצְוָה בַּגָּדוֹל לְיַבֵּם: בְּעָא אֲחָוָה הַקָּטָן מִמֶּנּוּ: לְמִפַּסְלָהּ בְּגִטָּא לִזְרוֹק לָהּ גֵּט וּלְאָסְרָהּ עַל כָּל הָאַחִין כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דִּיבָמוֹת: מִשּׁוּם נִכְסֵי קָשֶׁה בְּעֵינֶיךָ שֶׁאַכְנִיסֶנָּה שֶׁלֹּא אֶזְכֶּה בְּנִכְסֵי אָחִי כִּדְתְנַן (יְבָמוֹת דַּף מ.) הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ זָכָה בְּנִכְסֵי אָחִיו: פַּלֵּגְנָא לָךְ כְּאִלּוּ אֲנִי חוֹלֵץ לָהּ וְלֹא אֶטֹּל אֶלָּא כָּמוֹךָ: כֵּיוָן דַּאֲמוּר רַבָּנָן שׁוֹמֶרֶת יָבָם אֵין הַיָּבָם רַשַּׁאי לִמְכֹּר כִּדְאָמְרִי' לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ שׁוֹמֶרֶת יָבָם כו': אע"ג דְּזַבֵּין כו' וּמַה שֶּׁעָשָׂה זֶה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ לַחֲלֹק לוֹ וְקָנוּ מִיָּדוֹ הֲרֵי הוּא כְּמוֹכֵר: כֵּיפֵי נְזָמִים כְּלוֹמַר בַּמֶּה יָפָה וַהֲנָאָה אֶת דְּבָרָיו וּמַה טַעַם נָתַן בָּהּ כְּשֶׁשְּׁלָחָהּ: שְׁלָחָהּ כְּדְאַבַּיֵּי דְּהֵיכָא דְּזַבֵּין זְבִינֵהּ זְבִינֵי: וּמֵת הַנּוֹשֶׁה הַמַּלְוֶה: לֹא יֹאמַר הַיָּבָם הַמְחֻיָּב הַמָּעוֹת: הוֹאִיל וַאֲנִי יוֹרֵשׁ שֶׁאַכְנִיס אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶזְכֶּה בַּנְּכָסִים: הֶחֱזַקְתִּי בְּחוֹב זֶה וְלֹא אֲשַׁלְּמֶנּוּ עוֹד: דְּטָבָא לֵיהּ עֲבַדוּ עֵצָה טוֹבָה שֶׁיִּהְיֶה הַקַּרְקַע קַיָּם לוֹ עוֹלָמִית וְלֹא יוֹצִיא הַמָּעוֹת בְּהוֹצָאָה: תַּנָּא תָּנֵי מוֹצִיאִין דְּמַשְׁמַע עַל כָּרְחוֹ: אֵינָהּ מִשְׁנָה לֹא נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל חֲכָמִים וְלָא סָמְכִינַן עֲלַהּ בְּמִידִי: דִּלְמָא ר"מ הִיא בְּמָתְנֵי' דְּקָתָנֵי גַּבֵּי כְּסָפִים וּפֵרוֹת תְּלוּשִׁין יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע וְאַפֵּי' לֹא תְּפְסָה אַלְמָא מְשַׁעְבְּדֵי לִכְתֻבָּתָהּ וְאַפֵּי' לָא קַיְמָא לַן כר"מ בְּהָא מִיהוּ גַּבֵּי מוֹצִיאִין לֵיכָּא מַאן דִּפְלִיג אִי מְקַרְקְעֵי נִינְהוּ וּלְעוֹלָם מִשְׁנָה הִיא: אֶלָּא לְהָכִי אֵינָהּ מִשְׁנָה וְטָעוּת הָיָה מִי שֶׁשְּׁנָאָהּ מִשּׁוּם דְּמָצֵי אָמַר לָהּ לָאו בַּעֲלַת דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ מִמְּךָ לֹא לָוִיתִי אֶלָּא מֵאָחִי:

וְאִם אִיתָא נְיַחֵד לַהּ שִׁעוּר כְּתֻבָּה כו' הוֹאִיל וְחָשַׁבְתָּ לָהּ כְּאִלּוּ גְּבָתָהּ וְהֶחֱזִירָהּ לוֹ: **וּלְטַעְמִיךְ** פֵּרוּשׁ דְּלָא אַסֵּקְתְּ אַדַּעְתָּךְ טַעְמָא דְּאֵיבָה לוֹתְבֵהּ מִמַּתְנִי' דְּמַשְׁמַע הָכִי לֹא יֹאמַר לָהּ הֲרֵי כְּתֻבָּתִיךְ מֻנַּחַת עַל הַשֻּׁלְחָן כְּדֵי לִמְכֹּר הַשְּׁאָר אֶלָּא כָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתֻבָּתָהּ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִמְכֹּר שׁוּם דָּבָר: **אֶלָּא** עֵצָה טוֹבָה קָמַשְׁמַע לַן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁמָּא יֹאבְדוּ הַמִּטַּלְטְלִין וְנִמְצֵאת שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה וְצָרִיךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה אַחֶרֶת וְזֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְר' מֵאִיר דְּאָמַר אָסוּר לְאָדָם לְהַשְׁהוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה וְנִרְאֶה לר"י עֵצָה טוֹבָה שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ וּלְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה דְּגַבֵּי אִשְׁתּוֹ הָוְיָא עֵצָה טוֹבָה שֶׁאִם יִחֵד לָהּ מִטַּלְטְלִין לֹא יוּכַל לְהוֹצִיאָהּ לְכָךְ טוֹב לוֹ שֶׁיִּהְיוּ כָּל נְכָסָיו אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּה וְיוֹצִיא הַכֹּל וּלְבַסּוֹף דְּמַסִּיק טַעְמָא דְּרַבִּי אַבָּא מִשּׁוּם אֵיבָה הָוְיָא טַעְמָא דְּמַתְנִיתִין נָמֵי מִשּׁוּם אֵיבָה בֵּין בִּיבִמְתּוֹ בֵּין בְּאִשְׁתּוֹ: **לֹא** יֹאמַר הוֹאִיל וַאֲנִי יוֹרֵשׁ הֶחֱזַקְתִּי וא"ת וְלִמְחֹל לְנַפְשֵׁהּ דְּהָא אָמְרִי' הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ וְחָזַר וּמְחָלוֹ מָחוּל וְאַפֵּי' יוֹרֵשׁ מוֹחֵל וְי"ל דְּשָׁאנֵי הָכָא דְּאֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶלָּא מִכֹּחָהּ אִי נָמֵי כְּר' מֵאִיר דְּדָאֵן דִּינָא דְּגַרְמֵי וּמַגְבֵּי בֵּהּ דְּמֵי שְׁטָרָא מְעַלְיָא כִּדְאָמְרִי' לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף פו.): **וְדִלְמָא** דְּטָבָא לֵהּ עֲבַדוּ לֵהּ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁתְּהֵא הַקֶּרֶן קַיֶּמֶת וְיֹאכַל פֵּרוֹת וְקָשֶׁה דְּלָא סַגֵּי דְּלָא אַשְׁמוֹעִינַן אֶלָּא בְּנִכְסֵי אָחִיו וְנִרְאֶה דְּטָבָא לֵהּ עֲבַדוּ לֵהּ דְּהַיְנוּ דְּהָוֵי שְׁלוֹם בַּיִת טְפֵי [שֶׁתְּהֵא בְּטוּחָה] יוֹתֵר לְפִי שֶׁלֹּא כְּתַב לָהּ דִּקְנַאי וּדְקָנֵינָא אִי נָמֵי דְּלָא זִילֵי נִכְסֵי כָּל כָּךְ כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ הַרְבֵּה מִנִּכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן שֶׁתִּטּוֹל כְּתֻבָּתָהּ מֵהֶן וְלֹא יִהְיוּ יְרֵאִין הַלָּקוֹחוֹת שֶׁתִּטְרוֹף מֵהֶם וְאִם תֹּאמַר וְנֵימָא נָמֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מֶכֶר מֵהַאי טַעְמָא מִשּׁוּם דְּטָבָא לֵהּ עֲבַדוּ לֵהּ וְי"ל דְּמִשּׁוּם טוֹבָתוֹ לֹא נַפְסִיד לַלָּקוֹחוֹת: **רַבִּי** מֵאִיר הִיא דְּאָמַר מִטַּלְטְלֵי מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה אוֹמֵר ר"ת דְּלָא אָמַר ר"מ לִגְבּוֹת מִיַּתְמֵי אֶלָּא דַּוְקָא מִנֵּהּ וְיָבָם בִּמְקוֹם אָחִיו קָאֵי וְהָוֵי כְּמוֹ מִנֵּהּ וְכֵן מַשְׁמַע בְּכַמָּה דּוּכְתִּין דִּבְמִנֵּהּ פְּלִיגִי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דלר"מ [מִטַּלְטְלֵי] דְּיַתְמֵי נָמֵי מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה וְכִמְקַרְקְעֵי דָּמֵי דא"כ אַפֵּי' לֵית לָן דְּרַבִּי נָתָן דִּין הוּא שֶׁתִּגָּבֶה מִמֶּנּוּ כְּאִלּוּ הָווּ מְקַרְקְעֵי וְעוֹד דְּהַשְׁתָּא מִלְוֶה דַּעֲדִיפָא דְּמוֹדוּ רַבָּנָן דְּגָבֵי מִנֵּהּ אֲפִלּוּ מִגְּלִימָא דְּעַל כַּתְפֵּהּ מוֹדֶה ר"מ דְּמִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי לָא מִשְׁתַּעְבְּדֵי לֵיהּ כְּתֻבָּה דִּגְרִיעָא דִּלְרַבָּנָן אֲפִילוּ מִטַּלְטְלֵי דִּידֵהּ לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי כ"ש דלר"מ לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לָהּ מִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי וא"ת דִּבְפֶּרֶק נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה (יְבָמוֹת דַּף צט. וְשָׁם) תַּנְיָא יֵשׁ מוֹכֵר אֶת אָבִיו לְהַגְבּוֹת לְאִמּוֹ כְּתֻבָּה כֵּיצַד כו' וְקָאָמַר הָא מַנִּי ר"מ הִיא דְּאָמַר מִטַּלְטְלֵי מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה וְהַשְׁתָּא הָא אֲפִילוּ מִמִּטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי לָא גָּבְיָא כִּדְפָרֵשִׁית כ"ש מִמִּטַּלְטְלֵי דִּמְקַבֵּל מַתָּנָה דְּאַלִּים טְפֵי כִּדְמַשְׁמַע בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קלג.) דְּדָיֵק הַשְׁתָּא בִּירֻשָּׁה דְּאוֹרָיְתָא אַלְמְנָתוֹ נִזּוֹנֶת מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע דְּרַבָּנָן לֹא כָּל שֶׁכֵּן מַשְׁמַע אֲבָל מַתְּנַת בָּרִיא דְּהָוְיָא דְּאוֹרָיְתָא אֵינָהּ נִזּוֹנֶת אַלְמָא גְּרִיעָא יְרֻשָּׁה מִמַּתְּנַת בָּרִיא וְי"ל דְּהַהִיא דִּיבָמוֹת אַיְרֵי בְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע דִּגְרִיעָא מִיְּרֻשָּׁה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ יא, סמג עשין נא, טוש״ע אה״ע סי׳ קסח סעי׳ ג:

ב מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ יג, טוש״ע אה״ע סי׳ קסח סעי׳ ה:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא כח:

ב תוספתא כתובות

(א)דִּלְמָא רַבִּי נָתָן הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן לַנּוֹשֶׁה בַּחֲבֵירוֹ מָנֶה, וַחֲבֵירוֹ בַּחֲבֵירוֹ, מִנַּיִן שֶׁמּוֹצִיאִין מִזֶּה וְנוֹתְנִין לָזֶה — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ". אֶלָּא: לָא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּמַחְמִיר תְּרֵי חוּמְרֵי בִּכְתוּבָּה, אֶלָּא אִי כְּרַבִּי מֵאִיר אִי כְּרַבִּי נָתָן. אָמַר רָבָא: אִם כֵּן, הַיְינוּ דִּשְׁמַעְנָא לֵיהּ לְאַבָּיֵי דְּאָמַר: "זוֹ אֵינָהּ מִשְׁנָה", וְלָא יָדַעְנָא מַאי הִיא. הָהוּא גַּבְרָא דִּנְפַלָה לֵיהּ יְבָמָה בְּמָתָא מַחְסְיָא. בְּעָא אֲחוּהּ לְמִיפְסְלַהּ בְּגִיטָּא מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: מַאי דַּעְתָּיךְ, אִי מִשּׁוּם נִכְסֵי — אֲנָא בְּנִכְסֵי פָּלֵיגְנָא לָךְ. אֲמַר לֵיהּ: מִסְתְּפֵינָא דְּעָבְדַתְּ לִי כְּדַעֲבִיד פּוּמְבְּדִיתָאָה רַמָּאָה. אֲמַר לֵיהּ: אִי בָּעֵית — פְּלוֹג לָךְ מֵהַשְׁתָּא. (ב)אָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: אַף עַל גַּב דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "לֵךְ וּמְשׁוֹךְ פָּרָה זוֹ וְלֹא תְּהֵא קְנוּיָה לְךָ אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם", לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם קָנָה, וַאֲפִילּוּ עוֹמֶדֶת בַּאֲגַם. הָתָם — בְּיָדוֹ, הָכָא — לָאו בְּיָדוֹ. [א]וְהָא כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָא קָנֵי! לָא קַשְׁיָא: הָא דַּאֲמַר לֵיהּ "קְנֵי מֵעַכְשָׁיו", הָא דְּלָא אֲמַר לֵיהּ "קְנֵי מֵעַכְשָׁיו". בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵעוּלָּא: יִבֵּם וְאַחַר כָּךְ חִילֵּק, מַהוּ? לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. חִילֵּק וְאַחַר כָּךְ יִבֵּם, מַהוּ? לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. מַתְקִיף לַהּ רַב שֵׁשֶׁת: הַשְׁתָּא יִבֵּם וְאַחַר כָּךְ חִילֵּק, לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם, חִילֵּק וְאַחַר כָּךְ יִבֵּם מִבַּעְיָא?! שְׁנֵי מַעֲשִׂים הֲווּ. [ב]כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בֵּין יִבֵּם וְאַחַר כָּךְ חִילֵּק, בֵּין חִילֵּק וְאַחַר כָּךְ יִבֵּם — לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. וְהִלְכְתָא: לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: פֵּירוֹת הַמְחוּבָּרִים לַקַּרְקַע — שֶׁלּוֹ. אַמַּאי? וְהָא כָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין וְעַרְבָאִין לִכְתוּבָּתָהּ! אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: תְּנִי — שֶׁלָּהּ. ג(ג)כְּנָסָהּ — הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ. לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: לוֹמַר שֶׁמְּגָרְשָׁהּ בְּגֵט וּמַחְזִירָהּ. מְגָרְשָׁהּ בְּגֵט פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "וְיִבְּמָהּ" אָמַר רַחֲמָנָא, וַעֲדַיִין יִבּוּמִין הָרִאשׁוֹנִים עָלֶיהָ. לָא תִּיסְגֵּי לַהּ בְּגֵט אֶלָּא בַּחֲלִיצָה, קָא מַשְׁמַע לַן. מַחְזִירָהּ: פְּשִׁיטָא!

מַהוּ

דִּלְמָא בְּהָא נָמֵי לֹא טָעָה דְּרַבִּי נָתָן הִיא דְּמוֹצִיאִין מִזֶּה וְנוֹתְנִין לָזֶה: **לַאֲשֶׁר** אָשַׁם לוֹ לַאֲשֶׁר הַקֶּרֶן שֶׁלּוֹ וְלָא כְּתִיב לַאֲשֶׁר נוֹשֶׁה בּוֹ: **אֶלָּא** לְהָכִי אֵינָהּ מִשְׁנָה וְטָעָה הַתַּנָּא שֶׁשְּׁנָאָהּ דְּלָא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּאִית לֵיהּ תְּרֵי חוּמְרֵי בִּכְתֻבָּה שֶׁהֲרֵי הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים חֲדָא דְּמִטַּלְטְלֵי מִשְׁתַּעְבְּדִי לָהּ וַחֲדָא דְּגָבְיָא מִבַּעַל חוֹבוֹ שֶׁל מֵת מִדְּרַבִּי נָתָן אֶלָּא חֲדָא מֵהָנָךְ חוּמְרֵי הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בָּהּ אִי כְּרַבִּי מֵאִיר אִי כְּר' נָתָן וְכֵיוָן דִּתְנָא תַּרְוַיְהוּ לֹא קִבְּלָהּ מֵרַבּוֹ כֵּן וּמֵאֵלָיו שְׁנָאָהּ מִי שֶׁסִּדֵּר הַבָּרַיְתָא וְלָא סָמְכִינַן עֲלַהּ בְּמִידֵי: **וְלָא** יָדַעְנָא מַאי הִיא לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ טַעַם בַּדָּבָר אַמַּאי אֵינָהּ מִשְׁנָה: **פּוּמְבְּדִיתָאָה** רַמָּאָה שֶׁאַחֲרֵי כֵּן חָזַר בּוֹ פּוּמְבְּדִיתָא קָרֵי לְהוּ רַמָּאָה כִּדְאָמְרִי' בְּעָלְמָא (חֻלִּין דַּף קכז.) נַרְשָׁאָה נַשְׁקָךְ מְנֵי כַּכָּךְ פּוּמְבְּדִיתָאָה לַוְיָיךְ שְׁנֵי אֻשְׁפִּיזִיךְ [וּבְחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב מו.) כְּמוֹ כֵּן תָּא וְאַחְוִי לָךְ רַמַּאי דְּפּוּמְבְּדִיתָא]: **פְּלוֹג** מֵהַשְׁתָּא הַחֲזֵק בְּחֶלְקְךָ מֵעַכְשָׁו ואע"פ שֶׁאֵינָהּ עַכְשָׁו קְנוּיָה לְךָ עַד שֶׁאֶכְנֹס אוֹ שֶׁאֶחֱלֹק לִכְשֶׁאֶכְנוֹס וְאֶזְכֶּה בְּכֻלָּן זָכָה אַתָּה בְּחֶלְקְךָ עַל פִּי שֶׁהֶחֱזַקְתִּיךָ מֵעַכְשָׁו: **קָנָה** לְאַחַר שְׁלֹשִׁים בִּמְשִׁיכָה זוֹ: **וְאַפֵּי'** עוֹמֶדֶת בַּאֲגַם שֶׁאֵינָהּ בִּרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ: **הָתָם** הוּא דְּקוֹנֶה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים מִשּׁוּם דְּבְיָדוֹ הָיָה לְהַקְנוֹתָהּ לוֹ מִשְּׁעַת מְשִׁיכָה הִלְכָּךְ מְהַנְּיָא מְשִׁיכָה לִכְשֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי שֶׁיִּמָּלְאוּ ל' יוֹם: **הָכָא** לָאו בְּיָדוֹ לְחַלְּקָם לוֹ מֵעַכְשָׁו וּלְהַקְנוֹת לוֹ אִם יִרְצֶה הִלְכָּךְ אִי אֲמַר לֵיהּ נָמֵי לִכְשֶׁאֶכְנוֹס זָכָה מֵעַכְשָׁו לָאו מִדֵּי הוּא דְּקַיְמָא לָן כְּרַב יוֹסֵף כִּדְקָבָעֵינַן הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין וַאֲפִילּוּ אִית לָן יִבֵּם וְאַחַר כָּךְ חִילֵּק מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי הַשְׁתָּא מִיהַת לָאו בְּיָדוֹ: **וְהָא** כִּי אֲתָא כו' גַּבֵּי מְשִׁיכַת פָּרָה קָאֵי וּפָרִיךְ דָּר' יוֹחָנָן אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן: **קְנֵי** מֵעַכְשָׁו לְאַחַר שְׁלֹשִׁים כְּשֶׁיַּגִּיעוּ תְּהֵא קְנוּיָה לְךָ מֵעַכְשָׁו: **שְׁנֵי** מַעֲשִׂים הָווּ וּמִי שֶׁשָּׁאַל זוֹ לֹא שָׁאַל זוֹ וְלֹא שָׁמַע הָאַחֲרוֹן אֶת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא נִשְׁאֲלוּ יַחַד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לְגִרְסָא בְּעָלְמָא אֶלָּא ע"פ מַעֲשִׂים שֶׁאֵרְעוּ נִשְׁאֲלוּ: **וְהָא** קָתָנֵי כָּל נְכָסָיו שֶׁל מֵת אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּתָהּ וְהַמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע כְּקַרְקַע וְלָא דָּמוּ לִמְחֻבָּרִין דְּנִכְסֵי מְלוֹג דְּהָתָם פֵּירָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנָן הֵיכָא דְּאִיכָּא קֶרֶן קַיָּם וְהָנֵי נָמֵי פֵּירֵי נִינְהוּ דְּגָמְרִי בִּרְשׁוּתֵהּ אֲבָל הָכָא קַרְנָא וּפֵירָא דִּידֵהּ הוּא וְשִׁעְבּוּדָא הוּא דְּאִית לָהּ עֲלַיְהוּ וּמַאי דְּאִשְׁתַּעְבַּד לָהּ מֵחַיִּים דְּבַעַל לָא אָמְרִינַן פֵּירָא הוּא לְאַפְקוֹעֵי שִׁעְבּוּדָא: **תְּנֵי** שֶׁלָּהּ וְלָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵהּ אֶלָּא אַתְּלוּשִׁין וְאַכְסָפִים וּלְמֵימַר דְּלָא מְשַׁעְבְּדֵי מִטַּלְטְלֵי לִכְתֻבַּת': **שֶׁמְּגָרֵשׁ'** בְּגֵט וּמַחֲזִירָהּ תְּרֵי מִלֵּי אַשְׁמְעִינַן מְגָרְשָׁהּ בְּגֵט וְאֵינָהּ צְרִיכָה חֲלִיצָה וְאַשְׁמְעִינַן שֶׁאִם רָצָה לְהַחֲזִירָהּ מַחֲזִירָהּ כִּשְׁאָר אִשָּׁה: **עֲדַיִן** יְבוּמִין הָרִאשׁוֹנִים עָלֶיהָ אע"פ שֶׁלְּקָחָהּ דְּהָכִי כְּתִיב וּלְקָחָהּ וְיִבְּמָהּ: **קמ"ל** דְּנַעֲשֵׂית כְּאִשְׁתּוֹ וּמִלְּאִשָּׁה דָּרְשִׁינַן לֵיהּ לְקַמָּן וְהַאי וִיבָמָהּ דָּרְשִׁינַן לְבַעַל כָּרְחָהּ בִּיבָמוֹת (דַּף ח:):

לָא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּמַחְמִיר תְּרֵי חֻמְרֵי בִּכְתֻבָּה וְאִם תֹּאמַר וְהָא דִּתְנַן בְּהַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פד. וְשָׁם) מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב וְיוֹרְשִׁין וְהָיָה לוֹ פִּקָּדוֹן אוֹ מִלְוָה בְּיַד אֲחֵרִים ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר יִנָּתְנוּ לַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶם וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא לִכְתֻבַּת אִשָּׁה מִשּׁוּם חִנָּא וּלְמַאן דְּאָמַר נָמֵי לַכּוֹשֵׁל שֶׁבִּרְאִיָּה אִם הָיְתָה כְּתֻבַּת אִשָּׁה כּוֹשֵׁל הָיָה מוֹדֶה אוֹ אִם לֹא הָיָה בַּעַל חוֹב כְּלָל הָיוּ נוֹתְנִין לָאִשָּׁה וְאִי הֲוָה מְפָרְשִׁינַן דְּהָתָם לֹא מִן הַדִּין אֶלָּא מִצְוָה לִתֵּן לַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶם הֲוָה נִיחָא וְאַפֵּי' אִי דִּינָא הָכִי יֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּאֵין הַיּוֹרְשִׁין מֻחְזָקִין מִן הַפִּקָּדוֹן וְהַמִּלְוֶה לְכָךְ אֵין צָרִיךְ לְדְרַבִּי נָתָן תֵּדַע דְּלָא חֲשִׁיבֵי מֻחְזָקִין דְּהָא אִי הָווּ חֲשִׁיבֵי מֻחְזָקִין לָא הָווּ מִטַּלְטְלֵי דִּידְהוּ מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה אוֹ לב"ח אֲבָל הָכָא הֲרֵי הַיָּבָם מֻחְזָק מֵאוֹתָהּ מִלְוֶה שֶׁהֲרֵי הוּא הַחַיָּב וְאַפֵּי' הָיוּ אֲחֵרִים חַיָּבִין הֲוָה חָשִׁיב יָבָם מֻחְזָק דִּבְמָקוֹם אָחִיו קָאֵי לְכָךְ צָרִיךְ דְּר' נָתָן: **פּוּמְבְּדִיתָאָה** רַמָּאָה וְאִם תֹּאמַר וּמָה רַמָּאוּת עָשָׂה הָא אָמַר רַב יוֹסֵף לָא הָוֵי זְבִינֵהּ זְבִינָא וְעוֹד דְּמַה תִּקֵּן בְּכָךְ דְּאָמַר אִפְלוֹג מֵהַשְׁתָּא וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דִּלְעֵיל חָזַר בּוֹ הַפּוּמְבְּדִיתָאָה וְלֹא רָצָה לִתֵּן אַחַר שֶׁיִּבֵּם וְהָא דְּקָאָמַר רַב יוֹסֵף כו' לֹא מִשּׁוּם שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה אֶלָּא לְפִי שֶׁשַּׁיָּךְ עָלָיו אוֹתוֹ הַדִּין: **הָתָם** בְּיָדוֹ הָכָא לָאו בְּיָדוֹ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס הִלְכָּךְ כִּי אָמַר לֵהּ נָמֵי לִכְשֶׁאֶכְנוֹס זָכָה מֵעַכְשָׁו לָאו מִדֵּי הוּא דְּקַיְמָא לָן כְּרַב יוֹסֵף דְּפָסְקִינַן לְקַמָּן הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ וְאַפֵּי' אִית לָן יָבָם וְאַחַ"כ חִלֵּק מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי הַשְׁתָּא מִיהָא לָאו בְּיָדוֹ הוּא וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּמַאי שְׁנָא מִדְּאָמַר רַב בפ"ק דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף טז:) שָׂדֶה זוֹ לִכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה מִמְּךָ קְנוּיָה לְךָ מֵעַכְשָׁו קָנָה אע"ג דְּלָאו בְּיָדוֹ וְי"ל דְּרַב סָבַר אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם וְלָא קַיְמָא לַן הָכִי דְּפָסְקִינַן בְּפֶרֶק אַף עַל פִּי (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נט.) כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר: **הָא** דְּאָמַר מֵעַכְשָׁו וְהָא דְּלָא אָמַר מֵעַכְשָׁו לָא דָּמֵי לָאוֹמֵר לְאִשָּׁה הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי לְאַחַר שְׁלֹשִׁים וְלֹא בָּא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם דִּמְקֻדֶּשֶׁת אע"פ שֶׁנִּתְאַכְּלוּ הַמָּעוֹת אע"פ שֶׁלֹּא אָמַר מֵעַכְשָׁו כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף נט.) דִּבְכֶסֶף וַדַּאי לָא בָּעֵינַן מֵעַכְשָׁו שֶׁאִם לֹא תִתְקַדֵּשׁ לוֹ חַיֶּבֶת לְשַׁלֵּם וְהָוֵי כְּאִלּוּ הַכֶּסֶף בְּעַיִן לְאַחַר שְׁלֹשִׁים אֲבָל הָכָא גַּבֵּי מְשִׁיכָה אִם לֹא אָמַר מֵעַכְשָׁו לֹא קָנָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם דְּבִשְׁעַת קְנִיָּה כְּבָר פָּסְקָה הַמְּשִׁיכָה וְרַב נָמֵי דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף טז:) שָׂדֶה זוֹ לִכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה מִמְּךָ קְנוּיָה לְךָ מֵעַכְשָׁו קָנָה הַיְנוּ (מֵעַכְשָׁו) מִשּׁוּם דִּסְתָם קְנִיַּת שָׂדֶה הָוְיָא בִּשְׁטָר וּלְכָךְ צָרִיךְ מֵעַכְשָׁו שֶׁמָּא יֹאבַד הַשְּׁטָר אוֹ יִקָּרַע וְלֹא יִהְיֶה בָּעוֹלָם בִּשְׁעַת קְנִיָּה ואע"ג דְּרַב מְסַפְּקָא לֵהּ בְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁו וּלְאַחַר ל' אִי תְּנָאָה הָוֵי אִי חֲזָרָה הָוֵי בְּמֵעַכְשָׁיו לִכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה קָנָה דְּהָא דְּקָאָמַר לִכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאֵינָהּ שֶׁלּוֹ עַתָּה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְנוֹתָהּ אֶלָּא לִכְשֶׁיִּקָּחֶנָּה וְעוֹד כֵּיוָן דְּקָאָמַר מֵעַכְשָׁו לְבַסּוֹף לֵיכָּא לְסַפּוּקֵי בְּמִידֵי וְאִם תֹּאמַר וְר' יוֹחָנָן דְּהָכָא מַאי קָסָבַר אִי חֲזָרָה הָוֵי אַמַּאי קָנָה דְּכֵיוָן דְּחָזַר בּוֹ הָא בָּטֵל מֵעַכְשָׁו וְאִי תְּנָאָה הָוֵי אַמַּאי בָּעֵינַן שֶׁתְּהֵא עוֹמֶדֶת בַּאֲגַם דְּהָכִי מַשְׁמַע בְּהַכּוֹתֵב (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף פו: וְשָׁם) דְּדַוְקָא בְּעוֹמֶדֶת בַּאֲגַם קָנָה דַּאֲפִילּוּ עוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת מַקְנֶה נָמֵי דְּהָא קָנָה מֵעַכְשָׁו כֵּיוָן דִּתְנָאָה הָוֵי וְלֹא חָזַר בּוֹ עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים וי"ל דְּר' יוֹחָנָן לְטַעְמֵהּ דְּלֵית לֵהּ תְּנָאָה הָוֵי וְלֹא חֲזָרָה הָוֵי אֶלָּא מֵעַכְשָׁו מַתְחִיל הַקִּנְיָן וְאֵינוֹ נִגְמָר עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים וְכֵן אִית לֵהּ בְּהָאוֹמֵר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף ס.) וּלְהָכִי צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא בְּסוֹף שְׁלֹשִׁים בַּאֲגַם שֶׁהוּא מָקוֹם הָרָאוּי לִמְשִׁיכָה וּבְהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת צג. ד"ה קְנוּיָה) הֶאֱרַכְתִּי: **וִיבָמָהּ** אֲמַר רַחֲמָנָא וְלֵיכָּא לְמֵימַר וְאֵימָא הָכִי נָמֵי דְּאִצְטְרִיךְ וִיבָמָהּ לְכַמָּה דְּבָרִים:

מסורת הש"ס

א קידושין טו.; פסחים לא.; גיטין לז.; לעיל יט.; בבא קמא מ:

ב לקמן פו:

ג יבמות יט:; יבמות לט.

תורה אור השלם

וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ [במדבר ה, ז]

כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ [דברים כה, ה]

וְהָיָה אִם־בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר [דברים כה, ב]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' ט, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קצז סעי' ג:

ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יא, סמג עשין יא, טוש"ע אה"ע סי' קסח סעי' א:

ג מיי' פא' מהל' יבום וחליצה הל' טו, סמג עשין נא, טוש"ע אה"ע סי' קסה סעי' א:

מַהוּ דְּתֵימָא: מִצְוָה דְּרָמָא רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ עַבְדַהּ, וְהַשְׁתָּא תֵּיקוּם עֲלֵיהּ בְּאִיסּוּר אֵשֶׁת אָח, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאֵימָא הָכִי נָמֵי! אָמַר קְרָא "וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה". כֵּיוָן שֶׁלְּקָחָהּ — נַעֲשֵׂית כְּאִשְׁתּוֹ. בִּלְבַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן. מַאי טַעְמָא — אִשָּׁה הִקְנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם. [א(א)]וְאִי לֵית לַהּ מֵרִאשׁוֹן, אִית לַהּ מִשֵּׁנִי. כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ. [ב]לֹא יֹאמַר לָהּ "הֲרֵי כְּתוּבָּתִיךְ". מַאי וְכֵן? מַהוּ דְּתֵימָא: הָתָם הוּא דְּלָא כְּתַב לָהּ "דִּקְנַאי וּדְקָנֵינָא", אֲבָל הָכָא דִּכְתַב לַהּ "דִּקְנַאי וּדְקָנֵינָא", אֵימָא סָמְכָה דַּעְתַּהּ — קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]גֵּרְשָׁהּ — אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתוּבָּתָהּ. גֵּרְשָׁהּ — אִין, לֹא גֵּרְשָׁהּ — לָא. קָא מַשְׁמַע לַן כִּדְרַבִּי אַבָּא. [דה]הֶחֱזִירָהּ — הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים, וְאֵין לָהּ אֶלָּא כְּתוּבָּתָהּ. הֶחֱזִירָהּ, מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא: הַמְגָרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה וּמַחֲזִירָהּ, עַל מְנָת כְּתוּבָּה רִאשׁוֹנָה מַחֲזִירָהּ! מַהוּ דְּתֵימָא: אִשְׁתּוֹ הוּא דְּאִיהוּ כְּתַב לַהּ כְּתוּבָּה מִינֵּיהּ, אֲבָל יְבִמְתּוֹ דְּלָא אִיהוּ כְּתַב לַהּ, הֵיכָא דְּגָרְשַׁהּ וְאַהַדְרַהּ — אֵימָא כְּתוּבְּתַהּ מִינֵּיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רַב יְהוּדָה: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ כּוֹתְבִין לִבְתוּלָה מָאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מָנֶה, וְהָיוּ מַזְקִינִין וְלֹא הָיוּ נוֹשְׂאִין נָשִׁים, עַד שֶׁבָּא שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח וְתִיקֵּן, כָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתוּבָּתָהּ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ כּוֹתְבִין לִבְתוּלָה מָאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מָנֶה, וְהָיוּ מַזְקִינִין וְלֹא הָיוּ נוֹשְׂאִין נָשִׁים. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַנִּיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. וַעֲדַיִין: כְּשֶׁהוּא כּוֹעֵס עָלֶיהָ, אוֹמֵר לָהּ: "לְכִי אֵצֶל כְּתוּבָּתִיךְ", הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַנִּיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית חָמִיהָ. עֲשִׁירוֹת עוֹשׂוֹת אוֹתָהּ קְלָתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, עֲנִיּוֹת הָיוּ עוֹשׂוֹת אוֹתָהּ עָבִיט שֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם. [ו]וַעֲדַיִין, כְּשֶׁכּוֹעֵס עָלֶיהָ אוֹמֵר לָהּ: "טְלִי כְּתוּבָּתִיךְ וָצְאִי". עַד שֶׁבָּא שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח וְתִיקֵּן, שֶׁיְּהֵא כּוֹתֵב לָהּ: כָּל נְכָסַי אַחְרָאִין לִכְתוּבָּתָהּ.

הֲדַרַן עֲלָךְ הָאִשָּׁה

הַכּוֹתֵב

נַעֲשֵׂית כְּאִשְׁתּוֹ דִּכְתִיב לְאִשָּׁה קְרָא יַתִּירָא: אִשָּׁה הִקְנוּ לוֹ לְיָבָם זֶה מִן הַשָּׁמַיִם אֵין עָלָיו לִכְתֹּב לָהּ שְׁטַר נִשּׂוּאִין: מַאי וְכֵן לֹא יֹאמַר פְּשִׁיטָא מִי גְּרִיעָה אִשְׁתּוֹ מִיְּבִמְתּוֹ: הָתָם הוּא גַּבֵּי יְבִמְתּוֹ קָאָמְרִינַן שֶׁלֹּא יִחֵד לָהּ מָעוֹת לִפְנֵי שֻׁלְחָנוֹ: דְּלָא כְּתַב לָהּ כְּתֻבָּה הַאי יָבָם דְּלִכְתּוֹב בָּהּ נְכָסִים: דִּקְנַאי כְּבָר: וּדְקָנֵינָא שֶׁאֲנִי עָתִיד לִקְנוֹת הִלְכָּךְ אִיכָּא אֵיבָה דְּלָא סָמְכָה דַּעְתָּהּ שֶׁלֹּא יֹאבְדוּ הַמָּעוֹת: גֵּרְשָׁהּ אִין הוּא דְּאָמְרִינַן אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּה וְאִם בָּא לִמְכֹּר מִן הַשְּׁאָר יִמְכֹּר: לֹא גֵּרְשָׁהּ לֹא יִמְכֹּר כְּלוּם: קָא מַשְׁמַע לַן כִּדְרַבִּי אַבָּא דִּלְעֵיל אִם יִשְׂרָאֵל הוּא מְגָרְשָׁהּ בְּגֵט וּמַחֲזִירָהּ וְאִם תֹּאמַר מֵרֵישָׁא שָׁמְעִינַן לָהּ דְּקָתָנֵי כָּל נְכָסָיו אַחֲרָאִין הָתָם עֵצָה טוֹבָה הוּא דְּהָא גַּבֵּי אִשְׁתּוֹ נָמֵי תְּנַן הָכִי אֲבָל מֵהַךְ מִשְׁנָה יַתִּירָא שָׁמְעִינַן דַּוְקָא גֵּרְשָׁהּ דְּאִי לָא לְמַאי קָתָנֵי לָהּ אִי מִשּׁוּם הִיא גּוּפָהּ פְּשִׁיטָא דְּאֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא וַדַּאי לְדִיּוּקָא דִּילֵהּ תַּנְיֵהּ לְמֵדַק הָא לֹא גֵּרְשָׁהּ לֹא: מַאי קָא מַשְׁמַע לַן בִּיבָמָה: תְּנֵינָא לָהּ בְּאִשְׁתּוֹ וּמַאי אַלְמֵהּ דִּיבִמְתּוֹ דְּאִצְטְרִיךְ לְמִתְנְיֵהּ: דְּלֵית לָהּ כְּתֻבָּה מִנֵּהּ אֶלָּא עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן: הָיוּ כּוֹתְבִין כו' וְלֹא הָיוּ מְשַׁעְבְּדִים נִכְסֵיהֶן לְאַחְרָיוּת הַכְּתֻבָּה: וְלֹא הָיוּ נוֹשְׂאִין נָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹצוֹת לִנָּשֵׂא לָהֶם אָמְרוּ לִכְשֶׁיָּמוּת אוֹ יְגָרֵשׁ לֹא נִמְצָא לִגְבּוֹת כְּלוּם שֶׁהַיּוֹרְשִׁין יַצְנִיעוּ מָעוֹת שֶׁל יְרֻשָּׁה: בְּבֵית חָמִיהָ בְּבֵית בַּעֲלָהּ: עֲשִׁירוֹת שֶׁכְּתֻבָּתָן מְרֻבָּה: קְלָתוֹת כְּמִין סַל שֶׁמֻּנַּחַת עַל רֹאשָׁהּ וְנוֹתֶנֶת בָּהּ פְּלָכֶיהָ לְאַחַר שֶׁנִּתְמַלֵּא הַפֶּלֶךְ טָווּי: עָבִיט לְמֵימֵי רַגְלַיִם: טְלִי כְּתֻבָּתֵךְ וּצְאִי לְפִי שֶׁהָיְתָה מְיֻחֶדֶת לְכָךְ: כָּל נִכְסֵי אַחֲרָאִין וְלֹא יִחֵד לָהּ כְּתֻבָּה בְּמִטַּלְטְלִין: הַדְרָן עֲלָךְ הָאִשָּׁה

מַהוּ דְּתֵימָא מִצְוָה דְּרָמָא רַחֲמָנָא עֲלֵהּ עַבְדַהּ כו' הָא פְּשִׁיטָא דִּכְשֶׁיִּבְּמָהּ מֻתָּר לָבֹא עָלֶיהָ בִּיאוֹת הַרְבֵּה כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה וְלֵית לָן לְמֵימַר מִצְוָה דְּרָמָא רַחֲמָנָא עֲלֵהּ עַבְדַהּ בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה דִּסְבָרָא הוּא דְּלָא אֲמַר רַחֲמָנָא וִיבָמָהּ כְּדֵי לְגָרְשָׁהּ לְאַלְתַּר אֲבָל בְּנִשּׂוּאֵי אַחֲרֵנִי אֵימָא תֵּקוּם בְּאִסּוּר אֵשֶׁת אָח: **הָתָם** הוּא דְּלָא כְּתַב לָהּ דִּקְנַאי כו' מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס מַשְׁמַע דִּבְאִשְׁתּוֹ כֵּיוָן שֶׁכָּתַב לָהּ אִם יֹאבְדוּ חַיָּב לְשַׁלֵּם וַהֲוָה אָמֵינָא דְּיָכוֹל לְיַחֵד קָא מַשְׁמַע לַן דַּאֲפִלּוּ הָכִי אֵינוֹ יָכוֹל לְיַחֵד דְּכֵיוָן דִּסְבוּרָה דְּלֵית לָהּ לָא סָמְכָה דַּעְתָּהּ אע"ג דְּאִית לָהּ הָוְיָא בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת כִּדְמוֹכַח באע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נו: (וְשָׁם) וְקָשֶׁה לָרַשְׁבָּ"א דְּמַשְׁמַע בְּרֵישׁ אע"פ (כְּתֻבּוֹת דַּף נה.) דְּתוּ כְּשֶׁמְּיַחֵד לָהּ מִטַּלְטְלִין סְתָמָא אֵין אַחֲרָיוּתָן עָלָיו אע"ג דְּכָתַב לָהּ דִּקְנַאי גַּבֵּי אֵין עוֹשִׂין כְּתֻבַּת אִשָּׁה מִטַּלְטְלִין בְּשֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת וְעוֹד הִקְשָׁה דְּמַה מַּפְסֶדֶת יְבִמְתּוֹ כְּשֶׁמְּיַחֵד לָהּ דְּכִי הֵיכִי דִּבְאִשְׁתּוֹ קָאָמַר כְּשֶׁיִּחֵד לָהּ סְתָם וְנֶאֶבְדוּ חַיָּב לְשַׁלֵּם יְבִמְתּוֹ נָמֵי כְּשֶׁיִּחֵד לָהּ סְתָם וְנֶאֶבְדוּ חוֹזֶרֶת עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן דְּאַחְרָיוּת כְּתֻבָּתָהּ עֲלֵיהֶם וְרַבֵּינוּ יִצְחָק פֵּרֵשׁ הָתָם הוּא דְּלָא כְּתַב לָהּ כְּלוֹמַר אִי לָא תְּנָא אֶלָּא רֵישָׁא הֲוָה אֲמִינָא דְּטַעְמָא כִּדְבָעֵינַן לְמֵימַר לְקַמָּן דְּלָא יִחֵד לָהּ לְיַבְמָהּ כְּדֵי לִמְכֹּר שְׁאָר נְכָסִים דְּאֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרָם כֵּוָן דְּלָא כְּתַב לָהּ דִּקְנַאי אֲבָל בְּאִשְׁתּוֹ לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יוּכַל לִמְכֹּר מֵהַאי טַעְמָא דְּהָא כָּתַב לָהּ דִּקְנַאי: **קָא** מַשְׁמַע לַן כְּרַבִּי אַבָּא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִמְכֹּר בְּנִכְסֵי אָחִיו כְּלָל וְא"ת וְהָא מֵרֵישָׁא שָׁמְעִינַן לָהּ דִּתְנַן הִנִּיחַ אָחִיו מָעוֹת יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע כּוּ' וְכֵיוָן דְּצָרִיךְ לִקְנוֹת אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְכֹּר וְי"ל דְּאִי מֵרֵישָׁא הֵ"א דַּוְקָא כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ אֲבָל כָּל הַנְּכָסִים לֹא קמ"ל מִמִּשְׁנָה יַתִּירָא: **אֲבָל** יְבִמְתּוֹ דְּלָא אִיהוּ כְּתַב לַהּ כו' תֵּמַהּ וְלִתְנֵי הַהִיא דְּהָכָא וְלָא לִתְנֵי הַהִיא דִּלְקַמָּן דְּאִשְׁתּוֹ שָׁמְעִי' מק"ו דִּיבִמְתּוֹ וְי"ל דְּשֶׁמָּא הֲוָה אֲמִינָא סְבָרָא אִיפְּכָא: **בַּתְּחִלָּה** הָיוּ כּוֹתְבִין לִבְתוּלָה מָאתַיִם כו' פֵּרוּשׁ הָיוּ מְיַחֲדִים לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא הָיָה אַחְרָיוּת הַכְּתֻבָּה עַל כָּל הַנְּכָסִים אִם יֹאבְדוּ אֵלּוּ הַמָּעוֹת וְהָיוּ מַזְקִינִין וְלֹא הָיוּ נוֹשְׂאִין נָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹצוֹת לִנָּשֵׂא שֶׁהָיוּ יְרֵאוֹת שֶׁמָּא יַצְנִיעוּ הַיּוֹרְשִׁין אוֹתָם מָעוֹת שֶׁיִּחֲדוּ לָהּ לִכְתֻבָּתָהּ הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַנִּיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ שֶׁאֵין הַיּוֹרְשִׁין יְכוֹלִין לְהַצְנִיעָן וּמַה שֶּׁלֹּא תִּקְּנוּ מִתְּחִלָּה לִתֵּן לְיָדָהּ אוֹתָן מָעוֹת כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ בְּסָמוּךְ כְּשֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן קְלָתוֹת הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאֵין דֶּרֶךְ לִתֵּן לָהּ מָעוֹת לִשְׁמוֹר אֲבָל כֵּלִים רְגִילָה הִיא לִשְׁמוֹר א"נ לֹא מַמָּשׁ הָיָה נוֹתֵן מָעוֹת וּמִיהוּ אֵין כָּל כָּךְ הַמָּעוֹת בִּרְשׁוּתָהּ כְּמוֹ הַקְּלָתוֹת שֶׁנּוֹתֶנֶת בָּהֶם חֲפָצֶיהָ וְהֵם כָּל שָׁעָה אֶצְלָהּ וְלֹא הָיוּ הַיּוֹרְשִׁין יְכוֹלִין לְהַצְנִיעָם כְּמוֹ הַמָּעוֹת וַאֲפִלּוּ הָיוּ יְכוֹלִין לְהַצְנִיעָן כְּמוֹ הַמָּעוֹת אֵינָן רַשָּׁאִין דִּכְשֶׁרוֹאִין אוֹתָן נִכָּר לַכֹּל שֶׁהוּא שֶׁלָּהּ וְכֵן פֵּרֵשׁ ר"ח שֶׁהָיוּ נוֹתְנִים לָהּ וַעֲדַיִן כְּשֶׁהָיָה כּוֹעֵס עָלֶיהָ אוֹמֵר לָהּ לְכִי אֵצֶל כְּתֻבָּתֵיךְ שֶׁבַּתְּחִלָּה לֹא הָיָה אוֹמֵר לָהּ שֶׁפְּעָמִים כְּשֶׁהָיָה דָּחוּק לְמָעוֹת הָיָה מְפַיְּסָהּ וּמַלְוֶה לוֹ וְהוּא מְשַׁלֵּם לָהּ אֲבָל עַכְשָׁו אֵינָם בִּרְשׁוּתָהּ וְלֹא הָיָה נֶהֱנֶה מֵהֶם כְּלָל הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַנִּיחִין אוֹתָם בְּבֵית חָמִיהָ וְהָיְתָה עוֹשָׂה מֵהֶן קְלָתוֹת וּכְשֶׁהָיָה דָּחוּק לְמָעוֹת בְּיוֹתֵר הָיְתָה מַשְׁאֶלֶת לוֹ לְמַשְׁכְּנָם וַעֲדַיִן כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה אֶלָּא רֶוַח מוּעָט כְּשֶׁכּוֹעֵס הַרְבֵּה אוֹמֵר לָהּ טְלִי כְּתֻבָּתֵיךְ וָצְאִי עַד שֶׁבָּא שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח וְתִקֵּן שֶׁיְּהוּ כָּל נְכָסָיו אַחֲרָאִין וְלֹא הָיָה מְיַחֵד לָהּ כְּלוּם וְסוֹמֶכֶת עַל כָּל נְכָסִים שֶׁעַתָּה הָיָה קָשֶׁה עָלָיו לְהוֹצִיא מָעוֹת וְלִתֵּן לָהּ: **עָבִיט** שֶׁל נְחֹשֶׁת גָּרְסִינַן שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ עֲנָבִים וּמוֹלִיכָן לְמַעֲצַרְתָּא וְדֻגְמָתוֹ בְּפֶרֶק אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף עב:) וְעַל הֶעָבִיט שֶׁל עֲנָבִים כֵּן נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תָּם:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יד, סמג עשין נא, טוש"ע אה"ע סי' קסח סעי' ח ט:
ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יא, טוש"ע אה"ע סי' קסח סעי' ג ט:
ג טוש"ע אה"ע סי' קסח סעי' ב:
ד טוש"ע אה"ע סי' קסח סעי' ב:
ה מיי' פט"ז מהל' אישות הל' ל, טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' טו:
ו מיי' פט"ז מהל' אישות הל' י, טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' א:

מסורת הש"ס

א יבמות נב.

תורה אור השלם

כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ [דברים כה, ה]

הַכּוֹתֵב[א] לְאִשְׁתּוֹ: "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ" — הֲרֵי זֶה אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ, וְאִם מֵתָה יוֹרְשָׁהּ. אִם כֵּן, לָמָּה כָּתַב לָהּ "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ"? שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה — קַיָּים. [ב](א)כָּתַב לָהּ "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵירוֹתֵיהֶן" — הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ, וְאִם מֵתָה — יוֹרְשָׁהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם אוֹכֵל פֵּירֵי פֵּירוֹת. עַד שֶׁיִּכְתּוֹב לַהּ "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵירוֹתֵיהֶן וּבְפֵירֵי פֵּירוֹתֵיהֶן עַד עוֹלָם". [ג](ב)כָּתַב לַהּ "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵירוֹתֵיהֶן וּבְפֵירֵי פֵּירוֹתֵיהֶן בְּחַיַּיִךְ וּבְמוֹתֵךְ" — אֵינוֹ אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֶּיהָ, וְאִם מֵתָה — אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם מֵתָה — יִירָשֶׁנָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְכָל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה — תְּנָאוֹ בָּטֵל. [ד]גְּמָ' תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: "הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ". (ג)וְכִי כְּתַב לַהּ הָכִי, מַאי הָוֵי? וְהָתַנְיָא: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עַל שָׂדֶה זוֹ", "וְאֵין לִי עֵסֶק בָּהּ", "וְיָדַי מְסוּלֶּקֶת הֵימֶנָּה" — לֹא אָמַר כְּלוּם! [ה](ד)אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: בְּכוֹתֵב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה, כִּדְרַב כָּהֲנָא. דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא: נַחֲלָה הַבָּאָה לְאָדָם מִמָּקוֹם אַחֵר — אָדָם מַתְנֶה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה, וְכִדְרָבָא. דְּאָמַר רָבָא: הָאוֹמֵר "אִי אֶפְשִׁי בְּתַקָּנַת חֲכָמִים כְּגוֹן זוֹ" — שׁוֹמְעִין לוֹ. (ה)מַאי "כְּגוֹן זוֹ"? כִּדְרַב הוּנָא אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ "אֵינִי נִיזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה". אִי הָכִי, אֲפִילּוּ נְשׂוּאָה נָמֵי? אָמַר אַבָּיֵי: נְשׂוּאָה — יָדוֹ כְּיָדָהּ. רָבָא אָמַר: יָדוֹ עֲדִיפָא מִיָּדָהּ. נָפְקָא מִינַּהּ לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. [ו]אִיבַּעְיָא לְהוּ: קָנוּ מִיָּדוֹ, מַהוּ? אָמַר רַב יוֹסֵף: מִדִּין וּדְבָרִים קָנוּ מִיָּדוֹ. רַב נַחְמָן אָמַר: מִגּוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע קָנוּ מִיָּדוֹ. אָמַר אַבָּיֵי: מִסְתַּבְּרָא מִילְּתָא דְּרַב יוֹסֵף בְּעוֹרֵר.

מַתְנִי' הַכּוֹתֵב אִם כֵּן לָמָּה כָּתַב לָהּ כו' בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: הָכִי גָּרְסִינַן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לְעוֹלָם הוּא אוֹכֵל פֵּרֵי פֵּרוֹת וּבַגְּמָ' מְפָרֵשׁ אֵלּוּ הֵן פֵּירֵי פֵּרוֹת: שֶׁמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה דְּקָסָבַר יְרֻשַּׁת הַבַּעַל דְּאוֹרָיְתָא וּבְבָבָא בָּתְרָא (דַּף קיא:) נָפְקָא לָן מֵהַאי קְרָא לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ הַאי וְיָרַשׁ אוֹתָהּ יַתִּירָא הוּא לְדָרְשָׁא שֶׁהָאִישׁ יוֹרֵשׁ אֶת שְׁאֵרוֹ וּשְׁאֵרוֹ זוֹ אִשְׁתּוֹ ואע"ג דִּשְׁאֵרוֹ דִּקְרָא לָאו אִשְׁתּוֹ הִיא דְּהָא כְּתִיב בֵּהּ וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ וְלֵיכָּא לְמֵימַר שֶׁתִּירַשׁ הָאִשָּׁה אֶת בַּעְלָהּ דְּהָא מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ כְּתִיב מִיהוּ גַּבֵּי קְרָא יַתִּירָא דְּוְיָרַשׁ אוֹתָהּ דָּרְשִׁינַן הָכִי וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לַקָּרוֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ שְׁאֵרוֹ וְיָרַשׁ אוֹתָהּ הָאִישׁ יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ: וְכָל הַמַּתָּנָה כו' אֲבָל פֵּרוֹת תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן הִיא וּמָצֵי לְאַתְנוּיֵי עֲלַיְהוּ: גְּמ' תָּנֵי ר' חִיָּיא הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ וְלָא תָּנֵי כּוֹתֵב דְּאַשְׁמוֹעִינַן דְּבַאֲמִירָה בְּעָלְמָא נָמֵי סָלֵיק נַפְשֵׁהּ בְּלֹא שׁוּם קִנְיָן וּכְתִיבָה: וְכִי כְּתַב לַהּ מַאי הָוֵי וְכָל שֶׁכֵּן אֲמִירָה: הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ כְּגוֹן שָׂדֶה שֶׁל שֻׁתָּפִין וְאָמַר הָאֶחָד לַחֲבֵרוֹ אֶחָד מִן הַלְּשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ [בֵּין בִּכְתִיבָה בֵּין בַּאֲמִירָה]: לֹא אָמַר כְּלוּם דְּאֵין כָּאן לְשׁוֹן מַתָּנָה: בְּכוֹתֵב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה וַדַּאי מִי שֶׁהַקַּרְקַע שֶׁלּוֹ וּבָא לִתְּנוֹ לַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְשׁוֹן מַתָּנָה וּמַתְנִיתִין בְּכוֹתֵב לָהּ עַד שֶׁלֹּא זָכָה בַּנְּכָסִים וּמַתְנֶה עִמָּהּ שֶׁלֹּא יִזְכֶּה בָּהֶן לִכְשֶׁיִּשָּׂאֶנָּה וְאֵין צָרִיךְ לְשׁוֹן מַתָּנָה שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ עַכְשָׁו רְשׁוּת בָּהֶן: מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁאֵינָהּ יְרֻשַּׁת אֲבוֹתָיו אֶלָּא ע"י מַעֲשָׂיו תָּבֹא לוֹ כְּגוֹן נַחֲלַת אִשְׁתּוֹ הַבָּאָה לוֹ ע"י נִשּׂוּאִין שֶׁלּוֹ דְּהוֹאִיל וּמִשּׁוּם תַּקַּנְתָּא דִּידֵהּ תַּקּוּן רַבָּנָן וְהוּא בָּא לִמְחֹל עָלֶיהָ מוֹחֵל וְכִדְרַב הוּנָא: בְּתַקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ לְטוֹבָתִי וְאֵינָהּ טוֹבָה לִי: כְּגוֹן זוֹ לְקַמָּן מְפָרֵשׁ אַהֵיָּיא אִתְּמַר: מַאי כְּגוֹן זוֹ אַהֵיכָא אֲמָרָהּ רָבָא: כִּדְרַב הוּנָא אַמְּזוֹנוֹת שֶׁתִּקְּנוּ לְאִשָּׁה תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְאִי אָמְרָה אִי אֶפְשִׁי בְּתַקָּנָה זוֹ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לְטוֹבָתִי שֶׁחָשׁוּ לְכָל הַנָּשִׁים זִמְנִין דְּלָא סָפְקִי לְהוּ מְזוֹנוֹת בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶן וְתִקְּנוּ לָהֶן מְזוֹנוֹת וּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶן לַבַּעַל אֲנִי אֵינִי צְרִיכָה לְכָךְ מְעֻנֶּגֶת אֲנִי וְאִי אֶפְשִׁי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֶמְצָא לִי מְזוֹנוֹת אוֹ יֵשׁ לִי אֻמָּנוּת יְקָרָה יָתֵר עַל כְּדֵי מְזוֹנוֹתַי: אִי הָכִי דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּתַקַּנְתָּא דִּידֵהּ הוּא וְיָכוֹל לִמְחֹל עָלֶיהָ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי לְאוֹקְמָהּ בְּכוֹתֵב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה אֲפִילּוּ נְשׂוּאָה נָמֵי: יָדוֹ כְּיָדָהּ וַהֲרֵי הוּא כְּשֻׁתָּף בָּהֶן וְכֵיוָן שֶׁנְּכָסִים שֶׁלּוֹ צָרִיךְ לְשׁוֹן מַתָּנָה וְאֵין מוֹעִיל בָּהּ לְשׁוֹן דִּין וּדְבָרִים: נָפְקָא מִנַּהּ לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם כְּלוֹמַר לְעִנְיַן דִּין וּדְבָרִים לָא פְּלִיגֵי דְּבֵין יָדוֹ כְּיָדָהּ וּבֵין יָדוֹ עֲדִיפָא מִיָּדָהּ אֵין מוֹעִיל בָּהּ לְשׁוֹן דִּין וּדְבָרִים לְסַלְּקוֹ וּפְלוּגְתָּא דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא לְעִנְיַן שׁוֹמֶרֶת יָבָם אִצְטְרִיךְ וּבִיבָמוֹת אִפְּלִיגוּ בָּהּ אַבַּיֵּי וְרָבָא בְּפֶרֶק הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לט.) גַּבֵּי מַתְנִי' דְּפֶ' דִּלְעֵיל בְּהָאִשָּׁה שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים דְּקָתָנֵי מֵתָה מָה יַעֲשֶׂה בִּכְתֻבָּתָהּ כו' וְאִפְּלִיגוּ בֵּית שַׁמַּאי וב"ה וְאוֹקֵי אַבַּיֵּי פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּשֶׁנָּפְלוּ לָהּ כְּשֶׁהִיא תַּחְתָּיו דְּבַעַל בְּחַיֵּי בַּעַל הָרִאשׁוֹן קָסָבַר אַבַּיֵּי יָדוֹ כְּיָדָהּ לְפִיכָךְ כְּשֶׁמֵּת וְנָפְלָה לִפְנֵי יָבָם וּמֵתָה עַד שֶׁלֹּא נִתְיַבְּמָה יוֹרְשֶׁיהָ וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל שְׁנֵיהֶם בָּאִים לִירַשׁ זֶה מִכֹּחַ אֲחוֹתוֹ וְזֶה מִכֹּחַ אָחִיו לְבֵית שַׁמַּאי חֲלֻקָּה עֲדִיפָא וּלְבֵית הִלֵּל חֲזָקָה קַמַּיְתָא עֲדִיפָא לְפִיכָךְ נִכְסֵי מְלוֹג בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאָב וּפְלִיג רָבָא אַדְּאַבַּיֵּי דְּאָמַר אִי דְּנָפְלוּ לָהּ כְּשֶׁהִיא תַּחְתָּיו דְּכֻלֵּי עָלְמָא יָדוֹ שֶׁל בַּעַל עֲדִיפָא מִיָּדָהּ וּכְשֶׁמֵּת עָמַד אָחִיו לְיַבְּמָהּ בִּמְקוֹמוֹ וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹתוֹ וְאִם מֵתָה כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם אֵין לְיוֹרְשֶׁיהָ בָּהֶן כְּלוּם וּמַתְנִי' דב"ש דְּנָפְלוּ לָהּ כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם: קָנוּ מִיָּדוֹ מַהוּ אַבָּרַיְתָא דְּהָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עַל שָׂדֶה זוֹ קָאֵי אֲבָל אַמַּתְנִיתִין לָא מְהַנְּיָא קִנְיָן לְיַפּוֹת כֹּחָהּ דְּהָא בַּאֲמִירָה בְּלֹא לְשׁוֹן מַתָּנָה סַגֵּי לְאִסְתַּלּוֹקֵי אֲפִילּוּ מִגּוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע הֵיכָא דְּפָרֵישׁ כִּדְקָתָנֵי סֵיפָא וְטַעֲמָא דְּמַתְנִי' דְּאָמַר ה"ז אוֹכֵל פֵּרוֹת לָאו מִשּׁוּם גְּרִיעוּתָא דִּלְשׁוֹן דִּין וּדְבָרִים הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא פֵּרֵישׁ מִמַּאי סָלֵיק נַפְשֵׁהּ וְאָמְרִי' יָדָהּ עַל הַתַּחְתּוֹנָה כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר מִן הַכֹּל נִסְתַּלַּקְתָּ הִלְכָּךְ מָה לִי קָנוּ מָה לִי לֹא קָנוּ אֶלָּא אַבָּרַיְתָא קָא בָּעֵי לַהּ דְּקָתָנֵי לֹא אָמַר כְּלוּם וְטַעְמָא מִשּׁוּם גְּרִיעוּתָא דְּלִישָּׁנָא הוּא: מַהוּ מִי אָמְרִי' לֹא הִקְנָה בַּחֲלִיפִין הַלָּלוּ כְּלוּם וְלֹא אָמַר עָלֶיהָ אֶלָּא לְשׁוֹן דִּין וּדְבָרִים אוֹ דִּלְמָא אֵין חֲלִיפִין בָּאִים אֶלָּא לְדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ שֶׁזֶּה קוֹנֶה אֶת הַסּוּדָר וּמַקְנֶה לוֹ חֵפֶץ הַמֶּכֶר אוֹ הַמַּתָּנָה וְעַל גּוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע קָנוּ מִיָּדוֹ וּמַתָּנָה גְּמוּרָה הִיא: מִדִּין וּדְבָרִים קָנוּ מִיָּדוֹ מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ עַל הַקִּנְיָן קָנוּ מִיָּדוֹ וְהוּא לְשׁוֹן דִּין וּדְבָרִים וְאֵינוֹ כְּלוּם:

מַתְנִי' הַכּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ הֲרֵי זֶה אוֹכֵל פֵּרוֹת כו' וְהָא דִּתְנַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב מב. וְשָׁם) וְלֹא לָאִישׁ חֲזָקָה בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא פְּשִׁיטָא כֵּיוָן דְּמִשְׁתַּעְבְּדָא לֵהּ לְפֵרָא פֵּרָא הוּא דְּקָא אָכִיל לָא צְרִיכָא דִּכְתַב לַהּ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ לָאו דַּוְקָא דא"כ אַכַּתִּי מְשַׁעְבְּדֵי לֵיהּ לְפֵירָא אֶלָּא לֹא חָשׁ לְהַאֲרִיךְ וְאַיְּרֵי דְּכָתַב לָהּ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵרוֹתֵיהֶן: **דִּין** וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵרוֹתֵיהֶן בְּחַיַּיִךְ וּבְמוֹתֵךְ בְּרוֹב סְפָרִים גָּרְסִי' וּבְפֵירֵי פֵּרוֹתֵיהֶן וצ"ל דִּסְתַם לַן כְּרַבִּי יְהוּדָה וא"ת תִּפְשׁוֹט מֵהָכָא בַּגְּמָרָא דְּעַד עוֹלָם לָאו דַּוְקָא מִדְּלָא תְּנָא לֵיהּ וְשֶׁמָּא לֹא חָשׁ לְהַאֲרִיךְ אֶלָּא לִסְתֹּם כְּר' יְהוּדָה: **וְאֵין** לִי עֵסֶק בָּהּ וא"ת דְּאָמְרִינַן בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין מג: וְשָׁם) גַּבֵּי הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים יָצָא בֶּן חוֹרִין וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר וְאִם כָּתַב לוֹ אוֹנוֹ זֶהוּ שִׁחְרוּרוֹ מַאי אוֹנוֹ אָמַר רַב שֵׁשֶׁת דִּכְתַב לֵהּ לִכְשֶׁתִּבְרַח מִמֶּנּוּ אֵין לִי עֵסֶק בָּךְ מַשְׁמַע דְּאֵין לִי עֵסֶק בָּךְ הָוֵי לָשׁוֹן טוֹב וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּאֵין לִי עֵסֶק בָּךְ הָוֵי כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר לוֹ הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמְךָ הִלְכָּךְ גַּבֵּי עֶבֶד שֶׁיָּכוֹל לִזְכּוֹת בְּעַצְמוֹ קָנֵי אֲבָל שָׂדֶה אֵיךְ יִזְכֶּה בְּעַצְמוֹ: **כִּדְרַב** כָּהֲנָא כו' וְאִם תֹּאמַר הֵיכִי מַיְיתֵי רְאָיָה דִּמְהַנֵּי לְשׁוֹן דִּין וּדְבָרִים שֶׁהוּא לְשׁוֹן גָּרוּעַ דִּלְמָא כָּל הָנָהוּ דְּמַיְיתִי מַיְירֵי בְּלָשׁוֹן טוֹב וְאִי אֶפְשִׁי בָּהּ דְּמַיְיתִי הָוֵי לָשׁוֹן טוֹב כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּכְרִיתוֹת (דַּף כד.) וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִדְּקָאָמַר נַחֲלָה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם דַּוְקָא וְלֹא שֶׁבָּאת לוֹ כְּבָר מַשְׁמַע דִּבְלָשׁוֹן גָּרוּעַ מַיְירֵי דִּבְלָשׁוֹן טוֹב אֲפִלּוּ בָּאת לוֹ כְּבָר יָכוֹל לְהַתְנוֹת עָלֶיהָ ולר"י נִרְאֶה דְּאַלְּשׁוֹן דִּין וּדְבָרִים אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה דִּמְהַנֵּי דִּמְסְתַּבְּרָא הוּא דִּמְהַנֵּי הֵיכָא דְּלָא בָּאָה לְיָדוֹ כְּמוֹ בְּעָלְמָא לִשָּׁנָא מְעַלְּיָא אֶלָּא מַיְתֵי רְאָיָה דְּלָא תִּקְשֵׁי לְמַאי דְּאוֹקְמָהּ בְּכָתַב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה הֵיכִי מָצֵי מַקְנֵי לָהּ וְהָא קַיְמָא לַן דְּאֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם וְאַף עַל גַּב דְּרַבִּי יַנַּאי דְּמוּקֵי לָהּ בְּכוֹתֵב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה סָבַר בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת צג. וְשָׁם) דְּאָדָם מַקְנֶה מִכָּל מָקוֹם מַיְתֵי רְאָיָה לְדִידַן דקי"ל דְּאֵין אָדָם מַקְנֶה מִדְּרַב כָּהֲנָא שֶׁיָּכוֹל לְהַקְנוֹת בכה"ג וּלְבַסּוֹף מַיְתֵי רְאָיָה דְּרָבָא לִתֵּן טַעַם דְּיָכוֹל לְהַתְנוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם דְּכֵיוָן דִּלְטוֹבָתוֹ תִּקְּנוּהָ יָכוֹל לוֹמַר אִי אֶפְשִׁי בְּאוֹתָהּ טוֹבָה וּבְמִלְּתֵהּ דְּרָבָא לְחֻדָּא לָא סַגֵּי בְּלֹא מִלְּתֵהּ דְּרַב כָּהֲנָא דְּמִמִּלְּתֵהּ דְּרָבָא לָא שָׁמְעִי' שֶׁיָּכוֹל לְהַתְנוֹת בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם אע"ג דְּקָאֵי עַל מִלְּתֵהּ דְּרַב הוּנָא דְּאַיְּרֵי בִּמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בָּאוּ לָעוֹלָם הָתָם אֵינוֹ חִדּוּשׁ בַּמֶּה שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת דְּאַטּוּ יֵשׁ לָהּ לִטֹּל מְזוֹנוֹת בְּעַל כָּרְחָהּ וּכְשֶׁרוֹצָה חוֹזֶרֶת בָּהּ וְלָא קָא מַשְׁמַע לַן רַב הוּנָא אֶלָּא שֶׁיְּכוֹלָה לְהַפְקִיעַ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִבַּעְלָהּ וא"ת בְּלֹא רַב כָּהֲנָא נָמֵי לָמָּה לֹא יוּכַל לְהִסְתַּלֵּק בְּכוֹתֵב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה מִידֵי דַּהֲוָה אַשְּׁאָר כְּסוּת וְעוֹנָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נו.) דִּלְרַבִּי יְהוּדָה בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן תְּנָאוֹ קַיָּם וְרַבִּי מֵאִיר נָמֵי לָא פְּלִיג אֶלָּא מִשּׁוּם דְּקָסָבַר מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה תְּנָאוֹ בָּטֵל וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא מַיְירֵי בְּאוֹמֵר לָהּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ תְּנַאי אֶלָּא אוֹמֵר לָהּ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וְעוֹד דִּלְאִשָּׁה אִבְּעִי לָהּ לְאַתְנוּיֵי וּמַתְנֵי הַבַּעַל וַהֲוָה לֵיהּ פִּטּוּמֵי מִלֵּי בְּעָלְמָא וְהַשְׁתָּא מַיְתֵי מִדְּרַב כָּהֲנָא דִּנְהִי דְּמִכֹּחַ תְּנַאי לָא מְהַנֵּי מִכֹּחַ סִלּוּק בְּעָלְמָא מוֹעִיל: **פֵּירֵי** פֵּרוֹת דַּוְקָא וְאַפֵּי' לֹא כָּתַב עַד עוֹלָם נִסְתַּלֵּק כְּאִלּוּ כָּתַב עַד עוֹלָם אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ דְּאִי פֵּרֵי פֵּרוֹת דַּוְקָא עַד עוֹלָם לָא מְהַנֵּי דְּהָא מַסִּיק אִם תִּמְצָא לוֹמַר פֵּרֵי פֵּרוֹת דַּוְקָא עַד עוֹלָם לָמָּה לִי הָא קמ"ל דְּכֵיוָן דִּכְתַב לַהּ פֵּרֵי פֵּרוֹת כְּמַאן דִּכְתַב לַהּ עַד עוֹלָם דָּמֵי מַשְׁמַע דְּעַד עוֹלָם פְּשִׁיטָא לֵיהּ טְפֵי דִּמְהַנֵּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁנֹּאמַר פֵּירֵי פֵּרוֹת דַּוְקָא: **קָנוּ** מִיָּדוֹ מַהוּ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאַבָּרַיְתָא קָאֵי וְקָשֶׁה לר"י דְּמַה יֵּשׁ לְהוֹעִיל שָׁם קִנְיָן שֶׁהֲרֵי לְמִי מַקְנֶה אוֹתָהּ וַהֲלֹא לכ"ע מַפְקַר לָהּ וְנִרְאֶה לר"י דְּאַנְּשׂוּאָה קָאֵי דְּאָמְרִינַן דְּיָדוֹ כְּיָדָהּ אִי מְהַנֵּי לָהּ שׁוּם קִנְיָן אוֹ לֹא:

מסורת הש״ס

א לעיל נו.

ב מכות ג:; תוספתא גיטין; תוספתא קידושין; קידושין יט:; מסכת עבדים; תוספתא כתובות; נזיר יא.; תוספתא נזיר; גיטין פד:; בבא מציעא צד.

ג לקמן צה.; בבא בתרא מג.; בבא בתרא מט.; גיטין עז.; כריתות כד:

ד בבא קמא ח.

ה לעיל ע:; לקמן קז:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צב סעי׳ א:

ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ צב סעי׳ ד:

ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ צב סעי׳ ח א:

ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ צב סעי׳ א:

ה מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ סט סעי׳ ז:

ו מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ א, טוש״ע אה״ע סי׳ צב סעי׳ ג:

בְּעוֹרֵר. אֲבָל בְּעוֹמֵד, מִגּוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע קָנוּ מִיָּדוֹ. אָמַר אַמֵּימָר: הִלְכְתָא, מִגּוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע קָנוּ מִיָּדוֹ. אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר: בְּעוֹרֵר אוֹ בְּעוֹמֵד? לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ, לְכִדְרַב יוֹסֵף. אֲמַר לֵיהּ: לָא שְׁמִיעַ לִי. כְּלוֹמַר: לָא סְבִירָא לִי. אִם כֵּן לָמָּה כָּתַב לָהּ וְכוּ׳. וְתֵימָא לֵיהּ: מִכָּל מִילֵּי סַלֵּיקְתְּ נַפְשָׁךְ! אָמַר אַבָּיֵי: יַד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה. וְאֵימָא מִפֵּירֵי? אָמַר אַבָּיֵי: ״בּוּצִינָא טָב מִקָּרָא״. וְאֵימָא מִיְּרוּשָּׁה! אָמַר אַבָּיֵי: מִיתָה שְׁכִיחָא, מְכִירָה לָא שְׁכִיחָא. וְכִי מְסַלֵּיק אִינִישׁ נַפְשֵׁיהּ מִמִּילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא, מִמִּילְּתָא דִּשְׁכִיחָא לָא מְסַלֵּיק אִינִישׁ נַפְשֵׁיהּ. רַב אָשֵׁי אָמַר, ״בִּנְכָסַיִךְ״ — וְלֹא בְּפֵירוֹתֵיהֶן, ״בִּנְכָסַיִךְ״ — וְלֹא לְאַחַר מִיתָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא אוֹכֵל פֵּירֵי פֵירוֹת. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵלּוּ הֵן פֵּירוֹת וְאֵלּוּ הֵן פֵּירֵי פֵירוֹת? הִכְנִיסָה לוֹ קַרְקַע וְעָשְׂתָה פֵּירוֹת — הֲרֵי הֵן פֵּירוֹת. מָכַר פֵּירוֹת וְלָקַח מֵהֶן קַרְקַע וְעָשְׂתָה פֵּירוֹת — הֲרֵי הֵן פֵּירֵי פֵירוֹת. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לְרַבִּי יְהוּדָה ״פֵּירֵי פֵירוֹת״ דַּוְקָא, אוֹ דִלְמָא ״עַד עוֹלָם״ דַּוְקָא, אוֹ דִלְמָא תַּרְוַיְיהוּ דַּוְקָא? אִם תִּמְצֵי לוֹמַר ״פֵּירֵי פֵירוֹת״ דַּוְקָא, ״עַד עוֹלָם״ לְמָה לִי? הָא קָא מַשְׁמַע לַן: כֵּיוָן דִּכְתַב לַהּ ״פֵּירֵי פֵירוֹת״, כְּמַאן דִּכְתַב לַהּ ״עַד עוֹלָם״ דָּמֵי. וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר ״עַד עוֹלָם״ דַּוְקָא, ״פֵּירֵי פֵירוֹת״ לְמָה לִי? הָא קָא מַשְׁמַע לַן: אַף עַל גַּב דִּכְתַב לַהּ ״פֵּירֵי פֵירוֹת״, אִי כְּתַב לַהּ ״עַד עוֹלָם״ — אִין, אִי לָא — לָא. וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר תַּרְוַיְיהוּ דַּוְקָא, תַּרְתֵּי לְמָה לִי? צְרִיכָא, דְּאִי כְּתַב לַהּ ״פֵּירֵי פֵירוֹת״, וְלֹא כְּתַב לָהּ ״עַד עוֹלָם״, הֲוָה אָמֵינָא: פֵּירֵי פֵירוֹת הוּא דְּלָא אָכֵיל, אֲבָל פֵּירָא דְּפֵירֵי פֵירוֹת — אָכֵיל, לְהָכִי אִיצְטְרִיךְ ״עַד עוֹלָם״. וְאִי כְּתַב לַהּ ״עַד עוֹלָם״, וְלָא כְּתַב לָהּ ״פֵּירֵי פֵירוֹת״, הֲוָה אָמֵינָא: לְעוֹלָם אַפֵּירוֹת קָאֵי, לְהָכִי אִיצְטְרִיךְ ״פֵּירֵי פֵירוֹת״. אִיבַּעְיָא לְהוּ, כָּתַב לָהּ: ״דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵירֵי פֵירוֹת״, מַהוּ שֶׁיֹּאכַל פֵּירוֹת? מִפֵּירֵי פֵירוֹת סַלֵּיק נַפְשֵׁיהּ, מִפֵּירֵי לָא סַלֵּיק נַפְשֵׁיהּ, אוֹ דִלְמָא: מִכֹּל מִילֵּי סַלֵּיק נַפְשֵׁיהּ? פְּשִׁיטָא דְּמִכֹּל מִילֵּי סַלֵּיק נַפְשֵׁיהּ. דְּאִי אָמְרַתְּ מִפֵּירֵי פֵירוֹת סַלֵּיק נַפְשֵׁיהּ, מִפֵּירֵי לָא סַלֵּיק נַפְשֵׁיהּ: כֵּיוָן דְּאַכְלִינְהוּ לְפֵירוֹת — פֵּירֵי פֵירוֹת מֵהֵיכָא? וְלִיטַעְמָיךְ — הָא דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא אוֹכֵל פֵּירֵי פֵירוֹת כוּ׳. כֵּיוָן דְּאַכְלִינְהוּ לְפֵירֵי, פֵּירֵי פֵירוֹת מֵהֵיכָא? אֶלָּא בִּדְשַׁיַּירָא, הָכָא נָמֵי בִּדְשַׁיַּיר. (א)רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כוּ׳. אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְלָא מִטַּעְמֵיהּ. אב(ב)מַאי הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְלָא מִטַּעְמֵיהּ? אִילֵימָא הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר: אִם מֵתָה יִירָשֶׁנָּה, וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ, דְּאִילּוּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה — תְּנָאוֹ בָּטֵל, וְרַב סָבַר: תְּנָאוֹ קַיָּים, וְקָסָבַר: יְרוּשַּׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן, וַחֲכָמִים עָשׂוּ חִיזּוּק לְדִבְרֵיהֶם יוֹתֵר מִשֶּׁל תּוֹרָה.

וְסָבַר

בּוּצִינָא טָב מִקָּרָא לֹא כְּפִי׳ הַקּוּנְטְרֵס דְּפֵרֵשׁ דִּשְׁנֵיהֶן מִין דְּלַעַת הֵן דְּהָא קִשּׁוּאִין מִתַּרְגְּמִינַן בּוּצִינָא וּקְרָא הַיְינוּ דְּלַעַת כִּדְמוּכַח בְּפֶ׳ הַנּוֹדֵר מִן הַמְבֻשָּׁל (נְדָרִים נא.) וְקִשּׁוּאִין וְדִילּוּעִין שְׁנֵי מִינִין הֵן כִּדְתְנַן בְּמַס׳ כִּלְאַיִם (פ״ג מ״ה) נוֹטֵעַ אָדָם קִשּׁוּת וּדְלַעַת בְּתוֹךְ גֻּמָּא אַחַת וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא נוֹטֶה שַׁעַר שׁוּרָה זוֹ לְכָאן וְשַׁעַר שׁוּרָה זוֹ לְכָאן וּדְלַעַת גְּדוֹלָה וַחֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִקִּשּׁוּאִין אֶלָּא שֶׁמְּאַחֶרֶת לְהִתְבַּשֵּׁל וְהַקִּשּׁוּת מְמַהֶרֶת לְבַשֵּׁל וּמָשָׁל הֶדְיוֹט כָּךְ הוּא שֶׁאָדָם אוֹהֵב הַקִּשּׁוּת יוֹתֵר שֶׁיֵּהָנֶה בָּהּ מְהֵרָה מִמַּה שֶּׁהוּא אוֹהֵב דְּלַעַת וּלְהַמְתִּינָהּ אע״פ שֶׁהִיא טוֹבָה יוֹתֵר. ר״ת: **מִיתָה** שְׁכִיחָא שֶׁמָּא מִשּׁוּם דְּרֹב פְּעָמִים מִסְתַּכֶּנֶת בְּלֵדָה: **מְכִירָה** לָא שְׁכִיחָא שֶׁקָּשֶׁה לָהּ לִמְכֹּר מִשּׁוּם שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ: **רַב** אָשֵׁי אָמַר בִּנְכָסַיִךְ וְלֹא בְּפֵרוֹתֵיהֶן לְמַאי דְּלֵית לֵיהּ לְרַב אַשִׁי יַד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה תֵּמַהּ אַמַּאי קָתָנֵי שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם בְּדִיעֲבַד לְכַתְּחִלָּה נָמֵי תִּמְכֹּר: **פֵּירֵי** פֵּרוֹת דַּוְקָא וְאַפֵּי׳ לֹא כָּתַב עַד עוֹלָם נִסְתַּלֵּק כְּאִלּוּ כָּתַב עַד עוֹלָם אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ דְּאִי פֵּרֵי פֵּרוֹת דַּוְקָא עַד עוֹלָם לָא מְהַנֵּי דְּהָא מַסִּיק אִם תִּמְצָא לוֹמַר פֵּרֵי פֵּרוֹת דַּוְקָא עַד עוֹלָם לְמָה לִי הָא קמ״ל דְּכֵיוָן דִּכְתַב לַהּ פֵּרֵי פֵּרוֹת כְּמַאן דִּכְתַב לַהּ עַד עוֹלָם דָּמֵי מַשְׁמַע דְּעַד עוֹלָם פְּשִׁיטָא לֵיהּ טְפֵי דִּמְהַנֵּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁנֹּאמַר פֵּירֵי פֵּרוֹת דַּוְקָא: **הֲוָה** אָמִינָא עַד עוֹלָם אַפֵּרוֹת פֵּי׳ בַּקּוּנְטְרֵס דְּהָוֵי עַד עוֹלָם לֹא בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה וְלֹא בִּשְׁנִיָּה וְקָשֶׁה לר״י דְּמַה לִי רִאשׁוֹנָה וּמַה לִּי שְׁנִיָּה וְעוֹד דְּאַפֵּי׳ רַבִּי יְהוּדָה מוֹדֶה דְּפֵרוֹת גּוּפַיְהוּ לָא אָכִיל לְעוֹלָם וַאֲפִלּוּ לֹא כָּתַב לָהּ עַד עוֹלָם אֶלָּא דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵרוֹתֵיהֶן מִדְּלָא פְּלִיג אֶלָּא בְּפֵירֵי פֵּרוֹת אֶלָּא הָכִי פֵּרוּשָׁא הֲוָה אֲמִינָא עַד עוֹלָם אַפֵּרוֹת שֶׁבְּחַיֶּיהָ וּבְמוֹתָהּ לֹא יֹאכַל פֵּרוֹת לְהָכִי אִצְטְרִיךְ פֵּרֵי פֵרוֹת לוֹמַר דְּלָא יֹאכַל לְעוֹלָם לֹא פֵּרוֹת וְלֹא פֵּרֵי פֵּרוֹת: **וְקָסָבַר** יְרֻשַּׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן וְעָשׂוּ חִזּוּק וא״ת בְּפֵרוֹת אַמַּאי תְּנָאוֹ קַיָּם לכ״ע וי״ל דִּבְפֵרוֹת דְּלָא שְׁכִיחִי לָא עֲבַדוּ רַבָּנַן חִזּוּק כִּדְאָמְרִי׳ בְּרֵישׁ אע״פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת נו: וְשָׁם) אֲבָל יְרֻשַּׁת הַבַּעַל שְׁכִיחָא דְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שְׁכִיחָא טְפֵי מִנִּכְסֵי מְלוֹג דַּאֲפִילּוּ לִיתוֹמָה עֲנִיָּה אֵין פּוֹחֲתִין מֵחֲמִשִּׁים זוּז:

בְּעוֹרֵר כְּשֶׁבָּא חֲבֵרוֹ זֶה לְהַחְזִיק בְּחֶלְקוֹ מִיָּד עָמַד וְעִרְעֵר עַל הַמַּתָּנָה וְאָמַר לֹא נָתַתִּי לְךָ אֶת הַשָּׂדֶה וְדִין וּדְבָרִים בְּעָלְמָא אָמַרְתִּי לְךָ שֶׁלֹּא אָרִיב עִמְּךָ: אֲבָל בְּעוֹמֵד יוֹם אוֹ יוֹמַיִם וְאַחַ״כ עִרְעֵר לֹא דְּהַשְׁתָּא הוּא דְּקָא הָדַר בֵּהּ וּלְמָדוּהוּ לִטְעוֹן כָּךְ: וְתֵימָא לֵהּ מִכָּל מִלֵּי סִלַּקְתְּ נַפְשָׁךְ כֵּיוָן דְּאוֹקֵמְתְּ דִּבְלָשׁוֹן זֶה יָכוֹל לְהִסְתַּלֵּק לָמָּה אֵינוֹ מְסֻלָּק מִן הַכֹּל: יַד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה כָּל הַמּוֹצִיא שְׁטָר עַל הַמֻּחְזָק בְּדָבָר מַה שֶּׁמְּפֹרָשׁ בַּשְּׁטָר יָכוֹל לִתְבֹּעַ עָלָיו וְאִם הַשְּׁטָר סָתוּם מוֹרִידִים אוֹתוֹ לְפָחוֹת שֶׁבְּמַשְׁמָעוּת הַשְּׁטָר וְכָאן הַבַּעַל בָּא בְּתַקָּנַת חֲכָמִים עַל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים לֶאֱכֹל פֵּרוֹת וְלִירַשׁ וְאִם תִּמְכֹּר מִכְרָהּ בָּטֵל וְזוֹ מוֹצִיאָה עָלָיו שְׁטָר שֶׁכָּתַבְתָּ לִי דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּלְשׁוֹן סִלּוּק הוּא זֶה וְהוּא יָכוֹל לִטְעוֹן וַדַּאי לְשׁוֹן סִלּוּק הוּא אֲבָל לֹא נִסְתַּלַּקְתִּי אֶלָּא מִפָּחוּת שֶׁבַּדְּבָרִים וְזוֹ הִיא הַמְּכִירָה אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תִּמְכֹּר אוֹכֵל פֵּרוֹת: וְאֵימָא מִפֵּירֵי מְסַלֵּק נַפְשֵׁהּ שֶׁלֹּא יֹאכַל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ וְהוּא פָּחוֹת שֶׁבְּכֻלָּן אֲבָל אִם תִּמְכֹּר שֶׁמַּפְסִיד אַף גּוּף הַקַּרְקַע שֶׁהָיָה רָאוּי לְיָרֵשׁ אִם תָּמוּת בְּחַיָּיו יְהֵא מִכְרָהּ בָּטֵל וְיִירָשֶׁנָּה: בּוּצִינָא טָב מִקָּרָא בּוּצִינָא דְּלַעַת קְטַנָּה קְרָא דְּלַעַת גְּדוֹלָה וְהָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ קַח לְךָ דְּלַעַת קְטַנָּה בְּגִנָּתִי אוֹ הַמְתֵּן עַד שֶׁיַּגְדִּילוּ וְקַח גְּדוֹלָה טוֹב לוֹ לִקַּח הַקְּטַנָּה מִיָּד כִּי לֹא יֵדַע מַה יּוֹלֵד יוֹם אַף כָּאן חֲבִיבָה עָלָיו אֲכִילַת פֵּרוֹת שֶׁהוּא תָּדִיר וּמִיָּד מִבִּטּוּל מֶכֶר שֶׁאֵינוֹ מִיָּד אֶלָּא לִכְשֶׁתִּמְכֹּר וְשֶׁמָּא לֹא תִּמְכֹּר: וְאֵימָא מִיְּרֻשָּׁה סָלֵיק נַפְשֵׁהּ וְהוּא הַפָּחוּת שֶׁמָּא לֹא תָּמוּת בְּחַיָּיו אֲבָל מִמְּכִירָה לָא סָלֵיק נַפְשֵׁהּ שֶׁמָּא תִּמְכֹּר וְיַפְסִיד אֲכִילַת פֵּרוֹת שֶׁהוּא עַכְשָׁו: מְכִירָה לָא שְׁכִיחָא שֶׁאֵין אִשָּׁה רוֹצָה לִמְכֹּר נִכְסֵי בֵּית אָבִיהָ: רַב אַשִׁי אָמַר אֵין לְךָ אֶלָּא דִּקְדּוּק הַלָּשׁוֹן: בִּנְכָסַיִךְ אָמַר לָהּ אֲבָל לֹא בְּפֵרוֹתֵיהֶן וּבְעוֹדָן שֶׁלָּהּ קָאָמַר לָהּ דְּהָא בִּנְכָסַיִךְ קָאָמַר וְלֹא לְאַחַר מִיתָה שֶׁבָּטֵל שְׁמָהּ מֵעֲלֵיהֶן: אִבַּעְיָא לְהוּ לְר׳ יְהוּדָה דִּתְנָא תַּרְתֵּי וּבְפֵרֵי פֵרוֹתֵיהֶן עַד עוֹלָם: פֵּירֵי פֵּרוֹת דַּוְקָא בְּהַאי לִשָּׁנָא לְחוּד סַגֵּי לְאִסְתַּלּוֹקֵי מִפֵּירֵי פֵּרוֹת וּמִפֵּירֵי דְּפֵירֵי פֵּרוֹת וְלָא בָּעֵי עַד עוֹלָם וְאִי כְּתַב בְּפֵרוֹתֵיהֶן עַד עוֹלָם וְלָא כְּתַב בְּפֵירֵי פֵּרוֹת לָא אִסְתַּלַּק מִפֵּירֵי פֵּרוֹת: אוֹ דִלְמָא עַד עוֹלָם דַּוְקָא וּבְעַד עוֹלָם תַּלְיָא מִלְּתָא וּבְפֵירֵי פֵּרוֹת לָא בָּעֵי לְמִכְתַּב וְאִי כְּתַב מִפֵּירֵי פֵּרוֹת וְלֹא כְּתַב עַד עוֹלָם לָא אִסְתַּלַּק מִפֵּירֵי דְּפֵירֵי פֵּרוֹת אוֹ דִלְמָא תַּרְוַיְהוּ דַּוְקָא: עַד עוֹלָם לְמָה לִי לְמִתְנֵי מַתְנֵי׳ הוֹאִיל וְלֹא צָרִיךְ לְמִכְתְּבִיָּה: הָא קָא מַשְׁמַע לַן כו׳ וְהָכִי קָאָמַר עַד שֶׁיִּכְתֹּב וּבְפֵירֵי פֵּרוֹתֵיהֶן הַיְנוּ עַד עוֹלָם: פֵּרֵי פֵּרוֹת לְמָה לִי לְמִתְנֵי מַתְנֵי׳ לִתְנֵי בְּפֵרוֹתֵיהֶן עַד עוֹלָם הוֹאִיל וּבֵהּ תַּלְיָא וְהוּא לְשׁוֹן פֵּרוֹת וּפֵירֵי פֵּרוֹת: הָא קָא מַשְׁמַע לַן כו׳ אִין וַדַּאי לָא בָּעֵי לְמִכְתַּב מִיהוּ אִי לָא תָּנֵי הֲוָה אֲמִינָא דְּאִי כְּתַב פֵּירֵי פֵּרוֹת הֲוָה כְּכוֹתֵב עַד עוֹלָם לְהָכִי תָּנֵי לְמֵימַר דַּאֲפִילּוּ כְּתַב פֵּירֵי פֵּרוֹת בָּעֵינַן עַד עוֹלָם: תַּרְתֵּי לָמָּה לִי לְמִכְתַּב בִּשְׁטָר: לְעוֹלָם אַפֵּרוֹת קָאֵי לֹא אוֹכַל הַפֵּרוֹת לְעוֹלָם לֹא בְּשָׁנָה זוֹ וְלֹא בַּשָּׁנִים הַבָּאוֹת אֲבָל פֵּירֵי פֵּרוֹת אוֹכַל: הָכִי גָּרְסִינַן וְלִיטַעֲמֵךְ דְּקָתָנֵי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כו׳ כֵּיוָן דַּאֲכַלְתִּינְהוּ לְפֵרוֹת וְלָא גָּרְסִינַן דְּאַכְלִינְהוּ: אֶלָּא בִּדְשָׁיְרָא גָּרְסִינַן הָכָא נָמֵי בִּדְשַׁיַּר אִם לֹא אֲכָלָן וּמְכָרָן וְלָקַח בְּהוּ קַרְקַע וְעָשְׂתָה פֵּרוֹת סִלֵּק נַפְשׁוֹ מֵהֶן וְלֹא מִן הָרִאשׁוֹנִים: וְרַב סָבַר תְּנָאוֹ קַיָּם כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר גַּבֵּי מְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מְנָת שֶׁאֵין לִיךְ עָלַי שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן תְּנָאוֹ קַיָּם וְהָכָא אַמַּאי יִירָשֶׁנָּה דְּקָסָבַר רַב יְרֻשַּׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן וַחֲכָמִים עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם יוֹתֵר מִשֶּׁל תּוֹרָה לִהְיוֹת תְּנָאוֹ בָּטֵל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ ט:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ נחלות הל׳ ח, טור אה״ע סי׳ סט:

מסורת הש״ס

א שבת קיא:
ב עירובין פה:; עירובין עז.

גליון הש״ס

גמ׳ יד בעל השטר. ב״ב דף קסו ע״א:

תוס׳ ד״ה מיתה וכו׳ מסתכנת בלידה. עיין שער המלך פ״ד הט״ז מהל׳ סוכה בסופו:

א(א)וְסָבַר רַב תְּנָאוֹ קַיָּים? וְהָא אִיתְּמַר: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָאָה, רַב אָמַר: יֵשׁ לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה. אֶלָּא: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר: הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה — תְּנָאוֹ בָּטֵל, וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ, דְּאִילּוּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: מֵתָה — יִירָשֶׁנָּה, וְרַב סָבַר: מֵתָה — לֹא יִירָשֶׁנָּה. הַאי מִטַּעְמֵיהּ וְלָא כְּהִילְכְתֵיהּ הוּא! אֶלָּא: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר אִם מֵתָה יִירָשֶׁנָּה, וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ, דְּאִילּוּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר בִּדְאוֹרַיְיתָא תְּנָאוֹ בָּטֵל — הָא בִּדְרַבָּנַן תְּנָאוֹ קַיָּים. וְרַב סָבַר אֲפִילּוּ בִּדְרַבָּנַן — תְּנָאוֹ בָּטֵל. הַאי כְּטַעְמֵיהּ וּכְהִילְכְתֵיהּ הוּא, וְרַב מוֹסִיף הוּא! אֶלָּא: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר אִם מֵתָה יִירָשֶׁנָּה, וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ, דְּאִילּוּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר יְרוּשַּׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא, וְכָל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה — תְּנָאוֹ בָּטֵל. וְרַב סָבַר: יְרוּשַּׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן, וַחֲכָמִים עָשׂוּ חִיזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה. (ב)וְרַב סָבַר יְרוּשַּׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן? וְהָתְנַן, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, יַחְזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה, וִינַכֶּה לָהֶן מִן הַדָּמִים. (ג)וְהָוֵינַן בַּהּ: מַאי קָסָבַר? אִי קָסָבַר יְרוּשַּׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא, אַמַּאי יַחְזִיר? וְאִי דְּרַבָּנַן, דָּמִים מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? וְאָמַר רַב: לְעוֹלָם קָסָבַר יְרוּשַּׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא, וּכְגוֹן שֶׁהוֹרִישַׁתּוּ אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת, מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה אָמוּר רַבָּנַן לִישְׁקוֹל דְּמֵי וְלֵיהְדַּר. ב(ד)וּמַאי "יְנַכֶּה לָהֶן מִן הַדָּמִים" — דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ. כִּדְתַנְיָא: הַמּוֹכֵר קִבְרוֹ, וְדֶרֶךְ קִבְרוֹ, מַעֲמָדוֹ, וּמְקוֹם הֶסְפֵּידוֹ — בָּאִין בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה! רַב לְטַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא קָאָמַר, וְלֵיהּ לָא סְבִירָא לֵיהּ. ג(ה)מַתְנִי׳ מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב וְיוֹרְשִׁין, וְהָיָה לוֹ פִּקָּדוֹן אוֹ מִלְוָה בְּיַד אֲחֵרִים, רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יִנָּתְנוּ לַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מְרַחֲמִין בַּדִּין, אֶלָּא יִנָּתְנוּ לַיּוֹרְשִׁין. שֶׁכּוּלָּן צְרִיכִין שְׁבוּעָה, וְאֵין הַיּוֹרְשִׁין צְרִיכִין שְׁבוּעָה. ד(ו)הִנִּיחַ פֵּירוֹת תְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע, כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן — זָכָה בָּהֶן. זָכְתָה אִשָּׁה יוֹתֵר מִכְּתוּבָּתָהּ, וּבַעַל חוֹב יוֹתֵר עַל חוֹבוֹ, הַמּוֹתָר — רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יִנָּתְנוּ לַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מְרַחֲמִין בַּדִּין, אֶלָּא יִנָּתְנוּ לַיּוֹרְשִׁין. שֶׁכּוּלָּם צְרִיכִין שְׁבוּעָה, וְאֵין הַיּוֹרְשִׁין צְרִיכִין שְׁבוּעָה. גְּמָ׳ לָמָּה לִי לְמִיתְנֵי מִלְוָה, לָמָּה לִי לְמִיתְנֵי פִּקָּדוֹן? צְרִיכָא, דְּאִי תְּנָא מִלְוָה, בְּהָא קָאָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, מִשּׁוּם דְּמִלְוָה לְהוֹצָאָה נִיתְּנָה. אֲבָל פִּקָּדוֹן, דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ — אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא. וְאִי תְּנָא הָא, בְּהָא קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲבָל בְּהָךְ — אֵימָא מוֹדֵי לְרַבִּי טַרְפוֹן, צְרִיכָא. מַאי "לַכּוֹשֵׁל"? רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר: לַכּוֹשֵׁל שֶׁבִּרְאָיָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לִכְתוּבַּת אִשָּׁה, מִשּׁוּם חִינָּא. כְּתַנָּאֵי, רַבִּי בִּנְיָמִין אוֹמֵר: לַכּוֹשֵׁל שֶׁבִּרְאָיָה, וְהוּא כָּשֵׁר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לִכְתוּבַּת אִשָּׁה, מִשּׁוּם חִינָּא. הִנִּיחַ פֵּירוֹת הַתְּלוּשִׁין. וְרַבִּי עֲקִיבָא, מַאי אִירְיָא מוֹתָר? כּוּלְּהוּ נָמֵי דְּיוֹרְשִׁין הָווּ? אִין הָכִי נָמֵי, וְאַיְּידֵי דְּאָמַר רַבִּי טַרְפוֹן מוֹתָר, תְּנָא אִיהוּ נָמֵי מוֹתָר.

וְרַבִּי

עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי דִּין אוֹנָאָה אֶמְכֹּר לְךָ חֵפֶץ זֶה: יֵשׁ לוֹ עָלָיו דְּמַתְנֶה עַל שֶׁל תּוֹרָה הוּא אַל תּוֹנוּ (וַיִּקְרָא כֹּה): וְרַב סָבַר אִם מֵתָה לֹא יִירָשֶׁנָּה דְּקָסָבַר יְרֻשַּׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנָן וְלֹא עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶן כְּשֶׁל תּוֹרָה: הָא בִּדְרַבָּנָן כְּגוֹן זֶה שֶׁהִתְנָה שֶׁלֹּא יֹאכַל פֵּרוֹת: וְרַב סָבַר אַפֵּי' תְּנַאי הַפֵּרוֹת נָמֵי בָּטֵל דַּחֲכָמִים עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה וכ"ש הַיְּרֻשָּׁה שֶׁהִיא שֶׁל תּוֹרָה: הַאי כְּטַעְמֵהּ וּכְהִילְכְתֵהּ הוּא סְבִירָא לֵהּ לְרַב כְּטַעְמֵהּ דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן דְּמַתְנֶה עַל שֶׁל תּוֹרָה תְּנָאוֹ בָּטֵל וּכְהִילְכְתֵהּ דְּאִם מֵתָה יִירָשֶׁנָּה: יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה בַּיּוֹבֵל: וִינַכֶּה לָהֶם מִן הַדָּמִים קס"ד יַחֲזִירֵם לָהֶם בְּדָמִים קַלִּים: אַמַּאי יַחֲזִיר יְרֻשָּׁה אֵינָהּ חוֹזֶרֶת בַּיּוֹבֵל כִּדְאָמְרִי' בִּבְכוֹרוֹת (דַּף נב:): מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה גְּנַאי הוּא לָהֶם שֶׁיִּהְיוּ אֲחֵרִים נִקְבָּרִים עִמָּהֶם וְהֵם יִקָּבְרוּ בִּקְבוּרַת אֲחֵרִים: דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ שֶׁחַיָּב הוּא בִּקְבוּרָתָהּ: כִּדְתַנְיָא לוֹקֵחַ בֵּית הַקְּבָרוֹת מַחֲזִירוֹ עַל כָּרְחוֹ: וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל לוֹקֵחַ: אֶלָּא לָא גָּרְסִי': מַתְנִי' יִנָּתְנוּ לַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי נִיהוּ וְאַף עַל גַּב דְּלָא מִשְׁתַּעְבְּדִי מִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי לֹא לְבַעַל חוֹב וְלֹא לִכְתֻבָּה הָכָא דְּלָאו בִּרְשׁוּתַיְהוּ מַנְּחִי סְבִירָא לְרַבִּי טַרְפוֹן דְּמוֹצִיאִין מִיַּד הַלֹּוֶה אוֹ מִיַּד מִי שֶׁהַפִּקָּדוֹן אֶצְלוֹ וְנוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב וְלִכְתֻבָּה שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהֶן הַמֵּת מֵחַיִּים: יִנָּתְנוּ לַיּוֹרְשִׁים וְלָא מְהַנְיָא תְּפִיסָה: שֶׁכֻּלָּן צְרִיכִין שְׁבוּעָה דִּתְנַן בְּפִרְקִין הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִשְׁבְּעוּ אֵין לָהֶם רְשׁוּת בָּהֶם וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם יֵשׁ לָהֶם עָלָיו כְּלוּם הִלְכָּךְ מִשֶּׁמֵּת הַמֵּת זָכוּ בָּהֶן הַיּוֹרְשִׁין וּבִרְשׁוּתָן הֵן: כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה קָדְמוּ יוֹרְשִׁין זָכוּ וְאֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם דְּמִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי לָא מִשְׁתַּעְבְּדֵי לב"ח וְלִכְתֻבָּה קָדַם אֶחָד מֵהֶן הָאִשָּׁה אוֹ הַמַּלְוֶה זָכָה הוּא דר' טַרְפוֹן אִית לֵהּ תְּפִיסָה דִּלְאַחַר מִיתָה מְהַנְיָא: זָכְתָה אִשָּׁה יָתֵר עַל כְּתֻבָּתָהּ אִם קָדְמָה וְתָפְסָה וְיֵשׁ יוֹתֵר מִן הַכְּתֻבָּה אוֹ קָדַם בַּעַל חוֹב וְתָפַס וְיֵשׁ בָּהֶן יוֹתֵר עַל חוֹבוֹ: הַמּוֹתָר יִנָּתְנוּ לַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן זֶה בַּעַל הַשְּׁטָר שֶׁיָּדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה וְאִם יָבוֹאוּ לְיַד הַיְתוֹמִים שׁוּב לֹא יוֹצִיא מֵהֶם לֹא אִשָּׁה וְלֹא בַּעַל חוֹב: גְּמ' לְהוֹצָאָה נִתְּנָה וְאֵינָהּ קַיֶּמֶת בְּעַיִן דִּמְחַסְּרָא גּוּבַיְנָא ומש"ה אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן דְּלָא מַנְּחִי בִּרְשׁוּתָא דְּיַתְמֵי: אֲבָל פִּקָּדוֹן דְּאִיתֵהּ בְּעֵינֵהּ אֵימָא כו' דְּכָל הֵיכָא דְּאִיתֵהּ בִּרְשׁוּתָא דְּיַתְמֵי אִיתֵהּ: לַכּוֹשֵׁל שֶׁבִּרְאִיָּה לְמִי שֶׁשְּׁטָרוֹ מְאֻחָר שֶׁלֹּא יוּכַל לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת הַקּוֹדְמִים לוֹ: לִכְתֻבַּת אִשָּׁה הִיא קְרוּיָה כּוֹשֵׁל שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לַחֲזֵר אַחַר נִכְסֵי הַמֵּת וּלְבַקֵּשׁ הֵיכָן יֵשׁ לוֹ קַרְקַע: מִשּׁוּם חִנָּא שֶׁיִּמְצְאוּ הָאֲנָשִׁים חֵן בְּעֵינֵי הַנָּשִׁים וְיִהְיוּ נִשָּׂאוֹת לָהֶן שֶׁלֹּא תִּדְאַגְנָה לְהַפְסִיד כְּתֻבָּתָן: וְהוּא כָּשֵׁר וְהַדָּבָר כָּשֵׁר וְהָגוּן לַעֲשׂוֹת כֵּן: כֻּלְּהוּ נָמֵי דְּיוֹרְשִׁין הָווּ כֵּיוָן דְּטַעְמָא דְּר' עֲקִיבָא מִשּׁוּם דְּלָא נִשְׁבְּעוּ הוּא כִּי תָּפְסִי נָמֵי אַמַּאי זָכוּ הֲרֵי זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁים מִשְּׁעַת מִיתָה וְנִכְסֵי דְּיַתְמֵי קָא תָּפְסִי: וְאַיְּדֵי דְּאָמַר ר' טַרְפוֹן מֻתָּר אַהְדַּר לֵהּ אִיהוּ נָמֵי בְּמַאי דְּאַיְרוּ בֵּהּ וּלְעוֹלָם בְּכוּלְּהוּ נָמֵי אִית לֵהּ דַּאֲפִילּוּ תָּפַס מַפְּקִינַן לֵהּ מִנֵּהּ:

וְסָבַר רַב תְּנָאוֹ קַיָּם וְהָא אִתְּמַר כו' ואע"ג דִּבְפֶרֶק הַזָּהָב (בּ"מ דַּף נא: וְשָׁם) מוֹקֵי רַב נַפְשֵׁהּ אַפֵּי' כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן תְּנָאוֹ קַיָּם דְּעַד כָּאן לָא קָאָמַר ר' יְהוּדָה הָתָם אֶלָּא דְּיָדְעָה וְקָמָחֲלָה הָכָא מִי יָדַע דְּמָחֵל הָכָא לֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי הָכִי דהה"נ לֹא יָדַע דְּמָחֵל שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בָּרוּר לוֹ שֶׁהִיא תָּמוּת בְּחַיָּיו שֶׁמָּא הוּא יָמוּת בְּחַיֶּיהָ לְכָךְ פָּרִיךְ שַׁפִּיר: **וְרַב** סָבַר דְּאַפֵּי' בִּדְרַבָּנָן תְּנָאוֹ בָּטֵל פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּהַיְנוּ בְּפֵרוֹת וְקָשֶׁה לר"י דא"כ רַב דְּלָא כְּחַד דְּהָא בְּמַתְנִיתִין אֲפִילּוּ לְר' יְהוּדָה מְהַנֵּי תְּנָאָה בְּפֵרוֹת וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָא שְׁכִיחִי כִּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ פֶּרֶק אע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נו:) וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ בִּדְרַבָּנָן הַיְנוּ בְּעָלְמָא בְּשׁוּם דָּבָר דְּהָוֵי מִדְּרַבָּנָן: **מִשּׁוּם** פְּגַם מִשְׁפָּחָה לִשְׁקֹל דָּמֵי וְלֶהְדַּר תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א דא"כ מַאי אִרְיָא בַּיּוֹבֵל אַפֵּי' בְּלֹא יוֹבֵל נָמֵי דע"כ בַּיּוֹבֵל אַיְרֵי דְּאִי בְּלֹא יוֹבֵל קָאָמַר דְּמַחֲזִיר א"כ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְרַב לְמֵימַר דִּסְבִירָא לֵיהּ דִּירֻשַּׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְתָא הו"ל לְמֵימַר דְּרַבָּנָן וְעוֹד דְּאַיּוֹבֵל מִתַּנְיָא וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּלֵיכָּא פְּגַם מִשְׁפָּחָה עַד הַיּוֹבֵל שֶׁאָז כָּל הַיְּרֻשּׁוֹת חוֹזְרוֹת וְזוֹ אֵינָהּ חוֹזֶרֶת וְנִכָּר שֶׁהֵם קְבֻרִים בְּשֶׁל אֲחֵרִים: מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה לִשְׁקֹל דָּמֵי וְלֶהְדַּר. תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ"א דא"כ מַאי אִרְיָא בַּיּוֹבֵל אַפֵּי' בְּלֹא יוֹבֵל נָמֵי דע"כ בַּיּוֹבֵל אַיְרֵי דְּאִי בְּלֹא יוֹבֵל קָאָמַר דְּמַחֲזִיר א"כ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְרַב לְמֵימַר דִּסְבִירָא לֵיהּ דִּירֻשַּׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְתָא הו"ל לְמֵימַר דְּרַבָּנָן וְעוֹד דְּאַיּוֹבֵל מִתַּנְיָא וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּלֵיכָּא פְּגַם מִשְׁפָּחָה עַד הַיּוֹבֵל שֶׁאָז כֹּל . הַיְּרֻשּׁוֹת חוֹזְרוֹת וְזוֹ אֵינָהּ חוֹזֶרֶת וְנִכָּר שֶׁהֵם קְבֻרִים בְּשֶׁל אֲחֵרִים: **לִכְתֻבַּת** אִשָּׁה תֵּמַהּ דְּהָא תְּנַן בִּבְכוֹרוֹת בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת נב. וְשָׁם) דְּאֵין אִשָּׁה נוֹטֶלֶת בָּרָאוּי וּמַלְוֶה חָשְׁבִי לֵהּ רַבָּנָן רָאוּי בְּפֶרֶק יֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קכה: וְשָׁם) וְצָרִיךְ לְחַלֵּק דְּדַוְקָא גַּבֵּי בְּכוֹר חֲשִׁיבָה מִלְוֶה רָאוּי וְלֹא לִכְתֻבַּת אִשָּׁה: **לִכְתֻבַּת** אִשָּׁה מִשּׁוּם חִנָּא פֵּרֵשׁ רַ"ח שֶׁיִּמְצְאוּ הַנָּשִׁים חֵן בְּעֵינֵי הָאֲנָשִׁים וְיִהְיֶה לָהֶן קוֹפְצִים יוֹתֵר וְכֵן מַשְׁמַע בֶּעָרוּךְ וּבִירוּשַׁלְמִי וְכֵן מַשְׁמַע לְקַמָּן בְּפֶ' אַלְמָנָה (כְּתֻבּוֹת דַּף צז:) דְּפָרִיךְ לְמ"ד מִשּׁוּם חִנָּא יוֹרְשִׁים מַאי חֵן אִיכָּא וּמְשַׁנֵּי שֶׁיְּרֵשַׁתָּה בִּתָּהּ אוֹ אֲחוֹתָהּ פִּי' שֶׁאַף הִיא צְרִיכָה שֶׁיִּקְפְּצוּ עָלֶיהָ בְּנֵי אָדָם וּלְפִי' הַקּוּנְטְרֵס נָמֵי יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּכֵיוָן שֶׁרוֹאוֹת בִּתָּהּ וַאֲחוֹתָהּ שֶׁכָּךְ בְּקַל בָּאָה לָהֶם כְּתֻבָּה נִשָּׂאוֹת יוֹתֵר בְּרָצוֹן לַאֲנָשִׁים וְאַל תִּתְמַהּ דְּהָכָא יָפֶה כֹּחַ הָאִשָּׁה מִכֹּחַ בַּעַל חוֹב מִשּׁוּם חִנָּא וּלְעִנְיַן זִבּוּרִית תְּנַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין מט: וְשָׁם) דְּבַעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית וּכְתֻבַּת אִשָּׁה בְּזִבּוּרִית וְגָרְעוּ כֹּחָהּ מִכֹּחַ בע"ח מִשּׁוּם דְּיוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא אִשָּׁה רוֹצָה לְנָשֵׂא וְלֹא חָשׁוּ מִשּׁוּם חִנָּא לַעֲשׂוֹת דִּינָהּ בְּבֵינוֹנִית כְּבַעַל חוֹב דְּאֵין לְדַמּוֹת תַּקָּנַת חֲכָמִים זוֹ לְזוֹ כָּעִנְיָן שֶׁמָּצִינוּ מַשְׁקֵי בֵּי מִטַּבְּחַיָּא דְּכֵן שֶׁהֵקֵלּוּ שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת טֻמְאָה בַּמִּקְדָּשׁ וּלְעִנְיַן כַּמָּה דְּבָרִים הֶחְמִירוּ יוֹתֵר כִּדְאָמְרִינַן בִּפְסָחִים (דַּף טז:):

מסורת הש"ס

א מכות ג.; תוספתא בבא מציעא; בבא מציעא נא.
ב משנה בכורות; בכורות נב:
ג בכורות נב:
ד בבא בתרא ק:
ה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ו עירובין פד.

תורה אור השלם

וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם [ויקרא כה, יז]

וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו [ויקרא כה, יד]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ג, סמג לאוין קע, טוש"ע חו"מ סי' רכז סעי' כא:
ב מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' יז, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' ריז סעי' ז:
ג סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קז סעי' א:
ד סמג עשין מח, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קד סעי' ג ה:

[א]וְרַבִּי עֲקִיבָא, תְּפִיסָה לָא מַהֲנְיָא כְּלָל? אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: וְהוּא שֶׁתָּפַס מֵחַיִּים. וּלְרַבִּי טַרְפוֹן, דְּמַנְּחִי הֵיכָא? רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: וְהוּא שֶׁצְּבוּרִין וּמוּנָּחִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל בְּסִימְטָא — לֹא. וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: אֲפִילּוּ בְּסִימְטָא. דּוּן דַּיָּינֵי כְּרַבִּי טַרְפוֹן, וְאַהְדְּרֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְעוּבְדָּא מִינַּיְיהוּ. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: עָשִׂיתָ כְּשֶׁל תּוֹרָה. [ב](א)לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר טָעָה בִּדְבַר מִשְׁנָה חוֹזֵר, וּמָר סָבַר טָעָה בִּדְבַר מִשְׁנָה אֵינוֹ חוֹזֵר? לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא טָעָה בִּדְבַר מִשְׁנָה חוֹזֵר. וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: מָר סָבַר הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא מֵחֲבֵירוֹ וְלֹא מֵרַבּוֹ, וּמָר סָבַר הֲלָכָה אֲפִילּוּ מֵרַבּוֹ. (ב)וְאִיבָּעֵית אֵימָא: דְּכוּלֵּי עָלְמָא הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא מֵחֲבֵירוֹ וְלֹא מֵרַבּוֹ. וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: מָר סָבַר רַבִּי טַרְפוֹן רַבּוֹ הֲוָה, וּמָר סָבַר חֲבֵירוֹ הֲוָה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: דְּכוּלֵּי עָלְמָא חֲבֵירוֹ הֲוָה, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: מָר סָבַר הֲלָכָה אִיתְּמַר, וּמָר סָבַר מַטִּין אִיתְּמַר. קָרִיבֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן תְּפוּס פָּרָה דְּיַתְמֵי מִסִּימְטָא. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַר לְהוּ: שַׁפִּיר תְּפַסְתּוּהָ. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אֲמַר לְהוּ: זִילוּ אַהְדּוּר. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. אֲמַר לְהוּ: מָה אֶעֱשֶׂה? שֶׁכְּנֶגְדִּי חָלוּק עָלַי. [ג]הָהוּא בַּקָּרָא דְּיַתְמֵי דְּתַפְסִי תּוֹרָא מִינֵּיהּ. בַּעַל חוֹב אָמַר: מֵחַיִּים תְּפֵיסְנָא לֵיהּ. וּבַקָּרָא אָמַר: לְאַחַר מִיתָה תַּפְסֵיהּ. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן. אֲמַר לֵיהּ: אִית לָךְ סָהֲדֵי דְּתַפְסֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: לָאו. אֲמַר לֵיהּ: מִגּוֹ דְּיָכוֹל לְמֵימַר "לָקוּחַ הוּא בְּיָדִי", יָכוֹל נָמֵי לְמֵימַר "מֵחַיִּים תְּפֵיסְנָא לֵיהּ". [ד](ג)וְהָאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַגּוֹדְרוֹת אֵין לָהֶן חֲזָקָה! שָׁאנֵי תּוֹרָא דִּמְסִירָה לְרוֹעֶה. דְּבֵי נְשִׂיאָה תְּפוּס אַמְתָּא דְּיַתְמֵי מִסִּימְטָא. יְתֵיב רַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפִּי וְרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא, וִיתֵיב רַבִּי אַבָּא גַּבַּיְיהוּ. אֲמַר לְהוּ: שַׁפִּיר תְּפַסִיתוּהָ. אֲמַר לְהוּ רַבִּי אַבָּא: מִשּׁוּם דְּבֵי נְשִׂיאָה נִינְהוּ מַחַנְפִיתוּ לְהוּ? וְהָא דּוּן דַּיָּינֵי כְּרַבִּי טַרְפוֹן, וְאַהְדְּרֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ עוּבְדָּא מִינַּיְיהוּ. [ה](ד)יֵימַר בַּר חָשׁוּ הֲוָה מַסִּיק בֵּיהּ זוּזֵי בְּהָהוּא גַּבְרָא, שְׁכֵיב וּשְׁבַק אַרְבָּא. אֲמַר לֵיהּ לִשְׁלוּחֵיהּ: זִיל, תְּפַסָה נִיהֲלִי. אֲזַל תַּפְסַהּ. פְּגַעוּ בֵּיהּ רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, אֲמַרוּ לֵיהּ: אַתְּ תּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב בְּמָקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב בְּמָקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים

לֹא

ור"ע תְּפִיסָה לָא מַהֲנְיָא כְּלָל לְשׁוֹן שְׁאֵלָה הוּא זֶה: אָמַר ר"נ מְהַנְיָא הֵיכָא דְּתָפַס מֵחַיִּים שֶׁל מֵת וְהָכִי גָּמַר לָהּ רַב נַחְמָן מֵרַבֵּיהּ: דְּמַנְּחִי הֵיכָא הָנָךְ פֵּרוֹת דקא"ר טַרְפוֹן דְּבִשְׁעַת מִיתָה לֹא זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין אֶלָּא יִזְכֶּה בָּהֶן הַקּוֹדֵם: בְּסִמְטָא קֶרֶן זָוִית הַסְּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּבְנֵי אָדָם הָעוֹשִׂין סְחוֹרָה זֶה עִם זֶה בַּשּׁוּק וְרוֹצִים לְדַבֵּר דִּבְרֵיהֶם בְּנַחַת וְיִשּׁוּב הַדַּעַת מִסְתַּלְּקִין לְשָׁם: אֲבָל בְּסִמְטָא לֹא א"ר טַרְפוֹן כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה דְּכֵיוָן דְּמָקוֹם הָרָאוּי לְקִנְיָן הוּא כִּדְאָמְרִינַן בְּעָלְמָא (ב"ב דַּף פד:) דִּמְשִׁיכָה קָנְיָא הָתָם אַפֵּי' לְמ"ד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לָא קָנְיָא אֵין זֶה מְקוֹם הֶפְקֵר וְזָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין מִשְּׁעַת מִיתָה וְהַמַּחֲזִיק בּוֹ שָׁם כְּמַחֲזִיק בּוֹ בְּבֵיתָם: וְאַהֲדָרֵיהּ לְעֻבְדָּא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּלָא מְהַנְיָא תְּפִיסָה: עָשִׂיתָ דִּבְרֵי ר"ע כְּאִלּוּ הֵן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁחָזַרְתָּ מַעֲשֵׂה ב"ד דַּי לָנוּ לְקַיֵּם הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה אֲבָל מִשֶּׁנַּעֲשָׂה וְנִגְמַר הַדִּין אֵין לָנוּ לַחֲזֹר: בִּדְבַר מִשְׁנָה דקיי"ל הֲלָכָה כְּר"ע הֵיכָא דִּיחִידָאָה פְּלִיג עָלֶיהָ ואע"ג דְּלָאו בַּמִּשְׁנָה מַמָּשׁ תְּנֵינָא לָהּ אֶלָּא שְׁמַעְתָּא דְּאָמוֹרָאֵי הוּא אָמְרִי' בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף לג.) דְּחוֹזֵר דְּאָמְרִינַן הָתָם אֲפִלּוּ טָעָה בִּדְרַב וּשְׁמוּאֵל אֲמַר לֵיהּ אִין: הֲלָכָה אִתְּמַר הֲלָכָה כְּר"ע מֵחֲבֵרוֹ: מַטִּין אִתְּמַר מַטִּין הַהוֹרָאָה לְכַתְּחִלָּה אַחַר ר"ע וּמִיהוּ אִי עֲבִיד כְּאִידָךְ לָא מְהַדְּרִינַן עֻבְדָּא: קְרֵבֶיהָ דְּר' יוֹחָנָן קְרוֹבָיו: זִילוּ אַהְדּוּר דס"ל כר"ע דִּתְפִיסָה דִּלְאַחַר מִיתָה לָאו כְּלוּם הִיא: שֶׁכְּנֶגְדִּי שָׁקוּל כְּמוֹתִי: בַּקְּרָא דְּיַתְמֵי שׁוֹמֵר בַּהֲמוֹתֵיהֶם: דִּתְפוּס תּוֹרָא מִנֵּהּ בַּעַל חוֹב שֶׁל מֵת תְּפָסוֹ בְּבֵית הַשּׁוֹמֵר: הַגּוֹדְרוֹת בְּהֵמָה דַּקָּה עַל שֵׁם גְּדֵרוֹת צֹאן (בַּמִּדְבָּר לֵב): אֵין לָהֶן חֲזָקָה אֵין הַמַּחֲזִיק בָּהֶם יָכוֹל לוֹמַר לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי שֶׁמָּא מְצָאָן וְהִכְנִיסָן בְּבֵיתוֹ לְפִי שֶׁדַּרְכָּן לְהַלֵּךְ בַּשָּׂדוֹת: חָשׁוּ שֵׁם הָאִישׁ: שְׁכִיב הַלֹּוֶה: אַרְבָּא סְפִינָה: א"ל יֵמַר לִשְׁלוּחֵהּ זִיל תָּפְסָה: הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב שָׁלִיחַ הַתּוֹפֵס מִטַּלְטְלִין שֶׁל לֹוֶה לְצֹרֶךְ בַּעַל חוֹב: בְּמָקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים שֶׁמַּפְסִיד בַּעֲלֵי חוֹבִין אֲחֵרִים בִּתְפִיסָתוֹ:

וּלְרַבִּי עֲקִיבָא תְּפִיסָה לָא מַהֲנְיָא כְּלָל פֵּי' ר"ת דְּקַשְׁיָא לֵיהּ דִּתְנַן בְּפִרְקִין לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף פ:) גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָדְמָה הִיא זָכְתָה כו' אע"ג דְּמִטַּלְטְלֵי לָא מִשְׁתַּעְבְּדֵי לִכְתֻבָּה מ"מ מְהַנְיָא תְּפִיסָה אַטּוּ מִי נֵימָא דְּמַתְנִי' דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן וְהוּא שֶׁתָּפַס מֵחַיִּים פֵּרוּשׁ דִּמְהַנְיָא תְּפִיסָה מֵחַיִּים דְּבַעַל אַפֵּי' לר"ע דְּהַהִיא שַׁעְתָּא לָא שַׁיְכָא שְׁבוּעָה וְלָא קָרֵינָא בֵהּ הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְכֵיוָן דְּאֵין צְרִיכִין שְׁבוּעָה זָכוּ בַּמֶּה שֶׁבְּיָדָם וּמַתְנִיתִין דִּלְעֵיל גַּבֵּי יָבָם כְּאִלּוּ תָּפְסָה בְּחַיֵּי הַבַּעַל דִּבְמְקוֹם אָחִיו קָאֵי הִלְכָּךְ קָדְמָה הִיא זָכְתָה וּמִיהוּ מַשְׁמַע בְּרֵישׁ אַלְמָנָה לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף צו. וְשָׁם) דְּלָא מְהַנְיָא תְּפִיסָה לִכְתֻבָּה אֲפִילּוּ מֵחַיִּים דְּבַעַל כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ וּמ"מ יֵשׁ לְיַשֵּׁב פֵּרוּשׁ ר"ת דִּנְהִי דְּלָא מְהַנְיָא תְּפִיסָה מֵחַיִּים דְּבַעַל מִשּׁוּם דְּלָא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגָּבוֹת מֵחַיִּים מ"מ כֵּיוָן דִּתְפִיס מֵחַיִּים מְהַנְיָא לְבַעַל חוֹב וְאַפֵּי' לר"ע בְּחַיֵּי הַיָּבָם נָמֵי מְהַנְיָא תְּפִיסָה וּבַקּוּנְט' פֵּי' דִּלְשׁוֹן שְׁאֵלָה הִיא וּמִמַּתְנִי' דִּלְעֵיל לָא מָצֵי לְמִפְרַךְ כִּדְפֵרַשְׁתִּי הָתָם (ד' פב. ד"ה לֹא):

וּלְרַבִּי עֲקִיבָא תְּפִיסָה לָא מַהֲנְיָא כְּלָל. פֵּי' ר"ת דְּקַשְׁיָא לֵיהּ דִּתְנַן בְּפִרְקִין לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף פ:) גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָדְמָה הִיא זָכְתָה כו' אע"ג דְּמִטַּלְטְלֵי לָא מִשְׁתַּעְבְּדֵי לִכְתֻבָּה מ"מ מְהַנְיָא תְּפִיסָה אַטּוּ מִי נֵימָא דְּמַתְנִי' דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן וְהוּא שֶׁתָּפַס מֵחַיִּים פֵּרוּשׁ דִּמְהַנְיָא תְּפִיסָה מֵחַיִּים דְּבַעַל אַפֵּי' לר"ע דְּהַהִיא שַׁעְתָּא לָא שַׁיְכָא שְׁבוּעָה וְלָא קָרֵינָא בֵהּ הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְכֵיוָן דְּאֵין צְרִיכִין שְׁבוּעָה זָכוּ בַּמֶּה שֶׁבְּיָדָם וּמַתְנִיתִין דִּלְעֵיל גַּבֵּי יָבָם כְּאִלּוּ תָּפְסָה בְּחַיֵּי הַבַּעַל דִּבְמְקוֹם אָחִיו קָאֵי הִלְכָּךְ קָדְמָה הִיא זָכְתָה וּמִיהוּ מַשְׁמַע בְּרֵישׁ אַלְמָנָה לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף צו. וְשָׁם) דְּלָא מְהַנְיָא תְּפִיסָה לִכְתֻבָּה אֲפִילּוּ מֵחַיִּים דְּבַעַל כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ וּמ"מ יֵשׁ לְיַשֵּׁב פֵּרוּשׁ ר"ת דִּנְהִי דְּלָא מְהַנְיָא תְּפִיסָה מֵחַיִּים דְּבַעַל מִשּׁוּם דְּלָא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגָּבוֹת מֵחַיִּים מ"מ כֵּיוָן דִּתְפִיס מֵחַיִּים מְהַנְיָא לְבַעַל חוֹב וְאַפֵּי' לר"ע בְּחַיֵּי הַיָּבָם נָמֵי מְהַנְיָא תְּפִיסָה וּבַקּוּנְט' פֵּי' דִּלְשׁוֹן שְׁאֵלָה הִיא וּמִמַּתְנִי' דִּלְעֵיל לָא מָצֵי לְמִפְרַךְ כִּדְפֵרַשְׁתִּי הָתָם (ד' פב. ד"ה לֹא):

וְהוּא שֶׁתָּפַס מֵחַיִּים נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דִּבְבַעַל חוֹב אַיְרֵי דִּבִכְתֻבָּה לָא מְהַנְיָא תְּפִיסָה לְרָבָא דְּהָכָא אַפֵּי' מֵחַיִּים כִּדְמַסִּיק רַב יַעֲקֹב מִשְּׁמֵהּ דְּרָבָא כְּרָבִינָא דְּהָתָם (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף צו.) דְּאָמַר לֹא אָמְרוּ דִּמְהַנְיָא תְּפִיסָה בְּמִטַּלְטְלִין אֶלָּא לִמְזוֹנוֹת אֲבָל לִכְתֻבָּה מַפְּקִינַן וּבִתְפִיסָה מֵחַיִּים אַיְרֵי דְּאִי בִּתְפִיסָה דִּלְאַחַר מִיתָה הֵיכִי בָּעֵי הָתָם מָר בַּר רַב אָשֵׁי לְמֵימַר דְּאַפֵּי' בִּכְתֻבָּה לָא מַפְּקִינַן וְכֵן מַשְׁמַע בַּהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת דְּמֵחַיִּים אַיְרֵי דְּפֵרְשׁוּ הָתָם דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּלָא מְהַנְיָא תְּפִיסָה בִּכְתֻבָּה כְּמוֹ בְּבַעַל חוֹב מִשּׁוּם דְּלָא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגָּבוֹת מֵחַיִּים וּמִיהוּ לִמְזוֹנוֹת תִּקְּנוּ רַבָּנָן כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ שֶׁמּוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בב"ד לְצֹרֶךְ מְזוֹנוֹת ור"ח פֵּי' לְקַמָּן דְּהָא דא"ל רַב יַעֲקֹב לְרָבִנָא הָכִי אָמְרִינַן מִשְּׁמֵהּ דְּרָבָא כְּוָתָךְ אֵינוֹ דְּהָא אָמַר רָבָא גּוּפֵהּ הָתָם לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף צח.) זִילוּ וְהַבוּ לָהּ לְהַהִיא דְּתָפְסָה כָּסָא דְּכַסְפָּא לִכְתֻבָּתָהּ וְאוֹמֵר ר"י דְּלָאו רְאָיָה הִיא דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּהַהִיא תְּפִיסָה דְּכָסָא דְּכַסְפָּא הָוְיָא בִּרְשׁוּת יְתוֹמִים וְשֶׁמָּא סְבוּרִין הָיוּ לְהַפְסִידָהּ מְזוֹנוֹת ע"י תְּפִיסָה זוֹ לְכָךְ נִרְאֶה דְּהָכָא בְּבַעַל חוֹב אַיְרֵי וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל פָּסַק לְקַמָּן דִּכְמַר בַּר רַב אַשִׁי קיי"ל דְּאָמַר בֵּין לִכְתֻבָּה בֵּין לִמְזוֹנוֹת מַה שֶּׁתָּפְסָה תָּפְסָה דִּבְכוּלֵּי הַשַּׁ"ס קיי"ל כְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי בַּר מִמֵּיפַךְ שְׁבוּעָה (שְׁבוּעוֹת מא.) וְחִוָּרֵי (חֻלִּין דַּף עו.): **שַׁפִּיר** תְּפַסְתּוּהָ תֵּמַהּ לְפִי מַה דְּתָרְצִינַן לְעֵיל מַר סָבַר מַטִּין אִתְּמַר מַשְׁמַע דִּלְכַתְּחִלָּה עָבְדִינַן כר"ע וְהֵיכִי קָאָמַר לְהוּ הָכָא שַׁפִּיר תְּפַסְתּוּהָ וְשֶׁמָּא זֶה חָשִׁיב כְּמוֹ דִּיעֲבַד כֵּיוָן דִּכְבָר תְּפָסוּהָ: **אִית** לָךְ סָהֲדֵי דְּתַפְסֵיהּ לָא גָּרְסִי' דִּלְאַחַר מִיתָה אֶלָּא כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ סָהֲדֵי דְּתַפְסֵיהּ מִנֵּהּ וּבַעַל כָּרְחוֹ גְּזָלָהּ תּוּ לָא מָצֵי לְמִטְעַן לָקוּחַ הוּא בְּיָדִי: **וִיתֵב** רַבִּי אַבָּא גַּבַּיְהוּ מַשְׁמַע הָכָא דְּסָבַר רַבִּי אַבָּא דְּעַבְדָּא כְּמִטַּלְטְלֵי דָּמֵי וְאע"ג דִּבְפֶּ' יֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קכח.) שָׁלַח ר' אַבָּא הֲלָכָה גּוֹבִין מִן הָעֲבָדִים הָא אָמְרִינַן הָתָם בַּמַּסְקָנָא דְּאֵין גּוֹבִין אִתְּמַר: **אַתְּ** תּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב בְּמָקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים כָּאן מַשְׁמַע דאע"ג דַּעֲשָׂאוֹ שָׁלִיחַ דְּאָמַר לֵיהּ זִיל תָּפְסָה אַפֶּ"ה לֹא קָנָה וְלֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס בפ"ק דב"מ (דַּף י. וְשָׁם) דְּדַוְקָא בְּשֶׁלֹּא עֲשָׂאוֹ שָׁלִיחַ לֹא קָנָה: **וְאָמַר** רַבִּי יוֹחָנָן כו' לֹא קָנָה וא"ת דְּאָמְרִינַן בפ"ק דב"מ ר"נ וְרַב חִסְדָּא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְהוּ הַמַּגְבִּיהַּ מְצִיאָה לַחֲבֵרוֹ לֹא קָנָה חֲבֵרוֹ מ"ט דְּהָוֵי תּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב בִּמְקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים וְהַתּוֹפֵס כו' לֹא קָנָה וא"כ ר' יוֹחָנָן דְּאָמַר הָתָם הַמַּגְבִּיהַּ מְצִיאָה לַחֲבֵרוֹ קָנָה חֲבֵרוֹ סָבַר דְּהַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב קָנָה וְי"ל דְּשָׁאנֵי גַּבֵּי מְצִיאָה דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִגּוֹ דְּזָכֵי לְנַפְשֵׁהּ זָכֵי נָמֵי לְחַבְרֵהּ משא"כ הָכָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, טור חו״מ סי׳ קז:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ א, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי׳ כה סעי׳ א:

ג מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, סמג עשין צד, טור חו״מ סי׳ קז:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ א, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ קלה סעי׳ א:

ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ב, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קה סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א סנהדרין לג.; לקמן ק.

ב סוכה ו:; יומא נט.

ג בבא בתרא לו.

ד בבא מציעא י.; גיטין יא:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה מינו וכו׳ אחר שנתקנה. עיין תשובת הראנ״ח ח״א סימן פ״ט:

לֹא קָנָה. תַּפְסוּהָ אִינְהוּ. רַב פָּפָּא מְימַלַּח מַלּוֹחֵי. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מְמַתַּח לַהּ בְּאַשְׁלָא. מָר אָמַר: אֲנָא קָנֵינָא לַהּ לְכוּלַּהּ, וּמָר אָמַר: אֲנָא קָנֵינָא לַהּ לְכוּלַּהּ. פְּגַע בְּהוּ רַב פִּנְחָס בַּר אַמֵּי, אֲמַר לְהוּ: רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ וְהוּא שֶׁצְּבוּרִין וּמוּנָּחִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים! אֲמַר לְהוּ: אֲנַן נָמֵי מֵחֲרִיפוּתָא דְנַהֲרָא תְּפֵיסְנָא. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמַר לְהוּ: קָאקֵי חִיוָּרֵי, מְשַׁלְּחֵי גְּלִימֵי דְאִינָשֵׁי! הָכִי אָמַר רַב נַחְמָן: וְהוּא שֶׁתְּפָסָהּ מֵחַיִּים. אֲבִימִי בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ הֲוֹו מַסְּקִי בֵּיהּ זוּזֵי בֵּי חוֹזָאֵי, שַׁדְּרִינְהוּ בְּיַד חָמָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר אֲבָהוּ. אֲזַל פַּרְעִינְהוּ. אֲמַר לְהוּ: הַבוּ לִי שְׁטָרָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: סִיטְרָאֵי נִינְהוּ. [א](א)אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ. אֲמַר לֵיהּ: אִית לָךְ סָהֲדֵי דִּפְרַעְתִּינְהוּ? אֲמַר לֵיהּ: לָא. אֲמַר לֵיהּ: מִיגּוֹ דִיכוֹלִין לוֹמַר "לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם", יְכוֹלִין נָמֵי לְמֵימַר "סִיטְרָאֵי נִינְהוּ". לְעִנְיַן שַׁלּוֹמֵי שָׁלִיחַ מַאי? אָמַר רַב אָשֵׁי: חָזֵינַן, אִי אֲמַר לֵיהּ "שְׁקוֹל שְׁטָרָא וְהַב זוּזֵי" — מְשַׁלֵּם. "הַב זוּזֵי וּשְׁקוֹל שְׁטָרָא" — לָא מְשַׁלֵּם. [ב]וְלָא הִיא, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מְשַׁלֵּם. דְּאָמַר לֵיהּ: "לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתִּיךְ וְלָא לְעַוּוֹתֵי". [ג]הָהִיא אִיתְּתָא דַּהֲוֹו מִיפַּקְדִי גַּבַּהּ מְלוּגָא דִשְׁטָרֵי. אֲתוֹ יוֹרְשִׁים קָא תָּבְעֵי לֵיהּ מִינַּהּ. אֲמַרָה לְהוּ: מֵחַיִּים תְּפֵיסְנָא לְהוּ. אֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר לַהּ: אִית לִיךְ סָהֲדֵי דְּתַבְעוּהָ מִינִּיךְ מֵחַיִּים וְלָא יְהַבִית נִיהֲלֵיהּ? אָמְרָה לֵיהּ: לָא. אִם כֵּן, הָוֵי תְּפִיסָה דִּלְאַחַר מִיתָה, וּתְפִיסָה דִּלְאַחַר מִיתָה — לֹא כְּלוּם הִיא. [ד]הָהִיא אִיתְּתָא דְּאִיחַיְּיבָא שְׁבוּעָה בֵּי דִינָא דְּרָבָא. אֲמַרָה לֵיהּ בַּת רַב חִסְדָּא: יָדְעָנָא בָּהּ דַּחֲשׁוּדָה אַשְּׁבוּעָה. אַפְכַהּ רָבָא לִשְׁבוּעָה אַשֶּׁכְּנֶגְדָּהּ. זִימְנִין הֲווּ יָתְבִי קַמֵּיהּ רַב פָּפָּא וְרַב אַדָּא בַּר מַתְנָא, אַיְיתוּ הָהוּא שְׁטָרָא גַּבֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא: יָדַעְנָא בֵּיהּ דִּשְׁטָרָא פְּרִיעָא הוּא. אֲמַר לֵיהּ: אִיכָּא אִינִישׁ אַחֲרִינָא בַּהֲדֵיהּ דְּמָר? אֲמַר לֵיהּ: לָא. אֲמַר לֵיהּ: אַף עַל גַּב דְּאִיכָּא מָר, עֵד אֶחָד לָאו כְּלוּם הוּא. אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא: וְלֹא יְהֵא רַב פָּפָּא כְּבַת רַב חִסְדָּא? בַּת רַב חִסְדָּא קִים לִי בְּגַוַּהּ, מָר לָא קִים לִי בְּגַוֵּיהּ. (ב)אָמַר רַב פָּפָּא: הַשְׁתָּא דְּאָמַר מָר "קִים לִי בְּגַוֵּיהּ" מִילְּתָא הִיא, כְּגוֹן אַבָּא מָר בְּרִי דְּקִים לִי בְּגַוֵּיהּ, קָרַעְנָא שְׁטָרָא אַפּוּמֵּיהּ. [ה]קָרַעְנָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא: מַרַעְנָא שְׁטָרָא אַפּוּמֵּיהּ. [ו]הָהִיא אִיתְּתָא דְּאִיחַיְּיבָא שְׁבוּעָה בֵּי דִינָא דְּרַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי. אֲמַר לְהוּ הַהוּא בַּעַל דִּין: תֵּיתֵי וְתִישְׁתְּבַע בְּמָתָא, אֶפְשָׁר דְּמִיכַּסְפָא וּמוֹדְיָא. אֲמַרָה לְהוּ: כְּתֵבוּ לִי זַכְוָותָא, דְּכִי מִשְׁתְּבַעְנָא יָהֲבִי לִי. אֲמַר לְהוּ רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: כִּתְבוּ לַהּ. אָמַר רַב פַּפֵּי: מִשּׁוּם דְּאָתֵיתוּ מִמּוּלָאֵי אָמְרִיתוּ מִילֵּי מוּלְיָתָא?! (ג)הָא אָמַר רָבָא: הַאי אַשְׁרְתָּא דְּדַיָּינֵי דְּמִיכַּתְבָא מִקַּמֵּי דְּנֶחְווּ סָהֲדֵי אַחֲתִימוֹת יְדַיְיהוּ — פְּסוּלָה. אַלְמָא מִיחְזֵי כְּשִׁיקְרָא, הָכִי נָמֵי מִיחְזֵי כְּשִׁיקְרָא. [ח](ד)וְלֵיתַהּ, מִדְּרַב נַחְמָן. דְּאָמַר רַב נַחְמָן, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: אֲפִילּוּ מְצָאוֹ בְּאַשְׁפָּה וַחֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ — כָּשֵׁר. וַאֲפִילּוּ רַבָּנַן לָא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר אֶלָּא בְּגִיטֵּי נָשִׁים, דְּבָעֵינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ, אֲבָל בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת מוֹדוּ לֵיהּ. [ט](ה)דְּאָמַר רַב אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁטָר שֶׁלָּוָה בּוֹ וּפְרָעוֹ — אֵינוֹ חוֹזֵר וְלֹוֶה בּוֹ. שֶׁכְּבָר נִמְחַל שִׁיעְבּוּדוֹ: טַעְמָא דְּנִמְחַל שִׁיעְבּוּדוֹ, אֲבָל לְמִיחְזֵי כְּשִׁיקְרָא

לֹא קָנָה דְּלָאו כָּל כְּמִינֵּהּ לָחוּב זֶה כְּדֵי לִזְכּוֹת אֶת זֶה: תַּפְסוּהָ אִינְהוּ שֶׁאַף הֵם נוֹשִׁים בּוֹ מָעוֹת: מְמֶלַּח מַלּוּחֵי מַנְהִיגָהּ בְּעוֹגֶן שֶׁלָּהּ שֶׁקּוֹרִין ריימ"ש בְּלַעַז מְמֶלַּח שֶׁקּוֹרִין וויררני"ר בְּלַעַז לְשׁוֹן וַיִּירְאוּ הַמַּלָּחִים (יוֹנָה א): אֲנָא קָנֵינָא כֻּלָּהּ הִנְהַגְתִּי בְּרִיאָה מִשֶּׁל חֲבֵרִי: מֵחֲרִיפוּתָא דְנַהֲרָא לֹא מְצָאנוּהָ עַל שְׂפַת הַנָּהָר שֶׁהִיא כְּסִמְטָא אֶלָּא מִזֶּה חֲטַפְנוּהָ שֶׁהָיָה מוֹלִיכָהּ בְּאֶמְצַע הַנָּהָר שֶׁכָּל הַסְּפִינוֹת הוֹלְכוֹת שָׁם וְהָוֵי כרה"ר: קָאקֵי אֲוָזִים: חִוְּרֵי עַל שֶׁזְּקֵנִים הָיוּ: מְשַׁלְּחֵי גְּלִימֵי דְּאִינָשֵׁי מַפְשִׁיטִין טַלִּיתוֹת הָאֲנָשִׁים: מַסְּקִי בֵּהּ נוֹשִׁים בּוֹ: בֵּי חוֹזָאֵי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ מְדִינָה: סִטְרַאי מִצַּד אַחֵר הָיִינוּ נוֹשִׁים בּוֹ מִלְוָה עַל פֶּה וּמֵחֲמַת אוֹתָהּ מִלְוֶה נַחֲזִיק בָּהֶם: לְעִנְיַן שְׁלוּמֵי שָׁלִיחַ לַמְּשַׁלֵּחַ: מַאי מִי הֲוָה פּוֹשֵׁעַ שֶׁהֶחֱזִיר הַמָּעוֹת עַד שֶׁלֹּא קִבֵּל מֵהֶם הַשְּׁטָר: לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתִּיךְ וְהָיָה לְךָ לְדַקְדֵּק בְּתַקָּנָתִי: דְּהָווּ מַפְקְדִי גַּבָּהּ מֵאֲבִי יְתוֹמִים: מְלוּגָא דִשְׁטָרֵי תִּיק מָלֵא שְׁטָרוֹת: מֵחַיִּים תְּפִיסְנָא לְהוּ בַּחוֹב שֶׁהָיָה חַיָּב לִי הֶחֱזַקְתִּי בָּהֶם: הָוֵי תְּפִיסָה דִּלְאַחַר מִיתָה שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָיָה חַי הָיוּ פִּקָּדוֹן בְּיָדֵךְ וַהֲרֵי הֵן כְּמֻנָּחִין בִּרְשׁוּתֵהּ וְכִי אָמְרִי' תְּפִיסָה מֵחַיִּים כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ קָרוֹב לָמוּת וְתָפַס מְטַלְטְלִין לְשֵׁם חוֹבוֹ וְלֹא הָיוּ פִּקָּדוֹן בְּיָדוֹ: דְּאִתְחַיְּבָא שְׁבוּעָה שֶׁהָיָה אָדָם תּוֹבְעָהּ מָמוֹן וְהִיא כּוֹפֶרֶת: בַּת רַב חִסְדָּא אִשְׁתּוֹ שֶׁל רָבָא: לִשְׁבוּעָה אַשֶּׁכְּנֶגְדָּהּ הַתּוֹבֵעַ אוֹתָהּ יִשָּׁבַע וְיִטֹּל כְּדִתְנַן (שְׁבוּעוֹת דַּף מד:) וְאֵלּוּ נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין שֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה: זִמְנִין פַּעַם אַחֶרֶת: כְּבַת רַב חִסְדָּא שֶׁהֶאֱמַנְתָּ לַחֲשֹׁד אֶת הָאִשָּׁה עַל הַשְּׁבוּעָה: דְּקִים לִי בְּגַוֵּהּ דְּלָא מְשַׁקְּרָא: קָרַעְנָא ס"ד וְכִי אֶחָד נֶאֱמָן לְהוֹצִיא שְׁטָר חָתוּם מִיַּד הַמַּחֲזִיק בּוֹ אַפּוּקֵי מָמוֹנָא הוּא וּתְרֵי בָּעֵינַן: מָרַעְנָא וְלָא אֶזְדַּקֵּק לִגְבּוֹת בְּאוֹתוֹ שְׁטָר וּמִקְרַע נָמֵי לָא קָרַעְנָא לֵיהּ: כִּתְבוּ לִי זַכְוָתָא שֶׁבָּאתִי לְדִין וְנִפְטַרְתִּי הֵימֶנּוּ בִּשְׁבוּעָתִי: מִמֻּלָּאֵי בֵּית עֵלִי שֶׁהֵן כְּרוּתֵי יָמִים וְלִי נִרְאֶה מִמֻּלָּאֵי גַּבְנוּנִים בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁאֵינָן חַיִּין כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם לְשׁוֹן שֶׁקֶל מֻלְיָא וּשְׁדֵי בְּנַצָּא (ב"ב דַּף נד.): אַשַּׁרְתָּא לְשׁוֹן חֹזֶק כְּמוֹ יִישַּׁר כֹּחֲךָ (יְבָמוֹת סב.): אַשַּׁרְתָּא דִּשְׁטָרֵי קִיּוּם הַשְּׁטָר שֶׁכּוֹתְבִין דַּיָּנִין בְּמוֹתַב תְּלָתָא הֲוֵינָא וַאֲתָא פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְאַסְהִידוּ אַחֲתִימוֹת יְדַיְהוּ וְאִשַּׁרְנוּהוּ וְקִיַּמְנוּהוּ: דְּנֶחֱווּ שֶׁיָּעִידוּ זֶה כְּתַב יָדִי: ה"נ מִחְזֵי כְּשִׁקְרָא לִכְתֹּב נִשְׁבְּעָה פְּלוֹנִית וַעֲדַיִן לֹא נִשְׁבְּעָה: וּפְרָעוֹ בּוֹ בַּיּוֹם: אֵינוֹ חוֹזֵר וְלֹוֶה בּוֹ אֲפִי' בּוֹ בַּיּוֹם ואע"ג דְּלָאו מֻקְדָּם הוּא שֶׁהֲרֵי בְּיוֹם הַלְוָאָה נִכְתַּב: שֶׁכְּבָר נִמְחַל שִׁעְבּוּדוֹ מִשֶּׁפְּרָעוֹ בָּטֵל הַשְּׁטָר וְנִמְצֵאת מָלוֹ' הַשֵּׁנִי' מִלְוֶה עַל פֶּה וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִן הַלָּקוֹחוֹת:

מִגּוֹ דְּיָכְלֵי לְמֵימַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם יָכְלֵי לְמֵימַר כו'. אַחַר שֶׁנִּתְקְנָה שְׁבוּעַת הֶסֵּת אַיְרֵי דְּשָׁלִיחַ נוֹגֵעַ בְּעֵדוּת וְהָוֵי מִגּוֹ טוֹב אֲבָל קֹדֶם שֶׁנִּתְקְנָה שְׁבוּעַת הֶסֵּת דְּשָׁלִיחַ אֵינוֹ נוֹגֵעַ בָּעֵדוּת דְּמִגּוֹ דְּמָצֵי אָמַר הַדַּרְתִּינְהוּ לַלֹּוֶה מָצֵי נָמֵי אָמַר פְּרַעְתִּינְהוּ לַמַּלְוֶה כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ פ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מג:) לָא הָוֵי מִגּוֹ דְּלָא חֲצִיפֵי לְהַכְחִישׁ אֶת הָעֵד כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בַּדָּבָר כִּדְמוֹכַח גַּבֵּי נִסְכָּא דְּר' אַבָּא בְּפֶ' חֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף לד. וְשָׁם) דְּלָא מְהֵימַן לְמֵימַר דִּידִי חֲטַפִּי בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא חֲטַפְתִּי: לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתָּךְ וְלָא לְעַוּוֹתֵי. דַּוְקָא מִשּׁוּם דְּהִזְכִּיר לוֹ לִקַּח שְׁטָר אוֹ בַּתְּחִלָּה אוֹ בַּסּוֹף דְּאִית לֵיהּ לְאַסּוּקֵי אַדַּעְתֵּהּ וְלִקַּח מֵהֶם הַשְּׁטָר קֹדֶם אֲבָל אִם לֹא הִזְכִּיר לוֹ לְקִיחַת הַשְּׁטָר וְלֹא אָמַר לוֹ טְפֵי אֶלָּא הַב זוּזֵי פָּטוּר דְּמָצֵי אָמַר אַתְּ מֵהַיְמָנַת לְהוּ וְלָא אֲמַרְתְּ לִי שְׁקוֹל שְׁטָרָא כִּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי חֶנְוָנִי עַל פִּנְקָסוֹ בְּרֵישׁ ב"מ (דַּף ג.) דְּחֶנְוָנִי אוֹמֵר לְבַעַל הַבַּיִת אֲנָא שְׁלִיחוּתְךָ עָבְדִי מָה אִית לִי גַּבֵּי שָׂכִיר אַף עַל גַּב דְּמִשְׁתְּבַע לִי לָא מְהֵימַן אַתְּ מֵהֵימַנְתְּ לֵיהּ דְּלָא אֲמַרְתְּ לִי הַב לֵיהּ בְּסָהֲדֵי: **אִית** לָךְ סָהֲדֵי דְּתַבְעֻתִּינְהוּ מֵחַיִּים וא"ת וְאַמַּאי צְרִיכָה סָהֲדֵי נְהֵמְנֵי לְדִידָהּ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי דאע"ג דקיי"ל דְּאֵין אוֹתִיּוֹת נִקְנוֹת בִּמְסִירָה וּצְרִיכָה מְסִירָה וּשְׁטַר לְקִיחָה ה"מ לִקְנוֹת הַחוֹב אֲבָל לִקְנוֹת הַנְּיָר קָנֵי בְּלֹא שְׁטָר הוֹאִיל וְהִיא מַחֲזֶקֶת בּוֹ וְהַךְ אִתְּתָא לֹא הָיְתָה חוֹשֶׁשֶׁת אֶלָּא לִקְנוֹת מְלוּגָא דִשְׁטָרֵי בְּלֹא הַחוֹב מִדְּקָאָמְרָה מֵחַיִּים תְּפִיסְנָא וּתְפִיסָה מֵחַיִּים לָא מְהַנְּיָא לִגְבּוֹת הַחוֹב דְּלָא עֲדִיפָא מִמְּסִירָה אֶלָּא דע"י כָּךְ הָיְתָה יְכוֹלָה לִדְחֹק הַיּוֹרְשִׁים שֶׁיִּפְרְעוּ הַיּוֹרְשִׁין מַה שֶּׁהָיָה חַיָּב לָהּ בַּמֶּה שֶׁלֹּא תַּחֲזִיר מְלוּגָא דִשְׁטָרֵי וְהָוֵי כְּמוֹ מַשְׁכּוֹן וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא חָשִׁיב מִגּוֹ הוֹאִיל וְעַכְשָׁו אֵינָהּ יְכוֹלָה לִטְעוֹן לָקוּחַ הוּא בְּיָדִי שֶׁכְּבָר אָמְרָה מֵחַיִּים תְּפִיסְנָא וּמִשּׁוּם דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרָה מֵחַיִּים תְּפִיסָנָא לָא מְהֵימְנָא הַשְׁתָּא דִּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאָמְרָה מֵחַיִּים תְּפֵסְנָא סְבוּרָה הָיְתָה שֶׁהִיא טַעֲנָה מְעֻלָּה וְלֹא הָיְתָה יוֹדַעַת שֶׁהִיא צְרִיכָה לִטְעוֹן דְּתַבְעִינְהוּ מִנָּהּ מֵחַיִּים מִדְּלָא טָעֲנָה מֵעַצְמָהּ וּרְאָיָה מִסּוֹף פֶּרֶק זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף לא.) גַּבֵּי הַהִיא אִתְּתָא דִּנְפַק שְׁטָרָא מִתּוּתֵי יְדַהּ וְאָמְרָה יָדַעְנָא בְּהַאי שְׁטָרָא דְּפָרוּעַ הוּא וְלֹא הֶמְנָהּ ר"נ מִשּׁוּם כֵּיוָן דְּאִתַּחְזַק בְּבֵי דִינָא פִּי' שֶׁרָאִינוּ הַשְּׁטָר בְּיָדָהּ אִי בָּעֲיָא קַלְתֵּהּ לָא אָמְרִי' אע"פ שֶׁאִם אָמְרָה פָּרוּעַ הוּא קֹדֶם שֶׁרָאִינוּ הַשְּׁטָר בְּיָדָהּ הָיְתָה נֶאֱמֶנֶת בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא קַלְתֵּהּ הַשְׁתָּא שֶׁרְאִינוּהוּ בְּיָדָהּ אֵין נֶאֱמֶנֶת עוֹד דְּהַשְׁתָּא לֵית לָהּ מִגּוֹ וְעוֹד רְאָיָה מִדִּתְנַן בְּפֶרֶק שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת דַּף לח:) מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וְאָמַר לוֹ הֵן לְמָחָר אָמַר לוֹ נְתַתִּיו לְךָ פָּטוּר וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא (דַּף מא.) מִנָּהּ לְמ"ד הַמַּלְוֶה חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים וְהָא הָכָא כֵּיוָן דְּתַבְעֵי' בְּעֵדִים כְּמַאן דְּאוֹזְפֵהּ בְּעֵדִים דָּמֵי וְקָתָנֵי פָּטוּר וּמַאי קֻשְׁיָא שָׁאנֵי הָכָא דִּמְהֵימַן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר אֶתְמוֹל להד"מ אֶלָּא וַדַּאי מִגּוֹ לְמַפְרֵעַ לָא אָמְרִינַן: **מָרַעְנָא** לִשְׁטָרָא אַפֻּמֵּהּ פֵּי' ר"ח בְּפֶ' שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת דַּף מב. וְשָׁם ד"ה אִתְּרַע) דְּכָל מָרַעְנָא דבהש"ס לְגַבֵּי שְׁטָר הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ בַּעַל הַשְּׁטָר לִשָּׁבַע קֹדֶם שֶׁיִּגְבֶּה וְהַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע כֵּן מִדְּלָא מַסִּיק לָא מִקְרַע קָרְעִינַן וְלָא מִיגְבָּא מַגְבִּינַן בֵּהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף לו:) הַאי שְׁטָרָא רִיעָא לָא מַגְבֵּינַן בֵּהּ (וְלָא מִקְרַע קָרְעֵי' לֵיהּ) וא"ת לְמַאי הִלְכְתָא אָמַר רַב פָּפָּא דְּמָרְעִינַן לֵיהּ אִי לִשְׁבוּעָה כִּדְפֵרַשְׁנוּ אֲפִי' לָא מְהֵימַן כְּבֵי תְרֵי יִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה הַבָּא לִפָּרַע כִּדְתְנַן בְּמַתְנֵי' (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת פז.) עֵד א' מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְּרוּעָה לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְי"ל דְּרַב פָּפָּא קָאָמַר אֲפִילּוּ יְהֵא קָרוֹב שֶׁאֵינוֹ בַּר עֵדוּת כְּמוֹ בַּת רַב חִסְדָּא שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּת עֵדוּת וּדְקָא א"ל נָמֵי לְרַב פָּפָּא אִכָּא אִינִישׁ אַחֲרִינָא בַּהֲדֵי מַר צ"ל שֶׁהָיָה רַב פָּפָּא קְרוֹבוֹ שֶׁל בַּעַל הַשְּׁטָר אוֹ שֶׁל נִתְבָּע לְהָכִי לֵיכָּא לְהִמָּנֵה אֲפִילּוּ לִשְׁבוּעָה: **אַלְמָא** מִחְזֵי כְּשִׁקְרָא וְהָתָם נָמֵי מִחְזֵי כְּשִׁקְרָא שֶׁכָּתְבוּ לָהּ פְּלוֹנִית נִשְׁבְּעָה וְנִפְטְרָה מִפְּלוֹנִי וּנְתָנוּהוּ בְּיַד שָׁלִישׁ שֶׁיִּתֵּן לָהּ לְאַחַר שְׁבוּעָה וּמַה שֶּׁלֹּא כָּתְבוּ לָהּ אִם תִּשָּׁבַע פְּלוֹנִית תִּפָּטֵר דְּלָא הֲוָה מִחְזֵי כְּשִׁקְרָא הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא לְהַצְרִיכָהּ עֵדִים הַיּוֹם אוֹ לְמָחָר: [וְע"ע תּוֹס' יְבָמוֹת קא: ד"ה מָרַעְנָא]:

מסורת הש״ס

א שבועות מב.

ב בבא מציעא י.; גיטין יא:

ג גיטין כו:; לעיל כא:

ד גיטין ג:; גיטין כג.

ה בבא מציעא יז.

גליון הש״ס

רש"י ד"ה קאקי. אווזים. כנה אותם בהן על חכמתם ועל דרך דאיתא ברכות נז ע"א הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ט, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ נח סעי׳ א:

ב מיי׳ פא׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ו, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ נח סעי׳ א:

ג מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ סד סעי׳ א:

ד מיי׳ פכ״ד מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ א, סמג לאוין סג, טוש״ע חו״מ סי׳ טו סעי׳ ה:

ה מיי׳ פכ״ד מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ א, סמג לאוין סג, טוש״ע חו״מ סי׳ טו סעי׳ ה:

ו טוש״ע חו״מ סי׳ פז סעי׳ כג:

ז מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יב, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ פב סעי׳ ג:

ח מיי׳ פג׳ מהל׳ גירושין הל׳ ד, סמג עשין נ, טוש״ע חו״מ סי׳ מח סעי׳ א:

ט מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ז, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ מח סעי׳ א:

כְּשִׁיקְרָא לָא חָיְישִׁינַן. [אב]הָהוּא גַּבְרָא דְּאַפְקֵיד שַׁב מַרְגָּנְיָתָא דְּצַיְירִי בִּסְדִינָא בֵּי רַבִּי מְיָאשָׁא בַּר בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. שְׁכֵיב רַבִּי מְיָאשָׁא וְלָא פַּקֵּיד. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, אֲמַר לְהוּ: חֲדָא, דְּיָדַעְנָא בֵּיהּ בְּרַבִּי מְיָאשָׁא בַּר בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי דְּלָא אֲמִיד. וְעוֹד, הָא קָא יָהֵיב סִימָנָא. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא רְגִיל דְּעָיֵיל וְנָפֵיק לְהָתָם. אֲבָל רָגִיל דְּעָיֵיל וְנָפֵיק לְהָתָם, אֵימָא אִינִישׁ אַחֲרִינָא אַפְקֵיד וְאִיהוּ מִיחְזָא חֲזָא. הָהוּא גַּבְרָא דְּאַפְקֵיד כָּסָא דְּכַסְפָּא בֵּי חָסָא. שְׁכֵיב חָסָא, וְלָא פַּקֵּיד. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן אֲמַר לְהוּ: יָדַעְנָא בֵּיהּ בְּחָסָא דְּלָא אֲמִיד. וְעוֹד, הָא קָא יָהֵיב סִימָנָא. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא רְגִיל דְּעָיֵיל וְנָפֵיק לְהָתָם, אֲבָל רְגִיל דְּעָיֵיל וְנָפֵיק לְהָתָם, אֵימַר אִינִישׁ אַחֲרִינָא אַפְקֵיד וְאִיהוּ מִיחְזָא חֲזָא. הָהוּא דְּאַפְקֵיד מְטַכְסָא בֵּי רַב דִּימִי אֲחוּהּ דְּרַב סַפְרָא, שָׁכֵיב רַב דִּימִי וְלָא פַּקֵּיד. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא, אֲמַר לְהוּ: חֲדָא, דְּיָדַעְנָא בֵּיהּ בְּרַב דִּימִי דְּלָא אֲמִיד. וְעוֹד, הָא קָא יָהֵיב סִימָנָא. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא רְגִיל דְּעָיֵיל וְנָפֵיק לְהָתָם, אֲבָל רְגִיל דְּעָיֵיל וְנָפֵיק לְהָתָם, אֵימָא אִינִישׁ אַחֲרִינָא אַפְקֵיד וְאִיהוּ מִיחְזָא חֲזָא. [ג]הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: נִכְסַיי לְטוֹבִיָּה. שָׁכֵיב, אֲתָא טוֹבִיָּה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲרֵי בָּא טוֹבִיָּה. אָמַר ״טוֹבִיָּה״ וַאֲתָא רַב טוֹבִיָּה — לְטוֹבִיָּה אֲמַר, לְרַב טוֹבִיָּה לָא אֲמַר. וְאִי אִינִישׁ דְּגִיס בֵּיהּ, הָא גִּיס בֵּיהּ. אֲתוֹ שְׁנֵי טוֹבִיָּה, שָׁכֵן וְתַלְמִיד חָכָם — תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם. קָרוֹב וְתַלְמִיד חָכָם — תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם. אִיבַּעְיָא לְהוּ: שָׁכֵן וְקָרוֹב מַאי? תָּא שְׁמַע: ״טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק״. שְׁנֵיהֶם קְרוֹבִים, וּשְׁנֵיהֶם שְׁכֵנִים, וּשְׁנֵיהֶם חֲכָמִים? שׁוּדָא דְּדַיָּינֵי. [דה](א)אֲמַר לֵיהּ רָבָא לִבְרֵיהּ דְּרַב חִיָּיא בַּר אָבִין: תָּא אֵימָא לָךְ מִילְּתָא מְעַלַּיְיתָא דַּהֲוָה אָמַר אֲבוּךְ. הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵירוֹ וְחָזַר וּמְחָלוֹ — מָחוּל, וַאֲפִילּוּ יוֹרֵשׁ מוֹחֵל — מוֹדֶה שְׁמוּאֵל בְּמַכְנֶסֶת שְׁטַר חוֹב לְבַעְלָהּ, וְחָזְרָה וּמְחָלַתּוֹ — שֶׁאֵינוֹ מָחוּל, מִפְּנֵי שֶׁיָּדוֹ כְּיָדָהּ. [ו]קְרִיבְתֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן זַבֵּינְתַּהּ לִכְתוּבְּתַהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה — אִיגָּרְשָׁה וּשְׁכִיבָה. אֲתוֹ קָא תָבְעִי לַהּ לִבְרַתַּהּ. אֲמַר לְהוּ רַב נַחְמָן: לֵיכָּא דְּלַיסְּבַהּ (לָהּ) עֵצָה?!

תֵּיזִיל

כְּשִׁקְרָא שֶׁלֹּא נִכְתַּב עַל מִלְוֶה זוֹ: לָא חָיְישִׁינַן אִם לֹא שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר בִּטּוּל שְׁטָר גָּמוּר: שַׁב מַרְגָּנְיָתָא דְּצַיְירֵי בִּסְדִינָא שֶׁבַע מַרְגָּלִיּוֹת צְרוּרוֹת בְּסָדִין אֶחָד הִפְקִיד בְּיַד ר' מְיַאֲשָׁא: וְלֹא פָּקִיד לֹא צִוָּה לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ שֶׁחֲטָפַתּוּ מִיתָה: אָתוּ לְקַמֵּהּ דְּר' אַמִּי לִתְבֹּעַ אֶת הַיּוֹרְשִׁין וְהַיּוֹרְשִׁין אוֹמְרִים שֶׁמָּא שֶׁל אָבִינוּ הָיוּ: דְּלָא אֲמִיד אֵינוֹ עָשִׁיר: סִימָנָא דְּאָמַר בְּסָדִין הֵם צְרוּרוֹת וְהֵם שֶׁבַע: שָׁכֵב חָסָא וְלָא פַּקֵּד שֶׁטָּבַע בַּנָּהָר כִּדְאָמַר בִּיבָמוֹת בְּפֶ' בָּתְרָא (ד' קכא:): מְטַכְסָא לְבוּשׁ מֶשִׁי צינד"ל בְּלַעַ"ז: הַהוּא דַּאֲמַר לְהוּ בְּצַוָּאַת מִיתָה נְכָסַי לְטוֹבִיָּה וְלֹא פֵּרֵשׁ לְאֵיזֶה טוֹבִיָּה: דְּגִיס בֵּהּ רָגִיל אֶצְלוֹ וּמִגּוֹ דְּגָיְסִי אַהֲדָדֵי קוֹרֵא לוֹ בִּשְׁמוֹ כְּאִלּוּ לֹא נִסְמַךְ: ת"ח קוֹדֵם דְּמִסְתָּמָא אָדָם מַצְדִּיק מַעֲשָׂיו לִזְכוּת בִּשְׁעַת מִיתָה דְּאָמַר מָר (בְּרָכוֹת לד:) כָּל הַנְּבִיאִים לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לִמְהַנֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִנְּכָסָיו: שׁוּדָא דְּדַיָּנֵי הַטָּלַת הַדַּיָּנִים לְפִי מַה שֶּׁיִּרְאוּ דַּיָּנִים שֶׁהָיָה דַּרְכּוֹ שֶׁל מֵת לְקָרֵב אֶת זֶה יוֹתֵר מִזֶּה אוֹ מִי שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן טוֹב וְנוֹהֵג בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר בּוֹ נִתְכַּוֵּן הַמֵּת לִזְכוּת: שׁוּדָא כְּמוֹ שַׁדִי בְּיַמָּא (שְׁמוֹת טו) דְּמִתַרְגְּמִינַן יָרָה בַיָּם הֵטִיל בַּיָּם: וְחָזַר וּמְחָלוֹ הַמּוֹכֵר שֶׁהוּא מַלְוֶה מְחָלוֹ לַלֹּוֶה: מָחוּל דְּאָמַר לֵיהּ לֹוֶה לַלּוֹקֵחַ לָאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ: וְאַפִּי' יוֹרֵשׁ שֶׁל מַלְוֶה מוֹחֵל: זְבִינְתֵּהּ לִכְתֻבָּתָהּ מָכְרָה שִׁעְבּוּד כְּתֻבָּתָהּ לַאֲחֵרִים בְּעוֹדָהּ תַּחַת בַּעֲלָהּ: בְּטוֹבַת הֲנָאָה דָּבָר מוּעָט שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּחִזּוּק טוֹבָה שֶׁקּוֹרִין גרי"ד מַפִּיק רָצוֹן וּלְפִי שֶׁהַלּוֹקֵחַ מֵטִיל מְעוֹתָיו בְּסָפֵק שֶׁמָּא תָּמוּת הִיא בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ מְפַחֵד וְאֵינוֹ לוֹקְחָהּ אֶלָּא בִּדְמֵי' מוּעָטֵי': ה"ג אָתוּ תָּבְעִי לָהּ לְבְרַתֵּהּ אָתוּ לָקוֹחוֹת וְקָא תָּבְעִי לָהּ לִבְרַתֵּהּ הַבָּאָה לִגְבּוֹת כְּתֻבַּת אִמָּהּ מֵאָבִיהָ וּלְיַרֵשׁ הַכְּתֻבָּה מִכֹּחַ אִמָּהּ וְאֵלּוּ בָּאִין לִטֹּל אוֹתָהּ הֵימֶנָּה לוֹמַר אִמֵּךְ מָכְרָה לָנוּ:

חֲדָא דְּיָדַעְנָא בֵּהּ בַּר' מְיַאֲשָׁא דְּלָא אֲמִיד אע"ג דְּאִילּוּ הֲוָה ר' מְיַאֲשָׁא קַיָּם וַהֲוָה טָעִין שֶׁלִּי הוּא הָיָה מְהֵימַן אע"ג דְּלָא אֲמִיד דְּאֵימוֹר מְצִיאָה אַשְׁכַּח אוֹ מַתָּנָה נְתָנוּ לוֹ מ"מ לָא טָעֲנִינַן לְיַתְמֵי דְּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הִיא כִּי הֵיכִי דְּלָא טָעֲנִינַן לְהוּ נֶאֱנְסוּ בְּסוֹף פֶּרֶק הַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת (ב"ב דַּף ע: וְשָׁם): **וְעוֹד** הָא קָא יָהֵב סִימָנָא אֵין לְפָרֵשׁ וְעוֹד אַפִּי' אֲמִיד דְּאִי אֲמִיד מַה מּוֹעִיל הַסִּימָן דִּלְמָא זַבְנָהּ מִנֵּהּ אַף עַל גַּב דְּהַאי סִימָן דְּצַיְירֵי בִּסְדִינֵהּ אֵין רְגִילוּת לֵידַע אִם לֹא שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ מ"מ בְּכָסָא דְּכַסְפָּא וּמְטַכְסָא דִּבְסָמוּךְ לֵיכָּא סִימָן אֶלָּא בְּגוּפָם וְהַהוּא לָא הָוֵי סִימָן שֶׁהִפְקִיד דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּזַבְנָהּ מִנֵּהּ אֶלָּא יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּהָנָךְ תְּרֵי טַעְמֵי אֵין מוֹעִילִין זֶה בְּלֹא זֶה דְּבָעֵינַן דְּלָא אֲמִיד וְסִימָן וא"ת בְּסוֹף פ"ק דִּלְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף יג:) גַּבֵּי אָרוּס וַאֲרוּסָתוֹ דְּקָאָמַר חֲדָא דְּהָא קָא מוֹדֵה וְעוֹד הָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כר"ג א"ל אַבָּיֵי וּבְהָא כִּי לָא מוֹדֵה מִי מַכְשִׁיר ר"ג כוּ' וּמַאי קַשְׁיָא לֵיהּ דִּלְמָא רַב יוֹסֵף שְׁנֵי הַטְּעָמִים מַצְרִיךְ כִּדְאַשְׁכְּחַן הָכָא י"ל דְּהָתָם אָתֵי שַׁפִּיר דְּאִי טַעְמָא דְּמוֹדֶה לָא מְהַנֵּי לְחוּדֵיהּ הַהוּא טַעְמָא נָמֵי דַּהֲלָכָה כַּר' גַּמְלִיאֵל לָא מְהַנֵּי לֵיהּ מִידִי דְּלָא מַכְשִׁיר ר"ג אֶלָּא בְּרוֹב כְּשֵׁרִים אֶצְלָהּ וְהָכָא רֹב פְּסוּלִין אֶצְלָהּ וְלֵיכָּא אֶלָּא חַד טַעְמָא דְּמוֹדֶה בִּלְבַד וה"ק וּבְהָא כִּי לָא מוֹדֵה פִּי' אִי טַעְמָא דְּמוֹדֶה לְחוּדֵיהּ לָא מְהַנֵּי מִי מַכְשִׁיר כוּ' וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּהָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה (יְבָמוֹת דַּף קטו: וְשָׁם) הַהוּא דְּאַפְקֵד שֻׁמְשְׁמֵי גַּבֵּי חַבְרֵהּ א"ל הַב לִי שׁוּמְשְׁמַאי א"ל שַׁקַּלְתִּינְהוּ א"ל וְהָא כָּךְ וְכָךְ הָווּ וּבְחָבִיתָא רַמְיָין אֲמַר לֵהּ שְׁקַלְתִּינְהוּ וְהָנֵי אַחֲרִינֵי נִינְהוּ וּמַשְׁמַע הָתָם דְּאִי הֲוָה יָהֵיב סִימָנִים מֻבְהָקִים הֲוָה מְהֵימַן וְלָא מְהֵימַן אִידָךְ בְּמִגּוֹ דִּלְקוּחִים הֵם בְּיָדִי וְכֵן בְּפֶרֶק אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף ע.) הָנֵי זוּזֵי דְּיַתְמֵי הֵיכִי עָבְדִינַן לְהוּ חָזֵינַן אִינִישׁ דְּאִית לֵהּ דַּהֲבָא פְּרִיכָא כוּ' אֲבָל כֵּלִים לָא דִּלְמָא פִּקָּדוֹן נִינְהוּ וְאָתֵי אִינִישׁ מֵעָלְמָא וְיָהֵיב בְּהוּ סִימָנָא וּשְׁקִיל לְהוּ הָתָם מַיְרֵי כְּשֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ דְּתוּ לָא מְהֵימַן לְמֵימַר לָקוּחַ הוּא בְּיָדִי כֵּיוָן שֶׁבָּא לְיָדוֹ בְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן אֲבָל דַּהֲבָא פְּרִיכָא אֵין בּוֹ סִימָן וְהָא לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יַכִּירוּ בִּטְבִיעַת עַיִן דְּהָא לָא שְׁכִיחַ וְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה לוֹ לְפָרֵשׁ חֲדָא דְּלָא אֲמִיד וְלֵיכָּא לְמִחַשׁ דִּלְמָא דְּר' מְיַאֲשָׁא נִינְהוּ וְעוֹד לְדִלְמָא דְּאִינִישׁ אַחֲרִינָא הָווּ נָמֵי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּהָא קָא יָהֵיב סִימָנָא: **קָיָהֵיב** סִימָנָא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּצַיְירֵי בִּסְדִינָא וְשִׁבְעָה הָווּ וּבְהָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה (יְבָמוֹת דַּף קטו:) לָא הָוֵי סִימָן כִּי הַאי גַּוְנָא: **שׁוּדָא** דְּדַיָּנֵי לֹא כְּפִּי' הַקֻּוְנְט' שֶׁפֵּי' שֶׁיַּאַמְדוּ הַדַּיָּנִים דַּעְתּוֹ שֶׁל נוֹתֵן לְמִי רְצוֹנוֹ לִתֵּן יוֹתֵר אֶלָּא אוֹמֵר ר"ת שֶׁהַדַּיָּן יִתֵּן לְמִי שֶׁיִּרְצֶה וּמֵבִיא רְאָיָה מִסּוֹף פ"ק דְּגִטִּין (דַּף יד: וְשָׁם) גַּבֵּי הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי וּמֵת מְשַׁלֵּחַ מַה שֶּׁיִּרְצֶה שָׁלִיחַ יַעֲשֶׂה וְקָרֵי לֵיהּ הָתָם שׁוּדָא וְעוֹד בְּפֶ' בָּתְרָא דְקִדּוּשִׁין (דַּף עַד. וְשָׁם) אָמְרִינַן דְּנֶאֱמָן דַּיָּן לוֹמַר לָזֶה זִכִּיתִי כו' אֲבָל אֵין בַּעֲלֵי דִינִים עוֹמְדִים לְפָנָיו אֵין נֶאֱמָן וּפָרִיךְ וְנֶהְדַּר וְנִדַּיְנֵהּ וּמְשַׁנֵּי בְּשׁוּדָא דְּדַיָּנֵי וְאִי כְּפִּי' הַקֻּוְנְט' שֶׁהַדַּיָּנִין אוֹמְדִין דַּעְתּוֹ שֶׁל נוֹתֵן אַכַּתִּי נֶהֱדַר וְיַעֲשֶׂה שׁוּדָא וְכֵן בִּירוּשַׁלְמִי לְמִי שֶׁיִּרְצוּ הַדַּיָּנִים לְהַחֲלִיט מַחְלִיטִין וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן יִתֵּן הַדַּיָּן לְמִי שֶׁיִּתֵּן לוֹ יוֹתֵר שָׂכָר וְי"ל דְּכָל דַּיָּן דִּמְקַבֵּל אַגְרָא לָאו דַּיָּנָא הוּא: **הַמּוֹכֵר** שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ כו' תֵּמַהּ לר"י הֵיאַךְ יָכוֹל לִמְכֹּר הַחוֹב דִּבְשְׁלָמָא כְּשֶׁיֵּשׁ לַלֹּוֶה קַרְקָעוֹת מוֹכֵר לוֹ אוֹתוֹ שִׁעְבּוּד שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל הַקַּרְקָעוֹת אֲבָל כְּשֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם מַה מּוֹכֵר לוֹ וְנִרְאֶה לוֹ דְּלָא הָוֵי מֶכֶר מִדְּאוֹרַיְתָא דְּאִי הָוֵי מֶכֶר אַמַּאי מָחוּל וְכֵן נִרְאֶה לר"ת דְּלָא הָוֵי מֶכֶר אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וּמַיְתִי רְאָיָה מִדְּאָמַר בְּפֶ' מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קמז: וְשָׁם) אָמַר רָבָא אָמַר ר"נ מַתְּנַת שכ"מ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּפָרִיךְ וְהָאָמַר ר"נ אע"ג דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ וְחָזַר וּמְחָלוֹ מָחוּל וַאֲפִלּוּ יוֹרֵשׁ מוֹחֵל מוֹדֶה שְׁמוּאֵל שֶׁאִם נְתָנוֹ בְּמַתְּנַת שכ"מ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּאוֹרַיְתָא הַיְנוּ דְּאֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל כו' מַשְׁמַע דְּמִידֵי דְּאוֹרַיְתָא אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל וְיֵשׁ לִדְחוֹת דִּלְעוֹלָם אֲפִי' הָוֵי מֶכֶר שְׁטָר דְּאוֹרַיְתָא יָכוֹל לִמְחֹל וְהָתָם ה"פ א"א בִּשְׁלָמָא דְּאוֹרַיְתָא מש"ה אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל הַיּוֹרֵשׁ לְפִי שֶׁהוּא אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶלָּא הַמְקַבֵּל מַתָּנָה הוּא הַיּוֹרֵשׁ דְּאִם הוּא מִדְּאוֹרַיְתָא אִם כֵּן נָפְקָא לָן מִוְּהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו הַתּוֹרָה נָתְנָה רְשׁוּת לָאָב לְהַנְחִיל לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּרַבָּנַן אַמַּאי אֵין יָכוֹל לִמְחֹל הֲלֹא אֲפִי' מִדֵּי דְּאוֹרַיְתָא יָכוֹל לִמְחֹל כ"ש מַתְּנַת שכ"מ דְּרַבָּנָן וא"ת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי שְׁטָרוֹת מֵאוֹנָאָה אִם מֶכֶר שְׁטַר חוֹב לָא הָוֵי דְּאוֹרַיְתָא וְי"ל דִּנְהִי דְּהַחוֹב אֵינוֹ מָכוּר מ"מ שַׁיָּךְ בּוֹ אוֹנָאָה שֶׁהוּא שָׁוֶה הַרְבֵּה לַקּוֹנֶה שֶׁיִּמְכְּרֶנּוּ בְּדָמִים יְקָרִים לַלֹּוֶה א"נ כְּגוֹן שֶׁהָיָה חַיָּב לוֹ מַלְוֶה עַל פֶּה וּמַעֲלֶה לוֹ דָּמִים שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ הַשְּׁטָר: **מִפְּנֵי** שֶׁיָּדוֹ כְּיָדָהּ תֵּמַהּ לר"י דִּבְסוֹף שְׁנַיִם אוֹחֲזִין (ב"מ דַּף יט: וְשָׁם) גַּבֵּי מָצָא שׁוֹבָר בִּזְמַן שֶׁהָאִשָּׁה מוֹדֶה יַחְזִיר לַבַּעַל וּפָרִיךְ וְלֵחוּשׁ דִּלְמָא כָּתְבָה לִתֵּן בְּנִיסָן כו' וּמְשַׁנֵּי שְׁמַע מִנַּהּ אִיתָא לְדִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ וְחָזַר וּמְחָלוֹ מָחוּל וְהַשְׁתָּא אַכַּתִּי נִחוּשׁ דִּלְמָא כָּתְבָה לִתֵּן בְּנִיסָן וְלֹא נָתְנָה עַד תִּשְׁרֵי וַאֲזַלָה וְהִכְנִיסַתָּה לִכְתֻבָּתָהּ לְבַעְלָהּ שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְחֹל כִּדְאָמְרִי' הָכָא וצ"ל דְּמַיְּרֵי הָתָם בִּדְיָדְעִי דְּלֵית לָהּ בַּעַל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ד מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ א:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ שאלה ופיקדון הל׳ ד, סמג עשין פח, טוש״ע חו״מ סי׳ טו סעי׳ ה:

ג מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ב, סמג עשין פח, טוש״ע חו״מ סי׳ רנג סעי׳ כט:

ד מיי׳ פו׳ מהל׳ מכירה הל׳ יא, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ סו סעי׳ כג:

ה מיי׳ פו׳ מהל׳ מכירה הל׳ יב, ש״ע חו״מ סי׳ סו סעי׳ כח:

ו טוש״ע אה״ע סי׳ קה סעי׳ ו:

מסורת הש״ס

א קידושין מז:; בבא בתרא קמז:; בבא קמא פט.; בבא מציעא כ.

גליון הש״ס

גמ' דלא אמיד. עיין בספר הצבא להרז"ה מדה יב וברמב"ן שם:

תורה אור השלם

רֵעֲךָ (ורעה) [וְרֵעַ] אָבִיךָ אַל־תַּעֲזֹב וּבֵית אָחִיךָ אַל־תָּבוֹא בְּיוֹם אֵידֶךָ טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק [משלי כז, י]

תֵּיזִיל וְתַיחֲלַהּ לִכְתוּבְּתַהּ דְּאִמַּהּ לְגַבֵּי אֲבוּהּ, וְתֵירְתַהּ מִינֵּיהּ. שְׁמַעָה אֲזַלָה אַחֵילְתַּהּ. (א)אָמַר רַב נַחְמָן: עָשִׂינוּ עַצְמֵינוּ כְּעוֹרְכֵי הַדַּיָּינִין. מֵעִיקָּרָא מַאי סְבַר, וּלְבַסּוֹף מַאי סְבַר? מֵעִיקָּרָא סְבַר: "וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם", וּלְבַסּוֹף סָבַר: אָדָם חָשׁוּב שָׁאנֵי. אגּוּפָא, אָמַר שְׁמוּאֵל: הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵירוֹ, וְחָזַר וּמְחָלוֹ — מָחוּל, וַאֲפִילּוּ יוֹרֵשׁ מוֹחֵל. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְאִי פִּקֵּחַ הוּא, מְקַרְקֵשׁ לֵיהּ זוּזֵי, וְכָתֵב לֵיהּ שְׁטָרָא בִּשְׁמֵיהּ. ב(ב)אָמַר אַמֵּימָר: מַאן דְּדָאֵין דִּינָא דְּגַרְמֵי — מַגְבֵּי בֵּיהּ דְּמֵי שְׁטָרָא מְעַלְיָא. מַאן דְּלָא דָּאֵין דִּינָא דְּגַרְמֵי, מַגְבֵּי בֵּיהּ דְּמֵי נְיָירָא בְּעָלְמָא. הֲוָה עוֹבָדָא וְכַפְיֵיהּ רַפְרָם לְרַב אָשֵׁי, וְאַגְבִּי בֵּיהּ כִּי כְּשׁוּרָא לְצַלְמֵי. גאָמַר אַמֵּימָר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב חָמָא: הַאי מַאן דְּאִיכָּא עֲלֵיהּ כְּתוּבַּת אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב, וְאִית לֵיהּ אַרְעָא וְאִית לֵיהּ זוּזֵי — לְבַעַל חוֹב מְסַלְּקִינַן לֵיהּ בְּזוּזֵי, לְאִשָּׁה מְסַלְּקִינַן לַהּ בְּאַרְעָא, הַאי כִּי דִינֵיהּ וְהַאי כִּי דִינֵיהּ. דוְאִי לָא אִיכָּא אֶלָּא חַד אַרְעָא וְלָא חַזְיָא אֶלָּא לְחַד — לְבַעַל חוֹב יָהֲבִינַן לֵיהּ, לְאִשָּׁה לָא יָהֲבִינַן לַהּ. מַאי טַעְמָא — יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִישָּׂא, אִשָּׁה רוֹצָה לְהִנָּשֵׂא. האֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְרַב חָמָא: וַדַּאי דְּאָמְרִיתוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, הַאי מַאן דְּמַסְּקִי בֵּיהּ זוּזֵי, וְאִית לֵיהּ אַרְעָא, וַאֲתָא בַּעַל חוֹב וְקָא תָבַע מִינֵּיהּ, וְאָמַר לֵיהּ: "זִיל שְׁקוֹל מֵאַרְעָא", אָמְרִינַן לֵיהּ: "זִיל זַבֵּין אַתְּ, וְאַיְיתִי הַב לֵיהּ"? אֲמַר לֵיהּ: לָא. ואֵימָא לִי גּוּפָא דְעוּבָדָא הֵיכִי הֲוָה. אֲמַר לֵיהּ: תּוֹלֶה מְעוֹתָיו בְּגוֹי הֲוָה, הוּא עָשָׂה שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן — לְפִיכָךְ עָשׂוּ בּוֹ שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן. ז(ג)אֲמַר לֵיהּ רַב כָּהֲנָא לְרַב פָּפָּא: לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ פְּרִיעַת בַּעַל חוֹב מִצְוָה, אָמַר: "לָא נִיחָא לִי דְּאֶיעְבֵּיד מִצְוָה", מַאי? אֲמַר לֵיהּ, תְּנֵינָא: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, אֲבָל בְּמִצְוַת עֲשֵׂה, כְּגוֹן שֶׁאוֹמְרִין לוֹ עֲשֵׂה סוּכָּה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, לוּלָב וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה —

מַכִּין

תֵּיזִיל וְתֶחָלֶה כו' דְּאָמְרִינַן אַפֵּי' יוֹרֵשׁ מוֹחֵל וְאִמָּהּ שֶׁל זוֹ מְכָרָה לָהֶן שְׁטַר חוֹב שֶׁהָיָה לָהּ עַל בַּעֲלָהּ: עָשִׂינוּ עַצְמֵנוּ כְּקָרוֹב שֶׁל בַּעַל דִּין אוֹ אוֹהֲבוֹ הַבָּא אֵצֶל דַּיָּנִין וְעוֹרְכוֹ בִּרְאָיוֹת אַחַר זְכוּת אוֹהֲבוֹ אוֹ קְרוֹבוֹ כָּךְ לָמַדְתִּי עֵצָה לְזוֹ לְהַפְסִיד שֶׁכְּנֶגְדָּהּ: מֵעִקָּרָא כְּשֶׁאָמַר כֵּן: לְבַסּוֹף כְּשֶׁנִּתְחָרֵט: אָדָם חָשׁוּב שָׁאנֵי לְפִי שֶׁלְּמֵדִין הֵימֶנּוּ וְיֵשׁ שֶׁיַּעֲשׂוּ אַף שֶׁלֹּא לִקְרוֹבִים: וְאִי פִּקֵּחַ הוּא הַלּוֹקֵחַ: מְקַרְקֵשׁ לֵיהּ זוּזֵי לַלֹּוֶה וְשׁוֹכְרוֹ בָּהֶן לִכְתֹּב לוֹ שט"ח בִּשְׁמוֹ קֹדֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ קְנוּנְיָא בֵּין שְׁנֵיהֶם: מַאן דְּדָאֵן דִּינָא דְגַרְמִי הַמְחַיֵּב אֶת הַגּוֹרֵם הֶפְסֵד לַחֲבֵרוֹ: מַגְבֵּי בֵּהּ בְּהַאי שְׁטָרָא מִן הַמּוֹחֲלוֹ: דְּמֵי שְׁטָרָא מְעַלְיָא כָּל הַחוֹב שֶׁבְּתוֹכוֹ: וּמַאן דְּלָא דָּאֵין כו' פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּבָבָא קַמָּא בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דַּף קטז:) וְרַבִּי מֵאִיר אִית לֵהּ דִּינָא דְגַרְמִי כִּדְתַנְיָא (שָׁם דַּף ק:) נִתְיָאֵשׁ הֵימֶנָּה וְלֹא גְּדָרָהּ הֲרֵי זֶה קִדֵּשׁ וְחַיָּב בְּאַחְרָיוּתוֹ גַּבֵּי כִּלְאַיִם וקיי"ל כְּוָתֵהּ: מַגְבֵּי בֵּהּ דְּמֵי נְיָרָא בְּעָלְמָא כְּלוֹמַר אוֹמֵר שֶׁלֹּא מָכַר לוֹ אֶלָּא הַנְּיָר וַהֲרֵי הוּא בְּיָדְךָ: כְּפִיָּה רַפְרָם לְרַב אַשִׁי שֶׁבָּא הַדִּין לִפְנֵי רַב אַשִׁי וְסִבְּבוֹ וְהִקִּיפוּ בִּרְאָיוֹת וְאַגְבֵּי מִדִּינָא דְגַרְמִי: כִּי כְּשׁוּרָא לְצַלְמֵי כְּלוֹמַר גִּבּוּי גָּמוּר כָּל הַהֶפְסֵד דִּקְדֵּק בּוֹ כַּאֲשֶׁר יְדַקְדֵּק הַלּוֹקֵחַ קוֹרָה לָצוּר בָּהּ צוּרוֹת שֶׁלּוֹקֵחַ יְשָׁרָה וַחֲלָקָה: הַאי כִּי דִינֵהּ זֶה הַלֹּוֶה מָעוֹת וְזוֹ סָמְכָה עַל שִׁעְבּוּד הַקַּרְקַע וְהִיא לֹא נָתְנָה כְלוּם וְאִם בִּשְׁבִיל נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל הַנִּשּׁוֹמִין בִּכְתֻבָּה הוּא זָכָה בָּהֶן מִיָּד וְזוֹ צֵרְפָתַן עִם הַכְּתֻבָּה עַל שִׁעְבּוּד הַקַּרְקַע: וְלָא חַזְיָא אֶלָּא לְחַד אֵין בָּהּ אֶלָּא כְּדֵי לְאֶחָד מֵהֶן: לְבַעַל חוֹב יָהֲבִינַן שֶׁלֹּא תִּנְעוֹל דֶּלֶת: יוֹתֵר מִשֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה כו' וְלָא חָיְישִׁינַן לוֹמַר מִשּׁוּם חִנָּא וְדַוְקָא שֶׁהַשְּׁטָרוֹת נִכְתְּבוּ בְּיוֹם אֶחָד אֲבָל אִם קָדְמָה זְמַן הַכְּתֻבָּה הִיא גוֹבָה: וַדַּאי דְּאָמְרִיתוּ כו' לְשׁוֹן שְׁאֵלָה הוּא אֱמֶת הוּא שֶׁשָּׁמַעְתִּי שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים דָּבָר זֶה שֶׁל תֵּמַהּ דִּמְטַרְחִינַן לֵיהּ לַלֹּוֶה לְמָכְרָהּ וַהֲלֹא הַמַּלְוֶה עִקַּר סֶמֶךְ שֶׁלּוֹ עַל הַקַּרְקַע: תּוֹלֶה מְעוֹתָיו בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים הֲוָה מָעוֹת הָיָה לוֹ לִפְרֹעַ וְאוֹמֵר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים הֵם: לְדִידָךְ דַּאֲמַרְתְּ כו' בְּמַסֶּכֶת עֲרָכִין בְּפֶ' שׁוּם הַיְתוֹמִין (דַּף כב.): פְּרִיעַת בע"ח מִצְוָה מִצְוָה עָלָיו לִפְרֹעַ חוֹבוֹ וּלְאַמֵּת דְּבָרָיו דִּכְתִיב הִין צֶדֶק שֶׁיְּהֵא הֵן שֶׁלְּךָ צֶדֶק וְלָאו שֶׁלְּךָ צֶדֶק (בָּבָא מְצִיעָא דַּף מט.): בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים דְּלוֹקֶה אַרְבָּעִים: (עַי' פֵּי' רַשִׁ"י בְּחֻלִּין קלב: עוֹד שָׁם קי: ד"ה כְּפָתוּהוּ):

תֵּיזִיל וְתַחֲלַהּ לִכְתֻבְּתַהּ דְּאִמַּהּ לְגַבֵּי אָבִיהָ קָשֶׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּמַה הִרְוִיחָה הָא אָמְרִינַן בְּסָמוּךְ מַאן דְּדָאֵן דִּינָא דְגַרְמִי מַגְבֵּי בֵּהּ דְּמֵי שְׁטָרָא מְעַלְיָא וְרַב נַחְמָן גּוּפֵהּ דָּאֵן דִּינָא דְגַרְמִי בְּהַגּוֹזֵל בָּתְרָא (ב"ק קטז:) גַּבֵּי הַהוּא גַּבְרָא דְּאַחְוִי אַכַּרְיָא דְּחִטֵּי וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דִּקְטַנָּה הָיְתָה כְּמוֹ הַפָּעוֹטוֹת מַתְּנָתָן מַתָּנָה וְלָא מְחַיְּבָא מִדִּינֵי דְגַרְמִי וּלְרַבֵּינוּ יִצְחָק נִרְאֶה מִתּוֹךְ כָּךְ דְּלָא מְחַיְּבָא מִדִּינָא דְגַרְמִי אֶלָּא דָּמִים שֶׁנָּתְנוּ לָהּ עַל כְּתֻבָּתָהּ וְלֹא כָּל הַכְּתֻבָּה וְנִמְצָא שֶׁמְּרֻוַּחַת הַרְבֵּה וּמִיהוּ לֹא נִתְיַשֵּׁב לְרַשְׁבָּ"א לְשׁוֹן מַגְבֵּי בֵּהּ דְּמֵי שְׁטָרָא מְעַלְיָא דְּמַשְׁמַע דְּחַיָּב לְשַׁלֵּם כָּל הַכָּתוּב בִּשְׁטָר וּמֵבִיא רְאָיָה מֵהָא דְּאָמְרִינַן בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מז:) הִתְקַדְּשִׁי לִי בִּשְׁטַר חוֹב אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ מִלְוָה בְּיַד אֲחֵרִים וְהִרְשָׁהּ עֲלֵיהֶם ר"מ אוֹמֵר מְקֻדֶּשֶׁת וחכ"א אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וּמַסִּיק דִּבְדִשְׁמוּאֵל קָא מִפַּלְגִי דְּאָמַר הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ וְחָזַר וּמְחָלוֹ מָחוּל מַר אִית לֵהּ וּלְהָכִי אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת דְּלָא סָמְכָה דַּעְתָּהּ הוֹאִיל וְיָכוֹל לִמְחֹל וְאִם הָיָה חַיָּב לְשַׁלֵּם כָּל הַכָּתוּב בַּשְּׁטָר אַמַּאי לָא סָמְכָה דַּעְתָּהּ הָא אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְחֹל שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְשַׁלֵּם לָהּ [וְהַשְׁתָּא לֹא תִּקְשֶׁה הֵיאַךְ הִשִּׂיאָהּ רַב נַחְמָן עֵצָה לְהַפְסִיד מָמוֹן אֲחֵרִים בִּשְׁבִיל קְרֵבָה שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה מַפְסִידָן לְגַמְרֵי שֶׁהָיוּ מַחֲזִירִין לָהֶם מָעוֹת שֶׁנָּתְנוּ מ"מ קְצָת יֵשׁ לְגַמְגֵּם]: **לְבַעַל** חוֹב מְסַלְּקִינַן לֵהּ בְּזוּזֵי אוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּג' דִּינִין חֲלוּקִים לְמַלְוֶה וּלְנִזָּק וּלְשָׂכִיר לְבַעַל חוֹב אִית לֵהּ זוּזֵי לָא מָצֵי לְסַלּוּקֵי בְּאַרְעָא כִּדְאָמְרִינַן הָכָא וְנִזָּק אֲפִילּוּ אִית לֵהּ זוּזֵי מְסַלֵּק לֵיהּ בְּאַרְעָא וּבְשָׂכִיר אַפֵּי' לֵית לֵהּ זוּזֵי אָמְרִי' לֵיהּ זִיל טְרַח וְזַבֵּין וְאַיְתִי זוּזֵי דִּתְנַן בְּפֶרֶק הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה (ב"מ קיח.) הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ וְאָמַר טוֹל מַה שֶּׁעָשִׂיתָ בִּשְׂכָרְךָ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ וּמַשְׁמַע הָתָם אֲפִילּוּ דְּלֵית לֵיהּ זוּזֵי: **לְאִשָּׁה** לָא יָהֲבִינַן לַהּ מ"ט יוֹתֵר מִשֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא אִשָּׁה רוֹצָה לְנָשֵׂא וא"ת דְּאָמְרִינַן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף פד.) לִכְתֻבַּת אִשָּׁה מִשּׁוּם חִנָּא וְאַפֵּי' ר' בִּנְיָמִין לָא פְּלִיג אֶלָּא כשהבע"ח הוּא כּוֹשֵׁל אֲבָל שְׁנֵיהֶם שָׁוִין מוֹדֶה דְּיָהֲבִינַן לִכְתֻבַּת אִשָּׁה וְתֵרֵץ רַבֵּינוּ תָּם דְּהָכָא יָהֲבִינַן לבע"ח מִשּׁוּם דְּאִיכָּא טַעְמָא דִּנְעִילַת דֶּלֶת וּבְאִשָּׁה לֹא שַׁיָּךְ נְעִילַת דֶּלֶת כִּדְאָמְרִינַן יוֹתֵר מִשֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא אִשָּׁה רוֹצָה לְנָשֵׂא אֲבָל לְעֵיל דִּלְאַחַר מִיתָה לֵיכָּא נְעִילַת דֶּלֶת דְּמִיתָה לָא שְׁכִיחָא כִּדְאָמְרִינַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין נ.) דְּלָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ דְּמַלְוֶה דְּמָיֵת לֹוֶה וְנָפְלֵי נִכְסֵי קַמֵּי יַתְמֵי עֲדִיפָא כְּתֻבַּת אִשָּׁה מִשּׁוּם חִנָּא וּמוֹרִי ה"ר יְחִיאֵל הֵשִׁיב לְמוֹרִי הָרַב בְּשֵׁם ר"י דַּאֲפִילּוּ לְאַחַר מִיתָה יְהָבִינַן לְבַעַל חוֹב קַרְקַע אוֹ אֲפִילּוּ מִטַּלְטְלִין אַחַר תַּקָּנַת גְּאוֹנִים שֶׁתִּקְּנוּ דְּאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב גּוֹבִין מִטַּלְטְלִין וּלְעֵיל דְּיָהֲבִינַן לִכְתֻבַּת אִשָּׁה הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּאֵין דִּינוֹ שֶׁל בַּעַל חוֹב לִגְבּוֹת וְאִי הֲוָה יָהֵיב לְהוּ נִפְקַד לַיְּתוֹמִים לָא מָצֵי נָקֵט לְהוּ בְּדִינָא עֲדִיפָא כְּתֻבַּת אִשָּׁה מִשּׁוּם חִנָּא וַאֲפִילּוּ קָדִים זְמַן הַכְּתֻבָּה לִזְמַן הַשְּׁטָר כֵּיוָן שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ שֶׁתִּטְרוֹף מִן הַלָּקוֹחוֹת וְלֹא חָל שִׁעְבּוּד כְּתֻבָּה עֲלַיְהוּ כְּלָל וְהָוֵי כְּאִלּוּ זְמַנָּן שָׁוֶה וְהָכִי אָמַר בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קנז.) דְּאִקְנֵי קָנָה וּמָכַר את"ל לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד הָא לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד ואת"ל מִשְׁתַּעְבֵּד לָוָה וְלָוָה וְאַחַר כָּךְ קָנָה וּמָכַר מַהוּ לְקַמָּא מִשְׁתַּעְבֵּד אוֹ לְבָתְרָא [מַשְׁמַע דְּאִי לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד לֵיכָּא לְסַפּוּקֵי כְּלָל הֵי גָּבְיָא בְּרֵישָׁא כֵּיוָן דְּלָא מִשְׁתַּעְבֵּד לִגְבּוֹת מִלָּקוֹחוֹת וְכָתַב וְכֵן עַמָּא דְּבַר כר"י וְכֵן רַב אַלְפָּס וְרַמְבַּ"ם. וְרַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְרָהָם נִרְאֶה לוֹ כר"ת. וֶאֱמֶת כִּי נִרְאֶה דִּבְרֵי ר"ת]: **הַהוּא** תּוֹלֶה מְעוֹתָיו בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים הֲוָה אֵין לְפָרֵשׁ כְּשֶׁאָמַר לוֹ זִיל אַתְּ זַבֵּין הֲוָה תּוֹלֶה מְעוֹתָיו בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים דא"כ כַּהֹגֶן עָשׂוּ לוֹ אֶלָּא תְּחִלָּה כְּשֶׁתְּבָעוּ הָיָה הוֹלֵךְ וְתוֹלֶה מְעוֹתָיו וּבִשְׁעַת הַגְּבִיָּה כְּבָר לֹא הָיָה לוֹ וְאַפֵּ"ה הִזְקִיקוֹ לִמְכֹּר: **פְּרִיעַת** בע"ח מִצְוָה בְּדְאִיכָּא אַחְרָיוּת נְכָסִים אַיְּרֵי דַּעֲלָהּ אִתְּמַר מִלְּתֵהּ דְּרַב פָּפָּא בַּעֲרָכִין (ג"ז שָׁם) וְאַפֵּ"ה אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים קְטַנִּים דְּלָאו בְּנֵי מֶעְבַּד מִצְוָה נִינְהוּ אֲבָל מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין גְּדוֹלִים נִפְרָעִין אֲבָל בִּדְלֵיכָּא אַחְרָיוּת נְכָסִים מִצְוָה עַל הַיְתוֹמִין וְאֵין כּוֹפִין כִּדְמוּכָח בְּפֶ' מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת צא:) גַּבֵּי הַהוּא דְּשָׁבַק קְטִינָא דְאַרְעָא וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּהָוֵי מִצְוַת כִּבּוּד מִצְוָה שֶׁמַּתַּן שְׂכָרָהּ בְּצִדָּהּ דְּאֵין ב"ד שֶׁלְּמַטָּה מֻזְהָרִין עָלֶיהָ וְהָא דְּאָמַר בְּהַגּוֹזֵל עֵצִים (ב"ק צד:) הִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן פָּרָה וְטַלִּית וְכָל דָּבָר הַמְסֻיָּם חַיָּבִין לְהַחֲזִיר מִפְּנֵי כְּבוֹד אֲבִיהֶן הָתָם אִם לֹא יִהְיוּ מַחֲזִירִין אִיכָּא קְלוֹן אֲבִיהֶן הִלְכָּךְ חַיָּבִין לְשַׁלֵּם אֲבָל מִשּׁוּם כָּבוֹד לְחוּדֵיהּ לֹא וּבְקֻוְנְט' פֵּי' לְקַמָּן גַּבֵּי קְטִינָא דְּהוֹאִיל וְלֵיכָּא מִצְוָה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן לָא כָּפֵינַן לְהוּ וְאֵין נִרְאֶה דְּאַשְׁכְּחַן דְּכוֹפִין בְּמִצְוֹת דְּרַבָּנָן כְּגוֹן מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת דְּאָמְרִי' בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין מ.) דְּכוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁים: אָמַר לָא נִיחָא לִי לְמֶעְבַּד מִצְוָה מַאי -הָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּכוֹפִין דְּהָא עִקַּר מִלְּתֵהּ בַּעֲרָכִין (דַּף כב. וְשָׁם) אַהָא דְּאֵין נִזְקָקִין לְנִכְסֵי יְתוֹמִין קְטַנִּים וְקָאָמַר מִשּׁוּם דִּפְרִיעַת בע"ח מִצְוָה וְהָנֵי לָאו בְּנֵי מֶעְבַּד מִצְוָה נִינְהוּ מִכְּלָל דְּלְנִכְסֵי יְתוֹמִים גְּדוֹלִים נִזְקָקִין אֶלָּא ה"ק לָא נִיחָא לֵיהּ לְמֶעְבַּד מִצְוָה מַאי וַהֲלֹא פְּשִׁיטָא דְּכוֹפִין וּמַה שַּׁיָּךְ לִקְרוֹתוֹ מִצְוָה אָמַר לֵיהּ תְּנִיתוּהָ דְּהֵיכָא דְּאִיכָּא מִצְוָה כּוֹפִין אִי נַמֵּי י"ל דִּבְעָא מִנֵּהּ אִם כּוֹפִין אִם לָאו אע"ג דִּפְשִׁיטָא דִּלְנִכְסֵי יְתוֹמִין גְּדוֹלִים נִזְקָקִין הנ"מ הֵיכָא דְּלָא אָמְרוּ לָא נִיחָא לָן לְמֶעְבַּד מִצְוָה אֲבָל הֵיכָא דְּאָמְרוּ מַאי אֲמַר לֵהּ תְּנִיתוּהָ כו' וי"מ דְּאַתּוֹלֶה מְעוֹתָיו בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים קָאֵי דְּבִשְׁלָמָא לְרַב הוּנָא בְּרֵהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר טַעְמָא דְּאֵין נִזְקָקִין מִשּׁוּם צְרָרֵי אֲבָל חִיּוּבָא אִיכָּא אַנְּכְסֵי וְהוֹאִיל וְהַדִּין שֶׁיִּתֵּן מָעוֹת הַשִּׁעְבּוּד נַמֵּי הָוֵי עַל הַמָּעוֹת אע"ג דְּאִיכָּא קַרְקָעוֹת וכ"ש כִּי לֵיכָּא אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאָמְרַת מִצְוָה ואע"ג דְּאִית לְהוּ נִכְסֵי לְיַתְמֵי לָא נָחֲתִינַן עֲלַיְהוּ דְּלָא רַמְיָא עֲלַיְהוּ שִׁעְבּוּדָא אֶלָּא בְּמָקוֹם דְּאִיכָּא מִצְוָה אֲמַרְתְּ נַמֵּי שֶׁהַשִּׁעְבּוּד לֹא יְהֵא עַל הַמָּעוֹת וְלָא דָּמֵי לְגַזְלָן שֶׁהַשִּׁעְבּוּד עַל כָּל נְכָסָיו דְּהָתָם בְּאִסּוּרָא אֲתָא לְיָדֵהּ וּבְדִין אִשְׁתַּעְבַּד לְגַמְרֵי אֲבָל הָכָא לֹא:

אָמַר לָא נִיחָא לִי לְמֶעְבַּד מִצְוָה מַאי. הָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּכוֹפִין דְּהָא עִקַּר מִלְּתֵהּ בַּעֲרָכִין (דַּף כב. וְשָׁם) אַהָא דְּאֵין נִזְקָקִין לְנִכְסֵי יְתוֹמִין קְטַנִּים וְקָאָמַר מִשּׁוּם דִּפְרִיעַת בע"ח מִצְוָה וְהָנֵי לָאו בְּנֵי מֶעְבַּד מִצְוָה נִינְהוּ מִכְּלָל דִּלְנִכְסֵי יְתוֹמִים גְּדוֹלִים נִזְקָקִין אֶלָּא ה"ק לָא נִיחָא לֵיהּ לְמֶעְבַּד מִצְוָה מַאי וַהֲלֹא פְּשִׁיטָא דְּכוֹפִין וּמַה שַּׁיָּךְ לִקְרוֹתוֹ מִצְוָה אָמַר לֵיהּ תְּנִיתוּהָ דְּהֵיכָא דְּאִיכָּא מִצְוָה כּוֹפִין אִי נַמֵּי י"ל דִּבְעָא מִנֵּהּ אִם כּוֹפִין אִם לָאו אע"ג דִּפְשִׁיטָא דִּלְנִכְסֵי יְתוֹמִין גְּדוֹלִים נִזְקָקִין הנ"מ הֵיכָא דְּלָא אָמְרוּ לָא נִיחָא לָן לְמֶעְבַּד מִצְוָה אֲבָל הֵיכָא דְּאָמְרוּ מַאי אֲמַר לֵהּ תְּנִיתוּהָ כו' וי"מ דְּאַתּוֹלֶה מְעוֹתָיו בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים קָאֵי דְּבִשְׁלָמָא לְרַב הוּנָא בְּרֵהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר טַעְמָא דְּאֵין נִזְקָקִין מִשּׁוּם צְרָרֵי אֲבָל חִיּוּבָא אִיכָּא אַנְּכְסֵי וְהוֹאִיל וְהַדִּין שֶׁיִּתֵּן מָעוֹת הַשִּׁעְבּוּד נַמֵּי הָוֵי עַל הַמָּעוֹת אע"ג דְּאִיכָּא קַרְקָעוֹת וכ"ש כִּי לֵיכָּא אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאָמְרַת מִצְוָה ואע"ג דְּאִית לְהוּ נִכְסֵי לְיַתְמֵי לָא נָחֲתִינַן עֲלַיְהוּ דְּלָא רַמְיָא עֲלַיְהוּ שִׁעְבּוּדָא אֶלָּא בְּמָקוֹם דְּאִיכָּא מִצְוָה אֲמַרְתְּ נַמֵּי שֶׁהַשִּׁעְבּוּד לֹא יְהֵא עַל הַמָּעוֹת וְלָא דָּמֵי לְגַזְלָן שֶׁהַשִּׁעְבּוּד עַל כָּל נְכָסָיו דְּהָתָם בְּאִסּוּרָא אֲתָא לְיָדֵהּ וּבְדִין אִשְׁתַּעְבַּד לְגַמְרֵי אֲבָל הָכָא לֹא:

מסורת הש״ס

א לעיל נב:
ב בבא קמא צח:
ג חולין קלב:

גליון הש״ס

רש"י ד"ה פריעת בע"ח וכו' ולאו שלך צדק. ב"מ ד' מט ע"א וע"ש וצע"ק:

תורה אור השלם

הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי־תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם [ישעיהו נח, ז]

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים [ויקרא כג, מ]

עין משפט
נר מצוה

א טוש״ע חו״מ סי׳ סו סעי׳ כג:
ב מיי׳ פז׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ י, סמג עשין כג, טוש״ע חו״מ סי׳ שפו סעי׳ א:
ג מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קב סעי׳ ד:
ד מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ קב סעי׳ ג:
ה מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ז, טוש״ע חו״מ סי׳ קא סעי׳ ב:
ו מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ז, טוש״ע חו״מ סי׳ קא סעי׳ א ז:
ז מיי׳ פי״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, סמג עשין נד, טוש״ע חו״מ סי׳ קז סעי׳ א:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ קמו סעי׳ ב:

ב מיי׳ פט׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ קמו סעי׳ ב:

ג מיי׳ פט׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ א, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ צג סעי׳ א:

ד מיי׳ פט׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ד, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צז סעי׳ א:

ה מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ יט:

ו מיי׳ פט״ו מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ז, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ עא סעי׳ א יז:

ז מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כ, טוש״ע חו״מ סי׳ עא סעי׳ יז:

ח מיי׳ פט׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ד, סמג עשין מח, סמג עשין פב, טוש״ע אה״ע סי׳ צח סעי׳ ד:

אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת מִדְּרַב וּשְׁמוּאֵל הַרְבֵּה יֵשׁ לִתְמֹהַּ הֵיכִי פָּשֵׁיט מִדְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּבָעֵי לְמֵימַר דְּצִדֵּי רה"ר כרה"ר וְהָא רָמֵי בַּר חָמָא גּוּפֵהּ מִבְּעֵי לֵהּ בְּצִדֵּי רה"ר מִכְּלָל דִּבְהִנִּיחַתּוּ ברה"ר פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת וְי"ל דְּדָיֵיק מִסֵּיפָא דְּמִלְּתֵהּ דְּמִדְּקָאָמַר דִּבְסִמְטָא לָא מְהַנֵּי תְּפִיסָה מִכְּלָל דִּבְצִדֵּי רה"ר מְהַנְּיָא מִיהוּ לְאִיכָּא דְּאָמְרִי מְדַמֶּה צִדֵּי רה"ר לְסִמְטָא: **וְצִדֵּי** רה"ר כרה"ר דָּמוּ תֵּמַהּ דִּבְרֵישׁ אֵלּוּ נְעָרוֹת (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף לא:) אָמַר דִּלְעִנְיַן מִיקְנָא קָנֵי בְּצִדֵּי רה"ר: אַדְּרַבָּה מְגֹרֶשֶׁת מִדְּרַב נַחְמָן כו׳ -מִדְּלָא קָאָמַר אַדְּרַבָּה מְגֹרֶשֶׁת מִדְּרַב וּשְׁמוּאֵל גּוּפַיְהוּ דְּאָמְרִי בְּסִמְטָא לָא מְהַנֵּי תְּפִיסָה מִכְּלָל דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דְּסִמְטָא עֲדִיפָא לְעִנְיַן קִנְיָן טְפֵי מִצִּדֵּי רה"ר אֲבָל אֲגַם וְצִדֵּי רה"ר בָּעֵי לְדַמּוּיֵי אַהֲדָדֵי אַלְמָא לְעִנְיַן קִנְיָן סִמְטָא עֲדִיף מֵאֲגַם וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דִּלְעֵיל בְּשִׁלְהֵי הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (כְּתֻבּוֹת דַּף פב.) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ מְשֹׁךְ פָּרָה זוֹ וְלֹא תִּיקְנֵי עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים קָנָה אֲפִלּוּ עוֹמֶדֶת בָּאֲגַם וא"כ כָּל שֶׁכֵּן אִם הִיא עוֹמֶדֶת בְּסִמְטָא וְהֵיכִי אָמַר ר׳ יוֹחָנָן לְעֵיל דִּתְפִיסָה מְהַנֵּי בְּסִמְטָא דְּר׳ יוֹחָנָן וְר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְהוּ אֲפִלּוּ בְּסִמְטָא: **הָאוֹמֵר** לַחֲבֵרוֹ מְשֹׁךְ פָּרָה זוֹ כו׳ בִּדְאָמַר לוֹ מֵעַכְשָׁו מַיְרֵי כִּדְאוּקֵי לְעֵיל בְּסוֹף הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (כְּתֻבּוֹת דַּף פב.) וְגַבֵּי גֵּט נַמֵּי דְּבָעֵי רָמֵי בַּר חָמָא אַיְרֵי נָמֵי בִּדְאָמַר מֵעַכְשָׁו דְּאִי לֹא אָמַר מֵעַכְשָׁו כֵּיוָן דְּאֵין הַגֵּרוּשִׁין אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים הָיָה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אָז בַּחֲצֵרָהּ וְקָשֶׁה דְּהֵיכִי פְּשִׁיט מִדְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּהָתָם מַאי מֵעַכְשָׁו אִיכָּא וְנִרְאֶה דְּהָכִי פְּשִׁיט כִּי הֵיכִי דְּהָתָם אע"ג דְּמִן הַדִּין דְּמִשְּׁעַת מִיתַת הָאָב הַנְּכָסִים בְּחֶזְקַת יְתוֹמִים בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם אַפֶּ"ה אִם הֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לָא קָנוּ יַתְמֵי ה"נ הֵיכָא דְּאָמַר לָהּ הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ מֵעַכְשָׁיו וְלֹא תִּתְגָּרְשִׁי בּוֹ עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים דְּמִן הַדִּין יֵשׁ לָהּ לִזְכּוֹת בְּגֵט מִיָּד לְאַחַר ל׳ יוֹם בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא אֲפִלּוּ הָכֵי ברה"ר אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת: **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר עַל יְדֵי גִּלְגּוּל לֹא כְּפֵרוּשׁ שֶׁפֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּת"ק סָבַר דְּאֵין מְגַלְגְּלִין בִּשְׁבוּעָה דְּרַבָּנָן דְּהָא בְּפֶ׳ כָּל הַנִּשְׁבָּעִין (שְׁבוּעוֹת דַּף מח:) מַסְקִינַן דִּמְגַלְגְּלִין בִּדְרַבָּנָן וְלֵיכָּא מַאן דִּפְלִיג אֶלָּא טַעְמָא דת"ק דְּאָמְרָה לֵיהּ כֵּיוָן דְּדָיְקַתְּ כְּלֵי הַאי לָא מָצֵינָא דְּאֵדוּר בַּהֲדָךְ יְרוּשַׁלְמִי מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנָן אִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן אֵין שָׁלוֹם בַּבַּיִת לְעוֹלָם שֶׁבָּרָה כֵּלִים מַאי אַתְּ עֲבִיד לָהּ כְּשׁוֹמֶרֶת חִנָּם אוֹ כְּשׁוֹמֶרֶת שָׂכָר מִסְתַּבְּרָא אֲפִילוּ כְּשׁוֹמֶרֶת חִנָּם אֵינָהּ אִם אֵין אַתְּ אוֹמֵר כֵּן אֵין שָׁלוֹם בַּבַּיִת לְעוֹלָם: **נֶדֶר** וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עָלַיִךְ וְעַל יוֹרְשַׁיִךְ בַּיְרוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לָהּ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת יוֹרְשֶׁיהָ אַפּוֹטְרוֹפִּין וְאֶת הַבָּאִים בִּרְשׁוּתֵךְ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ שְׁאָר בְּנֵי אָדָם נָכְרִים שֶׁעֲשָׂאתַן אַפּוֹטְרוֹפִּין מֵחֲמַת שֶׁנָּתַן לָהּ רְשׁוּת תֵּמַהּ אַמַּאי נָקַט נֶדֶר דְּנֶדֶר לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּאַלְמָנָה כִּדְמוּכַח בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין לד:) דְּתִקֵּן ר"ג שֶׁתְּהֵא נוֹדֶרֶת כו׳ וְעָלֶיךָ לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בִּגְרוּשָׁה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַיְּידֵי דְּנָקַט בְּסָמוּךְ נֶדֶר גַּבֵּי יוֹרְשִׁין נָקַט נַמֵּי בְּרֵישָׁא וּמִיהוּ בגמ׳ לֹא שַׁיָּךְ לְשַׁנּוּיֵי הָכִי דְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא נֶדֶר וּשְׁבוּעָה וְהָתָם לָא מַיְרֵי בְּיוֹרְשִׁים כְּלָל:

מַכִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ. בְּעָא מִינֵּיהּ רָמֵי בַּר חָמָא מֵרַב חִסְדָּא: ״הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ, וְלֹא תִּתְגָּרְשִׁי בּוֹ אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם״, וְהָלְכָה וְהִנִּיחַתּוּ בְּצִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, מַהוּ? [א]אֲמַר לֵיהּ: אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת, מִדְּרַב וּשְׁמוּאֵל. דְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ, וְהוּא שֶׁצְּבוּרִין וּמוּנָּחִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְצִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ. (א)אַדְּרַבָּה, מְגוֹרֶשֶׁת, מִדְּרַב נַחְמָן. דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: ״מְשׁוֹךְ פָּרָה זוֹ, וְלֹא תְּהֵא קְנוּיָה לְךָ עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם״ — קָנָה, וַאֲפִילּוּ עוֹמֶדֶת בָּאֲגַם. מַאי לָאו: הַיְינוּ אֲגַם, וְהַיְינוּ צִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים? לָא, אֲגַם לְחוּד וְצִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים לְחוּד. [ב](ב)אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲמַר לֵיהּ: מְגוֹרֶשֶׁת, מִדְּרַב נַחְמָן. וְצִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים כַּאֲגַם דָּמֵי. אַדְּרַבָּה: אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת, מִדְּרַב וּשְׁמוּאֵל. מַאי לָאו: הַיְינוּ ״רְשׁוּת הָרַבִּים״, וְהַיְינוּ ״צִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים״. לָא, רְשׁוּת הָרַבִּים לְחוּד, וְצִידֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים לְחוּד. [ג]מַתְנִי׳ הַמּוֹשִׁיב אֶת אִשְׁתּוֹ חֶנְוָונִית, אוֹ שֶׁמִּינָּהּ אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — הֲרֵי זֶה מַשְׁבִּיעָהּ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ עַל פִּילְכָּהּ וְעַל עִיסָּתָהּ. גְּמָ׳ אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַל יְדֵי גִלְגּוּל קָאָמַר — אוֹ לְכַתְּחִלָּה קָאָמַר? (ג)תָּא שְׁמַע, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא לְכַתְּחִלָּה — שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ עַל יְדֵי גִלְגּוּל, מַאי נָפְקָא לַהּ מִינַּהּ? דְּאָמְרָה לֵיהּ: כֵּיוָן דְּקָדַיְיקַתְּ בָּתְרַאי כּוּלֵּי הַאי — לָא מָצֵינָא דְּאֵדוּר בַּהֲדָךְ. (ד)תָּא שְׁמַע: הֲרֵי שֶׁלֹּא פָּטַר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַנֶּדֶר וּמִן הַשְּׁבוּעָה, וְהוֹשִׁיבָהּ חֶנְוָונִית, אוֹ שֶׁמִּינָּהּ אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — הֲרֵי זֶה מַשְׁבִּיעָהּ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה. לֹא הוֹשִׁיבָהּ חֶנְוָונִית, וְלֹא מִינָּהּ אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ. [ד]רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹשִׁיבָהּ חֶנְוָונִית, וְלֹא מִינָּהּ אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — הֲרֵי זֶה מַשְׁבִּיעָהּ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה, שֶׁאֵין לְךָ אִשָּׁה שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפְּיָא שָׁעָה אַחַת בְּחַיֵּי בַעְלָהּ עַל פִּילְכָּהּ וְעַל עִיסָּתָהּ. אָמְרוּ לוֹ: אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה. שְׁמַע מִינַּהּ לְכַתְּחִלָּה שְׁמַע מִינַּהּ. [הו](ה)מַתְנִי׳ כָּתַב לָהּ ״נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עָלַיִךְ״ — אֵין יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ, אֲבָל מַשְׁבִּיעַ הוּא אֶת יוֹרְשֶׁיהָ, וְאֶת הַבָּאִים בִּרְשׁוּתָהּ. [ז]״נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עָלַיִךְ וְעַל יוֹרְשַׁיִךְ וְעַל הַבָּאִים בִּרְשׁוּתֵיךְ״ — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ, לֹא הִיא, וְלֹא יוֹרְשֶׁיהָ, וְלֹא אֶת הַבָּאִים בִּרְשׁוּתָהּ. אֲבָל יוֹרְשָׁיו מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ וְאֶת יוֹרְשֶׁיהָ, וְאֶת הַבָּאִים בִּרְשׁוּתָהּ. (ו)״נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי, וְלֹא לְיוֹרְשַׁי, וְלֹא לַבָּאִים בִּרְשׁוּתִי עָלַיִךְ, וְעַל יוֹרְשַׁיִךְ, וְעַל הַבָּאִים בִּרְשׁוּתִיךְ״ — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ, לֹא הוּא וְלֹא יוֹרְשָׁיו וְלֹא הַבָּאִים בִּרְשׁוּתוֹ, לֹא אוֹתָהּ וְלֹא יוֹרְשֶׁיהָ, וְלֹא הַבָּאִים בִּרְשׁוּתָהּ. [ח]הָלְכָה מִקֶּבֶר בַּעְלָהּ לְבֵית אָבִיהָ, אוֹ שֶׁחָזְרָה לְבֵית חָמִיהָ וְלֹא נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. וְאִם נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ עַל הֶעָתִיד לָבֹא, וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ עַל מַה שֶּׁעָבַר. גְּמָ׳ שְׁבוּעָה מַאי עֲבִידְתֵּהּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

על

מַכִּין אוֹתוֹ קֹדֶם שֶׁעָבַר עַל הָעֲשֵׂה וְיֵשׁ בְּיָדוֹ לְקַיֵּם: וְהָלְכָה וְהִנִּיחַתּוּ כו׳ וְעוֹדֶנּוּ שָׁם לְאַחַר שְׁלֹשִׁים: וְהוּא שֶׁצְּבוּרִין גַּבֵּי מַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי הַקּוֹדֵם זָכָה אַלְמָא רה"ר לָא קָנֵי לֵיהּ לַבְּעָלִים מִידִי אֶלָּא א"כ מַגְבִּיהוֹ הִלְכָּךְ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים לָאו בִּרְשׁוּתָהּ הוּא דְּלֶהֱוֵי גֵּרוּשִׁין חָיְלִי: צִדֵּי רה"ר סָמוּךְ לַכְּתָלִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לַעֲבֹר שָׁם וּלְהִתְחַכֵּךְ בַּכּוֹתָלִים: מַתְנִי׳ חֶנְוָנִית לִמְכֹּר יֵינוֹ וּפֵרוֹתָיו בַּחֲנוּת: מַשְׁבִּיעָהּ שֶׁלֹּא עִכְּבָה בְּיָדָהּ כְּלוּם: אַפּוֹטְרוֹפְּיָא לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא פֵּרוֹתָיו וְלִשְׂכֹּר פּוֹעֲלִים וְלִשָּׂא וְלִתֵּן: גְּמ׳ ע"י גִּלְגּוּל קָאָמַר דְּשַׁמְעֵהּ לת"ק דְּאָמַר מַשְׁבִּיעָהּ עַל הָאַפִּטְרוֹפְּסוּת וְלֹא עַל פִּלְכָּהּ וְעִסָּתָהּ וַאֲפִילּוּ ע"י גִּלְגּוּל שְׁבוּעַת אַפִּטְרוֹפְּסוּת דְּכֵיוָן דִּשְׁבוּעַת אַפִּטְרוֹפְּסוּת דְּרַבָּנַן [דְּהָא לָא קָטָעַן לֵיהּ תּוֹבֵעַ טַעֲנַת בָּרִי אֶלָּא רְצוֹנִי שֶׁתִּשָּׁבַע לִי לֹא מְגַלְגְּלִין עַל יָדָהּ] שְׁבוּעָה אַחֲרִיתִי וַאֲתָא ר׳ אֱלִיעֶזֶר לְמֵימַר הֵיכָא דְּהוֹשִׁיבָהּ חֶנְוָנִית מִגּוֹ דְּמִשְׁתַּבְעָה אַאַפִּטְרוֹפְּסוּת מִשְׁתַּבְעָה נָמֵי עַל יְדֵי גִלְגּוּל עַל פִּלְכָּהּ וְעִסָּתָהּ דִּמְגַלְגְּלִין מִדְּרַבָּנָן: אוֹ לְכַתְּחִלָּה קָאָמַר דְּאַפֵּי׳ לָא מִנָּה אַפּוֹטְרוֹפְּיָא מַשְׁבִּיעָהּ עַל פִּלְכָּהּ שֶׁהֲרֵי אַפּוֹטְרוֹפֶּסֶת הִיא: בִּכְפִיפָה בְּתוֹךְ קֻפָּה אַחַת: שַׁפִּיר דְּאָמְרָה לֵיהּ הוֹאִיל וּמַשְׁבַּעַת לִי עַל פִּלְכִּי אֵינִי יָכוֹל לִסְבֹּל קַפְּדָנוּתְךָ: מַאי נָפְקָא לָהּ מִנָּהּ הֲרֵי נִתְחַיַּבְתְּ לוֹ שְׁבוּעָה וּמַה יִּקְשֶׁה לָהּ גִּלְגּוּל זֶה אִם לֹא עִכְּבָה כְּלוּם: הוֹאִיל וְקָא דָיְקַתְּ בָּתְרַאי אִינָךְ אוֹהֵב וּמַאֲמִין אוֹתִי וְלָא מָצֵינָא דְּאֵדוּר בַּהֲדָךְ: הֲרֵי שֶׁלֹּא פָּטַר שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עָלַיִךְ: נֶדֶר שֶׁנּוֹדֶרֶת לוֹ יֵאָסְרוּ עָלַי כָּל פֵּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם אִם עִכַּבְתִּי מִשֶּׁלְּךָ כְּלוּם כִּדְאָמַר בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין (דַּף לד:) נִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ הִתְקִין ר"ג הַזָּקֵן שֶׁתְּהֵא נוֹדֶרֶת לַיְּתוֹמִים כֹּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ: מַתְנִי׳ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ בגמ׳ מְפָרֵשׁ מֵהֵי שְׁבוּעָה פְּטָרָהּ: אֲבָל מַשְׁבִּיעַ הוּא אֶת יוֹרְשֶׁיהָ אִם גֵּרְשָׁהּ וּמֵתָה וְיוֹרְשֶׁיהָ תּוֹבְעִין הֵימֶנּוּ כְּתֻבָּתָהּ נִשְׁבָּעִים שְׁבוּעַת יוֹרְשִׁין הַמְפֹרֶשֶׁת בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת (דַּף מה.) שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא פִּקְּדַתְנוּ בִּשְׁעַת מִיתָה וְלֹא אָמְרָה לָנוּ קֹדֶם לָכֵן וְלֹא מָצָאנוּ בֵּין שְׁטָרוֹתֶיהָ שֶׁשְּׁטַר כְּתֻבָּתָהּ פָּרוּעַ: וְאֶת הַבָּאִים בִּרְשׁוּתָהּ אִם מָכְרָה כְּתֻבָּתָהּ לַאֲחֵרִים וְנִתְגָּרְשָׁה וּמֵתָה וְהַלָּקוֹחוֹת תּוֹבְעִין אוֹתוֹ נִשְׁבָּעִין אַף הֵן שְׁבוּעַת הַיּוֹרְשִׁין: אֲבָל יוֹרְשָׁיו מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ אִם נִתְאַלְמְנָה וְהִיא אוֹ יוֹרְשֶׁיהָ נִפְרָעִין מִן הַיְּתוֹמִים צְרִיכִים שְׁבוּעָה שֶׁהֲרֵי לֹא פְּטָרָן אֶלָּא מִמֶּנּוּ אִם תִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָהּ בְּחַיָּיו: לַבָּאִין בִּרְשׁוּתִי אִם אֶמְכֹּר נְכָסַי וְאַתְּ בָּאָה לִפָּרַע מִלָּקוֹחוֹת: הָלְכָה מִקֶּבֶר בַּעְלָהּ כו׳ זוֹ שֶׁפְּטָרָהּ בַּעְלָהּ מִן הַשְּׁבוּעָה וְהָכִי תָּנֵי בְּהֶדְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּאַהָךְ שֶׁפְּטָרָהּ קָאֵי: לְבֵית אָבִיהָ שֶׁלֹּא נִתְעַסְּקָה שׁוּב בַּנְּכָסִים: עַל הֶעָתִיד לָבֹא עַל עֵסֶק שֶׁלְּאַחַר מִיתָה שֶׁלֹּא עִכְּבָה בְּיָדָהּ כְּלוּם דְּהַשְׁתָּא נְכָסִים דְּיַתְמֵי נִינְהוּ וְלָא מְהַנְּיָא בְּהוּ פָּטוּר דִּידֵהּ: עַל שֶׁעָבַר עַל עֵסֶק שֶׁבְּחַיֵּי בַעֲלָהּ: גְּמָ׳ שְׁבוּעָה מַאי עֲבִידְתֵּהּ אֵיזוֹ שְׁבוּעָה סְתָם שֶׁאִשָּׁה חַיֶּבֶת לְבַעְלָהּ אוֹ לְיוֹרְשָׁיו דְּקָתָנֵי דְּכִי לֹא פְּטָרָהּ מַשְׁבִּיעָהּ וְכִי פְּטָרָהּ אֵין מַשְׁבִּיעָהּ:

מסורת הש״ס

א לעיל פב.
ב בבא קמא יט.
ג פסחים לב.
ד חולין קלב:
ה לקמן פח:
ו לקמן פח:

עַל אַפּוֹטְרוֹפְּיָא שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּחַיֵּי בַעְלָהּ. רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: עַל הַפּוֹגֶמֶת כְּתוּבָּתָהּ. אֲזַל רַב מָרְדֳּכַי, אַמְרַהּ לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַב אָשֵׁי: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר עַל הַפּוֹגֶמֶת כְּתוּבָּתָהּ — דְּמַסְקָא אַדַּעְתַּהּ: דִּלְמָא מִצְטָרְכִי לִי זוּזֵי וְשָׁקֵילְנָא מִכְּתוּבְּתַאי, וְאָמְרָה לֵיהּ: כְּתוֹב לִי דְּלָא מַשְׁבְּעַתְּ לִי. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר עַל אַפּוֹטְרוֹפְּיָא שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּחַיֵּי בַעְלָהּ, אִיהִי מִי הֲוָת יָדְעָה דְּמוֹתֵיב לַהּ אַפּוֹטְרוֹפְּיָא, דְּאָמְרָה לֵיהּ: ״כְּתוֹב לִי דְּלָא מַשְׁבְּעַתְּ לִי״? אֲמַר לֵיהּ: אַתּוּן, אַהָא מַתְנִיתוּ לַהּ, אֲנַן אַהָא מַתְנֵינַן לַהּ: הָלְכָה מִקֶּבֶר בַּעְלָהּ לְבֵית אָבִיהָ, אוֹ שֶׁחָזְרָה לְבֵית חָמִיהָ וְלֹא נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. וְאִם נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ עַל הֶעָתִיד לָבֹא, וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ עַל שֶׁעָבַר. שֶׁעָבַר מַאי עֲבִידְתֵּיהּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: עַל אַפּוֹטְרוֹפְּיָא שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּחַיֵּי הַבַּעַל, [א-ד]אֲבָל בֵּין מִיתָה לִקְבוּרָה מַשְׁבְּעִינַן לַהּ. וְרַב מַתְנָא אָמַר: אֲפִילּוּ בֵּין מִיתָה לִקְבוּרָה לָא מַשְׁבְּעִינַן לַהּ, דְּאָמְרִי נְהַרְדָּעֵי: לִכְרָגָא וְלִמְזוֹנֵי וְלִקְבוּרָה — מְזַבְּנִינַן בְּלָא אַכְרָזְתָּא. אָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי חִיָּיא: ״דְּלָא נֶדֶר וּדְלָא שְׁבוּעָה״ — הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ, אֲבָל יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. ״נְקִי נֶדֶר נְקִי שְׁבוּעָה״ — בֵּין הוּא וּבֵין יוֹרְשִׁין אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. הָכִי קָאָמַר לַהּ: מְנַקֵּיַתְּ מִשְּׁבוּעֲתָא. וְרַב יוֹסֵף אָמַר רַבִּי חִיָּיא: ״דְּלָא נֶדֶר וּדְלָא שְׁבוּעָה״ — הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ, אֲבָל יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. ״נְקִי נֶדֶר נְקִי שְׁבוּעָה״ — בֵּין הוּא וּבֵין יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. הָכִי קָאָמַר לַהּ: נַקֵּי נַפְשָׁךְ בִּשְׁבוּעֲתָא. שְׁלַח רַבִּי זַכַּאי לְמָר עוּקְבָא: בֵּין ״דְּלָא שְׁבוּעָה״, בֵּין ״דִּנְקִי שְׁבוּעָה״, בֵּין ״דְּלָא נֶדֶר״ וּבֵין ״דִּנְקִי נֶדֶר״ — ״בִּנְכָסַי״ הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ, אֲבָל יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. מִנִּכְסַיָּא אִילֵּין — בֵּין הוּא וּבֵין יוֹרְשָׁיו אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. (א)אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם אַבָּא שָׁאוּל בֶּן אִימָּא מִרְיָם: בֵּין ״דְּלָא שְׁבוּעָה״, בֵּין ״דִּנְקִי שְׁבוּעָה״, בֵּין ״דְּלָא נֶדֶר״, וּבֵין ״דִּנְקִי נֶדֶר״, בֵּין ״מִנְּכָסַי״, וּבֵין ״מִנִּכְסַיָּא אִילֵּין״ — בֵּין הוּא וּבֵין יוֹרְשָׁיו אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים: הַבָּא לִיפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. [ה]וְאִיכָּא דְּאָמְרִי לַהּ, מַתְנִיתָא אַבָּא שָׁאוּל בֶּן אִימָּא מִרְיָם אָמַר: בֵּין ״דְּלָא שְׁבוּעָה״, בֵּין ״דִּנְקִי שְׁבוּעָה״, בֵּין ״דְּלָא נֶדֶר״, וּבֵין ״נְקִי נֶדֶר״, בֵּין ״מִנְּכָסַי״, וּבֵין ״מִנִּכְסַיָּא אִילֵּין״ — בֵּין הוּא וּבֵין יוֹרְשָׁיו אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים: הַבָּא לִיפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּבֶן אִימָּא מִרְיָם. (ב)מַתְנִי׳ הַפּוֹגֶמֶת כְּתוּבָּתָהּ — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. עֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְּרוּעָה — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים, וּמִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים, וְשֶׁלֹּא בְּפָנָיו — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה.

[ו](ג)הַפּוֹגֶמֶת כְּתוּבָּתָהּ כֵּיצַד? הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ אֶלֶף זוּז, וְאָמַר לָהּ: הִתְקַבַּלְתְּ כְּתוּבָּתֵיךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא הִתְקַבַּלְתִּי אֶלָּא מָנֶה — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. [ח-ט]עֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְּרוּעָה, כֵּיצַד? הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ אֶלֶף זוּז, וְאָמַר לָהּ: הִתְקַבַּלְתְּ כְּתוּבָּתֵיךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא הִתְקַבַּלְתִּי, וְעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְּרוּעָה — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. [י-יא]מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים כֵּיצַד? מָכַר נְכָסָיו לַאֲחֵרִים וְהִיא נִפְרַעַת מִן הַלָּקוֹחוֹת — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. [יב-יג]מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים כֵּיצַד? מֵת וְהִנִּיחַ נְכָסָיו לִיתוֹמִים, וְהִיא נִפְרַעַת מִן הַיְּתוֹמִים — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. [יד-טז]וְשֶׁלֹּא בְּפָנָיו כֵּיצַד? הָלַךְ לוֹ לִמְדִינַת הַיָּם, וְהִיא נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — אֵינָהּ נִפְרַעַת אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה.

רַבִּי

עַל אַפּוֹטְרוֹפְּיָא פּוֹטְרָהּ בִּכְתִיבָה זֹאת מִשְּׁבוּעַת אַפּוֹטְרוֹפּוֹס אִם יוֹשִׁיבֶנָּה חֶנְוָנִית אֲבָל אִם פָּגְמָה כְּתֻבָּתָהּ דִּתְנַן בְּמַתְנִי' הַפּוֹגֶמֶת כְּתֻבָּתָהּ לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה לָא נִפְטְרָה מֵאוֹתָהּ שְׁבוּעָה ע"י תְּנַאי זֶה דְּכִי פָּטַר לָהּ מִשְּׁבוּעָה דְּקָא רָמֵי הוּא עֲלָהּ אֲבָל שְׁבוּעָה דְּהִיא גָּרְמָה לְנַפְשָׁהּ לֹא פָּטַר לָהּ: עַל הַפּוֹגֶמֶת וכ"ש מִשְּׁבוּעַת אַפּוֹטְרוֹפְּיָא דְּמִכָּל שְׁבוּעָה פְּטָרָהּ: אַמְרַהּ לִשְׁמַעְתָּא הַךְ אַתְקָפְתָּא בִּשְׁלָמָא לְמ"ד כו' אוֹתְבֵהּ קַמֵּהּ דְּרַב אַשִׁי: כְּתוֹב לִי דְּלָא מַשְׁבְּעַתְּ לִי וּמִגּוֹ דְּרַמְיָא אַנַּפְשָׁהּ תָּבְעָה לֵיהּ פָּטוּר כָּל שְׁבוּעוֹת: אַתּוּן אַהָא מַתְנִיתוּ לְהָא דְּרַב יְהוּדָה אַרֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין דְּלָא פָּרֵישׁ בָּהּ בְּהֵי שְׁבוּעָה אַיְּרֵי וְאַפְלְגֵתֵּהּ דר"נ וְסָבְרִיתוּ דְּרַב יְהוּדָה אדר"נ פְּלִיג וְקַשְׁיָא לְכוּ: אֲנַן אַסֵּיפָא דְּמַתְנִי' מַתְנִינַן לַהּ דְּמַיְּרֵי בִּשְׁבוּעַת אַפּוֹטְרוֹפִּין בְּהֶדְיָא דְּקָתָנֵי וְאִם נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפְּיָא ודר"נ לָאו אַפְּלוּגְתָּא דְּרַב יְהוּדָה אִתְמַר אֶלָּא אַפֵּרוּשָׁא דְּרֵישָׁא אִתְמַר וְרַב מַתְנָא פְּלִיג אַדְּרַב יְהוּדָה בְּסֵיפָא בְּהֵי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס קָאָמַר לְשֶׁעָבַר אֲבָל בְּפוֹגֶמֶת כּוּלְּהוּ מוֹדוּ דְּפָטְרָה דִּשְׁבוּעָה הַבָּאָה לָהּ ע"י נְכָסָיו הִיא: שֶׁעָבַר מַאי עֲבִידְתֵּהּ כְּלוֹמַר עַד מָתַי קָרוּי לְשֶׁעָבַר דְּלָא אָמְרִינַן נִכְסֵי דְּיַתְמֵי נִינְהוּ וְאֵין תְּנַאי שֶׁלּוֹ מוֹעִיל בָּהֶן: אֲבָל בֵּין מִיתָה לִקְבוּרָה כְּבָר רָמוּ נִכְסֵי קַמֵּי יַתְמֵי וְאֵין תְּנַאי שֶׁלּוֹ מוֹעִיל בָּהֶן שֶׁלֹּא ע"י נְכָסָיו בָּאָה לָהּ: לִכְרָגָא לִפְרֹעַ לַמֶּלֶךְ כֶּסֶף גּוּלְגָּלְתָּא דְּיַתְמֵי: וְלִמְזוֹנֵי מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת וְהַיְּתוֹמִים: וְלִקְבוּרָה לִקְבוּרַת הַמֵּת אוֹ הַיְּתוֹמִים: מְזַבְּנִינַן נִכְסֵי דְּיַתְמֵי בְּלָא אַכְרָזְתָּא שֶׁאֵין שְׁהוּת וּמִתּוֹךְ לַדָּבָר וה"נ לָא מַשְׁבְּעִינַן עַל אוֹתָהּ מְכִירָה דא"א שֶׁלֹּא תְּזַלְזֵל וְתַפְסִידֵתַן וְנִמְצֵאת שְׁבוּעַת שֶׁקֶר: דְּלָא נֶדֶר דְּלָא שְׁבוּעָה אִם כָּתַב לָהּ לָשׁוֹן זֶה: נְקִי נֶדֶר מְנַקֵּית מִשְּׁבוּעֲתָא. מִדִּין שְׁבוּעָה: נְקִי נֶדֶר מְנַקֵּית מִשְּׁבוּעֲתָא מִדִּין שְׁבוּעָה: נְקִי נַפְשָׁךְ בִּשְׁבוּעֲתָא אִם יַחְשְׁדוּךְ הַשְׁבְּעִי לָהֶם: אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה דִּלְעוֹלָם יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ אִם מֵת הוּא וְהִיא נִפְרַעַת מֵהֶם: וְאִיכָּא דְּאָמְרִי לָהּ לְהָא דְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן אִמָּא מִרְיָם מַתְנִיתָא [וְלֹא אָמְרוּ לָהּ בִּלְשׁוֹן שְׁמַעְתָּא דְּאָמוֹרָא כְּדְאָמְרָן דְּאָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם אַבָּא שָׁאוּל אֶלָּא מַתְנִיתָא] הִיא וְאָמַר שְׁמוּאֵל עֲלָהּ הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל: מַתְנִי' הַפּוֹגֶמֶת כְּתֻבָּתָהּ כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל בְּמַתְנִיתִין גּוּפָהּ: לֹא תִּפָּרַע הַשְּׁאָר וּבִגְמ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא: עֵד אֶחָד מְעִידָהּ כו' בִּגְמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים מִשּׁוּם דְּאִי הֲוָה גָּבֵי מִן הַלֹּוֶה גּוּפֵהּ וַהֲוָה טָעִין לֹוֶה אִשְׁתְּבַע לִי דְּלָא פְּרַעְתִּיךְ אָמְרִינַן בִּשְׁבוּעוֹת דְּמַשְׁבְּעִינַן לֵיהּ וְאִי לָא טָעַן לָא טָעֲנִינַן לֵיהּ הוֹאִיל וְנָקֵט שְׁטָרָא אֲבָל בִּשְׁבִיל לָקוֹחוֹת אֲנַן טָעֲנִינַן דִּלְמָא אִי הֲוָה גָּבֵית מִן הַלֹּוֶה הֲוָה טָעֵין לָךְ אִשְׁתְּבַע לִי דְּלָא פְּרַעְתִּיךְ וּבָעֵית אִשְׁתְּבוּעֵי הַשְׁתָּא אֲנַן טָעֲנִינַן דִּפְתַח פִּיךְ לְאִלֵּם הוּא וּמִנִּכְסֵי יְתוֹמִים וְנִפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו כּוּלְּהוּ מִשּׁוּם הַאי טַעְמָא:

אֶלָּא לְמ"ד כו' אִיהִי מִי הֲוָת יָדְעָה דְּמוֹתֵב לָהּ אַפּוֹטְרוֹפְּיָא וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דִּלְדִידֵהּ אִיכָּא לְאוֹקְמֵי מַתְנִיתִין כְּשֶׁהִיא כְּבָר אַפּוֹטְרוֹפְּיָא וּלְכָךְ הִיא תּוֹבַעַת מִן הַבַּעַל לְפָטְרָהּ דְּמַאי דּוֹחֲקִין לְאוֹקְמָא מַתְנֵי' בִּשְׁבוּעַת אַפּוֹטְרוֹפְּיָא וְלוֹמַר דְּלָא מַיְּירֵי מַתְנֵי' בְּכָל עִנְיָן אֲפִלּוּ לֹא נַעֲשֵׂית עֲדַיִן אַפּוֹטְרוֹפְּיָא דִּסְתָמָא דְּמִלְּתָא שֶׁכָּתַב לָהּ בְּשָׁעָה שֶׁכּוֹנְסָהּ: [אַפֵּי' בֵּין מִיתָה לִקְבוּרָה מַה שֶּׁפֵּי' בְּקוּנְטְרֵס שֶׁלֹּא זִלְזְלָה אֵין נִרְאֶה דמ"מ תִּשָּׁבַע שֶׁלֹּא עִכְּבָה מִשֶּׁלָּהֶם בְּיָדָהּ אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי שֶׁלֹּא תַּנִּיחַ מֵת מוּטָל וְתֵלֵךְ לְבֵית אָבִיהָ וְהַשְׁתָּא נָמֵי שַׁפִּיר דְּמַיְתִי לִכְרָגָא וְלִמְזוֹנֵי וְלִקְבוּרָה דִּמְזַבְּנִינַן בְּלָא אַכְרָזְתָּא מִשּׁוּם כְּבוֹד הַמֵּת]: לִכְרָגָא וְלִמְזוֹנֵי פֵּי' בְּקוּנְטְרֵס לִכְרָגָא שֶׁל יְתוֹמִים וְקָשֶׁה דְּמַשְׁמַע הָא לִשְׁאָר צָרְכֵי הַיְתוֹמִין מַכְרִיזִין וְהָא לֵיתָא מִדְּפָרִיךְ בְּרֵישׁ פֶּרֶק שׁוּם הַיְתוֹמִין (עֲרָכִין כב. וְשָׁם) לְמ"ד אֵין נִזְקָקִין לְנִכְסֵי יְתוֹמִין אֶלָּא לִשְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבִּית מִן הַמִּשְׁנָה דְּשׁוּם הַיְתוֹמִין ל' יוֹם וּמַכְרִיזִין כו' דִּלְמָא הַהִיא הַכְרָזָה לֹא לִפְרֹעַ לְבַעַל חוֹב אֶלָּא כְּשֶׁמּוֹכְרִים לִשְׁאָר צָרְכֵי יְתוֹמִין לְכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ לִכְרָגָא שֶׁל אִשָּׁה לִפְרֹעַ כֶּסֶף גֻּלְגֹּלֶת שֶׁלָּהּ כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַבַּעַל עוֹשֶׂה דִּבְכְלַל מְזוֹנֵי הוּא: וְלִקְבוּרָה הָא לָא אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר שֶׁלֹּא יַנִּיחַ אֲבִיהֶן מֻטָּל בְּבִזָּיוֹן עַד שֶׁיְּשׁוּמוּ וְיַכְרִיזוּ אֶלָּא אִם לָווּ לְצֹרֶךְ קְבוּרָה מְזַבְּנִינַן לְצֹרֶךְ זֶה הַחוֹב בְּלֹא הַכְרָזָה שֶׁלֹּא תְּהֵא מַכְשִׁילוֹ לֶעָתִיד: מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה תֵּמַהּ אַמַּאי לֹא הִקְשָׁה מֵהַךְ מִשְׁנָה לְמ"ד בְּרֵישׁ פֶּרֶק שׁוּם הַיְתוֹמִים (עֲרָכִין כב. וְשָׁם) אֵין נִזְקָקִין לְנִכְסֵי יְתוֹמִים אא"כ רִבִּית אוֹכֶלֶת בָּהֶן דְּהַךְ לָא הֲוָה מָצֵי לְאוֹקְמָה כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ רִבִּית כְּדִמְשַׁנֵּי אַהַהִיא דְּאֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית וְאַטּוּבָא דְּמַיְתִי הָתָם וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהַךְ דְּהָכָא אִיכָּא לְאוֹקְמָה בִּיתוֹמִים גְּדוֹלִים דא"כ הַהִיא דְּאֵין נִפְרָעִין אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית אַמַּאי לָא מוּקֵי לַהּ דַּוְקָא בִּגְדוֹלִים אֶלָּא וַדַּאי ס"ל לְהַשַּׁ"ס דִּבְכָל עִנְיָן אַיְּרֵי וְאוֹמֵר ר"י דְּוַדַּאי דְּהַךְ דְּהָכָא הֲוָה מוּקֵי לָהּ בִּגְדוֹלִים דַּוְקָא אֲבָל הַהִיא דְּאֵין נִפְרָעִין אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית לָא נִיחָא לֵי' לְאוֹקְמָהּ בִּגְדוֹלֵי' דְּלָא נִפְשׁוֹט הָא דְּבָעֵי עֲלָהּ בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין נ.) יְתוֹמִים שֶׁאָמְרוּ דְּאֵין נִפְרָעִין אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית קְטַנִּים אוֹ אֲפִלּוּ גְּדוֹלִים: מַקְשִׁים הָא דִּתְנַן בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין דַּף לד: וְשָׁם) אֵין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וּפָרִיךְ מַאי אִרְיָא אַלְמָנָה כו' וּמְשַׁנֵּי דְּאַלְמָנָה אִצְטְרִיךְ לֵיהּ מִשּׁוּם חִנָּא וְהַשְׁתָּא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי הָא תְּנֵינָא לָהּ הָכָא וּלְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף פד.) נָמֵי גַּבֵּי הָיָה עָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה וּבַעֲ"ח תְּנַן שֶׁכֻּלָּן צְרִיכִין שְׁבוּעָה וי"ל דְּאִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי הָתָם דְּלָא תּוֹקְמֵהּ מַתְנִיתִין דְּהָכָא בִּגְרוּשָׁה אֲבָל בְּאַלְמָנָה לָא תִּבְעֵי שְׁבוּעָה מִשּׁוּם חִנָּא ואע"ג דִּגְרוּשָׁה בָּעֲיָא נָמֵי חֵן כִּדְאָמַר לְקַמָּן בְּפֶרֶק אַלְמָנָה (כְּתֻבּוֹת דַּף צז:) מ"מ לָא בָּעֲיָא חֵן כְּמוֹ אַלְמָנָה וְהָא לָא תִּקְשֵׁי מַתְנִיתִין דְּהָכָא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי דְּהָכָא תְּנָא לָהּ בַּהֲדֵי הָנָךְ דְּאֵין נִפְרָעִין אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא ה:; בבא בתרא לג.
ב משנה שבועות; שבועות מה.
ג תוספתא כתובות

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ד, טוש״ע אה״ע סי׳ צח סעי׳ ה:
ב מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הל׳ טז:
ג מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כ:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יא, סמג עשין מח, סמג עשין צד, סמג עשין ל, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ג:
ה מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ צח סעי׳ ו:
ו מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ יד:
ז מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין מח, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ פד סעי׳ א:
ח מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א:
ט מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ טו, טוש״ע חו״מ סי׳ פד סעי׳ ה:
י מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כ:
יא מיי׳ פכ״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ י, טוש״ע חו״מ סי׳ קיד סעי׳ ד:
יב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ יט:
יג מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קח סעי׳ ג יז:
יד מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ טז:
טו מיי׳ פי״ג מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א:
טז מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קו סעי׳ א:

(א)רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל זְמַן שֶׁהִיא תּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ — הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ, וְאִם אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ — אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. [אב]גְּמָ׳ סָבַר רָמֵי בַּר חָמָא לְמֵימַר שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְיתָא — דְּקָא טָעֵין מָאתַיִם וְקָא מוֹדֵה לֵיהּ בְּמֵאָה, הָוְיָא לֵיהּ הוֹדָאָה בְּמִקְצָת הַטַּעֲנָה, וְכָל הַמּוֹדֶה בְּמִקְצָת הַטַּעֲנָה — יִשָּׁבַע. [ג]אָמַר רָבָא: שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר: חֲדָא — דְּכָל הַנִּשְׁבָּעִין שֶׁבַּתּוֹרָה נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין, וְהִיא נִשְׁבַּעַת וְנוֹטֶלֶת. וְעוֹד: אֵין נִשְׁבָּעִין עַל כְּפִירַת שִׁעְבּוּד קַרְקָעוֹת. [ד]אֶלָּא אָמַר רָבָא: מִדְּרַבָּנַן, דְּפָרַע — דָּיֵיק, דְּמִיפְּרַע — לָא דָּיֵיק, וּרְמוֹ רַבָּנַן שְׁבוּעָה עֲלַהּ כִּי הֵיכִי דְּתִידּוֹק. [ה]אִיבַּעְיָא לְהוּ: פּוֹגֶמֶת כְּתוּבָּתָהּ בְּעֵדִים, מַהוּ? אִם אִיתָא דְּפָרְעָה — בְּעֵדִים הֲוָה פָּרַע לַהּ, אוֹ דִּלְמָא אִיתְרְמוּיֵי אִיתְרְמִי לֵיהּ? [ו־יב](ב)תָּא שְׁמַע: כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שֶׁבַּתּוֹרָה נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין. וְאֵלּוּ נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין: הַשָּׂכִיר, וְהַנִּגְזָל, וְהַנֶּחְבָּל, וְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה, וְחֶנְוָנִי עַל פִּנְקָסוֹ, וְהַפּוֹגֵם שְׁטָרוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים. שֶׁלֹּא בְּעֵדִים — אִין, בְּעֵדִים — לָא! לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִיבַּעְיָא בְּעֵדִים — דְּוַדַּאי צְרִיכָה שְׁבוּעָה, אֲבָל שֶׁלֹּא בְּעֵדִים, אֵימָא תֶּהֱוֵי כְּמֵשִׁיב אֲבֵידָה וְתִשְׁקוֹל בְּלֹא שְׁבוּעָה, קָא מַשְׁמַע לַן. [יא]אִיבַּעְיָא לְהוּ: הַפּוֹגֶמֶת כְּתוּבָּתָהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן: כֵּיוָן דְּקָא דָיְיקָא כּוּלֵּי הַאי, קוּשְׁטָא קָא אַמְרַהּ, אוֹ דִּלְמָא אִיעָרוֹמֵי קָא מְעָרְמָא? תֵּיקוּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: פּוֹחֶתֶת כְּתוּבָּתָהּ, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן הַיְינוּ פּוֹגֶמֶת, אוֹ דִּלְמָא: פּוֹגֶמֶת מוֹדְיָא בְּמִקְצָת, הָא לָא קָא מוֹדְיָא בְּמִקְצָת. [יב]תָּא שְׁמַע: פּוֹחֶתֶת — תִּפָּרַע שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ אֶלֶף זוּז, וְאָמַר לָהּ ״הִתְקַבַּלְתְּ כְּתוּבָּתֵיךְ״, וְהִיא אוֹמֶרֶת ״לֹא הִתְקַבַּלְתִּי, וְאֵינָהּ אֶלָּא מָנֶה״ — נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. [יג]בְּמַאי גָּבְיָא? בְּהַאי שְׁטָרָא? הַאי שְׁטָרָא חַסְפָּא בְּעָלְמָא הוּא! אָמַר רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה: בְּאוֹמֶרֶת ״אֲמָנָה הָיְתָה לִי בֵּינִי לְבֵינוֹ״. [יד־טו](ג)עֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְּרוּעָה. סָבַר רָמֵי בַּר חָמָא לְמֵימַר שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְיתָא, דִּכְתִיב: ״לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת״. לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת הוּא דְּאֵינוֹ קָם, אֲבָל קָם הוּא לִשְׁבוּעָה. וְאָמַר מָר: כָּל מָקוֹם שֶׁהַשְּׁנַיִם מְחַיְּיבִין אוֹתוֹ מָמוֹן — אֶחָד מְחַיְּיבוֹ שְׁבוּעָה. אָמַר רָבָא, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר. חֲדָא: דְּכָל הַנִּשְׁבָּעִין שֶׁבַּתּוֹרָה נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין, וְהִיא נִשְׁבַּעַת וְנוֹטֶלֶת. וְעוֹד: אֵין נִשְׁבָּעִין עַל כְּפִירַת שִׁיעְבּוּד קַרְקָעוֹת. אֶלָּא אָמַר רָבָא: מִדְּרַבָּנַן, כְּדֵי לְהָפִּיס דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל. אָמַר רַב פָּפָּא:

אִי

ר״ש אוֹמֵר כו׳ בגמ׳ מְפָרֵשׁ אַהֵיָּא קָאֵי: גְּמ׳ שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְתָא וְנַפְקָא מִנָּהּ דְּלָא מַפְּכִינַן לָהּ: נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין מִי שֶׁתּוֹבְעִין אוֹתוֹ נִשְׁבָּע שֶׁנֶּאֱמַר וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם מִי שֶׁעָלָיו לְשַׁלֵּם הוּא נִשְׁבָּע: כָּל שְׁטָרוֹת שִׁעְבּוּד קַרְקָעוֹת הֵן וְאֵין נִשְׁבָּעִין עַל הַקַּרְקָעוֹת כִּדְאָמְרִינַן בִּשְׁבוּעוֹת (דַּף מב:) וּבְהַזָּהָב (ב״מ נז:): אֶלָּא אָמַר רָבָא מִדְּרַבָּנָן הִיא שְׁבוּעָה זוֹ מ״ט דְּפָרַע דָּיֵיק כּוּ׳ וְא״ת בְּלֹא פּוֹגֵם נָמֵי הָא קַיְמָא לַן בִּשְׁבוּעוֹת דְּאִי א״ל אִשְׁתְּבַע לִי דְּלָא פְּרַעְתִּיךְ מַשְׁבְּעִינַן לֵיהּ וְהַאי נָמֵי הָא קָא טָעַן לָהּ פְּרַעְתִּיךְ וּמַה צֹּרֶךְ בִּפְגִימָה וְכֵן בְּעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁפְּרוּעָה בְּלֹא עֵד נָמֵי מַשְׁבְּעִינַן לָהּ הָא פָּרְכִינַן לֵיהּ בִּשְׁבוּעוֹת מַה בֵּין זֶה לְפוֹגֵם שְׁטָרוֹ וּמְשַׁנֵּינַן לָהּ הָכִי הָתָם כִּי פָּגִים וא״ל הַאי פְּרַעְתִּיךְ מַשְׁבְּעִינַן לֵיהּ וַאֲפֵי׳ לֹא טָעַן לוֹ זֶה הִשָּׁבַע לִי אֲבָל כִּי לָא פָּגִים אֲפִי׳ א״ל פְּרַעְתִּיךְ אִי לָא א״ל בְּהֶדְיָא אִשְׁתְּבַע לִי אָמְרִינַן לֵהּ זִיל שַׁלֵּם דְּהָא נָקֵט שְׁטָרָא: פּוֹגֶמֶת כְּתֻבָּתָהּ בְּעֵדִים הִתְקַבַּלְתִּי מָנֶה וּבִפְנֵי עֵדִים קִבַּלְתִּיו: מִי אָמְרִי׳ אִי אִיתָא דִּפְרָעֹה טְפֵי בְּעֵדִים הֲוָה פָּרַע דְּהָא דָּק וְקָא אַיְתִי עֵדִים לְפֵרָעוֹן מָנֶה קַמָּא: אוֹ דִּלְמָא לָאו מִשּׁוּם דְּדָק הוּא אֶלָּא אִתְרְמוּיֵי אִתְרַמִּי דַּהֲווּ עֵדִים הָתָם בְּהַהוּא זִמְנָא: וְאֵלּוּ נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לִשָּׁבַע וְלִטֹּל וְטַעֲמַיְהוּ מְפֹרָשׁ בִּשְׁבוּעוֹת בְּפֶ׳ כָּל הַנִּשְׁבָּעִין: שָׂכִיר אָמַר לוֹ תֵּן לִי שְׂכָרִי וְהוּא אוֹמֵר נָתַתִּי: נִגְזָל רָאוּהוּ שֶׁנִּכְנַס בְּבֵיתוֹ אָמַר לוֹ תֵּן לִי כֵּלַיי שֶׁנָּטַלְתָּ וְהוּא אוֹמֵר לֹא נָטַלְתִּי וְהָעֵדִים רָאוּ שֶׁיָּצָא וְהַכֵּלִים תַּחַת כְּנָפֵי טַלִּיתוֹ וְלֹא יָדְעוּ מַה: הַנֶּחְבָּל רָאוּהוּ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיָדוֹ שָׁלֵם וְיָצָא חָבוּל אָמַר לוֹ חָבַלְתָּ בִּי וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָבַלְתִּי: וְחֶנְוָנִי עַל פִּנְקָסוֹ שֶׁכּוֹתֵב בּוֹ הֲקָפוֹתָיו כָּךְ צִוַּנִי פְּלוֹנִי לָתֵת לְפוֹעֲלָיו וְנָתַתִּי לָהֶם וְהֵם אוֹמְרִים לֹא נָטַלְנוּ שְׁנֵיהֶם נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין הֵימֶנּוּ: דְּוַדַּאי צְרִיכָה שְׁבוּעָה עַל הַשְּׁאָר דְּהָא דְּקָא מוֹדְיָא בְּהַאי מָנֶה מִשּׁוּם עֵדִים הוּא וְלָאו הֲשָׁבַת אֲבֵדָה הִיא: תֶּהֱוֵי כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ שְׁטָר שָׁלֵם עָלָיו וְאִי בָּעֲיָא הֲוָיָא אָמְרָה לֹא קִבַּלְתִּי כְּלוּם: פָּחוֹת פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה בְּמָנֶה שֶׁהִיא מוֹדָה עָלָיו שֶׁקִּבְּלָהּ עוֹשָׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן כָּךְ נָתַתָּ לִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְכָךְ בְּיוֹם פְּלוֹנִי וּמְצָרַפְתָּן בְּחֶשְׁבּוֹן אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה: מַהוּ צְרִיכָה שְׁבוּעָה עַל הַשְּׁאָר אוֹ לֹא: פּוֹחֶתֶת הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ אֶלֶף זוּז כָּתוּב בַּשְּׁטָר וְהוּא אוֹמֵר הִתְקַבַּלְתְּ כֻּלָּהּ וְהִיא אוֹמֶרֶת לֹא הִתְקַבַּלְתִּי כְּלוּם אֲבָל מוֹדָה אֲנִי שֶׁלֹּא הִתְנֵיתָ עִמִּי לִכְתֻבָּתִי אֶלָּא מָנֶה: מוֹדְיָא בְּמִקְצָת שֶׁנִּתְקַבְּלָה קְצָת: בְּמַאי גָּבְיָא אֲפִלּוּ הַהוּא מָנֶה: בְּהַאי שְׁטָרָא הָא חַסְפָּא בְּעָלְמָא הוּא שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת מְזֻיָּף הוּא: בְּאוֹמֶרֶת אֲמָנָה הָיְתָה בֵּינִי לְבֵינוֹ שֶׁשְּׁטָר נִכְתַּב וְנֶחְתַּם כַּהֹגֶן וּבִפְנֵי הָעֵדִים קִבֵּל עָלָיו אֶלֶף זוּז אֲבָל הוּא הֶאֱמִין בִּי שֶׁלֹּא אֶתְבָּעֶנּוּ אֶלָּא מָנֶה: אֶחָד מְחַיְּבוֹ שְׁבוּעָה עַל מָמוֹן שֶׁאִלּוּ הָיוּ שְׁנַיִם הָיָה מְשַׁלֵּם עַכְשָׁו יִשָּׁבַע שֶׁהָעֵד מַכְחִישׁ:

אָמַר רָבָא שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר תֵּמַהּ לְרַשְׁבָּ״א אַכַּתִּי אִיכָּא שְׁלִישִׁית דְּמִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה דְּמוֹדֶה מִקְצָת הַטַּעֲנָה יִשָּׁבַע מִשּׁוּם דְּאִשְׁתְּמוֹטֵי קָא מִשְׁתְּמִיט וְאָמַר רַחֲמָנָא רְמִי שְׁבוּעָה עֲלֵהּ כִּי הֵיכִי דְּלוֹדֵי (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף יח.) וְהַאי טַעְמָא לֹא שַׁיָּךְ הָכָא כְּלָל: **דְּמִפָּרַע** לֹא דָּיֵיק וְדַוְקָא בְּפוֹגֵם הוּא דְּאִיכָּא לְמֵימַר הוֹאִיל וּפָרַע בְּמִקְצָת יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁפָּרַע הַכֹּל אֲבָל בְּלֹא פּוֹגֵם לָא אָמְרִינַן דְּלָא דָּיֵיק וְלֹא שַׁיָּךְ כָּאן מִגּוֹ הוֹאִיל וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּלָא דָּיֵיק הוּא דְּהוּא סָבוּר שֶׁיְּדַקְדֵּק וְלֹא דִּקְדֵּק כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּהָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה (יְבָמוֹת דַּף קיד: וְשָׁם) מֵת בַּעְלִי בַּמִּלְחָמָה אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת אַף עַל גַּב דְּאִיכָּא מִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה מֵת עַל מִטָּתוֹ וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאָמְרָה בִּדְדָמֵי דְּזִמְנִין דְּמָחוּ לֵהּ בְּגִירָא אוֹ בְּרֻמְחָא וְסָבְרָה דְּמֵת וּמִיהוּ קָשֶׁה לר״י דִּבְרֵישׁ פֶּרֶק כָּל הַנִּשְׁבָּעִין (שְׁבוּעוֹת מה: וְשָׁם) גַּבֵּי שָׂכִיר בִּזְמַנּוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל אָמְרִינַן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁשְּׂכָרוֹ בְּעֵדִים אֲבָל שְׂכָרוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לֹא שְׂכַרְתִּיךְ מֵעוֹלָם יָכוֹל לוֹמַר שְׂכַרְתִּיךְ וְנָתַתִּי לְךָ שְׂכָרְךָ וְאַמַּאי מְהֵימַן בְּמִגּוֹ וְהָא טַעְמָא דְּשָׂכִיר נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל בִּשְׂכָרוֹ בְּעֵדִים מִשּׁוּם דבעה״ב טָרוּד בְּפוֹעֲלָיו וְסָבוּר שֶׁפְּרָעוֹ כִּדְאָמַר הָתָם דַּאֲפִילּוּ שְׁבוּעָה לֹא הָיָה צָרִיךְ הַשָּׂכִיר אֶלָּא כְּדֵי לְהָפִּיס דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת: **וְאֵלּוּ** נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין הַשָּׂכִיר כו׳ תֵּמַהּ אַמַּאי לָא תָּנֵי כָּל הָנֵי דְּמַתְנִיתִין בִּשְׁלָמָא לְתַנָּא דְּמַתְנִיתִין דִּשְׁבוּעוֹת (דַּף מד:) אִכָּא לְמֵימַר דְּלָא תָּנֵי אֶלָּא הַנְהוּ דס״ד לְמֵימַר דְּאֵין נוֹטְלִין אֲפִילּוּ בִּשְׁבוּעָה דִּלְהָכִי קָאָמַר הַאי לִשָּׁנָא נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין וְלָא קָאָמַר אֵין נִפְרָעִין אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה כְּמוֹ בְּמָתְנֵי׳ אֲבָל הַאי תַּנָּא דִּבְרַיְתָא כֵּיוָן דְּחָשֵׁב פּוֹגֵם שְׁטָרוֹ אַמַּאי לָא תָּנֵי נַמֵּי כָּל הָנֵי דְּמַתְנִי׳ וְי״ל דְּהַאי תַּנָּא לָא חָשִׁיב פּוֹגֵם שְׁטָרוֹ בָּא מִכֹּחַ הַשְּׁטָר כִּי הָנֵי אַחֲרָנֵי דְּמַתְנִי׳ כֵּיוָן דְּהוּא עַצְמוֹ מוֹדֶה שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לוֹ כָּל הַכָּתוּב בַּשְּׁטָר אֶלָּא מוֹדֶה שֶׁפָּרַע מִקְצָת וְאִצְטְרִיךְ שַׁפִּיר לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּנוֹטְלִין: **אֲבָל** שֶׁלֹּא בְּעֵדִים אֵימָא תֶּהֱוֵי כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה וְאַף עַל גַּב דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּמִפָּרַע לֹא דָּיֵיק וא״כ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים נָמֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּסָלְקָא דַּעְתִּין שֶׁלֹּא בְּעֵדִים שֶׁהוּא זָכוּר מִקְצָת הַפְּרִיעָה א״כ וַדַּאי דִּקְדֵּק קמ״ל: **אוֹ** דִּלְמָא פּוֹגֶמֶת מוֹדְיָא בְּמִקְצָת פֵּרוּשׁ וְאִיכָּא לְמֵימַר לָאו דַּוְקָא וּמִדְּנִפְרְעָה מִקְצָת נִפְרְעָה כֻּלָּהּ אֲבָל הָא דְּלָא מוֹדְיָא דְּנִפְרְעָה כְּלָל לֹא שַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא אֲבָל תֵּמַהּ לִי א״כ כָּל שָׁעָה אָתְיָא לְאִעָרוֹמֵי לְפָחוֹת: **הַאי** שְׁטָרָא חַסְפָּא בְּעָלְמָא הוּא וְאֵין לָאִשָּׁה לְהוֹצִיא מִן הַבַּעַל כְּתֻבָּה הוֹאִיל וְהוּא מֻחְזָק וְכִדְאָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב״ב דַּף לב: וְשָׁם) הֵיכָא דְּקָיְמִי זוּזֵי לֵיקוּם גַּבֵּי הַהוּא דא״ל לְחַבְרֵהּ מַאי בָּעֵית בְּהַאי אַרְעָא א״ל מִנָּךְ זְבֶנְתַּהּ וְהָא שְׁטָרָא א״ל הַאי שְׁטָרָא חַסְפָּא בְּעָלְמָא הוּא גְּחֵין לְחֵישׁ לֵהּ לְרָבָא א״ל אִין שְׁטָרָא חַסְפָּא בְּעָלְמָא דְּזִיּוּפֵי הוּא כוּ׳ אָמַר רַבָּא מָה לִי לְשַׁקֵּר אִי בָּעֵי אָמַר שְׁטָרָא מְעַלְיָא הוּא כוּ׳ וּמַסְקִינַן הֵיכָא דְּקַיְמָא אַרְעָא תֵּקוּם וְהֵיכָא דְּקָיְמִי זוּזֵי לֵיקוּם: **וְעוֹד** אֵין נִשְׁבָּעִין עַל כְּפִירַת שִׁעְבּוּד קַרְקָעוֹת מַקְשִׁין הָא בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב״מ דַּף נז:) דְּיָלְפִינַן דְּאֵין נִשְׁבָּעִין עַל כְּפִירַת שִׁעְבּוּד קַרְקָעוֹת הַיְנוּ מֵהַנֵּהוּ קְרָאֵי דְּאַיְּרֵי בִּשְׁבוּעָה שע״י הוֹדָאַת עַצְמוֹ בָּאָה אֲבָל בִּשְׁבוּעָה שע״י עֵד אֶחָד לָא אַשְׁכְּחַן וְאֵין לוֹמַר דְּמִסְתַּמָּא שָׁוִים דְּהָא אַשְׁכְּחַן בָּהֶם חִלּוּק לְמִלְּתָא אַחֲרִיתִי בִּשְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת דַּף מ. וְשָׁם) דְּאָמְרִינַן אָמַר ר״נ אָמַר שְׁמוּאֵל לֹא שָׁנוּ דְּהַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף אֶלָּא בְּטַעֲנַת מַלְוֶה וְהוֹדָאַת לֹוֶה אֲבָל בְּעֵד אֶחָד אֲפִי׳ לֹא טוֹעֲנוֹ אֶלָּא בִּפְרוּטָה וְעֵד אֶחָד מְעִידוֹ שֶׁהוּא חַיָּב חַיָּב לוֹ שְׁבוּעָה כו׳ וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ דְּמָצֵי לְמֵימַר שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר לְעֵיל (שָׁם דַּף לט:) אַמַּתְנִי׳ דְּטַעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף אֲפִלּוּ לֹא כָּפַר אֶלָּא פְּרוּטָה אוֹ לֹא הוֹדָה אֶלָּא בִּפְרוּטָה חַיָּב הִלְכָּךְ בְּעֵד אֶחָד דְּלָא שַׁיָּךְ חִיּוּבָא דִּידֵהּ אֶלָּא בִּכְפִירָה כִּי לֹא טוֹעֲנוֹ אֶלָּא בִּפְרוּטָה מְחַיֵּב דְּאִי אֲמַרְתְּ בָּעֵינַן מ״מ טַעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף א״כ כָּל שְׁתֵּי כֶּסֶף אַתָּה צ״ל שֶׁיִּכְפֹּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב מִטַּעַם מוֹדֶה בְּמִקְצָת אֶלָּא מִטַּעַם עֵד אֶחָד הִלְכָּךְ אִית לָן לְמֵימַר דְּעַל טַעֲנַת פְּרוּטָה מְחַיֵּב הֲרֵי יִתְחַיֵּב בְּעֵד אֶחָד עַל כְּפִירַת פְּרוּטָה כְּמוֹ בְּמוֹדֶה בְּמִקְצָת וּבָרַיְתָא דְּמַיְתִי בְּמַסְקָנַת מִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל וְתַנְיָא כָּל מָקוֹם שֶׁשְּׁנַיִם מְחַיְּבִין אוֹתוֹ מָמוֹן אֶחָד מְחַיְּבוֹ שְׁבוּעָה לָא תִּקְשֵׁי לְרַב דְּקָסָבַר כְּפִירַת טַעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף דְּאֵין לְמֵדִין מִן הַכְּלָלוֹת וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ חוּץ מִיהוּ קָשֶׁה לִי לְעוֹלָם בָּעֵינַן טַעֲנָה עַצְמָהּ שְׁתֵּי כֶּסֶף בְּעֵד אֶחָד כְּמוֹ בְּמוֹדֶה בְּמִקְצָת וְהוּא וַדַּאי כָּפַר לוֹ הַשְּׁתֵּי כֶּסֶף אֲבָל עֵד אֶחָד אֵין מֵעִיד אֶלָּא בִּפְרוּטָה וְאָמַר לָנוּ רַבֵּינוּ תֵּרוּץ אַחֵר דְּאַלִּבָּא דְּכוּ״ע אָתְיָא מֵימְרָא דִּשְׁמוּאֵל אע״ג דִּמְחַיְּבִינַן שְׁבוּעָה בְּעֵד אֶחָד בְּאוֹתוֹ עִנְיָן דְּמִפְּטַר בְּמוֹדֶה מִקְצָת לָא דָּמֵי לְהָכָא דְּהָתָם מִין הַמְחֻיָּב שְׁבוּעָה בְּעָלְמָא מִיהָא הָוֵי אֲבָל כְּפִירַת שִׁעְבּוּד קַרְקָעוֹת לֹא מָצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם בְּמִינוֹ שְׁבוּעָה וְהִלְכָּךְ גַּבֵּי עֵד אֶחָד אִית לָן לְמִפְטְרֵהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ א:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ שבועות הל׳ ה, סמג עשין סה, סמג עשין עא, טוש״ע חו״מ סי׳ פז סעי׳ א:

ג מיי׳ פה׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ א, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ צה סעי׳ א:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ מלוה ולוה הל׳ א, סמג עשין פד, טוש״ע חו״מ סי׳ פד סעי׳ א:

ה מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ טו, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ פד סעי׳ א:

ו מיי׳ פא׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ ב:

ז מיי׳ פב׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ ד, סמג עשין סה, סמג עשין עא, סמג עשין ע, טוש״ע חו״מ סי׳ פט סעי׳ א ב:

ח מיי׳ פד׳ מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ א, סמג עשין עג, טוש״ע חו״מ סי׳ צ סעי׳ א:

ט מיי׳ פה׳ מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ד, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ צב סעי׳ א:

י מיי׳ פט״ז מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ה, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ צא סעי׳ א:

יא מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ פד סעי׳ א:

יב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ יז, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ פד סעי׳ ד:

יג מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ יז, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ פד סעי׳ ד:

יד מיי׳ פה׳ מהל׳ עדות הל׳ א:

טו מיי׳ פא׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ א:

טז מיי׳ פי״א מהל׳ שבועות הל׳ ה, סמג עשין סה, סמג עשין עא, סמג לאוין ריג, טוש״ע חו״מ סי׳ פז סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב שבועות מד:; משנה שבועות

ג שבועות מ.

תורה אור השלם

לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עָוֺן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר [דברים יט, טו]

אִי פִּיקֵּחַ הוּא, מַיְיתֵי לַהּ לִידֵי שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְיתָא. יָהֵיב לַהּ כְּתוּבְּתַהּ בְּאַפֵּי חַד סָהֲדָא, וְסָמֵיךְ סָהֲדָא קַמָּא אַסָּהֲדָא בָּתְרָא, וּמוֹקֵים לְהוּ לְהָנָךְ קַמָּאֵי בְּמִלְוָה. מַתְקֵיף לַהּ רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: הֵיאַךְ סָמֵיךְ סָהֲדָא קַמָּא אַסָּהֲדָא בָּתְרָא? אֶלָּא אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: יָהֵיב לַהּ כְּתוּבְּתַהּ בְּאַפֵּי סָהֲדָא קַמָּא וְסָהֲדָא בָּתְרָא וּמוֹקֵים לְה[וּ] לְהָנָךְ קַמָּאֵי בְּהַלְוָאָה. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי, אַכַּתִּי יְכוֹלָה לְמֵימַר: שְׁתֵּי כְּתוּבּוֹת הֲוַאי! אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: הוּא דְּמוֹדַע לְהוּ. [א](א)מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים. תְּנַן הָתָם: וְכֵן הַיְתוֹמִים לֹא יִפָּרְעוּ אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. (ב)מִמַּאן? אִילֵימָא מִלֹּוֶה — הַשְׁתָּא אֲבִיהֶן שָׁקֵיל בְּלָא שְׁבוּעָה, וְאִינְהוּ בִּשְׁבוּעָה?! אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: וְכֵן הַיְתוֹמִים מִן הַיְתוֹמִים — לֹא יִפָּרְעוּ אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. [ב]אָמַר רַב זְרִיקָא אָמַר רַב יְהוּדָה, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ יְתוֹמִים: אָמַר לָנוּ אַבָּא ״לָוִיתִי וּפָרַעְתִּי״, אֲבָל אָמְרוּ: אָמַר לָנוּ אַבָּא ״לֹא לָוִיתִי״ — אַף בִּשְׁבוּעָה לֹא יִפָּרְעוּ. (ג)מַתְקֵיף לַהּ רָבָא, אַדְּרַבָּה: כָּל הָאוֹמֵר ״לֹא לָוִיתִי״ — כְּאוֹמֵר ״לֹא פָּרַעְתִּי״ דָּמֵי, אֶלָּא אִי אִתְּמַר, הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַב זְרִיקָא אָמַר רַב יְהוּדָה: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ יְתוֹמִים: אָמַר לָנוּ אַבָּא ״לָוִיתִי וּפָרַעְתִּי״, אֲבָל אָמְרוּ: אָמַר לָנוּ אַבָּא ״לֹא לָוִיתִי״ — נִפְרָעִין שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. שֶׁכָּל הָאוֹמֵר ״לֹא לָוִיתִי״ כְּאוֹמֵר ״לֹא פָּרַעְתִּי״ דָּמֵי. (ד)וְנִפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. אָמַר רַב אַחָא שַׂר הַבִּירָה: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי יִצְחָק בְּאַנְטוֹכְיָא, וְאָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לִכְתוּבַּת אִשָּׁה, מִשּׁוּם חִינָּא. אֲבָל בַּעַל חוֹב — לָא. [ג]וְרָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: אֲפִילּוּ בַּעַל חוֹב, שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל מְעוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהוֹלֵךְ וְיוֹשֵׁב בִּמְדִינַת הַיָּם, וְאַתָּה נוֹעֵל דֶּלֶת בִּפְנֵי לוֹוִין. (ה)רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ וְכוּ׳. רַבִּי שִׁמְעוֹן אַהֵיָּיא? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, אַהָא: וְנִפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, לָא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. לָא שְׁנָא לִמְזוֹנֵי וְלָא שְׁנָא לִכְתוּבָּה. וַאֲתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן לְמֵימַר: כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ — יוֹרְשֶׁיהָ מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ.

אֵינָהּ

אִי פִּקֵּחַ הוּא הַאי בַּעַל: לִידֵי שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְתָא שֶׁהִיא בְּשֵׁם אוֹ בְּכִנּוּי וְאוֹחֵז סֵפֶר בְּיָדוֹ כִּדְאָמְרִינַן בִּשְׁבוּעוֹת (דַּף לח:) וַחֲמוּרָה הִיא מְאֹד אֲבָל שְׁבוּעָה דְּרַבָּנָן קְלָלָה בְּעָלְמָא כְּעֵין שֶׁלָּנוּ: יָהֵב לַהּ כְּתֻבְּתַהּ בְּאַפֵּי חַד סָהֲדָא פַּעַם שְׁנִיָּה: וְסָמֵךְ סָהֲדָא קַמָּא אַסָּהֲדָא בָּתְרָא יָבִיא אֶת שְׁנֵיהֶם יַחַד לְב"ד שֶׁאִם תִּכְפּוֹר יְעִידוּהָ שְׁנֵיהֶם שֶׁנִּתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ: וּמוּקִי לְהָנָךְ קַמָּאֵי בְּהַלְוָאָה יִתְבָּעֶנָּה פֵּרָעוֹן הָרִאשׁוֹן וְיֹאמַר מַלְוֶה הֵן אֶצְלֵךְ שֶׁהֲרֵי הִתְקַבַּלְתְּ כְּתֻבָּתֵךְ שֵׁנִית וּכְשֶׁתִּכְפּוֹר וְתֹאמַר לֹא קִבַּלְתִּי אֶלָּא הַפַּעַם הַזֹּאת וְעֵד אֶחָד מֵעִיד עַל הָרִאשׁוֹנָה אִיכָּא שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְתָא נִשְׁבַּעַת וְלֹא מְשַׁלֶּמֶת וְאֵין כָּאן שִׁעְבּוּד קַרְקָעוֹת שֶׁלֹּא מִכֹּחַ כְּתֻבָּה תּוֹבְעָהּ: הֵיכִי סָמִיךְ כּו׳ מַה שֶּׁרָאָה זֶה לֹא רָאָה זֶה וְאִם תִּכְפּוֹר עַל שְׁתֵּיהֶן אֵין כָּאן אֶלָּא עֵד אֶחָד וְתִשָּׁבַע וְתִטֹּל שְׁלִישִׁית וְנִמְצָא מַפְסִיד: בְּאַפֵּי סָהֲדָא קַמָּא וְסָהֲדָא בָּתְרָא וה"ה לִשְׁנֵי עֵדִים מִן הַשּׁוּק אֲבָל עֵצָה טוֹבָה הִיא שֶׁיַּכִּיר הָעֵד הָרִאשׁוֹן שֶׁשְּׁתֵּי פְּעָמִים פָּרַע וְיָכוֹל לְהָעִיד עַל פֵּרְעוֹן הַכְּתֻבָּה עִם חֲבֵרוֹ וְעַל הַפֵּרָעוֹן הָרִאשׁוֹן: יְכוֹלָה לוֹמַר שְׁתֵּי כְּתֻבּוֹת הָיוּ שְׁתֵּי שְׁטָרוֹת הָיוּ לִי עָלֶיךָ בַּפֵּרָעוֹן הָרִאשׁוֹן הֶחֱזַרְתִּי לְךָ אַחַת וּבַשְּׁנִיָּה אַחֶרֶת וַהֲרֵי הָעֵד הָרִאשׁוֹן מֵעִיד לְסַיְּעָהּ שֶׁרָאָה שְׁנֵי הַפִּרְעוֹנוֹת לְשֵׁם כְּתֻבָּה וְלֹא לְשֵׁם מִלְוֶה: דְּמוֹדַע לְהוּ לְסָהֲדָא קַמָּא וּבָתְרָא לִפְנֵי פֵּרָעוֹן הַשֵּׁנִי דְּעוּ שֶׁכְּבָר פָּרַעְתִּי לָהּ כְּתֻבָּתָהּ בִּפְנֵי אֶחָד מִכֶּם וְהִיא כּוֹפֶרֶת וַאֲנִי רוֹצֶה לְפָרְעָהּ שֵׁנִית לְשֵׁם כְּתֻבָּה שֶׁיִּהְיוּ לִי שְׁנֵי עֵדִים בַּדָּבָר וְאֶתְבַּע אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְיֵשׁ לִי עֲלֵיהֶן עֵד אֶחָד וְתִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְתָא וְכֵיוָן דְּשַׁמְעִינְהוּ וְלָא מְסַיַּע לָהּ הַאי עֵד קַמָּא תּוּ לָא מָצֵית לְמֵימַר ב׳ כְּתֻבּוֹת הָווּ דְּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הוּא: תְּנַן הָתָם בִּשְׁבוּעוֹת: אִי נֵימָא מַלְוֶה שֶׁהַלֹּוֶה קַיָּם וְהָיוּ מוֹצִיאִין עָלָיו שְׁטַר אֲבִיהֶן: לֹא שָׁנוּ דְּכִי מִשְׁתַּבְעֵי שָׁקְלֵי: שֶׁאָמְרוּ יְתוֹמִים שֶׁל לֹוֶה לָוִיתִי וּפָרַעְתִּי יִשָּׁבְעוּ אֵלּוּ שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא פְּקָדָנוּ וְלָא אָמַר לָנוּ אַבָּא וְלֹא מָצִינוּ שׁוֹבֵר בֵּין שְׁטָרוֹתָיו שֶׁשְּׁטָר זֶה פָּרוּעַ וְנוֹטְלִין: כְּאוֹמֵר לֹא פָּרַעְתִּי דָּמֵי דְּכֵיוָן דְּאָמַר לֹא לָוָה מוֹדֶה הוּא שֶׁלֹּא פָּרַע וַהֲרֵי שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁלָּוָה: לֹא שָׁנוּ דְּבָעוּ שְׁבוּעָה: שַׂר הַבִּירָה כָּךְ כִּנּוּיוֹ: לֹא שָׁנוּ שֶׁיּוֹרְדִין בֵּית דִּין לְנִכְסֵי אָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו: לָא שְׁנָא לִמְזוֹנֵי בָּאָה לְב"ד וְתוֹבַעַת מְזוֹנוֹת מִנִּכְסֵי בַּעְלָהּ לִמְכֹּר קַרְקַע וּלְזוּנָהּ נִשְׁבַּעַת שֶׁלֹּא הִנִּיחַ בְּיָדָהּ מָעוֹת לָזוּן מֵהֶם: וְלָא שְׁנָא לִכְתֻבָּה אִם שָׁלַח לָהּ גֵּט: וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר אִם תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא עִכְּבָה מִשֶּׁלָּהֶן לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן כְּלוּם כְּדִין הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים:

מַיְתֵי לַהּ לִידֵי שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְתָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּנָפְקָא לָן מִנָּהּ בֵּין שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְתָא לִשְׁבוּעָה דְּרַבָּנַן דִּבְדְאוֹרָיְתָא מְנַקֵּט חֶפְצָא וּבִדְרַבָּנָן לָא נָקֵט וְהוּא עַצְמוֹ סוֹתֵר דְּבָרָיו דְּאָמְרִי׳ בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין לה. וְשָׁם) א"ל רַב לְרַב יִרְמְיָה מִדְּפְתִי אַדְּרָהּ בב"ד וְאַשְׁבְּעָה חוּץ לְב"ד וּפִי׳ בַּקֻּנְט׳ הָתָם דה"ק לֵיהּ דְּלָא לְאַשְׁבְּעָה בב"ד דַּחֲמִירָה בְּאִנְקוֹטֵי חֶפְצָא וּלְרַבֵּינוּ נִרְאֶה דְּנָפְקָא מִנָּהּ אַלִּבָּא דְּר׳ אַבָּא דְּהִלְכְתָא כְּוָתֵהּ דְּאָמַר (שְׁבוּעוֹת דַּף מז.) חָזְרָה לִמְחַיֵּב לָהּ וְהֵיכָא דְּאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע מְשַׁלֵּם וְהַאי דִּינָא בִּדְאוֹרָיְתָא אֲבָל בִּדְרַבָּנָן אֲפִילּוּ הָוְיָא חֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבוּעָה לֹא יַנִּיחַ לִפְרֹעַ לָהּ בִּשְׁבִיל כָּךְ הֵיכָא דְּנִשְׁבַּעַת וְנוֹטֶלֶת כִּדְהָכָא דְּהָכִי מוּכָח הָתָם בִּשְׁבוּעַת הַדַּיָּנִים (שְׁבוּעוֹת דַּף מא.) בְּהֶדְיָא א"נ לְמַאן דְּאִית לֵהּ דְּבִדְאוֹרָיְתָא לָא מַפְּכִינַן וּבִדְרַבָּנָן מַפְּכִינַן נָפְקָא מִנַּהּ נָמֵי הֵיכָא דְּאִי שְׁבוּעָה דְּרַבָּנָן הִיא מָצֵי לְמֵימַר הִשָּׁבַע וְטוֹל וְאִי דְּאוֹרָיְתָא לָא מָצְיָא לְמֵימַר לַבַּעַל הִשָּׁבַע וְהִפָּטֵר כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר הִשָּׁבַע וְטוֹל מ"ר:

הֵיכִי סָמֵךְ סָהֲדָא קַמָּא אַסָּהֲדָא בָּתְרָא כו׳ תֵּמַהּ מַאי קַשְׁיָא לֵהּ הָא פְּלוּגְתָּא הִיא בְּפֶ׳ זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף ל:) הַלְוָאָה אַחַר הַלְוָאָה אִי מִצְטָרְפִי דְּאִיכָּא מ"ד לָא בָּעֵינַן רְאָיָה כְּאֶחָד:

וְרָבָא אָמַר רַב נַחְמָן אֲפִלּוּ בע"ח וּפָסַק ר"ח דְּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שֶׁאֵין מוֹכְרִים שֶׁלֹּא בְּפָנָיו לבע"ח וְלֵית דְּחָשׁ לְהָא דר"נ דְּאָמַר אֲפִלּוּ בְּבַעַל חוֹב ואע"ג דְּמַקְשֵׁי מִנָּהּ בַּעֲרָכִין פֶּרֶק שׁוּם הַיְתוֹמִים (עֲרָכִין דַּף כב.) וְאִי חָיְשַׁתְּ לְשׁוֹבֵר הָתָם נָמֵי לְגַבֵּי הָא דְּאָמַר ר"נ לָחוּשׁ לְשׁוֹבֵר וּמְשַׁנֵּי הָתָם טַעְמָא שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל כו׳ נִרְאֶה דִּסְתָם הַשַּׁ"ס קיי"ל הָכִי מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם סָמְכוּ לָמָּה דְּדָחֵינַן בִּירוּשַׁלְמִי דְּמִתְמַהּ וְכִי נִפְרָעִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה כְּשֶׁרִבִּית אוֹכֶלֶת כו׳ וְאִיכָּא נָמֵי בִּירוּשַׁלְמִי דְּמוֹדוּ בֵּין אָמוֹרָאֵי דְּבָבֶל בֵּין אָמוֹרָאֵי דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִּמְשַׁלְּחִין בָּתְרֵהּ ג׳ אִגְּרֵי אִי אָתֵי הָא טָבָאוֹת וְאִי לָא מַחֲלִיטִינַן לְנִכְסֵהּ. פֵּרוּשׁ ר"ח:

מסורת הש״ס

א שבועות מז.
ב שבועות מח.
ג שבועות מא:
ד ערכין כב:
ה תוספתא כתובות

גליון הש״ס

גמ׳ ורבא אמר ר"נ אפי׳ ב"ח. עי׳ תוי"ט פ"י מ"ג דב"מ ד"ה אמר:

תוס׳ ד"ה מייתי וכו׳ ולרבינו נראה דנ"מ. עי׳ ב"מ יד ע"א תוד"ה דינא הוא:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ז מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ב, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ קח סעי׳ ט:
ב מיי׳ פי״ז מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ו, טוש״ע חו״מ סי׳ קח סעי׳ טו:
ג מיי׳ פי״ג מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין צה, טוש״ע חו״מ סי׳ קו סעי׳ א:

(א)אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ — אֵין יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. וְקָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּחָנָן וּבְנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים. דִּתְנַן: מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת, חָנָן אוֹמֵר: תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף, וְלֹא תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה. נֶחְלְקוּ עָלָיו בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וְאָמְרוּ: תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף. רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּחָנָן, רַבָּנַן כִּבְנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים. מַתְקֵיף לַהּ רַב שֵׁשֶׁת: הַאי יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ? בֵּית דִּין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ מִיבְּעֵי לֵיהּ! (ב)אֶלָּא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, אַהָא: הָלְכָה מִקֶּבֶר בַּעְלָהּ לְבֵית אָבִיהָ, אוֹ שֶׁחָזְרָה לְבֵית חָמִיהָ וְלֹא נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — אֵין הַיּוֹרְשִׁים מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. וְאִם נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפְּיָא — יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ עַל הֶעָתִיד לָבֹא, וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ עַל מַה שֶּׁעָבַר. וַאֲתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן לְמֵימַר: כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ — יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ, אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ — אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. א(ג)וְקָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּאַבָּא שָׁאוּל וְרַבָּנַן. דִּתְנַן: אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים — יִשָּׁבַע. מִינּוּהוּ בֵּית דִּין — לֹא יִשָּׁבַע. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, חִילּוּף הַדְּבָרִים: מִינּוּהוּ בֵּית דִּין — יִשָּׁבַע, מִינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים — לֹא יִשָּׁבַע. רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּאַבָּא שָׁאוּל, וְרַבָּנַן כְּרַבָּנַן. מַתְקֵיף לַהּ אַבָּיֵי: הַאי "כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ" — אִם תּוֹבַעַת מִיבְּעֵי לֵיהּ! (ד)אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, אַהָא: כָּתַב לָהּ "נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עָלַיִךְ" — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ כו'. "נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי, וְלֹא לְיוֹרְשַׁי, וְלֹא לַבָּאִים בִּרְשׁוּתִי, עָלַיִךְ, וְעַל יוֹרְשַׁיִךְ, וְעַל הַבָּאִין בִּרְשׁוּתֵךְ" — אֵין יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ לֹא הוּא, וְלֹא יוֹרְשָׁיו, וְלֹא הַבָּאִין בִּרְשׁוּתוֹ. לֹא הִיא, וְלֹא יוֹרְשֶׁיהָ, וְלֹא הַבָּאִין בִּרְשׁוּתָהּ. וַאֲתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן לְמֵימַר: כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ — יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. וְקָמִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן אִימָּא מִרְיָם וְרַבָּנַן. רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּאַבָּא שָׁאוּל, וְרַבָּנַן כְּרַבָּנַן. מַתְקֵיף לַהּ רַב פָּפָּא: הָתִינַח כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ. אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? (ה)אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּמַחְלוּקְתּוֹ. [ב]מַתְנִי' הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין עִמּוֹ כְּתוּבָּה —

גּוֹבָה

אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ מִשּׁוּם שְׁבוּעַת אַפּוֹטְרוֹפֶּסֶת דַּהֲוְיָא לָהּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים וס"ל לֹא יִשָּׁבַע כְּאַבָּא שָׁאוּל דְּאָמַר חִלּוּף הַדְּבָרִים וְטַעְמַיְהוּ מְפָרֵשׁ בְּגִטִּין בְּפֶרֶק הַנִּזָּקִין רַבָּנַן סָבְרִי מִנּוּהוּ בֵּית דִּין לֹא יִשָּׁבַע דא"כ מִמְּנַע וְלָא הָוֵי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס הוֹאִיל וְחָשְׁדִינַן לֵיהּ אֲבָל מִנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים לֹא מִמְּנַע דְּאִי לָאו דה"ל הֲנָאָה מִנֵּהּ בְּחַיָּיו לָא הֲוָה מִמַּנֵּי לֵיהּ וְאַבָּא שָׁאוּל סָבַר מִנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים אִי יָדַע דְּמַשְׁבְּעִי לֵיהּ מִמְּנַע וְלָא הָוֵי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס אֲבָל מִנּוּהוּ בֵּית דִּין אע"ג דְּיָדַע דְּמַשְׁבְּעִי לִי' לָא מִמְּנַע דַּחֲשִׁיבוּתָא הוּא לְגַבֵּהּ דִּמְהֵימַן לְהוּ לְבֵי דִינָא: תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף כְּשֶׁתִּתְאַלְמֵן אוֹ תִּתְגָּרֵשׁ וְתִתְבַּע כְּתֻבָּה תִּשָּׁבַע שֶׁלֹּא עִכְּבָה בְּיָדָהּ מִשֶּׁל בַּעֲלָהּ כְּלוּם: בַּתְּחִלָּה בְּפִסּוּק מְזוֹנוֹת: הַאי יוֹרְשִׁין וְכוּ' בִּתְמִיהַּ [כֵּיוָן דְּאַנִּפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו קָאֵי מַאי לְשׁוֹן יוֹרְשִׁין כָּאן] הֲרֵי הוּא קַיָּם: הָלְכָה מִקֶּבֶר בַּעְלָהּ כו' אִשָּׁה שֶׁכָּתַב לָהּ בַּעְלָהּ נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי וְלֹא לְיוֹרְשַׁי עָלֶיךָ: הֶעָתִיד לָבֹא עַל שֶׁנִּתְעַסְּקָה אַחַר מִיתָה דְּלָאו מִכֹּחַ נִכְסֵי בַּעְלָהּ בָּאָה שְׁבוּעָה זוֹ אֶלָּא מִכֹּחַ נִכְסֵי יְתוֹמִים וְנִשְׁבַּעַת כְּדִין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס כִּדְתְנַן בִּשְׁבוּעוֹת (דַּף מה.) אֵלּוּ נִשְׁבָּעִין שֶׁלֹּא בְּטַעֲנַת בָּרִי הַשֻּׁתָּפִין וְהָאֲרִיסִין וְהָאַפּוֹטְרוֹפִּין: אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ מִשּׁוּם שְׁבוּעַת אַפּוֹטְרוֹפֶּסֶת דַּהֲוְיָא לָהּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים וס"ל לֹא יִשָּׁבַע כְּאַבָּא שָׁאוּל דְּאָמַר חִלּוּף הַדְּבָרִים וְטַעְמַיְהוּ מְפָרֵשׁ בְּגִטִּין בְּפֶרֶק הַנִּזָּקִין רַבָּנַן סָבְרִי מִנּוּהוּ בֵּית דִּין לֹא יִשָּׁבַע דא"כ מִמְּנַע וְלָא הָוֵי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס הוֹאִיל וְחָשְׁדִינַן לֵיהּ אֲבָל מִנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים לֹא מִמְּנַע דְּאִי לָאו דה"ל הֲנָאָה מִנֵּהּ בְּחַיָּיו לָא הֲוָה מִמַּנֵּי לֵיהּ וְאַבָּא שָׁאוּל סָבַר מִנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים אִי יָדַע דְּמַשְׁבְּעִי לֵיהּ מִמְּנַע וְלָא הָוֵי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס אֲבָל מִנּוּהוּ בֵּית דִּין אע"ג דְּיָדַע דְּמַשְׁבְּעִי לִי' לָא מִמְּנַע דַּחֲשִׁיבוּתָא הוּא לְגַבֵּהּ דִּמְהֵימַן לְהוּ לְבֵי דִינָא: ה"ג ר"ש כְּאַבָּא שָׁאוּל וְרַבָּנַן דְּמַתְנִי' כְּרַבָּנַן: ה"ג ר"ש כְּאַבָּא שָׁאוּל וְרַבָּנַן דְּמַתְנִי' כְּרַבָּנַן: הַאי כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת בִּתְמִיהַּ הוֹאִיל ור"ש לְקַלָּא מַאי כָּל זְמַן: אִם תּוֹבַעַת מִבְּעֵי לֵהּ אֲבָל כָּל זְמַן מַשְׁמַע דְּשִׁמְעֵהּ לת"ק דְּפָטַר לָהּ מִשְּׁבוּעָה אַפֵּי' תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ וא"ל אִיהוּ כ"ז שֶׁתּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ לֹא תִּפְטְרֶנָּה: אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵּי אַרֵישָׁא פְּלִיג דְּאָמַר כָּתַב לָהּ נֶדֶר וּשְׁבוּעָה כו' דִּפְטוּרָה מִן הַשְּׁבוּעָה אַפֵּי' כְּשֶׁנִּפְרַעַת מִן הַיְּתוֹמִים וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ מֵהֶן מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ כְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן אִמָּא מִרְיָם דְּאָמַר לְעֵיל אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֶיהָ דְּאַבָּא שָׁאוּל ור"ש כְּאַבָּא שָׁאוּל וְרַבָּנַן דְּמַתְנִי' כְּרַבָּנַן: הָא תִּינַח כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת אֲתָא לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבָּנַן דְּאָמְרֵי אַף מִשְּׁבוּעַת הַיְּתוֹמִים פְּטוּרָה וְנִפְרַעַת בְּלֹא שְׁבוּעָ' וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה: אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ דְּמַסְקָנָא דְּמִלְּתֵהּ לְמַאי תַּנְיָהּ וּלְאַפּוֹקֵי מִמַּאן: אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא לְאַפּוֹקֵי מדר"א וּמַחֲלֻקְתּוֹ כְּלוֹמַר לָא תֵּימָא ר"ש אַכְּתַב לָהּ נֶדֶר וּשְׁבוּעָה לְחוּד פְּלִיג אֶלָּא אַכֻּלֵּי מִלְּתָא דר"א וּבְנֵי מַחֲלֻקְתּוֹ פְּלִיג אַרֵישָׁא וְסֵיפָא שַׁמְעִינְהוּ דְּקָאָמְרִי ר"א וְרַבָּנַן מַשְׁבִּיעָהּ כ"ז שֶׁיִּרְצֶה שְׁבוּעַת אַפּוֹטְרוֹפְּיָא הֵיכָא דְּלָא פְּטָרָהּ מִן הַנֶּדֶר וּמִן הַשְּׁבוּעָה וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת תְּבִיעַת כְּתֻבָּתָהּ וְאִם פְּטָרָהּ מִן הַשְּׁבוּעָה אֲפִלּוּ יוֹרְשִׁין אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ כְּשֶׁנִּפְרַעַת מֵהֶם כִּדְקָתָנֵי נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי לְיוֹרְשַׁי כו' וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ וַאֲפִלּוּ כָּתַב לָהּ נֶדֶר וּשְׁבוּעָה אֵין לְיוֹרְשַׁי עָלֶיךָ כְּאַבָּא שָׁאוּל אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין עַל אַפּוֹטְרוֹפְּיָא שֶׁבְּחַיֵּי בַּעְלָהּ וְאַפֵּי' לֹא פְּטָרָהּ מִן הַשְּׁבוּעָה דְּלֵית לֵיהּ דר"א וּמַחֲלֻקְתּוֹ דְּאָמְרִי מַשְׁבִּיעָהּ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה: מַתְנִי' הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין עִמּוֹ כְּתֻבָּה קס"ד בְּאוֹמֶרֶת אָבַד שְׁטַר כְּתֻבָּתִי:

בֵּית דִּין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ מִבְּעֵי לֵהּ תֵּמַהּ אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי סָבַר לָהּ כִּדְשְׁמוּאֵל דְּאָמַר בְּפֶ' בַּתְרָא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת קז.) אֵין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאֵשֶׁת אִישׁ וּמוּקֵי לָהּ לִפְלֻגְתָּא דְּחָנָן וּבְנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים כְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת וְשַׁפִּיר קָתָנֵי וְיוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ וצ"ע: **וְקָמִפַּלְגִי** בִּפְלֻגְתָּא דְּאַבָּא שָׁאוּל וְרַבָּנַן וּמַתְנִי' כְּגוֹן שֶׁמִּנָּה בַעְלָהּ לְאַחַר מִיתָה דִּבְצִוּוּי ב"ד לֵיכָּא לְאוֹקוּמָא דְּאֵין מַעֲמִידִין נָשִׁים אַפּוֹטְרוֹפְּסוֹת כִּדְאִיתָא בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף נב. וְשָׁם) וּבִמְמַנֶּה מֵעַצְמָהּ לֵיכָּא לְאוֹקוּמָא דא"כ לכ"ע הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ דְּלָא שַׁיָּךְ בֵּהּ טַעְמָא דְּמִנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים דְּאָמְרִינַן דְּאִי מִשְׁתַּבַּע מִמְּנַע וְלָא הָוֵי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס וְהָכָא אָנוּ רוֹאִין דְּמִן הַדִּין אֵין מַעֲמִידִין אִשָּׁה אַפּוֹטְרוֹפְּיָא:

וְרָבָא אָמַר רַב נַחְמָן אֲפִלּוּ בעּ"ח וּפָסַק ר"ח דְּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שֶׁאֵין מוֹכְרִים שֶׁלֹּא בְּפָנָיו לבעּ"ח וְלֵית דְּחָשׁ לְהָא דר"נ דְּאָמַר אֲפִלּוּ בְּבַעַל חוֹב ואע"ג דְּמַקְשֵׁי מִנֵּהּ בַּעֲרָכִין פֶּרֶק שׁוּם הַיְּתוֹמִים (עֲרָכִין דַּף כב.) וְאִי חָיְישַׁתְּ לְשׁוֹבֵר הָתָם נָמֵי לְגַבֵּי הָא דְּאָמַר ר"נ לָחוּשׁ לְשׁוֹבֵר וּמְשַׁנֵּי הָתָם טַעְמָא שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל כו' נִרְאֶה דִּסְתָם הַשַּׁ"ס קיי"ל הָכִי מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם סָמְכוּ לָמָּה דְּדָחֵינַן בִּירוּשַׁלְמִי דְּמִתַּמֵּהַּ וְכִי נִפְרָעִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה כְּשֶׁרִבִּית אוֹכֶלֶת כו' וְאִיכָּא נָמֵי בִּירוּשַׁלְמִי דְּמוֹדוּ בֵּין אָמוֹרָאֵי דְּבָבֶל בֵּין אָמוֹרָאֵי דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִּמְשַׁלְּחִין בַּתְרֵהּ ג' אִגְּרֵי אִי אָתֵי הָא טָבָאוֹת וְאִי לָא מַחֲלִיטִינַן לְנִכְסֵהּ.

פֵּרוּשׁ ר"ח: **לְאַפּוֹקֵי** מדר"א וּמַחֲלֻקְתּוֹ וְהַשְׁתָּא אִית לָן לְמֵימַר דְּהַאי דְּנָקַט אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ לָאו דַּוְקָא דְּהוּא הַדִּין הוּא עַצְמוֹ דְּהוֹאִיל וּבְאַפּוֹטְרוֹפְּסוּת דְּחַיֵּי בַּעְלָהּ מַיְרֵי מַה חִלּוּק אִיכָּא וְאַיְּידֵי דְּנָקַט בְּרֵישָׁא דְּמִלְּתָא תּוֹבַעַת כְּתֻבַּת' יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ דְּהָתָם יוֹרְשִׁים דַּוְקָא תְּנָא נָמֵי סֵיפָא יוֹרְשִׁין וּמַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי ר"ת בְּאִשָּׁה שֶׁהוֹשִׁיבָהּ בַּעְלָהּ חֶנְוָנִית וּמִנָּהּ אַפּוֹטְרוֹפְּיָא וְהָיְתָה נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת הַרְבֵּה מָעוֹת בַּבַּיִת וְאוֹמֶרֶת לְבַעְלָהּ שֶׁאֵינָן שֶׁלָּהּ וְלֹא הִשְׁבִּיעָהּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ דְּכֵיוָן דְּאוֹקְמִינַן כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ דְּקָאָמַר ר"ש כְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן אִמָּא מִרְיָם וּבְהָא פָּסְקִינַן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף פז.) הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל וְאִם כֵּן הִלְכְתָא נָמֵי בְּכֻלָּהּ מִלְּתָא כר"ש דְּקַמְסַיֵּם אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ אֵין הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ אֲפִילּוּ הוֹשִׁיבָהּ חֶנְוָנִית אוֹ מִנָּהּ אַפּוֹטְרוֹפְּסִית דְּלֵית לָן לְמֵימַר דְּהִלְכְתָא כְּוָתֵהּ בַּחֲדָא וּבְאִידָךְ לָא אֶלָּא הֵיכָא דִּמְפָרֵשׁ לָן הַשַּׁ"ס בְּהֶדְיָא וא"ת לְעֵיל דְּפָסְקִינַן כְּאַבָּא שָׁאוּל א"כ לִפְסֹק כר"ש דְּשָׁמְעִי' מִנֵּהּ תַּרְתֵּי וְי"ל מִשּׁוּם דְּלָא קִים לָן בְּהֶדְיָא ר"ש כְּאַבָּא שָׁאוּל דְּאִיכָּא לְפָרוֹשֵׁי כְּאִינָךְ אָמוֹרָאֵי דִּלְעֵיל ור"ח פָּסַק כר"ש וְזַ"ל וקי"ל כר"ש הִלְכָּךְ הַתּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ עַל כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בְּיָדָהּ אַפֵּי' בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ וְאִם אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ אֶלָּא ע"י טַעֲנַת בָּרִי וְהָנֵי כֻּלְּהוּ דְּבָעֵי לְאוֹקְמֵי ר"ש כְּוָתֵהּ כְּגוֹן אַבָּא שָׁאוּל בֶּן אִמָּא מִרְיָם

וְאַבָּא שָׁאוּל וְחָנָן הִלְכְתָא כְּוָתַיְהוּ: **הוֹצִיאָה** גֵּט וְאֵין עִמּוֹ כְּתֻבָּה בפ"ק דב"מ (דַּף יז. וְשָׁם) אָמַר ר' יוֹחָנָן הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין לֹא אָמַר כְּלוּם פֵּי' בֵּין בְּמָנֶה וּמָאתַיִם בֵּין בִּמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת וַאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין כְּתֻבָּה וְלָא נְקִיטָא כְּתֻבָּה אֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי וְרַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵהּ דְּאִית לֵיהּ בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קעא:) דְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר אֲבָל לְמ"ד אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר אַפֵּי' אִית לֵהּ דְּלָא אָמַר כְּלוּם מ"מ בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין כְּתֻבָּה אֵין חַיָּב לִפְרֹעַ עַד שֶׁתַּחֲזִיר לוֹ הַכְּתֻבָּה דְּכֵיוָן דִּבְמָה שֶׁנִּשְׁאַר שְׁטַר כְּתֻבָּה בְּיָדָהּ יָכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד שֶׁתִּתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ בב"ד אַחֵר וְאִלּוּ לֹא יִשָּׁאֵר שְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ בְּיָדָהּ נְהִי דְּאֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי הַכֹּל דְּהָא לֹא אָמַר כְּלוּם מ"מ יְהֵא נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי מָנֶה מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ אִם אֵין לָהּ עֵדֵי הִנּוּמָא אֲבָל עַתָּה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ בְּיָדָהּ יַפְסִיד [וְהָא דְּבָעֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמָּן בְּפֶ' אַלְמָנָה (כְּתֻבּוֹת דַּף צו.) יְתוֹמִים אוֹמְרִים נְתַנְנוּ וְהִיא אוֹמֶרֶת לֹא נָטַלְתִּי עַל מִי לְהָבִיא רְאָיָה הַיְנוּ בִּמְזוֹנוֹת שֶׁעָבְרוּ אֲבָל בִּלְהַבָּא פְּשִׁיטָא דְּעַל יְתוֹמִים לְהָבִיא רְאָיָה דְּהַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה ב"ד לֹא אָמַר כְּלוּם] אֲבָל אֵין לוֹמַר דְּנַפְקָא מִנָּהּ נָמֵי בְּמָה שֶׁתַּחֲזִיר לוֹ הַכְּתֻבָּה שֶׁאִם יָבֹא עִמָּהּ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ יְהֵא נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי הַכֹּל בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר אֵין אַתְּ אִשְׁתִּי דְּהָא אַפֵּי' יִשָּׁאֵר שְׁטַר כְּתֻבָּה בְּיָדָהּ יְהֵא נֶאֱמָן שָׁם לוֹמַר פָּרַעְתִּי הַכֹּל בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ דְּהָא אֵין שָׁם עֵדֵי גֵּרוּשִׁין כֵּיוָן דְּאֵין מַכִּירִין כְּלָל אִם הִיא אִשְׁתּוֹ וְהָכִי מְפָרְשִׁינַן מַתְנִי' אַלִּבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין עִמּוֹ כְּתֻבָּה לָאו דַּוְקָא גֵּט אֶלָּא כְּלוֹמַר עֵדֵי גֵּט גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ דְּהָא אֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי וְגַם אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לֹא אֶפְרַע עַד שֶׁתַּחֲזִיר הַכְּתֻבָּה אע"פ שֶׁיָּכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד דְּהָא סָבַר דְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר כְּתֻבָּה וְאֵין עִמָּהּ גֵּט פֵּרוּשׁ עֵדֵי הַגֵּט הִיא אוֹמֶרֶת אָבַד גִּטִּי שֶׁהָלְכוּ לָהֶם הָעֵדִים וְהוּא אוֹמֵר שֶׁכְּבָר פֵּרַע וְהָיָה לוֹ שׁוֹבֵר שֶׁלֹּא תִּגְבֶּה פַּעַם אַחֶרֶת וְנִפְסַד נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ וּמִגּוֹ טוֹב הוּא כְּמוֹ שֶׁנְּפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא וְכֵן בעּ"ח שֶׁטּוֹעֵן פְּרוֹזְבּוּל הָיָה לִי וְאָבַד וְזֶה מוֹדֶה שֶׁכָּךְ הוּא אֶלָּא שֶׁפְּרָעוֹ נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא הָיָה לְךָ פְּרוֹזְבּוּל וְהִשְׁמִיטָה שְׁבִיעִית רַשְׁבַּ"ג אוֹמֵר מִן הַסַּכָּנָה וְאֵילָךְ אִשָּׁה גּוֹבָה שֶׁלֹּא בְּגֵט פֵּי' שֶׁלֹּא בְּעֵדֵי הַגֵּט הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְהָבִיא עֵדֵי גֵּרוּשִׁין וא"ת וְתִקְשֵׁי לְרַבִּי יוֹחָנָן בְּמַאי גָּבְיָא כֵּיוָן דְּלֵיכָּא עֵדֵי גֵּרוּשִׁין לִיהֶמְנֵיהּ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ כִּדְפָרֵיךְ בגמ' לְרַב אִי דְּלֵיכָּא עֵדֵי גֵרוּשִׁין בְּמַאי גָּבְיָא וי"ל דלר"י דְּאָמַר דְּאַלְמוּהָ רַבָּנַן לְכֹחַ הָאִשָּׁה דְּאַף קֹדֶם סַכָּנָה אֵין נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי אֵין תֵּימָא דְּאַלְמוּהָ לְאַחַר הַסַּכָּנָה כֵּיוָן דְּמוֹדֶה דְּאֵין נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי אע"ג דְּאִית לֵיהּ מִגּוֹ אֲבָל לְרַב דְּלָא אַלְמוּהָ פָּרֵיךְ שַׁפִּיר וְלִשְׁמוּאֵל דְּאִית לֵיהּ אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר וּמוּקֵי מַתְנִי' בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וְהֵבִיאָה רְאָיָה שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ הָכִי פֵּרוּשָׁא דְּמַתְנִי' הוֹצִיאָה גֵּט הַיְנוּ גֵּט מַמָּשׁ אֲבָל בְּעֵדֵי הַגֵּט גְּרֵידָא לֹא גָּבְיָא אע"פ שֶׁאֵין נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי לכ"ע בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה מ"מ לֹא יִפְרַע עַד שֶׁתַּחֲזִיר לוֹ הַגֵּט וְתִקָּרַע כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד אִם יִשָּׁאֵר הַגֵּט שָׁלֵם בְּיָדָהּ דִּלְמָחָר תִּגְבֶּה פַּעַם שֵׁנִית וְלֹא יוּכַל לוֹמַר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ וְגַם לֹא יוּכַל לוֹמַר פָּרַעְתִּי וְכִי תֵּימָא יִכְתְּבוּ שׁוֹבֵר הָא סָבַר דְּאֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר אִי נָמֵי אִי שְׁמוּאֵל לֵית לֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר לֹא אָמַר כְּלוּם אִם לֹא תוֹצִיא הַגֵּט מַמָּשׁ יְהֵא נֶאֱמָן לוֹמַר פָּרַעְתִּי אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין דְּגֵט הָוֵי בְּמָקוֹם כְּתֻבָּה דְּהָכִי הָוֵי בָּעֵי לְמֵימַר אַבַּיֵּי הָתָם בפ"ק דב"מ (דַּף יז: וְשָׁם) כְּתֻבָּה וְאֵין עִמָּהּ גֵּט הִיא אוֹמֶרֶת אָבַד גִּטִּי וְלֹא נִקְרַע וְהוּא אוֹמֵר אָבַד שׁוֹבְרִי שֶׁכְּבָר גָּבְתָה כְּתֻבָּתָהּ בְּגֵט וְנִקְרַע וְהָיָה לִי שׁוֹבֵר שֶׁלֹּא תַּחֲזֹר וְתִגְבֶּה בְּעֵדֵי מִיתָה כְּשֶׁתִּתְאַלְמֵן וה"ה שֶׁהָיָה יָכוֹל לִטְעוֹן שֶׁלֹּא פָּרַע לָהּ עֲדַיִן מ"מ יָכוֹל לוֹמַר לֹא אֶפְרַע עַד שֶׁתַּחֲזִיר הַגֵּט וְיִקָּרְעֶנּוּ וּמִן הַסַּכָּנָה וְאֵילָךְ אִשָּׁה גּוֹבָה שֶׁלֹּא בְּגֵט רַק שֶׁיֵּשׁ עֵידֵי גֵרוּשִׁין דְּלֵיכָּא מִגּוֹ וּלְהָכִי לָא פָּרֵיךְ בַּגְּמָרָא אֶלָּא לְרַב אֲבָל לִשְׁמוּאֵל דְּמַיְרֵי בִּדְאִיכָּא עֵידֵי גֵרוּשִׁין אָתֵי לֵיהּ שַׁפִּיר וה"נ הָוֵי פֵּי' דְּמַתְנִי' מֵעִקָּרָא לְאַבַּיֵּי בפ"ק דב"מ (שָׁם) וּלְבַסּוֹף מַסִּיק כר' יוֹחָנָן וּמוּקֵי לָהּ בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וּמְפָרֵשׁ כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי אַלִּבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּהוֹצִיאָה גֵּט הַיְנוּ עֵידֵי גֵּט וא"ת וְהָא בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קעא: וְשָׁם) מַשְׁמַע דְּסָבַר אַבַּיֵּי דְּאֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר דְּקָאָמַר אַבַּיֵּי אָבַד שׁוֹבְרוֹ שֶׁל זֶה יֹאכַל הַלָּה וְחָדֵי וא"כ אַמַּאי גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ וְהָא יָכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד ע"י מַה שֶּׁנִּשְׁאַר גֵּט וּכְתֻבָּה בְּיָדָהּ כִּדְפָרֵי' וי"ל דְּאַבַּיֵּי יַעֲמִיד כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁנִּשְׂרְפָה הַכְּתֻבָּה [וְנִיחָא לֵיהּ טְפֵי לְאוֹקְמֵי בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וְנִשְׂרְפָה מִלְּאוֹקְמֵי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין מִדְּקָתָנֵי כְּתֻבָּה וְאֵין עִמָּהּ גֵּט דנ"ל דְּחִיק בְּדִכְתַב לָהּ אִיהוּ וְשִׁנָּה הַמִּנְהָג] וּלְהָכִי גָּבְיָא שַׁפִּיר בְּעֵידֵי הַגֵּט גְּרֵידָא ואע"פ שֶׁהַגֵּט נִשְׁאַר בְּיָדָהּ הַיְנוּ לֹא אֶפְשָׁר וְכָתְבִינַן שׁוֹבֵר דִּמְצֵי אָמְרָה בְּעֵינָא לְאִנְּסוֹבֵי בֵּהּ וְלֵית לֵיהּ לְאַבַּיֵּי דְּקָרְעִינַן לֵהּ וְכָתְבִינַן אַגַּבֵּהּ כו' כִּדְקָאָמַר הָתָם א"נ בָּתַר דְּשַׁמְעָהּ מֵרָבָא וּשְׁנֵי לֵיהּ אֵין עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה קִבְּלָהּ וְסָבְרָהּ דְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר וְהָא דִּתְנַן בְּסוֹטָה (דַּף ז: וְשָׁם) אָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי שׁוֹבֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ וְיוֹצֵאת וְאָמַר בַּגְּמָרָא ש"מ כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר אָמַר אַבַּיֵּי תָּנֵי מְקָרְעִינַן לֹא מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ לְאַבַּיֵּי דְּאֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר אֶלָּא דְּדָחֵי דְּמֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִנֵּהּ תֵּדַע דְּהָא רָבָא דְּאִית לֵיהּ בְּהֶדְיָא בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב קעא:) דְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר דָּחֵי נָמֵי הָתָם בְּסוֹטָה וּמוּקֵי לָהּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה [וְאַהָהִיא סַגְיָא דְּהָתָם קָשֶׁה דְּמַאי פָּרֵיךְ ש"מ כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר הָתָם ע"כ הוּא צָרִיךְ לְשׁוֹבֵר שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֵעַ לָהּ כְּלוּם שֶׁהֲרֵי הִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ וא"א לְדָחְקָהּ שֶׁתַּחֲזִירוֹ וְי"ל דְּהָתָם דָּיֵיק מִדְּקָתָנֵי שׁוֹבֶרֶת וְלָא קָתָנֵי יוֹצֵאת בְּלֹא כְּתֻבָּה מִכְּלָל דִּבְעָלְמָא כּוֹתְבִין]:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ה, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ טז:

ב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ יב:

מסורת הש״ס

א משנה כתובות; לקמן קז.; לקמן קד:

ב משנה כתובות; לעיל פו:

ג משנה גיטין; תוספתא בבא בתרא; גיטין נב:; גיטין נב.

ד לעיל פו:

ה תוספתא כתובות

גליון הש״ס

תוס' ד"ה לאפוקי וכו' וא"כ הלכתא נמי בכולה. וכעין זה כתבו תוס' נדה מט ע"א ד"ה ואבע"א:

גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ. [א](א)כְּתוּבָּה וְאֵין עִמָּהּ גֵּט, הִיא אוֹמֶרֶת: אָבַד גִּיטִּי. וְהוּא אוֹמֵר: אָבַד שׁוֹבָרִי. וְכֵן בַּעַל חוֹב שֶׁהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב וְאֵין עִמּוֹ פְּרוֹזְבּוּל — הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִפָּרְעוּ. [ב]רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִן הַסַּכָּנָה וְאֵילָךְ — אִשָּׁה גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ שֶׁלֹּא בְּגֵט, וּבַעַל חוֹב גּוֹבֶה שֶׁלֹּא בִּפְרוֹזְבּוּל. גְּמָ' שְׁמַע מִינַּהּ כּוֹתְבִין שׁוֹבָר. דְּאִי אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבָר, לֵיחוּשׁ דִּלְמָא מַפְּקָא לַהּ לִכְתוּבְּתַהּ, וְגָבְיָא בַּהּ. אָמַר רַב: בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָּה עָסְקִינַן. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אַף בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין כְּתוּבָּה. [ג]וְלִשְׁמוּאֵל כּוֹתְבִין שׁוֹבָר? אָמַר רַב עָנָן: לְדִידִי מִיפָּרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל: בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין וְאָמַר "כָּתַבְתִּי" — עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה. בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וְאָמְרָה "לֹא כָּתַב לִי" — עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה. [ד]וְאַף רַב הֲדַר בֵּיהּ, דְּאָמַר רַב: בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין, בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין, גֵּט — גּוֹבָה עִיקָּר. כְּתוּבָּה — גּוֹבָה תּוֹסֶפֶת. וְכָל הָרוֹצֶה לְהָשִׁיב — יָבֹא וְיָשִׁיב. תְּנַן: כְּתוּבָּה וְאֵין עִמָּהּ גֵּט, הִיא אוֹמֶרֶת "אָבַד גִּיטִּי", וְהוּא אוֹמֵר "אָבַד שׁוֹבָרִי". וְכֵן בַּעַל חוֹב שֶׁהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב וְאֵין עִמּוֹ פְּרוֹזְבּוּל — הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִפָּרְעוּ. בִּשְׁלָמָא לִשְׁמוּאֵל — מוֹקֵי לַהּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין וְאָמַר כָּתַבְתִּי, דְּאָמְרִינַן לֵיהּ: אַיְיתִי רְאָיָה, וְאִי לָא מַיְיתֵי רְאָיָה, אָמְרִינַן לֵיהּ: זִיל פַּרְעֵיהּ. אֶלָּא לְרַב: נְהִי דְּעִיקָּר לָא גָּבְיָא, תּוֹסֶפֶת מִיהָא תִּיגְבֵּי. [ה]אָמַר רַב יוֹסֵף: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּשֶׁאֵין שָׁם עֵדֵי גֵירוּשִׁין. מִיגּוֹ דְּיָכוֹל לְמֵימַר: לֹא גֵּירַשְׁתִּיהָ,

יָכוֹל

גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן פְּרַעְתִּיךְ וְהֶחֱזַרְתְּ לִי שְׁטַר כְּתֻבָּתֵךְ וּקְרַעְתִּיו מִשּׁוּם דִּתְנַאי כְּתֻבָּה מַעֲשֵׂה ב"ד הוּא וּמֵהָכָא נָפְקָא לָן בב"מ הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה ב"ד לֹא אָמַר כְּלוּם מ"ט כָּל מַעֲשֵׂה ב"ד כְּמַאן דְּנָקֵט שְׁטָרָא דָּמֵי: אָבַד גִּטִּי שֶׁלֹּא הוֹצֵאתִיו עָלָיו לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתִי עַל יָדוֹ כְּדִתְנַן גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ וְלֹא קְרָעוּהוּ ב"ד אֶלָּא אָבַד מִמֶּנִּי: וְהוּא אוֹמֵר אָבַד שׁוֹבְרִי כְּבָר הוֹצֵאתוֹ בב"ד וְאָמַרְתְּ אָבַד שְׁטַר כְּתֻבָּתִי וְגָבוּ ב"ד הַכְּתֻבָּה עַל פִּי הַגֵּט וּקְרָעוּהוּ וְלִי נִכְתַּב שׁוֹבֵר עַל הַכְּתֻבָּה שֶׁאִם תּוֹצִיאִי עוֹד עַל יוֹרְשַׁי שְׁטַר הַכְּתֻבָּה וְתָבוֹאִי לִגְבּוֹת מִכֹּחַ אַלְמָנוּת לוֹמַר לֹא נִתְגָּרַשְׁתִּי וְלֹא נִפְרַעְתִּי יִהְיֶה הַשּׁוֹבֵר לְעֵד וְאָבַד הֵימֶנִּי: וְכֵן ב"ח שֶׁהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב אַחַר שְׁבִיעִית וְאֵין עִמּוֹ פְּרוֹזְבּוּל זֶה אוֹמֵר הִשְׁמִיטַתּוּ שְׁבִיעִית וְזֶה אוֹמֵר פְּרוֹזְבּוּל הָיָה לִי שֶׁלֹּא תַּשְׁמִיטֶנּוּ שְׁבִיעִית וְאָבַד: הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִפָּרְעוּ חָיְישִׁי' שֶׁמָּא כְּבָר גָּבְתָה בְּגֵט וְזֶה הִשְׁמִיטַתּוּ שְׁבִיעִית: מִן הַסַּכָּנָה שֶׁגָּזְרוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַל הַמִּצְוֹת וְהָיוּ יְרֵאִים לִשְׁמוֹר גִּטֵּיהֶן וּמִשֶּׁקִּבְּלַתּוּ שׂוֹרַפְתּוֹ וְכֵן פְּרוֹזְבּוּלֵיהֶן: פְּרוֹזְבּוּל בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין מְפָרֵשׁ בְּפֶרֶק הַשּׁוֹלֵחַ גֵּט (דַּף לד:) הִלֵּל הִתְקִין פְּרוֹזְבּוּל כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּשַׁמֵּט שְׁבִיעִית שֶׁמּוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לב"ד שֶׁיִּגְבּוּ מִן הַלֹּוֶה חוֹבוֹ כָּל זְמַן שֶׁיִּתְבָּעֶנּוּ דְּהַשְׁתָּא לָא קָרֵינַן בֵּהּ לֹא יִגֹּשׂ שֶׁאֵינוֹ תּוֹבְעוֹ כְּלוּם אֶלָּא הב"ד תּוֹבְעוֹ שֶׁהִפְקִירָם הָיָה הֶפְקֵר וְהֵם יוֹרְדִין לִנְכָסָיו: גְּמ' ש"מ מִדְּקָתָנֵי גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ בְּהוֹצָאַת גֵּט וְלָא חָיֵישׁ לְאִעֲרוֹמֵי מִעֲרְמָא וְהָדְרָא וּמַפְּקָא כְּתֻבָּתָהּ בְּבֵי דִּינָא אַחֲרִינָא וְתִגְבֶּה לְאַחַר מִיתָתוֹ בְּתוֹרַת אַלְמָנָה לוֹמַר לֹא נִתְגָּרַשְׁתִּי וְלֹא נִפְרַעְתִּי דְּהָא וַדַּאי בְּתוֹרַת גְּרוּשָׁה לָא הָדְרָא גָּבְיָא דְּהָא קָרְעִינַן לְגִטָּא וְכִי הָדְרָא מַפְּקָא לִכְתֻבָּתָהּ בְּלֹא גֵּט תְּנַן מַתְנִי' הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִפָּרְעוּ וּמִיהוּ הֲוָה לָן לְמֵיחַשׁ (שֶׁלֹּא) תַּמְתִּין עַד שֶׁיָּמוּת וְתִגְבֶּה בְּתוֹרַת אַלְמָנָה וּמִדְּלָא חָיֵישׁ ש"מ כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר עַל כָּרְחוֹ שֶׁל לֹוֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁמִיט עַצְמוֹ לוֹמַר לֹא אֶפְרַע עַד שֶׁתַּחֲזִיר לִי שְׁטָרִי שֶׁמָּא תַּחֲזֹר וְתוֹצִיאֶנּוּ אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ פְּרַע וְהוּא יִכְתֹּב לְךָ שׁוֹבֵר וּפְלוּגְתָּא הִיא בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף קעא:) וְקַיְמָא לָן כְּמַאן דְּאָמַר אֵין כּוֹתְבִין לְפִי שֶׁנִּמְצָא זֶה צָרִיךְ לִשְׁמוֹר שׁוֹבְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים: דִּלְמָא מַפְּקָא לְאַחַר מִיתָה: וְגָבְיָא בְּתוֹרַת אַלְמָנָה: בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה אֶלָּא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי ב"ד: וְלִשְׁמוּאֵל כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר בִּתְמִיהַ: לְדִידִי מִפָּרְשָׁא לִי דִּלְעוֹלָם אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר וְהַיְנוּ טַעֲמָא דְּגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ דְּאִי מָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין הוּא וְהוּא אוֹמֵר כָּתַבְתִּי וְיָרֵא אֲנִי שֶׁמָּא תַּחֲזֹר וְתוֹצִיאֶנָּה עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה וְאִי מַיְתֵי רְאָיָה עֵדִים שֶׁכָּתַב לָא גָּבְיָא וְאִי לָא מַיְתֵי רְאָיָה קָתָנֵי מַתְנִיתִין גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר שָׁנִיתִי מִנְהַג הָעִיר וְאִי מָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין הוּא וְהִיא אָמְרָה לֹא כָּתַב לִי עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה וְכִי קָתָנֵי מַתְנִיתִין גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ שֶׁהֵבִיאָה רְאָיָה שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ: וְאַף רַב דְּאוֹקֵי מַתְנֵי' בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין לְחוּדֵיהּ: הָדַר בֵּהּ וְאוֹקֵי מַתְנֵי' בְּטַעֲמָא אַחֲרִינָא וְאָמַר בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וּבֵין בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כִּי מַפְּקָא גֵּט בְּלֹא כְּתֻבָּה גּוֹבָה עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ דְּהַיְנוּ מָנֶה וּמָאתַיִם וְגוֹבָה דְּקָתָנֵי מַתְנֵי' עִקָּר קָאָמַר וְלֹא תּוֹסֶפֶת וְכִי מַפְּקָא כְּתֻבָּה בְּלֹא גֵּט גּוֹבָה תּוֹסֶפֶת וְלֹא עִקָּר חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא גְּבָאַתּוּ עַל פִּי הַגֵּט: וְכָל הָרוֹצֶה לְהָשִׁיב יָבֹא וְיָשִׁיב דְּאֵין לָחוּשׁ מֵעַתָּה לִכְלוּם: בִּשְׁלָמָא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר בֵּין עִקָּר בֵּין תּוֹסֶפֶת נִפְרָעִין עַל פִּי הַגֵּט: מוּקֵי לָהּ הָא דְּקָתָנֵי לֹא יִפָּרְעוּ: בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין וּמִשּׁוּם הָכִי מְהֵימַן בְּמַאי דְּאָמַר פְּרַעְתִּי ע"פ הַגֵּט דְּאָמַר כְּשֶׁתְּבַעְתְּנִי עַל פִּי הַגֵּט אָמַרְתִּי בְּבֵית דִּין כָּתַבְתִּי לָהּ כְּתֻבָּה וְיָרֵא אֲנִי שֶׁלֹּא תַּחֲזֹר וְתוֹצִיאֶנָּה וְאָמְרוּ לִי הָבֵא רְאָיָה וְלֹא מָצָאתִי רְאָיָה וְאָמְרוּ לִי פְּרַע וּבִקַּשְׁתִּי מֵהֶן שֶׁיִּכְתְּבוּ לִי שׁוֹבֵר הוֹאִיל וְעַל כָּרְחִי אֲנִי זָקוּק לִפְרֹעַ טוֹב לִי שֶׁיִּהְיֶה לִי שׁוֹבֵר וּכְתָבוּהוּ לִי וְאָבַד: אֶלָּא לְרַב דְּאָמַר אֵין נִפְרָעִין עַל פִּי הַגֵּט אֶלָּא עִקָּר אַמַּאי לֹא יִפָּרְעוּ נְהִי דְּעִקָּר לָא גָּבְיָא כו':

ש"מ כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וַאֲנַן קי"ל דְּאֵין כּוֹתְבִין בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף קעא:) וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּאַדְּרַבָּה הָתָם מַשְׁמַע דְּקַיְמָא לָן דְּכוֹתְבִין דְּקָאָמַר הָאִדָּנָא דְּכָתְבִינַן תַּבְרָא כו' וּמִדְּמַסִּיק הָכִי סְתָמָא דְּהַשַּׁ"ס מַשְׁמַע דְּהָכִי הִלְכְתָא וְנִרְאֶה לר"י דה"פ ש"מ כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר וְתִקְשֵׁי לָמֶ"ד הָתָם דְּאֵין כּוֹתְבִין וּמִדְּסֵיפָא דְּקָתָנֵי וְזֶה אוֹמֵר אָבַד שׁוֹבְרִי לָא הֲוָה מָצֵי לְמֵדַק כ"כ דִּדְלְמָא לֹא הִזְקִיקוּהוּ לִפְרֹעַ ע"י שׁוֹבֵר אֶלָּא הַהוּא לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין עֲבַד א"נ כָּל כַּמָּה דְּמָצֵי לְמֵדַק מֵרֵישָׁא מְדַקְדֵּק וא"ת הַשְׁתָּא דס"ד דְּאַיְּרֵי בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין כְּתֻבָּה הֵיכִי יְפָרֵשׁ מַתְנֵי' דְּאַמַּאי גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ בְּגֵט וְלֹא בִּכְתֻבָּה וי"ל דִּיפָרֵשׁ כְּר' יוֹחָנָן: בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין וְאָמְרָה לֹא כָּתַב לִי עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה וּמַתְנִי' כְּשֶׁהֵבִיאָה רְאָיָה שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ וא"ת כֵּיוָן דִּבְמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין הוּא נִחוּשׁ שֶׁמָּא אַחַ"כ כָּתַב דְּהָא בְּרֵישׁ פ"ב לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף טז:) חָיְישִׁי' לְהָכִי דְּמוֹקְמִינַן הָא דְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ נִשְׂרְפָה כְּתֻבָּתָהּ כְּגוֹן דְּאָמְרִי עֵדִים שֶׁנִּשְׂרְפָה כְּתֻבָּתָהּ וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין מַשְׁמַע דִּבְמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין לָא גָּבְיָא דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא כָּתַב לָהּ אַחֶרֶת וְי"ל דְּהָתָם שֶׁכְּבָר כָּתַב לָהּ בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין וְנִשְׂרְפָה חָיְישִׁינַן וַדַּאי שֶׁמָּא כָּתַב לָהּ אַחֶרֶת אֲבָל הָכָא שֶׁהֵבִיאָה רְאָיָה שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין תּוּ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא כָּתַב לָהּ אַחַ"כ אַפֵּי' בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין: גֵּט גּוֹבָה עִקָּר כְּתֻבָּה גּוֹבָה תּוֹסֶפֶת וּמַיְּרֵי מַתְנֵי' בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ לְרַב בְּפֶ' גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב קעא:) דְּאֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר א"כ הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין עִמּוֹ כְּתֻבָּה לֹא תִּגְבֶּה אַפֵּי' מָנֶה וּמָאתַיִם עַד שֶׁתַּחֲזִיר לוֹ הַכְּתֻבָּה דְּיָכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד בַּמֶּה שֶׁנִּשְׁאַר שְׁטַר כְּתֻבָּה בְּיָדָהּ דִּכְשֶׁתִּתְאַלְמֵן תִּגְבֶּה שֵׁנִית מָנֶה וּמָאתַיִם בְּעֵידֵי מִיתָה הוֹאִיל וּשְׁטַר כְּתֻבָּה בְּיָדָהּ דְּכִי קָאָמַר רַב כְּתֻבָּה אֵינָהּ גּוֹבָה עִקָּר הנ"מ בִּגְרוּשָׁה דְּאִית לָהּ גֵּט אֲבָל אַלְמָנָה בְּמַאי תִּגְבֶּה עִקָּר אִם לֹא בִּכְתֻבָּה וְהֵם לֹא יָדְעוּ שֶׁהָיְתָה גְּרוּשָׁה דִּשְׁנוּיָא דִּמְשַׁנֵּינַן לְקַמָּן בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ לָא קָאֵי וּמִיהוּ אִי אָמְרִינַן לְרַב דְּאַפֵּי' אֵן כְּתֻבָּה בְּיָדָהּ גּוֹבָה עִקָּר אַפֵּי' בְּעֵידֵי מִיתָה אָתֵי שַׁפִּיר: מִגּוֹ דְּיָכוֹל לוֹמַר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי מְפָרֵשׁ הָכִי כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל וְאִם תֹּאמַר וְהָאָמַר רַב הַמְנוּנָא הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ גֵּרַשְׁתַּנִי נֶאֱמֶנֶת וְרַבִּי יוֹחָנָן אִית לֵהּ דְּרַב הַמְנוּנָא לְעֵיל בְּפֶ' שֵׁנִי (כְּתֻבּוֹת דַּף כב: וְשָׁם) וּבְפֶרֶק הִתְקַבֵּל (גִּטִּין סד.) וי"ל דְּלָא מְהֵימְנָא אֶלָּא דַּוְקָא הֵיכָא דְּאֵין תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ אֲבָל תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ לָא מְהֵימְנָא דְּשֶׁמָּא מֵחֲמַת חִמּוּד מָמוֹן אוֹמֶרֶת כֵּן וְהָכִי אָמְרִינַן בְּהָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה (יְבָמוֹת קיז. וְשָׁם) מֵת בַּעְלִי וְהַתִּירוּנִי לְנָשֵׂא מַתִּירִין אוֹתָהּ לִנָּשֵׂא וְנוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ תְּנוּ לִי כְּתֻבָּתִי אַף לִנָּשֵׂא אֵין מַתִּירִין אוֹתָהּ דְּאַדַּעְתָּא דִּכְתֻבָּה אֲתַאי:

מסורת הש״ס

א גיטין לז:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ כד, סמג לאוין רפא, טוש״ע חו״מ סי׳ סז סעי׳ לג:

ב מיי׳ פט׳ מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ כד, סמג לאוין רפא, טוש״ע חו״מ סי׳ סז סעי׳ לג:

ג מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ט יב:

ד מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ט יב:

ה מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כו, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ יא:

יָכוֹל לְמֵימַר: גֵּירַשְׁתִּיהָ וְנָתַתִּי לָהּ כְּתוּבָּתָהּ. הָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִן הַסַּכָּנָה וְאֵילָךְ אִשָּׁה גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ שֶׁלֹּא בְּגֵט, וּבַעַל חוֹב שֶׁלֹּא בִּפְרוֹזְבּוּל. בִּדְאִיכָּא עֵדֵי גֵירוּשִׁין עָסְקִינַן. דְּאִי לֵיכָּא עֵדֵי גֵירוּשִׁין, בְּמַאי גָּבְיָא? אֶלָּא כּוּלָּהּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, וְחַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִפָּרְעוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים: כְּשֶׁאֵין שָׁם עֵדֵי גֵירוּשִׁין, אֲבָל יֵשׁ שָׁם עֵדֵי גֵירוּשִׁין — גָּבְיָא תּוֹסֶפֶת. וְעִיקָּר, אִי מַפְּקָא גִּיטָּא — גָּבְיָא, וְאִי לָא מַפְּקָא גִּיטָּא — לָא גָּבְיָא. [א]וּמִן הַסַּכָּנָה וְאֵילָךְ, אַף עַל גַּב דְּלָא מַפְּקָא גִּיטָּא — גָּבְיָא. שֶׁרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִסַּכָּנָה וְאֵילָךְ אִשָּׁה גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ שֶׁלֹּא בְּגֵט, וּבַעַל חוֹב שֶׁלֹּא בִּפְרוֹזְבּוּל. אָמְרִי לֵיהּ רַב כָּהֲנָא וְרַב אַסִּי לְרַב: לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ גֵּט גּוֹבָה עִיקָּר, אַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין בְּמַאי גָּבְיָא? בְּעֵדֵי מִיתָה. וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא גֵּירְשָׁהּ, וּמַפְּקָא לְגִיטָּא וְגָבְיָא בֵּיהּ?! בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ. וְדִלְמָא סָמוּךְ לְמִיתָה גֵּירְשָׁהּ! אִיהוּ הוּא דְּאַפְסֵיד אַנַּפְשֵׁיהּ. אַלְמָנָה מִן הָאֵירוּסִין בְּמַאי גָּבְיָא — בְּעֵדֵי מִיתָה, וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא גֵּירְשָׁהּ, וּמַפְּקָא גִּיטָּא וְגָבְיָא! (א)אֶלָּא: בְּמָקוֹם דְּלָא אֶפְשָׁר כָּתְבִינַן שׁוֹבָר. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, עֵדֵי מִיתָה גּוּפַיְיהוּ נֵיחוּשׁ דִּלְמָא מַפְּקָא עֵדֵי מִיתָה בְּהַאי בֵּי דִינָא וְגָבְיָא, וַהֲדַר מַפְּקָא בְּבֵי דִינָא אַחֲרִינָא וְגָבְיָא. אֶלָּא וַדַּאי בְּמָקוֹם דְּלָא אֶפְשָׁר כָּתְבִינַן שׁוֹבָר. (ב)אֲמַר לֵיהּ מָר קַשִּׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אָשֵׁי: אַלְמָנָה מִן הָאֵירוּסִין, מְנָלַן דְּאִית לַהּ כְּתוּבָּה? אִילֵימָא מֵהָא: נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, בֵּין מִן הָאֵירוּסִין בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין, גּוֹבָה אֶת הַכֹּל — דִּלְמָא דִּכְתַב לַהּ. וְכִי תֵּימָא: אִי כְּתַב לַהּ, מַאי לְמֵימְרָא! לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, דְּאָמַר: שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנָת שֶׁהוּא כּוֹנְסָהּ. (ג)דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי: גּוֹבָה אֶת הַכֹּל. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּכָתַב לָהּ — מִשּׁוּם הָכִי גּוֹבָה אֶת הַכֹּל. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּלָא כְּתַב לַהּ. מַאי ״גּוֹבָה אֶת הַכֹּל״? מָנֶה מָאתַיִם הוּא דְּאִית לָהּ! (ד)וְאֶלָּא, מִדְּתָנֵי רַב חִיָּיא בַּר אָבִין: אִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה, לֹא אוֹנֵן וְלֹא מִיטַּמֵּא לָהּ. וְכֵן הִיא, לֹא אוֹנֶנֶת וְלֹא מִיטַּמְּאָה לוֹ. מֵתָה — אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ, מֵת הוּא — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ. דִּלְמָא דִּכְתַב לַהּ. וְכִי תֵּימָא: אִי כְּתַב לַהּ מַאי לְמֵימְרָא? מֵתָה אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַב הוּנָא: לְרַב דְּאָמַר גֵּט גּוֹבָה עִיקָּר, לֵיחוּשׁ דִּלְמָא מַפְּקָא גִּיטָּא בְּהַאי בֵּי דִינָא וְגָבְיָא, וְהָדְרָא מַפְּקָא בְּבֵי דִינָא אַחֲרִינָא וְגָבְיָא? וְכִי תֵּימָא דְּקָרְעִינַן לֵיהּ! אָמְרָה: בָּעֵינָא לְאִנְּסוֹבֵי בֵּיהּ. דְּקָרְעִינַן לֵיהּ וְכָתְבִינַן אַגַּבֵּיהּ: גִּיטָּא דְּנַן קְרַעְנוּהִי לָאו מִשּׁוּם דְּגִיטָּא פָּסוּל הוּא, אֶלָּא דְּלָא תִּיהְדַּר וְתִיגְבֵּי בֵּיהּ זִמְנָא אַחֲרִינָא. [ב]מַתְנִי׳ שְׁנֵי גִיטִּין וּשְׁתֵּי כְתוּבּוֹת, גּוֹבָה שְׁתֵּי כְתוּבּוֹת. [גד](ה)שְׁתֵּי כְתוּבּוֹת וְגֵט אֶחָד, אוֹ כְּתוּבָּה וּשְׁנֵי גִטִּין, אוֹ כְּתוּבָּה וְגֵט וּמִיתָה — אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא כְּתוּבָּה אַחַת. שֶׁהַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶחְזִירָהּ — עַל מְנָת כְּתוּבָּה הָרִאשׁוֹנָה מַחְזִירָהּ. (ו)גְּמָ׳ אִי בָּעֲיָא בְּהַאי — גָּבְיָא, אִי בָּעֲיָא בְּהַאי — גָּבְיָא? לֵימָא תֶּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל. דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִין בָּזֶה אַחַר זֶה, בִּיטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן. לָאו אִתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַב פָּפָּא: וּמוֹדֶה רַב נַחְמָן דְּאִי אוֹסֵיף בֵּיהּ דִּיקְלָא, לְתוֹסֶפֶת כַּתְבֵיהּ. הָכָא נָמֵי בְּדְאוֹסֵיף לַהּ. [ה]תָּנוּ רַבָּנַן: הוֹצִיאָה גֵּט וּכְתוּבָּה וּמִיתָה,

אִם

יָכוֹל לוֹמַר גֵּרַשְׁתִּיהָ וְנָתַתִּי כו' וְאִם תֹּאמַר וּמַאי מִגּוֹ הוּא זֶה דְּאִם יֹאמַר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךָ יִתְחַיֵּב בִּשְׁאֵר וּכְסוּת וְעַכְשָׁו דְּאָמַר פָּרַעְתִּי פּוֹטֵר עַצְמוֹ וְיֵשׁ לוֹמַר דִּכְשֶׁאָמַר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ נָמֵי פָּטוּר גַּם מִשְּׁאֵר וּכְסוּת דְּדָמוּ לְטָעֲנוֹ חִטִּין וְהוֹדָה לוֹ בִּשְׂעֹרִים דקי"ל דְּפָטוּר (שְׁבוּעוֹת דַּף לח:) וא"ת בְּפֶ' בָּתְרָא (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת קז:) דְּאָמְרִי' הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם וּבָאָה וְאָמְרָה כו' גֵּרְשַׁנִי בַּעֲלִי מִתְפַּרְנֶסֶת וְהוֹלֶכֶת עַד כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ וְאַמַּאי נָחוּשׁ שֶׁמָּא בַּעְלָהּ הָיָה אוֹמֵר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ וַהֲוֵי טְעָנוֹ חִטִּין וְהוֹדָה לוֹ בִּשְׂעוֹרִין וּפָטוּר וְיֵשׁ לְחַלֵּק דְּשֶׁמָּא אִם הָיָה בָּא בַּעְלָהּ הָיָה מוֹדֶה לִדְבָרֶיהָ: **לְדִידָךְ** דְּאָמְרַתְּ גֵּט גּוֹבָה עִקָּר לִשְׁמוּאֵל נַמֵּי הֲוָה מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה: לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ גֵּט גּוֹבָה עִקָּר. לִשְׁמוּאֵל נַמֵּי הֲוָה מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה: **בְּמָקוֹם** שֶׁכּוֹתְבִין וְאָמְרָה לֹא כָּתַב לִי עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה וּמַתְנִי' כְּשֶׁהֵבִיאָה רְאָיָה שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ וא"ת כֵּיוָן דִּבְמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין הוּא נָחוּשׁ שֶׁמָּא אַחַ"כ כָּתַב דְּהָא בְּרֵישׁ פ"ב לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף טז:) חָיְשִׁי' לְהָכִי דְּמוֹקְמִינַן הָא דְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ נִשְׂרְפָה כְּתֻבָּתָהּ כְּגוֹן דְּאָמְרֵי עֵדִים שֶׁנִּשְׂרְפָה כְּתֻבָּתָהּ וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין מַשְׁמַע דִּבְמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין לָא גָּבְיָא דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא כָּתַב לָהּ אַחֶרֶת וְי"ל דְּהָתָם שֶׁכְּבָר כָּתַב לָהּ בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין וְנִשְׂרְפָה חָיְשִׁינַן וַדַּאי שֶׁמָּא כָּתַב לָהּ אַחֶרֶת אֲבָל הָכָא שֶׁהֵבִיאָה רְאָיָה שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין תּוּ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא כָּתַב לָהּ אַחַ"כ אֲפִי' בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין: **מֵתָה** אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ אִצְטְרִיכָא לֵהּ וְאִם תֹּאמַר וְהָא מֵת הוּא גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ נָמֵי אִצְטְרִיכָא לֵיהּ דְּמִינָהּ דָּיְקִינַן בְּפֶרֶק נַעֲרָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת נג.) דַּאֲרוּסָה לֹא קָבַר לָהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דַּהֲוֵי מָצֵי לְמִתְנֵי מֵתָה אֵינוֹ קוֹבְרָהּ וּלְשׁוֹן גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לָא אִצְטְרִיכָא לֵיהּ:

וְאִי לָא לָא גָּבְיָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא כְּבָר גָּבְתָה עַל פִּי הַגֵּט: אַלְמָנָה בְּמַאי גָּבְיָא כְּתֻבָּה שֶׁלָּהּ עַל כָּרְחָךְ בְּעֵדֵי מִיתָה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ וּמַחֲזֶרֶת שְׁטַר כְּתֻבָּה לְיוֹרְשֵׁי' וְקוֹרְעִין אוֹתוֹ: נָחוּשׁ שֶׁמָּא גֵּרְשָׁהּ וְהָדְרָא וּמַפְּקָא גִּטָּא בְּבֵי דִינָא אַחֲרִינָא וְתִגְבֶּה עִקָּר: בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ אֵין אַלְמָנָה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ אא"כ מַכִּירִין אוֹתָהּ שֶׁבִּשְׁעַת מִיתָתוֹ הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו: אַלְמָנָה מִן הָאֵרוּסִין שֶׁלֹּא יָשְׁבָה תַּחְתָּיו מֵעוֹלָם: אֶלָּא בְּמָקוֹם דְּלָא אֶפְשָׁר כו' אֶלָּא לָא תֵּימָא בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ דַּאֲפִילּוּ הָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם נָמֵי וְשָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ וְלָא חָיְשִׁינַן לְדִלְמָא גֵּרְשָׁהּ וְהָדְרָא מַפְּקָא לְגִטָּהּ דְּאָמְרִינַן לְהוּ תִּכְתֹּב לָכֶם שׁוֹבֵר דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹמַר הַעֲרָמָה וְאִי אֶפְשָׁר לָהּ לִגְבּוֹת אִם בָּאתָ לָחוּשׁ לְכָל אֵלֶּה כְּגוֹן זוֹ וּכְגוֹן נִשְׂרְפָה כְּתֻבָּתָהּ בְּעֵדִים לֹא נִמְנָעֵנָּה מִלְּהַגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ וְתִכְתּוֹב שׁוֹבֵר: עֵדֵי מִיתָה גּוּפַיְהוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה וְאֵין הַיּוֹרְשִׁין יְכוֹלִין לוֹמַר לָהּ הַחֲזִירִי לָנוּ שְׁטַר כְּתֻבָּתֵךְ נָחוּשׁ כו': מַר קַשִּׁישָׁא וּמַר יָנוֹקָא שְׁנֵי בָּנִים הָיוּ לְרַב חִסְדָּא וְשֵׁם שְׁנֵיהֶם שָׁוִין אֶלָּא שֶׁהַגָּדוֹל קוֹרִין לוֹ מַר קַשִּׁישָׁא וְלַצָּעִיר קוֹרִין לוֹ מַר יָנוֹקָא: אַלְמָנָה מִן הָאֵרוּסִין דְּאִית לָהּ כְּתֻבָּה בִּתְנַאי ב"ד אִם לֹא כָּתַב לָהּ: מְנָלַן דְּקָאָמַר לְעֵיל עֵדֵי מִיתָה גּוּפַיְהוּ לְחוּשׁ דִּלְמָא מַפְּקָא וְהָדְרָא וּמַפְּקָא ע"כ חֲדָא מִנַּיְהוּ גָּבְיָא בְּלָא שְׁטָרָא שֶׁהֲרֵי בְּפֵרָעוֹן רִאשׁוֹן הֶחֱזִירָהּ הַשְּׁטָר אִם כָּתַב לָהּ וְקָא חָיֵישׁ לְהָדְרָא וּמַפְּקָא אַלְמָא יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה בִּתְנַאי ב"ד בְּלֹא שׁוּם כְּתֻבָּה מְנָלַן: אֶת הַכֹּל עִקָּר וְתוֹסֶפֶת: לֹא כָּתַב לָהּ הַתּוֹסֶפֶת אֶלָּא ע"מ לְכָנְסָהּ וְאִם מֵת בָּאֵרוּסִין אֵין לָהּ אֶלָּא עִקַּר כְּתֻבָּה: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ וּבִתְנַאי ב"ד הוּא דְּגָבְיָא לְאַלְמָנָה מָנֶה וּמָאתַיִם לִבְתוּלָה הוּא דְּאִית לָהּ שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן תּוֹסֶפֶת: לֹא אוֹנֵן לֶאֱסֹר בְּקָדָשִׁים: וְלֹא מִטַּמֵּא לָהּ אִם כֹּהֵן הוּא דִּשְׁאֵרוֹ כְּתִיב: וְלֹא מְטַמְּאָה לוֹ אֵינָהּ חַיֶּבֶת לְהִתְעַסֵּק בּוֹ וְלִיטַּמֵּא בּוֹ בֵּין כֹּהֶנֶת בֵּין יִשְׂרְאֵלִית אע"פ שֶׁמִּצְוָה לִטַּמֵּא לְמֵתִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא כא) לָהּ יִטַּמָּא זוֹ אֵינָהּ חַיֶּבֶת וְלָאו מִשּׁוּם כֹּהֶנֶת נְקַט לָהּ שֶׁלֹּא הֻזְהֲרוּ כֹּהֲנוֹת מִלְּטַמֵּא לְמֵתִים: אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ דְּגַבֵּי יְרֻשַּׁת הַבַּעַל שְׁאֵרוֹ כְּתִיב לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אוֹתָהּ מִכָּאן שֶׁהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ: מֵתָה אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ אִצְטְרִיכָא לֵהּ מִשּׁוּם מֵתָה אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמִתְנֵי מֵת הוּא גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לְאַשְׁמְעִינַן דִּבְדִכְתַב לָהּ כְּתֻבָּה עָסְקִינַן ואע"ג דְּאִקָּרְבוּ לְאִחַתּוּנֵי כְּלֵי הַאי אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ: בָּעֵינָא לְאִנְּסוֹבֵי בֵּהּ שֶׁיִּהְיֶה בְּיָדִי לִרְאָיָה שֶׁנִּתְגָּרַשְׁתִּי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עָלַי אֵשֶׁת אִישׁ הִיא: מַתְנִי' שְׁנֵי גִטִּין וּשְׁתֵּי כְתֻבּוֹת זְמַן רִאשׁוֹנָה קוֹדֵם לִזְמַן גֵּט רִאשׁוֹן וּזְמַן כְּתֻבָּה שְׁנִיָּה קוֹדֵם לְגֵט שֵׁנִי: גּוֹבָה שְׁתֵּי כְתֻבּוֹת שֶׁהֲרֵי גֵּרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ וְכָתַב לָהּ כְּתֻבָּה שְׁנִיָּה אֲבָל קָדְמוּ שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת לַגֵּט הָרִאשׁוֹן לֹא שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהֶחֱזִירָהּ לֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה וּתְנַן בְּסֵיפָא שְׁתֵּי כְתֻבּוֹת וְגֵט אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא אַחַת [לָמַדְנוּ שֶׁהַכּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ שְׁתֵּי כְתֻבּוֹת אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא אַחַת וְאִי מִשּׁוּם דְּאִגָּרְשָׁא וְהָדְרָה הָא תְּנַן כְּתֻבָּה וּשְׁנֵי גִטִּין אֵין לָהּ אֶלָּא אַחַת] שע"מ כְּתֻבָּה הָרִאשׁוֹנָה הֶחֱזִירָהּ: שְׁתֵּי כְתֻבּוֹת וְגֵט שֶׁקָּדְמוּ שְׁתֵּיהֶן לַגֵּט וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לְמַאי כָּתַב לְהוּ: כְּתֻבָּה וּשְׁנֵי גִטִּין כְּתֻבָּה בְּנִשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים וְגֵרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה וְחָזַר וְגֵרְשָׁהּ: גְּמָ' אִי בָּעֲיָא בְּהַאי גָּבְיָא בִּתְמִיהַ וְאַשְּׁתֵּי כְתֻבּוֹת וְגֵט קָאֵי דְּקָתָנֵי אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּה אַחַת וְלָא קָתָנֵי אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּה אַחֲרוֹנָה אַלְמָא אִי נִיחָא לָהּ לְמִטְרַף לָקוֹחוֹת מִזְּמַן רִאשׁוֹן טָרְפָה: בָּזֶה אַחַר זֶה זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה קוֹדֵם לָזֶה וּשְׁנֵיהֶם עַל הַלְוָאָה אַחַת אוֹ עַל מֶכֶר אֶחָד: בִּטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן וְאֵינוֹ טוֹרֵף אֶלָּא מִזְּמַן שֵׁנִי דְּכֵיוָן דְּכָתַב לִשְׁטָרָא בָּתְרָא אַחָלְיָהּ לְשִׁעְבּוּד קַמָּא: דְּאִי אוֹסֵף בֵּהּ דִּקְלָא בִּשְׁטָר שֵׁנִי: לְתוֹסֶפֶת כַּתְבֵהּ וְלָא אַחָלְיָהּ לְשִׁעְבּוּד לְבַטֵּל זְמַן שְׁטָר רִאשׁוֹן וְתַרְוַיְהוּ מִיהָא לָא גָּבְיָא מִדְּלָא כָּתַב לָהּ צְבֵיתִי וְאוֹסֵפִית לָהּ הַךְ אַקַּמַּיְתָא אֶלָּא שְׁטַר כְּתֻבָּה יַתִּירָא כָּתַב לָהּ וְלֹא הִזְכִּיר בָּהּ אֶת הָרִאשׁוֹנָה הָכִי קָאָמַר אִם תִּתְרַצִּי לִמְחֹל שִׁעְבּוּד שֶׁל רִאשׁוֹנָה גַּבֵּי כְּתֻבָּה זוֹ הַמְרֻבָּה וְאִם לָאו גַּבֵּי הָרִאשׁוֹנָה הַמּוּעֶטֶת הִלְכָּךְ הֵי מִנַּיְהוּ דְּבָעֲיָא גָּבְיָא וְהָכִי פָּרְשִׁינַן בְּפִרְקִין קַמָּאֵי וְכִי אָמַר רַב נַחְמָן בִּטֵּל שֵׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן בִּדְלָא אוֹסִיף בֵּהּ מִידִי דְּאִי לָאו לְבַטּוֹלֵי קַמָּא אֲתָא לְמַאי כַּתְבֵהּ: וּמִיתָה וְעֵדֵי מִיתָה וּבָאָה לִגְבּוֹת שְׁתֵּי כְתֻבּוֹת אַחַת בְּתוֹרַת גֵּרוּשִׁין וְאַחַת בְּתוֹרַת אַלְמָנוּת:

עין משפט
נר מצוה

א טור אה״ע סי׳ ק:
ב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כט, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ יג:
ג מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כט, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ יד:
ד מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ל, ש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ טו:
ה מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ל, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ טז:

מסורת הש״ס

א לעיל טז:
ב משנה כתובות; בבא מציעא יז:; לעיל מז.; לעיל נד:
ג יבמות יד:
ד סנהדרין כח:; יבמות מג:; יבמות כט:; לעיל נג.
ה תוספתא כתובות
ו לעיל מד.

אִם גֵּט קוֹדֵם לַכְּתוּבָּה — גּוֹבָה שְׁתֵּי כְתוּבּוֹת. כְּתוּבָּה קוֹדֶמֶת לַגֵּט — אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא כְּתוּבָּה אַחַת, שֶׁהַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶחְזִירָהּ — עַל מְנָת כְּתוּבָּה הָרִאשׁוֹנָה הֶחְזִירָהּ. [א]מַתְנִי׳ קָטָן שֶׁהִשִּׂיאוֹ אָבִיו — כְּתוּבָּתָהּ קַיֶּימֶת, שֶׁעַל מְנָת כֵּן קִיְּימָהּ. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיְּירָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ — כְּתוּבָּתָהּ קַיֶּימֶת, שֶׁעַל מְנָת כֵּן קִיְּימָהּ. [ב]גְּמָ׳ אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מָנֶה מָאתַיִם, אֲבָל תּוֹסֶפֶת — אֵין לָהּ. וְרַב יְהוּדָה אָמַר: אֲפִילּוּ תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ. מֵיתִיבִי: חִידְּשׁוּ — נוֹטֶלֶת מַה שֶּׁחִידְּשׁוּ. חִידְּשׁוּ אִין, לֹא חִידְּשׁוּ לָא! אֵימָא: אַף מַה שֶּׁחִידְּשׁוּ. וְהָא לָא תָּנֵי הָכִי: חִידְּשׁוּ — נוֹטֶלֶת מַה שֶּׁחִידְּשׁוּ, לֹא חִידְּשׁוּ — בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה! תְּיוּבְתָּא דְּרַב יְהוּדָה. רַב יְהוּדָה מַתְנִיתִין אַטְעֵיתֵיהּ, הוּא סָבַר: ״כְּתוּבָּתָהּ קַיֶּימֶת״ — אַכּוּלַּהּ מִילְּתָא קָאֵי. וְלָא הִיא, אַעִיקַּר כְּתוּבָּה קָאֵי.

הֲדַרַן עֲלָךְ הַכּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ

[ג]**מִי** שֶׁהָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וָמֵת — הָרִאשׁוֹנָה קוֹדֶמֶת לַשְּׁנִיָּה. וְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי שְׁנִיָּה. [ד](א)נָשָׂא אֶת הָרִאשׁוֹנָה וָמֵתָה, נָשָׂא שְׁנִיָּה וּמֵת הוּא — שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה. גְּמָ׳ מִדְּקָתָנֵי ״הָרִאשׁוֹנָה קוֹדֶמֶת לַשְּׁנִיָּה״, וְלָא קָתָנֵי ״הָרִאשׁוֹנָה יֵשׁ לָהּ וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהּ״, מִכְּלָל דְּאִי קָדְמָה שְׁנִיָּה וְתָפְסָה — לָא מַפְּקִינַן מִינַּהּ, (ב)שְׁמַע מִינַּהּ: בַּעַל חוֹב מְאוּחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה — מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה. לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: מָה שֶׁגָּבָה — לֹא גָּבָה, וּמַאי ״קוֹדֶמֶת״ — לִגְמָרֵי קָתָנֵי, כְּדִתְנַן: בֵּן קוֹדֵם לַבַּת. אִיכָּא דְּאָמְרִי: מִדְּלָא קָתָנֵי ״אִם קָדְמָה שְׁנִיָּה וְתָפְסָה אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ״, מִכְּלָל דְּאִי קָדְמָה שְׁנִיָּה וְתָפְסָה — מַפְּקִינַן מִינַּהּ. (ג)שְׁמַע מִינַּהּ: בַּעַל חוֹב מְאוּחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה — מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה. לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ מַה שֶּׁגָּבָה — גָּבָה, אַיְּידֵי דִּתְנָא: שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה,

תְּנָא

אִם גֵּט קוֹדֵם לַכְּתֻבָּה הֲרֵי כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה שֵׁנִית כְּשֶׁהֶחֱזִירָהּ: מַתְנֵי' כְּתֻבָּתָהּ קַיֶּמֶת שֶׁכָּתַב לָהּ כְּשֶׁהוּא קָטָן וּלְגַבֵּי גֵּר כְּתֻבָּה שֶׁכָּתַב לָהּ בִּהְיוֹתוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים: גְּמ' אֶלָּא מָנֶה מָאתַיִם שֶׁהֵן תְּנַאי ב"ד דְּאִלּוּ בִּשְׁטָר לָא גָּבְיָא דְּחַסְפָּא בְּעָלְמָא הוּא: חִדְּשׁוּ קָטָן מִשֶּׁהִגְדִּיל וְגֵר מִשֶּׁנִּתְגַּיֵּר אִם הוֹסִיפוּ כְּלוּם עַל כְּתֻבָּה רִאשׁוֹנָה: מַה שֶּׁחִדְּשׁוּ וְקָא סָלְקָא דַּעְתִּין מַה שֶּׁחִדְּשׁוּ עַל מָנֶה מָאתַיִם: אַף מַה שֶּׁחִדְּשׁוּ עַל תּוֹסֶפֶת רִאשׁוֹנָה: אַכֻּלָּהּ מִלְּתָא עַל כָּל הַכָּתוּב בִּשְׁטַר כְּתֻבָּה: הַדְרָן עֲלָךְ הַכּוֹתֵב מַתְנִי' מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי: יוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה אִם מֵתוּ נָשָׁיו אַחֲרָיו עַד שֶׁלֹּא הִסְפִּיקוּ לִגְבּוֹת: נָשָׂא רִאשׁוֹנָה וּמֵתָה בְּחַיָּיו נָשָׂא שְׁנִיָּה וּמֵת הוּא וְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה בָּאִין וְתוֹבְעִין כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נב:) בְּנִין דִּכְרִין דְּיֶהֶוְיִין לִיכִי מִנַּאי כו' אוֹ רוֹצִים לַחֲלֹק יְרֻשַּׁת אֲבִיהֶם: שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ קוֹדְמִין שֶׁהִיא בַּעֲלַת חוֹב אֲבָל רִאשׁוֹנִים בָּאִין לִירַשׁ אֶת אֲבִיהֶן דְּהָא אִנּוּן יָרְתוּן תְּנַן לְפִיכָךְ פּוֹרְעִין אֶת הַחוֹב תְּחִלָּה וְהַשְּׁאָר יְרֻשָּׁה: גְּמ' מִדְּקָתָנֵי לִשָּׁנָא דְּקוֹדֶמֶת וְלָא קָתָנֵי כו'. וְעַל כָּרְחָךְ כְּשֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא כְּדֵי כְּתֻבָּה אַחַת קָאָמַר דְּאִי לֹא מַאי נָפְקָא מִנָּהּ דְּקוֹדֶמֶת: ש"מ קוֹדֶמֶת לְכַתְּחִלָּה אֲבָל אִם קָדְמָה שְׁנִיָּה וְתָפְסָה לָא מַפְּקִינַן מִנַּהּ: לְגַמְרֵי שֶׁאֵין לַשְּׁנִיָּה כְּלוּם: כְּדִתְנַן בֵּן קוֹדֵם לַבַּת וְעַל כָּרְחָךְ קֹדֶם לְגַמְרֵי הוּא: אַיְּדֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ לִשָּׁנָא דְּקוֹדְמִין וְלֹא שַׁיָּךְ לְמִתְנֵי בָּהּ אִם קָדְמוּ וְתָפְסוּ אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם דְּהָא וַדַּאי מוֹצִיאִין אִם תָּפְסוּ וְהֶחֱזִיקוּ בַּקַּרְקַע דְּהָא נִכְסֵי אִשְׁתַּעְבּוּד לִשְׁטָר דְּבַעַל חוֹב:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מָנֶה וּמָאתַיִם כו' וא"ת א"כ מַאי קמ"ל מַתְנֵי' שֶׁעַל מְנָת כֵּן קִיְּמָהּ אַפֵּי' לֹא כָּתַב לָהּ מֵעוֹלָם יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּאַשְׁמוֹעִינַן דְּטָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי אע"ג דְּלֵית לֵיהּ קָלָא לְהַאי שְׁטָרָא וְהָא עַל כָּרְחָךְ לָא גָּבְיָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי דִּמְקֻדָּם הוּא וְאָתֵי לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת מַה שֶּׁמָּכַר קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיְּרָה וְאַפּוֹטְרוֹפּוֹס קֹדֶם שֶׁהִגְדִּיל וי"ל דְּאַשְׁמוֹעִינַן הֵיכָא דְּנִשָּׂאָהּ בְּתוּלָה אע"ג דִּכְשֶׁגָּדְלָה אוֹ נִתְגַּיְּרָה כְּבָר הִיא בְּעוּלָה אֲפִי' הָכִי יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מָאתַיִם שֶׁעַל מְנָת כֵּן קִיְּמָהּ שֶׁיְּהֵא עַכְשָׁו כִּתְחִלַּת נִשּׂוּאֶיהָ: הַדְּרָן עֲלָךְ הַכּוֹתֵב **מַתְנֵי'** מִי שֶׁהָיָה. (מִכָּאן עַד הַסּוֹף מֻעְתָּק מִתּוֹס' ר' שִׁמְשׁוֹן) מִדְּקָתָנֵי הָרִאשׁוֹנָה קוֹדֶמֶת מִכְּלָל דְּאִי קָדְמָה שְׁנִיָּה וְתָפְסָה לָא מַפְּקִינַן מִנַּהּ אע"ג דִּבְסֵיפָא קָתָנֵי קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי רִאשׁוֹנָה וְהָתָם אַפֵּי' קָדְמוּ יוֹרְשֵׁי רִאשׁוֹנ' וְתָפְסוּ מַפְּקִינַן מִנַּיְהוּ כִּדְמַשְׁמַע בְּסָמוּךְ דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס דְּמוֹצִיאִין מִיָּדָהּ הַהוּא נִיחָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּאַיְּדֵי דְּתָנֵי רֵישָׁא קוֹדְמִין תְּנָא נָמֵי בְּסֵיפָא קוֹדְמִין:

שְׁמַע מִנַּהּ בַּעַל חוֹב מְאֻחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה תֵּמַהּ מַה סְבָרָא הִיא זוֹ דְּלָא יְהֵא בַּעַל חוֹב אֶלָּא כְּלוֹקֵחַ דִּמְלוֹקֵחַ גּוּפֵהּ קָטָרֵף בַּעַל חוֹב רִאשׁוֹן וְתֵרֵץ רַשְׁבָּ"ם דְּבַעַל חוֹב מְאֻחָר עָדִיף מִלּוֹקֵחַ שֶׁלֹּא תִּנְעוֹל דֶּלֶת בִּפְנֵי לוִֹין וְכֵן לִכְתֻבַּת אִשָּׁה מִשּׁוּם חִנָּא וְכִי תֵּימָא אִי מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה אִיכָּא נְעִילַת דֶּלֶת מִבע"ח הָרִאשׁוֹן לָא הִיא הוֹאִיל וְיָכוֹל לִקְדּוֹם לֹא יִמָּנַע מִלְּהַלְווֹת אֲבָל אִי מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה אִיכָּא נְעִילַת דֶּלֶת שֶׁמַּפְסִיד בע"ח מְאֻחָר לְגַמְרֵי אע"ג דִּבְרֵישׁ פֶּרֶק שֵׁנִי דַּעֲרָכִין (דַּף ז:) אָמְרִינַן הָיוּ בְּיָדוֹ ה' סְלָעִים וְאָמַר עֶרְכִּי עָלַי וְחָזַר וְאָמַר עֶרְכִּי עָלַי וְנָתַן ד' לַשְּׁנִיָּה וְאַחַת לָרִאשׁוֹנָה יָצָא יְדֵי שְׁתֵּיהֶן מַאי טַעְמָא בַּעַל חוֹב מְאֻחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה פֵּי' דִּכְשֶׁנָּתַן ד' לַשְּׁנִיָּה הַיְנוּ כְּפִי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִתֵּן הַחֲמִישִׁית לְעֵרֶךְ שְׁנִיָּה לְפִי שֶׁהָיָה מְשֻׁעְבָּד לָרִאשׁוֹנָה וּכְשֶׁנָּתַן אַחַת לָרִאשׁוֹנָה נָמֵי יָצָא מִשּׁוּם דְּהַיְנוּ נָמֵי כְּפִי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יוֹתֵר שֶׁכְּבָר נָתַן לַשְּׁנִיָּה וּמַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה וה"ה אַחַת לַשְּׁנִיָּה וְאַרְבַּע לָרִאשׁוֹנָה ומ"מ חָזֵינַן הָתָם דְּאָמְרִי' בע"ח מְאֻחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה אע"ג דְּלָא שַׁיָּךְ הָתָם נְעִילַת דֶּלֶת וּלְקַמָּן פָּרִיךְ לָהּ ר"ח אַהָא דְּמַסְקִי' בְּשִׁלְהֵי פִּרְקִין דְּמַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה לכו"ע וְהָתָם אָמְרִינַן מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה וְתֵרֵץ דְּגַבֵּי הֶקְדֵּשׁ וַדַּאי מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה דְּאֵין לָחוּשׁ הוֹאִיל וְהַכֹּל הֶקְדֵּשׁ עוֹד תֵּרֵץ דְּהָתָם בְּמִטַּלְטְלִין לְפִיכָךְ מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה אֲבָל בִּמְקַרְקְעֵי מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָבָה וְהָא דְּאָמַר בְּשִׁלְהֵי הַמַּנִּיחַ אֶת הַכַּד (ב"ק דַּף לג: וְשָׁם) קָדְמוּ בַּעֲלֵי חוֹבוֹת וְהִגְבִּיהוּ בֵּין חָב עַד שֶׁלֹּא הִזִּיק בֵּין הִזִּיק עַד שֶׁלֹּא חָב לֹא עָשׂוּ וְלֹא כְּלוּם וּפָרִיךְ בִּשְׁלָמָא הִזִּיק עַד שֶׁלֹּא חָב נִזָּקִין קָדְמוּ אֶלָּא חָב עַד שֶׁלֹּא הִזִּיק בַּעַל חוֹב קָדֵם וְאַפֵּי' הִזִּיק עַד שֶׁלֹּא חָב נָמֵי בַּעַל חוֹב קָדִים וְגָבָה ש"מ בַּעַל חוֹב מְאֻחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה אע"ג דְּהָתָם בְּמִטַּלְטְלֵי מַיְרֵי לָא קַשְׁיָא מִידִי דְּשׁוֹר תָּם שֶׁמַּזִּיק כְּמְקַרְקְעֵי דָּמֵי כִּדְאָמַר הָתָם דְּאִית לֵיהּ קָלָא כֵּיוָן דְּנָגַח תּוֹרָא נַגְחָנָא קָרוּ לֵהּ וּכְעִנְיָן זֶה הָיָה רָגִיל רַבֵּינוּ תָּם לְפָרֵשׁ שְׁמַע מִנָּה מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה מִמִּטַּלְטְלֵי דִּלְכָל הַפָּחוֹת בְּמִטַּלְטְלֵי אִית לָן לְאוֹקְמָא וּמוֹקְמִינַן מַתְנִיתִין כְּר"מ דְּאָמַר מִטַּלְטְלֵי מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה וְהָא דְּמִתַּמֵּהַּ עֲלָהּ הַשַּׁ"ס דְּמַסִּיק נָמֵי שְׁמַע מִנָּה מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָבָה הַיְנוּ נָמֵי בִּכְתֻבָּה דַּוְקָא וּבְבַעַל חוֹב דְּאַדַּעְתָּא דְּהָנֵי לָא נְחִית לִקְנוֹת שִׁעְבּוּדָא אֲבָל בְּמִטַּלְטְלִין דְּלוֹקֵחַ דְּאַדַּעְתָּא דְּהָנֵי מִטַּלְטְלֵי נָחַת דִּינָא הוּא דְּאָמְרִינַן דְּאֵין יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדָם וְהָא דְּבָעוּ לְאַסּוֹקֵי נָמֵי לְקַמָּן פְּלוּגְתָּא דְּבֶן נַנָּס וְרַבָּנָן בְּבַעַל חוֹב מְאֻחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה הָוֵי נָמֵי בְּמִטַּלְטְלֵי אֲבָל בִּמְקַרְקְעֵי לָא לֵימָא שׁוּם תַּנָּא מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה וּצְרִיכָא לְמֵימַר הַשְׁתָּא דְּהָא דְּאָמַר לְקַמָּן לְכֻלֵּי עָלְמָא מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה וּבַעֲרָכִין מַסִּיק מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה הֶקְדֵּשׁ שָׁאנֵי דְּלָא מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי מִשּׁוּם דְּבַעֲרָכִין מִטַּלְטְלִין מִשּׁוּם דִּלְקַמָּן נָמֵי בְּמִטַּלְטְלֵי אַיְרֵי כִּדְפֵרַשְׁנוּ וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּבַעֲרָכִין מִלְוָה עַל פֶּה הִלְכָּךְ מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה וְקָסָבַר מִלְוָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה לָאו כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא וְחָזַר רַבֵּינוּ תָּם מִתֵּרוּץ זֶה דִּלְרַבִּי מֵאִיר גּוּפֵהּ מִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לִכְתֻבָּה כְּמוֹ שֶׁהוֹכַחְתִּי בְּשִׁלְהֵי הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת פא: ד"ה ר"מ) וּמְפָרֵשׁ ר"ת הַךְ סֻגְיָא בִּמְקַרְקְעֵי וְה"ק ש"מ מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה וְאָתֵי הַךְ סְתָמָא כְּבֶן נַנָּס דְּמַסִּיק שְׁמוּאֵל לְקַמָּן דִּפְלִיגְתַּיְהוּ בְּבַעַל חוֹב מְאֻחָר שֶׁגָּבָה ואע"ג דְּטָרִיף מִן הַלָּקוֹחוֹת בַּעַל חוֹב שָׁאנֵי כִּדְפֵרַשְׁנוּ לְעֵיל כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּנְעוֹל דֶּלֶת וְלִי נִרְאֶה כְּתֵרוּצוֹ הָרִאשׁוֹן דִּבְמִטַּלְטְלֵי אַיְרֵי הָכָא וְאַתְיָא כְּרַבִּי טַרְפוֹן דְּאָמַר לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף פד.) מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ מִלְוֶה אוֹ פִּקָּדוֹן בְּיַד אֲחֵרִים ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר יִנָּתֵן לַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן מִיהוּ ק"ק לְאִיכָּא דְּאָמְרִי דְּמַסִּיק שְׁמַע מִנָּה מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָבָה הֵיכִי שְׁמַע מִנָּה דִּלְמָא מַתְנֵי' בִּמְקַרְקְעֵי דִּלְכֻלֵּי עָלְמָא לֹא גָּבָה: **מִדְּלָא** קָתָנֵי אִם קָדְמָה שְׁנִיָּה וְתָפְסָה אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ מִכְּלָל כו' תֵּמַהּ לִי אַדְּרַבָּה אֵימָא אִיפְּכָא מִדְּלָא קָתָנֵי קָדְמָה שְׁנִיָּה וְתָפְסָה מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ מִכְּלָל דְּאִי קָדְמָה שְׁנִיָּה וְתָפְסָה אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ וְאוֹמֵר רַבִּי דְּטְפֵי הו"ל לְמִתְנֵי אֵין מוֹצִיאִין כְּדֵי שֶׁלֹּא נִטְעֶה לְפָרֵשׁ קוֹדֶמֶת לְגַמְרֵי דּוּמְיָא דְּסֵיפָא:

מסורת הש״ס

א שבועות מח.

ב בבא קמא לד.

ג לקמן צד.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ סז סעי׳ יא:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ סז סעי׳ יא:

ג מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ב, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ יא:

ד מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ ח:

תְּנָא נָמֵי: הָרִאשׁוֹנָה קוֹדֶמֶת לַשְּׁנִיָּה. [א]נָשָׂא אֶת הָרִאשׁוֹנָה. שְׁמַע מִינַּהּ תְּלָת: שְׁמַע מִינַּהּ אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, וְלָא חָיְישִׁינַן לְאִינְצוֹיֵי. מִמַּאי — מִדְּקָתָנֵי: שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ קוֹדְמִים לְיוֹרְשֵׁי רִאשׁוֹנָה, מִיקְדָּם הוּא דְּקָדְמִי, הָא אִיכָּא — שָׁקְלִי. [ב]וּשְׁמַע מִינַּהּ: כְּתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ. מִמַּאי? מִדְּלָא קָתָנֵי "אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר". [ג]וּשְׁמַע מִינַּהּ: כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין לָא טָרְפָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתִּין טָרְפָה מִמְּשַׁעְבְּדִי — לֵיתוֹ בְּנֵי רִאשׁוֹנָה וְלִטְרְפִינְהוּ לִבְנֵי שְׁנִיָּה. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: מִמַּאי? דִּלְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ אֵין לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, וּמַאי "קוֹדְמִין" — לְנַחֲלָה קָתָנֵי. וְכִי תֵּימָא: "יוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה" לְמָה לִי? אַיְּידֵי דִּתְנָא "שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ", תְּנָא נָמֵי "לְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה". וּדְקָאָמְרַתְּ: כְּתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ — דִּלְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: אֵין כְּתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ, וְהָכָא הוּא דְּאִיכָּא מוֹתַר דִּינָר. "וְאַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ" — תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: מֵתוּ אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ, בֶּן נַנָּס אוֹמֵר: יְכוֹלִין בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה לוֹמַר לִבְנֵי הַשְּׁנִיָּה: בְּנֵי בַּעֲלַת חוֹב אַתֶּם, טְלוּ כְּתוּבַּת אִמְּכֶם וּצְאוּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּבָר קָפְצָה נַחֲלָה מִלִּפְנֵי בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה וְנָפְלָה לִפְנֵי בְּנֵי הַשְּׁנִיָּה. מַאי לָאו בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ — יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, וּמָר סָבַר: אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ — אֵין לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין. אָמַר רַבָּה, אַשְׁכַּחְתִּינְהוּ לְרַבָּנַן דְּבֵי רַב דְּיָתְבִי וְקָאָמְרִי: דְּכוּלֵּי עָלְמָא אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ — יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, וְהָכָא בִּכְתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ וְהוּא הַדִּין לְבַעַל חוֹב קָמִיפַּלְגִי. מָר סָבַר: כְּתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ, וְהוּא הַדִּין לְבַעַל חוֹב, וּמָר סָבַר: אֵין כְּתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ, וְהוּא הַדִּין לְבַעַל חוֹב, [ד]וְאָמֵינָא לְהוּ אֲנָא: בְּבַעַל חוֹב כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּהָוֵי מוֹתָר, כִּי פְּלִיגִי בִּכְתוּבָּה. מַתְקֵיף לַהּ רַב יוֹסֵף: אִי הָכִי, "רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּבָר קָפְצָה נַחֲלָה" — "אִם יֵשׁ מוֹתַר דִּינָר" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּאַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ קָא מִיפַּלְגִי. (א)וְהָנֵי תַּנָּאֵי כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי, דְּתַנְיָא: נָשָׂא אֶת הָרִאשׁוֹנָה וָמֵתָה, נָשָׂא אֶת הַשְּׁנִיָּה וּמֵת הוּא — בָּאִין בָּנֶיהָ שֶׁל זוֹ לְאַחַר מִיתָה וְנוֹטְלִין כְּתוּבַּת אִמָּן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם יֵשׁ מוֹתַר דִּינָר — אֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתוּבַּת אִמָּן, וְאֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתוּבַּת אִמָּן. וְאִם לָאו — חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה. מַאי לָאו בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ — יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, וּמָר סָבַר: אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ — אֵין לָהֶם כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין. לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ — יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין,

וְהָכָא

תְּנָא נָמֵי רֵישָׁא לִשָּׁנָא דִּלְכַתְּחִלָּה קוֹדֶמֶת וְלָא תְּנָא אִם קָדְמָה וְתָפְסָה אֵין מוֹצִיאִין: שְׁמַע מִנָּהּ אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ יֵשׁ לָהֶן לָרִאשׁוֹנִים כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין וְלָא אָמְרִינַן כִּי תַּקּוּן בְּנִין דִּכְרִין הֵיכָא דְּמֵתוּ שְׁתֵּיהֶן בְּחַיָּיו וּכְתֻבַּת הָאַחַת מְרֻבָּה מִשֶּׁל חֲבֶרְתָּהּ אֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתֻבַּת אִמָּן וְאֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתֻבַּת אִמָּן וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה דְּהַשְׁתָּא אָתוּ תַּרְוַיְהוּ בְּתוֹרַת בְּנִין דִּכְרִין שֶׁהוּא יְרֻשַּׁת הָאָב וְלָא אָתֵי לְאִנְצוֹיֵי אֲבָל אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ דְּיוֹרְשֵׁי שְׁנִיָּה בָּאִין עַל כְּתֻבַּת אִמָּן בְּתוֹרַת יְרֻשַּׁת חוֹב אִמָּן וְלֹא מֵאֲבִיהֶם בָּאָה לָהֶם וּבְנֵי רִאשׁוֹנָה בָּאִין לִטֹּל חֵלֶק יָתֵר מִכֹּחַ יְרֻשַּׁת הָאָב דְּהָא יַרְתוּן תְּנַן לָא שָׁקְלִי דִּלְמָא אָתוּ לְאִנְצוֹיֵי וְלוֹמַר לֹא תִּטְלוּ בִּירֻשַּׁת אָבִינוּ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ הָא לָא אָמְרִינַן: כְּתֻבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ דאע"ג דְּלָא תַּקּוּן כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין אא"כ יֵשׁ מֻתָּר עַל שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר דְּלָא מַעֲקְרָא נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא כְּדִתְנַן בְּפִרְקִין וּפָרְשִׁינַן טַעְמָא בְּפֶרֶק נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נב:) הָנֵי מִלֵּי כִּי מֵתוּ שְׁתֵּיהֶן בְּחַיָּיו דְּתַרְוַיְהוּ אָתוּ בְּתוֹרַת בְּנִין דִּכְרִין אֲבָל אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ שֶׁהַשְּׁנִיָּה נִגְבֵּית בְּתוֹרַת חוֹב אֵין לְךָ יְרֻשָּׁה גְּדוֹלָה מִזּוֹ וְלָא מַעֲקְרָא נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא שֶׁכְּשֶׁמֵּת נָפְלוּ נְכָסִים לִפְנֵי יוֹרְשִׁין וּכְשֶׁיָּצָא שְׁטַר חוֹב עַל אֲבִיהֶן אֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹשִׂין מִצְוָה לִפְרֹעַ חוֹבַת אֲבִיהֶן וְהִיא הִיא יְרֻשָּׁתָן לְפִיכָךְ כְּתֻבָּה זוֹ נַעֲשֵׂית כְּמֻתָּר לִירֻשָּׁה וְגוֹבִין בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין: [לָא טָרְפִי מִמְּשַׁעְבְּדֵי דְּלָא תֵּימָא יַתְבוּן תְּנַן וּבַעַל חוֹב הָווּ וְשִׁעְבּוּדָם קוֹדֵם וְיִטְרְפוּ מִבְּנֵי הַשְּׁנִיָּה שֶׁהֵן בַּעֲלֵי חוֹבוֹת מְאֻחָרִין אֶלָּא יוֹרְשִׁין הֵן וְיַרְתוּן תְּנַן וְלָא גָּבוּ מִמְּשַׁעְבְּדֵי]: וּמַאי קוֹדְמִין דְּמַשְׁמַע הָא אִי אִיכָּא מִידֵי לְמִשְׁקַל בָּתְרַיְהוּ שָׁקְלוּ: קוֹדְמִין לַנַּחֲלָה לֹא שֶׁיִּטְּלוּ הָרִאשׁוֹנִים אַחֲרֵיהֶם כְּתֻבַּת אִמָּן אֶלָּא יִטְּלוּ אַחֲרֵיהֶם חֶלְקָם בַּמּוֹתָר כְּדֶרֶךְ חוֹלְקֵי יְרֻשָּׁה: יוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה לְמָה לִי דְּקָרוּ לְהוּ יוֹרְשֵׁי רִאשׁוֹנָה הֲלֹא לֹא מִכֹּחָהּ וְלֹא מִתַּקָּנָתָהּ הֵן בָּאִין לְיָרֵשׁ וְאַמַּאי קָתָנֵי סֵיפָא לְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה: הָכִי גָּרְסִי' אַיְּדֵי דִּתְנָא שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ תְּנָא נָמֵי לְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה אַיְּידֵי דְּקָרֵי לְהוּ לִבְנֵי שְׁנִיָּה יוֹרְשֵׁי הָאֵם דְּאִינְהוּ מִנָּהּ קָא יָרְתִי קָרֵינְהוּ לִבְנֵי רִאשׁוֹנָה נָמֵי עַל שֵׁם יוֹרְשֶׁיהָ וְלָאו מִשּׁוּם דְּמִדִּידָהּ קָא יָרְתִי אֶלָּא שְׁמָא בְּעָלְמָא כְּלוֹמַר לִבְנֵי הָרִאשׁוֹנָה: וְהָכָא בִּדְאִיכָּא מוֹתַר דִּינָר קָאָמַר אִי הַאי קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה קוֹדְמִין לִכְתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין הוּא אִיכָּא לְאוֹקוֹמֵהּ בִּדְאִיכָּא מוֹתַר דִּינָר ואע"ג דְּלָא תָּנֵי אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר הָא קָתָנֵי לַהּ לְקַמַּן הָיָה שָׁם מוֹתַר דִּינָר כו' וְתַרְתֵּי זִמְנֵי לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי: תַּנָּאֵי הִיא אִי שָׁקְלִי בְּנֵי רִאשׁוֹנָה כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין אִי לֹא: אַתֶּם בְּנֵי בַּעֲלַת חוֹב אַתֶּם טְלוּ כְּתֻבַּת אִמְּכֶם וּצְאוּ ע"כ בִּדְלֵיכָּא מוֹתַר דִּינָר קָמַיְירֵי מִדְּקָתָנֵי וּצְאוּ וְאִי דְּאִיכָּא נַחֲלָה יוֹתֵר עַל שְׁתֵּי כְּתֻבּוֹת מַאי וּצְאוּ דְּקָא אָמְרִי לְהוּ נְהִי נָמֵי דְּשָׁקְלִי בְּנֵי רִאשׁוֹנָה כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין שְׁאָרָא מִיהָא פַּלְגֵי אֶלָּא בִּדְלֵיכָּא וְהָכִי קָאָמְרִי לְהוּ אַתֶּם בְּנֵי בַּעֲלַת חוֹב אַתֶּם וּכְתֻבַּת אִמְּכֶם הוֹאִיל וְחוֹב הִיא וְאֵינְכֶם בָּאִין בְּתוֹרַת בְּנִין דִּכְרִין לָא בָּעֵינַן מוֹתַר דִּינָר דְּאֵין לְךָ נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא יָפֶה מִזּוֹ שֶׁאָנוּ וְאַתֶּם פּוֹרְעִים חוֹבַת אָבִינוּ הִלְכָּךְ טְלוּ אוֹתָהּ וּצְאוּ וְאָנוּ נִטּוֹל הַשְּׁאָר בִּכְתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין: רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר כְּבָר קָפְצָה נַחֲלָה כו' מִשָּׁעָה שֶׁמֵּת הַבַּעַל בְּחַיֶּיהָ שֶׁל שְׁנִיָּה קָפְצָה נַחֲלַת בְּנִין דִּכְרִין מִלִּפְנֵי בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה: וְנָפְלָה לִהְיוֹת נַחֲלָה כִּשְׁאָר יְרֻשָּׁה אַף לִבְנֵי הַשְּׁנִיָּה וַאֲפִילוּ הָוֵי הָכָא מוֹתַר דִּינָר לָא הָווּ שָׁקְלִי בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין דִּבְאַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ לָא אִתְּקַן: דכו"ע יֵשׁ לָהֶן וְטַעֲמָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא הָכָא מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא מוֹתַר דִּינָר הוּא וְקָסָבַר אֵין כְּתֻבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ וְאַפֵּי' הַשְּׁנִיָּה חוֹב וה"ה לבע"ח הֵיכָא דְּמֵתוּ שְׁתֵּיהֶן בְּחַיָּיו דְּתַרְוַיְיהוּ אָתוּ בְּתוֹרַת בְּנִין דִּכְרִין וְיֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר וְהוּא מְשֻׁעְבָּד לְבַעַל חוֹב לָא הָוֵי מֻתָּר: בְּבַעַל חוֹב כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דְּהָוֵי מוֹתָר הוֹאִיל וְהַשְּׁטָר יוֹצֵא עַל כֻּלָּם נִמְצְאוּ כֻּלָּם פּוֹרְעִין וְהִיא נַחֲלָה שֶׁלָּהֶן שֶׁעָשׂוּ בָּהֶן מִצְוַת פְּרִיעַת חוֹב אֲבִיהֶם: כִּי פְּלִיגֵי בִּכְתֻבָּה בְּאַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ שֶׁהַשְּׁנִיָּה חוֹב הִיא פְּלִיגֵי בֶּן נַנָּס סָבַר הֲרֵי זוֹ כִּשְׁאָר חוֹב וְהָוֵי מוֹתָר וְר' עֲקִיבָא סָבַר לָאו כִּשְׁאָר חוֹב דָּמֵי כֵּיוָן דְּאִינְהוּ גּוּפַיְיהוּ קָא שָׁקְלִי וְהִלְכָּךְ הָנָךְ בְּנֵי שְׁנִיָּה מְקַבְּלִין וְלֹא פּוֹרְעִין נִמְצָא שֶׁאֵין כָּאן נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא וְלָא אִתְּקַן יְרֻשַּׁת בְּנִין דִּכְרִין דְּרַבָּנָן לְמֶעְקַר נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא: אִי הָכִי דִּבְהָא לְחֲדָא הוּא דִּפְלִיג רַבִּי עֲקִיבָא מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא מוֹתָר וְאִי הֲוָה מֻתָּר לָא פְּלִיג מַאי כְּבָר קָפְצָה נַחֲלָה דְּמַשְׁמַע אֵין כָּאן תּוֹרַת בְּנִין דִּכְרִין כְּלָל הָכִי אִבְּעִי לֵהּ לְמֵימַר אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר נוֹטְלִין וְאִם לָאו אֵין נוֹטְלִין: אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף כו' כִּדְפָרֵשִׁית בְּרֵישָׁא דְּאַפֵּי' הֲוָה בָּהּ מוֹתָר אֲתָא ר' עֲקִיבָא לְמֵימַר דְּהוֹאִיל וְאַחַת בְּמוֹתוֹ לֵיכָּא כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין לִבְנֵי רִאשׁוֹנָה וְכָל שֶׁכֵּן כִּי לֵיכָּא: בָּאִים בָּנֶיהָ שֶׁל זוֹ קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ אַבְּנֵי שְׁנִיָּה קָאֵי וְהָכִי קָאָמַר בָּאִים בְּנֵי הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִיא בַּעֲלַת חוֹב וְנוֹטְלִין כְּתֻבַּת אִמָּם אֲבָל לִבְנֵי רִאשׁוֹנָה אֵין כָּאן כְּתֻבָּה דְּקָסָבַר אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ אֵין לָהֶם: חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה אֶת הַמּוֹתָר עַל כְּתֻבַּת הַחוֹב:

הָא אִיכָּא שָׁקְלִי מִדְּקָתָנֵי לְשׁוֹן קוֹדְמִין דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר שְׁנִיָּה וְיוֹרְשֶׁיהָ נוֹטְלִין וְלֹא יוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה ואע"ג דִּתְנַן בֵּן קוֹדֵם לַבַּת הָכָא דְּאִיכָּא לְמִטְעֵי הֲוָה לֵיהּ לְמֵדַק: **מִדְּלָא** קָתָנֵי אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר אַף עַל גַּב דְּלָא הֲוָה קָאֵי אֶלָּא אַדִּיוּקָא שַׁפִּיר הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי: **וְהָכָא** הוּא דְּאִכָּא מוֹתַר דִּינָר לָא הֲוָה צָרִיךְ לְהַאי דְּמִטַּעְמָא קַמָּא אִדְּחִי כּוּלְּהוּ הוֹאִיל וְאוֹקֵמְנָא קוֹדְמִין לַנַּחֲלָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ט מהל' אישות הל' ז, טוש"ע אה"ע סי' קיא סעי' ח:

ב מיי' פי"ט מהל' אישות הל' ז, טוש"ע אה"ע סי' קיא סעי' ח:

ג מיי' פי"ט מהל' אישות הל' ט, טוש"ע אה"ע סי' קיא סעי' יג:

ד מיי' פי"ט מהל' אישות הל' ו, טוש"ע אה"ע סי' קיא סעי' ו:

מסורת הש"ס

א משנה כתובות; תוספתא כתובות

וְהָכָא בְּדִינָר מְקַרְקְעֵי קָמִיפַּלְגִי. מָר סָבַר: מְקַרְקְעֵי — אִין, מִטַּלְטְלֵי — לָא. וּמָר סָבַר: אֲפִילּוּ מִטַּלְטְלִי. (א)וּמִי מָצֵית אָמְרַתְּ הָכִי? וְהָתְנַן, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ יֵשׁ שָׁם נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת — אֵינָן כְּלוּם, עַד שֶׁיְּהֵא שָׁם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת יָתֵר עַל שְׁתֵּי כְּתוּבּוֹת דִּינָר! אֶלָּא, הָכָא בְּדִינָר מְשַׁעְבְּדִי קָמִיפַּלְגִי. מָר סָבַר: מִבְּנֵי חוֹרִין — אִין, מִמְּשַׁעְבְּדִי — לָא, וּמָר סָבַר: אֲפִילּוּ מִמְּשַׁעְבְּדִי. אִי הָכִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר" — "כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא: בְּפָחוֹת מִדִּינָר קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר: דִּינָר — אִין, פָּחוֹת מִדִּינָר — לָא, וּמָר סָבַר: אֲפִילּוּ פָּחוֹת מִדִּינָר. וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן "דִּינָר" קָאָמַר! וְכִי תֵּימָא: אֵיפוֹךְ, תַּנָּא קַמָּא דְּמַתְנִיתִין נָמֵי דִּינָר קָאָמַר! אֶלָּא כִּי הָנָךְ תְּרֵי לִישָּׁנֵאי קַמָּאֵי וְאֵיפוֹךְ. אָמַר מָר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב פַּפָּא, הִלְכְתָא: אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ — יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, וּכְתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ. בִּשְׁלָמָא אִי אַשְׁמְעִינַן אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּיכְרִין, וְלָא אַשְׁמְעִינַן כְּתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ, הֲוָה אָמֵינָא: אִי אִיכָּא מוֹתַר דִּינָר — אִין, אִי לָא — לָא. אֶלָּא לַישְׁמְעִינַן כְּתוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ, וַאֲנָא יָדַעְנָא מִשּׁוּם דְּאַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין! אִי אַשְׁמְעִינַן הָכִי, הֲוָה אָמֵינָא: כְּגוֹן שֶׁנָּשָׂא שָׁלֹשׁ נָשִׁים, וָמֵתוּ שְׁתַּיִם בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ. וְהָךְ דְּמָיְית לְאַחַר מִיתָה — יוֹלֶדֶת נְקֵבָה הִיא, וְלָאו בַּת יְרוּשָּׁה הִיא. אֲבָל אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ, וְהָא דִּלְאַחַר מִיתָה יוֹלֶדֶת זָכָר הִיא — אֵימָא לֵיחוּשׁ לְאִינְצוּיֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. [א]מַתְנִי' מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וָמֵתוּ, וְאַחַר כָּךְ מֵת הוּא, וִיתוֹמִים מְבַקְּשִׁין כְּתוּבַּת אִמָּן וְאֵין שָׁם אֶלָּא שְׁתֵּי כְתוּבּוֹת — חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה. [ב]הָיָה שָׁם מוֹתַר דִּינָר — אֵלּוּ נוֹטְלִים כְּתוּבַּת אִמָּן וְאֵלּוּ נוֹטְלִים כְּתוּבַּת אִמָּן. [ג]אִם אָמְרוּ יְתוֹמִים: אֲנַחְנוּ מַעֲלִים עַל נִכְסֵי אָבִינוּ יָפֶה דִּינָר כְּדֵי שֶׁיִּטְּלוּ כְּתוּבַּת אִמָּן — אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן, אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים בְּבֵית דִּין. [ד]הָיוּ שָׁם נְכָסִים בְּרָאוּי — אֵינָן כְּבְמוּחְזָק. [ה]רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ יֵשׁ שָׁם נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת, אֵינָן כְּלוּם, עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת יוֹתֵר עַל שְׁתֵּי הַכְּתוּבּוֹת דִּינָר. גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: לָזוֹ אֶלֶף וְלָזוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת, אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר — אֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתוּבַּת אִמָּן וְאֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתוּבַּת אִמָּן. וְאִם לָאו — יַחְלְקוּ בְּשָׁוֶה. [ו](ב)פְּשִׁיטָא: מְרוּבִּין וְנִתְמַעֲטוּ — כְּבָר זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין. מוּעָטִין וְנִתְרַבּוּ מַאי? תָּא שְׁמַע: דְּנִיכְסֵי דְּבֵי בַּר צַרְצוּר מוּעָטִין וְנִתְרַבּוּ הֲווֹ, וַאֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב עַמְרָם. אֲמַר לְהוּ: זִילוּ פַּיְּיסִינְהוּ. לָא אַשְׁגַּחוּ. [ז]אֲמַר לְהוּ: אִי לָא מְפַיְּיסִיתוּ לְהוּ, מָחֵינָא לְכוּ בְּסִילְוָא דְּלָא מַבַּע דְּמָא. שַׁדְּרִינְהוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר לְהֶן: כְּשֵׁם שֶׁמְּרוּבִּין וְנִתְמַעֲטוּ

זָכוּ

בְּדִינָר מְקַרְקְעֵי קָמִפַּלְגִי אִי בָּעֵינַן הַהוּא מֵתָר שֶׁיְּהֵא שָׁם שְׁתֵּי כְּתֻבּוֹת וְדִינָר מְקַרְקָעוֹת וְהָכָא בִּדְלֵיכָּא מוֹתַר דִּינָר אֶלָּא מִטַּלְטְלֵי מש"ה אָמַר ת"ק דְּאֵין בְּנֵי רִאשׁוֹנָה נוֹטְלִין וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר הוֹאִיל וְיֵשׁ מוֹתַר דִּינָר כָּל דְּהוּ שָׁקְלִי: וּמַר סָבַר אַפֵּי' מִמְּשַׁעְבְּדֵי ר"ש סָבַר חוֹב הָוֵי מֵתָר: ה"ג אִי הָכִי ר"ש אוֹמֵר אִם יֵשׁ מוֹתַר דִּינָר וְאַבָּרַיְתָא קָאֵי הוֹאִיל וּבִדְאִיכָּא מוֹתָר מוֹקְמַתְּ לָהּ אֶלָּא שֶׁמְּשֻׁעְבָּד ור"ש לְקֻלָּא קָאָמַר הָכִי אִבְּעִי לֵהּ לְמֵימַר הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר אֵלּוּ נוֹטְלִין כו': וכ"ת אִפּוּךְ פֵּרוּשָׁא דְּפָרְשִׁי' בִּפְלֻגְתַּיְהוּ אִפּוּךְ וְאֵימָא בָּאִין בָּנֶיהָ שֶׁל זוֹ דְּקָאָמַר ת"ק אַבְנֵי רִאשׁוֹנָה קָאֵי וְקָאָמַר דְּשָׁקְלִי כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר כֻּלָּם נוֹטְלִין וְאִם לָאו אֶלָּא פָּחוֹת מִדִּינָר יֵשׁ חוֹלְקִים בְּשָׁוֶה: וְהָא ת"ק דְּמַתְנִי' דְּקָאָמַר ר"ש עֲלַיְהוּ אַפֵּי' יֵשׁ שָׁם נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחְרָיוּת אֵינָם כְּלוּם: דִּינָר קָאָמַר דְּקָתָנֵי הָיָה שָׁם יֶתֶר דִּינָר כו' ות"ק דְּמַתְנִי' הוּא ת"ק דְּבָרַיְתָא: אֶלָּא כִּי הָנֵי תְּרֵי לִשָּׁנֵי קַמָּאֵי בְּדִינָר מְקַרְקַע אוֹ בְּדִינָר מְשַׁעְבְּדֵי: וְאִפּוּךְ תְּרִיצוּתָא וה"ק ת"ק בָּאִין בָּנֶיהָ שֶׁל רִאשׁוֹנָה גַּם הֵם וְנוֹטְלִין כְּתֻבַּת אִמָּן מִשּׁוּם תְּנַאי בְּנִין דִּכְרִין ואע"ג דְּלֵיכָּא אֶלָּא מוֹתַר דִּינָר מִטַּלְטְלֵי אוֹ מְשַׁעְבְּדֵי וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר אִם יֵשׁ מוֹתַר דִּינָר מְקַרְקְעֵי וּבְנֵי חָרֵי אֵלּוּ נוֹטְלִין כו' וְהַשְׁתָּא דר"ש לְחוּמְרָא וְלֹא שַׁיָּךְ לְאוֹתוּבֵי הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם מִבָּעֵי לֵהּ: וַאֲנָא יָדַעְנָא כו' דְּאִי בִּשְׁתֵּיהֶן בְּחַיָּיו דְּתַרְוַיְהוּ בְּתוֹרַת בְּנִין דִּכְרִין אָתוּ לָא מָצֵי לְמֵימַר כְּתֻבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ דְּהָא לָאו פְּרִיעַת חוֹב הוּא וְאִי הָכָא לָא בָּעֵינַן מוֹתָר הֵיכָא אִתְקַן: דְּלָאו בַּת יְרֻשָּׁה וְלֵיכָּא לְמִחַשׁ לְאִנְצוּיֵי דְּהָא לֵית לָהּ בַּנְּכָסִים כֹּחַ אֶלָּא כְּתֻבַּת אִמָּהּ וּבְנֵי שְׁתַּיִם הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁהֵם זְכָרִים וּבָאִים לְיָרֵשׁ יֵשׁ בָּהֶם שֶׁכְּתֻבַּת אִמָּן גְּדוֹלָה מִשֶּׁל חֲבֶרְתָּהּ וְאוֹמְרִים טְלוּ כְּתֻבַּת אִמְּכֶם כְּבִנְיָן דִּכְרִין וְאָנוּ נִטּוֹל כְּתֻבַּת אִמֵּנוּ וְאִי מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא מוֹתַר דִּינָר הֲרֵי פָּרַעְנוּ בֵּין שְׁנֵינוּ הַכְּתֻבָּה הַשְּׁלִישִׁית וְהִיא נַעֲשֵׂית מוֹתָר לִשְׁתַּיִם שֶׁבְּחַיָּיו וּמְרִיבָה אֵין כָּאן דְּאֵלּוּ וְאֵלּוּ בְּתוֹרַת בְּנִין דִּכְרִין נוֹטְלִין הַכְּתֻבּוֹת וְזוֹ שֶׁנָּטְלָה מִשּׁוּם חוֹב אֵין לָהּ לָרִיב שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ יוֹרֶשֶׁת שֶׁתּוּכַל לוֹמַר אַתֶּם יוֹרְשִׁים הַכְּתֻבּוֹת יָתֵר עַל הַחֲלֻקָּה: לְחוּשׁ לְאִנְצוּיֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בַּעֲלַת חוֹב אַתֶּם לָמָּה תִּירְשׁוּ אֶת אַבָּא יוֹתֵר מִמֶּנִּי שֶׁאַתֶּם בָּאִים לִטֹּל כְּתֻבַּת אִמְּכֶם יֶתֶר עַל הַחֲלֻקָּה אִם נָטַלְתִּי אֲנִי כְּתֻבַּת אִמִּי לֹא מֵאָבִי יָרַשְׁתִּי אֶלָּא מֵאִמִּי: מַתְנֵי' וִיתוֹמִים מְבַקְּשִׁים כְּתֻבַּת אִמָּן שֶׁכְּתֻבַּת אִמָּם מְרֻבָּה מִשֶּׁל חֲבֶרְתָּהּ וְאוֹמְרִים בָּנֶיהָ כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין נִטּוֹל וְכֵן אַתֶּם וְהַשְּׁאָר נֶחֱלֹק: חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה כִּשְׁאָר כָּל יְרֻשָּׁה לְפִי הַגֻּלְגֹּלֶת: אִם אָמְרוּ יְתוֹמִים בְּנֵי הַכְּתֻבָּה הַגְּדוֹלָה: הֲרֵי אָנוּ מַעֲלִין עַל נִכְסֵי אָבִינוּ מַעֲלִין דְּמֵיהֶן לְקַבְּלָם עָלֵינוּ בְּיֹקֶר כְּדֵי דִּינָר יָתֵר עַל שָׁוְיָן כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שָׁם מוֹתַר דִּינָר וְיִטְּלוּ כְּתֻבַּת אִמָּם: הָיוּ שָׁם נְכָסִים בְּרָאוּי שֶׁרְאוּיָה לִפֹּל לָהֶם יְרֻשָּׁה מֵאֲבִי אֲבִיהֶם אַחַר מוֹת אֲבִיהֶם וְלִכְשֶׁתִּפּוֹל יִהְיֶה שָׁם מוֹתַר דִּינָר בִּשְׁתֵּי הַיְּרֻשּׁוֹת: אֵינָן כְּבְמֻחְזָק אֵינָן נֶחְשָׁבִין עַכְשָׁו לִהְיוֹת כְּאִלּוּ הֵן מֻחְזָקִין בָּהֶן כְּבָר וְיֵשׁ כָּאן מוֹתַר דִּינָר: גְּמ' מְרֻבִּים בִּשְׁעַת מִיתָה וְאִלּוּ שֶׁמְּאוּם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה שָׁם מוֹתַר דִּינָר: וְנִתְמַעֲטוּ שֶׁהוּזְלוּ קֹדֶם שֶׁשַּׁמָּאוֹ בב"ד: כְּבָר זָכוּ בָּהֶם יוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּה הַגְּדוֹלָה לִזְכּוֹת בִּכְתֻבַּת אִמָּם מִשְּׁעַת מִיתָה שֶׁהָיָה שָׁם מוֹתַר דִּינָר: זִילוּ פַּיְּסִינְהוּ לְיוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּה הַגְּדוֹלָה: סִלְוָא דְּלָא מַבַּע דְּמָא קוֹץ שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא דָּם בְּנָקְבוֹ בְּבָשָׂר כְּלוֹמַר שַׁמְתָּא וְנִדּוּי:

וּמַר סָבַר אַפֵּי' מִטַּלְטְלֵי פֵּי' ר"ש וְקָשֶׁה לִי אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר כֵּוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר מִבְּעֵי לֵהּ כִּדְפָרִיךְ בְּסָמוּךְ וי"ל דַּעֲדִיפָא מִנָּהּ פָּרִיךְ: **אֶלָּא** הָכָא בְּפָחוֹת מִדִּינָר קָמִפַּלְגִי וְהַשְׁתָּא בָּעֵי לְמֵימַר דלר"ש וַדַּאי סַגִּי בְּפָחוֹת מִדִּינָר וְתֵמַהּ א"כ הֲדָרָא קַשְׁיָא לְדֻכְתֵּהּ אִם יֵשׁ שָׁם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם מִבְּעֵי לֵהּ: **וְכִי** תֵּימָא אִפּוּךְ פ"ה וּבָנֶיהָ שֶׁל זוֹ דְּקָאָמַר ת"ק אַבְנֵי רִאשׁוֹנָה קָאֵי מַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁוֹ דל"ג לְעֵיל בָּאִים בָּנֶיהָ שֶׁל זוֹ לְאַחַר מִיתַת אִמָּן דְּמַשְׁמַע בְּהֶדְיָא דְּאַבְנֵי שְׁנִיָּה קָאֵי אֶלָּא גָּרַס בָּנֶיהָ שֶׁל זוֹ לְאַחַר מִיתָה וְקָשֶׁה דְּבְכָל הַסְּפָרִים גָּרְסִינַן לֵיהּ וְעוֹד אִי אַבְנֵי רִאשׁוֹנָה קָאֵי מַה לוֹ לְהַזְכִּיר לְאַחַר מִיתָה פְּשִׁיטָא דְּבְאֵין דְּקָאָמַר לְאַחַר מִיתָה דְּהָא מֵתָה קָתָנֵי וְעוֹד קָשֶׁה לִי דְּהוֹאִיל וּבָעֵי לְמֵימַר אִפּוּךְ הֲוָה לֵיהּ לְאַסּוּקֵי פְּלֻגְתַּיְהוּ בִּכְתֻבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ וְעוֹד גָּרְסִינַן בְּפֵרוּשׁ ר"ח בְּהֶדְיָא בְּאֵין בָּנֶיהָ שֶׁל שְׁנִיָּה לְאַחַר מִיתָה עַל כֵּן פֵּי' ר"ת אַבְנֵי שְׁנִיָּה קָאֵי לְעוֹלָם וְאִפּוּךְ סְבָרַתַיְיהוּ דת"ק דְּאָמַר בָּאִין בְּנֵי שְׁנִיָּה וְלוֹקְחִין כְּתֻבַּת אִמָּן וְהָרִאשׁוֹנִים אֵין לָהֶם כְּשֶׁאֵין לָהֶם מוֹתָר כְּלָל אֲבָל אִם הָיָה שָׁם מוֹתָר אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִדִּינָר יֵשׁ לָהֶן כְּתֻבַּת בְּנִין דִּכְרִין וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר דַּוְקָא אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר וּמִדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן נִשְׁמַע לת"ק דְּמִדְּקָאמ' אִם יֵשׁ שָׁם מַשְׁמַע לְדַקְדֵּק דִּבְרֵי ת"ק כְּשֶׁאֵין שָׁם מוֹתָר כְּלָל קָאָמַר דַּוְקָא: **כִּי** הָנָךְ תְּרֵי לִשָּׁנֵי קַמָּאֵי וְאֵפוּךְ וְכִדְפָרֵשִׁית דת"ק אָמַר בְּנֵי שְׁנִיָּה גּוֹבִין וְלֹא בְּנֵי רִאשׁוֹנָה כְּשֶׁאֵין שָׁם מוֹתָר כְּלָל אֲבָל מִמִּטַּלְטְלֵי אוֹ מִמְּשַׁעְבְּדֵי נוֹטְלִין וַאֲתָא ר"ש לְמֵימַר דַּוְקָא דִּינָר מְקַרְקְעֵי וּבְנֵי חָרֵי:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ ב:

ב מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ ב:

ג מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ה, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ ה:

ד טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ ג:

ה טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ יד:

ו מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ה, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ ה:

ז מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ ה, טוש״ע אה״ע סי׳ קיא סעי׳ ה:

מסורת הש״ס

א משנה כתובות

ב בבא בתרא קמ.

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי׳ פי״ח מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ט, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קיד סעי׳ ג:

ב מיי׳ פי״ח מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ט, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קיד סעי׳ ג:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ מלווה ולווה הל׳ י, טוש״ע חו״מ סי׳ קז סעי׳ ו:

ד מיי׳ פי״ח מהל׳ מלווה ולווה הל׳ י, טוש״ע חו״מ סי׳ קז סעי׳ ו:

ה טוש״ע אה״ע סי׳ קה סעי׳ ז:

מסורת הש״ס

א לקמן קט:

ב פסחים לא.; בבא מציעא יד.; בבא קמא ח:

זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין — כָּךְ מוּעָטִין וְנִתְרַבּוּ זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין. (סִימַן: אֶלֶף וּמֵאָה מִצְוָה בִּכְתוּבָּה יַעֲקֹב זָקַף שְׂדוֹתָיו בִּדְבָרִים עֲסִיקִין). [א]הָהוּא גַּבְרָא דַּהֲווֹ מַסְּקִי בֵּיהּ אַלְפָּא זוּזֵי, הֲווֹ לֵיהּ תְּרֵי אַפַּדְנֵי, זַבְּנִינְהוּ חֲדָא בַּחֲמֵשׁ מְאָה וַחֲדָא בַּחֲמֵשׁ מְאָה. אֲתָא בַּעַל חוֹב טַרְפַא לַחֲדָא מִינַּיְיהוּ, הֲדַר קָטָרֵיף לְאִידַּךְ. שְׁקַל אַלְפָּא זוּזֵי וְקָא אָזֵיל לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: אִי שַׁוְיָא לָךְ אַלְפָּא זוּזֵי — לְחַיֵּי, וְאִי לָא — שְׁקֹיל אַלְפָּא זוּזֵי וְאִיסְתַּלַּק. סְבַר רָמֵי בַּר חָמָא לְמֵימַר: הַיְינוּ מַתְנִיתִין אִם אָמְרוּ יְתוֹמִים "הֲרֵי אָנוּ מַעֲלִין עַל נִכְסֵי אָבִינוּ יָפֶה דִּינָר". אֲמַר לֵיהּ רָבָא: מִי דָּמֵי? הָתָם — אִית לְהוּ פְּסֵידָא לְיַתְמֵי, הָכָא — מִי אִית לֵיהּ פְּסֵידָא? אַלְפָּא יָהֵיב וְאַלְפָּא שָׁקֵיל! וְטִירְפָּא, בְּכַמָּה כָּתְבִינַן? [ב]רָבִינָא אָמַר: בְּאַלְפָּא. רַב עַוִּירָא אָמַר: בַּחֲמֵשׁ מְאָה. וְהִלְכְתָא: בַּחֲמֵשׁ מְאָה. [ג]הָהוּא גַּבְרָא דַּהֲווֹ מַסְּקִי בֵּיהּ מְאָה זוּזֵי. הֲווֹ לֵיהּ תְּרֵי קַטִּינֵי דְאַרְעָא, (חַד זַבֵּינְהוּ) [זַבְּנִינְהוּ לְחַד] בְּחַמְשִׁין וְחַד בְּחַמְשִׁין. אֲתָא בַּעַל חוֹב טַרְפַא לְחַד מִינַּיְיהוּ, הֲדַר אֲתָא וְקָטָרֵיף לְאִידַּךְ. שְׁקַל מְאָה זוּזֵי וְקָאָזֵיל לְגַבֵּיהּ וַאֲמַר לֵיהּ: אִי שָׁוְיָא לָךְ מְאָה זוּזֵי — לְחַיֵּי, וְאִי לָא — שְׁקוֹל מְאָה זוּזֵי וְאִיסְתַּלַּק. (א)סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר: הַיְינוּ מַתְנִיתִין אִם אָמְרוּ יְתוֹמִים כו׳. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מִי דָּמֵי? הָתָם — אִית לְהוּ פְּסֵידָא לְיַתְמֵי, הָכָא — מַאי פְּסֵידָא אִית לֵיהּ? מְאָה יָהֵיב, מְאָה שָׁקֵיל. וְטִירְפָּא בְּכַמָּה כָּתְבִינַן? רָבִינָא אָמַר: בִּמְאָה, רַב עַוִּירָא אָמַר: בְּחַמְשִׁין. וְהִלְכְתָא בְּחַמְשִׁין. הָהוּא גַּבְרָא דַּהֲווֹ מַסְּקִי בֵּיהּ מְאָה זוּזֵי. שָׁכֵיב, שְׁבַק קַטִּינָא דְּאַרְעָא דַּהֲוָה שָׁוְיָא חַמְשִׁין זוּזֵי. אֲתָא בַּעַל חוֹב וְקָטָרֵיף לֵיהּ, אֲזוּל יַתְמֵי יְהַבוּ לֵיהּ חַמְשִׁין זוּזֵי, הֲדַר קָטָרֵיף לַהּ. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי. אָמַר לָהֶן: מִצְוָה עַל הַיְּתוֹמִים לִפְרוֹעַ חוֹב אֲבִיהֶן. הָנֵי קַמָּאֵי מִצְוָה עָבְדִיתוּ, הַשְׁתָּא כִּי טָרֵיף — בְּדִין קָטָרֵיף. [ד]וְלָא אֲמַרַן דְּלָא אֲמַרוּ לֵיהּ: "הָנֵי חַמְשִׁין זוּזֵי דְּמֵי דְּאַרְעָא קַטִּינָא", אֲבָל אֲמַרוּ לֵיהּ: "הָנֵי חַמְשִׁין זוּזֵי דְּמֵי אַרְעָא קַטִּינָא" — סַלּוֹקֵי סַלְּקוּהּ. [ה]הָהוּא גַּבְרָא דְּזַבְּנַהּ לִכְתוּבְּתַהּ דְּאִימֵּיהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה, וַאֲמַר לֵיהּ: אִי אָתְיָא אֵם וּמְעַרְעֲרָא, לָא מְפַצֵּינָא לָךְ. שְׁכִיבָא אִימֵּיהּ וְלָא (אִי)עַרְעֲרָא, וַאֲתָא אִיהוּ וְקָא מְעַרְעֵר. סְבַר רָמֵי בַּר חָמָא לְמֵימַר: אִיהוּ בִּמְקוֹם אִימֵּיהּ קָאֵי. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: נְהִי דְּאַחְרָיוּת דִּידַהּ לָא קַבֵּיל עֲלֵיהּ, אַחְרָיוּת דִּידֵיהּ מִי לָא קַבֵּיל? (ב)אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת, וַאֲתָא שִׁמְעוֹן וּמְכָרָהּ לִרְאוּבֵן בְּאַחְרָיוּת,

וַאֲתָא

זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּה הַקְּטַנָּה לַחֲלֹק הַכֹּל בְּשָׁוֶה הוֹאִיל וּבִשְׁעַת מִיתָה לָא הֲוָה בְּהוּ מוֹתָר: מַסְּקִי בֵּהּ נוֹשִׁים בּוֹ: שָׁקַל לוֹקֵחַ אַלְפָּא זוּזֵי: אִי שַׁוְיָא לָךְ הַהִיא חֲדָא לְקַבְּלָהּ בַּחוֹב שֶׁלְּךָ וְתַנִּיחַ לִי אֶת זוֹ: וְאִסְתַּלַּק מִתַּרְוַיְהוּ: הַיְנוּ מַתְנֵי' מִמַּתְנִי' מָצֵינַן לְמִגְמַר הַאי דִּינָא דְּלָא מָצֵי טָעֵין לֵיהּ הַאי לוֹקֵחַ הָכִי שֶׁהָיָה מַעֲלֶה עַל דָּמֶיהָ: אִית לְהוּ פְּסֵידָא לִבְנֵי כְּתֻבָּה הַקְּטַנָּה בְּהַעֲלוֹתָן שֶׁל אֵלּוּ: וְטִרְפָּא בְּכַמָּה כָּתְבִינַן הֲרֵי לוֹקֵחַ זֶה מְכָרָהּ לְנוֹשֶׁה בְּאֶלֶף זוּז לְפַצּוֹתוֹ מֵחוֹבוֹ וְחוֹזֵר לב"ד לִכְתֹּב לוֹ שְׁטַר טִרְפָּא עַל זֶה שֶׁמְּכָרָהּ לוֹ בְּאַחְרָיוּת וַהֲרֵי טְרָפוּהָ מִמֶּנּוּ בִּדְמֵי אֶלֶף זוּז שֶׁהָיָה מְחֻיָּב בְּכַמָּה כָּתְבִינַן לֵיהּ טִרְפָּא בְּאַלְפָּא כְּשִׁעוּר הַחוֹב אוֹ בְּה' מֵאָה שֶׁהֲרֵי כָּךְ קְנָאָהּ מִמֶּנּוּ: קַטִּינֵי דְּאַרְעָא שָׂדוֹת קְטַנּוֹת: מִצְוָה עַל הַיְּתוֹמִים לִפְרֹעַ חוֹב אֲבִיהֶן מִשּׁוּם כְּבוֹד אֲבִיהֶן אֶלָּא שֶׁאֵין לְבֵית דִּין לְכוֹפָן עַל כָּךְ דְּלָאו מִצְוַת עֲשֵׂה מְפֹרֶשֶׁת הִיא כְּסֻכָּה וּכְלוּלָב אֶלָּא מִצְוָה בְּעָלְמָא דְּרַבָּנָן: בְּדִין קָא טָרֵף שֶׁנִּכְסֵי הַלֹּוֶה נִשְׁתַּעְבְּדוּ לוֹ: דְּלָא אָמְרוּ לֵיהּ כְּשֶׁפְּרָעוּ אֶת הָרִאשׁוֹנִים: דְּמֵי קַטִּינָא כִּשְׁאָר מֶכֶר וְלֹא כִּפְרִיעַת הַחוֹב: דְּזַבְּנָהּ לִכְתֻבְּתָהּ דְּאִמֵּהּ שֶׁהָיְתָה נְשׂוּאָה לְאַחֵר וּמָכַר כְּתֻבָּתָהּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ: בְּטוֹבַת הֲנָאָה בְּדָבָר מוּעָט מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק שֶׁמָּא תָּמוּת וְיִירָשֶׁנָּה בַּעְלָהּ אוֹ אֲפִלּוּ יָמוּת בַּעְלָהּ בְּחַיֶּיהָ שֶׁמָּא יָמוּת הַבֵּן בְּחַיֶּיהָ וְלֹא תָּבֹא הַזְּכוּת לְיָדוֹ וְאֵין לַלּוֹקֵחַ בָּהּ כְּלוּם דְּלָא הָיָה זֶה שְׁלוּחוֹ: א"ל אִי אָתְיָא אֵימָא וְקָא מְעַרְעֲרָא לָא מְפַצֵּינָא לָךְ וְהַמָּעוֹת לֹא אַחֲזִיר לְךָ דְּשֶׁלָּא בְּאַחְרָיוּת אֲנִי מוֹכֵר לָךְ: אֲתָא אִיהוּ וְקָא מְעַרְעֵר לוֹמַר אֲנִי תַּחַת אִמִּי עוֹמֵד וְאֶטְּלֶנּוּ וְאַף הַמָּעוֹת לֹא אַחֲזִיר דְּשֶׁלָּא בְּאַחְרָיוּת סְבִירַתְּ וְקַבֵּלְתְּ: אַחְרָיוּת דְּנַפְשֵׁהּ אִם יָבֹא הוּא וִיעַרְעֵר דִּין הוּא שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו וּנְהִי נָמֵי דְּחוֹזֵר בִּמְכִירַת הַקַּרְקַע דְּאֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא זָכָה בּוֹ כִּדְתָנֵי' (ב"מ דַּף טז.) מַה שֶּׁאִירַשׁ מֵאַבָּא מָכוּר לָךְ לֹא אָמַר כְּלוּם וְהָא לָא דָּמְיָא לְגוֹזֵל שָׂדֶה וּמְכָרָהּ וְחָזַר וּלְקָחָהּ מִבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים דקי"ל בָּהּ (שָׁם טו:) מָה מָכַר רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי כָּל זְכוּת שֶׁתָּבֹא לְיָדוֹ דְּהָתָם לְקָחָהּ דַּוְקָא דְּטָרַח אַבָּתְרַהּ וְזַבְּנֵהּ כִּי הֵיכִי דְּלֵיקוּם בְּהֵמָנוּתֵהּ עִם לוֹקֵחַ אֲבָל נָפְלָה זוֹ בִּירֻשָּׁה אָמְרִינַן הָתָם יְרֻשָּׁה מִמֵּילָא הֲוָה וְלֹא טָרַח לְמֵיקַם בְּהֵימָנוּתֵהּ וְחוֹזֵר בִּמְכִירָתוֹ וּמַחֲזִיר הַמָּעוֹת לָשׁוֹן אַחֵר דְּזַבְּנַהּ לִכְתֻבְּתַהּ דְּאִמֵּהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה שָׂדֶה שֶׁיִּחֵד אָבִיו לְאִמּוֹ לִכְתֻבָּתָהּ וּמֵת וְנָפְלוּ נְכָסִים לִפְנֵי זֶה וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא עָמְדָה בַּדִּין אִם מְכָרָהּ זֶה הַמֶּכֶר קַיָּם וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר שֶׁהֲרֵי יוֹרֵשׁ הוּא וְכָל הַנְּכָסִים לְפָנָיו אֶלָּא שֶׁחַיָּב לָתֵת כְּתֻבָּה לְאִמּוֹ כְּשֶׁתִּתְבָּעֶנּוּ וְעַל שָׂדֶה זוֹ שֶׁעֲבוֹדָה מֻטָּל וְהִיא יְכוֹלָה לְטָרְפָהּ מִיַּד הַלּוֹקֵחַ וּמִשּׁוּם דא"ל הַאי אִי אָתְיָא אִמִּי וּמְעַרְעֲרָא לָא מְפַצֵּינָא לָךְ וְתַפְסִיד מְעוֹתֶיךָ לֹא מְכָרָהּ אֶלָּא בְּדָבָר מוּעָט: שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת כָּל מִי שֶׁיִּטְרְפֶנָּה מִיָּדְךָ אֲפִי' בְּדִין לֹא אַחֲזִיר לְךָ הַמָּעוֹת: וּמְכָרָהּ לִרְאוּבֵן בְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים: בְּאַחְרָיוּת שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּטְרְפֶנָּה בַּדִּין יְפַצֶּנָּה לוֹ:

כָּךְ מוּעָטִין וְנִתְרַבּוּ זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְחוֹלְקִין בְּשָׁוֶה וְכֵן פֵּי' רַ"ח ואע"ג דִּבְרֵישׁ מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קלט: וְשָׁם) גַּבֵּי נְכָסִים מוּעָטִים דְּהַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים אָמְרִינַן דְּבֵין מוּעָטִין וְנִתְרַבּוּ בֵּין מְרֻבִּין וְנִתְמַעֲטוּ יַד הַבָּנִים עַל הָעֶלְיוֹנָה וְהַבָּנִים יָרְשׁוּ וְהַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ וְלָא אָמְרִינַן מוּעָטִים וְנִתְרַבּוּ כְּבָר זָכוּ בָּהֶן הַבָּנוֹת כִּדְאָמַר הָכָא דְּזָכוּ בְּנֵי כְּתֻבָּה הַקְּטַנָּה לַחֲלֹק בְּשָׁוֶה הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּבְכָל דֻּכְתָּא אָזְלִינַן טְפֵי בָּתַר נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא וְעוֹד מְפָרֵשׁ רַבִּי כְּשֵׁם שֶׁמְּרֻבִּין וְנִתְמַעֲטוּ זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין פִּי' בְּנֵי כְּתֻבָּה גְּדוֹלָה כָּךְ מוּעָטִין וְנִתְרַבּוּ זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין בְּנֵי כְּתֻבָּה גְּדוֹלָה ואע"ג דְּאָזְלִינַן הָכָא בָּתַר תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן טְפֵי מֵהָתָם מִשּׁוּם דאע"ג דְּאָזְלִינַן בָּתַר תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן הָכָא לָא מִעְקַר נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא אֲבָל הָתָם אִי אָזְלַת בָּתַר תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן מִעְקַר לְגַמְרֵי נַחֲלָה דְּאוֹרָיְתָא וְלֹא יָרְשׁוּ הַבָּנִים כְּלָל. מ"ר:

מַאי פְּסֵידָא אִית לֵהּ אַלְפָּא יָהֵיב אַלְפָּא קָא שָׁקֵיל מִכָּאן רְגִילִין לוֹמַר דְּהָא דְּמַסְקִינַן בְּהַמְקַבֵּל (ב"מ קי: וְשָׁם) הָנִיחָא לְמ"ד אִי אִית לֵהּ זוּזֵי לְלוֹקֵחַ לָא מָצֵי לְסַלּוּקֵי בְּזוּזֵי אֶלָּא לְמ"ד מָצֵי לְסַלֵּק כו' הַיְנוּ פְּלוּגְתָּא דְּרָמֵי בַּר חָמָא וְרָבָא דְּהָכָא רָמִי בַּר חָמָא ס"ל לָא מָצֵי לְסַלּוּקֵי לוֹקֵחַ וְרָבָא סָבַר מָצֵי לְסַלּוּקֵי מִיהוּ לְרָמִי בַּר חָמָא נִיחָא אֲבָל לְרָבָא מְנָא לַן דִּלְמָא הָא דַּהֲוָה הָכָא מָצֵי לְסַלּוּקֵי מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה רוֹצֶה לִקַּח הָאַפַּדְנָא אֶלָּא בָּה' מֵאוֹת וְהַלּוֹקֵחַ רוֹצֶה לָתֵת אַלְפָּא וּלְכָךְ סִלְּקוֹ אֲבָל הֵיכָא דְּרוֹצֶה הַבַּעַל חוֹב לִקַּח הַקַּרְקַע בְּאוֹתָם דָּמִים שֶׁרוֹצֶה הַלּוֹקֵחַ לְסַלְּקוֹ מָצֵי לְמֵימַר דְּמוֹדֶה רָבָא דְּלָא מָצֵי לְסַלֵּק וְי"ל דְּמ"מ כָּל שָׁעָה יְסַלְּקֶנּוּ שֶׁיָּשׁוּם לוֹ הַקַּרְקַע כִּפְלַיִם עַל שָׁוְיוֹ:

וְהִלְכְתָא בַּחֲמֵשׁ מֵאָה דְּלָא חָשְׁבִינַן כְּמוֹ שֶׁבַח: **דְּזַבְּנַהּ** לִכְתֻבְּתַהּ דְּאִמֵּהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה מִכָּאן נִרְאֶה לְר"ת דְּהָא דְּאָמַר בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין ובפ"ק דב"מ (דַּף טז. וְשָׁם) מַה שֶּׁאִירַשׁ מֵאַבָּא מָכוּר לָךְ לֹא אָמַר כְּלוּם הנ"מ כְּשֶׁאָמַר מַה שֶּׁאִירַשׁ מֵאַבָּא סְתָם אֲבָל אִם אָמַר שָׂדֶה זוֹ שֶׁאִירַשׁ קָנָה וַאֲפִי' לְמ"ד אֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם דְּאִי לָאו הָכִי הֵיאַךְ מָכַר כָּל עִקַּר כְּתֻבַּת אִמּוֹ דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁאִירַשׁ מֵאִמָּא לְלָשׁוֹן רִאשׁוֹן שֶׁפֵּי' רַשִׁ"י שֶׁהָיְתָה אִמּוֹ נְשׂוּאָה לְבַעַל וּלְכָךְ קָאָמַר בְּטוֹבַת הֲנָאָה דְּמַשְׁמַע שֶׁאִם תָּמוּת יִירָשֶׁנָּה בַּעַל אוֹ אֲפִי' יָמוּת בַּעְלָהּ בְּחַיֶּיהָ שֶׁמָּא יָמוּת גַּם הַבֵּן בְּחַיֶּיהָ וְאֵין לַלּוֹקֵחַ בָּהּ כְּלוּם הִלְכָּךְ וַדַּאי בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מַכִּיר אֶת הַמֶּכֶר הָוֵי מִקָּח קַיָּם דְּאֵין סְבָרָא לוֹמַר דְּהָא אָתֵי כמ"ד אָדָם מַקְנֶה דשלב"ל דְּהָא קי"ל דְּאֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם וּמִיהוּ לְלָשׁוֹן אַחֵר שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י אֵין רְאָיָה מִכָּאן כְּלוּם דְּפֵרֵשׁ דְּזַבְּנָהּ לִכְתֻבָּתָהּ דְּאֵימָא שָׂדֶה שֶׁיִּחֵד אָבִיו לְאִמּוֹ לִכְתֻבָּתָהּ וּמֵת וְנָפְלוּ נְכָסִים לִפְנֵי זֶה וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא עָמְדָה בַּדִּין אִם מְכָרָהּ זֶה הַמֶּכֶר קַיָּם וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר שֶׁהֲרֵי יוֹרֵשׁ הוּא וְכָל הַנְּכָסִים לְפָנָיו אֶלָּא שֶׁחַיָּב לָתֵת כְּתֻבָּה לְאִמּוֹ כְּשֶׁתִּתְבָּעֶנּוּ וְעַל שָׂדֶה זוֹ שֶׁעֲבוּדָהּ מוּטָל וְהִיא יְכוֹלָה לְטָרְפָהּ מִיַּד הַלּוֹקֵחַ וּמִשּׁוּם דא"ל הַאי אִי אָתְיָא אִמָּא וּמְעַרְעֲרָא לָא מְפַצֵּינָא לָךְ וְתַפְסִיד מְעוֹתֶיךָ לֹא מְכָרָהּ אֶלָּא בְּדָבָר מוּעָט וּלְפִי לָשׁוֹן רִאשׁוֹן נָמֵי לָאו רְאָיָה כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עוֹד מַיְיתֵי רְאָיָה מִדְּאָמַר בְּשִׁלְהֵי מִי שֶׁמֵּת (ב"ב קנט. וְשָׁם) בֵּן שֶׁמָּכַר בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו וָמֵת בְּנוֹ מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת ומ"ט מִשּׁוּם דְּמִכֹּחַ אַבָּהּ דְּאַבָּא קָאָתֵינָא וְהַשְׁתָּא בְּלָאו הַאי טַעְמָא נָמֵי הָא אֵין הַמֶּכֶר קַיָּם כְּלָל אֶלָּא הָתָם וַדַּאי בְּשָׂדֶה זוֹ שֶׁאִירַשׁ מֵאַבָּא אַיְרֵי שֶׁבֵּרֵר הַמֶּכֶר (וְע"ע תּוֹס' יְבָמוֹת סו: ד"ה הַבַּעַל):

וַאֲתָא בַּעַל חוֹב דִּרְאוּבֵן וְקָטָרֵיף לֵיהּ מִינֵּיהּ — דִּינָא הוּא דְּאָזֵיל שִׁמְעוֹן וּמְפַצֵּי לֵיהּ. [א]אֲמַר לֵיהּ רָבָא: נְהִי דְּאַחְרָיוּת דְּעָלְמָא קַבֵּיל עֲלֵיהּ, אַחְרָיוּת דְּנַפְשֵׁיהּ מִי קַבֵּיל עֲלֵיהּ? [ב]וּמוֹדֶה רָבָא בִּרְאוּבֵן שֶׁיָּרַשׁ שָׂדֶה מִיַּעֲקֹב, וּמְכָרָהּ לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת, וַאֲתָא שִׁמְעוֹן וּמְכָרָהּ לִרְאוּבֵן בְּאַחְרָיוּת, וַאֲתָא בַּעַל חוֹב דְּיַעֲקֹב, וְקָטָרֵיף לֵיהּ מִינֵּיהּ — דִּינָא הוּא דְּאָזֵיל שִׁמְעוֹן וּמְפַצֵּי לֵיהּ מִינֵּיהּ. מַאי טַעְמָא? בַּעַל חוֹב דְּיַעֲקֹב כְּבַעַל חוֹב דְּעָלְמָא דָּמֵי. [ג]אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחְרָיוּת, וְזָקַף עָלָיו בְּמִלְוָה, וּמֵת רְאוּבֵן, וַאֲתָא בַּעַל חוֹב דִּרְאוּבֵן וְקָטָרֵיף לַהּ מִשִּׁמְעוֹן וּפַיְּיסֵיהּ בְּזוּזֵי — דִּינָא הוּא דְּאָמְרִי לֵיהּ בְּנֵי רְאוּבֵן: אֲנַן מִטַּלְטְלִי שְׁבַק אֲבוּן גַּבָּךְ, וּמִטַּלְטְלִי דְּיַתְמֵי לְבַעַל חוֹב לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי. [דה(א)]אֲמַר רָבָא: אִי פִּקֵּחַ אִידַּךְ, מַגְבֵּי לְהוּ נִיהֲלַיְיהוּ אַרְעָא וַהֲדַר גָּבֵי לַהּ מִינַּיְיהוּ, כְּרַב נַחְמָן. דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: יְתוֹמִים שֶׁגָּבוּ קַרְקַע בְּחוֹבַת אֲבִיהֶן — בַּעַל חוֹב חוֹזֵר וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶן. [ו(ב)]אָמַר רַבָּה: רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר כָּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן, וְחָזַר שִׁמְעוֹן וּמָכַר שָׂדֶה אַחַת לְלֵוִי, וַאֲתָא בַּעַל חוֹב דִּרְאוּבֵן — רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה, רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דִּזְבַנָהּ בֵּינוֹנִית, אֲבָל זַבְנָהּ עִידִּית וְזִבּוּרִית, מָצֵי אֲמַר לֵיהּ: לְהָכִי טְרַחִי וּזְבַנִי אַרְעָא דְּלָא חַזְיָא לָךְ. וּבֵינוֹנִית נָמֵי לָא אֲמַרַן, אֶלָּא דְּלָא שְׁבַק בֵּינוֹנִית דִּכְוָותַהּ, אֲבָל

וַאֲתָא בַּעַל חוֹב דִּרְאוּבֵן שֶׁהָיָה שְׁטָרוֹ קֹדֶם לִמְכִירָה רִאשׁוֹנָה שֶׁמְּכָרָהּ רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן וְאִלּוּ בָּא וּמְצָאָהּ בְּיַד שִׁמְעוֹן הָכִי נָמֵי הֲוָה טָרֵף לָהּ: **דִּינָא** הוּא דְּאָזֵל שִׁמְעוֹן וּמְפַצֵּי לֵהּ כְּשֵׁם שֶׁאִלּוּ מְכָרָהּ שִׁמְעוֹן זֶה לְאִישׁ אַחֵר בְּאַחְרָיוּת וּבָא בַּעַל חוֹב דִּרְאוּבֵן וְטוֹרְפָהּ הָיָה שִׁמְעוֹן מְפַצֵּהוּ וְעַל רְאוּבֵן לֹא יוּכַל לַחֲזֹר שֶׁהֲרֵי שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת לְקָחָהּ הֵימֶנּוּ כָּךְ כְּשֶׁמְּכָרָהּ לִרְאוּבֵן עַצְמוֹ יְפַצֶּה לוֹ: **נְהִי** דְּאַחְרָיוּת דְּעָלְמָא כָּל הָעוֹרְרִים עָלֶיהָ שֶׁלֹּא מֵחֲמַת רְאוּבֵן קִבֵּל עָלֵהּ שִׁמְעוֹן: **אַחְרָיוּת** דְּנַפְשֵׁהּ עִרְעוּר הַבָּא לוֹ מֵחֲמַת עַצְמוֹ: **כְּבַעַל** חוֹב דְּעָלְמָא דָּמֵי הַמְעוֹרֵר עָלֶיהָ שֶׁלֹּא מֵחֲמַת רְאוּבֵן אֶלָּא מֵחֲמַת מִי שֶׁמָּכַר לוֹ לִרְאוּבֵן תְּחִלָּה וּכְשֵׁם שֶׁאִם לְקָחָהּ רְאוּבֵן מִלֵּוִי וּמְכָרָהּ לְשִׁמְעוֹן שֶׁאֵינוֹ אָחִיו שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת וְחָזַר שִׁמְעוֹן וּמְכָרָהּ לִרְאוּבֵן בְּאַחְרָיוּת וּבָא בַּעַל חוֹב דְּלֵוִי הַקּוֹדֵם לִשְׁטַר מְכִירָה רִאשׁוֹנָה וְטוֹרְפָהּ מֵרְאוּבֵן צָרִיךְ שִׁמְעוֹן לְפַצּוֹתוֹ שֶׁהֲרֵי בְּאַחְרָיוּת מְכָרָהּ וְהוּא לְקָחָהּ שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת אַף כְּשֶׁיְּרָשָׁהּ רְאוּבֵן מִיַּעֲקֹב וּמְכָרָהּ וּבָא בַּעַל חוֹב דְּיַעֲקֹב יְפַצֶּנּוּ שִׁמְעוֹן וְלָא אָמְרִי' דִּרְאוּבֵן כְּרָעֵהּ דַּאֲבוּהָ הוּא וְאַחְרָיוּת דִּרְאוּבֵן לֹא קִבֵּל עָלֵהּ שִׁמְעוֹן: **וּזְקָפָן** עָלָיו בְּמִלְוֶה שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ שִׁמְעוֹן דְּמֵי הַשָּׂדֶה אֶלָּא כָּתַב לוֹ שְׁטַר חוֹב עֲלֵיהֶם: **וּפַיְּסֵהּ** בְּזוּזֵי בְּמָעוֹת דְּמֵי הַשָּׂדֶה שֶׁהָיָה חַיָּב לְיַתְמֵי פִּיֵּס אֶת הַנּוֹשֶׁה בִּשְׁבִיל רְאוּבֵן שֶׁבְּאַחְרָיוּת מְכָרָהּ לוֹ: **מִטַּלְטְלֵי** שְׁבִיק אִבּוּן גַּבָּךְ וְהָיָה בַּעַל חוֹב שֶׁל אָבִינוּ מְסַלְּקָךְ מִמֶּנּוּ שֶׁאֵין לָנוּ קַרְקַע וְהַמָּעוֹת לֹא הָיָה לְךָ לִתֵּן דְּמִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לְבַעַל חוֹב וְעַתָּה גַּם אַתָּה אֵין לְךָ לַחֲזֹר עָלֵינוּ עַל הָאַחְרָיוּת לְפִי שֶׁאֵין לָנוּ קַרְקַע מֵאָבִינוּ: **מַגְבֵּי** לְהוּ אַרְעָא כְּשֶׁתְּבָעוּהוּ הַיְתוֹמִים יִפְרַע לָהֶן קַרְקַע בִּדְמֵי הַמָּעוֹת וַהֲדַר גָּבֵי מִנַּיְהוּ בִּשְׁבִיל אַחְרָיוּת אֲבִיהֶם וְלָא מָצוּ לְמֵימַר לֹא יְרַשְׁנוּ קַרְקַע זֶה מֵאָבִינוּ אֶלָּא לְקַחְנוּהוּ בְּמָעוֹת דְּאָמַר לְהוּ ע"י שִׁעְבּוּד חוֹב אֲבִיכֶם בָּאָה לָכֶם וַהֲרֵי הִיא לָכֶם כִּירֻשַּׁת קַרְקַע שֶׁלָּקַח אֲבִיכֶם בְּחַיָּיו: **ב"ח** שֶׁל אֲבִיהֶם: **חוֹזֵר** וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶם כְּאִלּוּ נָפְלָה לָהֶם מַמָּשׁ בִּירֻשָּׁה: **כָּל** שְׂדוֹתָיו בִּשְׁטָר אֶחָד דְּבִשְׁנֵי שְׁטָרוֹת אֵין גּוֹבִין מִלֵּוִי אֶלָּא א"כ לָקַח מִשִּׁמְעוֹן אוֹתָהּ שֶׁלָּקַח מֵרְאוּבֵן בָּאַחֲרוֹנָה דְּמָצֵי א"ל הִנִּיחַ לְךָ שִׁמְעוֹן מָקוֹם לִגְבּוֹת הֵימֶנּוּ כְּשֶׁלָּקַח אֶת זוֹ וְאֵין זוֹ בְּשִׁעְבּוּדְךָ דְּאֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי חוֹרִין: **רָצָה** מִזֶּה גוֹבֶה רָצָה מִזֶּה גוֹבֶה וּכְדִמְסַיֵּם וְאָזֵל דִּזְבַן לֵוִי מִשִּׁמְעוֹן בֵּינוֹנִית שֶׁשִּׁעְבּוּד בַּעַל חוֹב עָלֶיהָ וְלָא שְׁבַק בֵּינוֹנִית מִשֶּׁל רְאוּבֵן אֵצֶל שִׁמְעוֹן הִלְכָּךְ רָצָה לִגְבּוֹת מִשִּׁמְעוֹן עִדִּית גּוֹבֶה דְּאָמַר לֵיהּ אַתָּה לָקַחְתָּ כָּל הַשָּׂדוֹת וְנִכְנַסְתָּ תַּחַת רְאוּבֵן לְהִשְׁתַּעְבֵּד לְחוֹבִי וְכָל זְמַן שֶׁאֶמְצָא מִשֶּׁל רְאוּבֵן אֶצְלְךָ כְּלוּם לֹא אַטְרִיחַ אֶת לֵוִי שֶׁהִנִּיחַ לִי מָקוֹם לִגְבּוֹת רָצָה מִלֵּוִי גּוֹבֶה כְּגוֹן אִם לֹא יִמְצָא אֵצֶל שִׁמְעוֹן מִשֶּׁל רְאוּבֵן אֶלָּא זִבּוּרִית גּוֹבֶה בֵּינוֹנִית מִלֵּוִי דא"ל לָקַחְתָּ אֶת שִׁעְבּוּדִי בֵּינוֹנִית שֶׁדִּינִי מוּטָל עָלֶיהָ ואע"ג דְּאִלּוּ לְקָחָהּ לֵוִי לְבֵינוֹנִית זוֹ מֵרְאוּבֵן וְהִנִּיחַ אֶצְלוֹ זִבּוּרִית לֹא הָיָה יָכוֹל בַּעַל חוֹב דִּרְאוּבֵן לַחֲזֹר עַל לֵוִי כִּדְתְנַן אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי חוֹרִין וַאֲפִי' הֵן זִבּוּרִית הָתָם הוּא דִּרְאוּבֵן בַּעַל חוֹבוֹ הוּא וֶאֱמוֹר רַבָּנָן מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ אֵצֶל בַּעַל חוֹבוֹ כְּדֵי חוֹבוֹ לֹא יִטְרֹף לָקוֹחוֹת אֲבָל כָּאן שִׁמְעוֹן לָאו בַּעַל חוֹבוֹ הוּא וְאַף עָלָיו מִכֹּחַ טִרְפָּא הוּא בָּא:

רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחְרָיוּת וּזְקָפוֹ עָלָיו בְּמִלְוֶה כו' מַקְשִׁינַן אַמַּאי נְקַט בְּאַחְרָיוּת דְּכָל מִדֵּי דַּאֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן הַשְׁתָּא דא"ל בְּנֵי רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן אֲנַן מִטַּלְטְלֵי שָׁבַק אָבִינוּ גַּבָּךְ כו' וְהָא שַׁיָּךְ אֲפִי' שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת נָמֵי וְאוֹמֵר רַבִּי זְקָפוֹ עָלָיו בְּמִלְוָה דַּוְקָא דְּאִי לֹא זְקָפוֹ בְּמִלְוֶה לָא מָצֵי אָמְרִי בְּנֵי רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן מִדֵּי דַּחֲשְׁבִינַן הָנָךְ מָעוֹת כְּאִלּוּ הֵן מֻנָּחִין בְּיָדוֹ בְּמַשְׁכּוֹן תַּחַת הַשָּׂדֶה אִם יִטְרְפוּהָ מִמֶּנּוּ וא"כ אָתֵי שַׁפִּיר דְּנָקַט בְּאַחְרָיוּת דְּשֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת אֵין חִלּוּק בֵּין זְקָפוֹ לְלֹא זְקָפוֹ וַאֲפִי' אִם ת"ל דִּזְקָפוֹ לָאו דַּוְקָא וְלָא נְקַט זְקָפוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם לוֹמַר שֶׁנִּתְקַיֵּם הַמֶּכֶר דְּכָל זְמַן דְּעַיֵּל וְנָפֵק אַזּוּזֵי אֵין הַמֶּכֶר קַיָּם וּכְשֶׁזּוֹקְפוֹ עָלָיו בְּמִלְוֶה תּוּ לָא עַיֵּל וְנָפֵק אַזּוּזֵי וְלָא הֲוָה צָרִיךְ לְמֵימַר אֶלָּא וְנִתְקַיֵּם הַמֶּכֶר וְתוּ לָא אַפֶּ"ה אוֹמֵר רַבִּי דְּאִצְטְרִיךְ לְמִינְקַט בְּאַחְרָיוּת דְּאִי שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת לָא הֲוָה שָׁמְעִינַן מִנָּהּ אֶלָּא מַאי דְּשָׁמְעִינַן מִמַּתְנִי' דְּמָה שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ רַשַּׁאי לָתֵת הַמָּעוֹת לב"ח מַתְנִי' הִיא בְּפֶ' הַכּוֹתֵב (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת פד.) ר"ע אוֹמֵר אֵין מְרַחֲמִין בַּדִּין אֶלָּא יִנָּתְנוּ לַיּוֹרְשִׁים שֶׁכֻּלָּן צְרִיכִין שְׁבוּעָה וְאֵין הַיּוֹרְשִׁים צְרִיכִין שְׁבוּעָה אֲבָל הַשְׁתָּא קמ"ל אע"פ שֶׁהוּא מֻחְזָק בָּהֶן וס"ד יְעַכְּבֵם לְעַצְמוֹ תַּחַת אַחְרָיוּת שֶׁאֲבִיהֶן חַיָּב אֲפִי' הָכִי לֹא יְעַכְּבֵם דְּמִטַּלְטְלֵי דְּיַתְמֵי נִינְהוּ וְעוֹד נִרְאֶה לְרַבִּי דִּזְקָפָן בְּמִלְוֶה דַּוְקָא דְּאִי לָאו הָכִי מַאי קָאָמַר דִּינָא הוּא דְּאָמְרִי לֵהּ בְּנֵי רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן מִטַּלְטְלֵי שְׁבַק אָבִינוּ גַּבָּךְ עַד כַּאן לָא קָאָמַר ר"ע יִנָּתְנוּ לַיּוֹרְשִׁים אֶלָּא מִשּׁוּם דְּכֻלָּן צְרִיכִין שְׁבוּעָה וְאֵין הַיּוֹרְשִׁים צְרִיכִין שְׁבוּעָה הָא אִי אֲחֵרִים נָמֵי לָא הָווּ צְרִיכִין שְׁבוּעָה מַשְׁמַע דְּמוֹדֶה שֶׁיִּתְּנוּ לַאֲחֵרִים וְהָכָא הַאי לוֹקֵחַ מַאי שְׁבוּעָה צָרִיךְ הָא לֵיכָּא לְמֵימַר הָכָא שֶׁמָּא הִתְפִּיסוֹ צְרָרֵי דְּכָל זְמַן שֶׁמָּעוֹת הַמִּקָּח בְּיָדוֹ עֲדַיִן לָמָּה יַתְפִּיסוֹ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם הִלְכָּךְ נְקַט זְקָפוֹ בְּמִלְוֶה דְּהוֹאִיל וּזְקָפוֹ בְּמִלְוֶה אִיכָּא לְמֵיחַשׁ טְפֵי שֶׁמָּא הִתְפִּיסוֹ צְרָרֵי שֶׁיְּעַכֵּב אִם יִטְרְפוּהָ מִמֶּנּוּ דְּהַהּ מִלְוֶה יִשְׁאַל מִמֶּנּוּ כָּל שָׁעָה שֶׁיִּרְצֶה שֶׁיִּכְתֹּב עָלָיו שְׁטַר מִלְוֶה אֲבָל לֹא זְקָפוֹ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְשֶׁמָּא הִתְפִּיסוֹ צְרָרֵי וְלֵיכָּא שְׁבוּעָה וְהוֹאִיל וְכֵן לָא מָצוּ יַתְמֵי לְמֵימַר לֵיהּ וְלָא מִידֵי. מ"ר. וְתֵמַהּ הוֹאִיל וְלֹא זְקָפוֹ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לִצְרָרֵי א"כ לְמַאן דִּמְפָרֵשׁ טַעְמָא בַּעֲרָכִין פֶּרֶק שׁוּם הַיְתוֹמִים (עֲרָכִין דַּף כב.) דְּאֵין נִזְקָקִין לְנִכְסֵי יְתוֹמִים קְטַנִּים אא"כ רִבִּית אוֹכֶלֶת בָּהֶן מִשּׁוּם צְרָרֵי מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּנִזְקָקִין כְּמוֹ רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחְרָיוּת וְלֹא זְקָפוֹ עָלָיו בְּמִלְוָה וּמֵת וְשִׁלֵּם שִׁמְעוֹן הַמָּעוֹת לַיְתוֹמִים וְאַחַ"כ נִמְצֵאת שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ הֲרֵי עַכְשָׁו חוֹזֵר עַל הַיְתוֹמִים וְנִזְקָקִין הוֹאִיל וְלָא חָיְשִׁינַן לִצְרָרֵי וְאָמַר לִי רַבִּי נְהִי דְּבִיתוֹמִים גְּדוֹלִים לָא הֲוָה חָיְשִׁינַן לִצְרָרֵי כה"ג בִּיתוֹמִים קְטַנִּים חָיְשִׁינַן טְפֵי: **וּפַיְּסֵהּ** בְּזוּזֵי אוֹמֵר רַבִּי דִּרְבוּתָא הוּא לָא מִבַּעְיָא הֵיכָא דְּלָא פַּיְּסֵהּ דְּאֵינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב הַמָּעוֹת אֶלָּא אֲפִי' פַּיְּסֵהּ דסד"א הֲרֵי פָּרַע חוֹב שֶׁלָּהֶם וְסִלֵּק בַּעַל חוֹב זֶה מֵעֲלֵיהֶן קָא מַשְׁמַע לַן דְּאַפֶּ"ה אָמְרֵי לֵיהּ אֲנַן מִטַּלְטְלִין כו': **אִי** פִּקֵּחַ אִדַּךְ מַגְבֵּי לְהוּ נִיהֲלַיְהוּ וְכוּ' מִכָּאן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דאע"ג דְּאָמְרִי' לְעֵיל בְּפֶרֶק הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פו.) דְּדִינוֹ דְּבַעַל חוֹב בְּזוּזֵי הֵיכָא דְּאִית לֵיהּ זוּזֵי מ"מ אִם הִפְסִיד הַלֹּוֶה בְּכָךְ לֹא יִתֵּן לוֹ זוּזֵי כְּגוֹן הָכָא דְּמָצֵי מַגְבֵּי לְהוּ קַרְקַע וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שֶׁלֹּא כַּדִּין: **רְאוּבֵן** שֶׁמָּכַר כָּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס בִּשְׁטָר אֶחָד דְּבִשְׁנֵי שְׁטָרוֹת לֹא אָמַר' רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה מִשּׁוּם דְּאֵינוֹ יָכוֹל לִגְבּוֹת מִלֵּוִי אא"כ לָקַח מִשִּׁמְעוֹן אוֹתָהּ שֶׁקָּנָה בָּאַחֲרוֹנָה מֵרְאוּבֵן דְּאִי לָקַח אַחַת מֵאוֹתָן שֶׁלִּפְנֵי הָאַחֲרוֹנָה לָא גָּבֵי בַּעַל חוֹב מִלֵּוִי דא"ל הִנִּיחַ לְךָ שִׁמְעוֹן מָקוֹם לִגְבּוֹת הֵימֶנּוּ כְּשֶׁקָּנָה אֶת שֶׁלִּי מֵרְאוּבֵן וּמִשָּׁעָה שֶׁקְּנָאָהּ שִׁמְעוֹן נִסְתַּלֵּק שִׁעְבּוּדְךָ וְנִשְׁאַר שִׁעְבּוּדְךָ עַל הַנּוֹתָרוֹת וְלָא נְהִירָא לְרַבִּי דְּמָצֵי שִׁמְעוֹן לְמֵימַר לֵיהּ מ"ט אָמוּר רַבָּנַן אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּנֵי חוֹרִין וַאֲפִי' הֵן זִבּוּרִית מִשּׁוּם תַּקָּנָה דְּלוֹקֵחַ רִאשׁוֹן אֲנָא בְּהַהּ תַּקַּנְתָּא לָא נִיחָא לִי כִּדְרַבָּא בפ"ק דב"ק (דַּף ח:) הִלְכָּךְ מָצֵי לְפָרֵשׁ בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת וּבְיוֹתֵר. מ"ר. וְלִי נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּדַוְקָא בִּשְׁטָר א' אֲבָל בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת וְלָקַח שִׁמְעוֹן זִבּוּרִית בָּאַחֲרוֹנָה וְלֵוִי לָקַח מִשִּׁמְעוֹן אוֹתָהּ שֶׁלִּפְנֵי אַחֲרוֹנָה אֵינוֹ יָכוֹל לִגְבּוֹת מִלֵּוִי דא"ל לְהָכִי טְרַחִי וּזְבַנִי אַרְעָא דְּלָא חַזְיָא לְמֵקַם קַמָּךְ דְּוַדַּאי אִם הָיוּ כֻּלָּם בְּיַד שִׁמְעוֹן הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא זִבּוּרִית הָיָה מַגְבֶּה לוֹ וְכֵן אִם לָקַח שִׁמְעוֹן עִדִּית בָּאַחֲרוֹנָה וְלָקַח לֵוִי אוֹתָהּ עִדִּית אֵינוֹ יָכוֹל לִגְבּוֹת מִלֵּוִי אוֹתָהּ עִדִּית מֵהַאי טַעְמָא דִּלְהָכִי טְרַחִי וּזְבַנִי אַרְעָא דְּלָא חַזְיָא לָךְ דְּוַדַּאי אִם הָיוּ כֻּלָּם בְּיַד שִׁמְעוֹן הַבֵּינוֹנִית וְהַזִּבּוּרִית שֶׁלָּקַח לִפְנֵי הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא עִדִּית הָיָה מַגְבֶּה לוֹ וְהָיָה הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא בב"ק (שָׁם) וְכֵן אִם זָבַן לֵוִי בֵּינוֹנִית וּשְׁבַק בֵּינוֹנִית יָכוֹל לוֹמַר הִנַּחְתִּי לְךָ מָקוֹם לִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ אע"פ שֶׁלָּקַח שִׁמְעוֹן בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת וּמִיהוּ יִתָּכֵן לִהְיוֹת רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה אֲפִי' בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת ואע"פ שֶׁלָּקַח לֵוִי מִשִּׁמְעוֹן אוֹתָהּ שֶׁלִּפְנֵי הָאַחֲרוֹנָה בְּעִנְיָן שֶׁהָאַחֲרוֹנָה עִדִּית וְהָרִאשׁוֹנָה שֶׁלָּקַח לֵוִי בֵּינוֹנִית וְלָא שְׁבַק בֵּינוֹנִית דִּכְוָתַהּ וְלָא מָצֵי לְמֵימַר הַשְׁתָּא טְרַחִי וּזְבַנִי אַרְעָא דְּלָא חַזְיָא לָךְ: **רָצָה** מִזֶּה גּוֹבֶה רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה ואע"ג דְּאָמְרִינַן אֵין נִפְרָעִים מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ נְכָסִים בְּנֵי חֹרִין וַאֲפִי' הֵן זִבּוּרִית הָכָא שָׁאנֵי דְּלֵיכָּא בְּנֵי חוֹרִין כְּלָל וְכוּלְּהוּ מְשֻׁעְבָּדִים נִינְהוּ שֶׁהֲרֵי זֶה הב"ח בָּא מִכֹּחַ רְאוּבֵן:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' י', סמג לאוין קפ, טוש"ע חו"מ סי' רכו סעי' ב:

ב מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' י', סמג לאוין קפ, טוש"ע חו"מ סי' רכו סעי' ב:

ג מיי' פי"א מהל' מלווה ולווה הל' י', סמג עשין צד, טור חו"מ סי' קא:

ד מיי' פי"א מהל' מלווה ולווה הל' י', סמג עשין צד, טור חו"מ סי' קא:

ה מיי' פי"א מהל' מלווה ולווה הל' ט, טוש"ע חו"מ סי' קז סעי' א:

ו מיי' פי"ט מהל' מלווה ולווה הל' ג, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קיט סעי' א:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא קכה.; לקמן קי.

ב בבא קמא ח:

ג פסחים לא., בבא מציעא יד.; בבא קמא ח:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ט, סמג עשין סב, טוש"ע חו"מ סי' רכו סעי' א:

אֲבָל שְׁבַק בֵּינוֹנִית דִּכְוָותָהּ, מָצֵי אָמַר לֵיהּ: הִנַּחְתִּי לְךָ מָקוֹם לִגְבּוֹת הֵימֶנּוּ. אָמַר אַבָּיֵי: רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחְרָיוּת, וַאֲתָא בַּעַל חוֹב דִּרְאוּבֵן וְקָטָרֵיף לַהּ מִינֵּיהּ, דִּינָא הוּא דְּאָזֵיל רְאוּבֵן וּמְפַצֵּי לֵיהּ. וְלָא מָצֵי אֲמַר לֵיהּ: לָאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ. מִשּׁוּם דְּאָמַר לֵיהּ: דְּמַפְּקַתְּ מִינֵּיהּ, עָלַי הָדַר. [א]וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת נָמֵי, דְּאָמַר לֵיהּ: לָא נִיחָא לִי דְּתֶהֱוֵי לֵיהּ לְשִׁמְעוֹן תַּרְעוֹמֶת עָלַי. אָמַר אַבָּיֵי: רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת, וְיָצְאוּ עָלָיו עֲסִיקִין,

דינא הוא דאזל ראובן ומפצי לה אם יש לו עליו שום גלגול דברים לחשב חוב כנגד חוב או אשתבע לי דלא פרעתיך: **לאו בעל דברים דידי את** איני טורף ממך כלום: **דמפקת מנה עלי הדר** מה שאתה מוציא ממנו יחזור עלי: **ואכא דאמרי** אפלו שלא באחריות נמי מכרה ראובן לשמעון לא מצי אמר לה בעל חוב לראובן לאו בעל דברים דידי את:

אבל שבק בינונית דכותה מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו לאו דווקא קאמר האי לשנא דלא שייך לומר הכי אלא לגבי בעלים ולא לגבי לוקח ראשון ועקר טעמא לא הוי אלא משום מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו והוא היה יכול לדחותו אצל בינונית אחרת דכותה אבל לא שבק בינונית דכותה לא מצי לדחותו אצל זבורית דראשון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זבורית דאי משום אי שתקת שתקת ואי לאו מהדרנא שטרא דזבורית למרה כדאמרינן בפ"ק דב"ק (דף ח. ושם) גבי מכר לאחד או לשלשה כאחד נכנסו תחת הבעלים הא אוקימנא התם ביתמי והך דהכא מיתי בתר הכי ומסתמא מיירי נמי ביתמי: **דינא** הוא דאזל ראובן ומפצי לה וקא משתעי דינא בהדה ומקשים מאי נפקא מנה שיטען עמו ראובן ולא שמעון מה ירויח שמעון בכך הלא כל מה שיטען ראובן יטען שמעון וכ"ת נ"מ כגון שיש עדים קרובים לשמעון ואינם קרובים לראובן ורוצים לחייב בעל חוב הרי לשמעון אינם יכולים להעיד אבל לראובן יכולים להעיד לא היא דכיון דסוף סוף יש רוח לשמעון שיעמידו בידו הקרקע פסולין להעיד אפי' לראובן כדמוכח בסוף פ"ק דמכות (דף ז.) דאמר אילעא וטוביה קריבי דערבא הוו סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי הוו אמר לה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל ואין לומר דנפקא מנה כגון שהעדים המקיימין את השטר של בעל חוב קרובים לראובן ואין קרובים לשמעון ואי לא היה ראובן בעל דברים יכולים לקיימו הא נמי לאו מלתא היא מטעם דפרשית דאפי' משתעי דינא בהדי שמעון לא מצו מקיימי ליה כיון דאי טרף ליה מנה בתר ראובן אזיל ועוד דמסיק איכא דאמרי אפי' שלא באחריות נמי כו' הא אפי' איהו גופה אמרינן בב"ב (דף מג. ושם) המוכר שדה שלא באחריות מעיד לו עליה אי אית לה ארעא אחריתי דליכא למימר להעמידה לפני בעל חוב עביד ולא הוי פסול משום תרעמת כ"ש קרובים שלא יהיו פסולים משום תרעמת וליכא למימר דנפקא מנה לענין שבועה דראובן יודע אם פרע לו אם לאו ויכול לומר לו אשתבע לי דלא פרעתיך כדפי' הקונטרס אבל שמעון אינו יודע ואינו רוצה לטעון שקר דהא בלאו הכי צריך שבועה כדין הבא לפרע מנכסים משעבדים דלא יפרע אלא בשבועה ומיהו י"ל דנ"מ דיכול לומר אשתבע לי דלא פרעתיך כדפרש בקונטרס וכגון שמחל לו שמעון שבועה הבא לפרע מנכסים משעבדים ורבי היה מדקדק דאי ב"ח אינו יכול למצוא עדים לקיים שטרו ואמרי' דראובן יכול לטעון מזויף הוא לפי שהוא יודע בברור אם הוא מזויף אבל שמעון מספק אינו יכול לטעון מזויף הוא אז נ"מ טובא וכן היורשים מספק אינן יכולין לטעון מזויף הוא על שטר שהוציאו על אביהן אע"פ שאין ב"ח יכול לקימו ואל תתמה א"כ לא שבקת חיי לכל בריה שהרי מן התורה אין צריך שום שטר קיום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ואפי' גזלן מחזק שהוציא שטר אין נ"ל שצריך קיום דלא אמרינן החתים עדים שאינן מעצמו דאע"פ שהוא חשוד על הממון מרתת לכתב שטר מזויף פן יכירו ב"ד זיופו הלכך כי תקינו רבנן קיום כנגד טענת שטר מזויף ה"מ כי אמר לוה דקים ליה בגוה אבל יתמי ולקוחות כנגד טענת של זיוף לא הצריכו חכמים עדי קיום הואיל ולא קים ליה בגוה אם הוא מזויף אם לאו ומיתי רבי ראיה מהא דתנן בפ"ק דב"מ (דף יב:) מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר לא לזה ולא לזה מפני שב"ד נפרעין מהם אין בהן אחריות נכסים יחזיר למלוה מפני שאין ב"ד נפרעין מהם דברי ר"מ ומוקי לה שמואל (שם יג.) שאין חייב מודה ואין בהן אחריות יחזיר דאומר היה ר"מ שטר שאין בו אחריות אפי' מבני חרי לא גבי ויחזיר למלוה ויצור על פי צלוחיתו ופריך ונהדר ליה ללוה לצור ע"פ צלוחיתו של לוה לוה הא קאמר לא היו דברים מעולם והשתא את"ל דטענינן ליתמי ולקוחות מזויף הוא יש בו אחריות נכסים אמאי לא יחזיר אי כשיכול לקימו ויש לו למלוה עדי קיום א"כ יחזיר דקושטא קאמר ובדין יגבה דלפריעה ליכא למיחש דהא קאמר לא היו דברים מעולם וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואם לא יוכל לקיים מה נוכל להפסיד בחזרתו והלא לא יוכל להוציא על ידו כלום מלוה כי יטען מזויף וגם מן הלקוחות ויתומים לא יוכל להוציא כי נטעון בשבילם אלא ודאי לא טענינן להו טענת זיוף אע"ג דשאר טענות טוענין ליורש וטוענין ללוקח הכא מוקמינן ליה אדאורייתא כל זמן שאין הלוה עצמו פוסלו לכך לא יחזיר שלא יגבה מן היתומים ומן הלקוחות ומיהו קשה דאכתי אמאי לא יחזיר הא לא יוכל לעולם לגבות על ידו לא מיתומים ולא מלקוחות דנהי דמזויף לא טענינן להו מיהו פרוע הוא טענינן להו דאביהם היה נאמן לטעון פרוע מגו דאי בעי אמר מזויף הוא כענין שמצינו בהמוכר את הבית בסופו (ב"ב ע. ושם) גבי המפקיד אצל חברו בשטר דקסבר רב חסדא דכי אמר החזרתיו לך דאע"ג דאיכא למימר שטרך בידי מאי בעי נאמן מגו דאי בעי אמר נאנסו ומסיק לימא בפלוגתא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כלו ודייני א"י אמרי נשבע וגובה מחצה ומפרש דמ"ד נשבע וגובה מחצה סבר לא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי אית לה דרב חסדא פי' דטענינן ליתמי החזרתי לך הפלגא פקדון הואיל ואביהן היה נאמן בכך מגו דאי בעי אמר נאנסו ואע"ג דליתמי לא טענינן נאנסו דהא למ"ד נשבע וגובה כלו דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ולית ליה דרב חסדא מ"מ לפטרו דנימא נאנסו אלא לא טענינן להו נאנסו והינו טעמא משום דלא שכיחא ואפ"ה טענינן להו למ"ד נשבע וגובה מחצה החזרתיו לך אע"פ שאביהן לא היה נאמן אלא מחמת מגו דאי בעי אמר נאנסו וה"נ טענינן להו פרוע הוא אע"ג דאביהן לא היה נאמן אלא מגו דאי בעי אמר מזויף הוא ומיהו הא לא קשיא מידי אי ס"ל לשמואל מודה בשטר שכתבו אין צריך לקימו שלא היה אביהן נאמן לומר פרוע הוא מגו דאי בעי אמר מזויף אבל בהדיא ס"ל לשמואל במי שמת (שם קנד:) אלבא דר"מ דמודה בשטר שכתבו צריך לקימו ועוד קשה הדבר אם לא חשו להפסיד יתומים ולקוחות שיוכל כל אדם להוציא מידם ע"י זיוף ועל כן נראה לומר שטוענין להם מזויף הוא וההיא דהתם איכא לשנויי עלה דחיישי' שמא יוציא אפי' מלוה גופה ע"י שימצא קיום וכיון דפסיל ליה ואתרע ליה בנפילה איכא למיחש בה אפי' אם יבאו ויכירו החתימות כי שמא דמה וזייף עד שדמה את החתימה לחתימת עדים לגמרי וטעו הדיינים בקיום השטר כי ההיא דגט פשוט (שם קסז.) דאנח ידה אזרנוקא וכדחיישינן לעיל באלו נערות (כתבות דף לו:) גבי שטר ריעא דלא מגבינן בה אע"ג דאית ליה עידי קיום מכיון דקא מהדר אזיופא אמר זיופי זייף וכתב ואם תאמר אם כן המוצא שטר שכתוב בו הנפק אמאי יחזיר נחוש שמא זייף ודמה החתימות לגמרי הא לא קשיא שהרי יש לנו לחלק בין היכא דטען לוה מזויף הוא להיכא דלא טעין דהיכא דלא טעין לית לן למחש משום ריעותא דנפילה ואיכא לאוקמא ההיא דשטר שכתוב בו הנפק בדליתא ללוה דלא טעין מידי אבל אי הוה טעין זיוף חיישינן דהא אפי' תוקמא לההיא דלא יחזיר דחיישינן לזיוף דוקא בלא עדי קיום השטר משום הפסד יתומים ולקוחות הוא דחיישינן דלא טענינן להו מזויף מ"מ תקשי מדאמר שמואל התם המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים ואמאי נחוש להפסידא דיתמי כיון דלא מקיים אלא אית לן למימר כגון דליתה ללוה דלא טעין מזייף ולהכי לא חיישינן לזיוף והואיל וכן כי מפרשין נמי דטעמא משום דחיישינן שמא יוציא אפי' מלוה עצמו ע"י קיום והוא אינו ראוי להכשירו משום ריעותא דנפילה וטענת לוה לא קשיא נמי ההיא דשטר שכתוב בו הנפק דהא איכא נמי לאוקמא בדליתה ללוה ולא טעין מידי אבל אי טעין לוה מזויף הוא לא יחזיר כון דנפל אתרע ליה אי נמי כיון דמקיים דקדקו בה בית דין ולא אתרע בנפילה ואפילו פסיל ליה לוה ואמר מזויף הוא יחזיר וההיא דמצא שטר חוב כשאינו מקיים וכולי האי לא חיישינן שזייף חתימת העדים וחתימת הדיינים. מ"ר. ויש להביא ראיה דטענינן שפיר ליתמי מזויף מהא דאמרינן בסוף פרק גט פשוט (ב"ב קעד:) דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ופריך וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרויהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומסיק דרב הונא מיירי בדנקט שטר מקיים ורב ושמואל בדנקט שטר שאינו מקיים אמר תנו קיימה לשטרה לא אמר תנו לא קיימה לשטרה פרוש דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן ואם תמצא לומר דלא טענינן מזויף מ"מ יגבה דהא נקט שטרא ולא מצי אמרי מזויף הוא ואין נראה לדחות דמיירי בדלא מת דהא נותנין קאמר משמע דאיתמי קאמר:

(א)[א]עֲסִיקִין, עַד שֶׁלֹּא הֶחְזִיק בָּהּ — יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, מִשֶּׁהֶחְזִיק בָּהּ — אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. מִשּׁוּם דְּאָמַר לֵיהּ: חַיְיתָא דְּקִיטְרֵי סְבַרְתְּ וְקַבֵּילְתְּ. וּמֵאֵימַת מַחְזִיק בַּהּ? מִכִּי דָּיֵישׁ אַמְצְרֵי. [ב]אִיכָּא דְּאָמְרִי אֲפִילּוּ בְּאַחְרָיוּת נָמֵי. דְּאָמַר לֵיהּ: אַחְוִי טִירְפָּךְ וַאֲשַׁלֵּם לָךְ. [ג]

[ד]מַתְנִי׳ מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שָׁלֹשׁ נָשִׁים, וָמֵת, כְּתוּבָּתָהּ שֶׁל זוֹ מָנֶה, וְשֶׁל זוֹ מָאתַיִם, וְשֶׁל זוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וְאֵין שָׁם אֶלָּא מָנֶה — חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה. הָיוּ שָׁם מָאתַיִם, שֶׁל מָנֶה נוֹטֶלֶת חֲמִשִּׁים, שֶׁל מָאתַיִם וְשֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה שֶׁל זָהָב. הָיוּ שָׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת — שֶׁל מָנֶה נוֹטֶלֶת חֲמִשִּׁים, וְשֶׁל מָאתַיִם מָנֶה, וְשֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשָּׁה שֶׁל זָהָב. וְכֵן שְׁלֹשָׁה שֶׁהִטִּילוּ לַכִּיס, פִּיחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ — כָּךְ הֵן חוֹלְקִין. גְּמָ׳ שֶׁל מָנֶה נוֹטֶלֶת חֲמִשִּׁים? תְּלָתִין וּתְלָתָא וְתִילְתָּא הוּא דְּאִית לַהּ! אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּכוֹתֶבֶת בַּעֲלַת מָאתַיִם לְבַעֲלַת מָנֶה ״דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ בְּמָנֶה״. אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: שֶׁל מָאתַיִם וְשֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ שֶׁל זָהָב. תֵּימָא לַהּ: הָא סַלֵּקְתְּ נַפְשָׁךְ מִינַּהּ! מִשּׁוּם דְּאָמְרָה לַהּ: מִדִּין וּדְבָרִים הוּא דְּסַלֵּיקִי נַפְשַׁאי. הָיוּ שָׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְכוּ׳. שֶׁל מָאתַיִם מָנֶה? שִׁבְעִים וַחֲמִשָּׁה הוּא דְּאִית לַהּ! אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּכוֹתֶבֶת בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְבַעֲלַת מָאתַיִם וּלְבַעֲלַת מָנֶה ״דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּכֶם בְּמָנֶה״. רַב יַעֲקֹב מִנְּהַר פְּקוֹד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבִינָא אָמַר: רֵישָׁא בִּשְׁתֵּי תְפִיסוֹת, וְסֵיפָא בִּשְׁתֵּי תְּפִיסוֹת. רֵישָׁא בִּשְׁתֵּי תְפִיסוֹת — דְּנָפְלוּ שִׁבְעִין וַחֲמִשָּׁה בְּחַד זִימְנָא, וּמֵאָה וְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בְּחַד זִימְנָא. סֵיפָא בִּשְׁתֵּי תְּפִיסוֹת — דְּנָפְלוּ שִׁבְעִים וַחֲמִשָּׁה בְּחַד זִימְנָא, וּמָאתַיִם וְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בְּחַד זִימְנָא. [ו][ח]תַּנְיָא: זוֹ מִשְׁנַת רַבִּי נָתָן. רַבִּי אוֹמֵר: אֵין אֲנִי רוֹאֶה דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי נָתָן בְּאֵלּוּ, אֶלָּא חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה. וְכֵן שְׁלֹשָׁה שֶׁהִטִּילוּ. אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנַיִם שֶׁהִטִּילוּ לַכִּיס, זֶה מָנֶה וְזֶה מָאתַיִם —

הַשָּׂכָר

עֲסִיקִין עוֹרְרִין: עַד שֶׁלֹּא הֶחְזִיק בָּהּ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ אִם לֹא נָתַן מָעוֹת: אֵין יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ שֶׁהַקַּרְקַע נִקְנָה בַּחֲזָקָה כִּי א"ל חָזַק וּקְנֵי וְיֵשׁ שֶׁמַּחֲזִיקִין מִיָּד וְנוֹתְנִין מָעוֹת לְאַחַר זְמַן וּמִשֶּׁהֶחֱזִיק בָּהּ נִתְחַיֵּב הַמָּעוֹת: חַיְתָא שַׂק קָטָן: דְּקִטְרֵי מָלֵא קְשָׁרִים: סְבַרַת וְקַבֵּלְתְּ בִּדְמֵי חֲתִיכוֹת כֶּסֶף כְּלוֹמַר נִתְרַצֵּיתָ לְאַבֵּד מְעוֹתֶיךָ מִסָּפֵק: אַפֵּי' בְּאַחְרָיוּת נָמֵי מְכָרָהּ לוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ מֵחֲמַת עֲסִיקִין וְלָא אָמְרִינַן סוֹף סוֹף עָלֶיהָ הָדַר וְאַטְרוּחֵי דַּיָּנֵי לָמָּה לָן: דא"ל אַחְוִי טִרְפָּךְ שְׁטַר טִרְפָּא מב"ד שֶׁכָּתְבוּ לְךָ שֶׁיָּצְאָה הַשָּׂדֶה מִיָּדְךָ בְּדִין וְתַחֲזֹר עָלַי לִטְרוֹף: וַאֲשַׁלֵּם לָךְ וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יָצְתָה מִיָּדְךָ לֹא אֲשַׁלֵּם שֶׁהַרְבֵּה עוֹרְרִין שֶׁאֵין זוֹכִין בַּדִּין: מַתְנִי' שֶׁל זוֹ מָנֶה וְשֶׁל זוֹ מָאתַיִם כו' וּשְׁלָשְׁתָּן נֶחְתְּמוּ בְּיוֹם אֶחָד דְּאִי בִּתְלָתָא יוֹמֵי הַקּוֹדֶמֶת בַּשְּׁטָר קוֹדֶמֶת בִּגְבוּי: חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה שֶׁהֲרֵי כֹּחַ שְׁלָשְׁתָּן שָׁוֶה בְּשִׁעְבּוּד מָנֶה דִּבְכוּלְּהוּ אִיכָּא מָנֶה: הָיוּ שָׁם מָאתַיִם אֵין לְבַעֲלַת מָנֶה שִׁעְבּוּד אֶלָּא בְּמָנֶה רִאשׁוֹן אֲבָל בְּמָנֶה שֵׁנִי אֵין שִׁעְבּוּד לִשְׁטָרָהּ שֶׁל מָנֶה: נוֹטֶלֶת חֲמִשִּׁים בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ עֲלָהּ: שָׁלֹשׁ שֶׁל זָהָב שְׁלֹשָׁה דִּינָרֵי זָהָב וְכָל דִּינַר זָהָב עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה דִּינָרֵי כֶּסֶף כִּדְאָמַר בְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף מה:) וְשֶׁל מָאתַיִם כֹּחָהּ שָׁוֶה בְּמָאתַיִם לְבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת שֶׁהֲרֵי מָאתַיִם מְשֻׁעְבָּדִים לִשְׁטָרָהּ: הָיוּ שָׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מָנֶה רִאשׁוֹן מְשֻׁעְבָּד לְכֻלָּן וְהַשֵּׁנִי לְבַעֲלַת מָאתַיִם וּלְבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְהַשְּׁלִישִׁי לְבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת לְבַדָּהּ: שֶׁל מָנֶה נוֹטֶלֶת חֲמִשִּׁים בגמ' פָּרִיךְ עֲלָהּ: וְשֶׁל מָאתַיִם מָנֶה בגמ' מְפָרֵשׁ לַהּ: שִׁשָּׁה שֶׁל זָהָב הֵם מֵאָה וַחֲמִשִּׁים זוּז: שֶׁהֵטִילוּ לַכִּיס מָעוֹת לִקְנוֹת סְחוֹרָה לְשָׂכָר: כָּךְ הֵן חוֹלְקִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל בַּשָּׂכָר וְהֶהְפְסֵד לְפִי מְעוֹתָיו: גְּמ' תְּלָתִין וּתְלָתָא וְתִלְתָּא הוּא דְּאִית לַהּ דְּהַיְינוּ שְׁלִישׁ שֶׁל מָנֶה שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ חֵלֶק בְּמָנֶה שֵׁנִי: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ בְּמָנֶה כְּשֶׁתָּבוֹאִי לְדִין לֹא אָרִיב עִמָּךְ בַּמָּנֶה הַמְשֻׁעְבָּד לָךְ וְלֹא יִתְמַעֵט חֶלְקֵךְ בִּשְׁבִילִי הִלְכָּךְ הִיא וּבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת חוֹלְקוֹת אוֹתוֹ: תֵּימָא לַהּ בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְבַעֲלַת מָאתַיִם הָא סַלֵּקְתְּ נַפְשֵׁיךְ מִמֶּנָּה וְאֵין לָךְ לַחֲלֹק אֶלָּא בְּמָנֶה שֵׁנִי: מִדִּין וּדְבָרִים סַלֵּקְתְּ נַפְשַׁאי לֹא נָתַתִּי חֶלְקִי בְּמַתָּנָה וּמַה שֶׁגָּבְתָה לֹא בִּשְׁלִיחוּתִי גָּבְתָה שֶׁתֹּאמַר לִי נָטְלָה זוֹ חֶלְקֵךְ אֲנִי סִלַּקְתִּי עַצְמִי מִלָּרִיב עִמָּהּ וּמִלְּמַעֵט חֶלְקָהּ בַּמָּנֶה וְגָבַר יָדָהּ לִגְבּוֹת חֲצִי הַמָּנֶה בְּשִׁעְבּוּד שְׁטָרָהּ עַכְשָׁו אֲנִי בָּאָה לַחֲלֹק עִמָּךְ בַּנּוֹתָר שֶׁלֹּא סִלַּקְתִּי עַצְמִי מִלָּרִיב עִמָּךְ וְשִׁעְבּוּדִי וְשִׁעְבּוּדֵךְ שָׁוִים: ע"ה הוּא דְּאִית לַהּ דְּהָא כֵּיוָן דְּאוֹקֵמְנָא בְּכוֹתֶבֶת בַּעֲלַת מָאתַיִם כו' אֵין לָהּ לַחֲלֹק מֵעַתָּה אֶלָּא בְּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים אֲבָל בְּמָנֶה שְׁלִישִׁי אֵין לָהּ כְּלוּם: אָמַר שְׁמוּאֵל סֵיפָא בְּכוֹתֶבֶת בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כו' וּבַעֲלַת מָאתַיִם לֹא כָּתְבָה כְּלוּם הִלְכָּךְ מָנֶה רִאשׁוֹן חוֹלְקוֹת בַּעֲלַת מָאתַיִם וּבַעֲלַת מָנֶה וּמָנֶה שֵׁנִי חוֹלְקוֹת בַּעֲלַת מָאתַיִם וּבַעֲלַת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּמָנֶה שְׁלִישִׁי כֻּלָּהּ לְבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת: רָבִינָא אָמַר לֹא תּוֹקְמָהּ בְּכוֹתֶבֶת אֶלָּא בִּשְׁתֵּי תְּפִיסוֹת שֶׁתָּפְסוּ מִטַּלְטְלִין לִכְתֻבָּתָן וְלֹא נִמְצְאוּ לָהֶן מָאתַיִם בְּפַעַם אַחַת אֶלָּא בִּשְׁתֵּי פְּעָמִים: דְּנָפְלוּ לָהֶן ע"ה בְּחַד זִמְנָא וּבָאוּ לָדוּן עֲלֵיהֶם אָמְרִינַן לְהוּ חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה שֶׁהֲרֵי שִׁעְבּוּד שְׁלָשְׁתָּן עַל מָנֶה: וּמֵאָה וְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בְּחַד זִמְנָא בַּעֲלַת מָנֶה כְּבָר גָּבְתָה כ"ה וּבָאת לָרִיב עַל ע"ה הִלְכָּךְ ע"ה מְשֻׁעְבָּדִים לְכֻלָּנָה וְחוֹלְקִין אוֹתָן הֲרֵי בְּיַד כָּל אַחַת חֲמִשִּׁים וְהַמּוֹתָר אֵין לְבַעֲלַת מָנֶה חֵלֶק בּוֹ הַיְינוּ דְּקָאָמַר שֶׁל מָאתַיִם וְשֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה שֶׁל זָהָב: סֵיפָא בִּשְׁתֵּי תְּפִיסוֹת כו' וּמָאתַיִם וְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בְּחַד זִמְנָא ע"ה מִנַּיְהוּ יַד כֻּלָּן שָׁוִין בּוֹ וּבַעֲלַת מָאתַיִם שֶׁלֹּא גָּבְתָה בִּתְפִיסָה רִאשׁוֹנָה אֶלָּא עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בָּאָה לָרִיב עַל שְׁנִיָּה עַל קע"ה וּפַלְגֵי ע"ה בֵּין שְׁלָשְׁתָּן וְנִמְצָא בְּיַד כָּל אַחַת חֲמִשִּׁים וּמֵאָה בֵּין בַּעֲלַת מָאתַיִם וּבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת וַחֲצִי מֵאָה שֶׁנִּשְׁאַר כֻּלָּהּ לְבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת נִמְצֵאת שֶׁל מָנֶה נוֹטֶלֶת חֲמִשִּׁים וְשֶׁל מָאתַיִם מָנֶה וְשֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת ק"נ שֶׁהֵן שִׁשָּׁה דִּינָרֵי זָהָב: חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה שֶׁהֲרֵי כֹּחַ שְׁלָשְׁתָּן שָׁוֶה בְּשִׁעְבּוּד מָנֶה דִּבְכוּלְּהוּ אִיכָּא מָנֶה: אֵין אֲנִי רוֹאֶה דְּבָרָיו שֶׁל ר' נָתָן בְּאֵלּוּ שֶׁאֵין זֶה דּוֹמֶה לִשְׁלֹשָׁה שֶׁהֵטִילוּ לַכִּיס דְּהָתָם שֶׁבַח מָעוֹת שֶׁהִשְׁבִּיחוּ מְעוֹתֵיהֶן שָׁקְלֵי הִלְכָּךְ כָּל אֶחָד יִטֹּל לְפִי מְעוֹתָיו אֲבָל הָכָא טַעְמָא מִשּׁוּם שִׁעְבּוּדָא הוּא וְכָל נְכָסָיו אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּתָהּ הִלְכָּךְ שְׁלֹשׁ הַמָּנִים מְשֻׁעְבָּדִין לְבַעֲלַת מָנֶה כִּשְׁאָר חַבְרוֹתֶיהָ עַד שֶׁתִּגְבֶּה כָּל כְּתֻבָּתָהּ לְפִיכָךְ חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה:

עַד שֶׁלֹּא הֶחְזִיק בָּהּ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ אוֹמֵר ר"ת וְאַפֵּי' נָתַן מָעוֹת וּכְגוֹן דְּלָא קָנוּ בְּכַסְפָּא שֶׁכּוֹתְבִין אֶת הַשְּׁטָר דְּלָא קָנוּ עַד שֶׁיִּכְתֹּב אֶת הַשְּׁטָר וְקַמַּשְׁמַע לָן דְּיָכוֹל וּמֻתָּר לַחֲזֹר בּוֹ דְּהוֹאִיל וּמַפְסִיד שֶׁסָּבוּר שֶׁיִּגְזְלוּהָ מִמֶּנּוּ קָא הָדַר בֵּהּ דְּאַפֵּי' מִי שֶׁפָּרַע לֵיכָּא כִּדְמוֹכַח בְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף מט:) גַּבֵּי הַהוּא גַּבְרָא דִּזְבַן חַמְרָא מֵחַבְרֵהּ שָׁמַע דְּבָעֵי לְמִינְסְבֵיהּ בֵּי פַּרְזַק רוּפִילָא אֲתָא לְקַמֵּהּ דְּרַב חִסְדָּא א"ל כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְּנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִים כָּךְ תִּקְּנוּ מְשִׁיכָה בְּלָקוֹחוֹת וְלָא קָאָמַר לֵיהּ אִבְּעֵי לֵיהּ לְקַבּוֹלֵי מִי שֶׁפָּרַע כִּדְאָמַר הָתָם אַעֲבְדָא אַחֲרִינָא מִשּׁוּם דְּלָא תִּקְּנוּ מִי שֶׁפָּרַע אֶלָּא אַיִּקְרָא וְזוּלָא וְהַאי יָכוֹל מֻתָּר כִּדְקָתָנֵי נָמֵי גַּבֵּי מַתָּנָה הָתָם וּבְדִין הוּא דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי מֻתָּר אֶלָּא אַגַּב דְּקָתָנֵי סֵיפָא אֵין יָכוֹל תְּנָא נָמֵי רֵישָׁא יָכוֹל: **מִשֶּׁהֶחְזִיק** בָּהּ אֵין יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ וַאֲפִלּוּ לְמ"ד בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב מד:) נִמְצֵאת שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ חוֹזֵר עָלָיו הָכָא כָּל זְמַן שֶׁלֹּא טְרָפוּהָ מִמֶּנּוּ מוֹדֶה שֶׁאֵין יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ: **וּמֵאֵימַת** הָוֵי חֲזָקָה תֵּמַהּ מַאי קָא מִבַּעְיָא לֵהּ וְכִי אַכַּתִּי לָא אַשְׁמוֹעִינַן דִּינֵי חֲזָקָה הָא מַתְנִי' הִיא (ב"ב דַּף מב.) נָעַל גָּדַר וּפָרַץ כָּל שֶׁהוּא הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה וי"ל דְּהָכִי בָּעֵי וּמֵאֵימַת הָוֵי חֲזָקָה הֵיכָא דְּיָהֵיב כְּבָר זוּזֵי מֵאֵימַת מְהַנְיָא חֲזָקָה מִכִּי דָּיֵישׁ אַמְצְרֵי אע"ג דִּגְרִיעָא מִנְּעַל וְגָדַר הָוְיָא חֲזָקָה הוֹאִיל וְאִיכָּא כֶּסֶף כִּדְפֵי' וריב"ם מְפָרֵשׁ שֶׁרְאוּבֵן מָכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן וְקָנָה מִמֶּנּוּ קִנְיָן גָּמוּר עַד שֶׁלֹּא הֶחְזִיק בָּהּ אוֹתָהּ חֲזָקָה שֶׁתְּהֵא גִּלּוּי דַּעַת שֶׁלֹּא יַחֲזֹר יָכוֹל לַחֲזֹר דְּכִי הֵיכִי דְּתִקְּנוּ רַבָּנָן שֶׁיְּהֵא אָדָם יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ כָּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן מִפְּנֵי שֶׁלְּדַעַת כֵּן הוּא קוֹנֶה וּמַקְנֶה שֶׁיַּחֲזֹר כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה כָּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן ה"נ דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר בּוֹ אִם יָצְאוּ עָלֶיהָ עֲסִיקִין קֹדֶם חֲזָקָה בְּגִלּוּי דַּעְתּוֹ מִשֶּׁהֶחְזִיק בָּהּ אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ וּמֵאֵימַת הָוְיָא חֲזָקָה פֵּי' מֵאֵימַת הָוְיָא הַהִיא חֲזָקָה דְּאָמְרִי' גַּלֵּי דַּעְתֵּהּ שֶׁקִּבְּלָהּ בְּכָל עִנְיָן מִכִּי דָּיֵישׁ אַמְצְרֵי לֵידַע מָה הִיא צְרִיכָה: **אִיכָּא** דְּאָמְרִי אֲפִלּוּ בְּאַחְרָיוּת לְלִשָּׁנָא קַמָּא בְּאַחְרָיוּת לֹא דְּהוֹאִיל וּבְאַחְרָיוּת זָבִין אִית לָן לְמֵימַר שֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לִקְנוֹת אֶלָּא נְכָסִים מְשֻׁפִּין מִכָּל עִרְעוּר וְאע"פ שֶׁהָיָה מַחֲזִיר לוֹ לְבַסּוֹף כְּשֶׁגְּזָלָהּ כִּדְפָרֵשִׁית גַּבֵּי שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת דְּלָא נִיחָא לֵיהּ דְּלֵיקוּ בְּדִינָא וְדַיָּנָא: **וְכֵן** שְׁלֹשָׁה שֶׁהִטִּילוּ לַכִּיס לָא הָוֵי מַמָּשׁ דּוּמְיָא דְּרֵישָׁא דְּהָכָא כָּל אֶחָד נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל פֵּי' דְּאַבָּבָא בָּתְרַיְתָא קָאֵי: **תֵּימָא** הָא סַלֵּקְתְּ נַפְשָׁךְ וְכוּ' לֹא יָדַעְתִּי אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי כְּגוֹן שֶׁכָּתְבוּ בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּבַעֲלַת מָאתַיִם לְבַעֲלַת מָנֶה דִּין וּדְבָרִים אֵין לָנוּ עִמָּךְ בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה: **דְּאָמְרָה** לַהּ מִדִּין וּדְבָרִים הוּא דְּסַלֵּיקִי כו' לָא אִתְפְּרַשׁ שַׁפִּיר טַעְמָא דְּהָא מִלְּתָא: **בְּכוֹתֶבֶת** בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לֹא יָדַע רַבִּי מַאי קמ"ל מַתְנִיתִין: **רַבִּי** אוֹמֵר אֵין אֲנִי רוֹאֶה דְּבָרָיו שֶׁל ר' נָתָן בְּאֵלּוּ אֶלָּא חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה פֵּי' ר"ח קי"ל בְּהָא הִלְכְתָא כְּרַבִּי וְאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲמִיד דְּבָרָיו בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה בַּעֲלַת מֵאָה מֵאָה וּבַעֲלַת מָאתַיִם מֵאָה וּבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת מֵאָה לְפִי שֶׁמִּדַּת הַדִּין לוֹקָה בָּזֶה אֶלָּא הֶעֱמַדְנוּ דִּבְרֵי רַבִּי שֶׁאָמַר שֶׁחוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה כָּל מָנֶה וּמָנֶה נוֹטְלוֹת בְּשָׁוֶה הִלְכָּךְ חוֹלְקִין כָּל עִזָּבוֹן הַמֵּת בְּשִׁשָּׁה חֲלָקִים שֶׁל מָנֶה נוֹטֶלֶת חֵלֶק אֶחָד וְשֶׁל מָאתַיִם שְׁנֵי חֲלָקִים וְשֶׁל שָׁלֹשׁ מֵאוֹת ג' חֲלָקִים כָּל אַחַת נוֹטֶלֶת לְפִי מְעוֹתֶיהָ עַד שֶׁתִּפָּרַע כָּל אַחַת כְּתֻבָּתָהּ כִּי זֶה דִּין צֶדֶק וְזֶה שֶׁאָמַר רַבִּי אֵין אֲנִי רוֹאֶה דְּבָרָיו בְּאֵלּוּ בְּבָבָא דְּרֵישָׁא וּבְבָבָא דִּמְצִיעָא אֲבָל בְּסֵיפָא דִּתְנַן הָיוּ שָׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שֶׁל מָנֶה נוֹטֶלֶת חֲמִשִּׁים וְשֶׁל מָאתַיִם מָנֶה וְשֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשָּׁה שֶׁל זָהָב לֹא חָלַק רַבִּי אֶלָּא בֵּין בִּתְפִיסָה אַחַת בֵּין בִּשְׁתֵּי תְּפִיסוֹת כָּךְ הוּא הַדִּין כָּל אַחַת לְפִי מְעוֹתֶיהָ וְתוּ אַשְׁכְּחַן מִשְׁנָה שְׁלֵמָה בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח ד' וָה' (ב"ק לו.) ר"ש אוֹמֵר שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם שֶׁנָּגַח שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם וְאֵין הַנְּבֵלָה יָפָה כְּלוּם זֶה נוֹטֵל מָנֶה וְזֶה מָנֶה חָזַר וְנָגַח (אֶת) שׁוֹר אַחֵר שָׁוֶה מָאתַיִם הָאַחֲרוֹן נוֹטֵל מָנֶה וְשֶׁלְּפָנָיו זֶה נוֹטֵל חֲמִשִּׁים זוּז וְזֶה נוֹטֵל חֲמִשִּׁים זוּז חָזַר וְנָגַח שׁוֹר אַחֵר שָׁוֶה מָאתַיִם הָאַחֲרוֹן נוֹטֵל מָנֶה וְשֶׁלְּפָנָיו חֲמִשִּׁים זוּז וּשְׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים דִּינַר זָהָב וְאוֹקֵמְנָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר שֻׁתָּפֵי נִינְהוּ וְקַיְימָא לָן כְּוָתֵהּ וַחֲלֻקָּה זוֹ כָּל אֶחָד לְפִי מְעוֹתָיו לְפִיכָךְ הֶעֱמַדְתִּי דִּבְרֵי רַבִּי כָּל מָנֶה וּמָנֶה בְּשָׁוֶה שֶׁזּוֹ הִיא חֲלֻקָּה לְפִי הַמָּעוֹת כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּקְשֵׁי הִלְכְתָא אַהִלְכְתָא וְתוּ גָּרְסִינַן בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קכד.) תַּנְיָא רַבִּי אוֹמֵר אֲנִי הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן יָרְשׁוּ שְׁטַר חוֹב בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם הִנֵּה רַבִּי סָבַר לְפִי מְעוֹתָיו וְאִם תַּעֲמִיד דְּבָרָיו בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ קָשָׁה דְּרַבִּי אַדְּרַבִּי הִלְכָּךְ נִרְאֶה לְהַעֲמִיד הַדָּבָר עַל בֻּרְיוֹ אַלִּבָּא דְּהִלְכְתָא לִהְיוֹת דִּבְרֵי רַבִּי לְפִי מְעוֹתָיו וְכֵן הַהֲלָכוֹת שָׁווֹת וְיֵשׁ לְחַלֵּק דְּלָא דָּמֵי לְהַהִיא דְּיֵשׁ נוֹחֲלִין דְּהָתָם לֵיכָּא שׁוּם שִׁעְבּוּד אֶלָּא כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ חֶלְקוֹ בַּקַּרְקַע וּבְכוֹר יֵשׁ לוֹ פִּי שְׁנַיִם לְכָךְ נוֹטֵל כָּל מַה שֶּׁחֶלְקוֹ מַשְׁבִּיחַ אֲבָל הָכָא מְשֻׁעְבָּדִים לִכְתֻבָּה שֶׁכָּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מְשֻׁעְבָּדִין לִכְתֻבַּת בַּעֲלַת מָנֶה וּבַעֲלַת מָאתַיִם כְּמוֹ לְבַעֲלַת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת שֶׁכָּל נְכָסָיו אַחְרָאִין לִכְתֻבָּתָהּ עַד שֶׁיִּהְיֶה לָהּ כָּל הַמָּנֶה שֶׁלָּהּ: (לְעֵיל) וְכֵן שְׁלֹשָׁה שֶׁהִטִּילוּ לַכִּיס. לָא הָוֵי מַמָּשׁ דּוּמְיָא דְּרֵישָׁא דְּהָכָא כָּל אֶחָד נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל פֵּי' דְּאַבָּבָא בָּתְרַיְתָא קָאֵי:

מסורת הש״ס

א נדרים מד.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ מכירה הל׳ ב, טוש״ע חו״מ סי׳ רכו סעי׳ ה:

ב מיי׳ פי״ט מהל׳ מכירה הל׳ ב, טוש״ע חו״מ סי׳ רכו סעי׳ ה:

ג מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ ח:

ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ד:

ה מיי׳ פכ״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין מח, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קד סעי׳ י:

ו מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ ח:

ז מיי׳ פכ׳ מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ד:

ח מיי׳ פכ״א מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין מח, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קד סעי׳ י:

[א]הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע. [ב]אָמַר רַבָּה: מִסְתַּבְּרָא מִילְּתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לַחֲרִישָׁה, אֲבָל בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה — זֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו. וְרַב הַמְנוּנָא אָמַר: אֲפִילּוּ שׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה — הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע. מֵיתִיבִי: שְׁנַיִם שֶׁהִטִּילוּ לַכִּיס, זֶה מָנֶה וְזֶה מָאתַיִם — הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע. מַאי לָאו, בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה, וּתְיוּבְתָּא דְּרַבָּה? לָא, בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לַחֲרִישָׁה. (א)אֲבָל שׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה מַאי — זֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו. אַדְּתָנֵי סֵיפָא: לָקַח זֶה בְּשֶׁלּוֹ וְזֶה בְּשֶׁלּוֹ וְנִתְעָרְבוּ — זֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו, וְזֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו, לִיפְלוֹג וְלִיתְנֵי בְּדִידֵיהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לַחֲרִישָׁה. אֲבָל בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה — זֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו! הָכִי נָמֵי קָאָמַר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לַחֲרִישָׁה. אֲבָל בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה — נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁלָּקַח זֶה בְּשֶׁלּוֹ וְזֶה בְּשֶׁלּוֹ וְנִתְעָרְבוּ, זֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו. (ב)תְּנַן: וְכֵן שְׁלֹשָׁה שֶׁהִטִּילוּ לַכִּיס, פִּחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ — כָּךְ הֵן חוֹלְקִין, מַאי לָאו: "פִּחֲתוּ" — פִּחֲתוּ מַמָּשׁ, "הוֹתִירוּ" — הוֹתִירוּ מַמָּשׁ! [ג]אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: לָא, "הוֹתִירוּ" — זוּזֵי חַדְתֵּי, "פִּחֲתוּ" — אִסְתֵּירָא דְּצוֹנִיתָא. [ד]מַתְנִי' מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי אַרְבַּע נָשִׁים וָמֵת — הָרִאשׁוֹנָה קוֹדֶמֶת לַשְּׁנִיָּה, וּשְׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וּשְׁלִישִׁית לָרְבִיעִית. וְרִאשׁוֹנָה נִשְׁבַּעַת לַשְּׁנִיָּה. וּשְׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וּשְׁלִישִׁית לָרְבִיעִית, וְהָרְבִיעִית נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. בֶּן נַנָּס אוֹמֵר: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהִיא אַחֲרוֹנָה נִשְׂכֶּרֶת? אַף הִיא לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. [ה]הָיוּ יוֹצְאוֹת כּוּלָּן בְּיוֹם אֶחָד — כָּל הַקּוֹדֶמֶת לַחֲבֶרְתָּהּ אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת זָכְתָה. וְכָךְ הָיוּ כּוֹתְבִין בִּירוּשָׁלַיִם שָׁעוֹת. הָיוּ כּוּלָּן יוֹצְאוֹת בְּשָׁעָה אַחַת, וְאֵין שָׁם אֶלָּא מָנֶה — חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה. גְּמָ' בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? אָמַר שְׁמוּאֵל:

כְּגוֹן

הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה: שׁוֹר לַחֲרִישָׁה שֶׁלָּקְחוּ בָּהֶן שׁוֹר לַחֲרֹשׁ וְחוֹרְשִׁין בּוֹ וְאֵין חֶלְקוֹ שֶׁל זֶה מוֹעִיל בְּלֹא חֶלְקוֹ שֶׁל זֶה כְּלוּם הִלְכָּךְ חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה אֲבָל שׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְהִשְׁבִּיחַ בְּבָשָׂר וּשְׁחָטוּהוּ: זֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו כו' שֶׁהֲרֵי מִתְחַלֵּק לְאֵבָרָיו וְהָא דְּנָקַט רֵאשִׁית מִקָּחָן לַחֲרִישָׁה רְבוּתָא אַשְׁמוֹעִינַן דאע"ג דְּמֵעִקָּרָא אַדַּעְתָּא דְּלִמְפְלַג בְּשָׁוֶה נָחוּת לְשֻׁתָּפוּת הַשְׁתָּא דְּשָׁבַח בְּבָשָׂר וּשְׁחָטוּהוּ וְהוּא מִתְחַלֵּק לְאֵבָרָיו יִטֹּל אִישׁ לְפִי מְעוֹתָיו: לָקַח זֶה בְּשֶׁלּוֹ שְׁוָרִים בְּרִיאִים בְּמָאתַיִם: וְזֶה בְּשֶׁלּוֹ שְׁוָרִים כְּחוּשִׁים בְּמָנֶה: זֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו דְּשׁוֹר כָּחוּשׁ אֵין עֲבוֹדָתוֹ דּוֹמָה לְשֶׁל בָּרִיא: לִפְלֹג בְּדִידֵיהּ אַף כְּשֶׁהֵטִילוּ לְכִיס מָעוֹת וְלָקְחוּ בְּהֵמָה אַחַת יַחֲלֹקוּ וְלֵימָא זֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נוֹטֵל לְפִי מְעוֹתָיו כו': פָּחֲתוּ פָּחֲתוּ מַמָּשׁ כו' וְקָתָנֵי כָּךְ הֵן חוֹלְקִין לְפִי הַמָּעוֹת וּתְיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל: זוּזֵי חַדְתֵּי שֶׁמַּטִּילִין זוּזִים יְשָׁנִים וְנָתְנוּ וְנָשְׂאוּ בָּהֶם עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ חֲדָשִׁים וְיוֹצְאִין הֵם בְּהוֹצָאָה הִלְכָּךְ חוֹלְקִים לְפִי הַמָּעוֹת דְּכָל חַד מַאי דְּיָהֵיב שָׁקִיל אֲבָל אִם הוֹתִירוּ יוֹתֵר עַל הַחֶשְׁבּוֹן הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע: אִסְתְּרֵי דְּצוֹנִיתָא שֶׁנִּפְסְלָה הַמַּטְבֵּעַ וְאֵין יוֹצֵאת בְּהוֹצָאָה וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכָּה בְּפִסַּת רַגְלוֹ מִתַּחַת קוֹשֵׁר מֵהֶם שָׁם דִּמְעַלְיָא לֵיהּ חֲלוּדָה דִּידְהוּ וְצַרְתָּא דִּידְהוּ כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דַּף סה.) יוֹצְאִין בְּסֶלַע שֶׁעַל הַצִּינִית וּמְפָרֵשׁ מַאי צִנִּית בַּת אַרְעָא דְּכֵיוָן דְּיֶשְׁנוֹ בְּעַיִן נוֹטֵל כָּל אֶחָד כַּחֶשְׁבּוֹן שֶׁהֵטִיל אֲבָל אִם פָּחֲתוּ מֵאָה אוֹ חֲמִשִּׁים זוּז זֶה מַפְסִיד מֶחֱצָה וְזֶה מֶחֱצָה שֶׁהַשָּׂכָר וְהַהֶפְסֵד לָאֶמְצַע: מַתְנִי' הָרִאשׁוֹנָה נִשְׁבַּעַת לַשְּׁנִיָּה אִם שְׁנִיָּה טוֹעֶנֶת הוֹאִיל וְאַתְּ בָּאתָ לִטֹּל תְּחִלָּה הִשָּׁבְעִי לִי שֶׁלֹּא גָּבִיתָ מִשֶּׁל בַּעְלִי כְּלוּם דִּלְמָא לָא מִשְׁתַּיֵּר לִי נְכָסִים כְּשִׁעוּר כְּתֻבָּתִי וְאַף שְׁלִישִׁית תֹּאמַר כֵּן לַשְּׁנִיָּה וּרְבִיעִית לַשְּׁלִישִׁית אֲבָל הָרְבִיעִית נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה וּכְגוֹן שֶׁהַיְתוֹמִים גְּדוֹלִים וְקָסָבַר הַאי תַּנָּא כִּי אָמְרוּ רַבָּנַן הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה בִּיתוֹמִים קְטַנִּים אָמְרוּ וְלֹא בִּגְדוֹלִים: אַף הִיא לֹא תִּפָּרַע כו' וּבַגְּמָ' מְפָרֵשׁ פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּמַאי: הָיוּ כֻּלָּן יוֹצְאוֹת בְּיוֹם אֶחָד כְּלוֹמַר יוֹצְאוֹת לְפָנֵינוּ וּמְלַמְּדוֹת שֶׁכֻּלָּן נִכְתְּבוּ בְּיוֹם אֶחָד: כָּל הַקּוֹדֶמֶת לַחֲבֶרְתָּהּ שָׁעָה אַחַת בִּכְתֻבָּתָהּ: זָכְתָה אִם הַשָּׁעוֹת מְפֹרָשׁוֹת בְּתוֹכָן כְּגוֹן בְּאַחַת כָּתוּב בְּיוֹם פְּלוֹנִי בְּשָׁעָה שְׁלִישִׁית וּבַשְּׁנִיָּה בְּשָׁעָה רְבִיעִית וְכֵן בְּכֻלָּן:

מַאי לָאו בְּשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה אַיְּרֵי מִכֹּחַ קֻשְׁיָא אַדְּתָנֵי סֵיפָּא דַּיֵּיק הָכִי: מַאי לַאו פָּחֲתוּ מַמָּשׁ וְקָסָבַר דִּבְשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה אַיְּרֵי דְּלִטְבִיחָה וְעוֹמֵד לִטְבִיחָה מַאי קמ"ל אֶלָּא בְּכִי הַאי גַּוְנָא מַיְּרֵי וּתְיוּבְתָּא דְּרַב הַמְנוּנָא:

הוֹתִירוּ זוּזֵי חַדְתֵּי שֶׁלָּדַעַת כֵּן נִשְׁתַּתְּפוּ יַחַד שֶׁאִם לֹא יַרְוִיחוּ אֶלָּא חִלּוּף הַמָּעוֹת שֶׁבִּשְׁבִיל רֶוַח מוּעָט כָּזֶה לֹא יַקְפִּידוּ אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִקַּח חֶשְׁבּוֹן מְעוֹתָיו וְהַאי חַדְתֵּי לָאו לְאַפּוּקֵי עַתִּיקֵי דִּבְהַזָּהָב (ב"מ דַּף מה:) מוֹכִיחַ בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי דִּישָׁנִים יוֹצְאִין בְּהוֹצָאָה יוֹתֵר מֵחֲדָשִׁים אֶלָּא לְאַפּוּקֵי אִסְתֵּירֵי דְּצוֹנִיתָא שֶׁהֵם יְשָׁנִים יוֹתֵר מִדַּאי. מ"ר. הָא דְּאָמְרִי' בפ"ק דְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף יג. וְשָׁם) א"ל רַב יְהוּדָה לְרַב הוּנָא לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ לֵית לָךְ דִּינָא דְּגוּד אוֹ אֶגּוּד בְּכוֹר וּפָשׁוּט שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן עֶבֶד וּבְהֵמָה טְמֵאָה כֵּיצַד הֵן עוֹשִׂין א"ל שֶׁאֲנִי אוֹמֵר עוֹבֵד לָזֶה יוֹם אֶחָד וְלָזֶה שְׁנֵי יָמִים וּמַקְשֶׁה ר"ת זצ"ל אַמַּאי קַשְׁיָא לֵיהּ מִבְּכוֹר וּפָשׁוּט לִקְשֵׁי לֵיהּ מִשְּׁנֵיהֶם פְּשׁוּטִים וְאוֹמֵר ר"ת שְׁנֵיהֶם פְּשׁוּטִים נִיחָא לֵיהּ שֶׁעָבוּד לָזֶה יוֹם אֶחָד וְלָזֶה יוֹם אֶחָד אֲבָל בִּבְכוֹר וּפָשׁוּט קַשְׁיָא לֵיהּ שֶׁאִם יַעֲבֹד הַפָּשׁוּט יוֹם אֶחָד וְהַבְּכוֹר שְׁנֵי יָמִים הֲרֵי הַבְּכוֹר נוֹטֵל יוֹתֵר מִפִּי שְׁנַיִם שֶׁאִם יֵשׁ עִיר רְחוֹקָה מִמַּהֲלַךְ יוֹם אֶחָד וּמִשְׁתַּכְּרִים בָּהּ הַרְבֵּה בִּסְחוֹרָה שֶׁיֵּשׁ שָׁם סְחוֹרָה בְּזוֹל פָּשׁוּט שֶׁאֵין לוֹ שְׁהוּת אֶלָּא יוֹם אֶחָד לֹא יוּכַל לֵילֵךְ שָׁם וְהַבְּכוֹר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁהוּת שְׁנֵי יָמִים הוֹלֵךְ שָׁם וּמִשְׁתַּכֵּר כַּמָּה וְכַמָּה יוֹתֵר מִן הַפָּשׁוּט וְר' מְפָרֵשׁ דִּלְהָכִי קַשְׁיָא לֵיהּ בְּכוֹר וּפָשׁוּט מִשּׁוּם שׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לַחֲרִישָׁה לְכֻלֵּי עָלְמָא הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע מִשּׁוּם הָכִי פָּרִיךְ כֵּיצַד יַעֲשׂוּ דְּבָזֶה אֵין נוֹטֵל הַבְּכוֹר פִּי שְׁנַיִם וּמְשַׁנֵּי עוֹבֵד לָזֶה יוֹם א' וְלָזֶה שְׁנֵי יָמִים וְלָא דָּמֵי לְשׁוֹר לַחֲרִישָׁה וְעוֹמֵד לַחֲרִישָׁה דְּמִשּׁוּם הָכִי הָוֵי הָתָם הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע דְּמֵעִקָּרָא אַדַּעְתָּא דְּהָכִי נִשְׁתַּתְּפוּ אֲבָל גַּבֵּי בְּכוֹר דְּלָא שַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא כָּל אֶחָד נוֹטֵל לְפִי חֶלְקוֹ. מ"ר: מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי ד' נָשִׁים לָא הֲוָה מָצֵי לְמִנְקַט ב' נָשִׁים אע"ג דְּשַׁיְּכָא בְּהוּ שַׁפִּיר פַּלְגּוּתָא דְּתַנָּא קַמָּא וּבֶן נַנָּס מ"מ לָא הֲוָה שָׁמְעִינַן מִנֵּהּ שְׁבוּעָה לְאֶחָד שְׁבוּעָה לְמֵאָה אֲבָל הַשְׁתָּא שָׁמְעִי' לֵיהּ דְּהָא אֵין נִשְׁבַּעַת רִאשׁוֹנָה לַשְּׁלִישִׁית מִשּׁוּם שֶׁכְּבָר נִשְׁבְּעָה לַשְּׁנִיָּה כִּדְמָפ' בגמ' מִיהוּ תֵּמַהּ אַמַּאי תְּנָא אַרְבַּע בְּשָׁלֹשׁ סַגִּי דִּבְשָׁלֹשׁ נָמֵי שָׁמְעִי' שְׁבוּעָה לְאֶחָד שְׁבוּעָה לְמֵאָה וְאִיכָּא לְמֵימַר דַּהֲוָה אָמֵינָא דְּהָתָם הוּא דְּאֵין נִשְׁבַּעַת רִאשׁוֹנָה לַשְּׁלִישִׁית שֶׁהִיא אַחֲרוֹנָה דְּלָא חָיְישִׁי' כֻּלֵּי הַאי כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִשְׁבְּעָה לַשְּׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית שֶׁמָּא כְּבָר נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ שֶׁאֵין נִשְׁבַּעַת לָא אַחְמוּר בָּהּ רַבָּנַן כֻּלֵּי הַאי אֲבָל אִם הָיְתָה נִשְׁבַּעַת אוֹתָהּ שְׁלִישִׁית כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ רְבִיעִית דְּהַשְׁתָּא יָדְעִינַן שֶׁלֹּא נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ הֲוָה אֲמִינָא דְּנַחְמִיר טְפֵי וְתִשָּׁבַע לָהּ הָרִאשׁוֹנָה לְהָכִי תְּנָא אַרְבַּע נָשִׁים. מ"ר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פד' מהל' שלוחין ושותפין הל' ג, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קעו סעי' ה:

ב מיי' פד' מהל' שלוחין ושותפין הל' ג, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קעו סעי' ה:

ג מיי' פד' מהל' שלוחין ושותפין הל' ג, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קעו סעי' ה:

ד מיי' פי"ז מהל' אישות הל' א, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' צו סעי' טז:

ה מיי' פי"ז מהל' אישות הל' ג, טוש"ע אה"ע סי' צו סעי' ז:

מסורת הש"ס

א תוספתא כתובות

ב משנה כתובות

(א)כְּגוֹן שֶׁנִּמְצֵאת אַחַת מֵהֶן שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ. וּבְבַעַל חוֹב מְאוּחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה קָמִיפַּלְגִי. תַּנָּא קַמָּא סָבַר: מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה. וּבֶן נַנָּס סָבַר: מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה. (אָמַר) רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא — מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה. וְהָכָא בְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תַּכְסִיף קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר: חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תַּכְסִיף. וּמַר סָבַר: לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תַּכְסִיף. א(ב)אַבָּיֵי אָמַר: דְּאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. דְּתָנֵי אַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא: יְתוֹמִים שֶׁאָמְרוּ — גְּדוֹלִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר קְטַנִּים. תַּנָּא קַמָּא לֵית לֵיהּ דְּאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא. וּבֶן נַנָּס אִית לֵיהּ דְּאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא. [ב]אָמַר רַב הוּנָא: הָנֵי תְּרֵי אַחֵי וּתְרֵי שׁוּתָּפֵי דְּאִית לְהוּ דִּינָא בַּהֲדֵי חַד, וַאֲזַל חַד מִינַּיְיהוּ בַּהֲדֵיהּ לְדִינָא — לָא מָצֵי אִידַּךְ לְמֵימַר לֵיהּ: אַתְּ לָאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ. אֶלָּא שְׁלִיחוּתֵיהּ עֲבַד. אִקְּלַע רַב נַחְמָן לְסוּרָא. שַׁיְילוּהִי: כִּי הַאי גַּוְונָא מַאי? אֲמַר לְהוּ, מַתְנִיתִין הִיא: הָרִאשׁוֹנָה נִשְׁבַּעַת לַשְּׁנִיָּה, וּשְׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וּשְׁלִישִׁית לָרְבִיעִית. וְאִילּוּ רִאשׁוֹנָה לַשְּׁלִישִׁית לָא קָתָנֵי, מַאי טַעְמָא, לָאו מִשּׁוּם דִּשְׁלִיחוּתַהּ עָבְדָה? [ג]מִי דָּמֵי? הָתָם שְׁבוּעָה לְאֶחָד וּשְׁבוּעָה לְמֵאָה, הָכָא אָמַר: אִילּוּ אֲנָא הֲוַאי, טָעֵינְנָא טְפֵי. [ד]וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא אִיתֵיהּ בְּמָתָא, אֲבָל אִיתֵיהּ בְּמָתָא — אִיבְּעִי לֵיהּ לְמֵיתֵי. [ה]אִתְּמַר: שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִים בְּיוֹם אֶחָד, רַב אָמַר: חוֹלְקִין, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שׁוּדָא דְּדַיָּינֵי. לֵימָא רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי. וּשְׁמוּאֵל

כְּגוֹן שֶׁנִּמְצֵאת אַחַת מִן הַשָּׁלֹשׁ שָׂדוֹת שֶׁגָּבוּ ג' נָשִׁים רִאשׁוֹנוֹת: שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ שֶׁנּוֹדַע שֶׁגְּזָלָהּ וְסוֹף שֶׁיָּבוֹאוּ בְּעָלִים וְיִטְּלוּהָ מִמֶּנָּה וּכְשֶׁבָּאָה רְבִיעִית לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִשָּׂדֶה רְבִיעִית בָּאָה זוֹ וְעוֹמֶדֶת לֵאמֹר לְמָחָר יָבֹא הַנִּגְזָל וְיִטֹּל שָׂדֵהוּ מִידִי וְנִמְצֵאתִי קֵרַחַת רְצוֹנִי שֶׁתִּשָּׁבְעִי שֶׁלֹּא גָּבִית כְּתֻבָּתֵךְ בְּחַיֵּי הַבַּעַל: וּבְבַעַל חוֹב מְאֻחָר שֶׁקָּדַם וְגָבָה קָמִפַּלְגִי ת"ק סָבַר מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה הִלְכָּךְ לָמָּה תִּשָּׁבַע אִם יָבֹא הַנִּגְזָל וְיִטְרֹף מִזּוֹ תַּחֲזֹר הִיא עַל הָרְבִיעִית וְתִטּוֹל מִמֶּנָּה מַה שֶּׁגָּבְתָה דַּהֲוְיָא לָהּ רְבִיעִית בַּעַל חוֹב מְאֻחָר: וּבֶן נַנָּס סָבַר מַה שֶּׁגָּבָה גָּבָה וְאֵין הַשְּׁלִישִׁית חוֹזֶרֶת עָלֶיהָ לְפִיכָךְ יְכוֹלָה לְהַשְׁבִּיעָהּ: דְּכֻלֵּי עָלְמָא מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה וּשְׁבוּעָה דְּבֶן נַנָּס טַעְמָא מַאי דְּקָסָבַר חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תַּכְסִיף הָרְבִיעִית הַזֹּאת אֶת הַשָּׂדֶה שֶׁהִיא גּוֹבָה דְּכִי חַזְיָא דְּלָא מַשְׁבְּעִינַן לָהּ יָדְעָא דְּהָדְרָא שְׁלִישִׁית עִלָּוָהּ כְּשֶׁיִּטְּלוּ מַה שֶּׁבְּיָדָהּ וְלָא חָיְשָׁא הַךְ רְבִיעִית לְאַשְׁבּוֹחֵי לְאַרְעָא אֶלָּא שְׁמִטָּה וְאָכְלָה ות"ק לָא חָיֵישׁ לְשֶׁמָּא תַּכְסִיף: דְּאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא אִכָּא בֵּינַיְהוּ וְהַיְתוֹמִים בָּאִים לְהַשְׁבִּיעָהּ וְלֹא בְּנִמְצֵאת שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ מַיְרֵי: יְתוֹמִים שֶׁאָמְרוּ הַבָּא לִפָּרַע מֵהֶם לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה אַף בִּגְדוֹלִים אָמְרוּ: תְּרֵי אַחֵי וּתְרֵי שֻׁתָּפֵי אוֹ תְּרֵי שֻׁתָּפֵי: וַאֲזַל חַד מִנַּיְהוּ בַּהֲדֵהּ לְדִינָא בִּדְבַר הַשֻּׁתָּפוּת וְיָצָא הַשֻּׁתָּף חַיָּב: לָא מָצֵי שֻׁתָּף חֲבֵרוֹ לְמֵימַר לְבַעַל הַדִּין: אַנְתְּ לָאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ בְּדִין זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב חֲבֵרִי אֲנִי אָדִין עִמְּךָ בְּחֶלְקִי: וְאִלּוּ רִאשׁוֹנָה לַשְּׁלִישִׁית לָא קָתָנֵי דְּתִשָּׁבַע לְפִי שֶׁנִּשְׁבְּעָה: וְלָא אֲמָרַן שֶׁיַּחֲזִיר וְיָדוּן: אֶלָּא דְּלָא הֲוָה הַאי שֻׁתָּף בְּמָתָא כְּשֶׁבָּא חֲבֵרוֹ לַדִּין: ב' שְׁטָרוֹת מֶכֶר שָׂדֶה אַחַת לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם בְּיוֹם אֶחָד: שׁוּדָא דְּדַיָּנֵי לְפִי רְאוֹת עֵינֵי הַדַּיָּנִין יָטִילוּ הַזְּכוּת וְהַחוֹבָה: שׁוּדָא לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה כְּמוֹ יָרָה בַיָּם דִּמְתַרְגֵּם שְׁדִי בְּיַמָּא (שְׁמוֹת ט"ו:ד'): כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר לְעִנְיַן גֵּט עֵדֵי חֲתִימָה עִקַּר כְּרִיתוּת וְכֵן לְעִנְיַן הַשְּׁטָרוֹת וְאֵלּוּ שְׁנֵיהֶם נֶחְתְּמוּ בְּיוֹם אֶחָד וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין שָׁעוֹת גָּלוּ דַּעְתַּיְהוּ דְּאֵין מַקְפִּידִין עַל הַקּוֹדֵם לַחֲבֵרוֹ וַאֲפִלּוּ זֶה שַׁחֲרִית וְזֶה בְּמִנְחָה אֵין זֶה גּוֹבֶה יוֹתֵר מִזֶּה הִלְכָּךְ מַאי שׁוּדָא דְּדַיָּנֵי אִכָּא לְמֵימַר אֵין אָדָם יָכוֹל לְיַפּוֹת כֹּחוֹ שֶׁל זֶה מִשֶּׁל זֶה:

שֶׁנִּמְצֵאת אַחַת מֵהֶן שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ פִּי' הַקּוּנְט' שֶׁנּוֹדַע כְּבָר שֶׁהִיא גְּזוּלָה הִלְכָּךְ כְּשֶׁבָּאָה רְבִיעִית לִגְבּוֹת מַשְׁבִּיעִין לָהּ וַהֲדַר יָהֲבִינַן לָהּ לְבֶן נַנָּס דְּהוֹאִיל מַה שֶּׁגָּבְתָה גָּבְתָה צְרִיכָה שְׁבוּעָה שֶׁהֲרֵי נִפְסֶדֶת אוֹתָהּ שֶׁיֵּשׁ לָהּ שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ וְקָשֶׁה לְרַבִּי דְּמִסְתָמָא כְּשֶׁמַּשְׁבִּיעִין הָרְבִיעִית מַשְׁמַע שֶׁעֲדַיִן לֹא גָּבְתָה מִדְּקָתָנֵי גַּבֵּי רְבִיעִית נִפְרַעַת לֹא תִּפָּרַע וְהוֹאִיל וְכֵן הַקּוֹדֶמֶת לָהּ לָמָּה אֵינָהּ לוֹקַחַת אוֹתָהּ שָׂדֶה דִּבְבֵרוּר שֶׁלּוֹ וְאֵין סְבָרָא לוֹמַר שֶׁנִּמְצֵאת אַחַת מֵהֶן שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ וְאֵינוֹ יָדוּעַ אֵיזוֹ וְעוֹד קָשֶׁה לִי מַאי קָאָמַר בֶּן נַנָּס וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהִיא אַחֲרוֹנָה נִשְׂכֶּרֶת אַטּוּ מִי קָאָמַר ת"ק נִשְׂכָּרָה נִפְסְדָה קָאָמַר שֶׁאֵינָהּ נִשְׁבַּעַת לְפִי שֶׁאֵין גְּבִיָּתָהּ כְּלוּם שֶׁהַקּוֹדֶמֶת לָהּ נוֹטֶלֶת אוֹתָהּ שָׂדֶה וְהֵיכָא שֶׁהָאַחֲרוֹנָה נִפְרַעַת כְּגוֹן שֶׁלֹּא נִמְצֵאת אַחַת מֵהֶן שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ הָתָם מוֹדֶה נָמֵי בֶּן נַנָּס דְּנִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה עַל כֵּן נִרְאֶה כְּפִי' ר"ח דַּאֲפִילּוּ לֹא נִמְצֵאת פְּלִיגִי דְּקָאָמַר בֶּן נַנָּס שֶׁנִּשְׁבַּעַת הָרְבִיעִית מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ שֶׁמָּא תִּמָּצֵא אַחַת מֵהֶן שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ וְלֹא יוּכְלוּ אַחֲרֵי כֵן לַחֲזֹר עָלֶיהָ דְּמַה שֶּׁגָּבְתָה גָּבְתָה וְה"ק בְּמַאי פְּלִיגִי כְּלוֹמַר בְּמַאי תָּלוּי עִקַּר טַעְמָא שֶׁמֵּחֲמַת אוֹתוֹ טַעַם מַשְׁבִּיעָהּ בֶּן נַנָּס לְעוֹלָם כְּגוֹן שֶׁנִּמְצֵאת כּוּ' וּמִשּׁוּם הָכִי נִשְׁבַּעַת אֲפִלּוּ לֹא נִמְצֵאת וְהָכָא בְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תַּכְסִיף קָמִפַּלְגִי לְפִי שֶׁיֵּרָאֶה שֶׁמָּא תִּמָּצֵא אַחַת מֵהֶן שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ וְיַחְזְרוּ עָלֶיהָ וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְהַשְׁבִּיחַ הַשָּׂדֶה וּמַפְסִידָתוֹ וְאוֹמֵר ר"ת דְּמַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁתִּפְרוֹשׁ אִם הִתְפִּיסָה צְרָרֵי וא"ת א"כ נַשְׁבִּיעַ כָּל ב"ח דְּנִחוּשׁ שֶׁמָּא יַכְסִיף לְפִי שֶׁמָּא יֵשׁ בַּעַל חוֹב קָדוּם שֶׁיִּטְרֹף מִמֶּנּוּ וְנַשְׁבִּיעֶנּוּ כְּדֵי שֶׁיִּפְרֹשׁ אִם הִתְפִּיסוֹ צְרָרֵי לָאו מִלְּתָא הִיא דְּאַטּוּ יֵשׁ לָנוּ לַעֲשׂוֹת תַּקָּנָה לְבַעַל חוֹב דְּלֵיתֵהּ קַמַּן וְשֶׁמָּא אֵינוֹ בָּעוֹלָם אֲבָל הָכָא אָנוּ עוֹשִׂין תַּקָּנָה בִּשְׁבִיל הַנָּשִׁים הַקּוֹדְמוֹת וא"ת וּמַה יּוֹעִיל מַה שֶּׁיִּפְרֹשׁ גַּם הַיְתוֹמִים שֶׁיִּפֹּל הַשָּׂדֶה בְּיָדָם יַכְסִיפוּהָ מֵחֲמַת יִרְאָה זוֹ שֶׁמָּא תִּמָּצֵא אַחַת מֵהֶן שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ וְאוֹמֵר רַבִּי דְּלָא יַכְסִיפוּהָ בִּשְׁבִיל כָּךְ שֶׁחֲבִיבָה בְּעֵינֵיהֶם עוֹד אוֹמֵר ר' הֵם לָמָּה יַכְסִיפוּהָ אִם אוֹתָהּ שָׂדֶה יַשְׁבִּיחוּ יְהֵא רֶוַח שֶׁלָּהֶן שֶׁיְּכוֹלִין לְסַלְּקוֹ בְּזוּזֵי דְּאֵין לָהֶן בַּשָּׂדֶה אֶלָּא כְּנָכְרִים בְּעָלְמָא אֲבָל אַחֲרוֹנָה תַּכְסִיף דְּהוֹאִיל וּמַה שֶּׁגָּבְתָה לֹא גָּבְתָה אֵינָהּ יְכוֹלָה לְסַלְּקָהּ בְּזוּזֵי וא"ת לְרַבָּנַן נָמֵי תְּהֵא הָאַחֲרוֹנָה נָמֵי צְרִיכָה שְׁבוּעָה כְּדִין כָּל הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים וּפֵ"ה דְּבִיתוֹמִים גְּדוֹלִים אַיְרֵי וּדְלָא כְּאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא וְר' מְפָרֵשׁ אֲפִי' לְאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא כְּגוֹן שֶׁפְּטָרָהּ מִן הַשְּׁבוּעָה וא"ת לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ דְּאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא הֵיכִי מְפָרֵשׁ הַנִּפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת פז.) וְהָא דִּתְנַן (גִּטִּין לד:) אֵין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה דְּבִיתוֹמִים גְּדוֹלִים אֵינָהּ צְרִיכָה שְׁבוּעָה וּבִיתוֹמִים קְטַנִּים נָמֵי לֵיכָּא לְאוֹקְמָא דְּאֵין נִזְקָקִין לְנִכְסֵי יְתוֹמִים קְטַנִּים אא"כ רִבִּית אוֹכֶלֶת בָּהֶן וְאוֹמֵר רַבִּי דס"ל כמ"ד בַּעֲרָכִין פֶּרֶק שׁוּם הַיְתוֹמִים (עֲרָכִין דַּף כב.) אַף לִכְתֻבָּה מִשּׁוּם מְזוֹנֵי וְקָשֶׁה מ"מ תִּקְשֵׁי מֵהַהִיא דְּהַנִּפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה דְּהָא לְעֵיל בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פז. ד"ה מַקְשִׁים) פֵּי' ר"י דְּמַיְירֵי בִּגְרוּשָׁה דְּלֵית לָהּ מְזוֹנֵי כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּקְשֵׁי אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי בְּגִטִּין אֵין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְאָמַר לִי רַבִּי דמ"מ אִצְטְרִיךְ אַלְמָנָה בְּגִטִּין שֶׁלֹּא נִטְעֶה לוֹמַר בִּגְרוּשָׁה וְנֵימָא דְּנִזְקָקִין בְּכָל עִנְיָן דְּאִלּוּ בְּאַלְמָנָה הֵ"א דְּלֵיכָּא לְאוֹקוּמָא דְּאַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנַן מִשּׁוּם חִנָּא כְּדִמְפָרֵשׁ בַּעֲרָכִין וא"ת אַמַּאי לָא אַקְשֵׁי מִבָּרַיְיתָא דְּאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא לְמ"ד אֵין נִזְקָקִין אֶלָּא אִם כֵּן רִבִּית אוֹכֶלֶת בָּהֶן דְּהָא קָאָמַר אַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא שֶׁגּוֹבִין מִיְּתוֹמִים קְטַנִּים בִּשְׁבוּעָה וְי"ל דַּהֲוָה מוּקֵי לָהּ בבב"ח עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּשַׁיְיכָא בֵּהּ שְׁבוּעָה כְּמוֹ שֶׁרְגִיל ר"ת לְפָרֵשׁ שֶׁמֻּתָּר לְקַבֵּל שְׁבוּעָה מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאַפִּי' לְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל שֶׁאָסַר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ שְׁבוּעָה אִיכָּא לְאוֹקְמָא בְּגֵר תּוֹשָׁב שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁנִּשְׁבַּע בַּשֵּׁם וּמִיהוּ קָשֶׁה לִי מִדְּקָאָמַר אַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא יְתוֹמִים שֶׁאָמְרוּ מַשְׁמַע דְּאַמַּתְנִי' דְּגִטִּין אוֹ דְּהַכּוֹתֵב קָאֵי דְּמַיְירֵי בִּכְתֻבַּת אִשָּׁה ע"כ צ"ל וַדַּאי דַּהֲוָה מוּקֵי פְּלֻגְתָּא דְּבֶן נַנָּס וְרַבָּנַן כְּאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא וס"ל כְּרַבָּנַן: **שְׁנֵי** שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִים בְּיוֹם א' פֵּי' שֶׁל מֶכֶר אוֹ שֶׁל מַתָּנָה שְׁמוּאֵל אָמַר שׁוּדָא דְּדַיָּינֵי דְּלָא דָּמֵי לְהָא דִּתְנַן הָיוּ כֻּלָּן יוֹצְאוֹת בְּשָׁעָה אַחַת וְאֵין שָׁם אֶלָּא מָנֶה חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה דְּהָתָם בְּשִׁעְבּוּד אַיְרֵי דְּאֵין הַשִּׁעְבּוּד חָל אֶלָּא מֵאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁמּוֹכִיחַ מִתּוֹךְ הַשְּׁטָר כְּשֶׁהִתְחִיל הַשִּׁעְבּוּד דְּהַיְנוּ מִמָּחֳרַת יוֹם שֶׁנִּכְתַּב בּוֹ דְּבַיּוֹם שֶׁנִּכְתַּב אֵין מוֹכִיחַ מִתּוֹךְ הַשְּׁטָר מָתַי הִתְחִיל אוֹ בַּבֹּקֶר אוֹ בָּעֶרֶב אֲבָל מַתָּנָה אוֹ מֶכֶר כָּל הַקּוֹדֵם בְּאוֹתוֹ יוֹם עַצְמוֹ זָכָה.

מ"ר: **לֵימָא** רַב דְּאָמַר כר' מֵאִיר דְּאָמַר עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתֵי וְכֵיוָן דְּעִקָּר הוּא הַשְּׁטָר וּמִתּוֹךְ עֵדִים הַחֲתוּמִים בַּשְּׁטָר אֵין נִכָּר שֶׁקָּדַם קִנְיָנוֹ שֶׁל זֶה לְקִנְיָנוֹ שֶׁל זֶה הִלְכָּךְ קוֹנִין שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת אֲפִי' נִכְתַּב וְנֶחְתַּם וְנִמְסַר לְאֶחָד תְּחִלָּה וְאח"כ נִכְתַּב וְנִמְסַר לַשֵּׁנִי אע"פ שֶׁמִּתּוֹךְ עֵדֵי מְסִירָה נִכָּר דְּלָא חָשִׁיב לְהוּ עֵדֵי מְסִירָה עִקָּר וְהָכִי מוּכָח בְּגִטִּין דִּתְנַן בְּפֶ' כָּל הַגֵּט (גִּטִּין דַּף כד:) כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת הַגְּדוֹלָה לֹא יְגָרֵשׁ בּוֹ אֶת הַקְּטַנָּה וְדַיֵּיק בגמ' הָא גְּדוֹלָה מָצֵי מְגָרֵשׁ אָמַר רַבָּה זֹאת אוֹמֶרֶת שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן הַדָּרִים בְּעִיר אַחַת מוֹצִיאִין שט"ח עַל אֲחֵרִים א"ל אַבָּיֵי אֶלָּא מֵעַתָּה רֵישָׁא דְּקָתָנֵי פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ ה"נ שֵׁנִי הוּא דְּלָא מְגָרֵשׁ בֵּהּ הָא רִאשׁוֹן מָצֵי מְגָרֵשׁ בֵּהּ וְהָא אֲמַרְתְּ אֵין אַחֵר יָכוֹל לְהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב עֲלֵיהֶם אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר בְּעֵדֵי מְסִירָה וְר' אֶלְעָזָר מַשְׁמַע אֲבָל לר"מ אֲפִי' רִאשׁוֹן לָא מָצֵי מְגָרֵשׁ אע"פ שֶׁנִּכָּר מִתּוֹךְ עֵדֵי מְסִירָה הוֹאִיל וּמִתּוֹךְ עֵדֵי חֲתִימָה אֵין נִכָּר. מ"ר . וְנִרְאֶה לְרַבִּי דְּמַיְירֵי הָכָא בְּמַתָּנָה אוֹ בְּמֶכֶר בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין אֶת הַשְּׁטָר דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין שֶׁהַקַּרְקַע נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבַחֲזָקָה וּבַחֲלִיפִין וְהַשְּׁטָר אֵינוֹ עוֹמֵד אֶלָּא לִרְאָיָה הָתָם כֻּלֵּי עָלְמָא מוֹדוּ דְּאָמְרִינַן שׁוּדָא דְּאֵין צָרִיךְ הָתָם שֶׁיְּהֵא נִכָּר מִתּוֹךְ עֵדֵי חֲתִימָה אֵיזֶה קָנָה תְּחִלָּה הוֹאִיל וְאֵינוֹ אֶלָּא לִרְאָיָה בְּעָלְמָא ור"ת מְפָרֵשׁ הָא מִלְּתָא בְּעִנְיָן אַחֵר וְז"ל שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִין בְּיוֹם אֶחָד מְכַר שָׂדֶה אַחַת לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הָאֶחָד עִקָּר אֲבָל שְׁנֵי שְׁטָרוֹת שֶׁל שְׁנֵי בַּעֲלֵי חוֹבִין חוֹלְקִין לכ"ע כְּדִתְנַן בְּמַתְנִיתִין חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה וּבַעַל כָּרְחָךְ כְּשֶׁכֻּלָּן יוֹצְאִין בְּיוֹם אֶחָד וְטַעְמָא דִּשְׁנֵיהֶם אֱמֶת וְשָׁעָה אַחַת בִּירוּשָׁלַיִם כְּיוֹם אֶחָד בְּעָלְמָא דָּמֵי לֵימָא רַב דְּאָמַר כר"מ דְּאָמַר עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתֵי וְאֶפְשָׁר דְּנֶחְתַּם בְּבַת אַחַת דְּהָנָךְ סָהֲדֵי חָתוּם אַהַאי וְהָנָךְ סָהֲדֵי אַהַאי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וּמִסְתָמָא כֵּיוָן שֶׁהַחֲתִימָה עִקַּר הַמְּסִירָה הָיְתָה לְדַעַת חֲתִימָה אע"פ שֶׁהָיְתָה זוֹ אַחַר זוֹ וַהֲוֵי כְּנִמְסַר בְּבַת א' דְּהֵיכָא דִּכְתָבֵי שָׁעוֹת תָּלֵינַן מְסִירָה אַחַר שְׁעוֹת חֲתִימָה ה"נ תָּלֵינַן הַמְּסִירָה בִּשְׁעַת חֲתִימָה וְאַפִּ' אִם תִּמְצֵי לוֹמַר לְצַמְצֵם אִי אֶפְשָׁר וְאֶחָד מֵהֶם נֶחְתַּם קֹדֶם לַחֲבֵרוֹ אִיהוּ מִיהוּ סָבַר דִּשְׁנֵיהֶם נֶחְתְּמוּ בְּבַת אַחַת וְאֵין דַּעְתּוֹ כְּלָל כְּשֶׁמּוֹסֵר לָהֶם אֲפִי' בָּזֶה אַחַר זֶה שֶׁיִּקְנֶה אֶחָד יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ אֶלָּא דַּעְתּוֹ שֶׁיִּקְנֶה זֶה כְּמוֹ זֶה וַהֲוֵי כְּאִלּוּ מָסַר שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת וְאֵין מוֹעִיל הַקְדָּמַת הַחֲתִימָה כְּלוּם וְאִי נָמֵי הָעֵדִים שָׁוִים בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת אֵימָא בְּשָׁעָה שֶׁעֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן חָתְמוּ דְּקִנְיָן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ אוֹ לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם הִלְכָּךְ אָמַר רַב חוֹלְקִין וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי וְכֵיוָן שֶׁיּוֹצֵא הַשְּׁטָר מִיַּד הַמּוֹכֵר לְיַד הַלּוֹקֵחַ נִזְהָר הוּא שֶׁלֹּא לִמְסֹר בְּבַת אַחַת אֶלָּא זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה דְּהַמְּסִירָה בְּיַד הַמּוֹכֵר דְּכוֹתְבִין שְׁטָר לַמּוֹכֵר אע"פ שֶׁאֵין לוֹקֵחַ עִמּוֹ אֲבָל הַחֲתִימָה לְר' אֶלְעָזָר לָאו עִקָּר הוּא וְלָא תָּלֵינַן בֵּהּ הִלְכָּךְ אָמַר שְׁמוּאֵל שׁוּדָא דְּדַיָּינֵי שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיַד הַדַּיָּנִים מֻבְהָקִים לִתֵּן לְכָל מִי שֶׁיִּרְצוּ דְּהוֹאִיל וא"א לְפִי הָעִנְיָן לִהְיוֹת בְּבַת אַחַת אֵימוֹר אִתְרַמֵּי לְאוֹתוֹ שֶׁזָּכָה וְכֵן (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף פה:) גַּבֵּי שְׁנֵי טוֹבִיָּה שְׁנֵיהֶם ת"ח דְּאִיכָּא שׁוּדָא וְכֵן גַּבֵּי הַהִיא דְּכָאן אָמְרוּ בְּשִׁלְהֵי פ"ק דְּגִטִּין (דַּף יד: וְשָׁם) דְּמַיְיתֵי הָכָא וְכֵן בֵּי' יוֹחֲסִין (קִדּוּשִׁין עד. וְשָׁם) גַּבֵּי נֶאֱמָן הַדַּיָּן וְכֵן בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת (ב"ב סב:) גַּבֵּי רִכְבָּא דְּדִקְלֵי וְכֵן בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת בְּרֵישָׁהּ (שְׁבוּעוֹת ל:) וְגַבֵּי אָמַר רַב נַחְמָן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב לה. וְשָׁם) מְדַמֵּינַן דִּינָא דְּאַלִּים גָּבַר לְשׁוּדָא דְּדַיָּינֵי וּמְשַׁנֵּינַן דְּמַאן דְּאַלִּים גָּבַר אִכָּא לְמֵקַם עֲלַהּ דְּמִלְּתָא שׁוּדָא דְּדַיָּנָא לֵיכָּא לְמֵקַם עֲלַהּ דְּמִלְּתָא וְלֹא מִשּׁוּם אֻמְדָּנָא דַּעְתָּא אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לִזְכּוֹת שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת א"נ ב' בַּעֲלֵי חוֹבִין בְּיוֹם אֶחָד אוֹ שְׁתֵּי כְּתֻבּוֹת בְּיוֹם אֶחָד כֻּלֵּי עָלְמָא מוֹדוּ דְּיַחֲלֹקוּ דְּחָשׁוּ רַבָּנַן לְהֶפְסֵד בַּעֲלֵי חוֹבִין מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת וְלִכְתֻבַּת אִשָּׁה מִשּׁוּם חִנָּא אֲבָל בִּלְקוּחוֹת א"נ בְּמַתָּנָה עָבוּד שׁוּדָא הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּחַד קָדִים וְהָאַחֵר שֶׁקֶר עַד כָּאן לְשׁוֹן ר"ת: [וע"ע בְּתוֹס' לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת פֶּה:) ד"ה שׁוּדָא]:

מסורת הש״ס

א לעיל צ.; בבא קמא לד.

ב שבועות מב:; גיטין נ.

גליון הש״ס

גמ' שודא דדייני. עיין לעיל נה ע"ב תוס' ד"ה שאם אמר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין מח, סמג עשין פד, טוש״ע חו״מ סי׳ קח סעי׳ ג יז:

ב מיי׳ פג׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ג, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ קעו סעי׳ כה:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ג, טוש״ע חו״מ סי׳ קעו סעי׳ כד:

ד מיי׳ פג׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ג, טוש״ע חו״מ סי׳ קעו סעי׳ כה:

ה מיי׳ פה׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ו:

ו מיי׳ פכ׳ מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ג, סמג עשין סה, טוש״ע חו״מ סי׳ קד סעי׳ ח:

[א-ה]וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי. לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, רַב סָבַר: חֲלוּקָה עֲדִיפָא. וּשְׁמוּאֵל סָבַר: שׁוּדָא דְּדַיָּינֵי עֲדִיפָא. (א)וּמִי מָצֵית מוֹקְמַתְּ לֵיהּ לְרַב כְּרַבִּי אֶלְעָזָר? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין. כִּי אַמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר: אַף בִּשְׁטָרוֹת. מִכְּלָל דְּרַב סָבַר בִּשְׁטָרוֹת לָא! אֶלָּא: מִחַוַּורְתָּא רַב כְּרַבִּי מֵאִיר, וּשְׁמוּאֵל כְּרַבִּי אֶלְעָזָר. מֵיתִיבִי: שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִים בְּיוֹם אֶחָד חוֹלְקִין, תְּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל. אָמַר לָךְ שְׁמוּאֵל: הָא מַנִּי — רַבִּי מֵאִיר הִיא, וַאֲנָא דַּאֲמַרִי כְּרַבִּי אֶלְעָזָר. אִי רַבִּי מֵאִיר, אֵימָא סֵיפָא: כָּתַב לְאֶחָד וּמָסַר לְאַחֵר — זֶה שֶׁמָּסַר לוֹ קָנָה. וְאִי רַבִּי מֵאִיר, אַמַּאי קָנָה? הָאָמַר עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי! תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יַחְלוֹקוּ, וְכָאן אָמְרוּ: מַה שֶּׁיִּרְצֶה הַשָּׁלִישׁ, יַעֲשֶׂה. (ב)אִמֵּיהּ דְּרָמֵי בַּר חָמָא כְּתַבְתִּינְהוּ לְנִכְסַהּ לְרָמִי בַּר חָמָא בְּצַפְרָא, לְאוּרְתָּא כְּתַבְתִּינְהוּ לְמָר עוּקְבָא בַּר חָמָא. אֲתָא רָמֵי בַּר חָמָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת, אוֹקְמֵיהּ בְּנִכְסֵי. אֲתָא מָר עוּקְבָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אוֹקְמֵיהּ בְּנִכְסֵי. אֲתָא רַב שֵׁשֶׁת לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא עֲבַד מָר הָכִי? אֲמַר לֵיהּ: וּמַאי טַעְמָא עֲבַד מָר הָכִי? אֲמַר לֵיהּ: דִּקְדֵים. אֲמַר לֵיהּ: אַטּוּ בִּירוּשָׁלַיִם יָתְבִינַן דְּכָתְבִינַן שָׁעוֹת? אֶלָּא מָר מַאי טַעְמָא עֲבַד הָכִי? אֲמַר לֵיהּ: שׁוּדָא דְּדַיָּינֵי. [ו]אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא נָמֵי שׁוּדָא דְּדַיָּינֵי, אֲמַר לֵיהּ: חֲדָא, דַּאֲנָא דַּיָּינָא וּמָר לָאו דַּיָּינָא. וְעוֹד, מֵעִיקָּרָא לָאו בְּתוֹרַת הָכִי אֲתֵית לַהּ. [ז]הָנְהוּ תְּרֵי שְׁטָרֵי דַּאֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף. חַד הֲוָה כָּתוּב בְּחַמְשָׁא בְּנִיסָן, וְחַד הֲוָה כָּתוּב בֵּיהּ בְּנִיסָן סְתָמָא. אוֹקְמֵיהּ רַב יוֹסֵף לְהַהוּא דְּחַמְשָׁא בְּנִיסָן בְּנִכָסִים. אֲמַר לֵיהּ אִידַּךְ: וַאֲנָא אַפְסֵיד? אֲמַר לֵיהּ: אַתְּ יָדֵךְ עַל הַתַּחְתּוֹנָה, אֵימָא בַּר עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּנִיסָן אַתְּ. אֲמַר לֵיהּ: וְנִכְתּוֹב לִי מָר טִירְפָּא

וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר אע"פ שֶׁאֵין עָלָיו עֵדִים אֶלָּא שֶׁנְּתָנוֹ בִּפְנֵי עֵדִים גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם שֶׁמָּא יָמוּתוּ עֵדֵי מְסִירָה אוֹ יֵלְכוּ לִמְדִינַת הַיָּם אַלְמָא עֵדֵי מְסִירָה עִקָּר וְהָכָא יֵשׁ לוֹמַר שֶׁמָּא הָאֶחָד הָיָה חָבִיב עָלָיו יוֹתֵר וְקָדַם וּמְסָרוֹ לוֹ וְאֶת הַשֵּׁנִי הִטְעָה וְכִי לָא יָדְעִינַן נֵימָא שׁוּדָא דְּדַיָּנֵי לְפִי מַה שֶּׁהֵם רוֹאִים מִי מֵהֶם הָיָה רָגִיל אֶצְלוֹ יוֹתֵר דְּשׁוּדָא עֲדִיפָא מֵחֲלֻקָּה: דְּכֻלֵּי עָלְמָא כְּר' אֶלְעָזָר דְּקַיְמָא לָן כְּוָתֵהּ בְּגִטִּין וְאִיכָּא לְמֵימַר שׁוּדָא וְאִיכָּא לְמֵימַר חֲלֻקָּה וּבְהָא פְּלִיגִי: חוֹלְקִין אַלְמָא חֲלֻקָּה עֲדִיפָא: ר"מ הִיא וְלֵיכָּא לְמֵימַר שׁוּדָא בַּחֲתִימָתוֹ: כָּתַב לְאֶחָד הַשְּׁטָר וְלֹא מָסַר לוֹ עַד שֶׁכָּתַב שְׁטָר שֵׁנִי לְאַחֵר עָלֶיהָ וּמָסַר לוֹ: וְאִי ר"מ כו' אֶלָּא לָאו רַבִּי אֶלְעָזָר וְאִיכָּא לְמֵימַר שׁוּדָא וְאִיכָּא לְמֵימַר חֲלֻקָּה וְקָתָנֵי חוֹלְקִין אַלְמָא חֲלֻקָּה עֲדִיפָא: תַּנָּאֵי הִיא אִיכָּא לְמ"ד שׁוּדָא עָדִיף וְאִיכָּא לְמֶ"ד חֲלֻקָּה עֲדִיפָא: וחכ"א כו' בִּשְׁלְהֵי פ"ק דְּגִטִּין הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי וְהָלַךְ וּבִקְּשׁוֹ וְלֹא מְצָאוֹ שֶׁמֵּת יַחְזְרוּ לַמְשַׁלֵּחַ מֵת הַמְשַׁלֵּחַ יַחְזְרוּ לַיּוֹרְשִׁים כו' עַד וחכ"א יַחֲלֹקוּ יוֹרְשֵׁי מְשַׁלֵּחַ וְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ וְכָאן אָמְרוּ מַה שֶּׁיִּרְצֶה שָׁלִישׁ יַעֲשֶׂה דְּהַיְנוּ שָׁלִיחַ יַעֲשֶׂה אַלְמָא שׁוּדָא עֲדִיפָא: אִמֵּהּ דְּרָמֵי בַּר חָמָא כו' וְלֹא נוֹדַע לְמִי מְסָרָהּ תְּחִלָּה שְׁטַר מַתָּנָה: אַטּוּ בִּירוּשָׁלַיִם יָתְבִינַן כו' וְכֵיוָן דְּלָא הִקְפִּידוּ בְּנֵי מָקוֹם לִכְתֹּב שָׁעוֹת גִּלּוּ מִנְהָגָם שֶׁאֵין הוֹלְכִים אַחַר הַקּוֹדֵם לְבוֹ בַּיּוֹם וּשְׁנֵיהֶם שָׁוִים: אֶלָּא מָר מַאי טַעְמָא עֲבַד הָכִי וְלֹא אָמַר יַחֲלֹקוּ: שׁוּדָא דְּדַיָּנֵי כְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי וְלִי נִרְאֶה שֶׁזֶּה הָיָה חָבִיב לָהּ יוֹתֵר וְקָדְמָה וּמְסָרָהּ לוֹ תְּחִלָּה: א"ל אֲנָא נָמֵי תֶּהֱוֵי דִּידִי שׁוּדָא דְּדַיָּנֵי וְכֵיוָן שֶׁפָּסַקְתִּי אֲנִי הַדִּין שׁוּב אֵין לְךָ כֹּחַ לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ שֶׁהֲרֵי יָצָא מבי"ד זַכַּאי בְּשׁוּדָא דְּדַיָּנֵי: אֲנָא דַּיָּנָא עַל פִּי רֹאשׁ גָּלוּתָא וְהַיְּשִׁיבָה: לָאו בְּתוֹרַת הָכִי אֲתֵית לַהּ לֹא אָמַרְתָּ טַעַם שֶׁלְּךָ מִשּׁוּם שׁוּדָא דְּדַיָּנֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דִּקְדִים בַּחֲתִימָה כְּרַבִּי מֵאִיר וּבָזוֹ טָעִיתָ דְּהָא לָאו בִּירוּשָׁלַיִם יָתְבִינַן: הָנְהוּ תְּרֵי שְׁטָרֵי שֶׁל מֶכֶר שֶׁיָּצְאוּ עַל שָׂדֶה אַחַת:

כָּתַב לְאֶחָד וּמָסַר לְאַחֵר לָזֶה שֶׁמָּסַר לוֹ קָנָה אע"פ שֶׁקָּדְמָה הַכְּתִיבָה לִמְסִירָה ה"נ ס"ל לִשְׁמוּאֵל דְּהָא אִית לֵיהּ שׁוּדָא וְהַיְנוּ אַלִּבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי וְתֵמַהּ הָא מַשְׁמַע בפ"ק דב"מ (דַּף יג. וְשָׁם) דִּשְׁמוּאֵל ס"ל כְּאַבַּיֵּי דְּאָמַר עֵדָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ דִּדְחִיק הָתָם שְׁמוּאֵל דְּאָמַר לָא חָיְישִׁינַן לְפֵרָעוֹן וְלִקְנוּנְיָא מַתְנִי' דְּקָתָנֵי מָצָא שִׁטְרֵי חוֹב בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַחְרָיוּת נְכָסִים לֹא יַחֲזִיר אִי ס"ל כְּאַבַּיֵּי אַמַּאי לֹא יַחֲזִיר וּמַסִּיק שְׁמוּאֵל מוֹקֵי לָהּ בְּשֶׁאֵין חַיָּב מוֹדֶה וּפָרִיךְ אֵין בָּהֶם אַחְרָיוּת נְכָסִים אַמַּאי יַחְזִיר וּמַסִּיק אָמַר שְׁמוּאֵל אוֹמֵר הָיָה ר"מ שְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים אֵינוֹ גּוֹבֶה כו' מִדִּדְחִיק שְׁמוּאֵל לוֹמַר הַךְ סְבָרָא לר"מ ש"מ כְּאַבַּיֵּי ס"ל דִּלְרַב אַסִּי הֲוָה מָצֵי לְאוֹקְמָא בְּשֶׁאֵין בּוֹ הַקְנָאָה וְאַלִּבָּא דְּאַבַּיֵּי מַשְׁמַע כָּתַב לְאֶחָד וּמָסַר לְאַחֵר אֶת שֶׁכָּתַב לוֹ קָנָה דְּאַמַּתְנִי' דְּקָתָנֵי כּוֹתְבִין שְׁטָר לַלֹּוֶה אע"פ שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ פָּרִיךְ הָתָם וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא כָּתַב לִלְוֹות בְּנִיסָן וְלֹא לָוָה עַד תִּשְׁרֵי וְאָתֵי לְמִטְרַף לָקוֹחוֹת שֶׁלֹּא כַּדִּין דְּמִנִּיסָן וְעַד תִּשְׁרֵי וּמְשַׁנֵּי אָמַר אַבַּיֵּי עֵדָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ אַלְמָא אע"ג דְּמָסַר לַלָּקוֹחוֹת קֹדֶם לַמַּלְוֶה לָזֶה שֶׁמָּסַר לוֹ לֹא קָנָה וּבְסוֹף הַפֶּרֶק (שָׁם כ. וְשָׁם) מְשַׁנֵּי אַבַּיֵּי בִּכְהַאי גַּוְנָא גַּבֵּי מָצָא שׁוֹבֵר בִּזְמַן שֶׁהָאִשָּׁה מוֹדָה יַחְזִיר לַבַּעַל דְּלָא חָיְישִׁינַן דִּלְמָא כָּתְבָה בְּנִיסָן וְלֹא נָתְנָה עַד תִּשְׁרֵי כו' וא"כ קַשְׁיָא שְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל וּבְלֹא שְׁמוּאֵל אִיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי מֵאַבַּיֵּי גּוּפֵהּ דְּמַשְׁמַע בְּפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כח: וְשָׁם) דס"ל כְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּמַסְּקִינַן הָתָם אַהַהִיא מַתְּנָתָא דַּהֲווֹ חֲתִימֵי עֲלַהּ תְּרֵי גִּיסֵי כו' א"ל רַב יוֹסֵף זִיל קַנְיַהּ בְּעֵדֵי מְסִירָה וּמַסִּיק א"ל אַבַּיֵּי וְהָא מוֹדֶה רַבִּי אֶלְעָזָר בִּמְזֻיָּף מִתּוֹכוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל מַשְׁמַע דְּאִי לָא הֲוָה מְזֻיָּף מִתּוֹכוֹ הָיָה מַכְשֵׁר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְזֶהוּ דֹּחַק לוֹמַר דְּאַבַּיֵּי לְדְבָרָיו דְּרַב יוֹסֵף קָאָמַר וְלֵיהּ לָא ס"ל וּבְלָאו אַבַּיֵּי גּוּפֵהּ הֲוָה קָשֶׁה שָׁם הָא דִּפְסִיק ר"ת הֲלָכָה כְּאַבַּיֵּי מִדִּמְהַדַּר הַשַּׁ"ס לְאוֹקוּמָא מִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל כְּוָתֵהּ וְעוֹד דְּאַבַּיֵּי בָּתְרָאָה הֲוָה וקיי"ל כַּר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי וְאָמְרִינַן כָּתַב לְאֶחָד וּמָסַר לְאַחֵר אֶת שֶׁמָּסַר לוֹ קָנָה וְתֵרֵץ רַבִּי דְּכִי אָמְרִינַן עֵדָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ ה"מ בִּשְׁנֵי יָמִים שֶׁנִּכָּר מִתּוֹךְ הַשְּׁטָר שֶׁקָּדַם זְכוּתוֹ שֶׁל זֶה לִזְכוּתוֹ שֶׁל זֶה אֲבָל הָכָא מַיְירֵי שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּיוֹם אֶחָד הִלְכָּךְ אע"פ שֶׁנִּכְתַּב זֶה קֹדֶם הַקּוֹדֵם בִּמְסִירָה זָכָה דְּלָא אָמְרִינַן עֵדָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ הוֹאִיל וְאֵין נִכָּר שֶׁקָּדַם זְכוּתוֹ מִתּוֹךְ הַשְּׁטָר וְקַשְׁיָא לִי גַּבֵּי מָצָא שׁוֹבֵר בִּזְמַן שֶׁהָאִשָּׁה מוֹדָה יַחְזִיר לַבַּעַל דְּפָרִיךְ נֵחוּשׁ דִּלְמָא כָּתְבָה לִתֵּן בְּנִיסָן וְלֹא נָתְנָה עַד תִּשְׁרֵי וְאָזְלָא זַבֵּינְתַּהּ לִכְתֻבְּתָהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה וּמַפִּיק לֵיהּ לְשׁוֹבֵר דִּכְתוּב בְּנִיסָן וְאָתֵי לְמִטְרַף לָקוֹחוֹת שֶׁלֹּא כַּדִּין מַאי קָא מְשַׁנֵּי אַבַּיֵּי עֵדָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ אַכַּתִּי נֵחוּשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּכְתַּב הַשּׁוֹבֵר מָכְרָה כְּתֻבָּתָהּ קֹדֶם מְסִירַת הַשּׁוֹבֵר דְּלָא אָמְרִינַן הָתָם עֵדָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ הוֹאִיל וְאֵין נִכָּר מִתּוֹךְ הַשּׁוֹבֵר שֶׁנִּכְתַּב קֹדֶם הַמְּסִירָה וְאָמַר לִי רַבִּי דְּכָלֵי הַאי לָא חָיְישִׁינַן דִּבְאוֹתוֹ יוֹם עַצְמוֹ מָכְרָה כְּתֻבָּתָהּ:

אִמֵּהּ דְּרָמֵי בַּר חָמָא כו' אֵין זֶה הַהוּא עֻבְדָּא דְּמֵי שֶׁמֵּת (ב"ב קנא.). פֵּי' ר"ח דְּקַבָּלָה בְּיָדֵינוּ דְּשׁוּדָא דְּדַיָּנֵי דַּוְקָא בִּמְקַרְקְעֵי וְדַוְקָא דַּיָּן מֻמְחֶה כְּרַב נַחְמָן בְּדוֹרוֹ דְּהָא רַב שֵׁשֶׁת גַּבְרָא רַבָּה הֲוָה וַאֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן אֵינָךְ דַּיָּן לַעֲשׂוֹת שׁוּדָא דְּדַיָּנֵי וְלִי נִרְאֶה שׁוּדָא נָמֵי בְּמִטַּלְטְלֵי דְּגַבֵּי שָׁלִיחַ מַיְיתֵי לַהּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּגִטִּין (דַּף יד:): [וְעַ"ע תּוֹס' ב"ב לה. ד"ה שׁוּדָא]:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ו:
ב מיי׳ פה׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ז:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ גירושין הל׳ טו:
ד מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ יז:
ה מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ יח, סמג עשין נ, סמג עשין סה, טוש״ע אה״ע סי׳ קלג סעי׳ א:
ו טוש״ע חו״מ סי׳ רמ סעי׳ ג:
ז מיי׳ פכ׳ מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ה, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ מג סעי׳ כג:

מסורת הש״ס

א גיטין פו:
ב בבא בתרא קנא.

טִירְפָּא מֵאִיָּיר וְאֵילָךְ. אֲמַר לֵיהּ: יָכְלִי לְמֵימַר לָךְ: אַתְּ בַּר חַד בְּנִיסָן אַתְּ. מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? נִכְתְּבוּ הַרְשָׁאָה לַהֲדָדֵי. [אב]מַתְנִי׳ מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים וּמָכַר אֶת שָׂדֵהוּ, וְכָתְבָה רִאשׁוֹנָה לַלּוֹקֵחַ ״דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ״ — הַשְּׁנִיָּה מוֹצִיאָה מֵהַלּוֹקֵחַ, וְרִאשׁוֹנָה מִן הַשְּׁנִיָּה, וְהַלּוֹקֵחַ מִן הָרִאשׁוֹנָה. וְחוֹזְרוֹת חֲלִילָה, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶם. וְכֵן בַּעַל חוֹב, וְכֵן אִשָּׁה בַּעֲלַת חוֹב. (א)גְּמָ׳ וְכִי כָּתְבָה לֵיהּ מַאי הָוֵי? וְהָתַנְיָא: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ ״דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עַל שָׂדֶה זוֹ״, וְ״אֵין לִי עֵסֶק בָּהּ״, וְ״יָדַי מְסוּלֶּקֶת הֵימֶנָּה״ — לֹא אָמַר כְּלוּם. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדָהּ. [גד](ב)וְכִי קָנוּ מִיָּדָהּ מַאי הָוֵי? תֵּימָא: נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי. מִי לָא תְּנַן: לָקַח מִן הָאִישׁ וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה — מִקָּחוֹ בָּטֵל. אַלְמָא: יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי. (ג)אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב חִסְדָּא, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי מֵאִיר, הָא רַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא: כָּתַב לָרִאשׁוֹן וְלֹא חָתְמָה לוֹ, לַשֵּׁנִי וְחָתְמָה לוֹ — אִיבְּדָה כְּתוּבָּתָהּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר: ״נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי, אַתֶּם מַה לָּכֶם עָלַי״? וְרַבִּי, סָתֵם לַהּ הָכָא כְּרַבִּי מֵאִיר וְסָתֵם לַהּ הָתָם כְּרַבִּי יְהוּדָה?! אָמַר רַב פָּפָּא: בִּגְרוּשָׁה, וְדִבְרֵי הַכֹּל. [ה]רַב אָשֵׁי אָמַר: כּוּלַּהּ רַבִּי מֵאִיר הִיא, וְעַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם, אֶלָּא בִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת, דְּאָמְרִי לַהּ: אִי אִיתָא דְּנַחַת רוּחַ עֲבַדְתְּ — לְקַמָּא אִיבְּעֵי לָךְ לְמִיעְבַּד. אֲבָל בְּלוֹקֵחַ אֶחָד, אֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר מוֹדֶה. וּמַתְנִיתִין דִּכְתַב לֵיהּ לְאַחֵר. [זח](ד)תְּנַן הָתָם: אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים בִּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ נְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, וַאֲפִילּוּ הֵן זִיבּוּרִית. אִיבַּעְיָא לְהוּ: אִישְׁתְּדוּף בְּנֵי חָרֵי, מַהוּ דְּלִיטְרוֹף מִמְּשַׁעְבְּדִי? תָּא שְׁמַע: כָּתַב לָרִאשׁוֹן וְלֹא חָתְמָה לוֹ, לַשֵּׁנִי וְחָתְמָה לוֹ — אִיבְּדָה כְּתוּבָּתָהּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ אִישְׁתְּדוּף בְּנֵי חָרֵי טָרֵיף מִמְּשַׁעְבְּדִי, נְהִי דְּאִיבְּדָה כְּתוּבָּתָהּ מִשֵּׁנִי — מֵרִאשׁוֹן מִיהָא תִּיגְבֵּי. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַאי ״אִיבְּדָה״ — אִיבְּדָה מִשֵּׁנִי. [ט](ה)אָמַר רָבָא: שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר, חֲדָא: דְּ״אִיבְּדָה״ לְגַמְרֵי מַשְׁמַע. וְעוֹד, תַּנְיָא: לָוָה מִן הָאֶחָד וּמָכַר נְכָסָיו לִשְׁנַיִם, וְכָתַב בַּעַל חוֹב לְלוֹקֵחַ שֵׁנִי: ״דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ״ — אֵין לוֹ עַל לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן כְּלוּם. מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר: הִנַּחְתִּי לְךָ מָקוֹם לִגְבּוֹת הֵימֶנּוּ. [י]הָתָם אִיהוּ דְּאַפְסֵיד נַפְשֵׁיהּ בְּיָדַיִם. אֲמַר לֵיהּ רַב יֵימַר לְרַב אָשֵׁי:

וְהָא

טִרְפָּא לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת מר"ח אִיָּר שֶׁהֲרֵי מְכָרָהּ לוֹ בְּאַחֲרָיוּת: יָכְלִי לְמֵימַר לָקוֹחוֹת: אַתְּ בַּר חַד בְּנִיסָן אַתְּ וּשְׁטָרְךָ קוֹדֶם וְשֶׁלֹּא כַּדִּין נְטָלָהּ מִמְּךָ: מַאי תַּקַּנְתֵּהּ דְּהַאי: נִכְתְּבוּ הַרְשָׁאָה לַהֲדָדֵי יְבַקֵּשׁ מֵאֵת חֲבֵרוֹ בַּר חֲמִשָּׁה בְּנִיסָן וְיִמְסֹר לוֹ שְׁטָרוֹ וְיִכְתֹּב לוֹ הַרְשָׁאָה עָלָיו לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת וְאִם יֹאמְרוּ לוֹ בַּר חַד בְּנִיסָן אַתְּ אוֹמֵר לָהֶם אֲנִי בָּא לִטְרוֹף בִּשְׁבִיל מָעוֹת שֶׁל חֲמִשָּׁה בְּנִיסָן שֶׁהֲרֵי לִשְׁנֵינוּ מְכָרָהּ בְּאַחֲרָיוּת וַאֲנִי בָּא בְּהַרְשָׁאָה עֲלֵיכֶם מִכֹּחוֹ וְאִם יֹאמְרוּ לוֹ הוּא קָדַם וְאַתְּ בַּר כ"ט בְּנִיסָן הָיִיתָ אוֹמֵר לָהֶם אֲנִי בָּא מֵחֲמַת עַצְמִי: מַתְנִי׳ וּמָכַר אֶת שָׂדֵהוּ הַמְּשׁוּעְבָּד לִכְתֻבּוֹת: הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנָּשָׂא תְּחִלָּה: הַשְּׁנִיָּה מוֹצִיאָה כְּשֶׁיָּמוּת בַּעְלָהּ: וְכֵן בַּעַל חוֹב וְכֵן אִשָּׁה בַּעֲלַת חוֹב מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ׳: גְּמָ׳ בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדָהּ וְאָמְרִי׳ בְּהַכּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ דְּהֵיכָא דְּקָנוּ מִיָּדוֹ מִגּוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע קָנוּ מִיָּדוֹ: מִקָּחוֹ בָּטֵל מַשְׁמַע לְגַמְרֵי וְאַפֵּי׳ בְּחַיֵּי הַבַּעַל וּבְבָבָא בָּתְרָא מוֹקְמִינַן לָהּ בְּאַחַת מֵאוֹתָן שָׁלֹשׁ שָׂדוֹת אוֹ יִחֲדָהּ לָהּ לִכְתֻבָּתָהּ אוֹ כָּתַב לָהּ בְּתוֹךְ הַכְּתֻבָּה אוֹ שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ שׁוּם מִשֶּׁלָּהּ: כָּתַב לָרִאשׁוֹן שְׁטַר מֶכֶר עַל שָׂדֶה אַחַת: וְלֹא חָתְמָה לוֹ לֹא הוֹדִיעַתְ בְּאוֹתוֹ מֶכֶר וְכָתַב שְׁטָר אַחֵר לְלוֹקֵחַ שֵׁנִי עַל שָׂדֶה אַחֶרֶת וְחָתְמָה לוֹ: אָבְדָה כְּתֻבָּתָהּ אִם אֵין שָׁם בְּנֵי חוֹרִין שֶׁהֲרֵי הָרִאשׁוֹן אוֹמֵר הִנַּחְתִּי לִיךְ מָקוֹם לִגְבּוֹת הֵימֶנּוּ: יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר כו׳ מִן הַשֵּׁנִי תִּגְבֶּה: וְרַבִּי דִּסְתַמִינְהוּ לַמִּשְׁנָיוֹת הָכָא בִּכְתֻבּוֹת סָתַם לָן כר"מ וּבְמַס׳ גִּטִּין סָתַם לָן מִקָּחוֹ בָּטֵל כְּר׳ יְהוּדָה: אָמַר רַב פָּפָּא מַתְנֵי׳ כְּשֶׁהָיְתָה גְּרוּשָׁה וְאַחַר כָּךְ כָּתְבָה לוֹ לַלּוֹקֵחַ כֵּן: רַב אַשִׁי אָמַר אַפֵּי׳ בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו וְתַרְוַיְהוּ סְתָמֵי כר"מ וּמַתְנִי׳ דְּגִטִּין דְּלָקַח מִן הָאִישׁ וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה לְהָכִי מִקָּחוֹ בָּטֵל דְּעַד כָּאן לָא קָאָמַר ר"מ בִּבְרַיְתָא׳ אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא בִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת וְהָא חָזֵינַן דְּבָרִאשׁוֹן לֹא עָשְׂתָה נַחַת רוּחַ לְבַעֲלָהּ הִלְכָּךְ לָא מָצֵית לְמֵימַר כִּי חָתְמָה לַשֵּׁנִי נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי: וּמַתְנִיתִין דְּהָכָא דְּאַשְׁמְעִינַן מִנָּהּ חֲתִימָתָהּ קַיֶּמֶת: בִּדְכָתַב הַבַּעַל לְאַחֵר קוֹדֶם לָזֶה וְלֹא חָתְמָה לוֹ וְלָזֶה חָתְמָה: אִשְׁתְּדוּף בְּנֵי חָרֵי לְאַחַר שֶׁלָּקְחוּ הַלָּקוֹחוֹת: אִשְׁתְּדוּף נִתְקַלְקְלוּ: מֵרִאשׁוֹן מִיהָא תִּגְבֵּי שֶׁהֲרֵי נִתְקַלְקֵל זְכוּתָהּ בְּמָקוֹם שֶׁהִנִּיחַ לָהּ לִגְבּוֹת וַהֲוָה לֵיהּ כְּאִשְׁתְּדוּף: וְעוֹד תַּנְיָא דְּמֵרִאשׁוֹן לֹא תִּגְבֶּה: הָכִי גָּרְסִינַן הָתָם אִיהוּ דְּאַפְסִיד אַנַּפְשֵׁהּ וְכֻלָּהּ רָבָא קָאָמַר לָהּ לָא תֵּימָא מַאי אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ מִשֵּׁנִי דְּאַף מֵרִאשׁוֹן אִבְּדָה אַפֵּ"ה לֹא נִפְשׁוֹט מִנָּהּ אִשְׁתְּדוּף בְּנֵי חָרֵי לָא טָרֵף מִמְּשַׁעְבְּדֵי דְּהָתָם הִיא דְּאִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ וְהָא דְּקָתָנֵי אֵין לוֹ עַל לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן כְּלוּם חַד טַעְמָא הוּא הַאי דְּלָא הָדַר גָּבֵי מֵהָרִאשׁוֹן מִשּׁוּם דְּאַפְסִיד נַפְשֵׁהּ בְּיָדַיִם שֶׁכָּתַב לַשֵּׁנִי דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ וְלָא דָּמֵי לְאִשְׁתְּדוּף:

וְכִי כָּתְבָה לֵהּ מַאי הָוֵי – תֵּמַהּ מַאי קָא פָּרֵיךְ וַהֲלֹא לֹא בָּא עֲדַיִן לְיָדָהּ וְהָוֵי כְּמוֹ כּוֹתֵב לָהּ וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה וְאוֹמֵר אֲנִי דְּשַׁפִּיר פָּרִיךְ דְּהָכָא הָוֵי כְּמוֹ כּוֹתֵב לָהּ וְהִיא נְשׂוּאָה וְלָא דָּמֵי לַאֲרוּסָה כְּלָל דַּאֲרוּסָה אִם מָכְרָה וְנָתְנָה קַיָּם אֲבָל הָכָא אֵינוֹ יָכוֹל לִמְכֹּר שֶׁלֹּא תִּטְרוֹף כָּל שָׁעָה: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדָהּ – אע"ג דְּגַבֵּי נְשׂוּאָה אָמַר רַב יוֹסֵף בְּרֵישׁ הַכּוֹתֵב (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת פג.) מִדִּין וּדְבָרִים קָנוּ מִיָּדוֹ נְשׂוּאָה הָוֵי טְפֵי יָדוֹ כְּיָדָהּ מֵהָכָא גַּבֵּי לוֹקֵחַ יָדָהּ כְּיָדוֹ: תֵּימָא נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי מִי לֹא תְּנַן כו׳ – לֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי כְּשֶׁלָּקַח מֵהָאִשָּׁה תְּחִלָּה דְּאָז הָוֵי קַיָּם כִּדְקָתָנֵי בְּסֵיפָא לָקַח מִן הָאִשָּׁה וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִישׁ מִקָּחוֹ קַיָּם דִּבְמַתְנִי׳ מַשְׁמַע דְּאַחַר מְכִירַת הַשָּׂדֶה כָּתְבָה לַלּוֹקֵחַ דְּהָכִי קָתָנֵי וּמָכַר שָׂדֵהוּ וְכָתְבָה כו׳: **הָא** ר"מ הָא רַבִּי יְהוּדָה דְּתַנְיָא כו׳ וְהָא דְּקָתָנֵי דְּלָא אָמְרִינַן נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי ר"מ הִיא וּפִי׳ לָנוּ רַבִּי דִּצְרִיכִינַן לְמֵימַר דְּהַשְׁתָּא הָא דְּנָקַט בַּבָּרַיְתָא כָּתְבָה לָרִאשׁוֹן וְלֹא חָתְמָה לוֹ רְבוּתָא נָקַט דְּאע"ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר הַךְ אִתְּתָא כִּי חָתְמָה נָמֵי לַשֵּׁנִי לָאו שֶׁהוֹדִיעַתְ בְּאוֹתוֹ מֶכֶר אֶלָּא לְנַחַת רוּחַ מְכֻוֶּנֶת דְּהָא כְּבָר רְאִינוּהָ שֶׁלֹּא חָתְמָה לָרִאשׁוֹן אַפֵּ"ה אָמְרִי׳ אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ וכ"ש סְתָמָא וְקַשְׁיָא לִי א"כ לְבַסּוֹף דְּמַסִּיק רַב אַשִׁי כֻּלָּהּ ר"מ הִיא וְעַד כָּאן לָא קָאָמַר ר"מ אֶלָּא בִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת כו׳ אַמַּאי הֲדַר בֵּהּ מֵאוֹתָהּ סְבָרָא רִאשׁוֹנָה דס"ד דְּיוֹתֵר יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ בְּחַד לוֹקֵחַ מִבִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת הל"ל כֻּלָּהּ ר׳ יְהוּדָה הִיא וּבִשְׁנֵי לָקוֹחוֹת דַּוְקָא א"ר יְהוּדָה יְכוֹלָה שֶׁתֹּאמַר נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי אֲבָל בְּחַד לוֹקֵחַ לֹא עַל כֵּן נ"ל לס"ד הַשְׁתָּא נָמֵי שַׁיָּךְ יוֹתֵר נַחַת רוּחַ בְּלוֹקֵחַ אֶחָד מִבִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת אֲבָל לָא מַשְׁמַע לֵהּ שֶׁיַּחֲלֹק ר"מ וְנָקַט שְׁנֵי לָקוֹחוֹת מִשּׁוּם רְבוּתָא דְּר׳ יְהוּדָה: הָא ר"מ הָא רַבִּי יְהוּדָה דְּתַנְיָא כו׳. וְהָא דְּקָתָנֵי דְּלָא אָמְרִינַן נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי ר"מ הִיא וּפִי׳ לָנוּ רַבִּי דִּצְרִיכִינַן לְמֵימַר דְּהַשְׁתָּא הָא דְּנָקַט בַּבָּרַיְתָא כְּתֻבָּה לָרִאשׁוֹן וְלֹא חָתְמָה לוֹ רְבוּתָא נָקַט דְּאע"ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר הַךְ אִתְּתָא כִּי חָתְמָה נָמֵי לַשֵּׁנִי לָאו שֶׁהוֹדִיעַתְ בְּאוֹתוֹ מֶכֶר אֶלָּא לְנַחַת רוּחַ מְכֻוֶּנֶת דְּהָא כְּבָר רְאִינוּהָ שֶׁלֹּא חָתְמָה לָרִאשׁוֹן אַפֵּ"ה אָמְרִי׳ אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ וכ"ש סְתָמָא וְקַשְׁיָא לִי א"כ לְבַסּוֹף דְּמַסִּיק רַב אַשִׁי כֻּלָּהּ ר"מ הִיא וְעַד כָּאן לָא קָאָמַר ר"מ אֶלָּא בִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת כו׳ אַמַּאי הֲדַר בֵּהּ מֵאוֹתָהּ סְבָרָא רִאשׁוֹנָה דס"ד דְּיוֹתֵר יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ בְּחַד לוֹקֵחַ מִבִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת הל"ל כֻּלָּהּ ר׳ יְהוּדָה הִיא וּבִשְׁנֵי לָקוֹחוֹת דַּוְקָא א"ר יְהוּדָה יְכוֹלָה שֶׁתֹּאמַר נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי אֲבָל בְּחַד לוֹקֵחַ לֹא עַל כֵּן נ"ל לס"ד הַשְׁתָּא נָמֵי שַׁיָּךְ יוֹתֵר נַחַת רוּחַ בְּלוֹקֵחַ אֶחָד מִבִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת אֲבָל לָא מַשְׁמַע לֵהּ שֶׁיַּחֲלֹק ר"מ וְנָקַט שְׁנֵי לָקוֹחוֹת מִשּׁוּם רְבוּתָא דְּר׳ יְהוּדָה: **כָּתְבָה** לָרִאשׁוֹן וְלֹא חָתְמָה לוֹ כו׳ יֵשׁ מַקְשִׁין וְהָא בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין נח. וְשָׁם) אַמַּתְנִי׳ דְּלָקַח מִן הָאִישׁ וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה מִקָּחוֹ בָּטֵל אָמַר רַב לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דא"ל לֵךְ חֲזַק וּקְנֵי אֲבָל בִּשְׁטָר קָנָה וְתָרֵץ רַבִּי דְּהָתָם כְּשֶׁכָּתְבָה לוֹ שְׁטָר בִּפְנֵי עַצְמָהּ דְּהוֹאִיל וְיָכוֹל לְהוֹצִיא שְׁטָר שֶׁלָּהּ בְּלֹא שְׁטָר שֶׁל בַּעַל לָא אָמְרִי׳ נַחַת רוּחַ אֲבָל הָכָא מַיְרֵי שֶׁחָתְמָה לוֹ בִּשְׁטָר שֶׁל בַּעַל דְּהוֹאִיל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא שְׁטָר שֶׁלָּהּ שֶׁלֹּא יִרְאוּ שְׁטָר שֶׁל בַּעַל עִמּוֹ יְכוֹלָה הִיא וַדַּאי שֶׁתֹּאמַר נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי וְעוֹד אָמַר לָן רַבִּי דְּאַפֵּי׳ בִּשְׁטָר עַצְמוֹ שֶׁל בַּעַל אַיְרֵי אֶלָּא שֶׁכָּתְבָה שֶׁהִיא עַצְמָהּ מְכָרָה לַלָּקוֹחוֹת אֲבָל חָתְמָה לוֹ דִּשְׁמַעְתִּין הַיְנוּ שֶׁמּוֹחֶלֶת שִׁעְבּוּד שֶׁיֵּשׁ לָהּ עַל הַקַּרְקַע וְכֵן מַשְׁמַע לְשׁוֹן חָתְמָה כְּלוֹמַר שֶׁנִּתְרַצֵּית בְּמִקָּח וְלֹא מַחְתָּה בּוֹ עוֹד תֵּרֵץ רַבִּי דְּהָתָם ה"ק לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דא"ל לֵךְ חֲזַק וּקְנֵי אֲבָל בִּשְׁטָר קָנָה בַּהֲדֵי לֵךְ חֲזַק וּקְנֵי וְלֹא נִתְיַשֵּׁב לִי תֵּרוּץ זֶה דְּפָרִיךְ הָתָם לְרַב מֵהָא דְּתַנְיָא לָקַח מִן הָאִישׁ וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה מִקָּחוֹ בָּטֵל עַד שֶׁתִּכְתֹּב לוֹ אַחֲרָיוּת נְכָסִים דְּקָאָמַר נֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב וּמַאי תְּיוּבְתָּא נָמֵי הַאי דְּקָתָנֵי דִּשְׁטָר אֵינוֹ מוֹעִיל עַד שֶׁתִּכְתֹּב אַחֲרָיוּת נְכָסִים בִּדְלָא אָמַר לֵךְ חֲזַק וּקְנֵי וְכִי קָאָמַר רַב בִּדְאָמַר לֵךְ חֲזַק וּקְנֵי בַּהֲדֵי שְׁטָר וּלְתֵרוּץ רִאשׁוֹן לֹא קָשֶׁה כְּלֵי הַאי. (וְעַ"ע תּוֹס׳ ב"ב מז: ד"ה אֲבָל בִּשְׁטָר): הָכִי אִיתָא גִּרְסָא יְשָׁנָה מַתְנֵי׳ דִּכְתָבָה לְאַחֵר וְזֶה לְאַחֵר שֵׁנִי הוּא מִכְּלָל דְּמָכַר הַבַּעַל לָרִאשׁוֹן (שָׂדֶה אַחֶרֶת) וְלֹא חָתְמָה לוֹ וְלִישָּׁנָא דְּהַךְ מִשְׁנָה דְּקָמְשַׁנֵּי נְקַט דְּאִי הַאי אַחֵר רִאשׁוֹן הוּא וְגָרְסִינַן וְכָתַב דְּזַבֵּין לֵיהּ לְאַחֵר הו"ל לְמֵימַר: **הָתָם** אִיהוּ דְּאַפְסֵד נַפְשֵׁהּ מַה שֶׁפֵּרֵשׁ בְּקוּ׳ וְכֻלָּהּ רָבָא קָאָמַר לָהּ לָא נְהִירָא לר"ת דא"כ הל"ל אֶלָּא הָתָם הוּא דְּאַפְסִיד אַנַּפְשֵׁהּ אֶלָּא הַשַּׁ"ס הוּא דִּמְתָרֵץ הָתָם הוּא בְּבַעַל חוֹב דְּאַפְסִיד נַפְשֵׁהּ בְּיָדַיִם דְּיָדַע דְּדִינֵהּ עִלָּוֵהּ לִפְרֹעַ אֲבָל אִשָּׁה לֵיכָּא לְמֵימַר כָּל כָּךְ אִיהִי הִיא דְּאַפְסִידָהּ נַפְשָׁהּ דְּהָא בְּעֵת שֶׁכָּתְבָה לוֹ לֹא הָיְתָה רְאוּיָה עֲדַיִן לִגְבּוֹת בְּבֵרוּר שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגְבּוֹת מֵחַיִּים וְכֵן פֵּי׳ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּשַּׁ"ס דְּלָא חָיֵישׁ לְשַׁנּוּיֵי אֶלָּא קֻשְׁיָא אַחֲרוֹנָה וְעוֹד דְּאֵינָהּ פִּרְכָא כָּל כָּךְ מִקַּמַּיְתָא דלר"נ בַּר יִצְחָק לָא מַשְׁמַע לֵהּ לְגַמְרֵי אֶלָּא מִשֵּׁנִי:

מסורת הש״ס

א גיטין עז.; לעיל פג.; בבא בתרא מט.; בבא בתרא מג.; כריתות כד:

ב תוספתא גיטין; משנה גיטין; גיטין נח:; גיטין נה:

ג בבא קמא נט:

ד משנה גיטין; גיטין מח:

ה תוספתא כתובות

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה התם וכו׳ לשנויי אלא קושיא אחרונה. כעין זה כתבו תוס׳ שבת י ע״א ד״ה טריחותא וש״נ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ד:

ב מיי׳ פי״ט מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קיח סעי׳ ב:

ג מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יא:

ד מיי׳ פל׳ מהל׳ מכירה הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ג:

ה מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יא:

ו מיי׳ פל׳ מהל׳ מכירה הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ג:

ז מיי׳ פי״ח מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א:

ח מיי׳ פי״ט מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ב, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קיא סעי׳ ח:

ט מיי׳ פי״ט מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קיא סעי׳ יב:

י מיי׳ פי״ט מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קיא סעי׳ יב:

(א)וְהָא מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם, דְּהַהוּא גַּבְרָא דְּמַשְׁכֵּן לֵיהּ פַּרְדֵּיסָא לְחַבְרֵיהּ לַעֲשַׂר שְׁנִין, וְקַשׁ לַחֲמֵשׁ שְׁנִין, וַאֲתָא לְקַמַּיְיהוּ דְּרַבָּנַן וּכְתַבוּ לֵיהּ טִירְפָּא! הָתָם נָמֵי, אִינְהוּ הוּא דְּאַפְסִידוּ אַנַּפְשַׁיְיהוּ, כֵּיוָן דַּהֲווֹ יָדְעִי דְּפַרְדֵּיסָא עָבֵיד דְּקִישׁ, לָא אִיבְּעִי לְהוּ לְמִיזְבַּן. [א]וְהִלְכְתָא: אִישְׁתְּדוּף בְּנֵי חָרֵי — טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדִי. [ב]אָמַר אַבָּיֵי: "נְכָסַי לִיךְ וְאַחֲרַיִךְ לִפְלוֹנִי", וְעָמְדָה וְנִיסֵּת — בַּעַל לוֹקֵחַ הָוֵי, וְאֵין לְ"אַחֲרַיִךְ" בִּמְקוֹם בַּעַל כְּלוּם. [ג](ב)כְּמַאן — כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: "נְכָסַי לִיךְ וְאַחֲרַיִךְ לִפְלוֹנִי", יָרַד הָרִאשׁוֹן וּמָכַר — הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּיר רִאשׁוֹן. [ד](ג)וּמִי אָמַר אַבָּיֵי הָכִי? וְהָאָמַר אַבָּיֵי: אֵיזֶהוּ רָשָׁע עָרוּם — זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לִמְכּוֹר בִּנְכָסִים כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל! מִי קָאָמַר תִּינָּשֵׂא? "נִשֵּׂאת" קָאָמַר. וְאָמַר אַבָּיֵי: "נְכָסַי לִיךְ וְאַחֲרַיִךְ לִפְלוֹנִי" וּמָכְרָה וָמֵתָה — הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, וְ"אַחֲרַיִךְ" מִיַּד בַּעַל, וְלוֹקֵחַ מִיַּד "אַחֲרַיִךְ". וּמוֹקְמִינַן לְכוּלְּהוּ בִּידָא דְלוֹקֵחַ. מַאי שְׁנָא מֵהָא דִּתְנַן: וְחוֹזְרוֹת חֲלִילָה עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן? הָתָם אִית לְהוּ פְּסֵידָא לְכוּלְּהוּ, הָכָא לוֹקֵחַ הוּא דְּאִית לֵיהּ פְּסֵידָא. אֲזַל רַפְרָם אֲמַר לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַב אָשֵׁי. מִי אָמַר אַבָּיֵי הָכִי? וְהָאָמַר אַבָּיֵי: "נְכָסַי לִיךְ וְאַחֲרַיִךְ לִפְלוֹנִי", עָמְדָה וְנִיסֵּת — בַּעַל לוֹקֵחַ הָוֵי, וְאֵין לְ"אַחֲרַיִךְ" בִּמְקוֹם בַּעַל כְּלוּם. [ה]אֲמַר לֵיהּ: הָתָם דְּאָמַר לַהּ כְּשֶׁהִיא פְּנוּיָה, הָכָא דְּאָמַר לַהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה. מַאי קָאָמַר לַהּ — "אַחֲרַיִךְ" לִיקְנֵי, בַּעַל לָא לִיקְנֵי. [ו](ד)וְכֵן בַּעַל חוֹב. תָּנָא: וְכֵן בַּעַל חוֹב וּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת. וְכֵן אִשָּׁה בַּעֲלַת חוֹב וּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת.

הֲדַרַן עֲלָךְ מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי

[זח](ה)**אַלְמָנָה** נִיזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים — מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן, וְאֵין חַיָּיבִין בִּקְבוּרָתָהּ. יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשֵׁי כְתוּבָּתָהּ חַיָּיבִין בִּקְבוּרָתָהּ. גְּמָ׳ אִיבַּעְיָא לְהוּ: "נִיזּוֹנֶת" תְּנַן אוֹ "הַנִּיזּוֹנֶת" תְּנַן? נִיזּוֹנֶת תְּנַן, וּכְאַנְשֵׁי גָלִיל, וְלָא סַגִּי דְּלָא יָהֲבִי לַהּ, אוֹ דִלְמָא "הַנִּיזּוֹנֶת" תְּנַן, וּכְאַנְשֵׁי יְהוּדָה, וְאִי בָּעוּ לָא יָהֲבִי לַהּ. תָּא

וּמוֹקְמִינַן לְכֻלְּהוּ בִּידָא דְלוֹקֵחַ תֵּמַהּ מֵעִקָּרָא נָמֵי נוֹקְמֶיהָ בְּיַד הַלּוֹקֵחַ אַפּוּכֵי מַטַּרְתָּא לָמָּה לִי דְּאָמַר הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ וְאַחֲרֶיךָ מִיַּד הַבַּעַל וְלוֹקֵחַ מִיַּד אַחֲרֶיךָ וְאָמַר ר' דְּנָפְקָא מִנָּהּ כְּשֶׁיּוֹצִיא הַבַּעַל מִיַּד הַלּוֹקֵחַ תְּחִלָּה אִם יַעֲשֶׂה פְּשָׁרָה בֵּינוֹ לְאַחֲרֶיךָ יַפְסִיד הַלּוֹקֵחַ וְאֵין נִרְאֶה לִי דא"כ הָא דְּפָרִיךְ מַאי שְׁנָא מֵהָא דִּתְנַן וּמְשַׁנֵּי הָתָם אִית לְהוּ פְּסֵדָא לְכֻלְּהוּ הָכָא לוֹקֵחַ הוּא דְּאִית לֵהּ פְּסֵדָא מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם כֵּיוָן דְּמָצֵי לְמֶעְבַּד פְּשָׁרָה בַּעַל וְאַחֲרֶיךָ וְיַפְסִיד הַלּוֹקֵחַ אֶלָּא נִרְאֶה לִי דְּלָאו דַּוְקָא קָאָמַר שֶׁיּוֹצִיא הַבַּעַל מִיַּד הַלָּקוּחוֹת אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁאִם הָיָה מוֹצִיא הַבַּעַל מִיַּד הַלּוֹקֵחַ הָיָה אַחֲרֶיךָ מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל וְלוֹקֵחַ מִיַּד אַחֲרֶיךָ מֵעִקָּרָא נָמֵי מוֹקְמִינַן לֵיהּ בִּידָא דְלוֹקֵחַ מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ פְּסֵידָא וְלֹא יוּכַל בַּעַל לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ: **וְכֵן** בַּעַל חוֹב וּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת וְכֵן אִשָּׁה יֵשׁ לִתְמֹהַּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי כָּל הָנָךְ גַּוְנָא וי"ל דִּצְרִיכִי דְּאִי מִקַּמַּיְתָא הֲוָה אֲמִינָא הָרִאשׁוֹנָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַשְּׁנִיָּה כֵּיוָן דְּאֵין לַשְּׁנִיָּה כָּל כָּךְ פְּסֵידָא שֶׁתּוּכַל לִגְבּוֹת מִבַּעְלָהּ וְשִׁעְבּוּדָא שֶׁל רִאשׁוֹנָה קוֹדֵם וּבְדִין הוֹצִיאָהּ אֲבָל בַּעַל חוֹב מִלּוֹקֵחַ לֹא וְאִי אַשְׁמְעִינַן בַּעַל חוֹב מִלּוֹקֵחַ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּנְעוֹל דֶּלֶת בִּפְנֵי לוֹוִין אֲבָל אִשָּׁה בַּעֲלַת חוֹב מִלּוֹקֵחַ לֹא לְהָכִי צְרִיכִי כּוּלְּהוּ: הַדְרָן עֲלָךְ מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי מַתְנִי' אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן – גָּרְסִי' בְּלֹא וָי"ו דְּאִי גָּרְסִי' וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן בְּוָי"ו הֵיכִי מִבַּעְיָא לֵיהּ בגמ' אִי נִזּוֹנֶת תְּנַן אִי הַנִּזּוֹנֶת תְּנַן עַל כָּרְחָךְ נִזּוֹנֶת תְּנַן מִדְּקָתְנֵי וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן. מ"ר: וְאֵין חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ – וא"ת פְּשִׁיטָא דְּהָא בַּעַל גּוּפֵהּ לָא מְחַיַּב בִּקְבוּרָתָהּ הֵיכָא דְּלָא יָרֵית כְּתֻבָּתָהּ דקי"ל קְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ וי"ל דְּהִיא גּוּפָהּ קמ"ל מַתְנֵי' דִּקְבוּרָתָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ דְּאַכַּתִּי לָא שָׁמְעִי' לֵיהּ בְּשׁוּם מָקוֹם בַּמִּשְׁנָה מִיהוּ תֵּמַהּ הָא דְּלָא קָתָנֵי וְאֵין חַיָּבִין בְּפִרְקוֹנָהּ וְאִי מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי יוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּתָהּ חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא אֶלָּא מִי יִקְבְּרֶנָּה וְכִי תֵּימָא בִּיבָמָה אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּיוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּתָהּ חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ וְלֹא יוֹרְשֵׁי נִכְסֵי מְלוֹג א"כ מַאי אִצְטְרִיךְ לְמֵדַק לְעֵיל מִדְּקָתָנֵי יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּתָהּ אֵיזוֹהִי אַלְמָנָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי יוֹרְשִׁין תִּפּוֹק לֵהּ מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי הַךְ בָּבָא כְּלָל וי"ל דְּאִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן אַפִּי' הֵיכָא דְּלָא שָׁקְלָה אַלְמָנָה כְּתֻבָּה כְּגוֹן דְּלֵיכָּא אֶלָּא מִטַּלְטְלֵי אֵינָן חַיָּבִים בִּקְבוּרָתָהּ ואע"ג דְּהַשְׁתָּא הָווּ כְּיוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּתָהּ כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ גּוֹבָה אוֹתָהּ מֵהֶם: נִזּוֹנֶת תְּנַן וּכְאַנְשֵׁי גָלִיל כו' – הָא לָא מִבָּעֲיָא לֵיהּ הֵיכִי סְתַם תַּנָּא דְּמַתְנִי' וּלְעִנְיַן הִלְכְתָא כְּמַאן דְּהָא אַשְׁכְּחַן פְּלוּגְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל בְּהָא לְעֵיל שִׁלְהֵי נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף נד. וְשָׁם) וְעוֹד הֵיכִי פָּשֵׁיט בָּתַר הָכִי מִדִּשְׁמוּאֵל הָא שְׁמוּאֵל פָּסַק לְעֵיל כְּאַנְשֵׁי גָּלִיל אֶלָּא נִרְאֶה לִי הָכִי פֵּרוּשׁוֹ נִזּוֹנֶת תְּנַן וּכְאַנְשֵׁי גָלִיל שֶׁהִיא נִזּוֹנֶת עַל כָּרְחָן שֶׁל יְתוֹמִין וְהִלְכָּךְ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן אֲבָל לְאַנְשֵׁי יְהוּדָה שֶׁמִּדַּעְתָּם נִזּוֹנֶת וִיכוֹלִין לְסַלְּקָהּ אֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן אוֹ הַנִּזּוֹנֶת תְּנַן וּכְאַנְשֵׁי יְהוּדָה דַּאֲפִילּוּ לְאַנְשֵׁי יְהוּדָה דְּאִי בָּעוּ לָא יָהֲבִי לַהּ אַפֵּ"ה מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן. מ"ר:

וְהָא מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם דְּדַיְּנִין דָּנִין דְּכֵיוָן דְּאִשְׁתְּדוּף בְּנֵי חֲרֵי טָרֵף מִמְּשַׁעְבְּדֵי: פַּרְדֵּיסָא כֶּרֶם: לְעֶשֶׂר שָׁנִים שֶׁיֹּאכְלֶנָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְתַחֲזֹר לַבְּעָלִים בְּלֹא מָעוֹת דְּכָתַב לֵיהּ בְּמִשְׁלַם שְׁנַיָּא אִלֵּין תִּפּוֹק אַרְעָא דִּין בְּלֹא כֶּסֶף: וַקַּשׁ הַזְּקֵנִין: אִיהוּ אַפְסִיד אַנַּפְשֵׁהּ לוֹקֵחַ שֶׁלָּקַח שָׂדֶה מִיַּד זֶה שֶׁמִּשְׁכֵּן כֶּרֶם זֶה בְּאַחְרָיוּת לְאוֹכְלוֹ י' שָׁנִים: עֲבִיד דְּקִישׁ וַהֲדַר מִלְוֶה עַל הַלָּקוּחוֹת: נְכָסַי לִיךְ אָמַר לִפְנוּיָה נְכָסַי לִיךְ וְאַחֲרַיִךְ לִפְלוֹנִי: כִּי הַאי תַּנָּא כר"ש דְּאָמַר מְכִירָתוֹ מְכִירָה: וְאָמַר אַבָּיֵי נְכָסַי לִיךְ כו' לְקַמָּן מוֹקְמִי לְהָא שְׁמַעְתָּא בָּתְרָיְתָא בְּאוֹמֵר לִנְשׂוּאָה: הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ אִם בָּא לָדוּן עִמּוֹ יָכוֹל הוּא לִזְכּוֹת בְּדִין שֶׁהוּא לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן: וְאַחֲרֶיךָ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל דְּכִי אָמַר אַבָּיֵי אֵין לְאַחֲרַיִךְ בִּמְקוֹם הַבַּעַל כְּלוּם שֶׁנָּתַן לָהּ כְּשֶׁהִיא פְּנוּיָה וְנִיסַּת אֲבָל בְּאוֹמֵר לִנְשׂוּאָה ה"ק לַהּ אַחֲרַיִךְ לִקְנֵי בַּעַל לָא לִקְנֵי: וְלוֹקֵחַ מִיַּד אַחֲרֶיךָ כר"ש דְּאָמַר דִּמְכִירַת הָרִאשׁוֹן מְכִירָה: וּמוֹקְמִינַן לָהּ בִּידָא דְלוֹקֵחַ אֵין ב"ד נִזְקָקִין [בַּפַּעַם הַזֹּאת אִם בָּא לְהוֹצִיאָן מִיַּד הַלּוֹקֵחַ שֶׁאֵין הַפַּעַם הַזֹּאת דּוֹמָה לָרִאשׁוֹנָה מִתְּחִלָּה שֶׁנִּכְנַס לָהֶם לוֹקֵחַ זֶה מִכֹּחַ מְכִירַת הָאִשָּׁה וּמִיַּד הָאִשָּׁה יָכוֹל הַבַּעַל לִטְעוֹן אֲנִי לָקַחְתִּי רִאשׁוֹן אֲבָל בְּזוֹ שֶׁהוֹצִיאָן מִיַּד אַחֲרֶיךָ שֶׁאֵין הַבַּעַל זוֹכֶה אֶצְלוֹ בַּדִּין אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין] לַבַּעַל כִּדְקָאָמַר טַעְמֵהּ לְקַמֵּהּ: וְכֵן בַּעַל חוֹב וּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת רְאוּבֵן נוֹשֶׁה בְּשִׁמְעוֹן מָנֶה וְלוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת וּמְכָרָן לִשְׁנַיִם זוֹ בַּחֲמִשִּׁים וְזוֹ בַּחֲמִשִּׁים וְכָתַב ב"ח לְלוֹקֵחַ שֵׁנִי דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ ב"ח נוֹטֵל מִיָּד הָרִאשׁוֹן וְכָאן אֵין לוֹמַר הִנַּחְתִּי מָקוֹם שֶׁתִּגְבֶּה הֵימֶנּוּ שֶׁהֲרֵי חוֹבוֹ כְּנֶגֶד שְׁתֵּיהֶן וְלוֹקֵחַ רִאשׁוֹן מוֹצִיא מִיַּד הַשֵּׁנִי וב"ח חוֹזֵר וּמוֹצִיא אַף זוֹ מִן הָרִאשׁוֹן וְלוֹקֵחַ שֵׁנִי מב"ח וְחוֹזְרִין חֲלִילָה עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה: וְכֵן אִשָּׁה בַּעֲלַת חוֹב שֶׁהָיָה לָהּ חוֹב כְּתֻבָּתָהּ עַל בַּעְלָהּ וּמָכַר שְׁתֵּי שְׂדוֹתָיו לִשְׁנַיִם וְאֵין בִּשְׁנֵיהֶם אֶלָּא כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ וְכָתְבָה לַשֵּׁנִי דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ הָאִשָּׁה מוֹצִיאָה מִיַּד לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן וְהוּא מִן הַשֵּׁנִי וְהָאִשָּׁה מִן הָרִאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי מִן הָאִשָּׁה וְלוֹקֵחַ רִאשׁוֹן מִיַּד הַשֵּׁנִי וְחוֹזְרִין חֲלִילָה: הַדְרָן עֲלָךְ מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי מַתְנֵי' אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת אֵין חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ. אִם מֵתָה שֶׁהֲרֵי יוֹרְשֶׁיהָ גּוֹבִין כְּתֻבָּתָהּ מִיּוֹרְשֵׁי הַבַּעַל וַעֲלֵיהֶן לְקָבְרָהּ שֶׁהֲרֵי בַּעְלָהּ תַּחַת כְּתֻבָּתָהּ חַיָּב בִּקְבוּרָתָהּ עַכְשָׁו שֶׁאֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ הִיא תִּקָּבֵר עַצְמָהּ: גְּמ' אַנְשֵׁי גָלִיל הָיוּ כּוֹתְבִין אַתְּ תְּהֵא יָתְבַתְּ בְּבֵיתִי וּמִתַּזְנָא מִנִּכְסַי כֹּל יְמֵי מֵגַר אַרְמְלוּתִיךְ בְּבֵיתִי: הַנִּזּוֹנֶת תְּנַן וְהָכִי קָתָנֵי אַלְמָנָה הַנִּזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶם כָּל זְמַן שֶׁהֵם רוֹצִים לְזוּנָהּ: כְּאַנְשֵׁי יְהוּדָה הָיוּ כּוֹתְבִין עַד שֶׁיִּרְצוּ הַיּוֹרְשִׁין לִתֵּן לָךְ כְּתֻבְּתֵיךְ לְפִיכָךְ אִם רָצוּ הַיּוֹרְשִׁין נוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וּפוֹטְרִין אוֹתָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ט מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ב, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קיא סעי׳ יב:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ צא סעי׳ ב:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ג, טוש״ע חו״מ סי׳ רמח סעי׳ א:

ד מיי׳ פי״ב מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ט, טוש״ע חו״מ סי׳ רמח סעי׳ ג:

ה מיי׳ פי״ב מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יב, טוש״ע חו״מ סי׳ רמח סעי׳ ח:

ו מיי׳ פי״ט מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קיח סעי׳ ב:

ז מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ א, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ג:

ח מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ פט סעי׳ ד:

מסורת הש״ס

א סוכה מד.

ב סוטה כא:; בבא בתרא קלז.

ג ערכין כג.; בבא בתרא קעד:

ד משנה כתובות

ה לעיל פא.

[א](א)תָּא שְׁמַע, אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר שְׁמוּאֵל: מְצִיאַת אַלְמָנָה לְעַצְמָהּ. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא "הַנִּיזּוֹנֶת" תְּנַן — שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "נִיזּוֹנֶת" תְּנַן, נִיהְווֹ כְּבַעַל: מָה בַּעַל מְצִיאַת אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, הָכָא נָמֵי מְצִיאַת אִשָּׁה לַיּוֹרְשִׁים! (ב)לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: "נִיזּוֹנֶת" תְּנַן: טַעְמָא מַאי אֲמוּר רַבָּנַן מְצִיאַת אִשָּׁה לְבַעְלָהּ — דְּלָא תֶּיהֱוֵי לַהּ אֵיבָה. הָנֵי — תֶּיהֱוֵי לְהוּ אֵיבָה. [ב](ג)אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: כָּל מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ, אַלְמָנָה עוֹשָׂה לַיּוֹרְשִׁים, חוּץ מִמְּזִיגַת הַכּוֹס וְהַצָּעַת הַמִּטָּה וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. [ג]אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל מְלָאכוֹת שֶׁהָעֶבֶד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ — תַּלְמִיד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ, חוּץ מֵהַתָּרַת (לוֹ) מִנְעָל. [ד](ד)אָמַר רָבָא: לָא אֲמַרַן אֶלָּא בִּמְקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ, אֲבָל בִּמְקוֹם שֶׁמַּכִּירִין אוֹתוֹ לֵית לַן בַּהּ. אָמַר רַב אָשֵׁי: וּבִמְקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ נָמֵי, לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא מַנַּח תְּפִלִּין, אֲבָל מַנַּח תְּפִלִּין — לֵית לַן בַּהּ. [ה](ה)אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ — כְּאִילּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: "לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אוֹמֵר: אַף פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב". [ו]אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַלְמָנָה שֶׁתָּפְסָה מִטַּלְטְלִין בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ — מַה שֶּׁתָּפְסָה תָּפְסָה. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אַלְמָנָה שֶׁתָּפְסָה מִטַּלְטְלִין בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ — מַה שֶּׁתָּפְסָה תָּפְסָה. וְכֵן כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: מַעֲשֶׂה בְּכַלָּתוֹ שֶׁל רַבִּי שַׁבְּתַי שֶׁתָּפְסָה דִּסַקַּיָּא מְלֵאָה מָעוֹת, וְלֹא הָיָה כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לְהוֹצִיא מִיָּדָהּ. אָמַר רָבִינָא: וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא לִמְזוֹנֵי, אֲבָל לִכְתוּבָּה — מַפְּקִינַן מִינַּהּ. [ז](ו)מַתְקִיף לַהּ מָר בַּר רַב אָשֵׁי: מַאי שְׁנָא לִכְתוּבָּה, דִּמְמַקַּרְקְעֵי וְלָא מִמִּטַּלְטְלֵי? מְזוֹנוֹת נָמֵי מִמְּקַרְקְעֵי וְלָא מִמִּטַּלְטְלֵי! אֶלָּא לִמְזוֹנֵי — מַאי דְּתָפְסָה תָּפְסָה, הָכִי נָמֵי לִכְתוּבָּה! אֲמַר לֵיהּ רַב יִצְחָק בַּר נַפְתָּלִי לְרָבִינָא: הָכִי אָמְרִינַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא כְּוָותִיךְ. [ח]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא: אַלְמָנָה שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא תָּבְעָה מְזוֹנוֹת — אִיבְּדָה מְזוֹנוֹת. [ט]הַשְׁתָּא שְׁתַּיִם — אִיבְּדָה, שָׁלֹשׁ מִיבַּעְיָא?! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בַּעֲנִיָּה, כָּאן בַּעֲשִׁירָה. [י]אִי נָמֵי: כָּאן בִּפְרוּצָה, כָּאן בִּצְנוּעָה. [יא]אָמַר רָבָא: לָא אֲמַרַן אֶלָּא לְמִפְרַע, אֲבָל לְהַבָּא יֵשׁ לָהּ. (ז)בָּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן: יְתוֹמִים אוֹמְרִים נָתַנְנוּ, וְהִיא אוֹמֶרֶת לֹא נָטַלְתִּי, עַל מִי לְהָבִיא רְאָיָה?

נִכְסֵי

אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הַנִּזּוֹנֶת תְּנַן וְסָתַם לָן תַּנָּא כְּאַנְשֵׁי יְהוּדָה: שַׁפִּיר אִיכָּא לְאוֹקְמֵי לְהָא דִּשְׁמוּאֵל בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ נִזּוֹנֶת תְּנַן וּסְתָם לָן כְּאַנְשֵׁי גָּלִיל וְלֵיכָּא אַלְמָנָה שֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת אַמַּאי מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ: נִהְווּ יוֹרְשִׁים כְּבַעַל: תֶּהֱוֵי לְהוּ אֵיבָה דְּעַל כָּרְחָם זָנִים אוֹתָהּ אֲבָל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁתִּקְּנוּ לְבַעְלָהּ תַּחַת מְזוֹנוֹת הָוֵי לַיּוֹרְשִׁים: כָּל מְלָאכוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּפֶרֶק אע"פ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת נט:) טוֹחֶנֶת וְאוֹפָה כו': חוּץ מִמְּזִיגַת הַכּוֹס כו' שֶׁהֵן מְלָאכוֹת הַמְקָרְבוֹת חִבָּה וְהָרֶגֶל דָּבָר כִּדְאָמְרִי' נַמֵּי בְּהָא מַסֶּכְתָּא (דַּף ד:) שֶׁאֵין נִדָּה עוֹשָׂה אוֹתָן לְבַעֲלָהּ: חוּץ מֵהַתָּרַת מִנְעָל שֶׁהָרוֹאֶה אוֹמֵר עֶבֶד כְּנַעֲנִי הוּא: מַנַּח תְּפִלִּין לֵית לַן בַּהּ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ עֲבָדִים לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין: לָמַס מֵרֵעֵהוּ חֶסֶד הַמֵּמֵס עַצְמוֹ מֵרֵעֵהוּ מֵמֵס מִמֶּנּוּ חֲסָדִים וְאִית דְּמַפְּקָא לָהּ מִדִּכְתִיב לְעֵיל מִנֵּהּ וְתוּשִׁיָּה נִדְחָה מִמֶּנִּי וּסְמִיךְ לֵהּ לָמַס מֵרֵעֵהוּ חֶסֶד: מַה שֶּׁתָּפְסָה תָּפְסָה וְלָא מַפְּקִינַן מִנָּהּ ואע"ג דְּפָסְקִינַן הִלְכְתָא בְּפֶרֶק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת סט:) מִמְּקַרְקְעֵי וְלֹא מִמִּטַּלְטְלֵי הוֹאִיל וְתָפְסָה תָּפְסָה: דִּסְקַיָּא שַׂק שֶׁל עוֹר שֶׁקּוֹרִין טשינ"א: עֲשִׁירָה הַיְּכֹלֶת בְּיָדָהּ לְהַמְתִּין הִלְכָּךְ אִי נָמֵי לֹא תָבְעָה לָאו מְחִילָה הִיא עַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים אֲבָל עֲנִיָּה מִדְּלָא תָבְעָתַן מְחָלָתַן: צְנוּעָה בּוֹשָׁה לָבֹא לב"ד הִלְכָּךְ בִּשְׁתֵּי שָׁנִים לָאו מְחִילָה הִיא: אֶלָּא לְמִפְרַע אוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁעָבְרוּ אִבְּדָה: נִתְּנוּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת לַשָּׁנָה הַבָּאָה:

תָּא שְׁמַע דְּאָמַר ר' זֵירָא אָמַר שְׁמוּאֵל אַלְמָנָה מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הַנִּזּוֹנֶת תְּנַן שַׁפִּיר קָאָמַר שְׁמוּאֵל מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ אַפִּי' בְּשָׁעָה שֶׁהִיא נִיזּוֹנִית הוֹאִיל וְהֵן יְכוֹלִין לְסַלְּקָהּ לָא הָווּ כְּבַעַל אע"ג דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ נִזּוֹנֶת תְּנַן וּכְאַנְשֵׁי גָּלִיל אֲבָל לְאַנְשֵׁי יְהוּדָה מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ א"כ הָא דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל אַלְמָנָה מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ עַל כָּרְחָךְ לְאַנְשֵׁי גָּלִיל הוּא דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינַן דִּלְאַנְשֵׁי יְהוּדָה לְאַשְׁמוּעִינַן מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ וכ"ש מְצִיאָתָהּ וְכֵיוָן דִּלְאַנְשֵׁי גָּלִיל קָאָמַר אַמַּאי מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ וְהָא לְדִידְהוּ הָוֵי דְּהָא אִינְהוּ כְּבַעַל וְלָא סַגִּי דְּלָא יָהֲבִי לַהּ וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּאַלְמָנָה דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל קָאֵי אַמַּתְנִי' וְלָאו מִשּׁוּם דִּבְלָאו הָכִי לָא פְּשִׁיט שַׁפִּיר דְּהַנִּזּוֹנֶת תְּנַן כְּמוֹ שֶׁהוֹכַחְתִּי דְּעַל כָּרְחֵךְ אַלִּיבָּא דְּאַנְשֵׁי יְהוּדָה קָאָמַר שְׁמוּאֵל וְדַוְקָא מְצִיאָתָהּ אֲבָל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לַיְּתוֹמִים אֶלָּא כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּקְשֵׁי דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל דְּאִיהוּ סְבִירָא לֵהּ כְּאַנְשֵׁי גָּלִיל לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת ד' נד.) וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְר' אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הַנִּזּוֹנֶת תְּנַן שַׁפִּיר דְּמוֹקְמִינַן מִלְּתָא דִּשְׁמוּאֵל בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת קָשֶׁה דְּאִי בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת פְּשִׁיטָא וְעוֹד לֵימָא מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ וְכָל שֶׁכֵּן מְצִיאָתָהּ דְּהָוְיָא כְּהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל בְּרֵישׁ מְצִיאַת הָאִשָּׁה (כְּתֻבּוֹת דַּף סו. וְשָׁם) וְעוֹד דְּכִי הֵיכִי דְּאִי תְּנַן הַנִּזּוֹנֶת מוֹקְמִינַן לְמִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת כְּגוֹן שֶׁנָּתְנוּ לָהּ הַיּוֹרְשִׁים כְּתֻבָּתָהּ הָכִי נָמֵי אִי תְּנַן נִזּוֹנֶת וּכְאַנְשֵׁי גָּלִיל מָצִינוּ לְמֵימַר דְּמִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל מַיְרֵי בְּאוֹתָהּ שֶׁתָּבְעָה כְּתֻבָּתָהּ בב"ד אוֹ מָכְרָה שֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת שֶׁאוֹתָהּ מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ אַפֵּי' לְאַנְשֵׁי גָּלִיל. מ"ר:

תָּא שְׁמַע דְּאָמַר ר' זֵירָא אָמַר שְׁמוּאֵל אַלְמָנָה מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הַנִּזּוֹנֶת תְּנַן שַׁפִּיר. קָאָמַר שְׁמוּאֵל מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ אַפֵּי' בְּשָׁעָה שֶׁהִיא נִיזּוֹנִית הוֹאִיל וְהֵן יְכוֹלִין לְסַלְּקָהּ לָא הָווּ כְּבַעַל אע"ג דְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהֶן אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ נִזּוֹנֶת תְּנַן וּכְאַנְשֵׁי גָּלִיל אֲבָל לְאַנְשֵׁי יְהוּדָה מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ א"כ הָא דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל אַלְמָנָה מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ עַל כָּרְחָךְ לְאַנְשֵׁי גָּלִיל הוּא דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינַן דִּלְאַנְשֵׁי יְהוּדָה לְאַשְׁמוּעִינַן מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ וכ"ש מְצִיאָתָהּ וְכֵיוָן דִּלְאַנְשֵׁי גָּלִיל קָאָמַר אַמַּאי מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ וְהָא לְדִידְהוּ הָוֵי דְּהָא אִינְהוּ כְּבַעַל וְלָא סַגֵּי דְּלָא יָהֲבִי לַהּ וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּאַלְמָנָה דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל קָאֵי אַמַּתְנִי' וְלָאו מִשּׁוּם דִּבְלָאו הָכִי לָא פְּשִׁיט שַׁפִּיר דְּהַנִּזּוֹנֶת תְּנַן כְּמוֹ שֶׁהוֹכַחְתִּי דְּעַל כָּרְחָךְ אַלִּבָּא דְּאַנְשֵׁי יְהוּדָה קָאָמַר שְׁמוּאֵל וְדַוְקָא מְצִיאָתָהּ אֲבָל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לַיְּתוֹמִים אֶלָּא כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּקְשֵׁי דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל דְּאִיהוּ סְבִירָא לֵהּ כְּאַנְשֵׁי גָּלִיל לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת ד' נד.) וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְר' אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הַנִּזּוֹנֶת תְּנַן שַׁפִּיר דְּמוֹקְמִינַן מִלְּתָא דִּשְׁמוּאֵל בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת קָשֶׁה דְּאִי בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת פְּשִׁיטָא וְעוֹד לֵימָא מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְעַצְמָהּ וְכָל שֶׁכֵּן מְצִיאָתָהּ דְּהָוְיָא כְּהַעְדָּפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל בְּרֵישׁ מְצִיאַת הָאִשָּׁה (כְּתֻבּוֹת דַּף סו: וְשָׁם) וְעוֹד דְּכִי הֵיכִי דְּאִי תְּנַן הַנִּזּוֹנֶת מוֹקְמִינַן לְמִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל בְּשֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת כְּגוֹן שֶׁנָּתְנוּ לָהּ הַיּוֹרְשִׁים כְּתֻבָּתָהּ הָכִי נָמֵי אִי תְּנַן נִזּוֹנֶת וּכְאַנְשֵׁי גָּלִיל מָצִינוּ לְמֵימַר דְּמִלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל מַיְרֵי בְּאוֹתָהּ שֶׁתָּבְעָה כְּתֻבָּתָהּ בב"ד אוֹ מָכְרָה שֶׁאֵינָהּ נִזּוֹנֶת שֶׁאוֹתָהּ מְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ אַפֵּי' לְאַנְשֵׁי גָּלִיל. מ"ר:

אֲבָל מַנַּח תְּפִלִּין לֵית לַן בַּהּ. אע"ג דִּבְשִׁלְהֵי הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת כח:) תַּנְיָא אוֹ שֶׁהִנִּיחַ תְּפִלִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ לֹא יָצָא לְחֵרוּת מ"מ אֵינוֹ רָגִיל לְהַנִּיחַ כָּל שָׁעָה. מ"ר:

אֲבָל מַנַּח תְּפִלִּין לֵית לַן בַּהּ אע"ג דִּבְשִׁלְהֵי הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת כח:) תַּנְיָא אוֹ שֶׁהִנִּיחַ תְּפִלִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ לֹא יָצָא לְחֵרוּת מ"מ אֵינוֹ רָגִיל לְהַנִּיחַ כָּל שָׁעָה. מ"ר:

אַלְמָנָה שֶׁתָּפְסָה מִטַּלְטְלִין בִּמְזוֹנוֹתֶי' מַה שֶּׁתָּפְסָה כו' פֵּי' הריב"ן דְּמַיְרֵי בְּתָפְסָה לְאַחַר מִיתַת הַבַּעַל וא"ת מַאי שְׁנָא דְּלִמְזוֹנֵי מְהַנְּיָא תְּפִיסָה טְפֵי מִכְּתֻבָּה וי"ל מִשּׁוּם דִּמְזוֹנֵי לָא טָרְפָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי אֲבָל כְּתֻבָּה טָרְפָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי וא"ת אֶלָּא מֵעַתָּה תּוֹעִיל תְּפִיסַת הַלּוֹקֵחַ שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת וְנִמְצֵאת שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ לְאַחַר מִיתַת הַמּוֹכֵר וְהַלּוֹקֵחַ נָמֵי בְּאַחְרָיוּת וּבָא בַּעַל חוֹב וּטְרָפָהּ עִם הַשֶּׁבַח קָשֶׁה שֶׁיּוֹעִיל בּוֹ תְּפִיסָה בִּשְׁלָמָא מִמִּלְוָה ע"פ לָא קַשְׁיָא דאע"ג דְּלָא טָרֵף מִמְּשַׁעְבְּדֵי לָא מְהַנֵּי תְּפִיסָה מִשּׁוּם דְּיָכוֹל לִתְבֹּעַ הַלְוָאָתוֹ מֵחַיִּים אֲבָל מִלּוֹקֵחַ קָשֶׁה דְּלָא טָרֵף מִמְּשַׁעְבְּדֵי גַּם לֹא הָיָה יָכוֹל לִתְבֹּעַ מֵחַיִּים וְנִרְאֶה לִי דְּדַוְקָא מְזוֹנֵי דְּלָא גָּבְיָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְהָוֵי נָמֵי תְּנָאֵי ב"ד אַלִּמוּהָ רַבָּנָן טְפֵי לְהוֹעִיל בָּהּ תְּפִיסָה וְהוֹדָה רַבִּי וא"ת כְּמַאן אִי כְּרַבִּי בְּלֹא תְּפִיסָה נָמֵי דְּהָא אָמַר בְּפֶרֶק נַעֲרָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת נא.) אֶחָד נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחְרָיוּת וְאֶחָד נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחְרָיוּת מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת וְאִי כְּר' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר כִּי תָּפְסָה מַאי הָוֵי הָא אָמַר נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחְרָיוּת מוֹצִיאִין לַבָּנִים מִן הַבָּנוֹת וְאוֹמֵר רַבִּי דִּלְעוֹלָם כר"ש בֶּן אֶלְעָזָר וְדַוְקָא לַבָּנִים מִן הַבָּנוֹת מוֹצִיאִין אֲבָל מִן הָאִשָּׁה לֹא וְהָא דְּקָא מוֹתֵב מָר בַּר רַב אָשֵׁי מַאי שְׁנָא לִכְתֻבָּה כו' וּבָעֵי לְמֵימַר מַאי דְּתָפְסָה תָּפְסָה לָאו מִשּׁוּם דְּהָכִי סְבִירָא לֵהּ דְּהָא אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא לָא פְּלִיג דְּאָמַר אֵין תְּפִיסָה מוֹעֶלֶת לְאַחַר מִיתָה אֶלָּא הָכִי קָאָמַר מַאי דְּתָפְסָה תָּפְסָה כְּלוֹמַר בָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי דְּמוֹעִיל תְּפִיסָה לִמְזוֹנוֹת לְאַחַר מִיתָה עַל כָּרְחָךְ כְּר' טַרְפוֹן דְּמַאי דְּתָפְסָה תָּפְסָה וְאִם כֵּן לְרַבִּי טַרְפוֹן בִּכְתֻבָּה נָמֵי מַאי דְּתָפְסָה תָּפְסָה ור"ח וַהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת פֵּרְשׁוּ דְּהָכָא מַיְרֵי בִּתְפִיסָה מֵחַיִּים וְדַוְקָא לִמְזוֹנֵי מְהַנְּיָא אֲבָל לִכְתֻבָּה לֹא מִשּׁוּם דְּלָא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגָּבוֹת מֵחַיִּים וּפָסַק בַּהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת כְּרָבִינָא וְקָשֶׁה שֶׁהֲרֵי פָּסַק בִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים בְּכוּלֵּי הַשַּׁ"ס הִלְכְתָא כְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי בַּר מִמֵּיפָךְ שְׁבוּעָה וְאוֹדִיתָא וְגַם הֶעָרוּךְ ור"ח פָּסְקוּ כְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי בַּר מִמֵּיפָךְ שְׁבוּעָה וְחִוֵּרֵי וְכָתַב וְסִימָנָךְ כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן טָהוֹר הוּא אַף עַל פִּי שֶׁכָּתַב הריב"ן שֶׁרָאָה בִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים לֵית הִלְכְתָא כְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי אֶלָּא בְּמֵיפָךְ שְׁבוּעָה וְאוֹדִיתָא דּוֹמֶה הוּא שה"ג עַצְמָן תּוֹסָפוֹת כְּאוֹתָם שֶׁפָּסְקוּ לֵית הִלְכְתָא כְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי בְּמֵיפָךְ שְׁבוּעָה וְאוֹדִיתָא וצ"ל דְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי דְּקָאָמַר הָכָא אֵינוֹ אֶלָּא אִתְקַפְתָּא בְּעָלְמָא וְלָאו דס"ל הָכִי ור"ח פָּסַק כְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי וְהַרְבֵּה הֶאֱרַכְתִּי בּוֹ לְעֵיל בְּרֵישׁ הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פד: וְשָׁם.) מ"ר: **יְתוֹמִים** אָמְרוּ נְתַנֵּנוּ אוֹמֵר רַבִּי דְּמַיְרֵי בִּמְזוֹנוֹת שֶׁעָבְרוּ דְּמוּכַח מִלְּתָא טְפֵי מִשּׁוּם דְּשָׁתְקָה עַד הַשְׁתָּא דְּיַתְמֵי קוּשְׁטָא קָאָמְרֵי אֲבָל בִּמְזוֹנוֹת דִּלְהַבָּא וַדַּאי עַל הַיְתוֹמִין לְהָבִיא רְאָיָה דְּהָא רַבִּי יוֹחָנָן הוּא דְּאָמַר בפ"ק דב"מ (דַּף יז. וְשָׁם) הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה ב"ד לֹא אָמַר כְּלוּם וַאֲפִילּוּ לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ דְּר' יוֹחָנָן הָכָא מוֹדֶה דְּלָא מְהֵימְנֵי לוֹמַר פָּרַעְתִּי דְּאִי מְהֵימְנֵי מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם שֶׁתִּקְּנוּ לָהּ מְזוֹנוֹת כָּל שָׁעָה יֹאמְרוּ פָּרַעְתִּי מִדֵּי דַּהֲוָה אַכְּתֻבָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין דְּכ"ע מוֹדוּ דְּלָא מָצֵי אָמַר פָּרַעְתִּי מֵהַאי טַעְמָא דְּפָרֵשִׁית. מ"ר:

מסורת הש"ס

א שבת לז.

ב בבא מציעא יב:

ג לעיל סא.; לעיל ד:

ד ברכות סא.

ה שבת סג:

ו לעיל סט:

ז בבא מציעא קי.

תורה אור השלם

לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב [איוב ו, יד]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' ח, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' צה סעי' ד:

ב מיי' פי"ח מהל' אישות הל' ז, טוש"ע אה"ע סי' צה סעי' ג:

ג מיי' פה' מהל' תלמוד תורה הל' ח, טוש"ע יו"ד סי' רמב סעי' יט:

ד מיי' פה' מהל' תלמוד תורה הל' ח, טוש"ע יו"ד סי' רמב סעי' יט:

ה מיי' פה' מהל' תלמוד תורה הל' ח, טוש"ע יו"ד סי' רמב סעי' כ:

ו מיי' פי"ח מהל' אישות הל' י, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' כ כג:

ז מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יא:

ח מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כו, טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' יד:

ט מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כו, טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' יד:

י טור אה"ע סי' צג:

יא מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כו, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' יד:

נִכְסֵי בְּחֶזְקַת יַתְמֵי קָיְמִי וְעַל אַלְמָנָה לְהָבִיא רְאָיָה, אוֹ דִּלְמָא נִכְסֵי בְּחֶזְקַת אַלְמָנָה קָיְמִי, וְעַל הַיְּתוֹמִים לְהָבִיא רְאָיָה. [א]תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי לֵוִי: אַלְמָנָה, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִיסֵּת — עַל הַיְּתוֹמִים לְהָבִיא רְאָיָה. נִיסֵּת — עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה. [ב(א)]אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי, כְּתַנָּאֵי: מוֹכֶרֶת, וְכוֹתֶבֶת: "אֵלּוּ לִמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי" וְ"אֵלּוּ לִכְתוּבָּה מָכַרְתִּי", דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מוֹכֶרֶת וְכוֹתֶבֶת סְתָם, וְכֵן כֹּחָהּ יָפֶה. מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר בָּעֵי לְפָרוֹשֵׁי, סָבַר: נִכְסֵי בְּחֶזְקַת יַתְמֵי קָיְמִי, וְעַל הָאַלְמָנָה לְהָבִיא רְאָיָה. וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: לָא בָּעֵי לְפָרוֹשֵׁי, נִכְסֵי בְּחֶזְקַת אַלְמָנָה קָיְמִי, וְעַל הַיְּתוֹמִים לְהָבִיא רְאָיָה. [ג]מִמַּאי? דִּלְמָא דְּכוּלֵּי עָלְמָא נִכְסֵי בְּחֶזְקַת אַלְמָנָה קָיְמִי, וְעַל הַיְּתוֹמִים לְהָבִיא רְאָיָה, וְרַבִּי יְהוּדָה עֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן — דְּלָא לִיקְרוֹ לַהּ רַעַבְתָנוּתָא. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, הָא דְּבָעֵי רַבִּי יוֹחָנָן, תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מִמַּתְנִיתִין: מוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, וְכוֹתֶבֶת: "אֵלּוּ לִמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי"! אֶלָּא מִמַּתְנִיתִין לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינַּהּ, דְּעֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן. הָכִי נָמֵי עֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן. [דה]אִי נָמֵי: דְּכוּלֵּי עָלְמָא נִכְסֵי בְּחֶזְקַת יַתְמֵי קָיְמִי, וְהַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי — כִּדְאַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא. דְּאָמַר אַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא, מָשָׁל דְּרַבִּי יוֹסֵי לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לִשְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר "תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי בַּעַל חוֹבִי", רָצָה — בְּחוֹבוֹ נוֹטְלָן, רָצָה — בְּמַתָּנָה נוֹטְלָן.

אִם

נִכְסֵי הַבַּעַל: בְּחֶזְקַת יַתְמֵי וְהִיא הַמּוֹצִיאָה מֵהֶם וְעָלֶיהָ לְהָבִיא עֵדִים שֶׁהוֹדוּ יְתוֹמִים בִּפְנֵיהֶם שֶׁלֹּא קִבְּלָהּ וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא תָּבִיא עֵדִים לֹא תִּגְבֶּה: בְּחֶזְקַת אַלְמָנָה קָיְמִי שֶׁהֲרֵי נִשְׁתַּעְבְּדוּ בִּתְנַאי ב"ד: נִשֵּׂאת וְהִיא בָּאָה לִתְבֹּעַ מְזוֹנוֹת שֶׁל שָׁנִים שֶׁעָבְרוּ: עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה דְּמִשֶּׁנִּיסַת אֵין הַנְּכָסִים בִּרְשׁוּתָהּ: וְכוֹתֶבֶת אֵלּוּ לִמְזוֹנוֹת בִּשְׁטָרוֹת הַמְּכִירָה שֶׁהִיא כּוֹתֶבֶת לַלָּקוֹחוֹת כּוֹתֶבֶת אֶת הַמָּכוּר לִמְזוֹנוֹת וּכְשֶׁהִיא מוֹכֶרֶת לְגַבּוֹי כְּתֻבָּה תְּפָרֵשׁ בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר לִכְתֻבָּה מָכַרְתִּי: וְכָךְ כֹּחָהּ יָפֶה כִּדְבָעֵינַן לְפָרוֹשֵׁי: מַאי לָאו בְּהָא פְּלִיגֵי דְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר הַפֵּרוּשׁ יָפֶה לָהּ סָבַר נִכְסֵי בְּחֶזְקַת יַתְמֵי קָיְמִי וְאִי לֹא פֵּרְשָׁה מַה לִכְתֻבָּה וּמַה לִמְזוֹנוֹת סוֹף כְּשֶׁתָּבֹא לִתְבֹּעַ יֹאמְרוּ לָהּ מַה שֶּׁמָּכַרְתְּ לִכְתֻבָּה מָכַרְתְּ וְקַבָּלַת כְּתֻבָּתֵךְ וְאִם תֹּאמַר לָהֶם א"כ תְּנוּ לִי מְזוֹנוֹת שֶׁאָכַלְתִּי הֵם יֹאמְרוּ נְתַנּוּ לִיךְ מִטַּלְטְלִין תָּמִיד בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ וְהֵם נֶאֱמָנִים: וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר נִכְסֵי בְּחֶזְקַת אַלְמָנָה קָיְמִי וְהִיא תַּחֲזִיק בָּהֶם לְצֹרֶךְ מְזוֹנוֹתֶיהָ וּכְתֻבָּתָהּ וַעֲלֵיהֶם לְהָבִיא רְאָיָה לְפִיכָךְ הַסְּתָם יָפֶה לָהּ מִפְּנֵי לָקוֹחוֹת שֶׁלָּקְחוּ שָׂדוֹת מִבַּעְלָהּ שֶׁאִם יִכְלוּ כָּל נִכְסֵי הַיְתוֹמִים תַּחְשֹׁב כָּל מַה שֶּׁמָּכְרָה לִמְזוֹנוֹת וְעַל הַלָּקוֹחוֹת שֶׁלָּקְחוּ מִבַּעְלָהּ תַּחֲזֹר עַל כְּתֻבָּתָהּ שֶׁאִם תְּפָרֵשׁ לִכְתֻבָּה מָכַרְתִּי לֹא תּוּכַל שׁוּב לְנַתְּקָן לִמְזוֹנוֹת וְעַל הַלָּקוֹחוֹת לֹא תַּחֲזֹר עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ דִּתְנַן (גִּטִּין דַּף מח:) אֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים: דְּלָא לִקְרוֹ לַהּ רַעַבְתָּנוּתָא הָרוֹאֶה שֶׁמּוֹכֶרֶת כָּל קַרְקָעוֹת אֵלּוּ סָבוּר שֶׁמּוֹכַרְתָּן לִמְזוֹנוֹת מוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רַעַבְתָּנוּתָא וְשׁוּב אֵין אָדָם נוֹשְׂאָהּ: דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי דְּטַעֲמָא דר' יְהוּדָה לָאו מִשּׁוּם נִכְסֵי בְּחֶזְקַת יַתְמֵי הוּא: הָא דְּבָעֵי ר' יוֹחָנָן עַל מִי לְהָבִיא רְאָיָה נְהִי דְּמַתְנִיתָא דִּפְלוּגְתָּא דר"י וְרַבִּי יוֹסֵי לָא שְׁמִיעַ לֵהּ מַתְנֵי' מִיהָא שְׁמִיעַ לֵיהּ שֶׁהַמִּשְׁנָה נִשְׁנֵית תָּמִיד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ: תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מִמַּתְנִיתִין דְּעַל אַלְמָנָה לְהָבִיא רְאָיָה דְּמַתְנִיתִין נָמֵי מַצְרְכָה לָהּ לְפָרוֹשֵׁי כְּר' יְהוּדָה: דְּעֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן דְּלָא לִקְרוֹ לַהּ רַעַבְתָּנוּתָא: אִי נָמֵי דְּכֻלֵּי עָלְמָא הֵיכָא דְּאָמְרוּ יְתוֹמִים נְתַנּוּ עַל אַלְמָנָה לְהָבִיא רְאָיָה וַאֲפִי' הָכִי לְר' יוֹסֵי הַסְּתָם יָפֶה לָהּ לִטְרִיפַת לָקוֹחוֹת שֶׁבְּחַיֵּי בַּעְלָהּ לִכְתֻבָּה כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי וְכִדְתָנֵי אַבַּיֵּי קַשִּׁישָׁא:

נִכְסֵי בְּחֶזְקַת אַלְמָנָה קָיְמִי וא"ת מָה טַעַם דְּלָא חָשְׁבִינַן נִכְסֵי בְּחֶזְקַת הַבַּעַל חוֹב וְאַמַּאי מְהֵימְנֵי יַתְמֵי לְמֵימַר פָּרַעְנוּ בְּמִלְוֶה עַל פֶּה וְכִי תֵּימָא דְּחָשְׁבִינַן לֵיהּ בְּחֶזְקַת אַלְמָנָה טְפֵי מִשּׁוּם דְּמוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין אִם כֵּן לְרַב וּשְׁמוּאֵל נְהִי דְּלֵית לְהוּ כָּל הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה ב"ד לֹא אָמַר כְּלוּם מ"מ כְּשֶׁאִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ לֹא יִהְיוּ יְתוֹמִין נֶאֱמָנִין לוֹמַר פָּרַעְנוּ דְּכֵיוָן דְּמוֹכֶרֶת לִכְתֻבָּתָהּ שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין נְכָסִים בְּחֶזְקָתָהּ כִּי הָכָא וְכִי תֵּימָא אע"ג דִּנְכָסִים בְּחֶזְקָתָהּ מִיהוּ מְהֵימְנֵי לוֹמַר פָּרַעְנוּ דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא מַדְּלֵית לָהּ כְּתֻבָּה דְּמֵחֲמַת פְּרִיעָה נִקְרְעָה מִיהוּ הֵיכָא דְּאִיכָּא עֵדִים שֶׁנִּשְׂרְפָה לֹא לְהֵימְנוּ וְשֶׁמָּא י"ל אִי אִיכָּא עֵדִים אִין הָכִי נָמֵי א"נ מְזוֹנוֹת שָׁאנֵי דִּכְתֻבָּה מִיָּד שֶׁנִּפְרְעָה נִסְתַּלְּקָה אֲבָל מְזוֹנוֹת לְעוֹלָם יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁתִּתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ הִלְכָּךְ הָווּ נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן טְפֵי מִמְּזוֹנוֹת. מ"ר. וְלָא דָּמֵי לְהָא דְּאָמְרִי' בְּהַמְקַבֵּל (ב"מ קי.) יְתוֹמִים אָמְרוּ אָנוּ הִשְׁבַּחְנוּ וּבַעַל חוֹב אָמַר אֲבִיכֶם הִשְׁבִּיחַ וּמַסְקָנָא דְּמִלְּתָא אַרְעָא כֵּוָן דִּלְגַבַּיְינָא קָיְמָא כְּמַאן דְּגַבְיָא דָּמֵי דְּהָתָם מַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁהַיְתוֹמִין מוֹדִים שֶׁהַקַּרְקַע זֶה לְבַעַל חוֹב שֶׁאֲבִיהֶן עֲשָׂאָהּ אַפּוֹתֵיקֵי וּלְכָךְ מַסִּיק כֵּוָן דִּלְגַבַּיְינָא קָיְמָא כְּמַאן דְּגַבְיָא דָּמֵי וְתֵדַע מִדְּמַיְיתֵי עֲלָהּ סָפֵק זֶה קֹדֶם סָפֵק זֶה קֹדֶם קוֹצֵץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים וְהַיְנוּ הַטַּעַם כֵּיוָן דִּלְקוֹץ קָאֵי כְּמַאן דְּקִיץ דָּמֵי וּלְשָׁם מוֹדֶה בַּעַל הָאִילָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִקְצֹץ אֶלָּא שֶׁשּׁוֹאֵל דָּמִים אִם כֵּן אַרְעָא דִּלְגוּבַיְנָא קַיְמָא נָמֵי מַיְרֵי כה"ג. מ"ר: **נִשֵּׂאת** עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה מִדְּלָא מַשְׁכַּח עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה אֶלָּא בְּנִשֵּׂאת ש"מ דְּנִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ אוֹ דְּתָבְעָה כְּתֻבָּתָהּ בב"ד אֲפִי' בִּמְזוֹנוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶן לְהָבִיא רְאָיָה. מ"ר: **דְּרַבִּי** יְהוּדָה סָבַר נִכְסֵי בְּחֶזְקַת יַתְמֵי קָיְמִי וְעַל אַלְמָנָה לְהָבִיא רְאָיָה לְטַעְמָא דְּפָרֵשִׁית לְעֵיל מִשּׁוּם הָא דְּשָׁתְקָה שֶׁלֹּא תָּבְעָה מְזוֹנוֹתֶיהָ מוּכָח שֶׁהַדִּין עִם הַיְתוֹמִים שֶׁאוֹמְרִים נְתַנּוּ קָשֶׁה מִכָּאן דְּהָכָא אַמַּאי עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה הָא לֹא שַׁיָּךְ הָכָא הַאי טַעְמָא דְּהַאי דְּשָׁתְקָה לְפִי שֶׁמָּכְרָה נְכָסִים וְנִרְאֶה דְּהַיְנוּ טַעְמָא לְעֵיל דַּעֲלֵהּ לְהָבִיא רְאָיָה מִשּׁוּם דְּלָא שַׁיָּךְ הָתָם לְמֵימַר מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם אִם נֶאֱמָנִים לוֹמַר פָּרַעְנוּ מְזוֹנוֹת שֶׁעָבְרוּ שֶׁהֲרֵי הִיא יְכוֹלָה לִתְבֹּעַ כָּל שָׁעָה תְּחִלַּת מְזוֹנוֹת הַבָּאִין וְכֵן הָכָא יְכוֹלָה הִיא לִכְתֹּב אֵלּוּ לִמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי וְאֵלּוּ לִכְתֻבָּה מָכַרְתִּי.

מ"ר: **וְרַבִּי** יוֹסֵי סָבַר נִכְסֵי בְּחֶזְקַת אַלְמָנָה קָיְמִי מַה שֶּׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דוּכָן כֹּחָהּ יָפֶה דְּקָאָמַר ר' יוֹסֵי הַיְנוּ כְּשֶׁכָּלוּ נִכְסֵי הַיְתוֹמִין תַּחֲשֹׁב לְלָקוֹחוֹת כָּל מַה שֶּׁמָּכְרָה לִמְזוֹנוֹת לָא נְהִירָא לְרַבִּי מִדְּאָמַר לְקַמָּן אִי נָמֵי דְּכֻלֵּי עָלְמָא בְּחֶזְקַת יַתְמֵי קָיְמִי וְהַיְנוּ טַעְמָא דְּר' יוֹסֵי כִּדְאַבַּיֵּי מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא לָא אַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ לְר' יוֹסֵי הַאי טַעְמָא וְנִרְאֶה לְרַבִּי דְּהַיְנוּ יִפּוּי כֹּחַ הַשְׁתָּא דְּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא מוֹכֶרֶת סְתָם הִיא מְרֻוַּחַת לוֹמַר אֵלּוּ מָכַרְתִּי לִמְזוֹנוֹת וְלֹא יוּכְלוּ הַיְתוֹמִין לוֹמַר לָהּ אִם שֶׁהָיְתָה אִבְּדָה מְזוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיוּ יְכוֹלִים לוֹמַר לָהּ אִם הָיְתָה כּוֹתֶבֶת אֵלּוּ לִמְזוֹנוֹת וְאֵלּוּ לִכְתֻבָּה וְאָז הָיוּ יְכוֹלִין לוֹמַר שְׁאָר הַמְּזוֹנוֹת מָחֲלָה אֲבָל לְעִנְיַן טְרִיפַת לָקוֹחוֹת אַכַּתִּי לָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ עַד דְּמַסִּיק דכ"ע נִכְסֵי בְּחֶזְקַת יַתְמֵי קָיְמִי דְּאָז לָא מָצֵי לְמֵימַר הַאי יִפּוּי כֹּחַ דִּלְגַבֵּי יְתוֹמִים לֹא תְּהֵא נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר כֻּלָּם לִמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי שֶׁהֲרֵי בְּחֶזְקַת יַתְמֵי קָיְמִי וא"ת מַה יִּפּוּי כֹּחַ הוּא הַשְׁתָּא דְּקָאָמְרָה הַכֹּל מָכַרְתִּי לִמְזוֹנוֹת וְלֹא אִבְּדָה וְכִי אֵין זוֹ אוֹנָאָה דְּשֶׁקֶר הוּא שֶׁהֲרֵי גַּם לִכְתֻבָּה מָכְרָה וי"ל מַאי טַעְמָא שֶׁהָיְתָה שְׁתַּיִם אוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא תָבְעָה מְזוֹנוֹתֶיהָ אִבְּדָה מְזוֹנוֹתֶיהָ דְּמִדְּלָא תְּבַעְתֵּהּ א"כ מְחָלַתָּה וְהָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר הָכִי דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּלָא חָשְׁשָׁה לְתָבְעָם מִשּׁוּם שֶׁיְּכוֹלָה לוֹמַר הַכֹּל מָכַרְתִּי לִמְזוֹנוֹת וְגַם לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס אֵין זוֹ אוֹנָאָה שֶׁאוֹמֶרֶת לַלָּקוֹחוֹת הַכֹּל מָכַרְתִּי לִמְזוֹנוֹת שֶׁהֲרֵי מִן הַדִּין גַּם מְזוֹנוֹת הָיָה לָהּ לִגְבּוֹת מִמְּשַׁעְבְּדֵי אִם לֹא לְפִי שֶׁאֵין קְצוּבִין כִּדְפָרְשִׁינַן בְּגִטִּין וְהָכָא לְעוֹלָם יֵשׁ לַלָּקוֹחוֹת לָהֶם לְאַסּוֹקֵי אַדַּעְתַּיְהוּ מִשּׁוּם כְּתֻבָּה לְהַנִּיחַ מִבְּנֵי חָרֵי כְּשִׁעוּר כְּתֻבָּה אע"פ שֶׁמָּכְרָה לִכְתֻבָּה כֵּיוָן שֶׁיְּכוֹלָה לוֹמַר לִמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי. מ"ר. וא"ת וַהֲלֹא יְכוֹלִין לוֹמַר לָהּ הִנַּחְנוּ לִיךְ מָקוֹם לִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ וי"ל דְּהָוֵי כְּמוֹ אִשְׁתְּדוּף בְּנֵי חָרֵי דְּגָבְיָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי כְּדַאֲמָרַן לְעֵיל וְלֹא שַׁיָּךְ הָכָא לְמֵימַר אַפְסְדָה אַנַּפְשָׁהּ בְּיָדַיִם שֶׁהֲרֵי עָשְׂתָה לְצֹרֶךְ מְזוֹנוֹת אִי נָמֵי בְּלָקוֹחוֹת שֶׁלָּקְחוּ אַחַר שֶׁמְּכָרָהּ: **תִּפְשׁוֹט** לֵיהּ מִמַּתְנִיתִין כו' וא"ת מַאי סָלְקָא דַּעְתִּי' מֵעִקָּרָא דְּלָא תִּפְשׁוֹט י"ל דְּסָלְקָא דַּעְתֵּהּ דְּמַתְנִי' וַדַּאי מִשּׁוּם עֵצָה טוֹבָה אֲבָל בָּרַיְתָא לֹא מַשְׁמַע מִשּׁוּם עֵצָה טוֹבָה אֶלָּא מִשּׁוּם כֹּחָהּ יָפֶה דּוּמְיָא דְּר' יוֹסֵי. נִרְאֶה לִי: **רָצָה** בְּחוֹבוֹ נוֹטְלָן רָצָה בְּמַתָּנָה נוֹטְלָן פִּי' שְׁנֵיהֶם נוֹטְלָן אֶלָּא כְּלוֹמַר רָצָה בְּחוֹבוֹ נוֹטְלָן מִבְּנֵי חָרֵי וְשׁוּב לֹא יוּכַל לִגְבּוֹת הַמַּתָּנָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי מִשּׁוּם הָכִי קָאָמַר אִם נוֹטְלָן בְּמַתָּנָה לֹא כָּךְ יָפֶה כֹּחוֹ פֵּרוּשׁ אִם נוֹטְלָן בְּמַתָּנָה מִבְּנֵי חָרֵי שֶׁיָּכוֹל לִטְרוֹף הַחוֹב מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְכֵן מַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקֻּוּנְט' וְקָשֶׁה לְר' דִּבְשִׁלְהֵי יֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב קלח:) תַּנְיָא שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי בַּעַל חוֹבִי כָּרָאוּי לוֹ נוֹטְלָן וְנוֹטֵל אֶת חוֹבוֹ כו' וּפָרִיךְ מִשּׁוּם דְּאָמַר כָּרָאוּי לוֹ נוֹטְלָן וְנוֹטֵל אֶת חוֹבוֹ וְדִלְמָא כָּרָאוּי לוֹ בְּחוֹבוֹ קָאָמַר וּמְשַׁנֵּי הָא מַנִּי ר' עֲקִיבָא הִיא דְּדָיֵיק לִשָּׁנָא יַתִּירָא מַשְׁמַע דְּאִם לֹא אָמַר אֶלָּא תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי בַּעַל חוֹבִי וְלֹא אָמַר כָּרָאוּי לוֹ אֵינוֹ נוֹטֵל שְׁנֵיהֶן וְנִרְאֶה דְּאִי הֲוָה גָּרֵיס הָתָם לְבַעַל חוֹבִי הֲוָה נִיחָא דְּוַדַּאי כִּי לֹא אָמַר לִפְלוֹנִי אֶלָּא דְּקָאָמַר לְבַעַל חוֹבִי מַשְׁמַע דִּבְחוֹבוֹ קָאָמַר שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ אִם לֹא אָמַר כָּרָאוּי לוֹ וְיֵשׁ סְפָרִים שֶׁכָּתוּב בָּהֶן כָּךְ וְלֹא כָתוּב בָּהֶן לִפְלוֹנִי אֲבָל הֵיכָא דְּכָתַב לִפְלוֹנִי בַּעַל חוֹבִי נִכָּר מֵהַלָּשׁוֹן דִּבְמַתָּנָה קָאָמַר שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ וְדָבָר זֶה תָּלוּי בִּסְבָרָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כז, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ טו:

ב מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כ, טור אה״ע סי׳ קג:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כ, טור אה״ע סי׳ קג:

ד מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ טז:

ה מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יז:

ו מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יח:

ז מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יט, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ רנג סעי׳ ח:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות; ברכות ד.

ב בבא מציעא קי.

אִם בְּמַתָּנָה נוֹטְלָן לֹא כָּךְ יָפֶה כֹּחוֹ. כֵּיצַד מוֹכֶרֶת? אָמַר רַבִּי דָּנִיאֵל בַּר רַב קַטִּינָא אָמַר רַב הוּנָא: מוֹכֶרֶת אַחַת לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְלוֹקֵחַ מְפַרְנֵס אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. וְרַב יְהוּדָה אָמַר: מוֹכֶרֶת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, וְלוֹקֵחַ מְפַרְנֵס אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב הוּנָא: מוֹכֶרֶת לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְלוֹקֵחַ מְפַרְנֵס אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: מוֹכֶרֶת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, וְלוֹקֵחַ מְפַרְנֵס אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. [א(א)]אָמַר אַמֵּימָר, הִלְכְתָא: מוֹכֶרֶת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְלוֹקֵחַ מְפַרְנֵס אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר: דְּרַב הוּנָא מַאי? אֲמַר לֵיהּ: לָא שְׁמִיעַ לִי, כְּלוֹמַר: לָא סְבִירָא לִי. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב שֵׁשֶׁת: מוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת, מַהוּ שֶׁתַּחֲזוֹר וְתִטְרוֹף לִכְתוּבָּה? [בג(ב)]קָמִיבַּעְיָא לְהוּ בִּדְרַב יוֹסֵף. דְּאָמַר רַב יוֹסֵף: אַרְמַלְתָּא דְּזַבֵּין — אַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי, וּבֵי דִּינָא דְּזַבֵּין — אַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי. מַאי? כֵּיוָן דְּאַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי, טָרְפָא, אוֹ דִלְמָא מָצֵי אָמְרִי לַהּ: נְהִי דְּאַחְרָיוּת דְּעָלְמָא לָא קַבֵּילְתְּ עִילָּוָךְ, אַחְרָיוּת דְּנַפְשָׁךְ מִי לָא קַבּוֹלֵי קַבֵּילְתְּ? [ד]אֲמַר לֵיהּ, תְּנֵיתוּהָ: מוֹכֶרֶת וְהוֹלֶכֶת עַד כְּדֵי כְתוּבָּתָהּ, וְסֶמֶךְ לָהּ שֶׁתִּגְבֶּה כְּתוּבָּתָהּ מִן הַשְּׁאָר. שְׁמַע מִינַּהּ: שַׁיַּירָא — אִין, לָא שַׁיַּירָא — לָא. וְדִלְמָא עֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן, דְּלָא לִיקְרוֹ לַהּ הַדְרָנִיתָא. אִם כֵּן, לִיתְנֵי: ״גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ מִן הַשְּׁאָר״, מַאי ״סֶמֶךְ לָהּ״? שְׁמַע מִינַּהּ: שַׁיַּירָא — אִין, לָא שַׁיַּירָא — לָא. אִיבַּעְיָא לְהוּ: זַבֵּין וְלָא אִיצְטְרִיכוּ לֵיהּ זוּזֵי, הָדְרִי זְבִינֵי, אוֹ לָא הָדְרִי זְבִינֵי? תָּא שְׁמַע: דְּהָהוּא גַּבְרָא דְּזַבֵּין אַרְעָא לְרַב פָּפָּא, דְּאִצְטְרִיכוּ לֵיהּ זוּזֵי לְמִיזְבַּן תּוֹרֵי. לְסוֹף לָא אִיצְטְרִיכוּ לֵיהּ, וְאַהְדְּרַיהּ נִיהֲלֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַרְעֵיהּ. רַב פָּפָּא לְפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין הוּא דַּעֲבַד. תָּא שְׁמַע: דְּהָהוּא בְּצוֹרְתָּא דַּהֲוָת בִּנְהַרְדְּעָא, זַבְּנִינְהוּ כּוּלֵּי עָלְמָא לְאַפַּדְנַיְיהוּ, לְסוֹף אֲתוֹ חִיטֵּי. אֲמַר לְהוּ רַב נַחְמָן: דִּינָא הוּא דְּהָדְרִי אַפַּדְנֵי לְמָרַיְיהוּ. הָתָם נָמֵי: זְבִינֵי בְּטָעוּת הֲווֹ, דְּאִיגַּלַּאי מִילְּתָא דְּאַרְבָּא בְּעִקּוּלֵי הֲוָה קָיְימָא. אִי הָכִי, הַיְינוּ דַּאֲמַר לֵיהּ רָמֵי בַּר שְׁמוּאֵל לְרַב נַחְמָן: אִם כֵּן נִמְצֵאתָ מַכְשִׁילָן לֶעָתִיד לָבֹא! אֲמַר לֵיהּ: אַטּוּ כָּל יוֹמָא בְּצוֹרְתָּא שְׁכִיחָא? אֲמַר לֵיהּ: אִין, בְּצוֹרְתָּא בִּנְהַרְדְּעָא מִשְׁכָּח שְׁכִיחָא. [ה]וְהִלְכְתָא: זַבֵּין וְלָא אִיצְטְרִיכוּ לֵיהּ זוּזֵי — הָדְרִי זְבִינֵי. [ו]מַתְנִי׳ אַלְמָנָה, בֵּין מִן הָאֵירוּסִין בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין — מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִן הַנִּשּׂוּאִין מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, מִן הָאֵירוּסִין לֹא תִמְכּוֹר אֶלָּא בְּבֵית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. וְכֹל שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת — לֹא תִמְכּוֹר אֶלָּא בְּבֵית דִּין. גְּמָ׳ בִּשְׁלָמָא מִן הַנִּשּׂוּאִין — מִשּׁוּם מְזוֹנֵי,

אֶלָּא

אִם נְטָלָן בְּמַתָּנָה לֹא כָּךְ כֹּחוֹ יָפֶה שֶׁיּוּכַל לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת עַל הַחוֹב וְלֹא יוּכַל לִטְרוֹף עַל הַמַּתָּנָה אַף זוֹ עַל הַמְּזוֹנוֹת לֹא תּוּכַל לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת וְעַל הַכְּתֻבָּה תִּטְרוֹף אוֹתָם וְאִם מִפְּנֵי הַיְּתוֹמִים שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הַכֹּל לִכְתֻבָּה מָכַרְתְּ וְנִתְקַבַּלְתְּ כְּתֻבָּתֵךְ יְכוֹלָה הִיא לְהַעֲמִיד עֵדִים שֶׁיִּרְאוּ אֶת הַנִּמְכָּר לִמְזוֹנוֹת וְאִם תִּצְטָרֵךְ לְכָךְ יָבֹאוּ וְיָעִידוּ וְאֶת הַנִּמְכָּר לִכְתֻבָּה לֹא תּוֹדִיעַ מִפְּנֵי הַלָּקוֹחוֹת: מוֹכֶרֶת לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כְּדֵי מְזוֹנוֹת שֶׁל שָׁנָה תִּמְכֹּר יַחַד: וְהַלּוֹקֵחַ לֹא יִמְסֹר לָהּ כָּל הַמָּעוֹת אֶלָּא דְּמֵי מְזוֹנוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ שֶׁאִם תִּנָּשֵׂא יַחֲזִיר מַה שֶּׁבְּיָדוֹ לַיּוֹרְשִׁים: מַהוּ שֶׁתַּחֲזֹר וְתִטְרֹף אוֹתָם הַקַּרְקָעוֹת עַצְמָן: אַרְמַלְתָּא דְּזַבֵּין שְׂדֵה יְתוֹמִים לִמְזוֹנוֹת אוֹ לִכְתֻבָּה וְקִבְּלָה עָלֶיהָ אַחְרָיוּת: אַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי אַחְרָיוּת הַלָּקוֹחוֹת חוֹזֵר עַל הַיְּתוֹמִים שֶׁהֲרֵי עֲלֵיהֶן הָיָה הַחוֹב: טָרְפָא וְהֵם יַחְזְרוּ עַל הַיְּתוֹמִים: מוֹכֶרֶת וְהוֹלֶכֶת לִמְזוֹנוֹת: עַד שֶׁלֹּא יוֹתֵר קַרְקַע לַיּוֹרְשִׁים אֶלָּא שִׁעוּר כְּתֻבָּתָהּ: וְסָמַךְ לָהּ וְאוֹתוֹ הַשְּׁאָר יְהֵא סֶמֶךְ לָהּ לִגְבּוֹת מִשָּׁם כְּתֻבָּתָהּ: זַבֵּן וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי מָכַר שָׂדֵהוּ וְאָנוּ יוֹדְעִים שֶׁהָיָה חָפֵץ לִקְנוֹת שָׂדֶה פְּלוֹנִי אוֹ פְּרַגְמַטְיָא פְּלוֹנִית בְּאוֹתָן מָעוֹת: וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי שֶׁחָזְרוּ בָּהֶן הַמּוֹכְרִים: בְּצֻרְתָּא יֹקֶר הַבָּא בִּשְׁעָרִים פִּתְאוֹם: זַבְנִינְהוּ לְאַפַּדְנַיְהוּ לִקְנוֹת חִטִּין: דְּאַרְבֵּי בְּעִקּוּלֵי הֲווּ קָיְמִי שֶׁעַל יְדֵי שֶׁגָּדַל הַנָּהָר הֻצְרְכוּ הַסְּפִינוֹת לָלֶכֶת עֲקַלְקַלּוֹת וְאִלּוּ יָדְעוּ הַמּוֹכְרִים כֵּן לֹא הָיוּ מוֹכְרִים בָּתֵּיהֶם וּמִשְׁעַת מְכִירָה הֲוָה לֵיהּ טָעוּת אֲבָל הֵיכָא דִּמְכִירָה לָאו בְּטָעוּת הֲוַאי כְּגוֹן חָזְרוּ בָּהֶן מוֹכְרֵי הַחִטִּין לְאַחַר שֶׁמָּכְרוּ אֵלּוּ בָּתֵּיהֶם אוֹ שֶׁבָּאוּ חִטִּין מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁעֲדַיִן לֹא נֶעֶקְרוּ מִמְּקוֹמָם לָא הָדְרִי: אִי הָכִי הַיְנוּ וַדַּאי דְּאָמַר לֵיהּ כו' נִמְצֵאתָ מַכְשִׁילָן דְּאִי בָּעֵי לְזַבּוֹנֵי קַרְקַע לֹא יִמְצְאוּ קוֹנִים: וַאֲמַר לִי' אִין בְּצוֹרְתָּא בִּנְהַרְדְּעָא מִשְׁכָּח שְׁכִיחַ וְחָיְישִׁינַן לְדִלְמָא אָתוּ אַרְבֵּי דְּקָיְמִי בְּעִקּוּלֵי וְהָדְרִי זְבִינַיְהוּ שְׁמַע מִנָּהּ טַעְמָא מִשּׁוּם מֶקַח טָעוּת הָוֵי דְּאִי בְּדַאֲתוּ חִטִּין מִמָּקוֹם קָרוֹב אוֹ שֶׁבָּאוּ לְאֵלּוּ לְבַדָּם דְּטַעְמָא מִשּׁוּם זַבֵּן וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי הֲוָה מִדֵּי דְּלָא שְׁכִיחַ הוּא וְלֵיכָּא מִכְשׁוֹל: מַתְנִי' בֵּין מִן הָאֵרוּסִין שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת וּמוֹכֶרֶת לִכְתֻבָּה: בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין שֶׁהִיא מוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִן הַנִּשּׂוּאִין שֶׁהִיא מוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת: מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לִהְיוֹת יוֹשֶׁבֶת וּמִתְעַנָּה עַד שֶׁיִּזְדַּקְּקוּ לָהּ בֵּית דִּין אֲבָל מִן הָאֵרוּסִין שֶׁאֵין מְכִירָתָהּ אֶלָּא לִכְתֻבָּה לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין:

אוֹ דִלְמָא נְהִי דְּאַחְרָיוּת דְּעָלְמָא כו'. וְלָא דָּמֵי לְהַהִיא דִּלְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף צב.) רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאַחֲרָיוּת וְחָזַר רְאוּבֵן וּלְקָחָהּ מִשִּׁמְעוֹן בְּאַחְרָיוּת דְּבַמַּסְקָנָא אָמַר רָבָא נְהִי דְּאַחְרָיוּת דְּעָלְמָא לָא קַבֵּיל עִלָּוֵהּ אַחְרָיוּת דְּנַפְשֵׁהּ מִי לָא קַבֵּיל עִלָּוֵהּ לָא דָּמֵי דְּהָתָם וַדַּאי כֵּיוָן שֶׁרְאוּבֵן לֹוֶה דִּין הוּא שֶׁיִּטְרְפוּ מִמֶּנּוּ הַקַּרְקַע וְאֵין עַל שִׁמְעוֹן לִפְרֹעַ כֵּיוָן דְּבָאת לִידֵי רְאוּבֵן הֲנָאָה שֶׁקִּבֵּל הַמָּעוֹת אֲבָל הָכָא שֶׁהַיּוֹרְשִׁין חַיָּבִין לָהּ מְזוֹנוֹת יְכוֹלָה לִמְכֹּר וְלַחֲזֹר וְלִטְרוֹף שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁחוֹזֶרֶת וְטוֹרֶפֶת חוֹב שֶׁלָּהּ הִיא נִפְרַעַת וְאֵין כָּאן עִוּוּת הַדִּין כְּלָל: **וְסֶמֶךְ** לָהּ שֶׁתִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָהּ מִן הַשְּׁאָר וא"ת מַאי נָפְקָא לָהּ מִנַּהּ בֵּין מַה שֶּׁהָיְתָה מוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת וּבֵין מַה שֶּׁתִּמְכֹּר לִכְתֻבָּה נָפְקָא מִנַּהּ שֶׁתּוּכַל לִמְכֹּר בְּיַחַד כְּדֵי כְתֻבָּתָהּ אֲבָל לִמְזוֹנוֹת אֵינָהּ מוֹכֶרֶת אֶלָּא לְשִׁשָּׁה חָדְשֵׁי' וְלוֹקֵחַ מְפַרְנֵס אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְעוֹד אִם נִשֵּׂאת אַחֵר שֶׁמְּכָרָהּ הַלּוֹקֵחַ לֹא יִתֵּן כִּי אִם אַחַת לְל' יוֹם וְלֹא תּוּכַל לִגְבּוֹת מֵהֶן לִכְתֻבָּה דְּהָא מְטַּלְטְלִין נִינְהוּ וּמְזוֹנוֹת אָבְדָה: **מַאי** סָמַךְ לָהּ ש"מ שַׁיַּרָא אִין לָא שַׁיַּרָא לָא וא"ת תִּקְשֵׁי מֵהָכָא לְרָמִי בַּר חָמָא דַּהֲוָה בָּעֵי לְמֵימַר לְעֵיל גַּבֵּי רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן דַּאֲפִילּוּ אַחְרָיוּת דְּנַפְשֵׁהּ לָא קַבֵּיל עִלָּוֵהּ וְהָא בְּהַךְ בָּרַיְתָא אָמְרִי' גַּבֵּי אִשָּׁה אַחְרָיוּת דְּנַפְשָׁהּ מִיהָא קִבְּלָה עֲלָהּ וכ"ש הָתָם לְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ לְעֵיל וי"ל דְּמָצֵי לְמֵימַר רָמֵי בַּר חָמָא דְּהָכָא וַדַּאי אַחְרָיוּת דְּנַפְשָׁהּ מְקַבֶּלֶת [אע"ג דְּאַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי הַיְנוּ מֵעָלְמָא אֲבָל אַנַּפְשָׁהּ מִיהוּ קִבְּלָה] דְּהָא אֵינָהּ מוֹכֶרֶת בְּהֶדְיָא שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת אֲבָל הָתָם שֶׁמָּכַר לוֹ בְּהֶדְיָא שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת אֲפִילּוּ אַחְרָיוּת דְּנַפְשֵׁהּ לָא קַבֵּיל עִלָּוֵהּ. מ"ר: מַאי סָמַךְ לָהּ ש"מ שַׁיַּרָא אִין לָא שַׁיַּרָא לָא. וא"ת תִּקְשֵׁי מֵהָכָא לְרָמִי בַּר חָמָא דַּהֲוָה בָּעֵי לְמֵימַר לְעֵיל גַּבֵּי רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן דַּאֲפִילּוּ אַחְרָיוּת דְּנַפְשֵׁהּ לָא קַבֵּיל עִלָּוֵהּ וְהָא בְּהַךְ בָּרַיְתָא אָמְרִי' גַּבֵּי אִשָּׁה אַחְרָיוּת דְּנַפְשָׁהּ מִיהָא קִבְּלָה עֲלָהּ וכ"ש הָתָם לְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ לְעֵיל וי"ל דְּמָצֵי לְמֵימַר רָמֵי בַּר חָמָא דְּהָכָא וַדַּאי אַחְרָיוּת דְּנַפְשָׁהּ מְקַבֶּלֶת [אע"ג דְּאַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי הַיְנוּ מֵעָלְמָא אֲבָל אַנַּפְשָׁהּ מִיהוּ קִבְּלָה] דְּהָא אֵינָהּ מוֹכֶרֶת בְּהֶדְיָא שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת אֲבָל הָתָם שֶׁמָּכַר לוֹ בְּהֶדְיָא שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת אֲפִילּוּ אַחְרָיוּת דְּנַפְשֵׁהּ לָא קַבֵּיל עִלָּוֵהּ. מ"ר: **זַבֵּן** וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי הָדְרִי זְבִינֵי כו' וּכְגוֹן שֶׁגִּלָּה דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת הַמֶּכֶר דְּאָמַר דְּלִזְבַּן תּוֹרֵי קָא זָבִין לְהוּ דְּאִי שָׁתַק הָווּ לְהוּ דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב וְכֵן בְּפֶרֶק ב' דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מט:) גַּבֵּי הַהוּא גַּבְרָא דְּזַבֵּין נִכְסֵיהּ אַדַּעְתָּא לְמִסַּק לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל הָתָם נָמֵי בְּדִגְלֵי דַּעְתֵּהּ וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בָּהֶם גִּלּוּי דַּעַת עַד שֶׁיַּתְנֶה כְּגוֹן אִם הָיָה מוֹכֵר מַלְבּוּשָׁיו אַדַּעְתָּא לְמִסַּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּזֶהוּ דָּבָר שֶׁאֵין רְגִילִין לִמְכֹּר אַדַּעְתָּא דְּהָכִי הָתָם וַדַּאי אֵין מוֹעִיל גִּלּוּי דַּעַת שֶׁאִם לֹא תֹּאמַר כֵּן מֵעַכְשָׁו אֵין צָרִיךְ לְשׁוּם תְּנַאי אֶלָּא גִּלּוּי דַּעַת בְּעָלְמָא וּבְכָל מָקוֹם בָּעֵינַן דּוּמְיָא דִּתְנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן תְּנַאי כָּפוּל אֶלָּא וַדַּאי גִּלּוּי דַּעַת בְּמִלְּתָא שֶׁאֵין רְגִילוּת לַעֲשׂוֹת כֵּן לָא מְהַנֵּי עַד שֶׁיַּתְנֶה וְיֵשׁ דְּבָרִים דַּאֲפִילּוּ גִּלּוּי דַּעַת אֵין צָרִיךְ כְּגוֹן שְׁטַר מַבְרַחַת דִּלְעֵיל פֶּרֶק הָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (כְּתֻבּוֹת דַּף עט. וְשָׁם.) וְכֵן הַהִיא דִּבְפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב קלב. וְקמו:) דְּתַנְיָא הֲרֵי שֶׁהָלַךְ בְּנוֹ לִמְדִינַת הַיָּם וְשָׁמַע שֶׁמֵּת בְּנוֹ וְעָמַד וְכָתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים וְאַחַ"כ בָּא בְּנוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר אֵין מַתָּנָתוֹ מַתָּנָה בְּיָדוּעַ שֶׁאִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּנוֹ קַיָּם לֹא הָיָה כּוֹתֵב. מ"ר: **אִי** הָכִי הַיְנוּ דא"ל רָמֵי בַּר שְׁמוּאֵל לְרַב נַחְמָן א"כ נִמְצֵאתָ מַכְשִׁילָן כו' פֵּי' רַשִׁ"י אִי הָכִי הַיְנוּ וַדַּאי דא"ל נִמְצֵאתָ מַכְשִׁילָן כו' א"ל בְּצֻרְתָּא מַשְׁכַּח שְׁכִיחֵי וְחָיֵי"שׁ דִּלְמָא אָתוּ אַרְבֵּי בְּעִקּוּלֵי וְהָדְרִי זְבִינֵי דְּאִי בְּדַאֲתוּ חִטִּין מִמָּקוֹם קָרוֹב אוֹ שֶׁבָּאוּ לְאֵלּוּ לְבַדָּן דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּזַבֵּין וְלָא אִצְטְרִיךְ לֵהּ זוּזֵי הָדְרִי זְבִינֵי מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחַ הוּא וְלֵיכָּא מִכְשׁוֹל וְקָשֶׁה לְפָרֵשׁ זֶה דְּמַאי הוֹכָחָה הִיא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ מִשּׁוּם דְּלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי הָדְרִי זְבִינֵי וּמִיהוּ כָּל שֶׁכֵּן הֵיכָא דְּהָווּ בְּעִקּוּלֵי כִּדְמוֹכַח שְׁמַעְתָּא דְּאָז הָוֵי מֶקַח טָעוּת יוֹתֵר וְאִם כֵּן שַׁפִּיר קָאָמַר דְּנִמְצֵאת מַכְשִׁילָן לֶעָתִיד הוֹאִיל דְּבְכָל עִנְיָן הָדְרִי זְבִינֵי כִּדְפָרְשִׁינַן הִלְכָּךְ נִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם אִי הָכִי קֻשְׁיָא הוּא הוֹאִיל דְּאָמַר דְּהַאי הָדְרִי זְבִינֵי דַּוְקָא מִשּׁוּם דִּבְעִקּוּלֵי הֲווּ קָיְמִי הֵיכִי קָאָמַר בְּצֻרְתָּא בִּנְהַרְדְּעָא מַשְׁכַּח שְׁכִיחַ הֲלֹא זֹאת בְּצֻרְתָּא דְּאַרְבֵּי בְּעִקּוּלֵי הֲווּ קָיְמִי פְּשִׁיטָא דְּלָא שְׁכִיחַ הוּא וּבִשְׁלָמָא אִי פָּשְׁטִינַן מִנָּהּ זַבֵּן וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי הָדְרִי זְבִינֵי הַיְנוּ וַדַּאי דִּשְׁכִיחָא דְּרֹב פְּעָמִים הָיָה לָהֶם בַּצֻּרְתָּא וְנִיחָא נָמֵי לְפִי זֶה הָא דְּפָסְקִינַן הִלְכְתָא לְפִי פְּשִׁיטַת הַבַּעְיָא:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא יג:
ב לקמן ק.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כא, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ל:
ב מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יג:
ג מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ג, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ד:
ד טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ כט:
ה מיי׳ פי״א מהל׳ מכירה הל׳ ח, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ רז סעי׳ ג:
ו מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יג, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ א:

(א)אֶלָּא מִן הָאֵירוּסִין מַאי טַעְמָא? אָמַר עוּלָּא: מִשּׁוּם חִינָּא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ גְּרוּשָׁה. לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם חִינָּא — גְּרוּשָׁה נָמֵי בָּעֲיָא חֵן, לְמַאן דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין — גְּרוּשָׁה לָא אִיכְפַּת לֵיהּ. תְּנַן: וּגְרוּשָׁה לֹא תִמְכּוֹר אֶלָּא בְּבֵית דִּין. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין — גְּרוּשָׁה לָא אִיכְפַּת לֵיהּ. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם חִינָּא, גְּרוּשָׁה נָמֵי בָּעֲיָא חֵן! הָא מַנִּי — רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. אִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָא תְּנָא לֵיהּ רֵישָׁא: מִן הָאֵירוּסִין לֹא תִמְכּוֹר כו׳? מַהוּ דְּתֵימָא: אַלְמָנָה מִן הָאֵירוּסִין הוּא דְּלָא נְפִישׁ חֵן דִּידַהּ, אֲבָל גְּרוּשָׁה דִּנְפִישׁ חֵן דִּידַהּ, אֵימָא תִּיבְעֵי חֵן. הָא נָמֵי תְּנֵינָא: ״כֹּל שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת״. לְאֵתוּיֵי מַאי? לָאו לְאֵתוּיֵי גְּרוּשָׁה? א(ב)לָא, לְאֵתוּיֵי ״מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת״ — כִּדְרַבִּי זֵירָא. דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת — בַּעַל חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ. תָּא שְׁמַע: כְּשֵׁם שֶׁמּוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, כָּךְ יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשֵׁי כְתוּבָּתָהּ מוֹכְרִים שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין, כִּי הֵיכִי דְּאִיהִי לָא נִיחָא לֵיהּ דְּתִתְבַּזֵּי — יוֹרְשֶׁיהָ נָמֵי לָא נִיחָא לֵיהּ דְּלִיבַזּוּ, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם חִינָּא, יוֹרְשֶׁיהָ מַאי חֵן אִיכָּא? תַּרְגְּמַהּ עוּלָּא: כְּגוֹן שֶׁיְּרָשַׁתָּה בִּתָּהּ אוֹ אֲחוֹתָהּ. ב־דמַתְנִי׳ מָכְרָה כְּתוּבָּתָהּ אוֹ מִקְצָתָהּ, מִשְׁכְּנָה כְּתוּבָּתָהּ אוֹ מִקְצָתָהּ, נָתְנָה כְּתוּבָּתָהּ לְאַחֵר אוֹ מִקְצָתָהּ — לֹא תִמְכּוֹר אֶת הַשְּׁאָר אֶלָּא בְּבֵית דִּין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוֹכֶרֶת הִיא אֲפִילּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים. וּמוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, וְכוֹתֶבֶת ״לִמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי״. וּגְרוּשָׁה לֹא תִמְכּוֹר אֶלָּא בְּבֵית דִּין. (ג)גְּמָ׳ מַתְנִיתִין מַנִּי? רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. דְּתַנְיָא: מָכְרָה כְּתוּבָּתָהּ, מִשְׁכְּנָה כְּתוּבָּתָהּ, עָשְׂתָה כְּתוּבָּתָהּ אַפּוֹתֵיקִי לְאַחֵר — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָכְרָה וְלֹא מִשְׁכְּנָה כְּתוּבָּתָהּ אֶלָּא מֶחֱצִיתָהּ — אִבְּדָה מְזוֹנוֹתֶיהָ. לְמֵימְרָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר דְּלָא אָמְרִינַן מִקְצָת כֶּסֶף כְּכָל כֶּסֶף, וְרַבָּנַן סָבְרִי אָמְרִינַן מִקְצָת כֶּסֶף כְּכָל כֶּסֶף? ה(ד)הָא אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ! דְּתַנְיָא: ״וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ״ — פְּרָט לְבוֹגֶרֶת שֶׁכָּלוּ בְּתוּלֶיהָ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁירִין בְּבוֹגֶרֶת. הָתָם בִּקְרָאֵי פְּלִיגֵי. רַבִּי מֵאִיר סָבַר: ״בְּתוּלָה״ — אֲפִילּוּ מִקְצָת בְּתוּלִים. ״בְּתוּלֶיהָ״ — עַד דְּאִיכָּא כּוּלְּהוּ בְּתוּלִים. ״בִּבְתוּלֶיהָ״, בִּכְדַרְכָּהּ — אִין, שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ — לָא. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבְרִי: ״בְּתוּלָה״ — שְׁלֵמָה מַשְׁמַע, ״בְּתוּלֶיהָ״ — אֲפִילּוּ מִקְצָת בְּתוּלִים.

״בִּבְתוּלֶיהָ״

אֶלָּא מִן הָאֵרוּסִין מַאי טַעְמָא לָא אַטְרְחוּהָ רַבָּנָן [לָבֹא] לְבֵית דִּין כְּכָל שְׁאָר מוֹצִיאֵי שְׁטַר חוֹב: **מִשּׁוּם חִנָּא** שֶׁיְּהוּ בַּעֲלֵיהֶן לְחֵן בְּעֵינֵיהֶן וְלֹא יִמָּנְעוּ הַנָּשִׁים מִלְּהִנָּשֵׂא לַאֲנָשִׁים: **גְּרוּשָׁה נָמֵי בָּעֲיָא חֵן** תַּקַּנְתָּא דְּמִשּׁוּם חִנָּא שֶׁהֲרֵי תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא וְלֹא מֵאַהֲבַת הָאִישׁ הִלְכָּךְ מַה לִּי אֲהוּבָה מַה לִּי שְׂנוּאָה: **ר"ש הִיא** דְּלֵית לֵיהּ חִנָּא דְּגַבֵּי אַלְמָנָה מִן הָאֵרוּסִין נָמֵי מִשּׁוּם דִּלְכְתֻבָּה קָא מְזַבְּנָה אָמַר לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בב"ד: **דְּלָא נְפִישׁ חֵן דִּידַהּ** שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ חִבַּת בִּיאָה וְלֹא יֵרַע בְּעֵינֵי הַנָּשִׁים אִם הֶטְרְחָה זוֹ: **אֵימָא תִּבְעֵי חֵן** וַאֲפִי' לְרַבִּי שִׁמְעוֹן: **הָא נָמֵי תְּנֵינָא** בְּסֵיפָא דְּמִלְּתֵהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: **לָאו לְאֵתוּיֵי גְּרוּשָׁה** מִן הַנִּשּׂוּאִין דְּאִי מִן הָאֵרוּסִין הָא אַשְׁמְעִינַן אַלְמָנָה וכ"ש גְּרוּשָׁה: **מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת** וּמִן הָאֵרוּסִין וְלָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּלָא תִּמְכֹּר לִכְתֻבָּתָהּ אֶלָּא בְּב"ד דְּהָא מֵאַלְמָנָה שָׁמְעִינַן לָהּ אֶלָּא אַגַּב אוֹרְחֵהּ אַשְׁמְעִינַן דִּמְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת כְּגוֹן זָרַק לָהּ גִּטָּהּ סָפֵק קָרוֹב לָהּ סָפֵק קָרוֹב לוֹ ברה"ר אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַיְתוֹמִים אִם מֵת: **כִּדְרַבִּי זֵירָא** דְּאָמַר בַּעְלָהּ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ בְּחַיָּיו [וְאַשְׁמְעִינַן מַתְנֵי' דְּדַוְקָא בְּחַיָּיו] מִשּׁוּם דִּמְעַכֶּבֶת בִּשְׁבִילוֹ לְהִנָּשֵׂא אֲבָל לְאַחַר מִיתָה לֹא דְּדִלְמָא גֵּרוּשִׁין הָווּ וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת דְּמִסְּפֵיקָא לָא מַפְּקִי' מָמוֹנָא: **יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשֵׁי כְּתֻבָּתָהּ** גָּרְסִינַן וְלָא גָּרְסִינַן וְיוֹרְשֵׁי: **מַאי חֵן אִיכָּא** הֲרֵי הַנִּטְרָחִים לְבֵית דִּין אֲנָשִׁים הֵן: **שֶׁיָּרְשַׁתָּה בִּתָּהּ אוֹ אֲחוֹתָהּ** דְּמִשּׁוּם דִּדָה בָּעֵינַן תַּקַּנְתָּא שֶׁלֹּא תִּמָּשֵׁךְ מִלְּהִנָּשֵׂא: **מַתְנֵי' לֹא תִּמְכֹּר אֶת הַשְּׁאָר כו'** ר"ש קָאָמַר לָהּ דְּאָמַר אֵין מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בב"ד אֶלָּא לִמְזוֹנוֹת וְזוֹ מִכֵּיוָן שֶׁגָּבְתָה מִקְצָתָהּ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת וְהָכִי מוֹקֵי לָהּ בַּגְּמָרָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים** מוֹכֶרֶת הִיא לִכְתֻבָּתָהּ אֲפִלּוּ לִפְרָקִים וְאַף עַל פִּי כֵן מוֹכֶרֶת בֵּינְתַיִם לִמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בב"ד: **וְכוֹתֶבֶת** בִּשְׁטַר הַמְּכִירָה: **לִמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי** מִשּׁוּם עֵצָה טוֹבָה כִּדְאָמַר לְעֵיל: **וּגְרוּשָׁה לֹא תִּמְכֹּר לִכְתֻבָּתָהּ**: אֶלָּא בְּב"ד לְמָ"ד טַעְמָא מִשּׁוּם אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה כו' הָא לֹא אִכְפַּת לֵיהּ וְדִבְרֵי הַכֹּל הִיא וּלְמַאן דְּאוֹקֵי טַעְמָא מִשּׁוּם חִנָּא הָא ר"ש הִיא: **גְּמ' מַתְנֵי' מַנִּי** ת"ק דְּמַתְנִי': **מָכְרָה כְּתֻבָּתָהּ** כֻּלָּהּ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת דִּבְרֵי ר"מ אֲבָל מָכְרָה מִקְצָתָהּ יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת: **לָא אָמְרִינַן מִקְצָת כֶּסֶף** מֹהַר הַבְּתוּלוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֲדַיִן עָלֵיהֶם הֲרֵי הוּא כְּכֻלּוֹ וְיִתֵּן לָהּ מְזוֹנוֹת: **פְּרָט לְבוֹגֶרֶת** וְלָא אָמְרִינַן מִקְצָת בְּתוּלִים כְּכָל הַבְּתוּלִים: **בְּתוּלֶיהָ** אִי הֲוָה כְּתִיב וְהוּא אִשָּׁה בְּתוּלָה יִקָּח: **בִּבְתוּלֶיהָ** בִּמְקוֹם בְּתוּלִים הִקְפִּיד הַכָּתוּב אֲבָל נִבְעֲלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְהִיא נַעֲרָה כְּשֵׁרָה לְכֹה"ג:

אַלְמָנָה מִן הָאֵרוּסִין הוּא דְּלָא נְפִישׁ חֵן דִּידַהּ אֲבָל גְּרוּשָׁה כו' פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל גְּרוּשָׁה נְפִישׁ חֵן דִּידַהּ דְּיֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת וְהוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ לִגְבּוֹת כָּל כָּךְ אֵימָא שֶׁתִּמְכֹּר שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין א"נ יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁהִיא צְרִיכָה חֵן יוֹתֵר לְנָשֵׂא שֶׁהִיא בְּזוּיָה יוֹתֵר מִן הָאַלְמָנָה: **לְאֵתוּיֵי** מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּאַגַּב אוֹרְחֵהּ קמ"ל דִּמְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת אֵינָהּ גּוֹבָה מְזוֹנוֹת מִן הַיְּתוֹמִים וְזוֹ הִיא מִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא דְּמִסָּפֵק שֶׁמָּא מְגֹרֶשֶׁת גְּמוּרָה הָיְתָה לֹא תּוֹצִיא מְזוֹנוֹת מִן הַיְתוֹמִין הִלְכָּךְ נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל לְאֵתוּיֵי מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת הָא דִּתְנַן כֹּל שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת לֹא תִּמְכֹּר הָא יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת תִּמְכֹּר שֶׁלֹּא בב"ד וְאֵי זוֹ הִיא זוֹ אַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין וּמַרְבֶּה מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת וְאֵין לִתְמֹהַּ מַאי קמ"ל אִם מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין דְּמָצֵי לְמֵימַר דְּעִקָּרָא דְּמִלְּתָא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּבַת מְזוֹנוֹת הִיא אִי נָמֵי מָצִינוּ לְמֵימַר דְּאַף הַמְּכִירָה שֶׁלֹּא בב"ד קמ"ל דאע"ג דְּלָא מִדִּינָא הִיא נִזּוֹנֶת אֶלָּא מִשּׁוּם דַּאֲגִידָא בֵּהּ ס"ד דְּלָא תִּקְנוּ לָהּ רַבָּנָן לִמְכֹּר שֶׁלֹּא בב"ד דְּסַגֵּי לָהּ אִי אִית לָהּ אַפֵּי' בב"ד: **מָכְרָה** כְּתֻבָּתָהּ נִרְאֶה לִי לְפָרֵשׁ דְּהַיְנוּ מָנֶה וּמָאתַיִם וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּקָאָמַר לֹא תִּמְכֹּר הַשְּׁאָר אֶלָּא בְּב"ד דְּהַיְנוּ תּוֹסֶפֶת: **מַתְנִיתִין** מַנִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא דְּתַנְיָא כו' וא"ת מִמַּתְנִיתִין נָמֵי תִּפְשׁוֹט דְּאַתְיָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מִדְּקָתָנֵי לֹא תִּמְכֹּר אֶת הַשְּׁאָר אֶלָּא בְּבֵית דִּין דְּהַיְנוּ כר"ש דְּאָמַר כֹּל שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין וי"ל דַּחֲכָמִים נָמֵי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לְהוּ בְּהָא דְּאָמַר כֹּל שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בב"ד וְאִי מִדְּקָתָנֵי מוֹכֶרֶת אֲפִלּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים וּמוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בב"ד מַשְׁמַע מִשּׁוּם דְּאַכַּתִּי לֹא הִפְסִידָה מְזוֹנוֹת הוּא דְּמוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ שֶׁלֹּא בב"ד: **בִּבְתוּלֶיהָ** בִּכְדַרְכָּהּ אִין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ לָא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר עַד שֶׁיְּהוּ כֻּלָּן קַיָּמִין בֵּין כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ דְּאִם כֵּן לִשְׁתּוֹק קְרָא מִנֵּהּ וּמִמֵּילָא הֲוָה מְמַעֲטִינַן בְּעוּלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ מִיּו"ד שֶׁל בְּתוּלֶיהָ כְּמוֹ בּוֹגֶרֶת אֲבָל מִבְּתוּלָה בְּלֹא יו"ד לֹא אֶפְשָׁר לוֹמַר דַּהֲוָה מְמַעֲטִינַן לֵיהּ דְּהָא בִּקְנָס שֶׁל נַעֲרָה כְּתִיב בְּתוּלָה וְאַפֵּי' הָכֵי יֵשׁ לָהּ קְנָס כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף י.) מוֹדֶה רַבִּי דִּלְעִנְיַן קְנָס דְּכֻלְּהוּ מְשַׁלְּמִי וְכֵן גַּבֵּי נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה דִּכְתִיב בְּתוּלָה אָמְרִינַן הָתָם דְּכֻלְּהוּ בִּסְקִילָה וַאֲפִילּוּ רַבִּי לָא פְּלִיג אֶלָּא מִשּׁוּם דִּכְתִיב לְבַדּוֹ וּמִיהוּ קָשֶׁה לִי אֵימָא בִּבְתוּלֶיהָ אָתָא לְרַבּוֹת בּוֹגֶרֶת וְלֹא בְּעוּלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְנִרְאֶה לִי דְּמַשְׁמַע לֵיהּ טְפֵי לְאוֹקְמָהּ בִּבְעוּלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע בִּבְתוּלֶיהָ בִּמְקוֹם בְּתוּלִים כְּלוֹמַר בִּמְקוֹם בְּתוּלִים בְּעִנְיָן שֶׁתְּהֵא בְּתוּלָה: **בְּתוּלָה** שְׁלֵמָה מַשְׁמַע קָשֶׁה לְרַבִּי אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב גַּבֵּי קְנָס נַעֲרָה לְמַעוּטֵי בּוֹגֶרֶת תִּפּוֹק לֵהּ מִבְּתוּלָה שְׁלֵמָה מַשְׁמַע וַאֲפִלּוּ אִם תִּמְצָא לוֹמַר הַהוּא בְּתוּלָה אִצְטְרִיךְ לְכִדְדָרְשִׁינַן לֵיהּ בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף כט:) אַכַּתִּי קָשֶׁה מֵהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סא:) (וְשָׁם) אֵין בְּתוּלָה אֶלָּא נַעֲרָה וְכֵן הוּא אוֹמֵר וְהַנַּעֲרָה טֹבַת מַרְאֶה מְאֹד בְּתוּלָה וּלְהַאי תַּנָּא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב בְּתוּלָה נַעֲרָה בְּכָל מָקוֹם כֵּיוָן דִּכְתַב בְּתוּלָה יָדְעִינַן שֶׁהִיא נַעֲרָה וְעוֹד קָשֶׁה מֵהָא דְּאָמַר גַּבֵּי נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה בָּאוּ עָלֶיהָ עֲשָׂרָה וַעֲדַיִן הִיא בְּתוּלָה כֻּלָּן בִּסְקִילָה וְהָאֵי תַּנָּא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב בְּתוּלָה דְּמַשְׁמַע שְׁלֵמָה לְמַעֵט שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וַאֲפִילּוּ רַבִּי לָא פְּלִיג מֵהַאי טַעְמָא דִּבְתוּלָה שְׁלֵמָה מַשְׁמַע וְאָמְרִינַן נָמֵי בְּקִדּוּשִׁין (דַּף י.) מוֹדֶה רַבִּי לְעִנְיַן קְנָס דְּכֻלְּהוּ מְשַׁלְּמִי וְאַמַּאי וְהָא כְּתִיב בֵּהּ בְּתוּלָה וְשֶׁמָּא י"ל הָתָם מִשּׁוּם דְּדָרְשִׁינַן (שָׁם ט:) בְּעוּלָה בַּעַל בַּעַל עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּעוּלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְאֵין אַחֵר עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּעוּלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כה, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ ב:

ב מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יח, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ א:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כ, טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעי׳ כה:

ד מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יג, ש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ ג:

ה מיי׳ פי״ז מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג, סמג עשין נז:

מסורת הש״ס

א לעיל עד:

ב בבא מציעא יב:; בבא בתרא מז.

ג לעיל נד.

ד יבמות נט.

תורה אור השלם

וְהוּא אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח [ויקרא כא, יג]

[א]"בְּבְתוּלֶיהָ" — שֶׁיְּהוּ כָּל בְּתוּלֶיהָ קַיְימִין, בֵּין בִּכְדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ. הָהִיא אִיתְּתָא דִּתְפַסָה כָּסָא דְּכַסְפָּא בִּכְתוּבְּתַהּ, קָתָבְעָה מְזוֹנֵי. אֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא. אֲמַר לְהוּ לְיַתְמֵי: זִילוּ הַבוּ לַהּ מְזוֹנוֹת, לֵית דְּחָשׁ לְהָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: לָא אָמְרִינַן מִקְצַת כֶּסֶף כְּכָל כֶּסֶף. שְׁלַח לֵיהּ רַבָּה בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב יוֹסֵף: מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין צְרִיכָה שְׁבוּעָה, אוֹ אֵין צְרִיכָה שְׁבוּעָה? וְתִבְעֵי לָךְ הַכְרָזָה?! [בג]אֲמַר לֵיהּ: הַכְרָזָה לָא קָמִיבַּעְיָא לִי, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב נַחְמָן: אַלְמָנָה שֶׁשָּׁמָה לְעַצְמָהּ — לֹא עָשְׂתָה וְלֹא כְּלוּם. [ד]הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאַכְרוּז — אַמַּאי לֹא עָשְׂתָה וְלֹא כְּלוּם? אֶלָּא לָאו, דְּלָא אַכְרוּז, וּלְעַצְמָהּ הוּא דְּלֹא עָשְׂתָה וְלֹא כְּלוּם, הָא לְאַחֵר — מַה שֶּׁעָשְׂתָה עָשְׂתָה. [ה]לְעוֹלָם דְּאַכְרוּז, וּדְאָמְרִי לַהּ: מַאן שָׁם לִיךְ? כִּי הַאי דְּהָהוּא גַּבְרָא דְּאַפְקִידוּ גַּבֵּיהּ כִּיסְתָּא דְּיַתְמֵי. אֲזַל, שָׁמַהּ לְנַפְשֵׁיהּ בְּאַרְבַּע מְאָה זוּזֵי. אִיַּיקַּר קָם בְּשֵׁית מְאָה. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי. אֲמַר לֵיהּ: מַאן שָׁם לָךְ? [ו]וְהִלְכְתָא: צְרִיכָה שְׁבוּעָה וְאֵינָהּ צְרִיכָה הַכְרָזָה. [ז]מַתְנִי׳ אַלְמָנָה שֶׁהָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ מָאתַיִם, וּמָכְרָה שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם, אוֹ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה — נִתְקַבְּלָה כְּתוּבָּתָהּ. [ח](א)הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ מָנֶה, וּמָכְרָה שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה — מִכְרָהּ בָּטֵל. אֲפִילּוּ הִיא אוֹמֶרֶת אַחְזִיר דִּינָר לַיּוֹרְשִׁין — מִכְרָהּ בָּטֵל. (ב)רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְעוֹלָם מִכְרָהּ קַיָּים, עַד שֶׁתְּהֵא שָׁם כְּדֵי שֶׁתְּשַׁיֵּיר בְּשָׂדֶה — בַּת תִּשְׁעָה קַבִּין, וּבְגִנָּה — בַּת חֲצִי קַב, וּכְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא — בֵּית רוֹבַע. [ט](ג)הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז וּמָכְרָה לָזֶה בְּמָנֶה, וְלָזֶה בְּמָנֶה, וְלָאַחֲרוֹן יָפֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה — שֶׁל אַחֲרוֹן בָּטֵל, וְשֶׁל כּוּלָּן מִכְרָן קַיָּים. גְּמָ׳ מַאי שְׁנָא שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה — דְּאָמְרִי לַהּ: אַתְּ אַפְסֵדְתְּ, שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם נָמֵי, תֵּימָא: אֲנָא אַרְוַוחְנָא! אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ:

כָּאן

בְּתוּלֶיהָ קַיָּמִין לְעִנְיַן בְּעִילָה שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ: דִּתְפְסָה כָּסָא דְּכַסְפָּא וְלֹא הָיָה בּוֹ שִׁעוּר כְּתֻבָּתָהּ: צְרִיכָה שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא גָּבְתָה יוֹתֵר: שֶׁשָּׁמָה לְעַצְמָהּ לָקְחָה שְׂדֵה הַיְתוֹמִים לְעַצְמָהּ בְּשׁוּמַת כְּתֻבָּתָהּ: לֹא עָשְׂתָה וְלֹא כְּלוּם וְאִם רָצוּ הַיְתוֹמִים לְהַגְבּוֹתָהּ מָעוֹת לְאַחַר זְמַן חוֹזְרִין וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ: מַאן שָׁם לִיךְ מִמִּי קִבַּלְתְּ מְכִירָה זוֹ לֹא מִבֵּית דִּין וְלֹא מִיְּתוֹמִין לְפִיכָךְ לֹא יָצָא הַקַּרְקַע מֵרְשׁוּת הַיְתוֹמִין אֲבָל הֵיכָא דְּשַׁמְתְּ לַאֲחֲרִינֵי נָפַק מֵרְשׁוּת הַיּוֹרְשִׁין שֶׁהֲרֵי נָתְנוּ לָהּ חֲכָמִים רְשׁוּת לִמְכֹּר: כִּסְתָּא מִסְפּוֹא לָשׁוֹן אַחֵר כְּסִיתָא גָּרַס עֲצֵי אַלְמֻגִּים שֶׁקּוֹרִין קורא"ל: מַתְנִי' שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ דְּאָמְרִינַן לָהּ אַתְּ אַפְסַדְתְּ: מִכְרָהּ בָּטֵל שֶׁאוֹתוֹ דִּינָר אֵין לָהּ רְשׁוּת לִמְכֹּר נִמְצָא שֶׁכָּל הַמֶּכֶר טָעוּת שֶׁהֲרֵי בְּבַת אַחַת הָיָה: לְעוֹלָם מִכְרָהּ קַיָּם וְהִיא תַּחֲזִיר אֶת הַדִּינָר לַיּוֹרְשִׁין דְּמַה הִפְסִידָתַן: עַד שֶׁיְּהֵא בְּאוֹנָאָה כְּדֵי שֶׁאִלּוּ לֹא הָיְתָה הָאוֹנָאָה הָיָה מִשְׁתַּיֵּר בְּשָׂדֶה בַּת תִּשְׁעָה קַבִּין אוֹ הָאוֹנָאָה עַצְמָהּ תִּשְׁעָה קַבִּין וְהוּא הַדִּין אִם נִשְׁאַר לַיְּתוֹמִים שָׁם לְבַד הָאוֹנָאָה ט' קַבִּין דְּכֵיוָן דְּיֵשׁ לַיְּתוֹמִים קַרְקַע שָׁם כְּשִׁעוּר שָׂדֶה יֹאמְרוּ לָהּ אֵין רְצוֹנֵנוּ לִמְכֹּר קַרְקַע הָרָאוּי לָנוּ אֲבָל אִם אֵין הָאוֹנָאָה רְאוּיָה לְהִצְטָרֵף לִכְדֵי שָׂדֶה לֹא הִפְסִידָתַן כְּלוּם: וּבְגִנָּה בַּת חֲצִי קַב שֶׁזֶּה שִׁעוּר גִּנָּה: וּכְדִבְרֵי ר' עֲקִיבָא שֶׁשָּׁמַעְנוּ מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בְּבֵית רֹבַע הוּא שִׁעוּר גִּנָּה:

שֶׁיְּהוּ בְּתוּלֶיהָ קַיָּמִין בֵּין כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ פֵּרוּשׁ בְּעִנְיַן שֶׁאוֹתָן מִקְצָת בְּתוּלִים יְהוּ קַיָּמִים בְּכָל מָקוֹם וְלָא מָצֵי לְמֵימַר שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ לֹא דִּלְשְׁתּוֹק קְרָא מִנֵּהּ: **מוֹכֶרֶת** שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין צְרִיכָה שְׁבוּעָה כו' וְאִם תֹּאמַר מַתְנִי' הִיא בְּפֶרֶק הַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין לד: וְשָׁם) דִּתְנַן אֵין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְאִיכָּא לְמֵימַר הַהִיא בְּאַלְמָנָה מִן הָאֵרוּסִין כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר כֹּל שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין וְנִרְאֶה לְרַבִּי דֹּחַק וְעוֹד קַשְׁיָא לִי דִּלְפוּם סוּגְיָא דִּשְׁמַעְתָּא לֹא פָּשַׁט לֵיהּ רַב יוֹסֵף מִידִי וְאַמַּאי תִּפְשׁוֹט לֵיהּ דְּעַל כָּרְחָךְ בְּאַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין הִיא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא נִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ וא"ר זֵירָא אָמַר שְׁמוּאֵל לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּאַלְמָנָה אֲבָל גְּרוּשָׁה מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ וְטַעֲמָא דְּאַלְמָנָה שָׁאנֵי בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּקָא טִרְחָא קַמֵּי יַתְמֵי אָתְיָא וּמוֹרְיָא הֶתֵּירָא אַלְמָא הֲוָה מָצֵי לְמִפְשַׁט מִמִּלְּתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל דִּבְאַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין מַיְירֵי דְּאִי מִן הָאֵרוּסִין מַיְירֵי לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר קָא טָרְחָא קַמֵּי יַתְמֵי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּבֵית אָבִיהָ אֶלָּא אוֹמֵר רַבִּי דְּהַךְ שְׁבוּעָה לֹא מִשּׁוּם צְרָרֵי אֶלָּא כִּדְפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁלֹּא גָּבְתָה יוֹתֵר וְלָא מִבַּעְיָא לֵיהּ בְּמָכְרָה לִמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בב"ד דְּהָא לְקַמָּן פְּסִיק הִלְכְתָא צְרִיכָה שְׁבוּעָה וַאֲנַן קַיְמָא לַן שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁאָמַר חָנָן הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ דִּתְנַן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף קה.) מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת חָנָן אוֹמֵר תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף וְלֹא תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה וְהַהוּא בַּסּוֹף הַיְנוּ בִּשְׁעַת גְּבִיַּת כְּתֻבָּה דְּהָא לְעֵיל בְּשִׁלְהֵי הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פח:) מוּקֵי רַבִּי יִרְמְיָה חָנָן כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר כָּל זְמַן שֶׁתּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ אֵינָהּ תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ אֵין יוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ מַשְׁמַע דְּשׁוּם שְׁבוּעָה אֵין מַזְקִיקִין אוֹתָהּ עַד זְמַן תְּבִיעַת כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא נִרְאֶה לְרַבִּי דִּבְמוֹכֶרֶת לִכְתֻבָּה מִבַּעְיָא לֵיהּ דִּתְחִלָּה קֹדֶם גְּבִיַּת כְּתֻבָּתָהּ מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא עִכְּבָה מִשֶּׁל בַּעְלָהּ כְּלוּם וּלְאַחַר שֶׁמָּכְרָה נְכָסִים שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין לִגְבּוֹת מֵהֶן כְּתֻבָּתָהּ מִבַּעְיָא לֵיהּ אִם חוֹזְרִין וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא גָּבְתָה יוֹתֵר וְעוֹד אוֹמֵר רַבִּי דְּהַךְ שְׁבוּעָה דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ לֹא כְּפֵ"ה שֶׁלֹּא גָּבְתָה יוֹתֵר אֶלָּא מִבַּעְיָא לֵיהּ אִי מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא זִלְזְלָה בַּנְּכָסִים וְכֵן מוּכָח מִדְּקָאָמַר תִּיבָּעֵי לָךְ הַכְרָזָה דְּהָוֵי נָמֵי שֶׁלֹּא תְּזַלְזֵל וְכֵן פֵּי' ר"ת.

מ"ר: **וְתִבְעֵי** לָךְ הַכְרָזָה דְּמִדְּמִבַּעְיָא לָךְ שְׁבוּעָה מִכְּלָל דִּפְשִׁיטָא לָךְ דְּלָא בָּעֵי הַכְרָזָה דְּאִי הֲוָה בָּעֵי הַכְרָזָה כ"ש דִּצְרִיכָה שְׁבוּעָה: **אָמַר** לֵהּ הַכְרָזָה לָא קָא מִבַּעְיָא לִי דִּפְשִׁיטָא שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הַכְרָזָה וא"ת הָא אָמְרִינַן לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף פז.) לִכְרָגָא לִמְזוֹנֵי וְלִקְבוּרָה מְזַבְּנִינַן בְּלָא אַכְרָזְתָּא מַשְׁמַע הָא לִשְׁאָר מִלֵּי בָּעֵינַן הַכְרָזָה וְעוֹד תְּנַן בַּעֲרָכִין (דַּף כא:) שׁוּם הַיְתוֹמִים ל' יוֹם וְאוֹמֵר רַבִּי הָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁבֵּית דִּין מוֹכְרִין דְּאִי טָעוּ בְּפָחוֹת מִשְּׁתוּת מִכְרָן קַיָּם הִלְכָּךְ צְרִיכֵי הַכְרָזָה שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד נִכְסֵי יְתוֹמִים אֲבָל אַלְמָנָה אֲפִילּוּ מָכְרָה שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה תְּנַן דְּמִכְרָהּ בָּטֵל וְאֵין יָכוֹל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּהַכְרָזָה וְהָא דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף ק:) ב"ד שֶׁמָּכְרוּ שֶׁלֹּא בְּהַכְרָזָה נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁטָּעוּ בְּדָבָר מִשְׁנָה וְחוֹזְרִין מַאי קָא מַשְׁמַע לַן תְּנֵינָא שׁוּם הַיְתוֹמִין כו' וּמַסִּיק הָנֵי מִלֵּי שָׁלִיחַ אַלְמָא דְּבִשְׁלִיחַ גּוּפֵהּ צָרִיךְ הַכְרָזָה אע"ג דְּאִי מוֹזִיל חוֹזֵר לָא קָשֶׁה מִדֵּי חֲדָא דְּהָא בִּשְׁלִיחַ ב"ד מוֹקְמִינַן לָהּ כְּמוֹ שֶׁפֵּי' רַבֵּינוּ תָּם וְעוֹד אֲפֵי' שָׁלִיחַ דְּעָלְמָא לָא קָשֶׁה מִידִי דְּלָא אַלְמוּהָ רַבָּנַן לְשָׁלִיחַ שֶׁיִּמְכֹּר בְּלֹא הַכְרָזָה כְּמוֹ אַלְמָנָה: **אֶלָּא** לָאו דְּלָא אַכְרוּז כו' תֵּמַהּ לִי אַכַּתִּי הֵיכִי פָּשִׁיט מֵהָכָא דִּלְמָא הָא דְּקָאָמַר רַב נַחְמָן אַלְמָנָה שֶׁשָּׁמָה לְעַצְמָהּ לֹא עָשְׂתָה וְלֹא כְּלוּם הָא לְאַחֵר עָשְׂתָה בְּמָכְרָה לִמְזוֹנוֹת דְּאֵינָהּ צְרִיכָה שְׁבוּעָה כִּדְפֵּי' לְעֵיל וְהוֹאִיל וְכֵן אֵינָהּ צְרִיכָה הַכְרָזָה וְאָמַר לִי רַבִּי דְּלָא מְפַלֵּג רַב נַחְמָן בֵּין מוֹכֶרֶת לִמְזוֹנוֹת לְמוֹכֶרֶת לִכְתֻבָּה: **דְּאָמְרִי** לַהּ מַאן שָׁם לִיךְ כְּלוֹמַר מִי הֶחֱזִיקֵךְ בְּאֵלּוּ הַנְּכָסִים שֶׁאֵין לָךְ אָדָם שֶׁיָּכוֹל לִזְכּוֹת בְּקַרְקַע חֲבֵרוֹ אִם לֹא יַחֲזִיקוּהוּ בָּהּ ב"ד אֲבָל הָא לָא קָאָמַר שׁוּמָא מַמָּשׁ דאע"ג דְּלֵיכָּא ב"ד מֻמְחִין ב"ד הֶדְיוֹטוֹת מִיהָא אִיכָּא כִּדְאִיתָא בְּהֶדְיָא בְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ לב. וְשָׁם) וּמַה שֶּׁמַּחֲזִיקִין אוֹתָהּ אוֹתָם ב"ד הֶדְיוֹטוֹת לָא חֲשִׁיבָא חֲזָקָה דְּיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת הֵם וְאֵינָן אֶלָּא בְּקִיאֵי בְּשׁוּמָא בְּעָלְמָא וְתֵמַהּ לְרַבִּי דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּאִם הֶחֱזִיקוּהָ ב"ד הָיְתָה יְכוֹלָה לְעַכֵּב הַקַּרְקַע לְעַצְמָהּ וּבְהַמַּפְקִיד (שָׁם לח.) תַּנְיָא הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ יַיִן וְהֶחֱמִיץ דְּבַשׁ וְהִדְבִּישׁ עוֹשֶׂה לָהֶם תַּקָּנָה וּמוֹכְרָן בב"ד וּכְשֶׁהוּא מוֹכְרָן מוֹכְרָן לַאֲחֵרִים וְאֵינוֹ מוֹכְרָן לְעַצְמוֹ כַּיּוֹצֵא בוֹ כו' וְהָא לֹא מָצִינוּ לְמֵימַר דְּהָא דְּקָאָמַר בב"ד הַיְנוּ בִּרְשׁוּת ב"ד הַשּׁוּמָא אֲבָל אִם יָדְעוּ ב"ד הַשּׁוּמָא יָכוֹל לְעַכְּבָם לְעַצְמוֹ דְּבִירוּשַׁלְמִי מַסִּיק עַל הַהוּא מַעֲשֶׂה דְּיוֹחָנָן חָקוֹקָאָה דְּמַיְתִינַן בפ"ק דִּפְסָחִים (דַּף יג. וְשָׁם) א"ל צֵא וּמוֹכְרָן בב"ד אַלְמָא אע"ג דַּהֲוָה רַבִּי קָא יָהֵיב לֵיהּ רְשׁוּתָא לְיוֹחָנָן חָקוֹקָאָה הֲוָה מַצְרִיךְ לֵיהּ מְכִירָה בב"ד וְאוֹמֵר רַבִּי דְּהָתָם הֲוֵי טַעְמָא מִשּׁוּם חֲשָׁדָא וְהִלְכָּךְ קָאָמַר שֶׁלֹּא יְעַכֵּב לְעַצְמוֹ וְדַוְקָא בְּדָבָר הַנִּפְקָד כִּי הָתָם שַׁיָּיךְ חֲשָׁדָא דִּכְלֵי עָלְמָא לָא יָדְעֵי שב"ד יָדְעוּ בְּשׁוּמָא אֲבָל הָכָא אֵלּוּ הַנְּכָסִים יָדְעוּ הָעוֹלָם שֶׁעַל יְדֵי ב"ד בָּאוּ לְיָדָהּ וְגַבֵּי כִּסְתָּא דְּיַתְמֵי נָמֵי כְּמוֹ כֵן יָדְעוּ וְלֵיכָּא חֲשָׁדָא אִי נָמֵי הָכָא הַבֵּית דִּין עַצְמָם הֵם הַמַּפְקִידִים הִלְכָּךְ יֵשׁ לָהּ לְעַכֵּב עַל יָדָם אֲבָל הָתָם שֶׁהִפְקִיד אַחֵר אֶצְלוֹ לֹא יְעַכְּבֶנּוּ לְעַצְמוֹ וּמִיהוּ אַהַהִיא דִּירוּשַׁלְמִי מִתְמַהּ רַבִּי אַמַּאי לֹא מוֹעִיל בְּפִקָּדוֹן רְשׁוּת בֵּית דִּין לַעֲשׂוֹת הַנִּפְקָד שָׁלִיחַ לִמְכֹּר שֶׁלֹּא בב"ד לְתַקָּנַת הַמַּפְקִיד דְּקָא בָּעֵי הָתָם מְכִירָה בְּבֵית דִּין הֲלֹא גַּבֵּי מְכִירַת קַרְקָעוֹת לְצֹרֶךְ הָאַלְמָנָה תִּקְּנוּ שָׁלִיחַ וְאִיכָּא נָמֵי לְמ"ד דַּהֲוָה כְּדַיָּינִין וְשֶׁמָּא הָתָם בִּירוּשַׁלְמִי בב"ד הֶדְיוֹטוֹת קָאֵי וְאֵין לִתְמֹהַּ אִי קָרֵי לָהּ בֵּית דִּין הוֹאִיל וְלָא קָתָנֵי גַּבַּיְהוּ ב"ד גָּמוּר דְּהָא קָרֵי מְכִירַת אַלְמָנָה שֶׁלֹּא בב"ד אע"ג דְּאִיכָּא הֶדְיוֹטוֹת כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי גַּבַּיְהוּ ב"ד גָּמוּר: **אַלְמָנָה** שֶׁמָּכְרָה שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם אוֹ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה כו' בִּירוּשַׁלְמִי פָּרִיךְ וְיַחֲזֹר הַמִּקָּח וּמוּקֵי לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן כְּשֶׁהוּזַל הַמִּקָּח כְּשֶׁהוּקִיר הַמִּקָּח וְרֵישׁ לָקִישׁ אוֹמֵר אֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אִם הָיָה דָּבָר מֻפְלָג יֵשׁ לוֹ אוֹנָאָה מַתְנִיתִין פְּלִיגָא אַר' יוֹחָנָן אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם אוֹנָאָה הַקַּרְקָעוֹת פָּתַר לֵיהּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מֻפְלָג פֵּי' ר"ח שֶׁלֹּא הִגִּיעַ אוֹנָאָה עַד כְּדֵי דְּמֵי הַחֵפֶץ מִכְּלָל דְּבִטּוּל מִקָּח לְרַבִּי יוֹחָנָן הָוֵי בִּכְדֵי דְּמֵיהֶן וְכִי הַאי גַּוְנָא מְפָרֵשׁ ר"ת הָא דְּאָמַר רַב נַחְמָן בְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף נז. וְשָׁם) הָדָא אָמְרָה אוֹנָאָה אֵין לָהֶן בִּטּוּל מִקָּח יֵשׁ לָהֶן לָאו דּוּמְיָא דְּמִטַּלְטְלִין בְּיָתֵר מִשְּׁתוּת אֶלָּא בַּחֲצִי כְּגוֹן שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה אֲבָל פָּחוֹת אֲפִילּוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה הַמִּקָּח קַיָּם וְהָא דִּפְסְקִינַן בְּהַמְקַבֵּל (שָׁם קח.) זְבַן בְּמָאתַיִם וְשָׁוֶה מָנֶה אָמְרֵי נְהַרְדָּעֵי מִשְּׁמֵהּ דְּרַב נַחְמָן אֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת לָאו דַּוְקָא מָאתַיִם אֶלָּא מְעַט פָּחוֹת דִּבְמָאתַיִם הָוֵי בִּטּוּל מִקָּח לְרַב נַחְמָן כִּדְפָרֵשִׁית וּמַאי דְּגָרֵיס ר"ת בְּרֵישׁ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ (קִדּוּשִׁין דַּף מב: וְשָׁם) כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ לְקַמָּן וְהָא דְּקָאָמְרַתְּ יָתֵר מִשְּׁתוּת בָּטֵל מִקָּח לָא אֲמַרַן אֶלָּא בְּמִטַּלְטְלֵי אֲבָל בְּמִקַּרְקְעֵי אֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת אֲפִילּוּ בְּיָתֵר מִשְּׁתוּת עַד הַחֵצִי כִּדְפָרֵשִׁית וְהָא דקא"ר יוֹחָנָן בִּירוּשַׁלְמִי אִם הָיָה דָּבָר מֻפְלָג יֵשׁ לוֹ אוֹנָאָה לָאו דַּוְקָא דְּהוּא הַדִּין בִּטּוּל מִקָּח כִּדְפָרֵשִׁית וְטַעֲמָא דְּנִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ גַּבֵּי מָכְרָה שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה תֵּמַהּ קְצָת אע"ג דְּהוֹזִיל הַמִּקָּח מ"מ תַּחֲזֹר בָּהּ לְגַבֵּי הַלָּקוֹחוֹת שֶׁהֲרֵי הַמֶּכֶר לֹא הָיָה כְּלוּם וְתַחֲזִיר הַקַּרְקַע לַיְּתוֹמִים וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהוֹאִיל וּבְשָׁעָה שֶׁקִּבְּלָה הַקַּרְקַע הָיָה שָׁוֶה מָאתַיִם מִיָּד רָצְתָה לְהוֹצִיא הַקַּרְקַע מֵרְשׁוּת הַיְתוֹמִים וּלְהַכְנִיסָהּ לִרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ וַהֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁנִּתְכַּוְּנָה לִקְנוֹת הַקַּרְקַע בִּכְתֻבָּה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ז מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יד:

ב מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יד:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כ, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ ה:

ד מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ א:

ה מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ א:

ו מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ כ, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ א ד:

ז מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יד, סמג לאוין קע, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ ו:

ח מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ יד, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ ז:

ט מיי׳ פי״ז מהל׳ אישות הל׳ ו, טוש״ע אה״ע סי׳ קג סעי׳ ח:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב משנה בבא בתרא; בבא בתרא קג:

ג יבמות נט.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה אמר ליה וכו'. דהא בשליח ב"ד מוקמינן לה כמו שפי' ר"ת וכו'. תמוה לי הא קושייתם למ"ד שליח כאלמנה א"כ מה הועילו בזה הא לר"ת פלוגתייהו בשליח ב"ד וס"ל דגם בזה שליח כאלמנה ואדרבה בלאו שיטת ר"ת ניחא טפי די"ל דבשליח ב"ד לכ"ע שליח כדיינים וי"ל דהאי אי מהתם ה"א שליח היינו בשליח ב"ד וצ"ע:

כָּאן שָׁנָה רַבִּי, הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת, כִּדְתַנְיָא: הוֹסִיפוּ לוֹ אַחַת יְתֵירָה, הַכֹּל לַשָּׁלִיחַ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: חוֹלְקִין. וְהָתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת! אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: לָא קַשְׁיָא. כָּאן בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה, כָּאן בְּדָבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה. [א]אָמַר רַב פָּפָּא, הִלְכְתָא: דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה — חוֹלְקִין, דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה — הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? שִׁינּוּיָא דְּשַׁנִּינַן שִׁינּוּיָא הוּא. אִיבַּעְיָא לְהוּ, אֲמַר לֵיהּ: זַבֵּין לִי לִיתְכָּא, וַאֲזַל וְזַבֵּין לֵיהּ כּוֹרָא, מַאי? מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו הוּא, וְלִיתְכָּא מִיהָא קָנֵי, אוֹ דִלְמָא מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו הוּא, וְלִיתְכָּא נָמֵי לָא קָנֵי? ב(א)אָמַר רַב יַעֲקֹב מִנְּהַר פְּקוֹד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבִינָא: תָּא שְׁמַע, אָמַר בַּעַל הַבַּיִת לִשְׁלוּחוֹ: "תֵּן לָהֶן חֲתִיכָה לָאוֹרְחִין", וְהוּא אוֹמֵר: "טְלוּ שְׁתַּיִם", וְהֵן נָטְלוּ שָׁלֹשׁ — כּוּלָּן מָעֲלוּ. ג(ב)אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו הָוֵי — מִשּׁוּם הָכִי בַּעַל הַבַּיִת מָעַל. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו הָוֵי — בַּעַל הַבַּיִת אַמַּאי מָעַל? וְהָתְנַן: הַשָּׁלִיחַ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ — בַּעַל הַבַּיִת מָעַל, לֹא עָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ — שָׁלִיחַ מָעַל! דהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, דְּאָמַר לְהוּ: "טְלוּ אַחַת מִדַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְאַחַת מִדַּעְתִּי", וּשְׁקַלוּ אִינְהוּ תְּלָת. תָּא שְׁמַע: הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ מָנֶה, וּמָכְרָה שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה — מִכְרָהּ בָּטֵל. מַאי לָאו דְּזַבֵּין שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה וְדִינָר, וּמַאי "בְּמָנֶה" — מָנֶה שֶׁלָּהּ. וּמַאי "אֲפִילּוּ"? אֲפִילּוּ הִיא אוֹמֶרֶת "אַחְזִיר אֶת הַדִּינָר לַיּוֹרְשִׁים בְּדִינָר מִקַּרְקְעֵי", וְקָתָנֵי: מִכְרָהּ בָּטֵל. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן: לָא, בִּדְאוֹזֵיל.

הָא

כָּאן שָׁנָה רַבִּי בְּמִשְׁנָתֵנוּ לָמַדְנוּ רַבִּי: הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת הַשּׁוֹלֵחַ שְׁלוּחוֹ לַשּׁוּק לִסְחוֹרָה וְלָקַח בְּזוֹל הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וְלָא מָצֵי לְמֵימַר אֲנָא אַרְווּחֵי: כִּדְתַנְיָא דְּאִיכָּא פְּלֻגְתָּא דְּתַנָּאֵי בְּהָא מִלְּתָא וּמַסְקָנָא שָׁמְעִינַן דִּבְדָבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה אִית לֵהּ לְר' יוֹסֵי הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וְסָתַם לָן רַבִּי בְּמָתְנֵי' דְּהָכָא כְּר' יוֹסֵי דְּמַתְנִיתִין נָמֵי דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה הוּא דְּכָל קַרְקַע נִמְכָּר בְּאֹמֶד זֶה בְּפָחוֹת וְזֶה בְּיֹקֶר: הוֹסִיפוּ לוֹ אַחַת יְתֵרָה בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּמַסֶּכֶת דְּמַאי הִיא: שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה כְּגוֹן קִטְנִית הַנִּמְכָּר בַּחֲנוּת בְּמִדָּה מָלֵא כְּלִי בִּפְרוּטָה אִם הוֹסִיפוּ אַחַת יְתֵרָה חוֹלְקִין דְּמַתָּנָה הֲוַאי יֵשׁ לוֹמַר לַשָּׁלִיחַ נְתָנָהּ וְיֵשׁ לוֹמַר לְבַעַל מָעוֹת נְתָנָהּ: דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה כְּגוֹן טַלִּית וְחָלוּק וְיָרָק הַנִּמְכָּרִים בְּאֹמֶד פְּעָמִים מוּתָּר לִמְכֹּר בְּזוֹל וּפְעָמִים בְּצִמְצוּם הַכֹּל לְבַעַל מָעוֹת שֶׁאֵין כָּאן מַתָּנָה אֶלָּא מֶכֶר: אֲמַר לֵהּ זַבֵּן לִי לִתְכָּא אָמַר לִשְׁלוּחוֹ מְכֹר מִשְּׂדוֹתַי בֵּית חֲצִי כּוֹר: וְלִיתְכָּא מִיהָא קָנֵי לוֹקֵחַ וְאִם בָּא בַּעַל הַבַּיִת לַחֲזֹר אֵינוֹ חוֹזֵר: תֵּן לָהֶם חֲתִיכָה חֲתִיכָה מִבָּשָׂר שֶׁיֵּשׁ לִי בַּכְּלִי: וְהוּא אָמַר לָהֶם טְלוּ שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם כָּל אֶחָד מִכֶּם: וְהֵם נָטְלוּ שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ וּלְבַסּוֹף נִמְצָא בָּשָׂר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ: כֻּלָּן מָעֲלוּ בַּעַל הַבַּיִת מָעַל שֶׁהָאַחַת הָיְתָה מִדַּעְתּוֹ וְהַשָּׁלִיחַ מָעַל בַּשְּׁנִיָּה וְהָאוֹרְחִין בַּשְּׁלִישִׁית: אַחַת מִדַּעַת בַּעַל הַבַּיִת וַהֲרֵי עָשָׂה בָּהּ שְׁלִיחוּתוֹ: מַאי לָאו דְּזַבֵּן שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה וְדִינָר שֶׁלֹּא הָיָה בְּמָנֶה וְדִינָר שׁוּם טָעוּת: וּמַאי בְּמָנֶה דְּקָתָנֵי: בְּמָנֶה שֶׁלָּהּ כְּלוֹמַר בִּשְׁבִיל מָנֶה שֶׁהָיָה לָהּ לְהִתְקַבֵּל מָכְרָה שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר וּבְשָׁוְיוֹ: וּמַאי אֲפִלּוּ הִיא אוֹמֶרֶת פְּשִׁיטָא דְּעַל כָּרְחָךְ שֶׁל יְתוֹמִים הוּא: דִּינָר מִקַּרְקְעֵי אַחֲזִיר וְאֶקְנֶה מִן הַלּוֹקֵחַ שָׁוֶה הַדִּינָר וְאַחֲזִירֶנּוּ לָהֶם: בִּדְאוֹזִיל וּמִשּׁוּם הָכִי מִכְרָהּ בָּטֵל דְּטָעֲתָה שֶׁמְּכָרָהּ שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה:

כָּאן שָׁנָה רַבִּי הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת נִרְאֶה לר"ת דִּבְמַתְנִי' מוֹדוּ בֵּין רַבִּי יְהוּדָה בֵּין רַבִּי יוֹסֵי דִּבְדָבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה נָמֵי לָא אִפְּלִיגוּ דְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר הַכֹּל לַשָּׁלִיחַ אֶלָּא בכה"ג שֶׁנָּתַן לוֹ מֵחֲמַת תּוֹסֶפֶת דקא"ל קַח זֶה עֲבוּר מִקָּחֲךָ וְעוֹד אֲנִי מוֹסִיף לְךָ זֶה מִשֶּׁלִּי אֲבָל אִם מָכַר לוֹ בְּזוֹל מֵחֲמַת מָעוֹת כְּעֵין מִשְׁנָתֵנוּ שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם אַפֵּי' ר' יְהוּדָה מוֹדֶה דְּהַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת דְּאִי לָא תֵימָא הָכִי קַשְׁיָא דְּר' יְהוּדָה אַדְּר' יְהוּדָה דִּלְקַמָּן תַּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף בָּזֶה בַּעַל הַבַּיִת לֹא מָעַל מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר חָלוּק גָּדוֹל הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ וְאַתָּה הֵבֵאתָ לִי חָלוּק קָטָן וָרַע וּמַסְקִינַן מַאי רַע רַע בְּדָמִים דא"ל אִם מַיְתֵית לִי בְּשִׁית כ"ש דַּהֲוָה שָׁוֵי תַּרְתֵּי סְרֵי וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר דְּקָסָבַר ר' יְהוּדָה הַכֹּל לַשָּׁלִיחַ מַאי נָפְקָא לֵהּ מִנַּהּ לְבַעַל הַבַּיִת הֲלֹא אֵינוֹ מַרְוִיחַ כְּלוּם דְּהַכֹּל הוּא לַשָּׁלִיחַ אֶלָּא וַדַּאי כה"ג מוֹדֶה ר' יְהוּדָה דְּהַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וְכֵן מוֹכִיחַ נָמֵי מִדְּקָאָמַר כָּאן שָׁנָה רַבִּי הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וְלָא קָאָמַר מַתְנֵי' מַנִּי ר' יוֹסֵי הִיא מִכְּלָל דִּכְרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי אָתְיָא וְהָא דְּקָאָמַר כִּדְתַנְיָא כְּלוֹמַר דְּאִיכָּא מִלְּתָא אַחֲרִיתִי דְּאָמְרִי' הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וְאַפֵּי' מַאן דִּפְלִיג הָתָם הָכָא מוֹדֶה. רַבֵּינוּ תָּם: כָּאן שָׁנָה רַבִּי הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת אֵין לִדְחוֹת לְפִי הַיְּרוּשַׁלְמִי דְּמוּקֵי לָהּ כְּשֶׁהוּזִיל וּכְשֶׁהוּקִיר הָא לָאו הָכִי הָדַר דְּהָכָא מִשּׁוּם דְּלָא יָצָא הַקַּרְקַע מֵרְשׁוּת הַיְּתוֹמִים דא"כ גַּבֵּי שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה תַּחֲזִיר לְהוּ הַשָּׂדֶה אֶלָּא וַדַּאי הָכָא וְהָכָא קְנָאתַן כִּדְפָרֵשִׁית: אָמַר רַב פָּפָּא כו' הָכִי גָרֵיס רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל הִלְכְתָא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה חוֹלְקִין דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וְתֵמַהּ לְפִי גִּרְסָא זוֹ אַדְּפָרֵךְ לֵיהּ מַאי קמ"ל הֲוָה לֵיהּ לְמִפְרַךְ וְלֵימָא הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּדֹחַק דה"נ קָאָמַר מַאי קמ"ל בְּמַאי דְּקָאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת כו' לֵימָא הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי הָא קמ"ל דְּשִׁנּוּיָא דְּשַׁנִּינַן שִׁנּוּיָא הוּא וּלְפִי הַסְּפָרִים דְּגָרְסִי' בְּהוּ הִלְכָּךְ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה חוֹלְקִין מַאי קמ"ל כו' אָתֵי שַׁפִּיר דְּהָא רַב פָּפָּא כְּמַאן אֲמָרָהּ לִשְׁמַעְתָּא כר"י וּמַאי חִדּוּשׁ אֲתָא לְאַשְׁמוּעֵי' וּמְשַׁנֵּי שִׁנּוּיָא דְּשַׁנִּינַן שִׁנּוּיָא הוּא. וְעַל טָעוּת שֶׁאֵינוֹ בָּא בְּזָלוּת הַמִּקָּח אֶלָּא שֶׁהִטְעָה בְּחֶשְׁבּוֹן שָׁאַל ר' יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל אֶת ר"ת וְהֵשִׁיב לוֹ וַאֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ עַל רְאוּבֵן שֶׁשָּׁלַח לְשִׁמְעוֹן לְקַבֵּל מְעוֹתָיו מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְטָעָה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּחֶשְׁבּוֹן וְלֹא נִמְצָא הָעַכּוּ"ם אח"כ נִרְאֶה לִי שֶׁחוֹלְקִים בֵּין שְׁנֵיהֶם דְּהָווּ הַמָּעוֹת כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה דְּאָמְרִינַן הוֹסִיפוּ לוֹ אַחַת יְתֵרָה ר' יוֹסֵי אוֹמֵר חוֹלְקִים וּמוֹקְמִינַן לָהּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה אֲבָל שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וְטַעְמָא דְּחוֹלְקִין לְפִי שֶׁבַּעַל הַמָּעוֹת כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל קִצְבָתוֹ מַה לוֹ בְּטָעוּתוֹ שֶׁל שָׁלִיחַ אֶלָּא אָמְרִינַן הוֹאִיל וע"י מְעוֹתָיו נִשְׂתַּכֵּר יָהֵיב לֵיהּ פַּלְגָא ה"נ גַּבֵּי טָעוּת חֶשְׁבּוֹן דְּהָא שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם טָעוּת הֲוָה וּמוֹקֵם לָהּ בְּהַשַּׁ"ס יְרוּשַׁלְמִי כְּגוֹן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו הַלּוֹקֵחַ וְטַעְמָא דְּהַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת מִשּׁוּם דְּאֵין לוֹ קִצְבָה דְּזוּזֵי דְּאִינִישׁ עֲבִידוּ לֵיהּ זוּלָא הָא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה חוֹלְקִין אַפֵּי' בְּטָעוּת חֶשְׁבּוֹן אע"ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר טַעְמָא אַחֲרִינָא גַּבֵּי חוֹלְקִין הַאי טַעְמָא דְּפָרֵשִׁית הוּא עִקָּר דְּמַחְזִק יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה וְחוֹלְקִין וְאַפֵּי' אִם הָיָה שָׂכִיר שֶׁלּוֹ כֵּיוָן שֶׁהַשְּׂכִירִים שֶׁלָּנוּ אֵינָם שְׂכִירֵי יוֹם אֵין בַּעֲלֵיהֶן מַקְפִּידִין עַל הַגְבָּהַת מְצִיאוּתוֹ עִם מְלַאכְתּוֹ וְהָוֵי כְּהִגְבִּיהַּ מְצִיאָה עִם מְלַאכְתּוֹ תֵּדַע דְּאִם מָצָא אַרְנָקִי בַּשּׁוּק לֹא זָכָה בּוֹ מַשְׂכִּיר וְעוֹד דְּמִהְדָּר קָא הָדַר בֵּהּ שֶׁהֲרֵי אָמַר אֲנִי זָכִיתִי מִכְּלָל דְּהָדַר וּפוֹעֵל יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ עכ"ל וְשׁוּב חָזַר בּוֹ דְּכָל טָעוּת בֵּין ע"י מִקָּח בֵּין שֶׁהִטְעָה בְּמִנְיַן הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת וּלְרַבִּי נִרְאֶה שֶׁהַכֹּל לַשָּׁלִיחַ שֶׁאִם גָּנַב וְגָזַל וְהִטְעָה מַה טִּיבוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וַאֲפִלּוּ חוֹלְקִין אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר מִשּׁוּם דע"י מְעוֹתָיו נִשְׂתַּכֵּר דְּלָא דָּמֵי לִשְׁאָר טָעוּת שֶׁנּוֹתֵן הַכֹּל בִּשְׁבִיל הַמָּעוֹת שֶׁסָּבוּר שֶׁהַמָּעוֹת שָׁווֹת כָּל מַה שֶּׁנָּתַן לוֹ אֲבָל הָכָא טָעוּת בְּעָלְמָא הוּא וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא תֵּדַע דְּהָא סְבָרָא הִיא שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה מַחֲזִיר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים כָּל מַה שֶּׁהִטְעָהוּ דְּזֶהוּ תֵּמַהּ לְמֵימַר שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהוֹדִיעוֹ וּלְהַחֲזִיר לוֹ: דְּאָמַר לְהוּ טְלוּ אֶחָד מִדַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת כו' תֵּמַהּ אַכַּתִּי אִם מַעֲבִיר עַל דַּעְתּוֹ הָוֵי שָׁלִיחַ אַמַּאי מָעַל שֶׁהָאוֹרְחִין הֶעֱבִירוּ עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל שָׁלִיחַ וְאָמַר לִי רַבִּי יְכוֹלַנִי לוֹמַר שֶׁגַּם הָאוֹרְחִין אָמְרוּ הֲרֵי אָנוּ נוֹטְלִין שְׁתַּיִם לְדַעְתְּךָ וְאַחַת מִדַּעְתֵּנוּ אֲבָל אֵין צָרִיךְ דְּדַוְקָא שָׁלִיחַ בָּעֵינַן דְּלֵימָא הָכִי שֶׁלֹּא יִסְבְּרוּ אוֹרְחִין כְּשֶׁאוֹמֵר סְתָם שֶׁלְּדַעַת בַּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר כֵּן אֲבָל מַה שֶּׁהֵן לוֹקְחִין יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁאָמַר שָׁלִיחַ יוֹדְעִין הֵן שֶׁעוֹשִׂין מִדַּעְתָּן וְלֹא מִדַּעַת שָׁלִיחַ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ה, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ קפג סעי׳ ו:

ב מיי׳ פז׳ מהל׳ מעילה הל׳ א, סמג עשין רי:

ג מיי׳ פז׳ מהל׳ מעילה הל׳ א, סמג עשין רי:

ד מיי׳ פז׳ מהל׳ מעילה הל׳ א, סמג עשין רי:

מסורת הש״ס

א תוספתא מעילה

ב משנה מעילה; מעילה כ.; נדרים נד.; חגיגה י:

גליון הש״ס

גמ׳ זבין לי ליתכא. עיין בפ"ד מ"ד דתרומות בר"ש שם:

הָא מִדְּסֵיפָא בִּדְאוֹזֵיל הָוֵי, רֵישָׁא בִּדְלָא אוֹזֵיל, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, מָכְרָה לָזֶה בְּמָנֶה וְלָזֶה בְּמָנֶה, וְלָאַחֲרוֹן יָפֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה — שֶׁל אַחֲרוֹן מִכְרָהּ בָּטֵל, וְשֶׁל כּוּלָּן מִכְרָן קַיָּים! לָא, רֵישָׁא וְסֵיפָא בִּדְאוֹזֵיל, וְסֵיפָא הָא קָא מַשְׁמַע לַן: טַעְמָא דְּאוֹזֵיל בְּדְיַתְמֵי, אֲבָל בְּדִידַהּ — מִכְרָהּ קַיָּים. הָא מִדְּרֵישָׁא שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ: הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ מָאתַיִם, וּמָכְרָה שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם, אוֹ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה — נִתְקַבְּלָה כְּתוּבָּתָהּ. (א)מַהוּ דְּתֵימָא: הָתָם הוּא דְּאִיסְתַּלַּקָא לַהּ מֵהַאי בֵּיתָא לְגַמְרֵי, אֲבָל הָכָא נִיגְזוֹר מָנֶה רִאשׁוֹן אַטּוּ מָנֶה אַחֲרוֹן — קָא מַשְׁמַע לַן. [א]וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: הָא לָא תִּיבְּעֵי לָךְ הֵיכָא דַּאֲמַר לֵיהּ "זִיל זַבֵּין לִי לִיתְכָּא" וְזַבֵּין לֵיהּ כּוֹרָא, דְּוַדַּאי מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו הָוֵי. כִּי תִּיבְּעֵי לָךְ דַּאֲמַר לֵיהּ: "זִיל זַבֵּין לִי כּוֹרָא" וַאֲזַל וְזַבֵּין לֵיהּ לִיתְכָּא, מַאי? מִי אָמְרִינַן אֲמַר לֵיהּ: דְּטָבָא לָךְ עֲבַדִי לָךְ, דְּאִי לָא מִצְטָרְכִי לָךְ זוּזֵי, לָא מָצֵית הָדְרַתְּ בֵּיהּ. [ב]אוֹ דִלְמָא אֲמַר לֵיהּ: לָא נִיחָא לִי דְּלִיפֶּשׁוּ שְׁטָרֵי עִילָּוַאי. (ב)אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע: נָתַן לוֹ דִּינָר שֶׁל זָהָב וְאָמַר לוֹ: "הָבֵא לִי חָלוּק", וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בְּשָׁלֹשׁ חָלוּק וּבְשָׁלֹשׁ טַלִּית — שְׁנֵיהֶם מָעֲלוּ. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא: שָׁלִיחַ כִּי הַאי גַּוְונָא עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ, וּמוֹסִיף עַל דְּבָרָיו הָוֵי — מִשּׁוּם הָכִי בַּעַל הַבַּיִת מָעַל, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ: מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו הָוֵי — אַמַּאי מָעַל? [ג](ג)הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דְּאַיְיתִי לֵיהּ שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּשָׁלֹשׁ. אִי הָכִי, שָׁלִיחַ אַמַּאי מָעַל? אַטַּלִּית. אִי הָכִי אֵימָא סֵיפָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף בָּזֶה בַּעַל הַבַּיִת לֹא מָעַל, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר: חָלוּק גָּדוֹל הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ, וְאַתָּה הֵבֵאתָ לִי חָלוּק קָטָן וָרַע. מַאי "רַע"? רַע בְּדָמִים, דְּאָמַר לֵיהּ: אִי אַיְיתֵית לִי בְּשֵׁית, כָּל שֶׁכֵּן דַּהֲוָה שָׁוֶה תַּרְתֵּי סְרֵי. דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי: מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּקִטְנִית שֶׁשְּׁנֵיהֶם מָעֲלוּ, שֶׁהַקִּטְנִית

הָא מִדְּסֵיפָא כו' דְּתַרְתֵּי בִּדְאוֹזִיל לָמָּה לִי לְאַשְׁמוֹעִינַן: דְּאוֹזִיל בְּדְיַתְמֵי שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ עוֹד עֲלֵיהֶם כְּלוּם שֶׁהֲרֵי בָּאַחֲרוֹן טָעֲתָה: אֲבָל בְּדִידָהּ כְּגוֹן שֶׁטָּעֲתָה אֵצֶל אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיָה הַטָּעוּת עָלֶיהָ שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ עוֹד לִגְבּוֹת וְלִמְכֹּר מֵהֶן מִכְרָהּ קַיָּם דְּאֵין אוֹנָאָה בְּקַרְקָעוֹת וכ"ש שֶׁאֵין כָּאן שְׁתוּת שִׁעוּר אוֹנָאָה: נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ וְלָא אָמְרִינַן מִכְרָהּ בָּטֵל: הָתָם הוּא דְּאִסְתַּלָּקָא לַהּ בִּמְכִירָה רִאשׁוֹנָה מֵהַאי בֵּיתָא לְגַמְרֵי וְלֵיכָּא לְמִגְזַר מִידֵי אֲבָל הָכָא דְּבִמְכִירָה רִאשׁוֹנָה לָא אִסְתַּלְּקָא לָהּ אֵימָא אִם טָעֲתָה בְּמָנֶה רִאשׁוֹן נָמֵי יְהֵא מִכְרָהּ בָּטֵל: אַטּוּ מָנֶה אַחֲרוֹן דְּלָא נַיְתֵי לְמֵימַר מִכְרָהּ קַיָּם קָא מַשְׁמַע לַן דְּאַפֵּ"ה דַּוְקָא דְּטָעֲתָה בְּמָנֶה אַחֲרוֹן אֲבָל בְּמָנֶה רִאשׁוֹן מִכְרָהּ קַיָּם: דְּאִי לָא מִצְטָרְכִי לָךְ זוּזֵי וְתִתְחָרֵט בִּמְכִירָתְךָ לֹא הָיִיתָ יָכוֹל לַחֲזֹר אִם מְכַרְתִּיהָ: דִּינָר שֶׁל זָהָב שָׁוֶה כ"ה דִּינָרִין כֶּסֶף כִּדְאָמְרִי' בְּהַזָּהָב (ב"מ מד:) וְהֵם שִׁשָּׁה סְלָעִים: וְהֵבִיא לוֹ בְּשָׁלֹשׁ סְלָעִים חָלוּק דְּהָוֵי דּוּמְיָא דְּזַבֵּין לִי כּוֹרָא וְזַבֵּן לִיתְכָּא שֶׁהֲרֵי צִוָּהוּ לִמְכֹּר כָּל הַדִּינָר בְּחָלוּק: אַמַּאי מָעַל אע"ג דְּלֵיכָּא לְמֵימַר הָכָא טַעְמָא דְּאַפּוּשֵׁי שְׁטָרֵי מִיהוּ אִי בְּעָלְמָא מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו הָוֵי עַל כָּרְחִין לֹא עָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ: שָׁוֶה שֵׁשׁ דַּהֲוָה לֵיהּ עָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ דְּחָלוּק בַּת שֵׁשׁ אֲמַר לֵיהּ: אַטַּלִּית שֶׁהַסְּלָעִים הָאַחֲרוֹנִים מִדַּעְתּוֹ הוֹצִיאָם וְלֹא מִדַּעַת בַּעַל הַבַּיִת: רַע בְּדָמִים שֶׁקְּנָאוֹ בְּדָמִים מוּעָטִים וְהוּא צִוָּהוּ לִקְנוֹתוֹ בְּשֵׁשׁ וא"ת מַאי אִכְפַּת לֵיהּ: דא"ל אִי אַיְתֵית לִי בְּשֵׁת כָּל שֶׁכֵּן דְּמַרְוַחְנָא טְפֵי דְּהָוֵי שָׁוֶה תַּרְתֵּי סְרֵי סְלָעִים גְּדוֹלִים שֶׁהַלּוֹקֵחַ הַרְבֵּה בְּיַחַד מוֹזְלִי גַּבֵּהּ טְפֵי: דַּיְקָא נָמֵי דְּרַע דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה רַע בְּדָמִים קָאָמַר וּבְדְאַיְיתִי לֵיהּ שָׁוֶה שֵׁשׁ וְטַעֲמָא כְּדַאֲמָרָן מִדְּקָתָנֵי מוֹדֶה בְּקִטְנִית דְּהָתָם לָא מָצֵי לְמֵימַר כָּל שֶׁכֵּן דְּאִי מַיְתֵית בְּדִינָר זָהָב הָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר מִכִּפְלַיִם דְּהָווּ מוֹזְלִי גַּבָּךְ טְפֵי:

הָא מִדְּסֵיפָא בִּדְזִילָא כו' דְּלָא אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ לָאַחֲרוֹן יָפֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה וְדִינָר וּמַאי בְּמָנֶה בְּמָנֶה שֶׁלָּהּ דְּהָא כְּתֻבָּתָהּ ד' מֵאוֹת זוּזֵי וְתֵמַהּ אִי בִּדְזִילָא מַאי אִרְיָא זִילָא בִּדְלָא זִילָא נָמֵי מִכְרָהּ בָּטֵל וּמָצִינוּ לְמֵימַר דְּתָנָא סֵיפָא לְגַלּוּיֵי רֵישָׁא דִּבְלָא זִילָא עוֹד מָצִינוּ לְמֵימַר דַּהֲוָה אָמֵינָא טְפֵי הָוֵי מַעֲבִיר לָא זִילָא דְּמִכְרָהּ שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה וְדִינָר מֵהֵיכָא דְּזִילָא:

נָתַן לוֹ דִּינָר שֶׁל זָהָב תֵּמַהּ לְפִי מַה דְּאָמְרִינַן בְּהַזָּהָב (ב"מ מד:) דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בְּדִינָר שֶׁל זָהָב הֵיכִי קָאָמַר הָכָא וְהֵבִיא לוֹ בְּשָׁלֹשׁ חָלוּק וּבְשָׁלֹשׁ טַלִּית הל"ל בְּשָׁלֹשׁ וַחֲצִי דִּינָר חָלוּק וְכֵן טַלִּית וְעוֹד לֹא מָצִינוּ מָנֶה הַקַּדְמוֹנִי מֻפְלָג מִשֶּׁלָּנוּ כָּל כָּךְ לְהוֹקִיר אֶת הַזָּהָב וּלְהַזִּיל אֶת הַכֶּסֶף דְּעַכְשָׁו לֹא מָצִינוּ שֶׁיְּהֵא יָקָר הַזָּהָב עַל הַכֶּסֶף יוֹתֵר מִמִּשְׁקָלוֹ אֶלָּא שְׁנֵים עָשָׂר שְׁקָלִים וְעוֹד קָשֶׁה הַהִיא דִּבְכוֹרוֹת פֶּרֶק יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף נ:) גַּבֵּי פִּדְיוֹן הַבֵּן דְּקָאָמַר הָתָם דְּקָא יָהֵיב לֵיהּ דִּינָרָא טִרְיָנָא שְׁיָפָא וּמַהְדַּר לֵיהּ שְׁתוּתָא וְזוּזָא וּפָרִיךְ אִי הָכִי עֶשְׂרִים נְכֵי דַּנְקָא הָווּ אֶלָּא יָהֵיב לֵיהּ זוּזָא וּשְׁתוּתָא וְהַשְׁתָּא תֵּמַהּ עַל הַלָּשׁוֹן דְּקָאָמַר זוּזָא וּשְׁתוּתָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר חוּמְשָׁא מַהְדַּר לֵיהּ דְּהַכֹּל אֶחָד אֶלָּא הָכִי פֵּרוּשׁוֹ וְעִקָּר דְּדִינָר שֶׁל זָהָב פִּי שְׁנַיִם בְּדִינָר שֶׁל כֶּסֶף לְפִי שֶׁכָּבֵד וְגַם עָב הוּא מִדִּינָר שֶׁל כֶּסֶף כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דַּף נה:) וּבְשִׁלְהֵי מַסֶּכֶת חֲגִיגָה (דַּף כז.) כְּעֹבִי דִּינַר זָהָב וְגַם כָּבֵד מִן הַכֶּסֶף וְשׁוֹקֵל דִּינַר זָהָב פִּי שְׁנַיִם בְּדִינָר שֶׁל כֶּסֶף לְפִיכָךְ דִּינָר שֶׁל זָהָב נִמְכָּר בְּעֶשְׂרִים וְד' שֶׁל כֶּסֶף אֲבָל מִשְׁקָל בְּמִשְׁקָל אֵין שָׁוֶה מִשְׁקָל שֶׁל זָהָב אֶלָּא י"ב שֶׁל כֶּסֶף וְכֵן מוּכָח בְּהַגָּדַת דְּר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס (פֶּרֶק לו.) דְּקָאָמַר כְּתִיב שִׁקְלֵי זָהָב שֵׁשׁ מֵאוֹת וּכְתִיב וְכֶסֶף שְׁקָלִים חֲמִשִּׁים הָא לָמַדְתָּ שֶׁשְּׁקָלִים נ' שֶׁל זָהָב שָׁוִים שֵׁשׁ מֵאוֹת שֶׁל כֶּסֶף אִם כֵּן נִמְצֵאתָ לָמֵד שֶׁמִּשְׁקָל שֶׁל זָהָב י"ב שֶׁל כֶּסֶף וְזֶה לְפִי מִשְׁקָל שֶׁלָּנוּ כְּשֶׁהוּא מְזֻקָּק וְשָׁחוּט וְאע"ג דְּבִזְבָחִים פֶּ' בָּתְרָא (דַּף קטז:) פָּרִיךְ לְהָנֵי קְרָאֵי וּמְשַׁנֵּי לְהוּ בְּעִנְיָן אַחֵר מִיהוּ לְפִי פַּשְׁטוּת שֶׁל מִקְרָאוֹת מַשְׁמָעוּתָם לְפָרֵשׁ כְּמוֹ בַּהַגָּדָה דְּר' אֱלִיעֶזֶר וְאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הַהִיא דִּבְכוֹרוֹת (דַּף נ.) מַהְדַּר לֵיהּ זוּזָא שֶׁל הַכְרָעוֹת שֶׁנּוֹתֵן קוֹלְבּוֹן לְכָל דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף דְּדִינָר שֶׁל זָהָב נִמְכָּר בכ"ד שֶׁל כֶּסֶף וּלְכָל ב' דִּינָרִין שֶׁל כֶּסֶף דְּהַיְנוּ חֲצִי סֶלַע אָדָם נוֹתֵן הַכְרָעָה כְּדִתְנַן בפ"ק דְּמַסֶּכֶת שְׁקָלִים (דַּף ב.) הַנּוֹתֵן סֶלַע וְנוֹטֵל שֶׁקֶל נוֹתֵן שְׁנֵי קוֹלְבּוֹנוֹת וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא לְפִי שֶׁאֶחָד הַנּוֹתֵן וְאֶחָד הַשּׁוֹקֵל נוֹתֵן קוֹלְבּוֹן אַלְמָא בְּכָל שֶׁקֶל וְשֶׁקֶל נוֹתֵן קוֹלְבּוֹן וּבְסֶלַע אִיכָּא ב' שְׁקָלִים דְּרַבָּנָן וְהָתָם בְּשֶׁקֶל דְּרַבָּנָן אַיְרֵי וּכְדִתְנַן בפ"ק דִּשְׁחִיטַת חֻלִּין (דַּף כה:) ובפ"ק דִּשְׁקָלִים (דַּף ב.) וּמַיְתִי לָהּ בְּפֶ' בָּתְרָא דְּבֵיצָה (דַּף לט:) הָאַחִין וְהַשֻּׁתָּפִין שֶׁחַיָּבִין בְּקוֹלְבּוֹן פְּטוּרִין מִמַּעְשַׂר בְּהֵמָה וּמְפָרֵשׁ רַשִׁ"י הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ חַיָּבִין בְּקוֹלְבּוֹנָן כְּכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֻזְקְקוּ לִתֵּן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר לְקָרְבְּנוֹת צִבּוּר וְהִטִּילוּ עֲלֵיהֶם חֲכָמִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהוֹסִיף קוֹלְבּוֹן לְכָל חֲצִי שֶׁקֶל שֶׁיָּבִיא דְּהַיְנוּ שֶׁקֶל דְּרַבָּנָן דְּסֶלַע הַיְנוּ שֶׁקֶל דְּאוֹרַיְתָא וּמִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲצָאֵי שְׁקָלִים חֲתִיכוֹת דַּקּוֹת וּפְעָמִים שֶׁמַּחֲלִיפִין אוֹתוֹ בְּמִנִּים וְנוֹתְנִים הַקּוֹלְבּוֹן בְּהֶכְרֵעַ שֶׁכֵּן מִנְהָג כְּשֶׁמּוֹכְרִין לַשֻּׁלְחָנִי שׁוֹקְלִין לוֹ בְּוִתּוּר וְאָמְרוּ חֲכָמִים הַוִּתּוּר לְקוֹלְבּוֹן לְכָל מִשְׁקָל וּמִשְׁקָל וּבְדִין הוּא דְּהָנֵי אַחִין שֶׁמְּבִיאִין שֶׁקֶל שָׁלֵם בֵּינֵיהֶם לֹא יִתְּנוּ כִּי אִם קוֹלְבּוֹן אֶחָד לְפִי שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא מִשְׁקָל אֶחָד אֲבָל חֲכָמִים הֵטִילוּ עֲלֵיהֶם שְׁנֵי קוֹלְבּוֹנוֹת שֶׁלֹּא לְפָחוֹת מֵחַבְרֵיהֶם וּלְמַעֵט הַהֶקְדֵּשׁ הָא חָזֵינַן מִיהָא שֶׁלְּכָל חֲצִי שֶׁקֶל דְּהוּא שֶׁקֶל דְּרַבָּנָן כְּשֶׁפּוֹרְעִין לַחֶנְוָנִי נוֹתֵן קוֹלְבּוֹן לְהֶכְרֵעַ וְהַקּוֹלְבּוֹן הוּא חֲצִי מָעָה כִּדְפֵי' נָמֵי בְּמַתְנִי' בפ"ק דִּשְׁקָלִים (דַּף ב.) הִלְכָּךְ לכ"ד שֶׁל כֶּסֶף שֶׁשּׁוֹקֵל לִקְנוֹת דִּינָר שֶׁל זָהָב שֶׁהוּא י"ב שְׁקָלִים דְּרַבָּנָן נוֹתֵן י"ב קוֹלְבּוֹנוֹת שֶׁהֵם שֵׁשׁ מָעָה וְשֵׁשׁ מָעָה כֶּסֶף דִּינָר וּלְפִיכָךְ לֹא כָּלַל הַהוּא זוּזָא בַּהֲדֵי שְׁתוּתָא וְלֵימָא חוּמְשָׁא כָּל זֶה דִּקְדֵּק ר"ת: **אֶלָּא** אִי אָמְרַתְּ מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו הָוֵי בַּעַל הַבַּיִת אַמַּאי מָעַל דְּמַה שֶׁהֵבִיא לוֹ חָלוּק קָטָן וָרַע חָשׁוּב כְּמוֹ לָא נִיחָא לֵיהּ דְּלִפְּשׁוּ שְׁטָרֵי עִלָּוֵהּ: **א"ה** שָׁלִיחַ אַמַּאי מָעַל וא"ת מֵעִקָּרָא נָמֵי אֵין מְעִילַת הַשָּׁלִיחַ אֶלָּא בְּטַלִּית וְיֵשׁ לוֹמַר דְּסָלְקָא דַּעְתִּין הַשְׁתָּא כֵּיוָן דְּאַיְתִי לֵהּ שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּשָׁלֹשׁ אֲפִילּוּ מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו לָא הָוֵי אֶלָּא שְׁלִיחוּתֵיהּ קָעָבֵיד שֶׁכֵּן הָיָה דַּעְתּוֹ אִם יִמְצָא שָׁם בְּשָׁלֹשׁ שֶׁיִּקְנֶה לוֹ טַלִּית בַּמּוֹתָר אִי נָמֵי מֵעִקָּרָא סָלְקָא דַּעְתֵּהּ מָעַל אַחָלוּק וּמִדְּרַבָּנָן מָעַל הַשָּׁלִיחַ אֲבָל עַכְשָׁו אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן אַמַּאי יִמְעֹל אִי נָמֵי הַשְׁתָּא לָא מַשְׁמַע לֵהּ מְעִילָה אַטַּלִּית דְּסָלְקָא דַּעְתֵּהּ הוֹאִיל וְקָנָה שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּשָׁלֹשׁ אוֹתָם שָׁלֹשׁ שֶׁנִּשְׁאֲרוּ הֲרֵי הֵם כְּמוֹ חֻלִּין וּמְשַׁנֵּי אַטַּלִּית דְּמִשּׁוּם הָכֵי לָא נָפְקִי לְחֻלִּין: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו הָוֵי בַּעַל הַבַּיִת אַמַּאי מָעַל. דְּמַה שֶׁהֵבִיא לוֹ חָלוּק קָטָן וָרַע חָשׁוּב כְּמוֹ לָא נִיחָא לֵיהּ דְּלִפְּשׁוּ שְׁטָרֵי עִלָּוֵהּ: **כָּל** שֶׁכֵּן דַּהֲוָה שָׁוֵי תְּרֵיסַר כֵּן הוּא וַדַּאי כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס תַּרְתֵּי סְרֵי גְּדוֹלִים יָתֵר מִכִּפְלַיִם דְּהַקּוֹנֶה הַרְבֵּה בְּיַחַד מוֹזְלִי גַּבֵּהּ טְפֵי מֵהַקּוֹנֶה מְעַט וְיֵשׁ סְפָרִים שֶׁכָּתוּב בָּהֶן בְּהֶדְיָא דַּהֲוָה שָׁוֶה טְפֵי מִתַּרְתֵּי סְרֵי וּלְפִיכָךְ לֹא מָעַל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהֲרֵי הֶעֱבִיר עַל דַּעְתּוֹ דְּמַפְסִיד בַּעַל הַבַּיִת בְּכָךְ שֶׁאִם הָיָה קוֹנֶה בְּשֵׁשׁ הֲוָה שָׁוֶה יוֹתֵר מִכִּפְלַיִם וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּבְקִטְנִית מָעַל שֶׁאֲפִלּוּ יִקְנֶה הַרְבֵּה בְּיַחַד מִשּׁוּם הָכִי לָא מוֹזְלִי גַּבֵּהּ טְפֵי מֵאִלּוּ זָבִין בִּפְרוּטָה אֲבָל אִם נְפָרֵשׁ דַּחֲשִׁיב לָהּ מַעֲבִיר אע"פ שֶׁלֹּא הָיָה שָׁוֶה אֶלָּא תַּרְתֵּי סְרֵי בְּצִמְצוּם תֵּמַהּ אִם כֵּן בְּקִטְנִית אַמַּאי מָעַל דְּהָא פְּשִׁיטָא בְּקִטְנִית נָמֵי אִם נָתְנוּ לוֹ תְּחִלָּה שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּשָׁלֹשׁ כְּמוֹ כֵן בְּשָׁלֹשׁ הַנִּשְׁאָרִים הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ שָׁוֶה שֵׁשׁ. מ"ר:

מסורת הש"ס

א יבמות ל.

ב תוספתא מעילה; תוספתא בבא בתרא; משנה מעילה; מעילה כא.

ג ערכין כז:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' שלוחין ושותפין הל' ד, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קפב סעי' ח:

ב מיי' פא' מהל' שלוחין ושותפין הל' ד, טוש"ע חו"מ סי' קפב סעי' ט:

ג מיי' פז' מהל' מעילה הל' ד, סמג עשין רי:

שֶׁהַקִּטְנִית בְּסֶלַע, וְקִטְנִית בִּפְרוּטָה. שְׁמַע מִינַּהּ. (א)הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵּימָא בְּאַתְרָא דִּמְזַבְּנִי בְּשׁוּמָא, הֵיכָא דְּיָהֵיב לֵיהּ סֶלַע — מוֹזְלִי גַּבֵּיהּ טְפֵי! אָמַר רַב פָּפָּא: בְּאַתְרָא דְּכָיְילִי בְּכַנֵּי, דְּאָמַר לֵיהּ: "כַּנָּא כַּנָּא בִּפְרוּטָה". תָּא שְׁמַע: הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, מָכְרָה לָזֶה בְּמָנֶה וְלָזֶה בְּמָנֶה וְלָאַחֲרוֹן יָפֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה — שֶׁל אַחֲרוֹן בָּטֵל, וְשֶׁל כּוּלָּן מִכְרָן קַיָּים. כִּדְאָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, בְּקַטִּינֵי, הָכָא נָמֵי בְּקַטִּינֵי. [א]פְּשִׁיטָא, אָמַר "לְאֶחָד, וְלֹא לִשְׁנַיִם" — הָאָמַר לֵיהּ "לְאֶחָד וְלֹא לִשְׁנַיִם". אֲמַר לֵיהּ "לְאֶחָד" סְתָמָא, מַאי? [ב]רַב הוּנָא אָמַר: "לְאֶחָד", וְלֹא לִשְׁנַיִם. רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: "לְאֶחָד", וַאֲפִילּוּ לִשְׁנַיִם. "לְאֶחָד", וַאֲפִילּוּ לְמֵאָה. אִיקְּלַע רַב נַחְמָן לְסוּרָא, עוּל לְגַבֵּיהּ רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אֲמַרוּ לֵיהּ: כִּי הַאי גַּוְונָא מַאי? אֲמַר לְהוּ: "לְאֶחָד" וַאֲפִילּוּ לִשְׁנַיִם, "לְאֶחָד" וַאֲפִילּוּ לְמֵאָה. [ג־ה]אֲמַרוּ לֵיהּ: אַף עַל גַּב דְּטָעָה שָׁלִיחַ? אֲמַר לְהוּ: דְּטָעָה שָׁלִיחַ לָא קָאָמֵינָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְהָאָמַר מָר אֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת! [ו־ח]הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּטָעָה בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל טָעָה שָׁלִיחַ, אֲמַר לֵיהּ: "לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתָּיךְ וְלָא לְעַוּוֹתֵי". וּמְנָא תֵּימְרָא דְּשָׁאנֵי בֵּין שָׁלִיחַ לְבַעַל הַבַּיִת? [ט](ב)דִּתְנַן: הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ צֵא וּתְרוֹם — תּוֹרֵם כְּדַעַת בַּעַל הַבַּיִת. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת — תּוֹרֵם בְּבֵינוֹנִית אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים, פִּיחֵת עֲשָׂרָה אוֹ הוֹסִיף עֲשָׂרָה — תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. [י]וְאִילּוּ גַּבֵּי בַּעַל הַבַּיִת תַּנְיָא: תָּרַם וְעָלָה בְּיָדוֹ אֲפִילּוּ אֶחָד מֵעֶשְׂרִים — תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. תָּא שְׁמַע: הָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, מָכְרָה לָזֶה בְּמָנֶה וְלָזֶה בְּמָנֶה וְלָאַחֲרוֹן שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה — שֶׁל אַחֲרוֹן בָּטֵל, וְשֶׁל כּוּלָּן מִכְרָן קַיָּים. אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: בְּקַטִּינֵי. [יא־ג]מַתְנִי' שׁוּם הַדַּיָּינִין שֶׁפִּיחֲתוּ שְׁתוּת אוֹ הוֹסִיפוּ שְׁתוּת — מִכְרָן בָּטֵל. [יד־טו]רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִכְרָן קַיָּים. אִם כֵּן — מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה? אֲבָל אִם עָשׂוּ אִגֶּרֶת בִּקּוֹרֶת בֵּינֵיהֶן, אֲפִילּוּ מָכְרוּ שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם אוֹ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה — מִכְרָן קַיָּים.

גְּמָ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: שָׁלִיחַ, כְּמַאן?

רָבָא

שֶׁהַקִּטְנִית בְּסֶלַע הִיא קִטְנִית בִּפְרוּטָה לְפִי חֶשְׁבּוֹן פְּרוּטוֹת בְּסֶלַע דְּמִשּׁוּם דְּזַבֵּין טְפֵי לָא מוֹזְלִי גַּבֵּהּ כְּדִמְסַיֵּים וְאָזֵיל בְּאַתְרָא דִּמְזַבְּנִי בְּכַנֵּי: בְּשׁוּמָא בְּאֹמֶד: כַּנָּא כַּנָּא בִּפְרוּטָה אִם אַתָּה חָפֵץ יוֹתֵר שַׁלֵּחַ עוֹד וְקַח וְאִם רֵישָׁא חָלוּק רַע מַמָּשׁ קָאָמַר שֶׁאֵינָהּ שָׁוָה אֶלָּא שָׁלֹשׁ וְדִכְוָותַהּ גַּבֵּי קִטְנִית דא"ל הָבֵא לִי בְּסֶלַע פּוֹלִין וְהֵבִיא לוֹ בַּחֲצִי סֶלַע כְּשָׁוֶה חֲצִי סֶלַע וּבַחֲצִי סֶלַע אַחֵר הֵבִיא לוֹ מִין אַחֵר אַמַּאי מָעַל בַּעַל הַבַּיִת לֵימָא לֵיהּ לְשָׁוֶה סֶלַע הָיִיתִי צָרִיךְ פּוֹלִין: שֶׁל כֻּלָּן מִכְרָן קַיָּם וְהָא הָכָא דִּלְזַבּוֹנֵי בְּאַרְבַּע מֵאָה שַׁדְּרוּהָ וּמְכָרָהּ לָרִאשׁוֹן בְּמָנֶה דְּהַיְנוּ זָבִין לִי כּוֹרָא וְזַבֵּן לֵיהּ לִיתְכָּא: בְּקַטִּינֵי לֹא הָיוּ שָׂדוֹת הַלָּלוּ יַחַד וְאֵין רְאוּיִן לְאָדָם אֶחָד דְּמֵעִקָּרָא אַדַּעְתָּא דְּהָכִי נַעֲשֵׂית שָׁלִיחַ: פְּשִׁיטָא אָמַר לִשְׁלוּחוֹ מְכֹר לִי בֵּית כּוֹר מִשְּׂדוֹתַי לְאֶחָד וְלֹא לִשְׁנַיִם: הָאָמַר לְאֶחָד וְלֹא לִשְׁנַיִם וַאֲפִילּוּ אִם תִּמְצָא לוֹמַר זָבִין לִי כּוֹרָא וְזַבֵּין לֵיהּ לִיתְכָּא מִכְרוֹ קַיָּם הָכָא בָּטֵל דְּגַלֵּי דַּעְתֵּהּ דְּקָפֵד בְּאַפּוּשֵׁי שְׁטָרֵי: אָמַר לְאֶחָד סְתָמָא וְלֹא פֵּרֵשׁ וְלֹא לִשְׁנַיִם מִי הָוֵי גִּלּוּי דַּעְתָּא אוֹ לָא: לְאֶחָד וַאֲפִי' לִשְׁנַיִם דְּלָאו אוֹרְחַיְיהוּ דְּאִינָשֵׁי דְּקָפְדִי וְהַאי נָמֵי לָא קָפֵיד אֶלָּא אוֹרְחָא לְאִשְׁתַּעוּיֵי הָכִי וְאִי הֲוָה קָפֵד הֲוָה מְפָרֵשׁ לֵיהּ וְלֹא לִשְׁנַיִם: ואע"ג דְּטָעָה שָׁלִיחַ וּמָכַר בְּזוֹל נֵימָא נָמֵי דְּמִקָּחוֹ קַיָּם: וְהָאָמַר מָר אֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת גָּרְסִינַן וּמִשְׁנָה הִיא בְּפֶרֶק הַזָּהָב: תּוֹרֵם כְּדַעַת בַּעַל הַבַּיִת כְּפִי מָה שֶׁהוּא מַכִּיר בּוֹ אִם עַיִן יָפָה אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וְאִם עַיִן רָעָה אֶחָד מִשִּׁשִּׁים: פִּחֵת עֲשָׂרָה שֶׁתָּרַם אֶחָד מֵאַרְבָּעִים: תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה דְּאָמַר לֵיהּ בְּהָכִי אֲמַדְתִּיךְ: הוֹסִיף עֲשָׂרָה אֶחָד מִשִּׁשִּׁים: וְאִלּוּ גַּבֵּי בַּעַל הַבַּיִת תַּנְיָא כו' וְהָכָא תַּנְיָא פִּחֵת עֲשָׂרָה תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה אֲבָל טְפֵי לֹא: ת"ש הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ כו' וְאִי אַפּוּשֵׁי שְׁטָרֵי קְפִידָא הִיא נְהִי נָמֵי דְּיָתוֹמִין לֹא גָּלוּ דַּעְתַּיְיהוּ אֲנַן מִיהָא דְּיַד יְתוֹמִין בָּעֵינַן לְמֶהֱוֵי אִית לָן לְמֵימַר מִכְרָן בָּטֵל: מַתְנִי' אִגֶּרֶת בִּקֹּרֶת הַכְרָזָה וּלְשׁוֹן בִּקֹּרֶת שֶׁמְּבַקְּרִין אוֹתָהּ בְּנֵי אָדָם ע"י הַכְרָזָה: גְּמ' שָׁלִיחַ כְּמַאן שָׁלִיחַ דְּטָעָה כְּמַאן דָּיְינִינַן לֵיהּ כְּאַלְמָנָה דָּיְינִינַן לֵיהּ שֶׁבְּטָעוּת כָּל דְּהוּ בָּטֵל כִּדְתְנַן שָׁוֶה מָנֶה וְדִינָר בְּמָנֶה מִכְרָהּ בָּטֵל אוֹ כְּדַיָּינִין הוּא וְעַד דְּטָעָה בִּשְׁתוּת:

אָמַר לְאֶחָד סְתָמָא מַאי אָמַר רַב הוּנָא לְאֶחָד וְלֹא לִשְׁנַיִם תֵּמַהּ הָא לְעֵיל לָא אִפְּשִׁיט בְּעַיָּין אִי חָיְישִׁינַן לְאַפּוּשֵׁי דִּשְׁטָרֵי וְהֵיכִי פְּשִׁיט לֵיהּ רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא וּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּהַאי קְפִידָא דְּאַפּוּשֵׁי שְׁטָרֵי דִּלְעֵיל לָאו מִשּׁוּם זִילּוּת נְכָסִים אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲזוֹר לְכָל שְׁטָר אַחַר חֲתִימַת עֵדִים וְקִנְיָנִין וְהָכָא מַיְירֵי בְּשֶׁכְּבָר חָתְמוּ הָעֵדִים עַל שְׁנֵי שְׁטָרוֹת דְּלֵיכָּא קְפִידָא דְּאַפּוּשֵׁי שְׁטָרֵי אֶלָּא אַפּוּשֵׁי בַּעֲלֵי דִּינִין שֶׁטּוֹרֵחַ לוֹ לְהִזָּקֵק הַיּוֹם וּלְמָחָר לָבֹא עִמָּהֶם לַדִּין וְרַבִּי מוֹקֵי לָהּ סַגְיָא בִּשְׁטָר אֶחָד דְּלֵיכָּא קְפִידָא דִּשְׁטָר אֶלָּא קְפִידָא דְּבַעֲלֵי דִּינִין וּבְהַהִיא הָוֵי פְּלֻגְתָּא וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ אָמַר לְאֶחָד וְלֹא לִשְׁנַיִם קְפִידָא שֶׁלֹּא יִמְכֹּר לִשְׁנַיִם וַאֲפִי' בִּשְׁטָר אֶחָד אָמַר לְאֶחָד סְתָמָא מַאי כְּלוֹמַר מַהוּ שֶׁיִּמְכֹּר לִשְׁנַיִם אֲפִילּוּ בִּשְׁטָר אֶחָד אֲבָל דִּלְעֵיל מַיְירֵי בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל גָּרֵיס אָמַר לְאֶחָד קְפִידָא דְּמַשְׁמַע פְּשִׁיטָא בְּלֹא שְׁנַיִם אָמַר סְתָמָא מַאי וְהַךְ בַּעְיָא דְּמָצֵי א"ל לָא נִיחָא לִי דִּלְפַּשׁוּ שְׁטָרֵי עִלָּוַאי כָּתַב רַב אַלְפַּס לָא אִפְּשִׁיטָא בְּהֶדְיָא וְסַגְיָין דְּמַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו הָוֵי וְכֵן כָּתַב רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל וְרַב הַאי גָּאוֹן כָּתַב בְּסֵפֶר הַמִּקָּח בְּשַׁעַר [שִׁשִּׁי] דְּמוֹסִיף עַל דְּבָרָיו הָוֵי מִדְּאָמְרִינַן פְּשִׁיטָא אָמַר לְאֶחָד קְפִידָא סְתָמָא מַאי וְאַסִּיקְנָא לְאֶחָד וַאֲפִי' לִשְׁנַיִם וַאֲפִי' לְמֵאָה אַלְמָא הִלְכְתָא כְּמַאן דְּאָמַר מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו הָוֵי כִּי הוּא פֵּרֵשׁ הַאי פְּשִׁיטָא עַל דֶּרֶךְ מַאי הָוֵי עֲלַהּ: **אָמְרוּ** לוֹ אע"ג דְּטָעָה שָׁלִיחַ פֵּרוּשׁ הוֹאִיל וּסְבִירָא לָךְ דְּהֵיכָא דְּלָא פֵּרֵשׁ דְּבָרָיו הֵטִיל דַּעְתּוֹ עַל הַשָּׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ דְּהָכִי אֲמַרְתְּ לְעֵיל לְאֶחָד וַאֲפִי' לְמֵאָה הָכִי נָמֵי לֵימָא דְּאַף בְּטָעוּתוֹ נִתְרַצָּה לָלֶכֶת אַחַר דַּעְתּוֹ וְקָאָמַר לֵיהּ טָעָה שָׁלִיחַ לָא קָאָמֵינָא דִּבְטָעוּתוֹ לָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ לְהַטִּיל עָלָיו: **הָכִי** גָּרְסִי' בְּכָל הַסְּפָרִים וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר אֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת פִּי' רַבִּי אֲפִלּוּ גַּבֵּי שָׁלִיחַ דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ בְּהַמְקַבֵּל (ב"מ דַּף קח. וְשָׁם) דְּאָמְרִי נְהַרְדָּעֵי מִשְּׁמֵהּ דְּרַב נַחְמָן אֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת אֲפִי' זָבִין בְּמָאתַיִם וְשָׁוְיָא מֵאָה וְלָא מָצֵי לְמֵימַר לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתָּךְ וְלָא לְעַוּוֹתֵי וְהוּא כְּמוֹ שָׁלִיחַ שֶׁל מִצְרָן וּמְשַׁנֵּי הָנֵי מִלֵּי הֵיכָא דְּטָעָה בַּעַל הַבַּיִת פִּי' דְּהַהוּא חָשֵׁיבְנָא לֵיהּ כְּבַעַל הַבַּיִת דאע"ג דִּלְבַסּוֹף מִקַּנְיָא לֵיהּ לַמִּצְרָן מִיהוּ תְּחִלָּה כְּשֶׁקָּנָה לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ קָנָה וְהוֹאִיל וְכֵן לֹא שַׁיָּךְ הָתָם לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתִּיךְ אֲבָל שָׁלִיחַ גָּמוּר שֶׁבַּתְּחִלָּה בְּתוֹרַת שְׁלִיחוּת קָנָה וְלֹא לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ לָא אִבְּעִי לֵיהּ לְמִטְעֵי וא"ת וּמַאי קָמַיְיתֵי רְאָיָה דְּשָׁאנֵי לָן בֵּין שָׁלִיחַ לְבַעַל הַבַּיִת מִדִּתְנַן הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ צֵא וּתְרֹם דְּהָתָם בַּעַל הַבַּיִת גָּמוּר הוּא וְזֶה הֵם עַצְמָם רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא יוֹדְעִין כֵּן מִדְּלָא פָּרְכִי לֵיהּ אֶלָּא מִמִּצְרָן דְּדָמֵי לְשָׁלִיחַ וי"ל דְּהָכִי קָאָמַר לְהוּ וּמְנָא תִּמְרָא דְּשָׁאנֵי לָן בֵּין שָׁלִיחַ לְבַעַל הַבַּיִת דְּמִדְּפָרְכִיתוּ לִי מִמִּצְרָן מִשּׁוּם דְּחָשְׁבִיתוּ לֵיהּ כְּשָׁלִיחַ אַלְמָא סָלְקָא אַדַּעְתַּיְכוּ שֶׁאֲנִי מַשְׁוֶה שָׁלִיחַ לְבַעַל הַבַּיִת גָּמוּר וְזֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁווֹתָם כִּדְמוֹכַח מַתְנִי' דְּהָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ צֵא וּתְרֹם מ"ר. וּלְפִי' הַקּוּנְטְרֵס קָשֶׁה חֲדָא שֶׁהוּא מַגִּיהַּ הַסְּפָרִים וְגָרֵיס וְהָא אָמַר מָר וְעוֹד דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר וְהָא תְּנַן הוֹאִיל וּפָרֵיךְ מִמַּתְנִי' דְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף נו.) וְעוֹד בְּמַאי הָווּ טָעוּ רַב חִסְדָּא וְרַבָּה דְּלָא מִפַּלְּגֵי בֵּין שָׁלִיחַ לְבַעַל הַבַּיִת הֲלֹא כָּל עִקַּר שְׁאֵלָתָם שֶׁשָּׁאֲלוּ בַּתְּחִלָּה אע"ג דְּטָעָה שָׁלִיחַ לֹא תָּמְהוּ אֶלָּא בְּשָׁלִיחַ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתִּיךְ: **פִּחֵת** עֲשָׂרָה אוֹ הוֹסִיף עֲשָׂרָה כו' לָא דָּמֵי לְתוֹרֵם מִן הַיָּפוֹת דְּאָמְרִי' בְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דַּף כב. וְשָׁם) דְּאֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה אִי לֹא אָמַר לֵהּ כְּלָךְ אֵצֶל יָפוֹת דְּהָכָא אִכָּא לְמֵימַר לְהָכִי אֲמַדְתִּיךְ כִּדְלְקַמָּן אֲבָל יָפוֹת וְרָעוֹת הָוֵי כְּמוֹ טָעוּת. בְּפֶרֶק ד' דְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת (מ"ג) תְּנַן שִׁעוּר תְּרוּמָה עַיִן יָפָה אֶחָד מֵאַרְבָּעִים בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מִשְּׁלֹשִׁים וְהַבֵּינוֹנִית מֵחֲמִשִּׁים וְהָרָעָה מִשִּׁשִּׁים וּמַפִּיק טַעְמַיְיהוּ בַּגְּמָרָא בִּירוּשַׁלְמִי דְּגָרְסִינַן הָתָם כְּתִיב זֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ שִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַחִטִּים וְשִׁשִּׁיתֶם הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַשְּׂעֹרִים יָכוֹל יִתְרֹם בְּחִטִּים אֶחָד מִשִּׁשִּׁים וּבִשְׂעוֹרִים אֶחָד מִשְּׁלֹשִׁים פֵּרוּשׁ שִׁשִּׁית הָאֵיפָה הוּא חֲצִי סְאָה דְּאֵיפָה ג' סְאִין וְשִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַיְנוּ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים דְּכוֹר שְׁלֹשִׁים סְאָה וְהַיְנוּ בְּחִטִּין אֶחָד מִשִּׁשִּׁים וּבִשְׂעוֹרִים אֶחָד מִל' דְּגַבֵּי שְׂעוֹרִים כְּתִיב וְשִׁשִּׁיתֶם מַשְׁמַע שְׁתֵּי שִׁשִּׁיּוֹת שֶׁל אֵיפָה דְּהַיְנוּ סְאָה מִן הַכּוֹר תַּלְמוּד לוֹמַר וְכָל תְּרוּמוֹת שֶׁיְּהוּ כָּל תְּרוּמוֹת שָׁווֹת שְׁמוּאֵל אָמַר תֵּן שִׁשִּׁית עַל וְשִׁשִּׁיתֶם וְנִמְצָא תּוֹרֵם א' מֵאַרְבָּעִים פִּי' שָׁלֹשׁ שִׁשִּׁיּוֹת דְּהַיְנוּ סְאָה וָחֵצִי מִשְּׁנֵי חֳמָרִין הַכָּתוּב בְּחִטִּין וּבִשְׂעוֹרִין וְהַיְנוּ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים בֵּינוֹנִית מִנַּיִן אָמַר רַבִּי לֵוִי כְּתִיב וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶחָד אָחֻז מִן הַחֲמִשִּׁים כ"מ שֶׁאַתָּה אוֹחֵז מִמָּקוֹם אַחֵר הֲרֵי הוּא כָּזֶה מַה זֶּה אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים אַף מַה שֶּׁתֶּאֱחֹז מִמָּקוֹם אַחֵר אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים וְהָרָעָה מִשִּׁשִּׁים דִּכְתִיב שִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַחִטִּים פֵּרוּשׁ קְרָא כִּפְשָׁטֵהּ ב"ש אוֹמְרִים מִשְּׁלֹשִׁים וְשִׁשִּׁיתֶם הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַשְּׂעֹרִים וְכָל הָנָךְ קְרָאֵי אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא דִּשְׁמוּאֵל הוּא גּוּפֵהּ דְּאָמַר חִטָּה אַחַת פּוֹטֶרֶת אֶת הַכְּרִי. מ"ר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' שלוחין ושותפין הל' ד, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קפב סעי' י:

ב מיי' פא' מהל' שלוחין ושותפין הל' ד, טוש"ע חו"מ סי' קפב סעי' יא:

ג מיי' פא' מהל' שלוחין ושותפין הל' ב:

ד מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח:

ה מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ט, סמג לאוין קע, טוש"ע חו"מ סי' רכז סעי' כט ל:

ו מיי' פא' מהל' שלוחין ושותפין הל' ב:

ז מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח:

ח מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ט, סמג לאוין קע, טוש"ע חו"מ סי' רכז סעי' כט ל:

ט מיי' פד' מהל' תרומות הל' ז, סמג עשין קלג:

י מיי' פג' מהל' תרומות הל' ו:

יא מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' י:

יב מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' יא:

יג מיי' פי"ב מהל' מלווה ולווה הל' יא, סמג עשין נד, טוש"ע חו"מ סי' קט סעי' ג:

יד מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' י:

טו מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' יא:

טז מיי' פי"ב מהל' מלווה ולווה הל' יא, סמג עשין נד, טוש"ע חו"מ סי' קט סעי' ג:

מסורת הש"ס

א מעילה כא:

ב משנה תרומות; תוספתא תרומות; קידושין מא.

רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: שָׁלִיחַ כְּדַיָּינִין. רַב שְׁמוּאֵל בַּר בִּיסְנָא אָמַר רַב נַחְמָן: כְּאַלְמָנָה. רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: שָׁלִיחַ כְּדַיָּינִין. מָה דַּיָּינִין לָאו לְדִידְהוּ — אַף שָׁלִיחַ נָמֵי לָאו לְדִידֵיהּ, לְאַפּוֹקֵי אַלְמָנָה דִּלְדִידַהּ. [א][ב]רַב שְׁמוּאֵל בַּר בִּיסְנָא אָמַר רַב נַחְמָן: כְּאַלְמָנָה, מָה אַלְמָנָה יְחִידָה — אַף שָׁלִיחַ יָחִיד, לְאַפּוֹקֵי בֵּית דִּין — דְּרַבִּים נִינְהוּ. וְהִלְכְתָא, שָׁלִיחַ כְּאַלְמָנָה. וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דִּתְנַן: הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ "צֵא וּתְרוֹם" — תּוֹרֵם כְּדַעַת בַּעַל הַבַּיִת, וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת — תּוֹרֵם בְּבֵינוֹנִית אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים. פִּיחֵת עֲשָׂרָה אוֹ הוֹסִיף עֲשָׂרָה, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. הָתָם כֵּיוָן דְּאִיכָּא דְּתוֹרֵם בְּעַיִן רָעָה וְאִיכָּא דְּתוֹרֵם בְּעַיִן יָפָה, אֲמַר לֵיהּ: לְהָכִי אֲמַדְתִּיךְ. אֲבָל הָכָא טָעוּתָא הוּא, אָמַר לֵיהּ: לָא אִיבְּעִי לָךְ לְמִיטְעֵי. [ג](א)אָמַר רַב הוּנָא בַּר חֲנִינָא אָמַר רַב נַחְמָן, הֲלָכָה כְּדִבְרֵי חֲכָמִים: וְלֵית לֵיהּ לְרַב נַחְמָן מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה? וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: יְתוֹמִים שֶׁבָּאוּ לַחֲלוֹק בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן — בֵּית דִּין מַעֲמִידִין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, וּבוֹרְרִין לָהֶם חֵלֶק יָפֶה. הִגְדִּילוּ — יְכוֹלִין לִמְחוֹת. וְרַב נַחְמָן דִּידֵיהּ אָמַר: הִגְדִּילוּ — אֵין יְכוֹלִין לִמְחוֹת, אִם כֵּן מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה. [ד]לָא קַשְׁיָא: הָא דְּטָעוּ, הָא דְּלָא טָעוּ. אִי דְּלָא טָעוּ, בְּמַאי יְכוֹלִין לִמְחוֹת? בְּרוּחוֹת. (ב)כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: מַעֲשֶׂה וְעָשָׂה רַבִּי כְּדִבְרֵי חֲכָמִים, אָמַר לְפָנָיו פַּרְטָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא בֶּן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי פַּרְטָא הַגָּדוֹל: אִם כֵּן מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה, וְהֶחְזִיר רַבִּי אֶת הַמַּעֲשֶׂה. רַב דִּימִי מַתְנֵי הָכִי, רַב סָפְרָא מַתְנֵי הָכִי: מַעֲשֶׂה וּבִיקֵּשׁ רַבִּי לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי חֲכָמִים, אָמַר לְפָנָיו פַּרְטָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא בֶּן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי פַּרְטָא הַגָּדוֹל: אִם כֵּן מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה? לֹא עָשָׂה רַבִּי אֶת הַמַּעֲשֶׂה. (ג)לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר: טָעָה בִּדְבַר מִשְׁנָה — חוֹזֵר, וּמָר סָבַר: אֵינוֹ חוֹזֵר. לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא טָעָה בִּדְבַר מִשְׁנָה חוֹזֵר, וּמָר סָבַר הָכִי הֲוָה מַעֲשֶׂה, וּמָר סָבַר הָכִי הֲוָה מַעֲשֶׂה. (ד)אָמַר רַב יוֹסֵף: אַרְמַלְתָּא דְּזַבִּינָה — אַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי. וּבֵית דִּין דְּזַבֵּין — אַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי. פְּשִׁיטָא! אַלְמָנָה לָא אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. כִּי אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ, בֵּי דִינָא — מַהוּ דְּתֵימָא:

כֹּל

לָאו לְדִידְהוּ לָאו לְצֹרֶךְ עַצְמָן מוֹכְרִים: בֵּית דִּין מַעֲמִידִין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַקְּטַנִּים: וּבוֹרְרִין לָהֶם כָּל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְתִינוֹק שֶׁלּוֹ: אִי דְּלָא טָעוּ לָמָּה יִמְחוּ: בָּרוּחוֹת טוֹב לִי לִטֹּל חֶלְקִי בַּמִּזְרָח שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלָהּ שָׂדֶה שֶׁנָּפְלָה לִי מִבֵּית אֲבִי אִמִּי: וְהֶחְזִיר רַבִּי אֶת הַמַּעֲשֶׂה דְּנִרְאֶה בְּעֵינָיו טַעַם הָגוּן מַה שֶּׁשָּׁנִינוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ א"כ מַה כֹּחַ ב"ד יָפֶה: לֵימָא בְּהָא פְּלִיגִי רַב דִּימִי וְרַב סָפְרָא רַב דִּימִי סָבַר דַּיָּן הַטּוֹעֶה בִּדְבַר הַמִּשְׁנָה שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּמִשְׁנָה חוֹזֵר וְלָא אָמְרִי' מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ אֶלָּא בְּטוֹעֶה בְּשִׁקּוּל הַדַּעַת כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּסַנְהֶדְרִין וְהַאי נָמֵי דְּבַר מִשְׁנָה הוּא שאע"פ שֶׁנֶּחְלְקוּ חֲכָמִים עַל רַבָּן שִׁמְעוֹן הֲרֵי נָתַן טַעַם לִדְבָרָיו וְרַב סָפְרָא שֶׁאֵינוֹ שׁוֹנֶה עָשָׂה וְהֶחֱזִיר סָבַר אִם עָשָׂה לֹא הָיָה יָכוֹל לַחֲזֹר: אַחְרָיוּתָא אַיַּתְמֵי אִם נִמְצֵאת הַשָּׂדֶה גְּזוּלָה אוֹ מְשֻׁעְבֶּדֶת לְאַחֵר וּטְרָפָהּ מִן הַלּוֹקֵחַ בְּחוֹבוֹ חוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ עַל הַיְתוֹמִים שֶׁהָאַלְמָנָה שְׁלִיחַ שֶׁל יְתוֹמִים הָיְתָה: וְכֵן בֵּי דִינָא דְּזַבֵּין שְׂדֵה יְתוֹמִים לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת אַחְרָיוּת אַיַּתְמֵי:

רָבָא אָמַר ר"נ שָׁלִיחַ כְּדַיָּנִין מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בַּקֻּנְט' שָׁלִיחַ סְתָם מַשְׁמַע דְּאַפֵּי' שָׁלִיחַ דְּעָלְמָא וְקָשֶׁה לר"ת דִּלְעֵיל אר"נ אֲבָל טָעָה שָׁלִיחַ לֹא דא"ל לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתִּיךְ וְעוֹד הִקְשָׁה דִּבְרֵישׁ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ (קִדּוּשִׁין מב: וְשָׁם) אר"נ הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ כְּלָקוֹחוֹת דָּמֵי פָּחוֹת מִשְּׁתוּת נִקְנֶה מִקָּח אָמַר רָבָא הָא דְּאָמַרְתְּ פָּחוֹת מִשְּׁתוּת נִקְנֶה מִקָּח לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ אֲבָל מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ לָא דא"ל לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתָּךְ וְלָא לְעַוּוֹתֵי אַלְמָא בְּשָׁלִיחַ אַפֵּי' בְּפָחוֹת מִשְּׁתוּת מִקָּחוֹ בָּטֵל וְדוֹחֶה רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּהָתָם רָבָא לְפִי סְבָרָתוֹ קָאָמַר אֲבָל רַב נַחְמָן לָא ס"ל וּפִי' ר"ת דְּהָכָא מַיְּרֵי בְּשָׁלִיחַ דְּדַיָּנִים דְּאַלִּים כֹּחוֹ טְפֵי וּמְכָרוֹ קַיָּם עַד שְׁתוּת ונ"ל דְּהָכָא אַיְּרֵי אַפֵּי' בְּשָׁלִיחַ דְּעָלְמָא וּלְעֵיל דְּאָמַר ר"נ דְּמָצֵי א"ל לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתִּיךְ בְּיָתֵר מִשְּׁתוּת אַיְּרֵי וְהַהִיא דְּקִדּוּשִׁין הָכִי פֵּרוּשָׁא הָא דַּאֲמַרְתְּ פָּחוֹת מִשְּׁתוּת נִקְנֶה מִקָּח וְאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר אוֹנָאָה לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ אֲבָל מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ מָצֵי א"ל לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתִּיךְ לְעִנְיָן זֶה שֶׁצָּרִיךְ לְהַחֲזִיר הָאוֹנָאָה ומ"מ הַמִּקָּח קַיָּם וְהָא דְּאָמַר ר"נ שָׁלִיחַ כְּדַיָּנִים הַיְנוּ לְעִנְיַן הָא דְּמִקָּח קַיָּם אֲבָל הָאוֹנָאָה צָרִיךְ מִיהָא לְהַחֲזִיר וְכֵן הַדַּיָּנִים דְּאֵין כֹּחַ ב"ד יָפֶה כְּלָל טְפֵי מִבְּשָׁלִיחַ דְּעָלְמָא: **מַה** אַלְמָנָה יְחִידָה אע"ג שֶׁיֵּשׁ לָהּ ב"ד הֶדְיוֹטוֹת כִּדְאִיתָא בְּשִׁלְהֵי אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דַּף לב. וְשָׁם) מ"מ כְּחַד חֲשִׁיב לְהוּ: **וּמַאי** שְׁנָא מֵהָא דִּתְנַן כו' הָכִי פָּרִיךְ אַלְמָא בְּמִדֵּי דַּעֲבִיד שָׁלִיחַ דְּטָעָה אָמְרִי' דְּמַעֲשֶׂה שֶׁלּוֹ קַיָּם הָכִי נָמֵי הֲוָה לָן לְמֵימַר הָכָא דִּבְפָחוֹת מִשְּׁתוּת בְּשָׁלִיחַ מִקָּחוֹ קַיָּם: **אָמַר** ר"נ הֲלָכָה כְּדִבְרֵי חֲכָמִים בְּרֵישׁ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ (קִדּוּשִׁין דַּף מב:) גָּרְסִי' אַמִּלְּתֵהּ דְּרַב נַחְמָן הָא דַּאֲמַרַן יָתֵר מִשְּׁתוּת בָּטֵל מִקָּח לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא אָמַר נִפְלוֹג בְּשׁוּמָא דְּבֵי דִינָא אֲבָל אָמַר נִפְלוֹג בְּשׁוּמָא דְּבֵי דִינָא לָא דִּתְנַן שׁוּם הַדַּיָּנִים שֶׁפִּחֲתוּ שְׁתוּת אוֹ שֶׁהוֹתִירוּ שְׁתוּת מִכְרָן בָּטֵל רַשְׁבָּ"ג אוֹמֵר מִכְרָן קַיָּם וּמַיְתִי רְאָיָה הַשְׁתָּא מִמִּלְּתָא דְּרַשְׁבָּ"ג וְקָשֶׁה לר"ת דְּהָכָא פָּסֵיק רַב נַחְמָן גּוּפֵהּ הֲלָכָה כְּדִבְרֵי חֲכָמִים וְעוֹד דְּמַסִּיק בָּתַר הָכִי וְהָא דַּאֲמַרְתְּ שְׁתוּת קָנָה וּמַחְזִיר אוֹנָאָה לָא אֲמַרַן אֶלָּא בְּמִטַּלְטְלֵי אֲבָל בִּמְקַרְקְעֵי לָא דְּאֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת מַשְׁמַע דַּוְקָא בִּשְׁתוּת אֲבָל יָתֵר מִשְּׁתוּת יֵשׁ אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת וּלְעֵיל הוֹכַחְתִּי מֵהַהִיא דְּהַמְקַבֵּל (ב"מ דַּף קח.) וּמֵהַהוּא דִּירוּשַׁלְמִי דְּאֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת אַפִּי' בְּיָתֵר מִשְּׁתוּת עַד פַּלְגָא הִלְכָּךְ נִרְאֶה לר"ת כְּמוֹ שֶׁגּוֹרֵס רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְהִלְכוֹת גְּדוֹלוֹת וְרַב אַלְפָּס הָא דַּאֲמַרְתְּ שְׁתוּת קָנָה וּמַחְזִיר אוֹנָאָה לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא אָמַר נִפְלוֹג בְּשׁוּמָא דְּבֵי דִינָא אֲבָל אָמַר נִפְלוֹג בְּשׁוּמָא דְּבֵי דִינָא מִכְרָן בָּטֵל דְּהָא תְּנַן שׁוּם הַדַּיָּנִים שֶׁפִּחֲתוּ שְׁתוּת כו' מִכְרָן בָּטֵל וּמֵרַבָּנַן מַיְתֵי רְאָיָה וְהָא דַּאֲמַרְתְּ יָתֵר מִשְּׁתוּת בָּטֵל מִקָּח לָא אֲמַרַן אֶלָּא בְּמִטַּלְטְלֵי אֲבָל בִּמְקַרְקְעֵי אֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת אַפִּי' בְּיָתֵר מִשְּׁתוּת עַד פַּלְגָא: **וְהָא** אָמַר ר"נ אָמַר שְׁמוּאֵל כו' אִי לָאו דִּפְסִיק הֲלָכָה כַּחֲכָמִים לָא הֲוָה קָשֶׁה מִידֵי מֵהָא דְּאָמַר ר"נ שָׁלִיחַ כְּאַלְמָנָה אַפֵּי' מַיְּרֵי בִּשְׁלִיחַ דַּיָּנִין דְּלָא שַׁיָּךְ בְּדִידָהּ כָּל כָּךְ מַה כֹּחַ ב"ד יָפֶה כְּמוֹ בְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס. מ"ר: **וּבוֹרְרִין** לָהֶם חֵלֶק יָפֶה הָיָה רַבִּי רָגִיל לְפָרֵשׁ מִדְּנָקַט לְשׁוֹן בּוֹרְרִין אַלְמָא בְּלֹא גּוֹרָל אַיְּרֵי דְּאִי בְּגוֹרָל מַאי בּוֹרְרִין שַׁיָּךְ כַּאֲשֶׁר יִפֹּל הַגּוֹרָל כֵּן יִהְיֶה וּמִתּוֹךְ כָּךְ הָיָה אוֹמֵר דַּאֲפִילּוּ מִלְּתָא דְּשַׁיְכָא בֵּהּ גַּד אוֹ אָגַד כְּגוֹן דְּתַרְוַיְהוּ צְרִיכֵי לְהַאי וּלְהַאי חוֹלְקִין לָהֶם אִם יָשָׁר בְּעֵינֵיהֶם שֶׁהֲרֵי הֶעֱמִידוּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס בִּמְקוֹם יְתוֹמִין לַחֲלֹק בֵּין שְׁנֵיהֶם בְּלֹא שׁוּמַת ב"ד וּבְלֹא גּוֹרָל וּבוֹרֵר כָּל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַיָּתוֹם שֶׁלּוֹ חֵלֶק הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו וְלָא נְהִירָא לר"ת וְכִי טְרִיחוּתָא לְהַטִּיל גּוֹרָלוֹת וְעוֹד דְּהָא דְּקָאָמַר בָּתַר הָכִי בְּמַאי יְכוֹלִים לִמְחוֹת בָּרוּחוֹת הל"ל יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּמִלְּתָא דְּשַׁיְכָא בֵּהּ גַּד אוֹ אָגַד וּמַה שֶּׁמְּדַקְדֵּק נָמֵי מְבָרְרִין בְּגוֹרָל נָמֵי שַׁיָּךְ לְשׁוֹן בּוֹרְרִין שֶׁלֹּא יַחְלְקוּ בְּעִנְיָן רַע לָתֵת לְאֶחָד שְׁתֵּי שָׂדוֹת מְרֻחָקוֹת זוֹ מִזּוֹ וּמִיהוּ אוֹמֵר רַבִּי דְּאֵין זוֹ קוּשְׁיָא הָא דְּלָא אָמַר יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּגוֹד אוֹ אָגוֹד דה"נ הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר יְכוֹלִין לִמְחוֹת כְּשֶׁטָּעוּ בְּפָחוֹת מִשְּׁתוּת אֶלָּא רְבוּתָא נָקַט דְּאַפֵּי' בָּרוּחוֹת יְכוֹלִין לִמְחוֹת. מ"ר. וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק בֵּית כּוֹר (ב"ב דַּף קו: וְשָׁם) שְׁנֵי אַחִין שֶׁחָלְקוּ וּבָא לָהֶם אָח מִמְּדִינַת הַיָּם רַב אָמַר בָּטְלָה מַחְלֹקֶת וּשְׁמוּאֵל אָמַר מְקַמְּצִין וּמְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל מְקַמְּצִין שֶׁכָּל אֶחָד יִתֵּן לוֹ שְׁלִישׁ מֵחֶלְקוֹ וּפָרִיךְ לְרַב דְּאָמַר בָּטְלָה מַחְלֹקֶת אֶלָּא מֵעַתָּה הָנֵי בֵּי תְּלָתָא דְּקָיְמִי וְאָזְלִי בֵּי תְּרֵי מִנַּיְהוּ וּפָלְגִי ה"נ דְּבָטְלָה מַחְלֹקֶת וּפִי' רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּעַל כָּרְחָךְ לֹא בָּטְלָה מַחְלֹקֶת מִדְּאָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא בְּשִׁלְהֵי אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דַּף לא:) לְרַב סָפְרָא דִּפְלִיג בְּלֹא דַּעַת דְּאִסּוּר זִיל אַיְתִי תְּלָת דִּפְלַגְתְּ קַמַּיְהוּ א"נ תְּרֵי מִגּוֹ תְּלָתָא וְלָא נְהִירָא לְר' שֶׁהֲרֵי הֵיכִי קָאָמַר מְקַמְּצִין שֶׁיִּתֵּן לוֹ כָּל א' מַה שֶּׁיִּרְצֶה מֵחֶלְקוֹ הֵם נָטְלוּ בְּגוֹרָל וְהוּא יִקַּח בְּלֹא גּוֹרָל מַה שֶּׁיִּרְצוּ וּמַאי דְּקָאָמַר נָמֵי אָזְלִי תְּרֵי מִנַּיְהוּ וּפָלְגֵי לְמַאי דִּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּבוֹרְרִין בְּגוֹרָל קָאָמַר הֵיכִי מְהַנְּיָא הָתָם חֲלֻקָּה בְּלֹא דַּעְתָּא דְּאִידָךְ דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּדַוְקָא גַּבֵּי יְתוֹמִין מְהַנֵּי מִשּׁוּם דְּכֹחַ ב"ד יָפֶה אע"פ שֶׁיֵּשׁ לַחֲלֹק דִּלְפִי שֶׁאֵלּוּ יְתוֹמִין קְטַנִּים וְאֵין אֶחָד תּוֹבֵעַ לַחֲלֹק אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם תּוֹבֵעַ לַחֲלֹק כִּי הָתָם בְּלֹא כֹּחַ ב"ד חוֹלְקִין מִיהוּ לָא מַשְׁמַע הָכִי וּמַה שֶּׁהֵבִיא רְאָיָה מֵאִסּוּר וּמֵרַב סָפְרָא לָא דָּמֵי דְּהָתָם בְּמִטַּלְטְלֵי אֲבָל בִּמְקַרְקְעֵי דְּאִיכָּא קְפִידָא בָּרוּחוֹת לֹא וְנִרְאֶה לְר' לְפָרֵשׁ מְקַמְּצִין כְּגוֹן שֶׁהָיָה לָהֶם שָׁלֹשׁ שָׂדוֹת וְלָקְחוּ הָאַחִין כָּל אֶחָד שָׂדֶה וְהַשְּׁלִישִׁי חָלְקוּ בְּגוֹרָל וּכְשֶׁבָּא אֲחִיהֶן יַפִּילוּ גוֹרָל בְּכָל הַשָּׂדוֹת וּבְאֵיזֶה שֶׁיִּפֹּל הַגּוֹרָל בּוֹ יִזְכֶּה וּבְעִנְיָן זֶה לֹא בָּטְלָה מַחְלֹקֶת שֶׁאִם יִפֹּל הַשָּׂדֶה הַשְּׁלִישִׁי לְחֶלְקוֹ זָכוּ הַשְּׁנַיִם בְּחֶלְקָם הָרִאשׁוֹן וְכֵן אָזְלֵי בֵּי תְּרֵי מִנַּיְהוּ דְּפָלְגֵי כו' שֶׁהִגִּיעַ לָזֶה שָׂדֶה אַחַת וְלָזֶה שָׂדֶה אַחַת וְהַשְּׁלִישִׁי נִשְׁאֲרָה פְּשִׁיטָא שֶׁכְּשֶׁיָּבֹא הַשְּׁלִישִׁי וְיַפִּיל גּוֹרָל עַל כָּל הַשָּׂדוֹת אִם תִּפּוֹל אוֹתָהּ שָׂדֶה לְחֶלְקוֹ זָכוּ הָאֲחֵרִים בְּחֶלְקָם. מ"ר: **פַּרְטָא** בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא פִּי' דְּהוּא בֶּן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי פַּרְטָא הַגָּדוֹל פְּרָטָא אָבִיו שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר הוּא זְקֵנוֹ שֶׁל זֶה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ג מהל׳ מכירה הל׳ ט:

ב מיי׳ פא׳ מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ב, סמג עשין פב, סמג לאוין קע, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ו:

ג מיי׳ פי׳ מהל׳ נחלות הל׳ ד, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי׳ רפט סעי׳ א:

ד מיי׳ פי׳ מהל׳ נחלות הל׳ ד, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי׳ רפט סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א יבמות סז:, קידושין מב.; גיטין לג:

ב גיטין לג:

ג לעיל פד:

ד לעיל צז.

כֹּל דְּזָבֵין מִבֵּי דִינָא — אַדַּעְתָּא לְמִיפַּק לֵיהּ קָלָא הוּא דְּזָבֵין, קָא מַשְׁמַע לַן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כו׳. וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: עַד פַּלְגָא. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בֵּית דִּין שֶׁמָּכְרוּ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה אוֹ שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם — מִכְרָן קַיָּים. [א]אָמַר אַמֵימָר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף: בֵּית דִּין שֶׁמָּכְרוּ בְּלֹא הַכְרָזָה — נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁטָּעוּ בִּדְבַר מִשְׁנָה וְחוֹזְרִין. [בג](א)נַעֲשׂוּ? וַדַּאי טָעוּ! דִּתְנַן: שׁוּם הַיְּתוֹמִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְשׁוּם הַהֶקְדֵּשׁ שִׁשִּׁים יוֹם, וּמַכְרִיזִין בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב. (ב)אִי מֵהַהִיא הֲוָה אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי שָׁלִיחַ, אֲבָל בֵּית דִּין — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. אֵיתִיבֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵימָר: שׁוּם הַדַּיָּינִין שֶׁפִּחֲתוּ שְׁתוּת אוֹ הוֹתִירוּ שְׁתוּת — מִכְרָן בָּטֵל. הָא שָׁוֶה בְּשָׁוֶה — מִכְרָן קַיָּים. מַאי לָאו דְּלָא אַכְרוּז? לָא, בִּדְאַכְרוּז. (ג)הָא מִדְּסֵיפָא בִּדְאַכְרוּז הָוֵי, רֵישָׁא בִּדְלָא אַכְרוּז, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: אִם עָשׂוּ אִגֶּרֶת בִּקּוֹרֶת, אֲפִילּוּ מָכְרוּ שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם אוֹ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה — מִכְרָן קַיָּים. [ד]אֶלָּא, לְעוֹלָם בִּדְלָא אַכְרוּז, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן בִּדְבָרִים שֶׁמַּכְרִיזִין עֲלֵיהֶן, כָּאן בִּדְבָרִים שֶׁאֵין מַכְרִיזִין עֲלֵיהֶן. [ה]וְאֵלּוּ הֵן דְּבָרִים שֶׁאֵין מַכְרִיזִין עֲלֵיהֶן: הָעֲבָדִים וְהַמִּטַּלְטְלִין וְהַשְּׁטָרוֹת. עֲבָדִים טַעְמָא מַאי? שֶׁמָּא יִשְׁמְעוּ וְיִבְרְחוּ. מִטַּלְטְלִין וּשְׁטָרוֹת — שֶׁמָּא יִגָּנְבוּ. [ו]וְאִיבָּעֵית אֵימָא: כָּאן בְּשָׁעָה שֶׁמַּכְרִיזִין, כָּאן בְּשָׁעָה שֶׁאֵין מַכְרִיזִין. דְּאָמְרִי נְהַרְדָּעֵי: לְכַרְגָּא לִמְזוֹנֵי וְלִקְבוּרָה — מְזַבְּנִינַן בְּלָא אַכְרָזְתָּא. [ז]וְאִיבָּעֵית אֵימָא: כָּאן בְּמָקוֹם שֶׁמַּכְרִיזִין, כָּאן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַכְרִיזִין. דְּאָמַר רַב נַחְמָן: מֵעוֹלָם לֹא עָשׂוּ אִגֶּרֶת בִּקּוֹרֶת בִּנְהַרְדְּעָא. סְבוּר מִינָּהּ מִשּׁוּם דִּבְקִיאֵי בְּשׁוּמָא. אֲמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף בַּר מִנְיוֹמֵי: לְדִידִי מִיפָּרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, מִשּׁוּם דְּקָרוּ לְהוּ ״בְּנֵי אָכְלֵי נִכְסֵי דְּאַכְרָזְתָּא״. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מִטַּלְטְלִין שֶׁל יְתוֹמִים — שָׁמִין אוֹתָן וּמוֹכְרִין אוֹתָן לְאַלְתַּר. רַב חִסְדָּא אָמַר אֲבִימִי: מוֹכְרִין אוֹתָן לִשְׁווָקִים. [ח]וְלָא פְּלִיגִי: הָא — דְּמִיקָּרַב שׁוּקָא, הָא — דִּמְרַחַק שׁוּקָא. רַב כָּהֲנָא הֲוָה בִּידֵיהּ שִׁכְרָא דְּרַב מְשַׁרְשְׁיָא בַּר חִילְקַאי יַתְמָא. שַׁהֲיֵיהּ עַד רִיגְלָא, אָמַר: אַף עַל גַּב דְּנָפֵל בֵּיהּ אִיצְצָתָא, מַיְיתֵי זוּזָא חֲרִיפָא. רָבִינָא הֲוָה בִּידֵיהּ חַמְרָא דְּרָבִינָא זוּטֵי יַתְמָא בַּר אֲחָתֵיהּ. הֲוָה לְדִידֵיהּ נָמֵי חַמְרָא, הֲוָה קָמַסֵּיק לֵיהּ לְסִיכְרָא. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב אָשֵׁי, אֲמַר לֵיהּ: מַהוּ לְאַמְטוּיֵי בַּהֲדָן? אֲמַר לֵיהּ: זִיל, לָא עֲדִיף מִדִּידָךְ. [ט]מַתְנִי׳ הַמְמָאֶנֶת, הַשְּׁנִיָּה, וְהָאַיְלוֹנִית — אֵין לָהֶן כְּתוּבָּה, וְלֹא פֵּירוֹת וְלֹא מְזוֹנוֹת וְלֹא בְּלָאוֹת. אִם מִתְּחִלָּה נְשָׂאָהּ לְשֵׁם אַיְלוֹנִית — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְנָתִין וּלְמַמְזֵר — יֵשׁ לָהֶם כְּתוּבָּה. גְּמָ׳ רַב תָּנֵי: קְטַנָּה — יוֹצְאָה בְּגֵט אֵין לָהּ כְּתוּבָּה. וְכׇל שֶׁכֵּן מְמָאֶנֶת. (ד)שְׁמוּאֵל תָּנֵי: מְמָאֶנֶת — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה, אֲבָל יוֹצְאָה בְּגֵט — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה. [יא](ה)וְאַזְדָּא שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: מְמָאֶנֶת — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה, יוֹצְאָה בְּגֵט — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה. [יבג]מְמָאֶנֶת — לֹא פְּסָלָהּ מִן הָאַחִין, וְלֹא פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה. יוֹצְאָה בְּגֵט — פְּסָלָהּ מִן הָאַחִין, וּפְסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה. [יד](ו)מְמָאֶנֶת אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים,

יוֹצְאָה

כֹּל דְּזָבֵן מִבֵּי דִּינָא אַדַּעְתָּא דְּנָפֵק לֵיהּ קָלָא זָבִין לְפִי שֶׁהֵן מוֹכְרִים בְּהַכְרָזָה וּבָטוּחַ הַלּוֹקֵחַ שֶׁאִלּוּ הָיוּ עָלֶיהָ עֲסִיקִין הָיוּ יוֹצְאִין וּמְעַרְעֲרִין הִלְכָּךְ שֶׁלֹּא בְּאַחְרָיוּת הוּא לוֹקֵחַ קמ"ל: וְחוֹזְרִין וְאֵין אוֹמְרִין מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ אֶלָּא הָדְרִי זְבִינֵי: נַעֲשׂוּ בִּתְמִיהַּ הָא וַדַּאי טָעוּ בְּדָבָר הַשָּׁנוּי בַּמִּשְׁנָה: שׁוּם הַהֶקְדֵּשׁ גִּזְבָּר הַמּוֹכֵר קַרְקַע שֶׁל הֶקְדֵּשׁ: שִׁשִּׁים יוֹם מוֹשְׁכִים יְמֵי הַכְרָזָה: [הַשְּׁטָרוֹת שֶׁמּוֹכְרִין שט"ח שֶׁל יְתוֹמִים לַאֲחֵרִים]: שֶׁמָּא יִגָּנְבוּ כְּשֶׁנֶּאֱסָפִין לִרְאוֹתָם כְּדֵי לְלוֹקְחָם: בְּשָׁעָה שֶׁמַּכְרִיזִין כִּדְמְפָרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ שָׁעָה שֶׁאֵין פְּנַאי לְהַמְתִּין מֶשֶׁךְ יְמֵי הַכְרָזָה כְּגוֹן לְכַרְגָּא וְלִמְזוֹנֵי וְלִקְבוּרָה: לְכַרְגָּא לִפְרֹעַ לַמֶּלֶךְ כֶּסֶף גֻּלְגֹּלֶת הַיְּתוֹמִים: מִשּׁוּם דְּקָרוּ לְהוּ כו׳ גְּנַאי וְחֶרְפָּה הִיא לָהֶם כְּשֶׁקּוֹנִים נְכָסִים שֶׁבֵּית דִּין מוֹכְרִין לְפִי שֶׁמֵּחֲמַת דֹּחַק שֶׁהַנּוֹשֶׁה לוֹחֵץ אֶת הַיְּתוֹמִים אוֹ אֶת הַלֹּוֶה לוֹקְחִים הַלָּקוֹחוֹת בְּזוֹל וּמְבַזִּין אוֹתָן וְקוֹרִין לָהֶן אוֹכְלֵי שְׂדוֹת הַכְרָזָה: לְאַלְתַּר סָמוּךְ לְמִיתַת אֲבִיהֶן שֶׁלֹּא יֵרָקְבוּ: דְּמִקָּרַב שׁוּקָא יוֹמָא דְשׁוּקָא: אִצְצָא טַעַם הַקָּרוֹב לְהַחְמִיץ איגרו"ם בְּלַעַ"ז: זוּזָא חֲרִיפָא מְמַהֵר לָבֹא לְפִי שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְכָךְ וּמְבִיאִין מָעוֹת וְאֵין מַקִּיפִין לָהֶן בְּאַשְׁרַאי: לְסִכְרָא שֵׁם מָקוֹם: מַהוּ לְאַמְטוּיֵי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁלֹּא תִּטְבַּע הַסְּפִינָה: מַתְנִי׳ הַשְּׁנִיָּה שְׁנִיָּה לַעֲרָיוֹת שֶׁהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הַמְפֹרָשׁ בִּיבָמוֹת בְּפֶ׳ ב׳ (דַּף כא.): אֵין לָהֶן כְּתֻבָּה מְמָאֶנֶת מִשּׁוּם דְּמֵעַצְמָהּ יוֹצְאָה שְׁנִיָּה קְנָסָא דְּרַבָּנָן הוּא כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק יֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת דַּף פֹּה:) מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַרְגִּילָתוֹ לְנָשְׂאָהּ שֶׁאֵינָהּ מַפְסֶדֶת כְּלוּם בַּנִּשּׂוּאִין שֶׁאֵינָהּ נִפְסֶלֶת בָּהֶן וּוְלָדָהּ כָּשֵׁר אַיְלוֹנִית מִשּׁוּם דְּמִקַּח טָעוּת הוּא: וְלֹא פֵּרוֹת דִּין פֵּרוֹת וְהוּא פִּרְקוֹנָהּ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים תַּחַת פֵּרוֹת נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁהוּא אוֹכֵל אֵין לָהּ וְאִם נִשְׁבֵּית אֵינוֹ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ דִּתְנַאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה וְכֵיוָן דְּאֵין לָהּ כְּתֻבָּה אֵין לָהּ תְּנַאי כְּתֻבָּה [וְאִית דְּאָמְרִי כְּלוֹמַר אַף לֹא פֵּרוֹת אִם אֲכָלָן אֵין מְשַׁלֵּם לָהּ פֵּרוֹת נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁאָכַל ואע"ג דְּקַיְימָא לָן בְּפִרְקִין דִּלְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף מז:) תִּקְנוּ פִּרְקוֹנָהּ תַּחַת פֵּרוֹת נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁהוּא אוֹכֵל כִּדְתְנַן לֹא כָּתַב לָהּ אִם תִּשְׁתְּבַאי אֶפְרְקִנֵּךְ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ וְהַאי לָא קָרֵינַן בָּהּ וְאוֹתְבִנֵּךְ לִי לְאִנְתּוּ אֲפִי׳ הָכִי לֹא יְשַׁלֵּם פֵּרוֹת דִּתְנַאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה כִּי הֵיכִי דִּקְנָסוּהָ רַבָּנָן דְּלָא גָּבְיָא נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ מִשֶּׁלָּהּ בְּתוֹרַת כְּתֻבָּה קְנָסוּהָ נָמֵי דְּלָא תִּגְבֶּה מִנֵּהּ פֵּרוֹת שֶׁאָכַל בִּתְנַאי כְּתֻבָּה שֶׁל פֵּירֵי שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב בִּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה וְאַף דִּין פֵּרוֹת] וְכֵן מְזוֹנוֹת נָמֵי תְּנַאי כְּתֻבָּה נִינְהוּ וּלְקַמָּן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (כְּתֻבּוֹת דַּף קז:) אָמְרִינַן כֵּיצַד אָמְרוּ מְמָאֶנֶת אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת אִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו שֶׁהֲרֵי בַּעְלָהּ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ אֶלָּא שֶׁאִם הָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְלָוְתָה וְאָכְלָה וְעָמְדָה וּמֵאֲנָה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם: וְלֹא בְּלָאוֹת שַׁחֲקֵי בְּגָדִים שֶׁהֱבִיאָה לוֹ בְּשׁוּמָא וּלְבָשָׁן הוּא אֵינוֹ מַחֲזִירָן לָהּ בִּיצִיאָתָהּ: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה מִפְּנֵי שֶׁהִיא פְּסוּלָה וּוְלָדָהּ פָּסוּל עַל יְדֵי נִשּׂוּאִין לְפִיכָךְ אֵינָהּ מַרְגִּילָתוֹ אֶלָּא הוּא מַרְגִּילָהּ וּמְשַׁדְּלָהּ לִנָּשֵׂא לוֹ לְפִיכָךְ קָנְסוּ אוֹתוֹ לִתֵּן כְּתֻבָּה: גְּמָ׳ רַב תָּנֵי קְטַנָּה הַיּוֹצְאָה בְּגֵט אֵין לָהּ כְּתֻבָּה קָסָבַר אֵין נִשּׂוּאֵי קְטַנָּה אֶלָּא כִּמְפֻתָּה בְּעָלְמָא: לֹא פְּסָלָהּ מִן הָאַחִין שֶׁמֻּתֶּרֶת לִקְרוֹבָיו כַּאֲנוּסָה וְכִמְפֻתָּה דִּתְנַן (יְבָמוֹת דַּף צז.) נוֹשֵׂא אָדָם אֲנוּסַת אָבִיו כו׳: וְלֹא פְּסָלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה מִשּׁוּם גְּרוּשָׁה שֶׁאֵין אֵלּוּ גֵּרוּשִׁין אֶלָּא עֲקִירַת נִשּׂוּאִים הָרִאשׁוֹנִים דְּאָמְרָה אִי אֶפְשִׁי בְּקִדּוּשֵׁי אִמִּי: מְמָאֶנֶת אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לְאַחַר מֵאוּנָהּ דַּעֲקַרְתִּינְהוּ לְנִשּׂוּאִין וְאֵינָהּ בִּכְלַל שְׁאָר תַּקָּנוֹת שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים לְכָל שְׁאָר הַנְּשׂוּאוֹת שֶׁצְּרִיכוֹת לְהַמְתִּין אַחַר יְצִיאָתָן מִבַּעֲלֵיהֶן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים:

אִגֶּרֶת בִּקֹּרֶת הָא דִּתְנַן בפ"ק דב"מ (דַּף כ.) אִגְּרוֹת שׁוּם וְאִגְּרוֹת מָזוֹן רָגִיל ר"ת לוֹמַר מִדְּלָא קָאָמַר שִׁטְרֵי שׁוּם שִׁטְרֵי מָזוֹן כִּדְאָמַר שִׁטְרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּנִין שִׁטְרֵי בֵּרוּרִין נִרְאֶה לוֹ דְּקָרֵי אִגֶּרֶת מַה שֶּׁב"ד שֶׁבְּמָקוֹם זֶה שׁוֹלְחִין אִגְּרוֹתָיו לב"ד אַחֵר לְשׁוּם וּלְמָזוֹן לִפְלוֹנִי אֲבָל הָכָא לֹא אֶפְשָׁר לְפָרוֹשֵׁי הָכִי וּלְעֵיל בְּשִׁלְהֵי אַף עַל פִּי (כְּתֻבּוֹת דַּף סד.) כּוֹתְבִים אִגֶּרֶת מֶרֶד עַל אֲרוּסָה. מ"ר: אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין מַכְרִיזִין עֲלֵיהֶם הָעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַמִּטַּלְטְלִים אִית לָן לְאוֹקְמָא הָנֵי מִטַּלְטְלִין וּשְׁטָרוֹת כְּגוֹן שֶׁיִּחֲדָן לָהּ לִכְתֻבָּה א"נ דִּתְפָסָן מֵחַיִּים דְּאִי לָאו הָכִי לָא גָּבְיָא לְהוּ לֹא אִשָּׁה וְלֹא בַּעַל חוֹב: וְהָאַיְלוֹנִית אֵין לָהּ כְּתֻבָּה וְאֵין לְדַיֵּק הָא גִּטָּא בָּעֲיָא כִּדְפֵרַשְׁתִּי בְּפֶרֶק הַמַּדִּיר (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת עב:): וְלֹא מְזוֹנוֹת לָא תֵּימָא שְׁנִיָּה דְּאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת ה"מ לְאַחַר מִיתָה אֲבָל מֵחַיִּים אִית לָהּ דְּהַשְׁתָּא אַלְמָנָה לְכ"ג דְּאִית לָהּ לְאַחַר מִיתָה לֵית לָהּ מֵחַיִּים דִּלְמָא תִּתְעַכֵּב גַּבֵּהּ כִּדְאָמְרִי׳ בְּיֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת דַּף פֹּה. וְשָׁם) כ"ש הַךְ דְּלֵית לָהּ לְאַחַר מִיתָה [דְּמֵחַיִּים נָמֵי לֵית לָהּ] וְלָא תֵּימָא נָמֵי דְּמֵחַיִּים לֵית לָהּ אֲבָל לְאַחַר מִיתָה אִית לָהּ כְּאַלְמָנָה לכ"ג דְּהָא בְּהֶדְיָא קָתָנֵי בְּיֵשׁ מֻתָּרוֹת (ג"ז שָׁם) אַלְמָנָה לכ"ג אִית לָהּ מְזוֹנוֹת שְׁנִיָּה אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת וְיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת דְּקָאָמַר הַיְנוּ בְּעַל כָּרְחָךְ לְאַחַר מִיתָה וְדוּמְיָא דְּהָכִי אָמְרִינַן בִּשְׁנִיָּה דְּאֵין לָהּ: וְלֹא בְּלָאוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר פרש"י מַה שֶּׁנּוֹתַר מִשְּׁחָקֵי הַבְּגָדִים וְאוֹמֵר רַבִּי דא"כ ה"ל לְמֵימַר בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּמִין כִּדְאָמְרִינַן בְּכָל דֻּכְתָּא לְעֵיל בְּפֶ׳ אע"פ (כְּתֻבּוֹת דַּף סג:) וְעוֹד הָא בְּלָאוֹת הַיְנוּ בְּעַל כָּרְחֵיהּ מַה שֶּׁבָּלָה וְלֹא הַשְּׁחָקִים שֶׁנּוֹתְרוּ דְּאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דִּמְמָאֶנֶת אִי דְּאִיתַנְהוּ אִדֵּי וְאִדֵּי שָׁקְלָה. מ"ר: רַב תָּנֵי קְטַנָּה יוֹצְאָה בְּגֵט פִּי׳ בְּמַתְנִי׳: רַב תָּנֵי קְטַנָּה יוֹצְאָה בְּגֵט. פִּי׳ בְּמַתְנִי׳: אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַמְתִּין לְהַהִיא לִשָּׁנָא דְּגָזַר שְׁמוּאֵל בִּזְנוּת דִּקְטַנָּה בְּשִׁלְהֵי ד׳ אַחִין (יְבָמוֹת דַּף לד: וְשָׁם) דְּמִחַלְּפָא בִּגְדוֹלָה הָכָא שָׁאנֵי דְּמֵאוּנָהּ מוֹכִיחַ עָלֶיהָ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ י, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ג:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ח, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ א:

ג מיי׳ פד׳ מהל׳ ערכים וחרמין הל׳ כז, סמג עשין קלא:

ד מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יא, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ג:

ה מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יא, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ג:

ו מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יא, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ג:

ז מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יא, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ג:

ח מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יא, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ג:

ט מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ה, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ י:

י מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ב, ש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ ד ג:

יא מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ה, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ ה:

יב מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ יז, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ י:

יג מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ טז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ ב:

יד מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ כב, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ יג סעי׳ ו:

מסורת הש״ס

א תוספתא ערכין; משנה ערכין; ערכין כא.; ערכין כב.; ערכין כב.

ב מנחות עד.; קידושין טו.; זבחים יח.; סנהדרין נא.; שבת נב.; יבמות יח.; גיטין יט.; עירובין ח.; עירובין מז.; גיטין ד:

ג משנה כתובות

ד יבמות קיג.; תוספתא יבמות

ה מסכת דרך ארץ רבה

ו יבמות לד:

יוֹצְאָה בְּגֵט צְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. [א] [ג](א)מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא כּוּלְּהוּ: הַמְמָאֶנֶת בְּאִישׁ — הוּא מוּתָּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא מוּתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו, וְלֹא פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה. נָתַן לָהּ גֵּט — הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא אֲסוּרָה בִּקְרוֹבָיו, וּפְסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה. צְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, דְּלָא תְּנַן. (ב)לֵימָא כְּתַנָּאֵי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם, וְאֵין בַּעְלָהּ זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וְלֹא בַּהֲפָרַת נְדָרֶיהָ, וְאֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ, וְאֵינוֹ מִיטַּמֵּא לָהּ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: אֵינָהּ כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁצְּרִיכָה מֵיאוּן. [ד]רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם, וּבַעְלָהּ זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּבַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ, וְיוֹרְשָׁהּ, וּמִיטַּמֵּא לָהּ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁיּוֹצְאָה בְּמֵיאוּן. (ג)לֵימָא רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? (ד)אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי. (ה)כִּי פְּלִיגִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַב: עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָתָם אֶלָּא מִדִּידַהּ לְדִידֵיהּ, אֲבָל מִדִּידֵיהּ לְדִידַהּ — לָא. [ז] [ט]וְלֹא בְּלָאוֹת. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא לְרַב כָּהֲנָא: אֲמַרְתְּ לַן מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא נִכְסֵי מְלוֹג, אֲבָל נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, אִית לַהּ. [י] [יב]הָוֵי בַּהּ רַב פָּפָּא: אַהֵיָּיא? אִילֵימָא אַמְמָאֶנֶת, אִי דְּאִיתַנְהוּ — אִידֵי וְאִידֵי שָׁקְלָא. וְאִי דְּלֵיתַנְהוּ — אִידֵי וְאִידֵי לָא שָׁקְלָא! אֶלָּא אַאַיְילוֹנִית: אִי דְּאִיתַנְהוּ — אִידֵי וְאִידֵי שָׁקְלָא, אִי דְּלֵיתַנְהוּ — אִיפְּכָא מִיבְּעֵי לֵיהּ: נִכְסֵי מְלוֹג דִּבְרְשׁוּתַהּ קָיְימִי — אִית לַהּ, נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל דְּלָאו בִּרְשׁוּתַהּ קָיְימִי — לֵית לַהּ! [יג]אֶלָּא אַשְּׁנִיָּה, וּקְנַסוּ רַבָּנַן לְדִידַהּ בְּדִידֵיהּ וּלְדִידֵיהּ בְּדִידַהּ. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי, שְׁמַע מִינַּהּ מִדְּרַב כָּהֲנָא: עַיְּילָא לֵיהּ גְּלִימָא — קַרְנָא הָוֵי, וְלָא מִכַּסֵּי לַהּ וְאָזֵיל עַד דְּבָלֵי. וְהָאָמַר רַב נַחְמָן פֵּירָא הָוֵי! דְּרַב נַחְמָן פְּלִיגָא. [יד]אֵין לָהֶן כְּתוּבָּה. אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מָנֶה מָאתַיִם, אֲבָל תּוֹסֶפֶת, יֵשׁ לָהֶן. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין לָהֶן כְּתוּבָּה, כְּגוֹן הַמְמָאֶנֶת וַחֲבֵרוֹתֶיהָ — אֵין לָהֶן מָנֶה מָאתַיִם, אֲבָל תּוֹסֶפֶת — יֵשׁ לָהֶן. [טו]נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים יוֹצְאוֹת שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה, כְּגוֹן עוֹבֶרֶת עַל דָּת וַחֲבֵרוֹתֶיהָ — אֵין לָהֶן תּוֹסֶפֶת, וְכָל שֶׁכֵּן מָנֶה מָאתַיִם. וְהַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע — נוֹטֶלֶת מַה שֶּׁלְּפָנֶיהָ וְיוֹצְאָה. [טז]מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: זִינְּתָה לֹא הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ

יוֹצְאָה בְּגֵט צְרִיכָה לְהַמְתִּין וְאע"ג דְּלֵיכָּא לְסַפּוֹקֵי קְטַנָּה בִּמְעֻבֶּרֶת לֹא חִלְּקוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן בִּנְשׂוּאוֹת: אַלִּיבָּא דר"א כ"ע לָא פְּלִיגִי כְּלוֹמַר הָא דַּאֲמַרְתְּ שְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּר' יְהוֹשֻׁעַ וְלֹא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ דְּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל דִּלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֵין כְּתֻבָּה לְשׁוּם קְטַנָּה דְּהַשְׁתָּא יֵרָשְׁתָּהּ וּמְצִיאָתָהּ דְּמִדִּידָה לְדִידֵהּ קָאָמַר דְּלָא מִתּוֹקְמָא בָּהּ תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן כ"ש כְּתֻבָּתָהּ דְּמִדִּידֵהּ לְדִידָהּ שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים נִשּׂוּאִין לִיתוֹמָה ע"י אִמָּהּ וְאַחֶיהָ לַהֲנָאָתָהּ וּלְטוֹבָתָהּ תִּקְּנוּ כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת בְּפֶ' חֵרֵשׁ שֶׁנָּשָׂא אֶת הַפִּקַּחַת כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ נוֹהֲגִים בָּהּ הֶפְקֵר שֶׁאֵין קְטַנָּה יוֹדַעַת לִשְׁמוֹר עַצְמָהּ מִלְּהִתְפַּתּוֹת: כִּי פְּלִיגִי אַלִּבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּלוֹמַר הָא דַּאֲמַרְתְּ דְּרַב כר"א וְלֹא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֵיתָא דְּרַב אֲפִילּוּ לְר' יְהוֹשֻׁעַ אֲמָרָהּ: ע"כ לָא קָאָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּמַעֲשֶׂיהָ קַיָּמִין אֶלָּא מִדִּידָהּ לְדִידֵהּ כְּגוֹן יֵרָשְׁתָּהּ וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמְצִיאָתָהּ שֶׁיְּהוּ לַבַּעַל כִּי הֵיכִי דְּלָא לִמְנְעוּ מִלִּשָּׂא אוֹתָהּ וַחֲכָמִים גָּזְרוּ שֶׁתִּנָּשֵׂא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ בָּהּ הֶפְקֵר: אֲבָל מִדִּידֵהּ לְדִידָהּ כְּגוֹן כְּתֻבָּה וּתְנַאי כְּתֻבָּה: צֹאן בַּרְזֶל צֹאן שֶׁהוּא קָשֶׁה וּמִתְקַיֵּם לָהּ כְּבַרְזֶל לְפִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת: נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ וְלֹא שֶׁמְּאוּם בִּכְתֻבָּה וְהַקֶּרֶן לָאִשָּׁה וּפֵרוֹת לַבַּעַל: נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל הַנִּשּׁוֹמִין בִּכְתֻבָּתָהּ וְדָא נְדוּנְיָא דְּהִנְעַלְתְּ לֵיהּ מִבֵּית אַבָּהּ וְהוּא מְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת לְהַחֲזִירָן לָהּ כְּשֶׁתֵּצֵא מִמֶּנּוּ: אֲבָל בְּלָאוֹת דְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל אִית לַהּ: אִי דְּאִיתַנְהוּ קַיָּמִין: אִידֵי וְאִידֵי אִית לָהּ שֶׁאֵין לָנוּ לְקָנְסָהּ: וְאִי דְּלֵיתְנְהוּ קַיָּמִין: אִידֵי וְאִידֵי בֵּין נִכְסֵי מְלוֹג בֵּין דְּצֹאן בַּרְזֶל לֵית לָהּ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר שֶׁלִּי הוֹצֵאתִי שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּת ב"ד נְשָׂאתִיהָ וּכְשֶׁאוֹצִיאֶנָּה אֶחֱזֹר מַה שֶּׁקִּבַּלְתִּי עָלַי בִּכְתֻבָּה וּבְנִכְסֵי מְלוֹג נָמֵי אע"פ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת הוֹצִיאָם מִיהוּ יָכוֹל לוֹמַר אֵין לִי לְהַחֲזִירָן עַד שֶׁאֲגָרְשֶׁנָּה שֶׁמָּא תָּמוּת בְּחַיַּי וְאִירָשֶׁנָּה: אִי דְּאִיתְנְהוּ אִדֵּי וְאִדֵּי שָׁקְלָא שֶׁהֲרֵי הוּא מוֹצִיאָהּ מִדַּעַת: וְאִי דְּלֵיתְנְהוּ וּמִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לְהַעֲלוֹת בְּדַעְתּוֹ שֶׁמָּא תִּמָּצֵא אַיְלוֹנִית אַתָּה פּוֹטְרוֹ אִם בָּאתָ לַחֲלֹק בָּהֶן: אִפְּכָא מִבְּעֵי לֵהּ נִכְסֵי מְלוֹג דִּבִרְשׁוּתָהּ קָיְמִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לְבַלּוֹתָן וּלְלָבְשָׁן: אִית לָהּ אִי סְבִירָא לָךְ עַיְלָא לֵהּ גְּלִימָא קַרְנָא הָוֵי: נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהוּא קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּתָן בִּרְשׁוּת הוֹצִיאָן: אַשְׁנִיָּה שֶׁהֵם נְשׂוּאֵי עֲבֵרָה וְטַעֲמָא דִּידֵהּ מִשּׁוּם קְנָסָא וּכְגוֹן דְּלֵיתְנְהוּ: וְקָנְסוּ רַבָּנַן כוּ' כְּלוֹמַר מִדִּינָא אִפְּכָא מִבְּעֵי לֵהּ אֶלָּא חֲכָמִים הָפְכוּ אֶת הַדָּבָר לַעֲקֹר מֵהֶן תּוֹרַת נִשּׂוּאִין קָנְסוּ אוֹתָהּ מִמַּה שֶּׁהָיָה רָאוּי לִגְבּוֹת מִשֶּׁלּוֹ וּמַאי נִיהוּ מָנֶה מָאתַיִם וּמְזוֹנוֹת וּבְלָאוֹת דְּנִכְסֵי מְלוֹג שֶׁהוֹצִיא שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת: וּלְדִידֵהּ בְּדִידָהּ וְאוֹתוֹ קָנְסוּ בַּמֶּה שֶׁהָיָה רָאוּי לוֹ מִשֶּׁלָּהּ בְּלָאוֹת דְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהוֹצִיא בִּרְשׁוּת: ש"מ מִדְּרַב כָּהֲנָא דְּאָמַר שְׁנִיָּה אֵין לָהּ בְּלָאוֹת דְּנִכְסֵי מְלוֹג וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּקָנְסוּ רַבָּנַן לְדִידָהּ בְּדִידֵהּ הָא אִשָּׁה כְּשֵׁרָה גּוֹבָה אוֹתָן מִמֶּנּוּ וְאע"ג דְּלָא אִיתַנְהוּ: עַיְלָא לֵיהּ גְּלִימָא בְּנִכְסֵי מְלוֹג שֶׁלֹּא שָׁמוּהָ עָלָיו בִּנְדֻנְיָתָהּ: קַרְנָא הָוֵי וְקַיָּם לָאִשָּׁה לִמְכֹּר וְלִקַּח בּוֹ קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת וְלָא אָמְרִינַן לְבִישְׁתָּהּ הֵן הֵן פֵּרוֹתֶיהָ וְנִכְסֵי בָּהּ וְנִזֵּל: וְהָאָמַר רַב נַחְמָן בְּהָאִשָּׁה: אֲבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ דְּמַתָּנָה בְּעָלְמָא יָהֵיב לָהּ בְּחִבַּת בִּיאָה: [נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ בָּהֶן חֲכָמִים לְשׁוֹן אֵין לָהֶן כְּתֻבָּה יֵשׁ לָהֶן תּוֹסֶפֶת] נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים לְשׁוֹן יוֹצְאוֹת שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה כָּל תּוֹרַת גִּבּוּי הִפְקִיעוּ מֵהֶן: עוֹבֶרֶת עַל דָּת בְּפֶ' הַמַּדִּיר (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת עב.): וַחֲבְרוֹתֶיהָ נִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים אוֹ מוּמִין וְהַמְקַלֶּלֶת יוֹלְדָיו בְּפָנָיו: וְהַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רַע שֶׁזִּנְּתָה: מַה שֶּׁבְּפָנֶיהָ בְּנִכְסֵי מְלוֹג קָאָמַר:

תְּנֵינָא כּוּלְּהוּ דִּכְתֻבָּה נָמֵי תְּנֵינָא דְּהָא שְׁמוּאֵל תָּנֵי מְמָאֶנֶת: **כְּלָלוֹ** שֶׁל דָּבָר אֵינָהּ כְּאִשְׁתּוֹ כו' מָצִינוּ לְמֵימַר דְּאַתְיָא לְרַבּוּיֵי דְּאִם הִיא בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן לֹא תֹאכַל בִּתְרוּמָה וְאִם הִיא בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל תֹּאכַל דְּהָכִי תְּנַן בְּפֶ' ב"ש (יְבָמוֹת קז:) ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֵין מַעֲשֵׂה קְטַנָּה כְּלוּם בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן לֹא תֹאכַל בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל תֹּאכַל: **וּבַהֲפָרַת** נְדָרֶיהָ הַיְנוּ מִשֶּׁהִגִּיעָה לְעוֹנַת נְדָרִים דְּאִי לָאו הָכִי אֵין נִדְרָהּ נֶדֶר וְאַפֵּי' אִם תִּמְצָא לוֹמַר מֻפְלָא הַסָּמוּךְ לְאִישׁ דְּאוֹרָיְתָא דְּאִבַּעְיָא לָן בְּנִדָּה (דַּף מו:) אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּיָכוֹל לְהָפֵר אע"ג דְּלֵיכָּא הָכָא אֶלָּא נִשּׂוּאִין דְּרַבָּנָן דְּכָל הַנּוֹדֶרֶת עַל דַּעַת בַּעְלָהּ הִיא נוֹדֶרֶת דְּכִי הַאי גַּוְנָא מְתָרֵץ הָתָם אַמִּלְּתָא אַחֲרִיתִי וּלְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לָא תִּקְשֵׁי הֵיאַךְ מְטַמֵּא לָהּ אִם כֹּהֵן הוּא הוֹאִיל וְהַנִּשּׂוּאִין לָא הָווּ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וי"ל דְּמִטַּמֵּא לָהּ מִשּׁוּם מֵת מִצְוָה הוֹאִיל וְיוֹרְשֶׁיהָ לֹא יָרְתִי לַהּ קָרְיָא וְלָא עָנוּ הִיא דְּהָכִי מְתָרֵץ בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף פט:) אַמִּלְּתָא אַחֲרִיתָא: **אִלֵּימָא** אַמְמָאֶנֶת אִי דְּלֵיתַנְהוּ אִידֵי וְאִידֵי לֵית לָהּ בְּהָנָךְ שֶׁבִּלָּה שֶׁלֹּא כְּדִין מַיְרֵי שֶׁכָּלָה הַקֶּרֶן דְּאִי בָּלָה כְּדִין מַאי מַסִּיק בָּתַר הָכִי גַּבֵּי אַיְלוֹנִית אִי דְּלֵיתְנְהוּ אִפְּכָא מִבְּעֵי לֵהּ לָמָּה יֵשׁ לוֹ לְשַׁלֵּם פֵּרוֹת שֶׁאָכַל כְּדִין אֶלָּא וַדַּאי שֶׁלֹּא כַּדִּין אַיְרֵי וְהַשְׁתָּא נָמֵי אַתְיָא שַׁפִּיר הָא דְּאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת פֶּרֶק ב"ש (יְבָמוֹת דַּף קז.) אִי אָמְרַתְּ נְשׂוּאָה תְּמָאֵן שָׁמֵט וְאָכֵל לָהּ וּמָה בְּכָךְ יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם מַה שֶּׁלֹּא אָכַל כְּדִין וְהָיָה דּוֹחֵק רַבִּי שֶׁמָּא הִיא לֹא תִּמְצָא עֵדִים אֲבָל עַכְשָׁו א"צ דְּפָטוּר כִּדְפָרֵשִׁית וְהָא דִּתְנַן דִּמְמָאֶנֶת אֵין לָהּ פֵּרוֹת לֹא פֵּרוֹת שֶׁאָכַל קָאָמַר דְּאַפֵּי' קֶרֶן גּוּפָהּ אִם אֲכָלוֹ אֵין לָהּ אֶלָּא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינַן דְּאֵין לָהּ פֵּרוֹת שֶׁלִּקֵּט אֲפִלּוּ הֵן מֻנָּחִין בְּעֵין בְּבֵיתוֹ וְאֵין לְפָרֵשׁ פֵּרוֹת דִּמְמָאֶנֶת תַּקָּנַת פֵּרוֹת כְּגוֹן פִּרְקוֹנָהּ דְּהֵיכִי דָּמֵי אִם מֵאֲנָה וְאַחַ"כ נִשְׁבֵּית פְּשִׁיטָא וְנִשְׁבֵּית נָמֵי וּמֵאֲנָה בְּעוֹדָהּ שְׁבוּיָה פְּשִׁיטָא דִּבְאַלְמָנָה נָמֵי כִּי הַאי גַּוְנָא נִשְׁבֵּית בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ וּמֵת אָמְרִינַן בְּפֶ' נַעֲרָה (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף נב.) שֶׁאֵין יוֹרְשִׁין חַיָּבִים לִפְדּוֹתָהּ מִיהוּ אִיכָּא לְפָרוֹשֵׁי כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבֵּית וְלָוְתָה וּפָדְתָה אֶת עַצְמָהּ וּמֵאֲנָה דְּכִי הַאי גַּוְנָא מַיְרֵי דְּאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן בְּפֶ' בָּתְרָא (כְּתֻבּוֹת דַּף קז:). מ"ר: **הָכִי** גָרֵיס רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְקָנְסוּ רַבָּנַן לְדִידָהּ בְּדִידֵהּ וּלְדִידֵהּ בְּדִידָהּ פִּי' אוֹתָהּ קָנְסוּ בְּנִכְסֵי מְלוֹג שֶׁלָּהּ וְאוֹתוֹ קָנְסוּ בְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ וְקַשְׁיָא לִי מַאי קְנָס קָנְסוּ אוֹתוֹ כָּךְ דִּין כָּל מְגָרְשֵׁי נְשׁוֹתֵיהֶן לִפְרֹעַ נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל וי"ל דְּזֶהוּ קְנָס שֶׁהוּא סָבוּר לְהַרְוִיחַ וְאֵין לוֹ: הֲדַרַן עֲלָךְ אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת

מסורת הש"ס

א תוספתא יבמות; יבמות קח.; משנה יבמות; יבמות לה:
ב לעיל עח:; תוספתא יבמות; גיטין עג:
ג זבחים קד.
ד סנהדרין כג:; סנהדרין כז.; סוכה יח:; מכות יב.; עירובין צה.
ה פסחים כה:
ו יבמות לד:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ טז:
ב מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ד:
ג מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ט, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ י:
ד מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ טז:
ה מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ד:
ו מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ט, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ י:
ז מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ טז:
ח מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ד:
ט מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ט, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ י:
י מיי׳ פי״א מהל׳ גירושין הל׳ טז:
יא מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ד:
יב מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ט, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ י:
יג מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ז, טוש״ע אה״ע סי׳ קטז סעי׳ ד:
יד מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ ה, טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעי׳ י:
טו מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ ה:
טז מיי׳ פכ״ד מהל׳ אישות הל׳ י, טוש״ע אה״ע סי׳ קטו סעי׳ ה:

בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּימִין. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן: זִינְּתָה — הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּימִין. אֲמַר לֵיהּ: אִם הִיא זִינְּתָה, כֵּלֶיהָ מִי זַנַּאי? תְּנֵי: לֹא הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּימִין. (א)אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מְנַחֵם סְתִימְתָּאָה, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: זִינְּתָה — לֹא הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּימִין. אִם מִתְּחִלָּה נְשָׂאָהּ כּוּ'. אָמַר רַב הוּנָא: אַיְלוֹנִית — אִשָּׁה וְאֵינָהּ אִשָּׁה, אַלְמָנָה — אִשָּׁה גְּמוּרָה. אַיְלוֹנִית אִשָּׁה וְאֵינָהּ אִשָּׁה: הִכִּיר בָּהּ — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה, לֹא הִכִּיר בָּהּ — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה. אַלְמָנָה אִשָּׁה גְּמוּרָה: בֵּין הִכִּיר בָּהּ, בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה. וְרַב יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ אִשָּׁה וְאֵינָהּ אִשָּׁה. הִכִּיר בָּהּ — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה, לֹא הִכִּיר בָּהּ — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה. מֵיתִיבִי: כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא כֵּן, וְנִמְצֵאת שֶׁהִיא כֵּן — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה. הָא סְתָמָא — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה. לָא תֵּימָא: הָא סְתָמָא אֵין לָהּ כְּתוּבָּה, אֶלָּא אֵימָא: כְּנָסָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינָהּ כֵּן, וְנִמְצֵאת שֶׁהִיא כֵּן — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה. אֲבָל סְתָמָא מַאי — אִית לַהּ, אַדְּתָנֵי בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא כֵּן וְנִמְצֵאת שֶׁהִיא כֵּן יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה, לַשְׁמְעִינַן סְתָמָא, וְכָל שֶׁכֵּן הָא! וְעוֹד, תְּנֵי: כְּנָסָהּ בְּיָדוּעַ וְנִמְצֵאת בְּיָדוּעַ — יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָּה, כְּנָסָהּ סְתָם — אֵין לָהּ כְּתוּבָּה. תְּיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא! רַב הוּנָא מַתְנִיתִין אַטְעִיתֵיהּ. הוּא סָבַר: מִדְּקָא מְפַלֵּיג בְּאַיְלוֹנִית וְלָא קָמְפַלֵּיג בְּאַלְמָנָה, מִכְּלָל דְּאַלְמָנָה אֲפִילּוּ בִּסְתָמָא נָמֵי אִית לַהּ, וְלָא הִיא: כִּי קָתָנֵי לַהּ לְאַלְמָנָה, אַפְּלוּגְתָּא דְּאַיְלוֹנִית קָאֵי.

הֲדַרַן עֲלָךְ אַלְמָנָה נִיזּוֹנֶת

[א־ג] **הַנּוֹשֵׂא** אֶת הָאִשָּׁה וּפָסְקָה עִמּוֹ כְּדֵי שֶׁיָּזוּן אֶת בִּתָּהּ חָמֵשׁ שָׁנִים — חַיָּיב לְזוּנָהּ חָמֵשׁ שָׁנִים. [ד]נִיסֵּת לְאַחֵר, וּפָסְקָה עִמּוֹ כְּדֵי שֶׁיָּזוּן אֶת בִּתָּהּ חָמֵשׁ שָׁנִים חַיָּיב לְזוּנָהּ חָמֵשׁ שָׁנִים. לֹא יֹאמַר הָרִאשׁוֹן: לִכְשֶׁתָּבֹא אֶצְלִי אֱזוּנָהּ, אֶלָּא מוֹלִיךְ לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ לַמָּקוֹם שֶׁאִמָּהּ. וְכֵן לֹא יֹאמְרוּ שְׁנֵיהֶם "הֲרֵי אָנוּ זָנִין אוֹתָהּ כְּאֶחָד", אֶלָּא אֶחָד זָנָהּ, וְאֶחָד נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת. [ה](ב)נִיסֵּת — הַבַּעַל נוֹתֵן לָהּ מְזוֹנוֹת, וְהֵן נוֹתְנִין לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת. מֵתוּ — בְּנוֹתֵיהֶן נִיזּוֹנוֹת מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, וְהִיא נִיזּוֹנֶת מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבַעֲלַת חוֹב. [ו]הַפִּקְּחִים הָיוּ כּוֹתְבִים: עַל מְנָת שֶׁאָזוּן אֶת בִּתֵּךְ חָמֵשׁ שָׁנִים כָּל זְמַן שֶׁאַתְּ עִמִּי.

[ז]גְּמָ' אִתְּמַר: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "חַיָּיב אֲנִי לְךָ מָנֶה". רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיָּיב, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: פָּטוּר. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאָמַר לְהוּ "אַתֶּם עֵדַיי", מַאי טַעְמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּקָפָטַר! אִי דְּלָא אָמַר לְהוּ "אַתֶּם עֵדַיי", מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּקָמְחַיֵּיב? [ח]לְעוֹלָם דְּלָא קָאָמַר לְהוּ "אַתֶּם עֵדַיי", וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דְּאָמַר לֵיהּ "חַיָּיב אֲנִי לְךָ מָנֶה בִּשְׁטָר". רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיָּיב — אַלִּימָא מִילְּתָא דִּשְׁטָרָא כְּמַאן דְּאָמַר לְהוּ "אַתֶּם עֵדִים" דָּמֵי. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: פָּטוּר, לָא אַלִּימָא מִילְּתָא דִּשְׁטָרָא. תְּנַן: הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וּפָסְקָה עִמּוֹ לָזוּן אֶת בִּתָּהּ חָמֵשׁ שָׁנִים, חַיָּיב לְזוּנָהּ חָמֵשׁ שָׁנִים. מַאי לָאו כִּי הַאי גַּוְונָא?

לָא,

בְּלָאוֹתֶיהָ קַיָּמִין בְּלָאוֹת שֶׁהֵן קַיָּמִין לֹא הִפְסִידָה: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מְנַחֵם הָא סְתָמָא דְּתָנֵי תַּנָּא קַמֵּהּ דר"נ הִפְסִידָה ר' מְנַחֵם אֲמָרָהּ דִּסְתִימְתָּאָה הוּא הַרְבֵּה מִשְּׁמוּעוֹתָיו נִשְׁנוּ סְתָם בַּמִּשְׁנָה וּבַבָּרַיְתָא: אִשָּׁה וְאֵינָהּ אִשָּׁה פְּעָמִים הִיא כְּאִשְׁתּוֹ פְּעָמִים אֵינָהּ כְּאִשְׁתּוֹ: אַלְמָנָה לכ"ג: בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא כֵּן שֶׁהוֹדִיעַתּוּ שֶׁהִיא אַלְמָנָה: הָא סְתָמָא הֲוָה לֵיהּ לֹא הִכִּיר בָּהּ: בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינָהּ כֵּן שֶׁהִטְעַתּוּ וְאָמְרָה לוֹ לֹא נִתְקַדַּשְׁתִּי לְאָדָם מֵעוֹלָם: אֲבָל סְתָמָא שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמָּהּ וּמִיהוּ לֹא הִכִּיר בָּהּ יֵשׁ לָהּ: כְּנָסָהּ בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא אַלְמָנָה: מִדְּקָא מְפַלֵּג בְּאַיְלוֹנִית דְּאִם מִתְּחִלָּה נְשָׂאָהּ לְשֵׁם אַיְלוֹנִית יֵשׁ לָהּ: כִּי קָתָנֵי לַהּ לְאַלְמָנָה וְקָאָמַר יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה: אַפְּלוּגְתָּא דְּאַיְלוֹנִית קָאֵי לְאַחַר שֶׁחִלֵּק בְּאַיְלוֹנִית וּפֵרֵשׁ הִכִּיר בָּהּ יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה שְׁנָאָהּ לְאַלְמָנָה אֶצְלָהּ וְקָאָמַר אַף אַלְמָנָה נָמֵי שֶׁהִכִּיר בָּהּ וּנְשָׂאָהּ לְשֵׁם אַלְמָנָה יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה: הֲדַרַן עֲלָךְ אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת מַתְנִי' הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה: לָזוּן אֶת בִּתָּהּ שֶׁהָיָה לָהּ מֵאִישׁ אַחֵר: נִשֵּׂאת הָאֵם לְאַחַר שֶׁגֵּרְשָׁהּ הָרִאשׁוֹן: לִכְשֶׁתָּבֹא אֶצְלִי כְּלוֹמַר אִם הָיִיתִי מְקַיֵּם אֶת אִמָּהּ הָיִיתִי זָנָהּ: בְּנוֹתֵיהֶן נִזּוֹנוֹת מִנְּכָסִים בְּנֵי חֹרִין וְלֹא מִמְּשֻׁעְבָּדִים דִּתְנַן (גִּטִּין דַּף מח:) אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּרוֹת וְלִשְׁבַח קַרְקָעוֹת וְלִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים: וְהִיא נִזּוֹנֶת אוֹתָהּ הַבַּת: שֶׁהִיא כְּבַעֲלַת חוֹב שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֲלֵיהֶן שְׁטַר מְזוֹנוֹת: נִשֵּׂאת הָאֵם לְאַחַר שֶׁגֵּרְשָׁהּ הָרִאשׁוֹן. לִכְשֶׁתָּבֹא אֶצְלִי. כְּלוֹמַר אִם הָיִיתִי מְקַיֵּם אֶת אִמָּהּ הָיִיתִי זָנָהּ: כָּל זְמַן שֶׁאַתְּ עִמִּי וְלֹא אִם אָמוּת אוֹ תָּמוּתִי אוֹ אֲגָרְשֵׁךְ: גְּמ' אִי דְּאָמַר לְהוּ לַשּׁוֹמְעִין: אַתֶּם עֵדַי שֶׁאֲנִי מוֹדֶה לוֹ: מַאי טַעְמָא דר"ל דְּפָטַר הָא אֲנַן תְּנַן בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף כט:) עַד שֶׁיֹּאמְרוּ בְּפָנֵינוּ הוֹדָה לוֹ אַלְמָא הוֹדָה בִּפְנֵי עֵדִים חַיָּב: אִי לֹא אֲמַר לְהוּ לַשּׁוֹמְעִין אַתֶּם עֵדַי: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן הָא קַיְמָא לַן הָתָם בְּסַנְהֶדְרִין וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר אַתֶּם עֵדַי: ה"ג לְעוֹלָם דְּלָא אָמַר לְהוּ אַתֶּם עֵדַי וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בִּשְׁטָרָא שֶׁמָּסַר לוֹ שְׁטָר בְּפָנֵינוּ וְכָתוּב בּוֹ אֲנִי חַיָּב לְךָ מָנֶה וְאע"פ שֶׁכְּתַב יָדוֹ הוּא הוֹאִיל וְלֹא חָתַם פָּטוּר וְהָא דִּתְנַן (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף כא.) הוֹצִיא עָלָיו כְּתַב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חֹרִין כְּגוֹן שֶׁחָתַם בּוֹ אֲנִי פְּלוֹנִי לָוִיתִי מָנֶה מִפְּלוֹנִי כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה (שָׁם) דְּאָמַר אַבָּיֵי לִכְתֹּב חֲתִימַת יְדֵהּ אַחַסְפָּא אֲבָל אַמְּגִלְּתָא לָא מַאי טַעְמָא דִּלְמָא מַשְׁכַּח לֵיהּ כו' וּתְנַן הוֹצִיא עָלָיו כְּתַב יָדוֹ כו' אַלְמָא בַּחֲתִימַת יָדֵיהּ קָמַיְירֵי אֲבָל הָכָא הָכִי כָּתַב לֵיהּ חַיָּב אֲנִי לְךָ מָנֶה וְלֹא חָתַם בּוֹ: אַלִּימָא מִלְּתָא דִּשְׁטָרָא הוֹאִיל וּבִפְנֵי עֵדִים מָסַר לוֹ: מַאי לָאו כִּי הַאי גַּוְונָא [מַה עֵדוּת יֵשׁ לָהּ לְאַחַר זְמַן בְּדָבָר זֶה לָאו כִּי הַאי גַּוְונָא] שֶׁמּוֹסֵר לָהּ שְׁטָר בִּפְנֵי עֵדִים וְכָתוּב בּוֹ פְּלוֹנִי קִבֵּל עָלָיו כָּךְ וְאֵין שָׁם לֹא קִנְיָן וְלֹא חֲתִימָה דְּאִי הֲוָה שְׁטָר חָתוּם בְּיָדָהּ מַאי לְמֵימְרָא:

מַתְנִי' הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה: נִשֵּׂאת הַבַּעַל חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ סָלְקָא דַּעְתִּין דְּלָא מְחַיַּב דְּכֵיוָן דְּיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מֵאַחֵר כְּאִלּוּ הִתְנָה עִמָּהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו מְזוֹנוֹת קמ"ל: **וְהֵן** נוֹתְנִין לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת אִצְטְרִיךְ ס"ד דְּלָא פָּסְקוּ אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת: **וְהִיא** נִזּוֹנֶת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים אע"ג דִּלְעֵיל (כְּתֻבּוֹת דַּף נא: וְשָׁם) תַּנְיָא חֲמִשָּׁה גּוֹבִין מִן הַמְּשֻׁחְרָרִים הַמְּקַבֵּל עָלָיו לָזוּן אֶת בַּת אִשְׁתּוֹ לְמֶ"ד בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין נא.) קְצוּבִין לְחוּד טְרֵפָה לָא קַשְׁיָא מִידִּי דְּהָכָא מִשּׁוּם קִצְבָּה וְלְמֶ"ד כְּתוּבִין בָּעֵינַן מוּקֵי לָהּ בְּשֶׁקְּנוּ מִיָּדוֹ וא"ת לְמֶ"ד קְצוּבִין אע"פ שֶׁאֵין כְּתוּבִין אַמַּאי לָא חָשִׁיב לְהוּ קִצְבָּה לִמְזוֹן הַבָּנוֹת דְּהָוֵי עַד דְּתִתְבַּגֵּרְן וּמִיהוּ מִן הָאָב אֵין קָשֶׁה כָּל כָּךְ דְּלָא יָדְעִינַן כַּמָּה בָּנוֹת יִהְיוּ לוֹ לְפִיכָךְ אֵין קְצוּבִין אֶלָּא הָאַחִין שֶׁשִּׁעְבְּדוּ בְּהַהִיא שַׁעְתָּא קְצוּבִין נִינְהוּ עַד דְּתִתְבַּגֵּרְן:

אִי דְּלָא אָמַר לְהוּ אַתֶּם עֵדַי מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה לֵיהּ לְמִפְטְרֵהּ אוֹ מִשּׁוּם מְשַׁטֶּה אֲנִי בְּךָ אוֹ מִשּׁוּם אָדָם עָשׂוּי שֶׁלֹּא לְהַשְׂבִּיעַ אֶת עַצְמוֹ: **דְּאָמַר** לֵהּ חַיָּב אֲנִי לְךָ מָנֶה בִּשְׁטָר דְּאַלִּימָא מִלְּתָא דִּשְׁטָרָא לְרַבִּי יוֹחָנָן וַחֲשִׁיבָא הוֹדָאָה אע"ג דְּלָא אָמַר אַתֶּם עֵדַי וְלָא מַיְירֵי כְּשֶׁכָּתַב לוֹ חַיָּב אֲנִי לְךָ מָנֶה וְחָתַם תַּחְתָּיו דְּהַיְנוּ הוֹצִיא עָלָיו כְּתַב יָדוֹ וְגוֹבֶה לְכֻלֵּי עָלְמָא מִנְּכָסִים בְּנֵי חֹרִין וְלֹא מַיְירֵי נָמֵי כְּשֶׁכָּתַב לוֹ אֲנִי פְּלוֹנִי חַיָּב לְךָ מָנֶה דְּהָא נָמֵי כְּחָתַם תַּחְתָּיו דָּמֵי וְאע"ג דְּבְרֵישׁ מְגִלְּתָא מוֹכִיחַ בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסז.) דְּיָכוֹל לַחְתֹּם וְלָא חָיְישִׁינַן דִּלְמָא מַשְׁכַּח לַהּ אִינִישׁ דְּלָא מְעַלֵּי וְכָתֵב מַאי דְּבָעֵי הָתָם וַדַּאי לָא גָּבֵי כְּלָל הוֹאִיל וְאֵינוֹ מִכְּתִיבָה אַחַת דְּחַיָּב אֲנִי לְךָ מָנֶה כְּתַב הַאי אִינִישׁ דְּלָא מְעַלֵּי. מ"ר: אִי דְּלָא אָמַר לְהוּ אַתֶּם עֵדַי מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן. הֲוָה לֵיהּ לְמִפַּטְרֵהּ אוֹ מִשּׁוּם מְשַׁטֶּה אֲנִי בְּךָ אוֹ מִשּׁוּם אָדָם עָשׂוּי שֶׁלֹּא לְהַשְׂבִּיעַ אֶת עַצְמוֹ: **חַיָּב** לְזוּנָהּ חָמֵשׁ שָׁנִים מַאי לָאו כִּי הַאי גַּוְונָא דְּאִי בִּשְׁטָר גָּמוּר מַה חִדּוּשׁ דְּחַיָּב ואע"ג דְּלָא הָוֵי שְׁטָר גָּמוּר גָּבֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי דְּאִית לֵיהּ קָלָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ יז:
ב מיי׳ פי״א מהל׳ מכירה הל׳ טז:
ג מיי׳ פי״א מהל׳ מכירה הל׳ יז, סמג לאוין פא, טור חו״מ סי׳ רז, ש״ע אה״ע סי׳ קיד סעי׳ א:
ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ יז, טוש״ע אה״ע סי׳ קיד סעי׳ ח:
ה מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ יח, טוש״ע אה״ע סי׳ קיד סעי׳ י:
ו טוש״ע אה״ע סי׳ קיד סעי׳ יא:
ז מיי׳ פי״א מהל׳ מכירה הל׳ טו, טוש״ע חו״מ סי׳ מ סעי׳ א:
ח מיי׳ פי״א מהל׳ מכירה הל׳ טו, טוש״ע חו״מ סי׳ מ סעי׳ א:

מסורת הש״ס

א מגילה כו.; חולין כט:
ב גיטין נא.

(א)לָא, בִּשְׁטָרֵי פְּסִיקָתָא, וְכִדְרַב גִּידֵּל. דְּאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לִבְנְךָ? כָּךְ וְכָךְ. וְכַמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְּךָ? כָּךְ וְכָךְ. עָמְדוּ וְקִידְּשׁוּ — קָנוּ. הֵן הֵן הַדְּבָרִים הַנִּקְנִין בַּאֲמִירָה. [אב]תָּא שְׁמַע, כָּתַב לְכֹהֵן: "שֶׁאֲנִי חַיָּיב לְךָ חָמֵשׁ סְלָעִים" — חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ חָמֵשׁ סְלָעִים, וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי. שָׁאנֵי הָתָם דִּמְשׁוּעְבַּד לֵיהּ מִדְּאוֹרָיְיתָא: אִי הָכִי, אַמַּאי כָּתַב? כְּדֵי לְבָרֵר לוֹ כֹּהֵן. (ב)אִי הָכִי, בְּנוֹ אַמַּאי אֵינוֹ פָּדוּי? כִּדְעוּלָּא. דְּאָמַר עוּלָּא: דְּבַר תּוֹרָה — פָּדוּי לִכְשֶׁיִּתֵּן, וּמַאי טַעְמָא אָמְרוּ בְּנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי? גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ פּוֹדִין בִּשְׁטָרוֹת. [ג](ג)אָמַר רָבָא, כְּתַנָּאֵי: עָרֵב הַיּוֹצֵא אַחַר חִיתּוּם שְׁטָרוֹת — גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְאָמַר: גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. אָמַר לוֹ בֶּן נַנָּס: אֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין וְלֹא מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים. אָמַר לוֹ: לָמָּה? אָמַר לוֹ: הֲרֵי שֶׁהָיָה חוֹנֵק אֶת חֲבֵירוֹ בַּשּׁוּק, וּמְצָא[וֹ] חֲבֵירוֹ וְאָמַר לוֹ: הַנַּח לוֹ, וַאֲנִי אֶתֵּן לָךְ — פָּטוּר, שֶׁלֹּא עַל אֱמוּנָתוֹ הִלְוָהוּ. לֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר כְּבֶן נַנָּס. אַלִּיבָּא דְּבֶן נַנָּס כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי,

כִּי

לֹא בִּשְׁטָרֵי פְּסִיקְתָּא הֶחָתָן וְהַכַּלָּה פּוֹסְקִין תְּנָאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם בִּשְׁנֵי עֵדִים וְהָעֵדִים חוֹתְמִים עֵדוּת גְּמוּרָה וא"ת א"כ מַאי לְמֵימְרָא אִצְטְרִיךְ כְּגוֹן דְּלֵיכָּא קִנְיָן אֶלָּא דְּבָרִים וְאַשְׁמְעִינַן כִּדְרַב גִּדֵּל דְּלָא בָּעֵי קִנְיָן: **לְבָרֵר לוֹ כֹּהֵן** שֶׁלֹּא יִתְּנֶנּוּ לְכֹהֵן אַחֵר: **אִי הָכִי** דְּטַעְמָא מִשּׁוּם שִׁעְבּוּדָא דְּאוֹרָיְתָא הוּא וַהֲוָה לֵיהּ כְּמֵעִיד עֵדִים וְחוֹתְמִים אַמַּאי אֵין בְּנוֹ פָּדוּי: **שֶׁמָּא יֹאמְרוּ** פּוֹדִין אֶת הַבְּכוֹר בִּשְׁטָרֵי חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל אַחֵר וּמְסָרוֹ לַכֹּהֵן בְּפִדְיוֹנוֹ דְּאָתֵי לְמֵימַר מַה לִּי הַאי שְׁטָרָא וּמַה לִּי הַאי שְׁטָרָא וַאֲנַן תְּנַן בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת וְלֹא בְּקַרְקָעוֹת וְיָלְפִינַן לָהּ הָתָם מִקְּרָאֵי בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר לְנַחֲלָה: **לְאַחַר חִתּוּם שְׁטָרוֹת** תַּחַת חֲתִימַת הָעֵדִים כָּתוּב פְּלוֹנִי עָרֵב וְהוּא מוֹדֶה בַּדָּבָר: **גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חֹרִין** הַמַּלְוֶה מִן הֶעָרֵב וְלֹא מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים כֵּיוָן דִּלְאַחַר חִתּוּם הַשְּׁטָר הוּא הָוְיָא לָהּ כְּמִלְוָה עַל פֶּה: **אַלִּבָּא דְּבֶן נַנָּס כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי** כְּלוֹמַר בְּהָא שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ דְּר' יוֹחָנָן כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְלֹא כְּבֶן נַנָּס דְּמוֹדֶה רַבִּי יוֹחָנָן דִּלְבֶן נַנָּס פָּטוּר דְּהַשְׁתָּא וּמַה עָרֵב דְּשִׁעְבּוּדָא דְּאוֹרָיְתָא הוּא דִּכְתִיב אָנֹכִי אַעַרְבֶנּוּ (בְּרֵאשִׁית מ"ג:ט') כִּי לֵיכָּא עֵדִים פָּטוּר כ"ש כה"ג:

תָּא שְׁמַע כָּתַב לְכֹהֵן שֶׁאֲנִי חַיָּב כו' חַיָּב לִתֵּן לוֹ חָמֵשׁ סְלָעִים הַשְׁתָּא סָלְקָא דַּעְתִּין דְּהַאי חַיָּב מִשּׁוּם שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ וְנִשְׁתַּעְבֵּד ע"י הַשְּׁטָר וּלְהָכִי בְּנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי וּמְשַׁנֵּי שָׁאנֵי הָתָם דִּמְשֻׁעְבַּד לֵהּ מִדְּאוֹרָיְתָא פֵּרוּשׁ לְהָכִי יָכוֹל הָכָא לְהִתְחַיֵּב ע"י הַשְּׁטָר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו קְצָת שִׁעְבּוּד אֲבָל בְּמָקוֹם דְּלֵיכָּא שִׁעְבּוּד לָא מָצֵי לְמִשְׁתַּעְבֵּד בִּשְׁטָרָא: **חַיָּב** לִתֵּן לוֹ חָמֵשׁ סְלָעִים וּבְכִי הַאי גַּוְנָא מַיְירֵי דְּאִי לָאו הָכִי מַאי קמ"ל דִּמְחַיֵּב: **לְבָרֹר** לוֹ כֹּהֵן אֲפִי' בְּמַכִּירֵי כְּהֻנָּה מַיְרֵי דְּמִסְתָמָא קָנָה בְּלֹא כְּתִיבָה כִּדְמוּכַח בִּשְׁלְהֵי כָּל הַגֵּט (גִּטִּין ל.) וּמִיהוּ צָרִיךְ כְּתִיבָה דְּלָא לֶהְדַּר בֵּהּ וַהֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי שֶׁכָּתַב לוֹ מִשּׁוּם דְּלָא לֵימָא לֵיהּ פָּרַעְתִּי הוֹאִיל וּבִשְׁטָר גָּמוּר מַיְרֵי: **אִי** הָכִי בְּנוֹ אַמַּאי אֵינוֹ פָּדוּי כְּלוֹמַר הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר דְּלֶהֱוֵי פָּדוּי לִכְשֶׁיָּבֹא לְיַד כֹּהֵן דִּנְהִי דְּקֹדֶם שֶׁבָּא לְיָדוֹ דִּינָא הוּא דְּאֵינוֹ פָּדוּי דְּהָא לֵיכָּא עָלֶיהָ אֶלָּא שִׁעְבּוּד בְּעָלְמָא מ"מ כְּשֶׁיַּגִּיעוּ לְיָדוֹ אַמַּאי אֵין בְּנוֹ פָּדוּי וּבַבָּרַיְתָא מַשְׁמַע דְּאֵינוֹ פָּדוּי לְגַמְרֵי: **אַמַּאי** אֵינוֹ פָּדוּי כִּדְעֻלָּא כו' וא"ת עֻלָּא לֵית לֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר חַיָּב דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְפָרוּשֵׁי טַעְמָא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ פּוֹדִין בִּשְׁטָרוֹת וְי"ל דְּאִצְטְרִיךְ לְפֵרוּשׁוֹ הָכִי מִשּׁוּם דְּמַיְירֵי בְּכָל עִנְיָן אֲפִלּוּ כָּתַב לוֹ שֶׁאֲנִי חַיָּב לוֹ ה' סְלָעִים לְפִדְיוֹן וְאַפֵּי' לֹא כָּתַב לוֹ הָכִי סְתָמָא דְּמִלְּתָא לְפִדְיוֹן בְּנוֹ הוּא דְּקָאָמַר וּלְעוֹלָם אִית לֵהּ דְּר' יוֹחָנָן.

מ"ר: **כְּתַנָּאֵי** עָרֵב הַיּוֹצֵא אַחַר חִתּוּם שְׁטָרוֹת וְלֹא חָתַם עַצְמוֹ הֵיטֵב אֶלָּא וַאֲנִי עָרֵב בְּעָלְמָא כְּעֵין שֶׁלְּמַעְלָה וְהַשְׁתָּא מַשְׁמַע הָכָא דְּעָרֵב הַיּוֹצֵא אַחַר חִתּוּם שְׁטָרוֹת מְחַיֵּב מִשּׁוּם דַּחֲשִׁיב כְּמוֹדֶה שֶׁנַּעֲשָׂה עָרֵב בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת וְקָשֶׁה לְרַבִּי דְּלָא מַשְׁמַע הָכִי בְּסוֹף פ"ב דְּגִטִּין (דַּף כא. וְשָׁם) דְּאָמְרִינַן הָתָם בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא הָיוּ מַחְזִקִין בְּטַבְלָא שֶׁהִיא שֶׁלָּהּ וְגֵט כָּתוּב עָלֶיהָ וַהֲרֵי הִיא יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ כו' מַהוּ מִי אָמְרִינַן אַקְנוּיֵי אַקְנִיתָא נִהֲלֵהּ אוֹ דִּלְמָא כו' וּבָעֵי לְמִפְשַׁט רָבָא מֵעָרֵב הַיּוֹצֵא אַחַר חִתּוּם שְׁטָרוֹת גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חֹרִין אַלְמָא דְּחַיָּב מִשּׁוּם דְּשִׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ כְּשֶׁחָתַם עַצְמוֹ בִּשְׁטָר וּמִשּׁוּם הָכִי פְּשִׁיט שַׁפִּיר דְּהָא הַאי שְׁטָרָא כְּשֶׁחָתַם בּוֹ הֶעָרֵב לְאַחַר זְמַן כְּבָר הָיָה מָסוּר לַמַּלְוֶה וְהֵיאַךְ נִכְסֵי הֶעָרֵב מְשֻׁעְבָּדִין בּוֹ וְהָא בְּעֵינַן סֵפֶר מִקְנָה אִי לָאו דְּאִקְנְיָה נִהֲלֵהּ מַלְוֶה לְעָרֵב וְחָתַם וַהֲדַר מָסַר נִהֲלֵהּ וְאִי מִטַּעַם הוֹדָאָה מְחַיֵּב א"כ לֹא צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא קְנוּי לְעָרֵב וְאוֹמֵר רַבִּי דִּלְעוֹלָם מֵחֲמַת הוֹדָאָה מְחַיֵּב וְהָכִי פָּשַׁט רָבָא דְּאִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא בְּעָלְמָא קָנֵי כה"ג מִשּׁוּם הָכִי מֶחֱשַׁב הוֹדָאָה דְּאַלִּימָא מִלְּתָא דִּשְׁטָר וַחֲשִׁיבָא הוֹדָאָה אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּעָלְמָא לָא מְחַיֵּב כה"ג אִם כֵּן הָכָא נָמֵי לָא אַלִּימָא מִלְּתָא דְּהַאי שְׁטָרָא וְלָא חֲשִׁיב הוֹדָאָה.

מ"ר: **אַלִּבָּא** דְּבֶן נַנָּס כ"ע לָא פְּלִיגֵי פֵּרוּשׁ רַבִּי יוֹחָנָן לָא מָצֵי סָבַר כְּבֶן נַנָּס וְתֵימַהּ לר"י דְּהוֹאִיל וּבֶן נַנָּס פְּלִיג אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּלָא חָשִׁיב לֵיהּ הוֹדָאָה מְנָא לֵהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סְבִירָא לֵהּ כְּוָתֵהּ דְּהָא בִּשְׁלְהֵי ב"ב (דַּף קעו.) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן גּוּפֵהּ חָלוּק הָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אַף בְּחָנוּק וְדִלְמָא דַּוְקָא בְּחָנוּק הוּא דִּפְלִיגֵי דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר מְשַׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ וּבֶן נַנָּס סָבַר דְּחָנוּק לָא מְשַׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ אֲבָל בְּהוֹדָאָה ל"פ כְּלָל דְּמוֹדֶה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאֵינָהּ הוֹדָאָה וְנִרְאֶה לִי דְּיֵשׁ לְדַקְדֵּק מִדְּקָתָנֵי רֵישָׁא עָרֵב הַיּוֹצֵא אַחַר חִתּוּם שְׁטָרוֹת וְאִי לָא פְּלִיג רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּהוֹדָאָה לָא הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי הָכִי אֶלָּא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר דְּעָרֵב שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת מִשְׁתַּעְבֵּד נַפְשֵׁהּ אֶלָּא הָא קָמַשְׁמַע לַן דַּאֲפִלּוּ תִּמְצֵי לוֹמַר דְּלָא מְחַיֵּב מִשּׁוּם דְּלָא מְשַׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ הוֹאִיל וְלָא הָוֵי בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת מִכָּל מָקוֹם מֵחֲמַת הוֹדָאָה מְחַיֵּב וְכִי תֵּימָא וּמְנָלַן דִּבְחָנוּק פְּלִיגֵי דִּלְמָא בְּהָא דַּוְקָא פְּלִיגֵי יֵשׁ לְדַקְדֵּק מִדְּקָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לָמָּה וְהֵשִׁיב לוֹ הֲרֵי שֶׁהָיָה חוֹנֵק וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר דְּמוֹדֶה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּחָנוּק דְּלָא מְחַיֵּב א"כ הֵיכִי קָאָמַר לֵיהּ לָמָּה לֹא יִתְחַיֵּב מִטַּעַם הוֹדָאָה וּמַה הֵשִׁיבוֹ הֲרֵי שֶׁהָיָה חוֹנֵק אֵין הַנִּדּוֹן דּוֹמֶה לִרְאָיָה אֶלָּא וַדַּאי בְּחָנוּק נָמֵי פְּלִיגֵי וְהָכִי קָאָמַר לוֹ לָמָּה לֹא יִתְחַיֵּב מִשּׁוּם דְּמֵעַכְשָׁו הוּא דִּמְשַׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ וְשׁוּב שֶׁמַּעְתִּי מַר' כִּדְבָרַי ור"ת מְפָרֵשׁ כֻּלָּהּ סוּגְיָא בְּלֹא הוֹדָאָה שֶׁלֹּא הָיָה חַיָּב לוֹ כְּלוּם מִתְּחִלָּה וְהָא דְּקָאָמַר חַיָּב אֲנִי לְךָ מָנֶה בִּשְׁטָר הַיְנוּ בִּשְׁטָר גָּמוּר שֶׁחֲתָמוֹ הֵיטֵב שֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּעְבֵּד וּלְהִתְחַיֵּב לוֹ מָנֶה בִּשְׁטָר זֶה וּבְהָא פְּלִיגֵי רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר אַלִּימָא מִלְּתָא דִּשְׁטָרָא לְאַקְנוּיֵי בֵּהּ בִּשְׁטָר זֶה כְּמוֹ שֶׁהוֹדָה בִּפְנֵי עֵדִים וְאֵין הַדִּמְיוֹן טוֹב אֶלָּא אַיְּדֵי דִּנְקַט לְעֵיל דְּאָמַר לְהוּ אַתֶּם עֵדַי נְקַט נָמֵי הָכָא כמ"ד לְהוּ אַתֶּם עֵדַי דָּמֵי וְאֵין לִתְמֹהַּ הֵיכִי מִשְׁתַּעְבֵּד בִּשְׁטָר זֶה הָא אֵין מִטַּלְטְלִין נִקְנִין בִּשְׁטָר דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּהוֹאִיל וְטָרַח לְמִכְתַּב שְׁטָרָא גָּמַר וּמְשַׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ בַּאֲמִירָה בְּעָלְמָא יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁנִּקְנִים כִּדְקָאָמַר בְּסָמוּךְ וְעוֹד דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן בְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף מט.) הַנּוֹתֵן מַתָּנָה מוּעֶטֶת לַחֲבֵרוֹ קָנָה אע"פ שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְיָדוֹ דְּגָמַר וּמַקְנֵי הָכָא נָמֵי מִתּוֹךְ שֶׁטָּרַח לִיתְּנָם בִּשְׁטָר בכה"ג גָּמַר וּמַקְנֶה וּמַסִּיק כְּתַנָּאֵי עָרֵב הַיּוֹצֵא אַחַר חִתּוּם שְׁטָרוֹת וְחָתַם עַצְמוֹ הֵיטֵב אֲנִי פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי עָרֵב וּמֵעַכְשָׁו הוּא מִשְׁתַּעְבֵּד וְעַכְשָׁו אַתְיָא שַׁפִּיר הַהִיא דְּגִטִּין (דַּף כא. וְשָׁם) אֲבָל לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס דְּמִטַּעַם הוֹדָאָה לֹא כָּתַב בּוֹ אֶלָּא וַאֲנִי עָרֵב וּמָסַר לוֹ הַשְּׁטָר בִּפְנֵי עֵדִים וּפְלִיגֵי בֶּן נַנָּס וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אִי הָוְיָא הוֹדָאָה אִי לָאו וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי לָא הָוֵי שִׁעְבּוּד בְּזֶה הַשְּׁטָר כְּעֵדֵי מְסִירָה י"ל דְּלָא חָשִׁיב הַאי שְׁטָר לְאִשְׁתַּעְבּוּדֵי בֵּהּ כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּתוּב בּוֹ שֵׁם הֶעָרֵב אֶלָּא כְּתִיבָתוֹ דְּכֵיוָן שֶׁאֵין מוֹכִיחַ מִכְּתִיבָתוֹ שֶׁהוּא מְסָרוֹ לָא מָצֵי לְאִשְׁתַּעְבּוּדֵי בֵּהּ וְא"ת אַמַּאי נְקַט אַחַר חִתּוּם שְׁטָרוֹת ה"ה קֹדֶם חִתּוּם דְּהָווּ מִפַּלְגֵי וי"ל דִּלְהָכִי נְקַט אַחַר חִתּוּם דְּקֹדֶם חִתּוּם אֵין רְגִילוּת לִכְתֹּב לָשׁוֹן גָּרוּעַ בִּשְׁטָר אֲבָל לְאַחַר חִתּוּם רְגִילוּת הוּא לִכְתֹּב לָשׁוֹן גָּרוּעַ בִּשְׁטָר מִשּׁוּם שֶׁהַהַלְוָאָה כְּבָר נַעֲשֵׂית וּלְפִי' ר"ת דְּמַיְרֵי בִּשְׁטָר גָּמוּר לֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָא דִּנְקַט לְאַחַר חִתּוּם מִשּׁוּם דְּקֹדֶם חִתּוּם גַּבֵּי לכ"ע אַפֵּי' שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת דְּהָא בֶּן נַנָּס כְּרֵישׁ לָקִישׁ וּלְדִידֵהּ לָא מָצֵי לְאִשְׁתַּעְבּוּדֵי בִּשְׁטָרָא אֶלָּא לְהָכִי נְקַט לְאַחַר חִתּוּם דְּאָז מוֹכְחָא מִלְּתָא דִּלְאַחַר מַתַּן מָעוֹת הָיָה אֲבָל קֹדֶם חִתּוּם מוּכָח מִלְּתָא דְּקֹדֶם מַתַּן מָעוֹת הוּא וּבְהָא מוֹדֶה בֶּן נַנָּס דְּמִשְׁתַּעְבֵּד אֲבָל לְאַחַר חִתּוּם פְּלִיג דְּמוּכְחָא מִלְּתָא דִּלְאַחַר מַתַּן מָעוֹת הוּא דְּאִי קֹדֶם מַתַּן מָעוֹת הֲוָה לְהוּ לְאַקְדּוֹמֵי לְחִתּוּם אֶלָּא לֹא יָכְלוּ לְהַקְדִּימוֹ וכ"ת מִשּׁוּם הָא לֵיכָּא הוֹכָחָה דִּלְהָכִי לֹא הִקְדִּימוּ לְחִתּוּם דְּלָא לִגְבֵּי מִמְּשַׁעְבְּדֵי שֶׁהֲרֵי אִי הֲוָה קֹדֶם מַתַּן מָעוֹת הֲוָה לֵיהּ לְפָרוּשֵׁי אִי נָמֵי לְמִכְתַּב הָעַרְבוּת בְּלֹא וָא"ו דְּהֵיכָא דְּלָא כְּתַב וָא"ו לָא קָיְמֵי הָעֵדִים עָלֶיהָ אֶלָּא מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ הוּא כִּדְמַסִּיק בב"ב בְּסוֹפוֹ (דַּף קעו.) וְקָשֶׁה לְפִי' ר"ת הוֹאִיל וּמוֹקֵי לְהַאי כְּתִיבַת עַרְבוּת שֶׁהוּא שְׁטָר גָּמוּר לְהִתְחַיֵּב בּוֹ כְּשֶׁמּוֹסֵר לוֹ בִּפְנֵי עֵדִים מֵהַהִיא טַעְמָא שֶׁמְּחַיֵּב שׁוּם דָּבָר יִתְחַיֵּב לוֹ שִׁעְבּוּד נְכָסִים נָמֵי ע"י עֵדֵי מְסִירָה כְּמוֹ אִם לָוָה מִמֶּנּוּ דְּעֵדֵי מְסִירָה מַפְּקֵי לֵיהּ לְקָלָא כִּדְמוּכַח בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי ור"ת הֵבִיא רְאָיָה לִדְבָרָיו מִיְּרוּשַׁלְמִי דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמְרֵי בכה"ג שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב לוֹ קֹדֶם לָכֵן דְּפָרֵיךְ בַּמֶּה נִתְחַיֵּב זֶה לָזוּן אֶת בַּת אִשְׁתּוֹ לֹא כֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן ורשב"ל הַכּוֹתֵב שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא חַיָּב וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֵינוֹ חַיָּב לוֹ כְּלוּם וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּפִי הַיְּרוּשַׁלְמִי קָשֶׁה דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן אֵין לָחוּשׁ דִּבְכַמָּה דּוּכְתֵּי פְּלִיג אַגְּמָרָא שֶׁלָּנוּ:

מסורת הש״ס

א מועד קטן יח:; קידושין ט:
ב בכורות נא:
ג משנה בבא בתרא; גיטין כא.; בבא בתרא קעו.

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ יג:
ב מיי׳ פו׳ מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יז, טוש״ע אה״ע סי׳ נא סעי׳ א:
ג מיי׳ פכ״ו מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קכט סעי׳ ד:

כִּי פְּלִיגֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְרֵישׁ לָקִישׁ — עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָתָם אֶלָּא דְּשַׁיֵּיךְ לֵיהּ לְשִׁיעְבּוּדָא דְאוֹרָיְיתָא, אֲבָל הָכָא לָא שַׁיֵּיךְ שִׁיעְבּוּדָא דְאוֹרָיְיתָא. [אב]גּוּפָא, אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: "כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לִבְנְךָ?", "כָּךְ וְכָךְ". "וְכַמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְּךָ?", "כָּךְ וְכָךְ". עָמְדוּ וְקִידְּשׁוּ קָנוּ, הֵן הֵן הַדְּבָרִים הַנִּקְנִים בַּאֲמִירָה. (א)אָמַר רָבָא: מִסְתַּבְּרָא מִילְּתָא דְּרַב בְּבִתּוֹ נַעֲרָה — דְּקָא מָטֵי הֲנָאָה לִידֵיהּ, אֲבָל בּוֹגֶרֶת דְּלָא מָטֵי הֲנָאָה לִידֵיהּ — לָא. וְהָאֱלֹהִים! אָמַר רַב: אֲפִילּוּ בּוֹגֶרֶת. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, אֲבִי הַבֵּן מַאי הֲנָאָה אָתָא לִידֵיהּ? אֶלָּא בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּקָמִיחַתְּנִי אַהֲדָדֵי גָּמְרִי וּמַקְנִי לַהֲדָדֵי. [גד]אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: דְּבָרִים הַלָּלוּ נִיתְּנוּ לִיכָּתֵב, אוֹ לֹא נִיתְּנוּ לִיכָּתֵב? אֲמַר לֵיהּ: לֹא נִיתְּנוּ לִיכָּתֵב. (ב)אֵיתִיבֵיהּ: הַפִּקְחִין הָיוּ כּוֹתְבִין "עַל מְנָת שֶׁאָזוּן אֶת בִּתֵּךְ חָמֵשׁ שָׁנִים כָּל זְמַן שֶׁאַתְּ עִמִּי"! מַאי "כּוֹתְבִין" — אוֹמְרִים. וְקָרֵי לֵיהּ לַאֲמִירָה כְּתִיבָה? אִין, וְהָתְנַן: הַכּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִיךְ", וְתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ. [ה]תָּא שְׁמַע: אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֵירוּסִין וְנִשּׂוּאִין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם. הָא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם כּוֹתְבִין. מַאי לָאו שְׁטָרֵי פְּסִיקָתָא! [ו](ג)לָא, שְׁטָרֵי אֵירוּסִין מַמָּשׁ. כִּדְרַב פָּפָּא וְרַב שֵׁרֵבְיָא. דְּאִיתְּמַר: כְּתָבוֹ לִשְׁמָהּ, וְשֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ — רַבָּה וְרָבִינָא אָמְרִי: מְקוּדֶּשֶׁת, רַב פָּפָּא וְרַב שֵׁרֵבְיָא אָמְרִי: אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. (ד)תָּא שְׁמַע: מֵתוּ — בְּנוֹתֵיהֶן נִיזּוֹנוֹת מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, וְהִיא נִיזּוֹנֶת מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבַעֲלַת חוֹב. [ז]הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ. אִי הָכִי, בָּנוֹת נָמֵי! בְּשֶׁקָּנוּ לָזוֹ וְלֹא קָנוּ לָזוֹ. וּמַאי פַּסְקָא? אִיהִי דַּהֲוַאי בִּשְׁעַת קִנְיָן — מַהֲנֵי לַהּ קִנְיָן, בָּנוֹת דְּלָא הֲווֹ בִּשְׁעַת קִנְיָן — לָא מַהֲנֵי לְהוּ קִנְיָן. מִי לָא עָסְקִינַן דַּהֲוַאי בִּשְׁעַת קִנְיָן, וְהֵיכִי דָּמֵי — כְּגוֹן דְּגָרְשַׁהּ וְאַהְדְּרַהּ! אֶלָּא: אִיהִי דְּלֵיתַא בִּתְנַאי בֵּית דִּין — מַהֲנֵי לַהּ קִנְיָן, בָּנוֹת דְּאִיתַנְהוּ בִּתְנַאי בֵּית דִּין — לָא מַהֲנֵי לְהוּ קִנְיָן. מִגְרַע גָּרְעִי? אֶלָּא: בְּנוֹתָיו הַיְינוּ טַעְמָא — כֵּיוָן דְּאִיתַנְהוּ בִּתְנַאי בֵּית דִּין, אֵימַר צְרָרֵי אַתְפְּסִינְהוּ. [ח]לֹא יֹאמַר הָרִאשׁוֹן. אָמַר רַב חִסְדָּא: זֹאת אוֹמֶרֶת בַּת אֵצֶל אִמָּהּ. מִמַּאי דְּבִגְדוֹלָה עָסְקִינַן? דִּלְמָא בִּקְטַנָּה עָסְקִינַן, וּמִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה. (ה)דְּתַנְיָא: מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בֵּן קָטָן לְאִמּוֹ, יוֹרְשֵׁי הָאָב אוֹמְרִים: יְהֵא גָּדֵל אֶצְלֵנוּ, וְאִמּוֹ אוֹמֶרֶת: יְהֵא בְּנִי גָּדֵל אֶצְלִי — מַנִּיחִין אוֹתוֹ אֵצֶל אִמּוֹ, וְאֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ אֵצֶל רָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ. מַעֲשֶׂה הָיָה וּשְׁחָטוּהוּ עֶרֶב הַפֶּסַח! אִם כֵּן לִיתְנֵי לְמָקוֹם שֶׁהִיא,

מַאי

כִּי פְּלִיגֵי כו' כְּלוֹמַר הָא דְּמַקַּמְתְּ רֵישׁ לָקִישׁ כְּבֶן נַנָּס וְלֹא כְּר' יִשְׁמָעֵאל לֵיתָא דְּאָמַר לָךְ ר"ל אֲנָא אֲפִילּוּ לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל קָא פְּלֵיגְנָא אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן: עָרֵב שִׁעְבּוּדָא דְּאוֹרָיְתָא: אֲבָל הָכָא פְּלוֹנִי חַיָּב לֵיכָּא שִׁעְבּוּדָא דְּאוֹרָיְתָא: דְּקָא מָטֵי הֲנָאָה לִידֵהּ כֶּסֶף קִדּוּשֶׁיהָ לְאָבִיהָ: אֲבִי הַבֵּן אָבִיו שֶׁל חָתָן: נִתְּנוּ לִכָּתֵב נָתְנוּ חֲכָמִים כְּתִיבָה לְדָבָר אִם בָּאוּ לְהַחְתִּים עֵדִים בִּדְבָרִים הַלָּלוּ שֶׁהֵן בְּלֹא קִנְיָן: לֹא נִתְּנוּ לִכָּתֵב דְּלָא לִטְרֹף מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְכֵיוָן דְּלֵיכָּא קִנְיָן לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי נִכְסֵי: שְׁטָרֵי אֵרוּסִין מַמָּשׁ שְׁטָר שֶׁמְּקַדֵּשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי כּוֹתֵב בִּשְׁטָר וּמוֹסֵר לָהּ וְאַשְׁמְעִינַן דְּצָרִיךְ לִכְתֹּב עַל פִּיהָ כִּדְרַב פָּפָּא וְרַב שֵׁרֵבְיָא דְּאָמְרִי כְּתָבוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת: שֶׁהִיא כְּבַעֲלַת חוֹב וְאִי לָא דִּנְקִיטָא שְׁטָר מִי טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי: מַאי פַּסְקָא בִּתְמִיהַּ וְכִי דָּבָר פָּסוּק הוּא לַחֲכָמִים שֶׁקּוֹנִין לְבַת הָאִשָּׁה וְלֹא לִבְנוֹת שֶׁשָּׁנוּ סְתָם בַּמִּשְׁנָה בְּנוֹתֵיהֶן נִזּוֹנוֹת מִבְּנֵי חוֹרִין וְהִיא נִזּוֹנֶת מִמְּשֻׁעְבָּדִים: מִי לָא עָסְקִינַן כו' וְכִי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיְּהוּ אַף הַבָּנוֹת בִּשְׁעַת קִנְיָן כְּגוֹן דְּגָרְשַׁהּ וְאַהְדְּרָהּ וְכָתַב לָהּ הַתְּנָאִים הַלָּלוּ וַאֲפִלּוּ הָכִי תְּנַן סְתָמָא בְּנוֹתֵיהֶן נִזּוֹנוֹת מִבְּנֵי חוֹרִין וְלֹא מִמְּשֻׁעְבָּדִים: בִּתְנַאי ב"ד בְּנָן נֻקְבָן דְּיֶהֶוְיָין לִיכִי מִנַּאי כו': מִגְרַע גָּרְעִי בִּתְמִיהַּ: צְרָרֵי אַתְפְּסִינְהוּ לִפְנֵי מוֹתוֹ מָסַר לָהֶם צְרוֹרוֹת כְּסָפִים לִמְזוֹנוֹתֵיהֶן: זֹאת אוֹמֶרֶת הַבַּת אֵצֶל הָאֵם דְּקָתָנֵי לְמָקוֹם שֶׁאִמָּהּ וְלָא קָתָנֵי לְבֵית אָחִיהָ לָמַדְנוּ שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין שֶׁתִּגָּדֵל הַבַּת אֵצֶל אִמָּהּ וּבַת הַנִּזּוֹנֶת מִן הַבָּנִים זָנִין אוֹתָהּ בְּבֵית אִמָּהּ וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לָדוּר אֶצְלָם: דִּלְמָא בִּקְטַנָּה עָסְקִינַן וּמִשּׁוּם הָכִי לָא קָתָנֵי בַּת אֵצֶל אַחִין: מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה [וְאִיכָּא לְמִחַשׁ נָמֵי שֶׁמָּא] יַהַרְגוּהָ בִּשְׁבִיל לְיָרֵשׁ עִשּׂוּר נְכָסִים שֶׁלָּהּ אֲבָל גְּדוֹלָה דְּלָא חָיְישִׁינַן לִרְצִיחָה אֵימָא לָךְ דְּתֵשֵׁב אֵצֶל הָאַחִין: אִם כֵּן דְּיֵשׁ חִלּוּק בֵּין גְּדוֹלָה לִקְטַנָּה: נִתְנֵי מוֹלִיךְ לָהּ מְזוֹנוֹת לְמָקוֹם שֶׁהִיא דְּמַשְׁמַע לִגְדוֹלָה בְּמָקוֹם שֶׁהִיא וְלִקְטַנָּה בְּמָקוֹם שֶׁהִיא:

נִתְּנוּ לִכָּתֵב אוֹ לֹא נִתְּנוּ לִכָּתֵב פִּי' מִשּׁוּם דִּסְתַם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד שֶׁמָּא מִשּׁוּם הָכִי נִתְּנוּ לִכָּתֵב דְּכִי קָנוּ מִיָּדוֹ דָּמֵי וְקָשֶׁה דְּמַאי קָפְרִיךְ מֵהַהִיא דְּאֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם הָא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם כּוֹתְבִין דִּלְמָא הָכִי קָאָמַר הָא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם כְּשֶׁאוֹמֵר לוֹ לִכְתֹּב וקמ"ל דְּאֵין כּוֹתְבִין בִּסְתָמָא וְהָיָה מְפָרֵשׁ רַבִּי דְּמַשְׁמַע לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם הַיְנוּ בִּידִיעַת שְׁנֵיהֶם שֶׁשְּׁנֵיהֶם נִתְרַצּוּ בַּדָּבָר דְּיָדְעוּ גְּמַר הַפְּסִיקָה אֲבָל לֹא יָדְעוּ בִּכְתִיבָה דּוּמְיָא דְּהַהִיא דִּלְעֵיל מָנֶה כּוֹתְבִין שְׁטָר לַלֹּוֶה אע"פ שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ דְּהַיְנוּ אע"ג דְּאֵין יוֹדֵעַ עַכְשָׁו מִן הַהַלְוָאָה כְּלוּם וְכוֹתְבִין שְׁטָר לַמּוֹכֵר אע"פ שֶׁאֵין לוֹקֵחַ עִמּוֹ דְּהַיְנוּ אע"פ שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ יוֹדֵעַ בְּמִקָּח כְּלוּם וְאֵין כּוֹתְבִין שִׁטְרֵי אֵרוּסִין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם מִדַּעַת גְּמַר הַפְּסִיקָה הָא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם כּוֹתְבִין אַף בְּלֹא יְדִיעַת הַשְּׁטָר נָמֵי: **רַבָּה** וְרָבִינָא אָמְרֵי מְקֻדֶּשֶׁת תֵּמַהּ דִּלְרָבִינָא דְּאָמַר מְקֻדֶּשֶׁת מִבְּעֵי לֵהּ לְאוֹקְמָה לְהַהִיא דְּאֵין כּוֹתְבִין שִׁטְרֵי אֵרוּסִין בִּשְׁטָרֵי פְּסִיקְתָּא וְאִם כֵּן מַאי קָמִבַּעְיָא לֵיהּ לְעֵיל דְּבָרִים הַלָּלוּ נִתְּנוּ לִכָּתֵב תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מֵהַךְ: **תָּא** שְׁמַע מֵתוּ בְּנוֹתֵיהֶם נִזּוֹנוֹת תֵּמַהּ אַמַּאי לָא מַיְיתֵי הַךְ מֵעִקָּרָא מִקַּמֵּי דְּמַיְתִי הַהִיא דְּהַפִּקְחִין דְּהַהִיא נִשְׁנֵית תְּחִלָּה בְּמִשְׁנָתֵנוּ וי"ל שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס מִשּׁוּם דְּאִי הֲוָה מַיְיתֵי הַךְ מֵעִקָּרָא וַהֲוָה מְשַׁנֵּי בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ תּוּ לָא הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ מֵהַהִיא דְּהַפִּקְחִין דְּאִיכָּא לְאוֹקְמָה נָמֵי כְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ: **הָכָא** בְּמַאי עָסְקִינַן בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי בִּדְכָתַב לֵיהּ ור"ח ור"ת מְפָרְשִׁים נִתְּנוּ לִכָּתֵב נִתְּנוּ לִגְבּוֹת ע"י כְּתִיבָה דַּוְקָא אוֹ לֹא נִתְּנוּ לִכָּתֵב שֶׁאַף בְּלֹא כְּתִיבָה תִּקְּנוּ לָהּ קִנְיָן אֵיתִיבֵהּ הַפִּקְחִין הָיוּ כּוֹתְבִין מִדְּקָתָנֵי כְּתִיבָה ש"מ בָּעֵי כְּתִיבָה דְּלָא קָנֵי בַּאֲמִירָה בְּלֹא כְּתִיבָה וְאֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין נָמֵי מִדְּקָתָנֵי כְּתִיבָה ש"מ בָּעֵי כְּתִיבָה דְּלָא קָנֵי בַּאֲמִירָה בְּלֹא כְּתִיבָה וְהַשְׁתָּא לָא גָּרְסִינַן הָא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶן כּוֹתְבִין וּבְרוֹב סְפָרִים אֵינוֹ ת"ש וְהִיא נִזּוֹנֶת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים אַלְמָא דְּכוֹתְבִין דְּאִי אֵין כּוֹתְבִין אַמַּאי הֲוָה גָּבְיָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי דס"ד דְּכָךְ הוּא רְגִילוּת כָּל שָׁעָה לִכְתֹּב לָהּ וּמְשַׁנֵּי בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ כְּלוֹמַר דִּבְלֹא כְּתִיבָה יְכוֹלִין לִגְבּוֹת מִן הַמְּחוֹרָרִין וְהָכָא כָּךְ אֵרַע הַדָּבָר שֶׁהִקְנָה לָהּ: **הב"ע** בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ בְּפֶ' הַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף נא. וְשָׁם) מוּקֵי לְהַךְ נָמֵי בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ וְהַהִיא דְּהַמְקַבֵּל עָלָיו לָזוּן בֶּן אִשְׁתּוֹ וּבַת אִשְׁתּוֹ בְּשֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ אַיְּרֵי וּלְפִי מַאי דְּמַשְׁמַע בְּגִטִּין דִּלְמַאן דְּלָא בָּעֲיָא אֶלָּא קְצוּבִין אָתֵי שַׁפִּיר הַךְ דְּהִיא נִזּוֹנֶת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים אֲפִילּוּ דְּלָא קָנוּ מִיָּדוֹ מָצִינוּ לְאוֹקְמָה הַהִיא דַּחֲמִשָּׁה גּוֹבָה מִן הַמְּחוֹרָרִין [לְעֵיל (כְּתֻבּוֹת נא:)] כְּשֶׁאֵין שָׁם קִצְבָה: **אָמַר** צְרָרֵי אַתְפְּסִינְהוּ תֵּמַהּ לְרַבִּי דִּבְגִטִּין פ' הַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף מח:) תְּנַן אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּרוֹת וּלְשֶׁבַח קַרְקָעוֹת וְלִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם וּמְפָרֵשׁ ר"ל בגמ' (שָׁם נ:) טַעְמָא לְפִי שֶׁאֵין כְּתוּבִין וְהַיְנוּ טַעְמָא נָמֵי דִּמְזוֹן הַבָּנוֹת וְהָכָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם אֵימַר צְרָרֵי אַתְפְּסָה וְי"ל דְּאִצְטְרִיךְ טַעְמָא לְפִי שֶׁאֵין כְּתוּבִין הֵיכָא שֶׁהוֹדָה הָאָב שֶׁלֹּא הִתְפִּיס צְרָרֵי וְעוֹד תֵּמַהּ לְרַבִּי דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּמַתְפִּיס צְרָרֵי לִקְטַנָּה וּלְקַמָּן בְּפֶ' בָּתְרָא (כְּתֻבּוֹת דַּף קז.) אָמַר שְׁמוּאֵל אֵין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאֵשֶׁת אִישׁ מ"ט רַב זְבֵד אָמַר אֵימַר צְרָרֵי אַתְפְּסַהּ רַב פָּפָּא אָמַר חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא אָמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ מַאי בֵּינַיְהוּ אִכָּא בֵּינַיְהוּ קְטַנָּה וּסְפֵקָהּ פִּי' דִּלְרַב זְבֵד לֹא חָיְישִׁינַן דִּצְרָרֵי לִקְטַנָּה לָא מַתְפִּיס וְתֵרֵץ רַבִּי דְּוַדַּאי לְעִנְיַן דְּלָא גָּבֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי לָא חָיְישִׁינַן כִּי הָתָם אֲבָל הָכָא לְמִגְבֵּי מִמְּשַׁעְבְּדֵי אָמְרִינַן עוֹד תֵּרֵץ דְּהָתָם כְּשֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם מַיְּרֵי וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְהַתְפִּיסָהּ צְרָרֵי דְּמַעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁתְּהֵא לֹוָה וְאוֹכֶלֶת וּכְשֶׁיַּחֲזֹר יִפְרַע אֲבָל הָכָא דְּמָיֵית אַתְפְּסָה צְרָרֵי עוֹד תֵּמַהּ לְרַבִּי כֵּיוָן דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּלָא גָּבוּ בָּנוֹת מִמְּשַׁעְבְּדֵי מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּאִיתַנְהוּ בִּתְנַאי ב"ד אֵימַר אַתְפְּסִינְהוּ צְרָרֵי כְּתֻבָּה נַמֵּי מֵהַאי טַעְמָא לָא תִּגְבֵּי מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְתֵרֵץ רַבִּי דִּטְפֵי מַתְפִּיס צְרָרֵי לְבִתּוֹ כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל בְּפֶרֶק נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מג. וְשָׁם) לְעִנְיַן הַרְוָחָה דְּבִתּוֹ עֲדִיפָא לֵיהּ וְאָמַרְתִּי לִפְנֵי רַבִּי דְּמַשְׁמַע הָכָא דְּבַת אִשְׁתּוֹ אִי הֲוָה גּוֹבָה בִּתְנַאי ב"ד לֹא הָיְתָה גּוֹבָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי דַּהֲוָה חָיְישִׁינַן לְהַתְפִּיס צְרָרֵי אע"ג דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בְּהַרְוָחָה וְאָמַר לִי רַבִּי דְּוַדַּאי הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר בִּתָּהּ לָא נִיחָא לֵהּ בְּהַרְוָחָה בִּתּוֹ נִיחָא לֵהּ אֶלָּא אִצְטְרִיךְ טַעְמָא דִּתְנַאי ב"ד שֶׁאִם פָּסְקָה עִמּוֹ לָזוּן אֶת בִּתָּהּ מֵחַיִּים דְּאָז לָא אָכְלָה בִּתְנַאי ב"ד א"נ לְאַחַר מִיתָה וּלְאַחַר שֶׁתִּבְגַּר הָיְתָה גּוֹבָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי דְּלָא חָיְישִׁינַן לִצְרָרֵי אֶלָּא הֵיכָא דְּאִיכָּא תְּרֵי טַעְמֵי דְּאָכְלָה בִּתְנַאי ב"ד וְנִיחָא לֵיהּ בְּהַרְוָחָה וּבְהַאי שִׁנּוּיָא מִתָּרְצָא נָמֵי הַהִיא פִּרְכָא דִּלְקַמָּן מַשְׁמַע דִּצְרָרֵי לִקְטַנָּה לָא מַתְפִּיס עוֹד תֵּרֵץ דה"ק כֵּיוָן דְּאִיתַנְהוּ בִּתְנַאי ב"ד פִּי' שֶׁכָּל כָּךְ יָפֶה כֹּחָהּ שֶׁהִקְנָה לָהּ אע"ג דְּאִיתַנְהוּ בִּתְנַאי ב"ד וַדַּאי אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לִצְרָרֵי וּבְהַאי שִׁנּוּיָא מִתָּרְצִין לְגַמְרֵי כָּל הָנָךְ פִּרְכֵי הַהִיא דְּגִטִּין וְהַהִיא דִּקְטַנָּה וְהַהִיא דִּכְתֻבָּה. מ"ר:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' יג:

ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' יז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' נא סעי' א:

ג מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' יג:

ד מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' יז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' נא סעי' א:

ה מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולווה הל' א, סמג עשין צד, טור אה"ע סי' נא:

ו מיי' פ"ג מהל' אישות הל' ד, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' מה סעי' א:

ז מיי' פכ"א מהל' אישות הל' יח, טוש"ע אה"ע סי' קיד סעי' ד:

ח מיי' פכ"א מהל' אישות הל' יח, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' פב סעי' ז:

מסורת הש״ס

א בבא מציעא יג.

ב משנה כתובות

ג קידושין מח.; קידושין ט:

ד גיטין נא.

ה תוספתא כתובות

גליון הש״ס

גמ' זאת אומרת בת וכו'. עי' שיטה מקובצת בב"מ קב. ד"ה אר"א ז"א בשם רב סעדיה גאון:

תורה אור השלם

אָנֹכִי אֶעֶרְבֶנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנּוּ אִם־לֹא הֲבִיאֹתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לְךָ כָּל־הַיָּמִים [בראשית מג, ט]

מַאי לְמָקוֹם שֶׁאִמָּהּ? שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ בַּת אֵצֶל הָאֵם, לָא שְׁנָא גְּדוֹלָה וְלָא שְׁנָא קְטַנָּה. לֹא יֹאמְרוּ שְׁנֵיהֶם וְכוּ׳. [א]הָהוּא גַּבְרָא דְּאוֹגַר לֵיהּ רִיחְיָא לְחַבְרֵיהּ לְטְחִינָה. לְסוֹף אִיעַתַּר, זְבֵין רִיחְיָא וְחַמְרָא, אֲמַר לֵיהּ: עַד הָאִידָּנָא הֲוָה טָחֵינְנָא גַּבָּךְ, הַשְׁתָּא הַב לִי אַגְרָא. אֲמַר לֵיהּ: מִיטְחַן טָחֵינְנָא לָךְ. (א)סְבַר רָבִינָא לְמֵימַר: הַיְינוּ מַתְנִיתִין לֹא יֹאמְרוּ שְׁנֵיהֶם "הֲרֵי אָנוּ זָנִין אוֹתָהּ כְּאֶחָד", אֶלָּא אֶחָד זָנָהּ וְאֶחָד נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת. אֲמַר לֵיהּ רַב עֲוִירָא: מִי דָּמֵי? הָתָם, חַד כְּרֵיסָא אִית לַהּ, תַּרְתֵּי כְּרֵיסָתָא לֵית לַהּ. הָכָא מָצֵי אֲמַר לֵיהּ: טְחוֹן וְזַבֵּין, טְחוֹן וְאוֹתֵיב. [ב]וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלֵית לֵיהּ טְחִינָא לְרִיחְיָא, אֲבָל אִית לֵיהּ טְחִינָא לְרִיחְיָא — כְּגוֹן זוֹ כּוֹפִין אוֹתוֹ עַל מִדַּת סְדוֹם. (ב)מַתְנִי׳ אַלְמָנָה שֶׁאָמְרָה: אִי אֶפְשִׁי לָזוּז מִבֵּית בַּעְלִי — אֵין הַיּוֹרְשִׁין יְכוֹלִין לוֹמַר לָהּ: "לְכִי לְבֵית אָבִיךְ וְאָנוּ זָנִין אוֹתָךְ", אֶלָּא זָנִין אוֹתָהּ, וְנוֹתְנִין לָהּ מָדוֹר לְפִי כְּבוֹדָהּ. [ג](ג)אָמְרָה: "אִי אֶפְשִׁי לָזוּז מִבֵּית אַבָּא" — יְכוֹלִין הַיּוֹרְשִׁין לוֹמַר לָהּ: אִם אַתְּ אֶצְלֵנוּ — יֵשׁ לִיךְ מְזוֹנוֹת, וְאִם אֵין אַתְּ אֶצְלֵנוּ אֵין לִיךְ מְזוֹנוֹת. אִם הָיְתָה טוֹעֶנֶת מִפְּנֵי שֶׁהִיא יַלְדָּה וְהֵן יְלָדִים — זָנִין אוֹתָהּ וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. [ד](ד)גְּמָ׳ תָּנוּ רַבָּנַן: מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בַּמָּדוֹר כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּחַיֵּי בַעְלָהּ. בַּעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּחַיֵּי בַעְלָהּ. בְּכָרִים וּכְסָתוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּחַיֵּי בַעְלָהּ. בִּכְלֵי כֶסֶף וּבִכְלֵי זָהָב כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּחַיֵּי בַעְלָהּ. שֶׁכָּךְ כָּתַב לָהּ: "וְאַתְּ תְּהֵא יָתְבַתְּ בְּבֵיתִי וּמִיתַּזְנָא מִנִּכְסַי כָּל יְמֵי מֵגַר אַרְמְלוּתִיךְ בְּבֵיתִי". [ה]תָּנֵי רַב יוֹסֵף: "בְּבֵיתִי" — וְלֹא בְּבִקְתִּי. [ו]אָמַר רַב נַחְמָן: יְתוֹמִים שֶׁמָּכְרוּ מְדוֹר אַלְמָנָה — לֹא עָשׂוּ וְלֹא כְּלוּם. [ז](ה)וּמַאי שְׁנָא מִדְּרַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן? דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יְתוֹמִים שֶׁקָּדְמוּ וּמָכְרוּ בִּנְכָסִים מוּעָטִין — מַה שֶּׁמָּכְרוּ מָכְרוּ. הָתָם לָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לַהּ מֵחַיִּים, הָכָא מִשְׁתַּעְבְּדִי לַהּ מֵחַיִּים. אָמַר אַבָּיֵי, נְקִיטִינַן: מְדוֹר אַלְמָנָה שֶׁנָּפַל — אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיָּיבִין לִבְנוֹתוֹ, [ח]תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: מְדוֹר אַלְמָנָה שֶׁנָּפַל — אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיָּיבִין לִבְנוֹתוֹ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ הִיא אוֹמֶרֶת "הַנִּיחוּנִי וְאֶבְנֶנּוּ מִשֶּׁלִּי" — אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ. [ט]בָּעֵי אַבָּיֵי: שִׁיפְּצָה, מַאי? תֵּיקוּ. אָמְרָה אִי אֶפְשִׁי. (ו)וְלִיתְבוּ לַהּ כִּי יָתְבָה הָתָם? מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַב הוּנָא. דְּאָמַר רַב הוּנָא: בִּרְכַּת הַבַּיִת בְּרוּבָּה. וְלִיתְבוּ לַהּ לְפִי בִּרְכַּת הַבַּיִת? הָכִי נָמֵי. אָמַר רַב הוּנָא: לְשׁוֹן חֲכָמִים בְּרָכָה, לְשׁוֹן חֲכָמִים עוֹשֶׁר, לְשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא. בְּרָכָה הָא דַּאֲמַרַן. [יא](ז)עוֹשֶׁר, דִּתְנַן: הַמּוֹכֵר פֵּירוֹת לַחֲבֵירוֹ, מָשַׁךְ וְלֹא מָדַד — קָנָה, מָדַד וְלֹא מָשַׁךְ — לֹא קָנָה. וְאִם הָיָה פִּקֵּחַ — שׂוֹכֵר אֶת מְקוֹמוֹ. [יב](ח)מַרְפֵּא, דִּתְנַן: לֹא יִלְעוֹס אָדָם חִטִּין וְיַנִּיחַ עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ בַּפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁמַּחְמִיצוֹת. תָּנוּ רַבָּנַן, בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבִּי, אָמַר: לְבָנַי אֲנִי צָרִיךְ. נִכְנְסוּ בָּנָיו אֶצְלוֹ. אָמַר לָהֶם: הִזָּהֲרוּ בִּכְבוֹד אִמְּכֶם. נֵר יְהֵא דָּלוּק בִּמְקוֹמוֹ, שׁוּלְחָן יְהֵא עָרוּךְ בִּמְקוֹמוֹ, מִטָּה תְּהֵא מוּצַּעַת בִּמְקוֹמָהּ. יוֹסֵף חָפְנִי שִׁמְעוֹן אֶפְרָתִי הֵם שִׁמְּשׁוּנִי בְּחַיַּי, וְהֵם יְשַׁמְּשׁוּנִי בְּמוֹתִי. הִזָּהֲרוּ בִּכְבוֹד אִמְּכֶם. דְּאוֹרָיְיתָא הִיא, דִּכְתִיב: "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ"! אֵשֶׁת אָב הֲוַאי. [יג](ט)אֵשֶׁת אָב נָמֵי דְּאוֹרָיְיתָא הִיא, דְּתַנְיָא: "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ", "אֶת אָבִיךָ" — זוֹ אֵשֶׁת אָבִיךָ, "וְאֶת אִמֶּךָ" — זוֹ בַּעַל אִמֶּךָ, וָיו יְתֵירָה — לְרַבּוֹת אֶת אָחִיךָ הַגָּדוֹל! [יד]הָנֵי מִילֵּי מֵחַיִּים, אֲבָל לְאַחַר מִיתָה לָא. "נֵר יְהֵא דָּלוּק בִּמְקוֹמוֹ, שׁוּלְחָן יְהֵא עָרוּךְ בִּמְקוֹמוֹ, מִטָּה תְּהֵא מוּצַּעַת בִּמְקוֹמָהּ", מַאי טַעְמָא? כֹּל בֵּי שִׁמְשֵׁי הֲוָה אָתֵי לְבֵיתֵיהּ. הַהוּא בֵּי שִׁמְשָׁא אֲתַאי שִׁבָבְתָּא, קָא קָרְיָה אַבָּבָא, אֲמַרָה אַמְּתֵיהּ: שְׁתִיקוּ, דְּרַבִּי יָתֵיב. כֵּיוָן דִּשְׁמַע, שׁוּב לָא אֲתָא, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל צַדִּיקִים הָרִאשׁוֹנִים. "יוֹסֵף חָפְנִי שִׁמְעוֹן אֶפְרָתִי, הֵם שִׁמְּשׁוּנִי בְּחַיַּי וְהֵם יְשַׁמְּשׁוּנִי בְּמוֹתִי". סְבוּר מִינָּהּ בְּהַהִיא עָלְמָא הוּא דְּקָאָמַר, כֵּיוָן דַּחֲזוֹ דְּקָדֵים עַרְסַיְיהוּ לְעַרְסֵיהּ, אָמְרִי: שְׁמַע מִינַּהּ לְהָהוּא עָלְמָא הוּא דְּקָאָמַר. וְהַאי דַּאֲמַר הָכִי — דְּלָא לֵימְרוּ: מִילְּתָא הֲוַאי לְהוּ וְעַד הָאִידָּנָא נָמֵי זְכוּתוֹ דְּרַבִּי הוּא דְּאַהַנְיָא לְהוּ. אָמַר לָהֶן: לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי צָרִיךְ. נִכְנְסוּ אֶצְלוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, אָמַר לָהֶן: "אַל תִּסְפְּדוּנִי בָּעֲיָירוֹת,

וְהוֹשִׁיבוּ

מַאי לְמָקוֹם שֶׁאִמָּהּ דְּקָתָנֵי מִלְּתָא פְּסִיקְתָּא ש"מ כָּל בַּת אֵצֶל הָאֵם: דְּאוֹגַר לֵהּ רִחְיָא לְחַבְרֵהּ לְטְחִינָה לֹא הִתְנָה שׂוֹכֵר לָתֵת מָעוֹת לַמַּשְׂכִּיר אֶלָּא שֶׁיִּטְחַן לוֹ לִמְזוֹנוֹת בֵּיתוֹ בִּשְׂכָרוֹ: לְסוֹף אִעַתַּר מַשְׂכִּיר: זָבִין רִחְיָא וְחַמְרָא לִטְחֹן בָּהּ מְזוֹנוֹת בֵּיתוֹ: אֶחָד זָנָהּ וְאֶחָד נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת וְלָא אָמְרִינַן שְׁנֵיהֶם יִתְּנוּ לָהּ מְזוֹנוֹת ואע"פ שֶׁלֹּא פָּסַק לָהּ דָּמִים מִתְּחִלָּה אֶלָּא מְזוֹנוֹת חִיְּבוּהוּ לָתֵת דְּמֵיהֶם כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר הָכָא נָמֵי אע"פ שֶׁלֹּא פָּסַק אֶלָּא טְחִינָה עַכְשָׁו שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ יִתֵּן דָּמִים: טְחוֹן וְזַבֵּין בְּאוֹתָהּ שֶׁלָּקַחְתָּ: טְחוֹן וְאוֹתֵב לִמְזוֹנוֹתֶיךָ בְּאוֹתָהּ שֶׁאֶצְלִי: וְלָא אֲמָרַן דְּלָא יָהֵיב דָּמֵי: אֶלָּא דְּלֵית לֵהּ טְחִינָא לְרִחְיָא שֶׁאֵין שׂוֹכֵר מוֹצֵא לִטְחֹן בְּשָׂכָר כָּל שָׁעָה לְפִיכָךְ אוֹמֵר לוֹ אֲנִי יוֹשֵׁב בָּטֵל אֶטְחוֹן לְךָ וְלֹא אֶתֵּן דָּמִים: אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁמּוֹצֵא לִטְחֹן טוֹחֵן בַּשָּׂכָר וְנוֹתֵן לָזֶה דָּמִים: מִדַּת סְדוֹם זֶה נֶהֱנֶה וְזֶה לֹא חָסֵר לֹא הָיוּ עוֹשִׂין טוֹבָה: מַתְנֵי' אִי אֶפְשִׁי לָזוּז מִבֵּית בַּעְלִי לָצֵאת מִבֵּית בַּעְלִי: גְּמ' וְלֹא בְּבִקְתִּי בַּיִת צַר כְּעֵין צְרִיף כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דַּף עז:) בִּקְתָּא בֵּי עָקְתָא אִם הָיָה מָדוֹר שֶׁלּוֹ צַר לֹא קִבֵּל עָלָיו לְהוֹצִיא אֶת בָּנָיו וּלְהוֹשִׁיבָהּ: בִּנְכָסִים מוּעָטִין שֶׁהַבָּנוֹת זוֹכוֹת בָּהֶן כִּדְתְנַן (לְקַמָּן כְּתֻבּוֹת דַּף קח:) הַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים: וְקָדְמוּ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹאוּ לב"ד וּמְכָרוּם: שֶׁיְּפַצֶּה חֲזָקָה בְּדָקֶיהָ: מַאי מִי אָמְרִינַן לָא מַפְּקִינַן לָהּ כָּל יָמִים שֶׁיָּכוֹל לְהִתְקַיֵּם אוֹ דִּלְמָא אָמְרִי' לָהּ לָאו כָּל כְּמִינָּךְ: בִּרְכַּת הַבַּיִת בְּרֵבָּה בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹזְרִין זֶה אֶת זֶה מִשְׂתַּכְּרִין וּמַזָּל דְּרַבִּים עָדִיף: וְלִיתְבוּ לָהּ לְפִי מַה שֶּׁנִּתְמַעֲטָה בִּרְכַּת הַבַּיִת בִּיצִיאָתָהּ: לְשׁוֹן חֲכָמִים יֵשׁ לִלְמֹד מִמֶּנָּה בְּרָכָה וְעֹשֶׁר וּרְפוּאָה: אִם הָיָה פִּקֵּחַ זֶה שֶׁלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת הַרְבֵּה וְאֵין לוֹ שְׁהוּת לְמָשְׁכָם אֶלָּא נָתַן מָעוֹת: שׂוֹכֵר אֶת מְקוֹמוֹ דַּהֲוֵי לָהּ כִּי חֲצֵרוֹ וַחֲצֵרוֹ קוֹנָה לוֹ הֲרֵי אַתָּה לָמֵד מִכָּאן סְחוֹרָה שֶׁלֹּא יוּכַל הַמּוֹכֵר לַחֲזֹר הֲרֵי לְךָ עֹשֶׁר לִמּוּד מִלְּשׁוֹן חֲכָמִים: לֹא יִלְעֹס כו' לָמַדְתָּ שֶׁהַחִטִּים הַלְּעוּסִין יָפֶה לַמַּכָּה: נֵר יְהֵא דָּלוּק בִּמְקוֹמוֹ אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן כְּמוֹ בְּחַיֵּי דְּכֹל ע"ש הָיָה בָּא לְבֵיתוֹ מִשֶּׁנִּפְטַר כִּדְלְקַמָּן: יוֹסֵף חָפְנִי דְּמִן חִפָּא: אֶת אָבִיךָ כָּל אֶתִין רִבּוּיִין: וָי"ו יְתֵרָה דְּוְאֵת אִמְּךָ: ה"מ דְּחַיָּב בִּכְבוֹד אֵשֶׁת אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו: בֵּי שִׁמְשֵׁי עֶרֶב שַׁבָּת וְנִרְאֶה בְּעֵינַי לְפִי שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ שָׁגוּר בְּפִי כֹּל וְהַכֹּל חֲרֵדִים אֵלָיו לִגְמֹר מְלַאכְתָּן עַד שֶׁלֹּא תֶּחְשַׁךְ קָרוּ לֵיהּ בֵּי שִׁמְשֵׁי: שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז כו' לוֹמַר לֹא צַדִּיקִים הָיוּ שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶן רְשׁוּת לָבֹא לְבֵיתָם כְּמוֹ רַבִּי: סְבוּר מִנָּהּ בְּהַהִיא עָלְמָא שֶׁהָיָה מִצְוָה שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בִּקְבוּרָתוֹ: דִּקְדִים עַרְסַיְהוּ לְעַרְסִי' הֵם נִקְבְּרוּ תְּחִלָּה: וְהַאי דְּאָמַר הָכִי שֶׁנִּזְקַק לְהוֹדִיעַ שִׁמּוּשׁוֹ וִישָׁרְתוּהוּ: דְּלָא לֵימְרוּ אִינָשֵׁי עֲלַיְהוּ כְּשֶׁיָּמוּתוּ מִלְּתָא דְּאִסּוּרָא הֲוָה בְּהוּ שֶׁלֹּא זָכוּ לְהִתְעַסֵּק בּוֹ וְאִגַּלַּאי מִלְּתָא דְּהַאי דְּלָא שְׁכִיבוּ בִּשְׁנֵי דְּרַבִּי זָכוּתֵהּ דְּרַבִּי אַגְנָא עֲלַיְהוּ: עֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת עַל הַכְּפָרִים וּכְרַכִּין גְּדוֹלִים מֵהֶם:

וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלֵית לֵהּ טְחִינָה לְרִחְיָא תֵּמַהּ הוֹאִיל וְהַאי עֲבְדָא בִּדְלֵית טְחִינָה לְרִחְיָא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ רַב עֲוִירָא לְמֵימַר הָתָם תְּרֵי כְּרֵסָתָא לֵית לַהּ הָכָא טְחוֹן וְזַבֵּן אַפֵּי' לָא הֲוָה מַשְׁכַּח מַשְׂכִּיר לְמִטְחַן וּמִזְבַּן דַּהֲוָה חַד כְּרֵיסָא לָא הֲוָה דָּמֵי לְמַתְנֵי' דִּבְמַתְנִיתִין לֵיכָּא פְּסֵידָא דְּבַעַל כִּי יָהֵיב לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת מִמַּה שֶׁהָיָה נוֹתֵן מְזוֹנוֹת עַצְמָן אֲבָל הַשּׂוֹכֵר אִית לֵהּ פְּסֵידָא אִם יִתֵּן שְׂכַר הַטְּחִינָה שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מוֹצֵא לִטְחֹן וּמִכִּיסוֹ יִצְטָרֵךְ לִפְרֹעַ וְאָמַר רַבִּי דִּבְלָאו הַאי טַעְמָא דִּטְחוֹן וְזַבֵּן טְחוֹן וְאוֹתֵב הֲוָה מָצֵי לְבַטּוֹלֵי הַמִּקָּח שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִתֵּן לוֹ אַגְרָא הוֹאִיל וְאִית לֵיהּ פְּסֵידָא אֲבָל מ"מ הַמַּשְׂכִּיר יֹאמַר כְּמוֹ כֵן לְדִידִי אִית לִי פְּסֵידָא שְׂכַר רִחְיָא שֶׁלִּי וְיָכוֹל לְבַטֵּל הַמִּקָּח קֹדֶם הַזְּמַן וּנְהִי דְּשׂוֹכֵר לֹא יִצְטָרֵךְ לִתֵּן לוֹ שָׂכָר מִכִּיסוֹ אֲבָל לְעַכֵּב הָרֵחַיִם עַד זְמַן שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶן לֹא יוּכַל הַשּׂוֹכֵר הוֹאִיל וּמַשְׂכִּיר אִית לֵהּ פְּסֵידָא אֲבָל הַשְׁתָּא דְּמָצֵי לְמֵימַר לֵהּ טְחוֹן וְזַבֵּן טְחוֹן וְאוֹתֵב וְלֵית לָךְ פְּסֵידָא עַל כָּרְחֲךָ תַּנִּיחַ לִי הָרֵחַיִם עַד הַזְּמַן שֶׁהֲרֵי לִי הֲוָה פְּסֵידָא וּלְךָ אֵין פְּסֵידָא: **ה"ג** שִׁיפְּצָא מַאי וְשֵׁם דָּבָר הוּא כְּלוֹמַר מַהוּ שֶׁתְּשַׁפֵּץ וְכֵן פֵּי' רַ"ח: **בִּרְכַּת** הַבַּיִת בְּרֵבָה פֵּי' רַ"ח כְּגוֹן הָא דְּאָמְרִינַן (שַׁבָּת דַּף קכב.) נֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה וְכֵן כָּל כְּהַאי גַּוְונָא אֵין נוֹתְנִין:

מסורת הש״ס

א משנה כתובות

ב תוספתא כתובות; בראשית רבה

ג בבא בתרא קמד:

ד לעיל נב:; תוספתא כתובות; משנה כתובות

ה סוטה כא:; יבמות סז:; בבא בתרא קמ.

ו בבא בתרא קמד:

ז משנה בבא בתרא; בבא בתרא פד:

ח משנה פסחים

ט מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; מסכת כלה רבתי

גליון הש״ס

גמ' את אביך זו אשה אביך. עי' בכורות דף ו' ע"א תוס' ד"ה ור"ש:

שם ה"מ מחיים. עי' רשב"ם ב"ב דף קלא ע"ב ד"ה ואשה אצל בני הבעל וצ"ע:

שם כל בי שמשי הוה אתי לביתיה. והיה נראה בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת ופוטר את רבים בקידוש היום ולא כשאר מתים שהם חפשים ממצות כי צדיקים חיים ופוטרים בקידוש. ספר חסידים סי' תתשכ"ז:

שם לחכמי ישראל אני צריך. עי' מדרש רבה פ' ויחי:

תורה אור השלם

כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ [שמות כ, יא]

כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ [שמות כ, יב]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ שכירות הל׳ ח, טוש״ע חו״מ סי׳ שיח סעי׳ א:

ב מיי׳ פז׳ מהל׳ שכירות הל׳ ח, טוש״ע חו״מ סי׳ שיח סעי׳ א:

ג מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ צד סעי׳ ו:

ד מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ צד סעי׳ א:

ה מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ צד סעי׳ ה:

ו מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ צד סעי׳ ד:

ז מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ יט, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ יד:

ח מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ צד סעי׳ ב:

ט מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ צד סעי׳ ב:

י מיי׳ פג׳ מהל׳ מכירה הל׳ ו:

יא מיי׳ פג׳ מהל׳ מכירה הל׳ ז, סמג עשין סב, טוש״ע חו״מ סי׳ קצח סעי׳ ה:

יב מיי׳ פה׳ מהל׳ חמץ ומצה הל׳ יט, סמג לאוין עט, טוש״ע או״ח סי׳ תסו סעי׳ א:

יג מיי׳ פו׳ מהל׳ ממרים הל׳ טו, סמג עשין קיב, טוש״ע יו״ד סי׳ רמ סעי׳ כא כב:

יד מיי׳ פו׳ מהל׳ ממרים הל׳ טו, טוש״ע יו״ד סי׳ רמ סעי׳ כא:

וְהוֹשִׁיבוּ יְשִׁיבָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם״. ״שִׁמְעוֹן בְּנִי חָכָם, גַּמְלִיאֵל בְּנִי נָשִׂיא, חֲנִינָא בַּר חָמָא יֵשֵׁב בָּרֹאשׁ״. אַל תִּסְפְּדוּנִי בָּעֲיָירוֹת — סְבוּר מִינַּהּ מִשּׁוּם טִרְחָא הוּא דְּקָאָמַר. כֵּיוָן דַּחֲזוֹ דְּקָסָפְדִי בִּכְרַכִּים וְקָאָתוּ כּוּלֵּי עָלְמָא, אָמְרוּ: שְׁמַע מִינַּהּ מִשּׁוּם יְקָרָא הוּא דְּקָאָמַר. א(א)הוֹשִׁיבוּ יְשִׁיבָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם — דְּלָא עֲדִיפְנָא מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ, דִּכְתִיב: ״וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעַרְבוֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם״, תְּלָתִין יוֹמִין סָפְדִין בִּימָמָא וְלֵילְיָא, מִכָּאן וְאֵילָךְ סָפְדוּ בִּימָמָא וְגָרְסִי בְּלֵילְיָא, אוֹ סָפְדוּ בְּלֵילְיָא וְגָרְסִי בִּימָמָא, עַד דְּסָפְדִי תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא. (ב)הָהוּא יוֹמָא דְּאַשְׁכָּבְתֵּיהּ דְּרַבִּי נְפַקָא בַּת קָלָא וַאֲמַרָה: כֹּל דַּהֲוָה בְּאַשְׁכָּבְתֵּיהּ דְּרַבִּי, מְזוּמָּן הוּא לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. הָהוּא כּוֹבֵס כֹּל יוֹמָא הֲוָה אָתֵי קַמֵּיהּ, הָהוּא יוֹמָא לָא אֲתָא. כֵּיוָן דִּשְׁמַע הָכִי, סְלֵיק לְאִיגָּרָא וּנְפַל לְאַרְעָא וּמִית. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: אַף הַהוּא כּוֹבֵס מְזוּמָּן הוּא לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. בג״שִׁמְעוֹן בְּנִי חָכָם — מַאי קָאָמַר? הָכִי קָאָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁמְעוֹן בְּנִי חָכָם, גַּמְלִיאֵל בְּנִי נָשִׂיא. (ג)אָמַר לֵוִי: צְרִיכָא לְמֵימַר? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי: צְרִיכָא לָךְ וּלְמַטְלַעְתָּךְ. מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ — הָא קְרָא קָאָמַר: ״וְאֶת הַמַּמְלָכָה נָתַן לִיהוֹרָם כִּי הוּא הַבְּכוֹר״! דההָהוּא, מְמַלֵּא מְקוֹם אֲבוֹתָיו הֲוָה, וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל אֵינוֹ מְמַלֵּא מְקוֹם אֲבוֹתָיו הֲוָה. ה(ה)וְרַבִּי מַאי טַעְמָא עֲבַד הָכִי? נְהִי דְּאֵינוֹ מְמַלֵּא מְקוֹם אֲבוֹתָיו בְּחָכְמָה — בְּיִרְאַת חֵטְא מְמַלֵּא מְקוֹם אֲבוֹתָיו הֲוָה. (ד)חֲנִינָא בַּר חָמָא יֵשֵׁב בָּרֹאשׁ — לֹא קִיבֵּל רַבִּי חֲנִינָא, שֶׁהָיָה רַבִּי אַפֵּס גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים וּמֶחֱצָה. יָתֵיב רַבִּי אַפֵּס בְּרֵישָׁא וִיתֵיב רַבִּי חֲנִינָא אַבָּרַאי, וַאֲתָא לֵוִי וִיתֵיב גַּבֵּיהּ. ח(ה)נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי אַפֵּס וִיתֵיב רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵישָׁא, וְלָא הֲוָה לֵיהּ לְלֵוִי אִינִישׁ לְמֵיתַב גַּבֵּיהּ, וְקָאָתֵא לְבָבֶל. וְהַיְינוּ דְּאָמְרִי לֵיהּ לְרַב: גַּבְרָא רַבָּה אִקְלַע לִנְהַרְדְּעָא וּמַטְלַע וְדָרֵישׁ כְּלִילָא שָׁרֵי. אֲמַר: שְׁמַע מִינַּהּ נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי אַפֵּס, וִיתֵיב רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵישָׁא, וְלָא הֲוָה לֵיהּ לְלֵוִי אִינִישׁ לְמֵיתַב גַּבֵּיהּ, וְקָאָתֵי. וְאֵימָא, רַבִּי חֲנִינָא נָח נַפְשֵׁיהּ וְרַבִּי אַפֵּס כְּדִיתֵיב יָתֵיב, וְלָא הֲוָה לֵיהּ לְלֵוִי אִינִישׁ לְמֵיתַב גַּבֵּיהּ וְקָאָתֵי? אִיבָּעֵית אֵימָא: לֵוִי לְרַבִּי אַפֵּס מִיכָּף הֲוָה כַּיֵיף לֵיהּ. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: כֵּיוָן דְּאָמַר ״רַבִּי חֲנִינָא בַּר חָמָא יֵשֵׁב בָּרֹאשׁ״ — לָא סַגֵּי דְּלָא מָלֵיךְ, דִּכְתִיב בְּהוּ בְּצַדִּיקִים: ״וְתִגְזַר אוֹמֶר וְיָקָם לָךְ״. וְהָא הֲוָה רַבִּי חִיָּיא! נָח נַפְשֵׁיהּ. וְהָאָמַר רַבִּי חִיָּיא: אֲנִי רָאִיתִי קִבְרוֹ שֶׁל רַבִּי, וְהוֹרַדְתִּי עָלָיו דְּמָעוֹת! אֵיפוֹךְ. וְהָאָמַר רַבִּי חִיָּיא: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁמֵּת רַבִּי בָּטְלָה קְדוּשָּׁה! אֵיפוֹךְ. (ו)וְהָתַנְיָא: כְּשֶׁחָלָה רַבִּי, נִכְנַס רַבִּי חִיָּיא אֶצְלוֹ וּמְצָאוֹ שֶׁהוּא בּוֹכֶה, אָמַר לוֹ: רַבִּי, מִפְּנֵי מָה אַתָּה בּוֹכֶה? וְהָתַנְיָא: מֵת מִתּוֹךְ הַשְּׂחוֹק — סִימָן יָפֶה לוֹ, מִתּוֹךְ הַבֶּכִי — סִימָן רַע לוֹ. פָּנָיו לְמַעְלָה — סִימָן יָפֶה לוֹ, פָּנָיו לְמַטָּה — סִימָן רַע לוֹ. פָּנָיו כְּלַפֵּי הָעָם — סִימָן יָפֶה לוֹ, כְּלַפֵּי הַכּוֹתֶל — סִימָן רַע לוֹ. פָּנָיו יְרוּקִּין — סִימָן רַע לוֹ, פָּנָיו צְהוּבִּין וַאֲדוּמִּים — סִימָן יָפֶה לוֹ. מֵת בְּעֶרֶב שַׁבָּת — סִימָן יָפֶה לוֹ. בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — סִימָן רַע לוֹ. מֵת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים — סִימָן רַע לוֹ, בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים — סִימָן יָפֶה לוֹ. מֵת מֵחוֹלִי מֵעַיִים — סִימָן יָפֶה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁרוּבָּם שֶׁל צַדִּיקִים מִיתָתָן בְּחוֹלִי מֵעַיִים. אָמַר לֵיהּ: אֲנָא אַתּוֹרָה וּמִצְוֹת קָא בָכֵינָא! אִיבָּעֵית אֵימָא אֵיפוֹךְ, וְאִיבָּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם לָא תֵּיפוֹךְ, רַבִּי חִיָּיא עָסוּק בְּמִצְוֹת הֲוָה וְרַבִּי סָבַר לָא אֲפַגְּרֵיהּ. (ז)וְהַיְינוּ דְּכִי הֲווֹ מִינְּצוּ רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי חִיָּיא, אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חֲנִינָא לְרַבִּי חִיָּיא: בַּהֲדֵי דִּידִי מִינְּצַתְּ? דְּאִם חַס וְשָׁלוֹם נִשְׁתַּכְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, מַהְדַּרְנָא לֵיהּ מִפִּלְפּוּלַי. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא: אֲנָא עֲבַדִי דְּלָא מִשְׁתַּכְחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל. דְּאַיְיתִינָא כִּיתָּנָא וְשָׁדֵיינָא, וּמְגַדֵּלְנָא נִישְׁבֵּי, וְצָיֵידְנָא טְבֵי(א), וּמַאֲכֵילְנָא בִּישְׂרָא לְיַתְמֵי, וְאָרֵיכְנָא מְגִילְּתָא מִמַּשְׁכֵי דִטְבֵי, וְסָלֵיקְנָא לְמָתָא דְּלֵית בַּהּ מַקְרֵי דַרְדְּקֵי, וְכָתֵיבְנָא חַמְשָׁא חוּמְשֵׁי לְחַמְשָׁא יָנוֹקֵי, וּמַתְנֵינָא שִׁיתָּא סִדְרֵי לְשִׁיתָּא יָנוֹקֵי, לְכֹל חַד וְחַד אֲמַרִי לֵיהּ אַתְנִי סִידְרָךְ לְחַבְרָךְ. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי: כַּמָּה גְּדוֹלִים מַעֲשֵׂה חִיָּיא. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי: אֲפִילּוּ מִמְּךָ? אֲמַר לֵיהּ: אִין. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: אֲפִילּוּ מֵאַבָּא? אֲמַר לֵיהּ: חַס וְשָׁלוֹם, לֹא תְּהֵא כָּזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל. אָמַר לָהֶן: לִבְנִי קָטָן אֲנִי צָרִיךְ. נִכְנַס רַבִּי שִׁמְעוֹן אֶצְלוֹ, מָסַר לוֹ סִדְרֵי חָכְמָה, טאָמַר לָהֶן: לִבְנִי גָּדוֹל אֲנִי צָרִיךְ. נִכְנַס רַבָּן גַּמְלִיאֵל אֶצְלוֹ, וּמָסַר לוֹ סִדְרֵי נְשִׂיאוּת. אָמַר לוֹ: ״בְּנִי, נְהוֹג נְשִׂיאוּתְךָ בְּרָמִים, זְרוֹק מָרָה בַּתַּלְמִידִים״. (ח)אִינִי? וְהָא כְּתִיב: ״וְאֶת יִרְאֵי ה׳ יְכַבֵּד״, וְאָמַר מָר: זֶה יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה, כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה תַּלְמִיד חָכָם הָיָה עוֹמֵד מִכִּסְאוֹ, וּמְחַבְּקוֹ וּמְנַשְּׁקוֹ, וְקוֹרֵא לוֹ: רַבִּי רַבִּי, מָרִי מָרִי! לָא קַשְׁיָא: הָא בִּצְינְעָא, הָא בְּפַרְהֶסְיָא. תַּנְיָא: רַבִּי מוּטָּל בְּצִיפּוֹרִי, וּמָקוֹם מוּכָן לוֹ בְּבֵית שְׁעָרִים. וְהָתַנְיָא: ״צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף״ — הֵלֵךְ אַחַר רַבִּי לְבֵית שְׁעָרִים! רַבִּי בְּבֵית שְׁעָרִים הֲוָה, אֶלָּא כֵּיוָן דַּחֲלַשׁ אַמְטְיוּהִי לְצִיפּוֹרִי,

דְּמִדַּלְיָא

מְזֻמָּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא תֵּמַהּ וַהֲלֹא כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לעוה״ב וּפֵרֵשׁ הָרַב ר׳ מֵאִיר כָּל הֵיכָא דְּאָמַר מְזֻמָּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא הַיְנוּ בְּלֹא דִּין וּבְלֹא יִסּוּרִין:

אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁמֵּת רַבִּי בָּטְלָה קְדֻשָּׁה שֶׁהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ וְהָא דְּתַנְיָא בְּשִׁלְהֵי סוֹטָה (דַּף מט.) מִשֶּׁמֵּת ר׳ בָּטְלָה עֲנָוָה וְיִרְאָה י״ל קְדֻשָּׁה בִּכְלָל וְהָרַב רַבִּי חַיִּים כֹּהֵן הָיָה אוֹמֵר אִלְמָלֵי הָיִיתִי כְּשֶׁנִּפְטַר ר״ת הָיִיתִי מְטַמֵּא לוֹ דְּהַאי בָּטְלָה קְדֻשָּׁה דְּקָאָמַר הָכָא הַיְנוּ קְדֻשַּׁת כְּהֻנָּה וְכֵן מוּכָח מִדְּקָאָמַר אוֹתוֹ הַיּוֹם מַשְׁמַע אוֹתוֹ הַיּוֹם דַּוְקָא וְתוּ לָא וּבְהֶדְיָא אָמַר בִּירוּשַׁלְמִי דְּמַס׳ בְּרָכוֹת בְּפֶ׳ מִי שֶׁמֵּתוּ דִּכְשֶׁמֵּת רַבִּי אָמְרוּ אֵין כְּהֻנָּה הַיּוֹם וְאֵין נִרְאֶה לְרַבִּי דִּכְמִדֻּמֶּה לְרַבִּי דְּהָתָם מַיְרֵי בְּטֻמְאַת בֵּית הַפְּרָס דְּרַבָּנָן אֲבָל טֻמְאָה דְּאוֹרַיְתָא לֹא:

וְהוֹשִׁיבוּ יְשִׁיבָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה: לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁל פְּטִירָתִי מִיָּד וְלֹא תִּהְיוּ עֲסוּקִין בְּהֶסְפֵּד: שִׁמְעוֹן בְּנִי חָכָם הוּא וּלְקַמָּן פָּרִיךְ מַאי קָאָמַר: חֲנִינָא בַּר חָמָא יֵשֵׁב בָּרֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה: סְבוּר מִנָּה מִשּׁוּם טֹרַח דִּבְנֵי כְּפָרִים דְּסַמִּיכוּ לַעֲיָרוֹת וְאָתוּ לְמִסְפְּדֵיהּ כֵּיוָן דְּחָזוּ דְּקָא אַסְפְּדוּהוּ בִּכְרַכִּין וְקָא אָתוּ כֻּלֵּי עָלְמָא מֵעֲיָרוֹת וּמִכְּפָרִים אָמְרִי מִשּׁוּם יְקָרָא הוּא דְּקָאָמַר: יוֹמָא דְּאַשְׁכָּבְתֵּהּ יוֹם פְּטִירָתוֹ: צְרִיכָא לְמֵימַר דר״ג דִּבְכוֹר הָוֵי נְשִׂיאָה: לָךְ וּלְמַטְלַעְתָּךְ פֶּסַח הָיָה כִּדְאָמְרִינַן בְּעָלְמָא (סֻכָּה דַּף נג.) לֵוִי אַחְוֵי קִדָּה וְאִטְלַע: מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ לר״ש בְּרַבִּי דְּאָמַר צְרִיכָא לְמֵימַר אַמַּאי צְרִיכָא הָא קְרָא כְּתִיב: הַהוּא מְמַלֵּא מְקוֹם אֲבוֹתָיו הֲוָה כְּלוֹמַר אֵין בְּאָחִיו חָשׁוּב מִמֶּנּוּ אֲבָל כָּאן הֲרֵי אָחִיו חָכָם מִמֶּנּוּ: יָתֵיב רַבִּי חֲנִינָא אַבָּרַאי חוּץ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁלֹּא הָיָה נִכְפָּף לֵר׳ אֶפֶס: וְקָאָתֵא לְבָבֶל: כְּלִילָא שָׁרֵי לָצֵאת בֵּהּ בְּשַׁבָּת מַאי טַעְמָא מַאן דִּרְכֵּהּ לְמִפַּק בִּכְלִילָא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה וְאִשָּׁה חֲשׁוּבָה לָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה יוֹצְאָה (שַׁבָּת דַּף נט:): מֵיכָף הֲוָה כָּיֵף לֵיהּ קֹדֶם שֶׁיִּגָּלֶה מִמְּקוֹמוֹ אֲבָל לְר׳ חֲנִינָא לָא כָּיֵיף: וְהָא הֲוָה ר׳ חִיָּא וּלְמַנְיֵהּ רַבִּי רֹאשׁ יְשִׁיבָה: קִבְרוֹ שֶׁל רַבִּי אֲרוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי הוֹרַדְתִּי עָלָיו דְּמָעוֹת: בְּעֶרֶב שַׁבָּת סִימָן יָפֶה שֶׁיִּכָּנֵס לִמְנוּחָה מִיָּד: בְּמוֹצָאֵי יוהכ״פ נִמְחֲלוּ עֲוֹנֹתָיו וְסִימָן יָפֶה לוֹ: לָא אֲפַגְּרֵהּ לֹא אֲבַטְּלוֹ מִמִּצְוֹת: שֶׁדַּיָּנָא זָרַעְנָא: וּמְגַדֵּלְנָא נִשְׁבֵּי מִקְלַע אֲנִי מִכְמֹרֶת וְדוֹמֶה לוֹ אֵין פּוֹרְסִין נִשְׁבִּין לְיוֹנִים (ב״ב דַּף כג.): וְצָיֵדְנָא טָבְיֵי צְבָיִים: וַאֲרִיכְנָא מְגִלְּתָא וּמְתַקֵּן אֲנִי קְלָפִים אֲרִיכְנָא לְשׁוֹן תִּקּוּן כִּדְאָמַר בְּמַסֶּכֶת סֻכָּה (דַּף מד:) אָרִיךְ אוֹ לָא אָרִיךְ כְּלוֹמַר מְתֻקָּן אוֹ אֵינוֹ מְתֻקָּן וּבְס׳ עֶזְרָא (סִימָן ד) נָמֵי כְּתִיב וְעַרְוַת מַלְכָּא לָא אָרִיךְ לַנָא לְמֶחֱזֵא: לֹא תְּהֵא כַּדָּבָר הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא אוֹמֵר כְּדָבָר זֶה לְעוֹלָם: נְהוֹג נְשִׂיאוּתְךָ בְּרָמִים שֶׁתְּהֵא יוֹשֵׁב בֵּין הַגְּדוֹלִים: זְרוֹק מָרָה אֵימָה שֶׁתְּהֵא אֵימָתְךָ עֲלֵיהֶם: בִּצְנְעָא מְכַבֵּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד: בְּפַרְהֶסְיָא מֵטִיל עֲלֵיהֶם אֵימָה לְהוֹדִיעַ נְשִׂיאוּתוֹ: רַבִּי מֻטָּל בְּחָלְיוֹ בְּצִפּוֹרִי וּמְקוֹם קִבְרוֹ מוּכָן לוֹ בְּבֵית שְׁעָרִים:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ג מהל׳ אבל הל׳ י, סמג עשין דרבנן,, טוש״ע יו״ד סי׳ שצד סעי׳ ב:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ כלי המקדש והעובדין בו הל׳ כ:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ז, סמג עשין קטו, טוש״ע יו״ד סי׳ רמה סעי׳ כב:

ד מיי׳ פד׳ מהל׳ כלי המקדש והעובדין בו הל׳ כ:

ה מיי׳ פא׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ז, סמג עשין קטו, טוש״ע יו״ד סי׳ רמה סעי׳ כב:

ו מיי׳ פד׳ מהל׳ כלי המקדש והעובדין בו הל׳ כ:

ז מיי׳ פא׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ז, סמג עשין קטו, טוש״ע יו״ד סי׳ רמה סעי׳ כב:

ח מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ י, סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ שג סעי׳ ה:

ט מיי׳ פד׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ה, טוש״ע יו״ד סי׳ רמו סעי׳ יא:

מסורת הש״ס

א משנה תורה הלכות אבל

ב אוצר מדרשים מעשיות שונות מעשה באדם אחד עשיר גדול ולו אשה יפה מב; קוהלת רבה

ג הוריות יא:

ד מנחות קט:

ה שבת נט:

ו תוספתא ברכות; אבות דרבי נתן

ז בבא מציעא פה:

ח מכות כד.

גליון הש״ס

גמ׳ כשהיה רואה ת״ח. בילקוט מלכים ב׳ א׳ סי׳ רכ״ד אית׳ תנא דבי אליהו מ״מ זכה אליהו ז״ל שהחיה את המת לפי שעשה וכו׳ וכשהיה רואה ב״א צדיקים היה מגפפן ומחבקן ומנשקן:

תורה אור השלם

וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה [דברים לד, ח]

וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְמִגְדָּנוֹת עִם־עָרֵי מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה וְאֶת־הַמַּמְלָכָה נָתַן לִיהוֹרָם כִּי־הוּא הַבְּכוֹר [דברי הימים ב כא, ג]

וְתִגְזַר־אֹמֶר וְיָקָם־לָךְ וְעַל־דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר [איוב כב, כח]

נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת־יִרְאֵי יְהוָה יְכַבֵּד נִשְׁבַּע לְהָרַע וְלֹא יָמִר [תהילים טו, ד]

צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ [דברים טז, כ]

דְּמִדַּלְיָא וּבְסִים אֲוִירָא. הָהוּא יוֹמָא דְּנָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי, גְּזַרוּ רַבָּנַן תַּעֲנִיתָא, וּבְעוֹ רַחֲמֵי, וְאָמְרִי: כׇּל מַאן דְּאָמַר "נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי" — יִדָּקֵר בַּחֶרֶב. סְלִיקָא אַמְתֵיהּ דְּרַבִּי לְאִיגָּרָא, אָמְרָה: עֶלְיוֹנִים מְבַקְּשִׁין אֶת רַבִּי, וְהַתַּחְתּוֹנִים מְבַקְּשִׁין אֶת רַבִּי. יְהִי רָצוֹן שֶׁיָּכוֹפוּ תַּחְתּוֹנִים אֶת הָעֶלְיוֹנִים. כֵּיוָן דַּחֲזַאי כַּמָּה זִימְנֵי דְּעָיֵיל לְבֵית הַכִּסֵּא וְחָלַץ תְּפִילִּין וּמַנַּח לְהוּ וְקָמִצְטַעֵר, אָמְרָה: יְהִי רָצוֹן שֶׁיָּכוֹפוּ עֶלְיוֹנִים אֶת הַתַּחְתּוֹנִים. וְלָא הֲווֹ שָׁתְקִי רַבָּנַן מִלְּמִיבְעֵי רַחֲמֵי. שָׁקְלָה כּוּזָא, שָׁדְיָיא מֵאִיגָּרָא [לְאַרְעָא], אִישְׁתִּיקוּ מֵרַחֲמֵי, וְנָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי. אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְבַר קַפָּרָא: זִיל עַיֵּין, אֲזַל אַשְׁכְּחֵיהּ דְּנָח נַפְשֵׁיהּ. קַרְעֵיהּ לִלְבוּשֵׁיהּ וְאַהַדְרֵיהּ לְקִרְעֵיהּ לַאֲחוֹרֵיהּ, פְּתַח וַאֲמַר: אֶרְאֶלִּים וּמְצוּקִים אָחֲזוּ בַּאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, נִצְּחוּ אֶרְאֶלִּים אֶת הַמְּצוּקִים, וְנִשְׁבָּה אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. אֲמַרוּ לֵיהּ: נָח נַפְשֵׁיהּ? אֲמַר לְהוּ: אַתּוּן קָאָמְרִיתוּ וַאֲנָא לָא קָאָמֵינָא. בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבִּי זָקַף עֶשֶׂר אֶצְבְּעוֹתָיו כְּלַפֵּי מַעְלָה, אָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁיָּגַעְתִּי בְּעֶשֶׂר אֶצְבְּעוֹתַי בַּתּוֹרָה, וְלֹא נֶהֱנֵיתִי אֲפִילּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיְּהֵא שָׁלוֹם בִּמְנוּחָתִי. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: "יָבֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם". "עַל מִשְׁכָּבְךָ" מִיבְּעֵי לֵיהּ! מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמָּדָא. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמָּדָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן שָׁאוּל: בְּשָׁעָה שֶׁהַצַּדִּיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם, אוֹמְרִים מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, צַדִּיק פְּלוֹנִי בָּא. אוֹמֵר לָהֶם: יָבוֹאוּ צַדִּיקִים וְיֵצְאוּ לִקְרָאתוֹ, וְאוֹמְרִים לוֹ: "יָבֹא בְשָׁלוֹם", יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. א(א)אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּשָׁעָה שֶׁהַצַּדִּיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם, שָׁלֹשׁ כִּיתּוֹת שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת יוֹצְאוֹת לִקְרָאתוֹ, אַחַת אוֹמֶרֶת לוֹ: "בֹּא בְשָׁלוֹם", וְאַחַת אוֹמֶרֶת: "הוֹלֵךְ נְכֹחוֹ", וְאַחַת אוֹמֶרֶת לוֹ: "יָבֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם". בְּשָׁעָה שֶׁהָרָשָׁע נֶאֱבָד מִן הָעוֹלָם, שָׁלֹשׁ כִּיתּוֹת שֶׁל מַלְאֲכֵי חַבָּלָה יוֹצְאוֹת לִקְרָאתוֹ, אַחַת אוֹמֶרֶת: "אֵין שָׁלוֹם אָמַר ה' לָרְשָׁעִים", וְאַחַת אוֹמֶרֶת לוֹ: "לְמַעֲצֵבָה יִשְׁכָּב", וְאַחַת אוֹמֶרֶת לוֹ: "רְדָה וְהׇשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים". (ב)מַתְנִי' כׇּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ, גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ לְעוֹלָם. כׇּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ, גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ עַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים. שֶׁיֵּשׁ בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים שֶׁתַּעֲשֶׂה טוֹבָה כְּנֶגֶד כְּתוּבָּתָהּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. ב(ג)וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כׇּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ לְעוֹלָם, כׇּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ עַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים. מֵתָה — יוֹרְשֶׁיהָ מַזְכִּירִין כְּתוּבָּתָהּ עַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים. גְּמָ' אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: עֲנִיָּיה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל עַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים, וּמָרְתָא בַּת בַּיְיתוֹס עַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים? אֲמַר לֵיהּ: לְפוּם גַּמְלָא שִׁיחְנָא. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לְרַבִּי מֵאִיר מַהוּ שֶׁתְּשַׁלֵּשׁ? תֵּיקוּ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כׇּל זְמַן. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: אֲתַאי קוֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ, לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה לָא גָּבְיָא? בְּהַהִיא פּוּרְתָּא אַחֵילְתַּהּ? (ד)אֲמַר לֵיהּ: אִין, כׇּל מִדַּת חֲכָמִים, כֵּן הִיא. בְּאַרְבָּעִים סְאָה — טוֹבֵל, בְּאַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר קוּרְטוֹב — אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבּוֹל בָּהֶן. גאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הֵעִיד רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי לִפְנֵי רַבִּי, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם אָבִיו: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין שְׁטַר כְּתוּבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֶיהָ, אֲבָל שְׁטַר כְּתוּבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֶיהָ — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ לְעוֹלָם. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: אֲפִילּוּ שְׁטַר כְּתוּבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֶיהָ — אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא עַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים. דמֵתִיב רַב שֵׁשֶׁת: בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה שֶׁלֹּא בְּהַזְכָּרָה. הֵיכִי דָמֵי, אִי דְּלָא נָקֵט שְׁטָרָא — בְּמַאי גָּבֵי? אֶלָּא דְּנָקֵיט שְׁטָרָא: וּבַעַל חוֹב הוּא דְּלָאו בַּר אַחוֹלֵי הוּא, הָא אַלְמָנָה אַחֵילְתַּהּ! ההוּא מוֹתֵיב לַהּ וְהוּא מְפָרֵק לַהּ: לְעוֹלָם דְּלָא נָקֵיט שְׁטָרָא, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּשֶׁחַיָּיב מוֹדֶה. ווְהָאָמַר רַבִּי אִלְעָא, שׁוֹנִין: גְּרוּשָׁה הֲרֵי הִיא כְּבַעַל חוֹב. הֵיכִי דָמֵי? אִי דְּלָא נְקִיטָא כְּתוּבָּה, בְּמַאי גָּבְיָא? אֶלָּא לָאו דִּנְקִיטָא כְּתוּבָּה, וּגְרוּשָׁה הִיא דְּלָאו בַּת אַחוֹלֵי הִיא, הָא אַלְמָנָה אַחֵילְתַּהּ! הָכָא נָמֵי כְּשֶׁחַיָּיב מוֹדֶה. זאָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: תָּנֵי רַב יְהוּדָה בַּר קָזָא בְּמַתְנִיתָא דְּבֵי בַּר קָזָא: תָּבְעָה כְּתוּבָּתָהּ —

הֲרֵי

דְּמִדַּלְיָא דְּאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה (דַּף ו.) לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ צִפּוֹרִי שֶׁיּוֹשֶׁבֶת בְּרֹאשׁ הָהָר כְּצִפּוֹר: דְּעַל כַּמָּה זִמְנִין לְבֵית הַכִּסֵּא דְּחֹלִי מֵעַיִם הֲוָה לֵיהּ: וְחָלַץ תְּפִלִּין וּמַנַּח לְהוּ וְקָא מִצְטַעֵר לַחְלֹץ וּלְהָנִיחַ: פָּתַח וְאָמַר הֶסְפֵּד: אֶרְאֶלִּים וּמְצוּקִים מַלְאָכִים וְצַדִּיקִים מְצוּקֵי אֶרֶץ: וְלֹא נֶהֱנֵיתִי בָּעוֹלָם הַזֶּה [אֲפִלּוּ] לְפִי טֹרַח שֶׁיָּגַעְתִּי בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁלִּי: יָבוֹאוּ צַדִּיקִים וְיֵצְאוּ לִקְרָאתוֹ וְיָבֹא בְּשָׁלוֹם וְאַחַר כָּךְ יָנוּחוּ צַדִּיקִים עַל מִשְׁכְּבוֹתָם: הוֹלֵךְ נְכֹחוֹ בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה: מַתְנִי' כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ וְהַיּוֹרְשִׁים זָנוּהָ שָׁם: גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ כְּשֶׁתִּרְצֶה: שֶׁתַּעֲשֶׂה טוֹבָה מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים נוֹתֶנֶת לֶחֶם וּמֶלַח לִשְׁכֵנֶיהָ: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא הֻזְכְּרוּ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ לְעִנְיַן הַטּוֹבָה שֶׁתַּעֲשֶׂה וְלָא אַפְסְדוּהָ רַבָּנַן כְּתֻבָּה וּכְשֶׁהֻזְכְּרוּ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ לְעִנְיַן הַמְּחִילָה הֻזְכְּרוּ דְּהוֹאִיל וְשָׁתְקָה וְלֹא תָּבְעָה כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ מְחָלַתָּה הִלְכָּךְ כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ אֵין שְׁתִיקָתָהּ מְחִילָה אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמְּכַבְּדִין אוֹתָהּ הִיא בּוֹשָׁה לִמְחוֹת עַל כְּתֻבָּתָהּ אֲבָל בְּבֵית אָבִיהָ מִשֶּׁשָּׁתְקָה כ"ה שָׁנִים מְחִילָה הִיא: מֵתָה יוֹרְשֶׁיהָ מַזְכִּירִין כְּתֻבָּתָהּ כו' כְּלוֹמַר צְרִיכָה לִמְחוֹת עַל כְּתֻבָּתָהּ בְּתוֹךְ כ"ה שָׁנִים: גְּמ' עֲנִיָּה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מוּעֶטֶת אִבְּדָה לְרַבִּי מֵאִיר בְּטוֹבָה שֶׁעוֹשָׂה בכ"ה שָׁנִים: וּמָרְתָא בַּת בַּיְתוֹס שֶׁהָיְתָה עֲשִׁירָה וּכְתֻבָּתָהּ מְרֻבָּה תַּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ בְּטוֹבָה שֶׁל כ"ה שָׁנִים: לְפוּם גַּמְלָא שִׁחְנָא הַמַּשּׂוֹי לְפִי הַגָּמָל אַף כָּאן לְפִי עָשְׁרָהּ טוֹבָתָהּ: מַהוּ שֶׁתְּשַׁלֵּשׁ לר"מ דְּטַעְמָא מִשּׁוּם טוֹבָה: שֶׁתְּשַׁלֵּשׁ שֶׁנֶּחְשֹׁב טוֹבָתָהּ לְחֶשְׁבּוֹן כְּתֻבָּתָהּ לְפִי חֶשְׁבּוֹן הַשָּׁנִים לְהַפְסִיד לְכָל שָׁנָה אַחַת מֵעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ בִּכְתֻבָּתָהּ אִם לֹא שֶׁהָתָה כ"ה שָׁנִים אֶלָּא חֶצְיָן אוֹ שְׁלִישִׁית אוֹ רְבִיעִית תְּשַׁלֵּשׁ לְשׁוֹן חֲלֻקָּה לְפִי חֶשְׁבּוֹן הוּא כִּדְתְנַן (מַכּוֹת דַּף ה.) מְשַׁלְּשִׁין בְּמָמוֹן וְאֵין מְשַׁלְּשִׁין בְּמַכּוֹת: כָּל מִדַּת חֲכָמִים כֵּן הֶעֱמִידוּהָ יָתֵד וְלֹא תָּמוּט: אֲבָל שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא בְּבֵית דִּין מִתַּחַת יָדָהּ: גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לְעוֹלָם שֶׁאִלּוּ מְחָלַתָּה הָיְתָה מוֹסֶרֶת לָהֶם שְׁטַר הַכְּתֻבָּה: שֶׁלֹּא בְּהַזְכָּרָה אִם שָׁתַק עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים וְלֹא מִחָה עַל חוֹבוֹ לֹא הִפְסִיד בְּכָךְ: אַלְמָנָה בַּת אַחֲלֵי הִיא שֶׁנֶּהֱנֵית מֵהֶן כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ וּכְתֻבָּתָהּ אֵינָהּ מִלְוֶה וְלֹא חִסְּרָה בָּהּ מָמוֹן: לְעוֹלָם דְּלָא נָקֵט הִלְכָּךְ דַּוְקָא בַּעַל חוֹב הָא אַלְמָנָה דְּלָא נָקְטָא שְׁטָרָא אַחַיֶּלֶת' וּדְקַשְׁיָא לָךְ בְּמַאי גָּבְיָא כְּשֶׁחַיָּב מוֹדֶה: שׁוֹנִין בַּעֲלֵי בָּרַיְתָא: גְּרוּשָׁה הֲרֵי הִיא כְּבַעַל חוֹב לִגְבּוֹת לְעוֹלָם שֶׁלֹּא בְּהַזְכָּרָה דְּוַדַּאי לֹא מָחֲלָה: כְּשֶׁחַיָּב מוֹדֶה שֶׁלֹּא נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ: בַּר קָזָא שֵׁם חָכָם:

וּמַנַּח תְּפִלִּין ואע"ג שֶׁחוֹלֵי מֵעַיִם פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלִּין לְפִי שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְזָהֵר הֵיטֵב אֲבָל ר' הָיָה מַנְהִיג עַצְמוֹ בִּקְדֻשָּׁה יוֹתֵר מִדַּאי וְהָיָה יוֹדֵעַ הֵיטֵב לְזָהֵר.

מ"ר: **לֹא** נֶהֱנֵיתִי אֲפִלּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה דְּאָמְרִינַן בַּמִּדְרָשׁ עַד שֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל שֶׁיִּכָּנֵס תּוֹרָה לְתוֹךְ גּוּפוֹ יִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ מַעֲדַנִּים לְתוֹךְ גּוּפוֹ וּמַיְתִי הָא עֻבְדָּא דְּרַבִּי:

וּמָרְתָא בַּת בַּיְתוֹס עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים אָמַר לִי רַבִּי דְּהַהּ פִּרְקָא לֵיתָא אַלִּיבָּא דְּבַר קַפָּרָא דְּאָמַר לְקַמָּן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מָנֶה וּמָאתַיִם אֲבָל תּוֹסֶפֶת אִית לָהּ דִּלְעִנְיַן כְּתֻבָּה דְּאוֹרָיְתָא מָרְתָא בַּת בַּיְתוֹס וַעֲנִיָּה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שָׁווֹת אֶלָּא אַלִּיבָּא דְּר' יוֹחָנָן דְּאָמַר דַּאֲפִילּוּ תּוֹסֶפֶת אֵין לָהּ אַיְרֵי הָכָא וְלִי נִרְאֶה דְּאַלִּיבָּא דכו"ע אִיתָא דְּהָכָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר אַיְרֵי וּלְקַמָּן לָא קָאֵי בַּר קַפָּרָא אֶלָּא אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ עַד כ"ה שָׁנִים וְהוֹאִיל וְשָׁהֲתָה כָּל כָּךְ מְחָלַתָּה וְאָמַר בַּר קַפָּרָא דְּדַוְקָא מָנֶה וּמָאתַיִם מָחֲלָה אֲבָל תּוֹסֶפֶת דְּהָוְיָא כְּמוֹ מַתָּנָה בְּעָלְמָא לֹא מָחֲלָה כְּמוֹ שְׁאָר בַּעַל חוֹב דְּלָא מָחֵיל אֲבָל לְרַבִּי מֵאִיר דְּמַפְסְדָהּ מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה שֶׁתַּעֲשֶׂה טוֹבָה כְּנֶגֶד כְּתֻבָּה אֵין חִלּוּק בֵּין תּוֹסֶפֶת לְמָנֶה וּמָאתַיִם דִּלְפוּם גַּמְלָא שִׁחְנָא דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי אֶלָּא אדר"מ קָאֵי אִם כֵּן מִדְּקָאָמַר דְּתוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ אַלְמָא לֵית לֵהּ דִּלְפוּם גַּמְלָא שִׁחְנָא אִם כֵּן קָשֶׁה לְדִידֵהּ אַלְמָנָה דִּכְתֻבָּתָהּ מָנֶה עַד כ"ה שָׁנִים וּבְתוּלָה דִּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם עַד כ"ה שָׁנִים וְדוֹמֶה לִי דָּבָר פָּשׁוּט דְּאַלִּבָּא דְּרַבָּנָן קָאֵי לְקַמָּן דְּכֻלָּהּ סֻגְיָא דִּלְקַמָּן מַיְירֵי אַלִּבָּא דְּרַבָּנָן:

הֵיכִי דָּמֵי אִי דְּלָא נְקִיטָא כְּתֻבָּה בְּמַאי גָּבְיָא תֵּמַהּ אַמַּאי לָא דָּיֵק כְּמוֹ כֵן בְּמַתְנִיתִין בְּמַאי גָּבְיָא בְּשֶׁלֹּא שֶׁהָתָה כ"ה אֶלָּא לָאו בִּנְקִיטָא כְּתֻבָּה וְקָתָנֵי דְּמָחֲלָה בכ"ה וי"ל דְּאַמַּתְנִי' לֵיכָּא לְמִפְרַךְ דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּמַתְנִי' בְּעֵידֵי מִיתָה וְהָא אַלִּיבָּא דְּרַב קַיְמָא דִּלְדִידֵהּ (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת פט:) אַלְמָנָה גָּבְיָא בְּעֵדֵי מִיתָה וְהָא דְּקָאָמַר אִי דְּלָא נָקֵט' כְּתֻבָּה בְּיָדָהּ בְּמַאי גָּבְיָא הַיְנוּ גֵּט דִּכְמַאן דְּכָתַב בֵּהּ מָנֶה וּמָאתַיִם דָּמֵי דִּלְרַב (שָׁם) גְּרוּשָׁה לָא גָּבְיָא אֶלָּא בְּגֵט:

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים מדרש הַלֵּל הנקרא ספר המעשים

ב תוספתא כתובות

ג לעיל נה.; יומא נד.

ד מנחות קג:; ראש השנה יג.; משנה מנחות

גליון הש"ס

גמ' שיכופו עליונים. עיין בר"ן נדרים דף מ' ע"א:

שם אין שלום אמר ה'. צ"ל אלהי (ישעיהו נ"ז:כ"א):

תורה אור השלם

יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ [ישעיהו נז, ב]

אֵין שָׁלוֹם אָמַר יְהֹוָה לָרְשָׁעִים [ישעיהו מח, כב]

הֵן כֻּלְּכֶם קֹדְחֵי אֵשׁ מְאַזְּרֵי זִיקוֹת לְכוּ בְּאוּר אֶשְׁכֶם וּבְזִיקוֹת בִּעַרְתֶּם מִיָּדִי הָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְמַעֲצֵבָה תִּשְׁכָּבוּן [ישעיהו נ, יא]

מִמִּי נָעָמְתָּ רְדָה וְהׇשְׁכְּבָה אֶת־עֲרֵלִים [יחזקאל לב, יט]

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' תג סעי' י:

ב מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כג, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קא סעי' א:

ג מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כג, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קא סעי' א:

ד טוש"ע חו"מ סי' צח סעי' א:

ה טוש"ע חו"מ סי' צח סעי' א:

ו מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כא, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קא סעי' ד:

ז מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' קא סעי' א:

הֲרֵי הִיא כְּבַתְּחִלָּה. וְאִם הָיָה שְׁטַר כְּתוּבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֶיהָ — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ לְעוֹלָם. שְׁלַח לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא לְרַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב: יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ, כְּשֶׁשְּׁטַר כְּתוּבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ מַחְלוֹקֶת, אוֹ כְּשֶׁאֵין שְׁטַר כְּתוּבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ? וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי? שְׁלַח לֵיהּ: בְּשֶׁאֵין שְׁטַר כְּתוּבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ מַחְלוֹקֶת, אֲבָל שְׁטַר כְּתוּבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ לְעוֹלָם. וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי חֲכָמִים. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מָנֶה מָאתַיִם, אֲבָל תּוֹסֶפֶת — יֵשׁ לָהּ. [א]וְרַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילּוּ תּוֹסֶפֶת אֵין לָהּ. דְּאָמַר רַבִּי אַיְיבוּ אָמַר רַבִּי יַנַּאי: תְּנַאי כְּתוּבָּה כִּכְתוּבָּה דָּמֵי. אִתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מָנֶה מָאתַיִם, אֲבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב הוּנָא: אֲמַר רַב הָכִי? אֲמַר לֵיהּ: אִישְׁתִּיק(ן) קָאָמְרַתְּ, אוֹ אַשְׁקְיַין קָאָמְרַתְּ? אֲמַר לֵיהּ: אִישְׁתִּיק(ן) קָאָמֵינָא. חֲמָתֵיהּ דְּרַב חִיָּיא אֲרִיכָא אִינְתַּת אֲחוּהּ הֲוַאי, וְאַלְמָנָה בְּבֵית אָבִיהָ הֲוַאי, וְזָנַהּ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שְׁנִין בְּבֵי נָשָׁא. (א)לְסוֹף אֲמַרָה לֵיהּ: הַב לִי מְזוֹנֵי. אֲמַר לַהּ: לֵית לִיךְ מְזוֹנֵי. הַב לִי כְּתוּבָּה. אֲמַר לַהּ: לָא מְזוֹנֵי אִית לִיךְ, וְלָא כְּתוּבָּה אִית. תְּבַעְתֵּיהּ לְדִינָא קַמֵּיהּ דְּרַבָּה בַּר שֵׁילָא. אֲמַר לֵיהּ: אֵימָא לִי אִיזִי גּוּפָא דְעוּבְדָא הֵיכִי הֲוָה? אֲמַר לֵיהּ: זָנִיתַהּ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שְׁנִים בְּבֵי נָשָׁא, בְּחַיֵּי דְמָר, דִּבְכַתְפַּאי אַמְטַאי לַהּ. [ב]אֲמַר לֵיהּ: טַעְמָא מַאי אָמוּר רַבָּנַן: כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ לְעוֹלָם, דְּאָמְרִינַן: מִשּׁוּם כִּיסוּפָא הוּא דְּלָא תָּבְעָה. הָכָא נָמֵי: מִשּׁוּם כִּיסוּפָא הוּא דְּלָא תָּבְעָה, זִיל הַב לַהּ. לָא אַשְׁגַּח. כְּתַב לַהּ אַדְרַכְתָּא אַנִּיכְסֵיהּ. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמַר לֵיהּ: חֲזִי מָר הֵיכִי דָּנַן! אָמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר דָּנָךְ. [ג]אֲמַרָה לֵיהּ: אִי הָכִי, לֵיזִיל לַהְדַּר לִי פֵּירֵי דְּמִן הָהוּא יוֹמָא עַד הָאִידָּנָא. אֲמַר לַהּ: אַחְוִי לִי אַדְרַכְתִּיךְ. חַזְיַיהּ דְּלָא הֲוָה כְּתוּב בָּהּ "וְאִישְׁתְּמוֹדַעְנָא דִּנְכָסִים אֵלּוּ דְּמִיתְנָא אִינּוּן". אֲמַר לַהּ: אַדְרַכְתָּא לָאו שַׁפִּיר כְּתִיבָא. [ד"ה]אֲמַרָה לֵיהּ: תֵּיזִיל אַדְרַכְתָּא, אֶישְׁקוֹל מִיּוֹמָא דִּשְׁלִימִי יוֹמֵי אַכְרָזְתָּא עַד הַשְׁתָּא. אֲמַר לַהּ: הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא כְּתִיב טָעוּתָא בְּאַדְרַכְתָּא, אֲבָל הֵיכָא דִּכְתִיב טָעוּתָא בְּאַדְרַכְתָּא — לֵית לַן בַּהּ. אֲמַרָה לֵיהּ: וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר אַחְרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא. אֲמַר לַהּ רָבָא: בְּהָא לֵיכָּא לְמֵימַר טָעוּת סוֹפֵר הוּא, דִּבְהָא אֲפִילּוּ רַבָּה בַּר שֵׁילָא טָעֵי. מֵעִיקָּרָא הוּא סְבַר הָנֵי וְהָנֵי דִּידֵיהּ, מָה לִי מֵהָנֵי, מָה לִי מֵהָנֵי, וְלָא הִיא. זִימְנִין דְּאָזְלָה וּמַשְׁבְּחָה לְהוּ וּדְבַעְלַהּ מַכְסְפִי, וְאָמַר לַהּ: שְׁקוֹל דִּידָךְ וְהַב לִי דִּידִי, וְאָתֵי לְאַפּוֹקֵי לַעַז עַל בֵּי דִינָא.

הֲדַרַן עֲלָךְ הַנּוֹשֵׂא

(ב) **שְׁנֵי** דַּיָּנֵי גְזֵירוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, אַדְמוֹן וְחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם. חָנָן אוֹמֵר שְׁנֵי דְבָרִים, אַדְמוֹן אוֹמֵר שִׁבְעָה. מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת, חָנָן אוֹמֵר:

תִּשָּׁבַע

אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מָנֶה מָאתַיִם אֲבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ תֵּמַהּ א"כ אַמַּאי קָאָמַר רַב לְעֵיל לֹא שָׁנוּ אֶלָּא כְּשֶׁאֵין שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצְאָהּ מִתַּחַת יָדָהּ אֲבָל כְּשֶׁשְּׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצְאָהּ מִתַּחַת יָדָהּ גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לְעוֹלָם וּמַאי רְאָיָה הִיא מִשּׁוּם שְׁטַר כְּתֻבָּה הוֹאִיל וְאֵינָהּ גּוֹבָה בָּהּ לְרַב: ה"ג אָתְיָא לְקַמֵּהּ דְּרַבָּה. דְּרַבָּה מִבְּעֵי לֵהּ לְמֶהְדַּר פֵּירֵי מִיּוֹמָא דִּכְתִיבָא אַדְרַכְתָּא דְּהָכִי סְבִירָא לֵהּ לְרַבָּה בְּפֶ' הַמַּפְקִיד (בּ"מ דַּף לה: וְשָׁם) אֲבָל רָבָא סְבִירָא לֵהּ מִכִּי שְׁלִימוּ יוֹמֵי אַכְרָזְתָּא מִיהוּ מִדְּקָאָמְרֵהּ וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר אַחְרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא נִרְאֶה דְּגָרְסִינַן רָבָא דְּרָבָא הוּא דְּאָמַר הָכִי בפ"ק דב"מ (דַּף טו: וְשָׁם) וּמָצִינַן לְמֵימַר דְּשַׁפִּיר גָּרֵיס רָבָא וְהַאי דְּקָאָמְרָה לֵיהּ לְזִיל וּלְהַדֵּר פֵּירֵי מִן הַהוּא יוֹמָא דִּכְתִיבָא אַדְרַכְתָּא עַד הָאִידְנָא הִיא אָמְרָה כֵּן אֲבָל לְרָבָא לָא סְבִירָא לֵהּ הָכִי וּמַאי דְּקָאָמַר לָהּ רָבָא אַחְוִי לִי אַדְרַכְתָּא נִרְאֶה לִי לָאו מִשּׁוּם דְּאִי הֲוָה שַׁפִּיר כְּתִיבָא אַדְרַכְתָּא דְּלֶהְדַּר מִיּוֹמָא דִּכְתִיבָא אַדְרַכְתָּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִי לָא כְּתִיבָא אַדְרַכְתָּא שַׁפִּיר דְּלָא מְחַיַּב לְאַהְדּוּרֵי פֵּירֵי אֲפִילּוּ מִכִּי שָׁלְמוּ יוֹמֵי דְּאַכְרָזְתָּא כֵּיוָן דִּבְטָעוּת כְּתִיבָא אַדְרַכְתָּא כִּדְמַסִּיק: ה"ג אָתְיָא לְקַמֵּהּ דְּרַבָּה דְּרַבָּה מִבְּעֵי לֵהּ לְמֶהְדַּר פֵּירֵי מִיּוֹמָא דִּכְתִיבָא אַדְרַכְתָּא דְּהָכִי סְבִירָא לֵהּ לְרַבָּה בְּפֶ' הַמַּפְקִיד (בּ"מ דַּף לָהּ: וְשָׁם) אֲבָל רָבָא סְבִירָא לֵהּ מִכִּי שְׁלִימוּ יוֹמֵי אַכְרָזְתָּא מִיהוּ מִדְּקָאָמְרֵהּ וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר אַחְרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא נִרְאֶה דְּגָרְסִינַן רָבָא דְּרָבָא הוּא דְּאָמַר הָכִי בפ"ק דב"מ (דַּף טו: וְשָׁם) וּמָצִינַן לְמֵימַר דְּשַׁפִּיר גָּרֵיס רָבָא וְהַאי דְּקָאָמְרָה לֵיהּ לְזִיל וּלְהַדֵּר פֵּירֵי מִן הַהוּא יוֹמָא דִּכְתִיבָא אַדְרַכְתָּא עַד הָאִידְנָא הִיא אָמְרָה כֵּן אֲבָל לְרָבָא לָא סְבִירָא לֵהּ הָכִי וּמַאי דְּקָאָמַר לֵהּ רָבָא אַחְוִי לִי אַדְרַכְתָּא נִרְאֶה לִי לָאו מִשּׁוּם דְּאִי הֲוָה שַׁפִּיר כְּתִיבָא אַדְרַכְתָּא דְּלֶהְדַּר מִיּוֹמָא דִּכְתִיבָא אַדְרַכְתָּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִי לָא כְּתִיבָא אַדְרַכְתָּא שַׁפִּיר דְּלָא מְחַיַּב לְאַהְדּוּרֵי פֵּירֵי אֲפִילּוּ מִכִּי שָׁלְמוּ יוֹמֵי דְּאַכְרָזְתָּא כֵּיוָן דִּבְטָעוּת כְּתִיבָא אַדְרַכְתָּא כִּדְמַסִּיק: הַדְרָן עֲלָךְ הַנּוֹשֵׂא **מַתְנִי'** שְׁנֵי דַּיָּנֵי גְּזֵרוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם אַדְמוֹן וְחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם הָכִי גּוֹרֵס ר"ת דְּהָא לר"מ דְּאָמַר בְּפֶ' חֵלֶק (סַנְהֶדְרִין דַּף קג:) דְּאַבְשָׁלוֹם אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא הֵיכִי מַסְקִינַן בִּשְׁמֵהּ הָא אָמְרִינַן בְּיוֹמָא בְּפֶ' הַמְמֻנֶּה (דַּף לח:) וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב דְּלָא מַסְקִינַן בִּשְׁמַיְהוּ וַאֲבִישָׁלוֹם שֵׁם אָדָם כְּדִכְתִיב (אָבִיהָ בֶּן אֲבִישָׁלוֹם) וְהָכִי נָמֵי הָא דְּאָמַר בפ"ק דְּשַׁבָּת (דַּף יב: וְשָׁם) שֶׁבְנָא אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם לָא גָּרְסִינַן שֶׁבְנָא אֶלָּא שַׁכְנָא דְּשֶׁבְנָא רָשָׁע הֲוָה וְיֵשׁ מְפָרֵשׁ דִּתְרֵי שֶׁבְנָא הָיוּ דִּכְתִיב בִּישַׁעְיָה (כ"ב) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת לֵךְ בֹּא אֶל הַסֹּכֵן הַזֶּה אֶל שֶׁבְנָא אֲשֶׁר עַל הַבָּיִת וּכְתִיב בָּתְרֵהּ מַה לְּךָ פֹּה וְגוֹ' הִנֵּה ה' מְטַלְטֶלְךָ וְגוֹ' הֲרֵי מַשְׁמַע שֶׁהָיָה רָשָׁע וְאַחֲרָיו כָּתוּב בְּסוֹף (שָׁם לז) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו וַיִּתְכַּס בַּשָּׂק וַיָּבֹא בֵּית ה' וַיִּשְׁלַח [אֶת] אֶלְיָקִים אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וְאֵת שֶׁבְנָא הַסּוֹפֵר וְאֵת זִקְנֵי הָעָם מִתְכַּסִּים בַּשַּׂקִּים וְגוֹ' הֲרֵי מַשְׁמַע דְּשֶׁבְנָא אַחֲרִינָא הָיָה וְלָאו מִלְּתָא הִיא דְּהוּא נָמֵי שֶׁבְנָא הָרִאשׁוֹן וְאֵין מֻקְדָּם וּמְאֻחָר דְּבַעַל כָּרְחֵךְ הַהוּא בָּתְרָא דְּהָיָה בְּמַעֲשֵׂה דְּסַנְחֵרִיב רָשָׁע הֲוָה דְּאָמְרִי' (סַנְהֶדְרִין דַּף כו.) שֶׁשָּׁלַח לְסַנְחֵרִיב שֶׁבְנָא וְסִיעָתוֹ הִשְׁלִימוּ חִזְקִיָּה וְסִיעָתוֹ לֹא הִשְׁלִימוּ וּכְשֶׁרָצָה לָצֵאת הוּא וְסִיעָתוֹ חוּץ לַחוֹמָה יָצָא הוּא תְּחִלָּה וּבָא גַּבְרִיאֵל וְסָגַר הַדֶּלֶת וַהֲרָגוֹ סַנְחֵרִיב וְאָז נִתְנַבֵּא עָלָיו יְשַׁעְיָה הִנֵּה ה' מְטַלְטֶלְךָ וְאַף עַל גַּב דְּהָכָא קָרֵי לֵהּ סוֹפֵר וְהָתָם עַל הַבַּיִת מִכָּל מָקוֹם אֶחָד הוּא. מ"ר:

הֲרֵי הִיא כְּבַתְּחִלָּה וּמוֹנֶה כ"ה שָׁנִים מִשְּׁעַת תְּבִיעָה: וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי כְּדִבְרֵי ר' מֵאִיר אוֹ כְּדִבְרֵי חֲכָמִים: לֹא שָׁנוּ דבכ"ה שָׁנִים מָחֲלָה: אֶלָּא מָנֶה מָאתַיִם שֶׁהֵם שֵׁם כְּתֻבָּה: אֲבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ דְּמַתָּנָה הִיא וְלָאו כְּתֻבָּה: תְּנַאי כְּתֻבָּה תּוֹסֶפֶת: אִישְׁתִּיקַן קָאָמְרַתְּ אוֹ אַשְׁקְיַן קָאָמְרַתְּ הַאי דְּמַתְמַהַּת וְאָמַרְתְּ אָמַר רַב הָכִי מִשּׁוּם דְּלָא סְבִירָא לָךְ הוּא וּלְאַשְׁתִּיקַן קָאָמְרַתְּ אוֹ מִשּׁוּם דַּחֲבִיבָה עֲלָךְ וּלְאַשְׁקְיַן קָאָמְרַתְּ דְּאִי אָמְרָה רַב מַשְׁקֵית לִי חַמְרָא דְּשַׁפִּיר אָמַר: אִינְתַּת אֲחֻוָה הֲוַאי וּמֵת בְּלֹא בָּנִים וְיָרְשׁוּ רַב חִיָּא אָחִיו: לֹא כְּתֻבָּה וְלָא מְזוֹנֵי דְּאַלְמָנָה בְּבֵית אָבִיהָ אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא עַד כ"ה שָׁנִים כְּרַבָּנָן: בְּכַתְפַּאי אַמְטַאי לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ מִיּוֹם לְיוֹם: הָא נָמֵי מִשּׁוּם כִּסּוּפָא מֵחֲמַת הַכָּבוֹד הַזֶּה שֶׁעָשִׂיתָ לָהּ: אַדְרַכְתָּא פְּסַק דִּין לִגְבּוֹת נְכָסָיו בְּכָל אֲשֶׁר תִּמְצָא: אָמְרָה לֵיהּ לְרָבָא: לֶהְדַּר לִי פֵּירֵי דְּאַרְעָא דְּשִׁעוּר כְּתוּבָּתַאי דַּאֲכַל מִיּוֹמָא דְּאִכְתִיבָא לִי אַדְרַכְתָּא עֲלַיְהוּ שֶׁמֵּאוֹתוֹ הַיּוֹם הֵם בִּרְשׁוּתִי דְּהָכִי אָמַר רַבָּה בְּפֶ' הַמַּפְקִיד (בּ"מ דַּף לה:) גַּבֵּי שׁוּמַת ב"ד לוֹקֵחַ מֵאֵימָתַי אָכִיל פֵּירֵי אָמַר רַבָּה מִכִּי מָטֵי אַדְרַכְתָּא לִידֵהּ אַבָּיֵי אָמַר מִשֶּׁנֶּחְתְּמָה רָבָא אָמַר מִכִּי שָׁלְמוּ יוֹמֵי אַכְרָזְתָּא: אִישְׁתְּמוֹדַעְנָא הִכַּרְנוּ שֶׁהַנְּכָסִים הַלָּלוּ שֶׁכָּתַבְנוּ אַדְרַכְתָּא זוֹ עֲלֵיהֶם שֶׁל מֵת הָיוּ שֶׁשִּׁעְבּוּד כְּתֻבָּתָהּ שֶׁל זוֹ עֲלֵיהֶם: לָאו שַׁפִּיר כְּתִיבָא שֶׁנִּכְתְּבָה עַל כָּל שָׂדוֹת שֶׁל זֶה וְשָׂדוֹת שֶׁלּוֹ אֵינָן מְשֻׁעְבָּדוֹת לִכְתֻבָּתֵךְ אֶלָּא אוֹתָן שֶׁיָּרַשׁ מִבַּעְלֵיךְ: תֵּיזִיל אַדְרַכְתָּא דְּלָא שַׁפִּיר כְּתִיבָא: אֶשְׁקוֹל פֵּירֵי מִיּוֹם שֶׁמָּצָאתִי שָׂדֶה מִשְּׂדוֹת הַמֵּת וְהֶרְאֵתִי אַדְרַכְתָּא שֶׁבְּיָדִי לְבֵית דִּין וְשֶׁמְּאַוֶּה וְהִכְרִיזוּ עָלֶיהָ ל' יוֹם כַּמִּשְׁפָּט דַּאֲפִילּוּ לְרָבָא דְּמָרַע כֹּחַ הַלּוֹקֵחַ טְפֵי בְּפֶרֶק הַמַּפְקִיד (בָּבָא מְצִיעָא דַּף לה:) מוֹדֶה דְּמִכִּי שָׁלְמוּ יוֹמֵי אַכְרָזְתָּא אָכִיל לוֹקֵחַ פֵּירֵי: אֲבָל הֵיכָא דְּאַדְרַכְתָּא בְּטָעוּת כְּתִיבָא לֹא זָכִיתָ בָּהּ עַד דְּמַטְיָא אַרְעָא לְיָדָךְ שֶׁהֲרֵי מִכֹּחַ אַדְרַכְתָּא שֶׁמְּאַוֶּה בֵּית דִּין וְהִכְרִיזוּ: וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר בְּפֶרֶק שְׁנַיִם אוֹחֲזִין (בָּבָא מְצִיעָא דַּף טו:): אַחְרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא שְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים שֶׁלֹּא הִלְוָה זֶה מָעוֹת אֶלָּא בְּאַחְרָיוּת שִׁעְבּוּד נְכָסָיו וְהַסּוֹפֵר טָעָה הָכָא נָמֵי ב"ד צִוּוּ לַסּוֹפֵר לִכְתֹּב אַדְרַכְתָּא הוֹגֶנֶת וְהוּא טָעָה דְּלָא כָּתַב אִישְׁתְּמוֹדַעְנָא וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁלֹּא נִכְתְּבָה אֶלָּא עַל נִכְסֵי הַמֵּת: בְּהָא רַבָּה בַּר שֵׁילָא שֶׁצִּוָּה לִכְתֹּב לִיךְ אַדְרַכְתָּא טָעָה וְסָבוּר שֶׁתִּגְבֶּה מִנְּכָסִים שֶׁלּוֹ: דְּאָזְלָה וּמַשְׁבְּחָה לְהוּ לְשָׂדֶה שֶׁשָּׁמוּ לָהּ ב"ד: וּדְבַעְלָהּ מַכְסְפִי שֶׁלֹּא יַשְׁבִּיחֵם הַיּוֹרֵשׁ שֶׁהוּא בָּטוּחַ שֶׁיַּחֲזֹר וַיִּקַּח אֶת שֶׁלּוֹ מִיָּדָהּ וְיֹאמַר לָהּ טְלִי שֶׁלִּי הַמְשֻׁעְבָּד לִיךְ: וְאָתֵי לְאַפּוֹקֵי לַעַז עַל בֵּית דִּין שֶׁלֹּא עִיְּנוּ בְּתַקַּנְתָּא שֶׁל זוֹ: הַדְרָן עֲלָךְ הַנּוֹשֵׂא מַתְנִי' שְׁנֵי דַּיָּנֵי גְּזֵרוֹת מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: חָנָן אוֹמֵר שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁלֹּא הָיוּ חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כג, טוש״ע אה״ע סי׳ קא סעי׳ ג:

ב מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כג, טוש״ע אה״ע סי׳ קא סעי׳ ב:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ט, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ב:

ד מיי׳ פכ״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ יב, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ צח סעי׳ ט:

ה מיי׳ פי״ב מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ט, טוש״ע חו״מ סי׳ קט סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א יבמות סה:

ב לקמן קז.; לעיל פח:

גליון הש״ס

גמ' אמר רב הכי. בתשובות הרי מיגש סי' לח הגירסא א"ל אישתיק א"ל אישתיק קאמרת אי אשקיין קאמרת וע"ש פירושו:

תוס' ד"ה שני דייני כו' לא גרסינן שבנא. עיין מגילה דף י ע"ב תוס' ד"ה רבה:

(א)תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף, וְלֹא תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה. נֶחְלְקוּ עָלָיו בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, וְאָמְרוּ: תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף. אָמַר רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס כְּדִבְרֵיהֶם. אָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: יָפֶה אָמַר חָנָן, לֹא תִּשָּׁבַע אֶלָּא בַּסּוֹף. גְּמָ׳ וּרְמִינְהִי: שְׁלֹשָׁה דַּיָּנֵי גְזֵילוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם: אַדְמוֹן בֶּן גַּדַּאי, וְחָנָן הַמִּצְרִי, וְחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם. קַשְׁיָא תְּלָת אַתְּרֵין, קַשְׁיָא גְּזֵירוֹת אַגְּזֵילוֹת! בִּשְׁלָמָא תְּלָת אַתְּרֵין לָא קַשְׁיָא: דַּחֲשִׁיב לֵיהּ — קָתָנֵי, דְּלָא חֲשִׁיב לֵיהּ — לָא קָתָנֵי. אֶלָּא גְּזֵירוֹת אַגְּזֵילוֹת קַשְׁיָא! (ב)אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: שֶׁהָיוּ גּוֹזְרִין גְּזֵירוֹת עַל גְּזֵילוֹת. כִּדְתַנְיָא: קִיטְמָה נְטִיעָה, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גּוֹזְרֵי גְזֵירוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם אוֹמְרִים: נְטִיעָה בַּת שְׁנָתָהּ — שְׁתֵּי כֶסֶף, בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים — אַרְבַּע כֶּסֶף. וּרְמִינְהִי, שְׁלֹשָׁה דַּיָּנֵי גְזֵירוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם: אַדְמוֹן וְחָנָן וְנַחוּם! אָמַר רַב פָּפָּא: מַאן תְּנָא נַחוּם — רַבִּי נָתָן הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אַף נַחוּם הַמָּדִי מִגּוֹזְרֵי גְזֵירוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיָה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְתוּ לֵיכָּא? וְהָאָמַר רַבִּי פִּנְחָס אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וְאַרְבָּעָה בָּתֵּי דִינִין הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, כְּנֶגְדָּן בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת, וּכְנֶגְדָּן בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וּכְנֶגְדָּן בָּתֵּי סוֹפְרִים! דַּיָּינִין טוּבָא הֲווֹ, וְכִי קָאָמְרִינַן — אַגּוֹזְרֵי גְזֵירוֹת קָאָמְרִינַן. [א]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַסִּי: גּוֹזְרֵי גְזֵירוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ נוֹטְלִין שְׂכָרָן תִּשְׁעִים וָתֵשַׁע מָנֶה מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה, לֹא רָצוּ — מוֹסִיפִין לָהֶם. לֹא רָצוּ? אַטּוּ בְּרַשִׁיעֵי עָסְקִינַן? אֶלָּא: לֹא סָפְקוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצוּ — מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. קַרְנָא הֲוָה שָׁקֵיל אִיסְתֵּירָא מִזַּכַּאי וְאִיסְתֵּירָא מֵחַיָּיב, וְדָאֵין לְהוּ דִּינָא. וְהֵיכִי עָבֵיד הָכִי? וְהָכְתִיב: "וְשׁוֹחַד לֹא תִקָּח"! וְכִי תֵּימָא הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא שָׁקֵיל מִתַּרְוַיְיהוּ דִּלְמָא אָתֵי לְאַצְלוֹיֵי דִּינָא, קַרְנָא כֵּיוָן דְּשָׁקֵיל מִתַּרְוַיְיהוּ — לָא אָתֵי לְאַצְלוֹיֵי דִּינָא, וְכִי לָא אָתֵי לְאַצְלוֹיֵי דִּינָא מִי שְׁרֵי? [ב]וְהָתַנְיָא: "וְשׁוֹחַד לֹא תִקָּח" מָה תַּלְמוּד לוֹמַר? אִם לְלַמֵּד שֶׁלֹּא לְזַכּוֹת אֶת הַחַיָּיב וְשֶׁלֹּא לְחַיֵּיב אֶת הַזַּכַּאי — הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר "לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט", אֶלָּא אֲפִילּוּ לְזַכּוֹת אֶת הַזַּכַּאי וּלְחַיֵּיב אֶת הַחַיָּיב אָמְרָה תוֹרָה "וְשׁוֹחַד לֹא תִקָּח"! הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּשָׁקֵיל בְּתוֹרַת שׁוֹחַד, קַרְנָא בְּתוֹרַת אַגְרָא הֲוָה שָׁקֵיל. וּבְתוֹרַת אַגְרָא מִי שְׁרֵי? וְהָתְנַן: הַנּוֹטֵל שָׂכָר לָדוּן — דִּינָיו בְּטֵלִין! הָנֵי מִילֵּי אֲגַר דִּינָא, קַרְנָא אֲגַר בְּטֵילָא הֲוָה שָׁקֵיל. [ג]וַאֲגַר בְּטֵילָא מִי שְׁרֵי? וְהָתַנְיָא: מְכוֹעָר הַדַּיָּין שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר לָדוּן, אֶלָּא שֶׁדִּינוֹ דִּין. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא אֲגַר דִּינָא, דִּינוֹ דִּין? וְהָתַנְיָא: הַנּוֹטֵל שָׂכָר לָדוּן — דִּינָיו בְּטֵלִין! אֶלָּא אֲגַר בְּטֵילָא, וְקָתָנֵי: מְכוֹעָר הַדַּיָּין! [ד]הָנֵי מִילֵּי בְּטֵילָא דְּלָא מוֹכְחָא. קַרְנָא בְּטֵילָא דְמוֹכְחָא הֲוָה שָׁקֵיל, דַּהֲוָה תָּהֵי בְּאַמְבָּרָא דְחַמְרָא וְיָהֲבִי לֵיהּ זוּזָא. [ה]כִּי הָא דְּרַב הוּנָא כִּי הֲוָה אָתֵי דִּינָא לְקַמֵּיהּ, אֲמַר לְהוּ: הַבוּ לִי גַּבְרָא דְּדָלֵי לִי בַּחֲרִיקַאי וְאֵידוּן לְכוּ דִּינָא. (ג)אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה סְמוּיוֹת עֵינֵיהֶן שֶׁל מְקַבְּלֵי שׁוֹחַד. אָדָם חָשׁ בְּעֵינָיו, נוֹתֵן מָמוֹן לָרוֹפֵא — סָפֵק מִתְרַפֵּא סָפֵק אֵינוֹ מִתְרַפֵּא. וְהֵן נוֹטְלִין שָׁוֶה פְּרוּטָה וּמְסַמִּין עֵינֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הַשֹּׁוחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים". תָּנוּ רַבָּנַן: "כִּי הַשֹּׁוחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים", קַל וָחוֹמֶר לַטִּפְּשִׁין. "וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים", קַל וָחוֹמֶר לָרְשָׁעִים. מִידֵּי טִפְּשִׁים וּרְשָׁעִים בְּנֵי דִינָא נִינְהוּ? אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: "כִּי הַשֹּׁוחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים", אֲפִילּוּ חָכָם גָּדוֹל וְלוֹקֵחַ שׁוֹחַד — אֵינוֹ נִפְטָר מִן הָעוֹלָם בְּלֹא סַמְיוּת הַלֵּב. "וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים",

אֲפִילּוּ

תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף כְּשֶׁיִּשְׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת וְתָבֹא לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ תִּשָּׁבַע שֶׁלֹּא עִכְּבָה בְּיָדָהּ מִשֶּׁל בַּעְלָהּ כְּלוּם: וְלֹא תִשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה בִּשְׁעַת גִּבּוּי מְזוֹנוֹת: גְּמ' אַדְמוֹן בֶּן גַּדַּאי: גּוֹזְרִין גְּזֵרוֹת קְנָסוֹת: קִטְמָה נְטִיעָה גָּרְסִינַן בב"ק גַּבֵּי בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּת הַנִּזָּק וְהִזִּיקָה קִטְמָה נְטִיעַת אִילָן כַּמָּה שָׁמִין אוֹתָהּ: שְׁתֵּי כֶּסֶף שְׁתֵּי מָעוֹת: בָּתֵּי דִּינִין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה: בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת לְהִתְפַּלֵּל: בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת לַמִּשְׁנָה וּלְתַלְמוּד: בָּתֵּי סוֹפְרִים לְלַמֹּד תִּינוֹקוֹת: נוֹטְלִין שְׂכָרָן וּמִתְפַּרְנְסִין הֵימֶנּוּ לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ עֲסוּקִין בִּמְלַאכְתָּן: בְּרַשִׁיעֵי עָסְקִינַן שֶׁנּוֹטְלִין שָׂכָר לָדוּן יוֹתֵר מִכְּדֵי חַיֵּיהֶן: לֹא סָפְקוּ לִמְזוֹנוֹת: אע"פ שֶׁלֹּא רָצוּ לִטֹּל: אִסְתֵּירָא סֶלַע: בְּתוֹרַת שֻׁחְדָּא שֶׁלֹּא תְּחַיְּבֵנִי אִם זַכַּאי אֲנִי: בְּתוֹרַת אַגְרָא שְׂכַר טֹרַח: הַנּוֹטֵל שָׂכָר לָדוּן מִשְׁנָה הִיא בְּמַס' בְּכוֹרוֹת (דַּף כט.): אֲגַר דִּינָא לֹא אוֹמֵר לָכֶם הַדִּין כִּי אִם בְּשָׂכָר כָּךְ וְכָךְ: אֲגַר בְּטֵילָא שֶׁהָיָה בָּטֵל מִמְּלַאכְתּוֹ: דַּהֲוָה תָּהֵי בְּאַמְבָּרֵי דְּחַמְרָא מֵרִיחַ בְּאוֹצְרוֹת יַיִן אֵי זֶה רָאוּי לְהִתְקַיֵּם וְהַקָּרוֹב לְהִתְקַלְקֵל יִמְכְּרוּהוּ מִיָּד וְשָׂכָר זֶה הָיָה מָצוּי לוֹ בְּכָל יוֹם: כִּי הָא דִּבְטֵילָא דְּמוּכָח שָׁרֵי: הַבוּ לִי גַּבְרָא דְּדָלֵי מַיָּא מַשְׁקֶה שְׂדוֹתַי: בַּחֲרִיקַאי בִּמְקוֹמִי חֲרִיקַאי אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן פָּגוּם כְּמוֹ קַרְנַיִם חֲרוּקוֹת דִּשְׁחִיטַת חֻלִּין (נט:) כְּלוֹ' שֶׁאֲנִי מִסְתַּלֵּק וְנִפְגַּם מְקוֹמִי:

קַשְׁיָא תְּלָתָא אַתְּרֵן קַשְׁיָא גְּזֵלוֹת אַגְּזֵרוֹת וא"ת אַדְּרַבָּה אִי גְּזֵלָה וּגְזֵרָה תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ תְּלָתָא אַתְּרֵי לָא קַשְׁיָא דְּדַיָּנֵי גְּזֵלָה הָווּ תְּלָתָא דַּיָּנֵי גְּזֵרוֹת לָא הָווּ אֶלָּא תְּרֵי וְאָמַר רַבִּי חֲדָא דְּאֵינוֹ סְבָרָא שֶׁתְּהֵא לְדַיָּן א' שְׁתֵּי שְׂרָרוֹת דְּכַמָּה אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ יְכוֹלִין לַעֲמֹד לְכָל שְׂרָרָה וּשְׂרָרָה וְעוֹד אִי לְאֶחָד מֵהֶם הָווּ שְׁתֵּי שְׂרָרוֹת לְחָנָן הַמִּצְרִי הָיָה לוֹ לִהְיוֹת שֶׁהָיָה חָשׁוּב יוֹתֵר מֵחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם כְּמוֹ שֶׁפֵּי' ר"ת. מ"ר: **דְּחָשֵׁב** לֵיהּ קָתָנֵי וְאֵין לְפָרֵשׁ דְּחָשֵׁב לֵיהּ יוֹתֵר דְּהָא מוּכָח בְּבָרַיְתָא דְּחָנָן הַמִּצְרִי הָיָה חָשׁוּב יוֹתֵר מֵחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם מִדְּקָתָנֵי לֵיהּ בְּרֵישָׁא אֶלָּא ה"פ דְּחָשֵׁב לֵיהּ בָּתַר הָכִי דְּאַיְּרִי בְּהוּ מַתְנִי' חָנָן אוֹמֵר שְׁנֵי דְּבָרִים אַדְמוֹן אוֹמֵר שִׁבְעָה קָתָנֵי דְּלָא חֲשִׁיב לֵהּ כְּגוֹן חָנָן הַמִּצְרִי שֶׁלֹּא דִּבֵּר כְּלוּם לָא קָתָנֵי וְלִי נִרְאֶה דְּחָשֵׁב לֵיהּ הֶחָשׁוּב יוֹתֵר וְאַף עַל גַּב דְּקָתָנֵי חָנָן הַמִּצְרִי בְּרֵישָׁא הָכִי נָמֵי אַשְׁכְּחַן מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה ור"ע אע"פ שר"ע הָיָה חָשׁוּב מֵרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהוּא הָיָה רֹאשׁ לַחֲכָמִים וּבְכָל דּוּכְתֵּי אָמְרִינַן (פְּסָחִים נ.) כְּגוֹן ר"ע וַחֲבֵרָיו וּבְשִׁלְהֵי פ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף טז.) גַּבֵּי מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס דְּאָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲנִי אֵלֵךְ וְאַחֲרָיו מִי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְאַחֲרָיו מִי ר"ע וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ אֶצְלוֹ אָמַר לְר' יְהוֹשֻׁעַ יֵשׁ בֵּן לַעֲזַרְיָה חֲבֵרֵינוּ הֲרֵי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁר' אֶלְעָזָר בָּעוֹלָם וְלֵר' עֲקִיבָא אָמַר אַתָּה הוּא שֶׁשִּׁמְךָ הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ וְאַפֵּ"ה מַזְכִּיר ר' אֶלְעָזָר בְּרֵישָׁא וְהַיְנוּ טַעְמָא שֶׁהָיָה מִמִּשְׁפָּחָה מְיֻחֶסֶת יוֹתֵר מר"ע שֶׁהָיָה עֲשִׂירִי לְעֶזְרָא וְגַם בִּשְׁבִיל נְשִׂיאוּתוֹ הָכָא נָמֵי דְּקָתָנֵי חָנָן הַמִּצְרִי בְּרֵישָׁא לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁהָיָה חָשׁוּב יוֹתֵר אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמִּשְׁפָּחָה מְיֻחֶסֶת יוֹתֵר מֵחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם וְאוֹמֵר רַבִּי דמ"מ תִּקְשֵׁי לָן אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי כִּדְמְשַׁנֵּי ר"ת וְלָאו פִּרְכָא הִיא דְּאִי תְּנָא לְהוּ לְפִי שֶׁדִּבְּרוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי שְׁנֵי דַּיָּנֵי גְּזֵרוֹת שֶׁהָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם אֲבָל מִדְּקָתָנֵי הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם מַשְׁמַע שְׁנַיִם הָיוּ וְתוּ לָא וְעוֹד מִדְּתַנְיָא בְּסָמוּךְ רַבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף נַחוּם הַמָּדִי אֶחָד מִדַּיָּנֵי גְּזֵרוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיָה וְעַל כָּרְחָךְ אַבָּרַיְתָא לָא קָאֵי דא"כ לֵר' נָתָן אַרְבַּע הָווּ וַאֲנַן מוֹקְמִינַן דְּהַהִיא דְּקָתָנֵי שְׁלֹשָׁה אַדְמוֹן וְחָנָן וְנַחוּם הַמָּדִי לְרַבִּי נָתָן אֶלָּא וַדַּאי דְּחָשֵׁב לֵהּ הַחֲשׁוּבִין יוֹתֵר מִשּׁוּם הָכִי קָאָמַר אַף נַחוּם הַמָּדִי הָיָה אֶחָד מִגּוֹזְרֵי גְּזֵרוֹת וְהָיָה חָשׁוּב כְּמוֹתָם. מ"ר: קַשְׁיָא תְּלָתָא אַתְּרֵן קַשְׁיָא גְּזֵלוֹת אַגְּזֵרוֹת. וא"ת אַדְּרַבָּה אִי גְּזֵלָה וּגְזֵרָה תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ תְּלָתָא אַתְּרֵי לָא קַשְׁיָא דְּדַיָּנֵי גְּזֵלָה הָווּ תְּלָתָא דַּיָּנֵי גְּזֵרוֹת לָא הָווּ אֶלָּא תְּרֵי וְאָמַר רַבִּי חֲדָא דְּאֵינוֹ סְבָרָא שֶׁתְּהֵא לְדַיָּן א' שְׁתֵּי שְׂרָרוֹת דְּכַמָּה אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ יְכוֹלִין לַעֲמֹד לְכָל שְׂרָרָה וּשְׂרָרָה וְעוֹד אִי לְאֶחָד מֵהֶם הָווּ שְׁתֵּי שְׂרָרוֹת לְחָנָן הַמִּצְרִי הָיָה לוֹ לִהְיוֹת שֶׁהָיָה חָשׁוּב יוֹתֵר מֵחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם כְּמוֹ שֶׁפֵּי' ר"ת. מ"ר: **גּוֹזְרֵי** גְּזֵרוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה הָא דְּלָא פָּרֵיךְ הָכָא וְהֵיכִי עָבְדִי הָכִי וְהָכְתִיב וְשֹׁחַד לֹא תִקָּח כִּדְפָרִיךְ עָלֶיהָ דְּקַרְנָא אוֹמֵר ר"ת מִשּׁוּם דְּלָא אָסוּר אֶלָּא מִבַּעֲלֵי דִּינִים אֲבָל הָכָא מִשֶּׁל צִבּוּר וְרַבִּי מְפָרֵשׁ דְּהָכָא לָאו בְּתוֹרַת שָׂכָר הָיוּ נוֹטְלִין אֶלָּא הָכָא כָּל שָׁעָה הָיוּ יוֹשְׁבִין בְּדִין וְלֹא הָיוּ עוֹסְקִין בְּשׁוּם מְלָאכָה וְלֹא הָיָה לָהֶם בַּמֶּה לְהִתְפַּרְנֵס וְהָיָה מֻטָּל עַל הַצִּבּוּר לְפַרְנְסָן אֲבָל קַרְנָא אַקְרַאי בְּעָלְמָא הָיָה יוֹשֵׁב וְלֹא הָיָה לוֹ לִטֹּל שָׂכָר וּמֵהַאי טַעְמָא נָמֵי אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּקָאָמַר לְקַמָּן (כְּתֻבּוֹת דַּף קו.) מְלַמְּדֵי הִלְכוֹת שְׁחִיטָה וְהִלְכוֹת קְמִיצָה הָיוּ נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה אַף עַל פִּי שֶׁשָּׂכָר תַּלְמוּד תּוֹרָה אָסוּר כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק אֵין בֵּין הַמֻּדָּר (נְדָרִים דַּף לז.) מ"ר:

מסורת הש״ס

א נדרים לג:

ב בבא קמא נח:

ג בראשית רבה

ד לקמן קז.; לעיל פח:

תורה אור השלם

כַּסְפּוֹ לֹא־נָתַן בְּנֶשֶׁךְ וְשֹׁחַד עַל־נָקִי לֹא־לָקָח עֹשֵׂה־אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם [תהילים טו, ה]

לֹא־תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִם [דברים טז, יט]

וְשֹׁחַד לֹא תִקָּח כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים [שמות כג, ח]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ ז, סמג עשין מה, טוש״ע חו״מ סי׳ ט סעי׳ ג:

ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ א, סמג לאוין רס, טוש״ע חו״מ סי׳ לד סעי׳ יח:

ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ה, טוש״ע חו״מ סי׳ לד סעי׳ ה:

ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ה, טוש״ע חו״מ סי׳ לד סעי׳ ה:

ה מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ה, טוש״ע חו״מ סי׳ לד סעי׳ ה:

אֲפִילּוּ צַדִּיק גָּמוּר וְלוֹקֵחַ שׁוֹחַד — אֵינוֹ נִפְטָר מִן הָעוֹלָם בְּלֹא טֵירוּף דַּעַת. (א)כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר: דָּרֵשׁ רַב נַחְמָן בַּר כֹּהֵן, מַאי דִּכְתִיב ״מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֶרְסֶנָּה״ — אִם דּוֹמֶה דַּיָּין לְמֶלֶךְ, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִכְלוּם — ״יַעֲמִיד אָרֶץ״. וְאִם דּוֹמֶה לְכֹהֵן שֶׁמְּחַזֵּר עַל הַגֳּרָנוֹת — ״יֶהֶרְסֶנָּה״. [א]אָמַר רַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא: הַאי דַּיָּינָא דְּשָׁאֵיל שְׁאֵילְתָּא — פָּסוּל לְמֵידַן דִּינָא. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלֵית לֵיהּ לְאוֹשׁוֹלֵי, אֲבָל אִית לֵיהּ לְאוֹשׁוֹלֵי — לֵית לַן בַּהּ. [ב]אִינִי? וְהָא רָבָא שָׁאֵיל שְׁאֵילְתָּא מִדְּבֵי בַּר מָרִיוֹן אַף עַל גַּב דְּלָא שָׁיְילִי מִינֵּיהּ? הָתָם לְאַחְשׁוֹבִינְהוּ הוּא דְּבָעֵי. [ג]אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּשׁוּחְדָּא? כֵּיוָן דְּקַבֵּיל לֵיהּ שׁוּחְדָּא מִינֵּיהּ, אִיקָּרְבָא לֵיהּ דַּעְתֵּיהּ לְגַבֵּיהּ וְהָוֵי כְּגוּפֵיהּ, וְאֵין אָדָם רוֹאֶה חוֹבָה לְעַצְמוֹ. מַאי ״שׁוֹחַד״ — שֶׁהוּא חַד. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא לֵידוּן אִינִישׁ דִּינָא לְמַאן דְּרָחֵים לֵיהּ, וְלָא לְמַאן דְּסָנֵי לֵיהּ. דְּרָחֵים לֵיהּ — לָא חָזֵי לֵיהּ חוֹבָה, דְּסָנֵי לֵיהּ — לָא חָזֵי לֵיהּ זְכוּתָא. אָמַר אַבָּיֵי: הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן דִּמְרַחֲמִין לֵיהּ בְּנֵי מָתָא — לָאו מִשּׁוּם דִּמְעַלֵּי טְפֵי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מוֹכַח לְהוּ בְּמִילֵּי דִּשְׁמַיָּא. אָמַר רָבָא, מֵרֵישׁ הֲוָה אָמֵינָא: הָנֵי בְּנֵי מָחוֹזָא כּוּלְּהוּ רָחֲמוּ לִי. כֵּיוָן דַּהֲוַאי דַּיָּינָא, אָמֵינָא: מִינַּיְיהוּ סָנוּ לִי וּמִינַּיְיהוּ רָחֲמוּ לִי. כֵּיוָן דַּחֲזַאי דְּמַאן דְּמִיחַיַּיב (לֵיהּ) הָאִידָּנָא קָא זָכֵי לְמָחָר, אָמֵינָא: אִם מִרְחָם — כּוּלְּהוּ רָחֲמוּ לִי, אִי מִסְנוֹ — כּוּלְּהוּ סָנוּ לִי. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: ״וְשׁוֹחַד לֹא תִקָּח״, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר שׁוֹחַד מָמוֹן, אֶלָּא אֲפִילּוּ שׁוֹחַד דְּבָרִים נָמֵי אָסוּר, מִדְּלָא כְּתִיב ״בֶּצַע לֹא תִקָּח״. הֵיכִי דָּמֵי שׁוֹחַד דְּבָרִים? [ה]כִּי הָא דִּשְׁמוּאֵל הֲוָה עָבַר בְּמַבָּרָא, אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא יָהֵיב לֵיהּ יְדֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתָּיךְ? אֲמַר לֵיהּ: דִּינָא אִית לִי. אֲמַר לֵיהּ: פְּסִילְנָא לָךְ לְדִינָא. [ו]אַמֵּימָר הֲוָה יָתֵיב וְקָא דָאֵין דִּינָא. פְּרַח גַּדְפָּא אַרֵישֵׁיהּ, אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא שַׁקְלֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתָּיךְ? אֲמַר לֵיהּ: דִּינָא אִית לִי. אֲמַר לֵיהּ: פְּסִילְנָא לָךְ לְדִינָא. מָר עוּקְבָא הֲוָה שְׁדֵי רוּקָּא קַמֵּיהּ, אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא כַּסְּיֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתָּיךְ? אֲמַר לֵיהּ: דִּינָא אִית לִי. אֲמַר לֵיהּ: פְּסִילְנָא לָךְ לְדִינָא. [ז]רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי הֲוָה רְגִיל אֲרִיסֵיהּ דַּהֲוָה מַיְיתֵי לֵיהּ כָּל מַעֲלֵי שַׁבְּתָא כַּנְתָּא דְּפֵירֵי. יוֹמָא חַד אַיְיתִי לֵיהּ בְּחַמְשָׁה בְּשַׁבְּתָא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי שְׁנָא הָאִידָּנָא? אֲמַר לֵיהּ: דִּינָא אִית לִי, וְאָמֵינָא, אַגַּב אוֹרְחִי אַיְיתֵי לֵיהּ לְמָר. לָא קַבֵּיל מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: פְּסִילְנָא לָךְ לְדִינָא. אוֹתֵיב זוּזָא דְרַבָּנַן וְקָדָיְינִין לֵיהּ. בַּהֲדֵי דְּקָאָזֵיל וְאָתֵי אֲמַר: אִי בָּעֵי — טָעֵין הָכִי, וְאִי בָּעֵי — טָעֵין הָכִי. אָמַר: תִּיפַּח נַפְשָׁם שֶׁל מְקַבְּלֵי שׁוֹחַד! וּמָה אֲנִי שֶׁלֹּא נָטַלְתִּי, וְאִם נָטַלְתִּי — שֶׁלִּי נָטַלְתִּי, כָּךְ, מְקַבְּלֵי שׁוֹחַד — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. [ח]רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר אֱלִישָׁע אַיְיתִי לֵיהּ הַהוּא גַּבְרָא רֵאשִׁית הַגֵּז. אֲמַר לֵיהּ: מֵהֵיכָא אַתְּ? אֲמַר לֵיהּ: מִדּוּךְ פְּלָן. וּמֵהָתָם לְהָכָא לָא הֲוָה כֹּהֵן לְמִיתְּבָא לֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: דִּינָא אִית לִי, וְאָמֵינָא, אַגַּב אוֹרְחַאי אַיְיתֵי לֵיהּ לְמָר. אֲמַר לֵיהּ: פְּסִילְנָא לָךְ לְדִינָא, לָא קַבֵּיל מִינֵּיהּ. אוֹתֵיב לֵיהּ זוּגָא דְרַבָּנַן וְקָדָיְינִי לֵיהּ. בַּהֲדֵי דְּקָאָזֵיל וְאָתֵי, אֲמַר: אִי בָּעֵי טָעֵין הָכִי, וְאִי בָּעֵי טָעֵין הָכִי. אָמַר: תִּיפַּח נַפְשָׁם שֶׁל מְקַבְּלֵי שׁוֹחַד! וּמָה אֲנִי שֶׁלֹּא נָטַלְתִּי, וְאִם נָטַלְתִּי — שֶׁלִּי נָטַלְתִּי, כָּךְ, מְקַבְּלֵי שׁוֹחַד — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. רַב עָנָן אַיְיתִי לֵיהּ הַהוּא גַּבְרָא כַּנְתָּא דְגִילְדָּנֵי דְּבֵי גִילֵי. אֲמַר לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתָּיךְ? אֲמַר לֵיהּ: דִּינָא אִית לִי. לָא קַבֵּיל מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: פְּסִילְנָא לָךְ לְדִינָא. אֲמַר לֵיהּ: דִּינָא דְמָר לָא בָּעֵינָא, קַבּוֹלֵי לְקַבֵּיל מָר דְּלָא לִמְנְעַן מָר מֵאַקְרוֹבֵי בִּכּוּרִים. דְּתַנְיָא: ״וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעוֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלוֹנוֹ״. וְכִי אֱלִישָׁע אוֹכֵל בִּכּוּרִים הֲוָה? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ: כָּל הַמֵּבִיא דּוֹרוֹן לְתַלְמִיד חָכָם — כְּאִילּוּ מַקְרִיב בִּכּוּרִים. [ט]אֲמַר לֵיהּ: קַבּוֹלֵי לָא בָּעֵינַן דְּאֵיקַבֵּיל, הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ לִי טַעְמָא, מְקַבֵּילְנָא. שַׁדְרֵיהּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, שְׁלַח לֵיהּ: נִידַיְּינֵיהּ מָר לְהַאי גַּבְרָא, דַּאֲנָא עָנָן פְּסִילְנָא לֵיהּ לְדִינָא. אָמַר: מִדְּשָׁלַח לִי הָכִי, שְׁמַע מִינַּהּ קָרִיבֵיהּ הוּא. הֲוָה קָאֵים דִּינָא דְיַתְמֵי קַמֵּיהּ, אֲמַר:

הַאי

אֵינוֹ נִפְטָר מִן הָעוֹלָם וְהָכִי קָאָמַר ק"ו שֶׁיְּסַמֵּא אֶת עֵינָיו כְּשֶׁיְּהֵא טִפֵּשׁ בְּסוֹפוֹ וְיֵשֵׁב לָדוּן: שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלוּם שֶׁהוּא עָשִׁיר וְאֵין צָרִיךְ לְהַחֲנִיף: דִּשְׁאֵל שְׁאֵלְתָּא דְּרָגִיל לִשְׁאֹל מִבְּנֵי עִירוֹ בְּהֵמוֹת וְכֵלִים: מַאי טַעְמָא דְּשֻׁחְדָּא לָמָּה אָסוּר לִטְלוֹ לְזַכּוֹת אֶת הַזַּכַּאי: אֵין אָדָם רוֹאֶה חוֹבָה לְעַצְמוֹ אֵין דַּעְתּוֹ מִתְקָרֵב לְצַד הַחוֹבָה לְחַיֵּב אֶת עַצְמוֹ וַאֲפִלּוּ מִתְכַּוֵּן לְדִין אֱמֶת: שֶׁהוּא חַד הַנּוֹתֵן וְהַמְקַבֵּל נַעֲשִׂים לֵב אֶחָד: בְּנֵי מָחוֹזָא עִירוֹ שֶׁל רָבָא: מִנַּיְהוּ מִקְצָתָם אוֹהֲבִים אוֹתִי אוֹתָם שֶׁזָּכִיתִי: אִם מֵרֶחֶם אִם אוֹהֲבִים נַעֲשׂוּ כֻּלָּם אוֹהֲבַי: בְּמַבָּרָא גֶּשֶׁר: יָהֵיב לֵיהּ יְדָא לְסָמְכוֹ: כַּנְתָּא דְּפֵירֵי סַל פֵּרוֹת מִפַּרְדֵּס שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: זוּזָא זוּג: בַּהֲדֵי דְּאָזֵל וְאָתֵי בְּכָל אֲשֶׁר הוֹלֵךְ וּבָא הָיָה לִבּוֹ לִזְכוּתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָרִיס וּבְאֵין לוֹ פִּתְחֵי זְכִיּוֹת וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ הַלְוַאי וְיִטְעֹן כָּךְ וְכָךְ וְיִזְכֶּה בַּדִּין: רֵאשִׁית הַגֵּז בְּכָל שָׁנָה שֶׁגּוֹזֵז אוֹתָן חַיָּב לִתֵּן לַכֹּהֵן אֶחָד מִשִּׁשִּׁים: גִּלְדָּנֵי דְּבֵי גִּילֵי דָּגִים קְטַנִּים: וְכִי אֱלִישָׁע אוֹכֵל בִּכּוּרִים הָיָה וַהֲלֹא לֹא כֹּהֵן הָיָה שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ בְּדִבְרֵי הַיָּמִים שֶׁנִּתְיַחֵס אָבִיו עַל שֵׁבֶט גָּד דִּכְתִּי' וְיַעְנַי וְשָׁפָט בַּבָּשָׁן וּמָצִינוּ בְּמַסֶּכֶת פְּסָחִים בְּאֵלּוּ דְּבָרִים (פְּסָחִים דַּף סח.) דְּשָׁפָט דְּהַאי קְרָא הוּא אָבִיו שֶׁל אֱלִישָׁע: שְׁמַע מִנַּהּ קָרִיבֵהּ הוּא לְהָכִי פָּסוּל לֵיהּ לְדִינָא:

אֲפִלּוּ צַדִּיק גָּמוּר וְנוֹטֵל שֹׁחַד וְהַיְנוּ ק"ו לָרְשָׁעִים שֶׁכְּבָר נָטַל שֹׁחַד בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה דִּבְפַעַם רִאשׁוֹנָה כְּשֶׁנּוֹטֵל אַכַּתִּי צַדִּיק הָוֵי שֶׁעֲדַיִן לֹא נְטָלוֹ וק"ו לְטִפְּשִׁים בְּפַעַם שְׁנִיָּה שֶׁנּוֹטֵל שֹׁחַד שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה טִפֵּשׁ מִפַּעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁנְּטָלוֹ. מ"ר. וְרַשְׁבָּ"ם פֵּי' דְּהַאי קַל וָחֹמֶר לְטִפְּשִׁים אֵינוֹ מִן הַבָּרַיְתָא אֶלָּא מִדְּתַנְיָא חֲכָמִים וְצַדִּיקִים מַשְׁמַע שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר ק"ו לְטִפְּשִׁים וּלְכָךְ מַתְמַהּ וְכִי הֵם בְּנֵי דִּינָא וּמְשַׁנֵּי הָכִי קָאָמַר וְלָא נֵדוּק כְּמוֹ שֶׁאָמַר וְהָכִי נָמֵי אָמְרִינַן בְּהַמְקַבֵּל בְּסוֹפוֹ (ב"מ דַּף קיד:) ת"ר אִם אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ וּמַשְׁמַע הָא עָשִׁיר שָׁכַב וּמְשַׁנֵּי הָכִי קָאָמַר: **מַאי** דִּכְתִיב מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ אִם דּוֹמֶה דַּיָּן לְמֶלֶךְ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִכְלוּם הָכָא מַשְׁמַע דִּצְרִיכוּת מָמוֹן קָאָמַר מִשּׁוּם שֹׁחַד מִדְּמַסִּיק עֲלֶיהָ הַאי דַּיָּנָא דְּשָׁאֵל שְׁאֵלְתָּא וּלְעֵיל נָמֵי מִמִּלֵּי דְּשֹׁחַד אַיְרֵי וּבְסַנְהֶדְרִין בפ"ק (דַּף ז: וְשָׁם) מַיְיתֵי הַךְ דְּרָשָׁא גּוּפָהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר כֹּהֵן אַדַּיָּן שֶׁאֵינוֹ בָּקִי וְצָרִיךְ לִשְׁאוֹל הוֹרָאוֹת וְדִינִין דְּמַסִּיק הָתָם דָּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר כֹּהֵן מַאי דִּכְתִיב מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וּבָתַר הָכִי מַסִּיק דְּבֵי נְשִׂיאָה אוֹקְמוּ דַּיָּנָא דְּלָא גְּמִיר וְכֻלָּהּ שְׁמַעְתָּא דְּהָתָם מַיְרֵי בְּדַיָּנָא שֶׁאֵינוֹ הָגוּן מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ בָּקִי וְאוֹמֵר ר"ת דְּמֵהַאי קְרָא אִיכָּא לְמֵדַק שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְמָמוֹן וְלֹא לְדִבְרֵי תוֹרָה. מ"ר: **לֹא** לְמָאֵן דְּסָנֵי לֵיהּ וְלֹא לְמָאֵן דְּרָחֵים לֵיהּ לָאו בְּאוֹהֵב וְשׂוֹנֵא דְּאַיְרֵי בַּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן גְּבִי עֵדוּת אַיְרֵי דִּלְגַבֵּי דַּיָּן אֲפִי' רַבָּנָן מוֹדוּ דְּפָסוּל כִּדְמַסִּיק מִקְּרָא בְּפֶ' זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כט.) דא"כ הֲוָה לֵיהּ לְאֵתוּיֵי הָכָא קְרָא דְּהָתָם אֶלָּא הָתָם בְּאוֹהֵב כְּגוֹן שׁוֹשְׁבִינוֹ וְשׂוֹנֵא שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים אֲבָל הָכָא בְּאוֹהֵב כִּי הָנָךְ דְּפָרַח גַּדְפָּא אַרֵישָׁא אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא שַׁקְלֵהּ דְּאֵינוֹ אֶלָּא חוּמְרָא בְּעָלְמָא שֶׁהָיוּ מַחְמִירִין עַל עַצְמָן כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּכַמָּה דְּבָרִים אֲבָל פְּסוּלִין לָא הָווּ. מ"ר: לָא לְמָאֵן דְּסָנֵי לֵיהּ וְלָא לְמָאֵן דְּרָחֵים לֵיהּ. לָאו בְּאוֹהֵב וְשׂוֹנֵא דְּאַיְרֵי בַּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן. גְּבִי עֵדוּת אַיְרֵי דִּלְגַבֵּי דַּיָּן אֲפִי' רַבָּנָן מוֹדוּ דְּפָסוּל כִּדְמַסִּיק מִקְּרָא בְּפֶ' זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כט.) דא"כ הֲוָה לֵיהּ לְאֵתוּיֵי הָכָא קְרָא דְּהָתָם אֶלָּא הָתָם בְּאוֹהֵב כְּגוֹן שׁוֹשְׁבִינוֹ וְשׂוֹנֵא שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים אֲבָל הָכָא בְּאוֹהֵב כִּי הָנָךְ דְּפָרַח גַּדְפָּא אַרֵישָׁא אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא שַׁקְלֵהּ דְּאֵינוֹ אֶלָּא חוּמְרָא בְּעָלְמָא שֶׁהָיוּ מַחְמִירִין עַל עַצְמָן כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּכַמָּה דְּבָרִים אֲבָל פְּסוּלִין לָא הָווּ. מ"ר: **וְכִי** אֱלִישָׁע אוֹכֵל בִּכּוּרִים הָיָה אֵין צָרִיךְ לִדְחֹק כְּפֵי' הַקּוּנְטְרֵס דְּהָכִי פֵּי' וְכִי אֱלִישָׁע אוֹכֵל בִּכּוּרִים הָיָה וַהֲלֹא בְּשֹׁמְרוֹן הָיָה וְאֵין בִּכּוּרִים נֶאֱכָלִין חוּץ לַחוֹמָה כִּדְמוּכַח בְּרֵישׁ אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין (מַכּוֹת יז.) וּבְפֶ' בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה (חֻלִּין דַּף סח: וְשָׁם) וְהָכִי אִיתָא בְּהֶדְיָא בְּסֵדֶר אֵלִיָּהוּ זוּטָא דְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים כַּפָּרָה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם שֶׁנֶּא' תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים וְאוֹמֵר וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וְגוֹ' וְכִי אֱלִישָׁע אוֹכֵל בִּכּוּרִים הָיָה וַהֲלֹא אֵין שָׁם מִקְדָּשׁ וְלֹא מִזְבֵּחַ וְלֹא כֹּהֵן גָּדוֹל אֶלָּא אֱלִישָׁע וְתַלְמִידָיו יוֹשְׁבִין לְפָנָיו מִכָּאן אָמְרוּ וְכוּ':

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ד, טוש״ע חו״מ סי׳ ט סעי׳ א:
ב טור חו״מ סי׳ ט:
ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ו, טוש״ע חו״מ סי׳ ז סעי׳ ז:
ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ג, טוש״ע חו״מ סי׳ ט סעי׳ א:
ה מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ג, טוש״ע חו״מ סי׳ ט סעי׳ א:
ו מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ג, טור חו״מ סי׳ ש, ש״ע חו״מ סי׳ ט סעי׳ א:
ז מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ג, טור חו״מ סי׳ ש:
ח מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ג, טור חו״מ סי׳ ש:
ט טוש״ע חו״מ סי׳ ז סעי׳ ז:

מסורת הש״ס

א סנהדרין ז:

תורה אור השלם

מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֶרְסֶנָּה [משלי כט, ד]

ביהדות, מנהיגות אינה קשורה לפופולריות: ״תלמיד חכם שבני עירו אוהבים אותו, אין זה משום שהוא מעולה אלא משום שאינו מוכיח אותם בענייני שמיים״.6כתובות קה ע״ב, בתרגום לעברית. מנהיג אמיתי גם אינו שש על תפקידו. כמעט כל המנהיגים הגדולים במקרא היססו ליטול עליהם את עול ההנהגה. רבן גמליאל סיכם זאת באומרו לשני חכמים שהוא רצה למנות לתפקיד: ״מדומין אתם ששררה אני נותן לכם? עבדות אני נותן לכם!״7הוריות י ע״א–ע״ב. [שיעורים במנהיגות; מהדורה עברית, קרח; עבדות אני נותן לכם כט]

וְשֹׁחַד לֹא תִקָּח כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים [שמות כג, ח]

רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן־לּוֹ [דברים יח, ד]

וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ [מלכים ב ד, מב]

רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ [שמות כג, יט]

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וֶאֱחֹז בִּזְנָבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמַטֶּה בְּכַפּוֹ [שמות ד, ד]

[אב]הַאי עֲשֵׂה וְהַאי עֲשֵׂה — עֲשֵׂה דִּכְבוֹד תּוֹרָה עֲדִיף. סַלְּקֵיהּ לְדִינָא דְּיַתְמֵי וְאַחֲתֵיהּ לְדִינֵיהּ, כֵּיוָן דַּחֲזָא בַּעַל דִּינֵיהּ יְקָרָא דְּקָא עָבֵיד לֵיהּ, אִיסְתַּתֵּם טַעֲנָתֵיהּ. (א)רַב עָנָן הֲוָה רְגִיל אֵלִיָּהוּ דְּאָתֵי גַּבֵּיהּ, דַּהֲוָה מַתְנֵי לֵיהּ סֵדֶר דְּאֵלִיָּהוּ. כֵּיוָן דַּעֲבַד הָכִי, אִיסְתַּלַּק. יָתֵיב בְּתַעֲנִיתָא וּבְעָא רַחֲמֵי וַאֲתָא. כִּי אֲתָא, הֲוָה מְבַעֵית לֵיהּ בַּעוֹתֵי. וַעֲבַד תֵּיבוּתָא וִיתֵיב קַמֵּיהּ עַד דְּאַפֵּיק לֵיהּ סִידְרֵיהּ. וְהַיְינוּ דְּאָמְרִי: סֵדֶר דְּאֵלִיָּהוּ רַבָּה, סֵדֶר אֵלִיָּהוּ זוּטָא. בִּשְׁנֵי דְּרַב יוֹסֵף הֲוָה רִיתְחָא. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב יוֹסֵף: לִיבְעֵי מָר רַחֲמֵי. אֲמַר לְהוּ: הַשְׁתָּא וּמָה אֱלִישָׁע דְּכִי הֲווֹ רַבָּנַן מִיפַּטְרִי מִקַּמֵּיהּ, הֲווֹ פָּיְישִׁי תְּרֵי אַלְפֵי וּמָאתַן רַבָּנַן, בְּעִידָּן רִיתְחָא לָא הֲוָה בָּעֵי רַחֲמֵי, אֲנָא אֶיבְעֵי רַחֲמֵי? וּמִמַּאי דְּפָיְישִׁי הָכִי? דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ״. מַאי ״לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ״? אִילֵימָא דְּכוּלְּהוּ, לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ בִּשְׁנֵי בַצּוֹרֶת טוּבָא הֲווֹ! אֶלָּא דְּכֹל חַד וְחַד קַמֵּי מֵאָה אִישׁ. כִּי הֲווֹ מִיפַּטְרִי רַבָּנַן מִבֵּי רַב, הֲווֹ פָּיְישִׁי אַלְפָּא וּמָאתַן רַבָּנַן. מִבֵּי רַב הוּנָא, הֲווֹ פָּיְישִׁי תַּמְנֵי מְאָה רַבָּנַן. רַב הוּנָא הֲוָה דָּרֵישׁ בִּתְלֵיסַר אָמוֹרָאֵי. כִּי הֲווֹ קָיְימִי רַבָּנַן מִמְּתִיבְתָּא דְּרַב הוּנָא וְנָפְצִי גְּלִימַיְיהוּ הֲוָה סָלֵיק אַבְקָא וְכָסֵי לֵיהּ לְיוֹמָא, וְאָמְרִי בְּמַעְרְבָא: קָמוּ לֵיהּ מִמְּתִיבְתָּא דְּרַב הוּנָא בַּבְלָאָה. (ב)כִּי מִיפַּטְרִי רַבָּנַן מִבֵּי רַבָּה וְרַב יוֹסֵף, הֲווֹ פָּיְישִׁי אַרְבַּע מְאָה רַבָּנַן, וְקָרוּ לְנַפְשַׁיְיהוּ: ״יַתְמֵי״. כִּי הֲווֹ מִיפַּטְרִי רַבָּנַן מִבֵּי אַבָּיֵי, וְאָמְרִי לַהּ מִבֵּי רַב פָּפָּא, וְאָמְרִי לַהּ מִבֵּי רַב אָשֵׁי, הֲווֹ פָּיְישִׁי מָאתַן רַבָּנַן, וְקָרוּ נַפְשַׁיְיהוּ ״יַתְמֵי דְּיַתְמֵי״. [ג]אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר רְדִיפָא אָמַר רַבִּי אַמֵּי: מְבַקְּרֵי מוּמִין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, הָיוּ נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְלַמְּדִין הִלְכוֹת שְׁחִיטָה לְכֹהֲנִים, הָיוּ נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. [ד](ג)אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְלַמְּדִים הִלְכוֹת קְמִיצָה לַכֹּהֲנִים, נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַגִּיהֵי סְפָרִים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, הָיוּ נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. [ה]אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב: נָשִׁים הָאוֹרְגוֹת בַּפָּרֹכוֹת, נוֹטְלוֹת שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. וַאֲנִי אוֹמֵר, מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת. הוֹאִיל וּפָרֹכוֹת תַּחַת בִּנְיָן עֲשׂוּיוֹת. (ד)מֵיתִיבִי: נָשִׁים הָאוֹרְגוֹת בַּפָּרֹכוֹת, וּבֵית גַּרְמוּ עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים, וּבֵית אַבְטִינָס עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת — כּוּלָּן הָיוּ נוֹטְלוֹת שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה! [זח](ה)הָתָם בִּדְבָבֵי. דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב: שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פָּרֹכוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, שֶׁבַע כְּנֶגֶד שִׁבְעָה שְׁעָרִים, אַחַת לְפִתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל, וְאַחַת לְפִתְחוֹ שֶׁל אוּלָם. שְׁתַּיִם בַּדְּבִיר, שְׁתַּיִם כְּנֶגְדָּן בָּעֲלִיָּה. [ט]תָּנוּ רַבָּנַן: נָשִׁים הַמְגַדְּלוֹת בְּנֵיהֶן לַפָּרָה — הָיוּ נוֹטְלוֹת שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: נָשִׁים יְקָרוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ זָנוֹת אוֹתָן וּמְפַרְנְסוֹת אוֹתָן. בְּעָא מִינֵּיהּ רַב הוּנָא מֵרַב:

כְּלֵי

הַאי עֲשֵׂה וְהַאי עֲשֵׂה מִצְוַת הַדַּיָּנִים עֲשֵׂה וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק: עֲשֵׂה דִּכְבוֹד תּוֹרָה דִּינֵהּ דְּהַאי גַּבְרָא דְּהוּא עֲשֵׂה דְּאִיכָּא כְּבוֹד תּוֹרָה דְּרַב עָנָן בַּהֲדֵהּ עָדִיף: סֵדֶר אֵלִיָּהוּ רַבָּה שֶׁלָּמַד חוּץ לַתֵּבָה סֵדֶר אֵלִיָּהוּ זוּטָא שֶׁלָּמַד בְּתוֹךְ הַתֵּבָה: הֲוָה רִתְחָא כַּעַס שֶׁל מָקוֹם וּבָא רָעָב לְעוֹלָם: דְּכִי מִפַּטְרִי תַּלְמִידָיו מִמֶּנּוּ לַעֲמֹד מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ: הָווּ פָּיְשִׁי גַּבֵּהּ אוֹכְלֵי שֻׁלְחָנוֹ תְּרֵי אֲלָפִים וּמָאתַיִם דִּכְתִיב עֶשְׂרִים לֶחֶם וְלֶחֶם בִּכּוּרִים הָא עֶשְׂרִים וְחַד וְכַרְמֶל הֲרֵי עֶשְׂרִים וְתַרְתֵּין וְכָל אֶחָד לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ הֲרֵי תְּרֵי אַלְפִּין וּמָאתַיִם: בִּתְלֵיסַר אָמוֹרָאֵי הַשּׁוֹמְעִין מִפִּיו וּמַשְׁמִיעִין לָרַבִּים זֶה מִכָּאן וְזֶה מִכָּאן וּמִלְּפָנִים וּמִלְּאָחוֹר וּמִתְחַלְּקִין לִמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה שֶׁהָיָה הָעָם רַב: וְכָסֵי לֵיהּ לְיוֹמָא מַאֲפִיל אֶת הַחַמָּה וְהָיָה נִכָּר בא"י: מַגִּיהֵי סְפָרִים שֶׁל כָּל אָדָם וְאָדָם שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹת סֵפֶר שֶׁאֵינוֹ מֻגָּהּ מִשּׁוּם אַל תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה וְרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁהָיוּ מִתְעַצְּלִין בַּדָּבָר וְהִפְקִירוּ תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה לְכָךְ: בֵּית אַבְטִינָס וּבֵית גַּרְמוּ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (דַּף לח.): בִּדְבָבֵי בְּפָרֹכוֹת שֶׁכְּנֶגֶד הַפְּתָחִים דִּלְצְנִיעוּתָא עֲבִידִי וְאֵינָן תַּחַת בִּנְיָן אֲבָל כָּל צֹרֶךְ בִּנְיָן כְּגוֹן פָּרֹכוֹת הַמַּבְדִּילוֹת בֵּין הֵיכָל לְקָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי בִּמְקוֹם אַמָּה טְרַקְסִין שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה בְּבִנְיָן רִאשׁוֹן וְאַנְשֵׁי הַגּוֹלָה עָשׂוּ אֶת הַהֵיכָל גָּבוֹהַּ מְאֹד וְלֹא יָכוֹל בִּנְיָן בְּעֹבִי אַמָּה לְהִתְקַיֵּם בְּגֹבַהּ כָּזֶה וּלְהַרְחִיבוֹ לֹא יָכְלוּ לְפִי שֶׁמְּקַצְּרִים אֶת הַהֵיכָל אוֹ אֶת קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וְעָשׂוּ שְׁתֵּי פָּרֹכוֹת וּבֵינֵיהֶם אַמָּה כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (דַּף נא:) וְאוֹתָן פָּרֹכוֹת נַעֲשׂוּ מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת: ז' שְׁעָרִים לָעֲזָרָה: שְׁתַּיִם בַּדְּבִיר תַּחַת אַמָּה טְרַקְסִין: וּשְׁתַּיִם כְּנֶגְדָּן בָּעֲלִיָּה לְהַבְדִּיל בֵּין עֲלִיַּת הֵיכָל לַעֲלִיַּת קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וְגַם הֵן בִּמְקוֹם אַמָּה טְרַקְסִין: הַמְגַדְּלוֹת בְּנֵיהֶן לַפָּרָה בַּחֲצֵרוֹת הַבְּנוּיוֹת בִּסְלָעִים בִּירוּשָׁלַיִם וְתַחְתֵּיהֶם חָלָל מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם כִּדְתְנַן בְּמַס' פָּרָה (פ"ג מִשְׁנָה ב') וּמַיְתִינַן לָהּ בְּפֶרֶק הַיָּשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה (סֻכָּה דַּף כא.) וּבָאִין נָשִׁים עֻבָּרוֹת וְיוֹלְדוֹת שָׁם וּמְגַדְּלוֹת שָׁם בְּנֵיהֶם לְצָרְכֵי פָּרָה אֲדֻמָּה לַעֲסֹק בִּשְׂרֵפָתָהּ וּמִלּוּי מֵימֶיהָ וּלְהַזּוֹת כָּל שִׁבְעָה עַל כֹּהֵן הַשּׂוֹרְפָהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (דַּף ד.) וּמַעֲלָה זוֹ עָשׂוּ לָהּ לְהִתְעַסֵּק בָּהּ תִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ מֵימֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁזִּלְזְלוּ בָּהּ לַעֲשׂוֹתָהּ בִּטְבוּל יוֹם כִּדְתְנַן מְטַמְּאִין הָיוּ הַכֹּהֵן הַשּׂוֹרֵף אֶת הַפָּרָה וּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא מִלִּבָּן שֶׁל צַדּוּקִין שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין בִּמְעֹרְבֵי שֶׁמֶשׁ הָיְתָה נַעֲשֵׂית: נָשִׁים יְקָרוֹת עֲשִׁירוֹת: מְפַרְנְסוֹת בִּלְבוּשׁ וּכְסוּת:

וְהַיְינוּ דְּאָמְרִינַן סֵדֶר אֵלִיָּהוּ רַבָּה וְסֵדֶר אֵלִיָּהוּ זוּטָא א"ר לְפִי שֶׁהִפְסִיק בְּלִמּוּדוֹ לְרַב עָנָן חֶלְקוֹ לִשְׁנֵי סְדָרִים וּבְפַעַם רִאשׁוֹן לָמַד מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִן הָאַרְבַּע יָדוֹת קָרֵי לָרִאשׁוֹן סֵדֶר אֵלִיָּהוּ רַבָּה וּלְבָתְרָא קָרֵי זוּטָא: מְבַקְּרֵי מוּמִין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ נוֹטְלִין שְׂכָרָן תֵּמַהּ דְּהִתְנַן בִּבְכוֹרוֹת פֶּרֶק עַד כַּמָּה (בְּכוֹרוֹת דַּף כט: וְשָׁם) הַנּוֹטֵל שָׂכָר לִהְיוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן עַל פִּיו וי"ל כְּמוֹ שֶׁתֵּרַצְתִּי לְמַעְלָה וְעוֹד דְּהָתָם דַּוְקָא בִּבְכוֹרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא מִשּׁוּם שָׂכָר יַתִּירֶנּוּ אֲבָל הָכָא מַיְרֵי בִּבְדִיקַת מוּמֵי שְׁאָר קֳדָשִׁים וְהָכִי אִיתָא בִּשְׁלְהֵי פֶּרֶק הַתְּרוּמָה בִּשְׁקָלֵי' (דַּף ז.) דְּאָמַר מְבַקְּרֵי מוּמֵי קָדָשִׁים נוֹטְלִים שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה: מְלַמְּדִין הִלְכוֹת קְמִיצָה וְהָא דְּלָא חָשִׁיב הִלְכוֹת מְלִיקָה שֶׁבִּכְלַל הִלְכוֹת שְׁחִיטָה הֵן: שִׁבְעָה כְּנֶגֶד ז' שְׁעָרִים לְשִׁבְעָה שַׁעֲרֵי עֲזָרָה קָאָמַר אוֹמֵר רַבִּי דס"ל כְּתַנָּא דְּמַתְנִי' דְּמַס' מִדּוֹת בפ"ק (מִשְׁנָה ד) דִּתְנַן ז' שְׁעָרִים הָיוּ בָּעֲזָרָה ג' בַּצָּפוֹן וְג' בַּדָּרוֹם וְאֶחָד בַּמִּזְרָח וְהָא דִּתְנַן הָתָם לְעֵיל בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים כו' עַל חֲמִשָּׁה שַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה כו' בְּמַס' תָּמִיד בפ"ק (דַּף כז.) פָּרִיךְ לְהוּ וּמְשַׁנֵּי אַבָּיֵי תְּרֵי מִנַּיְהוּ לָא בָּעֵי שִׁמּוּר וְרָבָא מְשַׁנֵּי תַּנָּאֵי הִיא דְּתַנְיָא אֵין פּוֹחֲתִין [מג' גִּזְבָּרִין וְז' אֲמַרְכָּלִין רַבִּי נָתָן אוֹמֵר אֵין פּוֹחֲתִין] מי"ג גִּזְבָּרִים כְּנֶגֶד י"ג שְׁעָרִים דַּל חֲמִשָּׁה דְּהַר הַבַּיִת פָּשׁוּ לְהוּ תְּמָנְיָא אֵלּוּ ח' דַּעֲזָרָה אַלְמָא אִכָּא תַּנָּא דְּאָמַר תְּמָנְיָא הָווּ וְאִכָּא תַּנָּא דְּאָמַר חֲמִשָּׁה הָווּ תֵּמַהּ אַמַּאי מַיְתֵי רָבָא הָנָךְ תַּנָּאֵי מִמַּתְנִיתִין דְּמִדּוֹת הָיָה יָכוֹל לְהָבִיא דִּתְנַן הָתָם בְּפֶ' שֵׁנִי (מִשְׁנָה ו) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הִשְׁתַּחֲוָאוֹת הָיוּ שָׁם אַבָּא יוֹסֵף בֶּן חָנָן אוֹמֵר כְּנֶגֶד י"ג שְׁעָרִים וְעוֹד תֵּמַהּ דַּהֲרֵי כָּאן מַחֲלֹקֶת רְבִיעִי דְּעַל כָּרְחָיךְ לְהַהוּא תַּנָּא דס"ל די"ג שְׁעָרִים הָיוּ בָּעֲזָרָה לָא מָצֵי לְמֵימַר דְּקָסָבַר ח' וְדַל חֲמִשָּׁה דְּהַר הַבַּיִת דְּהָא מְפָרֵשׁ הָתָם שְׁמָם שֶׁל אוֹתָן שְׁעָרִים וְאֵין מַזְכִּירִין אַפֵּי' אֶחָד מֵאוֹתָן שְׁעָרִים דְּהַר הַבַּיִת הַמְפֹרָשׁ בפ"ק דְּמִדּוֹת שְׁנֵי שַׁעֲרֵי חֻלְדָּה מִן הַדָּרוֹם וְקִיפּוֹנוּס מִן הַמַּעֲרָב וְטֵדִי מִן הַצָּפוֹן שַׁעַר מִזְרָחִי שׁוּשַׁן הַבִּירָה עָלָיו צוּרָה וְאוֹמֵר ר"ת דִּלְעוֹלָם ס"ל לְהַהוּא תַּנָּא דְּז' שְׁעָרִים הָיוּ בָּעֲזָרָה וְהָא דְּחָשֵׁב י"ג הַיְנוּ עִם הַשְּׁעָרִים הַקְּטַנִּים דְּהַכֹּל חָשִׁיב תֵּדַע דְּהָא חָשִׁיב פִּשְׁפָּשִׁין שֶׁהָיוּ לְשַׁעַר נִקָּנוֹר אֲבָל גְּדוֹלִים לֹא הָיוּ בָּעֲזָרָה אֶלָּא ז' וְהֵן אוֹתָן הַמְפֹרָשִׁים בפ"ק וְהַמְעַיֵּן שָׁם יִמְצָא דְּשַׁעַר הַקָּרְבָּן דפ"ק הוּא שַׁעַר הַבְּכוֹרוֹת דפ"ב וְאוֹתָן י"ג שְׁעָרִים דְּמִדּוֹת שְׁנוּיִים נָמֵי בְּמַסֶּכֶת שְׁקָלִים כָּל אוֹתָהּ מִשְׁנָה מַמָּשׁ בְּפֶ' י"ג שׁוֹפָרוֹת אֲבָל אֵין שְׁנוּי בָּהּ אַבָּא יוֹסֵף בֶּן חָנָן כְּמוֹ שֶׁשָּׁנוּי בְּמַס' מִדּוֹת וּבַגְּמָרָא דִּירוּשַׁלְמִי קָאָמַר מַתְנִי' אַבָּא יוֹסֵף בֶּן חָנָן דְּקָאָמַר כְּנֶגֶד י"ג שְׁעָרִים דִּלְרַבָּנָן ז' שְׁעָרִים הָווּ בָּעֲזָרָה דַּעְתַּיְהוּ דְּרַבָּנָן הֵיכָן הָיוּ הִשְׁתַּחֲוָאוֹת הָאֵלּוּ כִּי הַהִיא דִּתְנֵינַן תַּמָּן י"ג פְּרָצוֹת הָיוּ בָּהּ שֶׁפָּרְצוּ מַלְכֵי יָוָן וְחָזְרוּ וּגְדָרוּם וְגָזְרוּ כְּנֶגְדָּם י"ג הִשְׁתַּחֲוָאוֹת וְאִם תֹּאמַר לְרַבָּנָן נָמֵי דְּתָנֵי שִׁבְעָה שְׁעָרִים מַאי קָמַתְמַהּ כְּנֶגֶד מִי הָווּ הִשְׁתַּחֲוָאוֹת אִינְהוּ נָמֵי מוֹדוּ דְּעִם הַקְּטַנִּים הָיוּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר כִּדְפָרֵשִׁית וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם כֵּיוָן דְּלָא חֲשִׁיבֵי בְּעֵינַיְהוּ כָּל כָּךְ שֶׁיִּקְרְאוּ אוֹתָם שְׁעָרִים אֵין נִרְאֶה שֶׁיְּהֵא הִשְׁתַּחֲוָאוֹת כְּנֶגְדָּם אֲבָל אַבָּא יוֹסֵף בֶּן חָנָן קָרָא אוֹתָם שְׁעָרִים. מ"ר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״א מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ו:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ י, סמג לאוין רס, טוש״ע חו״מ סי׳ טו סעי׳ א:

ג מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ ד:

ד מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ ז:

ה מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ א:

ו מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ ב:

ז מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ א:

ח מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ ב:

ט מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ ד:

מסורת הש״ס

א אוצר מדרשים ספר אליהו הקדמה א

ב ברכות יז.

ג במדבר רבה

ד משנה שקלים; תוספתא שקלים

ה יומא נד.

תורה אור השלם

[מלכים ב ד, מג]

[שמות כה, ל]

[במדבר יט]

כְּלֵי שָׁרֵת מַהוּ שֶׁיֵּעָשׂוּ מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת? צוֹרֶךְ מִזְבֵּחַ נִינְהוּ, וּמִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת אָתוּ? אוֹ צוֹרֶךְ קָרְבָּן נִינְהוּ, וּמִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן? אֲמַר לֵיהּ: אֵין נַעֲשִׂין אֶלָּא מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. אֵיתִיבֵיהּ: "וּכְכַלּוֹתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וִיהוֹיָדָע (הַכֹּהֵן) אֶת שְׁאָר הַכֶּסֶף וַיַּעֲשֵׂהוּ כֵלִים לְבֵית ה' כְּלֵי שָׁרֵת וְגוֹ'"! אֲמַר לֵיהּ: דְּאַקְרְיָיךְ כְּתוּבֵי לָא אַקְרְיָיךְ נְבִיאֵי, "אַךְ לֹא יֵעָשֶׂה בֵּית ה' סִפּוֹת וְגוֹ' כִּי לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ". (א)אִי הָכִי, קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדֵי! לָא קַשְׁיָא: כָּאן שֶׁגָּבוּ וְהוֹתִירוּ, כָּאן שֶׁגָּבוּ וְלֹא הוֹתִירוּ. (ב)וְכִי גָּבוּ וְהוֹתִירוּ מַאי הָוֵי? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לֵב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶן, אִם הוּצְרְכוּ — הוּצְרְכוּ, וְאִם לָאו — יְהוּ לִכְלֵי שָׁרֵת. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כְּלֵי שָׁרֵת בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת שְׁאָר הַכֶּסֶף", אֵיזֶהוּ כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁירַיִים — הֱוֵי אוֹמֵר זֶה תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. וְאֵימָא שִׁירַיִים גּוּפַיְיהוּ? כִּדְאָמַר רָבָא: "הָעוֹלָה" — עוֹלָה רִאשׁוֹנָה, הָכִי נָמֵי: "הַכֶּסֶף" — כֶּסֶף רִאשׁוֹן. [א]מֵיתִיבִי: הַקְּטוֹרֶת וְכָל קָרְבְּנוֹת צִבּוּר — בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה, מִזְבַּח הַזָּהָב וּלְבוֹנָה וּכְלֵי שָׁרֵת — בָּאִין מִמּוֹתַר נְסָכִים. מִזְבַּח הָעוֹלָה, הַלְּשָׁכוֹת וְהָעֲזָרוֹת — בָּאִין מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת. חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה — בָּאִין מִשְּׁיָרֵי הַלְּשָׁכוֹת. זוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ: חוֹמַת הָעִיר וּמִגְדְּלוֹתֶיהָ וְכָל צָרְכֵי הָעִיר בָּאִין מִשְּׁיָרֵי הַלִּשְׁכָּה. (ג)תַּנָּאֵי הִיא, דִּתְנַן: מוֹתַר תְּרוּמָה, מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? רִיקּוּעֵי זָהָב צִיפּוּי לְבֵית קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: מוֹתַר פֵּירוֹת — לְקַיִץ הַמִּזְבֵּחַ. מוֹתַר תְּרוּמָה — לִכְלֵי שָׁרֵת. [בג]רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מוֹתַר תְּרוּמָה — לְקַיִץ הַמִּזְבֵּחַ, מוֹתַר נְסָכִים — לִכְלֵי שָׁרֵת. רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: מוֹתַר נְסָכִים לְקַיִץ הַמִּזְבֵּחַ, מוֹתַר תְּרוּמָה לִכְלֵי שָׁרֵת. וְזֶה וָזֶה, לֹא הָיוּ מוֹדִים בְּפֵירוֹת. "פֵּירוֹת" מַאי הִיא? — דְּתַנְיָא: מוֹתַר תְּרוּמָה מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? לוֹקְחִין פֵּירוֹת בְּזוֹל וּמוֹכְרִין אוֹתָם בְּיוֹקֶר, וְהַשָּׂכָר — מְקַיְּצִין בּוֹ אֶת הַמִּזְבֵּחַ. וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ: מוֹתַר פֵּירוֹת לְקַיִץ הַמִּזְבֵּחַ. (ד)מַאי "זֶה וָזֶה לֹא הָיוּ מוֹדִין בְּפֵירוֹת"? דִּתְנַן: מוֹתַר שְׁיָרֵי לִשְׁכָּה מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהֶן? לוֹקְחִין בָּהֶן יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת, וְהַשָּׂכָר — לַהֶקְדֵּשׁ, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מִשְׂתַּכְּרִין בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ, אַף לֹא בְּשֶׁל עֲנִיִּים. בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ מַאי טַעְמָא לָא — אֵין עֲנִיּוּת בִּמְקוֹם עֲשִׁירוּת. בְּשֶׁל עֲנִיִּים מַאי טַעְמָא לָא — דִּלְמָא מִתְרְמֵי לְהוּ עַנְיָא וְלֵיכָּא לְמִיתְּבָא לֵיהּ. מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם. אִיתְּמַר, רַב אָמַר:

פּוֹסְקִין

כְּלֵי שָׁרֵת שֶׁמְּשָׁרְתִין בָּהֶן בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁהוּא בִּנְיָן שֶׁל אֲבָנִים: וּכְכַלּוֹתָם לְחַזֵּק אֶת בֶּדֶק הַבַּיִת בִּימֵי יְהוֹאָשׁ וּפָסוּק זֶה בְּדִבְרֵי הַיָּמִים: שֶׁגָּבוּ לְצֹרֶךְ בֶּדֶק הַבַּיִת וְהוֹתִירוּ שֶׁאֵין צְרִיכִין לְכֻלּוֹ עוֹשִׂין מִן הַמּוֹתָר כְּלֵי שָׁרֵת: מַאי הָוֵי הָא לֹא לִקְדֻשַּׁת קָרְבָּן גָּבוּ: כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁירַיִם כֶּסֶף הַקֻּפּוֹת שֶׁהוּא נִתְרָם מִן הַלִּשְׁכָּה וְשִׁירַיִם נִשְׁאָרִים בַּלִּשְׁכָּה: זֶה תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה כֶּסֶף שֶׁבַּקֻּפּוֹת: וְאֵימָא שִׁירַיִם גּוּפַיְהוּ מִשִּׁירַיִם הַנּוֹתָרִים בַּלִּשְׁכָּה כְּלֵי שָׁרֵת בָּאִין וְלֹא מִן הַתְּרוּמָה עַצְמָהּ: הָעוֹלָה עוֹלָה רִאשׁוֹנָה מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר קוֹדֵם עַל הַמַּעֲרָכָה לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר ת"ל וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעוֹלָה וְהָוֵינַן בָּהּ מַאי תַּלְמוּדָא וְאָמַר רָבָא הָעוֹלָה מַשְׁמַע הָעוֹלָה הָאֲמוּרָה רִאשׁוֹן בְּסִדְרֵי קָרְבָּנוֹת וְהִיא עוֹלַת הַבָּקָר שֶׁנֶּא' וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה כו' וְהֵ"א יַתִּירָא קָא דָּרֵישׁ וה"נ אֶת שְׁאָר הַכֶּסֶף בְּכֶסֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁאֵר: מִזְבַּח הַזָּהָב כְּלִי הוּא וְלֹא בִּנְיָן שֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר לָאֲדָמָה וִיכוֹלִין לְטַלְטְלוֹ לְפִיכָךְ נִדּוֹן כִּכְלִי: וּלְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים: מוֹתַר נְסָכִים פְּלִיגִי בָּהּ בְּמַס' מְנָחוֹת בְּפֶרֶק שְׁתֵּי מִדּוֹת (מְנָחוֹת דַּף צ.) רַבִּי חִיָּא ב"ר יוֹסֵף אָמַר בֵּרוּצֵי מִדּוֹת שֶׁהַמְּסַפְּקִין סְלָתוֹת שֶׁקִּבְּלוּ מְעוֹת הֶקְדֵּשׁ לְסַפֵּק סְלָתוֹת כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מוֹדְדִין לַהֶקְדֵּשׁ בְּמִדָּה מְבֹרֶצֶת טְפוּפָה וְלֹא מְחוּקָה וְהַמַּקְרִיבָן מוֹחֵק הַמִּדָּה וְהֵם מוֹתַר נְסָכִים וּמוֹכְרִים אוֹתָן וְר' יוֹחָנָן אָמַר כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ הַמְקַבֵּל עָלָיו לְסַפֵּק [כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה לַהֶקְדֵּשׁ] סְלָתוֹת מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֶלַע וְעָמְדוּ מִשָּׁלֹשׁ שֶׁנִּתְיַקְּרוּ מְסַפֵּק מֵאַרְבַּע וְהַמְקַבֵּל לְסַפֵּק מִשָּׁלֹשׁ וְהוּזְלוּ וְעָמְדוּ מד' מְסַפֵּק ד' וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ מוֹתַר נְסָכִים לְקַיִץ הַמִּזְבֵּחַ: מִזְבַּח הָעוֹלָה שֶׁהוּא בִּנְיָן בָּא מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת: חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה כְּגוֹן עֶזְרַת נָשִׁים וְהַחֵיל וְחוֹמַת הָעִיר וּמִגְדְּלוֹתֶיהָ בָּאִים מִשִּׁירַיִם הַנּוֹתָרִים בַּלִּשְׁכָּה כְּשֶׁתְּרָמוּהָ בַּקֻּפּוֹת: תַּנָּאֵי הִיא דְּאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר כְּלֵי שָׁרֵת מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה בָּאִין: מוֹתַר תְּרוּמָה הַנִּשְׁאָר בַּקֻּפּוֹת בר"ח נִיסָן שֶׁמִּכָּאן וְאֵילָךְ אֵין לוֹקְחִין קָרְבְּנוֹת צִבּוּר אֶלָּא מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה כִּדְאָמְרִינַן בר"ה (דַּף ז.) קָרְבְּנוֹת צִבּוּר הַבָּאִין בְּאֶחָד בְּנִיסָן מִצְוָה לְהָבִיא מִן הֶחָדָשׁ: צִפּוּי לְבֵית קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים מְחַפִּין בָּהֶם הָרִצְפָּה וְהַכְּתָלִים: מֵתָר רֵוַח פֵּרוֹת וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי נִיהוּ: לְקַיִץ הַמִּזְבֵּחַ כְּשֶׁהוּא בָּטֵל מִנְּדָרִים וּנְדָבוֹת לוֹקְחִין עוֹלוֹת וּמַקְרִיבִין בָּשָׂר לַמִּזְבֵּחַ וְעוֹרוֹת לַכֹּהֲנִים: וְזֶה וָזֶה ר' עֲקִיבָא וְר' חֲנִינָא: לֹא הָיוּ מוֹדִין שֶׁיְּהֵא שׁוּם מֵתָר בַּפֵּרוֹת: וְהַשָּׂכָר מְקַיְּצִין בָּהֶן וְהַקֶּרֶן לִכְלִי שָׁרֵת כִּדְקָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מַאי זֶה וָזֶה לֹא הָיוּ מוֹדִים מַאי פֵּרוּשָׁא דְּלָא הָיוּ מוֹדִים כִּדְתְנַן דִּפְלִיג ר"ע אַדְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְלֹא הוֹדָה לוֹ שֶׁיְּהוּ מִשְׂתַּכְּרִין בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ:

וְכִי גָּבוּ וְהוֹתִירוּ מַאי הָוֵי אֲבָל אַהָנָךְ דִּלְעֵיל לָא פָּרֵיךְ בֵּית גַּרְמוּ וּבֵית אַבְטִינָס דִּבְכָל הָנְהוּ הָיוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל מַקְדִּישִׁין אוֹתָן לְצֹרֶךְ כָּךְ כְּמוֹ לְצֹרֶךְ קָרְבָּנוֹת שֶׁכָּל אוֹתָן דְּבָרִים רְגִילוּת הֵן וְהַיְנוּ דְּקָתָנֵי דְּבְאֵין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה עַצְמָהּ וְלָא קָתָנֵי מוֹתַר הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָאו מֵחֲמַת לֵב ב"ד מִשְׁתְּרוּ אֶלָּא מֵחֲמַת יִשְׂרָאֵל אֲבָל לְהַךְ תֵּירוּצָא פָּרִיךְ דְּמַסִּיק הֵיכָא דְּלָא הוֹתִירוּ אֲסִירֵי וְהֵיכָא דְּהוֹתִירוּ שָׁרֵי פָּרִיךְ מַאי שְׁנָא דְּהָא פְּשִׁיטָא שֶׁלֹּא לְדַעַת כֵּן מַקְדִּישִׁין כֵּיוָן דְּלָא שָׁרֵית לֵיהּ כִּי לֹא הוֹתִירוּ וּמְשַׁנֵּי לֵב ב"ד מַתְנֶה עֲלֵיהֶן וְהֵן מַקְדִּישִׁין לְדַעַת ב"ד: **תָּנָא** דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כְּלֵי שָׁרֵת בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה הָא תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה הַיְנוּ מוֹתַר תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה כִּדְמוּכַח בְּמָתְנֵי' דִּפְלִיג אר"ע דְּקָתָנֵי מוֹתַר תְּרוּמָה לִכְלֵי שָׁרֵת וא"ת כִּי פָּרֵיךְ הַשַּׁ"ס וְאֵימָא שִׁירַיִם גּוּפַיְהוּ וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דִּכְתִיב שְׁאָר וְלִישַּׁנֵּי דְּהָא שְׁאָר הַכֶּסֶף הַיְנוּ מוֹתַר תְּרוּמָה יי"ל דִּבְמִלְּתָא דִּפְסִיקָא לֵהּ בָּעֵי לְאוֹקְמֵי קְרָא דְּהַיְנוּ שִׁירַיִם דִּבְכָל שָׁנָה אִיתַנְהוּ אֲבָל בַּמּוֹתָר דְּלָא פְּסִיקָא לֵהּ לָא נִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵי לִקְרָא: **כִּדְאָמַר** רָבָא הָעוֹלָה עוֹלָה רִאשׁוֹנָה תֵּמַהּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ הַאי דְּרָשָׁא דְּרָבָא תִּפּוֹק לֵהּ מֵהֵיכָא דְּמַפְּקָא מַתְנִיתִין דִּזְבָחִים בְּפֶרֶק כָּל הַתָּדִיר (זְבָחִים דַּף פט. וְשָׁם) דְּקָתָנֵי כָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ קוֹדֵם לַחֲבֵרוֹ הַתְּמִידִים קוֹדְמִין לְמוּסָפִים כו' וְקָא בָּעֵי בַּגְּמָרָא מנ"ל וּמִתְּמֵהַּ מְנָא לַן כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד וכ"ת דְּהָתָם אִצְטְרִיךְ הֵיכָא דְּלֵיכָּא אֶלָּא חַד דְּאַשְׁמְעִינַן קְרָא דְּעָקְרִינַן לְגַמְרֵי מוּסָפִין מִקַּמֵּי תְּמִידִין לָא הִיא דְּמֵהָתָם נָפְקָא לַן בכ"מ דְּתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם כִּדְמַפִּיק הָתָם מִכָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ שֶׁיְּהוּ כָּל עֲשִׂיּוֹת שָׁווֹת וְאִי בְּכִי הַאי גַּוְנָא מַיְרֵי מֵהָתָם לָא נָפְקָא לַן וְעוֹד מִסְּבָרָא רֵישָׁא דְּכָל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ קוֹדֵם לַחֲבֵרוֹ מִתַּנְיָא דּוּמְיָא דְּבָבָא שֶׁאַחֲרֶיהָ דְּקָתָנֵי כָּל הַמְקֻדָּשׁ מֵחֲבֵרוֹ קוֹדֵם לַחֲבֵרוֹ דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַצֶּה כו' וְכָל הָנָךְ בִּקְדִימָה מַמָּשׁ מַיְרֵי וְהָא נָמֵי לֵיכָּא לְתָרוֹצֵי דְּאִי מֵהָתָם דְּמִלְּבַד עוֹלַת הַבָּקָר הֲוָה אֲמִינָא דַּוְקָא עוֹלָה דְּקָדְמָה לְמוּסָפִין מִשּׁוּם דִּתְדִירָא וּמוּסָפִין לָא תְּדִירִי אֲבָל תְּמִידִין לְעוֹלַת נְדָבָה דְּהָוְיָא לֵיהּ נָמֵי תְּדִירָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לָא תִּקְדֹּם לְהָכִי אִצְטְרִיךְ קְרָא דְּהָעוֹלָה עוֹלָה רִאשׁוֹנָה דִּבְמְנָחוֹת פֶּרֶק הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דַּף מט. וְשָׁם) מַיְתֵי לִקְרָא דְּרָבָא אַקְדִּימָה דְּעוֹלָה לְמוּסָפִין דְּאָמְרִי' הָתָם בְּעָא מִנֵּהּ רַב חִיָּא בַּר אַבָּא מֵרַב חִסְדָּא צִבּוּר שֶׁאֵין לָהֶם תְּמִידִין וּמוּסָפִין אֵי זֶה מֵהֶם קוֹדֵם כו' וּמַסִּיק אָמַר לֵהּ תְּנֵיתוּהָ הַתְּמִידִין אֵין מְעַכְּבִין אֶת הַמּוּסָפִין וְלֹא הַמּוּסָפִין אֶת הַתְּמִידִים ה"ד אִלֵּימָא דְּאִית לֵיהּ וְלִקְדֹּם וְהָתַנְיָא מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר קוֹדֵם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר ת"ל וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְאָמַר רָבָא כו' אֶלָּא בִּדְלֵית לֵיהּ וְאִי בִּתְמִידִין וּמוּסָפִין דְּהַיּוֹם פְּשִׁיטָא שֶׁתָּדִיר קוֹדֵם אֶלָּא בְּמוּסָפִין דְּהַיּוֹם וּתְמִידִין דִּלְמָחָר אַלְמָא אַקְדִּימָה דְּעוֹלָה לְמוּסָפִין מַיְתֵי לָהּ וְתֵמַהּ דְּדָרְשַׁת הַמִּשְׁנָה הֲוָה לֵיהּ לְאֵיתוּיֵי דְּקָתָנֵי בְּהֶדְיָא מִלְּבַד עוֹלַת הַבָּקָר וּבְהַהִיא דְּשִׁלְהֵי הַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק דַּף קיא. וְשָׁם) קָשֶׁה יוֹתֵר דְּקָתָנֵי הֵבִיא אֲשָׁמוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא גְּזֵלוֹ לֹא יָצָא וּמְפָרֵשׁ בגמ' מִלְּבַד אֵיל הַכִּפּוּרִים מִכְּלָל דְּכֶסֶף קָדִים וּפָרִיךְ אֶלָּא מֵעַתָּה מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר ה"נ דְּמוּסָפִין בְּרֵישָׁא וְהָא תַּנְיָא מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר כו' וְאָמַר רָבָא הָעוֹלָה עוֹלָה רִאשׁוֹנָה וְהַשְׁתָּא הֲוָה לֵיהּ לְאֵתוּיֵי מַתְנֵי' דְּכֹל הַתָּדִיר דְּאַדְּרַבָּה מְדַכְּתִי' מִלְּבַד מִכְּלָל דְּעוֹלָה קָדְמָה וְנִרְאֶ' לְפָרֵשׁ דְּוַדַּאי מְדַכָּתִי' הָעוֹלָה נָפְקָא דְּהַקְטָרַת תָּמִיד קָדְמָה לְהַקְטָרַת מוּסָפִין דְּגַבֵּי הַקְטָרָה הוּא דַּכָּתִי' מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה הָתָם עָשׂוּי דְּדָם נִינְהוּ וְהַשְׁתָּא בב"ק לָא הֲוָה מָצֵי לַאֲתוּיֵי מַתְנֵי' דְּכָל הַתָּדִיר דְּוַדַּאי גַּבֵּי אֵיל הַכִּפּוּרִים מַשְׁמַע לְשׁוֹן מִלְּבַד דְּכֶסֶף קָדִים כֵּיוָן דְּהוּא כָּתוּב תְּחִלָּה בַּפָּרָשָׁה וַהֲדַר כְּתִיב אֵיל הַכִּפּוּרִים אֲבָל גַּבֵּי עֲשִׂיּוֹת לֵיכָּא לְמֵדַק דְּמוּסָפִין קָדְמֵי כֵּיוָן דִּכְתִיב עוֹלָה בְּרֵישָׁא וַהֲדַר עֲשִׂיָּה דְּדָם דְּמוּסָפִין אֲבָל הַקְטָרָה דְּמוּסָפִין כְּתִיב בְּרֵישָׁא לְהָכִי פָּרִיךְ שַׁפִּיר מֵהַהוּא דְּרָבָא וּמִיהוּ בְּהַהוּא דִּמְנָחוֹת וַדַּאי הֲוָה מָצֵי לַאֲתוּיֵי הַהִיא דְּכֹל הַתָּדִיר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ א:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ ט:
ג מיי׳ פד׳ מהל׳ שקלים הל׳ יא:

מסורת הש״ס

א קידושין ב:
ב מנחות עט:; שבועות יא.
ג משנה שקלים
ד משנה שקלים

גליון הש״ס

גמ' מותר תרומה לקיץ המזבח. אם לא היה מותר היו עושים נדבה שלא יהיה המזבח בטלה. רבינו יונה פ"ג דברכות:

תורה אור השלם

וּכְכַלּוֹתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וִיהוֹיָדָע אֶת־שְׁאָר הַכֶּסֶף וַיַּעֲשֵׂהוּ כֵלִים לְבֵית־יְהֹוָה כְּלֵי שָׁרֵת וְהַעֲלוֹת וְכַפּוֹת וּכְלֵי זָהָב וָכָסֶף וַיִּהְיוּ מַעֲלִים עֹלוֹת בְּבֵית־יְהֹוָה תָּמִיד כֹּל יְמֵי יְהוֹיָדָע [דברי הימים ב כד, יד]

אַךְ לֹא יֵעָשֶׂה בֵּית יְהֹוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מְזַמְּרוֹת מִזְרָקוֹת חֲצֹצְרוֹת כָּל־כְּלִי זָהָב וּכְלִי־כָסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵית־יְהֹוָה [מלכים ב יב, יד]

וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים [ויקרא ו, ה]

[א]פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאֵשֶׁת אִישׁ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאֵשֶׁת אִישׁ. אָמַר שְׁמוּאֵל: מוֹדֶה לִי אַבָּא בִּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם מַנִּיחַ בֵּיתוֹ רֵיקָן. [ב(א)]בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי. כִּי פְּלִיגִי, בְּשֶׁלֹּא שָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת. רַב אָמַר: פּוֹסְקִין, דְּהָא מְשׁוּעְבַּד לַהּ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין פּוֹסְקִין. מַאי טַעְמָא? רַב זְבִיד אָמַר: אֵימָא צְרָרֵי אַתְפְּסַהּ. רַב פָּפָּא אָמַר: חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא אָמַר לָהּ ״צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ״. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ גְּדוֹלָה, וְלָא סָפְקָה. אִי נָמֵי קְטַנָּה וְסָפְקָה. [ג(ב)]תְּנַן: מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת, חָנָן אָמַר: תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף, וְלֹא תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה. נֶחְלְקוּ עָלָיו בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וְאָמְרוּ: תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף. עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי אֶלָּא לְעִנְיַן שְׁבוּעָה, אֲבָל מְזוֹנֵי יָהֲבִינַן לַהּ! תַּרְגְּמַהּ שְׁמוּאֵל: בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת. [ד]תָּא שְׁמַע: מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת, בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים אוֹמְרִים: תִּשָּׁבַע, חָנָן אוֹמֵר: לֹא תִּשָּׁבַע. וְאִם בָּא וְאָמַר: פָּסַקְתִּי לָהּ מְזוֹנוֹת — נֶאֱמָן! הָכָא נָמֵי בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת. וְהָא ״אִם בָּא וְאָמַר״ קָאָמַר! אִם בָּא לְאַחַר שְׁמוּעָה. [ה]תָּא שְׁמַע: מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת, וְאִם בָּא וְאָמַר ״צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ״ — רַשַּׁאי. קָדְמוּ בֵּית דִּין וּפָסְקוּ — מַה שֶּׁפָּסְקוּ פָּסְקוּ. הָכָא נָמֵי בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת. [(ג)]תָּא שְׁמַע: מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת — בֵּית דִּין יוֹרְדִים לִנְכָסָיו וְזָנִין וּמְפַרְנְסִין לְאִשְׁתּוֹ, אֲבָל לֹא בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, וְלֹא דָּבָר אַחֵר! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: בְּמַשְׁרֶה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ. אִי הָכִי, בָּנָיו וּבְנוֹתָיו נָמֵי! כְּשֶׁהִשְׁרָה לָזוֹ, וְלֹא הִשְׁרָה לָזוֹ. מַאי פַּסְקָא? אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: כְּשֶׁשָּׁמְעָה בּוֹ שֶׁמֵּת בְּעֵד אֶחָד. הִיא, דְּאִי בָּעֲיָא אִינְסוֹבֵי בְּעֵד אֶחָד מָצְיָא מִינַּסְבָא — מְזוֹנֵי נָמֵי יָהֲבִינַן לַהּ. בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, דְּאִי בָּעוּ לְמֵיחַת לִנְכָסָיו בְּעֵד אֶחָד לָא מָצוּ נָחֲתִי — מְזוֹנֵי נָמֵי לָא יָהֲבִינַן לְהוּ. מַאי ״דָּבָר אַחֵר״? רַב חִסְדָּא אָמַר: תַּכְשִׁיט. רַב יוֹסֵף אָמַר: צְדָקָה. מַאן דְּאָמַר תַּכְשִׁיט, כָּל שֶׁכֵּן צְדָקָה.

פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת ב"ד יוֹרְדִין לְנִכְסֵי מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וּפוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאִשְׁתּוֹ: בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת כ"ע לָא פְּלִיגֵי דְּפוֹסְקִין דִּלְמַאי נָחוּשׁ לָהּ אִי לִצְרָרֵי הֲרֵי סוֹפָהּ לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ וְתִשָּׁבַע שֶׁלֹּא עִכְּבָה מִשֶּׁלָּהֶם כְּלוּם וְאִי לְשֶׁמָּא אָמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ וְקִבְּלָה עָלֶיהָ מִשֶּׁמֵּת אֵינָהּ מְשֻׁעְבֶּדֶת לוֹ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וא"ת וַהֲרֵי הִיא מְשֻׁעְבֶּדֶת לַיְּתוֹמִים וְאַף הֵם יֹאמְרוּ לָהּ כֵּן אַף הוּא לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר לָהּ אֶלָּא א"כ הִיא מִתְרַצָּה: צְרָרֵי צְרוֹרוֹת כְּסָפִים נָתַן בְּיָדָהּ לִמְזוֹנוֹת: חָיְישִׁי' שֶׁמָּא אָמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ וְקִבְּלָה עָלֶיהָ: אִכָּא בֵּינַיְהוּ גְּדוֹלָה הָרְאוּיָה לְהַתְפִּיסָהּ מָעוֹת וְלֹא סָפְקָה מְזוֹנוֹת בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁהֵן שְׁנֵי בַּצֹּרֶת אוֹ שֶׁאֵינָהּ בַּעֲלַת מְלָאכָה לִצְרָרֵי אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְצֵאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּכֵיוָן דְּלָא סָפְקָה לֹא קִבְּלָה עָלֶיהָ: אִכָּא בֵּינַיְהוּ גְּדוֹלָה הָרְאוּיָה לְהַתְפִּיסָהּ מָעוֹת וְלֹא סָפְקָה מְזוֹנוֹת בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁהֵן שְׁנֵי בַּצֹּרֶת אוֹ שֶׁאֵינָהּ בַּעֲלַת מְלָאכָה לִצְרָרֵי אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְצֵאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּכֵיוָן דְּלָא סָפְקָה לֹא קִבְּלָה עָלֶיהָ: אִי נָמֵי קְטַנָּה וּבַעֲלַת מְלָאכָה וְהַשָּׁנִים כְּתִקְנָן: וּסְפֵקָהּ לְרַב זְבִיד פּוֹסְקִין דְּלָא עָבִיד אִינִישׁ דְּמַתְפִּיס צְרָרֵי לִקְטַנָּה לְרַב פָּפָּא אֵין פּוֹסְקִין דְּאִיכָּא לְמֵימַר צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ לִמְזוֹנוֹתַיִךְ אָמַר לָהּ: וְאִם בָּא וְאָמַר פָּסַקְתִּי לָהּ מְזוֹנוֹת אַתְפַּסְתֵּהּ צְרָרֵי: נֶאֱמָן וּבִשְׁבוּעָה וּמַחֲזֶרֶת מַה שֶּׁנָּתְנוּ לָהּ ב"ד: לְאַחַר שְׁמוּעָה לְאַחַר שֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת בָּא: וְלֹא דָּבָר אַחֵר מְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ: בְּמַשְׁרֶה אִשְׁתּוֹ ע"י שָׁלִישׁ הֶעֱמִיד אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְזוּנָהּ וְעַכְשָׁו מָשַׁךְ הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס אֶת יָדוֹ דְּהַשְׁתָּא וַדַּאי לִצְרָרֵי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ וְלֹא לְשֶׁמָּא אָמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ לִמְזוֹנוֹתַיִךְ: אִי הָכִי דְּהִשְׁרָה אוֹתָהּ ע"י שָׁלִישׁ אַפֵּי' בָּנָיו וּבְנוֹתָיו נָמֵי דְּהָא גַּלֵּי דַּעְתֵּהּ דְּנִיחָא לֵהּ שֶׁיְּהוּ נִזּוֹנִין מִשֶּׁלּוֹ:

שֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס דִּלְמַאי נָחוּשׁ לָהּ אִי לִצְרָרֵי הֲרֵי סוֹפָהּ לִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ וְלִשָּׁבַע שֶׁלֹּא עִכְּבָה מִשֶּׁלָּהֶם כְּלוּם וְהַשְׁתָּא בָּעֵי לְמֵימַר דִּפְלִיגֵי בְּלֹא שָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת הַיְנוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה דְּאִי בִּשְׁבוּעָה אַמַּאי לֹא תִּטֹּל וְזֶה אֵינוֹ דְּהָא בְּסָמוּךְ פָּרִיךְ עַד כָּאן לָא פְּלִיגֵי אֶלָּא לִשְׁבוּעָה אֲבָל לִמְזוֹנוֹת יָהֲבִינַן לָהּ אַלְמָא לִשְׁמוּאֵל אֲפִילּוּ בִּשְׁבוּעָה אֵין לָהּ וְנִרְאֶה לְרַבִּי דְּהַיְנוּ טַעְמָא דִּבְשָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת לְכֻלֵּי עָלְמָא פּוֹסְקִין דְּאֵין כָּאן שׁוּם הוֹכָחָה לְאִשָּׁה דְּתָפְסָה צְרָרֵי וְלֹא שֶׁאָמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ אֲבָל בְּלֹא שָׁמְעוּ שֶׁמֵּת אָמַר שְׁמוּאֵל דְּאֵין פּוֹסְקִין דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא מִדְּאֵינוֹ חוֹזֵר שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה בְּשׁוּם עִנְיָן לְרַב זְבִיד בִּצְרָרֵי וּלְרַב פָּפָּא דְּאָמַר לָהּ צְאִי כו' וְהִלְכָּךְ אַפֵּי' בִּשְׁבוּעָה לָא מְהֵימְנָא. מ"ר. וְלִבִּי מְגַמְגֵּם לְפֵרוּשׁוֹ דְּפָרִיךְ בְּסָמוּךְ מֵהָא דְּתַנְיָא מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים אוֹמְרִים תִּשָּׁבַע כו' וְאִם בָּא כו' וּמְשַׁנֵּי בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת וְדֹחַק לְשַׁנּוּיֵי בָּא לְאַחַר שְׁמוּעָה וְנִמְצָא שֶׁהָיָה שֶׁקֶר מַה שֶּׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת וַהֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי בְּלֹא שָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת וּכְגוֹן דְּפַסְקֵהּ מַבָּרָא אוֹ שׁוּם אֹנֶס שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לָשׁוּב דְּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּפוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת כֵּיוָן דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא הוֹכָחָה וְאָמַר לִי רַבִּי דְּהָא מִלְּתָא לָא שְׁכִיחַ הוּא שֶׁיֶּאֱרַע אֹנֶס אוֹ יַפְסִיקוּ הַנָּהָר יוֹתֵר מִיּוֹם אוֹ יוֹמַיִם:

בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי נִרְאֶה לְרַבִּי דְּהַאי שָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת בִּשְׁנֵי עֵדִים מִדְּקָאָמַר לְקַמָּן שֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת בְּעֵד אֶחָד מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא ס"ד בִּשְׁנֵי עֵדִים וּבְקוֹל נָמֵי לֵיכָּא לְמֵימַר מִדְּפָרִיךְ לְקַמָּן ת"ש הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם כו' וּבָאָה וְאָמְרָה גֵּרְשַׁנִי בַּעֲלִי מִתְפַּרְנֶסֶת וְהוֹלֶכֶת עַד כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ וּמְשַׁנֵּי כְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת פֵּרוּשׁ שֶׁמֵּת קֹדֶם אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁאָמְרָה שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה וּפָרִיךְ מ"ש עַד כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ אֲפִלּוּ לְעוֹלָם נָמֵי וְאִי שָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת בְּקוֹל קָאָמַר מַאי קוּשְׁיָא וְכִי יֵשׁ לְהַאֲמִין הַקּוֹל הוֹאִיל וְהִיא אָמְרָה שֶׁגֵּרְשָׁהּ וְלֹא מֵת וְלָא דָּמְיָא לְהַהִיא דְּפֶרֶק הַמַּפְקִיד (ב"מ דַּף לח: וְשָׁם) שָׁבוּי שֶׁנִּשְׁבָּה רַב אָמַר אֵין מוֹרִידִים קָרוֹב לִנְכָסָיו וּשְׁמוּאֵל אָמַר מוֹרִידִין כְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דְּמוֹרִידִין וְהַהוּא שָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת הַיְנוּ בְּעֵד אֶחָד דְּאִי בִּשְׁנֵי עֵדִים מַאי חִדּוּשׁ הוּא הֲלֹא הֵם יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ וא"ת וְאַעֵד אֶחָד הֵיאַךְ מוֹרִידִין וְהִתְנַן בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה (יְבָמוֹת דַּף קטו: וְשָׁם) גַּבֵּי הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה מֵת בַּעְלִי שֶׁאֵין הָאַחִים נִכְנָסִים לַנַּחֲלָה עַל פִּיהָ וּמִדְּהִיא לָא מְהֵימְנָא עֵד אֶחָד נָמֵי לָא מְהֵימַן וְי"ל דְּהָתָם מַיְירֵי לֵירֵד וְלִמְכֹּר אֲבָל בְּהַמַּפְקִיד מַיְירֵי לֵירֵד עַל מְנָת שֶׁלֹּא לִמְכֹּר כִּדְמוֹכַח הָתָם וְהָא דְּתַנְיָא לְקַמָּן ב"ד יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וְזָנִין וּמְפַרְנְסִין אֶת אִשְׁתּוֹ אֲבָל לֹא בָּנָיו וּבְנוֹתָיו וּמוֹקְמִינַן לָהּ בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת בְּעֵד אֶחָד וְקָאָמַר בָּנָיו וּבְנוֹתָיו דְּאִי בָּעוּ מָיְחַתְּ לַנְּכָסִים בְּעֵד אֶחָד לָא מָצוּ נָחֲתִי מְזוֹנֵי נָמֵי לָא יָהֲבִינַן לְהוּ הָתָם נָמֵי לִמְכֹּר אֲבָל בְּפֵרוֹת הַגְּדֵלִים בַּשָּׂדֶה אָכְלִי לְהוּ שַׁפִּיר:

חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא אָמַר לָהּ כו' וְקִבְּלָה עָלֶיהָ וּפְטָרַתּוּ וּפָטוּר הוּא בְּכָךְ אע"ג דְּהַשְׁתָּא לֹא סָפְקָה: **קְטַנָּה** וּסְפֵקָה וא"ת הוֹאִיל וְסָפְקָה נֵימְרוּ לָהּ ב"ד צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ לִמְזוֹנוֹתַיִךְ וְלָמָּה יוֹרְדִים לִנְכָסָיו לְמַאן דְּחָיֵישׁ לִצְרָרֵי וְאִי לָא סָפְקָה א"כ הֵיכִי מָחֲלָה לְמ"ד צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ וְהָא אֵין מְחִילַת קְטַנָּה כְּלוּם וְי"ל כְּגוֹן דִּסְפֵקָה לִדְבָרִים גְּדוֹלִים וְלֹא סָפְקָה לִדְבָרִים קְטַנִּים דְּלִדְבָרִים קְטַנִּים מְהַנֵּי מְחִילָתָהּ אִי נָמֵי בִּפְעוּטוֹת דְּמִקָּחָן מִקָּח וּמַתְּנָתָן מַתָּנָה. מ"ר: **תַּרְגְּמַהּ** שְׁמוּאֵל בְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת תֵּמַהּ א"כ מַאי טַעְמָא דִּבְנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים דְּמַה לִּי דְּמֵת בְּבֵיתוֹ מַה לִּי שֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת ע"פ עֵדִים וְאֵין נִרְאֶה לְפָרֵשׁ שֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ ע"פ עֵד אֶחָד וי"ל דְּאַפֵּי' מֵת בְּבֵיתוֹ פְּלִיגֵי בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וְהָא דִּנְקַט לְמִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם רְבוּתָא נְקַט דס"ד נְחוּשׁ כ"כ לִצְרָרֵי דַּאֲפִילּוּ בִּשְׁבוּעָה לֵית לָהּ. מ"ר: **וְאִם** בָּא וְאָמַר פָּסַקְתִּי לָהּ מְזוֹנוֹת נֶאֱמָן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י אַף לְהוֹצִיא מִיָּדָהּ מַה שֶּׁנָּתְנוּ לָהּ ב"ד בִּשְׁבוּעָה דְּהָכִי מַשְׁמַע דְּאַנִּשְׁבָּעָה קָאֵי וְהַיְנוּ טַעַם דִּסְתָמָא דְּמִלְּתָא מַתְפִּיס לָהּ צְרָרֵי הִלְכָּךְ מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ בִּשְׁבוּעָה וְנִרְאֶה לְרַבִּי לְהַצְרִיכָהּ שְׁבוּעָה וּבִשְׁבוּעָה תִּגְבֶּה מַה שֶּׁלָּוְתָה וְאָכְלָה דְּאִי לָאו הָכִי לֹא תִּמְצָא מִי שֶׁיַּלְוֶה לָהּ שֶׁיֵּרְאִים לְהַפְסִיד אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁהִיא נִשְׁבַּעַת אֵין יְרֵאִים כְּלוּם שֶׁסּוֹמְכִין עָלֶיהָ שֶׁתִּשָּׁבַע. מ"ר:

וְאִם בָּא וְאָמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ רַשַּׁאי כְּלוֹמַר אִם לָוְתָה וְאָכְלָה לֹא אֶפְרַע שֶׁאִם לֹא הָיוּ מַלְוִים לְזוֹ הָיְתָה דּוֹחֶקֶת עַצְמָהּ אַף ע"ג דְּלָא סָפְקָה וְהַאי דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן לָוְתָה וְאָכְלָה עָמְדָה וּמֵאֲנָה וְדַיְקִינַן טַעְמָא דְּמֵאֲנָה הָא לֹא מֵאֲנָה יָהֲבִינַן לַהּ הָתָם שֶׁפָּסְקוּ לָהּ ב"ד: **מַאי** פְּסָקָא תֵּמַהּ לְרַבִּי אִין סְתָמָא דְּמִלְּתָא אִשְׁתּוֹ דְּחַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ מַשְׁרָה עַל יְדֵי שָׁלִישׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו דְּלָא מְחַיַּב בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶם לֹא מַשְׁרָה וְרַבֵּינוּ שִׁמְשׁוֹן מְפָרֵשׁ הַסֻּגְיָא אִי הָכִי בָּנָיו וּבְנוֹתָיו נָמֵי אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּלָא אַיְּירֵי מַתְנֵי' בְּמַשְׁרֶה אִשְׁתּוֹ ע"י שָׁלִישׁ אֶלָּא אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו סְמוּכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ נִיחָא דְּאִשְׁתּוֹ מְפַרְנְסִין הוֹאִיל וְהוּא חַיָּב לְזוּנָהּ מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ דְּשֶׁמָּא הִתְפִּיסָהּ צְרָרֵי אֵין ב"ד נִמְנָעִין מִלְּזוּנָהּ אֲבָל בָּנָיו וּבְנוֹתָיו דְּאֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן אֵין לֵירֵד לִנְכָסָיו לְפַרְנְסָם דִּבְקַל יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הִתְפִּיסָם צְרָרֵי וְהִנִּיחַ לָהֶם מָעוֹת לְפַרְנְסָם עַד שֶׁיָּשׁוּב אֲבָל הַשְׁתָּא דְּמוֹקַמְתְּ בְּמַשְׁרֶה ע"י שָׁלִישׁ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לִצְרָרֵי וּמְשַׁנֵּי בְּמַשְׁרֶה אִשְׁתּוֹ ע"י שָׁלִישׁ אֲבָל בָּנָיו סְמוּכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ וְלֹא הִשְׁרָה ע"י שָׁלִישׁ וּלְהָכִי חָיְישִׁינַן לִצְרָרֵי וּפָרִיךְ מַאי פְּסָקָא דְּזֶה אֵין רְגִילוּת דְּאִשְׁתּוֹ יַשְׁרֶה ע"י שָׁלִישׁ וּבָנָיו יִהְיוּ סְמוּכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ:

מסורת הש"ס

א בבא מציעא לח:

ב משנה כתובות; לעיל פח:; לעיל קד:

ג לעיל מח.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' אישות הל' טז, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' ה:

ב מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יט, טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' ו:

ג מיי' פי"ב מהל' אישות הל' טז, טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' ה:

ד מיי' פי"ב מהל' אישות הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' ז:

ה מיי' פי"ב מהל' אישות הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' יא:

צְדָקָה. מַאן דְּאָמַר צְדָקָה — אֲבָל תַּכְשִׁיט יָהֲבִינַן לַהּ, דְּלָא נִיחָא לֵיהּ דְּתִינַּוֵול. [א](א)תָּא שְׁמַע: הַיְּבָמָה — שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים נִיזּוֹנֶת מִשֶּׁל בַּעְלָהּ, מִיכָּן וְאֵילָךְ, אֵינָהּ נִיזּוֹנֶת לֹא מִשֶּׁל בַּעְלָהּ וְלֹא מִשֶּׁל יָבָם. עָמַד בַּדִּין וּבָרַח — נִיזּוֹנֶת מִשֶּׁל יָבָם. אָמַר לְךָ שְׁמוּאֵל: לְמַאי נֵיחוּשׁ לַהּ לְהַאי? אִי מִשּׁוּם צְרָרֵי — לָא מִיקָּרְבָא דַּעְתֵּיהּ לְגַבַּהּ, אִי מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ — לָא מִשְׁתַּעְבְּדָא לֵיהּ. [ב](ב)תָּא שְׁמַע: הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאת וְאָמְרָה "מֵת בַּעְלִי", רָצְתָה — נִיזּוֹנֶת, רָצְתָה — גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ. "גֵּירְשַׁנִי בַּעֲלִי" — מִתְפַּרְנֶסֶת וְהוֹלֶכֶת עַד כְּדֵי כְתוּבָּתָהּ. הָכָא נָמֵי כְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת. וּמַאי שְׁנָא עַד כְּדֵי כְתוּבָּתָהּ? דְּאִיהִי הִיא דְּאַפְסֵידָה אַנַּפְשַׁהּ. [גד]תָּא שְׁמַע: כֵּיצַד אָמְרוּ מְמָאֶנֶת אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת? אִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ — שֶׁהֲרֵי בַּעְלָהּ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹת. אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, לָוְתָה וְאָכְלָה עָמְדָה וּמֵיאֲנָה. טַעְמָא דְּמֵיאֲנָה, הָא לֹא מֵיאֲנָה — יָהֲבִינַן לַהּ! אָמַר לְךָ שְׁמוּאֵל: הָכָא לְמַאי נֵיחוּשׁ לַהּ? אִי מִשּׁוּם צְרָרֵי — לִקְטַנָּה לָא מַתְפֵּיס, וְאִי מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ — קְטַנָּה לָא סְפָקָה. מַאי הֲוָה עֲלַהּ? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי בְּבֵית שְׁעָרִים וּפָסַק לָהּ מְזוֹנוֹת. לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּצִפּוֹרִי, וְלֹא פָּסַק לָהּ מְזוֹנוֹת. תָּהֵי בַּהּ רַבִּי יוֹחָנָן: וְכִי מָה רָאָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁלֹּא פָּסַק לָהּ מְזוֹנוֹת? הָא לֹא נֶחְלְקוּ בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וְחָנָן אֶלָּא לְעִנְיַן שְׁבוּעָה, אֲבָל מְזוֹנֵי יָהֲבִינַן לַהּ! אֲמַר לֵיהּ רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא: כְּבָר תַּרְגְּמַהּ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל בְּבָבֶל כְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת. אֲמַר לֵיהּ: פַּתְרִיתוּ בַּהּ כּוּלֵּי הַאי? כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי בְּבֵית שְׁעָרִים, וְלֹא פָּסַק לָהּ מְזוֹנוֹת. לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּצִיפּוֹרִי, וּפָסַק לָהּ מְזוֹנוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מָה רָאָה רַבִּי שֶׁלֹּא פָּסַק לָהּ? דְּהָא לֹא נֶחְלְקוּ חָנָן וּבְנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים אֶלָּא לְעִנְיַן שְׁבוּעָה, אֲבָל מְזוֹנוֹת יָהֲבִינַן לַהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא: כְּבָר תַּרְגְּמַהּ שְׁמוּאֵל בְּבָבֶל כְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת. אֲמַר לֵיהּ: פַּתְרִיתוּ בַּהּ כּוּלֵּי הַאי? (ג)וְהִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב, וּפוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאֵשֶׁת אִישׁ. וְהִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב הוּנָא אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ "אֵינִי נִיזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה". [הו]וְהִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב זְבִיד בְּקוּנְיָא. דְּאָמַר רַב זְבִיד: הָנֵי מָאנֵי דְקוּנְיָא — חִיוָּרֵי וְאוּכָּמֵי שְׁרוּ. [ח]יְרוּקֵי אֲסִירֵי. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלֵית בְּהוּ קַרְטוּפָנֵי, אֲבָל אִית בְּהוּ קַרְטוּפָנֵי — אֲסִירֵי. (ד)מַתְנִי׳ מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם, וְעָמַד אֶחָד וּפִירְנֵס אֶת אִשְׁתּוֹ, חָנָן אוֹמֵר: אִיבֵּד אֶת מְעוֹתָיו. [ט]נֶחְלְקוּ עָלָיו בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וְאָמְרוּ: יִשָּׁבַע כַּמָּה הוֹצִיא וְיִטּוֹל. אָמַר רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס כְּדִבְרֵיהֶם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: יָפֶה אָמַר חָנָן, הִנִּיחַ מְעוֹתָיו עַל קֶרֶן הַצְּבִי. (ה)גְּמָ׳ תְּנַן הָתָם: הַמּוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ —

שׁוֹקֵל

צְדָקָה אֵין ב"ד פּוֹסְקִין צְדָקָה לַעֲנִיִּים מִנְּכָסָיו בִּזְמַן שֶׁשְּׁאָר בְּנֵי הָעִיר פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶן צְדָקָה: תַּכְשִׁיט בְּשָׁמִים לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶן אִשְׁתּוֹ: שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לֹא לְהִנָּשֵׂא וְלֹא לְהִתְיַבֵּם נִזּוֹנֶת מִשֶּׁל בַּעֲלָהּ: עָמַד בַּדִּין וְאָמְרָה לוֹ כְּנוֹס אוֹ חֲלוֹץ: רָצְתָה נִזּוֹנֶת כו' שֶׁהָאִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר מֵת בַּעְלִי וְתִנָּשֵׂא וּכְשֵׁם שֶׁנֶּאֱמֶנֶת לִנָּשֵׂא כָּךְ נֶאֱמֶנֶת לִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת יְבָמוֹת מִסֵּפֶר כְּתֻבָּתָהּ נִלְמַד לִכְשֶׁתִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר תִּטְּלִי מַה שֶּׁכָּתוּב לִיכִי: מִתְפַּרְנֶסֶת וְהוֹלֶכֶת כו' כְּתֻבָּה לָא גָּבְיָא שֶׁמָּא לֹא גֵּרְשָׁהּ וּבְגֵרוּשִׁין לֹא הֶאֱמִינוּהָ אֲבָל מְזוֹנֵי יָהֲבִינַן לַהּ וּבְפִרְעוֹן כְּתֻבָּה מִמָּה נַפְשָׁךְ אִם גֵּרְשָׁהּ הֲרֵי נָטְלָתַן בִּכְתֻבָּתָהּ וְאִם לָאו הֲרֵי הוּא חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ: אִיהִי הִיא דְּאַפְסְדָה אַנַּפְשָׁהּ שֶׁאָמְרָה גֵּרְשַׁנִי וּגְרוּשָׁה אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת וְכִי תֵּימָא כֵּיוָן דִּשְׁמָעָה שֶׁמֵּת תִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָהּ יַחַד אִין הָכִי נָמֵי וְהַאי דְּקָאָמַר מִתְפַּרְנֶסֶת וְהוֹלֶכֶת אִם אֵינָהּ רוֹצָה לִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ דִּסְבוּרָה שֶׁמָּא לֹא מֵת וְנוֹחַ לָהּ לִטֹּל לְשֵׁם מְזוֹנוֹת שֶׁאִם יָבֹא בַּעְלָהּ תְּהֵא כָּל כְּתֻבָּתָהּ קַיֶּמֶת וּמִתְפַּרְנֶסֶת עַד כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ וְתוּ לָא יָהֲבִינַן לַהּ: מָאנֵי דְּקֻנְיָא כְּלֵי חֶרֶס שֶׁמְּחַפִּין עֲלֵיהֶם עוֹפֶרֶת שֶׁקּוֹרִין פלומבלי"ר בְּלַעַ"ז: חִוָּרֵי שָׁרוּ לְפִי שֶׁהָעוֹפֶרֶת מַחֲלִיק אֶת הַחֶרֶס וְאֵינוֹ מַנִּיחוֹ לִבְלֹעַ אֲבָל הַיְּרֻקִּים מְעֹרָב צָרִיף שֶׁקּוֹרִין אלו"ם בְּתוֹךְ הָעוֹפֶרֶת וְהוּא עַז וּמְחַלְחֵל אֶת הַחֶרֶס וּבוֹלֵעַ וְהָכִי אָמְרִי' בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף לג:) דְּמִצָּרְפִי וּבָלְעִי: יְרוֹקֵי אֲסִירֵי לְעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח וְגִעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְיֵין נֶסֶךְ: קַרְטוּפַנָּא בִּקּוּעֵי קירויני"ש בְּלַעַ"ז: מַתְנֵי' חָנָן אוֹמֵר אִבֵּד אֶת מְעוֹתָיו שֶׁלֹּא אָמַרְתִּי לְךָ הַלְוֵנִי וַאֲנִי אֶפְרַע אֲבָל אִם הִלְוָה אֶת הָאִשָּׁה מָעוֹת לִמְזוֹנוֹתֶיהָ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁלֵּם לוֹ הוּא תּוֹבְעָהּ וְהִיא תּוֹבַעַת הַבַּעַל וִישַׁלֵּם כִּדְאָמַר לְעֵיל בִּמְמָאֶנֶת וְלָוְתָה וְאָכְלָה וְעָמְדָה וּמֵאֲנָה טַעְמָא דְּמֵאֲנָה הָא לֹא מֵאֲנָה מְשַׁלֵּם:

עָמַד בַּדִּין וּבָרַח בְּפֶרֶק הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מא: וְשָׁם) פרש"י דַּוְקָא בָּרַח אֲבָל חָלָה הוּא אוֹ חָלְתָה הִיא לֹא מַשְׁמַע לְפִי דְּבָרָיו דִּקְנָס הוּא וְתֵמַהּ אִם כֵּן מַאי קָפָרֵיךְ הוֹאִיל וּמִשּׁוּם קְנָס מִתְפַּרְנֶסֶת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִי חָיְשִׁינַן כְּלֵי הַאי לִצְרָרֵי כִּדְחָיֵשׁ שְׁמוּאֵל לֹא הָיָה לְקָנְסוֹ כָּל כָּךְ ור"ח פֵּרֵשׁ שֶׁמָּצָא בַּיְרוּשַׁלְמִי בְּרֵישׁ אַף ע"פ דְּבָרַח לָאו דַּוְקָא אֶלָּא ה"ה חָלָה דְּנִזּוֹנֶת מִשֶּׁלּוֹ וא"ת וְהָא אָמְרִינַן חָלָה הוּא אוֹ הִיא אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת לְחַד לִשָּׁנָא גַּבֵּי הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ יֵשׁ לוֹמַר שָׁאנֵי הָכָא שֶׁהָיָה לוֹ לִכְנֹס מִיָּד אַחַר הַגָּעַת הַזְּמַן אַחַר שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲבָל הָתָם כְּשֶׁהִתְחִיל חָלְיוֹ לִפְנֵי שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מַאי הֲוָה לֵהּ לְמֶעְבַּד וּמִיהוּ קָשֶׁה אִי בְּחָלָה נָמֵי מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת אַמַּאי אָמְרִי' בְּסָמוּךְ דְּלָא מִשַּׁעְבְּדָא לֵיהּ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וי"ל דִּבְחָלָה נָמֵי קָנְסִינַן לֵיהּ מִשּׁוּם דְּלָא כָּנַס מִיָּד אַחַר שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְאַחַר שֶׁעָמַד בְּדִין מִיָּד וְאִם תֹּאמַר לפרש"י דִּמְפָרֵשׁ דַּוְקָא בָּרַח אֲבָל חָלָה לֹא בפ"ק (דַּף ב.) דְּמִבַּעְיָא לָן חָלָה מַהוּ אַמַּאי לָא פָּשֵׁיט מֵהָכָא דְּאָמְרִי' דַּוְקָא בָּרַח אֲבָל חָלָה לֹא וְכָל שֶׁכֵּן הוּא דְּהָא הָכָא דְּאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת אַף עַל פִּי שֶׁפָּשַׁע קְצָת שֶׁהָיָה לוֹ לְכָנְסָהּ מִיָּד אַחַר שֶׁעָמַד בַּדִּין אֲבָל הָתָם חָלָה קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן מַאי הֲוָה לֵהּ לְמֶעְבַּד דְּעַל כָּרְחִין בְּהָכִי מַיְירֵי דְּאִי חָלָה הוּא אַחַר כָּךְ פְּשִׁיטָא דְּאֵין לְהַפְסִידָהּ וְאִיכָּא לְמֵימַר דִּיבָמָה שָׁאנֵי דְּלָאו אֲגִידָא בֵּהּ כְּלֵי הַאי כְּמוֹ אֲרוּסָתוֹ וְאֵינָהּ עוֹמֶדֶת כָּל כָּךְ לְכָנְסָהּ לָא מְחַיֵּב מְזוֹנוֹת כְּלֵי הַאי וּמִיהוּ קָשֶׁה לְפֵרוּשׁ רַשִׁ"י דְּעַל כָּרְחִין מוּקֵי הַאי בָּרַח שֶׁלֹּא מֵחֲמַת מְרָדִין אֶלָּא מֵחֲמָתָהּ דְּאִי לָאו הָכִי הַיְנוּ חָלָה וְאִם כֵּן מַאי קָפָרֵיךְ הָכָא לְמ"ד אֵין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאֵשֶׁת אִישׁ הֲרֵי הָכָא לֹא שַׁיָּךְ הַתְפָּסַת צְרָרֵי הוֹאִיל וּמֵחֲמָתָהּ בָּרַח: **הָנֵי** מָאנֵי דְּקֻנְיָא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס פלומי"ר בְּלַעַ"ז כְּלִי חֶרֶס שֶׁמַּתִּיכִין לְתוֹכוֹ עוֹפֶרֶת וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דִּבְזְבָחִים פֶּרֶק אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן (זְבָחִים דַּף נד) גַּבֵּי עֲשִׂיַּת מִזְבֵּחַ תַּנְיָא מֵבִיא סִיד וְקֻנְיָא וּמְמַחֶה וְשׁוֹפֵךְ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אֵבֶר שֶׁהוּא לְשׁוֹן בָּרַיְתָא וְעוֹד אָמַר רַבִּי מִדְּמַסִּיק עֲלַיְהוּ בפ"ב דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף לג: וְשָׁם) וּבְפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף ל: וְשָׁם) מִשּׁוּם דְּמִצָּרְפִי פֵּרוּשׁ שֶׁמְּעֹרָב בָּהֶם צָרִיף שֶׁקּוֹרִין אלו"ם בְּלַעַ"ז עַל כֵּן נִרְאֶה כִּדְפֵרֵשׁ הֶעָרוּךְ דְּקֻנְיָא הַיְנוּ כְּלִי חֶרֶס הַמְחֻפֶּה בְּהַתָּכַת זְכוּכִית וּלְהָכִי מַסִּיק עֲלֶיהָ דְּמִצָּרְפִי מִשּׁוּם דִּזְכוּכִית תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ מִן הַחוֹל וּבְאוֹתוֹ חוֹל מְעֹרָב צָרִיף וּלְהָכִי בָּלְעִי וְכֵן מוֹרֶה רַבֵּינוּ תָּם בְּאוֹתָם פלומי"ר שֶׁלָּנוּ שֶׁמַּתִּיכִין לְתוֹכָן עוֹפֶרֶת אֵינָן נֶאֱסָרִין ביי"נ יוֹתֵר מִשְּׁאָר כְּלֵי חֶרֶס וְעוֹד מְדַקְדֵּק ר"ת אַף אִם הָיָה כֻּלּוֹ מְעוּפֶּרֶת לֹא הָיָה נֶאֱסַר וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא עוֹפֶרֶת מְעַט יֵאָסֵר אֲבָל בְּהַתָּכַת זְכוּכִית נִיחָא דְּאַפֵּי' כֻּלָּן שֶׁל זְכוּכִית אֵינוֹ נֶאֱסָר לְפִי שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל הֵיטֵב וְאֵינוֹ נִבְלָע אֲבָל קֻנְיָא לֹא נִתְבַּשֵּׁל כָּל כָּךְ וּבָלַע טְפֵי: **יְרוֹקֵי** פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס לְעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח וְגִעוּלֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וְיֵין נֶסֶךְ וְלֹא מִשּׁוּם דְּאִצְטְרִיךְ לְמִפְסַק הֲלָכָה כְּרַב זְבֵד לְעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח דְּהָא מֵרִימֶר דִּפְלִיג עָלֶיהָ וְשָׁרֵי יְרוֹקֵי דַּוְקָא לְעִנְיַן יֵין נֶסֶךְ אֲבָל לְעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח מוֹדֶה דַּאֲסִירֵי אַפֵּי' חִוָּרֵי כִּדְאִיתָא בְּהֶדְיָא בְּפֶ' אֵין מַעֲמִידִין (ע"ז דַּף לג:) וּמְפָרֵשׁ הָתָם טַעְמָא דְּתַשְׁמִישׁוֹ בְּחַמִּין: **חָנָן** אוֹמֵר אִבֵּד מְעוֹתָיו לֵיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי מֵהָא דְּקַיְמָא לָן (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת פ.) הַיּוֹרֵד לְתוֹךְ שָׂדֶה שֶׁל חֲבֵרוֹ וּנְטָעָהּ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת דְּשָׁמִין לוֹ כְּאָרִיס וּלְבוֹנֶה חֻרְבָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ דְּנוֹתֵן לוֹ מַה שֶּׁהֱנָהוּ (ב"מ קא. ע"ש) דְּהָתָם הַשֶּׁבַח בְּעֵין הוּא וְדִין הוּא שֶׁיִּטֹּל אֲבָל הָכָא לֹא הִשְׁבִּיחַ לוֹ שׁוּם שֶׁבַח נְכָסִים אֶלָּא שֶׁהִצִּילוֹ מִגְּבִיַּת בַּעַל חוֹבוֹ וְלָא מִידֵּי יָהֵיב לֵיהּ וַהֲוָה כְּמַבְרִיחַ אֲרִי מִנִּכְסֵי חֲבֵרוֹ דאע"ג דִּמְהַנֶּה אוֹתוֹ לֹא מִתְחַיֵּב מִידֵּי כִּדְמַסִּיק בִּנְדָרִים בְּאֵין בֵּין הַמֻּדָּר (דַּף לג:) וא"ת הָא אָמְרִי' בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ דַּף צג:) שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁהָיָה לוֹ לְקַדֵּם בְּרוֹעִים וּבְמַקְלוֹת וְלֹא קִדֵּם חַיָּב וּמְפָרֵשׁ שׁוֹמֵר חִנָּם בְּחִנָּם שׁוֹמֵר שָׂכָר בְּשָׂכָר וּמַסִּיק דְּחוֹזֵר וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבַּיִת מַשְׁמַע דְּשׁוֹמֵר חִנָּם נָמֵי אִם קָדַם בְּרוֹעִים וּבְמַקְלוֹת בְּשָׂכָר חוֹזֵר וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבַּיִת וְאַמַּאי אַבְרוּחֵי אַרְיָא בְּעָלְמָא הוּא וְכֵן הָא דִּתְנַן בְּפֶ' אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דַּף לא: וְשָׁם) הָיָה בָּטֵל מִסֶּלַע לֹא יֹאמַר לוֹ תֵּן לִי סֶלַע אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה דִּבְטִיל מִנָּהּ וּפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁאִם הָיָה עוֹסֵק בִּמְלָאכָה חֲמוּרָה וְנוֹטֵל שָׂכָר מְרֻבֶּה כַּמָּה הָיָה פּוֹחֵת מִשְּׂכָרוֹ וְיַעֲסֹק בִּמְלָאכָה קַלָּה כְּמוֹ הֲשָׁבַת אֲבֵדָה וְכָךְ יִתְּנוּ לוֹ וְאַמַּאי אַבְרוּחֵי אַרְיָא בְּעָלְמָא הוּא וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ תָּם דְּדַוְקָא בִּמְפַרְנֵס אֶת אִשְׁתּוֹ קָאָמַר חָנָן לְפִי שֶׁיְּכוֹלָה לְצַמְצֵם וּלְהִתְפַּרְנֵס בְּדֹחַק אֲבָל שְׁאָר פּוֹרֵעַ לוֹ חוֹבוֹ לֹא כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְקַמָּן לָא קַשְׁיָא מִידֵּי וְאוֹמֵר רַבִּי כִּי מִן הַדִּין הָיָה וַדַּאי פָּטוּר כִּדְמַשְׁמַע הָכָא אֶלָּא תַּקָּנַת חֲכָמִים הָתָם שֶׁיְּשַׁלְּמוּ לוֹ כְּדֵי שֶׁיָּשִׁיב אֲבֵדָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְכֵן בְּקָדַם בְּרוֹעִים וּבְמַקְלוֹת בְּשָׂכָר דְּחוֹזֵר וְנוֹטֵל שָׂכָר מִבַּעַל הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁיַּעֲסֹק לְהַבְרִיחַ אֶת הָאֲרִי וְאַפֵּי' עוֹלֶה הַשָּׂכָר כְּדֵי דְּמֵיהֶן נָפְקָא מִנַּהּ לְכַשְׁרָא דְּחֵוְתָא אֲבָל פּוֹרֵעַ חוֹבוֹ וְעָמַד אַחֵר וּפִרְנֵס אֶת אִשְׁתּוֹ לָמָּה לָנוּ לַעֲשׂוֹת תַּקָּנָה עַל זֶה וּמֵהַאי טַעְמָא נָמֵי הָא דְּאָמַר בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין נח:) הַבָּא מֵחֲמַת חוֹב וּמֵחֲמַת אַנְפָּרוּת אֵין בּוֹ מִשּׁוּם סִיקָרִיקוֹן פֵּרוּשׁ אִם שֶׁהָתָה בְּיָדוֹ י"ב חֹדֶשׁ אֵין נוֹתֵן רְבִיעַ לַבְּעָלִים וְיַחֲזִיק בַּקַּרְקָעוֹת אֶלָּא מַחֲזִיר לוֹ הַקַּרְקַע נִרְאֶה לְרַבִּי דְּלָא בְּחִנָּם מַחֲזִיר אֶלָּא מְשַׁלֵּם לוֹ מַה שֶּׁהוֹצִיא לְהוֹצִיאָהּ מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְרַבֵּינוּ גֵּרְשׁוֹן פֵּי' בִּתְשׁוּבוֹתָיו כְּמוֹ כֵן דאע"ג דְּלָא הָוֵי אֶלָּא כְּמַבְרִיחַ אֲרִי בְּעָלְמָא יֵשׁ לוֹ לְשַׁלֵּם מִדֵּי דַּהֲוָה אַקֹּדֶם בְּרוֹעִים וּבְמַקְלוֹת בְּשָׂכָר וְגַבֵּי מֵשִׁיב אֲבֵדָה דאל"כ אֵין לְךָ אָדָם מַצִּיל שֶׁל חֲבֵרוֹ מִיַּד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלֹא כְּפֵי' הַקּוּנְטְרֵס שֶׁפֵּרֵשׁ בְּגִטִּין שֶׁמַּחֲזִיר לוֹ בְּחִנָּם וא"ת וְהָא דִּתְנַן בְּהַגּוֹזֵל בָּתְרָא (ב"ק דַּף קטו:) שָׁטַף נָהָר חֲמוֹרוֹ וַחֲמוֹר חֲבֵרוֹ שֶׁלּוֹ יָפֶה מָנֶה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ מָאתַיִם וְהִנִּיחַ זֶה אֶת שֶׁלּוֹ וְהִצִּיל אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ וְאַמַּאי דְּמֵי חֲמוֹרוֹ הָיָה לוֹ לְשַׁלֵּם וְהָיָה רַבִּי רוֹצֶה לוֹמַר דְּמִשּׁוּם הָכִי אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ דְּמַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁבַּעַל הַחֲמוֹר בְּפָנָיו וְכִי עָשׂוּ חֲכָמִים תַּקָּנָה ה"מ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו אֲבָל בְּפָנָיו לֹא וְקָשֶׁה א"כ אַפֵּי' שְׂכָרוֹ לֹא יְהֵא לוֹ דְּהָא תְּנַן בְּפֶ' הַכּוֹנֵס (בָּבָא קַמָּא דַּף נח. וְשָׁם) נָפְלָה לְגִנָּה וְנֶהֱנֵית מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית וּמְפָרֵשׁ רַב בַּגְּמָרָא אַפֵּי' נֶחְבְּטָה דס"ד מַבְרִיחַ אֲרִי מִנִּכְסֵי חֲבֵרוֹ וּמַה שֶּׁנֶּהֱנֵית נָמֵי לָא מְשַׁלֵּם קמ"ל וּפָרִיךְ אֵימָא ה"נ וּמְשַׁנֵּי מַבְרִיחַ אֲרִי מִנִּכְסֵי חֲבֵרוֹ מִדַּעְתּוֹ וְהַאי שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ א"נ מַבְרִיחַ אֲרִי לֵית לֵהּ פְּסֵדָא הַאי אִית לֵהּ פְּסֵדָא וּמַשְׁמַע לִשָּׁנָא קַמָּא מִדַּעְתּוֹ אע"ג דְּאִית לֵיהּ פְּסֵידָא פָּטוּר וְעַל כָּרְחִין לֹא אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ כֵּן מֵהַהִיא דְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דַּף לא:) וּדְהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (שָׁם דַּף צג:) אֶלָּא הָכִי פֵּרוּשׁוֹ מַבְרִיחַ אֲרִי מִדַּעְתּוֹ הֵיכָא דְּלֵית לֵיהּ פְּסֵידָא הַאי שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ לָאו מִשּׁוּם דְּאִי לָא הָוֵי פְּסֵידָא יְהֵא חַיָּב דִּפְשִׁיטָא אִם נֶחְבְּטָה וְלֹא נִתְקַלְקְלוּ הַפֵּרוֹת לָמָּה יְהֵא חַיָּב אֶלָּא כְּלוֹמַר הַאי שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ שֶׁעַל כָּרְחוֹ הוּא מַבְרִיחַ אֲרִי וְאִם דּוֹחֲקִים אֶת הָאָדָם עַל כָּרְחוֹ לְהַבְרִיחַ אֶת הָאֲרִי מִמִּצְרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אע"ג דְּלֵית לֵיהּ פְּסֵידָא חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ שְׂכַר טָרְחוֹ וְהַשְׁתָּא בְּהַהִיא דְּהַגּוֹזֵל בָּתְרָא אִם נְפָרֵשׁ דִּדְמֵי חֲמוֹרוֹ אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם לְפִי שֶׁהוּא בְּפָנָיו אַלְמָא חָשְׁבִינַן כְּאִלּוּ לֵית לֵהּ פְּסֵידָא א"כ לֹא יְהֵא לוֹ אַפֵּי' שְׂכָרוֹ כֵּיוָן דְּמִדַּעְתּוֹ הוּא וְלֵית לֵיהּ פְּסֵידָא עַל כֵּן נִרְאֶה לְרַבִּי דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּאֵינוֹ מְשַׁלֵּם דְּמֵי חֲמוֹרוֹ שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיְּהֵא חַיָּב לְשַׁלֵּם אֶלָּא מָה שֶׁהוּא מְהַנֶּה אוֹתוֹ וְאֵינוֹ מְהַנֶּה אוֹתוֹ אֶלָּא כְּדֵי שְׂכָרוֹ שֶׁהֲרֵי גַּם הוּא הָיָה מוֹצֵא לְהַצִּיל בִּכְדֵי שְׂכָרוֹ דְּעַל כָּרְחָךְ מַיְירֵי שֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל שֶׁלֹּא יִזְכֶּה אוֹתוֹ מִן הֶהֶפְקֵר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' טו, סמג עשין כא, טוש"ע אה"ע סי' קס סעי' א:

ב מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כד, סמג עשין כא, טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' יז:

ג מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ה, סמג עשין נא, טוש"ע אה"ע סי' קטו סעי' ה:

ד מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יט, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' ג:

ה מיי' פה' מהל' חמץ ומצה הל' כה:

ו מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הל' ב, סמג לאוין עה, סמג לאוין קמח, טוש"ע יו"ד סי' קכב סעי' א:

ז מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' יט, טור יו"ד סי' קכה:

ח מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' יט, סמג לאוין קמח, טוש"ע יו"ד סי' קכה סעי' ו:

ט מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יט, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' ח:

מסורת הש"ס

א תוספתא יבמות; יבמות מא:

ב יבמות קב:; משנה יבמות; תוספתא יבמות; יבמות קיח:

ג לעיל פג:; לעיל עו:; בבא קמא ח:; גיטין עז:; בבא בתרא מט:

ד נדרים לג:

ה משנה נדרים; נדרים לג:

[א][ב]שׁוֹקֵל לוֹ אֶת שִׁקְלוֹ, וּפוֹרֵעַ אֶת חוֹבוֹ, וּמַחֲזִיר לוֹ אֲבֵידָתוֹ. וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין שָׂכָר — תִּפּוֹל הֲנָאָה לַהֶקְדֵּשׁ. [ג]בִּשְׁלָמָא שׁוֹקֵל לוֹ אֶת שִׁקְלוֹ — מִצְוָה קָעָבֵיד. דִּתְנַן: תּוֹרְמִין עַל הָאָבוּד וְעַל הַגָּבוּי וְעַל הֶעָתִיד לִגָּבוֹת. וּמַחֲזִיר לוֹ אֲבֵידָתוֹ נָמֵי מִצְוָה קָעָבֵיד. אֶלָּא פּוֹרֵעַ לוֹ אֶת חוֹבוֹ, הָא קָמִשְׁתָּרְשִׁי לֵיהּ! [ד]אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: הָא מַנִּי? חָנָן הִיא, דְּאָמַר: אִיבֵּד אֶת מְעוֹתָיו. וְרָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, שֶׁלָּוָה עַל מְנָת שֶׁלֹּא לִפְרוֹעַ. (א)בִּשְׁלָמָא רָבָא לָא אָמַר כְּרַב אוֹשַׁעְיָא: דְּמוֹקֵים לַהּ כְּרַבָּנַן. אֶלָּא רַב אוֹשַׁעְיָא, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרָבָא? אָמַר לָךְ רַב אוֹשַׁעְיָא: נְהִי דַּהֲנָאָה לֵית לֵיהּ,

כִּיסוּפָא

גְּמ' שׁוֹקֵל לוֹ אֶת שִׁקְלוֹ שׁוֹקֵל בִּשְׁבִילוֹ שֶׁקֶל שֶׁהוּא חַיָּב לְכָל שָׁנָה לְקָרְבְּנוֹת צִבּוּר: וּפוֹרֵעַ לוֹ אֶת חוֹבוֹ אִם חַיָּב מָמוֹן לְנוֹשֶׁה מֻתָּר לָזֶה שֶׁיִּפְרָעֶנּוּ בִּשְׁבִילוֹ: וּמַחֲזִיר לוֹ אֲבֵדָתוֹ אִם רָאָה חֲמוֹרוֹ תּוֹעֶה מֻתָּר לַהֲשִׁיבוֹ: בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין שָׂכָר עַל טֹרַח הַשְׁבָתָהּ: תִּפֹּל הֲנָיַת הַשָּׂכָר לַהֶקְדֵּשׁ שֶׁהֲרֵי שְׁנֵיהֶן מֻדָּרִין בַּהֲנָאָה זֶה מִזֶּה: מִצְוָה קָא עֲבִיד כְּלוֹמַר מִצְוָה בְּעָלְמָא קָא עֲבִיד וְאֵינוֹ מְהַנֵּהוּ לָזֶה שֶׁאִם לֹא שָׁקַל עָלָיו לֹא הִפְסִיד כְּלוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בַּקָּרְבָּנוֹת: דִּתְנַן תּוֹרְמִין אֶת הַלִּשְׁכָּה בְּשָׁלֹשׁ קֻפּוֹת: עַל הָאָבוּד אַף עַל מִי שֶׁשָּׁלַח שִׁקְלוֹ וְאָבַד: וְעַל הַגָּבוּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ כָּאן: וְעַל הֶעָתִיד לִגְבּוֹת וַאֲפִלּוּ לֹא נִגְבֶּה לְאַחַר מִכָּאן יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בִּתְרוּמָה וּבַקָּרְבָּנוֹת אֶלָּא שֶׁחִסֵּר מִצְוָה נִמְצָא שְׂכַר הַמִּצְוָה עַל הַנּוֹתֵן: מִשְׁתַּרְשֵׁי לֵיהּ מַרְוִיחוֹ: חָנָן הִיא דְּאָמַר אִבֵּד מְעוֹתָיו זֶה שֶׁפִּרְנֵס אֶת אֵשֶׁת חֲבֵרוֹ וְנִתְכַּוֵּן לְשֵׁם הַלְוָאָה שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ בַּעְלָהּ אִבֵּד מְעוֹתָיו וְאֵין יָכוֹל לוֹמַר לוֹ אֶת חוֹבְךָ פָּרַעְתִּי שַׁלֵּם לִי וְהוּא הַדִּין נָמֵי לְכָל חוֹב שֶׁעָלָיו וְעָמַד חֲבֵרוֹ וּפְרָעוֹ וְזֶה לֹא אָמַר לוֹ הַלְוֵנִי אֵינוֹ חַיָּב לוֹ כְּלוּם וְכֵיוָן דְּאִילּוּ פְּרָעָהּ לְשֵׁם הַלְוָאָה לָאו הַלְוָאָה הִיא כִּי פְּרָעָהּ נָמֵי לְשֵׁם מְחִילָה לָאו מִידִי יָהֵיב לֵיהּ: אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבָּנָן דְּאָמְרִי חַיָּב אע"פ שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ הַלְוֵנִי וְגַבֵּי שְׁאָר חוֹב נָמֵי חַיָּב לְשַׁלֵּם וְכִי מֵחֵיל אָסוּר בְּמֻדַּר הֲנָאָה וְהָכָא דְּקָתָנֵי פּוֹרֵעַ לוֹ אֶת חוֹבוֹ בְּשֶׁלָּוָה זֶה תְּחִלָּה הַלְוָאָה מִן הַמַּלְוֶה עַל מְנָת שֶׁלֹּא לִפְרֹעַ עַד שֶׁיִּרְצֶה לֹא יוּכַל הַנּוֹשֶׁה לְלַחֲצוֹ הִלְכָּךְ לָאו מִידִי יָהֵיב לֵיהּ:

וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין שָׂכָר תְּפֹל הַהֲנָאָה לַהֶקְדֵּשׁ בְּפ' אֵין בֵּין הַמֻּדָּר (נְדָרִים דַּף לג:) מוּקֵי לָהּ בֵּין בְּשֶׁנִּכְסֵי שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין זֶה עַל זֶה מִשּׁוּם הָכִי תְּפֹל הֲנָאָה לַהֶקְדֵּשׁ דְּלָא מָצֵי מַחֲזִיר לִטֹּל שָׂכָר וְלָא מָצֵי בַּעַל אֲבֵדָה לְעַכְּבוֹ בֵּין בְּשֶׁנִּכְסֵי מַחֲזִיר דַּוְקָא אֲסוּרִין עַל בַּעַל אֲבֵדָה וְלֹא נִכְסֵי בַּעַל אֲבֵדָה אֲסוּרִין עַל הַמַּחֲזִיר וְאִם אֵין הַמַּחֲזִיר רוֹצֶה לְקַבֵּל שָׂכָר בַּעַל אֲבֵדָה אֵינוֹ יָכוֹל לְעַכְּבוֹ וְתִפֹּל הֲנָאָה לַהֶקְדֵּשׁ: **וְעַל** הֶעָתִיד לִגְבּוֹת פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אַפֵּי' לֹא נִגְבֶּה לְבַסּוֹף וְקָשֶׁה לְרַבִּי חֲדָא דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי וְעַל הֶעָתִיד לִגְבּוֹת וְתוּ לָא דְּהָוֵי אָבוּד וְגָבוּי בִּכְלָל וְעוֹד דִּתְנַן (בִּשְׁקָלִים דַּף ג:) וּמַיְתִי לָהּ בְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף נח. וְשָׁם) בְּנֵי הָעִיר שֶׁשָּׁקְלוּ שִׁקְלֵיהֶם וְנִגְנְבוּ מֵהַשְּׁלוּחִין אוֹ שֶׁאָבְדוּ הַשְּׁלוּחִין אִם עַד שֶׁלֹּא נִתְרְמָה הַתְּרוּמָה נִשְׁבָּעִים הַשְּׁלוּחִים לִבְנֵי הָעִיר וּבְנֵי הָעִיר שׁוֹקְלִים וּמְבִיאִים אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם אֲבָל מִשֶּׁנִּתְרְמָה אַחְרָיוּת אַהֶקְדֵּשׁ וְאִם כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּאַפֵּי' לֹא נִגְבּוּ לְבַסּוֹף תּוֹרְמִין עֲלֵיהֶם אַמַּאי בְּנֵי הָעִיר שׁוֹקְלִים וּמְבִיאִין אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם אִי מִשּׁוּם מִצְוָה אַפֵּי' מִשֶּׁנִּתְרְמָה נָמֵי וְעוֹד פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַל הָאָבוּד מִי שֶׁשָּׁלַח שִׁקְלוֹ וְאָבַד וְעַל הַגָּבוּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ וְקָשֶׁה דא"כ זוֹ וְאֵין צ"ל זוֹ קָתָנֵי אֶלָּא נִרְאֶה לְפָרֵשׁ עַל הָאָבוּד שֶׁבָּא לְיַד גַּבַּאי וְאָבַד וְעַל הַגָּבוּי בְּיַד הַשָּׁלִיחַ וְנֶאֱבַד מִיַּד הַשָּׁלִיחַ לְאַחַר שֶׁנִּתְרְמָה הַתְּרוּמָה דְּאִי נֶאֱבַד קֹדֶם שֶׁנִּתְרְמָה הַתְּרוּמָה חַיָּבִין בְּעָלִים בְּאַחְרָיוּת וְעַל הֶעָתִיד לִגְבּוֹת שֶׁיָּבֹא לִידֵי גִּבּוּי לְבַסּוֹף וְהָא דְּאָמַר הָכָא שׁוֹקֵל לוֹ אֶת שִׁקְלוֹ בְּאָבוּד וְגָבוּי דְּלָא מְחַיְּבֵי בְּעָלִים בְּאַחְרָיוּת: **הָא** מַנִּי חָנָן הִיא דְּאָמַר אִבֵּד מְעוֹתָיו הוֹאִיל וְכֵן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עַתָּה לְתָבְעוֹ מִמֶּנּוּ אע"פ שמ"מ מְהַנֵּהוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְשַׁלֵּם חוֹבוֹ מִשּׁוּם הָכִי לָא מִתְּסַר שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא גְּרָמָא בְּעָלְמָא שֶׁעַל יְדֵי שֶׁפּוֹרֵעַ זֶה לְבַעַל חוֹבוֹ מִפְטָר וְדָמֵי לְהָא דִּתְנַן בָּאִין בֵּין הַמֻּדָּר (נְדָרִים דַּף מג.) הַמֻּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל יֵלֵךְ אֵצֶל חֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ כו' וְיִתֵּן לְשׁוּם מַתָּנָה אע"ג דְּעַל יָדוֹ מִשְׁתַּרְשֵׁי לֵיהּ מְזוֹנֵי שָׁרֵי הוֹאִיל וְלָא עֲבִיד אֶלָּא גְּרָמָא בְּעָלְמָא וְלָא דָּמֵי לְעוֹשֶׂה לוֹ מְלָאכָה דְּאָסוּר אע"ג דְּלָא מָצֵי תָּבַע לֵיהּ מִנֵּהּ דְּהָתָם מִדִּידֵהּ לְדִידֵהּ קָא מִתְהֲנֵי אֲבָל הָכָא גְּרָמָא בְּעָלְמָא הוּא וְרַבֵּינוּ תָּם מְפָרֵשׁ דְּאַיְּרֵי דַּוְקָא בִּמְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וּמִשּׁוּם הָכִי פָּטוּר דְּאֵין הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁהָיָה מִתְחַיֵּב זֶה הַבַּעַל מְזוֹנוֹת שֶׁמָּא הָיָה יָכוֹל לְהִפָּטֵר שֶׁהָאִשָּׁה עַצְמָהּ הָיְתָה מְצַמְצֶמֶת אִם לֹא הָיְתָה מוֹצְאָהּ מִי שֶׁמַּמְצִיא לָהּ מָעוֹת אע"ג דִּבְפָסְקוּ לָהּ ב"ד מַיְירֵי דְּאִי לָאו הָכִי לָא הָוֵי מְחַיֵּב לכ"ע שֶׁאַף לָאִשָּׁה עַצְמָהּ לֹא הָיָה מְחַיֵּב בְּלֹא פְּסַק ב"ד מכ"מ הָיְתָה מְצַמְצֶמֶת דְּלָא לִקְרוֹ לַהּ רַעַבְתָנוּתָא אֲבָל גַּבֵּי שְׁטַר חוֹב אַפֵּי' חָנָן מוֹדֶה דְּלָא אִבֵּד מְעוֹתָיו דַּהֲנָאָה גְּמוּרָה הִיא הוֹאִיל וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהִפָּטֵר בְּשׁוּם עִנְיָן וְהָכִי פֵּי' הָא מַנִּי חָנָן הִיא כְּלוֹמַר הַאי פּוֹרֵעַ מַיְירֵי בְּאוֹתוֹ חוֹב דְּאַיְּרֵי בָּהּ חָנָן דְּהַיְנוּ בִּמְזוֹן הָאִשָּׁה דַּוְקָא וְחָנָן הִיא וְכֵן פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְשַׁנֵּי רַב אוֹשַׁעְיָא הָא דִּתְנַן וּפוֹרֵעַ אֶת חוֹבוֹ מְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ הֵן וְאַלִּבָּא דְּחָנָן וְרִיבָ"א הֵבִיא רְאָיָה מִיְּרוּשַׁלְמִי דה"ה בִּשְׁאָר חוֹבִין דְּגָרְסִינַן הָתָם בְּפִרְקִין אַבָּא בַּר מֶמֶל בָּעֵי הַפּוֹרֵעַ שְׁטַר חוֹב שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ בִּפְלֻגְתָּא דְּחָנָן וּבְנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים א"ר אַסִּי טַעְמָא דִּבְנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים תַּמָּן לֹא עָלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁתָּמוּת אִשְׁתּוֹ בָּרָעָב בְּרַם הָכָא מְפַיְּסְנָא לֵיהּ וּמֵחִיל לִי הַגַּע בְּעַצְמְךָ דַּהֲוָה גַּבֵּהּ מַשְׁכּוֹן מְפַיֵּס הֲוֵינָא לֵיהּ וְיָהֵיב לִי מַשְׁכּוֹנִי עַד כָּאן בְּבַעַל חוֹב שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֵק וְאַפֵּי' בְּבַעַל חוֹב דֹּחֵק נַשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא שׁוֹקֵל לוֹ אֶת שִׁקְלוֹ לָא שְׁקִיל אִין מַמְשַׁכְּנָא הֲדָא אֲמַרְתְּ אַפֵּי' בַּעַל חוֹב דּוֹחֵק אַלְמָא מַחֲלֹקֶת בְּבַעַל חוֹב כְּמוֹ לִמְזוֹנוֹת וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם עַל כָּרְחָךְ פְּלִיג גְּמָרָא יְרוּשַׁלְמִית אַגְּמָרָא שֶׁלָּנוּ דְּמוֹקֵם הַהוּא טַעְמָא דְּשׁוֹקֵל אֶת שִׁקְלוֹ כִּבְנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים אע"ג דִּמְמַשְׁכְּנִין עַל הַשְּׁקָלִים וְרַב אוֹשַׁעְיָא מוֹקֵי לַהּ כְּחָנָן וּפְלִיג לְגַמְרֵי דְּלֵית לֵיהּ הַךְ סְבָרָא וּמְפָרֵשׁ דְּלָא פְּלִיגֵי אֶלָּא בִּמְזוֹן הָאִשָּׁה כִּדְפָרְשִׁינַן וְעוֹד דְּעַל כָּרְחִין סֻגְיָא דִּירוּשַׁלְמִי לָא אַתְיָא כְּסֻגְיָא דְּהָכָא דִּלְדִבְרֵי רָבָא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּשׁוֹקֵל לוֹ שִׁקְלוֹ הַיְנוּ בְּאָבוּד וְגָבוּי דְּאִי לָאו הָכִי שׁוֹקֵל לוֹ שִׁקְלוֹ אַמַּאי הָא קָא מִשְׁתַּרְשֵׁי לֵיהּ וּבִירוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע דְּלָא מַיְירֵי בְּאָבוּד דִּפְשִׁיט מִנֵּהּ בַּעַל חוֹב דֹּחַק:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' נדרים הל' ד, סמג לאוין מג, טוש"ע יו"ד סי' רכא סעי' ב:
ב מיי' פו' מהל' נדרים הל' א, ש"ע יו"ד סי' רכא סעי' ג:
ג מיי' פג' מהל' שקלים הל' ט:
ד מיי' פכ"ו מהל' מלווה ולווה הל' ו, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קכח סעי' א:

מסורת הש"ס

א לעיל לד:
ב משנה נדרים לג.

כִּיסוּפָא מִי לֵית לֵיהּ? הָתָם נָמֵי אִית לֵיהּ הֲנָאָה בְּהָהִיא הֲנָאָה דְּמִיכְסִיף מִינֵּיהּ. א(א)מַתְנִי׳ אַדְמוֹן אוֹמֵר, שִׁבְעָה: מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת, בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרוּבִּין — הַבָּנִים יוֹרְשִׁים, וְהַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת. וּבִנְכָסִים מוּעָטִים — הַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ, וְהַבָּנִים — יְחַזְּרוּ עַל הַפְּתָחִים. אַדְמוֹן אוֹמֵר: בִּשְׁבִיל שֶׁאֲנִי זָכָר הִפְסַדְתִּי?! אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן. גְּמָ׳ מַאי קָאָמַר? אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: בִּשְׁבִיל שֶׁאֲנִי זָכָר וְרָאוּי לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה — הִפְסַדְתִּי? אֲמַר לֵיהּ רָבָא: מַאן דְּעָסֵיק בַּתּוֹרָה הוּא דְּיָרֵית, מַאן דְּלָא עָסֵיק בַּתּוֹרָה לָא יָרֵית?! אֶלָּא אָמַר רָבָא, הָכִי קָאָמַר: בִּשְׁבִיל שֶׁאֲנִי זָכָר וְרָאוּי לִירַשׁ בִּנְכָסִים מְרוּבִּין — הִפְסַדְתִּי בִּנְכָסִים מוּעָטִין?! (ב)מַתְנִי׳ הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵירוֹ כַּדֵּי שֶׁמֶן וְהוֹדָה בַּקַּנְקַנִּים, אַדְמוֹן אוֹמֵר: הוֹאִיל וְהוֹדָה בְּמִקְצָת הַטְּעָנָה — יִשָּׁבַע. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הוֹדָאַת מִקְצָת מִמִּין הַטַּעֲנָה. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן. גְּמָ׳ שְׁמַע מִינַּהּ לְרַבָּנַן: טְעָנוֹ חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְהוֹדָה בִּשְׂעוֹרִין — פָּטוּר. ב(ג)לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: טְעָנוֹ חִטִּין וּשְׂעוֹרִים וְהוֹדָה לוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן — חַיָּיב! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּטוֹעֲנוֹ מִדָּה. אִי הָכִי, מַאי טַעְמָא דְּאַדְמוֹן? גאֶלָּא אָמַר רָבָא: דְּכוּלֵּי עָלְמָא הֵיכָא דַּאֲמַר לֵיהּ ״מְלֹא עֲשָׂרָה כַּדֵּי שֶׁמֶן יֵשׁ לִי בְּבוֹרְךָ״, שֶׁמֶן קָטָעֵין לֵיהּ, קַנְקַנִּים לָא קָטָעֵין לֵיהּ. ״עֲשָׂרָה כַּדֵּי שֶׁמֶן מְלֵאִים יֵשׁ לִי אֶצְלְךָ״ — שֶׁמֶן וְקַנְקַנִּים קָטָעֵין לֵיהּ. ד(ד)כִּי פְּלִיגִי הֵיכָא דַּאֲמַר לֵיהּ ״עֲשָׂרָה כַּדֵּי שֶׁמֶן יֵשׁ לִי אֶצְלְךָ״. אַדְמוֹן אוֹמֵר: יֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים, וְרַבָּנַן סָבְרִי: אֵין בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים. אֶלָּא טַעְמָא דְּאֵין בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים, הָא יֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים — חַיָּיב. לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: טְעָנוֹ חִטִּין וּשְׂעוֹרִים וְהוֹדָה לוֹ בְּאֶחָד מֵהֶם — פָּטוּר! אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי: נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁטְּעָנוֹ רִימּוֹן בִּקְלִיפָּתוֹ. מַתְקֵיף לַהּ רָבִינָא: רִימּוֹן בְּלֹא קְלִיפָּתוֹ לָא מִינְּטַר, שֶׁמֶן מִינְּטַר בְּלֹא קַנְקַנִּים! אֶלָּא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, דַּאֲמַר לֵיהּ: עֲשָׂרָה כַּדֵּי שֶׁמֶן יֵשׁ לִי אֶצְלְךָ, וַאֲמַר לֵיהּ אִידַּךְ: שֶׁמֶן — לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, קַנְקַנִּים נָמֵי — חַמְשָׁה אִית לָךְ, וַחֲמִשָּׁה לֵית לָךְ. אַדְמוֹן אוֹמֵר: יֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים, וּמִגּוֹ דְּקָמִשְׁתְּבַע אַקַּנְקַנִּים מִשְׁתְּבַע נָמֵי אַשֶּׁמֶן עַל יְדֵי גִלְגּוּל. וְרַבָּנַן סָבְרִי: אֵין בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים. מַה שֶּׁטְּעָנוֹ לֹא הוֹדָה לוֹ, וּמַה שֶּׁהוֹדָה לוֹ — לֹא טְעָנוֹ. מַתְנִי׳ הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ, וּפָשַׁט לוֹ אֶת הָרֶגֶל —

תֵּשֵׁב

כִּסוּפָא מִי לֵית לֵהּ דְּקָא מִכְסִיף מִן הַמַּלְוֶה תָּמִיד הִלְכָּךְ אִי רַבָּנַן הִיא דְּאָמְרִי דִּלְעִנְיַן חוֹב לֹוֶה ע"מ לִפְרֹעַ וּפָרַע חֲבֵרוֹ בִּשְׁבִילוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם וְגַבֵּי מֻדָּר הֲנָאָה מְחִילָה הִיא וַאֲסִיר כִּי לָוָה ע"מ שֶׁלֹּא לִפְרֹעַ נָמֵי הֲנָאָה הִיא וּמְחִילָה מֵחִיל גַּבֵּהּ וַאֲסִיר אֶלָּא חָנָן הִיא וּבֵין בְּחוֹב הָעוֹמֵד לִפְרֹעַ בֵּין בְּעוֹמֵד שֶׁלֹּא לִפְרֹעַ לֵית לֵהּ גַּבֵּהּ מִידִי וְלָאו מְחִילָה הִיא וְאע"ג דְּסַלְּקֵהּ מִפֵּרָעוֹן וּמִכִּסוּפָא: מַתְנֵי' נְכָסִים מוּעָטִין מְפָרֵשׁ בְּבָבָא בָּתְרָא שֶׁאֵין בָּהֶן פַּרְנָסַת שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לַזְּכָרִים וְלַנְּקֵבוֹת: הַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא: הִפְסַדְתִּי בִּתְמִיהַּ: גְּמ' מַאי קָאָמַר אִם בִּשְׁבִיל שֶׁאֲנִי זָכָר הִפְסַדְתִּי מַשְׁמַע אִם בִּשְׁבִיל שֶׁאֲנִי זָכָר וְכֹחִי יָפֶה הִפְסַדְתִּי וּמַהוּ יִפּוּי כֹּחוֹ: מַתְנֵי' וְהוֹדָה לוֹ בְּקַנְקַנִּים רֵקִים בְּלֹא שֶׁמֶן: גְּמ' בְּטוֹעֲנוֹ מִדָּה לֹא תָּבַע מִמֶּנּוּ קַנְקַנִּים אֶלָּא שֶׁמֶן הִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ וּמַאי כַּדֵּי שֶׁמֶן דְּקָתָנֵי מַתְנֵי' מִדָּה מְלֹא עֲשָׂרָה כַּדֵּי שֶׁמֶן דַּהֲוֵי לֵיהּ טְעָנוֹ חִטִּים וְהוֹדָה לוֹ בִּשְׂעוֹרִים: בְּבוֹרְךָ בּוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַבַּד: קַנְקַנִּים לָא טָעֵין לֵיהּ וְכִי הוֹדָה לוֹ בְּקַנְקַנִּים לָאו הוֹדָאָה הִיא: כַּדִּים מְלֵאִים כַּדִּים וְשֶׁמֶן מַשְׁמַע: עֲשָׂרָה כַּדֵּי שֶׁמֶן וְלֹא אָמַר מְלֵאִים: יֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים כֵּיוָן דְּלָא אָמַר לֵיהּ מָלֵא עֲשָׂרָה אֵין זֶה טוֹעֲנוֹ מִדָּה אֶלָּא עֲשָׂרָה כַּדִּים מְלֵאִים וַהֲוָה לֵיהּ טְעָנוֹ חִטִּים וּשְׂעוֹרִים: אֶלָּא טַעְמָא כו' לְשׁוֹן קוּשְׁיָא הוּא לְאוֹתוּבֵי לְמָאן דְּאָמַר פָּטוּר דְּדִקְיָא דְּמַתְנִי' כְּרַב נַחְמָן מִדְּקָתָנֵי הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ כַּדֵּי שֶׁמֶן וְלָא קָתָנֵי כַּדִּים מְלֵאִים שֶׁמֶן שָׁמְעִינַן מִנָּהּ דְּמִשּׁוּם דְּאֵין בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים פָּטְרֵי רַבָּנָן הָא אִם תָּבְעוּ שְׁנֵיהֶם חַיָּב: נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁתְּבָעוֹ רִמּוֹן בִּקְלִפָּתוֹ לָא דָּמוּ כַּדִּים וְשֶׁמֶן לְחִטִּים וּשְׂעוֹרִים דִּכְלֵי חֲדָא מִלְּתָא הוּא וּמִמִּין הַטַּעֲנָה הוּא: שֶׁמֶן בְּלֹא קַנְקַנִּים מִנְּטַר בַּבּוֹר: אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקֵי' כו' אֶלָּא לָא תֵּימָא כְּמוֹ שֶׁטְּעָנוֹ רִמּוֹן אֶלָּא ר' חַיָּא מוּקֵי לְמַתְנִיתִין כְּגוֹן שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת קַנְקַנִּים וּמִקְצָתָם כָּפַר דִּבְקַנְקַנִּים גּוּפַיְהוּ אִיכָּא כְּפִירָה וְהוֹדָאָה וְאִי יֵשׁ בִּלְשׁוֹן הַתְּבִיעָה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים מְחַיֵּב עֲלַיְהוּ שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה דְּשֶׁמֶן דְּקָא מְחַיֵּב אַדְמוֹן מִשּׁוּם גִּלְגּוּל הִיא דְּקָסָבַר יֵשׁ בִּלְשׁוֹן הַתְּבִיעָה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים: מַתְנֵי' וּפָשַׁט לוֹ אֶת הָרֶגֶל לְשׁוֹן בִּזָּיוֹן הוּא וְאָמַר נוֹאָשׁ שֶׁאֵינוֹ חָשׁ לִדְבָרָיו טֹל טִיט שֶׁעַל גַּבֵּי רַגְלִי וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי תְּלָה אוֹתִי עַל עֵץ וְאֵין לִי מַה לִתֵּן:

אַדְמוֹן אוֹמֵר וְכִי בִּשְׁבִיל שֶׁאֲנִי זָכָר הִפְסַדְתִּי אע"ג דְּאָמַר לְקַמָּן כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וּמֵהַהוּא פִּסְקָא פָּרִיךְ הַשַּׁ"ס לְקַמָּן אַלְמָא דְּהָכִי הָוֵי עִקָּר מ"מ אוֹמֵר ר"ת דְּלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ בְּהָא דְּהָא סֵגְיָא דִּגְמָרָא דְּלָא כְּוָתֵהּ לְעֵיל בְּפֶרֶק נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מג. וְשָׁם) אָמַר רַבִּי אַסִּי א"ר יוֹחָנָן עָשׂוּ אַלְמָנָה אֵצֶל הַבַּת כְּבַת אֵצֶל אַחִין בִּנְכָסִים מוּעָטִים אַלְמָא סָתַם דְּבָרָיו כְּרַבָּנָן וְעוֹד דִּלְעֵיל פ' הַנּוֹשֵׂא (כְּתֻבּוֹת דַּף קג.) אָמְרִי' יְתוֹמִים שֶׁקָּדְמוּ וּמָכְרוּ בִּנְכָסִים מוּעָטִים מַה שֶּׁמָּכְרוּ מָכְרוּ וּסְתָמָא דְּהַשַּׁ"ס כְּרַבָּנָן בְּרֵישׁ מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קלט:) וְאוֹמֵר ר"ת דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּאַדְמוֹן לָאו לְאִפְלוּגֵי אַמִּלְּתָא דַּחֲכָמִים אֲתָא אֶלָּא מִתְמַהּ בְּעָלְמָא הוּא ור"ג נָמֵי דְּאָמַר בְּהַהִיא רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן לָאו מִשּׁוּם פְּסַק דִּין אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ וַדַּאי לִתְמֹהַּ:

אָמַר רָבָא דַּעֲסִיק בְּאוֹרָיְתָא יָרֵית בִּתְמִיהַּ מַקְשִׁים מַאי קָמַתְמַהּ רָבָא אִין ה"נ כִּדְאָמַר לְעֵיל בְּפֶרֶק נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מט. וְשָׁם) מִצְוָה לָזוּן אֶת הַבָּנוֹת וק"ו לְבָנִים דְּעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה ואר"ת דְּלָא דָּמֵי דִּלְעֵיל גַּבֵּי מִצְוָה יֵשׁ מִצְוָה לָזוּן הַבָּנִים יוֹתֵר מִן הַבָּנוֹת אֲבָל הָכָא שֶׁמֵּת הָאָב וִירֻשָּׁתָן קָא שָׁקְלִי מִן הַתּוֹרָה קָא מַתְמַהּ רָבָא אַמִּלְּתֵהּ דְּאַדְמוֹן דְּקָא בָּעֵי לְמֵימַר דִּכְשֶׁיַּעֲסֹק בַּתּוֹרָה יִטֹּל יְרֻשָּׁה וְאִם לֹא יַעֲסֹק לֹא יִטְּלֶנָּה וי"מ דְּהָכָא מַיְרֵי בְּבָנִים גְּדוֹלִים וּלְהָכִי פָּרִיךְ מַאן דַּעֲסִיק כו' אֲבָל לְעֵיל מִצְוָה לָזוּן אֶת הַבָּנִים בְּבָנִים קְטַנִּים מַיְרֵי מִשּׁוּם דְּכֻלָּם עוֹמְדִים לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה קָאָמַר ק"ו לְבָנִים וּלְהָכֵי לָא פָּרֵיךְ מַאן דַּעֲסִיק דְּכֻלָּם הֵן עוֹמְדִים לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה:

שְׁמַע מִנָּהּ מִדְּרַבָּנָן טְעָנוֹ חִטִּין וּשְׂעוֹרִים וְכוּ' תֵּמַהּ מַאי פָּרֵיךְ לר"נ מִדְּרַבָּנָן וַהֲלֹא אִיכָּא אַדְמוֹן דְּקָאֵי כְּוָתֵהּ וְכִי תֵּימָא מִשּׁוּם דְּרַבִּים נִינְהוּ אַדְּרַבָּה אִית לָן לְמֵימַר כְּאַדְמוֹן דְּהִלְכְתָא כְּוָתֵהּ וְאוֹמֵר רַבִּי דְּמִכּוּלְּהוּ פָּרִיךְ דְּמַשְׁמַע דְּאַדְמוֹן מוֹדֶה בְּחִטִּין וּשְׂעוֹרִים דְּמִפְּטַר מִדְּלָא נְקַט חִטִּין וּשְׂעוֹרִים אֶלָּא נְקַט כַּדֵּי (יַיִן וְשֶׁמֶן) דִּכְרִמּוֹן בִּקְלִפָּתוֹ דָּמֵי כִּדְבָעֵי לְמֵימַר לְקַמָּן רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הַגְּמָרָא אַמַּאי הָוֵי נָקֵט הַאי לִשָּׁנָא דִּכְדֵי שֶׁמֶן וּמִיהוּ לְאַחַר שֶׁיָּדַע דְּאִיכָּא לְאַפְלוּגִינְהוּ בְּיֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן קַנְקַנִּים פָּרִיךְ אִיפְּכָא נֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב חִיָּא בַּר אַבָּא וַאֲפִלּוּ הָכִי מְשַׁנֵּי נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁטְּעָנוֹ רִמּוֹן בִּקְלִפָּתוֹ: **אִי** הָכִי מ"ט דְּאַדְמוֹן תֵּמַהּ מַאי קָא קַשְׁיָא לֵהּ הָא אַשְׁכְּחַן ר"ג דְּאִית לֵהּ הַאי סְבָרָא דִּמְחַיֵּב בְּטָעַן לוֹ חִטִּין וְהוֹדָה לוֹ בִּשְׂעֹרִים כִּדְתְנַן בְּפֶ' שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין (שְׁבוּעוֹת לח: וְשָׁם) וְנִרְאֶה דה"ק אִי הָכִי מ"ט דְּאַדְמוֹן אַלִּיבָּא דר"נ דְּהָא בָּעֵינַן לְמֵימַר דִּלֶהֱוֵי אַדְמוֹן כְּרַב נַחְמָן דִּכְוָתֵהּ קי"ל ור"נ דַּוְקָא בִּטְעָנוֹ חִטִּין וּשְׂעֹרִים וְהוֹדָה לוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן מְחַיֵּב אֲבָל טְעָנוֹ חִטִּין וְהוֹדָה לוֹ בִּשְׂעוֹרִין פָּטוּר: **הַפּוֹסֵק** מָעוֹת לַחֲתָנוֹ מוּקֵי לָהּ בִּיְרוּשַׁלְמִי כְּשֶׁפָּסַק בְּמַעֲמָדָהּ אֲבָל לֹא פָּסַק בְּמַעֲמָדָהּ אֲפִי' רַבָּנָן מוֹדוּ וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּאָמַר בַּגְּמָרָא כּוֹפִין לְמָאן אִלֵימָא כּוֹפִין לָאָב אִיפְּכָא אִבְּעֵי לֵיהּ לְמֵימַר הוֹאִיל וּפָסַק בְּמַעֲמָדָהּ הָוֵי תְּנַאי גְּדוֹלָה תְּנַאי וּתְנַאי קְטַנָּה לָאו כְּלוּם וּמַסִּיק כּוֹפִין לַבַּעַל לִתֵּן אֶת הַגֵּט לִקְטַנָּה מִשּׁוּם דְּלָאו תְּנָאָה אֲבָל גְּדוֹלָה הוֹאִיל וּבְמַעֲמָדָהּ הִתְנָה הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִיא עַצְמָהּ הִתְנֵית:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ אישות הל׳ יז, סמג עשין מח, סמג לאוין פא, טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעי׳ יא:

ב מיי׳ פג׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ יא, סמג עשין נה, טוש״ע חו״מ סי׳ פח סעי׳ יב:

ג מיי׳ פג׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ יג, טוש״ע חו״מ סי׳ פח סעי׳ יח:

ד מיי׳ פג׳ מהל׳ טוען ונטען הל׳ יג, טוש״ע חו״מ סי׳ פח סעי׳ יח:

מסורת הש״ס

א תנא דבי אליהו רבה; משנה בבא בתרא; בבא בתרא קלט:

ב שבועות לח:; משנה שבועות

ג שבועות לט:

ד גיטין מ.

[א](א)תֵּשֵׁב עַד שֶׁיַּלְבִּין רֹאשָׁהּ. אַדְמוֹן אוֹמֵר: יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר: אִילּוּ אֲנִי פָּסַקְתִּי לְעַצְמִי — אֵשֵׁב עַד שֶׁיַּלְבִּין רֹאשִׁי, עַכְשָׁיו שֶׁאַבָּא פָּסַק — מָה אֲנִי יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת? אוֹ כְּנוֹס, אוֹ פְּטוֹר. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן. גְּמָ׳ מַתְנִיתִין דְּלָא כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: לֹא נֶחְלְקוּ אַדְמוֹן וַחֲכָמִים עַל הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ וּפָשַׁט לוֹ אֶת הָרֶגֶל, שֶׁיְּכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר: ״אַבָּא פָּסַק עָלַי, מָה אֲנִי יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת״. עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל שֶׁפָּסְקָה הִיא עַל עַצְמָהּ. שֶׁחֲכָמִים אוֹמְרִים: תֵּשֵׁב עַד שֶׁתַּלְבִּין רֹאשָׁהּ. אַדְמוֹן אוֹמֵר, יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר: כִּסְבוּרָה אֲנִי שֶׁאַבָּא נוֹתֵן עָלַי, וְעַכְשָׁיו שֶׁאֵין אַבָּא נוֹתֵן עָלַי — מָה אֲנִי יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת? אוֹ כְּנוֹס אוֹ פְּטוֹר. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן. [ב]תָּנָא: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּגְדוֹלָה, אֲבָל בִּקְטַנָּה — כּוֹפִין. כּוֹפִין לְמַאן? אִילֵימָא לְאָב — אִיפְּכָא מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רָבָא: כּוֹפִין לַבַּעַל לִיתֵּן גֵּט. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר מִשְּׁמֵיהּ דְּחִזְקִיָּה: כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל ״רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן״ — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: אֲפִילּוּ בְּבָרַיְיתָא? אֲמַר לֵיהּ: מִי קָאָמְרִינַן בְּמִשְׁנָה?! בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל קָאָמְרִינַן. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר יִרְמְיָה: שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁאָמַר חָנָן — הֲלָכָה כַּיּוֹצֵא בּוֹ, שִׁבְעָה דְּבָרִים שֶׁאָמַר אַדְמוֹן — אֵין הֲלָכָה כַּיּוֹצֵא בּוֹ. מַאי קָאָמַר? אִילֵימָא הָכִי קָאָמַר: שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁאָמַר חָנָן — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְשִׁבְעָה דְּבָרִים שֶׁאָמַר אַדְמוֹן — אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְלֹא כַּיּוֹצֵא בּוֹ. וְהָאָמַר רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר מִשְּׁמֵיהּ דְּחִזְקִיָּה: כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל ״רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן״ — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ! אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁאָמַר חָנָן — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שִׁבְעָה דְּבָרִים שֶׁאָמַר אַדְמוֹן — אֵין הֲלָכָה כַּיּוֹצֵא בּוֹ. הָא כְּמוֹתוֹ — הֲלָכָה בְּכוּלְּהוּ. וְהָאָמַר רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר מִשְּׁמֵיהּ דְּחִזְקִיָּה: כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל ״רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן״ — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, אָמַר — אִין, לֹא אָמַר — לָא! אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁאָמַר חָנָן — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שִׁבְעָה דְּבָרִים שֶׁאָמַר אַדְמוֹן — יֵשׁ מֵהֶן שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ אֶלָּא כַּיּוֹצֵא בּוֹ. בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, אִינָךְ — לָא.

(ב)מַתְנִי׳ הָעוֹרֵר עַל הַשָּׂדֶה, וְהוּא חָתוּם עָלֶיהָ בְּעֵד — אַדְמוֹן אוֹמֵר: הַשֵּׁנִי נוֹחַ לִי, וְהָרִאשׁוֹן קָשֶׁה הֵימֶנּוּ. [ג]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִיבֵּד אֶת זְכוּתוֹ. עֲשָׂאָהּ סִימָן לְאַחֵר — אִיבֵּד אֶת זְכוּתוֹ. [ד-ו]גְּמָ׳ אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא עֵד, אֲבָל דַּיָּין — לֹא אִיבֵּד אֶת זְכוּתוֹ. דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: אֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֶלָּא אִם כֵּן קְרָאוּהוּ.

אֲבָל

גְּמ' בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים אַבָּרַיְתָא קָאֵי: אִיפְּכָא מִבְּעֵי לֵהּ אִם בָּאתָ לְכָךְ אֶת הָאָב אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא טְפֵי לְפִי שֶׁהַגְּדוֹלָה תְּנָאָה תְּנַאי: אַפֵּי' בְּבָרַיְתָא כְּשֶׁפָּסְקָה הִיא לְעַצְמָהּ: הָכִי גָּרְסִינַן א"ר זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר יִרְמְיָה שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁאָמַר חָנָן הֲלָכָה כַּיּוֹצֵא בוֹ שִׁבְעָה דְּבָרִים שֶׁאָמַר אַדְמוֹן אֵין הֲלָכָה כַּיּוֹצֵא בוֹ מַאי קָאָמַר כו' כַּיּוֹצֵא בוֹ דְּחָנָן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי כַּיּוֹצֵא בוֹ דְּאַדְמוֹן רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אֵין הֲלָכָה כַּיּוֹצֵא בוֹ שֶׁלֹּא רָאָה אֶת דְּבָרָיו אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה שֶׁהָיָה לוֹ לִרְאוֹת אֶת דְּבָרָיו בְּכֻלָּם: מַתְנִי' הָעוֹרֵר עַל הַשָּׂדֶה כו' רְאוּבֵן מְעַרְעֵר עַל שָׂדֶה שֶׁבְּיַד שִׁמְעוֹן וְאוֹמֵר לֵוִי שֶׁמְּכָרָהּ לְךָ גְּזָלָהּ מִמֶּנִּי: וְהוּא חָתוּם עַל שְׁטַר הַמְּכִירָה שֶׁכָּתַב לֵוִי לְשִׁמְעוֹן כְּשֶׁמְּכָרָהּ לוֹ: אַדְמוֹן אוֹמֵר יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר מַה שֶּׁלֹּא עִרְעַרְתִּי בְּשָׁעָה שֶׁלָּקַחְתָּ מִלֵּוִי וְחָתַמְתִּי בְּתוֹךְ הַשְּׁטָר עַד לְפִי שֶׁלֵּוִי אָדָם חָזָק וְקָשֶׁה לְהוֹצִיאָהּ מִיָּדוֹ וְנוֹחַ לִי שֶׁתְּהֵא בְּיָדְךָ שֶׁאוֹצִיאֶנָּה מִמְּךָ בְּדִין: אִבֵּד אֶת זְכוּתוֹ דְּהוֹאִיל וְחָתַם הוֹדָה שֶׁאֵין לוֹ עֵסֶק בָּהּ: עֲשָׂאָהּ הַמַּחְזִיק בָּהּ סִימָן לְאַחֵר שֶׁלֹּא מָכַר לִרְאוּבֵן זֶה הָעוֹרֵר עָלֶיהָ אֶלָּא לְאִישׁ אַחֵר הָיָה מוֹכֵר שָׂדֶה מִצַּד זוֹ וּמָצַר לוֹ אַרְבַּעַת מִצְרֵי הַשָּׂדֶה וְכָתַב לוֹ בְּמִצְרִים מֵצֶר פְּלוֹנִי שָׂדֶה שֶׁלִּי וְעָשָׂה שָׂדֶה זוֹ סִימָן מֵצֶר לַלּוֹקֵחַ וּבִשְׁמוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְזֶה חָתַם עַל אוֹתוֹ שְׁטָר וְלֹא עִרְעֵר: אִבֵּד אֶת זְכוּתוֹ אֲפִילּוּ לְאַדְמוֹן דְּאֵין לוֹמַר כָּאן הַשֵּׁנִי נוֹחַ לִי: גמ' אֲבָל דַּיָּן שֶׁהוּבָא שְׁטַר הַמְּכִירָה בְּבֵית דִּין לְקַיְּמוֹ כְּמִשְׁפַּט קִיּוּם שְׁטָרוֹת שֶׁהָעֵדִים בָּאִין וּמְעִידִין עַל כְּתַב יָדָם וְהַדַּיָּנִין כּוֹתְבִין שְׁטָרָא דְּנָן נָפְקָא לְקֳדָמַנָא וְאַסְהִידוּ סָהֲדֵי אַחֲתִימוֹת יְדַיְהוּ וְאַשְׁרַנוּהִי וְקַיֵּמְנוּהִי: לֹא אִבֵּד זְכוּתוֹ שֶׁלֹּא יָדַע מַה כָּתוּב בּוֹ שֶׁיְּעַרְעֵר עָלָיו: דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּא אֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֶלָּא א"כ קְרָאוּהוּ שֶׁהֲרֵי עַל דִּבְרֵי הַשְּׁטָר הֵם בָּאִים לְהָעִיד:

תֵּשֵׁב עַד שֶׁתַּלְבִּין רֹאשָׁהּ פֵּי' רַשְׁבָּ"ם הָא דְּאָמַר רַב גִּדֵּל בְּרֵישׁ הַנּוֹשֵׂא (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת דַּף קב:) עָמְדוּ וְקָדְשׁוּ קָנוּ הָנֵי מִלֵּי דְּקָדְשׁוּ מִיָּד מִתּוֹךְ הַתְּנַאי אוֹ לְאַחַר זְמַן וְהִזְכִּירוּ הַתְּנָאִים בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין אֲבָל הִתְנוּ עַתָּה וְקִדֵּשׁ לְאַחַר זְמַן וְלֹא הִזְכִּירוּ הַתְּנָאִים לָאו דְּבָרִים הַנִּקְנִים בַּאֲמִירָה הֵם וּבְכִי הַאי גַּוְונָא הָכָא תֵּשֵׁב עַד שֶׁתַּלְבִּין רֹאשָׁהּ וְלָא מָצֵי תָּבַע לֵיהּ בְּדִינָא וְהַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע כֵּן וְעָמְדוּ וְקִדְּשׁוּ מַשְׁמַע מִתּוֹךְ הַתְּנַאי וְקָשֶׁה לִי מִיְּרוּשַׁלְמִי אַהָא דִּתְנַן הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ וּמֵת חֲתָנוֹ אָמְרוּ חֲכָמִים יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר לְאָחִיךָ הָיִיתִי רוֹצֶה לִתֵּן וְלָךְ אִי אֶפְשִׁי לִתֵּן וּפָרִיךְ וְלָאו דְּבָרִים הַנִּקְנִים בַּאֲמִירָה הֵן וּמְשַׁנֵּי כְּשֶׁפָּסַק עַל מְנָת לִכְנֹס וּמַאי קָשֶׁה אַפֵּי' פָּסַק עַל מְנָת שֶׁלֹּא לִכְנֹס אַפֵּ"ה יָכוֹל שֶׁיֹּאמַר לוֹ לָךְ אִי אֶפְשִׁי לִתֵּן דְּמַיְירֵי בְּשֶׁלֹּא עָמְדוּ וְקִדְּשׁוּ מִתּוֹךְ הַתְּנַאי וּמִיהוּ לֹא קָשֶׁה כָּלֵי הַאי דְּאִי כְּשֶׁלֹּא עָמְדוּ מִתּוֹךְ הַתְּנַאי הֵיכִי קָאָמַר לְאָחִיךָ הָיִיתִי רוֹצֶה לִתֵּן מ"מ אֵין נִרְאֶה לְרַבִּי פֵּרוּשׁוֹ דְּמִכָּאן אֵין שׁוּם רְאָיָה דְּהָא דְּקָאָמַר תֵּשֵׁב עַד שֶׁתַּלְבִּין רֹאשָׁהּ כְּשֶׁאֵין לוֹ לָאָב כְּלוּם לִתֵּן אוֹ הַבַּעַל אֵינוֹ רוֹצֶה לִטְרֹחַ וְלַהֲבִיאוֹ לְדִין אֲבָל אִם הָיָה רוֹצֶה לַהֲבִיאוֹ בְּדִין הֲוָה לֵיהּ לִתֵּן וּמִיהוּ הָא לֹא מַשְׁמַע הָכִי לְרַבִּי לְפָרֵשׁ כְּשֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם לִתֵּן מִדְּבָעֵי לְמֵימַר כּוֹפִין לָאָב ור"ש בִּירוּשַׁלְמִי מוֹקֵי דְּרַב גִּדֵּל בְּנִשּׂוּאִין רִאשׁוֹנִים וּמַתְנִיתִין דְּהָכָא בְּנִשּׂוּאִין שְׁנִיִּים וַאֲנִי חִפַּשְׂתִּי בַּיְּרוּשַׁלְמִי וּמָצָאתִי בְּרֵישׁ אע"פ דְּהַךְ דְּרַב גִּדֵּל דַּוְקָא בְּנִשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים וְדַוְקָא בְּאָב הַפּוֹסֵק ע"י בִּתּוֹ וְלֹא אִשָּׁה ע"י בִּתָּהּ וְלֹא אָח עַל יְדֵי אֲחוֹתוֹ:

וַאֲפִילּוּ בְּבָרַיְתָא אֲמַר לֵהּ אִין כָּל מָקוֹם קָאָמְרִינַן תֵּמַהּ הֵיכִי מָצֵי לְמִפְסַק הִלְכְתָא כְּתַרְוַיְהוּ כְּבָרַיְתָא וּכְמַתְנִי' וַהֲלֹא דְּבָרִים סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה דְּבְמַתְנִי' קָתָנֵי אִלּוּ אֲנִי פָּסַקְתִּי כו' וּבָרַיְתָא קָתָנֵי כִּסְבוּרָה אֲנִי י"ל הָכִי פֵּי' וְאַפֵּי' בְּבָרַיְתָא כְּלוֹמַר לְמַאי דִּסְבִירָא לֵיהּ לַתַּנָּא דְּבָרַיְתָא דְּבְפָסְקָה הִיא בְּעַצְמָהּ פְּלִיגֵי קָא אָמְרַתְּ דְּהִלְכְתָא כְּוָתֵהּ וא"ל כָּל מָקוֹם קָאָמְרִינַן לְמָר כִּדְאִית לֵהּ וּלְמָר כִּדְאִית לֵהּ: **שְׁנֵי** דְּבָרִים שֶׁאָמַר חָנָן הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְכַיּוֹצֵא בוֹ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס כַּיּוֹצֵא בוֹ דְּחָנָן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי כַּיּוֹצֵא בוֹ דְּאַדְמוֹן ר"ג וְקָשֶׁה לְרַבִּי חֲדָא דְּלִשָּׁנָא לָא מַשְׁמַע הָכִי וְעוֹד מַה לוֹ לְהַזְכִּיר בְּדִבְרֵי חָנָן כַּיּוֹצֵא בוֹ וְהָא לָא מַיְירֵי חָנָן אֶלָּא בְּאוֹתָן שְׁנֵי דְּבָרִים דַּוְקָא וַהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר הֲלָכָה כְּחָנָן וְתוּ לָא הִלְכָּךְ נִרְאֶה לְרַבִּי כפר"ח כַּיּוֹצֵא בוֹ בְּדִינִים אֲחֵרִים הַדּוֹמִין לְאֵלּוּ וַהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְלֹא כַּיּוֹצֵא בוֹ כְּלוֹמַר בְּדִינִין הַדּוֹמִין לְאֵלּוּ אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְדוֹמֶה לְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק כָּל הַנִּשְׁבָּעִין (שְׁבוּעוֹת דַּף מח:) דְּאָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן הַבוּ דְּלָא לוֹסֵף עֲלַהּ פֵּי' הֵכִינוּ עַצְמְכֶם שֶׁלֹּא תוֹסִיפוּ עָלֶיהָ לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ דָּבָר הַדּוֹמֶה לוֹ: **אַדְמוֹן** אוֹמֵר הַשֵּׁנִי נוֹחַ לִי וְהָרִאשׁוֹן קָשֶׁה הֵימֶנּוּ אע"ג דְּלֵית הִלְכְתָא כְּאַדְמוֹן בְּהָא דְּהָא לָא קָתָנֵי בָּהּ רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן לָא תִּקְשֵׁי דְּמַסְקִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף מג:) עֲלָהּ דְּהַהִיא מָכַר לוֹ שָׂדֶה אֵין מֵעִיד לוֹ עָלֶיהָ וּמוּקֵי לָהּ בִּרְאוּבֵן שֶׁגָּזַל מִשִּׁמְעוֹן וּמְכָרָהּ לְלֵוִי וַאֲתָא יְהוּדָה וְקָא מְעַרְעֵר דְּלָא לֵיזִיל שִׁמְעוֹן לְאַסְהוֹדֵי לְלֵוִי מִשּׁוּם דְּנִיחָא לֵיהּ דְּתֵיקוּם אַרְעָא בְּיַד לֵוִי דְּאָמַר הָרִאשׁוֹן נוֹחַ לִי וְהַשֵּׁנִי קָשֶׁה הֵימֶנּוּ הָכָא לֹא הָיָה לוֹ לַחְתֹּם וְלַעֲשׂוֹת דָּבָר הַנִּרְאֶה הוֹדָאָה מִשּׁוּם נְחוּתָא דְּשֵׁנִי אֲבָל הָתָם לָאו הוֹדָאָה הִיא: אַדְמוֹן אוֹמֵר הַשֵּׁנִי נוֹחַ לִי וְהָרִאשׁוֹן קָשֶׁה הֵימֶנּוּ. אע"ג דְּלֵית הִלְכְתָא כְּאַדְמוֹן בְּהָא דְּהָא לָא קָתָנֵי בָּהּ רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן לָא תִּקְשֵׁי דְּמַסְקִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף מג:) עֲלָהּ דְּהַהִיא מָכַר לוֹ שָׂדֶה אֵין מֵעִיד לוֹ עָלֶיהָ וּמוּקֵי לָהּ בִּרְאוּבֵן שֶׁגָּזַל מִשִּׁמְעוֹן וּמְכָרָהּ לְלֵוִי וַאֲתָא יְהוּדָה וְקָא מְעַרְעֵר דְּלָא לֵיזִיל שִׁמְעוֹן לְאַסְהוֹדֵי לְלֵוִי מִשּׁוּם דְּנִיחָא לֵיהּ דְּתֵיקוּם אַרְעָא בְּיַד לֵוִי דְּאָמַר הָרִאשׁוֹן נוֹחַ לִי וְהַשֵּׁנִי קָשֶׁה הֵימֶנּוּ הָכָא לֹא הָיָה לוֹ לַחְתֹּם וְלַעֲשׂוֹת דָּבָר הַנִּרְאֶה הוֹדָאָה מִשּׁוּם נְחוּתָא דְּשֵׁנִי אֲבָל הָתָם לָאו הוֹדָאָה הִיא: **עֲשָׂאָהּ** סִימָן לְאַחֵר מִתּוֹךְ הַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע דְּאַעוֹרֵר קָאֵי כְּגוֹן שֶׁמָּכַר אַחַת מִשְּׂדוֹתָיו וַעֲשָׂאָהּ סִי' בְּשֵׁם הַמַּחֲזִיק וּבַגְּמָ' הָכִי פֵּי' לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאַחֵר אֲבָל לְעַצְמוֹ לֹא אִבֵּד כְּלוֹמַר אִם מָכַר מְעַרְעֵר אַחַת מִשְּׂדוֹתָיו לַמַּחֲזִיק לָאו הוֹדָאָה הִיא דְּאִי לָאו דְּעָבְדִי הָכִי לֹא הָיָה הַמַּחֲזִיק קוֹנֶה שָׂדֶה מִמֶּנִּי וַאֲנִי הָיִיתִי צָרִיךְ לְמָעוֹת וְלָא גָּרְסִי' מְזַבֵּן אֶלָּא זָבִין וּבִיְּרוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע כְּרַשִׁ"י שֶׁהֵבִיא בְּפֵי' ר"ח וְלֹא סוֹף דָּבָר שֶׁעֲשָׂאָהּ הָעוֹרֵר סִימָן לְאַחֵר אֶלָּא אֲפִלּוּ עֲשָׂאָהּ אַחֵר לְאַחֵר וְהָעוֹרֵר חָתוּם בְּעֵד אִבֵּד זְכוּתוֹ: **לֹא** שָׁנוּ אֶלָּא עֵד אֲבָל דַּיָּן לֹא דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּא כו' הִקְשָׁה הָ"ר יִצְחָק ב"ר בָּרוּךְ דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּאֵין הַדַּיָּנִים מְעִידִין עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּשְּׁטָר אֶלָּא עַל חֲתִימַת הָעֵדִים וְקָשֶׁה מֵהָא דְּאָמַר בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (שָׁם דַּף נב.) אֶחָד מִן הָאַחִין שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהָיוּ אוֹנוֹת וּשְׁטָרוֹת יוֹצְאוֹת עַל שְׁמוֹ אָמַר רַב עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה וּמַסִּיק רְאָיָה בְּקִיּוּם הַשְּׁטָר אַלְמָא דְּעַל יְדֵי חֲתִימַת הַדַּיָּנִים אָנוּ יוֹדְעִים שֶׁהַשְּׁטָרוֹת שֶׁלּוֹ הֵם אַלְמָא אַכּוּלָּהּ מִלְּתָא קָמַסְהֲדִי וְתֵרֵץ רַבִּי דְּהָתָם וַדַּאי אִית לָן לְמֵימַר דְּדַיָּנִים רָמוּ אַנַּפְשַׁיְהוּ לְאַסְהוֹדֵי לְגַמְרֵי שֶׁהֲרֵי הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבַּיִת וּסְתָמָא דְּמִלְּתָא לָאו דִּידֵהּ הוּא הִלְכָּךְ אִי לָאו דְּיָדְעֵי דְּשֶׁלּוֹ הָיָה לֹא הָיוּ מְקַיְּמִין אֶלָּא בְּשֵׁם הַיְּתוֹמִים:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ טז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ נב סעי׳ א:

ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הל׳ טז, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ נב סעי׳ א:

ג מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען ונטען הל׳ א, טוש״ע חו״מ סי׳ קמז סעי׳ א ב:

ד מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען ונטען הל׳ ב, טוש״ע חו״מ סי׳ קמז סעי׳ ד:

ה מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ו:

ו מיי׳ פכ״ז מהל׳ מלווה ולווה הל׳ א, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ סח סעי׳ ב:

מסורת הש״ס

א תוספתא כתובות

ב בבא בתרא ל:

[א][ב]אֲבָל הַדַּיָּינִין חוֹתְמִים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קְרָאוּהוּ. [ג]עֲשָׂאָהּ סִימָן לְאַחֵר. אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאַחֵר, אֲבָל לְעַצְמוֹ — לֹא אִיבֵּד אֶת זְכוּתוֹ. דְּאָמַר: אִי דְּלָא עֲבַדִי לֵיהּ הָכִי לָא הֲוָה מְזַבֵּין לַהּ נִיהֲלִי, מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר? אִיבְּעִי לִי לְמִימְסַר מוֹדָעָא — חַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵיהּ, וְחַבְרָא דְחַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵיהּ. הָהוּא דַּעֲשָׂאָהּ סִימָן לְאַחֵר, עַרְעַר, וּשְׁכֵיב, וְאוֹקֵים אַפּוֹטְרוֹפָּא. אֲתָא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי. אֲמַר לֵיהּ: עֲשָׂאָהּ סִימָן לְאַחֵר אִיבֵּד אֶת זְכוּתוֹ. [ד]אֲמַר: אִי הֲוָה אֲבוּהוֹן דְּיַתְמֵי קַיָּים, הֲוָה טָעֵין וְאָמַר: "תֶּלֶם אֶחָד עָשִׂיתִי לָךְ". אֲמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִם טָעַן וְאָמַר "תֶּלֶם אֶחָד עָשִׂיתִי לָךְ" — נֶאֱמָן. זִיל הַב לֵיהּ מִיהַת תֶּלֶם אֶחָד. [ה][ו]הֲוָה עֲלַהּ רִיכְבָּא דְּדִיקְלֵי, אֲמַר לֵיהּ: אִי הֲוָה אֲבוּהוֹן דְּיַתְמֵי קַיָּים, הֲוָה טָעֵין וְאָמַר, חָזַרְתִּי וְלָקַחְתִּי מִמֶּנּוּ. אֲמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אִם טָעַן וְאָמַר "חָזַרְתִּי וּלְקַחְתִּיו מִמֶּנּוּ" — נֶאֱמָן. אָמַר אַבָּיֵי: הַאי מַאן דְּמוֹקֵים אַפּוֹטְרוֹפָּא — נוֹקֵים כִּי הַאי דְּיָדַע לְאַפּוֹכֵי בִּזְכוּתָא דְּיַתְמֵי. מַתְנִי' מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאָבְדָה דֶּרֶךְ שָׂדֵהוּ. אַדְמוֹן אוֹמֵר: יֵלֵךְ לוֹ בִּקְצָרָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יִקְנֶה לוֹ דֶּרֶךְ בְּמֵאָה מָנֶה, אוֹ יִפְרַח בָּאֲוִיר. [ז]גְּמָ' מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן, שַׁפִּיר קָאָמַר אַדְמוֹן! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כְּגוֹן שֶׁהִקִּיפוּהָ אַרְבָּעָה בְּנֵי אָדָם מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ — אִי הָכִי, מַאי טַעְמָא דְּאַדְמוֹן? [ח]אָמַר רָבָא: בְּאַרְבָּעָה דְּאָתוּ מִכֹּחַ אַרְבָּעָה, וְאַרְבָּעָה דְּאָתוּ מִכֹּחַ חַד — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּמָצֵי מְדַחֵי לֵיהּ. כִּי פְּלִיגִי בְּחַד דְּאָתֵי מִכֹּחַ אַרְבָּעָה. [ט](א)אַדְמוֹן סָבַר: מִכָּל מָקוֹם דַּרְכָּא אִית לִי גַּבָּךְ. וְרַבָּנַן סָבְרִי: אִי שָׁתְקַתְּ — שָׁתְקַתְּ, וְאִי לָא — מַהְדַּרְנָא שְׁטָרָא לְמָרַיְיהוּ וְלָא מָצֵית לְאִשְׁתַּעוֹיֵי דִּינָא בַּהֲדַיְיהוּ. (ב)הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: דִּיקְלָא לִבְרַת. אֲזוּל יַתְמֵי פְּלוּג לְנִכְסֵי, לָא יְהַבוּ לַהּ דִּיקְלָא. סְבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר: הַיְינוּ מַתְנִיתִין. [י]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מִי דָּמֵי? הָתָם כֹּל חַד וְחַד מָצֵי מְדַחֵי לֵיהּ, הָכָא דִּיקְלָא גַּבַּיְיהוּ הוּא. מַאי תַּקַּנְתַּיְיהוּ? לִיתְבוּ לַהּ דִּיקְלָא וְלֶיהְדְּרוּ וְלִיפַּלְגוּ מֵרֵישָׁא. [יא]הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: דִּיקְלָא לִבְרַת. שְׁכֵיב וּשְׁבַק תְּרֵי פַּלְגֵי דְּדִיקְלָא. [יב]יָתֵיב רַב אָשֵׁי וְקָא קַשְׁיָא לֵיהּ: מִי קָרוּ אִינָשֵׁי לִתְרֵי פַּלְגֵי דִּיקְלֵי דִּיקְלָא, אוֹ לָא? אֲמַר לֵיהּ רַב מָרְדֳּכַי לְרַב אָשֵׁי: הָכִי אָמַר אֲבִימִי מֵהַגְרוֹנְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: קָרוּ אִינָשֵׁי לִתְרֵי פַּלְגֵי דִּיקְלֵי דִּיקְלָא.

מַתְנִי'

אֲבָל הַדַּיָּינִים חוֹתְמִין בְּקִיּוּם אע"פ שֶׁלֹּא קְרָאוּהוּ שֶׁהֲרֵי אֵינָן מְעִידִין אֶלָּא שֶׁשְּׁטָר זֶה בָּא לְפָנֵינוּ וְהָעֵדִים הִכִּירוּ שֶׁהִיא חֲתִימָתָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאַחֵר דַּוְקָא נְקַט מַתְנִי' סִימָן לְאַחֵר אֲבָל עֲשָׂאָהּ הַמַּחֲזִיק בָּהּ סִימָן לְעַצְמוֹ שֶׁל רְאוּבֵן זֶה הָעוֹרֵר עָלֶיהָ שֶׁהָיָה שִׁמְעוֹן מוֹכֵר שָׂדֶה שֶׁבְּצִדָּהּ לִרְאוּבֵן זֶה הָעוֹרֵר עָלָיו וּכְשֶׁמָּצַר לוֹ סִימָנֵי הַמְּצָרִים כָּתַב עַל שָׂדֶה זוֹ מֵצַר פְּלוֹנִי שֶׁלִּי וְלֹא מִחָה רְאוּבֵן: אִי לָאו דְּעָבְדִי הָכִי אִם לֹא שָׁתַקְתִּי: לְמִמְסַר מוֹדָעָא לוֹמַר לָעֵדִים בַּסֵּתֶר הֱווּ יוֹדְעִין שֶׁעַל שָׂדֶה זוֹ שֶׁאֵצֶל זוֹ שֶׁאֲנִי לוֹקֵחַ אֲנִי מְעַרְעֵר וּמַה שֶּׁשָּׁתַקְתִּי לָמָּה שֶׁכְּתָבָהּ בִּמְצָרֶיהָ בִּשְׁמוֹ שֶׁאִם אֲנִי מוֹחֶה לֹא יִמְכֹּר לִי זֹאת: חַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵהּ וְיוֹדִיעוּהוּ וְשׁוּב לֹא יִמְכֹּר לִי: תֶּלֶם אֶחָד מַעֲנִית הַמַּחֲרֵישָׁה עַל פְּנֵי כָּל הַשָּׂדֶה שֶׁמָּכַר הוֹדֵיתִי לוֹ בֵּין שָׂדֶה זוֹ שֶׁאֲנִי עוֹרֵר וּבֵין אוֹתָהּ שֶׁמָּכַר וְעַל אוֹתוֹ תֶּלֶם כָּתַב מֵצַר פְּלוֹנִי שֶׁלִּי וְחָתַמְתִּי עַל הַשְּׁטָר וְלֹא מָחִיתִי: הַב לֵהּ מִיהַת תֶּלֶם אֶחָד לְאַחַר שֶׁהֵבִיא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל יְתוֹמִים רְאָיָה שֶׁהָיְתָה שֶׁל אֲבִיהֶם וּגְזָלָהּ הֵימֶנּוּ וְלֹא הָיָה לַמַּחֲזִיק זְכוּת בָּהּ אֶלָּא לְפִי שֶׁעֲשָׂאָהּ אֲבִיהֶן סִימָן בִּשְׁמוֹ שֶׁל מַחֲזִיק א"ל אַבָּיֵי לְאַפּוֹטְרוֹפּוֹס זִיל הַב לֵיהּ לַמַּחֲזִיק מִיהַת תֶּלֶם אֶחָד: הֲוָה עַל אוֹתוֹ תֶּלֶם: רִכְבָּא דְּדִקְלָא שׁוּרַת דְּקָלִים מֻרְכָּבִין זֶה עַל גַּב זֶה: חָזַרְתִּי וּלְקַחְתִּיו הֵימֶנּוּ לְאַחַר שֶׁעֲשִׂיתִיו סִימָן בִּשְׁמוֹ: נֶאֱמָן דְּהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר דְּמֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁהָיְתָה שֶׁלּוֹ וְנִגְזְלָה הֵימֶנּוּ אֵין לָזֶה זְכוּת בְּאוֹתוֹ תֶּלֶם אֶלָּא עַל פִּיו שֶׁל זֶה שֶׁעֲשָׂאָהּ סִימָן לְאַחֵר וַהֲרֵי חָזַר וְאָמַר לְקַחְתִּיו: מַתְנִי' וְאָבְדָה דֶּרֶךְ שָׂדֵהוּ שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ בַּעֲלֵי הַשָּׂדוֹת שֶׁבִּמְצָרָיו: יֵלֵךְ לוֹ בִּקְצָרָה עַל כָּרְחָם יִטֹּל לוֹ דֶּרֶךְ לְשָׂדֵהוּ אֲבָל דֶּרֶךְ קְצָרָה יִבְרֹר לוֹ שֶׁלֹּא יַרְבֶּה לִטֹּל: גְּמ' שַׁפִּיר קָאָמַר אַדְמוֹן דקס"ד כְּשֶׁאַרְבַּעַת הַשָּׂדוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתָיו שֶׁל אָדָם אֶחָד הֵן דְּמִמַּה נַפְשָׁךְ אוֹרְחֵהּ גַּבֵּהּ הוּא: אַרְבָּעָה בְּנֵי אָדָם דְּכָל חַד וְחַד מְדַחֵי לֵיהּ דַּרְכָּךְ לָאו גַּבַּאי הוּא: וְאַרְבָּעָה דְּאָתוּ מִכֹּחַ חַד שֶׁלְּקָחוּהָ מֵאִישׁ אֶחָד אַחַר שֶׁהָלַךְ זֶה: אִי שָׁתְקַתְּ שָׁתְקַתְּ וְאוֹזִיל גַּבָּךְ כְּשֶׁתִּקְנֶה הַדֶּרֶךְ מִמֶּנִּי: הַהוּא דְּאָמַר בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: הַיְינוּ מַתְנִי' דְּאָזְלָא גַּבֵּי כָּל חַד וְחַד וּמָצֵי מְדַחֵי לָהּ כְּרַבָּנָן: כֹּל חַד וְחַד מָצֵי מְדַחֵי לֵהּ שֶׁל מִזְרָח אוֹמֵר לוֹ בַּצָּפוֹן דֶּרֶךְ שֶׁלְּךָ וְאֵין לְךָ אֶצְלִי כְּלוּם וְכֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד: הָכָא דִּקְלָא גַּבַּיְיהוּ הוּא שֶׁהֲרֵי כָּל הַנְּכָסִים הָיוּ יַחַד בִּשְׁעַת צַוָּאָה וְעַל כֻּלָּם הִטִּיל הַדֶּקֶל וְלֹא פֵּרֵשׁ אֵיזֶהוּ: וּשְׁבַק תְּרֵי פַּלְגֵי דְּדִקְלָא שֶׁהָיָה לוֹ בְּשֻׁתָּפוּת וּשְׁאָר דְּקָלִים הַרְבֵּה הָיוּ לוֹ וְהַיְתוֹמִים הָיוּ נוֹתְנִין לָהּ אוֹתָן שְׁנֵי חֲצָאִין שֶׁיֵּשׁ טֹרַח בָּהֶן יוֹתֵר: קָרוּ אִינָשֵׁי כו' וְעַל כָּרְחָהּ יָדָהּ עַל הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהַנְּכָסִים בְּחֶזְקַת הַיְתוֹמִים וְזוֹ אֵינָהּ בָּאָה עֲלֵיהֶם אֶלָּא מִכֹּחַ הַצַּוָּאָה:

אָמַר לֵיהּ שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן כו' אַבָּיֵי לֹא הָיָה זָכוּר בְּדִבְרֵי ר' יוֹחָנָן עַד שֶׁהִזְכִּירוֹ הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס דְּאִלּוּ הָיָה זָכוּר הָיָה הוּא עַצְמוֹ טוֹעֵן בִּשְׁבִיל הַיְתוֹמִים כִּדְקַיְימָא לָן טוֹעֲנִין לַיּוֹרְשִׁין: אִם טָעַן וְאָמַר חָזַרְתִּי וְלָקַחְתִּי מִמֶּנּוּ מְהֵימַן תֵּמַהּ אַמַּאי נֶאֱמָן הוֹאִיל וְהוֹדָה דְּלָאו שֶׁלּוֹ הוּא הֵיאַךְ יָכוֹל לִטְעוֹן שׁוּב חָזַרְתִּי וְלָקַחְתִּי וכ"ת דְּנֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי לָא הֲוָה חָתַם וְלָא הֲוָה מוֹדֶה לָאו מִלְּתָא הִיא דִּבְכִי הַאי גַּוְונָא לָא אָמְרִי' מִגּוֹ כִּדְפֵּרַשְׁנוּ לְעֵיל בְּפֶרֶק הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פה. וְשָׁם) גַּבֵּי הַהִיא אִתְּתָא דְּאַפְקִידוּ גַּבָּהּ מְלוּגָא דִּשְׁטָרֵי כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ שָׁם וּלְפִי מַה שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בְּמִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי (לְעֵיל כְּתֻבּוֹת צב: וְשָׁם ד"ה דִּינָא) דְּלָא טָעֲנִינַן לְיַתְמֵי מְזֻיָּיף הוּא אוֹמֵר רַבִּי דְּמָצֵינַן לְפָרֵשׁ הָכָא דְּמַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁאֵין כְּתַב יְדֵי הָעֵדִים יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר וּלְכָךְ נֶאֱמָן לוֹמַר חָזַרְתִּי וְלָקַחְתִּי מִמֶּנּוּ מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר מְזֻיָּיף הוּא וְלֹא נֶחְתַּם וְלֹא עָשִׂיתִי סִימָן מְהֵימַן הוּא לוֹמַר עָשִׂיתִי סִימָן וְחָזַרְתִּי וְלָקַחְתִּי מִמֶּנּוּ וְהָא דְּלָא קָאָמַר אִי הֲוָה אֲבָהֳן הֲוָה טָעֵין מְזֻיָּיף הוּא דְּלָא טָעֲנִינַן לְיַתְמֵי מְזֻיָּיף הוּא מִיהוּ חָזַרְתִּי וְלָקַחְתִּי מִמֶּנּוּ טָעֲנִינַן לְהוּ כֵּיוָן דְּקָסָבַר דְּאַבָהֳן הֲוָה מְהֵימַן בְּהַהִיא טַעֲנָה מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר מְזֻיָּיף הוּא כִּדְפָרֵשִׁית בְּמִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי: אָמַר לֵיהּ שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן כו'. אַבָּיֵי לֹא הָיָה זָכוּר בְּדִבְרֵי ר' יוֹחָנָן עַד שֶׁהִזְכִּירוֹ הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס דְּאִלּוּ הָיָה זָכוּר הָיָה הוּא עַצְמוֹ טוֹעֵן בִּשְׁבִיל הַיְתוֹמִים כִּדְקַיְימָא לָן טוֹעֲנִין לַיּוֹרְשִׁין: וְרַבָּנַן סָבְרִי אִי צָיְיתַתְּ צָיְיתַתְּ וְאִי לָא מַהְדַּרְנָא שְׁטָרָא לְמָרַיְיהוּ אֲבָל הָא לָא מָצֵי לְמֵימַר בְּחַד דְּאָתֵי מִכֹּחַ חַד מְזַבְּנִינָא לֵיהּ לְאַרְבָּעָה דְּלָא מָצֵית לְאִשְׁתַּעוֹיֵי דִּינָא בַּהֲדַיְיהוּ שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהַפְקִיעַ דִּינוֹ עַל יְדֵי מְכִירָתוֹ הוֹאִיל וְקוֹדֶם שֶׁבָּא לְיָדוֹ לֹא הָיָה רָאוּי לוֹמַר כֵּן אֲבָל בְּחַד דְּאָתֵי מִכֹּחַ ד' יָכוֹל לוֹמַר מַהְדַּרְנָא שְׁטָרָא לְמָרַיְיהוּ וּזְכוּת הַבָּא עַל יָדוֹ הוּא יָכוֹל לְהַפְקִיעוֹ וּלְהַעֲמִידוֹ בִּזְכוּתוֹ שֶׁהָיָה לוֹ קוֹדֶם שֶׁבָּאוּ לוֹ אֵלּוּ הַשָּׂדוֹת לְיָדוֹ וְהָא דְּקָאָמַר בפ"ק דב"ק (דַּף ח.) מָכַר לְאֶחָד אוֹ לג' בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד פֵּרוּשׁ עִדִּית וּבֵינוֹנִית וְזִבּוּרִית כֻּלָּן נִכְנְסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים וּמוֹקֵי לָהּ הָתָם בְּשֶׁלָּקַח עִדִּית בָּאַחֲרוֹנ' וּפָרֵיךְ וְלֵיתוֹ כֻּלְּהוּ וְלִגְבּוּ מֵעִדִּית מִשּׁוּם דְּאָמַר לְהוּ אִי שְׁקַלִיתוּ כְּדִינַיְיכוּ שָׁקְלִיתוּ וְאִי לָא מַהְדַּרְנָא שְׁטָרָא דְּזִבּוּרִית לְמָרֵהּ וּפָרֵיךְ נְזָקִין נַמֵּי נֵימָא הָכִי אַלְמָא הָתָם אָמְרִי' הַךְ טַעְמָא לְכֻלֵּי עָלְמָא לֹא קָשֶׁה מִידִי דְּהָתָם לֵית לֵהּ פְּסֵידָא לְגַמְרֵי דְּהָא גָּבֵי מִזִּבּוּרִית וּלְהָכִי מוֹדֶה הָתָם דְּמָצֵי אָמַר מַהְדַּרְנָא שְׁטָרָא לְמָרֵהּ אֲבָל הָכָא דְּאִיכָּא פְּסֵידָא לְגַמְרֵי סְבִירָא לֵהּ דְּלָא אָמְרִי' מַהְדַּרְנָא שְׁטָרָא לְמָרַיְיהוּ וְהָא דְּפָרֵיךְ אִי הָכִי נְזָקִין נַמֵּי נֵימָא הָכִי הוּא הַדִּין דְּאַבַּעַל חוֹב מָצֵי פָּרֵיךְ אַמַּאי גּוֹבֶה מִן הַבֵּינוֹנִית אֶלָּא רְבוּתָא קָפְרֵיךְ דַּאֲפִי' נְזָקִין דְּדִינוֹ מִן הַתּוֹרָה בְּעִדִּית לֵימָא הָכִי וְרַשִׁ"י פֵּי' לְשָׁם דַּוְקָא מִנְּזָקִין קָפְרֵיךְ אֲבָל מִבַּעַל חוֹב נִיחָא לֵיהּ דְּגוֹבֶה מִן הַבֵּינוֹנִית דְּאִי א"ל מַהְדַּרְנָא שְׁטָרָא דְּזִבּוּרִית לְמָרֵהּ מָצֵי א"ל לְכִי תַּהְדַּר אֲבָל נְזָקִין נִיתֵּיב בֵּינוֹנִית וְלָא מָצֵי אָמַר לֵיהּ לְכִי תֶּהְדַּר וכ"ת כְּתֻבַּת אִשָּׁה נַמֵּי אַמַּאי גּוֹבָה מִן הַזִּבּוּרִית תֵּימָא לֵיהּ לְכִי תֶּהְדַּר הָא לָאו מִלְּתָא הִיא דִּבְהַךְ טַעֲנָה לֵיכָּא לְאַפְקוֹעֵי יוֹתֵר מִמַּה שֶׁגּוֹבָה אִם הָיוּ כֻּלָּן בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים וּלְפִי זֶה שַׁפִּיר הֻצְרַךְ לְפָרֵשׁ כָּאן אִי צָיְיתַתְּ צָיְיתַתְּ וְאוֹזִיל לְגַבָּךְ דְּהַשְׁתָּא מַרְוִיחַ בַּמֶּה שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִירוֹ לוֹ וְלֹא מַשְׁמַע כְּלָל הַלָּשׁוֹן כָּךְ וְעוֹד דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִי' יִקַּח לוֹ דֶּרֶךְ בְּמֵאָה מָנֶה מַשְׁמַע כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה מוֹכֵר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ב:
ב מיי' פ"י מהל' עדות הל' ח, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קמז סעי' ד:
ג מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' א:
ד מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ב, טוש"ע חו"מ סי' קמז סעי' ג:
ה טוש"ע חו"מ סי' קמז סעי' ג:
ו מיי' פ"י מהל' נחלות הל' ו, סמג עשין צו, טוש"ע חו"מ סי' רצ סעי' ב:
ז מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' יא, טוש"ע חו"מ סי' קמח סעי' ב א:
ח מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' יא, טוש"ע חו"מ סי' קמח סעי' ב א:
ט מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' יא, טוש"ע חו"מ סי' קמח סעי' ב א:
י מיי' פ"י מהל' נחלות הל' ב, סמג עשין צו, טוש"ע חו"מ סי' רפח סעי' ב:
יא מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הל' כב, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' כב:
יב מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הל' כב, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' כב:

מסורת הש"ס

א יבמות לח.
ב לעיל צא:

(א)מַתְנִי' הַמּוֹצִיא שְׁטַר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהַלָּה הוֹצִיא שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה. אַדְמוֹן אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר: אִילּוּ הָיִיתִי חַיָּיב לְךָ — הָיָה לְךָ לְהִפָּרַע אֶת שֶׁלְּךָ כְּשֶׁמָּכַרְתָּ לִי אֶת הַשָּׂדֶה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זֶה הָיָה פִּקֵּחַ, שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת הַקַּרְקַע מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְמַשְׁכְּנוֹ. [א]גְּמָ' מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן? שַׁפִּיר קָאָמַר אַדְמוֹן! בְּאַתְרָא דְּיָהֲבִי זוּזֵי וַהֲדַר כָּתְבִי שְׁטָרָא — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּמָצֵי אָמַר לֵיהּ: הָיָה לְךָ לִפְרוֹעַ אֶת שֶׁלְּךָ כְּשֶׁמָּכַרְתָּ לִי אֶת הַשָּׂדֶה. [ב]כִּי פְּלִיגִי, בְּאַתְרָא דְּכָתְבִי שְׁטָרָא וַהֲדַר יָהֲבִי זוּזֵי. אַדְמוֹן סָבַר: אִיבְּעֵי לֵיהּ לְמִימְסַר מוֹדָעָא. וְרַבָּנַן סָבְרִי: חַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵיהּ וְחַבְרָא דְּחַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵיהּ. [ג]מַתְנִי' שְׁנַיִם שֶׁהוֹצִיאוּ שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה, אַדְמוֹן אוֹמֵר: אִילּוּ הָיִיתִי חַיָּיב לְךָ — כֵּיצַד אַתָּה לֹוֶה מִמֶּנִּי?! וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זֶה גּוֹבֶה שְׁטַר חוֹבוֹ, וְזֶה גּוֹבֶה שְׁטַר חוֹבוֹ. גְּמָ' אִתְּמַר: שְׁנַיִם שֶׁהוֹצִיאוּ שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה. רַב נַחְמָן אָמַר: זֶה גּוֹבֶה וְזֶה גּוֹבֶה. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: הַפּוֹכֵי מַטְרָתָא לָמָּה לִי. אֶלָּא זֶה עוֹמֵד בְּשֶׁלּוֹ וְזֶה עוֹמֵד בְּשֶׁלּוֹ. [ד]דְּכוּלֵּי עָלְמָא עִידִּית וְעִידִּית, בֵּינוֹנִית וּבֵינוֹנִית, זִיבּוּרִית וְזִיבּוּרִית — וַדַּאי הַפּוֹכֵי מַטְרָתָא הוּא. [ה]כִּי פְּלִיגִי, דְּאִית לֵיהּ לְחַד בֵּינוֹנִית וּלְחַד זִיבּוּרִית — רַב נַחְמָן סָבַר: זֶה גּוֹבֶה וְזֶה גּוֹבֶה. קָסָבַר: בְּשֶׁלּוֹ הֵן שָׁמִין. אָתֵי בַּעַל זִיבּוּרִית וְגָבֵי לֵיהּ לְבֵינוֹנִית, דַּהֲוָה גַּבֵּיהּ עִידִּית, וַאֲתָא הָהוּא וְשָׁקֵיל זִיבּוּרִית. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: הַפּוֹכֵי מַטְרָתָא לָמָּה לִי, קָסָבַר: בְּשֶׁל כָּל אָדָם הֵן שָׁמִין, סוֹף סוֹף כִּי אָתֵי הָהוּא — בֵּינוֹנִית דְּנַפְשֵׁיהּ קָשָׁקֵיל. וּלְרַב נַחְמָן: מַאי חָזֵית דְּאָתֵי בַּעַל זִיבּוּרִית בְּרֵישָׁא, לֵיתֵי בַּעַל בֵּינוֹנִית בְּרֵישָׁא וְלִיגְבֵּי זִיבּוּרִית, וְלֶיהְדַּר וְלִיגְבֵּי נִיהֲלֵיהּ! לָא צְרִיכָא, דִּקְדֵים תַּבְעֵיהּ. סוֹף סוֹף כִּי אֲתוֹ לְמִגְבֵּי, בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ! אֶלָּא, לָא צְרִיכָא דְּאִית לֵיהּ לְחַד עִידִּית וּבֵינוֹנִית, וְאִית לֵיהּ לְחַד זִיבּוּרִית — מָר סָבַר: בְּשֶׁלּוֹ הֵן שָׁמִין, וּמָר סָבַר: בְּשֶׁל כָּל אָדָם הֵן שָׁמִין. [ו]תְּנַן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זֶה גּוֹבֶה וְזֶה גּוֹבֶה! תַּרְגְּמַהּ רַב נַחְמָן אַלִּיבָּא דְּרַב שֵׁשֶׁת: כְּגוֹן שֶׁלָּוָה זֶה לְעֶשֶׂר וְזֶה לְחָמֵשׁ. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא רִאשׁוֹן לְעֶשֶׂר וְשֵׁנִי לְחָמֵשׁ, בְּהָא לֵימָא אַדְמוֹן: אִילּוּ הָיִיתִי חַיָּיב לְךָ כֵּיצַד אַתָּה לֹוֶה מִמֶּנִּי? הָא לָא מְטָא זִמְנֵיהּ. אֶלָּא רִאשׁוֹן לְחָמֵשׁ, וְשֵׁנִי לְעֶשֶׂר. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דִּמְטָא זִמְנֵיהּ — מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן. וְאִי דְּלָא מְטָא זִמְנֵיהּ — הָא לָא מְטָא זִמְנֵיהּ, וּמַאי טַעְמָא דְּאַדְמוֹן? [ז]לָא צְרִיכָא דַּאֲתָא בְּהַהוּא יוֹמָא דְּמִשְׁלַם חָמֵשׁ. מָר סָבַר: עָבֵיד אִינִישׁ דְּיָזֵיף לְיוֹמֵיהּ, וּמָר סָבַר: לָא עָבֵיד אִינִישׁ דְּיָזֵיף לְיוֹמֵיהּ. רָמֵי בַּר חָמָא אָמַר: הָכָא בְּיַתְמֵי עָסְקִינַן, דְּיַתְמֵי מִיגְבָּא גָּבֵי, אַגְבּוֹיֵי לָא מַגְבִּינַן מִינַּיְיהוּ. וְהָא "זֶה גּוֹבֶה וְזֶה גּוֹבֶה" קָתָנֵי! זֶה גּוֹבֶה, וְזֶה רָאוּי לִגְבּוֹת וְאֵין לוֹ. (ב)אָמַר רָבָא: שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר, חֲדָא: דְּזֶה גּוֹבֶה וְזֶה גּוֹבֶה קָתָנֵי. וְעוֹד, לַגְבִּינְהוּ אַרְעָא לְיַתְמֵי וְלֶיהְדַּר וְלִיגְבִּינְהוּ מִינַּיְיהוּ, כִּדְרַב נַחְמָן. דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: יְתוֹמִים שֶׁגָּבוּ קַרְקַע בְּחוֹבַת אֲבִיהֶן — בַּעַל חוֹב חוֹזֵר וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶן. קַשְׁיָא. וְלוֹקְמַהּ דְּאִית לְהוּ לְיַתְמֵי זִיבּוּרִית, וְאִית לֵיהּ לְדִידֵיהּ עִידִּית וּבֵינוֹנִית, דְּאָזְלִי יַתְמֵי גָּבוּ בֵּינוֹנִית, וּמַגְבּוּ לֵיהּ זִיבּוּרִית. דְּאִי נָמֵי בְּשֶׁל כָּל אָדָם הֵן שָׁמִין, הָא אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִזִּיבּוּרִית! [ח]הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא תְּפַס, אֲבָל הֵיכָא דִּתְפַס — תְּפַס. [ט]מַתְנִי' שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְנִשּׂוּאִין: יְהוּדָה וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְהַגָּלִיל — אֵין מוֹצִיאִין מֵעִיר לָעִיר וּמִכְּרַךְ לִכְרַךְ. אֲבָל בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ — מוֹצִיאִין מֵעִיר לְעִיר וּמִכְּרַךְ לִכְרַךְ.

אֲבָל

מַתְנִי' וְהַלָּה הוֹצִיא שֶׁמָּכַר לוֹ שָׂדֶה הַלֹּוֶה הוֹצִיא עָלָיו שְׁטַר מְכִירָה מְאֻחֶרֶת לִשְׁטַר הַהַלְוָאָה וְאוֹמֵר שְׁטָרְךָ מְזֻיָּף אוֹ פָּרוּעַ שֶׁאִם הָיִיתִי חַיָּב לְךָ לֹא הָיִיתָ מוֹכֵר לִי אֶת הַשָּׂדֶה שֶׁהָיָה לְךָ לִגְבּוֹת אֶת חוֹבְךָ: זֶה הָיָה פִּקֵּחַ שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה לְפִי שֶׁהָיָה זֶה מַבְרִיחַ מִטַּלְטְלָיו וְלֹא הָיָה לוֹ מֵהֵיכָן יְמַשְׁכְּנֶנּוּ עַל חוֹבוֹ וְעַכְשָׁו יִטֹּל אֶת הַקַּרְקַע: גְּמ' בְּאַתְרָא שֶׁהַלּוֹקֵחַ יָהֵיב זוּזֵי וַהֲדַר כָּתְבִי שְׁטַר מְכִירָה כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי שֶׁהָיָה לַמּוֹכֵר לְעַכֵּב בְּחוֹבוֹ הַמָּעוֹת שֶׁקִּבֵּל וְלֹא יִכְתֹּב לוֹ הַשְּׁטָר וְכֵיוָן שֶׁכְּתָבוּ הוֹכִיחַ שֶׁאֵין לוֹ עָלָיו חוֹב: לְמִמְסַר מוֹדָעָא וְאֵינִי מוֹכֵר לוֹ אֶלָּא שֶׁאוּכַל לְמַשְׁכְּנוֹ: חַבְרָא אִית לֵהּ וְיוֹדִיעֵהוּ וְלֹא יִקַּח עוֹד הַשָּׂדֶה: מַתְנִי' שְׁנַיִם שֶׁהוֹצִיאוּ שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה רְאוּבֵן עַל שִׁמְעוֹן וְשִׁמְעוֹן עַל רְאוּבֵן שְׁטַר שֶׁהוֹצִיא רְאוּבֵן מֻקְדָּם וְשֶׁל שִׁמְעוֹן מְאֻחָר: אַדְמוֹן אוֹמֵר יָכוֹל שִׁמְעוֹן לוֹמַר לִרְאוּבֵן: אִילּוּ חַיָּב הָיִיתִי לְךָ כְּדִבְרֵי שְׁטָרְךָ כֵּיצַד אַתָּה לֹוֶה מִמֶּנִּי אַחֲרֵי כֵן הָיָה לְךָ לִתְבֹּעַ אֶת חוֹבְךָ מִמֶּנִּי: זֶה גּוֹבֶה וְזֶה גּוֹבֶה אֲפִלּוּ הַחוֹב שָׁוֶה אֵין אוֹמְרִים יְעַכֵּב זֶה מִלְוֶה שֶׁל חֲבֵרוֹ בִּשְׁבִיל מִלְוֶה שֶׁהִלְוָהוּ אֶלָּא ב"ד יוֹרְדִין לְנִכְסֵי כָּל אֶחָד וּמַגְבִּין לְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ אֶת חוֹבוֹ: גְּמ' הִפּוּכֵי מַטַּרְתָּא לָמָּה לִי הַנּוֹשֵׂא שְׁנֵי מַרְצוּפִין שֶׁל עוֹר וּמַשָּׂאָן שָׁוֶה מַה יִּתְרוֹן לוֹ לַהֲפֹךְ שֶׁל יָמִין לִשְׂמֹאל וְשֶׁל שְׂמֹאל לְיָמִין: בְּשֶׁלּוֹ הֵן שָׁמִין מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים בַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית בְּקַרְקָעוֹת הַלֹּוֶה שָׁמִין שֶׁאִם יֵשׁ לַלֹּוֶה שָׂדֶה שֶׁהִיא בֵּינוֹנִית לְכָל אָדָם וְאֶצְלוֹ הִיא עִדִּית שֶׁשְּׁאָר שְׂדוֹתָיו גְּרוּעוֹת הֵימֶנָּה אֵין ב"ח גּוֹבֶה הֵימֶנָּה: וְרַב שֵׁשֶׁת סָבַר בְּשֶׁל כָּל אָדָם הֵן שָׁמִין וְסוֹף סוֹף כִּי הֲדַר אָתֵי הַאי לְמִגְבֵּי בֵּינוֹנִית שֶׁהָיְתָה שֶׁלּוֹ שָׁקִיל: וּלְרַב נַחְמָן נְהִי נָמֵי דִּבְשֶׁלּוֹ הֵן שָׁמִין מַאי חֲזֵית כו': סוֹף סוֹף כִּי אֲתוֹ לְמִגְבֵּי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי אָתוּ שֶׁהֲרֵי שְׁנֵיהֶן הוֹצִיאוּ שִׁטְרוֹתֵיהֶן בְּבֵית דִּין: מָר סָבַר בְּשֶׁלּוֹ הֵן שָׁמִין וְלָאו הִפּוּכֵי מַטַּרְתָּא הוּא דְּמִמַּה נַפְשָׁךְ אִיכָּא רַוְחָא לְבַעַל זִבּוּרִית דְּאִי חַבְרֵהּ קָדִים בְּרֵישָׁא וְגָבֵי אִיכָּא גַּבֵּהּ עִדִּית וּבֵינוֹנִית וְזִבּוּרִית וּמַגְבֵּי לְהַאיְךְ בֵּינוֹנִית וְאִי אִיהוּ קָדִים וְגָבֵי בֵּינוֹנִית הָוְיָא גַּבֵּהּ עִדִּית וּמַגְבֵּי לְחַבְרֵהּ זִבּוּרִית: וּמָר סָבַר בְּשֶׁל עוֹלָם הֵן שָׁמִין וְכֵיוָן דְּבַהֲדָדֵי אָתוּ לְמִגְבֵּי יָהֲבִי בֵּית דִּין בֵּינוֹנִית לְבַעַל זִבּוּרִית בְּרֵישָׁא וַהֲדַר גָּבֵי לָהּ מִנֵּהּ הִלְכָּךְ הִפּוּכֵי מַטַּרְתָּא הוּא: תְּנַן זֶה גּוֹבֶה וְזֶה גּוֹבֶה נְהִי נָמֵי דְּאִית לְהוּ לְרַבָּנָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם הַשְּׁטָרוֹת כְּשֵׁרִים יַעֲמוֹד זֶה בְּשֶׁלּוֹ וְזֶה בְּשֶׁלּוֹ אַלְמָא ש"מ בְּשֶׁלּוֹ הֵן שָׁמִין וְלָאו הִפּוּכֵי הוּא: כְּגוֹן שֶׁלָּוָה זֶה לְעֶשֶׂר שֶׁלֹּא יוּכַל הַנּוֹשֶׁה לִתְבְעוֹ עַד עֶשֶׂר שָׁנִים דְּאִיכָּא רַוְחָא דְּהַמְתָּנָה: אִלֵּימָא רִאשׁוֹן לְעֶשֶׂר וְשֵׁנִי בָּא אֶצְלוֹ לְסוֹף שָׁנָה וְלָוָה לְחָמֵשׁ: בְּהָא לֵימָא אַדְמוֹן כו' הָא לָא מְטָא זִמְנֵהּ וְנוֹחַ הָיָה לוֹ לָזֶה שֶׁהִלְוָהוּ. וְיִתְבָּעֶנּוּ לְסוֹף חָמֵשׁ וַעֲדַיִן יְהֵא חוֹבוֹ מְעֻכָּב בְּיָדוֹ עַד הַשְׁלָמַת עֶשֶׂר מִשֶּׁיְּהֵא פּוֹרֵעַ לוֹ בְּחוֹבוֹ: בְּהָא לֵימָא אַדְמוֹן כו' הָא לָא מְטָא זִמְנֵהּ וְנוֹחַ הָיָה לוֹ לָזֶה שֶׁהִלְוָהוּ וְיִתְבָּעֶנּוּ לְסוֹף חָמֵשׁ וַעֲדַיִן יְהֵא חוֹבוֹ מְעֻכָּב בְּיָדוֹ עַד הַשְׁלָמַת עֶשֶׂר מִשֶּׁיְּהֵא פּוֹרֵעַ לוֹ בְּחוֹבוֹ: אִי דִּמְטָא זִמְנֵהּ אִם שָׁלְמוּ חֲמֵשֶׁת הַשָּׁנִים כְּשֶׁבָּא הַמַּלְוֶה לִלְווֹת מִן הַלֹּוֶה: מ"ט דְּרַבָּנָן דְּמַכְשְׁרִי שְׁטָרוֹ שֶׁל מַלְוֶה רִאשׁוֹן הֲרֵי הִגִּיעַ זְמַנּוֹ וְהָיָה לוֹ לִתְבְעוֹ וְלֹא לִלְווֹת דְּעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה: לָא צְרִיכָא דַּאֲתָא לְגַבֵּהּ וְלָוָה הֵימֶנּוּ בְּיוֹמָא דְּמִשְׁלַם חָמֵשׁ: בְּיַתְמֵי עָסְקִינַן שֶׁמֵּת אֶחָד מֵהֶן וְהַיְתוֹמִים בָּאִים וְתוֹבְעִים וְאֵין לָהֶם קַרְקַע שֶׁיְּהֵא שֶׁכְּנֶגְדָּם גּוֹבֶה שְׁטָרוֹ מֵהֶן דְּלָא מִשַּׁעְבְּדֵי מִטַּלְטְלֵי דְיַתְמֵי לְבַעַל חוֹב: ה"ג וְלוֹקְמַהּ דְּאִית לְהוּ לְיַתְמֵי זִבּוּרִית וְאִית לֵהּ לְדִידֵהּ עִדִּית וּבֵינוֹנִית דְּאִי נָמֵי בְּשֶׁל כָּל אָדָם הֵן שָׁמִין אֵין נִפְרָעִים כו': מַתְנִי' ג' אֲרָצוֹת לְנִשּׂוּאִין שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הֵן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲלוּקוֹת לְעִנְיַן נִשּׂוּאֵי אִשָּׁה שֶׁאִם נָשָׂא אִשָּׁה בְּאַחַת מֵהֶן אֵינוֹ יָכוֹל לְכוֹפָהּ לֵילֵךְ אַחֲרָיו מֵאֶרֶץ אֶל אֶרֶץ: אֵין מוֹצִיאִין מִזּוֹ לְזוֹ לֹא מֵעִיר לָעִיר וְלֹא מִכְּרַךְ לִכְרַךְ. כְּרַךְ גָּדוֹל מֵעִיר וְהוּא מְקוֹם שְׁוָקִים וּמִכָּל סְבִיבָיו בָּאִים שָׁם לִסְחוֹרָה וְכָל דָּבָר מָצוּי בּוֹ:

וְרַבָּנָן חַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵהּ וְהָא דְּמַסְקִינַן לְעֵיל אַלִּבָּא דְּכֻלֵּי עָלְמָא דְּלָא אִבְעִי לֵהּ לְמִמְסַר מוֹדָעָא גַּבֵּי לְעַצְמוֹ לֹא אִבֵּד זְכוּתוֹ דְּאָמְרִינַן חַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵהּ יֵשׁ לוֹמַר דְּלָא דָּמֵי דְּמַה שֶּׁעֲשָׂאָהּ סִימָן לָא הֲוָה כָּל כָּךְ הוֹדָאָה כְּמוֹ הָכָא שֶׁהוֹצִיא שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה הִלְכָּךְ לָא אִבְעִי לֵהּ לְמִמְסַר מוֹדָעָא אֲבָל בְּהַךְ הוֹדָאָה פְּלִיגִי דְּדָמְיָא טְפֵי לְהוֹדָאָה וּלְפרש"י אָתֵי שַׁפִּיר דִּלְעֵיל וַדַּאי לָא הֲוָה לֵיהּ לַמְעַרְעֵר לְמִמְסַר מוֹדָעָא דְּדִלְמָא שָׁמַע הַמּוֹכֵר לוֹ שָׂדֶה מֵהָא וְיִמְנַע לְמָכְרָהּ וְיִהְיֶה לוֹ הֶפְסֵד שֶׁלֹּא יִמְצָא שָׂדוֹת לִקְנוֹת אֲבָל הָכָא גַּבֵּי מְכִירַת שָׂדֶה אֵינוֹ כָּל כָּךְ הֶפְסֵד דְּהַרְבֵּה לוֹקְחִים יִמְצָא דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי זְבִין קָנִיתָ זַבֵּנְתְּ אַפְסַדְתְּ: **סוֹף** סוֹף כִּי אֲתוֹ לְמִגְבֵּי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ אע"ג דְּנִזְקָקִין לַתּוֹבֵעַ תְּחִלָּה הֵיכָא דְּאִית לֵיהּ פְּסֵידָא אֵין נִזְקָקִין כִּדְמוֹכַח הָתָם (ב"ק דַּף מו: וְשָׁם) טַעְמָא כְּגוֹן דְּזִילֵי נְכָסֶיהָ: **שָׁלֹשׁ** אֲרָצוֹת לְנִשּׂוּאִין תּוֹסֶפְתָּא בד"א בִּזְמַן שֶׁהָיָה מִיהוּדָה וְאֵרַס בִּיהוּדָה אוֹ בֶן גָּלִיל שֶׁאֵרַס בַּגָּלִיל אֲבָל בֶּן יְהוּדָה שֶׁאֵרַס בַּגָּלִיל אוֹ בֶן גָּלִיל שֶׁאֵרַס בִּיהוּדָה כּוֹפִין אוֹתָהּ לָצֵאת שֶׁעַל מְנָת כֵּן נְשָׂאָהּ:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא קנז.

ב לעיל צב.; פסחים לא.; בבא בתרא קכה.

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' יא, טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' א:

ב מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' יא, טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' א:

ג מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' י, טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' ג:

ד מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' י, טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' ג:

ה מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' י, טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' ג:

ו מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' י, טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' ג:

ז מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' י, טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' ג:

ח טוש"ע חו"מ סי' פה סעי' ה:

ט מיי' פי"ג מהל' אישות הל' יז, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' עה סעי' א:

אֲבָל לֹא מֵעִיר לִכְרַךְ, וְלֹא מִכְּרַךְ לְעִיר. [א]מוֹצִיאִין מִנָּוֶה הָרַע(ה) לְנָוֶה הַיָּפֶה, אֲבָל לֹא מִנָּוֶה הַיָּפֶה לְנָוֶה הָרַע(ה). רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף לֹא מִנָּוֶה רַע(ה) לְנָוֶה יָפֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַנָּוֶה הַיָּפֶה בּוֹדֵק. גְּמָ׳ בִּשְׁלָמָא מִכְּרַךְ לָעִיר — דְּבִכְרַךְ שְׁכִיחִי כֹּל מִילֵּי, בְּעִיר לָא שְׁכִיחִי כֹּל מִילֵּי. אֶלָּא מֵעִיר לִכְרַךְ מַאי טַעְמָא? [ב](א)מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא. דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: מִנַּיִן שֶׁיְּשִׁיבַת כְּרַכִּים קָשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְבָרְכוּ הָעָם לְכֹל הָאֲנָשִׁים הַמִּתְנַדְּבִים לָשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלָיִם״. [ג](ב)רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כו׳. מַאי ״בּוֹדֵק״? כִּדְשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: שִׁינּוּי וֶסֶת תְּחִלַּת חוֹלִי מֵעַיִם. כָּתוּב בְּסֵפֶר בֶּן סִירָא: ״כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים״. וְהָאִיכָּא שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים? כִּדְשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: שִׁינּוּי וֶסֶת תְּחִלַּת חוֹלִי מֵעַיִם. (ג)בֶּן סִירָא אוֹמֵר: ״אַף לֵילוֹת, בִּשְׁפַל גַּגִּים גַּגּוֹ, וּבִמְרוֹם הָרִים כַּרְמוֹ, מִמְּטַר גַּגִּים לְגַגּוֹ, וּמֵעֲפַר כַּרְמוֹ לִכְרָמִים״. [ד]מַתְנִי׳ הַכֹּל מַעֲלִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין. הַכֹּל מַעֲלִין לִירוּשָׁלַיִם, וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין. אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים. נָשָׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְגֵרְשָׁהּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נָשָׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְגֵרְשָׁהּ בְּקַפּוֹטְקְיָא — נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נָשָׂא אִשָּׁה בְּקַפּוֹטְקְיָא וְגֵרְשָׁהּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא. נָשָׂא אִשָּׁה בְּקַפּוֹטְקְיָא וְגֵרְשָׁהּ בְּקַפּוֹטְקְיָא — נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא. [ה](ד)גְּמָ׳ ״הַכֹּל מַעֲלִין״ לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי עֲבָדִים. [ו]וּלְמַאן דְּתָנֵי עֲבָדִים בְּהֶדְיָא, לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי מִנָּוֶה הַיָּפֶה לְנָוֶה הָרַע(ה). [ז]״וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין״ לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי עֶבֶד שֶׁבָּרַח מֵחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, דְּאָמְרִינַן לֵיהּ: זַבְנֵיהּ הָכָא וְזִיל, מִשּׁוּם יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. ״הַכֹּל מַעֲלִין לִירוּשָׁלַיִם״ לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי מִנָּוֶה הַיָּפֶה לְנָוֶה הָרַע(ה). ״וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין״ לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי אֲפִילּוּ מִנָּוֶה הָרַע(ה) לְנָוֶה הַיָּפֶה. וְאַיְּידֵי דִּתְנָא רֵישָׁא ״אֵין מוֹצִיאִין״, תְּנָא סֵיפָא נָמֵי ״אֵין מוֹצִיאִין״. [ח]תָּנוּ רַבָּנַן: הוּא אוֹמֵר לַעֲלוֹת, וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת — כּוֹפִין אוֹתָהּ לַעֲלוֹת, וְאִם לָאו — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתוּבָּה. הִיא אוֹמֶרֶת לַעֲלוֹת, וְהוּא אוֹמֵר שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת — כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲלוֹת, וְאִם לָאו — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. הִיא אוֹמֶרֶת לָצֵאת, וְהוּא אוֹמֵר שֶׁלֹּא לָצֵאת — כּוֹפִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא לָצֵאת, וְאִם לָאו — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתוּבָּה. הוּא אוֹמֵר לָצֵאת, וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא לָצֵאת — כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לָצֵאת, וְאִם לָאו — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה. [ט]נָשָׂא אִשָּׁה כו׳. הָא גּוּפַהּ קַשְׁיָא: קָתָנֵי: נָשָׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְגֵרְשָׁהּ בְּקַפּוֹטְקְיָא, נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — אַלְמָא בָּתַר שִׁיעְבּוּדָא אָזְלִינַן. אֵימָא סֵיפָא: נָשָׂא אִשָּׁה בְּקַפּוֹטְקְיָא וְגֵרְשָׁהּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — אַלְמָא בָּתַר גּוּבְיָינָא אָזְלִינַן! [י]אָמַר רַבָּה: מִקּוּלֵּי כְתוּבָּה שָׁנוּ כָּאן. קָסָבַר כְּתוּבָּה דְּרַבָּנַן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת קַפּוֹטְקְיָא. קָסָבַר כְּתוּבָּה דְּאוֹרַיְיתָא. [יא](ה)תָּנוּ רַבָּנַן: הַמּוֹצִיא שְׁטַר חוֹב עַל חֲבֵירוֹ, כָּתוּב בּוֹ בָּבֶל — מַגְבֵּהוּ מִמְּעוֹת בָּבֶל, כָּתוּב בּוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — מַגְבֵּהוּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כָּתוּב בּוֹ סְתָם, הוֹצִיאוֹ בְּבָבֶל — מַגְבֵּהוּ מִמְּעוֹת בָּבֶל, הוֹצִיאוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — מַגְבֵּהוּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כָּתוּב בּוֹ כֶּסֶף סְתָם — מַה שֶּׁיִּרְצֶה לֹוֶה מַגְבֵּהוּ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּכְתוּבָּה. אַהֵיָיא? אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: אַרֵישָׁא, לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר כְּתוּבָּה דְּאוֹרַיְיתָא. [יב](ו)כָּתוּב בּוֹ כֶּסֶף סְתָם — מַה שֶּׁיִּרְצֶה לֹוֶה מַגְבֵּהוּ. וְאֵימָא נִסְכָּא? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: דִּכְתִיב בֵּיהּ מַטְבֵּעַ. וְאֵימָא פְּרִיטֵי? אָמַר רַב פָּפָּא: פְּרִיטֵי דְּכַסְפָּא לָא עָבְדִי אִינָשֵׁי. [יג״ד]תָּנוּ רַבָּנַן: לְעוֹלָם יָדוּר אָדָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲפִילּוּ בְּעִיר שֶׁרוּבָּהּ גּוֹיִם, וְאַל יָדוּר בְּחוּצָה לָאָרֶץ וַאֲפִילּוּ בְּעִיר שֶׁרוּבָּהּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹהַּ, וְכָל הַדָּר בְּחוּצָה לָאָרֶץ דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹהַּ. שֶׁנֶּאֱמַר: ״לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים״. (ז)וְכֹל שֶׁאֵינוֹ דָּר בָּאָרֶץ אֵין לוֹ אֱלוֹהַּ? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ: כָּל הַדָּר בְּחוּצָה לָאָרֶץ כְּאִילּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר: ״כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת ה׳ לֵאמֹר לֵךְ עֲבוֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים״, וְכִי מִי אָמַר לוֹ לְדָוִד לֵךְ עֲבוֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ: כָּל הַדָּר בְּחוּצָה לָאָרֶץ — כְּאִילּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. [טו](ח)רַבִּי זֵירָא הֲוָה קָמִשְׁתְּמִיט מִינֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה דְּבָעֵא לְמִיסַּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: כָּל הָעוֹלֶה מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר:

״בָּבֶלָה

אֲבָל לֹא מֵעִיר לִכְרַךְ בגמ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא: שֶׁהַנָּוֶה הַיָּפֶה בּוֹדֵק אֶת הַגּוּף לְמִי שֶׁבָּא מִנָּוֶה רַע וּמִתּוֹךְ כָּךְ חֳלָאִים בָּאִים עָלָיו: גְּמ' יְשִׁיבַת כְּרַכִּין קָשָׁה שֶׁהַכֹּל מִתְיַשְּׁבִין שָׁם וְדוֹחֲקִין וּמְקָרְבִים הַבָּתִּים זוֹ לָזוֹ וְאֵין שָׁם אֲוִיר אֲבָל בָּעִיר יֵשׁ גִּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים סְמוּכִים לַבָּתִּים וַאֲוִירָן יָפֶה: שִׁנּוּי וֶסֶת אֲפִלּוּ לְטוֹבָה: בִּמְרוֹם הָרִים כַּרְמוֹ שֶׁאֵין בְּיָדוֹ מָמוֹן לִקְנוֹת בְּמָקוֹם טוֹב וְקוֹנֶה בְּרֹאשׁ הָהָר וְכָל זְבָלִים שֶׁהוּא מוֹצִיא לוֹ נוֹפֵל וְזָב לַכְּרָמִים שֶׁתַּחְתָּיו: מַתְנִי' הַכֹּל מַעֲלִין אֶת כָּל בְּנֵי בֵּיתוֹ אָדָם כּוֹפֶה לַעֲלוֹת וְלֵישֵׁב עִמּוֹ בִּירוּשָׁלַיִם: אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים אַף הָאִשָּׁה כּוֹפָה אֶת בַּעְלָהּ לַעֲלוֹת וְלָדוּר שָׁם וְאִם לָאו יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה כִּדְקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא בגמ' בְּהֶדְיָא: מָעוֹת קַפּוֹטְקְיָא גְּדוֹלוֹת וְשׁוֹקְלוֹת יוֹתֵר מִשֶּׁל א"י: גְּמ' לְאֵתוֹיֵי עֲבָדִים הָיָה לוֹ עֶבֶד עִבְרִי יֵלֵךְ הָעֶבֶד אַחֲרָיו עַל כָּרְחוֹ: וְאַיְּידֵי דִּתְנָא כו' דְּאִלּוּ מִשּׁוּם מִנָּוֶה הָרַע לְנָוֶה הַיָּפֶה לָא אִצְטְרִיךְ כֵּיוָן דְּאַשְׁמְעִינַן דְּמַעֲלִין מִנָּוֶה הַיָּפֶה לְנָוֶה הָרַע כָּל שֶׁכֵּן דְּאֵין מוֹצִיאִין אֲפִילּוּ מִן הָרַע לְיָפֶה: לַעֲלוֹת מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ וְכֵן מִשְּׁאָר גְּבוּלִין לִירוּשָׁלַיִם: לָצֵאת מִירוּשָׁלַיִם לִגְבוּלִין אוֹ מֵאֶרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ: מִקּוּלֵּי כְתֻבָּה שָׁנוּ כָּאן כָּאן הֵקֵלּוּ בִּכְתֻבָּה וְזוֹ אַחַת מִקּוּלֵּי כְתֻבָּה: קָסָבַר כְּתֻבָּה דְּאוֹרַיְתָא הִלְכָּךְ בָּתַר שִׁעְבּוּד אָזְלִינַן כְּדִין כָּל שְׁטָרֵי חוֹב: כָּתוּב בּוֹ כֶּסֶף סְתָם מֵאָה כֶּסֶף וְלֹא פֵּרֵשׁ אִם סְלָעִין אִם דִּינָרִין אִם פּוּנְדְּיוֹנִין: מַה שֶּׁיִּרְצֶה לֹוֶה מַגְבֵּהוּ וַאֲפִילּוּ אִסָּרִין: וְאֵימָא נִסְכָּא חֲתִיכוֹת כֶּסֶף הָיָה לְכָךְ לֹא פֵּרֵשׁ: וְאֵימָא פְּרִיטֵי וְתֹאמַר שֶׁיִּתֵּן לוֹ נְחֹשֶׁת אוֹ כֶּסֶף שָׁוֶה מֵאָה פְּרוּטוֹת: וְכִי מִי אָמַר לוֹ לְדָוִד כֵּן אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִבְרֹחַ וְלָצֵאת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶל מֶלֶךְ מוֹאָב וְאֶל אָכִישׁ: דְּבָעֵי ר' זֵירָא לְמִסַּק וְרַב יְהוּדָה מוֹחֶה בְּיָדוֹ לְהָכִי הֲוָה מִשְׁתַּמִּיט מִנֵּהּ:

וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין לְאֵתוֹיֵי מַאי וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי לְאֵתוֹיֵי עֶבֶד שֶׁבָּרַח לִירוּשָׁלַיִם כִּדְרַבִּינַן לְעֵיל וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין דְּרֵישָׁא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבִירוּשָׁלַיִם לֵיכָּא לְמֵימַר הָכִי דְּאֵין אָנוּ רוֹצִים שֶׁיִּהְיוּ עֲבָדִים בִּירוּשָׁלַיִם יוֹתֵר מִדַּאי אֶלָּא מְיֻחָסִים. ר"ת: **הָכִי** גָּרְסִי' בְּכָל הַסְּפָרִים דְּאָמְרִינַן לֵהּ זַבְנֵהּ הָכָא וְזִיל מִשּׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְפָרֵשׁ ה"ר יוֹסֵף בֶּן ה"ר יוֹם טוֹב אע"ג דְּגָרְסִינַן בְּהַשּׁוֹלֵחַ (גִּטִּין דַּף מה. יָשָׁם) הַהוּא עַבְדָּא דְּבָרַח לא"י אֲתָא מָרֵהּ אַבָּתְרֵהּ אֲתָא לְקַמֵּהּ דְּרַבִּי אַמֵּי אֲמַר לֵהּ נִכְתּוֹב לָךְ שְׁטָרָא אַדְּמֵהּ וְאִי לָא מַפְקַעְנָא לָךְ מִדְּרַבִּי אֲחִי בַּר יֹאשִׁיָּה דְּדָרֵשׁ אַל תַּסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו בְּעֶבֶד שֶׁבָּרַח מֵחוּצָה לָאָרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהָכָא לָא מַפְקַעְנָא לֵיהּ מִנֵּהּ אֶלָּא אָמְרִי' לֵיהּ זִיל זַבְנֵהּ הָתָם מַיְירֵי כְּשֶׁלֹּא הָיָה מוֹצֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְמִי יִמְכֹּר לְכָךְ קָאָמַר נִכְתּוֹב לָךְ שְׁטָרָא אַדְּמֵהּ דאל"כ כָּל הָעֲבָדִים יַפְקִיעוּ עַצְמָן מִידֵי אֲדוֹנֵיהֶם שֶׁיִּבְרְחוּ לָאָרֶץ ור"ת פֵּרֵשׁ דְּהַאי זַבְנֵהּ דְּהָכָא לָאו מְכִירָה מַמָּשׁ לַאֲחֵרִים אֶלָּא לְעַצְמוֹ וְהַיְנוּ נִכְתּוֹב שְׁטָרָא אַדְּמֵהּ: **הוּא** אוֹמֵר לַעֲלוֹת כו' אֵינוֹ נוֹהֵג בַּזְּמַן הַזֶּה דְּאִיכָּא סַכָּנַת דְּרָכִים וְהָיָה אוֹמֵר רַבֵּינוּ חַיִּים דְּעַכְשָׁו אֵינוֹ מִצְוָה לָדוּר בא"י כִּי יֵשׁ כַּמָּה מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ וְכַמָּה עֳנָשִׁין דְּאֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִזָּהֵר בָּהֶם וְלַעֲמֹד עֲלֵיהֶם: **הִיא** אוֹמֶרֶת לָצֵאת כּוֹפִין אוֹתָהּ תֵּמַהּ מַאי אִרְיָא בא"י אֲפִי' בִּשְׁאָר אֲרָצוֹת נָמֵי הֵיאַךְ תּוּכַל לְדָחְקוֹ לָצֵאת מִמְּקוֹמוֹ וְי"ל דְּהָכָא אֲפִי' מִנָּוֶה הָרַע לְנָוֶה הַיָּפֶה: **וְאֵימָא** נִסְכָּא מֵהָכָא מַשְׁמַע דְּנִסְכָּא עֲדִיפָא מִמָּעוֹת וְדִינָרִין שֶׁל כֶּסֶף דְּאִי פְּחוּתָה מַאי קוּשְׁיָא דְּאִין ה"נ דְּהָא קָאָמַר מַה שֶּׁיִּרְצֶה מַגְבֵּהוּ אֶלָּא וַדַּאי עֲדִיפָא וַאֲפִלּוּ הָכִי פָּרֵיךְ וְאֵימָא נִסְכָּא כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב בּוֹ כֶּסֶף סְתָמָא לֹא מַשְׁמַע שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ מַטְבֵּעַ וְאַמַּאי מַגְבֵּהוּ מַה שֶּׁיִּרְצֶה דְּמַשְׁמַע שֶׁיִּתֵּן לוֹ מִמַּטְבֵּעַ הַפָּחוּת:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ עה סעי׳ ב:

ב מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יז, טוש״ע אה״ע סי׳ עה סעי׳ א:

ג מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ כא:

ד מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ עה סעי׳ ג ד:

ה מיי׳ פח׳ מהל׳ עבדים הל׳ ט, סמג עשין פז, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ פד:

ו מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יט, טוש״ע אה״ע סי׳ עה סעי׳ ג:

ז מיי׳ פח׳ מהל׳ עבדים הל׳ י, סמג עשין פז, טוש״ע יו״ד סי׳ רסז סעי׳ פה:

ח מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ כ, טוש״ע אה״ע סי׳ עה סעי׳ ד:

ט מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג עשין עח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ה:

י מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ ו, סמג עשין עח, טוש״ע אה״ע סי׳ ק סעי׳ ה:

יא מיי׳ פי״ז מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ט, סמג עשין נד, טוש״ע חו״מ סי׳ מב סעי׳ יד:

יב מיי׳ פי״ז מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ט, טוש״ע חו״מ סי׳ מב סעי׳ יג:

יג מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות הל׳ יט:

יד מיי׳ פה׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ יב, טוש״ע אה״ע סי׳ עה סעי׳ ג:

טו מיי׳ פה׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ יב:

מסורת הש״ס

א בבא מציעא קיג:

ב סנהדרין קא.; בבא בתרא קמו.

ג סנהדרין ק:

ד ערכין ג.

ה תוספתא בבא בתרא

ו בבא בתרא קסה:

ז אבות דרבי נתן

ח שבת מא.; ברכות כד:

תורה אור השלם

וַיְבָרְכוּ הָעָם לְכֹל הָאֲנָשִׁים הַמִּתְנַדְּבִים לָשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלָם [נחמיה יא, ב]

כָּל־יְמֵי עָנִי רָעִים וְטוֹב־לֵב מִשְׁתֶּה תָמִיד [משלי טו, טו]

אֲנִי יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים [ויקרא כה, לח]

וְעַתָּה יִשְׁמַע־נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֵת דִּבְרֵי עַבְדּוֹ אִם־יְהֹוָה הֱסִיתְךָ בִי יָרַח מִנְחָה וְאִם בְּנֵי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם לִפְנֵי יְהֹוָה כִּי־גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְהֹוָה לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים [שמואל א כו, יט]

״בָּבֶלָה יוּבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אוֹתָם נְאֻם ה׳״. וְרַבִּי זֵירָא — הָהוּא בִּכְלֵי שָׁרֵת כְּתִיב. וְרַב יְהוּדָה? כְּתִיב קְרָא אַחֲרִינָא: ״הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה וְגוֹ׳״. וְרַבִּי זֵירָא — הָהוּא שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל בְּחוֹמָה. וְרַב יְהוּדָה? ״הִשְׁבַּעְתִּי״ אַחֲרִינָא כְּתִיב. וְרַבִּי זֵירָא — הָהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר: שָׁלֹשׁ שְׁבוּעוֹת הַלָּלוּ לָמָּה? אַחַת שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל בְּחוֹמָה, וְאַחַת שֶׁהִשְׁבִּיעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִמְרְדוּ בְּאוּמּוֹת הָעוֹלָם, וְאַחַת שֶׁהִשְׁבִּיעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַגּוֹיִם שֶׁלֹּא יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהֶן בְּיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִדַּאי. וְרַב יְהוּדָה — ״אִם תָּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ״ כְּתִיב. וְרַבִּי זֵירָא — מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי לֵוִי, דְּאָמַר: שֵׁשׁ שְׁבוּעוֹת הַלָּלוּ לָמָּה? תְּלָתָא — הָנֵי דַּאֲמַרַן, אִינָךְ: שֶׁלֹּא יְגַלּוּ אֶת הַקֵּץ, וְשֶׁלֹּא יְרַחֲקוּ אֶת הַקֵּץ, וְשֶׁלֹּא יְגַלּוּ הַסּוֹד לַגּוֹיִם. ״בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, אִם אַתֶּם מְקַיְּימִין אֶת הַשְּׁבוּעָה — מוּטָב, וְאִם לָאו — אֲנִי מַתִּיר אֶת בְּשַׂרְכֶם כִּצְבָאוֹת וּכְאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה. [א]אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שָׁרוּי בְּלֹא עָוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּבַל יֹאמַר שָׁכֵן חָלִיתִי הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּהּ נְשׂוּא עָוֹן״. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב אָשֵׁי: אֲנַן בְּסוֹבְלֵי חֳלָאִים מַתְנֵינַן לַהּ. [ב]אָמַר רַב עָנָן: כָּל הַקָּבוּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּאִילּוּ קָבוּר תַּחַת הַמִּזְבֵּחַ. כְּתִיב הָכָא: ״מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי״, וּכְתִיב הָתָם: ״וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ״. [ג]עוּלָּא הֲוָה רְגִיל דַּהֲוָה סָלֵיק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נָח נַפְשֵׁיהּ בְּחוּץ לָאָרֶץ. אֲתוֹ אֲמַרוּ לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר: אַנְתְּ עוּלָּא, ״עַל אֲדָמָה טְמֵאָה תָּמוּת״. אָמְרוּ לוֹ: אֲרוֹנוֹ בָּא. אָמַר לָהֶם: אֵינוֹ דּוֹמֶה קוֹלַטְתּוֹ מֵחַיִּים לְקוֹלַטְתּוֹ לְאַחַר מִיתָה. הָהוּא גַּבְרָא דְּנָפְלָה לֵיהּ יְבָמָה בֵּי חוֹזָאָה, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲמַר לֵיהּ: מַהוּ לְמֵיחַת וּלְיַבּוֹמַהּ? [ד]אֲמַר לֵיהּ: אָחִיו נָשָׂא כּוּתִית וָמֵת — בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁהֲרָגוֹ. וְהוּא יֵרֵד אַחֲרָיו?! [ה]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לָצֵאת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל כָּךְ אָסוּר לָצֵאת מִבָּבֶל לִשְׁאָר אֲרָצוֹת. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: אֲפִילּוּ מִפּוּמְבְּדִיתָא לְבֵי כּוּבֵי. הָהוּא דִּנְפַק מִפּוּמְבְּדִיתָא לְבֵי כּוּבֵי, שַׁמְתֵּיהּ רַב יוֹסֵף. הָהוּא דִּנְפַק מִפּוּמְבְּדִיתָא לְאַסְתּוּנְיָא, שְׁכֵיב. אֲמַר אַבָּיֵי: אִי בָּעֵי הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן, הֲוָה חָיֵי. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כְּשֵׁרִין שֶׁבְּבָבֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹלַטְתָּן, כְּשֵׁרִין שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת בָּבֶל קוֹלַטְתָּן. לְמַאי? אִילֵּימָא לְיוּחֲסִין, וְהָאָמַר מָר: כָּל הָאֲרָצוֹת עִיסָּה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִיסָּה לְבָבֶל! אֶלָּא לְעִנְיַן קְבוּרָה. אָמַר רַב יְהוּדָה: כָּל הַדָּר בְּבָבֶל כְּאִילּוּ דָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הוֹי צִיּוֹן הִמָּלְטִי יוֹשֶׁבֶת בַּת בָּבֶל״. אָמַר אַבָּיֵי, נְקִטִינַן: בָּבֶל לָא חָזְיָא חַבְלֵי דְּמָשִׁיחַ. תַּרְגְּמַהּ אַהוּצַל דְּבִנְיָמִין, וְקָרוּ לֵיהּ קַרְנָא דְּשֵׁיזָבְתָּא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מֵתִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ אֵינָם חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים״ — אֶרֶץ שֶׁצִּבְיוֹנִי בָּהּ מֵתֶיהָ חַיִּים, שֶׁאֵין צִבְיוֹנִי בָּהּ — אֵין מֵתֶיהָ חַיִּים. מֵתִיב רַבִּי אַבָּא בַּר מֶמֶל: ״יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן״, מַאי לָאו: ״יִחְיוּ מֵתֶיךָ״ — מֵתִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. ״נְבֵלָתִי יְקוּמוּן״ — מֵתִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ. וּמַאי ״וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים״ — אַנְּבוּכַד נֶצַּר הוּא דִּכְתִיב, דְּאָמַר רַחֲמָנָא: מַיְיתֵינָא עֲלַיְיהוּ מַלְכָּא דְּקַלִּיל כִּי טַבְיָא. אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי, מִקְּרָא אַחֵר אֲנִי דּוֹרֵשׁ: ״נוֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהוֹלְכִים בָּהּ״. וְאֶלָּא הָכְתִיב ״נְבֵלָתִי יְקוּמוּן״! הָהוּא בִּנְפָלִים הוּא דִּכְתִיב. וְרַבִּי אַבָּא בַּר מֶמֶל, הַאי ״נוֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ״ מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי אֲבָהוּ. דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אֲפִילּוּ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוּבְטָח לָהּ שֶׁהִיא בַּת הָעוֹלָם הַבָּא. כְּתִיב הָכָא: ״לָעָם עָלֶיהָ״, וּכְתִיב הָתָם: ״שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר״ — עַם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר. [ו]״וְרוּחַ לַהוֹלְכִים בָּהּ״, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְהַלֵּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוּבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא. וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר, צַדִּיקִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ אֵינָם חַיִּים?! אָמַר רַבִּי אִילְעָא: עַל יְדֵי גִּלְגּוּל. מַתְקֵיף לַהּ רַבִּי אַבָּא סָלָא רַבָּא: גִּלְגּוּל לְצַדִּיקִים צַעַר הוּא! אָמַר אַבָּיֵי: מְחִילוֹת נַעֲשׂוֹת לָהֶם בַּקַּרְקַע. ״וּנְשָׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בִּקְבוּרָתָם״, אָמַר קַרְנָא, דְּבָרִים בְּגוֹ: יוֹדֵעַ הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר הָיָה, וְאִם מֵתִים שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ חַיִּים, לָמָּה הִטְרִיחַ אֶת בָּנָיו? שֶׁמָּא לֹא יִזְכֶּה לִמְחִילוֹת. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר: ״וַיַּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳״, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, דְּבָרִים בְּגוֹ: יוֹדֵעַ הָיָה יוֹסֵף בְּעַצְמוֹ שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר הָיָה, וְאִם מֵתִים שֶׁבַּחוּצָה לָאָרֶץ חַיִּים, לָמָּה הִטְרִיחַ אֶת אֶחָיו אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה? שֶׁמָּא לֹא יִזְכֶּה לִמְחִילוֹת. שְׁלַחוּ לֵיהּ אֲחוּהִי לְרַבָּה: יוֹדֵעַ הָיָה יַעֲקֹב שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר הָיָה וְכוּ׳. אִילְפָא מוֹסִיף בָּהּ דְּבָרִים: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מִצְטַעֵר עַל אִשָּׁה אַחַת, וּבִיקֵּשׁ לֵירֵד, כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע כָּזֹאת, גִּלְגֵּל בְּעַצְמוֹ עַד יוֹם מוֹתוֹ. (א)אַף עַל פִּי שֶׁחָכָם גָּדוֹל אַתָּה, אֵינוֹ דּוֹמֶה לוֹמֵד מֵעַצְמוֹ לַלּוֹמֵד מֵרַבּוֹ. וְאִם תֹּאמַר אֵין לְךָ רַב — יֵשׁ לְךָ רַב, וּמַנּוּ — רַבִּי יוֹחָנָן. וְאִם אֵין אַתָּה עוֹלֶה — הִזָּהֵר בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: אַל תַּרְבֶּה בִּישִׁיבָה — שֶׁיְּשִׁיבָה קָשָׁה לְתַחְתּוֹנִיּוֹת, וְאַל תַּרְבֶּה בַּעֲמִידָה — שֶׁעֲמִידָה קָשָׁה לַלֵּב, וְאַל תַּרְבֶּה בַּהֲלִיכָה — שֶׁהֲלִיכָה קָשָׁה לָעֵינַיִם. אֶלָּא שְׁלִישׁ בִּישִׁיבָה, שְׁלִישׁ בַּעֲמִידָה, שְׁלִישׁ בְּהִילּוּךְ. כָּל יְשִׁיבָה שֶׁאֵין עִמָּהּ סְמִיכָה — עֲמִידָה נוֹחָה הֵימֶנָּה. עֲמִידָה סָלְקָא דַּעְתָּךְ? וְהָאָמַרְתְּ עֲמִידָה קָשָׁה לַלֵּב! אֶלָּא: יְשִׁיבָה

שֶׁאֵין

בִּכְלֵי שָׁרֵת כְּתִיב קְרָא דִּלְעֵיל מִנֵּהּ כְּתִיב כִּי כֹה אָמַר ה׳ אֶל הָעַמֻּדִים וְעַל הַיָּם וְעַל הַמְּכֹנוֹת וְגוֹ׳: שֶׁלֹּא יַעֲלוּ בַּחוֹמָה יַחַד בְּיָד חֲזָקָה: אִם תָּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת בְּכָל אַחַת: שֶׁלֹּא יְגַלּוּ אֶת הַקֵּץ נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם: וְשֶׁלֹּא יְרַחֲקוּ אֶת הַקֵּץ בַּעֲוֹנָם ל״א שֶׁלֹּא יִדְחֲקוּ גָּרְסִינַן לְשׁוֹן דֹּחַק שֶׁלֹּא יַרְבּוּ בְּתַחֲנוּנִים עַל כָּךְ יוֹתֵר מִדַּאי: וְשֶׁלֹּא יְגַלּוּ אֶת הַסּוֹד אָמְרִי לָהּ סוֹד הָעִבּוּר וְאָמְרִי לָהּ סוֹד טַעֲמֵי הַתּוֹרָה: מַתִּיר אֶת בְּשַׂרְכֶם לְשׁוֹן הֶפְקֵר: וּבַל יֹאמַר שָׁכֵן חָלִיתִי כְּלוֹמַר אַל יִתְרַעֵם לוֹמַר צַר לִי כִּי כֻּלָּם נְשׂוּאֵי עָוֹן: אַתָּה עַל אֲדָמָה טְמֵאָה תָּמוּת מִקְרָא הוּא בִּנְבוּאַת עָמוֹס: אֲרוֹנוֹ בָּא לְקָבְרוֹ בא״י: כָּךְ אָסוּר לָצֵאת מִבָּבֶל לְפִי שֶׁיֵּשׁ שָׁם יְשִׁיבוֹת הַמַּרְבִּיצוֹת תּוֹרָה תָּמִיד: דִּנְפַק מִפֻּמְבְּדִיתָא לְבֵי כֻּבֵּי לָגוּר שָׁם: א״י קוֹלַטְתָּן כִּדְמְפָרֵשׁ: אִלֵּימָא לְיוּחֲסִין שֶׁנּוֹשְׂאִין נָשִׁים מא״י וְהָא בָּבֶל מְיֻחָס טְפֵי דְּאָמַר מַר בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עא.): כָּל הָאֲרָצוֹת הֲרֵי הֵן אֵצֶל בָּבֶל: כְּעִסָּה הַמְעֹרֶבֶת שֶׁאֵין נִכָּר בָּהּ מַה בְּתוֹכָהּ כָּךְ כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת סָפֵק: אֶלָּא לְעִנְיַן קְבוּרָה שֶׁל בָּבֶל מוֹלִיכִין אֲרוֹנוֹתֵיהֶם לִקָּבֵר בא״י וְשֶׁל שְׁאָר אֲרָצוֹת הָרְחוֹקִים מא״י וּקְרוֹבִים לְבָבֶל קוֹבְרִים בְּבָבֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם זְכוּת תּוֹרָה: וְקָרוּ לֵיהּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ: לָעָם עָלֶיהָ עַל א״י: הַהוּא בִּנְפָלִים כְּתִיב וּלְעוֹלָם בא״י: אֵינָן חַיִּים בִּתְמִיהַּ: ע״י גִּלְגּוּל מִתְגַּלְגְּלִים הָעֲצָמוֹת עַד א״י וְחַיִּין שָׁם: מְחִלּוֹת נַעֲשָׂה לָהֶם בַּקַּרְקַע וְעוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם וְהוֹלְכִים בִּמְחִלּוֹת עַד א״י וְשָׁם מְבַצְבְּצִין וְיוֹצְאִים: דְּבָרִים בְּגוֹ יֵשׁ כָּאן דְּבָרִים מְסֻתָּרִים בְּדָבָר זֶה וְצָרִיךְ לָתֵת לָהֶם לֵב: שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר הָיָה וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לִזְכוּת א״י: שְׁלַחוּ לֵהּ אֲחוּהִי לְרַבָּה רַבָּה בַּר נַחְמָנִי בְּפוּמְבְּדִיתָא הָיָה וְהָיָה לוֹ אַחִים בא״י וְשָׁלְחוּ אִגֶּרֶת זוֹ כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה אֶצְלָם: אִלְפָּא מוֹסִיף בָּהּ דְּבָרִים עוֹד שָׁלְחוּ לוֹ כֵּן: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מִצְטַעֵר עַל אִשָּׁה אַחַת שֶׁנָּתַן בָּהּ עֵינָיו וְהִיא בח״ל: ואע״פ שֶׁחָכָם אַתָּה יָפֶה לְךָ לַעֲלוֹת כָּאן לִלְמֹד מִפִּי רַב שֶׁאֵין דּוֹמֶה הַלּוֹמֵד מֵעַצְמוֹ כו׳: וא״ת אֵין לְךָ רַב כָּאן שֶׁיּוּכַל לְלַמֶּדְךָ:

בָּבֶלָה יוּבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ אע״ג דְּהַאי קְרָא בְּגָלוּת רִאשׁוֹן כְּתִיב י״ל דִּבְגָלוּת שֵׁנִי נָמֵי קְפֵיד קְרָא: **שֶׁלֹּא** יְגַלּוּ סוֹד הָעִבּוּר כִּדְאָמְרִינַן (שַׁבָּת דַּף עה.) כִּי הִיא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם זֶהוּ סוֹד הָעִבּוּר:

מסורת הש״ס

א שבת מא.; ברכות כד:

גליון הש״ס

גמ׳ ע״י גלגול. עיין סוטה ה ע״א תוס׳ ד״ה כל אדם:

תורה אור השלם

בָּבֶלָה יוּבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אֹתָם נְאֻם־יְהֹוָה וגו׳ [ירמיהו כז, כב]

כִּי כֹה אָמַר יְהֹוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל־הַכֵּלִים הַנּוֹתָרִים וגו׳ [ירמיהו כז, כא]

הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַםִ בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ וגו׳ [שיר השירים ב, ז]

הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַםִ בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ וגו׳ [שיר השירים ג, ה]

הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָםִ מַה־תָּעִירוּ וּמַה־תְּעֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ [שיר השירים ח, ד]

הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָםִ אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־דּוֹדִי מַה־תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת וגו׳ [שיר השירים ה, ח]

וּבַל־יֹאמַר שָׁכֵן חָלִיתִי הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּהּ נְשֻׂא עָוֹן [ישעיהו לג, כד]

הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ וגו׳ [דברים לב, מג]

[שמות כ, כד]

מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה־לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנְךָ וְאֶת־בְּקָרֶךָ וגו׳ [שמות כ, כא]

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהֹוָה אִשְׁתְּךָ בָּעִיר תִּזְנֶה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ בַּחֶרֶב וגו׳ [עמוס ז, יז]

הוֹי צִיּוֹן הִמָּלְטִי יוֹשֶׁבֶת בַּת־בָּבֶל [זכריה ב, יא]

וְהוֹרַדְתִּיךְ אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר אֶל־עַם עוֹלָם וְהוֹשַׁבְתִּיךְ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת כָּחֳרָבוֹת וגו׳ [יחזקאל כו, כ]

יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי וגו׳ [ישעיהו כו, יט]

כֹּה־אָמַר הָאֵל יְהֹוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נֹתֵן וגו׳ [ישעיהו מב, ה]

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נְעָרָיו שְׁבוּ־לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה וגו׳ [בראשית כב, ה]

וְשָׁכַבְתִּי עִם־אֲבֹתַי וּנְשָׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בִּקְבֻרָתָם וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה וגו׳ [בראשית מז, ל]

וַיַּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וגו׳ [בראשית נ, כה]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ יא:

ב מיי׳ פה׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ יא:

ג מיי׳ פה׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ יא:

ד מיי׳ פה׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ט:

ה מיי׳ פה׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ יב:

ו מיי׳ פה׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ יא:

שֶׁאֵין בָּהּ סְמִיכָה — עֲמִידָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סְמִיכָה נוֹחָה הֵימֶנָּה. [א](א)וְכֵן אָמְרוּ: יִצְחָק וְשִׁמְעוֹן וְאוֹשַׁעְיָא אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בִּפְרָדוֹת. דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פִּרְדָּה שֶׁתָּבְעָה — אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ לֹא סוּס וְלֹא חֲמוֹר, אֶלָּא מִינָהּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: יִצְחָק — זֶה רַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא, שִׁמְעוֹן — זֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, וְאָמְרִי לַהּ: רֵישׁ לָקִישׁ, אוֹשַׁעְיָא — זֶה רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּרַבִּי. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עַמֵּי הָאֲרָצוֹת אֵינָן חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵתִים בַּל יִחְיוּ וְגוֹ'", תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: "מֵתִים בַּל יִחְיוּ", יָכוֹל לַכֹּל — תַּלְמוּד לוֹמַר: "רְפָאִים בַּל יָקוּמוּ", בִּמְרַפֶּה עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תוֹרָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: לָא נִיחָא לְמָרַיְיהוּ דְּאָמְרַתְּ לְהוּ הָכִי, הָהוּא בִּמְרַפֶּה עַצְמוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה הוּא דִּכְתִיב. אֲמַר לֵיהּ: מִקְרָא אַחֵר אֲנִי דּוֹרֵשׁ, דִּכְתִיב: "כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל", כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר תּוֹרָה — אוֹר תּוֹרָה מְחַיֵּיהוּ, וְכֹל שֶׁאֵין מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר תּוֹרָה — אֵין אוֹר תּוֹרָה מְחַיֵּיהוּ. כֵּיוָן דְּחַזְיֵיהּ דְּקָמִצְטַעֵר, אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי, מָצָאתִי לָהֶן תַּקָּנָה מִן הַתּוֹרָה: "וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כּוּלְּכֶם הַיּוֹם", וְכִי אֶפְשָׁר לְדַבּוֹקֵי בַּשְּׁכִינָה? וְהָכְתִיב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה"? (ב)אֶלָּא: כָּל הַמַּשִּׂיא בִּתּוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, וְהָעוֹשֶׂה פְּרַקְמַטְיָא לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, וְהַמְהַנֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִנְּכָסָיו — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ מִדַּבֵּק בַּשְּׁכִינָה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר: "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְדָבְקָה בוֹ", וְכִי אֶפְשָׁר לָאָדָם לִידַּבֵּק בַּשְּׁכִינָה? אֶלָּא: כָּל הַמַּשִּׂיא בִּתּוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, וְהָעוֹשֶׂה פְּרַקְמַטְיָא לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, וְהַמְהַנֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִנְּכָסָיו — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ מִדַּבֵּק בַּשְּׁכִינָה. (ג)אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף: עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁמְּבַצְבְּצִין וְעוֹלִין בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ", וְאֵין "עִיר" אֶלָּא יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַנּוֹתִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת". (ד)וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף: עֲתִידִים צַדִּיקִים שֶׁיַּעַמְדוּ בְּמַלְבּוּשֵׁיהֶן, קַל וָחוֹמֶר מֵחִטָּה: מָה חִטָּה שֶׁנִּקְבְּרָה עֲרוּמָּה — יוֹצְאָה בְּכַמָּה לְבוּשִׁין, צַדִּיקִים שֶׁנִּקְבְּרוּ בִּלְבוּשֵׁיהֶן — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. (ה)וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף: עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁתּוֹצִיא גְּלוּסְקָאוֹת וּכְלֵי מֵילָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "יְהִי פִסַּת בַּר בָּאָרֶץ". (ו)תָּנוּ רַבָּנַן: "יְהִי פִסַּת בַּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים", אָמְרוּ: עֲתִידָה חִטָּה שֶׁתִּתַּמֵּר כְּדֶקֶל, וְעוֹלָה בְּרֹאשׁ הָרִים. וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: יֵשׁ צַעַר לְקוֹצְרָהּ! תַּלְמוּד לוֹמַר: "יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ" — הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא רוּחַ מִבֵּית גְּנָזָיו וּמְנַשְּׁבָהּ עָלֶיהָ וּמַשֶּׁרֶה אֶת סָלְתָּהּ, וְאָדָם יוֹצֵא לַשָּׂדֶה וּמֵבִיא מְלֹא פִּיסַּת יָדוֹ, וּמִמֶּנָּה פַּרְנָסָתוֹ וּפַרְנָסַת אַנְשֵׁי בֵיתוֹ. "עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה", אָמְרוּ: עֲתִידָה חִטָּה שֶׁתְּהֵא כִּשְׁתֵּי כְלָיוֹת שֶׁל שׁוֹר הַגָּדוֹל. וְאַל תִּתְמַהּ, שֶׁהֲרֵי שׁוּעָל קִינֵּן בְּלֶפֶת, וּשְׁקָלוּהוּ, וּמָצְאוּ בּוֹ שִׁשִּׁים לִיטְרִין, בְּלִיטְרָא שֶׁל צִפּוֹרִי. תַּנְיָא, אָמַר רַב יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּשִׁיחִין בְּאֶחָד שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו שְׁלֹשָׁה בַּדֵּי חַרְדָּל וְנִפְשַׁח אֶחָד מֵהֶן וְנִמְצְאוּ בּוֹ תִּשְׁעָה קַבִּין חַרְדָּל. וְעֵצָיו, סִיכְּכוּ בּוֹ סוּכַּת יוֹצְרִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן תַּחְלִיפָא: קֶלַח שֶׁל כְּרוּב הִנִּיחַ לָנוּ אַבָּא, וְהָיִינוּ עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ בְּסוּלָּם. "וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר", אָמְרוּ: לֹא כָּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ בּוֹ צַעַר לִבְצוֹר וְלִדְרוֹךְ, הָעוֹלָם הַבָּא מֵבִיא עֲנָוָה אַחַת בַּקָּרוֹן אוֹ בִּסְפִינָה, וּמַנִּיחָהּ בְּזָוִית בֵּיתוֹ, וּמְסַפֵּק הֵימֶנָּה כְּפִטּוֹס גָּדוֹל. וְעֵצָיו, מַסִּיקִין תַּחַת הַתַּבְשִׁיל. וְאֵין לְךָ כָּל עֲנָבָה וַעֲנָבָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁלֹשִׁים גַּרְבֵּי יַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר", אַל תִּקְרֵי "חָמֶר" אֶלָּא "חוֹמֶר". כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: מַאי דִּכְתִיב "אֹסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה" — אֵין לְךָ כָּל גֶּפֶן וָגֶפֶן שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין צָרִיךְ עִיר אַחַת לִבְצוֹר. "וְלַשּׂוֹרֵקָה בְּנִי אֲתֹנוֹ" — אֵין לְךָ כָּל אִילַן סְרָק שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא מַשּׂוֹי שְׁתֵּי אֲתוֹנוֹת. וְשֶׁמָּא תֹּאמַר אֵין בּוֹ יַיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּבֵּס בְּיַיִן לְבוּשׁוֹ". וְשֶׁמָּא תֹּאמַר אֵינוֹ אָדוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר". (ז)וְשֶׁמָּא תֹּאמַר אֵינוֹ מַרְוֶה — תַּלְמוּד לוֹמַר: "סוּתֹה". וְשֶׁמָּא תֹּאמַר אֵין בּוֹ טַעַם — תַּלְמוּד לוֹמַר: "חַכְלִילִי עֵינַיִם מִיָּיִן". כָּל חֵיךְ שֶׁטּוֹעֲמוֹ, אוֹמֵר: "לִי לִי". וְשֶׁמָּא תֹּאמַר לִנְעָרִים יָפֶה וְלִזְקֵנִים אֵינוֹ יָפֶה — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב", אַל תִּיקְרֵי "לְבֶן שִׁינַּיִם" אֶלָּא "לְבֶן שָׁנִים". (ח)פְּשָׁטֵיהּ דִּקְרָא בְּמַאי כְּתִיב? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רְמוֹז [לִי] בְּעֵינֶיךָ דִּבְסִים מֵחַמְרָא, וְאַחְוִי לִי שִׁינָּךְ דִּבְסִים מֵחֲלָבָא. מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: טוֹב הַמַּלְבִּין שִׁינַּיִם לַחֲבֵירוֹ יוֹתֵר מִמַּשְׁקֵהוּ חָלָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב", אַל תִּקְרֵי "לְבֶן שִׁינַּיִם" אֶלָּא "לִבּוּן שִׁינַּיִם". רַב חִיָּיא בַּר אַדָּא מַקְרֵי דַּרְדְּקֵי דְּרֵישׁ לָקִישׁ הֲוָה. אִיפַּגַּר תְּלָתָא יוֹמֵי וְלָא אֲתָא. כִּי אֲתָא, אֲמַר לֵיהּ: אַמַּאי אִיפַּגַּרְתְּ? אֲמַר לֵיהּ: דָּלִית אַחַת הִנִּיחַ לִי אַבָּא וּבָצַרְתִּי מִמֶּנָּה יוֹם רִאשׁוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶשְׁכּוֹלוֹת אֶשְׁכּוֹל לְגָרָב, יוֹם שֵׁנִי בָּצַרְתִּי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶשְׁכּוֹלוֹת שְׁתֵּי אֶשְׁכּוֹלוֹת לְגָרָב, יוֹם שְׁלִישִׁי בָּצַרְתִּי מִמֶּנָּה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶשְׁכּוֹלוֹת שָׁלֹשׁ אֶשְׁכּוֹלוֹת לְגָרָב, וְהִפְקַרְתִּי יוֹתֵר מֵחֶצְיָהּ. אֲמַר לֵיהּ: אִי לָאו דְּאִיפַּגַּרְתְּ הֲוָה עָבְדָא טְפֵי. רָמֵי בַּר יְחֶזְקֵאל אִיקְלַע לִבְנֵי בְרַק, חֲזַנְהוּ לְהָנְהוּ עִיזֵּי דְּקָאָכְלָן תּוּתֵי תְּאֵינֵי וְקָנָטֵיף דּוּבְשָׁא מִתְּאֵינֵי וַחֲלָבָא טָיֵיף מִנַּיְיהוּ וּמִיעָרַב בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. אֲמַר: הַיְינוּ: "זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ". (ט)אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בֶּן דּוֹסְתַּאי: מִלּוֹד לְאוֹנוֹ שְׁלֹשָׁה מִילִין, פַּעַם אַחַת קִדַּמְתִּי בַּנֶּשֶׁף וְהָלַכְתִּי עַד קַרְסוּלַּיי בִּדְבַשׁ שֶׁל תְּאֵנִים. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לְדִידִי חֲזֵי לִי "זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ" שֶׁל צִפּוֹרִי, וַהֲוֵי שִׁיתְּסַר מִילִין אַשִּׁיתְּסַר מִילִין. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חֲזֵי לִי "זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ" שֶׁל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,

וְהָוְיָא

בִּלְבוּשֵׁיהֶן מַשְׁמַע בִּלְבוּשֵׁיהֶן שֶׁנִּקְבְּרוּ דְּהַיְנוּ תַּכְרִיכִין אֲבָל בִּירוּשַׁלְמִי דְּהַנּוֹשֵׂא אָמַר רַבִּי לְבָנָיו מְעַטּוּ בְּתַכְרִיכִין שֶׁעֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁיַּעַמְדוּ בִּלְבוּשֵׁיהֶן מַשְׁמַע מְעַטּוּ בְּתַכְרִיכִין שֶׁעֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁלֹּא יַעַמְדוּ בְּתַכְרִיכִין אֶלָּא בִּלְבוּשֵׁיהֶן מֵחַיִּים:

שֶׁאֵין בָּהּ סְמִיכָה כְּמוֹ בְּמִטּוֹת אוֹ בְּקַתֶּדְרָאוֹת יֵשׁ סְמִיכָה בְּסַפְסָלִין וְכִסְאוֹת אֵין סְמִיכָה: אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ לֹא סוּס וְלֹא חֲמוֹר מְסַפְּקָא לֵהּ אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב אִי לֹא הִלְכָּךְ אַפִּי' הִיא בַּת חֲמוֹרָה נְקֵבָה אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ חֲמוֹר שֶׁמָּא חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב וְנִמְצָא מַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם וְרַבָּנָן פְּלִיגֵי לֵיהּ וְאָמְרֵי אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב וְאִם בַּת סוּסְיָא הִיא מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ סוּס וְאִם בַּת חֲמוֹרָה הִיא מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ חֲמוֹר הָכִי אִיתָא בְּפֶרֶק אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ: רְפָאִים בַּל יָקוּמוּ מְרַפֶּה עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תוֹרָה: וְאֶרֶץ לִרְפָאִים תַּפִּיל: מָצָאתִי לָהֶם תַּקָּנָה יֵהָנוּ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים מִנִּכְסֵיהֶם: הָעוֹשֶׂה פְּרַקְמַטְיָא מִתְעַסֵּק בְּמָמוֹן ת"ח כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְיָדָם שָׂכָר וְהֵם פְּנוּיִן לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה ע"י אֵלּוּ וּכְתִיב חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם ע"י דִּבּוּקָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יִזְכּוּ לִחְיוֹת: גְּלוּסְקָאוֹת וּכְלֵי מֵילָת דְּרוֹשׁ פִּסַּת בַּר לְשׁוֹן פִּסַּת הַיָּד שֶׁהִיא רְחָבָה וְחִטָּה רְחָבָה לָא מַשְׁכַּחַת אֶלָּא פַּת אֲפוּיָה וּכְלֵי מֵילָת דְּרוֹשׁ פִּסַּת ל' כְּתֹנֶת פַּסִּים: שֶׁתִּתַּמֵּר לְשׁוֹן תֹּמֶר דֶּקֶל: קִנֵּן בְּלֶפֶת נִקַּב בּוֹ עַד שֶׁעָשָׂה לֵדָתוֹ בְּתוֹכוֹ ואעפ"כ שָׁקְלוּ אֶת הַמּוֹתָר שִׁשִּׁים לִיטְרִין: נִפְשַׁח נִבְדָּל אֶחָד מֵהֶן מִן הַקֶּלַח: וְהַיְנוּ עוֹלִים בַּסֻּלָּם לְלַקֵּט עָלָיו הָעֶלְיוֹנִים: וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה מִתּוֹךְ הָעֲנָבָה תִּשְׁתֵּהוּ וְלֹא תִּצְטָרֵךְ לְדָרְכוֹ: חֹמֶר כּוֹר וְהוּא שְׁלֹשִׁים סְאִין: גַּרְבֵּי סְאָה: אֵין לְךָ כָּל אִילַן סְרָק שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה פְּרִי: אֵין בּוֹ יַיִן אֵין בּוֹ לַחְלוּחַ בַּפְּרִי: סוּתֹה לְשׁוֹן הֲסָתָה שֶׁהַיַּיִן מֵסִית אֶת הַשִּׁכּוֹר: רְמוֹז לִי בְּעֵינֶיךָ וּתְתַרְגֵּם לְשׁוֹן שְׂחוֹק וּמָחוֹךְ חוֹךְ לִי בָּעֵינַיִם שֶׁלְּךָ וְטוֹב לִי מִיַּיִן כְּשֶׁתַּרְאֵנִי פָּנִים צְהֻבּוֹת וְשׂוֹחֲקוֹת: וְאַחְוִי לִי שִׁנָּךְ אַף זוֹ לְשׁוֹן שְׂחוֹק שֶׁהַשּׂוֹחֵק שִׁנָּיו נִגְלִין: אִפַּגַּר לְשׁוֹן בִּטּוּל: דָּלִית כֶּרֶם הַמּוּדָּל עַל גַּבֵּי כְּלוֹנָסוֹת טרליא"ה בְּלַעַ"ז: הֲוָה עָבְדָא טְפֵי שֶׁהֲרֵי רָאִיתָ שֶׁבְּכָל יוֹם הַיַּיִן מִתְמַעֵט מִן הָאֶשְׁכּוֹלוֹת וְזֶהוּ עֹנֶשׁ הַבִּטּוּל: קִדַּמְתִּי בַּנֶּשֶׁף קֹדֶם עַמּוּד הַשַּׁחַר:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט' מהל' כלאים הל' ד, סמג לאוין רפא, טוש"ע יו"ד סי' רצז סעי' ז ט:

מסורת הש"ס

א תוספתא כלאים; חולין עט.

ב סנהדרין צט.; ברכות לד:

ג פרקי דרבי אליעזר; אוצר מדרשים מדרשי רבי עקיבא אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא א לא

ד סנהדרין צ:

ה שבת ל:

ו מסכת כלה רבתי

ז בראשית רבה

ח פסיקתא רבתי; עבודה זרה לה.; איכה רבה

ט מגילה ו.

תורה אור השלם

[ישעיהו כו, יד]

[ישעיהו כו, יט]

[דברים ד, ד]

[דברים ד, כד]

[דברים ל, כ]

[מלכים ב יט, לד]

[תהילים עב, טז]

[דברים לב, יד]

[בראשית מט, יא]

[בראשית מט, יב]

[שמות ג, ח]

וְהָוְיָא כְּמִבֵּי מִיכְסֵי עַד אַקְרָא דְתוּלְבַּנְקֵי, עֶשְׂרִין וְתַרְתֵּין פַּרְסֵי אוּרְכָּא וּפוּתְיָא שִׁיתָּא פַּרְסֵי. רַבִּי חֶלְבּוֹ וְרַבִּי עֲוִירָא וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אִיקְלַעוּ לְהָהוּא אַתְרָא. אַיְיתוֹ קַמַּיְיהוּ אֲפַרְסְקָא דַּהֲוָה כְּאִילְפַּס כְּפַר הִינוֹ. וְאִילְפַּס כְּפַר הִינוֹ כַּמָּה הָוֵי — חָמֵשׁ סְאִין. אָכְלוּ שְׁלִישׁ, וְהִפְקִירוּ שְׁלִישׁ, וְנָתְנוּ לִפְנֵי בְהֶמְתָּן שְׁלִישׁ. לְשָׁנָה אִיקְלַע רַבִּי אֶלְעָזָר לְהָתָם וְאַיְיתוֹ לְקַמֵּיהּ (נְקַטוּ) [נַקְטֵיהּ] בִּידֵיהּ, וְאָמַר: "אֶרֶץ פְּרִי לִמְלֵחָה מֵרָעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אִיקְלַע לְגַבְלָא, חֲזַנְהוּ לְהָנְהוּ קְטוּפֵי דַּהֲווֹ קָיְימִי כִּי עִיגְלֵי, אָמַר: עֲגָלִים בֵּין הַגְּפָנִים? אֲמַרוּ לֵיהּ: קְטוּפֵי נִינְהוּ. אָמַר: אֶרֶץ אֶרֶץ, הַכְנִיסִי פֵּירוֹתַיִךְ, לְמִי אַתְּ מוֹצִיאָה פֵּירוֹתַיִךְ, לְגוֹיִם הַלָּלוּ שֶׁעָמְדוּ עָלֵינוּ בְּחַטֹּאתֵינוּ? לְשָׁנָה אִיקְלַע רַבִּי חִיָּיא לְהָתָם, חֲזַנְהוּ דַּהֲווֹ קָיְימִי כְּעִיזֵּי, אָמַר: עִזִּים בֵּין הַגְּפָנִים? אֲמַרוּ לֵיהּ: זִיל, לָא תַּעֲבֵיד לַן כִּי חַבְרָךְ. תָּנוּ רַבָּנַן: בְּבִרְכוֹתֶיהָ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — בֵּית סְאָה עוֹשָׂה חֲמֵשֶׁת רִיבּוֹא כּוֹרִין, בִּישִׁיבָתָהּ שֶׁל צוֹעַן — בֵּית סְאָה עוֹשָׂה שִׁבְעִים כּוֹרִין. דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אֲנִי רָאִיתִי בְּבִקְעַת בֵּית שְׁאָן בֵּית סְאָה עוֹשָׂה שִׁבְעִים כּוֹרִין. (א)וְאֵין לְךָ מְעוּלָּה בְּכָל אֲרָצוֹת יוֹתֵר מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כְּגַן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם". וְאֵין לְךָ מְעוּלָּה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם יוֹתֵר מִצּוֹעַן — דַּהֲווֹ מְרַבּוּ בַּהּ מְלָכִים, דִּכְתִיב: "כִּי הָיוּ בְצוֹעַן שָׂרָיו". וְאֵין לְךָ טְרָשִׁים בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵחֶבְרוֹן, דַּהֲווֹ קָבְרִי בַּהּ שָׁיכְבֵי. (ב)וַאֲפִילּוּ הָכִי, חֶבְרוֹן מְבוּנָּה עַל אַחַת מִשִּׁבְעָה בְּצוֹעַן, דִּכְתִיב: "וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צוֹעַן מִצְרָיִם", מַאי "נִבְנְתָה"? אִילֵימָא נִבְנְתָה מַמָּשׁ, אֶפְשָׁר אָדָם בּוֹנֶה בַּיִת לִבְנוֹ קָטָן קוֹדֶם שֶׁיִּבְנֶה לִבְנוֹ גָּדוֹל? שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפוּט וּכְנָעַן"! אֶלָּא שֶׁמְּבוּנָּה עַל אַחַת מִשִּׁבְעָה בְּצוֹעַן. וְהָנֵי מִילֵּי בִּטְרָשִׁים, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּטְרָשִׁים — חֲמֵשׁ מְאָה. וְהָנֵי מִילֵּי שֶׁלֹּא בְּבִרְכוֹתֶיהָ, אֲבָל בְּבִרְכוֹתֶיהָ, כְּתִיב: "וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִיא וְגוֹ'". תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: סְאָה בִּיהוּדָה הָיְתָה עוֹשָׂה חָמֵשׁ סְאִין: סְאָה קֶמַח, סְאָה סֹלֶת, סְאָה סוּבִּין, סְאָה מוּרְסִין, וּסְאָה קִיבּוֹרְיָא. אָמַר לֵיהּ הָהוּא צַדּוּקִי לְרַבִּי חֲנִינָא: יָאֵה מְשַׁבְּחִיתוּ בַּהּ בְּאַרְעֲכוֹן. בֵּית סְאָה אַחַת הִנִּיחַ לִי אַבָּא, מִמֶּנָּה מְשַׁח, מִמֶּנָּה חֲמַר, מִמֶּנָּה עִיבּוּר, מִמֶּנָּה קִיטְנִיּוֹת, מִמֶּנָּה רוֹעוֹת מִקְנָתִי. אֲמַר לֵיהּ הָהוּא בַּר אֱמוֹרָאָה לְבַר אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל: הַאי [תָּאלְתָּא] דְּקָיְימָא אַגּוּדָּא דְּיַרְדְּנָא כַּמָּה גָּדְרִיתוּ מִינַּהּ? אֲמַר לֵיהּ: שִׁיתִּין כּוֹרֵי. אֲמַר לֵיהּ: אַכַּתִּי לָא עַיְילִיתוּ בָּהּ אַחְרֵיבְתּוּהָ, אֲנַן מְאָה וְעֶשְׂרִים כּוֹרֵי הֲוָה גָּזְרִינַן מִינַּהּ. אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא נָמֵי מֵחַד גִּיסָא קָאָמֵינָא לָךְ. (ג)אָמַר רַב חִסְדָּא, מַאי דִּכְתִיב: "וְאֶתֶּן לָךְ אֶרֶץ חֶמְדָּה נַחֲלַת צְבִי", לָמָּה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלָה לִצְבִי? לוֹמַר לְךָ: מָה צְבִי זֶה אֵין עוֹרוֹ מַחֲזִיק בְּשָׂרוֹ, אַף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ מַחְזֶקֶת פֵּירוֹתֶיהָ. דָּבָר אַחֵר: מָה צְבִי זֶה קַל מִכָּל הַחַיּוֹת, אַף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קַלָּה מִכָּל הָאֲרָצוֹת לְבַשֵּׁל אֶת פֵּירוֹתֶיהָ. אִי מָה צְבִי זֶה קַל וְאֵין בְּשָׂרוֹ שָׁמֵן — אַף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קַלָּה לְבַשֵּׁל וְאֵין פֵּירוֹתֶיהָ שְׁמֵנִים, תַּלְמוּד לוֹמַר: "זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ", שְׁמֵנִים מֵחָלָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ. אַרַבִּי אֶלְעָזָר כִּי הֲוָה סָלֵיק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָמַר: פְּלַטִי לִי מֵחֲדָא. כִּי סַמְכוּהוּ, אֲמַר: פְּלַטִי לִי מִתַּרְתֵּי. כִּי אוֹתְבוּהוּ בְּסוֹד הָעִיבּוּר, אֲמַר: פְּלַטִי לִי מִתְּלָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיְתָה יָדִי אֶל הַנְּבִיאִים הַחוֹזִים שָׁוְא וְגוֹ'". "בְּסוֹד עַמִּי לֹא יִהְיוּ" — זֶה סוֹד עִיבּוּר. "וּבִכְתָב בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ" — זֶה סְמִיכָה. "וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹאוּ" — כְּמַשְׁמָעוֹ. רַבִּי זֵירָא כִּי הֲוָה סָלֵיק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לָא אַשְׁכַּח מַבָּרָא לְמֶעְבַּר, נְקַט בְּמִצְרָא וְקָעָבַר. אֲמַר לֵיהּ הָהוּא צַדּוּקִי: עַמָּא פְּזִיזָא, דְּקַדְּמִיתוּ פּוּמַיְיכוּ לְאוּדְנַיְיכוּ, אַכַּתִּי בִּפְזִיזוּתַיְיכוּ קָיְימִיתוּ? אֲמַר לֵיהּ: דּוּכְתָּא דְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לָא זְכוֹ לַהּ, אֲנָא מִי יֵימַר דְּזָכֵינָא לַהּ. בַרַבִּי אַבָּא מְנַשֵּׁק כֵּיפֵי דְעַכּוֹ. רַבִּי חֲנִינָא מְתַקֵּן מַתְקָלַיָּהּ. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי

קָיְימִי

וַהֲוָה כְּמִבֵּי מִכְסֵי עַד אַקְרָא דְתוּלְבַּנְקֵי כְּשֶׁתְּצָרֵף כָּל הַמְּקוֹמוֹת יִשְׁתָּעֵר לְכָךְ: נָקְטוּ בְּיָדֵיהּ מְצָאָן קְטַנּוֹת נֶאֱחָזוֹת בְּיָדוֹ אַחַת: קִטְפֵּי אֶשְׁכּוֹלוֹת כְּדִמְתַרְגְּמִינַן (וַיִּקְרָא כֹּה) לֹא תִבְצֹר לֹא תִקְטוֹף: לְשָׁנָה לְסוֹף שָׁנָה: בְּבִרְכוֹתֶיהָ כְּשֶׁהַשָּׁנָה מְבֹרֶכֶת: בִּישִׁיבָתָהּ שֶׁל צֹעַן כְּלוֹמַר כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל וּמִצֹּעַן אַתָּה לָמֵד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל: אֲנִי רָאִיתִי בְּבִקְעַת בֵּית שְׁאָן שֶׁהִיא מִשְּׁאָר אֲרָצוֹת: בֵּית סְאָה עוֹשָׂה שִׁבְעִים כּוֹרִים וְכֵיוָן דְּבִשְׁאָר אֲרָצוֹת יֵשׁ שִׁבְעִים כּוֹרִים כָּל שֶׁכֵּן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁאֵין לְךָ מְעֻלָּה בְּכָל הָאֲרָצוֹת כְּמִצְרַיִם שֶׁהֲרֵי נִמְשְׁלָה לְגַן ה' וְאֵין בְּמִצְרַיִם מְדִינָה מְעֻלָּה כְּצֹעַן: דִּמְרַבּוּ בָהּ מַלְכֵי מִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הָיוּ בְצֹעַן שָׂרָיו עַל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל הַכָּתוּב מְדַבֵּר לִגְנַאי שֶׁמָּרְדוּ בהקב"ה וְסָמְכוּ עַל מַלְכֵי מִצְרַיִם וְתָמִיד הָיוּ שָׂרֵיהֶם וּשְׁלוּחֵיהֶם מְצֻיָּן בְּצֹעַן שְׁלוּחִים לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם מְבִיאִין תְּשׁוּרָה: מְבֻנָּה בְּנוּיָה בְּכָל טוּב מְבֻנָּה לְשׁוֹן פְּרִי כְּדִכְתִיב (בְּרֵאשִׁית ל) וְאִבָּנֶה גַם אָנֹכִי מִמֶּנָּה: לִבְנוֹ הַקָּטָן לִכְנַעַן: לִבְנוֹ גָּדוֹל לְמִצְרַיִם: עַל אַחַת מִשִּׁבְעָה הֲרֵי שֶׁבַע פְּעָמִים שִׁבְעִים כּוֹרִים הֲרֵי ד' מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וּבְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ טְרָשִׁים כְּחֶבְרוֹן יֵשׁ לְהוֹסִיף עַד חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּבְבִרְכוֹתֶיהָ כְּתִיב מֵאָה שְׁעָרִים עַל אַחַת שֶׁבִּשְׁאָר שָׁנִים נִתְבָּרֵךְ לְמֵאָה מֵאָה פְּעָמִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת הֲרֵי חֲמֵשֶׁת רִבּוֹא: סְאָה קֶמַח הוּא אָבָק דַּק הַיּוֹצֵא מִן הַנָּפָה וְהַחִטִּין טְחוּנִין בְּרֵחַיִם שֶׁל גְּרִיסִין וְאֵינָן טְחוּנִין דַּקִּין וְהַנָּפָה מוֹצִיאָה הַקֶּמַח וְקוֹלֶטֶת פְּסֹלֶת וּמַחֲזִיר מַה שֶּׁבַּנָּפָה לָרֵחַיִם: סֻבִּין שֶׁהַמַּכְתֶּשֶׁת מוֹצִיאָה כְּשֶׁלּוֹתְתִין חִטִּין לַסֹּלֶת כּוֹתְשִׁין אוֹתָן בְּמַכְתֶּשֶׁת: מֻרְסִין הֵן סֻבִּין הַיּוֹצְאִין בָּאַחֲרוֹנָה: קִבּוּרְיָא קֶמַח שֶׁאֵינוֹ יָפֶה שֶׁעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ פַּת קָבוּר וְקוֹרִין שאנדי"ר: יָאֵה מְשַׁבְּחִיתוּ בַּהּ בְּאַרְעֲכוֹן יָפֶה אַתֶּם מְשַׁבְּחִין אוֹתָהּ: בֵּית סְאָה הִנִּיחַ לִי אַבָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: א"ל הַהוּא בַּר אָמוֹרָאָה אֶחָד מִבְּנֵי הָאֱמוֹרִי אָמַר לִיהוּדִי תְּחִלַּת בִּיאָתוֹ לָאָרֶץ: הַךְ תָּאלְתָּא דְּקָיְמָא אַגֻּדָּא דְּיַרְדְּנָא דֶּקֶל פְּלוֹנִי הָעוֹמֵד עַל שְׂפַת הַיַּרְדֵּן: כַּמָּה גָּדְרִיתוּ מִנָּהּ כַּמָּה תְּמָרִים אַתֶּם גּוֹדְרִים הֵימֶנּוּ לְקִיטַת תְּמָרִים קְרוּיָה גְּדִירָה בִּלְשׁוֹן [מִשְׁנָה וְגוּזְרָא בִּלְשׁוֹן] אֲרַמִּי: אֵין עוֹרוֹ מַחֲזִיק אֶת בְּשָׂרוֹ שֶׁהָעוֹר כָּווּץ וְגוֹמֵד לְאַחַר הֶפְשֵׁטוֹ: אֵינָהּ מַחֲזֶקֶת פֵּרוֹתֶיהָ עוֹשָׂה פֵּרוֹתֶיהָ מְרֻבִּין עַד אֵין מָקוֹם לְהַצְנִיעָן: פַּלְטִי לִי מֵחֲדָא נִצַּלְתִּי מֵאַחַת מֵהֶן מִן הַקְּלָלוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּמִּקְרָא: נָקֵט בְּמִצְרָא יֵשׁ מָקוֹם שֶׁאֵין גֶּשֶׁר וּמַשְׁלִיכִין עֵץ עַל רֹחַב הַנָּהָר מִשָּׂפָה לְשָׂפָה וְאֵינוֹ רָחָב לֵילֵךְ עָלָיו כִּי אִם אוֹחֵז בְּיָדָיו בַּחֶבֶל הַמָּתוּחַ לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ קָשׁוּר שְׁנֵי רָאשָׁיו בִּשְׁתֵּי יְתֵדוֹת אַחַת מִכָּאן וְאַחַת מִכָּאן בִּשְׁנֵי עֶבְרֵי הַנָּהָר: עַמָּא פְּזִיזָא עַם בָּהוּל: דְּקָדְמִיתוּ פֻּמַּיְכוּ לְאֻדְנַיְכוּ מִתְּחִלַּתְכֶם הֱיִיתֶם בְּהוּלִים שֶׁהִקְדַּמְתֶּם נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע וְעוֹדְכֶם בְּבֶהָלַתְכֶם כְּבַתְּחִלָּה לְמַהֵר לַעֲשׂוֹת דָּבָר בְּלֹא עִתּוֹ: כֵּיפֵי אַלְמֻגִּים לִשָּׁנָא אַחֲרִינָא כֵּיפֵי דְעַכּוֹ סְלָעִים: מְתַקֵּן מַתְקְלֵהּ מְשַׁוֶּה וּמְתַקֵּן מִכְשׁוֹלֵי הָעִיר מֵחֲמַת חִבַּת הָאָרֶץ שֶׁהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו וּמְחַזֵּר שֶׁלֹּא יָצָא שֵׁם רַע עַל הַדְּרָכִים:

מְנַשֵּׁק כֵּיפֵי דְעַכּוֹ מַשְׁמַע דְּמֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא וְכֵן בְּשִׁלְהֵי מִי שֶׁאֲחָזוֹ (גִּטִּין דַּף עו:) וְתֵמַהּ דבפ"ק דְּגִטִּין (דַּף ב. וְשָׁם) תְּנַן עַכּוֹ כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִטִּין מַשְׁמַע דְּהָוֵי מִחוּץ לָאָרֶץ וּמְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְ' חֶצְיָהּ בָּאָרֶץ וְחֶצְיָהּ בְּחוּץ לָאָרֶץ: **רַבִּי** חֲנִינָא הֲוָה מְתַקֵּל מַתְקְלֵהּ פֵּרוּשׁ שׁוֹקֵל אֲבָנִים וּמוֹצְאָן קַלּוֹת אָמַר עֲדַיִן לֹא נִכְנַסְתִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כֵּיוָן שֶׁשְּׁקָלָן וּמְצָאָן כְּבֵדוֹת אָמַר כְּבָר נִכְנַסְתִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֵן מְפָרֵשׁ בְּתַנְחוּמָא בְּפָרָשַׁת שְׁלַח לְךָ כְּשֶׁעָלָה ר' חֲנִינָא הַגָּדוֹל מִבָּבֶל בִּקֵּשׁ לֵידַע אִם נִכְנַס לא"י וְהָיָה שׁוֹקֵל אֲבָנִים כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קַלּוֹת אָמַר עֲדַיִן לֹא נִכְנַסְתִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כֵּיוָן שֶׁמְּצָאָן כְּבֵדוֹת אָמַר אֵין אֵלּוּ אֶלָּא אַבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהָיָה מְנַשְּׁקָן וְקָרָא עֲלֵיהֶן אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ:

מסורת הש״ס

א סוטה לד:

ב סוטה לד:

ג שמות רבה; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי הוספה; גיטין נז.

ד מגילה ו.

תורה אור השלם

אֶרֶץ פְּרִי לִמְלֵחָה מֵרָעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ [תהילים קז, לד]

וַיִּשָּׂא־לוֹט אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־כָּל־כִּכַּר הַיַּרְדֵּן כִּי כֻלָּהּ מַשְׁקֶה לִפְנֵי וגו' [בראשית יג, י]

כִּי־הָיוּ בְצֹעַן שָׂרָיו וּמַלְאָכָיו חָנֵס יַגִּיעוּ [ישעיהו ל, ד]

וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד־חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי וגו' [במדבר יג, כב]

וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפוּט וּכְנָעַן [בראשית י, ו]

[בראשית יג, כב]

וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וגו' [בראשית כו, יב]

וְאָנֹכִי אָמַרְתִּי אֵיךְ אֲשִׁיתֵךְ בַּבָּנִים וְאֶתֶּן־לָךְ אֶרֶץ חֶמְדָּה נַחֲלַת וגו' [ירמיהו ג, יט]

וָאֵרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וגו' [שמות ג, ח]

וְהָיְתָה יָדִי אֶל־הַנְּבִיאִים הַחֹזִים שָׁוְא וְהַקֹּסְמִים כָּזָב בְּסוֹד עַמִּי וגו' [יחזקאל יג, ט]

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר וגו' [שמות כד, ז]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פה' מהל' מלכים ומלחמות הל' יא:

ב מיי' פה' מהל' מלכים ומלחמות הל' י:

קָיְימִי מִשִּׁמְשָׁא לְטוּלָּא וּמִטּוּלָּא לְשִׁמְשָׁא. רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמָּדָא מִיגַּנְדֵּר בְּעַפְרַהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יְחוֹנֵנוּ״. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: דּוֹר שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא — קָטֵיגוֹרְיָא בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים. כִּי אַמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל אֲמַר צֵירוּף אַחַר צֵירוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂירִיָּה וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר״. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: בָּזוֹזֵי, וּבָזוֹזֵי דְבָזוֹזִי. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: עֲתִידִין כָּל אִילָנֵי סְרָק שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּטְעֲנוּ פֵּירוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי עֵץ נָשָׂא פִרְיוֹ תְּאֵנָה וָגֶפֶן נָתְנוּ חֵילָם״.

הֲדַרַן עֲלָךְ שְׁנֵי דַיָּינֵי גְזֵירוֹת וּסְלִיקָא לַהּ
מַסֶּכֶת כְּתוּבּוֹת

דּוֹר שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא אַיְּידֵי דְּאַיְּרֵי בְּבִרְכַּת הָעוֹלָם הַבָּא דְּהַיְנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ נְקַט לָהּ נַמֵּי הָכָא: **עֲתִידִין** כָּל אִילָנֵי סְרָק שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּטְעֲנוּ פֵּרוֹת כו' לְפִי שֶׁרוֹצֶה לְסַיֵּם בְּדָבָר טוֹב נְקַט לָהּ הָכָא וְלָא קָאָמְרָה לְעֵיל דְּאַיְּרֵי בְּהָנֵי מִלֵּי: הֲדַרַן עֲלָךְ שְׁנֵי דַּיָּנֵי גְזֵרוֹת

קָיְמִי מִשִּׁמְשָׁא לְטֻלָּא כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ הִגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין וְגוֹרְסִין וְחַמָּה מַקְדֶּרֶת עֲלֵיהֶן עוֹמְדִין מִשָּׁם לֵישֵׁב בְּצָל וּבִימֵי הַצִּנָּה עוֹמְדִין מִן הַצֵּל וְיוֹשְׁבִין בַּחַמָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהִתְרַעֵם עַל יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יְחֹנֵנוּ: קָטֵגוֹרְיָא הַרְבֵּה מַסְטִינִים וּמְלַמְּדִים חוֹבָה יַעַמְדוּ עֲלֵיהֶם: צֵרוּף אַחַר צֵרוּף גְּזֵרוֹת עַל גְּזֵרוֹת: וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂירֶיהָ כְּשֶׁתִּשְׁעָה הַחֲלָקִים יִהְיוּ אֲבוּדִין וְלֹא נוֹתַר כִּי אִם הָעֲשִׂירִית אַף הִיא תָּשׁוּב וְהָיְתָה לְבַעֵר: בְּזוּזֵי וּבְזוּזֵי דְּבָזוֹזֵי שׁוֹלְלִים אַחַר שׁוֹלְלִים: כִּי עֵץ נָשָׂא פִּרְיוֹ מִדִּכְתִיב תְּאֵנָה וָגֶפֶן נָתְנוּ חֵילָם הֲרֵי עֵץ פְּרִי אֱמֹר מָה תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי עֵץ נָשָׂא פִּרְיוֹ אַף אִילָנֵי סְרָק יִשְׂאוּ פְּרִי: הֲדַרַן עֲלָךְ שְׁנֵי דַּיָּנֵי גְזֵרוֹת

תורה אור השלם

כִּי־רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־אֲבָנֶיהָ וְאֶת־עֲפָרָהּ יְחֹנֵנוּ [תהילים קב, טו]

וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרִיָּה וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר כָּאֵלָה וְכָאַלּוֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלֶּכֶת מַצֶּבֶת בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ [ישעיהו ו, יג]

אַל־תִּירְאוּ בַּהֲמוֹת שָׂדַי כִּי דָשְׁאוּ נְאוֹת מִדְבָּר כִּי־עֵץ נָשָׂא פִרְיוֹ תְּאֵנָה וָגֶפֶן נָתְנוּ חֵילָם [יואל ב, כב]

גִּלְיוֹן הַשַּׁ״ס

דף קיא:

תוס' ד"ה בלבושיהן וכו' בלבושיהן מחיים. ובירושלמי שם אמר על ההיא דרבי אמר לא כמו דבר נש אזיל הוא אתי ורבנן אמרי כמו דבר נש אזיל הוא אתי מבואר דפליגי בזה רבי ורבנן וס"ל לרבנן דעומדין בלבושיהן שנקברו. וצ"ע:

חִדּוּשֵׁי הֲלָכוֹת – מַהַרְשָׁ״א

דף ב.

תוס' בד"ה בתולה הא דלא קתני כו' משום דא"כ ה"ל למיתני העבד העברי שאינו דבוק כו' עכ"ל ר"ל דבוק עבד של עברי אלא אינו דבוק דהיינו עבד שהוא עברי ואילו הוה כתיב העבד עברי הוה משמעו דבוק והיה הוצרך להוסיף עוד ה' העברי דלשתמע אינו דבוק ואין דרך כו' וק"ל:

בד"ה נשאת הא כו' דאי תני הכי ה"א אפי' בע"כ כדמשני גבי הא דפריך וליתני האיש קונה כו' עכ"ל והא דקתני האיש מקדש ע"ש בתוס' וכמ"ש מהרש"ל:

בד"ה שאם היה לו כו' וי"ל דלא מייתי אביי ראיה לר"א אלא שהוא בקי כו' עכ"ל ר"ל הא דנאמן לאוסרה ולא נימא שהוא משקר במזיד לא נחית ליה אביי לאתויי ראיה אלא משום שמא הוא טועה וסבר שמצא פתח פתוח ואינו כן ואהא מייתי ראיה שפיר שהוא בקי ואינו טועה דאל"כ לא יצא הקול כו' וק"ל:

בד"ה מפני מה כו' אין שואל הטעם כו' דא"כ לא הוה משני מידי אלא כו' והוא מניח נפקותא זו כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י ששואל על הטעם ורב יוסף הוא דקשיא ליה הכי דתלי תניא דמפרש טעמא כו' דלא הל"ל האי לישנא דתלי תניא כו' בדתניא דלא מפרש טעמא אלא דה"ל להקשות בפשיטות דעל הטעם לא משני מידי אבל על הנפקותא שפיר קאמר דתלי כו' דשבק נפקותא המפורשת כו' ומיהו ק"ק לפי' התוס' דאינו שואל כלל על הטעם אלא על הנפקותא מאי קא קשיא לרב יוסף ואימא דלכך שבק הנפקותא המפורשת במתני' משום יום א' בשבת דלא שייכא נפקותא דמתני' ודו"ק:

בד"ה ותנשא בא' כו' לא בעי לשנויי דנשאת בד' כדי שתבעל כו' ועוד ל"ל טעמא דשקדו ת"ל משום ברכה כו' עכ"ל ר"ל לקמן בברייתות שנינו הני ב' טעמי משום שקדו ומשום ברכה דדגים ואהא קאמרי הא דלא בעי לשנויי נמי הכא האי טעמא משום ברכה דתני נמי לקמן ועוד ל"ל לקמן לפי האמת הך טעמא דשקדו דהאי טעמא דטענת בתולים ודאי איצטריך משום יום ה' דאי משום ברכה לחוד ברכה דאדם עדיפא ותנשא בה' ותבעל בו' והאי טעמא דברכה ודאי איצטריך נמי משום שתבעל בה' אבל טעמא דשקדו לא איצטריך כלל דבהני ב' טעמי דהיינו טענת בתולים וברכה דדגים סגי ותירצו דמשום ברכה לא הוה אלא עצה טובה ולא מקרי עברייננא ואם היה מגיע זמנה ביום א' היה מעלה לה מזונות אי לאו משום שקדו דמקרי עברייננא והשתא עברייננא הוי ביום א' משום טעמא דשקדו וביום ה' וביום ו' הוי עברייננא משום טענת בתולים ומיהו לא הוי איצטריך למימר דשקדו שיהא טורח בסעודה אלא יום אחד ולכך א"א שתנשא ביום א' אבל ביום ב' וביום ג' הוי סגי נמי בטעמא דטענת בתולים ואפשר לומר (א) דקושטא קאמר דבעי ג' ימים טורח סעודה ונ"מ אם הגיע זמנה ביום ב' וביום ג' אינו מעלה לה מזונות כיון דעיכובא הוי נמי משום שמחת סעודה של חתונה דידה אבל משום טענת בתולים ה"ל כאילו הוא המעכב דלאו תיקון דידה הוא אבל א"כ הוא אם הגיע זמנה ביום ה' וביום ו' יעלה לה מזונות כיון דלית ביה טעמא דשקדו אלא טענת בתולים דאינו תיקון שלה ודו"ק:

תוס' בד"ה לפיכך חלה כו' די"ל דארוסתו אגידה ביה טפי מיבמתו כו' עכ"ל ואין לדקדק דהא לדבריהם נמי אית לן למימר הך סברא דארוסתו אגידה ביה טפי דאל"כ מאי קמיבעיא ליה הכא בארוסתו תפשוט ליה מההוא דיבם דדוקא עמד בדין אבל לא עמד לא די"ל דלפום דקמבעיא ליה הכא ה"נ דהכי קמבעיא ליה אי איכא לפלוגי בין עמד בדין ובין לא עמד בדין ודוקא נקט התם עמד בדין ואי ליכא לפלוגי ולאו דוקא נקט התם עמד בדין ואין לדקדק נמי לדברי התוס' רב אשי אמאי לא מוקי לה באונס דחלה הוא ולאחר שהגיע זמן דהא כיון דע"כ לא נישאו איידי קתני ניחא ליה לאוקמא בפשיטות בלא חלה כלל דחלה נמי דחייב ליתן לה משום דלא חולה היה בהגעת זמן הוא וק"ל:

דף ב:

בפרש"י בד"ה מת הוא דאינו גט משום דאין גט לאחר מיתה כו' ניתני חלה וכ"ש מת שאין אונס גדול כו' עכ"ל וכה"ג כתבו התוס' אין לדקדק על דבריהם. מאי קאמר ליתני חלה וכ"ש מת דהא במת בכה"ג בתנאי דאם לא באתי כו' בלאו הכי אינו גט משום דאין גט לאחר מיתה די"ל דאיכא לקיומי במעכשיו דאין זה גט לאחר מיתה דהא למפרע מעכשיו מגורשת ואפ"ה אינו גט משום דיש אונס בגיטין במת מכל שכן בחלה ובזה יתיישב נמי מה שכתבו התוספות בזה דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה למימר ניחא ליה דלא תפול קמי יבם ומה בכך דאי נמי אסיק אדעתיה למימר הכי ולא הוה מת מכ"ש דחלה הא מ"מ אינו גט משום דאין גט לאחר מיתה די"ל במעכשיו איכא נפקותא דאי הוה אסיק אדעתיה למימר לא ניחא ליה דתפול קמי יבם לא הוה מת מכ"ש דחלה והוה גט ואע"ג דבהדיא תנא בסיפא גבי מעכשיו דהוי גט לא נחית השתא למידק מידי מסיפא ודו"ק היטב:

בד"ה ודלמא כו' ואתא לאשמועינן תרוייהו דיש אונס ואין גט כו' עכ"ל משום דלפי סברתו דהשתא גט זה פסול מתרי טעמי דהיינו משום דיש אונס ומשום דאין גט לאחר מיתה וכיון דהתנא ודאי דינא אתי לאשמועינן ואנן חד מינייהו נמי לא שמעינן מיניה דבכל חד וחד מינייהו איכא למימר דלא מטעם זה פסול אלא מאידך טעמא ולא ה"ל למיתני הך בבא כלל דאית ביה תרי פסולי ולא שמעינן מיניה מאיזה טעם הוא פסול וקאמרי דשפיר שמעינן מיניה תרוייהו דאי יש אונס גרידא אתא כו' ומיהו למאי דמסיק לאפוקי מרבותינו ודאי לא שמעינן הך דיש אונס כלל אלא הך דאין גט לאחר מיתה גרידא ודו"ק:

בד"ה דלמא לאפוקי כו' הא אמרינן אם נשאת הולד כשר ומשום דאין גט כו' עכ"ל ומיהו אכתי קשה דמאי קאמר רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו דלא לחנם נכתב זמנו כו' כפרש"י הא איכא למימר דנכתב זמנו כדי שיהא גט כשר לכתחלה ויש ליישב דה"ק (ב) דלא לחנם נכתב זמנו בכה"ג דאם לא באתי כו' דהוי סגי כשכתוב בו שבוע או שנה או חודש דכשר אף לכתחלה ודו"ק:

בד"ה דלמא מת כו' וי"ל דבאונס דלא שכיח כלל לא אסיק כו' עכ"ל לא הוו איצטריכו למימר השתא דאכלו ארי לא הוה שכיח כלל אלא הוה כמו חלה ולא כמת בעלמא דאיכא למימר בזה דמסיק אדעתיה דלא ניחא כו' אלא לקמן שפסקו כלישנא קמא דרבא דחלה נמי לא הוה אונס אע"ג דלא שכיח הוא ע"כ אית לן למימר הך דאכלו ארי לא שכיח כלל וג' מיני אונס הן כו' כמ"ש לקמן וק"ל:

דף ג.

תד"ה וסברה דאניס כו' ואם תאמר מת תוך י"ב חודש נמי יהא גט מה"ט כו' עכ"ל ר"ל דאע"ג דפסול משום דאין גט לאחר מיתה ומדאורייתא לא הוה גט ליפקעו רבנן לקידושי מה"ט דקאמר דסברה דמת ומעגנה בצנועות וה"ה בפרוצות דזימנין דמת והוה גט לאחר מיתה ואמרה דלא מת וק"ל:

בד"ה תינח דקדיש כו' כגון דליכא עבירה כו' דהדר לטיבליה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל וקשה הא נמי עבירה היא מאחר שחוזר לטיבלו ומתקנין כו' עכ"ל ע"ש באורך ואין לי להאריך בדחוקיו אבל הנ"ל דכמו דניחא ליה למקשה בקדיש בכספא דליכא עבירה על ידי (ג) הפקר ב"ד הפקר ולא הוה קדושין מעיקרא כלל וממילא בעילותיו שלא נתכוין לקידושין הם זנות ה"נ בתרומה הפקר ב"ד הפקר ועוד דתרומה איתא בשאלה ולא הוי תרומה מעיקרא אבל בקידושי ביאה כיון שנתכוון לקדש בביאה היאך נעקרין הקדושין למפרע דמה תהא על ביאתו כיון שנתכוין לקדש בה כפרש"י ומשני דה"נ עשאוהו לבעילה דמעיקרא זנות ותו לא מידי:

בד"ה אשה נשאת כו' וי"ל דמשום ברכה לא היו קובעים יום כדפרישית לעיל כו' עכ"ל ר"ל כמ"ש לעיל גבי ברכה דדגים דלא הוה עברייננא מה"ט דאינו רק עצה טובה וה"נ איכא למימר בברכה דאדם אע"ג דעדיפא מברכת דגים לחד לישנא לקמן וק"ל:

דף ג:

בד"ה ובשני לא כו' אלא נקט בשני משום דבעי למיתני ואם כו' עכ"ל וברישא בסכנה נקט נהגו העם לכנוס בשלישי כיון דלא קאמר אלא דנהגו לא שייך למנקט רבותא אף בשני וק"ל:

בד"ה ולידרוש להו כו' אמרינן דברצון אסורה כו' עכ"ל לפי' ר"ת ליכא לפלוגי בין אונס לרצון כמ"ש בהך בת ישראל שהמירה כו' ומה"ט דביאת עכו"ם לא נחשב ביאה אבל לה"ט שכתבו התוס' דקרקע עולם היא ודאי דליכא לפלוגי בין ביאת עכו"ם לישראל אלא דאיכא לפלוגי בין אונס לרצון וק"ל:

בד"ה ולידרוש כו' הל"ל ומן האונס ואילך דא"כ מאי משני כו' דהא אפילו לא דרשינן כו' לא מסרי כו' עכ"ל נראה דלא ניחא להו לפרש כפרש"י דאי מקילינן להו עבדי ברצון כו' דלא שבקי משום זה התירא ואכלי איסורא דמשמע דאין לחוש להן אלא לבעילת הגמון והשתא קאמרי התוספות דאין לפרש דפריך אקודם שנהגו לכנוס בשלישי דאמאי היה סכנה כלל דלידרוש להו דאונס שרי ואם עשו כן לא הל"ל ומן הסכנה ואילך אלא מן האונס ואילך דא"כ מאי משני משום פרוצות דהא אפילו לא דרשינן להו לא מסרי נפשייהו משום חשש איסור לבעליהן שהרי לא ידעי דאונס שרי ועושות באיסור לבעליהן לפי דעתם א"כ לעולם עושות ברצון באיסור לבעליהן כיון דפרוצות הן אבל אידך שינויא משום כהנות ניחא להו אף לפי' זה דה"ק דאע"ג דע"י דרשא דאינס שרי לא הוה מקרי סכנה לצנועות אשת ישראל מ"מ משום נשי כהנות צנועות דמסרי נפשייהו גם באנוסית מקרי להו ובסכנה גם אחרי הדרשא דאונס שרי והקשו ועוד וכי משום פרוצות כו' ר"ל וכי משום חשש פרוצות שיעשו ברצון ע"י דרשא דאונס שרי יניחו להרוג הצנועות נשי ישראל ע"י שלא ידרשו להן דאונס שרי אלא דה"פ דאחר שנהגו לכנוס בג' אמאי לא מיחו בהן לקיים תקנת חכמים שתנשא בד' וידרשו להן דאונס שרי ולא יסתכנו ומשני משום פרוצות לא מיחו בהן דהפרוצות בד' ודאי עושות ברצון ונאסרו לבעליהן א"נ משום כהנות דאית בהו סכנה גם ע"י אונס לא מיחו בהן לנהוג בג' דהשתא ליכא ודאי סכנה לצנועות ולכהנות ולא איסור בעלים בפרוצות דהא מספיקא בג' לא אתי ההגמון ואין להקשות למאי דפרכינן ונעקריה משום דזימנין אתי ההגמון ואיכא סכנה אף אחר שנהוג בג' טפי תקשי ליה אכתי ולידרוש להו אחר שנהוג בג' דאונס שרי משום זימנין דאתי בג' ואיכא סכנה די"ל דאפשר דדרשינן להו ולא מקרי סכנה לצנועות אלא קודם שנהוג בג' א"נ קודם שנהוג נמי גם אי הוה דרשינן להו מ"מ הוה ודאי סכנה לכהנות זהו הנ"ל מדבריהם לע"ד והוא ע"פ פי' הראשון שכתב מהרש"ל בזה על דברי התוס' והדרך השני שכתב מהרש"ל בכוונת דברי התוס' לא ידעתי להולמו ואין להאריך בו ועוד ראיתי דרך אחר בפי' דברי התוס' בשם ר"י אב"ן לב והוא דרך רחוק ודחוק ואין לדקדק נמי לפי הפירוש שכתבנו מאי ראיה הביאו מהא דלא מסרי נפשייהו באונס דאין חייבין מיתה ע"ז משום דקרקע עולם היא לעושות ברצון דחייבין בו מיתה די"ל כיון דלפי דעתם אונס אסור וחייבין מיתה על האונס ואעפ"כ לא מסרי נפשייהו ה"ל אונס כרצון ודו"ק:

בד"ה ותו התם כו' בקונטרס פירש נהגו רובא דעלמא והכא מותר יחידי כו' עכ"ל יש מקשים לפירוש הקונטרס מאי פריך התם נהגו הכא מותר ואימא דנהגו לרבים לעקור רק יום אחד אבל ליחיד מקילינן לעקור ב' ימים ואפשר שע"כ כתבו שאינו מיושב פירוש הקונטרס ועוד נראה דאין סברא אמילתא חדא דסכנה היא להתיר ליחיד טפי מלרבים ודו"ק:

בד"ה בג' מיהא לכנוס ולא בעי למימר דאתי שר צבא בג' דא"כ יכנוס בד' עכ"ל היינו לפי פירושם שכתבו דחליף לאחר שעכב יום א' אבל לפ"ה דמעכב יותר מיום א' ודאי דלק"מ דא"כ אמאי נקט יום ב' דבכה"ג נמי אם אתי ביום ב' יכול לכנוס ביום א' וכן בכל שאר הימים בכה"ג יכול לכנוס כיון שמעכב שם יום ד' ומהרש"ל כתב דרך אחר ליישב פ"ה ע"ש:

בד"ה איספרווא דידיה כו' אין לתמוה משום סעודה עקרינן תקנתא דרבנן ב' ימים כו' עכ"ל לכאורה זו הקושיא לפ"ה דבשני לא יכנוס בשעת הסכנה אבל לר"י דמילתא באנפי נפשה היא וג' דנקט בשעת סכנה ה"ה בב' קושטא הוא דמשום סכנה עקרינן נמי ב' ימים ומיהו לפר"י איכא לאקשויי קושית התלמוד דמשום סכנה אינו אלא נהגו ומשום סעודה אפי' אוריי מורינן וע"כ צריכין לתרוצי כה"ג דבעילת הגמון שכיח כו' כמ"ש התוספות אך ק"ק דלפ"ה לא תקשי להו מידי דאימא הא דמשום סכנה לא עקרינן אלא יום אחד היינו לרבים והא דמשום סעודה ב' ימים היינו דוקא ליחיד ומהרש"ל כתב דברי התוס' שפיר מתיישבים גם לפר"י דהא שפירש דלא יכנוס בב'

מילתא באנפי נפשה היא דלא מצי למיפרך מרישא לסיפא אבל לפי האמת לא מפקינן הברייתא ממשמעותה דדוקא נקט יום ג' בסכנה ולא יום ב' אבל ק"ל לפר"י ה"ל טפי לפרש כן מכח קושיית התלמוד דהכא נהגו והכא מותר וצ"ע ודו"ק:

דף ד.

תד"ה ובועל כו' קודם שיקבר כו' ודייק לה מדקתני כל אותן הימים כו' מדלא התיר אלא בעילת מצוה כו' עכ"ל פי' לדבריהם דודאי מוכח לקמן בהדיא בגמ' דפורש קודם שיקבר דקאמרינן אילימא דקתני בועל בעילת מצוה ופורש התם משום דלא חל עליו אבילתא כו' ומשמע להו דדייק ליה לתלמודא מברייתא מהא דדייק בסמוך דדברים של צנעא נוהג דהיינו מדקתני כל אותן הימים דמשמע דבכל ז' ימי המשתה וז' ימי אבילות פורש ואוסר אפי' בעילת מצוה אלא דבועל בעילת מצוה קודם שיקבר ומרישא הא דבעילת מצוה אסור בימי אבילות לא ה"מ למידק כו' ואהא קשיא ליה לרשב"א דמ"מ הך מילתא דדייק לקמן דדברים של צנעא נוהג ברגל דלא שייך ביה בעילת מצוה ה"מ לדיוקא שפיר מרישא מדלא התיר אלא בעילת מצוה ותירץ ר"י דהמ"ל פורש משום דם בתולים כו' ויש לדקדק לקמן דקאמר דהוא ישן בין האנשים כו' היינו משום דאבילות קילא ליה לעבור הא אית ביה נמי משום דם בתולים דלא קילא ליה לעבור ותהא ישנה עמו כדאמר רב יוסף דמשום נדות לא קילא ליה לעבור ויש מתרצים בזה דאיירי במוכת עץ א"נ באלמנה שנשאת לבחור דעושה שבעת ימי המשתה וליכא דם בתולים והוא דחוק אבל מדברי הרא"ש למדתי בזה לתרץ דאיירי הך ברייתא לפי משנה ראשונה דאין לפרוש משום דם בתולים מיהו ק"ק מאי קא קשיא להו לתוס' לקמן דתקשי לרב ושמואל ברייתא דהכא דאימא דרב ושמואל אוקמוה לפי משנה אחרונה ומשום דם בתולים הוא פורש ולית להו הא דרב יוסף דקאמר בפירסה נדה ישינה עמו בבעל ולדברי הר"מ הלוי שכתב הרא"ש בשמו דאפילו לרב יוסף בדם בתולים דקילא ליה כמו אבילות הוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים קשה מאי קאמר מסייע ליה לר"י דאימא משום דם בתולים הוא פורש ולמשנה אחרונה (א) ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה אבל איפכא כו' ומיהו לבעול אסור עד לאחר שלשים כדמוכח כו' עכ"ל ולא נראה להם לחלק משום דהתם היא נמי אבילה היתה וק"ל:

בא"ד אבל אותו שאין לו בנים כלל אסור לישא עד לאחר שלשים כו' עכ"ל ודקאמר אין לו בנים מותר לישא לאלתר היינו לאחר שלשים ולא בעי שלש רגלים כ"כ מהרש"ל:

בד"ה אבל דברים כו' אבל קשה דכל אותן הימים כו' משמע אפילו בשבת עכ"ל ולא ניחא להו לפרש דקושטא הוא דמסייע ליה לר"י מהא דכל הימים דהוה שבת בכלל דאם כן לא הוה ליה למימר מסייע ליה לר"י דאמר אין אבילות במועד כו' אלא דאמר אין אבילות בשבת אבל דברים כו' וק"ל:

דף ד:

בפרש"י בד"ה ונוהגת כו' מדלא קתני באבילות דידיה הוא ישן כו' ש"מ חמיר כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות מדלא קתני באבילות דידיה אינה מוזגת לו הכוס כו' אלמא חמיר ליה ולמאי דמתרץ תני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים כו' לא איצטריך ליה למתני דכ"ש הוא דהא בנדה מותר היחוד ואסור מזיגת כוס כו' והכא כיון דאסור היחוד מכ"ש דאסור מזיגת הכוס כו': ודע דמתוך סוגיא דשמעתין מוכח דמזיגת הכוס כו' אסור באבילות ולרב אשי אפילו באבילות דידה כאבילות דהכא מכ"ש דאיסור יחוד דשרי בנדה אבל הראב"ד כתב (ב) להתיר מזיגת הכוס כו' אפי' באבילות דהכא כמ"ש הטור י"ד סימן שמ"ב גם הרא"ש הסכים עמו בדבר זה בפסקיו בפרק ואלו מגלחין ע"ש וכל הסוגיא דשמעתין א"א להולמו וצ"ע:

תוס' בד"ה ומי שאני בין כו' תימה דבלאו מלתא דרב יוסף הוה מצי למיפרך כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר בלאו רב יוסף דאין חילוק בין אבילות דידיה לאבילות דידה לא איצטריך ליה למתני איסור היחוד אבל לרב יוסף דמחלק ה"ל למתני בהך ברייתא ולפלוגי באיסור יחוד בין אבילות דידיה לאבילות דידה דהא לאו קושיא היא דבברייתא דלעיל דקתני תרוייהו קתני בה איסור יחוד ולא מפליג בהדיא בין אבילות דידיה לאבילות דידה אלא ע"כ דפריך דלא ה"ל למישמט בהך ברייתא איסור יחוד כדי שלא נטעה להתיר איסור יחוד וא"כ בלאו רב יוסף נמי ה"מ למיפרך הכי ותירצו דבלאו רב יוסף הוה מפלגינן בין שעת חופה וק"ל:

בא"ד אבל לרב יוסף כו' א"כ הא דקתני נוהג עמה אבילות היינו עמה במטה דומיא דהכא כו' עכ"ל ר"ל מעיקרא לא פריך ליה אלא ממשמעו כיון דעמה משמע במטה ה"נ אית לן למימר עמו במטה וקאמר תני כו' דמשמע נמי הלשון בבית ואסור ביחוד ופריך והא עמו כו' דומיא כו' כיון דכי הדדי מתניין אית לן למימר דכמו דעמה דינא אתא לאשמועינן היתר יחוד עמה במטה ה"נ אית לן למימר דעמו דינא אתי לאשמועינן היתר יחוד וקאמר דודאי בעמו נמי דינא אתי לאשמועינן עמו בבית והאי דינא גופא אתי לאשמועינן בעמה וכדאמר ליה רב כו' והוי שפיר דומיא ודו"ק:

בד"ה עד שיסתום כו' ומחמת המת לא היו מיטמאין דרוב ארונות כו' עכ"ל אין לזה מקום לפי' ר"ת דלפרש"י נמי צ"ל כן דמטעם זה דרוב ארונות כו' לא היו נטמאין מחמת מת וכן הוא בהדיא שם בגמ' בפרק מי שמתו וק"ל:

דף ה.

תד"ה א"נ משום כו' אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' פי' משום שקדו כו' עכ"ל ועיקר טעמא ותחלת תקנה משום שקדו הוא דמה"ט מקרי עבריינא ולכך לא ניחא להו לפרש הברייתא הכי דקאמר טעמא משום ברכה דאדם ואם תאמר משום ברכה דדגים היה להם להניח ברכה דאדם לא חשו לכך הואיל דאיכא נמי משום שקדו דאם כן ה"ל עיקר התקנה משום ברכה דלא הוה אלא עצה טובה בעלמא ומיהו אע"ג דטעמא דשקדו עיקר ועדיף ליה מ"מ אי לאו ברכה דאדם לא היו מתקנים משום שקדו כיון דאיכא ברכה דדגים שסותר תקנת שקדו ודו"ק:

בד"ה מאי איכא כו' מ"מ בעי ל"ל טעמא דברכה כו' ואפילו להאי לישנא אי לאו שתקנו משום שקדו משום ברכה לחודיה כו' עכ"ל על זה סמכו במה שכתבו מעיקרא מ"מ בעי ל"ל טעמא דברכה דאי להך לישנא דקאמר א"נ משום שקדו צריך שפיר טעמא דברכה דאי לאו הכי לא היו עושין תקנה משום שקדו כיון דברכה דדגים סותר אותה כמ"ש לעיל אלא להך לישנא קמא דקאמר ברכה דאדם עדיפא ומשום שקדו לחוד נמי תקנו ביום ה' וכן משום ברכה לחודה כיון דעדיפא מברכת דגים אלא דאי לאו שתקנו משום שקדו לחוד לא הוי תקנו נמי משום ברכה לחוד כדפי' התוספות לעיל קאמר שפיר ל"ל כלל טעמא דברכה ומשני כו' כמ"ש התוס' ועיין במהרש"ל שכתב קרוב לזה ודו"ק:

דף ה:

בד"ה מהו לבעול כו' א"נ ידע לה ובעי היכי הלכתא דאיכא למימר דפליגי בה ר"י ור"ש כו' עכ"ל מיהו למאי דבעי למימר את"ל הלכה כר"י מקלקל הוא אצל הפתח או מתקן הוא כו' קשה אכתי מאי קמבעיא ליה דע"כ מתקן הוא דאי מקלקל הוא א"כ הך ברייתא דאסור לבעול כמאן אתיא ויש ליישב דאגב אידך האיבעיא מיבעיא ליה נמי הך וק"ל:

בד"ה דם מיפקד כו' ועל שאר הדם שמחובר חשיב ליה מתעסק עכ"ל ודקאמר כל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כו' עיין פירושו בחידושינו בפרק כלל גדול ודו"ק:

בד"ה לדם הוא צריך כו' וצריך לומר שיכול להוציא הדם בלא עשיית הפתח כו' עכ"ל ודברי רש"י שפי' בזה כאן וא"ת פסיק רישיה וכו' ומשנינן יש שבקיאין בהטייה ואין דם יוצא כו' אין לו מקום כאן אלא לאידך איבעיא דאת"ל חבורי מיחבר כו' אבל להך איבעיא דקאמר לדם הוא צריך ושרי לא יתיישב אלא כמ"ש התוס' שיכול להוציא דם כו' וק"ל:

בד"ה את"ל הלכה כר"י מקלקל הוא אצל הפתח ושרי פי' דר"י אית ליה דמקלקל בחבורה פטור אע"ג כו' עכ"ל מהרש"ל הבין מדבריהם אלו במה שכתבו גבי מקלקל אצל פתח מקלקל בחבורה שהתוס' אית להו כגרסת הספרים שמחק רש"י ואין להאריך בדחוקיו ואין זה אלא דברי נביאות בדברי התוס' אבל הנראה דודאי להאי לישנא לגבי פתח ה"מ למנקט מקלקל סתם ולכ"ע אלא משום דדבריהם אלו אזלן נמי לאידך לישנא דדם חבורי כו' וליכא למנקט שם אלא משום קלקול דחבורה דפטור לר"י ומלתא דפסיקא לתרתי לישנא נקטי וק"ל:

דף ו.

תד"ה האי מסוכרייתא כו' דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור לכתחלה כו' דההוא דמתיר ר"ש לזלף כו' דמצוה שאני כו' עכ"ל ומיהו אהא דפריך הכא ממסוכרייתא לא בעי למימר דהכא דמצוה שאני דלא קאמרינן הכי דמצוה שאני אלא בההיא דזילוף וגבי הושענא דאיכא נמי האי טעמא דלא ניחא ליה ולעיל נמי שכתבו התוספות לחלק בין ההיא דגרירה ובין ההיא דהכא משום מצוה היינו נמי משום דאית ביה נמי תרתי אין מתכוין ומקלקל אבל הכא דפריך ממסוכרייתא אכתי לא אסיק אדעתיה דמקלקל הוא כדמסיק לבסוף ודו"ק:

בא"ד ועוד יש לומר דכל דבר שאדם עושה במזיד כו' ולהכי גבי מסננין כו' וא"ש ההיא דנדה כו' עכ"ל וכל הנהו דלעיל שכתבו התוס' כתוב בהגהות אשר"י לרשב"ם וז"ל במתכוין ליכא למגזר שמא יסחוט רק בטבילת כלי גזרו כו' א"נ שלא ישרה רק מעט כגון להסתפג באלונטית כו' והיכא דאיכא למיחש פן יפלו כו' ע"ש:

בא"ד דהיכי דמי דאם בדעתו לבטל כו' מאי פסיק רישיה כו' דמתכוין לעשותו כו' עכ"ל וה"ה מדברי המקשה ה"מ לדחויי דמאי פריך מיניה אדהכא דלא איירי במתכוין אלא משום אידך צדדא ואם אין בדעתו לבטלה וכו' נקטו דברי המתרץ וק"ל:

דף ו:

בד"ה מאי לאו דאי לא בעיל כו' שיבעול בכל לילה וישיר מקצת בתולים כו' ואשמעינן דשרי להשיר כו' עכ"ל ודקאמר דאי לא בעיל כו' היינו דאי לא בעיל בעילה גמורה כפרש"י אלא שהשיר מקצת בתולים מצי בעיל להשיר עוד אפילו בשבת ואין סברא לחלק בין השיר כבר מקצתן קודם השבת ללא השיר כלל קודם השבת ובעל בתחלה בשבת ופירשו כן משום דעד מוצאי שבת ד' לילות היינו לאשמועינן שמותר לו לבעול בכולן ולתלות כולן בדם בתולים וק"ל:

בד"ה מאי קא משמע לן כו' דלענין רצופין ליכא למימר כדפי' עכ"ל הסוגיא דחוקה דמעיקרא נמי פריך ליה ממאי דנקט מ"ש וסמך אהך ברייתא דנדה דלא בעי רצופין והמתרץ לא חש ליה או דלא ידע הך ברייתא דנדה וקאמר דנקט במ"ש דבעי רצופין והשתא חזר להקשות לו מהך ברייתא דנדה וה"ל לאתויי הך ברייתא ולולי דברי התוס' הייתי אומר כיון דבבעל איירי ואפ"ה תלינן בדם בתולים מסברא לית לן למימר דבעינן רצופין וק"ל:

בד"ה מאי לאו דטריד כו' דעד מ"ש תולין בדם בתולים היכא דעבר ובעל עכ"ל ור"ל דמהאי טעמא לא קא משוינן לתנא כטועה ומיהו הא דד' לילות ליכא לאוקמי בכה"ג דתני ליה משום היכא דעבר ובעל ודו"ק:

בד"ה והני כו' אע"ג דפליגי תנאי בהדיא בהכי כו' כדי לאוקמא כשמואל כל מה שיכול עכ"ל יש לדקדק לפי זה מאי פריך אביי לקמן א"כ טורד למה דאימא ודאי למ"ד דבעיל בשבת באינו מתכוון לא הוה טריד והך ברייתא אתיא כמ"ד דאסור לבעול וטריד משום דלא בעיל כדקאמר אביי ויש ליישב דמשמע ליה דהך ברייתא דפטור מק"ש אתיא ככ"ע אפילו למאן דשרי לבעול בשבת באין מתכוין ולהכי פריך א"כ טורד למה ודו"ק:

בד"ה לא כהללו כו' פי' לפי שאינו בקי בשעת ק"ש דאפילו הבקיאין כו' יראים שלא יהיו בקיאין כו' עכ"ל הוצרכו לפרש כן דאי לשאינו בקי ממש קאמר אבל הבקיאין אינן טרודין ושרו לקרות ק"ש וא"כ ע"כ הברייתא דפוטר מק"ש במיעוט קמיירי דאינן בקיאין ומאי קא משני אהא דפריך יאמרו שאינו בקי אסור לבעול דרוב בקיאין הן ולא איירי בהו הא לענין ק"ש איירי בהו ולכך פירשו דשאינו בקי דקאמר הכא לענין ק"ש הוא דקודם מעשה יראים אבל בשעת מעשה בקיאין הן ושרי לבעול וק"ל:

בד"ה אלא מעתה כו' ואם יטה ויאמר שלא מצאתי כו' יכולה לומר עדיין בתולה אני כו' עכ"ל ואם לא יטה ותאמר בתולה אני אפשר לבודקה ע"פ חבית וק"ל:

בד"ה ואם להוציא כו' אלא לפי מאי דקים ליה לדם הוא צריך משני ליה בו' עכ"ל וכיון דלדם הוא צריך הו"ל מלאכה שצריכה לגופה לפר"י דלדם הוא צריך לראות בו אם היא בתולה ומהרש"ל כתב והוי פסיק רישא לענין חבורה מאחר שלדם הוא צריך עכ"ל והיינו לפירוש ר"ת דלדם הוא צריך שלא יתלכלך דה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא דהוי פסיק רישא ומכל מקום אינו דומה למפיס מורסא דשרי משום צערא והכא גבי מצוה אסור כמ"ש התוספות לעיל והיינו למאי דמסיק הכא דחבורי מיחבר ודו"ק:

דף ז.

בא"ד ועוד דמדבר שאין מתכוין דשרי ר"ש ה"ל לאקשויי. כו' עכ"ל דבדבר שאין מתכוין סבר שמואל כר"ש דשרי מיהו למאי דמסיק חבורי מיחבר ולדם הוא צריך מיתרצא נמי הך וק"ל:

גמ' ביו"ט שרי בשבת אסור כו' מאי דעתיך מתוך כו' ק"ק דאימא טעמא דידיה דבשבת אסור משום שמא ישחוט בן עוף כדתניא לעיל בברייתא וביו"ט שרי דליכא למיחש ליה ויש ליישב דא"כ לא ה"ל למנקט בשבת אלא בע"ש ובמ"ש כדתניא לעיל וק"ל:

שם ואיבעית אימא בבחור ז' לברכה וג' לשמחה כו' לפי מ"ש התוס' לעיל דתקנת שקדו לא הצריכו בבתולה משום דבלאו הכי אינו משכים לאומנתו לפי שיש בה ז' ימי המשתה ומהאי טעמא נראה שפסק הרא"ש בבתולה ז' לשמחה וקשה הא בבחור שנשא אלמנה אמרינן הכא דז' לברכה דהיינו ז' ימי משתה ואפ"ה קאמר בה דתקנו בה ג' לשמחה כדי שלא ישכים לאומנתו ואין נראה לחלק בין ז' לברכה לז' ימי המשתה דז' לברכה בבחור היינו נמי ז' ברכות לפנים חדשות ז' ימים כמ"ש הפוסקים וצ"ל דז' ימי המשתה הם יותר בשמחה בבתולה מבחור שנושא אלמנה אע"ג דבברכת ז' שוין הן וצ"ע:

תוס' בד"ה מתוך שהותרה כו' ובלבד שיהא צורך הנאת היום כו' ומיהו נראה דהוצאה לצורך עכו"ם ודאי דאסור כו' עכ"ל ר"ל ולית לן למשרי משום דה"ל צורך היום מיהת וק"ל:

בא"ד אבל עירובי תחומין אין ענינה להוצאה כו' עכ"ל מלישנא דעירוב והוצאה גופיה ליכא לאוכחי משום דלשון הוצאה יפול גם בתחומין דהיינו שאל יצא הוא מחוץ לתחום אבל הוצאה כהך דהוציא בפיו ולהוציא קטן ולולב דהיינו אל יוציא ד"א אין ענינה לתחומין וק"ל:

בא"ד והא דקאמר ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו היינו משום דמותר להוציאו לצורך עכ"ל וצריך ליתן טעם אמאי לא התירו נמי תחומין לצורך דהא אפילו מלאכה גמורה התירו מהאי טעמא דמתוך ויש ליישב (א) וק"ל:

בד"ה אלא מעתה כו' וי"ל שהיה סובר דטעמא דב"ה משום דאין עירוב והוצאה כו' עכ"ל צ"ל נמי למאי דס"ד דטעמא דב"ה משום הכי דלא פליגי נמי בית שמאי ובית הלל במבשל גיד הנשה בי"ט כו' וק"ל:

דף ז:

בד"ה שנאמר ויקח כו' ויש ללמוד משם שיש לברך בו' המתקדשת ע"י שליח כו' עכ"ל וכ"כ הרמב"ם והטור אה"ע סי' ל"ד דשליח מברך וכתב הב"י שלמדו לומר כן מדסתים ותני מברכין ברכת ארוסין כו' ע"ש ובחנם דחק ונעלם ממנו דברי התוספות דמוכח ממסכת כלה וק"ל:

דף ח.

תד"ה שהכל ברא כו' ועל שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם פי' בקונטרס טעם אחר כו' עכ"ל לכאורה בשהכל ברא לכבודו מה שמתחלת בברוך לפי שאינה סמוכה אלא לבורא פ"ה ולא שייך בזה סמוכה דא"כ תקשי ליה נמי קידוש והבדלה ומה שאינו מסיים בה בברוך פרש"י ג"כ משום דהוי ברכה קצרה כברכת המצות והפירות אבל ר"ל בשהכל ברא לכבודו דלא חשיב ברכת יוצר האדם שאחריה כברכה הסמוכה שהרי מתחיל בה בברוך וכן בברכת יוצר האדם דלא חשיב ברכת אשר יצר שאחריה כברכה הסמוכה שהרי מתחיל בה בברוך על זה נתן רש"י טעם אחר דהיינו לפי שאינן מן הסדר ואינן מקריין סמוכות כי הסדר מתחיל מאשר יצר אבל לדברי התוספות הוי טעמן לפי שקצרות הן והיה נראה כברכה אחת אילו לא היה מתחיל בברכה שאחריה בברוך ובחידושינו בע"פ כתבנו שם דרך אחר ע"פ דבריהם שם ודו"ק:

דף ח:

בד"ה כי תניא כו' דא"כ מאי פריך ליה מברכת אבלים בי' כו' אבל ברכת אבלים שמברכים בברכת המזון כו' עכ"ל אהא דמשני ליה מעיקרא כי קאמר ר"י בשורה ל"ק להו הכי דלישני ליה בברכת אבלים שבבהמ"ז דאפשר דלא אסיק אדעתיה כלל הא דברכת אבלים שבברכת המזון בעי מנין אבל השתא המקשה אסיק אדעתיה בברכת אבלים דבעי י' דע"כ לאו היינו בברכת הזימון לגבי אבלים דודאי לא הוה אלא בג' כשאר אדם אלא דהיינו ברכת אבלים שבבהמ"ז וא"כ לא תקשי ליה מידי אברכת הזימון דלעיל דהוה האבל מן המנין לפי פ"ה ודו"ק:

בד"ה אלא כי כו' אי גרסינן אלא משמע דההיא דלעיל נמי מעמיד ברחבה ותימה למה כו' וצ"ל דחדא כו' עכ"ל וק"ק לגירסא זו מי הכריחו לכך דההיא דלעיל נמי איירי ברחבה והוצרך למימר דחדא מכלל חברתה איתמר ואמאי לא ניחא ליה דקאי כדאוקמא לעיל בשורה ויש ליישב דע"כ דהנהו תרי מילי דר"י לגבי חתנים מן המנין חדא מכלל חברתה איתמר ומיהו למאי דל"ג אלא א"ש טפי דכולהו מילי דר"י צריכי לגבי אבלים ואגב דנקט אבלים בכולהו נקט נמי חתנים בכולהו ודו"ק:

דף ט.

גמרא התם אונס הוה ואי בעית כו' כתב מהרש"ל והא דקאמר לעיל ראיה ממעשה כו' כלומר דליכא למימר אונס כו' והוא מדברי סתם התלמוד שחולק על ר"א וי"א כו' עכ"ל והאריך ע"ש ואין להאריך בדחוקיו אבל הנ"ל דודאי למאי דבעי למימר דאפילו בידוע לאדם שזינתה אשתו רק שלא היו עדים אינה נאסרת לו כגון בפתח פתוח אלא בקינוי וסתירה דוקא ע"כ וכמעשה שהיה ליתא כדפרכינן ותסברא כו' והוצרך התלמוד לדחוקי ממעשה שהיה אבל השתא דקאמרינן דבפתח פתוח נאסרה על בעלה אית לן לקיומי שפיר כדקאמרינן וכמעשה שהיה ותרתי קאמר רבי אלעזר דהאשה נאסרת בקינוי וסתירה על ידי עד אחד בטומאה וכן נאסרת בלאו קינוי וסתירה אלא כעין מעשה שהיה דודאי היה לו שנבעלה וכגון בפתח פתוח שנבעלה ברצון ואהא קאמר כיון דבפתח פתוח נאסרת כעין מעשה שהיה דודאי נבעלה א"כ במעשה שהיה גופיה אמאי לא אסרוה וקאמר דהתם לא אסרוה משום דאונס היה ואי בעית כו' אבל בדוכתא אחריתא כעין מעשה שהיה דודאי נבעלה אם הוא ברצון ולא נתן לה גט נאסרת שפיר כגון בפתח פתוח ותו לא מידי ודו"ק:

תוס' בד"ה האומר פתח פתוח כו' כך בוגרת פעמים אין לה דמים ופעמים יש לה ומשום הכי אין לה טענת דמים כו' עכ"ל ואע"ג דפעמים אין לה דם בתולים מ"מ תלינן בה לקולא בלילה ראשונה כיון דפעמים יש לה ולא תלינן לחומרא בדם נדה דלא שכיח כלל שלא בשעת וסתה וק"ל:

בד"ה ואי בעית כו' דאין גנאי בכך כמו בביאת אונס ומדלא טענה כו' עכ"ל ר"ל דהכא בשמעתין איירי במכחשתו ואומרת פתחה נעול או בשותקת כמ"ש הרא"ש ולכך באשת ישראל שקבלה קידושין אחר ג' תלינן גם בספק אונס להתירה ואמרינן הא דלא טענה אונס משום דגנאי הוא לה אבל הכא במוכת עץ דאינו גנאי כיון דלא טענה כך אין לנו להסתפק בו מיהו אם טענה אונס בקדשה פחותה מבת ג' אם יש להאמינה עיין בזה ברא"ש באורך שחולק בזה על תלמידי ר"י וק"ל:

בד"ה ומי אמר ר"א כו' ואפילו ראה אדם שזינתה אשתו כו' דקדשתיך בעדים קאמר כו' אבל אהא דאר"א דנאמן כו' עכ"ל ואין להקשות דא"כ מאי פריך לעיל מההיא דקדשתיך מאי קמ"ל דאימא טובא קמ"ל דנאמן אפי' בלא עדים די"ל דלא הל"ל נאמן לאוסרה דהא דהאמינוהו ולא נימא דמשקר שמעינן ליה שפיר מההיא דקדשתיך דנאמן לומר שקדשה בעדים והכא נמי ודאי נאמן דפתחה פתוח כיון דקים ליה אלא דה"א דאינה אסורה אף שודאי זינתה כדבריו משים דאין דבר שבערוה פחות מב' והל"ל אסורה עליו דהוא עיקר חידושא ולא שייך למימר נאמן אלא אהא דלא משקר במזיד או בטעות ומשני דאשמועינן דנאמן דקים ליה ולא משקר בטעות משום דלא קים ליה ודו"ק:

בד"ה קינוי וסתירה אין עדים לא ה"נ דלא כו' כיון דקים ליה עכ"ל תקנו בזה כיון דהמקשה נמי ידע דעל ידי עדים ודאי נאסרת מההיא דקדשתיך ופתח פתוח בלא עדים הוא א"כ מאי קמשני ליה ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא כו' דהא פתח פתוח לא דמי ליה לעדים וכמ"ש התוספות לעיל ולזה קאמרי דה"ק כיון דר"א סבר דקים ליה ואינו משקר בטעות אין חילוק בין עדים לפתח פתוח כיון דודאי קים ליה על ידי פתח פתוח שנבעלה ה"ל כעדים ודקאמרינן אין דבר שבערוה פחות מב' היינו בדלא קים ליה לבעלה שנבעלה ודו"ק:

דף ט:

בד"ה כל היוצא כו' אם לא מהני אלא למי שאין לו בנים ויש לו יבם ועוד כו' עכ"ל ר"ל דודאי משום שלא תזנה אשתו תחתיו לא היה נותן לה גט ע"ת זה שאם ימות שהרי אם לא ימות תזנה באיסור א"א והקשו ועוד דתנן כו' דאע"ג דאמר מהיום ה"ל א"א גמורה כו' וא"כ נאסרה לדוד כל ימי חיי אוריה ומי שהבין דברי התוספות בזה בדרך רחוק מחק מלת ועוד ודו"ק:

בד"ה אי למיתב כו' משום דאית לן למימר דשמא אינו בקי בפתח פתוח ואוקמוה כו' עכ"ל קושטא קאמרי דלמאי דבעי למימר השתא דלא קים ליה בפתח פתוח בלאו ס"ס נמי אין נאמן לאוסרה אפילו באשת כהן ובקבלה אביה כו' משום דאוקמוה בחזקת היתר וה"ה למאי דבעי למימר השתא אי למיתב כתובה כו' ואינו נאמן לאוסרה איכא לאוקמא מתני' בפשיטות אפילו באשת ישראל שקבלה קדושין אחר שהיתה בת ג' דאינו נאמן לאוסרה משום הך ס"ס דקאמר תלמודא לעיל ספק תחתיו ספק אינו תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון אבל כתובתה הפסידה דליכא ס"ס דבספק שאינו תחתיו נמי לית לה כתובה מאתים לכ"ע אלא דקושטא קאמרי התוספות דלמאי דבעי למימר השתא דלא קים ליה הרי אפילו באשת כהן ובקבלה אביה כו' אינו נאמן לאוסרה בלאו ס"ס אלא משום דאוקמוה בחזקת היתר ולענין כתובה אוקי ממונא בחזקת מריה וליכא נמי ס"ס וכמ"ש התוספות ודו"ק:

בא"ד משום דבאותו מנה הוה ס"ס לא מפסדא כו' וכתב מהרש"ל יש מקשים והלא הוא מודה לה שנאנסה ויש לה מנה ומאי ס"ס איכא ונראה כו' עכ"ל ע"ש באורך ואין מקום לקושיא זו דע"כ מה שהוא אומר עד שלא ארסתיך לא שהוא אומר שכן בודאי דאם הוה ידע כבר דבעולה היתה קודם שנשאה מאי טעמא דמאן דאמר דמקח טעות גם ממנה דהא בחזקת בעולה נשאה ואם עתה נתברר לו בעדים מאי טעמא דמאן דאמר היא נאמנת [ועוד] שהרי בדין טענת בתולים קתני לה וכמ"ש מהרש"ל אלא שטוען עד שלא ארסתיך דאז ודאי לא יהיה לה רק מנה למאן דאמר מקח טעות ממאתים ולא יהיה לה כלום בודאי למאן דאמר מקח טעות אף ממנה אבל אחר שאירסה איכא לספוקי שיתן לה מאתים אם היה באונס ודו"ק:

בא"ד דמוכת עץ לא שכיח דהא כו' עכ"ל ר"ל לרבי יהושע דקיימינן הכא ולעיל שכתבו דמוכת עץ שכיח היינו לר"ג דקי"ל יכוותיה וק"ל:

בד"ה מאי לאו כו' דקס"ד בטענת דמים ליכא למיחש לאיקרורי כו' עכ"ל אין לפרש שהוצרכו לזה דאל"כ אמאי לא אסיק המקשה אדעתיה לשנויי כדשנינן לא דקטעין טענת דמים דא"כ רב יוסף דקאמר לקמן כה"ג אמתניתין דהאוכל אצל חמיו כו' מאי לאו דקטעין טענת פתח פתוח אמאי לא תקשי להו כי הכא אמאי לא אסיק אדעתיה דרב יוסף לשנויי כדשנינן וליכא לתרוצי התס כי הכא וע"כ הנראה דהא ודאי לא קשיא להו דהמקשה ס"ד דאיירי מתני' סתמא בכל עניני טענות בין בטענת דמים בין בטענת פתח פתוח והמתרץ השיב לו דלא איירי אלא בטענת דמים וכן דרך התלמוד אלא דקשיא להו הכא דאביי דהוה תלמידו דרב יוסף ודאי דהוה שמיע ליה דשקלינן וטרינן מקמיה הא דרב יוסף דקאמר תנינא מהך דהאוכל אצל חמיו כו' ודחינן ליה לא בטענת דמים וא"כ מאי קא קשיא ליה לאביי בתר הכי למימר תנינא מההיא דבתולה נשאת כו' כיון דאיכא נמי לדחויי הכי ואהא תירצו דס"ד דאביי דהכא לית לן לאוקמא בטענת דמים דליכא למיחש ביה לאיקרורי כו' ותו לא מידי ודו"ק:

בד"ה נאמן להפסידה כו' ור"א נמי מצי סבר דנאמן להפסידה כו' לאוסרה לרבותא וכ"ש כו' כדמוכח הסוגיא כו' עכ"ל אבל רש"י פי' בהדיא בתחלת הסוגיא לר"א דנאמן לאוסרה ואינו נאמן להפסיד כתובתה ונראה לקיים פירושו דודאי בסוגיא דלעיל בעי אביי למימר אי למיתב לה כו' היינו לפום הסברא דלא קים ליה בפתח פתוח ולהכי אינו נאמן לאוסרה דאוקמה אחזקת היתר אבל נאמן להפסיד כתובתה דאית לן למימר דאוקי ממונא בחזקת מריה אבל למאי דסבר (א) ר"א דקים ליה בפתח פתוח נימא אדרבה דנאמן לאוסרה דשויה לנפשיה חתיכה דאיסורא כההיא דקדשתיך אבל להפסיד כתובתה אינו נאמן דנימא במזיד משקר להפסידה ולית ליה לר"א הך סברא דלקמן חזקה אין אדם טורח כו' ומהאי טעמא כתבו התוספות גופייהו דאיצטריך שמואל לאשמועינן דנאמן להפסיד כתובתה ודו"ק:

בד"ה אבל בגליל כו' דביהודה נאמנת במגו כו' ולא בגליל דליכא מגו כו' עכ"ל ק"ק (ב) דאי לא אמרינן מגו להוציא כמ"ש התוספות לקמן מאי איכא למימר ודו"ק:

בד"ה לא דקא טעין כו' ונהימנה לדידה במגו דאי בעיא אמרה משארסתני כו' דאי בעיא אמרה מוכת עץ כו' עכ"ל הא דנאמנת לר"ג התם אי משום מגו דמוכת עץ אי משום חזקה דחזקת הגוף

דבתולה היתה כדמסיק לקמן והכא בטוענת בתולה הייתי ליכא למיזל בתר הך חזקה דבתולה היתה משום דהך חזקה דאין אדם טורח בסעודה עדיפא לומר דלא משקר והך חזקה דאין אדם טורח כו' לא שייכא התם שהרי היא אינה מכחישתו ולכך לא קשיא להו הכא אלא דנהימנה לדידה במגו אי דאי בעיא אמרה משארסתני כו' ואי דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני דאז לא היתה מכחישתו ונאמנת והיינו דוקא הכא לענין ממון דשייך מגו אבל לענין איסורא (ג) דלא שייך להתירה משום מגו לא כתבו לעיל אלא להתירה על ידי טענת מוכת עץ משום ס"ס ותירצו שם כיון דאין גנאי לטעון אין להסתפק בכך אבל הכא בטענת מגו לגבי ממון ליכא לתרוצי הכי ומיהו לקמן גבי מדברת עם א' כו' משמע דאמרינן מגו לענין איסור:

דף י.

בד"ה חזקה אין כו' ונראה דלא מהימן עכ"ל ר"ל הכא באשת ישראל והיא טוענת בתולה הייתי אינו נאמן כלל ונותן לה כתובה מאתים כיון דאין לו הך חזקה דאין אדם כו' והתם דאינו נותן לה אלא מנה היינו בנמצאת בעולה והיא אינה מכחישתו כלל או שיש עדים ובההיא דמשארסתני דאין לה רק מנה היינו נמי כיון שהודית שנבעלה מספק אוקי ממונא בחזקת מריה ואינו נותן לה רק מנה מכח ס"ס כמ"ש התוס' לעיל וק"ל:

בד"ה מברכתא כו' ומשני מהימן כו' אלא היה מאמינו ואמר להלקותו לפי שחשוד כו' עכ"ל גם לפי"ז לדברי המתרץ צ"ל נמי דמברכתא חביטא ליה בניחותא קאמר אלא דלפי' שני הוצרכו לפרש כן דגם לדברי המקשה צ"ל דבניחותא קא"ל וק"ל:

דף י:

בד"ה בתולה כו' דלרבותא נקט חלוצה דסד"א כיון דשומרת יבם בו' עכ"ל משום דכל חלוצה בכלל אלמנה היא הוצרכו לומר דלרבותא נקט כו' ומיהו לקמן דתני בסיפא בתולה כו' וחלוצה מן הנשואין כתובתן מנה לא הוה איצטריך ליה למיתני חלוצה דבכלל אלמנה היא וכ"ש דמהאי טעמא כנשואה דמיא ויש ליישב דאגב רישא נקט חלוצה בסיפא ועיין בר"ן וק"ל:

דף יא.

בד"ה מטבילין כו' וכי פריך מאי קמ"ל המ"ל קמ"ל דיש כח כו' עכ"ל אבל בהך מלתא דלעיל שכתבו דעכו"ם אית ליה שליחות מדרבנן לא הוה אשמועי' מידי כיון דהאי עכו"ם אתי לכלל שליחות לא גרע מקטן דאית ליה שליחות מדרבנן מה"ט דאתי לכלל שליחות ובהא ודאי לא הוה אשמועינן מידי דמשנה שלמה היא בפ' מי שמת דזכין לקטן כמ"ש רש"י בפרק איזהו נשך וק"ל:

בא"ד ואית ליה ממון מן התורה כגון כו' עכ"ל ר"ל דע"כ גר קטן בכה"ג שנתגיירה אמו מעוברת איירי דהשתא אית ליה ממון מן התורה דאי לאו הכי ליכא לאשכוחי בגר קטן שיש לו ממון מן התורה ועיין בתוס' ר"פ בן סירר וק"ל:

דף יא:

בד"ה הדר ביה רבא מההיא אבל מהא לא בעי למימר דהדר ביה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל יש להקשות כאן שאלה רבה מה דעת התוספות שהקשו דנימא דהדר ביה מהאי ויהיה מקח טעות ממאתים כו' ותימה ס"ס מאי איכפת לן כו' דהשתא בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה ולא אמרינן מקח טעות מוכת עץ כו' כ"ש דנימא דיש לה מנה כו' עכ"ל. ע"ש גם מהר"י אב"ן לב הקשה כן ע"ש ואין להאריך בדבריהם כי דחוקים הם אבל הנ"ל בכוונת דברי התוס' לפי מ"ש לעיל הא דלא בעי רבא למימר מעיקרא נמי כמו במסקנא דלרבנן נמי אין חילוק בין הכיר בה ללא הכיר בה ואתיא מתניתין כד"ה היינו משום כיון דרבנן מדמו לה לבעולה והויא בלא הכיר כמו כנסה בחזקת כו' וא"כ הוא הוה לן למימר למסקנא דהדר ביה רבא היינו מכולי מלתא ונראה דזו היא דעת רש"י (ד) שכתב דל"ג מההיא וקושטא הוא דלפי המסקנא מתוקמא סברא דרבא דלעיל דרבנן מדמי לבעולה לגמרי ורבא הדר ביה מכולה מלתא דהיינו ממה שאמר במוכת עץ לרבנן בלא הכיר בה ולא כלום וממה שאמר בכנסה בחזקת בתולה כו' דהוי מקח טעות לגמרי אלא דבין במוכת עץ ובין בכנסה בחזקת בתולה כו' יש להן מנה ולזה באו התוס' לקיים גירסת כל הספרים דגרסי מההיא ולא הדר ביה רבא אלא מההיא דלעיל גבי מוכת עץ אבל מהך דכנסה בחזקת בתולה כו' לא הדר ביה והיינו משום דמקח טעות לגמרי משמע וע"כ אית לן למימר דלא מתוקמא סברא דרבא דלעיל אלא דלענין מקח טעות לא הוי כמו בעילה דאינו מקפיד כ"כ במוכת עץ כו' כמ"ש התוספות לעיל ובהכי סליקו דברי התוס' כהוגן בלי גמגום לפי גירסת הספרים דגרסי מההיא וע"פ הדברים אלה סמכו בקושייתם וא"ת מנלן דהדר ביה. ממה שאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום כו' נאמר שחזר בו ממ"ש לא הכיר בה לר"מ כו' עכ"ל משום דהכי הוה ניחא טפי דהוה מתוקמא שפיר סברא דרבא דלעיל דכבעולה דמיא לרבנן ודו"ק:

דף יב.

בפרש"י בד"ה וניחוש כו' אבל הכא קתני אין יכול לטעון מתוך כך לא יבא לב"ד עכ"ל ק"ק דהאי לישנא קתני נמי במתני' לקמן גבי יחוד שביהודה ושמא אסורה היא לו ולא יבא לב"ד ויש ליישב:

תוס' בד"ה אמר רבה כו' דהא זאת אומרת איכא למידק נמי ממתני' כו' עכ"ל לכאורה אין הלשון איכא למידק מדוקדק דמאי קאמרי איכא למידק הא קושטא הוא באידך לישנא דדייקינן הכי זאת אומרת ממתני' ויש ליישב דר"ל דודאי לקמן דדייק ממתני' ל"ג רבא דא"כ תקשי ממתני' רישא לסיפא אבל הכא יש לבעל דין לחלוק דשפיר גרסינן רבא ותנא דברייתא ותנא דמתני' פליגי בהכי אי הוה מקח טעות אי לאו אהא כתבו כיון דדייק ליה לרבא הכי הכא בברייתא איכא למידק ביה ה"נ במתני' ותקשי רישא לסיפא ומיהו יש לדחות קצת דאע"ג דדייק ליה בברייתא היינו משום דמצי א"ל אנא אעדים סמכי וק"ל:

בד"ה שתי תקנות הוו וליכא למימר דחדא תקנה הוה ומתני' קודם כו' דהא חזינן השתא כו' עכ"ל אין לפרש דבריהם דר"ל ב' תקנות לאלמנה היינו הא' כשתקנו לבתולה ד' מאות תקנו גם לאלמנת כהן מנה והב' כיון דחזו דמזלזלי בהו תקנו להן מאתן אבל מאי דאהדרינהו למלתייהו לא מקרי תקנה והא דקאמרי וליכא למימר דחדא תקנה הוה ומתני' קודם כו' היינו דלא הוה צריך למימר כשתקנו לבתולה ד' מאות תקנו גם לאלמנה מנה אלא לאלמנה מנה קודם תקנה דא"כ מאי תירצו בזה במה שכתבו דהא חזינן השתא דלית להו מאתים דלא מתרצו בזה אלא הא דהוצרך למימר אהדרינהו למלתייהו אבל נראה לפרש בזה דודאי הא דקאמר תקינו לבתולה ארבע מאות ולאלמנה מנה לא שתקנו אז כן לאלמנה אלא דר"ל שהניחו לאלמנה בת כהן מנה כמקודם תקנה שהיה לכל האלמנות מנה והב' תקנות דקאמר תקנו לאלמנה היינו הא' כיון דמזלזלי בהו תקנו להו מאתן ודאהדרינהו שוב למלתייהו הוא תקנה השניה ובעו למימר מעיקרא דנימא דחדא תקנה היא היינו אותה של מאתים ול"ל הא דאהדרינהו ואהא תירצו שפיר דהא חזינן כו' וכתבו דליכא למימר נמי כו' משום דמשמע בשמעתין דלבתולה היה תקנה א' בראשונה ד' מאות ואז הניחו לאלמנה מנה כקודם תקנה ושוב אחר זמן היו ב' תקנות לאלמנה בתחלה ב' מאות משום דמזלזלי בהו ושוב אהדרינהו למנה ואהא כתבו דליכא למימר דכי תקנו לבתולה כו' תקנו גם לאלמנה כו' ושוב אהדרינהו לאלמנה למלתייהו ולא מקרי להו לאלמנה תקנה כיון דבפעם א' נעשה תקנה לבתולה ולאלמנה ולא מקרי רק הא דאהדרינהו תקנה א' לאלמנה ואהא תירצו דאין סברא לתקן כו' ולכך הוצרך לומר ב' תקנות לאלמנה בלאו תקנה א' שהיה לבתולה מקודם לאלמנה ודו"ק:

דף יב:

בד"ה כיון דחזו כו' מעיקרא מזלזלי כו' ובתר הכי נקט ופרשי עכ"ל דאל"כ מה תקנו בזה שוב דאהדרינהו למנה אלא ע"כ שלא היו פורשים כ"כ וק"ל:

בד"ה רב הונא כו' פריך שפיר ממתניתין דכרבנן אתיא דלסומכוס חולקין כו' עכ"ל דבריהם צ"ע הכא דהא ע"כ סיפא דהך דקתני יחלוקו לא אתיא אלא כסומכוס כדקאמר התם בגמרא בהדיא והך רישא ע"כ נמי כוותיה אתיא דאל"כ ליפלוג נמי ברישא לאשמועינן ביה דחולקין לסומכוס ובתוספות בפרק השואל כתבו בזה דרך נכון ע"ש:

בא"ד דהא בסוף המניח אית להו לרבנן בהדיא דאפילו כו' ושמואל סבר כרבנן כדמוכח כו' עכ"ל ק"ק ל"ל למינקט כלל הא רבנן סברי הכי בסוף המניח אלא דשמואל (א) גופיה סבר הכי במוכר שור לחבירו ויש ליישב ודו"ק:

גמ' כגון בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל כו' אבל בת ישראל לכהן דמצי א"ל עלויי כו' יש לדקדק תינח בת ישראל לכהן דאיכא למימר הכי בת כהן לישראל ל"ל למתני דההיא עדיפא אפילו מבת כהן לכהן כפרש"י במתני' ונראה ליישב עוד בזה דהמקשה הוה ידע דאיכא לפרושי דכגון בת ישראל לכהן קאי אכדרך שהכהנים עושין והרוצה לעשות קושטא הוא דאיירי בבת ישראל לישראל אלא דא"כ ה"ל בת כהן לישראל זו ואצ"ל זו אלא דע"כ דה"פ דכגון בת ישראל לכהן היינו הך דהרוצה לעשות ובת כהן לישראל היינו הך דכדרך שהכהנים עושין והשתא מדייק המקשה שפיר מהך דהרוצה לעשות דהיינו בת ישראל לכהן דאיכא בהו צד כהונה כו' ותו לא מידי ודו"ק:

דף יג.

תוס' בד"ה רב אסי כו' דנאמנת לומר לכשר נבעלתי במגו כו' עכ"ל סמכו עצמם אמה שהוכיחו לקמן לזעירי דנסתרה היינו כגון דמודה שנבעלה וא"כ לרב אסי דמוקי לה דוקא בנבעלה הייט ע"י עדים אבל על פיה נאמנת אפילו לר"י וק"ל:

בא"ד לא הוי מגו גמור דהא אפילו אמרה מוכת עץ אני אינה נאמנת כו' עכ"ל לכאורה דמוקי מתני' דמוכת עץ כר"מ דהשתא ליכא מיגו גמור במוכת עץ אבל לרבנן דסברי מוכת עץ אין לה רק מנה הרי יש לה מגו גמור דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ויש לי מאתים ויש לדחות דאפילו באומרת מוכת עץ אני תחתיך אינה נאמנת לר"י וכ"כ התוס' לקמן בפ"ב וצ"ל (כתובות ב) דמוכת עץ הוי טענה מעולה ביותר ממשארסתני נאנסתי כמ"ש התוס' משום דע"י מוכת עץ לא פסלה נפשה מכהונה אבל מוכת עץ אני תחתיך לא הוה טענה מעולה ביותר כלל ממוכת עץ מעיקרא ודו"ק:

בד"ה חדא להכשיר כו' וחדא להודיעך כחו דר"י עכ"ל ורש"י לא פי' אלא דהך סיפא להודיעך כחו דר"ג בבתה ולא איצטריך ליה לפרש ברישא להודיעך כחו דר"י אלא דאי לאו רישא בדידה הוה מוקמינן הסיפא במסתבר טפי דהיינו בדידה אבל התוס' לא ניחא להו בהכי דמדקתני מעוברת משמע דבבתה איירי דלא ניחא ליה למימר למאן דמכשיר בבתה דקתני מעוברת לישנא מעליא ודו"ק:

דף יג:

גמרא לא שתוקי וכשר כו' והולד שתוקי דקתני לד"ה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה למאן דמכשיר בבתה לא הוה שתוקי אלא מדין כהונה כדמסיק ולמאן דפוסל בבתה הוה שתוקי ממש ודו"ק:

תוס' בד"ה מסייע ליה כו' וליכא למימר במדברת כו' סמוך מיעוטא לחזקה כו' עכ"ל מלתא דפסיקא נקטו במדברת אבל מעוברת למאן דמכשיר בבתה ליכא חזקה דכשרות וק"ל:

בד"ה מכשיר כו' התם פריך שפיר אפילו לרבי אליעזר לשון כו' עכ"ל מיהו ר"א דפוסל בבתה מפקיה ממשמעותיה אלא דאבא שאול לא הוה מוסיף אמתני' בהא דמכשיר בבתה כיון דלשון המשנה נמי הכי משמע ומהרש"ל הגיה זעירי במקום ר' אליעזר ואין צורך ודו"ק:

דף יד.

בפרש"י בד"ה והא נמי כדיעבד כו' ולאוסרה על הארוס כו' הרי אתה מוציאה מבעלה כו' עכ"ל נראה מפירושו דלגבי עובר לא מקרי דיעבד אלא לגבי דידה אם אתה אוסרה על בעלה אבל הרא"ש דחה זה דלגבי דידה אם אינו מודה וטוען ברי הוה הולד ממזר אלא דאיירי שמת או שהלך בעלה למדינת הים ולגבי עובר חשיב דיעבד כו' עכ"ל ע"ש ונראה לקיים פרש"י שפיר לגבי דידה ואינו מודה ומיהו אינו טוען ברי אלא דשכח אם הערה בה ונתעברה ממנו וכה"ג פרש"י לעיל גבי שמתייחד עמה ביהודה ודו"ק:

תוס' בד"ה תנו רבנן איזהו אלמנת כו' ושם ודאי פוסל ר"י אפילו את האלמנה כו' עכ"ל דבריהם צריכין ביאור דאכתי קשה דהיאך פוסל שם ר"י אפילו אלמנת עיסה והכא מכשיר אף את הבת וי"ל דאיכא עיסה לטמא על ידי שתיקה וצויחה ואיכא עיסה לטהר ע"י שתיקה וצויחה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדמסיק לקמן והשתא בשמעתין איירי בהך עיסה דלטהר ולהכשיר אף הבת ושם בפרק עשרה יוחסין איירי בהך עיסה דלטמא ולפסול אף אלמנותו לר"י וק"ק לפי זה דאימא איזו עיסה כו' ודקאמר רשב"א קאי אלטמא דקתני במתני' ולא תקשי מסיפא לרישא ויש ליישב ודברי מהרש"ל אינן מבוררין לי בזה ודו"ק:

דף יד:

בד"ה ותו ר"ש כו' והא אמרת רישא חלל כשר והיינו ודאי כו' עכ"ל ר"ל ודאי חלל שנטמע במשפחה דלא הוי רק חדא ספיקא וק"ל:

בד"ה מסתייה כו' דהא ממזר שותק פסול לת"ק משום דשתיקה כהודאה כו' עכ"ל משום דלכאורה הא דקאמר הכא גבי חלל מסתייה דלא מפקי ליה מקהל ר"ל הא דלא צווח החלל כמו בממזר משום דלא חש ליה דמסתייה דלא מפקי ליה בדבריו מקהל ישראל אלא מכהונה בלחוד והאי טעמא לא שייך גבי ממזר דהא קושטא הוא דמפקי ליה מקהל ישראל אלא ע"כ לת"ק דפוסל בממזר שותק אינו אלא משום דשתיקה כהודאה ואהא תירצו דה"פ מסתייה דלא כו' כפ"ה מסתייה דלא מפיק ליה אפילו מקהל כהונה כו' דסבר דע"י דבריו שלזה לא מפקי ליה ואם יצווח יתברר הדבר וזה שייך נמי לעיל גבי ממזר ולא משום דשתיקה כהודאה והא דנטר ליה בהאי טעמא עד הכא גבי חלל משום דלעיל גבי ממזר פשיטא ליה לתלמודא האי טעמא דודאי הוא חש ומונע את עצמו מלצווח כדי שלא יתברר ויהיה פסול מקהל ישראל אלא אפילו הכא גבי פסול כהונה יש לחוש לזה שהוא מונע עצמו מלצווח כדי שלא יפסל מקהל כהונה ודו"ק:

בד"ה כמאן אי כר"ג כו' ואדרבה הא רב פסיק כר"י וקי"ל הלכה כרב באיסורי כו' עכ"ל הא ודאי דלענין דינא פריך לעיל הלכתא אהלכתא אההיא דמשארסתני נאנסתי דאיירי לענין כתובה דהוי ממון אלא דר"ל כיון דרב ושמואל פליגי בהך מילתא אי הלכה כר"ג אי כר"י מי יימר לן למיזל בתר הך כללא דהלכה כשמואל בדיני אדרבה ניזיל בתר הך כללא דהלכה כרב באיסורי ולענין איסורא איתמר מלתא דרב הכא ודו"ק:

בא"ד ואיירי נמי כשראוה מדברת דאי לאראוה כו' עכ"ל דאפילו לזעירי דלא בעי עדים שנבעלה ראוה שנסתרה מיהא בעי כדמוכח לעיל וק"ל:

דף טו.

גמרא ומי בעינן תרי רובי והתניא ט' חנויות כו' עכ"ל ק"ק השתא דלא אסיק אדעתיה למימר מעלה עשו ביוחסין תקשי ליה לר"י גופיה לעיל דפסיל אפילו ברוב כשרים ומ"ש מט' חנויות כו' ויש ליישב דהוה מוקים ליה הא דר"י בדאזלא איהי לגבייהו דה"ל קבוע ואפ"ה ר"ג מכשיר משום דטוענת ברי ודו"ק:

תוס' בד"ה פרט לזורק כו' תימה דלר"ש כו' דר"ש סבר כרבי כו' דאכתי לתנא כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בכל זה ע"ש בתוספות ובחידושינו שם:

בד"ה וליוחסין לא כו' ה"מ לשנויי שאני תינוק דלית ליה חזקה כו' עכ"ל ומיהו ק"ק מאי פריך לרב חנן ודחק לשנויי אשתמיטתיה דאימא לא אשתמיטתיה אלא דהכא לגבי דידיה לא הוי רק הוראת שעה אבל לדורות בחד רובא סגיא וההיא דאבל לא ליוחסין היינו משום דתינוק שאני דלית ליה חזקה דכשרות ויש ליישב דההיא עובדא דקרונות לענין תינוק נמי (א) אמר אבל פירש א' מצפורי ובעל הוולד שתוקי כו' ואכולי מלתא קאמר רב חנן דהוראת שעה היתה ונראה דגם לפי האמת מצינן למימר הכי דלא בעי בההיא דקרונות תרי רובי אלא משום הולד אבל לגבי דידה סגי בחד רובא כדמשמע במתני' דלא הוזכר בה אלא רוב אנשי העיר וקאמר דתנשא לכהונה ודו"ק:

דף טו:

בד"ה מאן דמתני כו' אבל קשה לפירושו לרב חנן תקשי ר"י בן נורי דאמר כמאן כו' עכ"ל צ"ע לדבריהם דודאי אי הוה ר"ח מפרש הסוגיא דלעיל כפרש"י דמסיק דבעי תרי רובי היינו לרבי יהושע תקשי להו שפיר לפי' ר"ח הכא לרב חנן דלדורות סגי בחד רובא ר"י בן נורי דאמר כמאן אבל אמאי לא נימא דר"ח מפרש הסוגיא דלעיל כמ"ש התוס' לעיל דלדברי המתרץ לא איירי ר"י בן נורי בטוענת ברי ולכך אפי' לר"ג בעי רוב כשרים וכן לפירוש שני שכתבו התוס' לעיל לדברי המתרץ דלר"י בן נורי לכתחלה לא תיעבד עובדא אלא ברוב כשרים לק"מ לרב חנן הכא לפירוש ר"ח ואדרבה לפי' רש"י דלעיל והכא קשה לפי סברת המקשה דרב חנן הוראת שעה קאמר בתרי רובי אבל לדורות בחד רובא סגי תקשי ליה ר"י בן נורי דאמר כמאן ודו"ק:

תוס' בד"ה אם יש עדים כו' בדלא נקיטא כתובה איירי כו' עכ"ל רב פפא מוקי לה לקמן במקום שאין כותבין ולרבי אבהו נמי דאיירי במקום שכותבין ע"כ בדלא נקיטא כתובה איירי כו' ודו"ק:

דף טז.

בד"ה דאי ר"ג הא כו' דלמאן דאמר טוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כו' עכ"ל ואע"ג דלמ"ד נמי דלא אמר כלום איכא למימר מגו במקום שאין מכירין אם היא אשתו כמ"ש התוס' לקמן דנאמן לומר אלמנה נשאתיך במגו דאי בעי אמר אין את אשתי דחוק הוא לאוקמא מתני' דאיירי דוקא בכה"ג ודו"ק:

בד"ה הנ"מ פי' כו' דלא הל"ל אמגו קאי דעד כו' עכ"ל ולא הל"ל אלא דאפרקא קמא קאי כו' וק"ל:

בא"ד דס"ד דטעמא דר"י משום ברי ושמא דזה אינו תובעו כו' עכ"ל ולכאורה קשה דהיאך ס"ד דמקשה למימר הכי דמיירי דוקא באינו תובעו דא"כ תקשי ליה אמאי קתני בסיפא אם יש עדים דמשמע הא אין עדים אע"ג דתובעו נאמן כמו שהקשו לעיל לפרש"י וי"ל דודאי לפי סברת המקשה כמו שפירשו התוספות דטעמא דר"י משום ברי ושמא הא דקתני בסיפא ואם יש עדים כו' דהיינו דאינו תובעו רק ע"פ עדים והוה ברי ושמא והוי רבותא טפי מטוענו ברי וברי אפילו בלא עדים אבל לעיל לפרש"י קשיא להו לפי האמת דטעמא דר"י משום מגו טפי הוה רבותא למתני בסיפא בתובעו דאינו נאמן אע"ג דאיכא מגו ממאי דקתני ואם יש עדים דליכא מגו ודו"ק:

גמ' מכדי האי מגו כו' מאי שנא האי מגו כו' ויש לדקדק כיון דלרב אסי קיימינן הכא ואליבא דרב אסי ר"י מודה במגו גמור כגון בנסתרה שנאמנת לומר לכשר נבעלתי במגו דלא נבעלתי משא"כ במשארסתני נאנסתי דלא הוי מגו גמור דהא באומרת מוכת עץ נמי אינה נאמנת כמו שכתבו התוספות לעיל וא"כ הכא ה"נ הוי מגו גמור דאי בעי הוה אמר לא היתה של אביך מעולם וי"ל דהיינו הא דקמשני הכא אין שור שחוט לפניך התם שור שחוט כו' כמו שכתבו התוספות הכא דבין שאומרת משארסתני נאנסתי ובין אומרת מוכת עץ אני תחתיך לא מהימנא כו' והתוספות כתבו לעיל כן בפ"ק לפי תירוצא דהכא ודו"ק:

תוס' בד"ה כיון דרוב כו' לרב פריך דאית ליה הולכין בממון כו' עכ"ל היינו בהך דפרק הפרה במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן כו' והביאו התוספות לעיל בפ"ק:

דף טז:

בד"ה וליחוש כו' אלא אפילו למאן דאמר דלא מצי טעין כו' מפסיד במה שהכתובה כו' עכ"ל ויש לדקדק דלמ"ד לא מצי טעין אחר מעשה ב"ד למאי דס"ד דאין כותבין שובר תקשי ליה בפשיטות תגבה כתובתה לעולם כמה פעמים ע"פ עדים שהיא אשתו בין בבתולה בין באלמנה ואיכא למימר דאע"ג דלא מצי טעין פרעתי מצי לעכב דמי הכתובה בידו עד שתחזיר. לו הכתובה וכ"כ התוס' בפרק הכותב וק"ק דא"כ מנ"מ במצי טעין פרעתי או לא ויש ליישב (ב) ושם יפורש ודו"ק:

בא"ד יהא נאמן לומר פרעתי מנה במגו דאי בעי אמר אלמנה כו' עכ"ל ר"ל במאי דאמר פרעתי כולו יהא נאמן מיהת על מנה במגו דאלמנה כו' וק"ל:

בד"ה זאת אומרת כו' אע"ג דהכא לא אפשר כו' דלמא תשרוף כתובתה בעדים כו' עכ"ל ר"ל לקמן דפריך וליחוש דלמא מפקא עדים כו' והדר כו' היינו לרב פפא דמוקי לה במקום שאין כותבין כמו שפרש"י אבל הכא קשיא להו לרבי אבהו דמוכח מהכא דכותבין בעלמא שובר היכא דאיכא למיחש לפסידא הא איכא למימר דשאני הכא דא"א דלמא תשרוף בעדים וא"א לה להחזיר לו הכתובה ותגבה ודאי בעדי שריפה והדרא כו' אבל בעלמא היכא דלית לה עדים שנשרפה אין כותבין שובר אלא שתחזיר לו הכתובה ובתירוצם מיתרצא נמי הא דק"ל למאן דאמר דלא אמר כלום למה לא נכתוב שובר אי משום דצריך לשמור שוברו מפני העכברים השתא נמי שתחזיר לו הכתובה צריך הוא לשמור הכתובה מפני העכברים דניחוש דאחר שתגבה כתובתה ותחזיר לו הכתובה הדרא ומפקא בעדי הינומא ודו"ק:

דף יז.

בפרש"י בד"ה טורמיסין לא איתפרש עכ"ל ועיין בערוך בערך חמס:

דף יז:

תוס' בד"ה אלמנה מאי ביהודה בעי כו' והלא פעמים אפי' בלא חופה כו' עכ"ל מתוך תירוצא דמשני ארמלתא לית לה כיסני משמע להו דביהודה בעי דאיכא סימן כיסני לבתולה לר"י בן נורי אבל בבבל ליכא סימן לבתולה אלא דרדגי משחא כו' ואי לא דרדגי משחא הוא סימן לאלמנה אבל ביהודה קשיא ליה דבלא חופה נמי רגילין לחלק קליות ויש לחוש כו' ומהרש"ל כתב בזה מה שכתב ולא ידענא מי דחקו לכך ודו"ק:

בד"ה וליתני מודה ר"י שדה כו' דהוי רבותא טפי דהוי ברי וברי עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל דאיירי מתני' אפילו בתבעו השתא נמי דקתני שדה זו של אביך כו' היינו בברי וברי ואפ"ה נאמן במגו אלא דר"ל דאיכא למטעי בשדה זו של אביך כו' דאיירי בלא תובעו והוי ברי ושמא כדס"ד דהמקשה לעיל כמ"ש התוס' לעיל וה"ל למתני שדה זו שלך היתה דהוי רבותא טפי דליכא למטעי ביה בברי ושמא אלא בברי וברי ודו"ק:

בד"ה ורב הונא כו' אלא כלומר רבא דדייק התם ש"מ כו' מאי אתי לאשמועינן כו' עכ"ל ודמשני רב הונא דוקיא דמתני' אתי כו' ר"ל דמתוך דברי רב הונא שמעינן דוקיא דמתני' דבהכי מתפרש ואי לאו רב הונא לא הוה ידעינן לפרושי הכי וק"ל:

דף יח.

גמ' משום דקא בעי למתני סיפא כו' והא קי"ל המלוה חברו בעדים א"צ כו' ק"ק דארישא גופיה ה"מ לשנויי הכי דלא ה"מ למיתני ומודה ר"י בהכי דלית ביה מגו כלל (א) דבלאו מגו הוא נאמן כיון דקי"ל המלוה חבירו בעדים א"צ כו' ויש ליישב דעיקר מלתיה דר"י משום סיפא דאם יש עדים כו' מתנייה ולכך תני לה בהאי פירקא בתר בבא דהיטמא דאיירי נמי בכה"ג אם יש עדים כו' אבל אי הוה עיקר מלתיה דר"י משום ומודה דקתני ה"ל למתנייה בפרק קמא כיון דאמגו דפרקא קמא קאי ומודה ודו"ק:

בפרש"י בד"ה אליבא כו' דאי כרבנן הא אמרינן אפילו תבעו כו' ומאי אשמועינן ר"י באין שור שחוט אפילו שור כו' עכ"ל כל זה לפי שטתו דלא מודה ר"י אלא באינו תובעו אבל בתובעו אינו נאמן כמ"ש התוס' לעיל בשמו וא"כ ע"כ ר"י לא ס"ל כרבנן דאית להו דאפילו בתובעו פטור משום דהוי כמשיב אבידה והקשה מהרש"ל לפי המסקנא דר"א מודה באינו תובעו דהוי כמשיב אבדה ולא פליג ארבנן אלא בתובעו קטן משום דבבנו נמי אינו מעיז א"כ הדרא קושיין לדוכתין לר"א ה"מ למתני באומר מנה לאביך בידי כו' ובאינו תובעו דפטור משום דהוי כמשיב אבדה כל זה תוכן קושייתו ועיין תירוצו בזה באורך והוא דחוק כי לפי תירוצו ע"כ ר"י דמתני' דלא כר"א ודלא כרבנן דלר"י היכא דאין שור שחוט נאמן לעולם במגו אפילו היכא דטוען אחר כך שכנגדו ברי ולר"א היכא דטוען אח"כ ברי אין חילוק בין תובעו לאינו תובעו ולרבנן לעולם פטור בין תובעו בין אינו תובעו והוי ג' מחלוקות בדבר ואין אלו אלא דברי נביאות לחלק בין טוענו ברי אח"כ לאינו טוען ברי אח"כ ובין טוענו קטן לטוענו גדול ואין להאריך בדחוקיו אבל הנראה לי בזה דודאי התוס' לפי שיטתם דבתובעו נמי מקרי אין שור שחוט ופטור לר"י ע"כ הוצרכו לפרש הא דקאמר ר"י אליבא דרבנן הא אמרי משיב כו' מכח סיפא דאם יש עדים אינו נאמן דחי לה דלא מצי למתני לה דהא לעולם נאמן במגו כו' וסמך התלמוד עצמו בזה הכא אדלעיל דדחי לה נמי מה"ט מכח סיפא דאם יש עדים כו' דנאמן לומר פרעתיו אבל רש"י לפי שיטתו דמחלק לר"י בין תובעו לאינו תובעו קושטא הוא דקאמר דמכח רישא מוכח לה דלא ס"ל כרבנן דאפילו בתובעו הוה משיב אבדה אלא דבמסקנא ס"ל לר"י כר"א ולא מצי למתני ליה משום סיפא דאם יש עדים דלעולם נאמן במגו כו' כמ"ש התוס' לשיטתם אליבא דרבנן וסמך התלמוד עצמו במסקנא אדלעיל דדחי ליה מכח סיפא והדברים ברורים למבין בלי גמגום ודו"ק:

תוס' בד"ה אלא הכא בדרבה כו' ונראה משום דקרי ליה טענת עצמו דחקו להעמיד בטוענו קטן כו' עכ"ל מיהו ודאי לפרש"י נמי מצי למתני פלוגתייהו בגדול אי מעיז בבנו או לא אלא לרבותא נקט קטן דלא הוו רק כעין טענת עצמו אפ"ה משביעין אותו ולא הוי כמשיב אבדה וק"ל:

דף יח:

תוספות בד"ה ובכולי כו' דהא אמר בפ"ק דב"מ דלא אמרינן מגו דחשיד כו' דאי אמר לא חטפי היה נשבע להכחיש את העד כו' כצ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושינו שם וק"ל:

בד"ה הרי אלו נאמנין וא"ת ולמה כו' דהא לקמן אמרינן תרי ותרי נינהו כו' עכ"ל לכאורה אין זה מובן דלקמן אדרבה פריך אהא דקאמר אין נאמנין אעדות אחרונה ואמאי והא תרי ותרי נינהו והכא קושטא הוא דנאמנים בעדות אחרונה ואסיפא דקתני הכא אין נאמנים בעדות אחרונה ה"ל להקשות דתקשי ליה לתלמודא אמאי אין נאמנין והא תרי ותרי נינהו כדפריך לקמן דסיפא איירי שכבר מקוים ולא מיתרצא בתירוצם דהכא וי"ל דדבריהם הכא לפי המסקנא דלקמן דתרי ותרי נינהו ואוקי ממונא בחזקת מריה אמאי קאמר הכא דנאמנין לפסול השטר לגמרי וקרעינן ליה נימא דתרי ותרי נינהו [ולא מגבינן] ולא קרעינן ליה אבל אסיפא דהכא דאין נאמנין לגמרי ומגבינן ביה לא תקשי להו דתרי ותרי נינהו כיון דשוב אינו חוזר ומגיד כדמסיק לא הוה עדות אחרונה כלום ודו"ק:

בד"ה ל"ש כו' וקטנים כדרשב"ל ופסולי עדות משום דמלוה גופיה כו' עכ"ל ר"ל לפום סברא דהשתא דלא אסיק אדעתיה הא דשוב אינו חוזר ומגיד ע"כ טעמא דקטנים ופסולי עדות בסיפא אינו אלא כדרשב"ל כו' ומיהו ברישא דנאמנין היינו משום מגו דאין זה כתב ידן אבל למאי דמסיק טעמא דשוב אינו חוזר ומגיד לא איצטריך לן במתני' להאי טעמא כדרשב"ל כו' אלא לר"מ כדלקמן וק"ל:

בד"ה מחמת נפשות כו' דהא ברישא דאיכא מגו נאמנים לומר אנוסים היינו כו' עכ"ל ר"ל מגו דאין זה כתב ידן וכן בקטנים ברישא מה"ט נאמנים וחדא מינייהו נקטו וק"ל:

דף יט.

תוס' בד"ה דאמר מר כו' ובפרהסיא בכולהו יהרג כו' עכ"ל והכא בצנעא איירי דאין דרך שיאנוס את העדים לחתום בפני עשרה כ"כ התוספות בפרק רבי ישמעאל ע"ש וק"ל:

בד"ה טעמא דרבי מאיר כו' דא"כ ליפלוגי בלא עדים בלוה גופיה הואיל וטעמייהו תלי בלוה כו' עכ"ל ר"ל לפי סברת רש"י דהא דפליגי הכא בעדים היינו כשמודה לוה ותלי פלוגתייהו בלוה אבל למאי דמפרשי התוס' דבעדים איכא למימר אלימי למפסל שטרא נהי דפליגי נמי בלוה כדלקמן לרב נחמן מ"מ לא תקשי אמאי לא פליגי בלוה גופיה דאיכא למימר דלרבותא דר"מ נקט פלוגתייהו בעדים דאע"ג דאלימי לא פסלי שטרא וק"ל:

בד"ה מודה בשטר כו' אבל אין לפרש כו' דאי פרעיה שטרא בידיה מאי בעי דהא כי טעין נמי אמנה כו' עכ"ל אע"ג דע"כ לר"נ בשטר אמנה דאינו נאמן טעמא אחרינא אית ביה דהא נאמן לומר פרוע הוא במגו דמזויף לר"נ כמ"ש התוס' לקמן מ"מ משמע להו לרב הונא משמיה דרב דאין נאמן גם בפרוע דחד טעמא אית ליה לפרוע ולאמנה מדמייתינן הא דרב הונא אשטר אמנה בסמוך והוא דחוק קצת לפי מה שכתבו התוס' לקמן דרב הונא סתם קאמר ולא מפליג דהשתא שפיר מייתינן להא דרב הונא בסמוך אשטר אמנה ומיהו איכא למימר דלאו חד טעמא אית בהו אלא באמנה טעמא הוא כדרב נחמן דלקמן אבל בפרוע ס"ל לרב הונא שפיר האי טעמא דאי פרעיה שטרא בידיה מאי בעי ודו"ק:

בד"ה וכגון שחב כו' דמצינן למימר דדוקא מוכר שטר חוב דהוי מדרבנן יכול למחול אבל בנושה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה לפי זה הא דפ"ק דב"מ איך מיתרצא דהא מכירת כתובה הוא מכירה ממש שיש לה שיעבוד כו' עכ"ל והאריך ע"ש ולא הבנתי דבריו דאטו שיעבוד שט"ח לאו שיעבוד גמור הוא על נכסי הלוה אלא דה"ק כיון דמכירתו לחברו לאו מכירה הוא אלא מדרבנן בקל יוכל לסלק מכירתו לו במחילתו ללוה ה"נ ודאי איכא למימר במכירת כתובתה דשיעבודה תנאי ב"ד הוא ושיעבוד גמור הוא על נכסי בעלה אלא דמכירת כתובתה לאחר לא עדיף ממכירת השט"ח דלא הוי רק מדרבנן ובקל תוכל לסלק הקונה כתובתה במחילתה לבעלה משא"כ בנושה בחבירו כו' דהוה לוה שני חייב למלוה ראשון מדאורייתא מדרב נחמן ולא יוכל לוה ראשון למחול ללוה שני והדברים ברורים ודו"ק:

דף יט:

תוס' בד"ה אמר רב נחמן כו' ותירץ ר"י דהיינו טעמא דמודעא כו' ואמנה נמי נראה כו' עכ"ל רב נחמן נקט בתחלה אמנה אבל עיקר תירוצם אמודעא דבאמנה איכא לפרושי טעמא משום עולה כדקאמר לעיל ומשום דמשמע דאמנה ומודעא טעמם שוה לרב נחמן כתבו ואמנה נמי נראה כו' וק"ל:

בד"ה אמר רב ששת כו' דאין השטר צריך קיום כו' שמודה הלוה כו' ולא אמרינן הכחשה כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה דלאו קושיא היא לרב ששת דהא דקאמר הכא רב ששת דתחלת הזמתן היא היינו משום כיון דנתקיים חתימתן בב"ד אילו הוזמו אח"כ היו חייבין עונש ממון ואין מזימין העדים אלא בפניהם אבל התם דלא נתקיימה חתימתן אלא ע"פ הלוה שמודה שכתבו והעדים לא קאמרי אלא דאמנה הוא לא שייך למימר בהו דה"ל תחלת הזמתן שהרי יוכלו לומר דלאו חתימתן הוא ולהכי קאמר שפיר דהלך אחר עדים לבטל השטר משום אמנה ודו"ק:

דף כ.

תוס' בד"ה ואוקי ממונא כו' הא ההיא אתיא כסומכוס ורב נחמן כרבנן כו' עכ"ל דבלאו תירוצא דהכא שכתבו דתפיסה דלאחר ספיקא מהני בטוען ברי לא קשיא להו התם הכי דהא ע"כ רב נחמן לאו כרבנן הוא וק"ל:

בד"ה ור' יוחנן כו' אלא שראה מסירת השטר מלוה למלוה כו' עכ"ל ר"ל שאותו שבע"פ אומר שראה מסירת אותו השטר שחתום עליו עד השני וע"ש באורך בזה בתוס' שם וק"ל:

דף כ:

בפרש"י בד"ה שאין קרובה כו' דאם איתא דהלכה אשה יחידה לקבור לא שבקה כו' עכ"ל וישנות טמאות אפי' ביש קרובה הימנה כיון שאין אדם זוכרה איכא למיחש שלא היה כאן תל הקרוב הימנה והרחוק עכשיו היה אז הקרוב וכן צ"ל הא דקאמר בשלמא דרך בית הקברות דזימנין כו' למאי דלא אסיק אדעתיה הך מלתא דקאמר עד חמשים אמה אזלא איהי לחודא טפי דברא כו' הוה ניחא ליה בדרך בה"ק היינו משום דאיכא למימר נמי הכי דבישנה אפי' בתל רחוק מדרך בה"ק אימא דלא היה הדרך כאן כמו שהוא עתה רחוק מן התל אלא שהיה הדרך של בה"ק קרוב לתל וזימנין דמתרמי בין השמשות ע"ש ואפי' במת גמור מקרי בכה"ג לקוברו בתל אם לא היה העיר קרובה לבה"ק אבל בעיר הסמוכה לבה"ק לא שייך ביה זימנין כו' דודאי במת גמור לבה"ק כולהו אזלי ומשני משום נפלים ומוכי שחין דאפי' בעיר הסמוך לקברות עד חמשים אמה אזלא לחודא כו' עם הנפל וזרועו וטפי דברא איניש בהדה והוה ידעי ליה בחדשות אבל בישנות שמא נשתכח הדבר כפרש"י וק"ק אמאי שינה רש"י הכא לפרש כן דע"כ גבי אין קרובה הימנה וגבי קרובה לדרך בה"ק ליכא לפרושי הא דבישנות טמאות אלא משום שמא קרובה היה כבר וא"כ אמאי לא נפרש נמי הכא כך וכפר"ח שכתבו התוס' ויש ליישב (ב) ודו"ק:

דף כא.

תוס' בד"ה ודוקא אחספא כו' והא דתניא כו' נראה דאתיא כר"א דאמר עדי כו' עכ"ל נראה מלשונם אבל הך דשמעתין דליכא למיחש למידי בחספא לא אתיא כר"א וק"ק דהא הך חששא דמגילתא אינו אלא משום הוציא עליו כתב ידו כו' כדמסיק דאינו אלא שטר ראייה בעלמא ור"א נמי מודה ביה דאין כותבין אותו על דבר שיכול להזדייף כמ"ש התוס' מדקאמר אבל שאר שטרות לא וא"כ אתיא שמעתין שפיר נמי כר"א וק"ל:

דף כא:

בד"ה וש"מ דיינין כו' אע"ג דלא תהא שמיעה גדולה מראיה לפי כו' עכ"ל ובמסכת ר"ה דפריך בפשיטות לא תהא שמיעה גדולה מראיה כו' לית ליה האי סברא וצ"ל נמי רב אשי דדחי לה דלמא לעולם צריכי כו' וכן גבי דיינים שאין צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד דלמא לעולם אין צריכין כו' אינו אלא דחויא בעלמא דמהכא ליכא למפשט מידי אבל מודה דקושטא הכי הוא דגדולה ראיה משמיעה כדפריך התם בפשיטות (א) ועיין בזה בדברי בעל המאור וק"ל:

בא"ד משום דפעמים שאין מכירין אלא על ידי שראו בלילה כו' עכ"ל נראה מדבריהם דהכא ודאי איירי במכירין [ביום] אלא משום הך חששא דפעמים שמכירין [בלילה] סד"א נמי הכא להעיד בפניהם אבל במכירין בלילה ע"כ לא מתוקמא דא"כ תקשי אמאי קאמר דא"צ להעיד בפניהם כההיא דקידוש החודש דאין לומר גם בזה דבקיום שטרות הקילו ודו"ק:

דף כב.

תוס' בד"ה תרי ותרי כו' אי ערעור דגזלנותא כו' אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה כו' עכ"ל אבל הרי"ף כתב דלא אמרי' אוקי גברא אחזקתיה לאפוקי ממונא מחזקת מריה קמא והביא ראיה מההיא דלעיל באו שנים ואמרו כתב ידם הוא אבל אנוסים היו כו' אין נאמנים ומסיק דלא מגבינן ביה לאפוקי ממונא מחזקתיה ולא אמרינן אוקי גברא אחזקתיה ועיין בזה באורך בר"ן ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה במותב תלתא כו' ואי כתב ביה בי דינא תו לא צריך ומיירי דלא כתב וחד ליתוהי כו' עכ"ל ובודאי דלא עדיף בי דינא דמשמע ג' מדכתיב בהדיא במותב ג' וק"ל:

בד"ה מנין להפה כו' ותימה דאם בא כו' ולאחר שעה כו' כיון דהשתא ליכא מגו כו' עכ"ל דהכי משמע להו דליכא למימר מגו אלא בתוך כדי דבור ולא לאחר זמן ובההוא דבסמוך דחזרה ואמרה פנויה אני דאינה נאמנת אלא ע"י אמתלא משום דחזרה ואמרה כן לאחר כדי דבור והיה נראה לומר דהתם כיון דסתרה דבריה דמעיקרא א"א אני בעי אמתלא אפילו תוך כדי דבור משא"כ הכא א"א הייתי כו' ולקמן משמע מדבריהם דבסוף נמי נאמן משום מגו בלא אמתלא וק"ל:

בא"ד מדלא אמר את בתי נתתי לזה או לאיש הזה ביחד בלא הפסק מרובה כו' עכ"ל ר"ל כיון דקאי האיש קמיה ולא אמר אביה את בתי נתתי לזה או לאיש הזה כדכתיב אלא דלא ה"ל להפסיק עד לאחר כדי דבור בין מה שאמר שקידש את בתו לאיש ובין מי הוא אילו הוה מכירו מעיקרא וא"כ ה"ל כסותר דבריו ואינו נאמן אלא במגו דהיינו תוך כדי דבור וק"ל:

דף כב:

בד"ה חזרה ואמרה כו' פי' מועיל אמתלא כו' אבל אין לפרש מהו אם צריכה כו' עכ"ל דמההיא דפנויה אני ליכא למפשט דהתם אפשר לברורי אמתלא שלה כמעשה שהיה דמייתי משא"כ בטהורה דליכא לברורי אמתלא שלה כ"כ ולמאי דבעי לפרושי דקמבעיא ליה הכא אם צריך אמתלא ליכא למיפשט נמי מההיא דפנויה דהכא אית לה מגו דאי בעי אמרה טבלתי היום דנאמנת וק"ל:

בד"ה הבא עליה כו' תימה דבחטאת קאי כו' ומאי משני נמי כו' הא עד נמי בחנק כו' עכ"ל דהבא עליה אפשר לפרש בשוגג דלא ידע שהיתה א"א כלל ולכך לבתר דאתברר ליה דא"א היתה חייב חטאת דאוקמוה אחזקה אבל כשניסת לאחד מעדיה משמע דידע ההוא עד בהנהו תרי סהדי דאמרי לא מת וכיון דאוקמוה אחזקה ה"ל ההוא עד שנשאה בעונש חנק דמזיד הוא וק"ל:

בד"ה א"ה לכתחלה כו' עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת הרי זו לא כו' דהתם איירי בבת אחת כו' עכ"ל מיהו ק"ק דלמאי דמוקי מלתא דר"י דהכא בעד אחד ההוא לישנא גופיה דהתם נקט ואפ"ה ע"כ לא מיתוקמא מלתיה אלא בזה אחר זה ודו"ק:

דף כג.

בד"ה מ"ש רישא כו' כיון דלא מפליג בין באו עדים כו' ש"מ דלאו רבי מנחם בר יוסי היא כו' עכ"ל ק"ק דהא רבא אוקי מלתיה דרבי יוחנן בגרושה כר' מנחם בר יוסי אע"ג דלא מפליג בין באו עדים כו' ויש ליישב דר' יוחנן שהוא אמורא במה שראה לפסוק כר' מנחם דהיינו בגרושה קאמר אבל במה שמפליג ר' מנחם בברייתא לא אצטריך ליה להזכיר וסמך ר"י עצמו על הברייתא אבל בברייתא זו אין סברא שסמך עצמו על הברייתא דלעיל וק"ל:

בא"ד אלא רבנן א"כ סיפא נמי אמאי תצא הא שמעינן להו דאמרי לא תצא כו' עכ"ל צ"ע ומאי קושיא דהא הך ברייתא אתיא בפשיטות ככ"ע ולא איירי בניסת לאחד מעדיה ובנתקדשה לא תצא דמוקמינן לה אחזקת פנויה ובנתגרשה מוקמי' לה אחזקת א"א ואסורה לנושאה בחנק (ב) ודו"ק:

בד"ה תרוייהו כו' אבל תימה אמאי לא תנשא לכתחלה דה"ל לאוקמא אחזקה כו' עכ"ל יש לדקדק מהך גופיה ה"ל להקשות דהא לא נתקדשה אלא בפני עד אחד ואין כלום בקדושין דאין דבר ערוה כו' ויש ליישב דההוא אמר שנתקדשה בפני ובפני אחר אע"ג דאכתי אין בעדותו כלום ולא תצא דאין עדות בדבר שבערוה כו' כמ"ש לעיל מ"מ לא תנשא לכתחלה דלמיחש מיהא בעי שמא נתקדשה בפני שנים אי לאו משום דאוקמא אחזקה ודו"ק:

גמ' רב אשי אמר כו' ראינוה שנתקדשה ה"ז כו' כתב מהרש"ל אף רב אשי ידע לתרץ כדלעיל בדברי ר"י דאיירי ההיא שעתא קידשה כו' אלא שקבלה היתה בידו כו' עכ"ל ולפי נוסחת גמרות שלנו דגרסינן לעיל רב אסי בסמ"ך לק"מ וכן מצאתי מי שכ"כ ומצינו רב אסי דבתראה הוה לבתר אביי ורבא ובהאי תירוצא דרב אשי עיין בר"ן וק"ל:

תוס' בד"ה מאן דמתני כו' דלמא אסיפא לא מצי קאי דאפילו באו עדים כו' עכ"ל ר"ל ומאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ולא פליגי כלל ברישא אלא בסיפא דאל"כ בתרתי הוי פליגי ולפי מה שתירצו ולמאי דמפרש בסמוך לא ניסת ממש אלא התירוה לינשא א"ש ואין להקשות דאכתי אימא דאסיפא לא מצי קאי משום דאית ליה בסיפא דאפי' לא הותרה ובאו עדים ונשאת לא תצא דהא לקמן בברייתא גבי שבויה קתני נמי דוקא התירוה לינשא כו' ודו"ק:

בד"ה אית ליה דרב המנונא אע"ג דרב המנונא איירי בפניו כו' עכ"ל דבהדיא קאמר רב המנונא אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה מ"מ לענין אם כבר ניסת מהני האי טעמא דאינה מעיזה אפי' שלא בפניו ולמאי דמסיק נמי דכ"ע אית להו דרב המנונא כו' ומ"ס שלא בפניו נמי כו' היינו נמי באם כבר ניסת דוקא וממתני' נמי מוכח דבשלא בפניו מעיזה דהא באמרה גרושה אני ויש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת ודו"ק:

בד"ה עד האידנא מאן נטרינהו פי' דכבר נאסרו עכ"ל דבהא ודאי לא הוה טעי שמואל דאטו משום דנעשתה בהן עבירה כבר יניחן עוד להעשות בהן עבירה אלא ודאי לא בעי שמואל אלא לומר דלא יועיל להן עוד שמירה לענין איסור כהונה דעד האידנא כו' וכבר נאסרו כמ"ש התוס' ואביו א"ל דלא הוה לך לזלזולי בהו כולי האי לומר בהאי לישנא כאילו שרי לזלזולי בהו להניחן בלא שמירה וק"ל:

דף כג:

בפרש"י בד"ה אלא פשיטא כו' וחברתה נמי כו' ההוא לאו משום הימנותא כו' עכ"ל ר"ל ולא שייך למתני בחברתה לא נאמנת ולא אינה נאמנת דבסהדותא דעדים היא טמאה אלא אינה נאמנת אדידה לחוד קאי ולכך קאמר לקמן בסיפא דתנא אינה נאמנת על חבירתה לחוד קשה האי לישנא ומה שדקדק מהרש"ל בזה על פרש"י אינו קושיא לפי זה ודו"ק:

תוס' בד"ה אין רישא כו' ואין נראה דאי בדליכא עדים היינו מציעתא אלא בדאיכא כו' עכ"ל לא ידענא (ג) מאי קושיא דברישא לא קתני דחברתה טהורה אלא משום דחברתה מסייעה לה ואצטריך מציעתא לאשמעינן דחברתה טהורה ע"פ עצמה אע"ג דחברתה מכחישה דהא השתא נמי דאיירי רישא בדאיכא עדים לא זו אף זו קתני דאצטריך סיפא כו' אע"ג דלא פסלה נפשה כו' גם לתירוצם קשה מאי פריך לקמן לאוקימתא דרב פפא הא תו למה לי היינו רישא דרישא כיון דידע האי תירוצא דקאמרי אע"ג דלא פסלה נפשה כו' ויש ליישב בדוחק:

בד"ה אבל הכא דליכא כו' אע"ג דר"מ פליג אסיפא מודה ברישא עכ"ל ר"מ פליג אסיפא היינו בעדים שאמרו כו' אבל אנוסים כו' הרי אלו נאמנים דפליג בה ר"מ ואמר דאין נאמנין מטעמא דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו אבל ברישא דמודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה כו' לא פליג בה ר"מ וק"ל:

בפרש"י בד"ה ר"י אומר אין מעלין כו' ואפי' היכא דליכא גומלין כו' עכ"ל היינו למאי דמסיק דטעמא דר"י משום דמעלין מתרומה ליוחסין וק"ל:

דף כד.

תוס' בד"ה נשביתי וטהורה כו' דמסיפא דמתני' שמעינן לה דקתני עיר שכבשוה כו' עכ"ל ק"ק דהמ"ל משום הא לא אצטריך דממתני' דשתי נשים שנשבו כו' נמי שמעינן לה דמיירי שיש עדים שנשבו ולכך אינן נאמנות על עצמן וק"ל:

בד"ה אבל אינו נאמן כו' לא יבדקו אלא יחוס אביה לבד דאפילו כו' עכ"ל פי' אמהות של צד האב לבד ולא יצטרכו לבדוק אמהות של צד האם וק"ל:

בד"ה שלי חדש כו' ולרבותא דר"י נקטיה דאע"פ שמגרע כו' ואפ"ה נאמנים כו' עכ"ל ומפרש"י נראה דלרבותא דאינו נאמן נקט לה דאע"פ שמוסיף עם זו דברים אחרים לשבח שלא היה לנו לתלות באותו שבח לגומלין אפ"ה אינן נאמנים וק"ל:

דף כד:

בד"ה ואיבעית כו' וא"ת ובאיזו סברא פליגי לימרו תרוייהו כו' עכ"ל ר"ל למסקנא דלא חייש נמי ר"י לגומלין אלא דטעמיה משום דמעלין מתרומה וק"ל:

בד"ה שאני הכא כו' וי"ל דשפיר הוה ידע דריע חזקייהו כו' אלא דהוה ס"ד כו' איכא למיחש כו' עכ"ל וק"ק דמאי משני ריע חזקייהו דהא נמי ידע המקשה ואם נאמר דמשני ליה דמ"מ משום דריע חזקייהו ליכא למיחש דלמא אתי לאסוקינהו לבסוף עיקר חסר מן התירוץ ולולי דבריהם היה נראה השתא לקיים פרש"י והמתרץ נמי הניח סברת המקשה דאע"ג שהיו מתייחסים אחרי ברזילי ולא מצאו כתבם איכא למיחש דלמא אתי לאסוקינהו לבסוף אלא דמשני ליה דריע חזקייהו שכל כהנים אוכלים כו' כפרש"י ודו"ק:

דף כה.

בד"ה או דילמא כו' אלא דתליא הא פלוגתא בפלוגתא אם חולקין תרומה לעבד כו' עכ"ל לכאורה כיון דהך פלוגתא דמעלין מתרומה ליוחסין תליא בפלוגתא דחולקין כו' הדרן קושי' התוספות דלעיל לדוכתין דבאיזה סברא פליגי לימרו תרוייהו דחולקין ואין מעלין או דלימא תרוייהו דאין חולקין ומעלין ויש לפרש דבריהם דודאי הך פלוגתא דמעלין עיקר ואית ביה טעמא דמר סבר מעלין משום דחיישינן לבית דין טוען דשמא יעלו מתרומה ליוחסין ומר סבר דלא חיישינן לבית דין טוען שיעלו כמה שכתבו התוס' לעיל אלא דר"ל הכא דפלוגתא דמעלין וסברתן אינה מפורשת אלא דשמעינן לה מפלוגתא דאשכחן בחולקין תרומה לעבד ומיהו עיקר פלוגתא וטעמיה במעלין ואין מעלין כמ"ש התוס' לעיל ומשום דמעלין אין חולקין ומשום דאין מעלין חולקין ודו"ק:

גמ' מאי לאו ליוחסין לא לתרומה כו' חלה גופה לתרומה כו' ומסקינן מחלה דרבנן לתרומה דאורייתא כו' וצ"ל לפי זה דומיא דהכי מנשיאות כפים לתרומה אפי' לתרומה דאורייתא וא"כ פשוט מיהת הא דלמ"ד אין מעלין מנשיאות כפים ליוחסין ע"כ דאין מעלין נמי מתרומה אפילו דאורייתא ליוחסין ודו"ק:

תוס' בד"ה נשיאות כו' דבסוריא נמי הוי מדרבנן כו' עכ"ל ר"ל הוה מדרבנן בזמן הזה מ"מ אין מדקדקין בחלה בבבל שהיא לעולם מדרבנן כמו בסוריא דהות מדאורייתא קודם שגלו משום דכיבוש יחיד כו' וקאמרי אכילת חלה בסוריא וה"ה נשיאות כפים בסוריא דשם ג"כ בתי דינין קבועין כדמוכח בברייתא דלקמן ובהא ודאי לא פליגי:

דף כה:

בד"ה עדות הבאה כו' פי' שאנו יודעין שהוא כהן כו' שמוחזק לן שהוא לוי עכ"ל דלפירוש רש"י הל"ל חזקה הבאה מכח עדות וק"ל:

בד"ה שקרא אחריו לוי כו' קטן מישראל שקרא אחריו עכ"ל ובפ' הנזקין כתבו התוס' דאיכא לפרש נמי שהיה הלוי גדול משלפניו ומהרש"ל כתב לפי דברי התוס' דהכא דלא ניחא להו לפרש כן דמנא ידע הא לא ידע אותו ע"ש ורש"י כתב לתרץ בזה דכהן אחר הוה התם ואי לאו דהאי כהן הוא לא הוה לוי קרא אבתריה וקשה לפירושו דמה"ט שהיה שם כהן אחר המ"ל דע"כ זה שקרא ראשון כהן הוא כיון שלא קראו בראשון כהן אחר שהיה שם ודוחק לומר שהיה מסתפק בו דשמא גדול הוא כרב דקרי בכהני ועוד דא"כ מאי קאמר ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי כו':

בד"ה שקרא לפניו כהן פי' פעם אחת עכ"ל משום דמפרש"י נראה דאם אין כאן לוי קוראים שני כהנים זה אחר זה ואינו כן דמסקינן שם דאותו כהן קורא שנית וזה שדקדקו לומר שלא היה הכהן שלפניו קרא אלא פ"א ואם לא היה זה לוי היה קורא פעם ב' וק"ל:

בד"ה הרי שאמר כו' יהא נאמן לכ"ע לתרומה וליוחסין במגו דאי בעי אמר אינו בני כו' עכ"ל ר"ל ול"ל לרבי טעמא שבידו להאכילו בתרומה ורבי חייא נמי אמאי פליג עליה בתרומה יהא נאמן אביו עצמו במגו כו' וליוחסין נמי יהא נאמן לכולי עלמא על ידי צירוף אחר עמו במגו כו' כמה שכתבו התוס' לקמן וק"ל:

בד"ה נאמן להאכילו כו' אבל רב אשי בהגוזל אפשר דס"ל כמ"ד מעלין כו' עכ"ל ר"ל דס"ל מעלין מנשיאות כפים ליוחסין דהשתא הנך ברייתות מתוקמן בפשיטות מנשיאות כפים ומחלה וחילוק גרנות ליוחסין ולא אצטריך לן למימר הך סברא דמעלין מתרומה דרבנן לדאורייתא ומיהו רב אשי אע"ג דאליבא דרבי מסיק הכי שם ומוקי הנך ברייתות כפשטיה ע"כ דלא אתיא כרבי דהא תנא בהו דמעלין מחלה וחילוק גרנות ליוחסין ורבי ע"כ דס"ל דאין מעלין מתרומה ליוחסין כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בא"ד וכן מתני' דלקמן כו' ומוקי לה בתרומה דרבנן היינו מתרומת פירות כו' עכ"ל דההיא מתניתין ס"ל דמעלין מתרומה ליוחסין כדאמר לקמן וא"כ ע"כ הא דנאמנין על מה שראו בקוטנן היינו דוקא בתרומת פירות או תרומת חו"ל דבתרומת ארץ ישראל אפילו בזמן הזה דהוי דרבנן כיון דמעלין ממנה ליוחסין ע"כ דאין נאמנין על מה שראו בקוטנן וק"ל:

בא"ד מה שלא העלם מנשיאות כפים לתרומה דאורייתא היינו משום דריע חזקייהו עכ"ל ואיכא למימר נמי דאין מעלין מנשיאות כפים שאינו אלא איסור עשה לתרומה דאורייתא דעון מיתה כדאמר לעיל וק"ל:

דף כו.

תד"ה אין בתר כו' ועוד דלמ"ד קנסא לעניים היכי הוה חזקה לכהונה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל אין להקשות כו' דלמא מה שאמר לעניים היינו עניי כהנים בתר דקנסינהו ולא ללוים כו' עכ"ל והאריך ע"ש ועוד נראה בזה דאי משום עניות ניתן להם מ"ל עניי כהנים ומ"ל עניי לוים וישראלים ואי משום כהונה ניתן להם מ"ל עשירים ומ"ל עניים דאין סברא משום עניות ומשום כהונה וק"ל:

בא"ד אין לפרש עניי לוים דוקא ולא עניי ישראל וכהנים כו' עכ"ל כבר כתבנו בפ' יש מותרות דהיאך ס"ד למימר הכי דהא גבי קנסא כתיב והיה הכהן בן אהרן עם הלוים וגו' ע"ש ומיהו ממה שכתבו בסמוך דללוים אין חילוק בין עשירים ובין עניים כדמוכח מכל הני שהיו נוטלין בתורת לויות אין לדחות דע"כ עניים לאו עניים לוים דוקא קאמרי מהנך דלעיל שניתן להם בתורת לויות די"ל דלא מוכח כן אלא לבתר דמוכח דניתן גם לעניים ישראלים וכהנים וא"כ אי לעניי לוים נמי דוקא ולא לעשירים לוים לא ה"ל להזכיר כלל בכל הנהו לוים אי לאו דניתן להם בתורת לויות אבל אם נאמר דלעניים לוים דוקא ולא לעניים ישראלים וכהנים שפיר נקט בכל הנהו לויות אע"ג דלעניים דוקא קאמר מ"מ אתי לאפוקי עניי כהנים וישראלים ודו"ק:

בד"ה והאר"י ד"ה כו' שהרי הקול פוסל והעד אינו פוסל לר"י עכ"ל דאי הוה העד פוסל לר"י לא הוה צריך לאוקמי בכה"ג דנפק עליה קלא כו' אלא דמחזיק לן באבוה כו' ובא עד אחד ואמר דבן גרושה הוא ואחתיניה ואתא ע"א כו' ופליגי בזילותא דבי דינא דשייך אפי' בע"א אלא ע"כ דע"א אינו פוסל במקום חזקה אע"פ שהקול פוסל ואין להקשות דמנליה לתלמודא למימר הכי. לר"י דאימא דקושטא הוא לר"י דמתוקמא בהכי דלא נפק עליה קלא כו' אלא דמחזיק לן באבוה כו' ואתא ע"א ואמר דבן גרושה הוא כו' ואתא ע"א כו' ופליגי בזילותא דבי דינא דא"כ לא הוה קאמר ר"י ד"ה אין ערעור פחות מב' דהא ד"ה יש ערעור מעיקרא ע"פ ע"א ולמ"ד דפליגי בצירוף ודאי דלא צריכין למימר כלל דנפק עליה קלא כו' כנראה מדברי התוס' לקמן וכמו שנפרש דבריהם לקמן ודו"ק:

דף כו:

בד"ה ואסקיניה וא"ת כו' ואע"ג דאמרינן גבי גרושה לכהן דלא מבטלין כו' עכ"ל הכי איתא בפרק המגרש דנהרדעי אמרי דלא מבטלין קלא גבי גרושה לכהן ע"ש:

בד"ה אנן אחתינן כו' ונראה לר"י דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדרבנן החמירו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה לפי מ"ש התוס' כו' תרי ותרי נינהו. דאוקמא גברא בחזקת כשרו"ת ואמאי אינו פוסל הא תרי ותרי (נינהו) ספיקא דרבנן הוא ופסול וכ"כ הרא"ש כו' עכ"ל אף שהרא"ש כ"כ מ"מ נראה לקיים דברי התוס' בשם ר"י דלא סתרי אהדדי ולק"מ דלא אמר דתרי ותרי ספיקא דרבנן והחמירו בו אלא לענין איסורא כההיא דינאי והך דבן גרושה וכל הנהו דמייתי התוס' הכא בזה אבל ההיא דלעיל לענין הכשר עדות מילי דממון הוא ולא שייך ביה להחמיר מדרבנן דה"ל קולא לזה וחומרא לזה אלא דאזלינן בתר חזקת גברא או בתר חזקת ממון כההיא דתרי ותרי נינהו גבי אבל אנוסים היו ורב אלפס לא אייתי לעיל אלא הך דאנוסים היו דשייכי אהדדי דמילי דממון נינהו משא"כ כל הני דהכא דאיסורא נינהו ודו"ק:

בא"ד ובשנים אומרים מת כו' ולא מוקמינן לה אחזקה כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה למאי דמוקמינן לה בניסת לאחד מעדיה וגם היא אומרת ברי לי לכך לא מוקמינן לה בחזקת איסור ושוב מצאתי כן בדברי התוס' בפרק האשה רבה ודו"ק:

בא"ד ובשנים אומרים נתגרשה כו' דאמרינן נמי לא תצא ואע"ג דלא דייקא כו' עכ"ל דבגרושין כיון דיכולה מכחשתו לא דייקא כמו במת דאינה יכולה מכחשתו כדאמרינן לעיל וק"ל:

בא"ד ולהכי פריך לעיל מ"ש רישא כו' ובשנים אומרים נתגרשה אע"פ שהם כו' עכ"ל ר"ל דהשתא א"ש דמאי פריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו' דאימא בין ברישא ובין בסיפא אוקמוה אחזקה כמו שהקשו התוס' לעיל דאיכא למימר דבשנים אומרים נתקדשה תחלה הורע חזקת היתר מיהו בסיפא אע"פ ששנים אומרים נתגרשה תחלה לא הורע (א) חזקת איסור כך הוא סברת המקשה שם מיהו לפי האמת בעדות שמתחלה נימא נמי דהורע גם חזקת איסור כההיא דהאשה רבה וכההיא דשנים אומרים מת כו' ודו"ק:

בא"ד ועוד דרב אשי משמע דבעי למימר דאפילו אתו שנים לבסוף כו' עכ"ל ר"ל דאתו שני עדים המכשירים לבסוף אלא דלא אתו בבת אחת ופליגי בצירוף ולא הוצרכו לאוקמא לתירוץ רב אשי כלל בנפק עליה קלא כו' אלא בפשיטות דמוחזק באבוה כו' ואתו תרי בב"א ואמרי בן גרושה כו' ואתו תרי בזה אחר זה ואמרו ידענא ביה דכהן הוא ופליגי בצירוף ודו"ק:

בד"ה ועל ידי נפשות אסורה לבעלה כו' א"כ הל"ל אסורה לכהונה אלא כו' עכ"ל ולקמן בגמרא ביד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן כו' אסורה לבעלה וכתבו התוס' לעיל דהיינו לכהונה ותקשי להו דהל"ל אסורה לכהונה וי"ל דלקמן סמך עצמו אברייתא דאשקלון דמשמע לכהונה כמ"ש התוס' וקתני הורהנה והוא הדין נחבשה כדמסיק וק"ל:

בא"ד ואם תאמר צנועות לישתרי דקודם לכן מסרן נפשייהו כדמשמע כו' עכ"ל ר"ל קודם דדרשי להו דאונס שרי ומיהו לבתר דדרשי להו נמי אשת כהן צנועות נמי מסרי נפשייהו כדמסיק שם ואשת ישראל נמי דלא מסרי נפשייהו אאונס דשרי להו מ"מ ברצון לא עבדי הצנועות כדמוכח שם ולישתרו אלא דנקט וקודם לכן משום דשם קאמר דמסרן נפשייהו וק"ל:

דף כז.

תד"ה כאן בכרכום כו' חדא דפריך ניתלי לחומרא וגבי מחבואה תלינן לקולא כו' עכ"ל וק"ק כיון דאההיא דע"ז פריך כמ"ש התוס' גופיה לפרש"י אימא שפיר פריך נתלי לחומרא וגבי מחבואה דתלינן לקולא היינו משום דבשבויה הקילו כמ"ש התוס' לעיל ויש ליישב דהא לא קשיא ליה לתלמודא מעיקרא אהא דשרי בע"ז אלא מכח הך דהכא גבי שבויה וכיון דבשבויה לא נתלי לחומרא לא שייך למפרך אההיא דע"ז למתלי לחומרא ודו"ק:

בד"ה והלך באחד מהן כו' דבעי למתני סיפא כרישא הזה וטבל טהור כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה ואם נשאל כו' לא שיאכלם אדם אחד דא"כ כו' ונכנס חייב דטמא הוא ממ"נ עכ"ל עיין בזה במהרש"ל שכתב שהתוס' הביאו ראיה מהא דפריך התם אר"ש דפוטר כו' ע"ש והוא רחוק ודחוק שיסמכו בקושייתם אדר"ש דפליג ואפרכת התלמודא שם ואין זה אלא דברי נביאות אבל הנראה דודאי מהא שהביאו דהלך בראשון ולא נכנס כו' ודאי דליכא ראיה כלל דהתם אכניסה שניה לחוד דהיה ודאי טמא הוא דחייב ממ"נ ודומה ממש לגבי טהרות דתנן ואם לא טהר בינתים כו' השניות ישרפו משא"כ הכא באדם אחד שאוכל משניהם בזה אחר זה אע"ג דממ"נ אכל דבר טמא מ"מ בכל פעם שאוכל איכא למיתלי בטהור אבל עיקר הראיה חסר מדבריהם דקתני התם בסיפא דהך ברייתא ג"כ בדברי ת"ק הלך בראשון ונכנס הזה ושנה וטבל ואח"כ הלך בשני ונכנס חייב אע"ג דאכל חדא כניסה לחודא איכא למימר דטהור היה אלא דממ"נ חייב והוא דומה ממש לאדם אחד שאכל משניהם דבכל חדא מנייהו איכא למימר בטהור אלא דממ"נ טמא זה נ"ל ברור בלי גמגום וק"ל:

דף כז:

בפרש"י בד"ה מי לימא כו' או יוכל לתרץ כו' למימר שפחתה כעצמה כו' עכ"ל ואולמיה ליה הכא ממתני' דמוקמינן אין אדם מעיד על עצמו ושפחתה כעצמה משום דהכא קתני הכל נאמנין כו' חוץ מהימנה ובעלה ואיכא למאן דאמר בפרק בכל מערבין דלמדין מן הכללות במקום שנאמר בו חוץ ולכך המתרץ נמי לא מוקמי לה בהכי אלא במסיח לפי תומו וק"ק אמאי לא משני נמי מתניתין במל"ת ויש ליישב וק"ל:

תוס' בד"ה במל"ת ואפ"ה היא ובעלה אין נאמנין אע"ג דיוחנן כו' עכ"ל אהך מילתא גופיה כתבו לעיל ב' תירוצים ויש לפרש דבריהם דהכא על פי תירוץ ראשון שכתבו שם וק"ל:

דף כח.

תד"ה אלו נאמנים כו' משמע דבקוטנן לא מהימן כו' מוקי לה בגמ' בתרומה דרבנן וקשה כו' עכ"ל מכל אינך דקתני במתני' ל"ק להו דאף על גב דמדרבנן נינהו הרי לא האמינו בהו אלא שנים דהיינו שיש גדול עמו אבל מתרומה דהאמינו את זה שראה בקוטנו אפילו אין עוד עמו אחר כמו שהוכיחו התוספות לקמן קשיא להו שפיר אמאי לא מהימן גם בקוטנו כי התם גבי חמץ וק"ל:

בד"ה ודלמא עבד כו' דבפרק נושאין כו' דלמא אתי לאסוקיה ליוחסין כו' עכ"ל צ"ע דמאי משמע ליה סוגיא דפרק נושאין טפי מסוגיא דהכא דמשמע נמי הכא דמשו"ה אין חולקין משום דמעלין כפרש"י לקמן [ד"ה] במקומו של ר"י מש"ה אמר אין חולקין ואם יש לבעל דין לחלוק לפרש להיפך דבמקומו של ר"י היו מעלין משום דאין חולקין ה"נ איכא לפרושי ההיא דפרק נושאין ע"ש וי"ל בדוחק ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלא שכיחא כו' כי ירא פן יבדקוהו ויתברר שהוא עבד כו' עכ"ל היינו היכא דמכירין אותו שהוא עבד הוא ירא לשאול תרומה אחר שישתחרר פן יתברר הדבר ולכך היו חולקין לו כל זמן שמכירין בו שהוא עבד אי לאו משום טעמא דמעלין אבל במתני' דהכא דאין אנו מכירין אותו שהוא עבד ודאי דאינו ירא לשאול גם אחר שישתחרר ולכך פריך ודלמא עבד כהן כו' ודו"ק:

דף כח:

בד"ה תנן כמ"ד כו' שמעיד שחלק לו תרומה דאורייתא אלא שאינו נאמן להאכילו אלא בתרומה דרבנן עכ"ל דלהאכילו תרומה דאורייתא כיון דמעלין לא הוי סגי אפילו בגדול עמו כמ"ש התוס' לעיל אלא דאשמעינן מתניתין בהעידו עליו שחלקו לו תרומה דאורייתא נאמן להאכילו בתרומה דרבנן אבל אם העידו עליו שחלקו לו תרומה דרבנן אינו נאמן אפילו להאכילו תרומה דרבנן משום הך קושיא דפריך דלמא עבד כהן הוא וק"ל:

בד"ה ושהמקום הזה בית הפרס ולא יותר כו' עכ"ל דהיינו בשדה שמוחזק בו בית הפרס נאמן להקל דעד כאן הוא ולא יותר אבל בשדה שאינו מוחזק בית הפרס אינו נאמן להחמיר וק"ל:

בד"ה מנפח בדיעבד כו' אבל בדיקה דלכתחלה מפורש במשנה כו' עכ"ל אבל בפסחים ס"פ האשה ובמסכת בכורות כתבו בהיפך דבדיקה המפורשת במשנה היינו דיעבד ודהכא לכתחלה ע"ש ודו"ק:

דף כט.

תוס' בד"ה אלו נערות כו' וכל היכא דחשיב נתינה בהדי ממזרת כו' עכ"ל מאי דפסיקא לר"ת נמי לעיל להקשות לפרש"י מהך דפרק יש מותרות ואלו הן הלוקין דאיירי בגירותן סמך עצמו אהך ראייה שכתב הכא וכל היכא דחשיב נתינה כו' וק"ל:

בא"ד ומיהו הא י"ל דלאו ממש גזר עלייהו עבדות כו' עכ"ל קאי לתרץ הך דהכא דיש להן קנס ואהך דפרק עשרה יוחסין דחרורי ונתיני מותרים כו' וק"ל:

בא"ד ואע"ג דקי"ל דהפקר ב"ד הפקר היינו כו' עכ"ל דלפרש"י דהך גזירה דדוד משום איסורא דעבדות נגעי בה שפיר קאמר דחלק מזבח דעביד בהו איסור עבדות מי יפקיע דלא שייך (א) באיסורא הפקר ב"ד הפקר אבל לפי' ר"ת דלא גזר דוד עליהן כלל איסורא אלא שעבוד וממונא בעלמא הוא ואית לן למימר שפיר דהפקר ב"ד כו' וק"ל:

בא"ד בירושלמי משמע כפ"ה כו' דא"ת משום פסול עבדות אלא מעתה כו' לא יהיה לה קנס כו' עכ"ל לכאורה אם מצד זה הוא כפ"ה דגזירה היא ולאו מן התורה הוא מצד אחר הוא היפך פירושו דפירש דמשום איסור עבדות נגעו בה ובירושל' הא דחי ליה אלא מעתה לא יהיה לה קנס ונראה דרש"י לא פירש בהדיא דמשום איסור עבדות גזר עליהן דוד אלא דהכי הוה משמע להו מפירושו דגזר עליהן עבדות ע"ש ויתנם חוטבי עצים וגו' והשתא כיון דבירושלמי מפורש דהך גזירה דיהושע ודוד שהיה גזירה אחת ולא משום עבדות אלא משום שאר פסול משפחה ה"נ יש לקיים פירש"י דגזירת דוד לא הוה משום עבדות אלא משום פסול משפחה ודו"ק:

בד"ה ועל הכותית כו' ואי ס"ד דקנס הוא שקנס ר"מ בממונם כו' אלמא דמתני' דהכא כו' עכ"ל דלמ"ד דלא קניס בממונן ופליג התם אר"מ היינו אפילו אי ס"ל גרי אריות הן לפי סברת רש"י דבגיותן אית להו קנס ודו"ק:

בא"ד וא"ת א"כ מאי קא משמע לן פשיטא דיש להן קנס כו' עכ"ל עיין ע"ז בחידושינו פרק ד' וה':

בא"ד והא דלא תנא מצרי ואדומי משום שיש להן היתר כו' עכ"ל יש לדקדק דהא תני נדה שיש לה היתר ומיהו מאחות אשה ודאי דלא קשיא מידי דאפשר שלא תבא לידי היתר שלא תמות אשתו ויש ליישב דה"ק דלא פסיקא ליה למיתני מצרי ואדומי משום דיש מצרי ואדומי שיש להו היתר דהיינו אחר ג' דורות אבל נדה ואחות אשה פסיקא ליה למיתני סתם באיסורייהו משמע ובהכי ניחא דקשיא להו מיבמה לשוק בשעת איסורא וק"ל:

בא"ד מחזיר גרושתו משניסת ונבעלה שלא כו' עכ"ל היינו לרבי יוסי בן כיפר בפ"ק דיבמות דלא אסר מחזיר גרושתו אלא משניסת ונבעלה אבל חכמים פליגי עליה התם ע"ש וק"ל:

בא"ד ועי"ל דהכא לא חשיב אלא פסולי קהל עכ"ל ר"ל ברישא בחייבי לאוין דקתני לגבייהו לא חשיב אלא פסולי קהל אבל בסיפא ודאי דקתני שאר פסולין וק"ל:

בד"ה ועל אשת אחיו כו' א"כ תקשי ליה סיפא דקתני הבא על בתו כו' דאי לעצמה תקשי ליה דמחלה כו' עכ"ל דבריהם דהכא צ"ע מאי א"כ תקשי סיפא כו' דבסיפא בלאו רישא תקשי ממ"נ אי איירי במפותה דאי לאביה הרי הקנס שלו ואי לעצמה הרי מחלה וראיתי מי שהגיה בדברי התוס' אכתי במקום א"כ וגם זהו דחוק ודברי התוספות בפרק בן סורר מוכיחין דלאו מסיפא לחוד קשיא להו אלא מרישא לסיפא וכבר פירשנו שם דבריהם על נכון דהך סיפא דבתו אינו מוכרח דאיירי במפותה אלא הרישא דחייבי כריתות דקתני להו בחד בבא איירי במפותה תדע דתקשה להו מגיורת דאי איירי במפותה ע"כ קנסה לעצמה והרי מחלה אלא על כרחך כיון דבבא אחריתי הוא לא איירי במפותה אבל הכי קשיא להו מרישא לסיפא כיון דרישא איירי במפותה וסבירא ליה ע"כ כתנא דברייתא בנתארסה ונתגרשה דקנסה לאביה ע"כ בסיפא נמי אתיא כתנא דברייתא והך דבתו א"נ דמוקמא לה בנתארסה ונתגרשה הרי קנסה לאביה ול"ל טעמא דקלב"מ דלא ניחא לן לאוקמא מתני' רישא וסיפא בתרי תנאי אליבא דר"ע וע"פ הדברים האלה יש לכוין דבריהם הכא שכתבו א"כ תקשי ליה סיפא כו' דלא ניחא לן לאוקמא מתניתין רישא וסיפא בתרי תנאי אלא דלרווחא דמלתא כתבו בסוף דבריהם דאי לעצמה כו' ר"ל דאי לעצמה ותוקמא הסיפא ג"כ במפותה וקנסה לעצמה תקשי ליה דמחלה וממ"נ תקשי סיפא בלאו רישא זהו הנראה לי לכוין דבריהם על פי דבריהם דפרק בן סורר ע"ש בחדושינו:

בא"ד עד שלא מת ומת וה"ה עד שלא כו' עכ"ל עי' בפרק בן סורר ובחדושינו שם:

דף כט:

בפרש"י בד"ה אף קנס במקום כו' ומשום קנס נקט בת שלש אבל למכר מבת יום אחד כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל ומשום קנס נקט עד שתיבגר אבל למכור עד שתביא שתי שערות אלא דחדא מינייהו וקמא נקט וק"ל:

תוס' בד"ה חילולין כו' ותימה דלר"י אע"ג דאין ממזר כו' מודה דאין קדושין כו' עכ"ל ק"ק (ב) אמאי לא תקשי להו מיבמה לשוק אע"ג דאין ממזר ממנה לחכמים דפליגי אדר"ע בפרק האשה רבה ס"ל דאין קדושין תופסין בה כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק:

בא"ד וא"ת בקדושין כו' אמאי לא יליף מינה דכל היכא דהוי ממזר לא תפסי כו' עכ"ל ובתוספות בפרק האומר כתבו לתרץ דאליבא דר"י דאין תולה זה בזה פריך התם וק"ל:

דף ל.

תד"ה אי לאפוקי כו' ומסתמא הכא אליבא דכ"ע מספקא כו' עכ"ל דפלוגתא דר"י ור"ל דאמוראי נינהו התם ולא ה"ל לתלמודא למסתם אי לאו דאליבא דכ"ע מספקא אבל לקמן גבי

איכא בינייהו בעולה לכה"ג אע"ג דסתם קאמר דלא כר"מ כמ"ש התוספות לקמן דאין לחוש בהאי פליג ר"מ כו' וק"ל:

בד"ה הכל מודים כו' ותימה מנליה כו' דרבינהו קרא כו' וחד לחייבי כריתות כו' עכ"ל יש לדקדק בזה ומאי קושיא ואימא דע"כ מתניתין מפקא מדרבי נחוניא דאיכא לאוקמי הני תרי קראי חד לחייבי לאוין וחד ליבמה לשוק דלא תפסי בה קדושין אבל חייבי כריתות לרבי נחוניא לא וכעין זה הקשו התוספות גופייהו לשמעון התימני ויש ליישב דלעיל הקשו לשמעון התימני מנלן למימר דמפקא דאימא דאתי קרא ליבמה לשוק לחוד והכא ק"ל נמי מנלן דמפקא דאימא דס"ל דלא אתי קרא ליבמה לשוק לחוד ובין הכא ובין הכא תקשי להו מנלן דמפקא כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ודו"ק:

בד"ה מיום שחרב כו' והא תני רבי חייא אע"פ שבטלו כו' והתם בזמן שבהמ"ק קיים כו' עכ"ל הא דלא קשיא להו מעיקרא אמאי נקט משחרב בהמ"ק הא בזמן שבהמ"ק קיים נמי דין ארבע מיתות לא בטלו עי' בתוס' פרק אחד דיני ממונות וק"ל:

דף ל:

בד"ה דין ד' מיתות כו' והא בר נחש הוא לפי שהחמיר עליו יותר עכ"ל דלא היה עליו אלא דין הריגה דקילא מהכשת נחש שהוא חיוב שריפה וק"ל:

בד"ה זר שאכל כו' ואוכל תרומה בשוגג והזיד במעילה כו' דחייב גזירת כו' עכ"ל דבריהם צריכין ביאור מאי קשיא להו משוגג דתרומה לאביי דהא לא פטר אביי אלא מזיד דמיתה משום דקלב"מ וכן מאי קשיא להו הזיד במעילה לרבי כו' דחיוב דמעילה נמי אינו אלא בשוגג כדמוכח סוגיא דפרק כל שעה אבל סמכו עצמם בזה אמה שכתבו לקמן בדבור זה דאפילו בשוגג אמרינן דקלב"מ כו' כדאמרינן לקמן דחייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין כיון שבמזיד קלב"מ ואהא קשיא להו לאביי דקאמר לרבי נחוניא דחיוב מיתה בידי שמים פוטר מתשלומין כמו מיתת ב"ד ליפטור נמי בשוגג דתרומה מה"ט וכן לרבי דהזיד במעילה במיתה לא ליחייב נמי אשוגג ואהא תירצו דגזירת הכתוב בהו שיהיה שוגג חייב בהו בתשלומין דגלי בהו קרא חיוב תשלומין וע"כ דלא שייך קלב"מ בשוגג דידהו כמ"ש לקמן דאל"כ לא תמצא מעילה בהקדש וכן חיוב תשלומין בתרומה כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

בא"ד א"כ הא דתנן התם האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם כו' עכ"ל כתב מהרש"ל וה"ה דקשה מתניתא דהאוכל חמץ של הקדש כו' אמתני' דהאוכל תרומת חמץ אי ר' נחוניא סבר כרבי עכ"ל ולא הבנתי דבריו דהא קושטא הוא דהתוס' הקשו כן ומה שיש לדקדק בזה דמאי קשיא להו מהך דהקדש דלא מעל דאימא דאיירי בהזיד בכרת דחמץ אבל הך דהאוכל תרומת חמץ איירי דשגג גם בכרת דחמץ ושפיר נימא כיון דגלי במיתה גלי נמי בכרת וכן נראה מפרש"י שם כתבנו בזה ליישב בחדושנו בפ' כל שעה ע"ש ודו"ק:

בד"ה לא צריכא כו' ואפי' אי זה נהנה וזה לא חסר פטור כו' כדאמרינן התם משום דא"ל את גרמת כו' עכ"ל ר"ל דזה נהנה דבמעיו נהנה מהם פרוטה אלא שזה לא חסר פרוטה דהא אי אהדרי' ע"י הדחק לא היה שוה פרוטה צריך זה לשלם כל הנאתו כדאמרינן התם בפרק כיצד הרגל במקיף את חבירו מד' רוחותיו דמשום היקפא יתירה צריך לשלם לו ההנאה כפי' התוס' שם וכן בדר בבית חבירו שלא מדעתו בבית דלא עביד למיגר דזה נהנה וזה לא חסר אלא משום דחסר ממנו שחרירותא דביתא צריך לשלם כל הנאה מיהו יש לגמגם בראיה זו התם חסר מיניה מיהת פרוטה ולכך צריך לשלם לו כל ההנאה משא"כ הכא שהרי לא חסר ממנו פרוטה כלל ודו"ק:

בד"ה רב אשי כו' ופליג אדרבא כו' פי' ממון לאב שרצו להפסיד לו כתובתה ונפשות לזה שאומרים שבא עליה כו' עכ"ל כצ"ל וכפרש"י התם דבנערה מאורסה איירי וה"ל ממון לזה לאב דכל שבח נעוריה לאביה ונפשות לזה דבועל ונערה מקטלו אבל בנשואה כיון דעלה מיקטלי לא משלמי לה ממון מיהו ק"ק למה נקטו התוס' נפשות לזה שאומר שבא עליה ה"ל למנקט נמי נפשות לזה משום הנערה דמקטלה ויש ליישב דלא פסיקא ליה דמיירי בנערה אלא ה"ה בקטנה מאורסה שקיבל אביה קדושין דלא מיקטלה ולא הוה נפשות לזה בקטנה אלא לזה שאומר שבא עליה מיהו בבוגרת ע"כ דליכא לאוקמא כיון דעלה מיקטלי לא הוה משלמי לה ממון דמה"ט לא איירי בנשואה כפירוש רש"י שם ואהא שכתבו התוס' ופליג אדרבא כו' כתב מהרש"ל ותימה א"כ מאי איכא בין רבא לאביי מאחר דס"ל לרבא ממון לזה ונפשות לזה דחייב כו' וצ"ל דא"ב אליבא מאן דס"ל ממון לזה ונפשות לזה פטור כמו לרבה כו' עכ"ל והוא דתוק דרבא יהיה פליג לפי סברת רבה בפרק בן סורר ולא לפי סברתו אבל הנראה דאף לשיטת רש"י דוקא בכה"ג שאכל תרומה. שלו וקרע שיראין של חבירו מקרי נפשות לזה וממון לזה משום דחיוב מיתה לא בא לו משל חבירו אבל אם אכל תרומה של חבירו (א) וקרע ג"כ שיראין של אותו איש מקרי שפיר ממון ונפשות לחד דמשל אחד בא לו חיוב נפשות וחיוב ממון וה"ל כגונב חלבו של חבירו ואכלו דמקרי ממון ונפשות לחד אע"ג דמיתה לשמים הוא וכה"ג קאמרינן לקמן [כתובות דף לה ע"ב] בהדי דמחייה קרע שיראים דיליה והשתא בכה"ג באכל תרומה של חבירו וגם קרע שיראין של אותו איש דהוה לכ"ע ממון ונפשות לחד פליגי אביי ורבא אף לפי סברת רב' דלאביי הוא פטור דקלב"מ לרבי נחוניא ולרבא חייב ורב אשי דנקט בכה"ג דממון לזה ונפשות לזה לרבותא נקט לה דאפילו בכה"ג פטור לאביי לר' נחוניא משום דנפשות לזה וממון לזה פטור ס"ל ודו"ק: בא"ד (דף לא ע"א) וריב"א אומר דבכ"מ מיתה לזה ותשלומין לזה חייב ועבד כפות לו וכו' עכ"ל ולפירושו צריך לומר הך דהדליק את הגדיש ודשמעתין דקרע שיראין דפטור היינו משום דלא מקרי מיתה לזה ותשלומין לזה כיון דהמיתה לשמים ולא בשביל אדם כמ"ש התוס' לעיל אבל לפי' ר"ת ניחא הך דהדליק הגדיש ודשמעתין בלא"ה וק"ל:

דף לא.

תד"ה שעקירה צורך הנחה כו' וה"ה דלית ליה דעקירה כו' ולא הוה מפליג בין מצי לאהדורי ללא מצי לאהדורי כו' עכ"ל דבריהם צריכין ביאור דודאי ללישנא בתרא מפליג בין מצי לאהדורי ללא מצי לאהדורי ואימא דר' ירמיה נמי הכי ס"ל וללישנא קמא לא הוו צריכין הוכחה ותדע כו' דלא מפליג דפשיטא הוא דבהכי פליג לישנא קמא אלישנא בתרא כדקאמר תלמודא וכ"כ התוס' בפרק הניזקין דרבי ירמיה מפליג והנראה בכוונת דבריהם הכא דגם אם נאמר דאליבא דר' ירמיה פריך התם בפרק מרובה דלית ליה עקירה צורך הנחה כמו דלית ליה דהגבהה צורך נסוך הוא יש לו לבעל דין לחלוק דע"כ רבי ירמיה מיהת מחלק בין מצי לאהדורי ללא מצי לאהדורי מדנקט מילתיה בכה"ג דמצי לאהדורי גבי ניסוך ולא נקט למילתיה אפי' בלא מצי לאהדורי וא"כ אכתי תקשי מאי פריך במרובה דאיירי בזורק ואהא כתבו דע"כ הא לאו קושיא היא תדע דללישנא קמא דהכא דא"א להנחה בלא עקירה אמאי נקט רבי אבין בכה"ג בזורק דאיכא למטעי דטעמא משום דלא מצי לאהדורי ה"ל למנקט במעביר דליכא למטעי ביה אלא ע"כ דלההוא לישנא קמא פסיקא ליה דליכא לפלוגי בין מצי לאהדורי ללא מצי לאהדורי וליכא למטעי ביה ה"נ איכא למימר במרובה דס"ל לתלמודא בפשיטות לרבי ירמיה דלא מפליג נמי בין מצי לאהדורי ללא מצי לאהדורי דכי הדדי נינהו וליכא למטעי ביה ושפיר פריך אליבא דרבי ירמיה במרובה וכסברת לישנא קמא דהכא דפסיקא ליה דלא מפליג וליכא למטעי ביה ושכתבו אבל אם אפשר לניסוך כו' קאי אדלעיל שהוכרח ר"ת לפרש כן משום דאם נאמר דאפשר לניסוך כו' לא הוה פליג ר' ירמיה ארבי אבין ובהגוזל משמע דפליג כו' ודו"ק:

בד"ה דאי בעי גחין כו' דונתן בידה אמר כו' אינו מצריך שתהא גבוה ג' כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא הביאו ראיה משמעתין דאמרינן כגון שצירף ידו למטה מג' כו' דידו קניא ליה למטה מג' כפי פרש"י גופיה שם לקמן ויש ליישב (ב) ודו"ק:

דף לא:

בד"ה מהלך כעומד כו' ולא ילפינן מינה דהתם מקום חיובא כו' דרך סטיו שהוא מקום פטור כו' עכ"ל אע"ג דהכא ה"נ מקום חיוב הוא ואמרינן ביה מהלך כעומד דמי היינו לענין דהקניה הוה מקמי העקירה דחיוב שבת אבל לענין חיוב שבת הכא ודאי דאין חילוק אם מהלך כעומד אם לאו משא"כ במקום פטור דאפילו לפטור אמרינן מהלך כעומד ודו"ק:

בד"ה מגרר ויוצא כו' דלכתף פטור נראה לו חידוש טפי מחידוש דמגרר כו' עכ"ל ק"ק דא"נ לכתף לא הוה חידוש טפי ממגרר אלא דהוה חידוש דלכתף שוה לחידוש דמגרר פריך שפיר דלפלוג בדידיה אלא דהכי הל"ל דחידוש דלכתף ומגרר הוה חידוש טפי מחידוש דהזורק ודו"ק:

בד"ה אלא במיצעי כו' דאפשר שיהא דרך הוצאה בכך אפילו בזוטרי כו' עכ"ל וה"נ הכא משום חיוב דשבת ה"מ לאוקמא שפיר בכה"ג אלא משום קניה הוצרך לאוקמא במיצעי כדאוקמי התם מהאי טעמא במידי דבעי מיתנא וק"ל:

בד"ה רב אשי כו' א"נ כדרבא כו' וכולה מילתא אשבת קאי כו' עכ"ל ר"ל דודאי עיקר תירוצא דצירף ידו משום קושית איסור גניבה ליכא הוא אלא דמה שמדקדק לומר בתירוץ ראשון למטה מג' ובתירוץ שני כדרבא ידו של אדם כו' כולה מילתא משום שבת קאמר לה דלענין קנין אין חילוק בין למטה מג' ובין למעלה מג' ולא ה"ל לאתויי נמי לענין קניית יד מדרבא כו' כמו שהקשו התוס' לעיל לפ"ה אלא לענין שבת אמאי חייב כיון דאין כאן הנחה על מקום ד' וקאמר דלמטה מג' לא בעינן מקום ד' כו' א"נ אפילו בגבוה ג' וכדרבא דידו של אדם חשובה כד' לענין שבת ולגירסת ר"ת נמי עיקר תירוצא דצירוף ידו משום איסור גניבה קאמר לה והוה סגי ליה בהכי אלא מה שהוסיף לומר למטה מג' וכדרבא אתא לשנויי נמי דמגרר ויוצא דאשמועינן אגד יד לאו שמיה אגד כדרבא ומהאי טעמא נקט למטה מג' דלמעלה הוה שמיה אגד דבתר גופיה גרירא ואין כאן חיוב שבת אבל לענין קניה לא ה"ל למנקט למטה מג' דאין חילוק בין למעלה מג' ובין למטה מג' כמו שהקשו התוספות לעיל לפ"ה אבל מהרש"ל כתב שהם דברי התוס' בעצמן לאמתת הענין כו' הא בלא"ה בעינן למטה מג' מאחר דבא לשנויי כו' עכ"ל ע"ש ואין דבריו מובנים לי דמשום הך קושיא לא הוה איצטריך לשנויי למטה משלשה דלענין קנין אין חילוק וכמ"ש התוספות לעיל ותו לא מידי ודו"ק:

דף לב.

תד"ה וקי"ל דאינו לוקה כו' אמאי לוקה דהא פשיטא דמשכחת לה מלקות בלא קנס כו' עכ"ל וליכא למימר (ג) נמי דאמתני' דהתם פריך מבושת ופגם כדפריך בסמוך כיון דמשלם בושת ופגם אמאי לוקה דא"כ לא הוה משני מידי כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

בא"ד אמתני' קשיא ליה אמאי כו' ואפילו בלא אתרו ביה מצינן למימר דס"ד דמקשה כו' עכ"ל וק"ק דמאי משני ליה כאן באחותו נערה כו' דהא ודאי נמי ידע המקשה דאיירי מתני' בנערה ועיקר תירוצא דס"ל דאפילו בהתרו ביה ממונא משלם ולא לקי הוא חסר מן הספר ויש ליישב דלא משמע ליה למקשה דלוקין אלא מכח מתני' דהתם ואהא משני ליה שפיר דמתני' דהכא דאין לוקין דאיירי בנערה ודקתני התם דלוקין היינו בבוגרת ודו"ק:

בד"ה דאין לוקה כו' וליכא למימר דמבושת ופגם שהן ממון פריך כו' דא"כ לא הוה כו' עכ"ל ואמתני' דהתם לחוד לא הוה קשיא ליה דאימא באחותו דלוקין אין לה פגם ובושת אבל במתני' דהכא משמע ליה דבאחותו נמי יש בושת ופגם כמו קנס דהכי משמע לקמן במתניתין כל היכא דיש קנס יש בושת ופגם וק"ל:

בד"ה אלמא קסבר כו' ונראה לר"י דע"כ ס"ל ממונא כו' אבל חייבי כריתות לא כו' עכ"ל וק"ק אכתי מעיקרא דפריך והא קי"ל דאין לוקין ומשלמין כו' כיון דאמתני' דהתם ניחא ליה לאוקמא בבוגרת מאי קשיא ליה אמתני' דהכא דאימא דהכא דוקא ממונא משלם משום דגלי ביה קרא ואי אחייבי כריתות קשיא ליה וכמו שפר"י אהא לא משני מידי במאי דמוקים ליה כאן כאחותו נערה ועוד מאי קשיא להו לעיל למפרך אריש' דמתני' דהא אחייבי לאוין לא קשה ליה מידי ויותר ק"ל לפירוש ר"ת מאי פריך מעיקרא והא קי"ל דאינו לוקה ומשלם דע"כ לא ניחא ליה לפלוגי בין אתרו ביה ללא אתרו דא"כ לא הוה מקשה מידי כמ"ש התוס' לעיל וא"כ מאי קשיא ליה ואימא דהכא דוקא ממונא משלם משום דגלי ביה קרא נערה כו' ויש ליישב בדוחק ודו"ק: בד"ה ואי ממונא קולא הוא וא"ת איתגורי איתגר שנידון בקלה כו' עכ"ל וכן יש לדקדק ממ"נ לר' יוחנן דבעלמא לוקין ואין משלמין אי ממונא קולא היא איתגורי איתגור בחובל ועדים זוממין ואי ממונא חומרא איתגורי איתגור בעלמא ודו"ק:

בד"ה שכן יש בהן צד חמור כו' ולא חש התלמוד לפרשה ובטעם מועט מסתלק לומר דצריכי עכ"ל נראה לפרש דבריהם דהכא ובפ' טבול יום דבעי למילף חדא מתרתי אי ה"ל לתלמודא שום פירכא אחריתא ה"ל לפרש הך פירכא משא"כ בהך דפרק כיצד צולין דלא נחית למימר אלא דצריכי ההוא חדא דטרח ליה קרא וכתב ליה דלא למלפיה מהנך תרתי בטעם מועט מסתלק לומר דצריכי ההוא חדא ולא חש תלמודא לפרשו וכמו שכתב פר"ח שם דאיכא שום פירכא מה להצד השוה שבהן שכן ישנן לפני הדבור והתלמוד לא חש לפרש מהאי טעמא שכתבו דבטעם מועט כו' ודו"ק:

דף לב:

גמרא אלא עולא תחת תחת גמר כו' כתב מהרש"ל וליכא להקשות א"כ למה נבעי תרי קראי כו' ת"ל חייבי לאוין מהכא דהא ילפינן בג"ש דתחת דמשלם כו' ונראה דלק"מ כו' דה"א כל שאינה ראויה לקיימה פטור וג"ש יליף היכא דבעל נדה כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק דמשמע כל חייבי לאוין מג"ש דתחת תחת יליף דמשלם ולא לקי דאין ג"ש למחצה ונראה לומר הא דבעינן לעיל תרי ייתורי היינו לר' יוחנן אבל לעולא קושטא הוא דלא דריש אלא חד יתורא לרבות חייבי כריתות דה"נ צ"ל לשמעון התימני דלא דריש אלא חד ריבויא לחייבי לאוין ור"ש בן מנסיא לא דריש להו כלל להנהו ייתורי דהנערה הנערה א"נ דריש להו לשום דרשא אך יש לדקדק בהאי ענינא לעולא לפי מסקנא זו דבעלמא נמי סבר דלקי ולא משלם ממונא אלא בהנהו תלת דגלי בהו קרא כמ"ש התוס' וס"ל נמי דחייבי מלקות שוגגין פטורין מן התשלומין מדלא מפליג בין אתרו ביה ללא אתרו ביה כמ"ש התוס' לעיל וא"כ הוא כי היכי דאמרינן לעיל דמתני' לאפוקי מדר' נחוניא דפוטר חייבי כריתות מן התשלומין וכמו שפי' התוס' לעיל בשם רשב"א דאין חילוק בין חייבי כריתות לחייבי מיתות ב"ד ואם יש קנס לר' נחוניא בחייבי כריתות יש ג"כ בחייבי מיתות ב"ד ומתני' קתני דפטור בבתו עכ"ל התוס' לעיל ותקשי הכי לעולא לדידן כמו לר' נחוניא בחייבי כריתות כיון דאין חילוק בין חייבי לאוין לחייבי מיתות ב"ד לענין תשלומין אי דיליף רשע רשע אי מכה מכה ממיתות ב"ד כדלקמן וא"כ אם יש קנס בחייבי לאוין יש ג"כ בחייבי מיתות ב"ד ומתני' קתני פטור בבתו אבל לר"י ניחא דחייבי לאוין שוגגין אינם כחייבי מיתות ב"ד משא"כ לרבי נחוניא דחייבי כריתות שוגגין כחייבי מיתות ב"ד וי"ל דהתם מריבוי דנערה ודאי דלית לן לפלוגי לרבות חייבי כריתות טפי מחייבי מיתות ב"ד כיון דשוין לענין תשלומין בעלמא אבל מג"ש דתחת תחת הכא לית לן לרבויי אלא חייבי מלקות דומיא דתחת דחובל ודו"ק:

תוס' בד"ה מכדי כתיב ועשיתם כו' דמכן ינתן בו נפקא בהחובל נזק ולא מכאשר עשה אבל היכא דאתרו כו' עכ"ל דאי היה משמע נמי מכאשר עשה ממון איכא למימר דע"כ יתורא דכן ינתן בו אתא אפילו היכא דאתרו בו אבל כיון דמכאשר עשה לא משמע ליה ממון אימא דלא אתא כן ינתן בו אלא להיכא דלא אתרו ביה וק"ל:

בד"ה חובל כו' כאשר עשה וגו' דמשמע ממון כדאוכחן מיתורא דיד ביד כו' עכ"ל האי קרא דכאשר עשה כן וגו' גבי חובל כתיב ויתורא דיד ביד גבי עדים זוממין כתיב אלא כיון דבעדים זוממין יד ביד ממון הוא ע"כ בחובל נמי הא דכאשר עשה כן יעשה לו היינו נמי ממון דאל"כ לא מתקיים בעדים זוממין כאשר זמם כו' והיינו בלא התרו בו דבעדים זוממין ליכא התראה וכן ינתן בו ל"ל יתורא הוא אפילו היכא דאתרו ביה וק"ל:

בא"ד הא ל"ק אמאי איצטריך כאשר עשה גו' דנשנה כו' וה"ה דהמ"ל מכדי כתיב יד וגו' עכ"ל פירוש לדבריהם דא"נ לא הוה כתיב כאשר עשה גו' בחובל ע"כ כן ינתן בו יתורא הוא דהא כיון דמיד ביד דעדים זוממין היינו ממון עין בעין דכתיב לגביה נמי ממון הוא וא"כ עין תחת עין דחובל ע"כ נמי ממון הוא דאל"כ לא הוה מתקיים בעדים זוממין כאשר זמם וגו' ואייתר לן כן ינתן בו דאפילו התרו בו ולא איצטריך כאשר עשה וגו' אלא דנשנה כאן לשום צורך ותלמודא דנקט מכדי כתיב כאשר עשה וגו' ע"כ איד ביד סמוך כמ"ש לעיל ומזה שכתבו וה"ה דהמ"ל מכדי כתיב יד ביד כו' ודו"ק:

בד"ה ור"י מאי טעמא כו' דלא שמיע ליה ג"ש דתחת תחת דהא ילפינן לה בבכורות כו' עכ"ל לא דהך תחת דכתיב גבי אונס דריש ליה בג"ש בבכורות ובכמה דוכתין דא"כ היאך מוקים לה ר"י לקמן לכדאביי אלא דר"ל דע"כ ג"ש דתחת תחת נתקבלה בעלמא וכיון דהאי תחת דאונס נמי מופנה הוא נילף ליה נמי כדעולא דאין ג"ש למחצה ומשני ליה שפיר דלאו מופנה הוא דאתא לכדאביי וק"ל:

דף לג.

בפרש"י בד"ה דלאו בני התראה כו' לא תענשינהו אלא ממון דאין עונש הגוף בלא התראה כו' עכ"ל ק"ק דא"כ בממון ומיתה אמאי תענשינהו מיתה הא אין עונש הגוף בלא התראה ויש ליישב בעונש מיתה כיון דמתקיים בהו כאשר זמם לא בעי עונש הגוף התראה משא"כ מלקות דלא תענה היכא דלא מתקיים בהו כאשר זמם עונש הגוף בעי התראה וק"ל:

דף לג:

תוס' בד"ה ודלמא מלקות כו' שכן ניתנה לאנשי עיר הנדחת כדאמרינן כו' עכ"ל ר"ל אמיתת סייף דקיימינן הכא ובמיתת סייף קאמרינן התם הכי דחמורה מחנק שכן ניתנה לעיר הנדחת דממונן אבד ומהאי טעמא נימא נמי הכא דחמירא סייף ממלקות וק"ק אמאי לא קאמרי דה"מ לשנויי דע"כ מיתה חמורה ממלקות דהא לכ"ע מיתה ומלקות נידון במיתה ותקשי לך איתגורי איתגר ועיין לקמן בתוספות בד"ה חדא במיתה ומלקות כו' ודו"ק:

בד"ה דלמא בשוגג כו' שנכנס לחנותו של נגר ברשות דמוכח כו' עכ"ל כצ"ל לפי הסוגיא דהתם אבל שלא ברשות לכ"ע פטור מגלות ע"ש הסוגיא וק"ל:

בד"ה גנב שור כו' והכא שור הנסקל ליתיה במכירה כו' עכ"ל יש לדקדק דהא בכה"ג דאיתיה בטביחה דהיינו כגון שמסרו לשומר כו' והוה גורם לממון כדאמרינן לקמן ה"נ איכא לאוקמי שגנבו מבית שומר ומכרו לאחר וה"ל גורם לממון ויש ליישב כיון דאסור בהנאה הוא לא הוי מכירתו מכירה כלל אי לאו לעכו"ם ולדמיו שאין תופסין כמ"ש התוס' ודו"ק:

דף לד.

בד"ה בשוגג יאכל כו' דהא מוקי התם מתני' דהשוחט בשבת כוותיה עכ"ל וא"כ ע"כ בו ביום אסור ל"ש לו ול"ש לאחרים דומיא דיוה"כ ולמ"ש שרי אף לו דשחיטתו כשרה קתני ל"ש לו ול"ש לאחרים כמ"ש לעיל וק"ל:

בד"ה כיון דשחט בה כו' דמכי שחט בה פורתא קניא בשינוי כו' עכ"ל ר"ל דקניא בשינוי ולא אהדרא בעינא משא"כ מכי אגבהה דלא קניא אלא להתחייב באונסין וק"ל:

דף לד:

בד"ה ור"מ לוקה כו' אבל השתא דסבר עדים זוממין קנסא וגמר ממוציא שם רע דלוקין ומשלמין כו' עכ"ל ק"ק דמשמע דאי לאו דילפינן ליה עדים זוממין ממש"ר דאע"ג דקנסא הוא ה"א לוקין ואין משלמין ואמאי לא נימא כיון דחידוש הוא דחידשה התורה מסברא דלוקין ומשלמין כדאמרינן בשמעתין לרבה דאית ליה לר"מ מת ומשלם מהאי סברא דקאמר דחידוש כו' ודו"ק:

בפרש"י בד"ה גנב וטבח בשבת דחיוב ממון דקרן אתא עליה באיסור שבת עכ"ל ק"ק דלישנא דגנב וטבח בשבת הכא משמע דהגניבה נמי הוה באיסור שבת והאי לישנא גופיה דקאמר ר"מ בברייתא לעיל גנב וטבח בשבת ע"כ לא מתפרש הכי אלא שהיה גנב כבר בחול ולכך חייב קנס ודו"ק:

דף לה.

תוס' בד"ה מאי לאו אסון ממש אע"ג דסיפא דקרא דאם אסון יהיה ע"כ היינו דין אסון כו' מ"מ לא יהיה כו' עכ"ל לפי זה ע"כ דרישא דקרא ולא יהיה אסון וגו' אסון ממש ולא דין אסון אם מתה והיינו ע"כ בלא התרו בו וסיפא דקרא אם יהיה אסון וגו' דין אסון ע"כ בהתרו בו וא"כ הוא קשה רב שישא בריה דרב אידי דקאמר לעיל ה"ד אי דלא אתרו ביה אמאי מקטיל אלא פשיטא דאתרו ביה כו' ואמר רחמנא ולא יהיה אסון וגו' ומאי קושיא ואימא דרישא דקרא לא איירי בהתרו אע"ג דסיפא דקרא איירי ע"כ בהתרו וכדבעי למימר הכא ויש ליישב (א) ודו"ק:

בד"ה ומי איכא למאן דאמר כו' דלענין ממון אחר כבר תנא דלא תחלוק בין שוגג כו' עכ"ל דכ"ש דלא תחלוק בזה בין מתכוין לאין מתכוין ועיין בתוספות בפרק הנשרפין ובחידושינו שם ודו"ק:

בא"ד וצ"ל דלתנא דבי חזקיה לא יהיה אסין היינו אסון ממש וקרא דאם אסון יהיה היינו דין כו' עכ"ל וכצ"ל נמי לרבנן דס"ל נמי נפש תחת נפש ממש דהיינו דין אסון ורישא דקרא ולא יהיה אסון ממש אי ס"ל כתנא דבי חזקיה לענין ממון אחר ועיין בחידושינו בפרק הנשרפין וק"ל:

בד"ה אף מכה כו' וקרא דלא יהיה אסון כו' והא נמי כו' עליו ולא על האדם כו' וקרא דלא תקחו כו' עכ"ל ביאור דבריהם משום דלכאורה כל הני קראי מייתרי דכל הני מילי מהיקשא דהכא ילפינן לה דשוגג כמזיד היינו לפטור ממון אחר בהדי מיתה כמ"ש התוספות לעיל דהיינו דמי ולדות בהדי מיתה ושאין מתכוין כמתכוין דהיינו ע"כ במתכוין דלא נשקול מיניה ממונא ונקטליה דהיינו לפטור מדמי האשה במתכוין כמ"ש התוספות לעיל ודרך ירידה כדרך עלייה דהיינו דלא נישקול מיניה ממונא ונפטריה כדאמרינן בהדיא לקמן בשמעתין ואהא תירצו דודאי איצטריכו הני קראי דאי לאו הני קראי לא הוה ילפינן מהיקשא דהכא לפטור כל הני אלא אדרבה הוה ילפינן מהאי היקשא לחייבו כמו בבהמה אבל לבתר דגלי לן בקרא דלא יהיה אסון דלא ישלם דמי ולדות ילפינן מהיקשא לפטור בכה"ג גם בשוגג ולבתר דגלי לן קרא דעליו ולא על האדם דלא תשקול מיניה ממונא וניקטליה במתכוין נילף מהיקשא נמי באין מתכוין דלא נישקול מיניה ממונא ולבתר דגלי לן קרא דלא תקחו כופר דלא נישקול מיניה ממונא וניפטריה בדרך עלייה ילפינן מהיקשא בכה"ג ג"כ דרך ירידה כדאמרינן לקמן ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי ודו"ק:

בד"ה וכתיב איש כי יתן כו' א"נ משום דאיצטריך קרא קמא לכדתנא דבי חזקיה כו' עכ"ל אע"ג דג"ש היא ואין ג"ש למחצה מ"מ מכה דדמי ליה הוה ילפינן כדתנא דבי חזקיה אבל הכאה דלא דמי כ"כ לא הוי ילפינן ודו"ק:

דף לה:

בד"ה דלמא בשבת כו' דאתיא לבין דרך ירידה לדרך עלייה כו' דלא שייך לפלוגי כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דאתיא לדרשא מה מכה בהמה לרפואה פטור אף אדם כו' כמ"ש התוספות לעיל וק"ל:

בד"ה אלא לאו כו' מצינן למימר דבהדי כו' וי"ל דמ"מ כו' דמה מכה בהמה לא חלקת כו' עכ"ל ביאר דבריהם דלא מוכח דאיירי באתרו ביה אלא על מכת הבהמה דומיא דמכה אדם יומת וא"כ בחול נמי מצינן למימר דבהדי דמחייה לבהמה ע"י התראה הרג את האדם בלא התראה ואפילו בשבת כו' דהשתא ליכא למימר לא חלקת בבהמה לחייב ובאדם לא תחלוק לפטור אלא דשוין הן דבין במכה בהמה ובין במכה אדם אם התרו על האדם פטור ואם לא התרו על האדם חייב ואהא תירצו דהכי יליף היקשא דמה מכה בהמה לא חלקת כו' אף מכה אדם לא תחלוק בין מזיד בהכאתו לשוגג בהכאתו דבכל גוונא פטור וא"כ ע"כ לא איירי מכה בהמה בהרג את האדם אפילו בלא התרו בו דהא פטר ליה במכה אדם וק"ל:

בד"ה מתניתין כמאן כו' דלמא בממון אחר סבר כר"ל אבל בממונא דבההיא מלתא גופיה משלם כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל ההיא סברא לקוחה מחייבי מיתות כגון נתכוין להרוג כו' דלרבי חייב ממון בדמי. אשה ופטור מממון אחר כו' אבל התוספות אינן מוכרחים לחלק בה כה"ג והיו יכולין לומר דעולא שפיר סבר כר"ל דכל חייבי מלקות שוגגין פטורין חוץ מהני תלת דהיינו חובל כו' עכ"ל וע"ש באורך ול"נ שדבריהם אלו הכא ע"פ פירוש הקונטרס ומפירושו נראה בהדיא דלמסקנא נמי דעולא מג"ש דתחת תחת גמר היינו לכל חייבי מלקות שפירש לעיל ור"י מ"ט לא אמר כעולא דגמר ג"ש לעונשו ממון ולא מלקות לכל חייבי ממון ומלקות עכ"ל גם התוספות לא כ"כ בהחלט אלא דמצינן למימר הכי למסקנא גם מ"ש דסברא זו לקוחה מדברי רבי דמחייב ממון בדמי אשה ופוטר מממון אחר מדמי וולדות כו' כן נראה לכאורה אבל ק"ל (א) בעיקר מלתא דאי מתניתין דהכא דמיא לדמי הנהרג ולא לממון אחר מאי קאמר לעיל אר"י דמוקי מתניתין בלא אתרו ביה ור"ל לא מפליג במתניתין בין אתרו ללא אתרו ואזדו לטעמייהו דפליגי בחייבי מלקיות שוגגין וד"א הא לא דמיא כלל דמתניתין איירי בממונא דבההוא מלתא גופיה ופלוגתייהו בחייבי מלקות שוגגין היינו בממון אחר בהדי מלקות אבל פלוגתייהו במתניתין אינה אלא באותו ממון דר"ל דפוטר אפילו בלא התרו לא ס"ל כרבי ור"י דמחייב בלא התרו סבר כרבי ויש ליישב דרבי לא מחייב בדמי הנהרג אלא באינו מתכוין לזה ומתני' דהכא במתכוין לזו איירי ומיהו אותו ממון מקרי וקאמר שפיר ואזדו לטעמייהו לר"ל דכמו דליכא לפלוגי בממון אחר בין התרו ללא התרו ה"נ במתכוין מיהת בממון דבההוא מלתא גופיה לית לן לפלוגי בין התרו ללא התרו ולר"י דבממון אחר מפליג בין התרו ללא התרו בו ה"נ מפליג במתניתין במתכוין באותו ממון בין התרו ללא התרו ומהרש"ל שכתב שסברת התוספות לקוחה מדברי רבי היינו דאיכא לפלוגי בין ממון אחר לאותו ממון באינו מתכוין לרבי ה"נ סבר עולא דאיכא לפלוגי אפילו במתכוין במתניתין בין אותו ממון לממון אחר ולא סבר כר"ל אלא בממון אחר ודו"ק:

גמ' אי כר' יצחק קשיא ממזרת כו' יש לדקדק אי לא אסיק הכא אדעתיה הני ריבויי דהנערה תקשי ליה לרבי יצחק נמי מחייבי כריתות כדפרכינן בר"פ והני בני קנסא נינהו אקרי כאן ולו תהיה לאשה באשה הראויה לקיימה ואי אסיק אדעתיה הכא הני ריבויי דהנערה לר' יצחק מאי קא קשיא ליה ממזרת ואימא דרבינהו קרא לחייבי מלקות דיש להן קנס ויש ליישב כיון דכל חייבי לאוין לרבי יצחק

לוקין ואין משלמין ואין חילוק (ב) בין חייבי מלקות לחייבי מיתות ב"ד לענין תשלומין אי מגזירה שוה דרשע רשע אי מגזירה שוה דמכה מכה א"כ אם יש קנס בחייבי מלקות לר' יצחק מריבויא יש קנס נמי בחייבי מיתות בית דין ואמאי קתני דפטור בבתו וכה"ג כתבו התוספות לעיל משום רשב"א דמה"ט קאמר תלמודא לעיל דמפקא מתניתין מדר' נחוניא כפרש"י ומה"ט נראה לומר דפסיקא ליה לתלמודא דלא אתיא מתניתין כרבנן דס"ל בעלמא בכל חייבי לאוין דלוקין ואין משלמין דליכא למימר דרבינהו מיתורא דקראי דהנערה דכיון דאין חילוק בין חייבי מלקות לחייבי מיתות ב"ד לענין תשלומין אי רבי להו קרא לחייבי לאוין לענין קנס רבי נמי לחייבי מיתות בית דין מיהו בהא (ג) י"ל בדרך אחר כיון דלרבנן בעלמא לוקין ואין משלמין אימא חד קרא לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אע"ג דבעלמא לוקה ואין משלם אבל חייבי כריתות לא משום דבעינן שיש בה הויה וכה"ג כתבו התוספות לעיל בשם ר"י בד"ה אלמא קסבר עולא כל היכא כו' ע"ש ותו לא מידי ודו"ק:

תוס' בד"ה מאן תנא כו' אלא דקשיא ליה דרבנן לא מצינן כו' אבל לר"י א"ש עכ"ל ור"ל הא דקאמר אי ר' מאיר אי ר' יהודה לאו בדרך תירוצא קא"ל אלא דהיינו דחוקה לר"ל וא"ש לר"י וק"ל:

בד"ה הממאנת כו' דהא איכא למ"ד לקמן דאפילו אם נתארסה ונתגרשה כו' עכ"ל ר"ל ואימא דברייתא אתיא כההוא תנא ולאו מטעם דחזקת בעולה היא כמו בממאנת אלא דמקרא הוא ממעט לה לקמן וק"ל:

בד"ה ולא פיתוי כו' הא כל נערה מפותה אין לה קנס דמחלה כו' עכ"ל היינו כי הכא בממאנת יתומה דקנסה לעצמה ויכולה למחול כשהיא נערה אבל אי תוקמא בקטנה הוה ניחא דאין לה דעת למחול דמתנתה אינה מתנה וק"ל:

דף לו.

בד"ה עד שירבה כו' ועל הלבן משמע יותר כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה זו דברי ר"מ אמתני' דלקמן דכ"מ שיש מכר אין קנס כו' עכ"ל ודלא כפרש"י דקאי אריש פרקין דליכא לעיל האי לישנא זו דברי כו' אלא אמתני' דכ"מ כו' לקמן:

בד"ה ואם איתא כו' דר"י ור' יאשיה ס"ל כר"מ כו' לפירוש ר"ת כו' שוין במיתה אחת ואפי' לפ"ה דמפרש בני כו' עכ"ל ביאור דבריהם בתוס' שם לפי' ר"ת לרבנן דבא על הקטנה בסקילה הוו שוין במיתה אחת דאם היתה בת עונשין הוו שוין במיתה אחת אבל לר"מ דבא על הקטנה בחנק אינן שוין דאם היתה בת עונשין היתה בסקילה אבל נשואה קטנה לכ"ע שוין במיתה אחת וא"כ ר' יאשיה דקאמר עד שיהו שניהן שוין ע"כ לא קאמר הכי אלא אליבא דר"מ למעט ארוסה קטנה ור' יונתן דבא לרבות מאשר שכב עמה לבדו לא איצטריך לרבות אלא ארוסה קטנה אליבא דר"מ אבל לפ"ה דפי' שוים בני עונשין כפי שפירשו התוס' שם דבריו דבין לר"מ ובין לרבנן בנשואה קטנה פטור מדכתיב ומתו גם שניהם א"כ ר' יאשיה נמי מצי סבר כרבנן דלא פליגי ר' יאשיה ור' יונתן אלא בנשואה ויש לקיים דבריהם דהכא ע"פ פי' שני שכתבו לפ"ה שם דלרבנן כיון כו' מוקי להו גם שניהם לדרשה אחריתא אבל לר"מ דמשתנה כו' סברא הוא דבנשואה דרשינן גם שניהם לפטור לגמרי בנשואה והיינו כר' יאשיה וע"ש בחידושינו ודו"ק היטב:

בד"ה החרשת כו' רישא מנה לאבא כו' לא מטעם דברי ושמא ברי עדיף כו' עכ"ל ר"ל דסיפא מנה לי בידך לא מטעם דברי ושמא הוא אבל ברישא שמא ושמא הוא ור"ג לא אזיל בתר חזקת הגוף אלא בברי ושמא דא"כ כו' וע"ש בפ' המדיר בתוס' מפורש וק"ל:

בא"ד דאין להן טענת בתולים לפי שבחזקת מוכת עץ כו' עכ"ל דהשתא ל"ק היכי טענינן ליה לר"ג דהא לא שייך הכא איתרע חזקה דהא ר"ג הכא מוקמינן ליה אליבא דר"מ דאין לה טענת בתולים היינו דנותן לה מאתים דהא רב ששת קאמר האי שינויא ואליביה לר' יהושע נמי דמחזיק לה בדרוסת איש יש לה מנה דס"ל לרב ששת כנסה בחזקת בתולה כו' יש לה מנה כמ"ש התוס' לקמן ופלוגתייהו דר"ג ור"י בהני ברייתות דהכא במנה ומאתים ומאי קשיא ליה לרשב"א לפר"י דנוקמא הא כר"מ הא כרבנן היינו נמי דפלוגתייהו דהני ברייתות דהכא במנה ומאתים ואולמא ליה לאוקמא פלוגתייהו דברייתא בפלוגתא דר"מ ורבנן וכ"ע אית להו דמחזקינן לה בחזקת מוכת עץ משום דהך פלוגתייהו מתנייא בפ"ק מקמי פלוגתא דר"ג ור"י דפליגי אי מחזקינן לה במוכת עץ אי לאו ומה שכתב מהרש"ל דרשב"א לא הקשה לפר"י אלא לפי גירסא שלנו אבל לפי גירסא שמצא ר"י בספרים לק"מ דיש לחלק שפיר בין קנס לטענת בתולים בשלמא לענין קנס מוקמינן להו אחזקתייהו דיש להן טענת בתולים ואינה מוכת עץ אבל הכא שמצא פתח פתוח טפי אית לן לומר דמוכת עץ מלומר שנבעלה בזנות ע"כ תוכן דבריו אבל לא ידענא (ד) מה תלה דבריו בקושיית רשב"א דתקשי ליה בפשיטות אדברי התוס' שכתבו דלפי' ר"י פריך שפיר לפי גירסת הספרים ומאי פריך ואימא לענין קנס מוקמינן להו אחזקתייהו דיש להן טענת בתולים ואינה מוכת עץ אבל היכא שטוען פתח פתוח מצאתי אית לן למימר טפי דמוכת עץ מלומר שנבעלה בזנות כמ"ש מהרש"ל אלא ע"כ דאין נראה להו לחלק בזה בין קנס לטענת בתולים ודו"ק:

בא"ד וכ"ת משום דקתני חרשת דומיא דאיילונית הא כו' עכ"ל ר"ל וכ"ת דאי ההיא דיש לה טענת בתולים כרבנן דמחזקינן לה במוכת עץ יש לה מיהת מנה ומדקתני חרשת דומיא דאיילונית משמע דאין לה כלום ולכך הוצרך לאוקמא הך כר' יהושע דמחזיק לה בדרוסת איש זה אינו דע"כ איילונית נמי יש לה מנה לרב ששת דכנסה בחזקת בתולה כו' וא"כ שפיר ה"מ לאוקמה נמי כרבנן ואחרשת גופה ה"מ לדייק הכי דע"כ יש לה מנה דהא כנסה בחזקת כו' ודו"ק:

דף לו:

בד"ה אי דקא טעין כו' א"כ בחנם דוחק לשנויי הא ר"ג והא ר"י דה"מ כו' עכ"ל היינו לפר"י דלעיל דמוקי הנהו ברייתות בפלוגתא דרבן גמליאל ור"י במוכת עץ וק"ל:

בד"ה משום דמעיד בה לא ישאנה קא סלקא דעתך הפודה את השבויה ישאנה בלא כו' עכ"ל הוצרכו לזה דארישא דמלתא הפודה כו' דישאנה בלא עדים לא תקשי ליה אמאי ישאנה דאימא דס"ל הרי היא בקדושתה כדסבר ר"י ואסיפא דמלתא מעיד בה לא ישאנה למאי דסבר דקאי אפודה כפרש"י נמי ודאי דלא קשיא ליה בפשיטות אמאי לא ישאנה דהא לאו פשיטא היא לפי סברא דהשתא דאכתי לא אסיק אדעתיה דלא שדי איניש זוזי בכדי כדפריך ורבנן אבל הכא קפריך דקס"ד ברישא הפודה את השבויה ישאנה בלא עדות דבקדושתה קיימא ועלה מתמה בסיפא דמלתא ומשום דמעיד בה הפודה יגרע ולא ישאנה כיון דלא בעי עדות כלל וק"ל:

דף לז.

בד"ה צריכות להמתין כו' להך דהכא בשראוה שנבעלה א"ש כר"י כו' עכ"ל ר"ל בגיורת מצי שפיר סבר כר"י דלא גזר קטנה אטו גדולה אלא בראוה שנבעלה אבל באינה ודאי בעולה לא והך קושיא דסברא דשמואל הפוכה מסברת ר"י נמי מיתרצא דבישראלית בודאי בעולה גזר רבא קטנה אטו גדולה כר"מ ובגיורת בודאי בעולה נמי גזר כר"י קטנה אטו גדולה אלא דבאינה ודאי בעולה לא גזר מיהו הך קושיא לפי טעמא דרבא התם יש לגזור טפי בישראלית מבגיורת לא מיתרצא דהא ר"י גזר טפי בודאי בעולה גיורת מבודאי בעולה ישראלית ולפי לשון אחרון נמי התם שכתבו התוספות דלא קשה כלל כו' היינו דרבא ס"ל כר' יוסי בגיורת כמ"ש לקמן ולא תקשי נמי דשמואל איפכא מדר"י אבל טעמא דרבא התם לא מתיישב לר"י דגזר בגיורת טפי מבישראלית ודו"ק:

בא"ד ושמא בנשואין מודה ר' יוסי לר"מ כו' עכ"ל דלא שרי ר"י אלא בגיורת דהוה בזנות וק"ק לפ"ז דא"כ הוי סברא דר' יוסי הפוכה מדר' יהודה דבנשואין מיקל ר' יהודה טפי מדר' יוסי דהא ר' יהודה מתיר קטנה נשואה בההיא דרדופה ור"י כיון דמודה לר"מ בנשואין הרי שאוסר אפילו קטנה ובזנות מיקל ר' יוסי טפי מדר' יהודה דהא ר' יוסי מתיר בגיורת אפילו גדולה ור' יהודה לא שרי אלא קטנה לפי אותה גירסא ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה הבא על בתו למאי דמוקי כו' במפותה צריך לאוקמא בשבא עליה ובגרה כו' עכ"ל כבר כתבנו בחידושינו בפרק בן סורר ולעיל בר"פ דאין הכרח לאוקמא הסיפא במפותה אלא דמכח הרישא דמוקמינן לה התם במפותה לא מתוקמא הסיפא אלא בכה"ג כשבא עליה ובגרה וע"ש וק"ל:

דף לז:

בד"ה וחדא במיתה כו' ואע"ג דגבי ממון ומלקות אמרינן דנידון בממון כו' עכ"ל לפי האמת ודאי דבממון ומלקות לוקה ואינו משלם אלא ר"ל למאי דבעי למימר לעיל לעולא דבממון ומלקות נידון בממון אפילו ממונא קולא כו' וכ"כ התוספות לעיל ע"ש:

בפרש"י בד"ה ואתה תבער בתר עריפה כתיב עכ"ל נראה דר"ל דכל הני קראי דמייתינן בשמעתין היינו ל"ל לכתבינהו לאשמועינן דלא נישקול מיניה ממונא ונפטריה אבל האי קרא ואתה תבער וגו' אין לו מקום בשמעתין ולאו בכה"ג מייתינן ליה הכא אלא משום דבתר קרא דעריפה כתיב ואתה תבער ואגב דמייתי לפרש קרא דפ' עריפה כי אם בדם שופכו וגו' מייתי נמי האי קרא ואתה תבער דכתיב נמי גבי עריפה אבל לפי מ"ש התוס' לקיים פרש"י בחומש ניחא דשפיר מייתי ליה הכא למאי דמוקי כי אם בדם שופכו לנתערפה העגלה פריך דא"כ ואתה תבער וגו' ל"ל וק"ל:

תוס' בד"ה מיתות קלות כו' בלא תקחו כפר ובחרם סגי דחד לדרך עליה כו' עכ"ל ר"ל דהא אי לא הוה כתיב אלא לא תקחו גרידא הוה ילפינן מיניה מיתות קלות דהיינו רוצח לפ"ה ומכ"ש מיתות חמורות ומדכתיב בחרם ע"כ דאתא לרבות דרך ירידה דלא שייכא אלא ברוצח דהיינו מיתות קלות ולא איצטריך כלל רבויא דכל חרם וק"ל:

דף לח.

תד"ה ה"מ היכא כו' לא תלי אלא במה שלא ניתן לכפרה דאינו כו' עכ"ל דהא זקן ממרא בחנק ורוצח בסייף קרי להו חמורות וע"ז ושבת דבסקילה ועריות שיש מהן בשריפה קרי להו קלות אלא דלא תלי חמורות אלא במה שלא ניתן לכפרה בשוגג וק"ל:

בד"ה אבל סימא כו' דמלא יהיה אסון לא נפקא לן אלא סימא את עינו והרגו בה כו' עכ"ל אע"ג דסימת עין והריגה בגוף אחד הן מדמה להו למה דנפקא לן מלא יהיה אסון דהיינו ממון אחר בהדי מיתה דתרוייהו נמי בגוף האשה כמ"ש התוס' לעיל וק"ל:

בא"ד אבל לר' ישמעאל ודאי לית ליה הא דתנא דבי חזקיה כו' עכ"ל דהכא ליכא למימר הא דלית ליה לר' ישמעאל הא דתנא דבי חזקיה היינו דוקא לענין לרבות דרך ירידה כמ"ש התוס' לעיל לרבי ולרבנן דלית להו הא דתנא דבי חזקיה לענין שאין מתכוין אבל לשאר מילי אית להו הא דתנא דבי חזקיה דהתם ודאי אית לן למימר דלשאר מילי אית להו הא דתנא דבי חזקיה אלא לענין שאין מתכוין מפקא להו קרא מהיקשא לרבי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו משא"כ הכא לר"י דע"כ לית ליה כלל היקשא דבי חזקיה דאל"כ לא הוה איצטריך ליה קרא כלל לדרך ירידה כיון דמהיקשא איכא נמי למילף דרך ירידה מיהו הא קשיא לן לפ"ז כיון דע"כ ר"י לא ס"ל כתנא דבי חזקיה מי הכריח לתלמודא לומר דבי חזקיה מוקי ליה קרא דכל חרם לסימא עינו כו' או לרבות קנס כדמסיק נימא דס"ל כת"ק דר' חנניה דבהכי הוה ניחא לן טפי מדנימא דתנא דבי חזקיה פליג אכולהו תנאי ויש ליישב דבעי לאוקמי הא דתנא דבי חזקיה אפילו אי הוי ס"ל כר' חנניה לענין ערכין ודו"ק:

בד"ה אמר רב אשי כו' הרגו וקרע שיראין דידיה כו' דליכא למיפטריה לא מקרא דלא יהיה אסון כו' עכ"ל נראה מדבריהם דאפילו במכה אחד הרגו וקרע שיראין לא נפקא מלא יהיה אסון והיינו משום דהאשה והולדות הוו גוף אחד משא"כ הרגו וקרע שיראין הוו שני גופין וק"ל:

בא"ד דלפי האמת נפקי כולהו מתנא דבי חזקיה וה"פ והא נמי מאידך תנא דבי כו' עכ"ל ר"ל מהך היקשא נפקי כולהו לפי האמת הכי דמה מכה בהמה לא חלקת ביי סימא עינה והרגה ובין הרגה וקרע שיראין דחייב אף מכה אדם לא תחלוק בין סימא עינו והרגו ובין הרגו וקרע שיראין דפטור אלא למאי דבעי למימר המתרץ דאתי קרא דכל חרם לסימא עינו כו' ולא ילפינן ליה מהיקשא פריך ליה דע"כ לא איצטריך כל חרם וגו' וכתבו התוס' שוב וא"ת ולישני דאיצטריך כל חרם כו' ר"ל דאמאי לא הניח סברתו דליכא למילף מהיקשא אפילו סימא עינו כו' כמ"ש התוספות לעיל אלא מנפש תחת נפש נפקא ליה ומיהו איצטריך כל חרם להורג חבירו וקרע כו' וי"ל דכל כו' וא"כ ע"כ הוצרך רב אשי למימר סד"א חידוש הוא כו' וכולהו נפקא לפי האמת מהיקשא כמ"ש לעיל ודו"ק:

בד"ה סד"א חידוש כו' א"נ מתני' אתיא כת"ק דר' חנניה בן עקביא עכ"ל ולפי פירוש רשב"א לעיל דרבי ישמעאל פליג אתנא דבי חזקיה המ"ל אתיא כר' ישמעאל וק"ל:

גמ' האי לא אורסה מבעי כו' והדין נותן הואיל כו' א"כ מה ת"ל אשר לא אורסה מופנה כו' יש לדקדק מאי משני לתנא דמתני' דע"כ לית ליה האי דינא וא"כ מנלן לדידיה אשר לא אורסה לג"ש ואימא אכתי דה"נ לגמרי כדפרכינן וגם אם נאמר דהכי משני כיון דע"כ לתנא דברייתא אשר לא אורסה נתקבלה לדון בו ג"ש דאין אדם דן ג"ש מעצמו ה"נ איכא למימר לתנא דמתני' קים ליה

לא אורסה לג"ש מ"מ קשה אימא אכתי דה"נ לגמרי כדפרכינן ומיהו אתי נמי לג"ש אע"ג דלא הוה מופנה ליכא למיפרך מידי כפרש"י לקמן (א) ויש ליישב ודו"ק:

דף לח:

בפרש"י בד"ה לא אתיא ג"ש כו' א"נ לא מופנה ליכא למיפרך מידי עכ"ל איכא למ"ד בפ' המפלת הכי דאפילו לא מופנה כלל ילפינן לה היכא דליכא למיפרך מידי ולא שייך למיפרך הכא מה לאונס דשותה בעציצו ונותן צער משא"כ במפתה וק"ל:

תוס' בד"ה יש בגר בקבר כו' ור"י מוקי הך בעיא דהכא בבושת ופגם כו' עכ"ל אבל הך בעיא דלקמן אם יש בגר בקבר ופקע אב או לא לענין קנס קמבעיא ליה וכ"ה בהדיא בתוספות בפרק מרובה מיהו לפי מה שכתבו לעיל דנ"מ אם היא חייבת לאחרים כו' שפיר מצינן לפרושי בעיא דלקמן נמי לענין בושת ופגם וק"ל:

בא"ד משמע דאי טבחו כולו באיסורא חייב אע"ג דלא עמד כו' דאי בעמד בדין לא מחייב כו' עכ"ל לכאורה בפשיטות ה"ל לאוכחי דאיירי רישא בלא עמד בדין על הטביחה והמכירה דומיא דסיפא דע"כ לא עמד בדין שהרי מת ואח"כ טבח ומכר וכ"ה בתוספות בפרק מרובה אבל התוספות דהכא לא ניחא להו לאוכוחי הכי דמ"מ נימא דבין ברישא ובין בסיפא איירי דעמד בדין על הגניבה מיהת ואהא הוכיחו דע"כ ליכא למימר הכי בסיפא גופה (ב) דעמד בדין על הגניבה דאי בעמד בדין על הגניבה בסיפא לא הוה מיחייב קנס בלאו האי טעמא דליכא כולו באיסורא דאפילו היה אביו חי אם היה טבח ומכר אחר שעמד בדין עם אביו על הגניבה לא היה חייב שוב ד' וה' כדאמרינן בפרק הגוזל כיון דפסקוה למלתא וטבח ומכר ה"ל גזלן וגזלן לא משלם ד' וה' ואהא תירץ ר"י דודאי איכא לפרושי בכה"ג שעמד בדין על הגניבה דלא ה"ל גזלן אלא בצא תן לו אבל בחייב אתה ליתן לו וטבח ומכר אח"כ חייב כדאמרינן התם ולכך הוצרך לומר טעמא בסיפא לפטור משום דלא טבח כולו באיסורא ודו"ק:

בא"ד ור"י הלבן תירץ דההיא דפ' נערה איירי לענין קרבן שבועה כו' עכ"ל דברי ר"י הלבן סתומין בקצת בכאן ויותר הם מפורשים בתוספות בפרק מרובה ע"ש:

דף לט.

בפרש"י בד"ה ויתר על כן כו' אלמא בקטנות כו' דהא ותמות קתני כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הא מסיק בפ"ק דיבמות דשמא תמות אלא עיקר קושיא דבנים הרי הן כסימנים עכ"ל ויש ליישב פרש"י דלא מסיק התם הכי דשמא תמות אלא לרבה בר שמואל דמתני שכבר ילדו אבל לרבה בר ליואי דאמר התם תוך הזמן היא מתה ועוברה מת אתיא (ג) כפשטה דשמא תתעבר ותמות בודאי וכפרש"י הכא וק"ל:

בד"ה מר בר רב אשי כו' דאילו ללישנא קמא מפשט פשיטא ליה לרבא דמיתה לא כו' עכ"ל וק"ק ללישנא קמא הל"ל דמלתא דפשיטא ליה לאביי לפטור דמיתה כל זמן שלא בגרה מפקעה פשיטא ליה לרבא לאידך גיסא דמיתה לא מפקעה וק"ל:

תוס' בד"ה הואיל ונשואין כו' ואע"ג דקי"ל ממונא מאיסורא לא ילפינן ה"מ לאוקמא כו' עכ"ל לקמן בפרקין דמעשה הבת לאביה לא נילף מהפרת נדרים דהיינו לאוקמא ברשות האב וק"ל:

בד"ה צער דמאי כו' וכי לא ידע התלמוד שיש צער גדול לבתולה כו' עכ"ל הא דלא קשיא להו בפשיטות במתני' אמפותה דפטור מצער ואמאי הא יש צער גדול בביאה ראשונה אפילו בנבעלת ברצון דאיכא למימר דקושטא דאצער זה חייב אפי' במפותה ולא איירי בצער זה אלא כדמסיק צער פיסוק רגלים אבל אדמתמה תלמודא באונס צער דמאי קשיא להו שפיר דהא ודאי באונס ניחא דהיינו צער גדול של ביאה ראשונה ואדרבה במפותה ה"ל לתמוה אמאי פטור אהאי צערא דדומיא דרישא קתני ומיהו ק"ק לפי' רשב"א נמי דאסיפא דמפותה סמיך אמאי ל"ק ליה בסיפא במפותה ויש ליישב ודו"ק:

דף לט:

בד"ה א"ה מפותה כו' דאמתני' לא ה"מ למפרך אמאי אונס חייב כיון שסופה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריו דהא אאונס דמתני' לא ה"מ למפרך הכי דאימא דתנא דמתני' לא חייש לכחש גופנא כמ"ש התוס' לעיל דאיכא תנאי דסברי הכי בפ' הכונס גם מה שדקדק לומר לישנא דאמתני' הוא נראה כמיותר דהך פירכא דפריך דא"ה מפותה נמי ודאי אמתני' קאי (*) ונ"ל להגיה בדבריו דאמתניתא במקום אמתני' ור"ל דאמאי שבק מלהקשות אאונס דשקיל וטרי בה עד השתא ופריך א"ה מפותה נמי דקתני במתני' והא ודאי דאמתני' לא ה"מ למפרך אאונס אמאי חייב דאימא דלא חייש לכחש גופנא כמ"ש התוס' לעיל אבל אהך מתניתא דקתני א"ל אינה דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון דס"ל דחיישינן לכחש גופנא דאל"כ לא הוו צריכי להאי טעמא דאינו דומה כו' כמ"ש התוספות בפרק הכונס ולדידיה תקשי אאונס גופה דקיימינן בה אמאי חייב כיון דסופה להצטער בכך תחת בעלה ואמאי קאמר אינו דומה נבעלת באונס כו' ותירצו דהא אפילו בעולה מצטערת כו' ולכך שפיר קאמר דאונס חייב ולא קשיא ליה אלא אמתני' דא"כ מפותה נמי ותו לא מידי וראיתי מי שהאריך בדבריהם אלו לאין צורך בדברים דחוקים כי הוא ברור למבין בלי גמגום כמ"ש ודו"ק:

בד"ה אין לי אלא כו' וכן אביה אמאי צריך קרא לאביי כו' עכ"ל נראה לאו דוקא לאביי דהא רבא דקאמר דלאו חוטא נשכר מדמשלם קנס היינו באונס אבל במפותה דאינו משלם קנס כשישאנה הרי חוטא נשכר אף לרבא אלא משום דאביי קאמר הא דחוטא נשכר נקטו לאביי ודו"ק:

בא"ד שאינה יכולה לעכב על אביה שלא יקדשנה לו מ"מ מועיל מיאונה לענין שישלם קנס כו' עכ"ל לפי תירוצם הכא נראה דקטנה ונערה נמי יכולין לעכב לענין שישלם קנס ולקמן כתבו בדבור זה דווקא בבוגרת או ביתומה יש קנס בעיכוב שלהן אבל כל זמן שלא בגרה תלוי באב כו' ויש ליישב דאין דבריהם אלו סותרין את אלו דודאי יש לקיים פי' ר"י דלעיל דלענין שישלם קנס מהני מיאונה ועיכובה אפי' בקטנה ונערה לפי תירוץ שכתבו אהא דדרשינן מהאי קרא לרבות יתומה לקנס היינו מיתורא דמאן ימאן אבל לפי תירוץ זה שכתבו דלא איצטריך יתורא דקרא לשלם קנס ביתומה אלא לאשמועינן שיש קנס בעכוב שלה וא"כ ע"כ כיון דנקט בברייתא יתומה לענין עיכוב שישלם ע"כ דבקטנה ונערה שיש לה אב לא מהני עיכוב שלה שישלם דאל"כ לא הוה איצטריך לאשמועינן כן דמהני עיכוב ביתומה דכיון דיש לה קנס ודאי דמהני עיכוב שלה טפי מבקטנה שיש לה אב ודו"ק:

בד"ה אלא אונס כו' וי"ל דלהאי מלתא לא גמרינן מהדדי דהא מפתה יכול לעכב כו' עכ"ל ואין להקשות אכתי כיון דגלי קרא באונס באיהי שיכולה לעכב ל"ל קרא באיהי במפותה וליגמרי מהדדי דהא ליכא לתרוצי הכי די"ל דבמפותה ודאי דלא איצטריך לעיכוב אלא לענין שישלם קנס ע"י עיכוב כמ"ש התוס' לעיל ומיהו לענין עיכוב ממש ה"מ למילף אונס ממפתה אי לאו תירוצו וק"ל:

בד"ה טעמא כו' ופריך אמאי תזבין לכתובתה לבעלה בטובת הנאה כו' עכ"ל כצ"ל:

דף מ.

בד"ה ניתי עשה כו' אפילו חייבי כריתות דהואיל ואתרבו לקנס כו' עכ"ל ולדברי המתרץ נמי דלא הוי עשה מ"מ מהאי טעמא איצטריך למעט חייבי לאוין דלא נימא דהואיל ואתרבו לקנס אתרבו נמי לנשואין כו' וק"ל:

בד"ה ה"ג ממאי מדקתני האונס כו' יתומה פשיטא כו' דאי משום יתומה כו' עכ"ל ביאור לדבריהם דל"ג ממאי מדקתני יתומה כו' כמו שהוא בספרים שלנו דהא אי לא הוה קתני יתומה כלל מוכח טפי בפשיטות דר"א כר"ע רבו אמר מדפטר מפותה בנתארסה ונתגרשה אלא דקשיא ליה כיון דקתני יתומה אימא דוקא בכה"ג יתומה שנתארסה ונתגרשה מפותה פטור ואהא קאמר דפשיטא הוא ביתומה דאפילו לא נתארסה ונתגרשה מפותה פטור דהא מחלה אלא ע"כ דלא קתני מפותה אלא משום נתארסה ונתגרשה בלא יתומה ולא נקט יתומה אלא ליתן טעם כו' ודו"ק:

דף מ:

בד"ה דאי בעי מסר כו' היכי בעי למימר בריש קידושין כו' וכ"ת נילף מבושת כו' עכ"ל כל הך סוגיא דריש קידושין איתא נמי לקמן בפרק נערה ע"ש וזה שכתבו בסוף דבריהם בדיבור זה וכן לקמן בפרק נערה וק"ל:

בא"ד מבשת ופגם דקטנה כו' אע"ג דלהכי אית לה יד כדאמרינן בהחובל כו' עכ"ל ואין להקשות דא"כ היכי נילף בושת ופגם דקטנה מקידושי קטנה ואימא דלענין קידושין לית לה יד משא"כ לענין בושת ופגם דאית לה יד די"ל דלאו מקידושי קטנה שהוא של אביה ילפינן לה אלא ממה שיכול למסור אותה למוכה שחין מיהו לעיל שכתבו התוספות דמקידושין ליכא למילף דמעלמא קאתו ליה המ"ל בקטנה דמקדושין ליכא למילף משום דלית לה יד משא"כ בבושת ופגם מיהו בנערה ליכא למימר הכי וק"ל:

בד"ה הא לאו הכי כו' אע"ג דההיא פרשה דנערה המאורסה בבת עונשין כתיבא כו' עכ"ל דכתיב והוצאתם את שניהם אל שער העיר וסקלתם וגו' וק"ל:

בא"ד דוקא במש"ר סברא כו' אלא בגדולה כיון דקרא איירי בבת עונשין ולא בעלמא כו' עכ"ל היינו לפי סברת המקשה אבל לפי האמת בעלמא נמי גדולה משמע אי לאו קרא דנערה הא כ"מ שנאמר נער אפי' קטנה וכמ"ש התוס' לתירוץ ראשון וק"ל:

דף מא.

בד"ה רשב"י אומר כו' דאי קאי רשב"י אמתני' כו' דהתם תובעו האב תחלה ואין שייך לומר לאו כו' עכ"ל ר"ל מתט' דהכא האומר פתיתי את בתו כו' דמשמע אינו תובעו ופליג ר"ש וסבר דלאו כל הימנו כו' אבל הך דפ' נערה התם דהאב תובעו לא שייך למימר לא כל הימנו כו' לית לן למימר ביה דלא ניחא להו לבני משפחה כיון דהאב גופיה מוציא הלעז ויש מקשים כיון דבאינו תובעו איירי הכא אם לא ניחא להו כדבעי למימר רב פפא מאי תשלומין שייך ביה ותירץ דאיירי בשחב לאחרים (ב) ומדר' נתן והוא דחוק ועי"ל דאיירי בדלא ניחא להו למימר מפותה היא דפגם גדול הוא אבל אומרים דאנוסה היא ומ"מ מקרי אינו תובעו אילו לא הוה אומר מפותה ודו"ק:

דף מא:

בד"ה הא מני ר"י כו' או על פי הבעלים פטור מדרבה כו' עכ"ל פי' מועד נמי פטור ולא הוה שיורא וק"ל:

בא"ד דחצי כופר לא הוה שיור דמי עבד הוי שיור עכ"ל ולר"י הגלילי לא תקשי דמי וולדות הוי שיור עיין בזה בחידושינו בפרק קמא דב"ק וק"ל: 0סליק פרק אלו נערות נערה שנתפתתה פרק רביעי תוס' בד"ה לא הספיקה כו' הרי הן של עצמה תימה תינח קנס אלא בושת כו' עכ"ל מלשון הן קדייקי דמיירי נמי בבושת ופגם ועיין בר"ן:

בא"ד ושמא מקראי כו' איתקוש אהדדי כדפי' לעיל עכ"ל ר"ל להך מילתא איתקוש דלמי שזה ניתן גם זה ניתן אבל לענין דקנס אינו משלם ע"פ עצמו לא איתקוש ליה בושת ופגם כדמוכח בשמעתין וכ"כ התוס' לעיל בהדיא בפ' אלו נערות ע"ש:

דף מב.

בפרש"י בד"ה אבל משלם בושת כו' לא תובעו אלא בושת ופגם ולא כו' עכ"ל יש לדקדק בפירושו מי הכריחו לומר לרבנן דלא תובעו אלא בושת ופגם דהא א"נ דס"ל לרבנן דסתם תובעו ג"כ קנס ניחא דחייב קרבן משום דתובעו נמי בושת ופגם וכן מוכח הסוגיא בס"פ שבועת הפקדון דקאמר לדברי חכמים אף בושת ופגם הוא תובעו כמ"ש בחידושינו שם ויש ליישב פירושו דהכא דלמאי דמסיק לקמן דטעמא דרבנן משום דלא שביק איניש מידי דכי מודה ביה לא מיפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מיפטר משמע דמהאי טעמא נימא דלא תבעו אלא בושת ופגם דומיא לטעמא דר"ש דלא שביק איניש מידי דקיץ כו' דע"כ היינו דמהאי טעמא לא תבעו אלא קנס וק"ל:

תוס' בד"ה לאביה נמי כו' וכדרבנן דאמרי יש קנס במקום מכר כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא דלא ניחא ליה לתלמודא למימר הכי דהא סתם לן תנא בההוא פירקא כל מקום שיש מכר אין קנס ודו"ק:

בד"ה ר"ש פוטר כו' אלא כשייחד לו כלי להלואתו ולעושקו כו' עכ"ל פלוגתא דר"י ור"ל בזה בפרק הזהב ע"ש:

בא"ד תימה לר"י ת"ל דאפילו בעושק כו' דמיירי בלא עמד בדין כו' עכ"ל אבל לרבנן לא קשיא להו אמאי חייב דאיכא למימר אפילו בלא עמד בדין דבושת ופגם קתבע וטוען שכבר הודה לו ויחד לו משכון אבל בקנס ליכא למימר הכי דכיון דאי הוה מודה ביה הוה מיפטר לא הוי כפירת ממון וק"ל:

בד"ה ונשבע והודה כו' דה"נ ה"מ למיבעי לרבנן אם פירש דקנס קא תבע כו' עכ"ל ק"ק לפי מה שפרש"י בעמד בדין דפשיטא ליה לאביי שהוא ממון להתחייב בהודאתו וא"כ לרבנן נמי בסתם כי קא תבע אקנס הוא דקתבע דבקנס נמי כי מודה ביה לא מפטר בעמד בדין ולפי מה שפרש"י דמהאי טעמא דקאמר דבקנס מודה ומפטר לרבנן ולכך לא תבעו אלא בושת ופגם ניחא קצת דבעמד בדין אתרוייהו קתבע וחייב משום בושת ופגם ודו"ק:

בא"ד ואההיא ברייתא דמייתי בסמוך היה לו לקבוע בעייתו לר"ש עכ"ל ר"ל דאהך מתני' דשבועות דקמבעיא ליה לא אשכחן דרבנן דפליגי עליה דר"ש בעמד בדין אלא בלא עמד בדין ומשום דסתמא בושת ופגם הוא תובע ואיכא למיבעי שפיר בעמד בדין בפירוש דקנס הוא תובעו אפילו לרבנן אבל אברייתא דלקמן ה"ל לקבוע בעייתו דוקא לר"ש דהנהו רבנן דפליגי עליה התם ס"ל ע"כ בעמד בדין דחייב כדפריך לקמן אי דלא עמד בדין כפילא מי איכא ואין להקשות דאם כן לר"ש נמי ליכא למיבעי אברייתא דלקמן למאי דמוקי ליה אביי דאיירי ר"ש בעמד בדין ופוטר מקרבן דהא ע"כ לאו קושיא היא דהשתא נמי מאי קמבעיא ליה הכא לר"ש כיון דידע ברייתא דלקמן אלא דאית לן למימר בהא דכן דרך התלמידים למיבעי מרבותם במלתא דאיכא לשנויי כדמסיק יכילנא לשנויי כו' וא"כ טפי ה"ל למקבע בעייתו שם דוקא לר"ש כמ"ש ודו"ק:

בד"ה א"ד אע"ג דעמד כו' לשלם על פי עצמו או להורישו לבניו דמ"ש ולא מיבעי ליה אלא כו' עכ"ל הכי משמע להו אם הוי ממון לענין להתחייב בהודאה הוי נמי ממון להורישו לבניו דמ"ש הוא וכן הוא לפי האמת דגבי אונס ופיתוי מונתן פוטר מקרבן שבועה בגזירת הכתוב מוכחש בעמדה בדין ובגרה ומתה כו' אע"ג דהוי ממון להודאה ולהורישו לבניו כמ"ש התוספות לקמן ולשיטתם דלקמן שכתבו דלפי משנתינו קמיבעי ליה דלר"ש לא הוי ממון להורישו כו' אי לא חשיב נמי ממון לענין קרבן שבועה ולהודאה כו' היינו אי איכא שום קרא וגזירת הכתוב לחלק בין להורישו לבניו ובין חיוב הודאה אבל ודאי כיון דליכא שום קרא ליכא לפלוגי ביניהם וה"ה דה"מ למיבעי בכה"ג לרבנן הוי ממון להורישו לבניו אי חשיב נמי ממון לקרבן ולהודאה ואי איכא שום קרא וגזירת הכתוב לחלק בין להורישו לבניו ובין חיוב הודאה דבלאו קרא ליכא לפלוגי ביניהם ודו"ק:

בא"ד דהא אפילו בסוף הסוגיא פשיטא ליה לאביי דהוי ממון לענין שמתחייב בהודאה כו' עכ"ל ר"ל דליכא למימר דלא מצי לשנויי הכי משום דליכא לפלוגי בין להורישו לבניו ובין חיוב הודאה גבי אונס ופיתוי דמ"ש הוא כמ"ש התוס' לעיל דע"כ לשיטת רש"י ולפירושו זה אינו לפי האמת דהא לבתר דקמשני ליה מונתן דלא הוי ממון להורישו לבניו פשיטא ליה לאביי בסוף הסוגיא דהוי ממון לענין חיוב הודאה ודו"ק:

בא"ד ולקמן דאמר אביי הא עמד כו' פי' הא עמד בדין ובגרה ומתה דמינה ירית מחייב כו' עכ"ל ר"ל דבהכי איכא לאוקמא שפיר לאביי ולא תקשי אלא לרבה דפוטר נמי בכה"ג מקרבן שבועה מונתן ליכא לאוקמא בהכי וכמ"ש התוס' לקמן ע"ש:

בד"ה הפלת את שיני כו' ואם תאמר מה ייחוד כלי שייך גבי עבד כו' ותו לא הוי קנס כו' עכ"ל ר"ל דתיפוק ליה בלאו טעמא דקנס אלא משום דליכא ייחוד ועיין בתוס' פרק הזהב ואע"ג דלמאי דבעי לאוקמא הך ברייתא בשלא עמד בדין ע"כ הא דקתני נמי בהך ברייתא לא אנסתי כו' ע"כ לא שייך ייחוד וצ"ל דחדא ועוד קאמר ר"ש כמ"ש התוס' לעיל אמתני' דשבועות מ"מ לפי האמת דמוקי לה בעמד בדין ע"כ דליכא למימר חדא ועוד קאמר ר"ש דאם כן מאי טעמא דרבנן דמחייבי כדקתני ברישא דהך ברייתא וק"ל:

דף מב:

בד"ה מאי לאו כו' אלא לר"ל דלא מחייב קרבן שבועה אלא כשנטלו כו' עכ"ל יש מקשים (א) דהא לר"ש קיימינן הכא ור"ל מודה דאליביה מעות קונות וסגי בייחוד כלי ויש ליישב דמכל מקום רבנן דפליגי עליה דר"ש וס"ל לר"ל דבעי משיכה לרבנן ל"ל ריבויא דומעלה מעל דכיון דנטלו הימנו ממון גמור ולאו דוקא נקטו התוס' הקושיא לר"ש וק"ל:

בד"ה דאחין בעי למיהוי בשלמא לדידי הוא קנס לכל מילי מדגלי רחמנא לענין קרבן כו' עכ"ל ר"ל דאי הוה גלי בשום קרא אחרינא דלא הוי ממון להורישו לבניו ולחיוב הודאה תקשי ליה לנפשיה ל"ל וכחש דפשיטא כיון דלא הוי ממון ואי הוה מודה מיפטר פטור נמי מקרבן שבועה כמו שהקשה אביי לרבה ת"ל וכחש ת"ל ונתן כו' אלא ע"כ לאביי כולה מילתא ילפינן מוכחש כיון דפטור משבועה ע"כ לאו ממון הוא דהא בהא תליא ודו"ק:

בד"ה הא עמד בדין דמשלם על פי עצמו כו' ולדבריו דרבה קא"ל בשלמא לדידי כו' עכ"ל הא ודאי דלעיל דפריך ליה אביי לרבה מברייתא לא תקשי להו דמעיקרא מאי מיבעיא ליה דבכמה מקומות בתלמוד אשכחן כי הך סוגיין דהתלמיד מיבעיא ליה מרבו ורבו משיב לו ושוב איהו גופיה פריך ליה ממשנה או מברייתא בהיפך אלא דהכא תקשי להו דאיהו גופיה פריך לעיל להיפך מברייתא ועוד נראה משום דאהך מתני' דשבועות גופיה קמיבעיא ליה לעיל תקשי להו הכא טפי דאם כן מאי פריך מינה השתא ותירצו דדוקא לדבריו דרבה פריך השתא ודו"ק:

בא"ד דכל היכא דמחייב ע"פ כו' כגון עמדה בדין ובגרה ומתה דמינה כו' עכ"ל לכאורה קשה כיון דאביי לא דריש ונתן ליכא לפלוגי בין עמד בדין ומת אב דמיניה ירתי האחין שלה ובין עמדה בדין ובגרה ומתה דמינה ירית וכן פרש"י לרבה דלגבי דידה לא הוה שאני משאר קנסות כו' דמשעת העמדה בדין ממונא הוא כו' וא"כ לאביי דבשאר קנסות לאו ממונא הוא נימא נמי דבעמדה בדין ובגרה ומתה דלאו ממונא הוא מ"ל ירושת אחין מאביהם ומ"ל ירושת האב מהבת ויש ליישב דלא דמי דירושת האחין מאביהם ה"ל מכח מי שבא לידו בהעמדת דין ע"י שהיה תחלתו בתורת קנס קודם העמדת דין אבל ירושת אב מהבת דגם לידה לא בא בתורת קנס רק בבגרותה אחר העמדת דין ומינה ירית האב וה"ל ממון גמור לגבי האב ודו"ק:

דף מג.

בד"ה לא בשאינה ניזונת פי' מן האחין אבל מן האב היתה ניזונת כו' עכ"ל וכגירסא זו פרש"י וק"ק (ב) לפי גירסא זו ופירושה דפריך מאי למימרא טפי הוי ליה להקשות דאמאי לא תני רבותא במתני' בניזונת אפילו מן האחין לאחר מיתת האב מעשה ידיה של האחין ואפשר שלזה כוונו לומר דגירסא שניה עיקר וק"ל:

בא"ד דאחר מיתת האב אית לן למידק דומיא דבחיי אב כו' עכ"ל דהדיוק לא בא אלא מגופיה ולית לן למידק אלא דומיא דגופיה וכיון דהדיוק איירי באינה ניזונת ע"כ דגופיה נמי איירי בהכי דאל"כ לא הוה הדיוק דומיא דגופיה ודו"ק:

דף מג:

בד"ה שפצעה בפניה וא"ת תקשי הך ברייתא לרב כו' עכ"ל אע"ג דע"כ רב פליג אברייתא בהא דרב מוקי קרא דוהתנחלתם למעט אפילו מעשה ידיה מ"מ לענין פצעה בפניה אי הוה דאב לא אשכחן דפליג רב אברייתא וק"ל: בד"ה טעמא דהשיאה כו' וריב"ן מוקי כולה כו' טעמא דהשיאה וגירשה אחר שאירסה כו' עכ"ל קשה לפירושו דהכי ה"מ תלמודא לדקדק מרישא טעמא דאירסה ונתארמלה אחר שאירסה וגירשה הא אירסה ונתארמלה אחר שאירסה ונתארמלה תו לא ה"מ למתני אפילו השיאה ראשונה ולמאן דאמר מזל גורם כמו שדקדק ר"י לפריב"ן ודו"ק:

בד"ה ומיגבא כו' ואמאי ליבעי אי כל ארוסות טרפי ממשעבדי כו' עכ"ל לכאורה שרש"י הרגיש ליישב זה דבנשאת דוקא קמבעיא ליה אי גביא משעת אירוסין או נימא דמחלה לשיעבודא קמא לגבות מזמן הכתוב בכתובה וכ"כ מהרש"ל אבל ממה שפרש"י או דלמא עד שעת כתיבה דהוה מלוה בשטר לא טרפה ממשעבדי משמע דבארוסה נמי ולא נשאת נמי קמבעיא ומה שפרש"י דהיא גופה מחלה לשיעבודא קמא ונתרצית בזמן הכתוב בשטר הכתובה כו' היינו דמעיקרא בשעת אירוסין נתרצית ומחלה לשיעבודא שלא לגבות ממשעבדי אלא מזמן הכתוב בשטר הכתובה וכן הוא הדעת נותן דאם לא נתרצית למחול שיעבודא בשעת אירוסין למה תמחול עכשיו שיעבוד שהיה לה כבר משעת אירוסין ותו לא מידי ודו"ק:

בא"ד דאי טעמא דמודה משום דלא נכתבו ברשותו כו' דבשעת כתיבה מחלה לשיעבודא כו' עכ"ל מפירושם נראה דמשום דלא נכתבו ברשותו אית לן למימר דבשעת כתיבה מחלה לשיעבודא קמא וא"כ הוא קשה דמאי פריך רבא לעיל דאימא דבההיא דבגרה ואח"כ נשאת דלא נכתבו ברשותו מחלה לשיעבודא אבל במתני' דנשאת בקטנות ונכתבו ברשותו שפיר קאמרי הואיל ומשעת אירוסין זכה בהן האב ומשעת אירוסין הוא טורף דלא שייך למימר דמחלה בשעת כתיבה כיון דברשותו היה ויש ליישב (ג) ודו"ק:

דף מד.

בד"ה אימור אחולי כו' קנה הנותן שדה אצל שדה הניתן כו' עכ"ל לאו דוקא הנותן (ד) דה"ה אדם אחר שקנה שדה אצל שדה הניתן לא יוכל המקבל לטעון בר מצרא שהרי אחליה לשעבודא מזמן הראשון וא"ת למה יש לנו לתלות שמחל בדבר שיש לו הפסד כבר תירץ הרא"ש דשמא שמע שמסר הנותן מודעא על שטר הראשון עכ"ל ע"ש וק"ל:

בד"ה איכא בינייהו כו' אי נמי לפסול חתימתן קאמר דאימר זיופי כו' עכ"ל עיין ברא"ש:

בד"ה והלכתא כו' איכא לאוקמא בדכתב לה כו' דס"ד הואיל ומנה ומאתים שלו כו' עכ"ל ק"ק לפ"ז דמאי פריך רבא לעיל מבגרה ואח"כ נשאת שאין לאביה רשות בה כו' דהא כיון דכתובתה מנה ומאתים הוי שלו שפיר קאמר דמשעת אירוסין זכה בה ויש ליישב (*):

דף מד:

בפרש"י בד"ה מאן ימאן במפתה הכתוב מדבר כו' ואונס ומפתה מהדדי גמירי כו' עכ"ל אולי שבא ליישב נמי כיון דבמפותה הכתוב מדבר היאך מרבה יתומה והרי מחלה וקאמר דאונס ומפתה גמירי מהדדי ונ"מ בהאי ריבויא דיתומה לענין אונס וכה"ג כתב בעל המאור אבל בס' מלחמות כתב לרבות יתומה קטנה אפילו במפותה דלית בה מחילה ולרבנן דפליגי עליה דר"מ וק"ל:

תוס' בד"ה אם כן בישראל כו' ת"ל מבישראל ואע"ג דלגבי מיתה כתיב מ"מ כו' עכ"ל לכאורה מי הכריחם לזה בתירוצם דהא לפי תמיהת רשב"א דנימא אהני ליה שלא ילקה כו' ע"כ אית לן למימר אע"ג דלגבי מיתה כתיב גמרינן מיניה לענין מלקות וכסף ויש ליישב דלפי תמיהת רשב"א דלא אסיק אכתי אדעתיה מיעוטא דבתולת ישראל לא הוה צריך לראיה דע"כ בישראל אתי למעט נמי מלקות וכסף דאל"כ מנלן למעט קנס מדכתיב ומתה דאימא לענין קנס ומלקות דליכא מיעוטא כלל וחייב אפילו בהורתה ולידתה בקדושה אלא דאצטריך ומתה לגופיה לרבות למיתה משום דאיכא גבי מיתה מיעוטא דבישראל אלא ע"כ דמיעוטא דבישראל אתי נמי למלקות וקנס דהשתא שפיר מדמרבה מיתה ולא מרבה נמי קנס ומלקות ע"כ דאפילו בהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה נמי אימעיט אבל השתא לפי תירוץ ר"י דאסיק אדעתיה דכתיב בתולת ישראל גבי מלקות וקנס אינו מוכרח לומר דבישראל אתי נמי למעט קנס ומלקות וע"כ הוצרכו לזה לראייה מדלקמן דגמרינן מינה ודו"ק:

בד"ה המוציא שם רע כו' פחותה מבת ג' יש לה קנס כו' עכ"ל היינו קנס דאונס ומפתה דהתם לא כתיב מיעוטא דבישראל וק"ל:

בד"ה בתולת כו' ולמאי דפ"ה דיתומה לאו מריבויא מישתמעא ניחא כו' עכ"ל ובפרק אלו נערות הוכיחו התוס' כן דאל"כ מאי פריך לריב"ח ואימא דשאני מפותה דרבי קרא ע"ש ודו"ק:

בד"ה הא לאו כו' ל"ק מידי לרבנן מנ"ל דמחייבי סקילה בבא על הקטנה כו' עכ"ל הכי אמרינן בפרק ארבע מיתות לרבנן דמחייבי קנס באונס ומפתה מחייבי נמי סקילה בבא על קטנה מאורסה ורצה לומר אי הוי איירי קרא בבת עונשין דוקא לגבי חיוב דידיה לענין קנס דמאה כסף משום דגמרינן ליה ממיתה או דקרא איירי בגדולה דוקא היאך מחייבי ליה רבנן סקילה לדידיה בבא על הקטנה אלא ע"כ דאית לן למימר דלגבי חיוב דידיה לא איירי קרא דוקא בגדולה אלא דפריך דע"כ משום חסרון ה' אינו מבוטל משמעות נערה דהוי גדולה ומשני אלא כאן נערה הא כ"מ כו' ללמד בעלמא כגון באונס ומפתה ודו"ק:

בא"ד ולא תקשי נמי אמאי אצטריך בתולת ישראל כו' דהא לא ילפינן מהדדי עכ"ל ודברי ר"י דלעיל סותרין זה שכתב דגמרינן מהדדי וכתב מהרש"ל שכתבו לעיל וכאן לרווחא דמלתא ע"ש והוא דחוק ויותר נ"ל דוהשתא א"ש כו' שכתבו התוס' לעיל אינן מדברי ר"י ודו"ק:

בד"ה הא כל מקום כו' נימא לר"מ דוקא באונס ומפתה דגלי קרא גלי אבל בכ"מ נדרוש כו' עכ"ל סמכו עצמם אהא דפרק ד' מיתות דאמרינן לרבי מאיר דליכא סקילה לבא על הקטנה וק"ל:

דף מה.

בד"ה אמר רבא כו' ואילו מוציא ש"ר כה"ג שזינתה אחר נישואין כו' והשתא א"ש הא דלא נקט בברייתא באו לה עדים בבית חמיה כו' עכ"ל ק"ק דלפירושו נמי תקשי לפלוג בדידיה לאסוקי לעיל באו לה עדים בבית חמיה שזינתה תחתיו והוציא שם רע סוקלין אותה על שער העיר ולא ה"ל

למנקט במציעתא באו לה עדים בבית אביה כו' ויש ליישב דניחא. ליה למיפלג וליתני כולה בזינתה בבית אביה ודו"ק:

דף מה:

בפרש"י בד"ה והוא שבעל כראב"י כו' לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ומלקות דמוציא ש"ר חידוש כו' עכ"ל דבעל נמי לאו שאין בו מעשה הוא בעבירה שהוא מוציא ש"ר ואפ"ה לוקין עליו מויסרו דחידוש הוא ולא גמרינן מיניה בעלמא כדאמרינן בפ"ק דמכות מיהו ק"ק לר"י דס"ל דאינו חייב עד שישכור עדים אמאי קרי ליה לאו שאין בו מעשה דהא ע"י מעשה (א) שנותן שכר לעדים נעשה העבירה ודו"ק:

תוס' בד"ה סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא היינו עיר שסרחה בו כו' עכ"ל כך היה הגירסא לפניהם שער העיר ההיא ופירשו דההיא ר"ל עיר שסרחה בו וכדגמרינן לקמן מע"ז מיהו שער העיר גופיה במוציא ש"ר נמי ילפינן מע"ז דלא כתיב שער העיר אלא בנערה המאורסה שזינתה בבית אביה ולא ילפינן מיניה מוציא שם רע דאל"כ לא הוה אצטריך למילף פתח מפתח ופתח משער דמשכן אלא שער משער דע"ז וכה"ג כתב מהרש"ל ודו"ק:

בד"ה ר"י אומר ללקות כו' ונראה לר"ת דלוקה היינו מכות מרדות לכ"ע והא כו' עכ"ל מיהו אין זה מספיק דאף לפירוש ר"ת אכתי המקשה דלא אסיק אדעתיה לומר דלוקה מ"מ היינו מכות מרדות ע"כ הא דלוקה אפילו בלא בעל היינו משום לא תלך רכיל תקשי ליה כל הני קושיות שהקשה ר"ת ויש ליישב בקצת דהמקשה הכא לא ידע הא דאסיק לקמן אזהרה למוציא שם רע משום לא תלך רכיל והא דלמדנו יסרו מויסרו כו' ודו"ק:

בא"ד ואע"ג דלר"י בעלמא לאו שאין בו מעשה כו' הכא שאני דגלי קרא דלא לקי אלא דוקא כשבעל כו' עכ"ל וכן צ"ל גם לפ"ה אליבא דרב נחמן אלא דלפי' ר"ת צ"ל כן גם לרב פפא וק"ל:

דף מו.

בד"ה בשלמא לראב"י כו' וי"ל דסבר דלא מחייב אלא א"כ העיז כו' עכ"ל ר"ל דאיירי שהוכחשו העדים ע"י כיחוש גמור או שהוזמו אלא דגזירת הכתוב הוא דאפילו הכי לא מיחייב הבעל אא"כ העיז פניו כו' ודו"ק:

דף מו:

בד"ה ואימא לדידה כו' אי לאו הוה שום משמעות מויצאה חנם שיהא כו' עכ"ל והא נמי קא קשיא ליה למקשה השתא דלא אסיק אדעתיה שום משמעות ואם כן אימא לדידה ויתורא דויצאה חנם נמי למאי אתא והשתא שפיר הקשו התוס' למאי דמשני השתא אביה כו' לא יתרץ כלום אקרא דויצאה חנם למאי אתא וק"ל:

בפרש"י בד"ה שייך ביה בידו ליטול ממון כו' למוסרה לביאת קדושין כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בתוס' פרק אלו נערות ובפ"ק דקדושין ודו"ק:

תוס' בד"ה זכאי במציאתה כו' אבל מציאתה דקטרחא כו' וי"ל דמה להנך שכן האב נפסד כו' עכ"ל דאחדא מתרתי פרכינן הך פירכא כל דהו שהאב נפסד על ידיהן אבל לעיל אחדא מחדא לא פרכינן הך פירכא אלא פירכא גמורה דלא קטרחא ובפ"ק דקדושין פרכינן לה נמי אחדא מחדא ודו"ק:

דף מז.

גמרא מסתברא דאביה הוי כו' למאי דס"ד השתא קשה ל"ל קרא דלאמה למעשה ידיה של בתה הא מהך סברא נפקא ליה וכה"ג הקשו התוס' גבי השתא אביה מקבל כו' וק"ל:

בפרש"י בד"ה בנעוריה גבי הפרת נדרים כו' בהדיא כתיב כי הניא אביה וגו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא הביא רישא דקרא ואם הניא אביה אותה ביום וגו' ותלמודא שהביא לעיל קרא דסוף הפרשה בנעוריה בית אביה אמאי לא מייתי קרא דריש הפ' דכתיב בבית אביה בנעוריה וק"ל:

תוס' בד"ה משום איבה כו' אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן כו' עכ"ל ק"ק (ב) לפרש"י הא דקתני הכא האב זכאי בבתו נערה וקטנה במציאתה ככל אינך דקתני הכא הא דומיא דהכא בסמוכה אפילו בבוגרת וגדול הסמוך נמי מציאתו לאביו ודו"ק:

בא"ד דהתם לצדדים קתני קטנה אפילו באינה סמוכה ונערה בסמוכה וגדול הסמוך כו' עכ"ל לכאורה דר"ל דנערה וה"ה בוגרת בסמוכה מהאי טעמא שכתבו דזילא בהו מלתא לחזור אחר הפתחים ולצדדים דהתם היינו בנו ובתו הגדולים דהוי לעצמן לא הוי בענין אחד דבתו היינו באינה סמוכה דוקא וגדול היינו אפילו בסמוך אבל לפירוש ר"י ניחא דבנו ובתו הגדולים שוים אפילו בסמוכים הוי שלהן ובנערה לא איירי התם אבל ק"ק לפירוש ר"י נמי למאן דאמר לא קטן קטן ממש אלא סמוך זהו קטן הוי ליה בנו ובתו הקטנים אינן שוים דקטן היינו דוקא בסמוך ובתו אפילו באינה סמוכה גם לשונם מגומגם בזה שהזכירו קטנה ונערה דלא הל"ל דהוי לצדדים אלא משום בנו ובתו הגדולים דלא הוי שוים אבל היותר נ"ל להגיה בתוספות כמ"ש מוהרר"א ב"ח דכצ"ל דמתניתין דהכא הוי לצדדים קטנה אפילו באינה סמוכה נערה בסמוכה ור"ל דמלת בתו דהיינו נערה וקטנה דקתני הכא הוי לצדדים לפרש"י דקטנה אפילו באינה סמוכה משום דבשעה שמוצאה מריצה כו' ונערה דוקא בסמוכה אבל הא דקתני התם בנו ובתו לצדדין לא חיישי בין לפרש"י בין לפר"י ומ"ש עוד וגדול הסמוך כו' הוא מלתא באנפיה נפשיה דגם זה צ"ל לשמואל לפרש"י במתניתין דהתם דאיכא לפלוגי בין בנות אפילו גדולות לבנים משום זילותא ודו"ק:

בד"ה דמסר לה כו' א"נ כשמסרה כו' או נשואין בלא סעודה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הא תניא בהדיא בפרק ואלו מגלחין מארסין אבל לא כונסין ואין עושין סעודת אירוסין וצ"ל דמפרש הא דאמר. אין כונסין היינו עם הארוסין כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק ואינו אלא דברי נביאות ונ"ל ליישב שסמכו בזה אמה שבאו לחלק בין שמחה דאורייתא לשמחה דרבנן והשתא איכא למימר דנשואין בלא סעודה לא הוי דאורייתא אלא דרבנן כיון דלא חשיבה שמחה כולי האי ולא הוי דרשה גמורה אלא בנשואין עם סעודה דהוי שמחה גמורה ואין מערבין שמחה בשמחה וק"ל:

בד"ה כתב לה כו' אבל מדידה לדידיה אפי' ר"א מודה דדי לנו באומדנא של חיתון כו' עכ"ל נ"ל לפרש דבריהם דלפרש"י ניחא להו דמדמי להו דתרוייהו בארוסין איירי ומסיק דכ"ע כראב"ע דמודה ראב"ע במדידה לדידיה דטפי סגי ליה לאב באחתוני דהיינו איקרובי דעתא בעלמא כדלקמן פרק אף על פי כמדידיה לדידה דלא סגי ליה באחתוני בעלמא אבל לפירוש רבינו תם דהך ברייתא בנשואין איירי ולא מדמה להו אלא משום אומדנא דלא כתב לה אלא ע"מ כו' ומסיק במדידה לדידיה אפילו ר"א מודה דדי לנו באומדנא של חיתון נשואין דאיירי ביה אע"ג דאיכא תו אומדנא אחרינא דהיינו שלא כתב אלא ע"מ שתהנה בתו די לנו באומדנא זו דחיתון נשואין ולא דמי לההיא דראב"י כו' ואי הוה שייך התם אומדנא כו' דלא שייך התם אומדנא דחיתון דהא באירוסין איירי ולכך אזלינן בתר הך אומדנא שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה משום חיבת ביאה ועל פי הדברים האלה כתבו לקמן דצ"ע שלא יקשה לר"ת דלקמן בריש פרק אף על פי מוכח דרבנן נמי אזלי בתר אומדנא כו' דר"ל לפרש"י ניחא דתלמודא מחלק בין מדידה לדידיה ובין מדידיה לדידה דטפי סגי ליה לאב באחתוני מהבעל דלא סגי ליה באחתוני בעלמא ובהכי פליגי למסקנא רבנן וראב"ע דרבנן סברי דסגי ליה נמי לבעל באחתוני בעלמא כדאמר בפרק אף על פי וראב"ע סבר דלאב סגי ליה באחתוני דהיינו לר' נתן אבל לבעל לא סגי ליה באחתוני אבל לפירוש ר"ת דלא מפליג בין מדידה לדידיה ובין מדידיה לדידה אלא דבאב שייך נמי אומדנא דאחתוני ודי ליה בכך אבל בבעל ליכא אומדנא אחרינא ואי הוה שייך הוה אמדינן אהא קשיא להו שפיר דהא שייך נמי בבעל אומדנא אחרינא כדאמרינן בפרק אף על פי לרבנן דראב"י לאו דוקא נקטו אומדנא דחיתון אלא אומדנא דקירוב דעת קאמר התם אלא כיון דלפירוש רש"י הכל אחד נקטו כן וביש ספרים מחקו מלת דחיתון מדברי התוס' ודו"ק:

דף מז:

בד"ה אם תענה כו' דבפרק בתרא דיומא משמע אם תענה את בנותי היינו שימנע מהן תשמיש כו' עכ"ל ובלאו הך דפרק בתרא דיומא הוה אפשר לומר דאם תענה את בנותי התשמיש גופיה נקרא עינוי כמו שכתוב וישכב אותה ויענה כדאמרינן נמי התם ולכך הוצרכו להביא דהאי קרא דאם תענה וגו' מפרש לה התם מניעת תשמיש דהיינו איסור תשמיש ביוה"כ דקרי עינוי וה"ה דה"מ לאקשויי הכי אקרא דויענך וירעיבך דמשמע מניעת מזונות ובתירוצם יתורץ וק"ל:

דף מח.

בד"ה ולא שאני לך כו' דמוקי לה ההיא דמי שהלך למדה"י כשהשרה כו' אבל לא בניו כו' עכ"ל ולמאי דמסיק נמי התם מאי פסקא אלא א"ר פפא בששמעה בו שמת בע"א כו' ודאי דאוקמא בשלא השרה לא לזו ולא לזו דהא לא הוה מוקמינן לה בשהשרה לה אלא למאן דאמר התם דאין פוסקין מזונות לא"א ובששמעה בו שמת כ"ע מודו דפוסקין לא"א מזונות וק"ל:

בד"ה מי שהלך למדינת הים כו' אדרבה טפי הוה רבותא דאפילו כשהוא אצלה דאינה יורדת עמו כו' עכ"ל הכי פסיקא להו דאינה יורדת עמו אפילו כשהוא אצלה דהא מתניתין איירי כשהוא אצלה וקאמרינן עלה אי דאורחה מאי טעמא דת"ק כו' ולפי ספרים דגרסינן קוברים אותה לפי כבודו ניחא דהוי רבותא דאפילו כשאינו אצלה שהולך למדה"י עולה עמו ולכך לא קאמר סתם הלכה כר"י דה"א דוקא כשהוא אצלה דבהכי איירי מתניתין וק"ק אמאי לא תקשי להו נמי להך גירסא דגרסינן קוברין אותה לפי כבודה מאי קא מתמה לפי כבודו לא דהא אע"ג דקיימא לן כר"י אימא דהיינו דוקא כשהוא אצלה דבהכי איירי מתני' אבל כשאינו אצלה שהולך למדה"י מודה ר"י ודו"ק:

בד"ה לעולם היא כו' ול"ג עד שתכנס לרשות הבעל כו' ומיהו י"ל דהא כו' אבל הכא כו' עכ"ל לפום אותה גירסא הא דפריך לרב אסי מהא לעולם היא ברשות אב עד שתכנס לחופה ברייתא היא ולא מתניתין דהכא וק"ל:

דף מח:

בד"ה רב אסי כו' ואור"י דודאי סברא כו' אבל הכא רב אסי מתני' דחקתיה כו' עכ"ל נראה לפרש דבריהם דודאי סברא פשוטה היא כדקאמר סתמא דתלמודא לקמן בלי חולק דא"ב נמי מסר למשנה ראשונה ואי לא הוה הך סברא פשוטה לא הל"ל נמי דא"ב מסר כיון דבלאו הכי מצי לאשכוחי א"ב כדקאמר דקיבל א"ב אלא דרב אסי נדחק הכא למשנה אחרונה להפך הסברא דלשון המשנה דחקתיה הכא דברשות הבעל משמע לגמרי כו' ודו"ק:

בא"ד דא"ב למאן דאמר סמפון ליכא כו' ולמאן דאמר שמא ימזגו איכא כו' עכ"ל ומשנה אחרונה ודאי לא להקל בא ולטעמא דשמא ימזגו ניחא אף למ"ד חוץ מתרומה במסר אבל רב אסי דקאמר אף לתרומה לית ליה אלא טעמא דסמפון ודקאמר נמי לקמן למשנה ראשונה א"ב מסר צ"ל למשנה אחרונה נמי א"ב במסר ודו"ק:

בד"ה ושמואל כו' דמהתם יליף לכל מילי חוץ מתרומה כו' ולא אתי למעוטי אלא תרומה כו' עכ"ל ק"ק דשמואל א"נ ר"ל מה הוסיף אדרב דקאמר נמי הכי מסירתה לכל חוץ מתרומה וק"ל:

דף מט.

בד"ה ואימא ה"מ כו' ומיהו קשה לפ"ז דהיכי ילפינן מנדרים כו' עכ"ל אבל לפרש"י דקאי ואימא ה"מ כו' אמתני' ניחא דקתני במתני' לכל מילי הוה מסר ברשות הבעל ועלה מסיק דבהפרת נדרים לא הדרא למילתא קמייתא ה"ה לשאר מילי דאיכא למילף מנדרים אבל לענין סקילה קושטא הוא דליכא למילף מהפרת נדרים מה"ט שכתבו דמ"מ תהא כיתומה וק"ל:

בא"ד קשה דאי אמתני' קא בעי למה המתין כ"כ כו' עכ"ל לכאורה שהרגיש רש"י בזה במה שפירש וכיון דלא נפקא לן מסירת שלוחים אלא מקרא יתירא דבית אביה אימא כו' אבל אין זה מספיק כיון דבעיא היא לענין דינא אי הדרא אי לא ה"נ ה"מ למיבעיא הכא בשלא ידע אכתי דמקרא יתירא נפקא ליה וק"ל:

דף מט:

בד"ה אכפייה רבא כו' וי"ל דאכפייה בדברים כו' עכ"ל וכתב הר"ן ע"ז ולא ידעתי מהו דהא גבי בנים אפילו בדלא אמיד כופין בדברים וכיון כו' עכ"ל ונראה דלאו קושיא היא דבלא אמיד אינו נקרא כפייה בדברים אלא אמירה ודיבור בעלמא יארוד ילדה כו' וכל הני דנקט אבל כפייה בדברים באמיד היינו שאומרים לו שעובר על מצות עשה דצדקה דבהא ודאי כפה רבא לרב נתן ולא שהלקה אותו וק"ל:

בד"ה הוא ואשתו כו' דאיכא למימר דנקט בנו משום דאיירי דנזונין אפילו ממטלטלין אבל לאחר כו' עכ"ל והא דפריך אלמנותו ניזונת מנכסיו הוא ואשתו מבעיא לא ניחא ליה למימר דמשום מטלטלין נקט הוא ואשתו דודאי משום מטלטלין לחוד לא איצטריך ליה לאשמועינן התקינו דכיון

דהוא ואשתו מבעיא בחייו מההיא דאלמנותו כו' אין לחלק בהוא ואשתו בין מטלטלין לקרקע דלא שייך לחלק אלא באלמנותו דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי משא"כ הכא גבי אחר ניחא ליה לאשמועינן הך מילתא דניזונין גבי בנו אפילו במטלטלין ולתירוץ א"נ משום הוא כו' נמי ניחא דפריך דמשום הוא לא הוה איצטריך למתני ואשתו ועוד דהוא גבי בנו נמי מבעיא מאלמנותו ודו"ק:

בא"ד ומיהו ביש נוחלין משמע דלא טרפא ממקבל מתנה כו' עכ"ל לכאורה יש לדקדק מי הצריכם לראיה זו הא בבנו נמי מסיק הכא דלית הלכתא כוותיה ואינן ניזונין וכ"ש לאחר ולפי מה שכתוב במרדכי דהא דפסיק דלית הלכתא כתקנת אושא היינו דהוא אינו ניזון אבל אשתו ניזונית ניחא מיהו מה"ט דקאמר דנטרח לדידיה ולדידה אין נראה לחלק מחיים בין הוא לאשתו וע"כ נראה (*) דלאחר דאין ניזונין דקאמרי היינו לאחר מותו בששיעבדו האחים וכן מוכח מתוך דבריהם ממה שכתבו לעיל דלאחרים יש לחלק בין מקרקעי למטלטלי היינו לאחר מיתה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי אבל מחיים ודאי דאין לחלק בין מקרקעי למטלטלי ואין לחלק נמי בין הוא לאשתו וההיא שהביאו לראיה מפרק י"נ איירי נמי לאחר מיתה וכל דבריהם הולכים ע"ד זה ותו לא מידי וק"ל:

דף נ.

בפרש"י בד"ה ובתינוקת כו' י"ב גופה קאמר דאי בת י"ב ויום אחד דאורייתא היא כו' עכ"ל והא דלא פירש כן גבי תינוק דתליסר גופה קאמר דהא י"ג ויום אחד דאורייתא הוא משום דלא היה כתוב כלל בנוסחות הגמרות שלהם הא דבר תליסר כו' וכ"ה ברא"ש וק"ל:

תוס' בד"ה שיהא אדם מגלגל כו' בן עשר למשנה לא כו' אלא לגלגל עכ"ל הוצרכו לזה לתירוץ דאיבעית אימא דהך דמתגלגל עמו עד י"ב כו' איירי למשנה אבל לתירוץ קמא דספי ליה כתורא לאו היינו יורד עמו לחייו ומתוקמא שפיר הך דמתגלגל עד י"ב ומכאן ואילך יורד כו' נמי למקרא ואיכא לאוקמא שפיר הך דבן עשר למשנה היינו למספי ליה אבל ליכא למימר לתירוץ קמא דהך דספי ליה כי תורא איירי נמי למשנה דאם כן היאך מתוקמא הך דבן עשר למשנה דלא שייך גלגול בתר למספי וכן מוכח מדבריהם שכתבו לתירוץ קמא דבן ה' למקרא היינו לגלגל כו' ודו"ק:

בד"ה וספי ליה כי כו' והא דתנן כו' בן ה' למקרא היינו לגלגל כו' עכ"ל בלאו הך אוקימתא אהך גופה דבר שית ספי ליה כו' נמי ע"כ דלא מתוקמא הך דבן חמש למקרא אלא לגלגל אלא דהשתא צריכין לדחוקי טפי דאיכא ג' חלוקית בדבר לגלגל ולמספי ולירד עמו לחייו דהיינו לגלגל מבן ה' ולמספי מבר שית ומי"ב לירד לחייו ודו"ק:

בד"ה הבעל מוציא כו' א"נ דכתב כו' אין לי בפירות נכסייך כו' אבל אם כתב כו' אין לי בנכסייך ובפירותיהן כו' עכ"ל הכי מתנייא התם ברישא גבי אין לי בנכסייך דאם מכרה ונתנה קיים ומשמע להו דמכל שכן בסיפא אין לי בנכסייך ובפירותיהן (דלא) [דאם] מכרה ונתנה קיים וכ"ה בהדיא ברא"ש שכתב וכן בבבא מציעתא לא חזר ושנה אם מכרה ונתנה קיים לפי שגם בבבא ראשונה הדין כן כו' ע"ש ובאין לי בנכסייך כבבבא דרישא פסיקא להו דא"נ אין מכרה קיים ליכא לאוקמא הכא לר"י דכיון דיש לו פירות בבבא דרישא אמאי קאמר דהתקינו דוקא במתה הבעל מוציא מיד הלקוחות בחייה נמי יהא מוציא מיד הלקוחות לפירותיו כיון דקנין פירות כקנין הגוף דמי אין לחלק בין חייה למותה אבל לר"ל ניחא דאע"ג דיש לבעל פירות בנכסי מלוג מ"מ כיון דאינו כקנין הגוף אם מכרה אותן מכרה קיים ולא תקנו שיוציא אותן הבעל אלא לאחר מיתה שעשו אותו כלוקח ראשון וכה"ג אשכחן במזונות הבנות שיש להן מן הבנים אם מכרו או משכנו אין מוציאין למזונות אבל התוס' בפרק החובל כתבו לקיים דלר"י אצטריך תקנת אושא בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם כו' דאין לו פירות והיינו אליבא דר' יהודה בפרק הכותב ולא תקשי להו התם בפרק החובל הא דקתני התם בפרק הכותב דאם מכרה ונתנה קיים אפילו באין לי בנכסייך לחוד וכ"ש בכה"ג די"ל דהתם בעו התוס' למימר דמתני' דהכותב דקתני אם מכרה ונתנה קיים היינו קודם תקנת אושא אבל התוס' דהכא ניחא להו לאוקמא מתני' דהכותב לבתר תקנת אושא דרבי דסתם המשניות בתר תקנת אושא הוה וכה"ג משני תלמודא בפ' החובל ארומיא דב' ברייתות הא קודם תקנת אושא הא לאחר תקנת אושא אלו הדברים ברורים למבין אבל מהרש"ל הגיה כאן בדברי התוס' אין לי בנכסייך ובפירותיהן אבל אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אין כו' ע"ש והוא הבין דברישא באין לי בנכסייך דוקא קתני דמכרה ונתנה קיים אבל באין לי בנכסייך ובפירותיהן כו' אין מכרה ונתנה קיים וכן הבין הב"י בדברי הטור אה"ע סי' צ"ב ע"ש ואינו כן כמ"ש בהדיא בשם הרא"ש וגם אין הדעת סובל כן (ב) למימר דטפי מכרה ונתנה קיים באין לי בנכסייך מבכותב לה אין לי בנכסייך ובפירותיהם דיציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא וכי משום דסילק עצמו גם מפירותיהן יגרע כחה אבל הדברים ברורים כמ"ש ותו לא מידי ודו"ק:

דף נא.

בד"ה מני ר"מ כו' ופי' ריב"ן דבכ"מ דאית לה כו' אבל אם היה תנאו קיים כו' עכ"ל ולפירושו לשון אפילו בתנאי דקאמר יש לפרש לגבי כותבת לו התקבלתי דלא מצי מחלה לר"מ ולא סמכה דעתה טפי למימר דאית לה כיון דכתבה לו מיהו מההיא דהחובל שכתבו התוס' מוכח דלכ"ע יכולה למחול על ידי התקבלתי ולא הוה בעילת זנות לר"מ לפירוש ריב"ן ויש ליישב דקאמר אפילו בתנאה לגבי הך מלתא דקתני במתני' דכתב לה שדה שוה מנה כו' ודו"ק:

בא"ד ודייק מדלא קתני כל בתולה כו' עכ"ל לפריב"ן ניחא דדוקא בדאית לה ולא סמכה דעתה אבל לפי' זה מי יאמר לן דלא מיבעיא קאמר ואפילו באית לה אימא דדוקא בלית לה קאמר ומשום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וקאמר דדייק כו' וק"ל:

בא"ד וקשה לר"י כו' דכל הפוחת דמשמע דאפילו באותו ענין שיש לה היינו בסוף ביאה כו' עכ"ל מה שמקשים בכאן דא"כ במאי פליגי דהא בסוף ביאה כ"ע מודו דאינה יכולה למחול כדאמרינן בפרק אע"פ י"ל דפליגי בתנאה בעלמא בלא כותבת התקבלתי לר"מ תנאו קיים ולרבי יהודה תנאו בטל ודוקא בכותבת לו התקבלתי סבר ר"י תנאו קיים דבהכי פליגי לקמן בפרק אע"פ ר' יהודה ורבי יוסי בברייתא ועוד יש לומר דפליגי בבעילת זנות דלרבי מאיר בין אית לה ובין לית לה הוה בעילת זנות ולר' יהודה אפילו בלית לה כגון בהתקבלתי רצה כותב כו' ולא הוי בעילת זנות וכן נראה דצ"ל לפי האמת דתנאו בטל לר"מ ובפרק אף על פי אמרינן לר' יהודה נמי תנאו בטל דלא פליגי ר"מ ור"י במתני' אלא בבעילת זנות ודו"ק:

בא"ד וי"ל דהתם מיירי לפי המסקנא כו' וא"ת ומנלן דלר"מ אפילו בכתבה ליה התקבלתי כו' עכ"ל לכאורה קשה לדבריהם דלפי תירוצם שכתבו דהתם לפי המסקנא דשמעתין דר' יהודה איירי דוקא בכתבה ליה התקבלתי אבל לפי מאי דס"ד השתא איירי ר' יהודה אפילו בלא התקבלתי ומתניתין בין אי איירי אף בהתקבלתי ובין אי איירי בלא התקבלתי לא אתיא כר' יהודה וא"כ אין מקום לקושייתם שהקשו ואם תאמר ומנלן דלר' מאיר אפילו בכתבה ליה התקבלתי כו' דהא אי מתני' איירי בלא התקבלתי שפיר אתיא כר"מ ואי איירי אף בהתקבלתי ע"כ דאין נראה לו לחלק בין כתבה ללא כתבה והיינו כתירוצם שכתבו לקמן ודקארי להו מאי קארי להו ויש ליישב הגם שכתבו בתירוצם דהתם לפי המסקנא דהכא איכא למימר נמי בהיפך דגם לפי מאי דסלקא דעתך השתא איירי ר"י דוקא בהתקבלתי כדקאמר במסקנא ויש לחלק בין כתבה ללא כתבה אלא דהוה סלקא דעתך דמתני' איירי אפילו בהתקבלתי והמתרץ השיב דמתני' איירי דוקא בלא התקבלתי ואהא שפיר קא קשיא להו השתא ומנלן דלר' מאיר אפילו בכתבה ליה התקבלתי כו' דאימא דלא פליג עליה דר' יוסי בהתקבלתי שיהיה תנאו בטל דהא לא אשכחן בדברי ר"מ דקאמר תנאו בטל אלא בלא כתבה התקבלתי ולית לן למימר דר' מאיר ור"י פליגי אלא בבעילת זנות דלר' מאיר אפילו בתנאה בעלמא שהוא בטל הוה בעילת זנות ולר"י אפילו בהתקבלתי דתנאו קיים לא הוה בעילת זנות ואם כן מתני' דאיירי אף בהתקבלתי למאי דסלקא דעתך השתא ע"כ לא אתיא אפילו כר' מאיר ומכח הך קושיא כתבו לתרץ דלפי מאי דסלקא דעתך השתא אין נראה לו לחלק כלל בין כתבה ללא כתבה ודו"ק:

בד"ה מני ר' מאיר היא השתא משמע כו' היינו לפי שהתנה עמה עכ"ל דאע"ג דלא היה נראה לו לחלק בתנאי בין כתבה ללא כתבה כמ"ש התוס' לעיל מכל מקום בין התנה [ללא התנה] ונשאה סתם ודאי דיש לחלק אלא דהוה משמע ליה השתא דאיירי מתני' נמי בהתנה עמה ולא היה נראה לו לחלק בין כתבה ללא כתבה ולפי המסקנא נמי דמחלק בין כתבה ללא כתבה נמי מצי איירי מתני' בהתנה עמה אלא דלא כתבה אלא דאין מוכרח לומר כן דמצי איירי נמי בלא התנה ונשאה סתם ודו"ק:

דף נא:

גמרא איבעית אימא ר' מאיר מאי חייב כו' יש לדקדק למאי דמוקמי כר' מאיר אמאי קתני חייב מפני שהוא תנאי ב"ד הא כתובה דאורייתא הוא לר' מאיר כדאמר בפרק אף על פי וכל המתנה על מזה שכתוב בתורה תנאי בטל ומבני חרי גבי מדאורייתא ויש ליישב (א) וק"ל:

תוס' בד"ה אסורה לבעלה אין להקשות מאסתר דהות שריא כו' עכ"ל פסיקא להו דהות שריא למרדכי מהך דאמרינן בפרק קמא דמגילה כאשר היתה באמנה אתו מלמד שהיתה יושבת בחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי וליכא מאן דפליג התם ומדההיא דלקמן בשבויה מלכות אחשורוש דשרי ליכא ראיה דהא מסיק בשבויה הקילו שלא ראינוה שנבעלה ועוד דבלאו הכי אתותב אבוה דשמואל מברייתא וק"ל:

דף נב.

גמרא מאי לאו במדיר אשת כהן כו' לא הב"ע כגון שנדרה איהי כו' הוא נותן אצבע בין שיניה כו' יש מקשים בזה כיון דלר' יהושע הוה ניחא ליה אף באשת ישראל אלא לר"א לא הוה ניחא ליה אמאי פודה שהרי אין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו כו' כפרש"י א"כ אמאי לא קאמר לר' אליעזר דהוא המדיר הגורם דודאי דהוי נותן אצבע בין שיניה טפי משנדרה היא והוא מקיים לה ולכך חייב לפדותה ונראה לומר דלמאי דמוקי לה דפליגי דר' אליעזר אזיל בתר מעיקרא ור' יהושע אזיל בתר בסוף היינו הך דר' אליעזר אזיל בתר מעיקרא כיון דמעיקרא היה אפשר לקיים התנאי והוא הגורם לבטל התנאי חייב לפדותה ור"י סבר דלא אמרינן הוא הגורם וכיון דלבסיף לא יתקיים התנאי אין חייב לפדותה ודו"ק:

בפרש"י בד"ה הב"ע כו' ואי באיסור ד"א שלא ע"י נדר א"נ בכהנת ע"י נדר דכ"ע כו' עכ"ל יש לדקדק בפירושו דלא נקט נמי בכהנת שלא ע"י נדר דהא עיקר מילתא לימא כתנאי עליה קאי דביה איירי אביי ורבא דהיינו אלמנה לכ"ג ואהא שייך למימר דכ"ע אי כאביי אי כרבא דומיא שכתב באיסור ד"א שלא ע"י נדר דמיירי ביה נמי אביי ורבא דהיינו ממזרת ונתינה לישראל אבל בכהנת ע"י נדר לא איירי ביה אביי ורבא כלל ולא שייך למימר ביה אי כאביי אי כרבא ועוד קשה דא"א לומר דכ"ע כרבא דאין חייב לפדות בכהנת ע"י נדר דהא למאי דמוקמינן פלוגתא דר"א ור"י בישראל ושנדרה איהי ולר"א פודה משום דהוא נתן אצבע בין שיניה ואע"ג דלא מקיים תנאו ואותבינך לאנתו א"כ מכ"ש [בכהנת] בנדר איהו דהוא נתן אצבע בין שיניה וגם מקיים תנאו דאהדרינך למדינתך דחייב לפדותה וע"כ נראה להגיה בפרש"י א"נ בכהנת שלא ע"י נדר דכ"ע אי כאביי אי כרבא דבזה איירי ביה אביי ורבא אבל בכהנת ע"י נדר לרבא פליגי ביה ר"א ור"י כמו באשת ישראל ומה שפרש"י ובישראל פליגי וטעמא כו' מלתא דפסיקא נקט דביה פליגי נמי לאביי אבל בכהנת לא פליגי ר"א ור"י אלא לרבא וכן הוא לפי המסקנא דפליגי באי אזיל בתר מעיקרא או בתר בסוף אף לאביי לא פליגי אלא באשת ישראל ולרבא פליגי בין באשת כהן ובין באשת ישראל ומהר"א ב"ח האריך בחדושיו בזה בדחוקים גדולים ואין להאריך בהן כי הדברים ברורים כמו שאמרנו בלי גמגום ותו לא מידי:

תוס' בד"ה ממזרת כו' ממזרת ונתינה לישראל יש להן כתובה פירות כו' עכ"ל ליתא התם בהדיא הכי אלא דהתם במתני' תני להו כהדדי אלמנה לכ"ג ממזרת כו' יש להן כתובה ומשמע להו דה"ה כל תנאי כתובה כגון פירות ובלאות כו' כדקתני בהדיא בברייתא באלמנה לכ"ג ע"ש ודו"ק:

בא"ד אבל רבא מפרש פירות ממש כמו שאכל כו' עכ"ל ר"ל לרבא הוה פירות ממש כמו שאכל כו' בין גבי ממזרת ונתינה בין גבי אלמנה לכ"ג אבל לאביי לא הוה פירות ממש כמו שאכל אלא גבי ממזרת ונתינה אבל לגבי אלמנה לכ"ג הוה פירושו דין פירות דהיינו פרקונה אף אם לא מלו לה פריק לה מדידיה ושכתבו ואותן פירות לא יתן הבעל אא"כ נשבית כו' [אתרוייהו] קאי:

בא"ד וכל הנשים היו רוצות כו' אע"ג דאמר לעיל דפרקונה עדיף לה טפי מפירות עכ"ל הכי מוכח מדקתני פרקונה תחת פירות דמשמע דאינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות כמ"ש התוס' לעיל ואם זו האשה (ב) תוכל לומר כן בלא נשבית א"כ חוטא נשכר ודו"ק:

בד"ה כגון שנדרה היא כו' טפי הל"ל דפליגי דמר אזיל בתר מעיקרא כו' עכ"ל לכאורה דכן דרך התלמוד דשקיל וטרי ודחיק לאוקמא ודחי לה עד דמסיק לאוקמא במלתא דקאי ומאי קשיא להו הכא טפי דה"ל לאוקמא מעיקרא כדמוקי לה במסקנא ויש ליישב ע"פ מה שכתבנו לעיל

דלמסקנא נמי לר"א דאזיל בתר מעיקרא היינו נמי מהאי טעמא שהוא הגורם לתת אצבע בין שיניה לבטל תנאו דמעיקרא והשתא קשיא להו שפיר כיון דהשתא נמי נחית התלמוד להך סברא דמי הוא הנותן אצבע בין שיניה טפי הל"ל דפליגי דמר אזיל בתר מעיקרא כו' כדמסיק לקמן דהיינו נמי מכח הך סברא לר"א דהוא הגורם ולר"י לא איכפת ליה בגורם דבהכי הוה ניחא מעיקרא לר"י כפרש"י וכמ"ש לעיל ואהא תירצו דניחא ליה לאוקמא השתא פלוגתייהו בהכי בהיא נדרה כו' ולר"י נמי טעמא דהיא גרמה דאשכחן דפליגי בה תנאי כו' ודו"ק:

בד"ה והיו מבקשין כו' תפשוט מהכא דמשום דוחקא כו' דקתני דפודה עד עשרה בדמיה כו' עכ"ל ואין להקשות דאדרבה תפשוט מדרשב"ג בהיפך דקאמר הכא אין פודין כו' דע"כ משום דלא ליגרו בהו טפי דיש לומר דהא דמבעיא לן התם היינו לרבנן דרשב"ג דפליג התם בסיפא את"ק ודו"ק:

בד"ה רצה אינו פודה כו' דלעיל מסקינן תקנו מצוי למצוי דמשמע דפירות ופרקון כו' עכ"ל ולעיל פרש"י מצוי למצוי מזונות תחת מעשה ידיה ואפשר שהתוספות לא רצו לפרש כן דהא דמזונות תחת מעשה ידיה היינו משום דמתזנא מיניה ועוד נראה דגם לפרש"י דפרקון ופירות לא הוה מצוי היינו לגבי מזונות ומעשה ידיה אבל [לגבי] כתובה וקבורה שפיר הוה פירות ופרקון מצוי דלא תקשי עלייהו נמי ואיפוך אנא ודו"ק:

בא"ד לרבנן נמי תקשי פרקון אפרקון שני אע"ג דכדי דמיה כו' ובריייתא אחרת כו' עכ"ל אבל אפרקון ראשון לרבנן לא תקשי דהכא קתני עד י' בדמיה והכא קתני עד י' בכתובתה דהא ודאי לאו דוקא י' קתני הכא והכא דליכא שום טעם לשער עד י' וק"ל:

דף נב:

בד"ה אין פודין את השבויין כו' ארישא קאי עכ"ל היינו לפרש"י דלת"ק אינו פודה כלל בפרקון שני ורשב"ג משמע דבא למעט וא"כ ע"כ ארישא קאי אבל לפר"ח יש לקיים דקאי נמי אסיפא דאם רצה פודה יותר מכדי דמיה ומכדי כתובתה ורשב"ג סבר אינו פודה וק"ל:

בד"ה תטרוף ממשעבדי כו' אע"פ דידע גם המקשה דירתון תנן אלא כו' עכ"ל דאי הוה ס"ד דמקשה כמ"ד לקמן דיסבון תנן לא הוה קמקשה דתטרוף ממשעבדי דהא קושטא הכי הוא למ"ד דיסבון תנן דטרפא ממשעבדי אלא דע"כ דהוה ידע גם המקשה דירתון תנן ולא גבי ממשעבדי אלא דהוה קשיא ליה אמאי לח תגבי ממשעבדי כיון דככתובה שויוה רבנן ומאי קמתרץ ליה ירתון תנן אלא דאית לן למימר שהשיב לו ברמז בלשון קצר דחכמים לא רצו לתת כו' כמ"ש התוס' ודו"ק:

דף נג.

גמרא האי נמי תקנתא דרבנן הוא כו' לכאורה כתובת בנין דיכרין תקנתא דרבנן הוא כדי שיקפוץ כו' אבל שיתן אדם לבתו להשיאה כבנו דאורייתא הוא כדדרשי לעיל מוקחו לבניכם נשים וגו' ואפשר דאין זה אלא סמך בעלמא ותקנתא דרבנן היא דמה שיתן האדם לבתו להשיאה לא מקרי מעביר נחלה וק"ל:

תוס' בד"ה ותיבעי לך כו' נראה לר"י לפרש כו' מוחלת מיבעיא דפשיטא דלית לה כו' עכ"ל דלפי הנראה מפרש"י כ"ש מוחלת דלאו אנוסה דמיבעיא לן למימר הכי דפקעה זכותה ולא דפשיטא להו אבל התוס' לא נראה להו לפרש כן דאכתי תקשי ותיבעי לך מוחלת שהוא דבר המצוי יותר ונימא לאידך גיסא דהשתא מוחלת דסלקא דעתך למימר דלא פקעה זכותה ומבעיא לן כ"ש במוכרת דאנוסה דמבעיא לן הכי דלא פקעה זכותה ועוד דלא נראה להו לפרש דמוחלת נמי מבעיא ליה לרב יימר דא"כ תקשי לרבא דמעיקרא בעי למימר ותיבעי לך נמי מוחלת ולקמן פשיטא ליה במוחלת ולא קאמר ביה דהדר פשטה כדקאמר גבי מוכרת לבעלה אבל להאי פירושא שכתבו דבמוחלת השיב לו רב יימר דפשיטא ליה מהאי טעמא דלא אנוסה ניחא דמעיקרא לא אסיק רבא אדעתיה האי טעמא [קאמר] שפיר ותיבעי לך מוחלת אבל לבתר דשמע מרב יימר במוחלת דפשיטא ליה מהאי טעמא דלא אנוסה קבלה מיניה רבא ולא מיבעיא ליה נמי אלא במוכרת לבעלה ודו"ק:

בד"ה שאין אני כו' ומיהו ב"ש אית להו כו' אפילו לגרע כחה וקי"ל כוותיה דהא כו' עכ"ל דהך דבפרק האשה שנפלו דקאמר מאן שמעת להו דאית ליה היינו אפילו לגרע כי הכא והא דקי"ל כוותייהו דב"ש אפילו לגרע צ"ל להאי תירוצא נמי כמ"ש לעיל דאיכא תנאי נמי בפרק המקבל דדרשי לשון הדיוט אפילו לגרע והלל הזקן דחשיב התם לית ליה אלא לייפות ודו"ק:

דף נג:

בתוס' בד"ה אלמנה בבית כו' דקסבר ארוסה יש לה מזונות ואם תאמר א"כ אמאי נקט אלמנה כו' עכ"ל יש לדקדק דאימא לפ"ה דבאירוסין נמי דיש לה מזונות היינו דוקא בנתאלמנה אבל בלא נתאלמנה אין לה מזונות וכרב דסבר דאין לה מזונות רק עד שתתארס וי"ל דכיון דלרב אירוסין מפקיע מידי מזונות כמו נשואין שוב כשנתאלמנה נמי מן האירוסין אין לה מזונות כמו בנשואין דאין לחלק ביניהם בנתאלמנה דוקא אבל לפי' ר"ת מצינן למימר שפיר כרב דארוסה אין לה מזונות ובנתאלמנה בבית אביה יש לה מזונות אפילו בנשואה ודו"ק:

דף נד.

תוס' בד"ה לית הלכתא כו' קשיא דשמואל אדשמואל לרב ענן כו' עכ"ל רב נחמן נמי משמיה דשמואל קאמר ליה אלא דנקטו רב ענן דמלתיה דרב נחמן לא מיפרשא אלא במלתיה דרב ענן כדקאמר לדידי מיפרשא כו' ובראש לא הזכיר לרב ענן ע"ש ודו"ק:

דף נד:

תוס' בד"ה אם רצה כו' תימה דעכשיו נהגו כו' מתנה ש"ח להיות כשואל כו' עכ"ל יש מקשים כיון דאמתני' דהכא ל"ק להו משום דאיכא לאוקמא בדאית ליה נכסים כמ"ש הרא"ש אם כן הך דמתנה ש"ח להיות כשואל נמי אינו ראיה דאימא דאיירי נמי דאית ליה נכסים ומאי אולמיה ליה מהך דהכא ויש ליישב דהתם משמע להו שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו בקנין לעשות לו שמירה מעולה כשואל ולהתחייב אם לא יעשה כן משא"כ הכא דאינו מקנה לו אלא ממון דמצי איירי שפיר דיש לו נכסים ודו"ק:

בד"ה ולפוגמת איצטריך דאם פגמה כתובתה כו' אפילו היה הכתובה בשטר אחד כו' עכ"ל דמה שפרש"י לקמן דאיצטריך למנקטיה בהדיא לאשמועינן דפגימת תוספת מהניא כו' אין זה מספיק דאכתי הוה בכלל דלשבועה דומיא דלענין הנפרעת שלא בפניו וע"א מעידה כו' דהוו בכלל דלשבועה לפי פרש"י ועוד דלא א"ש לפרש כן למאי דמשוה שאר שטרות לכתובה לענין פוגמת כמו שהקשו לפרש"י גבי ולשבועה אבל לפי פירושם ניחא דאפילו הוה התוס' בשטר אחד לא תגבי ליה כיון דפגמה הכתובה וק"ל:

דף נה.

בד"ה ולשבח תוספת כו' והתם בשבח שהשביתו יתומים איירי כו' דאי מלקוחות כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושינו בפ"ק דב"מ:

בא"ד ולא בשבח של לקוחות מדקתני ולא הבנות במזונותיהן ואי מלקוחות כו' עכ"ל הא דרישא ואין הבכור נוטל פי שנים פשיטא דלא איירי בשבח לקוחות אלא משבח יתומים אלא שהוכיחו דההוא דולא הבנות כו' נמי לא איירי אלא בשבח יתומים ואם כן הא דקתני בי מיצעי ולא האשה בכתובתה נמי לא איירי אלא בכה"ג דאיירי ברישא ובסיפא וק"ל:

דף נה:

בד"ה ובתרומת כו' דמשום עונג שבת לא כו' אלא משום אימת שבת כו' עכ"ל לא ידענא למה סתרו פרש"י מדברי הירושלמי דהא איכא נמי מאן דאמר התם דטעמא משום כבוד שבת והיינו משום עונג שבת ולא משום אימת שבת ויש ליישב דמשמע להו דלא קאי האי טעמא דכבוד שבת ועיין בריש מסכת דמאי:

בא"ד משום דשבת קובעת למעשר סבר ר"ש כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל לאו דוקא שע"ה יודע שהשבת קובעת כו' אלא סבר שעיקר חיוב ואזהרת מעשר הוא בשבת ולא בחול ומש"ה קאמר כו' עכ"ל והוא דחוק שיטעה הע"ה לומר דאזהרת מעשר הוא דוקא בשבת אבל הפי' לפי שהוא רואה שאוכלין [בלא] מעשר בחול עראי ולא בשבת שהיא קובעת מורה לעצמו היתר באכילה שבחול דעראי הן אבל בשבת אינו מורה לו היתר שאין בה אכילת עראי וק"ל:

בד"ה מתנת שכ"מ כו' ומתניתין וכו' בין לרב ובין לשמואל דקנו מיניה בחזקה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש לפי' רשב"ם נמי דמתניתין מוקי לה במיפה כחו כמו לפריב"ם לעיל וכ"ה בתוס' בפרק מי שמת ועיין בחידושינו [שם] בכל זה וק"ל:

בא"ד אבל קנו מיניה משמע שפיר חזקה ועוד כו' עכ"ל מיהו משמע נמי חליפין דהא אדשלח ר"א משני הא דקנו מיניה כו' והיינו חליפין כמ"ש התוס' לקמן:

בא"ד והשתא נמי א"ש הא דקשיא כו' דאי בקנין קאמר משום דלכתיבה עומד לא ידענא כו' כ"ש בכתבו כו' עכ"ל ר"ל כיון דאי בקנין לחוד בלא שטר קאמר דלא ידענא כו' לפי' רשב"ם כ"ש בכתבו ותנו כו' דהיינו בכתיבה לחוד בלא קנין שלא יקנה אבל לפירוש ריב"ם לא א"ש דכיון דקנין בלא שטר לא מיגרע כח מתנת שכ"מ נימא נמי דכתבו ותנו בלחוד בלא קנין אינו מגרע כח מתנת שכ"מ ומאי פריך מיניה ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי ודו"ק:

בד"ה ואין שטר כו' פירוש ואין קנין לאחר מיתה כדפי' לעיל ויש לגמגם על הלשון דלאחר כו' עכ"ל נראה דר"ל לפי פי' רשב"ם דבקנין חליפין לחוד בלא שטר נמי קאמרינן הכי והיינו משום דאין קנין לאחר מיתה ולכך מגמגם בזה הלשון דלאחר מיתה דבקנין חליפין בכה"ג לאחר שלשים בחיי המקנה נמי אינו קנין כיון דהדר סודר למריה וע"ש:

בד"ה שאם אמר כו' והשתא משמע ליה דרב אזיל בתר אומדנא כו' הל"ל הרי היא כמתנת בריא לבד כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרש כנראה מפי' רש"י דלא ליהוי נמי כמתנת בריא אלא משום אומדנא דהא כיון דעשה מעשה וקנה בחליפין הרי ודאי גלי דעתיה דנתכוין למתנת בריא בלאו אומדנא אבל ממאי דהוי כמתנת שכ"מ היינו משום אומדנא דאף על גב דכתוב בשטר כדקציר כו' לאו הוכחה דנתכוין נמי למתנת שכ"מ דאימא דהכי הוה מעשה כו' אי לאו משום אומדנא וק"ל:

בא"ד ואע"ג דשמואל נמי אזיל בתר אומדנא כו' דהא בסמוך כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דא"נ דסבר נמי במתנת שכ"מ כשמואל מצי סבר דאזיל בתר אומדנא כדלקמן דפסיק שמואל כר"א אלא לאו לאפוקי משמואל קאתי אלא דמוכח מהך דרב מיהת אזיל בתר אומדנא ועי"ל כו' דאפילו להוציא ממון כו' ושפיר קאמר לאפוקי משמואל דלית ליה אומדנא להוציא ולרווחא דמלתא קאמר דרב אפילו להוציא ממון קאמר דמילתיה דראב"ע לאו להוציא ממון הוא וק"ל:

דף נו.

בד"ה כששוברתה מתוכה ואם תאמר ולר"י דאמר הטוען כו' היא תטמין כו' עכ"ל ובפשיטות יש לדקדק בזה לר"י דאמר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום כל אשה תטמין כתובתה ומפקא עידי הינומא ואח"כ מפקא הכתובה ותגבה שנית וכה"ג פרכינן בר"פ האשה שנתארמלה וי"ל וע"ש בתוס' ובחידושינו שם וק"ל:

בד"ה הרי זו מקודשת כו' אבל קשה דלענין נזקין ופדיון הבן נימא שלא כו' עכ"ל כצ"ל:

דף נו:

בא"ד והא דמפרש התם בגמרא הכא מי מחל לרווחא כו' עכ"ל לר' יהודה משני התם הכי אלא כיון דלר' מאיר נמי לא הוה מתנה על מה שכתוב בתורה כמ"ש התוס' דאין יכול לומר פלוני יירש כו' מהאי טעמא נמי ניחא לר"י ולא איצטריך ליה למימר האי טעמא דהכא מי מחל לר"י אלא לרווחא דמלתא ודו"ק:

גמ' מילתא דשכיחא עבדו בה רבנן חיזוק כו' מכאן יש להשיב על דברי התוס' דס"פ נערה בד"ה רצה אינו כו' דלעיל מסקינן תקנו מצוי למצוי דמשמע דפירות ופרקון מצוין יותר מכתובה וקבורה לפי שאלו אינן אלא פ"א כו' דהכא מסיק בהיפך דכתובה מקרי שכיח טפי מפירות ודו"ק:

תוס' בד"ה ושמעינן כו' כיון דאיכא מאן דאמר דלא עשו כו' אע"ג דר"י מודה בכתובה כו' כי היכי דקתני עונה כו' עכ"ל דלמאי דמסיק דכתובה דאורייתא ניחא דלא תקשי דלתני נמי כתובה דכיון דתני הני דתנאו בטל משום דמתנה על מה שכתוב בתורה ה"ה כתובה. דהוי נמי דאורייתא אבל אי הוה כתובה דרבנן לא ה"ל למשמט מלמתני נמי כתובה כיון דאיכא למטעי למימר כמאן דאמר דלא עשו חכמים תיזוק כו' ודו"ק:

בד"ה אין עושין כו' אם יאבדו או יזולו עכ"ל אם יאבדו לת"ק או יזולו לר"י וק"ל:

בד"ה אבל קבל כו' שמא יאמר לה טלי כתובתיך כו' דדוקא בלא קבל עליו אחריות איכא כו' עכ"ל וק"ק לפי זה למה לי הכא טעמא דתיקון עולם דשמא יאבדו בלא קבל עליו אחריות הא איכא

טעמא אחרינא דשמא יאמר לה טלי (מעשה ידיך) [כתובתיך] ויש ליישב ודו"ק:.

דף נז.

בפרש"י בד"ה אמר רב פפא וכו' ורב דימי ורבין נפלגו בדר' יהושע כו' עכ"ל בדר' יוחנן ודאי דנמי פליגי כיון דר"י ור' יוחנן לא פליגי אלא דלא מפורש פלוגתייהו בדר' יוחנן כמו בדר' יהושע דאפשר לר' יוחנן בין לרב דימי ובין לרבין בכל גוונא מחלוקת ודו"ק:

תוס' בד"ה שתים ושלש כו' אין לדקדק כאן השתא שלש מותר כו' עכ"ל ולא שייך בכה"ג בבבא א' דלא זו אף זו קתני כמ"ש התוס' ביומא וק"ל:

דף נז:

בד"ה בגרה יום כו' דאסור לקדש את בתו קטנה ואין פוסקין נמי כו' עכ"ל הא דאסור לקדש בתו קטנה הכי אמרינן בר"פ האיש מקדש אבל מההיא דאין פוסקין נמי על הקטנה להשיאה דאמרינן הכא אין ראיה לכאורה דאימא פוסקין ומקדשין אותה כשהיא קטנה להשיאה כשהיא גדולה לאחר י"ב בנערותה קודם בגרות ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה מאי לאו כו' דאז לא הוי בגר כתבועה ור"ת מפרש דסתם האי כו' עכ"ל נראה מדבריהם האי דקאמר כתבועה דבתולה היינו גבי בגרה יום א' ונתקדשה כו' דנותנין לה י"ב חדש משעה שבגרה וכ"ה ברא"ש אבל מפרש"י נראה דנותנין לה י"ב חדש משעת אירוסין כמ"ש מהרש"ל ודו"ק:

בא"ד ור"ת מפרש דסתם האי לישנא דבגרה כו' עכ"ל הוצרך להאי תירוצא לפי סברתו דבגרה כתבועה אפילו נתקדשה קודם בגר כמ"ש בהגהת אשר"י ועיין במהרש"ל:

בד"ה תיובתא כו' דה"ק בוגרת בשלשים יום סגי כו' דמשמע דבוגרת לא סגי לה כו' עכ"ל ק"ק (א) המקשה דהכא דאכתי לא ידע למימר דתרתי קתני בוגרת וששהתה י"ב כו' תקשי ליה הך קושיא דמקשה התם דמשמע דבוגרת לא סגי בלא י"ב חדש כו' ודו"ק:

דף נח.

בד"ה הנהו קלא כו' דפריך כו' המוציא מחבירו עליו הראיה כו' עכ"ל פי' דבריהם אהא דפליגי רב ושמואל במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לרב אזלינן בתר רובא והוי מקח טעות ושמואל לא אזיל בתר רובא אלא המע"ה ופריך מהך דנמצא גנב או קוביוסטוס דהגיעו משום דאזלינן בתר רובא וקשה לשמואל דנימא המע"ה וא"כ ע"כ איירי הא דנמצא גנב כו' בשהלוקח מוחזק ודומיא דהכי איירי הא דלסטים מזויין כו' דהלוקח מוחזק עדיין ומהרש"ל הגיה דברים בכאן בדברי התוספות לאין צורך כי הדברים ברורים כמו שכתבנו ודו"ק:

בד"ה השתא בפני כו' ה"ג [לא] זו אף זו קתני לא מיבעיא ו' כו' אלא אפילו כולם בפני הבעל כו' עכ"ל הקשה מהרש"ל לפי' ר"ת לעיל דמדקדק מדקתני ואפילו כולם בפני הבעל חוץ מיום אחד משמע הא כולן בפני הבעל אוכלת כו' מה יעשה ר"ת בסיפא כולן בפני היבם חסר יום א' דליכא למידק הא כולן בפני היבם אוכלת דהא כו' וצ"ל דל"ג הך בבא אחרונה וכן ברי"ף ורא"ש כו' ומש"ה פירשו התוס' לקמן דגרסינן [לא]זו אף זו ואף שבירושלמי שלפנינו כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש ודבריו תמוהים דלפי דבריו מאי קאמר השתא בפני הבעל אמרת לא בפני היבם מבעיא וע"ק דאי ל"ג בבא אחרונה לא איצטריך ליה למימר אתרתי בבי קמייתא דלא זו אף זו קתני דבהדיא קתני בבבא מציעתא אפילו כולן בפני הבעל כו' ולפי הגהתו בירושלמי תקשי נמי הכי שם דלא איצטריך ליה למימר דלא זו אף זו קתני ועוד קשה כיון דלפי פרש"י במתני' בבבא שניה לא זו אף זו קתני ובבבא אחרונה זו ואצ"ל זו קתני ה"ל לבעלי התוס' למימר דל"ג במתני' בבא אחרונה אבל הנראה לקיים כל הספרים בתלמוד ירושלמי ובבלי לפי' ר"ת ובסיפא ליכא למידק הא כולן בפני היבם אוכלת דאיכא למימר דמכ"ש הוא דאינה אוכלת א"נ דקושטא הוא דכל י"ב חדש בפני היבם דאוכלת (א) כמו בהגעת זמן די"ב חדש בפני הבעל ולא קתני דהיבם אינו מאכיל אלא קודם י"ב חדש והשתא בבבא קמייתא ומציעתא דקתני בה לשון אפילו ודאי דלא זו אף זו קתני ולא איצטריך ליה לפרושי לא בתלמוד שלנו ולא בירושלמי אלא בתלמוד שלנו פריך אבבא מציעתא ובתרייתא השתא בפני הבעל אמרת לא בפני היבם מבעיא ומשני לפי' ר"ת דלא זו אף זו קתני בכולה מתני' לגבי רישא דלפני הבעל ששה חדשים קתני מציעתא דאפילו כולן בפני הבעל חוץ מיום אחד כדקתני בהדיא במתני' וה"נ לגבי דקתני רישא ו' חדשים בפני היבם קתני בסיפא דאפילו כולן בפני היבם חוץ מיום אחד דהכי אמרינן בהדיא בירושלמי דכולן בפני היבם דבסיפא הוה לא זו אף זו לגלויי רישא דו' חדשים לפני היבם ותו לא מידי ודו"ק:

דף נח:

בפרש"י בד"ה לעולם במעלה כו' וה"ה נמי דמצי לאוקמא כשאין מעלה לה מזונות ומעלה כו' עכ"ל ביאור דבריו דמצי לאוקמא כשאין מעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף ורב סבר מזונות תחת מותר ומעה תחת מעשה ידיה ורב אדא סבר מזונות תחת מעשה ידיה ומעה תחת מותר והא דקאמר לעיל לרב תקנו מזונות תחת מעשה ידיה היינו תחת מותר מעשה ידיה כדקאמר לקמן לרב אדא אלא משום דאוקי רישא בניזונת לרב להכי אוקי סיפא נמי בניזונת (ב) זהו שיטת רש"י אבל התוס' לא ניחא להו פירוש רש"י דא"נ דמוקי לה רישא לרב בניזונת לאו במעלה לה מזונות איירי דא"כ אמאי עושה ואוכלת אלא בניזונת שחפץ לזונה והיא אינה רוצה והייט דאינו מעלה לה מזונות ולא מעה כסף כמ"ש התוספות לקמן בהדיא לרב ולא מוקי הכא בכה"ג דמעלה לה מזונות ולא מעה כסף אלא לרב אדא ודו"ק:

תוס' בד"ה מתוך שיכול לכופה כו' ומתני' כו' מוקי לה כרב אדא כו' עכ"ל דע"כ כיון דס"ל שיכול לכופה למעשה ידיה ולמותר הא דמותר קדוש לר' מאיר היינו אפילו מחיים כדקאמר רב אדא וא"כ ברישא דקתני עושה ואוכלת מוקי לה נמי כרב אדא כמו שיתבאר לקמן לרב אדא וק"ל:

בד"ה במעלה לה מזונות כו' לא מצי מוקמי לה במעלה כו' אלא כו' בשאין מעלה כו' עכ"ל ודלא כפרש"י שפי' דלרב ושמואל נמי מוקמי לה במעלה כו' כמ"ש לעיל ואין להקשות לדברי התוס' כיון דלא מוקמינן לה במעלה כו' אלא לרב אדא אמאי לא מוקי לה לרב אדא באין מעלה לה מזונות ומעלה לה מעה וסבר נמי דמזונות תחת מעשה ידיה ומעה תחת מותר די"ל כמ"ש התוס' לרב דדוחקיה לאוקמא בלאחר מיתה משום דאין רגילות שיעלה לה מעה ולא יעלה לה מזונות ומיהו מדלא הקשו כן התוס' בפשיטות לרב אדא אלא לרב נראה דלרב אדא ניחא להו דלא מוקמינן לה בהכי דאם כן במאי פליג רב אדא עליה דרב דהא לרב נמי אי הוה מעלה לה מעה כסף הוה המותר מחיים קדוש ודו"ק:

דף נט.

בד"ה אינו צריך להפר במעלה לה כו' ואין לפרש טעם דאין כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דע"כ איירי במעלה לה מזונות ומעה כסף דאי באין מעלה לה מזונות כו' אינו יכול להפר לה (ג) ואמאי קאמר א"צ להפר לה די"ל דמ"מ יכול להפר לה עכשיו דשמא יחזור אח"כ ויעלה לה מזונות ומעה כסף ודו"ק:

בד"ה שמא יגרשנה כו' ל"ל למנקט שמא יגרשנה לימא שמא תאמר איני ניזונת כו' עכ"ל אבל מדברי תנא קמא שאמר אינו צריך להפר לה לא תקשי להו לרב ואמאי א"צ להפר ושמא תאמר איני ניזונת כו' די"ל דת"ק לא חייש לשמא תאמר איני ניזונת כו' דה"נ לא חייש לשמא יגרשנה אע"ג דס"ל דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וק"ל:

בד"ה לכשאקחנה כו' והכא לא קאמרה לכשאתגרש אין נראה כו' עכ"ל דע"כ לא איירי באמרה בהדיא לכשאתגרש דא"כ (ד) אמאי פליג ת"ק דא"צ להפר לה דכיון דאמרה בהדיא לכשאתגרש הא חזינן לה דעיקר נדרה להכי ובודאי דניחוש לשמא תתגרש ודקאמר תלמודא דאמרה לכי מגרשה כו' לאו דוקא דקאמרה בהדיא הכי אלא לר"י הסנדלר אמדינן דעתה לכך לכי מגרשה ודו"ק:

דף נט:

גמרא ונקדשו מהשתא אלמוה רבנן לשיעבודיה כו' לא תקשי ומי איכא מידי דאילו השתא לא קדוש כו' דמהשתא נמי מדאורייתא קדוש אלא דאלמוה רבנן כו' וק"ל:

תוס' בד"ה שדה זו כו' ועוד יכול להיות דאפילו היתה מקדשת ידיה כו' עכ"ל ור"ל הך דלעיל דפריך ומי איכא מידי כו' מיתרצא בהכי אפילו איירי בהקדש ממש ומיהו ע"כ דאיכא לפלוגי בין הקדש לקונמות במשכון כמ"ש לעיל ודו"ק:

בד"ה קונמות כו' אי נמי ידו עדיפא מידה כיון דאכיל פירות כו' עכ"ל ר"ל דשפיר סבר רבא נמי התם דלא לאשה משום דאלים שיעבוד דבעל בחייה שיש לו פירות בנכסי מלוג מה שאין כן בהך דאצטלא דלא אלים שיעבודה כיון דבחיי' לית ביה כלום ודו"ק:

בד"ה כגון שנדרה כו' דכיון דמשעבדה ליה אין הנדר חל כו' עכ"ל (*) יש לדקדק נהי דמשעבדה ליה מכל מקום כיון דקיים לה אמאי אין הנדר חל ודוחק לומר דמשעבדה ליה לתינוק ויש ליישב ודו"ק:

דף ס.

בד"ה יכול יהא כו' דלא ממעטינן ליה אלא מאיסור דם אבל מאיסור טמא כו' עכ"ל דאיסור טמא הוא הנאמר בבהמה דכולה טמא ואיסור דם הוא הנאמר בכל בהמות ומההוא קרא דלעוף ולבהמה דכתיב באיסור דם לא הוה ממעטינן אלא מההוא איסורא דדם אבל מאיסור טמא דבבהמה כולה לא הוה מפקינן ליה לדם אי לאו דנתמעט איסור טמא מחלב דלענין איסור טמא שוין הן ויש לדקדק דא"כ למעט איסור טמא מבשר ל"ל דהא לענין טמא שוין הן ויש ליישב דאי לאו דגלי קרא דחלב ובשר שוין הן לענין [טמא] לא הוה אמרינן נמי דחלב ודם שוין הן ועיין בר"ן בזה דרך אחרת ודוחק:

בד"ה גונח יונק כו' ה"ל לאקשויי אפילו אי ליכא סכנה אי דחולה הוא אפילו בשבת כו' עכ"ל ק"ק לדבריהם ומאי קושיא דאימא דהמקשה לא ידע הא דמפרק כלאחר יד הוא וא"כ אי ליכא סכנה ודאי דאסור בשבת וע"ש בתוס':

דף ס:

בד"ה ואמר רב נחמן כו' אין לפרש דגזרינן מת אטו כו' עכ"ל (א) וק"ק דהא בכל הנהו דמייתי דגזרינן *)במעוברת חבירו היינו דגזרינן בהו הא אטו הא דליכא למגזר **)בהו מיניה וא"כ אמאי לא נגזור נמי במינקת הא אטו הא ודו"ק:

בד"ה והלכתא כו' דגרושה מותרת כו' ור"ת אומר דאסורה כו' עכ"ל וההיא דלעיל נתגרשה אינו כופה אותה כו' לא תקשי לר"ת דמכל מקום אסורה לינשא דגזרינן אטו לא נתגרשה ואטו מכירה דכופין אותה ועוד דאלמנה נמי לא משעבדה ואין כופין אותה להניק מכי תבעה כתובתה כו' ואפילו הכי אסורה לינשא וק"ל:

דף סא.

בפרש"י בד"ה אבל מוזגת כו' ולא דמי למצעת דמתניתין דהוי דבר של טורח ובכפייה הני לא כפי כו' עכ"ל כעין שני תירוצים הן וק"ל:

תוס' בד"ה הכניסה לו שפחה כו' קצת תימה אם הוא זן אותה א"כ מה מרויח כו' עכ"ל ויש ליישב קצת דמרויח במותר מעשה ידיה שהרי לא נתן לה רק מעה כסף אחת תחת המותרות דמעשה ידיה של שניהם וק"ל:

בד"ה מחלפא כו' ונראה דהיו רגילין לטבול אחר ז' לראייה כו' עכ"ל מדבריהם נראה שבאו לקיים פי' רש"י ומדברי הרא"ש אין נראה כן ועוד יש לדקדק בזה וע"ש בפ"ק דשבת בחידושינו על דברי התוספות שם:

דף סא:

בד"ה לא ליתן כו' ולא ליתן תבן לפני בקרו דשניהם כו' עכ"ל כך היה גירסת התוס' אבל הרי"ף גרס הכא היפך מפי' רש"י ועיין ברא"ש וגם שם במס' נדרים יש נוסחות שונות בזה ודו"ק:

בד"ה הלכה כר"א כו' אין זה אותו שהיה בימי ר"א עכ"ל דתרי רשב"ג הוו האחד הוא ר"ש בן ר"ג הזקן שנהרג בהרוגי מלכות והשני הוא ר"ש נכדו בן ר"ג דיבנה והוא אביו של רבי ודו"ק:

דף סב.

בד"ה והתניא כו' יוצאין שבת א' משמע שהן כל ז' בחוץ וחוזרין בכל יום ח' כו' עכ"ל ודברי הב"י בטור אה"ע סימן ע"ו מגומגמים בזה שהבין שדין חמרים שוה לדין פועלים שאינן לנין בביתם כו'

שכתבו דפ"א בשבת קאי לפועלים שאין לנין כו' ולחמרים כו' וזה אינו דגבי חמרים קאמר פ"א בשבת דמשמע ממש ביום ז' וק"ל:

דף סג.

בד"ה רב הונא כו' ומורדת ממלאכה היינו מזיגת הכוס והצעת כו' עכ"ל ואין להקשות ללישנא קמא [היאך] ניחא ליה בנדה למאן דאמר ממלאכה דהא אסורה לה הנדה לעשות לו אלו המלאכות שהן של חיבה כדאמרינן לעיל די"ל דמכל מקום יכולה לעשות לו אלו המלאכות שלא בפניו או ע"י שינוי כדאמרינן לעיל וק"ל:

בא"ד דאינה חולה כ"כ כיון שיכולה לסבול תשמיש כו' עכ"ל ק"ק דאימא דאיירי בחולה כל כך שאינה יכולה לסבול תשמיש ואפ"ה ניחא ליה להאי לישנא בחולה למאן דאמר מתשמיש משום דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו' דמהאי טעמא ניחא ליה בנדה למ"ד מתשמיש ויש ליישב (ב) ודו"ק:

בפרש"י בד"ה ה"ג בשלמא כו' ואי משום נדה כו' עכ"ל ול"ג לישנא קמא כלל והיינו משום דמסתמא ידע הא דלקמן דקאמר שמואל האי טעמא דאינו דומה כו' אבל התוס' גרסי גם לישנא קמא וצ"ל דלא ידע מלתיה דשמואל וק"ל:

דף סג:

תוספות בד"ה ואינהו כמאן כו' ולא קאי ארב נחמן כו' דאינהו סברי כר' יוסי ב"ח שהיה גדול כו' עכ"ל משום דהוה מצינן לפרושי אר"נ ב"י ורב נחמן בר חסדא מייתי מהא דאמר רב הונא ב"י א"ר ששת הלכה אין נמלכין אלא דלא ניחא להו לפרש הכי דא"כ מאי אולמיה ליה לאתויי מרב ששת כיון דס"ל כר' יוסי ב"ח שהיה גדול מרב ששת אלא ארמי בר חמא ורבא קאי דלא ס"ל כריב"ח וק"ל:

בד"ה אבל אמרה כו' וזה נמי אין להקשות כו' וע"ק משלהי נדרים מההוא נואף כו' תהא נאמנת במגו כו' עכ"ל לפי מה שכתבו דלא מצי למימר מאיס עלי אלא היכא דיש רגלים לדבר לא תקשי מידי ממתני' ומשלהי דנדרים אלא דניחא להו לתרוצי בע"א וק"ל:

בא"ד וכן נראה דבאומרת טמאה אני לך כו' כיון דשויא נפשה חתיכה דאיסורא כו' עכ"ל וק"ק לפ"ז הא אמרינן במתני' דהתם דא' מהשלש נשים דאומרת טמאה אני לך דמותרת למשנה אחרונה משום דעיניה נתנה באחר ולא אמרי' דשויא נפשה חתיכה דאיסורא ואין סברא (א) לחלק בזה בין אשת כהן לאשת ישראל וק"ל:

דף סד.

תד"ה תבע לחלוץ כו' וכן הא דאמר כאן שתבעה היא והוא אינו רוצה לא כו' עכ"ל משום דהשתא דלא נזקקין אפילו לו אינו אלא בתבע לחלוץ ע"כ הא דרב תחליפא משמיה דשמואל בתבע הוא דנזקקין לו היינו נמי בתבע לחלוץ והיא אינה רוצה לא לחלוץ ולא לייבם ודומיא דהכי בתבעה היא דאין נזקקין לה היינו נמי בתבעה לחלוץ והוא אינו רוצה לחלוץ ולא לייבם ואין להקשות כו' ודו"ק:

דף סד:

בפרש"י בד"ה לבית המנוגע כו' ושל עירוב שיערו להקל ובמצומצמות כו' עכ"ל וה"ה דהכא במשרה שיערו להקל במצומצמות כדפריך ואי ר"ש תמני סרי הוין וק"ל:

בד"ה תמני סעודות כו' וי"ד סעודות היא צריכה לשבת עכ"ל כתב מהרש"ל צ"ע אמאי פרש"י י"ד סעודות הלא הן ט"ו כו' ונראה שרש"י סבר מה שמקשה ועוד י"ג הוין ולא אקשי אכתי כו' אבל ממנחה לא פריך לפי שאינה הכרחית כ"כ שהרי יכול להשלימה במיני תרגימא ופירות כו' עכ"ל והוא דחוק שהמקשה לא חשיב סעודה שלישית והמתרץ חשיב לה כדקאמר לרבנן (לריב"ב) דל חדא לארחי ופרחי ולר"ש דל ג' לארחי ופרחי אבל הנראה דהכא פרש"י י"ד סעודות למאי דקים ליה השתא כמאן דאמר אוכלת עמו לילי שבת ממש כדקאמר הניחא למאן דאמר אכילה ממש כו' ולמאי דמסיק לר' חידקא ט"ז הוין היינו למאן דאמר אכילה תשמיש כמ"ש התוס' בהדיא דלמאן דאמר אכילה ממש לא הוו אלא ט"ו אף לרבי חידקא ולרבנן י"ד ולמסקנא א"ש דכל היתרון לארחי ופרחי ותו לא מידי ודו"ק:

דף סה.

תוספות בד"ה אחרי אכלה כו' ולכך ויחשבה עלי לשכורה עכ"ל דאי לאו שאחרי שעת אכילה התפללה לא היה חושבה לשכורה אבל קרא אשמועינן דהיה אחר זמן אכילה ושתיה ואין דרך להתפלל אז ולכך חשב שאכלה ושתתה והיתה לשכורה ועוד נראה דודאי אילו אכלה ושתתה אפשר שהיו פניה צהובים וחשב ע"י זה שהיתה שכורה אבל כיון שלא אכלה ושתתה כלום במה ראה לחושבה שכורה אי לאו שהיה אחר זמן אכילה ושתיה שאין דרך להתפלל אז ודו"ק:

בד"ה ונותנין לה כו' מטה ומטה ומפץ משמיה דשמואל כו' כצ"ל עכ"ל ר"ל דלכך בעי בסידור ב' מטות משום דשמואל דקאמר התם דלא ידענא אסותא להני תלת וחשיב חד מינייהו מאן דאכיל נהמא ולא מסגי ד' גרמידי ובחנם דחק מהרש"ל והגיה שמא במקום דשמואל:

דף סה:

תוס' בד"ה ה"ג בושתה כו' דא"כ ה"ל למיתני לעיל דהאב אינו זכאי כו' יתר עליו הבעל שהוא זכאי בבושת כו' עכ"ל וק"ק (ב) אמאי לא תקשי להו נמי לעיל דהאב אינו זכאי ליורשה כשיש לה בנים יתר עליו הבעל שהוא יורשה אף כשיש לה בנים ודו"ק:

דף סו.

בד"ה והא כי אתא כו' דאיירי במתני' במציאתה ומעשה ידיה כו' עכ"ל פלוגתייהו במעשה ידיה ודאי דמפורש בהך מתני' דנדרים אבל פלוגתייהו במציאתה אינו מפורש במתני' אלא בברייתא דמייתי לעיל ואפשר דנקטו מתניתין לגבי מציאה דהיינו מתניתין דהכא דמפורש ביה מלתיה דת"ק דס"ל דמציאתה לבעלה סתמא קתני אפילו שע"י הדחק וק"ל:

בא"ד דהא שמעינן מדרבא דקא מדמה כו' ורבין דקאמר דפליגי כו' עכ"ל צ"ע בדבריהם דהכא קאמרי דמתרוייהו נשמע כן דמרבא נשמע דמדמינן מציאה להעדפה ורבין קאמר דבהעדפה שע"י הדחק פליגי א"כ במציאה נמי שע"י הדחק פליגי ובסוף דבריהם לא נקטו אלא דממלתיה דרבין נשמע כן דמדמינן מציאה להעדפה ולעיל כתבו בהיפך דרבין גופיה דמוקי לה בהעדפה שע"י הדחק היינו משום דהוי כעין מציאה דפליגי נמי בה כו' ודו"ק:

בד"ה אלא מעתה כו' והלא במתניתין אינו נותן לאשה בושת שלם ולאיש לבד כו' מאי פריך מבייש סוסתו כו' עכ"ל ר"ל דאי הוה נותן לאשה לחוד בושת שלם וגם לאיש הוה פריך שפיר כיון דנותן לאשה בושתה משלם אמאי נותן כלל לאיש בושת כמו דאינו נותן לחבירו בבייש סוסתו אבל השתא דאינו נותן לאיש אלא מחלק האשה דקארי לה מאי קארי לה כיון דסוסתו לאו בר בושת הוא ליכא כאן כלל דמי בושת ודו"ק:

בד"ה פחות חומש כו' ב' טעמים חדא משום שפוחתין כו' וטעם אחר דדרך לשומם יותר חומש לכבוד כו' עכ"ל ר"ל דהיכא דליכא הני ב' טעמי אינו פוחת חומש דאם לא כן מאי משני לקמן לא בכלים של זהב דלא פחתי ומה שכתבו התוס' גבי פרקמטיא אלא כלומר שאין משתמשין בהן כו' מיהו ודאי דפחתי כשיהיו נתפרין וק"ל:

דף סו:

בד"ה וכשחתן פוסק כו' פי' ר"ח כשהחתן מייחד לה כלים כו' לכבוד החתן כו' עכ"ל דלא נראה להם לפרש כפרש"י דכולה איירי בשום שמביאה לו דא"כ מ"ל שומא דידה ומ"ל שומא דידיה מ"ל שמו הם תחלה ומ"ל שהוא כותב תחלה אלא כשהוא מייחד לה כלים משלו היינו שומא דידיה וכשהיא מביאה לו שומא בנדונייתה היינו שומא דידה ומיהו קשה לפי זה מה שפירשו לקמן בשומא דידיה שומא רבה כו' דקאי אאלף דינר ושומא זוטא היינו סיפא כו' דע"כ הא דקאי אאלף דינר דהיינו שהיא מביאה לו כדקאמר פסקה לו להכניס אלף כו' ולפר"י בשם ר"ח דלא קאי כנגד השום אאלף כו' ניחא לקיים פירושם דהכא גבי כשהחתן פוסק דאיירי בין בשומא רבה בין זוטא כמ"ש בסוף ודו"ק:

בד"ה וענו אחריה כו' שהיה חי ענו אחריה אמן ובעלה הטיל על חכמים כו' עכ"ל דאי הוה אחר מות בעלה כפרש"י שפיר קאמר דפסקו לה חכמים כעובדא דלעיל בכלתו של נקדימון שפסקו לה חכמים יין דשומרת יבם היתה אבל לא ניחא להו לפרש הכי דא"כ לא הוו ענו אחריה אמן כמו לעיל אלא דהכא אף בחייו הטיל בעלה הפסיקה על החכמים שלא היתה צריכה לפי חשבון אלף אלפים כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

דף סז.

בד"ה זהב הרי כו' פר"ח דבכלי זהב מיירי כגון נזמים כו' עכ"ל לא ניחא להו לפרש כפרש"י דלמאי דמשני בדהבא פריכא מפלגינן בין גרוטאות גדולות ובין דקות ועיקר חסר מן הספר דפריכא משמע בין גדולות ובין קטנות ועוד לפרש"י למאי דמוקי לה בדהבא פריכא מוקי לברייתא ככלים של כסף וחזר ממאי דמוקי לה מעיקרא ככלים של זהב והל"ל לעולם ככלים של כסף ובדהבא פריכא אבל לפר"ח ניחא דהשתא נמי מוקי ברייתא ככלים של זהב ודו"ק:

בא"ד ככליו מבעיא ליה פירוש שעומד בכלותיו כו' עכ"ל הוצרכו לפרש כן לפר"ח דלפרש"י ניחא בפשיטות דהכי פריך דלא הל"ל ככלים דמשמע כלים אחרים ממין אחר דהיינו של כסף אלא ככליו דהיינו כלים של זהב מאותו מין אבל לפר"ח א"כ מאי משני בדהבא פריכא דהא אכתי כיון דמאותו מין הוא הל"ל ככליו אלא דהכי פריך דאי הוה איירי בכלים של זהב דהיינו נזמים הל"ל בכליו שעומד בכלותיו כו' ודו"ק:

בד"ה אלא ארישא מדרבנן פריך עכ"ל דאע"ג דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכ"מ היינו במשנה אבל לא בברייתא כדמוכח בכמה דוכתין וק"ל:

דף סח.

תד"ה כאן לאחר שבא כו' וק"ק דמשנה כו' ומשמע דברייתא נמי דמחייבת אותו למכור כו' עכ"ל אבל לפרש"י אע"ג דמתני' איירי קודם שבא לידי גיבוי אין הכרח דהברייתא עליה קאי ומיירי בכה"ג כיון דאינו מפורש במתני' בהדיא דאיירי בקודם שבא לידי גיבוי ודו"ק:

בד"ה אי נימא עני כו' אלא לאו עני בדעת והשתא אין לפרש כו' עכ"ל ר"ל ולא שהעני והעשיר ממש אלא שיש לו עכשיו נכסים כמעיקרא וא"כ א"א לפרש שמין הנכסים שישומו באב וק"ל.

דף סח:

בפרש"י בד"ה ניזונת אין אם באה לינשא כו' או בנערות עכ"ל דקדק לומר בבאה לינשא משום נערות דאם כבר ניסת אף היא אינה ניזונת והוי כמו בוגרת ואי לא מחאה כיון דגדולה היא ויתרה אבל בקטנה אף אם כבר ניסת לא ויתרה וק"ל:

תוס' בד"ה ומי אמר רבא הכי כו' מדפסק לעיל רבא כרבי כו' ניזונת אין כו' עכ"ל דהוה הקושיא טפי בפשיטות מרבא גופיה דע"כ ס"ל התם באינה ניזונת דהיינו בניסת בנערות דצריכה למחות ועוד דמההיא דניזונת אין שאינה ניזונת לא תקשי נמי מבוגרת לחוד דצריכה למחות ולמאי דמשני הא דקא מתזנא מינייהו הא כו' ניחא נמי מבוגרת דאי הוה מיתזנא מינייהו מרצון של האחים לא מחלה פרנסתה דה"נ בניסת בנערות דאינה צריכה למחות היינו דמתזנא מרצונם אף שאין חייבים דהא איבדו מזונות קתני בין בבגרות בין בניסת בנערות ועיין ברי"ף וק"ל:

דף סט:

תד"ה המשליש כו' לאחר שניסת לא דק דבגמרא מסקינן דליכא בין ר"מ ובין ר"י אלא גדולה מן הארוסין טכ"ל לפי דברי המקשה ע"כ נמי דלא פליגי במתני' אלא בגדולה מן הארוסין כמ"ש התוספות לקמן והיינו משום דע"כ בלאו הא דפריך גדולה דבת זביני אין כו' ר"י במתני' בגדולה איירי דהא בקטנה ס"ל בברייתא דבין מן הנשואין ובין מן הארוסין יעשה השליש כו' ואם כן ר' מאיר דפליג עליה במתניתין ע"כ נמי בגדולה איירי ודוקא מן הארוסין דהא מן הנשואין ס"ל בברייתא הרשות בידה אלא שהתוס' נקטו הכי לפי המסקנא דהוי בפשיטות טפי דלא פליגי אלא במן הארוסין ודו"ק:

בד"ה קטנה דלאו כו' דא"כ ה"ל למתני בהדיא אבל קטנה אפילו מן הנשואין כו' עכ"ל ולא שייך למימר בכה"ג חסורי מחסרא למחוק מדברי תנא דמתני' אלא להוסיף מה שנחסרו מדברי התנא

מיהו ק"ק דאימא דאיצטריך למתני האי לישנא דאין מעשה קטנה כלום לאשמועינן אפילו במקום אפוטרופוס כדלקמן וק"ל:

בד"ה הא מני כו' ת"ל משום דלית ליה מצוה לקיים דברי המת כו' עכ"ל לכאורה ומאי קושיא דאימא דאיצטריך להאי טעמא דלא יהא אלא שדה כו' דלא נימא מהאי טעמא דאין מצוה לקיים דברי המת בקטנה נמי הרשות בידה וי"ל כיון דבקטנה לא פליג ר"מ וס"ל נמי אין מעשה קטנה כלום לא ה"ל לר"י למנקט במלתיה אלא במאי דפליג אדר"מ דסבר בגדולה מן הארוסין מצוה לקיים דברי המת וק"ל:

בפרש"י בד"ה אם מתו בלא בנים עכ"ל ועיין ביאור בזה בדברי ב"י ח"מ סי' רנ"ג:

דף ע.

תוס' בד"ה אבל יש שם כו' דלענין מתנה אין סברא לחלק בין כו' עכ"ל צ"ל דהא דאומרת נאמן בעלי עלי לא מקרי מתנה אלא שהיא תאמין לו שיקנה לה שדה באלו המעות והוה כעין מכר דאל"כ אמאי קתני דאין מעשה קטנה כלום אפילו במקום אפוטרופוס כדמסיק ודו"ק:

תוס' בד"ה המדיר את כו' מגופא דמתני' ה"מ למפרך דלא מצי אסר עליה תשמיש כו' עכ"ל ק"ק (א) לפי מ"ש לקמן התוספות דשיעבוד דמזונות של אשה אינו אלא מדרבנן לא ה"מ לאתויי מתשמיש דהוי שיעבוד דאורייתא אבל ממה שאני עושה לפיך דלא הוה שיעבודיה נמי רק מדרבנן מייתי שפיר ודו"ק:

בד"ה יוציא ויתן כו' אמאי לא חשיב לה לההיא דבאה מחמת טענה בהדי הנך שכופין כו' עכ"ל מהך דשהתה עמו עשר שנים ולא ילדה דכופין להוציא פריך לקמן בס"פ אמאי לא חשיב ליה ומשני ליה דהנך אע"ג דאמרה הוינא בהדיה לא שבקינן לה ולכך לא חשיב לה אבל הך דבאה מחמת טענה לא מיתרצא בהכי דהא כי אמרה הוינא בהדיה שבקינן לה כיון דאין האשה מצווה על פריה ורביה אך קשה דבהאי תירוצא שכתבו הכא ובפ' הבע"י דלא חשיב בבאה מחמת טענה משום דלא שייך ביה לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל הא מיתרצא נמי הך דשהה י' שנים ולא ילדה ומאי פריך מיניה התם ויש ליישב (ב) וק"ל:

בא"ד איני זן ואיני מפרנס לר"ח גרסינן בהדיא כופין כו' שמונע ממנה כל עניני אישות כו' עכ"ל גבי הך דחוזרין אצל גדול דכופין הוצרכו לטעמא דכופין טפי מהנהו דהכא וגבי הא דאיני זן כו' לא הוצרכו לתת טעם אמאי כופין ואפשר לומר דהאומר איני זן כו' ה"ל כמורד על אשתו משא"כ כל הנהו המדיר דהכא דלא הוה כמורד וק"ל:

בא"ד וההיא דס"פ הבע"י התם משמע דלכפותו אמר כו' עכ"ל עיין על ביאור דבריהם בפ' הבע"י וק"ל:

בד"ה ה"נ כיון דתלינהו למזונות בתשמיש המטה דאמר כו' עכ"ל דבכה"ג מוקמי מתני' דהמדיר את אשתו שלא תאכל מכל הפירות דהיינו בתולה בתשמיש כמ"ש התוס' לקמן בד"ה בשלמא לרב כו' ע"ש וק"ל:

בא"ד וליכא נמי למימר כו' דאז אסורה ליהנות דהא לרב יהודה כו' עכ"ל ר"ל דכיון דאסורה ליהנות ליכא למימר לאחר שלשים תהנה ותיאסר ואהא תירצו דה"נ אסור לשמש שמא תהנה וא"כ אפילו שלשים לא ימתין אלא מיום הנדר תיאסר לב"ה שבת א' כו' ויש לדקדק אמה שכתבו דאז אסורה ליהנות מהיכא פסיקא להו דאסורה אז ליהנות הא אדרבה שמעינן מהתם דמותרת ליהנות דבנדרא מזדהרי אינשי דאמרינן התם ומודה רב יהודה באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שישן היום דבאיסורא מזדהרי אינשי ויש ליישב דהתם שהתנאי קודם לנדר איכא למשרי התנאי מה"ט דבנדר שאחריו מזדהר אבל הכא למאי דבעו למימר השתא דשרי השמוש בתוך שלשים קודם שתהנה אסורה ליהנות אחר שלשים משום השימוש שקודם לו ואין להקשות נמי ומאי קושיא בהא דאז אסורה ליהנות דא"כ שפיר פריך וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כו' להפקיע שיעבודה לאסור לה הנאה מיניה די"ל כיון דבעיקר הנדר שהוא איסור תשמיש לית לה שעבוד עליו באומר יאסור תשמישך עלי חל הנדר שפיר וממילא תיאסר בהנאה וליכא למיפרך ביה הא מפקא לה לשיעבודה ודו"ק:

דף ע:

בד"ה באומר כל הזן אינו מפסיד ולא בעי לשנויי בחנוני הרגיל כו' עכ"ל דטפי ה"ל לאוקמי מתני' נמי בחנוני הרגיל דאיירי ביה ברייתא ולא שכיח ביה נמיי דעבדי טפי משלשים כמ"ש התוספות אבל אין לפרש דבריהם דלוקמא בחנוני הרגיל דהוה רבותא טפי כדקאמרינן דה"א כיון דרגיל וקאזיל קא"ל כו' דהא לאידך גיסא איכא למימר דכל הזן כו' הוה רבותא טפי כדבעי למימר מעיקרא הכי הוא דשרי אבל כל הזן כו' וק"ל:

בא"ד ובסוף המסקנא כו' אי הוה שרי למימר ליחיד ה"ל למתני בחנוני הרגיל אצלו אם תזון כו' עכ"ל וק"ק דאין זה מוכרע דהכא איכא תרתי לריעותא חנוני הרגיל דכמאן דא"ל זיל תזון הוא משא"כ בשאר יחיד דאינו רגיל אצלו דאיכא למימר דשרי ביה אם תזון כו' ודו"ק:

דף עא.

בד"ה בהא קאמר שמואל דאיכא צערא דתרוייהו ה"ג לה כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה בדברי התוס' א"נ בהא קאמר שמואל כו' עכ"ל ור"ל שהוא צריכותא אחרת אההיא דמדירה מתשמיש אבל מדברי התוס' אין נראה להגיה כן אלא שהוא צריכותא אחת לב' אמוראים דהיינו דאיצטריך במדירה מתשמיש להא דרב ואיצטריך נמי לדשמואל וכן להיפך מכח הנך סברות דקאמר איכא צריכותא חדא לב' האמוראים במדיר את אשתו מלהנות לו והתלמוד לא חש להאריך וק"ל:

בד"ה בשלמא לרב כו' יאסר הנאת תשמישך עלי אם תטעום מאותו מין עכ"ל דליכא לפרושי בפשיטות דהיאך הוא יכול להדירה כמ"ש הר"ן ע"ש והוא מגומגם דלעיל פירשו התוספות למאי דס"ד השתא בדתלה בתשמיש אפילו בהדירה מכל הפירות איירי כיון דאפשר לה לאכול וליאסר כו' עיין בדבריהם דלעיל ודו"ק:

בד"ה שנדרה היא כו' אלא שנדרה *) (הנאה באחד) מכל (מיני) פירות כל זמן שהיא תחתיו דאם כו' עכ"ל גם בזה יש גמגום (א) דלעיל פירשו לפי המסקנא דהכא דלאו בכל פירות מדיר לה דא"כ לא הוה חייל כו' והכא פירשו דחל הנדר אף בכל הפירות בנדרה כל זמן שהיא תחתיו דזה אפשר לה לקיים ואולי לישנא דמתניתין נקטו מכל פירות ולאו דוקא אלא ממין א' כמ"ש לעיל אלא שהוסיפו לומר דוקא תחתיו דאי לעולם א"כ מה תרויח כו' אבל לא ידענא דדומיא דהכי במדיר לה בכל הפירות וכשהיא תחתיו מנלן דלא חל הנדר דמההיא דקונם עיני בשינה סתם כמ"ש לעיל ליכא ראיה דמשמע לעולם וצ"ע:

בד"ה ואי אמר כו' אבל מקיימת לא ה"מ בשאר נדרים אבל נדרים שיש בהן ענוי נפש אפילו מקיימת יוצאת בלא כתובה כו' עכ"ל וא"ל דא"כ מאי פריך קסבר רבי יוסי היא נותנת והתנן כו' ואימא הא (ב) דר"י סבר היא נתנה ויוצאת בלא כתובה היינו בנדרי ענוי נפש ומתני' [דקתני] לר"י דיוצאת בכתובה היינו בנדר של קישוט דלאו עינוי נפש הוא לר"י כדלקמן די"ל דסמך המקשה הכא אקושיא דלקמן דאלמא בעל מצי מיפר בקישוט דע"כ לא מתוקמא מתני' אלא בתולה לקשוטיה בתשמיש דהוה נדרי עינוי נפש ומיהו ק"ל לתירוצם שכתבו בפשיטות בנדרים שאין בהן עינוי נפש במקיימת נדרה דתצא בכתובה ובנדרי עינוי נפש תצא בלא כתובה והא לר"י שמעינן בהיפך דבנדרה שלא אתקשט דלא הוה עינוי נפש ותצא בלא כתובה כיון דליכא למקנסיה דהא אין יכול להפר לה אבל בנדרי עינוי נפש תצא בכתובה כיון דמצי להפר לה ולא הפר איכא למקנסיה כפרש"י לקמן ויש ליישב דלפי המסקנא אתיא הך ברייתא דאי אפשי באשה נדרנית כו' דלא כר' יוסי וס"ל דבשאר נדרים נמי מצי להפר להו מסברא דיש להחמיר עליה טפי בנדרי עינוי נפש שתתגנה עליו טפי כפרש"י לקמן ואפילו במקיימת נדרה תצא שלא בכתובה אבל לר' יוסי דאין בעל מיפר אלא בנדרי עינוי נפש אדרבה יש להחמיר עליו טפי בנדרי עינוי נפש ליתן לה כתובתה כיון שלא הפר לה משא"כ בשאר נדרים דליכא למקנסיה ליתן לה כתובתה כיון דלא מצי מיפר לה ודו"ק:

דף עא:

בד"ה ולא תתקשט כו' אבל לא פריך אמאי יוציא כו' דא"כ לרב נמי קקשי עכ"ל ר"ל לרב דמוקים לה נמי הך סיפא באיהו אדרה ותולה הקישוט בתשמיש תקשי אמאי יוציא לאלתר ויתן כתובה לא תתקשט ולא תיאסר אבל הך קושיא דתתקשט ותיאסר ליכא לפרושי אלא אכתובה כפרש"י ומיהו לרב לק"מ דלא אמרו ב"ש ב' שבתות וב"ה שבת אחת אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר לרב וק"ל:

דף עב.

בד"ה המדיר את כו' ואיהו לא מציי לאדורה אא"כ תלה בתשמיש כו' עכ"ל דלא מצי (ג) לאדורה לתלות באיסור פירות כדפריך בירושלמי ויש אדם מדיר את אשתו מחיים כמ"ש הר"ן ע"ש וכן מוכח מדברי התוס' לעיל:

בד"ה יחזור ויקניטנה כו' וחכ"א אינו מופר כו' עכ"ל בכל נוסחות גמרות שלפנינו ל"ג מלתיה דחכמים שם בברייתא ועי' בדברי הר"ן שם וק"ל:

דף עב:

בד"ה יולידיו בפני כו' וי"מ יולידיו בפני מולידיו זקנו של בעל כו' עכ"ל לכאורה לפי' שני מהיכא משמע יולידיו זקנו של בעל ואימא דהיינו אביו דוקא ונראה לפי' ראשון גרסינן יולידו בפני מולידיו דהיינו בלשון יחיד יולידו דהיינו אביו של בעל ומולידיו בלשון רבים דהיינו בניו של בעל ולפי' שני גרסינן יולידיו בפני מולידו דהיינו ב' יולידיו שהוא אביו ואבי אביו בפני מולידו לשון יחיד דהיינו הבעל וק"ל:

בד"ה ע"מ שאין כו' וי"ל דלרב כו' קדשה ע"ת משום סיפא כו' בעיא גט כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דמשום סיפא דתצא שלא בכתובה נקט הכי על תנאי דפסיקא להו דבקדשה סתם וכנסה סתם נמי אין לה כתובה כמ"ש בסמוך מההיא דאי אפשי באשה נדרנית וק"ל:

בא"ד והא דנקט במתני' וכנסה ה"ה אפילו כו' עכ"ל ר"ל הא דנקט לשמואל בסיפא קדשה וכנסה סתם ה"ה לא כנסה אלא דקדשה סתם לחוד נמי בעיא גט אלא כו' וק"ל:

דף עג.

תד"ה לא תימא כו' דלאו פירכא היא דהוה מצי לאוקמי מתני' כשלא בעל כו' עכ"ל וכן צ"ל לר"א לקמן דפליגי רב ושמואל בלא בעל אבל בבעל מודה שמואל הא דמותבינן ליה ממתני' משום דכנסה משמע בלא בעל כמ"ש התוספות לקמן וק"ל:

בא"ד ואם תאמר והיכי סלקא דעתך למימר דכנסה בלא בעל דאחולי כו' אם כן אינה מקודשת ומה מועיל כו' עכ"ל ק"ק דטפי ה"ל להקשות כן לפי האמת לר"א דפליגי בלא בעל ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה אלא טעמא כו' דלרב אפי' קדשה על תנאי וכנסה ע"ת הואיל ובעל צריכה כו' עכ"ל והא דנקט בפלוגתייהו קדשה ע"ת וכנסה סתם כו' ה"ה לרב אפילו בכנסה ע"ת כיון דבעל צריכה גט אלא משום רבותא דשמואל נקט כנסה סתם דאפילו בכה"ג אינה צריכה גט ובמתני' דקתני כנסה נמי בסתם היינו משום רבותא דאפ"ה תצא שלא בכתובה ומיהו לפי מה שכתבו התוספות לעיל דע"כ לאו משום רבותא דתצא שלא בכתובה נקט דא"כ ה"ל למתני רבותא טפי דחפילו בקדשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה אלא משום רבותא דבעי גט נקט קדשה ע"ת וא"כ הדרא קושיין לדוכתיה דה"ל למתני רבותא טפי דאפילו בכנסה נמי ע"ת בעי גט ודו"ק:

בד"ה ושמואל אמר כו' אמר ר"ג אם מיאנה כו' ובעל כמו שקידשה ולשמואל כו' עכ"ל ובפ' ב"ש כתבו כל זה בלשון אחר ומה שיש לדקדק שם בדבריהם עיין במהרש"ל ובחידושינו שם:

בא"ד ומיהו קשה דתקשי לשמואל מדרבנן דר"א כשהחזירה כו' כצ"ל:

בד"ה בההיא קאמר רב כו' ואין לתמוה על מה שלשם סברא הפוכה דאליבא דר"א דאמר כו' עכ"ל אין רצונם דהצריכותא דהתם אליבא דר"א נאמרה דהא לר"א לא איצטריך כלל להך צריכותא כיון דפליגתייהו גבי תנאי איירי בלא בעל וגבי קטנה פליגי בבעל אלא דר"ל דבין צריכותא דהכא ובין צריכותא דהתם לאביי וכדי שלא תאמר כפרש"י דהתם למחוק הצריכותא דהתם ולהגיה הצריכותא דהתם כי הכא משום דלפי גירסא דהתם הוה הסברא איפכא מהכא דאין לתמוה על זה דהא ע"כ לר"א אית לן למימר הסברא איפכא מהצריכותא דשמעתין ואם כן אין למחוק גם שם הצריכותא אע"ג דהוי סברא הפוכה מהצריכותא דהכא ובין הצריכותא דהתם ובין דהכא ודאי דלאביי נאמרו דפליגי נמי הכא גבי תנאי דוקא בבעל ואין זה דוחק דעביד פעם צריכותא בסברא זו ופעם בהיפך דכן דרך התלמוד שעושה ב' צריכותות לב' האמוראים כמ"ש

התוס' בפרקין דבהך צריכותא דהכא ודהתם הוה צריכותא לשני האמוראים בב' פלוגתייהו וכן יש לכוין דברי התוס' בפרק ב"ש ועיין שם בזה במהרש"ל ובחידושינו שם ודו"ק:

בא"ד והוי קידושין אפ"ה פליג אדרב כו' כצ"ל:

דף עג:

בפרש"י בד"ה גט נמי כו' כדאשמעינן גבי קטנה עכ"ל דליכא תנאה גבי קטנה כי הכא בקדשה סתם וכנסה סתם וק"ל:

תוס' בד"ה אדם יודע כו' הך צריכותא המ"ל לעיל כי פריך כו' עכ"ל לא ידענא מאי קאמרי דהא קושטא הוא דהך צריכותא דעביד לעיל דליכא תנאה כו' היינו נמי מה"ט גופא דקאמר הכא דאדם יודע שאין קידושין כו' משא"כ בתנאה דלא אסיק אדעתיה לבעול לשם קידושין שסומך עליה שקיימה תנאה כפירוש רש"י לעיל והכא ואי אלישנא דשינה הכא מדלעיל קאמרי הוא דחוק ודו"ק:

בד"ה והא הכא כו' א"כ תקשי ליה נמי מברייתא דלעיל דוכן קטן שקידש דפליגי כו' עכ"ל ר"ל דלא הוה ליה לאתויי להקשות מקטנה אלא דמברייתא דכבר מייתי לה וכן קטן כו' ה"ל להקשות הכי וק"ל:

דף עד.

בד"ה ד"ה צריכה כו' קאמר שמואל דצריכה גט משני כו' כצ"ל:

בא"ד והא פליגי תנאי לעיל בבעל כו' בפחות מש"פ א"כ היכי קאמר ר"א ד"ה כו' עכ"ל ר"ל כיון דבפחות מש"פ דאיכא למימר אדם יודע שאין קידושין כו' איכא למ"ד דלא קני בבעל מכ"ש בתנאה דלא אסיק אדעתיה לבעול לשם קידושין דלא קני ומיהו איכא לתרוצי בזה דיש סברא להיפך זה כמ"ש התוס' לקמן דבתנאה איכא למימר דחיילי קידושי כסף ע"י מחילת התנאי משא"כ בפחות מש"פ דליכא קידושין קמאי ע"י מחילה כמ"ש התוספות (ד) לקמן ודו"ק:

בא"ד וא"ת לרב תקשי למ"ד לא קנו ואפי' למ"ד קנו שמא לא סבר כרב כו' עכ"ל ר"ל כיון דמ"ד לא קנו ודאי דלא כוותיה ומ"ד נמי קנו אפשר דלא כוותיה תקשי ליה ממ"ד לא קנו וק"ק דתקשי להו בכה"ג אף לשמואל דמ"ד לא קנו ודאי דלא כוותיה ומ"ד נמי קנו אפשר דלא כוותיה דשמא דוקא בפחות מש"פ קנו משום דאדם יודע כו' משא"כ בתנאה כדאמרינן לעיל ויש ליישב (א) ודו"ק:

בא"ד ובהך סברא מצריך תלמודא לפלוגתייהו דרב ושמואל בפ' ב"ש כו' עכ"ל תחלת הצריכותא מפורש התם הכי משום דאחליה לתנאיה היה בדעתו שיחולו לקדושי כסף אבל סוף הצריכותא אינה מפורש הכי אלא בההיא דקטנה ליכא בעילת זנות דהא איכא קידושי דרבנן כ"כ התוס' לעיל ובפ' ב"ש וגבי פחות מש"פ ליכא למימר הכי אבל יש לכוון דבריהם כפי מה שפירשו התוספות שם הצריכותא בע"א וז"ל ועוד דליכא קידושי הראשונים דנימא שיחולו כו' וזה שייך נמי בפחות מש"פ ודו"ק:

דף עד:

בד"ה ממאנת כו' שאם נודע לה הטעות יש לה למאן דאם לא מיאנה ועמדה אצלו מחלה התנאי כו' עכ"ל ק"ק (ב) לפ"ז מאי פריך לעיל לשמואל ממתני' דהכא הא גיטא בעיא אימא דמיירי בכה"ג דנודע לה הטעות ועמדה אצלו הרי מחלה התנאי ויש ליישב וק"ל:

בא"ד ושמואל לא סבר כר"י אלא בקדושי טעות דוקא כו' עכ"ל והא דאמר שמואל לעיל גבי קטנה שלא מיאנה והגדילה כו' דצריכה גט משני היינו מן התורה אבל מדרבנן צריכה נמי גט מראשון כו' וכ"כ התוס' בפ' בא סימן וכן פרש"י לעיל ובההיא מתני' דנדה דאינה ממאנת אחר שתביא ב' שערות והיינו מדרבנן אבל קשה לפ"ז אמאי קאמרי דבקדושי קטנות לא סבר שמואל כר' ישמעאל והא שפיר קאמר דממאנת מן התורה וצריכה גט משני אלא מדרבנן אינה ממאנת וצריכה גט גם מראשון וצ"ע:

בא"ד א"כ תקשי לשמואל סתם מתני' דהתם דלא מצי לאוקמא מתני' דהתם כו' עכ"ל היינו הך מתני' דס"פ נושאין דלא מתוקמא מלתיה דשמואל דאמרינן י' כהנים כו' אלא אי משכחת מתני' בקדושי טעות ע"ש הסוגיא וק"ל:

בד"ה חכם עוקר כו' היא נמאסת בעיניו כשזוכר שהיו בה מומין כו' עכ"ל אבל ביה ליכא קפידא דאיתתא בכל דהו ניחא לה כו' כ"ה לשון הרא"ש:

בא"ד ודוקא כו' והתירה קודם ידיעת הבעל כו' כדקתני במתני' כו' ולא מפליג בין בני היתר כו' עכ"ל ועיין גם בזה לשון הרא"ש וק"ק לדבריהם דאכתי תקשי לך מתני' דה"נ לא מפליג במתני' בין היתר לאחר ידיעת הבעל לקודם ידיעת הבעל ויש ליישב דלישנא דמתני' ונמצא עליה נדרים ודאי דמשמע דלא הותר קודם ידיעת הבעל וק"ל:

בד"ה משום ש"ר כו' שלא התנה ולא כו' ולר' מאיר דבעינן תנאי כפול אפילו לעז כו' עכ"ל עיין על כל דבריהם מפורש בתוס' שם:

דף עה:

בד"ה אבל במומין כו' דכשהתנה לא על מומין שבגלוי נתכוין כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דר' מאיר פליג נמי במומין שבגלוי ומשום הך סברא הואיל והתנה ודו"ק:

בא"ד וקאי בין ארשות האב בין ארשות הבעל וה"ק אינו יכול כו' עכ"ל אבל בהגהת אשר"י כתוב דלא פליגי רבנן אלא אסיפא דנכנסה לרשות הבעל דאילו ארישא שארוסה היתה יכול להיות שלא הכיר אפילו הם בגלוי והא נמי אם יש עמו מרחץ כו' ע"ש:

בד"ה תברא פר"ח שבועה עכ"ל עיין בערוך כדאמרינן במ"ק מאי תברא תברי בתי ע"ש:

בד"ה מי ששנה כו' ה"נ פליגי בהכי כו' אבל נכנסה לרשות הבעל א"צ להביא ראיה כו' ותנא דסיפא סבר כו' עכ"ל דליכא לאוקמא בכה"ג כולה כר' יהושע דעודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה להוציא מחזקת ממון ובנכנסה לרשות הבעל צריך הבעל להביא ראיה משום דאיכא למימר חזקה אין אדם שותה בכוס כו' דאם כן תקשי כדפרכינן בעד שלא תתארס נמי דליכא למימר כדלקמן בשתתארס איכא חדא במקום תרתי דהא לר' יהושע (ג) חזקת הגוף ליתא כלל לגבי חזקת ממון ואם כן הני תרתי דבעל דהיינו חזקת ממון וחזקת דאין אדם מפייס במומין עדיפי מהנך תרתי דאשה דהיינו חזקת הגוף וחזקה דאין אדם שותה כו' אבל לקמן לר"ג ניחא כמ"ש התוס' לקמן ובזה יתיישב מה שתמה בזה מהרש"ל ודו"ק:

בד"ה ספק טמא כו' והשתא מייתי שפיר דאזיל ר"י בתר חזקה דגופא כו' אע"ג דאיכא חזקה דהעמידנו כו' עכ"ל וק"ק דה"ל סברא דר"ג הפוכה מסברת ר"י דלר"ג חזקה דגופא עדיף מחזקת ממון ולא עדיף חזקת הגוף מחזקת הטומאה דמה"ט ספק טמא משום דאזלינן בתר חזקת טומאה לרבנן דר"י כמ"ש התוס' ולר"י אדרבה חזקת ממון עדיף מחזקת הגוף וחזקת טומאה לא עדיפא מחזקת הגוף כדקתני ספק טהור ודוחק הוא לומר דהנהו רבנן דספק טמא לא ס"ל כר"ג דא"כ ה"ל תלתא מחלוקת בדבר ודו"ק:

דף עו.

בד"ה רישא מנה כו' ועוד דמשמע מהה/יא דשמואל כו' אלא משום דנולד הספק כו' דמסתמא רב אשי כו' עכ"ל הך טעמא דנולד הספק ברשותו היינו באוקימתא דרבא כמ"ש רש"י והתוס' לקמן וא"כ צ"ל לדבריהם דהכא דרבא ורב אשי לא פליגי לענין דינא ועיין בזה ברא"ש:

בד"ה על בעל החמור כו' אלא טעמא דשמואל דמוקמינן לפרה בחזקת מרא קמא כו' עכ"ל ומייתי שפיר לתנא תונא כלה בבית אביה אבל קשה לפ"ז דא"כ היכי ס"ד למימר דתנא תונא מכלה בבית חמיה דהא אדרבה כיון דהבעל בעי לאתויי ראיה מוכח דלא מוקמינן המעות בחזקת מרא קמא דהיינו הבעל ואפילו במקום דחזקת ממון דהשתא מסייעא לזה וכ"ש הכא דחזקת ממון דהשתא כנגדה ויש ליישב בדוחק דס"ד השתא כיון דיש לאשה שטר שיעבוד לכתובה על בעלה ה"ל איהי חזקת מרא קמא וכן יש לדקדק לפי' שני שכתבו התוס' לקמן דטעמא דשמואל דאזלינן בתר מציאתו מאי מייתי מתנא תונא כלה בבית חמיה דלפי מציאתה דהשתא שיש בה מום לא ה"ל לבעל לאתויי ראיה וצ"ע ודו"ק:

בא"ד כי היכי דעכשיו הוא מת כן יש לנו להחזיק וכו' כשעת מציאתן ודוקא גבי מיתת חמור כו' עכ"ל נראה לפרש דבריהם משום דודאי בכ"מ אזלינן בתר חזקה דמעיקרא כדאמרינן בפרק קמא דחולין אלא דוקא בכה"ג דהכא גבי מיתת חמור וגבי מום ומחט אית לן למימר דלא ניזל בתר חזקה דמעיקרא אלא אדרבה בתר מציאתו דהשתא ור"ג נמי לא מצינו דפליג אהך סברא דניזל בתר מציאתה דהשתא ואתיא רישא נמי שפיר כוותיה ולזה הוצרכו לומר והך סיפא דכלה בבית חמיה דעל הבעל להביא ראיה ולא אמרינן בה דניזל בתר מציאה דהשתא משום דלא אמרינן הכי אף קודם ב' רשויות ובההיא דמשארסתני נאנסתי דסבר ר"ג דאזלינן בתר חזקת הגוף דמעיקרא מיירי נמי בכה"ג בנשאה כבר הבעל ולא מצא לה בתולים כמ"ש התוס' לעיל ולכך לא אמרינן בה דניזל בתר מציאה דהשתא אף קודם ב' רשויות ודו"ק:

דף עו:

בא"ד דדוקא הכא שמחזיק עצמו מסופק בפרה ואין לו שום טענה ברורה כו' דאזלינן בתר חזקת מרא קמא רו' עכ"ל ק"ק דאם כן מאי מייתי ותנא תונא מכלה בבית אביה הא התם איירי אף שאביה ובת טוענין ברי כמ"ש התוספות לעיל (כתובות ד) ואמאי ניזל ביה בתר מרא קמא וק"ל:

בא"ד ודמי לתקפו כהן דמוציאין מידו כו' עכ"ל כדאמרינן בעלמא לגבי ספק בכור שביד ישראל אם תקפו כהן דמוציאין כו' היינו משום דישראל הוא מרא קמא וק"ל:

בא"ד ולפי זה א"ש פירוש הקונטרס דבסמוך כמו שאפרש עכ"ל אין זה מובן דהיאך א"ש לפי זה פ"ה ובמה יתיישבו כל הקושיות שהקשו התוס' בסמוך לפ"ה ומהרש"ל הגיה לפי זה לא א"ש פ"ה כו' גם זה אינו מובן לכאורה דמאי קאמרי לפי זה כו' דמה כתבו כאן לסתור מיניה פ"ה דבסמוך ונראה לקיים כל נוסחות התוס' שלנו שכתוב בהן לפי זה א"ש פ"ה כו' ר"ל דלפי זה דטעמא דשמואל דאזיל בתר חזקת מרא קמא ולכך בעל החמור צריך להביא ראיה אע"ג דיש לו חזקת הגוף וחזקת ממון איכא למימר נמי דא"ש מה שפ"ה בסמוך כלה בבית אביה ולקדושין דהיינו כר' יהושע והתוס' דחו פירושו בסמוך מכח כמה קושיות דהשתא איכא למימר נמי דטעמא דר' יהושע לאו מכח חזקת ממון אלא מטעם דיש לבעל חזקת מרא קמא ולכך אביה צריך להביא ראיה ובזה יתיישב כמעט כל הקושיות שהקשו בסמוך לפ"ה וצ"ע ודו"ק:

בד"ה כל הנולד ספק כו' ואפילו הוא מוחזק כו' וצריך לחלק בין ספק כו' עכ"ל עיין בכל דבריהם ברא"ש ובהגהת האשר"י:

בד"ה ותנא תונא כלה כו' אע"פ שמוחזק ה"נ אוקי החמור כו' עכ"ל וכ"ש הוא דבחמור נמי איכא חזקת ממון לבעל החמור ומיהו יש לדקדק מי הכריחם דתנא תונא מסיפא מכלה בבית חמיה ולא מרישא מכלה בבית אביה דאע"פ שיש לה חזקת הגוף ניזיל בתר חזקת ממון ואי לקדושין קאמר אפילו חזקת ממון ליכא לבעל והיינו משום דנולד הספק ברשותיה דאב ה"נ אוקי הפרה בחזקת ממון כיון דנולד הספק ברשות בעל הפרה וכ"ש הוא כיון דיש לבעל החמור נמי חזקת הגוף וכפירוש רש"י דמרישא נמי איכא סייעתא ואפשר לומר לשיטתם דלעיל דבעי למימר דניזל בתר חזקה דמרא קמא ולכך מרישא לא הוה ליה סייעתא דאימא דלכך בעי האב לאתויי ראיה משום דאית ליה לבעל חזקת מרא קמא אבל מסיפא אייתי שפיר ראיה דאע"ג דאית ליה לבעל חזקה דמרא קמא בעי הוא לאתויי ראיה משום שהספק נולד ברשותו ה"נ אית לן למימר דבעל פרה בעי לאתויי ראיה אע"ג דהוא מרא קמא ודו"ק:

דף עז.

בד"ה ליתני נשא אשה ושהה כו' וא"ת דתקשי ליה ברייתא כו' עכ"ל טפי ה"ל לאקשויי הכי לעיל אמ"ד דאין כופין ויש ליישב וק"ל:

בא"ד יוציא לא משמע לשון כפייה אלא בדבר שמתנהג עמה שלא כדין כו' עכ"ל כדמוכח בשמעתין דהוא אומר איני זן דיוציא הוא לשון כופין מדפריך עליה עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון והיינו שמתנהג עמה שלא כדין ועיין בזה בתוס' בריש פרקין וק"ל:

דף עח.

תוס' בד"ה עד שלא תתארס כו' והביא ראיה כו' דעד שלא נשאת משמע אפילו קודם ארוסין כו' עכ"ל לכאורה הגם שפירש רש"י לקמן כן מ"מ כפי פרש"י שלפנינו לא הביא כאן ראיה אלא אנפלו משנתארסה ולא ארישא דנפלו לה עד שלא תתארס ויש ליישב דמשמע להו בפרש"י

דמייתי ראיה גם ארישא דשלא תתארס דאסיפא משנתארסה תקשי ליה טעמא דב"ש אתא לאשמועינן וק"ל:

בא"ד ואין להקשות כו' דוקא עד שלא ניסת דהיינו משנתארסה כו' עכ"ל ונראה דה"ה דה"מ לתרוצי דלא קתני הכי שנפלו משנתארסה אלא משום דבהא אר"ח בן עקביא דפליג עליה דר"ג אבל עד שלא נתארסה לא איצטריך למיתני כיון דליכא מאן דפליג עליה ודו"ק:

בד"ה איבעיא כו' דקאי ארישא כו' או דיעבד דאפילו בדיעבד בעי למימר דמכרה בטל כו' עכ"ל ק"ק לפירוש זה כיון דע"כ אי פליג האי א"ל דר' יהודה ארישא דעד שלא נתארסה מכ"ש דפליג אסיפא בנתארסה טפי אית לן למימר דלא פליג ארישא כלל אלא אסיפא בלחוד דעלה קאי א"ל דר"י ומאי קמבעיא ליה ויש ליישב דנראה לו דחוק לתלמודא דלא קאי אלא אדיעבד דסיפא דאמאי קרי ליה לנתארסה ומכרה בעודה ארוסה ישנים כמו שנדחק ר"ת לפירושו לקמן ודו"ק:

בא"ד ונראה לר"ת דה"פ כו' ולא תמכור לכתחלה כמו בנפלו לה משתתארס כו' על החדשים אנו בושים כלומר שנפלו לה משתתארס כו' עכ"ל נראה לפרש מה שנדחקו לפרש למאי דבעי למימר לא תמכור לכתחלה דהיינו כמו בנפלו לה משתתארס ולא ניחא להו לפרש בפשיטות כמו לאידך גיסא דהיינו כמו בנפלו לה משניסת משום דא"כ מלתיה דר"י דא"ל כו' אין לו מקום כאן אלא לעיל מקמיה דקתני פלוגתא דב"ש וב"ה בנפלו לה משנתארסה אבל השתא ניחא דלא מדמה לה לאחר שניסת אלא לאחר שנתארסה ניחא דקתני לה הכא בתר מילתיה דב"ה דס"ל שאם מכרה ונתנה קיים אבל לכתחלה לא אבל אין לפרש דדוחק להו לפרש למילף לא תמכור לכתחלה מניסת דמכרה בטל ומה השיב נמי משום דאנו בושים כו' דאימא משום דיעבד הוא דא"כ אמאי לא דחו בזה פירוש שני של רש"י דקמבעיא ליה אלכתחלה דב"ש דע"כ ליכא למילף אלא מניסת דמכרה נמי בטל: ודע דלפירוש קמא של רש"י נמי צריך לפרש כי הכא דבעי למימר שלא תמכור לכתחלה כמו בנפלו לה משתתארס מה"ט שכתבו דאל"כ מלתיה דר"י דא"ל כו' אין לו מקום כאן אבל סמכו דבריהם הכא לפירוש ר"ת משום דלאידך גיסא דדיעבד דסיפא קאמר הוצרכו לשנות פירושא דחדשים וישנים משא"כ לפירוש קמא דרש"י לפי שני הצדדים פירושא דחדשים וישנים שוה ודו"ק היטב:

בא"ד דארישא לא הוה אמרי מכרה בטל כו' עכ"ל דהא לא קמבעיא ליה לפי' ר"ת ארישא אלא אלכתחלה אבל בדיעבד פסיקא ליה ברישא דמכרה קיים וק"ל:

דף עח:

בד"ה תני מוכרת כו' ולגירסא זו ל"ג כו' אף זו לא תמכור כו' ולרב פפא דלא מגיה מתני' תקשי כו' עכ"ל לפרש"י נמי ע"כ רב זביד דמגיה מתני' מוכרת ונותנת וקיים ע"כ דל"ג בברייתא לא תמכור אלא שכבר כתבו לעיל בשם רש"י דל"ג ליה ולא מצאו בתוספתא ומה שכתבו התוספות לעיל דבחנם מחקו רש"י היינו משום דלא נחתי לעיל לפרש הכי כגירסת רש"י הכא אלא כפירוש ריב"ם הכא ודו"ק:

בד"ה לא כר"י ולא כר"ח כו' פירוש לא כאמרו לפניו דר"י כו' עכ"ל דאי לא כר"י וכר"ח אליבא דר"ג קאמר אמאי לא מוקמי מלתיה דרב ושמואל כאמרו לפניו דקאמרי ועוד דלא ה"ל למנקט אלא לא כר"ג אלא דפירוש דאפילו כאמרו לפניו דר"י ודר"ח לא מצי אתיא דאינהו נמי מודו לר"ג בעד שלא נתארסה וניסת דמכרה קיים ולא פליגי עליה דר"ג בהא ואינהו אהדדי נמי לא פליגי ביה אלא בנתארסה וניסת דבהא דאמרו לפניו דמכרה בטל ולדברי ר"ג אליבא דר"י מכרה קיים ודר"ח אליבא דר"ג מוכרת לכתחלה לאוקימתא דרב פפא וצ"ל דבכלל זה דקאמרי דפליגי בנתארסה וניסת הוה נמי דפליגי בנתארסה ועודה ארוסה דהיינו כאמרו לפניו דר"י דמכרה בטל ור"ח נמי מודה דלא קאמר אלא דלא כך השיבם בנתארסה ועודה ארוסה אבל מודה לר"י דכך שאלו אותו ואינהו נמי פליגי ביה ע"כ אליביה דר"ג לאוקימתא דרב פפא דלר"ח מכ"ש מוכרת לכתחלה ולר"י אינה מוכרת אלא בדיעבד דאל"כ מתניתין מי שנאה ויש לדקדק לפ"ז דמוכח דיותר מסתבר למימר דמכרה בטל בנתארסה ועודה ארוסה מעד שלא נתארסה וניסת כאמרו לפניו דר"י ור"ח נמי מודה ביה והפוסקים פסקו בהיפך דבעד שלא נתארסה וניסת מכרה בטל ובנתארסה ועודה ארוסה פסקו דמכרה קיים ויש ליישב דהפוסקים פסקו כרבותינו דס"ל דעד שלא נתארסה מכרה בטל ומדלא נקטו במלתייהו אלא הני תרתי מילי דהיינו דעד שלא נתארסה וניסת ונתארסה וניסת ולא נקט נמי נתארסה ועודה ארוסה דהוה רבותא טפי מנתארסה וניסת משמע דס"ל בנתארסה ועודה ארוסה דמכרה קיים ולא הוה סברתן הפוכה מאמרו לפניו דר"י דאינהו אזלי בתר שעת נפילת הנכסים ורבותינו אזלי בתר שעת מכירת הנכסים ודו"ק:

בא"ד והא דמשמע כו' א"כ אותם נכסים נפלו לה עד שלא ניסת ובניסת איירי דהא משמע דאם לא כו' עכ"ל לכאורה מגומגמים דבריהם דמה הכרח יש להם דמיירי עד שלא ניסת כו' ואימא דאיירי נמי עד שלא נתארסה ולמאי דאוקמא נמי בנפלו לה עד שלא ניסת מה הכרח יש להם דאיירי נמי בניסת דאימא אף בשלא ניסת ואתיא כאמרו לפניו דר"י דמכרה בטל אף בנתארסה ועודה ארוסה ונ"ל שיש כאן דילוג דברים קצת ויש להגיה בדבריהם וכצ"ל ובניסת איירי דהא אוכל פירות ומשמע דאם לא כתב כו' ור"ל דאותן נכסים נפלו לה עד שלא ניסת כו' דהיינו משתתארס דאי עד שלא נתארסה א"כ לא הוה אתיא מתניתין אלא כרבותינו ולא מסתבר לומר כמו שכתבו התוס' לבסוף וקאמרי דע"כ איירי נמי בניסת מדקתני אוכל פירות ואין פירות בארוסה וא"כ שפיר ה"מ לאוקמא דעד שלא נתארסה וניסת וכרבותינו אלא דאין סברא לומר כן והיינו משום דא"כ לא הוה מתמה תלמודא עליה דרב ושמואל כמאן כו' כיון דמתניתין היא בפרק הכותב אלא ע"כ דאיירי מתני' בנפלו לה משנתארסה וניסת ואתיא כאמרו לפניו דר"ח ולכך אי לא הוה כתב לה דין ודברים הוה מכרה בטל ודו"ק:

בד"ה לימא תנינא כו' וי"ל דבלאו הכי משני לה שפיר עכ"ל אין (כאן) הכרע אי הכא משני לה שפיר בלאו הכי אי התם בהחובל ודו"ק:

דף עט.

בפרש"י בד"ה ואי לא קנינהו לוקח ליקנינהו בעל לשמואל בכותבת כולן כו' עכ"ל ולא ניחא ליה לפרש דאברייתא דאיירי במקצת פריך דהא כיון דאמר לכשארצה לא קני לה נמי בעל דאם בא לזכות יאמר רוצה אני כפרש"י לעיל אבל הר"ן כתב ע"פ דברי הרמב"ם דאברייתא פריך ע"ש:

תוס' בד"ה כללא דמלתא כו' וא"כ קשיא דר' מאיר אדר' מאיר כו' לא גריעי מפירות מחוברין כו' עכ"ל ובלאו הך סברא דלא גריעי כו' איכא לאקשויי דהוי סברת ר' מאיר הפוכה מסברת חכמים דבמתני' בפירות מחוברין סבר ר"מ דשמין אותן כו' ולחכמים אוכלן כדין פירות וגבי מחפורת של צריף סבר ר' מאיר דכפירות הוא והבעל אוכלן וחכמים סברי דשמין אותן כו' וק"ל

בא"ד ועוד דהשתא הוי רב נחמן כר' מאיר ונראה כו' עכ"ל ר"ל לענין דינא יהיה רב נחמן כר' מאיר בדבר שאינו כלה כולו דהבעל אוכל פירות אבל הלשון אינו כר"מ דקרי ליה קרנא ורב נחמן קרי ליה פירא כמ"ש לעיל וק"ל:

דף עט:

בד"ה כמאן לא כו' ויש לומר לרבותא נקט דאפילו כפילא הויא דאשה עכ"ל ר"ל דולד הוי פשיטא לאשה דחייש למיתת הבהמה גופה אלא אפילו כפילא דליכא למיחש כולי האי למיתת הבהמה וולדה אפ"ה הוי לאשה מיהו לפי האמת הוי הסברא להיפך דולד הוי לבעל והכפל לאשה ומשום דאתי מעלמא לא תקינו ליה רבנן ודו"ק:

בד"ה פירא דפירא כו' וה"פ פירא כיון כו' וה"ה פירא דפירא כו' וכ"ש פירא דאתי מעלמא כו' עכ"ל יש לדקדק (א) בזה דמהאי טעמא שכתבו גבי דאתי מעלמא דהוי כ"ש כקושייתם כיון דגונב ולד בהמת מלוג דהוי דבעל הוי הכפל לאשה מכ"ש גונב בהמת מלוג גופה דהוי לאשה שיהיה הכפל נמי לאשה נימא בכי האי גוונא בדלא אתי מעלמא דהוי כ"ש כיון דהולד דאתי מבהמה גופה שהיא שלה הוי לבעל מכ"ש ולד דולד דאתי מולד שהוא של הבעל שיהיה נמי לבעל ויש ליישב ודו"ק:

דף פ.

בד"ה אכלה ערלה כו' שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאים כו' עכ"ל לכך ל"ק להו אלא מקשין דכלאי כרם דהוי כמו עצים אבל בערלה ודאי דעצים שרו אלא הקליפים אסורים משום דהוי שומר לפירות וכן בשביעית אין איסור כלל בעצים ולכך הך דשביעית וכלאים אינה חזקה ליכא לאוקמא בכה"ג בהוסיפו גם העצים מאתים ודו"ק:

בד"ה ישבע כמה הוציא כו' ומה"ט נמי לא חשיב הבא ליפרע מנכסי יתומים כו' עכ"ל ק"ק אמאי נקטו במלתייהו הך דהבא ליפרע מנכסי יתומים ולא נקטו כל הנהו דקתני להו לקמן במתני' דפרק הכותב מקמיה הך דהבא ליפרע מנכסי יתומים וק"ל:

בא"ד ואע"ג דתנא דברייתא בהכותב חשיב פוגם כו' ההוא תנא לא מחלק כו' עכ"ל וק"ק דא"כ אמאי לא קחשיב נמי כל הנהו דקתני להו במתני' בהכותב בהדי הך דפוגם שטרו וי"ל דחשיב פוגם דהיינו קמייתא דקתני במתני' דהכותב וה"ה כל אינך דקתני להו במתני' בהדיה וק"ל:

דף פ:

בד"ה נכסים כו' ואיכא למ"ד שהיו בחזקת שניהם ויחלוקו ה"נ פליגי הכא כו' עכ"ל בפירוש רש"י שלפנינו לא כתב דה"נ פליגי הכא ואיכא למ"ד בחזקת שניהם ויחלוקו ונראה דיפה כוון דהא ע"כ כיון דלב"ש כתובה שבקה כדמדקדק התם מדלא קתני יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל א"כ לב"ה נמי בחזקתן לא יחלוקו קאמר דבהא לא פליגי כדמוכח בהחולץ וכמ"ש התוס' בסמוך וק"ל:

בא"ד וזה אינו כו' משמע דנכסי צאן ברזל בחזקת הבעל קיימי טפי כו' עכ"ל ק"ק דמהך סוגיא גופה דפרק החולץ דמדקדק דכתובה לב"ש שבקה מדקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני יורשי האב עם יורשי הבעל מוכח בהדיא דיורשי האב עיקר לגבי נכסי מלוג ויורשי הבעל עיקר לגבי נכסי צאן ברזל ודו"ק:

בא"ד והא דלא עריב ותני נכסים עם הכתובה כו' עכ"ל בתוס' פרק מי שמת כתבו נמי ליישב למ"ד בחזקת יורשי האב אמאי לא עריב ותני נכסים בהדי הנכנסים ויוצאים עמה וי"ל דהתוספות לא חשו לאקשויי הכא דלא עריב ותני אלא הנך דקתני להו בהדדי למ"ד בחזקת יורשי הבעל אבל למ"ד בחזקת יורשי האב דמספקא להו וכתובה בחזקת יורשי הבעל לא וק"ל:

בד"ה יורשי הבעל כו' וא"ת לפירוש הקונטרס דאין ליורשי הבעל כו' עכ"ל כצ"ל והיינו כפ"ה למ"ד בחזקתן היינו יורשי האב אבל מה שכתוב בתוס' לפנינו לבית הלל טעות הוא דב"ש וב"ה לא פליגי בנדוניא כדמוכח הך דהחולץ כמ"ש התוספות לעיל ויש לדקדק לפי מה שקיימו התוס' הכא ולקמן דכל הך סוגיא א"ש גם לפי פירוש הקונטרס למ"ד בחזקתן היינו יורשי האב מאי קפשיט מהך ברייתא דקתני שומרת יבם שמתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה ואימא דהיינו יורשי האב שיורשין כתובתה דהיינו נדונייתה ויש ליישב דאי יורשי אב קאמר לא ה"ל למיתני יורשי כתובתה דהיינו נדונייתה כיון דאיכא למטעי למימר דיורשי כתובתה היינו יורשי הבעל דירתי מאתים ותוספת אלא ה"ל למתני יורשי נכסי מלוג חייבין בקבורתה דליכא למטעי ביה אבל אי יורשי כתובתה היינו מאתים ותוספת ניחא דליכא למיתני בע"א ובהכי ניחא נמי מה שהקשה מהרש"ל לקמן בתוס' בד"ה איזוהי אלמנה כו' ושומרת יבם לית לה יתומים עכ"ל ותימה למה לא דקדק מדקתני בהדיא דאין יורשי הבעל חייבין בקבורתה דהיינו יתומים כו' שהרי שומרת יבם אדרבה יורשי הבעל חייבים כו' עכ"ל דלאו קושיא היא דאי מהא תפשוט ליה בהיפוך דמוכח דיורשיה דחייבים בקבורתה היינו יורשי האשה אבל השתא שדקדקו מלשון יתומים דהא דאין חייבין בקבורתה לא מיירי בשומרת יבם ניחא כמ"ש לעיל דאי יורשי אשה קאמר ה"ל למיתני נכסי מלוג כיון דאיכא למטעי ודו"ק:

בא"ד ויש לומר דשומרת יבם היתה ראויה ליטול כו' כדמסקינן דיבם כאחר דמי כו' עכ"ל דודאי בכל הסוגיא לא אסיק אכתי אדעתיה עד לבסוף הא דיבם כאחר דמי והיינו לענין דהוה כגבוי אבל להך מלתא דהכא כאילו הכניסה לו נדוניא שפיר אסיק אדעתיה וק"ל:

דף פא.

בד"ה משום דבאין כו' אם אחיו יורש כו' ואם אינו קובר דלא חשיב כו' עכ"ל ק"ק (ב) לפ"ז מאי פריך ליה שוב ואי משום כתובה לא ניתנה כתובה כו' ודו"ק:

בד"ה מאן שמעת כו' אע"ג דאינה גובה כתובתה קודם חליצה לענין זה ניתנה לגבות שיהיה לה קבורה כו' עכ"ל ומה"ט נמי דניתן לגבות מחיים לא הוה מקרי כגבוי לכל שאר מילי דהא לב"ה לא שותות ולא נוטלות כתובה וכן לקמן לגבי מכירת נכסי המת לא מקרי ניתן לגבות מחיים כגבוי עד דמגבה לה ומייחד לה שיעור כתובה כדלקמן ודו"ק:

בד"ה והא בעינן כו' מ"ד ארוסה דאע"ג דכגבוי דמי אין לה כתובה כו' עכ"ל ר"ל דין כתובה דהיינו קבורה אבל כתובה יש לארוסה ויותר נ"ל להגיה אין לה קבורה ודו"ק:

בד"ה הרוצה שימכור כו' ומכרו בטל לאלתר אפילו כו' עכ"ל היינו לרב יוסף לקמן דקאמר אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני ואביי פליג לקמן וק"ל:

בא"ד לא תקינו לה רבנן משני דאל"ה מאי אהני ליה מה שכתובתה על נכסי בעלה הראשון עכ"ל ר"ל מה אהני ליה ליבם שהרי תחלת התקנה שיהיה כתובתה על נכסי בעלה הראשון לטובתו ולהנאתו היה כדאמר לקמן ובפרק החולץ דאשה הקנו לו מן השמים ולא מצינו דאהני ליה אלא בכה"ג דאי איכא משעבדי מן הראשון לא תקינו לה לגבות מבני חורין דשני והתוס' בפ' החולץ דחו זה וכתבו שם דאהני ליה בע"א ובהכי ניחא בעיקר קושייתם וא"ת מ"מ מה מפסדת כו' ומאי קושיא ואימא דמפסדת אם השני ימכור גם נכסיו שתצטרך לחזור אחר לקוחות דראשון דודאי משום הא לא ה"ל לתקוני דלא עדיפא מאשתו גמורה אלא דלגבי נכסי ראשון אמרו שלא תצטרך לחזור אחר לקוחות משום דלטובתו ולהנאתו הוא דלא כתב לה דקנאי ודקנינא שלא תוכל לטרוף מלקוחות דשני מיהו ק"ק (א) לי כיון דלטובתו ולהנאתו הוא הא דכתובתה על נכסי בעלה הראשון א"כ אם הוא רוצה לכתוב לה עכשיו דקנאי ודקנינא ולמכור נכסי הראשון אמאי אינו יכול לכופה על כך כמ"ש התוס' לקמן יאמר היבם אי אפשי בתקנת חכמים ולא תהא היא עדיפא מאשתו גמורה שיוכל למכור נכסיו ודו"ק:

דף פא:

בפרש"י בד"ה דלמא ר"מ כו' ואפילו לא קי"ל כר"מ בהא מיהו גבי מוציאין כו' אי מקרקעי כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דלא קי"ל כהך ברייתא בהא דס"ל כר"מ דמטלטלי משעבדי לכתובה מ"מ מייתי רב יוסף שפיר מינה דלא הוה זביניה זביני דבהא דמוציאין אי מקרקע הוה ליכא מאן דפליג ולעולם משנה היא דמתני' דילן נמי קתני מלתא דר"מ וק"ל:

תוס' בד"ה וליטעמיך פי' דלא אסקת אדעתיך טעמא דאיבה כו' עכ"ל דכן דרך כל וליטעמיך להוכיח טעמא אחרינא ולדחות טעמא דלעיל אבל קשה כיון דוליטעמיך בעי לאוכחי טעמא דאיבה מה השיב לו התם עצה טובה קא משמע לן דאלת"ה סיפא דקתני כו' ואימא דסיפא נמי משום איבה ואי לא הוי שייך איבה כ"כ בסיפא וכן נראה קצת מפרש"י לקמן הוה ניחא ליה אבל התוס' כתבו לקמן דשייך איבה בין ביבמתו בין באשתו ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה אלא עצה טובה כו' ולרשב"א נראה דגבי אשתו הויא עצה טובה שאם ייחד לה מטלטלין לא יוכל להוציאם כו' עכ"ל זה הטעם של עצה טובה לא שייך ביבמתו שהרי בלאו הכי לא יוכל להוציא כל נכסי בעלה הראשון ואפשר דעצה טובה דיבמתו ניחא להו בלאו הכי והיינו דהוי עצה טובה לה שלא ייחד לה מטלטלין כדי למכור שאר נכסים דהא לא שייך באשתו דבלאו ייחוד יוכל למכור וכה"ג כתבו התוס' לקמן גבי מאי וכן כו' ודו"ק:

בד"ה ר"מ היא כו' דא"כ אפילו לית לן דר' נתן כו' כאילו הוי מקרקעי כו' עכ"ל וק"ק (ב) דמה ראיה היא דאימא דבקרקע נמי גביא מדר' נתן וכן נראה מדברי הרא"ש ע"ש:

דף פב.

בפרש"י בד"ה תני שלה ולא פליגי רבנן עליה אלא אתלושין כו' עכ"ל וקצת קשה שינוי הלשון במחוברים דר"מ קאמר שמין אותם כמה הן יפין כו' והמותר ילקח כו' וחכמים אומרים שהם שלה גם לא ה"ל לחכמים למנקט במלתייהו מחוברים כלל אלא תלושין דפליגי בהו עליה דר"מ ולולי פירושו היה נראה דבמחוברים נמי פליגי דלר"מ שמין אותם כו' והגדל ונגמר אחר שמת ברשותיה דיבם הוא ואין שיעבודה עליו וחכמים אומרים דהכל שלה ואף הנגמר וגדל אחר כך ברשותה הוא דאשתעבד לה מחיים דבעל ודו"ק:

דף פב:

תוספות בד"ה התם הוא כו' אלא רישא ה"א כו' כדי למכור שאר נכסים דאינו יכול למוכרם כו' עכ"ל ולמאי דבעי למימר לעיל דעצה טובה קמ"ל בין ברישא בין בסיפא צ"ל נמי מאי וכן כו' בכה"ג ומה"ט כמ"ש לעיל וק"ל:

בד"ה קמ"ל כר' אבא כו' וא"ת כו' דתנן הניח אחיו מעות ילקח כו' קמ"ל ממשנה יתירה עכ"ל מהך דקתני נמי לעיל מיניה דלא יאמר ליבמתו הרי כתובתך מונחת על השולחן כו' שמעינן מינה דלא ימכור מדקתני וכן כו' כפר"י לעיל אלא דלאו משנה יתירא וה"א נמי דוקא כנגד כתובתה ואשמועינן דלא ייחד לה וק"ק דהך קושיא שהקשו הכא והא מרישא שמעינן לה דלא ימכור אמאי לא הקשו כן לעיל לרב יוסף דקאמר דלא הוה זביניה זביני ומייתי מברייתא דקתני לא ימכור אמאי לא מייתי מהך רישא דמתני' דהניח אחיו מעות כו' מיהו בתירוצם יתורץ ודו"ק:

בד"ה בתחלה היו כו' פי' היו מייחדין לה כתובה ולא היה אחריות הכתובה כו' עכ"ל דבלאו ייחוד היאך יתחייב לבתולה מאתים ולאלמנה מנה אם שחייב עצמו הרי גם כל נכסיו אחראין לה כדאמרינן בעלמא נכסי דבר איניש אינון ערבין ליה אבל פירושו שלא חייב את עצמו כלל אלא שייחד לבתולה מאתים ולאלמנה מנה ולא היו כל הנכסים אחראין לה וק"ל:

דף פג.

גמרא וכי כתב לה הכי מאי הוה והתניא כו' ממאי דפריך מאמירה לכתיבה גם ממלת הכי שנראה כמיותר נ"ל לפרש דבלאו הך דתני ר' חייא אומר ה"מ לפרש הכותב דמתני' דהיינו בכתיבה וקנין ולא תקשי ברייתא דאיירי באמירה בעלמא אבל השתא דתני ר' חייא האומר ע"כ האי כתיבה דמתני' נמי הכי הוא באמירה בעלמא בלא קנין ותקשי והתניא כו' וק"ל:

תוס' בד"ה כדרב כהנא כו' ואי איפשי בה דמייתי הוה לשון טוב כו' וי"ל מדקאמר נחלה הבאה כו' משמע דבלשון גרוע מיירי דבלשון טוב אפילו בבאת לו כבר כו' עכ"ל ומשום דהך מלתא דבלשון טוב אפילו בבאה לו כבר נמי לא פסיקא לכך מייתי מדרבא מדהאומר אי אפשי כו' והיינו כגון זו באיני ניזונית ואיני עושה דבאה לו כבר ותוכל להסתלק בלשון טוב דהיינו אי אפשי ומיניה שמעינן בנחלה הבאה דנקט היינו ע"כ אפילו בלשון גרוע אבל לפר"י לקמן דמסברא ידע דלישנא מעליא מהני אפילו בבאה לו כבר הוצרך לפרש דלא אייתי מלתא דרבא אלא כדי ליתן טעם כו' כמ"ש לקמן ודו"ק:

בא"ד דלא תקשי למאי דאוקמי בכתב לה ועודה ארוסה היכי מצי מקני לה והא קי"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל כו' עכ"ל ובלאו הכי פירות לא הוו מיקרי דשלב"ל דה"ל כמו דקל לפירותיו דלא מקרי דשלב"ל כדאמרי' בעלמא וק"ל:

בא"ד דאטו יש לה ליטול מזונות בע"כ וכשרוצה חוזרת בה ולא קמ"ל רב הונא אלא שיכולה להפקיע כו' עכ"ל וכ"כ התוס' פ' נערה דבאמרה איני ניזונית כו' אינה מפקעת התקנה לגמרי דלמחר תאמר שתעשה לו וניזונת כו' ע"ש אלא כל זמן שתאמר איני ניזונת אשמעינן דיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה אבל סילוק דהכא דאין לי דין ודברים ודאי דליכא לפרושי אלא שאין יכול לחזור בו כדמוכח במתני' וק"ל:

בא"ד והשתא מייתי מדרב כהנא דנהי דמכח תנאי לא מהני מכח סילוק כו' עכ"ל למאי שכתבו הכא דלאשה איבעי לה לאתנויי כו' ה"נ בהך דרב כהנא דלבעל ה"ל לאתנויי ומתני האשה וה"ל פטומי מילי ולתירוץ ראשון נמי ע"כ מלתא דרב כהנא לאו בדרך תנאי קאמר דהך מלתא מדר' יהודה דגבי שאר כסות ועונה שמעינן לה שפיר ואדם מתנה כו' דקאמר רב כהנא לאו דוקא אלא סילוק בעלמא וה"נ רשב"ג דקאמר מפני שמתנה כו' לאו דוקא אלא סילוק הוא דבהכי איירי כולה מתני' ודו"ק:

דף פג:

בד"ה רב אשי כו' למאי דלית ליה לרב אשי יד בעל כו' תימה אמאי כו' עכ"ל פי' לדבריהם דודאי אית ליה לרב אשי בעלמא יד בעל השטר על התחתונה אלא דהכא כיון דנכסייך לא משמע אלא ממכירה שמוכר הוא בחייה דסילק נפשיה ודאי דאין לחלק בין לכתחלה לדיעבד אבל לאביי דבנכסייך לא משמע ליה סילוק ממכירתה אלא משום דיד בעל השטר על התחתונה ומשום ספיקא נימא דמפחות שבכולן דהיינו מכירה סילק נפשיה כיון דספיקא הוא לא תמכור מיהת לכתחלה ודו"ק: בד"ה פירי פירות כו' כמאן דכתב לה עד עולם דמי משמע דעד עולם פשיטא ליה כו' עכ"ל נראה דכבר הרגיש רש"י בזה שכתב וה"ק עד שיכתוב ובפירי פירותיהן היינו עד עולם עכ"ל ר"ל לאו כאילו כתב עד עולם דודאי לא מהני עד עולם לחוד אלא דפירי פירות שכתב כוונתו עד עולם וכן פירש הר"ן דבריו אך קשה לפרש"י דאמאי לא קאמר נמי הכא עד עולם ל"ל הא קמ"ל אע"ג דכתב עד עולם אי כתב לה פירי פירות אין אי לא לא דכה"ג אמר בסמוך גבי את"ל עד עולם דוקא כו' ועוד יש לדקדק לפרש"י אמאי לא מספקא ליה נמי אי תרווייהו לאו דוקא ובהא יש ליישב דאי תרווייהו לאו דוקא ה"ל למתני במתני' או עד עולם ודו"ק:

בד"ה ה"א עד כו' אפירות שבחייה ובמותה לא יאכל כו' עכ"ל ובהא לא פליג ר"י את"ק דמודה דבלאו הכי אינו מסתלק מפירות שבמותה ומפירוש מהרש"ל בדשיירא מחיים שלא יאכל אחר מיתה עכ"ל ואפשר שהכריחו לפרש כן דבפירות שגדלו אחר מותה לא יוכל להסתלק אלא מירושה ולא ידענא הכרע בזה וק"ל:

דף פד.

בד"ה וסבר רב תנאו כו' דה"נ לא ידע דמחיל שהרי אינו ברור לו שהיא תמות כו' עכ"ל ומהאי טעמא דלא ידע דמחיל ה"ל כמתנה על מה שכתוב בתורה אבל במילתא דרבנן א"נ דלא ידע דמחיל יוכל להסתלק ממנו ובהכי ניחא שהרי ר' יהודה ס"ל במתניתין דיכול להסתלק מירושתה אע"ג דלא ידע דמחיל והיינו משום דס"ל דירושת הבעל דרבנן ולא ס"ל דעשו חיזוק כשל תורה ומיהו קשה למאי דמסיק בפרק אע"פ לר' יהודה דגבי כתובה עשו חיזוק יותר משל תורה משום דשכיחא תקשי אמאי לא עשו נמי הכא בירושה חיזוק יותר משל תורה דהיא נמי שכיחא כדאמר לעיל וצריך לחלק דשכיחא דכתובה היינו משום דלכל יש כתובה משא"כ בירושה דהכא דאין לכל נכסי מלוג א"ק בסוגיא דפרק אע"פ דפריך לר"י משאר כסות ועונה אכתובה ומשני כתובה דרבנן ועשו כו' אמאי לא משני א"נ דכתובה דאורייתא לא ידעה דקמחלה כמ"ש התוספות הכא גבי ירושה ויש ליישב דסוגיא דפרק אף על פי [לא] אתיא כרב דמחלק בהכי לר"י ולמאי שכתבנו דבמילתא דרבנן אין לחלק ניחא נמי דקשיא להו לעיל לבעלי תוספות מפירות אירושה משום דבמלתא דרבנן אם עשו חיזוק יותר משל תורה כדבעי למימר מעיקרא ליכא לפלוגי בין ידע דמחיל ובין לא ידע ומיהו לפי האמת כיון דטעמיה דרב בירושה משום דעשו חיזוק כשל תורה לית לן למימר הכי אלא דומיא דשל תורה דהיינו דוקא בלא ידע דמחיל ולא קשיא כלל מפירות אירושה ועוד נראה דבפירות (ג) נמי לא ידע דמחיל דאינו ברור שיגדלו ודו"ק:

בד"ה ורב סבר כו' דהא במתניתין אפילו לר' יהודה מהני תנאה בפירות כו' עכ"ל לכאורה הוא מגומגם דודאי לר"י מהני תנאה בפירות ואפילו בפירי פירות אי מפרש לה בתנאה וכן בירושלמי ויש ליישב (ד) דקאי אהא דקאמר בפרק אף על פי דגבי כתובה עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה לר"י הכא גבי פירות מודה דלא עשו חיזוק ומשום דלא שכיחי כדאמר התם וק"ל:

בפרש"י בד"ה ינתנו ליורשים ולא מהניא תפיסה עכ"ל הכא לא איירי בתפיסה שלהן אלא לפי הטעם דקאמר שכולן צריכין שבועה כו' ולא מהניא תפיסה דידהו כדלקמן בגמרא מאי אריא מותר כולהו נמי דיורשין כו' כפרש"י שם וק"ל:

גמ' אה"נ ואיידי דאמר ר' טרפון מותר תנא כו' יש לדקדק דלר' טרפון נמי אמאי איצטריך למתני מותר דהא מרישא שמעינן כל שהוא ביד אחרים ינתן לכושל שבהן ויש ליישב דמרישא לא שמעינן אלא כשהוא ביד אחרים בשעת מיתה אבל הכא גבי כל הקודם בהן זכה שהיה מונח ברה"ר או בסימטא בשעת מיתה כדאמר בגמרא וכשזכה בעל חוב חובו והאשה כתובתה סד"א דיהיה למותר דין שהיה לו כבר דהיינו שכל הקודם בהן זכה קמ"ל כיון שבא ליד אחר ינתן לכושל וק"ל:

דף פד:

תוספות בד"ה ולר' עקיבא כו' מ"מ כיון דתפיס מחיים מהניא לב"ח כו' בחיי היבם נמי כו' עכ"ל אע"ג דכתובה לא נתנה לגבות מחיים לגבי יבמה אחר שמת בעלה נעשית כבע"ח לענין דמהניא תפיסה בחיי יבם ולפירוש ר"ת לא מחלק בין שיעבוד ובין לגבות כמו שפירשו התוספות בסוף פרקין דלעיל דהא פריך הכא מבע"ח אשומרת יבם וז"ש ובקונטרס פירש דלשון שאלה היא ול"ק ליה לתלמודא כלל אפילו מבע"ח אשומרת יבם משום דאיכא לפלוגי בין שיעבוד ובין לגבות כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בד"ה והוא שתפס כו' קי"ל כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה וחיורי עכ"ל היינו כפר"ח אבל [לרש"י וה"ג] בר ממיפך שבועה ואודיתא ועיין ברש"י ובתוספות פרק בהמה המקשה:

בד"ה ואמר ר"י כו' דאיכא למימר מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה משא"כ הכא עכ"ל ולא ניחא להו בהך סברא לקיים פרש"י דפרק קמא דבבא מציעא דדוקא בלא עשאו שליח לא קנה התם

אבל בעשאו שליח קנאו משום מגו דזכי לנפשיה כו' מה שאין כן הכא דמהאי טעמא דמגו דזכי לנפשיה כו' אין סברא לחלק בין עשאו שליח ללא עשאו וק"ל:

דף פה.

בפרש"י בד"ה קרענא ס"ד וכי אחד נאמן כו' אפוקי ממונא הוא ותרי בעינן עכ"ל ואפוכי שבועה ע"י בת רב חסדא לא הוה כ"כ אפוקי ממונא כיון דשבועה מיהא בעי משא"כ הכא דבעדות האחד לחוד מקרע השטר ודו"ק:

תוס' בד"ה אית לך כו' אלא דעל ידי כך היתה יכולה כו' שיפרעו היורשין מה שהיה חייב לה כו' עכ"ל ובהכי ניחא דאין להאמינה במגו דנאנסו או להד"ם או החזרתיו לך כמ"ש הרא"ש דא"כ מפסדת ולא היתה יכולה להראות השטרות ליורשין ליפרע מהן מה שהיה חייב לה אביהם אבל הרא"ש תירץ בזה דמיירי שהפקידו אצלה בעדים כו' ע"ש ולא ידענא בעיקר קושיית התוספות להאמינה במגו דלקוחין אמאי לא תירצו (*) כן בשהיו עדים שבאו לידה בתורת פקדון וכה"ג כתבו התוס' גופייהו לקמן לאוקמי בהכי הך דפרק האשה שהלכה ודפרק איזהו נשך ע"ש ודו"ק:

בא"ד דבאותה שעה שאמרה מחיים תפיסנא סבורה היתה שהיא טענה מעולה כו' עכ"ל ר"ל דבההוא בקרא לעיל ניחא דבאותה שעה שהיה טוען מחיים תפיסנא היה יכול לטעון לקוח וה"נ הכא אילו היתה טוענת מעיקרא דתבעתינהו מחיים היתה נאמנת במגו דלקוח אבל כיון דמעיקרא לא היתה טוענת רק מחיים תפיסנא ולא היתה נתכוונה לטענת דתבעתינהו מחיים מדלא טענה מעצמה אלא שסבורה כו' ואם כן השתא אין להאמינה במגו דלקוח כיון שכבר אמרה מחיים תפיסנא וה"ל מגו למפרע ודו"ק:

דף פה:

תוספות בד"ה ועוד הא כו' דהנך תרי טעמי אין מועילין זה בלא זה דבעינן כו' עכ"ל ר"ל דאי לא הוה סימן א"נ דלא אמיד היינו אומרים דזבנה וכמ"ש הרא"ש אבל כיון דזה אומר סימן וגם זה לא אמיד אנו תולין בו ולא נימא דזבנה אבל לפירוש רשב"א בסוף הדיבור מטעם דלא אמיד לחוד ודאי דלא היינו אומרים דזבנה אלא דצריך לתת סימן משום דאיכא למיחש דאיניש אחרינא הוא וק"ל:

בא"ד וכן בפרק א"נ כו' ואתי איניש מעלמא ויהיב בהו סימנא ושקיל כו' עכ"ל ויש לתרץ דה"ק התם דלמא אתי איניש מעלמא אחר מיתתו של הנפקד ויהיב ביה סימנא ושקיל ליה כיון דלא ידעינן ביה דאמיד וכ"כ התוס' (ב) שם וק"ל:

בא"ד התם מיירי כשיש עדים שהפקיד אצלו דתו לא מהימן לומר לקוח כו' עכ"ל אבל בהנך עובדי דהכא ליכא למימר הכי שיש לו עדים שהפקיד אצלו דא"כ בדרגיל ועייל ונפיק נמי להתם לא ה"ל למתלי באיניש אחרינא וק"ל:

בא"ד אבל דהבא פריכא אין בו סימן והא ליכא למיחש שמא יכירו בטביעת עין כו' עכ"ל ר"ל ודאי דאין למפקיד להאמין בטביעת עין רק בסימנא אבל כיון דאיכא עדים שהפקידו. בדהבא פריכא נמי יש לחוש שיכירו העדים בטביעות עין אלא דלא שכיח וק"ל:

דף פו.

בד"ה תיזיל ותיחלה כו' ונמצא שמרווחת הרבה ומביא ראיה מהא דאמרינן בפרק שני דקידושין כו' שיצטרך לשלם לה ומיהו לא נתיישב לרשב"א לשון כו' כל הכתוב בשטר עכ"ל כצ"ל:

בא"ד ואם היה חייב לשלם כל הכתוב בשטר אמאי לא סמכה דעתה כו' עכ"ל אבל אי לא מחייב כל הכתוב בשטר לא מחייב התם לשלם לה אלא פרוטה דבהכי מיקדשה האשה והיא לא סמכה דעתה ליקדש בפרוטה כן נראה מדברי הרא"ש שם וק"ל:

בד"ה לאשה לא כו' ואפילו קדם זמן הכתובה לזמן השטר כיון שלא תקנו שתטרוף כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דודאי לענין קרקעות כיון דשייך ביה שיעבוד וטירפא מלקוחות אם קדם זמן האשה לבע"ח היא גובה ולא הבע"ח כפרש"י אבל לענין מטלטלין כפי תקנת הגאונים בזמן הזה דגובין מהן כתובה ובע"ח לא שייך בהו קדימה כיון דאין בהו שיעבוד וטירפא מלקוחות וה"ל זמן שוה בשעת גבייה וה"ל כמו לוה ולוה וכתב להם דאקני וקנה ומכר דשיעבוד שניהם חל בשעה אחת בשעה שקנה וכמו שזמנם שוה הוא ומבעיא לן התם אי לקמא משתעבד או לבתרא והכא בין במטלטלין בזמן הזה אפילו קדמה הכתובה לבע"ח ובין בקרקעות אפילו קדמה הכתובה לבע"ח וכתב לשניהם דאקני ואח"כ קנה נותנין לבעל חוב ולא לאשה כמ"ש הרי"ף והרא"ש ודו"ק:

בד"ה אמר לא ניחא לי כו' וי"מ דאתולה מעותיו בעובד כוכבים קאי כו' אבל חיובא איכא אנכסי כו' השיעבוד נמי הוה על המעות כו' עכ"ל בפסקי התוספות כתב על דברים אלו וצ"ע גדול בפנים לפרש דבריהם לע"ד דתולה מעותיו ודאי דאיירי מיניה ואמרינן מיניה אפילו מן גלימא דעל כתפיה אלא דה"ק דבשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דאין נזקקין לקטנים משום צררי אבל חיובא איכא אנכסי והוי השיעבוד נמי על המעות וא"כ ביתומים גדולים אף אם הניח להם אביהם מעות חייבים לשלם מעות וכ"ה בפסקי תוס' וא"כ כ"ש מיניה ומשום הכי בתולה מעותיו בעובד כוכבים היו כופין אותו למכור וליתן מעות אבל לדידך כיון דלא רמיא שיעבוד כלל אנכסי אלא במקום דאיכא מצוה כגון ביתומים גדולים ודוקא בדאיכא אחריות נכסים אבל בדליכא אחריות נכסים אין כופין אפילו ביתומים גדולים כמ"ש התוס' לקמן א"כ מיניה נמי אמאי נימא דאפילו מגלימא דעל כתפיה וכופין אותו ליתן מעות כיון דלא חל שיעבוד עלייהו כלל דהא מהאי טעמא אמרינן דאין כופין ליתומים גדולים ליתן מעות ודקאמר לא ניחא לי דאיעבד מצוה היינו לשלם ממעות דכמו שאין כופין ליתומים גדולים משום דלא חל שיעבוד עלייהו ולא דמי לגזלן דחייב לשלם מעות משום דבאיסור אתא לידיה משא"כ חוב דלוה ומשני תנינא דבמיניה כופין לעשות מצוה אפילו במעות ולפי"ז ההיא דקטינא (ג) דארעא דלקמן לא אתיא כרב הונא בריה דרב יהושע דלדידיה גובין מעות מיתומים גדולים וכמ"ש בפסקי התוספות ולא אתיא אלא כרב פפא דס"ל דלא חל שיעבוד אנכסי ואין להקשות לרב פפא בדאיכא אחריות נכסים נמי לא יגבה אפילו מיתומים גדולים די"ל דמשום נעילת דלת אמרו שיגבה כדאמרינן בפרק האשה נקנית למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא משום נעילת דלת אמרו שיגבה מלקוחות ומיורשין ודו"ק:

דף פו:

בד"ה אינה מגורשת כו' וי"ל דדייק מסיפא כו' דבסימטא לא מהני תפיסה כו' עכ"ל אבל מרישא דמהני תפיסה ברה"ר ליכא לדיוקי בהיפך הא בצידי רה"ר לא מהני דאימא דרה"ר דקתני היינו צידי רה"ר וליכא לדיוקי כלל מרישא כמו בסיפא גבי סימטא וק"ל:

בא"ד מיהו לאיכא דאמרי מדמה צידי רה"ר לסימטא עכ"ל היינו למסקנא דאיכא דאמרי דקאמר לא רה"ר לחוד וצידי רה"ר לחוד ויש לדקדק ללישנא דאיכא דאמרי אמאי לא תקשי ליה אכתי אדרבה אינה מגורשת מדר' יוחנן (ד) ור"ל דס"ל אפילו בסימטא לא קנה דליכא למימר לר"י ור"ל עדיפא צידי רה"ר לענין קנין מסימטא דא"כ ה"ל סברת ר"י ור"ל הפוכה מסברת התלמוד דעדיף ליה קנין סימטא מצידי רה"ר כמ"ש התוס' וצ"ל דלא ס"ל לתלמודא כר"י ור"ל בהא ודו"ק:

בד"ה ר"א אומר ע"י גלגול כו' אלא טעמא דת"ק דא"ל כיון דדייקת כולי האי כו' עכ"ל צ"ע לדבריהם דאכתי המקשה דפריך מברייתא אא"א ע"י גלגול מאי נ"מ ולא אסיק אדעתיה הא דמשני ליה דא"ל כיון דקדייקת כו' לפרוך ממתני' גופא אא"א על ידי גלגול מאי טעמא דת"ק ולולי דבריהם נראה דרש"י לא פירש כן אלא לפי דעת המקשה אבל לפי האמת ודאי דטעמא דת"ק משום דא"ל כיון דקדייקת כו' גם מה שהביאו ראיה מן הירושלמי לפירושם לאו ראיה היא דודאי לפי המסקנא דלא פליגי אלא בלכתחלה דהאי טעמא הוא דלא שייך בלכתחלה האי טעמא דרש"י ודו"ק:

בד"ה נדר ושבועה כו' ועל יורשיך כו' כגון שנתן לה רשות לעשות יורשין אפוטרופסים כו' עכ"ל אע"ג דבגמרא מוקי רישא דמתניתין בפוגמת כתובתה ושפיר איכא לפרושי ביה פטור שבועה ליורשין היינו שלא פקדנו כפרש"י אלא דמתני' איירי נמי בפטור שבועת אפוטרופסין במכ"ש כפרש"י בגמרא ולענין פטור שבועת אפוטרופסין לא ניחא לפרש לגבי יורשין שבועה שלא פקדנו אלא בשהן עצמן האפוטרופסין וכגון שנתן לה רשות כו' כדאמר בירושלמי ודו"ק:

דף פז.

בפרש"י בד"ה כתוב דלא משבעת לי ומגו דרמיא כו' פטור כל שבועות עכ"ל דלמ"ד נמי דפוטר אותה משבועת הפוגמת אית לן למימר דפטרה נמי משבועת אפוטרופסין במגו דרמיא כו' דע"כ איירי נמי רישא בפוטר אותה גם משבועת אפוטרופסין כדמוכח בסיפא דהלכה מקבר כו' דקאי אזו שפטרה משבועת אפוטרופסין כפרש"י במתני' וק"ל:

תוס' בד"ה מנכסי יתומים כו' דהך דהכא הוה מוקי לה בגדולים כו' דלא נפשוט הא דבעי עלה כו' עכ"ל ואטובא דמייתי התם ולא מוקי להו נמי בגדולים צריך לתרץ בע"א ע"ש ודו"ק:

בא"ד דלא תוקמא מתני' דהכא בגרושה כו' מתני' דהכא אמאי איצטריך כו' עכ"ל ומתני' דלעיל דהיה עליו כתובת אשה ובע"ח כו' אע"ג דקתני בה יורשין מצי נמי איירי בגירשה ואחר כך מת וההיא ודאי דאיצטריך ליה למתני משום האי דינא ופלוגתא מי הוא קודם לזכות בפקדון או מלוה ודו"ק:

דף פז:

בד"ה ואלו נשבעין כו' וי"ל דהאי תנא לא חשיב פוגם כו' ואיצטריך שפיר לאשמועינן דנוטלין עכ"ל וק"ק דהא תלמודא קאמר אבל שלא בעדים אימא תיהוי כמשיב אבידה ותשקול בלא שבועה קמ"ל ויש ליישב דודאי עיקר מלתא דפוגם אתי לאשמועינן דנוטלין כמ"ש התוספות אלא דתני שלא בעדים לרבותא לגבי בעדים מהאי טעמא דקאמר דלא נימא תשקול בלא שבועה וק"ל:

בד"ה א"ד פוגמת כו' אבל הא דלא מודה דנפרעת כלל לא שייך ביה האי טעמא אבל תימה לי א"כ כו' עכ"ל נ"ל דבריהם אע"ג דבפוחתת ודאי לא שייך האי טעמא דלא דייקא ואם כן מאי קמבעיא ליה דודאי דנאמנת במגו דלא פוחתת כלל אלא דקמבעיא ליה בפוחתת בכעין אבעיא דלעיל דדלמא פוגמת היא ואיערומי קמערמא לומר פוחתת ואין להקשות כיון דבפוגמת סבורה שהיא דייקא כמו שכתבו לעיל התוספות מאי שייך למימר ביה דאתי לאיערומי ביה די"ל דלא אמרו התוספות בפוגמת לעיל דסבורה שהיא דייקא ולא ניחא לה לשקר ולגזול ולומר דלא נפרעת כלל אבל לשקר ושלא לגזול כגון בפחות מש"פ או בפוחתת שאינה משקרת אלא כדי לאמת דבריה יותר מבעיא לן שפיר אי נימא דקא דייקא לומר כן או נימא דמערמת לומר כך וליכא לאקשויי דאם כן אמאי לא נהימנא בפוגמת במגו דפוחתת דנאמנת לפי האמת דאיכא למימר לאידך גיסא כיון דהיא סבורה דדייקא שפיר ליכא למימר אפילו בכה"ג מגו ועל פי הדברים האלה תמיה להו שפיר אם כן כל שעה אתיא לאיערומי לפחות ואמאי פשוט ליה לתלמודא טפי בפוחתת דלא אתי לאערומי מבפחות מש"פ דסלקא בתיקו אי אתיא לאיערומי אי לאו ודו"ק:

בד"ה ועוד אין נשבעין כו' וברייתא דמייתי כו' לא תקשי לרב כו' דאין למדין מן הכללות כו' עכ"ל והיינו השתא דע"כ לרב בעי בע"א כפירה עצמה ב' כסף כמו במודה במקצת והתוס' בפ' שבועת הדיינין כתבו דבלא"ה לשמואל נמי האי כ"מ לאו דוקא דהא איכא כפירת שיעבוד קרקעות עכ"ל ע"ש ונראה ליישב לדברי התוספות דהכא דלא קאי האי כללא אלא בשנים (ה) דמחייבין ממון היינו בע"פ דליכא שיעבוד קרקעות ולכך לא כתבו הכא אלא לרב צ"ל דהאי כל מקום לאו דוקא וק"ל:

דף פח.

בפרש"י בד"ה לידי שבועה דאורייתא כו' ואוחז ספר בידו כו' עכ"ל לעיל גבי הא דסבר רמי בר חמא כו' פרש"י לענין היפוך שבועה דלא מפכינן בדאורייתא ואפשר ששינה פירושו בכאן גבי פקח הוא משום דלענין היפוך שבועה לא שייך לומר דפקח הוא להביאה לידי שבועה דאורייתא דאיכא דניחא ליה בהיפוך שבועה וק"ל.

תוס' בד"ה מייתי לה לידי כו' דנ"מ אליבא דרבי אבא דהלכתא כוותיה דאמר דחזרה שבועה למחויב כו' דהכי מוכח התם בפרק כל הנשבעין עכ"ל כצ"ל וכ"ה ברא"ש ור"ל אליבא דרבי אבא דסבר בפרק כל הנשבעין בשניהם חשודים דחזרה שבועה למחויב לה מעיקרא ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ה"נ הכא אי הוה שבועה דאורייתא והבעל והאשה שניהם חשודים חזרה השבועה לאשה ומתוך שאינה יכולה לישבע אין הבעל משלם (ו) אבל כיון שאינה אלא שבועה דרבנן אע"פ שאינה יכולה לישבע משלם הבעל ומה שלא רצו לפרש בפשיטות טפי ולכ"ע וכגון שהאשה חשודה דבשבועה דאורייתא מהפכינן השבועה אשכנגדו אבל בדרבנן לא מהפכינן דתקנתא לתקנתא לא עבדינן דהכי מפלגינן בהדיא בפ' שבועת הדיינין כבר כתב בזה הרא"ש ליישב בשם תשובת רב אלפס דלענין לישבע וליפטר כי הכא עבדינן שפיר תקנתא לתקנתא ע"ש ודו"ק:

בא"ד א"נ למאן דאית ליה דבדרבנן מהפכינן ובדאורייתא לא מהפכינן נפקא מינה כו' דאי שבועה דרבנן היא מ"ל כו' ואי דאורייתא לא מצי למימר לבעל כו' עכ"ל כצ"ל מתוך הסוגיא דפרק

שבועת הדיינין ואיירי באינה חשודה ועיין ברא"ש שדחה זה הנ"מ:

בד"ה היכי סמיך כו' הלואה אחר הלואה אי מצטרפי דאיכא מאן דאמר לא כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דלמ"ד נמי דהלואה אחר הלואה מצטרפי היינו דלא תוכל להכחיש פרעון אחד מהם ליטול בשלישית כפרש"י אבל מ"מ לא יוכל למוקמי לקמא במלוה ע"י הע"א שהרי בב' נצטרף עדותו (א) על פרעון אחד ודו"ק:

דף פח:

בד"ה ב"ד משביעין כו' כששמעו בו שמת ושפיר קתני ויורשין כו' עכ"ל ואין להקשות דא"כ היינו נפרעת שלא בפניו והיינו נפרעת מיתומים ואמאי לא מוקמי פלוגתייהו בכה"ג בפשיטות אנפרעת מנכסי יתומים די"ל דע"כ לשמואל דמפרש פלוגתייהו התם בששמעו בו שמת הא דלא נקט פלוגתייהו בכה"ג במת על מטתו לרבותא נקט הכי כמ"ש התוספות שם ולהכי מוקי פלוגתא דהכא נמי בכה"ג וק"ל:

בד"ה וקמיפלגי כו' ומתני' כגון שמינה בעלה לאחר מיתה דבצווי ב"ד כו' דלא שייך ביה כו' והכא אנו רואין כו' עכ"ל ר"ל דצריך לאוקמא בדחוקי הא דהלכה מקבר כו' ואם נעשית אפוטרופס כו' היינו שנעשית כבר בחייו ע"י אביהם משום דבצווי ב"ד לאחר מותו כו' ובממנה מעצמה נמי לאחר מותו ליכא לאוקמא כו' דלא שייך ביה טעמא כו' דהא הכא בממנה מעצמה אנו רואין דמן הדין אין מעמידין אשה כו' כדאמר בפרק הניזקין וא"כ ודאי דאין לחוש לה אם תמנע מכח השבועה וק"ל:

בד"ה לאפוקי מדר"א ומחלוקתו כו' דנקט אין היורשין משביעין אותה לאו דוקא דה"ה כו' עכ"ל ואין להקשות בהוא עצמו דקתני בסיפא שאינו משביעה על אפוטרופסות שבחייו באינה תובעת כתובה הא בתובעת כתובתה משביעה דמשמע אגב דמשביעה אכתובתה משביעה נמי אאפוטרופסות שבחייו אע"ג דנפרעת כתובתה בלא שבועה היינו כשאינו טוען להשביעה אבל כי אמר לה תשתבע לי אכתובה דלא פרעתיה שפיר יכול להשביעה ואגב זה משביעה נמי אאפוטרופסות ומיהו ברישא דמילתא דנקט יורשין דוקא כיון דפטרה מן השבועה עדיפא להו יורשים כיון דאנן טענינן ליתמי להשביעה על כתובתה משביעים אותה אז גם על האפוטרופסות אע"פ שפטרה אבל בחייו כיון דאנן לא טענינן ליה להשביעה על כתובתה אין משביעין אותה נמי על אפוטרופסות כיון שפטרה: ודע שיש לדקדק בשמעתין אמאי שביק רב פפא מלאוקמא הא דקתני אינה תובעת כתובתה כו' דהיינו נמי ביורשין דוקא וכדאוקמא לעיל במינהו אבי יתומים ור"ש כאבא שאול ורבנן כרבנן ויש ליישב כמ"ש לעיל דנראה דחוק לאוקמא מתני' דקתני נעשית אפוטרופסות דהיינו שמינה אותה בעלה לאחר מיתה אלא דממנה מעצמה לאחר מיתת בעלה ובההיא לא שייך דאי משתבע מימנע כמ"ש התוספות לעיל ומשתבע לכ"ע ודו"ק:

בד"ה הוציאה גט כו' ולשמואל דאית ליה אין כו' הוציאה גט כו' ממש כו' עכ"ל ועיין בתוספות בפרק קמא דמציעא שכתבו גם דשמואל מצי סבר כר' יוחנן דלא אמר כלום והוציאה גט היינו עדי גט כו' עיין שם באורך:

דף פט.

בא"ד אע"פ שאין נאמן לומר פרעתי לכ"ע במקום שאין כותבין כו' עכ"ל ר"ל דאית לן למימר דלא פליגי עליה דר"י וס"ל דטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אלא במקום שכותבין כתובה דכיון דאין הכתובה בידה נאמן לומר פרעתי אבל במקום שאין כותבין כתובה מסברא דלא פליגי וס"ל נמי כר"י דלא אמר כלום דאל"כ במה תגבה כתובתה ולקמן כתבו א"נ שמואל לית ליה דר"י דאמר לא אמר כלום כו' היינו אפילו במקום שאין כותבין כתובה דגט הוי במקום כתובתה כו' ודו"ק:

בא"ד דלמחר תגבה פעם שנית ולא יוכל לומר לא גרשתיך וגם לא יוכל לומר פרעתי כו' עכ"ל דאם אין הגט בידה במקום דאין שם עדי הגט יוכל לומר לא גרשתיך וה"ה דיוכל לומר אין את אשתי אך מ"ש דגם לא יוכל לומר פרעתי ק"ק דהא אין הגט בידה נמי לא יוכל לומר פרעתי לפי מ"ש דלא אמר כלום לכ"ע במקום שאין כותבין כתובה ויש ליישב דיוכל לומר פרעתי בב"ד אחר במגו דלא גרשתיך או במגו דאין את אשתי ודו"ק:

בא"ד וכ"ת יכתבו שובר הא סבר דאין כותבין שובר כו' עכ"ל ר"ל דאין כותבין שובר במלתא דאיכא לתקוני כי הכא שתוציא הגט מידה אבל במילתא דליכא לתקוני וא"א בענין אחר כותבין שובר לכ"ע כדמוכח לקמן בתוספות וק"ל:

בא"ד והיה לי שובר שלא תחזיר ותגבה בעדי מיתה כשתתאלמן כו' עכ"ל דאע"ג (ב) דכתובה בידה שאירע כך שכתב לה אין גובה בה כיון דבמקום שאין כותבין כתובה הוא ומשום גט נמי לא היה לו לחוש שכבר נקרע לפי דבריו אלא שהיה לו שובר שלא תחזור כו' דלהך חששא שתגבה בעדי מיתה א"א לתקוני אלא ע"י שובר וק"ל:

בא"ד והא יכול לבא לידי הפסד על ידי מה שנשאר גט וכתובה בידה כו' עכ"ל דהא בהוציאה עדי הגט מוקי לה אביי למאי דהדר ביה וכר"י ואם כן נשאר הגט וכתובה בידה דבמקום שכותבין כתובה מוקי לה אביי וכיון דסבר אביי דאין כותבין שובר היכא דאיכא לתקוני מלתא ה"נ הכא איכא לתקוני מלתא שלא יבא לידי הפסד בבית דין אחר על ידי שתוציא הכתובה והגט מידה ותירצו בכתובה שיש עדים שנשרפה ובגט נמי כיון דמצי אמרה בעינא לאינסובי ביה כו' דהכי אית ליה לאביי התם בפ"ק דמציעא וא"א לתקוני בגט רק ע"י שובר וק"ל:

בד"ה ש"מ כותבין כו' א"נ כל כמה דמצי למידק מרישא מדקדק כו' עכ"ל ובהא דמשני במקום שאין כותבין הוא יתורץ נמי הסיפא דהיה לו שובר שלא תחזור ותגבה בעדי מיתה כשתתאלמן כמ"ש התוס' לעיל דבמקום שאין כותבין א"א לתקוני כ"א ע"י שובר ודו"ק:

בד"ה גט גובה כו' דיכול לבא לידי הפסד כו' דכשתתאלמן תגבה שנית מנה ומאתים כו' עכ"ל מפרש"י נראה שזו היה קושיית המקשה דמעיקרא ש"מ כותבין שובר דאי לא תגבה לאחר מיתתו בתורת אלמנות כו' דהא ודאי בתורת גרושה לא הדרא גביא כו' ע"ש אבל התוספות לא ניחא להו לפרש כן פרכא דמעיקרא ש"מ כותבין שובר דא"כ לא הוה משני רב מידי דגט גובה עיקר כו' וכמ"ש התוספות הכא אלא דעיקר הפרכא דמעיקרא ש"מ כותבין שובר דאל"כ ברישא שתשאר הכתובה בידה יכול לבא לידי הפסד במקום שכותבין כתובה דלא יהיה נאמן לומר פרעתי מנה מגו דאלמנה נשאתיך והסיפא דאינה גובה בכתובתה לא תקשי ליה דיפרש כר"י כמ"ש התוספות כל זה לעיל אך קשה לכאורה כיון דעיקר הקושיא היה לדברי התוס' מעיקרא שיפסיד במה שתשאר הכתובה בידה שלא יוכל לומר פרעתי מנה מגו דאלמנה נשאתיך אם כן אין תירוצם מספיק לקושייתם הכא דנהי דלרב גובה עיקר אפילו בעדי מיתה מ"מ תפסיד במה שתשאר הכתובה בידה שלא יוכלו היתומים לטעון בב"ד אחר כשתביא עדי מיתה דפרעתיה מנה מגו דאלמנה נשאתיך ומהרש"ל כתב ליישב זה דצ"ל לרב דמוקי מתניתין בעדי הינומא או באלמנה עכ"ל ולא הבנתי דבריו דמ"מ במקום דליכא עדי הינומא יבואו היתומים לידי הפסד על ידי הכתובה שתשאר בידה ובאלמנה נמי ליכא לאוקמא דמ"מ איכא מגו במקום שאין מכירין אותה שיוכלו לומר אין את אשתו דהכא לא שייך למימר בשתשאר הכתובה נמי בידה יוכלו לומר פרעתיך במגו דלא גרשתיך דהא לא בתורת גירושין באת לגבות אלא בעדי מיתה ועוד אי באלמנה מוקמת למתניתין לרב לא ה"ל לרב למימר כלל גט גובה עיקר כו' אלא ה"ל לשנויי קושיא דמעיקרא ש"מ כותבין שובר בפשיטות דא"נ אין כותבין שובר לא יוכל לבא לידי הפסד כיון דאלמנה נשאה אבל נ"ל בזה במה שדקדקו לומר והם לא ידעו שהיתה גרושה כו' דמשמע אם הם ידעו שהיתה גרושה ליכא למיחש למידי שלא תוכל לגבות שנית כשתתאלמן על ידי הכתובה שהם יהיו נאמנים (ג) לומר שכבר גירשה וגבתה עיקר כתובה על ידי הגט כדמשמע בסיפא והשתא אין חילוק בין שתשאר הכתובה בידה ובין שתגבה בעדי מיתה כיון שלא ידעו שהיא גרושה תגבה פעם שנית ותו לא מידי וק"ל:

דף פט:

גמרא אלא כולה רשב"ג היא וחסורי כו' לכאורה קשה דלא הל"ל אלא דחסורי מיחסרא ומי הכריחו לומר דכולה רשב"ג ואימא דמסכנה ואילך פליגי כדס"ד מעיקרא ויש ליישב כיון דהשתא מפרש שלא בגט דאמר רשב"ג היינו שלא בגט ממש אבל יש עדי גט אין סברא שיהיה ת"ק פליג עליה דאל"כ לת"ק במאי גביא עיקר במסכנה ואילך וק"ל:

בפרש"י בד"ה מנלן דקאמר לעיל כו' חדא מינייהו גביא בלא שטרא שהרי בפרעון הראשון החזירה כו' עכ"ל דאף מקום שאין כותבין והיינו לנשואין מ"מ הכא בארוסה למאי דבעי למימר דלית לה כלל אי לא כתב לה ע"כ איירי בשהיה לה כתובה ומ"מ בפרעון הראשון החזירה כו' ומשמע ליה למר קשישא הא דקאמר לעיל עדי מיתה גופייהו כו' איירי נמי בארוסה מיהו ק"ק מי הכריחו לפרש"י לפרש כן דמר קשישא מוכח לה מהא דקאמר עדי מיתה גופייהו כו' כיון דאיכא לאוקמא בנשואין וטפי ניחא לפרושי דמר קשישא מוכח לה שפיר מהא דקאמר לעיל אלמנה מן הארוסין במאי גביא בעדי מיתה וליחוש דלמא גירשה ומפקא כו' ואם נאמר שאין לארוסה כתובה אם לא כתב לה מה בכך כיון שלא יהיה לה כתובה שכבר החזירה יכולים לומר לה שלא היה לה כתובה כלל ויש ליישב דליכא לאוכוחי מידי מהא דלעיל דפריך שפיר ודלמא גירשה ומפקא כו' ותביא עדים שכתב לה כתובה ועל ידי הגט תגבה העיקר אבל לעיל בעדי מיתה גופייהו כו' כיון דאין לה כתובה אם לא כתב לה ה"ל לגבי ארוסה כמו במקום שכותבין (ד) ולא תגבה כ"א ע"י כתובה ותו לא מידי ודו"ק:

בד"ה שני גיטין כו' זמן ראשונה קודם לזמן גט ראשון וזמן כתובה שניה כו' עכ"ל ובסיפא דקתני שתי כתובות וגט א' או כתובה וב' גיטין כו' אינה גובה אלא א' ה"מ למיתני בכה"ג אפילו בב' כתובות וב' גיטין וקדמו ב' הכתובות לגט ראשון אלא דלפי הטעם לא הוה רבותא טפי וק"ל:

דף צ.

תוספות בד"ה ש"מ בע"ח מאוחר כו' אע"ג דהתם במטלטלי איירי לק"מ דשור תם כו' עכ"ל ר"ל דמלישנא דש"מ משמע דאיכא לאסתפוקי ביה ומהכא תפשוט ליה א"נ דאית ביה פלוגתא ומהכא תקשי למאן דלית ליה הכי ובמטלטלין לפי' ר"ח ליכא מאן דפליג ביה דמה שגבה גבה אבל במקרקעי שפיר קאמר ש"מ בע"ח כו' דאית ביה פלוגתא בשלהי פרקין לקמן וק"ל:

בא"ד וכענין זה היה רגיל ר"ת לפרש ש"מ מה שגבה גבה במטלטלי כו' עכ"ל לאו ממש כפירוש ר"ח דלפירוש ר"ח הך דשלהי פרקין והך סוגיא דשמעתא והך דהמניח במקרקעי מוקי לה ולפום הסברא דבעי למימר הכא מה שגבה גבה נ"ל כתירוץ רשב"א דבע"ח מאוחר עדיף מלוקח אבל ר"ת היה רגיל לפרש כענין זה דהיינו לחלק ג"כ בין מטלטלין ובין מקרקעי אבל מוקי הך סוגיא דהכא ודשלהי פרקין ודמניח את הכד דהיינו במטלטלין אבל במקרקעי לכ"ע לא גבה ולא עדיף כלל בע"ח מאוחר מלוקח אלא אדרבה לוקח עדיף במטלטלין מהאי טעמא שכתב דאדעתא דהני מטלטלין נחית ומיהו ק"ק בסוף דבריו שכתב וצ"ל השתא הא דאמר לקמן לכ"ע מה שגבה לא גבה ובערכין כו' הקדש שאני כו' לא הוה צריך לכל זה דודאי למאי דקאמר שמואל לקמן דפליגי בבע"ח מאוחר כו' ע"כ לא מתוקמא אלא במטלטלי אבל למאי דמסיק דלכ"ע לא גבה מתוקמא במקרקע ולא תקשי ההיא דערכין דס"ל במטלטלין דגבה ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד ואתיא כר"ט דאמר לעיל מי שמת והניח מלוה או פקדון כו' עכ"ל יש לדקדק דהא לר' טרפון נמי מטנטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה והתם שאני משום דהני מטלטלין לא ברשותייהו קיימי כמו שפרש"י והתוס' שם ומיהו בהא י"ל דהכא נמי איירי בכה"ג שהמטלטלין מונחים ביד האחרים אבל קשה אמאי קאמר הכא דיורשי ראשונה קודמין כו' אמאי לא ינתן לכושל שבהן ובשלמא למאן דמפרש התם לכושל שבהן היינו לכתובת אשה משום חינא הכא דתרווייהו כתובת אשה הן משום חינא נותנין לראשונה אבל למ"ד לכושל שבראיה דהיינו למאוחר בשטרו אמאי קאמר הכא דנותנין לראשונה אדרבה לשניה ה"ל ליתן שהיא המאוחרת ויש ליישב (*) ודו"ק:

דף צ:

בד"ה הא איכא כו' בן קודם לבת הכא דאיכא למטעי ה"ל למידק עכ"ל ויש לדקדק דא"כ לעיל נמי דמשני דקודמת לגמרי משמע כדתנן בן קודם לבת ונימא הכא דאיכא למטעי דלאו לגמרי משמע ה"ל למידק ויש ליישב דלעיל כיון דאשכחן דקודמת לגמרי נמי משמע ליכא למטעי כל כך דאדרבה נימא כיון דקודמין בסיפא לגמרי הוא ה"נ דקודמין דרישא לגמרי הוא אבל הכא שפיר איכא למטעי בסיפא מיקדמי הוא דקדמי הא איכא שקלי דקודמין דרישא נמי הכי משמע בדאיכא דשקלי שניה ודו"ק:

דף צא.

גמרא ה"א כגון שנשא ג' נשים ומתו שתים בחייו כו' ק"ק כיון דבכה"ג שניהם עושין המצוה ופורעין הכתובה לשמעינן הך מלתא בב' נשים ומתו בחייו ואיכא בע"ח דהוה מותר אבל אחת מתה בחייו ואחת במותו ניחא דהוי רבותא טפי בכתובתה מבע"ח דבכתובתה השניה אינה פורעת ואפ"ה הוי מצוה כפרש"י לעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה ומ"ס אפילו מטלטלין כו' כיון שיש שם מותר דינר מבעיא ליה כו' עכ"ל וקשה לי אמאי לא הקשו כן עוד לעיל מיניה דפליגי באחת בחייו ואחת במותו ור"ש מיקל לגבי ת"ק לא הל"ל אם יש שם כו' אלא כיון שיש שם מותר כו' ויש ליישב (ב) ודו"ק:

דף צא:

בתוס' בד"ה כך מועטין כו' משום דבכל דוכתא אזלינן טפי בתר נחלה כו' עכ"ל אין לפרש דבריהם דבכל דוכתא היינו בין הכא ובין התם אזלינן בתר נחלה דזה אינו דהא במרובין ונתמעטו לא אזלינן הכא בתר נחלה דאורייתא אלא דר"ל דודאי במרובין ונתמעטו פשיטא ליה לתלמודא בין הכא ובין התם דאזלינן בתר שעת מיתה ואז זכו כ"א לפי זכייתו והתם בנחלה דאורייתא והכא בתקנתא דרבנן כדאמר תלמודא בהדיא הכא והתם פשיטא במרובין ונתמעטו כבר זכו כו' אלא במועטין ונתרבו הוא דמסתפקא ליה הכא והתם מעיקרא אם ניזיל בתר שעת מיתה וקאמרי דבין הכא ובין התם אסיקנא דאזלינן ביה טפי בתר נחלה דאורייתא ועיין עוד מה שכתבנו בזה בפרק מי שמת בחידושינו שם וק"ל:

בפרש"י בד"ה דזבנה לכתובתה דאימיה שהיתה נשואה לאחר כו' עכ"ל נראה מפירושו לאחר שאינו אביו דאי היה אביו היה יכול למכור גם אם תמות אמו מקודם ואח"כ אביו שיהיה מכור מה שיירש מאביו אבל הרא"ש כתב פרש"י שמכרה בחיי אביו אם ימות אביו ואח"כ כו' וצ"ל שלא רצה למכור אלא מה שירש מאמו ולא מאביו וק"ק לפי' ל"ל למימר כלל שהיה הבעל חי עדיין לא הל"ל אלא שמת כבר ומכר בנו מה שיירש מאמו אם תמות היא בחיי בנה ודוחק לומר דמעשה שהיה כך היה וי"ל לדברי התוספות דרבותא אשמועינן דדבר שלא בא לעולם אפילו בכה"ג דתלוי במיתת הבעל ואח"כ במיתת האם קנה היכא שבירר המכר וק"ל:

תוס' בד"ה דזבנה כו' ולפי לשון ראשון נמי לאו ראיה כמו שפרש"י כו' עכ"ל היינו מה שפירש דלאו לענין מכירה קאמר אלא לענין חזרת המעות אבל ר"ת דמייתי ראיה מיניה כמ"ש התוספות לא משמע ליה לפרושי לענין חזרת מעות אלא לענין מכירה וכמ"ש הרא"ש אבל הב"י טור א"ה סימן ק"ה הבין דברי התוס' בזה בדרך אחר ואין להאריך בו כי לא כוון יפה ע"ש:

בד"ה ראובן שמכר כו' דכל מידי דאתא לאשמועינן השתא דא"ל כו' עכ"ל ר"ל למאי דמסיק רבא אי פקח אידך כו' ודאי ניחא דנקט באחריות אלא למאי דאתי רמי בר חמא לאשמועינן השתא דלא נחית לאשמועינן אלא מטלטלי שבק אבון גבך כו' והא שייך אפילו שלא באחריות כו' וק"ל:

בא"ד דזקפן במלוה דוקא דאל"ה מאי קאמר דינא הוא כו' עכ"ל ועוד נראה לי (ג) לפרש דזקפן עליו במלוה דוקא דאל"כ היה יכול למימר שמעון דמחיים תפיסנא כההיא עובדא דבקרא וכההיא עובדא דמלוגא דשטרי דפרק הכותב דליכא מאן דפליג ביה דנאמן הכא במגו דפרעתיו אבל בזקפו במלוה וכתב עליו שטר מלוה אינו נאמן לומר מחיים תפיסנא כיון דבתורת הלוואה בא לידו וק"ל:

דף צב.

בפרש"י בד"ה ופייסיה כו' פייס את הנושה בשביל ראובן שבאחריות מכרה לו עכ"ל יש לדקדק בפירושו מי הכריחו לכך שפייסו משום דבאחריות מכרה לו וטעה בדעתו דאחריותו נמי על הני זוזי דיתמי ואימא דבלאו אחריות נמי הוי פייס ליה כדי להעמיד הקרקע בידו כדאמרינן לעיל (כתובות ד) ויש ליישב דדעת רש"י הוא דלא יוכל לסלק הבע"ח ולפייסו אלא היכא דבאחריות מכרה לו כיון דהמוכר שהוא הלוה יכול לסלקו כך הלוקח יוכל לסלקו שהוא עומד במקומו אבל היכא שלא מכרה לו באחריות לא יוכל הלוקח לסלק הבע"ח דכאיש אחר דמי ודו"ק:

תוס' בד"ה ראובן כו' דמצי שמעון למימר ליה מאי טעמא כו' אנא בהך תקנתא לא ניחא לי כו' עכ"ל אע"ג דמסתמא באחריות מכר הבינונית ללוי וצריך לשלם ללוי מ"מ ניחא ליה טפי הכי כדי להעמיד הקרקע בידו אע"ג שהיא זיבורית וק"ל:

בא"ד דא"ל להכי טרחי כו' אם היו כולם ביד שמעון האחרונה שהיא זיבורית היה מגבה לו כו' עכ"ל ר"ל דמש"ה לא מצי שמעון למימר לא ניחא לי בהך תקנתא כמו שהקשה רבי לפ"ה משום כיון דאם היו כולם ביד שמעון האחרונה שהיא זיבורית מגבה והשתא כל אותו זכות יש לו ללוי לדחות אותו אצל זיבורית שביד שמעון שקנה באחרונה וק"ל:

בא"ד וכן אם לקח שמעון עידית באחרונה ולקח לוי אותה עידית כו' עכ"ל אין רצונו דמש"ה לא מתוקמא בשני שטרות ולקח עידית באחרונה כו' דהא א"נ בכה"ג גובה מלוי שלקח העידית מ"מ לא מתוקמא בכה"ג בשני שטרות כיון דבהיפך בלקח עידית בראשונה ודאי לא גבי מעידית דהא מש"ה לא מתוקמא בב' שטרות ולקח זיבורית ואחר כך בינונית משום דבהיפך בלקח בינונית בראשונה לא מתוקמא לפי פ"ה אבל רצונם לדחות דעת רבי בכה"ג בלקח עידית באחרונה דלא מצי שמעון למימר ולדחותו אצל לוי מהאי טעמא דאנא לא ניחא לי בהך תקנתא דרבנן דהא אם היו כולם ביד שמעון לא היה מגבה לו מן העידית ואותו זכות יש לו ללוי לדחותו אצל זיבורית ובינונית שביד שמעון ומ"ש התוספות עוד וכן אם זבן לוי בינונית כו' היינו נמי גם אם לקח לוי אותה בינונית שלקח שמעון באחרונה יכול לומר לו הנחתי כו' לאו דוקא הוא אלא לשון גמרא הוא כמ"ש התוספות לקמן דר"ל כל זכות שיש לשמעון כשהיה שדה המכורה אצלו יש עתה ללוי וע"ז כתבו ומיהו יתכן להיות כו' בשני שטרות ואע"פ כו' והראשונה שלקח לוי בינונית כו' ר"ל דבכה"ג הוה מתוקמא שפיר בכל גוונא בין בלקח אותה בינונית בראשונה ובין באחרונה ודו"ק:

דף צב:

בד"ה אבל שבק כו' דהכא מייתי בתר הכי ומסתמא מיירי נמי ביתמי עכ"ל ובפ"ק דב"ק תירצו בע"א דא"ל לכי תיהדר וק"ל:

בד"ה דינא הוא כו' אית ליה ארעא אחריתי דליכא למימר להעמידה כו' כ"ש קרובים שלא יהיו פסולים משום תרעומת כו' עכ"ל ר"ל דקרובים פסולים בין לזכות ובין לחובה וה"נ כשקיימו השטר שלבע"ח יהיה ללוקח תרעומת על ראובן ואין להקשות דאימא דאיירי בדלית ליה ארעא אחריתא וכשיקיימו השטר (ח) של בע"ח יעידו את חובתו שלא להעמידה בפני בע"ח של ראובן די"ל דלא שייך הכא שהוא עושה כן כדי להעמידה בפני בע"ח שלא יהיה לוה רשע ולא ישלם כיון דכנגד בע"ח הוא טוען ה"ל כנגד בע"ח אחר לוה רשע וגו' והתם לא איירי שטוען כנגד בע"ח אלא לגבי המערער שאומר דשל אבותי הוא ודו"ק:

בא"ד ואם תאמר אם כן המוצא שטר שכתוב בו הנפק כו' מ"מ תקשי מדאמר שמואל התם המוצא שטר הקנאה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דטפי בפשיטות ה"ל להקשות מעיקרא מהך דאמר שמואל במוצא שטר הקנאה בין להאי תירוצא דלעיל דלא טענינן מזויף ליתמי וללקוחות ובין להאי תירוצא דהיכא דאתרע בנפילה ניחוש לקיימו בטעות ואמאי יחזיר ובלאו תירוץ כלל נמי תקשי להו בפשיטות מדשמואל אדשמואל דהתם במצא שט"ח קאמר לא יחזיר משום דאין חייב מודה והכא בשטר הקנאה קאמר דיחזיר אע"ג שאין חייב מודה כדמוכח התם דאיירי בכה"ג ואל"כ לא תקשי להו נמי ליחוש לזיופי גבי יתמי ולקוחות ויש ליישב דודאי הך דשמואל בשטרי הקנאה משמע להו דאין הלוה שם מדקאמר התם ואי משום שמא כתב ללוות ולא לוה כו' כמ"ש התוספות שם ולכך לא תקשי להו מעיקרא אלא משטר שכתוב בו הנפק להאי תירוצא בתרא דניחוש לקיים הזיוף ואהא כתבו לתרץ כיון דאפילו לפי תירוצא קמא ל"ק לן משטרי הקנאה משום דמשמע דאין הלוה שם הכא נמי איכא לאוקמא הך דשטר שכתוב בו הנפק ולפלוגי בהכי וכתבו עוד א"נ כיון דמקוים כו' דא"נ גבי שטר הנפק לית לן לאוקמא בכה"ג דאין הלוה שם כיון דלא מוכחא כההיא דשטרי הקנאה מכל מקום יש לומר כיון דמקוים דקדקו ביה ב"ד כו' ותו לא מידי וק"ל:

בא"ד ואת"ל דלא טענינן מזויף מ"מ יגבה דהא נקיט שטרא כו' עכ"ל לרב דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו מוכח לה אבל לשמואל דס"ל דצריך לקיימו ליכא לאוכוחי מידי דאיכא למימר דלא טענינן ליתמי מזויף אלא פרוע וכך כתבו התוספות בהדיא הוכחה זו לרב ולא לשמואל בפרק קמא דמציעא ע"ש:

דף צג.

בד"ה עד שלא כו' אר"ת ואפילו נתן המעות וכגון כו' וקמ"ל כו' עכ"ל ר"ל דלא ניחא ליה לפרש כפירוש רש"י שלא נתן המעות עדיין דהא פשיטא הוא כיון דלא החזיק וגם לא נתן המעות שיכול לחזור אלא דאיירי בנתן המעות ואע"ג דמעות קונות מן התורה (ו) איירי במקום דאין קונין בכספא עד שיכתוב שטר וקמ"ל דמותר לחזור ואפילו מי שפרע ליכא בחוזר כה"ג וק"ל:

בד"ה ומאימת הוי כו' וריב"ם מפרש שראובן מכר שדה לשמעון וקנה ממנו קנין גמור כו' עכ"ל ולפי פירוש זה יש לקיים פרש"י לעיל דאיירי שפיר בלא נתן מעות ולא הוה פשיטא בלא החזיק בה כיון דקנה קנין גמור וכ"ה בתוס' פ"ק דב"ק וב"מ וק"ל:

בד"ה א"ד אפילו כו' ואע"ג שהיה מחזיר לו לבסוף כשגזלה כדפרישית גבי שלא באחריות כו' עכ"ל לכאורה דאדרבה מהאי טעמא כיון דע"כ משלם לו לבסוף יכול לחזור בו עכשיו דאטרוחי בי דינא ל"ל כדפרש"י מ"מ קאמרי מהאי טעמא אזלינן לאידך גיסא כיון דלית לך הפסד דמשלם לך לא תוכל לחזור כדפי' לעיל גבי שלא באחריות דלמ"ד נמי נמצא שאינו שלו חוזר עליו מ"מ כל זמן שלא טרפוה ממנו אינו יכול לחזור בו הכא גבי אחריות אמדינן דעתיה שאין בדעתו לקנות אלא נכסים משופין כו' ולא ניחא ליה דליקו בדינא ודיינא משא"כ גבי שלא באחריות לעיל דלא גלי דעתיה על נכסים משופין וכיון שאין לו הפסד אינו חוזר כל זמן שלא טרפוה ודו"ק:

בד"ה תימא הא סליקת כו' דין ודברים אין לנו עמך בעשרים וחמשה עכ"ל ר"ל דהשתא לא הוי תקשי לן הא סליקת כו' ומיהו אי הוה תני הכי הוה קשה מאי קמ"ל למתני' כמו שהקשו התוספות לקמן בסיפא ויש ליישב לפירוש ר"ח לקמן דהכא הוה קמ"ל מיהא בהני שני בתרייתא דכ"א נוטלת ע"ה ולאפוקי מדרבי דאליביה נוטלין לפי מעות ולפי זה לקמן גבי בכותבת בעלת ג' שכתבו לא ידע רבי מאי קמ"ל מתני' אין זו קושיא אלא לפירוש ר"ח אבל לפירוש רש"י קמ"ל שפיר בהך אתתא קמייתא דאינה נוטלת רק חמשים ולאפוקי מרבי דהיתה נוטלת כל מנה שלה ודו"ק:

בד"ה רבי אומר כו' הבכור נוטל פי שנים בשבח כו' לכך נוטל כל מה שחלקו משביח אבל הכא משועבדים כו' עכ"ל ק"ק לפירוש ר"ח דאייתי ראיה לפירושו מבכור דנוטל פי שנים בשבח ולא אסיק אדעתיה לחלק בין שבח ובין שיעבוד אמאי לא אייתי ליה ראיה (*) מגופיה דמתני' דהכא דקתני בסיפא בג' שהטילו לכיס דכך הן חולקין דהיינו לפי המעות כדפריך לקמן בשמעתין וכן תירץ רש"י הך סיפא דאיכא לפלוגי בין שבח לשיעבוד ויש ליישב בדוחק דניחא ליה לאקשויי טפי דרבי אדרבי בהדיא אע"ג דהך סיפא דמתני' דהכא ודאי דאתיא ככ"ע מ"מ אינו מפורש בה דאתיא כרבי ועיין ברי"ף באורך שהסכים לפרש"י ודחה פירוש ר"ח ודו"ק:

דף צג:

בד"ה מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה איירי מכח קושיא כו' עכ"ל דאל"כ טפי ה"ל לאוקמא מסתמא בשור לחרישה ועומד לחרישה דהכי מפרשי מלתיה דשמואל לרבה וק"ל:

בד"ה מאי לאו פחתו כו' לחרישה ועומד לטביחה איירי כו' ותיובתא דרב המנונא עכ"ל נראה דלא ניחא להו לפרש כפרש"י דלשמואל פריך אפילו לרבה ואיירי מסתמא אף בשור לחרישה ועומד לחרישה דא"כ ה"ל למירמי הך מתני' דקתני חולקין לפי מעותיו אברייתא דלעיל דקתני בהדיא השכר לאמצע כשמואל אבל השתא הך מקשה ס"ל דאיכא לאוקמא מתני' בשור לחרישה ועומד לטביחה וברייתא בשור לחרישה ועומד לחרישה ולא קשה ממתני' אלא לרב המנונא דאין סברא לאוקמא לרב המנונא לטביחה ועומד לטביחה דאם כן מאי קמ"ל ומיהו המקשה דלעיל דבעי לפרש הברייתא דלעיל בשור לחרישה ועומד לטביחה ומכח קושיא מדקתני סיפא הא דלא רמי מתני' אברייתא ע"כ דס"ל דאיכא לאוקמא מתני' לטביחה ועומד לטביחה ולאו פשיטא הוא וק"ק לפי זה דא"כ אדקשיא ליפלוג בדידיה לרבה תקשי ליה לרב המנונא נמי ליתני אבל בשור לטביחה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו כו' ויש ליישב (א) ודו"ק:

בד"ה מי שהיה נשוי כו' דה"א דהתם הוא דאין נשבעת ראשונה לשלישית כו' אבל אם היתה נשבעת אותה שלישית כו' עכ"ל מיהו לכאורה קשה דמדבן ננס נשמע דשבועה לא' שבועה לק' אע"ג דשלישית נשבעת ראשונה אינה נשבעת אלא פ"א לשניהם ויש ליישב דה"א קושטא לבן ננס דבהא נמי פליג וס"ל דראשונה נשבעת נמי לשלישית כיון שגם היא נשבעת ודו"ק:

דף צד.

בד"ה שנמצאת כו' כפי' ר"ח דאפילו לא נמצאת פליגי כו' כגון שנמצאת כו' ומש"ה נשבעת אפילו לא נמצאת כו' עכ"ל ר"ל בנמצאת פליגי בפשיטות ת"ק סבר מה שגבה לא גבה ובן ננס סבר דגבה אבל בלא נמצאת פליגי לענין שבועה וק"ל:

בא"ד והכא בחיישינן שמא תכסיף כו' ואור"ת דמשביעין כו' וא"ת אם כן נשביע כל בע"ח כו' עכ"ל מה שפירש מהרש"ל בזה דסד"א ודאי דכן הוא שזה לשון שכתבו התוס' לפי שיראה שמא תמצא כו' לא יפול רק לפירוש ר"ח גם הקושיא שהקשו התוס' לקמן וא"ת לרבנן נמי תהא

האחרונה צריכה שבועה כו' קשה גם לפי אוקימתא קמייתא דפליגי במה שגבה אם גבה אם לא אך מ"ש מהרש"ל דמה שהביאו התוס' פירוש ר"ת דמשביעין כו' אם התפיסה צררי כו' היינו לפירוש ר"ח א"א לומר כן דלפרש"י נמי לא שייכא שבועה אלא משום שמא התפיסה צררי ובין לפירוש ר"ח ובין לפרש"י טעמא דהא מלתא דאם לא נשביעה תהיה סבורה דודאי דלא תיקום ארעא בידה אבל בשנשביעה תסבור דתיקום ארעא בידה ולא תכסיף וה"ה דמצי לפרש בין לפירוש רש"י בין לפירוש ר"ח כדי שתפרש אם נתנה שובר כדאמרינן בערכין לרבא ולא שייך נמי הכא להשביעה שלא גבתה יותר ושלא זלזלה במכירה דהיינו דוקא במכרה שלא בב"ד כמ"ש התוספות בפרק אלמנה אבל הכא הא לא מכרה שלא בב"ד אלא גבתה לעצמה בב"ד כדאמרינן שלא תחוש להשביח גם מ"ש מהרש"ל דמש"ה פריך לפירושו א"כ בע"ח נמי הבא ליפרע כו' כדלקמן ולא ס"ל כאביי קשישא אבל מ"מ נשביע אותו משום שמא יכסיף כו' עכ"ל דברים דחוקים הם לומר שהתוס' סמכו כאן על תירוצם לקמן לפי' הקונטרס ואין זה אלא דברי נביאות בדברי התוס' אבל דבריהם נכונים בפשיטות דרצו לומר דכל בע"ח (#) גם אם הלוה קיים ולא טען השבע לי דלא פרעתיך נשביענו דניחוש שמא יכסיף כו' כדאמרינן הכא דהב"ד משביעין אותה משום צררי דשמא תכסיף ותו לא מידי ודו"ק:

בא"ד ואם תאמר למאן דלית ליה דאביי קשישא היכי מפרש הנפרעת מנכסי יתומים כו' עכ"ל לכאורה זו הקושיא אין לה מקום כאן אלא לקמן דמשני ת"ק לית ליה דאביי קשישא כו' ה"ל להקשות כן בפשיטות דהיכי מפרש הנפרעת כו' ונראה דודאי להאי אוקימתא דלקמן דפליגי ת"ק ובן ננס בדאביי קשישא איכא למימר דההיא דנפרעת מנכסי יתומים כו' אתיא כבן ננס דאית ליה דאביי קשישא ולהכי לא תקשי להו אלא להנך אוקימתא קמייתא דלא פליגי בדאביי קשישא אלא בקדם וגבה או בשמא תכסיף וכולי עלמא לית ליה דאביי קשישא כפירוש הקונטרס דבהא לא פליגי היכי מפרש ההיא דנפרעת כו' ולא תקשי להו נמי לקמן בדיבור זה להך אוקימתא דלקמן דאי נמי כבן ננס אתיא הא דאביי קשישא מכל מקום תקשי מדאביי קשישא מהא דקאמר ואצ"ל קטנים דמשמע דגובין מהן בשבועה למאן דאמר דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אלא אם כן כו' דאיכא למימר להך אוקימתא כיון דאתיא כבן ננס אימא דבכולה מלתא פליגי דלבן ננס בגדולים בעי שבועה ובקטנים נמי גובין מיהת בשבועה ולרבנן בגדולים לא בעי שבועה ובקטנים אין נזקקין כלל אבל להנך תרתי אוקימתי קמייתא דלא פליגי ת"ק ובן ננס בדאביי קשישא כלל וכולי עלמא לית להו הא דאביי קשישא בהא דגדולים בעו שבועה וא"כ תקשי להו שפיר מיהת מדאביי קשישא שגובין מקטנים ממתני' דנפרעת כו' דכיון דבגדולים לכ"ע לית להו דאביי קשישא ליכא לאוקמא הך דנפרעת כו' אלא בקטנים ואהא תרצו לקמן דלמ"ד אין נזקקין צ"ל דלית ליה אלא הך אוקימתא בתרייתא דפליגי בדאביי קשישא בתרתי בין בגדולים ובין בקטנים והך דנפרעת כבן ננס אתיא וכמ"ש מהרש"ל בתרוצם לקמן בסוף הדיבור ותו לא מידי ודו"ק:

בא"ד שלא נטעה לומר בגרושה כו' עכ"ל אבל השתא דקתני בגיטין אלמנה ולא ניחוש לה משום חינא אית לן לאוקמא הך דהכותב נמי באלמנה דוקא דנזקקין לכתובה משום מזוני וק"ל:

בד"ה שני שטרות כו' דלא דמי להא דתנן היו כולן יוצאות בשעה א' כו' עכ"ל הך מתניתין דלעיל בג' נשים כו' דחולקות במנה בשוה ה"ל למנקט הכא דאיירי בכה"ג דקיימינן השתא דהיינו ביוצאות ביום א' אלא דלא מפורש בה דיוצאות ביום א' איירי כההיא דיוצאות בשעה א' בירושלים דמפורש בה ויוצאות ביום א' בעלמא כיוצאות בשעה אחת בירושלים דמי כמ"ש התוספות גם לקמן והחילוק שחילקו בין מכר לשיעבוד מפורש בר"ן דשיעבוד משום קלא הוא ע"י השטר והיינו משעה דמוכח מתוך השטר וק"ל:

בד"ה לימא רב כו' אבל ב' שטרות של ב' בע"ח חולקין לכ"ע כו' וטעמא דשניהם אמת כו' עכ"ל ר"ל בב' בע"ח חולקין לכ"ע אפילו לשמואל וכדתנן במתניתין חולקות בשוה כו' היינו הך מתניתין דלעיל בג' נשים ומשום דלא מפורש בה דאיירי ביוצאות ביום א' קאמר דע"כ איירי בכה"ג דקיימינן הכא ביוצאות ביום א' כפירוש רש"י לעיל וטעמא דמודה ביה שמואל טפי משום דב' הלוואות הן אמת וחשו להפסדן משום נעילת דלת ומשום חינא משא"כ בב' מכירות דהאחרונה שקר ולא מכירה היא כלל וכמ"ש התוספות לקמן בסוף הדבור ומיהו מה שכתוב בדבריהם ושעה אחת בירושלים כיום א' בעלמא דמי מגומגם קצת דתלי תניא בדלא תניא דיום א' בעלמא אינו מפורש במתני' ושעה אחת מפורש במתניתין ויש ליישב וק"ל:

דף צד:

תוס' בד"ה כתב לא' מדדחיק שמואל לומר הך סברא לר"מ ש"מ כאביי ס"ל כו' עכ"ל אע"ג דאליבא דר"מ קיימינן התם ור"מ אזיל בתר חתימה מ"מ כיון דהוה מ"מ מצי לאוקמא כרב אסי ודחיק לאוקמא מלתיה דשמואל כאביי ע"כ כאביי ס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו ואליביה דאביי משמע כתב לא' ומסר לא' את שכתב לו קנה (ג) ומיהו יש לדקדק בזה דמשמע דלרב אסי דלית ליה עדיו בחתומיו זכין לו ה"ל כתב לאחד ומסר לאחד את שמסר לו קנה וא"כ היכי בעי לאוקמא מלתיה דר"מ דהתם כוותיה דרב אסי דהא לר"מ מוכח מתוך שמעתין דכתב לא' ומסר לאחד את שכתב לו קנה וצ"ע ודו"ק:

בא"ד אכתי ניחוש באותו יום שנכתב השובר מכרה כתובתה קודם כו' שנכתב קודם המסירה כו' עכ"ל כצ"ל ויש לדקדק אמאי לא דקדקו בכה"ג דלעיל מיניה בכותבין שטר ללוה כו' דאכתי ניחוש דבאותו יום שמכר לזה לוה מזה והמכירה היה קודם מסירת השטר ללוה דהשתא לא אמרינן עדיו בחתומיו זכין לו הואיל ואין ניכר כו' ויש לומר דהתם אם יבא בע"ח ושטר מכר שנכתבו ביום א' כיון דלא ניכר מתוך השטר מי הוא הקודם מוקמינן לה בידיה דלוקח שהוא מוחזק בקרקע משא"כ הכא גבי שובר דהוה מוקמינן הקרקע ביד הבעל שהוא מוחזק בה וכן נראה מדברי התוס' שם ודו"ק:

דף צה.

בד"ה הא ר"מ הא כו' אבל לא משמע ליה שיחלוק ר"מ כו' עכ"ל מיהו יש לדקדק בשינויא דרב פפא דקאמר בגרושה וד"ה דלא הל"ל הכי דהא מתני' דהתם לא אתיא כר"מ אלא הוה ליה למימר כולה ר' יהודה היא דוגמא דקאמר רב אשי כולה ר"מ היא משום דמתני' דהכא לא אתיא כר"י וע"כ נראה דהמקשה הוה ידע לחלק לר"מ בין ב' לקוחות ובין לוקח א' ולא הוה קשיא ליה אלא משום דמתני' דהכא לא אסיק אדעתיה לאוקמא בב' לקוחות והשתא ניחא לאוקימתא דרב פפא בגרושה תרתי מתני' ד"ה היא ודו"ק:

בד"ה כתבה לראשון כו' יש מקשים כו' דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי ל"ק להו הכי לעיל כדפריך ממתני' דלקח מן האיש כו' אמתני' דהכא דקתני כתבה הראשונה דמשמע בשטר ויש ליישב דלעיל ל"ק מידי דמ"מ לשמואל דלא מפליג התם בין שטר ובין חזק וקני פריך שפיר דלא ניחא ליה לאוקמא מתני' בכתבה לו אחריות דסתמא לא איירי בהכי כי התם וק"ל:

דף צה:

בד"ה ומוקמינן לכולהו כו' מעיקרא נמי נוקמינן ביד הלוקח אפוכי כו' עכ"ל ברישא גבי חוזרין חלילה ניחא להו דאשמועינן כיון דכ"א יחזור על חבירו לעולם לכך שוין בו אבל הכא כיון דסוף סיף כשבא ליד הלוקח אין חוזר עליו משום פסידא דיליה מעיקרא נמי נוקמינן בידיה מה"ט וק"ל:

בד"ה וכן בע"ח כו' כיון דאין לשניה כ"כ פסידא שתוכל לגבות מבעלה כו' עכ"ל אין לפרש דמה"ט שתוכל לגבות מבעלה אין לה כ"כ פסידא דא"כ בבע"ח מלוקח נמי היה יכול הלוקח לגבות ממוכר אם היה לו דהא באחריות מכרה לו שהרי הוא טורף מלוקח שני ועוד דודאי בכל הנך גווני דקתני איירי דאין לבעל ולמוכר שום קרקע אחרת לא בני חורין ולא משועבדים המאוחרים וע"כ נראה לפרש דבריהם דה"ק דאז כשסילקה עצמה הראשונה מהלוקח דהיינו בחיי בעלה לא היה כ"כ פסידא לשניה לומר שתוכל לגבות מבעלה דהיינו שתוכל לגבות בחייו דהא אין כתובה נתנה לגבות מחיים משא"כ בבע"ח מלוקח דאיכא פסידא טפי ללוקח אף בחיי המוכר וקרוב לזה כתבו לעיל התוספות גבי התם איהו דאפסיד כו' ומהרש"ל הבין דברי התוס' בדרך אחר ואין מבוררת לי ואין להאריך וק"ל:

תוס' בד"ה אלמנה כו' מעשה ידיה שלהן גרסינן בלא וי"ו דאי כו' ניזונת כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דאה"נ דהא נמי קמיבעיא ליה אי גרסינן ומעשה ידיה בוי"ו או לא דא"כ ה"ל לתלמודא לפרושי הכי וק"ל:

בד"ה ואין חייבין כו' מיהו תימה הא דלא קתני ואין חייבין בפירקונה כו' עכ"ל משום דהנך תלתא מילי בהדדי מתנייא בברייתא בפ' נערה תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ופרקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה וכיון דלפי תירוצם קבורתה דתני הכא היינו משום דלא שמעינן לה בשום משנה שהיא תחת כתובתה ומזונות תחת מעשה ידיה נמי שמעינן לה שפיר הכא לישמעינן נמי הך מלתא דאין חייבין בפרקונה דלא שמעינן לה בשום משנה דפרקונה הוא תחת פירות וכיון דאין ליתומים פירות שלה אין חייבים בפרקונה וק"ל:

בא"ד כגון דליכא אלא מטלטלי אין חייבין כו' עכ"ל ויורשי כתובתה דחייבין בקבורתה היינו דהוו ירתין כתובתה אי הוה מקרקעי אף על גב דהשתא במטלטלי לא ירתי מידי חייבין בקבורתה וכן מפורש בפסקי תוס' ע"ש:

בד"ה ניזונת תנן כו' הא לא מיבעיא כו' ולענין הלכתא כמאן דהא כו' עכ"ל ר"ל דרב ושמואל פליגי כבר בהא הלכתא כמאן ודוחק לומר דמבעיא ליה הלכתא כמאן כרב או כשמואל משום דהשתא ה"ל מחלוקת דאנשי יהודה ואנשי גליל בפ' נערה וסתם הכא במתניתין אי כאנשי גליל אי כאנשי יהודה ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם דמ"מ לא ה"ל למנקט במלתיה אלא רב ושמואל כיון דפליגי כבר בהלכתא ועוד דבכמה דוכתין פליגי אמוראי בגירסות דמתני' בכה"ג וא"כ ליכא הכרע במתני' ולא ה"ל למיבעי אלא סתם מאי הוה עלה אי כרב אי כשמואל ודו"ק:

דף צו.

תוס' בד"ה ת"ש כו' דלאנשי יהודה לאשמועינן מעשה ידיה לעצמה וכ"ש מציאתה כו' עכ"ל ואין להקשות לפי זה בפשיטות מגופה דמתני' ה"מ לאוכחי הכי דהנזונת תנן דאי ניזונת תנן וכאנשי גליל אמאי תני במתני' דמעשה ידיה שלהן ה"ל למתני רבותא טפי דאפילו מציאתה שלהן דלדידהו ה"ל היתומים כבעל דלא סגי דלא יהבי לה מזונות ודאי דמציאתה שלהן כמו מעשה ידיה ולא ה"ל רבותא טפי אלא לאנשי יהודה דיכולין לסלקה הוא דקאמרי' דאיכא לפלוגי שפיר בין מעשה ידיה למציאתה וה"ל למיתני רבותא במלתיה דשמואל אי ניזונת תנן דאפילו מעשה ידיה אינו שלהן לאנשי יהודה ודו"ק:

בד"ה אלמנה כו' וא"ת מ"ש דלמזוני מהניא תפיסה טפי מכתובה כו' עכ"ל דליכא למימר דקושטא הוא דמר בר רב אשי הכי פריך לה מ"ש דלכתובה כו' הוה אתקפתא גמורה וליכא לפלוגי כלל בין מזוני לכתובה לא הל"ל בתר הכי אמרי' משמיה דרבא כוותיך ואדרבה הל"ל קשיא לרבינא אלא ודאי דאיכא לפלוגי בינייהו כמ"ש התוספות לשני הפירושים אלא דמר בר רב אשי דאתקיף ליה לא ניחא ליה לפלוגי בכך וק"ל:

בא"ד הלוקח שלא באחריות ונמצאת שדה שאינה שלו כו' עכ"ל דאיכא למ"ד בפרק ח"ה דחוזר על המוכר אם היה חי וכמ"ש התוס' לעיל בפרק מי שהיה וק"ל:

בא"ד ואם תאמר כמאן אי כרבי בלא תפיסה נמי כו' ואי כרשב"א כו' עכ"ל בודאי לענין כתובה ס"ל כר"ע דמתני' דלא מהני תפיסה אלא למזוני מהני טפי כמ"ש לעיל וא"כ כמאן ס"ל אי כרבי בלא כו' וק"ל:

דף צו:

בפרש"י בד"ה ור"י סבר נכסי בחזקת אלמנה כו' שאם יכלו כל נכסי היתומים כו' עכ"ל ר"ל לגבי יתומים אם לא יכלו הרי היא נאמנת לומר שלא נתנו לה כלום במזונות או שמכרה למזונות ועדיין לא קבלה כתובתה וכשיכלו כל נכסי יתומים ליכא נפקותא גבי יתומים אלא לגבי לקוחות שתוכל לומר כל מה שמכרה אינו רק למזונות ותחזור ותטרוף מהלקוחות בכתובתה אבל לקמן דמסיק דלרבי יוסי נמי נכסי בחזקת יתמי קיימי הוצרך לפרש לגבי יתומים אם לא יכלו הנכסים תוכל להעמיד עדים על הנמכר למזונות ולגבי לקוחות (א) לא תודיע מה שמכרה דאם תודיע יהיו גם הם נאמנים לומר לכתובה מכרה כיון דנכסי בחזקת יתמי קיימי וע"פ הדברים האלה יתיישב במה שכתבו התוס' וגם לפירוש הקונטרס אין זו אונאה שאומרת ללקוחות כו' ולא פירשו כן בפשיטות למאי דמסיק דר' יוסי נמי סבר דנכסי בחזקת יתמי קיימי והא דכחה יפה היינו לגבי לקוחות דאין זה אונאה כו' דודאי לקמן כיון דהלקוחות לא ידעו במכירה כלל דודאי דאינהו אפסידו אנפשייהו שקנו קרקעות שנשתעבדו לכתובת אשה אבל הכא לפ"ה שידעו לקוחות במכירתה לכתובה לא שייך דאפסידו אנפשייהו ואפ"ה קאמרי דליכא אונאה דה"ל ללקוחות לאסוקי אדעתייהו שתוכל לומר למזונות מכרתי ויש מקשים לפרש"י דפירש הכא לר' יוסי דהסתם יפה לה מפני לקוחות ומשום

דנכסים בחזקת האלמנה ה"נ איכא לפרושי לר' יהודה בשיכלו נכסי דיתמי דהמפורש משום מזוני יפה לה לגבי לקוחות שלא יאמרו שמכרה הכל לכתובתה ויהיו נאמנים כיון דהנכסים בחזקת יתמי קיימי לר' יהודה ויש ליישב שהוצרך לפרש כן לפי המסקנא דר' יוסי נמי סבר דנכסי בחזקת יתמי קיימי והסתם יפה לה משום לקוחות ע"כ דליכא לפרושי לר' יהודה דמפורש יפה לה משום לקוחות דא"כ ה"ל סברתם הפוכה ודו"ק היטב:

תוס' בד"ה נכסי בחזקת כו' ואם תאמר מאי טעמא דלא חשבינן נכסי בחזקת הבע"ח כו' עכ"ל ויש לדקדק בזה ומאי קושיא דאימא הכא במזונות אפילו שעברו מ"מ מעשה ב"ד הוא ואפילו למאן דלית ליה דר"י הכא מודה כו' כמ"ש התוספות לעיל משא"כ בחוב בע"פ ולפי מה שפירשו התוספות לקמן דלא שייך תנאי ב"ד במזונות שעברו כיון שהיתה יכולה לתבוע כל שעה תחלת מזונות הבאין כו' ניחא קצת ודו"ק:

בא"ד ולא דמי כו' אנו השבחנו ובעל חוב אמר כו' עכ"ל ראיתי שנדחקו בזה לפרש דקאי אמזונות דמבעיא לן אי נכסי בחזקת יתמי קיימי אבל היותר נראה דאמלוה בע"פ שכתבו לעיל קאי אע"ג דההוא דהמקבל בשטר איירי ולא דמי למלוה ע"פ היינו לענין דאין היתומים נאמנים לומר פרענו אבל לענין שבח דיתומים אמרו אנו השבחנו ובע"ח אמר אביכם השביח דליכא הוכחה בשטר יש לדמות למלוה ע"פ כיון דבמלוה ע"פ נימא דנכסי בחזקת יתמי קיימי לומר פרענו ה"נ נימא הכא דיתומים נאמנים לומר אנו השבחנו ותירצו כגון שהיתומים מודים כו' ודו"ק:

בד"ה נשאת עליה כו' מדלא משכח עליה להביא ראיה אלא בניסת ש"מ דנתקבלה כו' עכ"ל דאל"כ לפלוג כולה בלא ניסת בין נתקבלה או תבעה כתובתה ללא נתקבלה ותבעה כתובתה ומה"ט נמי מוכח מהך ברייתא דאיירי אפילו במזונות שעברו דאל"כ לפלוג כולה בלא ניסת בין מזונות דלהבא ובין מזונות דעברו וק"ל:

בא"ד דנתקבלה כתובתה כו' אפילו במזונות שעברו עליהן להביא ראיה עכ"ל מלת אפילו אינו מדוקדק דמזונות דלהבא ליתנהו כלל בנתקבלה כתובתה ודו"ק:

דף צז.

בד"ה או דלמא כו' נהי דאחריות דעלמא לא קביל עילויה אחריות כו' עכ"ל בגירסת גמרות שלפנינו ליתא הכי אלא נהי דאחריות דעלמא קביל עליה כו' אבל דברי התוספות כגירסת הרי"ף שם ועיין דברי הרא"ש שם בזה וק"ל:

בד"ה וסמך לה כו' וא"ת מאי נפקא לה מינה בין מה שהיתה מוכרת כו' עכ"ל דודאי מדברי התנא מיהא שמעינן דשיירא אין לא שיירא לא דהיינו שלא תחזור ותטרוף אבל הך מלתא מצי לאשמועינן דא"נ שתגבה הכל במזונות שלא תחזור ותטרוף ומאי נפקא לאשה זו מינה שתגבה השאר לכתובה או למזונות כיון שלא תחזור ותטרוף וליכא לאקשויי ומאי קושיא ואימא דנפקא מינה לאשה זו דעצה טובה הוא לה שלא תגבה אותה למזונות אלא לכתובה משום דלא ליקרו לה רעבתנותא דלא שייך למימר הכי אלא גבי דלכתוב מפורש לכתובה מכרה יפה לה אבל הכא בלא כתיבה מפורש לא נפקא לה מינה מידי כיון שתוכל לומר הכל מכרתי לכתובה ודו"ק:

בד"ה מאי סמך כו' תקשי מהכא לרמי ב"ח כו' וי"ל דמ"ל רמי כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה ליישב בע"א דהתם דאפילו אחריות דנפשיה לא קביל היינו דאיהו גופיה לא טריף אלא בעל חובו דאתי מחמתיה לא קביל עליה אבל הכא איהי גופה שמכרה דלא תטרוף ודאי דקבילית עלה וק"ל:

דף צז:

בפרש"י בד"ה מגורשת ואינה מגורשת ולא לאשמועינן דלא כו' אלא אגב אורחיה שמעינן כו' אין לה מזונות מן היתומים כו' עכ"ל כ"ה בכל פרש"י שלפנינו וא"א להולמו דמהיכא תיסק אדעתין במת בעלה דה"ל אלמנה מן האירוסין שתהא לה מזונות וכי משום דכבר היא גם מספק מגורשת תהא עדיפא מאלמנה מן הארוסין דעלמא ועוד דמגורשת ואינה מגורשת בחיי בעלה דאמר ר' זירא דחייב במזונותיה ע"כ דהיינו בנשואה דבארוסה ודאי דאינו חייב במזונותיה וכדמוכח נמי כ"ז בפ' מי שאחזו דלא איירי ר' זירא אלא בנשואה וא"כ דומיא דהכי הכא במת בעלה דמגורשת ואינה מגורשת דאינו חייב במזונותיה אפילו בנשואה איירי וע"כ הנראה לי דיש כאן בפרש"י טעות וערבוב דברים וכצ"ל מגורשת ואינה מגורשת ולא לאשמועינן דלא תמכור כתובתה אלא בב"ד דהא מאלמנה מן הארוסין שמעינן לה כו' ור"ל כמ"ש במגורשת ואינה מגורשת היינו אפילו בנשואה ומן היתומים וקאמר דלא לאשמועינן דלא תמכור כו' דאי הוה פסיקא לן בעלמא דלית לה מזוני לא הוה איצטריך ליה לאשמועינן דלא תמכור דמאלמנה מן האירוסין שמעינן ליה לר"ש דלא תמכור משום דלית לה מזוני דליכא למימר דסד"א דהך דספק מגורשת בנשואה נפיש חן דידה דהך סברא אדחייה מדקתני נמי גרושה דלא תמכור אע"ג דנפיש חן דידה נמי לגבי אלמנה מן האירוסין ותו לא מידי ודו"ק:

תוס' בד"ה אלמנה כו' פירש ר"ח גרושה נפיש חן דידה דיש לה תוספת כו' א"נ יש לפרש כו' עכ"ל שני הפירושים לפי שיטת ופירוש ר"ח בכ"מ דמשום חינא היינו שיהו הנשים נושאות חן בעיני בעליהן ודלא כפרש"י וק"ק לפירוש שני שכתבו התוס' דגרושה נפיש חן דידה שצריכה חן לפי שהיא בזויה כו' א"כ מהאי טעמא נימא דחן דידה נפיש אפילו מאלמנה מן הנשואין ובפרק השולח אינו משמע כן כמ"ש תוס' לעיל בפרק הכותב דגרושה לא בעיא חן כמו אלמנה ויש ליישב קצת כיון דהך סברא דהכא לא קאי וק"ל:

בד"ה לאתויי כו' ואיזו היא זו אלמנה מן הנשואין ומרבה מגורשת ואינה כו' עכ"ל הא דמרבה מגורשת ואינה מגורשת בחיי הבעל איירי ומלתא דר' זירא גופה מרבינן ממתני' דבמת מלתא דפשיטא דלית לה מזוני דמספק שמא מגורשת גמורה היא לא תוציא מן היתומים כמו שהקשו התוספות לפרש"י ועוד שכתבו דניזונית משום דאגידא ביה ובמת לא אגידא ביה וא"כ הוא לכאורה מה שכתבו ואיזו זו אלמנה מן הנשואין כו' זה אינו דהך דמגורשת ואינה מגורשת לא איירי ע"כ אלא בחיי הבעל ויש ליישב ושיעור דבריהם כן הוא דהא דקתני כל שאין לה מזונות לא תמכור ע"כ דלא מתוקמא אלא באלמנה מן האירוסין ואם כן מדיוקא דומיא דהכי הא יש לה מזונות תמכור היינו אלמנה מן הנשואין ולהא לא איצטריך ליה לרבות דהא תני ליה בריש מלתא דר"ש אלא דהאי דיוקא באם אינו ענין אתא לרבות מגורשת ואינה מגורשת בחיי בעל דהוא נמי חייב במזונות ודו"ק:

בד"ה בבתוליה בכדרכה כו' דליכא למימר עד שיהו כולן קיימין כו' עכ"ל ר"ל כיון דלא מצינו בברייתא דפליגי בשלא כדרכה אימא דר"מ בהא נמי סבר כדלקמן לר"ש ודריש בבתוליה עד שיהו כולן קיימין וכה"ג כתבו לקמן בהיפוך דאימא דר"ש נמי סבר כר"מ שלא כדרכה לא כו' ותירצו הכא ולקמן דא"כ לישתוק קרא מיניה כו' אך מה שכתבו אבל מבתולה בלא יו"ד לא אפשר לומר דהוה ממעטינן ליה כו' דהיאך ס"ד למעט מבתולה בלא יו"ד הא איהו דריש בתולה אפילו מקצת בתולים ויש ליישב דאע"ג דלגבי בוגרת לרבות משמע ליה בתולה אפילו מקצת בתולים לגבי שלא כדרכה לא דרשינן ליה לרבות אלא למעט דאפילו בכלל מקצת בתולים לא הויא אך קשה דא"כ לקמן לר"א ולר"ש נימא בכה"ג דמבתולה בלא יו"ד נמי הוה מרבינן שלא כדרכה ולא משמע ליה בתולה שלימה למעט אלא לגבי בוגרת אבל לגבי שלא כדרכה בכלל בתולה שלימה היא ולהכי איצטריך ליה בבתוליה למעט דהשתא לא תקשי להו לקמן לר"א ולר"ש מנערה מאורסה ומקצת דלא קאמרי לקמן דבתוליה שלימה משמע אלא למעט בוגרת אבל שלא כדרכה לא אימעיט ודו"ק:

בא"ד דהא בקנס של נערה כו' וכן גבי נערה המאורסה כו' עכ"ל ולפי מה שכתבו לקמן דבתולה דגבי קנס איצטריך לדרשא אחריתא בפרק אלו נערות לק"מ וכן למאי שכתבו התוספות לקמן דדרשינן בעולת בעל לק"מ נמי מנערה מאורסה וק"ל:

בא"ד ונ"ל דמשמע ליה טפי לאוקמיה בבעולה שלא כדרכה כו' עכ"ל ר"ל בין לרבות שלא כדרכה כי הכא ובין למעט שלא כדרכה לקמן ולר"ש ולר"א משמע להו טפי מלרבות הכא או למעט לקמן בוגרת וק"ל:

בד"ה בתולה שלימה משמע כו' אכתי קשה מהא כו' אין בתולה כו' כיון דכתיב בתולה ידעינן שהיא נערה כו' עכ"ל הך קושיא אין לה מקום כאן ויותר ה"ל להקשות כן לעיל גבי בתולה אפילו מקצת בתולים ועיין על קושייתם זאת בתוס' בפרק הבע"י וצ"ע הכא ודו"ק:

בא"ד ואמרינן נמי בקדושין מודה רבי לענין קנס כו' עכ"ל כבר תירצו בזה לעיל בדיבור זה גבי בוגרת דגבי קנס איצטריך לדרשא אחריתא בפ' א"נ ויש ליישב ודו"ק:

דף צח.

בד"ה מוכרת שלא כו' וא"ל ההיא באלמנה מן הארוסין כר"ש דאמר כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל בפרק הכותב דאצטריך הך מתניתין בפרק השולח משום דלא נימא דהך מתני' דפ' הכותב איירי דוקא בגרושה דלית לה חן כמו אלמנה (ב) ק"ק דא"כ ע"כ הך מתניתין דפרק השולח באלמנה מן הנשואין מתוקמא דאלמנה מן הארוסין ודאי דלית לה חן טפי מגרושה כדמוכח בשמעתין דלעיל ודו"ק:

בא"ד ולא מיבעיא ליה במכרה למזונות שלא בב"ד דהא כו' עכ"ל עיין על דבריהם ברא"ש ויש לדקדק דע"כ לאו במזונות קמיבעיא ליה דא"כ מה השיב לו ותיבעי לך הכרזה הא בהדיא אמרינן לעיל בפרק הכותב לכרגא ולמזוני ולקבורה לא בעי אכרזתא והיינו למזונות דאלמנה לפירוש התוס' דלעיל בפרק הכותב וגם לפרש"י למזוני דאלמנה נמי מיהת איירי וכן יש לדקדק בדבריהם לקמן בד"ה אלא לאו דלא אכרוז כו' דלמא כו' במכרה למזונות דא"צ שבועה כדפי' לעיל והואיל וכן אינה צריכה הכרזה כו' דתלו תניא בדלא תניא דהכרזה דמזונות בהדיא קאמר לעיל דלא בעי ויש ליישב דאפשר למימר דהני אמוראי דהכא לא הוו ידעי ההיא מימרא דלעיל דלמזוני לא בעי הכרזה ולקמן בד"ה א"ל הכרזה לא קמיבעיא כו' שהקשו מההיא מימרא דלהני לא בעי הכרזה הא לשאר מילי כו' היינו דלא תקשי הלכתא אהלכתא דהכא מסיק הלכתא דלכתובה לא בעי הכרזה והתם נמי מימרא דהלכתא היא כדמוכח בפרק הכותב ומינה דיוקא דלכתובה בעי הכרזה ודו"ק:

בד"ה דא"ל מאן כו' דהכא משמע דאם החזיקוה ב"ד היתה יכולה כו' ומוכרן בב"ד כו' ואינו מוכרן לעצמו כו' עכ"ל בתוס' דהכא ל"ק להו רק הך חדא אהך דמוכרה לעצמה אבל בתוס' פ"ק דפסחים ובפרק המפקיד קשיא להו עוד בזה דהתם משמע דאף לאחרים אינו מוכרן אלא בב"ד והכא דקאמר הא לאחרים מה שעשתה עשתה אע"ג דלא הוה בב"ד וע"ש בתוס' ובחידושינו ודו"ק:

בד"ה אלמנה כו' לאו דוקא מאתים אלא מעט פחות כו' עכ"ל ומיהו בירושלמי לא ניחא ליה לאוקמא מתני' בהכי דלאו דוקא נקט מאתים אלא מעט פחות וניחא ליה לאוקמא דדוקא נקט מאתים ובשהוקרו והוזלו וק"ל:

דף צח:

בד"ה כאן שנה רבי כו' אבל אם מכר לו בזול מחמת מעות כעין משנתינו שוה מנה במאתים כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחות תוס' שלפנינו אבל במרדכי שלפנינו וכן במ"י כתוב כעין משנתינו שוה מאתים במנה כו' ונראה ליישב ולכוון דברי התוס' שלפנינו דודאי מתניתין בשוה מנה במאתים לא איירי במכר לו בזול והכל לבעל המעות אלא שמכר לו ביוקר והכל לבעל הקרקע ור"ל הא דקאמר כאן שנה רבי כו' היינו כעין משנתינו (א) דהכל לבעל הקרקע ה"נ התם בברייתא הכל לבעל המעות ואהא קאמרי נמי בהך דקתני בברייתא דמכר לו בזול אי לא הוה נותן לו דרך תוספת אלא מכר לו בזול מחמת מעות כעין משנתינו דהכל לבעל הקרקע במכר לו שוה מנה במאתים דלאו מחמת תוספת הוא דומיא דהכא בברייתא ר' יהודה נמי מודה דהכל לבעל המעות וק"ל:

בד"ה כאן שנה כו' אין לדחות לפי הירושלמי כו' דהכא משום כו' אלא ודאי דהכא והכא קנאתן כדפרישית עכ"ל מיהו אע"ג דקנאתן הכא גבי שוה מנה במאתים לא הות אלא כשליח והכל לבעל הקרקע כי התם דהכל לבעל המעות אבל לחובתו כגון בשוה מאתים במנה קנאתן לגמרי שלא תוכל להחזיר להם הקרקע כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בד"ה אמר רב פפא כו' ה"ג ר"ח הלכתא כו' אדפריך ליה מאי קמ"ל ה"ל למפרך ולימא הלכה כר' יוסי כו' עכ"ל ונראה ליישב תמיהתם דא"נ הוה קאמר (ב)הלכה כר' יוסי נמי הוה פריך ליה מאי קמ"ל דהא פשיטא דהלכה כר"י דקיי"ל בערובין ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי וק"ל:

בא"ד ומוקי לה בתלמוד ירושלמי כגון שקבל עליו הלוקח כו' עכ"ל אין זה סותר מה שכתבו התוס' לעיל דמוקי לה בירושלמי כשהוקר דהיינו הך דלכך אין הלוקח חוזר אפי' עד פלגא וקבל עליו במאתים משום שהוקרה ועמדה השתא על מאתים וק"ל:

בא"ד ואפי' חולקין אין שייך לומר משום דלא ע"י מעותיו נשתכר ולא דמי לשאר כו' עכ"ל כ"ה במ"י ור"ל ואפי' חולקין אין שייך לומר כפי סברא קמייתא דר"ת דלא ע"י מעותיו נשתכר אלא דבר בפני עצמו הוא כמ"ש לקמן וגם לא דמי לשאר טעות כו' כפי סברא בתרייתא דר"ת דהכל לבעל המעות דהתם נותן הכל בשביל המעות שסבור כו' וק"ל:

דף צט.

גמ' הא מדרישא שמעת מינה כו' או שוה מאתים במנה כו' ואפילו לר' יוחנן דמוקי לה בירושלמי כשהוזל היינו בשוה ממש מאתים במנה אבל בפחות קצת שמכרה מנה אפילו בלא הוזל מכרה קיים כדאיתא בהדיא בירושלמי כמ"ש התוס' לעיל וק"ל:

תוס' בד"ה הא מדסיפא כו' דלא אפשר לפרש לאחרון כו' במנה שלה דהא כו' עכ"ל הכי משמע להו דהמקשה פסיקא ליה דסיפא בדאוזיל דאל"כ טפי ה"ל למשבק סברת המתרץ דרישא בדאוזיל וסיפא בדלא אוזיל ולמפשט בעיין דהשתא לא זו אף זו קתני אבל השתא דסיפא בדאוזיל ורישא בדלא אוזיל זו ואצ"ל זו היא ולזה תמהו כיון דע"כ סיפא מוכחא בדזילא מאי איריא כו' וק"ל:

בד"ה נתן לו דינר כו' הל"ל בשלש וחצי דינר חלוק וכן טלית כו' עכ"ל לפי' רש"י דינר זהב שוה כ"ה דינרי כסף כו' והם ו' סלעים עכ"ל אינו מכוון דסלע בכל מקום ד' דינר כסף הוא וא"כ כ"ד דינר כסף הם ו' סלעים וא"כ החצי מדינר זהב שהוא כ"ה דינר כסף הוא ?' סלעים וחצי דינר וק"ל:

בא"ד זוזא של הכרעות שנותן קלבון לכל שני דינרין של כסף כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה אא"א מעביר כו' דמה שהביא לו חלוק קטן ורע חשוב כמו לא ניחא כו' עכ"ל וק"ק לפי זה דא"כ אדרבה מהאי טעמא מדברי ר' יהודה תפשוט איפכא דמעביר הוא והל"ל כתנאי וק"ל:

בד"ה כ"ש דהוה כו' דהא פשיטא בקטנית נמי אם נתנו לו תחלה שוה שש בשלש כו' עכ"ל דע"כ בקטנית נמי איירי בכה"ג בשוה שש בשלש דאל"כ לכ"ע בעה"ב לא הוה מעל דמעביר על דבריו הוא למאי דקיימינן השתא והיינו כדמסיק דכיילי בכלי אבל אי הוה מזבני בשומא בקטנית נמי בקונה הרבה ביחד הוה מוזלי גביה יותר מכפלים והוה מעביר אפילו לקטנית ולא מעל הבעה"ב ודו"ק:

דף צט:

בד"ה אמר לאחד כו' תימה הא לעיל לא איפשיט כו' והיכי פשיט ליה רב הונא כו' ומפרש ר"ת כו' עכ"ל יש לדקדק דלרב הונא לא תירץ כלום אמאי לא פשיט ליה במכ"ש לעיל דאיכא נמי למיחש משום אפושי שטרא דלא הוה זביניה זביני ויש ליישב דעיקר קושייתם מרב חסדא דקי"ל כוותיה אבל מאי דלא פשיט מדרב הונא ליכא למיחש כולי האי כיון דלא קי"ל כוותיה וכן נראה מדברי הרא"ש דעיקר קושייתם מרב חסדא (ג) וק"ק לפי' ר"ת מאי פשיט תלמודא מבעיין דלעיל מהיתה ד' מאות זוז כו' דשל כולן מכרן קיים דאימא דאיירי בכה"ג בשכבר חתמו העדים דליכא קפידא דאפושי שטרא וק"ל:

בא"ד ורבי מוקי לה סוגיא בשטר א' דליכא קפידא דשטר אלא כו' עכ"ל ולהאי פירושא איכא לפרושי שפיר הא דאפושי שטרא דלעיל היינו משום דזילי נכסי ודו"ק:

בא"ד כתב רב אלפס כו' וסוגיין דמעביר על דבריו הוי כו' עכ"ל ובהך בעיין א"ל לאחד סתמא מאי פסק רב אלפס הלכתא כרב חסדא וצריך לחלק כפי' ר"ת וכ"כ הרא"ש ע"ש ולולי דברי הרא"ש היה נראה לומר לפי גירסת ר"ח דסתמא דוקא מבעיא ליה והא דזבין לי כורא דלעיל הוה כמו אמר לאחד דמשמע קפידא אבל אמר סתמא מכור קרקע זו עדיף ליה ודו"ק:

בא"ד ורב האי כו' הלכתא כמאן דאמר מוסיף כו' הוא פי' האי פשיטא ע"ד מאי הוי עלה עכ"ל ולא תקשי לך כיון דזו הבעיא היא בעצמה אבעיא דלעיל מאי מהדר שוב למפשט ממתני' דהכא דהיתה כתובתה ד' מאות זוז כו' כיון דכבר דחי לה לעיל דיש לומר דסוגיא דלעיל דזבין ליה כורא כו' בדורות אחרונים דאמוראי הוו מדשקיל וטרי בה רב פפא ואתי למפשט לה מדורות הראשונים של האמוראים שהם רב הונא ורב חסדא דשקלי וטרי בההיא דאמר לאחד כו' ובין בדורות ראשונים ובין באחרונים בעו למפשט ממתני' דהכא ודחי לה מדרב שישא ולכך עיקר תירוצא דרב שישא בדורות ראשונים הוה דאמרינן אמר רב שישא ולעיל קאמר כדרב שישא ודו"ק:

בד"ה א"ל אע"ג דטעה שליח פירוש הואיל וס"ל כו' ה"נ לימא דאף בטעותו נתרצה כו' עכ"ל יש לדקדק הא אינהו גופייהו ס"ל לאחד ואפילו למאה ודוחק לומר דהא דקאמרי הכי לעיל היינו לבתר דשמעי מדרב נחמן וע"ק מה תמהו עליו בזה הא כבר פסיקא להו דרב נחמן ס"ל הכי כדפרכינן ליה והא מר הוא דאמר אין אונאה כו' דהיינו אפילו בשליח כמו שפירשו התוס' ויש ליישב דודאי אינהו נמי ידעי לפלוגי כמ"ש התוס' דלא דמי לטעות דלא אסיק אדעתיה אלא דהוו מסקי אדעתייהו דרב נחמן לא מפליג בהכי וסמכו עצמם אהך פירכא דהא מר הוא דאמר אין אונאה כו' ודו"ק:

בד"ה פיחת עשרה כו' והרעה כו' ששית האיפה מחומר החטין פירוש קרא כפשטיה ב"ש כו' עכ"ל ר"ל עין רע דהוא א' מס' לת"ק דריש ליה מפשטיה דקרא ששית איפה כו' ולא דריש שמואל לת"ק תן ששית על וששיתם כו' אלא לענין עין יפה וב"ש לא דרשי כלל כשמואל וכל חדא באנפי נפשיה פשטיה דקרא הוא וק"ל:

דף ק.

בד"ה רבא אמר כו' ולעיל כו' דמצי א"ל לתקוני שדרתיך ביתר בשתות איירי עכ"ל צ"ע אמאי נקטו במלתייהו ביתר משתות דהא משתות נמי מכרו בטל דלא עדיף שליח מדיינין לת"ק דמתניתין ויש ליישב כיון דסתמא קאמר לעיל ולא הזכיר שתות אית לן לאוקמא ולפרושי ביתר משתות ולא בשתות מצומצם ושוב ראיתי בדברי מהרש"ל דעדיף ליה שליח מדיינין והוא דחוק (ד) ורחוק ואין להאריך ויש מקשים עוד בזה אמאי לא תירצו בההיא דלעיל כמו שתירצו בסמוך בההיא דקידושין דאיירי בפחות משתות ולא אמרינן לתקוני שדרתיך אלא לענין זה שצריך להחזיר האונאה ויש ליישב דלעיל ליכא לפרושי הכי דא"כ לא הוו קפרכי ליה מידי מהא דאמר אין אונאה לקרקעות אפילו בשליח דאימא לענין זה אין אונאה דמכרו קיים אבל צריך להחזיר האונאה ועוד דמעיקרא דא"ל אע"ג דטעי שליח כו' מדמי ליה להך דלאחד ואפילו למאה דהיינו אי בטל לגמרי ודו"ק:

בד"ה אמר רב נחמן כו' הא דאמרן יתר כו' ומייתי ראיה השתא ממילתא דרשב"ג כו' עכ"ל ויש להקשות לפי גירסא זו מאי מייתי ראיה מרשב"ג כיון דלא קאי אלא אדברי ת"ק דלא איירי אלא בשתות וכן הקשו התוס' שם ויש ליישב לדברי התוס' דהכא דלא חשו לקושיא זו דמשמע ליה לתלמודא דרשב"ג איירי אף ביתר משתות כדלקמן עד פלגא והיינו משום דלא ניחא לן דרשב"ג לא פליג אלא במצומצם שתות וק"ל:

בד"ה והא אמר כו' מהא דאמר רב נחמן שליח כאלמנה כו' עכ"ל אבל למאן דאמר שליח כדיינין לרב נחמן ודאי דלק"מ דאימא שליח כדיינין אליבא דרשב"ג ודו"ק:

בד"ה פרטא בנו כו' פי' דהוא בן בנו של כו' אביו של ר"א הוא זקנו של זה עכ"ל יש מפרשים דלא ניחא להו לפרש כמשמעו דפרטא אביו של ר"א הוא בן בנו של רבי פרטא הגדול דא"כ לא ה"ל למשבק מלהזכיר בדורות הללו גם שם אביו של פרטא אביו של ר"א אבל קשה דמצינו בכה"ג רבי מייאשא בר בריה של ריב"ל שלא הזכיר אביו של ר' מייאשא אלא זקינו ריב"ל כו' ונ"ל לפרש כוונתם למאי דאמרינן בפ"ק דע"ז בעובדא דר"ח בן תרדיון אתיוהו לר"א בר פרטא אמרו מאי טעמא כו' ואי הוה מייחס הכא פרטא אביו של ר"א בתר אבי אביו ר' פרטא הגדול אמאי לא מייחסו נמי התם כן אבל אי לא מייחס הכא רק פרטא בנו של ר"א ניחא דמייחסו הכא אחר אביו ר"א ואחר אבי אביו ר' פרטא הגדול אבל פרטא אביו דר"א לא בא לייחסו אחר אבותיו בשום מקום לא הכא ולא התם ודו"ק:

דף ק:

גמרא אלא לעולם בדלא. אכרוז ול"ק כו' כ"ה בנוסחות גמרות שלפנינו אבל הרא"ש גריס לא רישא וסיפא בדאכרוז כו' ונדחק לפי גרסתו ע"ש:

תוס' בד"ה אלו דברים כו' כגון שייחדו לה לכתובה א"נ כו' ועיין ברא"ש שכתב ליישב שם בע"א:

בד"ה והאיילונית אין לה כתובה ואין לדייק הא גיטא בעיא כו' עכ"ל גבי ממאנת ליכא למיטעי לדייק בה הא גיטא בעיא דאית לן למימר משום שניה קתני האי לישנא דאין לה כתובה כמ"ש התוס' שם אבל באיילונית איכא למיטעי בה ולדייק בה נמי הא גיטא בעיא כמו בשניה ואהא הוצרכו למימר דאין לדייק כן גבי איילונית וע"ש בתוס' וק"ל:

בד"ה רב תני כו' פי' במתני' עכ"ל ר"ל ולא דתני הכי בברייתא דא"כ תקשי ליה מתני' דקתני דוקא ממאנת ומדתני במתני' ממאנת לשמואל דייק מינה דכתובה נמי תנינא במתני' דהכא כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

דף קא.

בד"ה כללו של דבר אינה כו' דאתיא לרבויי כו' עכ"ל דליכא למימר דאתי לרבויי כתובה דאין לה לר"א דלא איצטריך דכ"ש הוא כיון דמדידה לדידיה לית ליה מכל שכן מדידיה לדידה דלית לה כדמסיק הך סברא לר"י ולהכי לר' יהושע לא איצטריכו לפרש דאתי לרבויי כיון דאיכא לרבויי כתובה דיש לה אליבא דשמואל ודו"ק:

בד"ה ובהפרת נדריה היינו כו' ואפילו את"ל כו' ולדברי ר"י לא תקשי היאך מיטמא כו' עכ"ל לא הל"ל לדברי ר"י כיון דבהפרת נדרים דקיימינן ביה עד השתא נמי אליבא דר"י הוא ויש ליישב קצת דתחלת דבריהם שכתבו גבי הפרת נדרים היינו משהגיעה לעונת נדרים דאל"ה כו' הם דברים צריכים גם לר"א דאי בלא הגיעה לעונת נדרים לא הוה שייך למתני ולא בהפרת נדריה כיון דאין כאן נדר כלל ואביה נמי א"צ להפר והשתא ניחא דנקטו הכא גבי טומאה ולדברי ר"י כו' וק"ל:

בד"ה אילימא כו' שלא כדין מיירי שכלה הקרן דאי בכלה בדין מאי כו' גבי איילונית כו' עכ"ל ק"ק דבפשיטות טפי ה"מ לאוכוחי הכי ממאי דמסיק גבי שניה בהדיא דקנסו רבנן דהיינו ודאי בכלה שלא כדין דגלימא קרנא הוא ואי בכלה כדין באשה כשרה נמי א"צ לשלם לה אע"ג דלא איתנהו ודו"ק:

בא"ד ואין לפרש פירות דממאנת תקנת פירות כגון פרקונה כו' עכ"ל אבל גבי איילונית ושניה שפיר איכא לפרושי דאין לה פדיון בעודה תחתיו וכן נראה בפרש"י במתני' וק"ל:

בד"ה ה"ג ר"ח וקנסו רבנן לדידיה בדידיה כו' וק"ל מאי קנס קנסו אותו כך דין כו' עכ"ל נראה מלשונם דלפי גירסת רש"י לק"מ ואפשר דהיינו משום דלפרש"י וגירסתו ניחא דקנסו אותו במה שהיה ראוי לו משלה לפי שנישאת לו בעבירה ואעפ"כ קנסו אותו מה שא"כ באשה אחרת דמדינא משלם לה נכסי צאן ברזל ודו"ק:

דף קא:

תוס' בד"ה נשאת הבעל כו' כאילו התנה עמה ע"מ שאין לה עליו מזונות קמ"ל עכ"ל לכאורה לר"מ דאית ליה בפרק אע"פ דה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל לא איצטריך אלא לר"י דאית ליה דכל דבר שבממון תנאו קיים (*) ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה דא"ל חייב כו' ואע"ג דבריש מגילתא כו' הואיל ואינו מכתיבה אחת דחייב כו' עכ"ל אבל בסוף המגילתא לא לחתום דאע"ג דלא הוו מכתיבה אחת דאימור דהסופר כתב השטר ואח"כ חתם הלוה עליו אבל שיחתום הלוה בריש המגילה ואח"כ יכתוב הסופר השטר אינו דרך דלמא יכתוב למטה מה שירצה וק"ל:

בד"ה חייב לזונה כו' ואע"ג דלא הוי שטר גמור גבי ממשעבדי דאית ליה קלא עכ"ל יש לעיין בזה דמשמע להו הך רישא דחייב לזונה כו' היינו דגבי ממשעבדי וסיפא דהיא ניזונת מנכסים משועבדים ארישא דחייב לזונה ה' שנים קאי וא"כ מאי מקשה מינה הכא לר"ל דהא איהו גופיה אית ליה בפרק הניזקין דכתובין בעינן ואליביה לא מתוקמא התם אלא בשקנו מידו כמ"ש התוס' לעיל ויש ליישב דסוגיא דפרק הניזקין לפי המסקנא דלקמן בשמעתין דמסכת גיטין בתר מסכת כתובות נשנית דמסיק לקמן דשטרי פסיקתא לא ניתן ליכתב ולא מתוקמא מתני' דהכא דגובה מנכסים משועבדים אלא בשקנו מידו ואיצטריך ליה למתני דלא נימא אפי' בקנו מידו דאינו גובה ממשעבדי משום דאימור צררי אתפסה כמו בבתו כדלקמן בסוגיין אבל המקשה דהכא לא אסיק אדעתיה הכי אלא דאיירי באירע שכתב לה ולא איצטריך ליה אלא לאשמועינן בכה"ג דלאו שטר גמור הוא וכמ"ש התוספות והמתרץ השיב לו בשטרי פסיקתא כדרב גידל דמהני אמירה בעלמא למגבי מבני חורין מהני נמי הכתיבה בכה"ג למגבי ממשעבדי אבל בדוכתא אחרינא לא מהני כתיבה גרוע כה"ג וכן נראה מדברי התוס' שכתבו לעיל בשמעתין ולקמן דההיא דה' גובין מן המחוררין כו' מתוקמא בשלא קנו מידו ולא כתבו כן אהך רישא דמתני' דחייב לזונה כו' דאיירי בלא קנו מידו משום דהך רישא שפיר מתוקמא אפי' במשועבדים וכמ"ש התוס' ודו"ק:

דף קב.

בד"ה אמאי אינו כו' שאני חייב לו ה' סלעים לפדיון כו' ולעולם אית ליה דר"י עכ"ל ואין להקשות דא"כ לר"ל נמי בלאו שיעבוד דאורייתא נמי איכא למימר דאפי' בשטרא מעליא ואפילו כתב לו בפדיון אין בנו פדוי מהאי טעמא דשמא יאמרו כו' די"ל דמ"מ הא דחייב ה' סלעים לא הוה איצטריך למתני לר"ל ודו"ק:

בד"ה כתנאי כו' דקנייה ניהליה מלוה לערב וחתם והדר מסר כו' עכ"ל לפרש"י דקיימינן לא איירי בחתם הערב שמו. אלא שכתב ואני ערב ונראה שכתבו כן דמייתי התם ראיה בפשיטות לכ"ע מהך ברייתא דע"כ לא פליג בן ננס אלא בלא חתם אבל בחתם מודה וק"ל:

בד"ה אליבא דבן כו' ואי לא פליג ר"י בהודאה לא ה"ל כו' אלא ודאי בחנוק נמי פליגי וה"ק כו' עכ"ל לפי זה כיון דבתרתי פליגי בהודאה ובשיעבוד ובפשיטות מייתי ראיה בגיטין מהך דערב אהך דהיו מוחזקין בטבלא כו' כיון דבשיעבוד נמי פליגי מייתי. שפיר ראיה משיעבוד וכ"ה בהדיא בתוספות שם דאהך קושיא שכתבו לעיל מאי מייתי ראיה התם לפ"ה דהכא די"ל בשיעבוד נמי פליגי אבל דבריהם לקמן בסמוך בדבור זה מגומגמין שכתבו לפי' ר"ת דא"ש ההיא דגיטין אבל לפ"ה כו' הא לפ"ה נמי א"ש כיון דבשיעבוד נמי פליגי כמ"ש הכא וצ"ל דדבריהם הולכין ע"פ תירוץ שנדחקו לעיל למאי דלא פליגי אלא בהודאה ודו"ק:

בא"ד ואם תאמר אמאי לא הוה שיעבוד בזה השטר בעדי מסירה וי"ל כו' שאין כתוב בו שם הערב כו' עכ"ל אלו הדברים הם לפי פי' הקונטרס ומצינן לפרושי הקושיא לפי מה שכתבו לפ"ה דלא פליגי אלא בהודאה אבל שיעבוד ליתא לכ"ע ומצינן לפרושי נמי שהקושיא לפי מה שכתבו לפ"ה דבשיעבוד נמי פליגי מ"מ תקשי לבן ננס אמאי לא הוה שיעבוד בזה השטר בעדי מסירה כו' ולא תקשי להו נמי לפי' ר"ת לבן ננס אמאי לא הוה שיעבוד בעדי מסירה דאימא קושטא דהכי הוא אלא דאיירי הכא בנתן לו שטר גמור להשתעבד לו שלא בפני עדים אך קשה ממה שהקשו לקמן לפי' ר"ת הואיל ומוקי ליה להאי כתיבת ערבות שהוא שטר גמור כו' כשמוסר לו בפני עדים מהאי טעמא כו' עכ"ל דאימא דקושטא דהכי הוא דמסירה בפני עדים נמי הוה ליה שיעבוד נכסים אלא דהכא בברייתא דקתני גובה מבני חורין איירי בלא מסירה בפני עדים דאי מיירי במסירה בפני עדים תקשי להו נמי אמאי פליג בן ננס כמו שהקשו לעיל לפ"ה דליכא לתרוצי לפי' ר"ת כדלעיל כיון שאין כתוב בו שם הערב כו' דהא לפי' ר"ת איירי בשטר גמור ומהרש"ל הגיה לקמן התוס' דצ"ל וקשה לפי' הקונטרס הואיל ומוקי להאי כתיבת ערבות שהוא שטר גמור כו' ולא ידעתי להולמו (ב) דלפ"ה לא הוה שטר גמור כיון דלא חתם שמו גם כוונתו לא ידענא ודו"ק:

בא"ד שהרי אי הוה קודם מתן מעות ה"ל לפרושי א"נ למכתב הערבות כו' עכ"ל פי' לדבריהם כיון דלאחר חיתום מוכח דאחר מתן מעות הוה דשלא יכלו להקדימו ל"ל למתלי דלכך נכתב אחר חיתום משום דלא ליגבי ממשעבדי דא"כ ה"ל לפרושי באחר חיתום דהוא קודם מתן מעות דאז ודאי ליכא למתלי הא דנכתב אחר חיתום אלא משום דלא ליגבי ממשעבדי אבל השתא דלא מפרש לית לן למתלי הא דנכתב אחר חיתום אלא משום דהוה אחר מתן מעות דהכי מוכחא מילתא טפי א"נ דלית לן למתלי כלל שנכתב אחר חיתום משום דלא ליגבי ממשעבדי דא"כ אכתי ה"ל למכתב קודם חיתום אני פלוני ערב בלא וי"ו דלא קיימי עדים עליה ולא הוה גבי ממשעבדי כדאמר התם בהדיא ומדלא כתבו אלא אחר חיתום לית לן למיתלי אלא דהוה אחר מתן מעות ומהרש"ל נדחק בכל זה וכוונתו אינו מבוררת לן ודו"ק:

בא"ד ור"ת הביא כו' דר"י ור"ל איירי בכה"ג שלא נתחייב לו קודם לכן דפריך במה נתחייב כו' עכ"ל יש לדקדק דכיוצא בזה מתלמוד שלנו איכא לאוכחא כפי' ר"ת ממאי דמותבינן לר"ל ממתני' דפסקה עמו לזון כו' ומההיא דכתב לכהן כו' דאיירי בהו שלא נתחייב להן מעולם אלא שעכשיו נתחייב להן והיינו כפי' ר"ת וכ"ה הראיה ברי"ף והרא"ש מתוך שמעתין ואפשר דהתוס' לא ניחא להו בהך ראיה משום דאיכא למדחי ולדחוקי בהך דפסקה עמו כו' ובהך דכתב לכהן כו' דמטעם הודאה הוא דאע"ג דלא נתחייב מעולם הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אבל מלשון הירושלמי במה נתחייב זה לזון כו' בחזקת שהוא חייב ונמצא שאינו חייב כו' משמע דמטעם שיעבוד נגעי בה ודו"ק:

דף קב:

תוספות בד"ה ניתנו לכתוב כו' מש"ה ניתנו לכתוב דכי קנו מידו דמי כו' הא מדעת שניהם כו' עכ"ל אין זה כפרש"י דלפירושו אפילו אם רוצים שניהם לכתוב אין יכולין לכתוב כמ"ש הרא"ש ע"ש:

בד"ה הב"ע בשקנו מידו ה"מ לשנויי בדכתב לה כו' עכ"ל ר"ל דאימא מסתמא לא ניתן לכתוב דלאו כי קנו מידו דמי אלא בשכתב לה מדעתיה דומיא דמשני בקנו מידו ואיצטריך ליה למתני בשכתב לה דדומיא דהכי בבתו לא גבי ממשעבדי אפילו בכתב לה משום דאימא צררי אתפסה כדמסיק לפי שינויא דקנו מידו ודו"ק:

בא"ד הפקחין היו כותבין מדקתני כתיבה ש"מ בעי כתיבה דלא קני באמירה כו' עכ"ל ר"ל דלא קני באמירה אפילו לגבות מן המחוררין דליכא למימר בכותבים קתני אף ממשועבדים ובאמירה מבני חרי דהא לא קתני הכא גבי פקחין ממשועבדים אבל מרישא דפריך לקמן דקתני ניזונית מנכסים משועבדים יש לבעל דין לחלוק לפי פירושם מאי פריך דאימא בכותבין גבי ממשעבדי ובאמירה לא גבי ממשעבדי אבל מבני חרי מיהא גבי ולזה הוצרכו לדחוק דהכי פריך דס"ד כיון דבמתני' לא הוזכר מבני חרי אלא ממשעבדי ע"כ דהיינו משום דרגילות לכתוב כל שעה משום דלא קני כלל באמירה והמתרץ השיב לו בקנו מידו דכך אירע לה אבל אי הוה איירי בכתיבה היו תולין ברגילות כך ולכך לא כתבו כאן לפי' ר"ת ור"ח דה"ה דה"מ לשנויי בכתב לה כמ"ש לעיל ודו"ק:

בד"ה אימור צררי כו' דאיצטריך טעמא לפי שאין כתובין היכא שהודה האב כו' עכ"ל וטעמא דצררי איצטריך דאפילו בקנו מידו לא גבי ממשעבדי וק"ל:

דף קג.

בד"ה ה"ג שיפוצא מאי ושם דבר הוא כלומר מהו שתשפץ כו' עכ"ל דמפרש"י חזקה בדקיה נראה דגרסינן שפצה מאי דמבעיא ליה אם בדיעבד כבר שפצה ותקנה מאי וא"כ בבנתה כבר נמי ה"מ למבעי הכי ולזה כתבו התוספות דמדינא ולכתחלה קמבעיא ליה דאע"ג דלא תוכל לבנותו היכא שאין הבית בעין מהו שתוכל לשפץ כיון דעדיין הבית ששיעבוד דירתה עליו הוא בעין וגרסינן שיפוצא שהוא שם דבר ולא שפצה וכן מוכיח לשון הרי"ף והרא"ש שיפוצא מאי תיקו הלכך לא תשפץ עכ"ל וק"ל:

בד"ה ברכת הבית ברובה כו' נר לא' נר לק' וכל כה"ג אין נותנין עכ"ל ודקאמר וליתבו לה לפי ברכת הבית ה"נ היינו פת ומלבושים וכ"ה במרדכי ע"ש:

דף קג:

בד"ה אותו היום כו' שהיו קורין אותו רבינו הקדוש כו' י"ל קדושה בכלל עכ"ל וכמסקנא דלעולם לא תיפוך וק"ל:

בא"ד והרר"ח כהן כו' היינו קדושת כהונה כו' עכ"ל דהשתא ניחא דלא חשיב התם נמי בטלה קדושה דבענין אחר איירי לענין קדושת כהונה שבאותו יום אבל בטלה ענוה ויראה דקאמר היינו מדות היראה וענוה קאמר וק"ל:

דף קד.

בד"ה ומרתא בת כו' אבל לר"מ דמפסדה כו' אין חילוק בין תוספת למנה ומאתים דלפום גמלא כו' עכ"ל צ"ע לדבריהם דמ"מ אכתי אביי דפריך הכי ולא אסיק אדעתיה הא דלפום גמלא שיחנא ע"כ דליתא הך פירכא לבר קפרא דאימא בר קפרא בין לחכמים ובין לר"מ קאמר דתוספת אית לה ומרתא בת בייתום ועניות שוות לענין כתובה דאורייתא אבל ה"ל לאביי למפרך מאלמנה דכתובתה מנה כ"ה שנים ובתולה דכתובתה מאתים כ"ה שנים כמ"ש התוס' דהא ודאי קושיא היא למאי דלא אסיק אדעתיה הא דלפום גמלא שיחנא ויש ליישב בדוחק כמ"ש בסוף דבריהם דדומה לו לאביי ודבר פשוט הוא לו דלא קאי בר קפרא אלא ארבנן דקאי אפיסקא דחכמים אומרים וא"כ שפיר פריך הך פירכא לר"מ גם לבר קפרא ודו"ק:

בד"ה ה"ד אי דלא נקיטא כתובה כו' תימה אמאי לא דייק כמו כן במתני' כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא דקדקו התוספות כך לעיל מיניה אהא דקאמר אי לא נקיט שטרא במאי גבי אמאי לא דייק כמו כן במתני' כו' ויש ליישב דלעיל ניחא דלא רצה לדייק הכי ממתני' אליבא דמאן דאמר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכתובה מעשה ב"ד הוא אבל הכא בגרושה דמדייק הכי אכתובה והיינו משום דאליבא דרב קיימינן הכא דלית ליה הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום קשה להו שפיר אמאי לא דייק הכי אמתני' בכתובה ותירצו דמתני' איכא לאוקמא לרב בעידי מיתה כדאמרינן ס"פ הכותב אבל גרושה לא תגבה בעידי גרושין אלא בגט בידה כדאמרינן נמי התם וכתובה דקאמר הכא לאו דוקא אלא גיטא וק"ל:

דף קד:

בד"ה אמר רב הונא כו' ומאי ראיה היא משום שטר כתובה הואיל ואינה גובה בה לרב עכ"ל ע"כ כיון דמתני' איירי שאין כתובה בידה וחייב מודה הא דקאמר הכא יש לה תוספת איירי נמי בכה"ג אפילו אין כתובה בידה אלא דחייב מודה (א) למאי דמסיק רב ס"פ הכותב דבין באלמנה ובין בגרושה לא תגבה בשטר כתובה אלא תוספת אבל מנה ומאתים לא תגבה בשטר כתובתה כלל אלא באלמנה בעדי מיתה ובגרושה בגט וכמ"ש התוספות לעיל מאי איכפת לן לעיל בשטר כתובה בידה לענין מנה ומאתים כיון דאינה גובה בה לרב ולענין תוספת דגובה בשטר כתובה ליכא לאוקמא לא שנו דלעיל דהא קאמר רב הכא דיש לה אפילו אחר כ"ה שנים דלא איירי מתניתין כלל בתוספת ומהרש"ל הגיה בתוס' הואיל וגובה בה לרב עכ"ל ואולי דכוונתו הואיל וגובה תוספת לרב בכתובה אם כן אין ראיה משטר כתובה בידה לענין מנה ומאתים ואין זה מוכרח דאימא היכא דלית לה תוספת קאמר אבל הדברים ברורים כמ"ש בלי מחק והגה"ה ודו"ק:

דף קה.

בד"ה דחשיב ליה כו' אלא ה"פ דחשיב ליה בתר הכי דאיירי בהו מתני' כו' עכ"ל זהו פי' ר"ת שכתבו התוס' לעיל ולקמן בשמו ודפריך לקמן מברייתא דג' דייני כו' אדמון וחנן ונחום אברייתא דלעיל פריך דלא קתני נחום וקתני חנן המצרי אבל אמתני' לק"מ דהא נחום לא אמר כלום במתני' דהכא אבל לפי' שכתבו התוס' דחשיב ליה היינו חשוב ממש י"ל דשפיר פריך לקמן נמי אמתני' דהוה ס"ד דהיה נחום חשוב כדמסיק אליבא דר' נתן והמתרץ השיב לו דר' נתן פליג ומחשיב ליה אבל תנא דמתני' לא מחשיב ליה כ"כ כמו אדמון וחנן וק"ק אמאי לא דחו פי' ר"ת במה שכתבו לקמן דע"כ אף נחום המדי אמתני' קאי וא"כ מאי הוסיף ר' נתן אמתני' כיון דלא קתני אלא הנך דאיירי בהו במתני' וק"ל:

דף קה:

בד"ה אפילו צדיק כו' ורשב"ם פי' דהאי ק"ו לטפשים אינו מן הברייתא כו' עכ"ל משום דלפי' ראשון שכתבו התוס' דאפילו חכם גדול כו' ואפילו צדיק גמור כו' הוא פירושו של ק"ו לטפשים וק"ו לרשעים אין זה בכח המאמר ועוד כיון שכבר נטל שוחד פ"א נעשה רשע ונעשה טפש בראשונה הדרן קושיין לדוכתין כיון דבשניה כבר נעשה רשע וטפש לאו בני דינא נינהו ולכך פרשב"ם דקל וחומר לטפשים וק"ו לרשעים אינו מלשון הברייתא אלא דהברייתא קרא בעלמא קאמר ותלמודא דייק מיניה דמאי אתא לאשמועינן אי דנידוק מיניה חכמים דקחמר ק"ו לטפשים צדיקים ק"ו לרשעים הא ליתא דלאו בני דינא נינהו ומשני דלא נידוק מיניה הכי אלא דה"ק דנידוק מיניה אפילו חכם גדול כו' ואפילו צדיק גמור כו' וכהאי סוגיא דהתנא לא נקט אלא קרא בעלמא ותלמודא מדקדק מיניה מאי אתא לאשמועינן וכן איתא בהמקבל דלא תני בברייתא אלא קרא אם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו ותלמודא מדקדק מיניה מאי אתא לאשמועינן אי הא עשיר שכב בתמיה ומשני כו' ומיהו יש לגמגם בראייתם דהתם אתי שפיר דהא עשיר שכב מלשון הברייתא הוא גם לפי המסקנא הא עשיר שכב ועבוטו אצלך כדאיתא שם ובפרקי אבות דשנינו שמואל הקטן אומר בנפול אויבך וגו' דאינו רק קרא התם ודאי איכא לפרושי דהכי מרגלא בפומיה כמ"ש המפרשים ודו"ק:

בד"ה לא למאן דסני כו' אבל הכא באוהב כי הנך דפרח כו' דאינו אלא חומרא בעלמא כו' עכ"ל לכאורה הך דפרח גדפא מכלל שוחד דברים הוא דילפינן ליה מקרא מדלא כתיב בצע לא תקח ואפשר דמשמע להו אסמכתא בעלמא אבל מדברי הרמב"ם נראה דמדינא פסולין וכמ"ש הב"י טור ח"מ סימן ט' וק"ל:

דף קו.

בד"ה מבקרי מומין כו' תימה כו' הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטין אותן כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא מבקרי מומין דהכא היינו כאילא ביבנה דקתני התם נמי במתני' דהתירו לו חכמים ליטול שכר וק"ל:

בד"ה ז' כנגד כו' והמעיין שם ימצא דשער הקרבן דפרק קמא כו' עכ"ל יראה שהוצרכו בזה לפרש יותר מכל שאר השערים משום דבפ"ב לא חשיב שער הקרבן בתוך ארבעה שערים הדרומיים ולא ה"ל לאשתמוטי כיון דבפ"ק חשיב ליה בתוך ג' הדרומיים הגדולים ותירצו בזה דשער הבכורות דחשיב בפ"ב בדרומיים היינו אותו שער הקרבן דחשיב ליה בפ"ק בדרומיים ומיהו גם בשערים הצפונים ימצא המעיין שם לפי שמות השערים דלא חשיב בפ"ב מאי דחשיב בפרק קמא בכלל הגדולים ויש לעיין שם וק"ל:

בא"ד ועוד תימה דהרי כאן מחלוקת כו' וא"ת לרבנן נמי דתני ז' כו' כיון דלא חשיבי בעינייהו כו' עכ"ל וליכא מחלוקת רביעית דרבנן ואבא יוסף בן חנן כולהו ס"ל דז' שערים גדולים הוו לעזרה ועוד ששה קטנים אלא דלרבנן לא חשיב קטנים למקרי להו שערים דליהוי י"ג השתחוואות כנגדן ולאבא יוסף מקרו גם הקטנים שערים ושפיר הוה י"ג השתחיואות כנגדן וליכא מחלוקת רביעית כלל בשערים אך קשה לפ"ז דאם כן מאי מייתי רבא דאיכא תנא דאית ליה תמניא הוו בעזרה מההיא דאין פוחתין מי"ג גזברין כנגד י"ג שערים דל ה' להר הבית פשו להו ח' כו' ואימא דההוא תנא נמי ס"ל דז' שערים הוו לעזרה וי"ג שערים דקאמר לאו דל ה' להר הבית כו' אלא היינו לעזרה גופה שהיו לה י"ג שערים עם הקטנים כדס"ל רבנן ואבא יוסף בן חנן ואכתי מנליה לרבא לאשכוחי תנא בברייתא דפליג ואית ליה תמניא ומאי אולמיה ליה ברייתא טפי ממתני' ויש ליישב קצת דס"ל לרבא דמסתמא נגד שערי הר הבית היו נמי גזברין דשוער היינו גזבר כפרש"י התם וא"כ ה"ל למחשב נמי הנהו ה' גזברין דהר הבית שהיו נגד השערים והל"ל י"ח גזברין נגד י"ח שערים דהיינו ה' דהר הבית וי"ג דעזרה עם הקטנים אלא ע"כ דלא חשיבי ליה להיות גזברין נגדן רק הגדולים ודל ה' דהר הבית פשו להו תמניא ודו"ק.

דף קו:

בד"ה וכי גבו והותירו כו' אהנך דלעיל לא פריך בית גרמו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל נ"ל לפרש שהתוס' סוברים מה שמשני כאן שגבו והותירו בתרומת הלשכה קאמר כו' עכ"ל ע"ש באורך ואפשר שהכריחו לומר כן בדברי התוס' אף שרש"י לא פירש כן משום דהני דלעיל בית גרמו כו' שהביאו הכא אהא דפריך וכי גבו והותירו בתרומת הלשכה איירי ואין זו הראיה מכרעת דא"נ הא דפריך וכי גבו והותירו כו' איירי בקדשי בדק הבית כפרש"י מ"מ צריכין ליישב דמ"ש דקשיא ליה הכא בקדשי בדק הבית טפי וכי גבו והותירו כו' מדלעיל גבי בית גרמו כו' שבאין מתרומת הלשכה הא לא נתנו לכך אבל קשה לפי הבנתו בדברי התוס' דכאן שגבו והותירו כו' היינו בתרומת הלשכה אמאי לא הוכיחו הכא לרב דתרומת הלשכה דקאמר היינו מותר תרומת הלשכה כמו שהוכיחו לקמן לר' ישמעאל ולישנא דגבו שכתב דמשמע ליה בתרומת הלשכה זה אינו דאדרבה דאי בתרומת הלשכה קאמר הל"ל תרמו והותירו וע"כ אין נראה לשנות דברי התוס' מפרש"י וק"ל:

בד"ה תנא דבי ר"י כו' כדמוכח במתני' דפליג כו' משום דכתיב שאר ולישני דהא שאר כו' עכ"ל כצ"ל ויש לדקדק ומאי קושיא דאימא דהכי פריך כיון דשיריים גופייהו ודאי נמי מקרי שאר מאי אולמיה לאוקמיה קרא דשאר במותר תרומה ואימא בשיריים גופייהו ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה כדאמר רבא כו' כדמסיק התם מכאלה תעשו שיהיו כל עשיות כו' עכ"ל זו הראיה אינה בתוס' בפ' א"ל הממונה ובפ' כל התדיר ולכאורה שאינה מכרעת דאימא דבכה"ג. נמי קאמר התם דכל העשיות שוות דאי ליכא אלא חד הקריבו למוסף שבת ולא למוסף דר"ח משום דשבת הוא תדיר ויש ליישב דבריהם דהכא דה"ק משום דבעלמא בכולי תלמודא איכא האי כללא דכל התדיר קודם במילי דאיתנהו לתרוייהו ומכאלה תעשו נפקא לן וא"כ ע"כ דבכה"ג נמי איירי באיתנהו לתרוייהו וק"ל:

בא"ד קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד אלא בדלית ליה ואי בתמידין ומוספין דהיום פשיטא כו' עכ"ל לפי מה שרצו לפרש הך מתניתין דפרק כל התדיר בדליכא אלא חד הא דפשיטא ליה בפרק התכלת היינו נמי מכח הך קרא דמייתי במתניתין דפרק כל התדיר וק"ל:

בא"ד והשתא בב"ק לא ה"מ לאתויי כו' אבל הקטרה כו' להכי פריך שפיר מההיא דרבא ומיהו בההיא דמנחות כו' עכ"ל קצרו הכא במקום שהיה להם להאריך אבל דבריהם מבוארים יותר בכל זה בתוס' פ' א"ל הממונה ובר"פ כל התדיר גם כתבו שם ליישב לפ"ז ההיא דמנחות ולחד תירוצא שכתבו התוס' בפ' א"ל הממונה למאי דס"ד המקשה דמעכב הלכך פריך כו' זכינו לכוון מה שכתבנו בחידושינו בפרק תמיד נשחט דלפי האמת ודאי דליכא עיכובא ומהרש"ל לפום חורפיה לא עיין שם יפה ועיין בחידושינו שם:

דף קז.

בד"ה ששמעו בו כו' דאי בשבועה אמאי לא תיטול כו' אלמא לשמואל אפילו בשבועה אין לה כו' עכ"ל ויש לדקדק ומאי קושיא ואימא למאן דאמר טעמא משום דשמא א"ל צאי כו' איכא למימר שפיר דאפילו בשבועה לא תטול ואליביה שפיר פריך ע"כ ל"פ אלא לשבועה כו' וי"ל דע"כ לא פליגי רב זביד ורב פפא בהא דא"כ הל"ל דאיכא בינייהו הא למ"ד טעמא משום צררי נוטלת בשבועה ולמ"ד משום צאי כו' אפילו בשבועה אין לה אלא ע"כ לפרש"י לרב פפא נמי דאמר טעמא משום צאי כו' נוטלת מיהת בשבועה ודו"ק:

בד"ה ששמעו כו' פירוש שמת קודם אותו זמן שאמרה שנתגרשה כו' עכ"ל הכי משמע להו דמיירי דאי באומרים שמת אחר זמן שאומרת שנתגרשה ואין העדים מכחישים אותה ודאי דלא הוה שייך להקשות הא דפריך מ"ש עד כדי כתובתה אפילו לעולם נמי דלמה לא נאמינה שנתגרשה כיון דאינה מכחשת העדים אבל אם העדים אומרים שמת קודם שנתגרשה ניחא דפריך דניזיל בתר עדות העדים שמת קודם זמן שאמרה שנתגרשה ויזונו אותה לעולם והמתרץ השיב דאעפ"כ איהי דאפסידה אנפשה להאמינה שנתגרשה מקודם שמת דהודאת בעל דין כק' עדים דמי ואין לה מזונות ובזה יתיישב מה שהקשה רש"י לקמן למאי דאוקמא דששמעו בו שמת תגבה כתובתה יחד כו' דודאי כן הוא אלא שהיא רוצה להכחיש דבריה ע"י עדות העדים שאומרים שמת מקודם שנתגרשה וסבורה ליטול מזונות ע"י העדים לעולם ואשמועינן תנא דלא תטול מזונות ע"י העדים אלא כדי כתובתה דהיא אפסדה אנפשה ויש לרש"י דרך אחר בזה ועיין לקמן מה שיש לדקדק ולדחוק לפירושו ודו"ק:

בד"ה חיישינן כו' וקבלה עליה ופטרתו כו' אע"ג דהשתא לא ספקה עכ"ל דודאי בשעת קבלה ע"כ בספקה דאל"כ לית לן למימר דקבלה עליה כדקאמר לקמן בגדולה ולא ספקה דלא חיישינן למ"ד צאי כו' אלא דהכי קאמר דע"כ איירי אע"ג דהשתא לא ספקה אימא דמחלה דאי איירי בספקה נמי השתא למאן דחייש נמי משום צררי נימרו לה ב"ד צאי מעשה ידיך כו' כמ"ש התוס' לקמן ורב נמי הוה מודה ביה דאין פוסקין לה מה"ט ועיין בר"ן ודו"ק:

בד"ה קטנה וספקה כו' ואי לא ספקה א"כ היכי מחלה למ"ד כו' עכ"ל ר"ל דודאי בשעה שקבלה עליה ספקה דאל"כ לא הוה קבלה עליה כדקאמר קטנה וספקה אלא דהשתא לא ספקה ובגדולה כה"ג קאמר לעיל דמחלה למאן דאמר צאי מעשה כו' אבל בקטנה קשה להו הא אין מחילת כו' וק"ל:

בד"ה תרגמה שמואל כו' והא דנקט למי שהלך למ"ה רבותא נקט דס"ד ניחוש כ"כ לצררי כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא תירצו בזה דלהכי נקט למי שהלך למ"ה כו' כיון דטובא איכא למיחש לצררי ולכך בני כהנים גדולים בעו לה שבועה בתחלה ובסוף אבל במת על מטתו דלא ניחוש כ"כ לצררי מודים דלא בעי שבועה אלא בסוף כחנן א"נ לחנן איצטריך למיתני למי שהלך למ"ה דאפ"ה לא ניחוש לצררי בתחלה וסגיא ליה בשבועה דלבסוף ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ואם בא ואמר כו' דהכי משמע דאנשבעה קאי כו' ונראה לרבי דנאמן להצריכה שבועה כו' עכ"ל ר"ל [דלפירש"י] דאנשבעה קאי אבני כהנים גדולים דהשתא ליכא לפרושי דנאמן להשביעה שהרי כבר נשבעה בתחלה אלא ע"כ דנאמן אף להוציא ממנה ולפירוש רבי דנאמן להצריכה שבועה קאי אחנן שלא נשבעה בתחלה ועיין ברא"ש ודו"ק:

בד"ה ואם בא ואמר לה צאי כו' ודייקינן טעמא דמיאנה כו' התם שפסקו לה ב"ד עכ"ל ומדברי רש"י לקמן במתניתין [נראה דמפרש] בע"א ע"ש:

בד"ה מאי פסקא כו' אלא אשתו ובניו סמוכין על שלחנו כו' עכ"ל דבניו ובנותיו אם אין סמוכין על שלחנו ולא משרה אותן על ידי שליש לא איצטריך ליה למתני דאין יורדין לנכסיו לזונן כיון דבחייו אינו חייב לזונן והא חזינן ביה דלא פרנסן גם כשהיה בביתו אבל בסמוכין על שלחנו או במשרה סד"א לירד לנכסיו לזונן דחזינן ביה דניחא ליה לזונן וק"ל:

דף קז:

בפרש"י בד"ה איהי היא דאפסדה כו' וכ"ת כו' תגבה כתובתה יחד כו' שמא לא מת ונוח כו' עכ"ל ר"ל דלכך היא תרצה יותר להתפרנס לעולם ואשמועינן תנא דאינה מתפרנסת אלא עד כדי כתובתה דאיהי אפסדה אנפשה להאמינה שגרשה וקרוב לזה כתבנו לעיל בשם התוס' אבל פירושו תמוה לכאורה דאם היא יודעת באמת שגרשה היאך סבורה שאם יבא בעלה שתהא כתובתה קיימת ואם יודעת בעצמה שמשקרה ולא גירשה כלל למה לא תאמין לעדים שאמרו שמת וסבורה שיבא בעלה ויש ליישב שהוא מפרש בששמעו בו שמת היינו בקול והשתא גם שיודעת בעצמה שמשקרת ולא גירשה סבורה היא לומר שהקול אינו אמת ובעלה חי ואם יבא תהא כל כתובתה קיימת אבל התוס' כתבו לעיל דע"כ איירי בששמעו בו שמת בעדים אלא שמכחישים אותה שאומרים שמת קודם הזמן שאומרת שגרשה ותו לא מידי כמ"ש לעיל ודו"ק:

בד"ה חנן כו' אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה ע"מ כו' הא לא מיאנה משלם עכ"ל זו היא דעת הרי"ף דלא אמרינן הניח מעותיו על קרן הצבי אלא בפרנסה מעצמו אבל בלוותה ואכלה חייב לשלם ולא כדברי התוס' דאינו חייב לשלם אא"כ פסקו לה בית דין והא דלא מיאנה משלם היינו בפסקו לה בית דין כמ"ש התוס' לעיל ולקמן כמ"ש הרא"ש כל זה באורך ע"ש:

תוס' בד"ה עמד בדין כו' וי"ל דבחלה נמי קנסינן ליה משום דלא כנס כו' עכ"ל הא דלא קשיא הכא לפירוש ר"ח אם כן מאי פריך הואיל ומשום קנס מתפרנסת כמו שהקשו לעיל לפרש"י נראה משום דקנס דהכא משום דלא כנסה מיד דאז היה חייב במזונותיה השתא נמי חייב ושפיר פריך דבברח היבם ליכא למקנסיה מהאי טעמא דאימא דהניח לה צררי משא"כ בחלה אבל לפרש"י לעיל דמשום דלא כנסה ליכא למקנסיה דא"כ בחלה נמי יהא חייב אלא דוקא בברח איכא למקנסיה משום דרוצה לעגנה קשיא להו שפיר מאי פריך ודו"ק:

בא"ד דאי חלה הוא אחר כך פשיטא דאין להפסידה כו' עכ"ל ר"ל התם גבי הגיע זמן דקתני הגיע זמן ולא נשאו חייב לזונה כיון שכבר נתחייב לזונה מיד בהגיע זמנה פשיטא דלא מפקע שיעבודה בחלה הוא כמו באשתו גמורה דלא מפקע שיעבודה בחלה הוא אבל ביבמה לא שנינו בשום מקום דחייב לזונה כשהגיע זמנה אלא בברח אחר שעמד בדין ודומיא דהכי לפרש"י בחלה לא ולפירוש ר"ח נמי דה"ה חלה מכל מקום לא הוה פשיטא ומיהו לא הוו צריכי להכי דאי נמי דאיירי התם נמי בחלה אחר כך תקשי לפרש"י תפשוט התם מהכא דחלה לא כיון דלא אסיק אדעתיה האי תירוצא שכתבו דשאני יבמה דלא אגידה כו' אלא דהאמת קאמרי דהתם בחלה אח"כ פשיטא דאין להפסידה אחר כך כיון שנתחייב כבר בהגיע זמן ודו"ק:

בד"ה הני מאני כו' ועוד אמר רבי מדמסיק כו' משום דמצרפי פירוש שמעורב בהן כו' עכ"ל זו הראיה מפורשת בתוספות פרק אין מעמידין דהא בשלנו איכא יורקא ולא מצריף עכ"ל ע"ש וק"ל:

בד"ה חנן אומר כו' וקשה אם כן אפילו שכרו לא יהא לו דהא תנן כו' דדמי חמורו אינו חייב לשלם לפי שהוא בפניו כו' עכ"ל יש לדקדק מי הכריחם לכל זה אמאי לא תקשי להו בפשיטות כיון דלא שייכא תקנת חכמים בפניו ולכך לא משלם לו כל הפסידות אם כן אפילו שכרו לא יהא לו כדין כל מבריח ארי ויש ליישב לפי' ר"ת דפורע חובו [דמקרי] מבריח ארי בפרק אין בין המודר דוקא בפרנסת אשתו הוא דקאמר משום שיכולה לצמצם ולפרנס דהשתא ליכא לאוכוחי למפטר מבריח ארי בדאיכא פסידא אלא שבאו להוכיח מיהת מהך דנפלה לגינה כו' ולמיפטר משום מבריח ארי מדעתו בדליכא פסידא אם כן כיון דבפניו חשבינן כאילו לית ליה פסידא ואינו משלם לו חמורו שכרו נמי לא ישלם לו משום דהוי מבריח ארי ושכרו נמי לאו משום פסידא ובהכי ניחא מה שכתבו ומשמע לישנא קמא מדעתו אע"ג דאית ליה פסידא פטור וע"כ לא אפשר לפרש כן כו' אדרבה תקשי להו דע"כ מדעתו אע"ג דאית ליה פסידא פטור כמו פורע חובו כמו שהקשו התוספות בפ' הכונס לתירוץ דא"נ מבריח ארי לית ליה פסידא ולפירוש ר"ת ניחא דלא קשיא להו הכא מפורע חובו ומיהו גם [למה] שכתבו לעיל לחלק דלא שייכא תקנת חכמים בפורע חובו ניחא נמי דלק"מ מפורע חובו ודו"ק:

דף קח.

בד"ה ובמקום שנוטלין כו' ואם אין המחזיר רוצה לקבל שכר כו' עכ"ל דאע"ג דשרי לו לקבל אינו רוצה לקבל שכר המצוה שעשה ומתוקמא שפיר בכה"ג אבל בהיפוך בנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר ואין נכסיו אסורין על בעל אבידה לא מתוקמא שפיר דאמאי אין בעל אבידה מעכבו וק"ל:

בד"ה ועל העתיד כו' ועל הגבוי כו' ונאבד מיד השליח לאחר שנתרמה התרומה דאי כו' עכ"ל לא קאי אלא על הגבוי שנאבד מיד השליח אבל האבוד מיד גבאי אף קודם שנתרמה אינו באחריות הבעלים כמ"ש התוספות בפרק הזהב וק"ל:

בד"ה הא מני כו' ולא דמי לעושה לו מלאכה דאסור אע"ג דלא מצי תבע ליה כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא מצי תבע ליה מיניה שכרו דאפילו יורד שלא ברשות ועושה מלאכת חבירו נותן לו מה שהנהו כמ"ש התוספות לעיל ודוחק לפרש דלכך לא מצי תבע ליה השתא דנדור נאסר במלאכתו ולא נהנה ממלאכתו כלום דאם כן לא הוי דומיא דפורע חובו דהתם לא מצי תבע ליה כלל אפילו בלא נדר ויש ליישב דבריהם בנודר (*) ממעשה ידי אשתו דנאסר במלאכתה אע"ג דהיא לא מצית תבעה ליה אשכרה אף בלא נדר דמעשה ידיה שלו והוה ממש דומה לפורע חובו דבלאו נדר נמי לא מצי תבע ליה דהוי מבריח ארי ודו"ק:

בא"ד הביא ראיה מן הירושלמי דה"ה בשאר חובין דגרסינן כו' ואור"ת דע"כ פליג כו' עכ"ל דברי הירושלמי גם דברי ר"ת עליו מבוארים יותר בדברי הרא"ש ע"ש:

דף קח:

תוס' בד"ה אמר רבא דעסיק כו' ולהכי פריך מאן כו' אבל כו' בבנים קטנים כו' עכ"ל ר"ל דע"כ לדבריך תמיהת אדמון אינו רק לעוסק בתורה וזהו דוחק דאדמון סתמא קמתמה אף על שאינו עוסק בתורה וכ"כ מהרש"ל מיהו ק"ק להאי תירוצא דאכתי קשה בגדול העוסק בתורה אמאי הבנות יזונו והבן יחזור על הפתחים כיון דמצוה לזון הבנות ק"ו לבן העוסק בתורה כדאמרינן התם ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה שמע מינה מדרבנן כו' שאינו יודע התלמוד אמאי הוי נקט האי לישנא דכדי שמן ומיהו כו' עכ"ל ר"ל המקשה הכא ש"מ מדרבנן כו' לא ידע הא דמסיק הא דנקט כדי שמן משום דפליגי ביש בלשון הזה לשון קנקנים אלא דהוה ס"ד דנקט כדי שמן משום דפליגי בהא אי הוה כרימון בקליפתו או לא ואהא קשיא להו לבתר דידע המקשה דיש לפרש דפליגי ביש בלשון הזה כו' לא ניחא ליה לאוקמא דפליגי אי הוה כרימון בקליפתו ומקשה לר"ח בר אבא ואפ"ה משני כו' ויש לדקדק דאימא דודאי לבתר דידע דיש לפרש דפליגי ביש בלשון הזה לא ניחא ליה לאוקמא דפליגי אי הוה כרימון בקליפתו אלא דלכ"ע הוה כטענו רימון בקליפתו והמתרץ לא השיב לו דפליגי באם הוה כרימון בקליפתו (ב) אלא דלכ"ע הוה כרימון בקליפתו אם טענו בהדיא שמן וקנקנים דהשתא פליגי נמי ביש בלשון הזה קנקנים ולכך לאדמון דיש בלשון הזה לשון קנקנים וה"ל כטוענו רימון בקליפתו ולרבנן אין בלשון הזה לשון קנקנים ולא הוה כטוענו רימון בקליפתו ויש ליישב דאי לכ"ע הוה כטוענו רימון בקליפתו לא הוה לן למימר נמי דאין בלשון הזה לשון קנקנים ודו"ק:

בד"ה הפוסק כו' הואיל ופסק במעמדה הוי תנאי גדולה כ' ומסיק כופין לבעל כו' עכ"ל ושפיר קאמר תנא בד"א בגדולה כו' (ג) אמתני' ו בפסק האב ודלא כפירוש רש"י לקמן דאברייתא קאי וק"ל:

דף קט.

בפרש"י בד"ה בד"א אברייתא קאי עכ"ל משום דמשמע ליה הא דגדולה תנאה תנאי בפסקה לעצמה ולא כמ"ש התוספות בשם הירושלמי דאיירי מתני' בפסק במעמדה ולכך הוי תנאה דגדולה תנאי ושפיר קאי אמתניתין מיהו יש לדקדק דנהי דמשמע ליה לרש"י דתנאי גדולה הוי תנאי בפסקה לעצמה דוקא מכל מקום מצי קאי אמתניתין שאמר אדמון יכולה כו' אילו אני פסקתי לעצמי אשב כו' ואהא קתני בד"א בגדולה כו' דהשתא ניחא טפי דקאי אדברי אדמון דהלכתא כוותיה אבל אי קאי אברייתא לא קאי אלא אתנא קמא ויש ליישב דע"כ פסיקא ליה לתלמודא דקאי אברייתא דאי אמתניתין היכי בעי למימר אילימא כופין לאב איפכא מבעיא ליה דמשמע דאי הוה תני איפכא בד"א שפסקה לעצמה תלבין כו' בקטנה אבל בגדולה כופין לאב לכ"ע משום דתנאה תנאי הוה ניחא וזה אינו דאם כן מהאי טעמא מכ"ש ברישא בפסק האב דתנאו תנאי וכופין אותו ואמאי קתני תלבין אבל אברייתא ניחא דבפסק האב לא תשב ותלבין אלא שאומרת מה אני יכולה לעשות וכופין הבעל ולא איצטריך לומר כופין לאב ודו"ק:

תוס' בד"ה תשב עד כו' ורבי שמע דבירושלמי מוקי כו' ואני חפשתי כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה שני דברים כו' ולא כיוצא בו כלומר בדינין אחרים הדומין כו' עכ"ל ולפירוש זה גרסי' לקמן בשמעתין יש מהן שאין הלכה כמותו ולא כיוצא בו דהכי בעי למימר מעיקרא בכל ז' דברים וק"ל:

בד"ה ל"ש אלא עד כו' שהרי היו יודעים שהיה נותן כו' לא היו מקיימין אלא בשם היתומים עכ"ל דמסתמא זה הנותן ונושא בתוך הבית הלך בפני הב"ד עם העדים לקיימן ודו"ק:

דף קט:

בד"ה עשאה סימן כו' שהביא בפר"ח ולא סוף דבר שעשאה העורר כו' עכ"ל תחלת דברי הירושלמי דקאמר ולא סוף דבר שעשאה העורר כו' אינו כפרש"י אלא כמו שכתבו התוספות דהלשון משמע דאעורר קאי אבל סיום דברי הירושלמי אפילו עשאה אחר והעורר חתום בעד כו' הוא כפרש"י ונראה דנקט אחר ובר"אש גריס אחר לאחר לרבותא דבעשאה המוחזק סימן לאחר או אחר עשאה סימן למוחזק גופיה והעורר חתום בעד דאיבד זכותו דה"ל כהודה על כך למוחזק אלא אפילו עשאה אחר לאחר ואפשר שלא ידע המוחזק בכך אפ"ה איבד זכותו דה"ל כהודה לו למוחזק ודו"ק:

בד"ה ורבנן סברי כו' והא דפריך א"ה ניזקין נמי נימא כו' עכ"ל כתבו כל זה כאן ליישב פרש"י הכא מה שדקדק לפרש אי שתקת ואוזיל גבך כו' ולא ניחא ליה בפשיטות להפסידו כל הדרך היינו לפי שיטתו שם דלהפסידו כל הדרך לא יוכל לומר כן דזה ישיב לו לכי תיהדר כפרש"י שם וק"ל:

דף קי.

בפרש"י בד"ה ומ"ס בשל עולם הן שמין וכיון דבהדדי אתו למגבי יהבי ב"ד כו' עכ"ל לא הוה צריך לזה לרב ששת דסבר בשל עולם הן שמין דלעיל לרב נחמן הוצרך תלמודא להך דאמרינן דסוף סוף כי אתו למגבי בהדדי כו' משום הא דקאמר דקדים בעל הזיבורית ותבעיה כדי להרויח אבל לרב ששת כיון דבעל הבינונית רוצה לעמוד בשלו ולא קדים תבעיה א"כ בעל הזיבורית כי תבעיה מקודם בינונית אתא איהו ושקיל ליה מיניה כיון דבשל עולם הן שמין ודו"ק:

בד"ה בהא לימא אדמון כו' ונוח היה לו לזה שהלוהו כו' יהא חובו מעוכב בידו עד השלמת עשר כו' עכ"ל (ד) לרווחא דמלתא פירש כן הכא דהא בראשון לחמש ושני לעשר נמי הא פרכינן לקמן לאדמון אי דלא מטא זימנא מאי טעמא דאדמון כיון דבשעה שלוה ממנו עדיין לא הגיע זמן הראשון לשלם לא שייך למימר אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני וק"ל. יש לדקדק בשמעתין הא דפריך ה"ד אי דמטא זמניה מאי טעמא דרבנן אי דלא מטא זמניה מאי טעמא דאדמון כו' לרב נחמן נמי תקשי הכי אמתניתין היאך מתוקמא השתא דלא אסיק אדעתיה דפליגי ביומא דמשלם זימניה אי עביד איניש דיזיף ודוחק הוא לפרש הא דקאמר ה"ד אי דמטא כו' הוא מלתא באנפיה נפשיה לפרושי מתניתין בין לרב נחמן בין לרב ששת דלא משמע כן מדקאמר אילימא ראשון לעשר כו' אלא ראשון לחמש כו' דהיינו דוקא לרב ששת אבל לרב נחמן בלאו רווחא (דמתניתין) [דהמתנה] זה גובה וזה גובה משום דזה גובה זיבורית וזה גובה בינונית ושוב ראיתי בדברי בעל המאור שהרגיש בזה וכתב שינויין אליבא דרב ששת אבל לרב נחמן אע"פ שהגיע זמן פרעון הראשון קודם להלואת אחרון לא הפסיד המלוה הראשון לפי שיכול לומר לכך לויתי ממך שאגבה ממך בינונית ואגבה אותך זיבורית והרי זה זריז ונשכר עכ"ל ובספר מלחמות ה' דחה דבריו ע"ש באורך וכתב ליישב בע"א דלרב נחמן סיפא דמתניתין כרישא דאוקימנא באתרא דכותבין שטר והדר יהבינן כו' ואם תאמר לרב ששת נמי כו' עכ"ל ע"ש באורך גם עיין בזה דברי הר"ן וצ"ע:

גמ' ולוקמא דאית להו ליתמי זיבורית ואית ליה לדידיה עידית ובינונית כו' בר"ן לא גרס הכא עידית אלא בינונית לחוד דלרב ששת קיימינן הכא דלא בעי למימר דאית ליה נמי עידית וטעות הוא שנפל בספרים מהא דאוקמיה ליה הכי לעיל לרב נחמן וק"ל:

תוס' בד"ה ורבנן חברך כו' אבל הכא גבי מכירת שדה אינו כ"כ הפסד דהרבה לוקחין כו' עכ"ל כתב מהרש"ל (*) ותימה הלא הכל עושה כדי למשכנו וכמו שפרש"י שכך מסר מודעא כו' וצ"ע היטב עכ"ל ונ"ל ליישב דבריהם דמ"ש ולפרש"י א"ש כו' לא רצו בזה לחדש תירוץ אחר דסגי להו בהאי תירוצא שכתבו לעיל דמה שעשאה סימן לא הוה כ"כ הודאה כמו הכא שהוציא שטר כו' אבל באו לומר כאן דודאי כן הוא וא"ש לפרש"י דלעיל שעשאה המוחזק סימן למערער וירא המערער למסור מודעא שמא ימנע המוחזק למוכרה לו ויהיה לו הפסד שלא ימצא לקנותה ולא הוה כ"כ הודאה במה שלא מסר מודעא כמו בהוציא שטר כו' אבל לפירוש התוספות לעיל גבי מכירת קרקע שעשאה המערער סימן למוחזק גם אם היה המערער מסר מודעא לא היה לו כ"כ הפסד דהרבה לוקחין ימצא כו' ולא גרע הודאתו טפי מהכא שהוציא שטר מכר כו' ומלת הכא בטעות נפל בדברי התוספות וכצ"ל אבל גבי מכירת שדה כו' והיינו נמי לעיל כפי פירוש התוספות שם ותו לא מידי ודו"ק:

דף קי:

בד"ה ואין הכל כו' ואם תאמר אמאי לא משני לאתויי עבד שברח לירושלים כו' עכ"ל ק"ק דלעיל לא מרבינן ליה אלא מקרא דלא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחו"ל לארץ ישראל אבל בברח מארץ ישראל לירושלים לא אשכחן דמרבינן ליה (ו) ויש ליישב וק"ל:

בד"ה היא אומרת כו' ויש לומר דהכא אפילו מנוה הרע לנוה יפה עכ"ל ק"ק דמנוה הרע לנוה יפה בשאר ארצות נמי לא ידעינן ליה ממתניתין דומיא דלא מעיר לכרך כו' דאין מוציאין אפילו מנוה הרע לנוה היפה ועוד דע"כ ולא מנוה היפה לנוה הרע ומעיר לעיר ומכרך לכרך אפילו במדינה אחת הוא ודומיא דהכי איירי מנוה הרע לנוה היפה ולולי דבריהם היה נראה ליישב קושיתם בע"א ע"פ מה שכתבו התוספות לעיל בשם התוספתא דבשאר ארצות אם הוא בן יהודה ואירס בגליל כו' כופין אותה לצאת דע"מ כן נשאה וה"ה מהאי טעמא דכופין אותו לצאת אבל הכא גם אם הוא מחוץ לארץ ונשאת בארץ ישראל לא אמרינן שע"מ כן נשאה ובין היא ובין הוא יכולין לעכב מלצאת לחו"ל ודו"ק:

בד"ה ואימא נסכא מהכא משמע דנסכא עדיפא ממעות ודינרין של כסף כו' עכ"ל לאו דוקא קאמרי מעות ודינרין אלא משום דמשמע להו דמה שירצה לוה מגבהו כפי הודאתו אם מעות אם דינרין וה"ה אם לא הודה לו אלא באיסרין לא מגבהו אלא איסרין ואהא קא מקשה ואימא נסכא וע"כ דנסכא עדיפא ליה מכל הנך מטבעות של כסף דאל"כ מאי קא מקשה אימא דקושטא הכי הוא דאם לא הודה לו אלא בנסכא שהיא הפחותה מגבהו ממנה אלא ודאי עדיפא ליה ואפ"ה פריך כו' (ותירצו) כיון שכתוב בו כסף סתם כו' כן הוא ביאור דבריהם דהכא אבל בתוס' ס"פ גט פשוט הבינו התוס' השמועה בע"א דמשמע ליה לתלמודא סתמא דקאמר מה שירצה מגבהו היינו פחות שבמטבע של כסף דהיינו איסרין ואהא מקשה ואימא נסכא וקשיא להו לבעלי התוס' התם וכי נסכא פחותה מב' פרוטות דהיינו איסר ואין להקשות לדברי התוספות דהכא דתשיא להו אי הוה נסכא פחותה ואימא ה"נ דנסכא קאמר מאי פריך בתר הכי ואימא פריטי ואימא ה"נ דפריטי קאמר דהיא הפחותה כבר הרגישו התוספות בזה בפרק הרי עלי עשרון שכתבו שם ואע"ג דקתני מה שירצה לוה מגבהו לא משמע ליה שיוכל להגבות פרוטות מדלא קתני מגבהו פרוטות כו' עכ"ל ע"ש ומהרש"ל הבין דברי התוס' דהכא ובפרק גט פשוט שכוונו לדעת אחד וכתב מה שכתב ע"ש ולא ידעתי להולמם כי הדברים ברורים כמ"ש בלי גמגום ודו"ק:

חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת – מַהַרְשָׁ״א

דף ה.

גדולים מעשה צדיקים כו'. מבואר ע"פ מ"ש בפרק הרואה יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ שנאמר וימלא אותו גו' ובדעת וכתיב התם בדעתו תהומות וגו'. מהידוע שהדעת היא העליונה שבג' מעלות שהם החכמה והתבונה והדעת כפרש"י פרשת כי תשא והוא רוח הקדש ואמר לצרף אותיות כי שמותיו של הקב"ה אינן תיבות רק אותיות והיודע לצרפם הוא הדעת ורוה"ק שנאמר גבי בצלאל ועד"ז אמרו עוד שם גדול מקדש שניתן בין ב' אותיות שנאמר פעלת ה' מקדש ה' וגו' שהוא נעשה ע"י בצלאל שהיה בו דעת והיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ וידיו דקאמר הכא הם שני מדותיו יתעלה והוא שניתן בין ב' אותיות האחד הימין והוא הרחמים והשני השמאל שהוא הדין והצדיקים שהוא בצלאל והנלוים אליו במעשיהם במקדש מטילים כח וגבורה בפמליא של מעלה לצרף ידיו שם שהם ב' שמותיו שהן במקדש מצד ימין ומצד שמאל שהם הרחמים והדין שע"כ נכתב מקדש בין ב' שמות אחד מימין ואחד משמאל משא"כ במעשה בראשית דלא צירף ב' השמות בהם אלא במעשה ארץ כתיב ידי יסדה ארץ בלחוד ובמעשה שמים היה הימין לחוד כדכתיב ימיני טפחה שמים והוא מטבע הבריאה כי מן השמים הרחמים ובנינו של עולם וההפך מן הארץ עולם הפסד ההויה אבל הצדיקים במעשיהם היו מצרפין מדת הדין והגבורה אל הרחמים והחיים אשר בגבורתו יתעלה מביא חיים לעולם אשר ע"ז נתייסד אתה גבור לעולם ה' מחיה מתים היפך טבע הגבורה של אדם שממית החיים וע"פ הכוונה זו בעיקר מעשה המקדש היו מב' שבטים האחד בצלאל למטה יהודה שהוא מצד הימין ורחמים כמ"ש יהודה כולו על שמו של הקב"ה שם הוי"ה ואמר ואתו אהליאב וגו' למטה דן דהיינו לצרף אליו הדין והגבורה כמ"ש מדן קאתית דכתיב דן ידין עמו וגו' ופריך והכתיב ויבשת ידיו יצרו דמשמע שהארץ בלחוד נעשה בב' ידיו שהם הרחמים והדין ומשני ידו כתיב דהיינו יד אחת שהיא השמאל ובכל ספרי תהלים שלפנינו ידיו כתיב ומ"ש יצרו אצבעותיו דכתיב כי אראה שמיך וגו' הן צרופי אותיות השם של הרחמים שהוא יד אחת של ימין שבו נבראו השמים ומ"ש ה"ק מעשה ידיהם וכו' ומאי ניהו מטר הוא מבואר כמו שבארנו שהצדיקים במעשה ידיהם מצרפים הגבורה אל הרחמים ומאי ניהו שהוא בא ממקום הרחמים מהשמים אל מקום הגבורה שהיא בריאת הארץ וע"כ נקראו גבורת גשמים אף שהם חיים לעולם ע"ש שהם באים בצירוף הגבורה נקראו כך שע"כ נתיסד להזכיר גבורות גשמים בברכת אתה גבור ע"פ הכוונה שכתבנו לעיל:

אל תקרי אזנך. דלפי פשוטו הל"ל על זיונך ודריש ליה דקאי ארישא דמלתא דכתיב ונשמרת מכל דבר רע גו' שדרשו בו במס' ע"ז בפ"ק ונשמרת מכל דבור רע והזהיר על השומע שיניח אצבעו כו' מלהשמע:

דף ה:

ואמר דהיינו דאמר ר"א מפני מה כו' זרת זו קמיצה כו' מ"ט משופות כו'. יש לכוין בזה האי קרא דמייתי דכתיב לעיל מיניה ויד תהיה לך מחוץ למחנה וגו' ר"ל שהיד בכלל אצבעותיך תהיה כל חדא וחדא מלתא מחוץ למחנה מלחמה דהיינו במחנה שכינה הוא דצריך חלוקן דאמר מר זו זרת וזו קמיצה כו' אבל במלחמה אין אתה צריך לה כמ"ש אל תאמר כחי ועוצם ידי וגו' וכמ"ש בענין ולתת אויביך לפניך שאין אתה צריך לגבורת ידך אבל מ"מ יש צורך מה במלחמה בשיפוע יתידות ואצבעות ידיך שתניח אותן על אזנך כו'.

ואמר מפני מה כו' והאליה רכה שאם כו'. מבואר לפי טבע הבריאה הסחוס של האוזן הוא קשה שהוא מקבל הקול שיכנס לתוך האוזן גם כי הוא מכסה לאוזן שלא יפול בו שום דבר אחר אבל הרך שלמטה לפי טבע הבריאה אין לו מקום כאן אלא לצורך שאם ישמע כו' שיכוף לתוכה ממטה למעלה:

אל ישמיע כו'. אחר שאמר לעיל באיסור לשמוע דבר שאינו הגון והוא דבור [האסור] הוסיף בזה שגם הדבור המותר כגון דברים בטלים שאינן צריכין אל ישמיע את אזניו אלא לדבור המצות משא"כ בשאר חושים כגון בחוש הראות שאין אתה מוזהר להעצים עיניך מראות דבר המותר ואמר הטעם מפני שהן נכוות תחלה כו' ר"ל שבקל יבא משמיעת דבור הבטל לידי שמיעת דבור האסור שע"כ היא נכוות תחלה לשאר אברים ששאר החושים יוצאים ממנה לפי שהאיסור מצוי בו יותר:

דף ז:

במקהלות ברכו אלהים ה' וגו'. בין לפי דרשת ברכת חתנים ובין לפי דרש דאפי' עוברים כו' משמע להו דאיירי בענין שמחה ומקום שירה דכתיב לעיל מיניה קדמו שרים אחר נוגנים וגו' ובפרק כשם מפורש שראו העוברים מתוך הכרס באספקלריא המאירה וע"ש בחידושינו:

אי ס"ד למדרש לא סגיא דלאו עשרה אין לפרסומי כו'. ואע"פ כן לא קיבל הגואל הך דרשא דסבר דלא התירה בועז אלא משום מצות יבום כמבואר באורך בחידושינו פרק הערל ע"ש:

פירוש ברכת אירוסין אקב"ו על העריות כו'. נתקנה ע"פ מ"ש קדושים תהיו כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה כו' וזה שאמר אקב"ו על העריות אפי' היא פנויה ומגדר עריות אסר לנו גם הארוסות שאינן עריות כמ"ש כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ולא התיר לנו אלא הנשואות לנו שאינן ערוה וזה דוקא ע"י חופה וקדושין שכבר ומסיים בה דבכל זה מקדש עמו כו' בגדר הערוה א"נ שיש לפרש דמסיים בה הכי ע"פ מ"ש בכמה דוכתין דמיון ישראל לגבי הקב"ה כאשה לבעלה וז"ש דהוא מקדש לו ג"כ עמו ישראל בדוגמא זו בקדושין שהיא נתינת התורה כמ"ש אל תקרי מורשה אלא מאורסה ובחופה הוא יחוד שכינתו במקדש עמנו וכמו שדרשו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה יום שנתחנך המשכן ודו"ק:

דף ח.

פירוש שבע ברכות שהכל ברא לכבודו ויוצר כו'. נתקנה עד"ה כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו והוא לפי שיש בהויית האדם שינוי משאר בעלי חיים שהאדם הוא נברא בגוף ונשמה ועוד שהנקבה נעשית מאדם ולא כן בשאר ב"ח וע"כ נאמר בהויית האדם ג' לשונות אלו בריאה שנאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים וגו' והיא בריאת הנשמה. יצירה שנאמר וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה היא יצירת הגוף. עשיה שנאמר ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח וגו' וע"ש לכבודי בראתיו שהיא בריאת הנשמה יסד ברכת שהכל ברא לכבודו. וע"ש יצרתיו שהיא יצירת הגוף יסד ברכת יוצר האדם. וע"ש אף עשיתיו יסד והתקין לו ממנו בנין עדי עד שהאדם נברא יחידי והנקבה נבראת ממנו לקיום העולם וסיים גם בה יוצר האדם שהיא ודאי ג"כ נבראת ליצירת אדם לדורות:

ברכת שוש תשיש ותגל עקרה כו'. ע"ש הכתוב רני עקרה לא ילדה וגו' כי רבים בני שוממה וגו' ומפורש בפ"ק דברכות רני כ"י שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם והיינו שמשמח ציון שהיא שוממה בקבוץ בניה אז לתוכה:

ברכת שמח תשמח רעים כו' נתיסדה על שמחת החתונה שעושין עתה בגלות שאין שמחה לפני המקום ואסור לכל אדם למלא שחוק פיו וגם בשמחת חתן וכלה אמר והשבתי וגו' מחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה וגו' שהם ארבע קולות אעפ"כ אנו מבקשין ממנו יתעלה ב"ה שבשביל שמחת החתן והכלה ישמח את רעים האהובים שהם השושבינים שישמחו החתן והכלה כמו ששמחת יצירך שהיית שושבינו כדאמרינן ויביאה אל האדם שקלעה וקשטה והביאה אליו ומלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם וסיים בא"י משמח חתן וכלה כי שמחה אחרת ליכא בגלות ואסורה לכל אדם:

ברכת אשר ברא ששון כו'. נתיסדה על שמחת חתן וכלה שתהיה שלימה לעתיד בעת הגאולה וע"ש הכתובים בירמיה כי בגלותן אמר והשבתי מערי יהודה וגו' קול ששון וגו' קול חתן וגו' שהן ארבע קולות ושוב בגאולה נאמר עוד ישמע במקום הזה וגו' קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה וגו' והוסיף קול אומר הודו וגו' ולזה אמר שאין להתייאש לנו בגלותנו המר שלא תשוב קול הששון והשמחה השלימה עוד אלינו שהרי מאי דלא הוה הוה כ"ש דמאי דהוה הוה וז"ש אשר ברא ששון ושמחה כו' דמאי דלא הוה הוה כ"ש שיש לנו להאמין דמאי דהוה הוה ובמהרה ישמע עוד בערי יהודה וגו' קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם וגו' זכר כאן ד' קולות שנזכרו בהאי קרא דגבי גאולה ואמר קול מצהלות חתנים כו' תחת קול אומר הודו וגו' דהיינו שהחתנים מברכים ומודים בקולם לה' וכמ"ש במסכת ברכות דהמשמח חתן וכלה זוכה לה' קולות דכתובין גבי גאולתן של ישראל משא"כ בהשבתת הקולות בגלותן לא כתיבי רק ד' קולות דהיינו קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה אבל קול אומר הודו לה' וגו' לא ישבית גם בגלותן דהיינו לתת שירות ותשבחות להקב"ה על הנסים שעושה עמנו בכל עת ושעה:

מר סבר חדא יצירה הואי ומ"ס ב' יצירות כו'. עיין פרש"י ולפי דברי התוס' יהיה הפי' בהיפך חדא יצירה כמ"ד זנב שמתחלה לא נברא רק אדם וב' יצירות כמ"ד ב' פרצופין שמתחלת יצירתן היו ב' ומיהו ראיית התוס' אינה מכרעת לדחות פרש"י דודאי אליבא דמ"ד זנב מוכרחין לומר כן דמתחלה עלה במחשבה כו' דאלת"ה תקשה מאי זכר ונקבה בראם ואליבא דמאן דאמר פרצוף ניחא האי קרא מכ"מ למאי דאתינן לרמיות קראי אהדדי גם למאן דאמר פרצוף מויכרחין לומר דמתחלה עלה במחשבה לבראות ב' כו' פירוש דמתחלה עלה במחשבה לבראות ב' ממש בלי חבור כלל כשאר כל הנבראים ולבסוף ברא אחד דהיינו ב' פרצופין מחוברין כן נ"ל ליישב פרש"י:

ודע כי רש"י בחומש הביא דרשא זו ע"פ מדרש ב"ר מדכתיב זכר ונקבה ברא אותם וכתיב ויקח אחת מצלעותיו וכתב הרא"ם מה שהניח רש"י ז"ל דרשא דקראי דגמרא ותפס דרשא דקראי שדרשו בב"ר י"ל דרש"י דייק מההיא דכתובות דמ"ד פרצוף הוא עיקר מדקאמר שם דכ"ע חדא יצירה כו' והיינו כמ"ד פרצוף ולא קאמר כמ"ד זנב ודכ"ע ב' יצירות כו' עכ"ד ודבריו אינן מובנין לי דהא מ"מ בההיא דכתובות למ"ד פרצוף נמי הביא דרב יהודה דדריש לה מקראי דמייתי בגמרא אע"ג דסוגיא דפרק עושין פסין ודפרק הרואה דריש ליה נמי הכי למ"ד זנב מ"מ לא ה"ל להניח דרשא דגמרא כיון דלמ"ד פרצוף נמי דרשא זו בסוגיא דפ"ק דכתובות.

וענין בתחלה עלה במחשבה כו' כענין שאמרו בתחלה עלה במחשבה לבראו במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים כו' כן הוא הענין הזה בתחלה עלה במחשבה לבראות ב' כשאר הנבראים וכשראה שהאדם כולו קטטה ואין העולם יכול להתקיים כן וצריך שלום ושם י"ה ביניהם בראו אחד על שמו של הקב"ה שהוא יחיד בעולמו אולי שיהיה שלום ביניהם כאילו הם גוף אחד:

דף ח:

כל קבל ינוקא כו'. עיין פרש"י ועי"ל כל קבל ינוקא למה מת ובאיזה חטא כיון דאינו בר עונשין ולמ"ד נמי בחור הוה לא הוה בר עונשין בב"ד של מעלה עד כ' שנין. ואמר

מכעס בניו ובנותיו דור שאבות מנאצים להקב"ה כו' דלפי התרגום מדארגיזו קדמוהי בנין ובנן דהיינו הזכרים והנקבות ה"ל למכתב בנים ובנות אבל מדכתיב בניו ובנותיו משמע ליה דעם האבות מדבר שהם חטאו שנענשו בשבילם בניהם ובנותיהם:

על כן על בחוריו כו'. גם בכאן מדכתיב בחוריו בכינוי על אבות משמע ליה דבחטאם הוא.

ושאמר הכל יודעין כלה כו' ר"ל שהעונש מדה כנגד מדה לפי שהבחורים מנבלים פיהם בכלה הנכנסת לחופה יבא להם העונש בבחורים המגיעים לפרק החופה שלא ישמחו בהם והוא מבואר כי הכל יודעים שהכלה נכנסת לחופה ליחדה לשם אישות אלא כל המנבל פיו לשם זנות כמו כי נבלה עשה בישראל והיינו דובר נבלה:

אפילו נחתם כו'. עיין פרש"י ול"נ לפרש דה"ק בכל זאת לא שב אפו על העבר אבל ועוד היינו השנים שיהיה לו עוד כפי הגזירה של ע' שנה לטובה נהפך עליו לרעה לא קאמר הופך עליו לרעה כי מפי עליון לא תצא הרעות אבל הוא מסלק מדתו הטובה שנגזרה לאדם לע' שנה וממילא נהפך לו לרעה והיינו ידו נטויה לסלק מדתו הטובה ועוד י"ל בכל זאת לא שב קאי על האדם אם בכל עונש דלעיל לא נתן לבו לשוב בתשובה אפו של הקב"ה מביא לו שעוד ידו לחתום גזר דין של ע' שנה לטובה נטויה להתהפך לרעה:

ושאמר חשיב את לאתפוסי אדרא. ע"פ מ"ש פרק במה בהמה כל שאפשר לו למחות כו' בכל העולם נתפס על כל העולם:

אימא מלתא כנגד שבחו של הקב"ה כו'. לפי שיש טועה לומר שיש ח"ו חסרון בחקו להמית החיים ויש מי שטועה לומר כי המחיה אינו ממית וב' רשויות בדבר אשר על זה נאמר אני אמית ואחיה וגו'. וע"כ אמר אימא מלתא כנגד שבחו כו' לבטל אלו הדעות הרעות ולזה אמר האל הגדול כו' כי זה בודאי גדולתו כי ברוב גדלו מדתו שלא כמדת ב"ו שהיה מוראו להמית החיים והקב"ה במוראו גם אחר שהמית החיים שוב ברוב נוראותיו הוא מחיה מתים וגם אין אלו דברים הפכים לתלות ח"ו בב' רשויות אבל עושה גדולות שאין ללב אדם בו חקר ויש בזה נפלאות ומכוסה מלב בני אדם עד אין מספר:

אימא מלתא כנגד אבלים כו'. שיתנו לבם על מיתת קרובם ולפי שיש מיתה בחטא ויש מיתה בלא חטא כדאמרינן פרק במה בהמה נחש שמת בעטיו של נחש ע"כ אמר תנו לבבכם לחקור ולפשפש את מיתה זאת מאיזה חטא באה ואם לא תמצאו אזי מ"מ זאת היא עומדת נתיב מו' ימי בראשות כמשמעו שכבר נגזר ממה שנעשה בששת ימי בראשית שאז חטאו אדם וחוה ונקנסה מיתה עליהם דהיינו בעטיו של נחש:

ואמר רבים שתו כו' כמשתה ראשונים כו' המשיל המיתה בשתיית כוס פורענות כמ"ש בכמה מקראות ועי"ל ע"פ מ"ש לא נברא יין אלא לנחם אבלים והיינו רבים שתו עשרה הכוסות דלקמן שבבית האבל והוא משתה ראשונה ולא לימא רבים ישתו כו':

לעולם אל יפתח אדם פיו כו'. הוא מבואר שהדבור גם בדרך הדמיון מעורר את מדת הדין עד שהשטן מקטרג להיות החוטא מודה בדבר שראוי לכך וז"ש כמעט כסדום היינו וגו' שאמר כן בדרך הדמיון לענין העונש ובכן מדת הדין אהדר ליה דראוי לכך ע"ש החטא שמעו דבר ה' קציני סדום וגו':

אימא מלתא כנגד מנחמי אבלים כו'. כי זה הג"ח שהוא עם המתים הוא חסד של אמת יותר משאר ג"ח ולכך ראוי לשבחם ולברך אותם על זאת וז"ש אחינו ג"ח בני ג"ח המחזיקים בבריתו של א"א ר"ל אבותיהם של אחינו הם המחזיקים כו' שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו גו' שהם אבות של אחינו ומפורש בהאי קרא ג"ח כמבואר בפרק הערל ע"ש וקרא הג"ח בריתו של א"א שע"י נטיעת האשל אמר הכתוב ויקרא שם בשם ה' אל עולם כמפורש במדרשות:

ואמר אימא מלתא כנגד כל ישראל כו'. להתפלל על כלל ישראל להצילן ממיתות שאינן בטבע דהיינו פרט כאן דבר וחרב ורעב וביזה דנקט הוא השבייה דכולהו איתנהו ביה כדאמרינן פרק השותפין ולכך נגד ארבע פורעניות אלו שפרט כאן נקט ד' לשונות פדה והצל מלט והושע כו' וסיים בחתימה עוצר המגפה:

תנא י' כוסות תקנו כו'. הג' שקודם אכילה והג' שבתוך האכילה הם לצורך המאכל כדקאמר לפתוח ולשרות המאכל כדאמרי' בברכות אך אותן ארבע שאחר אכילה שבאו לשתות לכאורה אין זה הטעם א' כנגד הזן וא' כנגד ארץ כו' מספיק דלמה קבעו כוס לכל ברכה וברכה באבל טפי מבשאר כל אדם דסגי ליה בכוס א' לברכת המזון ונראה שהכוונה בזה שאלו הד' שאחר המאכל הם באו לשתות להרבות לו בשתייה כפרש"י וע"פ הכוונה רבים שתו כוס הפורענות שהוא רמז על ארבע כוסות של פורעניות שהקב"ה משקה את אומות העולם לעתיד לבא כדאיתא בב"ר וכיון דבעי ד' כוסות קבעו אותן גם לד' הברכות שבבהמ"ז ומה שהוסיפו עוד ד' כוסות ג"כ ע"פ הכוונה זו דאמרי' בב"ר דכנגדן הקב"ה משקה ד' כוסות של ישועה ונחמה לישראל לעתיד לבא וקבעו אותן בנחמות אבלים א' כנגד חזני עיר כו' וא' נגד בהמ"ק כו' כפרש"י תקנו עליו ברכת נחומין שינחמנו כו' נראה מפירושו דלא קבעו ברכה אלא אהך כוס דכנגד בהמ"ק אבל אהני ג' דחזני העיר ופרנסי העיר ודר"ג לא קבעו להם ברכה ואפשר שהיו שותין ע"ד שאמרו חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון וכך היו שותין חיי וחמרא לפום חזני העיר וכן בדפרנסי עיר ודר"ג ודקאמר נמי התחילו היו שותין ומשתכרין כו' כי מתוך ריבוי השתיה היו משתכרין ושותין יותר מזה השיעור י"ד כוסות החזירו כו'.

ושאמר בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו כו' לפי שהיו עשירים קוברין עצמן בכלים מכובדים ומפני הבושה היו גם העניים עושין כן עד שהיה קשה להן כו' ואהכי מייתי לה פרק ואלו מגלחין ע"ש:

דף י:

בעולה ריחה נודף בתולה כו'. עיין במסכת יבמות:

דור קטוע. עיין פרש"י ובערוך מפורש דור קטוע שלא תלד ויפסוק הדור כו' עכ"ל וכדאמרינן לקמן כך דמים יפין לאשה כו' שדמיה מרובים בניה מרובים וק"ל:

אלמנה ע"ש מנה כו' הגם כי מצינו כן בלשון זכר כי לא אלמן ישראל ויהודה מאלהיו וגו' דריש אלמנה ע"ש מנה ואיכא למימר איידי דקרי לה אלמנה קרי לזכר אלמן כדאמרינן באלמנה מן הארוסין:

ותנא רב יוסף אשור זו סליקא כו'. עיין בדברי התוס' מה שכתבו וכן מכוש לא מצי למפרך דמצינו למימר דאשור וכוש שם המחוז כו' ולענין כוש אף לפי האמת יש לפרשו מלשון מחוז וכן בחוילה אלא באשור היה קבלתם דהוא שם העיר ונראה עוד לדקדק כן מלשון המקרא דכתיב ארץ החוילה וארץ כוש אבל באשור לא כתיב ארץ דמשמע שם העיר טפי ורש"י בפי' החומש כתב כוש ואשור עדיין לא היו וכתב המקרא על העתיד עכ"ל והוא ע"פ ב"ר שהזכיר גם כוש ולא ידעתי למה לא הזכיר גם חוילה דכתיב מקמיה וכמ"ש בב"ר גם כן גבי חוילה ודברי התוס' קצת מגומגם שכתבו בסוף דבריהם וסביב סליקא הולך חדקל ולא אצל אשור שהיה בימי משה עכ"ל דמהיכא תיתי לן שהיה אשור אחר קודם משה עד שהוצרכו לומר ולא אצל אשור שהיה בימי משה:

מטר משקה מרוה כו' מזבח מזיח מזין כו'. גבי מזבח ודאי דאיכא לפרושי דמלשון מזבח דריש ליה נוטריקון אבל גבי מטר וכן לקמן גבי תמרי משחנן כו' אין מקום לפרש דמלשון דריש ליה אלא דחשיב בכל הנהו המעלות טובות שבהן בלי הוראה מלשון ונראה לפרש במעלות המזבח שזכר נרמזו בלשון מזבח לפי הקרבנות שמקטירין עליו.

ואמר מזיח גזירות רעות הוא הקטורת שנקטר עליו כמ"ש ויעמוד בין המתים וגו' ותעצר המגפה.

ואמר מזין הוא הקרבן תמיד ושאר עולות שנקרבו עליו שנאמר בו לחמי לאשי ריח וגו' וכי ללחם שלנו הוא צריך אבל הוא לחם ומזון שלנו.

ואמר מחבב על השלמים שנקרבו עליו שהם מביאים שלום וחבה בין ישראל לאביהם שבשמים.

ואמר מכפר על החטאות והאשמות שבאו לכפרה על עונות ע"פ הכוונה זו איתא במדרש ויקרא רבה שדרשו מלשון שע"כ נקרא מזבח מ' מחילה ז' זכות ב' ברכה ח' חיום היינו מחילה במקום מכפר שהם חטאות ואשמות זכות במקום מחבב השלמים המביאים זכות ושלום להם ברכה במקום מזין שהם הקרבת תמידים ועולות חיים במקום מזיח שהוא הקטורת כמ"ש ויעמוד בין המתים ובין החיים וק"ל:

[דשא אמר רבא דרך שם כו'. מבואר פרק המוציא יין ע"ש]:

דף יא.

איילונית דוכרניתא דלא ילדה. קראה זכר לפי שעיקר סימניה שהיא כזכר שאין לה דדים ומתקשה כו' וקולה עבה כאיש ואין לה שיפולי מעים כנשים כדאמרי' פרק הערל וק"ל:

דף יז.

כי סמכו כו' שרו ליה הכי לא כחל כו'. ע"פ מ"ש בסוטה לא תתייראו מן הפרושים אלא מן הצבועים שדומין לפרושין מבקשין שכר כפנחס ועושין מעשה זמרי כפרש"י שם דהיינו שאין מראיתם כתולדותם אלא צבועים מבחוץ ואין תוכן כברן כו' אומרין לבריות לכבדן כפנחס עכ"ל וז"ש לא כחל שהוא צבע לעינים כי האדם יראה לעינים ולא שרק שהוא צבע לפנים ע"ד שאמרו בסוטה שאין הדור רואה אלא לפנים דהיינו שאין תוכו כברו ולא פירכוס שהוא קליעת שער שמראין עצמן כנזירים וחסידים אבל יעלת חן מן התורה שהיא ודאי מעלת חן ללומדיה [וכה"ג כתבנו בחידושינו פרק קמא דסנהדרין באורך ע"ש]:

לא תסמכו לנא לא מן סרמיסין כו' בערוך בערך חמס על כל אלו הלשונות עיין שם בטוב על ב' הפירושים בזה כי בעונינו רבים מהרבנים שנכשלים בזה בדור הזה וראוי הדבר לתקן ע"פ חכמי ארצות וקצינים:

[רבא דעמא ומדברנא כו'. מפורש פ"ק דסנהדרין ע"ש]:

אמרו עליו על ר"י בר' אלעי שהיה כו'. אשמועי' דאע"פ שהיה תורתו אומנתו היה מבטל ת"ת והיה מרקד לפני הכלה וכדתני באידך ברייתא דלקמן וק"ל:

רב שמואל ב"י מרקד אתלת פרש"י אתלת ג' בדין זורק א' ומקבל א' עכ"ל. וכה"ג אמרינן פרק החליל בשמחת בית השואבה רשב"ג היה נוטל ח' אבוקות וזורק א' ונוטל א' ואין נוגעים כו' אבל א"כ ה"ל לתלמודא לפרושי הכא כדמפרש לה התם ועוד דלא הל"ל אתלת אלא בתלת ועוד מאי קא מתמה עליה ר' זירא ולולי פירושו נראה לפרש דהכא ה"פ שהיה מרקד אתלת דהוה מרקד נגד תלתא שאר אינשי שמרקדים לפני הכלה והשתא ניחא דקאמר ר' זירא קא מכסיף לן האי סבא דאנן נערים לגביה ולא מרקדינן רק חדא והוא מרקד כתלתא דילן אע"ג דהוא סבא ודו"ק:

איפסק עמודא דנורא כו' אלא לחד בדרא כו'. דהוא רמז שאין הדור ראוי לעמוד במחיצתו כדאמרינן כל צדיק נכוה מחופתו של חבירו לעוה"ב וע"ז אמר דאהני ליה שיטתיה לסבא כו' ר"ל דבדבר קל יזכה הצדיק למעלה כזאת:

דף כז:

במתניתין המעון הזה כו'. בערוך פי' נשבע שבועה במקדש עכ"ל ועוד נראה לפרש שנשבע בשמים כדאמרינן פרק אין דורשין בשבעה רקיעים נקרא מעון שבו כתות של מלאכי השרת אומרות שירה בלילה כו' ע"ש וק"ל:

דף כח.

[טלטולא דגברא קשה כו'. מפורש פ"ב דסנהדרין]:

דף כח:

העלו ס"ד השתא ומה בהמתן כו' בפרק נושאין כתבו התוס' דל"ג ליה הכא וע"ש:

מביאין חבית מלאה פירות כו' וקחו לכם דוגמא לדורות כו'. לכך לוקחין פירות שהוא דבר שהילדים נהנים בו ולהוטים אחריהם ובאים לקחת לחטוף מהם לזכר שבהם יותר מצוי הזכרון כמאמרם הלומד ילד למה הדבר דומה לדיו כתובה על נייר חדש כו' והתינוק נאמן ביה מייתי לה הכא ומלת קצצה יש לפרש כמו שאומרים על זכר הפחות קוצץ כך אומרים על נקבה הפחותה קצצה וק"ל:

דף ל.

אטו יעקב אהא אזהר אהא לא אזהר יעקב על כל מילי אזהר כו'. ולכאורה קשה דהיאך אזהר להו אבידי שמים שאין אדם יכול ליזהר ולשמור עצמו ממנו וי"ל דודאי אין אדם יכול לשמור עצמו מאונס שבא על אדם בידי שמים אבל יכול אדם לשמור עצמו מלילך במקום סכנה דהיינו פשיעה וכה"ג כתבו התוס' ועי' בפ' המקבל:

הכל בידי שמים חוץ מצנים כו'. מה שיש לדקדק בזה בתוס' מפורש בחדושינו פ' המקבל ע"ש:

ותו אריא וגנבי בידי אדם כו'. מהך גופה דהכל בידי שמים חוץ מצנים כו' ה"מ למפרך דמשמע כל המאורעות בידי שמים ובכללן אריא וגנבי חוץ מצינים כו' אלא דמהך דמיום שחרב בהמ"ק כו' מפורש טפי דאריא וגנבי בידי שמים הן ודו"ק:

דף ל:

דין ארבע מיתות לא בטלו כו'. כתבו התוס' אבל קשה דחזינן כמה עבריינים ועע"ז שמתים על מטתן וי"ל דע"י כו' או זכות תולה לו ואינו נפרע ממנו בחיים כו' עכ"ל ע"ש וכן י"ל בהיפך דחזינן כמה צדיקים גמורים כמו ר"ע שמתים במיתות משונות דנפרע ממנו מיעוט עבירותיו בחייו כדי לזכותם לעוה"ב וק"ל:

דף מט:

עורבא בעי בני כו'. נקט עורב יותר משאר עופות לפי פרש"י שהוא דומה בתחלה ליארוד כמפורש בערוך אילין יארודתא אית להון מסוון על אפיהון כד אינון מיינקן בניהון דלא יהוון חמיין יתהון סומקין ואכלין להון עכ"ל וקצת בלשון אחר באיכה רבתי ע"ש וכן הוא העורב מתחלה הוא אכזרי כשהן לבנים אבל לבסוף שהוא מכירן כשהן שחורין הוא מרחם עליהן וק"ל:

דף נ.

המבזבז אל יבזבז יותר מחומש כו' אעשרנו לבתרא כי קמא כו'. עיין פרש"י ועוד נראה דהכי משמע ליה ע"פ מ"ש עשו מדת הרשעים היה בו שאמר יש לי רב אבל יעקב אמר יש לי כל דהיינו שהיה מסתפק במועט בברכת כל כדאמרינן ס"פ השותפין וכמ"ש שכל עצמו לא בקש רק לחם לאכול ובגד ללבוש וברמז קאמר וכל אשר תתן לי וגו' אותו ברכת כ"ל שהוא גי' חמשים עשר דהיינו אתן ה' ממנו למעשר ועוד אעשרנו שנית לאותו כ"ל דהיינו עישור בתרא כי קמא והוי עישור קמא ועישור בתרא ממלת כ"ל כמספר החומש ממנו וק"ל:

מכאן ואילך יורד עמו לחייו כו'. עיין פרש"י ועי"ל דנקט האי לישנא ע"ד כי היא חייך וגו' ואם א"א לו ללמוד יורד עמו לחייו ללמדו אומנות כמו ראה חיים וגו'.

ושאמר ספי ליה כתורא כו'. יש לפרש כי העגל אינו מקבל המאכל כ"א בסיוע מבעליו כמ"ש בפרק מי שהחשיך לענין שבת ואין מאמירין את העגלים אבל מלעיטין ולא כן בגדלותו כשהוא שור שמקבל המאכל בקלות כך הקטן פחות מבן ו' בקושי מקבל מה שמלמדין אותו משא"כ בגדלותו מבן ו' שבקל מקבל למודו כשור הזה את המאכל ועיין מ"ש בזה בפ"ק דב"ב:

כל המכניס בנו פחות מבן ו' רץ אחריו כו'. השתא דלא ידע לאפלוגי בין כחוש ובין בריא הא דלא תקשי ליה מתני' דקתני בן ה' למקרא די"ל דהיינו לגלגל אבל למספי הוא מסוכן כדקאמר הכא וכה"ג כתבו התוס' לעיל ודו"ק:

עושה צדקה בכל עת זה הזן בניו ובנותיו כו'. כמ"ד לעיל דבקטנים אינו חייב לזונם אם לא איש אמיד הוא אלא מדרך צדקה ורשב"ן דפליג ומוקי ליה זה המגדל יתום כו' לא ניחא ליה לאוקמא בבניו ובנותיו דאפי' למ"ד דבקטנים אינו חייב לזונן מ"מ אין זה מקרי צדקה בכל עת כיון דבקטני קטנים לכ"ע חייב לזונם כמ"ש התוס' לעיל אבל במגדל יתום כו' ומשיאן ה"ז ממש בכל עת דמקטני קטנים עד בואם לפרקן שמשיאן ה"ז עושה עמהן צדקה וק"ל:

הון ועושר כו' זה הלומד תורה כו'. הדמיון בזה הלמד ומלמדה למי שיש לו עושר ונותן ממנו צדקה שאינו חסר כלום אבל הוא מוסיף ברכה כמ"ש ובחנוני נא בזאת וגו' כן הלמד תורה ומלמדה לאחרים הוא אינו חסר מתורתו אבל הוא מוסיף לו לימוד כמ"ש הרבה למדתי כו' ויותר מתלמידי גם הלימוד לאחרים יהיה כצדקה שניתנה בחנם כמ"ש ואני נתתי וגו' מה אני בחנם אף אתם כו' ומאן דמפרש לה זה הכותב תורה כו' המקרא מתפרש יותר כפשוטו לענין ממון ואמר ומשאילן לאחרים היינו בחנם בדרך צדקה ולא שוכרן לאחרים:

כיון שבנים כו' דלא אתי לידי חליצה כו'. דחליצה היא כעין קטטה ומריבה שהיא מביישו וירקה בפניו על שאינו חפץ ביבום ופעמים הוא בהיפך שהיא אינה חפצה ביבום והוא מייבמה בע"כ וקאמר שלום על ישראל עש"ה להקים לאחיו שם בישראל ונקרא שמו בישראל וגו'. ומ"ש שלום על דייני ישראל דלא אתי לאנצויי פרש"י מי קרוב וקודם לנחלה עכ"ל וק"ק דפ' נחלה מפורשת בתורה מי הוא הקרוב קרוב קודם ולמה אתו הדיינים לאנצויי באין לו בני בנים ויש לפרש מאן דרואה לו בני בנים ודאי אינו מעביר נחלה דאסור אפי' מברא בישא לברא טבא מה"ט דשמא יזכה בר ברא כדאמרי' לקמן בפרקין אבל מי שאינו רואה לו בני בנים יחוש דבמיתת בנו יבואו נכסיו לקרוב שאינו הגון וע"כ הוא מחלק נכסיו על פיו לקרוביו שדעתו קרובה אליו יותר ואז אתו הדיינים לאנצויי כההיא דלקמן פרק הכותב נכסי לטוביה כו' שניהם קרובים שודא דדייני כפרש"י ותוס' ע"ש ודו"ק:

דף סא.

והיא בעולת בעל עולה כו'. יצא לו זה הדרש דה"ל למכתב והיא אשת איש כדכתיב בתר הכי השב אשת האיש כי וגו' וע"כ דרשו כי אמר לו הקב"ה לאבימלך אל תאמר שלא לקחת אותה לאשה כיון דא"א היא אבל תחשוב לקחת אותה לשפחה בעלמא שלפי הנראה אברהם ירד מנכסיו כמ"ש ויקח אבימלך צאן ובקר וגו' ויתן לאברהם ע"כ הזהירו על כך בעולת בעל שעולה עמו ואינה יורדת עמו והיא עומדת במעלתה שלא להשתעבד בה כשפחה בעלמא ומאן דדריש אם כל חי לחיים ניתנה כו' לפי שכבר כתיב לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת ועתה אחר מעשה הנחש קראה בשם חוה ע"ש כי היתה אם וגו' לפי שנתקלל אדם בעבורה היה לבעל דין לומר שהיא טפילה לו והיא נתקללה ביותר כמ"ש עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים וגו' וע"כ אמר שאינו כן אלא תקרא חוה וגו' ע"ש לחיים ניתנה ולא לצער מתחלת הבריאה קודם שחטאו וע"כ אמר כי היא היתה אם וגו' בלשון עבר ודו"ק:

חד ספי מכל מינא כו' מר משתעי אליהו כו' מר קדים ספי ומר מאחר כו'. ענין הדיבור ומניעת הדיבור של אליהו משום זה נראה לפי מה שנאמר באליהו דבנס הוה מוקים אנפשיה מלאכול מ' ימים כמ"ש בו וילך בכח האכילה ההיא מ' יום וגו' וזה שנותן לשמש מכל מין וכן דמקדים וספי ליה משום דא"א לאדם לאוקים אנפשיה מלאכול הרי הוא מפליג הדבר דבנס לא אכל אליהו מ' יום וכן בהיפך:

דף סא:

שקל באצבעתיה אנח ליה בפומיה כו'. הלשון בפומיה דהוי סגי ליה להשיב נפשו בטעימה בעלמא ולא בא לתוך מעיו דאל"כ תקשי השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כ"ש כדפרכינן בכמה דוכתין ומשום סכנה התיר מיהת הטעימה ודקא"ל מ"ט סמכת אניסא כו' יש לפרש דהך סכנה להפסיד סעודת המלך היא יותר סכנה לרב אשי מסכנת מר זוטרא:

ד"א חזאי ביה כו' בפרש"י בשר חזיר מצורע כו'. מלת ד"א נופל בכ"מ על החזיר ומסברא דלא פסיל לסעודת עובדי כוכבים משום בשר חזיר אלא משום דהוה מצורע דכן דרכו כדאמרינן פ' האיש מקדש עשרה קבין נגעים ירדו לעולם ט' נטלו חזירים כו' וק"ל:

דף סב.

חדש כאן וחדש בביתו שנאמר לכל דבר המחלקות כו'. פרש"י ואין ללמד משם אלא חדש כאן וי"א חדשים בביתו כו' עכ"ל ועוד נראה לפרש דאין ללמוד משם י"א חדשים בביתו דה"ל בכלל זה ימי עיבורה וימי לידה ומסתמא לא בעי כל הני יומי בביתו אבל רב לא יליף משם אלא חדש כאן שלא ישא עליו חטא וחדש בביתו דקאמר כיון שלא נתן לו שיעור מסתמא כההוא שיעור דכאן הוה אבל ר"י ודאי דמצי יליף כולה מלתא מקרא ולפי דרכנו יש לפרש הא דקאמר ור"י מ"ט שאני התם דאית ליה הרווחה כו' דה"פ דשאני התם דרשות להיות לו חדש כאן משום דאית ליה הרווחה כ"כ י"א חדשים בביתו דה"ל ימי עיבורה ולידה אבל מי שאינו מעכב כ"כ בביתו אין ללמוד משם דרשות לו להיות חודש כאן ולכך בעי למילף מבנין בהמ"ק דאע"ג דלא היו מעכבים רק ב' חדשים בביתו שרי ליה להיות חדש כאן ודו"ק:

שאני שמועה דבהמ"ק דתקיפא כו'. ההוא קרא דלעיל מיניה ואתה בן אדם האנח בשברון וגו' אחורבן בהמ"ק הוא דכתיב אלא דלא מפורש ביה כבאידך קרא והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת על שמועה וגו' והאי עובד כוכבים דאדכריה חורבן בהמ"ק וא"ל לאו אמריתו אנחה שוברת חצי גופו כו' לא הוה שמיע ליה אלא מלתא דרב מיהו רב מודה דחורבן בהמ"ק שוברת כל הגוף כדמשנינן וק"ל:

מאן דכתיב בהו שוא וגו' אלו נשותיהן של ת"ח כו'. יש לפרש הכתוב לפי דרש זה ע"פ מ"ש הם רצים ואנו רצים הם משכימים ואנו משכימים כו' שאמר כי פועלי הרשות הם משכימין ומעריבים במלאכתן ושוא הוא כי הם אוכלים לחם העצבים כינוי הוא לתשמיש כמו כי אם הלחם אשר הוא אוכל שמתוך מלאכתן א"א בהו עונה בזמנה וכתקונה ואמר כן הוא בדוגמא זו בת"ח שהם משכימים ומעריבים לבית המדרש וא"א בהו לעונה בזמנה אבל אמר דמ"מ אין כאן שוא כמו בפועלי הרשות אבל יתן הקב"ה חיי עוה"ב אף לנשותיהן שמנדדים שינה בעוה"ז עד בוא בעליהם מבהמ"ד לקיים מצות עונה וק"ל:

דאכיל מדידיה כו' ולא חליף כו'. לפי שרבים שעוסקים בסחורות רבות בממון של אחרים ומפזרים של אחרים בפרנסת ביתם וקונים להם בתים חשובים כאילו הם עשירים ומתוך שהוא נחשב לעושר גדול עין המלך עליו אבל אמר מי שאינו הולך בגדולות ממנו ואכיל מדידיה כו' וגני בטולא דאפדניה כו' שכל מה שבידו וקנינו הוא שלו ולא משל אחרים אין עין המלך עליו ויש לו פנאי לעונה כל לילה וק"ל:

דף סב:

ע"ב עונה של ת"ח כו' מע"ש לע"ש שנאמר אשר פריו וגו'. הכי משמע ליה מהאי קרא שאמר כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה דהיינו כל ימי החול ואין עת לעונת לילה כל ימי החול כיון שצריך להגות בתורה יומם ולילה אבל אמר כי בליל שבת שאז הת"ח כעץ שתול על וגו' שהוא ליל תענוג בשביתה כו' כפרש"י גם אין בה ביטול תורה כ"כ שאסור לקרות לאור הנר וע"כ אז פריו יתן בעתו שהוא זמן עונה שהבנים נקראו פרי בטנך שכר פרי הבטן וק"ל:

הוה קא חזי קמיה עמודא כו'. אפשר שהיה העמוד דנורא רומז להם על זמן קבלת שבת כדאמרינן בפרק ב"מ דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקה א"ל תנינא לא ימיש עמוד וגו' ועמוד אש משלים לעמוד ענן וק"ל:

הואי כשגגה היוצאת מלפני השליט כו'. מפורש במסכת מ"ק דברית כרותה לשפתים ויליף לה מאברהם שאמר ונשתחוה ונשובה אליכם ומה שיש לדקדק בזה מפורש שם:

אמר רבי ת"ו פסולא איכא כו' ור' חייא אתי משמעי כו' פרש"י וזהו הפסול שרבי היה מבית דוד ולא היתה בת הבאה משמעי הוגנת לרבי כו' עכ"ל וק"ק לפירושו וכי מלכי בית דוד היו נושאין נשים דוקא מבת מלכים ולולי פירושו היה נראה לפרש דה"ק ח"ו דניתלי סיבת מיתתה בפסול דחד מינן אבל יש לתלות מיתתה במלתא אחריתא וע"ז עיינו אם יש לתלות בפסול ומצאו שאינו אבל היו ממשפחה אחת מישי וק"ל:

דעת קונך יש בך מעיקרא כתיב תביאמו כו'. מבואר ביסוד שיר השירים כי ישראל ע"י נתינת התורה להם שהיא כמו שטר קידושין להם ממנו ית' ב"ה ושריית שכינתו בתוכנו ע"י המקדש הוא הזיווג והנשואין עמנו ולזה אמר שהרחיק הקב"ה הנשואין ושריית שכינה עד בואם לא"י דכתיב תביאמו ותטעמו וגו' ולבסוף חזר לקרב הנשואין ועשו לי מקדש במדבר ואין לומר בזה שינוי רצון לפניו ית' לפי המדרש דהמשכן בא לכפר עון העגל וק"ק דא"כ אין כאן ראיה דדעת קונך יש בך דאימא דהוצרכו לכך מפני עון עגל ודו"ק:

אזל יתיב תרתי סרי שני כו'. בכל הני דלקמן נקט הכי דיתבי י"ב שנין ואפשר שהן השנים מי"ח לחופה ונשואין עד בן שלשים לכח שבשנים אלו עיקר לימוד התלמיד מקבלת רבותיו כשאינו עדיין מטופל בבנים. ואמר

עד דאתא איעקרא כו' פרש"י כן דרך העומדות עשר שנים בלא בעל עכ"ל והיינו כשהסיחה עוד דעתה מבעל כדאמרי' בעלמא ודקאמר לשוא שמרה לא משמע שהסיחה עוד דעתה ממנו ודו"ק:

קרי עליה כו' והחוט המשולש לא במהרה וגו'. עיין פי' התוס' והוא נכון בפ' ח"ה דמייתי לה אהא דפליגי רבי אושעיא ואביו רבי חמא אזל שייליה לרבי ביסא כו' ע"ש אבל הכא לא הוזכר כלל דשיילוה לרבי ביסא ויש לפרש הכא מאי דהוה מחדדין שמעתתא דר' אושעיא אע"ג דלא היה אביו מלמדו כל אותן י"ב שנים היה אבי אביו ר' ביסא מלמדו כדאמרינן בעלמא כל המלמד את בן בנו תורה כאילו קבלה מהר סיני והשתא שפיר קאמר החוט המשולש וגו' דגם אם אביו אין כאן ללמדו אבי אביו מלמדו וק"ל:

דהוה צניע ומעלי כו'. צנוע הוא ממדות הטובות כמ"ש ואת צנועים חכמה וגו' והצנע לכת עם ה' ובמשנה הוי צנוע כו' ועי"ל ע"פ מ"ש בפ' הרואה דאין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבהכ"ס ותניא התם בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו שאין נפרעים מזרח כו' ושאין נפרעים מעומד אלא מיושב משום צניעות ומעלי היינו שהיה נוח לבריות וכל שהוא נוח לבריות נוח למקום אבל עדיין היה חסר ממנו למוד תורה ואמרו ולא ע"ה חסיד וע"כ אמרה ליה אי מקדשנא לך אזלת לבי רב כו' ובנדרים מפורש דלא אזל לבי רב עד דאנסיבת ליה מקודם וע"ש כל מאמר זה בקצת פנים שונים ושאמר דא"ל יודע צדיק נפש בהמתו כו' עיין פרש"י פרק הנודר מן המבושל ועי"ל האי קרא לפי ענינו לפי שהיה רועה בהמות ודרך הרועה בשקו ותרמילו ולא יחוש שאין לי בגדים חשובים כי לקח אותי לאשה תחת שהיה כבר רועה בהמות ויודע שאין לי בגדים חשובים כי אביה אדרה מנכסיו וכמפורש בנדרים שלא היה להם כר וכסת והוו גנו אתיבנא וק"ל:

דף סג.

עבדה ליה לבן עזאי הכי והיינו דאמרינן כו'. משום דאמרינן בבן עזאי דלא רצה לישא אשה כדאמרינן פרק הבא על יבמתו שנפשו חשקה בתורה תלה הכא הדבר בה שגם היא דעתה לכך

שיתעכב בבהמ"ד וק"ל:

מטא מעלי יומא דכפורי אמר איזיל ואחזינהו כו'. נתכוין לבא ביום זה שלא יהא נחשד בעיני אביו כי הלילה יוה"כ אסורה בתשמיש אבל אמר אחזי לאנשי ביתי מה נעשה להם בזמן שלש שנים ואעפ"כ היה נחשד בעיני אביו שא"ל זוגתך נזכרת וא"ד א"ל יונתך נזכרת כו' והוא ענין אחד כי היונה אינה נדבקת אלא בבן זוגה וק"ל:

דף סה.

וא"ת אלכה כו' ושקויי דברים שהאשה כו'. משום דשקויי סתמא משמע יין שהוא סתם משקה שהמים כבר נזכרו במפורש גם חבירו שמני מוכיח עליו דהיינו תירוש ויצהר וע"כ הוצרכו לדרוש מלשון תשוקה וק"ל:

ואחרי שתה שתה ולא שתתה כו'. אע"ג דכוס אחד יפה לאשה כדלקמן מ"מ אשמעינן דלא שתתה יותר מהשיעור ואין להקשות נמי דלמא לא שתתה משום שהיתה מתענה כמ"ש ולא תאכל דמ"מ לכתוב אחרי שתתה ויהיה פי' אחר שעת שתיה כמו אחרי אכלה כמ"ש התוספות וק"ל:

שומרת יבם היתה ולא ענו כו'. דלקמן פ' מציאת האשה אשכחן דפסקו לה ד' מאות זהובים לקופה של בשמים כו' וענו אחריה אמן וע"כ אמר דהכא לא קאמרי אחריה אמן משום דהיתה השתא שומרת יבם והתם בבעלה קיים איירי וק"ל:

אמר רבא ל"ש אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה כו'. נראה דלא קאי אלא אשנים כדאמרינן לעיל בפני בעלה ב' כוסות אבל ג' שתובעת בפה בבעלה נמי אסור דהוה מבני חצופה כדאמרינן בנדרים ואפשר דבבעלה עמה אינה תובעת ע"י ג' ודו"ק:

השתא אין מעיקרא כו'. ומטעם זה קאמר בב"ר ר"פ לך לך דהדרך ממעט פריה ורביה:

קטלת לך תלתא ואתת כו'. דלכ"ע במתו לה ג' אנשים שאסור לישאנה ונקראת קטלנית כדאמרינן ס"פ הבא על יבמתו ובת רב חסדא חשדה שעשתה כן שישאנה רבא מתוך יפיה:

דף סו:

מעשה בריב"ז כו' והיה יוצא מירושלים כו'. אחר החורבן היה שחזר ויצא ממקום שהיה לירושלים שכבר יצא מירושלים קודם החורבן כדאיתא פרק הניזקין שהרי נקדימון מג' עשירים שקודם החורבן היה בירושלים כדאיתא שם ואע"ג שידע ריב"ז דג' אוצרות של ג' עשירים שרפו כבר הבריוני שהיו שם שאל ממון בית אביך להיכן הלך אשאר ממון של נקדימון שלא נאבד אז.

ושאמרה מלח ממון חסר כו' עיין פרש"י ועי"ל בהיפך כל מי שאינו נותן צדקה כראוי הוא מחסר המלח שהוא קיום ממונו.

ואמר אשריכם ישראל בזמן שאתם עושין רצונו של מקום כו' ובזמן שאין עושין רצונו כו'. אמר אשריכם על שני הצדדים כי באמת שני ההפכיות הם למעלות ישראל כי כל אומה ואומה יש לה שר ומזל בשמים משא"כ ישראל שאין להם שום מזל אבל הם חלק ה' כי יעקב חבל נחלתו וע"כ כשעושין רצונו הם למעלה מכל האומות ושריהם כמ"ש הבט נא השמימה וגו' שדרשו שהוציא את אברהם החוצה למעלה מכל צבא השמים דאין הבטה אלא מלמעלה למטה אבל כשאין עושין רצונו כו' הקב"ה מסלק שכינתו מהם והרי הם שפלים ונבזים מכל האומות שיש להם שר ומזל ולישראל אין שר ומזל:

דף סז.

איבעית אימא לכבודו הוא דעבד כו'. להאי תירוצא משמע דאפילו הוה עביד כדבעי למיעבד כיון דלא עשה כן משום מצוה אלא לכבודו ה"ל שלא לשמה ונענש עליה ואין להקשות הא אמרינן גבי צדקה אפילו שלא לשמה יש לו שכר עליה כדאמרי' כדי שיחיה בני וכו' ודרשו ובחנוני נא בזאת וגו' די"ל האי שלא לשמה לכבוד הוא גרע טפי כמו שמחלקין התוספות בפסחים אהא דאמרינן לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה כו' ובעלמא אמרינן טוב לו שלא נברא ע"ש ורבים בדור הזה שמקבצין עושר שלהם שלא באמונה ובחילול השם כגזלת עובד כוכבים ואח"כ מתנדבים מאותו ממון להיות להם כבוד בכל שנה ולתת להם ברכת מי שבירך להיות להם שם ותפארת ואין זה אלא מצוה הבאה בעבירה ואין לעושר הזה מלח וקיום כדאמר הכא:

דף סז:

שוכרין לו בית כו' ואח"כ משיאין לו אשה כו'. דכן הוא דרך ארץ שיבנה אדם לו בית ואח"כ ישא אשה כדאמרינן פ' משוח מלחמה והיינו די מחסורו זה הבית שזה הוא החסרון הראשון שיש לאדם ואשר יחסר הם צרכי הבית זו מטה כו':

שלקח לעני בן טובים א' כו'. [וכן לקמן לעני בן טובים א' מצפורי כו'] דהיינו שהורגל בכך אצל אבותיו והכי משמע לישנא דאשר יחסר לו ולא שייך למימר ביה דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה כו' כדלקמן:

מדרחמנא קאכילנא כו' בעתם לא נאמר אלא בעתו כו'. פרש"י לפי מה שהוא כו' לפי לימודו עכ"ל אין זה במשמעות בעתו אלא לפי זמנו ואפשר דהא דשינה למכתב בעתו לשון יחיד לא איצטריך אלא לכ"א לפי לימודו ועוד נראה דודאי גם זה האיש לא היה סועד בכל פעם בתרנגולת פטומה ויין ישן אלא לפי צורך שעה לבריאתו ולימודו לפי צורך שעה קאמר והשתא ניחא דליכא למימר בוה דלא בעי לפנוקי נפשיה כולי האי כדלעיל וק"ל:

לשום מתנה הא לא שקיל כו'. יש לדקדק בזה כיון דמדקדק הא לא שקיל מדקתני ואינו רוצה להתפרנס כו' אם כן מאי משני לרבנן לפתוח לו לשום מתנה הא לר' מאיר נמי קאמר שכבר נתנו לו ואינו רוצה להתפרנס מן הצדקה וליכא למימר לפתוח לשום מתנה שלא בדרך צדקה דא"כ מאי קפריך לשום מתנה הא לא שקל דאימא שלא בדרך צדקה שקיל לשום מתנה ודו"ק:

[נוח לו לאדם כו' דכתיב היא מוצת כו'. עיין בחידושינו פ"ק דסוטה]:

ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכפורי כו'. דקדק ליתן צדקה זו הגדולה עיו"כ שזכות זה יהא מכריע לטובה א"נ בו ביום צריך העני ביותר לסעודתו ואע"ג דבשני מאות זוזי לא מקרי שוב עני ואסור לקבל צדקה מ"מ ד' מאות זוזי בפ"א שרי לעני לקבל כדתנן במתניתין דפאה ומיהו כי עייפונהו ושדרינהו ניהליה בו ביום קשה היאך קבל הכפל כיון שכבר קבל ארבע מאות זוזי ונעשה עשיר ודוחק לומר שכבר הוציא בו ביום יותר מב' מאות עד שלא נשארו ב' מאות זוז:

זוודאי קלילא ואורחא כו'. דהצדקה מצלת מדינה של גיהנם לעוה"ב כדאמרינן פ"ק דב"ב והיו בעיניו הנך ז' אלפים דינרי שנתן מועטים הם לפי עושרו כדאמרינן לעיל לפום גמלא שיחנא:

דף סח.

בואו ונחזיק טובה לרמאין כו' שנאמר וקרא עליך וגו'. פרש"י ועכשיו הרמאין גורמין לנו עכ"ל ובסתם עניים הרמאין גורמין שאין לנו חטא וקרא איירי בידוע שהוא עני ודו"ק:

כל המעלים עיניו מן הצדקה כו'. מבואר בחידושינו פ"ק דב"ב ע"ש:

המסמא את עינו כו' פרש"י מראה את עצמו כאילו עינו סמויה עכ"ל. וק"ל מאי מייתי הך מלתא מברייתא הא מתניתין היא בספ"ב דפאה מי שאינו לא חיגר ולא סומא כו' עיין שם:

דף סט:

אמר וזח נעשה שר כו'. עיין פרש"י בית מרזח כלומר האבל הניזח במרירות ומזדעזע מלשון ולא יזח החושן כו' ישב בראש כמו שר פי' סרוחים לנשארים כמו סרח העודף עכ"ל וענין שישב בראש שגם זה הוא לנחמו שישכח צערו כמו ששותין לו יין ואפשר שהוא פי' מר וזח דהיינו שיזח ויזוז ממרירתו וק"ל:

דף עא:

כמוצאת שלום כו'. פרש"י בשיר השירים ככלה הנמצאת שלימה ומוצאת שלום בבית בעלה עכ"ל מפירושו נראה למדרשיה כפול מלשון שלימה ומלשון שלום ומזה נמי נראה למדרש מלשון מציאה שנמצאת שלימה ומלשון הוצאה דהיינו שמוציאה השלום שבבית בעלה לבית אביה והכוונה בזה ע"פ מ"ש בפרק האשה ברישא דקרא אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות והשתא מדמה בתי כנסיות לבית בעלה ובתי מדרשות לבית אביה ואמר אז הייתי וגו' ר"ל אז כשאני הולך לבתי כנסיות ומשם רדופה אני לכנס לבתי מדרשות הייתי כמוצאת שלום דהיינו שלימה בבית בעלה בתפלה ושלום בבית אביה בתורה וכמ"ש בסוף ברכות כל היוצא מבית הכנסת ונכנס לבתי מדרשות זוכה ורואה פני שכינה שנאמר ילכו מחיל אל חיל וגו':

נאם ה' תקראי אישי וגו' ככלה בבית כו'. פרש"י אישי לשון אישות ונשואין עכ"ל ובעלי פרש"י בספר הושע מלשון אדנות כו' ועי"ל שהוא שם ע"ז שנקראת בעל וזה שנאמר בתר האי קרא והסרותי את שמות הבעלים וגו' והוא מבואר דבעוה"ז ליכא נישואין עמנו אלא כמו ארוסין שנאמר וארשתיך לי באמונה וגו' אבל בעוה"ב יהיו כעין נשואין והוא כוונת הכתוב שאמר ומלאך פניו הושיעם בעוה"ז בכל צרתם אבל בעוה"ב באהבתו ובחמלתו הוא בעצמו גאלם ואז וינטלם וינשאם דהיינו שיהיה לו נשואין עמנו לעולם וק"ל:

דף עב.

והחי יתן אל לבו דברים של מיתה דיספד יספדוניה כו'. ר"ל דע"י דיספד על אחר יתן אל לבו דגם אותו יספדוניה במיתתו דהיינו שיזכור ע"י זה יום המיתה שלו והיינו סוף כל האדם וצ"ל דלכת אל בית המשתה היינו של רשות אבל משתה של מצוה כגון של חתן וכלה הא אמרינן פרק האשה שנתארמלה דמעבירים המת מלפני חתן וכלה:

ואי זו מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו כו'. מרישא דקרא לחטיא את בשרך נמי בנים משמע וכן פרש"י בס' קהלת ובפ' ב"מ אלא שלא הוזכר בו עונש מיתה כמו בסיפא דקרא וחבל את מעשה וגו' אבל בפ' שבועת הדיינים מוכח דרישא דקרא איירי דוקא בשבועה ונענשו אפילו קרובים דהיינו בשרך וסיפא דקרא וחבל מעשה ידיך דמשמע בנים איירי בנדר וע"ש בתוספות ופי' הכתוב עיין בפרש"י בפ' ב"מ לפני המלאך גזבר של הקדש כי שגגה בשוגג קפצתי לנדיר ולא אשלם כו' ע"ש ולפי התרגום נראה לפרש לפני המלאך הוא מלאך ממש הבא לעונשו על כך ואל תאמר בשגגה עברתי על הנדר דלמה יקצוף על קולך שתחלת נדרך לא היה כהוגן כמ"ש טוב אשר לא תדור וגו' ודו"ק:

דף עב:

וסימנך אפרים ומנשה כראובן וגו'. ברי"ף ובראש"ש הביאו קרא דבתריה דהאי קרא דכתיב ומולדתך אשר הולדת וגו' ואם נפרשהו כפרש"י בחומש שעל בני יוסף שיוליד אמר כן כו' אין כאן ראיה לענינא דהכא וצ"ל לגירסתו דהדרש דהכא יפרש כדברי המפרש שעל בני אפרים ומנשה אמר כן ומדקרא לבני אפרים ומנשה מולידי יוסף ואמר לך יהיו משום דבני בניו הם כבניו וק"ל:

דף עה.

[דנפסא גברא כו' דקולסא גברא כו'. עיין בערוך ערך נפסא]:

אחד הנולד בה וא' המצפה כו'. מיתורא דאיש איש קדריש ופי' הפסוקים נכבדות מדובר בך וגו' בציון משא"כ בשאר עיירות ומדינות ואמר שזה הוא החשיבות שבו כי הנה אזכיר רהב ובבל ליודעי וגו' שכן דרך מי שמודיע שיכירו אותו קורא את עצמו ע"ש עירו ומדינתו כגון פלוני בבלי פלוני מצרי פלוני פלשתי דהיינו מקום לידתו אבל בציון יאמר איש ואיש גו' שגם שאינו נולד בה נקרא על שמה כאילו נולד בה כיון שמצפה לראותה דהיינו שבודאי שוב יכוננה עליון וז"ש ה' יספור בכתוב עמים וגו' דהיינו עמים שיולדו שם בעירם בא בכתבו שיולד שם אבל ישראל המצפה לראותה לא בא כתוב שיולד שם בארץ אחרת אלא בא בכתוב כאילו יולד בציון ורש"י שם בספר תהלים פי' בע"א על ב' דרכים ועיין שם:

וחד מנייהו עדיף כו' וחד מינן כי סליק כו' מבואר באורך בחידושינו בפרק זה בורר ע"ש:

דף עז:

כ"ד מוכי שחין כו' ובעלי ראתן קשה מכולן כו'. ובחומש גבי וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים וגו' במכת ראתן לקה כו' וע"פ ב"ר היינו מדכתיב נגעים גדולים כדאמר שהוא קשה מכולן ודקאמר הזהרו מזבובים כו' לפי שהם כרוכים בו יותר כדקאמר שזהו סימנו דרמו דידבי עליה והוא מהטבע שהזבובים עומדים על מקום השחין ודקאמר לא יתיב בזיקיה ולא עייל באהליה [משום] טומאת אוהל שהמצורע חשוב כמת ור' אמי ור' אסי כדי להרחיק עצמם ממנו עבדו הרחקה זו יתירא דאפי' מביעי כו' וריב"ל מכריך בהו ועסיק בתורה כו' אם חן מעלה על לומדיה אגוני כו' המעלה חן בעיני אלהים ואדם מצילו כמו שאנו אומרים והצילני מכף כו' ותתנני לחן כו' בעיניך ובעיני כל רואי

כו' ואמרינן בסוטה דמצוה מגנא ולא מצלא ותורה מצלא והשתא שפיר קאמר אם חן מעלה דהיינו מצלא אגוני לא מגני בתמיה ולמאי דמסיק שם תורה בעידנא דעסיק בה כדאמר מכרך ועסיק בהו:

א"ל אחוי לי דוכתאי כו'. כוונתו לפי דעת מלאך המות לידע מקומו בעוה"ב ולא יצטער על מיתתו ואז לא הוה עדיין מקומו פנוי ששאר צדיקים היו משתמשין בו כמ"ש פנו מקום לבר ליואי כו' ויש לפרש הא דכפל מלת פנו מקום כו' פנו מקום כו' שהוא ודאי לא בקש רק מקומו המיוחד לו כמ"ש אחוי לי דוכתאי כו' אלא שיש לצדיק עוד חלק בג"ע חלק רשע שהיה לו בג"ע דכתיב משנה יירשו כמ"ש בחגיגה:

ואמר כי מטא להתם דלייה כו' כמ"ד דג"ע בעוה"ז כדאמר במסכת תמיד ויש לו מחיצות גבוהות שהוצרך להגביהו ואמר אי אתשיל אשבועתי' כו' ולא קאמר דאי עבר אשבועתו דהא ודאי איסורא לא עביד וא"נ הוה עבר אשבועתיה לא הוה קאמר דליעבר נמי השתא למעבד איסורא אלא למתשל:

א"ל הב לי סכינאי לא הוה קיהיב כו'. משום דעדיין היה ירא לנפשו עד דא"ל דמתבעא לברייתא דהיינו לבריות אחרים:

א"ל נראתה קשת בימיך כו' שהקשת הוא אות על קיום שבועה בימי נח ואם אתה בר ליואי שקיימת השבועה לא היה צריך העולם לאות הקשת כי בזכותך היו נצולים:

כחברך בעית למעבד לי כו'. דאילו היה סכינו בידו לא היה מניח את ריב"ל לקפוץ מעל המחיצה לג"ע:

איפסק ליה עמודא כו'. כמו שכתבנו בפ' האשה שהוא הוראה שאין הדור ראוי לעמוד במחיצתו וז"ש עשה בשביל כבוד חכמים שהוא כבודן של חכמים כשיסתלק הענן ויהיו ראויין לעמוד במחיצתו עשה בשביל כבוד אביך אם היה אביו חי פירושו כדלעיל ואם לא היה חי מ"מ כיון דבאביו לא היה מפסיק עמודא גם אילו היה חי לא היה ראוי לעמוד במחיצתו עשה בשביל כבוד עצמך דהיינו שיתעסקו בכבודך בקבורה אחר שיסתלק הענן:

לאפוקי ממאן דלא קיים אפילו אות א' כו'. דיש מצות מרומזים באות א' והיינו דקאמר דאייתי ס"ת וחזי כו' אם עברתי אפי' ברמז אות א' שבה ודו"ק:

דף קג.

גר יהא דלוק במקומו כו' מ"ט כל בי שמשי הוה אתי כו'. כאילו הוא חי ' וקיים לעולם שע"כ נקרא הוא רבינו הקדוש וקדושה בטלה באותו יום כדלקמן וע"פ שאמרו פרק חלק קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים מה קדוש קיים לעולם אף הן קיימים לעולם ולזה שבא בכל שבוע בשעת קידוש היום של שבת ע"ש הקדושה שבו וק"ל:

דלא לימרו מלתא הוי להו ועד האידנא נמי כו'. ולא יאמרו דמתו השתא בזמנן כ"כ סמוך למיתת רבי אלא יאמרו כיון שהיה לו לרבי למות ולא יהיו צריכין עוד לשימוש לו לא הגין זכותיה עוד עלייהו:

דף קג:

ש"מ משום יקרא הוא דקאמר. אע"ג דאין לך בענוה כרבי כמ"ש משמת רבי בטלה ענוה מכל מקום בעי יקרא במותו דאי אפשר לו למחול כבוד התורה והיינו דקאמר משמת רבי בטלה ענוה גם לגביה שהרי בעי יקרא ומשום כבוד תורה וק"ל:

דלא עדיפנא ממשה רבינו כו' מכאן ואילך ספדו בימּמא וגרסי כו'. יש לדקדק הא אכתי עדיף ממשה דלאחר שלשים לא ספדו כלל בימּמא או בלילה ויש ליישב כיון דהוא לא צוה על כך אלא שהם מעצמם ספדו י"ב חדשים בימּמא או בלילה אין לחוש בעדיפה שעשו לו ממשה ויש לדקדק שאמר להושיב ישיבה לאחר שלשים כו' ולא תהיו עסוקין בהספד כפרש"י מאי מייתי דלא עדיפא ממשה דהא התם בכי קאמר היה ל' יום ולאו היינו הספד כדאמרי' בפ' ואלו מגלחין בשאר כל אדם שלשה לבכי ושבעה להספד ושלשים לגיהוץ כו' ויש ליישב דאפי' הספדו של רבי לא רצה להיות יותר מבכיי' דגבי משה דעדיף טפי ובטור י"ד סי' שצ"ד כתב ואין בוכין על ת"ח יותר מל' יום והיינו מהך סוגיא דהכא ותו ל"ק מידי וק"ל:

כל דהוה באשכבתי' דרבי מזומן כו'. דכל המתעסק בהספדו לכבודו ביום פטירתו זכה לכך כדקאמר דבטלה קדושה בו ביום שגם הכהן יזכה לכך במתעסק בקבורתו לכבודו וההוא כובס נמי שמצטער על כך להמית עצמו זכה בזה להיות מזומן כו' וק"ל:

שמעון בני חכם מאי קאמר ה"ק אע"פ כו'. ובסוף הוריות אמרי' דרשב"ג נשיא ור"מ חכם ורבי נתן אב"ד דמשמע דע"ש מינויו נקרא חכם ואפשר לפרש שהיה ראש ישיבה משא"כ הכא דליכא לפרושי הכי דהא קאמר ר"ח בר חמא ישב בראש וק"ל:

ואת הממלכה נתן ליהורם וגו' ההוא ממלא מקום אבותיו הוה כו'. ק"ק היאך קאמר דממלא מקום אבותיו הוה דהיינו יהושפט שהיה מלך כשר וביהורם כתיב ויהרוג את כל אחיו וגו' וכתיב וילך בדרך מלכי ישראל וגו' וי"ל דבחיי אביו יהושפט כשר היה ואח"כ סרח ודו"ק:

ואבעית אימא לוי לר' אפס הוה כייף ליה כו' ר"ל דאם היה ר"ח מת הוה כייף לו לילך לישיבתו של ר' אפס ולא היה גולה ממקומו אבל כשהיו שניהם חיים רבי אפס ור"ח משום כבודו של ר"ח דיתיב אבראי לא הוה לוי כייף לר' אפס ויתיב גבי ר"ח וגם בזה לא עשה שפיר ונענש על כך כדאמר פרק מי שמתו מ"ט לא סלקת למתיבתא דרקיעא א"ל דא"ל כל כי הנך שני דלא סליקית למתיבתא דרבי אפס ואחלשתיה דעתיה כו' ע"ש:

אני ראיתי קברו והורדתי עליו כו'. בין שהיה באשכבתי' כדמשמע לקמן ובין שלא היה שם קאמר על רבי כשראיתי קברו הורדתי עליו דמעות והיינו רבותי' מה שאין כן בשאר מתים דאסור דג' ימי בכי ולא יותר וק"ל:

כשהלה רבי כו' מפני מה אתה בוכה כו'. סמוך למיתתו היה ושא"ל אתורה ומצות קא בכינא דודאי מי שבוכה מפני יראת מיתה סימן רע הוא לו אבל אני בוכה על תורה ומצות שיתבטלו ממני כדאמר במתים חפשי מן המצות כמ"ש באותו ענין היסופר בקבר חסדך אמונתך וגו':

[דכי הוו מנצו ר' חנינא ורבי חייא א"ל כו' עד לא תהא כזאת בישראל ומפורש פ' הפועלים ע"ש]:

א"ל לבני קטן אני כו' א"ל לבני גדול כו'. היה ראוי להקדים לקרוא בנו גדול ואפשר דהחכמה היתה חביבה בעיניו מהנשיאות וכן לעיל שמעון בני חכם גמליאל כו' וק"ל:

נהוג נשיאותך ברמים כו' נראה מפרש"י נהוג נשיאותך ברמים דהיינו לגבי גדולים והוסיף בתלמידים שאינם גדולים כ"כ זרוק מרה בהם כמשמעה מטבע המרה שלא תראה להם פנים שוחקות וק"ל:

[ואת יראי ה' יכבד ואמר מר זה יהושפט כו'. מאין שיצא להם זה מפורש בחידושינו סוף מסכת מכות ע"ש:

והתניא צדק צדק תרדוף הלך אחר כו'. מפורש בחידושינו פ' אד"מ]:

דף קד.

ההוא יומא דנח נפשיה דרבי כו' עד סופו. הקושיות מה ענין שגזרו במיתת רבי טפי על כך מאן דאמר נח נפשיה ידקר כו'. ועוד שהרי לבסוף אמרו נח נפשיה ומה ענין התפלה עליונים מבקשים ומה ענין שהיה הכלי כוזא שהשליכה וענין אחזו בארון הקודש ונשבה ארון כו' ולא בתורה עצמה ומה ענין שזקף עשר אצבעות ולא אמר כן על כל גופו שאפילו באבר קטן לא נהנה ולמה דקדק מלשון רבים דמשכבותם ולא דקדק כן אדלעיל מיניה ינוחו שהוא בלשון רבים. הוא מבואר שהאדם נברא מן העליונים בנשמה ומן התחתונים בגוף ומזה יבואו לו ב' פעולות שכל העיון מכח הנשמה והמעשה מהגוף ולפי שהיה רבי ע"ה שלם בתכלית השלימות בעיון התורה ובמעשה המצות כמ"ש בטלה קדושה באותו יום ואמרו בסוטה משמת רבי בטלה ענוה ויראה והיה ראוי לפי תורתו ומעשיו להיות חי וקים לעולם שע"כ נקרא רבינו הקדוש כמ"ש לעיל וע"כ גזרו מאן דאמר נח נפשיה ידקר בחרב כו' גם שהיה כל ימיו סובל יסורין בשביל הדור כמ"ש פרק הפועלים כולהו שני דיסורי דרבי לא איצטריך עלמא למיטרא ולזה אמרו מ"ד נח נפשיה כו' שהיה מגין על דורו ואמתיה אמרה בתפלתה עליונים מבקשים כו' ע"פ הכוונה זו לפי שנשמתו מן העליונים ושם בעוה"ב ודאי דתשיג שלימות העיון ביותר ותחתונים מבקשים את רבי להיות זוכה במעשה בשלימות הגוף בעוה"ז כשיהיה חי וקים לעולם בגוף ונשמה ולפי שראתה אותו מצטער ביותר וא"א לו להשיג שלימות הגוף כמו שהיה הענין בתפילין וע"כ אמרה י"ר שיכופו עליונים כו' ולא הוו שתקי רבנן כו' שקלה כוזא שדיא הוא הרמז דכלי חרס שבירתו זו היא מיתתו כן הוא גופו של אדם שבירתו וצערו זו היא מיתתו שא"א לו להשיג שלימות הגופי במעשה כענין התפילין ועי"ז אישתקו ונח נפשיה ואהדר קרעיה כו'. דאל"כ היה כמגיד להם דנח נפשיה אבל א"ל בלשון חכמה אראלים כו' ע"ש הפסוק יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא אותה הגזירה כי בדרך זה דרשוהו לענין נדרים וקאמר אראלים כו' דודאי שלימות העיון כח הנשמה לא תבטל לא בעוה"ז ולא בעוה"ב כמ"ש והוא דמיון התורה שהיתה מונחת בארון הקדש אבל שלימות ארון הקדש שהוא דמיון גופו נצחו בו אראלים ונשבה ארון הקדש בעוה"ז בקבר.

ואמר שבשעת פטירתו זקף י' אצבעות כו'. לפי שבמיתתו לא יחסר רק שלימות המעשה שהוא בגוף כי שלימות השכלי בכח הנשמה תתחזק לעוה"ב ע"כ הזכיר שלימות המעשה שהיה בו בהיותו חי שיגעתי בעשר אצבעותי במצות התורה כי היד היא עיקר כלי מעשה הגוף ולא נהניתי אפי' באצבע וע"כ אמר י"ר שיהא שלום במנוחתי לגוף בקבר וע"ז אמר יבא שלום ינוחו וגו' דמלת ינוחו דקאמר לשון רבים ע"ש מנוחת הגוף בקבר ומנוחת הנשמה בעוה"ב שתשיג שם שלימות ביותר אבל על משכבותם בלשון רבים לא יתכן לכלול הנשמה בו דלא שייך בה שכיבה וע"כ אמר שעל הצדיקים שיצאו לקראתו אמר שגם הם ינוחו בגופן על משכבותם בקבר אבל על שלימות הנשמה לא היה צריך לבקש בצדיקים כי בודאי תשיג שם שלימות ביותר. ועוד יש לכוין בג' כתות שזכר במ"ה שהם ג' כתות מלאכים הממונים כל כת מג' עולמות שהם עולם העליון ועולם האמצעי ועולם התחתון הכת האחת אומרת יבא שלום היא כת מ"ה מעולם העליון אשר שם השלום בפמליא של מעלה ושם תבא נפש הצדיק צרורה בצרור החיים וא' אומרת הולך נכחו היא כת עולם האמצעי שהצדיק הולך נכחו לבטל המזל שבעולם האמצעי אשר שם בא רוחו של אדם וא' אומרת ינוחו על משכבותם היא כת של עולם התחתון שהגוף נקבר בו ואמר ברשעים בהיפך זה בשעה שהרשע נאבד מן העולם א' אומרת והיא כת של מעלה אין שלום אמר ה' לרשעים ואחת אומרת למעצבה תשכבון היא כת עולם האמצעי וא' אומרת רדה והשכבה את ערלים היא כת עולם התחתון:

דף קה.

שלש מאות ותשעים וארבע בתי כו' וכנגדן בתי כנסיות כו'. ובספר ישעיה פרש"י תפ"א בתי כנסיות היו בירושלים כמנין מלאתי ע"ש:

גוזרי כו' נוטלין שכרן תשעים ותשעה מנה כו'. אפשר לומר דזה המנין בכל שנה קאמר ובא לג' דייני גזירות דהיינו ג' בתי דינין מכ"ג לכל אחת ל"ג מנים ויבא לכל דיין מהם *) קמ"א זוזים בערך ושיערו חכמים בו שהוא כדי סיפוקו בכל שנה מסתמא וקאמר דאם לא ספקו בזה כגון שנתייקר השער מוסיפין כו' וק"ל:

וכי לא אתי לאצלויי דינא מי שרי והתניא ושוחד לא תקח מת"ל אם ללמד שלא לזכות את החייב כו' אלא אפילו לזכות את הזכאי כו'. ק"ק דאימא דהתם איירי בשנוטל מא' מהם דאתי לאצלויי דינא וכן נראה מפרש"י בחומש וז"ל לא תקח שוחד אפי' לשפוט צדק כי השוחד יעור משקבל שוחד ממנו א"א שלא יטה לבו אצלו להפך בזכותו עכ"ל וכדלקמן כיון דקביל שוחדא מיניה איקרבא ליה דעתיה לגביה כו' ועיין ברא"ם אבל בשנוטל משניהם כמו קרנא דלא אתי לאצלויי דינא אימא דשרי ודו"ק:

בא וראה כמה סמיות עיניהן של כו' נוטלין ש"פ ומסמין עיניהן שנא' כו'. ויעור פקחים דקאמר יוצא לשנים דהיינו מסמא עיני השכל שלהם מבלי הבין ומסמא ממש עיני הפקחים:

וק"ו לטפשים כו' וק"ו לרשעים כו'. מה שיש לדקדק בזה בדברי התוס' עיין בחידושינו בהלכות:

אפילו חכם גדול כו' בלא סמיות הלב כו'. ויהיה יעור עיני חכמים עיני השכל ולב שלהם וכן פרש"י בחומש יעור פקחים אפילו חכם בתורה נוטל שוחד סוף שתטרף דעתו וישתכח תלמודו כו' עכ"ל מיהו בשמעתין הך לישנא דטירוף הדעת ועל ויסלף דברי צדיקים קאמר לה והכא קאמר בלא סמיות הלב והענין כפול בקרא ועוד אמרתי קרוב לפשוטו ולייּשב הכפל לפי שיש מי שדן ע"פ ראייתו שהוא עד הרואה ואין צריך לו שום דיבור מפי עדים ויש מי שלא ראה הדבר אך שהוא דן ע"פ הדברים של העדים וז"ש כי השוחד יעור ממש את הדיין הרואה כאילו לא ראה המעשה כך ומחייב את הזכאי ע"י השוחד גם אם הוא דן ע"פ דיבור העדים השוחד יסלף דברי הצדיקים שהן דברי העדים שמעידים צדק והוא מסלף דבריהם לחייב את הזכאי לפי עדות הצדק ודו"ק:

דף קה:

מלך במשפט כו' אם דומה למלך כו'. מפורש בחידושינו פ"ק דסנהדרין דף ז':

מ"ט דשוחדא כיון כו'. ר"ל מ"ט דמקבל שוחד אפי' לשפוט צדק וקאמר דכיון דקביל ליה כו' איקרבא ליה דעתיה וא"א לו לשפוט צדק וקאמר א"כ אמאי קרי ליה שוחד דלא יפול הלשון אלא במי שמקבלו להטות משפט וקאמר דקרי להכי שוחד אפילו במקבלו לשפוט צדק ע"ש דהוה כגופיה ושהוא חד וק"ל:

אמר רב פפא לא לידון כו' למאן דרחים ליה כו'. וכתבו התוס' לאו באוהב ושונא דאיירי ביה ר"י ורבנן כו' דלגבי דיין אפילו רבנן מודו דפסול כדמסיק מקרא כו' עכ"ל לכאורה קשה לדבריהם דאימא קושטא דרב פפא טעמיה דקרא קמפרש מ"ט לא לדון איניש למאן דרחים כו' דומיא ממש דלעיל מיניה דקאמר רבא מ"ט דשוחדא כו' דבטעמא דקרא קאתי לפרושי ויש ליישב דהל"ל מ"ט לא לדון כו' כדקאמר רבא מ"ט דשוחדא כו' וק"ל:

דמרחמין ליה בני מאתיה כו' דלא מוכח להו במילי כו'. ע"ד אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך ורובן וסתם בני מתא לאו חכמים הן:

מריש ה"א כו' כולהו רחמי לי כיון דהואי דיינא אמינא מנייהו סני לי כו'. הך מלתא מתני' דפ"ד דאבות הוא החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל כו' ואפשר דסיפא דמלתא אשמועינן כיון דחזאי דמאן דמיחייב ליה האידנא כו' אם מרחם כולהו רחמי כו' ולא נימא דאין דעתן שוות דאיכא דרחים ואיכא דסני ודו"ק:

אפילו שוחד דברים. מדלא כתיב בצע לא תקח כו' ולעיל דריש מיניה טעמא דשוחדא שהוא חד הדרשות שקולים ויבאו שניהם וכנראה מדברי התוס' דלא קאסר הנך מלתא דחשיב מדאורייתא אלא לאסמכתא בעלמא קאמר וכמ"ש בחידושי הלכות ע"ש:

אייתי ליה בה' בשבתא א"ל כו'. לפי שהיה מבקש דינא ובו בתי דינים יושבין לפי תקנת עזרא. ויש לדקדק בהך עובדא ובאידך עובדא דלקמן דקאמר אייתי ליה זוגא דרבנן אמאי לא קאמר תלתא רבנן דהוו תלתא ב"ד ושנים הרי הם ב"ד חצוף כדאמרינן בסנהדרין ויש ליישב לכאורה דלא קאמר פסילנא לך לדינא אלא ביחידי כיחיד מומחה אבל בתלתא דהיינו עם עוד ב' דיינים אחרים לא החמיר לפסול את עצמו מלדון עמהם ולכך לא קאמר אלא דאותיב זוגא דרבנן אבל הלשון לא משמע הכי מדלא קאמר אותיב זוגא דרבנן בהדיה ועי"ל דהנך זוגא דרבנן מומחין נמי הוו ובחד נמי הוי סגי אלא דרצה לידע אם יכוונו השנים לדעתו לזכותו או לא אבל בשלשה גם אם לא יכוונו לדעתו אפשר דאחד מהם לא הסכים עם השנים והסכים לדעתו ודו"ק:

תפח נפשם של מקבלי שוחד כו'. י"ל אפי' לשפוט צדק ולזה אמר תיפח נפשם דודאי א"א למקבל שוחד לשפוט צדק משום איקרובי דעתיה ומה אני שלא כו' וק"ל:

לחם בכורים עשרים כו' וכי אלישע אוכל בכורים כו'. עיין פרש"י ותוס' ולא ניחא להו כפשטיה שהיה הלחם מבכורים דהיינו בתחלת קציר שעורים כפרש"י בספר מלכים דא"כ מאי אשמועינן קרא מיהו בפ"ק דסנהדרין מפרש ליה כפשטיה ואשמועינן דראויה היתה אותה שנה להתעבר ע"ש וק"ל:

דף קו.

אמר האי עשה והאי כו' פרש"י מצות הדיינים עשה ושפטתם צדק עכ"ל פירושו אינו מובן דמאי משמע מושפטתם צדק לדון דיתמי ברישא אבל מקרא דבתר הכי יליף ליה בפ"ק דסנהדרין כקטן כגדול תשמעון שיהיה חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה למנ"מ לאקדומי ע"ש והכא דין. היתום בא מקודם ולדברי הרמב"ם דמקדימין דין יתום כו' שנאמר שפטו יתום וגו' ניחא טפי שהזכיר כאן דנקט דינא דיתמי מיהו לדבריו לא הוה צריך למנקט דהוה קאים דינא דיתמי קמיה דא"נ באו בבת אחת דין יתום קודם אי לאו דכבוד תורה עדיף:

אותיב בתעניתא כו' כי אתא הוה מבעית ליה בעותיה כו'. יראה הטעם בזה לפי שנכשל בשתים שלא היה לו לקבל אפי' בדרך דורון כיון שלכתחלה דרך שוחד דברים הביא לו כמו ר"י ב"י ור"י בן אלישע דלעיל שאמרו ומה אני שלא נטלתי כו' ואח"כ נכשל שנית במה ששלח לרב נחמן נידייניה מר להאי גברא דאנא כו' דמתוך לשון זה הבין רב נחמן דקריביה הוא ואסתתם טענתיה דחבריה והשתא במה דאותיב בתענית נתכפר לו על אוכלו הדגים קטנים שקבל אבל עדיין חטא דנבעת חבריה ואסתתם טענתיה במקומו עומד ולכך נענש במדה זו דהוה מבעית ליה:

הוו פיישו תרי אלפין ומאתן רבנן בעידן ריתחא לא הוה בעי רחמי אנא איבעי רחמי כו'. יש לדקדק בזה דמצינו בימי חכמי התלמוד דבעו רחמי אכפנא בפ"ק דתענית ולא נשאו ק"ו זה בעצמם מאלישע דלא בעי רחמי ואין סברא דבימיהם הוו פיישי טפי מתרין אלפין ומאתן וי"ל ברעב של כליה שבא לעולם גוזרים תענית ואיבעי רחמי ובהכי איירי הנך דפ"ק דתענית אבל הכא מיירי ברעב של בצורת דהיינו דהגשמים מועטים והשער ביוקר ולא היה ליבעי רחמי אלא משום דוחקא דתלמידים ועביד ק"ו מאלישע דפיישי כ"כ תלמידים ב' אלפין ומאתן ולא איבעי רחמי משום דוחקייהו כ"ש בשני דרב יוסף דלא פיישו רק ארבע מאות תלמידים דלא איבעי רחמי משום דוחקייהו וכן מוכח בפ"ק דסנהדרין דבימי אלישע לא הוה רק רעב של בצורת ודו"ק:

אלא דכל חד לפני מאה איש כו' והכי מוכח לישנא דקרא ומה אתן זה וגו' לשון יחיד דהל"ל ומה אתן אלו לפני וגו' וק"ל:

ונפצי גלימייהו הוה סליק אבקא וכסי כו'. כוונו בזה דאחר שקמו ממתיבתא דהיינו מלימודם מרבם רב הונא לא עסקו בחיי שעה רק במדות הטובות שנמשלו לבגדי צדיקים כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך וגו' וכי נפצי גלימייהו דהיינו גם אבק מדותיהם הטובות מכסים ליה ליומא דהיינו כח העובדי כוכבים כמ"ש חמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים שמונין לחמה ובדרך זה אמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם דהיינו לילך גם אחר אבק מדותיהם הטובות כמ"ש במדות הרעות אבק גזל ואבק לשון הרע כך במדות טובות של הצדיק יש אבק גלימייהו וק"ל:

דף קי:

דומה כמי שאין לו אלוה כו' וכל שאינו דר בא"י אין לו אלוה אלא לומר כו'. לכאורה דהא איהו נמי דומה כו' קאמר ומה תיקן בזה טפי שאמר כאילו עובד עבודת כוכבים ונראה לפרש דודאי הקב"ה הוא אלוה כל העולם אבל נקרא אלהי הארץ דהיינו ע"ש א"י כמ"ש הרמב"ן פ' וילך ע"ש והוא ע"פ הדמיון שעמו ישראל הם בארץ והשתא מ"ש כל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה ניחא ע"ש אלהי הארץ אבל מ"ש הדר בחו"ל לא יתכן בו לומר שדומה כאילו אין לו אלוה כיון שנקרא ג"כ אלהי עולם ולכך מתמה וכי כל שאינו דר בארץ אין לו אלוה דהא ודאי בשבכי שיהיה לנו לאלהים ואין דבר זה תלוי בארץ וקאמר דודאי דומה כמי שאין לו אלוה קאמר דהיינו כאילו אינו מקבל את הקב"ה לאלוה אלא עובד עבודת כוכבים כשאר גויי הארצות עובדי עבודת כוכבים ומייתי מדוד דתלה מהסתפח בנחלת ה' בלך עבוד וגו' דהיינו שרדפו אותו עד שהוצרך לילך לחו"ל למקום עובדי עבודת כוכבים ודו"ק:

עובר בעשה שנאמר בבלה יבואו ושמה יהיו וגו'. ודאי למאי דמוקי ליה בכלי שרת ע"כ אינו לשון צווי דלאו בידם הוו אלא ירמיה מתנבא שכן יהיה אבל השתא דמשמע ליה דקאי אבני הגלות ליכא לפרושי שמתנבא שכן יהיה דא"כ אין הנבואה אמת דהא חזינן דכמה וכמה דסליקו מבבל לא"י אלא שהוא לשון צווי והנך דסליקו עוברים בעשה ודו"ק:

דף קיא.

שלא יעלו ישראל בחומה כו'. ר"ל ודאי דרשות לכל אחד מישראל לעלות לא"י אלא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולבנות להם חומות ירושלים ונחמיה שאמר ונבנה חומת העיר ולא נהיה וגו' ברשות המלך היה כמ"ש שם ואף דברי המלך אשר אמר לי וגו' וטוביה שאל לנחמיה על בנין החומה העל המלך אתם מורדים לא היו יודעים שברשות המלך היה ומיהו בשמעתין צ"ל דאחת שלא ימרדו לאו היינו בנין החומה אלא בדברים אחרים כשהם בגלות:

השבעתי אחרינא כתיב. הא ודאי דידע דכתיב עוד השבעתי שלישי אבל אחרינא כתיב ממש בלשון אחר דבשלישי לא כתיב ביה בצבאות או באילות השדה והיינו ההוא קרא דמוקי ליה בעובדי כוכבים שלא ישתעבדו כו' דאינו מדמה אותם לחיות טהורות הללו שכבר דימה אותן לטמאה חזיר מיער ועוד יש שם בספר שיר השירים פסוק רביעי השבעתי וגו' ולא חשיב ליה הכא דלא כתיב אם תעירו ואה תעוררו לרמוז על כפל. השבועה וגו' כג' הפסוקים גם לא כתיב ביה בצבאות או באילות השדה דההיא שבועה אעובדי כוכבים ודאי קאי כדמוכח קרא ודו"ק:

שלא ירחקו את הקץ כו'. עיין פרש"י. ועוד יש לפרש שלא יהיה בעיניהם הקץ רחוק דהוה ליה כאילו מתיאשין מן הגאולה אלא יהיה בעיניהם זמן הגאולה קרובה כמו שכתוב כי קרובה ישועתי לבא וגו' וק"ל:

כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון שנאמר ובל יאמר שכן גו'. עיין פרש"י הכא ולפי פרש"י בספר ישעיה נראה דה"פ דקרא ובל יאמרו האומות שכני בישי דישראל חליתי בשבילם כדאמרן אוי לרשע אוי לשכנו דאינו כן דישראל שהה העם היושב עליה נשוא עון הם והרעה שתבא לשכניה בעון עצמם הוא ועי"ל קרוב לזה דחליתי קאי על ישראל ובל יאמר שכני בישי דישראל שע"כ ישראל משתוקקים בארץ ישראל שחליתי וא"י ארץ הרים היא ואוירה טוב לחולים כדאמרינן פרק הנושא גבי רבי כיון דחלש אמטוהו לצפורי דמדליא טפי ובסים אוירא דאינו כן אלא שאני חמדתי בא"י משום דהעם היושב וגו' דהיינו שרוי בלא עון ולמאי דקאמר אנן בסובלי חלאים כו' ה"פ דקרא ובל יאמר שכן רע השמח לאידי שחליתי כמ"ש בדוד ה' יסעדנו גו' כל משכבו הפכת בחליו אויבי יאמרו רע לי מתי ימות וגו' אבל חליתי כדי למרק עוני ביסורין וז"ש היושב בה בחולי הוא נשוא עון דהיסורים ממרקין וק"ל:

כאילו קבור תחת המזבח כו'. הוא מבואר כמ"ש האדם ממקום כפרתו נברא שנאמר וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ממקום שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי הלואי תהא לו כפרה ולמעלת האדם אמר שהוא כאילו קבור שם כי כמו שרוחו ונשמתו שב בטהרה למקום אשר חוצבה ממנו כן עפר גופו שב למקום טהרה למקום מזבח אשר משם חוצב עפרו של אדם וע"ז אמר לקדושת א"י וטהרתה וכפר אדמתו עמו שהנקבר באיזה מקום שיהיה בא"י כאילו קבור במקום הכפרה מקום המזבח אשר משם ניטל גופו. וע"פ כוונה זו נסמך מאמר

אנת עולא על אדמה טמאה תמות כו'. שא"י היא כולה טהורה ובכ"מ שנקבר שם כאילו נקבר במקום מזבח ובלשון קללה אמר עמוס האי קרא על אמציה כהן בית אל ודקאמר אינו דומה קולטתו מחיים כו' מהאי קרא משמע ליה הכי דתלה הדבר במיתה על אדמה טמאה תמות:

א"ל אחיו נשא כותית ומת ברוך כו'. קראה כותית ע"פ מ"ש לעיל כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים והיינו כותית ואמר ברוך המקום שהרגו דהיינו שמת בלא זמנו בלי זרע וק"ל:

כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות כו'. פרש"י שיש שם ישיבות המרביצות תורה כו' וכה"ג פירש לקמן גבי לענין קבורה כו' דשאר ארצות כולן קוברין בבבל לפי שיש שם זכות תורה עכ"ל אבל לפי הסוגיא נראה דמהאי טעמא דא"י קודם לבבל מה"ט נמי בבל קודם לשאר ארצות וע"פ מ"ש בפ' אחד ד"מ אדם הראשון גופו מבבל וראשו מא"י ואבריו משאר ארצות וכמו שא"י קודם דראשו שהוא עיקר הגוף ממנו כך אח"כ בבל קודם שגופו נברא ממנו ודו"ק. וע"פ פרש"י יתיישב מה שיש לדקדק בענין אברהם שכבר כתיב סוף פ' נח באברהם ושרה ויצאו אתם ללכת ארצה כנען ומה היה אח"כ הדבור אליו ויאמר ה' לך לך מארצך. וממולדתך אל הארץ אשר אראך דהיינו א"י שהרי כבר היה דעתו לכך לילך אל ארץ אחרת גם קשה קודם דבור לך לך גו' למה היה דעתו לילך לא"י וי"ל לפי שגם אז היה לבבל מעלות בחכמה ובשאר דברים לגבי שאר ארצות ולזה אמר באברהם שהכיר בוראו באור כשדים שהיא בבל ונמרוד השליכו שם לכבשן ורבים החכימו שם ע"י וע"כ אמר כשהלך תרח מאור כשדים והלכו אברהם ושרה עמו לא היה דעת אברהם ושרה לילך לשאר ארצות מבבל שהרי היא מקום חכמה ביותר משאר ארצות כדאמר הכא שאסור לילך מבבל לשאר ארצות אבל היה בדעתו לילך מבבל לא"י שהוא ודאי יותר מקום מוכן לחכמה ולתורה גם מבבל ולזה קאמר ויצאו אתם אברהם ושרה על דעת זה ללכת לארץ כנען אך כשבאו לחרן עיכב שם תרח וכל ביתו ונתעכב אברהם משום כיבוד אב עד שבא לו מאמר הש"י לך לך מארצך וגו' שהוא ארץ ארם ושם נתעכב אצל אביו לקיים כיבוד אב גם ממולדתך שהיא בבל כנראה מכתובים ששם ארץ מולדתך גם כי שם מקום שעמד על חכמתו מ"מ לך לך משניהם לא"י שיש לה כמה מעלות טובות ביותר ודו"ק:

כל הדר בבבל כאילו דר בא"י שנאמר כו'. הכא משוה להו ותולה בבל בא"י ומרא דשמעתא רב יהודה ואיהו גופיה אמר לעיל כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה י"ל לאו משום דבבל עדיפא אלא דכך צוה הקב"ה שכל הגולה שם לא יעלה עד יום פקודה מיהו מי שהוא בא"י ודאי דלא ילך לבבל אלא דהכא משוה להו לגבי שאר ארצות דאהכי מייתי ליה הכא ודו"ק:

קרנא דשיזבתא. כו'. בערוך פי' קרן זוית ששם ניצולין מחבלו כו' עכ"ל וכפרש"י דקרו ליה הכי לימות המשיח דהשתא הא קרו ליה הוצל דבנימין וק"ל:

ונתתי צבי בארץ החיים ארץ שצביוני בה כו'. בנבואה על צור כתיב האי קרא ביחזקאל לפי שנאמר בה על צור והושבתיך את יורדי בור אל עם עולם וגו' אמר משא"כ בארץ שצביוני בה ויעלו מתיה מבור ויחיו ולמאי דמוקי דונתתי צבי אנ"נ כו' דקליל כי טביא האי ארץ חיים קאי ע"כ אצור וכדאמרינן בפ' בא לו בארצות החיים זה מקום שווקים ודו"ק:

יחיו מתיך מתים שבא"י נבלתי כו'. לפי שכבר אמר ברשעים מתים בל יחיו וגו' אמר בצדיקים יחיו מתיך שבא"י ונבלתי שבחו"ל יקומו ובלשון גנאי קרא מתים שבחו"ל בלשון נבילה לגבי א"י ותלה הכינוי מתיך בא"י שבזכות א"י יחיו אבל בח"ל תלה הכינוי במת שאמר נבלתי שאין זכות חו"ל גרמה אך זכות עצמו ולמאי דמוקי לה בנפלים הוא דכתיב קרי להו נבילה לפי שנולד מת. ושא"ל

מקרא אחר אני דורש נותן נשמה לעם עליה וגו' האי קרא לענין תחלת בריאה הוא דכתיב כה אמר האל בורא שמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה נותן נשמה וגו' ודריש ליה לענין תחיית המתים דלא הוה ליה למכתב לעם עליה דעדיין בתחלת הבריאה לא מקרי עם אבל לענין התחייה קאמר דאחר שהיו לעם ומתו הקב"ה נותן נשמה וכן למאי דדריש ליה דאפילו שפחה שבא"י עיקר הדרשה מלעם גם יש לדקדק מהיכא משמע ליה דבא"י משתעי ארץ וצאצאיה ואימא בכל העולם ואפשר שגם זה' דריש מלעם בלשון יחיד דמשמע דאיירי בא"י אשר שם עם ה':

אפילו שפחה שבא"י כו'. שפחה שהוזכר בכל התלמוד שנטבלה לשם עבדות דודאי העובדי כוכבים שבא"י אין להם חלק לעוה"ב אבל השפחה גם שהיא פחותה בזכות שהעבד שמל וטבל יש לו זכות מולה משא"כ השפחה ובחו"ל אפשר שלא תזכה למחילות בקצת הזכיות שלה אבל בא"י מובטח לה שהוא בת עוה"ב דכתיב הכא כו' ואע"ג דהאי קרא עם החמור בעבד הוא דכתיב יליף מיניה אפילו שפחה ועם מלשון עם כמו לעם עליה דעם כולל נמי שפחה ודו"ק:

ונשאתני ממצרים וקברתני כו' יש דברים בגו כו'. דלרישא דקרא שאמר אל נא תקברני במצרים אפשר לתת בו טעם נגלה שסופה להיות עפרה כנים ושלא יעשו אותו המצרים עבודת כוכבים אבל לסיפא דקרא שאמר וקברתני בקבורתם דהיינו בא"ו דמוכח שהיה חש מלקבור גם בשאר ארצות שאין שם לחוש לכנים ולעבודת כוכבים להכי קאמר דאין הכא טעם נגלה אלא דיש דברים בגו דבר פנימי ונסתר כדמפרש שענין מחילות הוא ודאי סוד נסתר ורש"י בפי' החומש הביא כל ג' הטעמים כמו שהם בב"ר והאריך הרא"ם דכולהו איתנהו ואין כאן להאריך דלפי תלמודנו נראה אחרי שבאנו לטעם דגלגול מחולות שוב אין אנו צריכין לטעמום האחרים דאל"כ לא לשתמיט תלמודא מלהזכיר גם טעמים האחרים ומה שכתב הרא"ם דלטעם גלגול מחילות לחוד לא לכתוב אל נא תקברני במצרים אלא אל נא תקברני בחו"ל כדי לכלול גם שאר ארצות עמהן אין זו קושוא כיון דבמצרים היה יעקב אז נקט שפיר במצרום וכיון דכתיב וקברתני בקבורתם דהיינו א"י הרי כולל גם שאר ארצות עם מצרים מלקברו גם מה שכתב דמטעם גלגול מחילות לבדו די בעצמותיו כיוסף לאו קושיא הוא דהא ודאי יוסף ג"כ הוה מצוה שישאוהו לא"י מיד אלא שלא היה סיפוק ביד בניו לעשות כן כמו שהוא עשה לאביו שהיה שליט במצרים כמו שפורש רש"י בפרשת בשלח ובספר הזוהר נתנו טעם בדרך סוד על שיעקב זכה ליקבר גופו בא"י ויוסף עצמותיו ולא גופו. ומ"ש

שצדיק גמור היה כו'. פרש"י ולא היה צריך לזכות א"י עכ"ל פירוש אבל אי לא היה צדיק גמור איכא למימר שהיה מטריח את בניו להעלותו לא"י כדי שיזכה לתחיית המתים בא"י וכדאר"א מתים שבחו"ל אינן חיים ומוקמינן ליה באינן צדיקים ומשמע דאפ"ה מתים שבא"י חיין בזכות א"י ולפ"ז הא דקאמר ואם מתים שבח"ל חיים למה הטריח כו' היינו לומר מתים צדיקים שבחו"ל כו' דאוקמינן לעיל דחיים אפילו לר"א אך קשה הא דאמר שמא לא יזכה למחילות דהא כיון דצדיק גמור היה ודאי יזכה למחילות כדלעיל דפרכינן ולר"א צדיקים שבח"ל אינן חיין וא"ר אולעא ע"י גלגול ומתקיף לה ר' אבא גלגול לצדיקים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות כו' וצ"ל דמימרא דהכא לא חש לאתקפתא דר' אבא וס"ל כר' אילעי דצדיקים שבחו"ל חיים בצער ע"י גלגול ולא על ידי מחילות אם לא אפושי בזכותא:

אמר ר"ח דברים בגו יודע היה יוסף כו'. והא דלא אמר ר"ח מלתיה אקרא דיעקב דלקמיה שמא סבר ר"ח דבקרא דיעקב ליכא דברים בגו אלא טעמא אחרינא נגלה אית ביה דרצה ליקבר אצל אבותיו במערת המכפלה כמ"ש וקברתני בקבורתם משא"כ ביוסף דלא שייך לומר כן ופרש"י מחילות נעשות להם בקרקע כו' והולכים במחילות עד א"י כו' עכ"ל אבל בב"ר אמרו הקב"ה עושה להן מחילות בארץ כו' והן מתגלגלין ובאין עד שמגיעין לא"י הקב"ה נותן בהם רוח חיים והן עומדין כו' ע"ש וכה"ג איתא בירושלמי פ"ט דכלאים הקב"ה מחליד הארץ לפניהם והן מתגלגלין כו' דמשמע שאף במחילות מתגלגלין ואין עומדין עד בואם לא"י אלא שהקב"ה עושה להן מחילות ומשוה להן הארץ שלא יהיה להם צער גלגולין והענין מבואר כי א"י נקראת ארץ חיים כי שם מקום ירידת הנשמות ועלייתם ותחלת בריאתם בא"י היה ששם נברא אדם הראשון כי ארץ חיים שלמטה מכוון נגד ארץ חיים שלמעלה אשר משם הנשמות יורדות לארץ החיים שלמטה ושוב חוזרין למעלה למקומן במיתתם ושוב בעת התחייה יורדין למטה בארץ החיים ועיין במפרשים עוד בענין זה וק"ל:

כיון ששמע כזאת גלגל בעצמו עד כו'. נקט הכא האי לישנא שלא רצה בגלגול מחילות במותו וקבל עליו צער וגלגול בא"י בחייו עד יום מותו וק"ל:

דף קיא:

א"ל ר' יוחנן כו' ההוא במרפה עצמו לעבודת כוכבים הוא. ולא פליג ר"י אברייתא דהכי נמי קאמר בברייתא במרפה עצמו מד"ת לעבודת כוכבים הכתוב מדבר. ודקאמר טל אורות כו' כל המשתמש באור תורה כו' דימה אור תורה לטל כמ"ש תזל כטל אמרתי כמו שהטל לברכה אינו פוסק לעולם כן התורה אינה פוסקת לו כמ"ש והיא תשיחך לעולם הבא ורישא דהאי קרא יחיו מתיך וגו' דמשמע דאתחייה קאי. ואמר כל המשיא בתו לת"ח כו' כאילו מדבק בשכינה כו'. ע"פ מ"ש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח השוה מוראו למקום והוא מבואר הדיבוק בזה כו הנפש מתדבק ברוח והרוח בנשמה והנשמה תחת כסא הכבוד צרורה בצרור החיים לעוה"ב כדמסיים בהאי קרא חיים כולכם היום כמפורש פ' חלק. ואמר

כל המשיא כו'. חשב בזה שלשה דברים הדבוק בגוף משיא בתו לת"ח ומהנה מנכסיו הוא הדיבוק בממון והעושה פרקמטיא לת"ח אין זה דיבוק ממון שהרי לא נותן כלום מממונו אבל הוא דבוק

שכלי להנהותו בכל מה שאפשר:

צדיקים מבצבצין כו' שנאמר ויציצו מעיר כו'. דאל"כ מאי רבותיה ולפי פשוטו קאי ארישא דקרא דכתיב יהי פסת בר בארץ וגו' ואמר ויציצו מעיר בלא זריעה כשאר עשב ארץ שצומח בלי זריעה והדרש ימאן זה דה"ל למכתב לשון יחיד ויציץ כדכתיב יהי פסת בר בארץ ירעש כלבנון וגו' ועוד מאי רבותיה מעיר דהך רבותא שיצמח כעשב הזה איכא נמי בשדה ועוד אדרבה דישובי עיר חשוב טפי משדות וכרמים כדאמרינן בעלמא וע"כ דרשו דקאי על הצדיקים שנקברים בעיר שיציצו משם כעשב הזה שעיקר גדולו ממטה למעלה. ואמר

ואין עיר אלא ירושלים כו'. שכל שאר עוורות קרווין בנות ירושלים דהיינו כפרים לגבה ובחלק פרש"י שגם הצדיקים שבשאר ארצות ע"ו מחילות הולכום ועולים לירושלים: ק"ו מחטה מה חטה כו'. נקט חטה במלתיה דרישא דהאי קרא ויצוצו מעיר גו' שמרמז על תחיית הצדיקים לעתיד איירי בחטה יהי פסת בר ונו' כדלקמן:

עתידה חטה שתתמר כדקל כו'. דקל דנקט לא הוזכר בהאי קרא ואין דרכו לגדל בראש הרים דשכיחי בבבל שהיא ארץ עמק אבל משמע ליה קרא דזה חדושו דהדבר שהיא החטה גם שתצמח בעמק תעלה בגובהה על ראש הרים כדקל הזה שמתמר ועולה גם בעמק על ראש הרים. ואמר

שמא יש צער לקוצרה כיון דגדולו רב ת"ל ירעש ע"י רוחו של הקב"ה כלבנון הזה ומשרה סלתה שהיא פריו של חטה ולא בעי קצירה גם דישה ומביא מלא פסת ידו כו' שזה חדושו שתהיה הברכה מצויה בו שלא יצטרך לו לפרנסתו ולפרנסת בני ביתו רק מלא פסת יד:

עם חלב כליות חטה אמרו עתידה כו' ודם ענב תשתה חמר ולא כעוה"ז כו'. לפי ענינו לא משמע דהני קראי בלעתיד כתיבי אלא בעוה"ז דכתיב ירכיבהו על במתי גו' עם חלב כליות חטה וגו' ובתר הכי וישמן ישורון ויבעט וגו' ויטוש אלוה וגו' ואפשר כיון דלא מצינו שנתקיים בעוה"ז כמ"ש לקמן העוה"ז יש בו צער לבצור כו' ע"כ אמרו דקראי כתיבי שהיה ראוי להתקיים אם לא חטאו ויתקיימו לעתיד אחר שיקבלו דון על חטאם בעולם הזה ואמר אל תתמה שהרי כו' ר"ל אל תלעג בדבר כמ"ש בפרק ב"מ שלגלג אותו תלמיד אהא. ואמר

ומסתפק הימנו כפטם גדול כו'. ר"ל דמסתפק מתוך אותו ענב כמסתפק מתוך פטם גדול כמו בעלי פטמין דמסכת ביצה והתוקע לתוך הבור ולתוך הפטם דר"ה ואמר ועציה מסיקין תחת התבשיל כו' אין לו משמעות מתוך המקרא ויש לפרש דקאי על הפטם הגדול שאין לו צורך בו יבואו לו עציו לצורך להסקת תבשיל. ואמר

ולשורקה וגו' אין לך כל אילן סרק שבא"ו כו'. דריש סורקה בסמ"ך לשון סרק ומיהו משמעו קיים שרק בשי"ן דהיינו זמורת גפן כדקאמר ושמא תאמר אין בו יין כו' ת"ל כבס ביין וגו' ולא קרי ליה סרק אלא משום דלא הוה טוב כשאר גפנים שענב אחד מחזיק חומר. ואמר

שמא תאמר אינו אדום כו' מהכא משמע דהאדום הוא משובח מן הלבן וכמ"ש אל תרא יין כי יתאדם וגו' אלא שהוא אינו בריא לאדם כמו הלבן ולכך הלבן מוקדם לברכה. ואמר

ושמא תאמר אינו מרוה כו' דהיינו שאינו משכר כיון שהוא בא מאילן סרק וכן ושמא תאמר אין לו טעם ואמר ושמא תאמר כו' ת"ל חכלילי עינים גו' עינים מלשון ועינו כעין הבדולח ואמר ושמא תאמר לזקנים אינו יפה דדעת זקנים נוחין מיין ישן וזה אינו מתיישן כ"כ בתוך הענב כמו בפטם גדול ת"ל לבי שנים שהוא זקן ומלת מחלב אין לו מקום לפי דרש זה ויש לפרש דבן שנים משמע נמי קטן בן ב' שנים ואמר שענב זה טוב לו לזקן בן שנים יותר מחלב לבן ב' שנים. ואמר פשטיה דקרא במאי כתיב כו' קרי הך דרשא פשטיה דקרא לגבי דרשא דלעיל דלא בעי למימר להך דרשא אל תקרי לבן שינים כו'. ואמר

רמז לו בעיניך כו'. ע"ד כי טובים דודיך מיין וכן דרך האוהבים לרמוז לחבירו בעין ודרש חכלילי מלשון חוכא לי לי טוב כעס משחוק ת"י מן חוכא ועד"ז אמר ואחוי לי שיניך כו'. כי דרך הכועס מעצם פיו והשינים זה על זה וההפך השוחק הוא פותח פיו ומראה לחבירו שיניו:

אי לאו דאפגרת הוה עבדא כו'. ר"ל והיית עושה מלאכתך ע"י אחרים וק"ל:

ומערב בהדי הדדי אמר היינו זבת חלב ודבש כו'. דלפי פשוטו הל"ל בכל חד זבת באנפי נפשיה וכתב חד זבת אתרוייהו שהם זבין ומעורבבין ודו"ק:.

דף קיב.

לשנה איקלע ר"א כו' נקטו בידיה ואמר ארץ פרי למלחה מרעת וגו'. כל הני אמוראי נמי שספרו בשבח א"י לאחר החורבן היה וע"כ תלה הדבר ר"א שניטל שבחה אז מרעת יושבי בה כי הדבר תלוי בזכות וחובות יושבי בה. ולסוף שנה פרש"י לסוף אותה שנה מדלא קאמר לשנה אחרת וקאמר דגם אותן פירות גופייהו נתמעטו מרעת יושבי בה לסוף שנה וריב"ל שאמר ארץ ארץ למי כו' לערביים הללו כו' אפשר שאלו הערביים כשרים היו אבל אמר הארץ אינה שלהם ולא עמדו בה אלא בחטאתינו אינן ראוים בשבחה:

אני ראיתי בבקעת בית שאן כו'. פרש"י שהיא משאר ארצות עכ"ל ור"מ לטעמיה כדאמרינן פ"ק דחולין ר"מ אכל עלה של ירק בבית שאן והתיר רבי בית שאן והתם פריך והכתיב מנשה לא הוריש בית שאן ומשני הרבה כרכים כו' עכ"ל:

ואין לך מעולה בכל הארצות כו' כארץ מצרים. ר"ל שתלה ארץ סדום במעלתה לגן ה' לאילנות וכארץ מצרים לזרעים ולא תלאן בשאר ארצות ואין להקשות דהא א"י יותר מעולה ממצרים ולא תלה בה וכן נימא בשאר ארצות י"ל דארץ סדום גופה מכלל א"י היתה. ושאמר

דהוו מרבו בה מלכי כו' ואין לך טרשים יותר מחברון כו'. עיין בגמרא פרק ואלו נאמרין ומה שיש לדקדק בזה עיין בחידושינו שם. ומ"ש

אלא שמבונה על א' מז' כו' ומלת שנים במקום הזה כמו שונים וכמ"ש הרא"ם פרשת שלח לך. ושאמר

אבל שלא בטרשים ת"ק כו' אפשר שכוונו להוסיף מן הסתם א' מחמשים כי תוספת הקדושה והברכה בכ"מ א' מנ' כמו התרומה והיובל וחג השבועות. ושאמר

אבל בברכותיה כו' מאה שערים הוא מבואר שלפי הטבע לא היה ראוי ליגדל רק חלק אחד מק' שהוא מעשר מן המעשר והוא חלקו ית' ב"ה שנתנו לכהן ובברכותיה נתוספו חלקי האדם צ"ט חלקים והוא פירוש הכתוב עשר תעשר את תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה וגו' ר"ל תן

מעשר מן המעשר שהוא דבר הראוי להיות יוצא מן השדה בכל שנה שהוא חלקו ית' שנתן לכהן והנוסף צ"ט חלקים הם באו בברכה לחלק האדם וק"ל:

יאה משבחיתו כו' סאה אחת כו' ממנה משח ממנה חמר כו'. ע"פ מ"ש החורי יושבי הארץ שהיו מריחין הארץ מלא קנה זה לזיתים מלא קנה זה לגפנים כו' כפרש"י בחומש אבל במעלת א"י קאמר הצדוקי דבארעא קטינא בית סאה כו' ממנו משח כו' וק"ל:

נחלת צבי למה א"י נמשלה לצבי כו'. דלפי פשוטו מלשון חפץ כדאמרי' לעיל ארץ שצביוני בה הוא כפול בהאי קרא דהיינו ארץ חמדה דכתיב ביה וע"כ דרשוהו צבי שהוא שם חיה בקרא. ושאמר

זבת חלב ודבש שמנים מחלב משום דארץ זבת חלב וגו'. בדבר שגדולו מן הארץ מיירי שנשתבח ביה ארץ ישראל וחלב אין גדולו מן הארץ ע"כ דרשוהו דקאי על הפירות של ארץ ישראל שזכר שהן שמנים מחלב כו' וק"ל:

בסוד עמי וגו' זה סוד עיבור כו'. כדאמרינן לעיל שלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים וע"כ נקרא סוד עמי. ואמר

ובכתב ישראל לא יכתבו זו סמיכה ע"פ מ"ש פרק הפועלים לדידי חזי לי ספרא דאדם הראשון וכתיב ביה כו' רבי לא יתקרי דהיינו סמיכה:

דוכתא דמשה ואהרן לא זכו כו'. נראה דאהעברה גופה נמי קאמר הכא דמשה ואהרן לא זכו בה דכתיב כי לא תעבור את הירדן וגו' ואנא מי יימר כו' ולכך נבהלתי לעבור במיצרא:

ר"א מנשק כיפי דעכו ר"ח מתקן מתקליה ר' אמי ור' אסי קיימי כו'. עיין פרש"י ולא ידענא מאי רבותייהו שעשו כן בארץ ישראל כי ודאי מן הראוי להיות בכל מקום ונראה לפרש דה"ק שכוונו לתקן המתקלין דהיינו מכשולי העיר באותן כיפי וסלעים ור' אמי ור' אסי קיימי משמשא לטולא ר"ל אותן סלעים העמידו משמשא כו' למקום שהם פונים ללכת והשתא ניחא קרא דמייתי כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה וגו' אכולהו אמוראי קאי:

דף קיב:

קטגוריא בת"ח כו'. כפרש"י והכי אמרינן בפרק חלק ליוצא ולבא אין שלום וגו' אמר רב אף לת"ח שנאמר בהם שלום רב לאוהבי וגו' אין שלום מן הצר וק"ל:

צירוף אחר צירוף שנאמר ועוד בה עשיריה וגו'. לפי שישראל אם יזכו נמשלו ככסף נקי ואם לאו הרי הם כסיגים כמ"ש ואצרוף כבור סיגיך וגו' וכמפורש באורך במסכת חולין וכמ"ש צרפתנו כצרוף כסף וצרפתי' כצרוף הכסף וז"ש אחר שיהיו ישראל בחטאם נמשלו לסיגים דצריך צירוף ועוד בה עשיריה דהיינו שע"י הצירוף בגלות לא ישארו רק המעשר מהם שהוא קודש בכ"מ וכמ"ש כל הנותר בירושלים קדוש יאמר לו שב לצרפם שנית כמ"ש ושבה והיתה לבער עד שיהיו ככסף נקי שנצרף שנית ורב יוסף בא לפרש דהצירוף ע"י בזוזי ובזוזי דבזוזי דהיינו גלות אחר גלות:

עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל כו'. עיין דברי התוס' לפי שרוצה לסיים בדבר טוב נקט לה הכא ולא כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק ולולי דבריהם נראה דנקט לה הכא שפיר דגם זה סימן לדור שבן דוד בא וכמ"ש פרק חלק אין לך קץ מגולה מזה שנאמר ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל דהיינו שההרים בכלל גם אלו שאין בהם אילן מאכל רק אילני סרק ישאו פרים לישראל וכדאמר הכא גם מהאי קרא כי עץ נשא פריו וגו' ונראה לפרש עוד דבין הכא ובין התם משמע ליה דבאילן סרק איירי מדכתיב בהו נשיאת פרי דר"ל גם שהוא אילן סרק דלפי טבעו אין ראוי לגדל בו פרי מכל מקום ישא פרי שלא בגידול וזה הוא סימן לדור שבן דוד בא ובכן במהרה בימינו אמן סלה: **0**סליק פרק שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

מַהֲרַ״ם

דף ב.

בתוס' ד"ה ותנשא בא' בשבת לא בעי לשנויי וכו' עד ועור למה לי טעמא דשקדו וכו' וקשה והא זו הקושיא הראשונה שאמר לא בעי לשנויי וכו' ובתחלת המחשבה אמרתי להניח ועוד ל"ל טעמא דמשכים לב"ד אבל זה א"א דע"כ בעינן טעם דמשכים לב"ד דאי משום ברכה לחוד א"כ תנשא בחמישי ותבעל בששי דנאמרה בו ברכה לאדם כדלקמן (כתובות דף ה') ונ"ל לפרש כוונת התוס' דה"ק דלקמן (כתובות דף ה') אמרינן דדוקא תנשא ברביעי ותבעל בה' משום ברכה דנאמרה בו לדגים אבל לינשא בר' וליבעל בד' לא והשתא מקשו התוס' דע"כ אתה צ"ל בלאו הכי טעמא דברכה דאל"כ תנשא ותבעל בד' וא"כ ל"ל טעמא דשקדו לתרץ למה לא תנשא בא' בשבת תיפוק ליה נמי משום טעמא דברכה וק"ל והלשון מוכיח כן דאמר תיפוק ליה דזה נאמר על ענין שנצטרך לומר בלא"ה וק"ל נ"ל:

דף ג:

בתוס' ד"ה ובשני לא יכנוס עד ונראה לר"י דמלתא באפי נפשיה היא. פי' והא דקתני ומסכנה ואילך נהנו העם לכנוס בג' ה"ה בב' ולכך לא היה יכול למפרך לקמן מרישא לסיפא:

בא"ד אלא נקט בב' משום דבעי למתני ואם מחמת האונס מותר. פי' כדי שיהא משמע דמחמת האונס מותר אפילו בשני:

ד"ה ולדרוש להו ובו' עד דהא אפילו לא דרשינן להו לא מסרי נפשייהו. פי' ומיד שמאיימין עליהם עבדי ברצון ונאסרות על בעליהן כנ"ל כדי להנצל ממה שפרש"י איכא פרוצות דאי מקילינן להו עבדי ברצון ונאסרו על בעליהן:

בא"ד אלא הכי פירושו וכו' ומשני משום פרוצות לא מיחו וכו' ומשום כהנות. פי' דאפילו דרשינן להו דאונס שרי ונסתלקה הסכנה מ"מ איכא חששא דאיסור שהפרוצות והכהנות נאסרות על בעליהן ולכך לא מיהו חכמים לינשא בשלישי משום דהשתא הם נצולים מכל החששות כשנשאות בג':

דף ה.

בתוס' ד"ה א"נ משום שקדו וא"ת וכו' הא בברייתא וכו'. א"ל הא גבי בתולה תנא בברייתא טעמא דברבה ואפ"ה יש בה עוד טעם דטענת בתולים וטעם דשקדו שיהא אדם טורח בסעודה ג' ימים כדלעיל משום דגבי בתולה איצטריך לטעמא דברכה משום דתבעל בה' ולא מספיקין לן הני טעמי לחוד בלא ברכה אבל גבי אלמנה אם איתא דס"ל לברייתא טעמא דשקדו שיהא שמח עמה ג' ימים האי טעמא לחוד מספיק לן לכל מילי דאית בה ול"ל טעמא דברכה אלא ודאי לא ס"ל להאי בדייתא טעמא דשקדו כנ"ל כוונת התוס' בהאי קושיא דמקשו:

ד"ה מאי איכא וכו' עד מ"מ בעי למ"ל טעמא דברכה. וצ"ל דקושיית הגמרא דמקשה מאי איכא לא אתי אלא לשנויא קמא דשני ברכה דאדם עדיפא וס"ל לגמ' דאף לאותו שנוי' מסתמא ל"פ האי ברייתא אאידך ברייתא דס"ל לברייתא קמייתא נמי טעמא דשקדו ולכך פריך מאי איצטריך ול"ל טעמא דברכה דאילו לשינוייא בתרא דא"נ משום שקדו לא פריך מידי דל"ל טעמא דברכה דהא איצטריך ליה תנא דברייתא כמו שפירשו התוס' בדבור שלפני זה:

בא"ד א"נ בעי מאי איכא בין לישנא דמשני ברכה וכו'. פירוש דס"ל לגמרא דמסתמא גם ללישנא דברכת אדם עדיפא ס"ל נמי טעמא דשקדו דמשום ברכה לחוד לא היו קובעים יום כמ"ש התוס' בסמוך בסוף דבור זה אלא ללישנא דברכת אדם עדיפא ס"ל דאפ"ה טעמא דברכה עיקר וללישנא דשקדו ס"ל דטעמא דשקדו עיקר ולכך פריך מאי איכא כלומר מאי נפקא מינה וק"ל:

דף ז.

בגמ' אלא מעתה נזדמן לו צבי וכו'. פי' דהמקשה סבר דפי' השוה לכל נפש היינו דבר המצוי לכל נפש ולכך פריך אלא מעתה נזדמן לו צבי וכו' דצבי אינו מצוי כי אם לעשירים ולא לעניים:

דף י:

בתוס' ר"ה ותנא רב יוסף וכו' עד אבל קשה וכו' כיון דהוי בימי משה שפיר. ה"ל למכתב. יל"ד מדאמרי התוס' כיון דהוי בימי משה שפיר ה"ל למכתב דר"ל ואין צריכין בשביל כך לומר דדברה תורה על שם עתיד והא התורה היתה כתובה במרום אלפים שנה קודם בריאת עולם וא"כ ע"כ צ"ל שנכתב ע"ש עתיד וצ"ל דהכי מקשו התוס' דמה מייתי ראיה מאשור דכתיב קרא ע"ש עתיד בדבר שלא היה בימי משה אלא דעתידין רבנן לתקן דדלמא שאני אשור אע"ג דלא היתה בבריאת עולם והתורה נכתבה קודם בריאת עולם מ"מ כיון שהיתה בימי משה שהוא עתיד להעתיק התורה שפיר ה"ל למכתב ע"ש עתיד אבל במנה דלא הוי אפילו בימי משה מנ"ל דכתביה לעתיד וק"ל:

בא"ד ונראה לר"י וכו'. פירוש ובזה יתורץ ג"כ קושיא הראשונה הא דלא הקשה בלא רב יוסף דמשום כיון דהשתא לא פריך מבריאת עולם אלא מימי משה וא"כ בלא ר"י לא מצי למפרך דהוה אמרינן דלמא אשור היה בימי משה ולכך שפיר כתב קרא על נהר הדקל שהולך קדמת אשור דבימי משה היה סובב אשור ולכך מביא רב יוסף דאמר אשור זו סליקא וקים ליה דאותה העיר ששמה סליקא לא היתה בימי משה ואנן חזינן בימינו שנהר חדקל הוא סובב העיר ששמה סליקא וא"כ לא נוכל לומר שכתבה כן התורה משום שבימי משה היה הנהר סובב אשור שהרי אשור שהוא סליקא לא היתה בימיו וזהו כוונת התוס' במה שכתבו אח"כ וסביב סליקא הולך חדקל ולא אצל אשור שהיה בימי משה נ"ל ודו"ק:

דף יא:

בתוס' ד"ה הדד ביה רבא וכו' אבל מהא לא בעי למימר דהדר. ר"ל דדלמא מהא דאמר רבא לעיל דלרבנן במוכת עץ לא הכיר בה ולא כלום לא הדר רק מהא דאמר כאן מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב וכו' ואלא קשיא הך תריץ ואימא הכי וכו' מהא הדר ואית ליה נמי תירוצא דרב ששת מאי מקח טעות ממאתים אבל מנה אית לה וס"ל נמי בתולה ונמצאת בעולה אית לה מנה זה לא בעי למימר משום דמקח טעות לגמרי משמע. משמע מדברי התוס' דאי לאו מקח טעות לגמרי משמע היה יכול לומר דלא הדר מהא דלעיל אלא מהא דאמר אמלתיה דרב ששת ואית ליה שפיר דמוכת עץ שלא הכיר בה ולא כלום ובבתולה ונמצאת בעולה אית לה מנה וזה לא יתכן כלל דאם בבתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה מכ"ש בנמצאת מוכת עץ דאינו מקפיד כ"כ כמ"ש התוס' בדבור שלפני זה וק"ל. ויש שרוצין לתרץ דנוכל לומד דהא דלעיל דאמר דלא הכיר בה שהיא מוכת עץ ולא כלום היינו לרבנן וברייתא זו דשני רב ששת דאית ליה בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה מצי לומר דאתיא כר"מ והא ליתא דרבנן ור"מ לא פליני כ"א במוכת עץ אבל בתולה ונמצאת בעולה בהא ל"פ ואי לר"מ אית לה מנה ה"ה לרבנן ובספר ח"ש כתב מה שכתב ונ"ל שהתוס' לא רצו לתרץ למה לא משני בגמרא דמהא דלעיל לא הדר רק מהא דזה לא יתכן כמו שכתבנו רק שהתוס' רצו לתרץ למה דקדק בגמרא לומר הדר ביה רבא מההיא ולא אמר סתמא הדר ביה רבא ותירצו דלכך דקדק לומר מההיא שלא תטעה לומר דמהא הדר דאמר דמקח טעות לגמרי משמע וזה לא יתכן כמו שכתבנו והא דקאמר משום דמקח טעות וכו' אינו לשון תירוץ רק נמשך אלעיל וק"ל ודו"ק:

דף יב:

בגמ' א"נ וכו' אלא דאמרינן אוקמה אחזקה. וגבי פלוגתא דמוכת עץ אני איכא למימר נמי מוקמי אחזקה שחזקת בנות ישראל שאינן מזנות כן כתב הר"ן:

בתוס' ד"ה רב הונא וכו' עד וי"ל דה"מ למימר וליטעמיך. משמע מתוך התוס' דהאי דפריך בשמעתין נימא רב הונא ורב יהודה דאמרי כרבן גמליאל וכו' הכל הוא מדברי אביי דאמר רב יוסף והכל נמשך למעלה:

דף יג.

ד"ה ואין אוסרין וכו' דפריך לזעירי דבספקא אחת אסרינן לה. פי' ספק נבעלה לכשר ספק נבעלה לפסול והא גבי יחוד נמי ספיקא הדא ספק נבעלה ספק לא נבעלה ולא אסרינן לה והך קושיא לרב אסי נמי קשיא:

דף יג:

ד"ה מכשיר אפילו ברוב פסולים וכו' עד פי' והוה ליה למיתני וכן אמר אבא שאול וכו'. הא דאיצטריכו לתוס' להקדים דהקושיא היא דה"ל למיתני וכן אמר אבא שאול משום דאי הוה הקושיא כפשוטה הא תנא ליה ר"ג חדא זימנא לא קשיא מידי דשפיר משני התם אי מהתם ה"א ברוב כשרים לכך איצטריך משנה יתירה אחריתא לאשמועינן אע"ג דמדיוקא אמרי הכא דמכח קושיא דפריך אברייתא ותיפוק ליה וכו' דמסייע ליה לריב"ל דאמר לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולים תנא דמתניתין דהתם לא רצה לסמוך אדיוקא דברייתא דמה היה יודע הוא מהברייתא אבל השתא דפי' הקושיא דה"ל למימר וכן אמר אבא שאול וא"כ ע"ב צ"ל דמשני דאבא שאול עדיפא מר"ג ור"ג אינו מכשיר ברוב פסולים והא ליתא דהא אמרינן הכא דר"ג נמי מכשיר אפילו ברוב פסולים וק"ל:

דף יד.

ד"ה אלמנת עיסה וכו' עד וי"ל דבת העיסה אין לרה חזקה דכשרות וכו'. ולפי זה צ"ל דאלמנת עיסה הוי פירושו שאחד מבני משפחת עיסה לקח אשה ממשפחה אחרת שיש לה חזקה דכשרות:

ד"ה תנו רבנן וכו' עד והשתא לא קשיא דר"י אדר"י דהא דמכשיר ר' יוסי וכו' אבל במקום שמזכיר אלמנת עיסה ור"ל שם אינו איירי בשתוק אלא שנטמעה בה ספק חלל:

דף טז:

בתוס' ד"ה וליחוש וכו' עד אלא אפילו למ"ד דלא מצי טעין וכו'. יש מקשין מה צריכים התוס' לפי' זה דהא פשיטא דאיכא נפקותא במה שתשיב לו הכתובה שאם תתבענו פעם אחרת אז יוציא הוא הכתובה שבידו שכבר פרע לה ואינה קושיא כלל דא"כ מה לי בין שתכתוב לו שובר ובין שתשיב הכתובה דהא השתא נמי יהיה צריך לשמור הכתובה מן העכברים אבל לפי' התוס' ניחא דאין כותבין שובר דשמא יאבד לו או יאכלו העכברים אבל כשתשיב לו הכתובה אע"פ שתאבד ממנו עכ"פ יהא נאמן לומר פרעתי מנה במגו דאלמנה נשאתיך או אין את אשתי אבל כשתהיה הכתובה בידה יצטרך לשלם לה מנה:

ד"ה זאת אומרת וכו' עד דאיכא למיחש דלמא תשרוף כתובתה בעדים וכו'. ר"ל דהא אפילו למאן דאמר אין כותבים שובר ואינו צריך לשלם עד שיחזיר לו השטר חוב מ"מ אם הביא עדים שנשרף השטר חוב ע"כ צריך לשלם לו והכי נמי תביא עדים שנשרפה כתובתה ואה"כ הדרא נביא בעדי הינומא וא"כ על כרחך זקוק לשובר וכו':

דף כ:

בגמ' ר"י אומר קרובה שאין קרובה הימנה וכו'. צ"ל דר"י נמי ס"ל דיש חילוק בין חדשות וישנות וקרובות ורחוקות כמו ת"ק ולא פליג את"ק אלא בהא דס"ל דאפילו בתוך חמשים אם יש קרובה יותר ממנה אין אותם הרחוקים יותר ממנה טמא וק"ל:

דף כב.

בתוס' ד"ה במותב תלתא וכו' פירוש צריך לכתוב וכו'. ר"ל לכתחלה וחד ליתוהי אע"ג דכתב במותב תלתא דאם לא יכתבו וחד ליתוהי אתי לומר שא"צ ב"ד בקיום שטרות ומה שכתבו במותב תלתא לא לשם ב"ד כתבו אלא שהיה בדעתם לרבות ולא נזדמן להם אלא שנים שחתמו:

בא"ד אבל ודאי אם לא כתב וחד ליתוהי וכו'. ר"ל אבל ודאי בדיעבד אם לא כתב וחד ליתוהי כשר בדיעבד ועיין בהרא"ש ובח"ה סימן מ"ו:

דף כב:

בתוס' בד"ה כגון שניסת וכו' אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה. ר"ל שאחד מעיד ואומר שהרגו עם אנשים הרבה והא דתנן כמתני' הרגנוהו כן דרך הלשון שאחד כשהוא מגיד שעשה דבר בחבורת בני אדם אומר בלשון רבים:

דף כט.

בתוס' ד"ה ועל אשת אחיו וכו' עד הא נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה. פי' וה"ה נתארסה ומת מן האירוסין:

בא"ד ומיהו בירושלמי מוקי לה כשבא עליה עד שלא מת וכו'. וצ"ל לפי זה אע"ג דמפותה מדעתה עבדה לא שייך מחלה הקנס אלא היכא דהקנס לעצמה אבל היכא שאין הקנס לעצמה אלא לאביה אע"ג דאביה בעצמו בא עליה לא שייך מחילה ולכך כשמת או נתבגרה לא שייך מחילה וגובה הקנס מן היורשים או ממנו בעצמו כשנתבגרה כך צריך ליישב ודוהק הוא:

ד"ה נערה אין קטנה לא וכו' עד דאסיפא דמתניתין סמיך וכו'. הסיפא היא לקמן (כתובות דף מ':)

דף ל:

תוס' ד"ה דין ארבע מיתות וכו' עד שהחמיר עליו יותר. פירוש מיתתו היה בסייף ונחש במקום שריפה א"כ נידון במיתה חמורה יותר ממה שהיה חייב:

ד"ה לא צריכא כו' עד את גרמת לי הקיפא יתירה. קאי אמי שד' שדות של חבירו מקיפים שדהו מד' רוחות וגדר החיצון סביב מד' רוחותיו שגם אותו הפנימי חייב לשלם לו אע"פ שזה נהנה וכו' משום דא"ל חסר אני שאתה גרמת לי במה ששדך באמצע הקיפא יתירה ולכך חייב לשלם כל מה שההנהו או משום שחרוריתא דאשיתא קאי אחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר דזה נהנה וזה לא חסר דאי מחסר ליה בשחרורי הכתלים חייב לשלם כל השכירות משלם:

דף לא.

תוס' ד"ה שעקירה צורך הנחה היא וכו' עד ולא היה מפליג בין מצי לאהדורי וכו'. פי' משום דקשה ליה דאיכא למימר דהא דר' ירמיה לית ליה דהגבהה צורך ניסוך היינו דוקא התם דמצי לאהדורי אבל ההיא דמרובה גבי זרוק לי גניבותיך לחצירי דהקנין הוא משעת דמטי לאויר חצירו ואז לא מצי לאהדורי דלמא אפילו רבי ירמיה מודי דאמרינן דעקירה צורך הנחה היא ולכך קאמר ולא מפליג בין מצי לאהדורי וכו':

דף לב.

תוס' ד"ה דאין לוקה ומשלם וכו' עד אפילו נתחייבו קנס כגון בשעת שהעידו טבחו או מכרו שור של גניבה וכו'. פי' בשעה שהעדים זוממין העידו באותה שעה טבחו או מכרו שור שגגבו העדים כבר מקודם זה ועתה בשעת העדות טבחו או מכרו אותו הם בעצמם או ציוו לאחרים שימכרו או יטבחו בשבילם דטביחה ומכירה חייב אפילו ע"י שליח כדלקמן בדף ל"ג דהשתא עונש מלקות על העדות ותשלומי ד' וה' על הטביחה והמכירה באין כאחת דומיא הא דאמר לעיל בתחלת (כתובות דף ל"א) בזר שאכל תרומה ובשעת האכילה קרע שיראין וכו' וק"ל:

דף לב:

ד"ה אלא עולא תחת תחת גמר וכו' עד הכא לעולא אייתר ליה האי תחת וכו' פי' משום דגבי אנוסה כתיב נמי נתינה וכסף כדכתיב ונתן לאביה חמשים כסף וא"כ ילפינן מיטב מנתינה או מכסף ואייתר ליה תחת לגזירה שוה זו למיפטר ממלקות ועיין לקמן בדף ל"ג ע"א ד"ה מבעי ליה לכדאביי:

ד"ה מכדי כתיב וכו' עד כדנפקא לן בהחובל מעין תחת עין. כללא דמילתא דגבי חובל כתיב בסוף פ' אמור ואיש כי יתן מום בעמיתו וגו' עין תחת עין שן תחת שן אבל יד ביד לא כתיב שם וגבי עדים זוממין כתיב פ' שופטים עין בעין יד ביד ובחובל ילפינן מסברא דעין תחת עין היינו ממון משום דזימנין דמיית כדאיתא התם וס"ל להתוס' דה"ה גבי זוממין דכתיב עין בעין הוה נמי ממון וא"כ ל"ל לגמרא למילף הכא גבי עדים זוממין דהוי ממון מיד ביד ומתרץ דהך סוגיא אתיא כמ"ד דמפיק התם דגבי חובל הוי ממון מביד ביד דכתיב גבי זוממין דהוי מיותר ומינה ילפינן גבי זוממין דהוי ממון וה"ה עין תחת עין דכתיב גבי חובל הוי נמי ממון:

חובל בחבירו וכו' הכל דבור אחד. כדמוכח מיתורא דיד ביד. פי' מיתורא דיד ביד דכתיב גבי זוממין ומיניה ילפינן בחובל:

ד"ה ורבי יוחנן מ"ט לא אמר כעולא וכו' דהא ילפינן לה בבכורות וכו'. יש לתמוה דהתם בבכורות לא יליף האי ג"ש אלא יליף בפרק מעשר בהמה ובכמה דוכתי שם תחת דכתיב גבי בכור מתחת דכתיב גבי קדשים ע"ש אלא דצריך לומר מאחר דנתקבלה נ"ש דתחת תחת מסיני מצינו למילף בכל דוכתא דנמצא תחת תחת בתורה וק"ל:

דף לד:

בתוס' ד"ה ור"מ וכו' עד על כרחך מוקי כדי דשעתו במיתה ומלקות. פי' משום דעיקר קרא דכדי רשעתו בעדים זוממין נדרש במסכת מכות מקרא דוהצדיקו את הצדיק וגו':

דף לה.

בתוס' ד"ה מאי לאו וכו' עד א"נ אם אסון יהיה וכו' הוי נמי אסון ממש. פי' בלא התראה ודרש ונתת נפש תחת נפש ממון ויש להקשות א"כ סתר רישא דקרא לסיפא דברישא משמע דאם היה אסון ממש אפילו בלא התראה לא יענש בעונש ממון ובסיפא דקרא קאמר דאפילו באסון מתחייב בדמי האשה ויש לתרץ דאסיפא דקרא הוא חייב מטעם דס"ל דנתכוין לזה והרג זה חייבה התורה ממון ולא מיתה. אבל במקום ששייך חיוב מיתה אפילו היכא דאין בו דין מיתה כגון דלא אתרו ביה היכא דהוה אסון לא יענש ממון והיינו טעם דרישא דקרא אבל יש להקשות על זה דהא רישא דקרא נמי איירי בנתכוין לזה והכה האשה ואעפ"כ אמר אם לא יהיה אסון וכו' הא אם יהיה אסון לא יענש ויש ליישב עוד דרישא דקרא מיירי בממון אחר בהדי מיתה היינו ולדות ולכך אם יהיה אסון לא יענש בעונש ולדות אבל סיפא דקרא דמיירי במיתת האשה עצמה דהיינו ממון מיתה עצמה חייב אפילו אם יהיה אסון היכא דנתכוין להרוג את זה והרג את זה ולפי' צ"ל דבנתכוין להרוג את זה והרג את זה דחייב ממון דהיינו דוקא ממון מיתה עצמה אבל אם הזיק ממון אחר בהדי מיתה פטור וקצת רחוק אבל אם הרג בשוגג או בלא התראה לכ"ע פטור מממון מיתה עצמה וכן משמע מתוך שיטת ההלכה ומכל הסוגיות דלקמן (כתובות דף ל"ז ע"ב) ועיין בתוס' שאחר דיבור זה המתחיל מי איכא למ"ד:

דף לה:

ד"ה אלא לאו בחול וכו' ולא אתרו ביה משום אדם. פי' והשתא אפי' בחול איכא לאפלוגי ואי לא אתרו ביה משום אדם חייב ואי אתרו ביה משום אדם פטור ואפילו בשבת נמי וכו' פי' מ"ט קאמר בגמרא לא ס"ד דבשבת איירי דהיכי משכחת דמכה אדם יומת ומכה בהמה ישלמנה הא איכא לאשכוחי כגון דאתרו ביה משום בהמה ולא אתרו ביה משום שבת ותירצו התוס' וי"ל וכו' ד"ל מ"מ בהכאת בהמה עצמה ליכא לאפלוגי דהחילוק הוא בין היכא דאתרו ביה משום אדם או שבת אבל בהכאת בהמה עצמה ליכא שום חילוק וסוגיא דשמעתין ה"ק לא ס"ד דבשבת איירי ויהיה מזיד על השבת רק שהשוגג והמזיד בהכאת הבהמה אבל אם תרצה לאוקמי' בשבת ולאפלוגי בין היכא דלא אתרו ביה משום שבת יהא כן דבהא לא חיי' דהא מ"מ אפילו תוקמא כך ילפינן שפיר דמה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג בהכאתה וכו':

דף לו.

בתוס' ד"ה ואם איתא זו דברי ר"מ וכו' עד לפי' ר"ת וכו' י פי' שם פלוגתא דר"מ ורבנן דר"מ אית ליה גבי נערה המאורסה נערה ולא קטנה ורבנן ס"ל הואיל וכתיב נער בלא ה' אפילו קטנה במשמע כמו שדרשו במסכת זו לקמן (כתובות דף מ' ע"ב) ובעי שם בפרק ד' מיתות לר"מ לגמרי פוטר בא על קטנה המאורסה או מסקילה פוטר אותו ומחייבו חנק כשאר אשת איש ומסיק שם כתנאי ומתו גם שניהם עד שיהיו שניהם שוין דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו ופרש"י עד שיהיו שניהם שוים בני עונשים ור"ת הקשה שם על פרש"י ופי' עד שיהיו שניהם שוים ר"ל במיתה אחת ולכך הוא פטור לגמרי דהא ע"כ בסקילה לא מחייבת ליה דהא נערה כתיב ולא קטנה ואי מחייבת ליה בחנק לא הוו שוין במיתה אחת דהוא בחנק והיא אם היתה בת עונשין היתה בסקילה זהו תכלית וכונת פירושו של ר"ת אף שאין זה לשונו והשתא לפר"ת פשיטא דע"כ צ"ל דרבי יאשיה כר"מ ס"ל דעכ"פ פוטר בא על קטנה המאורסה מסקילה דהשתא אי מחייבת ליה בחנק לא הוו שוין במיתה אחת כדפרישית אבל אי ס"ל כרבנן דס"ל דהוי בסקילה לא היה פוטר מכלום ורבי יונתן נמי צ"ל דס"ל כר"מ ומחייב ליה בחנק מפסיק ומת האיש השוכב עמה לבדו דאי כרבנן היה מחייב ליה בסקילה דנער בלא ה' אפילו קטנה במשמע ואפילו לפרש"י דפירש עד שיהיו שניהם בני עונשים ואיכא למימר דלעולם כרבנן סבירא ליה וכאן הוא פטור מגזירת הכתוב מדכתיב גם שניהם עד שיהיו שניהם בני עונשין וא"כ צ"ל דעל כרחך כר"מ ס"ל דאי כרבנן ס"ל דילפי מדכתיב נער חסר ה' אפילו בא על קטנה המאורסה היאך מצי למילף מדכתיב גם שניהם לפטור בא על הקטנה אלא ע"כ כר"מ ס"ל דנערה אין קטנה לא ומפסיק ומתו גם שניהם יליף דאפילו מחנק פטור והא דקאמר דדרשי רבנן כאן נערה עיין לקמן (כתובות דף מ' ע"ב):

ד"ה וליתני קטנה וכו' עד אע"ג דהוי תני קטנה וכו'. נ"ל דכוונת התוס' בזה הוא זה דמאי מקשה המקשן וליתני קטנה דמשמע אי הוה תני קטנה הוה שפיר אדרבה הא הוי קשיא יותר דלמה ליה למתני תו איילונית ועדיפא מהא הוה ליה להקשות דאם איתא דממאנת היינו קטנה ל"ל למיתני תו איילונית:

בד"ה החרשת והשוטה וכו' עד ולר"י נראה. ונ"ל דלפי' ר"י הא דמתרץ לא קשיא הא ר"ג והא רבי יהושע היינו פלוגתא דאידך מתניתין דאיתא התם פ"ק דף י' היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי וכו' ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיין ונ"ל דטעמא של רש"י דמפרש על טענת משארסתני נאנסתי אף שפי' ר"י הוא קרוב יותר לפי סוגיא דשמעתין אלא שרש"י ס"ל דטענת מוכת עץ לא טענינן אנן בשבילה דאפילו ליתמי וללקוחות לא טענינן אלא טענה דשכיחא ומצויה אבל טענת משארסתני נאנסתי לא טענינן אנן שום טענה אחרת אלא שהיא טוענת משארסתני נאנסתי ואנן טענינן נמי שמא משארסה נאנסה:

דף לו:

בד"ה כולהו רואות ומראות וכו' עד אבל סומא תלינן וכו'. פי' החילוק שבין סומא לאחרים הוא זה דבכולהו אם לא אמרה ולא מצא לה בתולים לא תלינן במוכת עץ אלא אמרינן בעולת איש היא ואין לה כתובה כלל אבל בסומא תלינן במוכת עץ:

בד"ה היוצאת משום שם רע וכו' דהא בעולה ודאי היא. נ"ל דה"פ דהא כשיוצאת משום שם רע דהיינו כשלא מצא לה בעלה בתולים שדינה בסקילה כדין תורה הוא ע"כ כשיש עדים שזינתה ברצון באירוסין ופשיטא שאם אנסה אחר אח"כ אין לה קנס אפילו קודם שנשאת שאם נאנסה קודם שזינתה אין לה דין סקילה דנערה בתולה כתיב ולא בעולה אלא ודאי צ"ל שנאנסה אחר כך פשיטא שאין לה קנס אבל אין לפרש הואיל ויש חיוב סקילה וכו' ד"ל דהא על כרחיך צ"ל דנאנסה קודם שנשאת ואז היתה ארוסה ולכך מקשה המקשן בת סקילה היא פי' ששייך בה דין סקילה והבא עליה בין באונס או ברצון הוא חייב סקילה וא"כ ל"ל דפטור מן הקנס פשיטא דהא קים ליה בדרבה מיניה זה אינו דהא קתני במתניתין וכו' כך צ"ל הצעת וכוונת התוס' אבל אין נ"ל לפרש כוונתם במה שאמרו דהא בעולה ודאי היא ר"ל דכשבא עליה המאנס אחר שיצאה מבעלה משום שם דע ודאי בעולה היא ופשיטא שאין לה קנס וזה יהא כוונת המקשן במה שאמר בת סקילה היא דהא אז אין בה דין סקילה אלא דין חנק כאשת איש וגם אין סברא שיעלה על שום דעת שיהא בה אז דין קנס דהא אשת איש גמורה היא וק"ל:

דף לז.

בתוס' ד"ה צריכות להמתין וכו' עד ומיהו למאי דמוקי להך דהכא בראוה שנבעלה אתי שפיר וכו'. יש להקשות הא אפילו לפי זה לא אתי שמואל כמאן דלפי שיטת ההלכה דוקא בראוה שנבעלה אית ליה לר"י דאפילו קטנה צריכה להמתין אבל לא ראוה שנבעלה אפילו גדולה אין צריכה להמתין דבקדושתה קיימא דאל"כ תקשי שבויה משבויה. וא"כ שמואל דס"ל בשלא ראוה שנבעלה גיורת קטנה אין צריכה להמתין הא גדולה צריכה להמתין כמאן וצ"ל דס"ל לתוס' הא דמשני כשראוה שנבעלה היינו דוקא אותה ברייתא שניה דקתני בה שבויה וגם גיירת אפילו קטנה צריכין אנו לאוקמיה כשראוה שנבעלה אבל בברייתא הראשונה שלא קתני בה כ"א גיורת לחוד

לא אצטרכינן לאוקמוה בשראוה שנבעלה אלא כדשני מעיקרא דגיורת לא מינטרא נפשה והשתא לפי זה בשראוה שנבעלה אפילו שבויה ואפילו גיורת קטנה צריכה להמתין דגזרינן קטנה אמו גדולה כיון דודאי נבעלה אבל בשלא ראוה שנבעלה שבויה אפילו גדולה אין צריכה להמתין דמנטרא נפשה ובקדושתה קיימא ובגיורת גדולה צריכה להמתין דלא מנטרא נפשה אבל קטנה שאינה ראויה להתעבר אין צריכה להמתין דבספיקא לא גזרינן קטנה אטו גדולה וא"כ אתי שפיר כרבי יהודה ודו"ק:

דף לז:

ד"ה ואח"כ נמצא ההורג וכו' עד דלמאן דאמר חנק קל וכו'. פי' דשם יליף דגבי מכה עבדו ומת תחת ידו דבסייף דכתיב נקום ינקם וכתיב חרב נוקמת נקם ברית וא"כ למ"ד חנק קל מסייף ילפינן היכי דקטל בן ברית דבסייף ק"ו מעבד דאם איתא דרוצה הוא בחנק שזהו סתם מיתה שבתורה אם כן הקלת טפי בבן ברית מבעבד:

דף לח.

בתוס' ד"ה אבל סימא את עינו וכו' עד קשה לרשב"א וכו'. נראה כדי להמלט מקושיא זו דקדק רש"י בלשונו וכתב איצטריך חד מהני קראי וכ"כ לקמן קמ"ל חד מהנך קראי וד"ל חד מהנך תרי קראי דהיינו כל הדם ולא תקחו כופר והשתא נוכל לומר דלדמי בר חמא ולרב אשי דלקמן קרא דכל חרם אתא לדרשת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שלא תשקל מיניה כופר ותפטרי' מקטלא וקרא דלא תקחו כופר אתא דלא ליעבד ביה שנים ממון ומיתה ואע"ג דכתיב ולא יהיה אסון איצטריך סד"א ה"מ וכו' וא"כ אתיא ברייתא דר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה כפשטא ולפ"ז יתיישב ג"כ דלפי' ר"ח דפי' כל הדם אתי להיכא דסימא את עינו והרגו בדבר אחד תקשה א"כ כל ל"ל:

בד"ה הא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא וכו' עד וסימא את עינו והרגו בדבר אחד לא חשיב עין ונפש וכו'. מכל דברי התוס' בדבור זה משמע שהם מפרשים הא דמקשה בגמ' הא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא ר"ל הא דסימא את עינו והרגו בדבר אחד דלא כפרש"י ועל זה יש לתמוה דא"כ דאפילו סימא את עינו והרגו בדבר אחד נפקא מאידך תנא דבי חזקיה א"כ תקשה ולא יהיה ל"ל ובלא כל חרם היה לפי סברת המקשה קשה אקרא דולא יהיה אסון הא מאידך תנא דבי חזקיה נפקא ויש ליישב דה"ק הא אפילו סימא את עינו והרגו בדבר אחר נפקא מאידך תנא דבי חזקיה ולא יהיה אסון אתא דאפילו היכא דהרגו וקרע שיראין דפטור וא"כ קרא דכל חרם למה לי ויכול להיות שזהו כוונת התוס' בדיבור שאחר זה במה שכתבו וי"ל דלפי האמת נפקא כולהו מתנא דבי חזקיה ד"ל וקרא דולא יהיה אסון אתי לקרע שיראין אלא שאין לשונם משמע כן לקמן כמו שאכתוב שם:

בד"ה אמר רב אשי וכו' עד וי"ל דלפי האמת נפקי כולהו מתנא דבי חזקיה. ר"ל אע"ג דלעיל מזה כתבו דהיקשא דמכה אדם ומבה בהמה לא משמע ליה אלא בהכאה אחת היינו כדי לתרץ דקרא דכל הדם אתא לסימא את עינו והרגו בדבר אחר אבל לפי האמת דלא יתורץ בזה משום דאפילו לא ילפינן כולהו מהיקשא דמכה אדם וצריך קרא למפטר סימא את עינו וכו' אפ"ה לסימא את עינו וכו' לא איצטריך קרא דכל הדם דמאידך תנא דבי חזקיה נפקא וע"כ צריכין אנו לאוקמא קרא דכל הדם לדרשא אחריתי א"כ חוזר מסברא זו אלא סבירא ליה דממכה אדם ומכה בהמה ילפינן כולהו אפילו קרע שיראין והיינו דקאמר בתר הכי דאי הוה צריך קרא למיפטריה בלא כל הדם והוה פטרינן ליה וכו' ובתר הכי מקשו התוס' וא"ת ולישני דאיצטריך כל חרם וכו' ד"ל דאין ה"נ תקשה למה חזר מסברא הראשונה דאכתי לישני דמולא יהיה אסון ומאידך תנא דבי חזקיה נפקא לן בין היכא דסימא עינו והרגו בו בין סימא עינו והרגו בדבר אחד מאי אמרת כל הדם ל"ל לישני דאיצטריך להורג חבירו וקרע שיראין:

דף לח:

ד"ה אימא בתולה לג"ש תימה דתקשי ליה דאימא תרוייהו לגופייהו וכו'. פי' דע"כ ס"ל לגמ' דהג"ש לא נתקבלה מסיני דאל"כ מאי פריך אימא בתולה לג"ש לימא דדוקא ג"ש דואשר לא אורשה נתקבלה וא"כ מאחר דלא נתקבלה שום ג"ש לפרוך דאימא תרוייהו לגופייהו ולא לג"ש:

בד"ה מי אתיא ג"ש ומפקא ליה לקרא מפשוטא לגמרי כו' עד וקשה וכו'. פי' תושב ושכיר היינו קנוי קנין שנים או נרצע והכי איתא התם האי תושב ושכיר דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו אי נימא תושב ממש משום דהוי תושב ושכיר איפטר ליה מפסח וכו' אלמא לא קני ליה רביה אלא לאפנויי אלמא מפקא קרא מפשוטו ואומר ר"ת וכו' פי' דה"ק התם האי תושב ושכיר דכתיב גבי פסח מאי ניהו אי נימא תושב ושכיר ממש הא לא איפטר מפסח אלא ע"כ בערלים מיידי וא"כ למה כתבו הא כבר כתיב כל ערל לא יאכל בו אלא לאפנויי כתבו:

דף לט.

בתוס' ד"ה בא עליה ונתארסה מהו וכו' עד דמי אמרינן כיון שיצאה מרשות האב לענין קנס וכו'. דברי התוס' הללו צ"ע ליישבם והנראה לי בכוונתם שר"ל מי אמרינן כיון דאשכחן דארוסה נפקא מרשות האב לענין קנס כגון בארוסה שנתגרשה ה"ה אם בא עליה ונתארסה קנסה לעצמה אע"פ שיש לחלק ביניהם או דלמא כיון דלענין שאר דברים לא אשכחן דארוסה זו נפקא מרשות אב דהא לכל הדבדים ברשות האב היא דזכאי במציאתה ובמעשה ידיה והפרת נדריה ה"ה קנסה נמי לאביה הוא:

בא"ד ולר"י הגלילי נהי וכו' נמי לא מבעיא וכו'. פי' דפשיטא דלאביה הוא דהא דס"ל לר"י הגלילי דאין לה קנס לא משום דנפקא מרשות אב אלא גזירת הכתוב הוא אבל בא עליה ונתארסה דליכא גזירת הכתוב פשיטא דלאביה הוא דהא לא אשכחן לדידיה דארוסה נפקא מרשות האב בשום דבר:

דף מב.

בתוס' ד"ה רבי שמעון פוטר עד ואור"י דר"ש חדא ועוד קאמר וכו'. ויש לתמוה א"כ לרבנן מאי איכא למימר דהא אפילו אי טעמייהו דרבנן דס"ל דלא קנס קא תבע אלא בושת קא תבע מ"מ מאחר שלא עמד בדין אפי' אם ייחד כלי או נתן משכון מ"מ הוי דבר שלא בא לעולם ויש ליישב דרבנן ס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם והא דלא חשיב להו התם בקדושין דלא חשיב התם אלא תנאים שנתפרשו שמותיהם כגון רבי ור"מ ודאב"י כדאיתא התם:

דף מב:

גמרא אי דלא עמד בדין כפילא מי איכא. פי' רש"י מי יימר דגנב דתבעיה כפילא פירש אפילו אם מצא הגניבה בידו לא מצי למימר ולמתבע ליה אתה גנבת שלי שלם לי הכפל מאחר שלא עמד עדיין בדין מצי אמר ליה אתה נתתו לי או אתה הפקדת אצלי או קניתי אותו ולכך ע"כ צ"ל דאיידי דעמד בדין משא"כ לעיל גבי אתה אנסת בתי או פתית בתי דהרי שור שחוט לפניך ולבך אפילו דלא עמד בדין מצי מיירי ולכך איבעי ליה לעיל:

דף מד.

תוס' ד"ה איכא בינייהו אורועי סהדי וכו' עד א"נ לפסול חתימתן. פי' [לא] שפוסל העדים בהודאתו אלא שפוסל כל השטרות שיש לו שאלו העדים חתומין בהן דכיון דהודה ששטר זה הראשון הוא מזוייף אמרינן הוא זייף חתימת העדים וזייף ג"כ כל חתימות השטרות שבידו כמו שזייף זה ועיין באשר"י:

דף מד:

תוס' ד"ה ואימא לרבות וכו' עד דמקרב אחיך ידעינן בכל דין דבעינן הורתו ולידתו בקדושה. נראה דלאו דוקא הורתו ולידתו אלא דבעינן נמי שיהא אמו מישראל כמו שכתבו התוס' סוף דבור זה:

דף מה.

תוס' ד"ה אמר רבא וכו' עד ולפי זה לא גרסי' בעלמא וכו' וכן הא דקאמרי' בסמוך ולפי זה הא דקתני וכו'. כתב כן לאפוקי לפי' רבינו שמואל שכתב לקמן בסמוך הוי הכל ניחא:

ד"ה תנאי היא וכו' עד היכי מייתי לאישתני גופא דלעיל פי' היכי מייתי מרבנן דר"ש אברייתא דלעיל דקתני ומשבגרה הוציא עליה ש"ר דבסקילה דלא אמרי' הואיל ואשתני גופא אשתני קטלא. :

דף מו.

תוס' ד"ה אתיא שימה שימה כו' מראמר בריש איזהו נשך וכו'. הא ראצטריכו התוס' להביא ראיות מעלמא דאין רבית בקרקע ובפחות משוה פרוטה ולא דייקי לה משמעתין דאי יש רבית בקרקע ובפחות משוה פרוטה א"כ מאי בעי ר' ירמיה הכא שכרן בקרקע וכו' י"ל דאשמעתין איכא לתרץ דלעולם איכא רבית בקרקע דמרבינן לה מכל דבר אשר ישך כדאיתא בריש איזהו נשך ומבעיא ליה דלמא שאני התם דמשום דחומרא דרבית הוא א"ד הואיל וילפינן מוציא ש"ר מהתם לרבי יהודה לא שנא וכן צ"ל ע"כ לתנא דברייתא דס"ל דיש רבית בקרקע כמו שמביא הב"י בטוד י"ד סי' קכ"א גם מדברי התוס' כאן משמע דמספקא להו מדכתבו בסוף דבור זה שמא בכהאי גוונא לא הוי רבית בקרקע:

בא"ד אבל אם אדם לוה שדה שאם שטפה וכו'. צ"ל הא דכתבו שאם שטפה ולא כתבו סתם שאם הלוה שדה וכו' משום דלא שייך הלואה בדבר המוחזר בעין אלא לשון שאלה ובשאלה אין איסור רבית כ"א בהלואה:

דף מו:

ד"ה ואימא לדידה וכו' דאי כתב רחמנא כי יקח וכו' ר"ל וא"כ היכי קאמר הכא ואימא דידה הוי אם כן קרא אין כסף למאי אתא לאשמועינן דאשה נקנית בכסף מכי יקח נפקא דאין קיחה אלא בכסף דילפינן קיחה קיחה משדה עפרון:

בא"ד ואור"י וכו'. ר"ל דמיתורא לא מסתבר ליה למילף שיהא שלו אי לאו משום משמעות בקרא דיהא של אב והא דאמרינן בפרק קמא דקדושין ואיצטריך למיכתב וכו' היינו לפי מסקנא דשמעתין דקאמר יציאה דכוותה קא ממעט וא"כ יש משמעות בקרא שהוא של אב וכן כתבו התוס' בקדושין דף ג':

בד"ה יציאה דכוותה קא ממעט וכו' עד מה התם נערה אף כאן נערה. נראה דר"ת מפרש הקושיא דפריך בגמרא ואימא לדידה ר"ל ואימא הא דקא מרבינן אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר היינו אב אימא הני מילי בקטנה דלית לה יד אבל בנערה דאית לה יד כספא לדידה הוה כדפריך על פסוק את בתי נתתי לאיש הזה ולכך מסיק בשמעתין יציאה דכוותה קא ממעט מה התם נערה אף כאן נערה ולכך הקשו התוס' דאכתי תקשי ואימא לדידה הוי כפי' הקושיא לפרש"י לפירוש הראשון וגם משמעות הלשון ואימא לדידה לא משמע כפי' ר"ת וזה כוונת התוס' בקדושין דף ד' במה שכתבו שם בסוף דבור המתחיל יציאה דכוותה וכן משמע לשון הקושיא עיין שם:

דף מז:

גמרא ת"ר תקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה וכו'. עיין ביאור שיטת ההלכה זו בספר שאלות ותשובות שלי בסימן ל"ב:

דף נג.

תוס' בד"ה שאין אני קורא וכו' עד א"נ כי לית להו לב"ה עד וההיא דהמקבל נמי לייפות כהה וכו' וא"ת הדרא קושיא לדוכתה הא בית שמאי במקום ב"ה אינו משנה דהא הכא איירי לגרע כחה והני תנאי דדרשי לשון הדיוט איירי דוקא בייפוי כחה אבל באמת הוא שהלל הזקן לבד מיירי דוקא לייפוי כחה אבל שאר התנאים איירי בכל ענין אפילו לגרע כחה וע"ש:

דף נה.

תוס' ד"ה ולשבועה וכו' עד ולא אתי שפיר אליבא למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה. ד"ל דלדידיה אפילו לא הוה התוספת ככתובה אית ליה דינא דכתובה בהני דהא אפילו גבי שאר שטרות נמי דינא הכי:

דף נה:

ד"ה ובתרומת מעשר וכו' עד חשכה (לילי שבת פירוש) מוצאי שבת כו' דעם הארץ ירא לשקר בשבת וכו'. פי' משום דרואה דמחמירין בשבת לענין מעשר דאין אוכלין אפילו עראי וכן עונש תרומה לזרים היא חמורה ולכן ירא לשקר:

דף נו.

ד"ה טעמא דכתבה וכו' עד דהא פליג ארבי יוסי דאמר רשאי. פי' דרבי יוסי אמר רשאי ר"ל דאפילו בע"פ תנאו קיים מכלל דרבי יהודה דפליג עליה ס"ל דוקא כתבה אבל ע"פ לא וברייתא היא בדף זה ע"ב:

דף נו:

ד"ה ושמעינן ליה וכו' עד בברייתא דלעיל. פי' מדנקיט ר"מ שאר כסות ועונה ולא נקט שאר דברים מכלל דס"ל דוקא הני דהוו דאורייתא אבל מידי דמדרבנן תנאו קיים:

בא"ד דדייק מדלא קתני לעיל וכו' וכתובה ויש לדקדק א"כ מאי משני התרצן קסבר רבי מאיר כתובה דאורייתא מ"מ קשה אם איתא דס"ל לר"מ דגם בכתובה תנאו בטל הוי ליה למינקט ג"כ כתובה בהדי שאר כסות ועונה ונראה דדוקא לפי סברת המקשה דהוה ס"ל דכתובה דרבנן ולכך הוה דייק מדלא קתני לעיל כתובה משום דהוי רבותא דאפילו בדרבנן נמי תנאו בטל אבל התרצן השיב דקסבר רבי מאיר כתובה דאורייתא ולכך לא צריך למיתני כתובה לעיל דהא קתני שאר כסות ועונה וה"ה כתובה דתנאו בטל ג"כ דהא הוי ג"כ דאורייתא לדידיה ואע"ג דרבי יהודה ס"ל דכתובה דרבנן מ"מ ר"מ לפי סברתו קתני ולא דמי להא שכתבו התוס' לפי סברת המקשן דצריך למתני כתובה משום דאיכא מ"ד דלא עשו חיזוק לדבריהם דהתם הא מלתא דעשו חיזוק או לא עשו הוי סברא בעלמא:

דף נז.

ד"ה ולא פליגי תרי גברי אליבא דחד גברא וכו' עד אליבא דחד תנא. פי' דרבי יהושע בן לוי ס"ל דבסוף מודה רבי יוסי ור"י ס"ל דבסוף נמי פליג:

דף נז:

גמ' ת"ש בוגרת ששהתה שנים עשר חדש ואלמנה ל' יום רבי אליעזר אומר וכו' כך צ"ל וכן הוא במתני' דנדרים וכן מוכח בתוס' ד"ה תיובתא דרב הונא:

דף נח.

תוס' ד"ה הנהו קלא אית להו וכו' עד וקצת משמע כן בפרק המוכר פירות וכו' יגעתי ולא מצאתי מזה דבר שם ובספר ח"ש כתוב שט"ס הוא וגרס גירסא אחרת ע"ש:

בד"ה השתא בפני הבעל וכו' עד ה"נ דלא זו אף זו קתני. ויש לתמוה לפירוש התוס' איך יתיישב הא דקתני במתני' או כולן בפני היבם חסד יום אחד בפני הבעל השתא כולן בפני הבעל חסד יום אחד אמדת לא אכלה כולן בפני היבם מבעיא דהכא לא שייך לומר לא זו אף זו כלל וצ"ל דהתוס' לא גרסי בבא זו דכולן בפני היבם וכו' במתני' וכן באלפסי ליתא:

דף נח:

גמ' אימת קדוש וכו' עד לעולם במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף וכו' ופרש"י וה"ה דמצי לאוקומי כשאין מעלה לה מזונות וכו'. ר"ל מאי דוחקיה דרב ושמואל דאוקי לה לאחר מיתה לוקמה מחיים והסיפא איירי דמעלה לה מעה כסף ולכך המותר הקדש והרישא איירי בשאינו מעלה לה מזונות ולכך עושה ואוכלת אלא משום דרב אית ליה יכולה וכו' ואוקי רישא דמתני' בניזונת וכו' פי' דברישא אפילו היכא דניזונת עושה ואוכלת דיכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה ולכך מוקי מתני' במעלה לה מזונות והסיפא איירי בשאין מעלה לה מעה כסף ולכך המותר דוקא קדוש לאחר מיתה ולא מחיים משמע דאי הוה מעלה לה מעה כסף הוי המותר הקדש אפילו לרב אפילו מחיים ולפי זה צ"ל לפי' רש"י דבמותר מורה רב דאינה יכולה לומר איני ניזונת ר"ל איני נוטלת ממך המעה כסף ואיני עושה דהמותר תקנו ליה רבנן משום חינא כמו שכתב הטור אבן העזר סי' פ"א בשם רבינו יונה ע"ש וא"ת לפי זה האי דקאמר לעיל בגמרא ופליגא דריש לקיש וכו' מנלן דפליג רב הונא אריש לקיש והא ריש לקיש במותר איירי ובמותר אפילו רב הונא מודה דאינה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה ויש לתרץ בדוחק דדייק בגמרא מדקאמר ריש לקיש מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה ולא קאמר מותר מעשה ידיה וכו' משמע דאפילו בעיקר מעשה ידיה יכול לכופה ואינה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה אבל צ"ע לפי זה מאי דוחקא דרב ושמואל לפרש הסיפא לאחר מיתה ובמעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף לוקמא במחיים וכגון במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף ובמעשה ידיה דיכולה לומד איני ניזונת ואיני עושה ולכך תני ברישא רעושה ואוכלת אבל במותר דאינה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני עושה מותר ולכך תני בסיפא דהוי הקדש לרבי מאיר ורבי יוחנן פליג ואמר חולין משום דהוי דבר שלא בא לעולם דמעשה ידיה אינם בעולם שעדיין לא נעשו ולא ס"ל לר"י הסנדלר מתוך שיכול לכופה נעשה כאומר יקדשו ידיך וכו' דהא לא אמר הכי כמו שאנו צריכים לומר לר"ל לעיל דבהכי פליג דלא ס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה וי"ל דלא מסתבר ליה לרב ושמואל דליפלוג בהא ד"י הסנדלר דא"כ ליפלוג גבי המעריך פחות מבן חדש ולכך מוקי הסיפא בשאינו מעלה לה מעה כסף ולאחר מיתה דהשתא א"א לאוקומי טעמא דר"י הסנדלר אלא משום דבר שלא בא לעולם ושמואל פסק לקמן הלכה כר"י הסנדלר בדבר שלא בא לעולם ולכך מוקי לה בלאחר מיתה דהשתא ע"כ טעמא דר"י הסנדלר משום דבר שלא בא לעולם וכמו שפירש רש"י בסמוך בד"ה מי אמר שמואל הכי ועכ"פ צ"ל לפרש"י הא דקאמר לעולם במעלה לה מזונות וכו' רצה לומר שהוא חפץ לזונה ואפילו הכי תני ברישא עושה ואוכלת משום דסבירא ליה לרב ושמואל דיכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה אבל לפי' התוס' א"א לומר כן דהרי כתבו התוס' לעיל בד"ה מאי לאו בנזונית וכו' לא כשהוא זן קאמר וכו' עד כדקאמר לקמן אי במעלה לה מזונות וכו' וכאן נמי בד"ה במעלה לה מזונות וכו' כתבו אליבא דרב אדא בר אהבה מוקי לה הכי אבל לרב ושמואל לא מצי מוקמי מתני' א"כ ע"כ צ"ל דהתוס' מפרשין הא דקאמר הכא לעולם במעלה לה מזונות וכו' היינו כשהוא זן אותה ממש קאמר וא"כ ע"כ צ"ל דפירוש סוגיית השיטה מתחלפת לפרש"י ולפירוש התוס' וכדי לברר הענין ולמעט העיון אציע שיטת רש"י ושיטת התוס' לפרש"י כך הוא פי' השיטה אימת קדוש וכו' במאי אילימא במעלה וכו' מ"ט דמ"ד לאחר מיתה פי' אי בחפץ להעלות לה מזונות ומעה כסף מ"ט דמ"ד לאחר מיתה הא במותר לכ"ע אינה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה ואלא כשאינו מעלה וכו' לעולם במעלה וכו' ורב ושמואל סברי מזונות תחת מעשה ידיה ואפ"ה ברישא עושה ואוכלת דיכולה אשה לומר וכו' ומעה תחת מותר וכיון דלא יהיב פי' שאינו חפץ ליתן לה כגון שאין לו נכסים מותר דידה הוי ואינו קדוש מחיים אבל אי הוה חפץ למיהב הוי קדוש דבמותר אינה יכולה לומר וכו' אפילו לרב אדא בר אהבה דסבר תקנו מזונות תחת מותר וכו' וברישא כיון דלא יהיב לה מעה כסף עושה ואוכלת משמע אבל אי הוה חפץ ליתן מעה כסף השייך לה תחת מעשה ידיה אינה עושה ואוכלת והוי הקדש דאין אשה יכולה לומר וכו' כריש לקיש ולפי' התוס' כך הוא פי' השיטה במאי אילימא במעלה לה מזונות ר"ל שזן אותה מ"ט דמ"ד וכו' ואי כשאין מעלה לה מזונות פי' שאינו זן אותה מ"ט דמ"ד מחיים ואלא כשאינו מעלה וכו' פירוש שאינו זן אותה אעפ"י שחפץ לזונה מ"ט דמ"ד מחיים ולא מסתבר ליה למימר לעולם שאינו זן אותה אלא שחפץ לזונה ולכך הוי הקדש מחיים משום דס"ל דאינה יכולה לומר וכו' דא"כ ברישא אמאי עושה ואוכלת דס"ל דאין חילוק בין מותר למעשה ידיה לעולם במעלה לה מזונות פי' שזן אותה ואינו מעלה לה מעה כסף ורב אדא סבר תקנו מזונות תחת מותר וכו' לפי זה גם רב יוכל להיות דסבר כרב הונא יכולה אשה לומר וכו' והא דמותר הקדש מחיים מיירי כשזן אותה ולרב ושמואל צ"ל דמיירי כשאינו זן אותה וגם אינו מעלה לה מעה כסף כמו שכתבו התוס' ולפי סברת ד"ל מנקי שאינו זן אותה אלא כשחפץ לזונה ואינו חפץ להעלות לה מעה כסף וס"ל דמזונות תחת מותר ואשה אינה יכולה לומר וכו' ולכך המותר קדוש והא דברישא עושה ואוכלת משום דאינו רוצה להעלות לה מעה כסף כך נראה בעיני שיטת הסוגיא לפרש"י ותוס' ובכל מה שכתבנו דוק היטב:

תוס' ד"ה מאי לאו בניזונת לא כשהוא זן אותה קאמר דא"כ יקדשו וכו'. פי' אפי' לרב הונא יהא קדוש וא"ת א"כ דאפילו לרב הונא משכחת לה דקדשו א"כ מנלן דפליג ריש לקיש ארב הונא דלמא ריש לקיש איירי כשהוא זן אותה ממש ויש לתרץ דגמרא דייק מדקאמר ריש לקיש מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה משמע אפילו היכא שהיא אינה רוצה לזון רק אומרת איני ניזונת ואיני עושה אפ"ה הוא יכול לכופה למעשה ידיה בעל כרחה דס"ל מעשה ידיה עיקר:

בד"ה מתוך שיכול לכופה וכו' במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף. פי' וס"ל דמזונות תחת מותר ולכך המותר קדוש כיון שהוא מעלה לה מזונות ומעה כסף תחת מעשה ידיה הלכך קתני רישא עושה ואוכלת כיון שאינו מעלה לה מעה כסף ואיפכא לא מצי לאוקמי דס"ל מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר ומיירי כשמעלה לה מעה כסף ואינו מעלה לה מזונות ולכך תנא ברישא עושה ואוכלת משום דאין רגילות שיעלה מעה כסף ולא יעלה מזונות כמו שכתבו התוס' לקמן בסוף ד"ה במעלה לה מזונות ופי' במעלה לה מזונות וכו' דקאמרי התוס' ר"ל שהוא חפץ לזונה אע"פ שהיא אינה רוצה ויש להקשות לריש לקיש דס"ל דמעה כסף תחת מעשה ידיה ורישא דמתניתין איירי כשאינו מעלה לה מעה כסף א"כ פשיטא דלא קדשו מעשה ידיה כדפריך בגמרא אי בשאינה ניזונת מאי למימרא וכו' והשתא לא מצי לשנויי סיפא אצטריכא וכו' דבשלמא לפי שיטת התרצן דלפירושו דהסיפא דמתניתין איירי נמי בשאינו מעלה לה כלום בעד המותר ולכך משני שפיר לעולם כשאינו מעלה לה מזונות ואפילו הכי לא תקשה מאי למימרא דסיפא איצטריכא ליה דאפילו היכי דאינו מעלה לה כלום המותר קדוש ולכך תנא נמי הרישא דאיירי נמי בשאינה ניזונית שעושה ואוכלת אע"פ שאין בה רבותא משום דסיפא אצטריכא ליה אבל לפי סברת ריש לקיש דהסיפא איירי במעלה לה בעד המותר והרישא איירי כשאינו מעלה לה בעד המזונות א"כ לא שייך למימר סיפא איצטריכא ליה וק"ל וי"ל דאפ"ה איכא למימר תני רישא איידי דסיפא א"נ י"ל דהיא גופא קמ"ל דמזונות תחת מותר ולכך המותר קדוש כיון שמעלה לה מזונות ומעה כסף תחת מעשה ידיה וכיון שאינו מעלה לה מעה כסף לכך ברישא עושה ואוכלת ולפי זה בגמרא כשהקשה אי בשאינה ניזונית מאי למימרא ה"נ הוי מצי לשנויי דמיירי כשמעלח לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף והיא גופה קמ"ל דמזונות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה כדפירשנו לפי סברת ריש לקיש אלא דבלאו הכי משני שפיר. כללא דמלתא לפי סברת המקשן דפריך מאי לאו בניזונית פי' שרוצה לזונה (בניזונת) והרישא והסיפא איירי במעלה לה תחת מעשה ידיה ותחת מותר ואפ"ה קתני ברישא עושה ואוכלת דיכולה היא לומר איני ניזונית ואיני עושה והסיפא דקתני המותר קדוש פי' לאחר מיתה כשיורשה ואפ"ה פליג ר"י הסנדלר משום דהוי דבר שלא בא לעולם ורישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל דבחיים אפילו עיקר מעשה ידיה במידי דשכיח כדלקמן אפ"ה אינו קדוש מחיים וכ"ש מותר ולאחר מיתה אפילו מותר קדוש וכ"ש עיקר מעשה ידיה ולפי סברת התרצן רישא וסיפא תרוייהו איירי בשאינו מעלה לה ולכך תני ברישא עושה ואוכלת פי' מחיים וכ"ש מותר וסיפא איצטריכא ליה דאפ"ה מותר הקדש לאחר מיתה וכ"ש מעשה ידיה דס"ל לרבי מאיר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אבל כשמעלה לה מזונות אין ה"נ דתרוייהו הקדש אפילו מחיים ואינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה ולפי סברת ריש לקיש הרישא איירי כשאינו מעלה לה מזונות תחת מעשה ידיה ולכך עושה ואוכלת מחיים והסיפא מיירי כשמעלה לה תחת המותר ולכך המותר הקדש אפילו מחיים דמתוך שיכול לכופה למעשה ידיה וכו' דס"ל דאשה אינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה:

דף נט.

גמ' דאמרה לכי מיגרשא. בתוס' ד"ה לכשאקחנה משמע דלא גריס דאמרה:

תוס' ד"ה כי אמר שמואל וכו' להעדפה וכו' עד ונראה לר"ת וכו' דסבר שמואל כר' יוחנן בן נורי בהא דההעדפה לבעל. פי' דר"י בן נורי פליג אר"ע דס"ל דיפר משום העדפה דההעדפה דידה הוי ור"י בן נורי סבר דמשום העדפה אינו צריך להפר דההעדפה דבעל הוי אלא דצריך להפר משום שמא יגרשנה:

דף נט:

ד"ה שדה זו שמשכנתי לך וכו' עד דיכול להקדיש יותר ממה שיכול לאסור וכו'. אבל קצת קשה דסברת התרצן היא הפוכה מסברת המקשן דהוא הוה סבר דיותר יכול להקדיש מלאסור והוא משיב דאדרבה קונמות קאמרת וכו' ובקונם יכול לאסור אפילו בדבר שלא בא לעולם וצ"ל דאין ה"נ דלפי המסקנא שמדמה ליה לקדושת הגוף אוסר יותר בקונם מבהקדש שאינו קדושת הגוף והא דכתבו התוס' כדמוכח בערכין אין רצונם לומר דשם מוכיח דבהקדש חל יותר אלא ר"ל דבערכין

מוכח שחל ההקדש אפילו בעודה ממושכנת אבל יש להקשות והיאך אפשר להקדש לחול והא אין הקדש מפקיע מידי שיעבוד אלא דוקא בהקדש קדושת הגוף והאי שדה קדושת דמים הוא וי"ל דאין ה"נ דאין השדה קדוש אלא כל זמן שיש לב"ח לגבות חובו ממקום אחד אבל אם אין לב"ח לגבות חובו ממקום אחד מוציאו מיד הקדש אלא שמוסיף דינר וכן משמע שם בתוס' בערכין דף כ"א מיהו כל זמן שלא גבאו הוא קדוש ע"ש:

בד"ה קונמות קא אמרת וכו' וי"ל דדוקא בקונמות אלמוה רבנן שלא יפקיע חובו וכו' ר"ל דגבי קונם דאינו אוסר אלא להנאסר לבדו אבל לעצמו הוא מותר ולכך חיישינן א"כ כל אחד יפקיע חובו מב"ח ולכך אלמוה רבנן לשיעבודא דב"ח שלא יפקיענו אבל בהקדש דגם לדידיה הוא נאסר דלכל העולם הוא נאסר ליכא למיחש:

בא"ד לא לאיש פי' כשהאיש הכה את עינו או הפיל שינו ולא לאשה אם האשה הכתה עינו:

בא"ד אע"ג השיחרור דמי להקדש ר"ל דאם האשה שיחררה אותו ממנה גם מיניה יצא לחירות:

דף ס.

ד"ה יכול יהא חלב מהלכי שתים אסור וכו' עד דמצי למעוטי חלב ודם מחד קרא וכו'. ויש ליתן טעם היאך יכולים למעט שני דברים מחד מיעוטא לוקמא קרא אמסתבר טפי ונראה ליישב דבשלמא מיעוט אחד אמרינן דאוקמינא ליה אמסתבר טפי אבל מיעוט הוא או זה דמשמעותי' זה דוקא ולא דבר אחר א"כ ממעיט מיניה הכל:

בא"ד אבל מאיסור טמא לא ממעטינן ליה וכו'. וא"ת לכתוב חלב ודם דהשתא יהא דם מותר לגמרי וכ"ש בשר וי"ל דאי לא כתב מיעוט גבי בשר ה"א דדם לא מימעט אלא מאיסור דם אבל מאיסור טמא לא אימעט אלא הוי אסור כמו בשר אע"ג דחלב אשתרי שאני חלב שאינו שוה בכל ולכך הוה מדמינן דם לבשר והוה אסור באיסור טמא ולכך איצטריכו כולהו:

דף ס:

ד"ה והלכתא וכו' עד ולמאי דהוה מפרש מעיקרא טעמא דמעוברת וכו'. פי' דמעיקרא הוה מפרש טעמא דמעוברת משום דחייסא פי' ממעכו בשעת תשמיש או שמא תעשה עובר סנדל ופריך שם א"ה דידיה נמי ומסיק אלא משום דסתם מעוברת למניקה קיימא והשתא לטעמא קמא אין חילוק במעוברת בין אלמנה וגרושה וה"ה לטעמא בתרא וה"ה במניקה דהא חד טעמא הוא משום דמעוברת למניקה קיימא:

דף סא:

ד"ה התלמידים יוצאין וכו' פי' ר"י דאתא לאשמועינן וכו'. נראה דקשה לר"י והא קתני בסיפא הפועלים שתים בשבת והכא קתני דיוצאים שבת אחת וא"כ משמע דעונתן לא הוי שתים בשבת לכך פי' דהרישא לאו בדין עונה איירי אלא אתא לאשמועינן דאע"ג דמנהגם היה וכו' ועונתן הוא שתים בשבת יכולין לשנות וכו' ולצאת וכו' ועי' לקמן בתוס' בדף ס"ב ע"א ד"ה והתניא הפועלים וכו':

דף סב.

ד"ה והתניא הפועלים אחת בשבת וכו' עד י"ל דברייתא קמ"ל וכו'. ונראה שלפי סברא זו ס"ל דאחת בשבת ושבת אחת משמעותן שוה וכן כתב הר"ן שזהו סברת רב אלפס ולא משמע ליה שבת אחת שאינם חוזרים כ"א ביום השמיני כסברת ר"י ברבי ברוך דאל"כ תקשה דהכא משני דקמ"ל בברייתא שאע"פ שמנהגם כך אם רוצים לשנות יותר מאחת בשבת אינן רשאין ורישא דמתני' תני דיכולין לשנות להיות כל שבעה בחוץ וק"ל:

דף סב:

גמ' הות יתבא באיגרא וכו'. בה"ש גריס הוי יתיב באיגרא איפחת איגרא מתחותי' ונח נפשיה:

תוס' ד"ה מט' קבין וכו' עד ולפי החשבון ד' סאין בסלע הוי נ' דינר י"ח קבין וכו'. פי' ולכך קאמר רוצה בקב וכו' פי' קב כנגד ט' דהיינו ב' קבין נגד י"ח:

דף סג.

תוס' ד"ה רב הונא וכו' עד אבל אין נראה וכו' וכי עבדה שאר מלאכות פוחתין לה מעשיית צמר. פי' אין נראה וכו' משום דהא תהא צריכה לעשות בצמר למזונותיה וגם תהא חייבת בז' מלאכות לבעלה ואין סברא שתעשה שתיהן דהא כי מיתזנא מבעלה כי עבדה שאר מלאכות פוחתין לה ממעשה ידיה וכו' וק"ל:

דף סג:

ד"ה ואינהו וכו' עד כמו שמפרש ר"ת. נ"ל דר"ת מפרש דקאי אמורדת דהכא ולא אאומרת מאיס עלי:

בא"ד דהא כיון ששניהם חפצים בגירושין וכו'. ר"ל דר"ת מפרש לקמן בסמוך דאפילו באומרת מאיס עלי לא כפינן ליה אגיטא אלא א"כ מגרש מרצונו וא"כ הא דאמר משהינן ליה תריסר ירחי שתא אגיטא ע"כ צריך לומר דרוצה לגרשה והיא גם כן חפצה בגירושין דהא אומרת מאיס עלי וא"כ שניהם חפצים בגירושין ולמה ישהה אותה:

דף סז.

תוס' ד"ה זהב הרי הוא כשויו פר"ח דבכלי זהב איירי וכו'. נראה לי דקשה על פרש"י דאי איירי בחתיכות זהב פשיטא דהרי הן בשוויין דמה פחת שייך גבייהו ומה ס"ד נמי דמקשה דלהוו ככלי כסף דבכלי כסף משתמשין ופחתי אבל בחתיכות זהב אין משתמשין בהן ובמה יפחתו ובמסקנא דמשני בדהבא פריכא צ"ל לפר"ח דר"ל חתיכות זהב הרי ככלים שלמים דזהו יותר משויין של שברי זהב וק"ל:

בד"ה אמר אביי וכו' וא"ת אמאי אצטריך למיפשט ממתני' תפשוט מדרב יהודה וכו'. ד"ל כיון דפשיט ממתניתין משמע דלא הוי זוזי מדינה אלא היכא דמדוייק ומוכח מתוך אותה המשנה או ברייתא תפשוט מדרב וכו' ולדידיה כל מקום שנזכר כסף בדבריהם לא הוי אלא כסף מדינה בלי שום דיוקא:

דף סח.

ד"ה כאן לאחר שבא לידי גיבוי וכו' עד ור"ת פי' וכו' עיין באשר"י שהוא כתב בשם ר"ת פי' אחר:

דף סח:

גמ' איתיבי' רבא וכו' עד הא גדולה ויתרה. פי' נערה איבדה המותר ומשני הא דאיבדה איירי דלא מחאי:

שם ה"נ מסתברא וכו' עד שאינה ניזונית פי' בונרת לא הא נערה נוטלת עישור דהא היא ניזונית מהאחים ומוקי לה נמי בדלא מהאי ומקשין העולם דנראה כסתרי אהדדי דלפי אוקימתא דלעיל אפילו נערה ויתרה בדלא מחאה והכא משמע דדוקא בוגרת אינה נוטלת עישור בדלא מחאה הא נערה נוטלת דהא היא ניזונת ואינה קושיא כלל דלעיל מותיב אנישאו ושם אפילו נערה ויתרה בשלא מחאה ונטלה מה שנתנו לה והכא קאמר דא"כ קשיא רבי אדרבי פי' בוגרת בלא נישאו דלעיל קאמר רבי בגרו עד שלא נישאו לא איבדו פרנסתן והכא משמע דוקא בת הניזונית דהיינו נערה קודם שנישאת נוטלת עישור הא אם שהתה עד שנתבגרה אפילו עד שלא נישאת אינה נוטלת עישור אלא ע"כ איירי בלא מחאי ולעיל איירי במחאי ופי' מהאי גבי בוגרת ר"ל שהתרה בהאחין קודם שנתבגרה שישיאו אותה ויתנו לה עישור שלה קודם שתתבגר ה"ה גבי נישאו ובנערה עד שלא תתבגר יש נמי לחלק בין היכא שלא מחתה בהאחים רק נטלה מהם ברצונה הטוב מה שנתנו לה בשעת נישואין להיכי שמהאי בשעת נישואין דאז לא איבדה המותר:

תוס' ד"ה לרבי אידי ואידי נביא וכו' עד דהא רבא פסיק לעיל כר"י דפרנסה שמין באב וכו'. פירוש מאחר דשמין באב והאב ודאי היה נותן מטלטלין ממילא שמעינן דגבי' מטלטלין וגבי מזונות פסק לקמן ממקרקעי. ויש להקשות דהא לקמן דהוא בסוף שמעתין דף סט ע"ב פסק (נמי) דפרנסה נמי ממקרקעי ולא ממטלטלי דהא קאמר כן הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה וי"ל דר"ל דלקמן איירי היכי דלא אמידנא לאב שלא היה גר בינינו כדלעיל דאז אין שמין באב אלא נוטלת עישור נכסים כדינא ולכן לא נביא ממטלטלין אבל היכא דאמרינן שמין באב אפילו מממלטלים אבל למזונות אינה נביא לעולם ממטלטלין לרבא אלא ממקרקעי ועיין באשר"י ובהר"ן:

דף סט.

ד"ה משום רווח ביתא יש להסתפק היכא דאיכא עשר בנות וכו'. פירוש עשר בנות ובן אחד וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן ועיין בהר"ן:

דף סט:

ד"ה אילימא קטנה מן הנשואין וכו' פירוש אף קטנה וכו' פירוש דאל"כ הקשה מתניתין דקתני דר"מ סבירא ליה יעשה שליש מה שהושלש בידו רבי יוסי אומר וכו':

דף עא.

ד"ה בהא קאמר שמואל וכו'. נראה מפי' התוס' דגרסי עוד צריכותא אחרת אליבא דשמואל:

ד"ה שנדרה היא וקיים לה הוא וכו' עד אלא שנדרה הנאה מכל הפירות וכו'. נראה דט"ס הוא דהא כתבו התוס' לעיל בד"ה שלא תטעום וכו' דלפי המסקנא א"א לפרש שנדרה מכל הפירות אלא שלא תטעום במין אחר שבפירות ולפי מה דסלקא דעתין דאדרה אותו ותלינהו בתשמיש המטה חל אפילו הדירה מכל הפירות ובדיבור זה בצירוף הדבור שלפני זה כתבו התוס' בהיפוך:

בד"ה בעניות וכו' עד וע"כ מתניתין לשמואל בנדרה היא כו'. ר"ל מתניתין דקתני המדיר שלא תתקשט וכו' ייציא ויתן כתובה דהאי איירי בנדר הוא ע"כ צ"ל דתלה בתשמיש המטה דאל"כ היכי מצי מדירה שלא תתקשט וא"כ תקשה לשמואל למה יוציא ויתן כתובה מיד תתקשט ותאסר לבית חלל שבת אחת ולב"ש שתי שבתות ותמתין שמא ימצא פתח לנדרו אלא ע"כ צ"ל דבנדרה היא איירי ועלה קאי רבי יוסי ואמר בעניות שלא נתן קצבה ובעשירות ל' יום ואח"כ יוציא ויתן כתובה וא"כ ש"מ דסבר הוא נותן אצבע בין שיניה:

ד"ה ה"ג רי"א אין אלו נדרי עינוי נפש וכו' עד הא דקאמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש לא שלא יוכל הבעל להפר וכו' כצ"ל:

בא"ד בין לאחרים. פירוש אם נתגרשה ונשאת לאיש אחר:

מַהֲרְשַׁ״ל – חָכְמַת שְׁלֹמֹה

דף ב.

תוס' בד"ה נשאת כו'. דפריך וליתני האיש קונה כו'. נ"ב ברישׁ האשה נקנית ומש"ה ליכא למיטעי גבי האיש מקדש דהא כבר תנא ברישא שאין אשה נקנית אלא לדעתה אבל הכא שכבר נתקדשה ה"א שפיר נשאת אף בע"כ קמ"ל. (עיין במהרש"א):

דף ב:

רש"י בד"ה זמנו כו' ואם לא כתב כו' כצ"ל:

בד"ה אלא מסיפא צ"ל ואלא כו':

תוס' בד"ה פשיט רב אחאי כו' פריך רב אחאי כו'. נ"ב וכן לקמן (כתובות דף י') רב אחאי משני כו':

בד"ה דלמא כו' בשכתוב בו שבוע שנה חדש דאמרינן וכו' כצ"ל:

דף ג.

תוס' בד"ה תינח כו' דהדרא לטיבלא כו'. נ"ב פי' שמפריש מן הטמא על הטהור דמן התורה הוה תרומה ואתו חכמים ואמרו פשיטא שהטהור אינו מתוקן אלא אפילו אותה תרומה שהפריש מן הטמא חזר לטבל ממש וקשה הא נמי עבירה היא מאחר שחוזר לטבלו ומתקנין אותה מיניה וביה והשני יוצא לחולין ומותר לזרים ואין לומר לחומרא הוי טבל כדי שיפריש אח"כ מיניה וביה אבל לעולם אף השאר אינו יוצא לחולין א"כ אין זה קרוי עקירה מן התורה אלא חומרא בעלמא ונראה לפרש דמה שעקרו חכמים דבר תורה והחזירו אותו טבל בזה לא נעשה עבירה שהרי טבל נמי חייב מיתה אלא שיבא אח"כ קולא מיניה כשתחזיר ותפרישו ובכה"ג ליכא קפידא לאפוקי הכא שנאמר מגורשת ומפקיעין איסור א"א ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה א"ד כו' מחמת זה החולי כו' כצ"ל:

דף ג:

תוס' בד"ה ולדרוש להו כו' ואין נראה לריב"ם כו'. נ"ב אבל מ"מ פסק ר"ת דין לאמתו אבל לא מטעמיה עיין באשר"י. (עיין במהרש"א):

בד"ה ולדרוש כו' ומן האונס ואילך כו'. נ"ב פירוש ופריך אסכנה שהיתה מקודם דהיינו קודם שנהגו לכנוס בשלישי ודו"ק:

בא"ד לא מסרי נפשייהו כו'. נ"ב פי' ומאחר שהן לא מסרי נפשייהו כלל אף שלא ידעי שאונס שרי אלא עושות באיסור א"כ לעולם עושות ברצון ואסורים לבעליהן ודו"ק אי נמי הכי פי' כי התוס' סברי שדוחק לפרש איכא פרוצות דלא שייך למדרש להו שלא יקילו כו' ולא איירי בסכנה כלל אלא משום צנועות א"כ לא הוי דומיא דכהנות דאיירי משום סכנה אלא בע"כ צריך לפרש דבחד סיגנון איירי והכי פירושו איכא פרוצות דלא שייך למידרש ואיכא בהו סכנה וכן בכהנת ומשום הכי מקשי התוס' הלא הפרוצות לא מסרי נפשייהו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה בשלישי כו' דא"כ יכנוס בד' כו'. נ"ב לפי' התוס' איכא לשנויי דאין דרך לעכב יותר מאותו יום וא"כ אם בא בג' בודאי ילך לדרכו ביום ד' אבל לפרש"י קשה אמאי לא משני דאתי שר הצבא גופיה ביום ג' וגם התוס' אמאי לא הקשו נמי לרש"י מהא וצ"ל דלא עקרו תקנת חכמים בכה"ג אלא שבא שר הצבא ביום ד' גופיה אבל בא ביום ג' א"כ אין לעקר תקנת חכמים מיום ד' הקבוע מאחר שכבר בא ביום ג' ולא נתחדש מידי ביום הקבוע דהיינו יום ד' ע"כ משני דשר הצבא בא ביום ד' ואיספרווא דידיה ביום ג' ואע"ג דאיספרווא לא ברי היזיקא כמו שר הצבא דומיא דיום ג' מסכנת בעילת ההגמון והיינו שכתבו התוס' אח"כ אין לתמוה דמשום סעודה עקרינן ב' ימים ומשום סכנה לא עקרינן וכו' ודו"ק:

בד"ה איספרווא כו' אלא יום א' כו'. נ"ב פי' אף שר"י מפרש מה שאמר ובשני לא יכנוס מילתא באפי נפשה היינו שלא היה יכול למיפרך רישא לסיפא דשמא ברישא נמי קאמר בשלישי וה"ה בשני בפרט מאחר שאונס וסכנה חדא הוא אבל לפי האמת דאונס (הוא) מילתא אחריתי הוא ובשני מילתא באפי נפשה מ"מ לא מפקינן הברייתא ממשמעותה דדוקא [נקט] בסכנה נהגו לכנוס בג' ולא בשני ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף ד.

רש"י בד"ה אפרסה כו' דנדה חמורה אי בעל כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אבל כו' דאמרינן בפ' בתרא דמועד קטן כו' כצ"ל:

בא"ד אסור לישא עד לאחר שלשים כו'. נ"ב והא דקאמר לעיל שאם אין לו בנים מותר לישא לאלתר ר"ל שא"צ להמתין ג' רגלים אלא מיד מותר אחר שעברו ימי האבילות וק"ל. (עיין במהרש"א):

בא"ד ור"ת ר"ל וכו'. נ"ב וכן דעת האשר"י:

דף ד:

תוס' בד"ה ומי שאני כו' דהא בבעל חשיבא ליה אשתו ישנה דאפילו בשעת חופה אשתו ישנה עמו כו' כצ"ל:

בד"ה עד שיסתום כו' כי לפרש"י דריש לרבות גולל ודופק שפירש כו' כצ"ל:

דף ה.

תוס' בד"ה מאי איכא כו' למה לי טעמא דברכה כו'. נ"ב אף על פי שפירשו התוס' לעיל דשפיר צריכה לטעמא דברכה כדי שלא תקשה למה לא חשו לברכה דיום ה' כו' היינו לאי נמי לחוד שאמר משום שקדו לחוד תקנו מוכרחים אנו לפרש כן אבל ללישנא קמא שאמר משום דברכת אדם עדיפא שוב אנו לא צריכים לדחוק להך פירושא א"כ ברייתא טעמיה דנפשיה קאמר א"כ שפיר מקשה ל"ל ה"ט דברכה מאחר שיש לנו טעם דשקדו וכדי שלא תדחוק ותאמר מ"מ שמא הברייתא צריכה להך טעמא דברכה כמו שפי' לאי נמי דשקדו מש"ה כתבו התוס' אי נמי כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"ד ברכה דאדם עדיפא ליה כו'. נ"ב ואין לומר סוף סוף נימא הא דמקרי עבריינא א"כ דבודאי אף לישנא קמא דסבר משום ברכה לא פליגא האי טעמא דשקדו דאיתא להדיא בברייתא שניה אלא דפליגי בפי' דהך ברייתא קמא מאי נפקא מינה. ומשני אדם בטל כו' דללישנא קמא דברכה איתא וללישנא בתרא דשקדו ליתא ודו"ק:

דף ה:

תוס' בד"ה מהו לבעול וכו' דחיישי' שמא ישחוט בן עוף כו'. נ"ב מכאן יש לדקדק דהיו עושין סעודה לבעילת מצוה אפי' היכא דכבר היתה הנשואין אבל בחבורי שדיתי ביה נרגא:

בד"ה דם כו' איכא למימר דהויא דרבנן כו'. נ"ב כמו שמפרש לקמן דלא התירו מלאכה שאינה צריכה אלא משום צערא כמו מפיס מורסא וק"ל:

בד"ה לדם הוא צריך כו' הכא גבי מצוה אסור כו'. נ"ב פי' אפילו אם התירו משום צערא מ"מ משום מצוה לא רצו להתיר וק"ל:

בד"ה את"ל כו' פי' דר"י אית ליה דמקלקל בחבורה פטור כו'. נ"ב נ"ל דהתוס' סוברים כגירסת ס"א שכתב רש"י ל"ג ומה שהקשה רש"י שמקלקל דהכא כ"ע מודים סוברים התוס' דליתא כי כל קלקול ששייך באדם בין הוא לגבי פתח ששייך משום בנין בין הוא לגבי מוציא דם שחייב משום חבורה לעולם קלקול חייב לר"ש ופטור לר"י וטעמא דר"ש דמחייב קלקול בחבורה משום דסתם חבורה הוא קלקול מצד אחד ואפ"ה חייביה רחמנא טעם זה נמי שייך אפילו בפתח גבי אדם שהוא לעולם קלקול ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף ו.

גמרא איתמר בבי רב אמרי כו' נמחק איתמר. ונ"ב בס"א אינו:

שם האי מסוכריא דנזייתא כו'. נ"ב הערוך גורם בבי"ת והוא לשון נקב אבל ברש"י אני מסופק אם מפרש בלשון נקב או מלשון סתימה והוא בכ"ף מלשון סכר מיא:

תוס' בד"ה האי מסוכריא כו' ואיגלאי מילתא דכלי עבד כו'. נ"ב פי' ויהיה חייב משום מלאכה שאינו צריך לגופה וק"ל:

בא"ד דנדה מערמת וטובלת כו'. נ"ב פי' כך הוא לפי מסקנא דהתם דמפרש טעם אחר דאין מטבילים הכלים משום דחיישינן שמא שהה כליו מלטבול ויניח בטומאתם עד יו"ט שיהא פנוי ובתוך כך יבוא לידי תקלה להשתמש בהן תרומה אבל רב יוסף דמפ' משום סחיטה פריך ליה אביי מהא דמערמת וטובלת כו' ומשני ליה מתוך שלא הותרה לה אלא ע"י מלבוש זכורה היא ודו"ק ובהגהת מהרי"ח מצאתי שמשום הכי גזרו בטבילת כלים משום דטריד במצוה אבל בשאר מתכוין לשרותן במים או ביין לא גזרו ולפי זה צ"ל נמי דגבי מערמת שרי משום דזכורה היא כו' אבל מדברי התוס' דהכא לא משמע הכי ודו"ק:

בא"ד ומיהו איכא למימר התם כו' כצ"ל:

דף ו:

גמ' יאמרו בקי מותר כו'. נ"ב אינו בתמיה כמו יאמרו כל הסריקין אסורים וסריקי בייתוס מותרים דא"כ הל"ל יאמרו שאינו בקי אסור ובקי מותר אלא ה"פ אם כן למה התירו חכמים מן הסתם יאמרו הכי הבקי מותר אבל שאינו בקי אסור וק"ל:

תוס' בד"ה לא כהללו כו' קודם מעשה יראין כו'. נ"ב והקושיא של יאמרו בקי מותר כו' קאי אמה שלמעלה לא כהללו בבליים כו' ודו"ק:

בד"ה אלא מעתה כו' פי' בקונטרס כיון כו'. נ"ב אבל מפרש"י דהכא אינו מוכח כן וק"ל:

בא"ד דצריך לבעול בהטייה כו'. נ"ב פי' משום דאי אפשר לבעול בהטייה אפילו לבקי אם לא שיכוין לכך אבל בסתם בעילה פשיטא דהוי פסיק רישיה לגבי פתח דאי אפשר שיבעול בהטייה מן הסתם ודו"ק:

דף ז.

גמרא אמר רב הונא אין הלכה כרבי יעקב כו' כצ"ל. ונ"ב לכאורה נראה דקאי אר' יעקב בר אידי דהכא דאי ארבי יעקב דברייתא אפילו ניקב למה ליה למייתי הכא ואת"ל דשייך הכא כדי ליישב לשון הורה כלומר שמצינו לשון הורה על חומרא אף שלא מן הדין ודו"ק א"כ הל"ל ואמר רב הונא אין הלכה ובס"א נמי מצאתי להדיא אין הלכה כר' יעקב בר אידי מ"מ נ"ל העיקר שקאי על רבי יעקב דברייתא וכן איתא בפ' אלו טריפות וגם אין מן הסוגיא שיאמר אמורא אין הלכה על אמורא שאינו קדמון ממנו ודו"ק:

רש"י בד"ה מאי דעתך כו' ביום טוב יותר מבשבת כצ"ל:

בד"ה הורוה כו' ז' שנים בנזיר ומנתה בחוצה לארץ ועלתה לארץ כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ואם להוציא כו' אלא לפי מאי דקים ליה דלדם הוא צריך כו'. נ"ב פי' והוי פסיק רישא לענין חבורה מאחר שלדם הוא צריך וק"ל:

בד"ה מתוך שהותרה כו' לפי שאתה אוסרו בדבר האסור לו כו'. נ"ב פירוש כגון תחומין שאסור בי"ט משום הכי אתה אוסרו לתקן מיום טוב לשבת ואי אתה אוסרו לתקן עירובי חצרות שהוא דבר המותר ביו"ט ומש"ה מתקן מיו"ט לשבת וק"ל:

בא"ד בפ' אמרו לו דאין עירוב והוצאה ליוה"כ מדתנן התם אם היתה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' קודם המסקנא דמסיק דיש עירוב והוצאה לי"ט וק"ל:

דף ח.

תוס' בד"ה שהכל כו' אעפ"י שכל אחת סמוכה לחבירתה כו'. נ"ב פי' יוצר האדם ואשר יצר ודו"ק:

בא"ד ועל שהכל ברא לכבודו כו'. נ"ב לאו שצריך טעם על שהכל ברא לכבודו אלא שר"ת פי' בעבור שהכל ברא ויוצר האדם קצרות משום הכי כל אחת גורמת לברכה שלאחריה שפותחת בברוך אבל רש"י פי' טעם אחר על מה שגורמת לברכה שלאחריה שפותחת בברוך ודו"ק:

בא"ד שאותה שלפניה היא כו' כצ"ל:

בד"ה רב תנא הוא כו' ומיהו איכא נמי ר' יוחנן שהיה תנא כו'. נ"ב פי' שהוא רבי יוחנן בן נורי ולא אותו סתם רבי יוחנן:

דף ח:

גמ' פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו כו'. נ"ב חיבור הענין והברכות נראה בעיני לפרש על הסדר כי אחר שאמר המתורגמן על רב חייא בר אבא שהיה נתפס בעון הדור או הוא או בנו א"ל ר"ל שיאמר נגד שבחו של מקום להוציא מלבן של בני אדם שלא יאמרו ח"ו א"כ יש עול בחוקו יתעלה ח"ו כי אינו דומה למלך ב"ו שלפעמים מעוות המשפט כפי דת השרים ויועציו ותיקון מדינה לצורכו חלילה לומר כן במלך מ"ה באלף הבדלות על כן פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו כו' פי' אינו מוכרח כי גדול ברוב גדלו כו' אבל אין זה עול מאחר שהמות אינו נצחי שהרי סופו לחיות בתחיית המתים ושם ישולם שכרו ומ"מ אף בזה לא ימלט מן התרעומות וח"ו אם לא היתה המיתה הכרחית לבריות דאם לא כן אפשר שלא ימות וא"כ טעם זה טעם מיתה בלא חטא וח"ו כאילו הוא עול בחוקו על כן אמר שהוא נתיב משׁשת ימי בראשית א"כ אין חילוק אלא בהקדמת זמני בענין פגיעה שאינו לאבדן ויש כנגדו תשלום שכר ומאחר שהוא נתיב משׁשת ימי בראשית ע"כ אמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים כלומר ראוי הוא להיות כל אחד מחזיק במדותיו של אברהם אבינו להיות מגומלי חסדים שהרי הוא נתיב עולם גם עמך ובניך יגמלו חסד ועל דרך שאמר ר"מ דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה דיטעון יטענוני' דידל ידלוניה כו' ואחר כך אמר נגד אותם שרוצים בכל אות נפשם להיות מגומלי חסדים אלא שאין סיפוק בידם או מיעוט בממון או בחלשות גופם חלילה שיהיו מקופחים בשכר ע"כ אמר נגד כל ישראל שלא יהיו בכלל כאלו המתיאשים מן המיתה או הפורענות כרשעים שאומרים רק שלום יהיה לנו ע"כ בקש עליהם רחמים להצילם מכל המתרגשות נ"ל:

שם שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' נמחק. ונ"ב ברוב ספרים אינו וכן משמע מרש"י:

רש"י בד"ה בברכת המזון כו' שהרי הוא חייב כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אלא כו' ומברכים לה בלא עשרה. נ"ב פי' לבד מאבלים אלא הוה אמרינן אבלים מן המנין ודו"ק:

דף ט.

גמ' התם אונס הוה כו'. נ"ב והא דקאמר לעיל ראיה ממעשה שהיה הכי קאמר אין נאסרה אלא בקינוי וסתירה כלומר דליכא למימר אונס הואי דהא קינא לה ונסתרה וראיה ממעשה כו' דלא הוה קינוי ומש"ה לא אסרוה דהוה אונס ואח"כ מסיק ואב"א והוא מדברי סתם התלמוד שחולק על ר"א ודו"ק ויש אומרים דהכל הוא מדברי ר"א רק שהתרצן הוא מגיה אותו ומתקנו כפי הענין ואין זו מן הסוגיא דהוה ל"ל חסורי מחסרא וגם אינו מן הדרך להגיה הרבה ולחסר בדברי אמורא אלא הכי קאמר לחוד ועוד דהאי וכי תימא דקאמר אינו קשה לדברי ר"א דהכא אלא אפתח פתוח דלעיל כמו שפירשו התוס' וא"כ אי אפשר לומר ולפרש שהכל מגיה התרצן בדברי ר"א דהכא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה הא לא כו' לר"א ה"ק כו' וסתירה ממעשה כו' הד"א:

תוס' בד"ה ואב"א כו' כדאמרינן בירושלמי אונסא יש לו קול והשתא כו' כצ"ל:

בא"ד דאינה מוכת עץ ספק באונס כו' כצ"ל:

דף ט:

תוס' בד"ה אי למיתב כו' ואוקמא בחזקת היתר כו'. נ"ב כך הוא לפום ריהטא לפי שאין הסברא נותנת שתהא מפסדת כתובתה לעולם אפי' בס"ס משום דאוקי ממונא בחזקת מריה ומש"ה בעי למימר דלא הוי ס"ס ממש אבל לפי האמת דאמרי' שפיר דהוי ס"ס ממש וצ"ל דאינה ס"ס לגבי כתובה דאונס לא חשיב ספיקא דשמא נאנסה מקודם א"כ לפ"ז לא צריכנא לומר דאוקמא בחזקת היתר אלא משום דהוה ס"ס לענין איסורא ודו"ק:

בא"ד משום דבאותו מנה הוי ס"ס לא מפסדה כו'. נ"ב יש מקשים והלא הוא מודה לה שנאנסה ויש לה כתובה מנה ומאי ס"ס איכא ונראה דל"ק מידי דהוא משיב לפי טענתה שנאנסתי שמא מקודם וה"ה נמי דטוען שמא ברצון שהרי בטענת בתולים בא עליה כדתנן לקמן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי כו'. (עיין במהרש"א):

בא"ד דספק קודם שנתארסה כו' נ"ב פי' ויש לה מנה:

בא"ד ספק אחר שנתארסה. נ"ב פי' והפסידה כל כתובתה:

בא"ד דאימור קודם שנתארסה כו'. נ"ב ולפי האי שינויא לא מתוקמא מתני' בפחות משלש שנים. גליון תוס':

דף י.

גמרא אלא אימא הואיל ותקנת חכמים כו' כצ"ל:

שם רב אחאי משני כו'. נ"ב כך הוא לשונו עיין בריש מכילתין בד"ה פשיט רב אחאי כו':

רש"י בד"ה כמוהר כו' בתוליה שיהא כו' הד"א:

בד"ה מברכתא כו' זונות העיר הזאת ששמה מברכתא כו'. נ"ב פי' שם העיר מברכתא כדאיתא בעירובין הני דיכרי דאתו למברכתא נ"ל:

בא"ד מאחר שהוא בקי בפתח פתוח כו'. נ"ב רש"י סבר שבודאי נאמן רק שמלקין אותו משום זנות אבל בסוף כשמשני רב אחאי חוזר ואומר כאן בבחור כלומר אינו נאמן כל עיקר ומלקין משום העזה ודו"ק ולא כדעת התוס' שסוברים בבחור נאמן ולוקה ודו"ק:

תוס' בד"ה חזקה אין אדם טורח כו' נ"ב גליון. ובסופו דלא מהימן נמחק ונ"ב ס"א ונראה דלא מהימן:

בד"ה מברכתא חביטא ליה כו' בסופו ובנשוי. נ"ב נ"ל לפרש אבל בבחור נאמן ומלקינן כמ"ש הרא"ש להדיא והשתא אין חילוק בדין בין הך שינויא דרב אחא לשנויא דלעיל דבחור נאמן ומלקינן דאף לשנויא קמא צריכים לומר דבנשוי לא מלקינן אלא חילוק הלשון במה שאמר רב נחמן מהימן איכא בינייהו וכל זאת להך פי' אבל לפירוש הראשון של תוס' א"א לומר כן שהרי המקשן סבר שאינו מהימן והקשה מהא דרב ומשני ליה דמהימן אם כן אף שינויא בתרא צריך לומר שבא לשנות על עיקר הדין דאינו מהימן כדעת המקשן דאי הוי משני דמהימן הוי כשינויא קמא שהרי על עיקר הדין באין לשנות ודו"ק:

דף י:

גמרא דור קטוע מדם כו' אמרה לו רבי בתולה הייתי ושני בצורת הוה כו' כצ"ל. ונ"ב באלפסי גריס אבל בשנת בצורת הואי:

שם ראה רבי שפניהם שחורים כו'. נ"ב בס"א גרסינן ראה רבי שפניה שחורים צוה עליה והכניסה למרחץ והאכילה כו' אבל ברי"ף ורא"ש גורסין כגירסא שלנו ואפשר אגב דידה האכילוהו אי נמי חשש רבי דשמא לא יהיה לו כח בבעילה וק"ל:

שם ואמר רב חנא בגדתאי כו' משקה מרוה כו' כצ"ל. ונ"ב נראה לפרש לא די שהוא משקה הארץ ואין צריך להשקות ברגליו אלא אפילו משביע בהשקאה שאין צריך כל כך הרבה מטר כמו שהיה צריך בהשקאת הרגל וע"ד שאמרו אין טפה יורד מלמעלה שלא יעלה התהום טפחיים מלמטה ולפי זה מיושב הפסוק שפיר רוה נחת גדודיה פי' הרויה תהיה נחת רוח לבני אדם בענין שלא יהא מטר הרבה שקשה לבריות ומש"ה אמר כרביבים ור"ל שאינו מטר שוטף נ"ל:

דף יא.

תוס' בד"ה מטבילין אותו כו' גבי חצר משום יד איתרבאי כו'. נ"ב פירוש וקונה משום יד היכא שעומדת בצד חצרה ואז קונה אפי' בע"כ ואפילו היכא דליכא קנייה משום יד וכגון שאינה עומדת בצד חצירה מ"מ לא גרע משליחות וזוכה במציאה או כל מידי דאית לה זכות בגוה כו':

בד"ה מ"ד כותי בהפקירא ניחא ליה כו' ה"מ גבי עבד שאינו חושש כו'. נ"ב והא דקאמר והא קי"ל דעבדא כו' ה"ק והא קי"ל דעבדא בהפקירא ניחא ליה אליבא דר"מ ואף רבנן דפליגי עליה מודו הכא גבי כותי וק"ל:

בד"ה אביי כו' וקנס הוא דקניס ר"מ בממונם כו':

דף יא:

תוס' בד"ה הדר ביה רבא מההיא כו'. נ"ב בכאן י"ל שאלה רבה מאי דעת התוס' שהקשו דנימא ביה דחזר מהאי ויהיה מקח טעות מר' ולא יהיה קשה הא דלעיל ותימה סוף סוף מאי איכפת לן במאי דהדר מזה ס"ס האי דלעיל לא יתכן שאמר לא הכיר בה ולא כלום דהשתא בתולה ונמצאת בעולה לא אמרינן מקח טעות וכתובתה ק' מוכת עץ דלא איכפת ליה כ"כ כ"ש דנימא שאינו מקח טעות ויהיה כתובתה ק'. ויש רוצים לפרש דהשתא נוכל לומר דהא דאמרי' נמצאת בעולה כתובתה מנה אתיא כר"מ והוא סבר דלא אמרינן מקח טעות אבל רבנן סברי דאמרינן מקח טעות במוכת עץ וכ"ש בנמצאת בעולה זה אינו דהא ר"מ ורבנן אינם חולקים אלא במוכת עץ אבל בהא דמקח טעות אינם חולקים אלא במוכת עץ אי מדמין לבעולה וכמו שפירשו התוס' למעלה. ועוד מנא ליה לרבא הא מאחר דר"מ סבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה ולא אמרינן מקח טעות מנין ליה דרבנן לא סברי הכי ופליגי על ר"מ דלמא כ"ע סברי הכי וא"כ מכ"ש גבי מוכת עץ סברי רבנן אף לא הכיר בה מנה. ובעיני נראה דלא קשה מידי דע"כ צ"ל לפי' מאי מקח טעות ממאתים אבל מנה אית לה א"כ מאי מקח טעות שייך כאן דאיך תטול יותר ממנה אלא ע"כ צ"ל דמשום הכי קרוי מקח טעות משום שהיא טוענת משארסתני נאנסתי וכתובתי ר' והוא טוען שמא ומש"ה אמר מקחי מקח טעות נגד דבריה שהיא טוענת שיש לה ר' והשתא ל"ק מידי דשפיר יתכן הא דאמר הכא לא הכיר בה לא כלום משום מקח טעות וכ"ש כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בודאי בעולה מקודם כגון בעדים או שהודית מקח טעות לגמרי ולית לה כלום ודוקא הכא דאית לה מנה שהרי לפי דבריה אית לה ר' ודי בזה שאתה מפחית לה מכתובתה מנה והא דאמר לעיל כתובה מנה נמי בכה"ג איירי כגון שמצא פתח פתוח והיא שותקת או מכחישתו והא דמסיק בסוגיא זינתה מעיקרא כו' לאו אעדים קאי דלא בעינן עדים אלא אזינתה תחתיו אבל לענין פתח פתוח אפילו בלא עדים נאמן לענין כתובה והשתא הוה אתי שפיר הא דלעיל דלא הכיר בה ולא כלום כדפרישית אבל השתא דאמר הכא מקח טעות לגמרי משמע ואין חילוק בין היא מודה לאינה מודה לעולם הוא נאמן להפסידה כתובתה ולית לה כלום ודוקא גבי מוכת עץ הוא דאית לה משום דלא שייך בה מקח טעות דלא איכפת ליה כמו שפירשו התוס' א"כ ע"כ הא דהדר ביה רבא מלעיל הוא דהדר ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יב.

רש"י בד"ה כ"ש כו' לא תשמע לעולם כנסה כו' כצ"ל:

דף יב:

גמ' מאי חזקה אית ליה להאי כו' כצ"ל. ונ"ב וזה לשון הר"ן ובאידך פלוגתא דבסמוך דהיא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את איכא למימר נמי אוקמה אחזקה שחזקת בנות ישראל שאינן מזנות אבל הכא מאי חזקה איכא להאי תובע דנוקמי אחזקה לגבות הלכך זיל בתר חזקה דממונא כו'. תוס' בד"ה רב הונא כו' תימה דרב יהודה גופיה אית ליה בריש הפרה כו'. נ"ב פי' זהו מ"ש שם זו דברי סומכוס כו' אבל חכ"א כו' ואומר שם כלל גדול בדין לאתויי אפילו ניזק אומר ברי כו':

דף יג:

רש"י בד"ה מכשיר כו'. שהיו הם מכשירין אותה הביא הוא להם כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מסייע ליה כו' ואיכא למימר כו' כצ"ל:

בד"ה מכשיר כו' וכן פי' שם בקונטרס כו'. נ"ב נראה דמש"ה דייק הכי דאל"כ אלא נפרש מאי אתא אבא שאול לאשמועינן יותר מרבן גמליאל א"כ שפיר מתרץ אי מהתם ה"א ברוב כשרים כו' דאיך יסמוך אבא שאול על המ"ד שאמר לדברי המכשיר כו' אבל השתא דפריך לימא וכן אמר אבא שאול א"כ שפיר מקשי התוס' סוף סוף לפי האמת דסבר רבן גמליאל דכשר אפילו ברוב פסולין אצלה א"כ לימא וכן ודו"ק:

בא"ד דאפילו לזעירי לשון כו' של עובר זה משמע כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):

בד"ה בעינן כו' גבי ספק בן תשע לראשון כו'. נ"ב פי' היכא שמיבם אשת אחיו בתוך ג' חדשים למיתת אחיו וק"ל:

דף יד.

תוס' בד"ה דרבי יהושע כו' והשתא לא מצי לשנויי כו'. נ"ב וא"ל דשמא רבא לא ס"ל הא דרבה דס"ס קשה מאי קמקשה רבא דלמא אף אביי ורבה ס"ל דר"ג אדר"ג לא קשה משום ברי ושמא ואיך תולה תירוץ דרבי יהושע אדר"י בהא דרבן גמליאל מש"ה צ"ל דאף רבא הוה משני ר' יהושע כמו רבה אלא דלא מצי לשנויי הכי ודו"ק:

בד"ה ת"ר כו' קאי להכשיר את הבת כו'. נ"ב כלומר המשפחה כולה להשיא בתה לכהונה אבל אלמנת עיסה הוא שנולד הספק בה משום חלל כלומר שהיא נשאת לאחד מן המשפחה שנטמע בה הספק ובה לא שייך צויחה ושתיקה מכשירין אותה ולא הבת ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יד:

תוס' בד"ה מיסתייה כו' פי' אפילו מקהל כהונה כו'. נ"ב פי' מאחר דס"ל דאין הטעם משום שתיקה כהודאה דמיא אפילו גבי ממזר לת"ק אלא משום שלא יוציאו את הקול א"כ מה חידש התלמוד בכאן גבי חלל מיסתייה דלא מפקינן כו' הא כבר ידעינן שפיר ה"ט גבי ממזר ע"כ מפרש דאפילו קאמר לא מיבעי גבי ממזר דמהני ה"ט דמסתייה כו' משום שחושש שמא יתפרסם הקול ויוציאוהו מן הקהל אלא אפילו גבי חלל דליכא חששא כולי האי אפ"ה אמרינן מסתייה וחושש לשמא יפרסמו הקול להוציאו אפילו מכהונה לחוד והא דלא קמפרש טעמא אחלל דתנא קמא אפשר משום שלא הזכיר להדיא חלל בדבריו כמו רשב"א ודו"ק:

בד"ה כמאן כו' ובלא ראוה שנאנסה כו' נ"ב פי' משום דס"ל דאי לא ראוה כו' לא הוה מהני רוב כשרים מאחר דאין כאן מיגו וסברה אשה בודקת ומזנה וק"ל:

בא"ד ואיירי נמי כשראוה מדברת כו'. נ"ב פי' נסתרה:

דף טו.

גמ' לא דקאזלא איהי לגבייהו כו' נמחק. ונ"ב גירסת רש"י איכא דקאזלא לגבייהו:

שם אלא מט' שרצים וצפרדע אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזו מהן נגע ברה"י ספיקו טמא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה כשרה לכהונה כו' סיעה של בני אדם כשרים כו' כצ"ל:

בד"ה הולד שתוקי כו' מכשר וכי כו' רבי חנינא הס"ד והד"א:

בד"ה ומשני איכא דקאזלא לגבייהו ול"ג מאי רוב העיר כו' כצ"ל והס"ד ונ"ב נ"ל:

תוס' בד"ה כמאן כו' דדוקא דיעבד פסק שמואל כרבן גמליאל כו'. נ"ב פי' דמהני אפילו רוב פסולין ולכתחלה בעינן רוב כשרים היינו שני רובין ואע"ג דמסוגיא דארוס דלעיל משמע דלא בעינן לכתחלה אלא רוב כשרים לחוד ולאפוקי רוב פסולין רב חייא בר אשי דפסיק כר' יוסי פליג אהך סוגיא וק"ל:

בד"ה דלמא כו' מקן סתומה כו'. נ"ב פי' שפרחה גוזל אחת מהן לאויר העולם יקח זוג לשני הנשאר לאפוקי קן המפורש שקרא להן שמות אחת חטאת ואחת עולה ופרח אחת ולא ידעינן איזו פרח אין לו תקנה כו' ודייק הא שאר קינין דעלמא יש להן תקנה ומותרין וליחוש אכל חד שמא הוא הגוזל שפרח כו':

בד"ה וספק כו' בהכה את זה וחזר כו'. נ"ב פי' ספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון והכה את שניהן:

דף טז:

תוס' בד"ה וזו כו' דראה בקוטנו כו'. נ"ב בלא תירוץ זה איירי הסוגיא דלקמן כה"ג שהוא ראה בקטנותו וגדול עמו ודו"ק:

בד"ה ותו כו' אם נאמר דנשרפה כו' כצ"ל:

דף יז.

רש"י בד"ה טורמיסין עד ריקנין. נ"ב הג"ה:

דף יז:

רש"י בד"ה בשעת חירום שנו דאין יכול לומר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אלמנה מאי ביהודה בעי כו'. נ"ב ואני אומר דוקא בבבל שואל דבוודאי כל הסימנים הנוהגים ביהודה אי עביד בבבל הוי סימן ואם כן מקשה שפיר דלמא האלמנה שבבבל תביא עדי קליות מאחר שבלאו הכי רגילין לאכול קליות בחופה בשלמא ביהודה דסימן שלה הוא קליות א"כ פשיטא נזהרין אבל בבבל דאינו סימן דלמא אכלי קליות בלאו הכי כו' ומשני דאף בבבל שפיר זהירי דארמלתא לית לה כיסני וק"ל. (עיין במהרש"א):

דף יח.

גמ' אמר רב בטוענו קטן כו'. נ"ב רבים תמהו ושאלו א"כ הדרא קושיא לדוכתא דשפיר הוה מצי למיתני מנה לאביך בידי כו' לר"א דהא לא פליג ר"א אלא בתובעו קטן אבל במשיב ממש מודה בשלמא לפי' התוס' לא קשה מידי דסוף סוף ליהוי קשה משיב אבידה הוא ואיך קתני בסיפא דמתני' ואם יש עדים אינו נאמן דלעולם נאמן במיגו דפרעתי כולו דהא בבנו מעיז אף לר"א כשלא תובעו אבל לפרש"י דלא מפרש הכי אלא משיב אבידה הוא ואפילו בתובעו פטור והשתא אתי שפיר כר"א ודוחק לומר דסתמא דתלמודא דאמרה אי כר"א אמרה בברי ולא לפי האמת דהא האי משא ומתן דשקלי וטרי אליבא דר"א אינה שייכא דווקא לפי הסוגיא דהכא אלא בפני עצמה היא באה לבאר דברי ר"א לפי האמת וא"כ אמאי קאמר תלמודא ואי ר"א הא שבועה בעי דהא לא בעי שבועה כלל באין שור שחוט והנראה בעיני דלא קשה מידי דבודאי מאי דמשני תלמודא דאיירי בתובעו קטן ובא בטענת אביו והוי טענה מעליותא לא הוה פירושו דהוה כטוענו גדול ממש אלא הוה טענה שמזקיקו לישבע שלא יכול לומר לא אשבע עד שיגדל אבל מ"מ חשבי' טענתו כאילו לא טענו מתחלה והוא הודה מתחלה שהוא חייב לאביו והאכילו פרס ואח"כ טוען זה שלא האכלת לאבי כלום דר"א נמי סבר דבעי לישבע ואע"פ שאינו שור שחוט ואינו מודה ר"א דהוי משיב אבידה ממש אלא בלא טענו ברי כלל אף בסוף דומיא דמציאה דכה"ג הוי משיב אבידה ממש אבל כל היכא דטענו ברי לא ס"ל לר"א שום חילוק בין תובעו לאינו תובעו דלא הוי שור שחוט ולעולם הוא נשבע ומתני' משמע היכא דלא הוי שור שחוט לעולם נאמן במיגו אפילו טען אח"כ זה שכנגדו ברי ומש"ה מתיישב שפיר אמאי דחיק לר"א דאיירי בטוענו קטן ולא בטוענו גדול אי בא לאשמועינן דנשבעין על טענת קטן זה אינו תולה בפלוגתא שלו דאף רבנן מודו דנשבעים היכא דלא הוה מיגו אלא בודאי דאתא לאשמועינן דנשבעים אפילו באין שור שחוט כגון טוענו קטן אבל אי איירי בגדול והיכא דלא טענו נוכל לומר דאף בסוף לא טענו ברי וא"כ הוי משיב אבידה ממש ומודה בה ר"א אבל טענו קטן איירי בודאי בטוען ברי וגם כן הוי אינו שור שחוט וגם בסוגיא דהניזקין דמוקי נמי בטוענו קטן ע"כ צ"ל התם דמוקי הכי כדי דליהוי איירי בטענת ברי ולא בלא טוענו כלל דהוי משיב אבידה ממש ודו"ק היטב. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה אליבא דמאן כו' נאמן ואי כו' הד"א:

תוס' בד"ה אלא הכא כו' לאקשויי ולשנויי כו'. נ"ב פי' כשמקשה לשם אמתני' אבל נשבעין לקטן והאמרת רישא אין נשבעים לחרש שוטה וקטן ומשני רב פפא בטענת אביו כו' הוה ליה לאקשויי סוף סוף האמרת אין נשבעים לקטן ואין חילוק בין בא בטענת עצמו לטענת אביו כאשר פירשו התוס' והוה ליה לשנויי מאי קטן גדול כו' כדמשני שם אח"כ אהא דמסיק אמר רב בטוענו קטן כסוגיא דהכא וק"ל:

בד"ה חזקה אין כו' שעשה לו טובה שהלווהו כו' כצ"ל:

דף יח:

תוס' בד"ה ובכולי בעי דלודי כו' שלא נודע שהוא גזלן כו'. נ"ב אלא שזה חושדו וטוען עליו שהוא גזלן ודו"ק:

בא"ד עז פן. נ"ב עזות פנים:

בד"ה אין נאמנים כו' ועוד דבשני עדים כו'. נ"ב כדלקמן בהפוך הדף בד"ה ואם כתב ידם כו':

בד"ה וא?ן אדם כו' או שרבע אדם אחר כו' כצ"ל. ונ"ב אבל לא פלגינן בחד גופא לומר רבעו אבל לאונסו דומיא דהכא גבי אנוסים היינו דלא פלגינן לומר מחמת נפשות דהוי כחד גופא כמו שפיר' התוס' הכא בשנויא דא"נ הכא מחמת ממון פירוש דאנוסים היינו ודו"ק. וכן פירשו התוס' שם:

דף יט.

תוס' בד"ה וכגון שחב לאחרים כו' דוקא מוכר שטר חוב דהוי מדרבנן כו'. נ"ב ותימה לפי זה הא דפ' קמא דב"מ איך מיתרצת דהא מכירת כתובתה הוא מכירה ממש שיש לה שעבוד על הבעל בתנאי ב"ד אפילו בלא שטר או מכרה אותה שדה המיוחד לה בכתובתה כמו שפרש"י שם או נימא שמא היתה לוה מאחרים כפי כתובתה וק"ל. וצ"ל דשאני כתובה שהרי לא נתנה לגבות מחיים ולא שייך לומר כה"ג הא דרבי נתן כו' דהא לא חל שעבודה על הכתובה מחיים כלל ומשום הכי יכולה שפיר למחול וכן פי' הר"ן. (עיין במהרש"א):

בא"ד משועבד לה לכתובתה ואי יכול למחול אמאי ילקה כו' כצ"ל:

דף יט:

גמ' ושטר פסים. נ"ב ס"פ מי שמת ע"ש:

תוס' בד"ה אמר רב נחמן כו' לאנוסים וקטנים דמתני' שאין כו' והא דאית ליה לרב נחמן כו' כצ"ל:

דף כ.

גמ' הוו מודו להו מהימני כו' כצ"ל:

שם אלא משתי כתובות או משתי שדות כו' כצ"ל. ונ"ב הא דקאמר אמרי נהרדעי משתי כתובות או משתי שדות היינו למעוטי שתי הודאות והלואות דדלמא מזויפות נינהו ולוה לא ידע כלל בהן אבל משתי שדות כיון שהלוקח מוחזק בהן ליכא למיחש למידי וכן משתי כתובות דכיון דנשים יושבות תחת בעליהן ולא ידעי שיש להן כתובות אחרות אלמא לאו שטרי זיופי נינהו אבל משטרות אחרים לא מקיימי' דדלמא מזויפות נינהו וכדכתיבנא ע"כ לשון הר"ן:

דף כ:

גמ' ש"מ מר' מאיר האי סהדותא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אפילו טובא כו' אסהדותיה אי מסהיד כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ור' יוחנן אומר כו' ועד א' בעל פה אין מצטרפים דמשמע כו'. נ"ב פי' לאביי דס"ל הכי ומשמע הא שנים כו' לכ"ע מצטרפים וכל שכן לפי המסקנא דס"ל התם דעד אחד בשטר ואחד בעל פה מצטרפי ומשני לעולם שנים בשטר לא מצטרפי דעד אחד בשטר לא מהני והתם איירי שאותו שבעל פה ראה מסירת השטר מש"ה מהני כשנים לפי המסקנא ואביי אפילו הכי ס"ל דלא מהני וכ"ש שנים בשטר א"נ איירי ששנים חתומים בשטר והשני לא קיימו ואתא א' והעיד בעל פה בכה"ג פליגי אי מצרפי כדאיתא בירושלמי כו':

דף כא.

גמ' אלא חד מאי אמר אביי כו'. ומחזקי ליה בי דינא ולא צריך כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מהו דתימא כו' שיעידו ליה כו' ונפקא כו' הד"א:

תוס' בד"ה ודוקא אחספא כו' דליכא למיחש למידי כו'. נ"ב וממילא גבי חספא אפי' בסוף ידיעה ליכא למיחש וק"ל:

דף כא:

תוס' בד"ה האמר רב פפי כו' דכתבי' אורכתא. נ"ב הרשאה כו' דלא בעי למימר דליתא לדרב פפי כו' אלא דליתא לקושיא כצ"ל. ונ"ב פי' כי בגמרא לא נאמר וליתא לדרב פפי אלא וליתא מדרב נחמן כו' וק"ל:

בד"ה הנח לעדות כו' אלא כיון דבני הזמה נינהו כו'. נ"ב היינו דס"ל מאחר דלא אשכחן בתלמודא דידן שום פסול בעדים קרובים לדיינים אף אנו לית לן למיפסלי'. אבל הרי"ף והרא"ש כתבו להדיא בפרק זה בורר בשם הירושלמי שפסולים מטעם הזמה וכן כתב הרא"ש פה:

דף כב.

תוס' בד"ה תרי ותרי נינהו כו' ועוד דלרב חסדא כו'. נ"ב יש בכאן להקשות מאי ועוד דקאמר מכ"ש לרב חסדא דכשר דסלק הני עדות והוי כאילו לא העידו כלל ואפילו בלא חזקה הוא כשר ונ"ל דס"ד דתוס' דלא תימא בשלמא לרב הונא דסבר כל כת בפני עצמה באה א"כ אפילו יצא עליו קול ערעור כשר שהרי עדיו בצדיו שמכשירין ואוקמינן אחזקה ובטל הערעור אבל לרב חסדא הוה אמינא אפילו סלקו כל העדים והוי כולהו שקרא מ"מ נשאר קול ערעור והקול נתפשט וליכא כאן עדים כשרים שבטלוהו אפילו הכי כשר שהרי אם כת אחת כו' כמו שהוכיחו התוס' ודו"ק:

בד"ה במותב תלתא כו' דלא כתב וחד ליתוהי כו'. נ"ב פי' דמ"ש בי דינא דמוכח נמי דלא הוי פחות מתלתא אפילו הכי כשר כי חתמו שנים ואין כאן שקרא הכי נמי כי כתב בי תלתא הוינא וק"ל:

דף כב:

תוס' בד"ה משום דרב אסי כו' ואח"כ ניסת תצא כו'. נ"ב פי' אפילו התירוה דומיא דנשאת ואח"כ בא העד ודו"ק. :

דף כג.

גמ' רב אשי אמר לעולם תרי ותרי כו'. נ"ב פי' אף רב אשי ידע שיכול לתרץ הברייתא כמו שתירץ לעיל דברי ר' יוחנן דאיירי האי שעתא קדשה והאי שעתא גרשה אלא שקבלה היתה בידו שברייתא הפוכה נשנית ומשום הכי מגיה נמי הברייתא דאיירי באמרו ראינו נ"ל. (עיין במהרש"א):

שם ר' אושעיא כו' כצ"ל:

דף כג:

רש"י בד"ה ואינה נאמנת על חבירתה כו' דבשלמא אינה נאמנת דרישא כו'. נ"ב ותימה אמאי צריך רש"י לכל זה דהא הכא ליכא לשנויי הכי דאם כן איך תנא נאמנת על עצמה הרי ג"כ בלאו דיבורה נאסרה וק"ל:

תוס' בד"ה אבל הכא כו' פליג אסיפא כו' נ"ב פי' גבי עדים כדלעיל וסבר דלא מהימנא במיגו מודה ברישא כלומר בהא דרבי יהושע לא אשכחן דפליג אם כן ממילא חידוש הוא מאי דקמ"ל נאמנים גבי עדים כו' יותר מרישא דמודה ר"מ ודו"ק:

דף כד.

רש"י בד"ה אינו נאמן כו' ועוד שמוסיף עם זו כו' כנ"ל:

דף כד:

גמ' בריש העמוד בשכלי אומנותו בידו הכא נמי נמחק:

רש"י ד"ה בשכלי אומנותו בידו כו' שלמוכרה הביאה כו'. נ"ב נ"ל דה"פ ששואלין אותו אם מוכר תבואה אומר חדש הוא ורע הוא ואינו רוצה למכור אותו וכלי אומנתו הוא בידו א"כ מוכח להדיא שרוצה למכור במקום אחר שחבירו יעיד עליו להיפך ודו"ק דאי לאו הכי מאי גילוי מילתא איכא דגומלין דלמא מודה האמת וק"ל:

בד"ה אף כאן כו' בגבולין ואי סלקא דעתך כו' הד"א:

דף כה:

גמ' א"ל מאי ראית א"ל שקרא כו' כצ"ל וכן במעשים שאח"כ:

תוס' בד"ה שקרא אחריו לוי כו' שקרא אחריו לוי קטן מישראל כו'. נ"ב אבל אין לפרש שקרא לוי גדול מזה שלפניו דמנא ידע הא לא ידע אותו אם הוא גדול או לא וק"ל. (עיין במהרש"א):

בד"ה הרי שאמר כו' דאי בעי אמר אינו בנו כו'. נ"ב ויהא נאמן להאכילו תרומה ויצטרף עם אחר להשיאו אשה ובברייתא קתני דאינו נאמן להשיאו אשה והיינו אפילו ע"י צרוף כדלקמן:

בד"ה נאמן להאכילו כו' א"צ ראיה על הקטנים כו'. נ"ב פי' שהביא אשה ממדינת הים והקטנים כרוכים אחריה ומאחר שהביא ראיה על האשה א"צ ראיה על הקטנים דודאי שלה הן ומש"ה אמר ר"ל דאותה ראיה דכרוכים שהיא חזקה בעלמא אינה מספקת אלא לקדשי הגבול כו':

בא"ד וקדשי הגבול דהתם כו'. נ"ב פי' מאחר דסבר כר"י דסבר מעלין מתרומה ליוחסין א"כ כי היכי דמהני כרוכים לתרומה מהני ליוחסין ודו"ק:

בד"ה שבידו להאכילו תרומה כו' להאכילו בחייו משום דבידו כו'. נ"ב פי' כל היכא דתלוי בנאמנות כל היכא שנאמן בחייו נאמן גם כן לאחר מיתה אבל התם אף בחייו אינו נאמן רק שיכול ליתן לו אבל צד נאמנות להיות בכור לירושה לא תמצא בחיים אלא לאחר מיתה מה שאין כן הכא לענין כהונה דמהני נאמנות מחיים שיחלקו לו תרומה ודו"ק:

דף כו.

תוס' בד"ה אין בתר כו' ועוד דלמ"ד קנסא לעניים כו'. נ"ב אין להקשות מה בא להוכיח מכאן דלמא מה שאמר לעניים היינו עניי כהנים בתר דקנסינהו ולא ללוים כלל ומן הראיות דלעיל שניתן ללוים ליכא להקשות שהרי התוס' כתבו ועוד דמשמע אף בלתי הראיות דלעיל ליכא לאוקמי כר"ע ולא קשה מידי מדאמר שם מר סבר לכהנים ומר סבר לעניים משמע דאידך דאמר לעניים הייכו לעניים ולא לכהנים דבהכי פליגי דאל"כ הל"ל מ"ס לכהנים ומר סבר לעניי כהנים. תו מסקי התוס' דלר' אלעזר כו' הכי פירושא דלא תימא הלא אף לר' אלעזר בן עזריה לא אתי למ"ד לעניים וא"כ ליכא לאוכוחי מכאן דלא אתיא האי ברייתא כר"ע אלא כראב"ע שהרי מסתמא אף לר' אלעזר פליגי דמר סבר לכהנים ומ"ס לעניים וא"כ אף לר' אלעזר קשה היכי הוי חזקה על כן מפרשים דזה אינו שהרי לר' אלעזר אף בתר קנסא לעשירים כהנים ואין לומר אין הכי נמי דלרבי אלעזר אף לעשירים כהנים ועניים דקאמר אלוים שלא קנסו הלוים כל כך שלא ליתן לעניים שלהם אבל לכהנים ניתן אף לעשירים ויהיה קשה היכי הוי חזקה אף לר"א על כן כותבין זהו ליתא שהרי לכהנים אף בימי טומאתן לא ניתן להם מכל שכן לעשירים ממש אלא ע"כ אתיא כר"ע. תו מסיק ועניים דהתם אין לפרש כו' פי' דלא תימא עניים במשמעו ללוים לחוד ולא לכהנים א"כ ש"מ שאין ניתן ללוים עשירים אף לר"ע ומן הראיות דלעיל הוכחנו שניתן ללוים בתורת חלוקה כבראשונה על כן מסקי התוס' דלאו דוקא עניי לוים אלא ה"ה שאר עניי כהן וישראל א"כ ממילא נוכל לומר דעניים דקאמר לא קאי אלוים ודו"ק:

בא"ד בין עניי ישראל ולמ"ד כו' כצ"ל:

בד"ה והאמר ר' יוחנן כו' אי לאו משום חזקה דמסייע ליה לבטל הקול שהרי הקול פוסל כו' כצ"ל. ונ"ב י"מ וכי תולה עצמו בדברי עצמו דמנא ליה דהעד אינו פוסל לר"י דשמא פוסל ולא אמר ר"י דאין ערעור פחות משנים אלא היכא דאיכא עד כשר ונ"ל דלק"מ כי התוס' מפרשים שדעת התלמוד דפריך מיניה התם ס"ל פשוט דעד א' גרוע מן הקול שהקול פוסל והעד אינו פוסל אלא שהתוס' רוצים להביא ראיה על סברא זאת שכן הוא שהרי לפי האמת איתא שעד א' אינו פוסל במקום חזקה אע"פ שהקול פוסל ודו"ק:

דף כו:

תוס' בד"ה אנן אחתינן כו' אוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקיה כו'. נ"ב זה אינו בפרש"י שלפנינו דהוא תולה הכל בחזקת עד הראשון ולא בחזקת אמו וכן פי' הר"ן להדיא:

בא"ד ונראה לר"י דתרי ותרי ספיקא כו' נ"ב ותימה לפי זה מ"ש התוס' לעיל (כתובות דף כ"ב) בד"ה תרי ותרי נינהו כו' דאוקמי האי גברא בחזקת כשרות ואמאי אינו פסול הא תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ופסול וכ"כ הרא"ש להדיא ואולי יש לחלק דלפסול את האדם ולעשותו רשע בעל כרחו אחזוקי ברשיעי לא מחזקינן ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"ד ספק הרי זה חמר גמל כו'. נ"ב פי' ספק אם מבעוד יום או משחשיכה א"כ הוי ספק עירוב ואין לו רשות לילך אלא מביתו אלפים לצד עירוב אבל לשום צד אחר לא וכן מן העירוב והלאה וזהו חמר גמל כאדם המנהיג חמור לפניו ומושך הגמל אחריו נמצא שזה מושכו לכאן וזה לכאן ולא יכול לילך:

בא"ד וכיון דליכא חומרא כו' בחזקת אשת איש כו' כצ"ל:

בד"ה ע"י ממון כו' מייתי מידי וע"י כו' כצ"ל והד"א. :

דף כז.

גמ' אי אפשר דלא ערקה חדא מינייהו. נ"ב לפרש"י גרסי' אי אפשר דלא עקר חד מנייהו ובעיל:

תוס' בד"ה כאן בכרכום כו' ולא בא אלא לפרושי מתני' כו'. נ"ב ולפי זה נא קשה מאי פריך נתלי לחומרא מאחר שהוא בא לפסוק הלכה שואל התלמוד מנין לך כך בבירור לחלוק בין כרכום מלכות זו למלכות אחרת דלמא חיישי' כו' ולא מחלקינן אבל אי הוה רבי יצחק בר אליעזר משני מתני' אהדדי והוי מחלק בהכי לא ה"ל לאקשויי למיתלי לחומרא ודו"ק. בד"ה והלך כו' הרי אלו טהורות. נ"ב פי' טהרות הראשונות נאכלו:

בד"ה ואם נשאל זה בפני עצמו כו' דהכי אמרי' בשבועות בפרק ב' כצ"ל. ונ"ב נראה דהתוס' באין לפסוק דכה"ג הוי ודאי טומאה דלא תימא מאחר שהותרו הותרו ואין חוזר וניעור איסורו ודומה לזה חתיכת יבש שבטלה ברוב אי שרי אח"כ לבשל או להאכילו לאדם אחד ומשום הכי לא מצי להביא ראיה מב' שבילין דבודאי טמא האדם ולא שייך למימר כיון שהותר הותר כמו הכא וכן ב' אנשים שהלכו בב' שבילין ונגעו בככר נמי בכה"ג ע"כ מביא ראיה מפ' ב' דשבועות דפריך התם אר' שמעון דפוטר מאי טעמא הא טמא ממה נפשך ומשני דחולקים בידיעה והעלמה כו' מנא ליה להקשות דלמא איירי בכה"ג קודם שהלך בשני שאל על שביל הראשון וטהרו אותו וא"כ לא אמרי' שחוזר איסורו וניעור אלא לאו ש"מ דכ"ע מודים כהאי גוונא דודאי טמא וצ"ע היטב:

דף כז:

רש"י בד"ה מי לימא תנאי היא כו' או תירוצא אחרינא. נ"ב פי' ולא נוכל לשנות שפחה נמי כעצמה דמי מדקתני כלל הכל נאמנים חוץ מהימנה משמע דדוקא קתני אי נמי (כדקמשני) [מדקתני] חוץ מהימנה ודו"ק:

תוס' בד"ה לא תתיחד כו' צריכה הימנו גט שני כו'. נ"ב ולא שייך גט ישן כלל לפי' דהתם:

בא"ד וכן משמע התם בגמ' כו'. נ"ב פי' ומה שאמר בסיפא מה היא באותן הימים כו' הוא מילתא אחריתא ולא קאי ארישא וכן לשם בתוס':

בד"ה אמר ליה כו' לא נאמר לך כלום עליו כו'. נ"ב וקשה קצת דא"כ פשיטא דאלם הוא ואין זה רגלים אלא ודאי הוא לכן היה נראה לפרש כגון שאמר אלו ואלו ידעי לי בעדות והם שתקו בפנינו ולא אמרו מידי לא יודעים ולא אין אנו יודעים וק"ל:

דף כח.

תוס' בד"ה כפר קטן נדון כמבוי וטעמא כו' כצ"ל. ונ"ב עיין בפיסקי התוס' וכן גריס הרמב"ם והסמ"ג אך האשר"י גריס שכונה לפי שהוא סבר שכונה גדולה ממבוי וק"ל:

דף כח:

גמ' ודלמא עבד כהן הוא. נ"ב תימה אמאי לא אוקי כגון דמוחזק לן באבוה דכהן הוי ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה כו' כדלעיל בדף כ"ו וצ"ע:

שם מאי קצצה דתנו רבנן כו'. נ"ב נראה בעיני על שם קציצת החבית נקרא קצצה:

דף כט.

תוס' בד"ה אלו נערות כו' דתנן לישא שפחה כו' כצ"ל. ונ"ב בחציו עבד וחציו בן חורין:

בא"ד שלשה סימנים הללו ראוי לדבק בהן. נ"ב רחמנים ביישנין גומלי חסדים:

בא"ד וגזרת יהושע ודוד כו'. נ"ב פי' דלא תקשי מירושלמי אף לפרש"י שפירש דוד גזר עליהן והתם אמר יהושע גזר עליהן מש"ה אמר שחדא גזירה היא אי נמי דלא תימא מאחר דיהושע לא גזר אלא בזמן הבית כדאיתא להדיא ביבמות א"כ מאי דייק אלא מעתה לא יהא להם קנס דלמא אחר החורבן לא הוו כעבדים ודוד גזר עליהם ע"א לכך אמר גזירה אחת היא ודוד גזר אף לאחר החורבן כדאיתא התם ודו"ק:

בד"ה ועל הכותית כו' וא"ת למ"ד בפרק עשרה יוחסין כו'. נ"ב פירוש הוא רבא וקאי אמה דאמרינן התם כותי לא ישא כותית כו' ורבה מפרש לעיל משום ממזרת שנתערב בהן ומאחר שהיה קשה לרבה מתחלה מאי קמ"ל דיש להם קנס מאחר דישראלית גמורה היא דאין לומר מאחר שנתערב בהן ממזרת הא קתני הכא בהדיא דאפילו ודאי ממזרת יש לה קנס פריך השתא לרבא דאמר ענד ושפחה נתערבו בהן אמאי יש להן קנס וכן משמע להדיא בתוס' דפרק ד' וה':

בד"ה ועל אשת אחיו כו' ומיהו בירושלמי מוקי לה כו'. נ"ב להא מתניתא דפטור בבתו כו' ואיירי שבא עליה אביה ואח"כ מת קודם העמדת דין והכי פי' דאילו בא עליה אחר עד שלא מת אביה ואח"כ מת הוה לדידה קמ"ל דבבתו פטורים היורשים והשתא ליכא למפרך אילו בא עליה אחר ודו"ק:

בד"ה נערה אין כו' דאסיפא דמתני' סמיך כו'. נ"ב ול"נ לפרש דדייק שפיר מדקתני במתני' אלו נערות ולא קתני אלו בתולות שהרי עיקר הקנס על ענין בתולים הוא ועוד בקרא דמפותה לא הוזכר אלא בתולה והיה לו להזכיר הלשון הנאמר בשניהם אלא דבא להשמיע לנו חדוש אלו נערות ולא קטנות שלא תאמר דקרא לא קפיד אלא אנערות ולא בוגרת ודו"ק:

דף כט:

תוס' בד"ה חילולין הוא עושה כו' כי משכח דלא תפסי קדושין באשת אב כו'. נ"ב פי' ובעי לאשכוחי עוד קרא אחרינא בשאר עריות כדי דתילף מיניה דאין קדושין תופסין בעריות ופריך כו':

בא"ד לא יליף מיניה. נ"ב ס"א הכי:

דף ל.

רש"י בד"ה בעולה לכה"ג כו' ובבעולה שלא כדרכה איירי דאי כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אי לאפוקי כו' וכן פי' ר"ח דהיינו לאו שחלץ לאחת שוב כו' לא יבנה הכי נמי כיון שבנה כו' כצ"ל. בד"ה הכל מודים כו' דחייבי כריתות יש להן קנס כו'. נ"ב ול"נ דשפיר פרש"י דקאי אמתניתין דמחייב קנס באחותו דמפקא מדר' נחוניא בן הקנה ולא תקשי דשמא אף ר' נחוניא בן הקנה מודה לענין קנס דמחייב מרבוי דנערה זה אינו דא"כ מנלן דמרבה כל חייבי כריתות דלמא לא נרבה אלא נדה דל"ת דלפטר מדרבי נחוניא בן הקנה שאין תשלומין בכרת אפילו הכי חייב קנס אבל שאר כריתות שאין בהן הויה כלל מנ"ל דמרבי לן קרא והשתא מיושב שפיר לפרש"י דקאמר ומפקא מדר' נחוניא כו' אחר הא דרב חסדא ודו"ק:

דף ל:

רש"י בד"ה ע"י הדחק כו' ולא אחזיא לבעלה כו'. ונ"ב ס"א לבעלים:

בא"ד אהנאת גרונו ומעיו כצ"ל:

תוס' בד"ה זר שאכל תרומה כו' לרבי דאמר במיתה דחייב כו'. נ"ב פי' במזיד אפ"ה בשוגג מעל ודחייב דקאמר התוס' קאי על שגגי תרומות ושגגי הקדש וק"ל:

בא"ד דתנן התם האוכל תרומה כו'. נ"ב והוא הדין דקשה מתניתא דהאוכל חמץ של הקדש כו' אמתני' דהאוכל תרומת חמץ אי ר' נחוניא סבר כרבי ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה לא צריכא כו' דשלא בפניו מיחזא חזייא כו'. נ"ב פי' כשלא ראה שבלעה אינה מאוסה לפניו אח"כ אם מחזירה וחזיא הוא וק"ל:

בד"ה רב אשי אמר כו' ופליג אדרבא כו'. נ"ב ותימה א"כ מאי איכא בין רבא לאביי מאחר דס"ל לרבא ממון לזה ונפשות לזה חייב ובפ"ק דסנהדרין גרסי' להדיא רבא כמו הכא כמו שכתבו התוס' לקמן וצ"ל דא"ב אליבא מאן דס"ל ממון לזה ונפשות לזה פטור כמו לרבה בפ' בן סורר ומורה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף לא.

תוס' בד"ה נימא הגבהה כו' העביר חצי גרוגרת דרך עליה כו' כצ"ל. נ"ב פי' שהעביר כבר חצי גרוגרת ואח"כ חצי השניה והעביר אותה שניה דרך עליה למטה מג' דהוי כלבוד וכאילו השניה ג"כ נחה במקום הראשונה וק"ל:

דף לא:

גמ' לפלוג ונתני בדידה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה רב אשי אמר כו' ואתא לשנויי דמגרר ויוצא כו'. נ"ב ומ"מ נראה לפרש דלאו דוקא בא לשנויי הא לחוד דא"כ איך סידר בעל התלמוד שינויא דרב אשי בין הני שינויי דכולהו משני הא דאקשי לעיל דאפקא להיכא כו' לכן נ"ל דהוא נמי מפרש הך קושיא לעולם דאפקי' לר"ה ואיסור גניבה איכא מאחר שתפס בידיו ואיירי ג"כ שהוא נשאר בפנים כדי שיהיה מיושב נמי במאי דמצריך מגרר ויוצא ודו"ק ולפי זה מאי שמסקי התוס' ודוקא צירף למטה כו' הוא דברי התוס' מעצמם לאמיתה הענין ולאו דברי התרצן הוא דמשום הכי משני בפחות מג' כו' הא בלאו הכי בעינא פחות מג' מאחר דבא לשנויי הא קושיא גופא לעולם דאפקיה לר"ה כו' ודו"ק היטב:

דף לב.

רש"י בד"ה בושת ופגם כו' הוא ופגם כו' הד"א:

בד"ה ואי ממונא כו' לא הותרו מכללו לב"ד. נ"ב פי' הלאו שלהן וק"ל:

בד"ה מלקות צ"ל ומלקות:

תוס' בד"ה דאין לוקה ומשלם כו' דמבושת ופגם שהן ממון כו'. נ"ב פירושו ס"ל כל היכא שאמור במשנה משלם קנס סתמא היינו כל מה ששייך עם הקנס דהיינו בושת ופגם וכל השייך עמו ודו"ק:

בא"ד מכדי רשעתו השתא אית כו' כצ"ל:

בא"ד בסופו דסבר לוקה ומשלם כו'. נ"ב פי' אפילו בקנס:

בד"ה שכן יש בהן כו' קשה דא"כ כו'. נ"ב ול"נ ליישב דמשום הכי פרכי' הכא צד חמור לפי שלא באנו למילף שום דין מחדש אלא דלא ידעינן הי מתרתי נעביד החמור או הקל ומש"ה פרכינן שפיר הצד השוה שבהן שיש בהן צד חמור ומש"ה עבדינן החמור או איפכא משום צד הקל שבהן עבדי' הקל ומש"ה מיושב שפיר דפריך הכא מה להצד השוה שבהן שיש בהן צד חמור והתם בסוטה מסיק להדיא ורבי יוחנן בן זכאי צד חמור לא פריך וכן במכות אליבא דרבי יוחנן וא"כ אמאי פריך הכא בסתמא ולא אמר הניחא אלא כדפרישית ודו"ק:

בא"ד הואיל וישנן בראיה כו'. נ"ב פ' ד' מיתות והכי פירושו שלא עשו שום מעשה אלא שמעידים שכך ראו וק"ל:

דף לב:

גמ' תחת תחת גמר כתיב הכא כו'. נ"ב וליכא להקשות א"כ למה נבעי תרי קראי חד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות תיפוק ליה חייבי לאוין מהכא דהא ילפינן בגזרה שוה דתחת דמשלם ולא לוקה אלמא דחייב אף אחייבי לאוין ונראה דלק"מ דמהכא לא הוה ילפינן שחייב בבעל איסור חייבי לאוין שאינה ראויה לקיימה אלא ה"א כל שאינה ראויה לקיימה פטור וג"ש יליף היכא דבעל נדה שהוא חייב מלקות אפילו הכי משלם ולא לוקה משום שראויה לקיימה ודו"ק. (עי' מהרש"א):

תוס' בד"ה מכדי כתיב ועשיתם כו' כדנפקא לן בחובל מעין תחת עין כו'. נ"ב פי' שאינו ממש אלא ממון וה"ה יד ביד:

בא"ד נפקא בהחובל נזק כו'. נ"ב פי' תשלומי ממון:

בא"ד עין תחת עין ממש. נ"ב פי' גבי חובל:

בא"ד אלא אייתר יד ביד כו'. נ"ב ואיידי דכתב יד ביד כתב נמי רגל ברגל עין בעין גמרא:

דף לג.

גמ' ומותרה לדבר חמור הוי מותרה כו'. נ"ב ותימה נהי דאמרינן מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל מ"מ הכא אמאי חייב שיכול לומר לא הייתי יודע שיש מלקות בהכאה שאין בה מיתה וצ"ל דמסתמא איירי בסתם בני אדם שיודעים שיש לאו בהכאה ואפילו הכי בעי התראה כדי שיתיר עצמו לכך ולא כר' יהודה דאמר חבר א"צ התראה אלא כרבנן דרבי יהודה דכולהו בעי התראה ומשום הכי אמרינן מותרה לדבר חמור כלומר שהתיר עצמו לדבר חמור כ"ש שהתיר עצמו לדבר קל ודו"ק:

רש"י בד"ה לכדאביי כו' נתחדשו תחת כו'. נ"ב ס"א נתחייבו תחת:

דף לג:

רש"י בד"ה דלמא בשוגג כו' נמי לא קטלא אלא כו' כצ"ל:

דף לד.

גמ' מאי טעמא דרבנן דפטרי כו'. נ"ב וצ"ע מ"ש דהמקדש באסורי הנאה דרבנן דאינה מקודשת ומפקיעין איסור אשת איש משום דלא הוי ממון א"כ ה"נ נימא דהוי שחיטה שאינה ראויה ולפי דברי הרא"ש שחילק דוקא בחמץ משש שעות ולמעלה דשייך ביה איסור דאורייתא כו' הכי נמי יש ליישב הכא כה"ג אבל לדעת הרמב"ם שמשוה כל איסורי דרבנן ואינו מחלק צ"ע ודו"ק:

דף לד:

רש"י בד"ה פטור דקיי"ל כו' ולא ס"ל כר' נתן כו'. נ"ב וליכא למימר מכיון דאגבהה נתחייב בקרן דהא מסקינן לעיל (כתובות דף ל"א) דאמרינן הגבהה צורך הוצאה היא ופטור אם לא שעמד כו' ור"ל:

תוס' בד"ה אבל ארישא לא כו'. וי"ל דהתם פשע בה האב שהיה כו' כצ"ל:

דף לה.

גמ' בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו והאי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לפטור אף מכה אדם אין לך בו חילוק לחיוב כצ"ל. ונ"ב ס"א:

תוס' בד"ה ומי איכא למ"ד כו' דמפקא מדרבי ורבנן בכונה מילתא כו'. נ"ב פירוש ולפי זה אתי שפיר אף דמפקא נמי מתנא דר' ישמעאל להדיא דאמתני' סמיך לאפוקי לפי' ר"י צ"ל דמפקא מרבי חגא מדרומה וחזקיה עיקר לגביה ולפי זה אי הוה רבי ישמעאל פליג עליה פשיטא דלא הוה עיקר לגביה ודו"ק:

בד"ה אף מכה אדם כו' להכי איצטריך למיכתב כולהו כו'. נ"ב אבל השתא דאשכחן פטור ממון גבי מיתה מעליו א"כ ע"כ הא דאם לא יהיה אסון ענוש יענש פטורא קאמר הא אם יש אסון לא יענש ולא אמרי' הא אם יש אסון מחייב מיתה וכופר ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה רבא אמר כו' וגמר התם חייבי מיתות ב"ד מרוצח רוצח כו'. נ"ב פי' מיתה מגלות:

דף לה:

רש"י בד"ה מאן תנא כו' ונהי נמי דלית להו אסון אסון למיפטריה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מתניתין כמאן כו' משלם ממון ומיפטר ממלקות כו'. נ"ב ההיא סברא לקוחה מחייבי מיתה כגון נתכוין להרוג את חבירו והרג את האשה דלרבי חייב ממון בדמי האשה ופטור מממון אחר כגון דמי ולדות כדפירשו התוס' לעיל בתנא דבי חזקיה ולפי זה הא דמשני לעיל לא [צריכא] דבהדי דמחייה קרעיה לשיראין דיליה תו לא צריך לשנויא דלעיל אם אינו ענין כו' אלא איירי בהכאה שיש בה שוה פרוטה וקרע שיראין דפטור מדמי אחר אף דמשלם ממון של חבלה ומיפטר ממלקות כי הכא גבי קנס וק"ל אבל התוס' אינם מוכרחים פה לחלק בכה"ג והיו יכולין לומר דעולא

שפיר סבר כריש לקיש דכל חייבי מלקיות שוגגין פטורין חון מהני תלת דהיינו חובל ועדים זוממים וקנס מג"ש דתחת כמו שפירשו התוס' לעיל ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף לו.

רש"י בד"ה עריות כו'. בכריתות שניות כו' הד"א:

תוס' בד"ה החרשת והשוטה כו' השתא דמשנתארסו נאנסו ורשב"א הקשה לפי' ר"י כו' כצ"ל. ונ"ב לפי גירסא שמצא ר"י בספרים לא מקשה מידי מאחר דיש להן קנס אלמא דלא מוקמינן לה בחזקת מוכת עץ ויש להם טענת בתולים לכ"ע אלא לפי גירסא שלנו הקשה רשב"א לפי שסבר דיש לחלק שפיר בין קנס לטענת בתולים בשלמא לענין קנס מוקמינן להו אחזקתייהו דאין להו בתולים ואינן מוכת עץ אבל היכא שמצא פתח פתוח טפי אית לן לומר שמוכת עץ מלומר שנבעלה בזנות ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף לו:

רש"י בד"ה אלא יצא כו' ולא שאמרו עליה שנבעלה דאם כו' כצ"ל:

בד"ה בשלמא כו' הואי אלא לגבי שטר אם כו' הד"א:

דף לז.

רש"י בד"ה דייה שעתה כו' גזור מפקידה לפקידה כו'. נ"ב מפקידה לפקידה פי' מבדיקה הראשונה ואם היתה פחותה מעת לעת לא מטמאינן אלא מפקידה לפקידה והיכא שטבלה עצמה מסתמא נמי בדקה מטומאת נדה וחשיב כפקידה אי נמי טבילה חשיב ליה כפקידה דהא קמי טבילה לא מטמאה ודו"ק:

תוס' בד"ה צריכות להמתין כו' כיון דאין הטעם משום דלא גזרינן כו' כצ"ל. ונ"ב פי' דס"ס ר"י גזר בקטנה דגיורת ובקטנה דבת ישראל לא גזר אפילו בנשואין ושמואל גזר בקטנה דבת ישראל בנשואין ובגיורת לא גזר בקטנה ושרי על זה כתבו שאין הטעם משום דלא גזרי' כו' ודו"ק:

דף לז:

רש"י בד"ה וצריכי כו' איסוריה אבל כו' הד"א:

תוס' בד"ה ואח"כ כו' מנקם ינקם כו'. נ"ב פי' דכתיב בעבד כנעני וילפינן מחרב נוקמת נקם ברית ואין לומר דבריז ליה מיבריז דכתיב לפי חרב ומנא לן מן הצואר דכתיב ואהבת לרעך ברור לו מיתה יפה וק"ל:

בד"ה לפי שמצינו כו' יסקל כבעלים ולשתוק א"נ וגם כבעליו יומת כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א א"נ לכתוב וגם בעליו ותו לא:

דף לח.

בד"ה אמר רב אשי כו' נפקי כולהו מתנא דבי חזקיה כו'. נ"ב פי' דיליף ממכה בהמה ודו"ק:

בא"ד לא איצטריך כל חרם להכי כו'. נ"ב פי' ומאחר דלא בעי כל חרם לסימא את עינו והרגו בדבר אחר ונפקא מתנא דבי חזקיה ה"ה דנילף נמי קרע שיראין והכל בכלל מה מכה בהמה כו' בשלמא היכא דילפינן סימא את עינו והרגו בדבר אחר מכל חרם אלמא דלא ילפינן ממכה בהמה אלא מה שהוא בהכאה אחת א"כ כ"ש דשיראין לא נוכל לילף מיניה וא"כ יהיה חייב ובתר הכי פריך וא"ת ונימא דאתי קרא דכל חרם לשיראין ולא נילף ממכה בהמה אלא מה שהוא בהכאה אחת וסימא את. עינו כו' נילף נמי מאידך תנא דבי חזקיה ודו"ק:

דף לט.

רש"י בד"ה שמא יעשה כו' פוחת השני את צורת הראשון ודומה כו' כצ"ל. ונ"ב כאשר ' הגהתי הוא בפרש"י פרק נושאין על האנוסה (יבמות דף ק"א) ע"ש וכן להדיא בתוס' דהמפלת דף כ"ה ע"ש:

בד"ה פחות כו' שנה הס"ד:

בד"ה ויתר על כן כו' דהא ותמות קתני. נ"ב ותימה הא מסיק בפ"ק דיבמות דשמא תמות אלא עיקר קשיא דבנים הרי הן כסימנין ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף לט:

תוס' בד"ה אין לי כו' וה"ה לזה כו'. נ"ב פי' דלא תימא מאחר שבא עליה בזנות יכולה לעכב אפילו נגד אביה ודו"ק:

בא"ד מ"מ מועיל מיאונה כו'. נ"ב פי' אף שאינה יכולה לעכב מ"מ יש לקיים מקרא של עכוב גבי דידה כגון יתומה ובוגרת ולא תקשי פשיטא א"כ יהא חוטא נשכר דקמ"ל אף שהיא מעכבת מ"מ משלם קנס נע"כ וכן העכוב שנכתב גבי אביה לא לאשמועינן שיכול לעכב אלא אף שאביה מעכב מ"מ משלם הוא הקנס וק"ל:

דף מ:

רש"י בד"ה מאי נפקא ליה צ"ל [קודם] הדבור לעבדו מאי נ"מ לכל אדם בבעילתה אם בעולה היא הואיל ולמלאכה קיימא [ולעבדו] מאי נפקא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הא לאו הכי כו' בבת עונשין כתיבא. נ"ב כדכתיב ואת הנערה על דבר אשר לא צעקה:

דף מא.

גמ' מן העליה ואם איתא ליתני נמי הא שהתם כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לא ניחא להו כו' וב"ד אין עליהם לעשות דבר כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א:

בד"ה לאו בחזקת שימור כו' אפילו ניזקא דלאו אורחיה כו'. נ"ב פי' קרן:

בד"ה תשלומי נזק כו' דתנן בבא קמא כו'. נ"ב לפום ריהטא לא דקדק אלא הכי הוא מדלא קתני חבתי בנזקו דמשמע שהמזיק ישלם שור גמור חי והוא יטול את הנבילה אלא קתני חבתי בתשלומי נזקו דמשמע השלמה שיטול הניזק את הנבילה והוא ישלים מה שפחתו מיתה אבל ממה שתנא בסיפא משלם תשלומי נזק לא דקדק דא"כ תרוייהו ל"ל ותו בהאי סוגיא גופא דף ט"ו גבי הא תנא ליה רישא תשלומי נזק מלמד שבעלים כו' פרש"י חבתי בתשלומי נזקו כו' נ"ל:

תוס' בד"ה לא נצרכה כו' מ"מ כיון דזכי ליה רחמנא כו'. נ"נ ול"נ אפילו בלא שינויא דתוס' מ"מ הוא בתשלומין דלפעמים הפחת של נבילה הוא יותר הרבה מכל ההיזק וקמל"ן דלא תימא שיאמר הניזק נהי דפטור אתה מן ההיזק מ"מ יהא עליך לטפל בנבילה שהרי סוף סוף ממך בא לי ההיזק וק"ל:

דף מא:

תוס' בד"ה ואי תפס כו' ודוחק. נ"ב פי' לחלק כן דכה"ג לא מיקרי דן דיני קנסות כדעת הרא"ש בבבא קמא נ"ל:

דף מג.

רש"י בד"ה בתו ניחא ליה כו' לבד מפרנסתה. נ"ב נ"ל פי' עישור נכסים כלומר ניחא שתהיה לה יותר מעשור נכסים שקרוי פרנסה כדי שתמצא להנשא ודו"ק:

תוס' בד"ה עשו אלמנה כו' דוחה את הבנות ולא הבנות כו'. נ"ב פי' אלא שניהם יאכלו יחד עד כלות הנכסים וק"ל:

דף מג:

רש"י בד"ה כיון כו' תגבה השניה אלא כו' כצ"ל:

[פי' על תוס' ד"ה טעמא דהשיאה כו'. עיין בסוף המסכת]:

תוד"ה ומיגבא מאימת כו' דדוקא בהך דמיירי ר"י בה במארס את בתו כו' כצ"ל. ונ"ב ול"נ דשפיר ידע דארוסה גובה ממשעבדי בתקנה דרבנן אלא דמיבעי ליה היכא דנשאת אי אמרי' מחלה לשעבודא קמא או לא כמו שפי' רש"י בסוף ורו"ק. (עיין במהרש"א):

דף מד.

גמרא מדלא כתב לה אוסיפית לך מאה אמאתים אחולי כו'. נ"ב ואז אינה טורפת כלל ממשעבדי וק"ל:

תוס' בד"ה משום דינא דבר מצרא ויצניע כו' לענין דרך כו'. נ"ב פי' ואיירי שמכר לו את החיצון ושייר לו את הפנימי כדאיתא התם והיכא שלא מכר לו את החיצון והלוקח ג"כ הוא מצרן א"כ בודאי ביטל שני את הראשון וק"ל:

בד"ה איכא בינייהו כו' הואיל והוא מודה כו'. נ"ב פי' אפילו הן באין ומעידין על חתימתן א"נ פסולים לו להעיד בשום עדות אבל לפי א"נ שכותבים התוס' אין פוסל אלא השטרות שיש לו מחתימתן וק"ל:

דף מד:

רש"י בד"ה מאן ימאן כו' ויתומה לא איתרבאי הכא כו'. נ"ב פי' תוכל לאוקי קרא אבוגרת שיכולה לעכב תוס' דף ל"ט:

תוס' בד"ה ואימא לרבות כו' דבעינן הורתו ולידתו בקדושה כו'. נ"ב לאו דוקא קאמר דהא דרשינן להדיא בריש מצות חליצה מקרב אחיך עד שיהיה אמו מישראל וכן כותבים התוס' גופא לקמן. ועוד א"כ נימא דקרא אתא גבי חליצה דבעינן אמו מישראל ומנא לן אף אביו אלא לאו דוקא קאמר ודו"ק:

בד"ה א"כ כו' שלא ילקה ולא ישלם כו'. נ"ב פי' היכא דהוי הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דאל"כ הא קרא כתיב ומתה למיתה נתרבתה ולא לקנס ודו"ק:

בד"ה הא כל מקום שנאמר נער כו' כצ"ל:

בא"ד ואומר ר"י כו'. נ"ב מה שמקשין העולם דברי ר"י אר"י דלעיל שכתב דגמרי' קנס ממיתה נראה בעיני דלא קשה כל כך דכל מה שכתב ר"י לעיל והכא הכל הוא לרווחא דמילתא באת"ל לעיל קאמר והשתא אתי שפיר כו' באם תמצא לומר דגמרינן מהדדי כדמוכח לקמן לכאורה אפ"ה מיושב השתא שפיר וכאן כתב לרווחא דמילתא דלא איצטריך למימר דילפינן קנס ממיתה ואפ"ה אתי שפיר ולפ"ז לא תצטריך לשנויי דבתולת ישראל אתי למעוטי מלקות ומאה כסף כדי שלא יקשה בתולת ישראל ל"ל משום דלא גמרי' מהדדי ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף מה:

גמ' אשכחן ע"ז נערה המאורסה מנא לן כו'. נ"ב פי' היכא שהיתה ראויה לפתח בית אב ואין לה פתח בית אב מנא לן דבעינן שער כו' ומשער דנערה מאורסה לא ילפי' דשאני התם דלא בעינן אלא שער ולא פתח בית אב ודו"ק:

רש"י בד"ה והוא שבעל כו' עליו ומלקות דמוציא שם רע חידוש הוא ומויסרו כו' כצ"ל:

דף מו.

רש"י בד"ה שלא כו' עריות במוציא כו' הד"א:

דף מו:

רש"י בד"ה יציאה דכוותה כו' בפדיון גרעונה דמגרעת עמו ויוצאה והמותר נותנת לו אף כי קאמר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה יציאה כו' מהאי קרא דכספא כו' דהשתא אביה שקיל כסף כו' כצ"ל:

דף מז.

גמ' מסר לה והא כו' אלא כי איצטריך כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה משום איבה דכיון דאיהו חייב כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה משום כו' צריך לחזר על הפתחים כו' כצ"ל:

בד"ה דמסר לה בשבתות כו' נשואין בלא סעודה כו'. נ"ב ותימה הא תניא להדיא בפרק אלו מגלחין מארסין אבל לא כונסין ואין עושין סעודת אירוסין וצ"ל דמפרש הא דאמר אין כונסין היינו

עם האירוסין אבל אם אירס כבר אין איסור בכניסה לחוד בלא סעודה וא"ל א"כ אמאי לא משני נמי הא דהחולץ דנשואין בלא סעודה איכא שמחה היינו עם האירוסין משום דמשמע לישנא דהתם דאפילו נשואין לחוד אסור דקתני מונעין מלארס ומלכנוס דמשמע כל חדא אסורה וק"ל ומ"מ כל הפוסקים לא ס"ל הכי ואסרו אפילו כניסה לחוד נ"ל. (עיין במהרש"א):

דף מז:

רש"י בד"ה ואיפוך אנא כו'. נ"ב מה שפרש"י שקאי אמזונות ואפדיון פי' התוס' לקמן שקאי אפדיון וקבורה וסוברים שכך הפשט בלי ספיקא והקשו ממנו על פרש"י שפירש שם דף נ"ב ד"ה רצה אינו פודה:

תוס' בד"ה שלא כו' על הנותן יש לו כו' כצ"ל:

דף מט.

גמרא חייב ובתו נמי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ה"ג ואימא כו' בעיא בעלמא היא ואינה קושיא כ"כ כו' כצ"ל. ונ"ב משמע אבל קצת קושיא כלומר לדבריהם איכא בעיא לשאול ואם כן למה לא ישמיע התנא מבעיא זו ודו"ק:

דף מט:

גמ' בסוף העמוד איבעיא להו הלכתא כו' כצ"ל:

דף נ.

גמ' לבזבז יותר מחומש ולא כו' כצ"ל:

שם תנא מיניה מ' זמנין כו'. נ"ב נ"ל שהדין היה שונה ממנו ולא כמו שפי' רש"י וכהאי גירסא איכא לרוב בתלמוד שקאי על הדין ואפשר גם רש"י דעתו כך אלא שקשה לו למה לא תנא מיניה מיד קודם ששאל מאן מרה דשמעתא אלא משום שלא חש לו דסבר דליתא כהלכתא עד ששמע שאדם גדול אמרה קבלה וכן פי' רש"י תנא מיניה לפי שר' יוסי בר חנינא מרה הוא כלומר משום הכי קבלה ושנאה מ' זימנין נ"ל:

רש"י בד"ה וספי ליה כו' הלעיטהו תורה כצ"ל והס"ד:

תוס' בד"ה הבעל מוציא כו' אין לי בנכסייך ובפירותיהן אבל אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אין לומר כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):

דף נ:

גמ' בפומבדיתא ואגבי רב חנא בר ביזנא כו'. נ"ב פי' במטלטלי:

שם אלא מדת רחמנות כו'. נ"ב נ"ל פי' שהיה כופה בדברים ודו"ק:

רש"י בד"ה דלמא כתובת בנין דיכרין כו'. דתנן ר"ש אומר כו'. נ"ב פי' ואף רבנן מודים ולא פליגי אלא במותר דינר עיין לקמן (כתובות דף נ"ג ע"א) בהגהתי:

בא"ד להלכתא בנין כו'. נ"ב ס"א לכתובת:

בד"ה דחזי לבודיא הקרובות ליגדוד כצ"ל. ונ"ב מלשון הגודד בתמרים וכן בערוך ערך גד והוא מלשון גודו אילנא:

דף נא.

גמ' סוף סוף כל העומד ליגזז כו'. נ"ב בערוך גריס כל העומד ליגדד כגדוד דמי. רש"י בד"ה אינו רשאי כו' בפדיונה משנשבית. נ"ב ולפי טעם זה קשה א"כ היכא דנשבית בחיי בעלה שאין היורשים חייבים לפדותה כדלקמן ומאי טעם הלא כבר נשתעבד משנשבית לכן נראה דעיקר הטעם כמו שפירשו התוס' לקמן (כתובות דף נ"ב ע"ב) בד"ה אמר הרי גיטה וכתובתה כו':

דף נא:

רש"י בד"ה והמקבל עליו לזון כו' אף היא אין גובה כו' כצ"ל:

בא"ד מוקמינן לה התם בשקנו מידו כו'. נ"ב ומיירי ג"כ שקבל עליו לזון ה' שנים דהוי קצובין וק"ל:

דף נב.

גמ' דהיינו אלמנה לכ"ג כי פליגי כו' כצ"ל:

דף נב:

גמ' אדם ויתן לבתו כבנו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה תרי קולי כו' לימכר בשוה. נ"ב ס"א בשוק:

בד"ה ותיגבי ממטלטלים כו' כשם שאין הבנים כו'. נ"ב אף שר"ש אמר להדיא במתניתא דבעינן נכסים שיש להן אחריות יותר על שתי הכתובות דינר וכן הביא רש"י לעיל ונראה דמשום הכי הביא רש"י דברי האמורא דלא תימא הא רבנן פליגי על ר"ש אבל השתא שמעינן דאף רבנן מודו ולא פליגי אלא בהאי דינר דלא בעי ממקרקעי לרבנן וק"ל עיין שם:

בד"ה בי אבא סוראה כו' שאין מטילין לכיס אחד כו'. נ"ב אין זה לשון גמרא אלא הכי פירושו כגון רב פפא ואשתו שלא היו מטילין לכיס אחד כי אשתו היתה עושה מלאכה לעצמה וקאי אמעשר שנפדה בג' לקוחות ומיבעי ליה ג' מטילין לכיס אחד מהו ופשיט מאיש ושתי נשיו שפודין אותה ודחי דלמא כגון רב פפא ובת אבא סוראה פי' דלמא האי דקתני איש ושתי נשיו איירי באין מטילין לכיס אחד כגון רב פפא כו' (פרק קמא דף ט"ו):

דף נג.

רש"י בד"ה ולא מיטמאה לו כו' אם רוצה היא לטמאה כו' כצ"ל:

בא"ד אפילו כהנת דבני אהרן כתיב כו'. נ"ב עיין בפרק ד' אחין בפי' רש"י דף ל' שלא פירש כן:

דף נג:

תוס' בד"ה בת יבמה כו' אינון יתבין כו' משני דכל תנאי כו' כצ"ל:

דף נד:

רש"י בד"ה כ"ש כו' אם אמר קרקע זו למזונותיך כו'. נ"ב תימה והלא למזונות אף רבי יוחנן מודה א"כ האי עובדא הוי בע"כ שאמר במזונות ודו"ק:

בא"ד קרקע זו להעדפה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ארבע מאה כו' דהתם נמי מסיק מחמרא ליפות את כחו כו'. נ"ב פי' שאם בחמיץ מקצת יין שלא יוכלו למימר שלך החמין משום הכי לא קאמר חמרא ואי הוה אמר דמי חמרא אם היו מוכרים ואבדו המעות יאמרו שלך הוא נאבד לכך אמר מחמרא דמשמע יין ודמיו:

גמרא קמ"ל אם רוצה להוסיף כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה יסבון כו' בנין דכרין. נ"ב משום אינצויי:

דף נה.

תוס' בד"ה יסבון כו' בנין דכרין. נ"ב משום אינצויי:

דף נה:

תוס' בד"ה ובתרומת מעשר כו' משום דשבת קובעת למעשר כו'. נ"ב נ"ל לפרש לאו דוקא שעם הארץ יודע שהשבת קובעת למעשר אלא מפני שראה עם הארץ שאוכלין בימי חול בעראי בלא מעשר ובשבת נזהרין והוא לא ידע חילוק דשבת קובעת אלא סבר שעיקר חיוב ואזהרת מעשר הוא בשבת ולא בחול וק"ל ומש"ה קאמר שפיר רבי שמעון לרבנן כשם שאימת שבת כו' ר"ל שהרי בתרומה גם כן נזהרין מאכילת עראי ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה מתנת שכיב מרע כו' שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה כו'. נ"ב פי' מתנת בריא ולא יכול לחזור בו מאחר דשייר הוי מתנת בריא כי מתנת שכ"מ אינה אלא בכולה וק"ל:

בא"ד דקאמר שמואל אפילו אין כאן שטר כלל כו'. נ"ב לכאורה נראה לפרש דוקא לשמואל הוא דאמרינן הכי אבל לרב בע"כ צריך שטר דאי לאו שטר שכתוב בו כדקציר ורמי על ערסיה לא הוי ארכביה אתרי ריכשי אלא הוה כמתנת בריא לחוד וליתא אלא ה"ה לרב כמ"ש רשב"ם לשם להדיא וכן ההצעה לשם שטר שכ"מ שכתוב בו קנין וה"ה אם אין כתוב קנין בתוך השטר או אפילו אין כאן שטר כלל אלא שכיב מרע שהזכיר צוואת שכ"מ כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל מתנה אבל אורחא דמילתא נקט שדרך לכתוב הצוואות והקנינין בשטר כדי שלא תשתכח הצוואה ואפילו לשמואל דאמר לא ידענא מה אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך השטר כו' ודוקא לפי' רשב"ם הוא דאמרינן הכי דאפילו אין כאן שטר כלל כמו שפירשנו אבל לפירוש ריב"ם בע"כ צריך שטר אבל בלא שטר אין הקנין מגרע כלל אף לשמואל ולא עביד ריב"ם לעיל לשמואל כ"ש אלא בשלא כתוב הקנין בשטר דכ"ש הוא מדרב דס"ל כשכתוב בשטר ארכביה אתרי רכשי ואפילו הכי פליג ואמר אין שטר לאחר מיתה כ"ש כשלא כתוב בו הקנין דאמרינן הקנין גורם שלא היה דעתו להקנות אלא בשטר כו' אבל בלא שטר כלל הקנין לא מעלה ולא מוריד בין לרב בין לשמואל וכן מוכח שם להדיא בפירוש ריב"ם ודו"ק:

בא"ד מדשמואל דאמר כותבין ונותנין כו'. נ"ב פי' שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת:

בא"ד דאי בקנין קאמר כו'. נ"ב אין הפירוש דלאו בקנין קאמר דהא שמואל בהדיא דוקא משום קנין פליג אדרב אלא ר"ל דאי הטעם תלוי משום קנין לחוד אבל בלא קנין לעולם הוי מתנת שכ"מ זה אינו דכ"ש הוא דמה טעם מגרע הקנין אלא משום דלכתיבה עומד כדפרישית כ"ש אם מזכיר להדיא הכתיבה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף נו.

תוס' בד"ה הרי זו מקודשת כו' מכוין אמר אם סגי כו' ואין מתכוין לעקור אית לן כו' כצ"ל:

דף נו:

תוס' בריש העמוד נזקין וערכין נימא כו' נמחק וערכין ונ"ב נ"ל ט"ס הוא דלא שייך מחילה לגבה שהרי הוא להקדש ומי ימחול עליה וק"ל:

בא"ד אבל גבי איסורא לא בעינן האי טעמא כו'. נ"ב והשתא לא צריכא להא דאין נזיר לחצאין וק"ל:

בא"ד והא דמפרש התם בגמרא כו' נ"ב לאו על משנה זו אלא על משנה דלעיל מיניה דף קכ"ז איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו כו' והיא היא ודו"ק:

דף נז.

רש"י בד"ה הא קמ"ל כו' ואינך תרי. נ"ב ס"א והנך:

בד"ה ולא נשאו כו' ואיידי דתני כו'. נ"ב עיין בריש פ"ק:

דף נז:

רש"י בד"ה דבתולה כו' משעת אירוסין. נ"ב פי' בבוגרת:

תוס' ד"ה ואין דנין כו' משום דכתיב אצל ירח. נ"ב ואין זה דומה לחדש ימים דהתם הוא שם התואר לפי שהוא מתחדש כל שלשים יום והיינו חידוש שלשים ימים משא"כ בירח שהוא שם העצם וק"ל:

בד"ה מאי לאו כתבועה דבתולה כו' דאז לא הוי בגר כתבועה כו'. נ"ב פי' הוא סברת ר"י בעל התוס' דס"ל היכא דנתקדשה קודם שבגרה דדינה כשאר בתולה ויש לה י"ב חדש מעת התביעה אפילו שהתה כמה שנים בבוגרת קודם שתבעה אבל ר"ת ס"ל לעולם בגר כתבועה ואם התביעה קודם מונין י"ב חדש מן התביעה ואם בגרה קודם מונין י"ב חדש משעה שנתבגרה וכן דעת הרמב"ם והטור. (עיין במהרש"א):

דף נח.

גמרא נותנין לה שתי ידות של תרומה כו'. נ"ב סימן לדבר סתם אשה רואה מל' יום לל' יום דהיינו ג' ראיות וז' נקיים דהיינו י' ימים שליש טהרתה ודו"ק:

תוס' בד"ה הנהו קלא כו' בפרק המוכר פירות דפריך שם הגיעו לאו משום דרובא הכי איתניהו וש"מ דאזלינן בתר רובא ומאי פריך דלמא המוציא מחבירו עליו הראיה אלמא מיירי כו' כצ"ל. ונ"ב יגעתי ולא מצאתי כי בקשתי ואיננו ואין זה אלא חסרון ספרים והוא כמו שהגהתי והכי פירושו היכי יכול למידק דאזלינן בממונא בתר רובא דלמא לאו משום דאזלינן בתר רובא אפילו הוי כמחצה על מחצה אפ"ה הגיעו דהמע"ה אלא בודאי דפשיטא ליה דאיירי שלא נתן הדמים עדיין ואפשר דלישנא הרי שלך לפניך דקתני בסיפא ולא קתני הרי זה מקח טעות משמע הכי וכן מצאתי בחידושי הרמב"ן. (עיין במהרש"א):

בד"ה ואפילו כולן כו' חוץ מיום אחד משמע כו'. נ"ב וקשה מה יעשה ר"ת בסיפא כולן בפני יבם חסר יום אחד דליכא למידק הא כולן בפני היבם אוכלת דהא קתני רישא היבם אינו מאכיל והשתא כל שכן הוא בעיני דהא כולן בפני הבעל חוץ מיום אחד איכא לדחוק ולפרש כפרש"י הא כולן בפני הבעל הוי מיהא אוכלת בפני הבעל אפ"ה לא סבירא ליה לר"ת לדחוק הכי ודייק מינה כל שכן גבי יבם וצ"ל דלא גרים הך בבא אחרונה וכן ברי"ף ורא"ש וכל ספרי המדויקים ראיתי שאינו ומש"ה פירשו התוס' לקמן דגרסינן [לא] זו אף זו קתני ואף שבירושלמי שלפנינו כתוב האי בבא דכולן בפני היבם כו' בע"כ בירושלמי שלהם לא היה כתוב כך שהרי התוס' כתבו בשם הירושלמי לא זו ששה חדשים בפני הבעל כו' אלא אפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד ובירושלמי שלפנינו כתוב אלא אפילו כולן בפני היבם חסר יום אחד אלא בע"כ טעות סופר הוא נ"ל. (עיין במהרש"א):

דף נח:

גמ' בשאינה ניזונת אי בשאינה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה עיקר כו' שיזון איש את אשתו והדר תקון להו מעשה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לאחר שאתגייר כו' והא לאחר שאתגייר כו'. נ"ב נ"ל דלאו דוקא מאתגייר פריך דהא בידו הוא כל שעה ומיד נעשה אלא מאשתחרר קפריך ודו"ק:

דף נט:

רש"י בד"ה הקדש כגון כו' כדתנן בערכין כו'. נ"ב פ' שום היתומים והכי פירושו הבעל חוב מוסיף עוד דינר ומלוה ללוה כדי שיפדה הנכסים אף על פי שאינם הקדש אלא משום דר' אבהו כו':

תוס' בד"ה שדה זו כו' ואמר ליה רבא כדיניהם עבידנא לך כו'. נ"ב דכל אימת דלא מסלקי בזוזא לא שקלי אגרא ביתא אנא נמי לא שקילנא עד דמסלקנא כו' פי' שאכוף את העובד כוכבים לשלם לך מעותיך וק"ל:

בא"ד כדמוכח בערכין כו'. נ"ב פי' דחל עליו הקדש וצריך לפדותו אם יש לו ואם אין לו מוסיף עליו דינר כו' דאלמוה לשיעבודא דבעל חוב וק"ל:

בד"ה קונמות כו' מבעל חוב ע"י קונם כו'. נ"ב פי' והוא יהנה מהם מה שאין כן בהקדש וק"ל:

דף ס.

גמ' ואין דם מהלכי שתים טמא כו' כצ"ל:

דף ס:

גמ' בני גירדני כו'. נ"ב פי' שנמרט שערות ראשם וי"מ בעלי גרב ערוך:

דף סא.

גמ' אע"פ שאמרו ארבע יושבת כו' כצ"ל:

רש"י בסוף העמוד מושיב המזון לפני השרים כו' כצ"ל:

דף סא:

גמ' האי פסיל למיכל מלכא אמרו כו' קמה ואמר לה כו' רשב"ג אומר אף המדיר כו' קיסנייתא דנדרשיר כצ"ל. ונ"ב הרי"ף גריס בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר אבל בגירסת הערוך הוא קסנייתא וקאי אנדרשיר ומש"ה ראוי לגרום דנדרשיר והוא לשון שחוק של קוביות שקורין נדרש כן בערוך בערך קטן וקיסנייתא הוא מלשון קסמים שקורין (פריטשי"ן בל"א):

רש"י בד"ה דעבד האי פסיל למיכל מלכא כו' כצ"ל:

בד"ה דמיטללא דנדרשיר כו' כצ"ל:

דף סב.

גמ' למה ליה למר למסמכיה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לכל דבר כו' משמע שהיה שתי מחלקות כו'. נ"ב נ"ל דה"פ מחלקות האחת לי"ב חלקים והשניה לשני חלקים וק"ל:

בד"ה איכפל כו' שהרי אף החמר עונתו כו' כצ"ל:

דף סב:

גמ' רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין כו' ר' חנניה בן חכינאי כו'. נ"ב חיבור ר"ש בן יוחאי עם ר' חנניה בן חכינאי וסיבתם הוא בויקרא רבה פרשת אחרי:

דף סג.

גמ' בשלמא למ"ד ממלאכה שפיר כו' נמחק עד בשלמא למ"ד כו'. נ"ב ס"א ל"ג:

שם מתשמיש שפיר היינו כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א:

תוס' בד"ה אדעתא כו' על דעת אם לא יעשה סופר כו'. נ"ב לאו דוקא שאמר כך להדיא דא"כ הוי תנאי גמור ואינו צריך התרה וכן משמע להדיא בפי' הרא"ש דנדרים היכא דהוי בלשון תנאי שא"צ התרה אלא שאמר בעבור שלא יעשה סופר וזהו עדיף ממת או עשה תשובה שלא הזכיר בדבריו לא מיתה ותשובה אבל אי הוה אמר בעבור שלא מת או שלא עשה תשובה אף ר' יוחנן הוה מודה ודו"ק:

דף סג:

תוס' בד"ה אבל אמרה כו' ועוד לפי מה דפירשנו אתי שפיר כו'. נ"ב פי' שלא להפסיד כתובה והתם אמרה אמרה לי אם כו' ואח"כ תוכל לברר שלא קבל אביה קדושיה מאחר עוד יש לפרש לפי מה דפירשנו ר"ל שאין יכולה לומר מאיס עלי היכא דליכא רגלים לדבר כו' והלשון דחוק דמתחלה אמר יש לדחות כו' ואח"כ יאמר לפי מה שפירשתי ודו"ק:

דף סד:

רש"י בד"ה לא פסק שעורים כו'. נ"ב ס"א כלל:

בד"ה שמונה עשר הוין והיא אינה צריכה אלא י"ד. נ"ב צ"ע אמאי פרש"י י"ד סעודות הלא הן ט"ו סעודות לכ"ע שהרי בעי' ג' סעודות לב"ה בשבת כדלקמן ומנין לרש"י לומר שהמקשה לא ידע שט"ו סעודות הן ונראה שרש"י סבר מה שמקשה התלמודא ועוד תליסר הוין ולא אקשי אכתי תליסר הויין משמע דה"פ הרי הן י"ג סעודות שחייב הבעל לזון אותה י"ב בשבוע וחד סעודה בבקר אבל ממנחה לא פריך לפי שאינה הכרחית כל כך שהרי יכול להשלימה במיני תרגימא ופירות אלמא שהמקשה לא ידע בהכרת אלא י"ד סעודות ודו"ק יגעתי ומצאתי. (עיין במהרש"א):

דף סה.

גמ' כך תפסקו לבנותיכם כו'. נ"ב דעתה היה לקללה ר"ל שפסקו לה מעט לפי דעתה ומ"מ היה להם לחכמים לענות אחריה אמן שהרי היה הרבה והרבה אלא משום ששומרת יבם היתה לא רצו לענות אמן אבל מ"מ דעתה לא היה לקלל בזה שיהיו אף בנותיהם שומרות יבם אלא ר"ל שיפסקו גם כן לבנותיהן מעט כדלקמן בריש מציאת האשה שוב ראיתי בירושלמי כפירושי:

דף סה:

גמ' דלא סגיא בלא תלתא זוגי מסאני כו' כצ"ל. ונ"ב אבל בשבת פ"ק דף י"ט פרש"י לחד לישנא דזוזי ג"כ הוא לשון זוג:

שם ר' אשי אמר תשמיש כו' איתמר אמר כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א מה הוא מוסיף לה:

תוס' בד"ה שלה כו' ינתן הכל לעבד כו'. נ"ב ולשם פירשו התוס' דגרסינן הכל ינתן לרב פי' שבת קטנה שיתן להרב ושבת גדולה דהיינו פגם ששייך לעבד אך בזו יקח קרקע והוא אוכל פירות ואין חילוק ביניהם אלא בשבת גדולה לענין ליקח קרקע ולאכול פירות והשתא צריך לחלק מאי טעמא דהבעל אוכל הכא פירות של שבת יותר מבגבי עבד לאותו מאן דאמר וק"ל אבל לפי גירסת התוספות שלפנינו צ"ע דלמא בשבת גדולה שהוא פגם לכו"ע לוקחים בה קרקע והוא אוכל פירות כמו גבי אשה ואין חילוק ביניהם אלא לענין שבת קטנה והוא הדין גבי אשה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ודו"ק:

דף סו.

גמ' מתקיף לה רבא בר רב נתן כו'. נ"ב כל הני הוויי אליבא דר' יהודה בן בתירא נינהו ותמיהני נהי דס"ל לר"י שהבעל מתבייש בבושתה למה ממעט בסך בושת האשה היה לו לומר שיתן לכל אחד דמי בושתו ונראה דס"ל דבושת האשה ממועט מפני שהיא ברשות בעלה והכי מתפרש בגמ' אלא מעתה בייש עני בן טובים דוק ותשכח. ע"כ לשון הר"ן.

שם א"ל התם כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ומשני כו' סימא בקרקע נ"ב ערוך פי' מטמונים:

דף סו:

רש"י בד"ה לקופה כו' לכל חדש אם לכל שנה. כצ"ל והס"ד:

דף סז.

תוס' בד"ה זהב כו' פי' שעומד בכלותיו כו'. נ"ב ה"ג בכליותי' שהוא מלשון כלי או נ"ל בכולו מיבעי ליה פי' שעומד בכולתו ובחשיבו ודו"ק:

דף סח.

תוס' בד"ה כאן לאחר כו' ור"ת פי' כו'. נ"ב נ"ל טעות סופר והוא ר"ח ודומה לזה פי' הרי"ף אבל ר"ת פי' בענין אחר עיין באשר"י:

דף סט.

גמ' דשלח לי ולא ידענא מאי ניהו כו' כצ"ל:

דף סט:

דאמר רבי יוסי וכי כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה המשליש כו' לא דק כו'. נ"ב ואני אומר אולי גם רש"י לא כוון שתאמר אחרי שנשאת אלא שאמרה עתה שהבעל נאמן עליה לאחר שנשאת ודו"ק. :

דף ע.

תוס' בד"ה הא כו' ומקשין כיון כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ה"נ כו'. וי"ל דאם כן אפילו שמואל כו'. נמחק אפילו ונ"ב בס"א אינו וכן נראה עיקר דלרב לא קשה מידי דהא מיד כשהתנה נאסרה בתשמיש המטה בסתם ודו"ק:

דף עא.

גמ' ואמר רב מחלוקת כו' כצ"ל:

שם יוציא ויתן כתובה כו'. נ"ב והאי יוציא דתנן משמע לי יוציא בעל כרחו אפילו רוצה לקיימה מטעמא דמסנא הוא דסני לי כדלקמן אלא שראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב בפ' י"ב מהלכות אישות נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל הפירות תשב ואם אמר איני רוצה באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו ע"כ ודקדק כן מדאמרינן גבי האשה שנדרה בנזיר ואמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה וכבר

כתבו דלאו דוקא אלא ה"ק ואם אמר הבעל אי אפשי באשה נדרנית ומשום הכי לא הפר לה יוציא ויתן כתובה ע"כ לשון הר"ן:

תוס' בד"ה שלא תטעום כו' דאפי' לא טעמה מין כו' כצ"ל:

בא"ד דשרקיה טינא כו'. נ"ב שהיה נודר אם אשא אשה קודם שאלמוד כו' יאסרו עלי כל הנאות שבעולם ולא עלה בידו ונשא אשה ורב אחא שרקיה בטינא כלומר הטיחו בטיט שלא יהנה מן העולם עד שהתירו לו הנדר כו':

דף עב:

גמ' אמר רבא דאמרה ליה ניכליה אריה כו'. נ"ב ס"א רבה:

שם קדושין דברים שיש בהן ענוי נפש אמר ר"י כו' כצ"ל:

דף עג.

רש"י בד"ה מאי לאו כו' הוא בעי כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ושמואל כו' וגדלה אצלו דבסתמא כו' כצ"ל:

דף עג:

גמ' אמר ליה אביי והא מתניתין כו'. נ"ב כ"ל דל"ג [ליה] אלא אביי הוא דקמתמה על האי מימרא שאמרו משמיה דרבה והשתא שפיר גרסינן בתר הכי אלא איתמר כו' והוא מדברי אביי:

שם אלא אי אתמר הכי איתמר אמר רבה כו' אמר אם בעלו לא קנו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה קטן כו' כתיב אע"פ ששלח כו' כצ"ל והד"א:

דף עד.

גמ' המקדש על תנאי ובעל דברי הכל אינה צריכה הימנו גט כו' כצ"ל:

דף עד:

תוס' בד"ה ממאנת והולכת כו' ואפי' נודע לה הטעות כו' נ"ב פי' ומחלה ודו"ק:

בד"ה משום שם רע לא יחזיר כו' כיון שלא התנה ולא כפל כו'. נ"ב פי' שלא אמר אם יהא בך שם רע יהא גט או שיאמר על מנת דאית בך שם רע אני מוציאך אלא אמר משום שם רע אני מוציאך ומה שאמר אח"כ ולא כפליה נקיט משום ר"מ דבעי תנאי כפול וא"כ אפי' התנה מאחר שלא כפליה ואמר אם לא יהא בך שם רע כו' א"כ כאילו לא התנה דמי וק"ל:

בא"ד מדמשני התם הא מני רבי מאיר היא כו'. נ"ב פי' מתני' דהתם קתני המוציא אשתו משום איילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר וקאמר מני חכמים ר"מ כו':

בא"ד תנאי כפול אפילו לעז ליכא כו'. נ"ב פי' גבי איילונית דסבר ר"מ יחזיר היינו שלא אמר תנאי וג"כ לא כפל למילתיה פי' שיחזור ויפרש אם לא היתה איילונית לא הייתי מוציאך אלא שאמר משום איילונית אני מוציאך לחוד אבל ר"מ דהכא שסבר לא יחזיר גבי שם רע ונדר משום קלקולא איירי בכפליה למילתא שאמר אני מגרשך משום שם רע או נדר ואם לא היה זה וכו' וכן איתא בתוס' לשם:

דף עה.

גמ' דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקריביה כו'. נ"ב תימה אמאי צריכה למיסר בקריביה תיפוק ליה שהוא לא יגרשנה שהרי הבעל אינו מגרש אלא לרצונו ויש ליישב בדוחק דה"ק ליתני אינה מקודשת משום דהיא נמי אמרה לא בעינא באיש נדרן שהרי בעבור זה התנה עמו ואפילו תאמר שהוא רוצה להתקשר שאם ידור עוד שיהא חייב לגרשנה סוף סוף יכולה למימר לא ניחא לי כו':

שם אביי אמר דשומשמנא גברא כו'. נ"ב כל הסוגיא ביבמות בסוף האשה שלום:

שם כאן בזיעה עוברת כו'. נ"ב לולא כבוד התוס' נראה לפרש דהכי קאמר בזיעה עוברת כלומר שאינו תמיד אלא פוסקת וחוזרת ואפ"ה שייך לומר עליו קבוע שהחולי קבוע כך לעולם ואינו דומה לעוברת דהתם שהחולי הוא בלי הפסק אבל לאחר הזמן יפסיק לגמרי ויעבור ודו"ק:

דף עה:

תוס' בד"ה מי ששנה זו כו' חזקה אין אדם שותה בכוס כו'. נ"ב ותימה לפי זה אמאי לא מוקי בחד תנא ויאמר עד כאן לא קאמר רבי יהושע דאזלי' בתר חזקת ממון [אלא] בחד ספיקא אבל לא בתרי ספיקא דספק תחתיו ונסתחפ" שדהו ואם תמצא לומר מקודם שמא נתפייס והוי ספק ספיקא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף עו.

תוס' בד"ה על בעל החמור כו' ראשון ראשון קנה כו'. נ"ב פי' כל סאה בפני עצמה שמשך קנה ולא אמרי' לא קנה עד שימשוך כל הכור דהא כור הזכיר בדבריו ונפקא מינה ליוקרא כו' וק"ל:

דף עו:

גמ' קדושין לטבועין נתנו כו'. נ"ב פירוש ענין טביעה ואבדון:

שם כל שנולד ספק כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה על בעל כו' דגבי מיאון ונראה כו' כצ"ל:

בד"ה כל שנולד ספק כו' ואוקי לכלה דמתני' כו'. נ"ב פי' דלא תימא לפי האי שינויא לא אמרי' שעל בעל פרה להביא ראיה מאחר שהוא להוציא ומייתי ראיה מרישא דמתני' ותו לא בעינן לאוקמי דאיירי אף לקדושין ומסיפא דמתני' ליכא לאקשויי אף שהוא להחזיק משום דחזקת הגוף מסייע לה מה שאין כן בחמור כמו שפירשו התוס' לעיל על כן מפרשים התוס' דאף לפי האי שינויא איירי אפילו להחזיק מדפריך מהא דמחט כו' ודו"ק:

דף עז.

גמ' רשב"ג כגון נסמת כו':

שם אמר רב יהודה אמר רב אשי אין כו' בשלמא לרב אשי דרבנן כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה בשלמא לרב אשי [לא] כו' כצ"ל:

דף עז:

גמ' אפי' אות אחת נמחק:

דף עח.

תוס' בד"ה נפלו לה משנתארסה כו' וי"ל שאין זה קולא אלא חומרא כו'. נ"ב פי' לבית הלל וא"כ ממילא לב"ש לא הוי חומרא וק"ל ומה שמקשין העולם אמאי לא קאמר שאין זה חומרא כו' משום דלא פסיקא להו לתוס' לומר שאין זה חומרא אלא קולא לפי שאינה קולא אלא מצד אחד שמא תחזור בה ומצד השני שאינה נוטלת כתובה בלא חרטה היא חומרא אלא הכי קאמר אין זו קולא לב"ה שיהא בודאי חומרא לב"ש אלא אף לב"ה איכא חומרא כמו לב"ש א"כ הוי שפיר מקולי ב"ש מה שהוא קולא לגבי איש ודו"ק:

בד"ה איבעיא להו כו' אלא כלומר שהם ישנים משנשאת כו' כצ"ל:

דף עח:

גמ' דיעבד קאמר שמע מינה כו' כצ"ל:

דף עט.

מתני' והוא אוכל פירות פירות המחוברים כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה עד כו' לך וכשארצה כו' הד"א:

תוס' בד"ה עשאום כנכסים כו' וכבר בא שטר כו'. נ"ב והרא"ש האריך מאד לבטל שטר מברחת ותיקן לבטל ולשבר כל כה"ג וכך ראה ממורו מהר"ם שכן ראוי לדון עיין סי' צ"ט:

דף פ.

רש"י בד"ה רבי אבא אמר כו' שיגרא טרויות כו'. נ"ב לא אדע מה זה הלשון אלא בריש האשה בפסחים מצאתי קריבו ליה טיריינא דתמרי ואפשר הוא לשון אשכול אבל רש"י לשם פי' סל של תמרים וצ"ע:

בד"ה חוזאי כו' בהוצאת הדרך משלו כצ"ל:

דף פ:

גמ' או דלמא יורשי האב קברי לה כו' פירש הר"ן אף יורשי האב קאמר כלומר הבעל עם יורשי האב כו' ע"ש:

רש"י בד"ה אי נמי בעל אריס הוא כלומר שנותן ללוקח כו' כצ"ל. ונ"ב פי' ויזהר שלא יתקלקל ר"ן:

דף פא.

תוס' בד"ה איזוהי אלמנה כו' ושומרת יבם לית לה יתומין. נ"ב ותימה למה לא דקדק מדקתני להדיא הכא דאין יורשי הבעל חייבין בקבורתה דהיינו יתומים אלא יורשיה אלמא דלא איירי בשומרת יבם כלל שהרי שומרת יבם אדרבה יורשי הבעל חייבין בקבורתה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה והא בעינן לכשתנשאי כו' מידי דהוה ארוסה כו'. נ"ב לעיל פרק נערה (כתובות דף נ"ג:)

בד"ה הרוצה שימכור כו' אלא משעבדי כו'. נ"ב ותימה א"כ תהא קלה בעיניו להוציאה וכ"כ התוס' בפ' החולץ (יבמות דף ל"ט) שאי אפשר לפרש כן אלא פירוש דיכול למכור נכסיו ואפילו אישתדוף אחר כך נכסי הראשון אינה טורפת מהן כו' ע"ש:

בא"ד דאי לאו הכי מאי אהני ליה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מה מרויח בכך עיין בפ' החולץ (יבמות דף ל"ט:)

דף פב.

גמ' אלא לא אשכחן תנא דמחמיר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הא דאמר מעכשיו כו' ולא בא אחר וקדשה כו'. נ"ב קאי על מתניתין דהתם דאם בא אחר וקדשה בתוך שלשים מקודשת לשני לא בא אחר וקדשה רב ושמואל אמרי תרוייהו מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות:

בא"ד היינו מעכשיו דסתם כו' כצ"ל:

דף פג.

תוס' בד"ה כדרב כהנא כו' וכשרוצה חוזרת בה כו'. נ"ב והר"ן כתב בשם הרמ"ה בפרק אע"פ שאינה יכולה לחזור ע"ש:

דף פג:

תוס' בד"ה הוה אמינא עד עולם כו' שבחייה ובמותה כו'. נ"ב נ"ל בדשיירא מחיים שלא יאכל אחר מיתה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף פה.

תוס' בד"ה אית לך סהדי כו' סבורה היתה שהיא טענה מעולה כו'. נ"ב פי' ומש"ה מאחר שמתחלה לא טענה דתבעתינהו והשתא היא דקטענה לא מהימנא דהשתא לית לה מגו אבל בטענה ראשונה דתפס' מחיים היתה נאמנת כיון שבאותה שעה היה לה מגו אבל בטענה דתבעתינהו דטענה אח"כ לית לן למימר מגו ולהימנה דההיא שעתא הוי מגו למפרע ומגו למפרע לא אמרי' ומ"מ אי לאו דאמרי' שסברה טענה מעולה היתה אם כן בטענה ראשונה שטענה מחיים תפיסנא היתה טוענת דתבעתינהו דאל"כ אין זו תפיסה כיון דבתורת פקדון בא לידו ע"כ אומר שסברה שטענה מעולה היא ומספיק לה שהרי לא טענה מעצמה כן אם כן מה שטענה אח"כ הוה טענה אחריתי והוי מגו למפרע:

בד"ה מרענא כו' בפ' שבועת הדיינין כו'. נ"ב ותימה למה לא הביאו פי' ר"ח שפירש הכא לענין נאמנות בשטר כמו שכותבי' התוס' בריש מצות חליצה (יבמות דף ק"א) וכן הרא"ש הביאו כאן:

דף פה:

גמ' ואפילו יורש מוחל כו' כצ"ל:

שם מפני שידו כידה כו'. נ"ב אף שרבא אמר לעיל ידו עדיפא מידה היינו לענין נכסים שהכניסה לו והכא לא שייך למימר הכי דאפילו עדיפא ידו באותו החוב ממנה סוף סוף לא גרע מאילו מכרה החוב לאחרים דלית בה יד כלל ואפילו הכי יכולה למחול אלא כלומר ידה כידו ופיה כפיו ומחילתה אינה מחילה זולת בעלה ודוק. ומש"ה נראה שאף הוא אינו יכול למחול זולתה אף שידו עדיפא ודו"ק:

דף פו.

גמ' אמר ליה הוא עושה כו' כצ"ל. ונ"ב כנ"ל להגיה וכן יראה ברי"ף ודו"ק:

תוס' בד"ה לאשה כו' זמן הכתובה לזמן השטר כו'. נ"ב פי' אפ"ה יהבינן לבעל חוב גבי מטלטלין וה"ה גבי קרקעות כגון לוה ואח"כ קנה ומכר כדלקמן דבעלמא חולקים והכא בעל חוב קודם וכן פסק הרא"ש:

בא"ד כיון שלא תקנו שתטרוף מן הלקוחות כו'. נ"ב פי' מטלטלים אינה טורפת מן הלקוחות אלא ממה שמצאה בעין כו' ודו"ק:

דף פו:

רש"י בד"ה והוא שצבורים כו' אא"כ מגביהו כו' לא ברשותיה הוא דניהוי גירושין חיילי כצ"ל:

דף פז:

תוס' בד"ה אמר רבא כו' תימה לרשב"א כו'. נ"ב אבל לפי מה שפירשו התוס' במקומות אחרים דהאי אישתמוטי אינו אלא טעם למה לא יהא נאמן במיגו לק"מ ודו"ק:

דף פח.

תוס' בד"ה ועוד אין נשבעין כו' עצמה שתי כסף כו'. נ"ב פי' וממילא גבי עד אחד נמי בעינן שתי כסף לפי מה שפי' וק"ל:

בד"ה מייתי לה לידי שבועה כו' ובדרבנן לא נקיט והוא כו' כצ"ל:

בא"ד והיכא דאינו יכול לישבע כו'. נ"ב וגבי חשוד אמרינן כנגדו נשבע כמו שפירשו התוס' משום תקנת החשוד כו':

בא"ד א"נ למאן דאית ליה דבדרבנן מפכינן ובדאורייתא לא מפכינן נפקא מינה היכא דאי שבועה דרבנן היא מצי למימר השבע וטול ואי דאורייתא לא מצי למימר כו' כצ"ל. ונ"ב אינו בהדיא אלא שלשם נאמר דבדרבנן לא אמרינן שכנגדו נשבע ונוטל וסוברים התוס' הוא הדין כה"ג להנשבעין ונוטלים ודו"ק:

בא"ד השבע וטול כו'. נ"ב פירוש בשאר שבועה דאורייתא שנשבעים ונפטרים ודו"ק:

דף פח:

תוס' בד"ה הוציאה גט כו' לאחר הסכנה כיון דמודה כו'. נ"ב פי' מודה שגירשה:

דף פט.

תוס' בד"ה הוציאה גט כו' ואע"פ שהגט נשאר בידה כו'. נ"ב פי' לפי מה שחושד אותה שהטמינה ולא אבדה מ"מ יכולה לומר לו מה איכפת לך הלא אפילו היה בידי לא הייתי מוכרח ליתן לך דבעינן לאינסובי וזו קרי ליה אביי א"א שהרי בעי לאינסובי כו' אבל רב נחמן דפריך לקמן לרב הונא לא חשיב זו א"א שיכול הבעל לומר וכי בעבור שאתה רוצה להנשא כו' אפסיד על ידך שאם יאבד השובר תחזור ותטרוף. על כן צריך לשנות דכתבינן אגיטא ומש"ה היכא דאין עמה גט יכול לומר לא אפרע עד שתראה הגט ונכתב עליה כו' כמו שפירשו התוס' לעיל אליבא דשמואל וה"ה שהיה יכול לומר לא אפרע כו' ודו"ק:

בד"ה במקום כו' ואמרה לא כתבת עליה כו' כצ"ל:

בד"ה גט גובה כו' ומיהו אי אמרינן לרב דאפילו כו'. נ"ב פירוש ויסבור כמו רבי יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אבל מ"מ תימה הלא מפסיד מנה שהיה יכול לטעון מנה פרעתיך מגו דאלמנה נשאתיך וה"ה דטענינן הכי ליתמי א"נ היתמי לא יפרעו אלא מנה שיאמרו הבא ראיה שבתולה היית וצ"ל דרב מוקי מתני' בעדי הינומא או באלמנה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה מיגו כו' בעלי והתירוני להינשא כו' כצ"ל:

דף פט:

רש"י בד"ה גובה שתי כתובות כו' ותנן בסיפא שתי כתובות וגט אינה גובה אלא אחת כו' כצ"ל. ונ"ב כתובה אחת למדט שהכגתב שתי כתובות לאשתו אינה גובה אלא אחת ואי משום דגירשה ואהדרה הא תנן כתובה ושני גיטין אין לה אלא כתובה אחת:

דף צ.

תוס' בד"ה ש"מ בעל חוב כו' וה"ה אחת לשניה כו'. נ"ב פירוש בלבד שיקדים האחת לשניה אבל אי קדם ארבעה לראשונה פשיטא שלא יצא ידי ראשונה כדאיתא התם ועיקר הענין לשם שאין קרוי השגת יד פחות מסלע אבל היכא שיצא השגת יד אפילו העשיר אח"כ שוב אינו צריך ליתן ודו"ק ומה שאמר כאן ראשונה או שניה היינו שהעריכו הכהן על הראשונה וכן על השניה וכן פרש"י וק"ל:

דף צא ע"א גמ' רש"א אפילו אם יש שם נכסים כו' כצ"ל:

רש"י נד"ה והא תנא קמא כו' כלום דינר כו' הד"א:

בד"ה ויתומים מבקשים כו' והשאר נחלוק. נ"ב פי' אם יש מותר נחלק ואם אין מותר סוף כתובת בנין דכרין לא נפסיד ודו"ק:

דף צ:

רש"י בד"ה אחריות כו' מעותיך כי לא כו' כצ"ל:

דף צב:

תוס' בד"ה דינא הוא כו' שטר כיס היוצא כו'. נ"ב הוא שטר פיסקא חצי הלואה וחצי פקדון כדאיתא באיזהו נשך משום הכי גובה המחצה לכ"ע דדינו כמלוה ואין שייך לומר נאנסו ואין שם מיגו אלא מחצי דפקדון וק"ל:

בסה"ד ולא מצי אמרי מזויף הוא כו'. נ"ב ואין לומר דטענינן פרוע דהא רב אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו תוס' ריש גיטין:

דף צג.

רש"י בד"ה סיפא בשתי תפיסות כו' כל אחת חמשים ומאה בין בעלת מאתים ובעלת שלש מאות כו' כצ"ל:

דף צד.

תוס' בד"ה שנמצאת אחת מהן שדה שאינו שלו כו' לפי שיראה שמא תמצא אחת מהן שדה שאינו שלו כו'. נ"ב פי' לאו כפרש"י שפירש מאחר שהיא רואה דלא משביעין אותה כו' אלא סבר כפי' ר"ח דשמא בעלמא הוא שחוששת שמא ימצא אחת כו' וא"כ מה חילוק בשבועה אלא כפירוש ר"ת דאולי התפיסה צררי ותפרוש עצמה מן השדה ולא תשבע ולא תפסיד השדה אלא יהא ביד היתומים וישביחו אותו כדלקמן מש"ה פריך לפירושו א"כ בע"ח נמי הבא ליפרע מנכסי יתומים גדולים דלא משביעין השתא לפי אוקימתא זו כדלקמן ולא ס"ל כאביי קשישא אבל מ"מ נשביע אותו משום שמא יכסיף דגם כן הוא מתיירא לשמא יקדים בע"ח אחר ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"ד יהא ריוח שלהם שיכולים לסלקו בזוזי דאין להם בשדה כו' כצ"ל. ונ"ב אבל אחרונה תכסיף דהואיל ומה שגבתה לא גבתה אינה יכולה לסלקה בזוזי:

בא"ד דאקילו בה רבנן משום חינא כדמפרש בערכין כו'. ונ"ב אבל השתאדקייל"ן דאף באלמנה משביעין ולא חיישינן משום חינא א"כ לא נדחק לאוקמי ההיא דכותב בגרושה אלא באלמנה דוקא הוא דנזקקין משום מזוני ולא בגרושה ולא קשה א"כ ההיא דהכותב למה לי כבר פירשו התוס' לעיל בהכותב ודו"ק:

בא"ד דהוי מוקי פלוגתא דבן ננס ורבנן כאביי קשישא וסבירא ליה כרבנן כצ"ל. נ"ב תימה גדולה הלא רבנן דלית להו דאביי קשישא ע"כ סבירא להו כמ"ד אף נזקקין לכתובה משום מזוני דאי לאו הכי מתניתין דאין אלמנה נפרעת כו' במאי מוקי לה כדפירשו התוס' לעיל וא"כ מ"ד אין נזקקין אא"כ רבית אוכלת כו' מוקי מתניתין ביתומים גדולים וכבן ננס ובן ננס ס"ל כאביי קשישא ונראה דה"ק ס"ל כרבנן דלא ס"ל דברי אביי קשישא עיקר במה שאמר יתומים שאמרו גדולים א"כ השתא דסבר כבן ננס ומוקי מתני' ביתומים גדולים לא ס"ל ג"כ דברי אביי קשישא במה שאמר ואצ"ל קטנים ודוק ולעיל פרק הכותב פירשו התוס' להדיא מאן דסבירא ליה אין נזקקין אלא א"כ רבית כו' מוקי מתניתין בעל כרחך ביתומים גדולים אלא על כרחך כמו שפירשתי דס"ל כבן ננס וכו' ודו"ק:

בד"ה שני שטרות היוצאים כו' דתנן היו כולן יוצאות בשעה אחת כו'. נ"ב פי' וה"ה ליום א' בלא שעות דדומין זה לזה כדלקמן ומה שכותבים התוס' אח"כ ממחרת יום שנכתב כו' איום א' קאי וכ"ש אשעות ודו"ק:

בא"ד מ"ר לימא הד"א עד ר"ת בהפוך הדף:

בא"ד וזה לשונו שני שטרות היוצאין ביום אחד דוקא מכר שדה א' לשני בני אדם שהאחד עיקר כו' וטעמא ששניהם אמת כו' אחד בעלמא דמי כצ"ל:

דף צה.

תוס' בד"ה כתבה לראשון כו' הכי איתא גירסא ישנה כו' דמכר הבעל לראשון ולא חתמה לו ולישנא דהך משנה דקמשני כו' כצ"ל:

דף צה:

רש"י בד"ה נכסי ליך לקמן מוקי לה בשמעתין אמר לפנויה נכסי ליך כו' כצ"ל:

בד"ה ואמר אביי כו' בתרייתא דאביי באומר לנשואה כצ"ל:

בד"ה וכן אשה כו' והוא מן השני והאשה חוזרת ומוציאה אף זו מן הראשון והשני מן האשה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה וכן בעל חוב ושני לקוחות כו' כיון דאין לשניה כל כך פסידא כו'. נ"ב פי' שהרי לא היה לשניה על אותה שדה אלא שעבוד בעלמא א"כ נוכל לומר שעדיין תוכל לגבות מבעלה באם יהיה לו נכסים וא"כ אף שסילקה הראשונה עצמה מן השדה מ"מ שעבודה קודם אבל גבי לוקח שקנה השדה והוי שלו ממש ואף השדה השנית שטרף בעד שדה זו הוי כשלו דס"ס לוקח הוא לגבי שדה והשניה במקום שדה הראשונה עומדת א"כ נימא מאחר שסילק הבע"ח את עצמו מאותה שדה שהוא של לוקח א"כ הוי אמינא דשוב לא יכול לחזור ולגבות וק"ל. (עיין במהרש"א):

דף צז.

רש"י בד"ה ארמלתא כו' וקבלה עליה אחריות. נ"ב נראה דלאו דוקא דהא אחריות ט"ס הוא וגם מהצריכותא דעביד גבי בי דינא דזבין כו' יראה דאיירי שלא באחריות ע"ש:

דף צז:

גמ' אלא מחציתה אבדה מזונותיה והשאר לא תמכור אלא בב"ד כצ"ל:

דף צח.

תוס' בד"ה מוכרת כו' דע"כ ההיא באלמנה כו' כצ"ל:

בד"ה ותיבעי כו' שבועה א"ל כו' כצ"ל והד"א:

דף צח:

תוס' בד"ה אמר כו' ועל טעות כו' המעות ולר"י נראה כו' כצ"ל:

דף צט:

גמרא א"ל דטעה שליח לא קאמינא כו'. נ"ב פי' וחוזר המקח ובטל לגמרי ונראה בעיני אפילו לא ידע הלוקח שהשליח מכרו לו בתורת שליחות אפ"ה חוזר המקח דסוף סוף השליח לא יכול למכור מה שאינו שלו אבל אי קנה השליח וטעה דג"כ חוזר המקח כי האי גוונא אי לא ידע המוכר שקנה השליח בתורת שליחות א"כ המוכר זכה במה שבידו ועל השליח מוטלים הדמים לשלם שהרי שינה מדעת בעלים והמוכר אינו מחויב לחזור כדמוכח בפרק גט פשוט גבי האי איתתא דאמרה זיל זבין לי באחריות כו' ועיין מה שכתבתי בריש האיש מקדש בשם הר"ן:

רש"י בד"ה שהקיטנית בסלע כו' ובחצי סלע אחר והביא כו' כצ"ל:

בא"ד לימא ליה לשוה סלע הייתי צריך פולין כו' נ"ב פי' ונמצא מעביר על דבריו אף שיכול לקנות עוד סוף סוף לא עביד שליחותו אם לא שהוא רע בדמים וה"נ בחצי סלע קנה כמו בסלע דומיא דשש כו' ודו"ק:

דף ק.

תוס' בד"ה רבא אמר כו' ביתר משתות איירי כו'. נ"ב רבים תמהו למאי צריכין בעלי התוס' לאוקמי ביתר משתות ומש"ה אומרים שטעות סופר הוא והאשר"י נמי מוקי בשתות דומיא דמתניתין דשום הדיינים ומ"מ אומר אני דאין זה ט"ס אלא שהתוס' סוברים דאין חילוק בין שליח לאחר לומר לתקוני שדרתיך כו' אלא לענין מחזיר אונאה דהיינו פחות משתות אבל לענין שתות אין חילוק ביניהם ואף בשליח לא אמרינן בטל מקח וטעמא רבה איכא למילתא מאחר דמחזיר אונאה לא שייך למימר לתקוני שדרתיך כו' שהרי לא עיוות לו כלל ודוקא דיינים שטעו בשומיהם בטל השום מעיקרא היכא דהוי שתות ותדע שכן הוא מדעביד תלמודא בקדושין לא אמרן אשתות דמקח קיים אלא דלא אמר ניפלוג בשומא דבי דינא כו' לפי גירסת התוס' לקמן ואילו גבי פחות משתות מזכיר בלא אמרן שליח והכא נפלוג בשומא דבי דינא אלא ש"מ דגבי שליח אין שום חילוק אלא לענין מחזיר אונאה ותו לא ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף ק:

רש"י בד"ה כל דזבין מבי דינא כו' הלכך שלא באחריות הוא לוקח כו'. נ"ב וק' ומה בכך ס"ס ומאחר שמכר לו באחריות מנא לן לומר שמחל עליהן על כן נראה לפרש דאיירי שלא באחריות אלא דאמרינן בעלמא אחריות ט"ס הוא והכא הל"ל דאינו ט"ס דסמיך אדעתא דבי דינא כו' ודו"ק וצ"ע לעיל ברש"י (כתובות דף צ"ז) ע"ש:

בד"ה אלמנה לכ"ג כו' מפני שהיא פסולה כו'. נ"ב היא פסולה לאו דוקא אלא כלומר כל היכא דפסלה לזרעי' אמרינן הוא מרגילה לפי שלא ניחא ליה שתפסל זרעיה ותהיה בקטטה עמו תמיד ומש"ה גרושה כו' וממזרת יש לה כתובה וכן פרש"י להדיא בפ' יש מותרות ומבת ישראל לממזר לא קשה דבודאי הוא מרגילה מפני שהיא כשירה ודו"ק:

דף קא.

רש"י בד"ה ע"כ כו' קיימין אלא כו' וחכמים גזרו שתינשא כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה מה שבפניה בנכסי מלוג קאמר. נ"ב לאו דוקא וה"ה נכסי צאן ברזל וכן פי' הרא"ש להדיא:

דף קא:

גמ' בין הכיר בה בין לא הכיר בה כו'. נ"ב ואין להקשות מאי הוא מרגילה שייך לומר באין מכירה תירץ הרא"ש ע"ש:

דף קב.

תוס' בד"ה אליבא כו' גמר ומקני ערב כו' כצ"ל:

בא"ד שהרי אי הוה בשעת מתן מעות הוה ליה לפרושי כו' כצ"ל. נ"ב יש (מקשים) [מפרשים] אפילו הוא אחר חיתום הוה ליה לפרושי שהיה ערב בשעת מתן מעות ומדלא פירש סתמא דמילתא דהוי שלא בשעת מתן מעות וקשה מאחר דעכשיו ס"ל שאף לאחר מתן מעות משתעבד אם כן למה ליה לפרושי בשטרא שמא גם הוא ידע שכך הדין דמשתעבד אף לאחר מתן מעות וי"מ דקאי אלפני חיתום וה"ק היה לו לכתוב לפני חיתום ולפרושי להדיא שלא יגבה ממשעבדי ואני אומר להיפוך שאפילו היה כתוב קודם חיתום לא היה גובה ממשעבדי דשמא היה לאחר מתן מעות ומה בכך שכתוב בשטר השטר נעשה אחר ההלואה ואם היה בשעת מתן מעות הוה ליה למלוה לפרושי שהיה בשעת מתן מעות כדי שיגבה ממשעבדי כי יד בעל השטר על התחתונה וק"ל. (עיין במהרש"א):

בא"ד וקשה לר"י לפירוש הקונטרס הואיל ומוקי לה להאי כתיבת כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל:

דף קב:

רש"י בד"ה כי פליגי כו' אדר' יוחנן ערב כו' הד"א:

תוס' בד"ה ניתנו כו' נמי הכא במאי עסקינן כו' והד"א:

בד"ה תא שמע כו' נזונות כו' תימה כו' כצ"ל:

דף קג.

גמ' עושר דתנן המוכר פירות לחבירו כו'. נ"ב מקשין העולם מאי עושר איכא בזה שאין יכול לחזור וכי לא נמצא בתלמוד יתר דיני מקח וממכר שהן תועלת לענין חזרה ולשאר מיני תועלת בפרק הזהב ובפרקי דב"ב וכן מרפא וכי לא נמצאו יתר רפואות במסכת שבת יוצאין בשן השועל ודכוותה וכמה וכמה כה"ג ונ"ל מדלא קאמר דברי חכמים עושר ומרפא אלא לשון חכמים קאמר משמע דהכי פירושו המדקדק בלשונם ימצא שכוונו בלשוניהם לדבר בלשון צח ונקי שיהא נכלל בו לשון ברכה ולשון עושר ומרפא. ברכה הא דאמרן כלומר שאמרו ברכת הבית ברובה ולא אמרו הוצאת בית עדיף ברובה או מיעוטא דהוצאה ברובה אלא שכוונו לדבר בלשון ברכה. עושר דתנן כו' הרי שאמרו ואי פיקח כו' לגבי לוקח ולא אמרו פיקח לגבי מוכר שאם פיקח הוא לא ימדוד במקומו של לוקח או לא ישכיר לו מקומו אלא שכוונו לדבר בלשון עושר כלומר בזה שהמוכר לא יכול לחזור אם כן ירויח הלוקח וזהו עושר והמוכר גם כן אינו מפסיד שהרי מכר בשויו הראוי מתחלה לאפוקי איפכא שמרויח המוכר ומפסיד הלוקח שהרי קונה בשער היוקר ומש"ה לא דברו אלא בלוקח שהוא עושר וק"ל. מרפא נמי דתנן לא ילעוס אדם חטין ויניח על גבי מכתו בפסח כו' ולמה הזכירו בפסח פשיטא דבפסח איירי בפרט מאחר דקתני מפני שהן מחמיצות. ועוד רישא דהתם אין שורין המורסן לתרנגולים ואשה לא תשרה את המורסן כו' וכן בסיפא דהתם אין נותנין קמח לתוך חרוסת או לתוך החרדל כו' בכולן לא הזכיר פסח אלא לדיוקי בפסח הוא דלא ילעוס הא בשאר שנה ילעוס אף שממילא שמעי' דשרי אלא שדברו בלשון רפואה והוי כאילו אמרו בהדיא ילעוס אדם חטין ויניח על גבי מכתו לרפואה ודו"ק:

תוס' בד"ה ולא אמרן כו' ע"כ תניח לי הריחיים כו' כצ"ל:

דף קג:

גמ' לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה כו'. נ"ב אף שרבי חנינא לא רצה למיכף ליה ורש"י פי' בהדיא בפ' במה אשה דרבי חנינא לא הוה גדול מלוי לא בתורה ולא בשנים אפילו הכי לק"מ כי רבי חנינא לא רצה כל כך לעבור על גזירת רבו שגזר עליו נשיאות וק"ל:

תוס' בד"ה אותו היום כו' בטומאת בית הפרס כו' כצ"ל:

דף קד:

גמרא אתא לקמיה דרבא אמר ליה חזי מר היכי דנן כו'. נ"ב ונראה בעיני ליישב אף לפי מה דגרסינן רבא וה"ק אי הכי דשפיר דנך וא"כ רב חייא אריכא סרבן הוה וא"כ כה"ג אף רבא מודה דאכיל פירי מכי מטא אדרכתא לידיה ולא אמר רבא מכי שלמי יומי דאכרזתא אלא במי שאין לו לשלם או מלוה שבא ליטרף מלוקח אבל לא כה"ג ודו"ק:

תוס' בד"ה שני דייני גזירות כו' ביומא בפרק א"ל הממונה ושם כו' כנ"ל:

דף קו.

רש"י בד"ה הוו פיישי כו' ומאתים דכתיב כו' הד"א:

תוס' בד"ה שבעה כנגד שבעה שערים כו' ובגמרא דירושלמי קאמר מתניתין כו' כצ"ל:

דף קו:

גמ' ויהוידע (הכהן) את כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה חוץ לחומה כו' ומגדלותיה באים כו' הד"א:

תוס' בד"ה וכי גבו והותירו מאי הוי אבל אהנך דלעיל (כתובות כו'.) נ"ב נ"ל שהתוס' סוברים מה שמשני כאן בגבו והותירו בתרומת הלשכה קאמר שאם יש שם מותר אל יעשו מבדק הבית ואם אין שם מותר יעשו שהרי התוס' סתמו לקמן דלא פסיקא ליה שיש שם מותר וגם פשוט הוא היכא שיש הרבה קרבנות שאין שם מותר אז יעשה מבדק הבית גם לישנא דגבו והותירו משמע דאיירי בגביית שקלים ולא מבדק הבית כפרש"י ע"ש. (עיין במהרש"א):

בד"ה כדקאמר רבא העולה כו' צבור כו' איזה מהן קודם כו'. נ"ב ומפרש התם דלא קבעו אלא במוספין דהיום ותמידין דלמחר אבל תמידין דהיום פשיטא דתמידין קודמין שהרי הן תדיר ע"ש:

דף קח.

תוס' בד"ה הא מני חנן היא כו' ויתן לאחר לשום מתנה כו'. נ"ב הוא ענין אחר ואיירי כשהיו מהלכים בדרך ואין לו מה יאכל כו' עיין לעיל (כתובות דף ע"א:)

בא"ד אלמא מחלוקת בבעל חוב כמו למזונות כו'. נ"ב פי' לפי תלמוד שלנו דמוקי שוקל שקלו כו' כחנן ודו"ק:

דף קח:

גמ' לית ליה התם נמי אית ליה הנאה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אדמון אומר כו' דאדמון לאו לאפלוגי כו'. נ"ב וראיה לזה דקאמר וכי בשביל שאני זכר כו' ואי לאיפלוגי אתא הל"ל וכי בשביל שהם זכרים יפסידו ודו"ק:

בד"ה אמר רבא כו' ולהכי פריך מאן דעסיק כו'. נ"ב והכי פירושו א"כ אדמון אינו מתמיה רק על אותו דעסיק בתורה ועל שאינו עוסק בתורה אינו קמתמה וזהו דוחק שהרי אדמון סתמא קאמר וכי בשביל שאני זכר כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף קט.

גמ' שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו הא כמותו הלכה בכולהו כו'. נ"ב זהו לפי גירסת רש"י כו' אלא ה"ק שני דברים כו' ויש מהן שאין הלכה כמותו וכיוצא בו בכ"מ שאמר ר"ג כו' כצ"ל. ונ"ב זהו לפי גירסת התוס':

תוס' בד"ה שני דברים כו' דחנן רבן יוחנן בן זכאי כו' כצ"ל:

דף קט:

גמ' עשאה סימן לאחר כו' אמר אביי לא שנו אלא לאחר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה הב ליה כו' מחזיק א"ל אביי לאפוטרופוס זיל כו' הד"א:

תוס' בד"ה עשאה סימן לאחר כו' ובירושלמי משמע כרש"י שהביא כו'. נ"ב ובדברי ר"ן משמע דמהירושלמי מוכח דלא כרש"י אלא שסוף סוף מוכח מן הירושלמי דדין של רש"י אמת ודו"ק:

בא"ד אפילו עשאה אחד לאחר והעורר חתום כו' כצ"ל:

דף קי.

רש"י בד"ה בהא לימא כו' שהלוהו ויחזור ויתבענו כו' לסוף ה' שנים ועדיין כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ורבנן חברך חברא כו' הכא גבי מכירת שדה כו'. נ"ב ותימה הלא הכל עושה כדי למשכנו כמו שפירש"י שכך מוסר מודעא שלא עשה זה אלא כדי למשכנו וצ"ע היטב. (עיין במהרש"א):

דף קי:

גמ' נשא אשה בא"י כו' נרשם מתניתין עד הא גופא קשיא כו' ושם נרשם גמ':

תוס' בד"ה ואימא נסכא כו' שירצה לוה מגבהו כו'. נ"ב ותימה נהי דפחותה סוף סוף לא שייך לומר עליה מה שירצה מגבהו אלא אמטבע דהיינו פחות שבמעות כמו שפי' אח"כ ואימא פריטי על כן נראה כמו שפירשו התוס' בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ו) וכי נסכא פחותה מאיסר שאין בה רק שתי פרוטות וק"ל. (עיין במהרש"א):

דף קיא.

גמ' לעובדי כוכבים מאי בצבאות כו' אמר ליה אם אחיו של זה נשא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה בל יאמר שכן כו' כלומר אל יתרעם כו'. נ"ב פי' אל יאמר השכן צר לי בעבורך או נפרש שכן מלשון השוכן בה בל יאמר חליתי ולמה לא יאמר כן כי כל העם היושב בה כולם סלוחי עון ודו"ק:

דף קיא:

גמ' בל יחיו רפאים וגו' וכן אח"כ כצ"ל:

שם א"ל רבי מקרא אחר כו' אש אוכלה הוא כו' סותה ושמא תאמר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה רפאים כו' במרפה עצמו כו' כצ"ל:

בד"ה והיינו כו' ללקט את עליו העליונים כצ"ל:

[בדף מ"ג ע"ב] בתוס' בד"ה טעמא דהשיאה וגירשה כו' רבו המפרשים ואמרתי הואיל ואתא לידי אימא ביה מילתא ונ"ל ליישב קושיות ר"י מה שהקשה על ריב"ן כי כך הוצעת של ריב"ן דמוקי כולה מתניתין באשה אחת דקשה ליה הלשון של השיאה אמאי לא קתני המשיא את בתו כמו ברישא המארס את בתו אלא ודאי איירי באשה אחת ואאותה אשה שייך הלשון השיאה וכיון דאיירי באשה אחת ממילא למ"ד מעיין גורם דייק התלמודא כפשוטא כפירוש רש"י טעמא דהשיאה וגירשה השיאה ונתארמלה אבל נתארמלה תרי זמני לא תנא ודק התנא בלישניה דלא לינקוט בדרך פורענות וזה הפשט לא צריך ריב"ן לפרש בהדיא כי הוא פרש"י אבל ק' למ"ד מזל גורם הא נקט התנא בדרך פורענות שאיירי באשה אחת וכבר מתו שנים אחד מן האירוסין ואחד מן הנשואין לפיכך פי' ריב"ן ומפרש הכי דהיינו אליביה דמ"ד מזל גורם דייק התלמודא הכי דהתנא נקט דרך פורענות רק דתו לא מצי למימר השיאה שנית אחר שכבר מתו שני בעלים אחד מן האירוסין ואחד מן הנשואין. וא"כ אין מקום לקושיות ר"י שהקשה על ריב"ן דא"כ לא הוי מצי מוכח אלא למ"ד מזל גורם כו' וא"כ תקשי ליה ממתניתין דהכא מאי קושיי' דבאמת כן מה שמפרש ריב"ן ומפרש הכי טעמא כו' הוא הכל אליבא דמ"ד מזל גורם אבל למ"ד מעיין גורם דייק כפשוטו כפי' רש"י דדק התנא כו' ולקושיית מהרש"א ג"כ אין מקום לקושייתו ע"ש ודו"ק. כך נ"ל שלמה זלמן מבומסלא):

מַהֲרַ״ם שִׁיף

דף ב.

בגמ' שיהיה טורח בסעודה ג' ימים א' בשבת כו'. ג' ימים אינו מוכרח מהא דדלמא שקדו יום א' לחודא ובשאר ימים לא תנשא משום טענת בתולים רק ממילא הוא כן במה ששקדו שלא תנשא ליום א' משום שיהא טורח א"כ לא תנשא עד יום ד' משום טענת בתולים ממילא יש לו ג' ימים לטרוח. אבל יש נפקותא לדינא אי אמרי' שקדו ג' ימים כדאיתא לקמן בשני לא יכנוס [ופירש"י] שלא התירו לעקור תקנת חכמים אלא יום א' ויהי טורח מיהת שני ימים כו'. עוד נ"מ א' ג"כ בסמוך:

שם ועכשיו ששנינו שקדו כו'. בקישור ועכשיו אמתני' הול"ל עכשיו ששנינו ליום הרביעי כו' הגיע זמן ביום ב' ג' ה' ו' ז' מתוך שאינו יכול לכנוס משום טענת בתולים כו'. ואף ביום א' יהיה הטעם מה שיהיה ואפ"ל דבמתני' שא"י לכנוס הוא לרעתה מציא היא למימר ידענא אנא דבתולה אני וכיון דהיא עומדת וצווחה לא קנסו לה להפסיד מזונות שלה משא"כ שקדו הוא משום תקנת בנות ישראל וכיון דלטובתה היא ההמתנה אינו מעלה לה מזונות. [אך] לפי"ז יש לחלק בין חלה הוא כו' לשקדו גם יש נ"מ בהא דשקדו ג' ימים. ואפשר דלרבותא קתני דעכשיו כו' אף ביום א' דליכא בו משום טענת בתולים אפ"ה אינו מעלה וכו' רק דמ"מ מתני' נמי קתני ליום הרביעי ולא ליום א' וזה אין לומר דדלמא אה"נ ביום א' כדקתני שפעמים וכו' וישנו טעם אחר למה קתני ליום רביעי משום עצה טובה דברכה ושה"ה [ביום א' אם ירצה דפשטא דמתני' משמע דכל הימים משום תקנה. ומש"ה לא משני כן אקושית ותנשא באחד בשבת] ואפשר לפרש לרבותא דפשיטא דהיכא דאנוס בתקנתא דרבנן משום טענת בתולים מה בידו לעשות אבל שקדו דהיכא דטרח לי' יכול לכנוס ביום א' כדלקמן וא"כ ה"א כיון שידע שזמנו של י"ב חדש כלה ביום א' הו"ל לטרוח מקודם ולכנוס ביום א' וכיון שהיה בידו לכונסה אע"פ דהשתא דלא טרח אינו יכול לכונסה מ"מ יהיה מעלה לה מזונות. ולז"א לפיכך כו' דנאמר צד כ"ש ממעוכב בתקנת שקדו שהיה בידו לטרוח.. ויש לישב עם זה לישנא קמא דר"י מפני מה ליום ד' ולא ליום א' היכי דטריח ליה הל"ל במתני' בתולה נשאת ליום ד' ולא ליום א' היכא דלא טרח. לז"א לפי ששנינו כו'. וא"כ ה"א כי היכי דיום ד' מיקרי זמן לענין שיהא מעלה לה מזונות [מיום ד'] ה"נ יום א' דהו"ל לטרוח כיון שהיה בידו לכך שנינו וכו' אין לה זמן אחר רק ביום ד' [אבל יום א' לא הוי בכלל הגיע זמן בדלא טרח] וק"ל: ובהא דפירסה נדה אין מעלה לה מזונות. טעמא מבואר בר"ן די"א דחופה היינו יחוד וכיון שפירסה נדה ולא בעיל אסור להתייחד כדלקמן הוא ישן בין האנשים וכו' וכן כשפירסה אשתו נדה ולא בעיל וכיון דלאו בת חופה היא מן הדין אין מעלה לה מזונות. ובעה"ע ורמב"ם הוסיפו שאין מכניסין לחופה עד שיכתוב כתובה שקודם לכן אסור לבעול. ולא נהירא מדלקמן רב אמי שרי למבעל בתחלה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כתיבא כתובה כו' ובודאי ביום ד' כנסה כתקנתא דרבנן אלמא שרי לכנוס בלא כתובה וכן בדין שלא מצינו איסור להתייחד בלא כתובה וכו' ולכך אף באת"ל דחופה היינו יחוד כיון דלא מיתסרי ביחוד בלא כתובה שרי לכנוס לחופה אבל פירסה נדה אי חופה היינו יחוד כיון שאסורה להתייחד לאו בת חופה היא ומיהו דיעבד לא גרע מהא דיש חופה לפסולות כגון אלמנה לכהן גדול כו' [ולי ראיה דחופה יחוד ולא מה שמביאה מבית אביה ממה דאיתא לקמן האי דאתי לקמיה דרבי אמר בעלתי ולא מצאתי דם הכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחופה [נראה שהיה כתוב כן בגי' ובגמ' שלפנינו ליתא כן] בעל ומצא וכו' וכן לקמן היו מעמידין להם שושבינים למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה. ומיהו גם שם איתא בראשונה היו מייחדין את החתן ואת הכלה קודם כניסתן לחופה משמע דיחוד לאו חופה. [ע"כ הוספת המחבר בתוך דברי הר"ן] וי"א דחופה לאו היינו ייחוד [אין זה ראיה ואדרבה משמע קצת להיפך ע"ש (א) מדלקמן אלמנה מן הנשואין אין לה אלא מנה אע"פ שעדים מעידין עליה שלא נסתרה ולא נבעלה אלמא חופה לאו היינו יחוד אלא חופה היינו כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נשואין כו'. וטעמא דפירסה נדה אין מעלה כו'. כיון שאין חופה זו מסורה לביאה לא חייבו חכמים לכונסה. ולפי שאנו נוהגין עכשיו לעשות חופה בלא יחוד אין אנו מקפידין אם היא נדה אם לא ומ"מ כשר הדבר שלא תכנס לחופה עד שתטהר וכן נמי משמע שהמנהג לא (ב) היה לכתוב כתובה קודם החופה כיון שלא שאל רב אמי אי הוי כתיבא כתובה. עכ"ל הר"ן ודו"ק:

ברש"י בד"ה בשני ובחמישי וכו' ושמא היא זינתה תחתיו וכו'. דבזינתה בלא תחתיו מה נפקא לן מיניה דליכא איסורא לקיימה אי למיתב לה כתובה ליתב לה ויתקרר דעתיה וכ"ת ס"ס אף שלא ימצא לה בתולים מותר לקיימה משום ס"ס דהא ע"כ הוא לא ידע שזינתה כלל מדנשאה וכמו שהקשו התוס' לז"א מתוך כך יתברר הדבר כשיצא הקול וכו' וליכא לאקשויי אכתי יש ס"ס שמא [אף עתה] יתפייס ויתקרר. ושמא [לא] יצא הקול ושמא לא זינתה ואת"ל שזינתה שמא לא זינתה תחתיו ואת"ל תחתיו שמא לא יתקרר וכו'. דז"א דכל מה דמצינו לתקן מתקנינן אף בהרבה ספיקות רק הקושיא הי' מה הועילו בתקנתן סוף סוף מותרת לו מכח ס"ס וק"ל:

בתד"ה בתולה וכו' שאינו דבוק. שיהיה פירושו עבד של עברי דאז הוי מצי שפיר למיתני העבד עברי אבל אינו דבוק ופי' עבד שהוא עברי וא"כ היה צריך למיתני העבד העברי וכמו בא אלי העבד העברי לצחק בי וגו' וזה אין דרך כו':

בא"ד ומיהו גבי איש ואשה כו'. כיון דקאי פעם אחד אקרא קתני האשה:

בתד"ה נשאת כו' כמו האיש מקדש. דה"נ פריך התם אהא דאשה נקנית ע"ש בגמרא ריש קדושין:

בא"ד ה"א אפילו בע"כ. אבל בפ"ב בהאיש מקדש ליכא למימר בע"כ כיון דקתני מקודם האשה נקנית מדעתה אין משא"כ הכא לענין נשואין ה"א אפילו בע"כ כיון שמקודשת לו מקודם כ"ה שם בתוס':

בתד"ה ליום הרביעי כו' אפשר לומר [דמשמע להו] דהתנא ע"כ העיקר בא להשמיענו ליום ד' לאפוקי להלאה דעל קודם יום ד' הול"ל טעמא דשקדו וא"כ משמע דמיום ד' והלאה לא ואף בליל ה' לא. ואדרבה כ"ש דעדיף ליל ה' דליכא למיחש כ"כ לאיקרורי דעתא לז"א דאדרבה כ"ש דאיכא למיחש לאיקרורי:

בתד"ה שאם היה לו טענת כו' אלא שהוא בקי ומכיר כו'. בהא דנאמן לאוסרה עליו פריך לקמן פשיטא דשויא אנפשיה חד"א תנינא כו' ומשני מהו דתימא הכא מיקם הוא דלא קים ליה וכו' ולזה מביא ראיה דודאי בקי ומכיר וכו'. אבל במה שלא נאמר דלמא משקר במזיד ע"ז אינו מביא ראיה גם ר"א לא מדבר בזה לכאורה. ועכ"פ ר"א איירי באשת כהן או בפחותה מבת ג' כדלקמן בהדיא ועיין בר"ן שתירוצו מיושב קצת יותר:

בא"ד משום דזנות ל"ש כו' זנות דאתי לידי מיתה כו'. ולא משני זנות כה"ג של בת אחותו דא"כ טפי הו"ל בת אחותו לא שכיח:

בתד"ה ותנשא כו' לא בעי לשנויי וכו'. אמתני' ל"ק להו דצריך טעמא דטענת בתולים דאי משום ברכה תהיה נשאת בה' ונבעלת בו' דברכה דאדם עדיפא וק"ל:

בא"ד ועוד ל"ל כו'. דשתי ברייתות הם בחדא טעמא דשקדו דבתולה ובחדא טעמא דברכה והקשו על המתרץ. ועל הברייתא מכח קושיא אחרת. להך קושיא של ותנשא באחד בשבת אף דאת"ל שצריך לשקדו היה סגי בתי' דברכה. ועוד לפי האמת [ק' על הברייתא] מה מכריחנו לטעמא דשקדו. והנה טעמא דברכה אצטריך ולא סגי בשקדו וטענת בתולים כדי שתהא נבעלת בה' ולא בד' דאיכא שקדו וליכא איקרורי דעתא בהאי פורתא. ושקדו וברכה לא סגי דא"כ תנשא בה' ותבעל בו' שנאמר בו ברכה דאדם דעדיף. [ולתי' התוס' אף] טענת בתולים וברכה לא סגי דא"כ לא הוי עבריינא ביום א':

דף ב:

גמ' ודלמא לאפוקי מדרבותינו כו'. ק' ס"ס נסתיים דאין אונס מדהתירוה רבותינו נהי דמשום גט לאחר מיתה אין כאן דס"ל כר' יוסי זמנו של כו' מ"מ ליבטל גיטא מטעם אונס. י"ל דמת שאני דלא ניחא וכו' כדבסמוך רק למאי דרצה להוכיח מסיפא קודם שנחית להך סברא ניחא ליה למידק ממתני' גופיה דמ"ש אי מדייק מן מעכשיו או מהיכא דכתיב בו זמן דהוי כמו מעכשיו לרבותינו ועדיפא טפי להוכיח מהיכא דכתב בפירוש מעכשיו דלכ"ע הוי גט וש"מ דאין אונס וכו' וק"ל:

ברש"י בד"ה היא גופא קמ"ל כלומר כו'. דקשה אכתי ליתני אפילו חלה אינו גט וידענא במת במכ"ש מטעם אונס לז"א אפילו בלא אונס משום דאין גט לאח"מ:

בתד"ה לפיכך וכו' בחלה קודם הגעת זמן כו'. ולפי"ז איכא דבעי מבעיא בחלה קודם הגעת זמן ומאי פשיט רב אחאי מהגיע זמן ולא נישאו דלמא התם בהגיע זמן ואח"כ אירע אונס שחלתה שכבר נתחייב לה מזונות ולהכי אף דאיתניס והעיכוב מצדה מעלה לה מזונות אבל בחלתה קודם הגעת זמן שלא נתחייב מעולם במזונות אפילו בחלה הוא אינו מעלה לה מזונות ואפשר לפרש דודאי בחלה הוא לא קא מבעיא ליה אלא בחלה קודם שהגיע זמן דבחלה לאחר כך אמרי' שם ברח וה"ה חלה מעלה לה מזונות אבל חלתה היא מבעיא ליה בכל גוונא ופשיט ליה מיהא חדא [דהיינו חלתה לאחר זמן אבל קודם זמן נוכל לומר אף בחלה הוא אינו מעלה לה מזונות. והא דקא מבעי דוקא באת"ל חלה הוא מעלה לה מזונות חלתה היא מאי משום דרוצה למיבעיא בחלתה בין קודם זמן בין לאחר זמן] דהשתא נמי לא נפשט פירסה נדה שלא בשעת וסתה גם אין להקשות דמאי קמיבעיא ליה ללשון ב' תפשוט מהתם דדוקא עמד בדין שהגיע זמן חיובא אלא צ"ל דארוסתו אגידא ביה טפי כמו לפ"ה (ודוקא) [ודוחק כצ"ל] דמיבעיא ליה אי עמד בדין דוקא נקיט או לא דודאי דוקא נקיט כדקתני בהדיא שלשה חדשים ראשונים ניזונת משל בעלה מכאן ואילך אין ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם די"ל דשאני התם ייבמה שצריך העמדה בדין דמקודם מנ"ל שיכנסנה. או שמא אחד מהאחין יחלוץ לה או ויבמה וכה"ג. וקשה לי לפי' [התוס' נהי דהא ל"ק] ליתני רבותא אפילו חלה דכי ברח מחמת מרדין הוי אונס כחלה. אבל לאיכא דמבעיא ליתני אפילו חלתה או ברחה דהוי רבותא טפי דאפ"ה מעלה לה מזונות אלא צ"ל גם לפירושם דארוסתו אגידא טפי כמו לפ"ה ודוחק לומר דבחלתה היא מבעיא ליה נמי לברייתא ואפשר דנקיט ברח דאיירי בין באונס בין בפשיעה משא"כ פשיעה גבי דידה אין מעלה לה מזונות:

בא"ד ולפירושו אין להקשות כו'. אפ"ל דרש"י מפרש שפיר דהאמת הוא כלישנא קמא דבגמרא ולאיכא דבעיא מבעי ליה פי' ברח מחמת אונס וה"ה חלה לא ברח בפשיעה דוקא ועיין לקמן (כתובות דף כ"ז) ריש ע"ב בתוס':

בתד"ה מת הוא דאינו גט כו' הא חלה וכו'. וכפירש"י דאי ס"ד חלה כו' ניתני חלה כ"ש מת שהוא אונס גדול. ק' למה להו לפרש כן לא יהא מת אונס כלל. ואף כי אסיק אדעתיה דבהאי אונס דמת לא ניחא ליה דתבטל גיטא. מ"מ למאי קתני מת אינו גט אי לאו לדייק חלה ה"ז גט דלגופא דאין גט לאחר מיתה לא אצטריך דמרישא שמעינן לה וכה"ג מפרש רש"י גופיה בהיא גופיה קמ"ל כלומר וכו' לאו לדיוקא וכו'. ואפ"ל דהוצרכו לפרש כן. דל"ת דמרישא שמעינן דאין גט לאחר מיתה. והך מציעתא אתי לאשמעינן דאונס מבטל גיטא ומטעם אונס נמי אינו גט ונ"מ היכא דלא הוי גט לאחר מיתה כגון במעכשיו אפ"ה אינו גט משום דיש טענת אונס בגיטין וכ"ת הא קתני סיפא מעכשיו אם מת ה"ז גט השתא אכתי לא נחית לדיוקא מסיפא ומדקדק מרישא כל מה שיכול לדקדק וא"ל דלמא לעולם אסיק אדעתיה הך סברא רק ידע דא"א לאומרו לה"א מדבסיפא הוי גט ש"מ דלקושטא נשאר סברא דאונס דמת לא מבטל גיטא (ג) לכך כתבו דאי חלה נמי אינו גט וטעמא דהכא אינו גט משום אונס א"כ לאשמעינן חלה דהוי אונס מועט כו' אע"כ לדיוקא נקיט דחלה הוי גט ואינו אונס לבטולי גיטא: וא"ל דהו"ל לתלמודא לשנויי כן מכח של"ת דלא ניחא ליה דתבטל כו' להכי קתני מת לרבותא דאפילו אונס דמת מבטל גיטא אע"ג דה"א דלא ניחא ליה וכו' דהא ע"כ לפי האמת הך סברא דלא ניחא דתבטל כו' קיימא מדבסיפא מעכשיו ה"ז גט וק"ל:

בתד"ה ודלמא כו' ואתי לאשמועינן תרוייהו דיש אונס כו'. כתב מוהר"ש משום דכיון דלסברא דהשתא גט זה פסול מב' טעמים דיש אונס ואין גט לאחר מיתה וכיון דהתנא דינא אתי לאשמעינן ואנן חד מנייהו נמי לא שמעינן מינה דבכ"א מנייהו י"ל דלא מטעם זה פסול אלא מאידך טעמא ולא הו"ל למיתני הך בבא כלל דאית ביה תרי פסולין ולא שמעינן מאיזה טעם וקאמרי דשפיר שמעינן מיניה תרוייהו וכו' ע"כ. ויותר נראה דקשה להו למה שאמרו היא גופיה קמ"ל דאין גט

לאחר מיתה א"כ איך תליא זה בתנאי אם לא באתי וכו' נימא כפשוטו ה"ז גיטך [לאחר מותי] ואף שפירש"י לאשמעינן היא גופא ואפילו בלא תנאי מ"מ הו"ל לאשמעי' במתני' אפילו בלא תנאי בשלמא אי אין אונס וכל עצמות התנא בהך בבא לדיוקא אתי דחלה דומיא דמת הוי גט נקיט תנא שפיר תנאי. לז"א לאשמעי' תרוייהו וכו' ואף [למאי דאמר לקמן] דבא לאשמעי' לאפוקי מדרבותינו מ"מ יכול להורות בלא תנאי ובדכתב בו זמן דאין תלוי בתנאי כדמשמע ממ"ש התוס' בסמוך בד"ה דלמא לאפוקי אבל מרישא לא שמעי' לאפוקי מדרבותינו דאיכא לאוקמי כשאין כתוב בו זמן וכו': ויש לראות לפי האמת דנסתיים מסיפא דאונס דמת ע"כ לא מבטל גיטא מדהוי גט במעכשיו משום דלא ניחא ליה וכו' א"כ נידוק ממציעתא דאין אונס וכו' ונקיט מת לדיוקא דחלה הוי גט ולהכי נקט תנאי דאי יש אונס וקמ"ל דאין גט לאחר מיתה ולאפוקי מדרבותינו לא הו"ל למינקט תנאי דא"ל לאורויי נמי דיש אונס [כתי' התוס'] דהא קושטא הוא דבמת אין אונס ואפ"ל דודאי במעכשיו הוי גט מטעם דלא ניחא ליה כו' דרוצה שיהיה גט למפרע ולא תיזקק ליבם אבל בלא מעכשיו ישנו ב' טעמים לפסול משום דהוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה ואת"ל יש גט לאחר מיתה מ"מ פסול מטעם אונס כיון דמ"מ זקוקה ליבם שאין הגט חל עד לאחר מיתה ואז כבר זקוקה ליבם ואף דלגבי מת אין נ"מ השתא דממה נפשך בלא מעכשיו פסול מטעם אין גט לאחר מיתה ובמעכשיו כשר ואף הך אונס דמת לא מבטל משום דלא ניחא וכו' מ"מ נ"מ לשאר אונס כחלה דפסול משום דיש אונס ובזה ניחא דל"ק כלל מסיפא אמ"ש לעיל דאכתי לא אסיק רבא ועיין (ד): ומ"ש מוהר"ש יצ"ו ומיהו למאי דמסיק לאפוקי מדרבותינו לא שמעי' מיניה אלא הא דאין גט לאחר מיתה עד כאן לא אבין למו. א' דזה הודילמא לעולם אימא לך כו' והוא גופא כו' סמך עצמו אודילמא לאפוקי מדרבותינו אף שי"ל שכ"א הוא קושיא באפי נפשיה מ"מ מי דוחק אותם לכך [דכי היכי דיתיישב בתר דמסיק לאפוקי מדרבותינו אף דלא נשמע ייהו. רק הא דאין גט לאחר מיתה כך י"ל בתי' קמא דסמיך עלה דתי' בתרא] ועוד היאך תלוי לאפוקי מרבותינו בתנאי לפי' התוס' [דלפירש"י מסיק הגאון לקמן דתלוי בתנאי] הא כתבו בסמוך אבל מהאי דרישא וכו' וכמ"ש לעיל. (ח) ואפשר לומר דמ"ש בסמוך דמרישא לאשמעינן לאפוקי מדרבותינו כו' אין ר"ל אבל ממציעתא שמעי' מכח משנה יתירתא [דבאמת גם ממציעתא לולי דמיירי בתנאי לא שמעינן לאפוקי דאפשר דליכא זמן. ומיתורא לא שמעי'] רק בזה דנקיט תנאי הורה לן זמן דכ' אם לא באתי מכאן יום פלוני עד יב"ח א"כ בהכרח כתוב בו זמן של היום יום הכתיבה דאל"כ מנא ידעי' אימתי כלו היב"ח דא"ל שכתוב בו היום שיבא א"כ הו"ל לומר לר"ח פלוני ולא הו"ל למתני' להזכיר מכאן עד י"ב חדש [א"ו מכאן יום פלוני עד יב"ח כך יש ליישב דברי התוספות ול"ק אמהרש"א די"ל גם תוס' ס"ל דלא מוכח כ"א מחמת דנקיט תנאי] וק"ל:

בתד"ה ודלמא לאפוקי מדרבותינו אבל מהאי דרישא כו' והא דאמרי' ג' גיטין פסולין וכו'. אפ"ל שרש"י מיישב זה. דתקשי במ"ש רש"י בד"ה זמנו של שטר מוכיח עליו. לא לחנם נכתב זמנו כו' הא צריך לכתחלה לכתוב זמן בו דאי לא"ה לא תנשא ודלמא להכי כתוב בו זמן. אף דיש לדחוק לומר לא לחנם נכתב בו זמן כה"ג דהוי סגי בשבוע שנה חודש ואף לשינויא א' של תוס' שכ' נשאת כו' [דלכאורה לא אסקי אדעתייהו הא דשבוע שנה כו'. י"ל דבאמת גם בתירוץ הראשון נחתו להכי דסגי בשבוע שנה]. רק החילוק שבין התירוצים דלראשון איירי רישא דמתני' באין כתוב בו זמן כלל ולשני בכתוב בו שבוע [אבל באמת לב' התירוצים סברי התוס' דבכתוב זמנו ביום מיוחד שפיר הוי זמנו מוכיח עליו מדלא כתוב בו שבוע] וזה פשוט. אבל נראה יותר דעת רש"י ז"ל דלאו לחנם נכתב בו יום הכתיבה אם לא להודיע שמעכשיו מגרשה אם לא יבא דאי לא משוי גיטא עד יב"ח למה כתב זמן של יום כתיבת הגט בתוכו לכתוב אם לא באתי לר"ח פלוני יהא גט דהשתא נמי הוי זמן בתוכו. והזמן שניתקן הוא להודיע אימתי נתגרשה וחל הגט אי לטעם שמא יחפה או פירי א"ו כוונתו מהיום ולהכי איצטריך ליה למיכתב זמן מהיום וק"ל. ובזה מיושב קושית התוס' דאי מרישא לא שמעי' לאפוקי דאף דכתוב בו זמן אין מוכיח עליו שמגרשה למפרע מהיום דהא אצטריך למיכתב זמן שתנשא לכתחלה ולא היה אפשר למכתב זמן לכשימות דמנא ידע מאי אמרת דלא הוי צריך למיכתב זמן כלל כיון דכתוב בו לכשימות הוי זמן שפיר ול"ש שמא יחפה כו' כ"ש דלא הקשו התוס' מידי מרישא [דפשיטא דמצי איירי בלא כתוב בו זמן כלל כיון דא"צ למיכתב בו זמן כלל] ודו"ק:

בתד"ה ודלמא מת דוקא וכו' וא"ת בפרק מי שאחזו וכו'. לא תפסו בפשטא דמתני' [ארבא דס"ל אין אונס וכמו שהקשו התוס' בסמוך באמת] דלמאי דס"ל אין אונס משום דאסיק אדעתיה האונס ואפ"ה נתן גט ודאי דאיכא לאיפלוגי בפשיטות דאונסא דאכלו ארי לא אסיק אדעתיה אבל למאי דקאמר עתה דיש אונס משום דלא אסיק אדעתיה שיארע אונס ולהכי חלה אינו גט ואפ"ה מת הוי גט משום טעמא דאנן סהדי אילו אסיק אדעתיה שימות אפ"ה היה נותן גט וא"כ באכלו ארי נמי אף דודאי לא אסיק אדעתיה מ"מ אלו אסיק אדעתיה לא הוי ניחא ליה לבטולי גיטא בהכי משום דלא ניחא ליה כו' ותי' דאף בזה כיון דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה שירצה כו' משא"כ במת אע"ג דלא אסיק אדעתיה שיהיה וסבר שלא יעלה ושלא יבא מ"מ אסיק אם יארע שיהיה שיהא גט. ובזה א"ש מ"ש דל"ש כלל דלא הול"ל כלל. ואף ששכיח כחלה הא חלה נמי אינו גט ודוקא בסמוך היה צריך לחלק בין ג' אונסים. ל"ש כלל כו' אלא דאי שכיח כחלה ודאי היה גט משום דלא ביחא כו' כמו במת דהוי כשכיח דחלה ושניהם ל"ש כ"כ מדחלה אינו גט דלא אסיק אדעתיה [אפ"ה במת הוי גט] וק"ל:

דף ג.

בהא דלא תנן במתני' טעמא דאלמנה [וכן טעמא דשקדו אבתולה דלא נישאתליום א'] עיין בר"ן באורך ועל תי' האחרון [שתירץ דלולי טעם דטענת בתולים לא היו מעכבין הנשואין מטעם שקדו הן דבתולה הן דאלמנה אך מאחר שהוצרכו לקבוע משום טענת בתולים יום מיוחד קבעו גם באלמנה משום שקדו ובבתולה ביום ד' דוקא] יש לי להשיב מהא דאמר ל"ש אלא מתקנת עזרא ואילך כו' ופריך הא בעי שקדו דמשמע אע"ג דליכא טעמא למיקבע יום משום טענת בתולים דקביעות כל הימים שוים אפ"ה קבעו יום ד' משום שקדו ובעי דוקא דטרח ליה. ודוחק לומר דמשום טענת בתולים אינה נישאת ביום ו' כיון דאין דנין בשבת [וא"כ איכא קביעות יום] מיהו ז"א דודאי מתחלה לא היו מתקנין רבנן שקדו אי לאו שהוצרכו ליחד יום משום ט"ב אבל השתא לבתר דתקינו משום שקדו התקנה קיימא אף היכא דלא שייך משום טענות בתולים (ו): ובזה מקושר היטב קושיא של והא בעי' שקדו במאי דמפרש אי איכא ב"ד האידנא כו' משא"כ אי קאי לקודם תקנת עזרא וק"ל:

גמ' דטרח ליה כו'. לפי"ז צ"ל הא דקאמר ל"ש אמתני' דבתולה נשאת ליום הרביעי היכא דטרח לי' דומיא דקודם תקנת עזרא ולאחר תקנת עזרא אי איכא בתי דינים קבועים דנשאת בכל יום דאיירי בדטרח ליה וכיון דטרח ליה נשאת נמי ביום א' [אף מתקנת עזרא ואילך דליכא ב"ד קבועים] וק"ל:

בתד"ה וסברה כו'. בתחלה באו ליישב כיון דמן הדין ספק איסורא לחומרא למה קרי להו צנועות לז"א דמן הדין כו' וא"כ קשה למה קרי לאותן שאין מחמירין על עצמן פרוצות וכתבו דל"ג וסברה כו': ומ"ש וא"ת וכו'. אפשר להסביר דמה הועילו חכמים בתקנתן (ז) אכתי צנועות יעגנו דיתלו מה שלא בא משום דמת וכן משום פרוצות זימנין דמת ולא הוי גיטא משום דאין גט לאחר מיתה ותאמר לא מת כו': ומ"ש ומיעגנא כו'. ואע"ג דממה נפשך אי לא מת הוי גט ואי מת הוי אלמנה מ"מ מספק אי אגידא ביבם או לא נשארה עגונה דדלמא מת וזקוקה ולא תנשא או לא מת והוי אשת אח:

בתד"ה תינח כו'. באו לתרץ דמ"מ אף דקידש בכספא מה יהא על כל ביאות שבא עליה לזה חילקו דשאני בכספא דהפקר ב"ד הפקר כו' וממילא נמשך הבעילות זנות מה שאין כן בביאה היאך יפקיעו ביאה של מצוה כו' ועיין בח"ש מ"ש כאן ושם בגמ':

בתד"ה איכא דאמרי כו' וקשה לר"י כו' אכלו ארי כו' אלמא כו'. אע"ג דלעיל כבר הקשו זו הקושיא בעצמה ותי' דבאונס ל"ש כלל כו' מ"מ לעיל לא צריך רק לחלק בין שני מיני אונסין. אבל עתה בתר דאתיא לשמואל כו' ומשני דאונסא דשכיח שאני ומת וחלה מיקריא ל"ש א"כ צ"ל דאכלו ארי גרע מהך ל"ש וג' עניני כו': ומ"ש האשר"י דבלא פסק דר"ח ל"ק [מהא דאכלו ארי דנוכל לומר דהא דאמר רבא אכלו ארי קאי כלישנא בתרא דרבא]. הא מ"מ קשיא דרבא אדרבא ודוחק לומר דלישנא קמא ס"ל דלא אמר רבא מעולם: ומ"ש [הרא"ש] ופרוצות נמי לא יאמרו כך כו' האי לישנא אינו נכון ואינו מובן [דאדרבה כיון דאינו שכיח כלל פשיטא דיאמרו הפרוצות דלא אכלו ארי] ולשון התוס' מדויק שפיר כיון דל"ש אונס כה"ג ל"ח להאי חששא שמא יארע אונס כי האי ואינו גט [והפרוצות יאמרו שלא אירע אונס]:

בתד"ה שבתי דינין כו' וכי קודם תקנת עזרא לא היו מקיזין כו'. ואפ"ל במאי דאיתא התם הטעם שאין מקיזין שמזכירין לו עונותיו לומר זה סומך על זכיותיו כמו שאמרו ג' מזכירין כו' קיר נטוי כו' דהו"ל ללכת דרך אחר נמצא דוקא לאחר תקנת עזרא שהיה יכול להקיז בשאר ימים נראה כסומך על זכיותיו ומקיז ביום שקבועין הב"ד משא"כ קודם תקנת עזרא שקביעות כל הימים שוה ומה לו לעשות:

בתד"ה אשה כו' תהא כאלמנה כו'. ולא מקשו כפשוטו בד' משום ברכה דדגים דהאי כבר כתבו לעיל דאינו אלא עצה טובה אבל באלמנה אסיקו בתחלה אדעתייהו כיון דברכה דאדם עדיפא קבעו יום:

בא"ד ובתולה דלא שייך ה"ט כו' דליכא למימר למחר משכים כו'. עיין בזה לקמן (כתובות דף ז') בבחור שנשא אלמנה ז' לברכה וג' לשמחה ע"ש [והוא קושית מהרש"א לקמן (כתובות דף ז') ע"ש מה שתירץ]:

בתד"ה אי איכא בתי דינין כו' דמ"מ אינה ניסת בששי כו'. גם ביום השבת אינה ניסת דע"י החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והו"ל כקונה קנין בשבת. ובירושלמי הלין דכנסין ארמלין בע"ש צריכין למיכנס פי' יחוד של בואה מבעוד יום שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת לפי שאלמנה אין לה חופה ובשעת יחודה של ביאה הוא זוכה במציאתה ובמ"י הלכך צריך להתייחד עמה בע"ש מבע"י הלכך אין להכניס בתולה לחופה בשבת דע"י החופה כו' עכ"ל האשר"י:

דף ג:

ברש"י בד"ה מאי שקדו כו' אי משום דאמר שמואל לעיל לית לן לאותבי' כו'. אע"ג דשמואל מכח קושיא אמרו מ"מ הא אפשר לתרץ מטעם אחר לא תנשא באחד בשבת משום ברכה:

ברש"י בד"ה נעקריה ויתקנו להם ימים אחרים. אפשר שנתכוין למ"ש התוס' דלהכי לא משני תקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרי' כדבסמוך דלא מיעקר תקנתא דרבנן לגמרי. ומיהו בלא פירושם י"ל כיון דלפי שעה איכא ודאי סכנת נפשות אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש משא"כ בסמוך:

בתד"ה ובשני וכו' שיש סכנה אף ביום ג' כו'. וכיון דס"ס משום סכנה הוא מה לי דעקר מיום ד' ליום ג' או מיום ג' ליום ב' ולהכי פריך התם נהגו כו' כפירש"י. משא"כ לפירוש התוס' דמלתא באפי נפשיה היא ונהגו העם בג' ה"ה בב' שרי רק שנהגו כן ואף שהסכנה אינו רק על יום ד' עקרינן ב' ימים כדמסיק ואם מחמת האונס מותר [והיינו אף דהאונס היה ביום ד' אפ"ה מותר] אף בב' ולהכי פי' [התוס'] בסמוך התם בשלישי נהגו ואורויי לא מורינן אף לעקור יום א' והכא מותר לכתחלה אף לעקור ב' ימים: ומ"ש בסמוך בד"ה איספרווא דידיה בג' אתי אין לתמוה כו' ומשום סכנה לא עקרינן אלא יום אחד כו'. [דזה קאי לפירש"י ולפי מ"ש כאן אליבא דפירש"י שניהם שוין דמה לי עקירה מיום ד' לג' או מג' לב' דהא איספרווא ביום ג' בא] משום דלפי האמת דואם מחמת האונס י"ל סעודה ובשני לא יכנוס קאי אדלעיל לפי' הקונטרס פי' לגמרי לא יכנוס בב' אף שיש סכנה מלכנוס בשלישי רק אם מחמת אונס סעודה שרי אף בב' אבל מחמת סכנה לא. כן משמעות הברייתא לפרש"י. [דלא תי' הריצב"א כן אלא מחמת דלא תיקשי לפי מה דסבר דאונס וסכנה חדא הוא ותקשי רישא לסיפא] לזה כתבו אין לתמוה כו'. ולפירוש ר"י דאף בב' מותר משום סכנה. רק נהגו בשלישי ודבשני לא יכנוס מלתא באפי נפשיה כו' מ"מ קשה גם כן מחמת סכנה נהגו אבל אורויי לא מורינן ומחמת סעודה מותר וצ"ל נמי כתי' לפירש"י דבעילת הגמון שכיח כו' ודו"ק:

בתד"ה ולדרוש כו' וא"ת כו'. ואקרא לא קשה דהקרא והיא לא נתפשה מיירי רק דאנוסה שריא לבעל אבל מ"מ תהרג כו'. ולא ק"ל [מאי פריך] ולדרוש דאונס שריא הא הוי פרהסיא דודאי י"ל קרקע עולם היא כדמשני תלמודא גבי אסתר דליתא חילול השם כיון דלא מעשה קעבדי. אבל מצד איסורא בלא חילול השם רק דחמיר איסורייהו דעכו"ם גלוי עריות וש"ד וחייב להרוג א"ע לא ניחא להו לחלק בהכי. ואפשר דגי' בגמ' תהרג ואל תעבור עיין כאן באשר"י ובתוס' פ' י"ה באורך:

בא"ד ובפ' מצות חליצה דפריך כו'. עי' בזה בתוס' י"ה:

בתד"ה ולדרוש להו דאונס שרי כו'. דבריהם נראין פשוטים שמפרשים דפריך ולדרוש דהשתא דנהגו לכנוס בג' ולא מיחו אמאי לא מיחו יקיימו תקנתא דרבנן להנשא דוקא ברביעי ולא יבא סכנה

ממנו דלדרוש להו דאונס שרי. והשתא משני שפיר דלהכי הניחו מנהגם על יום ג' משום פרוצות דשמחים בדבר שילקחו להגמון תחלה וכיון דלגבייהו הוי רצון נאסרו על בעליהן [ובאמת בין נדרוש ובין לא נדרוש לא יתוקנו הפרוצות] להכי הניחום ליכנוס בג' דהשתא לא אתי ההגמון כלל והשתא מתוקנים תרוייהו צנועות ופרוצות ול"ק וכי משום פרוצות צנועות יהרגו וגם אין מקום לקושיא הראשונה דהשתא נמי דלא כו' דהשתא דהניחו על ג' ולא דרשו לא יבא ההגמון כלל. א"נ משום כהנות הניחו מנהגם דאף דלדרוש לגבייהו הוי סכנה. וכ"ת יקשה ס"ס מתחלה קודם שנהגו אמאי קרי ליה סכנה הא לא היה סכנה משום דלדרוש להו כו' י"ל משום כהנות דלגבי דידהו הוי סכנה ובאמת היינו דורשים להם ואפ"ה היה להם סכנה והמקשה למאי דלא ידע זה [משום כהנות] עדיפא פריך לפי האמת אמאי לא מיחו בידם. או דתיכף שנגזרה קודם הדרשה היה סכנה [ובזה מתורץ גם המקשה דלא ידע מכהנות ועפ"י האמת בלא כהנת] ועוד דאפשר דהוי ס"ל דדלמא להכי הוי סכנה משום דאיכא אחד מני אלף דמחמירים על עצמן ומוסרים נפשייהו לקטלא [אף לאחר הדרשה] להכי הוי קרי סכנה משא"כ משום אותן מחמירין שלא כדין לא הו"ל להניח מנהגן ולעקור תקנתא דרבנן [ולהכי פריך ולדרוש כו' כנ"ל. אבל א"ל דפריך ולדרוש אקודם שנהגו [והוא האין לפרש שבתוס'] וה"פ מדקרי לי' ומן הסכנה ש"מ דלא היו דורשין דאונס שריא דא"כ לא היה סכנה [ולהכי פריך] ואמאי היה להם לדרוש להו כו' וא"כ יהיה משום פרוצות תירוצא להך קושיא [דלכך לא דרשו להם] וז"א חדא דא"כ איך הניחו הדבר בסכנה לגבי צנועות במה שלא דרשו משום פרוצות [הוא הדיחוי שניה שבתוס' על האין לפרש] ועוד [הוא הדיחוי הראשון] מה הועילו חכמים במה שלא דרשו אי משום שיעשו ברצון וכיון דלגבייהו הוי רצון אף שנעשה ע"י אונס הגמון אסורות לבעליהן הא השתא נמי במה שלא דרשו להם וסברו אונס אסור הא לא מסרו נפשייהו אף שסברו אונס אסיר כמו רצון ואכתי נאסרו דהא רצון הוא לגבי דידהו ואדרבה צד כ"ש הוא דבלא הדרוש אין כאן צד היתר להו דאף אונס סברי דאסירי לבעליהם וכיון דלית להו צד היתר ונפשייהו ודאי לא מסרו א"כ טפי מזנה ברצון דמ"ש אונס או רצון משא"כ בדדרשו להו דאונס שרי יש להן צד היתר וק"ל. ומ"מ פריך שפיר לפי' התוס' וליעקרי' דאף דדרשי' להו [ואפשר דדרשי להו באמת] ולא הוי סכנה לגבי צנועות (ח) מ"מ הוי סכנה לגבי כהנות צנועות:

בתד"ה בשלישי כו' דא"כ יכנוס בד'. לפיר"י דאתי וחליף בו ביום גופיה ניחא ולפירש"י דאתי וחליף לאחר ד' ואתי וקבע ימים רבים קשה יתרץ דאתי שר צבא בג':

דף ה.

ברש"י בד"ה למחר משכים כו' שאין משתה אלמון באלמנה כו'. לפי"ז כדבעי מאי בינייהו הומ"ל בחור שנשא אלמנה איכא בינייהו דמשום שקדו ליכא כיון דז' לברכה ועיין (ט):

דף ו.

גמ' או הלכה כר"ש כו' ארנב"י כו'. פרק קמא דעירובין דף ח' משמע דלרנב"י מיקרי חלוקה האחרונה מהאיבעיות [דהיינו דנימא הלכה כר"י בדבר שא"מ וכר"ש במקלקל בחבורה] ב' חומרי דסתרי אהדדי כיון דס"ס לכ"ע לר"י ור"ש אי מקלקל בחבורה הוא ולהנאת עצמו צריך שרי ע"ש:

דף ט.

סוגיא דפתח פתוח

גמ' האומר פתח פתוח מצאתי נאמן כו' פירש"י ותוס' וטענת דמים כו'. אבל אחרים כתבו שאין הדמים ראיה ואע"פ שנמצא דם אסורה עליו ותולה אותו בדם ציפור ואפילו מישמשו שושבינים תלינן בדם הצדדים דמ"מ איהו קים לי' בפ"פ וראיה מירושלמי עיין בר"ן:

שם תנינא כו'. למאי דס"ל השתא דודאי קים ליה בפ"פ ליפריך תנינא ממתני' דידן דאף דנאמר דמשכים לב"ד היינו בדטעין טענת דמים כדמשני לקמן מ"מ ש"מ דנאמן על עצמו לשויא חתיכה דאיסורא (י) די"ל כפירש"י במתני' וע"י כן יצא הקול ויתברר וכו' אבל הוא אינו נאמן. מ"מ אביי מייתי שפיר ראיה למאי דמסיק חידוש דר"א הוא דקים ליה ע"ז מייתי ראיה אי לאו דקים לי' לא היה הקול יוצא ולא לענין נאמנות וכמ"ש התוס' לעיל במתני' בד"ה שאם היה כו' [לתירוצא קמא לפירש"י] ולזה נמי לא הקשה ממתני' אאידך מימרא דר"א דאין אשה נאסרת כו'. וכ"ת ס"ס ממתני' שמעי' עכ"פ דע"י עדים נאסרת [אף בלי קינוי וסתירה] הא באמת קאמר בסמוך ולטעמיך עדים לא כו':

שם וכ"ת מעשה שהיה כו' איבעית אימא גט כו'. דוחק לומר שמגיה כ"ז בדברי ר"א. ועוד שהוכ"ת אינו תלוי באידך מימרא דר"א רק במימרא דהכא ודברי הח"ש דחוקים ואין להם מקום ואם נפרש השתא וכמעשה שהיה בפשיטות ותרתי קאמר ע"י קינוי וסתירה וכמעשה שהיה נמי דהיינו או ע"י עדים לפרש"י או ע"י פ"פ וכפי' התוס' וכ"כ מוהר"ש. וז"ל דודאי למאי דבעי למימר דאפילו בידוע לאדם שזינתה אשתו רק שלא היו עדים אינה נאסרה לו כגון בפ"פ אלא בקינוי וסתירה דוקא ע"כ וכמעשה שהיה ליתא וכדפרכינן ותסברא כו' והוצרך הגמרא לדחוקי ממעשה שהיה כו' אך עתה דקאמרי' דבפ"פ נאסרה על בעלה אית לן לקיומי שפיר כדקאמר וכמעשה שהיה ותרתי קאמר ר"א דהאשה נאסרת בקינוי וסתירה ע"י עד א' בטומאה וכן נאסרת בלא קינוי וסתירה אלא כעין מעשה שהיה דודאי היה לו שנבעלה וכגון בפ"פ שנבעלה ברצון ואהא קאמר כיון דבפ"פ נאסרת כעין מעשה שהיה דודאי נבעלה א"כ במעשה שהיה גופיה אמאי לא אסרוה וקאמר דהתם לא אסרוה משום דאונס הוה ואיבעית אימא כו' אבל בדוכתא אחריתא כמעשה שהיה דודאי נבעלה אם הוא ברצון ולא נתן לה גט נאסרת שפיר כגון בפ"פ ותו לא מידי עכ"ל וזהו לפי' התוס' [וכדנקיט בלשונו כמעשה שהיה דודאי היה לו שנבעלה וכגון בפ"פ] אבל לפ"ה וכמעשה שהיה דהיינו עדים ופ"פ כעדים דמי. אבל לדעתי זה הפשט אינו אמת דלפ"ה קשה מה משיב בתחלה ותסברא מעשה כו' ועוד מי אסרוה למה הבין כן מדברי המקשה דלמא אף המקשה ידע לפרש וכמעשה שהיה דהיינו עדים ומקשה אבל פ"פ לא דאפי' ראוה מזנה כו' ולא הו"ל לשנויי אלא פ"פ כעדים דמי. ב'. [הא דאמר] ה"ק אין אשה כו' אלא בשני עדים וקינוי וסתירה בע"א [ואמאי לא ביאר במה שאמר ה"ק דכמעשה שהיה פי' גם כמעשה שהיה דהיינו עדים גם למה נקיט אלא בשני עדים תחלה דנכלל במה שאמר בתר הכי כמעשה שהיה] הכי הול"ל ה"ק אין אשה כו' אלא בקינוי וסתירה בע"א וכמעשה שהיה דהיינו עדים [נמי] ופ"פ כעדים דמי. א"ו אין זה ענין כלל לפרש כן כיון דמעשה שהיה באמת מותרת היה אף שהיה מטעם אחר [ותדע דמאי פריך ועוד מי אסרוה ומאי קושיא דלמא משום אונס או גט לא אסרוה ושפיר קאמר וכמעשה שהיה אם נניח שהיה שם קינוי וסתירה. היא הגה"ה מגוף המחבר] ועוד דמה לו לתלות במעשה שהיה. ולפי' התוס' דקאמר שפיר ותסברא דוכמעשה שהיה ע"כ אין פי' עדים דהא לא ראו כמכחול בשפופרת ופ"פ לא ידע המקשה לפרשו דא"כ לא מקשה מידי ולה"ק שפיר ותסברא כו' אבל קשה סיומא דפ"פ כשני עדים דמיא לבלי צורך. גם הולטעמיך לא א"ש ולא הול"ל אלא וכמעשה שהיה היינו בפ"פ והלשון דתלמודא גם לשון התוס' בד"ה קינוי וסתירה כו' ה"נ דלא אתי למעוטי כו' מורה כאילו עדים ופ"פ שניהם אינם מפורשים בדברי ר"א וקאמר ולטעמיך הא שייר נמי עדים וע"כ לא אתי למעוטי עדים ה"נ לא אתי למעוטי פ"פ ולא קתני לה משום דכשני עדים דמי ודו"ק. לכן היותר קרוב שמגיה כן בדברי ר"א וכדלעיל עם היותו ג"כ דחוק. אבל לפרש למסקנא ממעשה שהיה א"א דהיאך נלמוד מניה הא בלא"ה היה שם אופני איסור לפירש"י עדים או היה יודע כפי' התוס' ואפ"ה לא אסרינן ע"כ מטעם אונס או גט וק"ל:

ברש"י בד"ה עדים לא כו' הא לא נתפשה אסורה. אם נתכוין לקרא דוהיא לא נתפשה יש לראות דקרא בקינוי וסתירה כתיב והיא לא נתפשה ועבר עליו רוח קנאה וכמ"ש רש"י בסמוך ועיין ברא"ם במקומו בד"ה ועד אין בה כו' ונראה דלא כיון רש"י לקרא רק לישנא דקרא נקיט ונתכוין לכמה דוכתי בתלמוד שמבואר דרצון ע"פ עדים אסורה:

ברש"י בד"ה אין אשה כו' דבר דבר ממנון. ויש לראות אמאי אצטריך להך מלתא ג"ש דדבר דבר הא דוקא בקינוי ובסתירה וע"א בטומאה אסרה התורה כמ"ש רש"י בסמוך עד אין בו תרי אלא חד שרגלים לדבר כו' ואי ע"א יכול לאוסרה ל"ל קינוי וסתירה מעיקרא דאם להורות שאף בקינוי וסתירה אינה נאסרת אלא בע"א בטומאה הא בהדיא כתיב בקינוי וסתירה שותות וי"ל דאי לאו ג"ש דדבר דבר ה"א והיא לא נתפשה אסורה בע"א בלא קינוי וסתירה דלא כתיב קינוי וסתירה בהך קרא וק"ל ועיין במה שאכתוב בסמוך:

ברש"י בד"ה אפילו בע"א כו' עד אין בה תרי כו' אסורה כו'. מ"ש רש"י בחומש הא אם היה אפילו ע"א לא היתה שותה י"ל אלא אסורה כמ"ש רש"י הכא. רק מ"ש בחומש הא אם היה אפילו ע"א כו' אע"ג דקרא ודאי איירי ביש בה ע"א דועד אין בה ר"ל ב' עדים אין בה אבל ע"א יש בה וממילא שמעי' דכיון דאסורה לבעלה א"כ אינה שותה מבואר כ"ז ברא"ם ע"ש וק"ל:

בתד"ה האומר כו'. עיין באשר"י בדף שלאח"ז שהקשה לגי' הרי"ף [דגריס כגי' ר"ח ופי' קושיות המקשן אטענות דמים ע"ש ברא"ש] למה האריך במאי שאמר אי דקטעין פ"פ כו' מתישב קצת במ"ש הר"ן בסמוך קודם המשנה [דבל"ז היה קשה אמה דמשני דכיון דלפעמים ל"ל לכך אין לה ט"ב] דכיון דאין לה ט"ב דהיינו טענת דמים דאמרי' שכלו דמיה ושריא לבעלה א"כ לגבי נדה למה לא תלינן לילה הראשון בדם נדה לז"א דטענות פ"פ יש לה משום דבוגרת פתחה סתום וכיון שכן אפשר דאתיא דם מחמת צדדים. דפירצה דחוקה היא ומשיר בה צרורות ולהכי אמר רב נותנין לה לילה הראשון. ואין צורך למ"ש מוהר"ש בפי' ר"ח דמ"מ תלינן לילה הראשון בדם בתולים כיון שקצת יש להם כו' תלינן שלא בשעת וסתה ע"כ. רק טענות דמים אין להם שכלו דם בתולים מ"מ נותנין לה לילה הראשון ותלינן בדם צדדים כיון שפתחה סתום (כ) ולפירש"י צ"ל מה שאמרו ביבמות פרט לבוגרת כו'. על הפתח קאמר וק"ל. [והוא מדברי הר"ן שם]:

בתד"ה ואיבעית אימא כו' רובא עדיף וא"ת וכו'. קושטא הוא כן בעלמא רוב עדיף מחזקה ומיעוט דאל"ה הכא אינם מוכרחין רק לומר דשקולים הן וס' דאורייתא לחומרא ולא מוקמי אחזקה כיון שהרוב כנגדה וא"כ בס"ס שפיר מותר [ולא הוו מקשים תוס' בתר הכי וא"ת כו']:

בא"ד דלא הוי רובא אלא מדרבנן. היינו רוב תינוקות מטפחין באשפה:

בא"ד ופריך כולהו נמי חבוטי מיחבטן כו'. התי' שם בגמרא כולהו רואות ומראות לאמן ולפירש"י שם היכא דלא פסק עליה מסתמא אינה מ"ע. וכן לפי' התוס' שם הו"ל לטעון כמו שתי' באמת כאן (ל):

בא"ד ולפי' ר"ח כו'. וכן הוא בפנים בהרי"ף וז"ל והנ"מ באשת כהן כו' ולא מצית אמרת את"ל תחתיו ס' מ"ע ס' דרוסת איש דמ"ע פתחה סתום וכתב הר"ן ול"נ דבסמוך קאמר אף אנן נמי תנינא בתולה נשאת כו' לא דקטעין טענת דמים ובטענת דמים ודאי איכא למיתלי במ"ע עכ"ל ואפשר לקיומא מתני' אליביה בא"כ ושקדשה פחותה מבת ג' שנים דהשתא ליכא אלא ס' מ"ע גרידא (מ) ועוד בלא"ה לא קשה כלל ממתני' די"ל כמ"ש הר"ן גופי' ר"פ שע"י כך הקול יוצא ויבאו עדים וע"י עדים נאסרה ולא על פיו וק"ל:

בא"ד דאין גנאי בכך כמו בביאת אונס כו'. דטענינן בשבילה ואמרינן ס' אונס אע"ג דהיא אינה טוענת שאינה מודית כלל שפתחה פתוח היה כדקאמר נאמן לאוסרה כו' ש"מ דהיא מכחישתו או שותקת. אבל בטוענת ומודה לדבריו שפ"פ מצא אלא שתחתיו נאנסה או מ"ע לא מיתסרא דקי"ל הלכה כר"ג ור"א דנאמנת לענין כתובה וה"ה לענין איסורא כיון דהיא טוענת ברי והוא לא מצי למיטען איפכא אלא בשמא לא שויא אנפשיה חד"א והביא הר"ן ראיה מירושלמי והאשר"י השיג עליו ועיין בו ודו"ק:

בתד"ה ומי אר"א כו' תקשי ליה אמתני' כו'. דש"מ דנאמן לאסור על עצמו וא"כ אשה נאסרה על בעלה בראוה מזנה ואף באת"ל דפ"פ אינו נאמן משום דלא קים ליה:

בא"ד דקדשתיה בעדים קאמר כו'. ובגמ' דפריך מאי קמ"ל היינו לענין נאמנות דקאמר נאמן לאוסרה דודאי נאמן לשוייה עליה חד"א תנינא כו' ואי משום לאסור עליו ולא אמרי' אין דבר שבערוה כו' הול"ל ראה כו' או האומר פ"פ כו' אסורה עליו וק"ל:

בתד"ה מפני מה כו' ואע"פ שעשה תשובה לא היה אותו צדיק מעכבה כו'. הניחא לפירש"י פריך שפיר וכ"ת מפני מה לא אסרוה ואף [שבמה] ששכב עשה באמת שלא כהוגן ועשה תשובה מ"מ לא היו להם לסנהדרין להניחה בידו וה"ל למחות בידו כיון שעדים הרבה היו יודעין אבל לפי' התוס' שלא ידע רק דוד לבדו מאי פריך מפני מה לא אסרוה אה"נ דלא שפיר עביד ועשה אח"כ תשובה ע"ז [לזה כתב לפי' אע"ג שעשה תשובה כו'] וק"ל:

דף ט:

בתד"ה כל היוצא כו' והשתא מהיום דהכא אין שייך לומר מעת שאני בעולם. דהא נתינת הגט היה אף שיהיה בעולם רק שנשבה ולא יחזור אלא מיום כתיבה כו':

בא"ד וא"ת והרי חזר כו'. הניחא לפירש"י שאם ימות במלחמה יהא גט והרי ס"ס מת במלחמה אבל לפירושם אם לא יחזיר ס"ס הרי חזר ונתבטל הגט תיכף בחזרה וק"ל:

בתד"ה אי למיתב לה כו' ואוקמה בחזקת היתר כו'. לא רצו לומר בלא חזקה מטעם ס"ס דאת"ל בקי שמא באונס בפחות מבת ג' שנים ושמא אינה תחתיו באשת כהן אבל לענין כתובה אף באת"ל

אינה תחתיו מ"מ מפסידה מכתובתה בכנסה בחזקת בתולה ומ"מ מצי להקשות קושיתם דמ"מ הוי ס"ס אף באשת כהן שמא באונס ומכ"ש באשת ישראל כו' וה"ה למאי דקאמר למיתב כו' מצי איירי מתניתין באשת ישראל ובקידש לאחר ג' דלענין איסור הוי ס"ס וכדלעיל וכתובה אין לה דאף דלא זינתה תחתיו שריא לבעלה ואין לה כתובה רק התוס' האמת קאמרי דלמה דקאמר השתא דאינו בקי בפ"פ בלא ס"ס שריא לבעלה דאוקמה בחזקת היתר וכעין זה כתב מוהר"ש יצ"ו: ודאי בשמעתין אין להקשות מאי סייעתא ממתני' דלמא לעולם בטוען פ"פ והיא אומרת בתולה הייתי אינו נאמן דלא קים ליה רק בטוענת הוא בא עליה באירוסין דודאי קים ליה ונאמן לאוסרה עליו דשויא אנפשיה כו' דמשום זה לא היה תקנה ליום רביעי דדלמא לא יהיה לו טענה ואף שיהיה לו טענה תהא נאמנת לומר בתולה הייתי (נ) ועוד דא"כ אף באומרת אתה באת עלי תהא נאמנת במגו דבתולה הייתי ועיין בזה במה שאכתוב בסמוך אי"ה (ס) ולהכי מקשו שפיר וקשה והא הוי כו' אף דבטענת הוא בא עלי באירוסין כו' ליכא ס"ס דשמא אינו בקי כו' (ע) ואין שייך לומר לגבי ממון ס"ס מה שהוא טוען בודאי שהוא שקר וק"ל:

בא"ד דאי אמרת אפילו בס"ס מפסידה אמאי אית לה אפילו מנה כו'. נימא דלמא משנתארסה זינתה ברצון ואין לה כלום. ואף שהוא טוען לא כי אלא עד שלא ארסתיך כו' היינו בשמא כמ"ש התוס' לקמן במתני' אע"ג דתני לא כי כו' ליכא למיטעי דמנא ידע שיטעון ברי אי ידע בעצמו לא היה כונסה ואי ע"י עדים מ"ט דמ"ד נאמנת. או למה נקיט מתני' טענתייהו בכה"ג שהוא טוען עד שלא כו' אלא משום דלא מצי למיטען בע"א ולהפסיד לגמרי משום דהוי ס"ס וק"ל:

בא"ד והשתא אתי שפיר הא דתנן מ"ע כו'. בהך מתני' גופיה מיניה וביה נמי מוכח כן [הוכחה שלמעלה דבס"ס לא מפסידה וס' תחתיו באונס לא מיחשב ס'] דלר' יוחנן נותן לה מנה ולא אמרי' שמא זינתה תחתיו ברצון. משום דהוי ס"ס באותו מנה לא מפסדה שמא קודם שנתארסה ואת"ל אחר שנתארסה אימור באונס כמו שהוכיחו התוס' מהך דמשארסתני נאנסתי. ולענין שתטול מאתים לא מהני ס"ס דשמא מ"ע ושמא [תחתיו] באונס דבשניהם נותן מאתים לר"י אלא או משום דתחתיו באונס אינו ס' גמור או ס' דמ"ע אינו ס' משום דלא שכיח וק"ל:

בא"ד היינו אליבא דר"ג אבל לר"י כו'. דהשתא בר"י קיימינן דאמר אינה נאמנת אבל לעיל בד"ה ואיבעית אימא הקשו מס' מ"ע לפי האמת דקי"ל כר"ג ושם תי' דאנן לא עבדי' לה לס' כיון דאינה טוענת אבל הכא היא טוענת באמת מ"ע לזה הוצרכו לומר דר"י ס"ל דל"ש אפילו בטוענת כו' ובסמוך הקשו דלהימנה במגו דודאי קושטא טענה דאי רצתה לשקר הוית היא מצית למיטען מ"ע וק"ל:

בתד"ה מאי לאו כו'. ובסמוך במאי לאו דר"י [לא הקשו]. בתחלה אמרתי דהעירו למה אמר אביי לשון אף אנן נמי תנינא ולא מקשה מאי קמ"ל כר"י ור"י מ"ט קאמר מאי קמ"ל א"ו ר"י לא אסיק כלל אדעתיה הא דטענת דמים ולהכי מקשה מאי קמ"ל בהכרח משא"כ אביי מדלא מקשה מאי קמ"ל אסיק אדעתיה נמי טענת דמים א"כ אף סייעתא ליתא לזה כתב דקס"ד כו' וזה אינו אמת. ומ"ש מוהר"ש דאביי תלמידו דר"י הוה ושמע מסתמא מקודם המשא ומתן של ר"י אמימרא דר"י אמר שמואל ואם כן מאי קארי ליה [דקאמר] אף אנן נמי תנינא הא ידע כבר דאיכא למידחיה לא טענת דמים כו' וסיים ותו לא מידי וגם זה אינו מחוור: והנראה לענ"ד דבסמוך בר"י הקשו בלא"ה מנ"ל דלמא ביהודה נאמנת לומר אתה באת עלי וכו' ותירצו דמשמע ליה א"י לטעון בכל ענין כו' ולזה קאמר שפיר מאי לאו כו' דלענין דמים ומשום דהוי טענה ברורה שיכול לברר ע"י מפה מה לי יהודה או גליל לענין טענת בתולה הייתי הא יכול לברר במפה (פ) בשלמא בטענות פ"פ ניחא דביהודה א"י לטעון אם היא טוענת אתה באת עלי פשיטא דנאמנת ואף אם היא טוענת בתולה הייתי נאמנת במגו דאי בעי אמרה באירוסין בא עלי ואף שהוא כנגד החזקה אמרינן טועה הוא בפ"פ והיא קושטא קאמרה [אף דר"י ס"ל החזקה וגם דקים ליה כמ"ש הגאון בעצמו בסמוך מ"מ היכא דאית לה מגו אמרינן דודאי קושטא קאמרה והוא טועה] אבל בגליל שאינו מתייחד עמה ולא יכולה לטעון הוא בא עלי באירוסין אף בתולה הייתי אינה נאמנת ליטול כתובה אבל בטענת דמים שיכול לברר [ע"י מפה] דשקר אומרת בטענת בתולה הייתי אמאי נאמנת ביהודה. ולפי"ז צ"ל מה דמתרץ דקטעין טענת דמים דמיירי היכא דנאבדה המפה שלא היה יכול להראות ולברר דבריו בפנינו אבל הוא טוען שבדק במפה ולא ראה דם דהוי טענה ברורה לו [וא"כ לפי התי' נמי איירי בכל הטענות בין בטענת שבא עלי באירוסין בין בטענת בתולה הייתי] אבל פ"פ לעולם לא קים ליה (צ) אבל אם נפרש כפרש"י [דלפי התי' דמיירי בט"ד מיירי] שיכול לברר ע"י מפה בפנינו וכגון שהיה לו שושבינין כו' ביהודה אמאי מהימנא והיה צ"ל דמיירי בטוענת באירוסין בא עלי ולמתרץ לא איירי בכל ענין א"כ לפי"ז הוי מצי לשנויי אף דמיירי בפ"פ מ"מ הך דיוקא דבגליל נאמן היינו דוקא בטוענת באירוסין בא עלי וכקושית התוס' [אלא ודאי כדפרישית] ודו"ק:

בתד"ה נאמן כו' וכ"ש דנאמן להפסיד כתובתה כדמוכח הסוגיא דלעיל. ורש"י כתב לעיל אבל להפסיד כתובתה אינו נאמן והכי משמע בסמוך דיש סברא לאוסרה ולא להפסיד כדקאמר אי לאוסרה ביהודה אמאי לא וכו' והיינו דלמאי דאמרי' קים ליה בפ"פ סברא יותר לאיסור מלהפסידה דשויא עליה חתיכה דאיסורא וק"ל:

בתד"ה אבל בגליל וכו' אבל כשטוענת בתולה הייתי בגליל נמי מהימנא וי"ל כו'. לא תי' בקצרה דאילו נאמנת בגליל לומר בתולה הייתי היה לה להיות נאמנת גם הטוענת באירוסין בא עלי במגו דבתולה הייתי ואי משום דמגו במקום חזקה לא אמרינן (ק) לפי תי' דהשתא נמי אי לא אמרינן מגו במקום חזקה ביהודה אמאי נאמנת לומר בתולה הייתי (ר) ואפשר דאין זה מגו דלא ניחא לה למיטען בתולה הייתי שמתירא שמא יבורר ע"י מפה שאין בה דם:

בא"ד אבל קשה כו' ויש להם טענת בתולים כו'. אפ"ל לכאורה דלישנא דיש להן טענת בתולים י"ל בעדים אבל לא שהוא נאמן משא"כ הכא דתנן ביהודה א"י לטעון כו':

בתד"ה לא דקטעין וכו' במגו דאי בעי אמרה מ"ע כו'. לר"ח דפתחה סתום מקשה למאי דקאמר בט"ד ולפרש"י למאי דקאמר דטוען פ"פ (ש):

דף י.

ברש"י בד"ה מברכתא חביטא ליה זונות העיר הזאת ששמה מברכתא כו'. ששמה מוסב על העיר כמו שאיתא בעירובין לבני מברכתא וכו' ואילו מוסב על הזונות הול"ל ששמן גם מברכתא הוא שם אחד:

בתד"ה אמר ר"נ כו' דרב אסי פליג אדר"נ כו'. וקשה דלמא רב אסי ס"ל נמי דמהימן משום חזקה ולקמן איירי באשת ישראל וס"ל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה דהשתא לא מהימן דל"ש לומר אין אדם טורח בסעודה ומפסידה כמ"ש בסמוך. וי"ל דבכל גוונא קאמר לקמן דא"י לטעון טענת בתולים וק"ל:

בתד"ה חזקה כו' ונראה דלא מהימן. ור"נ ס"ל לקמן (כתובות דף י"א ע"ב) דמקח טעות לגמרי משמע ואין לה כתובה כלל:

בתד"ה הואיל כו'. בלא גמרא דהכא הו"ל להקשות ר"מ דפרק הניזקין אר"מ דפרק אף על פי:

בתד"ה מברכתא כו'. לפי' הראשון הקושיא א"ש דפריך בפשיטות דר"נ אדר"נ רק שהתי' דחוק שהעיקר חסר שצ"ל שמתרץ שמברכתא היא בל' ניחותא דמהימן ומלקי' לפי שחשוד ורב אחא חוזר ומפרש כדמעיקרא בתמיה והשתא בתחלה מפרשי' ליה בתמיה. ובניחותא. בתמיה. דא"ל השתא לפירוש זה נמי דרב אחא נמי מפרש לה בניחותא דא"כ מאי צריך לחלק בין בחור לנשוי הא הקושיא לא היה רק כאן אמר מהימן וכאן אמר לא מהימן ותיכף שנפרש ה"נ מהימן ומברכתא בניחותא מתורץ הכל ולהכי מפרשי פירוש אחר דלמקשה ולמתרץ לעולם מפרש בניחותא וא"כ התירוצים א"ש רק הקושיא דחוקה דא"כ דה"נ מהימן מאי פריך ופי' דהתם לא מפרש להלקותו כו'. וברש"י נראה שצ"ל שמפרש לה בתמיה בדברי המקשה ולזה סיים בחור לא מהימן ועיין באשר"י וק"ל אבל בח"ש לא פירש כן וק"ל:

דף י:

גמ' מאי אלמנה כו' לא משמע ליה דהוי שם העצם כמו בתולה. וא"ל דהו"ל לקרות בעולה דמן האירוסין לאו בעולה היא. [אח"ז כתב בלשון זה] לא מקשה מאי בתולה דכל דבר צריך שיהיה לו שם ומה לי שם זה או אחר אבל למה נשתנה שמה אח"כ לאלמנה דהא בתחלה היתה קרואה בתולה למה אתה נותן לה שם אחר ושפיר הול"ל ואינה בתולה או ושהיה לה בעל [כתובתה מנה]:

גמ' ותחתוניות וכו'. מכאן משמע קצת דתחתוניות לאו היינו שלשול דתמרים משלשלין מיהו היינו לשבח משלשלי קצת אך לא שלשול יתירא והיינו תחתוניות וכמו שהתמרים מבטלין חולי מעיים אף שמשלשלים. מיהו ע"כ תחתוניות ודאי לאו הוא שלשול יתירא דא"כ היינו חולי מעיים:

ברש"י בד"ה דור קטוע שאין להם לא דם נדה ולא דם בתולים. אפשר הא דלא מפרש דור קטוע שהדורות נקטעים שאין בניהם מרובין משום דלמאי דקאמר ר"ג אשריך שזכית למשפחת דור קטוע משמע לכאורה דל"ל הא דר"ח כשם שהשאור כו':

ברש"י בד"ה מבטלת מחשבה רעה דאגה כו' וצהרים שעת אורה כו'. מפרש לה אדסמוך בצהרים ואפשר לומר מדלא חשב לה רב חנא בשבחא דתמרים הך דמבטלת מחשבה רעה. מיהו אהא דחולי מעיים ותחתוניות לא נתן טעם:

בתד"ה בתולה כו' נקיט חלוצה כו'. דכל חלוצה אלמנה היא ומה לי זקוקה ליבם או יש לו בנים מקודם או אין לו אחים באופן שאינה זקוקה מי מפיק מכלל אלמנה לז"א דסד"א כו' ובסיפא נקיט חלוצה מן הנשואין היפך של הרישא ועיין בר"ן במתני' וק"ל:

בתד"ה אלמנה כו'. וזה א"ל דכתובת מנה דאורייתא וקרי לה מנה ע"ש מטבע העתידה (ת) דאין לזה טעם כיון שכתובה דאורייתא למה שביק מטבע היוצא באותה שעה לקוראה ע"ש מטבע העתידה להיות:

בתד"ה ותנא כו' וסביב סליקא הולך חדקל כו'. דלפירש"י שפיר י"ל שהיה אצל אשור שהיה בימי משה כמ"ש מן הארץ ההוא יצא אשור כו'. ומייתי ר"י דשם העיר הוא וסביב אותה העיר הבנויה הולך חדקל ועיר ודאי לא היה בבריאת העולם ואף שיהיה אותה העיר סליקא זו אשור שבנה אשור הראשון וא"כ ודאי היה בימי משה מ"מ כיון שבשעת בריאת העולם שמספר מנהרות עודנה לא היתה בעולם ש"מ שכתוב ע"ש העתיד גם אצ"ל רק שהיה קים ליה לר"י דאשור דקרא הוא שם עיר ולא שם המחוז אבל לפי' התוס' צ"ל דהיה קים ליה דאשור הוא המקום סליקא ועוד היה קים ליה דסליקא אין זה אשור שהיה בימי משה דאל"כ לא מייתי שום ראיה דשאני התם דהוי בימי כתיבת התורה ועי' בפרש"י בחומש וק"ל:

דף יא.

בגמרא אביי לא אמר כרבא. אף שמתני' דהכא מוקדמת הו"ל להקשות מתרוייהו:

גמ' שלא תהא קלה כו'. התוס' לעיל (כתובות דף י') בד"ה אר"נ מייתי מהאשה רבה דאיתא התם טעמא מאי תקינו לה רבנן שלא תהא קלה כו' דש"מ דרבנן היא [ניחא הכא דמשום שלא תהא קלה כו' הוצרכו לתקן מאתים] רק למה שהעלו לעיל כתובת בתולה דאורייתא ואלמנה הוא דתקינו לה רבנן שלא תהא קלה כו' א"כ הכא דלית לה כתובה מן הדין כמ"ש התוס' דגירות שלה מן התורה אינו גירות רק יש כח ביד חכמים לעקור כו' א"כ יהא די במנה משום שלא תהא קלה כו' כמו באלמנה מ"מ כיון דבתולה היא לא פלוג רבנן וק"ל:

ברש"י בד"ה הגדילו קטנים שנתגיירו ואפילו עם אביהן. דאל"כ מאי פריך ממתני' בסמוך. וקשה רבא דמקשה מאלו נערות כו' דלמא התם איירי בנתגיירה עם אביה וקנסה לאביה כדכתיב ונתן לאבי הנערה כו' ולאביה לא שייך דאכל בגיותי' כיון שגייר כשהוא גדול י"ל דז"א שכיון דגר הוא אינו יורש את בתו שנולדה לו בגיותו ואין לו זכיה בה וקנסה לעצמה:

בתד"ה מטבילין כו' אי נמי כיון דבהך זכייה כו' כישראל גמור כו' ואית ליה זכייה אפילו מדאורייתא רק מצד שהוא קטן ואף שיהיה ישראל ממש מ"מ אין לקטן זכייה רק מדרבנן ולספרים דגרסי זכייה מיהא אית ליה ולא גרסי מדרבנן א"ש (כו' בסמוך) [כדבסמוך] (א):

בא"ד ואית ליה ממון מן התורה ע"ש בגמרא:

דף יא:

גמ' מתיב ר"נ כו'. א"ל מאי מקשה לרמב"ח דלמא מיירי מתני' בהיא אומרת מ"ע אני תחתיך ונסתחפה שדך ויש לי ר' והוא אומר דרוסת איש מקודם או אחר כך וברצון טפי הול"ל בטענתו מ"ע מקודם וק"ל:

ברש"י במתני' בד"ה ואין להם ט"ב כו'. מפרש לה לענין כתובה ועיין לעיל בתוס' בד"ה אבל בגליל וכו' [דמוכיחין דע"כ מיירי לענין כתובה] ובסמוך בפשט וניחוש שמא תחתיו זינתה ויש לעיין בהא דקאמר אין להם ט"ב להפסיד אותה מנה לרבה דאמר בסמוך אהא זאת אומרת כנסה בחזקת

בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה א"כ לעיל דין האירוסין יש להם ט"ב מאי פירושו אי להפסיד כתובה הא מ"מ יש לה מנה ואי לענין איסורא בא"כ הכא [מן הנשואין] נמי אסור לקיימה כדבסמוך וצ"ל יש לה טענת בתולים להפסיד מכתובתה דהיינו כתובתה מן האירוסין מאתים משא"כ מן הנשואין כתובתה מנה אין לה טענת בתולים להפסיד כלום מכתובתה ואה"נ דבתרוייהו אית לה מנה לרבה:

ברש"י בד"ה לא הכיר בה כו' והא לא מצינו למימר הכיר בה מאתים כו'. לכאורה בדרבנן מקשה כן שלא לרחק פלוגתא דר"מ ורבנן כ"כ ופלוגתייהו בלא הכיר ואתיא מתני' ככ"ע רק שדוחק קצת לומר דל"פ במתני' בעיקרא דדינא בהכיר בה כמה היא כתובת מ"ע ובח"ש מגיה לר"מ ויהיה קושיות התוס' ותי' דבסמוך בד"ה הדר בי' בעצמן:

בתד"ה ושמואל אומר כו' דאי בהשיר וכו'. אין כוונתם למידק דלא איירי בהשיר לחודא והתם דוקא אמר רב עשאה מ"ע דא"כ מאי מקשה לרב ממתני' דפלגינן לתרתי ולא פליגי חכמים עלה דדלמא משנתינו איירי בלא השיר ולהכי כתובתה ר' אלא שלא תימא דפליגי בכל גוונא אף בהשיר לז"א למה יש לה וכו'. ולשון פחותה דחוק קצת ובאשר"י כתב לא עדיפא וכו' ואפשר דאביאה קאי וכלשון רש"י דלא גרע מעץ וכו' וי"א [דה"פ] למה יש לה כתובה לגמרי. להיות פחותה ממ"ע ולא תהיה לה אפילו מנה:

בתד"ה הדר בי' וכו'. בח"ש תיובתא קחזינא ופורק אין מידה. ואפ"ל דאין כוונתם דהול"ל הדר לגמרי מבתרייתא וס"ל לרבנן לא הכיר בה ולא כלום ובריתא דכיצד הוצאת שם רע כדמשני [מעיקרא] זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה דזה א"א לומר כיון דבכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה כ"ש בנמצאת מ"ע דלא גרע מבעולה ממש רק משום דלמאי דהדר מקמייתא וס"ל בהכיר ובלא הכיר מנה היה נראה הסברא כיון דבהכיר בה מנה משום דכבעולה דמיא לרבנן א"כ בלא הכיר לא הו"ל להיות כלום וכמ"ש התוס' בדבור שקודם לזה עד שלכך היה נראה קצת יותר לומר דהדר בי' נמי מהא דמקח טעות לגמרי משמע וס"ל מקח טעות ממאתים וא"כ ה"נ בנמצאת מ"ע יש לה מנה ואף שכשנאמר דמקח טעות ממאתים קאמר א"כ יפורש הברייתא כפשוטו ואצ"ל בנמצאת מ"ע מ"מ הדין שאמר רבא בנמצאת יש לה מנה לדינא יכול להיות אמת קיים לז"א אבל מהא כו' דמקח טעות לגמרי משמע ולה"ק הדר ביה רבא מההיא לבדו וטעמא כמ"ש לעיל דאינו מקפיד כ"כ במ"ע שיהיה מקח טעות כמו בבעולה וכעין זה כתב מוהר"ש רק שתלה הדבר בגי' מההיא שמחק רש"י ע"ש וזה לא נראה לי [דודאי אף לרש"י דמחק מההיא ודאי דכונתו דרק מהא דלמעלה לבד הדר בי' דאל"כ דהדר משניהם ומ"ע ובעולה שוין בלא הכיר בהן מנה איך סיים רש"י ומתני' דהתם דברי הכל הא לרבנן מאי איכא בין טענה דידי' לטענה דידה כדלקמן] גם התוס' מציינים למטה הדר. לא והדר כו' [דרש"י מוחק תיבת מההיא למעלה באומרו והדר ובסוף אלא ש"מ הדר בי' לא מחק רש"י א"כ הו"ל לתוס' לציין למעלה בוהדר בי'] ועיקר כוונת התוס' בזה להך וא"ת כו' דהשתא הוא דוחק גדול לסבול החילוק שבין מ"ע לבעולה [לזה מקשו וא"ת כו' ולא נצטרך לדוחק הנ"ל]: ובמה שמקשה הגמ' והא רבא הוא דאמר לא הכיר בה ולא כלום אלא ש"מ הדר כו' ה"נ מיניה וביה [היה יכול להקשות] הא אמרת מקח טעות לגמרי דהיינו לא הכיר בה ולא כלום [דרבא משוה בעולה ומ"ע לרבנן] רק הך קאי אבעולה ממש והגמ' מקשה ממ"ע [גופא]. ועיין:

אין להקשות בגמ' דהו"מ להגיה הברייתא בע"א דהיינו מ"ע יש לה כתובה מנה לא נמצאת [וג"כ לא יצטרך לדוחק ולא להדר ביה מההיא] דז"א דאכיצד הוצאת שם רע קאי [דמיירי בלא הכיר בה] וק"ל אבל נראה דמצינו להגיה נמצאת בעולה וכנסה א' מעיקרא כתובתה מנה וכדבסמוך ת"ר כנסה ראשון כו' ורבא מפרש כמו רב אשי כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה שאני הכא שהרי כנסה ראשון וק"ל:

באמת יגעתי בדבור הזה ולא הונח לי בדעתי בדבר המתקבל עד שנאמר שהיה כשגגה היוצאה מלפני השליט:

דף יב.

גמ' אמר רבה זאת אומרת כו'. אין לומר דלמא לענין איסור אין לו ט"ב וכדמסיק בקידש ובעיל כו' דא"כ היאך תלוי זה בכנסה ראשון:

גמ' מדקתני האוכל כו'. נראה לכאורה דאינו מדויק דאיכא דלא אכיל כלל דדלמא בכל יהודה אכיל רק איכא דוכתא דלא אכיל אלא בעדים רק שתלמודא קיצר בלשונו. ואף במקום א' יכול להיות שקצת אוכלים וקצת לא אוכלים אלא שאינו מוכרח. ואולי אף בגליל נמצא כן לפעמים:

גמ' ביהודה בראשונה היו שושבינים ישנים כו'. באשר"י אין זה וכן נראה מדלא זכרו כלל תלמודא לומר דעלה קאי. אלא כל שלא מושמש או שלא נהג כו':

גמ' אלא אסיפא כל שלא מושמש מבעי לי. והא א"ל דה"ק כל שלא נהג להעמיד לה שושבינים למשמש ומצא דם על המפה אינו יכול לטעון טענת בתולים לומר קים לי דפ"פ מצאתי והיא הביאה מפה שיש עליה דמים. משום דאיהו אפסיד אנפשיה דהו"ל להעמיד לה שושבין. ולעיל כתבתי ב' דיעות אם טוען פ"פ אם הדמים ראיה או לא [לענין איסורא. וא"ל גם] השתא דמגיה אלא שלא מושמש א"י לטעון טענת בתולים ולא אמרינן איהי דאפסידה אנפשה י"ל דמיירי [שנוכל לתלות] (שהדקר) [שהעדר] המשמוש היה מצידו. דאין זה קושיא דמשמעות הלשון הוא כל שלא נהג כו' א"י לטעון הא נהג יכול לטעון וז"א דכ"ש אם נהג א"י לטעון וק"ל. ובהא דכל שנהג מבעי ליה עיין בהמאור ודו"ק:

בתד"ה וניחוש כו' דאפילו תחתיו אימור באונס הוה כו'. ומ"ש התוס' לעיל בד"ה אי למיתב לה דספק אונס לא הוי ס' גמור היינו להיות לה מאתים אבל מ"מ יש לה מנה דאף שנאמר דלמא באונס קודם שנתארסה מ"מ יש לה מנה כדקאמר הכא א"י לטעון טענת בתולים שהרי כנסה כו' וזה פשוט:

בא"ד שזה האיש סובר כיון כו' שודאי לא יאסרוה עלי וכו'. זה קאי אאשת כהן דבדידי' יש לחוש שמא תחתיו זינתה כו' וק"ל:

בתד"ה כגון שקידש כו'. בשמעתין כגון שקידש ובעל לאלתר השני קשה בלא"ה הא הוי ס"ס שמא לא זינתה מעולם רק היא בעולה ע"י ביאת בעל הראשון ואת"ל זינתה שמא קודם שנישאת לראשון או אחרי מיתת בעל הראשון קודם נישואי השני וי"ל דהא ישנו עדים שלא נסתרה כו' וא"כ ע"כ ודאי זינתה ואף שכתבו התוס' דלשבחה אומרים כן היינו לענין שהוא לא סמך על כך ואדעתא דבעולה נשאה אבל ודאי העדים קושטא קאמרי וא"כ ודאי זינתה רק הס' הוא תחתיו או אינו תחתיו וחד ס' אסור באשת כהן. אבל מאי פריך אמתני' וניחוש כו' הא במתני' ליכא עדים וא"כ הוי ס"ס וכן מ"ש תוס' צריך נמי להעמיד כו' למ"ל זה וז"א דאין זה ס"ס דבצד תחתיו שהוא צד איסור ליכא צד להיתר וכל ההיתר הוא בצד שאין תחתיו דהיינו בעולה בהיתר כשאין תחתיו או בעולה בזנות כשאין תחתיו והס' בתחלה הוא מאשה הזאת שהיא בעולה ס' אם נבעלה תחתיו דאסורה בכל גוונא הן אונס או רצון או נבעלה כשאינה תחתיו ומותרת בכל גוונא וק"ל: אבל בזה יש לראות אף דליכא ס"ס מ"מ נוקמי בחזקת היתר ונימא לא זינתה ודאי בגמ' כגון שקידש ובעל לאלתר אצל השני ודאי צריך משום דלא נימא אוקמיה אחזקת הגוף כו' כמ"ש התוס' לעיל (כתובות דף ט') בד"ה ל"צ באשת כהן אבל אצל הראשון למה לי אחר שקידש כנסה לאלתר ומת מיד או עדים מעידין כו'. יותר נוקמה אחזקת היתר וכשרה לכהונה וחזקת צדקת כמ"ש האשר"י לעיל ואי ניזיל בתר חזקת הגוף נמי כ"ש דנאמר שאחר שמת הבעל זינתה והיתה בתולה עד אחר מיתת הבעל ומי מכריח אותם לדוחק הגדול הזה שהראשון קידש וכנס לאלתר ומת או עדים מעידים שלא זזה ידו כו' ולפענ"ד צריך עיון ודו"ק: ואפשר לפרש הפשט בגמ' באופן אחר שפיר פריך לרבה דאמר זאת אומרת כנסה וכו' [דהא איכא לאקשויי מלבד] במה שהקשיתי לעיל במתני' ברש"י בד"ה אין להם ט"ב לרבה מתני' דבתולה אלמנה מן האירוסין יש להם ט"ב ומן הנשואין אין להם ט"ב וקשה לענין כתובה ולהפסידה מנה מכתובתה מהי תיתי לא יהיה לה טענת בתולים להפסידה מנה במן האירוסין. בתולה ממש נמי יש לה ט"ב להפסיד מנה ומדקאמר בתולה שנתארסה משמע דבא לומר דה"א שכנסה בחזקת בעולה ולא יהיה לה טענת בתולים דכבר ידע שהיא בעולה. הא כ"ש דאין לה אלא מנה. בשלמא אי יש לה ט"ב היינו דל"ל כלל ניחא דמן האירוסין רבותא קמ"ל [דאפ"ה כנסה בחזקת בתולה]. אלא לענין איסורא קאמר דאם א"כ היא יש לה ט"ב ואסורה עליו דשמא תחתיו זינתה [ומאי דקאמר יש לה ט"ב לא קאי אגרושה וחלוצה ולא קתני להו רק לענין כתובה מאתים] וא"כ בסיפא דמן הנשואין אין לה ט"ב היינו לענין איסור וכן בברייתא דנקיט כנסה הראשון ולא נקט אפי' מן האירוסין אין השני יכול להפסידה אותו מנה אף שלפי' ריב"ם בד"ה כנסה בחזקת בתולה יש לישב כ"ז אין לה ט"ב היינו לחסר כלום מכתובתה ויש לה ט"ב היינו לחסר קצת וק"ל. מיהו אף הא דשהרי כנסה ראשון נמי יש ליישב לפרושי זה יותר נכון [מלפי' ריב"ם] דקאי ליתן טעם שאין לה ט"ב אף לאוסרה משום דהרי כנסה ראשון ותלינן מה שהיא בעולה בהיתר ע"י בעלה ראשון ואף שיש עדים מעידין כו' אפשר דגם לפי האמת אין ממש באותן העדים להעיד בתורת עדות רק לשבחה אומרים כן כמו שהוא סובר ועיין. ולזה פריך וניחוש אף מן הנשואין שמא תחתיו זינתה דאין להעמידה על חזקת היתר כיון שיש חזקת הגוף כנגדה ומשני רב שרביא שקידש ובעל לאלתר דהשתא תחתיו ודאי לא זינתה מאי אמרת שמא תחתיו של בעל הראשון אוקמה בחזקת היתר שלא זינתה כלל רק בהיתר ע"י בעל נעשה בעולה אבל ארישא מן האירוסין אף שקידש ובעיל לאלתר מ"מ הא ודאי זינתה דאף לארוסה אסורה כנדה בלא ברכה. מיהו ז"א דמ"מ נוקמה בחזקת היתר לכהונה ובחזקת הגוף ואח"כ שנתארמלה או נתגרשה זינתה ואפשר לפרש כיון דזינתה איתרע לה החזקה ודוקא לעיל בשאינו בקי כתב התוס' [בד"ה אי למיתב לה] ס' זאת ולהכי במן הנשואין אוקמה בחזקת כשרות משא"כ מן האירוסין דאיתרע לה חזקה ועיין (ב): ופירש"י בוהא דוניחוש אינו מחוור ועיין:

בתד"ה שתי תקנות הוו כו'. הב' תקנות המה בתחלה כיון דחזו דמזלזלו תקנו ר' והשני אהדרינהו למנה אבל הא [דבתחלה תקנו] לבתולה ד' מאות לא הוי תקנה באלמנה בת כהן רק הניחום בכלל שאר אלמנות שבישראל שיש לכולן מנה מדרבנן והקשו בתחלה למה לי אהדרינהו למילתייהו ואח"כ הקשו דמנ"ל לחלק ולעשות תקנה באנפי נפשה לאלמנה בת כהן דלמא באותו פעם שתקנו לבתולה ד' מאות לאחשבינהו באותו פעם ג"כ תקנו לאלמנה מאתים ג"כ לאחשבינהו או משום צורך דמזלזלי לז"א דאין סברא כו' וזלזול דאלמנה נמשך בסיבת תקון ד' מאות לבתולה כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה כיון דחזו ולכך הוצרך לומר ב' תקנות מיוחדות היו לאלמנה בת כהן משא"כ אי אמרי' לכשתקנו לבתולה ד' מאות היה ממילא לאלמנה מאתים חצי של בתולה לא היה תקנה מיוחדת לאלמנה בת כהן וראיתי בספרים מאריכין עד מאד בדבר הזה ויש מפרשים שתוס' מסופקים איזהו מהן הב' תקנות די"ל אהדרינהו לאו תקנה הוא ולזה כתבו על שני דרכים [אי אהדרינהו למלתייהו תקנה שניה קשה קושיא ראשונה. ואי אהדרינהו למלתייהו לא מיחשב תקנה רק הא דבאלמנה מנה אף דבבתולה ד' מאות קשה קושיא שניה] וק"ל:

דף יב:

גמ' בת כהן לישראל הוא דאיכא צד כהונה כו'. קשה דלמא ה"ק הרוצה לעשות בבת ישראל לישראל כדרך שהכהנים עושין בבת ישראל לכהן ובת כהן לישראל ואי לא סיים כגון בת כו' ה"א הרוצה לעשות באיכא צד כהונה כדרך שהכהנים עושין בכהונה משני צדדים להכי נקיט תרוייהו כיון דהשתא לא שייר אלא בת ישראל לישראל. דז"א דבאומר הרוצה לעשות סתם נכלל בו הכל: ולפי האמת אינו מתורץ בת כהן לישראל למה דכ"ש הוא כמ"ש רש"י במתני':

גמ' מאי אף בראשונה. שלא תימא אמדברת קאי דלא איירי בממונא. לז"א מאי אף כ"ש היא ממעוברת דאינו אלא יחוד ולהכשיר בה שיש לה חזקה דכשרות אלא אהא דממונא קאי אע"ג כו':

גמ' אלא דאיכא מגו כו'. ואף דהוי מגו להוציא מהני אצל ברי ושמא ולעיל כתב התוס' בד"ה לא דקטעין טענת דמים בברי וברי דהיינו בתולה הייתי או הוא בא עלי באירוסין אפשר דל"א מגו להוציא וק"ל:

גמ' אי נמי כו' אוקמה אחזקה כו'. עיין פירש"י. וי"ל אדרבה כי נוקמה אחזקה דזינתה תחתיו לא יהא לה כלום דס' אונס ס' רצון ורובא רצון כיון דל"ל קול כמ"ש התוס' לעיל (כתובות דף ט') בד"ה ואבע"א ורובא עדיף מחזקת היתר. ונראה דלענין ממון כיון דאוקמה אחזקה ובשעת אירוסין בתולה הוית א"כ נשתעבד לה למאתים ונתחייב לה ודאי. מאתים והוי כא"י אם פרעתיך לאפוקי במנה לי בידך לא ס"ל ברי עדיף דא"י אם נתחייב לו מעולם. ואתיא ר"נ כר"ג. משא"כ גבי איסורא לעיל וק"ל נ"ל (ג) ולקמן בהיא אומרת מ"ע אני כו' יש לראות מאי חזקה יש דאין לומר אוקמה אחזקה ובשעת אירוסין בתולה הויא דנשתעבד לה ר' דהיא עצמה טוענת דלאו בתולה הוית וקודם שנתארסה היתה מ"ע. וי"ל כמ"ש הר"ן וז"ל ובאידך פלוגתא דהיא אומרת מ"ע כו' יש לומר נמי אוקי אחזקה שחזקת בנות ישראל שאינן מזנות ודו"ק:

בתד"ה ר"ה ור"י כו' ל"ל דר"א דאמר מתוך כו'. הל' משמע דלית להו דינא דר"א ונ"מ בחשוד על השבועה דמשלם מטעמא דר"א. אבל יש לראות לכאורה מה קשה דלמא ס"ל נמי דר"א

ודרשא דשבועות ה' כו' לכגון זה שכנגדו חשוד על השבועה כו' (ד) גם קושיא זאת לא תלוי בכאן דהו"ל להקשות דאביי אדאביי:

בא"ד וא"ל דרב יהודה כסומכוס כו' דלסומכוס לכל הפחות חולקין כו'. באמת אף סומכוס לא ס"ל חולקין במנה לי בידך כו' דא"כ לא שבקית חיי לכל בריה דכ"א יתבע אלף ויתן לו ת"ק אלא דוקא היכא דבלא טענתייהו איכא ס' לב"ד כמ"ש התוס' בכמה דוכתי ודוחק לומר שר"ל דר"י כסומכוס דאית ליה היכא דאיכא ס' לב"ד בלא טענותיהם חולקים אף בשמא ושמא ולכן בדליכא דררא דממונא להאי ולהאי ס"ל בברי ושמא נוטל הכל:

בא"ד אבל אי פליגי אליבא דרבנן ולסומכוס לעולם חולקין אפילו כו'. וצריך ליתן טעם שסברת רבנן בברי ושמא להוציא מידי מוחזק טפי מסומכוס ובברי וברי בהיפך וי"ל דסומכוס ס"ל לעולם בכל ס' חולקין אף להוציא מיד המוחזק כ"ש שלא ליתן לגמרי להמוציא וע"ש בגמרא בב"מ ודו"ק:

בא"ד שהבעל א"י מתי נבעלה כו'. בלימא כתנאי דבסמוך הומ"ל הכי אמר לך ר"י אנא דאמרי אפילו כר"י ע"כ ל"ק ר"י דאינה נאמנת אלא בברי גרוע ושמא טוב רק ניחא ליה לשנויי הלכתא אהלכתא שיסבור ר"נ כר"ג וכה"נ מסתברא וק"ל:

בא"ד ושמואל סבר כרבנן כדמוכח במוכר שור לחבירו. בהא דהמוכר ליכא ברי ושמא כלל (ה) רק לענין אחר מרבה לה הכלל גדול להא"נ לזה כתב דבסוף המניח ס"ל לרבנן בהדיא כו':

דף יג.

גמ' במאתים ומנה ויש לה מנה לכ"ע מכח ס"ס דא"א שלא יהיה לה כלום אם לא בתרתי לריעותא תחתיו ברצון וס' אינו תחתיו ואת"ל תחתיו ס' אונס אבל מאתים אין לה מכח ס' מ"ע ואת"ל דרוסת איש דלמא תחתיו באונס דס' באונס לא חשיב ס' גמור דדלמא קודם שנתארסה נאנסה או משום דמ"ע ל"ש לר' יהושע וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה אי למיתב לה וכן לר"א ל"ל מנה [לר"י מטעם ס"ס ס' מ"ע ס' תחתיו באונס דס' אונס לא הוי ס' דאת"ל דרוסת איש לית לה מנה] אלא בנאמר תרתי לטיבותא תחתיו באונס [וא"כ באת"ל דרוסת איש] הוי [לבעל] ס"ס ס' אינו תחתיו ולא יהיב לה כלום ואת"ל תחתיו דלמא ברצון [והיא ל"ל רק חדא ספיקא] ויש להקשות מאי פריך לקמן לר"י ליתני חדא דהיינו הך דמ"ע לאפוקי דרמב"ח דלמא אי מהכא ה"א בהא ס"ל לר"ג כאמנת משום ס' מ"ע כמו שטענה ויש לה מאתים ואת"ל דרוסת איש דלמא תחתיו באונס דלר"ג מ"ע שכיח משא"כ בהך דמשארסתני נאנסתי דליכא למיתלי ליתן לה ר' אלא תחתיו באונס כמו שטענה דאם איתא דמ"ע היא הויא טוענת דאין גנאי כו'. (ו) ואין זו קושיא דס' באונס לא הוי ס' אף לפירוש ר"י שבתוס' לעיל [דמ"ע ל"ש מ"מ ע"כ מודה לתי' קמא של תוס' מכח הכרח קושית התוס' הראשונה בד"ה אי למיתב לה]:

גמ' בשלמא לר"א היינו דקתני תרתי כו'. יש לדקדק דאכתי ליתני רק הך דמ"ע וליתני בה והיה מקחי מקח טעות ודו"ק. כי לדעתי נראה שצריך יישוב [בזאת השיטה עד סה"פ כפל דבריו משום כמה דברים שנתחדש בהן ובכמה דברים יש סתירה למ"ש בראשונה וכמה דברים חדשים בדיבורי גמרא ותוס' שלא דיבר בהם כלום בראשונה את הכל העמדנו על מקומו כדי להקל על המעיין]:

בתד"ה רב אסי כו' לכשר נבעלתי במגו כו'. דא"ל דל"ל מגו רק נסתרה ואמרה לא נבעלתי נאמנת. דא"כ הול"ל טפי מדברת נסתרה [ולא] משום לישנא מעליא נקיט ולפרש בטוענת נבעלתי. ועוד דזעירי דאוקמה בנסתרה היינו בטוענת נבעלתי דאל"כ לא הוי פליג רבי יהושע דהוי ס"ס וכמו שהוכיחו בסמוך ועלה פליג רב אסי ומפרש נבעלה בעדים דוקא וק"ל:

בא"ד וא"ת הא ר"י ל"ל מגו גבי משארסתני נאנסתי. אי לא אמרי' מגו להוציא אין כאן קושיא [ואף דגבי ברי ושמא בודאי דאמרי' מגו להוציא היינו לר"ג]:

בא"ד ולא קרי ליה מגו כו'. ואע"ג דר"ג הוא דקרי ליה מגו ולדידיה במוכת עץ נאמנת מ"מ מאי מגו היא דמאי אולמא הך מהך כיון דבתרוייהו פליג ר"י וס"ל דאינה נאמנת (ז) בשלמא אי מודה במוכת עץ ניחא וק"ל:

בתד"ה חדא להכשיר בה כו' ולא ניחא להו למימר דאי תני סיפא לחודה הוי מוקמי' לה במסתבר להכשיר בה ונקיט מעוברת משום לישנא מעליא. ז"א דאי לאו רישא מה לי מדברת או מעוברת וטפי הו"ל למיתני מדברת ללישנא מעליא לרב אסי. ועוד דטפי משמע לישנא דסיפא אבתה דקתני מה טיבו של עובר זה. וא"כ יותר נפרש אי תני מעוברת לבדו אעובר והוי מסתבר טפי לגבי ר"י דאינה נאמנת משום דל"ל חזקה דכשרות משנאמר דס"ל לר"י אף בגופה לא מהימן משא"כ אי תני תרוייהו דשמעי' ברישא לר"י דאגופה לא מהימנא נוכל לפרש הסיפא נמי אגופה וקמ"ל נבעלה [היינו אותו מ"ד דסובר מאן דמכשיר בה פוסל בבתה ולא אוקמה אמסתבר לר"י דדוקא בתה משום דכבר תני ברישא דאפילו בנסתרה פוסל ר"י בה והא דנקיט מה טיבו של עובר זה כבר יישב זה לקמן בתוס' ד"ה לדברי המכשיר] ולהכי כתבו דרישא משום להודיעך כחו דר"י. מיהו [אכתי] י"ל דנקיט רישא להודיעך כחו דר"ג דל"ת דוקא בתה דהוי דיעבד דאי לא מהימנא היא פסולה מלהנשא לכשר ולפסול דספק ממזר הוא שמא נבעלה לממזר. משא"כ היא יכולה להנשא לישראל ולפי"ז [לעיל דקאמר הגמרא מאי] אף בראשונה [כו'] יש צד לומר [דאף בראשונה היינו] אף במדברת להכשיר אותה [דהוי לכתחלה] רק כיון שאף אותה לא מכשיר [שמואל] אלא בדיעבד עיין לקמן בעובדא דארוס וארוסה אין כאן אף. מיהו גם מסיפא הוי משמע קצת דר"י פוסל בה [ור"ל וקשה על פי' התוס' דנקיט רישא להודיעך כחו דר"י] מדנקיט הרי זו בחזקת מעוברת [דמיירי מינה] ולא נקיט לישנא על העובר וק"ל:

בתד"ה לדברי המכשיר בה כו' ומעוברת דנקיט משום לישנא מעליא. ודקתני מה טיבו של עובר זה דלא מצי למיתני מה טיבו של איש זה שאין כאן איש רק ראוה מעוברת. והא דקאמר מקודם בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי נמי צ"ל דנקיט מעוברת לא נבעלה משום לישנא מעליא:

בתד"ה ואין אוסרין כו' דקאמר הניחא לזעירי כו'. הראיה מבוארת דקאמר לקמן ומודה ר"י דאמרי' מגו באומר שדה זו כו' ואע"ג דפליג לעיל ולא ס"ל מגו ופריך היכי וכו' אי בראוה מדברת וכו' הניחא לזעירי י"ל מגו ומ"מ לא ס"ל לר"י מגו קאמר שפיר הכא מודה כו ואי אף באמרה לא נבעלתי לא מהימנא אין כאן מגו [לקמן בחילוק סותר זאת הראיה] ואפ"ל בעיקר קושיתם דודאי לפי האמת באומרת לא נבעלתי נאמנת דהוי ס"ס כאשר העיד ר"י באלמנת עיסה דמשום ס"ס כשרה ובאומרת נבעלתי אינה נאמנת דלא הוי אלא חד ס' ואע"ג שיש מגו לענין זה אהני מעלה עשו ביוחסין אבל לסברת המקשה דלא ידע אכתי הך סברא דמעלה כו' חשב דלר"י אף באומרת לא נבעלה אינה נאמנת דאילו נאמנת בלא נבעלה היתה נאמנת לומר לכשר נבעלתי במגו ולזה הקשה והאמר רב אין אוסרין על היחוד וכיון דאין אוסרין ליהוי נאמנת במגו ומשני מעלה וכו' שלא יהנה לה מגו (ח) או משום דמיד שנבעלה עשו מעלה ביוחסין שלא נאמין לה תו לומר לכשר נבעלתי ואמרי' שיראה לומר לא נבעלתי דאין אפוטרופוס לעריות כדבסמוך ולפי"ז י"ל שפיר דאין אוסרין על היחוד קאי אפנויה לענין יוחסין באומרת לא נבעלתי אינה אסורה לכהן וכעי' זה תי' בקידושין ע"ש. והמקשה לא היה מצי להקשות מהא דאלמנת עיסה דמוכח דס"ל לר"י באומרת לא נבעלתי דנאמנת משום ס"ס דלאביי גופא משני לה לקמן בתי' אחר. או לא חשיב לה ס"ס משום דאין אפוטרופוס וכו'. וזה יותר נכון בעיני ממה שראיתי כתוב תירוץ על הק"ק של תוס' דלרב אסי י"ל אין אוסרין על היחוד אם היא אמרה שנתיחדה ואין עדים על כך דנאמנת במגו משא"כ הכא ראוה שנבעלה דליכא מגו אבל לזעירי ה"נ יש מגו ובזה היה מתורץ נמי קושיא דבסמוך מההוא נואף כו' וגם תימה ראשון [שהקשה הרשב"א ולקמן בחילוק סותר זה התירוץ]:

דף יג:

גמ' חדא לחורבה דמתא כו'. לא קאמר תרוייהו בחורבה דמתא וחדא בעיר שרובה עובדי כוכבים. וחדא ברוב ישראל. אין זה קאי בלשון לסתר או לחורבה רק חורבה דמתא קרי לה סתר לגבי חורבה דדברא ודדברא קרי ליה סתם חורבה:

גמ' מסייע ליה לריב"ל כו'. קשה אמאי לא אמרו השבתנו ברוב פסולים מה תשיבנו על רוב כשרים ואף במעוברת כיון דלדברי הפוסל פוסל אפילו ברוב כשרים ובשבויה רוב פסולים ז"א דהשתא אומרים מה תשיבנו במדברת אף ברוב פסולים:

גמ' לא שתוקי וכשר כו'. מה שאמר שתוקי וכשר הוא לר"ג [והא דקאמר ד"ה שתוקי כל חד כדאית ליה] והכי קאמר בד"א דלר"ג נאמנת בגופה אבל בבת דברי הכל אינה נאמנת להכשירה לגמרי ושתוקי במקצת עכ"פ שאסורה לאכול בתרומה משום דבעינן מי שזרעו מיוחס אחריו ואם בן הוא פסול לעבודה ומ"ש רש"י והעובר יהיה זכר כו' טפי הו"ל למינקט נקיבה כדבברייתא. ולר"י שתוקי לגמרי. ובריב"ש מאריך בפשט הזה בדברים שאין צורך ומועילים לנו מאומה:

גמ' אילימא שמשתקין אותו מנכסי אביו כו'. הומ"ל א"כ היאך תלוי בכהנים עומדין וק"ל:

ברש"י בד"ה ותיפוק ליה כו' לר"י פריך נהי נמי דאין אפוטרופוס כו'. לא מפרש אהשבתנו על מעוברת תשובה גמורה כו' קפריך ותיפוק ליה כו' ואפ"ל דודאי ידע ברייתא דלעיל לסתר או לחורבה דנקיט תרוייהו לרב אסי לאשמועינן אפילו רוב פסולין אצלה רק התם בראוה שנבעלה והכא במדברת (ט) ואף דהתם קאי לרב אסי והכא לזעירי מ"מ אף לזעירי מצינו למימר דאית ליה ומנ"ל להקשות ודוחק ואפשר לפרש דמעוברת לא פסיקא להקשות דלמ"ד מכשיר אף בבת נקיט מעוברת לאשמועי' בתה יש לדמות קצת עובר שאין לו חזקה ורוב כשרים לשבויה שיש לה חזקה ורוב פסולים ומה"ט כתבו התוס' בד"ה מסייע ליה כו' ול"ל במדברת כו' סמוך מיעוטא לחזקה כו' דבמעוברת ובולד ליכא חזקה. ועכצ"ל הכי דע"ז לא קאי הך קושיא דא"כ מאי משני מסייע לריב"ל כו' דאף לדברי המכשיר ברוב פסולין היינו דוקא בדידה דהו"ל חזקה דכשרות וכמ"ש רש"י בדבור שאח"ז וא"כ אכתי תיפוק ליה במעוברת הכא רוב כשרים (י) אלא ע"כ צ"ל דע"ז לא קשה דמ"מ מייתי משבויה דבשבויה רוב פסולין וחזקה דכשרות ובבתה רוב כשרין ואין חזקה וכמעט דומיא וכנ"ל וק"ל. ולפי"ז לא קשה כלל קושית התוס' מאבא שאול וק"ל. ואולי הכרח תוס' [דר"ג מכשיר אף בבת אפילו רוב פסולין ובאמת קאי קושיא ותיפוק ליה אהשבתנו מעוברת ועלה משני אפילו רוב פסולין] מדלא משני בסמוך האיתביה בד"א בעדות אשה בגופה כו' אבל בבתה כו' [דמיירי ברוב פסולין] ודו"ק:

בתד"ה השבתנו פי' לדידן כו'. דלא תימא חזרה ובאמת הא לעיל פסק כר"ג:

בתד"ה מסייע כו' סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא. יש לעיין לעיל בהאי דפ"פ כו' שהקשו תוס' בד"ה ואבע"א בס"ס נמי תיאסר דס' אונס כמאן דליתא דמיא וכו' הא הוי שפיר ס"ס ס' אינו תחתיו ואת"ל תחתיו וסמוך מיעוט דאונס לחזקה דהיתר והו"ל פלגא ופלגא נגד רצון מיהו בעלמא פליגי ר"מ ורבנן בהא אי אמרי' סמוך ועי' בריב"ש סי' שי"ב העיר בזה:

בתד"ה מכשיר כו'. יש להקשות דלמא אבא שאול קמ"ל דאף ברוב פסולין בולד שאין לו חזקה דכשרות כשרה לכהונה וכמו שאמר היה קורא לשתוקי בדוקי שבודקין את אמו כו' והכא לא שמעינן אלא לענין שתהא היא עצמה נאמנת אף ברוב פסולין דאיכא חדא לטיבותא דהיינו חזקה ועיין בפירש"י בד"ה מכשיר אפילו ברוב פסולין דאמרי' אוקמה אחזקה כו' משמע דוקא היכא שיש לה חזקה כנגדה וכ"כ רש"י לקמן (כתובות דף י"ד) סוף ע"ב ועיין. ואפ"ל דמדקאמרי השבתנו על המעוברת דמשמע בהא דמעוברת נצחם שפיר ולמאן דמכשיר בבת נקיט מעוברת לאשמעי' בתה והא לא נצחם בבת דהיינו מעוברת אי אמרי' דוקא ברוב כשרים אצלה מכשיר ולא ברוב פסולין אלא למאן דמכשיר מכשיר לגמרי אף בבת וברוב פסולין [ועיין מ"ש הגאון למעלה ברש"י בד"ה ותיפוק ליה ע"ש]:

בא"ד והל"ל וכן אמר א"ש וכו'. דאי הקושיא מאי קמ"ל א"ש תנינא וכו' לק"מ דשפיר משני התם דאין לו לא"ש לסמוך על האמורא המפרש לדברי המכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולין אבל אי קאי על רבי הקשו שפיר דלמ"ד מכשיר אפילו ברוב פסולין מאי מתרץ דאכתי הול"ל וכן ופשוט וכ"ה בח"ש אבל לכאורה אפ"ה הו"מ להקשות וכ"ת דאין לו לא"ש לסמוך וכו' א"כ מאי מקשה הגמ' שם למאי דבעי למימר מעיקרא דא"ש אתי להכשיר בבת הניחא כו' וק"ל:

בתד"ה זרעו מיוחס אחריו כו' הראשון ראוי כו'. לאפוקי שני ס' ממזר דדלמא בן ט' לראשון ובא על אשת אח שלא במקום מצוה שהרי היה לו בנים משא"כ ולד ראשון כשר בממה נפשך ואשומרת יבם שלא המתינו ג' חדשים קאי. ודו"ק:

חילוקי שאמרתי בהלכה זו תחלת הזמן אייר שצ"א בעזה"י [בפלוגתא דזעירי ור"א יש שני צדדים בפירושם] צד האחד זעירי שאמר מדברת נסתרה ר"ל באומרת לא נבעלתי ואפ"ה לא מהימנא לר"י דלא הוי ס"ס שאין אפוטרופוס לעריות ולא הוי אלא ס' אחד ס' לכשר או לפסול ואתיא לישנא דאין אפוטרופוס לעריות כפשוטא ולפי"ז א"ש נמי קושיא דאין אוסרין על היחוד ולפ"ז מצי סבר רב אסי דבאומרת נבעלתי לא מהימנא [במגו. ולא פליג אזעירי רק באומרת לא נבעלתי] נאמנת משום ס"ס. צד השני כמסקנת התוס' דאף לזעירי באומרת לא נבעלתי מהימנא רק באומרת נבעלתי לכשר אינה נאמנת במגו משום דאין אפוטרופוס כו' לפי שיראה לומר לא נבעלתי וכפירוש התוס' בד"ה השבתנו ולפי"ז צ"ל דסבר רב אסי דאפילו באומרת נבעלתי מהימנא במגו

ולפי"ז כתבו התוס' בדבור ראשון אבל נסתרה מודה ר"י כו' במגו כו' ומה שהקשו התוס' לצד הראשון מפרק השני יש לישב שפיר דה"ק הניחא לזעירי כו' מגו דאי בעי אמרה לא נבעלתי דהוי טענה מעולה ביותר שכשירה לכה"ג וכה"ג וכמו מגו דמשארסתני נאנסתי כמ"ש התוס' לעיל והתוס' הוסיפו מעצמן מלת מהימנא [דכתבו מגו דאי בעי אומרת לא נבעלתי מהימנא] עי"ל בגמרא ותראה. ולפי האמת בעיוני בסוגיא לקמן הפי' כן הוא הניחא לזעירי קאמר שפיר ומודה ר"י במגו אע"ג דפלגינא עלך במגו בפ"ק היינו משום דלא הוי מגו גמור דהא אפילו אמרה לא נבעלתי אינה נאמנת משא"כ מגו דלא היה של אביך מעולם דהוי מגו גמור וכמ"ש התוס' בפי' התם שור שחוט כו' אלא לר"א דאמר נבעלה אין כאן מגו כלל דהא ראו עדים שנבעלה אך הא קשה דלצד הראשון לר"א באומרת נבעלתי לא מהימנא במגו משום דאין אפוטרופוס כו' לקמן דקאמר תיובתא דר"א תיובתא לישני דה"ק השבתנו על המעוברת שישנו עדים שנבעלה דהיינו שבויה מה תשיבנו על המדברת דהיינו בלא ראוה שנבעלה רק נסתרה והיא אומרת נבעלתי ולכשר ואתיא ברייתא כהוגן לרב אסי כמו השתא [בצד השני] לזעירי. במיתיבי הראשון [לסתר ולחורבה] לא הייתי יכול להקשות לישני התרתי לר"א כמו לזעירי ולסתר היינו באומרת נבעלתי אף שיש לה מגו וחדא להודיעך כחו דר"ג וחדא להודיעך כחו דר"י. ודאי לעיל [דפריך ממתני'] בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי כו' אלא לר"א כו' שם לק"מ כיון דר"א מפרש מדברת נבעלה וקתני ראוה שנבעלה א"כ תרתי למ"ל וק"ל [אבל במיתיבי מסתר כו' לישני לר"א כמו לזעירי] י"ל דה"ק בשלמא לזעירי קאי בל' דסתם סתר אין מיוחד לבעילה דהיינו טענת לא נבעלתי קאי בסתר וסתם חורבה היא מקום בעילה וקאי בו נבעלה אבל לר"א ע"כ שניהם איירי בנבעלה רק חדא באומרת היא וחדא ביש עדים והיאך קאי זה בל' משמעות סתר וחורבה וק"ל. דמה"ט נמי לא משני חדא בה וחדא בבתה. או תרוייהו בחורבה דמתא וחדא ברוב כשרין וחדא ברוב פסולין וק"ל רק נגד חורבה דדברא מיקרו חורבה דמתא סתר. [ואף ד]בצד השני דמודה זעירי באומרת לא נבעלתי באמת אין קאי זה בלשון [ואפ"ה קאמר הגמרא בשלמא לזעירי ניחא] מ"מ בצד הראשון לא אוכל להקשות דא"ל דה"ק בשלמא לזעירי קאי בלשון אלא לר"א כו' וכנ"ל וק"ל. [אבל מאי דקאמר תיובתא דרב אסי קשה. ואי צד השני והשתא קאמר שפיר תיובתא שאין לך צד אליבא דר"א בליכא עדים שנבעלה שיסבור ר"י לא מהימנא ואהיכא קאי רוב עובדי כוכבים פרוצים וכו'. [הא בראוה שנבעלה] אין לך פרוץ כו'. וכ"ת ס"ס מנ"ל להגמ' לפרש כן לר"א ולהקשות דלמא כצד הראשון י"ל שיש להגמרא דיוק מדמוציא מדברת מפשטה ודחיק לומר לישנא מעליא ולא מפרש כמשמעותיה ובאומרת נבעלתי דמודה בה וכ"ת א"כ היאך שייך צד הראשון. י"ל [דלצד הראשון י"ל] דס"ל להגמ' שאין זה דיוק דודאי לדינא ס"ל לר"א כן אבל לפרש המתני' כן א"א שהרי מתני' לא קתני שהיא אומרת שנבעלה ואין לפרש רק או כזעירי ולא קתני נבעלתי שאדרבה באמת אמרה לא נבעלתי או כר"א שראוה שנבעלה ולא קאמרה נבעלתי שיש עידי בעילה אבל אם נפרש ראוה שנסתרה והיא לא אמרה רק איש פלוני וכהן הוא אמאי לא מהימנא לר"י ע"כ משום דאמרה נבעלתי א"כ העיקר חסר וק"ל וכ"ת היא גופה קשיא באמת [לצד הראשון] למה לא השמיענו מתני' ברישא רבותא לר"י אפילו ראוה נסתרה והיא אומרת נבעלתי י"ל דלר"א כוונת המתני' להכשיר בבתה ואי תני רישא באומרת נבעלתי ה"א סיפא נמי להכשיר בה ולאשמועינן דאפילו ראו שנבעלה מהימנא לר"ג אבל עתה דקתני ברישא ראוה שנבעלה סיפא למ"ל ע"כ להכשיר בבתה ומעט קשה לפי"ז דמ"מ לאשמועי' ברישא רבותא באומרת דנבעלה וסיפא יפרש ג"כ בהדיא דנאמנת אף אבת ואין זה קושיא כ"כ. וכ"ת לצד השני קשה הק"ק דבתום' י"ל דלרב אסי ודאי בס' אחד אסרי' ולכן ביש עידי בעילה אסורה מס' דלפסול נבעלה וכ"ת התם נמי הוי חדא ס' אם זינתה אם לא י"ל ודאי ביש עידי יחוד אה"נ דנאסרה וכעובדא דהאי נואף ואצ"ל נואף שאני וה"פ אין אוסרין על היחוד אם היא אומרת ייחדתי עם פלוני אע"ג דלא הוי אלא חד ס' מ"מ נאמנת במגו דלא ייחדתי ומלקין על היחוד [אף] אם היא אומרת ייחדתי משום פריצות אבל הכא לר"א ביש עידי בעילה אין כאן מגו והיכא שיש מגו דהיינו בליכא עידי בעילה לר"א ה"נ דנאמן במגו אבל לזעירי דאמר נסתרה ואומרת נבעלתי דיש לה מגו לומר לא נבעלתי דמהימנא אף לזעירי בצד זה אפ"ה לא אמרי' [מגו פריך שפיר]. אך מ"מ קשה דע"כ אין הפירוש כן דא"כ תיקשי זעירי מיניה וביה באמרה נבעלתי לא מהימנא במגו ומתני' קתני ראוה שנסתרה לאשמועי' רבותא לר"י דאפילו לא ראוה שנסתרה רק היא אומרת נסתרתי ונבעלתי לכשר אפ"ה לא מהימנא דא"ל דהוי טעי בסיפא (כ) דליתני ראוה מדברת בסיפא ועוד דלזעירי אין המכוון אבתה א"ו בזה מהימנא במגו דלא יחדתי ש"מ שיש לו מגו וכ"מ בתוס' לקמן בהדיא עכ"פ עידי סתירה בעינן אע"כ צ"ל דודאי בדליכא עידי סתירה מהימן במגו דאי בעי שתוק אבל תיכף שיש עידי סתירה לא מהימנין לה לומר נבעלתי לכשר במגו דלא נבעלתי משום דאין אפוטרופוס ויראה לומר לא נבעלה א"כ גם הגמרא לא מקשה מידי אזעירי מרב דאין אוסרין על היחוד וק"ל ע"כ צ"ל דאין אוסרין כו' נמי פי' ע"פ עדים שנתיחדה דהשתא מקשה שפיר א"כ חוזר וניעור ליקשי לר"א. אלא לעולם צד השני כמסקנת התוס' וקושית הק"ק יש לישב בענין אחר ויתורץ תימא הראשון [שבד"ה מעלה כו'] דתי' ר"ת דחוק מאד וכתבתי תי' זה מקודם בעמוד שלפני זה וק"ל:

דף יד.

ועוד האמר ר"י א"ש הלכה כר"ג וכו'. כתב הר"ן לאו למימרא דאפילו כי לא מודה הארוס אלא שמכחיש דאיהי מהימנא לר"ג דהא הו"ל ברי וברי ור"ג בברי וברי לא מכשיר אלא ה"ק ועוד אפילו ליתא קמן האמר ר"י וכו' עכ"ל. ואע"ג דמפרש דועוד קאי אי ליתא קמן מ"מ אין פירושו שמת דא"כ הוי לכתחלה אצלה (ל) רק ליתא קמן דנישיילי' וק"ל. עוד כתב הר"ן וא"ת למאי הוי כדיעבד אי לגבי עובר לכתחלה היא דומיא דפנויה ואי לגבי אשה דיעבד ממש הוא י"ל דה"ק כיון שאילו אתה פוסל העובר משום ס' ממזר אף הוא לבו נוקפו ופורש ממנה אפילו לגבי ולד נמי כדיעבד דמי א"נ דכיון דאילו פוסלין עובר לגמרי פסלינן ליה אפילו מלבא בקהל לגבי עובר נמי כדיעבד דמי אבל לגבי אשה כיון שאינה נפסלת אלא לכהונה לכתחלה הוא [בפנויה] וכ"כ הרא"ש דלגבי עובר חשוב כדיעבד דאם לא נכשירנה אסור בכשירה ובממזרת [מן וכ"כ הרא"ש ע"כ דברי המחבר] והראב"ד פי' דלגבי אשה נמי כדיעבד דמי משום דארוסה לאו דיעבד גמור הוא דאכתי מיחסרא מסירה לחופה ולכתחלה נמי לא הוי שכבר נתארסה ומש"ה אמרי' דכדיעבד דמי ולא דיעבד ממש עכ"ל הר"ן:

גמ' דר"ג אדר"ג לא קשה כו'. מה שפי' הר"ן בשם הרמב"ם באלמנת עיסה כו' לכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא כו' דהיינו כר"ג דכיון דתרי ספיקא איכא מדינא כשר אלא שהכהנים נהגו סלסול בעצמן. לכאורה שמעתא ל"מ כן מדפריך דר"ג אדר"ג והוא גופא לא ס"ל נאמנת לכתחלה מיהו י"ל דודאי ר"ג בעצמו ס"ל אף לכתחלה נאמנת רק שמואל לא פסק בלכתחלה כוותיה:

בתד"ה אלמנת עיסה כו' דהא אמרי' לקמן כו' כל שנטמע וכו'. מיהו לפיר"ת שפירש בסמוך דקאי אברייתא דעדיות דנאמנת העיסה וכו' יכול פרושו להיות אמת וגם התוספתא מפני מה אמרו עיסה כו' י"ל דקאי נמי אמשפחה וק"ל:

בא"ד ומ"ל אלמנה ומ"ל בת וכו'. דלפירש"י ניחא קצת דדוקא אלמנה שאין בה פסול רק באה מחמת בנה [והס' נולד חוץ ממנה ואתה בא לפוסלה מס' אל תפסלנה מס' אבל בת זוהי כרעא דאבוה והס' עצמו שנולד באבוה נולד בבת. וכ"ה בשיטה מקובצת] או כיון דלא הוי ס"ס גמור לא מכשרינן בבת דלא הו"ל חזקה דכשרות:

בתד"ה דר"י וכו'. בח"ש מסבירו קצת וז"ל א"ל דרבא לא ס"ל הא דרבה. דס"ס קשה מאי קמקשה רבא דלמא אף אביי ורבה ס"ל דר"ג אדר"ג ל"ק משום ברי ושמא והיאך תולה תי' דר"י אדר"י בהא דר"ג משום הכי צ"ל דאף רבא הוי משני לר"י כמו רבה אלא דלא מצי לשנויי הכי:

בתד"ה ת"ר וכו' ועלה קתני בברייתא דהכא איזהו עיסה שנאמנת בצויחה או בשתיקה וכו' מיהו להמקשה שהבין כל שאין בו משום ס' ממזרת וכו' הו"ל להקשות א"כ מאי נאמנת לטהר ולטמא כו' [לאסור ולהתיר] כיון שאין בה ס' ממזרת ונתינות ועבדי מלכים:

בא"ד והשתא ל"ק דר"י אדר"י וכו'. דהעיד ר"י על אלמנת עיסה איירי בס' חלל שנתערב במשפחה ומכירים ספיקו שזרק לאמו גט וכו' וכפירש"י ותוס' והעיד להכשיר האלמנה דוקא ולא הבת כיון שידענו שיש בהן ס' ובהאי פסל ר' יוסי האלמנה וכ"ש הבת שלא היה לה חזקת כשרות אבל הכא דקאי אמשפחת עיסה ואיירי בע"א כלל בדקרי להו ממזר ושתקו (מ) ס"ל לרבי יוסי דאפילו הבת כשר משא"כ לגי' איזוהי אלמנת עיסה וקאי אהעיד ר' יהושע באלמנה וכו' ועלה קאי רבי יוסי שתוק ממזר כשר וכו' דש"מ דמכשיר באלמנת עיסה כי יפורש אלמנת עיסה או בשתוק ממזר לברייתא קמייתא או בשתוק חלל לברייתא בתרייתא כו' ובח"ש ומוהר"ש לא כתבו כן ודו"ק. [ובדפוסים ישנים כתב לקמן בע"א קצת וז"ל]. קשה לר"ת על גי' הספר דגריס אלמנת עיסה דא"כ אית ליה לר"י כו'. דהא קאי אדלעיל אלמנת עיסה דכשירה דהיינו שיש בה ס"ס כפירש"י או תוס' אינה כשרה אא"כ אין בה לא שתוק ממזרת וכו' דש"מ דשתוק גרע מס"ס דאלמנת עיסה וא"כ ר"י דמכשיר אפילו שתוק ממזר כ"ש דמכשיר באלמנת עיסה דהיינו שיש בה ספיקות כפי' רש"י ותוס' כדמוכח הסוגיא דגרע שתיק מספיקא דאלמנת עיסה דלת"ק אלמנת עיסה כשירה וכל שתוק פסול ולר"מ יש חילוק בין שתוק לחבירו וכן לרשב"א וכו' ותי' דלא גרסינן אלמנה וכו' וקאי אעדיות. וא"כ מצינו למימר דהיכא דיש בה ספיקות דהיינו אלמנת עיסה גרע טפי לכ"ע משתוק ור"י בשתוק דוקא מכשיר אפילו הבת וכ"ש אלמנה אבל אלמנת עיסה פסולה אפילו היא למאן דמכשיר אלמנת עיסה דוקא באלמנה מכשיר דהו"ל חזקת כשרות וכו' ודו"ק:

דף יד:

ברש"י בד"ה אר"י ממזר צווח וחלל שותק א"ב אדם שכשקורין אותו ממזר הוא צווח וכשקורין אותו חלל וכו'. עיין בר"ן שכתב שיש שכתבו דשתוק לחודא אינו ראיה לפסול אלא כשצווח על פסול אחר דכיון דצווח בהאי ושתק בהאי מוכח דמשום דקושטא הוא שתק ולת"ק כל שתיקה פוסל ובלבד שקראו אותו בפסול אחר מתחלה וצווח וכו' ויש לדקדק בזה בסוגיא דשמעתין ודו"ק:

ברש"י בד"ה אי שמיע לך כו' ולר"מ שתוק חלל הוא דפסול כו' אבל שתוק ממזר כשר דהאי דשתיק סבר הכל יודעין וכו' דמכירין ישראל ממזרים שביניהן. ולפי"ז היה נראה לפרש ואין מכירין חללים נמי באופן זה ור"ל אבל שתוק חלל פסול דהא אין מכירין חללים שביניהם וא"כ לא הו"ל לשתוק שהרי השומע יסבור שהוא חלל כיון שאין מכירין ובהכי היה מיושב נמי קצת הסברת סברת פלוגתא [דת"ק אליבא דר"מ ורשב"א. דת"ק אליבא] דר"מ ס"ל שתוק חלל כשר מטעם דלא מפקא ליה מקהל ישראל ולא איכפת ליה ורשב"א אית ליה משום הך סברא גופא שתוק חלל פסול לס"ד דתוס' בד"ה מסתיי' דמהקהל פירוש קהל ישראל [והוי סברות הפוכות] אלא משום דת"ק אליבא דר"מ מצי סבר [מכירין] חללים לכן אמרינן דשתיק משום דלא איכפת ליה [בדלא מפקא מקהל] שהרי יודעין שאינו חלל אבל לרשב"א דס' שאין מכירין א"כ לא הו"ל לשתוק שהשומע יטעה א"ו לכך שתק וכו' [דידע בעצמו שאמת ולכך שותק דסבר מסתיי' דלא מפקא. נמצא דהך דקמסיים הגמרא מסתיי' כו' אין זה פירוש על אין מכירין כו'] אבל רש"י מפרש ואין מכירין כו' משום דקמסיים מסתיי' דלא מפקא מקהל כהונה [ומשמע ליה לרש"י דזה הוא פירוש של ואין מכירין דר"ל דכיון דאין מכירין עתה חללים שביניהם א"כ לא מפקא ליה מקהל כהונה ואם יצווח אולי יכריזו וכו'] ולעיל בת"ק דר"מ פי' משום דלא איכפת ליה הואיל ואינו פסול קהל [ולא הוי סברות הפוכות] וק"ל:

ראוי לעיין בזה דממזר צווח מאן דכר שמיה ורש"י הזכיר מעט מזה ומשמעות שלו כפירוש הר"ן [שהובא לעיל ברש"י ד"ה אמר ר"י ממזר צווח כו'] וע"ש ופי' התוס' דחוק גם הוא סברות הפוכות רשב"א ות"ק דר"מ [בממזר צווח ושתק] ועוד כיון דאין מכירין חללים שביניהם למה שתוק חלל פסול למה יצווח כיון ששתיקתו אינו מפסידו מידי ודו"ק:

בתד"ה ותו רשב"א כו' והא אמרת רישא חלל כשר. והיינו ודאי חלל שנטמע במשפחה ולא מקשה דר"י אדר"י דבחד ספק מכשיר כאן ובמשנתינו פוסל דלגירסת איזהו עיסה אדתני בשלהי עדיות קאי ולא הוזכר ר"י שם. וצריך לישב לפירוש ר"ח אמאי לא הקשה באמת רישא לסיפא ברשב"א עצמו וכמו שהקשה באמת לרש"י והיאך מפרש מכירין ישראל כו':

בתד"ה אבל ממזר צווח וכו' דמינה שמעי' בחלל צווח דכשר וכו'. ומיהו רש"י פי' על שאנו מכירין את פסולו שהיתה כו' ולא איירי בשתוק כלל דמ"ל שתק או צווח כיון שאנו יודעין ומכירין הספק. מיהו מ"מ אפ"ל אשתק וצווח דאי שתק אמרי' נתברר להם הספק וכדלעיל אשה בודקת ונישאת ודו"ק:

בתד"ה מיסתייה וכו'. לפי שפשטיה משמע מקהל ישראל ממש לא קהל כהונה וכן רש"י מקצר מלפרש זה אף שכוונתו לכך ור"ל שמודה שהוא חלל ואינו צווח שסבר מסתייה שאשאר ישראל ולזה הקשו למ"ל זה המסתייה ולא כפשוטו שתיקה כהודאה דמיא כמו בממזר שותק לת"ק דר"מ וה"ה בחלל שותק לת"ק דברייתא רק לא נקטו חלל שותק לת"ק דדלמא באמת התם נמי טעמא משום מיסתייה ואף שהגמרא לא סיים הך טעמא השתא נמי לפירושם לא סיים בממזר שותק

לת"ק הך טעמא ולזה [נקטו] אף דבממזר לא שייך ה"ט כלל דהא באמת ע"י שקורין לו כך רוצין לפוסלו מקהל לגמרי ואמרי' שתיקה כהודאה:

בא"ד וי"ל וכו'. וה"ט גופא הוא בממזר נמי דלכך שותק בממזר לת"ק או בחלל לרשב"א משום דע"י קריאה זו אינו פסול בשביל כך אי בממזר לקהל אי בחלל לכהונה. וסבר אם יצווח וכו' ומה שלא סיים ה"ט בממזר לת"ק אפ"ל דהכא מסיים לשלול טעמא דחלל שותק כשר לת"ק דר"מ משום דלא איכפת וכו' ולז"א בהיפך וק"ל:

חילוקי שאמרתי. לפי' התוס' דקאי אעדיות תיקשי למקשה למאי דלא ידע משיתוק דר"י מפרש לה בשתק ומקודם לא ידע גם [מזה מוכח דלא ידע המקשה] ממה שהקשה מ"ש הנך דאורייתא כו' הניחא אי מקשה על ס' ניחא דתליא בדאורייתא כיון דתרווייהו ודאן דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא אבל לענין שיתוק לא תליא בזה רק אי שתיקה הוי כהודאה או לא וא"כ תקשי ליה בת"ק מאי נאמנת לטמא ולטהר לרחק ולקרב כיון שאין בו לא משום ממזרת וכו'. ומיהו י"ל שאין בו לא משום ספק ממזרת וכו'. שיהיה אנו יודעין ומכירין הס' רק שתק וצווח לחודא יש בהן ועיין. אבל נראה לי דודאי לפי האמת דקאי אשתוק צ"ל דקאי אעדיות מכח קושיית התוס' דתיקשי דר"י אדר"י שהרי מכשיר אפילו שיתוק וכו' אבל לס' המקשה דלא ידע לפרש הברייתא בשתוק א"כ ל"ק כלל דר"י אדר"י דדלמא שיתוק עדיף טפי [מס' ולכך מכשיר לקמן בסמוך בשיתוק ופוסל באלמנת עיסה] וא"כ מפרש אדסמוך אאלמנת עיסה. אבל קשה [מה דמקשה] ותו רשב"א אומר וכו' ומקשה רשב"א את"ק [לפירוש ר"ח] טפי הו"ל להקשות לת"ק גופיה למאי דס"ל למקשה הא חלל בשר ר"ל ודאי חלל א"כ קשה ר"י אדר"י כדלעיל ורמי דר"י אדר"י דבמשנתינו פוסל בחד ספק דא"ל תי' דאביי דכיון דקשה נמי דר"ג אדר"ג וצ"ל תי' דברי ושמא אזדא ליה שינויא דאביי כדלעיל. בל"ז ה"א אף להמקשה קאי אעדיות ושם לא הוזכר ר' יהושע וק"ל. וא"ל דלמא הא חלל כשר ר"ל ס' חלל וקושית ותו כפירש"י דמקשה רשב"א מרישא לסיפא. ז"א כי תקשי בלא"ה אף לפיר"ח מאי דוחקיה דגמרא דמקשה רשב"א את"ק ולא רשב"א מדידיה אדידיה כאשר הוא הקושיא לפרש"י אלא ע"כ משום דלפי' התוס' לעיל באלמנת עיסה ל"ק כלל לרשב"א מדידיה די"ל דה"ק איזה אלמנת עיסה דכשירה כל שנטמע בה במשפחה ס' דוקא דהשתא הוי ספק ספיקא אבל ודאי חלל שנתערב במשפחה אע"ג דכל חד אכתי הוי ס' אפ"ה פסול משום דמכירין ישראל כו' ואין מכירין החללים דאילו מכירין חללים שביניהם אף חלל ודאי שנתערב במשפחה כשר [וע"כ דלפי' התוס' באלמנת עיסה פירוש הקושיא דמקשה ותו כדמפרש ר"ח וקשה כנ"ל] אבל לפירש"י אלמנת עיסה שהספיקות הם בה א"א לפרש כן דאיך יאמר אבל אם לא נתערב בה ספק פסולין משום דאין מכירין כו' הא ודאי מכירה וק"ל:

בתד"ה כמאן כו' כרב באיסורי וכו' דהא ודאי ליכא למפסק בהך ענינא בדיני כשמואל ובאיסורי כרב כיון דחד טעמא והוי סתרי אהדדי רק אזלינן בתר חד כללא וכיון דעיקר פלוגתא מתניי' לגבי איסורא דרב פ' כרבי יוסי לגבי איסורא ושמואל פוסק כר"ג באיסורי מדקאמר אף בראשונה דש"מ אאיסורא מיתני' עיקר דיני' רק קאמר אף בראשונה וא"כ מאי פריך הלכתא אהלכתא. ועוד דכיון דקי"ל כרב באיסורי והוא פ' דאין הלכה כר"ג באיסורא כ"ש בקמייתא דאיכא למימר אוקי ממונא וכו' כדלעיל אף בראשונה [ולהכי ודאי דליכא למיפסק בהך ענינא בדיני כשמואל ובאיסורי כרב. וכיון דעיקר פלוגתייהו גבי איסורא ע"כ דהלכתא כרב בתרווייהו] ודו"ק:

בא"ד אי כר"ג ובטוענת ברי וכו'. דבלא טוענת ברי אין ה"א כלל ופשיטא דלא מהני אפילו רוב כשרים ולכן כתבו דהול"ל בשינויא לעולם באינה טוענת ברי כיון דסברת המקשה היה דא"א לאוקמי אלא בטוענת ברי הול"ל לעולם באין טוענת ברי היפך ס' המקשה. וכן מ"ש ואיירי נמי כשראוה מדברת וכו'. דבלא ראוה ס"ל להגמ' דא"צ רוב אף לר"י דמהימנינן לה במגו דאי בעי שתקה והפה שאסר וכו' והא דנקיט בר"ג אותו אוקימתא דקשה אפילו ברוב פסולין וכו' ובר"י האוקמתא דקשה אפילו ברוב כשירים היינו משום דצריך למינקט באי כר"י שיתישב מה דקשה באי ר"ג דהיינו שיהיה מיושב דבעי רוב כשרים וא"כ צ"ל בראוה מדברת לזה הקשה אפילו רוב כשרים לא מהני:

בא"ד וריב"ן כתרווייהו כו'. ר"ל כר"ג וכר"י:

בא"ד א"נ כו'. א"ל לישני בקצרה כר"ג ולכתחלה בעי רוב כשרים [ובדפוסים ישינים כתב עוד לקמן ז"ל] א"ל כו'. ואף לתירוץ זה ריב"נ כתרווייהו ולכך משני בתרי רובי ודו"ק (נ):

דף טו.

גמ' אבל פירש אחד מצפורי וכו' הולד שתוקי. טפי הול"ל דאפילו היא פסולה. ואם נאמר שהיא כשירה ברוב א' כיון דהו"ל חזקת כשרות ולהכי במתני' לא הוזכר אלא רוב א' משום דאיירי בדידה הרי זו תנשא לכהונה דהא על המתני' הקשה כמאן ומוקי לה בקרונות וכו' דאף בדידה ס"ל לר"י דפסולה בחד רוב (ס):

גמ' איכא דאזלי איהי לגבייהו כו' או דלמא אזלי כו'. כצ"ל ור"ל אף דקאזלי אינהו לגבה דהשתא ניידי ואיכא למימר כל דפריש כו' אפ"ה חיישינן כיון דאיכא כו' והו"ל קבוע עיין בר"ן מפורש יותר. ולהכי פריך מן ובנמצא הלך אחר הרוב אף דאיכא דלוקח מן הקבוע וסגי בחד רובא ולא גזרי':

גמ' ומי בעי תרי רובא כו'. לפירש"י י"ל דלמא האי אתיא כר"ג דלדידיה סגיא בחד רובא. ואף דמכשיר אף בלא רוב כלל היינו בדאיכא מגו או היכא די"ל בודקות ומזנות שאין שייך התם בט' חניות. ולפי' התוס' ניחא דלכ"ע בעי' תרי רובא היכא דלא טענה ברי. אבל קשה לפירושם מאי מקשה בתחלה כמאן לישני הכא כר"ג וצריך רוב כיון דלא טענה ברי מיהו המקשה סבר דה"נ בטוענת ברי ומשני [באינה טוענת ברי ובקרונות] לכ"ע (ע):

בקישור ומי בעי תרי רובא. לא מקשה אר"י דפוסל בחד רובא כדלעיל ריב"ל למאן דפוסל פוסל אפילו ברוב כשרים דא"ל דלמא לעיל דאזלי איהי לגבייהו דהוי קבוע וכן תי' מוהר"ש הלא תניא לעיל ראוה שנכנסה עם א' לסתר וכו' דהשתא לא הוי קבוע כמ"ש התוס' דלא הוי קבוע הואיל ולא נמצא בביתו וכו' ונקיט חורבה דמתא ברוב כשרים אצלה ואפ"ה פסול לר"י אבל נראה דמקשה למאי דמייתי ראיה מר"ז דכל קבוע וכו' והתם גופה סגי ברוב א' ומשני אפ"ה מעלה וכו' החמירו בזה לענין יוחסין:

גמ' וכ"ת כשאין דלתות כו'. ואפ"ה בלקח מא' מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור אע"ג דהוי תרי רובא והכא שרינן בתרי רובא שאני הכא כיון דלקח ודאי מן המקולין שבעיר לא מהני לן רוב טבחי ישראל במדינה. והוי כפירש א' מצפורי ובעל הולד שתוקי אף ביש תרי רובא:

גמ' אלא מט' שרצים כו' ברה"ר טהור וכו'. ש"מ דהוי כמחצה על מחצה והוי ספק וא"כ לגבי איסור היכא שיש עוד ס' לגבה הוי ס"ס ושרי [וזהו הנ"מ במאי דאמרי' קבוע לקולא] ולא הקשה נילף מהתם כמו רה"ר שרי ה"נ לגבי איסור דאם אמרו ס' טומאה לטהר יאמרו ס' וכו' רק מביא ראיה דמקרי ס' וזה פשוט:

בתד"ה דלמא אזלה איהי לגבייהו וא"ת כו'. בל"ז י"ל קצת דדלמא דוקא בשוק לא שייך כל דפריש דבקל איכא למימר הדרא לניחותא ולכן אמר התם וכ"ת דלמא בשוק כו' וה"נ דלמא אזלא לגבייהו לתוך העיר דהוי קבוע והא דקאמר אי דקאזלי אינהו לגבה י"ל חוץ לעיר על השדה לחורבה וכ"ז דוחק ודו"ק:

בתד"ה וליוחסין כו'. וכן לרב חנן דמשני מאן דמתני וכו' טפי הו"ל לשנויי שאני תינוק דל"ל חזקה דכשרות. ואפ"ל משום דרב יהודה סיים אבל פירש א' מצפורי ובעל הולד שתוקי דסיום מלתא דרב יהודה הוא דאמר בקרונות של צפורי דבדברי שאר האמוראים לא הוזכר צפורי ואכולה אמר רב חנן הוראת שעה היתה ולדורות בחד רוב סגי ועי' במוהר"ש:

דף טו:

גמ' ואמר רב לא שנו כו' אבל ליוחסין לא. לא משני דאמחצה על מחצה קאי וכוונת רב לתרץ למה פלגינן לתרתי לז"א דלענין יוחסין לא הוי כישראל במחצה אלא דוקא ברוב ישראל דא"ל שאין סברא שיהיה חייב להחיותו [לפרנסו] מספק דהא רש"י פירש בסמוך למאי הלכתא להחזיר לו כו' דא"כ למאי הלכתא פלגינהו הא אי לא פלגינהו ה"א אפילו להחזיר אבידה דאיכא איסורא אפ"ה חייב כ"ש להחיותו דקיל טפי דמפרנסין עניי כו' כפירש רש"י ותוס' ועיין ביומא תמצא שרש"י ותוס' מחולקין בהא דלהחיותו דרש"י מדמי לה קצת לפיקוח נפש אף ברוב עובדי כוכבים ע"ש וכן משמע כאן ממ"ש רש"י בד"ה ושמואל אמר אף לפקח כו' ולתוס' [שמפרשים דלהחיותו גרע מפיקוח נפש דבעי' רוב ישראל דוקא כמ"ש בד"ה אם רוב] מאי אף הא לפי האמת מפקחין אפילו ברוב עובדי כוכבים ולהחיותו אף במחצה על מחצה לא ודו"ק:

גמ' אישתמיטתיה וכו'. וצ"ל שדיבר עם המקשה פא"פ והמקשה פי' בדבורו שמקשה לרב חייא בר אשי דאל"כ מנ"ל דאשתמיטתיה דלמא ידע ופריך לרב חנן [כדמקשה בסמוך ולר"ח קשיא הא]:

בתד"ה מאן דמתני וכו' ור"ח פי' כו'. דוחק עצמו שלא לפרש כפשוטו דליהוי פלוגתא ביניהן:

בא"ד אבל קשה לפירושו לר"ח תקשי ריב"נ דאמר כמאן. צריך לישב דלפירוש התוס' לעיל בד"ה כמאן לק"מ זה האבל קשה דדלמא ה"פ דרב חנן לא מתני הא דאבל ליוחסין לא וס"ל [לריב"ן] או כר"ג [והוראת שעה] או כר"י לדורות וק"ל. ואפ"ל שזהו קושית התוס' לר"ח תיקשי לריב"ן כו' דא"ל ככ"ע ומתני' בדלא טענה ברי או לכתחלה אבל בברי ס"ל כר"ג [וע"ז קאמר רב חנן דמתני' דמצריך בשמא או לכתחלה תרי רובא הוראת שעה הוי ולדורות סגי] בחד רובא א"כ לוקי מתני' בחד רובא וכפשטיה מדמוקי לה בתרי רובא ש"מ דלא מצי לאשכוחי בחד רובא דתיקי מתניתין כר"ג או כר"י א"כ היכי קאמר הוראת שעה היתה ולדורות ס"ל ריב"נ בחד רובא כמאן ועיין. מיהו יש ליישב הקושיא דדלמא לעולם לר"ג סגי לדורות בחד רובא ומוקי לה בקרונות בתרי רובא כי היכי שיבא מתני' לכ"ע מיהו זה הבל דאם נאמר הוראת שעה הוי למה לנו תרי רובא אף בחד רובא נוכל לומר ככ"ע [ולר"י] הוראת שעה ועיין ודו"ק. [ולקמן היה כתוב בלשון אחר וז"ל] אבל קשה לפי' כו'. קושיא זו אין לה מקום לפירוש ר"ח אלא לשיטת רש"י לעיל דמשני כר"י ודו"ק. ויש לי להקשות לפירוש ר"ח אם נפרש מאן דמתני כו' הא דאבל ליוחסין לא אבל הא דבקרונות של צפורי אמר רב קשה מאי דוחקיה דרב לאוקמי מתני' בקרונות ולומר הוראת שעה אבל לדורות בחד רובא סגי יפרש מתני' כפשטה ויהיה דינה לדורות. ואף את"ל שמקובל היה שהמעשה כך היה בקרונות מ"מ למה ליה למימר הוראת שעה כו' והיה בה איזה צדדים לאסור הא ריב"ן לא תליא במתני' רק בחד רובא ולא בתרי רובי ואם היה ב' רובי היה אבל לא יתן או יוסיף ואי משום דתלי ברוב עיר ולא רוב סיעה דלמא רבותא קאמר דאזלינן אף בתר רוב עיר כ"ש רוב סיעה. ואפ"ל שזהו קושית תוס' לר"ח (פ):

בתד"ה לא צריכי כו'. ולכאורה היה נראה דלמ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב אף ברוב עובדי כוכבים היה מצי למינקט רוב עובדי כוכבים ישראל [ונגח תורא דידיה לתורא דידן] שאין מוציאין ממנו מה שהוא שלו מקודם ועדיף לכאורה מאבידה והוי כמוכר שור לחבירו וק"ל (צ):

ברש"י בד"ה וראשה פרוע שערה על כתיפה וכו'. כי הינומא היא מכסה על הראש ומשרבב על עיניה. או ר"ל ראשה פרוע לא שערה פרוע רק הראש בעצמו פרוע ע"י שהשערות תלויין לכאן ולכאן ודו"ק:

דף טז.

גמ' ודקארי לה מאי קארי לה וכו'. אע"ג דהכא ברי טוב והתם הברי דידה גרוע שיודעת שאין הבעל יכול להכחיש וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה ר"ה ור"י מ"מ עדיף מדהכא כי ברי טוב משמא טוב עכ"פ. גם א"ל דלעיל הוי ס"ס דשמא ברצון [ושמא אינו תחתיו] ואפ"ה היא מהימנא וכו' [דהא עיקר הקושיא היא ממ"ע דליכא טעמא דמגו רק חזקה כמ"ש המחבר לקמן וא"כ י"ל מיד שמא מ"ע ול"ש באת"ל מ"ע] וק"ל:

גמ' מכדי האי מגו וכו'. יש לראות לרב אסי בנסתרה ואמרה נבעלה נאמנת במגו א"כ תקשי ליה בלא"ה מכדי האי מגו וכו' מ"ש מגו דלא נבעלתי ממגו דמשארסתני דהא הך קושית הגמ' קיימא לרב אסי ודאי בשינויא דהכא נמי מיושב הך דנסתרה הוי אין שור שחוט אע"ג דלזעירי ודאי צ"ל דמקרי שור שחוט כיון שאומרים לה מה טיבו של איש זה ומטעם דאין אפוטרופוס ולא מחשבינן מגו [דהוי כתובעו לפירש"י] או משום מעלה עשו ביוחסין [וכפי' המחבר לעיל] מ"מ לרב אסי מקרי אין שור שחוט אבל המקשה הו"ל לאקשויי כן [דהא מדברי המקשה הוכיחו התוס' לעיל בד"ה ואין אוסרין על היחוד דזעירי מודה באומרת לא נבעלתי ובאומרת נבעלתי פליגי] ולפירוש התוס' בשור שחוט תקשי לזעירי אמאי לא מהימנא במגו דלא נבעלתי שהיתה נאמנת ולפי מ"ש לעיל בחילוקי ניחא וצ"ל לזעירי מטעם דאין אפוטרופוס כו' [לא חשוב מגו דיראה לומר לא נבעלתי וכ"כ התוס' להדיא לעיל (כתובות דף י"ג ע"ב) ד"ה השבתנו] גם אמאי לא תני ומודה ר"י בזה האופן דמודה בהך מגו אי לזעירי בלא ראוה מדברת רק היא אומרת נתיחדתי ונבעלתי לכשר במגו דאי בעי שתקה ולרב אסי אף ביש עדים שנסתרה והיא אומרת נבעלתי וכו' ואם יש עדים שנבעלה אינה נאמנת וכו' ויש ליישב כ"ז ועיין:

ברש"י בד"ה הבעל מהימן ול"א הואיל וכו' גבי משארסתני נאנסתי וכו'. בהא י"ל דטעמא משום מגו דאי בעי אמרה מ"ע אבל סמך אבבא דהיא אומרת מ"ע וכו' ולר"י דאמר במאתים ומנה:

בתד"ה דאי ר"ג וכו'. אע"ג דאף למ"ד דלא מצי לטעון פרעתי מ"מ איכא מגו דאי בעי אמר אין את אשתי במקום שאין מכירין כמ"ש התוס' לקמן ע"ב [ודקאמר אם יש עדים שיצאה בהינומא היינו שיודעין שזאת האשה יצתה בהינומא ביום הנשואין שאומר שנשאה אבל אין מכירין אם הוא בעלה של זו] מ"מ סתמא דמתני' איירי במקום שמכירין ודו"ק:

בתד"ה ה"נ מסתברא. א"ל יניח התוס' פירש"י וכיש ליישב שכתבו מאי קשה דלא הול"ל אמגו קאי לזה יפרשו דהמקשה סבר דקאי אברי ושמא ומ"מ הה"נ מסתברא קאי דמתני' אתיא כר"ג וכמ"ש אי אמרת בשלמא איירי ר' גמליאל במודה וכו' דזה הבל דא"כ אכתי לא הול"ל אמגו קאי דלמא אף הה"נ מסתברא מפרש אמגו רק סבר דוקא אי איירי רישא במודה שייך למתני תו ומודה וק"ל. בשלמא לפי' התוס' ניחא דאף להמקשה לא משום דאיירי רישא במודה רק משום כי היכי דליהוי מענין א' וק"ל. וא"ל לפירוש התוס' אכתי למ"ל למתרץ לומר אמגו קאי יהיה קאי אברי ושמא לא הול"ל רק אפירקא קמא קאי היינו משום דאכתי הוי שייך למימר ה"נ מסתברא כי היכי שיהיה רישא וסיפא בענין א' ושניהם בברי ושמא כיון דסיפא בהכרח איירי בברי ושמא דמש"ה מודה ר"י מסתברא לאוקמי רישא נמי בברי ושמא ולז"א דאדרבה סיפא איירי בברי וברי וק"ל. גם קשה לפי' התוס' לסברת המקשה [דאיירי באינו תובעו] וכפי' הקונטרס האיך הבין אם יש עדים וכקושית התוס' לעיל בד"ה ומודה ר"י לפירש הקונטרס דז"א דודאי עתה בה"א לסברת המקשה דמודה ר"י מטעם ברי ושמא קתני סיפא רבותא אף בטוען שמא אם יש עדים וכו' ופשיטא ברי וברי אבל לפי' הקונטרס הקשו שפיר לפי האמת דטעמא משום מגו א"כ מאי קמ"ל אם יש עדים דהשתא ליכא מגו טפי הול"ל אף באין עדים דאכתי איכא מגו אפ"ה בהלה תובעו אינו נאמן כיון דשור שחוט לפניך וק"ל:

בתד"ה כיון דרוב נשים כו' לרב פריך וכו'. אף שי"ל דרב ס"ל כמ"ד דיכול לטעון פרעתי אחר מעשה ב"ד דהשתא בליכא עדים יש לבעל מגו וכמש"ל (ק) מ"מ מקשה לרב ולאותו מ"ד דאית ליה לא אמר כלום ואין סברא לומר דאיירי במקום שאין מכירין דוקא וכמש"ל וכן הוא הניחא לר"א וכו' אלא לר"י וכו' אע"ג דמצינו למימר דר"י אית ליה כזעירי וכן רב אסי כר' אלעזר וק"ל: ובמאור כתב דלכ"ע פריך מטעם דהוי הכא חזקה ורובא נגד חזקה דממונא מידי דהוי אאומרת משארסתני נאנסתי דמהימנא משום האי טעמא דאיכא תרתי גבי דידה ברי וחזקה דגופה וגבי דידיה חדא חזקת ממון ושמא [והרמב"ן השיג עליו] דליכא הכא חזקה דבשלמא כונס נערה שלא נישאת איכא חזקה דגופא דלא חיישינן שמא זינתה דבנות ישראל בחזקת כשרות הן עומדת אבל במשנתינו אינו טוען בחזקת בתולה כנסתיך ונמצאת בעולה אלא בחזקת אלמנה נשאתיך או אלמנה מן הנשואין או שכנסה לחופה ולא נבעלה ואין בשתים אלו חזקה דגופא שאין אשה עומדת בחזקת שלא נישאת מעולם ואין לך בה אלא רוב אבל בחזקת שלא זינתה עומדת עכ"ל. אבל רש"י פירש לעיל חזקה כדמקשה לימא תנן סתמא דלא כר"ג וכו' ודו"ק. [ובאמת מוכרח רש"י לפרש כן דאל"כ מאי פריך מר"ג דהתם איכא מגו או חזקה וכ"ה בפ"י]:

דף טז:

גמ' פיסקא דאם יש עדים וכו' צ"ל אם יש עדים שיצתה בהינומא וכו'. ותופס במתני' [וליחוש דלמא מפקא עידי הינומא כו']:

גמ' במקום דלא אפשר ודאי כתבי' שובר. כ"ז אזיל לר"פ כמ"ש רש"י וק"ל:

גמ' אטו אלמנה מי לא אכלה בתרומה כו'. ודעת רב אדא בר אהבה דמ"מ הסי' מורה שבתולה היתה ולכך מעבירין עתה לפניה כוס של בשורה שעתה נתבשר הדבר שראויה לאכול בתרומה שהרי בתולה שלימה היתה אבל אילו אלמנה היתה היאך תלוי הסימן עתה כאן מה נודע היום יותר מקודם לכן דשמא טמאה היתה וק"ל ומ"מ מקשה דאין זה קאי מסימן זו דהסימן אינו מורה רק על הראויה לאכול בתרומה ואלמנה מי לא אכלה נמי בתרומה ודו"ק:

גמ' זימנין דתפסה כו' ואמרה איתניסא כו'. אע"ג דהשתא אכתי נמי זימנין דאיתניס ולא עברו לפניה חבית פחותה והיא אלמנה ותפסה מאתים ואמרה בתולה אני והאי דלא עברה איתניסי וכו' מ"מ מה שבידם לתקן תקנו דודאי אונס באמת לא שכיח רק חששא הוא זימנין דתפסה וכו' אף היכא שבאמת לא היה אונס וכל אלמנה [שתתפוס] תטעון אונס הוי אף שאינו משא"כ השתא בכל אלמנות מעבירין לפניה פתוחה ואי איתניס ולא העביר הוא לא שכיח ואיהו דאפסיד אנפשיה דהו"ל להעביר לפניה משא"כ אם היה סימן באלמנה שלא להעביר מה הו"ל למיעבד וק"ל:

גמ' כיצד מרקדין. הגמ' מפרש קודם העבירו לפניה כוס של בשורה ואח"כ כיצד מרקדין דקאי ארקדו לפניה שנזכר מקודם בברייתא:

בתד"ה זאת אומרת וכו' דאיכא למיחש דלמא תשרוף וכו'. ודאי מהא דלמא תיגבה כתובתה ותחזיר הכתובה לבעל ותחזור ותגבה בעידי הינומא מהא לא מוכח דהכא הוי לא אפשר דמ"מ דייק שפיר זאת אומרת כותבין שובר מדיכלה לגבות בעידי הינומא בלא כתובה והול"ל שלא תגבה אלא בכתובה דוקא וא"כ לא תוכל לחזור ולגבות בעידי הינומא דאף למ"ד הטוען אחר מב"ד לא אמר כלום ואף במקום שכותבין כתובה מ"מ ס"ל דיכולה לתבוע כתובתה בלא כתובה ולא מצי למיטען פרעתי [וא"כ בכה"ג ודאי כותבין שובר דלא אפשר לתקן בחזרת הכתובה דאף דתחזיר הכתובה מ"מ יכולה לתבוע בעידי הינומא בלא כתובה ול"ד לשטר דיכול לטעון החזר לי שטרי דוקא דאז בלא שטר לא תוכל לתובעני משא"כ בכתובה דהטוען אחר מב"ד ל"א כלום וא"ל דהיא גופא נתקן שלא תוכל לגבות כ"א בכתובה כדי שלא תגבה כמה פעמים דתקנה כי האי לא מצינו רק היכא דאפשר בחזרת השטר אמרינן דיחזור לו השטר דוקא אבל לבטל כח מב"ד שהוא כמאן דנקיט שטרא זה לא אמרינן אם לא היכא שיוכל לומר החזיר לי שטרי כדי שלא יהיה לי הפסד ע"י מה שתחזיק השטר] וכמ"ש התוס' בדבור הקודם וליחוש דלמא מפקא וכו' כיון שיכול לבא לידי הפסד במה שנשארה הכתובה ת"י וכו'. דקשה להו אלא מאי אם תגבה בכתובתה בתחלה מ"מ למ"ד לא אמר כלום תוכל לחזור ולגבות ומה נ"מ אם גובית בעידי הינומא בתחלה או בכתובתה לזה כתב דמ"מ מפסיד במה שהכתובה ת"י וכו' ומש"ה דייק שפיר זאת אומרת כותבין שובר מדיכלה לגבות בעידי הינומא הא יכול הבעל לבא לידי הפסד ע"י כתובה במקום שאין מכירין או בדליכא עידי הינומא וא"כ היה לנו לומר מחמת חששא זאת שיכול הבעל לפעמים לבא לידי הפסד ע"י הכתובה לא תגבה לעולם במקום שכותבין כתובה אלא דוקא שתחזיר הכתובה דהשתא לא יבא הבעל לעולם לידי הפסד דבלא כתובה לא מצי לגבות והזאת אומרת קאי אע"ג דלא יוכל לטעון אחר מעשה ב"ד פרעתי והיינו במקום שאין כותבין או אף שכותבין ויש עדים שנשרפה הכתובה אף דבשאר שטר יכול לומר פרעתיך בכתובה דהוי מעשה ב"ד לא מצי למיטען פרעתי אבל היכא שיכול להיות שהכתובה בידה לא הו"ל לבעל לפרוע לה רק לעכב המעות בידו עד שתחזיר לו כתובתה כיון שיוכל לבא לידי הפסד במה שתעכב בידה אלא אמרינן שתכתוב לו שובר דהשתא לא יוכל לבא לידי הפסד וש"מ דכותבין שובר וצריך הבעל לשמור שוברו מן העכברים דאם יפסיד שוברו תוכל היא לתבוע הכתובה אף במקום שאין מכירין אף בלא עידי הינומא ע"י הכתובה משא"כ אם נאמר שתחזיר הכתובה א"צ הבעל לשמור הכתובה מן העכברים דאף שיאבד הכתובה ג"כ כיון שהכתובה אינה ת"י לא יוכל לבא לידי הפסד [כ"ז פירוש דברי התוס' ד"ה וליחוש. ולכך לא הקשו תוס' כפשוטו דהוי לא אפשר בלא שריפת הכתובה דאף אם תחזיר הכתובה תגבה בעידי הינומא דכיון דנאמר דע"י שיוכל לבא לידי הפסד צריכה להחזיר הכתובה דוקא א"כ לא תוכל לחזור ולגבות בעידי הינומא כנ"ל] אבל הקשו דהכא לא אפשר אף אם נאמר שלא הי"ל לגבות אלא בכתובה מטעם הנ"ל מ"מ אם רוצה לעשות ערמה תיזל ותשרוף הכתובה בעדים דהשתא ע"כ גביא בעידי הינומא ותחזור ותגבה וכו' אבל לעולם בשטרי הלואה דליכא למיחש לכך דאם ישרוף בעדים כשירצה לגבות בפעם שנית יוכל הלוה לומר פרעתיך שאינו מעשה ב"ד אין כותבין שובר לזה כתבו דמ"מ דייק שפיר וכו' דאף באם תשרוף תוכל לגבות הרבה פעמים מ"מ כ"ז שלא תשרוף יש לו הפסד יותר במה שהכתובה בידה דהיינו במקום שאין מכירין וכו' ובדליכא עידי הינומא ודו"ק:

בתד"ה ותו איבדה למ"ל וכו' הוי פי' דנאבדה וכו' אע"ג דזה דוחק הוא דהא מפסיק בהטמינה מ"מ לא ניחא להו לפרש דה"פ למאי דמשני איבדה באור א"כ היינו נשרפה בעצמו. ותו ר"ל א"ת דאיבדה אין פי' באור רק במים או בדבר אחר מ"מ איבדה למ"ל מה לי באור או בדבר אחר דא"כ לא הו"ל איבדה ל"ל אלא ותו נשרפה למ"ל כאשר הוא קושיא ראשונה א"ה היינו נשרפה ולמ"ל תו נשרפה וכן א"ת איבדה היינו בדבר אחר מ"מ אכתי למ"ל נשרפה ולכך פי' התוס' דהאי ותו היינו אם נפרש דנשרפה הוי פי' דאיבדה דהשתא ליכא לאקשויי למ"ל נשרפה דא"כ לא הייתי מפרש איבדה באור רק כפשטיה וק"ל:

דף יז.

גמ' כלה נאה וחסודה. אפ"ל מלשון חסידה וכמ"ש המ"כ על בת כ' כבת ז' ליופי אעפ"כ בת ק' כבת כ' לחטא שתרוייהו יחד הוא מעלה ועד"ז שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל בהחן והיופי ואף לפירש"י חסודה מלשון חוט של חסד דהיינו מעלת חן אפ"ל כענין שאמרו סוף לולב וערבה כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וכו' ועד"ז שקר החן וגו' מצד עצמה רק עי"כ נמשך ממנה שאשה יראת ה' היא תתהלל כי כל שיש עליה חן בידוע וכו':

גמ' אהני ליה שוטיתיה כו'. כי ג' דברים עשה מסתמא כמו ר"י בר אילעאי שנזכר מקודם נגד בד של הדס אמר שוטיתיה שוט של הדס וכפירש"י נגד הב' ומרקד אמרי ליה שטותיה דהוי דרך שטות נגד הג' ואומר כלה נאה וחסודה אמר שיטתיה שתפס שיטת ב"ה:

גמ' שתהא אימתו עליך. רש"י מפרש משימות הרבה קדריש. והיה נ"ל לפרש מלת עליך קדריש דהול"ל שום תשים לך מלך עליך משמע שתהא אימתו עליך ודו"ק:

בתד"ה כמות שהיא וכו' ישתוקו כו'. לפי"ז ה"ל לסיומי ב"ה אלא מי שלקח מקח רע ישבחנו או ישתוק יגננו מאן דכר שמיה וצ"ל דגם ע"י שתיקה כאן בכלה הוי כגנאי כיון דשאר כלות משבחין ואומרים לפניה ודו"ק:

בתד"ה מבטלין וכו' לאו משום ביטול תורה וכו'. המ"ל משום ביטול תורה כיון שהיה יכול לקוברו במקומו נמצא שטלטול ד' מילין היה שלא לצורך ולא הו"ל לבטל ת"ת אבל הוצאת המת כדי להוליכו לקוברו שפיר מבטלין ת"ת אבל קושטא משני כדאיתא במסכת שמחות העובר על דברי חכמים כו' ודו"ק:

בתד"ה להוצאת המת וכו'. עיין באשר"י ובר"ן דיש מפרשים דהכי פרושו הרשות בידו ולה"ק אמרו עליו על ר"י בר אילעאי שהיה מבטל ונהג כעין חובה וכיון דבשאר מתים שקולין ממילא מ"מ עדיף חובה לבטל ולפי"ז הא דמסיים בד"א וכו' אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין היינו אינו רשאי לבטל:

בא"ד והא דאמרי' במ"ק כו'. יש לקשר זה דבל"ז הייתי אומר ששניהם שקולין ול"ק מהא דמותרין בעשיית מלאכה בדאיכא חברותא דה"נ מותר בת"ת וכי היכי דאינו מחויב לבטל ממלאכה לת"ת נמי אינו מחויב לבטל להוצאת המת דת"ת ומת שקולין אך עתה דהביאו התוס' מה דקאמר התם מ"מ עדיף ומביא ראיה מהכא מבטלין ש"מ דמבטלין ר"ל חובה לבטל מת"ת דהוצאת המת עדיף א"כ ה"נ חייב לבטל ממלאכה דלא עדיפא מת"ת ודו"ק:

דף יז:

גמ' משום דקבעי למיתני סיפא. א"ל עדיין לאשמועי' בדידיה שירד לתוכה בקטנותו והחזיק בה עד לאחר שהגדיל ואמר מעצמו או בתובעו לפי' התוס' שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך אחר שהגדלת נאמן במגו ואם יש עדים אינו נאמן כיון שירד לתוכו בקטנותו אין מחזיקין וכו' דאפשר אף דליכא עדים ריון שירד לתוכו מתחלה בגזילה אין לו חזקה וק"ל (ר):

ברש"י בד"ה בשעת חירום שנו דיכול לומר לא נגלית לי מחאה שאשמור וכו'. פי' וא"כ אף אם מיחה הא יכול זה שכנגדו לומר לא נגלית וא"כ המחאה אינו מחאה וכיון שהמחאה אינו מחאה החזקה לא הוי חזקה ודו"ק.

בתד"ה וליתני כו' דהוי ברי וברי. אע"ג דהשתא איירי נמי בברי וברי וכמ"ש התוס' לעיל מ"מ על טענת לקחתיו ממנו לא יכול להכחישו בברי רק תובע בברי שהשדה היה פעם אחד של אביו ולזה אין שטר משא"כ בדידיה יכול להכחישו שלא לקח ממנו וכ"ה קו' וליתני ומודה ר"י באומר לויתי ממך וכו' (ש) אבל לכאורה אין צורך בזה דשפיר מקשה וכפי' רש"י למ"ל לאשמועי' באביו טפי הו"ל לאשמועי' בדידיה רק עדיפא קמ"ל לפירושם משא"כ לפי' רש"י דאיירי עכ"פ בלא תובעו ודו"ק:

דף יח.

גמ' וליתני ומודה כו' והא קי"ל המלוה את חבירו בעדים וכו'. י"ל דבלאו סיפא לא הוי מ"ל ומודה ר"י דאמגו קאי וכדלעיל הא הכא לאו משום מגו הוא רק שאין צריך לפורעו בעדים אף שיש עדים על ההלואה דהשתא ליכא מגו ואף השור שחוט נמי וכ"ש לפי מ"ש התוס' דהומ"ל בסיפא אם יש עדים וא"ל אל תפרעני רק דלא היה רוצה להאריך וכו' טפי הו"ל לשנויי הכי מרישא כנ"ל (ת) ואפ"ל דברישא י"ל דקאי ומודה ר"י לכל התנאים בין למאן דס"ל צריך לפורעו בעדים או לא מודה ר"י אם אמר מנה לויתי ממך בעדים ופרעתיו דנאמן. למ"ד א"צ לפורעו בעדים נאמן בפשיטות. ואף למ"ד צריך לפורעו בעדים מ"מ נאמן במגו כיון שאין העדים קמן רק הוא טוען כן אבל אם יש עדים כו' לזה תי' דהסיפא אין לה מקום רק דוקא למ"ד צריך לפורעו בעדים אבל למ"ד א"צ נאמן אף ביש עדים וק"ל ועי':

גמ' וליתני ומודה ר"י כו' מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס וכו'. לפי המסקנא [דאיירי ר"א ב"י בתובעו] א"ל [לפי' רש"י דר"י מיירי בלא תובעו] ליתני עדיין מנה לאביך וכו' דלראב"י דוקא בשור שחוט דהיינו בתובעו קטן [לפי' רש"י] או גדול [לפי' תוס'] מחויב שבועה שאינו מעיז אבל בהודאת עצמו בלא תובעו כלל הוי שפיר משיב אבידה ופטור משבועה דא"ל דלמא ר"י ס"ל כרבנן ופטור אפי' בתובעו מטעם מגו דהוי משיב אבידה כ"ש ליתני מודה הכא אפילו בשור שחוט אלא ע"כ צ"ל דכיון דשמעי' לר"י דל"ל מגו במשארסתני כיון דהוי שור שחוט ש"מ דס"ל כראב"י וא"כ קשה וליתני ומודה בכה"ג ואף לכ"ע קשה ליתני בדידיה בלא תובעו ואומר מעצמו מנה לך בידי והאכלתיו פרס נאמן בלא שבועה דאורייתא אף לרבנן דהא ראב"י ס"ל ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז ואפ"ה דוקא בתובעו הוא דאינו מעיז אבל בלא תובעו הוי משיב אבידה ונאמן במגו א"כ ליתני בדידיה בלא תובעו אף לרבנן דהא לרבנן הוי טפי משיב אבידה מלר"א מיהו בזה יש לישב קצת דבדידיה כיון דידע מסתמא לעולם מודה מקצת ואינו יכול להעיז ולכפור הכל אבל בבנו דוקא בתובעו דראינו בו שידע במילי דאבוה בהך מלתא א"כ אינו מעיז אבל מסתמא בלא תובעו מהיכא תיתי שידע בו ושפיר יכול להעיז [קשה לראב"י ליתני באינו תובעו באומר מנה לאביך כו'] אבל הנראה בכל זה דאינו קושיא דסיפא דואם היה עדים אין לו מקום וכמ"ש התוס' לשיטתם בתחלה אי אליבא דרבנן וכו' דלא מצי לפרושי כפי' רש"י כיון דאין חילוק בין תובעו או לא לפירושם רק רש"י לפי שיטתו מפרש קושית הגמרא אי כרבנן הא אמרי משיב אבידה כו' טפי בפשיטות בלא סיפא דואם יש עדים ודו"ק: ומ"ש רש"י אי אליבא דרבנן מאי אשמועי' אין שור שחוט וכו' א"ל מ"מ ליתני רבותא טפי אפילו בשור שחוט רזה לא ס"ל לר"י כדשמעינן ליה במשארסתני נאנסתי וכ"ת ס"ס נקשי [בל"ז] ר"י כמאן ס"ל י"ל כר"א וכ"ת הא ראב"י ס"ל אפילו באין שור שחוט אינו נאמן ודאי לפי המסקנא ניחא דטעמא דראב"י משום דליכא מגו התם כיון שאין יכול להעיז ועוד כיון דאיירי בטוענו קטן היינו שור שחוט אבל בעלמא דאיכא מגו [ואין שור שחוט] מודה ואדרבא אפילו משמע קצת מיניה דבעלמא היכא דאיכא מגו אף בשור שחוט ס"ל דאמרי' מגו דטעמיה הכא דאיכא שור שחוט דהיינו בטוענו קטן משום דליכא מגו שא"י להעיז ולכפור הכל אבל לס"ד דהשתא דע"כ רש"י כתב זה לס"ד דלמסקנא מודה ר"א באינו תובעו דפטור [ק']. וי"ל דס"ל כר"א ולענין לאפטורי משבועה לא ס"ל מגו דהא המקשה מחשב זה לרבותא דמקשה וליתני כו' והאכלתיו פרס קשה מ"ש זה ומודה מן מודה דבמתני' כיון דהכל איירי באביו ולא בדידיה לכן פירש רש"י [בד"ה וניתני כו' ואשמעי' רבותא כו'] דהוי רבותא לפטור משבועה א"כ י"ל דס"ל כראב"י ולא ס"ל הך מגו לפוטרו משבועה במודה מקצת. וק"ק לפי"ז מאי מקשה וראב"י ל"ל משיב אבידה וכו' ופירשו התוס' מכח מגו פריך דלמא לא ס"ל מגו לפטור משבועה ואין זה קושיא דהא רבה קאמר נמי מפני מה אמרה תורה מודה מקצת ישבע ופירש התוס' יהא נאמן במגו וכו' דבשבועה מן התורה סבירא להו דאמרינן מגו לפטור משבועה [ועיין בחידושי ב"מ]: והייתי רוצה לפרש לרש"י דה"ק אי כרבנן כו' מאי אשמעי' ר"י כו' לשון זה משמע קצת דמצי ר"י למיסבר כן רק מאי אשמועי' כו' וכ"ת היא גופא קשה ליתני באמת רבותא י"ל דהכא הוי טעמא אחרינא משום דהוי משיב אבידה שמחזיר לו מעות מכיסו שהיה יכול לכפור כי מעיז ומעיז לרבנן משא"כ במגו דבמתניתין וכן כל שאר מגו לא מיקרי משיב אבידה דלאיזה טענה שטוען אין מחזיר לו מאומה ותנא דמתני' בא לאשמועי' דומיא דמגו דל"ל לר"י במשארסתני דהיינו בשור שחוט באותו מגו בעצמו מודה באין שור שחוט דהיינו באומר לחבירו שדה זו וכו' ולקחתיה וכו' אבל לדינא מצי סבר כרבנן וכן במסקנא נמי ס"ל כרבנן ולק"מ ואף אם ס"ל כר"א מ"מ לא תני הך ומודה דפשיטא בלא תובעו דאיכא מגו והוי משיב אבידה ודאי דנאמן וכן בדידיה בלא תובעו נמי כה"ג ודו"ק:

בתד"ה אלא הכא בדרבה וכו' דעיקר התירוץ חסר מן הספר כו'. לכאורה גם הא דקאמר בדרבה קמיפלגי אין בו צורך למתרץ דהול"ל לעולם בטוענו קטן מאי קושיא הא אין נשבעין וכו' בבא בטענת אביו והוי כשאר מודה במקצת דאי לפרושי טעמא דרבנן היאך הבין בלא"ה מ"ט דהא ע"כ בתובעו נמי פטרי כדתנן בשבועות וא"ל דהוי מפרש בטוענו קטן ובטענת עצמו דלית ביה משמש ולהכי פריך וראב"י ל"ל משיב אבידה כו' דהא קאמר מנה לאבא בידך דהיינו בא בטענת אביו וצ"ל דס"ד דס"ל דאין חילוק בין בא בטענת אביו או לא לעולם אין בו משמש אבל השתא דע"כ צ"ל בראב"י הך סברא דיש חילוק אין סברא דליפלגו רבנן עליה בהא ולפי"ז הו"ל לתוס' למימר דאין סברא לומר דפליגי בבא בטענת אביו אבל לא דסברי וכו':

בא"ד וה"ה דמהאי קרא ממעט נתנו כו'. אין זה קושיא כ"כ דבקרא לא כתיב רק כי יתן איש דבשעת נתינה בעי איש אבל לא כתיב תבעו רק הגמ' סיים דבעי' תביעה ונתינה שוין בגדולים דסתמא דמלתא הכי הוא ועיקר קושיא דלא הו"ל להזכיר תביעה והל"ל עד שתהא נתינה בגדול [משמע דאף התביעה בעי בגדול דהיינו טוענו קטן בטענת אביו]:

בא"ד וקשה קצת כו'. ע"ש בגמרא ור"ל דהול"ל כדמשני בבא בטענת אביו דאיירי בגדול ואמאי קרי ליה קטן משום וכו' הניחא לפירש"י נשאר לפי האמת דאיירי בקטן ממש וכ"ת ס"ס המקשה דמקשה אח"כ ארב אמאי קרי ליה קטן כו' אמאי לא מקשה אמתני' י"ל דאותו הסוגיא נלמד מקודם בבית המדרש כדאיתא הכא ובהניזקין רק תלמודא משני הא מני ראב"י הוא כו' דתניא וכו' והוינן וכו' ומסיק בדרבה ובטוענו קטן וה"נ מתני' איירי בטוענו קטן אבל לפירש התוס' שפירשו המסקנא בטוענו גדול הול"ל נמי אמתני' בגדול ובא בטענת אביו ואמאי כו' וק"ל:

בתד"ה מפני מה כו' דאמאי לא מהימן בלא שבועה במגו כו'. וכ"ת גזירת הכתוב הוא דלא אמרינן בהא מגו לז"א או נילף וכו' ומנ"ל לעשות גזירת הכתוב נלמוד מהכא:

בא"ד אלמא בכופר בכל נמי אדם מעיז לכפור דאשתמוטי וכו'. וקשה דמ"מ שפיר קאמר דודאי אי אמרינן מעיז לכפור באמת הו"ל מגו לכפור הכל אבל אין אדם מעיז ברצון רק אשתמוטי ולהכי אמרינן דאין לו מגו דדלמא יש לו מעות כפי מה שמודה ומה שכופר אשתמוטי עד דהו"ל ואח"כ משלם וס"ס אין לפוטרו עתה משבועה במגו דאי בעי כפר דלא מצי למיכפר וק"ל דאין זה קושיא (א) וק"ל:

בא"ד אבל אין לפרש כו'. ומ"מ אף לפי"ז רבה נותן טעם אמודה מקצת נמי דמסיים ובכולה בעי דלודי ודו"ק:

בא"ד וא"ת מנ"ל דכופר הכל כו'. בל"ז הייתי אומר דרבה באמת נותן טעם למה כופר הכל פטור מטעם דאין אדם מעיז אך עתה קשה במקום שיכול להעיז מנ"ל דפטור. אבל לפי"ז הו"ל לסתור הוליכא למימר כן דאצטריך עד א' לחייב במקום שאינו יכול להעיז כמ"ש בחדושי ב"מ ע"ש ואפשר לפרש אך עתה שהפי' מפני מה וכו' להימן במגו ש"מ דכופר הכל יש לו טעם אחר שהוא פטור דהא השתא לא ידע אכתי הטעם דאינו מעיז א"כ מנ"ל כופר הכל פטור אף במקום שאינו יכול להעיז:

בא"ד אלא י"ל דגזירת הכתוב הוא וכו'. ואע"ג דחיובא דכי הוא זה הוא במקום שאינו יכול להעיז וקאי הדיוק הא בכופר הכל ואיני יכול להעיז פטור אבל במקום שיכול להעיז לא נשמע מ"מ גזירת הכתוב סתם הוא דליכא חיובא דשבועה אלא בכי הוא זה:

בא"ד ועוד מודה מקצת יש להשביעו. ר"ל הסברא להשביעו במודה במקצת כיון שחייב לו הממון שהודה וא"כ יש לו חיובא דממון גביה וע"י כן שחייב לו ממון מגלגל עליו חוב שבועה וכו' ודו"ק:

בתד"ה חזקה וכו' אלא אר"ת וכו'. ול"ג אליביה אבל בפקדון מעיז ע"ש בתוס':

דף יח:

גמ' למימרא ראשונה דרמי בר חמא ל"ק מברייתא דלקמן בשנים החתומים על השטר ומתו וכו' אבל אם כ"י יוצא וכו'. אינם נאמנים ואמאי להימנו בתראי דהכא במתני' בכת"י יוצא ממקום אחר נאמנים באנוסים היינו מחמת נפשות ואף באונס מחמת ממון ה"ט דאינן נאמנים משום דאין אדם משים עצמו רשע אבל לקמן לא שייך ה"ט דז"א דלמימרא קמייתא דרמב"ח היה ס"ל דבשטר חוזר ומגיד ויכול לעקור עדות הראשון לחזור ממנו ולכן במתני' אף שכ"י יוצא ממקום אחר נאמנים לפסול השטר כי חוזרין מעדות הראשונה ואזלינן בתר בתרא ולא אמרי' אנן סהדי כיון שחוזרין ויכולין לחזור כמו לפי האמת ברישא דהיכא שיכולין לחזור לא אמרינן אנן סהדי ועיין משא"כ לקמן הראשונים נשארו בעדותם שהשטר כשר מסתמא רק אחרים הכחישום והוי תרי ותרי דלא מגבינן ולא קרעי' וכו' ודו"ק:

גמ' אלא ר"מ מ"ט וכו'. דא"ל דס"ל כר"י דלעיל דלא אמרי' מגו אלא באין שור שחוט דה"נ אין שור שחוט שבאים מעצמן ואומרים כת"י הוא זה ונראה דומודה ר"י קאי נמי אהך מתני' וכן קאי אמתני' שאחרי אלו דבכולהו מודה. ועיין לקמן (כתובות דף כ"ג) סוף ע"ב דקעביד צריכא בדררא דממונא וכו' ולא מסתבר להגמ' לומר דה"ט דר"מ לפי האמת דלא אמרי' בדליכא דררא דממונא הפה שאסר:

בתד"ה ובכולה בעי דלודי לי' כו' דהא אמרי' בפ"ק דב"מ דלא אמרי' וכו'. ואפילו היכא דל"ש לומר אשתמוטי ובכל שבועה דאורייתא כגון ע"א וכה"ג י"ל אשתמוטי וכן בשבועות שומרים דנאנסה י"ל שנגנבה וטוען נאנסה לאישתמוטי וכן כל שבועות ע"א חוץ מכגון נסכא דר"א דאין שייך בה אשתמוטי וק"ל ועיין בחידושי ב"מ:

בא"ד וא"ל וכו'. ומן התורה בכל דבר אמרי' מגו דחשוד וכו' פי' אי חשדינן ליה אממונא חשיד נמי אשבועה אלא לא חשדינן לי' אף אממונא ולא מחויב לשבע כלל מן התורה דמה תועלת יהיה בשבועה דבאותו ה"א דמחזקי' לי' בגנב לגזול משתבע לשיקרא נמי אלא נאמן מן התורה בלא שבועה אלא במקום די"ל אשתמוטי אזי מחויב לישבע מן התורה אבל רבנן ראו שחמירא להם שבועה התקינו לישבע אף במקום דל"ש אשתמוטי וחשיד אממונא לפי טענת התובע מ"מ תועלת ישנו בשבועה שע"י שבועה יפרוש יותר אבל בגזלן ידוע שמן התורה פסול לישבע ולא מהימן בשבועה לא רצו לתקן וכו':

בא"ד ונראה דאתי לפרש דלא תיקשי וכו' ובקצרה לא הו"ל לרבה למימר ע"ש מ"ש בב"מ [בתוס' ד"ה ובכולה בעי דלודי בדבור וי"ל דמ"מ העזה יש כו'. ע"ש]: ומה שהאריכו התוס' וכיון דמחייבו שבועה א"כ מחשבו עזות פנים כו' כדי שלא תימא גזירת הכתוב הוא לכך אינו נאמן לכן פי' וכיון וכו' ונילף מהכא דלא אמרי' מגו וכו' ודו"ק:

בתד"ה הרי אלו כו' תרי ותרי נינהו כו'. דהיינו מחשבים השנים מסתמא כתרי לענין כשרות ואף שיש שנים שמעידין אנוסים היו ולא פסלינן השטר לגמרי ובמתני' קאמר הרי אלו נאמנים דמשמע נאמנים לגמרי לפסול השטר דהא לקמן קרי לה לתרי ותרי אינן נאמנים בעדות האחרון ומתני' קאמר נאמנים בעדות האחרון וה"ה דלקמן בהך ברייתא גופא נמי הו"מ להקשות ברישא אמאי נאמנים הא הוי מגו במקום עדים ודו"ק:

בתד"ה אינן נאמנים וכו' הוי מגו במקום עדים. ולפי"ז הוי תרי ותרי ולא מגבי' בי' ולא קרעי' ליה בסיפא דמתניתין ולפי הועוד והוא האמת לא הוי כתרי ותרי במתני' דאיירי באינהו עדים גופייהו ואינם נאמנים לגמרי דהוי חוזר ומגיד משא"כ בברייתא דאף בכת"י מקוים הוי תרי ותרי ודו"ק:

בתד"ה ל"ש וכו' וקטנים וכו'. היינו לס"ד השתא דלא ידע שאינו חוזר ומגיד:

בתוס' בד"ה מחמת נפשות וכו' במגו דאמרי אנוסים וכו'. והוא הדין במגו דפרוע כי עיקר כוונתם השתא דליכא לתרוצי בהך מימרא דרמי בר חמא ב' תירוצים שכתבו מקודם דלא ס"ל בשטר דהוי חוזר ומגיד גם לא הוי מגו במקום עדים דהא באמרו אנוסים מחמת נפשות נאמנים אף דהוי במקום עדים דאנן סהדי שחתמוהו בהכשר בלא אונס אלא ע"כ כיון שיכלו לחזור ולהגיד לא הוי במקום עדים [וכמ"ש לעיל בגמ' בד"ה למימרא הראשונה]: ומ"ש דהא ברישא דאיכא מגו וכו'. של"ת כיון דאין אדם משים עצמו רשע לא מהני אף מגו לז"א דהא ברישא וכו' משא"כ לעיל בד"ה אינן נאמנים ל"צ להביא מרישא דמהיכא תיתי שלא נאמר מגו וק"ל:

בתד"ה קטנים נמי וכו' טעמא דר"ל נמי משום דמלוה גופיה כו'. לישנא זוטא נקטי דר"ל איירי בלוקח ומוכר וק"ל ואפשר דמפרשי אא"כ נעשה בגדול הלוה גדול והלוקח גדול דמלוה ומוכר דייקו ודו"ק:

דף יט.

גמ' אילימא דקאמר לוה פשיטא כו'. ולא מפליג בין כת"י יוצא ממקום אחר או לא כדבסמוך גבי עדים כתב הר"ן דהוי מצי לפלוגי נמי רק כיון דמתני' נקט החילוק לגבי עדים מפרש לה גבי עדים ודוחק. גם מלשון רש"י בתי' כדרב הונא וכו' ואשמעינן ר"י כו' משמע קצת כאילו היתה קשה פשיטא מאי אשמעינן וקושית פשיטא לא היתה כן [לפי הר"ן] רק באי כת"י יוצא ממקום אחר אבל לפי התי' לעולם דקאמר לוה ר"ל ואין כת"י יוצא ממקום אחר ודקשה אמאי לא מהימן ה"ט כדרב הונא. וראיתי כתוב שהמקשה מקשה פשיטא אף באין כת"י יוצא ממקום אחר מ"מ מודה בשטר שכתבו לכ"ע א"צ לקיימו ובעדים הוא דפליגי ומיהו כפי מה שהבינו התוס' בד"ה טעמא פירש"י אין מקום לזה ועוד דר"נ פליג באמת ויותר נ"ל לפי דרך זה לומר פשיטא הא קאמר רב מקודם חדא זימנא דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ומשני לעולם וכו' וכדרב הונא וכו' רק הוא אמר לענין פרוע ואשמועי' ר"י לענין שטר אמנה אע"ג דלא שייך שטרך בידי מאי בעי שהרי האמינו מ"מ אינו נאמן מטעם דלא עביד לוה דכתב ומסר בלא הלואה ודוחק דעיקר חסר. גם רש"י פי' פשיטא דיתקיים השטר בחותמיו ודו"ק:

גמ' כדרב כהנא. הומ"ל כדרב נחמן בסמוך דאמנה אין נאמנים וניחא ליה למנקט הך טעמא משום דנקיט אמנה לחודא [ולא מודעא נמי] גם שמעי' לרב דאית ליה הך סברא כדאמרי במערבא משמיה דרב אם און וכו' ודו"ק:

בתד"ה חזקה וכו' צ"ע וכו'. אפ"ל דמגו מבעי ליה אבל הכא עדיפא ממגו דאי בעי שתקי שעדים אמרו מעצמם כת"י הוא זה אבל אנוסים וכו' דהא מגו לא אמרי' בעדים ואי בעי שתקי אמרי' וכ"ת לעולם אי בעי שתקי הוי כמו שאר מגו באחריני רק בעדים לא אמרי' משום שאין אחד יודע מה בלב חבירו וכדבסמוך דהא מ"מ עדיפא דלר"י לא אמרינן מגו והפה שאסר אמרינן דהוי אין שור שחוט שאין אדם תובע רק העדים עצמן אומרים כת"י הוא זה ואף לפי' התוס' דאין חילוק בין תובעו או לא מ"מ הא מודה ר"י בכה"ג וכמ"ש לעיל ותדע דאי לא"ה לימא ר"מ ס"ל כר"י וא"כ [לפירש"י] עדיף כאן ממגו דעלמא. מיהו לפי' התוס' הוי מגו דפרעתיך לאחר זמן כמו [אין] שור שחוט ועיין. מיהו י"ל כמ"ש לקמן בצריכותא דאי אשמעי' בעדים ה"א משום דלעלמא אמרי' הפה שאסר כו' ולהכי יותר מהני כאן מגו וק"ל:

בתד"ה דאמר מר וכו'. דהכא הוי בצינעא דאין שייך לאנוס בפרהסיא ע"ש בתוספות דפרק רבי ישמעאל ודו"ק:

בתד"ה טעמא דר"מ וכו'. התוס' הבינו ברש"י במ"ש במודה לוה דבלא מודה הלוה לדברי הכל כיון דאעדים סמכינן ואינהו מקיימי לשטרא הפה שאסר הוא הפה שהתיר ובמודה לוה פליגי דר"מ ס"ל מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו א"כ א"צ לעדים הואיל ולאו אפומייהו וכו' ואינן נאמנים ורבנן סברי צריכי לעדים וכו' ולהכי הקשו שפיר כיון דלכ"ע אם צריכי לעדים נאמנים ואם אין צורך בהן אינן נאמנים ולא פליגי אלא אם יש בהן צורך או לא וא"כ הו"ל לפלוגי בפשיטות במודה לוה בלא עדים. דמר סבר צריך לקיימו ומר סבר א"צ לקיימו דא"ל אף לרבנן בלא עדים ס"ל דא"צ לקיימו רק אי אתו סהדי אילימי לאורועי שטרא דהא פי' בהדיא ורבנן סברי צריך לקיימו כפי מה שהביאו רש"י ועוד דכיון דא"צ לקיימו אם הלוה מודה מה יתנו ומה יוסיפו אחר כך העדים לאורועי. ועוד דבפרק מי שמת כו'. ופי' דפליגי בעדים בלא מודה הלוה אי אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר ור"מ ס"ל דמיד שקיימו העדים השטר תו לא מהימני לפוסלו כמו גבי לוה שמודה שכתבו ורבנן סברי אף דבלוה אמרי' כיון שמודה תו לא מהימן לפוסלו אבל בעדים בלא מודה הלוה לא אמרי' כן דאלימי סהדי לאורועי כיון שהקיום על פיהם אבל אם מודה הלוה דברי הכל א"צ לקיימו וא"כ אף אם באו עדים אח"כ לא יתן ולא יוסיף ור"נ ס"ל בסמוך דאין לחלק בין לוה לעדים וכי היכי דפליגי בעדים כשהקיום על פיהם ה"נ פליגי בלא עדים ומודה הלוה וחדא מנייהו נקיט דמה לי בעדים בלא מודה הלוה או במודה הלוה בלא עדים משא"כ לפירש"י דאיירי במודה הלוה א"כ ליפלגי במודה הלוה כפשוטו ועוד דלפי' התוס' י"ל דלרבותא נקיט עדים דאע"ג דאלימי ס"ל לר"מ דאינן נאמנים אע"פ שהקיום על פיהם אבל לפרש"י דמיירי שמודה הלוה וא"כ כיון דס"ל לר"מ א"צ לקיימו לא שייך אלימי סהדי דאף ר"מ מצי סבר אלימי סהדי היכא שאין הלוה מודה והקיום אפומא דעדים ואף רבנן סברי היכא שהקיום בלא עדים לא אלימי לאורועי אבל בפירוש הרשב"ם בפרק מי שמת משמע דפליגי במודה הלוה ובלא מודה לדברי הכל הפה שאסר הוא שהתיר וכדמקשה מ"ט דר"מ וכן במודה הלוה בלא עדים יכול להיות לדברי הכל א"צ לקיימו אבל באתו סהדי לדברי הלוה ס"ל לרבנן דאלימי עדים להאמין לדברי הלוה אע"פ שהודה בשטר שכתבו ור"מ ס"ל כיון שהודה פעם אחד א"כ תו לא צריך לסהדי ולא אפומייהו מתקיים לכן אינן נאמנים וכן יש להבין מפי' רש"י דהכא ונסתלקה קושיות התוס'. וצ"ל לפי"ז הא דבמתני' ברישא נאמנים ובסיפא אינן נאמנים אע"ג דבתרוייהו השטר מקוים זולת העדים דמודה בשטר שכתב א"צ לקיימו מ"מ ברישא כיון שהקיום ע"פ דברי הלוה והוא גופא קאמר אף שהשטר אינו מזוייף מ"מ אנוסים קטנים פסולים היו או שאר טענות והעדים מסייעים לאורועי נאמנים אבל בסיפא שהשטר מקוים בלא ריעותא אינן נאמנים דהוי חוזר ומגיד אבל ברישא לא הוי חוזר ומגיד וק"ל:

בתד"ה מודה וכו' דהא כי טען נמי אמנה הוא וכו'. אע"ג דלר"נ במודעה ואמנה אינן נאמנים אפילו העדים וכ"ש הלוה מטעם אחרינא דלמיעקר סהדותא קאתי ולא אתי ע"פ ומרע לה לשטרא אבל פרוע נאמנים העדים וכן הלוה כדבסמוך בתוס' בד"ה אר"נ ובגמ' קיימו שטרייכו כו' וא"כ י"ל דבמודעה ואמנה ס"ל כר"נ ואף בפרוע אית ליה דאינו נאמן אע"ג דמלתא אחריתא הוא ולא מיעקר סהדותא מטעמא דשטרא בידך מה בעי ואדרבה טעמא דפי' הקונט' במקום אחר ודאי דלא ס"ל לר"נ מדמחלק בין טענת אמנה ומודעה לטענת פרוע ואי משום דמייתי בסמוך הא דרב הונא אאומר שטר אמנה היינו משום דסתמא קאמר ודו"ק:

דף יט:

גמ' מתקיף לה ר"ה וכו' אי הכי וכו'. דלא מיסתבר ליה למימר דהוי מלתא אחריתא לגמרי כמו פרוע ולהכי ע"א אינו נאמן וב' נאמנים וכמ"ש התוס':

בתד"ה אם און כו'. ואפ"ל דמשמעות אל תשכן וכו' משמע שא"צ להרחיקו מיד שמתפיסו בהיתר משום פשיטי דספרא הזהיר אל תשכן כו' שאל יעשה שכונה גבך שתשכח ויניח גבך אף אחד הפרעון [אפשיטי דספרא] משא"כ אם און הרחיקהו הרחקה יתירא לא זו שאל ישכן באהליך אלא הרחיקו כי תחלתו באיסור ודו"ק:

בתד"ה זימנין וכו'. מכאן שטר של מנה שנפרע בו נ' אינו עובר על אל תשכן דהא אף אפשיטי דספרא יכול לתפוס שטר המוחזק כמה אלפים ואף למ"ד דעובר (ב) משום דמישתלי היינו בפשיטי דספרא שייך זה שאף שיפרע לו אינו מסיק אדעתיה בהך שטרא משא"כ כשתופס בשביל שחייב לו בשטר הזה וכ"ה בהר"ן ודו"ק:

בתד"ה אמר ר"נ כו'. עיין בר"ן באורך. הפוסקים מוקי לה בכת"י יוצא ע"ש:

בא"ד משום דלא ניתן ליכתב וכו'. וה"ה דהו"מ למידק כפשוטו ממודעא דנאמנים משום דניתן ליכתב רק ניחא להו למידק מאמנה דקא פריך עליה לעיל פשיטא ועיין בר"ן ובמאור פשטים אחרים בהא דלא ניתן ליכתוב:

בא"ד והא דאית ליה לר"נ וכו' במגו דמזוייף וכו'. היינו בלוה דבעדים בלא מגו נאמנים לומר פרוע אף בכת"י יוצא ממ"א:

אין נראה שקושית התוס' מעיקרא היה עיקר מדנאמן אטענת פרוע דא"כ אף אי איירי הכא בכת"י יוצא ממ"א אפ"ה היה קשה מ"ש מפרוע דנאמנים ועיקר קושיא היה מדנאמנים לר"נ אף באנוסים היינו דס"ל כרבנן אע"פ דממ"ש דמהימן לומר פרוע וכו' וכ"ש עדים דאלימי וכו' משמע דאפרוע שמעי' ליה דנאמנים במכ"ש מלוה אפ"ה סמכו עצמם אסוגיא דלעיל דמשמע בהדיא דס"ל כרבנן באומרים אנוסים כדקאמר גנובי גנובי למ"ל ומר היכי ס"ל כו' כי אתו לקמן וכו' וק"ל:

בתד"ה ואם כת"י וכו' להימני במגו וכו'. וא"ל דהוי מגו במקום עדים דאנן סהדי שלא היו אנוסין ופסולין ודוחק לומר שלא נאמר אנן סהדי וכו' כיון דאילו היו אומרים שעדיין פסולין הם היו נאמנים דמ"מ כיון שלא אמרו שעדיין פסולים ועתה כשרים אנן סהדי שגם באותו פעם לא היו פסולים. ויש לראות בזה דלא מקרי אנן סהדי דלמה נעיד דכשרים היו ולא נאמין לעדים דפסולים היו דהא אי בעי בע"כ נאמנים דפסולים היו אם היו אומרים דעדיין פסולים (ג). ועוד אפ"ל דתי' זה דבשני עדים ל"א מגו צ"ל ע"כ לעיל ברמב"ח דל"ש לשנויי שם אנן סהדי [וכמ"ש לעיל בתוס' ד"ה מחמת נפשות] ואליביה צ"ל בהכרח הך תי' דבשנים לא אמרי' מגו וברישא אי בעי שתקי ואף שאין אחד יודע מה בלב חבירו מ"מ אי שתק לא היה השטר מקוים ודו"ק:

בתד"ה א"ר ששת וכו' כדאמרי' הלך אחר השטר שמודה הלוה וכו'. אבל מאומר אמנה הוא אין ראיה דדלמא מ"מ לא מקוים השטר דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. וא"ל בקושיתם דשאני הכא דהכחשה תחלת הזמה היא שיוכל לבא לידי הזמה לאח"כ הואיל שנתקיים חתימתן הכא בעדים משא"כ התם דמודה הלוה מ"מ לא יבא הזמה עי"כ דלאו כל כמיניה דלוה להפסיד סהדי בהודאתו ועוד בר מן דין אף שיבאו עדים אח"כ לקיים חתימתן ויוזמו אח"כ מ"מ כיון שמודה הלוה שכדין נכתב רק אמנה הוא אינו נראה שיזומו מ"מ ה"נ בשמעתין הא שנים חתומים על השטר ומתו קתני דודאי לא יבאו לידי הזמה שישלמו:

דף כ.

גמ' השתא דליתנייהו דאילו הוי קמן כו'. אף שאין בהודאתן מעלה ומוריד דאין חוזרין ומגידין מ"מ עדיף השתא מאיתנהו קמן ומכחישי להו ודו"ק:

בתד"ה ואוקי ממונא כו' וא"ת בחזקת הבתים וכו'. בל"ז ע"כ דלא כרבנן דלרבנן כשיחזיק בה א' בידו ס"ל המוציא מחבירו עליו הראיה ודאי מתחלה אין כאן מוחזק אבל תיכף שבא ליד א' אין חבירו יכול להוציא ממנו אלא בראיה משא"כ כל דאלים גבר אם תפס אח"כ השני מיד המוחזק לא מפקינן מניה ודו"ק:

בא"ד ורשב"א נראה לו להעמיד הברייתא בשובר עיין בהג"א:

בתד"ה אלא אמר ר"נ וכו' או קרובים משנולדו וכו'. ולפ"ז הא דמקשה תרי ותרי נינהו אף די"ל שאמרו פסולי עדות לאחר שנולדו רק בשעת חתימתן ואנוסין מחמת ממון רק הקושיא הוא מקטנים ויש לראות דלמא בקטנים נמי חזקה אין העדים חותמין אא"כ נעשה בגדול כדלעיל וחילוק דק יש לחלק בין הך חזקה לחזקה דכשרות כשנולדו ודו"ק:

בתד"ה ור"י כו' ומפרש בגמ' מאי קיומו. ע"ש דיש ליתן טעם למה הביאו הגמ':

בא"ד וא"ת והכא אפילו אין זוכרה כלל וכו' יביא שטר וכו'. ר"ל פ' ד' אחין מתיישב שלא תקשה מהא דג"פ ומהגוזל קמא אבל הכא עדיין קשה יביא כו' וה"ה דה"מ להקשות יבא ויעיד שכך ראה בשטר רק הך עדיף דהתם בג"פ ובהגוזל א"א רק להעיד דנשרף או נמחק ובסמוך דכתבו ומ"מ נהי דע"א כו' לענין שאם יבואו עדים ויאמרו כך ראינו וכו' הומ"ל לענין שלא יביאו השטר לב"ד גם עתה כתבו דחשבינן להו כעד מפי עד ואי הוי נקטי לענין שלא יביאו השטר הוי כתבו דהוי עדות מפי כתב וכתיב מפיהם ולא מפי כתבם ועיין:

בא"ד אלא זכרון דברים בעלמא. וכיון דלא כתוב כתיקון השטר אף שהוא זוכר העדות עי"כ [היינו לרב הונא] מ"מ לא עדיף כשטר שמעיד שראה עדות שנמחק בב"ד ודו"ק:

דף כ:

ברש"י בד"ה חדשות טהורות ובד"ה ישנות טמאות כו'. צריך להתישב דעת רש"י היאך מפרש ולבית הקברות אזלא [לישב ב' קושיות התוס'] גם ברבי יהודה שאין קרובה הימנה והוי כרחוקה וחדשה טהורה וכו' אבל ישנות טמאות אף שיש קרובה אמאי ואי משום דדלמא באותו פעם לא היה כאן תל הקרוב א"כ היינו סברת התוס' ואף בישינות טמאות לר"מ נימא הכי ועוד יש לראות דקאמר בשלמא דרך בית הקברות וכו' וזה ניחא ליה לכאורה בלא טעמא דעד חמשים אזלא וכו' דהא לא מפרש זה עד לבסוף ועוד דכאן דמיירי במת שלם הרבה נושאין וידוע הדבר וחדשות אמאי טמאות בקרובות וישינות אמאי טמאות ברחוקות ובזה י"ל כפירוש התוס' דדלמא מקודם היה הדרך סמוך לשם ולפירש"י צריך להתיישב. ואפ"ל דעיקר קושית הגמ' ומי מחזקינן טומאה וכו' הוא בתלוליות הנעשין מחדש והוא בחזקת טהרה שהרי עתה נעשה תל למה נחזיק טומאה כיון שלא ידעינן ריעותא שנטמא אבל בישינות כיון דלא הו"ל חזקת טהרה ואדרבא סתם תלוליות דרך בני אדם לקבור בתל מטמאין מספק דהא אף לפירוש התוס' נמי צ"ל ישינות אמאי טמאות ברחוקות לחוש חששא רחוקה שהיה העיר אצלה ונחרבה ומי מחזקינן טומאה וק"ל ולזה אמר מאי עיר וכו' מי מחזקינן בחדשות וכו' בשלמא דרך בית הקברות זימנין וכו' ואיכא ריעותא טובא דכי היכי שדרך לקבור בבית הקברות כן דרך לקבור בדרך בית הקברות בערב שבת בין השמשות דאין

שהות לילך לבית הקברות וכיון דאיכא ריעותא מחזקינן אף בחדשות אף שאין אנו יודעין אבל רחוקים מדרך בית הקברות דליכא ריעותא לא מחזקינן טומאה בחדשות אבל עיר הסמוכה לבית הקברות כולהו לבית הקברות אזלי וא"כ ליכא ריעותא בעולם כיון דכולהו לבית הקברות אזלי ומהי תיתי שיקבור בסמוכה לעיר כיון דבית הקברות בעצמה סמוכה וחדשות אמאי טמאות ומשני ר"ח מתוך שהנשים וכו' ואם כן הוי ריעותא כמו בדרך בית הקברות דמיתרמי בע"ש בין השמשות וכ"ת מ"ש קרוב או רחוק דהא בית הקברות נמי קרוב ואפ"ה אמרת שאין דרכה לילך לשם א"כ ברחוק נמי בשלמא בדרך בית הקברות משום ע"ש בין השמשות ניחא לזה אמר עד נ' אמה אזלא היא לחודא ולהיות אשה ומוכה שחין יראים ללכת לחודא לבית הקברות מקברים שם אבל ברחוק מר' אמה לא אזלי לחודא וכי דברא אינש בהדה אזלא לבית הקברות וא"כ ליכא ריעותא כלל ברחוקות ולכן חדשות טהורות דמהי תיתי להחזיק טומאה כיון דליכא ריעותא ולא שמעי' שום דבר משא"כ בישינות כמו לפי' התוס' (ד) ודו"ק. וכל שאין קרובה הימנה לר"י אבל יש קרובה הימנה דליכא ריעותא חדשות טהורות וישינות טמאות דבישינות מחזיקין טומאה וק"ל:

דף כא.

גמ' ונ"מ היכא דמית וכו'. לא עביד נ"מ בקיום שובר דאי מספקא ליה עבדינן התם לחומרא שלא להוציא ממון אף בקיום ע"א משום דלמא על גוף העדות הן מעידין לא על כת"י וכדלעיל [כתובות דף כ' בתוס' ד"ה דאוקי ממונא כו'] לפירוש הרשב"א ששנים החתומים על השטר ואפ"ל דניחא למינקט הך דאר"י א"ר ועוד דהכא לחומרא ר"ל ולעולם בעינן הרבה לקיום היכא דחי מעיד בעצמו צריך שנים לקיום מטעמא דאכתב ידם מעידים והיכא דמית צריכין ג"כ שנים מן השוק ולא סגי בהאי ועוד אחד מן השוק מספק דלמא על מנה שבשטר מעידין. ועוד אפשר דלא שייך אמנה שבשטר לגבי שובר (ח):

גמ' והא האי שטרא דנפיק מב"ד דמר שמואל וכו'. קשה דלמא התם לא היו זוכרין המלוה אפילו ע"י השטר דאפילו רבנן מודו דצריכין לצירוף וכמ"ש התוס' לעיל מהירושלמי וכ"כ האשר"י ודו"ק. וא"ל דלמא מתני' איירי בשובר ולרבנן מספקא להו אי על כת"י אי על מנה וזיל הכא לחומרא ודו"ק:

גמ' עד ודיין מצטרפין וכו'. מפרש רש"י וא' מן הדיינים וכו' אע"ג דאף לרבנן דנאמן העד לומר זה כת"י היינו משום דעל מנה שבשטר מעיד. י"ל בדיין כיון שמעיד על שני חתימות העדים א"כ ברור לו שהלואה אמת והוי כמעיד על מנה שבשטר משא"כ כשמתו העדים ואחרים מקיימין חתימתן לא מהימן חד סהדי לקיים חת"י א' וק"ל. ולכן פסק הרא"ש בשם הרר"י דאם ב' דייני קיום כ"א מעיד אכתיבת ידן מצטרפים והשטר כשר רק בעד ודיין מקשה מה דקמסהיד וכו' דמ"מ הם תרי ענינים שזה מעיד בפני הלוה וזה מעיד בפני נתקיים ול"ד למת אחד מהעדים דהחי מעיד על כתיבת ידו ושנים מן השוק על חתימת המת [דלכאורה זה מעיד אמנה וכו'] דהתם נתקיימו שני העדים וכולו העדות קאי אקיום זה אומר זה כתב ידי ונתקיימה חתימתו של ע"א ושני' מקיימין העד השני אבל הכא [אם נאמר דחד ענינא הוא דקאי אקיום] דהעד מקיים חתימתו ונתקיים חתימתו והדיין מקיים חתימת העד השני א"כ לא הוי אלא עד אחד אעד השני ואף אם שנים מעידים על חתימת דיין הקיום שמכירין חתימת הדיין מ"מ הדיין לא הוי אלא ע"א אחתימת העד רק מ"מ מהימנינן ליה מטעם שמעיד שכל השטר נתקיים לפניו ולכן אם ב' דייני קיום מעידין כן סגי דהרי יש לנו ב' עדים שהשטר מקוים אבל ל"ש לאיצטרופי עדות של בפני נתקיים לעדות העד שאומר זה כת"י [וא"כ מה דקמסהיד האי לא מסהיד האי] וק"ל ועיין באשר"י שצריך לכאורה ליתן טעם לפירושו למה דס"ד דעד ודיין מצטרפין דצריך עוד עד אחד עם הדיין על חתימתו ולמסקנא פסק בעצמו דב' דייני הקיום נאמנים כ"א על חתימתו לבדו וק"ל:

בתד"ה על כת"י וכו'. וה"נ הו"מ להוכיח קצת מדמקשה בסמוך ומי אמר שמואל הכי וכו' ודו"ק:

בתד"ה ודוקא אחספא כו' נראה דאתיא כר"א ולא כר"מ אבל הכא בשמעתין אתיא ככ"ע דאף לר"א כיון דע"מ כרתי א"כ הכא הא אף אם זייף על חספא מ"מ ל"ל עידי מסירה ועוד דבשטרי הלואה מודה ר"א וק"ל:

בתד"ה הוציא וכו' נאמן לומר פרעתי והכא חיישינן שמא יתבענו בעל פה וזה יאמר האמת להד"מ ואח"כ יוציא הלה הכת"י ותו לא מהימן לומר פרעתי שכל האומר לא לויתי וכו' ודו"ק:

דף כא:

גמ' עד שלא כתבו מעידין לפניו כו'. עיין במאור דרך אחר בכולה שמעתא והוא דחוק ועיין במלחמות:

דף כב.

גמ' צריכין למכתב במותב תלתא וחד ליתוהי. עיקר דינא דר' זירא שבא להשמיענו במת א' מהן דהשתא לא הוי אלא ב' חתומים ויטעה הרואה לומר שקיום שטרות בשנים ולכן צריכין לכתוב במותב תלתא משא"כ כשהמה חיים א"צ לכתוב שהרי ג' חתומים וקיום דנפק מבי דינא דמר שמואל לעיל לא כתוב בי' במותב תלתא. מיהו רש"י פי' לעיל וחותם עמהם על מה שכותבין אשרנוהו וכו' במותב תלתא וכו' משום דהכי טפי שפיר דמי אבל אינו חובה רק וחד ליתוהי יכתוב לכתחלה [במת א' מהן] אף שאינו מעכב בדיעבד שלא יאמרו אחד מהתלתא קרוב או פסול היה ולכן לא חתם. אבל [מה שאמר] ואי כתוב ביה ב"ד תו ל"צ היינו משום דב"ד ודאי כשרים היו. עיין בר"ן ובתשובות הריב"ש בזה ובאשר"י. ולמאי דמסיק דכתוב ביה ואמר לנא רבנא אשי לפי"ז ל"צ למיכתב [לא בי דינא ולא חד ליתוהי וכן משמע בש"ך ועיין באורים ותומים]:

גמ' ואמר לנא רבנא אשי. ואף אם ר"א כשמואל ס"ל וכן ר"נ גופא [לשיטת רש"י בגיטין דהוא ר"נ בר יצחק] ס"ל כן. מ"מ כיון דב"ד חצוף מיהו הוי ודאי לתלתא אמר:

בתד"ה תרי וכו' ועוד לר"ח וכו'. יש בכאן להעמיק קצת ודו"ק ועיין בח"ש מ"ש בזה גם עיין באשר"י ורי"ף ור"ן באורך:

בתד"ה ודלמא רבנן וכו' ור"נ גופא. סבר דקיום שטרות בג' בפרק חזקת הבתים וכו'. אף דהכא גופא קאמר ר"נ אי כתוב ביה בי דינא תו ל"צ לא הוכיחו מכאן ואפ"ל שהוכיחו סתם ר"נ מסתם ר"נ שהוא ר"נ בר יעקב כדאיתא בתוס' פ"ב דגיטין בסופו ויש לישב בלא"ה [דקאמר ל"צ לדידך] ועיין ודו"ק:

בתד"ה מנין להפה שאסר וכו' נתתי לזה או לאיש הזה ביחד וכו'. מכח הכרח יתורא דקרא מוקמי' ומפרש לקרא בזה האופן בסותר את דבריו ומהימן בתכ"ד במגו. ולוועוד אומר ר"י צריכא לאוקמי לענין אחר לגמרי לא לענין הך נידון דבת. וא"ל לפירוש ראשון מה מקשה בגמ' הזה למ"ל הא אצטריך דאי לאו הכי אם לא נכתב הזה הוי נאסרה אכ"ע אי הוי ילפינן מקרא אף שלא אמר תיכף הזה נאמן אח"כ ואפ"ל לאיש הזה למ"ל מקשה בגמ' לא ליכתב רק את בתי נתתי וכ"מ קצת מרש"י את בתי נתתי אלמא בדידי' וכו' ולא תפס לאיש הזה. מיהו בלאו הכי נמי אינו קושיא וק"ל:

דף כב:

גמ' א"ה אפי' לכתחלה נמי וכו'. לא רצה לפרש ע"א אומר מת ושנים אומרים לא מת וכן ע"א אומר נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דהשתא שפיר לא תנשא לכתחלה ולא היה צריך להגיה בשניהם י"ל דא"כ תיקשי [אף דהוא כשנים] תרי ותרי נינהו הבא עליה כו' דא"ל שניסת לעד דכיון דעד אחד מעידה אסור לנושאה משום חשד כמ"ש התוס'. אבל א"צ לזה דודאי במקום שני עדים לא מהימן ע"א כדאיתא בהדיא שם בהאשה שלום עד אומר מת ושנים אומרים לא מת תצא ופריך פשיטא וכו' ודו"ק:

גמ' תרוייהו באשת איש קמסהדי וכו'. דבלא העדים היינו מחזיקים לה לפנויה כסתם הבאים לפנינו ולכן אם ע"א אומר נתגרשה ואין עד מכחישו היה נאמן דהפה שאסר הוא הפה שהתיר (ו) ואף שאין דבר שבערוה פחות משנים היינו אילו היתה ודאי אשת איש ודו"ק:

ברש"י בד"ה באומרת ברי לי וכו'. לא מפרש כפשוטו ידעתי שמת שראיתיו מת כמו בנתגרשה שצ"ל נמי ברי לי שקבלתי את הגט וכ"מ בסמוך מיתה אינה יכולה מכחישתו גירושין יכולה מכחישתו וכו' דלא הו"ל להזכיר הכחשה דידה רק מיתה דייקא דאם יבא יראה לעין שעדים שקרנים. גירושין אף אם יבא לא תצא כי תסמוך על העדים שמעידים שגירשה והיא לא ידעה שסוברת שגט שקיבלה ע"י שליח גט מעליא הוי כמו שהעידו העדים והשתא לא קשה ומי חציפא כולי האי אע"כ באומרת ברי לי ר"ל ידעתי בודאי ודו"ק. ואי משום הלשון דהול"ל באומרת מת ז"א דאנתגרשה נמי קאי ועיין בר"ן מה שכתב בזה ודו"ק:

בתד"ה וחזרה וכו' מועיל אמתלא וכו'. דשמא דוקא לעיל מועיל משום דאיכא חזקה ואמרי' דל דיבורא שסותר זה את זה מהכא ואוקמי אחזקה קמייתא דהוי מחזקינן לה בחזקת פנויה קודם שאמרה א"א אני משא"כ הכא דליכא חזקת טהרה באשה כ"כ ויתכן יותר כמ"ש הר"ן דלעיל ודאי מועיל שלא לעגנה שאין בידה לתקנה ומה לה לעשות אבל הכא נימא הא מיא בנהרא זיל טבול דבידה לתקן:

בא"ד אם צריכא אמתלא וכו'. דנהימנה במגו דאי בעי אמרה אתמול טמאה ויומא דין טהורה ר"ל שטבלתי היום ואינה סותרת דיבורה הראשון משא"כ לעיל אף באמרה עכשיו נתגרשתי לא היתה נאמנת כדבמתני' ותיכף שאמרה א"א אני הוחזקה בא"א וכי חזרה ואמרה לאחר כ"ד נתגרשתי אינה נאמנת ודו"ק:

בתד"ה ואפ"ה וכו' ר"ת הביא כו'. אפ"ל שהביאו הירושלמי להורות דאף בזה האופן דאיכא מגו אפ"ה לא עביד שמואל דהיינו בב' ימים דאיכא למימר היום כלו ימי נדה וכ"ש כשהכל ביום אחד דליכא מגו. מיהו י"ל אף ביום [אחד שייך מגו דאי בעי אמרה] טמאה שלא טבלתי ועכשיו טהורה שטבלתי ודו"ק:

בתד"ה הבא עליה כו' דבחטאת קאי. בשוגג שלא ידע מאומה מן העדים וסבור פנויה היא ועכשיו נודע שא"א היא [אבל עד] בחנק קאי דמסתמא העד יודע מן העדים שמכחישין אותו והוי מזיד עיין ודו"ק:

בתד"ה כגון שניסת כו' וכן מוכח נמי כו'. לא מייתי בקצרה מהא דתנן העדים שחתמו על השדה וכו' אפ"ל שלא לחלק בין עדי חתימה לעדים המעידין בע"פ בפני ב"ד או י"ל התם כשחתומים שלשה שאף שא' נוגע נשארו שני עדים כשרים אבל מהא דמפני שהוא ב"ד [דמקשה מהא דעדים] הוכיחו שפיר דכשאין האחד נוגע ג"כ כשרים. וסברא זו תמצא בר"ן עיין שם ודו"ק:

בא"ד אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה. ורק אחד הוא שעומד ומעיד לפני ב"ד אני וחבירי אשר איננו פה הרגנוהו יחד ודו"ק:

בתד"ה אי הכי וכו' בבת אחת אפילו אם ניסת תצא. ר"ל המקשה דפריך א"ה וכו' לא רצה להקשות אמתני' שם משום דיש לאוקמי בב"א ואה"נ דאם נשאת בדיעבד תצא ואף דבמתני' לא אמר רק לא תנשא ולא מסיים ואם ניסת תצא ה"נ לא מסיים אם ניסת לא תצא אבל כאן דקאמר בהדיא אם ניסת לא תצא א"כ ע"כ איירי בזה אחר זה וכיון דמוקמינן לה בע"א פריך א"ה וכו':

בא"ד וצ"ע בפ' מי שקינא וכו'. כיון שהוכיחו שיש חילוק מהאי רישא דיבמות אבל מהא דלא מקשה אמתני' דיבמות אינו אלא ס"ד לסברת המקשה למאי דלא ידע לזות שפתים מיישב ומחלק כן מכח קושית דלכתחלה נמי אבל בתר דמשני לה הכא משום דרב אסי קושטא היא דביבמות מצי לאוקמי נמי בזה אחר זה ולא תנשא משום לזות ואם ניסת לא תצא ודו"ק:

בא"ד עד אומר נטמאת. ואז אינה שותה דמים מאררים לברר הספק בא וזו בדוקה ועומדת דע"א נאמן. וע"א אומר לא נטמאת פי' באותה שעה שאומר העד הראשון נטמאת יודע זה בודאי שבאותו פעם מיהת לא נטמאת [דאל"כ לשניהם אינה שותת]:

בא"ד משום דמשמע ליה דמיירי בזא"ז כו'. לשון התוס' ביבמות דאיירי נמי בזה אחר זה ור"ל [במלת נמי] כי היכי דעולא איירי בזא"ז ה"נ מתני' מיירי בזא"ז אבל ודאי א"ל דאיירי בבת אחת נמי דא"כ אמאי לא היתה שותת. ומ"מ לא נתברר משמעותא דאיירי בזא"ז יותר מהך מתני' דיבמות עד אומר מת ועד אומר לא מת ה"ז לא תנשא דאיירי לסברת המקשה בב"א ודו"ק (ז):

דף כג.

גמ' רב אשי וכו'. לא משני כדלעיל [דהיינו עכשיו נתקדשה וכו' לנוסחת הספרים דגרסי לעיל רב אשי אמר כגון דאמרי עדים עכשיו מת] עיין בח"ש ואפ"ל דלא ניחא ליה לאוקמי הברייתא בכה"ג דא"כ הו"ל לאשמעינן ברישא רבותא במת דהוי בחזקת א"א ואפ"ה לא תצא ואי משום לאשמעי' דאף בקדושין דהוי בחזקת פנויה לא תנשא לכתחלה עדיפא מני' שמעינן אף בע"א נגד שנים לא תנשא וכדלעיל [לתי' דאביי דהאי דקאמר מת הו"ל תרי כו' ואין דבריו של אחד במקום שנים ואפ"ה לכתחלה לא תנשא משום דרב אסי ומסתמא רב אשי לא פליג אגופא דדינא רק דלא

בעי להגיה הברייתא דקתני שנים] משא"כ לאביי [דתרגמה בע"א אומר נתקדשה] י"ל דקמ"ל לא תצא דהוי בקידושין רבותא טפי דלעיל במת הוי כאילו ישנו ב' עדים על שמת והיא עכשיו פנויה דכל מקום שהאמינה התורה וכו' משא"כ כאן ליכא ב' עדים שהיא עכשיו פנויה ואי משום דכאן חזקה דפנויה הא ע"כ איירי בזרק לה קידושין וכו' [כמו שכתבו תוס' בד"ה תרוייהו ור"י נקיט מת לרבותא דלא תנשא] ודו"ק:

גמ' רב אשי אמר כו' מהו דתימא וכו' מהו דתימא וכו'. הקושיא מפורסמת [דמרישא משמע דאי הוי תרי ותרי לא תצא כרבנן ומסיפא משמע דאי הוי תרי ותרי תצא] ונ"ל דלתי' דרב אשי שנויה הך ברייתא אליבא דכ"ע וכ"ע מודים בזה ולית ביה פלוגתא ברישא תני אף לרבנן תצא מ"ד הוי הכחשה והוי כתרי ותרי דאמרי' לרבנן לא תצא קמ"ל ובסיפא אף לרבי מנחם בר' יוסי לא תצא מ"ד הוי הכחשה ולר' מנחם בר' יוסי תצא קמ"ל דעבידי אינשי וכו' וליכא הכחשה כלל. או אפ"ל מ"ד אם איתא דנתקדשה וכו' והוי תרי ותרי וכיון דיש לה חזקת פנויה הו"ל תרי ותרי וספיקא דרבנן ומדאורייתא מיהו לא תצא ולא הוי ממזר דאורייתא קמ"ל דלא הוי הכחשה כלל ותצא מדאורייתא ובסיפא מ"ד אם איתא דנתגרשה וכו' ותצא מיהת מדרבנן או אפילו אף מדאורייתא דכיון דל"ל חזקת פנויה עכ"פ ואף אם יניח דל"ל חזקת א"א משום דחזקה דאשה דייקא מ"מ נשאר תרי ותרי ספיקא דאורייתא אפי' וק"ל: ובר"ן מתרץ וז"ל קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצינעא הא לא"ה אם ניסת לאחד מעידיה לא תצא וכרבנן דלעיל ובסיפא אמרינן עבדי אינשי דמגרשי בצינעא הא לא"ה אם ניסת לאחד מן השוק תצא וכו' וזה נכון ודו"ק:

ברש"י בד"ה ארישא וכו'. באשת איש מפרש בשניסת ממש ובסיפא מפרש התירוה להנשא וכו' דבשבויה נסתיים מאבוה דשמואל ובסמוך מייתי אבוה דשמואל אשבויה אבל בא"א לא נסתיים ודו"ק:

בתד"ה מ"ש וכו' רישא בחזקת פנויה כו'. ואף שכתבו בסמוך בד"ה תרוייהו שאנו יודעין שזרק וכו' דליכא חזקה (ח) מ"מ מנ"ל להמקשה להקשות דלמא איירי כפשטא בדאיכא חזקה. ולא תנשא לכתחלה כיון דתרי ותרי נינהו משום לזות. אבל למאי דמשני בעד אחד כתבו לי"ל דאיירי בכי ה"ג דזרק לה כדי לישב הברייתא אמאי לא תנשא לכתחלה דהו"ל לאוקמי אחזקה כיון דאיירי בעד א' ואין דבר שבערוה פחות משנים וכו' א"כ נוקמה אחזקה דהשתא ליכא לזות כו' וסיפא בחזקת אשת איש ואתיא ברייתא כר' מנחם בר' יוסי כפשטה דס"ל תצא ואע"ג דחזקה דאשה דייקא ומינסבא מרעא לה להך חזקה דאשת איש היינו דלא נוקמא אחזקת אשת איש ודאי אבל מ"מ בחזקת פנויה מיהת לא הוי. גם אפ"ל דלר' מנחם בר' יוסי לית ליה הך סברא כלל דחזקה דאשה דייקא מרעא ואפ"ה אם משנישאת באו עדים לא תצא (ט) אבל לרבנן הא ס"ל לא תצא בניסת לאחד מעידיה אף בספיקא דאורייתא [וכמו שתי' התוס' ליש מפרשים]:

בא"ד והול"ל תצא מדרבנן. כי היכי דבסיפא תצא מדאורייתא ואף בניסת לאחד מעידיה לר' מנחם בר' יוסי ה"נ תצא ברישא מדרבנן אף בניסת לאחד מעידיה. ובשינויא דרב אשי מוקמי כרבנן ולהכי אי לאו דעבידי דמקדשי בצינעא הוי תרי ותרי ולא תצא בניסת לאחד מעידיה אף מדרבנן כי היכי דבגירושין לא תצא מדאורייתא לרבנן (י) כנ"ל:

בא"ד וי"מ כיון דלא מפליג וכו'. דבשלמא בדברי רבי יוחנן לעיל לשינויא דרבא לא הוי רק פוסק וראה דברי כו' וסמך עצמו אברייתא דלעיל דעלה קאי משא"כ בברייתא דלא סמכה עצמה אברייתא דלעיל. ולהך יש מפרשים לא תליא הקושיא מרישא רק בסיפא מני' ובי' כיון דלא מחלק ש"מ רבנן הוא והא ס"ל לעיל לא תצא: ויש לראות ומאי קושיא לימא דאתיא כרבנן ותצא בניסת לאחד מן השוק דהבא עליה באשם תלוי קאי וברישא לא תצא דאוקמי בחזקה פנויה מאי אמרת תרי ותרי ספיקא דרבנן הוי ותצא בשנישאת לאחד מן השוק מדרבנן אף לרבנן ולהכי פריך נמי שפיר מרישא דבסיפא גופיה לא קשה מידי דתצא בניסת לאחד מן השוק א"כ היינו תירוץ ראשון דתוס' ולמה להו הך דלאו ר' מנחם כו' ודוחק לומר דלרבנן לא הו"ל למיתני דתצא בניסת לאחד מן השוק דחידושא אליבא דרבנן הוא שלא תצא בניסת לא' מעידיה ולאפוקי מר' מנחם בר' יוסי ודו"ק:

בתד"ה תרוייהו כו' לא הוי צריך כו'. אבל בנתגרשה ניחא דאי לאו תרוייהו באשת איש קמסהדי הוי בחזקת פנויה מסתמא ועד אחד שאמר אשת איש ונתגרשה מהימנינן ליה דהפה שאסר כו' וכעד שאמר פלוני חייב לפלוני ופרעו. ועיין בר"ן:

דף ל.

גמ' ותו ארי' וגנבי כו' מהא דהכל בידי שמים דמשמע אפילו ארי' וגנבי לא מוכח דאין למידין מן הכללות אפילו במקום כו'. ואפ"ל עוד (כ) ועיין:

בתד"ה אי לאפוקי כו' אליבא דכ"ע כו'. דלהך מ"ד בעשה [ר"י דהוא אמורא] תקשי לר"ש בן מנסיא אליבא דר"ע רבו מאי בינייהו כיון דאין קדושין תופסין בחייבי עשה [ומאי קאמר הניחא כו' דאליבא דר"י ודאי טעמא דנפשיה קאמר] ולא דמיא למ"ש בסמוך בהא לא חיישינן אי פליג ר"מ אר"ש וכו' וק"ל:

בתד"ה הכל מודים כו' ואיצטריך למעוטי כו' יבמה לשוק כו'. א"ל אמאי לא הביאו התוס' ראיה לעיל בד"ה חילולין מיבמה לשוק דאין קדושין תופסין בה ואפ"ה הולד אינו ממזר דדלמא הולד ממזר אף לשמעון התימני דס"ל דאין ממזר אלא מחייבי כריתות וכמו בכותי ועבד הבא כו' דהכל מודים שהולד ממזר אף לשמעון התימני וק"ל:

בא"ד ובקונטרס פירש כו' ולר"ע ניחא כו'. עיין בח"ש שכתב דניחא שפיר [אף לרבנן] דע"כ מפיק מדר' נחוניא דאל"כ מנ"ל לרבויי חייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין דלמא חדא לחייבי עשה וחייבי לאוין וחדא לאייבי כריתות כנדה דתפסי בהו קידושין ואיצטריך ייתורא להכי דלא נתרבו מריבויא דחייבי לאוין [אף דתפסי בהו קידושין] דס"ד למיפטרה מטעם דקים ליה בדרבה מניה לר' נחוניא ומ"ש התוס' לעיל דחייבי לאוין אי תפסי בהו קידושין נתרבו מחייבי עשה [וא"כ ה"ה נדה] היינו אי לא ס"ל כרבי נחוניא דלית לן למעוטי ולמיפטר חייבי כריתות אם לא ממיעוטא דלו תהיה לאשה וכמ"ש התוס' לעיל ע"ש. וסיים בח"ש דלהכי סדרי' אחר רב חסדא. ויש לעורר עוד בלא הא דר"ח הכל מודים בבא על הנדה כו' [מוכח דמפיק מדר' נחוניא] דאי לא מפקא מדר' נחוניא מנ"ל לרבויי חייבי כריתות דלמא חד לחייבי עשה וחייבי לאוין דתפסי בהו קידושין וחד ליבמה לשוק דלא תפסי בהו קדושין. אבל חייבי כריתות לר' נחוניא לא ואמאי כתבו ולר"ע ניחא הא לכ"ע ניחא. ואפ"ל בדוחק דסברת התוס' דלעולם אם נתרבה פעם אחד חייבי לאוין נתרבו כל חייבי לאוין ותו ליכא לפלוגי בין תפסי ללא תפסי בחייבי לאוין גופייהו וכן אם נתרבה פעם אחד חייבי כריתות תו ליכא לפלוגי בין חייבי כריתות לחייבי כריתות כי היכי שכתבו לעיל בד"ה וחד לאתויי חייבי לאוין דאם נתרבה לא תפסי קדושין נתרבו כל לא תפסי קדושין או בהיפך ושדיא חייבי לאוין או לחייבי עשה או לכריתות ה"נ י"ל לאידך גיסא אם יש ריבוי פעם אחת לחייבי לאוין או כריתות נתרבה הכל ודו"ק:

בסה"ד ומתני' קתני בא על בתו פטור. וה"ה ברישא אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד:

בתד"ה הכל כו' הא דאמרינן אל יעמוד אדם במקום סכנה כו' וקיר נטוי כו'. לכאורה ודאי בידי שמים רק ע"י כן מזכירין עונותיו ובאין יותר מהרה בידי שמים וק"ל:

בא"ד והסיר ה' ממך כו'. לכאורה אין קושיא דתקשי בלא"ה מנ"ל דזה צינה אלא דקשה ליה למה כתיב והסיר והול"ל לא ישלח עליך כסיפא דקאמר לא ישימם בך אלא איירי בצינה דאינו כ"כ ברכה לא ישימם דאף בלי ברכה האדם יכול לשמור עצמו מהם שלא יבא עליו והשומר נפשו ירחק מהם להכי מברכו והסיר אף שבא עליך בפשיעתך וק"ל:

בתוס' מיום שחרב וכו' והתם בזמן שבית המקדש קיים איירי וכו'. ור' חייא רבותא נקיט אף משחרב בית המקדש ובטלו ד' מיתות מ"מ דין ד' מיתות לא בטלו ומקודם פשיטא דלא בטלו דהא אף ד' מיתות לא בטלו ואם נמצא לפעמים מי שלא נידון פשיטא דאירע לו דין ד' מיתות ודו"ק [וכן הוא להדיא בתוס' סנהדרין שם]:

דף ל:

גמ' סוף סוף כיון דלעסיה קנייה. לאו לעסיה דוקא רק ר"ל כיון דלא מהדריה והולך ולעסיה קנייה ודו"ק:

בתד"ה דין כו' וי"ל דע"י תשובה כו'. ובזה מתורץ נמי קושיא הראשונה ודו"ק:

בתד"ה זר וכו' ואוכל תרומה בשוגג. דמיחייב בתשלומין אע"ג דבמזיד חייב מיתה וקי"ל חייבי מיתות שוגגין פטורין מדתנא דבי חזקיה מכה אדם כו' לא חילקת כדלקמן וכן הזיד בדבר ששגגתו מעילה דהיינו אוכל קודש בשגגה דחייב בתשלימין כדכתיב בקרא אע"ג דבמזיד במיתה לרבי דיליף קודש קודש מתרומה. גזירת הכתוב הוא דחייב ממון בשוגג.

בא"ד והא כיון דגלי רחמנא גבי הקדש כו'. לפירש"י שם לא קשה מידי שפירש יש אומרים לא מעל דאיירי ודאי באוכל קודש בשגגה לענין הקדש מדקתני לא מעל דמעילה לא שייך אלא בשוגג אבל לענין חמץ הוא מזיד וחייב כרת בשביל אכילתו חמץ בפסח ודאי גלי קרא גבי שוגג דתרומה והקדש דלא פטרי להו הא דקים לי' בדרבה מני' במזיד אבל במזיד ודאי פטור מתשלומין כדקאמר לאביי פטור וה"ה אם קים ליה בדרבה מניה מחמת דבר אחר שאוכל חמץ במזיד והאי דהאוכל תרומת חמץ בפסח דבשוגג משלם קרן וחומש איירי בשגג בתרוייהו אף לענין חמץ וכפירש"י שם בהדיא אבל להתוספות נראה לפרש בענין אחד בשוין [אוכל תרומת חמץ ואוכל חמץ של הקדש] וק"ל. ומה שלא הקשו בפשיטות הך מתני' דאוכל תרומת חמץ בפסח לחודיה לרבא אמאי בשוגג משלם קרן וחומש וכותדע דבסמוך (ל) וק"ל:

בתד"ה ואי דלא מצי לאהדורי כו' בסוף הדבור והכי פירושו אנום הוא ופטור ממיתה וממון כו'. אפ"ל הא דמפרש דפטור מממון דאנן סהדי כו' דאל"כ קשה מאי פסיקא ליה דאיירי בדלא מצי לאהדורי ע"י אונס ומקשה אתרוייהו במה דאמר פטור מממון משום דקים ליה בדרבה מני' אדרבה אמאי חייב מיתה ליהוי פטור ממיתה דאנוס הוא ויהיה חייב ממון אהנאה דלמא בלא מצי לאהדורי ומניח לו מרצונו דהשתא ניחא דחייב מיתה כיון שמניח לו לתחוב מרצונו ולא קשה רק אמאי פטור ממון דתיכף כשמניח לו בפיו ולא אהדרה קנאו להתחייב לכן פירש אנוס הוא ופטור מתרוייהו דהשתא פסיקא ליה להש"ס לפרש בע"כ דניחא הדין דסוף סוף פטור [מממון] רק הקושיא הוא בלא קים ליה בדרבה מני' פטור אבל אי איירי במרצונו קשה טפי אמאי פטור חייב מבעיא ליה וק"ל:

בתד"ה לא צריכא כו' דכבר נמאסו כו'. ואורחא דמלתא נקיט שאם תחב לו כל כך עד דלא מצי למיהדר כי אם ע"י הדחק מסתמא נמאס:

בא"ד ואע"ג שחבירו גזלו כו'. זה לפירוש ר"י דלעיל דפריך אנוס הוא ואמאי חייב ממון והרי הוא לא גזלו כו' וק"ל. משא"כ לפירש"י לא קשה מידי דסוף סוף חייב לשלם כיון שנהנה:

בא"ד או משום שחרוריתא דאשיתא כו'. אע"פ שיש לחלק קצת דהתם מחסר ממנו שוה פרוטה לכך מגלגלין עליו הכל משא"כ הכא אף דההנאה לגבי דידי' הוא שוה פרוטה מ"מ לזה לא מחסר פרוטה וק"ל:

בתד"ה רב אשי אמר כו' פ"ה כו' ופליג אדרבא כו'. הקשה בח"ש מאי בינייהו הא אף אם רבא הוי יליף אסון אסון כאביי היה חייב לרבא משום דהוי מיתה לזה ותשלומין לזה דמחייב רבא וע"כ רבא גרסינן כמ"ש התוס' בסמוך. ואינו קושיא כ"כ דמ"מ נ"מ לאביי דלא יליף מואם העלם יעלימו דא"כ היה חייב והגמ' לא מתרץ השתא רק אהא דאמר ולאביי פטור כו' ודאי דאיכא לאשכוחי טפי חייבי מיתה בידי שמים באופן דהוי מיתה ותשלומין לחד (מ) וא"ל דתלמודא קאמר זר שאכל תרומה איכא בינייהו והגמ' הבין בתחלה דפטור מתשלומין אף אתרומה ומקשה מגונב חלב כו' ואתי רב אשי לשנויי דודאי אתרומה חייב והפטור דתשלומין קאי אשיראין דקרע בהדי דאכיל וכוונת הגמ' תרומה של חבירו ושיראין של חבירו דהוי מיתה ותשלומין לחד כיון דבא הכל ע"י ממון של חבירו רק רב אשי דנקיט תרומה משלו וקרע שיראין של חבירו משום דס"ל לדידיה הדין כן דפטור אף בכי האי גוונא ולשנויי ולאביי פטור קאתי ונקיט אף בכה"ג ולרבא חייב אף באכל תרומה ושיראין של חבירו [וכ"כ מהרש"א] דז"א דא"כ מאי מקשי מגדיש שאני התם שהחיוב מיתה ותשלומין בא הכל ע"י ממון של חבירו (נ) ודו"ק. ועיין לקמן בהא דבא על בת בתו פטור מטעם דקים ליה בדרבה מיניה אף דהוה ממון לחתנו ומיתה לבת בתו עיין [דלפום סברת התוס' דהשתא הו"ל לאקשויי ארבא ממתני' דהכא] ומהא דגונב חלבו כו' דמשמע דאם היו באין כאחד פטור אע"ג דחלב נמי חייב כרת לשמים אפשר דס"ל לרב חסדא ממון לזה ונפשות לזה פטור (ס):

בא"ד פירוש ממון לבת שרצו להפסיד לה כתובה ונפשות לזה שאומר שבא עליה ולפ"ז צ"ל דאיירי שנאנסה וכן משמע הלשון בא על בת פלוני משא"כ במימרא דרב יוסף בסמוך קאמר שזינתה משמע ברצון וכן משמע ממ"ש בסמוך שהיו יכולין להעיד עליו בלא הבת ועל הבת בלא עליו דמשמע בת בלא עליו לא הוי אלא ממון לא נפשות [וע"כ דאיירי באונס] אע"ג דנקטו לישנא פלונית זינתה. אבל זה לא יתכן דא"כ אמאי רצו להפסידה כתובתה הא אפילו אשת כהן לא

מפסדא כתובתה באונס כמו שכתבו התוס' פ"ק דף ט' בד"ה אי למיתב לה כתובה ולכן צ"ל כפירש"י שם בסנהדרין ממון לאב דבנערה איירי שהכתובה לאביה. ולפי"ז מ"ש ונפשות לזה שאומר שבא עליה אע"ג דהוי נפשות משום דידה נמי כיון שזינתה ברצון מ"מ זה מקרי קצת ממון ונפשות לאחד אע"פ שהתשלומין לאב ומיתה לדידה מ"מ הכל בא על ידה וכן בסמוך צ"ל ליישוב ר"י כיון דבלאו דידה נתחייבו מיתה ע"י עדותן אדידיה דהיינו פלוני בא כו' אע"ג דעל ידה נמי קים ליה בדרבה מני' מ"מ מחייבי' להו ממון בשבילה ודו"ק (ע):

בא"ד והוא שהדליק את הגדיש כו'. בלא פירש"י לא קשה מגדיש ארבא דסנהדרין דהתם הוי מיתה בשביל שמים וחשיב הכל לאחד אבל לפירש"י דכתב וס"ל לרב אשי מיתה לזה כו' משמע דמיקרי הכא מיתה לזה ותשלומין לזה ורב אשי הוא דס"ל כן אבל רבא פליג וק"ל:

בא"ד והתם על הזמה אחת בא להם הכל. שהזימו עידי האב לעידי הבעל:

בא"ד דבמצות שבמיתה הכתוב מדבר כו'. מבואר היטב בעיונך שם בגמרא וק"ל:

בא"ד וריב"א אומר כו'. והכא ובגדיש מקרי הכל לאחד כיון דמיתה לשמים ולכך פטור ודו"ק:

דף לא.

גמ' דאי בעי גחין פירש"י למטה מג' כו'. לפי"ז כי פריך לעיל סוף סוף כיון דלעסיה קנייה אמאי לא משני דגחין למטה מג' אע"כ לא תליא בזה דהא כי תחב לי' חבירו נמי הוי כאילו לא הגביה כלל ואפ"ה קניי' כיון דלעסיה דמה שייך הגבהה כיון דתפס בפיו וזה עצמו קושית ר"י אפירש"י ואפשר לפרש בדוחק דלעיל כיון דלעסיה למעלה מג' דוקא קנייה וה"ה דהומ"ל בגחין דה"נ הכא הומ"ל שתחב לו חבירו וכו' כמ"ש התוס' ודו"ק:

ברש"י בד"ה לא מצי לאהדוריה כו' סופו לקרוע לו שיראין. לא מיושב הך לישנא משעת עקירה סופו לנוח מבעיא ליה שיראין מאי עבידתיה ואף שי"ל דאם חיוב מיתה מתחיל תיכף משעת עקירה והוי כאילו נח כיון דלא מצי למיהדר א"כ חיוב תשלומין בא אח"כ ולא מיפטר מטעם קים ליה בדרבה מני' אא"כ באין כאחד ממש וכן משמע בהדיא בתוס' מרובה דף ע' בשמעתא דאמר לי' זרוק גניבתך לחצירי וכו' שהביאו התוס' בד"ה שעקירה צורך הנחה ע"ש ובח"מ סי' שנ"א (פ) מ"מ אין נראה שנתכוין רש"י לכך ודו"ק:

בתד"ה שעקירה וכו' ולא הוי מפליג בין מצי וכו'. ואתיא פירכא דמרובה מכי מטא לאויר כו' ללישנא קמא דהכא דתליא הכל בעקירה צורך הנחה [שאי אפשר להנחה כו'] וס"ל לר' אבין אפילו מעביר נמי וא"כ ר' ירמיה דפליג אמנסך דהיינו כמו מעביר בעצמו הה"נ דפליג אזורק ולהכי מקשה שפיר התם בהזורק מכי מטי וכו' דא"ל אף שר' אבין ודאי ס"ל אף במעביר ללישנא קמא משום דתליא לדידיה הכל בצורך הנחה מ"מ דלמא ר' ירמיה דפליג עליה ולית ליה עקירה צורך הנחה דלמא דוקא במעביר פליג עליה ומ"מ בזורק מודה מטעמא דלא מצי לאהדורי לזה כתבו ולא הוי מפליג כו' [ר"ל ללישנא קמא] תדע דלא הוי סברא כלל להכריע שום דבר ואפילו רבותא לא הוי מעביר טפי מזורק דאל"כ אמאי נקיט ר' אבין זרק דמודה בה אף ר' ירמיה מטעמא דלא מצי לאהדורי לינקוט מעביר דפליג בה רבי ירמיה אלא ודאי כי הדדי וכו'. וזה מבואר פשוט. וא"צ להתערב בכוונתן [לישב] אמאי נקיט רבי ירמיה מנסך לנקוט רבותא אפילו זורק דהבל הוא דר' ירמיה קאי אמשנה דמנסך היזק שאינו ניכר וכו' וטפי קשה לרב חסדא ללישנא ב' דתליא במצי לאהדורי אמאי נקיט גונב חלבו דהוי תרתי לטיבותא לאשמעינן רבותא אפי' מעביר וק"ל:

בא"ד אבל אם אפשר כו'. ר"ל לפירוש ר"ת אתי שפיר אבל אם אפשר וכו' וכפירש"י שם שמשכשך בו בלי הגבהה וכמ"ש התוס' בגיטין לא פליג וכו' וא"כ קשה מאי פריך במרובה [לזה כתבו] ובהגוזל וכו' שם משמע [נמי] כפירוש ר"ת. או שיעור לשונם דר"ת פירש אי אפשר וכו' משום דאם אפשר וכו' א"כ לא פליג וכו' ובהגוזל משמע דפליג וכו' [וכ"כ מהרש"א ז"ל]. ומ"ש וכן משמע קצת די"ל מעיקרא וכו' דבהא גופי' פליגי אם הגבהה צורך ניסוך הוא אם לאו ומעיקרא סבר כרבי אבין וכו' [היינו דדמיא לדר' אבין ולבסוף סבר כר' ירמיה משום דאינו דומה לדר' אבין וכן הוא בתוספות ישנים] וק"ל.

בתד"ה דאי בעי וכו' וקשה וכו'. וא"כ לעולם ההגבהה והקנין צורך אכילה דאי אפשר לאוכלו בלא קנין מקודם ומה לי למטה מג' או למעלה לזה פירשו יכול הוא לשחות ולתוחבו עד בית הבליעה דהשתא ליכא קנין מעיקרא רק באין בבת אחת אע"ג דבהך אכילה וכו' וק"ל:

בתד"ה ה"נ נימא וכו' לא פריך וכו'. סוף הקושיא דאבל זורק מאי לפלוג וליתני וכו' נראה דקשה אף להאי לישנא וצריך לישב דא"כ לא תליא כלל קושית אבל זורק מאי [במאי דמשני מקודם] דתקשה בלא"ה לב' הלשונות אמאי נקיט מגרר ליתני בדידי' היכא שבשניהם באים הקנין בהגבהה קודם שיבא חיוב ההוצאה [ר"ל דלאיזה אוקימתא שנאמר ברישא דלא תקשה אף ללישנא קמא מ"מ לפלוג בדידיה כגון בזורק שהקנין ג"כ בא קודם ההוצאה אפ"ה פטור] ויש ליישב ודו"ק.

בתד"ה נימא כו' והא כיון דקנה קודם התחלת העקירה. ולא ניחא להו למימר דמ"מ תחלת ההגבהה צורך העקירה הוא דהא אפשר לעקור אם היה מונח ע"ג מקל גבוה ג' טפחים ואינו מחוור. ואולי לזה מביאין ראיה כמו לבן עזאי וכו' [דגם שם תחלת הליכתו צורך העקירה והליכה שאחרי']. או אפשר שלא תימא דהוי כבבת אחת אף שאינו בבת אחת ממש כמו לריצב"א לעיל ע"ב בתוס' בד"ה ואי דלא מצי לאהדורי ודו"ק:

בתד"ה אבל לכתף וכו' בין עמד ללא עמד כלל. מיהו לפי מ"ש בסמוך בד"ה מגרר ויוצא כו' משום דלכתף פטור נראה לו חידוש וכו' אבל לא עמד כלל ליכא חידוש כלל. ואפשר דמ"מ איכא חידוש דהא ללישנא דאי בעי למיהדר אין הכי נמי דחייב אף בלא עמד אף דהגבהה צורך הוצאה הוא וק"ל:

דף לא:

גמ' ודאפקי' להיכא. יש לראות אם לקישרו ומיהו לפי מ"ש התוס' בסמוך בד"ה רב אשי לפירוש ר"ת דמשני רב אשי תירוץ אחר על דאפקי' להיכא אע"ג שמשני מגרר איצטריכא ליה בענין אחר [משמע לכאורה דאינו תלוי קושית דאפקי' להיכא בהד שינויא דמגרר איצטריכא ליה וכו'] מיהו אם הוא מקושר אתיא בפשיטות טפי דמסדר רב אשי אחר קושיא דאפקיה להיכא אע"ג דרב אשי קאי אמגרר איצטריכא ליה וק"ל:

גמ' רב אשי אמר כגון שצירף ידו כו'. אפשר לפרש לשון צירף שצירף ידו השניה לגרר בתוכה מידו אחת כן משמע קצת מלשון התוס' שכתבו כשצירף ידו למעלה מג'. או לשון צירף שצירף ידו אצל הקרקע לפחות מג' כן משמע מלשון רש"י [שכתב] ולהכי משני כשצירף וכו'. או לשון צירף שצירף ידו למפתן הבית וכמ"ש הטור דאם הרחיק ידו מן המפתן א"כ איסור שבת בא תיכף שנקלט באויר תוך ג' חוץ למפתן דהוי כלבוד וקנין גניבה בא אח"כ כשבא לתוך ידו ולא נפטר משום קים ליה בדרבה מני' אא"כ בבא בבת אחת ממש ודו"ק (צ):

בתד"ה מגרר וכו' דלכתף פטור נראה לו חידוש טפי מחידוש דמגרר. לכאורה אף דלא הוי חידוש טפי רק דשוין מ"מ פריך שפיר דלפלוג בדידיה וק"ל:

בתד"ה אלא במיצעי וכו' דרך מחתרת וכו'. ותלמודא דמשני במיצעי משום קנין דלא קני במשיכה אלא במיצעי דבעי מיתנא שאין דרכו להגביה אבל משום חיובא דשבת מצי איירי בזוטרי ובאופן דחייב משום הוצאה כגון במחתרת:

בתד"ה רב אשי אמר וכו' וקשה לר"י חדא דמה ענין חשיבות כו'. ועוד דאין צריך כו'. ואין לפרש ראיה דכדרבא אשבת וקנין באמת פשיטא מונתן בידה כו' דאשבת אין צריך ראיה כיון שהוא פחות מג' הוי כלבוד אף שאין ידו חשובה כד':

בא"ד כגון שאסקופה גבוה ג' כו'. דאי לא"ה א"כ הגביה ג' טפחים ואתיא הקנין קודם חיוב שבת וכפירש"י דלהכי משני כשצירף ר"ל לפחות מג' דלא תהוי וכו':

בא"ד והוי מייתי מדרבא אקנין ואשבת. ודאי אקנין א"צ ראיה [לכאורה אף לפירש"י] כיון שהגביה ג' אלא ר"ל אפילו לפי סברת רש"י שמביא ראיה אקנין והיה אפשר לומר דלא מיקרי הגבהה אא"כ הגביה לאויר מן הארץ משא"כ כשאסקופה גבוה ג' שצירף ידו והיד למעלה מג' מהקרקע [אפשר דלא הוי הגבהה והיה צריך לאתויי מדרבא דידו של אדם חשובה כד' לזה כתבו והוי מייתי ראיה אשבת ואקנין וק"ל:

בא"ד וכולה מלתא אשבת וכו'. וקנין פשיטא דונתן בידה וכו' רק לענין שבת אוקי לה או למטה מג' ומשום לבוד או אף למעלה מג' וכדרבא וק"ל. ולעולם אתי לשנויי [אקושיא] דאפקא להיכא אי ר"ה איסור גניבה ליכא לזה אמר כשצירף ידו דהשתא איכא איסור גניבה:

בא"ד ור"ת וכו' לאשמעינן דאגד יד וכו'. אע"פ שאגוד בידו כי הוא תופס הכיס בידו והוא עומד בפנים וה"א דשדיי' בתר גופו ולא מיחייב משום שבת משא"כ לכל הפירושים דלעיל איירי כשהוא עומד ג"כ בחוץ. ולפירוש ר"ת מתרץ רב אשי עכ"פ נמי קושיא ודאפקי' להיכא רק הא דנקיט פחות מג' לתרוצי נמי מגרר איצטריכא ליה דמשום קנין לא צריך דהא מצי מוקי לה למעלה מג' ובאסקופה גבוה ג' כמ"ש לעיל [אף אם נאמר כרש"י] ועוד דלר"ת אין חילוק [בהגבהה] בין פחות מג' או גבוה ג' וכמ"ש לעיל ע"א בד"ה נימא הגבהה צורך הוצאה היא [וא"כ אפילו בלמטה מג' אכתי היה הגבהה מקודם אם לא שהאסקופה היה גבוה] ולענין שבת אף בגבוה ג' מחייב דידו של אדם חשיבא אלא לכך נקיט בפחות מג' משום דלמעלה מג' אגד יד שמיה אגד כדאיתא במשנה הראשונה דשבת פשט העני את ידו לפנים וכו' פשט בעה"ב וכו' וכדמקשה בהמצניע ומשני לה התם למעלה מג' וכו'. ומ"ש בח"ש [דלא כתבו זה דלמעלה מג' שמיה אגד רק לאמיתת הענין אבל בלא זה צ"ל דמיירי למטה מג'] היינו משום שחשב רש"ל כיון [דעכ"פ השתא] דתלמודא לא מייתי אותו דרבא דידו של אדם חשיבא כו' א"כ ע"כ צריך לאוקמי למטה מג' מטעם לבוד ודו"ק:

בתד"ה ברה"ר נמי קני כו' דקתני סיפא איכא נמי למידק כו' כצ"ל ודו"ק:

בתד"ה ורמינהו כו' ארישא כו'. דא"ל דברישא ניחא ליה דשאני הכא דרביי' קרא נערה הנערה ועל חייבי כריתות קשה ליה מנ"ל לרבויי דלמא איצטריך חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אע"ג דתפסי בהו קדושין כיון דבעלמא לקי ה"א דלא משלם ומנ"ל חייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין וכמ"ש התוס' בסמוך בד"ה אלמא קסבר עולא כו' (ק) דא"כ לא משני עולא מידי בהא דכאן אחותו נערה כו' דאכתי קשה אמאי משלם חייבי כריתות [כיון דלא תפסי בהו קדושין ועיקר התירוץ דממונא משלם חסר מן הספר]:

דף לב.

גמ' כאן באחותו בוגרת. ולא משני באחותו קטנה דמתניתין ס"ל נערה אין קטנה לא והיה מיושב נמי קצת בושת. [משום דלא ירויח בזה דעכ"פ יצטרך לאוקמי בשוטה משום פגם] אבל אין לתרץ אחותו בעולה ומיושב צער דבתפוסה יש לה צער אף בבעולה ודו"ק:

גמ' גמר מחובל וכו'. דבכל מקום דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם וכו'. ואיצטריך ריבויא דהנערה שלא נמעט מולו תהיה לאשה אשה הראויה לו:

גמ' שכן אין צריכין התראה ואי ממונא לקילא וכו'. אין להקשות יעשה זה נמי לקולא כיון שאין בהן התראה להכי הקילה התורה דאף אם התרו בהן מ"מ משלמין ממון ועוד דמה שאמרה התורה דאין צריכין התראה היא גופא חומרא הוא דלמה שינתה תורה בכאן לחייבן מלקות או מיתה בלא התראה אי לא משום חומרא משא"כ לא עשו מעשה הוא מצד טבע הענין בעצמו מיהו לקמן אמרינן דאין שייך בהן התראה אבל לא נשאר במסקנא ודו"ק:

בתד"ה וקי"ל וכו' דפשיטא דמשכחת מלקות וכו'. וא"ל דאבושת ופגם פריך כדפריך בסמוך (ר) דא"כ לא משני מידי ודו"ק:

בא"ד ואפילו בלא אתרו וכו'. דהניחא אי מקשה אמאי לוקה:

בתד"ה דאינו לוקה ומשלם תימה כו'. ר"ל א"כ לישני אידי ואידי באחותו נערה ואית בה ממון ומלקות כמו במוציא שם רע דכתיבא בה תרווייהו בהדיא ויסרו אותו וענשו אותו מאה כסף וילפינן קנסא מקנסא כמו עדים זוממין לר"מ דלוקה ומשלם משום דס"ל דעדים זוממין קנסא וק"ל:

בא"ד וליכא למימר דמבושת ופגם כו'. וא"ל דא"כ היאך תליא במתני' דהכא [כיון דבמתני' לא הוזכר בושת ופגם וע"כ דפריך אמתני' דהתם א"כ היאך תליא במתני' דהכא. דז"א] דתיקשי בלא"ה נמי קשה [אמאי דפריך] אחותו בוגרת והאיכא בושת ופגם היאך תלוי כאן (ש) אלא ע"כ דמשמע ליה כיון דאית לה קנס כדתנן במתני' מסתמא אית לה נמי בושת ופגם:

בא"ד וי"ל וכו'. כעין זה כתבו בהשוכר את הפועלים לרבי מאיר ורצונם לומר הכא והתם דרבי מאיר ורבנן לא פליגי אלא בעדים זוממין לר"מ הוא קנסא ויליף ממוציא שם רע דקנסא הוא ולוקה ומשלם ולרבנן ממונא אם כן ממעטינן מכדי רשעתו והכא בשמעתין משמע דאף קנסא לא ילפינן ממוציא שם רע לרבנן ובהשוכר את הפיעלים משמע דאף בממונא בחוסם את הפרה לוקה ומשלם לר"מ דקאמר הא מני ר"מ הוא וכו' ותירצו דאחד תלוי באידך דלר"מ כיון דעדים זוממין קנסא הוא א"כ כדי רשעתו דכתיב בעדים זוממין ליכא לאוקמי במלקות וממון דהא ילפינן לה ממוציא

שם רע דמיחייב משום ב' רשעיות וע"כ מיתוקמי במלקות ומיתה וא"כ בכל דוכתא לוקה ומשלם [אף בממון] דהא ליכא מיעוטא דאין סברא לאוקמי כדי רשעתו אעדים זוממין באופן היכא דליכא קנסא כגון שבשעה שהעידו שקר קרע שיראין של חבירו דהוי ממונא דכדי רשעתו קאי עכ"פ אגוף הדבר היכא דהוי ב' רשעיות מכח שהעידו שקר ומקרא מלא דיבר הכתוב בכל ענין כדי רשעתו משום וכו' וא"כ אם תוקמה אהיכא דאיכא ב' רשעיות מכח שהעידו שקר ליכא לאוקמי כדי רשעתו אממון ומלקות דהא כל תשלומי עדים זוממין מכח עדות קנסא הוא וילפינן לה ממוציא שם רע אע"כ למלקות ומיתה לרבנן כיון דס"ל דעדים זוממין ממונא וא"כ לא ילפינן לה ממוציא שם רע וקאי שפיר כדי רשעתו אממון ומלקות ואפילו אקנס ומלקות נמי דמקרא מלא וכו' כגון בשעה שהעידו טבחו וכו'. אבל אם העידו על א' שהוציא שם רע או שאנס פלונית אע"ג דהוי נמי קנס ומלקות בכי האי גוונא לא מיקרי קנסא דכל תשלומי עדים זוממין מה שמשלמין מכח כאשר זמם הוי ממון לרבנן וא"כ כיון שהעידו על אחד שהוציא שם רע וזממו לחייבו קנס ומלקות וגבי דידהו מצד הדין משלמין ומיקרי ממון בדידהו לזה כתבו טבחו ומכרו דודאי הוי קנס ומעתה ילפינן בכל מקום מעדים זוממין דכל מלקות ילפינן מיני' דסמיך לי' ארבעים יכנו וכו' לא תחסום וכו' וק"ל. ובזה מיושב נמי למאן דמוקי לקמן מתני' כר"מ דאית ליה לוקה ומשלם אכתי קשה אלו הן הלוקין הבא על אחותו (ת) הא איכא בושת ופגם דממונא הוא ור"מ דוקא בקנס ס"ל כן [אלא אף בממון ס"ל כן]. ואח"כ ראיתי שהתוספות כתבו כעין זה לקמן (כתובות דף ל"ד ע"ב) בד"ה ור"מ לוקה ומשלם כו' ככל מה שכתבתי. ולעולא ניחא דילפינן [לרבנן] בכל מקום מעדים זוממין אף קנס דהכא וכמו דעדים זוממין ממונא משלם מילקי לא לקי מכדי רשעתו דקאי עליה ה"נ בכולהו ממונא משלם וכו' אבל לר' יוחנן לא יתכן כן כל כך דילפינן בכל מקום מעדים זוממין דכדי רשעתו קאי עלי' והתם בעדים זוממין משום רשעה אחת אתה מחייבו היינו ממון ובכל מקום מילקי לקי ממונא לא משלם (א) וצ"ל דעכ"פ כדי רשעתו קאי על עדים זוממין וילפינן מיניה כולהו דמשום רשעה אחת אתה מחייבו רק סמוך ליה ארבעים יכנו כדבסמוך וע"כ אעדים לא קאי דבפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין מיד ביד ע"כ אדוכתא אחריתא קאי דהיכא דמיחייב משום רשעה אחת היינו מלקות וק"ל:

בא"ד דלדידי' לא שמעינן דאית ליה מת ומשלם וכו'. ולא יקשה לדידיה מבא על בתו פטור וק"ל:

בתד"ה אלמא קסבר עולא וכו' כמ"ש ר"ת וכו'. וכפי' רש"י אבל רש"י לא נתכוין לתרץ הך קושיא דנערה רק מנ"ל לתלמודא דלמא עולא איירי בלא אתרו וכו'. והו"ל לרש"י לפרש מדמוקי מתני' דמכות בבוגרת משמע אבל בנערה אף דאיירי בהתרו אפ"ה לא לקי אלא משלם:

בא"ד ומתני' כשלא התרו כו'. ואיצטריך נערה שלא למעוטי מולו תהיה לאשה. ויש לראות דנקשי קושית התוס' להמקשה מאי פריך ורמינהו וכו' שאני הכא דרביי' קרא וא"ל כר"ת דהא כל דיוקא מדלא משני כאן בהתרו ותקשי לי' לתרץ באמת כן דהריבוי בא ללא אתרו ובהכי איירי מתני' מאי אמרית כמ"ש התוס' לעיל דס"ד דמקשה דחייבי מלקות שוגגין פטורין וכו' וא"כ כי איתרבי לא אתרו ה"ה אתרו א"כ לא מקשה מידי וכן לפירוש ר"י אי קושית המקשה מנ"ל חייבי כריתות לא משני עולא מידי. י"ל דהמקשה מקשה מכח הא קי"ל דאינו לוקה ומשלם ובמכות משמע דבאחותו איכא מלקות והכא קתני באחותו תשלומין ואף דכתיב נערה לרבות תשלומין א"כ אינו לקי בהכרח דכדי רשעתו כתיב משום רשעה אחת וכו' ואי רביי' קרא לתשלומין א"כ אין כאן מלקות וא"ר היאך קתני הכא באחותו תשלומין והתם באחותו מלקות הא קי"ל אינו לוקה ומשלם דמשום רשעה אחת וכו' ומשני עולא כאן באחותו וכו' ואף דידע לפרש לוקין בבוגרת ומפותה או בעולה דוק בזה (ב):

בתד"ה ואי ממונא כו' וי"ל כו' דחס רחמנא כו'. ובסמוך בעדים זוממין נמי חס רחמנא אממונא של מי שהעידו עליו שקר. ומכאן ראיה קצת למ"ש התוס' בעלמא דלא בעי בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דאל"כ לא הוי שייך חס רחמנא אממונא (ג) וק"ל. וא"ל דליפרוך מה להתם שכן חס רחמנא אממונא של נחבל ועוד בסמוך לפרוך מה להצד השוה שכן חס כו' אי ממונא לקולא הוא דה"נ י"ל חס רחמנא בפגם דמיחסרא ממונא אלו נמכרת בשוק כשאר נזק וכיון דמשלם ממונא של פגם דחס וכו' א"כ תו ליכא מלקות דאינו לוקה ומשלם וא"כ משלם נמי קנס וק"ל:

בתד"ה שכן יש בהן וכו'. הרואה יראה הדוחקים שבדבריהם איה איפוא נזכר חמור משונה ולפירוש ר"ת תחלה קאמר עדים זוממין יוכיח על מה לחובל שכן חייב בה' דברים ואח"כ קאמר מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן וכו' והיינו ה' דברים אף שיש ליישב בקל מ"מ דוחק הוא: והנראה לי לדעתי דבכל מקום הצד השוה שבהן הוא חומרא שיש בשניהן כמו לא הרי שור וכו' הצד השוה שדרכן להזיק וכו' וכן בהחובל דף פ"ח ע"א צד שוה שבהן שכן אינן בכל מצות וכו' אף כיוצא בהן כו' שם ודאי ליכא למיפרך מה להצד השוה צד חמור דפשיטא דתלינן טפי אותו הדין בחומרא שיש בשניהן מסתמא אותה החומרא גורם שהדין כן א"כ אף אני אביא וכו' שיש בו ג"כ אותה החומרא שיהיה הדין כן דלית לן למיתלי הדין בחומר שיש באחד שאותו חומר גורם שהדין כן כיון שאותו החומרא אינו בחבירו וכגון בריש ב"ק אינו ראוי לתלות הא דחב המזיק לשלם במיטב ביש הנאה להיזיקו דהרי רגל אין הנאה ויש בו ג"כ הדין שחייב לשלם במיטב וכן א"ל שחומר היזיקו מצוי גורם הדין דשן אין וכו' אלא חומרא שיש בשניהן דהיינו שדרכן להזיק גורם אף אני אביא וכו' וכן שכן אינן בכל המצות וכן בכ"מ משא"כ הכא דל"ל הצד השוה חומרא שיהיה בשניהם בשוה שנאמר אותו החומרא גורם שמשלם ממון או קולא שיהיה בשניהם בשוה שנאמר שאותו הקולא גורם שמשלם ממון וא"כ אף אני אביא מה שיש בו אותה החומרא או אותה הקולא שיהיה הדין כן שישלם ממון רק אנו מבקשין ללמוד הדין מחובל ועדים זוממין שישלם ממון היכא שיש ממון ומלקות ולא מצא הצד השוה למה הוא כן רק אמר הצד השוה שדין הוא כן וע"ז מקשה שפיר מה להצד וכו' שכן צד חמור אף שחומרא אינן שוין מ"מ בזה שוין שבכל אחד יש חומרא או קולא ונאמר שהוא גורם שהדין כן דהא אין לתלותו בחומר שוה לשניהן וכן במכות הצד השוה שבהן לאו שאין בו מעשה לוקין והצד השוה הוא הדין בעצמו שרוצה עתה לילף שיהיה הדין כן ועושהו לצד השוה וכן בפרק כשם הצד השוה שפוסלין בתרומה שזהו בעצמו רוצה לילף עתה שיפסול בתרומה כן נראה לי ואקוה לה' שכיוונתי האמת:

בא"ד שכן לאו דחובל ועדים זוממין כו' ולא נגמור מנייהו חייבי כריתות. א"ל הא אית לן ריבויא דנערה הנערה חד לחייבי עשה וחד לחייבו כריתות כיון דלמדנו חייבי לאוין אף דמילקי לקי ממונא משלם א"כ סגי לן בתרי ריבויא וממנ"פ (ד) אין צריך לחייבי לאוין לחודא ריבויא דאי קדושין תופסין נלמוד מחייבי עשה ולא איצטריך לחייבי לאוין כיון דבעלמא משלמין ואין לוקין א"כ ע"כ לחייבי כריתות אתיא וי"ל מ"מ לר"ע דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין דלמא חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין כיון דאין קדושין תופסין וחייבי כריתות מ"מ לא איתרבי כיון דלוקין ואין משלמין וק"ל. אבל מ"מ קשה דלמא עולא סבר לה כרבנן דאי פשיטא ליה דכר"ע ס"ל לא דייק לעיל מידי אלמא קסבר עולא וכו' וכמ"ש ר"י לעיל בד"ה אלמא דמדרבנן דייק דהא לר"ע לא דייק מידי אלמא קסבר עולא כל היכא וכו' דדלמא דוקא הכא דגלי קרא ע"כ בדרבנן דייק כמ"ש ר"י לעיל א"כ לרבנן שפיר מתורץ דילפינן דחייבי לאוין משלמי מהצד השוה דליכא למיפרך עלה מידי אחייבי לאוין וא"כ כיון דקדושין תופסין בחייבי לאוין איתרבי חייבי לאוין ועשה מחד רבויא ואידך לחייבי כריתות וצ"ל דר"ת כתב זה לפירושו לעיל בד"ה אלמא אבל לשיטת ר"י דלעיל ודאי דאין לפרש כן (ה) ודו"ק:

בסה"ד מסתלק לומר דצריכי. דהתם שלא בא אלא לעשות צריכות בקל נוכל לומר דבר להצריך אותן דהא אפילו מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב קרא משא"כ כאן שהוא ילפותא ללמוד דין אחר ודאי צריך פירכא חשובה שימנע הלימוד לא טעם מועט. מיהו לפירוש ר"ת נמי אינו מפורש כאן הקולא ששוה בשניהם ולפי דרכנו לעיל אתי שפיר נמי הא דפסחים דלית לן צד שוה בפסח ובתמיד חומרא שוה לתלות בו אותו הדין שיהיה בשלישי שילמוד מהן לתלות בו הדין הזה וק"ל:

דף לב:

גמ' אלא עולא תחת תחת וכו' הקשה בח"ש א"כ מיתרבו חייבי לאוין לתשלומין וכ"ש חייבי עשה ולא לכתוב רק ריבויא אחד לכריתות ולמה לן ב' ריבוים לעיל ותירץ דה"א תחת תחת לנדה דאית בה הויה וראויה לקיימה אע"ג שיש בה מלקות כדקתני אלו הן הלוקין וכו' והנדה אפ"ה משלם אבל חייבי לאוין וכריתות לא היינו יודעין דגז"ש לנדה שראויה לקיימה וחד רבויא לחייבי עשה ולאוין אף שאין ראויה לקיימה [ולא הוי ידעינן חייבי כריתות] ובלא"ה י"ל דאין מוכרח עולא למידרש הריבויא להך מלתא דה"נ לשמעון התימני ור"ש בן מנסיא דרשי ריבויא למלתא אחריתא. אבל נראה דמעיקרא לאו קושיא היא כלל דגזירה שוה לא מהני אלא כדקאמר מה התם וכו' אף כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם וכו' ולא קאמר אף הכא נמי ממונא משלם מילקי לא לקי וכו' ובפרט לפי' התוס' בד"ה אלא עולא דלא יליף רק אהכא לחוד [פשיטא דהול"ל אף הכא נמי ממונא משלם כו'] אלא לבתר דילפינן מריבויא שחייבי לאוין ישנו ג"כ בתשלומין ויש בהו מלקות ג"כ מעתה ילפינן מהחובל דכיון דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי אבל אי לא הוי כאן ריבויא שיהיה בכלל תשלומין לא היינו יודעין כלל ממון בלאוין וכריתות וליכא לאוקמי על גזירה שוה והיינו דורשין אותו למלתא אחריתא ולכדאביי בסמוך כמו לר' יוחנן. וא"ל אכתי לא ידעינן חייבי כריתות [דלמא חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין] דז"א לחייבי לאוין לא איצטריך דאו כחייבי עשה או ככריתות [כמ"ש התוס' לעיל בד"ה חד לאתויי חייבי לאוין]:

בתד"ה שלא השם וכו' אין לנו לבטל פסוק אחד לגמרי וכו'. אין להקשות מאי מקשה שם בגמ' בשלמא רבנן כטעמייהו כדי רשעתו וכו' אלא לר"מ וכו' והא טעמו מפורש שלא השם וכו' כיון שהן שני מקראות וכו' מ"מ [אי לאו דיליף ממוציא ש"ר. הא] כדי רשעתו מורה לן דלית לן לחיובי אלא משום רשעה אחת. וא"ל דלימא ר"מ טעמא בקצרה דיליף ממוציא שם רע ומוקמי כדי רשעתו למיתה ומלקות דמ"מ אלו הוי שם אחד מכח סברא אף בלא כדי רשעתו לא הוי מחייבין אלא אחד כיון דאית לן לקיומי קרא אף שהוא קצת נגד הסברא אי לא ילפינן מכדי רשעתו למה לא נחייב מכאשר זמם מלקות וממון אם העידו שקר על אחד שהוציא שם רע ועיין היטב:

בא"ד כגון שהעידו שהוציא שם רע כו'. ה"ה שאנס ושפיתה [חייבי לאוין או כריתות] לר"מ רק לרבנן דדרשי כדי רשעתו לממון ומלקות א"כ לא זממו להעניש זה רק מלקות לחודא לר' יוחנן ולא מתחייבי העדים מכאשר זמם רק מלקות משא"כ במוציא שם רע דכתיב ביה בהדיא ממון ומלקות ודו"ק:

בתד"ה מכדי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם כו' כאשר זמם משמע בהדיא ממון כו'. דא"ל דהוי דרשינן לממון היכא דליכא מלקות כי אם ממון לחודא דלעולם גבי ממון איכא מלקות מלאו דלא תענה כיון שהעידו שקר:

בא"ד יד ביד ממש כדנפקא לן כו'. ר"ל דחובל משלם דמי עין ויד לא ממש וא"כ כאשר זמם הוא נמי ממון דהא לא זממו להביאו לקצוץ לו יד רק שיתן דמי היד וק"ל:

בא"ד דמכן ינתן בו נפקא כו' ולא מכאשר עשה דאם היה ילפינן דמי נזק מכאשר עשה א"כ מיותר כן ינתן לממון אפילו היכא דאתרו אבל כיון דלא ידענו ממון רק מכן ינתן א"כ אימא דוקא להיכא דליכא מלקות דהיינו בדלא אתרו ודו"ק. אף שכתבו לעיל מעין תחת עין הרבה מ"ד ישנו שם (איכא מ"ד התם) מ"ד הראשון שם יליף מכאשר עשה הביאו התוספות לקמן (כתובות דף ל"ה ע"ב) בד"ה אם אינו ענין להכאה כו' והוי אתי שפיר אליביה מכדי כתיב כאשר עשה לתשלומין בלא אתרו כן ינתן למה לי כו' רק עיקר קושיא [הא דקאמר] יד ביד למה לי כו'. חובל בחבירו כו' הדבור אחד. ומ"ש והא ליכא למימר כפל לשון הוא:

בא"ד ומיהו הא לא קשיא ליה. לפי האמת נקשי למה לי כאשר עשה. בשלמא בל"ז ה"א דכאשר עשה עושה יתורא דכן ינתן למדרש מיני' ממון היכא דאתרו לז"א דנישנית כו'. אבל כן ינתן למה חזר ושנה ב' פעמים הא כתיב מקודם יד ביד לממון היכא דלא אתרו וק"ל:

דף לג.

ברש"י בד"ה דלאו בני התראה וכו' דאין עונש הגוף וכו'. ובמיתה וממון דנידון במיתה ופטור מממון דקלב"מ ולא אמרינן אין עונש הגוף וכו' די"ל מלקות חמור (ו) ומיתה ומלקות נידון במיתה. עיין לקמן בתוס' ריש (כתובות דף ל"ז ע"ב) בד"ה חדא במיתה ומלקות ודו"ק:

דף לג:

גמ' ר"ל אמר כו'. ואף בושת ופגם דממונא משלם לר"מ כמ"ש לעיל ובסמוך בדף שאח"ז בתוס' בד"ה ור"מ לוקה וכו' ודו"ק:

דף לד.

גמ' שמסרו לשומר. ואין להקשות מכי שחיט פורתא אפסדי' מיני' אידך מחתך עפר בעלמא ועיין בחידושינו ב"ק ודו"ק:

בתד"ה ור"ש וכו' תימא כו' ואיפכא כו'. לא שייך הכא היכן הסברא מבחוץ ולמ"ל הגז"ש (ז) [דאינו] רק הקישא וגילוי מלתא דמה מצינו לחודא ודו"ק:

בתד"ה בשוגג וכו' מתני' דהשוחט בשבת כוותי'. כדלעיל ואי לדידי' אסור אף למוצאי שבת היה קשה שחיטתו כשירה קתני כו' כמו לר"י הסנדלר ואי לאחרים שרי בו ביום וכו' וק"ל:

בתד"ה אמר קרא כו'. עיין בחידושי ב"ק. ולוי"ל כו' אין להקשות כדפריך יכול אפילו בשוגג כו' א"כ למה לי קודש ולכם דהכי פריך יכול אפילו בשוגג הייתי ממעט ואיצטריך לכם להיתירא דשוגג ולעולם במזיד אסור בהנאה כקודש: ונראה דלסמוך לכם בלא קודש למחלליה אינו ענין כלל ודו"ק:

בתד"ה היא קודש כו' ואין להקשות לא לכתוב לא הוא ולא קודש כו'. לא הזכירו לכם [וזה נשאר קשה אפילו לתירוצם] עיין בכ"ז בחידושינו:

בתד"ה מאי טעמא כו' לא בעי למימר כו'. ע"ש בחידושי והיה צ"ל דנקיט שבת לרבותא דר"מ דאף דאיהו לא מיחייב מתחייב שלוחו דלא כקושית מר זוטרא:

דף לד:

גמ' היתה פרה שאולה לו כו' פטור. ובלא שבת היה חייב מיהא בקרן. ובלא שואל רק ש"ח דחייב בפשיעה הוא פשיטא דשואל אתי לאשמעינן כיון דמשעת שאלה נתחייב במזונותיה ה"א דנחייב ג"כ באונסין [למפרע משעת שאלה] וק"ל:

ברש"י בד"ה גנב וטבח בשבת דחיוב ממון כו'. וגנב וטבח בברייתא [דמחייב ר"מ] איירי בגנב בלא איסורא דשבת שמגביהו ברה"ר או בשאינו כפות [וכר' נתן] וק"ל:

לעיל בהגביה הכיס אמרינן הגבהה צורך הנחה וה"נ הכא [בגדי גנוב דרבה] אף שהגביה ברה"י וקנאו מ"מ אתיא עליה באיסור שבת [דא"א להנחה בלא עקירה וכלישנא קמא דלעיל אליבא דר' אבין ע"ש] ודו"ק:

בתד"ה ור"מ כו' לוקה ומשלם אף בממון כו'. במת ומשלם אף דליכא בנין אב ממוציא שם רע ס"ל מת ומשלם משום דחידוש כו' ולא יהיה אסון קאי דוקא אממון אבל בלוקה ומשלם אי לאו בנין אב דמוציא שם רע הוי פטרינן אף בקנס כיון דעדים זוממין קנס וכדי רשעתו דאיירי במלקות וממון קאי אעדים זוממין וק"ל:

בתד"ה אבל שבת כו' ואע"ג דבשעה דמתחייב עדיין הממון בעין וכו'. ולעיל בגונב כיס היה מגרר כו' פטור אע"ג דלכאורה הממון בעין בשעת איסור שבת אפ"ל דרבה ס"ל כפשטא דמתני' דדייק ושיבר דוקא כו' והכא משום דטבח ליה אח"כ ומינה משתמע פירוש דברייתא דלעיל דמגרר דוקא כשהממון אח"כ ליתנייהו [ובהדיא פריך לה בפרק בן סורר ארבה ממגרר ומשני לה דשדיא בנהרא] ועיין:

דף לה.

בתד"ה מאי לאו כו' ע"כ היינו דין אסון מ"מ כו'. והכי פירושו אם יהיה דין אסון דהיינו מיתה והתראה ונתת נפש כו' ואם לא יהיה אסון ממש אף דאתרו בי' יענש בדמי ולדות ומינה דייק רב שישא ברי' דרב אידי לעיל דחובל בחבירו משלם ולא לקי דמותרה לדבר חמור כו' [ומיושב קושית מהרש"א]. ומ"מ נידוק נמי מיני' דדוקא שאין כאן אסון כלל הא אילו היה כאן אסון פטור אף דלא אתרו. וכן אם פירושו אם לא יהיה דין אסון דהיינו מיתה והתראה רק התראה לחוד או מיתה לחוד מינה דייק דחייבי מיתות שוגגין חייבין לשלם כי תיכף שאין כאן דין אסון חייבין לשלם דמי ולדות ודו"ק:

בא"ד היינו ממון. אע"ג דס"ל חייבי מיתות שוגגין פטורין וא"כ אף בלא נתכוין לאשה רק לחבירו מ"מ מיפטר י"ל דס"ל כרבי דאמר נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב בתשלומין ודריש ונתת נפש תחת נפש ממון וכיון דאף באתרו ליכא מיתה להכי חייב ממון דדוקא בנתכוין לו דבאתרו בו חייב מיתה פטור אף בלא אתרו דהיינו בנתכוין לאשה גופא פטור אף בלא אתרו ועיין בסמוך. או אפשר לפרש כמו שכתבו התוס' אח"כ בתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי דוקא בהא דלא חלקת בלא נתכוין כו' דהיינו לענין דמי הנהרג עצמו אבל לענין ממון אחר ס"ל כתנא דבי חזקיה וה"נ חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר ס"ל לר"ל דפטור אבל אותו ממון חייב. ולפי"ז ר"י דמוקי למתני' בלא אתרו וקתני סיפא בחייבי מיתות פטור דאיירי ע"כ נמי בלא אתרו דומיא דרישא [ובחייבי מיתות שוגגין מודה ר"י כבמסקנא] צ"ל דמיקרי ממון אחר כיון דלא הוי דמי הנערה כמו התם דמי האשה דאלו הוי אותו ממון הא ס"ל חייבי מיתות שוגגין חייבין דהיינו לא נתכוין (ח) גם מדקאמר ואזדו לטעמייהו משמע דהכא נמי ממון אחר דומיא דפלוגתייהו [דקאמרי חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר דהיינו ממון אחר] מיהו בזה י"ל דמ"מ מקרי אזדו לטעמייהו דכי היכי דר"ל לא מחלק בממון אחר בין התרו ללא התרו ה"נ באותו ממון ור"י כי היכי דמחלק התם מחלק נמי הכא. ובסמוך ע"ב בתד"ה מתני' כמאן כו' קרי לקנס דמתני' ממונא דהאי מלתא גופי' כו' ע"ש. ובאמת קנס דמתני' איכא לדמויי הכי והכי דלא הוי כלא נתכוין דס"ס נתכוין לאשה הלזו ולא הוי ממון אחר כדמי ולדות וקרע שיראין גם לא דמי האשה ממש ולאשר התוס' בסמוך קרו אותו ממון אם כן צ"ל כתירוצי הראשון שכתבתי (ט) ולפי"ז בסמוך למסקנא נשאר אם אינו ענין להכאה כו' תנהו ענין להכאה שאין בה שוה פרוטה וקרע שיראין דידיה אבל בהכאה שיש בה שוה פרוטה וקרע שיראין חייב אף על השיראין כיון דליכא מלקות אף באתרו חייב על השיראין כמו לר"ל דמשלם ממון האשה אף בדאיכא אסון ממש אע"ג דס"ל חייבי מיתות שוגגין פטורין אף מאותו ממון דלא חלקת וק"ל. ולפי"ז קשה בסמוך בתוס' בד"ה רבה אמר כו' וא"ת ור"י אמאי לא דריש כו' וי"ל דסבר כאידך תנאי כו' תמוה לי מאי קשה דלמא אדרבא ס"ל כאותו מ"ד [דיליף ממכה מכה חובל בחבירו לתשלומין] וא"כ איצטריך להכאה שיש בו שוה פרוטה וכמ"ש בסמוך ד"ה אם אינו ענין כו' [והוא בר תשלומין וכקושית הגמ'] ואם היינו אומרים דלמסקנא נייד מאם אינו ענין וכמ"ש מהרש"ל באמת מעצמו שלא באונס והכרח כלל היה מקום לישב זה ודו"ק. אבל לפי מ"ש [דמוכרח כתי' ראשון וא"כ איצטריך לאם אינו ענין] וכן הוא האמת בלא"ה דהיאך נפרש כן יעשה לו דאיירי במלקות איש בו שו"פ ואם נפרשו ממון [דחבלה] היאך שייך לא חלקת וק"ל:

בתד"ה ומי איכא למ"ד כו' דלענין ממון אחר אית להו לכולהו כו'. ולפי"ז לרבנן אם יהיה אסון דין אסון ואם לא יהיה אסון אסון ממש (כו' בסמוך) [כדבסמוך] לתנא דבי (מנשה) [חזקיה]:

בא"ד דלענין ממון אחר כבר תנא כו' בין שוגג בין מזיד. וכ"ש בין מתכוין לשאינו מתכוון [כן הוא בתוס'] בסוף ב"ק וסנהדרין ע"ש:

בא"ד ולתנא דבי חזקיה פטור ממיתה וממון דממון פטור כדקאמר לא חילקת כו' ומיתה פטור דאי חייב מה שייך לא חילקת כו'. מ"ש מתכוין ואינו מתכוין הא בתרוייהו חייב מיתה ופשיטא דפטור מממון וכן איתא שם בגמ' מפורש כל זה:

בא"ד אבל קשה לר"י כו' אבל למאן דלית ליה היקישא מאי עביד בי' כו'. (י):

בא"ד אלא אליבא דר"א כו'. מ"מ אכתי תיקשי [נמי] לחזקיה אליבא דר"א. ועיין לשון תוס' בסנהדרין וק"ל. ומ"מ לישנא דומי איכא למ"ד לא מתיישב שפיר ובפרט לפירוש הרשב"א ודו"ק:

בתד"ה אף מכה אדם כו'. בג' עניני ממון איירי תנא דבי חזקיה בין שוגג למזיד היינו ממון אחר בהדי מיתה דילפינן מאם לא יהיה אסון יענש בדמי ולדות הא אם יהיה אסון לא יענש רק לא שמעינן מיניה רק מזיד דיש לפרשו אם לא יהיה דין אסון אי לאו היקישא דתנא דבי חזקיה דלא חילקת בין שוגג למזיד ובין מתכוין לאינו מתכוין להרוג זה רק חבירו דהיינו דמי נהרג עצמו דילפי' מעליו אם כופר יושת עליו עליו ולא על האדם דדוקא אם שור יסקל בעלים משלמין דמי הנהרג אבל באדם ההורג לא מיחייב בדמי הנהרג וילפינן אח"כ מהיקישא דלא תחלק בין מתכוין כו' כי היכא דאורי לן במתכוין דפטור מדמי הנהרג ה"נ באינו מתכוין ובין דרך עליי' כו' דהיינו דלא תשקול מיניה ממונא ותפטרי' [דסד"א ה"מ] היכא דהרגו במזיד דרך עליי' דכוותיה בשוגג [לא] ניתן לכפרת גלות כדלקמן (כתובות דף ל"ח) ויליף מהיקישא דלא תחלוק כו' ואיצטריכו ג' קראי לפטור במזיד ואח"כ ילפינן מהקישא דחזקיה שלא תחלוק ע"כ לפטור וק"ל:

בתד"ה רבא אמר אתיא מכה מכה כו'. וסוגיא דלקמן כרבא ודלא כאביי כו'. דלאביי דילפינן גזירה שוה מחייבי מיתות לא צריך כדי רשעתו למלקות וממון רק לא יהיה אסון למיתה וממון וילפינן מיניה מלקות בגז"ש אבל רבא איצטריך עכ"פ למלקות וממון ואח"כ ילפינן בהיקש דמכה מכה שלא תחלוק אף בחייבי מלקות שוגגין ואי לאו כדי רשעתו ה"א היקישא לחיובא וק"ל:

בתד"ה וכתיב כו' לכדתנא דבי חזקיה כו'. והא דפריך מאי חזית וכו' דלמא משום דמכה אדם איצטריך להיקישא דחזקיה עיין בחידושי ב"ק ודו"ק:

דף לה:

גמ' א"ל רב חייא לרבא ולתנא דבי חזקיה כו'. א"ל תקשי ליה לרבא גופיה דיליף הקישא דמכה מכה דלמא בשבת דבבהמה גופיה איכא לפלוגי י"ל דא"כ הקישא ל"ל [כקושית התוס'] ודו"ק:

גמ' אי כר' יצחק קשיא ממזרת. דא"ל דרביה קרא כמו דלא מיתוקמא כרבנן מטעמא שכתבו התוס' לעיל דלמא חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין אע"ג דבעלמא לקי ולא משלם ומנ"ל כריתות דלא תפסו בהו קידושין (כ):

בתד"ה דלמא בשבת כו' וא"ת א"כ היקישא למה לי. דתנא דבי חזקיה לא מסתבר ליה לאוקמי למכה בהמה לרפואה [כמו שהביאו תוס' לעיל סוף ע"א ד"ה וכתיב] ואפשר דיליף רפואה מקרא אחרינא:

בתד"ה אלא לאו בחול וא"ת כו' ולא אתרו בי' משום אדם. רק אתרו ביה משום בהמה דומיא דמכה אדם דאתרו אהכאת אדם וא"כ לא חילק בשניהם היכא דאתרו משום אדם פטור מתשלומין והיכא דלא אתרו משום אדם חייב בתשלומין:

בא"ד וי"ל דמ"מ כו' ותלמודא דלא משני כן ואפילו בשבת ולא חילק בין שוגג בהכאה כו'. י"ל דלפום סברת המקשה משני ליה דהמקשה חשב דהכל חדא הוא והתראה על הבהמה בשבת הוא התראת שבת ולהכי לא מקשה אף בחול ובהדי דמחייה הרג את האדם ולזה משיב ליה בשיטתיה דכיון דהתראת הבהמה הוא התראת שבת א"כ ממ"נ לא יתוקם בשבת אי דאתרו מכה בהמה אמאי ישלמנה ואי דלא אתרו מכה אדם אמאי יומת וק"ל:

בתד"ה מתניתין כמאן כו' דמה דפירש בקונט' כו'. לא סתרו פירוש הקונטרס דדלמא בהנהו תלת מילי גלי לן דמשלם ולא לקי אבל בעלמא חייבי מלקות שוגגין פטורין כר"ל וכמ"ש בח"ש. דפירוש הקונטרס אין לסתור כך שרש"י פי' לעיל בהדיא דעולא ס"ל בכל מקום כן דמשלם ולא לקי וק"ל:

בא"ד אבל בממון אחר כו'. כתב בח"ש סברא זו לקוחה מרבי דלעיל דבאותו ממון ונתת נפש כו' ממון אבל בממון אחר ס"ל כחזקיה דלא חלקת לפטור לענין מיתה וה"נ ס"ל הכא לענין מלקות ועיין:

גם עיין עם קושית [תימה מיושב בהכי] דרב פפא גופיה יכול לתרץ כעולא אבל אביי דיליף רשע רשע מחייבי מיתות א"כ כי היכי דבחייבי מיתות לעולם מת ולא משלם הכא נמי גבי מלקות ודו"ק:

בתד"ה אי כר' יצחק כו' או כרבנן כו' קשיא ממזרת ואחותו. אף די"ל רבויא דנערה הנערה קעביד ולא קשה רק חייבי כריתות [כמ"ש ר"י לעיל בד"ה אלמא. ועיין במהרש"א] וק"ל:

בתד"ה הממאנת כו' דהא איכא למ"ד לקמן כו'. וא"כ לא הוי ידעינן ממאנת דלא הוי ארוסה ולא נשואה והתם טעמא משום אשר לא אורסה:

לפירש"י ממאנת אין לה קנס אביאה שלאחר המיאון ולזה הקשו דלמא הביאה שלאחר המיאון היה כשהיא נערה ולפירוש התוס' ממאנת אין לה קנס קאי אביאה שקודם המיאון דלא תימא איגלאי מלתא כו' וא"כ בהכרח היא קטנה כיון שלאחר הביאה ממאנת ולזה פריך שפיר הא קטנה בעלמא כו'. וא"ל מנ"ל להקשות וכן למסקנא לפי האמת דדחיק ביה טובא טפי הו"ל לשנות הממאנת כפירש"י ודייק מינה הא נערה בעלמא כו' י"ל דלישנא דהא ממאנח הכי דייקא לה ודו"ק:

בתד"ה ולא פיתוי קשה כו' למאי דמוקי לה בסמוך בנערה כו'. אבל קטנה אין בה דעת למחול דאין מחילתה מחילה ודו"ק:

דף לו.

בתוס' בד"ה ואם איתא כו'. צריכא דקדוקא בשמעתא התם ולא עיינתי כעת:

בתד"ה החרשת כו' על הטבח להביא ראיה כו'. אע"ג דחזקת הממון עם הטבח וחזקת הגוף על הבהמה דהשתא הוא דנטרפה איתרעי דהרי שור שחוט לפניך אפ"ה אמרי' השתא הוא דאיתרעי מספק ומפקינן ממונא. ואין [נראה] להו לחלק דשאני התם כיון דלא הוגלד פי המכה מסתבר יותר לומר השתא הוא דאיתרעי דאלו מכה ישינה ודאי הוגלד פי המכה:

בא"ד לא מטעם דברי ושמא וכו'. ורישא שמא ושמא הוא דהבעל ואב שניהם טוענים שמא ולכן על האב להביא ראיה משא"כ בסיפא דמן הנשואין המעות שייך לה והיא טוענת ברי וא"כ קשה מרישא לכאן דהא התם היא בעצמה טוענת ברי ואפ"ה על האב להביא ראיה ואמאי נטעון מספק הכא:

בא"ד דבכל ענין משמע כו'. מדלא אשכח צד בעודה בבית אביה שצריך הבעל להביא ראיה:

בא"ד שבחזקת מ"ע כו'. והשתא איכא חזקה אלימתא נגד חזקת ממון ולא איתרעי אותה החזקה ומשני הא ר"ג דס"ל לעיל בבבא תנינא היא אומרת מ"ע אני והוא אומר לא כי כו' ר"ג אומר נאמנת ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדברי' מעתה לר"ג דס"ל דכל הנשים נאמנות דאף דס"ל נמי במשארסתני נאנסתי נאמנת אף היכא דליכא חזקה מ"מ איכא חזקת הגוף דאוקמה בחזקת בתולה כל מה שנוכל להעמיד דבתולה נולדה ואף דאיתרעי מ"מ טוענת בברי מהני. [ובטוענת מ"ע נאמנת] לפי שבחזקת מ"ע קיימא רק אי לא טוענת איתרע חזקתה דהו"ל למיטען שאין בושה במ"ע א"כ בחרשת דאין לה דעת לטעון לא איתרע חזקה שלה אף אם אינה טוענת ואנן טענינן לה בשבילה ובתרייתא דקתני אין להם טענת בתולים ר"ג היא וקמייתא ר' יהושע דס"ל בפקחת אף בטוענת אינה נאמנת ולא עדיפי שתיקה דהך מטוענת בברי וק"ל:

בא"ד אלמא לא חשבינן להו מ"ע כו'. וע"ז משני הא ר"י ואה"נ דיש לה קנס ויש לה טענת בתולים ולר"ג אין לה קנס ואין לה טענת בתולים. וקשה הא כל הנשים נמי יש להן קנס א"כ ש"מ דלאו בחזקת מ"ע קיימא ואפ"ה [בטוענת מ"ע לר"ג] (יש) [אין] להם טענת בתולים ומאי קפריך כלל. ז"א דודאי בכל הבתולות יש להן קנס באומרת ברי לי שאיני מ"ע ובתולה שלימה נבעלתי (ל) אבל בחרשת ממנ"פ היאך נטעון בשבילה פעם שמ"ע היא להוציא כתובה מספק ופעם אינה מ"ע היא להוציא קנסה מספיקא וכקושית ר"י לעיל [ארש"י] אבל איפכא ליכא למימר שאינן בחזקת מ"ע ולכן יש להן קנס וכשטוענת בברי שהיא מ" ע נאמנת [לר"ג] לענין כתובה ולפי"ז היה אפ"ל הא דקתני הכא יש להן קנס אתי שפיר כר"ג דמסתמא אינה מ"ע ויש לה טענת בתולים אבל בתרייתא דאין לה טענת בתולים דלא כמאן וק"ל. ועוד דקושטא הוא דכולהו נמי חבוטי מיחבטין וק"ל. ולר"י חבטה כהך אינה משרת בתולים: ולפירוש ר"י הא דמשני הא ר"ג כו' ותרוייהו ברייתות כר"מ שיש למ"ע מאתים ואין להם טענת בתולים כתובתה ר' ויש לה טענת בתולים כתובתה רק ק' דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מיהת ק' לרב ששת אבל כרבנן אי אפשר לאוקמי דמה נ"מ מטענת בתולים או מ"ע סוף סוף יש לה ק'. וקושית רשב"א דעדיפא לי' למימר הא והא ר"ג דהלכתא כוותיה כדלעיל בשמעתין וחדא אליבא דרבנן דג"כ הלכתא כוותייהו מלומר ר"י ותרוייהו כר"מ וק"ל. והיטב אשר כתב בח"ש דלגירסא השניה דרומיא מקנס אטענת בתולים אין מקום לקושית הרשב"א [דע"כ ברייתא קמייתא א"א לאוקמי כר"ג] דמ"מ אמאי יש להן קנס כיון דבחזקת מ"ע הן לר"ג רק לגירסא שלנו מקשה כמ"ש הרשב"א בהדיא הא דקתני יש להן טענת בתולים כו'. וכ"ת אף לגירסא שלנו הא קתני נמי יש להן קנס. לאותה גירסא יש לומר דמקנס אטענת בתולים אין קושיא כלל דשאני קנס ודאי מסתמא יש להן קנס ולמה נחוש למ"ע משא"כ בטענת בתולים שיש ריעותא דשור שחוט ודו"ק:

דף לו:

בתד"ה אי דקטעין כו' ק"ק לפיר"ח כו'. ולשיטת ר"י לעיל דוקא דטעמא משום שהיא בחזקת מ"ע אבל לשיטת רש"י משום דטענינן בשבילה משארסתני נאנסתי לא קשה מידי גם דוקא לפיר"ח דלרש"י י"ל מ"ע אין לה דמים ופ"פ וק"ל ולכן כתבו ק"ק די"ל דר"ח ס"ל כשיטת רש"י דהטעם דטוענין משארסתני נאנסתי לא מטעם שהיא בחזקת מ"ע וק"ל:

בתד"ה משום דמעיד כו' קס"ד כו'. דלא ניחא להו כפירש"י דס"ד דאפודה קאי כו' דממ"נ אם נאמר שהמקשה הבין הרישא דהפודה ומעיד בה ישאנה א"כ הול"ל ולמפרכא כפשוטו כיון דס"ד דמעיד אפודה קאי הא קתני ברישא הך בבא גופא פודה ומעיד ישאנה ולמה לי' משום דמעיד בה כו' אע"כ הבין הרישא פודה בלא מעיד ולהכי מקשה למאי דס"ד סיפא אפודה דרישא קאי אמאי גרע משום דמעיד כו' א"כ יש לך קיצור למה נאמר שהבין דאפודה קאי אף אם ידע דלא קאי אפודה מ"מ פריך שפיר דהא קתני ברישא פודה ישאנה אף שאינו מעיד בה ולא ידע אם זינתה או לא ע"כ מטעם דבקדושתה קאי מסתמא ולמה מעיד בה בלא פודה לא ישאנה למה גרע משום דמעיד בה הא אף בלא עדות היה יכול לקחת אותה דכיון שאינו מעיד ליכא עדיפות משום דפודה דהא אינו יודע מאומה וק"ל:

דף לז.

גמ' א"ה מ"ט דר' יוסי. דא"ל משום דלא גזור קטנה אטו גדולה דבגדולה נמי פליגי דהא קתני יתירות כו' והכל בכלל אפילו גדולה נמי ע"כ בכלל יתירות מבנות ג' שנים וכו'. אבל א"ל דסמיך אברייתא קמייתא דפליגי בגיורת ותרתי ל"ל ע"כ בגדולה ועוד דומיא דנדה דאיירי בגיורת גדולה ז"א דדלמא לעיל בלא ראוה שנבעלה רק בשבויה איירי בראויה שנבעלה וק"ל:

בתוס' בד"ה וסבר ר"י כו'. דבריהם נכונים ומיושבים. וקודם ראיתי ישבתי הקושיא דבמתני' י"ל דטעמא דר"י לא משום דגיורת לא מינטרא נפשה דגיורת ושבויה שוין רק טעמא כיון דהגדילה יכולה למחות לא יהבינן לה קנס דאזלה ואכלה בגיותה וה"נ בגיורת פחותה מבת ג"ש נמי אין לה קנס בגיורת [לר"י] רק לא מדבר בגיורת וטעמא דת"ק דאפ"ה יש לה קנס שלא יהיה חוטא נשכר וכדלעיל בפ"ק (כתובות דף י"א) ור"י לית ליה חוטא נשכר לר' יוחנן דאזיל סוגיא אליביה [כמ"ש תוס' בד"ה מ"מ קשיא] וק"ל:

אע"פ שגדולה דבמתני' רבותא שפיר דאיכא למימר זינתה בקטנותה דעדיין לא היה דעתה לגיורי וכ"ש גיירה בקטנותה שהיה דעתה לגיורי תיכף כשהיא יתירה מבת ג' שנים וק"ל [אינו מובן כלל אף אם נגיה במקום גיורת שבוי']:

בתד"ה צריכות כו' לא שייך שמא ישא אחותו כו'. דדבר תורה גר נושא אחותו כו' רק כדי שלא יאמר בא מקדושה חמורה כו'. אבל ייבום אשת אחיו מאמו ודאי שייך:

בא"ד ומצינו למימר דדוקא בשראוה שנבעלה כו' אבל אותה שאינה ודאי בעולה לא. אבל גדולה משוחררת וגיורת צריכות להמתין כשמואל אבל שבויה בין גדולה בין קטנה אין צריכה להמתין דבקדושתה קיימא לר"י אם לא בראוה שנבעלה כדמוכח בשמעתין. ולפי"ז א"ש נמי דשמואל לא נקיט רק גיורת ומשוחררת לא שבויה דכר' יהודה ס"ל. ובמיהו זה מתורץ ב' קושיות התוס' וכן לפי לשון האחרון כו' אבל קושיא [הראשונה] לר"י שסברתו [בגיורת] מהופכת [מבנשואה] לטעמא דרבא אינו מיושב באלו רק לגירסת ר"י דלא גריס יתירות כו':

בא"ד אע"ג דשמואל איפכא מדר' יהודה כו'. דבנשואות קטנה גזור שמואל אטו גדולה ור"י לא גזר בברייתא דרדופה ובגיורת בהיפך בגדולה נמי מתיר שמואל ור"י אוסר אפילו בקטנה: ונראה דהו"מ לסיומא כאן כמו שכתבו בסמוך [לגירסת ר"י] ללשון אחרון וסבר בגיורת כרבי יוסי ובבת ישראל כר"מ כו' ועיין:

בא"ד וסבר בגיורת כרבי יוסי כו' ושמא בנשואין מודה רבי יוסי כו'. ואף דהשתא סברת ר' יוסי מהופכת מדר"י בתנאים אין לחוש (מ) וק"ל ועיין:

בתד"ה אמר רבה כו' לא קשיא מידי. ר"ל מהך ברייתא אבל למסקנא דמקשה מר' יוסי דאנוסה כו' ודאי צריכא לשינויא דמתהפכת וק"ל:

דף לז:

בתד"ה וחדא במיתה וכו' תרוייהו נפקא מכדי רשעתו. ולפי"ז צריכין לעשות צריכותא לרבנן שתי סברות של הב' צריכות שבגמ' ביחד כיון דילפינן ממון ומלקות ומיתה ומלקות מכדי רשעתו [דממיתה ומלקות לא הוי ידעי' מיתה וממון משום תרתי בגופיה וממלקות וממון משום דלא חמיר איסוריה] וי"ל בלא"ה דבתר דכתיבי תרי קראי למיתה וממון ומלקות וממון ילפינן מכדי רשעתו תרתי וק"ל:

בתד"ה לא תשקול כו' ואומר ר"י דלא שייך וכו':

בתד"ה ואח"כ כו' מנקם ינקם כו'. לשון הגמ' שם רוצח שנידון בסייף מנ"ל יליף מעבד דכתיב ביה נקם ינקם כו' נקימה זו אינו יודע מהו כשהוא אומר חרב נוקמת נקם ברית הוי אומר זה סייף ואימא דברזיה מיבריז לפי חרב כתיב אשכחן עבד בן חורין מנין ק"ו כו' הניחא למ"ד סייף חמור שפיר ק"ו אלא למ"ד חנק חמור אימא עבד בסייף ובן חורין בחנק יליף מואתה תבער כו':

בתד"ה לפי שמצינו כו' כבעליו יומת יסקל כבעליו כו' כצ"ל [נקיט כבעליו יומת יסקל כבעליו כוונתו אתרי לישנא דתוס' א"כ לכתוב כו' א"נ וגם כו']:

דף לח.

גמ' אלא מעתה נערה ולא בוגרת ה"נ וכו'. אין להקשות דודאי הכא אף שיש לה קנס איצטריך אשר לא אורסה שלא ניתן לאביה דכ"ז שהיא נערה אף שנתארסה לא יצאה מרשות אביה וכן הדין נותן הואיל ואביה זכאי בקידושיה כו' כדבסמוך אבל בוגרת אם יש לה קנס מהיכא תיתי שיהיה לאביה דאיצטריך למעוטי י"ל דבקנס ה"א שיהיה לאביה ועיין:

גמ' האי לא אורסה מבעי ליה לגזירה שוה וכו'. עד סופו וצ"ל אף דר"ע דמתני' יליף לה לגזירה שוה מ"מ מפיק ממשמעות הא אורסה לעצמה [כי היכי דלא ליפקי' ממשמעותי' לגמרי כדפריך לקמן על ר"ע דברייתא] אבל לא למעט לגמרי כיון דאיצטריך לגז"ש ואף אם לא איצטריך להיות מופנה לגז"ש מ"מ נוכל להצטרך לגז"ש ומנ"ל למעוטי לגמרי משא"כ נערה ולא בוגרת ובתולה ולא בעולה ועיין:

ברש"י בד"ה לחייבו ממון כו' לפטור שוגג דרך עלייה. אם לא נגיה מזיד דרך עלייה צריך ליישבו בדוחק (נ) ודו"ק:

ברש"י בד"ה הא דסימא עינו והרגו בה. מאידך דבי חזקיה נפקא וכו'. אינו מפרש כפי' התוס' רק משמע ליה מעין תחת עין שמעי' דלא תעביד ביה תרתי ול"ש סימא עינו ולא מת או אפילו מת כמ"ש בסמוך וא"כ מייתר לא יהיה אסון לסימא עינו והרגו בדבר אחר ואכתי כל חרם למה לי:

ברש"י בד"ה ולא עין וכו'. דבריו דחוקים וקשים ליישב בעיני:

בתד"ה הני מילי וכו' דדרך עליה קיל טפי וכו'. דהוי אונס טפי:

בא"ד דאינו מקפיד הש"ס במה שסקילה וכו'. דמקצת ממיתות קלות דלעיל בסקילה ושריפה וקצת מחמורות בהרג וחנק ואפ"ה קאמר אין לי וכו' דבהרג וחנק דקיל לא יקח ממון ובסקילה ושריפה ה"א דיקח ממון ויפטר דלא תלוי אלא במה שניתן שגגתו לכפרה וק"ל:

בתד"ה אבל סימא כו' להכי איצטריך כל חרם למיפטרי'. והשתא לכאורה ילפינן מחרם וכל חרם דלא תשקול מיניה ממון ותקטלי' בסימא עינו והרגו בדבר אחר בבת אחת ושלא תשקול מיניה ממונא ותפטרי' במיתות קלות שניתן שגגתן לכפרה בקרבן אע"ג דדחוק הוא למילף מלא יפדה שלא תקטליה ושלא תפטריה. ולא תקחו כופר למיתות חמורות בדרך עליי' ולבתר דגלי לן קרא פטורא דדרך עליי' תו ילפינן מהיקישא דתנא דבי חזקיה דלא תחלוק בין עלייה לירידה ואייתר לימוד חד מחרם וכל חרם לסימא עינו והרגו בדבר אחר והקישא דלא תחלוק אמכה אדם קאי ולהכי איצטריך קרא למיתות קלות שניתן שגגתן לכפרה בקרבן ואי לא כתיב אלא חד קרא ה"א למיתות חמורות שלא ניתן שגגתן לכפרה כלל כגון רוצח דרך עלייה אתיא הקישא אח"כ שלא תחלוק בין עלייה לירידה ואכתי לא ידעינן ניתן שגגתן לכפרה בקרבן אי לאו קרא יתירא ואין להקשות אמאי לא כתבו דמחרם וכל חרם ילפינן מיתות חמורות וקלות ולא תקחו כופר לסימא עינו והרגו בדבר אחר ולא תקשי קושית הרשב"א [גם לא יצטרך לדוחק לילף מלא יפדה דלא ליפטרי' ולא לקטלי'] דריהטא דשמעתין משמע אלא אמר רמי בר חמא איצטריך ר"ל כל חרם דעלה קאי הקושיא האי מדתנא דבי חזקיה נפקא וא"כ מוכח מלא תקחו כופר דלא תשקול ממונא ותפטרי' וכן בסוגיא דלעיל קאמר בהדיא דלא תקחו כופר אתיא להכי וכל חרם למה לי ועלה קמשני איצטריך וכן בסמוך לרבה דאמר חידוש כו' האי כל חרם מאי עביד ביה:

בא"ד אילו לא נאמר קאמר וכו'. אילו לא נאמר היקישא הוה ילפינן מכל חרם ואין לומר ליישב קושיתו לפרש"י נמי בכה"ג דאלו לא נאמר לא תקחו כופר הוי ילפינן מחרם וכל חרם אך עתה דכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח דהיינו מיתות קלות לא איצטריך כל חרם אלא לדרך ירידה ואח"כ מקשה דרך ירידה מהיקשא נפקא כו' דסוף סוף אייתר לן חד קרא השתא לבתר דכתיבי לא תקחו כופר והיקישא וק"ל:

בא"ד אבל רבי ישמעאל ודאי לית ליה כו'. והא דלא משני דלתנא דבי חזקיה איצטריך כל חרם כת"ק דרבי חנניא דהכא אליבא דרבי חנניא מסיק דמצי למיסבר הך דחזקיה ודו"ק:

בתד"ה הא נמי כו' לאו מהך דרשא גופיה כו' וא"ת הא מלתא נמי מתנא דבי חזקיה דלעיל כו'. מקושר כיון דלאו מעין תחת עין בפירוש נפקא אלא מכח דיוקא כי היכי דדרשינן עין ה"נ דרשינן נפש א"כ טפי הו"ל מהיקישא דחזקיה דלעיל נפקא:

בא"ד היה רודף כו'. שהכהו בידו האחרת להורגו אף שבאמת לא הרג אבל סימא עינו לחודיה דמשלם ממון ודאי לא קשה הא רודף הוא כיון דמצי מיית דסוף סוף אין כוונתו להורגו וק"ל. וא"ל

דלמא איצטריך קרא יתירא דמנפש תחת נפש ה"א דאיירי היכא שאינו יכול להצילו באחד מאיבריו אבל ביכול להצילו משלם עין ונפש תחת עין ונפש דאין זה [קושיא] וק"ל:

בתד"ה אמר רב אשי כו' תימה כו' וקרע שיראין דידיה דמחייב כו'. ר"ל כעין סימא עינו והרגו בדבר אחר לא הריגה וקריעה בדבר אחד בהדי דהרג קרע בה רק הרג בידו אחת וקרע שיראין דידיה בדבר אחר בבת אחת דמלא יהיה אסון ליכא למיפטרי' דאיירי שבהכאה אחת הרג האשה ובה המית הולדות ומנפש תחת נפש לא שמעינן אלא נפש וממון של עין תחת נפש לחודיה דמה שסימא ג"כ עינו לא מקרי רק נפש וכמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בא"ד ולעיל פטר אביי זר שאכל תרומה. בפיו וקרע שיראין בידו היינו ממש בדבר אחר רק בבת אחת:

בא"ד וי"ל כו' כלומר ע"כ לא איצטריך כו'. ורבא מניח לו סברתו אף לסברתך דלא ילפית מהיקישא מ"מ ילמוד מאידך תנא כו' [ועלה כתבו] וא"ת כו' למאי דמניח לו סברא זו דלא ילפינן הכל מהיקישא לישני לי' סימא עינו והרגו בדבר אחר אה"נ דילפינן מאידך תנא דבי חזקיה אבל איצטריך כל חרם לקרע שיראין דלא שמעינן מנפש תחת נפש דהוי נפש וממון תחת נפש וממון וק"ל:

בתד"ה סד"א כו' אע"ג דמתני' כו' משום דכייל כו'. גם מתני' אלו אין חייבין ג"כ בושת ופגם ופגם הוי ממונא עיין ריש ח"מ וק"ל:

דף לח:

גמ' אימא בתולה לג"ש ואשר לא אורסה כו'. לר"ע דמתני' מקשה אף דלכאורה נראה לפי הסוגיא דאר"ע דברייתא דביה עסיק קמקשה דלר"ע דברייתא י"ל אי בתולה לגז"ש א"כ אתיא גז"ש ומפיק לקרא לגמרי משא"כ אשר לא אורסה קרי ביה אשר לא ארוסה משא"כ לר"ע דמתני' פריך שפיר. או אפשר למאי דלא אסיק אכתי אשר לא ארוסה קא מקשי וק"ל:

גמ' ור' יוסי הגלילי האי סברא מנ"ל כו'. וא"ל דלמא מאשר לא אורסה ואף דלא מופנה ליכא למיפרך מידי וילפינן מיניה גז"ש ופשטיה למיעוט הא אורסה אין לה קנס דהשתא בריה"ג ור"ע דברייתא קעסיק ודו"ק:

גמ' סד"א הואיל וחידוש כו'. וכל חרם ה"א ללימוד ת"ק דר"ח אבל לבתר דגלי לן קרא בארוסה ילפינן מכל חרם לכל קנסא (ס) וגם צ"ל הכא נמי כמ"ש התום' לעיל דמתני' מפיק ליה מלא יהיה אסון [ובאמת מאשר לא אורסה נפקא וצ"ל תי' דלעיל] אך ז"א דהרי בר"ע דברייתא קיימא:

גמ' מלתא דפשיטא ליה לאביי מבעי ליה לרבא. היינו למר בר רב אשי דמפרש בסמוך בעיא דרבא מיתה עושה בגרות אבל למה דמפרש תלמודא השתא בעיא דרבא פשיטא ליה לרבא לאידך גיסא וכמ"ש רש"י בסמוך וק"ל:

בתד"ה מי אתאי וכו' ומפקי קרא מפשטיה טפי מהכא. דהכא רק הדיוק שקר והתם פשטא דקרא דשכיר ותושב ישראלים אוכלים דלא קניי' רבי' לגופיה והוי ישראל גמור:

בסה"ד ומשום הפנאה כתבי'. דבלא"ה נמי ידעינן דערל לא יאכל אלא להיות מופנה כתביה:

בתד"ה לאבי הנערה כו' ואנא ידענא דלא הוי בסקילה דלאו נערה היא. ולא אמרינן דאשעת ביאה מיחייב מסברא רק כיון דהשתא בוגרת נחייבה כאשת איש דבחנק או כזינתה השתא בבוגרת דנדונה בחנק אבל הכא מסברא מיחייב אשעת ביאה משום דאי אפשר לפוטרו בלא כלום וק"ל:

בתד"ה יש בגר כו' מדקתני הרי הן כו' משמע דאין יכול להוריש כו' ואומר ר"י כו'. ולפי' ר"י הלבן [דאף קנס יכול להוריש] צ"ל דשאני הכא דכתיב ונתן דגלי קרא עיין לקמן:

בא"ד דהומ"ל ולטעמיך. ולמאי דמוקי בעמד בדין ניחא וסיפא בלא עמד בדין [על הגניבה] דאילו עמד בדין בחיי אב ופסקוה למלתא הו"ל גזלן וכי טבח ומכר אח"כ דידיה קטבח ופטור מד' וה'. וה"מ לפלוגי ברישא בין עמד בדין או לא רק איידי דקתני רישא כו' כדאיתא התם בגמ' ללישנא קמא. והוי מצי להקשות דהי"ל לשנויי דעדיפא למיתני בסיפא מת האב ואח"כ טבח דאע"ג דליכא לפטורי משום דאין מוריש קנס לבניו דהא החיוב בא אצל האחין אפ"ה פטור משום ה' חצאי בקר [אבל ברישא בלא עמד בדין איכא לפטורי נמי מטעם דאין אדם מוריש]. וכן ה"מ למידק דבסיפא פטור מד' וה' אבל כפל משמע דחייב אע"ג דאיירי בלא עמד בדין ואין אדם מוריש קנס לבניו וע"ש בתוס':

בא"ד משמע דאי קרינן ביה וטבחו כוליה באיסורא חייב כו'. משמעות לשונם משמע דאסיפא קאי ואין בסיפא קושיא מד' וה' דלמה לא יתחייב ד' וה' כיון דלאחר שמת אביו טבח ומכר אין כאן מוריש קנס רק מכפל קשה בסיפא והתוס' דהכא לא הזכירו כפל דא"כ אף מלישנא קמא הוי מצי להקשות [וכמ"ש לעיל] רק ר"ל דסיפא ע"כ איירי בלא עמד בדין דבעמד לא מיחייב בלא וטבחו כוליה כו' רק משום דהו"ל כגזלן ואפ"ה משמע דדומיא דהכי דהיינו בלא עמד בדין אילו היה בחיי אב שהיה טבחו כוליה באיסורא היה חייב ד' וה' דלא מסתבר להו לומר דבלא עמד בדין בחיי האב פשיטא דפטור משום דאין אדם מוריש קנס [אלא] אפי' לאחר מיתת אב פטור מ"ט וטבחו כו' דא"כ הו"ל לפלוגי מיניה וביה ברישא בין עמד או לא ובלישנא בתרא משמע דלא שייך לפלוגי [מדלא קאמר נמי בלישנא בתרא כבל"ק] ודו"ק:

בא"ד ותירץ ר"י דמיירי בעמד בדין ואמרו חייב אתה כו'. ורישא וסיפא בעמד בדין ואמרו לו חייב אתה לו צא תן לו דכיון דלא פסקו למלתא לא הוי גזלן ולא הוי לענין זה העמדה בדין אבל הוי שפיר העמדה בדין לענין קנס דמוריש דנעשה ממון וק"ל. ודברי ר"י הלבן ע"ש בתוס' ודו"ק:

דף לט.

גמ' ומי מעברה. פירש"י בקטנותה כו'. הך סוגיא אתיא לחכמים דס"ל בא עליה כשהיא קטנה יש לה קנס וא"ל דמשכחת בבא עליה בקטנותה וילדה בו' חדשים דבין נערות לבגרות דתיכף שמתעברה בקטנותה מתה ודאי כמ"ש תוס' [ביבמות] שמא תתעבר העיבור שמא כו' וכשתתעבר תמות ודאי מכח העיבור [שבקטנותה] בלא לידה ולא משמע ליה השמא אתמות או תמות מכח עיבור ע"י הלידה בקטנותה וק"ל. להכי לא מקשה בקצרה משמואל דאין בין וכו' [דהך סוגיא אליבא דחכמים דאפשר דבא עליה בקטנותה ונתעברה אח"כ בקטנותה] וק"ל. ומה שאמרו חכמים ומן השמים ירוחמו ר"ל שלא תתעבר לא שתתעבר ולא תמות דא"כ לא מקשה מידי וק"ל:

גמ' ולטעמיך הא דתניא כו'. ולא פשיט בעייתו מדלא קתני נתארסה דהוי רבותא טפי מנשאת י"ל דאתיא כריה"ג או כר"ע דברייתא:

גמ' הא תנן נערה המאורסה כו'. הה"נ דהומ"ל דלענין כסף קדושין הוי ברשות האב (דק') [דא"ל] מהפרת נדרים יליף דלאוקמי ברשות האב ממונא מאיסורא לא ילפינן [וכמפורש בגמ' קידושין]:

במשנה והמפתה לכשיוציא [מפרש בגמ'] לכשלא יכנוס. ואפשר דכן המפתה אם רצה להוציא מוציא נמי ר"ל שלא יכנוס אבל אין צורך דאונס שותה בעציצו ר"ל לא יכול לשלחה וכמ"ש רש"י וכדמסיים במתני' נמצא בה דבר ערוה כו' אינו רשאי לקיימה. ומ"ש רש"י שותה בעציצו כו' ע"כ ישאנה הול"ל יקיימנה רק כלל תרוייהו צריך לישאנה בע"כ ולא יגרש ג"כ [כדמסיים כדכתיב לא יוכל לשלחה] והמפתה אף אם נשאה יכול לגרשה:

בתד"ה שלש נשים משמשות במוך כו' פי' בקונטרס כו'. לפירש"י מותר לשמש כו' הא דפחות מכאן משמשת כדרכה ר"ל צריך לשמש בלא מוך ואמאי הא לא מתעברה פחות מיכן ולר"י לשיטת רש"י ניחא ור"ת הו"מ להקשות מהכא גופי'. גם בחכמים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה כו' צ"ל שצריכה לשמש כדרכה בלא מוך הא כיון דמן השמים ירחמוה שלא תתעבר מאי איסור איכא במוך וק"ל:

בתד"ה הואיל כו' ואע"ג דקי"ל כו'. וא"כ אמאי פי' הקונטרס דילפינן מהפרת נדרים דמשמע הא דגבי כל דיני ממונות מוציאין נשואין מרשות האב גופיה נפקא לן מהפרת נדרים וז"א דממונא מאיסורא לא ילפינן כדלקמן (כתובות דף מ"ו ע"ב) ע"ש דקאמר לקמן וכ"ת נילף מהפרת נדרים ממונא כו':

בא"ד ה"מ לאוקמי כו'. דעלה קאי לקמן שהוא כנגד הסברא כו' וא"כ שפיר פירש הקונטרס כדאשכחן בהפרת נדרים כו':

בא"ד כיון דגלי לן כו' ולקמן קאמר שפיר וכ"ת כו'. ממונא כו' כיון דלא גלי לן עדיין דשוין לאוקמי וק"ל:

בתד"ה צער דמאי כו' ונראה לר"י כו'. הלכך בעי צער דמאי ומשני שחבטה כו' שבא קודם תשמיש ואכתי ליכא הנאת תשמיש ומרגשת באותו צער וכן צער פיסוק רגלים עדיין קודם תשמיש משא"כ צער בתולים פטור באמת מאותו צער:

בא"ד ורשב"א מפרש כו' מדמפתה פטור. אין נראה שלא הרגיש ר"י בכך דחייש תנא לכחש גופנא מדמפתה פטור אבל הבין דצער בתולים שע"י אונס דליכא הנאת תאות תשמיש כל כך א"כ הצער גדול יותר ממה שסופה להצטער תחת בעלה וכן הסברא נותנת משא"כ מפתה דפטור שסופה להצטער תחת בעלה. אבל א"כ לא הו"ל לר"י לסתור הוכ"ת והאיכא כמה תנאי בהכונס דלא חיישי כו' דע"כ תנא דמתני' חייש מדמפתה פטור רק הו"ל לסתור הוכ"ת שזה הצער גדול יותר ודו"ק. ומ"ש מהר"ש יצ"ו הא דלא קשיא להו בפשיטות במתני' אמפותה דפטור מצער הא יש צער גדול בביאה ראשונה לא ידעתי מאי קאמר דמש"ה שפיר פטור כיון דהך צער גופיה סופה להצטער תחת בעלה וק"ל:

דף לט:

בתוס' בד"ה א"ה מפותה נמי. אפ"ל שר"ל שה"ק א"ה מפותה נמי יש לה צער וא"כ אונס אמאי חייב דהא טעם דמחייבי רבנן מפרש בברייתא משום דאינו דומה וכו' והך צער דפיסוק ישנו ג"כ כשנבעלה ברצון כבנבעלה באונס [ומאי השיבו לר"ש אינו דומה כו']. אבל אמתני' לא הו"מ להקשות אמאי אונס חייב להך שינויא דפיסוק כיון שסופה להצטער תחת בעלה וא"כ הו"ל לומר בלשון א"ה אונס אמאי חייב דע"כ מתני' חייש לכחש גופנא מדמפתה פטור כמ"ש הרשב"א לעיל. דהא ודאי ניחא דחייב דזה הצער יהיה לה עתה נמי עכ"פ ואינה מרווחת ע"י הצער הזאת ולכן שפיר חייב (ע) אבל אטעמא דברייתא מקשה שפיר דנותן טעם [לאונס חייב] לפי שאינו דומה דזה הטעם אינו [דמפתה נמי ר"ל דבעילה שתחת בעלה נמי יש לה אותו הצער] אבל קשה לפי"ז [נוכל לומר] דשפיר מקשה אמתני' מפותה נמי ליחייב כיון שאינה מרווחת כלום ולסברת המקשה יש צער לרצון כאונס א"כ שפיר מקשה [אמתני'. והוי מדויק טפי לשון מפותה ומל' תוס' משמע שהבינו דאברייתא פריך כמ"ש בסמוך] וי"ל דלא שייך להקשות מפותה נמי ליחייב דהא קאמר בהדיא אינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון דש"מ דס"ל דבמפותה אין צער אלא באמת הכי פירושו הא אית לה צער ואמאי קאמרת אינו דומה כו' לנבעלת ברצון ודו"ק. ומ"ש והגיה מהר"ש יצ"ו אמתניתא לא הוי מצי כו' וסיים כי הוא ברור למבין כו'. ובעיני לא ברור ברור ממש דמ"ש בתחלה יש לדקדק בדבריו דהא אאונס דמתני' לא הו"מ למיפרך דאימא דתנא דמתני' לא חייש לכחש כו' ז"א דכתבו זה לרשב"א וע"כ מוכרח מעצמו דתנא דמתני' חייש לכחש מדמפתה פטור אף דאית לה צער לסברת המקשה השתא. ומ"ש גם מה שדקדק לומר לישנא דאמתני' הוא נראה כמיותר דהך פירכא דפריך א"ה מפותה נמי ודאי אמתני' קאי כו' הא תוס' כתבו דאברייתא פריך דקאמר אינו דומה כו' וכן מה שמסיים בדבריו ולא קשה ליה אלא אמתני' דא"כ מפותה נמי הא תוס' מפרשי תחלת דבריהם אברייתא ודו"ק. ויש לראות אם הקושיא אמאי קאמר אינו דומה כו' מאי משני משל דמפותה למה הדבר דומה לאדם שאומר לחבירו קרע כו' סוף סוף מאי קאמר אינו דומה כו' לנבעלת ברצון. ואפשר לומר דע"כ המקשה מדלא פריך מקודם מר"ש ב"י שסופה להצטער תחת בעלה דמינה מקשה בראשונה והו"ל להקשות מה תרויח הא אכתי סופה להצטער צער זה אלא צ"ל דה"ק כיון דהך צער גופיה סופה להצטער בעצמה תחת בעלה א"כ לא מיחשב זה לצער להשלים לה אמרו ליה אינו דומה כו' דהך צער לא תצטער אח"כ כשנבעלה ברצון ואהא מקשה הך צער דפיסוק יש לה במפותה נמי ואמאי קאמר אינו דומה ומשני דה"ק אינו דומה אף שצער בשוה מ"מ אח"כ מחלה. אבל באנוסה אינה מוחלת: אבל א"כ [הוא סתירה על עיקר פירושו דאברייתא מקשה וא"ה מפותה אבעילה שתחת בעלה קאי] לא יתכן אח"כ שלי דאבוה נינהו כיון דנבעלת לבעלה קא עסקינן. גם לישנא דמפותה אינו מיושב: ונראה [חוזר לקיים פי' המהרש"א] דעכ"פ מקשה א"ה מפותה ממש נמי ליחייב דהך צערא איכא נמי גבי דידה כמו גבי אנוסה ואף דקאמר בברייתא אינו דומה נבעלת כו' היא גופא קמקשה אמאי קאמר אינו דומה כו' ולפי"ז אה"נ שמקשה אמתני' ובמתני' א"ל אונס אמאי חייב. דדלמא לא חייש לכחש גופנא [וכמ"ש מהרש"א] אם לא מכח מפותה [לכך מקשה טפי אמפותה] ולפי"ז א"ש הגהת מהר"ש יצ"ו דאמתניתא כו' אמאי אונס חייב כו' בלא מפותה דע"כ הך תנא דברייתא חייש לכחש כמ"ש התוספות בהכונס מדקאמר אינו דומה כו' משמע הא דומה הוי פטור (פ) ומ"מ קשה לי הך קושיא דאפשטא דברייתא אינו דומה כו' לנבעלת ברצון לא מיתרצא [בהא דקאמר משל כו'] דהא

בנבעלת ברצון איכא נמי הך צער ממש וי"ל כמ"ש לעיל דה"ק אינו דומה כו' דאותו צער אינה מקפדת עלה ולהכי אונס חייב ומקשה [אמתניתין] סוף סוף במפותה שלי דאבוה כו' ודו"ק:

בתד"ה אין לי כו' במאי מיירי כו'. הקשו ממ"נ על היא עצמה מנין במאי איירי ונראה דה"ה דהו"מ להקשות ממה נפשך על אין לי אלא אביה וז"ש וכן אביה אמאי צריך קרא כו' פירוש אי מיירי בנערה ואי בבוגרת אמאי יכול לעכב ואולי עדיפא להו להקשות תחלה אהיא עצמה מנין דמשמע טפי דצריך יתורא דקרא לכך:

בא"ד ואומר ר"י דנהי שאינה יכולה לעכב על אביה כו'. ואיירי בקטנה או בנערה דאפ"ה מועיל מיאונה לענין קנס ולשון התוס' בקדושין דף מ"ו ואשמעינן דכי מעכבה איהי שמשלם קנס דכמו דתלה הכתוב קנס דמפותה במיאון האב כך תלה במיאון דידה והאי מיאון דידה ודאי אינו מועיל לענין שלא תנשא לו דכיון שאביה רוצה שתהא אשתו אינה יכולה לעכב אלא מהני שמשלם קנס כאילו האב ממאן ע"כ:

בא"ד וכן במיאון אביה. י"ל אף שהיא בוגרת מ"מ מועיל מיאון שלו לענין שמשלם קנס:

בא"ד והא דתניא כו'. אע"ג דאם כונסה נמי משכחת קנס כדאמרן צ"ל כשלא יכנוס מדעתה. וה"ה מדעתו של אב ויש להסתפק קצת בזה ממה שקיצרו במיאון האב (צ) ודו"ק:

בא"ד ועוד נראה כו'. לא תירצו בקצרה דלאו מיתורא דקרא דרשינן כו' וא"כ אזדא ליה ומיהו קשה דזה הבל שצריכין לפרש מה זה שאמר לרבות יתומה לקנס על מה קאי לרבות דמשמע שצריך ריבוי ליתומה וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דהכא איצטריכא ליה שיכולה לעכב ועוד דא"כ מאי פריך לר"י בר חנינא כו' ואם ר"ל לרבות שהיא יכולה לעכב ג"כ היאך תליא. זה ביתומה טפי הו"ל לאשמעינן רבותא אף ביש לה אב שאינה יכולה לעכב מלהנשא אפ"ה יכולה למאן לענין קנס לפירוש ר"י דלעיל דבשלמא אם כוונתו לרבות יתומה שיש לה קנס ולא למעט מלאבי הנערה שפיר אבל אם יתומה ממילא יש לה קנס בלא ריבוי דלא נתמעט כלל מלאבי הנערה ולהכי פריך מיניה לר"י בר חנינא דפטר מש"ר על היתומה מלאבי הנערה למעוטי יתומה שאין לה אב רק בא לומר לרבות שיכולה לעכב טפי הול"ל אף ביש לה אב אע"כ דוקא יתומה דמהני מיאון דידה לענין נשואין השמיענו קרא דמהני נמי לענין קנס דלא תימא אף דיכולה לעכב מלישא מ"מ לענין שישלם לה קנס לא מהני [כיון שאין העיכוב מהמפתה והתורה לא חייבתו בקנס רק כשהוא מעכב מלישא אותה]. ובזה מתורץ קושית תוספות דלעיל אמאי צריך קרא. ודברי ר"י דלעיל אזלא לתירוץ ראשון דלרבות קנס מיתורא יש ליתומה קנס [מדלא כתיב מאן מאן ולכך נקיט יתומה והכא לענין עיכוב דידה ילפינן דאף בנערה שיש לה אב מהני עיכוב דידה מיהת לענין קנס] ודו"ק וכעין זה ראיתי קצת למהר"ש יצ"ו. ודברי מהרש"ל דחוקים בעיני ודו"ק: ויש לדקדק בשמעתין רבא אמר ק"ו ממפותה כו' והא טעמא דלא אמר רבא שלא יהא חוטא נשכר הוא כיון דמשלם קנס לאו חוטא נשכר הוא כדבסמוך וזה ניחא באונס שה"א אביה אין יכול לעכב אף שבעלמא יכול לעכב מ"מ לא הוי חוטא נשכר שישאנה בע"כ דאב כיון דאונס משלם קנס עכ"פ בין ישאנה או לא לאו חוטא נשכר הוא אבל במפותה אם לא היה יכול האב לעכב מלישא א"כ היה פטור נמי מקנס והוי חוטא נשכר וא"כ נפרוך זה על ק"ו מה למפותה שכן חוטא נשכר לכן סברא הוא שיכול לעכב וי"ל דמ"מ למה יכול לעכב מלישא במפותה יעשה המיאון לשלם קנס אף שישא ולמה עשאה התורה שימאן מלישא ולענין קנס וא"כ ילפינן באונס ממפותה כיון דסוף סוף יוכל לעכב עליו ועלי' אף שלא עבר רק על דעת אביה (ק) וק"ל: ויש לראות במאי איירי אביה מנין באונס אי בבוגרת אמאי יכול לעכב אלא בנערה וקטנה ויליף ק"ו ממפותה ומפותה גופיה מנ"ל מסברא שלא יהא חוטא נשכר כיון דתלה רחמנא דוקא במיאון יתן קנס א"כ אם לא יהיה רשאי למאן יפטור נמי מקנס ויהיה חוטא נשכר וקרא איצטריך במפותה שלא תימא אף אם ימאן לא תועיל לענין קנס או דמהני מיאון אף בבוגרת וכמ"ש התוס' לעיל [במ"ש וכן במיאון אביה] ודו"ק. ואולם ממה שכתבו התוס' וכן אבי' אמאי צריך קרא לאביי משמע דלרבא לא אמרינן כלל סברת חוטא נשכר אף במפותה ודו"ק:

בתד"ה אלא אונס כו' וה"נ אין אביה יכול לעכב כו'. ואיפכא דלגמור מפותה דאיהי יכולה לעכב מאונס דהוא לא מצי מעכב ואפ"ה היא יכולה לעכב דמה לאונס שכן עבר על דעתה לכן יכולה לעכב משא"כ במפותה דלא עבר על דעתה שמא אינה יכולה לעכב ועוד מה לאונס דבלא"ה נמי משלם קנס אבל במפותה מנ"ל שישלם קנס וכמ"ש התוספות לעיל דלענין קנס איצטריך קרא במפותה:

בסה"ד וי"ל דלו תהיה לאשה אינו מיותר. ולעיל ריש פירקין כתבו התוס' דאיצטריך למידרש ולו תהיה לאשה מדעתה ודו"ק:

דף מא:

במתני' של אביה. משום דגבי מפותה לא כתיב בקרא ונתן לאבי הנערה כמו גבי אנוסה להכי תני במפותה של אביה בהדיא ולא כללינהו כחדא [למיתני נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה והצער בתפוסה של אביה] ודו"ק:

במתני' ר"ש אומר לא הספיקה כו' עד שמת האב וכו'. ואלא הספיק לגבות עד שבגרה נמי פליג כדאיתא לקמן:

במתני' אע"פ שלא גבתה כו'. לפום ריהטא נוח טפי לפרש לר"ש דתלאו בגבייה דדוקא באונס ופתוי דכתיב ונתן לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכו' ורש"י פי' לרבנן דלא הוי ממון עד שעמד בדין וכו':

ברש"י בד"ה לא הספיקה כו'. הא דאין מוריש לבנו זכות שזכתה לו כו' היינו אם הפתוי לאחר מיתת האב ואף ממון שיש לו בבתו כמעשה ידיה וחבלות אין מוריש לבנו כדלקמן והתנחלתם אותם להכי פירש נמי לאו ממון להורישו לבניו דהיינו אף אם הפתוי בחיי אב כמו הכא במתני' ובהא לא סגי משום דהא דאין אדם מוריש קנס לבניו היינו לענין שאינם יורשין מן האב כגון אם נגנב לאב ונתחייב הגנב כפל פטור הגנב מן היורשים אבל לא לזכות הבא להיורשין מכח הבת שקיימת:

בתד"ה לא הספיקה כו' אלא בושת ופגם כו'. ולא ניחא להו לומר לשון רבים של הן מוסב אקנס דאונס ומפתה דמפותה אמאי של עצמה מדעתה עבדה. מיהו אפ"ל כיון דבשעה שנתפתתה היה שייך התשלומין לאביה לא מצי מחלה. או פירוש לעצמה דקנס נתרוקן מרשות האב לעצמה לאפוקי של אחין ואב רק שייך לדידה ואנוסה יהיב לה ומפותה מחילתה מחילה ומהני מחילה דידה ופקע עכ"פ מהאחין. עיין בר"ן. ואין להקשות לפי"ז אמאי נקיט בסיפא מעשה ידיה טפי הו"ל למינקט בושת ופגם דממונא הוא דבי' איירינן י"ל דסיפא דמתניתין ע"כ לדיוקא דילה אתי דמעשה ידיה לאחר מיתת האב הוא לעצמה כדאיתא בגמ':

בסה"ד איתקש להדדי. דלמי שזה ניתן זה ניתן ולא לכל מילי דקנס אינו משלם ע"פ עצמו ובושת ופגם משלם כמו שכתבו התוס' לעיל. וא"ל דנקיש בהיפך שניתן גם הקנס לאחין כיון דבושת ופגם הוא ממון שלהם דעיקר קרא בקנס איירי ונתן חמשים כסף תחת אשר ענה וילפינן תחת כו' מכלל דאיכא בושת ופגם משמע דלמי שזה ניתן דהיינו קנס דאיירי בזה קרא זה ניתן וק"ל:

דף מב.

גמ' לאביה נמי פשיטא. לא פריך כפשוטו אמתני' של אביה פשיטא מדקא יהיב מפתה דלא נחית על זה רק נקטו אגב אחרינא אבל כיון דמשני בהכרח לאביה איצטריך מקשה הא נמי פשיטא:

גמ' מדקא יהיב מפתה דאי לעצמה כו'. דא"ל לאביה איצטריך שיהיה הצער שלה לדידיה אע"ג דבעלמא צערא דגופה לא זכי ליה רחמנא כדאמרי' בסמוך דף מ"ג ע"א ובהא ליכא למימר מדקא יהיב מפתה מ"מ פשיטא ליה מדקא יהיב מפתה ג"כ בושת ופגם וקנס ע"כ לאביה והוא מטעם דאי בעי מסר לה למנוול וכו' וכיון שבידו לפוגמה הוא שלו מה"ט גופא כיון שבידו לצערה בהך צער הצער שלו ודו"ק:

גמ' בעא מניה כו' והוא אומר לא אנסתי כו'. אף באמר אנסתי ופתיתי רק לא העמדתני בדין הוי מצי למיבעיא לר"ש ולמה מציירו בכפירה גדולה ונ"מ דהוי בעייתו לרבנן נמי ואין צריך לומר בשפירש כמו שהקשו התוס' דכיון שמודה לו שאנס ופיתה מחייב עצמו בבושת ופגם רק הכפירה והשבועה הוא על קנס. וזה א"ל אף בציור האיבעיא זה [דמצייר השתא] כפשטא ובלא פירש מצי למיבעיא נמי לרבנן דע"כ טעמייהו משום דלא שביק איניש מידי דכי מודה ביה לא מיפטר כו' הא לא"ה סבירא להו נמי דקנס קתבע דלא שביק איניש מידי דקיץ כו' וא"כ כשהעמידו בדין ודאי תבע מידי דקיץ ומידי דכי מודה ביה לא מיפטר דהיינו קנס לפירש"י דפשיטא ליה לענין הודאה דממונא הוא דשלש תשובות בדבר חדא דלרבנן ודאי אם נאמר דסברי תרוייהו קתבע בושת ופגם מטעם דכי מודה כו' וקנס מטעם קיץ א"כ י"ל בעמד בדין קנס לחודיה תבע דאיכא תרתי והוי מצי למיבעיא בעייתו אבל לרבנן קיץ לא עביד מידי לרבנן כמ"ש רש"י בושת ופגם לחודיה קתבע מטעמא דלא שביק איניש מידי דכי מודה ביה לא מיפטר כו' וא"כ כשעמד בדין י"ל דקתבע תרוייהו ומיחייב קרבן שבועה עכ"פ מטעם בושת ופגם ועוד כיון דעמד בדין נעשה בושת ופגם מידי דקיץ דפי' מידי דקיץ שיודע מה לתבוע והב"ד מחייבין כמה יתן (ד) ועוד דאכתי י"ל לרבנן לא שביק בושת ופגם דכי מודה לו במקצתו ולא כופר הכל דהיינו רק בהודאתו אנסתי ופיתיתי מחייב משא"כ קנס דאף כי מודה ליה שאנס ופיתה מיפטר עד שמודה ליה הכל שעמד בדין ונתחייב: ולפירוש התוס' דבעי בתרוייהו [אף לענין הודאה] מצי למיבעיא לרבנן אף שתבע בתרוייהו מ"מ אם הוי ממון לענין הודאה שישלם ע"פ עצמו הקנס אף שקרבן שבועה מיחייב עכ"פ משום בושת ופגם רק י"ל שרצה למיבעיא בתרוייהו. גם אפשר לומר דלפי' התוס' ליכא למיבעיא כלל לרבנן ועיין בסמוך [דלפי מ"ש התוס' בד"ה או דלמא זה לשונם נראה לפרש דאביי מספקא ליה אליבא דר"ש לפי שמצינו במשנתינו כו' ועיין במהרש"א שם ובחילוק לקמן]:

בתד"ה לאביה וכו' דפשטא דמתני' כו'. היינו מתני' דלעיל המפתה נותן ג' דברים אף דלא קתני בה נערה כמו במתני' דהכא אאלו נערות דרישא קאי:

בתד"ה רבי שמעון פוטר וכו' אלא כשייחד וכו'. מבואר בפרק הזהב דבעינן דומיא דפקדון דקרא ואלו כפר בהלואה גרידא לא מחייב קרבן שבועה הואיל וניתנה להוצאה וכאן בקנס מה ייחוד שייך אי כפר לו אז על מאי היה מייחד לו כלי ואי מודה ליה שחייב לו קנס מ"מ לא מיחייב ליה מידי דהא אי אזיל עמו ותבעו בב"ד מודה ומיפטר (ש) וגברא לעולם לאו בר חיובא בקנס עד שכפר בב"ד ובאו עדים וחייבוהו ב"ד אז בא החיוב לעולם ומקודם לא נתחייב כלל:

בא"ד דבר שלא בא לעולם. דחיובא אכתי ליכא בעולם והוי כאומר שדה זו לכשאקחנה יהיה קנויה לך דאף שהשדה בעולם מ"מ מיקרי דבר שלא בא לעולם בהאשה רבה ובהאומר דף ס"ג ודאי אלו נתן לו הכלי מיד (ת) ותלאו בתנאי לכשאתחייב יהיה שלך אפשר שקנה אבל הכא לא הוי רק שמשעבד לו על דבר שלא בא לעולם דאין לאוקמ' בנתנו לו דא"כ מה תבעו ובנתנו וחזר והפקידו תו לא הוי קנס:

בא"ד חדא ועוד קאמר וכו'. ולרבנן בושת ופגם קתבע ושייך ודאי יחוד כלי ומועיל שנתחייב לו בלא העמדה בדין כהלואה ועושק:

בתד"ה ונשבע וכו'. דמתני' דשבועות דמייתי הכא וקבע האיבעיא עליה לא אשכחן דרבנן פליגי אלא בלא עמד בדין ומשום דבושת ופגם הוא תובע ואיכא למיבעי שפיר בעמד בדין כשפירש דקנס הוא תובע אף לרבנן רק אברייתא דלקמן הו"ל לקבוע אבעיתו דוקא לר"ש דהני רבנן דפליגי עליה התם ס"ל בעמד בדין דחייב דרישא עכ"פ בעמד בדין כדבסמוך. וקשה דלר"ש נמי ליכא למיבעי אברייתא דלקמן למאי דמוקי אביי דאיירי ר"ש בעמד בדין ופוטר מקרבן דז"א דאינו אלא מאי לאו דידע שינוי דחיקא רישא בעמד בדין וכו' דאל"כ ליפשוט מניה אלא פירוש דברייתא גופיה קבעי אבל לרבנן לא מצי למיבעי אברייתא. ומ"מ קושיתם לא קשה כ"כ דטפי ניחא לקבוע אבעיתו אמתני' מאברייתא כיון דאר"ש דמתני' יש לאיבעי כמו אר"ש דברייתא למה יקבע אבעיא שלו אברייתא דאז ודאי היינו מקשים יקבע האיבעיא אר"ש דמתני' ולרבנן לא רצה לאיבעיא כיון דס"ס פשיט ליה ממקום אחר מברייתא. ואם היה תרי רבנן דמתני' וברייתא הוי שייך להקשות קושית תוס'. ועיקר קושיתם כיון דבהאי פלוגתא דמתני' לא פליגי כלל רק מה הוא תובע אבל בפירוש משמע דשוין וא"כ לא שייך להזכיר כאן לר"ש טפי מלרבנן וק"ל: עוד אפ"ל לשיטת רש"י דאיבעיא דאביי רק לענין קרבן שבועה אבל בהודאה מיחייב נוכל לומר דלכך קבע האיבעיא אמשנה דשבועות דמזה אתיילד ליה האיבעיא לר"ש דמשמע הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו קרבן שבועה נמי מיחייב וכדמקשה באמת לבסוף ומכח הברייתא דסיפא דומיא דרישא בשעמד בדין פוטר ר"ש מקרבן מוכיחש וא"כ סתרי אהדדי וקשה ממ"נ ולהכי מסדר האיבעיא שלו אמתני' דבלא מתני' פשיטא מברייתא דפטור ודוקא לר"ש אבל לרבנן מפורש בהדיא בברייתא דמחייבי אבל לר"ש בעי מכח מתני' דשבועות וק"ל:

בתד"ה או דלמא וכו' או להוריש לבניו דמ"ש וכו'. דע"כ לא מבעי ליה לפרש"י אלא משום וכיחש דבעי דומיא דפקדון דהיינו לענין קרבן שבועה אבל לשאר מילי דלא כתיב וכיחש משמע דפשיטא ליה דהוי ממונא ומאין בא לו החלוקים דלענין להוריש הוי קנס כבמתני' ולהודאות יהיה פשיטא

ליה דממונא ולענין קרבן שבועה יהיה מבעיא ליה היכא אע"כ לכל מילי פשוט ליה דממונא חוץ מלקרבן שבועה משום וכיחש:

בא"ד משמע דפשיטא ליה לאביי כו'. דאל"כ מאי קאמר הא עמד בדין דמשלם כו' הא הך גופא קמיבעיא ליה אי משלם ע"פ עצמו כשעמד בדין:

בא"ד נימא דבקנס דאונס נמי קאמר כו'. דהא איבעיא דאביי באונס ומפתה הוי ועלה השיב ממונא הוי והוי ניחא טפי לאוקמי הא דממונא הוא בענין איבעיא. ושל"ת משום דמשוה הודאות והוריש יחד וכמ"ש התוס' לעיל דאביי ס"ל בתחלה להודאות והוריש הוי ממון חוץ מלקרבן שבועה משום וכיחש ולרבה לכל מילי ממון למאי דלא אסיק אדעתיה וכיחש ולבתר דאקשי ליה מברייתא דוכיחש וחזר מדבריו דמודה ליה לענין קרבן שבועה דרחמנא פטרי' מוכיחש אם כן הוא לרבה כמו לאביי בתחלה ושוין הודאות והוריש וכיון דלהוריש ס"ל לר"ש במתני' דהוי קנס באונס ומפותה ה"ה לענין הודאה ולהכי הוצרך לומר בשאר קנסות דבהם להודאות ולהוריש ממון לזה כתבו דהא אפילו בסוף הסוגיא כו' וע"כ להורשה הוי קנס אף שעמד בדין כמו שהוכיח ממתני' ר"ש אומר אם לא הספיק לגבות כו' וא"כ בהכרח הודאות והורשה מחולקים וא"כ לישני ליה כי קאמינא ממון להודאות בקנס דאונס ופיתוי דא"ל לפירש"י נמי הא עמד בדין כשבגרה ומתה [דהוי ממון גם להוריש ולהכי פשיטא ליה נמי לענין הודאה דשוין] וכמו לפי' התוס' דהא מטעם זה דהא עמד בדין משלם וכו' דחקתו לפרש הסוגיא דלא כפירוש התוס' כמ"ש התוס' מקודם דמשמע לקמן דפשיטא ליה לאביי דהוי ממון לענין הודאות. ועוד דהא רש"י מפרש לקמן הא עמד כו' והא ליתא אלא בשלא עמד בדין משמע דעמד בדין מיחייב ע"פ עצמו דאל"כ הא אף בעמד בדין איתא דאינו משלם ע"פ עצמו ודו"ק: יש לדקדק בשיטת רש"י ופירושו לבתר דאתיין לונתן לא זיכתה כו' היאך הוא לענין הודאה באונס ומפתה אי משוה אותו להוריש וקרבן שבועה והוי א"ש דלא קאמר כי קאמינא לענין הודאה בקנס דאונס ופיתוי כמו שהקשו התוס' לעיל והוה א"ש נמי א"ה ת"ל ונתן מבעיא ליה כיון דלענין הורשה והודאה הוי קנס ואי מודה מיפטר א"כ לאו ממונא כפריה לחייבו קרבן שבועה וא"ש נמי מ"ש רש"י וכי קאמר רבה ממונא הוי להורישו בשאר קנסות ולא מיפטר תו בהודאה דמשמע הא באונס ופיתוי מיפטר בהודאה אבל קשה מאי קאמר אביי הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו כו' משמע דפשיטא דבעמד בדין הוי ממונא להודאה דא"ל בשבגרה כו' וכמו לשיטת התוס' כמו שכתבתי לעיל. ואי כמו שהבינו התוס' פירש"י דלהודאה הוי ממון ומקשה אביי שפיר א"כ אין מדוקדק לשונו ולא מיפטר תו בהודאה. גם מאי הקשה א"ה ת"ל ונתן מיבעיא ליה הא מתחייב בהודאה ואמאי לא ה"א להתחייב קרבן שבועה אי לאו וכיחש אע"ג דכתיב ונתן הא לאו לכל מילי הוי קנס ועוד כיון דלית לן לפלוגי מסברא בין הודאה להורשה כמ"ש התוס' לעיל לשיטת רש"י דמ"ש א"כ לבתר דכתיב ונתן מנ"ל לחלק. ואפשר לומר בדוחק כיון דבעלמא בשאר קנסות משעמד בדין הוי ממון לכל מילי חוץ מלקרבן שבועה מוכיחש א"כ ש"מ דלאחר שחייבוהו בדין הוי ממונא ואי מודה מיחייב רק אף שממונא הוא אפ"ה גזירת הכתוב הוא שאינו לאב עדיין שיהיה שלו להוריש עד דמטי לידו אבל ודאי ממונא הוא [לענין הודאה] ולהכי פריך לענין קרבן שבועה ת"ל ונתן מבעיא ליה דכיון שהממון אינו שלו עדיין עד דמטי לידיה לא מיחייב קרבן שבועה עליה ודו"ק:

בתד"ה א"ל ממונא היא וכו' ול"ג אלא ממונא וכו'. ר"ל ל"ג הכא בתשובת רבה רק א"ל ממונא הוי ותו לא:

בא"ד דממונא הוי אאונס דקנס ופתוי. טפי ניחא אקנס דאונס ופיתוי [וכ"ה בספרים שלפנינו] ודו"ק:

בתד"ה הפלת את שיני כו' וא"ת מה ייחוד וכו'. דאידך לא הקשו ואין מתורץ י"ל דחדא ועוד קאמר כמ"ש לעיל וכיחש אסמכתא בעלמא כדבסמוך (א) ורישא דמחייבי רבנן עכ"פ איירי בעמד בדין לכ"ע אבל בעבד לא שייך ייחוד כלי כלל וכיון דל"ש כלל א"ל בזה חדא ועוד קאמר דלעיל אותימא לר"י לא תי' חדא ועוד קאמר רק אוא"ת [דהוי דבר שלא בא לעולם] כיון דשייך [ייחוד רק דהו"ל דבר שלא בא לעולם] י"ל חדא ועוד חדא דאינו מועיל ואת"ל כמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ אין משלם ע"פ עצמו אבל אי לא שייך כלל למה לי הועוד. ועוד י"ל דתוס' מקשי לקושטא דמלתא דמוקי לה בעמד בדין דאז מיושב שפיר גבי אחרינא דשייך ייחוד כלי ומ"מ קשה בעבד ואף שבה"א מאי לאו כשעמד בדין עמד ולא עמד שוין דלא שייך יחוד כלי דהא אף בעמד קנס הוי עדיין ואי מודה מיפטר מ"מ לפי המסקנא בעמד בדין אי מודה מיחייב [בכל הקנסות כמו שפי' התוס' בד"ה כי איצטריך] וק"ל:

בא"ד ותו לא הוי קנס וכמו ואין עוד [חיוב] קנס בעבד שנאמר שייחד כלי עליו וכיון שהוא זוכה בעצמו ואין עוד שום דבר חיוב על מה ייחד כלי:

בא"ד או שתבעו על מעשה ידיו וכו' דהא מוכח וכו'. וצ"ל למ"ד דלית ליה נותן דמי עינו אינו משלם לו נמי מעשה ידיו שעשה לו העבד קודם העמדה בדין ואחר שהפיל את שינו והכל תלוי כיון שצריך עוד גט שחרור ודו"ק:

חילוק שאמרתי בהלכה זו. בעי מני' כו'. קשה לפירש"י לצייר בקצרה במודה לו אנסתי ופתיתי אבל לא העמדתני בדין ולמה צייר כופר הכל כיון דבאמת עכשיו מודה לו הכל והענין אמת ולא הו"ל לצייר שכפר לו גופא דעובדא בשלמא לפי התוס' מאי נ"מ [דלמה שפירשו התוס' דעיקר האיבעיא הוא משום דר"ש קאמר להוריש הוי קנס ל"ש האיבעיא לרבנן וכמש"ל] אבל לפירוש רש"י בציור זה הו"מ למיבעי לרבנן נמי דכיון שמודה לו שאנס ופיתה חייב עצמו בבושת ופגם רק הכפירה והשבועה הוא על הקנס. [ועוד דגם] לפי' התוס' הא מצי למיבעי לרבנן נמי דשמעינן להו במתני' דהוי ממון לענין הורשה אי הוי ממון נמי לענין קרבן שבועה והודאה דהוי מסתבר טפי למיבעי כן מלר"ש בהיפך [דלר"ש דקאמר דלהורשה הוי קנס מה"ת נאמר לענין ק"ש יהיה ממון וכמש"ל בסמוך משא"כ לרבנן אפ"ל דלענין ק"ש הוי קנס מכח וכיחש] י"ל דתיקשי בל"ז לפירוש התוס' מה"ת נאמר ונחלק דלהוריש הוא קנס ולענין ק"ש והודאה יהיה ממון. ועוד קשה דאף בציור האיבעיא כמו שהוא לפנינו הו"ל למיבעי לר"ש ולרבנן לענין הודאה אי מיחייב בהך הודאה קנס נהי דלקרבן שבועה חייב משום כפירת בושת ופגם מ"מ לענין הודאה הו"ל למיבעי והוי ידעי' אף לקרבן שבועה בעלמא לרבנן ממילא כיון דהא בהא תליא לפירוש התוס' ולמה להו לתוס' לצייר בקושיתם בשפירש הניחא לפירש"י דלהודאה פשיטא ליה דהוי ממון וק"ל. אלא הענין אביי היה תלמידו של רבה ידע נמי הקבלה מרבותיו דהעמדה בדין עושה לו ממון אבל לא ידע היאך ומה רק סתם ולכן אף דאית ליה לר"ש במתני' דהוי קנס להוריש מ"מ הקבלה הזאת עושה לו ספק שמא לענין מילי אחרינא ק"ש והודאה הוי ממון ע"י העמדה בדין אבל לרבנן ליכא למיבעי כיון דס"ל דהוי ממון להוריש מה"ת לחלק בלא סברא וקרא ולומר דלמילי אחרינא יהיה קנס דהא לא היה הקבלה בידו שיהיה העמדה בדין קנם ולהכי מיבעי דוקא לר"ש אבל לפירש"י דהאיבעיא מכח וכיחש לענין ק"ש לחודא אף לרבנן שייך שפיר למיבעי מכח וכיחש אף דס"ל לענין הורשה הוי ממון מ"מ שמא לקרבן שבועה הוי קנס מוכיחש [דהיינו בציור לא העמדתני בדין] וזה א"ל אף בציור האבעיא שלפנינו כפשטיה ובלא פי' מצי למיבעי אף לרבנן למאי דמסדר אמתני' דע"כ טעמייהו משום דלא שביק אינש מידי דכי מודה ביה לא מיפטר וכו' הא לא"ה ס"ל נמי דקנס קתבע דלא שביק אינש מידי דקיץ וכו' וא"כ כשהעמידו בדין ודאי תבע קנס דהוה מידי דקיץ ומידי דכי מודה ביה לא מיפטר לפירש"י דפשיטא ליה דלהודאה הוי ממון וכ"ת כי היכי שע"י העמדה בדין נתבטל לא שביק דמודה וכו' ה"נ נתבטל עי"כ לא שביק דקיץ דכיון דעמד בדין נעשה בו"פ מידי דקיץ שיודע מה לתבוע והב"ד חייבוהו כמה יתן וא"כ ממילא תרוייהו קתבע ואין כאן איבעיא ז"א דא"כ מאי בעי לר"ש נמי הא כיון דבו"פ נעשה קיץ א"כ מיחייב ק"ש משום בו"פ דודאי תרוייהו קתבע שאין לזה יתרון ע"ז אע"כ פירוש מידי דקיץ שקצבו ידוע לכל שמפורש בתורה [וא"כ ק' כנ"ל]. י"ל דתיקשי בל"ז מה שפירש רש"י לרבנן לא תבע אלא בו"פ למה לי אלא [משום] דודאי אם נאמר לרבנן תרוייהו קתבע בו"פ מטעם דכי מודה וקנס משום קיץ א"כ י"ל בעמד בדין קנס לחודא קתבע דאיכא תרתי והו"מ למיבעיא בעיא שלו [אף לרבנן] אבל לרבנן קיץ לא עביד מידי וכמ"ש רש"י אלא בושת ופגם לחודא קתבע מטעם דלא שביק והכי משמע לא שביק דרבנן כמו לא שביק דר"ש דר"ל לא תבע אלא קנס דלמה נשנה בפירושם וא"כ בעמד בדין יש לומר תרוייהו תבע וחייב קרבן שבועה משום בושת ופגם: ועוד דאכתי י"ל לרבנן לא שביק בושת ופגם דכי מודה במקצת ולא כפר הכל דהיינו רק בהודאתו אנסתי ופתיתי נתחייב משא"כ קנס דאף כי מודה ליה שאנס ופיתה פטור עד שמודה הכל שעמד בדין ונתחייב ועיין מש"ל עוד דרך חילוק לשיטת רש"י:

דף מב:

גמ' דקתני רישא וכו'. אין נראה שיהיה טעם בדבר למה נקיט בסיפא מילי אחרינא קצת מברישא בחסיר ויתיר:

גמ' ה"ד אי דלא עמד בדין כפילא כו'. הומ"ל אי דלא עמד מני לא רבנן ולא ר"ש דע"כ לא קאמרי רבנן אלא משום דמשלם בושת ופגם עפ"י עצמו ודוחק לומר דלדברי ר"ש קאמרי או הומ"ל אי דלא עמד בדין הא ליכא יחוד כלי ובזה י"ל דס"ל לרבנן אדם מקנה דבר שלא בא לעולם והמה מ"ד דחשיב התם בהאומר:

גמ' א"ה יצאו אלו שהן קנס כו'. לשיטת רש"י אלעיל קאי דמוקמי בעמד בדין כמו שפי' בעצמו [דבשעמד בדין אוקמית] וכ"כ רש"י לעיל בד"ה אלא פשיטא כשעמד בדין והא דקתני יצאו אלו שהן קנס לקמן מפרש לה שעיקרן קנס. ואפשר לקושרו במקצת דבל"ז נקיט קנס אאונס ופיתוי דהוי קנס לכל מילי דאף להוריש הוי קנס כדתנן במתני' אבל ת"ל ונתן מבעי ליה וצ"ל דאיירי בבגרה ומתה א"כ אמאי קרי קנס:

ברש"י בד"ה כפילא מי איכא וכו'. מי יימר דגנב לא נתחוור לי דאין טעם לזה דלמא ידע דגנב ובאחרינא נמי מי יימר דאנס ופיתה ועוד דהא שילם לו קרן ואינו תובע לו השתא רק כפל דאם לא כן חייב קרבן שבועה משום קרן א"כ ידע דגנב: ומ"ש ועוד דלמא כו' א"כ לסתור בסיפא גופא בלא רישא [נראה דמפרש לכאורה ברש"י דלמא מודה פירושו ומאי תובעו א"כ זה קשה גם בסיפא] ועוד היאך קאמר יכילנא לשנויי סיפא בשלא עמד בדין [ג"כ קשה מה תובעו] ומיהו זה לשון תוס' וא"ת אי בלא עמד פשיטא וכו' אי מודה מיפטר וי"ל כו' [משמע דקשה כיון דמודה ומיפטר אמאי חייב ברישא]. ולולי פירושו היה אפ"ל כפילא מי איכא כיון דהודה עכשיו למה חייב כפל חומש ואשם הא מודה בקנס פטור והראשון נקיט ודו"ק:

בתד"ה מאי לאו וכו' ואין לו עליו כלום וכו'. בשלמא באחרינא אף שחייבו הב"ד מ"מ כיון דלא מטי לידיה עדיין קנס הוא וק"ל:

בתד"ה דאחין בעי למיהוי וכו' מדגלי רחמנא לענין ק"ש כו'. א"צ לזה דאף באבעיא שלו פשיטא ליה לפירוש התוס' דהוי קנס [לגבי הורשה] ומספקא ליה שמא להודאה וקרבן שבועה הוא ממון א"כ להוריש הוא קנס בלא וכיחש רק לבתר דנלמד מוכיחש פטור דקרבן שבועה בכל קנסות ומודה רבה בזה קושטא הוא דיליף אביי הורשה מוכיחש והתוס' כתבו דבשלמא אף דפשוט הוא לאפוקי מלשיטת רש"י אין כאן בשלמא [דגם לאביי קשה כקושיות התוס' לעיל ד"ה או דלמא] וכן בסמוך אי הכי ת"ל וכיחש כו' לא ניחא לפרש"י כיון שחייב בהודאה כמ"ש לעיל [ד"ה יש לדקדק לשיטת רש"י] דלפירש"י ונתן לא קאי אהודאה והודאות חייב אף באונס ופתוי ולתוס' מונתן ללמוד הכל אף פטור הודאה ולהכי מקשה א"ה ת"ל וכיחש וכו' כיון דכי מודה מיפטר א"צ וכיחש לכך והא דמקשה אביי הא עמד בדין וכו' [קאי אבגרה ומתה]:

בתד"ה כי איצטריך ואע"ג דהשתא ממון גמור הוא וכו' ואי מודה מיחייב וכו'. מכח סברא חיצונה פשיטא הוא כן לרבה ולאביי והכרח התוס' לכך מבואר משום קושית אביי בסמוך הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו כו' ומשום הא"ה ונתן מבעיא ליה וק"ל. דבכל הסוגיא היה זה תלוי בזה אי מחייב בהודאה חייב נמי קרבן שבועה עד השתא דנתבטל מכח הכרח כיון דבשאר קנסות אתיא קבלת רבו דהוי ממון להורשה א"כ למה תנן במשנתינו אם לא הספיק לגבות וצ"ל בהכרח לימודא דונתן א"כ קשה ת"ל ונתן מבעי ליה וצ"ל דברייתא איירי באונס ופיתוי שבגרה ומתה וזה ודאי ממון הוא להתחייב בהודאה כיון שלא בא לידו מכח קנס ואפ"ה אתיא וכיחש לפוטרו מקרבן שבועה ולכן מקשה אביי שפיר דמדברי ר"ש משמע דהודאה וק"ש תלוי חד בחבירו:

בא"ד הואיל ובא לידו מכח קנס ואי מודה מיפטר. ר"ל כיון שבא לידו מכח קנס קראו קנס וממעטינן מוכיחש לענין קרבן שבועה וה"ה דאי מודה מיפטר דזה טעמא דקרא וכן צ"ל לפירוש התוס' לאביי לסברתו דכולה מלתא גמרי' מוכיחש היאך תלה ר"ש טעמא דפטור מקרבן שבועה משום שאין משלם ע"פ עצמו והאי דאינו משלם ע"פ עצמו גופיה מפטור דקרבן שבועה ילפינן רק טעמא דקרא דוכיחש הוא דקאמר דמחשבינן ליה קנס אף לבתר שעמד בדין ואי מודה מיפטר וא"כ לא כפר ממון ופטור מקרבן שבועה ודו"ק:

בסה"ד והשתא כולהו קנסות וכו' מסברא כתבו כן דהשתא לא צריכא לומר כמו בכל הסוגיא עד הנה כיון דראינו דלא הורה וכיחש רק פטור מקרבן שבועה לא לענין הודאה דהא ממעטינן מניה בגרה ומתה מקרבן שבועה והא ודאי חייב בהודאה א"כ כולהו קנסות נמי כו' דוכיחש הורה לכולם

בשוה פטור מקרבן שבועה לחודה וכו'. (ב) אבל ודאי אף לפי המסקנא אי פטור מהודאה פטור מקרבן שבועה בלא וכיחש (ג) אף שיכול להיות חייב בהודאתו ופטור מקרבן שבועה כמו לרבי אלעזר ודו"ק:

בתד"ה הא עמד בדין כו' ולדבריו דרבה כו'. נראה שר"ל דלא תימא הא עמד בדין כפשוטו כמו לפרש"י דכן מורה הלשון מדלא קאמר בגרה ומתה לז"א דקאמר לדבריו דרבה ורבה איירי בעמד בדין ובגרה ומתה ועלה קאי לכן קיצר בלשונו. או לאפוקי משיטת רש"י דאף לאביי גופיה קשה כך כמ"ש התוס' לעיל:

בא"ד כגון עמדה בדין ובגרה ומתה. יש לדקדק דודאי לרבה שקיבל דממונא הוי בשאר קנסות להוריש רק באונס לגבי אב להוריש לבניו כתיב ונתן א"כ בעמדה בדין ובגרה הוי כמו שאר קנסות דמשעת העמדה בדין זכה להוריש לבניו אף דלא מטי לידיה וכ"כ רש"י בהדיא אבל אביי דלא ס"ל ונתן וכל הקנסות שוין וגמרינן מוכיחש דהוי קנס לכל מילי א"כ מאי עדיפא עמדה בדין ובגרה משאר קנסות דלא מצי להוריש ודאי לענין הודאה וקרבן שבועה אם נניח שיכול להוריש אם תבע האב אנסת את בתי ועמד בדין ובגרה ומתה ועתה תובע כיון שהאב תובע שלא בא לידו מכח קנס יש סברא דהוי ממון להודאה וקרבן שבועה וה"נ בשאר קנסות אם נגנב לראובן והעמיד הגנב בדין ונתחייב ומת ראובן ותבעו היורש כיון שלא בא לידו מכח קנס הוי נמי כבגרה ומתה אבל הך דיכול להוריש גופא קשה דבכל הקנסות ס"ל לאביי דאינו יכול להוריש א"כ בבגרה ומתה נמי היאך יכול האב לירש ממנה וכיון דאעיקרא דדינא פירכא דאינו יכול לירש (ד)א"כ אף להודאה וקרבן שבועה לא הוי ממון ואפ"ל דנקשה עוד למה תירץ רבה בשעמדה בדין ובגרה כו' ופי' רש"י דכי היכי דפליג ר"ש בעמד בדין ומת וכו' הא ריהטא דמתניתין משמע טפי דדוקא בלא הספיק לגבות עד שמת הוא דפליג ר"ש למה נאמר דפליג בבגרה נמי. והיאך תליא זה בשינויא דרבה [כיון דשינויא דרבה יתכן בלא"ה] והול"ל כי אצטריך וכיחש שבגרה ועמדה בדין ומתה דהיינו לא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה דבזה מודו רבנן ג"כ אלא ודאי בגרה ועמדה בדין ומתה הוי ודאי כמו שאר קנסות וכי היכי דלאביי בשאר קנסות לא מצי להוריש ה"נ בהא לא יכול האב לירש ממנה והיינו משום דאותו שיורש ממנה לגביה הוי קנס פעם אחד קודם שעמד בדין משא"כ בעמד בדין ואח"כ בגרה א"כ לגבי דידה לא הוי קנס [כיון שבא לידה אחר שכבר עמד בדין] ויורש האב מכוחה שלא היה אצלה קנס וק"ל. ומ"מ לרבה דסבירא ליה אף בשאר קנסות ממון הוי להוריש לא הוי איצטריך לכך לומר שעמדה בדין ובגרה וכו' [רק בגרה ועמדה בדין] רק משיב לאביי אף מה שפשוט גם לך בפשיטות דהוי ממון להודאה ולהוריש אפ"ה הורה וכיחש לפטורי מקרבן שבועה ודו"ק:

לשיטת התוס' הומ"ל כי קאמר רבה ממון הוי באונס ופיתה ועמדה בדין ובגרה ומתה רק הוא דבר פשוט דהוי ממונא וזה ידע אביי בלא רבה וק"ל. ועיין לעיל סוף אלו נערות שיטת ר"י הלבן בשמעתין ותו לא מידי:

דף מג.

גמ' התם מדידיה מיתזנא אע"ג דלא תליא בהכי דהעדפה דמעשה ידיה לאביה אף שאינה מתפרנסת [דאינו חייב במזונות בתו] ומציאה דוקא תליא בהא כמ"ש רש"י בסמוך אבל מעשה ידיה מדאורייתא לאב [מ"מ אורחא דמלתא שהוא זן אותה כמ"ש התוס' בגיטין דף מ"ז ע"ב בד"ה ולביתך]:

גמ' מתיב רב יוסף וכו'. לגירסת הקונטרס וכמ"ש התוס' לגירסת מאי למימרא יש לראות קצת מאי דוחקיה דלא מקשה כפשטיה כיון דמשני בשאינה ניזונת מן האחין אבל מן האב היתה ניזונית מה לו להקשות מדיוקא ליקשי ע"כ בעשתה אחר מיתת האב לעצמה [בניזונת] דאל"כ לאשמעינן רבותא בעשתה אחר מיתת האב נמי לאחין דומיא דעשתה בחיי האב דמתני' דהיינו ניזונת [והוא קושית מהרש"א וע"ז לא שייך תירוץ הגמרא] וי"ל דא"כ ה"א דלמא לעולם אף בעשתה אחר מיתת האב לאחין [בניזונת] ומתני' לדיוקא איצטריך לאשמועי' דלפעמים עשתה אחר מיתת האב אינה לאחין [דהיינו באינה ניזונת] ואי קתני עשתה אחר מיתת האב ה"א לגופיה איצטריך ואף באינה ניזונת להכי קתני בחיי אב דהשתא לגופיה פשיטא [דמסתמא ניזונת משל אביה כמ"ש התוס' בגיטין (ה)] אע"כ לדיוקא איצטריך ודוחק. ולפירוש הר"ן לעיל במתני' דהרי הן קאי אקנס [כתובות לא אבושת ופגם] י"ל דיוקא דרב יוסף דע"כ לדיוקא איצטריך דלגופא ליתני בו"פ וק"ל:

ברש"י בד"ה אימא בפיתוי הבת כו'. דהא מיתזני מנייהו כו'. לעיל בד"ה בת הניזונת כתבו התוס' מדרבנן מיבעיא מדתלי טעמא במזונות כו' והך קושיא אקרא קאי דאימא דמיעוטא דאותם לא קאי אמעשה ידיה דהא מיתזנא וכו' ומדאורייתא לא מיתזנא מינייהו רק מתנאי כתובה מדרבנן וי"ל דלעיל באיבעיא נמי נקיט או דלמא לא דמי לאב התם מדידיה מיתזנא אע"ג דלא תליא במזונות ופי' מדידיה מיתזנא שאינו חייב במזונותיה [ואעפ"כ זן אותה מדידי' דכן אורחא דמלתא כמ"ש תוס' גיטין] וה"נ מינייהו מיתזנא ר"ל דמדאורייתא אינן חייבין במזונותיה [ואפ"ה מן הסתם הן זנין אותה]:

בתד"ה בת הניזונת כו' בע"כ וכו' מדעתם וכו' שלהן טפי וכו' מדעתם כצ"ל. ואין להקשות דמאי קושיא נפרש האיבעיא לקמן ניזונת או הניזונת בהיפך וכסברא דהכא דהאיבעיא לקמן הוא היולי סובל צורה זו כמו זו י"ל מפשיטות האיבעיא נסתרה ע"ש:

בתד"ה עשו וכו' עד שיבגרו וכו'. ורש"י נקיט י"ב חדש וע"ש:

בא"ד אין אלמנה דוחה וכו'. אלא שניהן ניזונין בשוה היכא שהנכנסים מועטין ואין כאן בנים או מרובין דאין שייך מועט באלמנה ופעמים וכו' ועיין:

בתד"ה לא גרסי' כי טוב לו ובספרי לא כו'. והוא על (דאי') [דברים. כצ"ל] שנכתב בו הפסוק הלזה [ר"ל דבספרי לא דריש כלל זה הדרש] אלא בת"כ והוא ספרא בפרשת בהר מייתי וכו':

דף מג:

גמ' הלכתא כוותיה דרב וכו'. ואף דרב מייתי קרא ומדאורייתא מודה רב ששת דהוי לעצמה מ"מ משמע מדרבנן נמי קאמר מדקאמר בת הניזונת וכו':

בתד"ה שפצעה וכו' תיקשי מהך ברייתא לרב וכו'. אע"ג דבלא"ה פליג רב אהך ברייתא דרב מוקי לקרא במעשה ידיה דא"ל שמפרש חבלות גדולות שיש בהן הפסד מעשה ידיה דא"כ מאי וכן תני רבי חנינא אע"כ משמע לתלמודא שר"ל חבלות קטנות דאל"כ הול"ל במעשה ידיה הכתוב מדבר ועוד [דאי בחבלות גדולות] א"כ גם התוספות לא מקשי מידי וצ"ל דמ"מ לא משמע דפליג בהא אברייתא דפצעה בפניה לאב:

בא"ד דבפחות דעד הנערות וכו'. דברי התוספות בב"ק אינם מדוקדקין כלל בזה במ"ש בוגרות וכו'. כדאיתא לעיל יכול ימכור את בתו כשהיא נערה אמרת מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא ימכור וק"ל:

בתד"ה טעמא וכו'. ולפירוש ריב"ן אין להקשות דלמא לעולם ס"ל כרשב"ג דבג' פעמים הוי חזקה ואף דהו"מ למיתני השיאה שנית מ"מ לא רצה למינקט בדרך פורעניות דאין זה כלום לפירוש ריב"ן: וקשה דהו"ל לידוק מרישא טעמא דאירסה ונתארמלה אחר אירסה וגירשה הא אירסה ונתארמלה תו לא מצי למיתני אפילו השיאה הראשון. דזה אינו קושיא דרצה לאשמועינן ב' גווני. ועוד דרצה להשמיענו דבין אלמנה או גרושה מן האירוסין יש להן כתובה אבל אחר דנקיט ב' גווני למה תנא אח"כ עוד בסירוגין גרושה ואלמנה אחרי שהשמיענו בזאת האשה גירשה ליתני אח"כ נתארמלה נתארמלה וכו' ודו"ק:

בתד"ה ומיגבא וכו'. אף שרש"י מקשרו מ"מ לפי סברת שני צדדי האיבעיא מתוקמי האיבעיא בל"ז נמי וכן באירוסין נמי: ומיהו רש"י כתב באחד זה ואחד זה מן הנשואין דהיא גופה מחלה ולא מפרש טעמא דעד שעת כתיבה דהוי מלוה בשטר לא טרפה ודוחק לומר דהיא גופא מחלה משעת אירוסין שלא תטרוף וכו' ודוק. ולצד דמחלה מ"מ מתיב רבא שפיר במה דתלי במן האירוסין לבד דא"כ אינה יכולה למחול אח"כ כיון שזכה בהן משעת אירוסין וא"כ אף דבגרה אח"כ יהיה של אב לזה משני משעת כתיבה וכו' ולא תקינו ליה רבנן שיזכה משעת אירוסין אלא כשהכתיבה ברשותו דהיינו שאינה מוחלת כגון שעדיין נערה שאין מחילתה מחילה אבל כשהכתיבה אינה ברשותו זכייה דמן האירוסין לאו כלום דיכולה למחול דלא זכו ליה משעת אירוסין שלא תהא יכולה למחול אלא יכולה למחול ולכן בעינן הכתיבה ברשותו ודו"ק:

בא"ד לא תקינו רבנן וכו'. מבואר באשר"י דתקנתא דרבנן בעלמא היא ומה שזוכה בו [אף דכל שבח נעורים לאביה מדאורייתא] כיון דאין הגבייה ברשותו כו':

דף מד.

גמ' מדלא כתב אוסיפת כו'. אחולי אחלתי' לשיעבודא קמא. פירוש אם תרצה לגבות דמי שטר שני דאין פירושו כביטל שני את הראשון דפירש"י נמי דאחיל לשיעבודא:

גמ' ביטל שני את הראשון. אין להקשות מהא דכותבין שטר למוכר אף שאין לוקח עמו דלמא עשה כדי שיבטל השני את הראשון שנתן לו שטר מקודם על שדה זו לבטל שיעבוד הראשון ויחזיר לו פירות שאכל וכ"ש למ"ש הר"ן וז"ל וה"ה דאיכא בינייהו אם כתב לו תחלה שדה שלם ואח"כ חצי שדה כו' [א"כ ה"נ ניחוש דלמא יכתוב בשטר שני חצי שדה הראשון] דאין זה קושיא דהכא איירי דוקא ביוצאין ב' שטרות מיד הלוקח או המקבל וכן משמעות לשון הטור סי' ר"מ: ובהא דאין כותבין שטר ללוקח עד שיהא מוכר עמו על הקושיא פשיטא נאמרו בו הרבה תירוצים עי' סי' רל"ח בסמ"ע ונ"ל שר"ל אף שידעי' בודאי שמכר לו השדה בכל אופן המועיל ובא אח"כ הלוקח שיכתבו לו שטר אין כותבין דשמא כתב לו מקודם שטר ועכשיו פוסל שני את הראשון ונ"מ לטובת הלוקח לטסקא (ו) ודו"ק:

גמ' דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספות כתביה. ודינו כמו הכא בכתובות אי בעי גם הדקל גובה מזמן שני ואם לא חפץ בדקל גובה מזמן ראשון. ועיין באשר"י באורך דמשמע ליה לתוספות כתבי' ושניהם קיימין ומ"ש בשטר הראשון גובה. מזמן הראשון והדקל מזמן שני. והחילוק דבכתובות שדרך העולם כשמוסיפין על עיקר כתובה שכותבין והוסיף לה כך וכך והשתא לא עביד לה הכי אלא כתב לה ב' כתובות סתם ולא הזכיר באחרונה לשון תוספות כמנהג העולם מוכחא מלתא דלא נתכוין להוסיף על הראשונה אלא שאם תרצה לזכות בשני' תבטל הראשונה אבל במכר שאין דרך המוכרים ב' דברים לכתוב בשטר שני ואוסיפית לך דבר זה על המכירה הראשונה סתמא דמלתא אנו אומרים שלא ביטל שני את הראשון אלא השני לתוספת דקל נכתב והשטר הראשון קיים והדקל יגבה בשטר השני עכ"ל. לפי"ז השתא לר"ה ד' דינין. ב' כתובות שוין וכן ב' שטרות על שדה אחת במכירה או מתנה שוין ביטל שני את הראשון לגמרי והיינו דר"נ בכתובות אי כתב בשנייה ואוסיפית לך על כו'. ובמכר ובמתנה אם הוסיף לו מידי אף שלא כתב ואוסיפית לך שניהם קיימין וגובה מזמן ראשון והתוס' מזמן שני והיינו דר"פ ומודה ר"נ וכו'. ובכתובות אם בשני' תוס' ולא כתב ביה צביאית ואוסיפית אי בעי בהא גביה כו' והיינו דאידך דר"ה:

גמ' משום דינא דבע"ח וכו'. דסתם שטר מתנה אינה באחריות אם לא שפירש וסתם מכירה באחריות אף שלא פי' דאחריות ט"ס הוא:

במשנה דרך פלפול. ל"ל בבא אחרונה הורתה ולידתה בקדושה נשמיענו מכח המציעתא דאי ס"ד אין לה מאה כסף לאשמועינן תחת מציעתא הך אחרונה והוי יודעין מציעתא במכ"ש דאין לה מאה כסף וכ"ת דה"א שאין בה סקילה ג"כ באותו ה"א לאשמועינן ברישא רבותא אף הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה:

אבל אמצעיתא אין להקשות למה לי הא ידעי' ממילא דאי ס"ד אין בה כלל לאשמועינן ברישא רבותא ואי כבת ישראל לכל דבריה לאשמועינן בסיפא רבותא די"ל דה"א בהיפך יש לה מאה סלעים אבל אין בה סקילה כיון דלא מצי לקיימה וסקלוה על פתח בית אביה (ז) ודו"ק:

בתד"ה משום דינא דבר מיצרא וכו' ויצניע כו'. אבל בראשון במתנה ושני במכר אין צריך להצניע דלו יהיה מתנה הא חייב עצמו באחריות לאח"כ. אבל האשר"י כתב דראשון במתנה ושני במכר ויראה האחרון ולא הראשון. והנה ודאי לאחריות על נכסי הנותן פשיטא דמהני אף כשיראה שתיהן רק כשיטרוף לקוחות דבהא איירי כיון שבע"ח בא וטורף שדה המקבל הזה ע"כ אין להנותן בני חורין [וא"כ כשטורף הבע"ח מהמקבל] חוזר המקבל על הלקוחות של הנותן ואז [צריך להצניע דאל"כ] יאמרו הלקוחות ערמה הוא ובשעת המתנה לא קיבל אחריות רק אח"כ עשה קינוניא כדי לטרוף לקוחות לא שיגבה הנותן דאילו כן היה כותב לו אחריות בשעת נתינה ולמה יהיה ותרן עתה לקבל אחריות על נכסיו (ח) ודו"ק:

בתד"ה אימור אחולי אחלה לשיעבודא. בההוא דראשון במתנה שני במכר לא הקשו דלמה נ"מ הייתי אומר ביטל שני את הראשון די"ל ודאי לאורועי סהדי ולשלומי פירי לטעמא משום אודויי אודי ואפילו למ"ד אחולי יש נ"מ לענין בר מיצרא דאם הראשון במתנה אף אם יראה שטרו השני בב"ד מ"מ לית ביה משום דינא דבר מיצרא כיון דבאמת מתנה היתה אבל כאן הקשו מאי אחלה

שייך כיון דשניהם במתנה על מה מחל מאי שנא השני מן הראשון דלטסקא לעולם המקבל משלם ולפירי לעולם אינו משלם. והוי מצי למימר כגון שנתן הנותן השדה לאחר בין זמן הראשון לזמן שני רק ע"ז לא הול"ל לישנא דאחליה לשיעבודא רק מחל הכל. או המ"ל כגון שאכל הנותן הפירי בין זמן הראשון לשני [וכ"ה בתוס' ישנים]:

בא"ד קנה הנותן שדה אצל שדה הניתן. אפשר וה"ה אחר וי"ל דאחר מה מכר או נתן ראשון לשני כל זכות וכו' ואם הנותן היה יכול לסלקו גם זה הבא מכוחו עתה יכול לסלקו וממ"נ בזמן שטר המתנה השני דאז מחל ליה אם בזמן ההוא לא היה יכול הנותן לסלקו [באיזה אופן דלא שייך דינא דבר מיצרא] גם זה אינו יכול לסלקו וא"כ אף אם לא ביטל השני את הראשון לא היה יכול לסלקו ולא תליא בכח השטר השני ואם הוא היה יכול לסלקו כיון דמחילתו לא היה רק לגבי נותן שיהיה כאלו שלו עדיין עד היום הזה והיום נתנו לו [וא"כ מה מכר וכו'] וק"ל:

בתד"ה איכא בינייהו אורועי סהדי תימה גדולה וכו'. דאין לומר כיון שהמוכר והלוקח מעידין שהשטר ראשון שקר הוא נפסלין ע"פ ב' עדים דאימא נוגעין בעדותן המוכר כדי שישלם לו פירות שאכל הלוקח בין זמן הראשון לזמן שני דאם יאמר שהעדים אמת הוא מפסיד והלוקח נוגע משום טסקא אומר שהראשונים העידו שקר:

בא"ד א"נ לפסול חתימתן כו'. לפירוש הראשון אף שאנו יודעין בודאי שאותו שטר האחר חתמו העדים האלה וגם העדים מעידין על כך אפ"ה פסול לגבי המקבל או הלוקח כיון דלפי דבריו העדים רשעים הן ולפי האי נמי חתימתן הוא דפסול משום דאמרי' הוא זייף אבל אם העדים הללו מעידין לו בע"פ או שאנו יודעין שחתמו לו שטר אחר כשר:

בתד"ה והלכתא כו' ופליגא אדר"נ וכו'. ומשום דכתב ביה ואוסיף לה על מה דתקון רבנן לא יהיה גרע:

בא"ד דליכא שטר וכו' והוא בידו עדיין. דלענין מה הניחו בידו אם ביטלו לגמרי: וקצת י"ל ברש"י לעיל דמפרש נמי ומיגבא מאימת גביא כו' אי משעת נישואין מטעם מחלה כו' [וכדכתב בד"ה אחד זה ואחד זה מן הנשואין] וכדי שלא תקשה דאף שמחלה מ"מ למה תגבה זה וזה מן הנשואין וביטל הראשון לגמרי נימא כמו לר"נ אם תרצה לגבות מנה ומאתים לבד תגבה מן האירוסין כמו אוסיף ביה דיקלא [כקושית התוס'] לזה כתב [בד"ה ומיגבא כו'] דמסברא י"ל בכתובה דמחלה לשיעבודא קמא לגמרי כיון דנעשה היום מלוה בשטר ועד הנה היתה מלוה ע"פ [וכעין תירוץ התוספות הכא] והוא דחוק [להיות זה כוונת רש"י]:

בא"ד ואע"ג דאיכא לאוכוחי ממלתא דר"א בר"ש ורבנן וכו'. מיהו הא יש לאוקמי בדכתב ומכח ר"נ הוכיחו דאיירי בדלא כתב א"כ היתה הפשיטות מן אמורא מ"מ עדיפא מינה כתבו דה"נ מימרא הוא:

בסה"ד דס"ד הואיל ומנה מאתים שלו וכו'. דחי' בעלמא היא שהגמרא לא רצה לפשוט מזה אבל לקושטא דמלתא דארוסה אית לה כתובה ואיירי ברייתא כפשטה בדלא כתב לה ולהכי מקשה רבא מינה לעיל דרחוק לומר לעולם משעת האירוסין זכה בגוף הכתובה והך ברייתא איירי לענין התוס' ומנה ומאתים באמת של אב. ואפ"ל עוד דדוקא למאי דארוסה אין לה כתובה דחיוב מנה ומאתים הוא ע"י הכתיבה שכתב לה איכא מקום קצת לומר דה"א תוספת נמי שבא ע"י כתיבה אזיל בתר העיקר שבא ע"י הכתיבה אבל לפי האמת דקי"ל ארוסה יש לה כתובה בלא כתיבה מהי תיתי לתלות התוספ' שכתב לה במתנה שיהיה של אב כיון דהר' וק' של אב מתקנתא דרבנן [אף בלא כתב לה] וכ"ש דלישנא דמן האירוסין זכה בהן דקאמריי רבה ורב יוסף משמע נמי בלא כתיבה רק מן האירוסין שנתחייב לה כתובה מן האירוסין ודו"ק:

דף מד:

גמ' לרבות יתומה לקנס. ואף דמפתה מדעתה עבדה ומחלה לקנס כדלעיל לאביה פשיטא מדקא יהיב מפתה דאי ס"ד לעצמה וכו' מ"מ נ"מ לאונס דגמרי מהדדי או מפתה קטנה דלא מציא למחול כדלעיל ולרבנן דקטנה יש לה קנס ולמאי דמשני בבא עליה ואח"כ נתיתמה ניחא כפשטיה דבשעת החיוב היה של אב וכבמתני' לא הספיקה וכו' הרי הן של עצמה:

גמ' ולא בתולת גרים אא"ב וכו'. אין להקשות מאי דייק דלמא לעולם יתומה פטור מלאבי הנערה וכיון דמלאבי הנערה שמעינן דבת גרים שהורתה שלא בקדושה פטור ע"כ אתיא מיעוטא דבתולת ישראל ולא בת גרים אף שהורתה ולידתה בקדושה וכגבי חלוצה דבכי ה"ג בישראל מיחייב וכה"ג קשה נמי בתוס' סוף ד"ה א"כ בישראל וכו' דלמא אכתי לעולם מומתה מרבינן הכל אף הורתה ולידתה שלא בקדושה ובישראל לקנס [אפילו הורתה ולידתה בקדושה] דמבתולת ישראל לא הוי ממעטינן רק הורתה שלא בקדושה וי"ל כיון דהורתה ולידתה בקדושה ישראלי' מעליותא היא ליכא למעוטי מבישראל כל כמה דמצינו למידרשא לדרשא אחריתא דזה בעצמו טעם לקושית התוספות אימא למעוטי הורתה שלא בקדושה לחליצת גרים וכו' משום דטפי מסתבר לאוקמי בהכי דאין סברא למעוטי הורתה ולידתה בקדושה כיון דישראל מעליא הוא והכא הא מצינו למדרש כדדרשינן השתא באמת [דבישראל ממעט הורתה שלא בקדושה מסקילה] ולאבי הנערה ולא לעצמה [כפירוש רש"י בד"ה מאן ימאן] וק"ל:

ברש"י בד"ה מאן וכו' משמע מריבויא אלא דבין היא ובין אביה וכו'. מבואר לעיל בתוס' סוף אלו נערות בד"ה אין לי אלא אביה ע"ש:

בתד"ה בד"ה ואימא וכו' אלמא ממעטינן מבישראל אפילו הורתה ולידתה בקדושה וכו'. וה"ה דאפילו אמו מישראל נמי ממעט וצריך שיהיה אביו ואמו מישראל וכדמסיימי נמי בתירוצם רק לא נחתו אלא להקשות דכאן לא נתמעט בישראל הורתה ולידתה בקדושה וגבי חליצה ממעטינן מבישראל:

בא"ד דמקרב אחיך ידעי' וכו' הורתה ולידתה בקדושה וכו'. ואפילו בהא לא סגי עד שתהא אמו מישראל רק לא נחתו לזה:

בא"ד בני גרים כיון שהורתן ולידתן בקדושה וכו'. דאין לומר דלמא לגרים שהורתן שלא בקדושה דלא נפקא מבקרב אחיך דלאו ישראל מעליא הוא דלא שייך חליצה לגביה כיון שהורתן שלא בקדושה [והוי כקטן שנולד] ופשוט:

בתד"ה א"כ כו' ואע"ג דלגבי מיתה כתיב מ"מ גמרי' וכו' ואע"ג דתחלת דברי פיהו של רשב"א הוא דנימא אהני שלא ישלם כו' ש"מ אע"ג דבישראל לגבי מיתה כתיב א"כ מי הצריכו לזה י"ל דודאי לסברת המקשה ואימא לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה משום דמסתבר דומתה לגמרי קמרבה לענין מיתה וגלי לן דבישראל לאו דוקא לענין מיתה א"כ למאי דלית לן לאוקמי בישראל אמיתה דהכל בסקילה א"כ נימא דאתיא לממון וכקושית הרשב"א אבל לקושטא דומתה אתיא ללידתה בקדושה אבל הורתה ולידתה שלא בקדושה איתמעט מבישראל א"כ מנ"ל למילף ממון ממיתה דבישראל לא אייתר לממון רק אתיא לגופא למיתה וממון יליף מניה ודלמא לא גמרינן ולהכי איצטריך לפי האמת בתולת ישראל [לזה הוצרכו לראיה]. ועוד י"ל דלמאי דלא אסיק הרשב"א אדעתיה דמלקות ומאה כסף מבתולת ישראל שמעינן א"כ מבואר ודאי דילפינן ממון ממיתה מדפריך אי הכי מילקי נמי נלקי וכו' ומשני למיתה נתרבתה וכו' ועדיין אימא מלקי נלקי ומאה כסף לשלם דומתה איצטריך לרבויי למיתה משום דנתמעט מבישראל דכתיב גבי מיתה אבל ממלקות ותשלומין לא נתמעט מעולם [דומתה לאו מיעוטא הוא לקנס רק דאין הריבוי דומתה אלא למיתה ולקנס לא נתרבתה ואפילו הורתה ולידתה שלא בקדושה לא נתמעט מקנס] אלא ע"כ משום דילפינן מבישראל דכתיב גבי מיתה ולהכי מקשה הרשב"א שפיר אבל עתה דנתמעט מבתולת ישראל א"כ קאמר שפיר למיתה נתרבתה להוציא ממיעוטא דבישראל ולא לקנס להוציא ממיעוט דבתולת ישראל מעתה יש לומר דלא ילפי זה מזה לזה כתבו דהא לקמן בסמוך וכו': ואילולי דבריהם לא היה נראה זה לקושיא [דלמה לן בתולת ישראל כו'] דכיון דבמיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה לא נתמעט מבישראל דומתה גלי לן פירוש דבישראל א"כ אף שנלמוד קנס ממיתה מ"מ היאך נלמוד מניה יותר מבמיתה גופיה דהיינו למעט קנס אף לידתה בקדושה ובמיתה גופיה איתא בסקילה דהא בישראל לא קאי אקנס רק אמיתה אלא דילפינן קנס ממיתה ולהכי איצטריך בתולת ישראל למעט אף הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה אף דחייבת סקילה אפ"ה פטור מקנס. אך תוס' נראה להו כיון דבישראל משמע דצריך הורתה ולידתה בקדושה ונתמעט מניה הורתה שלא בקדושה נשאר המיעוט הזה לגבי קנס ומתה למיתה איתרבי אבל משמעות בישראל נשארת:

בתוס' ד"ה המוציא וכו' דבגיורת פחותה מבת ג' וכו'. לענין אונס ומפתה דלא כתיב בהו ישראל ואף הורתה ולידתה שלא בקדושה איתא בקנס:

בא"ד ודריש אשר לא אורסה וכו' ה"נ דריש לאבי הנערה כו'. לא כתבו בקצרה דסובר קנסה לעצמה וא"כ לאביה לאו דוקא לדידיה. ואפשר שלא תימא דלמא שאני התם דכתיב אשר לא אורסה ודריש אשר לא אורסה לאביה וכו' לז"א דה"נ יש לדרוש כן וכו' או משום ריה"ג כתבו דכי היכי דדריש מאשר לא אורסה כו' וע"כ תאמר שנצרך לכך דאם מלאבי הנערה כפשטיה [דלכך פטר ריה"ג התם משום דלאבי הנערה דוקא ואם אורסה אינה לאביה ממילא דלית לה כלל] תקשי דריה"ג אדריה"ג בלא ר"י בר חנינא [דהתם קאמר ריה"ג דאורסה לית לה כלל משום דלא אורסה דוקא לאביה והיכא דלאו לאביה פטור מלאבי הנערה והכא קאמר לרבות יתומה לקנס דברי ריה"ג אע"כ דדוקא לריב"ח דס"ל דכי היכי דדריש כו' וכמ"ש לקמן בסמוך] ודו"ק:

בא"ד והכי גריס ר"ח וכן במכילתא וכו'. הוצרכו לזה דלא ניחא להו לומר משום דדריש ממקרא מסתברא דלא פליג שום תנא וכדדייק רבא בברייתא דאמי משום דלפירש"י דקרא לא אתיא רק לרבות שיכולה לעכב היכא שאינה ברשות האב וכגון בגרה אח"כ או יתומה כמ"ש רש"י דרבויא לא אתיא לכך [דאפשר דקאי אבוגרת] רק נקיט יתומה דבל"ז משמע ליה להך תנא דיתומה יש לה קנס וא"כ דלמא ר"ע היא [לז"א ה"ג ר"ח כו' דברי ריה"ג]:

בא"ד מריה"ג אריה"ג לר"י ב"ח כו'. אבל בלא ריב"ח אין להקשות מריה"ג דמחייב יתומה אף דכתיב לאבי הנערה ודריש לאבי הנערה הא אין לה אב לעצמה דבנערה שנתארסה ונתגרשה פוטר ולא דריש נמי אשר לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה דיש לחלק בין דרש זה לדרש זה אבל לריב"ח דס"ל דה"נ יש לדרוש כן פריך. ויש לראות למה כתבו מריה"ג אריה"ג לריב"ח ולא כפשוטו לריב"ח דאמר לריה"ג פטור הא אמר ריה"ג גבי אונס ופיתוי חייב י"ל דבאמת ה"נ קאמרי וק"ל:

בתד"ה בתולת ישראל וכו' וא"ת כו' מדממעט דוקא בת גרים. הא מתמעט בלא"ה אפילו בת ישראל דכוותיה מלאבי הנערה אע"כ ראינו דמלאבי הנערה אין למעט יתומה א"כ ה"נ לאבי הנערה דכתיב באונס ומפתה לא היינו ממעטין יתומה וא"כ ל"ל ריבויא דאם מאן:

בא"ד ולא היה סברא לומר דלא איצטריך קרא אלא לדיוקא כו'. א"ל אם נניח שהיה סברא לומר דאיצטריך קרא לדיוקא כ"ש דהקושיא מעיקרא ליתא דאיצטריך ימאן לרבות יתומה באונס ומפותה שלא תמעט מלאבי וה"נ במוש"ר אי לאו דהשמיענו קרא לדיוקא הא יתומה יש לה קנס הוי ממעטינן נמי מלאבי הנערה דז"א דתקשה בלאו הכי מ"ש אבל השתא דמרבינן יתומה לית לן למעוטי מלאבי הנערה כו' הא אדרבה מדאיצטריך באונס ומפתה ריבוי שלא נמעט מלאבי הנערה אם כן גבי מוציא שם רע נמי ממעטינן מלאבי הנערה בת גרים ולמה לי בתולת ישראל. וכן מ"ש ולא היה סברא לומר לדיוקא כו' (ח) אף אם היה סברא מ"מ לא היינו יודעין יתומה באונס ומפותה כיון דממועט מלאבי וליכא שום ריבוי. אבל כ"ז ליתא דכיון דכל זה הקושיא והתירוץ ליתא לפ"ה רק למאי דמפרשים רבויא דימאן אתיא ליתומה ואפ"ה מקשה בגמרא מאונס ע"כ משום דילפינן מוש"ר מאונס ומפתה דרבי' קרא התם וגלי לן ע"י רבויא דלא ממועט מלאבי הנערה בשום מקום והשתא הקושיא והתירוץ מבוארין בפשיטות וק"ל:

בתד"ה הא לא"ה וכו' היינו משום דכיון דלא כתיב ה' ביטל וכו'. אפשר שלא נתכוונו לדבר מה בסיום הך מלתא [מה שהוצרכו לטעם והיינו כו' ביטל כו'] רק כיון שהקושיא הוא היאך אתה אומר נער חסר משמע קטנה כו' לכך פירשו היטב ומ"מ נראה כמיותר דמה צורך בזה ודוחק לומר דבפשטא דשמעתין ה"א דה' הראשונה דהנערה משמע ליה הידוע גדולה אין כו' דהכי מסתברא טפי מה' אחרונה ולפי"ז לא היה מקום לפרש המתקיף כפירושו דהתם נמי כתוב והוציאו את הנער לכן פירשו שהיינו משום ה' אחרונה והיאך מורה בה' אחרונה קטנה לז"א ביטל משמעות וכו' והשתא פריך שפיר אך זה דוחק דלישנא דנערה מלא לא משמע כן. עי"ל דבשמעתין י"ל נערה בה' משמע דוקא גדולה ובלא"ה יל"פ גדולה או קטנה פעם כך ופעם כך סובל הכל כמו מלת בתולה ומקשה אף בלא נערה לא היה כאן מקום לטעות לפרש קטנה כיון דאיירי בבת עונשין ולפי"ז לא היה מקום לפרש כפירוש ר"י לז"א דכוונת ר"ל דנער בלא ה' ביטל משמעות של נערה ואין לפרש כלל גדולה לבדה דחסרון ה' אחרונה מורה על ביטול משמעות התיבה של נערה דמשמע גדולה לבד ומורה שנער חסר לעולם אין פירושו גדולה דוקא ולזה מתקיף הא ע"כ האי נער חסר פירושו גדולה דוקא א"כ ראינו שאין החסרון ה' מורה על ביטול משמעות דנערה וק"ל:

מדיבור זה משמע דוהשתא א"ש דלעיל בד"ה א"כ אינו מדברי ר"י או רק לרווחא דמלתא כתבו וכמ"ש בח"ש. ונראה דוהשתא א"ש דלעיל אזלא לפירושם כפי מה שהבינו כפשטא לעיל ס"פ אלו נערות בד"ה הא לא"ה אפי' קטנה כו' ע"ש וק"ל ולפי שטתם דהתם כתבו הוהשתא א"ש:

בתד"ה הא כל מקום וכו'. לכאורה קשה לר"מ לא לכתוב ולו תהיה לאשה גם הנערה אלא יהיה בכל מקום נער חסר והיינו יודעין דנער גדולה משמע דבמוציא ש"ר כתיב נער ע"כ פירושו גדולה דהא לרבנן אי לאו הבנין אב דנערה מלא שבא ללמוד על הכלל דנער אפילו קטנה במשמע הוה אמינא גדולה אין קטנה לא ודו"ק:

דף מה.

גמ' אמר רבא מוציא ש"ר קאמרת כו' דהא וכו'. קשה היאך הבין רבא [דעת המקשן] למה הקשה מברייתא אחריתא יקשה מרישא לסיפא בהך ברייתא גופה אלא משום דס"ל חילוק בין אישתני דינא לאישתני גופא א"כ מה השיב לו דהא נכנסה לחופה כו' אי משום דרישא איכא לאוקמי במוציא ש"ר הא השתא נמי מקשה ליה ממוציא ש"ר ולפירוש ר"ש ניחא:

ברש"י בד"ה ראו גידולים שגידלתם כלומר וכו'. עשה כלומר על כלומר שבגמ' שלא תימא גם בבאו לה עדים בבית אביה שייך נמי טעם זה ראו גידולים וכו' [לכך פי' כלומר מבית זה יצאת הנבלה] כן נ"ל:

בתד"ה אמר רבא וכו' ל"ג בעלמא וכו'. מיהו רש"י גריס לה ומפרש בעלמא בלא בגרה (ט):

בא"ד וכיון דקאי במציעתא כו'. ואין להקשות יסדר בהיפך דסדר דקרא נקיט ראשונה בבאו לה עדים בבית חמיה דהיינו מוציא ש"ר אח"כ במאורסה שזינתה ובאו לה עדים בבית אביה אח"כ סרחה ולבסוף בגרה דלא כתוב מפורש בתורה ואין להקשות כלל לפירוש ר"ש דליתני באו לה עדים בבית אביה שזינתה בבית חמיה בסקילה על פתח שער העיר ע"י מוש"ר דג' מדות במיתת נערה המאורסה שזינתה באירוסין קתני:

בתד"ה תנאי כו' ליכא אלא שינוי דינא. דמה שפירש"י שנשתנה גופן לא נשתנה קרבנם הוא בלא טעם:

בא"ד ליכא לפלוגי בין אישתני דינא כו' לפום ריהטא קשה א"כ קשיא רישא לסיפא בברייתא דשילא גופיה בג' מדות דברישא אע"ג דאישתני דינא לא אישתני קטלא ובסיפא אמרי' אישתני גופא אישתני קטלא וא"כ בהנך תנאי דמייתי דאף רבנן דס"ל אישתני דינא לא אישתני קטלא דלמא מ"מ לא סברי כאידך ברייתא דאשתני גופא לא אשתני קטלא. וזר לומר שתוספות כתבו תי' זה לפירוש ר"ש ואיירי רישא במוציא ש"ר דלא הוי אישתני דינא דאילו זנאי השתא נמי בסקילה. ועוד דלמ"ד מוציא ש"ר דוקא בשבעל [גם במוציא שם רע] אישתני דינא דזנאי לאחר שנבעלה ודאי בחנק ועוד דא"כ הו"מ למיפלג בדידה באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה בלא הוצאת שם רע בחנק דכיון דאישתני דינא כו' ולעיל כתבו לפירוש ר"ש דא"ש וכו' ועוד דמשמעות לשונם דכתבו דלא מפליג לעיל בין אישתני דינא לאישתני גופא אלא לרבא וכו' דכ"ז לפירוש רש"י אבל לר"ש מודה רבא דלא אמרי' אישתני דינא וכו' בשום מקום וחידוש הוא מלתא אחריתא כלל: אבל ביאור דבריהם דודאי [למאן דאית ליה אישתני כו'] במוציא ש"ר באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה דנידון בסקילה חידוש הוא שחידשה תורה דאע"ג דאישתני דינא לא אישתני קטלא וכמ"ש דלמא כי חדית רחמנא היכא דלא אישתני גופא וכו' ולכן ברייתא דשילא אף דס"ל אישתני גופא אישתני קטלא וה"ה אישתני דינא אישתני קטלא ובבאו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה בלא שם רע נידון בחנק מ"מ במוציא ש"ר חדית רחמנא דלא אמרי' הואיל ואישתני דינא כו' ואידך ברייתא ס"ל דמסברא לא אמרי' הואיל ואישתני גופא כו' וכ"ש דלא אמרי' אישתני דינא כו' ולהכי מייתי שפיר תנאי דמאן דס"ל לא אמרי' אישתני דינא כו' ה"נ לא אמרי' אישתני גופא ואתיא כאידך ברייתא בסרחה ולבסוף בגרה בסקילה דברייתא דשילא ס"ל דאמרי' אישתני גופא מסברא וה"נ אישתני דינא אישתני קטלא רק במוציא ש"ר חידוש וכו' והא דמפליג לעיל בין אישתני דינא לגופא כו' היינו לרבא דס"ל מסברא אמרי' אישתני גופא אישתני קטלא אף לאידך ברייתא והא דתני במוציא ש"ר אישתני גופא לא אישתני קטלא טעמא משום דקידוש הוא ולזה הקשה כיון דמסברא סבירא לך אישתני גופא אישתני קטלא מחידוש דמוציא ש"ר לא מצי למילף אישתני גופא דנוקי החידוש בפחות שנוכל דהיינו אישתני דינא לא אישתני קטלא כיון דמסברא אישתני גופא אישתני קטלא וה"נ אישתני דינא אישתני קטלא ונוקי החידוש שכנגד הסברא דהיינו דלא אמרי' אישתני קטלא דוקא באישתני דינא ומנ"ל לאידך ברייתא דלא אמרי' אישתני גופא אישתני קטלא אע"כ מסברא ס"ל דלא אמרי' אישתני גופא אישתני קטלא לא דחידוש הוא ממילא ליכא חידוש כלל לדידיה במוציא ש"ר דהא לא אמרי מסברא אישתני גופא אישתני קטלא כ"ש דלא אמרי' אישתני דינא וכו' ותנא דשילא ס"ל דאמרי' מסברא אישתני גופא אישתני קטלא וה"ה אישתני דינא וכו' רק במוציא ש"ר חדית רחמנא דלא אמרי' אישתני דינא וכו' אבל אישתני גופא נשאר בסברא החיצונה דאמרי' אישתני גופא אישתני קטלא לכן סרחה ולבסוף בגרה נידון כדהשתא בחנק ואפילו במוציא ש"ר דלא מצי למילף מחידושא דמוציא ש"ר דכי חדית רחמנא וכו' וק"ל: והשתא כל הדוחקים שהיו בסברת רבא וכמ"ש התוס' לעיל נשארו לפי האמת חוץ מזו דלרבא היה קשה בבבא ראשונה דאיירי במוציא ש"ר הו"ל למיתני אפילו אישתני גופא לא אישתני קטלא ובבבא ג' דאיירי בלא הוצאת ש"ר הו"ל למיתני אפילו אישתני דינא אישתני קטלא אבל לפי האמת לא קשה מרישא אבל בסיפא מיהת הו"מ למיתני באו עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה בלא הוצאת ש"ר נדון בחנק כיון דאישתני דינא וכו' [וצריך לדחוק כמ"ש התוס' לעיל] וגם צ"ל דבבא הראשונה איירי במוציא ש"ר [ג"כ כדלעיל] וק"ל:

דף מה:

גמ' תני תידון בסקילה. ולא הוי ג' מדות ומשבשתא היא:

גמ' הנערה שהיתה כבר וכו'. לכאורה קשה אמאי משבש ברייתא דשילא נימא דשאני מוציא ש"ר דחדית ביה רחמנא הנערה שהיתה כבר דלא נימא הואיל ואישתני גופא אישתני קטלא אבל בסרחה ולבסוף בגרה בלא הוצאת ש"ר דביה איירי שילא נידון כדהשתא וכדשני רבא לעיל מוציא ש"ר קאמרת ועד כאן לא אותיב ליה ר"ה בריה דרב יהושע אלא דלמא כי חדית באישתני דינא ואישתני גופא לא מצי למילף מאישתני דינא אי לאו דס"ל מסברא מבחוץ כן. ומה"ט נראה שכתבו התוס' ומהכא שמעי' דכל היכא וכו' וזה בנין אב. אבל יש לראות מנ"ל לומר כן ולשבש ברייתא דשילא דהא למאי דס"ל לעיל כי חדית רחמנא באישתני דינא אפ"ה בלא מוציא ש"ר אמרי' אישתני דינא אישתני קטלא ובבא הראשונה דשילא איירי במוציא ש"ר דוקא. ואפ"ל בנערה המאורסה נמי כתיב הנערה את הנערה על דבר וגו'. אבל התם לכאורה לא מייתרא ומן ה' דנערה לא דריש (י) ועוד דא"כ הו"ל לרש"י לאיתויי אותו הנערה לא והוציאו את הנערה דכתיב במוציא ש"ר ועוד דא"כ למאי נתכוונו התוס' במ"ש מהכא שמעינן וכו' וק"ל. ואפשר לומר כיון דלענין מאה סלעים פטור ואמרי' אישתני וכו' וע"כ משום טעמא דהכא מעשיה גרמו וכו' וכיון דאזיל בתר טעמא א"כ בעלמא נמי היכא דמעשיה גרמו והמעשה היה בנערות אמרי' נמי אישתני גופא לא אישתני קטלא [אבל לעיל לא ידע מהני טעמי כמ"ש לקמן]:

גמ' א"ה מילקי וכו'. לכאורה בל"ז נמי בברייתא מני' ובי' קשה נמי מ"ש וכמ"ש רש"י באמת לעיל בגופא דברייתא כדמפרש לקמן וכו' ואפשר לומר כיון דמהנערה קדריש א"כ בקנס נמי כתיב (כ) ונתנו לאבי הנערה ומצי למיכתב לאביה אבל בל"ז היה אפ"ל דלא אמרי' מסבר' אישתני גופא לא אישתני קטלא אלא לגבי מיתה דוקא ולא לתשלומין ומשני דאין סברא למידרש הנערה שהיתה כבר לענין תשלומין וכו':

גמ' גמר פתח מפתח כו'. כ"ז בע"י מוציא ש"ר דכתיב ביה פתח בית אב ומהי תיתי לומר שער העיר [ולזה הוצרך למילף פתח מפתח כו'] אבל בנערה המאורסה [כשבאו לה עדים מן האירוסין] כתיב שער העיר ולא שייך למילף מהדדי לענין זה [היינו מוציא ש"ר מבאו לה עדים באירוסין]:

בתד"ה ר"י וכו' אמאי צריך ויסרו וכו'. ולי י"ל דאי לא ויסרו ה"א לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ודוקא לבתר דגלי רחמנא במוציא ש"ר ויסרו אותו דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו ילפינן שפיר מניה בעלמא כמ"ש בסוף הדבור ממסכת מכות דר"י גמיר ממוציא ש"ר וכו'. ועוד י"ל כיון דר"י ס"ל כר"א בן יעקב דאיירי דוקא בבעל (ל) ה"א דוקא לא בעל לוקה מלא תלך רכיל דלית ביה תשלומין דהכא איירי בבעל דוקא אבל בבעל אינו לוקה ומשלם דכל המשלם אינו לוקה ובפירוש ריבתה תורה מוציא ש"ר לתשלומין מוענשו אותו וק"ל. ועי' לעיל (כתובות דף ל"ב ע"א) בתד"ה דאינו לוקה:

בא"ד ונראה לר"ת דלוקה היינו מכות מרדות כו' לפירוש ר"ת ע"כ דסברת המקשה דפריך והתניא ר"י אמר בעל כו' ידע נמי מרדות מדרבנן ומקשה דלא בעל אינו לוקה משמע ליה לגמרי אינו לוקה. אבל לפי"ז [אינו מדוקדק הל' מאי לוקה מכת מרדות הכי] הול"ל מאי אינו לוקה מדאורייתא. ואפשר לומר דהמקשן היה סובר מדאורייתא ולא ידע הא דאסיק תלמודא אזהרה למוציא ש"ר מלא תלך רכיל וכן הא דויסרו אתיא למלקות וק"ל:

בא"ד ואע"ג דלר"י בעלמא כו' דגלי קרא כו'. לפירש"י נמי צ"ל כן לר"נ בר יצחק אבל לפירוש התוספות צ"ל כן אף לרב פפא ואפשר לומר דכמו לוהשתא א"ש כתבו זה כיון דלפירושו לא לקי מלא תלך כו' רק מויסרו אותו וכולה פרשה איירי כשבעל אבל לפירש"י לא א"ש כל כך כיון דלקי מלא תלך א"כ אף דהא דויסרו וענשו איירי כשבעל מ"מ בלא בעל עדיין לילקי מלא תלך:

דף מו.

גמ' ר"י אמר אינו חייב עד שישכור עדים. ואף דלר"י אינו חייב עד שיעשה מעשה וישכור עדים בממון מ"מ קרי ליה [רש"י] לעיל לאו שאין בו מעשה ולא לקי בלא בעל [אי לאו דס"ל לר"י לאו שאין בו מעשה לוקין עליו] ומהכא קים לי' לר"י בעלמא דלוקין על לאו שאין בו מעשה כיון דס"ס הלאו שבא המלקות עליו דהיינו לא תלך רכיל הלאו בעצמו אין בו מעשה רק דיבורא בעלמא ואף דגלי קרא הכא שאינו לוקה אלא בשבעל והשכיר עדים מ"מ משמעות הלאו אינו רק שלא יוציא ש"ר וק"ל:

ברש"י בד"ה ויסרו מויסרו ויסרו מבן שעמו כו'. לכאורה קשה כיון דבבן סורר יש מלקות כדאיתא במשנה בהדיא פרק בן סורר ומורה מתרין בו בפני ג' ומלקין אותו וכו' וה"ט ודאי דיליף בן מבן וא"כ לא צריך תו לגמורי אלא יסרו מיסרו ולמה לן לאגמורי יסרו מבן כאילו כתיב הכא במוציא שם רע בן ואי לא גמרי' למד מן הלמד הוי א"ש קצת (מ):

בתד"ה בשלמא לראב"י כו' אין להורגה וכו'. דדלמא קודם שאירסה זינתה או דלמא באונס או לפעמים יקרה שאין כאן דם. עיין ברמב"ן בחומש (נ) וק"ל:

בא"ד פשיטא דלא מיתכחשי העדים בשביל כך. יש לראות אף דלא מיתכחשי העדים בשביל כך לסוקלן מ"מ היא סתירה לדבריו לא מצאתי לבתך בתולים לזה מראין השמלה אלה בתולי בתי (ס) ואפשר דלא מילקי בשביל כך או נותן מאה סלע כיון דמ"מ הביא עדים שזינתה אף ששיקר במה שאמר לא מצאתי בתולים מ"מ פתח פתוח מצא [ואולי הטה הנואף כמ"ש התוס']:

בא"ד וי"ל דסבר כו'. ואיירי שהביא עדים כשרי בתו (שיגרת לישנא דתלמודא דמפרש קרא הכי אליבא דרבנן נקיט) המכחישין הראשונים ואפ"ה צריך פרישת שמלה דאי לא"ה לא מיחייב דלא מיחייב אא"כ העיז פניו לשנות הידוע וכו' וק"ל:

דף מו:

גמ' השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב וכו'. לא קאמר אלא [דלמאי דמשמע קצת מדברי רש"י דקושיית המקשה מנ"ל דכסף דאבוה א"כ לסברת השתא כו' לא צריך לתירוצא קמא] משום דמ"מ איצטריך אין כסף לאוריי דמיקדשא בכסף והקושיא מעיקרא בכסף מנ"ל היא קושיא כוללת כדאיתא בקידושין ולהכי פריך ואימא לדידה דלא שמעינן מזה אלא דמיקדשא בכסף ולשיטת התוס' [דמשמע קצת דקושיית הגמ' אינו אלא מנ"ל דלאבוה] מ"מ יש ליישב [וכמ"ש הגאון לקמן דגם התוס' ס"ל כן דמקשה אתרוייהו] וכן יש ליישב בקושי פירוש שני שבקונטרס ופי' ר"ח דמקשה ואימא לדידה דאף דשמעינן מאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר [דהיינו אב] דהכי דיוק הפשוט מ"מ דלמא בנערה הוא שלה והדיוק אבל יש כסף לאדון אחר בקטנה דבקטנה לא שמעינן רק שאביה מקבל קידושיה [ואשמועי' דמיקדשא בכסף וכסף דאבוה] לז"א השתא וכו' ומקשה ואימא הני מילי קטנה וכו' ודלמא קרא [דאין כסף] אתי לאשמעי' דמיקדשא בכסף אבל הדיוק יש כסף לאדון אחר בקטנה לחודא קאי אבל בנערה לא הוי לאדון רק שלה [וע"ז משני שפיר יציאה דכוותה וכו' מה התם בנערה וכו' ולאב כבר נשמע מדיוק הפשוט גם להמקשה] ועי' בק"א בפרק הכותב על הלכה זו כי נדפס שלא במקומו:

גמ' מהפרת נדרים מיהא נפקא כו'. עי' לעיל (כתובות דף ל"ט ע"א) אלא אירוסין מי קמפקא מרשות האב לגמרי הא תנן נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה וק"ל:

ברש"י בד"ה ומקבל את גיטה אם נתגרשה מן האירוסין וכו' אבל נשאת שוב אין לו רשות בה. ועיין לקמן (כתובות דף ע"ג ע"ב) מודים חכמים לר"א וכו' בקטנה שהשיאה וכו' ונתגרשה ופירש"י וקיבל אביה גיטה וכו' וצ"ל שהשיאה לא נשואין ממש וזה דוחק:

ברש"י בד"ה ואימא לדידה וכו' לאשמועינן אתי שהיא נקנית כו'. דכל הך סוגיא נשנית קודם דאתיא ללימוד דכי יקח וכו' כדאיתא בקידושין בהדיא אמשנה קמייתא בכסף מנ"ל ותו הא דתנן האב זכאי בבתו בכסף מנ"ל דמיקדשא בכסף וכסף קידושין שלו אמר רב יהודה וכו' וכל הך סוגיא כהוייתה אח"כ איתא והאי תנא מפיק לה מהכא דתניא כי יקח כו' ואיצטריך למיכתב וכו' וצ"ל דמ"מ מקשו התוס' כיון דעביד צריכותא לבסוף הו"ל לשנויי הקושיא ואימא לדידה כתיב כי יקח ומינה שמעינן דמיקדשא בכסף א"כ מייתר אין כסף לאוריי דשל אב אבל מ"מ הך סוגיא נשנית מקודם דאתיין לכי יקח [גם להתוס'] ומ"ש התוס' בד"ה השתא וכו' הוא כעין קושיא שמקשה ואימא לדידה [היינו דלמאי דעביד צריכותא לבסוף א"כ להתרצן ל"ל אין כסף]:

ברש"י בד"ה שייך בה בידו ליטול ממון כו' למוסרה. הקושיא מבואר [הא זה גופא בעי למילף דדלמא אין בידו למוסרה כשהיא נערה] וצ"ל שהרי בידו למוסרה בקטנותה דנלמד מאת בתי נתתי כו' ועיין לעיל סוף אלו נערות בתד"ה דאי בעי מסר לה למנוול ובתוס' קדושין באורך וק"ל:

בתד"ה ואימא ה"מ קטנה כו' ועוד י"ל דאמעשה ידיה פשיטא ליה וכו' ולפ"ז צריכותא דקידושין ומעשה ידיה דלא מצינו למילף מהדדי בפרק קמא דקדושין הו"ל לתלמודא לעשות סברא זו לצריכותא:

דף מז.

בתד"ה משום איבה כו' לצדדין קתני כו'. יש כאן מקום עיון ולטרדת הרעש בעו"ה לא עיינתי הלכות הללו כראוי:

בתד"ה דמסר לה כו'. קושיית מהרש"ל יש לישב בחילוק דאורייתא ודרבנן [כמ"ש מהרש"א]:

בתד"ה השתא וכו' אלא מכח ק"ו דהשתא כו'. וכיון דסיף סוף צריך לבא לק"ו א"כ מ"ש הך ק"ו מהך ק"ו:

בתד"ה כתב לה וכו' ואי הוי שייך התם אומדנא אחרינא הוי אמדינן כו'. ראיתי מי שמאריך בזה עד מאד ובמ"ש בסמוך דרבנן נמי אזלי בתר אומדנא ולי נראה דבריהם כפשוטן אחר העיון קצת ואין עת לכתוב והעיקר דודאי יש חילוק בין מדידי' לדידה או מדידה לדידי' ואע"ג דהכא איכא ב' אומדנא והתם חד אומדנא מ"מ אילו הוי שייך התם אומדנא אחרינא [מאוחרת] הוי אזלי' בתר אותה אומדנא ולא הוי אמרי' די לנו באומדנא זו משא"כ במדידה לדידיה מודה ראב"ע דדי לנו וכו' (ע) עיין בהמאור ומלחמות בפשט זה דכתב לה פירות כסות וכלים:

דף מז:

גמ' חסורי מחסרא כו'. לא מסמיך בבא דפרקונה ללפיכך [ואמאי נקטו בין מזונות לקבורתה] דמסדרן כסדר המשנה:

דף מח.

בתד"ה מי שהלך וכו'. עיין ברי"ף גירסא אחרת. ואין להקשות לגירסת אית ספרים מאי מקשה לפי כבודו לא דלמא אה"נ כיון שאינו אצלה. דאין זה רק צד רבותא לא לפי האמת ודו"ק:

בתד"ה לעולם וכו' דא"כ הוי משמע עד שימסור וכו'. דאי משום דקתני אח"כ מסר וכו' י"ל דהוי פי' דרישא:

דף מח:

גמ' סתם חצר דידי' לנישואין א"ל דיוקא אדיוקא דחצר אחרת שאינו שלו ושלה [דמריש' משמע חצר דידה סתמא ללון הא חצר אחרת סתמא לנישואין ומסיפא משמע חצר דידי' דוקא סתמא לנישואין די"ל חצר דעלמא פשיטא דסתמא ללון דגרע מחצר דידה]. ואין להקשות כיון דסתם חצר שלו לנישואין למה אינה אוכלת בתרומה הא פירש"י בד"ה הא סתמא כו' זוהי כניסת חופתה (פ) דמ"מ לא מיקרי חופה שלימה וכדמסיים בברייתא עד שתכנס לחופה:

ברש"י בד"ה לרשות הבעל לנישואין כלומר כו' דגירסת רש"י היה נמי עד שתכנס לחופה [ר"ל דגריס עד שתכנס לחופה לרשות הבעל לנשואין] זה שכתב כלומר כו'. וכן מוכח ממ"ש בד"ה לעולם וכו' ואוקימנא דהאי לעולם וכו' ש"מ דגריס במשנה לחופה [הגם דבגמ' י"ל לגירסא דלא גריס לחופה דברייתא היא וכמ"ש מהרש"א אבל לשון רש"י ואוקימנא כו' משמע דאמתניתין קאי]:

ברש"י בד"ה מסירתה לכל ליורשה כו' ולכל דבר כו'. חוץ מאכילת תרומה כו' ומשום סימפון כו' לכאורה לכל דבר איש כאשתו לאו דוקא דלהפרת נדרים שלא בשותפות כדין בעל למה כיון דחיישינן לסימפון וק"ל:

בתד"ה רב אסי כו' ועוד דאיתותב כו'. נראה לפי' הקונטרס אין כאן קושיא דנראה דמשום קושיא זו לפירושו פי' לקמן שהקושיא הוא מבד"א לירושה דמשמע לירש דוקא ולהכי פי' תיובתא דכולהו ומפרש נמי בשמואל לירושתה לחודא והשתא בשאר דברים חוץ מתרומה לא תליא מידי במשנה אחרונה [במה דקאמר] עד שתכנס לחופה ואף רב דאמר מסירתה לכל חוץ מתרומה איתותב ואף שסיים בברייתא אבל לתרומה וכו' דיש לדייק בהיפך מדמוציא תרומה לחוד י"ל דלרבותא נקיט תרומה אף שמדאורייתא ארוסה אוכלת בתרומה רבנן גזרו בי' כדלקמן רק תוספות סמכו עצמן בקושייתם אפירושם דלקמן בסמוך בד"ה תיובתא:

בא"ד דודאי סברא הוא וכו'. דכיון דהגמ' קאמר איכא בינייהו למשנה הראשונה א"כ ראינו דסברא פשוטה לתלמודא ולמה ישתנה במשנה אחרונה סברא זו אבל רב אסי מתני' דוחקתו וכו' והשתא באמת האיכא בינייהו [מסר] אינו אמת לרב אסי מכח הכרח המשנה וליכא בינייהו אלא קיבל והלך או הכרח המשנה אפשר דאינו עושה רק שראינו במשנה אחרונה דלית לה סברא זו אבל בתחלה למה נאמר שיסברו נגד הסברא בלא מכריח [וא"כ האיכא בינייהו נשאר קיים במשנה הראשונה]:

בא"ד ועוד אומר ר"י וכו'. ועיין בפיסקא דזו משנה הראשונה לקמן [דקאמר עולא קמייתא שמא ימזגו בתרייתא משום סמפון. ואמאי סובר רב חוץ מתרומה מטעם שמא ימזגו] וי"ל דה"ק קמייתא שמא ימזגו גרידא ואח"כ ראה עוד סברא משום סמפון נמי אבל שמא ימזגו עכ"פ נשאר ג"כ דאין סברא שיקילו במשנה אחרונה במסר ויחמירו בהגיע זמן היפך דמשנה הראשונה והאיכא בינייהו מסר נשאר לפי האמת אף לפי משנה אחרונה:

בתד"ה ושמואל אמר וכו' אלא למעוטי תרומה וכו' ור"ל נמי כו' אלא תרומה כו'. ולפי"ז ס"ל כולהו כרב רק כל אחד נקיט לשונו בפני עצמו ועי' ודו"ק:

בתד"ה תיובתא וכו'. ולפי האי נמי שכתבו לעיל בד"ה ושמואל דאתי למעוטי אף כתובה דר"ל תיובתא נמי דשמואל ודו"ק:

דף מט.

גמ' מזונות בתו הוא דאינו חייב כו'. ולכאורה היה נ"ל דאין זה דיוק כלל דנקט בתו לרבותא שלא תימא שחייב לזונה מתנאי כתובה בנן נוקבן וכו' דקאי אף בחייו השמיענו דדוקא לאחר מיתה ומדדריש ר"א ב"ע ולמדו זו מזו וכו' ועיין:

בתד"ה ואימא וכו' ומיהו קשה לפירוש זה. [הא דקשה דוקא לפירוש זה משום ד]לכאורה לא היה לפניהם בפירש"י וכיון דלא נפקא לן וכו' דבית אביה כו' [וראיה] ממה שכתבו בסמוך למה המתין כל כך כו' [ולמה שכתב רש"י וכיון כו' שפיר מקושר] דדוחק לומר דאפ"ה הקשו ליבעי אבעייתו אמתני' דדלמא לא מספקא ליה כלל אי לאו דרשא דבית אביה ולהכי לפירש"י דאיבעיא אמתני' פשיט באמת הפרת נדרים גרידא. או אף אם היה לפניהם בפירוש רש"י וכיון כו' מ"מ לשיטה זו דאיבעיא הוא י"ל דפשיט הפרת נדרים לחוד משא"כ לפירושם דקושיא הוא מנ"ל למעוטי מסר וכו' הקשו שפיר. ונ"ל עוד בלא"ה דלפי' רש"י י"ל דלא למד מתנא דבי ר"י אלא דמסר מוציא מרשות אב ושוב אין לו כח בה מדאינו יכול להפר נדריה וכיון דנלמד זה שוב ילפינן מנכנסה לחופה ולא נבעלה דהוי נמי [לאחר שנתארמלה ונתארסה] נערה בתולה מאורסה ואפ"ה בחנק כיון דיוצאה פעם אחת מרשות האב (צ) ה"נ לא שנא דכל עצמות קושית התוס' אינו רק דלא מצינו למילף מנדרים רק דיוצאה מרשות האב ושוב אין לאב כח בה וכיון שכן לא מצי להפר נדריה אבל מ"מ למה לא תהיה בסקילה כיון דאכתי נערה בתולה מאורסה היא כמו יתומה שאין לה אב [ולפירש"י דפשיטא ליה בנכנסה לחופה הואיל ויצאה מרשותו ה"ה מסר] אבל לפירוש התוס' קושית הגמרא על נכנסה לחופה לא נלמד עדיין היכא דהדרא דאימא כיון שאכתי נערה בתולה מאורסה היא הדרא למלתא קמייתא א"כ הקשו שפיר היאך נלמד זה מהפרת נדרים ודו"ק. ותירצו דאין מבקשין ללמוד אם נניח דנשאר רושם עליה מנשואין הראשונים פשוט לי' דלא הדרא למלתא קמייתא דנשואה חשיבא כבעולה רק לומד דלא תימא בטלה שם נשואין מינה וכו' וה"ה מסר נמי וק"ל:

דף מט:

ברש"י בד"ה גדולה מזו אמרו בגדולה מזו וכו'. כוונתו נ"ל פשוט שמובן לפי משמעות הלשון גדולה מזו וכו' ואינו מסיים אפילו ניסת הבת דהול"ל גדולה מזו אמרו ניסת הבת אלמנה ניזונת מנכסיו הוא ואשתו מבעיא משמע שהגדולה מזו הוא שאפילו אלמנה ניזונת כ"ש אשתו בחייו וא"כ אין ענין לזה עם זה [לקוראו גדולה מזו] דלמה לא תהא אלמנה ניזונת מנכסיו כשהם בני חורין משא"כ הכא תיקנו שניזונת אשתו אפילו ממשועבדים לכן תיקן הלשון בגדולה וכו' ר"ל מאי אריא שתקנו וכו' שניזונת באופן זה דהיינו ממשועבדים דבנו מקבל מתנה בגדולה מזו באופן גדול מזה תקנו אפילו שניזונת וק"ל:

ברש"י בד"ה הוא ואשתו שהוא קיים כו'. משום דהוא ליכא כ"ש כלל רק הקושיא למה קאמר ואשתו לזה פירש הכא שהוא קיים וכו' [דלהכי נקיט הוא ואשתו משום דהוא מורה שהוא קיים וא"כ אשתו מבעיא מאלמנה דהתם] אבל ממ"ש ואלו בניו הם משמע דאף הוא פשיטא שיתקנו שחייב הבן לזון את האב וכו'. ועיקר הקושיא דודאי ראוי לתקן בכותב מתנה לבנו שתטרוף ממנו מזונותיה דאין בזה משום תקון העולם שלא לטרוף ממשועבדים דמכר או מתנה דדוקא מתנה לאחר דאי לאו וכו' שייך תיקון העולם משא"כ בבנו דהא תקנו אפילו לטרוף מזונות מלוקח דהיינו בעל הבת מטעמא דלא דמיא ללוקח אחרינא דליכא כאן תקון העולם כ"ש הכא במתנה דבן:

בתד"ה אכפיי' וכו' בדברים. ובדלא אמיד מימר אמרינן ניחא לך וכו' משא"כ באמיד כייפי' בדברים קשים בנזיפה וגערה שעובר על מצות צדקה. או באמיד כפיי' ממש ותלמודא לא מייתי ראיה אלא שמצינו כפיי' בצדקה אף דאין הכפיות שוין. רק לפי"ז הו"ל לאתויי מלא אמיד גופיה דכייפינן נמי בדברים רק להא"נ דמיירי שם בקצב קשה מה ראיה מהתם וצ"ל דמייתי ראיה שמצינו כפיי'] או אפשר לפרש [להא"נ] ולא אמרן דלית הלכתא אלא דלא אמיד אבל באמיד התקינו מצד התיקון לא מצד הדין כייפי' כי הא וכו':

בסה"ד ועוד דבצדקה וכו'. ודוקא על מצות עשה שמתן שכרה בצידה לא כייפינן אבל הכא דאיכא לאוין כייפינן ודו"ק:

בתד"ה הוא ואשתו וכו'. יסוד דבריהם לדייק דמתנה כמכר ואף לפי תקנת אושא בין מחיים בין לאחר מיתה אינן ניזונין מאחר ולמסקנא דלית הלכתא כהך תקנה דבמחיים אינן ניזונין אף מבנו מטעמא דכיון דקאי הוא נטרח לדידיה ולדידה א"כ כ"ש דמהך טעמא אינו גובה מאחר בלא טעמא דמתנה כמכר מ"מ נ"מ לאחר מותו דמתנה כמכר ואינו גובה ממקבל מתנה אחר אבל מבנו גובית לאחר מיתה מכ"ש דגובית מבעל דהוי לוקח ועיין באבן העזר סי' צ"ג לא ראיתי לדין זה ולדעתי הוא דין גדול שגובית האלמנה מזונות וכ"ש כתובה ממתנה שכתב האב לבנו אף במתנת בריא כ"ש מתנת שכ"מ ועיין. גם בסמ"ע סי' רנ"ב נראה שצ"ע. ונחזור לענינינו (דקשה) [דא"ל] דאף במחיים נ"מ אף למסקנא מהאי דמתנה כמכר משום דאי אין מתנה כמכר ואף מאחר ניזונת א"כ צ"ל שהתקנה היה בבנו אף במטלטלין וכמ"ש התוס' ובזה מסיק דרק במה שתיקן אין הלכה דהיינו במטלטלין אבל במקרקע בלאו תקנתם נמי גבי כיון דמתנה אינו כמכר א"כ הוצרכו להביא ראיה דמתנה כמכר דהשתא אפילו קרקע אינו גובה מאחר ואי לא"ה ה"א גובה והא דלית הלכתא כתקנה ואינו גובה אפילו מבנו היינו במה שתיקן בצד דמתנה אינה כמכר לגבות מבנו אפילו במטלטלין [בזה אין הלכה]. דז"א דתקשי מאי פריך גדולה מזו כו' הוא ואשתו מיבעיא דלמא הכא תקנו אף מטלטלי משא"כ בניסת הבת דוקא ממקרקע ניזונת ולא ממטלטלין דאף מטלטלין בני חורין לאחר מיתה אינה ניזונת אלא צ"ל דהכא פירושו דבגדולה מזו תקנו שניזונת ממשעבדי היכא דליכא משום תקון העולם ועשו משועבדים כאילו הן בני חורין כ"ש דתקנו כאן ועשו משועבדים כבני חורין דהשתא לאחר מותו דאף מבני חורין לא גבה ממטלטלין ה"ה ממשועבדים ובחייו דממטלטלין ניזונין כשהם בני חורין גם משעבדי עשו כבני חורין וא"כ מטלטלין ליכא רבותא כלל

(ק) וצריך לומר דאי מתנה אינה כמכר הם תקנו זה (אינו דא"כ לא מקשה מידי גדולה מזו) בעצמו שלא יהיה מתנה כמכר וניזונת (ז"א) ממקבל מתנה אפילו מאחר רק נקיט בנו משום מטלטלין (ר) ולבתר דמסיק דלית הלכתא הכי אף (מאחר) [מקרקע אינה] ניזונת [אף מבן וכ"ש מאחר דמתנה כמכר מצד הדין. וא"כ תו ליכא נ"מ במחיים רק לאחר מיתה דנשאר התקנה מגדולה מזו וכמ"ש לעיל]: ואין זה מחוור דהא מאחר לא גבה ממטלטלי אף שמתנה אינה כמכר [מצד התקנה] ותיקנו שמבנו גבי [ואמאי חילקו בתקנתן בין אחר לבנו לענין מטלטלי] וצ"ל [דאי מתנה אינה כמכר היינו] שמתנה כיורשין ולא כמכר דהיינו שתהיה ניזונות ממקרקע ולא ממטלטלי כמ"ש התוס' כמו שאין אלמנה ניזונת ממטלטלי דיורשין כו' משמע כוונתן כאילו עשאוהו כיורשין מטעם תקנת השוק דאף במתנה יש תקנת השוק כדאיתא בפוסקים עיין בסמ"ע סי' רנ"ב וגבי בנו ליכא משום תקנת השוק ומש"ה תקנו בבנו אף במטלטלין כאילו הם בני חורין ומקשה ודאי תקנו לגבי בנו כאילו הם עדיין בעין דגדולה וכו' וכדלעיל וא"כ יש לצדד ולישב האין לומר שכתבתי (ש) ודו"ק: ואם נאמר דדוקא בהוא ליתא לתקנתא דעובדא דר' יונתן בהוא הוי אתי שפיר כפשוטו. ועיין בכל זה במרדכי תמצא מזה וק"ל:

בא"ד דמסקינן בפ"ק דב"מ שטר שיש בו אחריות וכו'. הובא בסמוך דף נ"א אף דלרבנן בין כך ובין כך לא יחזיר והאי מסקינן לר"מ דוקא הוא מ"מ לרבנן נמי כשמפורש שאינו מקבל עליו אחריות הדין כן ודו"ק:

דף נ.

גמ' עשינהו בעי. נראה דרש"י לא גריס לה [דרש"י כתב ההוכחה מדהוצרך להחזיק לו טובה] וק"ל:

גמ' מאי קרא [אף דתקנה היא. אך] התקנה הוי שלא יבזבז יותר מחומש משמע אבל חומש נזכר עכ"פ מקודם רק הם תקנו שלא יבזבז יותר לזה אמר מאי קרא היאך נרמז בשום מקום חומש:

גמ' פחות מבן שש רץ אחריו כו'. ודבן ה' למקרא לאיבעית אימא בבריא ולל"ק י"ל דבן ה' היינו ויום אחד והאי קרי בר שית ופחות מבר שית ר"ל פחות מבר ה' שנים ויום אחד. ודוחק. דהא מקודם צריך ללמוד א' ב' וכיון דבן ה' ויום אחד למקרא הכניסו מקודם לא' ב'. גם הב' לשונות הוי מצי לשנויי כן [דהא דרץ] אחריו ואינו מגיעו היינו פחות מבן ה' ויום א' דקרי ליה בר שית והא דאיכא דאמרי חביריו רצין אחריו היינו פחות מבן שש ממש:

גמ' תנא מני' ארבעין זימנין כו'. פירושו כפשוטו דתנא מני' כו' מי מרא דשמעתא לא כמ"ש בח"ש [דקאי אגוף הדין] דכלל גדול לדעת שם אומרו מלבד הענין שנראה לי וכתבתיהו במקום אחר בר מן דין וכי זוטר האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם וכמה דקדקו רחבא דפומבדיתא דאפילו ספק גברא גריס וכעין סוגיא זו תמצא פרק תפלת השחר חדא הוא לך או חדתא כו':

גמ' ודמיא ליה כמאן דמנח בכיסתא. לא קאמר כמנח בקופסא ואדרבא אדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה [דבאמת הכי פירושו] וכן נראה דאע"ג דתנא מניה מ' זימנין אפ"ה דמיא ליה בעיניו כאלו לא תפסו עדיין בכח זכרונו רק כמאן דמנח בכיסא וממשמש בו כל שעה וחזר עלה וכמ"ש אינו דומה השונה וכו' לשונה מאה פעמים ואחד ולזה אמר ודמיא ליה לא והויא ליה וכו' והשתא קמ"ל מידי בודמיא ליה:

גמ' דלא אתי לאינצויי. עיין בע"י הביא מתוס' פירוש בענין אחר [מפירש"י]. למ"ד מידי חליצה וכו' י"ל דדוקא בנים לבניך דבת לבניך שמא תבא שתהא היא זקוקה ליבום משא"כ כשבנים לבניך האיש אינו זקוק ליבום רק היא מכלמת את עצמה לחלוץ לו ודוחק:

בתד"ה אל יבזבז וכו'. עיין בר"ן שהביא תחלת הירושלמי [אי חומש לכל שנה לחמש שנים מכלה את הכל וע"ז מפרש פעם ראשונה כו'] מיהו י"ל כעישורייתא דרבי וכמו שהקשו התוספות בפ"ק דב"ק [אקושית הגמרא] אלא מעתה אי אתרמי לי' תלתא מצות יהיב לכוליה ביתי' עיין בתוספות שם:

בתד"ה שיהא אדם כו' והא דתנן כו' אלא לגלגל. בה"א (ת) כתבו זה או לאיבעית אימא אבל לשינויא קמא י"ל בן עשר למשנה למספי ובר שית ספי איירי ע"כ למקרא דא"ל שהבין בשינויא קמא הכל למשנה דא"כ במאי מיתוקם בן עשר למשנה [וכ"כ מהרש"א] ודו"ק:

בתד"ה ספי ליה כתורא וכו' והא דתנן כו' היינו לגלגל. בה"א וכן לאיבעית אימא פשיטא ליה דבן ה' למקרא איירי לגלגל ולא למיספי והא דקאמר בציר מבר שית לא תקבל אע"ג דבן ה' למקרא פירושו לא תקבל למיספי לי' משום דלמיספי הוא יורד עמו לחייו ובן ה' למקרא בלא יורד עמו לחייו אבל לתירוץ זה דספי לאו היינו לחייו השמיענו דנמי לגלגל אינו רק בינוני הוא וג' חלוקות בדבר בן ה' לגלגל בן ו' למיספי בר תריסר לחייו [וכ"ה במהרש"א]. ואין להקשות הא דקאמר באושא התקינו כו' מתגלגל עם בנו עד בן י"ב והכא מבן ו' ספי לי' [אף דשניהם למקרא לשנויא קמא וספי הוא יותר מגלגול] י"ל נגד לחייו קוראו לגלגל ולאפוקי לירד לחייו או י"ל דגלגול היינו דברים רכים לא בכח ובן ה' מגלגל עמו בלימוד מעט ומבן ו' מגלגל עמו בלימוד הרבה לא בקושי ובחוזק רק מכריחו בדברים רכים ללמוד הרבה [וא"כ גם ספי לי' היינו גלגול בדברים רכים אלא שהוא הרבות הלימוד] או י"ל דמגלגל עמו מה שהוא למד לאותו עת ע"פ תקנת חכמים דהיינו בן ה' למקרא מגלגל עמו במקרא עד בן ו' ואז ספי לי' מקרא [לתירוצא קמא] ובן עשר למשנה מגלגל למשנה עד תריסר ואינו מיסרו לרדותו ברצועה עד י"ב שבא לכלל כוחו [וגם המקשה הבין כן] והקשה סוף סוף שפיר דכאן משמע שאין בר רידוי עד י"ב והכא בר שית דספי ורידוי ס"ד חדא מלתא היא וכיון דבר רידוי הוא לא ס"ל למקשה לחלק בין למשנה או למקרא [והול"ל דבר רידוי הוא תיכף מבן עשר למשנה]. וזה נראה יותר נכון דודאי ידע מתני' דבן ה' למקרא וי' למשנה והיאך מיירי תקנה להתגלגל במקרא עד י"ב שנה (א) וק"ל: וקשה מי הכריחו לג' חילוקים דילמא לעולם בן ה' למספי והיינו בן ה' ויום אחד ואותו קראו בר שית ולאיבעית אימא צריכא לפרש בר שית דומיא דבר שית דאביי [דאיירי ע"כ בר שית ויום אחד כמו שכתבו התוספות בסמוך] ויש ליישב וק"ל [דא"כ למה הוצרך לומר לרב שמואל בר שילת פחות מבר שית דהיינו פחות מבן ה' ויום אחד לא תקבל ומכאן ואילך דהיינו מן ה' ויום אחד ספי היינו מגלגל עמו הא משנה מפורשת היא בן ה' למקרא]:

בהא דאמרה לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה קשה בר עשר למשנה מתני' היא ולמה לי מינקת דאביי י"ל לאורויי על י"ב דתעניתא כפירוש התוס' בד"ה ובת תריסר דהיינו ויום אחד דבר עשר למשנה נסתיים מכח מתני' דאבות ולפירש"י [בבת תריסר] י"ל לאורויי על בן שית למקרא וכמ"ש התוס' דהיינו [ויום א'] למספי: ומה שכתבו התוס' והשתא כו' מקושר פשוט ומ"מ בלא"ה נמי ע"כ צ"ל כן דע"כ בר שית איירי למיספי דומיא דבר שית דהכא דמייתי עלה דאיירי למיספי ואיירי ע"כ מבר שית ויום אחד דאל"כ קשה לישני מתני' דבן ה' למקרא ובן יו"ד למשנה דמחלק נמי בין מקרא למשנה [ולמה לי למינקת דאביי] י"ל דזהו קושית התוס' מתחלה מאי מייתי מינקת [הא מתני' הוא] לזה פירשו היינו בר שית כו' [ועלה קאמרי והשתא]. ואפשר לומר עוד במה דקמ"ל מניקתו של אביי [אף אם נאמר דבר שית לאו היינו שית ויום אחד ולגלגל ולא למיספי דלא כמ"ש התוס'] שלא תימא בן חמש [דמתניתין] ר"ל ד' ויום א' לזה אמר בר שית למקרא דהשתא ע"כ בן ה' פירושו ה' ויום א' (ב):

בתד"ה הבעל מוציא כו' אי נמי דכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסיך אבל א"ל דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן כו' כן נ"ל דכצ"ל ובח"ש מגיה בענין אחר ע"ש ועיין לקמן בסוגיא:

דף נ:

גמ' שמואל לטעמיה. למה לי [דעיקר אבעיתו היה או לפרנסה משום דשמואל]:

ברש"י בד"ה או דלמא מזונות ממש ואע"ג דתנאי כתובה ככתובה וכו' דכל אסמכתא וכו'. אין המשמעות שר"ל היקישא דבנים ירשו ובנות יזונו ויש לראות למה לא מקשה [רש"י] מניה דהא במתני' מקיש לה להדדי ואם נאמר דלמא לא ס"ל הך הקישא דלא לכל מילי איתקש חדא דתוספות לא כתבו כן שכתבו בד"ה וא"ל זיל זון דלא ניחא ליה למימר שיחלוק רב על המשנה דקתני דמזונות הבנות הוי כירושת בנין דכרין וכו' ועוד דא"כ רב המנונא למה לא יליף לה מתנאי כתובה ככתובה וק"ל:

בתד"ה ומאי עילויא וכו' פירוש עשיר בדעת וכו'. הוצרכו לזה דאי עשיר בנכסים א"כ י"ל דלעולם ר"י לפחות קאמר ומ"מ השיבו חכמים דלא אזלינן כלל בתר אומדן דעת האב דאף דבאותו פעם נתן לבת הראשונה פחות מעישור נכסים שבאותו פעם הוא יותר מעישור נכסים של עתה אלא שמין עישור נכסים דהשתא וז"א מהי תיתי לומר פחות מעישור נכסים שבאותו פעם מנא ידעינן פחות מעישור עכ"פ מעישור נכסים דהשתא (ג) אלא י"ל משום דא"כ פי' בחכמים אלא שמין את הנכסים לפי אומדן דעת בערך נכסים אלו והוי שמואל כרבנן עיין לקמן בדף ס"ח בתד"ה אי נימא עני כו' וק"ל:

בא"ד דאין ללכת אחר דעתו הראשונה כו'. אף לפחות דא"כ נפחות יותר ד"מ בראשונה נתן חלק י"ב מנכסיו שמא השתא עני יותר בדיעה והיה נותן חלק ט"ז בנכסיו [וזהו שאמרו פעמים שאדם עשיר והעני] אלא אי אפשר למיזל בתר דעתו וכו':

בא"ד קצבה למזונות כששיעבדו האחין כו'. דקדקו כששיעבדו האחין לכאורה דכששיעבד האב ודאי אין לו קצבה דשמא יהיה לו עוד כמה בנות משא"כ לאחר מותו כששיעבדו האחין וכיון דמזונות תנאי כתובה הוא הוי ככתובה אם קצובין דליכא משום תיקון העולם והיו טורפין אף ממשעבדי דאב ככתובה אם היו קצובין. אבל א"כ גם בפרנסה הו"ל לכתוב זה ואפ"ל דפרנסה בלא האי טעמא דשמא יהיה לו בנות כיון שאינו תנאי כתובה כלל ודאי דלא טרפי ממשעבדי דאב. ועיין בהגהות אשר"י קל"ד ע"א שפירשו ממה ששיעבדו האחין אם מכרו או משכנו אבל אם האב שיעבד אע"ג דדבר קצוב הוא אין מוציאין דהפרנסה אינה חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא צוה האב שלא לפרנסה ע"כ. ובסמוך דקאמר לא יהא אלא בע"ח שיפה כחו במשעבדי הורע כחו במטלטלין כ"ש מזונות כו' אין להקשות פרנסה יוכיח שהורע כחו במשעבדי שישעבד האב ויפה כחו במטלטלין ואילו בע"ח וכו' דטעמא דגובה לפרנסה ממטלטלי משום אומד דעת האב כפרש"י. מיהו קצת משמע מזה [מהג"א] דמיקרי דבר קצוב [אף בחיי האב] ואף דאזיל מסתמא למסקנת התוס' [דאזלי' בתר דעת האב בין לפחות בין להוסיף על עישור ויש לומר קצת דהוי קצוב דיכולין לשום דעתו] מ"מ בחיי האב הוי סברא דלא מקרי דבר קצוב [דשמא אם היה לו עוד בנות לא ירצה ליתן כל כך]:

בא"ד דהא חשיב בהניזקין פסק לזון ה' שנים בת אשתו. עיין באשר"י לקמן דבאחר אין רפואה בכלל מזונות אלא באשתו דמיחייב בתנאי ב"ד וכו' [וא"כ אין ראיה משם]:

בתד"ה אמר להו זילו אהדרו וכו'. קשה להו ממנ"פ אי בשיקול הדעת הא קם דינא ומשלמין מביתם ואי בדבר משנה אף הוא הוה מצי למחזריה ודו"ק:

דף נא.

במשנה חייב לרפאותה וכו'. החילוק מפורש בתוספות דף נ"ב ע"ב:

ברש"י בד"ה נכסים מועטין שאין בהן כדי לזון אלו ואלו עד שיבגרו. ולעיל ריש פרקין מפרש מזון י"ב חודש וכו':

בתד"ה ס"ס כו' דבהנהו כו' מכחשי כו'. לפי"ז [לא היה צריך למימר] דצריכא לדיקלא קאמינא ר"ל דאי קיימא משבחי אף אם לא משבחי ולא מכחשי סגי. ואפשר דמסתמא אי לא משבחי ודאי מכחשי ואי לא מכחשי ודאי משבחי וק"ל:

בתד"ה ממקרקעי וכו' פסק רבא כר"י וכו'. דדוחק לומר הא שמואל אף דפסק כר"י איצטריכא ליה לומר שמין באב דלא תימא דוקא השיאה כדלקמן (כתובות דף ס"ח) ודלמא לרבא קושטא דוקא השיאה קאמר ר"י והכא לא איירי בהשיאה דאין סברא שיפלגו בפי' דר"י. ועוד לקמן מקשה דרבא אדרבא ולא קמשני הכי וק"ל:

בא"ד וי"ל וכו'. והכא דקאמר אע"ג דקי"ל הלכה כר' וכו' קשה דלמא הכא איירי באמדיני' ורבי ס"ל כר"י כמ"ש התוס' לעיל בד"ה מאי עלויא י"ל דהכא במזונות איירי דלא שייך ביה אומדנא:

בתד"ה הא מני ר"מ הוא וכו' בפרק אע"פ וכו'. הוזקקו להביא כ"ז משום דהיאך נשמע מר"מ דגובה כתובתה בדאתני דלמא אדרבה אינו גובה ותנאו קיים ולהכי בעילתו זנות. ופירש ריב"ם דמנ"ל לתלמודא גופיה למידק אלמא סבר תנאו בטל:

בא"ד ואלמנה אע"פ דבדרבנן תנאו קיים וכו'. דלקמן בפרק אע"פ פריך אפילו בתנאי אלמא וכו' והא שמעינן ליה לר"מ כל המתנה וכו' הא בדרבנן וכו' ומשני קסבר כתובה דאורייתא. וצ"ל מפני שהוא תנאי ב"ד במתני' דהכא אאלמנה קאי למאי דאתיא כר"מ ובבא דכתב לה שדה שוה מנה דאיירי בבתולה וגובה ממחוררין לשינויא דאתיא כר"מ [וקתני מפני שהוא תנאי ב"ד] י"ל דנקיט מפני שהוא תנאי ב"ד שאינה יכולה למחול אע"פ שכתב שוה מנה בר' והוי מחילה [דלא הוי בכלל

מתנה על מה שכתוב בתורה] ולפי' התוס' והוא פירוש רש"י לקמן לא קשה מאלמנה [היינו בר"מ דקאמר כל הפוחת וכו' ואלמנה ממנה אבל מ"מ צריך לכל דתיקון וכו' מחמת מתניתין דהכא למאי דמוקי כר"מ וקתני ולאלמנה מנה] דהא ודאי כ"ש ניחא שבעילתו בעילת זנות כיון דתנאו קיים ול"ל א"כ קלה בעיניו להוציאה ולישנא דכל הפוחת ולא קאמר כל שאין לה משום בתולה נקיט דכתובתה דאורייתא ותנאו בטל. ולישנא דאפילו בתנאי לפירוש זה [ר"ל לפירוש ריב"ן. דלדידיה דוקא היכא דאית לה] הניחא לפי' התוס' לא מיבעיא פוחת במעשה דהיינו היכא דלית לה כי האי דהחובל [דודאי בעילת זנות דקלה בעיניו להוציאה אלא אפילו פוחת בתנאי ולא במעשה דתנאי בטל ואית לה [אפ"ה בעילת זנות דלא סמכה דעתה]. ואפ"ל לא מיבעיא סתמא שלא כתב לה כתובה [ולא התנה] וכפירוש מתני' לפי האמת [כמשמעות לשון תוס' בד"ה הסמוך מני ר"מ השתא משמע כו'] דאז יש לה כתובה והיא סוברת בודאי שיהיה לה כתובה ודעתה אכתובה וכיון שלא סמכה דעתה שאינה בטוחה שיתן לה כיון שאין שטר כתובה בידה א"כ ודאי בעילתה בעילת זנות אלא אפילו בתנאי דהשתא ה"א שהיא מתקדשת אדעתא שלא יהיה לה ואינה מבקשת כתובה או ה"א דבאמת דתנאה קיים ולית לה כתובה וא"כ אין בעילתו בעילת זנות או לא מיבעיא היכא דלא אתני ויש לה כתובה ואינו רוצה לתת לה כתובה דפשיטא דמסירובו ואילך בעילתו בעילת זנות דהא אית לה כתובה. או י"ל לא מיבעיא בכותבת התקבלתי שאז בודאי אינה סומכת דעתה והוי בעילתה זנות אלא אפילו בעל פה אינה סומכת דעתה ולפי"ז צ"ל דאף בכותבת התקבלתי לר"מ אינה יכולה למחול (ד):

בא"ד ודייק מדלא קתני כל שאין לה כו'. דהניחא לפירוש ריב"ן א"ש האלמא סבר תנאי בטל כו' ולמה שנניח דאיכא למרבי ממתניתין דאיירי בתנאי. [כמ"ש התו' בסמוך וי"ל דלשון כל הפוחת כו' או כמ"ש הגאון שם לפי' ריב"ן] אבל לפירושם אף שנניח דאיירי מתניתין בתנאי מ"מ מנ"ל דבטל דלמא קיים ומש"ה בעילתו זנות לזה כתבו מדלא קתני כל שאין לה כו'. וקשה דלמא אתי לאורויי דתנאה קיים ואילו תני כל שאין לה לא היינו מוקמי בתנאי וה"א דתנאה בטל ויש לה [ואין בעילת' בעילת זנות] להכי תני פוחת לאשמעי' דאיירי בתנאי וקתני בעילת זנות ש"מ דתנאה קיים ולית לה ולהכי בעילתו זנות כיון שקלה בעיניו וכו':

בא"ד דלמא בתנאי מודה ר"מ דתנאי קיים כו' היינו בסוף ביאה. קשה א"כ מאי פליג על ר"י (ה) י"ל דר"מ ס"ל דאסור לעשות כן ובעילתו זנות ור' יוסי אומר רשאי וכן ר"י רצה כותב וכו'. [וקאי אתחילת ביאה דמהני לכ"ע ולא פליג אלא אבעילת זנות] ואין להקשות בגמרא דהכא דלמא לעולם מתניתין ר"י ואף לר"י גובה כתובתה ומחילתה לאו כלום רק דס"ל שרשאי לעשות כן ואין בעילתו זנות דא"כ מאי רצה וכו' למה לו לעשות כן והו"ל למימר אם עשה כן אין בעילתו זנות ועוד דא"כ גם ברבי יוסי יש לפרש כן [דלא מהני רק רשאי לעשות כן] ובמאי פליגי. ולקושרו אפשר לפרש הניחא לפירוש ריב"ן דאע"ג דעכ"פ צ"ל כל הפוחת אפילו בתנאי כו' [ולכל האופנים שפירש לעיל לריב"ן לישנא דאפילו] מנ"ל האי אפילו משום דכל הפוחת משמע הכל בכל אופן בעילתו בעילת זנות ואף בלא דקדוק כל רק הפוחת סתמא משמע בכל אופן שפוחת רק לפירושם הכי קשיא דאף דבכל גונא בעילתו זנות מ"מ דלמא בתנאי מודה דקיים ומכ"ש דבעילתו זנות ומנ"ל האלמא סבר ע"כ מדלא קאמר כל שאין לה דלמא לכלול בכה"ג שיש לה בסוף ביאה אבל עכ"פ תנאי לא מוצאת מכלל דכל הפוחת [בעילתו זנות דכ"ש הוא אם תנאו קיים ולית לה] אבל לפירוש ריב"ן א"ל דבתנאי מודה דקיים כיון דקיים א"כ אין בעילתו זנות והיאך קתני כל הפוחת כו' הא מצינו פוחת ואין בעילתו בעילת זנות ותירצו דלשון פוחת [כתירוצא קמא] או לשון כל [כתירוצא ב'] משמע ליה שר"ל אפי' בתנאי ואותו קרי ליה פוחת אבל באמת יש לה דאל"כ הול"ל הפוחת כו' והוי נמי שמעינן שפיר [אף באית לה] אלא לאורויי דתנאי נמי פוחת מיקרי אבל יש לה וק"ל:

בא"ד וא"ת וכו' ובהחובל וכו'. משום דלפירוש ריב"ן הקשו לעיל מהחובל שלא תימא סוף סוף גם לפירושם לא יתישב אותה סוגיא דהתם:

בא"ד וא"ת ומאי קאמר כו' וא"ת ומנ"ל כו'. נראין כסותרין דבתחלה הקשו דלר"י נמי כו' ודוקא בכתבה כו' דמשמע אף דר"י ס"ל שיכולה למחול בכתבה אפ"ה אתיא מתני' כוותי' [די"ל מתניתין] דלא כתב כו' היינו משום דהתנה ולא איירי בכתבה א"כ מאי הקשו אח"כ מנ"ל דלר"מ אפילו בכתבה כו' מי ביקש [דאף דר"מ מודה בהתקבלתי מ"מ אתיא מתני' כוותיה דלא איירי בכתבה] וביותר קשה שתירצו דהתם איירי לפי המסקנא ר"ל אבל המקשה אינו נראה לו לחלק בין כתבה ללא כתבה וכיון ששמע מר"י דמצי למחול בכתבה חשב הה"נ באתני בע"פ א"כ מאי הקשו לר' מאיר אח"כ כיון דס"ל דתנאי בטל ס"ל הה"נ בכתבה והיינו בעצמם כתירוצם דהשתא אין נראה לו לחלק כו' ועוד שתירצו [על וא"ת ראשון] דהתם איירי לפי המסקנא אבל המקשה לא ידע לחלק ולכן לא מוקמי כר"י משמע הא אלו ידע לחלק הוי א"ש כר"י אף דס"ל בכתבה יכולה למחול וא"כ מיתוקמא שפיר כר"מ [הוא כעין קושיתו הראשונה ממש אלא דשם הקשה ממשמעות קושיתם וכאן הקשה ממשמעות תירוצם]. עוד קשה דהו"ל לתרץ קושיא הראשונה שידע לחלק שפיר לר"י רק הבין דאיירי המשנה בכל גוונא לא כתב לה כו' מפני שהתנה בכתב וע"כ הבין כן לפי משמעות וא"ת שני מנ"ל כו'. וי"ל דודאי בתחלה הקשו וא"ת לפי משמעות פשטא דגמרא דס"ד פירוש דמתני' לא כתב מפני שהתנה דהיינו אתני בע"פ וא"ש כר"מ בפשיטות דשמעינן ליה כל הפוחת ומוקמי לקמן אפילו בתנאי אלמא סבר תנאו בטל דהיינו בע"פ וא"כ לפי"ז כדמשני ואיבעית אימא כולה ר"י כו' פירושו מתני' מיירי בלא התנה כלל וכפירש"י וכמשמעות' ממ"ש בדבור שאח"ז השתא משמע ליה וכו' לפי שהתנה עמה משמע אבל לפי האמת איירי מתני' בסתמא ולזה הקשו למה מוקמי טפי כר"מ משום דאמרי' לקמן אליביה דס"ל תנאי בטל לר"י נמי אמרינן לקמן דתנאי בע"פ לא מהני ותי' וי"ל דהאי דלקמן לפי המסקנא כו' והשתא ע"כ צריכין לפרש הסוגיא בענין אחר דלפי מ"ש שהביט בראשון קשה היאך נשמע למסקנא דר"י מחלק בין כתב כו' כיון דמשני דמתני' איירי בלא אתני לא כס"ד א"כ דלמא לעולם לר"י כותב ואתני שוין הן ובתרוייהו יכולה למחול דאם היה ה"א דאין לחלק דלמא באמת כן הוא אע"כ צ"ל דמשני מתני' באתני ור"י בכותב א"כ צ"ל דהס"ד היה דמיירי מתני' בכל גוונא אף בכתבה ומשני מתני' בלא כתבה דא"ל דלמא לעולם ס"ד דמתני' באתני אבל סבר דלר"י אין חילוק בין כתבה ללא כתבה די"ל דלשון איבעית אימא לא משמע כן דמשני התם כתבה הכא לא כתבה דמשמע שהבין דמתני' איירי בכתבה לא באתני ועיין ולזה הקשו וא"ת וכו' ובל"ז ניחא וק"ל. ותירצו לא משום שהבין דהמשנה איירי בכל גוונא רק לא ידע כלל סברא לחלק בין וכו' (ו) והתוס' הו"מ לתרוצי בוי"ל הראשון דאף המקשה ידע לחלק רק הבין דהמשנה איירי בכל גוונא רק האמת מתרצי דא"כ לא היה תי' לוא"ת השני כיון דידע לחלק בר"י למה לא ידע נמי בר"מ והתוס' ידעו אמתת עצמן שצריכין לתרץ לר"מ שלא ידע וא"כ בהכרח הא דמחלק תלמודא לקמן לר"י הוא למסקנא. ודחוק מאד. גם הך וא"ת האחרון לא קשה לפי' ריב"ן כלל דע"כ בהתקבלתי נמי לא מצי מחלה דאל"כ לא הוי בעילת זנות ומתני' קתני כל הפוחת בכל גוונא בעילת זנות וכמ"ש לעיל. וא"כ גם הוא"ת שקודם מקושר עם זה דחד תליא באידך [דבלא וא"ת אחרון יש לתרץ הוא"ת ראשון כפשוטו וכמ"ש לעיל]:

בתד"ה אתאן וכו' והא לר"י יכולה למחול. והאי מחילה שלימה היא ואף דאחריות ט"ס הוא היינו בסתמא אבל הכא מחלה בהדיא וצ"ל ר"מ הוא שאינה יכולה למחול וגביא לדידיה מבני חרי כל הכתובה ובהא דגביא ממשעבדי אתיא לר"י ותופס קולת שניהם ודו"ק:

דף נא:

בברייתא דתניא כוותיה דרבא הא נתפסה מותרת ויש כו'. מילי מילי קתני ותרי דיני [דלויש לך אחרת כו' לא הוי צריך לאסוקי הא נתפסה מותרת משא"כ באידך ברייתא כולא חדא מלתא היא דויש לך כו' אדיוקא קאי]:

בפירש"י בד"ה פירות ושבח פירות כו' כיצד הרי שגזל ומכר כו'. דבגובה הנגזל מגזלן גופיה א"ל דגובה פירות ושבח מבני חורין [ודקאמר בא לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים היינו בחפר בו בורות שיחין ומערות או נטלו מסיקין] דמהי תיתי יגבה [הפירות והשבח] ממשועבדים הא ליכא שטר על כך וכל מלוה ע"פ כן הוא [ועל הקרן לא קשה דגובה ממשעבדי י"ל כשעמד בדין על הקרן אבל על הפירות ע"כ בלא עמד בדין דאל"כ הוי קצובין וכתובין] אבל בלוקח מגזלן ניחא דכתב ליה ואנא איקום ואשפי זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ובבע"ח הטורף מן הלוקח ואתי הלוקח והדר על המוכר ליכא לאוקמי חדא דבע"ח אינו גובה את הפירות ועוד אילו הניח בני חורין לא היה גבי הבע"ח מהלוקח ועוד אי איכא לוקח מאוחר מלוקח זה שיחזור זה הלוקח עליו [לגבות הקרן] גם הבע"ח היה טורף ממנו (ז) ודו"ק:

ברש"י בד"ה והמקבל וכו' בשקנו וכו'. למ"ד לפי שאין כתובין פי' בשקנו אף דאחריות לאו ט"ס לר"מ מ"מ בשקנו סתם קנין לכתיבה עם אחריות עומד (ח) ודו"ק. ולמ"ד לפי שאין קצובין התם קצובין דאיירי בפסק לזון ה' שנים:

בתד"ה אסורה לבעלה כו' דהוי שריא למרדכי כו'. וכמ"ש התוס' לעיל ריש פרק קמא וכאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך דעד עכשיו באונס ועתה ברצון וכו' אבל מבסמוך שבוית מלכות אחשורוש מותרת לא קשה דהאי איירי בשבויה דלא ראינו שנבעלה ומודה אבוה דשמואל דשריא. א"ל מאי מקשה אונס דשריא רחמנא היכא משכחת לה לימא כגון אסתר. דדיוק דהא נתפסה דומיא דלא נתפסה. דההיא בשאינה צדקת דהא מזנה ברצון:

דף נב.

גמ' נשבית ולבסוף הדירה כו'. דומה לאומר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה שאינו רשאי דבמתני':

גמ' אין היתומים חייבין לפדותה שאין אני קורא כו'. ובאשת כהן דקרינן ביה ואהדרינך למדינתך דא"ל ואהדרינך פירוש הוא עצמו דא"כ הול"ל שאין אני קורא אפרקינך [ולכאורה מחויבין לפדותה] אלא י"ל דהלכה כרבא לעיל ותנאי כהן וישראל שוין רק שכהן מתנה שאפילו תיאסר עליו מחמת שבויה כו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה מאי לאו במדיר אשת כהן וכו' דאי בישראל לא אמר ר"א פודה כו'. דלא סליק אכתי אדעתיה שיפדה מפני שהוא הגורם רק תליא הכל באם מצי לקיומי התנאי וכדמשני דר"א סבר הוא נתן וכו' ודאי כ"ש היא דניחא מטעם הזה היכא דמדיר הוא דס"ל לר"א פודה ואף ר"י מודה בכך ולא מצי לאוקמי פלוגתא בהכי דתיכף דנחתינן לסברא הוא הגורם א"כ באיזה סברא קמיפלגי ומיהו למסקנא אה"נ דפליגי בהא בדאדרה הוא ולר"א פודה אע"ג דלא קרינן ביה התנאי ואותבינך לי לאנתו כיון שקרינן בה בתחלה לאו כל כמיניה לבטלו כיון שהוא הגורם ור"י סבר אף שהוא הגורם לבטלו כיון דסוף סוף לא מצינו לקיומי בסוף ואותבינך לאנתו [בתר בסוף אזלי' ולא איכפת לן במה שהוא הגורם]. ואולי לזה נתכוונו התוס' בד"ה כגון שנדרה וכו' וק"ל:

ברש"י בד"ה הכא במאי עסקינן וכו' ואי באיסור דבר אחר שלא ע"י נדר. כלומר כגון אלמנה לכה"ג וממזרת ונתינה בין בכ"ג בין בישראל ומ"ש א"נ בכהנת ע"י נדר נקיט בכהנת משום דזה איירי בכהנת דוקא דבישראל פליגי [כמ"ש רש"י בסמוך]. וקשה היכי מצי סברי בכהנת ע"י נדר כרבא דאינו פודה א"כ אמאי בשל ישראל ס"ל לר"א פודה הא כ"ש הכא דלא מצי לקיים התנאי ואי משום דנתן אצבע בין שיניה כ"ש כשהוא מדיר לבדו דהיא לאו מידי עשתה וצ"ל שאין כוונת רש"י רק דלא פליגי בטעמי סברת אביי ורבא דהיינו באיסור דבר אחר שלא ע"י נדר דשייך שם סברת פלוגתא דאביי ורבא דבהא פליגי באלמנה לכה"ג וכן בכהנת ע"י נדר שלסברת המקשה היינו בעצמו פלוגתא דאביי ורבא משא"כ באשת ישראל ע"י נדר לא שייכא שם כלל סברת פלוגתא דאביי ורבא. ומ"ש ובישראל פליגי משום אביי דלאביי לא פליגי בכהנת דהא מצי לקיומי לתנאי ואף שהיא נתנה אצבע מה בכך אבל לרבא ה"נ פליגי בכהנת כאשר היא במסקנא לאביי במדיר אשת כהן כ"ע לא פליגי כו' דהיינו אלמנה לכ"ג ולרבא פליגי במדיר בין אשת כהן או ישראל וק"ל. והגהת בכהנת שלא ע"י נדר אינו נראה נכון [דזה כבר נכלל במ"ש באיסור דבר אחר שלא ע"י נדר] ודו"ק:

בתד"ה ממזרת וכו' אבל שניות כו' דאין להם פירות כו'. זה כתבו בין לאביי ובין לרבא דהא בממזרת ונתינה קתני יש להן פירות והיינו ע"כ פירות ממש לכ"ע וזה קרי יש לה א"כ שניות דקתני אין לה פירות ע"כ אפילו מה שאכל וכן מ"ש ואותן פירות עצמן וכו' אא"כ נשבית היינו נמי לאביי ולרבא:

בסה"ד אע"ג דאמרינן לעיל דפרקונה וכו'. עיין לעיל (כתובות דף מ"ז ע"ב) בתוס' בד"ה זימנין דלא מלו וכו':

בתד"ה והיו מבקשין וכו' תפשוט וכו'. ואף דלרשב"ג משמע טעמא דלא ליגרי מ"מ סתמא דמתני' דאין פודין דאזיל האיבעיא אליביה אתיא כחכמים דבסיפא דמתני' שם פליג רשב"ג ועוד תפשוט לפחות דהוא פלוגתא דתנאי ודו"ק:

בתד"ה רצה וכו' דלעיל מסקינן וכו'. עפרש"י לעיל [דקושית ואיפוך אנא קאי אמזונות ומעשה ידיה ומשני תקנו שאינו מצוי וכו' וקאי אפירות ופרקונה] מ"מ שלא נקשו ואיפוך אפירות ופרקונה וכתובה וקבורה צריכין לומר ע"פ סברת הגמרא נמי שתיקנו מצוי למצוי ולפי מובן פשוט דפירי שכיחי טובא הנאתה מכתובה שאינו אלא פעם אחת א"כ צ"ל שפרקונה הוא מצוי ואף דלגבי מעשה ידיה ומזונות מקרי אינו מצוי ודו"ק:

דף נב:

בתד"ה אין פודין כו' ארישא קאי. אפ"ל של"ת מאי פריך הא בכדי דמיהן פודין וכו' דלמא ה"ק אין פודין וכו' ואיסורא הוא וכפירש"י שלא ירגילו וכו' וע"כ פירושו כן הוא מדמסיים מפני תיקון העולם דוק מיניה הא כדי דמיהן פודין אם רוצה אף שהוא יותר על כתובתה [והתם קאמר אין פודין יותר על כדי כתובתה דאינו מחויב לפדות] לזה פירשו דארישא קאי דהיינו אדברי ת"ק פעם ראשונה חייב לפדות וקאי עליה אין פודין מפני האיסור דתיקון העולם הא לאו התקון עולם מודה לת"ק שחייב לפדות וא"כ בכדי דמיה דליכא תיקון העולם חייב לפדות וא"כ פריך שפיר אבל אילו קאי אסיפא רצה פודה ודאי הדיוק דאין פודין מפני האיסור הא בכדי דמיה דליכא תיקון העולם מודינא לך דרצה פודה וכו' וק"ל. וא"ל מנ"ל לתלמודא דקאי ארישא דסברא פשוטה היא דזיל בתר טעמא ומה לי פעם ראשון או פעם שני ודו"ק:

בתד"ה ותגבה וכו'. משמע שכתובת בנין דכרין נוהג עדיין ועיין באשר"י ובמרדכי באורך [שכתבו דבטלה] ונ"ל שעיקר הסיבה לביטול אחר שנתפשט תקנת רבינו גרשון שלא לישא ב' נשים מעתה למה ימנע מלתת נדוניא גדולה לבתו כיון שבניה ממילא יורשין אותה שאין לו בנים מאשה אחרת. אבל מצינו שבימי הגאונים בטלה [קודם תקנת רגמ"ה]:

בתד"ה תטרוף כו' אע"פ שידע גם המקשה כו'. דא"ל דסבר יסבון תנן א"כ מאי מקשה תטרוף ממשעבדי קושטא דמלתא דטריף ממשעבדי למ"ד יסבון כמ"ש בסמוך בד"ה ירתון וקושיתו למאי דמשני ככתובה שויא כו' אי ככתובה שויא תטרוף נמי ממשעבדי וכמ"ש רש"י ואדרבה קושיתו ואת הוא תטרוף ממשעבדי ככתובה ולמה תנן ירתון דמשמע שאינה גובה ממשעבדי וא"כ מאי משני ירתון תנן לזה פירשו בלשון קצר כו' וכיון דמכח ירושה קאתי ודו"ק:

דף נג.

גמ' אמר רבא פשיטא לי כו'. נתנה כתובתה לאחרים אינו מזכיר דינו וק"ל:

בתד"ה ותבעי לך כו' במוחלת דשכיח טפי כדפירש בקונט'. ר"ל דבזה ודאי הפירוש כקונט' אבל במה דמסיק השתא וכו' מוחלת מיבעיא לא ניחא להו כמשמעות פירוש הקונט' כ"ש מוחלת דמיבעיא ליה דא"כ לינקוט בעיא במוחלת דשכיחא ונימא השתא מוחלת דעתו נוטה שלא להפסידה כ"ש מוכרת דזוזי אנסוה אלא ר"ל מוחלת מיבעיא דפשיטא ליה כו'. גם לפי"ז ניחא דפשיטא ליה לרבא בסמוך במוחלת ומיבעיא ליה במכרה וא"כ מאי קאמר ותיבעי לך מוחלת דלמא פשיט לו כמו לדידיה אע"כ בתחלה לא ידע לחלק ואח"כ קיבלה מיניה דפשיט ליה מוחלת. מיהו בזה י"ל בלא"ה כיון ששמע סברת אנסוה פשיטא ליה מדנפשיה לא שקיבל מרב יימר: ומ"ש רש"י השתא מוכרת וכו' כלומר מי סברת וכו' יש לראות מי הביא לרש"י לזה שחשב רבא [בדעת רב יימר] הסברא בהיפך ומטעם הנאה דלמא אף רבא ידע [דעתו] דלא פקע זכות טפי משום הנאה רק משוה אותן ולה"ק ותבעי לך מוחלת דמצוי טפי ואפ"ל משום דרש"י מפרש מוחלת מיבעיא ר"ל כל שכן דמספקא לי דכן משמעות הלשון [דלא כתוס'] ולהכי מפרש ותבעי לך מוחלת ר"ל מדאיבעיא לך מוכרת ולא מוחלת שמצוי יותר משמע מוחלת לא תיבעי לך כלל ואמאי הא במוחלת נמי איכא למיבעיא ומשני לא כמו שאתה סובר דמוחלת אינו מיבעיא לי דהשתא מוכרת וכו' מוחלת מיבעיא דמיבעי לי ואה"נ דמספקא לי ואינו קושיא ליבעי בהיפך במוחלת [דמצוי] ונימא השתא וכו' דזה אינו קושיא דכל קושיא היתה דלמה לא נפל ספק לך במוחלת נמי מדלא מיבעיא במוחלת דמצוי והשיב לו אה"נ דמספקא לי ודיוק דהו"ל למינקט דבר מצוי אינו בעיני לדיוק וכן משמע לשון רש"י ואי משום דלא מטי לידה הנאה וכו' משמע דמה"ט פשוט לך וק"ל. ולזה הוצרך לפרש סברת הה"א מהי תיתי לומר דלא מיבעיא ליה במוחלת [וע"ז פירש דלא מטי הנאה לידה] ולכך א"ל הקושיא ותיבעי לך מוחלת דאף הוא ידע דמוחלת נמי מיבעיא ליה ומקשה כיון דתרוייהו מספקא לך הו"ל למינקט דבר המצוי דא"כ מאי מתרץ לו השתא וכו' אכתי ליבעי במוחלת המצוי ולימא השתא בהיפך (ט) ודו"ק:

דף נג:

גמ' תנא רב יוסף כו' איבעיא להו וכו'. האיבעיא קאי אברייתא דרב יוסף אבל רב יוסף היאך ס"ל יש לפשוט מפשיטות רב יוסף בסמוך אמר ליה רב חסדא לרב יוסף וכו' לכל לשון כדאית ליה:

גמ' סימן דגברי. ר"ל של האנשים על סדר האיבעיות ששת לקיש אלעזר רבא פפא ועל האיבעיות מיאנה וכו':

ברש"י בד"ה ה"ג מסברא לית לה וכו'. דבכל הנוסחאות היה כתוב אית לה וכגירסת הרי"ף באמת והוא הסכמת הרמב"ן ומבעיא ליה אליבייהו אי אית לה מזונות מן הארוס כיון דע"י שאירסה הפסידה מלזון מן האחין וכרב ועיין באשר"י ובר"ן:

ברש"י בד"ה אלמנה בבית אביה כו' דעד דתילקחן וכו'. אף שפירוש דתילקחן הוא אירוסין וא"כ אף במן האירוסין לא ניחא דאין סברא לומר אחר שחזרה לבית אביה יש לה מזונות ואם היה זה ה"א א"כ הול"ל ארוסה [שנתאלמנה] איכא בינייהו דת"ק ס"ל דוקא נתאלמנה [מן הנשואין] ור"י ס"ל כל זמן שהיא כו' כיון שפקע מזונות מינה פעם א' מן האירוסין אין לה מזונות כי היכי שאין לה מזונות אחרי שפקע מינה מן הנשואין אף שנתאלמנה אחר כך [אע"כ דאין זה סברא ואם כן אף במן האירוסין לא ניחא] מ"מ י"ל הברייתא כלוי אבל מן הנשואין אי אפשר ליישב לאיזה מ"ד דאי לרב עד דתילקחן והיינו קיחה דאירוסין כ"ש נשואין וללוי לפחות בנשואין מודה ודו"ק:

בתד"ה אלמנה כו' וא"ת ובשומרת יבם כו'. משום דלכאורה לא הוי רבותא טפי מארוסה בעודה ארוסה דלא עדיפא זיקה מאירוסין ותירצו דאף נגד ארוסה הוא רבותא אבל לפי' ר"ת ניחא כפשוטו דהוי רבותא טפי מנתאלמנה או נתגרשה שזו יש עליה זיקת יבם. לפירש"י נראה בבית אביה פירושו שנתאלמנה או נתגרשה בעודה בבית אביה דהיינו מן האירוסין אבל לפירוש ר"ת דאיירי מן הנשואין לזה מפרש בחיי אביה וכו' ודו"ק:

בתד"ה בת יבמה כו' דאי אית ליה ממ"נ גביא. לישנא דממ"נ יש ליישב [כמו שהסביר הגאון בדבריו בסמוך] ודו"ק:

בא"ד ויש מפרשים דאף בדאית ליה. ולפי הי"מ ניחא לפרש טפי דבלית ליה לראשון לא מיבעיא כלל דממ"נ אי תנאי כתובה ככתובה אית לה משני עכ"פ ואי ליתא ככתובה כ"ש שיש לה [דעיקר סברא דבעי ליה למימר לית לה הוא מטעם דכיון דלית לה כתובה תנאי כתובה דילה נמי כו' כפירש"י]. ודוחק לומר דהוי ככתובה ולא אלים לגמרי כמותה להיות לה משני. אלא דוקא בדאית ליה לראשון קמיבעיא ליה וכן משמע באשר"י ודו"ק:

דף נד.

גמ' ההוא דאמר להו נדוניא לברת כו'. עיין הגירסא שהביאו האשר"י ועיין בח"מ סי' רנ"ד וסמ"ע סעיף ט"ז ועיין בסמוך ע"ב בתוס' בד"ה למזונות וכו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה בת ארוסה הבא על ארוסתו וילדה לו וכו'. ובאנוסה פירוש ונשאה וכו' והראב"ד פירש הך בעיא דארוסה ג"כ בנשאה אח"כ אבל מקודם שנשאה ילדה ועיין באשר"י:

ברש"י בד"ה כיון דאית לה כו' כגון שכתב לה כתובה. וקצת הסברות דחוקים כיון דכתב לה כתובה הא אי לא"ה לית לה בתקנתא דרבנן רק מכח כתיבתו א"כ למה יהיה לה מזונות בשביל כך ואי משום דכתב לה הכתובה תנאי כתובה בתרה גרירא א"כ כל תנאי כתובה יהיה לה מן האירוסין ובכתובת בנין דיכרין סברא [דלית לה] דלא יהיב לה האב מידי כמ"ש התוס' בד"ה בת יבמה ומזונות בארוסה שנתארמלה נמי [לא קמיבעיא ליה] דהא אפילו קודם שנתאלמנה לית לה מזונות עד הגיע שנים עשר חודש (י) ודו"ק:

ברש"י בד"ה בביתי וכו' ובד"ה אבל מזוני וכו' ורב יוסף בביתי יתירא דריש. ממ"ש זה באבל מזוני יש לה משמע שתלוי בזה אף שלכאורה אדרבא אי לאו בביתי בתרא לא הוי קאי בביתי רק איתבא ומיתזנא מ"מ אבל עתה קאי בביתי אף אמיתזנא וכו':

ברש"י בד"ה ומנח בה רב כו'. לכאורה קאי ארב כהנא וכן הוא לקמן ס"פ המדיר:

בתד"ה לית הלכתא כו' דא"כ קשיא דשמואל אדשמואל לרב ענן כו'. לפי שהוא אומר לדידי מיפרשא וכו' נקטו ועיין לשון אשר"י בזה. ועוד אפ"ל שודאי אין ה"א בנתפייסה דפשיטא שאין לה מזונות ור"נ אמר שמואל גופא לדיוקא נקטו ולא באו התוס' לשלול רק שלא תימא בלא נתפייסה אף שהעיכוב מחמת תבעוה [בני אדם שאינם מהוגנים] אין הלכה וק"ל:

בתד"ה ושמואל כו' משום דשאר בבל כו'. דנהרדעא בעצמו נמי בבל כדאיתא בכמה דוכתי [מש"ה נקטו לשון שאר בבל] ועיין במלחמות. והא דלא קאמר עד היכן בבל [כיון דבכ"מ זולת בבל הלכה כשמואל] משום דאף נהרדעא הוא בכלל בבל גם אפשר דלא סגי חדא קבא בכל בבל אף זולת נהרדעא:

דף נד:

גמ' אמר למזונות ריבה כו'. והא דקאמר ר"י דנייחד לה ארעא למזוני לאו דוקא וכן רש"י ד"ה כ"ש וכו' למזונותיך וכו' לאו דוקא [דע"ז לא פליג ר"י] או אפשר כיון שר"ל שכנגדו חולק עליו ירד אח"כ לחלק ומעיקרא לא חילק:

בתד"ה דנייחד לה כו' לכאורה האי מעשה קודם עובדא דלעיל דהאי הוי בחיי האב עדיין ושמא אח"כ נתחרט על שניהן ואילו נתחרט על הך עובדא דהכא לא הוי עשה אח"כ ליעצם עוד פעם אחר ולמה לנו לומר [דההוא עובדא דהתם היה קודם ו]שהיה קריבא אחרינא [ע"כ דהא התם היה לאחר מות קריביה] ואפשר דמשמע להו מדלא קבע תלמודא כאן לבסוף נתחרט משמע דלא נתחרט ע"ז ודו"ק:

במשנה אע"פ שאמרו בתולה גובה כו'. דקדוק קטן. גובה מאי עביד הכא הול"ל אע"פ שאמרו כתובת בתולה ר' כו':

גמ' פשיטא וכו'. דלאשמועינן מלישנא להוסיף תנאי כתובה ככתובה הול"ל בקצרה תנאי כתובה ככתובה. ולאשמועינן אף שאין לו לאפוקי קושית ר"י אין זה תלוי במה שאמרו אע"פ שאמרו בתולה כו'. גם אינו בכח המאמר דשמא איירי בשיש לו. ואינו תלוי בכתובה:

ברש"י בד"ה ולפוגמת כו' ואם טוען בעלה כו'. לכאורה אינו מדוקדק דבלא פוגם נמי כל שטר אם טוען אשתבע לי דלא פרעתיך צריך לישבע ופוגם צריך לישבע אף אם לא טען אנן טענינן ואי בנאמנות אף פוגם אין צריך לישבע. ושיבוש הוא דאף שאין צריך לטעון שישבע מ"מ צריך לטעון התקבלת כל כתובתך ופשוט:

ברש"י בד"ה עוברת וכו' מתנה בעלמא הוא וכו'. כתב כאן טפי הך דמתנה מבאינך [משום דלגבי אינך אין זה עדיפות משום דמתנה הוא רק בעוברת על דת ה"א דדינו כמו בשנייה וכמ"ש התוס' ואע"ג כו'] וק"ל:

בתד"ה אם רצה וכו' משמע בכל ענין וכו'. נראה דהמשמעות הוא [דבכל ענין] שהקנין הוא שישתעבד הוא בשמירת שואל דהכי משמע מתנה שומר חנם וכו' ופריך בדברים אף אם אומר כן מאי הוי ומשני שמקבל קנין על כך והקנין חל על גופו לא שמשעבד נכסיו אף אם יהיה אונס יהיה חייב ועושה באופן המועיל מאסמכתא רק כפשטיה וכיון שהחיוב חל על גופו ולא הוי קנין דברים ממילא חל השיעבוד נכסים אח"כ על החיוב וכל עצמות קושיתם היה בשלמא אם יש לו יכול לחייב עצמו [דמשעבד נכסיו לזה] וכיון שחל החיוב משתעבד ממילא אח"כ [אם נאבדו אלו הנכסים אף על הנכסים שיקנה אח"כ] אף שלא בא לעולם וכו'. וזה שכתבו משמע כו' אע"פ שאינו מקנה לו שום נכסים ולא כתבו משמע אע"פ שאין לו נכסים (רק) משמע שאינו תלוי בנכסים והקנין על גופו ואף אם אין לו נכסים אלא שמשעבד גופו כו' ולכשיהיה וכו' אבל ודאי יש לאוקמה ג"כ בשיש לו נכסים כמו מתני' דהכא דקתני ג"כ סתם רצה להוסיף כו' וכמה פעמים אמרו בתלמודא בשקנו מידו היש מזה ראיה דאיירי בכל ענין [רק דאייתי ראיה דמהתם משמע דאינו תלוי בשיעבוד נכסים דאף שאין משעבד הנכסים רק הקנין הוא שישתעבד הוא בשמירת שואל מהני ויכול לחייב את גופו] ומאשר"י משמע כוונתם קצת בענין אחר דאם מתחייב עצמו לשלם תיכף אף שאין לו נכסים או יש לו ומחייב אף לאחר זמן ניחא אבל אין לו [והחיוב לכשתתאלמן או תתגרש קשה לו וכו' והביא ראיה משואל שמתנה אף לאחר זמנו כשיתיליד אונסא וכו' ופשט דברי התום' אין מובנים לי כן. גם מ"ש על היש מפרשים ואין זה מספיק לנכסים הידועים וכו' הל' משמע אף שיש לו נכסים מ"מ אינו מועיל לאותן הנכסים הידועים שלא היה לו

ואמאי כיון שהיה לו נכסים א"כ יכול להתחייב עצמו ואח"כ חל השיעבוד על החיוב ובהכרח נראה שצ"ל כאילו כתב שאין זה מספיק לקנינים הידועים שלא היה לו באותה שעה (כ) ודו"ק:

בתד"ה ולפוגמת כו'. דלפירש"י לא ניחא דבשאר שטרות נמי הדין כן ואף אם לא יהיה תנאי כתובה ככתובה דלפי מ"ש רש"י אם פגמה תוספת כו' לא ניחא להו לפרש ב' שטרות דנהי דפגמה כתובה אם אמרה בפרעון כתובה התקבלתי הוי כאילו אמרה בפרעון תוספת התקבלתי דתוספת איקרי כתובה אבל אם אמרה בפרעון תוספת התקבלתי אין סברא שיפגם הכתובה שבשטר אחר וכן בכל אינך למוכרת ולמוחלת אם מכרה או מחלה הכתובה התוס' בכלל אבל בהיפך לא כן נראה לי ודו"ק:

בתד"ה ולתובעת כו' שאם תבעה מנה מאתים בפירוש ושיירה התוס' כו'. ולא הו"ל לפרש אם תבעה כתובה סתם גם התוספות בכלל ואין לה מזונות דאף אם תבעה תוספות כפירוש הקונטרס ודאי דאין כתובה בכלל כמ"ש לעיל ולהכי הקשו התוס' על פי' הקונטרס אמאי אין לה מזונות אליבא דרבנן כיון דאין הכתובה בכלל תוס' מ"מ אם תבעה כתובה ודאי תוס' בכלל [ולכך אין לה מזונות] ז"א דא"כ אף אם תנאי כתובה לאו ככתובה כ"ש דאין לה מזונות [דתבעה כל כתובתה הויא]. מיהו האשר"י מפרש באמת כן ואפ"ל דאי לאו דתנאי כתובה ככתובה ואין תוספת בכלל לישנא דכתובה אף דאין זה שיור מקצת כתובה מ"מ יש לה מזונות כ"ז שאינה מסולקת לגמרי מן היורשין להוציא ממונא ומקצת כסף ככל הכסף. ומיהו א"כ לפ"ז אם היו יורשין או בעלה חייבין לה מעות ממקום אחר בתורת הלואה יהיה לה מזונות בשבילם:

בתד"ה ולעוברת וכו' ואפילו תמצא איילונית הואיל ולא פירש כו'. משא"כ בעוברת על דת מי יעלה על דעתו כזה:

דף נה.

גמ' הלכה כר"ש שזורי. ואף דת"ק נמי אזיל בתר אומדנא ס"ס שמעינן לי' לר' נתן דאזיל בתר אומדנא ואפילו אומדנא כזה דת"ק דר"ש לא ס"ל אותה אומדנא:

ברש"י בד"ה במסוכן כו' לא נתכוין לצחק בה. אלא כוונתו שיתנו ומחמת טירדא וכו' כדלעיל [ומ"ש הואיל ומסוכן הוא לא נתכוין כו' אין זה טעם דמשום דהוא מסוכן לא מצחק הוא רק הואיל ומסוכן תלינן דמחמת טירדא קיצרי וכדלעיל] ודו"ק:

בתד"ה ולשבח כו' וכן משמע. לכאורה מסברא אפשר לחלק דשבח ששבחו היתומים אין בע"ח גובה וזה שאמרו בהמקבל יתומים אומרים אנו השבחנו וכו' ובלא"ה ע"כ איירי התם דוקא משבח שהשביחו היתומים דאי השביחו הנכסים ודאי גבי כיון דאיירי התם בעשה אפותיקי קרקע דידיה אשבח אלא יתומים טענו אנו השבחנו ובע"ח שאמר אביכם השביח אין הכי נמי אם אמר מעצמו השביח רק סתמא דמלתא ניכר בין שבח דממילא בין ע"י טורח והכא אמרו היתומים אנו השבחנו ולא מעצמו השביח [ולהכי אמר בע"ח אביכם השביח] ובפרק יש בכור שבח דממילא וקושטא הכי הוא דאין הבכור נוטל בראוי אף בשבח דממילא וכן האשה והבנות מטעם מקולי כתובה אבל בע"ח גובה שבח דממילא וזה שדקדק רש"י לשבח וכו' משבח ששבחו נכסים לאחר מיתה לא ששיבחו היתומים דאילו לא הוי תנאי כתובה ככתובה היתה גובה משבח ששיבחו הנכסים ולעולם יורשין כמקבלי מתנה שאין להם על מי לחזור רק דבמתנה גופיה נמי הדין כן. ואפ"ל בדוחק כיון דכלל בע"ח גובה את השבח ובלקוחות אין חילוק אף שבח ששיבח הלוקח דהא יש לו על מי לחזור שכך הוא כותב לו ואנא איקום ואשפי וכו' ושבחיהון וע"כ כלל נמי מתנה ויתומים בבע"ח גובה את השבח [אי מתנה כיתומים] איירי מסתמא דומיא דלקוחות. או אפ"ל דא"כ מאי פריך בפרק יש בכור מהא אמר שמואל וכו' לחלק כן. וקשה דא"כ אמאי לא הוכיחו התוס' כן בקצרה בלא הא דהבנות ניזונות דע"כ מיתומים איירי דאל"כ הא אין מוציאין כו' הו"ל לאוכוחי דלא גבי מיתומים לשני כן בפרק יש בכור אע"כ דאין זה הכרח משום דודאי שבח דמתני' משמע ליה דומיא דשבח דשמואל רק דלמא הכל איירי משבח דלקוחות לזה הוכיחו דע"כ משבח שהשביחו יתומים איירי א"כ גם האו אפ"ל אינו וי"ל התוס' עדיפא הוכיחו בהכרח. ואולי מסתמא בכח בקיאית הגמ' א"א לומר חילוקי (ל) ודו"ק:

בא"ד דלא דמיא למקבל מתנה שעליהם מוטל יותר וכו'. הוי מצי להביא קצת ראיה דהא מלוה ע"פ גובה מן היורשין ולא גבי ממקבל מתנה כמ"ש התוס' לעיל פרק נערה (כתובות דף מ"ט ע"ב) בד"ה הוא ואשתו כו' וכן שמה הו"מ התוס' להביא ראיה זה דאלים כח מתנה דלא גבי מניה בע"ח את השבח מכח יורשין דבע"ח גבי מנייהו את השבח:

בא"ד מדקתני ולא הבנות במזונותיהן כו'. אבל מבכור לא הוכיחו דדלמא הא כדאיתא והא כדאיתא אבל בבנות מפרש טעמא התם משום דתנאי כתובה ככתובה [משמע דבחד גוונא איירי]:

בתד"ה ולשבועה וכו'. לכאורה י"ל אם עד אחד מעיד סתם שקיבלה פרעון כתובה אף אם התוספת בשטר אחר צריכה לישבע על התוספת אף אם לא רצתה לגבות רק התוספת ומודה שקיבלה הכתובה ק' ור' (כי) ועוד אפ"ל לפי מ"ש הרא"ש בשם הפוסקים שלא אמרו לפטור משבועה בייחד לה מטלטלים כו' וארעא בד' מצרנהא אלא בכתובה וכו' אבל בבע"ח כו' ע"ש [א"כ לענין זה תנאי כתובה ככתובה לפטור משבועה בייחד] וק"ל. וכן לפי' התוס' [נמי פירושו לשבועה שא"צ לישבע. ואפ"ל בזה דאף אם לא הוי ככתובה כל לגבי אשתו דינו ככתובה [לענין יחוד] וזה דוחק. גם יש לקיים פירש"י וכמ"ש הרא"ש בשם הרמ"ה דאם לא תוס' כתובה ככתובה לא היתה צריכה לישבע על התוס' כשנפרעת מנכסי יתומים [אף דגם בע"ח צריך לישבע] דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דבע"ח לא מטי זמנו בחיי הלוה גבי בלא שבועה דקי"ל כר"ל פרק השותפין דאפילו מיתמי אמרינן חזקה אין אדם פורע תוך זמנו וגבי כתובה הוא דתקינו רבנן שבועה משום דלא ניחא ליה שתתבזה בב"ד וחיישינן דלמא אתפסה צררי ותוס' כתובה ככתובה לענין שבועה זו עכ"ל. ואפ"ל דס"ל לתוספות דכל לגבי אשתו אינו רוצה שתתבזה אשתו ואיכא למיחש לצררי [אף אי אינה ככתובה] ועיין בר"ן עוד איזה נ"מ וע"ש ודו"ק:

בתד"ה ולשביעית כו' דה"ה דמשמט הקפת חנות וכו'. ומ"מ כתובה אינו משמט ועיין:

בתד"ה יסבון כו'. מבואר היטב בראותך שמה וק"ל:

בתד"ה כתובו וכו' וסתם קנין שבש"ס היינו קנין חליפין. דאי חזקה אין כאן יפוי כח דמ"ש העדים מחזיקים בשדה או המקבל סוף סוף הטריח עליהם ואינו רוצה שיזכה תיכף:

בא"ד ופי' ר"י כו' דדוקא בשטר מכר כו'. רש"י פירש כגון מתנת קרקע דבמטלטלין לא שייך שטרא ודוקא מתנה אבל מכירה אפשר דס"ל שאינו יכול לחזור דבלא שטר נמו המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים וכן משמע בתוס' בהספינה דף ע"ז ע"ש שהמה דורכים בדרך אחר ממ"ש כאן ולר"ת דוקא שטר מתנה ע"ש:

דף נה:

ברש"י בד"ה מתנת שכיב מרע כו' שאם כתב הלואתו כו' וזה קנה אם מת לא מחמת קנין אלא כו'. דקדק בזה [לכתוב אם מת וכו'] דאילו אמר הלואתו ועמד באמת יכול לחזור דתרי הפכים בנושא אחד לא אמרינן ודוקא כח מתנת בריא לחוד וכח מתנת שכיב מרע לחוד וכן הסברא דבשלמא אם מת קנה הלואה מצד דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין ואף שקנה בקנין מ"מ ייפוי כחו דשכיב מרע דהיינו שקנה הלואה במת עומד במקומו אבל בעמד במה יקנה במתנת שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי דהיינו דוקא במת וק"ל. ופירוש מתנת שכיב מרע שכתב היינו שכתב לו כל נכסי הלוואות ומטלטלין שבעין נותנין לו יפוי כח דשכיב מרע לענין אם מת דאז עדיפא ליה יפוי כח דשכיב מרע לענין הלואה ולענין עמד עדיפא ליה יפוי כח דבריא דקנה מיהת מטלטלין דבעין וק"ל:

עיקר פירוש סברא דשמואל דבשכ"מ תקנו חכמים כאילו זכה המקבל דכמסורין דמיין אבל כשקנה דלא ניחא ליה שיקנה מכח התקנה שכמסורין דמיא אלא בקנין כמתנת בריא [ואין שטר לאחר מיתה] ודו"ק:

בתד"ה ובתרומת מעשר וכו' אלא בשבת שאינו יכול לתקן כו' וטעמא כו'. דאי מטעם אימת שבת לבד על מה שהעיד בשבת יהיה מותר לאכול אפילו מוצאי שבת:

אין להקשות דלמא רש"י ס"ל נמי משום דאימת שבת על עם הארץ ומ"ש משום עונג שבת היינו דמש"ה דוקא בשבת התירו משום עונג ולמוצאי שבת יעשר כמו לתוספות טעמא דאינו יכול לתקן דא"כ הו"ל לרש"י לפרש העיקר טעם וק"ל:

בא"ד אלא משום אימת שבת כדמשמע בירושלמי כו'. עיין ברש"י תחלת פרק ד' שהביא ב' מ"ד חד אמר מפני כבוד שבת וחד אמר מפני אימת שבת ע"ש:

בא"ד משום דשבת קובעת. והוא דבחול סבר דליכא כ"כ איסור ולא חמירא דהא כ"ע אוכלין אכילת עראי אבל בשבת סבור דחמירא איסורא טפי מלאכול טבל בשבת מבשאר ימים ואומר האמת ומ"מ לא סמכינן על כך לאכול מזה אף בחול מפני שאפשר לתקן. והרמב"ם בפירוש המשנה פירש שע"ה ירא לשקר ביום קדוש כשבת טפי:

בתד"ה מתנת שכ"מ כו' הו"מ למיפרך ליה ממתני' כו'. ר"ל מסיפא דמשמע אם עמד הוא דחוזר אבל אם מת קנה כדין מתנת שכ"מ אף דלכאורה ממתניתין גופיה אינו מוכרח [דאפשר דהא דאין מתנתו מתנה היינו אפילו מת] אבל כל ריהטא דסוגיא שם משמע כן. אבל ודאי מרישא אין מקום להקשות דמתנת שכ"מ במקצת הוא כמתנת בריא לכל דבר ולא מקרי כלל מתנת שכ"מ דהא פסק התם הלכתא דבמקצת בלא קנין לא קנה ולא אמרינן דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי ודוקא במתנת שכ"מ בכולה דדבריו ככתובין וכו' וא"כ למה לי הקנין להכי קאמר שמואל שמא לא גמר להקנותו וכו' אבל במקצת הא צריכין לקנין דאי לא"ה לית ביה ממש כלל ע"ש בתוס':

בא"ד ואין שטר וכו' אפילו אין כאן שטר כלל. דלפירוש הראשון נראה כפשטא דשמעתין דעכ"פ צריך שטר וקנין בלא שטר לאו כלום הוא [לגרע] דאי לא"ה לא הול"ל אין שטר לאחר מיתה אלא אין קנין לאחר מיתה הניחא לפירוש ר"ש דטעמא הכל משום דלכתיבה עומד והוי כשטר [שהרי מחלק בין קנין חליפין לקנין חזקה אבל לריב"ם דלא מחלק בזה לא תלוי בזה כלל במאי דלכתיבה עומד] ולא כתבו התוס' אלא דלא מחלקינן בין כתב בו הקנין או לא כתב לשמואל וכ"ה בח"ש ע"ש וזה שכתבו לקמן והשתא אתי נמי שפיר כו' דאי בקנין וכו' דאילו לפירוש ריב"ם דלמא כי היכי דקנין בלא שטר לאו כלום הוא לשמואל ולא אמרינן שמא לא גמר כו' ה"נ שטר בלא קנין לא אמרי' הכי שמא לא גמר וכו' ולהכי ס"ל כותבין ונותנין אבל לר"ש קנין בלא שטר נמי הוי משום אין שטר לאחר מיתה [ולהכי פריך שפיר]. ואין להקשות א"כ ממנ"פ מתני' דמי שמת שכ"מ שכתב כל נכסיו במאי איירי אי בשטר קשה לפירוש ר"ש אליבא דשמואל אמאי אם מת מתנתו מתנה ומה בכך דאיירי בקנין חזקה לא יהא אלא שטר לחוד אין שטר לאחר מיתה ומה בכך דקנין חזקה אינו עומד לכתיבה כמו חליפין אלא איירי בלא שטר ולשון שכיב מרע שכתב ר"ל צוואת שכ"מ וכן הוא שם ברשב"ם ובח"ש כאן א"כ קשה מאי הוכיחו התום' לפירוש ריב"ם דס"ל לרב דוקא בכתב בו הקנין דלמא לא שנא ומתני' דמי שמת דאין מתנתו מתנה אם עמד היינו משום דליכא שטר ועכ"פ צריך שטר לפי מ"ש [אף לשמואל] אבל בדאיכא קנין ושטר דלמא לא שנא כתוב בו או לא וי"ל דלפירוש ריב"ם ודאי משמע ליה מתנת שכ"מ שכתב בו וכו' דשמעתין כפשטיה כתב ממש ה"נ מתני' שם שכיב מרע שכתב איירי נמי בשטר אבל לפירוש ר"ש דלא תליא מידי בשטר ומתנת שכיב מרע שכתב בה דשמעתין איירי בצוואת שכיב מרע בעלמא ה"נ מתני' דהתם ודו"ק:

בא"ד אבל קנו מני' וכו'. ר"ל מתני' דלא שייר קרקע כל שהו מוקמי לה רב ושמואל בדקנו מניה כמ"ש מקודם ומשמע שפיר וכו' אבל ודאי משמע נמי קנין חליפין ככל קנו מניה בש"ס כמ"ש התוס' לעיל בד"ה כתובו וחתומו וכדמשני אהא דשלח ר"א לגולה הא דקני מני' וכו':

בא"ד והשתא אתי שפיר וכו' דמשמע דאי קנו מניה וכו'. מדלא תליא רק בקנו ולא קנו ולא קמשני שניהם בקנו והא דכתוב הקנין בתוך השטר וכו' משמע אע"ג דלא כתוב הקנין בתוך השטר הוי כמתנת בריא:

בא"ד דאי אפילו בקנין קאמר משום וכו' א"כ כ"ש בכתבו כו'. כצ"ל דהא טעמא דקנין הוא משום השטר דהא קנין דעלמא כגון חזקה קניא לשמואל כדין מתנת שכ"מ והכל משום שטר הוא לפירוש ר"ש וא"כ מקשה שפיר דכ"ש בכתבו וכו' אבל לפירוש ריב"ם לא א"ש דדלמא דוקא בקנין ס"ל לשמואל דמגרע כח המתנה וכ"ש לפי מ"ש דאפילו קנין לחוד לא מגרע וצריך שטר עכ"פ רק שאין צריך שיכתוב הקנין בו א"כ מאי מקשה משטר לחוד. וא"ל למאי דמחשבין לזה כ"ש בכתבו נגד קנין א"כ מאי מקשה התם דרב אדרב [דאמר אין כותבין כו'] נימא דוקא בכתבו ס"ל דלא קנה אבל לא בקנין בלא כתיבה דאין זה חילוק [לפי האמת ולא הוי רק רבותא] ודו"ק:

בתד"ה אין שטר וכו' פי' ואין קנין כו'. כתבו כן לפירוש ר"ש למ"ש לעיל:

בתד"ה שאם אמר וכו' והשתא משמע וכו'. אין תלוי בקודם ומלתא באפי נפשיה הוא וכן ברש"י:

בא"ד כמתנת בריא לבד. דודאי כמתנת שכ"מ לבדו א"ל דהא עשה קנין ע"כ ליפוי כח דבריא אבל למה מתנת שכ"מ דאי משום דכתב בשטר כד קציר היינו כו':

בא"ד אפילו להוציא. אף דמשנתינו להחזיק מ"מ רצו לתרץ הלשון דמשמע שמואל לא ס"ל אומדנא במתנת שכ"מ ובסמוך פסק כר"א בן עזריה וא"כ קשה דידיה אדידיה [לכך כתבו דפליגי בלהוציא] וק"ל:

דף נו.

גמ' נכנסה לחופה ולא נבעלה כו' חיבת חופה קונה כו'. אבל בא על ארוסתו בלא חופה פשיטא דיש לה דחיבת ביאה עכ"פ קונה דלא מספקא ליה רק אי חופה קונה בלא ביאה. או מסתבר בהיפך דאביאה באיסור ודאי לא כתב לה גם ראב"ע קאמר שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה דוקא לא אביאה בלא כניסה:

גמ' דסתם חופה לביאה קיימא אורח ארעא קמ"ל דבלילה. צ"ל אורח ארעא דביאה בלילה לא דחופה בלילה כדמשמע לעיל בתוס' ריש פ"ק בד"ה ליום רביעי וכו' וקורא החופה ביאה כיון דחופה לביאה קיימא וכו' ונפשטה האיבעיא דחיבת חופה קונה:

גמ' בעי רב אשי. עיין ברי"ף ואשר"י:

גמ' כששוברתה מתוכה. יש לראות א"כ למה ליה לר"י יחליף ומרעין כח המלוה לטרוף מזמן שני [לפירש"י] יכתוב שובר על השטר דהשתא לא נגרע כח המלוה או הלוה. וי"ל שלא ירצה המלוה לפגום שטרו לכתוב פרעון על שטרו דאז לא יפרע אלא בשבועה אע"פ שראינו שדק לכתוב הפרעון ע"ג השטר וכן נראה הדין עיין בח"מ רישן סי' פ"ד כמדומה (נ) ולפי מ"ש התוס' דביחליף לא גרע כח המלוה שכותבין מזמן ראשון וטעמא דר"י כדי שיכוף הלוה ניחא נמי דמה לי יחליף או שובר מתוכו:

גמ' טעמא דכתבה ליה כו'. אף דבתחלת העיון היה נראה שהקשה ממתני' דקתני רצה כותב לבתולה מאתים כו' דמשמע דצריך לכתוב לה כתובה שלימה עכ"פ רק אח"כ מוחלת היא בין בכתב בין בעל פה או אפשר בע"פ לא אלים לבטל הכתובה דאל"כ הו"ל למיתני אם רצה מתנה עמה בתחלה וכותב לה לבתולה ק' ולאלמנה נ' ולפי"ז לא היה מקום למ"ש התוס' בד"ה טעמא דכתבה כו' [דאף דכותב אומר עכ"פ מוכח דתנאי בתחלה לכתוב על ק' אינו מועיל]. אבל אי אפשר לומר כן כדמשמע כל הסוגיא ובסמוך דפריך והרי פירות כו' וקי"ל מאי כותב אומר דמשמע דתלוי הכל במאי דנקיט ר"י כותבת כו'. וכן משמע הל' טעמא דכתבה כו' דאל"כ הול"ל טעמא דמוחלת אח"כ אבל בתחלה כו' [ע"כ דטעמא כו' היינו דיש חילוק בין כותבת לאומרת. הגם דלכאורה חוץ מהסברא שיהיה חילוק לענין מתנה על מ"ש בתורה בין כותב לאומר. וצ"ל דמתני' איירי הכל שהתנה כן עמה בתחלה דבלא תנאי [ומוחלת אח"כ] למה לא יועיל אף אם כתובה דרבנן מטעם חיזוק וא"כ צריך יישוב למה תנא בכה"ג כותב לה ר' כו' [יכתוב לה מתחלה כתובה על ק'] ודוחק לומר לאשמועינן נמי דמהני כתיבה אף שלא קיבלה באמת יכולה למחול ולכתוב התקבלתי וכן משמעות לשון רש"י במתני' ואילו אמר לא מהני אח"כ או (ס) כיון דבעי כתבה דוקא א"כ צריך לכתוב לה בתחלה שטר של מאתים דאי של ק' כיון שהיא כותבת לו כנגד התקבלתי מנה א"כ קאי השובר על הנזכר בשטר אבל ודאי אם היה מועיל [תנאי בע"פ] לא היה תני לה בכה"ג רק כותב לה כתובה של ק' ולפי"ז לא היה מקום למ"ש התוס' וליכא למימר מאי כותבת אומרת כו' דא"כ לא הו"ל למינקט בכה"ג דכותב לה ר' כו' ודו"ק:

בתד"ה כששוברתה כו'. לכאורה אין כוונתן להקשות דלפי הנראה הסוגיא דמקשה בתחלה וסבר כו' לא מקשה רק למ"ד שיכול לטעון אחר מעשה ב"ד דלמ"ד לא אמר כלום מעיקרא לא קשה דהכא לא אפשר ובמקום דלא אפשר ודאי כתבינן שובר דיחליף אינו תקון בכתובה שתטמין הכתובה הקטנה ותתבע ר' ואי משום שהכתובה של ר' צריכין ליתן בידו נגד הקטנה א"כ סוף יצטרך לשמור הכתובה מן העכברים ומה לי כתובה או שובר ועוד דאין ראיה שהכתובה בידו דכותבין כתובה לאיש בלא אשה (ע) דכותבין שטר ללוה אע"פ כו' ובכל כתובה ע"כ כותבין שובר לר"י דס"ל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכדלעיל ריש פרק ב' דלמא מפקא עידי הינומא בהאי בי דינא וגביא כו' וא"כ גם התירוץ לא אזיל רק למ"ד שהקשה וצ"ל שאין כוונת התוס' רק ליישב הסוגיא אף לאידך מ"ד וק"ל:

בא"ד הואיל ויכול לבא לידי הפסד אם יפסיד שוברו כו'. להכי תקנו היכא שנכתב לה כתובה שלא תגבה בלא כתובה דהשתא לא יבא לידי הפסד שאם יפסיד הכתובה מה בכך ס"ס לא תוכל היא לגבות בלא כתובה דלעולם אינו נותן לה כתובה עד שתוציא כתובה ולא ישלם לה בלא כתובה וליקח שובר דא"כ יצטרך לשמור שוברו מן העכברים:

בא"ד היא תשרוף הכתובה בעדים כו'. ומ"מ בכל אשה דעלמא למ"ד לא אמר כלום אף במקום שכותבין או אין כותבין וכתב לה תשרוף כתובתה בעדים והלה צריך שישמור שוברו דתביא עידי שריפה בהך בי דינא וגביא והדר תביא עידי שריפה אחרינא כו' וא"כ צריך שישמור שוברו מן העכברים מ"מ כ"ז דליכא עדים ששרפה כתובתה אינו משלם לה שיכול לבא לידי הפסד במה שהכתובה בידה במקום שאין מכירין אותו או ליכא עידי הינומא דבאין לה כתובה אף שהפסיד שוברו יכול לטעון פרעתי במגו של אין את אשתי אף שיש עידי שריפה (פ) ודו"ק: ואין להקשות במאי איירי פלוגתא דאלו מ"ד אי במקום שאין כותבין וסומכין על תנאי ב"ד מ"ט דמ"ד יכול לטעון פרעתי ואי במקום שכותבין או שכתב לה ס"ס אף לר"י לא נביא אם לא שתביא הכתובה י"ל דר"י ס"ל בפרק ג"פ דכותבין שובר וכמ"ש התוס' לקמן סוף הכותב ודוקא למ"ד אין כותבין שובר כתבו התוס' כן ואף למ"ד אין כותבין מ"מ נ"מ אם שרפה כתובתה בעדים ולאחר זמן תבעה כתובתה למ"ד יכול לטעון אחר מעשה ב"ד לא גביא אם טוען פרעתיך ולר"י אינו נאמן לטעון פרעתיך וכיון שיש עדים שאין כתובה בידה גובה מיהו למ"ש לעיל דעדיין יכול לבא לידי הפסד כו' (צ) ודו"ק:

בתד"ה טעמא דכתבה לו כו' דהא פליג אר' יוסי כו'. לפי מ"ש התוס' לעיל (כתובות דף נ"א) בד"ה מני ר"מ דס"ד לר' יהודה אין חילוק בין כותב לאומר ומאי כותבת אומרת א"כ מה בין ר"י לר' יוסי כמ"ש התוס' הכא. וצ"ל דבס"ד סבר דלר' יוסי רשאי אפילו בסוף ביאה וכה"ג [וא"ל מנ"ל לר"מ כל הפוחת אפילו בתנאי דלמא בסוף ביאה כבר כתבו התוס' שם פוחת משמע הוא פוחת וכו'. הוא הגה"ה מגוף דברי המחבר]:

בתד"ה ה"ז מקודשת וכו'. לא עיינתיו כראוי:

דף נו:

גמ' והרי חמרין וכו'. דאין סברא לומר דלכך נאמנים לר"י כיון דמשבח לחבריה עוד במידי אחרינא. ולעיל בפ"ב (כתובות דף כ"ד ע"א) בד"ה שלי חדש כתבו התוס' בהיפך דאדרבה לרבותא דר"י נקיט שלי חדש ע"ש:

גמ' כל הפוחת ואפילו בתנאי כו'. לפירוש ריב"ן לעיל (כתובות דף נ"א) בד"ה מני ר"מ כו' קשה לי קצת למה לתלמודא האפילו וכו' אלמא וכו' כיון דכל המכוון הוא להקשות והא שמעינן ליה לר"מ דבדרבנן תנאו קיים יקשה כפשטיה כיון דקאי עכ"פ על דברי בר פלוגתיה ר"י הקודם לו ועל אותו אופן ס"ל בעילתו זנות וכיון דבעילתו זנות בהכרח דבטל ויש לה דאי אין לה לא הוי בעילתו זנות מכח הסברא החיצונה דס"ל לתלמודא הכי לפירוש ריב"ן ויקשה במכ"ש הא ס"ל אפילו בתנאי בע"פ בדרבנן תנאו קיים אף שיישבתי האפילו לעיל לפירוש ריב"ן דלא מיבעיא בכתבה ודאי לא סמכה דעתה וכו' ע"ש מ"מ אינו צורך למכוון הגמרא בקושיא זו הניחא לפירש"י ותוספות דדיוק האלמא מלשון כל הפוחת וה"ק לא מיבעיא באופן שלך דכותבת דקושטא הוא דאין לה פשיטא דבעילתה בעילת זנות אלא אפילו בתנאי שיש לה כיון שהוא פוחת לא סמכה דעתה ובעילתה זנות ודו"ק:

ברש"י בד"ה שלי חדש וכו' יש מפרשים כו' ולאו מלתא הוא דא"כ דמתרץ וכו'. וא"ל מחדש לא אקשי כלל דהוא מדאורייתא לא עשו חיזוק. דמ"מ הא דנחשדו הע"ה הוא מדרבנן דכן מעשרות נמי מדאורייתא מ"מ הדמאי הוא מדרבנן ויש להקשות דלמא גם היש מפרשים אין כוונתם שהע"ה נחשדו דודאי לא נחשדו ולא נקיט לה רק אע"ג דמשבח [דשל חבירו ישן ואין בו איסור חדש] ולא הניחו כפשוטו בחדש וישן [שהישן משובח ממנו] דאפשר דהי"מ חשבו דתבואה חדשה עדיפא או דכפשוטו הוא דבר הנראה לעינים וא"ל דא"כ גם לפירושם סוף סוף נראה לעינים אע"כ אינו ניכר ז"א דודאי לענין אם השרישו קודם העומר או אחר העומר אי אפשר למינכריה משא"כ אלו כפשוטו לענין עדיפותא צריך לומר חדש חדש ממש וישן ישן ממש זה ודאי ניכר ודו"ק:

ברש"י בד"ה שלא קיבל וכו' ופירש לו תנא וכו'. לכאורה היה נ"ל דמרמז ת"ק בלשונו דחייש לפחת דוקא מדנקיט מטלטלין דהול"ל סתמא אין מיחדין וכו' משמע דוקא מטלטלין דשייך בהו טעמא דשמא יאבדו ויגנבו משא"כ פחת דזולא מה לי קרקע או מטלטלין וקאמר ר"י אפילו מקרקע והגמרא עושה בד"א הכל במטלטלין [בין קיבל אחריות כו'] מיהו טפי הו"ל לפרש במה דפי' בד"א במטלטלין כו'. או שמא בקרקע נמי שייך גזילה אף דאין קרקע נגזלת שמא ישטפו נהר וכה"ג (ק) וא"ל בקרקע ישנו טעם אחר דלא יאמר לה טלי כתובתך וצא. ז"א דכיון שיש לו הנאת פירות לא יאמר כן כמ"ש התוס': וקשה אמאי לא קאמר תלמודא בלא קיבל אחריות שמא יאמר לה טלי וכו' [וזהו בעצמו תקנת שמעון בן שטח דלקמן] דודאי האי טעמא עדיפא וביותר לפי מ"ש דאף בקרקע שייך פחת [ובאמת קרקע מותר ליחד בלא אחריות כמ"ש התוס' וכמשמעות מטלטלין דנקיט] משא"כ לטעמא דלא יאמר טלי וצאי לא שייך בקרקע כמ"ש התוס' ולקמן לא הול"ל טעמא דשמא יפחות דלקמן קאי למה שלא כתבו עדיין כל נכסי ערבאין לכתובתה ע"ש (ר) ודו"ק:

בתד"ה ושמעינן ליה לר"מ וכו' אפילו בשל תורה וכו'. ואף דאי תני נמי כתובה לא הוי ידעינן במילי דרבנן אם עבדו חיזוק או לא דדלמא כתובה דאורייתא מ"מ הוי ידעינן מיהת כתובה בעצמו דתנאי בטל היה טעמו מה שיהיה ועוד דאכתי לא ידע ה"א דכתובה דאורייתא ולמאי דמשני דסבר כתובה דאורייתא לא קשה דהו"ל למיתני כתובה דאטו כי רוכלא ליתני וליזיל כל מילי דאורייתא וק"ל:

בתד"ה אין עושין וכו' אם יאבדו או יוזלו. [נקטו או יוזלו לאוקמי אף] לרבי יוסי:

בתד"ה אבל קיבל בו' וה"ט דאמרי' בפירקין שיוכל כו' כצ"ל ור"ל לעיל ייחד לה ארעא בד' מצרנהא וכו' אבל פרק נערה לא ידעתי שהוזכר שם מזה (ש):

דף נז.

גמ' ברב דימי תחלה דריב"ל תחלת חופה וכו'. לא מפרש תחלה מעין סוף דהיינו ביאה וכמו שמפרש רבין תחלה וסוף שניהם אחופה דהכי עדיפא לפרש דקאי עלה ר"י בין בזו שלא תימא דוקא תחלת הכל דהיינו תחלת חופה אבל סוף חופה קאי באבל בסוף ד"ה אינה מוחלת אלא בין וכו' וק"ל. אבל א"ל משום דבין בזו פירוש בין בתחלה בין בסוף ובשלמא השתא קרא ר' יוחנן תחלה מה שקרא ריב"ל תחלה אבל אי פירוש תחלה דריב"ל תחלת ביאה א"כ קראו ר"י סוף. דא"כ ברבין נמי לא הו"ל לפרש כן אלא סוף ביאה דאילו השתא קורא ר"י לסוף חופה תחלה [ורבין קרי ליה סוף. אבל לתירוצא קמא ניחא דלמר עדיפא לי' הכי לפרושי דקאי עליה ר' יוחנן כו' ולמר עדיפא ליה לפרושי תחלה מעין סוף]:

גמ' אליבא דחד אמורא. דריב"ל ור"י שוין כמ"ש רש"י ורש"י נקיט בכל פעם ריב"ל וה"ה ר"י וק"ל:

בפשטא דשמעתין יש לעיין כיון דריהטא דסוגיא לעיל משמע דכל פלוגתייהו דר"י ור' יוסי הוא בתנאי דר"י ס"ל תנאי דבעל פה לא אלימא כו' א"כ היאך שייך מחלוקת לבסוף דבסוף ודאי דליכא תנאי וכל ריהטא דהך סוגיא משמע לא מטעם תנאי אלא אי אלים למחול בעל פה לבתר שחל החוב ועוד כי נראה הדין פשוט שיכול למחול בעל פה חוב שבשטר וכמ"ש בש"ע ח"מ סי' רמ"א בהג"ה ועוד מאי פריך לעיל לרבי יהודה טעמא דכתבה דלמא הכא איירי מסוף ביאה לכן צריך כתיבה משא"כ בהרי את מקודשת ע"מ וכו' מיהו בזה י"ל מאי דוחקיה דר"י דנקיט כתיבה ובסוף ביאה [ולא נקיט דינו בתחלת ביאה אפילו בעל פה] גם מ"מ היה קשה מר' יהודה דברייתא [דפליג עם ר' יוסי בתחלה ביאה לרב דימי] ולכאורה היה נראה דודאי למ"ד מחלוקת בתחלה דהיינו לרב דימי פלוגתייהו בתנאי אם התנה בתחלה שיהיה כתובתה רק מנה אי מהני אמירתה בעל פה להתנות ולמחול על כך או דוקא כתיבה אבל בעל פה לא דחכמים עשו חיזוק וכו' אבל אם קידשה וכנסה בלא תנאי רק אחר כך רוצית למחול לד"ה אינה מוחלת שכבר זכתה וכו' אבל לרבין מחלוקת בלא תנאי כלל רק בסוף ומטעמא אחרינא אי מהני אמירה בעל פה אחרי שזכתה וכמשמעות לשון ר"י במתני' כותב לה מאתים וכו' אבל בתחלה וכו' והכל בלא תנאי או בתחלה ואפילו בתנאי ד"ה מוחלת והשתא לא קשה כל הנך קושיות דסוגיא דלעיל מרבי יהודה אדר"י וסוגיא דלעיל דמקשה אליבא דרב דימי אזיל ומאי דקי"ל מחילת מלוה בשטר מהני בעל פה דס"ל כרבין ואליבא דר' יוסי אבל באמת שעדיין כ"ז רחוק מכליותי והתוס' כתבו לעיל (כתובות דף נ"ו)

בד"ה ה"ז מקודשת בשם הרב ר' אלחנן דע"מ שתפטור אותי או תמחול לי מהני וכו' ע"ש ודוחק לפרש דהכל מיירי בעל מנת שאין לך דין כתובה ובתחלה מהני הלשון ובסוף לא מהני לשון זה כיון שכבר זכתה ועשו חכמים חיזוק שלאחר זכייה אינו יכול להתנות על כתובה אם לא בכתיבה אבל בלשון מחילה ופיטור לכ"ע לעולם מהני [וכדפסקינן נמי בש"ע סי' רמ"א דאפילו נגד שטר מהני וכמש"ל] וזה דוחק גדול לפרש לשון מוחלת ואינה מוחלת. ועיין במרדכי ריש סנהדרין [שמפלפל אי מחילה בע"פ מהני נגד שטר] ולא אישתמיט שיזכור א' ראיה מהלכה זו משמע שאין ענין שמעתא נוגע לשם כלל רק הכא מיירי הכל מהתנה בתחלה כן וצריך דקדוק. ואני בעו"ה אין לי אסיפה וקיבוץ של לומדים לעת עתה כאשר היה לי לירד וללון בעומקה של הלכה ע"י משא ומתן והוא ברחמיו יזכה אותי לכך כאשר עם לבבי וחפץ ה' בידי יצליח כי אתה ה' טוב וסלח ואהיה רכב וצלח על דבר אמת וענוה צדק במהרה אמן:

ברש"י בד"ה אי הכי זיל כתוב לה כו' במקום שאין כותבין כו'. קשה לי אכתי למאי דמוקמי מתני' כר"מ בס"ד דמקשה לא כתב כו' משום דהתנה דאי לא ס"ד כן הא אתיא שפיר כר"י כמ"ש התוס' ורש"י לעיל ולר"מ היאך יכול להתנות הא בעילתו בעילת זנות וא"כ צ"ל ע"כ בדעבר ואתני וגובה ומיהו בעילתו בעילת זנות [והוא כתי' אי נמי] וצ"ל בדוחק דלקושיא זו [מצד איסור] דכתיבת כתובה י"ל ב' תירוצים אבל אה"נ בהא דבעילת זנות מצד אתני קושיא מוקדם בכולה שמעתין לא יתורץ רק בתירוץ האחרון ודו"ק:

עוד יש לראות למ"ש ג"כ לעיל לר"מ מאי מפני שהוא תנאי ב"ד דקאמר בסיפא דכתב לה שדה שוה מנה וכו' דהא בדרבנן תנאי קיים ס"ל ויקשה אף אם נפרש דמדאורייתא אין משועבד לה אפילו נכסים בני חורין אף שבאמת הוא אינו (ת) או לענין אף שמחלה וקיבלה שדה שוה ק' בעד ר' [וזה עדיף מתנאי דהוי כעין מחילה או מכירה] דמיהו בדרבנן הא תנאו קיים [וא"כ לא מהני במה שאומר מפני שהוא תנאי ב"ד] דא"ל דתנאי ב"ד היה שמחילתה לא יהיה מחילה א"כ מאי מקשה הכא כל הפוחת כו' הא בדרבנן תנאו קיים כו' ודו"ק ואין לישב כי אם בדוחק ודו"ק היטב:

בתד"ה שתים ושלש שנים אין לדקדק כו'. דבבבא א' לא אמרינן לא זו אף זו כדפריך בקידושין בו ובשלוחו השתא בשלוחו בו מיבעיא ובסמוך במתני' ואפילו כולן [בפני הבעל כו' או כולן] בפני היבם כו' ומפרש בגמ' זו ואין צ"ל זו קתני ע"ש (א) גם היכא דזו בכלל זו ממש ובכלל מאתים מנה לא אמרינן (זו ואצ"ל זו) [לא זו אף זו] קתני דלמה לי הזו וק"ל:

דף נז:

גמ' בקישור דאין פוסקין על הקטנה להשיאה כו' וקטנה בין היא ובין אביה כו' [עם הך דלעיל מניה] אפשר לומר לרווחא דמקושר למאי דמייתי לימוד מרבקה דנותנין זמן לבתולה י"ב חודש וכפירש"י בחומש אח"כ פירש"י התלכי עם האיש הלזה מכאן שאין משיאין אשה יתומה אלא מדעתה וכו' ע"ש ויש להקשות מנ"ל לרש"י מכאן כו' דלמא שאלה אם מבקשת זמן י"ב חודש ותדע דהא לא שאלו אותה מקודם כשאמרו הנה רבקה לפניך קח ולך. דא"ל בתחלה לא היה אלא קידושין ואף דאין מקדשין את הקטנה היינו רק מדרבנן ואין ראיה מבתואל מה שלא קיים משא"כ עתה שהיה להשיאה דהא מעיקרא נמי אמרו הנה רבקה לפניך קח ולך אלא ודאי משום זמן. וי"ל דא"כ הו"ל התלכי עתה לא התלכי סתם משום זמן ועוד דהיא לא היתה צריכה להכין ואליעזר לא ביקש ממנה כלום והאי דלא שאלה באמת מקודם לכאורה משום הכי דקדק רש"י בחומש שאין משיאין את היתומה כו' דמתחלה לא היתה יתומה שבתואל היה חי משא"כ עתה שמת כמ"ש רש"י אבל בשמעתין אינו נראה כן [דמשמע אפילו בחיי אב יכולה לעכב] ועיין במפרשי רש"י ודו"ק:

גמ' ת"ש בוגרת ששהתה י"ב חודש כו' יפר. קשה לישני דבעי י"ב חודש משום דידיה דכי היכי דנותנין לה נותנין לו כדאיתא במתני' ובברייתא הסמוך וא"כ מקודם י"ב חודש לא היה יכול ר"א למימר הואיל וחייב במזונותיה כו'. מיהו הלשון משמע ששהתה תלוי בדידה. ואין זה דקדוק כ"כ. וי"ל דבמתני' קתני שם נמי ואלמנה ששהתה ל' יום כמו שהביאו ג"כ התוס' ואי איירי מדידיה הו"ל למיתני באלמנה נמי י"ב חודש משום דידיה וכ"ת היכא שנשא אלמנה גם לו אין נותנין י"ב חודש דבתר דידה גריר א"כ ה"נ בבוגרת א"כ צ"ל ששהתה משום דידה. וראיתי בר"ן שכתב ודאמרי' כך נותנין לאיש היינו לבחור י"ב חודש אפי' נשא אלמנה ולאלמן ל' יום אפילו נשא בתולה כל שהיא מוכנת וכן נראה מן הירושלמי אבל הרמב"ם ז"ל כתב כו' שהזמן שנותנין לאיש הוא כפי הזמן שנותנין לאשה שאם נושא נערה בתולה נותנין לו י"ב חודש ואם נושא אלמנה אפילו הוא בחור אין נותנין לו אלא ל' יום וכדבריו נ"ל מדמקשה בגמרא אר"ה. ואם איתא כו'. וכמ"ש לעיל [כתובות ל' וכמ"ש לעיל הוא מדברי הגאון בתוך דברי הר"ן] אלא ודאי משמע דאיהו בתרה גריר ועוד מדקתני לקמן המארס את הבתולה בין שתבע הוא ובין שתבעה היא נותנין לה שנים עשר חודש ומדלא מפליג בתבעה היא והבעל מעכב בין בחור לאלמן וכמו דקתני המארס הבתולה הול"ל בחור המארס את הבתולה ש"מ דאפילו אלמן שנשא בתולה נותנין לה י"ב חודש עכ"ל הר"ן ודו"ק:

גמ' דבר תורה ארוסה כו'. אבל מ"מ אין לה מזונות מן התורה דאל"כ אמאי תקנו רבנן דלא תאכל בתרומה הא דוכתא מיחד לה (ב):

גמ' א"ה נכנסה לחופה כו'. אף דאכתי לא ידע טעם דמשנה אחרונה מ"מ מאי עבדי לחשש סמפון:

גמ' אלא מעתה עבד כו'. אין להקשות נימא נמי דלא שדי אינש זוזי בכדי לזונו ובדיק לי' קודם כי היכי דבדיק לארוסתו כשהגיע זמן נזונה למשנה הראשונה ועיין ברש"י סוף הסוגיא ע"ב וי"ל דמעבד כנעני פריך דקנין כספו הוא ואוכל בתרומה ויכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך כדבסמוך ע"ב ועיין וק"ל:

ברש"י בד"ה להשיאה כשהיא קטנה שטורח הוא לה. אף דאפילו קידושין אסור כמ"ש בסמוך אע"ג דלאו טורח הוא לה שיכול להשיאה בגדלותה אפ"ה אסור מטעם עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה י"ל דמשמע לי' מדלא קאמר אין פוסקין על הקטנה לקדשה כשהיא קטנה וכ"ש נישואין דהא קושטא דאפילו קידושין אסורין ואי משום סיפא דאבל פוסקין אפילו להשיאה כו' הול"ל אמר רבי אבא בר לוי פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה משמע דאיירי בכל ענין אין פוסקין לעולם אפילו נתקדשה מקודם דעבר וקידשה ובהכי איירי נמי קטנה בין היא ובין אביה יכולין לעכב דאזדא לה טעמא דבפלוני אני רוצה אפ"ה אין פוסקין להשיאה מטעם שטורח הוא לה אבל פוסקין כו' איירי נמי בכל ענין בין נתקדשה בין לא נתקדשה וע"ז פי' והא דפוסקין בלא נתקדשה דוקא פסיקה בלא קידושין כו' כך י"ל. אבל הר"ן כתב בענין אחר ע"ש ומה שכתבתי נ"ל:

ברש"י בד"ה נותנין לה שלשים יום כאלמנה משעת אירוסין וכו'. ודאי לכאורה אירוסין היא כשבגרה וכמו שאמר בגרה יום א' ונתקדשה [לכך פי' משעת אירוסין] אבל אם האירוסין זמן רב אחר שבגרה שמא נותנין ל' יום מזמן שבגרה. אבל אין זה סברא כלל. והכלל העולה דלעולם אין בוצרין משעת אירוסין מל' יום. ובסוף הברייתא דבסמוך עברה עליה י"ב חודש בבוגרת נותנין לה ל' יום. וכן הוא הסברא אף שמוכנת כבר מ"מ נותנין לה חודש ימים אחר אירוסין ואפילו באלמנה שכבר מוכנת נותנין לה ל' יום כ"ש בבוגרת אע"פ שבאלמנה נותנין לה משעת תביעה לאחר אירוסין לא משעת אירוסין כמשמעות לישנא דמתני' דאין בין בתולה לאלמנה אלא משך זמן אבל משעת התחלת הזמן שוין וכמו שאמר בסמוך לא כתבועה דאלמנה דש"מ אלמנה נמי בעי תביעה. ואילו נאמר שבאלמנה נמי משעת אירוסין היה ניחא טפי המאי לאו כתבועה דבתולה [ומהי תיתי לומר כתבועה דבתולה ולהקשות] משום דבאלמנה לא הול"ל לישנא דכתבועה ומשני כתבועה דאלמנה דאלמנה בעצמה היא כתבועה ונותנין לה משעת אירוסין. והיה ניחא דשוה בוגרת ואלמנה לגמרי. וכן היא הסברא דמסתמא אלמנה היא בוגרת. אבל לא משמע כן דודאי ע"כ איירי בלא בוגרת דאל"כ מאי איריא אלמנה [וא"כ טפי י"ל דבאלמנה משעת תביעה כמשמעות לישנא דמתני' וברייתא כנ"ל]. ולהכי נמי לא פירש משעת תביעה לאחר אירוסין משום דבגרה הרי היא כתבועה משמע כל אימת שנתקדשה בבוגרת הרי הוא כתבועה מצד שהיא גדולה ובוגרת היא ואילו היו נותנין לה זמן משעת תביעה מאי בוגרת הרי היא כתבועה וכן הלשון בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה ל' יום משמע קצת מעתה משעה שנתקדשה. ובסמוך למסקנא דברייתא דאיתותב בה רב הונא ובוגרת הרי היא כתבועה דבתולה היינו תיכף משעה שנתבגרה אף שלא נתקדשה עדיין והיינו לענין זמן י"ב חודש ואם עברו עליה חודש או שתים בבגרות ונתקדשה נותנין לה לתשלומין י"ב חידש משעה שבגרה אבל לעולם אין פוחתין מל' יום משעת אירוסין וכן משמע בר"ן בהדיא ולא משעת תביעה דבוגרת לעולם כתבועה וכל אימת שנתארסה הרי היא כאלו תבעה בפירוש משעת אירוסין. ובה"א מאי לאו כתבועה דבתולה זמן י"ב חודש היא משעת בגרות וכברייתא דלקמן. אבל יש לראות דרש"י פירש כתבועה דבתולה משעת אירוסין דא"ל דהכי פירושו כתבועה דבתולה י"ב חודש מאירוסין [ומ"ש רש"י מאירוסין קאי אבתולה] נותנין לה י"ב חודש מבגרות שזה הבל. ועוד לבתולה נמי לא יהבינן משעת אירוסין אלא משעת תביעה. מ"מ נראה [דרש"י ג"כ כוונתו משעת בגרות רק] משום דהשתא שעת אירוסין ובגרות זמן יום א' הוא לכך פי' כן ולא לאפוקי שעת בגרות פי' כן. ואף שבסמוך ולארוסה שלשים יום שפירש"י משעת אירוסין היינו לאפוקי שעת בגרה אבל כאן איירי בבגרה ונתקדשה תיכף. וצ"ל כן בהכרח דלמה יפרש רש"י בהמקשה מאי לאו שידע הברייתא בסמוך משעת בגרות דלא כברייתא וק"ל. ולמאי דמשני כתבועה דאלמנה הל' יום משעת אירוסין. וכן מ"ש התוס' בד"ה מאי לאו ולא מצי לשנויי אין כתבועה דבתולה וכשקידשה וכו' ע"כ לפי"ז י"ב חודש משעת בגרות אבל ל' יום לעולם משעת אירוסין לא פחות ובאלמנה פעמים יותר אם תבעה ימים הרבה אחר אירוסין נותנין לה משעת תביעה ודו"ק:

ברש"י בדבור הנ"ל כיון שבגרה היא מכינה תכשיטיה קודם בגרות. הסברא מגומגם קצת מנא ידעה שלא תתקדש עד אחר בגרות [דהא בנתקדשה מקודם יש לה י"ב חודש משעת תביעה דאינה מכינה כמ"ש התוס'] ואי משום שרואה כי קרוב ימי בגרות מכינה מקודם א"כ גם נתקדשה בנערות לא יתן לה י"ב חודש. מיהו אין הכי נמי לעולם מתחלת להכין מקרוב ימי בגרותה ואם נתקדשה בנערות סמוך תיכף לבגרות [שכבר התחילה להכין מקרוב ימי בגרות] אין נותנין כי אם ל' יום. אבל לפירוש התוס' אם נתקדשה בסוף ו' חדשים שבין נערות לבגרות יש לה י"ב חודש במילואם ובנתקדשה לאחר אותו יום אין לה כי אם ל' יום אימתי הכינה וצ"ל כל שעורי רבנן כך הוא אתיא קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה אין לה [לקמן (כתובות דף ק"ד)] בארבעים סאה טובל כו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה יפר נדרה בלא שותפות דאב כו'. לכאורה כיון שבגרה יצאה מרשות האב וכדאיתא לעיל האב זכאי בבתו וכו' ובהפרת נדריה ובגמרא שנאמר בנעוריה בית אביה ופירש רש"י אע"ג דכתיב בהדיא כי הניא אביה אותה וכו' איצטריך לנערה כו' ודוקא נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. ובלא פירושו י"ל יפר דלא תימא עכ"פ לא נתרוקנה רשות לבעל כיון שלא כנסה עדיין. ואפשר דהכי נמי כוונתו שלא תימא כיון דבמת אביה בעודה נערה המאורסה אין הפרה לנדריה כי אם ע"פ חכם שלא נתרוקן רשות לבעל וכיון שבגרה יצאה מרשות אב והוי כמת שותף אחד ה"א שאינו יכול להפר כיון שאין לו הפרה כי אם בשותפת והשותף האחד הלך לו לז"א יפר בלא שותפות הואיל וניזונת ובזה מיושב דנקיט דינו בבגרה ולא בבתולה שהגיע זמנה שחייב במזונותיה יפר משום דהתם ודאי משום מזונות שניתוקן מדרבנן לא מפקינן כח האב שיש לו שותפות בה (ג) ודו"ק:

ברש"י בד"ה מיבדק בדיק לה ביד קרובותיו. למשנה הראשונה כתב זה דבי' קיימינן עדיין אף שהקושיא היא אף למשנה אחרונה דלמשנה אחרונה בדיקת חוץ ע"י קרובותיו לא הוי בדיקה ודו"ק:

בתד"ה ואין דנין ימים כו' ולא אמרינן התם ימים י"ב חודש כו'. פירוש כיון דדרשינן ימים באפי נפשיה נילף מסתם ימים:

בא"ד משום דכתיב אצלו ירח. כתב בח"ש ואין זה דומה לחודש ימים דהתם הוא שם התואר לפי שהוא מתחדש כל ל' יום דהיינו חידוש ל' יום משא"כ בירח שהוא שם העצם עכ"ל. נראה שבא לתרץ אמאי לא דרשינן בחודש ימים נמי חודש שלשים וימים שלשי' ותי' לפי שמדובק יחד חודש של ימים משא"כ בירח עומד בעצמו ואע"ג דמצינו חודש לבד אינו דבוק מחר חודש עולת חודש וכו' והרבה כהם וברבוי חדשים י"ל מ"מ יש לפרשו ג"כ דבוק משא"כ ירח אף שלבנה נקרא ירח אין שייך לומר ירח של ימים או משום דודאי ראש חודש יום חידוש חודש קרוי חודש לבד משא"כ אם אין המכוון על ראש חודש ממש רק זמן של חודש קאמר חודש ימים ולכן בבשר שליו שאכלו שאין המכוון רק על הזמן [כתיב חודש ימים] מיהו לפי"ז בירח ימים נמי לא ניחא כל כך [דכיון דעכ"פ ירח משמע שלשים דהיינו היקף הירח הוא שלשים א"כ כי היכי דחודש ימים היינו זמן של חודש כאילו כתיב ימים של חודש ה"נ ירח ימים נפרש ימים של ירח ימי הקיפו] ודו"ק:

בתד"ה אי איהי ניחא לה כו' משמע כו' הוי מרידה ופוחתין מכתובתה כו'. צריך הסברה קצת מנ"ל להתוס' המשמע בפשיטות ולהקשות עליה הא אפשר לפרש מאי נפקא ליה מניה וכיון דלא נפקא

ליה מניה נכוף אותו שלא יעכב עליה בנשואין כפירש"י ודו"ק:

בתד"ה בגרה וכו' ואין פוסקין נמי על הקטנה להשיאה כו'. יש לראות מאי ראיה מזה דהא פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה ואיירי מתני' בפסק עליה בקטנותה להשיאה בנערותה לאחר י"ב חודש קודם שבגרה. וא"ל דא"כ צ"ל במכוון שפסק עליה להשיאה יום ראשון דנערות (ד) דאין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים זה הבל דאיירי בפסק עליה להשיאה בנערות אימת שיהיה והתביעה היה קודם נערות ואף שתבע קודם נערות ו' חדשים נותנין לה ו' חדשים לאותן ו' חדשים דהיינו י"ב חודש אף שראויה להשיאה בתחלת נערות. מיהו ז"א דמתני' קתני חכמים תקנו זמן י"ב חדשים משעת תביעה משמע דזמן י"ב חודש תקנו מטעם לפרנס עצמה וכל מה שקודם נערות אותו זמן יש לה בלא"ה [מטעם] דאין פוסקין על הקטנה להשיאה קודם נערות לא מטעם פרנסה וא"כ לא הול"ל רק נותנין לה ו' חדשים שו' חדשים נותנין לפרנסה אף משעה שראויה להשיאה דהיינו מתחלת נערותה ונותנין לבתולה י"ב חודש משתבעה כו' משמע משראויה להשיאה דתביעה קודם שראויה להשיאה לאו כלום הוא ודו"ק. ואולם כבר כתבתי שפירוש אין פוסקין להשיאה אף שכבר עבר וקידשה א"כ מאי כוונת התוס' בזה ואין פוסקין נמי כו' דודאי מתני' לא איירי באיסור שהתקנה של י"ב חודש בסתם איירי כמ"ש התוס' ואפ"ל כי התוס' לא ס"ל ליתד קיים הא דאסור לקדש כשהיא קטנה ולהכי קאמר אין פוסקין על הקטנה להשיאה כו' אבל לקדש כשהיא קטנה אין בו איסורא דרבנן. עיין בהג"א ובמרדכי דר"ת לא ס"ל להלכתא ולזה כתבו דאף באם תאמר שמותר לקדש מ"מ אמרי בשמעתין דאין פוסקין על הקטנה כו' וק"ל:

בתד"ה מאי לאו כו' ור"ת מפרש כו'. ר"ל בוגרת הוי לעולם כתבועה [אף נתקדשה קודם] ועיין בהג"א [דס"ל לר"ת כן דלא כתי' ראשון] ומ"מ מתני' [דנותנין לה כו' משתבעה כו'] א"ש בנתקדשה קודם ובוגרת הוי כתבועה ליתן לה משעת בוגרת י"ב חודש [ומתני' קאמרה בתבעה קודם בגרות נותנין לה משעת תביעה]:

בתד"ה תיובתא דר"ה כו' ונראה לפרש כו' כגון שקידשה לאחר ששהתה י"ב חודש כו'. ואין להקשות [מאי פריך] דלמא בוגרת ששהתה י"ב חודש ר"ל בבגרותה קודם שנתקדשה [דלעולם חשבינן י"ב חודש משעת בגרות] דהא אכתי נותנין לה ל' יום כדבסמוך ולארוסה ל' יום [א"כ היאך קתני סתם ששהתה י"ב חודש הא היכא ששהתה כל הי"ב חודש קודם שנתקדשה נותנין לה עוד ל' יום משנתארסה]. וצ"ל דהמקשה דהכא בשמעתין [דאכתי לא ידע להגיה וששהתה] לא משמע ליה הך לקושיא בלא ר"ה הא דמצינו פעם אחת בוגרת דסגי בל' יום דמשום דקתני בוגרת ששהתה י"ב חודש לא יחויב מזה שאינו בוגרת דסגי לה בל' יום ותנא מלתא פסיקא נקיט רק הא ודאי קשה ליה [אר"ה] הא לא מצינו כלל בוגרת שצריכה לשהות י"ב חודש וק"ל:

בא"ד והשתא כו'. דלא תקשה א"כ קשה איפכא ע"כ בוגרת סגי לה בל' יום מדקתני סתם בוגרת וק"ל:

בא"ד ובהדי אלמנה ששהתה וכו'. שם בסדר המשנה:

דף נח.

בתד"ה הנהו קלא כו' דפריך הממע"ה כו'. מבואר בפשיטות בראותך שם בגמ' [עי' במהרש"א] ולבלי צורך הגיה ח"ש ונמשכו אחריו המדפיסים והלא תראה בתוס' פ"ק דקידושין דף י"א ושם השיב ימינו אחור מלהגיה כי אי אפשר ליפול טעות שוה בשני מקומות חסרון גדול כזה וק"ל:

בתד"ה ואפילו כולן כו' ואסמכתא בעלמא כו'. ולשון הגמרא הכא והאי קנין דאחיו הוא מישבו שם בדוחק בתוס' ביבמות פרק אלמנה דף ס"ח גבי היבם אינו מאכיל:

בא"ד דומיא דהגעת זמן כו' דאי אחר ביאה כו'. שני טעמים בתערובות ע"ש בתוס' [ביבמות דלא נקטו רק דאי כו'] ואפ"ל שרצו להביא ראיה דלגמרי דלא כרש"י דלרש"י היבם אינו מאכיל מדאורייתא אפילו נתאלמנה מן הנשואין שאכלה בחיי בעלה ולר"ת אוכלת אפילו לא אכלה אצל הראשון [ר"ל אפילו לא נישאת רק הגיע זמן] ואפילו לא בא עליה היבם והא דאוכלת בלא ביאת היבם ודאי נסתיים דאי אחר ביאה פשיטא דאשתו גמורה היא ושלא תימא דוקא כשאכלה בחיי בעל לז"א דמשמע אפילו כשמתו כו' דומיא דהגעת זמן כו' וה"נ אוכלת ביבם אפילו בהגיע זמן לחוד ולא נישאו לבעל הראשון:

בא"ד ולא היבמה עד שתיבעל. משמע דלמשנה הראשונה אוכלת בלא בעלה:

בא"ד דאינו חייב היבם במזונות אא"כ עמד בדין וברח כדאמרי' בהחולץ. וכדלקמן פרק שני דייני:

בא"ד וא"ת ומאחר וכו' שנפלה מן הנישואין למה אסורה למשנה אחרונה עד שתיבעל. דאף במן הנישואין משמע דאסורה למשנה אחרונה דלא משכח היתירא אלא עד שתיבעל ועוד דבלא נישואין היאך תליא [הך דיבם] במשנה אחרונה דבשניהם היכא שאכלה בחיי בעלה אכלה נמי ביבם [א"כ לא נגרע אכילתה ביבם מחמת משנה אחרונה דגם למשנה הראשונה עכ"פ לא עדיף יבם מבעל וא"כ מאחר דבעל אינו מאכיל למשנה אחרונה ממילא גם ביבם אסורה א"ו אפי' בנשואין] ודו"ק:

בא"ד וי"ל דמאחר שאסרו ארוסה שהגיע זמנה כו'. ולא כתבו דמאחר שאסרו יבמה שהגיע זמנה דדמיא טפי ז"א [דבאמת ליכא למיגזר נפלה מן הנישואין משום נפלה מן האירוסין דלא דמיא ולא גזרינן רק משום הגיע זמן דאסורה בחיי בעל דדמיא להדדי דשניהם זמן כניסתן לאלתר] וק"ל:

בתד"ה השתא כו'. עיין בח"ש שהקשה לעיל לפי' ר"ת נמי תיקשי מסיפא מכולן בפני היבם חוץ מיום אחד בפני הבעל משמע הא כולן בפני היבם אוכלת כמו שהקשה ר"ת לרש"י מרישא דכולן כו'. ואין סברא לומר לפירוש ר"ת אה"נ בכולן בפני היבם אוכלת [וכמ"ש מהרש"א]. והנראה לי שגירסת ר"ת בסיפא או כולן בפני היבם ולא גריס חוץ מיום א' כו' וכן הוא באשר"י ודו"ק גם עיין בר"ן כאן ובנדרים דף ע' ודו"ק:

דף נח:

גמ' ופליגי דר"ל וכו'. אף דר"ל אמותר קאי ומפרש טעמא דר"מ בסיפא ושמא במותר ניתקן לטובת הבעל ולא מצי כפי' לבעל שיתן לה מעה בעד המותר [אבל במזונות ומעשה ידיה אפשר דסבר כר"ה דניתקן לטובתה וכשיטת רבינו יונה החולק על הר"ן המובא לקמן] ז"א דר"ל ע"כ איפכא ס"ל [כרב אדא בר אהבה] דמזונות נגד המותר כמ"ש התוספות ועלה קאמר מתוך שיכול לכופה כו' ש"מ דלא מצי' למימר איני ניזונת כו'. ואין צורך לומר [דמוכח דע"כ פליג דדוקא] מתוך שיכול לכופה לגוף מעשה ידיה אז הידים שלו אבל למותר [אי יכולה לומר על גוף מעשה ידיה איני עושה] אין סברא שיהיה יכול לכופה וק"ל:

במעה כסף שתחת מותר אם האשה יכולה ג"כ לומר איני נוטלת ואיני עושה. דעת הר"ן פשוט וז"ל אינו ניזונת וכו' ומשמע נמי דה"ה דיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר וכ"כ רב אחאי גאון בשאילתות כו' ודבר ברור הוא שאם במעשה ידיה דשכיחא יכולה לומר איני ניזונת כו' כ"ש במותר דלא שכיח עכ"ל. ובאה"ע סוף סימן פ' הביא בטור ב' דיעות בזה ולא הכריע. והנה אשר אני אחזה לי קצת הכרעה מדברי רש"י כפוסקים דבמותר לא מצי' לומר כן ודוקא במזונות מזוני עיקר לטובתה שלא תהא מוטלת ברעב דזימנין דלא ספקה אבל מעה כסף אין צריך לה כולי האי וכן הסברא ולשון המשנה דסוף פרקין משמע קצת כן [ע"ש במ"ש לא נתן לה מעה כסף מעשה ידיה שלה]. הא' ממ"ש רש"י לקמן (כתובות דף נ"ט ע"א) בד"ה באומרת יקדשו ידי כו' ומתניתין באומר מעשי ידיך הקדש ומי הכריחו לזה אף שיפורש משנתינו כמשנה דהתם [באומר יקדשו ידיך] מ"מ הוי דבר שלא בא לעולם דס"ל כרב שיכולה לומר איני ניזונת כו' וא"כ לא יכול לכופה למעשה ידיה דע"כ ר"ל הוכרח לומר לא תימא טעמא דר"מ כו' (אלא) אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא מתוך שיכול לכופה כו' והשתא ע"כ ר"ל כרב אדא מוקי מתניתין וכמ"ש התוס' בד"ה מתוך שיכול כו' וטעמייהו דא"ל דמוקי מתניתין דמעלה לה מזונות ולא מעה כסף וס"ל כרב ושמואל שתיקנו מזונות תחת מעשה ידיה דא"כ ברישא למה עושה ואוכלת כיון דמעלה לה מזונות שהם כנגד מעשה ידיה. ואף לרש"י שמחלק הסיפא מרישא לבבא בפני עצמה מ"מ אם אינו מעלה לה מעה כסף למה קדוש בסיפא דא"ל לאחר מיתה וכרב ושמואל הא הוי דבר שלא בא לעולם א"כ ע"כ טעמא דר"מ משום דבר שלא בא לעולם [ור"ל אמר לא תימא וכו'] ועוד דהא קאמר מתוך שיכול לכופה ובאין מעלה אינו יכול לכופה ואי במעלה לה שתיהן א"כ ברישא אמאי עושה ואוכלת [לפירוש התוס' דרישא וסיפא חד בבא] ובמעלה לה מעה ולא מזונות אין רגילות כמ"ש התוס' בסמוך וכ"ש שאין לומר שאינו מעלה לה שתיהן דלמה קדוש בסיפא דא"ל דרוצה להעלות לה מעה ואינו רוצה להעלות לה מזונות ולהכי ברישא עושה ואוכלת ובסיפא הקדש מחיים דזה אין רגילות. רק לפירש"י שמחלק הסיפא מרישא י"ל דסיפא ברוצה להעלות לה שתיהן ולעולם [דאפשר דס"ל] מזונות תחת מעשה ידיה ומעה נגד מותר [דלא כרב אדא] אך דא"כ היה אוקימתא שלישית בסיפא הקדש מחיים ע"כ כרב אדא וסברא דרב ושמואל [דמזונות תחת מעשה ידיה] וק"ל אבל אי מוקי לגמרי כרב אדא ניחא וברישא עושה ואוכלת שאינו מעלה לה מעה כסף ובסיפא הקדש מחיים במעלה לה מזונות וק"ל. נחזור לענינינו דאף דלר"ל איירי מתני' במעלה לה מזונות דהשתא המותר שלו דאל"כ לא היה יכול לכופה למעשה ידיה אם אינו מעלה מה שניתקן לה כנגדו מ"מ קאמר ופליגא דר"ה א"כ ע"כ צ"ל דאילו ס"ל שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה מה שכנגד המזונות לא היה מקרי שיכול לכוף אותה כו' דאף שמעלה לה השתא מ"מ כל שעה ושעה יכולה לומר איני ניזונית כו' וא"כ לא היו גוף הידים שלו והוי דבר שלא בא לעולם (ה) משא"כ אם ס"ל דאינה יכולה לומר איני ניזונית כו' א"כ ידים שלו דהא דנעשה כאומר כו' (ו) הוא מטעם דס"ל לר"מ שאינו מוציא דבריו לבטלה ולא מטעם שיכול לכופה ועיין כעין זה בר"ן שהקשה כך להרמב"ם ודוחק לומר דאף אם יכולה לומר כן [ולא מיקרי יכול לכוף] מ"מ כל זמן שהוא מעלה לה מזונות יכול להקדיש הידים [אף בלא טעם דיכול לכוף ור"ל אגב אורחא קושטא נקיט למאי דס"ל בלא"ה שיכול לכופה באמת ולא מציא לומר איני ניזונת גם י"ל עוד בענין אחר אבל כ"ז דוחק ומ"ש בתחלה נ"ל וא"כ אף דשמואל היה מוקי למתני' דהכא במקדיש ידיה (ז) מ"מ הוי דבר שלא בא בעולם שיכולה לומר איני כו' משא"כ בקונם שאני עושה שהיא הקדישה הוי דבר שבא לעולם לענין מלאכה רק הגירושין זה מקשה באמת אח"כ אבל אם ס"ל לרש"י דבמעה כסף אין יכולה לומר כן ושמואל ס"ל מעה תחת מותר א"ש וק"ל. ואפ"ל דבאומר יקדשו ידיך [לא מיתוקמא מתני'] אף אם יכולה לומר איני וכו' דאפילו לר"מ לא הוי הקדש דידים לעולם לא הוי שלו דלעולם יכולה לומר איני נוטלת מה שאין כן באומר מעשה ידיך [ואדם מקדיש דבר שלא בא לעולם לר"מ] ודו"ק. הב' ממ"ש רש"י בד"ה לעולם במעלה כו' אלא משום רב כו' ואוקי רישא בניזונת כו' דיש לדקדק דהא ודאי ארב גופיה לא מקשה דלוקמי הכי וקדוש מחיים דבזה לא משני מידי דאכתי לוקי סיפא בניזונת ובמעלה מעה וקדוש מחיים אע"כ כוונתו דלוקי תלמודא פלוגתא בהכי ובהיפך רב ושמואל סברי מזונות תחת מותר ומעה תחת מעשה ידיה א"כ מאי משני אלא משום כו' ומוקי רישא כו' בניזונת כו' והא למאי דאפיך ע"כ הא דאמר רב איני ניזונת ואיני עושה פירוש מותר והיינו ואיני עושה מלאכה הבאה תחת מזונות ורישא דמתני' איירי ע"כ בגוף מעשה ידיה [ולפי ההיפוך] מוקי לה במעלה לה מעה כסף ואפ"ה עושה ואוכלת ואינו הקדש (ח) מטעם שיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף וא"כ רישא לא איירי בניזונת וגם הסיפא נוקמי כן אבל אי ס"ל לרש"י דבמעה כסף אינה יכולה לומר כן יש לישב רש"י בדוחק שר"ל דניחא ליה לתלמודא לאוקמי הכי משום דרב ס"ל שיכולה לומר איני ניזונת כו' ומגיה הברייתא תני תקנו מעשה ידיה כו' כדי לישב המשנה דניחא ליה לאוקמי מתניתין בניזונת [למאי דאוקי השתא סברא דרב דמעשה ידיה תחת מזונות] דאי לא"ה מאי למימרא דדחיקא ליה לומר נקיט רישא משום סיפא בפרט לפירש"י שסיפא הוא בבא בפני עצמה משא"כ אילו אוקמא בהיפך [דמעה כסף תחת מעשה ידיה] לא היה רישא צריכא למימר דלא מצי לאוקמי במעלה לה מעה א"כ אמאי עושה ואוכלת דלא מצי למימר איני נוטלת כו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה המותר כו' ולא הקדיש כו'. מחלק הסיפא מרישא אף שמשמעות המשנה המקדיש מעשה ידי אשתו בכלל הרי עושה ואוכלת מה שכנגד המזונות המותר שכנגד המעה ר"מ אומר הקדש כו' וכן מפרשים התוס' ומשמעות לשון הגמרא מדקאמר אי במעלה לה מזונות ומעה כו' ואלא כו' י"ל דרש"י מפרש נמי במעלה לה מזונות מעלה ממש כמ"ש תוס' וא"כ אי חד בבא הוא קשה לקמן דקאמר אי במעלה לה מזונות ומעה מ"ט כו' גם למ"ד מחיים הוא קדוש הו"מ למיפרך וכמ"ש התוס' (ט) גם לפי האמת לרב ושמואל אמאי ברישא עושה ואוכלת כיון שזן אותה ואין לך דוחק גדול מפירוש התוס' שכתבו דלרב אדא משני כן ולרב ושמואל מוקי בענין אחר והגמ' מסיים הך אוקימתא גם לרב ושמואל אבל אם הסיפא לא קאי ארישא ניחא והרישא איירי בניזונת וכל הפלפול לקמן אי במעלה מזונות ומעלה לה מעה כסף כו' הכל קאי אסיפא לבדה והשתא אתיא כפשטיה לרש"י והא דנקיט ר"פ בקושיתו תרוייהו אפשר דמסופק נמי איזה מתוקן זה נגד זה [לכך נקיט או במעלה מזונות או מעלה לה מעה כסף] ואע"ג דרישא דאוקמה בניזונת פירוש שרצה לזונה וסיפא איירי במעלה לה מזונות ממש מ"מ כתב ואוקי רישא בניזונת להכי אוקמה סיפא כו'. דמ"מ הא אפשר לאוקמי סיפא נמי בשרוצה להעלות לה מזונות דלא מעלה ומוריד בזה כיון דלרב

אדא אינה יכולה לומר איני ניזונת וקדוש מחיים [אף בשאינו מעלה ממש רק שרוצה להעלות]. אפשר כן. אבל אינו מוכח דאפשר דרב אדא נמי ס"ל יכולה לומר איני ניזונת ולכך צריך במעלה ממש וקדוש לר"מ מחיים דמקדיש דבר שלא בא לעולם [דאף דר"ל דס"ל כרב אדא דקדוש מחיים הוצרך לומר מתוך שיכול לכופה היינו אי נימא לר"מ אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם כדקאמר לא תימא כו' וצ"ל דהוי כאומר יקדשו ידיך לעושיהן ואז צ"ל מתוך שיכול לכופה משא"כ לפי האמת דסובר ר"מ אדם מקדיש כו'] ודו"ק:

ברש"י בד"ה בשאינה ניזונת שאין לו כו'. דביש לו אף דקיימינן השתא בדיחוי הסיוע ומעשה ידיה עיקר מ"מ אף שהיא אינה יכולה לומר איני ניזונת מ"מ גם הוא אינו יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך כמ"ש התוס' לעיל פרק נערה דף מ"ז ע"ב בד"ה תיקנו (כתובות י) ודו"ק:

ברש"י בד"ה סיפא איצטריכא ליה כו' קדוש לאחר מיתה כו'. דבאינה ניזונת ליכא למ"ד קדוש מחיים ובסמוך דמוקי לה בניזונת לרב היינו לפי קושטא דמלתא דס"ל יכולה אשה לומר כו' ואיירי רישא אף בניזונת אוקי סיפא נמי בניזונת [כמו שפירש"י לקמן] אבל השתא בדיחוי הסיוע דאיירי רישא באינה ניזונת קאמר סיפא איצטריכא ליה דאף באינה ניזונת דומיא דרישא קדוש מיהת לאחר מיתה. ועוד דברב קיימא השתא דמוקי לה לקמן לאחר מיתה:

בתד"ה מאי לאו כו' כדאמר לקמן כו'. אם הוצרכו לראיה שלא תימא כיון שיכולה לומר איני ניזונת אין הקדישו חל אף שמעלה א"כ מאי ראיה מלקמן בפרט לשיטתן דסיפא ארישא קאי א"כ מקשה אף מחיים יהא קדוש כיון שמעלה לה מעה כסף ובמעה אינה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת אלא משמע דס"ל לתוס' שאף במעה שכנגד המותר יכולה לומר כן וכדעת הרמ"ה והר"ן:

בתד"ה מתוך שיכול כו' במעלה לה מזונות כו'. ואף דמוקי למתני' במעלה לה מזונות מ"מ דייק דפליג אר"ה דאילו יכולה לומר אינה ניזונת וכו' לא מקרי שיכול הוא לכופה למעשה ידיה אף שמעלה לה מזונות מ"מ הא כל שעה בידה לומר איני וכו' ור"ל גופיה תלאה בזה דאי לא"ה הוי דבר שלא בא לעולם שאין גוף הידים שלו וכבר כתבתי בזה לעיל וק"ל:

בתד"ה לאחר שאתגייר כו' לאחר שאתגייר הוי לדבר שלא בא לעולם וכו'. עיקר קושיא מאינך שאין בידו שיחרור וכה"ג (כ) ודו"ק:

בתד"ה אי במעלה כו' גם למ"ד מחיים כו'. אפשר לומר דלא ניחא ליה לסתור כן משום דאכתי י"ל ברוצה להעלות לה מזונות ומעה מש"ה ברישא עושה ואוכלת דיכולה לומר איני ניזונת כו' ואף רב אדא מצי לסבור כן ובסיפא קדוש מחיים שאינה יכולה לומר איני נוטלת וכו' ולהכי פריך מ"ט דמ"ד לאחר מיתה קדוש אף מחיים יהיה קדוש בסיפא דאינה יכולה לומר איני נוטלת. ולמ"ש לעיל דס"ל להתוס' דמזונות ומעה שוין בזה ובתרוייהו יכולה לומר כן ניחא:

בתד"ה במעלה כו' וא"ת ומאי דוחקיה דרב כו'. ולרב אדא לא תקשי מאי דוחקא דתלמודא לאוקמי בהכי וס"ל בהיפך לימא לרב אדא במעלה לה מעה ולא מזונות ומעה תחת מותר כמו לרב ושמואל דא"כ במאי פליגי רב ורב אדא וק"ל. אבל קשה דלוקמי פלוגתייהו בהא דאיני ניזונת ואיני עושה דלרב ושמואל בסיפא נמי במחיים הרי היא עושה לעצמה כמו ברישא שיכולה לומר איני נותנת ואיני נוטלת ולכן דוקא לאחר מיתה קדוש ואיירי דומיא דרישא ממש שרוצה לזונה וליתן לה מעה ורב אדא ס"ל נמי מעה תחת מותר אבל אינה יכולה לומר איני נותנת ואיני נוטלת ולכן אם רצה להעלות לה מעה קדוש מחיים ואוקי רישא באינה ניזונת [ר"ל שאינו רוצה לזונה לכך עושה ואוכלת ברישא וכ"ז למאי דמקשו ארב הו"מ להקשות מאי דוחקא דתלמודא לרב אדא] או אף בניזונת [שרוצה ליתן לה] ובמעה הוא דפליג [שאינה יכולה לומר איני נוטלת] דכן דעת איזה פוסקים והסברא [וזה קשה אף לתירוצם]. ובלאו הכי ק"ל לתוס' מאי דוחקיה דרב לאוקמא קדוש לאחר מיתה ולא מיושב כ"כ היאך תלוי במקדיש מותר ועושה ואוכלת בגוף מעשה ידיה ולמה השמיענו מתני' בסגנון זה [באינו רוצה להעלות מעה כסף] לוקמי קדוש מחיים ורוצה להעלות לה מזונות ומעה ולא במעלה ממש וברישא אינו קדוש שיכולה לומר איני ניזונת ובסיפא קדוש מחיים שאינה יכולה לומר איני נוטלת כו' והוי מיושב מתני' היטב. ומכאן נסתיים מ"ש לתוס' מותר וגוף מעשה ידיה שוין בזה דבשניהם יכולה לומר איני וכו' ועוד אכתוב הוכחות לקמן (כתובות דף ס"ג) בתוס' בד"ה ר"ה אמר מתשמיש ועיין לפירש"י ודו"ק:

דף נט.

גמ' בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו. פשטא דגמ' רב יוסף מדמה דבר שלא בא לעולם לפירות חבירו כי היכי דחייל קונם אפירות חבירו חייל נמי אדבר שלא בא לעולם ומקשה ליה אביי הא פירות חבירו על חבירו לא מצי לאסור וא"כ דבר שלא בא לעולם דדמיא לפירות חבירו נמי אינו יכול לאסור על חבירו וכי קא משני באומרת יקדשו ידי כו' והוי מלאכה כבא לעולם ודבר הבא לעולם ודאי יכול לאסור על חבירו מקשה ס"ס כאן לא יכול לאסור על חבירו דהיינו הבעל כיון דמשעבדא לי' ומשני לכי מיגרשא דאז פקע השיעבוד ומקשה ס"ס הגירושין אין בעולם וא"כ בהך שינויא דיקדשו ידי לחודא ודאי לא מיתרצא דס"ס לא בא לעולם גם תירוץ דרב יוסף בצירוף הך תירוצא לא ניחא דס"ס מקרי פירות חבירו על חבירו כיון דמצד גירושין הוי דבר שלא בא לעולם ודבר שלא בא לעולם מקרי פירות חבירו עד לבסוף שאני קונמות כדרבא וחל עתה תיכף מדינא דמפקיע מידי שיעבוד וא"כ מקרי פירות שלו על חבירו רק רבנן אלמוה לשיעבודא דבעל כ"ז היותה אצלו ולכי מיגרשא נשאר הקדש כאשר הוא מצד הדין דאז לא שייך אלמוה עיין בר"ן בנדרים וק"ל. וכן לפירוש התוס' דמפרשי בשלמא וכו' דאחד מהן ברשותו וכו' שאין לא זה ולא זה ברשותו וכו' אף באומרת יקדשו ידי וכו' ס"ס הגירושין אינו ברשותה וחבירו אינו ברשותה והוי כפירות חבירו על חבירו וכוונת רש"י ג"כ דהכא הוי פירות חבירו כיון דעכשיו היא משועבדת וכו' והקדש אינו ראוי להתפיס עד שתתגרש וכו' ודו"ק בלשונו כי אין צריך להפליגו לכונה אחרת:

גמ' ומי איכא מידי דאילו כו'. משמעות הלשון כאילו הויא קושיא חדשה וכן פי' הר"ן בנדרים דאף לר"מ מקשה דס"ל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (ל) אבל מפירש"י שכתב תירצת לא בא לעולם דמלאכה לא בא לעולם דגירושין לא תירצת דאילו השתא כו' לא משמע כן ודו"ק:

גמ' שאני מוכר לך כו'. משמע שר' אילעא הרגיש בעצמו בדוקא שאני מוכר לא שמכרתי דאין בידו כאתקפתא דר' ירמיה וא"כ מאי ס"ד לדמויי מעשה ידיה לזה י"ל דידע דאין לדמותו לשמכרתי כאתקפתא דר"פ ומצד דהכא אינו יוצא גוף השדה דהיינו ידיה מתחת ידה בין שעה שמקדיש ובין שעה שיכול להקדיש מצד זה עדיף משדה שאני מוכר שיוצא ביני וביני הגוף מתחת ידו [אף שמוכר בידו הוא מ"מ סבר דדמיא לשדה שאני מוכר דיש צד דעדיף מניה] ועיין בר"ן בנדרים שכתב כעין זה וק"ל:

גמ' מתקיף לה רב ירמיה כו'. לא הו"ל למימר הכא אין בידה לגרש כו' רק אין בידה להקדיש עתה דהא ר"פ דמדמה למשכנתא אע"ג שראה לפניו דנאדו ממאי דמשני משדה זו שאני מוכר לך מטעם דהכא באשה אין בידה לגרש את עצמה מ"מ סבר דלא תליא בידה לגרש דא"כ ודאי לא דמיא נמי למשכנתא כקושית רב שישא רק סבר דתלוי הכל במה שיש בידו עתה להקדיש ובמשכנתא נמי אין בידו להקדיש עתה ובמה שיש בידו לפדות ולהקדיש סבר דלא תליא מידי דהא ס"ס השתא שהקדיש בלא פדיון ולא הו"ל למימר לעיל באתקפתא דר' ירמיה אלא אין בידה להקדיש וכן הוא בהדיא בגמרא דנדרים א"כ לא קשה קושית התוס' בד"ה הכא אין בידה לגרש תימה דהא בידה לומר איני ניזונת וכו' דסוף סוף באופן שהקדישה עתה בלא אמירה אי אפשר לחול האידנא רק לקמן [בקושיא דרב שישא] קשה ואפשר תפסו לקמן ודו"ק:

גמ' הא לא דמיא כו' שמשכנתי לך לכשאפדנה כו'. א"ל דהו"ל לדמותו למוכר שדהו לפירות והגוף נשאר לו למישטח בו פירי כדאיתא בכמה מקומות המוכר שדהו לחבירו לפירות ואמר לו לכשאחזור ואקחנה ממך תיקדש דדמיא ממש לכאן והשתא לא קשה המתקיף דרב שישא ולא שום קישיא ואי ס"ל אה"נ דלא קדוש א"כ מהיכא תיתי שיהיה כאן קדוש אבל אין זה כלום דזה הוא בעצמו חלוקה דמעשה ידיה וכי היכי דקאמר כאן ומי איכא מידי כו' ה"נ הכא. ואם כל המשלים הללו איתא במשנה או ברייתא פשיטא דלא קשה כלל ואף אם מסברא כמ"ש הר"ן מ"מ אין לתלות לא תניא בלא תניא דמאי אולמא דהאי מהאי וק"ל:

ברש"י בד"ה ומי אמר שמואל הכי כו' דבר שלא בא לעולם שעדיין לא מתה כו'. לא מפרש הדבר שלא בא לעולם משום מלאכה שעדיין לא באה כדלקמן והתם פסק כר"י בן נורי אף שהמלאכה לא באה משום שאם כך הצעת תחלת הקושיא לא משני מידי להעדפה סוף סוף המלאכה לא באה לעולם אבל אם היתה הקושיא מכח שעדיין לא מתה והתם נמי עדיין אינה מגורשת ניחא התירוץ להעדפה דקדוש קודם גירושין. ומ"ש ואינו מעלה לה מעה כסף קשה אף שמעלה לה מ"מ הוי דבר שלא בא לעולם כיון שיכולה לומר איני נותנת כו' ולפי מ"ש לעיל דס"ל לרש"י דגבי מעה כסף אינה יכולה לומר כן ניחא אבל אין צורך כאן שבלא"ה ניחא רק לשון יתירא הוא לרש"י [דעכ"פ מבואר להדיא בדברי שמואל דאינו קדוש מחיים יהיה מאיזה טעם שיהיה]:

ברש"י בד"ה שמא תעדיף כו'. ע"כ צריכין לפרש כוונתו נמי אמותר שע"י הדחק כמ"ש התוס' כדלקמן ר"פ מציאת האשה בהדיא ודו"ק:

ברש"י בד"ה ותהא אסורה כו' לפי שנאסרה כו' ואי אפשר ליזהר שלא תטחון ולא תאפה כו'. באלו מלאכות צריכה לעשות אף אם אמרה איני ניזונת וכל חששא של ריב"נ דאמר יפר הוא משום אלו המלאכות שאי אפשר ליזהר ותהא אסורה לו לחזור אבל משום מלאכה של מעשה ידיה לא איכפת דמשום כך אינה אסורה לחזור שהיה יכול ליזהר ולא יזונה ולא יהיה מעשה ידיה שלו ומה בכך ובזה מתורץ קושית התוס' בד"ה שמא יגרשנה כו' ובד"ה הכא אין בידה כו' דלהפקיע את עצמה מאלו מלאכות אי אפשר אלא בגירושין ואי אפשר לחול בעודה תחתיו. ולפירושם לא הול"ל ותהא אסורה לחזור [כיון דמקושיתם נראה דמפרשי שתהא אסורה משום מעשה ידיה לא הול"ל אסורה לחזור] רק שמא יגרשנה וישאנה ותהא אסורה [שיהיה מעשה ידיה אסורה עליו] אבל ז"א דדעת התוס' דכי אמרה איני ניזונת פטורה מכל ז' מלאכות שהאשה עושה לבעלה כן כתבו בהדיא לקמן (כתובות דף ס"ג ע"א) בתוס' בד"ה ר"ה אמר מתשמיש [וא"כ י"ל דגם לפירוש התוס' החשש שתהא אסורה לחזור לו שאי אפשר ליזהר רק שהקשו דגם קודם שיגרשנה תהא אסורה אי אמרה איני ניזונת]. וכמו שכתבתי בתחלה מצאתי להר"ן כאן ובנדרים ע"ש וק"ל:

בתד"ה א"צ להפר כו' ואין לפרש כו'. א"ל [דכוונתם] ובלא מעלה לה מזונות ומעה ואף שמעשה ידיה שלה כיון שאינו מעלה לה מ"מ אין צריך להפר משום שאינו חל [מחמת דבר שלא בא לעולם] וה"נ דאינו יכול להפר כיון שאין לו בו מאומה דז"א דא"כ לר"ע אמאי יפר כיון דס"ל דהקדש חל על העדפה אף שאינו בעולם א"כ אינו יכול להפר דדוקא ביש לו חלק במעשה ידיה י"ל דחשיב בינו לבינה לפי שאינו יכול ליזהר כמ"ש התוס' בסמוך אבל באין לו כלל במעשה ידיה לא שייך זה דכיון שאינו מעלה לה מעשה ידיה שלה וכ"ש לפי הא"נ שבסמוך בד"ה ר"ע דודאי באין מעלה לה מזונות אין הפירות שלו שהיא ניזונת מהם (מ). גם א"ל לפי האין לפרש במעלה לה מזונות ולא מעה דמ"מ דוקא ביש לו חלק במותר שייך לומר אי אפשר ליזהר מה מקרי העדפה שע"י הדחק אבל משקל ה' סלעים שלקח לו תחת מזונות לא שייך בהן אי אפשר ליזהר. אבל כוונת האין לפרש שנרויח בו [דנוכל לומר] דס"ל העדפה שע"י הדחק הוא שלה כמו לר"ע ולא פליגי בהעדפה ואפ"ה א"צ להפר שאין ההקדש חל וק"ל. וקשה לפי האין לפרש הא מוקמי לקמן באומרת יקדשו.. ידי וכו' וכן נשאר במסקנא אף לשינויא דרב אשי דבסמוך וכן הוא ברש"י ור"ן בנדרים להדיא (ג) וא"כ הוי דבר שבא לעולם דידים איתנהו בעולם ודוחק לומר שהתוס' כתבו זה לפי הה"א וכ"ש שדוחק לומר שת"ק מחשיב זה לדבר שלא בא לעולם [אפילו באומרת יקדשו ידי] או דוקא שמואל מוקי כן וק"ל:

בתד"ה ר"ע כו' וי"ל כו'. לכאורה לריב"נ אמאי יכול להפר דדוחק לומר כיון שאילו מחזירה לאחר גירושין הוי דברים דבינו לבינה או כיון שאינו רשאי להחזירה אחר גירושין ויש ליישב ועיין בר"ן ב' אופנים בזה [א' דכי היכי דקי"ל בנדרי עינוי נפש באמרה אהיה נזירה לכשאתגרש יפה דאזלינן בתר שעת הנדר כן הדין לענין דברים שבינו לבינה. או דלא אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל אלא לזכותו לא לחובתו וכיון דקונה מפקיע מידי שיעבוד מדינא הו"ל דברים שבינו לבינה] וק"ל:

בתד"ה שמא יגרשנה כו' וא"ת כו'. בת"ק לא הקשו די"ל שאינו חייש לשמא תאמר איני ניזונת כו' דה"נ לא חייש לשמא יגרשנה וק"ל:

בתד"ה כי אמר שמואל כו' ונימא הלכה כת"ק כו'. קשה דלמא אי אמר הכי ה"א משום [דלא חיישינן לשמא תעדיף כי היכי דס"ל] דלא חיישינן לשמא יגרשנה אבל לעולם העדפה לאשה וכן אי אמר דאין הלכה כר"ע היינו משום דלא חייש לשמא תעדיף אבל לעולם העדפה לאשה [אבל ריב"נ דחייש לשמא יגרשנה ודאי חייש נמי לשמא תעדיף ע"כ דס"ל דהעדפה לבעל] י"ל דשמא תעדיף ודאי חיישי כ"ע רק שמא יגרשנה הוא חשש רחוק תדע דהתוס' פירשו בת"ק טעמא משום דס"ל דהעדפה שלו [והוא מפורש בגמ' לקמן (כתובות דף ס"ו)] ודלמא לאשה רק לא חייש לשמא תעדיף אלא ודאי לשמא תעדיף חיישי כ"ע:

בתד"ה לכשאקחנה כו' והכא לא קאמרה לכשאתגרש כו'. דהא דקמשני דאמרה לכי מיגרשא ע"כ אין פירושו שאמרה בפירוש דא"כ לר"ע אמאי יפר שמא תעדיף מה בכך שתעדיף הא הקדש לא הוי רק לכי מיגרשה אע"כ שהקדישה סתם וריב"נ ס"ל שדעתה לכי מיגרשה וק"ל:

דף נט:

גמ' התם בידו לפדותה כו'. יש לדקדק הא רבנן דפליגי בברייתא דלעיל בהאומר לאשה הרי את מקודשת לאחר שאתגייר נמי פליגי משום דהוי דבר שלא בא לעולם אף שבידו לגייר את עצמו ומ"ש הכא שדה זו שמשכנתי לכשאפדנה כו'. ולר"ן שפירש קושית דומי איכא מידי אף לר"מ ניחא קצת ועיין ודו"ק:

גמ' טוחנת ס"ד כו'. הראשון נקיט וה"ה אופה. או משום דבטחינה איכא למיטעי שהיא טוחנת ממש ומגלגלת האופן וכמו ויהי טוחן בבית הריחים. שבת רואין כאלו מטחינו בריחיים [בהחובל דף פ"ה ע"ב]. משא"כ גבי אופה אי אפשר לצייר בענין אחר וק"ל. אבל מפירש"י לא משמע כן [שפי' טוחנת ס"ד דהמים מגלגלין משמע דלא סגיא בלא"ה]. או י"ל דזה נקרא אופה שמביאה העצים והאש והתנור אינו עושה פעולה ואם היה האש על הקרקע ואופה שם נמי נקראת אופה משא"כ בטחינה עיקר הפעולה הולכת הגלגל היא אינה עושה והכל מוכן ואינה עושה רק נותנת החיטין במפרכסת. ודאי אילו לא היתה עושה באפיי' רק הבאת לחם אפשר נמי שהקשה אופה ס"ד וק"ל:

גמ' דתני ר"ח אין אשה אלא ליופי אין אשה אלא לבנים כו'. אפ"ל שכולל אלו השנים בחד מימרא ולא עשה לכל אחד מימרא לחוד כמו אין אשה אלא לתכשיטין כו' כשאלת בשו"ת הרשב"א שאין הבעל יכול למחות באשתו מלשתות כוס (של עיקרין) המועיל להריון כדי שתתעבר אע"פ שמכחשת יופי' ז"ש אע"פ שאין אשה אלא ליופי אפ"ה אין אשה אלא לבנים:

בתד"ה שדה זו משמע דבעודה ממושכנת כו'. ובסמוך הקדש כו' מפקיע מידי שיעבוד הוא מצד הדין אבל רבנן אלמוה לשיעבודא דבעל חוב (ס):

בא"ד אלמא הפקיע המכר כוחו של רב מרי כו' והפקיע המכר כוחו והוצרך להעלות שכר לרבא כו'. כל הענין בדבור זה הוא אם ההקדש והמכר מפקיע כח המלוה תוך זמנו לבטל כחו ולהפקיע שיעבוד לא לענין אם חל עליו שם הקדש או אם המכירה מכירה דבזה איירי תוס' בעלמא במקומות אחרים ואל יטעה זאת ובהכי סלקא דבריהם כהוגן:

שם אלמא הפקיע המכר כו'. דס"ד של תוספות שמעותיו של רב מרי נשארים זקופין במלוה אצל העובד כוכבים ורב מרי היה יודע זה וא"כ אילו לא לקחו רבא היה רב מרי דר בביתו חנם כ"ז שלא נתן לו עובד כוכבים מעותיו ולא היה יכול העובד כוכבים לעכב בידו והשתא דזבניה הפקיע כחו של רב מרי לצאת מן הבית או ליתן שכירות הבית להלוקח אף שלא החזיר לו העובד כוכבים מעותיו עדיין ותירצו דודאי אילו ידע רב מרי קושטא דמלתא שמעותיו עדיין אצל העובד כוכבים לאו כל כמיני' דלוקח להפקיע כחו רק שסבור שהמכירה היה באופן שרבא יסלק לרב מרי החוב וא"כ אילו שילם לו רבא מעותיו בע"כ היה צריך לצאת מן הבית או להעלות לו שכר לרבא ועכשיו דר בחנם בשכר המתנת מעותיו:

בא"ד וא"ל רבא כדיניהם עבדינא לך כו'. פי' הניחא למאי דס"ד בהקושיא דבדינינו אה"נ מכר מפקיע קאמר שפיר כדיניהם כו' אבל לפירושם דאף בדינינו לא היה צריך להעלות לו שכר דמכר אין מפקיע כח המלוה רק היה סובר בתחלה שרבא חייב לו ורצה ליתן שכר משום רבית וסוף לפי האמת שלא היה רבית שהעובד כוכבים חייב לו מאי כדיניהם כו' אף בדינינו כן לז"א דה"נ קאמר כדיניהם כו' ר"ל דרבא לא מחייב ליה מידי:

בא"ד וא"ת והא דאמר כו' ופריך היכי דייר ביה כו'. בלא ופריך כו' [מהא דמעלה שכר] לא קשה מידי דודאי הקדש חל דלא נחתו התוספות כאן רק לענין אם מפקיע כח השוכר או מלוה וכמ"ש לעיל ולהכי דר בו השוכר שאינו יכול להפקיע כחו ומ"מ ההקדש חל ולהכי השכר שהיה לו ליתן למשכיר מעלה להקדש לכן מייתי הא דפריך היכי דר דש"מ דמפקיע כחו וק"ל. ועי"ל דלא תימא שפי' מעלה השכר להקדש כמו שמפרש הגמ' באמת אפירכא היכי דר כו' [דמשני כגון שהקדיש השכר לזה הביאו מקושית המקשן]. ותירצו דכח שיש בו כו' שאינו יכול להפקיע כחו רק המה כשותפין ואף שאינו מפסידו מידי שמוכר הבית כו' ולוקח השוכר לכיסו שכירות הבית מ"מ היכי דר בו כמות שהוא כיון שהקדש משותף:

בא"ד א"נ כו' אינו יכול לאסרו בקונם כו' אבל אח"כ מסיק תלמודא דקונם נמי מפקיע מדינא ולא הוי כמו שאר נדר בעלמא רק כהקדש ובין קדושת מזבח ובין קדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד [דבית הוי קדושת דמים] וזה דעת ר"ת שהזכירו בפוסקים [דלא כרש"י] עיין בר"ן בשמעתין ובנדרים ובתוס' פרק השולח. והא דקאמר קונמות קאמרת שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו צריך ליישב בדוחק ועיין עליו ודו"ק:

בתד"ה קונמות כו' ס"ל לרבא בפרק אלמנה כמ"ד לאשה אבל לא לאיש נראה דכצ"ל ע"ש:

בא"ד א"נ ידו עדיפא כו'. ובאיצטלא שהכניסה לו לא אלמוה לשיעבודא דאשה משום דנאסר על כל העולם אע"ג דאלמוה לשיעבודא דבעל ועבדי מלוג אינן יוצאין לה בשן ועין אע"ג דשיחרור דמיא להקדש משום שיש לו יתרון מלאשה שאוכל פירות בחייה ולכן אין יוצאין בשיחרורה שהם משועבדים לבעל לפירות משא"כ באיצטלא שאין לה בה עד לאחר מיתת הבעל ועיין:

בתד"ה כגון שנדרה היא כו' וכיון דמשעבדא ליה אין הנדר חל כו'. אף שקיים לה היינו שהחריש לה ביום שמעו ולא הפר מ"מ מה בכך דאין צריך להפר שאין הנדר חל כלל וכדלעיל קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר כו' ודו"ק:

דף ס.

ברש"י בד"ה אפילו מצות פרישה כו' אין בו כו' חלב בהמה טהורה טהור. [כן היה בגירסתו] ר"ל דקאמר אפילו מצות פרישה מדרבנן כו' מהי תיתי לאסור מדרבנן וצ"ל דה"א משום גזירה שמא יאמרו חלב בהמה טמאה הוא דלכך דם מהלכי שתים אסור מדרבנן גזירה שמא יאמרו דם בהמה אכל [כפירש"י] לזה פירש"י דהכא איכא למיתלי בחלב בהמה טהורה דהא ידעינן דחלב בהמה טהורה טהור משא"כ בדם דליכא למיתלי במידי או דה"א לאוסרו מדרבנן משום שהעולם סוברין שאדם טמא הוא ואפ"ה שרינן חלבו א"כ יסברו חלב בהמה טמאה נמי שרי ועיין באשר"י דלכך היונק מן הדד כיונק שקץ דמיחלף בחלב בהמה טמאה משא"כ אם פירש לכלי לא יתלו בחלב אדם אלא בחלב בהמה טהורה [וזה כוונת רש"י חלב בהמה טהורה טהור] משא"כ בדם. ולפי"ז ה"ל לרש"י לפרש וחילופיה בדם כו' דאתי למימר דם אדם אכל ויאמרו דם שרי. מיהו ז"א מהי תיתי למימר דם אדם כיון דסברי שגם דם אדם אסור וליכא למיתלי בהיתירא רק באיסורא א"כ ודאי טפי יאמרו דם בהמה דשכיח טפי. ובגמרות חדשות הדפיסו וכן מוגה בכמה גמרות דאמרי' חלב אדם טהור כו' ולא נראה לי ודו"ק:

בתד"ה יכול וכו' והואיל ונתמעט מאיסור דם כו'. הוי דם כחלב דמפקע ליה איסורא מה שאסור מצד הדם ונעשה כחלב כיון דליכא ביה איסור דם מה לי דם מה לי חלב ואי לאו שריותא דחלב הוי אסרינן מצד שבא מטמא דכל היוצא מטמא טמא וה"ה חלב נמי אסור אבל השתא שנלמד היתירא דחלב שאינו אסור מצד שבא מן הטמא א"כ כי פקע איסורא דדם מצד שהוא דם הוי דם כחלב ושרי לגמרי. ומה שקשה מקרא דבשר צ"ע [כוונתו לקושית מהרש"א ע"ש] ולא עיינתי כ"כ ועי' בר"ן באורך:

בתד"ה גונח כו'. עיין בתוס' יבמות פ' חרש ע"ש:

דף ס:

גמ' דהא אנא הוי גמירנא וכו'. אפשר לומר השתא לבתר דאתי לקמיה דרב יוסף גמריה אפ"ה לא מיסתייעא שיורה כהלכה שהרי רדף אחריו ולא השיג למיהדר עובדא להורות כהלכה ולפי"ז ניחא במה שהשמיענו הש"ס דרהיט בתרי' ג' פרסה ואמרי ליה כו' וק"ל:

בתד"ה ואמר ר"נ וכו' מת אטו לא מת כו'. והא דגזרינן בהא דרדופה וכו' אטו איתתא אחריתא עיין בר"ן ואשר"י:

בתד"ה והלכתא כו' בסה"ד ואע"ג דלא משעבדא אלמנה נמי לא משעבדא מכי תבעה כתובתה (ע):

דף סא.

גמ' ותימא ליה עיילית לך אחריתא לארחי ופרחי משום דאמר לה נפיש בני ביתא נפיש ארחי ופרחי א"ה כו'. כצ"ל:

גמ' לא משתעי אליהו בהדיה כו' אמרתי בהספד שהספדתי ביום שלמדתי הלכה זו אגב אורחא בהספד שמצינו באליהו אצל אלמנה צרפית שביקש מכל מין ומין וליתן לו בראשונה כמו שאמר מעט מים וכו'. פת לחם וכו' עשי לי עוגה קטנה בראשונה והוצאת לי ולך ולבניך תעשה באחרונה כו' וא"כ לאידך מ"ד הפריז אליהו על מדת דרך ארץ ולזה לא אישתעי בהדיה:

ברש"י בד"ה אבל מוזגת כו' לכאורה בהא דמילי דחיבה ופריסת סדין וכו' לחודא לא סגי דהא קאמר יושבת בקתדרא דמשמע דבע"כ לא מצי למיכפייה להכי פי' בלא כפייה וכו' רק בלא כפייה משום דמילי דחיבה בלא תרי גוונא הצעת המטה לכאורה סגי. ולעיל בתוס' ריש פרק קמא לא כתבו אלא תרי גוונא הצעת המטה וכו' ע"ש:

בתד"ה הכניסה כו'. דאי משום מעשה ידיה ומותר מעשה ידיה שלו. ע"כ צ"ל דכל מה שהאשה יכולה לעשות צריכה לעשות ובהכניסה לו אחת השפחה עוסקת תמיד בטחינה ואפיה וכיבוס בשביל כולן ואינה עושה בצמר והאשה תמיד עוסקת במלאכות אחרות ודו"ק:

בתד"ה מחלפא כו'. עי' באשר"י היטב ובתוס' פ"ק דשבת ע"ש:

דף סא:

ברש"י בד"ה שקיל אצבעתיה רב אשי שקיל אצבעתיה דקפילא. דאל"כ הול"ל אנח אצבעתיה לא שקיל משא"כ לעיל שקיל באצבעתיה:

ברש"י בד"ה מתניתא מלכתא לגבי שמעתתא כו'. משום שלא תטעה שמעתתא מלכתא דשמעתתא נמי לשון נקבה לכן פירש דגבי מתניתא שייך מלוכה דמינה מותבינן ושלא תטעה מלכיו נמי לשון מלוכה לכן כתב מלכיא לשון נקבה וכן מתניתא:

דף סב.

גמ' חודש כאן וחודש בבית כו'. א"ל דנלמוד ממחלקות השני חודש כאן וי"א חדשים בביתו ואי משום דסוף סוף מצינו ג"כ רק חודש בביתו א"כ מאי פריך ורב נמי מ"ט לא אמר מהאי וטפי הו"ל למיפרך ורב מ"ט לא יליף ממחלקות השני יש לישב וק"ל. כוונת רש"י ב' מיני משרתים היו קצתן נחלקים לי"ב חלקים כל אחד חודש בשנה כאן י"א חדשים בביתו וקצתן נחלקו לב' חלקים חודש בחודש כדמוכח בדברי הימים:

ברש"י בד"ה ושנים חדשים בביתו האיש בביתו. דהול"ל בביתם כמו חודש יהיו בלבנון ל' רבים שהרי ל' אלפים איש היו לזה אמר בביתו אאיש קאי כל איש מהם בביתו ודו"ק:

דף סב:

גמ' עונה של ת"ח אימת וכו'. הא דלא מפרש במתני' עונה של ת"ח אפשר לומר כמ"ש חז"ל גבי ובניהם שלשים ובנאיהם זכר כנגד נקיבה ולפי שצנועים בתשמיש לא פירסם הכתוב וק"ל וכן פריו יתן בעתו ולא קא מפרש העת:

גמ' שאילו יהודה קיים כו'. כמו שמצינו בדוד אמרו בסנהדרין יגעתי באנחתי כו' מטתי בדמעתי כו' אמר רב אפילו בחליו של דוד קיים י"ח עונות כ"ש שקיים זה עונה אחת לז"א כפו מטתו כו' דאילו חלה משום אונס מ"מ הוי מקיים:

גמ' ר' חנינא בן חכינאי. עיין בויקרא רבה פרשה כ"א:

גמ' א"ל איעכב לי עד דאתי כו'. יש לראות לכאורה מה השמיענו בזה:

בתד"ה מט' קבין ופרישות גרסי' כו'. עיין בסוטה פרק היה נוטל (סוטה דף כ"א) בתוס' מפורש יותר:

דף סג.

גמ' זוגתך נזכרת כצ"ל נ"ל. שרחוק לקרוא אותה זונה דאין עליה אשם:

ברש"י בד"ה עד כדי כתובתה כו' שנפלו לה כו'. לרבותא אף שנפלו כבר דעד כתובתה דוקא ור' יוסי נקיט שאם תפול לרבותא ועיין בר"ן בזה באורך ואע"ג דאסור להשהות בלא כתובה אפילו

שעה אחת ותיכף שנפחת דינר מכתובה בעילתו זנות לרבי מאיר י"ל דבמורדת קנסוה ולא איכפת לן שתהא קלה בעיניו להוציאה:

בתד"ה פוחתין כו' בירושלמי מפרש כו'. בתלמודינו דקבעי מאי בין מורד כו' זה יצרו כו' ע"כ אזיל למ"ד מתשמיש וטעמא דירושלמי נראה שהוא למ"ד מורדת ממלאכה וכ"ה ברי"ף בהדיא מרא דשמעתא דירושלמי הוא ר' יוסי ב"ח ואזיל לטעמיה דקא מפרש בתלמודינו ממלאכה ואף דמ"ד ממלאכה מודה במורדת מתשמיש דבתשמיש כ"ע מודו מ"מ כשאינה מורדת רק ממלאכה צ"ל ע"כ טעמא דירושלמי. מיהו אפ"ל דכמו למ"ד ממלאכה ובמורד הוא נותן ג' נגד שאר כסות ועונה אף שאינו מורד מתשמיש ה"נ כשמורדת מתשמיש נותנת כנגד ז' מלאכות אף שאינה מורדת ממלאכה וא"כ לירושלמי א"צ טעם גמ' שלנו. והא דלא עשו גבי אשה ג"כ כנגד תשמיש שהיא משועבדת לו אפ"ל דתשמיש היא בשב ואל תעשה אף שנעשה כר לבעלה ולא חשיב אלא מה שהיא [מחויבת] בקום ועשה לנגדו וכן הוא לנגדה. ובри"ף כתב שגמ' שלנו מפרש ז' נגד ז' ימי השבת וכן במורד כנגד ו' ימי השבת טרפעיק [שהוא חצי דינר] ליום לת"ק וכנגד שבת לא משום שכר שבת כדלקמן עיין ברי"ף ובר"ן שם בדקדוק וק"ל:

בתד"ה ר"ה אמר כו' ומורדת ממלאכה היינו מזיגת הכוס והצעת המטה כו'. ובסמוך בלישנא קמא להתוס' דגורס אותו בשלמא למ"ד ממלאכה ניחא ואפילו נדה מצעת המטה שלא בפניו ומוזגת ומנחת אבי סדיא כו' כדלעיל רק אינה בת מלאכה כשאר הנשים שעושין בלא שינוי וזה האפילו כמ"ש התוס' בסמוך ריש ע"ב. ולא מפרשי דס"ל כר"ה ומורדת ממלאכה היינו ממותר מעשה ידיה [דאינה יכולה לומר איני נוטלת כו' לדעת רבינו יונה שהביא הגאון לעיל] דהא השתא נמי דלא ס"ל כר"ה רק כר"ל א"כ ס"ל כרב אדא בר אהבה כמ"ש התוס' לעיל (כתובות דף נ"ח ע"ב) בד"ה מתוך כו' ופירוש מורדת ממלאכה היינו ממותר מעשה ידיה וכן הוא שמורד ממזונות שהיא כנגד מותר מעשה ידיה (פ) [ז"א דהתוס' ס"ל] דכי היכי דלר"ה יכולה לומר איני ניזונת כו' ה"נ כנגד המותר יכולה לומר איני נותנת ואיני נוטלת כמ"ש לעיל והוכחתי כן מתוס' דס"ל כר"ן ודו"ק:

שם ומורדת ממלאכה היינו מזיגת הכוס כו'. לפירש"י דלעיל עצה טובה לא בכפייה אין מקום לזה אבל תוס' ס"ל שינויא דב' גוונא הצעת המטה וכמ"ש ריש פ"ק:

בא"ד מידי דהוי איושבת בקתדרא. ואע"ג דאפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה ועושה בצמר [לר"א] ומיפסקא הלכתא כן לעיל אע"ג דכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה פטורים מלעשות בצמר ולא אמרינן מידי דהוי איושבת בקתדרא וא"ל דעושה בצמר היינו דבר מועט שלא תלך בטל כל היום וכ"כ הר"ן לעיל עושה בצמר אבל לא משקל ה' סלעים מ"מ מה שעושה אותו פורתא מיהת עושה לבעלה י"ל דבאומרת איני ניזונת כו' ודאי נמי עושה בצמר פורתא שלא תבטל רק שאינה נותנת לבעלה וכן ביושבת בקתדרא עושה בצמר מעט ואינה נותנת לבעלה רק שלה הוא מיהו יש פוסקים לעיל דהוי של בעל עיין בר"ן במתני' שם ומ"מ כיון שאין המלאכה בשביל חיוב הבעל לטובתו לא מסתבר שתקרא מורדת בשביל כן לפרש מורדת ממלאכה שרוצה לישב בטל אחרי אמרה איני ניזונת וכו' וק"ל:

בא"ד כיון שיכולה לסבול תשמיש. דא"ל לעולם שאינה יכולה לסבול תשמיש ומ"מ ניחא למ"ד מורדת מתשמיש משום דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו כמו בנדה יש לומר דחולה מקרי אין לו פת בסלו כי התחת אלהים הוא שידע שתתרפא ומתי שתתרפא. ועוד בלישנא קמא שידע השינויא של לישנא בתרא ופריך נדה בת תשמיש ולא פריך נמי מחולה בת תשמיש למאי דלא ידע דאינו דומה מי שיש לו פת כו' אע"כ דאינו חולה כ"כ כו' ועיין (צ):

בא"ד אבל אינו נראה אלא כי אמרה איני ניזונת כו' וכי עבדה שאר מלאכות כו'. [ר"ל] אילו צריכה לעשות מלאכות אחרות אף כי אמרה איני ניזונת מאי אהני לה אמירתה איני ניזונת בלא"ה נמי כי עבדה שאר מלאכות פטורה מעשיית צמר (ק) ובאשר"י מסיים אלא ודאי לא אמרו שאשה עושה חמש סלעים אלא במשרה אשתו ע"י שליש שאינה עושה שאר מלאכות ודו"ק:

בסה"ד וא"ת מורדת ממלאכה כו'. ובמורדת מתשמיש לא קשה לינקוט פיזרא דאץ ברגלים חוטא זה הכופה אשתו וכו' ודו"ק:

בתד"ה באומר כו' ומיהו בקונטרס פי' כו' עבודת הקרקע כו'. ואפשר מורד ממלאכה לגבי דידיה נמי יש לפרש מורד ממלאכת עבודת קרקע ששיעבד עצמו בואנא אפלח ואיזון ואיקור ואפרנס יתיכי כו':

דף סג:

ברש"י בד"ה כלתיה דרב זביד כו' ואמרה מאיס עלי. עיין באשר"י פירוש לפירושו למה מפרש כן [מדמייתי עלה הפסידה בלאותיה דמשמע לאלתר ואילו במורדת דבעינא ליה כו' לא שייך בה למימר הפסידה בלאותיה מיד כו']. ויש לראות דמר זוטרא דאמר כפינן לה במאיס עלי [להשהותה] הא הוא גופיה יתיב בעובדא דכלתיה דרב זביד ואמר הפסידה בלאותיה הקיימין דמשמע יתבי וקאמרי אכולהו קאי. ועיין בר"ן דרך אחר מה שהכריחו לרש"י לפרש כן ודו"ק:

בתד"ה דיקא נמי כו'. והר"ן מפרש מדאיצטריך למימר זה אחר זה דהיינו רצופין ומהי תיתי מפוזרין אם רצה לומר שבתות שבועות בכל יום אבל אם פי' שבת ממש ה"א דה"ה מפוזרין דהא בלא"ה ימי השבוע מפסיקין ביניהם:

בתד"ה ואינהו כו' ולא קאי אר"נ בר יצחק. ולפי"ז היה מייתי ראיה מר"ה בר יהודה אמר רב ששת. קצת יש לראות מהי תיתי לומר אינהו אר"נ בר יצחק כו' דסברי כפשטא דברייתא דמשמע שולחין לאחר הכרזה לחודא כפשטא וארמי בר חמא דמוסיף מה שלא נזכר בברייתא שייך למיבעי כמאן סבר. ואולי שמהסברא שולחין לה קודם שתפסיד כל שבוע ז' דינרין דמה לי הפסד מועט או מרובה ומשמע טפי דואינהו אדסמיך ליה קאי והכל מדברי ר"נ בר יצחק [דאיהו גופיה קאמר ואינהו כו'. לזה הוצרך התוס' לסתור זה]:

בא"ד ולית לה מזוני כצ"ל בפנים של הגמ' לקמן וכ"ה באשר"י ורי"ף:

בא"ד ולא אאומרת מאיס עלי כו'. עיין באשר"י היטב דמפרש אמאיס עלי וכ"ש אמורדת ע"ש והתוס' ס"ל כיון ששניהם חפיצים כו' אין סברא שיתקנו כל האמוראים להשהותה על ידי שנאמר שלא תפסיד כתובה ויצטרך הבעל ליתן לה כתובה בתוך י"ב חודש וע"י כן תשאר אחת בעלה בעל כרחה [הוא כעין לשון ר"ת בד"ה אבל אמרה] אע"פ דמר זוטרא ס"ל כהך סברא ככר אסיק בולא היא התם כו' גם אח"כ בעובדא דכלתיה דרב זביד פסק איהו גופיה דהפסידה תיכף בשלמא במורדת דקאמרה בעינא ליה משהי לה אגיטא כיון שחפיצה בו רק מורדת בו ע"י קטטה לשעה ואולי ביני וביני תתפייס משא"כ במאיס דאמרה לא בעינא ליה. ועוד דמשהי י"ב ירחא כו' משמע שכבר כלה פחיתת הכתובה ע"י ז' דינרין לשבת וכיון שכבר הפסידה הכתובה למה נעגן לחנם (ר) ודו"ק:

בסה"ד שתקנו בימיו לתת גט לאשה לאלתר וכתב נמי כו' ולמישקל מינה מאי דתפיסא כו' גיטא לאלתר דלא כשמעתין בכלתיה דרב זביד נ"ל דכצ"ל [דבכלתיה דרב זביד מוזכר דינא דתפיסה] ודו"ק:

בתד"ה אבל אמרה כו' כיון דלא שייך לתקן ברוב נשים כו'. משום דאינה נאמנת אלא אשה שיש רגלים לדבריה שאינה מתקבל לה:

בא"ד ועוד לפי מאי דפרישית א"ש כו'. דלא היה שם רגלים לדבר אבל משום שלא רצתה להפסיד כתובה א"ל דהשתא נמי באמרה קיבל בה אביה קידושין נמי אין לה כתובה דקידושי ר' חייא לפי דבריה קידושי טעות למפרע. וא"ל שויא נפשה חתיכה דאיסורא כדבסמוך באומרת טמאה [שכתבו וכן נראה דבאומרת טמאה כו' דשוייא נפשה כו'] י"ל דאמרה לי אם קאמרה התם לא שהיא יודעת. וקשה אמאי לא אמרה מפי עצמה כן ודאי טמאה אני לך אינה קושיא כלל [דלא רצתה למיעבד נפשה מזנה ברצון. אבל אמאי לא אמרה מפי עצמה דנתקדשה] י"ל דלא רצתה לשקר ודוחק לפרש ולפי מה שפירשנו א"ש [לא קאי אמ"ש דבעינן רגלים לדבר רק] י"ל שלא רצתה להפסיד כתובתה ואמרה לי אם קאמרה לא הפסידה. ולכך לא כתבו בקושיא דנדרים [מהאי נואף כו'] ולפי מה שפירשנו א"ש [דהתם מפסדא כתובתה גם עתה. אבל עם מ"ש מקודם ולפי מה שפירשנו א"ש היינו לענין רגלים לדבר א"כ היה להם לכתוב נמי כן אקושיא דנואף וכמ"ש מהרש"א] דדוחק לומר שהתם מקרי רגלים כיון שזינתה [ר"ל נתיחדה] תחת אישה וק"ל:

בא"ד ע"ק משלהי נדרים כו' לכאורה נראה דבאומרת טמאה אני לך איירי כו' וי"ל כו' ומתני' דנדרים דאומרת טמאה אני לך כו' מיירי באנוסה מדקתני בראשונה היו אומרים יוצאת ונוטלת כתובה ורצון לית לה כתובה ואיירי באשת כהן דאל"כ אמאי יוצאת כדאיתא שם בגמ' בהדיא. ומשנה אחרונה יש לראות אם באמת אסורה לבעל משום דשויא אנפשה חתיכה דאיסורא והא דקתני תביא ראיה לדבריה ליטול כתובה [ומיושב קושית מהרש"א ע"ש] דז"א דלמה תפסיד כתובתה אם אינה מביאה ראיה (ש) ודו"ק:

קשה לי באומרת טמאה אני לך [ברצון] דאסורה לבעלה כמ"ש התוס' בסמוך דשויא אנפשה חתיכה דאיסורא א"כ ליתקנו לי' כתובה מינה ואפשר לומר דדוקא כשרוצה לצאת מן הבעל שאינה חפיצה בו כמו במאיס עלי וכה"ג קאמר התם כי נפקא איהי מרצונה דומיא דכי מפיק איהו שאינו חפץ בה שייך לומר ליתקנו ליה כתובה מינה משא"כ באומרת טמאה אני כו' חפיצה להשאר תחתיו רק אנן מפקינן לה מצד שהתורה אסרתה לא שייך לתקוני לי' כתובה מינה אף שזינתה ברצון ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלעולם לא מיירי באומרת טמאה אני לך כו'. והא דבמירכס הוה אסירא הא אין אשה נאסרת על בעלה בדברים מכוערים עד שיראו כו' אה"נ דלבעל בכל גוונא הוי שריא רק לענין בועל כו':

בא"ד וכן נראה דבאומרת טמאה כו'. עיין ביבמות דף כ"ד ע"ב בדבור דרוכל בתוס' בד"ה אמר רבי כו' דלא כתבו כן ע"ש וק"ל:

בא"ד וכ"ש לפי השאילתות כו'. דלא איירי כלל באומרת טמאה ואפ"ה אי הוי מכוער תצא מן הבעל:

בא"ד ואין חילוק למר זוטרא כו'. משא"כ לפירוש היש מפרשים דלאמימר כופין לבעל להוציא י"ל דלמר זוטרא אין כופין לבעל אבל מ"מ אין פוחתין כמו למורדת אלא הפסידה הכל לאלתר [וכופין להשהות מאחר שהוא אינו רוצה] וק"ל. בעיקר שמעתין עליך לעיין בפוסקים בהרבה דינים ודו"ק:

דף סד.

ברש"י בד"ה כשכר שבת כו' גזירה כו'. אף דמקח וממכר גופיה גזירה הוא משום שמא יכתוב ואפשר דטעמו הוא משום דמיחזי כעובדא דחול:

בתד"ה תבע לחלוץ כו' וכן הא דאמר כאן שתבעה היא כו'. אפ"ל שכוונתן לראיה דה"נ הא דקאמר כאן שתבעה היא ע"כ פירושו והוא אינו רוצה לא לחלוץ ולא לייבם דאילו רוצה באחד מאי קאמר אלא בבאה מחמת טענה ה"נ בבאה מחמת טענה כו' ומה טענה יש לה אם היבם חפץ או ליבם או לחלוץ וק"ל. מיהו גופא תיקשי למה לא משני כן לעיל [בתבעה היא] (ת). ויש לראות לועי"ל סוף סוף אמאי לא משני תלמודא כן כאן ליבם כאן לחלוץ והיא אינה רוצה אלא היפך של יבם כמו לפירש"י ועוד מנ"ל להקשות אמימרא דר"י מ"ש ליבם כו' דלמא פירוש דברי ר"י כמ"ש רש"י. לכך נראה דלועי"ל ס"ל לתלמודא ליתד קיים דלעולם אם מתרצית באחד אין נזקקין לו [אף בתבע לחלוץ] אין כותבין אגרת מרד עליה והשתא מקשה תלמודא שפיר. ולפי"ז ג"כ ניחא מ"ש וכן הא דאמר כאן שתבעה היא כו' דהא ע"כ תבע הוא דנזקקין לו איירי בהיא אינה רוצה לא לחלוץ ולא להתיבם דאל"כ אין נזקקין לו א"כ דומיא דהכי תבעה היא דאין נזקקין לה איירי נמי בכי האי גוונא א"כ תקשי מאי פריך שומרת יבם כו' חוזרין אצל גדול כו' ודו"ק ולכאורה לא הו"ל להתוספות להקשות מאי פריך שומרת יבם כו' רק לפי קושטא דמלתא הו"ל להקשות כו' [אהא דקאמר שמואל תבעה היא אין נזקקין לה דאיירי באינו רוצה כלל דומיא דתבע הוא] ולדרכי הראשון ניחא קצת וק"ל:

בתד"ה מ"ש כו' ודיני חליצה כו' ואומר ר"י דמה שהביא ממוכה שחין כו'. לכאורה הו"ל לסתור נמי כדבסמוך [ואדרבה יש להוכיח משם דאין כופין דאי בר כפיי' כו'] שאין חוסמין אותה למיכפייה [להתייבם] מ"מ לא כפינן ליה לחלוץ (א) וכן בבורסקי כו' דהוי עדיף מסתירתם שכתבו דהוי מהנך דכופין להוציא כו' דהא כבר דרה עם בעלה שהיה ג"כ בורסי וטענתה לאחיך הייתי כו' אינה אלימא וצ"ל דכוונתם אמתלא אחרת אינה טובה כהך אמתלא דס"ס הוי זה מאלו שכופין להוציא ודו"ק:

בא"ד אדרבה נזקקין לה וכפינן ליה כצ"ל:

בסה"ד נראה דכופין כו'. אף דשמעינן מהא דחוזרין אצל הגדול למיכפייה כמ"ש לעיל י"ל (כן) [כא"נ. כצ"ל. והוא בד"ה תבע לחלוץ] ודו"ק:

דף סד:

במשנה המשרה כו'. עיין בר"ן י"א דוקא בשקיבלה עליה וכו' וי"א אף בלא קיבלה ודוקא ע"י נדר דזיל לה אמרינן המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמיד פרנס טפי לא דשמעי בה אינשי וזילא לה וכו' ע"ש:

לא קאמר ציבי לבשל מאכלה דתנא במקום הרים קאי כדלקמן [ואית לה ציבי] הר"ן:

גמ' אייתי תילתא שדי וכו' אכתי תרתי סרי הוין. בה"א זה ה"נ הו"מ לאוקמי כר"ש דס"ל חצי ככר הוא שיעור אכילה סעודה בינונית כמו שאמר חציו לבית המנוגע ודוקא לגבי עירוב הקילו כמ"ש רש"י וא"כ הככר הוא ב' סעודות וג' ככרות לקב הקב ו' סעודות נמצא שני קבין י"ב סעודות וק"ל. יש לראות דר"י בן ברוקא ור"ש לכאורה לא פליגי אר"מ ור"י דאל"כ לוקי מתני' כוותייהו. רק אינהו משערי סעודותייהו בדבר קצוב א"כ נוקי כר"ש אליבא דר"י ומשער הסעודה בשבת שדרך למעט בפת ובמתני' צריך ליתן סעודה בימות החול. גם עיין ברש"י בעירובין שפירש ברבי יהודה טעמו משום דבשבת אוכלין ג' סעודות אינו אוכל כ"כ הרבה בסעודה אחת ע"ש (ב) ודו"ק:

ברש"י בד"ה תמניא סעודתא כו' י"ד סעודות וכו'. הקשה בח"ש ט"ו סעודות הוא לכ"ע ז' ימים א' בערב וא' בבוקר וסעודה ג' בשבת הרי ט"ו ותירץ דסעודה ג' לא קחשיב המקשה דאפשר במיני תרגימא. ויש לרש"י הכרח מהמקשה מדקאמר ועוד תליסר הוין ולא קאמר ועוד אכתי י"ג הוין כדלעיל אכתי י"ב הוין משמע דה"ק ועוד אפילו למ"ד אוכלת ממש הרי י"ג סעודות שחייב הבעל לזון אותה ע"י שליש ואין לנו לחשבונך אלא י"ב ע"י שליש חוץ מאחת שאוכלת עמו בעצמו א"כ ש"מ דלא חשיב המקשה סעודה ג' ואח"כ קאמר כמאן כרבי חדקא כו' רבותא קאמר אף אם נחשוב סעודה ג' לא ניחא רק לרבי חידקא ודבריו רחוקים ואינם אבל אין כאן קישיא כלל במ"ש רש"י בד"ה תמניא כו' י"ד כו' פשיטא לרווחא קאמר אף למ"ד אוכלת ממש מ"מ י"ד צריכה ואף מ"ש בד"ה שמונה עשר הוין כו' י"ד כו' משום דאכתי עסיק הכל למ"ד אוכלת ממש עד אח"כ מסיק אף למ"ד תשמיש ולמסקנא הכל ניחא:

דף סה.

גמ' וא"ת אלכה. אף דהתם בזונה איירי מ"מ מדאמרה שקויי המיוחדת לה משמע:

גמ' תנא שומרת יבם היתה ולא ענו אחריה אמן. דאל"ה ענו ואמרו אמן כדלקמן בפרק מציאת האשה בבתו של נקדימון בן גוריון ע"ש בתוס':

גמ' הא חנה דבעלה כו'. ואע"ג דאיהי לא אכלה נמי לעצבון לבה מ"מ מ"ט כתיב שתה ולא שתת דהוי משמע אחר שעת שתיה שהיה לה לשתות כמו גבי אכילה וק"ל:

בתד"ה אחרי אכלה כו' ולכך ויחשבה כו'. לכאורה פירושו דהניחא אילו קאי אדידה אחרי שתה ממש או שעת שתיה קמספר הסדר שמעשה שהיה כך היה אחר אכילה ושתיה שלה הלכה להתפלל כו' אבל מה לו לתלות הסיפור אחרי שתיה אל אלקנה דאין דרך המקרא ולא לשון בני אדם לומר כן אחרי שתיית ראובן התפלל שמעון לזה כתבו שהסיפור נמשך וכתב כן להודיענו שלכך ויחשבה עלי וכו' כיון ששתה אלקנה סבר היא שתתה עמו ולזה כתבו התוס' ויחשבה כו' לא לכך חשב עלי וכו' [דלפירוש מהרש"א שבאו התוס' ליתן טעם על מה חשבה עלי לשיכורה היה להו לסיים לכך חשב עלי כו' אבל לפירושי באו לתת סמיכות לסיפור הדברים] וק"ל ואפ"ל עוד בע"א וק"ל:

בתד"ה שתה כו'. ואף דמצינו בקרא נמי דמפיק ה' מ"מ הא אין כאן מפיק ושתה הוא לשון זכר משא"כ אכלה לא שייך אזכר כלל [והא דקאמר] ראויה היתה בת שבע לדוד כו' אלא שאכלה פגה נקוד הנתינה (ג) שאכלה [פי'] אותה ולא כמ"ש בח"ש בחלק. ובמקרא נקוד אכלה בחולם כמו אהלה וניחא לפי"ז דרשא דהכא דודאי קאי אאלקנה שהיא לא אכלה רק כתב ה' להורות אחר שעת אכילתה משא"כ בשתה וק"ל. ועיין ברד"ק שם שמפרש אחר אמירת אלקנה לה למה לא תאכל הלא אנכי טוב לך כו' אכלה באמת וכו'. ועוד כתב שם ע"ש:

בתד"ה רגילה כו' שיש רגילה שנותנין לה כו'. ר"ל אותה רגילה דקתני בברייתא שנותנין לה איירי בכי האי גוונא במי שרגילה בשתי כוסית. ובזה ניחא קצת דבהיפך הו"ל למימר דמייתי ראיה שיש רגילה שאין נותנין לה כר"א דברייתא א"צ ראיה כקושיתם מעיקרא [ולפי' ניחא דאייתי ראיה דפירש רגילה דברייתא היינו דרגילה בשתי כוסות]:

בתד"ה אין רגילה כו'. ולפי"ז אפשר שמואל אברייתא קאי דקתני רגילה נותנין כו' וצריכין לפרש בה ב' דברים האחד כמה נותנין לה והב' הדיוק משמע דוקא רגילה הא אין רגילה אין נותנין איזה מיקרי שאינה רגילה דרגילה א"צ פירוש רק אין רגילה משמע דמ"מ היתה שותת רק לא היתה רגילה. רגיל למשוך ביין ולזה פירוש על ראשון רגילה דאמר נותנין היינו כוס אחד ודיוק שאינה רגילה היינו שאין רגילה להיות נותנין לה ב' כוסות [דלפי הפשוט לא יתכן הא דקאמר שמואל ושאינה רגילה נותנין דהיינו שאינה רגילה ליתן לה שתי כוסות ולא סיים מה דינו] ודו"ק:

בתד"ה ונותנין לה כו' דנותנין לו מטה ומטה ומפץ משום דשמואל כצ"ל ע"ש [ועיין במהרש"א] וק"ל:

בא"ד לא הטריחו וכו'. כצ"ל: וקשה גבי סידור למה אין נותנין מחצלת כמו כאן ועיין בר"ן בפשט הזה באורך וק"ל:

בתד"ה ושקלת כו'. עכ"פ צ"ל לפירש"י בשאינה אצלו לא שייך עולה וכו' ואף כשהיא אצלו אם אין לו כר [אף דאורחיה] גם לה אין צריך ליתן והא דקאמר ת"ק מייתינא כו' לשלול טענת שקלת לה לדידי כו' וק"ל:

דף סה:

גמ' כי היכי דנהוי לה שמחה בגווייהו כו' משמע דאף במנעלים שייך שמחה ועיין בפוסקים פרק הרואה לענין מברכין על מלבוש דוקא על מלבוש חשוב וכו'. אבל מנעלים כו':

גמ' תנן אוכלת עמו כו'. אין דרך תלמודא לאתויי מתני' בכה"ג כיון דעלה קאי [לפרש מאי אוכלת ולא הו"ל רק להקשות הניחא כו' אלא למ"ד תשמיש מאי אוכלת] ועיין לעיל פ"ק במתני' דראוה מדברת. ואפ"ל בדוחק דאי לא מייתי מתני' ה"א שהקושיא מברייתא דאוכלת דרשב"ג וכוונת קושיתו היינו דקתני ואוכלת ר"ל בלילי שבת ושבת וכדבסמוך לכן מייתי מתני' דלא קתני אלא לילי שבת:

גמ' תשמיש בשבת מי איכא כו' בבית אפל וכו'. מ"מ יש לראות מאי קתני אוכלת עמו לילי שבת ושבת אע"ג דמותר מ"מ חיובא ליכא ודוחק לומר כיון שמשרה אותה ע"י שליש עונתה ב' פעמים בשבוע דהא אפילו גמל וספן שעונתן א' לו' חדשים מ"מ במשרה א' לשבת כמ"ש התוס' בד"ה רב אשי [א"כ הה"נ באינש דעלמא במשרה עונתה ב' פעמים דזה דוחק]. או אפ"ל ליל שבת או שבת:

גמ' מ"ט לאו משום דבעי למיכל בהדה. ופוחתין נמי ממעשה ידיה משום דטורח ממעט חלב:

ברש"י בד"ה יוצא בעירוב אמו כו' וכשם שהבעל זן אותה כך זן אותו עמה. משמע קצת דוקא כשהאם קיימת וכמ"ש הר"ן ע"ש:

בתד"ה רב אשי כו' אפילו גמל וספן כו'. דאל"כ איכפל תנא לאשמועינן פועל או ת"ח. או מאי קמ"ל פשיטא דעונתה לא יגרע ודו"ק:

בתד"ה מציאת האשה כו' כעין שליש וכו'. ואף דמה"ט שייך נמי המדיר אחר מציאת האשה דקתני המשליש מעות לבתו וכו' וכמ"ש באמת לסדרן מ"מ מציאת אחר אע"פ אין לו טעם משום מניקה כו' מעשה ידיה לא מסתבר לי'. ועוד דא"כ הו"ל להתחיל מעשה ידי האשה ומציאתה לבעלה. אבל יותר היה נ"ל טעם התהפכות של רש"י משום דאיירי לעיל באע"פ המדיר את אשתו מתשמיש המטה וכו' סידר אח"כ המדיר את אשתו מליהנות לו כו' רק אומר מקודם כל דיני עונה ומסדר המורדת מתשמיש או המורד או מוכרח לחלק כאן במורד מוסיפין ובמדיר אין מוסיפין וסידר אח"כ במשרה וכו' שאף גמל וספן עונתן בכל שבוע כשמשרה ע"י שליש וסיים אח"כ דיני המדיר מיהו למ"ד אוכלת ממש לא מתיישבא כ"כ הפסק מתני' דמשרה לזה הוצרכו משום דמשרה וכו' ע"י שליש [דקתני המדיר כו' יעמיד פרנס שהוא כעין שליש ושיש חילוק בין משרה למדיר] ובמדיר אין יכול להשהותה ע"י שליש כי אם ל' יום טפי שמעי אינשי וזילא כו' או משרה דוקא ברצון אבל לא ע"י כפייה [כמ"ש לעיל בשם הר"ן ב' דיעות] כו' ודו"ק:

בתד"ה וירושתה וכו' אבל כשיש לה בנים לא שמעינן וכו' בסמוך כתב גי' ר"ת דגריס שלו אינו נראה דא"כ הו"ל למיתני כו' אכתי ליתני האב אינו יורשה כשיש לה בנים יתר עליו הבעל שיורש אף ביש לה בנים ובלאו דבריהם דהכא הוי אפ"ל דכיון דשמעינן שהבעל יורש במקום אביה אע"ג דבאין לה בנים האב הוא היורש הגמור מדין תורה כמו הבנים ביש לה בנים דמה לי האב באין לה בנים או בנים ביש לה בנים וכיון דתני יתר עליו כו' ומסתבר ירושת האב לבעל ה"נ מן הבנים אבל לפי מה שכתבו ללשון אחרון שבקונט' וכו' הול"ל ירושה איצטריך וכו' דלא שמעינן וכו' משום דס"ל שמא דוקא במקום אב שהורע כחו לגבי בנים הוא דהורע כחו לגבי בעל [אבל בנים עדיפא ולא הורע כחם נגדו] א"כ קשה מה שכתבתי י"ל דז"א דהא ודאי האב זכאי בבתו רק בקטנות ובנערות ובבוגרת פקע מניה כל הני משא"כ בבעל דזכאי בכל הני אף בבוגרת ולא קתני מתני' רק מה שיתר הבעל על האב אף בזמן שיש על האב זכות בבתו דהיינו בקטנות ובנערות כמ"ש רש"י לעיל ויש לה בנים א"א לאשכוחי אלא בבוגרת כדאיתא לעיל בהדיא סוף אלו נערות דקטנה לא מיעברא ומתעברת כשהיא נערה ויולדת כשהיא נערה א"א דאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים כו' וא"כ לא שייך למיתני יתר הבעל על זכות האב בבתו בזמן היותה בוגרת וק"ל:

בתד"ה ה"ג וכו' ולפי"ז הא דבעי בהמניח וכו' פשיטא דפטור וכו'. דדוחק לומר דמיבעיא אליבא דר"י ב"ב וק"ל:

בא"ד דא"כ הו"ל למיתני לעיל האב אינו זכאי וכו' יתר עליו הבעל כו'. משום דאין פשוט כ"כ ולא מבואר במתני' דהאב אינו זוכה בבושת ופגם שע"י חבלות קאמר דהו"ל למיתני האב אינו זכאי בבושת ופגם ואינו אוכל פירות בחייה נישאת כו' משא"כ לעיל [כתבו] דאע"ג דאבוה יורש וקתני יתר וכו' משמע שקאי אף על אותן שאינן מפורשין במתני' [משום דירושת האב פשוט ומבואר וקתני יתר] או כתבו כאן וכאן לרווחא דמלתא [דלעיל נקטו התוס' אף אי נימא דמיתר עליו הבעל נשמע אף דלא נזכר במתני' ירושת האב מ"מ לא נשמע עכ"פ ביש לה בנים וכאן כתבו אף אם נימא דיתר עליו הבעל לא שייך על מה דלא נזכר מקודם באב דאין לו מ"מ קשה ליתני בהדיא האב אינו זכאי בבושת ופגם יתר כו'] וק"ל:

בא"ד אבל אי גרים שלה א"ש וכו' דמה ענין זה אצל זה כו'. ולא כתבו דשלה א"ש דא"ל בושת ופגם איצטריכא ליה דכבר שמעינן דאילו שלו הו"ל למיתני לעיל יתר עליו כו' כמ"ש מקודם דא"ל דה"א לעולם שלו ולא קתני יתר דבאב נמי הוא שלו דאינו מפורש בשום מתני' שאינו של אב אף שהביאו ראיה מתלמודא. ז"א דהא ע"כ כיון דאינו מפורש במתני' שאינו של האב ע"כ משום דסמוך מתני' בזה אסברא פשוטה מבחוץ דלא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים. וי"ל התוס' כתבו וכן משמע בגמ' וכו' בלא הוכחה דלעיל אף אם אינה הוכחה [הא דלא קתני יתר] דהא ר"ת לא מחשבו לעיל לראיה:

בתד"ה שלה וכו' אבל למ"ד כו'. יש לראות אי משבת קטנה קשה להו דלמא אה"נ דהוי לבעל ולא איירי בזה מתני' דפשיטא דהוי לבעל כיון דמעשה ידיה שלו וכמ"ש הרא"ש דה"נ לא קתני צער דפשיטא דהוא שלה ופגמה פירוש נזק שבת גדולה שלה וילקח בהן קרקע ואי משבת גדולה קשה להו אמאי ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות [כדקתני בדברי ריב"ב ובהא לא פליגי] יהיה כולו שלה כמו התם כולה לעבד זה אינו קושיא דבכל נכסי אשה אף שאין לו שייכות הבעל אוכל פירות מתקנת חכמים משא"כ בעבד עברי ואפ"ל דמשבת קטנה מקשו דהו"ל למתני' לחלק בין שבת גדולה לשבת קטנה ופגמה משמע כל הפגם שלה דהא ודאי לאו מלתא דפשיטא הוא שהשבת קטנה לבעל וכמ"ש האשר"י דהא למ"ד ראשון הכל לעבד וילקח וכו' אף שבת קטנה וע"ש בתוס' ב"ק ודו"ק:

דף סו.

גמ' והא כי אתי רבין וכו' ופירש"י והיכי פליגי בה. וע"ז קשה קושית התוס' והא בריש סוגיא וכו'. ויש לראות דמש"ה א"צ למחוק הגירסא ויש לקיים דהכי פריך אמאי מפכינן דלמא לעולם לא תיפוך והעדפה אמר ר"ע לעצמה היינו ע"י הדחק אבל מציאה דקס"ד דכהעדפה שלא ע"י הדחק הוא ס"ל לבעל ות"ק ס"ל דמציאה טפי לעצמה אפילו יותר מהעדפה שע"י הדחק דכן הוא באמת לפי' התוס' שמקשה רבא מציאה לא כ"ש אפילו נגד העדפה שע"י הדחק ואף דאכתי הוי סברות ת"ק ור"ע הפוכות מ"מ רבא לא הקשה זה גם אפשר שהם חכמים אחרים וקצת משמע כן ממ"ש התוס' בקושיא הא בריש סוגיא משמע כו' ולא כתבו מהא דס"ל לת"ק כן מציאה לעצמה והעדפה

לבעלה [אלא משום דאפשר דתרי חכמים נינהו] מיהו אין זה הכרח כל כך ומשני ר"פ מציאה וכו' וא"כ הדרא קושיא דרבא לדוכתיה ולהכי אפיך. רק קושיא ב' של התוס' קשה עדיין ודו"ק:

במשנה בתחלה הפוסק כו' אח"כ פסקה כו'. אפ"ל דבפסקה היא והמעות שלה כשמת הארוס שלה קם אחיו תחתיו וזוכה בשלה ואינה יכולה לומר לאחיך הייתי רוצה להכניס לנכסי צאן ברזל ולך איני [רוצה להכניס] רק לנכסי מלוג דהא באשר"י משמע דוקא הפוסק מעות לחתנו אבל לבתו וכתה בו היא ואם מת הארוס צריך לתת לה ומכניסה ליבם ע"ש. ובסיפא אפ"ל דוקא פסקה היא אבל פסק האב [להכניס שומא] אה"נ שאין הדין כן לפחות חומש דדוקא בדידה שייך שמין דעתה של אשה שרוצה לכלות כליה [ולפחות חומש] ואם פסק אלף זהובים מכניס אלף לפי שומת הנועדים שם דאפשר נמי שאין דרך להעלות בשומא אלא בפסקה היא [הוא הטעם השני שברש"י] וק"ל:

ברש"י בד"ה וכנגד השום כו' שתכניס וכו'. לשון להבא ואח"כ הוא פוסק כו' שאם הכניסה וכו' לשון עבר וזה ניחא שחתן פוסק היינו שהיא הכניסה מקודם וכדבסמוך ואפשר שתכניס מפ' על ב' תיבות וכנגד השום לבד שקאי על הכל [גם על היכא שכותב בכתובה תחלה מה שהיא תכניס כגון שום במנה היא נותנת כו' דלקמן]:

בתד"ה והא כי אתא רבין וכו' ונראה כגירסת רבינו חננאל וכו'. יש לדקדק בכוונתם באריכות דבריהם לא הול"ל אלא דלא גרסינן והא והוא מלתא באפי נפשה ופירוש אמר ר"פ פשיטא מציאה כו' ובעי ר"פ כו' יניחו כמו לפירש"י מי הוי כע"י הדחק או לא. עוד קשה מ"ש דהא שמעינן מרבא וכו' ורבין וכו' או למה ליה לר"פ לתלות מציאה בהעדפה שע"י הדחק והא מציאה שמעינן לה מברייתא דפליגי בה בלא רבין ורבא ואפ"ל לכאורה משום דקשה לפי' שר"פ אינו תירוץ רק פשיטא לי וכו' מאי קאמר פשיטא לי אמלתא שמפורש בברייתא דפליגי במציאה בהדיא או מה לו לר"פ לתלות מציאה בהעדפה שע"י הדחק [לזה] פי' מציאה ר"ל מציאה שמגבהת בשעת עסקה במלאכה ומשום דבמלאכה בכה"ג קמיבעיא ליה עשתה שתים וכו' משום דהוי בכלל מעשה ידיה ועוסקת בה בשעת מלאכה של בעל אף שאינה מבטלת בכך ממלאכת הבעל משום דשמא העדפה שע"י הדחק היינו דוקא בשעה שאינה עוסקת במלאכת הבעל אבל במציאה אף שמגבהת בשעת מלאכה פשיטא ליה דהוי כהעדפה שע"י הדחק בלילה ולר"ע לעצמה ומפשטא דברייתא הוי אפ"ל דלמא דוקא מציאה שלא בשעת מלאכה ודאי קודם בואינו לרבין דס"ד דפליגי בהעדפה שלא ע"י הדחק ואפ"ה ס"ל לר"ע לעצמה פשיטא דכ"ש מציאה לעצמה אפילו בשעת מלאכה רק לרבין דשלא בשעת הדחק לכ"ע לבעל א"כ שמא מציאה בשעת מלאכה נמי הוי לבעל דדמיא להעדפה שלא ע"י הדחק ואף דקודם בואינו לרבין אפ"ל נמי דוקא בהעדפה שלא ע"י הדחק לאחר שגמרה משקל ה' סלעים הוי לר"ע לעצמה אבל מציאה בשעת עסקה במלאכת הבעל שמא הוי לבעל. מיהו אין זה סברא. אבל מרבא ורבין שמעינן דמאי מקשה רבא השתא ומה העדפה וכו' דלמא ברייתא איירי מציאה בשעת מלאכה הוי לר"ע לבעל משא"כ בהעדפה שע"י הדחק שלא בשעת מלאכה הוי לר"ע לעצמה אלא ס"ל לרבא דכל מציאה הוי כהעדפה שע"י הדחק דגבי מציאה אין חילוק בין בשעת מלאכה או לא דפליגי בה ר"ע ורבנן וסובר ר"ע לעצמה ובלא רבין דה"א דפליגי בהעדפה שלא ע"י הדחק מקשה רבא שפיר אף אי איירי בשעת מלאכה כ"ש מהעדפה שלא ע"י הדחק. ולא נתקרר דעתי בזה. גם אם נפרש הא דכתבו כגון שמגבהת מציאה עם מעשה ידיה לאפוקי שאינה מבטלת מעשה ידיה כ"ש שאינו מחוור כוונתן ודו"ק:

בתד"ה אלא מעתה כו' מאי פריך מבייש סוסתו כו'. ור"ל דקארי לה מאי קארי לה בשלמא אם נוסף לבושת שלם לאשה נותן לבעלה הוי קצת דומיא לבייש סוסתו דכיון ששילם בשתה הרי הוא כבייש סוסתו שמה שהיא בת בושת כבר שילם לה בושת שלם וק"ל:

בתד"ה עני וכו'. ור"ן מישבו בענין אחר וע"ש:

בתד"ה פוחת כו' דזה הטעם דקדק מדאיצטריך לאשמעי' שומא כו'. דאי משום סיפא שום במנה ושוה מנה כו' ואי לאו טעמא שדרך לשומו ביותר [רק משום פחת] הו"ל לפחות חומש ז"א דע"כ השתא נמי דמפרש ב' טעמים ודאי כל טעם לחוד עושה שפוחת חומש דלכך נקיט בגדים ופרקמטיא לומר אף היכא דליכא אלא חד טעם פוחת חומש ופרקמטיא כגון בגדים שאינם תפורין שאין משתמשין בו ואין פוחתין אפ"ה פוחת חומש כיון שדרך להעלותן ובגדים שפוחתין וכל כלי כסף שפוחת אף שאין דרך לשומן [ביותר] ששומתן ידוע רק כיון שהן כלי תשמיש ופחתי ולא דמי לפרקמטיא העומד לסחורה דהוי ככספים ומוסיף שליש מטעם שעושה סחורה בו כיון שאין כלי תשמיש משא"כ כלי כסף פוחת חומש וא"כ שום במנה ושוה מנה צ"ל ע"כ הטעם שאינו פוחת חומש שפי' שוה מנה בכל עת שאינו נפחת ואיירי בפרקמטיא דעיקר מתני' איירי בפרקמטיא דבו איצטריך לאשמעינן שומא רבא ושומא זוטא וק"ל:

בתד"ה שום במנה כו' ופירושו מגומגם. האחד דלא הול"ל אח"כ שום במנה היא נותנת כו' רק אינו שוה מנה דבתרוייהו הכניסה לו שום במנה וההפרש הוא שוה מנה או אינו שוה מנה ולפירוש ר"ח א"ש וק"ל. ועוד דהול"ל הכניסה לו שום השוה מנה אין לו אלא מנה [אבל השתא לא הוזכר אכתי שהכניסה לו דלימא עלה ושוה מנה]:

בא"ד ר"ל שתכניס לו כו'. דהיה אפשר לומר אדרבה שתכניס לו שום במנה שיכתוב בכתובה שום השוה מנה לא מנה הנישום רק השוה באמת מנה ותכניס לו חומש יותר על מנה לזה השמיענו שר"ל וכו' ומ"ש וא"צ שישום ל"א סלע ודינר ר"ל לפי שומת הנועדים שם ודו"ק:

דף סו:

גמ' אלא בירושלים. ורשב"ג דאמר הכל כמנהג המדינה וכו' ארישא קאי עיין באשר"י:

גמ' במנה הנישום וכו' פירש"י לפי חשבון וכו' פוחת חומש. דהכי משמע לשון מנה הנישום לאפוקי שלא תימא האיבעיא לפי שליש שמקבל עליו מפני שמשתכר נמי מוסיף וכו' דעלה קאי במתני' וק"ל:

גמ' מלח ממון חסר. משמע באיזה אופן שיוחסר. ואמרי לה חסד משמע דוקא גמילות חסדים דגדולה מן הצדקה בג' דברים:

בתד"ה כשחתן פוסק כו' פי' ר"ח כו'. דלפרש"י הול"ל וכנגד השום פוסק פחות חומש כמו ברישא ולא הול"ל וכשהחתן פוסק הוא פוסק כו' ועוד דלפירש"י למה לי הך בבא דמה לי שומא דידיה לדידה לפירש"י שפי' הכניסה היא תחלה או כתב הכתובה קודם עיין בברטנורה אף שנראה מפרש"י שמיישב קצת במ"ש בד"ה תנא שומא כו' שאף הוא שם כו' והנראה שר"ל דשומא דידה היינו שום שקיבל הבעל עליו במנה וכתב כבר כן בכתובה ודאי היה דעתו על שוה מנה דהא לא ראה עדיין לפניו דברים הנישומין ולא סבר וקיבל וכיון שדרך להעלות צריכה להביא חומש יותר לפי שומת הנועדים אלא אפילו שומא דידיה דהיינו מה שהחתן פוסק נגד השום שהכניסה לו כבר והוא פוסק כנגדן ומקבלן בשטר הכתובה דהשתא ראה שומתן וה"א דסבר וקיבל קמ"ל דאפ"ה פוחת חומש שאף הוא יודע וניחא ליה להעלות השומא משום כבוד ולאו דוקא הוא שם דהא רש"י כתב במתני' וכשהחתן פוסק כו' ואם הם שמו תחלה [רק הוא שם היינו שראה שומתן] וק"ל. ופירש ר"ח כשהחתן כו' תוספת לכתובתה כו'. אין לפרש דבריהם כגון שפסק לה לתוספת ד"מ ה' מאות ומייחד לה כלי בכך צריך להיות מה שנישום עוד חומש משום שדרך הנועדים להעלות חומש בשומא ושמו הכלי ביוקר ולטעמא דפחתא לפי שהיא משתמשת וכו' ולעת גביית התוס' אינו שוה רק ד' מאות כיון שפחתה ע"י השימוש דאי אפשר לומר כן א' דאמאי נקטו תוס' ולא מה שמייחד נגד כתובה מנה מאתים או נדוניא אף שאין מיחדין מטלטלין לכתובה כדלעיל מ"מ בנדוניא מיחדין ועוד מאי ולכתוב שויים בכתובתה וכו' ה' מאות שפסק לה צריך לכתוב בכתובה כמה שויים של הכלי בכתובה ועוד לטעם דפחתי וכו' אדרבא כיון שהיא משתמשת בו למה יפסיד הבעל דמה"ט ברישא מה שתכניס היא מקבל הוא עליו בפחות חומש כי מצד הדין אינו מחויב להניחה להשתמש בהן ועשו חכמים תקנה שיפחות חומש ותשתמש היא בהן שניחא לה וכו' וא"כ ה"נ אדרבה תפסיד היא שאינו חייב להניחה להשתמש שחיוב התוס' לכשתתאלמן או תתגרש. אבל ר"ל אם רצה להוסיף מה שרוצה לפי נדבת לבו ולא פורט סך מעות כמה רוצה להוסיף רק מיחד לה כלי למתנה נוסף לכתובתה דהיינו תוספת ובא אח"כ לשומם שמא יאבדו ולכתוב שוויים בכתובה פוחת חומש ד"מ אם שמו השמאים הכלי שהוסיף לה לכתובה בעד ה' מאות אינו מקבל עליו לכתוב אם יאבדו אלא ד' מאות משום שמעלין בשויים מפני הכבוד ולטעמא דפחתי לא מפני שמעלין ה"נ לפי שמשתמשת וכו' ובההוא הנאה שמניחה להשתמש בו פוחת לה חומש אם מקבלים עליו בתוך שטר הכתובה וק"ל:

בתד"ה תנא שומא רבא וכו' ולר"י נראה וכו'. דלפירש"י מה לי דידיה או דידה גם לפי מ"ש בדבור הקודם וכשהחתן פוסק א"כ הוא ענין אחר כלל ול"ד לרישא גם לפירש"י למה מפריד במתני' בין שומא רבא דידיה בין שומא זוטא דידיה וק"ל:

בסה"ד דאתרוייהו קאי כשהחתן פוסק נראה דכצ"ל. וקצת קשה לפי"ז למה סיים התרצן תנא שומא דידיה כו' הקושיא לא הוי רק מהיא נותנת ל"א סלע כו' הניחא לפירש"י ודוחק לומר שלא תימא אמאי לא קתני נמי ב' שומות בדידיה ולזה אמר תנא שומא דידה ועלה קאי שומא דידיה דומיא ודו"ק:

בתד"ה ליום ראשון וכו' אלא כדי קישוטה ליום. ואת"ל כל יום ויום שבת ראשונה כו' ולהלאה נותנין לה הכל בבת אחת כי אחרי שבוע הראשונה לא נשאר עוד כ"כ הרבה או דוקא שבוע הראשונה שמרבה בתכשיטי קישוטין איכא למיחש שמא תכלה. ואפ"ל עוד:

בתד"ה שפסקו כו' אע"פ שלפי חשבון כו'. אולי לא גרסי לבו ביום או פירוש בו ביום פסקו וא"כ אכתי מיבעיא [לעיל שפיר דאפשר] אותה הפסיקה היתה לצורך אותו יום ונותנין לה כל יום רק כדי קישוטה או הפסיקה אלעולם ונותנין לה הכל בבת אחת [וע"ז מקשו התוס' תיפשוט ליה דלצורך יום ומתרצין כו'] מיהו אין צורך לזה דלא קאמר רק שפסקו לה לא שנותנין לידה ויהיה הפירוש מוחלט הפסיקה לעולם [ומקשו תוס' בפשיטות] ומ"מ האיבעיא שפיר [אנתינה] ולא רצו לפרש לצורך אותו יום וכפרש"י [ולא היה קשה קושיתם] דאל"כ נפשט האיבעיא מזה ודו"ק:

בתד"ה וענו וכו'. דאילו לפרש"י צ"ל דוקא לעיל שהיתה שומרת יבם לא ענו ולפי' התוס' כיון שמת בעלה נמי לא הו"ל לענות אמן אלא בחיי בעלה היה ושל"ת א"כ למה פסקו חכמים פסק בעל הול"ל הניחא לפירש"י לז"א בעלה הטיל וכו':

דף סז.

בתד"ה זהב כו' פירש ר"ח וכו'. לפירש"י דוחק מאי לאו ככלים של כסף דפחתי מאיזה טעם [יהיו ככלים של כסף] הא באמת לא פחתי דאין משתמשין בחתיכות זהב ואי ס"ל דפחתי היאך משני לא ככלים של זהב וכו' באיזה סברא מחולקין משא"כ אם פירושו כלי זהב כגון נזמים אף דבין להמקשה ובין להמתרץ לא פחתי מ"מ ס"ד בה"א שדינו ככלים של כסף דפחתי לפחות חומש כיון שהיא מתקשטת בהן ובההוא הנאה שמניחה הבעל ואינו מוכרן דהא שלו המה ועוד דחיקא לפירש"י ואב"א הכא במאי עסקינן בדהבא פריכא הא ר"י איירי נמי בדהבא פריכא וצריך לחלק בין נפרך דק או לחתיכות גדולות ואין זה מפורש כ"כ בהתירוץ גם לתי' זה חזר ממה שאמר ככלים של זהב ואיירי ככלים של כסף וכמ"ש רש"י ולכאורה לאב"א לא מפרש בענין אחר רק [כדמשני לעיל] לא הרי הוא ככלים של זהב וזה לבד לא דחיקא לתוס' לפירש"י דא"כ לא ה"ל לפרש הקושיא של מאי לאו ככלים של כסף דפחתי וכו' בענין אחר אלא ודאי קשה להו נמי דוחק ראשון. ולכך הוצרכו לפרש לפירושם ככליו מיבעיא ליה בענין אחר דכיון דאיירי בכלי זהב לא שייך לומר ככליו כפירש"י רק עומד בחשיבותו ובכלי שלו ומשני בדהבא פריכא דהשתא אין שייך לומר ככלי שלו בחשיבותו ואילו הקושיא של ככליו מבעיא ליה כפירש"י כ"ש למאי דמשני בדהבא פריכא א"כ ככליו מיבעיא ליה דהא לפירוש התוס' [אף לאב"א] איירי הרי הוא ככלים ככלים של זהב דדחיק להו שיחזור באב"א מה"א [ולכך נאדו מפירש"י וכמ"ש לעיל] ודו"ק. ולכאורה הו"מ לשנויי זהב דר"י ודברייתא איירי בשוין שניהם בדהבא פריכא ואפ"ל דזהב ודאי כולל הכל כלי ושבור ר"י דאמורא הוא היה צריך לפרש אם לא איירי כולל בכל משא"כ ברייתא אף דאיירי בפריכא לחודא אין רע ואילו איירי [בכלי] הול"ל הרי הוא ככליו (ד) ודו"ק:

בתד"ה אמר אביי וכו' וא"ת וכו'. לעיל ס"פ אע"פ [כתובות דף ס"ה ע"ב דג"כ אמר אביי חמשים זוזי פשיטי ומוכיח ממתני'] לא הקשו הוא"ת דודאי עדיפא להוכיח ממתני' [מלהוכיח] ממימרא דאמורא אבל כאן בלא מימרא דרחבא ארנקי וכו' לא היה נסתיים. ועוד אפ"ל דכסותה מפורש בתורה בהדיא וכיון שעיקר מן התורה [אין ראיה מדרב יהודה דאפשר] דמשער כסות שבתורה בנ' זהובים [צורי] ודוקא קצבה שמדבריהם שהעיקר מדרבנן [אמר ר"י כו'] ויתומה דהכא אף דאסמכינהו ביתום אקרא של די מחסורו אסמכתא בעלמא. ומיהו מכתובה דבסמוך [שכתבו וכתובה נמי כו' כמו למ"ד דאורייתא דמשמע אי מדאורייתא פשיטא דכסף צורי] אין ראיה [דתלוי בעיקרו דאורייתא דגם] הקצבה מפורש שם כמוהר הבתולות נ' כסף נ' סלעים הם מאתים זוז:

דף סז:

גמ' לפתוח לו לשם מתנה כו'. אפשר לכוון ע"ז פתוח תפתח כו' פתוח תחלה לשם מתנה וכו':

גמ' נוח לו לאדם שימסור עצמו. מה שהקשיתי בחידושינו בהזהב [דהיכי מוכח מהכא דאם יש בידו להציל מוטב שימסור עצמו דלמא הכא סברה אם ירצה להודות יודה ע"י הכרת חותמו ופתילו ואם לא יודה אף אם תלבין פניו לא תועיל שיכפור] אפ"ל קצת כי למה שלחה ע"י אחר וברמז הו"ל לומר לו בפניו ואין החי יכול להכחיש את החי גם אפשר שהיתה יכולה לברר בעדים ע"י חירם ששלח לה גדי עזים גם י"ל שחותמו וכו' היה ראיה גמורה דמיניה הוא דחותמו היה ניכר לכל והיא לא הראתה לכל אלא לחמיה שלחה בסתר וק"ל רק מ"מ דלמא אם לא הודה על ידי הרמז היתה אומרת בפירוש כדי שלא תישרף. ולתירוצי האחרון ניחא קצת שעתה לא היה לה עוד הוכחה וראיה שהחותם ביד יהודה הוא ועמה היתה ושלחתיה וק"ל:

גמ' אתא אמר ליה לא צריך וכו'. אפשר שהביא המעות עמו ולא נתן לעני כיון דחזי דשלא לצורך אלא אח"כ עייפינהו וכו' ושלח הכל ביחד דאפילו אלף זוז בבת אחת רשאי ליטול דאי לא תימא הכי הא אמרינן מי שיש לו יותר ממנין צדקה [דעולה קצ"ט והיינו שיש לו מאתים] אינו רשאי ליטול לקט שכחה ופאה וה"ה צדקה וכדמשמע בסמוך מיהו אפשר לחלק במתנות עניים כגון לקט וכו' וקופה של צדקה [אינו רשאי ליטול] שא"כ גוזל העניים דבלא"ה עומד זה לחלק לעניים משא"כ מתנה דרך צדקה מהמתנדבים. וראיתי במרדכי פ"ק דבתרא בתשובה המתחיל הן קלותי ריב"ק שאל מרבינו אפרים מי שיש לו מאתים זוז אם יכול לקבל צדקה אם יש לדמות ללקט וכו' ומעשר עני או שמא אינו דומה דבהני גוזל עניים וכו' ע"ש באורך והשיב וכו' מה שאמרת מי שיש לו ר' זוז אם יכול ליטול צדקה אומר אני הכל לפי פרנסתו ופרנסת בני ביתו דהא אשכחן מזלפין יין והיה כופלי ד' מאות זוז לפי מה שהוא רגיל וכו' ע"ש ודו"ק:

גמ' ר' אבא הוי צייר וכו' ומצלי. א"ל שלא היה רואה העני רק עשה עצמו כאילו רואה אחוריו שלא יערב הרמאי לבו לגשת ובאמת לא ראה דרש"י פי' לראות שלא יבא כו' גם א"ל שראה באמת העני דגם מר עוקבא ידע למי נותנו כמו שאמר הוי עניא בשבבותיה וכו' ואף שהעני ג"כ יודע כאן ממי מקבלו מ"מ כ"ז שהעני אינו יודע שהנותן יודע למי נותן אינו מתבייש ורבי אבא לא ראה אחוריו להדיא רק הולך תמים ופועל צדק ואגב אורחא כלאחר יד היה מסתכל מן הצד [ולא היה יודע העני שרואה] דז"א דבהדיא אמרינן פרק השותפין נותנו ואינו יודע למי נותנו לאפוקי מדמר עוקבא מקבלו ואינו יודע ממי מקבלו לאפוקי מדר' אבא [משמע דאינו יודע למי נותנו לא אתי לאפוקי מדר' אבא] ודו"ק:

והלך לפניך צדקך. הצדקה שהיא לאחריך שדי זוזי לאחוריה ילך לפניך:

דף סח.

גמ' כל המעלים עיניו כו' כאילו עובד עבודת כוכבים. ואמרו כל מי שיש בו תורה ואין בו גמילות חסדים כאילו אין לו אלוה. ואמר א"ב אלף בינה ג"ד גמול דלים ה"ו זה שמו של הקב"ה הכל עולה לענין אחד ואין כאן מקום להאריך בזה:

גמ' במחרישה דכספא וכו'. מגירה שמגררין בה במרחץ ברי"ף ואשר"י ובתוס' פרק המקבל:

דף סח:

גמ' הא גדולה ויתרה וכו'. לא ניחא להו לפרש ונתרצה בפירוש לכן שפיר גדולה ויתרה וקטנה אין מחילתה מחילה. דמדעתה לא משמע כן [רק בידיעתה ושתקה] עי' בהלכה זאת באשר"י ור"ן:

גמ' ומי אמר רבא הכי כו' לישני לי' כו'. אין להקשות אמאי לא מקשה כפשוטו ממתני' אפשר לפרש דלמא מתניתין רשב"א היא ורבא אליבא דרבי קאמר וק"ל:

גמ' לרבי אידי ואידי מיגבא גביא. א"ל דלמא לעולם פרנסה גביא ממטלטלי ואינה כתנאי כתובה אינו ר"ל מזונות רק כשאר תנאי כתובה כגון כתובת בנין דכרין וכה"ג דגביא דוקא ממקרקע ואפשר דמ"מ הול"ל פרנסה ומזונות אינו כתנאי כתובה וק"ל:

ברש"י בד"ה ואם באו כולן להנשא כאחת וכו' אם היה ק' מנה וכו'. לעיל כך אני אומר ראשונה וכו' לא איצטריך ליה לפרש החשבון דהא צריך לומר שהראשונה נוטלת עישור מכל הנכסים ושנייה במה ששיירה וכו' עד לבסוף שרוצה אף האחרונה להנשא מוציאין מן הראשונה וחולקין בשוה אבל עד עתה נוטלת הראשונה עישור מכל הנכסים משא"כ לפי המסקנא דמיירי בבאו להנשא כולן כאחד דאי לא"ה לא היו חולקות בשוה א"כ למאי נ"מ נוטלת ראשונה עישור מכל נכסים ושניה במה ששיירה ותיכף ומיד חולקין בשוה אפוכי מטרתא למה לי לכן פירש בשביל הראוי לישאר לפני הבן וכו' ומפרש החשבון שהוא קשה קצת וכדי לברר בנקל חלק הבן עושין כך ולעיל לא צריך לומר בשביל חלק הבן דגם בשביל חלק הבנות יש נ"מ וק"ל:

בתד"ה בין נישאו כו' דאפילו נישאו ובגרו כו'. מדרבא בסמוך בנשאה ובגרה צריכה למחות הא אי מחאי לא אבדה פרנסתה ורבי בהך ברייתא במחאי דוקא איירי וק"ל:

בתד"ה ומי אמר רבא כו' קשה לרשב"א אמאי לא פריך מדפסק לעיל כו'. דטפי הו"ל להקשות דרבא אדרבא דאיהו פסק לעיל כר' בת הניזונת כו' ניזונת אין כו' וכאן ס"ל בין בגרה כו' דשניהם אין להם מזונות נישאו בנערות או בוגרת בלא נישואין ואפ"ה לא אבדו פרנסתן. ועוד דהשתא לא מקשה רק אחלוקה דנשאת א"צ למחות ולא הקשה מדפסק רבא דלעיל דקשה נמי אבוגרת אין צריך למחות וק"ל:

אפ"ל קצת דתקשי לך בל"ז איתביה רבא לר"נ יתומה כו' טפי הו"ל להקשות דרבי אדרבי וכהכי נמי מסתברא באמת אלא יש לומר משום דאפשר לומר ניזונת יש לה ודאי עישור בכל גוונא משא"כ אינה ניזונת ישנו חילוקים דפעמים שאין לה עישור נכסים והיינו בנישאת ובגרה משא"כ ניזונת הוא מלתא דפסיקתא דהא השתא נמי ע"כ באינה ניזונת נמי יש לה עישור דהיינו בדמחאי אלא בדניזונת יש לה עישור בכל גוונא ורבי איירי בלא מחאי רק להכי נמי מסתברא מיהת מיחשב א"כ למטה נמי ניחא טפי להקשות מאיתביה רבא כו' מהאי טעמא די"ל ניזונת בכל גוונא אינה ניזונת פעמים שאין לה בדלא מחאי בבגרה ונשאת. מיהו רשב"א מחשיב זה לדוחק משום דלא הו"ל למינקט ניזונת כיון דלא תליא מידי בניזונת דבגרה או נשאת לחוד שכל אחת אין לה מזונות אעפ"כ יש להן עישור משא"כ אם בגרה או נשאת אין להם עישור ניחא דנקיט ניזונת כ"ז שהיא ניזונת דהיינו נערה ולא נשאת יש להן אף דלא מחאי ודו"ק:

בתד"ה רבי כו' וגבי ניזונת פסק לקמן כו'. אע"ג דאף פרנסה פסק לקמן ממקרקע והאי פרנסה פירש"י נדוניא לעיל פרק נערה (כתובות דף נ"א) כבר כתבו שם תוס' בד"ה ממקרקעי והקשו דרבא אדרבא ותירצו דשמין באב בדאמידניה אז גביא ממטלטלי ולקמן איירי בדלא אמידני' והשתא מייתי התוס' שפיר [בפרנסה גובה ממטלטלי] בדאמידני' ובמזונות אין שמין באב כלל אף בדאמידניה וא"כ לא גביא ממטלטלין ושל"ת דלמא אף בדלא אמידניה גביא ממטלטלי וא"כ במזונות אף דלא שמין דעת האב דלמא מ"מ גביא ממטלטלי לזה הביאו ראיה היכא דלא אמידניה פסק לקמן ממקרקע וכו'. או כפשוטו דלקמן פסק ממקרקע דוקא ובפרנסה מצינו לפעמים ממטלטלי היכא דשייך לשום דעת האב אבל במזונות לא שייך זה (ה) וק"ל אבל בעיקר תירוץ התוס' לעיל הסברא דחוקה קצת דמאי נפקא מיניה בין אמידניה ללא אמידניה לענין מקרקע דלגבי האב קרקע ומטלטלי שוין [וכיון דסבירא ליה דשמין באב לא שייך לגבי מטלטלי לא אמידניה דמה לו לאב בין מקרקע למטלטלי] ובענין סך נדוניא עישור או פחות או יותר שייך שפיר לפי דעת האב וותרן או קמצן ודו"ק:

בתד"ה מאי פרנסה וכו' דהא לעיל לא קאמר בהאי לישנא וכו'. א"ל דלמא הא דפרנסה אינה כתנאי כתובה אמר ר"ה משמיה דרבי והיינו מימרא דרבי בברייתא דלעיל ואח"כ השמיענו מימרא דהלכה כרבי [דאין זה קושיא כלל דא"כ למה לר"ה להביא מימרא דרבי מה דמבואר בברייתא ובודאי דא"ל דהיינו גופא ברייתא דלעיל דלא קאמר בהאי לישנא וכ"ה בשיטה מקובצת] ודו"ק:

בסה"ד דהא בהא תליא וכו'. וא"ל מכל מקום נימא דפרנסה אינו כו' היינו בדלא אמידניה דבפרנסה עישור ובמזונות הכל לפי כבודה וכמשרה אשתו וכמו שהקשו התוס' לעיל בדף זה ע"א בד"ה מאי לאו כו' יש לומר דזה נמי מהאי טעמא לפרנסה שמין באב ולא לפי הכבוד וסתם דיעה הוא עישור כדלעיל עד כמה עד עישור וכו' ועוד דא"כ מאי קמ"ל כבר תנא רבי לעיל בת הניזונת נוטלת עישור ואי לאשמועינן מזונות אינו כן הניחא אם בא לשלול לאפוקי דעת האב וכדלעיל ע"א בברייתא אין אומרים אילו האב קיים היה כו' אלא שמין את הנכסים כו' אבל בדלא אמידניה פשיטא דהוי כמשרה אשתו ע"י שליש דאל"כ מנ"ל להתוס' גופיה לעיל בד"ה מאי לאו בפרנסת הבעל [דכתבו דהשתא לא הוי כו' עישור נכסים ולענין מזונות כו' כמו שמפורש במשרה אשתו ע"י שליש] אע"כ דמלתא דפשיטא הוא [דהיכא דלא אזלינן בתר אומדן דעת האב דינו כבמשרה וכיון דבברייתא תני אין אומדין כו' אלא שמין את הנכסים מלתא דפשיטא דכמשרה. ה"ה בלא אמידניה]:

דף סט.

גמ' ביני חיטי. לפירש"י דשלח ליה אגרת שלומים וכו' אפ"ל משום דדברים שבע"פ לא ניתנו לכתוב רק אח"כ בימי האמוראים משום עת לעשית ראו והתקינו לכתוב כנודע לכן תלאה ביני שיטי ולא כתבו כדרך הכתיבה בסדר השורות:

גמ' נכתוב ליה מכרו בו'. דאף דקאי אמתני' דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ולא קתני מכר או משכן וקמבעיא ליה שיעבדו לענין פרנסה שיש לו קצבה מהו דודאי מתני' כולל הכל מנכסים משועבדים שדרך הלשון כן לקרות נכסים הנמכרים או נתמשכן נכסים משועבדים ורב אילו בעי טרפה פרנסה ממשועבדים או לא ודאי דלא היה קשה מידי אבל האחים ששיעבדו אין דרך הלשון דאי מכרן קאמר הול"ל האחין שמכרו כמו ראובן שמכר שדה לשמעון לא ששיעבד וכן משכנו וק"ל:

גמ' זיל אימא לי' ובשמתא כו'. האף הגדול הזה לא היה נראה לכאורה משום דקרי ליה חברין דרב ענן אדם גדול היה ואליהו הוי רגיל אצלו כדאיתא לקמן בפרק שני דייני אבל אפ"ל משום דרב הונא לא היה רב שם התואר אלא שם העצם כדאיתא ס"פ כיצד צולין מ"ט כי אמרי לך מה שמך אמרת רב הונא אמר להו בעל השם אני פירש"י מקטנותי היו קורין לי כך וזה חיסר רב משמו כאילו אינו ראוי אפילו בשם העצם לקוראו כן. מיהו התם הוא ר"ה בר נתן דעלי' אמרו בהניזקין והאיכא ר"ה בר נתן דהוי תורה וגדולה במקום אחד דאיקיים ביה והיו מלכים אומניך בפ"ב דזבחים הוי קאי קמיה אזגדיא מלכא דפרס וכו' ומשני מיכף הוי כייף לרב אשי כו' והכא סתם ר"ה תלמידו דרב דבעי מיניה שמואל מר"ה בפ"ק דגיטין והוי קדמון טובא וכדלעיל אמר ר"ה אמר ר' פרנסה אינה כתנאי כתובה ולעיל אמר ר"נ אמר לי הונא הלכה כר' כו' גם הגמ' סיים גברא דלא ידע וכו' הונא חברין כו' [משמע דמשום חברין איקפד]. ורוגזא דרב ענן אף דאיהו קרי נמי לר"ה כך היטב חרה לו על הכפל ענן ענן דרך גנאי והוא לא קראו רק פעם אחד גם אפ"ל דרב ענן כתב בכתב כן לר"ה כמשמעות הונא חברין שלם שהיה אגרת שלום שישתדל בדינא דהאי איתתא והוי כמדבר בפיו לנוכח אליו אבל ר"ה צוה לרב ששת שיאמר בפיו כן וגזר בשמתא על השליח שלא יקרא לו רב כדרך השליח כי לא נאה לשליח לקרוא כן זה שאמר חזי היכי שלח לי וכו' וק"ל:

בתד"ה מעמלא דביתא כו' ואי בשכירות שגבו כו'. אם בדקדוק כתבו שגבו דאי לא גבו עדיין הוי ראוי אף שכלה הזמן א"כ קשה דלמא מעמלא דביתא פירושו משכירות מזמן שעבר שחייב הדר בו וכלה הזמן וקמ"ל דבע"ח דאחי הוי וגבי מן הראוי לפי מ"ש האשר"י דהומ"ל דנ"מ בהך איבעיא [אי דאחי כו'] למיגבי מן הראוי (ו) ובמרדכי ריש פרק יש נוחלין ושכירות מקרי ראוי לבא ואין אשה גובה ע"ש. מיהו עיין במרדכי ריש פרק השותפין דמשמע משכירות שכבר נתחייב הדר בו גובית האשה כתובה דזה לא מקרי ראוי [וע"כ צ"ל דמ"ש התוס' שגבו לאו דוקא] ועיין:

בתד"ה בשמתא וכו' וא"ת אע"פ שאמר לו יהא צריך הפרה וכו'. לכאורה אפ"ל [הא דפסיקא להו להקשות דלמא באמת היה צריך הפרה] דהול"ל גוזרני בשמתא לומר לו ענן ענן ומדקאמר בשמתא ליהוי מאן דלא כו' משמע שכוונתו דאי לא אמר ליה חל דוקא השמתא [וע"ז הקשו דאפילו אמר לו צריך הפרה]. ויהודה דקאמר אם לא אביאנו כו' [לא הקשו למה אמר אם לא אביאנו דמשמע אם יביאנו א"צ להפר] איהו באמת לא ידע [הדין דאף בלשון זה צריך הפרה] תדע דאילו ידע היה רואה להתירו לו רק אנו יודעין מדהיו עצמותיו מגולגלין כו' ודו"ק. ואפ"ל [דהכי קשיא להו] כיון דסוף סוף הוא בשמתא לא הו"ל לשמת אותו דרב ששת מאי עבידתיה שיקבל עליו שמתא שלא יכול לנקות ממנו בלא הפרה [ולהכי לא קשיא להו איהודה] הניחא אם השמתא אינו חל רק אם לא יעשה השליחות ניחא וק"ל:

דף סט:

ברש"י בד"ה ומתו כו'. עיין בב"י סי' רנ"ג באורך ודו"ק:

בתד"ה אמר ר"נ אע"ג דלא קרינן הכי כו' בראש לנחמו כו' מבואר בפשיטות [דאע"ג דלא קרינן הכי מ"מ מדלא כתיב מנחם ע"כ איכא למידרש המסורה]. ואפ"ל עוד אע"ג דלא קרינן הכי רק קרינן ינחם דמשמע דמנחמי האבל והוא היפוך הכוונה דהאבל יושב בראש לכן אמרו דאיכא למידרש שהמתנחמין מושיבין בראש לנחמו [ר"ל שמושיבין המתנחמין בראש כדי לנחמו ושפיר מדרש קרי ומסורת דהיינו שמושיבין המתנחם כמסורת כדי לנחמו והוא הקרי]:

בתד"ה המשליש וכו' ובגמ' מסקינן וכו'. אף מפשטא דברייתא דקתני ר"מ אומר מן הנשואין הרשות בידה הו"מ להוכיח דמתני' מן האירוסין מיירי דא"ל מן הנשואין ובקטנה דהא אמר ר' יוסי וכי אינה כו' גדולה דבת זביני וכו' ועוד דקתני סיפא בד"א בגדולה וכו':

בתד"ה וכי אינה כו' דאינה יכולה למוכרו. וכיון שאינה יכולה למוכרו מצוה לקיים כו' [כדבסמוך הא מני ר"מ דאמר מצוה לקיים כו']:

בתד"ה קטנה וכו' וליכא למימר וכו'. קודם ראיתי דבריהם הייתי סבור בפשטות הגמ' דאין זה סברא לחלק בקטנה בין אירוסין לנשואין כיון דבגדולה אין חילוק בשלמא לר"מ בה"א דמחלק משום דאף בגדולה מחלק והיינו טעמא דאף שודאי מעשה גדולה יש בה ממש מ"מ האב לא עלה בדעתו שיהיה שלה לעשות מה שתרצה אלא לכשתנשא ואף שזיכה לה המעות מיד מ"מ כיון שדעתו היה שיהיה המעות ביד שליש לקנות בהן שדה לצורכה כשתנשא מצוה לקיים דברי המת משא"כ בנשואין אף האב לא עלה וכו' כפירש"י מהאי טעמא גופיה איכא לפלוגי בקטנה אף אם נניח שיש במעשיה ודבריה ממש אבל לר"י כיון דבגדולה בכל אופן הרשות בידה א"כ אזדא לה הסברא זו שדעת האב עד נשואין וכו' דלא ס"ל כן משום דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ובדעת האב אין מעלה ומוריד א"כ ליכא לפלוגי עוד בקטנה דאי מעשה קטנה יש בה ממש אירוסין ונשואין שוין כגדולה ואי אין בה ממש אף מן הנשואין אמירתה תנם לבעלי לאו כלום והוי כלא אמרה ואפילו גדולה בלא אומרת ודאי יעשה השליש מה שהושלש בידו דמה"ט לפי המסקנא בקטנה בין מן האירוסין ובין מן הנשואין אין מעשה קטנה כלום [דהוי כלא אמרה דאין ממש באמירתה] וא"כ אין מקום למ"ש התוס' וליכא למימר דסיפא איצטריך וכו' דלהא לא איצטריך כלל. אבל נראה לכאורה שהדין עמהם דהא אין ה"א שיהיה מכירת קטנה מכירה אף בה"א דגמ' וא"כ בר"מ דמחלק בקטנה ומן הנשואין הרשות בידה משום דיש ממש באמירתה אין נראה שיהיה מן האירוסין ממש במכירתה אף אי לאו טעמא דמצוה לקיים דברי המת (ז) ודו"ק:

בא"ד דא"כ הול"ל בהדיא אפילו מן הנשואין כו'. יש לראות דלמא ה"א קיים וקתני לה ר"י וחסורי מחסרא אבל בקטנה אפילו מן הנשואין כו' דא"ל דלא הול"ל אין מעשה קטנה כלום [רק אפילו מן הנשואין לא תמכור] דאיצטריך כדלקמן אפילו בעלמא. גם לשונם אינו מורה על כך. אבל י"ל דבד"א וכו' לא שייך כ"כ כיון דקאי ר"י אאירוסין ואבל בקטנה קאי אנישואין. ואין דרך לגרוע במשנה [ר"ל לחסר לשון בד"א כו' ולא קתני רק קטנה אפילו מן הנישואין כו'] אלא להוסיף עלי'. אלא שאין זה בכח המאמר של לשונם. ובחפזי אמרתי משום דודאי דחיקא לתלמודא לומר דפליגי בפלוגתא רחוקה בגדולה מן האירוסין וקטנה מן הנשואין שזה כלל גדול כל כמה דמצינו למעט במחלוקות ולהשוות דבריהן אפושי פלוגתא לא מפשינן ובר מן דין היא סברא הפוכה לר"מ אלימא לי' נישואין דאף בקטנה הרשות בידה וקיל לי' אירוסין דאף בגדולה יעשה השליש מה שהושלש בידו ור"י קיל לי' קטנה דאף מן הנשואין יעשה השליש מה שהושלש בידו ואלימא ליה גדולה דאף מן האירוסין הרשות בידה אבל המכריחו בה"א לזה משום דריהטא דבד"א שסיים ר"י במלתיה משמע דפליגי אף בקטנה דאל"כ קטנה מאן דכר שמיה אף ר"מ מודה בה משמע מזה דפליגי אף בקטנה דאר"מ א"א לחלק הבד"א דבגדולה נמי אמר יעשה השליש מה שהושלש בידו ולזה הכריח אימא סיפא וכו' א"כ ע"כ אף לר"י לא יתכן הבד"א אם לא תגיה א"כ נתקן המשנה בהגה"ה לר"מ ולא יפלגו בפלוגתא רחוקה ובהפיכות. ובברייתא דקתני בסוף קטנה בין מן הנשואין כו' למסקנא צ"ל דלאו מדברי ר"י הוא אלא לכ"ע ודו"ק:

דף ע.

גמ' ממאי מדקתני וכו'. דמתני' לא איירי דוקא בשדה אלא או נדוניא כדפרש"י במתני' ועיין בר"ן באורך:

בתד"ה הא קי"ל כו' אפילו בברי' וכו'. ולכך מקשה שפיר הא קי"ל אפילו אם איירי בבריא:

בא"ד יש מקשין כו' א"כ מאי אהני הא דדברי שכ"מ כו'. דאיפכא אין להקשות דאיצטריך מצוה לקיים דברי המת אף בבריא. ועיין פ"ק דגיטין בתוס' באורך בזה ובאשר"י כאן:

בתד"ה אבל כו' אבל מתנתן מתנה כו'. ובמתני' לא קאמר רק נאמן עלי בעלי שיקנה לי שדה [או נדוניא] לצורכי ולא יעכבן ואינה מבקשת לתת לו במתנה ועוד הנותן לא נתן לה כי אם לקנות שדה [או נדוניא] דוקא ואדעת כן השליש ודו"ק. ועיין באשר"י:

דף עב.

במשנה איזו דת משה וכו'. דת משה איכא טובא. אבל אינה מפסדת כתובתה אלא בדבר שהיא מכשילתו ונדרים משום בניו אבל עוברת בשאר עבירות או היא עצמה אוכלת חלב או דם לא הפסידה כתובתה ודת יהודית משום חציפי ופריצות זנות היא דמפסדא עיין באשר"י ובפוסקים ודו"ק:

גמ' אלא יחזור ויקניטנה כו'. שאינה רגילה לנדור [בפניו] אלא בחמתה כאשר מקניטה לכן יחזור ויקניטנה עוד פעם עד שתידור בפניו מה שרצתה לנדור ואי לא יקניטנה נודרת אחר כך שלא בפניו ודו"ק:

בתד"ה המדיר כו'. עיין בזה בר"ן תמצא תירוץ אחר נכון [מובא בסמוך] ולפי' התוס' צ"ל דהוי שלא תשאל כו' דברים שבינו לבינה ממ"ש דע"כ לא איירי הכא בנדרה היא וקיים לה כו' ומה צורך לקיום שלו הלא אינו יכול להפר ועוד דאי לא הוי דברים שבינו לבינה בלא סיפא תיקשי אמאי יוציא ויתן כתובה ברישא מאי אית ליה למיעבד כיון שאינו יכול להפר אלא בדתלינהו א"כ לשמואל למה יוציא לאלתר. מיהו זה אינו מטעם מיסני הוא דסני וק"ל וא"כ צ"ל דסיפא תצא שלא בכתובה ס"ל היא נתנה אצבע ודלא כמתני' דלעיל רק כתנא דברייתא באשה שנדרה בנזיר דלעיל. וכל הפוסקים הביאו זאת לפסק הלכה. ולפירוש הר"ן דלא הוי דברים שבינו לבינה א"ש כהלכתא לכך תצא שלא בכתובה שלא היה יכול להפר וברישא ג"כ בשנדרה היא ותלאה בתשמיש והיה יכול להפר לכן קורא המדיר את אשתו כיון שבידו להפר ולא הפר ומטעם מיסני וכו' יוציא לאלתר כיון דנדרה היא ושתק הוא וק"ל:

בתד"ה יחזיר וכו' או לא לא שיוכל וכו' כצ"ל:

דף עב:

גמ' טווה בשוק אמר בה. אבל לא מדברת דמדברת פירושו משחקת עם בחורים רבנן אמרי מדברת כו' אמר בה אבל לא טווה בשוק דפי' טווה בשוק דמראה זרועותיה וק"ל:

גמ' וסימנך אפרים וכו' ובri"ף ואשר"י וסימנך ומולדתך אשר הולדת אחריהם וכו'. וצ"ל כפירוש המפרשים דאיך יכתוב בתורה מה שלא נהיית שהרי לא היה לו עוד בנים ליוסף לזה פי' על תולדות של אפרים ומנשה ע"ע וקרי ליה מולדתך כאילו הן ילדיו שלו וק"ל ובri"ף לא תימא דאמרה ליכלא ארי לסבא ולבריה אלא כו' ע"ש:

ברש"י בד"ה וטווה וכו' וכפה על ירכה וכו'. אפ"ל וטווה בשוק במתני' מלשון השוק והירך על שוקה טוה ורד כנגד פניה של מטה:

בתד"ה אלא בחצר פירוש אפילו בלא קלתה כו'. שלא תימא א"כ לא הנחת כו' ר"ל פשיטא דבקלתה לית ביה משום פרוע ראש דאילו הוי ביה לא הנחת כו' דאין לזה טעם וק"ל:

בתד"ה יולידיו וכו' ל"מ וכו'. דלא כפירש"י דרב יהודה אמר שמואל מפרש בפניו דמתני' רק דין בפני עצמו הוא לזה י"מ וכו' כי היכי דנהוי דוקא בפניו דמתני'. ונראה עוד דמלשון יולידיו לשון רבים ב' יולידיו [היינו זקניו] ודו"ק:

בתד"ה על מנת כו' תימא לר"י כו'. עיקר קושיתם אסיפא ע"מ שאין בה מומין כו':

בא"ד וי"ל דלרב דאמר כו' משום סיפא כו' בעי גט. מיהו לפי"ז הו"ל למינקט בסיפא כנסה על תנאי אפ"ה בעי גט לרב וכמ"ש התוס' בסמוך בד"ה אלא טעמא דרב כו'. ובשלמא בפלוגתא דרב ושמואל גופיה י"ל דנקיט כנסה סתם לרבותא דשמואל [אבל אמתני' קשה] ואם נקיט כנסה סתם לרבותא תצא שלא בכתובה הול"ל רבותא טפי אף בקידשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה ודוחק לומר דארבותא דתרוייהו נחית מתני'. וצ"ל [מלתא באפי נפשיה] דהתוס' בתירוץ זה סמכו עצמן אראייתם דבסמוך דבקידשה סתם לית לה כתובה מדתניא ואם אמר אי איפשי כו' אף שכתבו בסמוך רק קידשה סתם ולא הזכירו כנסה סתם מ"מ מאותו ראיה גופיה ש"מ אפילו כנסה סתם ולהכי לא תירצו דלרב משום סיפא דקאי ארישא ותני תצא שלא בכתובה אבל בקידשה סתם וכנסה סתם יש לה כתובה וק"ל:

בא"ד ולשמואל נמי כו'. דסיפא הוא בבא בפ"ע ופירושו קידשה סתם וכנסה סתם ורישא איירי בקידשה על תנאי וכנסה סתם כדבסמוך להכי דוקא בקידשה על תנאי וכנסה סתם אבל קידשה סתם וכנסה סתם מקודשת דהיינו סיפא דתצא שלא בכתובה הא גיטא בעי:

בא"ד ואם אמר אי איפשי וכו'. עיין בר"ן ובאשר"י בסמוך [דמחלקי בין נדרים שלפני נישואין ובין נדרים שנדרה בתר נישואין ע"ש]:

בא"ד והא דנקיט במתני' וכנסה וכו'. לשמואל דאיירי סיפא בקידשה סתם וכנסה סתם אף בקידשה סתם בלא כנסה צריכה גט כו':

בא"ד וא"ת לפי מאי דפרישית כו'. ובלא"ה אף דבקידשה על תנאי וכנסה סתם וכ"ש קידשה וכנסה סתם אמרי' בסיפא דבעי גט מ"מ דלמא האי דיבמות איירי ביבמה מן האירוסין:

בא"ד וצריך לחלק בין מום דאיילונית כו'. באשר"י מבואר מלתא בטעמא [דאין דעתו של אדם לישא אשה אלא לבנים]:

בא"ד והא דמשמע בהשולח וכו'. אין להקשות אם הא דהשולח איירי באירוסין ואפ"ה צריכה גט תקשי בל"ז תיכף בתחלת דבריהם שהבינו דקידשה סתם נמי אין צריכה גט וכן לוי"ל ראשון. ואם יש לפרשו במן הנישואין לבד א"כ גם מיבמות לא קשה (נ) י"ל דבל"ז אף דבקידשה סתם גבי מומין א"צ גט [מצינו למימר] דאיילונית עדיפא טפי ממומין דלא מאיסה עליו כולי האי כמו במומין לכן במומין א"צ גט ובאיילונית בעי גט אבל עתה שהוכיחו דבמומין צריכה גט בקידשה סתם ובאיילונית א"צ גט מהאי דיבמות לזה הקשו מהשולח [ולא ניחא להו להתוס' לאוקמי האי דהשולח במן הנישואין לבד] אבל מהשולח אהאי דיבמות הו"מ להקשות וק"ל:

בא"ד והא מקולקלת היא וכו'. דבשלמא אם צריכה גט א"כ הגט הוא גט מצד הדין ונתבטלו הקידושין וכיון דלא התנה ע"מ שהשם רע הוא שם רע אני מגרשך ובאם לאו לא יהיה גט כמ"ש התוס' לקמן [וה"ה באיילונית איירי בלא תנאי] רק הבעל יוציא לעז ויאמר אילו הייתי יודע כו' לכן אמרו לא יחזיר וא"כ לא יוציא לעז דלא מהני ליה מידי אבל אם אינה צריכה גט סוף סוף היא אשת איש מכח קידושין הראשונים [אם יהיה לה בנים אח"כ] ומקולקלת מצד עצמה אף אם הוא שותק ואינו מוציא לעז:

בא"ד והאיילונית אין להם לא כתובה וכו'. והאיילונית משמע ודאי איילונית שהרי קראה בשם האיילונית משא"כ המוציא אשתו משום איילונית י"ל משום חשש איילונית ודו"ק:

דף עג.

גמ' לא תימא טעמא דרב וכו'. ולי אפשר לפרש לא תימא טעמא דרב כו' כיון שכנסה סתם שהכניסה היה בסתם ולא זכר תנאי להכי מחל על תנאי אבל קידשה על תנאי וכנסה על תנאי לא דהכי משמע איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר כו' אלא טעמא דרב לפי כו' ואפילו קידשה וכנסה על תנאי וכמ"ש התוס' בהדיא בד"ה אלא טעמא דרב וק"ל. ומיהו בכלל דברי התוס' דברי ודו"ק:

גמ' תנן כנסה סתם כו'. ואלימא ליה לאקשויי מסיפא בתחלה למאי דמשמע ליה דסיפא ארישא קאי היינו דין דשמואל עצמו מפורש דבעי גט משא"כ ברישא שאינו אלא מדלא קתני רבותא אפילו כנסה ודו"ק:

בתד"ה לא תימא וכו' דהא תנן בהדיא במתני' כו' תצא שלא בכתובה. ואם שלא תפרש מתני' שקידשה וכנסה סתם דכ"ש בקידשה על תנאי וכנסה סתם דאין לה כתובה דאין סברא כלל לומר בהיפך כיון דנחית לתנאי בשעת קידושין ולא זכרו כשכנסה אחולי אחיל טפי מאילו קידשה וכנסה סתם וכמ"ש הר"ן בדוחק סברא זו:

בא"ד ופליגא אדעולא וכו' השתא לפירוש ר"י פליג עלה בתרתי הפכים לאביי פליגי בבעל ובלא בעל ד"ה אין צריכה גט ולעולא פליגי בלא בעל ובבעל ד"ה צריכה גט אבל לפירש"י אפשר לומר

בדוחק דפליגי לפי האמת אף בלא בעל משום דסתם כניסה לביאה קאי [ואין אדם עושה כו'.] דעתו בשעת תנאי שאם יכנסנה יהיו קידושין חלין בכל ענין (ס):

בא"ד שאין תנאי בחופה. בזה י"ל וכן לתירוץ ר"י [דסוגיא דהתם כעולא] אף אם לא נגיה שם רב מ"מ ניחא די"ל ודאי לב"ש צ"ל סברא זו דאין תנאי בחופה אבל ב"ה מצי סברי שפיר דיש תנאי בחופה ותלמודא דקאמר וב"ה מידע ידעי משום דס"ס צריכא לסברא זו דמידע ידעי דאל"כ נשואה לא תמאן דהא לד"ה אין תנאי בנשואין כשבעל לעולא אמר ר"א או לאביי אליבא דרב א"כ משיב הגמ' בקצרה מידע ידעי לב"ה. מיהו י"ל כיון דב"ש ס"ל ודאי אין תנאי אף בלא בעל וב"ה מצי סברי נמי אין תנאי ומשום מידע ידעי הוא דס"ל דתמאן וא"כ מנ"ל לומר דיש תנאי וכעין זה הקשו התוס' לקמן (כתובות דף ע"ד) בד"ה דברי הכל צריכה הימנו גט כו'. והיותר נ"ל דתלמודא פריך עוד התם מסר האב לשלוחי הבעל מאי איכא למימר ומשני לא פלוג רבנן בין נשואין לנשואין וכיון דס"ל לשמואל [אליבא דעולא או לאביי אליבא דרב] לפי האמת דיש תנאי בנכנסה לחופה למה להו לעשות פלוגתא חדשה בין ב"ש לב"ה בהא דס"ל לב"ש אין תנאי מי מכריחו לכך לימא לא פלוג רבנן כדמשני אמסר וכו' אבל אי ס"ל לפי הדין אין תנאי ניחא שפיר:

בא"ד ונראה דצריך להגיה. אף לפי תירוץ ר"י אמר רב כריב"ן. ואז מיושב הכל דאותה הסוגיא אזלא לעולא אמר ר"א וס"ל אף לב"ה אין תנאי אף בנכנסה לחופה ולא נבעלה דפלוגתייהו הכא בלא בעל וס"ל לרב אין תנאי והתם הוא רב להכי קאמר מידע ידעי. ולאביי אליבא דרב אה"נ דטעמא דב"ה לרב משום דיש תנאי בלא בעל ובבעל משום מידע ידעי [ואף ב"ש מצי סבר יש תנאי בלא בעל רק משום לא פלוג] ולרבה טעמא דב"ה משום דיש תנאי וא"צ למידע ידעי כלל [ולמיהו י"ל שכתב לעיל צ"ל דס"ל לרבה דלא מסתבר כלל למימר דס"ל לב"ה מידע ידעי דאל"כ מנ"ל לרבה לעשות פלוגתא בהא בין ב"ש וב"ה] ושמואל מצי סבר טעמא אחרינא שהוזכר בגמ' שם לב"ש. או הך טעמא גופא ולב"ה מידע ידעי [לעולא] או יש תנאי [לאביי]:

בא"ד או שידע וימנע מלישא כו'. ואף דגם בקידושין כתבו אח"כ דאין רגילות שיתבטל דלא שייך האי טעמא מ"מ לר' יוסי שם מפרש ר' יצחק נפחא דבנשואין לא אתי למימר תנאי היה בנשואין ובקידושין אתי למימר תנאי היה בקידושין לכן הוצרכו לכתוב סברות אם פי' אין תנאי שם אין רגילות וכו' מה בין אירוסין לנשואין רק אח"כ פריך משמואל דס"ל אינה כאשת איש דאף בקידושין לא מסקו אינשי תנאי אדעתייהו:

לפירוש ר"ח א"ל א"כ בקידשה על תנאי וכנסה סתם אמאי אינה צריכה גט לשמואל הא לא יתלו בתנאי ויוציאו לעז לומר אשת איש יוצאה בלא גט דדוחק לומר כיון דמלתא דלא שכיח שיתבטל מחמת תנאי לא גזרו בזה רבנן. אבל פשוט דדוקא היכא דליכא תנאי לא יתלו העולם בתנאי אבל הכא ביש באמת תנאי יתלוהו בתנאי. ואין להקשות א"כ לב"ש ארוסה נמי לא תמאן שהרי לא יתלוהו בתנאי אף בקידושין כמ"ש התוס' שמואל אמר אינה כאשת איש בקידושין איירי ויאמרו אשת איש יוצאה בלא גט. י"ל דרבינו חיים גריס ג"כ רב כריב"ן ורב ס"ל שם הרי היא כאשת איש דבקידושין יתלו בתנאי ואף אם גריס שמואל י"ל דיש לחלק דגבי מיאון יתלו קידושין בתנאי להתירה שלא יהיה אשת איש יוצאה בלא גט משא"כ ביבמה שנתקדשה לא תליא בתנאי לאיסור לשמואל שלא יאמרו תנאי היה לו לראשון ולא נתקיים ושריא לשני ועכשיו יוצאה ונושאה ראשון ונמצא נושא את אשת אחיו דלאיסור לא יתלו בתנאי וק"ל:

בא"ד וא"ת והיכי ס"ד וכו'. ולעולא אמר ר"א לפי האמת ודאי מטעם שי"ל שדעתו בשעת קידושין שאם יכנסנה וכו' אבל אביי שמסיים בטעם אחולי אחלי וכו' מה בכך שמחל וכו' ודו"ק:

בתד"ה אלא טעמא כו' דאם נפרש כו'. וכפירוש' הלא תימא שכתבו בסמוך שר"ל לא תימא כיון שכנסה בלא בעל דעתו היה בשעת קידושין שאם יכנסנה לבסוף יהא מחול התנאי אלא לפי שאין כו' ודעתו היה אם יבעלנה לבסוף יהיה מחול התנאי לזה כתבו דא"כ מאי פריך וכו' אלא אף שבלא תימא צ"ל כן מ"מ למאי דמסיק טעמא דרב משום דאין אדם עושה כו' פירושו ועתה בועל לשם קידושין (ע):

בא"ד והכא מקודשת מחמת קידושין הראשונים. ואיצטריך הכא משום דשמואל והתם משום דרב:

בתד"ה ושמואל אמר כו' דתקשי לשמואל מדרבנן דר"א כצ"ל והוא לקמן ע"ב בסמוך בשמעתין:

בתד"ה בההוא כו' והיה בדעתו שיחולו קידושי כסף כו' שהרי יש שם קידושי דרבנן כו'. ב' סברות הוא בתנאי שיהיה קידושין האחד דאל"כ הוי בעילת זנות ממש דאף מדרבנן אינה מקודשת ועוד שיש לומר סברא שחלין קידושי כסף הראשונים אבל עתה לא בעל לשם קידושין וכסברת אם נפרש לעיל בד"ה אלא כן הוא הצריכא שם באמת ועיין בתוס' שם ביבמות מפורש יותר בלשונם [דהוי ב' סברות] שכתבו ועוד וכו' וק"ל:

בא"ד ואין לתמוה וכו'. ולמחוק אותה צריכותא שם לפי שאינו סברא וכגירסת רש"י שם לזה כתבו דהא אליבא דעולא אמר ר"א כו' והתוס' דהכא מדויקים בזה טפי מלשון תוס' ביבמות דמשמע שם כאילו הצריכותא שם אליבא דעולא וזה ודאי אינו דלעולא לא צריך צריכותא דהכא איירי בלא בעל ובקטנה פליגי בבעל ואין כוונת התוס' רק שאליבא דאביי עושה הגמ' צריכותא כאן בסברא זו והתם בסברא אחרת ואותה סברא דלשם הוא אמת לעולא אמר ר"א וכן דרך התלמוד לעשות צריכותא לב' אמוראים כמ"ש התוס' לעיל (כתובות דף ע"א) בד"ה אי נמי בכל אחד לרב ושמואל וכ"כ מהר"ש ז"ל (פ) ודו"ק:

דף עג:

גמ' אמר רבה כו'. עיקר שמעתתא זו עיין ברי"ף ובר"ן ובהמאור ז"ל הרוצה לעמוד על עיקרו ושרשו:

גמ' אלא אמר רבה מחלוקת וכו'. אין להקשות אכתי הא כי משני לתיובתא לא קידשה וכנסה סתם והדר מותבי'. מרישא ליתני וכנסה סתם ואילו סבירא להו כרבה דבטעות אשה אחת גרידא ד"ה אין צריכה גט תיקשי ולטעמיך לדידהו נמי ליתני ברישא דאיירי ע"כ באשה אחת קידשה על תנאי וכנסה סתם י"ל דלסברתם דסיפא ארישא קאי לא קתני ברישא כנסה סתם משום סיפא [דאפילו לא כנסה בראשונה] אפ"ה גיטא בעי וכ"ש אם כנסה בראשונה סתם וחזרה וכנסה בשניה סתם דהוי ב' כניסות סתמא אחר קידושי הראשונה דצריכה גט אבל לשמואל דלא קאי סיפא ארישא וסיפא בבא באנפי נפשיה בלא קידשה על תנאי מקשה שפיר וק"ל:

גמ' במאי קמיפלגי. יש לראות לקושרו היטב [כמו שפירש"י לדידך דאמרת כו']:

גמ' הריני בועליך וכו'. לכאורה יש לחלק דבתנאי דלעיל א"צ גט דסמיך אתנאי וסבור שודאי הואיל ומינסבא לי אין כאן נדר משא"כ כאן מה יודעת היא אס ירצה אבא ואין זה קושיא כ"כ לתירוץ בהא קמיפלגי אינו תלוי כל כך בבועליך דה"ה הרי את מקודשת על מנת שירצה וכו' וצ"ל לרבותא דאינה מקודשת אף דאיכא תרתי וכו':

ברש"י בד"ה גט נמי לא תיבעי כו' גבי קטנה. דהתם נמי סתמא משא"כ בקידשה על תנאי. ולא מחלק דשאני קטנה דאיכא קידושין דרבנן מיהו:

ברש"י אע"פ ששלח סבלונות אכולהו קאי. דאל"כ פשיטא שאינה מקודשת:

בתד"ה אדם יודע כו' הך צריכותא כו'. נראה דהתוספות מפרשי צריכותא דלעיל כפשוטו דלא כפירש"י דא"כ הו"ל לתלמודא לומר בהדיא אדם יודע שאין קידושין תופסין בקטנה אלא הכי פירושו דליכא תנאי [וליכא גילוי דעת] ולמה לא נאמר דבועל על ספק לשם קידושין אבל בהך דאיכא תנאי ואין דעתו כלל לקדש בענין אחר אלא ע"מ שתקיים תנאה שהרי גילה דעתו בפירוש שאינו רוצה בה בענין אחר. אבל אינו נראה שכוונת התוס' דהו"ל לעשות צריכותא כולה ברב או כולה בשמואל ובשתי סברות הללו דאיכא למ"ד אדם יודע וכו' וא"כ עדיף טפי מקודשת מגבי תנאי ואיכא למ"ד אין אדם יודע וכו' וא"כ מקודשת טפי גבי תנאי דהא יודע ומסיק אדעתיה שאם לא יתקיים תנאו הוי בעילת זנות משא"כ גבי קטנה אינו מסיק אדעתא כלל מהי תיתי דלא יהיו קידושין וכן י"ל לשמואל אבל נראה דאף אם אין אדם יודע מ"מ לא גרע מתנאי כדמשמע באידך שמעתין בסמוך:

דף עד.

גמ' איתמר נמי כו'. ופירש"י כרבה. ודלמא כשמואל ס"ל ופליגי אף בטעות אשה אחת גרידא וביש ספרים גרסינן דברי הכל אין צריכה הימנו גט:

ברש"י בד"ה הא ביאה וכו' וקא הוי תנאי כו' כדאמרינן לעיל הריני בועלך וכו'. אבל המקדש על תנאי ובעל איירי בשאר קידושי כסף או שטר ודו"ק:

בתד"ה אלמא כו' וכי ס"ד שלא יועיל כו'. ומתני' המקדש על תנאי לא הוי מעשה אח"כ רק אומר הרי את מקודשת על מנת זה רק בשאר מכר או קנין נמי [מהני] תנאי בכי האי גוונא ה"ז מכור לך על תנאי כך רק אח"כ כשמסר לו את הדבר הנקנה [סתם] אותו מעשה מבטל תנאה. ומתנאי דבני גד ובני ראובן גופיה לא מצי להקשות דבנו לכם גדרות צאן וגו' לא הוי מעשה רק אח"כ בשובם אחור לעבר הירדן וניתן להם הארץ:

בתד"ה ד"ה וכו' ופליג אדאביי כו'. וה"ה נמי ארבה ואר' יוחנן:

בא"ד אע"ג דגבי קטנה כו' קאמר שמואל דצריכה גט כו' כצ"ל. הומ"ל דלעולא לא מקשה כלל והא איפלגו בה חדא זימנא [דלעולא בלא"ה לא שייכא פלוגתא חדא באידך א"כ י"ל באמת כקושית התוס' לעיל בד"ה והא איפלגו] דהא דקאמר שמואל צריכה גט משני היינו מספק ומראשון צריכה ג"כ גט מדאורייתא [מספק] וכמ"ש התוס' לעיל דהא לא קאמר ולא מראשון ועכ"פ בקטנה צריכה גט מראשון מדרבנן אף לשמואל כמ"ש התוס' לעיל רק אם אין צריך גט בקטנה מראשון מן התורה א"צ בקידש על תנאי גט לגמרי דדוקא התם משום דמדרבנן אינה ממאנת אלא עד שתביא כו' [וא"כ שפיר י"ל דצריכה גט מראשון אפילו מן התורה מספק] וק"ל:

בא"ד דמסברת עצמו כו'. וכיון שמסברתו ששכלו נוטה לכך לא שייך לומר לרב ושמואל טפי מאחרינא דהא לא שמע מהם רק מחשב בדעתו שאין סברא לשום אדם לומר שצריכה גט להכי פריך שפיר אבל הכא ר"א אומר כן מקבלה וכו' דבבעל מודה שמואל בתנאי ותו לא ס"ל לר"א לחלק בין תנאי לפחות משוה פרוטה:

בא"ד וא"ת לרב תיקשי למ"ד לא קנו. הוא בודאי נגדו ורב לא יכול לומר אנא סבירא לי כאידך תנא. ולשמואל לא הקשו מ"ד לא קנו ודאי דלא כוותיה דלעולא ד"ה צריכה גט ומ"ד קנו שמא דוקא בפחות משוה פרוטה דאדם יודע שאין קידושין תופסין בפחות משוה פרוטה [וכדקתני בברייתא קידשה בטעות כו' פרושי קא מפרש וכדלעיל] דשמואל לא ס"ל סברא זו לחלק אבל בעלו הוא סברא טובה ורחבה דבבעלו מודו כ"ע לעולא ואילו בלא בעלו פליגי ודו"ק:

בא"ד והא לא אמרינן דבעל לשם קידושין וכו'. ובקטנה שלא מיאנה דס"ל לרב דצריכה גט [מראשון מדאורייתא] משום דבעל לשם קידושין משום דודאי ס"ל לרב כמ"ד בעלו קנו ובהא לא מצי למימר שמא לא סבר כרב וכיון דמ"ד אחד ודאי כוותיה ליכא לאקשויי מאידך מ"ד רק בקידשה על תנאי דאף מ"ד בעלו קנו לא סבר ודאי כוותיה דדלמא דדוקא בעלו לזה הוצרכו לומר דאף מ"ד לא קנו אין ודאי דלא כוותיה. ומיהו גבי קטנה בבעל שמא מ"ד [בפחות משוה פרוטה] קנו לא ס"ל כוותיה כיון דהוי קידושי דרבנן ליכא בעילת זנות משא"כ בקטן שקידש ופחות משוה פרוטה צ"ל ג"כ דרב לא ס"ל זו לסברא דסברות כאלו אין להקשות עליהם רק בבעלו [הקשו תוס' שפיר] דמנ"ל למ"ד קנו אף בלא בעל בתנאי ומ"ד לא קנו אף בבעלו לא קנה ודו"ק:

בא"ד היכי מותבינן לעיל ממתני' לשמואל כו'. אף שכתבו דר"א מקבלה אמר כן וד"ה ארב ושמואל קאי מ"מ אם קיבל כן מרב ושמואל ששמע מהם כן מאי אותבוה לעיל דמסתמא גם הם ידעו כוונת רב ושמואל ולא נשנה בטעות אותה הסוגיא. ומ"ש רש"י לעיל בד"ה וקא מותבינן כו' נראה שר"ל כוונתו וקא מותבינן אלמא איכא וכו' מדאקשי כן לשמואל ש"מ דאינהו לדידהו לא ס"ל הדין כן וסוברין המשנה כפשוטו והיאך אתה אומר דברי הכל ליכא מאן דפליג הא אינהו פליגי אשמואל ואין ההכרח מדאותבוה לשמואל ולא לרב ולזה סיים ואמר ואע"ג וכו' (צ) משא"כ עולא אמר ר"א דברי הכל שלו כיון דמקבלה אומר כן לא קאי אלא ארב ושמואל ואין קושיא מתנאי או אמוראי או בני מדרשא דפליגי בדין. ארב ושמואל אבל מבני מדרשא שלא פירשו כן כוונת רב ושמואל ודאי שיש להקשות ודו"ק:

דף עד:

ברש"י בד"ה שלא ידעו וכו' והכי אמרינן התם דרבי יהודה כו'. אפשר שלא תימא טעמא דרבי יהודה דבנדר שצריך כו' ליכא קלקול כר"א דאין אדם רוצה ובאין צריך ליכא קלקול שהבעל יכול להפר וא"כ הול"ל הא ר' יהודה הא ר"מ לזה כתב והכי אמרינן כו' (ק) וק"ל:

בתד"ה ממאנת וכו' הא משכחת לה בקידשה על תנאי ולא בעל וכו'. כיון שלא בעל ע"כ לומר שחמותו היא שנשא בתה שהיה לה מאיש אחר קודם שנשאה אחיו שמת דהא אחיו לא בעל ובסמוך שכתבו מתני' דיבמות לא איירי אלא בקדושי קטנות בהכרח שחמותו היא שנשא בת אחיו

דאילו בתה מאיש אחר א"כ היתה גדולה כשלקחה אחיו שמת ואין שייך מיאון מחמת קטנות ואף אם יהיה שרבי ישמעאל איירי אף בקטנות היינו אם נשאה בקטנות יכולה למאן אף אם אח"כ בנה מורכב על כתפה וצ"ל שמתה הבת דאל"כ הא יש זרע לאחיו וחמותו לאחר מיתה הוא מחייבי כריתות לר' ישמעאל לפי"ז בסמוך לכאורה הומ"ל דשמואל ס"ל לגמרי כר' ישמעאל אף בקידושי קטנות רק מתני' דיבמות איירי בקדושי קטנות לבד ומתני' דלא כרבי ישמעאל ושמואל אמר לך בהא דחמותו לאחר מיתה ס"ל כר"ע דמותרת א"כ שפיר קתני מתני' ואי אתה יכול לומר כו' ועיין (ד):

בא"ד דאפילו רב מודה אליבא דאביי. דמוקי לעיל פלוגתייהו בבעל דוקא:

בא"ד דאפילו מיאון אין צריכה. דמיאון הוא בפני ג' ובפני ב"ד וכו':

בא"ד אבל קשה וכו'. אף דשמואל סבר' כר' ישמעאל [דתנא הוא] סמכו עצמן אמ"ש בסוף הדבור ולעיל דחקינן לאוקמי סתם מתני כו' והיינו כמ"ש התוס' לעיל בד"ה תיובתא דשמואל וכו':

בא"ד ומיהו י"ל כו' דתירוץ ריב"ן נשאר עומד [דלא איירי מתני' רק בקידושי קטנות] רק ר' ישמעאל גופיה איירי ודאי בכל גוונא ומתני' דלא כוותיה אבל שמואל ס"ל וכו'. וק"ל:

בא"ד ולהכי לא פריך ממתני' דיבמות ולא מסתם מתני' דנדה וכו'. יש לעיין בזה דהא שמואל גופיה ס"ל לעיל בקטנה שלא מיאנה והגדילה צריכה גט משני [משמע דמראשון נמי צריכה גט] וכמ"ש רש"י שם לעיל ואע"ג דמודה שמואל שאסורה לשני דמשנה שלימה דאין הבת ממאנת משהביאה שתי שערות גט מיהא בעי מיניה דהא דאמרו רבנן גדולה לא ממאנת מדרבנן הוא וכ"כ שם התוס' דמדרבנן צריכה גט מראשון עכ"פ והא דסבר שמואל בודקין למיאונין מדרבנן אבל מן התורה יכולה למאן ולכן צריכה גט משני מדאורייתא ור' ישמעאל איירי מדאורייתא והיא לא נתפשה אבל יש אחרת וכו' אף דמייתי הכא לאפוקי מדר' ישמעאל משום דלא היה כח ביד חכמים להוציאה משמע לפי שהוא מן התורה ולכן לא קאמר לעיל לאפוקי מדר' ישמעאל אמימרא דעולא אמר ר"א. וכן מתני' דיבמות כיון דבדרבנן לא ממאנת צרתה חולצת ולא מתיבמת [במיאונה ושפיר קתני אי אתה יכול לומר בחמותו כו' אף לר' ישמעאל] וצ"ל דמשמע להו ממאנת והולכת לה דקאמר ר' ישמעאל אף מדרבנן עיין בתוס' נדה (ש):

בסה"ד דא"כ תיקשי לשמואל סתם מתני' דהתם. היינו דשלהי פרק נושאין על האנוסה:

בתד"ה חכם כו' בקפידת המומין וכו'. אבל הוא כו' אתתא בכל דהו ניחא לה וכ"ה באשר"י:

בא"ד ודוקא הלכה כו'. בקשורם יש לישב קצת דע"כ מדלא מפליג במתני' ש"מ שיש חילוק בין קודם ידיעה לאח"כ ובשלמא לטעמא דקפידא שייך לחלק וכמו שסיימו וכו' אבל אי בלשון תליא אין סברא לחלק אבל אין לזה שורש כ"כ:

בא"ד ולא מפליג בין בני היתר וכו'. לשון הרא"ש מדויק קצת ביותר בזה והשתא לא מצי מתני' לאפלוגי בין הלכה קודם וכו' דונמצאו עליה נדרים משמע עתה נמצאו דהיינו שלא הלכה קודם ידועה ובלא הלכה קודם ידיעה דהיינו ונמצאו פסיק לה דאינה מקודשת אבל אם נאמר דלאחר ידיעה נמי יכולה להתיר לא הו"ל למיתני בפסיקא אינה מקודשת וק"ל וקצת קשה בשמעתין והתניא כו'. לישני ברייתא דאינה מקודשת איירי לאחר ידיעת הבעל וכ"ת דדומיא דרופא וריפא דאיירי בכל ענין ואילו מיירי ברייתא שניה בהלכה לאחר ידיעה לא הו"ל כלל למיתני רופא דעדיפא מינה אף בקודם ידיעה אינה מקודשת ז"א דתקשי נמי לתירוצא דרבא אשה חשובה הא רופא וריפא אף באינה חשובה כדאיתא בברייתא הראשונה. ואפ"ל דהלכה אצל כו' אמתני' דהכא קאי דאיירי באשה שנתקדשה ע"מ שאין וכו' והלכה הוא לשון עבר קודם שנמצאת ואילו איירי ברייתא לאחר שנמצאו לא הול"ל הלכה רק הולכת לשון הוה ועיין ודו"ק:

בתד"ה משום ש"ר וכו' כיון שלא התנה ולא כפל וכו'. אין ר"ל ולא כפל למילתיה רק ר"ל ולא כפל לתנאי ופי' לר"מ דבעי' תנאי כפול אף אי מיירי שהתנה פעם אחד מ"מ לא הוי גט בטל אבל ודאי איירי הכא בדכפל למלתיה לכן שייך לעז והמוציא משום איילונית איירי בדלא כפל למלתיה וז"ש בסוף הדבור כיון דלא התנה ולא כפל ר"ל ולא כפל למלתיה וע"ש בתוס' בהשולח מבואר דבריהם בזה גם כאן בח"ש ופירוש כפל למלתיה שלא התנה לומר ע"מ שיהיה הוצאת שם רע אמת אני מגרשך רק שאמר בשעת נתינת הגט משום שם רע אני מוציאך ואילו הייתי יודע שלא יהיה שם רע לא הייתי מגרשך אבל לא על מנת זה יהיה גט ואם לאו לא יהיה גט:

בא"ד ולפי"ז אין צריך הטעם שבקונטרס כו'. דאם פירושו גט בטל באמת ודאי לא סגי בטעם שע"י שלא יחזור לא יוציא לעז סוף סוף אם הוא שתק אנן מי שתקינן הרי גט בטל והיא אשת איש לכך צ"ל לטעם שבקונטרס שבכל ענין מגרש לה כיון שידע שלא יחזיר אבל לפי"ז שהגט גט כשר באמת רק לחשש לעז א"צ לטעם שבקונטרס כו':

בא"ד וליכא למימר וכו'. וא"כ שפיר הוצרך הקונטרס לפרש כן גם קושית ועוד אם עשה תנאי וכי' מיושבת קצת כיון שאינו תנאי גמור:

בא"ד והכא בדלא כפליה לתנאי כו'. ר"ל דלא כפליה למילתיה ג"כ רק אילו כפליה לתנאי אף שלא כפליה למלתא פשיטא דהוי קלקול: ולא משני התם רבנן דאיילונית הם רבנן דשם רע ובדלא כפליה למלתא הניחא לפירש"י דגט בטל באמת ואיירי מוציא ש"ר דהתנה ומשום שם רע אני מוציאך הוי כתנאי אי אפשר לאוקמי [הא דאיילונית] כרבנן בממ"נ אי התנה הרי קלקול לתנאי ואי לא התנה ואמר משום כו' אפילו לעז ליכא [ופשיטא דיחזיר ומ"ט דר' יהודה דפליג שם ואמר לא יחזיר. אבל לפי' התוס' קשה לוקמי בדאמר משום ש"ר הוא מוציאה ולא כפליה למלתא ופליגי אי איכא משום לעז בלא כפליה למילתיה י"ל] דלרבנן אף שלא כפליה למלתא מ"מ היה לעז כיון דלא בעי תנאי כפול שיהיה בטל הגט באמת וכי היכי דחד תנאי מבטל הגט באמת כן אם אמר למלתיה חד פעם משום איילונית אני מוציאך ג"כ איכא לעז אבל לר"מ דלבטל הגט באמת צריך כפל גם להיות לעז לביטול הגט צריך כפל למלתיה גם לזה כוונו בלשונם ולר"מ כו' אפילו לעז ליכא. והוצרכו לכתוב ולר"מ דבעינן תנאי כפול כו' כיון דהכא איירי נמי ע"כ בלא תנאי דאילו התנה פעם א' לת"ק דלא בעי תנאי כפול מה בכך שלא יחזיר סוף סוף גט בטל ובניה ממזרים ואפ"ה יש קלקול לעז לר"מ דחייש הכא לקלקול א"כ למה באיילונית לא חייש ר"מ ללעז לזה כתבו ולר"מ וכו':

דף עו.

ברש"י בד"ה ומודה ר"מ וכו' וקס"ד בכל מומין שיש לספק וכו'. לכאורה תמוה דא"כ על הבעל להביא ראיה דמתני' במומין שאין לספק רק ודאי אח"כ נולדו ועל מה יביא ראיה אי דלא ראה וניפייס מה בכך סוף סוף נסתחפה שדהו כיון שנולדו אח"כ (ב) אבל פי' בכל מומין שיש סברא ודבר הניכר בו לספק היינו מומין הראוין לבא ואפילו אינו יתרת וכה"ג שודאי נולדו מקודם רק אפילו כל מומין שישנו מקום ריעותא לספק וכו' שראוי לומר על אותן מומין שמסתמא באו [מקודם] שניכר במום שאינו מום חדש ונראית כאילו היה בה זמן ארוך קודם שכנסה אבל בסתם מום שאפשר להיות מקודם או עתה מהיכא תיתי לומר מקודם רק עתה נראה כאן נמצא וכאן היה ואמרי' עתה נעשה. ועלה קאמר במתני' על הבעל להביא ראיה. ובזה מבוארין שפיר דברי התוס' בד"ה ואמאי מנה וכו' ודו"ק:

בתד"ה רישא מנה לאבא בידך כו' ואע"ג דהכא איכא נמי כו' כצ"ל:

בא"ד ואינו מטעם ברי ושמא אלא משום דנולד הספק ברשותו כו' לא הוי פריך מידי כו'. יש לראות דהא לעיל בפרק שני אמרינן בהדיא דלא אמר ר"ג אלא בברי ושמא כו' ונראה שר"ל כיון דנולד הספק ברשותו מקרי כברי [לזה שכנגדו] אף אם באמת טוען שמא ולכן בסיפא שנולד הספק ברשות הבעל אף אם הבת טוענת שמא הוי כברי והוי ברי וחזקה. ולכן על הבעל להביא ראיה וכן על בעל הפרה להביא ראיה למסקנא שבעל החמור טוען ברי כיון שנולד הספק ברשות בעל הפרה דהא אחר משיכה מת וחזקה דהשתא הוא דמת וכן במחט פריך שפיר כיון דחזקה וברי הוא לבעל הבהמה דספק ברשות טבח אתיליד הו"ל לטבח להביא ראיה. ואולם א"כ ניחא פשט ר"י וברישא דנולד הספק ברשות האב צריכה היא לטעון ברי וכיון דרישא מנה לאבא בידך וברי דידה לא מהני כלפי האב לכן על האב להביא ראיה. אבל לא הול"ל בסיפא מנה לי כו' דאף אם יהיה שמא מ"מ כיון שהספק נולד ברשות הבעל הוי כאילו טוענת ברי ודו"ק. מיהו י"ל כיון דלא אמר ר"ג אלא בברי ושמא אבל בברי וברי לא אמר א"כ אף אם יהני ברי שלה לגבי אב מ"מ הוי ברי וברי (ג) וא"כ צ"ל סתירתם הוא שע"כ דכיון שנולד הספק ברשות האב שמא דבעל הוי כברי וברי וחזקה לא מהני אלא כנגד שמא [וא"כ ע"כ] לא מטעם ברי הוא כו' דנולד הוא כברי וכו' אלא משום חזקה הוא וכפירש"י. ואה"נ דפליגי שמואל ורב אשי אהא דפרק שני דאי לא"ה אף יהיה ברישא חזקת הבת מהני לגבי האב מ"מ גם לבעל יש ברי כיון דנולד הספק ברשות האב [וזה ע"כ מיחשב לברי מדקתני סיפא הבעל צריך להביא ראיה אף בטוענת שמא ע"כ דמיחשב טענתה ברי] וברי וחזקה לא מהני רק נגד שמא [אלא על כרחך דפליגי] ודו"ק:

בתד"ה ואמאי כו' בין בית אביה וכו'. אף שניכר מתוך המומין כאילו הן ישנים ואת"ל שנולדו ודאי בבית אביה הא תנא דסיפא דעל הבעל להביא ראיה פליג אף ברישא בנמצא בעודה בבית אביה:

בא"ד ולמ"ד כאן נמצא כו'. ולהכי בסתם מומין אמרי' על הבעל להביא ראיה דכאן נמצאו כו' אבל במומין הראוין לספק ולומר שמסתמא מקודם היו מודה ר"מ שעל האב כו' דכאן נמצאו משנתארסה וכאן היו הא הוי חדא וכו' כדלעיל וק"ל. וה"ל להקשות בפשיטות דמתני' קתני בסיפא שעד שלא נתארסה ומשנתארסה לא ובברייתא מודה ר"מ וכו' ולא יהיה עדיף המומין הראוין לבא כו' מאלו מביא עדים בודאי שבבית אביה היו לה מומין רק נקטו מלתא בטעמא דטעמא דמתני' גופא הוא משום דהוי חדא במקום תרתי:

בא"ד דא"כ מאי פריך לרב אשי וכו'. דבשלמא כפי שפירשו מעיקרא וכמ"ש בפירש"י ניחא דאף שניכרין כאילו הן משנתארסה קודם כניסה סוף סוף נשאר חזקת הגוף בתוקפו שמשנתארסה ונסתחפה שדהו ולכן מקשה שפיר לרב אשי וק"ל:

בא"ד ומיהו י"ל וכו'. מבואר דמתני' דעד שלא נתארסה אין משנתארסה לא איירי במומין הנבדקין וא"כ הוי חדא במקום תרתי במשנתארסה:

בא"ד מומין אלו ע"י בדיקת קרובותיו וכו'. כצ"ל. דמפלוגתא דחכמים משמע דאיירי ר"מ במומין הנבדקין וקאמר בברייתא דמודה ר' מאיר במומין שאינן נבדקין שאותן מומין נקראין ראוין לבא עמה מבית אביה וכו' שאין הבעל מרגיש בה וראוין מומין כאלו להסתיר אותן באופן שתביא מבית אביה וכו':

בסה"ד מיהו לא יתכן וכו' במומין הראוין להוולד עמה מבית אביה. דמשמעות הלשון כולל כל מומין הישנים רק שניכר בהן קצת שנולדו בבית אביה נבדקין או אין נבדקין וק"ל:

בתד"ה על בעל החמור כו' ופריך ולחזי כו'. מהא דיחלוקו במתני' תי' שם במסקנא סומכוס כו' רק מהא דפריך תלמודא בפשיטות וליחזי כו' ושמואל משני לאותו קושיא שם:

בא"ד לפי המסקנא דהכא כו'. אף דלמסקנא לא תלינן במוחזק רק במי שנולד הספק ברשותו אמרי' ברשותו נעשה כן דהיינו הכא אמרינן ברשותו נמצא מת וברשותו מת דכאן נמצא כאן היה וה"ה התם אחרי משיכת החמור ילדה הפרה וברשות בעל החמור נמצא הולד ונימא כאן נמצא כו' כבר הקשו התוס' באמת בסמוך ע"ב בד"ה כל הנולד ותירצו [דיש חילוק בין טיבותא לגריעותא] ע"ש אבל לענין חזקת מרא קמא ליכא לפלוגי כלל בין טיבותא לגריעותא ודו"ק:

בא"ד ודוקא גבי מיתת חמור כו'. דאי לא"ה הא אמרי' בחולין דאזלינן בתר חזקה מן התורה כמ"ש התוס' לעיל גם במשארסתני נאנסתי אזלי לר"ג בתר חזקת הגוף ולא בתר שעת מציאה ומ"מ לא פירשו הטעם למה דוקא באלו. ובנגחן וכור בל"ז לא שייך כלל כשעת מציאתן. ובהשואל אזיל בתר מסקנא כדלעיל. או חילוק בין טיבותא לגריעותא. ושעת מציאתן הוא היפוך מכאן נמצאו כאן היו באותו רשות גם היפוך מן חזקת הגוף:

בא"ד והא דכלה בבית חמיה כו'. לתירוץ קמא וכן לפי האמת [היינו מסקנת תוס' דהכא דטעמא משום חזקת מרא קמא] י"ל משום דחזקת הגוף מסייע לה (ד) אבל אי אמרי' כשעת מציאתן לא אמרי' חזקת הגוף כלל. ועיין בסמוך בשמעתין אכתוב עוד מזה באי"ה:

בא"ד קודם ב' רשויות וכו'. אין להקשות מ"מ למה יביא ראיה עד שלא נתארסה לא לייתי אלא משנתארסה ואולי כיון שנמצא עתה בבית הבעל מקרי ב' רשויות אף שיש עדים שהיו משנתארסה מיהו הא למ"ד תברא פליג אף ברישא בנמצא ברשות האב ונראה דהתוס' אזלי לשיטתם דבסמוך דשמואל כרב אשי [ללישנא קמא דר"י אמר שמואל] וחזקת החמור לא מהני לדידי' כי היכי דבבת [לא] מהני חזקת הבת לאב וכולה כר"ג וברישא אה"נ דצריך האב להביא ראיה ודו"ק. ואפשר שזה ג"כ חילוק שכתבו ודוקא גבי מיתת חמור וגבי מום וגבי מחט כו' משום דחזקה דידהו לא מהני לגבי דידיה כיון שאין החזקה בגופא. וז"א דא"כ מאי כתבו והא דכלה בבית חמיה כו' התם יש לה חזקה לא אמרינן כשעת מציאה ודוק היטב. ולמה לא פירשו באמת כן דטעם דשמואל כיון דליכא חזקת הגוף לגבי דידי' אזלינן בתר שעת מציאתן ולא קשה מכלה בבית חמיה דהתם יש חזקת הגוף:

בא"ד ואיני נראה דדוקא משום חומרא דקדשים כו'. לכאורה קשה לי דכל הטומאות כו' הוא בין לקולא ובין לחומרא כדאיתא בטהרות פ"ג משנה ה' (ה) גם שם אמרי' דוקא במקום מציאתן עי' בפי' הרע"ב:

בא"ד דר' יעקב ור' נתן דגבי ממון כצ"ל:

בא"ד עצמו מסופק בפרה כצ"ל:

בא"ד הוי לך לפרושי. ומ"מ טעמא משום דלא אזלינן בתר רובא דאילו אזלינן לא הוי צריך לפרושי דסמך עצמו על הרוב אבל אילו היה דרך לדקדק אם הוא נגחן לא תליא ברוב וק"ל:

בא"ד שבאיזה שארצה אתפוס כו'. ושני הלשונות לטובת הלוקח אם ירצה יחזיר או לא יחזור אף דאפשר לומר בהיפך שהמוכר אמר ב' לשונות לטובתו לענין חזרה מ"מ כיון שהלוקח מוחזק ויש לו טענה כו':

בסה"ד לפי"ז א"ש כו'. ובח"ש לפי"ז לא א"ש. ועיין מה שאכתוב בסמוך אי"ה ודו"ק:

דף עו:

גמ' ותנא תונא כלה כו'. כל אלו תנא תונא צ"ל שאינו מייתי ראיה רק שמצינו שצריך להביא ראיה אף שנולד הספק ברשות חבירו וכן פירש"י. יש לראות אמאי לא קאמר ותנא תונא מגופא דמתני' דר' יהושע במשארסתני נאנסתי לפירש"י דאזיל למ"ד תברא דאף שנולד הספק ברשות הבעל על האשה להביא ראיה ודוחק לומר דבה"א ותנא תונא כלה כו' הומ"ל [אילימא כלה בבית אביה כו' הול"ל ותנא תונא גופא דמתני' דר"י במשארסתני] רק מדחה ליה מיניה וביה ובאופן שאינו ראיה כלל. וכדמסיק ללשון קמא ולקידושין לא מצי מייתי ממתני' דלעיל דדוקא ממתני' דהכא דקתני על האב כו' דמשמע קידושין השייכין לאב. דזה דוחק. דהא באמת כי מסיק כלה בבית אביה ולקידושין ר"ל תנא דרישא דכלה בבית אביה אבל כוונתו אסיפא בבית חמיה דשם פליג נמי ת"ק דאיירי בנמצא ריעותא ברשות חבירו דמשם ראיה וכן בכולה שמעתתא כי אמר כלה בבית אביה ר"ל חמיה וכן בהיפך וק"ל אלא י"ל דלעיל י"ל דאיירי בענין שלא נאנסה תחתיו ואם כן נמצא ריעותא ברשות האב וכן י"ל בהיפוך [אם נייתי מר"ג דהתם נאמר דהתם בענין שיש שהות שנאנסה תחתיו] רק מ"מ בממ"נ הו"ל להביא ראיה ממתני' דלעיל איירי באיזה אופן שתהיה או מר"י או מר"ג. ועוד קשה דא"כ שידע שיש לחלק בין נמצא הספק ברשותו או לא ולהכי לא קאמר ר"י גם ממ"ש ותנא תונא שמבקש סיוע שלא תחלק בין נמצא ריעותא ברשות חבירו או לא א"כ מי מכריחנו לתברא הא מצינו לאוקמי כולה כחד תנא ומודה ר' יהושע בסיפא וק"ל. י"ל אף שידע סברא לחלק בין נולד ספק ברשותו מ"מ ע"כ מוכרח במתני' תברא מדקתני סיפא עד שלא נתארסה ומשנתארסה לא וק"ל. ואף שרש"י פי' תחלת השמעתין תברא שאין לנו טעם לחלק כו' וק"ל:

גמ' כלה בבית חמיה כו'. יש לראות דהא לא סגי דלא מסייע אלא אף סותר ממש דין דשמואל דבעל מביא ראיה ברישא למ"ד זה משום חזקת הגוף אף שמתנגד לו חזקת מרא קמא וחזקת ממון דהשתא שהרי הבעל מוחזק בממון מתחלה ועד סוף ושמואל ס"ל דאזיל בתר חזקת מרא קמא אף שמתנגד לו חזקת הגוף וחזקת ממון דהשתא ואף שי"ל דלא קאמר ותנא תונא כלה בבית חמיה רק אף שנולד ספק ברשות חבירו ואפילו הוא מוחזק לשלול מי דמיא הקודם ומדחה מי דמיא כו' ואה"נ דסותר לשמואל ומשני אלא כרבי יהושע ועל האב להביא כו' ולקידושין משום דעדיף חזקת מרא קמא. אבל אין זה בכח מאמר מי דמיא דמשמע שלא בא לשלול אלא ראיה של ותנא תונא אבל הדין דין אמת גם דקארי לה מאי קארי לה. מיהו י"ל בזה דחשב עתה לחלק בזה שאינו סותר לדין דשמואל דבחמור כיון שאין לו טענה ברורה אזלינן בתר חזקת מרא קמא משא"כ במתני' שהיא טוענת ברי לא מהני חזקת מרא קמא כנגד זה אלא אזלי' בתר חזקת הגוף. וא"ל שזה דוחק דלמה אין טענה ברורה [של בעל הפרה] ומרא קמא עדיף מאין טענה ברורה [דבעל החמור] וחזקת הגוף ובטענה ברורה וחזקת הגוף עדיף מטענה ברורה וחזקת מרא קמא דז"א כי במתני' אין לבעל טענה ברורה רק לה וא"כ עם חזקת הגוף הוי ברי ומרא קמא הוא שמא וק"ל. וראיה של ותנא תונא הוא על שנולד ספק ברשות חבירו וכמ"ש ודו"ק:

גמ' נמצא עליה קורט דם כו'. בנמצא קורט דם אף מצד א' טריפה בלא נמצא אף במשני צדדים כשר [וא"כ לכאורה מאי חילוק יש בין מצד א' לשני צדדים] ופשטא דלישנא משמע דקאי אב' צדדים דאי מצד אחד הול"ל נמצא כו' בידוע שניקב כולה ומאי קאמר בידוע שלפני שחיטה מה בכך שהוא לפני שחיטה סוף סוף לא ניקב אלא מצד אחד וכן לא נמצא כו' בידוע שהוא לאחר שחיטה וכשירה הא אף אם יהיה ידוע שהוא לפני שחיטה כיון שאין עליה קורט דם כשירה [בלא ניקב אלא מצד אחד]. ועיין בב"י י"ד סי' מ"ח [ועיין מה שהביא הגאון בחולין לישב זה] וביאור הרי"ף בסוגיא דשמעתין תמצא במאור עיין עליו:

בתד"ה כלה בבית אביה ולקידושין כו' ועוד מקשה ר"ת דלעיל מוכחינן כו'. במ"ש לעיל בגמ' באמר רבא לא תימא דפליג אהא ניחא (ו):

שם ועוד מקשה ר"ת כו'. י"ל דלעיל היכא דליכא חזקת ממון ולא מרא קמא כנגדו משא"כ כאן דסוף סוף חזקת מרא קמא מתנגד לאב. מיהו כבר כתבו דדוקא היכא שמחזיק עצמו מסופק כו' ובמתני' יש לו לאב טענה ברורה או הבת טוענת ברי ולהכי נראה יותר שצ"ל לעיל בסוף ד"ה על בעל החמור כו' ולפי"ז לא א"ש כו' דאילו לשיטה ראשונה שבתוס' דחזקת מרא קמא עדיף בין שיש למחזיק טענה ברורה או לא לא היה קשה קושית ר"ת גם הקושיא הראשונ' אימר דאמר ר"י כו' לאוקומי ממונא מי אמר דלא תליא בלאוקמי ממונא כיון שחזקת מרא קמא מתנגד שעדיף מחזקה דהשתא. אף שבגמ' מקשה בתחלה מי דמיא התם מייתי האב ראיה ומפיק הכא מייתי כו' ומוקי ולא אמרי' דחזקת מרא קמא מתנגד [וע"כ משום דהתם יש לבעל חזקת מרא קמא וחזקה דהשתא ומנ"ל להיכא דליכא אלא חזקת מרא קמא] וא"כ יש להקשות נמי אימר דאמר ר"י וכו' ודו"ק:

בא"ד לימא דהאי כר"ג כו'. וכ"ת דלר"ג קשה אי לא יהיב טבח דמי בעל הבהמה בעי לאתויי ראיה ואמאי ניזל בתר חזקת הגוף דעדיף מחזקת ממון י"ל דלישני כמו ללשון שני דיהיב טבח דמי ומאי פסקא סתמא דמלתא וכו' וק"ל. אבל קשה לי דבלשון שני לישני הא מני ר' יהושע דאזיל לעולם בתר חזקת ממון ואפילו חזקת הגוף וברי כנגד ממון ושמא ולכן לעולם המוציא מחבירו עליו הראיה בין טבח בין בעל בהמה ואפשר לומר דלר"י מאי אריא בטוען שמא ושמא אפילו בברי ושמא ס"ל כן וק"ל. אבל דוחק לתרץ דלא ניחא. ליה לאוקמי סתם ברייתא דלא כהלכתא היכא שיש לו תירוץ אחר:

יש לישב בשמעתין קרי לכלה בבית אביה נולד ספק ברשות האב מה בכך שהיא בבית אביה סוף סוף אילו השתא נולדו בה המומין נסתחפה שדהו של הבעל כיון שנתארסה הוי כמו החמור שמת באחריות בעל הפרה וקרי נולד הספק ברשות בעל הפרה אף שמת בבית בעל החמור. ובכל סוגיא דמימרא דרב יהודה אמר שמואל היה ניחא טפי לפרש כן והוי כפשוטו אילימא כלה בבית אביה כו' אותה בבא גופא וכן לר"נ ולקידושין. מיהו לשיטת רש"י לא היה אפשר לפרש כן דא"כ מאי קאמר ר' אבא כלה בבית חמיה [דבא להוכיח אפילו לא נולד הספק ברשותו ואייתי ראיה מרישא כדפירש"י] הא התם בין ברישא ובסיפא שפיר ברשות הבעל נולד ולהכי צריך להביא ראיה אבל לתוס' דלא מפליג מידי בין נולד ספק ברשותו או לא ללישנא קמא יש לפרש כן בלשון ראשון וק"ל. והאשר"י כתב בטעמא [לפי האמת] כיון שהיא ברשות האב לכל מילי והכתובה שלו אמרינן כאן נמצאו כאן היו קודם אירוסין אבל בוגרת כיון שיצאה מרשות אביה ואינה נקראת עוד על שם בית אביה כך לי עומדת בבית אביה כאילו עומדת בבית אינש דעלמא וחשיבא כאילו נכנסה לרשות בעל עכ"ל:

בתד"ה כל הנולד כו' ואוקי לכלה דמתני' כרבא כו'. ומ"מ כתבו לעיל ע"א בד"ה רישא דמסתמא רב אשי לא פליג אשמואל כו' עיין באשר"י ועיין:

בא"ד ואפילו הוא מוחזק כו' כדפרי' מהאי דמחט כו'. שלא תימה כל הנולד כו' על בעל הפרה להביא ראיה משום דבעל החמור מוחזק ג"כ וא"כ לא פריך מידי ממחט. וסיפא דמתני' דעל הבעל להביא ראיה אף שהוא מוחזק [אין ראיה] משום דחזקת הגוף מתנגדו אף שגם גבי מחט חזקת הגוף מתנגד ללוקח (ז) מ"מ צריך אתה לומר בלא"ה [דל"ד חזקת הגוף דמחט וחמור לחזקת הגוף דידה דאל"כ] אמאי לא מקשה ממחט אסיפא דמתני' בלא שמואל:

בא"ד משמע דאי הוי ברשות בעל החמור על בעל הפרה להביא ראיה כו' והלא נולד ספק כו'. וכי היכי דכאן בשמעתין בעל הפרה יביא ראיה הואיל והספק לגריעותא נולד ברשותו שהרי מת ונמצא ההפסד ברשותו אמרינן כאן נמצא כאן היה ה"נ התס לענין הריוח נמצא הריוח ברשות בעל החמור שהרי לאחר משיכת החמור נמצא הולד והול"ל כאן נמצא וכאן היה. ותירצו שצריך לחלק וכו'. ופירש בתשובת הריב"ש סי' רע"ג משום דכאן תלוי הקנין בזה קיומו או ביטולו מקיימין הקנין משא"כ התם הקנין לא תלוי בזה והוא דחוק:

בתד"ה ותנא תונא כלה היינו כלה בבית חמיה כו'. משום דמרישא לקידושין אין ראיה דעל בעל הפרה להביא ראיה דהא כל עצמות טעמא דלישנא קמא דשמואל שעל בעל החמור להביא ראיה הוא מטעם שחזקת מרא קמא מסייע לבעל הפרה אף שבעל החמור מוחזק השתא וא"כ בלשון שני דקאמר כל הנולד כו' ולא איכפת בחזקת מרא קמא וקאמר על כך ותנא תונא צריך להביא ראיה על כך וא"כ ברישא דמתני' דלמא להכי על האב להביא ראיה אף שמוחזק כיון דחזקת מרא קמא מסייע לבעל משא"כ בבעל הפרה הוי בהיפך חזקת מרא קמא מסייע לבעל הפרה לזה אמר סיפא וכו' וזה נכון. ולזה פריך ממחט [ומהיכא פסיקא ליה למיפרך דלמא דוקא היכא שאינו מוחזק] משום דע"כ ותנא תונא הוא מסיפא ושם הבעל מוחזק השתא ש"מ דלא תליא בחזקה:

דף עז.

גמ' במתניתא תנא ריח הפה כו'. ולא מקשה מברייתא אשמואל כדבסמוך מיתיביה מקמץ וכו' אפ"ל דבסמוך ברייתא מפרש המתני' שתופס מקמץ זה בורסי משא"כ כאן אפשר שלא נזכר כאן פוליפוס בברייתא רק ריח הפה במקום פוליפוס ואם תני שניהם הוא קצת סייעתא לשמואל:

גמ' וסימנך שמואל כו' מכולה פירקין. היינו פירקא דהמדיר שהיה מפרש כל משניות שבפרק זה מתחלה לסופו דוק ותשכח:

ברש"י בד"ה נכפה חולי כו' ויש לו זמן לבא. נראה כאילו לא כתוב לפניו בגמ' וה"מ דקביע וכו':

ברש"י בד"ה ואלו שכופין והני אין וכו'. דמדלא חשיב י"ל תני ושייר אבל תנא תני ואלו ואת אמרת תני ושייר:

בתד"ה אלא לרב יהודה קשיא תימא דאמאי לא משני כו'. התרצן למאי דידע ברייתא דמייתי תנאי אי אפשר לו לתרץ כן דאי המקמץ צואת כלבים היינו בורסי קטן א"כ יש אומרים דברייתא נמי פירושו בורסי קטן וא"כ היינו ת"ק דמקמץ זה בורסי ע"כ פירושו בורסי קטן [דהא ברייתא לפרושי מתני' אתיא כמ"ש לעיל ובמתני' קתני גם בורסי דהוא בורסי גדול]:

בתד"ה ליתני וכו'. למ"ד אין כופין לא הקשו מברייתא דיכול לומר אנא כמתני' דהכא ס"ל דמדלא חשיב ע"כ ס"ל דאין כופין אבל המקשה אמ"ד כופין תיקשי ליה ברייתא וכו' וכל כמה דלא מיישב לה [ברייתא אמתני'] יכול לומר אנא כהאי תנא סבירא לי. וקושית תוס' ותירוצם מבואר באורך מזה לעיל בתוס' ריש פרקין בד"ה יוציא כו':

דף עז:

גמ' התם כי אמרה הוינא בהדיה כו'. ולעיל [בריש פרקין בתוס' בד"ה יוציא שהקשו ליתני באה מחמת טענה] לא הוי מצי לשנויי כי אמרה הוינא בהדיה לא שבקינן דהא ודאי שבקינן כיון דהוא אינו ראוי לבנים והיא לא מיפקדה אפריה ורביה משא"כ כאן בנשא וכו' שהיא עקרה או אינו זוכה להבנות ממנה אנן כפינן ליה אפילו שישא אחרת:

גמ' אם חן מעלה כו'. על מי שאין לו חן כ"ש שמגינה על מי שיש לו חן שלא יתגנה ואילו אינה מצילו מבעלי ראתן אין לך מגונה ומאוס גדול כזה כדקאמר לעיל מאי סימני' דלפין עיניו ודאבי נחיריה ואייתי ליה דירא מפומיה ורמי וכו' וק"ל:

גמ' אמר ליה כחברך וכו' שאלולי לא יהיב סכיני' לא היה יכול לקפוץ בע"כ של מלאך המות אבל דוכתא אחוי ליה. או אולי לא היה חפץ לראותו רק שדעתו היה באמת לעשות כריב"ל ולכן ביקש סכינו להנצל מידו [ולכך לא מוזכר בגמ' דאחוי ליה דלא חפץ בזה כלל]:

גמ' אפילו אות אחת. בח"ש מוחקו וכן משמע קצת מפירש"י:

דף עח.

גמ' לא ניחא לי דאיתסר בקריבי' וכו'. עיין בח"ש [שהקשה תיפוק ליה שהוא לא יגרשנה שהבעל אינו מגרש אלא לרצונו ותירץ דה"ק ליתני אינה מקודשת דהיא נמי אמרה לא בעינא באיש נדרן

ואפילו תאמר שרוצה נהתקשר שאם ידור עוד שיהיה חייב לגרשה סוף סוף יכולה לומר לא ניחא לי דאיתסר כו']. ודוחק גדול. דמי מדבר אם רוצה לקשר סוף סוף ברייתא אומרת פשטא דדינא אינה מקודשת [וזה ניחא אף בלא טעם דלא ניחא לה דשמא לא ירצה לגרש] ואם הוא רוצה לפייסה לתת לה מעות או קישורין דלמא אה"נ שמקודשת ומי מדבר בכך. ולי נראה דאשה המקפדת על מנת שאין עליו נדרים עיקר הקפידא הוא על [שיראה] שלא להדירה שלא ליהנות שלא לשמש ולקשט ולפירות ושלא לילך לבית אביה וכו' וכיוצא בזה כדלעיל אבל שאר נדרים שאין מגיעין לה מה לה לנדריו ואפילו אם היא נדרנית אמרינן לעיל דדוקא נודרת ואינה מקיימת אבל מקיימת לא דאינו יכול לומר אי אפשי בנדרנית אלא בנדרים שבינו לבינה או בעינוי נפש שלא תתקשט בבגדי צבעונים ושלא לאכול בשר וכו' וכדלעיל אף אם התנה על מנת וכו' לא הוי קפידיה קפידא לזה אמר שהיא תאמר אי אפשי בנדרן וכי תימא שאר נדרים ודאי לא איכפת לה ואף אם התנה היא על מנת שאין עליך נדרים בשביל נדרים כאלו ודאי מקודשת דלא הוי קפידה קפידא אלא שהיא יכולה לומר כיון שהוא נדרן למחר ידיר אותי בדברים הנוגעין לי הנזכרים לעיל במשנה הלא גם בזה הדין יוציא ויתן כתובה דהיינו כופין אותו להוציא כדלעיל לזה אמר מ"מ יכולה לומר לא ניחא לי דאיתסר ע"י גירושין בקריבי' וק"ל:

גמ' לא בעי טלפחי בסוף פרק האשה שלום ברש"י מפורש [ברש"י שלפנינו כאן מפרש בזה הלשון ממש שכתב רש"י שם]:

גמ' קול עבה כו' כי קולך ערב וכו'. אף שקרא בשבח ונוי קמדבר והעדר הנוי לא הוי בשביל כן מום וכן רש"י פירש בסמוך וכמה נוי הוא לה ולא מפרש וכמה לא הוי מום דכיון דאמר טפח הוי מום ש"מ דבציר לא הוי מום וקצת יש לראות למאי נ"מ ואפ"ל אם התנה עמה על מנת שתהיה מופלגת בנוי וא"כ פי' וכמה לא זו דלא הוי מום אלא אפילו הוי נוי ג' אצבעות אבל ג' אצבעות וחצי או ד' לא הוי מום ולא נוי [א"כ דלמא ה"נ בקול עבה] ודוחק לומר דקול ערב נוי ועבה מום לא ערב ולא עבה דרך נשים כך. אבל ודאי ממראך נאוה לא קשה דא"כ מכוערת הוי מום מ"מ ראה ונתפייס ועוד פירוש מראה חיתוך איברים לא הצבע. ועיין במפרשים יפה תואר ויפה מראה:

גמ' אמר אביי וחד וכו'. לתרץ יתורא דאיש ואיש באופן אחר לומר דאיש אחד הנולד בה שקול כאיש ואיש:

גמ' אמר רבא וחד מינן וכו'. אפ"ל כנגד אחד הנולד בה אמר איש ואיש דחד מינייהו כתרי מינן ונגד המצפה לראות אמר חד מינן כי סליק וכו' שהרי ר' ירמיה וכו' אפ"ה כדסליק להתם נתחכם כאחד מהן ע"י אוירא דא"י מחכים וקרי לן טפשאי א"כ אחד מאתנו היודע מה קאמרי רבנן כדסליק להתם עדיף כתרי מנייהו ודו"ק:

ברש"י בד"ה הזקן כו' וריח הפה וכו'. אף דלא מסיים בשינויא רק זיעה. ה"ה ריח מדקא מקשה והני בכהני לא פסלי כו' [גם רב אשי מזכיר בתירוצו ריח הפה]:

ברש"י במשנה בד"ה הבעל צריך וכו'. עדים וכו' וכ"ה ברש"י ברי"ף ובר"ן. ולא מפרש האב צריך להביא ראיה עדים דפשיטא דראיה הוא בעדים ודו"ק ואפ"ל דברישא לאו דוקא בעדים ה"ה רק שאר הוכחות שמוכיח האב לבעל שע"כ לאח"כ נולדה משא"כ בסיפא אם בהוכחות ואומדנא שהרי ראיתיה כגון ד"מ שהיתה כורכה בגד סביב המקום שהמום בו עתה וכמה וכמה הוכחות הרי ידע שהיה בה מומין וידע ונתפייס אע"כ שאינו יודע להוכיח מאומה רק צריך לראות אם ימצא עדים אנשים שיודעין מה שהוא לא ידע וק"ל:

גמ' ר' יהודה אלכתחלה כו'. ולפי"ז על החדשים אנו בושים ר"ל אנו בושים אפי' על זה שלכתחלה לא תמכור הנכסים שנפלו לה משנשאת (ח) או כיון שאנו בושין על מה שמכרה בטל אפילו בדיעבד בנכסים שנפלו משנישאת הולך בהדרגה שנכסים שנפלו קודם שנשאת למוכרן לכתחלה [קודם שנשאת] ודו"ק:

בתד"ה עד שלא תתארס כו' ואמאי והא הוי כר' חנניא בן עקביא כו'. פירש כאמרו לו לפני ר"ג דר"ח בן עקביא. יש לראות לפי' הקונטרס קמא דבסמוך בתוס' בד"ה איבעיא להו דמסיק דקאי אדיעבד דרישא וס"ל אף בנפלו עד שלא נתארסה ונתארסה מכרה בטל ע"כ צ"ל הא דפריך דלא כמאן משום דרב ושמואל ס"ל דוקא בנשאת ואילו אמרו לו דרבי יהודה ס"ל אף בנפלו קודם אירוסין ונתארסה וא"כ אף לפירוש הקונטרס בזה [שפיר' דר"ג מיירי אפילו בנפלו עד שלא נתארסה ואף לפירוש השני של רש"י כמו שהוא ברש"י לפנינו] שפיר קאמר דלא כמאן דאמרו לו דר' חנניא ס"ל ג"כ בנפלו משנתארסה ומכרה משנתארסה מכרה בטל כמ"ש בברייתא לא כך השיבן ופירש"י בעוד שדנו על הארוסה וכו' ש"מ דס"ל לאמרו לו מכרה בטל ואילו רב ושמואל כללו תרוייהו בחדא ואמרו ונשאת דוקא ודוחק לומר דנקטו ונשאת משום עד שלא נתארסה דא"כ הול"ל בין נפלו עד שלא נתארסה ונשאת ובין משנתארסה ומכרה באירוסין ואפ"ל דלר"ח חזרו האמרו לו מאירוסין לפי שהשיב להם תשובה גמורה ונצחת וכפירש"י בסמוך אמרו לו וכו' נראין דבריך במכרה בעודה ארוסה וכו' משא"כ בעד שלא נשאת ונשאת עמדו בדבריהן שהרי לא השיב להם טעם רק על החדשים אנו בושים וכו' וק"ל:

בא"ד מ"מ יכול רש"י לפרש כן וכו'. ודינו יכול להיות אמת אבל עד שלא נשאת ונשאת לא קאי רק בנפלו מן האירוסין ועלה קאי האמרו לו שיהיה מכרה בטל משא"כ אילו היה ראיה א"כ היה פי' עד שלא נשאת וכו' אף בלא נתארסה א"כ קאי האמרו לו עלה והיה רב ושמואל מצי למסבר כוותייהו:

בא"ד ואין להקשות לפירושו וכו'. אחרי שראינו מהכרח הגמ' שאין פי' עד שלא נשאת רק משנתארסה. דדוחק לומר דלשון עד שלא נשאת וכו' סובל כך וכך [ולכך אין קושיא משם לפירש"י דאפשר דאה"נ פי' עד שלא נתארסה ומ"מ פריך דלא כמאן] כיון דר"ג ודאי דלא כרב ושמואל ואמרו לו מצינו לפרש נמי דלא כוותייהו וכמ"ש התוס' לעיל (כתובות דף ע"ד ע"א) בד"ה דברי הכל בבעלו קנו. דא"כ הו"ל להגמ' לפרש כן בפירוש ולא לומר סתמא דלא כמאן. ועוד דזה דוחק. ועדיפא ופשוט טפי משני התוספות:

בסה"ד לאשמועינן דאפ"ה אי מכרה וכו'. דמכח דיוק דנפלו משנשאת אלו ואלו מודים כו' ליכא למידק רק הא עד שלא נשאת ונשאת אין מודין אלו ואלו ס"ל לב"ש מכרה קיים אבל ב"ה מצי למיסבר שפיר מכרה בטל דהא דנפלו משנשאת אלו ואלו מודים ר"ל אף ב"ש מודים דמכרה בטל להכי קאמר ר"ג עד שלא נשאת ונשאת אף לב"ה מכרה קיים. ועוד דנפלו משנשאת לאו דברי ר"ג הוא וק"ל:

בתד"ה נפלו לה וכו' בהדרת שבת אחת כב"ה. ר"ל דב"ה מיקל טפי לאשה שנוטלת כתובה בהדרת שבת אחת ובמה דסמוך הקושיא פתחו וי"ל שאין זה קולא לב"ה שיהיה ממילא חומרא לב"ש. אע"פ שרצונה בכך ומבקשת גט להתגרש מ"מ לאחר מכאן שמא תחזור בה. ועיין בח"ש מ"ש בזה. וכיון דהוי אצל האשה פנים לקולא ולחומרא לא מיחשב רק מי שמיקל או מחמיר גבי איש:

בתד"ה סיפא אימר כו' שהיא מוחזקת הוי ספק ודאי וכו' כצ"ל ודו"ק:

בתד"ה איבעיא להו וכו' ונראה לר"ת וכו'. האריך בפירושו ולא מפרש בקצרה דדיעבד כפירש"י ולכתחלה לא אפשר [כפירש"י אב"ש] אלא ארישא קאי. משום דלפירושו ישנה לישנים ב' פירושים ומה שקורא לחדשים בחד צד [בצד דארישא קאי דקרי חדשים לנפלו משנתארסה כמ"ש התוס' וקא מהדר להו על החדשים אנו בושים כלומר נפלו לה משנתארסה] קורא להן בצד השני ישנים. דלפירוש קמא דרש"י פירוש חדשים וישנים שוין. ולפירוש שני ג"כ בשני צדדי האיבעיא קורא לנכסים שנפלו ונמכרו משנתארסה ישנים ולאותן שמוכרת אחר נישואין חדשים אף שגם לפי"ז צריכין לטעמא שכתב ר"ת שהם ישנים משנשאת מ"מ אינו קורא פעם חדשים ופעם ישנים משא"כ לפירוש ר"ת לנכסים שנפלו משנתארסה ומכרה באירוסין קורא בצד שקאי ארישא חדשים ובצד שקאי אסיפא קורא לאותן נכסים עצמן ישנים וק"ל. רק למה באמת מפרש ר"ת אי קאי ארישא כמו בנפלו לה משנארסה ולא כמו בנפלו משנשאת ואי משום לישנא דאלכתחלה קאי דמשמע דפליגי רק לכתחלה לא תמכור [ולכך כתבו כמו בנפלו משנתארסה לא כמו במשנשאת] הא לא קאמר ר"י לכתחלה או דיעבד רק אלכתחלה ור"ל אבבא דלכתחלה ואף אם יסבור הוא בדיעבד. ואפשר שלשון אלכתחלה ר"ל דוקא אלכתחלה שהיא מוכרת לכתחלה על אותה סברא פליגי אבל אמה שבדיעבד מכרה קיים מודו. אך [בלא"ה] ודאי דחוק לר"ת לומר ברישא מכרה בטל אף בדיעבד. ועוד דא"כ לא יהיה הפשיטות ש"מ אדיעבד [דהיינו אסיפא] רק דוקא מכח גירסת אמר להם אף זו לא תמכור [דע"כ אסיפא דברישא מודים דמוכרת לכתחלה] וא"כ לפי התוס' דלא גריס לה באמת אין כאן פשיטות כלל. רק נימא באמת אלכתחלה פליג [ומ"מ מדמי ליה לנפלו משנשאת] ואי משום דדחיק ליה על החדשים אנו בושים דשם ראוי ליבוש משום דבטל בדיעבד כבר כתבתי לעיל מניה [בגמרא דהיינו דיש להלוך בהדרגה] ודו"ק: ועוד דלפי"ז לא היה מקום לאמרו לו לר"ג וכו' כאן הניחא לפירש"י בלשון ב' קאי בשני צדדין אבבא הסמוכה וללשון ראשון צ"ל שתלמודא קים ליה בודאי דעכ"פ קאי האמרו לו ג"כ ארישא אבל לפירושם דהשתא [דמסופק בהא] מהיכא תיתי לומר דקאי ארישא כיון דלא פרכי מידי ברישא ודאי מסתבר יותר לומר צד שני דאיבעיא. אבל לפי"ז [דהיינו דמדמי ליה לנפלו משנתארסה] אתי שפיר שהבבא השני עושה הקושיא של הואיל וזכה כו' כמו בנפלו משנתארסה דמודה אתה בזה אבל אם ההכרח מכח מה ששנה אח"כ [דהיינו אם מדמי לנפלו משנשאת] לא הו"ל למיסמכיה כאן אף דקאי ג"כ אבבא הסמוכה [דהא בעי למימר דמכרה בטל אפילו בנפלו עד שלא נתארסה א"כ כ"ש בנפלו משנתארסה] ומכ"ש אם נאמר שאין ה"א לר"ת לומר ברישא מכרה בטל [ולא יקשה אלא כמ"ש לעיל רק נימא באמת אלכתחלה פליג וכו'] א"כ הוי קאי ארישא לחודא ומאי מקומו כאן. ועוד יש לישב במ"ש התוספות כמו בנפלו לה משנתארסה כו' דלפי"ז האמרו לו היינו קושית מ"ש רישא מ"ש סיפא דבגמרא דסברתם דלא תליא בשעת נפילה רק כיון שזכה וכו' הואיל וזו אשתו וכו' ודו"ק. וכן מצאתי [חוזר למ"ש האריך בפירושו] דלפירש"י לא א"ש כלל לשון דישנים דפי' ישנים שהם ישנים כשנשאה ר"ל משום דאיירי אי מכרה בטל משנשאת דבאירוסין אין לו לבעל פירות ופשיטא דמכרה קיים עד שתנשא רק כל מכרה בטל דבמתני' פירושו לאחר שנשאת שהבעל אוכל פירות ומוציא הפירות מיד הלקוחות דבפירות עסקינן כדבסמוך מתני' בחיי' ולפירות ולכן קראו ישנים לנכסים שנפלו ומכרו באירוסין משום דהשתא בשעה שיהיה מכרה בטל דהיינו לאחר נישואין ישנים הן וקאמר על החדשים לומר על הנכסים החדשים מכרה בטל אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו כו' לומר מכרה בטל על נכסים שהם עתה ישנים וכן אם קאי ארישא ניחא כפשוטו ישנים אבל לפירש"י אי קאי אלכתחלה דב"ש לא יתכן כלל לקרותן ישנים דהא אלכתחלה קאיירינן אם יהיה רשאי למכור לכתחלה באירוסין ובאיזה בחינה קראן ישנים דהא בשעת מכירה חדשים הן שנפלו לה באירוסין והמכירה באירוסין ודו"ק:

בא"ד והא דלא נקיט רישא וכו'. לפירש"י נמי הו"מ למימר אב"ש או אב"ה:

בא"ד דארישא לא הול"ל מכרה בטל. שאין זה סברא כלל לפירוש ר"ת:

בא"ד והשתא פשיט שפיר. אף דלכל הפירושים פשיט שפיר מאמרו לו מכרה בטל ואולי דלאידך פירושא [דלא גרסי לא תמכור] דלמא אדיעבד דרישא אך עתה מדאמר להו אף בזו לא תמכור ע"כ אסיפא:

בא"ד דנקיט אלו ואלו וכו'. כך היו טוענין בתחלה [דהא באמת ר"ג סובר גם בהא מכרה קיים]:

בסה"ד אבל ק"ק לרשב"א וכו' דמאי דהדר קאמרי הואיל וזכה באשה כו'. אין כוונתם שלא תמכור לכתחלה בנפלו עד שלא נתארסה דא"כ הו"ל למימר הואיל וזו אשתו וזו אשתו כדמעיקרא משמע שכוונתם בנפלו משנתארסה ונשאת גופיה הואיל וכו' ואמאי מכרה ונתנה קיים:

אין להקשות באם קאי אסיפא וכדמסיק באמת אמאי לא הקשו ארישא כיון דמשוו ארוסה ונשואה הואיל וזו אשתו וזו אשתו כו' א"כ ה"נ שוין אירוסין ונישואין בנכסים שנפלו עד שלא תתארס בין שנתארסה או נשאת כי היכי דמשוו ארוסה ונשואה בנפלו משנתארסה ורישא איירי בנתארסה אבל לא נשאת. מיהו י"ל דברישא אינו מוכרח לומר כן די"ל אה"נ דמיירי ג"כ בנשאת משא"כ בסיפא בנפלו משנתארסה דלא מסיים ונשאת משמע מסתמא דהמכירה בזמן הנפילה דמהי תיתי לומר המכירה שלא בשעת נפילה לאפוקי ברישא דצ"ל ע"כ המכירה לא היה בזמן הנפילה וק"ל:

דף עח:

גמ' טעמא דמייתי האב ראיה כו'. הומ"ל מני ר' יהושע דאמר לא מפיה וכו' עד שתביא ראיה לדבריה וא"צ לדיוקא דהא לא מייתי ראיה כו' וק"ל:

גמ' אמר רבא לא תימא טעמא דר"י וכו'. אמימרא דר' יהושע בפ"ק הול"ל מאי ענינו כאן וכ"ש אמתני' דמדברת ומעוברת דליכא חזקה דממונא כנגדה שם מקום לומר לא תימא וכו' [לא תימא דלא מהני חזקה דגופא כלל דהא הכא ליכא חזקה דממונא נגדו אלא כו' והכא משום מעלה עשו וכו'] אבל הכא מהיכא תיתי. ואולי לאפוקי מדרב נחמן בסמוך [ע"ו ע"ב] שמפרש צריך להביא ראיה דמתני' לקידושין דהיינו אף שמוחזק האב. [וזה כפירוש התוס' לקמן שם דר"נ לא ס"ל

תברא]. או משום דקשה ליה ברישא הו"ל למיתני רבותא וכמו שהקשו התוס' בד"ה מי ששנה כו' ובשלמא סיפא נקיט נכנסה לאשמעי' אף די"ל חזקה אין אדם שותה כו' אפ"ה כשהביא ראיה הוי מקחו טעות [דאין אדם מפייס] וכמ"ש התוס' אבל לומר דרישא פליג נמי בהא הוא דוחק מפורסם אלא י"ל לכך נקיט רישא בכי האי גוונא להורות דמעות קידושין שהוא של אב ומוחזק בה אפ"ה צריך להביא ראיה [ולכך לא נקיט ברישא נכנסה כו' משום דאז הכתובה שלה ונצטרך למיתני עליה להביא ראיה ולא נשמע מזה דינא דקידושין לכך נקיט עודה בבית אביה דהכתובה של אב וקתני סתם צריך להבי ראיה כדי לכלול אף מעות קידושין שהוא מוחזק] והיינו מטעם כיון דלבעל יש חזקת מרא קמא וכדלקמן לזה אמר לא תימא וכו' דהא קתני סתם צריך להביא ראיה אלא כי לא א"ל כו' היכא דאיכא חזקה דממונא דהיינו חזקת מרא קמא דממון [וזה כפירוש רש"י לקמן שם דר"נ ס"ל שינויא דתברא] והוא דוחק גדול דאדרבה עדיין הו"ל למינקט ברישא נכנסה וכו' ולומר האב צריך להביא ראיה דהוי שמעינן שפיר טפי לקידושין כיון דהכתובה שלה מן הנשואין וק"ל [וא"כ כיון דלא מיתרצא בהכי קושית התוס' ובע"כ צריכין לתירוץ התוס' א"כ מהיכא תיתי לומר דלא אזיל בתר חזקת הגוף כלל אפילו בקידושין שהוא מוחזק]. או י"ל דלעיל ה"א דלכך לא אזיל בתר חזקת הגוף משום דאיתרע חזקת רשות האב דמיירי בענין שאינו יכול להיות שנאנסה תחת בעלה דמיד שכנסה לא מצא לה בתולים וע"כ זינתה בבית אביה אבל היכא שיכול להיות שזינתה תחת בעלה אין הכי נמי דאזלינן בתר חזקת הגוף אבל עתה דאמר דר' יהושע פליג בסיפא ג"כ אף שיכול להיות שמומין נולדו ברשות הבעל ולא איתרע חזקת רשות האב אפ"ה לא אזיל בתר חזקת הגוף וס"ל על האב להביא ראיה להכי אמר שלא תימא משום דלא תחשוב חזקת הגוף למאומה וק"ל.. מיהו דלמא רק אהא פליג ר' יהושע בסיפא אהא דצריך להביא ראיה שעד שלא תתארס וכו' וס"ל בסיפא שאין צריך להביא ראיה רק משנתארסה הוי בה מומין הללו ואיתרע חזקת רשות האב:

גמ' סיפא נמי כאן נמצא כאן היה. יתור לשון הוא ואינו נכון דהא באמת אף אם הביא ראיה שראו בה מומין משנתארסה דהשתא אדרבה י"ל כאן נמצאו ברשות האב וכו' אפ"ה לא מהני משום דאיכא תרתי כדמסיק. ויותר נכון אם הוא מלשון הקושיא וחסר ומדרישא כאן נמצא וכו' סיפא נמי כאן וכו' איתיביה וכו' ואמאי לימא כאן נמצאו וכו' ועיין בזה בר"ן [שברוב ספרים לא נמצא הגירסא רק רישא כאן נמצא כאן היה וכן מורה לשון רש"י]:

בפשטא דשמעתא חדא במקום תרתי כו' מחמת קושית התוס' הייתי אומר ב' דרכים אחרים לישב האחד הוא דלעולם אם יכולין לישב שני חזקות שיהיו לאחדים ולא יסתרו זה לזה אנחנו מישבים לכן ברישא דחזקת הגוף וחזקת כאן נמצא סתרי אהדדי ולאו דוקא סתרי אלא כאן נמצא מרע לחזקת הגוף [כמשמעות לשון רש"י] ואי אפשר לישבן להכי אזלינן בתר חזקת ממון על האב להביא ראיה וכן בסיפא אם הביא עדים עד שלא נתארסה דהשתא ע"כ קודם אירוסין הוי המומין מאי איכא חזקה אין אדם שותה וכו' וראה וניפייס וחזקה אין אדם מתפייס נמי סתרי אזלינן בתר חזקת ממון דהא אי אפשר לישבן שהרי ע"כ מקודם נולדו אבל משנתארסה כיון דיש לה חזקת הגוף וחזקה אין אדם שותה וכו' מאי אמרת חזקה אין אדם מתפייס וכו' מיישבין ב' החזקות ואמרי' אין הכי נמי אין אדם מתפייס וע"כ האי ראה דחזקה אין אדם שותה רק מאי הו"ל למיעבד שידע שהמומין לא היו בה בשעת אירוסין ונסתחפה שדהו וא"כ נשאר כאן נמצא כו' חדא במקום תרתי דחזקת הגוף וחזקה אין אדם שותה נשארו בתוקפן וק"ל. אבל בלשון הגמ' מגומגם זה [מאי אמרת כו' גם לשון האי ראה וניפייס ובחזקה דאין אדם שותה היא קצת למותר דלא הול"ל רק חזקה אין אדם שותה אא"כ בודקו וחזקה אין אדם מפייס במומין וא"כ ודאי לאח"כ נולדו רק משום בעד שלא תתארס קאמר האי לישנא ודו"ק. הב' שבאשה זו ישנו ספק אם המומין קודם האירוסין או לאח"כ והנה בסיפא בנכנסה לרשות הבעל יש לה טענה בממ"נ בשני הצדדין אם לאחר אירוסין הרי נסתחפה שדהו ואם קודם מ"מ חזקה אין אדם שותה כו' והאי ראה ונתפייס משא"כ הבעל אלאחר אירוסין אין לו טענה כלום לכן ברישא שאף לה אין לה טענה אלא מצד אחד דהיינו לאחר אירוסין וכל עצמות טענתה הוא דוקא לאחר אירוסין דהא אקודם אין לה טענה דחזקה אין אדם שותה כו' שהרי לא כנסה עדיין לכן גם הבעל אף שאין לו טענה אלאחר אירוסין רק דוקא קודם אירוסין הדין עמו שמוחזק בממון וכן בסיפא [אם מביא עדים] עד שלא נתארסה שאינה יכולה לטעון שנעשה לאחר אירוסין רק אקודם אירוסין בלחוד מ"מ גם אם טענתו גם כן אינו רק אקודם אירוסין סגי [מטעם שמוחזק] משא"כ אם הביא עדים משנתארסה היא באה מב' צדדים בטענת אחר אירוסין ואת"ל קודם אירוסין אין אדם שותה וכו' והוא כל טענתו לומר קודם אירוסין שהרי כאן נמצאו וכו' ולא נתפייסתי שהרי אין אדם מתפייס וכו' לכן עדיפא טענתה וזה קרוב בעצמו לועי"ל שבתוס' ד"ה חדא כו' רק אין צריך להסברא שכתבו אבל בעל לא מיפטר עד שיהיו כל טעמים שלו אמת דאף אם יצויר שבטעם דכאן נמצא וכו' יכול לפטור עצמו בלא חזקה דאין אדם מפייס כגון שנאמר כיון שהתנה על מנת שאין בה מומין התנה ולא שייך לומר ראה וניפייס אף שיהיה חזקה דאדם מפייס במומין וחזקה אין אדם מפייס וכו' יהיה עוד טעם לפוטרו מ"מ הוא ב' טעמים על קודם אירוסין [משא"כ ב' טענות דידה הוא על ב' צדדים א' על קודם אירוסין וא' אלאחר אירוסין] והוא כענין ד"מ אם אומר קושיא על כל צד טוב יותר מאומר ב' קושיות על צד אחד ועל צד השני לא כלום וק"ל:

ברש"י בד"ה רבא אמר וכו' מהדר וכו' הלכתא וכו'. דאי לאו משום הלכה אף דנוח טפי לאוקמי כולה כחד תנא מלומר תברא מ"מ הו"מ לאוקמי כולה כר' יהושע ופ"ק נמי פלוגתייהו בענין שאינו יכול להיות שנאנסה תחת בעלה ולהכי אף שנכנסה לרשות הבעל איתרע לה חזקת רשות האב (ת). מיהו ז"א דא"כ קשה איתיביה דאביי עד שלא תתארס אין כו' דליכא לשנויי משנתארסה הוי חדא במקום תרתי דגבי בעל נמי איכא תרתי דהעמד ממון על חזקתו ובשלמא לר"ג ניחא דחזקת ממון במקום חזקה דגופא לאו כלום הוא וכמ"ש רש"י בסמוך (א) וק"ל. *ואפ"ל מ"מ נוכל לאוקמי כולה כר' יהושע ולעיל לא אמר ר"י דאזיל בתר חזקת ממון אלא משום דחזקת פנויה מסייע ליה דומיא שכתבו התוס' בסמוך לר"ג דטעמי האשה עדיפא וכאן נמצאו וכו' דעדיפא מחזקת הגוף משום דמסייע ליה חזקת ממון וכו' אף שחזקת ממון לר"ג לאו כלום הוא מ"מ מסייע הוא לחזקה אחרת ולפי אותו התירוץ כה"ג י"ל לר' יהושע דחזקת ממון לא אמר דמהני נגד חזקת הגוף אלא משום דחזקת פנויה מסייע לו דהעמידנה בחזקת פנויה וקידושיה לא היו קידושין והוי מקח טעות [לרבא מרא דשמעתא דס"ל לעיל מקח טעות לגמרי משמע] לכן ברישא דליכא אלא חדא חזקה חזקת הגוף מסייע חזקת פנויה לחזקת ממון לשיצטרך האב להביא ראיה אבל בסיפא משנתארסה כיון דאיכא תרתי חזקת הגוף וחזקה אין אדם שותה אף דלגבי בעל נמי תרתי חזקת ממון וחזקה אין אדם מתפייס במומין מ"מ לתרווייהו בהדי הדדי לא מסייע חזקת פנויה אבל הביא עדים עד שלא נתארסה דליכא חזקת הגוף רק חזקה אין אדם שותה ישנו כנגדו חזקה אין אדם מתפייס (וממון) [בצירוף חזקת פנויה] וז"א דמה ענין חזקת פנויה לחזקה אין אדם מתפייס וכי משום שיש לה חזקת פנויה לא יוכל להיות שמתפייס. מיהו י"ל דטפי אמרינן לא ניפייס והרי היא פנויה כמו שהיתה ובלא"ה נמי י"ל חזקה אין אדם מפייס גופא עדיף משום כן משום דחזקת ממון מסייע וק"ל. מיהו גם זה אינו דמ"מ אף משנתארסה יש לו לבעל לר' יהושע חזקת ממון בצירוף חזקת פנויה גם חזקה אין אדם מפייס בצירוף כאן נמצא כאן היה או באופן זה כאן נמצא כאן היה בצירוף חזקת ממון וחזקה אין אדם מפייס בצירוף חזקת פנויה: ואפשר לומר כולה כר' יהושע ולא מטעמא דכאן נמצא כו' דלעיל פליג ר"י בנכנסה לרשות הבעל אף בענין שיכול להיות שנאנסה תחתיו אפ"ה לא אזיל בתר חזקת הגוף רק בתר חזקת ממון בצירוף פנויה ובסיפא היינו טעמא משום חזקה אין אדם שותה וחזקת הגוף מסייע לה דעדיפי מחזקת ממון עם חזקת פנויה וחזקה דאין אדם מפייס במומין ולכן עד שלא נתארסה אזיל לה חזקת הגוף דידה ועומדת חזקת ממון עם פנויה וחזקה אין אדם מפייס אבל חזקה אין אדם מפייס גרידא גרוע מחזקת אין אדם שותה בכוס נגד חזקה אין אדם שותה לחודא. וברישא שאין לה אלא חזקת הגוף גרידא עליה להביא ראיה [דחזקת פנויה מסייע לחזקת ממון] אבל בסיפא משנתארסה לא משום דתרי חזקה דידה עדיפי משני חזקות שלו דחזקה אין אדם מתפייס גרוע מחזקת אין אדם שותה [כמו] השתא לר"ג וכמו שאמר עד שלא תתארס העמד הגוף על חזקתו לא איכא למימר מאי איכא חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו אדרבה חזקה אין אדם מתפייס במומין והעמד ממון על חזקתו [משמע דבעי צירוף העמד ממון] וכן לתנא דרישא למ"ד תברא עדיף ליה חזקה אין אדם שותה מחזקת אין אדם מפייס כמ"ש התוס' בד"ה מי ששנה [ולא מהני לר' יהושע אף לאוקימתא דרבא] אלא בצירוף חזקת ממון וכאן צריכה חזקת ממון בפני עצמו נגד חזקת הגוף [ואכתי חזקת הגוף עדיפא אם לא דחזקת פנויה מסייע ונשאר השתא חזקה דאין אדם מפייס גרידא נגד חזקה דאין אדם שותה דעדיפא וחזקת פנויה לא מסייע אלא לחדא לא לתרתי] משא"כ בעד שלא נתארסה ודו"ק: אבל נראה דחזקת פנויה לאו כלום הוא ואף שהתוס' לא כתבו רק דלא חשיבא חזקה כנגד חזקת הגוף דהיינו חזקת פנויה גרידא [מ"מ גם לסיוע לא מהני] תדע דאף לר"ג מ"מ נחשוב חזקת ממון וחזקת פנויה לסיוע אצל ב' חזקות דבעל אם חזקת ממון אין בו כח לסייע לתרווייהו [אלא ודאי דלאו כלום הוא אפילו לצירוף סיוע]:

[בדפוסים הקודמין היה כאן ערבובי דברים. האמור ליתן למעלה ניתן למטה גם יש בו מדברים קשה ההבנה מחמת רוע הסידור. ואנחנו סדרנוהו כפי הנראה נכון לדעתינו. ועכ"ז נציג ג"כ הנוסחא הישנה כדי שיהיה לנגד המעיין ואשר יבחר נפשו יקרב]: [נוסחא ישנה] (ואפ"ל דמ"מ נוכל לאוקמי כולה כר"י כו' אבל בסיפא משנתארסה כיון דאיכא תרתי חזקת הגוף וחזקה אין אדם שותה אף דלגבי בעל נמי תרתי חזקת ממון וחזקה אין אדם מתפייס במומין מ"מ לתרווייהו בהדי הדדי לא מסייע חזקת פנויה ז"א דמה ענין חזקת פנויה לחזקה אין אדם מפייס וכי משום שיש לה חזקת פנויה לא יכול להיות שאיפייס. מיהו י"ל דטפי אמרי' לא ניפייס והרי היא פנויה כמו שהיתה ובלא"ה נמי י"ל חזקה אין אדם מיפייס גופא עדיף בשביל כן משום דחזקת ממון מסייע וק"ל. אבל בסיפא עד שלא נתארסה דליכא חזקת הגוף רק חזקה אין אדם שותה ישנו כנגדו חזקה אין אדם מיפייס וממון. אבל נראה דחזקת פנויה לאו כלום הוא ואף שהתוס' לא כתבו רק דלא חשיבא חזקה כנגד חזקת הגוף דהיינו פנויה גרידא תדע דאף לר"ג מ"מ נחשב חזקת ממון וחזקת פנויה לסיוע אצל ב' חזקות דבעל אם חזקת ממון אין בו כח לסייע לתרווייהו. מיהו גם ז"א דמ"מ אף משנתארסה יש לו לבעל לר' יהושע חזקת ממון וא"ת בצירוף חזקת פנויה גם חזקה אין אדם מיפייס בצירוף כאן נמצא וכאן היה או באופן זה כאן נמצא וכאן היה בצירוף חזקת ממון וחזקת אין אדם מיפייס בצירוף פנויה. ואפ"ל כולה כר"י ולא מטעמא דכאן נמצא כו'. כמו שכתוב בנוסחא דלעיל עד אבל נראה):

בתד"ה אבל במומין וכו' תימא וכו' מה שייך לחלק וכו' ונראה לרשב"א דכשהתנה וכו'. לכאורה הומ"ל דבסברא זו פליגי ר"מ ורבנן ולמה להו לדחוקי לעיל ע"א בד"ה וחכמים כו' דפליגי במרחץ ואף לשמואל דמוקי סיפא בסתם מ"מ רישא איירי בתנאי ודלמא עלה קאי [פלוגתא דר"מ וחכמים] ודו"ק בזה:

בא"ד כגון ריח הפה. וקול עבה וכה"ג:

בסה"ד וקאי בין ארשות האב וכו'. קשרתיו דבלא רשב"א שלא היה סברא לחלק בין גלוי לסתר כשהתנה א"כ בסיפא שאינו יכול לטעון אלא הבעל צריך לברר לב"ד שהמומין היו קודם שנתארסה א"כ אף בגלוי כיון שהיו בה והתנה ע"מ כיון שהתנה התנה ולא שייך לחלק רק ארישא קאי שהבעל בלא בירור יכול לטעון כן אף שהאב מכחישו ולזה אמר אם שבגלוי הן אינו יכול לטעון ולא משום שראה ונתפייס דהא התנה בלא שיור וכו' רק אמרינן מסתמא אחר אירוסין נולדו דאל"כ היה רואה אותן המומין כיון שבגלוי הן והוא התנה ע"מ וכו' בלא שיור ש"מ דלא ראה לזה כתבו לפירוש הרשב"א השתא קאי וכו' ופירוש אינו יכול לטעון אי קאי אסיפא הלא אף בסתר אינו יכול לטעון בלא בירור לזה פירשו אינו מועיל וכו' כן נראה לי ודו"ק. ועיין בהגהת אשר"י בשם ר"י שמפרש דוקא אסיפא ע"ש ודו"ק:

בתד"ה תברא פירש ר"ח שבועה: יש משבשין תרגום של שבועה מומי וה"ה תברא דפי' שניהם אחד [לשון שבר ומום]. והבל. אבל חרם נקרא בגמרא תברא כדאיתא במ"ק מאי תברא תברא בתי רמי וחרם הוא השבועה ושבועה הוא החרם כדאיתא בפר"א וכ"ה בערוך. אבל במועד קטן פירש רש"י מאי תברא למה תוקעין שברים כשמחרימין:

בתד"ה אבל היכא כו' פשיטא דאזלי' בתר חזקת הגוף. דמהי תיתי נאמר לא ניזל והלא סברא הוא ובסמוך דקאמרי רבנן בהדיא טמא הוצרכו בד"ה ספק להביא ראיה מחולין:

בא"ד דהיכי מצי למימר כו'. אבל לר"ג חזקת פנויה לאו כלום הוא נגד חזקת הגוף דחזקת הגוף אלימא ליה כמו חזקת ממון לר"ג נגד חזקת הגוף [דלאו כלום הוא]:

בא"ד דכי האי גוונא חשבינן תרתי לריעותא וכו'. אף דהתם משום דאיכא ריעותא בטהרות שהרי נטמאו ודאי ובמקוה שהוא חסר דריעותא לפנינו מ"מ באמת הכא גם כן הוא כן:

בתד"ה ספק וכו' שחין או מכוה וכו'. ולא נקטו בהרת אחרת קודם שנזקק לטומאה נראה משום דא"כ אין לומר העמידנו בחזקת שלא היה בו נגע דבשמעתין אמרי' קודם מומין אלו לא היה בה

מומין וכן צ"ל קודם נגע זה היה בחזקת שלא היה בו נגע [והכא היה לו בהרת] ואף דשחין ומכוה קרוי ג"כ נגע מ"מ קודם ספק זה היה בחזקת שאין בו נגע בהרת ועכשיו נחזיקנו לבהרת:

בסה"ד בראוה מדברת ומעוברת וכו'. ולמ"ד שניהם להכשיר בה דאילו בבתה ליכא חזקה דכשרות:

גמ' אם אמרת בנשואה שכן בעלה זכאי וכו'. לכאורה טפי הול"ל שכן בעלה אוכל פירות וכדלעיל נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות וכו' ולהכי אם מכרה הפירות מכרה בטל ודו"ק:

גמ' תני מוכרת וכו'. רחוק לומר שלא הרגיש רש"י בהדוחקים של גירסא זו וכמ"ש ריב"ם בתוס'. והנראה אלי בכוונתו תני מוכרת ונותנת קיים וכ"ה בגמרות ישנים ור"ל תני בברייתא קיים בלא ו' ונופל שפיר אדיעבד אבל לא אלכתחלה משא"כ וקיים דנופל אלכתחלה לא אדיעבד וק"ל:

לר' חנניא הא דקאמר על ארוסה ששאלו לא כך השיבן כו' משמע שמודה בשאלה הראשונה הואיל וזו אשתו כו' א"כ לפי הקונטרס בלשון ראשון לפי יישוב התוס' [לעיל בד"ה איבעיא להו שכתבו ועוד יש ליישב כו' דמדנקיט אלו ואלו מודים כו'] ע"כ לר' חנניא לא שאלו האמרו לו מה זו מכרה בטל כו' מנפלו לה עד שלא נשאת ונשאת דהיאך קאמר אף זו לא תמכור לכתחלה הא ס"ל לר"ג מוכרת לכתחלה בין לשינויא דרב זביד בין לר"פ ואף אם לא גרסינן בברייתא אף זו לא תמכור או גרסינן ור"ח פליג ע"ז שלא השיב כך מ"מ צ"ל לר"ח ששאלתם מה זו אשתו מנפלו לה משנשאת דעד שלא נתארסה ונשאת ס"ל לר"ג [אליבא דר"ח] מוכרת לכתחלה ובמה טעו שסברו דאית ליה מכרה בטל בעד שלא נשאת ונשאת דאי משום דנקיט אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים במכרה באירוסין משמע דמודים משנשאת דמכרה בטל [כמ"ש התוס' לעיל] הא ר"ח ע"כ לא ס"ל הך אלו ואלו מודים דאם מכרה ונתנה קיים דהא אפילו בגדולה מזו סבירא לו. מוכרת לכתחלה ולא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כלל וק"ל:

בתד"ה תני וכו' ולגירסא זו ל"ג כו'. וה"ה לגירסת רש"י לרב זביד רק רש"י מוחקו בלא"ה:

לגירסת ר"ח ולר"פ דצ"ל דלר"י לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה צריך לעיין באיבעיא לעיל ר"י אלכתחלה או אדיעבד ודו"ק:

לגירסת ר"ח אין להקשות דתקשי ליה אפשטא דמתני' בלא רומיא דברייתא ור"ג כב"ש די"ל דבבא עד שלא נשאת ונשאת ר"ג כו' הכל מדברי ר' חנניא הוא דכן רישא מדברי ר"י וקאמר עלה האמרו לו וכן סיפא עד שלא נשאת ונשאת מדברי רבי חנניא הוא וקאי עליה האמרו לו [ור"ח פליג ארישא וסובר דמוכרת ונותנת] דלא דחיק לתלמודא בהא דפריך השתא ור"ג כב"ש רק בהיפך או אם אותו בבא דסיפא לר"י ולא לר' חנניא משום דמשמע מדקאי עליה ר' חנניא דמודה בה אבל לר"ח בן עקביא דלמא אה"נ דלא פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה אבל לר"פ פריך שפיר דר' חנניא אית ליה אם מכרה דיעבד אין וא"כ מוכרח דסיפא דמתני' מדברי ר"י הוא ע"כ ומרישא משמע כאילו הוא המדבר פלוגתא דב"ש וב"ה דקאי עליה אמר ר"י אמרו לו לר"ג וכו'. אף דבגירסא דרש"י משמע ליה למקשה דר"ח דאמר כאן כאילו ר' חנניא מודה בפלוגתא דרישא אין בכך כלום [להקשות על גירסת רבינו חננאל וק"ל]:

בתד"ה לא כר"י ולא כר"ח כו' פירוש ולא כאמרו לפניו כו'. דאילו ר"ג פשיטא דלא ס"ל כוותיה דהא איהו מכרה קיים קאמר אלא אפילו כא"ל דאית להו מכרה בטל לא ס"ל. תבא על כוונתם יותר בעיונך בר"ן ריש הכותב ע"ש:

בא"ד דתרוייהו מודו בעד שלא נתארסה ונשאת כו'. לא כתבו זה לפירוש קמא דרש"י דס"ל מכרה בטל בעד שלא נתארסה ונשאת רק מ"מ דלא כוותייהו מטעם אחר דאינהו ס"ל אפילו עד שלא נתארסה ונתארסה ואילו רב ושמואל בנפלו משנתארסה ולכאורה רב ושמואל דוקא נשאת. ומכרה באירוסין ס"ל מכרה קיים כמ"ש לעיל [כתובות עח ע"א בד"ה עד שלא תתארס] ואילו בנפלו קודם אירוסין ומכרה כשנשאת ס"ל מכרה בטל ואילו הא"ל ס"ל בהיפך (ט) דבנפלו כשנתארסה ומכרה באירוסין ס"ל בטל ובעד שלא נתארסה ונשאת קיים וא"ל מאי מקשה דלא כמאן דלמא כ"ש הוא מדאית להו לא"ל מכרה בטל אף בנפלו ומכרה כשנתארסה דקיים לרב ושמואל כ"ש בעד שלא נתארסה ונשאת דאף רב ושמואל מודו דבטל דס"ל לאמרו לו בטל [ומנ"ל דפליגי בסברות הפוכות ושס"ל לא"ל בעד שלא נתארסה ונשאת דמכרה קיים]. דסוף סוף הוא דלא כוותייהו [בנפלו משנתארסה ומכרה בעודה ארוסה]. רק תוס' נקטו דתרוייהו מודו בעד שלא נתארסה ונשאת דמכרה קיים וק"ל:

בא"ד ולא פליגי אלא כשנתארסה ונשאת. וה"ה מכרה באירוסין לאמרו לו דר"י רק נקטו היפך מעד שלא נתארסה ונשאת דאף בנשאת דוקא שמכרה נכסים שלאחר אירוסין:

בא"ד והא דמשמע לקמן בהכותב וכו'. בל"ז י"ל דלמא עד שלא נשאת ונשאת פירושו שנפלו אף קודם אירוסין ובהאי אמר ר"ג מכרה קיים ובהאי דהכותב דאיירי בנפלו משנתארסה [ונשאת] מודה דמכרה בטל וא"כ הא"ל ס"ל אף בהא מכרה בטל והא דאמר הכא דלא כמאן פירוש לא כר"ג דר"י או דר"ח וק"ל:

בא"ד א"כ אותן נכסים נפלו לה עד שלא נשאת. דהא עתה היא ארוסה וכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך משמע שיש לה עתה ועוד דא"כ אף בכותב לה והיא נשואה כיון שלא זכתה בנכסים מהני סילוקו ואה"נ דמצי מיירי אף קודם שנתארסה רק דאם כן צריך לומר בהכרח כרבותינו וזה לא מסתבר:

בא"ד ובנשאת איירי דהא משמע וכו'. אינו מחוור דמאי כוונתם להכריח דבנשאת איירי (וע"כ בנשאת איירי) דהא אוכל פירות. מיהו בזה י"ל שאוכל אח"כ פירות. ומה הכריחו דהא משמע דאי לא כו' אף בלא נשאת דלמא כא"ל דר"י דס"ל דמכרה בטל משנתארסה. ואולי כצ"ל א"כ אותן נכסים בנפלו לה עד שלא נשאת ונשאת איירי משמע וכו' ועכ"פ נראה דתיבת דהא ט"ס הוא ודו"ק:

בתד"ה לימא תנינא כו'. מדתפסו בקושית הגמרא [ולא הביאו תירוצא] משמע קצת דוי"ל בלא"ה משני שפיר ר"ל התם בהחובל דכן הוא סוף קושיתם ועלה קאי הוי"ל מיהו מדלא קאמרו בלא"ה משני לה התם שפיר גם מדמשני התם הגמ' איזה תירוצים אחרים משמע קצת דאהכא קאמרי דמשני שפיר וק"ל:

בתד"ה כתבינהו וכו' ואינו נראה כו'. גם המיתיבי דבסמוך לא מקשה מידי. ויתכן קצת לישב פ"ה שמפרש היאך עושין כשעושין שטר מברחת דודאי בשעת כתיבת שטר המתנה בעדים לאחר צריכה להודיע לעדים שדעתה רק להבריח כי למה תשתוק ותעשה שטר גמור בלי דבור שאין כוונתה שיזכה המקבל ואילו היינו יודעים בודאי שעשתה שטר מתנה ונתנה לבתה או לאחר מבלי תנאי אה"נ דקיים רק אם בא שטר כזאת לפני ב"ד יקרעוהו דאמרי' מסתמא הוא שטר מברחת ובודאי הודיעה לעדים בשעת כתיבה כוונתה דאומדנא הוא דלא שביק איניש נפשיה ויהיב כל אשר לו בלא שיור לאחרינא:

דף עט.

גמ' מורה הוראה אני וכו'. ולא יהבי רשותא אלא לבקי בדבר וכפרש"י ואמר כן משום דעל הקורע שטר יאמר חקלאה אינו בקי בדינין וכפירש"י וק"ל:

גמ' וחכמים אומרים כו' ולכשארצה. לשון הרא"ש פי' מהיום תחול המתנה לכשארצה לקיימה אבל בכל פעם שארצה הרשות בידי לבטלה:

גמ' ואי לא קנינהו לוקח ניקנינהו בעל. יש לראות דלמא אה"נ ושמואל קאמר אם יבא וכו' אקרענו בין שבא הבעל להוציא מידו ובא המקבל לזכות בה ע"פ שטרו ובין שוויתר הבעל או שגירש או מת ובאה היא עצמה לעולם שטר מברחת בטל ודוחק לומר מדלא בא בעובדא דהכא הבעל לערער משמע שכנגד הבעל השטר קיים. אבל נ"ל דמפסק ר"ת בד"ה עשאום כו' מבואר ומתורץ היטב ואולי קושיא זו הכריח לר"ת לפרש ולפסוק כן והכי פירושו ואי לא קנינהו לוקח כו' וע"כ הבעל לא קנה דע"כ כוונתה היתה להבריח מבעלה ואילו קנאה הבעל לא נתקיימה כוונתה וכיון שהבעל לא קנה בהכרח קנה הלוקח דאי לא קנאו הלוקח ממילא היה קונה הבעל וכמ"ש ר"ת וא"כ היכי קאמר שמואל אקרענו ולא זכה בה הלוקח ומשני דהכא אף שלא זכה הלוקח מ"מ לא זכה הבעל מטעם דעשאום וכו' ומינה דאי לאו דעשאום קנאו הלוקח וכפסק ר"ת ומפשט הלכה דקדק כן ואסמכוה ארש"י בד"ה ואי לא קנה וכו' דלא הול"ל לרש"י למימר מאי הברחה איכא רק כיון דלא קנה ליקנינהו בעל וכו' ועיין באשר"י ומ"ש נראה לי:

גמ' עשאום כנכסים כו' ואליבא דר"ש. אף דר"ש דוקא באם מכרה ונתנה ס"ל דקיים ואי חשיב כאן מכירה [הך דמברחתא] א"כ אף רבנן דר"ש מודו בה דהא בנכסים שנפלו עד שלא תתארס ונתארסה או אפשר אף לא נתארסה עדיין בשעת הברחה ולכ"ע עד שלא נשאת ונשאת (י) מכרה קיים חוץ מאמרו לו י"ל דהכא ודאי ליכא מכירה גמורה רק לסברת ר"ש דטעמו בנכסים שאין ידועים משום שלא ע"מ אותן נכסים נשאה כמו כן כאן הועיל הברחה שהרי על מנת שאינן שלה נשאה ועיין:

גמ' פירא דכוורי. לשון חפירה דכוורא כמ"ש רש"י לעיל בהמדיר (כתובות דף ע"א ע"ב) אין שועל מת בעפר פיר כמו פירא דכוורי גומא:

ברש"י בד"ה עד שתכתוב ולכשארצה יש כאן הברחה מבעלה. דלגבי לוקח מבואר בפשיטות שאין יכול להחזיק בה דעלה קאי שלא יכול לשחק בה רק שלא תימא א"כ אין כאן הברחה וכו'. אח"כ מצאתי ברש"י ברי"ף ובר"ן שדילוג יש כאן וז"ל ולכשארצה אז יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה במתנה ונמצא קיים למפרע מיום שנכתב השטר ואם זה יבא להחזיק תאמר איני רוצה כצ"ל. וזה דלא כלשון הרא"ש לכשארצה לבטלה וכו' [דמלשון רש"י ור"ן לכשארצה פירוש לכשתאמר אני רוצה אז חל המתנה למפרע ולדעת הרא"ש פי' לכשארצה היינו לכשלא אמחה והמתנה חל מיד רק שתוכל למחות] עיין בר"ן וק"ל:

ברש"י בד"ה ואי לא קנינהו לוקח וכו' לשמואל וכו'. דאברייתא לא פריך דהא מציא לדחות הבעל ולומר רוצה אני:

בתד"ה כללא וכו' וגפרית וצריף לא גריע מפירות וכו' אבל חכמים ל"ק אהדדי אף אם נאמר שהם חכמים (אחד) בני פלוגתא דר"מ דגפרית וצריף אפשר דהוי מחוברים טפי (כ):

בא"ד וכן משמע מתוך פירוש ר"ח כו' הלכך היכא כו'. וכן הוא ברי"ף ע"ש. ופירוש שכתבו לעיל כתבו התוס' לפי גירסת ר"ח ולא מדברי ר"ח:

בא"ד אלמא דבלקנות איירי כצ"ל. ולפי"ז לא קשה מידי וכו'. חוץ מקושיא הראשונה מקושית הרשב"א דמשמע דאמרי לה קרנא כו' וגם זה אינו קשה כל כך ואפשר לומר לפום ריהטא דהשתא ר"ל דנקיט כללא לבסוף והוא מדברי סתמא דגמ' לאשמעי' דהלכה קאמרי לה הראשון כמו והלכתא וכו' אבל לעיל היה קשה דע"כ אין הלכה כן דהא גלימא אין גזעו מחליף וכו' והלכה כר"נ בדינא בשלמא לפירש"י אף דקשה נמי הך קושיא דר"נ כמו לפירוש ר"ח (ל) אין הלשון מכוון דהתוס' הקשו בסמוך באמת על פירוש הקונטרס לא אפירוש ר"ח כפי הבנתו בתחלה לפי מובן בתחלת הפשוט משום דקאי אדבסמוך ולא משום דהלכה כן וק"ל:

דף עט:

גמ' אמר ר"נ הכניסה לו עז כו' אמר ר"נ עיילא ליה גלימא כו'. בהשתנות הלשון לא ידעתי כעת וכל המימרא הראשונה הוא לשון מקרא ומימרא שניה תרגום:

גמ' והוא שאכלה דרך כבוד. שאכל אותה הגרוגרות וכן ראויה היתה בת שבע לדוד וכו' אלא שאכלה פגה שאכל אותה הבת שבע פגה שהוא מין תאנה כמ"ש במקום אחר [לעיל (כתובות דף ס"ה)]:

ברש"י בד"ה לגיזותיה כו' וה"ה כו' חלב וולדות. בעז לחלבה לא הוצרך לזה דחדא נקיט רק עתה למה משנה ונקיט דבר אחר:

ברש"י בד"ה אוכל וכו' איכא עורה וכו'. אף דהלכה כחנניא ואף בליכא שיור וכ"כ הר"ן באמת וטעמא משום דלא חייש למיתה מ"מ ניחא ליה לפרש לכ"ע:

ברש"י בד"ה עיילא ליה גלימא טלית בנכסי מלוג כו'. בהכניסה לו עז לא איצטריך לפרש דנקיט בהדיא עז לאכול חלבה דהיינו הפירות והגוף שלה וק"ל:

בתד"ה כמאן וכו' לרבותא נקיט וכו'. ולא נקיט כפל של בהמה מלוג לאשמעינן נמי דולד הוי לאשה ועוד דכפל דבהמה פשיטא דהוי לאשה דאם מתה האם אין כאן כי אם הכפל משא"כ כפל דולד במת הולד סוף סוף קיים האם:

בתד"ה פירי כו' פירי כיון דלא הוי מעלמא תקינו ליה רבנן וה"ה פירי דפירי הא פירי דפירי דאתי מעלמא לא תקינו ליה כו'. אף דאתי הפירי דמעלמא מפירי דלא מעלמא דהוי דידיה אפ"ה לא תקינו לי'. וכ"ש פירי דאתי מעלמא דאתי מקרן דידה דהוי דידה. וה"ה בלא אתי מעלמא הוי כ"ש פירי דפירי דידיה מהאי טעמא גופיה רק בתחלה קודם שידעינן אי תקינו רבנן פירי דפירי כלל

דמריהטא דשמעתין משמע כאילו לא תקינו כלל פירי דפירי לזה כתבו וה"ה פירי דפירי אבל לבתר דידע שתקנו הוי כ"ש ודו"ק. ועיין ברי"ף שמתרץ בענין אחר ובאשר"י:

דף פ.

גמ' והא קרנא קאכיל והוצאה הוא. לפום ריהטא יכולין לחלק לב' קושיות הא מקרן קאכיל וצריך לשלם אותו הזוז מכיסו ומתני' תנן דוקא שאכל מן הפירי ועוד דהוצאה הוא שלקח הזוז לצורך הוצאה של אותו קרן עצמו ובמתני' דוקא אם נהנה תנן שאכל מעט משא"כ כאן שלא נהנה אף אם לא יהא צריך להשלים ואף אם נהנה נהנה מן קרנא וצריך להשלים וק"ל:

ברש"י בד"ה אכלה לוקח וכו' והזמורות לא נאסרו. כיון למ"ש התוס' שלא הוסיפו וכו':

בתד"ה ישבע וכו' הבא ליפרע מנכסי יתומים כו'. יש לעיין לקמן בהכותב דקחשיב איזה דברים במשנה שלא תפרע אלא בשבועה והתוספות נקטו פעם הבא ליפרע מנכסי יתומים ופעם פוגם שטרו וק"ל:

בא"ד ונראה דהתם לא חשיב כו' והלשון מוכיח כן וכו'. אבל ישבע ויטול דהכא צ"ל כמו שתירצו התוס' בתחלה וק"ל:

בתד"ה אסתלק וכו'. ובגמ' מתקיף וכו' מ"ש מיורד וכו' אע"ג דהכא י"ל אדעתא דבעל נחית שהוא שכרו:

דף פ:

ברש"י בד"ה והא קרווח ביתא שאף עתה כו'. ובר"ף דהא איכא אחריתא:

ברש"י בד"ה א"נ בעל אריס הוא כלומר שנותן ללוקח כו'. ולא מכר הקרקע שיעשה הלוקח כדמעיקרא רק שהוא אריס בקרקע ועובדה ולא מכר ללוקח רק פירות מזומנים דהשתא לא שייך שמא תכסיף:

ברש"י בד"ה בכתובתה בעיקר כתובתה ובנדוניא וכו' כצ"ל. וכ"ה בר"ן. כי למה יפרש הך כתובה בנדוניא דלא כמו וכתובתה דב"ה דהיינו מנה מאתים:

ברש"י בד"ה ה"ג וכתובתה בחזקת הבעל וכו' כצ"ל. לאפוקי גירסת כתובתה דמשמע שהוא פירוש על נכסים בחזקתן וק"ל. וכ"ה בר"ן בהדיא ע"ש:

בתד"ה נכסים בחזקתן כו' וזה אינו דבפרק אלמנה ביבמות משמע וכו'. מהך דהחולץ גופיה לא דייקו דמדקדק שם דמודו ב"ש בנכסי צאן ברזל ובנכסי מלוג דוקא פליג מדקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב דמשמע היכא שהם עיקר ואם נכסי צאן ברזל בחזקת יורשי האשה [לב"ה] והם עיקר מנ"ל דמודו ב"ש דלמא אה"נ יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב אף בנכסי צאן ברזל [כיון דלב"ה הם בחזקת יורשי האשה שפיר נופל עליהם ג"כ עם יורשי האב] אע"כ ס"ל לתלמודא דבנכסי צאן ברזל יורשי הבעל עיקר י"ל דקושיא הראשונה לא משום דמדייק התם מל' עם יורשי האב שדוקא בנכסי מלוג ולא בצאן ברזל רק ר"ת מקשה שאינו נראה לומר דפליגי הכא כי היכי דפליגי במי שמת בנפל וכו' דיש סברא לחלק בין הכא להתם מטעמא שכתב דהיבם כבר מוחזק וכו' ותדע דסברא זו אמיתית הוא דהא ע"כ לב"ש צ"ל סברא זו לחלק בין הכא להתם דהתם קתני סתם יחלוקו דמשמע דקאי על כל הנכסים כתובה ונכסים הנכנסין וכו' ואילו בשומרת יבם לא קתני יחלוקו סתם רק דוקא יורשי הבעל עם יורשי האב דמשמע דוקא היכא שיורשי האב עיקר יפה כח יורשי הבעל בהם כיון שהיבם כבר מוחזק אבל במה שיפה כח יורשי הבעל אין ליורשי האב חלק בהן כיון שיורשי הבעל מוחזקים קודם מיתתה משעת מיתת הבעל וכו' ואף אם נניח שנכסי צאן ברזל בחזקת יורשי האב והם עיקר ועלה קאמר נמי יחלוקו מ"מ עיקר כתובה דהיינו מנה מאתים שבהם יורשי הבעל עיקר לכ"ע בלי פקפוק שמעולם היה שלהם בזה לא יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל דלהכי לא קאמר סתם יחלוקו ואילו התם ס"ל יחלוקו בכל נכסים וא"כ לב"ה נמי נימא כן ולא תלוי הקושיא הראשונה כלל בנכסי צאן ברזל דוקא ואף שנקטו התוס' דמשמע דוקא בנכסי מלוג שבהם יורשי האב עיקר כמו שמדקדק בהחולץ משום שהאמת כן הוא דבנכסי צאן ברזל יורשי הבעל עיקר כמו שהביאו מפרק אלמנה וכן בכמה דוכתי וק"ל. אבל ממ"ש בקושיא שניה ועוד דא"כ ב"ש מוקמי בנכסי צאן ברזל וכו' טפי מנכסי מלוג ובנכסי צאן ברזל מודו לב"ה דהוי בחזקת יורשי האשה למ"ד כו' מזה משמע בהכרח דמוכרח שם בהחולץ דב"ש מודו בנכסי צאן ברזל וא"כ צ"ל משום דבלשון עם יורשי האב לא קאי אלא אנכסי מלוג דבהם דוקא יורשי האב עיקר וא"כ הו"ל לאוכוחי מיניה וביה ודוחק לומר דמשם לא נסתיים לומר עיקר רק הדיקא נמי הוא מלשון עם יורשי האב משמע שאיירי בנכסים שהמה עתה ביד יורשי האב ולהכי קאמר שיורשי הבעל לוקחין חלק עם יורשי האב שהנכסים בידן דהיינו נכסי מלוג שהגוף היה לעולם ביד האשה שאין לבעל בו אלא פירות משא"כ כתובה ונכסי צאן ברזל המה ביד הבעל הגוף לכל אשר יחפוץ והמה מוחזקין בהן ואין שייך הלשון יחלוקו יורשי הבעל וכו' [אבל מ"מ שפיר י"ל דנכסי צאן ברזל כולן ליורשי האשה בין לב"ש ובין לב"ה] אח"כ ראיתי בגמ' שם ולא קשה מידי דקאמר ואביי למאי דלא אסיק אדעתיה שטר העומד לגבות כגבוי דמי לותיב מכתובה דמתני' דס"ד ב"ש אכתובה נמי אמרו יחלוקו וקאתי יורשין דידה מספק וקגבו פלגא דכתובה מיבם דהוי ודאי ש"מ דס"ל לב"ש ספק מוציא מידי ודאי דהא כתובה מנה מאתים לב"ה בחזקת יורשי הבעל וכן נכסי צאן ברזל למ"ד בחזקת יורשי הבעל אמאי יחלוקו יורשי האב הא אין ספק מוציא וכו' וכן למ"ד בחזקת יורשי האשה אמאי יחלוקו יורשי הבעל ואף למ"ד יחלוקו דקיימי בחזקת שניהם מ"מ פריך מכתובה מנה מאתים דלכ"ע בחזקת יורשי הבעל ואותה סוגיא דיבמות אזלא אליבא דכ"ע ומשני לא פליגי דמודו ב"ש שהוא בחזקת יורשי הבעל דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים וכל שהיא מתה בחיים של יבם לא גבי יורשין שלה כתובה דיבם במקום בעל קיימא ועיקר כתובה פשיטא דבחזקת יורשי הבעל ואף צאן ברזל כיון דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דיבם לב"ש דדריש מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר וכו' אף למ"ד נכסים בחזקת יורשי אשה לב"ה דלא דריש מדרש כתובה וניתנה לגבות מחיים [של יבם] אבל לב"ש בחזקתן היינו בחזקת יורשי הבעל [ומודו ב"ש לב"ה בהא דקאמרו נכסים בחזקתן לכל מר כדאית ליה לב"ש הם בחזקת יורשי הבעל כיון דדריש מדרש כתובה ולב"ה בחזקת יורשי היבם] כך היה אפשר לפרש לפירש"י [ולא קשה קושית תוס']. אבל מדברי התוס' הכא צ"ל דבנכסי צאן ברזל אף לב"ש בחזקת יורשי האשה אליבא דמ"ד בחזקת יורשי האשה לב"ה ופריך ולא פליגי והא קתני מתה וכו' ומשני שבקה וכו' אמר ר"א דיקא נמי וכו' פי' דע"כ בעיקר כתובה לא ס"ל יחלוקו ומודו לב"ה מדקתני יורשי הבעל עם יורשי האב וכיון דנסתיים ע"כ דלא פליגי בכתובה א"כ טעמא לא משום דשטר העומד לגבות כגבוי דמי דא"כ אף בעיקר כתובה הול"ל יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל והלשון משמע דוקא היכא שיורשי האב עיקר ואילו מנה ומאתים פשיטא דיורשי הבעל עיקר וכיון דלאו כגבוי דמי ואף דס"ל לב"ש בעלמא דכגבוי דמי] מטעמא דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים א"כ למאי דאית לן באמת אף אליבא דב"ש דאין ספק מוציא מידי ודאי א"כ אף בנכסי צאן ברזל מודו דאי למ"ד בחזקת יורשי הבעל אף ב"ש ס"ל כן דלא אתו יורשי האשה מספק כיון דלאו כגבוי דמי ומוציאין מידי ודאי ואי למ"ד בחזקת יורשי האשה כ"ש דלא אתיא יורשי הבעל ומוציאין מספק. והשתא ניחא דהשתא מצינן למימר הדיקא נמי דמשמע דוקא היכא שיורשי האשה עיקר לא מוכרח דקאי אצאן ברזל רק אכתובה אבל לבתר דנסתיים [דבכתובה מודו מטעם דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ואין ספק מוציא מידי ודאי] ע"כ מודו ב"ש אף בנכסי ברזל דאין ספק מוציא מידי ודאי [וכיון דלמ"ד דנכסים בחזקתן דקאמרי ב"ה היינו בחזקת יורשי האשה מקרי הם ודאי ולא אתו יורשי הבעל ומוציאין מספק אף לב"ש] וק"ל:

בא"ד והא דלא עריב ותני כו'. בפרק מי שמת הקשו נמי לאידך מ"ד בחזקת יורשי האשה והא דלא עריב עם נכסים הנכנסים ויוצאין [וצריך לתרץ נמי כמ"ש כאן כדי ליתן טעם לדבר] וגם מזה קצת ראיה שנכסי צאן ברזל המה טפי בחזקת הבעל מנכסי מלוג מדאיצטריך לטעם בנכסי צאן ברזל [שיהיה בחזקת יורשי האשה] טפי מבנכסי מלוג:

בתד"ה יורשי הבעל כו' וא"ת לפ"ה דאין כו'. כצ"ל דגירסא לב"ה אינו ניחא דאף לב"ש קשה גם לפירוש ר"ת לעיל לכ"ע נדוניא ליורשי הבעל ולא קשה מידי:

בא"ד הא דאמרי' בפרק נערה וכו'. כצ"ל:

בא"ד כדמסקינן דיבם כאחר כו' והוי כאילו כו'. ר"ל דבאשתו שמתה בחייו חייב בקבורתה תחת נדוניא שהכניסה לו דמינה קא ירית משא"כ עיקר כתיבה שלא נתחייב לה מעיקרא אלא לכשתנשא לאחר וכו' וכיון שמתה בחייו אין כאן חיוב כלל ולא קא ירית מידי מינה ולהכי בארוסה שאינו יורש צאן ברזל שלה שהרי לא הכניסה לו עדיין מאומה שעדיין לא כנסה אינו חייב לקוברה אף שיש לה כתובה מ"מ לאו מינה קא ירית כיון דמתה בחייו לא נתחייב לה כתובה מעולם משא"כ בשומרת יבם וק"ל. ועיין בסמוך בגמ' ובמה שאכתוב באי"ה:

בתד"ה או דלמא כו' ולפ"ה נמי כו'. ע"כ כתובתה לאו דוקא נדוניא דאף תחת מנה מאתים לחוד צ"ל לפ"ה דחייב בקבורה שהרי יורשי הבעל אין יורשין כי אם מנה מאתים לבד למ"ד נכסי צאן ברזל בחזקת יורשי האשה [ואפ"ה קפשיט] יורשיה יורשי כתובתה דהיינו יורשי הבעל חייבין בקבורתה דאי יורשי האב ופי' כתובתה היינו נכסי צאן ברזל כמו מה יעשו בכתובתה דמתני' טפי ה"ל למימר יורשי נכסי מלוג דכתובה ירתי אלו ואלו ולמה ליה לתלות בכתובה דליכא למיקם עלה אי ר"ל כמו קבורתה תחת כתובתה דהיינו נדוניא וכמו מה יעשה בכתובתה דמתני' דהיינו יורשי האב או כתובה מנה מאתים כמו וכתובה בחזקת יורשי הבעל דב"ה במתני' אבל אי קאי איורשי הבעל קאמר יורשי כתובתה לחוד. או אפשר דברייתא קאי אב"ה דמתני' דקרי כתובה למנה מאתים וק"ל:

דף פא.

גמ' בפשטא דאח אני יורש אחר העיון נראה לדעתי בכוונת רש"י בריהטא דשמעתין דפריך רבא ולימא אח אני יורש וכו' אין אני יורש מינה כלום אלא מאחי אמר אביי משום דבאין עליו משני צדדין והשני צדדין המה הכל בהנחת אח אני יורש דאם את יורש כמו שקוברה הוא יקבור את אשתו (מ) או יתן כתובה שקבורה באה תחתיו והקשה לו רבא לימא אח אני יורש ואשתו איני קובר מאי אמרת דאם אינו קובר יתן כתובתה לא ניתנה כתובה לגבות מחיים דבעל ואני במקום בעל עומד כאילו הוא חי וא"ל יקבור את אשתו כמו שקוברה הוא דע"כ צ"ל שאין זה יתד יקבור את אשתו כמו שקוברה הוא דהא אף בהנחת אחיו יורש הוצרך לומר צד השני ואם אינו קובר כיון דסוף סוף לאו אשתו היא לזה משיב לו על כך ואי משום כתובה דמצד שני שאינו קובר יתן כתובתה לא ניתנה וכו'. דהיינו באם ניתן הכתובה לגבות מחיים הא ניחא השני צדדים וא"כ לב"ה דלית ליה מדרש כתובה וניתנה כתובה כו' ניחא לזה השיב לו אביי אליבא דמאן אזלא הקושיא שלך אליבא דב"ש לב"ש מעיקרא לאו קושיא הוא ולא איצטריך לבא לשני צדדין כלל דליכא למימר אליביה כלל לימא אח אני יורש ועד כאן לא קשה לרבא מעיקרא דלימא אח אני יורש ואיני יורש אותה אלא אי לאו כגבוי דמי אבל לב"ש דס"ל שטר העומד לגבות כגבוי דמי א"כ מינה קא ירית לא מאח ופשיטא דחייב לקוברה אם יורש אותה [ואף דגבי ארוסה לא מיחייב לקוברה ולא מהני הך דשטר העומד לגבות כגבוי דמי מ"מ שומרת יבם עדיפא מארוסה כמ"ש הגאון לקמן] והדר פריך והא בעינן וכו' [ופירש"י] אלעיל פריך לב"ה דצריך לבא משני צדדין כיון שאחיו יורש סוף סוף אף אליביה דלית ליה מדרש כתובה מ"מ והא בעינן לכשתנשא לאחר כו' ומעיקרא לא משתעבד לכתובה אלא בתנאי לכשתנשא לאחר וכפירש"י לעיל סוף פרק נערה דף נ"ג דמה"ט ארוסה לית לה דין כתובה משא"כ לענין אם נשאת ע"פ עצמה שתוציא ממון ותטול כתובתה ע"פ עצמה משום דתלי חד באידך כל כך לא מדקדקין [במדרש כתובה] וק"ל ומשני יבם נמי כאחר דמי וא"כ שפיר באין עליו משני צדדין ולב"ש אין צורך לזה כיון דכגבוי דמי א"כ מינה קא ירית אף שלא בא שעה שראויה לגבות מ"מ כיון שהוא עומד לגבות ואף מבחיים דבעל כגבוי דמי וכאילו היא מוחזקת והתוס' בד"ה והא בעינן מיאנו בזה ופי' [הקושיא] אף לב"ש מידי דהוי אארוסה ולרש"י צריכין לחלק בין ארוסה ליבמה (נ) דאף להא"נ שבתוס' צ"ל כן: ועוד יש לפרש לפרש"י דאחר לא משמע יבם בלשון חכמים [כבלשון תורה] כדאמרי' גבי ואיש אחר יקחנה ולזה לב"ש דדריש מדרש כתובה מדקדקין בו כמו בלשון חכמים ודרשינן אותו כלשון מקרא וחכמים רק לב"ה י"ל יבם נמי כאחר דמי דס"ס הוא איש אחר ודי בזה ליישב לשון הכתובה ואין מדקדקין בו כאילו הוא משנה. ונוח לי קצת יותר לומר כן דהשתא י"ל דרבא ואביי תרוייהו שפיר ידעי הך דיבם כאחר דמי מ"מ פריך רבא [והא לא ניתנה כתובה לגבות מחיים] למאן דדריש מדרש כתובה דלא סגי בזה ומשני מאן דריש ב"ש לב"ש מעיקרא לאו קושיא הוא [דשטר העומד לגבות כגבוי דמי]. אבל לפירושי הראשון אי ניחא ליה לב"ה מטעם דכאחר דמי וחשיב קצת כגבוי אמאי לא ניחא בזה ג"כ לב"ש ומשמעות הסוגיא משמע שרבא אינו מקשה הא דוהא בעינן לכשתנשאי וכו' [רק סתמא דגמ' ע"כ דרבא ידע מזה ופריך לעיל והא לא ניתנה לב"ש דוקא] וק"ל. כ"ז נראה לי לפירש"י ז"ל. ובתוס' לכאורה מ"ש התוס' לעיל בד"ה יורשי הבעל וכו' היא בעצמו קושית רבא ולימא אח אני יורש ומסקנא דהכא [דיבם כאחר דמי] הוא שינויא דהתוס' לעיל מ"מ כוונת תוס' לעיל שהקשו בפשיטות היאך ס"ד יורשי הבעל קברי לה לפירוש הקונטרס שאין יורש אלא עיקר כתובה ולעיל

ברייתא ערוכה דקבורה תחת נדוניא ותפשוט מברייתא [דיורשי האשה קברי לה] ואין זו קושית רבא דמקשה מכח סברא נימא אח אני יורש ותירצו דשומרת יבם היתה ראויה ליטול קצת כו' והיה מחלק קצת בין שומרת יבם לארוסה כאשר לפי האמת הוא חילוק בינם אבל רבא מקשה הוא גופא אמאי מחשבי' כאילו הוא יורש מינה הלא אינה ראויה ליטול ולימא אח וכו' דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים של יבם ודו"ק:

בתד"ה איזהו אלמנה כו' לית לה יתומים. עיין בח"ש שהניח בתימה דטפי הו"ל להוכיח דהא קתני ואין חייבין בקבורתה ואילו הכא אדרבה יורשי הבעל חייבין וי"ל דמ"מ מאי קאמר אף אנן נמי תנינא דלמא אה"נ פשטא דמתני' איירי בשומרת יבם ותפשוט בהיפך דיורשי הבעל אין חייבין ויורשי כתובה צאן ברזל חייבין [וכמ"ד נכסי צאן ברזל בחזקת יורשי האשה ולפרש"י דגם בשומרת יבם כן] דא"ל דא"כ הול"ל יורשי נכסי מלוג [וכמ"ש הגאון לעיל בתוס' בד"ה או דלמא] דהא אין לטעות כיון דקתני בהדיא אין יורשי הבעל חייבין בקבורתה. ואין צורך לדחוק ולליישב כמ"ש התוס' לקמן ר"פ אלמנה ניזונת ולומר ואין חייבין בקבורתה איירי בהניח מטלטלין וכו' ע"ש:

בתד"ה משום דבאין וכו' לפרש"י לא מיושב כל כך לשון ב' צדדים ועוד דלפי פירושם בולימא אח אני יורש כלומר זכותו אירש ולא חובתו מאי משני יקבור או יתן כתובה לזה פירשו דה"ק אם אחיו יורש כו' כלומר אם באת לומר כו' א"כ בעי למימר כו' משא"כ בפרה שאולה שיורשין זכות אביהם אף אם נחשבים כמת משא"כ כאן אם תחשבהו כמת באתה לידי גיבוי ויורש הוא ממנה ודו"ק:

לפירוש התוס' צ"ל הא דפריך אח"כ הכי קאמינא אח כו' ואי משום כתובה לא ניתנה כו' אף דכבר הקשה לו ממנ"פ מ"מ פריך לעולם צד השני אשתו איני קובר דלא חשיב כאילו הבעל חי ואפ"ה לא באתה לידי גיבוי דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דיבם דבמקום הבעל עומד בזה דלא הגיע שעה שתזכה בכתובה או אף הצד הראשון דאח אני יורש ולא ממנה מ"מ אשתו איני קובר דאינו מוכרח לומר דא"כ בעי למימר הרי הוא כאילו אחיו קיים ולהכי לא באתה לידי גיבוי א"כ יקבור כו' דאף שנחשב למת אפ"ה לא באתה לידי גיבוי דלא ניתנה כו' ודו"ק:

בתד"ה מאן שמעת ליה כו' ולב"ה כו'. קשה להו דהא אף לב"ה ודאי אין ה"א בעולם שניתן כתובה לגבות מחיים ואף למאי דמשני יבם כאחר דמי מ"מ קודם חליצה אין ה"א שתטול כתובה לזה תירצו דמ"מ לענין קבורה כו' שיהיה נחשב כאילו הכניסה לו אותו שיעבוד וחייב לקוברה תחתיה כמו תחת נדוניא ולהכי במתניתין לענין שומרת יבם כתובת מנה מאתים לב"ה בחזקת יורשי הבעל וכן גבי סוטה לא נוטלת כתובה וכן בסמוך ואי ניתנה כתובה כו' נייחד כו' אבל בלא ייחוד לא משום דדוקא לענין קבורה שיהיה נחשב כאילו הכניסה לו שיעבוד כו':

בא"ד ולעיל ס"פ נערה פי'. דלא מטעם מדרש כתובה חזר אלא מק"ו התרתם ערוה החמורה כו' ועוד תירוצים ע"ש:

בסה"ד מצי דרשי ב"ה מדרש כתובה. ומטעם יבם כאחר דמי והיינו לפירושם בסמוך אבל למ"ש לעיל בפרש"י בדרך השני דוקא למאן דלא דריש מדרש כתובה. י"ל יבם כאחר דמי ודו"ק:

בתד"ה ושמעינן להו אע"ג כו' ע"ש בפרש"י דמקשה זה ומתרץ דדוקא לענין קבורה אית ליה דכגבוי דמי כו' והכא ליכא למימר כן דהא אביי מייתי הך מתניתין דסוטה לענין כתובה ומפרש לב"ש דכגבוי דמי וק"ל:

בא"ד משום חינא. ע"ש בהחולץ דמשמע בהדיא בהך סוגיא דכיון דמתה ליכא משום חינא וכפרש"י שם בהדיא וכן תוספות לא כתבו שם רק האי נמי דהכא וי"ל לענין שתהנה היא שיתחייב לקוברה אף שמתה מ"מ אמרינן כגבוי דמי ואיכא משום חינא וק"ל:

בתד"ה והא בעינן כו' דלא יהיב לה קבורה כו'. אף דלב"ה אדרבה טפי אמרי' ניתנה לגבות לענין קבורה [כמו שפירשו התוס' לעיל בד"ה מאן שמעת] יש לחלק [דאי דרשינן מדרש כתובה לאו עומד לגבות הוא] ודו"ק:

בא"ד מידי דהוי אארוסה כו' אין לה כתובה. ר"ל קבורה ונקטו כתובה משום דכן הוא לעיל ס"פ נערה בהדיא ארוסה אין לה כתובה ור"ל דין כתובה שהקבורה באה תחתיה ויהיה הקושיא דגמרא מ"ש מארוסה דאף דכגבוי דמי מ"מ אין לה כתובה משום דבעינן כשתנשאי כו' כדלעיל סוף נערה:

בא"ד ואי הוי גריס אלא הוי א"ש. האתי שפיר הוא משום דאתיא האי טעמא לב"ה נמי ומצי דרשי שפיר מדרש כתובה ואף דלית להו כגבוי דמי כמ"ש אח"כ. אבל אינו נראה שר"ל א"ש משום דתיקשי באמת למה לי טעם דכגבוי דמי הא סגי ביבם נמי כאחר דמי ובלא אלא משמע דצריך שניהם יחדיו. חדא דא"כ הו"ל להתוס' לסיים מיד מ"ש אח"כ כיון דכאחר דמי חשיב כאילו גבתה והחזירה לו כו' ומדכתבו אח"כ משמע שהכל נמשך יחד ועוד דאי לא גריס אלא אינו קשה למה לי תרוייהו דנוכל לומר דאף דכאחר דמי מנ"ל לומר משום כך דחשיב כאילו גבתה והחזירה אף שהיא בת גיבוי קצת וק"ל:

בא"ד אי נמי כו' דלב"ה פריך. אבל לב"ש דס"ל כגבוי דמי יש חילוק בין ארוסה לשומרת יבם בלא טעמא דיבם כאחר דמי [וז"ש הגאון לעיל ברש"י וכן צ"ל באי נמי]:

התוס' כתבו לעיל בפרק נערה בד"ה שאין אני קורא בה הא דקאמר מאן שמעת דאית ליה מדרש כתובה ב"ש כו' משום דקי"ל בהא כוותייהו ולהכי מקשה מב"ש דאל"כ מאי קושיא כל הסוגיא דלעיל אזלא לב"ה [אלא משום דקי"ל כוותייהו] וא"כ קשה מאי משיב לו מאן שמעת ליה כו' דסוף סוף בהא דכגבוי דמי לא סבירא לן כוותייהו א"כ למאי דקי"ל מדרש כתובה ולא קי"ל דכגבוי דמי תיקשי. ואי גרסינן אלא גם לפי מ"ש [דאדלעיל פריך היאך הוי ניחא לב"ה וע"ז משני לב"ה שפיר אף דלא גרסי' אלא אינו מוכרח דצריך לשני התירוצים דתירוץ קמא לב"ש ותירוץ בתרא לב"ה וע"פ דרך הראשון שפי' ברש"י די"ל יבם כאחר דמי אף למאן דדריש מדרש כתובה] אתי שפיר:

בתד"ה הרוצה כו' דאי לא"ה מאי אהני ליה מה כו'. דחכמים לא תקנו לה כתובה משני ולא רצו לחייבו שיכתוב לה כתובה כדלקמן סוף פרקין משום דאשה הקנו ליה כו' ואם יהיה לה שיעבוד על נכסי שני אף שישנן משועבדים לראשון א"כ אינה גביא מן הראשון רק כששניהן בני חורין א"כ הוא ממש כאילו יש לה כתובה מיניה דמאי שנא אלו בני חורין ואלו בני חורין וק"ל. ועיין בתוס' פרק החולץ (יבמות דף ל"ט:)

בתד"ה מגרשה וכו' וא"ת וכו'. בהא דאם כהן הוא יעשה סעודה כו' אין קושיא כלל דעדיף קאמר שהוא רוצה למכור ושלא יהיה לה שיעבוד על נכסיו לטורפן אבל בהא דאם ישראל הוא מגרשה וכו' פירוש וכשמחזירה כותב לה דקנאי כו' א"כ יש לו קיצור יכתוב כו' ואף דגם אם לא כותב לה אח"כ דקנאי יכול למכור מה שירצה קודם שמחזירה מ"מ מדלא קאמר מגרשה בגט ומוכר ומחזירה משמע או שימכור קודם חזרה ובלא קנינא ומחזירה על מנת כתובה הראשונה או אח"כ ויכתוב דקנאי והכל בכלל העצה וק"ל:

בא"ד ואין לנו לכופה כו'. אף שתחלת התקנה שאין לה כתובה משני היה לטובת היבם מ"מ לבתר דתקינו אין לנו לכופה:

בא"ד ואפילו ג' שדות מקחו קיים כו'. הלא נצרכא [אלא לג' שדות דקאמר] אתיא עכ"פ למעוטי איזה שדה וקאמר דלא למעט שאר נכסים דכ"ש אלא למעט נכסי מלוג כדמסיק שם ונקיט ג' שדות וכ"ש שאר נכסים רק אפילו ג' שדות מכרה בטל ואין צורך לדחוק דנקיט אפילו ג' שדות קיים עד שעת טריפה כיון דיש לנו לומר האפילו אמקחו בטל דנקיט בהדיא וכפירוש הרשב"ם שם בהדיא והתוס' נקטו אפילו ג' שדות מקחו קיים כו' רק לשלול פרש"י שבג' שדות בטל לאלתר ובשאר קיים עד שעת טריפה וק"ל. ובעיקר הסברא בין לתוס' שנקטו אפילו ג' שדות קיים ובגמ' דאמר כ"ש שאר נכסים דמקחו בטל משמע דטפי קיים בג' שדות ובין לפירוש הקונטרס הסברא מבוארת דלענין עד שעת טריפה ודאי טפי קיים מכר של שאר שדות שאין לה אלא שיעבוד בעלמא דהא כל אדם מוכר קרקעות המשועבדים שהרי הפירות עתה המה שלו וכי מטי שעת טירפא טורפת מלקוחות אלא אפילו ג' שדות שהמה אפותיקי שלה ועיקר אסמכתא עליהן מכרו קיים משא"כ לענין שלא תוכל לטרוף הואיל ונתרצה למכור טפי ריצוי' בטל ומצית למימר נחת רוח בשאר נכסים דאמר לה עיניך נתת בגירושין כו' מבג' שדות וק"ל:

דף פא:

גמ' אלא עצה טובה קמ"ל וכו'. וליכא למידק השתא בהיפך מדקאמר וכן לא יאמר וכו' משמע כי היכי דבסיפא יכול למכור רק עצה טובה ה"נ ברישא די"ל דמתני' איירי אף ששניהם רוצין דהשתא מדינא יכול למכור מ"מ משום עצה טובה לא ימכור ובין ברישא ובין בסיפא לא נחית מתני' רק לענין עצה טובה:

קשה לי לכאורה מאי מדייק דאי לא תימא הכי וכו' דלמא סיפא נמי לענין דינא שלא ייחד לה כתובה ולהפקיע שיעבודה משאר נכסיו שלא תוכל לטרוף לכשתתאלמן או תתגרש וכפירש"י ומיהו כשימות או יגרשנה וכו' ואדרבא הו"ל לדחות הולטעמיך בלא עצה טובה רק בין רישא וסיפא דינא קתני ולענין טריפה ודו"ק:

גמ' דתניא מי שמת. מפירש"י ד"ה כיון דאמור רבנן כו' כדאמרינן לקמן בשמעתין מי שמת וכו' משמע כאילו לא היה לפניו הברייתא במקום זה:

רב יוסף לא הביא לא יאמר דמתניתין דלמא רק עצה. ודר' אבא. דמ"ש הך ברייתא מהך ואדרבא הכא תני בהדיא לא ימכור. ושלח ליה רבא [דאייתי מדר' אבא] לא הביא הך ברייתא [דמפורש בה לא ימכור] אף אם ידע דלמא לא ימכור היינו בלא ייחד וק"ל:

ברש"י בד"ה אע"ג דזבין כו' וקנו מידו כו'. דאי לא קנו מאי אע"ג דזבין הא לא הוי אלא דברים בעלמא ואף אם מכירתו מכירה סוף סוף זה לא מכר:

ברש"י בד"ה דלמא ר"מ הוא וכו' מיהו גבי מוציאין כו'. והדין של מוציאין מיהו אמת אם הוא קרקע רק במה שצייר הברייתא דינא במטלטלין היינו משום דסבירא ליה כרבי מאיר דמטלטלין משתעבדי ואין שייך לומר על זה אינה משנה:

בתד"ה ואם איתא כו' הואיל וכו'. אפשר שבאו ליישב דלמא דוקא לענין קבורה סבירא ליה לב"ה ניתנה לגבות וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה מאן שמעת ולזה כתבו דזיל בתר טעמא הואיל וחשבית ליה כאילו מכנסת לו השיעבוד א"כ דהיתה ראויה לגבות יכול לומר לה הילך כתובתך דהא מטי שעת גיבוי ואמכור את השאר. או ליישב למה לי ייחד לזה כתבו הואיל כו' והחזירה לו ולהכי צריך לחזור לייחד לה ודו"ק:

בתד"ה ולטעמיך פי' וכו'. דהא צריך לומר בכל ולטעמיך בשלמא לדידי ניחא ואילו לסברת רש"י אם ניתנה כתובה לגבות ודאי לא ניחא לזה כתבו דהקושיא ולטעמיך דלא אסקת כו' בשלמא לדידי טעמא משום איבה וכו'. וצ"ל לפי"ז דאי לא תימא הכי סיפא כו' [ואימא סיפא נמי משום איבה. וכן הקשה מהרש"א] הכל הוא באם לא נסיק אדעתיה הסברא משום איבה הוכיח לו דע"כ אין טעם שלא ייחד למכור השאר משום דינא רק משום עצה טובה וראיה מסיפא וקאי על ולטעמיך דפריך לו למאי דלא היית מסיק אדעתך איבה תקשי ממתני' הא בהכרח מתניתין תיובתא שלא יוכל למכור השאר משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ומשיב לו למאי דלא אסיק אדעתיה איבה ממתני' אין כאן הכרח דאדרבה באם לא אדע איבה נסתיים בהיפך שאין טעם המשנה משום דינא רק עצה טובה וראיה סיפא וכו' וק"ל:

בתד"ה אלא עצה טובה וכו' ולרשב"א נראה דגבי אשתו וכו'. וביבמתו משמע דניחא ליה בלא טעמא דצריך לכתוב כתובה אחרת או שלא תהא קלה וכו' וכן משמע מרש"י שמקצר ביבמתו וכתב עצה טובה שלא תאבד כתובה ובאשתו סיים וצריך לכתוב כתובה אחרת וכן תוס' תופסין בעצה טובה דאשתו. ואפ"ל ביבמתו שמא תאבד כתובתה ותצטרך לחזור אחר הלקוחות אף שישנו בני חורין מנכסי השני וא"כ לא סמכה דעתה ואיכא שלום בית טפי שלא ייחד משא"כ באשתו דאף שמיחד אם באה לידי כך שתגבה כתובתה גובה מבני חורין שעל נכסי בעלה (ס). ועיין לקמן בפרש"י בפיסקא לא יאמר לה הרי וכו' ודו"ק:

יש לראות למה תלאה [רש"י ותוס' לעיל ע"א וכן בגמ' לקמן בפיסקא לא יאמר לה] במה שלא כתב לה דקנאי וכו' ולא במה שמנכסי בני חורין של הבעל נמי אינה גובה רק צריכה לחזור אלקוחות בעל הראשון לפי מ"ש תוס' לעיל בד"ה הרוצה ואולי אף גביית בני חורין תלוי בזה שלא כתב לה דקנאי דאילו כתב לה גביא מבני חורין של בעל ואינה צריכה לחזור על טריפת לקוחות הראשונים וק"ל:

בתד"ה לא יאמר וכו'. עיין לעיל (כתובות דף י"ט) בד"ה כגון שחב לאחרים וכו':

בתד"ה ודלמא דטבא ליה כו' שלא כתב לה וכו'. אבל באשתו לא איכפת לה דסוף סוף גביא מיניה (ע) וכן להאי נמי דלא זילי נכסי כ"כ כו' משא"כ באשתו אין שייך לומר שלא ימכור קרקע זו כדי שלא יזול קרקע אחרת דמ"ש הך קרקע מהך משא"כ ביבמתו אמרינן עצה טובה שיניח לה שיעבודה מבעל הראשון ביחד כדי שיוכל למכור נכסי עצמו ביוקר. ואין להקשות טפי יעכב המנה לעצמו לגמרי וימכור נכסי הראשון (פ) ויניח נכסיו שלו לכתובה דהשתא יכול למכור נכסיו שירש

מאחיו ביוקר דזה הבל דכשרואין בני אדם שמוכר קרקע שירש מאחיו דעיקר שיעבודה עלייהו והיא חוזרת וטורפת מאותן לקוחות תיכף אף שיש בני חורין לשני א"כ זילי נכסי [ואינו יכול למכור נכסים שירש מאחיו ביוקר]:

בא"ד וא"ת וכו'. יש לקושרו דלפרש"י אין שום סברא להקשות כן דהא הך טובה עצמו שיהיה הקרן קיימת ולא יוציא המעות בהוצאות הוא בעצמו גבי הלוקח ג"כ ולמה נבטל מקחו ומאי אולמא משא"כ לפירושם משום שלום בית או משום זילי נכסי אותה טובה ליכא בביטול מכירה זו גבי לוקח וק"ל. אבל קצת קשה בוא"ת זה לפי האי נמי מאי זילי נכסי איכא אם המכר מכר והא סוף סוף צריכה לחזור על אותו הלוקח ואינה יכולה לטרוף מלקוחות של נכסי הבעל [דהא אף כשהן בני חורין טורפת מלקוחות של נכסי בעל הראשון כמ"ש התוס' לעיל וכן הגאון בדבור שלפניו]: וגדולה מזו נראה לי דאף דאשתדיף נכסי הראשון לא תקינו משני רק לגבות מבני חורין ולא ממשעבדי כיון דלא כתב לה דקנאי למה יפסידו הלקוחות ועוד מה תועלת היה בזה שיתקנו חכמים כן [דאי לית לה מראשון שתגבה מן השני אף ממשעבדי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה] ס"ס אם אין לו בני חורין [כיון שבאתה לגבות ממשעבדי תהא] קלה בעיניו להוציאה דמאי איכפת ליה בטריפת לקוחות (צ) ובשלמא בהא דמוציאין המנה מיבם וילקח בהן קרקע ניחא שפיר דלא יהא זילי נכסי כו' משא"כ אילו יוציא מנה לדברים אחרים ועיין.

עוד שם בוא"ת כו'. משמע מזה דאף לאביי דאמר דטבא כו' מ"מ עכ"פ מוציאין וכו' פירוש בע"כ רק מקשה דלמא לכך מוציאין כאן בע"כ משום דטבא וכו' לזה אמר תנא תני מוציאין וכו' ואת אמרת כו' [דאי משום דטבא ליה לא הוי לן להוציא בע"כ] דאל"כ לא היה מקום לקושיתם כלל [דאי אין מוציאין ממנו בע"כ היאך אפשר לבטל המקח ולהוציא ממנו המעות בעל כרחו] ודו"ק:

דף פב.

גמ' הכא לאו בידו כו' הא דאמר ליה קני מעכשיו וכו'. ורב יוסף דנחית לעיל ודק אי בדיעבד זביניה זבינא ולא קאמר משום דמעולם לא מכר כלל כיון דלאו בידו הוא גם לא קאמר מעכשיו כדמשמע מהך עובדא דלעיל לא קאמר מעכשיו ודוחק לומר דרב יוסף ס"ל כרב [דאדם מקנה כו'] ועוד דאף לרב עכ"פ צריך מעכשיו כמ"ש התוס' ואף שרב יוסף לא פסק אעובדא דלעיל [כמו שכתבו התוס' בד"ה פומבדיתאה] מ"מ משמע דעל סגנון מעשה דלעיל שייך דינא דרב יוסף אילו לא חזר והא אף בלא חזר מ"מ הוי כאילו מוכרה לו עכשיו [לאחר יבום] והשתא לא זבין ליה ולא מידי דלא קנו מידו [והוי מכירה לכתחלה] וקנין הראשון לא היה בו ממש. ומצאתי בר"ן יישב לקושיא זו שתירץ וז"ל ונראה לי דהכא מיירי כגון שלא היו אלא שני אחין וכל שלא ייבם אחד מהן היתה יד שניהם שוין בנכסים לפיכך היה יכול הגדול להתנות שלא יזכה בנכסים מחמת יבומו דהו"ל כדאמרינן לקמן בריש הכותב דנחלה הבאה לו ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה והכא נמי יכול להתנות עליה קודם ייבום שלא יזכה מחמת יבמה שהוא עתיד ליבם יותר בנכסים עכ"ל:

ברש"י בד"ה פומבדיתאה רמאה שאחר כן חזר בו פומבדיתאה קרי להו רמאה כדאמרי' כו'. פירושו קצת מגומגם דארכביה אתרי רכשי ויש לצדד בו לכל צד וק"ל ואי הוי גריס פומבדיתאה רמאה שאח"כ יחזור בו כו' היה קצת ניחא טפי ודו"ק:

ברש"י בד"ה תני שלה ולא פליגי כו' אלא אתלושים וכו'. אין משמעות המשנה כן דא"כ הו"ל לרבנן לפלוגי אבבא דתלושין לחוד. ודחיק ליה לפרש דפליגי אף במחוברין דלר"מ שמין כמה וכו' ונותן לה הבעל שויין של הפירות בשעת נפילה והוא לוקח הפירות ולרבנן שלה לגמרי דהמחובר לקרקע כקרקע ונעשה מהפירי גוף ואילו השביח גוף הקרקע ודאי שלה הוא ה"נ מה שמוסיפין בגודל אותן פירות הן שלה דזה דוחק וק"ל:

בתד"ה לא אשכחן וכו' וא"ת וכו'. דאין סברא לחלק דלענין לגבות שלא תפסיד כתובה איתא תנא דמחמיר ב' חומרות אבל לענין שיעבוד לאלם שיעבודה ליכא מ"ד דאדרבה הסברא בהיפוך כמ"ש בסמוך בד"ה והתלושין וכו':

בא"ד לא מן הדין וכו'. דהכי משמע קצת מדפליג עליו ר"ע ואמר אין מרחמין בדין וכו':

בתד"ה התם בידו וכו' ואפילו אית ליה יבם ואח"כ חילק כו' וקשה כו'. בל"ז דלמא לאו בידו ר"ל לגמרי לאו בידו אפילו אח"כ וק"ל:

בתד"ה הא דאמר וכו' ורב נמי דאמר וכו'. בשמעתא קאמר בהדיא לך משוך וכו' שיקנה במשיכה אבל התם בקרקע דלא שייך משיכה סתם קנין בכסף וא"כ למה לי מעכשיו לימא כיון שאם אינו קונה חייב לשלם מעות הקנין וק"ל:

שם בגמ' לא איתא לכשאקחנה ממך רק לכשאקחנה סתם ע"ש ובקידושין:

דף פג.

במשנה בבבא תנינא לא הזכיר אם מכרה וכו' ואי משום דסמך ארישא הלא בבבא תליתאי הזכיר עוד אינו אוכל פירות ולא סמך אבבא ב' ובאשר"י כתב בבבא תליתאי צריך למיגרס ובפירי פירותיהן דאי לא גרסי' אמאי קתני אינו אוכל פירות בחייה הא בבבא מציעתא נמי קתני אינו אוכל פירות ולא הול"ל אלא אם מתה אינו יורשה דדבר זה ניתוסף בתנאי האחרון בחייך ובמותך וכן בבבא מציעתא לא חזר ושנה אם מכרה ונתנה לפי שגם בבבא הראשונה הדין כן אלא משום דקאמר ר"י לעולם הוא אוכל וכו' קתני הכא דאינו אוכל פירי פירות שניתוספו בתנאי זה עכ"ל וכ"ה בתוס' לעיל פרק נערה (כתובות דף נ' ע"א) בד"ה הבעל מוציא כו' לפי מה שמצאתי מוגה בגמ' שלי אי נמי דכתב לה דין וכו' בפירות נכסייך אבל א"ל דכתב לה דין וכו' בנכסייך ובפירותיהן דהא אם מכרה ונתנה קיים עכ"ל תוס'. אבל בח"ש לא מגיה כן לעיל [וה"ג אי נמי דכתב לה כו' בנכסייך ובפירותיהן אבל א"ל דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך דאם מכרה ונתנה קיים] וכעין זה למד הב"י בדברי הטור אה"ע סי' צ"ב ע"ש וק"ל. והגהת ח"ש לעיל יש לעיין בו חדא דהיאך ס"ד האין לומר דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך סוף סוף אוכל פירות ולר"י קנין הפירות כקנין הגוף דמי ועוד בעיקר הך דינא כיון דאינו אוכל פירות בבבא שניה א"כ יכולה למכור בחייו מיהו בבבא ב' י"ל משום דיורשה לאחר מותה מש"ה בטל לאלתר אבל בבא ג' דאם מתה אינו יורשה ואעפ"כ לא תני אם מכרה ונתנה קיים ולמה לא יהיה קיים דא"ל משום פירי דפירי דממ"נ אי לא גרסינן פירי פירותיהן בהך בבא ואתיא כת"ק א"כ סילק עצמו מן הכל ואי גריס כ"ש דסילק עצמו מן הכל ואף דלא נקיט עד עולם לא חש או כיון דכתב בחייך ובמותך [א"צ לכתוב עד עולם] כמ"ש הרא"ש. ומה"ט נראה דלא הוצרך למיתני הא דמכרה קיים רק היכא דלא אסתלק מפירות ואפ"ה אי מכרה פקע זכות שלו וקיים אבל היכא דאינו אוכל פירות פשיטא דמכרה קיים דאי משום לאחר מיתה אף אם לא כתב לה כן דמכרה בטל בחייה מ"מ קיים לאחר מיתה ומחזירין הקרקע ללוקח מצד הדין בלא תקנת אושא (ד) ועיין במה שאכתוב בסמוך באי"ה בהא דפריך ואימא מפירי ודו"ק:

בתד"ה כדרב כהנא כו' דבלשון טוב אפילו באת לו כבר כו'. וא"ל דלמא דבאה לו כבר פשיטא דמהני לשון טוב בודאי יכול לתת אדם כל שיש לו לאחר ורבותא קמ"ל דאף בלא בא עדיין יכול להתנות אף שאינו ברשותו. חדא דמשמע להו נחלה וכו' דוקא מדלא קאמר אפילו נחלה הבאה וכו' וכן משמע מלשונם שכתבו דמדקאמר נחלה וכו' דוקא וכו' ועוד דודאי יכול ליתן במתנה מה שיש לו כבר אבל שיהני אם אמר שיתן [שלא יהא] יכול לחזור בו זה ודאי חידוש ואם כבר בא לידו ואמר לשון אתן לך אינו כלום ואפילו אם קנו מידו לא הוי אלא קנין דברים רק אם הוא עדיין בידה ולא בא לידו מעולם מהני לשון טוב כמו אי אפשי או יהא לך או נתונה לך וזה יותר חידוש בבא לו כמו נשואה מאילו לא בא כלל ודו"ק. גם י"ל לשון טוב אין ר"ל לשון מתנה רק לשון סילוק כמו אי אפשי ועיין. ולהך י"ל פשוט דמייתי דרבא לטעם למה מהני לשון גרוע וכפירש"י בפשטא דשמעתין רק לפירוש ר"י דידע מסברא דמהני בלא בא לידו לשון גרוע הוצרך לכתוב [הא דמייתי רבא] וכדי לסיים במלתא דרבא לחודיה לא סגי משא"כ לפירוש ראשון דודאי ממלתא דרבא אין ראיה שזה בעצמו קושיתם דרבא איירי בלשון טוב אבל דחוק ורחוק לומר דלוי"ל מייתי ראיה אדבר חוץ שלא הוזכר בגמ' להכריח דבלשון טוב אפילו בא לידו מהני וא"כ רב כהנא איירי בלשון גרוע דז"א וק"ל:

בא"ד למאי דאוקמא בכותב ועודה ארוסה וכו' דבר שלא בא לעולם וכו'. דפירות אף שהן דבר שלא באו לעולם מ"מ כיון דאמר נכסייך סילק את עצמו מגוף הקרקע לענין פירות אבל למאי דאוקמא בכותב ועודה ארוסה אף גוף הקרקע אינו בא לרשותו:

בא"ד וכשרוצה חוזרת בה וכו'. ר"ל כשרוצה חוזרת באמת לחייב לתת לה מזונות נגד מעשה ידיה שתעשה לו רק כ"ז שעומדת בדיבורה איני ניזונת וכו' אין לה מזונות ומזה אין ראיה שיכול להסתלק מדבר שלא בא לעולם דכיון שאינה רוצה במזונות אין לה ליטול בעל כורחה ואם רוצה לחזור אה"נ דחוזרת דלא מהני סילוקה שאמרה איני ניזונת ולא קמ"ל ר"ה אלא שיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה וק"ל. ואף שי"ל דלקושטא שמהני סילוק מדבר שלא בא לעולם לא מצית לחזור רק בלא רב כהנא לא היה ראיה ממלתא דרבא לחוד מפני שיש לומר כן [שיכולה באמת לחזור] אבל מלשונם משמע דלפי האמת כן הוא. ומתוס' לעיל בפרק נערה (כתובות דף מ"ז ע"ב) בד"ה זימנין דלא מלו אין הכרח ע"ש וק"ל:

בסה"ד והשתא מייתי מרב כהנא וכו'. יש קצת לראות בזה [כוונתו למ"ש מהרש"א בזה]:

בתד"ה קנו וכו' וקשה לר"י וכו'. באשר"י מיישב זה בפשיטות וקשה לי על תוספות מגמרא ערוכה פ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ג ע"א) דמשמע דמהני קנין בלשון דין ודברים ע"ש (ש) ודו"ק:

דף פג:

גמ' למאי נפקא מיניה לכדרב יוסף וכו'. מגומגם קצת ודו"ק.

גמ' ואימא מפירי. עיין פירש"י. וקשה לי דלעיל (כתובות דף ע"ח ע"ב) פריך לימא תנינא לתקנת אושא ומשני מתני' בחיי' ולפירות ע"ש וא"כ מדינא דמתני' כשמתה מחזירין הקרקע ללוקח עכ"פ אף בלא כתב לה וא"כ אין כאן קושיא כלל ודוחק לומר דמקשה לפי האמת דקי"ל כתקנת אושא ולעיל פירושו לימא תנינא לתקנת אושא כפירש"י ברי"ף לימא מתני' מסייע ליה וכו' וא"כ סוף סוף קושטא הוא דאף בזמן התנא היתה תקנת אושא [רק דדחי שם דליכא סייעתא ממתני'] ועיין לעיל פרק נערה (כתובות דף נ' ע"א) בתוס' בד"ה הבעל מוציא וכו' לב' תירוצים [דאפשר לומר לכאורה דפריך לרבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי דמכרה בטל אף לאחר מיתתה בלא תקנת אושא מ"מ] סוף סוף אם סילק מפירי כקושי' ואימא מפירי אין הבעל מוציא מיד הלקוחות והמכירה קיימת בחיי' שהרי אין לו פירות ואם כן הלוקח אוכל פירות וגם במותה אין הבעל מוציא בלא תקנת אושא דהא לית ליה קנין בפירות לומר כקנין הגוף דמי ועיין:

גמ' וכי מסלק איניש נפשיה כו'. לכאורה מותרות הוא [דכיון דלא שכיח הוא הוי פחות שבדברים ויד בעל השטר על התחתונה]:

גמ' או דלמא עד עולם דוקא. אם עד עולם דוקא אינו מדוקדק כ"כ לשון דר"י לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב וכו' ואף שכותב פירי פירות אי כתב עד עולם אין וכו' דהא אף בלא עד עולם סוף סוף לא אכיל פירי פירות כיון שכתב בהדיא פירי פירות:

גמ' או דלמא תרוייהו דוקא. לא בעי חלוקה רביעית או תרוייהו לאו דוקא דא"כ היל"ל או עד עולם. ולפירוש התוס' אי פירי פירות דוקא הוא עצמו חלוקה זאת דתרוייהו לאו דוקא. גם אין שייך להקשות לפרש"י דהול"ל באם תמצא לומר פירי פירות דוקא עד עולם למה לי הא קמ"ל אף דכתב עד עולם אי כתב פירי פירי אין וכו' כיון דתני פירי פירי קודם אין שייך זה וק"ל. באי תרוייהו דוקא צ"ל דודאי אי לא כתב אלא פירות י"ל לעולם [אפירות] שבחייה ובמותה או שנה ראשונה וכו' אבל אם נחית למנינא דפירי פירי מסתמא קאי עד עולם על סוף כל פירי דפירי [ולא אמרינן דעד עולם קאי אפירי פירי בחייה ובמותה או שנה ראשונה ושניה] דהא לא אפשר לו לכתוב בלשון אחר וכן כתב במלחמות ובר"ן ודלא כמאור שתירץ בענין אחר עי' עליהם:

גמ' אלא בדשיירה כו'. משמע דהדבר תלוי בה אם תרצה תשייר אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהן קרקע ולזה א"ש הולטעמיך דבלא"ה היה קשה דיש סברא נכונה לחלק שפיר דאף שסילק עצמו מפירי מ"מ צריכין ליקח בהן קרקע והוא אוכל פירות כמו נפלו לה כספים ופירות תלושין ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ועיין באשר"י ור"ן ודו"ק:

בתד"ה מיתה שכיחא וכו'. קשה להו אף יכול להיות גם כן שימות הוא קודם. מיהו לעיל פרק נערה (כתובות דף נ"ב ע"א) בד"ה רצה אינו פודה וכו' כתבו קבורה חשיבא מצוי לפי שהנשים ממהרות למות מן האנשים כדאמרינן בירושלמי [דלשון ממהרות לא משמע ליה שיהיה מטעם שמסתכנת בלידה רק שמטבען הוא למהר למות]:

בתד"ה רב אשי וכו' למאי דלית ליה כו' תימה כו'. אף דבעלמא מסתמא ס"ל לרב אשי נמי יד בעל השטר על התחתונה רק הכא משום דאף הנכסים קצת בחזקתה [א"כ מי הכריחם לומר דרב אשי מפליג הכא מסברא ולהקשות] מ"מ לא משמע להו לומר דרב אשי קאי אקושיא ואימא מפירי ואימא מירושה וע"ז מסיים ב' דברים בנכסייך ולא בפירות בנכסייך ולא לאחר מיתה ויש לפרש דבריהם בענין אחר אבל הוא דוחק:

בתד"ה פירי פירות דוקא כו' משמע דעד עולם פשיטא לי' וכו'. וכבר יישבו רש"י קצת וק"ל [וכמ"ש מהרש"א]:

בתד"ה ה"א וכו' בסה"ד דלא יאכל לעולם לא פירות ולא פירי פירות הו"ל לסיומי דלא יאכל לעולם אפילו פירי דפירי פירות כתב בהדיא. משמע לכאורה מלשונם דאה"נ דפירי פירי פירות אכיל ועד עולם נשאר בפירושו בחייה ובמותה רק אי כתב פירות לחודיה קאי עד עולם אפירות לחודיה ואי כתב פירי פירות קאי ג"כ אפירי פירי ואם כתב פירי פירי פירי קאי אפירי פירי פירי וכל מה שפורט בפירות עלה קאי עד עולם. אבל אינו נראה [דא"כ למה השמיענו עד עולם לענין לאחר מיתה בפירי פירות טפי מבפירות גופיה א"ו דאי נחית למנינא אמרי' דקאי עד עולם עד סוף כל פירי דפירי וכמ"ש הגאון לעיל בגמ'] ובקל נוכל לפרש דבריהם בענין אחר ופשוט:

דף פד.

גמ' ואיידי דאמר ר"ט מותר. דלא שמעינן מרישא אלא היכא שבשעת מיתה היתה חוץ מרשות היורשין דהיינו ביד אחר משא"כ בסיפא דע"כ בסיפא גרע טפי דהא ברישא הב"ד נותנין לכתחלה לבעל חוב או לכתובת אשה ואילו בסיפא כל הקודם זכה וה"א מה שתפס זכה והמותר דינו כמתחלה קמ"ל כיון דהשתא מיהו בא ליד אחר בהיתר הוי דינו כאילו היה מתחלה [ר"ל מחיים] ביד אחר ולהכי נמי לא קמ"ל ציור דהמותר ברישא [דברישא כיון דהיה מתחלה ביד אחר פשיטא דאם יש מותר הב"ד נותנין לכתחלה להשני] וזה פשוט:

ברש"י בד"ה ינתנו לכושל כו' ואע"ג דלא משתעבד כו' דלאו ברשותייהו מנחי כו'. בהכי ניחא טפי ליישב קושית התוס' לעיל (כתובות דף פ"ב ע"א) בד"ה לא אשכחן תנא דמחמיר ב' חומרות בכתובה טפי מתירוץ התוספות לעיל (ת) ודו"ק:

ברש"י בד"ה ינתנו ליורשים ולא מהני תפיסה. מדתלי בטעם שכולן צריכין שבועה וכדפריך בסמוך כולהו נמי דיורשין הוי כו' וכפרש"י שם:

בתד"ה וסבר רב כו'. יש לראות דא"כ לימא הלכה כרשב"ג דאם מתה יירשנה ולא מטעמיה דמתנה כו' דאף בדרבנן אם לא כתוב בתורה תנאו בטל כיון דלא ידע דמחיל י"ל דא"כ כהלכה וכטעמיה הוא ורב מוסיף הוא רק לימא ולא מטעמיה דס"ל תנאו קיים בדבר שבממון כר"י אף שמתנה על מה שכתוב בתורה והכא טעמא אחרינא לא משום מתנה על מה שכתוב בתורה דאף אם הוא מדרבנן כיון דלא ידע וכו' ועוד קשה מאי מקשו התוס' בד"ה וקסבר דלמא בפירות כיון דידע דמחיל תנאו קיים לכ"ע משא"כ בירושה וצ"ל דכיון דלא ידע דמחיל א"כ לאו מצד מחילה אתינן עלה רק מצד תנאי והוי מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל ולא ידע דמחיל עושה דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה דאילו ידע בדבר שבממון כיון שבידו למחול לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה משא"כ במילי דרבנן אין לחלק והשתא לא קשה מידי [דהוי שפיר כטעמיה דגם ברשב"ג י"ל זה שכל המתנה על מה שכתוב בתורה וזה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דהא לא ידע דמחיל] אבל הסברא בעצמה דחוקה. אכן מוכרח לכאורה מכח קושיין. גם צ"ל דלר"י בירושה אם מתה יירשנה דלא מוכרח במתני' כלל שיסבור ר"י תנאו קיים בירושה [ודקתני במתני' אם מתה אינה יורשה לאו מדברי ר"י הוא ואף שהוזכר בהך בבא גם פירי פירות היינו דסתם לן תנא בפירי פירות כר"י וכמ"ש התוס' בריש פרקין בד"ה דין ודברים] דירושה שכיחא וממ"נ אם הוא דרבנן חכמים עשו חיזוק לר"י בדבר דשכיחא [כדלעיל בפ' אע"פ (כתובות דף נ"ו)] ואם דאורייתא כיון דלא ידע דמחיל תנאו בטל ודו"ק. ועיין במלחמות שהעיר בקושיא הראשונה שכתבתי ע"ש:

בתד"ה ורב סבר כו' אפילו לר"י כו'. דס"ל לעיל בפרק אע"פ חכמים עשו חיזוק כו':

בתד"ה משום פגם משפחה כו' הול"ל דרבנן וכו'. דהא ס"ל לעצמו דרבנן ועוד דא"כ אתיא ינכה להם מן הדמים כפשוטו כיון דחוזרת בלא"ה ביובל יחזיר להם בדמים [קלים] וק"ל.

בסה"ד כל הירושות חוזרות כו'. ניחא יותר כל השדות חוזרות ודו"ק:

בתד"ה לכתובת אשה משום חינא פר"ח שימצאו הנשים חן כו'. ע"י שנותנין לה כתובה ויש לה מעות תמצא חן בעיני כו':

בא"ד דאין לדמות כו'. ולפירוש רש"י סברת חינא וסברת יותר ממה שהאשה רוצה כו' קצת הפיכה וצריך ליישבם:

דף פד:

מכאן עד משנת הוציאה גט הכל דינים גדולים ועיקרן בדיני ממונות שרשן מבואר בפוסקים רי"ף ור"ן ואשר"י ובכן קצרתי הכתיבה בהן גם הייתי טרוד בדיני ממונות שבין איש לחבירו ולא דקדקתי בהן כדחזי למיעבד:

בתד"ה ולר"ע כו' כאילו תפסה בחיי הבעל כו'. ומיהו רש"י פירש לעיל קדמה היא זכתה כו' ומחיים דבעל בענין תפיסה כו':

בא"ד דלא מהני תפיסה לכתובה כו'. אבל לפרש"י קאי [הך דוהוא שתפסה מחיים] אבעל חוב וכן משמע ממ"ש רש"י בסמוך בד"ה מחיים תפיסנא להו בחוב שהיה חייב לי החזקתי בהן משא"כ לפירוש ר"ת [דקושית הגמ' אכתובה דלעיל קשה]:

בא"ד משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. לכ"ע דהא בענין לכשתנשאי לאחר תטלי כו'. מ"מ כו' בחיי יבם נמי מהני כו'. דיבם נמי כאחר דמי וקרינן ביה שפיר לכשתנשאי לאחר כו' וא"כ ניתנה לגבות וכיון דבבע"ח מהני תפיסה מחיים מהיכא תיתי דלא יהני תפיסה ביבמה וק"ל:

בסה"ד כדפירשתי התם. לעיל (כתובות דף פ"ב ע"א) בד"ה והתלושין כו' שיש חילוק בין לגבות לשיעבוד ולהכי לא מצי להקשות ממתני' אבל לקושטא [למאי דמסיק והוא שתפסה מחיים] י"ל דאין חילוק [בין לגבות לשיעבוד] וקדמה היא זכתה מחיים דבעל עיין פי' רש"י שם במתניתין [שפירש כן וכמו שהביא הגאון לעיל] (א):

בתד"ה שפיר תפסתוה כו' ושמא כו'. ומפרש"י מטין ההוראה כו' לא משמע כן. ובסמוך קאקי חיוורא משלחי כו' אע"פ שכבר תפסו והוי דיעבד [רבא דאמר משום] ר"נ לא ס"ל כן רק כר"ל דאהדר עובדא:

בתד"ה אית לן כו' לא גרסינן דלאחר מיתה כו'. לכאורה יש ליישב הגירסא פשוט דאי לא"ה הו"ל מגו דההחזרתי דגוזל חבירו בעדים א"צ לההחזירו בעדים כמו שהוכיחו מדלא קאמר בפרק שני ומודה ר"י באומר גזלתיך מנה וכו' ואם יש עדים אינו נאמן ע"ש בר"ן ועיין כאן בר"ן ובפוסקים וק"ל:

בתד"ה מגו כו' דשליח נוגע בעדות כו'. דאילו טען אהדרינהו ללוה בעי שבועה משא"כ פרעינהו למלוה א"צ שבועה ע"ש בפרש"י בקידושין. ולא משום כיון שצריך שבועה אף דבכל ענין בין אמר הכי והכי צריך שבועה סוף סוף נוגע הוא דז"א וק"ל. ומשום דהשליח צריך לשלם כדמסיק לא הוי נוגע קודם שנתקנה שבועת היסת דהא יכול לומר אהדרינהו ללוה וק"ל. מוכח מדברי התוס' דבעד אחד לא מצי למיטען סיטראי דאילו לא הוי השליח נוגע לא היו יכולין לומר סטראי ותמיהני שהפוסקים לא זכרו זה ואדרבה כתבו סי' נ"ח דוקא ב' עדים אבל לא בעד א' ודו"ק:

בתד"ה ואמר ר"י כו' מגו דזכי כו'. ולזה פסקי דאם היה חייב לשליח יכול לתפוס לחבריה רק היינו כפי שיעור שהיה יכול לתפוס לנפשיה ד"מ חובו ק' זוז יכול לתפוס ק' זוז או כוליה לחבריה או פלגא לנפשיה ופלגא לחבריה אבל יותר מחובו לא דומיא דמציאה דאי הוי בעי הוי תפיס כולו לנפשיה והא דנקיט לישנא מגו דזכי לנפשיה והול"ל מגו דאי בעי זכי ליה לנפשיה אין זה דיוק דבמציאה נמי קאמר בהאי לישנא ולא קאמר מגו דאי בעי כו' אבל הב"י בסי' ק"ה לא כתב כן ע"ש ובסמ"ע וק"ל:

דף פו.

גמ' אמר ר"נ עשינו עצמינו כו'. אף שמפשטא אינו נראה שר"נ היה דיין אפ"ה לא הו"ל ליתן עצה כזה שמפסיד ללקוחות הרבה ע"י ערמה ועוד דלא יהא אלא גרמא בניזקין דפטור אבל אסור ועיין בתוס' פרק מי שמת כתבו מזה באורך:

בתד"ה תיזול כו' מתנתן מתנה. וה"נ מחילתן מחילה:

בא"ד ואם היה חייב לשלם כו'. עיקר דיוקא מר"מ דקאמר דלית ליה דשמואל לימא דאית ליה ואפ"ה מקודשת כיון דסמכה דעתה שיצטרך לשלם לה אבל לרבנן י"ל דלא דנין דיני דגרמי רק ר"מ דאין דיני דגרמי והול"ל בקצרה בדיני דגרמי קמיפלגי ואינה מקודשת לרבנן משום דשמואל וכ"ע אף ר"מ אית ליה דשמואל וק"ל:

בתד"ה לבעל חוב כו' וניזק כו'. יש לראות אמאי לא אמר כתובה דאפילו אית לי' זוזי מצי מסלק לה בארעא וכן הוא הדין באמת דאין לומר דס"ל כי אית ליה זוזי צריך ליתן לה זוזי ותלמודא איירי דלית ליה אלא זוזי כשיעור סילוק הבע"ח לכן הבע"ח קודם ז"א דא"כ הול"ל וזוזי לא חזיא אלא לחד כדבסמוך ועוד דא"כ גם בע"ח לא נסתיים מזה דדלמא לית ליה אלא ארעא כשיעור חד וק"ל. והא דנקיט לישנא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח כו' ולא קאמר כפשוטו בע"ח דינו במעות ואשה בארעא משמע קצת כאין לומר שכתבתי ודו"ק:

בתד"ה לאשה כו' ואפילו קדם זמן הכתובה כו'. אדהכא קאי דיהבינן מטלטלי אחר תקנות הגאונים לבע"ח או קרקע בלוה ולוה ואח"כ קנה:

בא"ד כיון שלא תקנו שתטרוף ולא חל שיעבוד כתובה עלייהו כלל. דאילו חל השיעבוד ודאי לקמא משתעבד דמשתעבדי ליה מיד וכשם שלא יכול למכור ואם מכרו טריף ממשעבדי ה"נ לא יכול לשעבד לאחר אבל כיון שלא תקנו רק מזמן גבייה דהיינו אם המה בעין ולא מכרן בשעת גביי' אז גובה ולכן אין כאן קדימה מצד הזמן דהא בזמן גבייה שניהם באין כאחד ולכך נותנין לבע"ח והוי כלוה ולוה וכו' דמשתעבדי לתרוייהו כאחד והשיעבוד של שניהם בא כאחד בזמן שקנה ולהכי מסיק שם דיחלוקו דשניהם שוין א"כ הכא בע"ח קודם ומה לי שיעבוד שניהם בשוה או לא משתעבדי כלל לשניהם וק"ל ועיין ברי"ף ואשר"י באורך:

בתד"ה האי תולה כו' אין לפרש כו'. עיין במרדכי ריש ב"ק דמשני לפי דברו היה שלא כהוגן וק"ל:

בתד"ה אמר כו' והואיל והדין שיתן מעות כו'. וכופין שפיר ואף יתומים גדולים דלית ביה משום צררי כופין גם כן אמעות דאשתעבד נכסי:

בא"ד אלא במקום דאיכא מצוה. וכגון ביתומים גדולים ומשום מצוה דרמיא עלייהו וחייבין לשלם משום מצוה ואין כופין כלל רק בקרקע חשוב משום תיקון העולם שלא תנעול כו' אפשר דכופין אבל אמעות אף אם אין לו קרקע אין כופין אם אינו רוצה לעשות מצוה ולשלם כ"ש ביש לו קרקע ורוצה לשלם שאין כופין לשלם דוקא מעות. ויש לגמגם בזה ועיין בפסקי תוס' בגמ' דפוס ראשון ודו"ק. עיין במרדכי דצ"ע ג"כ בזה:

דף פו:

גמ' משביעה כ"ז שירצה שאין לך אשה שלא כו'. הל' משמע קצת משביעה על שלא עיכבה מדבר אחר מאומה ע"י גלגול של שבועת אפוטרופסות של פילכה. ועיין:

בתד"ה אינה מגורשת כו' מכלל דבצידי ר"ה כו'. ובתשובת הרא"ש כתב בזה דמתני' סתמא קתני הניח פירות תלושין כו' ומסתמא אין דרכן לאנחינהו ברה"ר ולהכי משמע להו טפי דאיירי בצידי רה"ר דדרך לאנחינהו שמה ע"ש. וקשה לי קצת לפי"ז הו"ל להקשות מפשטא דמתני' בלא רב ושמואל וק"ל:

בא"ד ובסימטא לא מהני מכלל דבצידי רה"ר מהני כו'. כצ"ל וכ"ה בגמרות אחרים. דכיון דמתחיל ברה"ר לא הו"ל לסיומא במלתא אוחרא הו"ל למינקט אבל בצידי רה"ר כו' לא למיתפס דבר אחר אבל אי צידי רה"ר קרי ליה נמי רה"ר והוי בכלל רה"ר ניחא שפיר דאיצטריך למינקט סימטא וק"ל:

בסה"ד מיהו לאיכא דאמרי כו'. כדמסיק לא רה"ר לחוד וטפי ניחא להו למינקט מסקנת האיכא דאמרי היפך ממסקנת לישנא קמא מלמינקט מיהו לאדרבה דלישנא קמא כו' ועוד דאדרבה י"ל אף דרב ושמואל ס"ל בהכרח כן מ"מ מנ"ל לפשוט כן לפשוט מדר"נ כו' וק"ל. וא"ל לאיכא דאמרי לימא אדרבה אינה מגורשת מדר"י ור"ל דתלמודא נסיב דברי רב ושמואל עיקר. ואף שכל דבריהם אליבא דר"ט דמהני תפיסה ואנן כר"ע קי"ל מ"מ מסברתם למ"ד דמהני תפיסה נשמע סברא לפשוט איבעיא דהכא:

בתד"ה אדרבה כו' וקשה לרשב"א כו' ובד"ה האומר כו' וקשה כו'. לכאורה אפ"ל בכל זה ליישב דליכא לאקשויי מקנין אתפיסה דסימטא ודאי מקום ראוי לקנין דאף ר"י ור"ל גופייהו ס"ל כן בפרק הספינה ע"ש מ"מ שיהיה מיחשב הנחתו שם מעצמו כמונח בבית היורשין לזכות בהן היורשין לא ס"ל ולהכי מהני תפיסה בסימטא וכ"ש באגם אבל ודאי אם משך אדם שם לשם קנין ודאי הוי מקום ראוי למשיכה לכן באומר לחבירו משוך פרה זו כו' קנה לר"י אפילו עומדת באגם וכ"ש סימטא משום דהוי מקום הראוי למשיכה ותלמודא דמדמה גט לתפיסה אע"ג דמדמה אח"כ לקנין להיות מגורשת היינו משום דודאי דמיא לקנין רק תפשוט מרב ושמואל דאינה מגורשת

דלדידהו תפיסה וקנין שוין דמשוו תרוייהו להדדי מדקאמרי אבל בסימטא לא מהני תפיסה ע"כ מטעמא משום כיון דהוי מקום הראוי לקנין זכו בהן היורשין משעת מיתה א"כ אם צידי רה"ר הוי מקום הראוי לקנין בעלמא ג"כ לא היה מהני בהו תפיסה דלית לן למימר רק ב' חלוקות או צידי רה"ר הוי כרה"ר לקנין או כסימטא לקנין ולרב ושמואל תפיסה וקנין שוין וק"ל. והשתא א"ש נמי דלא הוי מצי למימר באיכא דאמרי אדרבה אינה מגורשת מדר"י ור"ל דהוי עדיף טפי דלא הו"מ לשנויי לא רה"ר לחוד כו' ולפי מ"ש אתי שפיר (ד) וק"ל. ולהכי פשיט שפיר מרב ושמואל דסוף סוף כיון דמדמה תפיסה לקנין ומקום הראוי לקנין לא מהני תפיסה ומקום שאינו ראוי מהני תפיסה ויהיה טעם דתפיסה מה שהוא אף שלא אמר מעכשיו סוף סוף פשיט שפיר דצידי רה"ר לא הוי מקום הראוי לקנין דאל"כ לא היה מהני תפיסה לשם כמו בסימטא ומדקמסיימו בסימטא משמע אבל צידי רה"ר כרה"ר ודו"ק:

צ"ל דרמי לא קא מיבעיא ליה רק באמר ה"ז גיטך ונתנו לידה רק אמר לה לא תתגרשי כו' והניחתו כו' אבל זרק לה גט לצידי רה"ר להתגרש בו מיד ודאי דאינה מתגרשת דבעינן ונתן בידה או לגגה חצרה וקרפיפה והכי נמי בדלא אמר מעכשיו הוי נמי כאומר לה קבלי גיטך מצידי רה"ר וזה שכתבו התוס' היה צריך שיהיה אז בחצרה ועיין בר"ן שכתב בדרך אחר מן תוספות ראוי לעיין עליו וק"ל:

בתד"ה ר"א אומר כו'. יש לראות אמאי לא מקשו לרש"י דהא גמרא גופיה קא מפרש טעמא משום דכיון דדייק כו' ולמה להו הירושלמי גם קשה אם לפי האמת למסקנא מודו רבנן על ידי גלגול כמ"ש האשר"י ומגלגלין לכ"ע ואם לפי הה"א ע"כ צריכא טעמא דרש"י דאל"כ תקשי ת"ש הראשון לפשוט ממתני' גופיה אי אמרת בשלמא כו' אלא אי אמרת ע"י גלגול מ"ט דרבנן אע"כ צ"ל טעם אחר משום דאין מגלגלין בדרבנן דאכתי לא ידע טעמא דדייקית כו' רק אין אדם דר כו' ולא יתכן גלגול ומשני דיתכן שפיר כו' ואי משום דרש"י מפרש כן בתפסו האיבעיא היינו משום שדרך רש"י כן לפרש באופן שהבינו הת"ש כדי להמשיך הת"ש עליו ודו"ק:

בתד"ה נדר כו' ולי עליך לא שייך כו' כצ"ל. ובעיקר קושיא מתרץ בנ"י שכתב לה לא מיבעיא שבועה אלא אפילו נדר אין לי כו' ע"ש (ה) והתוס' היה להם לתפוס ברישא דמתני' או בברייתא לעול [הרי שלא פטר את אשתו מן הנדר ומן השבועה] ונראה שלאותה ברייתא כוונו התוס' שכתבו ומיהו בגמרא לא שייך לשנויי הכי דקתני בברייתא נדר ושבועה כו' ומשנה זה שייך למשנה דלעיל (כתובות ו):

דף פז.

גמ' אבל בין מיתה לקבורה משבעינן לה כו'. ומתני' דקתני הלכה מקבר בעלה כו' הול"ל ממיתת בעלה י"ל דלא נעשה אפוטרופסית גם אהך קאי שלא נעשה אפוטרופסית בין מיתה לקבורה וכן ואם נעשה אפוטרופסת ודו"ק:

גמ' אבל מה אעשה כו'. ופליג אמתני' דתנא דמתני' סבר דפטרה לגבי יורשין מכל שבועות אף משבועה הבא ליפרע כו' ואבא שאול סבר שאותה שבועה הזקיקוה חכמים על כל פנים וע"י גלגול נשבעת שבועת אפוטרופסות ג"כ ועיין כדמוכח דף פ"ח ע"ב ועיין בזה גם באשר"י:

במתני' מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כו' כצ"ל כדמשמע מגופא דמתני' [דמפרש ברישא מנכסים משועבדים] ופרש"י ומגמ' בסמוך וק"ל:

ברש"י בד"ה על הפוגמת וכ"ש כו' ובד"ה כתוב דלא כו' ומגו דרמיא כו'. משום דסיפא דהלכה מקבר כו' דקתני אם נעשית אפוטרופסית פטורה משבועת אפוטרופסית על שעבר ארישא קאי וכפרש"י א"כ בהכרח צ"ל דברישא פטורה עכ"פ משבועת אפטרופסת [ולהכי לא ניחא ליה לפרושי דלמ"ד על הפוגמת היינו אבל על אפטרופסת לא. דמי הוה ידעה כו']:

ברש"י בד"ה מנכסים משועבדים כו' דלמא אי הוי גבי מן הלוה כו'. ובסמוך מנכסי יתומים כו' כולהו משום האי טעמא אע"ג דאף כשפטר הוא אשתו יורשין משביעין אותה לאבא שאול או כשפטרה הוא אין לי עליך אבל לתנא קמא יורשין משביעין אותה עיין בתוס' שבועות דף מ"א ע"א בד"ה וכי מה בין זה לפוגם שטרו ע"ש [שהקשו זה על רש"י] וק"ל:

בתד"ה ולכרגא כו' וקשה דמשמע הא לשאר צורכי יתומים מכריזין. דפשיטא דמקרי כרגא גם כן צורכי היתומים וא"ל לשאר צורכי היתומים פשיטא אלא אף אם לפרוע לבעל חוב שהלוה לצורך הכרגא דמכל מקום גם בעל חוב שהלוה לשאר צרכי היתומים הדין כן דאל"כ לוקמי מתני' דהתם כן:

בא"ד לכך נראה לפרש לכרגא של אשה כו'. ולמזוני נמי פי' לאשה או מזון הבנות כפרש"י:

בתד"ה מנכסי יתומים כו'. דהך לא הו"מ לאוקמי כגון שיש רבית כו' דבכתובה איירי וגם רבית לא אשכחן אלא בעובד כוכבי' ושקיבל עליו לדון בדיני ישראל ולא שייך בו לא תפרע אלא בשבועה וק"ל:

בסה"ד דלא נפשוט הא דבעי ליה בהניזקין. וטובא דמייתי התם אפשר לא מצי לאוקמי בגדולים דהא תוס' כתבו וליכא למימר כו' דא"כ האי דאין נפרעין כו' ולא הזכירו מטובא כו' ע"ז קאי ג"כ ואומר ר"י והליכא למימר נשאר קיים בתירוצם:

בתד"ה מקשין כו' ולעיל נמי כו'. לרווחא הזכירו וכלאחר יד ולא הקשו לעיל במקום אותה משנה הך קושיא דאף דר"ע קאמר לה מסתמא לא פליג ר"ט בהא ודאי אותה משנה צריכה לאשמעינן דינא למי יתן לכושל או ליורש פלוגתא דר"ט ור"ע [אבל הך דאלמנה למה לי] י"ל משום דלעיל יש לומר דלא מקרי נזקקין לנכסי יתומים דאילו הוי מקרי כן לא היה משתעבד כלל לבעל חוב ולכתובת אשה [דהא מטלטלי נינהו] רק הוא ביד אחר ומצי איירי בקטנים אבל גדולים לעולם ה"א דא"צ שבועה משא"כ מתני' דהכא דאיירי בהכרח בגדולים וק"ל:

בא"ד מתני' דהכא בגרושה. ומתני' דלעיל ג"כ י"ל כן אף דקתני יורשין הכא קתני נמי מנכסי יתומים ובסיפא כיצד מת והניח כו' דלאחר שגירש מת ובאת ליפרע מן היתומים:

דף פז:

גמ' פוגמת בעדים כו'. אפשר דלסברא אם איתא דפרע בעדים כו' אף אם טען אשתבע לי א"צ לישבע ודו"ק:

גמ' אערומי קא מערמא. נראה פשוט דודאי לא מחזקינן לשקרנית דאי בעי תכפור הכל וכמ"ש התוס' ד"ה דמיפרע דלהכי לא מועיל מגו רק לפירוש התוס' שסברה שדקדקה ולא נשאר בזכרונה לפי שעה רק פרעון מקצת רק לפי מה שסוברת שהאמת אתה שלא קיבלה יותר וא"כ השבועה שמשביעין אותה חושבת שהוא שבועת חנם חושבת לפטור עצמה מן השבועה ולומר שקיבלה חצי פרוטה כו' באופן שטוענת האמת בציור ערמה כדי לפטור עצמה משבועה לפי מה שסוברת שהאמת אתה ולכן רמו רבנן שבועה עלה שע"י כן תידוק יפה ויפה ותזכור על נכון קודם שתשבע וק"ל וכמו כן מ"ש התוס' בד"ה או דלמא תימה א"כ כל שעה אתיא לאערומי לפחות כו' [הוא ג"כ עד"ז] וק"ל:

גמ' מי אמרינן היינו פוגמת. דסברת דפרע דייק כו' עושה היכא שיש עוד סברא אצלה דהיינו באין השטר עומד במילואו וממהר הלוה לפרוע לבטל השטר לגמרי [וזה שייך ג"כ בפוחתת] משא"כ אם השטר מחזיק במילואו אינו ממהר בפרעונו כדי שנאמר שנפרע אף שהשטר ביד המלוה או דלמא דוקא היכא שהתחיל בפרעון אמרי' סברת דפרע דייק דמיפרע לא דייק כיון שקיבלה קצת כו' וק"ל:

גמ' ואמר מר כו'. דרך הגמ' להביאן יחד וכן הוא בשבועת הדיינים שהביאו התוס' ונ"ל שלא תימא דיוק דאבל לשבועה קם קאי במה דאיירי קרא לכל עון ולכל חטאת דהיינו שאינו נאמן לבד להוציא אשה מבעלה ע"י אמירתו אשתך זינתה או להכניסה לבעלה ע"י קידושין בעד אחד וכה"ג אבל קם לשבועה על ענינים אלו לזה אמר מר כל מקום שב' מחייבין ממון כו'. והכא י"ל עוד לתרץ שלא תימא הא אין נשבעין על כפירת כו' לזה אמר כל מקום שב' כו' ושנים מוציאין קרקע מבעלים ודוקא שבועה הבאה על הודאת עצמו ממעטין קרקעות וכקושית התוספות וק"ל. ולמסקנא אין למידין מן הכללות וכו' וכמ"ש התוס' בד"ה ועוד וק"ל:

ברש"י בד"ה שבועה דאורייתא ונ"מ כו'. משמע דלמסקנא דהוי דרבנן מפכינן לה וזה אינו לפי הדין ולא מצד הסברא להפך מנשבע ונוטל לנתבע דיכול לומר אם תטול דבר ממני כל מה שתקבל עליך בשבועה שקול וכמבואר (סוף פ"ז) [חו"מ סי' פ"ז] ובאשר"י על הלכה שאחר זאת:

ברש"י בד"ה אלא אמר רבא כו' וא"ת כו'. ובל"ז שבועה דהכא דאורייתא והתם דרבנן אך עתה אין לומר הכא שבועת המשנה והתם היסת וק"ל:

ברש"י בד"ה נגזל כו' שנכנס בביתו ריקן כו' כצ"ל נ"ל. וכן הנחבל כו' שלם כו':

ברש"י בד"ה מהו צריכה שבועה על השאר כו'. מפרש מהו זה יותר מאחרים אפ"ל שלא תימא מהו צריכה שבועה על טענה שטוענת עתה אם קושטא קאמרה ואינה מערמת או לא וק"ל:

בתד"ה אמר רבא וכו'. דא"ל דאשתמוטי לא צריך הכא לאומרו דמה דאיצטריך לבא לזה הוא משום שלא תימא נימא מגו דחשיד אממונא כו' לפרש"י ולפירוש התוס' אכתי מעיז וניעור הקושיא דנאמן במגו דכופר הכל כמ"ש התוס' לעיל בפ"ב ופ"ק דמציעא דלמא רמי יאמר דכל מודה מקצת חייב שבועה דאורייתא [אף בהך דהכא] וליכא לאקשויי הכא מגו מטעמא דפרע דייק וכו' ורמי נמי ידע זה גם לא חשיד אממונא מהך טעמא גופיה דקסבור שדקדק כו' ותדע דאל"כ תקשי לרמי כפשוטו דנימא מגו וכמו שהקשו בעצמן לרבא בדבור שאחר זה ולמה להו למינקט סוף התירוץ אשתמוטי וכו'. י"ל דא"כ לא הו"ל לרבא לסיים דפרע וכו' רק מדרבנן ויהיה הטעם כמו בה"א מדאורייתא. ובדוחק י"ל בזה דרבא מסופק ברמי ולא יכול להקשות לקושיא הך שלישית דדלמא ידע ועוד אנן ניקום ונימא טעם זה ולעולם מדאורייתא לכך צריך לסתור סתירות שלא נאמר באמת מדאורייתא וצריך לפרש דפרע וכו' דדלמא רמי לא אסיק אדעתיה וק"ל:

בתד"ה דמיפרע לא דייק וכו' ומיהו קשה לר"י וכו'. בתוס' פרק כל הנשבעין יישבו לקושית ר"י [דחשדינן ליה דמשום טירדא דפועלים מספקא ליה בפרעון ואומר בברי ומאחר דאיכא מגו מהימן במאי דאמר דברי ליה] ואולי התם לא הביאו רק מת בעלי במלחמה אבל כאן לא ניחא להו ליישב בהכי דא"כ צ"ל דסברא דמיפרע דייק עושה שכחה יותר עד דטוען אפילו בברי מחמת שנשאר בזכרונו קצת הפרעון כהאי דהאשה שלום טפי מטירדת פועלים שאינו עושה רק ספק אבל הברי עושה מדנפשיה וא"כ אמאי התם פועל נשבע ונוטל אפילו להוציא מבעל הבית וכ"ש דהו"ל לומר כן הכא שישבע הבעל נגד השטר ויפטור דפרע דייק אלא צ"ל דלהכי נשבעת היא כאן שאין השכחה כ"כ ויכולה למידכר נפשה משא"כ התם הטירדא מטרידו יותר עד שאי אפשר לו לזכור בברי. אכן נראה שאין ענין לזה עם זה דודאי התם הטירדא אינו כ"כ ואפ"ה הכא כשרוצית לדקדק תוכל לדקדק ובלא שבועה אינה מדקדקת וכסבורה שדקדקה ודו"ק:

בתד"ה ואלו נשבעין וכו' לא חשיב פוגם שטרו בא מכח השטר כי הני אחרינא וכו'. ובגמ' דקאמר בהיפוך אימא תהוי כמשיב אבידה ותשקול בלא שבועה כוונת התוס' היינו דין דהפוגמת אבל שלא בעדים תני אח"כ לבתר דתני הפוגמת כדאמר בגמ' וק"ל:

בתד"ה או דלמא כו' ואיכא למימר לא דייקא כו' כצ"ל:

בא"ד אבל תימא כו'. ולעיל אסקה בתיקו [אי אמרי' אתיא לאערומי ואמאי פשיט הכא דלא חיישינן להכי]:

בתד"ה ועוד אין נשבעין כו' אבל בעד אחד אפילו לא טענו אלא כו' כצ"ל:

בא"ד א"כ כל ב' כסף אתה צריך לומר שיכפור כו'. דהשבועה באה על הכפירה ובזה ראוי שיהיו שוין ובמודה מקצת מצינו שבועה בכפירת פרוטה ובעד אחד לא תמצא לעולם כי אם כפירת שתי כסף [אם יצטרך לטענת שתי כסף]:

בא"ד וברייתא דמייתי כו'. בל"ז כ"ע מודים בשבועת עד אחד דמחולק מן שבועת מודה במקצת וק"ל:

דף פח.

ברש"י בד"ה מחיים כו' בחוב כו' כתבתי לעיל. גם משמע דהוי איתתא אחריתא ולא אשת אביהן:

ברש"י בד"ה קרענא כו' אפוקי ממונא הוא כו'. ולא הוי כהיפוך שבועה דלעיל וק"ל:

בתד"ה אית לך כו' וא"ת כו'. הא פשיטא דמהימנינן לה על מה דקאמרה מחיים תפיסנא רק לא מיקרי תפיסה כיון דבידה כל זמן בתורת פקדון עד דתבעינהו מחיים ולא יהבינהו להו מאותה שעה בידה בתורת תפיסה וע"ז הקשו ונאמין אותה על כך בלא עדים שתבעינהו במגו דלקוח כו'. וצ"ל דמשמע להו דמיפקדה גבה בלא סהדי או בסהדי ולא ראו עתה בידה דאי לא"ה לא מצית לומר לקוח כו' כיון דאתי לידה בתורת פקדון אא"כ יש לה מגו דהחזרתי. ולא מקשו כפשוטו במגו דהחזרתי דאין זה מגו טוב. ואילו אף במיפקדה גבה בסהדי לחוד תו לא מצית למימר לקוח במגו דהחזרתי דאין שוה לה מאומה כיון דאין גופו ממון וכי לצור ע"פ צלוחיתה היא צריכה וע"כ צריכה להראות את השטר ואף שי"ל שיכולה לומר בפני ב"ד החזרתי ואח"כ בינה לבין היורשין יכולה

להראות להם ולדחוק אותם שיפרעו אותה או בינה לבין הלוה יכולה ליקח ממנו מעות דלא מסתבר להו זה וכן מרי"ף ור"ן לא משמע סברא זו עיין בהם היטב. זולת האשר"י כתב מדנפשיה סברא זו עיין בו ונמשכו אחריו בש"ע לפסק הלכה ובעיני צ"ע. גם שם בש"ע סי' ס"ד הגה"ה תמוה עד מאד מאד גם הסמ"ע תמה עליו רק דבשמעתין לא איירי מזה שלא יודו היורשין בחוב שלה רק משום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח קאתינן וק"ל. ועיין בתשובת הרשב"א שהביא הב"י שם שעליה כתב בהג"ה דלא כיש מי שאומר ע"ש בעיון ודו"ק. ותירוצם מבואר דודאי אילו טענה מעיקרא היאך תפסה מחיים דהיינו שתבעו אותה כו' הוי מהימנא במגו דלקוח אבל כיון דאמרה סתמא מחיים כו' מסתמא לא היה דעתה וכוונת דבריה שתבעה מחיים דא"כ הו"ל לפרושי בהדיא ומסתמא סברא שזה טענה מעולה ואילו שאלה תבעיתינהו מתחלה ודאי היתה אומרת אין כיון שהבינה מתוך דבריו שתלוי בזה לכן אמירתה דבתר שאלה לא כלום ליהמנא במגו דאי בעי אמרה מעיקרא מחיים תבעינהו ומ"מ סברא דחוקה היא קצת [דאי נימי דאי הוי אמרה מתחלה מעצמה היתה נאמנת] דאמאי לא שאלה ר"נ לפרש דבריה היאך תפסה מחיים [דנהי דאין לשאול אותה תבעינהו מחיים דאז היתה מבינה מתוך דבריו שתלוי בזה אבל היה לו לר"נ לשואלה בסתם שתפרש דבריה היאך תפסה מחיים]. ומכאן יש לראות היאך לדיין ליזהר בדבריו שמא מתוך דבריו ילמדו לשקר ואין לדיין לשאול אם כך היה או כך היה ואם שואלו ומשיב לו שכן היה אין להאמינו על כך אף אם היה לו מגו על כך:

בתד"ה מרענא לשטרא וכו' ולשבועה וכו'. ואף אם לא קאמר אשתבע לי דלא פרעתיך ב"ד משביעין אותו:

בא"ד אפילו לא מהימן כו'. ולא מתרצי כשכתב בו נאמנות דסתם נאמנות מהני נגד עד אחד לזה אמר מהימן כבי תרי עיין באשר"י כאן ולקמן גבי פטרה משבועה:

בא"ד וי"ל כו' ודקאמר ליה נמי לר"פ כו'. ולשון איכא איניש אחרינא בהדי דמר לא משמע כן גם לשון אע"ג דאיכא מר עד אחד לאו כלום הוא לא א"ש כ"כ:

בתד"ה אלמא כו' שלא להצריכה עדים כו'. אף דבהדיא אמרי' פ"ק דמציעא אם יצא מב"ד ואמר נשבעתי נאמן הכא שיש בידו פס"ד אינו נאמן (ב) אבל הפוסקים פסקי דנאמן וצ"ע:

גמ' מתקיף לה רב אשי כו' ב' כתובות הוי. אין להקשות תקשי ליה זה אמתני' לא תפרע אלא בשבועה תטעון אף שהעד מעיד מ"מ ב' כתובות הוי (ז) ע"כ מתני' איירי כשהיא כופרת הפרעון וטוענת לא קבלתי ממך מאומה א"כ עלה קאמר נמי ואי פיקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא לעשות משבועה דמתני' שבועה דאורייתא ודוחק לומר דבשלמא מתני' קמ"ל דינא אם יקרה אבל לעשות עצה לומר אי פיקח הוא כו' אין זה עצה דודאי היא טוענת כל מה שבכוחה לטעון ומה הוא יודע מה שתטעון בב"ד שישלם לה הכתובה מקודם עוד פעם ואפ"ל דכ"ז שהוא טוען האמת פרעתי לך כתובתך היא טוענת לא פרעת דמהיכא תיתי לומר ב' כתובות אבל כשיטעון שקר לעשות מן הכתובה שם הלואה היא מרגשת למאי נ"מ משקר ומשנה פרעון הכתובה לשם הלואה הלא באמת בפרעון הכתובה נתן ודאי חובה הוא לו אם יטעון כתובה ע"כ יש נ"מ מזה ומסיקה אדעתה וטוענת קבלתי בפרעון כתובה [אחרת] (ח) וק"ל ועיין. עוד יש לראות ולמה לא בקצרה כשהיא תובעת כתובה שלא קיבלה כלום בפרעון יוקים לקמא בהלואה ויאמר הלויתיך מנה והרי עד אחד ומאי שנא מלוקח ב' עדים מן השוק על הפרעון השני כמ"ש רש"י שאינו יודע העד הראשון בפרעון השני ואפ"ה מוקי לקמא בהלואה ועיין במ"ש ברי"ף קטן שלי בסופו דיש ליישב:

בתד"ה מייתי לה כו' חזרה למחוייב לה. בשניהם חשודין ואפילו היא חשודה וגם הבעל חשוד אינה פטורה בשביל כך אבל בהיא חשודה לבדה בלא ר' אבא אמרי' ג"כ בשבועה דרבנן שכנגדו נשבע ונפטר ועי' באשר"י:

בא"ד א"נ למאן דאית ליה דבדרבנן מפכינן ובדאורייתא לא מפכינן ונ"מ דאי שבועה דאורייתא לא מציא למימר השבע וטול ר"ל דאי מוקי לקמא בהלואה דהשתא הבעל הוא התובע ממנה הלואתה בעד אחד אינה יכולה להפך השבועה עליו לומר השבע וטול ואי דרבנן מציא למימר לבעל השבע [והפטר כמו שיכול לומר השבע] וטול כצ"ל. ור"ל דאי לא מוקי לקמא בהלואה דהשתא היא תובעת ממנו כתובתה יכולה להפך עליו ולומר השבע והפטר אף שכל היפוך שבועה היא בהיפך שהנתבע מהפך על התובע את לית לך גבאי ולא מידי אי ניחא לך אשתבע ושקול לזה כתבו דהיא היא כמו שיכול לומר השבע וטול וק"ל:

הגה"ה זו נראה ברורה ולא כהגהת ח"ש וזולתו וק"ל. וגירסא הנדפס שלפנינו הוא בא ע"י תלמיד טועה שסבר דבדאורייתא מפכינן טפי דבדרבנן תקנתא לתקנתא לא עבדינן ולפ"ז נמשך שפיר הלשון כמו שהוא לפנינו [שהיה כתוב לפניו גירסא אחרת לא כמו שהוא לפנינו] אלא שאין מ"ד שיסבור כן. גם מאי ואם פיקח הוא וק"ל:

בתד"ה היכי סמיך כו' תימה כו'. בפשיטות היה נראה לפרש דכיון דסמיך העד על ההלואה לא תוכל לצרפו להעיד על הכתובה דאין לך להחשיב עדות העד על סך מעות אחד להלואה ולכתובה [שיעיד על פרעון כתובה וגם על מנה אחרת של הלואה] אבל בעלמא הלואה אחר הלואה ודאי מצטרף רק על רש"י שייך קושיתם [שפירש ואם תכפור על שתיהן נמצא מפסיד] ודו"ק:

דף פח:

גמ' הרי בא טובי'. ואפילו ידעינן טובי' אחר כיון שבא זה מתחלה וכו'. אשר"י ע"ש:

גמ' שכן וקרוב מאי. אפשר לפרש שכן לחוד או קרוב לחוד אמרי' ת"ח עדיף אבל שכן וקרוב כחדא נגד ת"ח מהו ת"ש טוב שכן וקרוב אפילו מאח והא ודאי הא דת"ח קודם לקרוב היינו קרוב בעלמא שאינו ראוי ליורשו אבל אם יש לו אח ושמו טוביה בהא לא מיספקא ליה [דבודאי אח עדיף] וכיון דשכן וקרוב טוב אפילו מאח הראוי ליורשו כ"ש מת"ח. ופשוטו מבואר דקרוב דקרא היפוך רחוק [לא קרוב ממש]:

ברש"י בד"ה זבינתיה לכתובתה וכו' שיעבוד כתובתה. משום דלעיל קאמר בהדיא המוכר שט"ח לחבירו שחל המכירה על השטר משא"כ כאן דלא קאמר שטר כתובה הוי משמע כתובת חוב של מנה ומאתים בעל פה [ולכך הוצרך לפרש שיעבוד כתובה]. ואין צורך לפרש משום דכתובה גריע טפי משט"ח שמא תמות היא בחייו וק"ל:

בתד"ה ועוד וכו' אין מועילין זה בלא זה כו'. לא אמיד בלא סימן לא הכריחו דלא מהני מצינו לפרושי חדא דהא לא אמיד ובהא לחודא סגי כיון דלא רגיל דעייל ונפיק והנפקד לא אמיד ועוד באת"ל לא אמיד לחודא לא סגי ליתן לפלוני יש לצרופי בהדיה הא קיהיב סימן כו' ע"ש בתוס' איזהו נשך. ועיין במלחמות פרק הגוזל דף ל"ז ע"ב שהאריך בזה ע"ש באורך. ולפי"ז עכ"פ תרוייהו צריכי דלא נימא דר' מיאשא נינהו דכיון דלא אמיד וקיהיב סימנא אומדנא דמוכח טפי דהוי של פלוני [אבל לא אמיד לחודי' אמרי' דשלו הוא ואימור מציאה אשכח אבל בצירוף תרוייהו דאומדנא דמוכח דהוי של פלוני תו לא טענינן לקוח בלא אמיד] משא"כ לפירוש הרשב"א דבסמוך. ועם פירוש הרשב"א מיושב הועוד דלא תקשי מפרק קמא וק"ל. אבל רגיל כו' דלמא אינש אחרינא אפקדי' ואיהו מחזי חזי כו' לרבותא אפילו תרתי יחד לא מהני ברגיל משום חששא דאיניש אחרינא וכו' (ג):

בא"ד שיש עדים שהפקיד. אבל הכא לא מיתוקמי כה"ג דהא קאמר בדעייל ונפיק אימור איניש אחרינא אפקיד ע"ש בתוס' פרק האשה שלום:

בא"ד והא ליכא למיחש שמא יכירו העדים בט"ע בשלמא בל"ז אסימנא דידיה קמהימנינן אבל אטביעת עין שלו ודאי לאו כל כמיניה וק"ל:

בתד"ה שודא וכו' וא"ת א"כ כו'. וה"ה יעכב לעצמו אם שמו טוביה. אך כיון שלא בא מתחלה ש"מ שאין דעתו כלל שיהיה כוונתו עליו:

בתד"ה המוכר כו' וא"ת כו'. עיין בפ' הזהב ובחידושי שם:

גמ' אלא אמר ר"פ כו'. ולא קאמר אינה תובעת לאפוקי רבנן דמינוהו אבי יתומים ישבע וקאי אהלכה מקבר כו' דהויא אפוטרופס על היתומים לאחר מיתה וקאי שניהם על משנה אחד וכסדר משא"כ עתה הוי שלא כסדר. יש לישב דא"כ ב' חלוקות שאינן דומין דיניהם מחולקים בענינם משא"כ עתה נתיישב הלשון שפיר של החלוקות וק"ל:

בתד"ה ב"ד כו' כששמעו בו שמת כו'. ואף דקתני ברישא מנכסי יתומים מ"מ בשלא בפניו כלל הכל שחי ואינו כאן ולפרעון כתובה או שמעו בו שמת ולפרעון כתובה ומזוני וקאי אנפרעת שלא בפניו דכלל הכל לא שנא למזוני כו' ולענין שמעו בו כו'. ואין להקשות היאך תליא לשלא בפניו ושמעו כו' דפליגי כעין פלוגתא דחנן ובני כהנים במי שהלך למדינת הים ושמעו כו' ועיין לקמן (כתובות דף ק"ז) בתוס' בד"ה תרגמה האיך תלוי בהלך כמו כן י"ל כאן ועיין:

בתד"ה וקמיפלגי כו' דבציווי ב"ד ליכא כו'. ובהיפך ר"ש כרבנן ורבנן כאבא שאול וזה כוונת רש"י בה"ג כו':

בתד"ה ולאפוקי כו' וה"ה הוא עצמו כו'. ואע"ג דלא היה יכול למיתני אינה תובעת כתובתה אינו יכול כו' דאף בתובעת אינו יכול להשביעה דלגבי דידיה אינה מחויבת שבועה בתובעת רק לגבי יתומים משום הבא ליפרע כו' (ט) ודוחק לומר דבתובעת יש לפעמים שבועה כאשר יטעון השבע לי דלא פרעתיך וע"י גלגול משביעה ג"כ אאפטרופסת דא"כ גם ברישא הו"מ למיתני הוא עצמו (י) גם א"כ התוס' קיצרו במקום שהיה להם להאריך:

בא"ד ואיידי כו'. דכיון דבתבעה משביעין אותה משום הבא ליפרע צריכה לישבע ג"כ שבועת אפוטרופסת דהתם יורשים דוקא אבל הוא הרי פטרה משבועת אפוטרופסת. ופירוש מלתא דאבא שאול מצד הלשון היה ראוי שתיפטר אף לגבי יתומים ואף דלא הוזכר פטור מיורשין בהדיא רק סתם דלא נדר כו' אבל מה אעשה שהרי כו' וצריכה לישבע מכח הבא ליפרע ועל אותה שבועה לא פטרה לדעת אבא שאול ע"י כן צריכה לישבע ג"כ אאפוטרופסת אבל לתנא דמתני' כולל פטור זה אף שבועת הבא ליפרע אף שאינו משמע כן מסדר המשניות (כ) והיה אפשר לפרש בענין אחר אבל מפרש"י משמע כן ממ"ש בד"ה הא תינח כו' אף משבועת היתומים פטרה ונפרעת בלא שבועה כו' גם עיין באשר"י לעיל וכאן באורך ועיין. גם תוס' כתבו בסמוך וקי"ל כר"ש הלכך כו' על כל דבר שהיה בידה אפילו בחיי בעלה ולא כיש מפרשים בענין אחר:

דף פט.

גמ' בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין כו'. אבל במקום שכותבין ודאי יפרעו דהא לא היו כופין אותו לפרוע לה ע"פ הגט עד שתוציא הכתובה ואף אם יטעון שהיא הביאה ראיה שלא כתב לה הלא כתובה עתה בידה לפנינו ואף אם יאמר לאח"כ כתבתי לה וכשהביאה ראיה כשהוציאה הגט והייתי טוען שכתבתי לה לאח"כ כתובה לא היו מאמינין לי והייתי זקוק לפרוע לה ע"פ עדים שהביאה שלא כתבתי לה בשעת נשואין דלאו כל כמיניה בטענות אלו וזה פשוט:

גמ' מגו דיכול לומר לא גירשתיך וכו'. וא"ל דניחא ליה טפי לומר גירשתיך ונתתי לך כו' דהשתא אף אם ימות אין צריך לפרוע לה מאומה כיון דמהימנינן ליה שפרעה כבר בתורת גירושין משא"כ בטענת לא גרשתיך אכתי כשימות מחוייב לה לשלם אף לפי דבריו י"ל דמהני ליה מגו דלא יפרע עתה בתורת גירושין ואה"נ דאם באה אח"כ בזה לא איירי [ובאמת דנפרעת מן היורשים אחר מיתתו]:

לרב פירושו הוציאה גט גט ממש כתובה ואין עמה גט אפילו עידי הגט:

ברש"י בד"ה גובה כו' ואינו יכול לטעון פרעתיך והחזרת לי שטר כו'. ודפריך ש"מ כותבין שובר דלמא ודאי אילו טען לא אפרע לך עד שתחזיר לי כתובה אינה גובה דאין כותבין שובר רק אינו יכול לטעון פרעתיך והחזרת לי כו' משום דטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ולפי דברי עצמו אין עוד כתובה בידה י"ל דקתני סתם גובה כתובתה ולא תני היא אומרת אבדה כתובתה והוא אומר פרעתיך כו' משמע דבכל הטענות גובה. ואף אם טוען כפרש"י מ"מ כיון דלא מהימנינן ליה ומחזקינן שלא פרע א"כ הכתובה בידה ויטעון אף לפי דבריך אינני פורע לך עד שתחזיר הכתובה ובא עליה משני צדדין בממ"נ וק"ל. ויש לראות לסברת ש"מ ואיירי אף במקום שכותבין וגובה משום דטוען אחר מעשה ב"ד כו' דלמא אין כותבין ואי משום דמפקא הכתובה אחר מותו בתורת אלמנות הא אף בהוציאה הכתובה עתה מידה סוף סוף תגבה בתורת אלמנה בע"פ כיון דאינו יכול לטעון פרעתי א"כ כיון דלא אפשר כתבינן שובר ומאי פסידא בהשארת הכתובה בידה צ"ל כמ"ש התוס' מ"מ יהיו נאמנים לומר פרענו מנה במגו דאלמנה נשאך אבינו ואף אם היתה אלמנה מ"מ אם יבא פעם א' למקום שאין מכירין יכולין לומר פרענו הכל במגו דאין את אשתו וע"י השארת הכתובה בידה דכתוב בה בתולתא דא וכן שקידש אותה לאשה גביא בתורת אלמנה בעידי מיתה ואין כאן מגו ואין להקשות א"כ אף בתורת גרושה איכא חששא זאת כמ"ש התוס' ריש דבור הוציאה גט דבתורת גירושין איירי. התוס' אזלו לשיטתייהו דלמ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הוציאה גט דמתני' פירושו עידי גט דכן הוא באמת דכיון דאינו יכול לטעון פרעתי ומייתי עדים שנתגרשה ולמאי דכותבין שובר למה לא תגבה בעידי גט לבד וסיפא דלא יפרעו באין עמה

עידי גירושין דאז נאמן במגו הא ביש לה עידי גירושין גובה אפילו אין עמה כתובה לפ"ז פי' ש"מ כותבין כו' כפשוטו שמפסיד בהשארת כתובה אף שתוציא הגט עצמו מידה שתחזור ותגבה בתורת גירושין בעדי גירושין והוא לא מצי למיטען פרעתי אפילו מנה כיון דאין לו מגו דהמקשה ש"מ מפרש מתני' כר"י כמ"ש התוס' ואילו לא היה הכתובה בידה היה נאמן לומר פרעתיך מנה במגו דאלמנה נשאתיך ואין להקשות אמאי דייק הש"מ מכתובה ליחוש דלמא מפקא לכתובה כו' טפי הו"ל למידק מגט כיון דמפרש המשנה כר"י והוציאה גט פירושו עידי גט א"כ ידייק ש"מ כו' דמפסיד הרבה בהשארת הגט בידה דלמחר תגבה פעם שנית עם הגט אף שאין לה עידי גירושין ואם לאו הגט היה נאמן לומר פרעתיך במגו דלא גרשתיך כמ"ש התוס' מ"מ לא יכול להקשות מזה דדלמא הוציאה גט כפשוטו גט ממש ואף דבסיפא כתובה ואין עמה גט ע"כ אפילו עידי הגט באופן שיש לו מגו דאל"כ אמאי לא יפרעו [וכקושית התוס' ד"ה ש"מ אמאי גובה כתובתה בגט ולא בכתובה ואדרבה טפי הו"ל לגבות בכתובה שנכתב לגבות והוא עיקר החיוב ובגט לא תגבה מחמת אין כותבין שובר וכמו שפי' הפ"י ושאר מפרשים] מ"מ דלמא הוציאה גט דרישא פירושו גט ממש וכן הוא לרב באמת פי' המשנה (ל) מיהו לפי"ז היה רישא וסיפא כסותרין דמשמע מסיפא דגובה בעידי גט בלא גט עצמו (מ) רק מ"מ טפי מדייק מרישא ואין עמה כתובתה מלמידק מסיפא או בסיפא ג"כ גט ממש ולא יפרעו כיון שנשאר הגט בידה ומטעמא שאכתוב בסמוך אי"ה (נ) אבל רש"י מפרש הוציאה גט ממש לא עידי גט ולזה כתב דהא ודאי בתורת גירושין לא הדרא גביא דהא קרעו לגיטא וכי הדרא מפקא לכתובתה בלא גט רק בעידי גט לא מצי' לגבות וליכא הפסד בהשארת הכתובה כיון דהוציאה כתובה ואין עמה גט ממש אף שיש לה עידי גט וליכא מגו לא יפרעו רק לענין אחר מיתה:

ורש"י ימאן לומר בה"א דמפרש כר"י וכמ"ש התוס' [דפי' כתובה ואין עמה גט פי' עידי הגט] דכיון דידע מגו מאי מקשה לרב מסיפא. ולתוס' צריכין לדחוק דסמך עצמו אקושיא שניה דאי אפשר לאוקמי סיפא באין עמה עידי גירושין מדקתני סיפא רשב"ג כו' ולר"י ניחא דסיפא בדליכא עידי גט וטעמא דרשב"ג מן הסכנה ואילך אף שיש לה מגו כיון דמודה כו' ומטעמא דאלמוה כמ"ש התוס' בד"ה הוציאה וק"ל: רק נשאר לבאר לרש"י הוא"ת של תוס' בד"ה ש"מ בה"א היאך יפרש מתני' כו' וטפי הו"ל להקשות מתני' גופיה מניה וביה [מ"ש כתובה מגט] מלומר ש"מ כו' אף דמקשה ברישא גופיה למאי דקי"ל אין כותבין שובר. ונראה דלרש"י לכ"ע הטוען אחר מעשה ב"ד כו' דכמאן דנקיט שטרא בידיה דמיא ולא מצי למיטען פרעתי לכן הוציאה גט ואין כו' אין זה ריעותא מה שאין הכתובה בידה שיטעון פרעתי כמו גבי שטר בעלמא שסומכת על מעשה ב"ד דהוי כמאן דנקיט שטרא בידה וא"כ הוי הוציאה גט וכתובה אבל כתובה ואין עמה גט כיון דאיכא ריעותא לפנינו שבאת לגבות בתורת גירושין וא"כ הו"ל לאזדהורי בגיטא דהא אינה יכולה לגבות בלא גט או עידי גירושין וכיון דיש ריעותא לפנינו חיישינן שמא כבר גבתה עם הגט ואף דלא מצי לטעון פרעתי על מעשה ב"ד לא עדיפא מעשה ב"ד מדנקיט שטרא בידה ומעשה ב"ד אינו עושה רק שאינה מפסדת אף שאין הכתובה בידה לומר ולטעון פרעתי דכמאן דנקטה כתובה בידה דמיא: וזה שכתב רש"י בד"ה הרי אלו לא יפרעו חיישינן שמא כבר גבתה בגט כו' ובד"ה הדר ביה שמא גבתה ע"פ הגט ובד"ה ואי לא לא גביא חיישינן שמא כבר גבתה עם הגט. רק בתורת אלמנה יכולה לגבות דליכא כאן ריעותא לפנינו. וע"ז פריך ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבין דלמא מפקא לאחר מיתה כו' אבל ודאי בתורת גירושין הא תנן בסיפא כתובה ואין עמה גט כו' לא יפרעו וההפסד בהשארת כתובה לאחר מיתה אף דבלא כתובה נמי גביא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ומאי מקשה ש"מ כותבין שובר הא ע"כ ס"ל לתנא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וא"כ ליכא פסידא בשובר וצ"ל כמ"ש התוס' וכמ"ש לעיל וא"כ רש"י קיצר במקום שהיה לו להאריך: ואפשר לומר דודאי להך חששא שכתבו התוס' לא חייש רש"י רק כפשוטו כיון דאין כותבין שובר יכול לומר במקום שכותבין כתובה לא אפרעך עד שתחזיר לי הכתובה ואף דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ואינו יכול לטעון פרעתיך מ"מ לא אפרע לך עד שתחזיר לי הכתובה דהשתא א"צ לשמור שוברו דאף אם יפסיד השובר לא תוכל לחזור ולתובעו אף דלא מהימן לומר פרעתיך מ"מ יאמר כשתחזור ותתבע לא אפרעך עד שתחזור לי הכתובה וכיון שאין הכתובה בידה שכבר החזירה לו בפרעון קמא לא מציא לתובעתו [ר"ל דקושית הגמ' הוא דאי אין כותבין שובר הו"ל לתקוני באמת שלא תגבה בעידי מיתה כדי שלא יצטרך לשמור שוברו] ודוקא שיש עדים שאין הכתובה בעולם שנשרפה באונס וכה"ג צריך לפרוע לה ואינו יכול לטעון פרעתיך גם לא אפרע לך עד שתוציא מידך הכתובה וק"ל. ומשני במקום שאין כותבין או במקום שכותבין והביאה ראיה שלא כתב לה כתובה מעולם או שיש עדים שנשרפה הכתובה כמ"ש התוס' לאביי או שמודה לה שאין כתובה בידה (ס): ולמאי דהדר ביה רב ומוקי למתני' בכל מקום יש לעיין היאך מתורץ הש"מ כותבין שובר דחששא דדלמא מפקא שר"ל לפרש"י אחר מיתה וכקושית הרשב"א בתוס' עומדת במקומה ודוחק לומר דרב הדר אינו מבקש לתרץ מתני' ש"מ כו' וגט גובה עיקר אף שמפסיד בהשארת הכתובה בידה דמ"מ רב ור"א בסמוך דס"ל דאין כותבין שובר דהכי אית ליה לרב בפרק ג"פ כמ"ש התוס' טפי הו"ל להקשות בפשיטות אמאי גט גובה עיקר דלמא הדרא ומפקא כו' דזה לא יתורץ כלל בהא דלא אפשר כו' דהא ודאי אפשר ואפשר דלא תגבה בגט עד שתוציא הכתובה מידה. ואולי כיון דגט גובה עיקר ולא תוספת וכתובה תוספת ולא עיקר א"כ לא נכתבה הכתובה מעולם על עיקר לגבותה וכן גט על תוספת א"כ לא מצי למיכפיי' לומר לא אפרעך המנה ומאתים עד שתחזיר הכתובה כיון דכתובה מלתא אחריתא ולא נכתב בשביל כן לגבות העיקר ואף באחר מיתה גביא מנה מאתים בעידי מיתה לחודא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וליכא ריעותא משא"כ בתורת גירושין צריכה להוציא הגט כמ"ש לעיל וכיון דלעולם גביא מנה מאתים שלא בכתובה אף לאחר מיתה א"כ לא יכול לומר לא אפרע מנה מאתים עד שתוציא שטר של התוספת דמה ענין שמטה אצל הר סיני ובזה מבוארים דברי התוס' בד"ה גט גובה כו' ומיהו אי אמרי' לרב כו' אתי שפיר דכיון דלא נכתב הכתובה על מעות מנה מאתים לא יוכל לעכב מלפרוע עד שתחזיר לו שטר אחר שלא נכתב על כך דדוקא אותו דבר שגובה בסיבתו יכול לומר לא אפרעך עד שתוציא מידך כיון שיכול לבא ע"י כן לידי הפסד דהיינו בסברת המקשה ש"מ כותבין כו' דיכול לבא לידי הפסד ע"י השארת הכתובה שנכתב על מנה מאתים לכשתתאלמן [וה"ה לשיטת תוס' במחיים] והו"ל למימר כיון דנכתב על מנה מאתים אף שיכול לגבות ע"י מעשה ב"ד וגובה עם הגט בלא כתובה מ"מ כיון שגם הכתובה נכתבה לגבות על ידה מנה מאתים לאחר מיתה מש"ה הול"ל שצריכה להחזיר לו שע"י כן כו' כמ"ש לעיל משא"כ אם כתובה לא ניתנה ליכתב רק לגבות בה תוספת אף שאפשר לבא לידי הפסד ע"י כן בגביית המנה מאתים דהיינו שנודע מתוך שטר הכתובה שהיא אשתו ולא יכול לומר אין את אשתי או אלמנה נשאתיך אין בכך כלום והיא יכולה למימר פרע לי מנה מאתים ואחזיר לך שטר המחייבך לעומתו דהיינו הגט והתוספת איני תובעך כעת וק"ל ואזדא לה תמיהת רש"י ז"ל. ותירוצו אין לו מקום דאכתי בדליכא עידי הינומא דלמחר ילכו להם יבא לידי הפסד ועוד דא"כ לישני קושית הש"מ כותבין בקצרה כן [דאיירי דיש עידי הינומא כתירוץ מהרש"ל] וכן באלמנה לישני בקצרה כן. ועוד דאף באלמנה מפסידין כמ"ש לעיל דלאחר מיתה היו יכולין היורשין לומר פרע הכל [במגו דאין את אשתו וכן הקשה עליו המהרש"א]: ויש לעיין בדרך שכתבתי הא' במ"ש רש"י אלמנה במאי גביא כו' ומחזרת שטר כתובה ליורשים משמע מזה שלגביית מנה מאתים צריכה להחזיר הכתובה. ולפשוטו צריך לפרש כן לומר דבשלמא לשמואל במקום שכותבין אינו גובה בגט לחודא וכיון שגובית בעידי מיתה צריכה להחזיר הכתובה תו לא מצי לגבות בגט לחודא אבל לדידך דגביא בגט לחודא אף שמחזירה הכתובה בשעת גבייה בעידי מיתה מפקה לה גט אח"כ וגביא [אבל לדרך שכתבתי באמת אין צריכה להחזיר הכתובה לגביית מנה ומאתים] וכן בסמוך עידי מיתה גופייהו במקום שאין כותבין כו' ואין היורשין יכולין לומר החזר לנו שטר כתובתך כו' משמע דבמקום שכותבין יכולין לומר כו'. מיהו בזה י"ל דקאמר דאי לא תימא הכי אפילו אליבא דשמואל ודו"ק:

בתד"ה הוציאה כו' אפילו אית ליה דלא אמר כלום כו'. במקום שאין כותבין דסומכין על תנאי ב"ד לכ"ע לא אמר כלום כמ"ש התוס' בסמוך לשמואל אלא אף במקום שכותבין ונ"מ אילו היה עדים שנשרפה הכתובה. או שאר מעשה ב"ד כגון מזון האשה. ואולי לזה כתבו התוס' פי' בין במנה מאתים בין במזון כו'. מיהו בזה ג"כ יכול לבא לידי הפסד במקום שאין מכירין שהיא אשתו דא"ל השתא נמי יהא נאמן לומר פרעתיך הכל במגו דלא גרשתיך דסוף סוף היה נתחייב במזונותיה (ע) וק"ל:

בא"ד במגו דאי בעי אמר לא גרשתיך כו'. אכתי נ"מ לאחר מיתה דבמקום שאין מכירין גביא כתובתה בתורת אלמנות ובלא כתובה היה נאמן לומר פרעתיך הכל במגו דאין את אשתי ודו"ק. ועי' בחידושינו ב"מ דשם לא דחו תוס' נ"מ זה משום דשם איירי שהגט בידה כמו שפתחו וסיימו שם בדבריהם משא"כ כאן אכתי לא נחתו לפרש עידי גט רק הוציאה גט ממש ולא נשאר רק הכתובה לבד בידה ומצי טעין שפיר לא גרשתיך:

בא"ד לא אפרע עד שתחזיר הכתובה אע"פ שיכול כו'. וה"ה עד שתחזיר הגט שיכול נמי לבא לידי הפסד ובאביי הזכירו בסמוך שניהם והא יכול לבא לידי הפסד ע"י מה שנשאר גט וכתובה בידה כדפרישית לפי שכבר פירשו ההפסד שע"י גט בשמואל והתם איצטריכא ליה להזכיר הפסד הגט דמפרשי לשמואל הוציאה גט ממש דוקא לא עידי גט כיון דאין כותבין שובר אע"ג דשמואל מוקי למתני' במקום שאין כותבין או שכותבין והביאה ראיה שלא כתב לה דהשתא ליכא הפסד במה שאין עמה כתובה אפ"ה הוציאה עידי גט ואין עמה כתובה לא גביא משום הפסד הגט לכן הזכירו אח"כ שניהם לאביי כיון דכבר פירשו הפסד שע"י כתובה בתחלת הדבור והפסד שע"י הגט בדשמואל משא"כ כאן בדר"י כיון שלא הוזכר עדיין רק הפסד שע"י כתובה תפסו בקצרה:

בא"ד ומגו טוב הוא כמו שנפרש בגמרא. יש לראות ומה הוצרכו כאן לומר טפי ומגו טוב מלעיל בסמוך אפילו ישאר כו' במגו דלא גרשתיך כו' והיה אפ"ל דכאן ה"א שאין המגו טוב שירא לטעון לא גרשתיך כיון שהגט לא הוציאה מידה פן תוציאה ותראה לב"ד משא"כ לעיל דלא נחתו לכך רק הוציאה גט ממש כמו שכתבתי לעיל ואע"ג דמ"מ הב"ד לא יאמינו לו אח"כ על טענתו שפרע [דאף דיודע האמת שכבר הוציאה הגט ומצי למיטען לא גירשתיך מ"מ הב"ד לא יאמינו לו בהך מגו] כי שמא לא פרע והגט בידה עדיין וירא לומר לא גירשתיך מ"מ הוא ישלם עתה ויקח ממנה הגט ויודע בעצמו האמת שאין הגט בידה וקושטא שיכול לטעון אח"כ לא גירשתיך [אלא] דלא משמע כן מתוס' שכתבו שיהיה נאמן לומר פרעתי במגו וכו' ועוד ממ"ש כמו שנפרש בגמ' משמע שכוונתן לקושית התוס' בד"ה מגו כו' ובד"ה יכול לומר לא גירשתיך כו' דלפי"ז הול"ל כמו שמפורש בגמ' ועוד דבגמ' היינו לרב שפירש הוציאה גט ממש ומאי ראיה לכאן [לר"י דפי' אפילו עידי הגט דאפשר דנשאר הגט בידה דמתירא לומר לא גירשתיך]. אבל נראה דלעיל אם נניח שאין מגו טוב מאי איכפת מכ"ש שיש נ"מ עוד [שתפסיד בהשארת הכתובה] למ"ד אין כותבין שובר [במקום שאין מכירין] והם דברים של מה בכך משא"כ כאן לפרושי קושטא דמתני':

בא"ד וכן בע"ח כו'. דהכי ניחא טפי לפרושי דומיא דכתובה ואין עמה גט וטעמא משום מגו דלא כמו שפרש"י:

בא"ד אע"פ שאינו נאמן לומר פרעתי לכ"ע במקום שאין כותבין כו'. אף כשנאמר דלית ליה דר"י וכ"ש כשנאמר דס"ל הא דר"י הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מ"מ יכול לעכב עתה הפרעון משום שיכול לבא לידי הפסד או אם שמואל לית ליה דר"י נאמן עתה על טענת פרעתי זולת דאגה שיבא לידי הפסד דגט הוי במקום כתובה כו' [וזהו הא"נ] וכתבו אע"פ כו' במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין והביאה ראיה שלא כתב לה אפשר דאי לית ליה דר"י יכול לטעון פרעתי כיון דבני אותו מקום אין סומכין על תנאי לא חששתי מלפרוע לך ומ"מ אין להכריח מהא דס"ל לשמואל הא דר"י הטוען כו' מדגובה בהוציאה גט במקום שכותבין ואין עמה כתובה והביאה ראיה ולא מצי לטעון פרעתי דדלמא כיון שסמך הוא עמה על תנאי ב"ד ולא כתב לה הוי לדידיה כמו מקום שאין כותבין:

בא"ד גם לא יוכל לומר פרעתי. פי' במגו דלא גירשתיך:

בא"ד והיה לי שובר. דבמקום דלא אפשר מודה שכותבין שובר. שלא תחזור ותגבה בעידי מיתה כו'. דשלא תגבה בתורת גירושין אין צריך שובר דהא לא מציא גביא כיון שאין עמה גט דבפעם ראשון הוציאה וקרעוהו ובעידי גירושין אינה יכולה לגבות:

בא"ד וה"ה שהיה יכול לטעון כו'. רק נקיט דומיא דוכן בבע"ח ודומיא דרישא שטוען פרעתיך ולא לא אפרע עד שתחזיר הכתובה דהא איירי במקום שאין כותבין או הביאה ראיה שלא כתב לה: והוי מצי לפרש אף לשמואל עידי גט כמו לר"י וס"ל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אבל אין כותבין שובר וכמו לאביי וברישא גובה בעידי גט משום דלא אפשר כו' דלא ס"ל קרעינן וכתבינן כו' ומוקי במקום שאין כותבין או כותבין והביאה ראיה שלא נצטרך לדחוק שיש עדים שנשרפה [כדפי' התוס' לאביי] גם לא נצטרך לבא בסיפא מטעם מגו (פ) משא"כ לאביי דמוקי במקום שכותבין בלא ראיה צריך לדחוק בעידי שריפה כיון דאין כותבין שובר וק"ל. רק שנראה דוחק לפרש כן אליבא דשמואל. ועי' בתוס' ב"מ שפירשו באמת כן ודו"ק:

בא"ד שנשאר גט וכתובה וכו'. דהוציאה גט פירוש עידי גט ומוקי במקום שכותבין א"כ נשאר גט וכתובה בידה:

בא"ד ואע"פ שהגט נשאר בידה כו'. דהכי אית ליה לאביי דלא אמרינן קרעינן כו' ואף דליכא עדים שנשרף הגט:

בתד"ה ש"מ כו' ומדסיפא דקתני כו'. דברישא צריך לדיוקא ואילו בסיפא מפורש:

בא"ד א"נ כל כמה כו'. ובתירוצו מתורץ הסיפא נמי במקום שאין כותבין. ולרב [לבתר דהדר ביה] צ"ל לפנים משורת הדין [ר"ל פרעתי התוס'] או היה צריך לשובר עכ"פ כשהוציאה הגט והיה זקוק לפרעון העיקר שלא תחזור ותגבה בתורת אלמנה בעידי מיתה בכתובה והיה כתוב בתוך השובר גם התוספת שפרעתי מרצוני ע"פ הגט [כי חשבתי מאחר שאני צריך לשמור השובר בשביל העיקר] ונאמן במגו וק"ל:

בתד"ה במקום כו' וי"ל דהתם שכבר כו' חיישינן ודאי כו'. ולעיל שכתבו באביי כגון שיש עדים שנשרפה כו' הא אביי במקום שכותבין מוקי למתני' וגם כתב לה א"כ ניחוש שמא כתב לה אחרת י"ל כגון שיש עדים שנשרפה [שכתבו התוס' לעיל] ר"ל אחר גירושין דהשתא ליכא למיחש לכלום וברייתא דפרק ב' הו"מ לאוקמי אף במקום שכותבין ונשרפה אחר גירושין כמ"ש התוס' באמת לעיל במקומו ע"ש ואף דרב פפא שם עדיפא ליה להעמיד במקום שאין כותבין [כמ"ש התוס' לעיל פ"ב] אביי מוקי לה בכל מקום כמתני' דהכא וק"ל:

בתד"ה גט כו' קשה לרשב"א כו' לרש"י הוא קושיא ראשונה ש"מ כותבין כו' ומ"מ לא מתורצים בו אף דרב הדר ביה כו'. ומ"מ דלמא הא דאף רב הדר כו' אינו מבקש לתרץ הש"מ לכן הביאו גט פשוט:

בא"ד והם לא ידעו שהיתה גרושה כו'. ר"ל הב"ד או היורשים ואילו יודעין היו חוקרין להביא עידי גירושין ולא למידק אילו יודעין היו נאמנים לומר גבית כתובה בגט והיה מתורץ בזה מ"ש לעיל בד"ה הוציאה גט כו' אבל א"ל דנ"מ כו' הא שפיר נ"מ לכשימות כו' ע"ש. גם היה מיושב הומיהו כו' אתי שפיר כו' (צ) דאין זה סברא כלל דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דלעולם יטענו היורשין נפרעת דכעין זה פריך אביי בב"מ א"כ מה הועילו כו' ע"ש דדוקא כשגובית בתורת גירושין קתני סיפא דמתני' כתובה ואין עמה גט כו' אבל לא באלמנה [דוחה בזה מה שסיים מהרש"א כדמוכח בסיפא].

בסה"ד ומיהו אי אמרי' כו'. עיין בחכמת שלמה וכבר כתבתי לעיל. לכאורה עדיפא הו"ל להקשות בלא סברא פרעתיך מנה דלעיל דאולי רשב"א לא מחשיב זה לסברא דכן רש"י נמי לא הזכירו כלל עיין במלחמות פ"ק דב"מ רק היאך יסבור רב דאפילו אין כתובה בידה כו' כיון דבמקום דכותבין כתובה הוא ורב ס"ל אין כותבין שובר הו"ל למימר דלא תגבה אלא בכתובה כי היכי דלא תיהדר ותגבה בעידי מיתה דהשתא לא מצי לחזור ולגבות בעידי מיתה כיון דאין כתובה בידה וצריכה להראות כתובה. ומיהו ז"א דכיון דלא מצי לטעון פרעתי אחר מעשה ב"ד דין הוא דתגבה בעידי מיתה לחוד דכל כמה דליכא פסידא בהשארת כתובה גביא בעידי מיתה: וא"ל כיון דס"ל לרב הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום כר"י [מדגביא בעידי מיתה לחוד] א"כ למה מקשה לרב מסיפא [דמן הסכנה כו'] טפי מלר"י דהא לרב נמי אלמוה דלא מצי למיטען פרעתי י"ל כיון דלא אלמוה לגבות בתורת גרושה בעידי גט רק בגט דוקא דגט גובה עיקר לכן מקשה שפיר אליבא דרב ודו"ק:

דף פט:

גמ' אלא כולה רשב"ג הוא וחסורי מחסרא. יש לראות למה ליה למימר כולה רשב"ג ולמה לי חסורי מחסרא כו' לימא רשב"ג ארישא קאי הוציאה גט פי' גט ממש ורשב"ג אומר מן הסכנה כו' גובה שלא בגט ממש רק בעידי גט כדלעיל ר"ש אר"א ומחלוקתיה או אהלכה מקבר וכו' קאי [אף דקתני ליה בסוף] ואולי מדנקיט ובע"ח שלא בפרוזבול משמע דקאי אסיפא ואף דקאי אמה שמחסר דלא הוזכר פרוזבול מ"מ חדא בבא הוא ועוד דבלא מחסר וכו' ורשב"ג פליג ארישא דלמא ת"ק נמי עידי הגט קאמר דהכי משמע טפי דומיא דשלא בגט דסיפא דפירושו שלא בעידי גט ואף באת"ל שפירוש הוציאה גט ממש מ"מ ת"ק מלתא פסיקא נקיט הוציאה גט וכו' גביא לעולם בין קודם סכנה בין מן הסכנה ואילך הוציאה כתובה ואין עמה עידי גט לא יפרעו לעולם בין קודם סכנה או אח"כ הא עידי גט זימנין דגביא וזימנין דלא גביא אבל אי קאי בהדיא אבל יש שם עידי גרושין אי מפקא גיטא גביא עיקר אי לא לא הוי משמע בכל זמן רק למה ליה שרשב"ג ולא כסלקא דעתא מעיקרא דפליג ואולי כיון דהשתא שלא בגט דרשב"ג שלא בגט ממש אבל יש עידי גט אין סברא שת"ק יפלוג בהא דאל"כ במאי גביא במן הסכנה ואילך (ק) ודו"ק:

גמ' לדידך דאמרת וכו' דלמא גירשה ומפקה לגיטא וכו'. בל"ז במתני' י"ל דכותבין שובר אבל לרב דאין כותבין שובר פריך:

גמ' ומפקא לגיטא וכו'. ולא פריך שמא כבר גבתה עם הגט דמאי שנא שמא גבתה או תגבה. רק טפי הו"ל להקשות למה גובה בגט וכקושית הרשב"א בתוס' בד"ה גט גובה עיקר ויש לדקדק בכל זה. [וכבר ביאר בזה לעיל בביאור דברי רש"י]:

גמ' וכ"ת אי כתב לה מאי למימרא כו'. דלא מצי למימר לאפוקי מדר"א בן עזריה. דלא פליג אלא בתוס' והול"ל גובה את הכל:

גמ' א"ל ר"נ לר"ה לרב דאמר וכו'. לשמואל במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה ובמקום שאין כותבין הוי לא אפשר וכתבינן שובר אבל לרב לא הו"ל לרבנן לתקוני לגבות בגט כיון דנשאר בידה ואתיא לידי הפסד (ד):

גמ' דקרעינן ליה. ולא כפשוטו כתבינן אגביה כתובתה פרועה דמציא לגררו ולמחוק משא"כ השתא דכתוב זכותה אגביה וק"ל:

ברש"י בד"ה מנ"ל דקאמר לעיל כו'. משמע ליה דאאלמנה מן האירוסין קאי דאז מוכיח שפיר טפי דבלא"ה צריכא לכתוב שובר באלמנה מן האירוסין וכן באלמנה מן הנשואין מחששא דגביא בעידי מיתה וכו' אבל אם במן האירוסין לא צריכא שובר לעולם משום דאינה יכולה לגבות רק בכתובה אכתי לא הו"ל למימר שתגבה בגט עיקר והשתא צריך שובר מפני חששת הגט ועוד דמשמע דאהאי דסמוך קאי: ומהא דאלמנה מן האירוסין במאי גביא כו' וליחוש דלמא גירשה ומפקא לגיטא ליכא לאוכוחי דהיאך תגבה בגט הא צריכה להראות שכתב לה בעלה כתובה דהא לית לה בתנאי ב"ד וכיון דמחזרת השטר שכתב לה על מנה מאתים בפרעון הראשון בעידי מיתה תו ליכא למיחש למידי אע"כ יש לה בתנאי ב"ד י"ל דמ"מ פריך דלמא גירשה ומפקא וכו' ומייתי עדים שכתב לה בעלה כתובה וגביא בגט לחודא כשאר אשה דהוציאה גט ואין עמה כתובה דגביא אף במקום שכותבין אליבא דרב. ואולם סוף סוף כיון דלא גביא בתנאי ב"ד לא מציא גביא [אף אם הביאה עדים שכתב לה] ויכול לטעון פרעתי דלא דמיא למקום שכותבין דגביא בגט בלא כתובה דהוי כטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום. אבל לפי מ"ש התוס' דרב ס"ל דיכול לטעון פרעתי אחר מעשה ב"ד כמ"ש התוס' בד"ה הוציאה גט וכו' שכתבו אבל לרב דלא אלמוה פריך שפיר וכו' ניחא זה [דגביא בגט ולא מצי טעין פרעתי אחר מעשה ב"ד ה"ה בהביא ראיה שכתב לה דגביא בגט] אבל מן דאי לא תימא הכי עידי מיתה גופייהו כו' כיון דצריך דכתב לה א"כ הוי כמו מקום שכותבין שאינה גובה בלא כתובה [משום דיכול לומר פרעתי לפום מאי דס"ל השתא דרב סובר דלא כר"י] ואין לחוש דהדרא ומפקא וכו'. אבל לפי מ"ש התוס' בד"ה גט גובה עיקר כו' ומיהו אי אמרינן לרב דאפילו אין כתובה וכו'. דהיינו דס"ל לרב כר"י דלא מצי לטעון אחר מעשה ב"ד [וכ"כ הגאון לעיל בביאור דברי רש"י לתירוץ רב] יש להוכיח מאלמנה מן האירוסין במאי גביא כו' כמו שכתבתי. ועיין לקמן מ"ש בזה במקומו אחר ביאור התוס' דיש לישב זה וק"ל. [וכדי שלא להלאות המעיין הצגנוהו כאן. וז"ל בסמוך] דמהא דאלמנה מן האירוסין במאי גביא אפשר דפשיטא ליה דגביא בגט [אם הביאה ראיה שכתב לה] כמו נשואה דאית לה בתנאי ב"ד דטעמא דגביא הוא דגט גובה עיקר כמו שטר לא משום מעשה ב"ד [דאין צריך למעשה ב"ד] וא"כ לא מצי למיטען פרעתי [אף במן האירוסין אפילו לא גביא בתנאי ב"ד] וק"ל. ועיין בתוס' ב"מ בהא דאלמנה מן האירוסין וכו' אי נמי וכו':

ברש"י בד"ה ולא מטמא לה א"כ. ר"ת אם כהן וכו':

ברש"י בד"ה גובה כו' ותנן בסיפא ב' כתובות וכו'. אינה גובה וכו' כן נ"ל להגיה תיבת וכו' שעל מנת כתובה הראשונה כו' דבבבא דב' כתובות וגט אחד לא שייך שעל מנת וכו' וה"ה בסיפא ב' כתובות וב' גיטין וקדמו זמן שתי כתובות לגט ראשון רק דהוא הוא כיון דאשמעינן ב' כתובות אינה גובה רק אחד ושמעינן ב' גיטין אין לה אלא אחד ה"ה ב' כתובות וב' גיטין וק"ל:

לעיל (כתובות דף פ"ח) דאמרינן יכולה לומר שתי כתובות ר"ל אחר שחזרת לקחת אותי כתבת לי כתובה כבבא דרישא ב' גיטין וב' כתובות או דאמרה באותה שהחזרתי לך מקודם כתוב בה צביאית ואוסיפת וכו' ודו"ק:

בתד"ה יכול לומר כו' וי"ל דדמיא לטענו חטין כו'. עיין באשר"י סוף המניח כמה טעמים בטענו חטין והודה לו בשעורים יש להשיג עליהן מכח קושית התוס' כאן ע"ש:

בתד"ה מתה כו' דהו"מ למיתני מתה אינו קוברה כו'. וא"ל דאיצטריך לאשמעינן אע"ג דכתב לה דמיקרבא לאיחתוני כולי האי כו' [כפרש"י] אפ"ה מתה אינו קוברה די"ל דא"כ ליכא לדיוקי הא מתה אינו קוברה כיון דאיצטריך למיכתב גופא מת הוא גובה כתובתה וא"כ טפי י"ל דמשום מתה אינו יורשה קתני לה (ש) ודו"ק:

דף צ.

בתד"ה מדקתני וכו' אע"ג דבסיפא וכו'. דא"ל דמקשה דברישא דאיכא למיטעי הו"ל למידק [כמ"ש התוס' ע"ב בד"ה ואי איכא שקלי] דא"כ מאי משני לעולם כו' כדתנן בן קודם לבת אע"כ דליכא למיטעי דמסתמא אית לן למימר דומיא דקודמין דסיפא וכיון דבסיפא דין פשוט דמוציאין ולישנא דקודמין סובלת לפרש כן בסיפא כדתנן כו' אית לן לפרושי רישא דומיא דסיפא וא"כ המקשה מאי דייק מכלל כו' הא ע"כ נסתיים מסיפא דקודמין לגמרי וכמ"ש התוס' בד"ה מדלא קתני כו' וטפי הול"ל אין מוציאין כו' דומיא דסיפא וא"כ ליכא למיטעי ברישא לזה אמרו דגם בסיפא אין פירושו קודמין לגמרי שאין זה במשמעות הלשון לס"ד דמקשה ואף שהדין כן דין אמת דבסיפא אפילו קדמו מפקינן מ"מ נקיט לישנא דלכתחלה משום רישא דדוקא לכתחלה ולזה פריך מכלל כו' ומשני לישנא דקודמין בסיפא דוקא כדתנן בן כו' א"כ ברישא אין למיטעי וק"ל:

בתד"ה ש"מ כו' וכן לכתובת אשה משום חינא. פי' דלפירוש רש"י שתהיה נישאת ברצון לבעל אף שיש לו אשה מקודם אפ"ה חשו חכמים לתקנתם שישא אשה על אשתו ולא תחוש כיון דבקדם ותפסה לא מפקינן. ולפירוש ר"ח [בפירוש משום חינא] שתיכף אחר מות בעלה יהיו לה קופצים בחשבם שעדיין יש לה תקוה שיושג לה כתובה שתקדים ותתפוס וגם הראשונה יהיה לה קופצים וק"ל:

בא"ד מ"ט בע"ח מאוחר כו'. דהול"ל הכל שייך לראשונה שכן משיג ידו באותו פעם ה' סלעים ויצא ידי ערך ראשון אבל לא ידי ערך שני וכשיעשיר אח"כ יהיה חייב לתת אח"כ שהרי לא נתן כלל עדיין:

בא"ד וה"ה אחת לשניי' כו'. דאין בערכין פחות מכסלע. ובהיפוך ד' לראשונה [תחלה] ואחת לשניי' פשיטא דלא יצא ידי ערך כלל (ת): רבינו חננאל ור"ת שוין בזה לחלק בין מקרקע למטלטלי אבל רחוקין זה מזה הרבה לר"ת אין סברא בשום מקום בגמ' בעולם לומר במקרקע מה שגבה גבה דלא יהא עדיף מלוקח וכקושית התוס' ולא ס"ל סברת נעילת דלת וחינא אבל במטלטלי שפיר יש סברא לומר מה שגבה לא גבה ואף דמלוקח לא טריף לוקח עדיף דאדעתא דמטלטלי נחית וכן מסקנא דבן ננס ורבנן מה שגבה לא גבה במטלטלי דגרע בעל חוב מאוחר מלוקח אבל ליפות כוחו מלוקח אין ה"א בשום פנים וא"כ אי אפשר לומר במקרקע מה שגבה גבה והא דשלהי פירקא דבעי לאוקמי פלוגתייהו דבן ננס וכו' בבעל חוב מאוחר איירי במטלטלי דבקרקע אין ה"א בשום פנים מכח סברא ועלה מסיק לא דכ"ע מה שגבה לא גבה דהיינו בהכרח במטלטלי דבמה שרצה לאוקמי פלוגתא בבעל חוב מאוחר אהא עצמו סיים לא דכ"ע וכו' [בזה מתרץ קושית מהרש"א] וא"כ יהיה המסקנא סותרת לערכין לזה תירץ הקדש שאני או מלוה ע"פ כו' וכן הא דב"ק שור תם כמטלטלי לכך קאמר ש"מ בע"ח כו' מה שגבה לא גבה וכן ש"מ דשמעתין [דבמטלטלי דוקא איכא לספוקי לומר מה שגבה גבה] ואין קושיא מש"מ כל כך אהא דערכין דש"מ ליכא אלא שאילה בעלמא נשמע מזה כן ודוחה מהא ליכא למישמע מניה רק ממסקנא דשלהי פרקין פריך אמסקנא דערכין וכן ר"ח לא מקשה מש"מ דהכא אהא דערכין רק ממסקנא דשלהי פרקין דערכין דמש"מ אין כ"כ קושיא וזה מבואר. ובסוף הקשו אפירוש ר"ת ומיהו ק"ק לאיכא דאמרי כו' דא"ל דלמא אה"נ איכא דאמרי קאי אקרקעי וש"מ לפחות ממקרקעי ומחולקין [ב' לשונות] בפירוש לשון המשנה ומתני' דלא כר' טרפון דא"כ מאי משני לעולם מה שגבה גבה הא לר"ת אין זה ה"א כלל לומר כן במקרקע גם הש"מ דקארי לה מאי קארי לה פשיטא דמה שגבה לא גבה ומאי כוונתו בש"מ כו' כיון שהוא סברא פשוטה: ואין להקשות אמאי לא הקשו וק"ק לפירוש ר"ח בש"מ

הראשון דלמא מתני' במטלטלי דא"ל אה"נ דא"כ מאי משני לא לעולם כו' הא לר"ח אין סברא במטלטלי לומר לא גבה ומאי ש"מ כו' דזה אינו דלר"ח פשיטא ליה לתלמודא דאי אפשר לאוקמי במטלטלי דהא לא משתעבדי מטלטלי דיתמי לכתובה דדחוק לאוקמי כר"ט ואיירי כשהמטלטלין ביד אחרים וכולי האי ואפ"ה קשה על כך כמו שאכתוב בסמוך באי"ה [בויש לראות] וק"ל. ולרבינו חננאל אין ה"א לומר במטלטלי לא גבי דמלוקח נמי לא טריף וכסוגיא דערכין כ"ש בבע"ח דעדיף משום נעילת דלת אבל במקרקעי ה"א מה שגבה גבה משום נעילת דלת ולכן ש"מ דבשמעתין ובב"ק וסוגיא דשלהי פרקין הכל במקרקעי וכתירץ הרשב"ם שבתוספות משום נעילת דלת ולזה הביאו ר"ח בראשונה תוך תירוצם וק"ל: בכל הדבור קפדי התוס' יותר להקשות מש"מ כו' ולא חשו על הלא לעולם אימא לך שאינו אלא דיחוי בעלמא. תחלת קושית התוס' מש"מ מה שגבה גבה לא ממסקנא דאיכא דאמרי. בר"ח מפרש ש"מ דב"ק דבמקרקעי אף דמסקנא הלא לעולם סותר מסקנא דשלהי פרקין דבמקרקע מה שגבה לא גבה לא חייש על כך כי היכי דלא להוי הש"מ נגד ערכין אף דמסקנא נשאר כערכין אי שור תם כמטלטלי. בר"ת דכתב הא דמתמה תלמודא דמסיק נמי ש"מ מה שגבה לא גבה ולא ממסקנת לשון ראשון הכל משום דש"מ יש בו ממש והלא לעולם דיחוי וכן לעיל ש"מ כותבין שובר וכן הוא האמת כמ"ש התוס':

בא"ד ולי נראה כו' כר"ט כו'. והכא נמי במונח בידי אחרים. ולמ"ד [לכושל היינו] כתובת אשה הכא דבשניהם ישנו משום חינא ובאים יחד לב"ד הראשונה קודמת לשניי' ולמ"ד כושל שבראיה היינו כשישנו קרקעות משועבדים שאין מפסיד בעל חוב מוקדם אבל מתני' מיירי ע"כ בדליכא אלא כדי כתובה אחת וכמ"ש רש"י ולמה תהיה האחרונה נשכר וק"ל: ויש לראות הא כתב ר"י לעיל (כתובות דף פ"ו) בד"ה אשה כו' דבמטלטלי מתקנת הגאונים ואילך דגובין מהם שני בע"ח שוין דומיא דלוה ולוה ואח"כ קנה א"כ אמאי הראשונה קודמת לשנייה לפי האמת אף דמונח ביד אחרים סוף סוף כיון דליכא שיעבוד הא לא טרפי מלקוחות רק מזמן הגבייה וזמן שניהם בגבייה שוין. ויש ליישב כיון דאין הדין לגבות מיתומים ואילו יהיב נפקד ליתומים לא מצי תבע להו בדינא כמ"ש התוס' לעיל נותנין טפי לראשונה דדוקא המגיע להם מן הדין כלוה ולוה ואח"כ קנה או מטלטלי מתקנת הגאונים ואילך אמרינן דשוין ועיין לעיל בתוס' ובאשר"י:

דף צ:

שייך יותר להלכה שאחר זה. בהא דאחת בחייו ואחת במותו כתבו הפוסקים דוקא שמתה זו השנייה אחר מיתת בעלה הוא דיש ביניהן כתובת בנין דכרין אבל אם לא מתה אותה השנייה אין לבני הראשונה כתובת בנין דכרין אע"ג דאיכא מותר [דודאי אתי לאינצויי מאחר שבני שנייה אין נוטלין כלל] עיין בהם. גם יש לראות [אם נאמר דאף בחיי שנייה יש כתובת בנין דכרין] אם השנייה בחיים אי מקרי מקבלין ולא פורעין או דהוי שניהם פורעין [כיון דאמן בחיים]. ונעשה מותר לכ"ע כבעל חוב ועיין. והנה מהא דשנייה ויורשיה דקודמין כו' מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי משמע דקאי אשנייה ג"כ מיקדם הוא דקדמי כו' [וכ"כ הרא"ש] ודוחק לומר דמשום יורשין לחוד נקיט לישנא דקודמין וממ"ש התוס' לקמן בסמוך ע"א בד"ה וכי תימא איפוך וכו' ולא מתרצי לפרש"י לאחר מיתה אשניה קאי דלאחר מיתת השנייה באין בני הראשונה ונוטלין כתובת בנין דכרין משמע קצת דנוטלין אף בחיי שנייה ועיין בפסקי תוס'. וכתב האשר"י ומסתבר דיש להן דאם איתא דבחייה לית להו לבני הראשונה גם לאחר מיתה נמי לית להו דכבר זכו בני השניי' בנכסים כי היכא דאמרי' במועטין ונתרבו:

גמ' ש"מ כתובה נעשה מותר לחברתה כו' עיין באשר"י אם לא היו נכסים אלא כשיעור כתובה הראשונה ופרעו מהם כתובה שנייה לא יטלו בני הראשונה המותר כיון דאי הוי שקלו כתובת אמן מיעקרא נחלה דאורייתא כו'. כפרש"י כו' ע"ש באורך:

גמ' ש"מ לא טרפא ממשעבדי. דאין נראה לחלק דוקא הכא לא טרפי משנייה משום חינא דלגבי הראשונה ליכא משום חינא דהא הם זכרים שגובין בתורת בנין דכרין משא"כ לגבי שנייה [דשייך בה חינא גם בניה יורשין זכותה] ולעולם מלוקח זולת טרפי וכמו שחילקו התוס' לעיל ע"א דאף דטורף מלוקח לא טרפי משנייה אם קדמה ותפסה משום חינא ודו"ק [די"ל דלאחר מיתה לא שייך חינא כמ"ש רש"י בפרק החולץ (יבמות דף ל"ח) ומביא ראיה מלקמן (כתובות דף צ"ז ע"ב)]:

בתד"ה הא איכא שקלי כו' דאיכא למיטעי כו'. לפרש דומיא דקודמין דרישא דשם נמי הא איכא שקלי:

דף צא.

גמ' וכי תימא איפוך. ובשאר תירוצים לא מחשב סברא ליתן להמתרץ סברא זו דאיפוך כיון דאין קאי כלל בלשון ר"ש דלא קאמר אלא דינר דמשמע אדרבה בהיפך דינר מה שהוא קרקע או מטלטלי בני חורי או משעבדי להכי משמע טפי שר"ל דינר מה שהוא לקולא משא"כ עתה שייך שפיר לחומרא דינר לאפוקי פחות מדינר וק"ל:

גמ' אי אשמעינן הכי ה"א כגון שנשא ג' נשים כו'. יש להתיישב קצת הא מ"מ הוי יודעין דבאחת בחייו כו' יש להן כתובת בנין דכרין ואיירי בב' נשים דאל"כ למה ליה למינקט כתובה וצריך לצייר דינו על ג' נשים טפי הול"ל בעל חוב נעשה מותר ובב' נשים ומתו בחייו דכיון דשניהן פורעין ולא מקבלין מה לי כתובה או בע"ח דמ"ט דמ"ד כתובה לא נעשה מותר ובע"ח נעשה מותר משום דבני שנייה מקבלין ולא פורעין וכפרש"י לעיל. מיהו מה לי ג' נשים או ב' נשים ובע"ח הוא הג' וטפי מצייר בכתובה גופא ודו"ק:

גמ' והך דמיית לאחר מיתה כו'. וה"ה דעודנה חיים דמ"ש:

במתני' דלקמן אין להקשות דש"מ דכתובה נעשה מותר דאל"כ לאשמעינן במותר דינר אף באחת בחייו כו' [אי אמרי' דאחת בחייו יש לה כתובת בנין דכרין] דהיא גופיה איצטריך דחולקין בשוה באין שם מותר אף דשניהם בחיי':

בתד"ה ומר סבר כו' וקשה לי כו' כיון שיש שם כו'. ולעיל דפליגי באחת בחייו כו' ודאי דאין מקום לומר כיון מבעיא ליה דמאי פסקא דיש מותר דינר ות"ק לא אמר רק דבאחת בחייו ואחת במותו אין להם כתובת בנין דכרין והיאך יאמר כיון כו' אבל למאי דלכ"ע באחת בחייו כו' יש להן כתובת בנין דכרין ופליגי במותר מטלטלי או משעבדי שמע ר"ש לת"ק דבמטלטלי אין כו' וקאמר עלה כיון כו'. ובקושייתם אפשר לישב קצת דהשתא אפשר דס"ל אף לר"ש במשעבדי דלא הוי מותר וכיון משמע הכל מותר כל דהו דלישנא דכיון מחשיב תלמודא כמו כלל והיינו טוען אף משעבדי להכי קאמר אם כו' כמטיל תנאי כו' דלא הוי כולל אבל השתא למטה דס"ל אף משעבדי הוי מותר הו"ל לר"ש למימר כיון דלא שייך למיטעי [אף מטלטלי] כיון דר"ש כבר התנה בהדיא עד שיהא נכסים שיש להן אחריות ולא הו"ל לר"ש לומר לשון אם דמברייתא משמע דר"ש אמר הלשון אם יש כו' [ר"ל דלא תימא דתנא דברייתא נקיט לשון אם מאחר דבברייתא לא נזכר התנאי לזה כתב דמברייתא משמע דר"ש אמר הלשון אם יש ור"ש גופא לא הוצרך לרמז בזה התנאי שכבר התנה כו']:

בתד"ה כי הני כו' כשאין שם מותר כלל אבל ממטלטלי או ממשעבדי נוטלין כו'. אפשר דתפסו שני הלשונות בקצרה ולכל לשון כדאית ליה. או אפשר דלפירושם ודאי לר"ש לחד לישנא אמטלטלי ולחד אמשעבדי אבל ת"ק כיון דאדיוק פליג דקאמר דוקא אם אין שם מותר כלל משמע מיניה הא יש שם יהיה מה שיהיה וק"ל:

דף צא:

ברש"י בד"ה דזבנה לכתובתה כו' לאחר כו'. אינו מחוור למה לאחר. ועיין באשר"י שהביא לשון רש"י לאביו. דא"ל משום דאביו אין ספק דשמא תמות וירשנה בעלה דסוף סוף מגיע לידו בירושת אביו דז"א דמה שבא לידו בתורת כתובת בנין דכרין לא מכר ועוד דסוף סוף ספק שמא ימות בחייה (א) ועיין. וא"ל דהו"ל לפרושי אף שמת בעלה כבר והיה כתובתה כבר בידה ומכח ספק שמא ימות בחייה מכר בטובת הנאה דזה לא מקרי זבנה לכתובתה רק לירושתה. גם אפ"ל דזה לא מקרי בטובת הנאה דהא לא קאמר מה שאירש מאבא בטובת הנאה מכור לך כו' דספק שמא ימות הבן בחיי אם רחוק יותר מתמות היא בחייו:

בתד"ה כך מועטין וכו'. במרובין ונתמעטו קאמר הכא והתם פשיטא מרובין ונתמעטו כו' דפשיטא ליה לגמרא דאזלינן בתר שעת מיתה וזכו בהן הבנים מדינא דאורייתא ובני כתובה גדולה מתקנתא דרבנן רק במועטין ונתרבו מספקא ליה לתלמודא הכא והתם אי אזלינן בתר שעת מיתה או סוף סוף כיון דהשתא מרובין ניזול בתר מרובין בין מרובין בשעת מיתה או מרובין עכשיו וקמסיק התם דאזלינן בתר מרובין והכא מסיק בתר שעת מיתה ותירצו משום דבמועטין ונתרבו אזלינן טפי בתר נחלה דאורייתא ואזלינן התם בתר מרובין דהשתא לא מיתעקר נחלה דאורייתא משא"כ כאן וק"ל. משא"כ במרובין ונתמעטו פשיטא ליה ע"כ טפי לתלמודא ליזיל בתר שעת מיתה אחר מרובין בשעת מיתה. ולפי"ז הו"ל לתלמודא לומר כך מועטין ונתרבו כבר זכו כו' וכדאמר לעיל פשיטא מרובין ונתמעטו כבר כו' וה"ה דהו"ל כשם שמרובין ונתמעטו כבר כו'. גם משמע מדלא מסיים בכל אחד איזה יורשים משמע שנתכוין לאחד. מיהו לפירוש רבי לא הו"ל לסיים כלל יורשין רק כך מועטין ונתרבו זכי בהן. וכ"ז דקדוקים קלים:

בא"ד ואע"ג דאזלינן הכא כו'. אף דמעיקרא הוי ניחא להו אילו הוי אמרינן הכא דאזלינן לעולם בתר מרובין. מיהו ז"א דמעיקרא לא הוי ניחא להו רק אי אמרינן התם נמי מועטין ונתרבו כבר זכו הבנות בהם דהשתא הוי שוין במרובין ונתמעטו בתרוייהו בתר שעת מיתה ממילא התם זכו הבנים בירושה דאורייתא והכא בני כתובה גדולה בתקנתא דרבנן ובמועטין ונתרבו ג"כ בתר שעת מיתה בתרוייהו וממילא זכו התם הבנות בתקנתא דרבנן והכא בני כתובה קטנה בירושה דאורייתא והוי שוין לגמרי ממש בכל פעם בתר שעת מיתה לתרוייהו ובצד אחד בכל אחד בתר תקנתא דרבנן רק הצדדים מהופכים ממילא וק"ל. משא"כ לפרש"י או רבי דלר' התם בכל פעם זכו הבנים בירושה דאורייתא והכא בכל פעם בני כתובה הגדולה בירושה דרבנן וק"ל:

בתד"ה דזבנא כו'. היאך מכר כל עיקר כו'. דלא מסתבר כלל כפרש"י במה שפירש לענין הדמים דאם המכר מצד עצמו אין בו ממש היאך ס"ד דרמי שיכול הוא לבטל המכר ולא יחזיר המעות או לרבא לפי האמת אחריות דידה לא קיבל עליו ולא היה צריך להחזיר הדמים הא המכר מצד עצמו אין בו ממש והמעות פקדון או מלוה דהא לא התנה רק שלא יתחייב להחזיר הדמים מצד ערעור האם שתמאן במכירה אבל אם בלא ערעור האם המכר בטל לא התנה ועיין באשר"י בזה:

דף צב.

גמ' נהי דאחריות דעלמא קיבל כו'. גירסת הרי"ף נהי דאחריות דעלמא לא קיבל עליו כו' מי לא קיבל כו' ופירש הר"ן דאע"ג דזבין ליה ראובן לשמעון שלא באחריות היינו לענין שאם בא בע"ח דראובן לטרפה משמעון דלא הדר עליה אבל אחריות דנפשיה לענין שאם יחזור וימכרנה שמעון לראובן ויבא בעל חוב של ראובן ויטרפנו ממנו [מי לא קיבל עליו] שלא יוכל לחזור על שמעון. ובאשר"י בשם הרמ"ה ז"ל האי קיבל ולא קיבל לאו בקבלת המוכר דקיבל עליו אחריות ללוקח קאי אלא בקבלת הלוקח דסבר וקיבל דלא למיהדר למוכר כמו חייתא דקטרא סברית וקבילית וה"פ דכי הדר ראובן וזבנה משמעון באחריות נהי דאחריות דעלמא לא קיבל ראובן עליה אלא אדעתא דמפצי ליה שמעון הוא דזבין מיניה אחריות דנפשיה דראובן מי לא קיבל עליה דלא ליהדר עליה דשמעון:

ברש"י בד"ה כבעל חוב דעלמא כו' לשמעון שאינו אחיו כו'. נקיט דומיא דחלוקה דגמרא דאיירי באינו אחיו דאל"כ על שניהם לסלק חוב אביהן יעקב וק"ל:

שם ברש"י שאינו אחיו שלא באחריות וחזר ומכרה שמעון לראובן באחריות כו' כצ"ל וכ"ה ברש"י ברי"ף:

ברש"י בד"ה ופייסי' כו'. אין לפרש דלהכי לא מפרש פייסי' כפשוטו דניחא ליה בקרקע ואח"כ רוצה לחזור על היתומים משום דאינו יכול הלוקח לסלק בזוזי כשמכרה לו שלא באחריות דהוי כאיש אחר משא"כ באחריות קם תחת המוכר דז"א דרמי בר חמא מרא דשמעתין ס"ל לעיל דאף באחריות אינו יכול לסלקו דעלה קאמר וטירפא בכמה כתבינן כו' וסבר רמי כו' וס"ל באמת כן כמ"ש בהמקבל הניחא למ"ד כו' [והוא רמי בע"ח כמ"ש תוס' בד"ה מאי פסידא] וא"כ ע"כ צ"ל דהכא לא קאמר וסלקי' בזוזי רק ופייסו שעשה לו רצון ופייסו עד שנתפייס [וא"כ היה יכול לפרש כפשוטו] ואי משום דכיון דמטלטלי דיתמי שביק אבוהון גבי' אין לבע"ח לגבות ממשעבדי כיון שיש מטלטלי בני חורין [וא"כ יכול לסלוקי ליה במעות בעל כורחו] א"כ אף שלא באחריות נמי יכול לשתקו הלוקח בעל כורחו שיקח מטלטלי בני חורין של הלוה ודו"ק:

ברש"י בד"ה כל שדותיו כו' הניח לך כו'. היינו אצל מוכר ראשון מה שאין כן בסמוך ד"ה רצה מלוה כו' אצל מוכר שני וק"ל. ומה שאמר רצה לגבות משמעון עדית כו' מזה תראה שלא כיון יפה היש"ש בפשט הזה בבא קמא עיין שם גם מ"ש שם מתוס' דהכא תלמיד ר"י במ"ש ול"נ כפ"ה כו' גם בזה לא כיון יפה ע"ש ודו"ק ועיין בפשט הלזה בר"ן:

בתד"ה ראובן שמכר כו' וזקפו עליו במלוה כו' דאתי לאשמעינן השתא כו'. לאפוקי למימרא דרבא אי פיקח כו' שייך דוקא באחריות:

בא"ד ואפי' את"ל דזקפו לאו דוקא כו'. ר"ל לענין גוף הדין דאפילו בלא זקפו מצי אמרי בני ראובן לשמעון כו' דלא חשבינן המעות למשכון ואע"ג דבלא זקפו לא מצי אמרי בני ראובן מידי מטעם אחר משום דשמעון חוזר במקח מעיקרא כ"ז דעייל ונפיק אזוזי ומעכב מעותיו בידו מ"מ זה לא תלוי דוקא בזקפו דה"ה נתקיים בענין אחר כגון דלא עייל ונפיק אזוזי וכה"ג ולזה כתבו ולא הוי צריך לומר אלא ונתקיים ותו לא אפ"ה באת"ל כל זה עם כל זה יישבו רבי דאיצטריך כו' אע"פ שהוא מוחזק כו' אע"ג דפשיטא לתלמודא לעיל ממילא לר"ע אף דמוחזק כדפריך ור"ע מאי אריא מותר אפילו כולה כו' ור"ע תפיסה לא מהני כלל כו' וכפרש"י כיון דתלאו בכולן צריכין שבועה כו' מ"מ כיון שבא לידו מחיים ה"א דמהני וכדאמר לעיל והוא שתפסו מחיים. אחר כותבי זה ראיתי בפרק כל שעה (פסחים דף ל"א ע"א) בתוס' כתבו בקצרה באחריות שלא באחריות פשיטא דיתן ליורשיו אפילו לא זקפן אבל באחריות קמ"ל דה"א יעכבן לעצמו דהו"ל כתופס מחיים קמ"ל דלא חשיב כתופס כיון דזקפן עליו במלוה ודו"ק. וטעמא לפי האמת [לפי מה שפירש רבי כאן דלענין גוף הדין אפילו לא זקפו] דדוקא מחיים בתורת תפיסה מהני משא"כ הכא וכדלעיל במלוגא דשטרא והכא אפילו תבע מחיים ולא נתן יראה דאין זה חשיב תפיסה דאשתמוטי דלא הו"ל זוזי דלהוצאה ניתנה משא"כ לעיל בפקדון ומלוגא דשטרא וק"ל:

בא"ד ואח"כ נמצאת שאינה שלו כו'. ולא נקטו ציור הגמ' ואתי בע"ח כו' משום דעכשיו חוזר על היתומים כו' ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא בשיש להם קרקע מאביהם א"כ היאך טריף הבע"ח מלוקח דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין וק"ל:

בתד"ה ופייסי' בזוזי ואומר רבי דרבותא כו'. דהו"ל דבע"ח טרף הקרקע והלוקח רוצה לעכב מעותיו בידו כיון דזה מכרו לו באחריות. והר"ן כתב הא דנקיט ופייסי' בזוזי משום דאי אגבי' ארעא לא מצי יתמי למיהדר עלוהי דאמר להו כי היכי דמשתעבדנא לכון מחמת אבוכון משתעבדנא נמי לבע"ח דאבוכון מדר' נתן וכי היכי דאילו מגבינא לכו ארעא בעל חוב דאבוכון גבי ליה מינייכו מדרב נחמן וטעמא דר"נ מדרבי נתן כדאיתא בפרק כל שעה (פסחים דף ל"א) והכי נמי מצינא מגבינא לבעל חוב דאבוכון ארעא מחמת חוב זה שהייתי חייב לאבוכון דמה לי אי מגבינא לכו או לדידיה הא כי היכי דמשתעבדנא לכו משתעבדנא לדידיה ע"ש ודו"ק:

בתד"ה ראובן כו' ולי נראה כו' להכי טרחי כו'. עיקר כוונתם דבב' שערות ולוי לקח האחת שקודם אחרון אינך מוצא שיגבה מלוי הן שיהיה האחרונה זיבורית או בינונית או עידית ולקח העידית האחרונה [בכל אלו אינו גובה] אא"כ לקח לפני האחרונה והאחרונה עידית והכל מטעם להכי טרחי כו': ומ"ש ושביק בינונית כו' הנחתי כו' [משמע לכאורה דדוקא בלקח אותה שקודם האחרונה] לשון הגמ' נקטו ור"ל מה מכר ראשון לשני כו' [כדפירשו התוס' בד"ה אבל שבק] וה"ה אם זבן בינונית האחרונה דמה מכר כו' והראשון היה לו רשות להגבותו מאיזה בינונית שירצה ודו"ק עיין היטב בתוס' ובגמ':

דף צב:

בתד"ה דינא הוא כו' ועוד דמסיק א"ד ללשון ראשון באחריות אין נ"מ דבכל ענין פסולין אף שיטעון שמעון ולאיכא דאמרי בכל ענין כשרים אף שיטעון ראובן דהא אף הוא גופיה כשר. ואין להקשות מאי קשה הכא מסתמא איירי בלית ליה ארעא אחריתא מדטריף בעל חוב ממשעבדי א"כ ניחוש דהקרובים מעידין שקר ומקיימין זיוף השטר של בע"ח כי היכי שלא להעמידה בפני בע"ח של ראובן ויהיה לוה רשע ולא ישלם ולגבי הך בע"ח לא הוי לוה רשע ולא ישלם כיון דאין השטר שלו מקום וראובן קאמר דזיוף הוא ונימא ודאי ראובן קושטא קטעין דלמה יטעון שקר הא לגבי בע"ח הוא רשע אם חייב לו באמת ואילו לגבי הלוקח לא הוי רשע דהא זבניה שלא באחריות ולהעמידה בפני בע"ח אחר נמי לא דמאי שנא הך בע"ח מהך בע"ח כדמשמע התם בגמ' וכיון דקרובין פסולים אף לחובה לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים הול"ל דפסולים (ב) אפשר לומר דדוקא הוא פסול מטעם דמעמיד בפני בעל חובו דאדם יודע בעצמו בעל חוב שלו לא הקרובים ודו"ק:

בא"ד כגון שמחל כו'. לאיכא דאמרי סוף סוף יטעון שמעון ויבוא ראובן לעד כיון שאינו נוגע דלא מיפסל משום תרעומות ויתחייב שבועה מטעם עד אחד מעיד שפרע יש לומר דראובן ודאי נוגע מטעם שמעמידה בפני בעל חובו כיון דלית ליה קרקע (ג) ועוד כיון שהוא עצמו אינו טוען בברי שמא עד אחד אינו מחייבו שבועה דהא תוספות כתבו בעלמא [דהא] דכופר הכל פטור משבועה שמעינן מדאיצטריך לרבות עד אחד לשבועה ומאי קושיא דלמא כשהתובע אינו טוען בברי אפ"ה עד אחד מחייבו שבועה וכללא דכל מקום ששנים מחייבין ממון עד אחד כו' לאו דוקא בלא"ה [כמ"ש התוס' לעיל (כתובות דף פ"ח) בד"ה ועוד אין נשבעין] (ד) ועוד מ"מ מצינו למימר אף לאיכא דאמרי שמחל לו ג"כ שבועת עד אחד: וללשון ראשון באחריות מספקא לי לימא ליה לאו בעל דברים דידי את ואי משום דמפקא כו' סוף סוף מה ירויח על ידך דכי היכי דפטרני משבועה א"כ גם עליך לא יהדר דלא כתבת לו אחריות רק מה שיפסיד בדין ומה שמוותר והולך חוץ משורת הדין לא יוכל לתבוע ממך דשמא לא הייתי נשבע ואפשר לומר שמחל לו שמעון שבועה קודם שמכרה לו ראובן וראובן ידע זה ואפ"ה מכרה לו באחריות ודוחק: א"ל בגמ' לאיכא דאמרי לימא טעמא דאמר ליה שיוכל להעמידה בפני בעל חובו:

בא"ד לוה הא קאמר להד"ם כו'. מייתו כל זה דמזה הוכיחו דמיירי ביטוען מזוייף:

בא"ד אלא ודאי לא טענינן כו'. ובאין בה אחריות דקאמר משום דאומר היה ר' מאיר [ולא משום דיטעון הלוה מזוייף] משום דאל"כ ניחוש שמא ימתין עד שימות ויגבה מיתמי דאז לא טענינן להו מזוייף וק"נ:

בא"ד מיהו קשה כו'. מ"מ אנפקא מיניה לא הקשו דמאי נ"מ סוף סוף כל זמן שאינו מקוים נאמן לומר פרעתי [במגו וא"כ נטעון כן ללוקח] דדלמא אביי ס"ל מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ודוקא לשמואל ואליבא דר"מ הקשו ומזה הקשו נמי בסמוך ועוד קשה הדבר אם לא חשו להפסד כו' דלמ"ד מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו הקשו שפיר ובלא"ה נמי הקשו שפיר כגון בשדה מכר או מתנה דלא שייך טענת פרוע אלא זיוף וק"ל וכן הוא בתוס' ריש פ"ק דגיטין ע"ש ודו"ק. דדוקא שמואל אליבא דר"מ ס"ל כן שצריך לקיימו וכן בסוף הדבור בהך דגט פשוט שכתבו מ"מ יגבה דהא נקיט שטרא ולא מצי אמר מזוייף הוא [מ"מ יטעון פרעתי] דלרב וכן לשמואל אליבא דרבנן מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וק"ל:

בא"ד דהא למ"ד נשבע וגובה כולו כו'. קצת נראה דלא איצטרכי לדייק ממ"ד לחבירו דבדרב חסדא גופיה מדקאמר תלמודא דייני א"י דקאמרי נשבע וגובה מחצה אית להו דרב חסדא פירוש דטענינן ליתמי החזרתי כו' ולמה לי החזרתי במגו דנאנסו טפי נטעון נאנסו עצמו דהא הפירוש זה מוכרח [דהא דאינו גובה כולו מטעם טענת החזרתי ולא מטעם טענת נאנסו דלא שכיח] דאל"כ מאי אית ליה דרב חסדא כו' ודו"ק:

בא"ד דכיון דקמהדר אזיופא אימר זיופי זייף וכתב. וכן לעיל פרק ב' (כתובות דף כ' ע"א) מעין זה אבל מתחת יד עצמו לא אימר זיופי זייף כו' לחד פירושא:

בא"ד יש לנו לחלק בין היכא דטעין לוה מזוייף כו'. דהיכא דלא טעין לית לך למיחש כו' ונותנין לו וכיון שנותנין לו בהיתר אף אם יטעון אח"כ הלוה תו לא משגחינן בו וכמ"ש התוס' בב"מ:

בא"ד מ"מ תיקשי מדאמר שמואל כו'. וא"כ בלאו גמרא דהנפק מוכרח לחלק מדאמר שמואל וגם עדיפא [להו] מעיקרא (שנאמר יותר ל"ק) [להקשות] מהנפק [יותר] מהא דשמואל [אדשמואל] דשמואל מוכרח טפי דאיירי דליתא ללוה וכמו שהכריחו תוס' שם ע"ש (ה):

בא"ד אי נמי כיון דמקויים כו'. מבואר היטב ומבואר חילוק פשוט בין היכא שמקויים מקודם אמרינן דקדקו בה ב"ד להיכא דלא מקוים להחזיר לו ושנסמוך שידקדקו בה ב"ד וק"ל:

דף צג.

ברש"י בד"ה דין ודברים כו'. ובד"ה מדין ודברים סליקת נפשאי יש לגמגם על פי' זה ודו"ק:

ברש"י בד"ה סיפא וכו' וחצי מאה שלישית שנשאר כולה לבעלת כו'. כצ"ל:

בתד"ה עד שלא החזיק בה כו' אומר ר"ת כו'. דלפי' רש"י מאי קמ"ל:

בא"ד כגון באתרא דלא נהיגי למיקני בכספא כדמוכח בהזהב כו'. עיין במרדכי ריש הזהב דמוכיח מהך עובדא בהיפך דצריך לקבל מי שפרע וראייתו כתבתי שם בגליון ודו"ק:

בא"ד גבי מתנה התם כו'. מתנה מרובה יכול לחזור בו שר"ל מותר:

בתד"ה מאימת הוי חזקה כו' ה"נ דעתו וכו'. ר"ל כי היכא שתוך זמן שעסוקים באותו ענין יכול לחזור בלי טעם אם ירצה כמו כן נמי אף לאחר זמן זה ע"י אמתלא שיצאו עליו עוררין יכול לחזור:

בסה"ד לידע מה היא צריכה. משא"כ לפירוש הראשון ר"ל דיש מיצר שבין ב' שדות אבל לפירוש זה שהלך ברגליו על השדה לראות מה היא צריכה:

בתד"ה איכא דאמרי כו' אע"פ שהיה מחזיר לו כו' כדפירשנו כו'. ר"ל ללשון ראשון לעיל בד"ה מ"ש החזיק בה אינו יכול לחזור אפילו למ"ד נמצא כו' כ"ז שלא טרפוה כו' וא"כ אף באחריות הו"ל למימר הכי מ"מ כיון שהתנה בהדיא באחריות דעתו אנכסי' משופין משא"כ בלא התנה כיון שלבסוף מחזיר לו כ"ז שלא טרפוה אינו יכול לחזור (ו) ואף שמרש"י נראה הסברא בהיפוך מהאי טעמא גופא כיון דסוף סוף עליה הדר הוי אטרוחי דיינא ויכול לחזור בו השתא. ואפ"ל ואע"פ שהיה מחזיר כו' ר"ל אף שלא באחריות כשגזל קרקע חוזר עליו אח"כ כדפירשנו אפילו גבי שלא באחריות אפ"ה יש חילוק בין אחריות ללא באחריות ושיעור לשונם כאילו [כתבו] ואע"פ שגבי שלא באחריות נמי היה מחזיר לו לבסוף כשגזלה כדפירשנו: ועוד נראה לי דודאי לפרש"י דפירש הכל בלא נתן המעות עושה סברא מה שהדר עליו לבסוף להיות יכול לחזור בו דאטרוחי דיינא להוציא מעות מהלוקח ליתן למוכר ולהוציא אח"כ מהמוכר ללוקח למה לי ואמרינן היכא דקיימא תיקו ואין ב"ד נזקקין משא"כ לפירוש התוס' דאיירי בנתן מעות וא"כ מה"ט דמחזיר לו לבסוף לא הוי אטרוחי בי דינא ולא היה יכול להיות חוזר בו דהיכא דקיימא תיקו ואין ב"ד נזקקין ואם יוציא לבסוף אזי יזקיקו ב"ד ואדרבה אם יכול לחזור הוי מקרי אטרוחי ב"ד להוציא המעות עתה מהמוכר ושמא לא יטרוף ממנו בדין דאפוכי מטרתא למה לי [לזה כתבו ואע"פ כו'] וק"ל:

בתד"ה וכן כו' ור"ח פי' דאבבא בתרייתא קאי דהוי נמי כל אחד לפי מעותיו דהכי מיתרמי בסיפא ולא משום דדינא שחולקין לפי המעות:

בתד"ה רבי אומר כו' שמדת הדין לוקה בזה כו'. שאחת משתלמת כולה ואחת חצי ואחת שליש:

בא"ד כל מנה ומנה כו'. שסך ג' הכתובות עולין ו' מאות חולקין נכסי המת ג"כ לו' חלקים ולפי"ז אי אפשר שתפרע אחת לגמרי קודם חברתה רק אם נפרעת אחת שלישית או רביעית או חצי כתובה גם חברתה נפרעת כן וק"ל:

בא"ד בבבא דרישא ובבבא דמציעא כו'. משא"כ לפירוש ראשון לא קאי אבבא דרישא דהא ס"ל ממש כבבא דרישא וקאי אבבא מציעא ובתרייתא וק"ל:

בא"ד ויש לחלק כו'. וה"ה בראי' דשור שנגח עיין באשר"י:

למאי דלא מחלק בין שבח לשיעבוד לא מייתי ראיה מג' שהטילו לכיס כפרש"י בד"ה אין אני רואה כו'. דמנ"ל דס"ל לרבי וכן שלשה וכו' דלמא כולה כר' נתן. עיין במרדכי שמפרש היאך מצינו שזו דברי ר' נתן:

דף צג:

גמ' לקח זה בשלו כו'. דמעיקרא לא נשתתפו לדעת רק ע"י שנתערבו. ועיין במרדכי:

ברש"י בד"ה לקח זה בשלו שוורים בריאים כו'. דשניהם בריאים או כחושים וזה בר' וזה בק' ודאי דחולקין לפי מעות אך אם נשתתפו מעיקרא לדעת דהלא זה יש לו פי שנים מחבירו וכאילו קנה קרקע להשביח ושור אחד מועיל לחרוש בלא חבירו דלא דמיא לשור א' בשותפות אך עתה דמספר השוורים לזה כמו לזה רק לזה בריאים ולזה כחושים ואילו נשתתפו מתחלה לדעת שלקחו ממעות השותפין שוורים בריאין וכחושים כיון שיש לכל אחד חלק בכל א' ובשור אחד אין חלקו של זה מועיל בלא זה חולקין בשוה משא"כ עתה שנשתתפו שלא לדעת חולקין לפי מעות ודו"ק:

בתד"ה מאי לאו בשור כו'. [הוכרחו לזה] דהא שמואל קאמר האי לישנא גופא ואפ"ה מפרש רבה בעומד לחרישה:

בתד"ה מאי לאו פיחתו ממש כו' דלטביחה ועומד לטביחה כו'. וא"ל לוקמי בטביחה ועומד לחרישה דאפשר דבזה חולקין בשוה דאף דרבה נקיט בשור לחרישה ועומד לחרישה משמע קצת אבל לטביחה ועומד לחרישה לפי המעות דאל"כ לא הו"ל להזכיר רק מסתברא בעומד לחרישה אבל בעומד לטביחה כו' דאינו מוכרח דלרבותא דאף בשור לחרישה בעי עומד נמי לחרישה ודו"ק. גם לעיל בלפלוג וליתני קשה לרב המנונא נמי לפלוג בהכל לטביחה מלבד דמלתא דפשיטא הוא

י"ל דהשתא נמי מחלק בדידיה בהכל לחרישה לא מחרישה לטביחה ועיין בכל זה באשר"י באורך ועיין:

בתד"ה הותירו זוזי חדתא וכו'. נ"ל שמפרשים בענין אחר לגמרי מפרש"י לתוספות פירש פיחתו כו' שהטילו מעות לכיס ולקחו בהן שור לחרישה ועומד לטביחה וכמ"ש בדבור הקודם וע"ז קא משני אין שלקחו שור לחרישה כו' ולא הרויחו רק דבר מועט כמו זוזי חדתא כו' ולדעת זה נשתתפו כו' משא"כ לפרש"י דבסברת המקשה והמתרץ משמע להו מתני' פחות ויותר במעות ממש ובס"ד כגון שנאבדו מסכום המעות ונעשה ממאה תשעים דרך משל או הותירו שנשאו ונתנו במעות בחילוף עד שהותירו בחשבון להכי פירש תיובתא דשמואל בין שיפורש דברי שמואל כרבה או כרב המנונא ודו"ק ומשני אין פיחת והותיר במעות ממש אבל מספר המעות כבתחלה רק נפסלו בהוצאה וכו' ודו"ק היטב ועיין באשר"י בזה (ז):

בא"ד עיר רחוקה ממהלך יום אחד כו'. ומה"ט אין לומר יעבוד לזה ב' ימים ולזה ד' ימים דאם היא רחוקה ממהלך ב' ימים כו' וכן לעולם וק"ל:

בתד"ה מי שהיה נשוי כו' לא הוי מצי למינקט ב' נשים כו'. היינו לאינך תירוצים ולאביי אף בחדא הו"מ למינקט:

דף צד.

גמ' את לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה עביד כו'. עיין בר"ן ובפוסקים:

בתד"ה שנמצאת אחת מהן כו' במאי תלוי עיקר טעמא כו' ובנמצאת שדה כו' פליגי אם מה שגבה גבה או לא ובזה תליא עיקר פלוגתא היכא דלא נמצאת לענין שבועה. ודבריהם מבוארין ומקושרין אחר העיון קצת. ודו"ק:

בא"ד שמא יש בע"ח קודם שיטרוף ממנו כו'. כצ"ל:

בא"ד גם היתומים שיפול השדה כו'. לפרש"י ניחא זה ג"כ שאינה נופלת ליד היתומים רק נשאר בידה אך ע"י השבועה סוברת שנשאר בידה לעולם ומשביחה (ח) וק"ל:

אל תטעה ממ"ש התוס' צררי כאילו לפרש"י אין השבועה שלא התפיסה צררי דזה אינו כלל ולא עלה על דעת אדם גם ח"ש לא נתכוין לזה וק"ל:

בא"ד ופ"ה דביתומים גדולים איירי כו'. במתניתין פירש כן:

מכאן ואילך עיין בח"ש דאינו מבורר ודו"ק:

בתד"ה שני שטרות כו' ממחרת יום שנכתב כו'. אף דקאי בשעה שהיו כולן יוצאין בשעה אחת כו' לא דייקו בזה דשעה אחת בירושלים כיום אחד בעלמא. ומלתא בטעמא שבין שיעבוד למכר ומתנה מבואר בר"ן וק"ל:

בסה"ד כל הקודם באותו יום עצמו זכה. דהיינו לר"א לאפוקי לר"מ אף שנכתב ונחתם ומסר לאחד בבוקר ולשני בערב אין לאחד קדימה על חבירו כמ"ש בסמוך אך באמת רחוק מהסברא טעמא דר"מ בזה דלאחר שעסוקים באותו ענין קי"ל דאינו יכול לחזור. ונראה שלזה פי' ר"ת בענין אחר דאין סברא לומר כן. ולפירוש ר"ת אף לר"מ אילו יודעין דנכתב ונמסר לזה בבוקר זכה ומגיטין אין ראיה דיש לחלק ור"ת לא חש אפילו לדחותו. ובסמוך ע"ב ומ"ט עביד מר הכי משום דקדים א"ל אטו בירושלים יתבי' כו' עיין לפר"י ועיין פי' רש"י ולר"ת עיין באשר"י דאזיל לר"א ע"ש וזה הכלל של השמעתין:

בתד"ה לימא רב כו' כדתנן במתני' כו'. ובע"כ כשכולן יוצאין כו' אפשר שר"ל בבא הראשונה דהיה נשוי ג' נשים וכפרש"י שם לעיל (כתובות ט):

בא"ד וטעמא דשניהם אמת. אין ספק אצלי שיש כאן טעות סופר ואיני יודע מה ולא ידעתי כעת ובדוחק פירשתיו שזהו מטעם נעילת דלת שכתבו בסוף הדבור ודו"ק:

בא"ד ושעה אחת בירושלים כו'. הלשון אינו מכוון היטב ודו"ק:

בא"ד נימא רב כו'. הכל דבור אחד לשיטת ר"ת. ור"ת שפי' לעיל (כתובות דף פ"ה ע"ב) שודא למי שירצו הדיינים לא נכון לפרש כאן כפרש"י אין אדם יכול ליפות כחו של זה משל זה כו' ודו"ק:

בא"ד ואפשר דנחתם בבת אחת כו'. לפירוש ר"ת צ"ל בהיפוך מלפירוש אידך דבשאר פירושים צ"ל דשודא עדיפא לכ"ע היכא שי"ל תרוייהו דחלוקה הוא בודאי שלא כהוגן לכן לר"מ דל"ל כלל שודא אמרינן חולקין אבל לר"א שיש לומר תרוייהו אמרינן שודא. ולפירוש ר"ת בהיפוך חלוקה עדיפא לכ"ע היכא שיש לומר תרוייהו לכן לר"מ דאפשר דנחתמו בבת אחת כו' ומסתמא כיון שהחתימה עיקר המסירה היתה לדעת החתימה כו' כיון שיש לומר הכי והכי לכן אמרי' חולקין דחלוקה עדיף ולר"א אי אפשר לומר חולקין דאי אפשר לפי ענין להיות בבת אחת כו' אמרינן שודא אימור איתרמי כו' ודמסיק דכ"ע כר"א מר סבר חלוקה עדיפא אף דבר"א א"א לפי ענין להיות בבת אחת כו' מ"מ כיון שיש לנו ספק ויכול להיות בשודא שלא יגיע לבעליו דבר ממנו מוטב ליתן לו החצי בודאי ודו"ק. ולא קאמר דכ"ע כר"מ [דעדיף טפי דשייכא שפיר פלוגתא הי עדיף כיון דאפשר בחלוקה כמו בשודא] משום דהלכה כר"א ודו"ק:

בא"ד איהו מיהו סבר דשניהם נחתמו בבת אחת כו'. עיין בעובדא דאימא דרמי בר חמא כתבה בצפרא לרמי ולאורתא למר עוקבא כו':

בא"ד אבל החתימה ביד המוכר כו'. [כן היה כתוב בספרים שלפני] ובח"ש הגיה כאן ונדפסו אחר זה בגמרות החדשים ולדעתי כולן בטעות דכאשר הוא לפנינו הוא נכון וברור פשוט דהמסירה הוא מיד המוכר ליד הלוקח לכן נזהר שלא למסור בבת אחת שלא יראה לוקח זה מסירה של לוקח אחר אח"כ על אותה שדה עצמה משא"כ החתימה כיון שהוא ביד המוכר דכותבין כו' א"כ אפשר דבבת אחת ולהכי לר"מ חולקין מ"מ לר"א לאו עיקר הוא ולא תלינן וק"ל:

בסה"ד והאחד שקל. ויש ספרים והאחר שקר ודו"ק:

דף צד:

גמ' מיתבי כו'. למאי דמשני ר"מ הוא ולא נחית לסיפא הומ"ל [אף כר"א] בשני שטרי שיעבוד וכמתני':

גמ' בר כ"ט בניסן את. ולא ל' בניסן דהא ניסן לעולם מלא וכן טירפא מאייר ואילך ולא מל' בניסן ואילך ש"מ דיום ל' קרוי אייר וכותבין באחד באייר או בר"ח אייר ויש מדקדקין בהיפך מהא דאחד אומר ב' בחודש ואחד אומר בג' עדותן קיימת זה ידע בעיבורא דירחא כו' לפרש"י שם עיין בהגהות אשר"י והוא במרדכי באורך וק"ל:

בתד"ה כתב לאחד כו' הכי נמי ס"ל לשמואל דהא אית ליה שודא כו'. ולא כפשוטו דשמואל פסק כר"א אף בשאר שטרות ודו"ק:

בא"ד ש"מ כאביי ס"ל כו'. מקשין הא רב אסי קאמר התם אליבא דר"מ דבמתני' שם ואי לית ליה לרב אסי עדיו בחתומין זכין לו כתב לאחד ומסר לאחר אותו שמסר לו קנה ור"מ מוכח בהדיא מסוגיא דהכא דס"ל דכתב לאחד ומסר לאחר אותו שכתב לו קנה י"ל דשאני לענין הלואה מצד שטר חוב דאין השיעבוד מתחיל אם לא משעת הלואת המעות וא"כ טריף מלקוחות שמניסן ועד תשרי שלא כדין אף שנכתב ונחתם לו קודם לא השתעבד לו אלא כשילוה אם לא בשטר הקנאה בין ילוה בין לא ילוה כפרש"י שם או אם המלוה שם וראו העדים נתינת המעות כפרש"י שם בהדיא משא"כ בשטרי מכר או מתנה (י) ודו"ק. עוד יש לומר דלרב אסי דלית ליה לר"מ עדיו בחתומין זכין לו ודאי דאותו שמסר לו קנה ופליגי ר"מ ור"א דלר"מ לא טריף ממשעבדי אלא כשעדים חתומין עליו ולר"א אין עליו עדים אלא שנתנו בפני עדים גובה ממשועבדים שאין העדים חותמין כו' וכפרש"י וסוגיא דהכא דפריך אי ר"מ אימא סיפא כו' אי ר"מ אמאי קנה הוא אליבא דאביי דס"ל אליבא דר"מ עדיו בחתומין זכין לו ושמואל הכי ס"ל באמת עדיו בחתומין זכין לו לר"מ כמ"ש התוס'. ולא הו"ל להתוס' להוכיח בקצרה משמעתין [מדפריך אשמואל ואי ר"מ כו' משמע דס"ל כאביי] דז"א דאכתי מנ"ל דס"ל לשמואל כן להלכה דלמא איהו כר"א ס"ל ולר"מ ליכא לפרושי בענין אחר רק עדיו בחתומיו זכין לו דעדי חתימה כרתי הוא דומיא דעדי מסירה כרתי אבל מב"מ מוכח דאין אנו מוכרחין לומר לר"מ כן וראיה רב אסי [דלית ליה עידיו בחתומיו זכין לו אף לר"מ דהתם] ואי לאו דס"ל לשמואל בלא"ה הדין עדיו בחתומיו זכין לו לא הוי דחיק נפשיה לומר לר"מ הך סברא דשטר שאין בו אחריות אינה גובה אף מבני חורין [והוי מוקי טפי כרב אסי] וק"ל:

בא"ד דלא חיישינן דלמא כתבה בו' וא"כ קשיא דשמואל אדשמואל כו'. כצ"ל:

בא"ד וקשיא לי גבי מצא שובר כו'. מהא דכותבין שטר ללוה אע"פ שאין כו' לא קשה מידי דלא מצי למיטרף מלקוחות אלא ממחרת יום שנכתב בה אבל גבי שובר דבעל קשה וק"ל וע"ש בתוס' ב"מ בהא דשובר ובחידושינו שם וק"ל:

בתד"ה אימא דרמי בר חמא כו' אין זה הך עובדא כו'. דהתם מתנת שכיב מרע היה עיין באשר"י ובמרדכי:

בא"ד דגבי שליח כו'. קצת מוכח מכאן נמי דא"צ דיין מומחה [דקתני יעשה שליש דהוא השליח כו']. ועיין בהגהות אשר"י דפי' מר לאו דיינא ושודא שלך ליתא נגד שודא שלי [אבל באח' גרידא סגי אפילו באינו דיין מומחה לדון בשודא]:

דף צה.

בתד"ה הכא במאי עסקינן כו'. לפירוש ר"י דלעיל (כתובות דף פ"ג ע"א) בד"ה קנו מידה שכתבו מאי מהני קנין אצל לשון גרוע דדין ודברים היינו דוקא בשותף דברייתא דאף אם מסלק מחלקו נשאר הפקר לכל מי שירצה אבל בנשואה מהני דלפירוש ר"י קאי האיבעיא קנו מידה מהו אנשואה ר"ל בלשון גרוע של דין ודברים דשם לא שייך הפקר דאם מסלק הוא עצמו נשארו הנכסים שלה והכא הוי כמו נשואה ועדיפא מנשואה דאפילו רב יוסף מודה כמ"ש התוס'. ואל תטעה לפירוש ר"י לעיל בריש הכותב דפי' בנשואה בעי ובלשון טוב דהא רב יוסף מסיים בהדיא מדין ודברים סליק כו' ועוד למה לא יועיל לשון טוב. ועיין באשר"י שם בהדיא:

בתד"ה הא ר"מ ע"כ נראה כו'. אין להקשות למה נקיט ר"פ לשון דברי הכל ורב אשי כולה ר"מ ולא דברי הכל ולשניהם משני חדא מתני' ככ"ע וחדא כחד תנא לחוד דכיון דהקושיא הוא אמתני' דהכא קאמר ר"פ לא תצטרך לאוקמי בשביל כן משנתינו כתנאי דמשנתינו אתיא ככ"ע ולא חש לאידך משנה שהקשה על משנה שלנו וראיה שבמקום משנה שם ליתא הך סוגיא וק"ל שהאמת כן ואל תצטרך לדחוקים:

בתד"ה כתבה כו'. בתחלת הסוגיא ליכא למיפרך מאי פריך מכתבה דמתני' אהאומר לחבירו עיין ריש הכותב במ"ש שם. ובאידך קושיא מאי מקשה מכתבה דמתני' על לקח מן האיש כו' די"ל דין ודברים כו' לא מקרי שטר. ועוד י"ל מ"מ פריך לשמואל דאמר אפילו בשטר אבל ממתניתא הקשו התוס' שפיר לרב וק"ל:

בא"ד ולא נתיישב לי תירוץ זה. לפירוש ראשון יש לישב וק"ל:

דף צה:

בתד"ה וכן בעל חוב כו' שתוכל לגבות מבעל כו'. אמרנו ועניינו איזה דרכים וכלהדרכים בחזקת סכנה ואינם ברורין שפיר. גם מ"ש בח"ש וזולתו רחוקים ובל"ס ישנו ט"ס בכאן ועיין:

בתד"ה ואין חייבין כו' ואין חייבין בפרקונה כו'. דלא שמעינן במשנה שפרקונה תחת פירות וכי היכי דאשמעי' הכא מזונות תחת מעשה ידיה וקבורה תחת כתובה הו"ל לאשמעי' נמי הך דבחדא ברייתא מיתנייא לעיל פרק נערה:

בא"ד הא נמי פשיטא כו'. ובלא"ה י"ל דתני סיפא איידי דרישא וכן לוי"ל ואפשר דלוי"ל קמ"ל חידוש דחייבין לקוברה אף דלא ירתי מידי [ויורשי כתובתה היינו ראוין לירש כמ"ש לקמן בסמוך]. וא"ל אלא מי יקברנה כיון דסבר תנא אין חייבין יורשי הבעל בקבורה דאין זה קושיא אלא אם יורשין אותה ודאי לאו כל כמינייהו להטילה על הצבור ולירש הם נכסים אבל היכא דלא ירתי ה"א דאין חייבין וק"ל. ולוי"ל פירוש יורשים כו' היורשין כתובתה אילו היה קרקעות שהיתה היא יכולה לגבות גם יורשין אותה חייבין לקברה גם עתה [דלא ירתי]:

דף צו.

בתד"ה ת"ש כו' לאשמעינן מעשה ידיה לעצמה וכ"ש מציאתה כו'. וקשה דלפשוט ממתני' גופיה בלא שמואל דאי ניזונת וכאנשי גליל לאשמעינן מציאה וכ"ש מעשה ידיה ליתומים י"ל דמתני' לא נחית לזה. או לאשמעינן דוקא ניזונת מעשה ידיה שלהן הא הניזונת לא הוי מעשה ידיה שלהן. או נקיט מעשה ידיה דהוי במקום מזונית וה"ה מציאה וק"ל:

בא"ד קאי אמתני' כו'. לפירוש הקונטרס במה שהקשו התוס' בדבור הקודם והא שמואל פסק לעיל כאנשי גליל אין לתרץ דאמתני' קאי. דמתני' איירי בניזונת ולפי' הקונטרס איירי שמואל בשאינה ניזונת. ועוד בר מן דין (כ) וק"ל:

בא"ד לא פשיט שפיר דהניזונת תנן וכמו שהוכחתי. דז"א דהא ע"כ כו':

בתד"ה אלמנה כו' וא"ת מ"ש כו'. דאף דזו בעצמו קושית מר בר רב אשי מ"מ מאי דעתיה דרבינא וגם לא חשש לתרצו:

דף צו:

גמ' אלו למזונות כו'. צ"ל מיד שכותבת באחד לאיזה צורך מוכרת כגון למזונות מוכח ממילא בשטר שאינו נכתב למאי הוא לכתובה וכן בהיפך (ל):

בתד"ה נכסי כו' וא"ת כו'. דלא ניחא להו למימר דמיבעיא להו טפי באלמנה מטעם דהטוען אחר מעשה ב"ד ומספקא ליה הך סברא דמוכחא מלתא כמ"ש בדבור הקודם דא"כ לא הול"ל נכסי בחזקת יתמי כו' נכסי בחזקת אלמנה כו' וק"ל:

בא"ד ולא דמיא כו'. קאי אאיבעיא דהכא או אמלוה ע"פ דהשבח הוי התם כעל פה דלא מוכח מתוך השטר וק"ל:

בא"ד שאביהם עשאו אפותיקי. ובלא אפותיקי בלית ליה זוזי לא קאי לגוביינא ארעא שיעור שבחא [דמצי אמרי אילו הוי לן זוזי כו' כדאיתא בב"מ דף ט"ו ע"ב] וק"ל:

בתד"ה ניסת כו'. הכל מפרשין שכוונתן לפסק דין ולישנא דאפילו במזונות שעברו לא דייקא [דבתבעה לא שייך אלא מזונות שעברו]. ולי נראה שכוונתם לפרש הפשיטות לפירושם דאיירי במזונות שעברו דלמא [פירוש הברייתא] כ"ז שלא ניסת ומבקשת מזונות להבא על היתומים כו' ניסת דהשתא ע"כ תובעת מזונות דלעבר והורה לן בניסת לשעבר לזה כתבו מדלא משכח וכו' דהו"מ לאורויי דאיירי בלשעבר בנתקבלה כתובה או תבעה כו' [אלא ודאי] אפילו במזונות שעבר כו' ודו"ק:

בתד"ה ור' יוסי סבר כו' וגם לפירוש הקונטרס כו'. לפום ריהטא ה"ה להא"נ דכ"ע בחזקת יתמי קיימא כדמסיק. וראיתי מי שמאריך בזה וז"ל אמ"ש רש"י שאם יכלו כל נכסי יתומים כו' ר"ל גבי יתומים אם לא יכלו הרי היא נאמנת שלא נתנו לה. כלום במזונות או שמכרה למזונות ועדיין לא קיבלה כתובתה וכשיכלו כל נכסי יתומים ליכא נפקותא לגבי יתומים אלא לגבי לקוחות שתוכל לומר כל מה שמכרה אינו רק למזונות ותחזור ותטרוף מלקוחות בכתובתה אבל לקמן דמסיק. דלר' יוסי נמי נכסי בחזקת יתמי קיימי הוצרך לפרש לגבי יתומים אם לא יכלו הנכסים תוכל להעמיד עדים על הנמכר למזונות ולגבי לקוחות לא תודיע מה שמכרה דאם תודיע יהיו גם הם נאמנים לומר לכתובה מכרת כיון דנכסי בחזקת יתמי קיימי (מ) וע"פ הדברים האלה יתישב מה שכתבו התוס' וגם לפ"ה כו' ולא פי' כן בפשיטות למאי דמסיק כו' דודאי לקמן כיון דלקוחות לא ידעו במכירה כלל ודאי דאינהו אפסידו אנפשייהו שקנו קרקע מה שנשתעבד לכתובת אשה אבל הכא לפ"ה שידעו הלקוחות ממכירה לכתובה לא שייך לומר דאפסידו אנפשייהו אפ"ה קאמרי דליכא אונאה דהו"ל ללקוחות לאסוקי אדעתייהו שתוכל לומר למזונות מכרתי. יש מקשין לפרש"י דפירש הכא לר' יוסי הסתם יפה לה מפני הלקוחות ומשום דנכסי בחזקת אלמנה הכי נמי איכא לפרושי לר' יהודה שיכלו נכסי דיתמי דהמפורש משום מזוני יפה לה לגבי לקוחות שלא יאמרו שמכרה הכל לכתובה והיו נאמנים כיון דנכסים בחזקת יתמי קיימא לרבי יהודה כו' וסיים ודו"ק היטב. ואני לאפס הפנאי לא דקדקתי כ"כ אבל יראה שדבריו בזה בכלל אינם ואין הפירוש ברש"י שלא תודיע ללקוחות שנמכר רק לא תודיע ליתומים מה שמכרה שמכרה לכתובה מפני הלקוחות (נ) ודו"ק:

בתד"ה דר"י סבר כו' לטעמא דפרישית לעיל כו'. בד"ה יתומים אמרו נתננו דכיון דשתקה מוכח מלתא טפי שהאמת עם יתומים כו': לפרש"י אין להקשות דאייתי כתנאי דמיירי במזונות שלעבר אאיבעיא דאיירי בלהבא י"ל דס"ל כמ"ש לעיל דבלשעבר טעמא משום דכיון דשתקה מוכח מלתא טפי והכא לא שייך האי טעמא דשתקה לפי שמכרה נכסים כמ"ש התוס' ודו"ק:

בתד"ה רצה בחובו כו' וכן משמע מתוך פ"ה כו'. דפשטא דשמעתין הוי אפשר לפרש פי' אחר (ס) וק"ל:

דף צז.

גמ' מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה. ולא בעי מוכרת למקצת כתובה מהו שתחזור ותטרוף לכתובה וק"ל:

בתד"ה או דלמא כו' נהי דאחריות דעלמא לא קיבל כו' כגירסת הרי"ף ופירוש הר"ן שם כתבתי לעיל:

בתד"ה וסמך לה כו' וא"ת כו'. ולא שייך כאן עצה טובה דלא ליקרו לה רעבתנותא דדוקא לעיל שנראה מה שמכרה לכתובה כאילו היא מכרה למזוני דהשתא צריכא למזונות טפי מצרכה משא"כ כאן דאין מוכרת רק כפי צרכה למזונות שכן צריכה מזונות להבא ודו"ק. ועוד דדוקא בכתבה כן מפורש למזונות מכרתי שייך כן משא"כ כאן יכולה היא לומר לכתובה מכרתי כו' (ע):

בתד"ה מאי סמך לה כו' וא"ת כו'. אפשר לחלק מעט דהכא טרפה היא המוכרת בעצמה משא"כ לעיל בעל חוב דידיה אף דהכא היא עצמה הויא כבעל חוב. ועוד לעיל אילו לא חזר ולקח ראובן ג"כ לא היה על ראובן אחריות דנפשיה אם טרפה בעל חוב משמעון השתא דלקחה ראובן באחריות נשאר כמקודם ועיין:

דף צז:

גמ' מאי לאו לאתויי גרושה. אין להקשות לסברת המקשה אף למ"ד אין אדם רוצה שתתבזה כו' לאתויי מאי דהשתא האי דס"ל לת"ק מוכרת אית ליה לר"ש אין מוכרת כ"ש גרושה דאף ת"ק גופיה מודה בה. דאין לר"ש לסמוך עצמו על החכמים:

ברש"י בד"ה מגורשת כו' מן האירוסין כו'. צ"ל דאף דאפילו באלמנה מן האירוסין גרידא אין לה מזונות דהא ארוסה לית לה מזוני וכ"ש הך דנתגרשה נמי ולמה לי דמספיקא לא מפקינן ממונא אין כאן ספק דממ"נ אין לה מזוני מ"מ כיון דבחייו יש לה כאן מזוני יותר מארוסה אחרת כיון דאגידא ביה ומעוכבת בשבילו מלהנשא וגם הוא אינו רוצה לכונסה איצטריך טפי לאשמעינן דאין לה מזונות לאחר מיתה. גם י"ל דאשמעינן אף בארוסה שחייב לזונה שהגיע זמן לכונסה דאז בעלה חייב במזונתי' והוא כיון שגירשה אינו כונסה אפ"ה לאחר מותו מגורשת ואינה מגורשת אין לה מזונות (פ): ואין נראה כלל לשבש הספרים ולמחוק מן האירוסין או להגיהו אח"כ [דאותן ב' תיבות צריכין להיות אח"כ] מגורשת ואינה מגורשת ולא לאשמעינן כו' דהא מאלמנה [מן האירוסין] אשמעינן כו' דזה רחוק. הא' דמשמעות הגמ' משמע דבה"א [הא דקאמר] לאו לאתויי גרושה [היינו] מן הנישואין דאי מן האירוסין כו' [כפרש"י] עלה קמשני לעולם מן האירוסין. ועוד מאי דהא מאלמנה מן האירוסין שמעינן הא גרושה מן הנשואין לא שמעינן מאלמנה מן האירוסין. וצריכין לדחוק גופא דדינא דבאין לה מזונות מוכרת דוקא בב"ד שמעינן מאלמנה מן האירוסין ואי משום סברת חינא כבר נסתר מאידך משנה דגרושה לא תמכור. גם צ"ל דלא סגי בהך מתני' ולמה לי וגרושה לא תמכור דזולתה ה"א לעולם מגורשת ואינה מגורשת יש לה מזונות אף לאחר מיתה וכל שאין כו' לאתויי גרושה וק"ל:

בתד"ה אלמנה כו' פי' ר"ח כו'. דלפרש"י אין במשמעות הלשון ועוד דר"ח אזיל לשיטתיה דלעיל בפירוש חינא בב' וג' מקומות ודו"ק:

בתד"ה מתני' מני כו'. דבריהם מבוארין ויש מפקפקין אמאי לא כתבו בתירוצם איפכא ואינו קושיא:

בתד"ה בבתוליה כו'. דקשה להו מנ"ל לגמרא לחדש ולהוסיף עוד פלוגתא של שלא כדרכה דלא איירי בה ודלמא שוין בזה לזה יישבו דלכל מ"ד מוכרח כן וכן כתבו בד"ה שיהיה בתוליה כו' ולא מצינו למימר שלא כדרכה לא דלשתוק כו' וישנו איזה גמגומים באלו הדבורים בזה והבא אחריו עיין עליהם:

דף צח.

בתד"ה מוכרת שלא בב"ד כו' ולא מיבעי ליה במוכרת למזונות כו'. לא הוי מצי למידק מהא דלמזוני מזבני בלא אכרזתא כדבסמוך [בתד"ה אמר ליה. ומדקשיא ליה ותיבעי לך הכרזה ע"כ במוכרת לכתובה] דדלמא דוקא ב"ד דאילימי טפי ובשמעתין מיבעי ליה באלמנה אבל בסמוך [בדבור הנ"ל] הקשו בהיפך מכח כ"ש דלשאר מילי אף ב"ד צריכי הכרזה כ"ש אלמנה. ועוד י"ל דכאן דלמא לא ידע מימרא דאמוראי דלכרגא כו' אבל לקמן מקשו לפי המסקנא דקאמר והלכתא צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה. אבל אין צורך לכל זה שרצונם לומר ולא מיבעיא ליה במוכרת למזונות כלל שנאמר דתרוייהו קמיבעיא ליה והא דקאמר ותיבעי לך הכרזה ר"ל במוכרת לכתובה וק"ל:

בתד"ה דאמרי לה כו' הואיל ולא קתני גבייהו ב"ד גמור. ר"ל במתני' דהכא קתני ב"ד גמור לא תמכור אלא בב"ד דהיינו ב"ד מומחין כלפי ב"ד מומחין קרי ברישא מוכרת שלא בפני ב"ד אע"ג שישנו ג' ב"ד הדיוטות אבל היכא שלא נזכר ב"ד מומחין קורא להדיוטות ב"ד וק"ל:

בתד"ה אלמנה שמכרה כו' כשהוזל המקח כו'. שוה מאתים במנה השתא מיהו אינו שוה רק מנה ולמה תחזור וכן כשהוקר בשוה ק' בר'. מיהו אם רוצה הלוקח יכול לחזור רק שמקבל עליו הלוקח לעכבו בעד דמיו ששוה עתה ר':

בא"ד לאו דוקא מאתים אלא מעט פחות כו'. אבל מתני' לא יתכן לאוקמי כן מטעם אין אונאה ולאו דוקא מנה במאתים דא"כ למה נתקבלה כתובתה הא כתובתה מאתים ואם מכרה בפחות ממאתים או לא היה שוה מאתים [במכרה מאתים בק'] למה נתקבלה והיה צ"ל לצדדין מנה בר' והיה קרקע שוה יותר ממנה. ר' בק' שהיתה המכירה מעט יותר ממנה וכל פעם קאי המנה הלאו דוקא אבל מאתים צריך לומר בדוקא [ולצדדין הוא בשוה מנה בר' שיווי הקרקע לאו דוקא ובר' במנה סך המכירה לאו דוקא]:

דף צח:

גמ' בברייתא הראשונה צ"ל רבי יוסי אומר חולקין ובשניה רבי יוסי אומר הכל לבעל המעית וכן מוכח מפרש"י וכ"ה ברי"ף ומרדכי וק"ל:

גמ' הכא במאי עסקינן דאמר להו טלו אחד מדעתו כו'. פי' הרע"ב והרמב"ם שם בסדר המשנה אינן מחוורים ע"ש ודו"ק:

לפרש"י [שפירש דסתם לן רבי במתני' דהכא כר' יוסי] אמאי לא מקשה דר"י אדר"י גם אמאי לא קאמר לפי"ז מתני' דברי הכל (צ) ועיין ודו"ק:

ברש"י בד"ה תן להם חתיכה חתיכה מבשר כו'. כצ"ל וכ"ה בדפוס חדשים ומשנה בהדיא:

בתד"ה כאן שנה רבי כו' כעין משנתינו שוה מנה בר' כו' כן הוא לפנינו והוא נכון ולא נכון להפך [כמ"ש מהרש"א] וק"ל:

בתד"ה כאן שנה רבי כו' אין לדחות כו' דהכא משום דלא יצא הקרקע כו'. פירוש ולהכי הריוח ליתומים דברשותם נתיקר הקרקע דהא מצי למיהדר רק משום דנתיקרה ושוה האידנא כן לפי' הירושלמי אבל בעלמא מנ"ל דהקונה בזול שהריוח לבעל המעות:

בא"ד דא"כ שהקרקע ברשות היתומים גבי שוה מאתים במנה כו' א"ו הכא והכא קנאתן כדפרישית. מיהו לא בדומה דלגבי ר' בק' קנאתה לגמרי כמ"ש התוס' לעיל משא"כ שוה ק' בר' צ"ל שהקנין לענין חזרה [דלא נימא ברשותם נתיקר רק מטעם דגם בעלמא הכל לבעל המעות]. ואפשר דבשוה ר' בק' כיון ששוה כפי ערך כתובה רצתה להוציא הקרקע מרשות היתומים וכמשמעות לשון התוס' לעיל [ולכך קנאתה לגמרי] ודו"ק:

בתד"ה אמר ר"פ כו' כמאן אמרה לשמעתי' כרבי יוסי ומאי חידוש כו' כצ"ל:

בפסק אף שקראו האי דבשמעתין טעות כיון שקיבל קצבתו מה לי בטעותו כו' מ"מ אינו נראה דאיירי בטעות ממש רק טעות הבא בזלות המקח שנתן לו טופיינא בעד המעות ואומר לו אני מוסיף לך כמ"ש התוס' לעיל בד"ה כאן שנה לא שטעה במספר:

בא"ד דהא שוה ק' בר' טעות הוה כו' הא בדבר שיש לו קצבה כו'. מבואר יותר במרדכי עיין עליו:

בא"ד טעם אחרינא גבי חולקין כו'. כמ"ש רש"י דמתנה הוי יש לומר לזה ניתנה כו' וזה לא שייך כאן ועיין באשר"י ובמרדכי:

בא"ד ושוב חזר כו' הכל לבעל המעות. ולא ניחא לאוקמי בשמעתין תרוייהו בדבר שיש לו קצבה ובטעות קתני הכל לבעל המעות דלר"ת ניחא ליה לאוקמי מתני אף כר' יהודה כמ"ש לעיל בד"ה כאן שנה (כתובות ק) גם בדומיא דמתני' דאיירי באין לו קצבה ואינו מוכרח דאיירי בטעות ודו"ק:

בא"ד משום דע"י מעותיו כו'. הכל נמשך להדדי ואפילו חולקין משום דע"י מעותיו כו' זה אין שייך לומר:

דף צט.

גמ' הא מדרישא שמעית מינה היתה כתובתה ר' כו'. ואף להירושלמי דמוקי בשהוזיל כו' דוקא ביותר מפלגא הא פחות נתקבלה (ר):

גמ' מהו דתימא כו'. ואין להקשות [אי כסברת המהו דתימא דאף בטעות דבדידה מקחה בטל היכא דאיכא למיגזר. א"כ] למה לי בבא דמציעתא היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר כו' דאין זה קושיא:

גמ' איכא דאמרי הא כו'. ושם ליכא למימר הך ב' סברות יכול השליח לומר דטבא לך עבדי לך כי היכי דלא ליפשי שטרי או יאמר בעל הבית לא ניחא לי דאי לא איצטריך זוזי לא מצינא למיהדר. דהא ודאי דבמותר המקח בטל ולא קמבעיא ליה ואין כאן ה"א כלל אלא אם בא לחזור מלתך שאמר להשליח ובזה לא שייך אם לא איצטריך זוזי כו' וק"ל:

פשט דמודה ר"י בקטניות הוא מבואר לנכון. וא"ל דלמא בלא תרתי סרי גדולים משום דהו"ל לעשות לו ריוח יותר דהשתא שהוציא המעות בטלית אין כאן ריוח וה"ל להוציא בחלוק ומה"ט למעול נמי בקטניות דבג' הנשארים היו נותנין לו שוה שש. דמה בכך שהיה לו לעשות ולהמציא לו ריוח יותר ולא עשה ס"ס בהך שלשה שהוציא שפיר קעביד ועשה שליחות בעה"ב וא"כ מעל בעה"ב וריוח ג' הנשארים אינם שייכים לריוח ג' הראשונים משא"כ השתא דמצי לומר לו אילו הוצאת הג' הנשארים בחלוק היה מגיע על אלו הג' טפי דכשמוציאין המעות ביחד לדבר אחד דרך הוא להוזיל. ואצ"ל שהטלית ג"כ שוה שש בשלש. ובקטניות ודאי למאי דמסיק איירי נמי בשוה שש בשלש וכמו שמוכח מפרש"י ומ"מ אמרתי דמצי איירי דזבין קטניות שוה שלש בשלש ובעה"ב מעל דס"ס בשלש עשה שליחות בעה"ב כרצונו ואי משום דלשוה שש היה צריך פולין יאמר לו שלח עוד וקח אם אתה חפץ יותר (ש) משא"כ בחלוק לא יכול לומר שלח עוד דאילו הניח המעות ביחד וקנה הרבה בבת אחת הוי מוזיל גביה טפי משא"כ עתה שחילק מעותיו וקנה בכל אחד רק בשלש שמפסיד הבעה"ב להכי לא מעל הבעל הבית. ולא מצי לאוקמי בקצרה כן דא"כ לת"ק אמאי מעל בעה"ב ותפשוט דשליח עשה שליחותו להכי מוקי לה בזבין שוה שש בשלש (ת) וקאמר הדיקא נמי דטעמא דלא מעל משום דכשקונה הרבה ביחד מוזלי גביה לכן מודה ר"י בקטניות משום שהקטניות בסלע והקטניות בפרוטה אחת דאילו אי אתה אומר כן ולא מעל משום דהיה לו לקנות יותר א"כ גם בקטניות יאמר לו היה לך לקנות יותר אלא ע"כ דאמר ליה שלח עוד וקח גם בחלוק יאמר לו כן מיהו קצת יש לחלק דבקטניות שייך שפיר שלח עוד כו' דזבין ליה כנא כנא בפרוטה משא"כ בחלוק דלחלוק גדול היה צריך והביא לו קטן. אכן כבר אוקמוה בדמייתי חלוק שהיה רצונו בו בר שש בג' (א) ודו"ק ועיין ברש"י ותוס' מעילה משמע שמפרשים בתרתי סרי כפשוטו כפליים וטעמא דמודה בקטניות לפי"ז לא מיושב לכאורה. ואפ"ל דבחלוק שאין לו קצבה כמ"ש רש"י לעיל דבר שאין לו קצבה כגון טלית וחלוק ס"ל לר"י דהכל לבעה"ב [ולא פליג אר' יוסי אלא בדבר שיש לו קצבה] לכן לא מעל שיכול לומר לו היה לך להביא בעד ג' הנותר ג"כ חלוק משא"כ בקטניות שיש לו קצבה כפרש"י לעיל דבר שיש לו קצבה כגון קטניות הנמכר בחנות במדה מלא כלי בפרוטה ולהכי מעל דמאי נ"מ לבעה"ב הלא אינו מרויח כלום דהכל לשליח וכעין שכתבו התוס' לעיל בד"ה כאן שנה רבי רק אילו היה דרך להוסיף לקונה הרבה לא היה מעל הבעה"ב שיאמר לו היה לך לקנות שוה שש בבת אחת ואת אפסדת לי [ולכן צריך לומר דטעמא דמודה בקטניות משום דלא שייך ביה מוזיל גביה בכנא כנא ולהכי קאמר שהקטנית בסלע כו'] ובחלוק א"צ לזה דאף באת"ל שלא אוזיל [מחמת קנייה ביחד] מ"מ אילו מייתית לי בשית היה שוה י"ב. או למ"ש תרתי סרי נקיט באת"ל שאין כאן ריוח של שש בשלש מ"מ כו' (ב) ודו"ק:

יש לומר סברא זו ג"כ בשמעתין אף שהבאת לי חלוק גדול בת שש מ"מ דעתי היה חלוק גדול יותר דבעד שש מוסיפין דבר במקח לפי ריבוי המעות ואתה לא הבאת לי רק בת ו' מצומצם (ג) מיהו תיכף שאינו מביא לו חלוק כמו שביקש חזר הסברא לדוכתא אי מעביר כאבעיא דהכא אמאי מעל ודו"ק:

בתד"ה הא מדסיפא בדזילא כו' דהא כתובתה ד' מאות זוזי כו'. ואי משום מנה שנשאר חייב לה מ"מ לא הול"ל לשון דאיכא למיטעי דמשמע כך וכך בשלמא ברישא לא הו"ל לומר בלשון אחר דהא כתובתה מנה. וא"ל דלימא לכתובתה:

בא"ד ותימא אי בדזילא כו'. דהכי מוכח מדקאמר הא מדסיפא בדאוזיל והול"ל איפכא אי רישא באוזיל א"כ סיפא בלא אוזיל והוי שפיר הפשוט קודם בסדר המשנה ולא זו אף זו קתני [ולזה הקדימו דמשמע ליה לתלמודא הכי דלא אפשר לפרש כו' ועלה המשיכו ותימה כו'. וכן הוא במהרש"א]:

בתד"ה נתן לו כו' יהיב ליה האב לכהן. דינרי טריינוס. קיסר. שייפא מלך. דהוי ליה כ"ה דינרים דהיינו זוזים. ומהדר ליה. הכהן. שתותא של כ"ד הוא ד' ושתותא של האחד דהוא דינר הכ"ה וזוזא דהיינו אותו הדינר ופריך א"ה עשרים נכי שתות הוי ולכהן שייך ה' סלעים דהיינו כ' דינרים במילואו והשתא מהדר ליה שתותא היינו ד' וזוזא היינו ה' ושתות של אותו זוז. ומשני יהיב ליה זוזי מקודם נשארו כ"ד והדר שתותא מן כ"ד דהיינו ד' נשארו כ' דינרין:

בא"ד והשתא תימה כו' הול"ל חומשא מהדר ליה. דחומש של כ"ה שהוא ה' פעמים ה' הוא ה':

בא"ד כעובי דינר זהב. ולא קאמר כעובי דינר סתם אלא ע"כ שינוי יש ביניהם בעובי והשתא מסברא אמרינן ליישב קושית התוס' שדינר זהב עב יותר:

בא"ד ומשני לה בענין אחר. שגבה מכל שבט נ' לי"ב שבטים ו' מאות:

בא"ד והשתא א"ש כו' זוזא של הכרעות כו'. וכיון שהן של הכרעות לא כללן יחד. וכיון דהבעה"ב לא היה חייב לתת לכהן אלא כ' דינרין והוא נותן לו דינר זהב שיכול הכהן להחליף תמורתו כ"ה דינרין לכן מהדר ליה ה' דינרין:

בא"ד שנותן קולבן לכל דינר של כסף. לאו בדוקא דלב' דינרין נותן קולבן רק לא נחתו אכתי לזה עד אח"כ:

בא"ד הנותן סלע ונוטל שקל כו' ומפרש"י כו'. כל זה לשון רש"י עד הא חזינן רק דהיינ"ו שק"ל דרבנ"ן דסל"ע היינ"ו שק"ל דאוריית"א ליתא ברש"י והוסיפו התוס' משלהן משום דעיקר כוונתם להוכיח מפרש"י שעל שקל דרבנן נותנין הכרעה דממתני' דהנותן סלע כו' יש לפרושי בענין אחר ודו"ק. ואולי ברש"י שלפניהם היה כתוב הך דהיינו כו'. והביאו סיומא ומפני שהן כו' חתיכות דקות כו' שלא תימא דוקא לענין הקדש חייבוהו להוסיף קולבן ומה ענינו לשויו של דינר זהב לזה כתבו הטעם כמ"ש רש"י וזהו שסיימו הא חזינן כו' כשפורעים לחנוני כו' וק"ל:

בתד"ה אלא אי אמרת כו' חשיב כמו לא ניחא ליה כו'. אף דליכא כאן סברא דטבא כו' נפשט מכח כ"ש. ופשיט מת"ק דמדר"י נשמע בהיפך מיהו י"ל דשאני התם דלא שייך דטבא כו'. ועיין בזה באשר"י באורך [דכתב וסוגיין דמעביר] דלכאורה ע"כ מדר"י נשמע למסקנא דמעביר על דבריו הוי ומת"ק לא נשמע מעביר או מוסיף ולא שבקינן הודאי ואוחזין הספק ועיין באשר"י:

בתד"ה א"ה שליח אמאי מעל כו' אי נמי כו' אחלוק. ונקיט בשלש טלית לרבותא דאפ"ה מעל בעה"ב לת"ק אף שקנה טלית בדמיו בלא דעתו וכ"ש אי אייתי ליה בשלש חלוק בשש כאשר ביקש ועוד שלש במעות וק"ל:

דף צט:

בת"ש האחרון ברש"י ואי אפושי שטרא קפידא כו'. ומקשה נמי אפשיטא אמר לאחד ולא לשנים כו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה שליח כמאן כו' כדתנן שוה מנה ודינר במנה כו'. אף שלכאורה יש לחלק דהתם מכרה דבר שאינו שלה ולא נעשית שליח על כך מעולם למכור יותר מכתובתה דיש לישב [דבאמת מסקינן דבאמר זבין לי לתך ואזיל וזבין בכור דמוסיף על דבריו הוי והמקח קיים בלתך וע"כ הכא מטעם אונאה] וק"ל:

בתד"ה אמר לאחד כו' והיכא פשיט ליה ר"ה ור"ח. על ר"ה לא תירצו מידי. ועיין במה שאכתוב בסמוך [בדבריו המתחילין בא"ד דהכא מיירי בשכבר חתמו כו' וכיון דאיכא תרי ענייני כו'] שמיושב גם לר"ה ולא קפדו רק אר"ח דהלכתא כוותיה. ובאשר"י היכא פשיטא ליה לרבה בר רב הונא ור"ח ע"ש. ואפשר להגיה כן בתוס' ומר"ה לא קשה כלל די"ל דוקא לעיל דשייך דטבא כו' ועוד דשאני הכא דגלי אדעתיה דאמר לאחד ולא אמר מכור סתם משא"כ לעיל דבע"כ היה צריך לפרש כמה ימכור משדותיו וק"ל:

בא"ד לאו משום זילת נכסי. אפ"ל ולפרש משום זילת נכסי והכא שכבר חתמו כבר נד ולד ואין הקול יוצא שנקרע השטר ונתבטל המקח. מיהו כיון דהיא קפידא ואילו ידע בעל הקרקע היה ממאן בזה בטל למפרע:

בא"ד דהכא מיירי בשכבר חתמו כו'. וכיון דאיכא תרי ענינים מיני אפושי לעיל אפושי שטרא ואולי ליכא אפושי בעלי דינים שיכול למכרו עדיין לאותו הלוקח בעצמו והכא אפושי בעלי דינים ולא שטרא א"כ אין ענין לאיבעיא עם חבירו:

קצת יש לראות לר"ת מאי פשיט ת"ש היתה כתובתה ת' זוז כו' אאבעיא שניה מתני' מיירי כשמכרה כבר וליכא אפושי שטרא. ואפ"ל בדוחק דמנה האחרון ודינר מסתמא איירי בלא שטר דהא מכרה יותר מכתובתה ולא נתנו היתומים שטר על כל כך ודומיא דהכי במכר הראשונה צ"ל דמכרה קיים ודו"ק:

בא"ד ורבי מוקי כו'. וטעמא לעיל משום זילת נכסי:

בא"ד ור"ח גריס כו'. אין נראה לומר שמתישב בזה תימה שלהם דהכא שאני דאמר סתם ולא פירש לאחד וכל מה שפי' קיים השליח משא"כ לעיל מה שציוה הבעל הבית דהיינו כור לא קיים השליח דמ"מ לעיל יכול למכרו עדיין לתך השני ודו"ק היטב ועיין בר"ן:

בא"ד כתב רב אלפס כו'. הרי"ף גריס כר"ח והשתא אין צריך לומר לחלק אליביה חילוק דר"ת כמ"ש האשר"י דבעיא דלעיל דמיא לפשיטא לאחד כו' (ד) ועיין:

בסה"ד על דרך מאי הוי עלה. ואף דת"ש האחרון הוא ממש הת"ש דלעיל כיון דהכל איבעיא אחד הוא מ"מ פשיט מסוגיא דאמוראים ראשונים ששנו בבית המדרש כך [עיין במהרש"א מפורש יותר] וק"ל:

בתד"ה פיחת עשרה כו' ורעה. ר"ל ועין רעה אחד מס' נלמד משישית האיפה:

דף ק.

בתד"ה רבא אמר כו' ביותר משתות איירי. עיין באשר"י ובח"ש אבל נראה פשוט דלאו דוקא [יותר משתות] רק לא ניחא להו לאוקמי בשתות מצומצם. ולא ניחא להו ליישב כהאי דקידושין לענין שצריך להחזיר האונאה כו' דהוא דוחק ובקידושין א"א לפרש בענין אחר ועוד דמסתמא הוי דומיא דאחד ולא לשנים ועוד דא"כ מאי פריך והא מר הוא דאמר אין אונאה כו' [עיין כ"ז במהרש"א]:

בתד"ה ומ"ש מהא דתנן כו' הכי פריך כו'. דקשה להו לעיל מייתי מזה ראיה בהיפך דטעות שליח חוזר ולא דמיא לבעה"ב מדתני דוקא פיחת עשרה והכא מקשה בהיפך מזה ודו"ק. ולזה תי' דלעיל הביא איתר משתות לראיה במידי דלא עביד שליח דטעה וכאן אפחות משתות:

בתד"ה אמר ר"נ כו' ומייתי ראיה השתא ממלתא דרשב"ג. דאף לכאורה קאי את"ק דאיירי בשתות לא יתר מ"מ רשב"ג איירי עד פלגא כדמפרש תלמודא בסמוך ע"ב. סיפא אבל אם עשו איגרת כו' אפילו שוה ק' בר' כו' סיומא דת"ק הוא דמודה בזה:

בתד"ה והא אמר ר"נ כו' מהא דאמר ר"נ שליח כאלמנה כו'. אבל ממ"ד שליח כדיינים לא קשה מידי דדלמא כדיינים אליבא דרשב"ג ודו"ק:

בתד"ה בוררין כו' דהכי משמע דוקא גבי יתומים מהני משום דכח ב"ד יפה כו'. וה"ה דהו"מ לאקשויי בפשיטות לשמואל דס"ל הכא הגדילו יכולין למחות והתם אמר שמואל מקמצין ולא בטלה מחלוקת ואילו התם אפילו בלא גורל והכא בגורל ועוד דהכא יתומים דוקא והתם יורשים בעלמא ודו"ק:

דף ק:

גמ' אלא לעולם בדלא אכרוז כו'. כן היא גירסא נכונה ועיין גירסת האשר"י בדוחק:

בתד"ה אלו דברים כו' אית לן לאוקמי כו'. באשר"י מיישב בענין אחר שנתרצו האפוטרופסין ליתן לה מטלטלי ויעכבו הקרקעות לטובת היתומים שהרשות בידם ע"ש:

בתד"ה והאיילונית כו'. עיין בתוס' לעיל (כתובות דף עב ע"ב):

בתד"ה רב תני כו' פירוש במתני'. ולא בברייתא דא"כ תיקשי ממתני' דקתני הממאנת דמשמע ולא קטנה כו':

דף קא.

גמ' מהופך פיסקא ולא בלאות ופיסקא אין לה כתובה:

גמ' דר"נ פליגי כו'. עיין באשר"י באורך:

גמ' לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוס' כו'. וצריך לחלק בין איילונית לשאר מומין דאין להם תוס' אף שמתוס' לעיל (כתובות דף עב ע"ב) משמע קצת דאיילונית גריע טפי ע"ש ודו"ק. ובזה יש ליישב קצת דבמשנתינו אין לדייק הא גיטא בעי מדלא תני יוצאה שלא בגט דאיצטריך לאשמעינן לדיוקא הא תוס' יש לה משא"כ לעיל ועיין:

ברש"י בד"ה אידי ואידי אית לה שאין לנו לקונסה. דלא עבדא איסורא. בשנייה שיש לנו לקונסה שהיא מרגילתו וכדמסיק אפ"ה לא קנסו רק בדליתנייהו והכא בדאיתא קיימא ואפ"ל דה"נ קאמר שאין לנו לקונסה כיון דאיתנייהו או בשנייה שאני שמוציאה לדעת משא"כ בממאנת וק"ל:

ברש"י בד"ה אידי ואידי כו' ובנכסי מלוג נמי אע"פ שלא ברשות הוציאן כו'. וכדלקמן דס"ל קרנא הוי וק"ל:

בתד"ה כללא כו' מצינו למימר כו'. לא כתבו דאתא לרבויי הוא מותר בקרובותיה והיא כו' ואין צריך להמתין כו' דלשון אינה כאשתו כו' משמע לגבי דידיה זמן היותה אצלו לא כשנפרדת מעמו לגבי אחר. ולא לאתויי כתובה דכבר אשמעינן אפילו מדידה לדידיה כ"ש מדידיה לדידה להכי כתבו תרומה. וכן בר' יהושע שתאכל בתרומה דרבנן ובר"י י"ל לשמואל לרבויי כתובה כו' וק"ל:

בתד"ה בהפרת נדרים כו' ולדברי ר"י כו'. לפום ריהטא שלא בדקדוק כתבו כן דעד השתא נמי בדר"י קאיירינן:

בתד"ה אילימא אממאנת כו' דאי בבלה כדין כו'. דהכי הוי מסתבר טפי לפרושי נכסי מלוג דומיא דנכסי צאן ברזל דבלה כדין. לא סתרו דבבלה כדין אשה כשירה נמי הדין כן דנכסי מלוג אין לה ונכסי צאן ברזל יש לה עיין באשר"י וכעין זה נראה דצ"ל ברש"י באיילונית בד"ה ואי ליתנייהו וכו' ודו"ק. אבל התוס' לא ס"ל זה להכרח דממאנת ואיילונית ושניה איצטריכא ליה לאשמעינן טפי דלא תימא כיון דהקידושין מעיקרא ליתא יהיה לה אף נכסי מלוג שבלה וכן בסמוך שכתבו לא פירות שאכל קאמר כו' [ולא סתרו דא"כ אפילו בכשירה] וכן לפירושם פירות שליקט כו' גם בכשירה הדין כן כדלעיל בהאשה שנפלו פירות התלושים ביציאתה שלו כו' ע"ש ברא"ש וק"ל:

בא"ד מאי מסיק בתר הכי גבי איילונית גם ממסקנא [דאוקי לה בשנייה] הו"מ לאכוחי כן:

בא"ד לא פירות שאכל כו'. ופירוש ולא בלאות קרן. דאפילו קרן כו' דלא ניחא לומר בכעין זה לא זו אף זו כו' דדיוקא דולא פירות משמע דוקא פירות ודו"ק: ובה"א ולא בלאות דליתנייהו אם פירות שאכל צ"ל ולא בלאות היינו נכסי צאן ברזל (ח) או שבלה מהקרן כו': ומ"ש והא דממאנת אין לה פירות משום מ"ש דאין לפרש תקנות פירות כו' נקטו ממאנת גם משום דההכרח מיבמות הוא מממאנת ועוד בלא"ה וק"ל:

בא"ד דבאלמנה נמי כה"ג כו'. לכאורה אפשר לומר כהאי גוונא שכתבו התוס' לעיל (כתובות דף נ"ב) בד"ה ממזרת ונתינה כו' דהתם [באלמנה] אין חייבין לפדותה יותר משיעור פירות שאכל דהבעל חייב לפרוקי אף ביותר משיעור הפירות דאי לא מלו פריק לה מדידיה והכא [בממאנת] אין לה פירות אפילו כנגד הפירות אינו חייב לפדותה:

בתד"ה ה"ג ר"ח כו' וקשה לי כו' ואפ"ל לפרש"י ודאי בעלמא כך דין כל מגרשי נשותיהן רק הכא כיון דחזינן שחכמים רצו לקונסה וקנסו אותה באמת מקרי קנסא לגבי דידיה מה שקנסו אותו בכי האי גוונא שיתן לה מה שראוי לו משלה והול"ל מה שראוי לו משלה יעכב בידו וק"ל. עוד יתכן לפרש"י בפשיטות הוי. קנס דהא קאמר קנסוהו רבנן לדידה בדידיה ופרש"י מדינא איפכא מבעיא ליה ש"מ דמדינא ראוי לו שלא לפרוע לה נכסי צאן ברזל וחכמים חייבוהו וק"ל:

דף קא:

במתני' עיין באשר"י הרבה דינים מפורשים במשנה עיין עליהם:

בתד"ה אי דלא אמר כו' או משום משטה. בשתבעו או משום אדם כו' אי איירי בלא תבעו:

בתד"ה דאמר ליה כו' הואיל ואינו מכתיבה אחת כו'. אבל בסיפא דמגילתא כן דרך שהסופר כותב למעלה והוא רואה אח"כ מה שחותם אבל אין דרך לחתום מקודם שיכתוב אח"כ הסופר ההלואה. ואף שגירסת תוס' דאמר ליה חייב כו' מ"מ מפרשין כפרש"י וק"ל:

בתד"ה חייב לזונה כו' גבי ממשעבדי כו'. כדבמתני' והיא ניזונת מנכסים משועבדים:

דף קב.

גמ' לא בשטרי פסיקתא. דאל"כ אף דנקנין באמירה וכדרב גידל מ"מ לא היתה טורפת ממשעבדי:

גמ' לימא ר"י דאמר כרבי ישמעאל. ואף דלר' ישמעאל אינו גובה רק מבני חורי היינו משום דלא איירי שמסרו בפני עדים ולעיל פרש"י אלימא מלתא דשטרא הואיל ובפני עדים מסר לו גבי אף ממשעבדי ולכאורה מי דחק גמ' לעיל לאוקומי בכה"ג ולא כפשטיה לענין בני חורין ובלא עדים (ו) ודו"ק:

ברש"י בד"ה לאחר חיתום שטרות כו' פלוני ערב כו'. לא שכתב הוא בכתב ידו אני פלוני ערב רק הסופר כתב על השטר פלוני ערב דאל"כ הוי ככתב ידו לכ"ע ואין עדים חתומין על כך וגם אינו כתב ידו רק הוא מודה בדבר וק"ל:

בתד"ה ת"ש כו' קצת שיעבוד כו' שחייב עכ"פ להוציא ה' סלעין מידו. ולא משני הגמ' בלא קצת שיעבוד רק דאיירי בשטר וחתומים היטב דא"כ פשיטא דחייב ואינו פדוי [דבלא זה חייב מחמת שטר] וא"ל דכתב לו בשטר גמור ולפדיון או סתמא דמלתא לפדיון ואינו פדוי משום גזירה דעולא דמ"מ חייב ליתן לו ה' סלעים הוא פשיטא דאם השתעבד לו בשטר גמור פשיטא דחייב לו ואף דאינו פדוי הוא רבותא מ"מ חייב הוא פשיטא ולזה נתכוונו התוס' בד"ה חייב ליתן כו' ובכי האי גוונא מיירי כו' דאי לא"ה רק בשטר גמור ולפדיון פשיטא דמיחייב וחייב הוא פשיטא דא"ל דנקיט חייב לאשמעי' ואינו פדוי אף כשיתן דאין זה במשמעות חייב ליתן כו' שנתנו שיהיה מוכרח אח"כ ואינו פדוי אף שנתנו אבל עתה חייב הוא רבותא. ולא מצי לשנויי נמי כתב כי האי גוונא וחייב משום פדיון בלא"ה לא משום השטר רק להשמיענו שאינו פדוי משום גזירה כו' דמ"מ אמאי חייב ליתן לו דוקא יתן לאחר [כיון דאיירי בכה"ג דלא מצי להשתעבד בשטר כזה] ואי אין ה"נ לאחר אמאי כתב [כקושית הגמ'] אע"כ ע"י כתיבה נתחייב לתת לו דוקא [וכתירוץ הגמ' לברר לו כהן] משום דיש עליו בלא"ה שיעבודא דאורייתא וק"ל:

בתד"ה לברר לו כהן כו' הואיל ובשטר גמור מיירי וכפרש"י ד"ה א"ה דטעמא משום שיעבודא דאורייתא והו"ל כמעיד עדים וחתמו:

בתד"ה אמאי אינו פדוי וכו' משום דמיירי בכל ענין כו'. ולהכי לא מוקי אף לר"ל כן בשטר גמור ולפדיון דבריי' איירי בכל ענין בין לפדיון בין שלא לפדיון מיהו ז"א דמה בכך [ס"ס הא אשמעי' דגם אי כתב לפדיון אינו פדוי] לכן נכון יותר כמ"ש לעיל בתוס' בד"ה ת"ש דחייב פשיטא וכן ראיתי זולתי שכתב כן:

בתד"ה כתנאי כו' והשתא דמשמע כו' דפלוגתייהו צריכא להיות מעין פלוגתייהו דר"י ור"ל דפי' הקונטרס בפלוגתא דר"י ור"ל מטעם הודאה. ובגיטין כתבו התוס' יותר מבואר ושם כתבו התירוץ שאחר הדבור הזה דבתרתי פליגי ר"י ובן ננס לתירוץ אהך קושיא דכיון דפליגי נמי בשיעבוד מייתי התם ראיה משיעבוד ונראה דהכא מיאנו בזה משום דערב היוצא כו' איירי לענין הודאה ושם אין צריך ספר מקנה ובחנוק דפליגי מטעם שיעבודא שמא ליכא שטרא לכאורה וא"כ אין ענין לטבלא ולהכי הוצרכו לתרץ דפשיט מערב היוצא כו' דלא מיחשב שטר לענין הודאה לומר אלימא שטרא אם לא קנה בכה"ג לענין שיעבוד. מיהו מ"מ מדקאמר ר' ישמעאל למה פטור יתחייב מטעם שיעבוד [כמ"ש התוס' בד"ה אליבא] והשיב הרי כו' חנוק כו' ש"מ דברישא חייב מטעמא דשיעבוד וא"כ מזה מביא שפיר ראיה בגיטין ודו"ק. ונ"ל יותר דתירוץ דכאן הוא לאומר רבי כמ"ש ואומר ר' וסיים הדיבור מ"ר ובדבור שאח"ז כתבו ונראה לי כו' וסיים אח"כ ושוב שמעתי מרבי כדברי דהיינו שוב אה"נ דתי' מ"ר קושיא דלעיל [בזה. וא"צ לתירוצו] וק"ל. ובגיטין כתבו ומייתי הכא מחנוק דמשעבד אע"פ שלא היה השטר שלו ע"כ צ"ל דס"ל דאף בחנוק איירי בשטרא וכעין זה כתבו בתוס' סוף ב"ב אבל הכא לא משמע להו כן [דא"כ היה למ"ר לתרץ קושיא זאת בפשיטות כן]. וצ"ל דאף דחנוק איירי בשטר מ"מ לא שייך בו משום הודאה שיקשה מנ"ל לרבא דפליגי בשיעבוד דלמא בהודאה לחודא דהא קאמר לו הנח ואני אתן וכן כתב לו בשטר דהשתא משמע דעכשיו משעבד נפשיה שיניחהו והוא יתן לו וק"ל:

בתוס' בד"ה אליבא כו' אבל בהודאה לא פליגי כלל כו'. וכ"ת דמ"מ חייב הכא מטעם שיעבוד (ז) י"ל דדלמא דוקא בלשון טוב פליגי התם אי מצי להשתעבד עצמו בחתימת עצמו היטב כמו לפי' ר"ת וגם ס"ס לרש"י דמפרש הכי מטעם הודאה:

בא"ד אלא הול"ל דערב שלא בשעת מתן מעות משעבד נפשיה. וא"ל דנקיט לאחר חיתום כו' דדוקא בשטר משעבד נפשיה לא בע"פ וכדמוכח פשט דטבלא לעיל דבענין ספר המקנה י"ל מ"מ הול"ל ערב שלא בשעת מתן מעות משעבד נפשיה בשטר או אף סתמא ממילא הוא כדין כל שיעבוד דהוי בשטרא אלא ודאי שלא רצה להזכיר לשון שיעבוד דלא מטעם שיעבוד נגע בזה אלא מטעם הודאה לפרש"י:

בא"ד ואין לתמוה כו'. כיון דליכא קנין וליכא עדים חתומין עליו רק משעבד נפשיה בדבר שאינו חייב בשטר של חתימת ידו ודו"ק:

בא"ד אבל לפ"ה דמטעם הודאה לא כתב בו אלא ואני ערב דבטעמא דהודאה צריך לומר כתיבה גרוע דא"כ קשה מהוציא עליו כת"י דגובה כו'. אבל כדאתינן מתורת משעבד עכשיו נפשיה מצי איירי שפיר בחתם נפשיה היטב דלא דמיא להוציא עליו כת"י שמודה בהודאת פיו שחייב לו מקודם:

בא"ד ומסר לו השטר בפני עדים כו'. לכאורה לא הבנתי כן מפ"ה כאשר כתבתי ג"כ לעיל דא"כ לר' ישמעאל הו"ל לגבות ממשעבדי ולכאורה בתירוץ התוס' מיושב שהקשו כעין זה לפ"ה וא"ת אמאי לא הוי שיעבוד. בין לר' ישמעאל דלא גבי אלא מבני חורי בין לבן ננס דפטור לגמרי ותירצו דלא חשיב כו' שאינו מוכיח מכתיבתו כו'. דבמנה אני חייב לך מוכח מסתמא שהוא מסרו לו דאל"כ היאך בא לידו אף שאינו מוכח שמסרה לו בפני עדים דודאי אין צריך רק שיהיה מוכח מתוכו שנמסר מידו ליד המלוה משא"כ בערב שיש לומר שהלוה מסרו למלוה. ועיין מ"ש למטה בפיסקא וקשה לר"ת ודו"ק:

בא"ד וא"ת אמאי נקיט כו' ה"ה קודם חיתום דהוי מיפלגי. דהא עדי מסירה עדיפא מעדי חתימה:

בא"ד ולפירוש ר"ת דמיירי בלשון טוב א"כ אין לתרץ אליביה כמו לרש"י ליכא למימר דהא דנקיט לאחר חיתום כו'. כצ"ל וכ"ה בח"ש:

בא"ד דהא בן ננס כר"ל ס"ל ולדידיה כו'. וא"כ שלא בשעת מתן מעות אף קודם חיתום לא כלום. משמע מזה דתוס' משוה חתימת ידו היטב כחתימת עדים ואף בחתימת עדים לא מצי להשתעבד בשטרא לחודא בלא קנין לר"ל. וצ"ל דתלמודא לא מחשיב זה לסברא כלל [לחלק בין קודם חיתום לאחר חיתום בשלא בשעת מתן מעות] דאל"כ הול"ל דפליגי אף אליבא דבן ננס דר' יוחנן קאמר ע"כ לא קאמר בן ננס אלא לאחר חיתום שטר אבל קודם מודה והכא כעין קודם חיתום פליגי שכתב חייב אני לך וחתם היטב וק"ל:

בא"ד הו"ל לפרושי. דכיון שנכתב אחר חיתום ודאי הכל יאמרו שנעשה שלא בשעת מתן מעות ולא היו יכולין להקדימו וא"כ הו"ל לפרושי תוך השטר אחר חיתום שנעשה בשעת מתן מעות ונכתב אח"כ שלא לגבות ממשעבדי:

בא"ד אי נמי למיכתב הערבות בלא ו'. היינו למיכתב קודם חיתום ובלא ו' דלא קיימי העדים אלא אעיקר השטר כיון דלא עריב לואני ערב למילי דשטרי כן הוא שם בג"פ:

בא"ד וקשה לפירוש ר"ת הואיל כו'. בח"ש הגיה לפי' הקונטרס ופליאה דעת ממני. זאת כתבתי קודם הליכתי על הישיבה אמנם על הישיבה ראיתי כוונתו והטיב אשר הגיה והוא מוכרח לפענ"ד לכאורה דלפי' ר"ת אין מקום להקשות דודאי מיירי בלא מסר בפני עדים ולר' ישמעאל גובה מבני חורין כיון שחתם עצמו היטב משתעבד עכשיו אבל לא ממשעבדי דבלא עדים ליכא קלא ולבן ננס לא מצי להשתעבד כלל כיון שאינו חייב לו ואה"נ דאפילו בשטר גמור ועדים חתומין עליו כיון דליכא קנין פטור וה"ה נמי ערב היוצא קודם חיתום שטרות כמ"ש התוס' מקודם ובמסר לפני עדים או שחתומין על כך עדים לר' ישמעאל דמצי להשתעבד גובה נמי ממשעבדי אבל לפי' הקונטרס דאיירי ע"כ במסר לו בפני עדים כמ"ש התוס' לפ"ה דכן פי' רש"י לעיל אלימא מלתא דשטרא הואיל ובפני עדים מסר לו וש"מ [דס"ל לרש"י] דדוקא שמסר לו בפני עדים דאל"כ לא

הו"ל לפרש כן דר' יוחנן לא אמר רק חייב ושמא מבני חורין ולאפוקי דר"ל אלא כיון שלא חתם עצמו היטב בלא מסר בפני עדים לאו כלום היא ומ"ש רש"י בד"ה אחר חיתום כו' והוא מודה בדבר ר"ל שמודה עתה בפני ב"ד שכתב זאת ומסרו לו מקודם בפני עדים ואה"נ אי איכא עדי מסירה לפנינו שראו שזה מסר למלוה השטר והיה כתוב בו באותו פעם ואני ערב ולזה הקשו לפירושו מעיקרא וא"ת אמאי לא הוי שיעבוד ר"ל לבן ננס אמאי פטור נהי דלא משוי הודאה יתחייב מטעם שיעבוד ולא נחתו אכתי למיגבי ממשעבדי משום דעדי מסירה מפקי לקלא כו' עד לקמן דסיימו בהדיא כן וק"ל ואח"כ הקשו לפ"ה הואיל ומוקי להך כתיבת הערבות שהוא שטר גמור לר' ישמעאל להתחייב בו כשמוסר לו בפני עדים להשתעבד בו עכשיו כמו שאמר [לבן ננס] למה יתחייב מטעם שיעבוד. מה"ט שמחויב שום דבר לר' ישמעאל יתחייב לו ג"כ שיעבוד נכסים כו' (ח) ומהא דר' יוחנן אמר חייב אינו מוכרח דגובה ממשעבדי ואף שכתבו התוס' בד"ה חייב לזונה אע"ג דלא הוי שטר גמור גבי ממשעבדי כו' היינו בשטרי פסיקתא דאית ליה קלא טפי ועיין:

דף קב:

גמ' אלא דשייך ליה לשיעבודא דאורייתא כו'. אף דבהודאה פליגי ר"י ור"ל וכן כתנאי נמי מטעם הודאה מ"מ מסיק דיאמר ר"ל דר' ישמעאל אף דלא מחשיב להודאה דחייב בערב משום דמשתעבד עכשיו משיעבודא דאורייתא אבל לא מטעם הודאה משא"כ כאן אם משום הודאה לא מיחייב משום שיעבודא נמי אין לחייב דלא הוי שיעבודא דאורייתא. ולכך לא הקשו התוס' מכאן [היינו מה שהקשו מהך דטבלא דגיטין דמשם משמע משום שיעבוד ולא הקשו מלישנא דגמ' דהכא משום דלמסקנא דבאמת לר"ל לא מחייב ר' ישמעאל משום הודאה] ועם תירוצם דתלוי אחד באידך [הודאה בשיעבוד] מתיישב כפשטיה [דהכי משני דשאני התם דשייך בשיעבודא דאורייתא לכך מהני שיעבוד והואיל ומהני לאשתעבודי מהני נמי ההודאה משא"כ כאן] וק"ל:

בתוס' בד"ה ניתנו ליכתב פי' משום דסתם קנין כו'. דלא כפרש"י עיין באשר"י וק"ל. ועל צד הדוחק היה אפשר לכוין פרש"י לתוס' וכל דבריהם בעמוד זה מבוארין היטב אחר הלימוד גם עיין בר"ן:

בתוס' בד"ה ת"ש כו' והוי משני בשקנו מידו כו'. ובזה יש ליישב קצת נמי דלא משני בדכתב ליה משום דבזה מתורץ נמי דלא צריך לומר מאי כותב אומר כו' (ט):

בתוס' בד"ה הכא במאי עסקינן כו'. מבואר בעיונך שם בגיטין בגמ' ותוס':

דף קג.

גמ' לשון חכמים כו'. אף שאין כוונתם לזה רק על דין משמיענו אגב אורחא רפואה ברכה ועושר ורפואות דמי שאחזו ודשבת אין חידוש דאף חכמי הרופאים עשו חיבור רפואות ותחבולות במשא ומתן. והא דיוצא בשן שועל בשבת אף שכוונתו אדינא מ"מ לא שייך בזה לשון חכמים מרפא דלא נשמע ממתני' מאי רפואתו ולאיזה דבר רק בגמ' לשינתא כו' וק"ל. ובח"ש נכנס בדרכים עקלתון:

בתוס' בד"ה ולא אמרן כו'. האשר"י ממאן בסברת התוס' ע"ש:

בתוס' בד"ה ה"ג שיפוצא מאי כו'. דלפרש"י [דגריס שיפצה] פתח בכד וסיים בחבית דהו"ל למיבעי נמי בנתה מאי דהא לא קאמר רק אפילו היא אומרת הניחוני ואבננו כו' ואי פשיטא ליה כיון דלא תעביד לכתחלה ה"נ בדיעבד הו"ל למיבעי מהו שתשפץ לכתחלה אלא ע"כ לכתחלה פשיטא דלא תיעבד כי היכי דלא תבנה לכתחלה א"כ נופל האיבעיא בבנתה כמו בשיפצה להכי פי' שיפוצא כו' ואה"נ דלכתחלה מבעיא ליה ובבנתה פשיטא ליה כיון דלכתחלה מעכב עליה בדיעבד ומי לא וק"ל:

בתוס' בד"ה ברכת הבית ברובה פי' ר"ת כו'. ולא כפרש"י מזל דרבים כו' דא"כ מאי פריך וליתבו כו' וכי ידעינן כמה ואם לפי ערך שנים שעברו וכי כל השנים שוין כמ"ש התוס' פרק מי שמת ולפי' ר"ת פריך וליתבו לפי ברכת הבית כו' היינו במזונות ושאר צרכים:

דף קג:

ברש"י בד"ה קברו של רבי ארונו כו'. דמחיים נמי היה לו קבר מוכן בבית שערים כדבסמוך וא"כ לא פריך מידי לזה פי' ארונו כו' דכן משמע מדקאמר אני ראיתי כו' כאילו כעת אינו מצוי לעין דאל"כ הול"ל אני הייתי אצל קברו כו':

דף קד.

בתוס' בד"ה ומרתא כו' דלפום גמלא שיחנא כו'. כתבו זה לפי האמת אבל לפי הס"ד דלא ידע הך סברא דלפום גמלא כו' דאליביה קאמר מ"ר דהך פירכא ליתא אליבא דבר קפרא כו' יש לומר כדבריהם בלא הך סברא לפום גמלא כו' מכח הכרח דאלמנה ובתולה שוין [וע"כ דאין חילוק לר"מ בין תוספת לעיקר כי היכי דאין חילוק בין בתולה לאלמנה וע"ז הקשה באמת אמאי לא יהיה חילוק בין מועט למרובה והיה באמת יכול להקשות מאלמנה לבתולה אלא שהגדיל הקושיא ממרתא ודו"ק]:

בתוס' בד"ה היכי דמי כו' תימה אמאי לא דייק כו'. לעיל בבע"ח בשטר לא קשה כלל די"ל ממתני' לא פריך דגביא בתנאי ב"ד דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אבל למטה דפריך מכתובה ע"כ משום דס"ל לרב דיכול לטעון אחר מעשה ב"ד וכדלעיל [לזה תי' התוס' דיש חילוק בין גרושה לאלמנה דגביא בעדי מיתה] וק"ל:

דף קד:

בתוס' בד"ה אמר ר"ה כו' תימה א"כ אמאי קאמר רב לעיל כו' הואיל ואינו גובה בה לרב. דס"ל גט גובה עיקר או עדי מיתה וכתובה אין לה ענין לעיקר ובשלמא לעיל י"ל הלא שנו כו' לענין תוספת וק"ל:

דף קה.

גמ' וכי לא אתי לאצלויי דינא מי שריא והתניא ושוחד כו'. צריך לראות מאי קושיא דלמא בדשקיל מתרווייהו שרי לזכות את הזכאי ומחד אסור כדרבא בסמוך מאי טעמא דשוחדא למה אסור ליטול לזכות את הזכאי כו' אין אדם כו' וכפרש"י. אפשר לומר דלא קאמר הני מילי לחייב את הזכאי לזכות החייב אבל לזכות הזכאי לא רק וכ"ת הני מילי היכא דלא שקיל מתרווייהו כו' ופריך מברייתא דבלוקח מאחד אפילו לזכות את הזכאי נמי בכלל לא תטה משפט כדרבא דאין אדם רואה חוב לעצמו כו' ע"כ קרא דלא תקח שוחד בלוקח מתרווייהו דהיינו לזכות את הזכאי דלא אתי לצלויי דינא משא"כ בלוקח מאחד סוף מטה משפט ואיסורא משום לא תטה משפט נגעו בה וק"ל:

גמ' שנאמר כי השוחד יעור פקחים. האי קרא מלשין פיקח תשמע עיור ממש משא"כ קרא דשופטים עיני חכמים היאך תלוי בחכמים לכן דריש ליה אחר כך לענין עוירת עין לב וכפי' רש"י בחומש ועיין ברש"י בפרשת משפטים פסוק דעיני פקחים:

דף קה:

תוס' בד"ה לא למאן דסני ליה כו' אבל הכא באוהב כהנך דפרח גדפא כו'. אף דבגמ' משמע לכאורה דמשום שוחד דברים אסור שם ומדינא וק"ל:

דף קו.

בתוס' בד"ה שבעה כו' המפורש בפ"ק דמדות שני שערי חולדה כו' וקיפונוס מן המערב וטדי מן הצפון כו' ואומר ר"ת כו'. ובריתא דאין פוחתין מי"ג גזברין אי דל חמשה דהר הבית כו' סיומא דברייתא הוא ניחא. ופשיטא לי דלאו מדברי הברייתא הוא מ"מ י"ל דלעשות גזברין נגד שערים קטנים ולא כנגד שערי הר הבית לא מסתברא. ועוד אפשר לומר דאכתי למאן דלא חשיבי בעינייהו שיקראו אותן שערים [דהיינו רבנן דיוסף בן חנן וכמ"ש תוס' לקמן] דהשתא אין סברא שיעשו גזברין כנגדן א"כ כנגד מי היו י"ג גזברין דא"ל כלל גיזברין כנגד פרצות דמה ענין שמטה אצל הר סיני וכי תימא סוף סוף למאן דאמר שבעה עם ה' דהר הבית הול"ל י"ב וכנגד מי י"ג גזברין י"ל דאולי ס"ל דד' שערי עזרה היו אבל מ"מ קתני חד תנא ה' שערי עזרה לדידיה צריך לומר ח' שערים ולעומתם י"ג גזברין (י) ודו"ק:

בא"ד אותן המפורש בפ"ק והמעיין שם ימצא דשערי קרבן כו'. ועוד מתחלפין שמה שמות השערים ע"ש:

דף קו:

בתוס' בד"ה וכי גבו כו' אבל אהנך דלעיל כו'. אף דהנך דלעיל משיורי לשכה והכא מבדק הבית מ"מ דבריהם א"ש וק"ל. ואין צורך לפירוש ח"ש דהתוס' מפרשים כאן שגבו והותירו כו' בא מתרומת הלשכה כו' [וכ"ה במהרש"א] וק"ל:

בתוס' בד"ה כדאמר רבא כו' ואי בכי ה"ג מיירי מהתם לא נפקא לן כו'. דכאלה תעשו כו' משמע בדאיתנייהו קרבנות כפי המצטרך יעשה לכל יום כך:

בא"ד כל המקודש מחבירו כו' ומפני שהוא מרצה כו'. כצ"ל:

בא"ד עשויי דדם נינהו כו'. מפורש קצת יותר בתוספות ריש פרק כל התדיר ע"ש:

בסה"ד אבל הקטרה דמוספין כתיב ברישא כו'. מדכתיב כאלה תעשו כו' אשה ריח כו' משמע דלעיל איירי בהקטרה שהם אשה ריח כו' ועלה קאמר כאלה תעשו שבעת הימים וק"ל:

דף קז.

בתוס' בד"ה ששמעו בו כו' דהא בסמוך פריך כו'. דאין לומר דקאי למ"ד צאי מעשה ידיך כו' דאף לדידיה היתה נוטלת בשבועה דמ"ש מצררי תדע דאל"כ הול"ל שבועה איכא בינייהו כו':

בתוס' בד"ה ששמעו כו' כ"ע כו' קודם אותו זמן כו'. דאל"כ מאי פריך ומ"ש עד כדי כתובתה והא דלא משני באמת כן ששמעו אחר אותו זמן דמשמע דומיא דרישא שבאה ואמרה מת בעלי כו' דניזונת מאותה שעה שאומרת שמת ודו"ק. עיין לקמן בפרש"י:

בא"ד ולא דמיא לפרק המפקיד כו'. ר"ל ששמעו בו שמת דשמעתין אין פירושו כשמעו בו שמת בפרק המפקיד:

בא"ד מאי חידוש הוא כו'. לכאורה עדיפא הו"מ לאוכוחי מדמשמע התם דדוקא לירד ע"מ שלא למכור כדבסמוך וק"ל:

בא"ד והא דתניא כו' זנין ומפרנסין את אשתו כו'. לכך לא הקשו מעיקרא מהך ברייתא משום דאף לי"ל הראשון קצת קשה מברייתא דמשמע אבל בניו ובנותיו אין ניזונין כלל ואילו לתירוצם פירות הגדילים בשדה אכלי [ולזה תי' מ"מ דבאמת פירות הגדילים בשדה אכלי]:

בתוס' בד"ה חיישינן כו'. קשה להו ממ"נ וכקושיא שבדבור שאחר זה וק"ל:

בתוס' בד"ה קטנה כו' היכא מחלה כו'. דהשתא בלא ספקה ע"כ מטעם אמירתה אתינן עלה וק"ל:

בתוס' בד"ה תרגמה כו' רבותא נקיט כו'. דבריהם אינם מחוורים בזה דהול"ל טפי בפשיטות או רבותא דאפילו בהלך למדינת הים דשייך צררי טפי אפ"ה ס"ל לחנן דלא תשבע בתחלה או דוקא בזה פליגי בני כהנים גדולים ודו"ק:

בתוס' בד"ה ואם בא ואמר פסקתי כו' דאנשבעה קאי כו'. פי' אף אבני כהנים גדולים דס"ל תשבע וא"כ כיון דע"כ כבר נשבעה קודם שפסקו לה הב"ד תו ליכא למימר נאמן להצריכה שבועה דהא כבר נשבעה:

בא"ד ונראה לרבי כו'. ולדבריו קאי אחנן לחודא. ויש מפרשים לדברי הכל ולא אפסקו לה ב"ד רק כשלוותה ואכלה דהשתא לא נשבעה מקודם וז"א דהא בשלא פסקו אין הבעל חייב לשלם שאם לא היה מלוה היתה דוחקת כמ"ש התוס' אח"כ בדבור שאח"ז. ועיין באשר"י בזה וק"ל:

בתוס' בד"ה ואם בא ואמר לה צאי מעשה ידיך כו' וטעמא דמיאנה כו'. ואפ"ה צריכין לפרש"י במתני' לקמן דוקא פירנס אבל אם הלוה את האשה כו' דמתני' נמי בפסקו איירי כדמוכח לקמן דאל"כ מ"ט דבני כהנים גדולים וכדמוכח מתוס' בד"ה הא מני חנן כו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה מאי פסקא כו'. ולפי' ר"ש צ"ל דפסיקא ליה דאיירי ע"כ דבניו סמוכין על שולחנו דאל"כ פשיטא דאין יורדין לנכסים דהא בעודנו כאן נמי לא היה מפרנסן וק"ל:

דף קז:

גמ' טעמא דמיאנה כו' נ"ל דה"פ דלותה ואכלה עמדה ומיאנה אין לה מזונות דהיינו אפילו בלא ביאתו אין ב"ד נותנין למלוה מה שהלוה משמע הא לא מיאנה ב"ד משלמין למלוה וז"ש יהבינן לה דהיינו הב"ד אבל מדידיה ליכא למידק דדלמא ממאנת אף דלא טען [שהתפיס לה צררי או] שאמר

לה צאי מעשה כו'. דהשתא לא יכול לומר [צאי כו' ר"ל דאי לאו דאוזפית לה היתה דוחקת עצמה] אם לא אמר מקודם דהא בפסקו לה ב"ד מיירי וכדלעיל ואם בא ואמר צאי כו' רשאי ואם קדמו ב"ד כו' מה שפסקו פסקו ואי לא מיאנה יהבינן לה ע"כ בפסקו ב"ד איירי ע"ש בתוס' בד"ה ואם בא ואמר צאי כו' (כ):

גמ' והלכתא כו'. אין להם קשור ודו"ק:

ברש"י בד"ה איהי היא דאפסדה כו' וכ"ת כו'. תפס כאן ולא מקודם יתכן דלעיל כדמשני כששמעו בו שמת י"ל דמתפרנסת לענין מתפרנסת [ר"ל לצורך מזונות] עד כדי כתובתה אבל כתובה שלה נותנין לה בל"ז ולהכי פריך מ"ש עד כדי כתובתה אבל השתא דקאמר איהי היא דאפסדה אנפשה ש"מ דלא יהבינן לה כתובה לזה הקשה וכ"ת כו' ולזה סיים מתפרנסת עד כדי כתובה ותו לא יהבינן לה [לכתובתה כלום]:

ברש"י במתני' בד"ה חנן אומר כו' אבל אם הלוה כו'. גם תוספות ס"ל חילוק זה דע"כ מתני' בפסקו איירי דאל"כ מ"ט דבני כהנים וכמ"ש התוס' בסמוך ע"א בד"ה הא מני חנן [וכבר כתבו למעלה בד"ה ואם בא ואמר לה כו']:

בתוס' בד"ה עמד בדין כו' וי"ל דבחלה נמי קנסו לו כו'. לפי' ר"ח לא קשה הותימה שהקשו לעיל לפי' הקונטרס משום דקנס דהכא משום דלא כנסה מיד דאז היה חייב במזונותיה השתא נמי חייב ושפיר פריך דבברח היבם ליכא למיקנסיה מה"ט דאימור הניח צררי משא"כ בחלה אבל לפרש"י דמשום דלא כנסה אין למיקנסיה דא"כ בחלה נמי יהא חייב אלא דוקא בברח משום דרוצה לעגנה קשה להו שפיר מאי פריך ויש לפקפק בזה אבל אחר העיון קצת מחוור:

בא"ד פשיטא דאין להפסידה כו'. פירוש התם גבי הגיע זמן דקתני הגיע זמן ולא נשאו חייב לזונה וכיון שכבר נתחייב לה לזונה מיד שהגיע הזמן [פשיטא] דלא מיפקע שיעבודה בחלה הוא כמו אשתו גמורה דלא מיפקע שיעבודה בחלה הוא אבל ביבמה לא מצינו בשום מקום שחייב לזונה כשהגיע הזמן אלא בברח אחר שעמד בדין ודומיא דהכי לפרש"י בחלה לא ולפי' ר"ח נמי דה"ה בחלה מ"מ לא הוי פשיטא ודו"ק בכל זה:

בתוס' בד"ה חנן אומר כו' משמע דש"ח נמי כו'. כי היכי שתקנו בשומר שכר חוזר ונוטל כי היכי שיטריח להציל ה"נ למה לא יתקנו כן בש"ח באם עבר והציל ועיין מ"ש בב"ק (ל):

בא"ד לאו משום דאי לא הוי פסידא יהא חייב כו'. ראיתי רבים שנתקשו בכוונתן ובעיני כפשוטו שרצו להוכיח דבלית ליה פסידא אפילו שכר טירחא אין לו ולהקשות אהאי דשטף נהר חמורו אי חשבינן ליה למבריח ארי אפילו שכרו לא הו"ל ליתן ולזה כתבו דע"כ האי שלא מדעתו דקאמר התם דחייב ע"כ היינו שכר טירחא דא"ל חייב לגמרי ומינה מבריח ארי מדעתו פטור היינו [מה שהוציא] אבל שכרו מיהת נוטל דז"א דבליכא פסידא דהיינו אם נחבטה ולא נתקלקלו הפירות למה יהא חייב [וה"ה בכל מבריח ארי בלית ליה פסידא במה יתחייב זולת שכר טרחו] אע"כ שר"ל חייב בשכר טירחא ולפי דבנפלה לגינה אי ליכא פסידא לא שייך חיוב כלל דליכא טורח לומר שיהיה חייב שכר טירחא ולזה מפרשים שני חלוקות דגמרא הכל על מבריח ארי ממש מבריח ארי דפטור מדעתו אבל באופן זה דבשלא מדעתו מבריח ארי גופיה חייב ולפי דשלא מדעתו לא שייך שכר טירחא לזה כתבו שר"ל אם דוחקין את האדם על כורחו להבריח כו' והשתא שייך שפיר שכר טורח והשתא דבריהם אתי שפיר כן נ"ל וק"ל. ויש עוד קצת לדבר בדבור הלז ואין לכתוב באפס הפנאי:

דף קח.

בתוס' בד"ה הא מני חנן כו'. עיין ברא"ש על דבריהם:

בא"ד ולא דמיא לעושה מלאכה כו' דלא מצי תבע כו'. עיין בזה:

דף קח:

בתוס' בד"ה אמר רבא כו' ויש מפרשים כו'. ואין להקשות כלל דאכתי בגדול העוסק בתורה אמאי הבנות יזונו והבן יחזור על הפתחים כיון דמצוה לזון הבנות ק"ו לבן העוסק בתורה כדלעיל דלעיל איירי בחיי האב שאין חיוב הבנות מתנאי כתובה אלא לאחר מותו כדלעיל זה מדרש דרש ראב"ע הבנים ירשו והבנות יזונו כו' רק מצד מצוה יזון הבנות ודאי ק"ו לבנים העוסקין כו' משא"כ הכא דבלאחר מותו עסקינן דחייב לזון הבנות מצד חיוב שכן קיבל עליו בנן נוקבין דיהוון ליכי מנאי אינון יהון מיתזנין כו' לא שייך ק"ו כלל וק"ל:

בתוס' בד"ה ש"מ כו' ומיהו לאחר שידע כו'. בניחותא ובאו לתרץ כיון דידע כרימון בקליפתו מאי פריך אח"כ נימא תהוי כו' [דהשתא אפשר דגם רבנן מודו דכרמון בקליפתו הוא והכא משום דאין בלשון זה כו'] לזה תירצו דלאחר שידע כו' [ר"ל דדוקא למאי דס"ד דלא ידע למה נקיט כדי שמן ע"כ דהיינו משום דהוי כרימון בקליפתו אבל לבתר דידע כו' לא מסתבר ליה כלל דיהיה שוה כרימון בקליפתו וכדמקשה אח"כ באמת] והמתרץ משני ליה עכ"ז נעשה כו'. וראיתי מי שהביא זה לקושיא והקשה דלמא לשנויא דרבא לכ"ע הוי כרימון בקליפתו וטעמא דרבנן דאין בלשון זה לשון קנקנים ותי' דאילו הוי כרימון כו' ודאי היה נמי בלשון זה קנקנים [עיין במהרש"א] וכ"ז דברים מיותרים ואינם צריכין:

בתוס' בד"ה א"ה כו'. עיין בהגהת אשר"י והוא מהמרדכי מה שהקשה בענין אחר קצת ומתרץ והוא נכון ע"ש. בפשטא דכדי שמן עיין בח"מ בב"י וש"ע וק"ל:

בתוס' בד"ה הפוסק כו' והשתא א"ש כו'. ודלא כפרש"י דפי' הבד"א אברייתא:

דף קט.

בתוס' בד"ה תשב כו' ורבי שמע דבירושלמי כו'. כצ"ל:

בתוס' בד"ה ב' דברים כו'. גירסתם אינו כמו שהוא לפנינו עיין ברי"ף ובח"ש [עיין במהרש"א]:

דף קי.

גמ' היכי דמי אי דמטי זמנא כו'. ובל"ז בהמשנה י"ל לעולם במטי זמנא וטעמא דרבנן שלכך לוה ממון שיגבה ממנו בינונית ויפרענו בזיבורית דבשלו הן שמין ועיין בזה באורך בהמאור ובמלחמות ובר"ן ודו"ק:

גמ' ולוקמי בדאית להו ליתמי כו' ולדידיה עדית ובינונית כו'. בגמרא דפוס באסיליאה ליתא תיבת עדית ובאמת אין צורך בו רק דמוקי דומיא דאוקימתא קמייתא בעדית ובינונית מוקי לה השתא נמי הכי וק"ל:

ברש"י בד"ה ומר סבר בשל עולם כו' וכיון דבהדי הדדי כו'. לאו בדוקא כתב כן וק"ל [וכ"ה במהרש"א]:

ברש"י בד"ה בהא לימא אדמון כו'. יש להתיישב למה לא מפרש כפשטיה ודו"ק [גם בזה כיון לדברי מהרש"א]:

בתוס' בד"ה ורבנן כו'. עי' בח"ש [הובא במהרש"א] ולכאורה התוס' משמע להו דאדמון לא ס"ל האי טעמא דמשכון דרבנן סיימו כן במתני' ועוד דתוס' לא נחתו מעולם לדמות רק הפסד שיש בקניית השדה שימנע מלמוכרה או מלוקחה אבל הא דמשכון לא שייך לדמות לזה דאין כאן הפסד ואין להם ענין זה עם זה לכן חילקו בין הפסד הקנייה למכירה ודו"ק:

דף קי:

גמ' אלא מעיר לכרך מ"ט. דלא שייך בזה כלל טעמא דבודק דאף דשכיחא כל מילי מ"מ מי מכריחו לקנות ועוד דע"כ לית ליה לת"ק טעמא דבודק מדמוציאין מנוה הרע ליפה:

בתוס' בד"ה היא אומרת כו' וי"ל דהכא כו'. יש להתבונן בזה [דהיכן מצינו מנוה הרע ליפה דיכולה לכופו וכ"ה במהרש"א] וק"ל:

בתוס' בד"ה ואימא נסכא כו' דנסכא עדיפא כו'. ואפ"ה פריך ואימא פריטי אף דודאי גריעי [ודלמא אה"נ דהוא בכלל מה שירצה מגביהו]. דמשמע ליה מגביהו מאיזה מטבע שירצה כפרש"י אפי' איסרין אבל לא פרוטה דאל"כ הול"ל מגביהו פרוטה ועיין בתוס' מנחות דף ק"ז בזה וק"ל:

פרש"י צריך חיוור מ"ש ואימא פריטי כו'. ודו"ק:

דף קיא.

גמ' כל העולה מבבל לא"י כו' שנאמר בבלה יובאו כו' אמר שמואל כשם כו' כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות. תרי מילי הן כל א' באנפי נפשייהו מבבל לא"י בעשה לשאר ארצות אסור משום ישיבה כו':

גמ' כיוצא בדבר וישבע יוסף כו' אמר ר"ח דברים בגו כו'. אבל ביעקב אולי ס"ל טעמא אחרינא וע"ש:

גמ' תחתוניות. אין זה שלשול כדמשמע לעיל פ"ק תמרים משלשלין ומבטלין לתחתוניות כו'. וחולי מעיים כו' ע"ש וק"ל [וכ"כ לעיל פ"ק]:

דף קיא:

גמ' פשטא דקרא כו'. קרי לדרוש זה פשטא לגבי הראשון:

דף קיב.

כתבתי באורך בחילוקי:

גמ' אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה שבעים כו'. דא"ל בברכותיה הוי דהא בברכותי' מאה שערים כל מקום לפי חשבון וא"כ בשנה פשוטה לא מגיע לבית סאה נ' אמה על נ' אמה אפילו כור אחד:

גמ' ד"א כו' אי מה צבי זה קל כו'. ולא מקשה ללשון ראשון יש ליישב וק"ל:

גמ' ובכתב בית ישראל לא יכתבו זה סמיכה. שכן דרך עוד היום הסמיכות בא"י מב' פנים או אם הוא עמו במקומו קרי ליה רבי ועולה לס"ת [בשם רבי] ואם אינו עמו כותבין לו בכתב והדין שאין סמיכה אלא בא"י לפני אלהים הכתובין בפרשה וכיון דכתיב על אדמת ישראל לא יבאו א"כ בטל הסמיכה הראשונה רק בכתב לז"א בכתב בית ישראל לא יכתבו זה סמיכה וק"ל וא"ל דהו"ל לר"א לומר מיד כשנכנס לא"י פלטי לי מתרתי דאין זה קושיא וק"ל:

ברש"י בד"ה בית סאה עושה כו' שהרי נמשלה לגן כו'. אין מדוקדק כ"כ אף שיש לצדדו וק"ל:

בתוס' בד"ה ר"ח הוי מתקל כו'. לפירוש התוס' מאי קמ"ל וצ"ל שהיה מנשק ועיקר חסר מגמ' רק מדקפיד לידע אם נכנס לגבול א"י ע"כ לאיזה ענין היה לנשק ולחבבה:

פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ

דף ב.

בתולה נשאת פרק ראשון

בעזרת שוכן ערבות ובוחן לבות . אתחיל לפרש מסכת כתובות:

במשנה בתולה נשאת ליום הרביעי כו' קפסיק ותני בתולה נשאת משמע דכל בתולה במשמע לא שנא נערה ל"ש בוגרת ל"ש קטנה. דבוגרת נהי דלית לה טענת בתולים בטענת פתח פתוח. מ"מ אית לה טענת דמים כדאיתא פרק אלו נערות דף ל"ו לשיטת רש"י ותוס'. ולרבינו חננאל איפכא. ובקטנה נמי אע"ג דפתוי קטנה אונס הוא לרוב הפוסקים החולקים על הרמב"ם ז"ל. ולא מיתסרא על בעלה. מ"מ אשכחן טענת בתולים בקטנה באשת כהן ומשו"ה לא פלוג רבנן. ולכאורה היה נ"ל ליישב בזה הא דקתני בתולה ולא קתני הבתולה דהבתולה משמע הבתולה הידועה שהיא בתולה שלימה ואין הבוגרת בכלל שאינה אלא מקצת בתולה כדאיתא בפרק הבא על יבמתו וכ"ש למ"ד התם אין בתולה אלא נערה ואף על גב דמשמע התם דמדכתיב ולאחותו הבתולה מרבינן בוגרת היינו מיתורא דקרא כמו שאבאר במקומו ועוד דסתם בתולה הידועה לענין נשואין היינו גדולה דאסור לקדש בתו כשהיא קטנה כ"ש נשואין משום הכי קתני בתולה סתם דכל בתולה במשמע אפילו בוגרת אפי' קטנה. אלא דבלא"ה פי' התוספות מרווח יותר בהא דלא קתני הבתולה וק"ל:

קונטרס אחרון בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי. ומסקינן בגמרא א"ר שמואל בר רב יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך אבל במקום שבתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום. וכתבו התוספות דהא דלא חיישינן לטעמא דברכה דמשום ברכה לא היו קובעין יום מיוחד כדפרישית לעיל עכ"ל. וע"כ דכוונתם בזה דטעמא דברכה לא הוי אלא עצה טובה ולא הוי עבריינא וכמ"ש בהדיא בד"ה ותנשא בא' בשבת וכן פי' מהרש"א ז"ל. ויתכן יותר דעיקר דינא דמתניתין ודשמעתין לענין קביעות הזמן לענין מזונות מיתניי'. אבל לעולם דלענין עצה טובה לכ"ע חיישינן לטעמא דברכה כברייתא דבר קפרא דבהא לא אשכחן מאן דפליג עליה. וכ"ש למאי דפרישית דמש"ה לא קתני במתניתין טעמא דאלמנה משום דמימות עולם היו נוהגין כן משום ברכה דאדם דעדיפא וכמו שכתבתי כן נראה להדיא בלשון המרדכי להמדקדק היטב בדבריו וכן מבואר ג"כ להדיא בהגהת אשרי בשם מהרי"ח דמשום האי טעמא דברכה דאדם עדיפא גם בתולה לא תבעל האידנא אלא בששי משום עצה טובה. ולפ"ז יש לדקדק על הטור והש"ע ועל כל הפוסקים שכתבו בפשיטות בסי' ס"ד דהאידנא אשה נשאת בכל יום בין בתולה ובין אלמנה היכא דליכא משום שקדו. והלא היה להם לפרש דלכתחלה מיהא יש לחוש לטעמא דברכה. כדמשמע מל' התוספות והפוסקים שהבאתי. ולכאורה היה נ"ל דסמכו בזה על לשון הרא"ש ז"ל שכתב לקמן אברייתא דבר קפרא דהאידנא שב"ד קבועין בכל יום אשה ניסת בכל יום דמשום ברכה לא קבעו יום מיוחד מדפריך ותנשא בא' בשבת וכו' ומסיק נמי דבאלמנה אם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום משמע מלשונו דלא נחית לחלק בסברת התוספות שחלקו בטעמא דעצה טובה מדלא זכר כלל בכל דבריו לישנא דעצה טובה וע"כ דלסברתו אפי' עצה טובה נמי ליכא לענין עיקר הנשואין אלא כדמסיק הרא"ש ז"ל להדיא דטעמא דברכה אינו אלא סעד שלא תבעל ביום רביעי עד ליל חמישי משום ברכה. וממילא דתו לא צריכינן כלל לטעמא דעצה טובה. והיינו דמסיק נמי דבאלמנה לא צריכינן כלל לטעמא דברכה וכוונתו דהא בלא"ה אם בעל מלאכה הוא צריך לישא בה' ולבעול בששי משום שקדו. כדמשמע בברייתא להדיא דקתני שאם אתה אומר תבעל בחמישי למחר משכים וכו'. וכמבואר מלשון הר"ן ע"ש. ואם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום דטעמא דברכה אין לו שייכות כלל לקביעות זמן הנשואין אלא לענין זמן הבעילה לחוד. והא דאיצטריך בר קפרא לטעמא דברכה גבי אלמנה היינו כמ"ש התוספות בד"ה אי נמי משום שקדו דאי לא הוי שייך בששי נמי ברכה דאדם לא היה להניח משום טעמא דשקדו עכ"ל ולסברא זו דהרא"ש יש להוסיף בה ביאור דנהי דלא חיישינן לטעמא דברכה אפילו משום עצה טובה מ"מ אין לנו לתקן להיפך שתנשא דוקא בששי ולעקור ברכה דחמישי בידים מש"ה מסיק בר קפרא דבששי נמי איכא ברכה דאדם. כל זה נ"ל ברור בכוונת לשון הרא"ש ז"ל ולפ"ז אפשר שע"ז סמכו הטור והש"ע שלא זכרו כלל טעמא דברכה אפי' לעצה טובה. אלא שלע"ד כל זה אינו מספיק מאחר שרש"י והתוספות והר"ן והמרדכי ז"ל כתבו בפשיטות דלכתחלה שייך טעמא דברכה משום עצה טובה ולא איצטריך אינך טעמא אלא למאן דלא קפיד ודלא ליהוי עבריין. אכתי לא הו"ל להטור והש"ע למשבק הך פשיטותא דפשיטא להנך פוסקים בשביל משמעות דלשון הרא"ש ז"ל דלדידיה נמי לא ברירא כל כך ואפשר לפרש דבריו כפירוש התוספות ואפושי פלוגתא לא מפשינן. ועוד שהרי הרי"ף ז"ל בהלכותיו הביא ברייתא דבר קפרא סתמא אלמא דהלכתא היא ולענין עצה טובה כדפרישית ולענין אדם בטל. וביותר יש לתמוה על הגהת רמ"א ז"ל שהביא בסימן הנ"ל שנהגו שלא לישא אשה אלא בתחלת החודש בעוד שהלבנה במלואה ומי עדיף האי סימנא מילתא דלא נזכר בגמרא כלל מטעמא דברכה שהיא ברייתא דבר קפרא ואין לבטלה בידים. ובאמת יש לי ליישב דברי הפוסקים ולקיים מנהגן של ישראל בכמה אופנים. אלא דמ"מ נ"ל שכל הרוצה לקיים דברי חכמים יש לו לחוש לכתחלה לטעמא דברכה וינוחו לו ברכות על ראשו וכמדומה לי שכן נהגו בכמה קהלות קודש והוא מנהג ותיקין:

בפרש"י בד"ה בתולה נשאת ליום הרביעי תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא. ובד"ה שפעמים בשבת אבתולה קאי עכ"ל. ולא ידענא מה בא ללמדינו. ולענ"ד דהא גופא קשיא לרש"י בלשון המשנה דקפתח בתרתי בתולה ואלמנה וסיים בחדא. דשפעמים בשבת ע"כ לא קאי אלא אבתולה. ולאלמנה ביום החמישי לא יהיב טעמא. לכך כתב רש"י דתקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא. פירוש דלענין בתולה נתחדשה תקנת חכמים שתנשא בד'. דקודם התקנה מסתמא היו בתולה ואלמנה שוין להנשא בה' משום ברכה דאדם דעדיפא כדמסקינן בגמרא ומסתמא כך היו נוהגין מימות עולם. ומתקנת חכמים ואילך נשתנה דין הבתולה מה' לד' ונשואי אלמנה נשאר במקומה בה' ומשום הכי לא הוצרך לשום טעם. דטעמא דברכה לא הוצרך לאשמעינן כיון דפשיטא לן דמעולם היו נוהגין כן. ואע"ג דלקמן מסקינן דאי איכא בתי דינין דקביעי כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום אלמא דלא קבעו כלל שום יום מיוחד משום ברכה וכמ"ש שם התוס' להדיא בד"ה אשה נשאת בכל יום אם כן משמע דה"ה לאלמנה מ"מ נ"ל דהיינו דוקא לענין דלא מקרי עבריינא כמ"ש התוס' בשמעתין בד"ה ותנשא בא' בשבת וכן פירש המהרש"א להדיא דברי התוספת לקמן ע"ש וממילא דנ"מ נמי לענין דאם הגיע זמן בא' משאר הימים מעלה לה מזונות אבל לענין מנהגא לכתחלה ודאי מסתבר דלעולם אף קודם תקנת עזרא נהגו לישא בה' משום ברכה. וכ"ש דא"ש טפי למה שאפרש לקמן דף ה' דלהאי שינויא דברכה דאדם עדיפא יש לקבוע ג"כ יום מיוחד משום ברכה דאדם אף אם לא קבעו משום ברכה דדגים כמו שדקדקתי בעז"ה שם מלשון הגמרא:

ומה שיש לדקדק בזה מלשון הרא"ש וטור וש"ע ז"ל כתבתי בקונטרס אחרון. ובזה נתיישב לי הא דקתני במתניתין טעמא דטענת בתולים ושביק טעמא דשקדו דמפרש בברייתא וכן הקשה הר"ן ז"ל ונדחק ליישב עיין שם ולמאי דפרישית א"ש דלענין שקדו לא נתחדש' תקנת חכמים כיון שמקודם היו נוהגין להנשא בה' ואיכא נמי שקדו טפי ועיקר תקנה דמתני' לעקור יום ה' בבתולה והיינו מטעמא דטענת בתולים כו' וק"ל ועיין מה שאפרש לקמן גבי א"ה אלמנה נמי תיבעל בחמישי:

בד"ה בשני ובחמישי וכו' שמא יתפייס ותתקרר דעתו עכ"ל. ואע"ג דמסקינן בגמרא דף ה' דלאיקרורי דעתא לא חיישינן היינו דלא חיישינן שיתקרר דעתו בזמן מועט אם תיבעל בד' משא"כ לאיקרורי דעתא דזמן מרובה חיישינן כדאמר אביי בסוגיא דפתח פתוח דף ט' ע"ב דטעמא דמתניתין משום איקרורי דעתא אבל היא גופא אדאביי קשיא לי מאי דוחקיה לאוקמי טעמא דמתני' משום איקרורי דעתא ולחלק בין איקרורי דעתא דזמן מועט לזמן מרובה והא בפשיטות מצינן לפרושי טעמא דמתניתין איפכא משום תקנתא דידה והיינו לפי מ"ש הרא"ש ז"ל בסוף סוגיא דפתח פתוח והוא מוסכם מכל הפוסקים דטענת בתולים לאלתר כשנתייחד עמה ולבתר הכי תו לא מהימן דאזלא לה חזקה דאין אדם טורח בסעודה ואדרבא חיישינן שמא נהפך לבו לשנאותה ומוציא לעז עליה ואיבד טענתו אם לא בא לב"ד מיד ביום הקבוע לב"ד וא"כ איכא למימר דמשו"ה גופא תקנו שתנשא בד' כדי שאם יהיה לו טענת בתולים ישכים לב"ד ואם לא ישכים איבד זכותו משא"כ אם ניסת בה' או בשני אם נאמר שיהא נאמן עד יום הקבוע לב"ד איכא למיחש שיוציא לעז עליה שלא כדין מחמת שנאה. ולפ"ז אזלא לה סייעתא דאביי מעיקרא דשפיר מצי איירי להפסידה כתובתה כיון דלא שייך לאקשויי ניתיב לה דאדרבה רוצה להפסידה. ועוד דבהאי טעמא הוי ניחא טפי אפילו למ"ד דזנות לא שכיח ולא נצטרך לחלק בין עדים והתראה או בעדים בלא התראה דלהאי טעמא דפרישית אנן אמרינן דבאמת לא זינתה דזנות לא שכיח אלא דחיישינן שיוציא לעז שלא כדין ולכאורה היה נ"ל דלא ניחא לתלמודא לפרש הכי משום דפלוגתא דתנאי היא ביבמות דף קי"ג ולר' מאיר ס"ל דנאמן בטענת בתולים עד שלשים יום ולא מסתבר לאוקמי מתני' דלא כר' מאיר. אלא דלענ"ד בלא"ה לשיטת רש"י לא מיתוקמ' מתני' כר"מ לאוקימתא דעולא בפ"ק דסנהדרין דף ח' דלר"מ לא חיישי' ללעז ופרש"י התם דלא חיישינן שמתוך הקול יבואו עדים וזה להיפך ממ"ש כאן אם לא שנא' דהתם נמי הא דלא חיישינן ללעז היינו דלא חיישי' לעדים והתרא' וזה דוחק. ועוד דאכתי קשה לתירוץ השני שכתבו התוס' בשמעתין בסוף ד"ה שאם היה לו דלא משמע להו לחלק בין עדים והתראה לעדים סתם ועוד דלקמן בתו' בד"ה אי למיתב לה כתובה ד' ט' ע"ב מוכח דבעי אביי לאוקמי מתני' כחד תנא כמו שאפרש שם והדרא קושיא לדוכת' מיהו יש ליישב דלפי שיטת רש"י דאיירי מתני' דהכא בסתם נשים דאיכא תרי ספיקי ואינה נאסרת עליו כ"א ע"פ עדים א"כ תו לא מצינן לאוקמי משום חששא שיוציא לעז עליה להפסידה כתובתה דהא היכא דאיכא תרי ספיקי לא מהימן להפסידה כתובתה דלא שייך חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה כיון שאינה נאסרת עליו כמ"ש התוס' לקמן ד' י' בד"ה חזקה ע"ש ובחדושינו שם ואע"ג דאכתי בטענת דמים מהימן אפי' בלא חזקה דאין אדם טורח משום שהטענה מבוררת א"כ מה"ט גופא לא שייך חששא שיוציא לעז עליה כיון שטענתו מבוררת ומש"ה הוצרך לטעמא דאיקרורי דעתא ודוק היטב:

בתוספות בד"ה שאם היה לו וכו' וא"ת התינח אשת כהן או פחותה מבת ג' וכו' ואומ' ר"ת דלא פלוג רבנן וכו' ובקונטרס פי' וכו' עכ"ל. וקשיא לי דבאשת כהן ובפחותה מבת ג' נמי מה הועילו חכמים בתקנתן שתנשא בד' כדי שישכים לב"ד ותאסר עליו שהרי כתב הרא"ש בסוגיא דפתח פתוח בשם רבינו יונה דלא מהימן לאוסרה עליו אלא בשותקת או במכחשת ואומרת בתולה הייתי אבל בטענת משארסתני נאנסתי לא מיתסרא עליו והרא"ש הסכים בסוף לדבריו וכמעט שהוא הסכמת כל הפוסקים. ועוד נראה בעיני דאף למה שרצה הרא"ש ז"ל מעיקרא לחלוק על דברי רבינו יונה היינו דוקא בטוענת משארסתני נאנסתי משום דאונס לא שכיח משא"כ מוכת עץ הייתי נראה דלכ"ע מהימנא ולא מיתסרא כמו שאפרש לקמן בעז"ה בסוגיא דפתח פתוח דלמסקנא מוכת עץ שכיח. וא"כ אטו בשופטני עסקינן שתכחישו להעז פניה ולסתור החזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה בדבר שהוא יודע שהיא משקרת וע"י כך נאסרת עליו ותפסיד כתובתה ומה לה לצרה הזאת הלא טוב לה להודות ותטעון מוכת עץ אני תחתיך דלא מיתסרא עליה ותטול כתובתה משלם. אע"כ צריך לפרש כפי' רש"י דעיקר תקנה דמתני' שישכים לב"ד היינו כדי שיצא הקול ויבואו עדים ונהי דאף לפי שיטה זו נמי יש לדקדק דלקמן ד' י"ב גבי וניחוש שמא תחתיו זינתה משמע דכל היכא שאינה מפסדת כלל מכתובתה ונאמנת בטענתה אינו משכים לב"ד ואין הקול יוצא ומש"ה אוקמינן התם כשקידש ובעל לאלתר אלא דמ"מ כיון שהדבר תלוי בטענתה לעולם יבא לב"ד כדי שיתברר ויבואו עדים כיון דמוכת עץ לא שכיח כ"כ לא סמיך עלה וכן אונס נמי לא שכיח כמבואר לקמן אבל לשיטת התוס' כאן אי לא משמע להו עיקר תקנתא כדי שיבואו עדים א"כ קשה טובא וצריך לדחוק ולומר דמ"מ אהני תקנת חכמים אם תכחישנו ותאמר בתולה הייתי או שתשתוק ועיין מה שאפרש עוד בסוגיא דפתח פתוח ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלא מייתי אביי ראייה אלא שהוא בקי כו' דאם אינו בקי עכ"ל. בלא"ה נמי עיקר מילתא דאביי היינו דמייתי ראיה שהוא בקי כדמשמע לקמן מפי' רש"י ותוס' אלא שחידשו בתירוץ זה דאם אינו בקי פשיטא ליה לאביי שאין הקול יוצא. מיהו בעיקר קושית התוס' אפרש לקמן באריכות אי"ה גבי מימרא דאביי עיין שם:

בא"ד תימא דהכא משמע כו' ובפ"ב דגיטין איכא מ"ד כו' דזנות לא שכיח עכ"ל. ונראה דמעיקר' לא קשיא להו אפשטא דמתני' דאיכא למימר נהי דלא חיישינן שזינתה ברצון משום דרוב נשים בחזקת כשרות הם מ"מ לזנות דאונס חיישינן לענין איסור כהונה. ובלא"ה אשכחן שעשו כמה מעלות ביוחסין דאיסור כהונה ולא סמכינן ארובא כמו שיבואר בפירקין ובכמה דוכתי משא"כ עכשיו שהוכיחו התוס' דמשום אשת כהן לחוד לא הוי עבדי תקנתא לכל הנשים שינשאו בד' אלא דאהני נמי תקנתא לכל הנשים א"כ מקשו שפיר דזנות דרצון לא שכיח וע"ז מתרצין דנהי דזנות דרצון בעדים נמי שכיח לפי שיטת רש"י אפ"ה בעדים והתראה לא שכיח. ונראה בכוונתן דאע"ג דמסתמא כיון דאיכא עדים יתרו בהן כדי לאפרושי מאיסורא אפ"ה לא שכיח שתקבל התראה ולענין קטלא דאיירי בגיטין לעולם אינה נהרגת עד שתקבל ההתראה ותאמר אעפ"כ כדאיתא במסכת סנהדרין כנ"ל וק"ל:

בד"ה מפני מה אמרו וכו' אין שואל הטעם וכו'. ולולי דבריהם היה נ"ל דמעיקרא הוי סבר רב יוסף דקשיא ליה לשמואל לישנא דמתני' דכיון דעיקר תקנת חכמים היה משום טענת בתולים א"כ הוי להו למימר שנבעלת בה' ומפני מה אמרו נשאת ליום ד' ונהי דהוי סבר דממילא כיון שנבעלת בה' נישאת בד' דאורחא דחופה בימַמא כמ"ש המרדכי אכתי לא הו"ל להניח העיקר ולשנות הטפל ועל זה משני דבנישאת ליום הד' נמי אשמעינן דינא לענין מזונות דמרביעי ואילך צריך להעלות לה מזונות שהוא יום הראוי לנשואין. אלא דאכתי מתמה רב יוסף ואמר מרי' דאברהם תלי תניא בדלא תניא דבלא"ה א"ש דקתני נישאת בד' משום טענת בתולים כמ"ש התוספת בד"ה ליום הד' משום דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא דהאי טעמא ניחא טפי דהוי תניא דמפרש טעמא כנ"ל לולי שהתוס' לא כתבו כן ודו"ק:

בגמרא שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים. וכתב המהרש"א דנקט ג' ימים משום דנפקא מיניה לענין מזונות דמטעמא דטענת בתולים היה צריך להעלות מזונות כיון שאין העיכוב לתועלתה משא"כ טעמא דשקדו הוא לתועלתה וכו' ע"ש. ואיכא למידק לפ"ז א"כ האיך יליף מהכא לחלה הוא הא אין העיכוב לתועלתה ולא מחמתה אלא דאיכא למימר דחלה הוא נמי העיכוב לתועלתה כדי שישמח עמה משא"כ טענת בתולים כיון שהיא יודעת שתמצא בתולה אין לה שום תועלת בזה אלא דמסתימת לשון כל הפוסקים משמע דמחמת טענת בתולים נמי אין מעלה לה מזונות אם הגיע הזמן בחמישי בשבת כגון במקום שאין ב"ד יושבין אלא בב' וה' ודלא כמהרש"א וכן נראה מל' רש"י שכתב בד"ה לפיכך רב יוסף מסיים לה משמיה דנפשיה ואי כשיטת מהרש"א דטעמא דמזונות מוכח מברייתא דקתני שקדו ג' ימים א"כ שפיר מצינן לפרש דלפיכך שמואל גופא דייק לה מברייתא מדנקיט שקדו ג' ימים ולא נקיט ב' ימים ע"כ מוכח דמפסדת מזונות אע"כ דמברייתא לא מוכח כלל שאין מעלה לה מזונות אלא שמואל גופא מסברא דנפשיה קאמר וא"כ לא שייך ל' לפיכך אלא כפירוש רש"י דר' יוסף מסיק לה ודייק מדשמואל. ובעיקר דקדוקו של מהרש"א דנקיט ג' ימים היינו משום דקושטא דמילתא הכי הוא ואשמעינן אורחא דמילתא שיטרח ג' ימים ונפקא מיניה נמי למקום שב"ד יושבין בכל יום כנ"ל ודו"ק:

דף ב:

קונטרס אחרון גמרא רבא ולענין גיטין אינו כן אלמא קסבר אין אונס בגיטין. והסכימו כל הפוסקים דהלכה כהאי לישנא קמא דרבא והסכימו ג"כ דדוקא באונס דשכיח ולא שכיח דומיא דחלה ומת דשמעתין אבל באונס דלא שכיח כלל בגיטין נמי יש אונס והביאו ראיה מסוגיא דאכלו ארי דפ' מי שאחזו ועיין מה שכתבתי בפנים. מיהו מאי דמשמע לכאורה מדבריהם דבאונס דלא שכיח כלל ולא אסיק אדעתיה הו"ל כאילו לא נתקיים התנאי ואינו גט כלל כמו שפירש"י ותוספות וכל המפרשים בהאי דאכלו ארי אין לנו. וא"כ משמע דה"ה בממון דקיי"ל דיש אונס היינו נמי כה"ג והוי כאילו לא נתקיים התנאי (כלל) וכבר כתבתי בפנים דקשיא לי בגוה בהא דמקשה בגמרא מת הוא דאינו גט הא חלה ה"ז גט וכוונת המקשה היינו משום דאל"כ ליתני חלה והאיך אפשר לומר דבחלה אינו גט כלל דהו"ל כאילו בא תוך י"ב חודש ומהיכי תיתי דילמא אף אם לא חלה נמי לא היה בדעתו לבא וכ"ש בהאי דאכלו ארי גופא היאך אפשר לומר דאינו גט כלל כשאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואמאי שמא אם לא אכלו ארי נמי לא היה עומד מחולי זה והיאך אפשר לומר דהו"ל כאילו עמד בפועל. לכך נ"ל דהא דמסקינן אכלו ארי אין לנו ומסקינן נמי דברייתא משבשתא היא היינו במאי דתני סיפא ה"ז גט דמשמע דהוי ודאי מגורשת והא ודאי ליתא אבל מ"מ לית לן למימר דסיפא דברייתא לענין דינא הוי דומיא דרישא ממש דאינו גט כלל אלא דבסיפא הוי ספק גט דמידי ספיקא לא נפקא מטעמא דפרישית וכן נראה להדיא מדקדוק לשון רש"י ז"ל שם בההיא דאכלו ארי אין לנו שכתב שאין לנו לומר שיהא גט. וכן כתב הרמב"ם ז"ל להדיא דאכלו ארי הוי ספק מגורשת אלא דמלשון הרא"ש והר"ן וה"מ משמע דהרמב"ם ז"ל מספקא ליה לעניין דינא אי פליג ש"ס דילן אירושלמי ולכאורה נראה דוחק ולמאי דפרישית אין צורך לדחוק בדבריו אלא דמעיקר הדין משמע ליה להרמב"ם דהוי ספק מגורשת. וכה"ג נ"ל לפרש בלשון הש"ע בא"ע סי' קמ"ה סעי' ו' ע"ש ולפ"ז צ"ל דמה שכתב בסי' קמ"ח סעי' א' באכלו ארי או הכישו נחש דמבטל הגט אין הכוונה לומר דבטל לגמרי אלא דבטל להא מילתא לחוד דמסיק שם הש"ע שהיא זקוקה ליבם והאי לישנא משמע דחולצת ולא מתייבמת ועיין בב"ש סי' קמ"ה ס"ק י' דקשיא ליה פסקי הש"ע אהדדי ולמאי דפרישית אתי שפיר דלעיל עיקר מילתא נקט דזקוקה ליבם וסמיך עצמו אמאי שכתב בסי' קמ"ה כן נ"ל ועדיין צ"ע. ובחידושי הרא"ה ז"ל בשמעתין מצאתי שכתב ג"כ דבממון נהי דקיי"ל יש אונס אפ"ה בתנאי שהוא בקום ועשה ואירע אונס אין לנו לומר כאילו נתקיים התנאי והוא ברור ופשוט ולפ"ז לע"ד נראין הדברים ק"ו בהאי דאם לא באתי ובהאי דאם לא אעמוד מחולי זה אין לנו לומר שיתבטל הגט לגמרי כאילו בא ועמד אלא כדפרישית דכה"ג ספיקא מיהא הוי מעיקר הדין וכדמשמע נמי מההיא דפסקיה מברא וכמ"ש בפנים. ומעתה נראה לדון כן בין בגיטין בין בממון כן נ"ל. אמנם למעשה עדיין צ"ע:

בד"ה לפיכך חלה וכו' וקשה לר"י וכו' די"ל דארוסתו אגידא ביה טפי מיבמתו וכו' עכ"ל. וכתב המהרש"א דלשיטתם נמי ע"כ הוצרכו לזו הסברא דאל"כ מאי קמיבעיא ליה הכא בחלה תיפשוט מיבמה דבעינן דוקא עמד בדין וחלה הא לא עמד בדין לא וכו' ונדחק ליישב. ולענ"ד יש לתמוה טובא על דבריו דהכא נמי לא קא מיבעיא ליה בחלה אלא לאחר שהגיע זמן חיוב המזונות לאחר י"ב חודש. ואף שהתוספ' כתבו דאיירי בחלה קודם שהגיע הזמן מ"מ ע"כ לא קא מיבעיא ליה אלא לענין מזונות אחר שהגיע הזמן ממילא משא"כ לענין עמד בדין לא שייך כלל חיוב מזונות והעמדה בדין כיון שחלה. והגיע הזמן דהכא היינו כעמד בדין דהתם ביבמה דקודם שעמד בדין פשיטא דאין שום סברא כלל לחייבו במזונות דשמא יחלוץ לה ואפילו בעמד בדין כתב ר"י בעל התוס' שם דהיינו דוקא כשנתרצה לייבם ולא הוצרכו התוס' לומר דארוסה אגידא טפי מיבמתו אלא לענין יבם שעמד בדין וזה ברור וק"ל:

ברש"י בד"ה מת הוא דאינו גט וכו' דאי ס"ד חלה נמי אינו גט נתני חלה וכ"ש מת דאין אונס גדול מזה עכ"ל. עיין במהרש"א. ולענ"ד בחנם נדחק דלמאי דבעי למימר דבמת שייך נמי טעמא משום אונס הוי מצי לאוקמי כרבותינו דבסמוך דזמנו של שטר מוכיח ולא הוי גט לאחר מיתה ואפ"ה אינו גט משום אונס אלא דקשיא לן א"כ ליתני חלה וכ"ש מת דהוי אונס יותר כנ"ל לפי פי' רש"י ותוס' אלא שגם על דבריהם יש לי לדקדק למה הוצרכו לפרש כן דשפיר מצינן למימר דהא דדייק מת הוא דאינו גט הא חלה הרי זה גט היינו דממשנה יתירא דייק וסמיך אהא דמקשה בסמוך דפשיטא דמת אינו גט דמרישא שמעינן דאין גט לאחר מיתה אלא ע"כ דלא תנא מת אלא לדיוקא דחלה ה"ז גט ולכאורה שזה מוכרח דבלא"ה קשיא לי מאי מדייק הש"ס דאין אונס בגיטין מדקתני מת ולא קתני חלה דלכאורה אפילו אם יש אונס בגיטין לא שייך למיתני דחלה אינו גט כלל ומותרת להתייבם דמידי ספיקא מיהו לא נפקא דשמא אף אם לא אירע אונס נמי לא היה בדעתו לקיים התנאי ולבא תוך י"ב חודש כדמשמע לכאורה בסמוך בההיא דקאמר חזו דאתאי חזו דאתאי אבל למאי דפרישית א"ש דמדקתני משנה יתירא מת אינו גט ע"כ לדיוקא אצטריך דחלה הוי גט גמור דאל"כ מאי קמ"ל כנ"ל. ולפ"ז צריך לומר דהא דקאמר לעולם אימא לך חלה נמי אינו גט לאו דוקא אינו גט לגמרי אלא ספק גט ולישנא דמקשה נקט דומיא דלשון המשנה ועוד דשפיר משכחת לה נמי דאינו גט כלל כגון דאמר חזו דאתאי וכיוצא בזה ועדיין צ"ע מההיא דאכלו ארי שהביאו התוספת ומדקדוק לשון הרמב"ם ז"ל והש"ע משמע דאפילו באכלו ארי דהוי אונס דלא סליק אדעתא ולכ"ע יש אונס אפ"ה הוי ספק גט במעכשיו והיינו כדפרישית ועדיין צ"ע ודו"ק:

בד"ה דלמא לאפוקי מרבותינו וכו' דאי לא משוי גיטא עד י"ב חודש למה כתב יום וכו' לכתוב אם לא באתי ליום פלוני עכ"ל. כבר הארכתי בזה בתכלית האריכות בגיטין דף ע"ב ודף ע"ו ובכמה דרכים ע"ש. ואף שמל' רש"י כאן סותר לקצת דברי אפ"ה יש ליישב ואין להאריך כאן מיהו מה דמשמע כאן מל' רש"י ז"ל דאיירי שנכתב התנאי דאם לא באתי בגוף הגט התם לא משמע כן דבגמרא דף ע"ג בעי לדייק מדרבותינו דאפילו בתנאי בעל פה הלכה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח ע"ש ויש ליישב ואין להאריך:

בתוספת בד"ה מת הוא דאינו גט וכו' דהשתא אכתי לא אסיק אדעתי' עכ"ל. ויש לתמוה טובא דא"כ מאי דחי הש"ס דלמא לאפוקי מדרבותינו דאכתי מדרבותינו גופא שהתירוה לינשא מוכח טפי דאין אונס בגיטין דאי יש אונס בגיטין למה התירוה להנשא בלא חליצה נהי. דזמנו של שטר מוכיח אכתי לא הוי גט משום אונס כיון דלא סליק אדעתיה דמת שאני והנלע"ד דנהי דלעיל דדייק מת הוא דאינו גט לא אסיק אדעתיה האי סברא דמת שאני דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם היינו משום דלא פסקא ליה דמתני' דקתני מת אינו גט היינו דוקא בזקוקה ליבם כיון דסתמא קתני ואפילו באינה זקוקה ליבם נמי נפקא מיניה דמת אינו גט שמותרת לכהן וא"כ מדייק שפיר משא"כ בההיא דרבותינו התירוה להינשא דע"כ איירי בזקוקה ליבם שהתירוה לינשא לשוק א"כ ודאי מסיק אדעתיה דמת שאני דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם כנ"ל. אמנם למאי דפרישית בסמוך דממשנה יתירא דייק אתי שפיר טפי דאפי' אי סליק אדעתיה האי סברא אפ"ה מוכח שפיר ממשנה יתירא ודוק היטב:

בד"ה ודלמא לעולם אימ' לך וכו' ואתא לאשמעי' תרוייהו וכו' עכ"ל. ועם כל זה הסוגיא תמוה דכיון דמתרי טעמי לא הוי גט לא שמעינן חדא מינייהו ולמאי דפרישית לעיל בסמוך מסברא דנפשאי דמעיקרא לא דייק אלא ממשנה יתירא א"כ מקשה שפיר דלמא לאשמעינן היא גופא קמ"ל ולעולם דאסיק אדעתיה דמת שאני דלא ניחא לי' דתפול קמי יבם ובלא"ה נמי מצינן למימר כיון דלאו משנה יתירא היא מיתוקמא שפיר בענין דלא מבטל גיטא משום אונס כגון שהתנה שלא יועיל לו טענת אונס ובתר הכי מדייק מסיפא דמעכשיו והיינו נמי ממשנה יתירא דמרישא שמעינן דאפילו מעכשיו אם מתי הרי זה גט אע"כ לאשמעינן דלא מבטל גיטא משום אונס ודחי הש"ס דלמא מת שאני והיא גופא קמ"ל דמת לא הוי אונס אבל חלה הוי אונס כנ"ל ודו"ק היטב:

בד"ה דלמא לאפוקי מרבותינו אבל מההיא דרישא וכו' דאיכא לאוקמי בשאין כתוב בו זמן וכו' והא דאמרי' ג' גיטין וכו' עכ"ל. גם את זה לא ידעתי למה הוצרכו לכך דלפי סוגית הש"ס בגיטין דף ע"ב משמע להדיא דממתניתין דסיפא לא שמעינן דלא אמרינן זמנו של שטר מוכיח אלא כשהתנה בעל פה וא"כ למאי דמשמע להו דרישא איכא לאוקמי כשאין כתוב זמן בשטר בסיפא נמי איכא לאוקומי בכה"ג דמה שאמר אם לא באתי לזמן י"ב חודש נמי לא נזכר בשטר כ"א בעל פה. ומאי פסקא דסיפא איירי שכתב ביה זמן טפי מרישא. ואי ממשנה יתירה דייק א"כ בפשיטות מצינן למימר דקתני סיפא לאשמעינן ממשנה יתירה דאפי' התנה תנאי בגוף השטר אפ"ה לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח דאי מרישא הוי אמינא דבתנאי בע"פ איירי כדמפליג הש"ס להדיא בין תנאי בעל פה לתנאי בשטר וצ"ע. מיהו יש ליישב סברת התוספת דע"כ איירי סיפא שכתוב בו זמן מדקתני ורבותינו התירוה לינשא לכתחילה וגט שאין בו זמן פסול לכתחלה אלא שגם זה דוחק דאכתי סיפא דמתני' גופא לא שמעינן הא מילתא דהאי דרבותינו לא נזכר במשנה. מיהו בלא"ה כבר כתבתי בחדושי גיטין דמרישא דמתני' לא שמעינן דלא אמרינן זמנו של שטר מוכיח אלא אם הזכיר בפירוש אם מתי שנראין הדברים שמחמת מיתה מגרשה ואיכא למימר דטעי וסבר יש גט לאחר מיתה מש"ה איצטריך לאשמעינן דבשאר תנאים דאם לא באתי נמי לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח כן נ"ל ואין להאריך כאן יותר:

בא"ד והא דאמרינן ג' גיטין פסולין וחד מינייהו שאין בו זמן כתבו כן לשיטתם במס' גיטין ובפ' גט פשוט אבל לסברת הרשב"ם ז"ל בפ' ג"פ דף קע"ב משמע להדיא דמצינן גט שאין בו זמן דכשר לכתחילה והיינו היכא שאין עליו עידי חתימה כלל אלא עידי מסירה לבד אליבא דר"א דהלכתא כוותיה דע"מ כרתי ולפ"ז א"ש טפי וק"ל:

דף ג.

בתוספת בד"ה וסברה דאניס וכו' וא"ת מת בתוך י"ב חודש נמי יהא גט וכו' ומיעגנא ויתבא וכו' עכ"ל. פי' דמיעגנא משום זיקת יבם ואע"ג דהתם מבטל גיטא משום דאין גט לאחר מיתה אפ"ה הו"ל לתקן משום עגונא שיועיל הגט אף לאחר מיתה ומלבד שיש לתמוה בעיקר קושיית' מנ"ל להו להקשות ולדמות האי עגונא דקאמר הש"ס דלית לה תקנתא אם לא יבא הבעל ותתעגן לעולם. לעגונא דיבום דאית לה תקנתא בחליצה. אלא דקשיא לי יותר מאי איצטריכו התם לתקן

משום עגונא דליהוי גיטא באם לא באתי דהא בלא"ה איכא תקנתא דהיתרא לכתוב מעכשיו אם לא באתי משא"כ הכא לענין אונס דאיכא כמה מיני אונסין דשכיחי ודלא שכיחי הוצרכו לתקן שפיר שכל המגרש על תנאי יגמור בלבו לגרש שלא יועיל שום אונס לבטל התנאי אם לא שיהיה אדעתא דרבנן וצ"ע:

בגמרא אפקעינהו רבנן לקדושין וכו' ושויוה לבעילתו בעילת זנות. כבר כתבתי בזה בגיטין דף ע"ג שכמו זר נחשב דלשויה רבנן בעילתו בעילת זנות כשאירעו אונס כיון דלא פשע מידי ועוד דזימנין דאתי לידי תקלה אם תקבל אחר כך קדושין מקרובי הבעל דכיון דאפקעינהו רבנן לקדושין תפסי בה קדושי אחיו וזה דברי תימא שלא נזכר בפוסקים. ולמאי דפרישית בסמוך א"ש דעיקר תקנת חכמים היה בכל מגרשי על תנאי שיגרש אדעתא דרבנן וזולתם לא יועיל לו טענת אונס ואדעתא דהכי מגרשי ובזה אין צורך לאפקועי קדושין אלא שאם יערער עדיין ויאמר שלא גירש אדעתא דרבנן אלא אדעתא דנפשיה וירצה לבטל הגט מחמת אונס בזה הפקיעו הקדושין ושווינהו בעילתו בעילת זנות כיון שעבר על תקנת חכמים ולא גירש על דעתם. ומאחר שתקנו כן מסתמא לא יערער עוד ויעשה בעילתו בעילת זנות כן נ"ל נכון וברור בעזה"י. ובזה יתישב יותר לתרץ קושית התוספות כדפרישית בסמוך ודו"ק:

קונטרס אחרון כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו' ושוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות. עיין מה שכתבתי בפנים דלע"ד לא שייך לומר דאפקעינהו לקידושין ושוויוה בעילת זנות אלא היכא שעשה שלא כהוגן ואין לך אלא מה שאמרו חכמים בפירוש והיכא דאיתמר איתמר. ומצאתי לי עזר שכן כתב ג"כ הגאון מהרר"צ אשכנזי בתשובותיו סי' קכ"ד ע"ש אלא שכתב שם שכ"כ הרשב"א בתשובותיו אלף קס"ב ואלף קס"ו ואחר העיון שם לא מצאתי דבר דלא כתב הא דלא עשה שלא כהוגן אלא בהך דיתיב אכורסיה. אמנם בהא דאין לבדות מלבבינו הך מילתא דאפקעינהו לקדושין ודאי מבואר בלשון הרשב"א ז"ל. וכן במה שפירשתי בפנים בפירושא דשמעתין רמזו הרשב"א ז"ל קצת בדבריו אלא שאני הרחבתי בהם הביאור מילתא בטעמא בעזה"י. אלא דאכתי קשיא לי אסוגיא דהכא ואסוגיא דפרק השולח דמסיק הש"ס דטעמא משום דשוויה לבעילתו בעילת זנות דא"כ ישתנה הדין במי שכנס את יבמתו וגירשה בענין זה דאם לא באתי ואירעו אונס או שביטל הגט שלא בפני השליח וא"כ הא לא שייכי הכא הני טעמי דשויוה לבעילתו בעילת זנות דסוף ביאת זנות נמי קונה ביבמה ולא שייך כלל לומר אפקעינהו לקדושין והדרא קושיא לדוכתא מי איכא מידי דמדאורייי' לא הוי גיטא ושרינן אשת איש לעלמא. ודוחק לומר דאה"נ דבכונס יבמתו לא שייכי הני דיני דהכא ודפרק השולח ודפרק מי שאחזו ד' ע"ג. ולכאורה היה נראה דקושיא זו לא שייך אלא לפירושי דלא שייך לומר אפקעינהו לקידושין אלא במי שעשה שלא כהוגן אבל לולא פירושי היה באפשר לומר דבכונס יבמתו וגירשה כה"ג אפקעינהו רבנן נמי לקידושי קמאי של אחיו המת ושוויוה בעילת זנות וממילא נפקע זיקת היבם והוי בעילת היבם נמי בעילת זנות. משא"כ לדידי דלא שייך לומר דאפקעינהו לקידושי קמאי כיון שלא פשע כלום הדרא קושיא לדוכתא. אמנם לע"ד בלא"ה לכל הפירושים נראה דאין שום סברא לומר דאפקעינהו לקידושי קמא דהא נפיק מינה חורבא בדאיכא צרה וניסת לשוק ע"י יבום דהך וא"כ אי אפקעינהו להך קידושין של המת למפרע נמצא דהצרה זקוקה ליבם דלא מיפטרא ביבום דהך ולע"ד צע"ג ודו"ק:

קונטרס אחרון באותו ענין גופא דאפקעינהו לקידושין הקשיתי בפנים דא"כ לפ"ז תופסין לו קידושין באחותה ומצאתי בחידושי הרא"ה ז"ל בשמעתין דאה"נ דתופסין מדאורייתא ע"ש ויש לתמוה שלא נזכרו בפוסקים אמנם למאי דפרישית אתי שפיר דלעולם לא באנו למדה זו דכיון דשוויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות אם היה בדעתו לעבור על דברי חכמים ממילא דמסתמא לא יעשה בעילתו בעילת זנות ולא חיישינן להכי ואף אם ערער לא משגחינן ביה ואין ערעורו כלום כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה איכא דאמרי וכו' פסק ר"ח כלישנא קמא וכו' וקשה לר"י דמסיק וכו' אלמא דיש אונס בגיטין עכ"ל. ואף שכבר כתבו התוס' בד"ה דלמא מת דוקא דאונס דלא שכיח שאני מ"מ מקשו הכא שפיר כיון דללישנא בתרא נמי מסקינן אונסא דשכיח שאני ובאונסא דלא שכיח הוא דקאמר יש אונס אלמא דללישנא קמא אפילו בלא שכיח נמי אין אונס ומש"ה הוצרכו לתרץ דשלשה מיני אונסין הם. ואכתי יש לדקדק מאי קשיא להו אלישנא קמא מההיא דאכלו ארי הא לישנא קמא לא קאמר דאין אונס אלא משום צנועות ופרוצות וכבר כתבו התוס' בד"ה וסברא דלענין מיתה לא חיישינן להכי דמיתה קלא אית ליה אלא דלא קשיא מידי דדוקא התם דלא מת אין לנו לחוש לסברא דמת דאי איתא דמת קלא אית ליה משא"כ הכא דבאמת מת אלא דהחששא דלא ידעה אי מת מחולי זה או מנשיכת נחש ואכלו ארי והא לית ליה קלא זהו מה שנראה מדברי תוספות אבל כבר כתבתי בחדושי גיטין שגם בזה אין קושייתם מוכרח' דכיון שהתנה בפירוש אם יעמוד מחולי זה לעולם א"א לה להינשא אם לא שתדע שנתקיים התנאי כמו שהתנה בפירוש משא"כ בההיא דאם לא באתי חיישינן שפיר שתנשא לאחר י"ב חודש ולא מסקא אדעתא דאניס כנ"ל לולי שהתוס' לא כתבו כן וצ"ע. מיהו יש לתמוה טובא מאי מקשה ר"י על ר"ח מהאי דאכלו ארי וכו' הרי כתב הרא"ש ז"ל בשם ר"ח גופא דמפרש הא דאכלו ארי אין לנו היינו דהרי זה גט כמו שהביא מהתוספתא ומהירושלמי ע"ש בלשון הרא"ש ז"ל וא"כ לק"מ. ואפשר דמשום דבלא"ה לא משמע לר"י פירוש ר"ח דהתם כדאיתא שם בתוספות פ' מי שאחזו ע"ש לכך הוכרח ר"י לחלק דג' מיני אונסין יש כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד אבל אונס דשכיח ולא שכיח כו' עכ"ל. פירוש כה"ג דמת או חלה דשמעתין דשכיח קצת וכל כיוצא בזה:

דף ג:

בפרש"י ובשני לא יכנוס כו' ויהא טורח מיהת שני ימים בצרכי סעודה עכ"ל. מדנקיט רש"י ז"ל האי טעמא ושביק טעמא דטענת בתולין משמע דלענין איקרורי דעתא דטענת בתולין לא שייך לחלק בין שני לשלישי. וכן משמע לכאורה מדקדוק לשון הברייתא דקתני ובשני לא יכנוס ואם מפני האונס מותר. ואי משום רבותא דאיקרורי דעתא הו"ל למיתני דמפני האונס מותר לינשא אף ביום ה' אע"ג דאיכא למיחש לאיקרורי דעתא דזמן מרובה ד' ימים אע"כ דלענין איקרורי דעתא לא שייך לחלק ואע"ג דלקמן מסקינן דניסת בד' ונבעלת בד' ולא חיישינן לאיקרורי דעתא היינו דביומא לא חיישינן אבל לאחר יום א' תו לא מסתבר לחלק בין זמן מועט למרובה. זהו מה שנראה מכוונת רש"י ז"ל. אלא דבירושלמי מצאתי להדיא דבההיא דבשני לא יכנוס היינו משום דאין דומה איקרורי דעתא דשני ימים לשלשה ימים ע"ש. ולפ"ז צריך לומר דהא דלא נקיט ומפני האונס מותר אף בה' היינו משום דללישנא קמא דמפרשינן מפני האונס ששר הצבא בא לעיר לא שייך האי אונס בה' אלא בג' דכיון דשר צבא בא בד' אספרווא דידיה בג' אתי ובה' שאחר רביעי לא מצינן לאוקמי דהא אתא וקבע. וללישנא בתרא דמוקמינן מפני האונס לענין אבילות נמי לא מצי למיתני דמותר בה' דאם מת לו אביו של חתן בה' שלמו ימי אבלו ברביעי ישא ברביעי כדינו דמסתמא מעיקרא אדעתא דהכי טבח טבחו בחמישי שתנשא ברביעי בשבת הבא ואף לפמ"ש התוספות בסמוך בד"ה אבל איפכא דאסור לבעול עד לאחר שלשים מ"מ הא מסקו דבאין לו בנים מותר לאחר שבעה לשיטת רבינו תם. וא"כ לא פסיקא מילתא להתיר בחמישי דהכא בבחור איירי כמ"ש התוס' מדקאמר דליכא דטרח להו כן נ"ל ליישב שיטת הירושלמי. ורש"י ז"ל לא נחית להכי ומש"ה הוצרך לחלק בטעמא דצרכי סעודה דהיינו שקדו. ועוד יש לומר דלא משמע לרש"י לפרש משום טענת בתולין דא"כ מפני הסכנה דהיינו דאמרו בתולה הנישאת לרביעי תיבעל להגמון תחלה דתו ליכא טענת בתולין כלל. וא"כ למה העמידו דבריהם במקום סכנה לישא ברביעי כיון שנתבטל הטעם ולגמרי נעקריה ומש"ה הוצרך לפרש מטעמא דשקדו. מיהו השתא דאתינן להכא לא הוצרך רש"י ז"ל לפרש בד"ה מאי שקדו דלא שמיע ליה ההיא דשמואל דשפיר מצינן למימר דאע"ג דידע לשמואל מקשה מאי שקדו משום דקס"ד דמשום שקדו לא ראו חכמים לתקן יום קבוע אלא לאחר שתקנו יום קבוע משום טענת בתולין לא רצו לתקן שתנשא בא' בשבת וניחא להו לתקן ברביעי דאיכא תרתי והיינו דמתמה מאי שקדו דכיון שבתי דינין קבועין בכל יום הוי לן למימר דניסת בכל יום ולא יתקנו יום קבוע לשקדו לחוד וע"ז מייתי שפיר מברייתא דאע"ג דלא שייך טענת בתולין מהני טעמי דפרישית אפ"ה משום שקדו לחוד לא רצו להתיר שתנשא בכל יום כדאמרינן בשני לא יכנוס כן נ"ל נכון ודו"ק היטב:

בתוספות בד"ה ולדרוש להו דאונס שרי כו' ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על ביאת עובד כוכבים כו' עכ"ל. לכאורה משמע דכיון דליכא חיוב מיתה תו לא אמרינן תיהרג ואל תעבור דמנערה המאורסה ילפינן והתם איכא חיוב מיתה אלא דא"א לומר כן דהא מסקינן התם בפ' בן סורר דעבודת כוכבים וכל אביזרייהו ואפילו באיסור לאו גרידא יהרג ואל יעבור כדמקשה הש"ס התם הני קוואקי ודימוניקי היכי יהבינן להו וכן בגילוי עריות כדאמרינן תמות ואל תספר עמו מאחורי הגדר וכ"כ הפוסקים להדיא בעבודת כוכבים וגילוי עריות אפי' באיסור לאו יהרג ואל יעבור. אלא דעיקר כוונת רבינו תם נראה דכיון שאין חייבין מיתה על ביאת עובד כוכבים ולא הוי בכלל מות יומת הנואף והנואפת א"כ לא הוי בכלל גילוי עריות וסמיך אהאי סברא דרחמנא אפקרא לזרעיה אלמא דכביאת בהמה חשיב וא"כ אינו בכלל גילוי עריות כדקיי"ל אין זנות לבהמה ונהי דאשה המביאה בהמה עליה חייבת מיתה היינו מגזירת הכתוב ולעולם שאין זה בכלל ג"ע. זהו מה שנראה לי בכוונת רבינו תם ז"ל. ומה שלא רצה רבינו תם לפרש בההיא דשמעתין דלדרוש דאונס שרי משום דקרקע עולם היא היינו משום דמשמע ליה דלא מהני טעמא דקרקע עולם אלא לענין פרהסיא משא"כ לענין ג"ע לא מהני קרקע עולם כדילפינן מנערה המאורסה דתיהרג ואל תעבור אבל ריב"ם בסמוך הוצרך להגיה הנוסחא וגריס בנערה המאורסה יהרג ואל יעבור ואבועל קאי כמ"ש התוס' בפ' בן סורר ע"ש. וכמו שכתבתי בכוונת רבינו תם כן מצאתי להדיא שבעל המאור בפ' בן סורר נמי קאי בהאי שיטה דרבינו תם וכן כתב הרמב"ן ז"ל שם בספר המלחמות. והבית יוסף בי"ד סי' קנ"ו כתב שמה שכתב הרמב"ן ז"ל דבת ישראל הנבעלת לעכו"ם לא הוי בכלל גילוי עריות לענין תיהרג ואל תעבור היינו דווקא בפנויה ולא באשת איש ומתוך כך הוצרך הבית יוסף לומר דהרמב"ן סובר דאסתר פנויה היתה ולית ליה הנך דרשות דפ"ק דמגילה. ונעלמו מהב"י דברי הרמב"ן בס' המלחמות דפ' בן סורר דשם מסיק להדיא דאפילו אשת איש דישראל לעובד כוכבים נמי לא הוי בכלל ג"ע ע"ש:

בא"ד ומתוך כך התיר ר"ת כו' ואין נראה לריב"ם כו' כדאמר הכא דאיכא פרוצות ובפ' האשה כו' עכ"ל. ולכאורה דמכל הקושיות שמקשה ריב"ם אין בזה סתירה לדברי ר"ת דודאי מודה ר"ת דאסורה לבעל מדרבנן כשזינתה ברצון עם עובד כוכבים דנהי דקרא דונטמאה לא קאי אעובד כוכבים ולא הוי נמי בכלל ג"ע אפ"ה אין לך עוברת על דת יהודית יותר מזו ואע"ג דהתם צריך התראה הכא גרע טפי דפריצות יתירא ודאי חייב לגרשה כדאי' שלהי גיטין וההיא דכאשר אבדתי היינו משום דמחמרת על עצמה היתה אפילו באיסורא דרבנן דאל"כ למה לא גירשה מרדכי דלא תעביד איסורא רבא. ואף שהתוס' כתבו שהיה מתיירא פן יתפרסם הדבר אפ"ה היה יכול לגרשה בכתב ידו בלא עדים אע"כ משום דפסול מדרבנן נמי שייך כאשר אבדתי אבדתי והיינו כדפרישית אלא דאכתי קשה לר"ת מההיא דתניא בסוטה מקנין ע"י עובד כוכבים ומדמקנין לה איתא בכלל ונטמאה ואסורה מדאורייתא ובפרק בן סורר מקשין התוס' בהדיא מההיא דסוטה אלא דלענ"ד מ"מ יש ליישב שיטת רבינו תם שמודה דאסורה לבעל מדאורייתא מדכתיב ושכב איש אותה ולא ממעטינן מאיש אלא בהמה כדאיתא בסוטה ע"ש. אפ"ה מותרת לבועל מהטעם שכתב הרא"ש ז"ל בשמעתין דכיון דבלא"ה אסירא ליה לא אמרינן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. אלא מה שהוצרך ר"ת להאי טעמא דאין חייבין מיתה על ביאת עובד כוכבים היינו משום דאי הוי בכלל אשת איש א"כ הוי לן למיסרה אבועל מיהו מדרבנן. כדתנן הנטען על אשת איש אם כנס מוציא. ומש"ה כתב ר"ת דכיון דאין חייבין מיתה על ביאת עכו"ם דלא הוי בכלל אשת איש אלא ביאת איסור בעלמא. א"כ הו"ל כנטען על פנויה או על הכותית ונתגיירה שאם כנס אינו מוציא ומש"ה התירה ר"ת להמומר' שכבר כנסה מעיקרא כן נ"ל ליישב שיטת ר"ת ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות ולדרוש להו דאונס שרי כתבו בשם ר"ת ז"ל דביאת כותי לאו בכלל ג"ע הוא לענין לאסור לבועל וכתבתי בפנים שדעת המאור והרמב"ן נמי כשיטת ר"ת בהא דכותי שבא על הישראלית לאו בכלל ג"ע היא והקשיתי על לשון הב"י והש"ך דמשמע מדבריהם להיפך אמנם אחר העיון שנית בל' בעל המאור והרמב"ן ז"ל ראיתי דלא ברירא להו מילתא כ"כ לפסק הלכה אלא לשקלא וטריא בעלמא כתבו כן ע"ש ועדיין צ"ע:

בד"ה איספרווא וכו' אין לתמוה משום סעודה עקרו תקנתא דרבנן שלשה ימים וכו' עכ"ל. ולא הבנתי תמיהתם בזה דמטעם סכנה לעולם לא הוצרכו להקדים ב' ימים דהא מסיק הש"ס דמספיקא לא עקר נפשיה ואף אם נדחוק דאכתי קשיא להו אי איתרמי דמספיקא עקר נפשיה אמאי לא שרינן להקדים ב' ימים. דהיא גופא מנא להו דלמא אין הכי נמי דיוכלו לנהוג בכה"ג להקדים ב' ימים משא"כ באונס סעודה מותר לכתחילה. וליכא למימר דהא גופא קשיא להו אמאי התם נהגו הכא מותר לכתחילה. דא"כ בפשיטות ה"ל לדקדק דהש"ס לא משני מידי אקושיא דהתם נהגו הכא מותר ולמה נקטו עיקר קושייתם ביום אחד לשני ימים ודבריהם בזה צל"ע. וצ"ל קושייתם לפרש"י דלעיל דבשני לא יכנוס היינו אף בשעת הסכנה וכן מצאתי בחידושי מהר"ם

שי"ף ובמהרש"א ז"ל אלא דגם זה לא יתכן דהא תירץ הריצב"א לעיל בד"ה ובשני בשיטת רש"י ז"ל דהמקשה דהכא הוי בעי למימר ואם מפני האונס היינו אי ידעינן דעקר מספיקא אבל לפי האמת דמסיק רבא דאם מפני האונס היינו שר צבא בא לעיר ולא איירי ברייתא כלל אי חזינן דאתא הגמון בשלישי א"כ שפיר י"ל דאי איתרמי הכא דעקר נפשיה אה"נ דדחינן שני ימים במכ"ש דסעודה והדרא קושיא לדוכתי'. מיהו בעיקר הקושיא דהתם נהגו הכא מותר איכא למימר דכיון דעיקר תקנת חכמים ששקדו משום טורח סעודה שייך שפיר לומר מותר דהא איכא שקדו טפי שאם ימתין יהא טורח בסעודה ומפסידה להאכילה לעובדי כוכבים וממילא נתיישב' ג"כ קושית התוס' ודו"ק:

בד"ה תקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן כי פריך לעיל ליעקרוה לא משני וכו' עכ"ל. ותמיה לי טובא דע"כ הא דמקשי לעיל לגמרי נעקריה היינו משום דמשמע ליה דלא חשיב בכה"ג כערקתא דמסאנא לענין יהרג ואל יעבור וא"כ דינו שיעבור ואל יהרג והיינו כמ"ש בהגהת אשר"י דמאחר שתקנו חכמים דלעקרי לא דמי לערקתא דמסאנא וכמו שאפרש. סוף סוף כיון דהמקשה פשיטא ליה שמצד הדין יעבור ואל יהרג א"כ האיך מצי לשנויי תקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן. וכי אין להם לחכמים לחוש לדמן של ישראל ולדרוש להם דאסור להם להרוג ולמסור עצמן למיתה כמבואר בפוסקים. משא"כ לענין סכנה דאמרי תיבעל א"ש כיון דמדינא שרי אלא שחששו חכמים לצנועות ופרוצות לא ניחא להו לעקור תקנת חכמים לגמרי מפני גזירה וצ"ע וגם על לשון הגה"ת אשר"י יש לי לדקדק דא"כ בכל ערקת' דמסאנא נמי יעשו חכמים תקנה לשנות הערקתא דמסאנא ולא יהיה העברת הדת בדבר אע"כ דאפ"ה מיחזי העברת הדת ובלא"ה א"ש ההיא דשמעתין דלא דמי כלל לערקתא דמסאנא שהרי כתבו הפוסקים דהא דאמרינן בערקת' דמסאנא וכיוצא בזה יהרג ואל יעבור היינו דוקא כשהגזירה שיעבור הישראל בקום עשה משא"כ כשגזרו לבטל מצות עשה יעבור ואל יהרג וכתבו הטעם דבלא"ה מסור ביד העכו"ם לבטל את ישראל ממצות עשה וא"כ ה"נ מה שגזרו שלא ינשאו בד' הו"ל ביטול קום עשה דיעבור ואל יהרג דבלאו הכי מסור בידם שלא יניחו לעשות הנשואין ואי משום דעשיית הנשואין בשלישי מיקרי עקירה בקום עשה הא ליתא שאין זה מגזירת העכו"ם וצ"ע:

קונטרס אחרון מי שמת לו אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר וחתן וכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש. ומשמע לכאורה מלשון התוספות בד"ה ובועל שהבעילה היא ביום וא"כ אין צורך להלין את המת אלא דהרא"ש ז"ל כתב בפרק אלו מגלחין בשם הרי"ף והר"י בעל תוספות ז"ל דבועל בלילה וא"כ צריך להלין המת ולפ"ז נראה דהתוספות נמי הכי ס"ל אלא דסברי דאבילות יום ראשון הוא מדרבנן היכא דלא נקבר ביום מיתה וכמ"ש בפנים:

דף ד.

קונטרס אחרון נוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ שבעת ימי אבילות. וכתב הרא"ש ז"ל דמכאן קשה לשיטת בעל הלכות גדולות שכתב דיום ראשון של אבילות דאורייתא. וא"כ אמאי לא נהוג הכא אבילות דיום ראשון דהא ז' ימי המשתה דרבנן נינהו וכתב בשם רמ"ה ז"ל דיום ראשון של שמחת חתן דאורייתא דכתיב ביום חתונתו וביום שמחת לבו אלמא שיש לו שמחה מן התורה ולכאורה קשה הא משמע דכולהו ז' ימי המשתה דאורייתא דכתיב מלא שבוע זאת ודרשינן מיניה דאין מערבין שמחה בשמחה ודרשי' נמי בפ"ק דחגיגה ושמחת בחגיך ולא באשתך דאין מערבין שמחה בשמחה ומשמע דדרשה גמורה היא. אלא דאיכא למימר דודאי אורחא דמילתא לשמוח אבל חיובא ומצוה ליכא ואפ"ה שייך שפיר הך ילפותא דאין מערבין שמחה בשמחה משא"כ האי קרא דביום שמחת לבו אפשר דסבר הרמ"ה ז"ל דביום שמחת לבו מיותר לדרשה דמצוה איכא. וי"ל עוד בדרך אחר. מיהו אי קשיא לי הא ק"ל דבפ"ק דמ"ק דף ז' ע"ב מייתי הש"ס ברייתא וביום הראות בו כו' יש יום שאי אתה רואה בו מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשתה כו' וכן ברגל דברי ר' יהודה רבי אומר אינו צריך ה"ה אומר ופינו את הבית וכו' ומסיק שם רבא דבר רשות איכא בינייהו משמע להדיא דר' יהודא סובר דלדבר רשות אין ממתינין אלא לדבר מצוה וקחשיב חתן דנותנין לו ז' ימים לדחות את הנגע א"כ משמע להדיא דכל ז' ימי המשתה דאורייתא נינהו ומצוה נמי איכא ורבי לא פליג אדר' יהודא בהא. ועוד דאקדמיה לחתן מקמי רגל מילפותא דקרא דביום אלמא מיהת דשקולין נינהו חתן ורגל וכמ"ש התוס' בשמעתין ד"ה מסייע לר' יוחנן ע"ש. אלא דמלשון כל הפוסקים משמע דמדרבנן נינהו ותקשי להו הך דאין רואין נגע ולדעתי צ"ע ליישב ועיין עוד בסמוך:

קונטרס אחרון וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים וכו'. ובפסקי התוספות סי' ט' כתבו בזה"ל חתן שבעל אשתו ישינה עמו באבלו ע"כ ונדפס בצידו נ"ל טעות כו' דאדרבה מוכח מהתוס' בד"ה ובועל דבאבילות אסור אף כשבעל וכן איתא להדיא בגמרא ונדחק לפרש דאיירי באבילות דעלמא ואפ"ה מלשון התוספות לא מוכח מידי עכ"ל. ולמאי דפרישית בפנים אתי שפיר דדברי התוספות בד"ה ובועל היינו למאי דמפרשי הברייתא ע"כ כמשנה ראשונה דא"צ לפרוש משום דם בתולים ואם כן לדידן דקיי"ל כמשנה אחרונה ממילא שפיר כתבו פסקי התוספות דאפילו חתן שבעל אשתו ישינה עמו באבלו. דאע"ג דאבילות קילא ליה מ"מ בלא"ה אסור לבא עליה משום דם בתולים ונדה חמירא ליה ואע"ג שאין זה מבואר בלשון התוספות להדיא מ"מ לאחר העיון נ"ל דעיקר ראיית פסקי התוספות דלדידן דקיי"ל כמשנה האחרונה הו"ל כמו נדה גמורה דחמירא ליה לאפוקי מסברת הרי"ן מגא"ש ז"ל דנדה דמשנה האחרונה קילא ליה ואם כן ע"כ דתוספות לא ס"ל הכי מדכתבו דמבועל בעילת מצוה ופורש ליכא לאוכוחי דאיכא למימר כמשנה אחרונה א"כ השתא נמי מכל אותן הימים אכתי לא מוכח מידי דמשום אבילות הוא ודברים שבצינעא נוהג דילמא הכל משום איסור נדה דמשנה האחרונה והא דקתני כל אותן הימים דמשמע אפילו שבוע שניה היינו משום דאסורה לטבול בימי אבלה ואכתי בנדותה קאי ואפי' באבילות דידיה נמי משמע דאסורה לטבול ולרחוץ כדמשמע מלשון הרמב"ם ז"ל בטוי"ד סי' שע"ג ע"ש. ועוד דלשינויא קמא בגמרא מסקינן דהוא ישן בין האנשים היינו באבילות דידה לחוד וא"כ ודאי אסורה לטבול אע"כ דמשום איסורא דמשנה האחרונה מותר לישן עמה בלא שימור וחמירא ליה א"כ לדידן אפילו בימי אבלה מותר דהא קיי"ל כמשנה אחרונה וכדפרישית בסמוך:

קונטרס אחרון ודוקא אביו של חתן ואמה של כלה דליכא אינש דטרח להו אבל איפכא לא. וכתב הרא"ש ז"ל דבה"ג והר"י גיאות ז"ל כתבו דהא דאמרינן אבל איפכא לא היינו לענין שנוהג ז' ימי אבילות ואח"כ ז' ימי המשתה משא"כ לענין כניסה לחופה ולבעול בעילת מצוה אין לחלק בין שאר קרובים לאביו ולאמו דבכולהו מכניסין לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש וכתב עוד שכן משמע מלשון הרי"ף ז"ל אלא דהרא"ש ז"ל מסברא דנפשיה משיג עליהם וכתב דלא מסתבר כו' ע"ש וכ"כ הרמב"ן ז"ל דלא מיסתבר וכן פסק בש"ע דלא כבה"ג והר"י גיאות ז"ל. ולכאורה היה נראה לי דטעמייהו דבה"ג וסייעתו היינו מהא דאיתא בפ"ב דמ"ק שהביאו התוספות בשמעתין דמתה אשתו ואין לו בנים מותר לישא לאלתר משום פריה ורביה ומשמע להו דלאלתר היינו מיד ממש ולא לאחר שבעה והא דמשמע בברייתא דהכא דאף באביו ואמו לא התירו לו ביאה שניה משום פריה ורביה אפשר דלא חיישי לה כמ"ש בפנים. ועוד נ"ל דמגופא דברייתא מעיקרא דדינא משמע ליה הכי דלא שייך להתיר משום פסידא דליכא דטרח אלא עניני סעודה דשייך לז' ימי המשתה משא"כ לענין עיקר בעילת מצוה שהתירו לא מסתבר להו שיתירו משום פסידא דהא שפיר מצי למיעבד ז' ימי המשתה ולנהוג אבילות ולבעול אח"כ אע"כ דלענין עיקר כניסתו לחופה ולבעול בעילת מצוה לא הוצרכו לטעמא דפסידא אלא דבלא"ה מותר משום פריה ורביה כן נ"ל בכוונתם ובכל זה אין דעתי לסתור ח"ו הכרעת הרמב"ן והרא"ש ז"ל והב"י ורמ"א ז"ל אלא שמתוך כך היה נ"ל לקיים פסק בעל דרישה ופרישה שהביא הט"ז סי' שמ"ג שפסק דהיכא שכבר נכנסו לחופה ואירע אבילות לחתן או לכלה שנוהג ז' ימי המשתה תחלה והט"ז הקשה עליו כמה קושיות ופסק להיפוך ע"ש. אבל מה אעשה שאחר העיון ראיתי בס' נקודות הכסף בסי' הנ"ל שכתב בשם ר' ירוחם ז"ל דהרא"ש ז"ל פסק הלכה למעשה כדברי הט"ז דנוהג אבילות תחלה ובאמת שיש לדקדק הרבה בדבריו דמשמע דעיקר טעמא דהרא"ש ז"ל דלא חל עליו הרגל אלא לאחר ביאת מצוה ולכאורה יש לתמוה דהא יום החופה הוי מז' ימי המשתה ולשיטת הרמ"ה ז"ל הוא דאורייתא אע"ג דביאה לא הוי אלא בלילה כדאמרינן בגמרא אורחא דביאה בלילה וכן נראה מסתימת לשון כל הפוסקים שכתבו דמשנכנס לחופה הו"ל לגביה כרגל. ועוד דחופת נדה יוכיח דקיי"ל כשיטת רוב הפוסקים דהוי חופה גמורה ואטו מי נאמר דחופת נדה לא יעשה ז' ימי המשתה ולא הוי כרגל. ובלא"ה יש לי מקום עיון גדול על לשון ר' ירוחם שם נתיב כ"ב שכתב בשם הר"י גיאות בנכנס לחופה ואח"כ אירע לו אבילות דאביו ואמו דאע"ג דאינו בועל בעילת מצוה אפ"ה נוהג ז' ימי המשתה תחלה ושם קודם לזה כ' רבי' ירוחם בשם הר"י גיאות גופא דאף בשאר קרובים דאינו נוהג ז' ימי המשתה תחלה אפ"ה מותר לו לכנוס לחופה ולבעול בעילת מצוה וא"כ קשיא להר"י גיאות מדידיה אדידיה בדברים הפוכים ממש ויש ליישב בדוחק גדול ועדיין צ"ע:

קונטרס אחרון משמע מיהא מלשון הרא"ש ז"ל גופא שהביא רבינו ירוחם דדוקא בחתן שאירע לו אבל קודם שבעל פסק כן דעדיין לא הו"ל לגביה כרגל משא"כ כשאירע לו אבילות לאחר שבעל מודה שבין בשאר קרובים ובין באביו ואמו אינו נוהג אבילות אלא לאחר שעברו ז' ימי המשתה דהא ודאי הו"ל לגביה כרגל למאי דקי"ל דאף אבילות יום ראשון דרבנן ודין זה לא נזכר כלל בפוסקים ולע"ד נראה כדפרישית:

קונטרס אחרון בסוגיא דפ' אלו מגלחין דפליגי רב ושמואל למסקנת הש"ס דלמר אבילות חמיר מאנינות ולמר איפכא והו"ל כסברות הפוכות וכתבתי ליישב דלכ"ע אנינות דיום המיתה עצמה דיש לו עיקר מדאורייתא ודאי חמיר מאבילות אף דיום הראשון משא"כ אנינות לילה דלאחר יום המיתה ודאי קיל מאבילות דיום הראשון ולפ"ז לא פליגי רב ושמואל אלא באוקימתא דמתניתין דמר מוקי לה באנינות דיום המיתה ומר מוקי לה באנינות שלא ביום המיתה כמו שכתבתי בפנים בל' התוספות ד"ה אבל דברים שבצנעא ע"ש ותמצא נחת. גם כתבתי שם שיש לתמוה על לשון מהרש"א ז"ל שדבריו סותרין זה את זה בהאי ענינא גופא והנחתי בצ"ע:

בתוס' בד"ה ובועל בעילת מצוה ופורש קודם שיקבר המת וכו' וכתב המהרש"א ז"ל דהתוספות פשיטא להו הכי מדאמרינן לקמן בסוף הסוגיא התם משום דלא חל עליו אבילות. והא דפשיטא ליה להגמרא גופא היינו מדקתני כל אותן הימים הוא ישן בין האנשים אלמא דכל שבעת הימים בכלל האיסור וע"כ דבעילת מצוה היינו קודם שנקבר. ולענ"ד אין דבריו ברורין בזה דסוף סוף אפילו אם בועל בעילת מצוה היינו קודם שנקבר. אפ"ה כל אותן הימים לא קאי אכל ז' ימי משתה דהא יום החופה מכלל ז' ימי המשתה הוא ובאותו יום בועל בעילת מצוה בציר ליה חדא יומא וכל אותן הימים אשארא קאי. ויש ליישב דבריו בדוחק. אמנם לענ"ד דברי התוספת פשוטין והמשך דבריהם הוא. דכל כמה דלא קים לן שפיר שנוהג איסור תשמיש בימי אבלו שבתוך ימי המשתה א"כ מצינן לפרש דבועל בעילת מצוה ופורש היינו לא שנא קודם קבורה ול"ש לאחר קבורה דבתרווייהו אין צריך לנהוג דברים שבצינעא דהא אנינות קיל טפי מאבילות כדמסקו והא דקתני ופורש ע"כ היינו מפרשים משום דם בתולים וכמשנה אחרונה. משא"כ לבתר דקים לן דדברים שבצינעא נוהג בימי המשתה לאחר שנקבר המת מדקתני כל אותן הימים הוא ישן בין האנשים וע"כ הא דקתני ופורש היינו נמי משום אבילות ולא משום דם בתולים דלמשנה ראשונה איירי ולפ"ז ע"כ הא דקתני ובועל בעילת מצוה היינו קודם שנקבר משום דאנינות קיל טפי ולא הותר לו לבעול אפילו בעילת מצוה לאחר שנקבר משום דאבילות חמיר מאנינות והא דפשיטא להו דאבילות חמיר מאנינות היינו מדקתני מכניסין את המת לחדר ואת החתן וכלה לחופה ואי ס"ד דאנינות חמיר מאבילות או אפילו אי שקולים הן. למה הקילו להשהות ולבזות את המת יקברו המת ואח"כ יכנסו לחופה בימי אבלו. ועוד למה עקרו תקנתא דרבנן והתירו לישא מפני האונס אף בשני ימתינו עד יום ד' כדינו ואז יבעול בעילת מצוה. ואי משום שטבחו טבוח ויינו מזוג מה בכך שהרי אם לא אירעו האונס נמי היה צריך להמתין עד יום ד'. אע"כ דאנינות קיל טפי להא מלתא מאבילות ולא התירו לו החופה אלא קודם שיקבר א"כ כמו כן אין להתיר הבעילה אלא קודם הקבורה כנ"ל נכון ועיין בסמוך:

בא"ד והשתא מקילינן טפי באנינות דאורייתא מבאבילות דרבנן מידי דהוי אנעילת סנדל עכ"ל ולכאורה אין הדמיון עולה יפה דנהי דנעילת הסנדל ואינך נהיגי באבל ואין נוהגין באונן שהרי כמה וכמה מצות ודינין מצינו שיש בזה מה שאין בזה ויש בזה מה שאין בזה משא"כ איסור תשמיש דודאי נוהג באונן כמו באבל כדאיתא פ' אלו מגלחין דפליגי רשב"ג ורבנן בתשמיש המטה בשבת לאונן שמתו מוטל לפניו מוכח להדיא דבחול לכ"ע אסור א"כ מאי סברא יש להתיר בעילת מצוה באנינות דאורייתא טפי מבאבילות דרבנן ולמאי דפרישית בסמוך היה אפשר ליישב דכניסה לחופה דאסור משום שמחה אפשר דאינו נוהג באונן אלא בימי אבלו לחוד ומש"ה התירו בעילת מצוה קודם קבורה שיהא החופה והסעודה סמוך ממש לבעילת מצוה אלא שגם זה נ"ל דוחק לומר שהאונן מותר בשמחת חופה דהא כתיב ואחריתה כיום מר משמע שאסור בשמחה ומה"ט אסור באכילת קדשים אע"ג שהאבל מותר בו אלמא דמה שהוא משום שמחה אסור באונן טפי מבאבל והנלע"ד בזה שהתירו בעילת מצוה טפי קודם שנקבר ולא לאחר שנקבר שאם נתיר לו בעילת מצוה בימי אבלו לאחר שנקבר אתי לזלזולי באיסור תשמיש בשאר ימי אבילות ואע"ג דישן בין

האנשים אפ"ה חיישינן שיבעול ביום דאטו בכיפי תלי ליה והכי משמע לקמן דקאמר בגמרא אי משום דקתני ובועל בעילת מצוה ופורש התם משום דלא חל עליו אבילות וליכא קולא משמע שאם נתיר בעילת מצוה לאחר שחל האבילות איכא קולא ואתי לזלזולי ועוד דאיכא למיחש שיבעול וישנה משא"כ בשעת אנינות לא שייך למיגזר הכי כיון דבשעת אנינות תביר ליה יצרא כדאיתא שילהי קדושין וכ"ש דלא שייך למגזר דאתי למבעל בימי אבלו דאבילות באנינו' לא מיחלף כדמסיק בגמרא שאני התם דלא חל עליו אבילות כן נ"ל. מיהו בעיקר דבריהם שכתבו שהקילו טפי באנינות דאורייתא משמע לכאורה דפשיטא להו שבועל ביום המיתה דאי בלילה שלאחריו לא הוי אנינות דאורייתא דהא קי"ל יום מיתה לא תפיס לילו מדאורייתא אלא מדרבנן וזה דלא כשיטת הרא"ש ז"ל שכתב בריש אלו מגלחין דהא דקתני מכניסין את המת לחדר היינו שאין קוברין את המת אלא ביום המחרת ובועל בעילת מצוה היינו בלילה דתו לא הוי אנינות דאורייתא ע"ש שכ"כ בשם הרי"ף ז"ל ונראה שהתוספת הכא לא משמע להו לפרש כן לזלזל בקבורת המת כל כך ולהלין את מתו משום בעילת מצוה ובאמת צריך לי עיון שיטת הרי"ף והרא"ש בזה. אמנם חזיתי שאח"ז כתב עוד הרא"ש ז"ל שגם ר"י בעל תוס' פי' כן ולפ"ז צ"ל שמ"ש התוספות כאן שהקילו באנינות דאורייתא היינו דאנינות אית לה מיהא עיקר מדאורייתא ביום המיתה עצמו משא"כ באבילות משמע להו דאפילו יום ראשון אין לו עיקר מן התורה כלל ובאמת שיטת רוב הגאונים כן דאפילו יום ראשון דאבילות כשאינו ביום המיתה עצמו לא הוי אלא מדרבנן כדאיתא בי"ד סי' שצ"ח כנ"ל ודו"ק ועיין מה שאפרש עוד בזה בסמוך:

בד"ה אבל איפכא לא וכו' ותימא דאמר בפ"ב דמ"ק כו' ואם אין לו בנים מותר לישא לאלתר משום פריה ורביה וכו' והכא בבחור איירי עכ"ל. קושייתם בזה לפי שיטתם דמשמע להו דהא דקאמר אבל איפכא לא היינו דלא שרינן ליה כלל לכנוס ולבעול משא"כ לשיטת הרי"ף ובעל הלכות והר"י גיאות שהביא הרא"ש בשמעתין דהא דקאמר אבל איפכא לא היינו שנוהג שבעת ימי אבילות ואח"כ ז' ימי המשתה אבל לעולם מותר לכונסה ולבעול בעילת מצוה א"כ אין מקום לקושיית התוס' מיהו בלא"ה תירוץ התוספות מוכרח כמו שהוכיחו מההיא דשמחות ועוד דמברייתא דשמעתין נמי מוכח דאפילו באביו של חתן ואמה של כלה לא התירו אלא בעילת מצוה ודוקא קודם שנקבר כמ"ש התוספ' לעיל ולא חיישינן לפריה ורביה אע"ג דבבחור איירי והא דלא מקשו התוס' אגופא דברייתא היינו משום דאיכא למידחי דהא דלא שרינן אפילו בעילת מצוה לאחר שנקבר היינו משום דאפשר לבעול קודם שנקבר והא דלא שרינן ליה בעילה שניה אף לאחר שנקבר משום פריה ורביה אע"ג דאין אשת מתעברת מביאה הראשונה איכא למידחי נמי דלמשנה אחרונה איירי דאסור משום דם בתולים וא"כ תו לא מצי למידק אלא מדקתני כל אותן הימים וכדיוקא דש"ס ומש"ה ניחא להו להקשות מיד בהא דאמרינן אבל איפכא לא כנ"ל ודו"ק:

בפרש"י בין כך ובין כך בין יש אונס ובין אין אונס לא יבעול כו' בערב שבת מפני שעושה חבורה עכ"ל. ואיכא למידק מאי רבותא איכא ביש אונס לענין ערב שבת דאי כשיטת התוס' שכתבתי לעיל דבועל בעילת מצוה ופורש דקתני היינו ביום א"כ ה"נ יבעול בע"ש ביום דלא שייך האי טעמא דחבורה ואי לא משמע ליה דבועל בעילת מצוה אף קודם שנקבר אלא בלילה וכדפרישית בשיטת הרי"ף והרא"ש פ' אלו מגלחין א"כ ה"נ מהיכי תיתי נתיר לו בליל שבת מפני האונס ולא ניחוש לטעמא דחבורה הא אפשר להמתין עד למחר במ"ש דבלא"ה לא יקברו המת בשבת. ובלא"ה צ"ע למה כתב רש"י טעמא דחבורה דהא למסקנא טעמא דע"ש נמי משום שמא ישחוט בן עוף מיתוקמא וצ"ע:

בתוספות בד"ה אבל דברים של צינעא וכו' וא"ת רב ושמואל דאמרי בפ"ב דמ"ק וכו' תיקשי להו ברייתא דהכא וכו' עד סוף הדיבור. והקשה מהרש"א ז"ל מאי קושיא לרב ושמואל דלמא לית להו דרב יוסף וא"כ הא דפורש וישן בין האנשים בז' ימים ראשונים היינו משום דם בתולים וכמשנה אחרונה וכיוצא בזה הקשה מהרש"א על שיטת הרמ"ה שהביא הרא"ש ז"ל בשמעתין ולא ידענא מאי קשיא ליה למהרש"א ז"ל דלמא דברי התוספת כאן ודברי הרמ"ה היינו כתירוץ השני שכתבו התוספת בד"ה ובועל דמדקתני כל אותן הימים משמע דכולהו הוי חד טעמא משום אבילות ובר מן דין קשיא לי על דברי מהרש"א שסותר דברי עצמו שהרי כתב הוא ז"ל לעיל בל' התוס' דהא דפשיטא להו דבועל בעילת מצוה היינו דוקא קודם שנקבר מוכח להו מברייתא דהכא דקתני כל אותן הימים משמע שכל הימים בכלל האיסור ולא הותר לו אפילו בעילת מצוה וא"כ אכתי קשיא מברייתא דהכא לרב ושמואל דלקושטא דמלתא לא מצינן לפרש דפורש משום דם בתולים דא"כ אמאי קתני כל אותן הימים הרי הותר לו בעילת מצוה אף לאחר שנקבר לדידהו דאין דברים שבצינעא נוהג ולפ"ז מקשו התוס' שפיר אמנם לדידי קשיא להיפך דהתוספת לא משני מידי דנהי דרב ושמואל מפלגו בין חתן למועד ושבת אכתי קשיא להו ברייתא דהכא דהא התם במ"ק מקשינן אפלוגתא דרב ושמואל ור' יוחנן לימא כתנאי דפליגי רשב"ג ורבנן במי שמתו מוטל לפניו בשבת אי שרי בתשמיש אי לא ומשנינן התם אמר לך רב ושמואל ע"כ לא קאמרי רבנן דאסור אלא במי שמתו מוטל לפניו דחמיר אבל באבילות שרי ולר"י איפכא דע"כ לא שרי רשב"ג אלא באנינות דקיל אבל באבילות לא ולפ"ז עיקר פלוגתא דרב ושמואל ורבי יוחנן אי אבילות חמיר מאנינות או קיל מאנינות וא"כ ודאי קשיא ברייתא דהכא לרב ושמואל דהא מוכח מיהא מברייתא דהכא דאבילות חמיר מאנינות לענין תשמיש. מיהו למאי דפרישית לעיל יש ליישב משום דבלא"ה סוגיא דמ"ק נראה תמוה דליפלגו רב ושמואל ור"י בסברות הפוכות דלמר אבילות חמיר מאנינות ולמר איפכא לכך נלע"ד דלכ"ע אנינות גמור ביום המיתה עצמו שהוא מדאורייתא ודאי חמיר מאבילות לענין דברים שבצינעא ואנינות שהוא מדרבנן ודאי קיל טפי מאבילות יום ראשון אלא דעיקר פלוגתא דרב ושמואל ור' יוחנן באוקימתא דמתניתין דמי שמתו מוטל לפניו בשבת דרב ושמואל מוקי לה שמת בשבת עצמו דהו"ל יום המיתה ומש"ה מחמירי חכמים לענין תשמיש טפי מאבילות ור' יוחנן מוקי לה להאי מתניתין שמת סמוך לשבת ולא בשבת עצמו דלא הוי יום מיתה וליכא אלא אנינות דרבנן ומש"ה מיקל רשב"ג לענין דברים שבצינעא טפי מבאבילות והשתא א"ש דלא קשיא ברייתא דהכא לרב ושמואל דמה שהקילו הכא באנינות טפי מבאבילות היינו משום דהכא בועל בלילה דלא הוי אלא אנינות דרבנן וכדפרישית לעיל בשיטת הרי"ף והרא"ש ור"י בעל התוס' וכתבתי דאף שכתבו התוס' ל' באנינות דאורייתא אפ"ה קאי בהאי שיטה אלא דאפ"ה כתבו התוס' שפיר דקשיא ברייתא דהכא לרב ושמואל מדקתני כל אותן הימים וכדפרישית ועל זה הוי משני שפיר דרב ושמואל מפלגו בין חתן למועד ושבת. ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפמ"ש דאם נפרש לשון התוספת לעיל כפשטיה דאנינות דהכא היינו מדאורייתא ואפ"ה הקילו בו טפי מבאבילות היינו משום דבאבילות חיישינן אם נתיר לו בעילת מצוה אתי לזלזולי בשאר בעילות משא"כ באנינות ולפ"ז ע"כ לא מצינן לאוקמי כמשנה אחרונה ומשום דם בתולים דא"כ הדרא קושיא זו לדוכתא למה הקילו בבעילת מצוה באנינות דאורייתא טפי מבאבילות דרבנן דהא באבילות נמי לא אתי לזלזולי דבלא"ה פורש משום דם בתולים אע"כ דלמשנה ראשונה איירי וא"כ מקשו התוספת שפיר דממ"נ קשה לרב ושמואל מברייתא דהכא דאי איירי ברייתא למשנה ראשונה קשיא להו אמאי ישן בין האנשים ואי מוקי לברייתא כמשנה אחרונה תקשי להו ואמאי הקילו באנינות טפי מבאבילות הא לא שייך טעמא דאתי לזלזולי אע"כ דלקושטא דמילתא אבילות חמיר אפילו מאנינות דאורייתא לענין תשמיש וא"כ תקשי להו מההיא דמ"ק דחכמים אסרו אפילו באנינות וע"כ לא פליג רשב"ג אלא באנינות אבל באבילות מודה וע"ז מתרצין התוס' שפיר לעולם כמשנה ראשונה והא דישן בין האנשים משום דשני להו בין חתן למועד כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

בא"ד אבל קשה דכל אותן הימים משמע אפילו בשבת עכ"ל. עיין מ"ש מורי זקני מזה בספר מגיני שלמה וכבר היה מקום אתי ליישב קושיית התוספת לפי שיטת הרמ"ה והר"י מיגאש ז"ל שהביא הרא"ש בשמעתין דלשיטתן מצינן למימר דרב מוקי לברייתא כמשנה אחרונה וכל אותן הימים היינו משום דם בתולים ואתי שפיר דישן בין האנשים אפילו בשבת ואי תקשי משבת שניה שנוהג ז' ימי אבילות איכא למימר דהתם נמי משום דם בתולים משום דסתמא איירי ברייתא בבתולה שניסת בד' ונבעלת בה' כדינה כדקתני הרי שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג ומסתמא היינו בד' ואם כן כיון דקי"ל דפולטת שכבת זרע סותרת אם כן לא תוכל למנות ז' נקיים אלא מיום א' נמצא דשבת שניה נמי עדיין לא טבלה לנדתה ועוד נראה דבלא"ה אסורה לטבול בימי אבלה אפילו היכא דלא שייך איסור תשמיש כיון דקיי"ל טבילה בזמנה לאו מצוה וכן מוכח מל' הפוסקים ואין להאריך כאן אלא שזה סותר לפמ"ש בסמוך דרב ושמואל לא מצו לאוקמי ברייתא כמשנה אחרונה דא"כ אמאי הקילו בבעילת מצוה טפי באנינות מבאבילות אע"כ דאנינות קיל טפי מבאבילות ותקשי להו ההיא דמ"ק וכדפרישית ויש ליישב ואין להאריך:

דף ד:

בגמרא למימרא דאבילות קילא ליה מנדה והאמר ר' יצחק בר"ח וכו' ויש להקשות דלמא לעולם אבילות קילא ליה מנדה והא דמוזגת לו הכוס באבילות היינו משום הא גופא כיון שהחמירו עליו דהוא ישן בין האנשים תו ליכא למיחש להרגל דבר בין לשיטת הרא"ש וסייעתו דביום נמי אינו רשאי להתייחד עמה בלי שמירה ובין לשיטת הראב"ד שהתיר להתייחד ביום והיינו ע"כ משום דלא חיישינן שיבעול ביום ומש"ה מוזגת לו הכוס מה שאין כן בנדה שמותר להתייחד אסורה למזוג הכוס דחיישינן להרגל דבר ואחר שדקדקתי כן מצאתי קושיא זו בספר מעשה חייא והניחו בצריך עיון ולכאורה היה נראה לי דהמקשה דהכא לא סליק אדעתיה כלל שיחמירו חכמים באבילות באשתו גמורה שיהא ישן בין האנשים לא מיבעיא באבילות דידה דפשיטא ליה טובא אלא אפילו באבילות דידיה כיון דלא סליק אדעתיה למיפלג בהו אלא הא דקתני ישן בין האנשים היינו דוקא בחתן שיצרו תוקפו ואפ"ה מקשי שפיר כיון דלרב יוסף בנדה מותר להתייחד אפילו בחתן כיון שכבר בעל פעם אחת ואפ"ה אסור באבל חתן אף לאחר שבעל אלמא דאבילות קילא ליה מנדה והתם שמעינן איפכא דבאשתו גמורה מותר אף במזיגת הכוס אע"ג דבנדה אסור אפילו באשתו גמורה אלמא דאבילות חמור ליה מנדה והא דמקשינן נמי בסמוך מכופה מטתו ונוהג אבילות לאו מהוא ישן בין האנשים פריך אלא דמשמע ליה למקשה דעמה היינו במטה ושרינן ליה לישן עמה במטה הוא בבגדו והיא בבגדה אף על גב דבנדה אסור כה"ג כדאיתא בפ"ק דשבת אלמא דאבילות חמירא ליה מנדה וקשיא אדרב יוסף. אלא דרש"י ותוספות לא פירשו כן והיינו משום דלפ"ז לא היה צריך לתרץ לקמן תני הוא ישן בין האנשים ואמאי הדר בזה מסברתו הראשונה דבאבילות דעלמא מותר להתייחד ולא הוי צריך לתרץ אלא דבאבילות דידיה נמי אין ישינה עמו במטה א' אלא עמה בבית ומש"ה הוצרכו לפרש דכל השקלא וטריא דמעיקרא הוי ס"ד דבאשתו גמורה נמי קאמר רב יוסף דהוא ישן בין האנשים ואפ"ה קשיא ליה ממזיגת הכוס ולא משמע ליה להקל במזיגת הכוס משום דאיכא שמירה ביום משום דאטו בכיפי תלי ליה כדפרישית לעיל וכיון דבמזיגת הכוס איכא חיבה יתירה איכא למיחש טפי וכ"ש להראב"ד דלא מצריך שמירה ביום מיהו כיון שהראב"ד ז"ל כתב בהדיא דאפילו למסקנא דאבילות דהכא קילא ליה אפ"ה מותר במזיגת הכוס והקשה מהרש"א ז"ל והפוסקים האחרונים דלא משמע הכי מסוגיא דשמעתין ולמאי דפרישית א"ש דסברת הראב"ד ודאי כיון דהוא ישן בין האנשים תו ליכא למיחש להרגל דבר ומש"ה מותר במזיגת הכוס ואפ"ה א"ש כל השקלא וטריא דשמעתין כדפרישית ומה שהוצרך לתרץ לקמן תני הוא ישן בין האנשים יתיישב לשיטת הראב"ד ז"ל עפ"י הסוגי' שאפרש בסמוך כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא למימרא דאבילות קילא ליה מנדה והאמר ר' יצחק כל מלאכות כו' חוץ ממזיגת הכוס. כתבתי ליישב שיטת הראב"ד ז"ל שכתב שאף להמסקנא דאבילות דהכא קילא ליה מנדה אפ"ה מותר מזיגת הכוס והיינו דכיון דהוא ישן בין האנשים תו ליכא למיחש להרגל דבר ע"ש:

שם והא אביו של חתן או אמה של כלה קתני כי קתני אשארא. וקשיא לי לפי מ"ש לעיל דמה שהחמירו אפילו בבעילת מצוה בימי האבלות והקילו באנינות אע"ג דאנינות דאורייתא היינו ע"כ משום דבאבילות איכא למיחש דאתי לזלזולי בשאר יומי או שיבעול וישנה משא"כ באנינות ולפ"ז השתא דאתי' להכי דבאבילות דידה לא חיישינן כלל להרגל דבר לפי שאינה נשמעת לו א"כ מאי משני כי קתני אשארא הא לענין בועל בעילת מצוה נמי לא שוו אהדדי דבאבילות דידיה בועל דוקא קודם שנקבר ולא לאחר שנקבר דחיישינן דאתו לזלזולי או שיבעול וישנה ובאבילות דידה אדרבא יש להחמיר טפי שלא יבעול קודם שיקבר דאנינות דאורייתא כיון דאפשר לבעול לאחר שנקבר באבילות דרבנן כיון דליכא למיחש למידי. ויש ליישב דלפי סברתינו עכשיו נאמר דבאבילות דידיה נמי הא דקתני בועל בעילת מצוה היינו לאחר שנקבר דליכא למיחש דאתי לזלזולי בשאר יומי או שיבעול וישנה משום דלמשנה אחרונה איירי דבלא"ה אסורה לו משום דם בתולים ונדה חמירא ליה והא דקתני הוא ישן בין האנשים אע"ג דאסורה לו משום נדה יהיה מההכרח לומר דכל אבל אפי' באשתו גמורה ישן בין האנשים באבילות דידיה וכי היכי דלא מפלגינן באבילות דעלמא בין אם אשתו נדה או לאו דלא פלוג רבנן ממילא דבחתן נמי לא מפלגינן והשתא א"ש דהשתא דמשני כי קתני אשארא ע"כ מוכרח לומר דבאשתו גמורה נמי הוא ישן בין האנשים דליכא למימר דדוקא בחתן איירי דהא אדרבא בחתן ליכא למיחש כיון דלמשנה אחרונה איירי והיינו נמי דמשנינן בסמוך תני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים ואפ"ה לא הדר ביה ממאי דמפליג בין אבילות דידיה לאבילות דידה משום דבאבילות דידה פשיטא ליה טובא שאין להחמיר באשתו גמורה לאסור

להתייחד כיון שהסברא פשוטה דאין נשמעת לו ואדרבה מעיקרא הוי סבר דאפי' באבילות דידיה מותר להתייחד באשתו גמורה אלא דמכח השקלא וטריא דמווגת ע"כ הדר ביה מהאי סברא וקאמר דבאבילות דידיה אסור להתייחד אפילו באשתו גמורה וכדפרישית. ואף שהתוספת לא פירשו כן וכן משמע מל' רש"י אע"פ כן לא נמנעתי לפרש כן כדי ליישב שיטת הראב"ד ממה שהקשו עליו האחרונים ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ומי שאני וכו' אבל לרב יוסף וכו' דהא בבעל חשיב לה כאשתו ישנה עכ"ל. אע"ג דעכשיו נמי מצינו למימר דר"י לא חשיב לה כאשתו ישנה אלא באשתו ישנה שרי באבילות דידיה כמו בנדה ודוקא בחתן בימי חופתו שלא בעל אלא פעם א' הוא דמפליג רב יוסף בין אבילות דידיה לנדה אלא דנראה דפשיטא ליה להמקשה דאי לאו דסובר רב יוסף דבאשתו גמורה נמי באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים לא הוי דחיק רב יוסף מסברא דנפשיה לחלק בחתן בין אבילות דידיה לנדה כיון דברייתא קתני בהדיא וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא הוי דחיק נמי לחלק בחתן בין אבילות דידיה לדידה לענין ישן בין האנשים כיון דקתני בהדיא מי שמת אביו של חתן או אמה של כלה אע"כ דקים ליה לר"י דבאבילות דעלמא נמי מפלגינן בינייהו כנ"ל וק"ל:

דף ה.

בגמרא א"ל אביי אלא מעתה יה"כ שחל להיות בשני בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף וכו'. ופרש"י ידחה לשלישי בשבת ואע"ג דאם ידחה יוה"כ לשלישי בשבת ע"כ יוקבע ר"ה בא' בשבת וקי"ל לא אד"ו רא"ש אפ"ה פריך שפיר דהא דלא קבעינן ר"ה ביום א' היינו דלא ליקלע ערבה בשבת והיינו נמי משום גזירה ולא אלים הך גזירה מגזירה דשמא ישחוט בן עוף ואדרבא התם איכא תקנתא שיתקנו שלא ליטול ערבה כל עיקר בשבת כדתקנו לענין שופר ולולב משא"כ בהך גזירה דשמא ישחוט ליכא תקנתא אחריתי וק"ל ועיין בסמוך. והשתא נמי א"ש הא דמקשה הש"ס דלידחו יוה"כ מדמדחינן ביאת מצוה דאנן חזינן דזימנין כי מיקלע יוה"כ בחד בשבת דמשום גזירת ירקא ומתיא דחינן ליה לשני בשבת ומאי אולמא האי גזירה וכו' אע"כ דלא חיישינן כלל לשמא ישחוט בן עוף וכ"ש למאי דפרישית לעיל דהא דקתני בין כך ובין כך לא יבעול במוצאי שבת ע"כ קאי נמי אאונס שמת לו מת ומשהינן למת עד למחר אלמא דגזירת שמא ישחוט דוחה להשהות המת וביה"כ איפכא:

בגמרא השתא דאתית להכי ערב שבת נמי גזירה שמא ישחוט בן עוף. ויש לדקדק מאי איצטריך להאי טעמא כיון דבאידך ברייתא נקט בהדיא מפני שהוא עושה חבורה ואי משום דהאי טעמא לא סליק אליבא דהלכתא דמסקינן לקמן מותר לבעול בתחלה בשבת א"כ האי טעמא דשמא ישחוט בן עוף נמי אידחי מהלכתא מהך גופא דמותר לבעול כמ"ש התוספת שם להדיא ויש ליישב דאכתי לא ניחא לתלמודא לאוקמי הך ברייתא דלא כהלכתא בתרי טעמא לענין ערב שבת בטעמא דחבורה ולענין מוצאי שבת בטעמא דבן עוף מש"ה מוקי לה בחדא טעמא ועוד י"ל דנפקא מינה בטעמא דבן עוף בע"ש לבחור שנשא אלמנה דמשום חבורה ליכא ואע"ג דקיי"ל הנך דכנסין ארמלתא בערב שבת צריך לכנוס ולבעול ביום אפ"ה עיקר סעודה בלילה הוא כנ"ל וק"ל:

קונטרס אחרון גמרא השתא דאתית להכי ע"ש נמי גזרה שמא ישחוט בן עוף. לפי פשט ההלכה משמע דהא דמוקי לה בהאי טעמא ולא מוקי לטעמא דע"ש משום חבורה כדאיתא בברייתא דלעיל להדיא ע"כ היינו משום דניחא ליה לאוקמי הך ברייתא אליבא דהלכתא דלא חיישינן לטעמא דחבורה דאיפסק הלכתא לקמן מותר לבעול בתחלה בשבת. ולפ"ז משמע דלמאי דמוקי לטעמא דע"ש משום שמא ישחוט בן עוף הוי שפיר אליבא דהלכתא. והיינו כמו שפסקו הרמב"ם ז"ל וסייעתו דהא דאמרינן לקמן מותר לבעול בתחלה בשבת היינו היכא דלא שייך טעמא דשמא ישחוט כגון שכבר כנסה קודם לכן כסתם בתולה דניסת ברביעי. ואע"ג דברייתא דהכא נמי קתני לשון לא יבעול מ"מ נ"ל דע"כ איירי שלא כנסה עד ע"ש דהא הך ברייתא איירי היכא שאירע אונס שמת אביו של חתן או אמה של כלה ועלה קתני דאע"ג שהתירו לו לכנוס בשאר ימים אפילו הכי לא הותר לו לכנוס לא בערב שבת ולא במוצאי שבת משום טעמא דסעודה דשמא ישחוט כן נ"ל בשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו. מיהו התוספות והרא"ש וסייעתם שכתבו לקמן דמהא דפסקינן הלכתא דמותר לבעול בתחלה בשבת לא חיישינן נמי לטעמא דשמא ישחוט משום דפשיטא להו שאי אפשר לבעול בעילת מצוה בלא סעודה. ונראה שיצא להם כן מדמסקינן הכא דטעמא דהך ברייתא דערב שבת נמי משום שמא ישחוט ואפ"ה קתני לשון לא יבעול ולא קתני לא יכנוס ש"מ דעיקר סעודה בליל בעילת מצוה דוקא ואפ"ה שרי דלא חיישינן לשמא ישחוט דקי"ל כרבנן דברייתא דמתירין לבעול בתחלה בשבת. ולולי דברי רש"י ותוספת היה נ"ל לקיים וליישב המנהג דנוהגין לכנוס בערב שבת ובמוצאי שבת ולא חיישינן לשמא ישחוט היינו משום דקיי"ל כהך שינוייא דלא חיישינן לשמא ישחוט בן עוף אלא היכא דליכא הרווחה. ויש לי לפרש דלא מיקרי דלית ליה הרווחה אלא בכה"ג דאיירי בברייתא דאירע אונס שהיה טבחו טבוח ימים הרבה קודם יום הנשואין דע"כ הכי הוא כמ"ש בפנים דמסתמא היה בדעתו לישא ביום ד' כדינו אלא דאפ"ה היה דרכן לטבוח מקודם וכיון שמת אביו של חתן א"כ לא הכין כלל שאר צרכי סעודה בעופות ומש"ה קתני שפיר דאין להתיר לו לכנוס ולבעול בע"ש או במוצאי שבת דכיון דלא הכין כלל ולית ליה הרווחה חיישינן שפיר שמא ישחוט בן עוף משא"כ היכא שמותר לבעול בכל יום וקבע זמן הנשואין תחלה בערב שבת או במוצאי שבת הוי דומיא דיוה"כ ושאר ימים טובים דמיקרו אית ליה הרווחה דמסתמא מכין מעיקרא כל מה שצריך לו כך היה נ"ל נכון לולי דרש"י ותוספות וסייעתם לא כתבו כן ועכ"ז לא נמנעתי כדי ליישב המנהג בפשיטות יותר:

בתוספות בד"ה אלא מעתה וכו' תימא אמאי נקט יוה"כ וכו'. עדיפא הוי מצי לאקשויי דבהנך א' מד' פרקים לא הוי משני בגמרא מידי דהתם אית ליה רווחא וזה לא שייך אלא בעי"כ כדפרש"י שהסעודה אינו עד למחר משא"כ באינך מצוה נמי בלילה ועוד דמאי מקשה הש"ס מיוה"כ דלידחי דהא אי מידחי סוף סוף מיקלע ר"ה בא' בשבת והוא א' מד' פרקים ואיכא נמי הך גזירה גופא דשמא ישחוט בן עוף ומכ"ש לשיטת הפוסקים דאיכא מאן דאמר מצוה להתענות בר"ה וא"כ ע"כ א' מד' פרקים הוא לענין סעודת הלילה ויש ליישב וצ"ע:

בגמרא טעמא משום ברכה הא משום אקרורי דעתא לא חיישינן. ואין להקשות מנ"ל דהא דקתני טעמא דברכה היינו לענין שאין נבעלת בד' דלמא בלא"ה אין נבעלת ברביעי משום אקרורי דעתא והא דנקט טעמא דברכה היינו דלא תנשא בא' בשבת אפילו היכא דלא שייך שקדו כגון דטריח ליה אלא משום דהש"ס פשיטא ליה טובא דמשום טעמא דברכה לא הוי עקרינן הנשואין מא' בשבת היכא דטריח ליה וע"כ דטעמא דברכה למעוטי דלא תיבעל ברביעי. ולפ"ז היה נ"ל ליישב הא דמקשינן בסמוך אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי משום ברכה דדגים דמלבד דלשון אי הכי אינו מובן לכאורה כמ"ש התוספות תו קשיא לן יותר אטו מי לא ידע המקשה דברכה דאדם חשיב מיהא כמו ברכה דדגים ולמאי דפרישית א"ש דודאי אגופא דברייתא לק"מ דפשיטא דברכה דאדם עדיפא ואדרבא קודם התקנה בתולה נמי היתה ניסת בחמישי ונבעלת בששי משום ברכה דאדם אלא משום טענת בתולים תקנו שתנשא בד' ואלמנה כדקיימא קיימא אבל עכשיו דמסיק הש"ס למיפשט האי בעיא מדקתני טעמא דברכה ולא ניחא ליה דקתני טעמא דברכה למעוטי א' בשבת אע"כ דמשום ברכה לחוד לא הוי עקרינן א' בשבת וממילא דברייתא דבר קפרא לא איירי בדטריח ליה דאי מיירי בדטריח ליה לא הוה דחינן והוי נשאת בא' בשבת כמש"ל וא"כ כ"ש דמשום ברכה לא היה קובעין כלל יום מיוחד אלא היתה נשאת בכל יום אלא לפי שתקנו יום מיוחד לבתולה תקנו ג"כ לאלמנה כמ"ש הר"ן ותוס' י"ט וא"כ מקשה שפיר אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי שיהא יום א' מיוחד לבתולה ולאלמנה כיון דאיכא נמי ברכה דדגים וע"ז משני הש"ס ברכה דאדם עדיפא ליה פירוש דנהי דמשום ברכה דדגים לא תקנו יום מיוחד אבל משום ברכה דאדם מעיקרא נמי היה יום קבוע דברכה דאדם עדיפא טובא כנ"ל נכון לולי שהתוספות לא פירשו כן ולפי שיטתם צ"ל דהמקשה הוי סבר דברכה דדגים עדיפא טפי מברכה דאדם שהם פרין ורבין יותר מכל הבריות כדכתיב וידגו לרוב ועוד דבדגים כתיב ויברך אותם לאמר פרו ורבו משמע דברכה היינו שיפרו וירבו משא"כ באדם ויברך אותם ויאמר אליהם פרו ורבו איכא למימר דברכה מלתא אחריתי היא ויאמר פרו ורבו היינו למצוה בעלמא כו' ודו"ק:

דף ה:

בגמרא איבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר וכו' ופירש"י מיפקד פקיד ואינו נבלע בדופני הרחם אלא שהפתח נעול בפניו וכו' וקשיא לי בוגרת תוכיח שפתחה פתוח ואפ"ה יש לה דם בתולים כדאיתא לקמן פרק אלו נערות דף ל"ו אלמא דחבורי מיחבר תו קשיא לי מאי קמיבעיא ליה לפתח הוא צריך או לדם הוא צריך. פשיטא לדם הוא צריך דכל שלא מצא דם אסורה לו. הג"ה (ודוחק לומר דדוקא בסתם נשים קמיבעיא ליה ולא באשת כהן ופחותה מבת ג' ותו דאפי' בסתם נשים נמי שהרי שנינו חתן פטור מן ק"ש בלילה הראשון וכו' ופי' הברטנורה משום דטריד שמא לא ימצאנה בתולה עכ"ל וא"כ ודאי לדם הוא צריך) מיהו בהא מצינן למימר דהא גופא קמיבעיא ליה בעיקר טענת בתולים אם הוא ע"י פתח פתוח דקים ליה וא"צ לדם או דלא קים ליה בפתח פתוח ועיקרו ע"י דם בתולים אלא שזה דוחק ועוד דתיקשי מיהו לשיטת הרמב"ם ז"ל דטענת בתולים בא' משניהם ולעולם אינה יוצאה מידי ספק אא"כ הפתח סתום ומצא דם וא"כ ע"כ לדם הוא צריך ולכאורה היה נראה בזה דודאי תחלת ביאה ראשונה לא קמיבעיא ליה דפשיטא דאסור דחבורי מיחבר ולדם הוא צריך והא דמיבעיא ליה הכא איירי שכבר כנסה קודם שבת כדינו והערה בה ויצאו מקצת בתולים ואפ"ה מיבעיא ליה אי שרי לבעול אח"כ בתחלה בשבת דכה"ג נמי מיקרי תחילת ביאה כדמוכח לקמן דמקשה רב חסדא מתנוקת שלא הגיע זמנה לראות. ובהאי דם הוא דמספקא ליה אי מיפקד פקיד או חבורי מיחבר ואי לדם הוא צריך וכפי' ר"ת שלא יתלכלך. אלא דמ"מ תיקשי לפי' ר"י דלדם הוא צריך היינו לראות אם היא בתולה וא"כ ע"כ בביאה ראשונה הוא דמספקא ליה ועוד דממה שכתבו רש"י ותוס' דהאי בעיין לא שמיע ליה ברייתא דלעיל ולמאי דפרישית שפיר מצינן למימר דשמיע ליה ואפ"ה מיבעיא ליה דברייתא דלעיל מסתמא מביאה ראשונה איירי שאסרו לכנוס וליבעול בשבת ובכה"ג ודאי אסור ועוד דברייתא דלעיל בבחור איירי כמו שדקדקו התוס' לעיל מדקאמר דליכא דטרח להו ובבחור אמרינן לקמן דלכ"ע לא קים ליה בפתח פתוח וא"כ לדם הוא צריך. והכא ע"כ לא איירי בבחור אלא בנשוי דבחור ודאי אינו בקי בהטייה והו"ל פסיק רישא. אע"כ דפשיט' להו לרש"י ותוספת דבביאה ראשונה נמי קמיבעיא ליה וצריך לחלק באיזה סברא דלא תקשי מבוגרת. ולקושיא שניה נראה לי ליישב דהא למאי דמסקינן בסוף הסוגיא משמע דהאי בעי' היא במי שבקי בהטייה ורוצה לבעול בשבת בהטייה ואפ"ה מספקא ליה אי אסור דשמא יבעול בעילה גמורה ואתי לידי שגגת סקילה אי לפתח הוא צריך או לדם הוא צריך וכו' כדמסיק הש"ס והשתא א"ש דמספקא ליה אי לדם הוא צריך דאע"ג שצריך לידע אם היא בתולה מ"מ כיון שרוצה לבעול עכשיו בהטייה ואינו רוצה לידע עכשיו אם היא בתולה עד שיבעול לאחר שבת בעילה גמורה וליכא איסורא בהכי דסמכינן ארובא דזנות לא שכיח א"כ אפשר שאף אם לא יטה ויבעול בעילה גמורה לא הוי שגגת סקילה כיון שאין צריך עכשיו לדם עד למחר או דלמא דאפ"ה ניחא ליה בהוצאת הדם שידע מיד שהיא מותרת לו היתר גמור וכ"ש לפירוש ר"ת שלא יתלכלך. ולפ"ז מ"ש רש"י ותוס' דלא שמיע ליה ברייתא דלעיל ולא ניחא להו לפרש דשמיע ליה ומוקי לה שלא יבעול בעילה גמורה שלא בהטייה היינו משום דמשמע להו הא דקתני מפרישין את החתן לילי שבת תחלה משמע דבכל ענין אסור לבעול אפי' בהטייה וא"כ ע"כ לא שמיע לי' הך ברייתא כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא איבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת כו'. מה שכתבתי בפנים דבחור ודאי אינו בקי בהטיה והוה ליה פסיק רישיה אף שהדעת נוטה כן אפילו הכי לא נראה לי לומר שסברא זו מוכרחת דא"כ הא דמוקי רבה לקמן הא דחתן פטור מק"ש אף בליל שבת היינו לבקיאין משום דרוב בקיאין נצטרך לומר דאיירי דוקא בנשוי ובחור חייב בק"ש בליל שבת וזה נראה דוחק ובלא"ה לא כתבתי סברא זו אלא לרווחא דמילתא כמבואר בפנים. אלא דאפ"ה יש לקיים עיקר סברא זו לפ"מ שמצאתי בחדושי הרא"ה ז"ל דהא דמפלגינן לקמן בענין בקיאין ואינן בקיאין לאו לדינא איתמר אלא כך הפירוש דהבבליי' אינן יודעין כלל דבר זה שאפשר שיזדמן ביאה בהטיה אבל לקושטא דמילתא כיון שדבר מצוי הוא שיזדמן בעילה בהטייה א"כ לבבליים גופייהו נמי אפשר שיזדמן ממילא וא"כ בבחור נמי לא הוי פסיק רישא מה"ט גופיה דאפשר שיזדמן ובלא"ה נמי לעיקר דינא לא נ"מ מידי דהא לרוב הפוסקים ס"ל דהא דמסקינן לקמן והלכתא דמותר לבעול בתחלה בשבת היינו לכ"ע אף לאינן בקיאין כמו שאבאר עוד במקומו:

בתוספות בד"ה דם מיפקד פקיד וכו' אבל גבי מילה משמע דאיכא איסורא דאורייתא וכו' דאמרינן בפרק רבי אליעזר עכ"ל. לכאורה יש לתמוה אמאי לא מוכחא בפשיטות מדאיצטריך קרא למשרי מילה בשבת אלמא דאיכא חבורה מדאורייתא ובשלמא הא דאמרינן התם בפרק ר"א מהו דתימא דם מיפקד פקיד לא קשיא ליה א"כ אמאי איצטריך קרא למישרי מילה משום דנראה ברור שהדם היוצא ע"י חיתוך הערלה פשיטא דחבורי מיחבר אלא הא דקאמר מהו דתימא דם מיפקד פקיד אדם היוצא ע"י מציצה קאי אבל אדברי תוספ' קשיא (ואפשר לומר דצריך לדם משום דניח' ליה להטיף דם ברית משא"כ גבי מציצה) ונראה דבהא נמי כיון שחותך הערלה בידים ומחליש התינוק

במעשה ידיו ממש הו"ל לגמרי כמו פסיק רישא אלא דעיקר קושית התוספת אמציצת הדם שאינו מחלישו בידים אלא שאח"כ מתחלש התינוק וכן לענין חלישות האשה ע"י בעילה כנ"ל ובעיקר קושית התוספ' על פירש"י כבר פירש מורי זקיני בספר מגיני שלמה ודע עוד שלהרמב"ם ז"ל שיטה אחרת דחובל בכל מקום חייב משום תולדה דמפרק ומה שיש לדקדק על דבריו מסוגיא דשמעתין אפרש לקמן בעזה"י:

בד"ה לדם הוא צריך ושרי וא"ת והא פסיק רישא הוא לענין הפתח עכ"ל. אע"ג דלקמן מסקי' דאיירי הכא ברוב הבקיאין בהטיי' מ"מ כיון דקיימינן עכשיו בהאי סברא דלדם הוא צריך א"כ אינו רוצה בהטיי' וע"ז משני שפיר שיכול להוציא הדם בהאי בלא פתח ואין זה ענין להטייה דלקמן שאינו מוציא דם ואין עושה פתח וק"ל:

בא"ד פירש ר"ת שצריך להוציא דם שלא יתלכלך וכו' ור"י מפרש לדם הוא צריך שצריך לראות אם היא בתולה עכ"ל. נראה דמה שלא רצה ר"ת לפרש כפירוש ר"י היינו משום דלקמן מותיב רב חסדא מתנוקת ומקשה מאי לאו דאי לא בעיל מצי בעיל והתם ע"כ איירי שכבר הערה בה והוציא מקצת בתולים אלא שלא בעל בעילה גמורה כדפרש"י ותוספ' וא"כ מאי קושיא דר"ח דלמא הא דשרי התם משום דלא שייך טעמא דלדם הוא צריך לראות אם היא בתולה שכבר הוציא מקצת בתולים ויודע שהיא בתולה מה שאין כן לפירוש רבינו תם אתי שפיר ולשיטת ר"י יש ליישב דלקמן מקשה לאינך לישנא דלפתח הוא צריך או למאן דאוסר משום דבר שאינו מתכוין ומקשה שפיר מדשרו בית הלל אלמא דאפילו לר' יהודה דאוסר בדבר שאינו מתכוין אפ"ה מודה דשרי דמקלקל הוא דמסתמא לא פליג אבית הלל. ועוד י"ל דר"י נמי סובר טעמא דר"ת דלדם הוא צריך שלא יתלכלך אלא דכאן לא רצה לפרש כן דא"כ אמאי פשיטא ליה דאי לדם הוא צריך אסור דאכתי יש לספק דשרי למאן דשרי במלאכה שאינה צריכה לגופה ולא ניחא ליה לחלק בין צערא למצוה כמו שמחלק ר"ת וכמו שאפרש עוד בסמוך מש"ה הוצרך ר"י לפרש הא דקאמר הכא לדם הוא צריך היינו לראות אם היא בתולה משא"כ לקמן דקיימינן אליבא דרב ושמואל דאסרי במלאכה שאינה צריכה לגופה א"כ מקשה רב חסדא שפיר דהא חזינן דשרו בית הלל לבעול בשבת ואמאי לא אסור מטעמא דלדם הוא צריך שלא יתלכלך דבין לרב ובין לשמואל לא שייך להתיר משום מלאכה שא"צ לגופה אע"כ דאפ"ה שרו בית הלל משום דלאו לדם הוא צריך ולא לפתח הוא צריך וקשה למאן דאסר אי רב או שמואל כנ"ל נכון ודו"ק. ומה שפירש ר"י דצריך לראות אם היא בתולה נראה משום שאין הכל בקיאין בפתח פתוח כדאיתא לקמן:

בד"ה אם תמצי לומר וכו' מיהו הכא מותר לכתחלה משום דאיכא תרתי מקלקל ודבר שאינו מתכוין עכ"ל. נראה שהתוספ' לשיטתייהו שכתבו ביומא דף ל"ד ובפ' כירה דף מ"א ובכמה דוכתין דאף למ"ד דבר שאינו מתכוון אסור היינו מדרבנן דאע"ג דבכל התורה אסור מדאורייתא מ"מ בשבת מותר מן התורה דמלאכת מחשבת בעינן וכיון דלא מיתסר אלא מדרבנן שפיר כתבו כאן דכיון דהוי נמי מקלקל ואיכא תרתי למעליותא כולי האי לא החמירו רבנן משא"כ לפירש"י ביומא דמאן דאסר דבר שאינו מתכוין היינו מדאורייתא תו לא שייך לחלק במקלקל בין מתכוון לשאינו מתכוון אלא הא דשרינן הכא היינו משו' דבמקום מצוה מותר לכתחלה במקלקל וכמו שאפר' לקמן לשיטתו בההיא דמפיס מורסא כנ"ל:

בגמרא ואם תמצא לומר דם חבורי מיחבר לדם הוא צריך ואסור או דלמא וכו' ואם תמצא לומר הלכה כר' יהודה מקלקל בחבורה הוא וכו'. משמע להדיא דאי לדם הוא צריך פשיטא דאסור ולא שייך טעמא דמקלקל בחבורה וקשיא לי לפי מה שפירש ר"ת בשבת דף ק"ו דמאן דשרי מקלקל בחבורה מתיר אפילו בחובל וצריך לכלבו ולא מחייב אלא דומיא דשוחט שהתקון בא מיד שמוציאו מידי אבר מן החי וא"כ הכא נמי אפילו לדם הוא צריך אמאי פשיטא ליה דאסור בשלמא לפירוש ר"י דלדם הוא צריך היינו לראות אם היא בתולה א"כ לא הוי מקלקל ועדיף טפי מצריך לכלבו שהתיקון בא מיד שע"י דם בתולים ניתרת לו והוי דומיא דשוחט משא"כ לפי' ר"ת דלדם הוא צריך היינו שלא יתלכלך נמצא דאכתי הו"ל מקלקל לענין האשה גופא שהרי הבתולה חשובה מבעולה ולא עדיף מצריך לכלבו דכיון שאין התיקון בא מיד מותר מדאורייתא וכיון דלפי' ר"ת דטעמא דלא יתלכלך הוי נמי מלאכה שא"צ לגופא האיכא תרתי למעליותא ואיכא למשרי לכתחלה אף אי לדם הוא צריך וצ"ע (ובפשיטות י"ל מאי קמיבעיא ליה מקלקל בחבורה או מתקן בחבורה הא לשיטת ר"ת ודאי הוא מקלקל כיון שאין התיקון בא מיד) ודו"ק:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא שם ואת"ל דם חבורי מיחבר לדם הוא צריך כו'. מה שהקשיתי בפנים על שיטת ר"ת ז"ל דפרק האורג דבחובל ומבעיר אף בצריך לכלבו ולאפרו אפ"ה לא מיקרי מתקן כיון שאינו מתקן מיד אלא לאחר מיכן וא"כ קשיין דברי ר"ת אהדדי במה שפירש כאן דלדם הוא צריך היינו שלא יתלכלך בבעילה אחרת א"כ אפי' לדם הוא צריך וחבורי מיחבר אפ"ה מצי למיבעי אי מקלקל בחבורה פטור איכא למימר דשרי לבעול דלא מיקרי מתקן במה שצריך לדם שלא יתלכלך אח"כ דמ"מ אין התיקון בא מיד ולכאורה היא קושיא עצומה. אלא דאפשר ליישב דמ"מ מתקן הוא גוף האשה בכך שתהא ראויה לביאות הרבה ולא יתלכלך ודמי לחופר גומא דמחייב במוציא העפר כשהוא צריך לגומא. אע"ג דגומא ממילא הוי וה"נ דכוותיה ואפ"ה חשיב לה הכא שפיר ר"ת גופא מלאכה שא"צ לגופה משום דברצונו היה יותר טוב אם לא היה כאן דם כלל מעיקרא והיינו כפירש"י ז"ל בפ' המצניע ד' צ"ד ודלא כפר"י שם אבל לעולם דהוי שפיר מתקן אי לדם הוא צריך ולא דמי לחובל ומבעיר דאף שצריך לכלבו ולאפרו אפ"ה לא הוי תיקון לענין החבלה גופא והעצים שמתקלקל מיד ואין התיקון בא אלא לאחר כך כנ"ל לישב שיטת ר"ת ז"ל אם נאמר דס"ל בפירושא דמלאכה שא"צ לגופה כפרש"י ועדיין צ"ע:

קונטרס אחרון שם ואת"ל הלכה כר"י כו' במקלקל הל' כר"י או כר"ש. והקשיתי קושיא עצומה מכאן על פרש"י בפ' האורג דמאן דס"ל מקלקל חייב ע"כ סובר דמלאכה שא"צ לגופה פטור ומשמע לכאורה דכ"ש דדבר שאינו מתכווין פטור וא"כ א"א להעמיד הסוגייא וע"כ דלשיטת רש"י אין זה מוכרח דאפשר דאף דמלאכה שאצ"ל פטור אפ"ה דבר שאין מתכווין חייב והבאתי קצת ראיה מסוגיא דפ' הנחנקין ובפרק כירה ד' מ"ב הארכתי בזה:

בפרש"י בד"ה ואם תמצא לומר הלכה כר' יהודה וכו' יש למצוא צד איסור אם בדבר שאינו מתכוון ס"ל כר"י ובמקלקל בחבורה ס"ל כר' שמעון וכו' עכ"ל. לכאורה יש לתמוה טובא דבפ' האורג דף ק"ו פרש"י דפלוגתא דר"י ור"ש במקלקל בחבורה לא מצינו מבואר אלא דתליא בפלוגתייהו לענין מלאכה שאינה צריכה לגופה ע"ש באריכות. ובכמה דוכתי בשבת מבואר דמאן דמתיר במלאכה שא"צ לגופה משום מלאכת מחשבת מכ"ש דמתיר בדבר שאינו מתכוין מה"ט גופא דלא הוי מלאכת מחשבת כלל אלא דכמה אמוראי סברי במלאכה שא"צ לגופה כר"י דמחייב ואפ"ה שרו בדבר שא"מ משום דבכל התורה מותר וא"כ לפ"ז היאך כתב רש"י כאן דאיכא למימר שיש צד איסור אם בדבר שא"מ סבר כר"י ובמקלקל כר"ש דזה אי אפשר דהא בהא תליא דמאן דמחייב בדבר שא"מ כל שכן דסובר דחייב במלאכה שא"צ לגופה וא"כ לית לן למימר דמקלקל בחבורה חייב דמהיכי תיתי דהאיכא לאוקמי חיובא דחובל בצריך לכלבו כמו שפי' רש"י שם להדיא וכ"ש אם נאמר דרש"י קאי כאן בשיטת ר"ת דאי מתקן בחבורה הוא היינו שלא יתלכלך וא"כ ע"כ סובר דמלאכה שא"צ לגופה חייב וא"כ ממילא מקלקל בחבורה פטור. וליכא למימר דמ"ש רש"י שיש למצוא צד איסור אם בדבר שא"מ ס"ל כר' יהודה היינו מדרבנן וא"כ שפיר מצי סבר דמקלקל בחבורה חייב מדאורייתא דליכא לאוקמי חובל דאורייתא אלא במקלקל ונהי דליכא הכא אלא איסורא דרבנן בדבר שאינו מתכוון אפ"ה לא שרינן ליה משום מצוה דליכא אלא חדא למעליותא וכשיטת ר"ת. אלא דאי אפשר לומר כן דרש"י כתב להדיא ביומא דר' יהודה מחייב בדבר שאינו מתכוון מדאורייתא ומוחק הספרים שכתוב בהם דאסור מדרבנן וחזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי ליישב דברי רש"י כאן אם לא שנאמר דרש"י ז"ל סובר דדבר שאינו מתכוון ומלאכה שאינה צריכה לגופה לאו הא בהא תליא דנהי דשמואל סובר דמלאכה שאצ"ל חמירא מדבר שאינו מתכוון אפ"ה איכא למימר נמי איפכא דאיכא מאן דסבר דדבר שאינו מתכוון חייב בשבת מדאורייתא ובמלאכה שאינה צריכה לגופה מצי סבר דפטור מדאורייתא משום דלא הוי במשכן כמו שכתבו התוספת בשבת דף צ"ד ולכאורה נראה סעד לשיטה זו מסוגיא דריש פ' הנחנקין דרב סובר שם בדבר שאינו מתכוון כר' יהודה ובמלאכה שאינה צריכה לגופה משמע דסובר כר' שמעון מדמוקי התם למתני' דמחט של יד ליטול בה הקוץ כטעמא דר"ש במלאכה שא"צ לגופא ולא מוקי לה אליבא דר"ש משום דבר שאינו מתכוון אע"כ כדפרישית ואף דהתם משמע דרב מדרבנן איירי דנקיט דלמא חביל והוי שגגת סקילה אפ"ה היכא שקרוב הדבר לודאי שיעשה המלאכה משמע דאוסר מדאוריית' והרבה יש לי לדקדק ואין כאן מקומו להאריך. נקטינן מיהא דרש"י ז"ל בההיא דלדם הוא צריך ע"כ סובר כשיטת ר"י בעל התוס' דטעמא שיראה אם היא בתולה דהוי מלאכה הצריכה לגופה אבל במלאכ' שא"צ לגופה פוטר ומש"ה שפיר מצינן למימר דמקלקל בחבור' חייב והא דמקשה רב חסדא בסמוך מתינוקת אע"ג דלא שייך טעמא דלראות אם היא בתולה יש ליישב כפי הדרך הראשון שכתבתי בשיטת ר"י כנ"ל ודוק היטב:

דף ו.

בגמרא ורב שרי והאמר רב מסוכרייא וכו' ויש להקשות לפי שיטת התוספות ביומא דף ל"ד ובפ' כירה דף מ"א דמאן דאוסר בדבר שאינו מתכוון בשבת היינו מדרבנן ומדאורייתא לכ"ע שרי א"כ מאי מקשה הכא דרב אדרב דלמא הא דמתיר רב לבעול בשבת היינו משום דבמקום מצוה שרי בדבר שאינו מתכוון ואף שהמהרש"א ז"ל הרגיש בזה וכתב דלא שרינן במקום מצוה אלא בדאיכא תרתי למעליותא ולענ"ד אין זה מוכרח אלא שכך היה סברת האבעיין לפי שיטת ר"ת דאי לדם הוא צריך אסור אע"ג שאין הטעם אלא שלא יתלכלך דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה ואפ"ה פשיטא ליה דאסור לכתחלה אף במקום מצוה ואי לאו לדם הא צריך הוא דשרינן במקום מצוה אי מקלקל הוא דהו"ל תרתי למעליותא נמצא דכל זה לסברת האבעיין אבל אכתי לא שייך להקשות דרב אדרב דלמא רב סובר דבחדא למעליותא נמי שרינן במקום מצוה כמו במפיס מורסא דמשום צערא שרי כמ"ש התוס' לעיל ולקמן. ומכ"ש לשיטת רש"י ור"י דאפילו לסברת האבעיין אין מוכרח לחלק בין תרתי למעליותא או חדא במקום מצוה מיהו לשיטת רש"י ביומא דדבר שאינו מתכוון למאן דאוסר היינו מדאורייתא אתי שפיר אבל לסברת התוס' קשה. ועוד דלענ"ד מוכרח דאף לפי המסקנא דמשנינן דרב שרי משום מקלקל ע"כ היינו משום דבמקום מצוה שרינן ליה לכתחלה משום טעמא דמקלקל לחוד דליכא למימר דשאני התם דאיכא תרתי מקלקל ודבר שאינו מתכוון הא ליתא דלכאורה נראה דרב מתיר לגמרי אפילו לבבליים דהכי משמע לישנא דאלו מקילין לעצמם ורב בבבל הוה ולגבי דידהו הו"ל פסיק רישא שאין בקיאין בהטייה אם לא שנאמר דכיון דמסקינן דמקלקל הוא הו"ל נמי פסיק רישא דלא ניחא ליה והו"ל תרתי למעליותא אלא דהא נמי ליתא שהתוספות לא כתבו כן אף לפי שיטת הערוך אלא אליבא דר' שמעון דלדידי' פסיק רישא לא הוי אלא מדרבנן בשבת כמ"ש פ' כירה משא"כ הכא דלמסקנא רב כר"י ס"ל ולדידיה פסיק רישא מדאורייתא אסור וא"כ אפילו אי לא ניחא ליה אין להתיר אלא משום מקלקל לחוד אלמא דבמקום מצוה בחדא למעליותא נמי שרי והדרא קושיא לדוכתיה דמעיקרא הו"ל לשנויי מצוה שאני לשיטת התוספות דדבר שאינו מתכוין אינו אסור אלא מדרבנן ותו קשיא מאי משני מעיקרא אמסוכרייא דנזייתא דאסר רב משום פסיק רישא דא"כ ה"נ הו"ל למיסר מיהו לבבליים דהו"ל פסיק רישא ואפשר דאין הכי נמי דמעיקרא הוי סבר דרב לא שרי אלא לבקיאין ועיין מה שאפרש לקמן בסוף הסוגיא ודוק היטב:

קונטרס אחרון גמרא ורב שרי והאמר רב מסוכרייא דנזייתא כו'. מכאן קשה על שיטת התוספות בפרק כירה ד' מ"א דמאן דאסר דבר שאין מתכוון בשבת היינו מדרבנן בעלמא וא"כ לא הוי מקשה הכא מידי דשמא הכא שרי משום מצוה כמו שהוכחתי בפנים וא"כ לכאורה הסוגייא מכריח כפרש"י וגם בזה הארכתי בפ' כירה ע"ש:

בתוספות בד"ה האי מסוכרייתא דנזייתא וכו' ועל פי' הערוך קשה וכו' ודוקא משום צערא וכו' וכן מחט של יד עכ"ל. ואף שאיני כדאי לבדוק אחר דברי רבינו הגדול ר"י בעל התוספות דנהירין ליה שבילי דכולי תלמודא מ"מ ללמוד אני צריך שלא מצאתי דבר זה מבואר דהא דשרו במפיס מורסא היינו דוקא משום צערא וכן במחט של יד רק שמצאתי סוף פרק האורג שדקדק כן ר"י מהסוגיא דהתם מדמדמה הש"ס מפיס מורסא למחט של יד אמנם לפי פי' הערוך אין צורך לזה דהא גופא מייתי ראי' ממחט של יד דפסיק רישא דלא ניחא ליה שרי לכתחלה ובלא"ה יש לדקדק טובא בדברי התוספות דסוף פרק האורג ואין כאן מקומו להאריך ולקמן גבי מפיס מורסא אפרש עוד דלשיטת רש"י לא הוי פסיק רישא לענין פתח וא"כ א"ש טפי הסוגיא דס"פ האורג והמשכיל יבין:

קונטרס אחרון בתוספות האי מסוכרייתא דנזייתא כו' והקשו על פי' הערוך במה שפסק דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר מסוגייא ס"פ האורג גבי מחט של יד ליטול בו הקוץ וכתבתי ליישב ודעתי להאריך בפרק האורג אי"ה. וגם במה שכתבו התוספות לקמן גבי מפיס מורסא דהוי פסיק רישיה לענין פתח וכתבתי בפנים דלשיטת רש"י דמפרש דלעשות לה פה היינו שמתכוון לייפותה ושיהיה זה הפתח ליום מחר א"כ אם אינו מכוין לעשות בענין זה אלא להוציא ליחה תו לא הוי

פסיק רישא ונתיישב בזה קושיית התוספות שם בפרק האורג לענין מחט ליטול בו הקוץ ושם אבאר באריכות אי"ה:

בתוספות בד"ה לעולם רב כר' יהודה ס"ל לשמואל נמי איכא לשנויי וכו' לפתח הוא צריך וכו' עד סוף הדיבור. והוצרכו לפרש כן לפי שיטתם ומ"מ נראה דוחק לומר דרב ושמואל פליגי אי לדם הוא צריך או לפתח ועוד דלא הוי שתיק הש"ס לפרש לתרץ נמי דשמואל אדשמואל. אמנם לולי דבריהם היה נ"ל ליישב בענין אחר דלמאי דפרישית לעיל לא שייך להקשות דשמואל אדשמואל דנהי דסבר שמואל דבר שאינו מתכוין מותר אפ"ה א"ש דאסור לבבליים לבעול שאין בקיאין בהטייה דהו"ל פסיק רישיה דשמואל בבבל היה ולמסקנא נמי רב שרי אף לבבליי' משום דלהאי לישנא דדם חבורי מיחבר מקלקל בחבורה פטור ושמואל סובר דמקלקל בחבורה חייב. ואיכא למימר דאזלי לטעמיהו משום דאשכחן סתם מתני' דמחט של יד ליטול הקוץ וא"כ תרוייהו ס"ל כהאי סתם מתני' אלא דרב לטעמיה דדבר שאינו מתכוין אסור א"כ ע"כ הא דשרי ליטול הקוץ היינו משום דמקלקל בחבורה פטור ושמואל לטעמיה דדבר שאין מתכוין מותר ומש"ה שרי ליטול הקוץ אבל מקלקל בחבורה לעולם אימא לך דחייב ומש"ה אוסר לבבליים לבעול משום דהו"ל פסיק רישא. ולאידך לישנא נמי דדם מיפקד פקיד מצינן למימר דאזלי לטעמייהו דהא בליטול את הקוץ ודאי חבורי מיחבר ואפ"ה אשכחן סתם מתני' דשרי וא"כ לרב דאוסר בדבר שאינו מתכוון ע"כ הא דשרי בקוץ היינו משום מקלקל לחוד ואע"ג דמקלקל פטור אבל אסור אפ"ה משום צערא שרי לכתחלה וא"כ ה"נ שרי לבעול אף לבבליים דהו"ל מקלקל אצל הפתח ומשום מצוה שרינן לכתחלה כמו משום צערא כמ"ש התוס' לקמן גבי מפיס מורסא משא"כ לשמואל דטעמא דמחט של יד ליטול את הקוץ שרי לכתחלה היינו משום דבר שאינו מתכוון אבל משום צערא לא שרינן היכא דאיכא איסורא דרבנן וא"כ ה"נ משום מצוה לא שרינן איסורא דרבנן לכתחל' ומש"ה אסר שמואל לבעול והיינו לבבליים דוקא. כנ"ל נכון וברור בעזה"י לפי השיטה שכתבתי לעיל אמנם לשיטת התוספות מוכח דלמסקנא נמי לא התיר רב לבבליים אלא לבקיאין בהטייה דוקא דאיכא תרתי דבר שאינו מתכוין ומקלקל והיינו לפי שיטתם דדבר שאינו מתכוון לרב לא אסור אלא מדרבנן והיכא דאיכא תרתי שרי במקום מצוה לכך הוצרכו לפ' בע"א והנלע"ד כתבתי לפי שיטת רש"י ז"ל ודו"ק היטב:

בד"ה מאי לאו דאי לא בעיל וכו' דלמאי נקט עד מוצאי שבת וכו' ומשני לבר משבת ומוצאי שבת נקט משום רצופין וכו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שהסוגיא דחוקה מאד וכתב שלולי דבריהם היה מפרש בענין אחר ע"ש ולענ"ד לולי דבריהם נראה דעיקר סברת המקשה דמשמע ליה דאיירי בדלא בעל עדיין בעילה גמורה דאי שבעל בעילה גמורה לא הוי מקילין כ"כ ליתן לה ארבע לילות דלא עדיפא מבוגרת שכיון שכלו מקצת בתולים אע"ג דאית לה דם בתולים אפ"ה אין נותנין לה אלא לילה אחת וע"כ הוי משמע ליה דאיירי שלא בעל עדיין בעילה גמורה אלא בהטיי' בענין שאין הפתח פתוח ואע"פ כן הוציא מקצת הדם כמ"ש התוס' לעיל שיכול להוציא דם בלא עשיית הפתח ומש"ה עדיפא מבוגרת שפתחה פתות לשיטת רש"י ותוספת וע"ז משני דאיירי כשבעל ואפ"ה עדיפא מבוגרת כנ"ל לולי שהתוספת לא כתבו כן וק"ל והא דמקשה אי כשבעל מאי קמ"ל היינו דלמאי נקט עד מוצאי שבת וכמ"ש נ"ל מדקדוק לשון רש"י ז"ל:

דף ו:

בתוספות בד"ה והני תנאי וכו' מ"מ דחיק אביי לעיל וכו'. לולי דבריהם נלע"ד לפרש דהא דמקשה רב יוסף מעיקרא ממתניתין דחתן ולא מוקי לה כתנא דשרי לבעול היינו משום דלא שרי אלא בהטייה וההיא דחתן פטור מק"ש משמע ליה דאיירי דוקא בבעילה גמורה דהו"ל עוסק במצוה כמ"ש התוספות דביאה ראשונה מקרי בעילת מצוה לפי שאין האשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי משא"כ בעילה בהטייה לא מיקרי בעילת מצוה כיון שאין נעשית כלי ואע"ג דמשיטת התוס' בשמעתין משמע דבהטייה נמי מיקרי בעילת מצוה היינו להתיר בשבילה שבות דרבנן כמו משום צערא משא"כ לפטור מק"ש דאורייתא דילפינן מקרא איכא לאוקמי בדדמי דקרא איירי מבעילת מצוה גמורה והיינו נמי דמוקי לה אביי בטירדא דלא מצי בעיל דהו"ל מצטער משא"כ אי בעיל בהטייה ליכא לא מצוה ולא צערא כנ"ל נכון:

בא"ד דניחא ליה לאוקמי כשמואל כל מה שיכול עכ"ל. הא דפסיקא להו דשמואל אוסר אף ע"ג דלעיל איכא תרי לישני מיהו מדאיפסקא הלכתא לקמן מותר לבעול ואם כן מסתמא היינו כרב דקיי"ל הלכה כרב באיסורי מיהו מ"ש דניחא לאביי לאוקמי הכל כשמואל א"כ משמע דאביי סבר כשמואל ולכאורה מסוגיא דפסחים פרק כל שעה משמע דלאביי היכא דלא אפשר עדיף טפי וא"כ באין בקיאין משמע דמתיר טפי וא"כ לית ליה אוקימתא דרבה בסמוך וצ"ע ודו"ק:

בגמרא מאן חכמים אמר רבה רבי שמעון היא. ולא ניחא ליה לאוקמי פלוגתייהו במקלקל בחבורה למאי דמסקינן דחבורי מיחבר אלא דניחא ליה לאוקמי חכמים כר' שמעון משום דרבה ס"ל כשמואל בהני תלת דהלכה כר"ש בגרירה דדבר שאינו מתכוון מותר. אלא דלפ"ז תקשי א"כ הא שמואל גופיה סבר דדבר שאין מתכוון מותר ואפ"ה אוסר הכא מאיזה טעם וא"כ מאי קאמר רבה מאן חכמים רבי שמעון היא דהא אליבא דר"ש נמי לא פסיקא וטפי הו"ל למימר דכ"ע סבר כר"ש ואפ"ה אוסר ת"ק מטעמ' דאסר שמואל. אמנם למאי דפרישית לעיל א"ש דשמואל לגמרי כחכמים דהכא ס"ל דהיינו כר' שמעון והא דמתירין הכא היינו לבקיאין בהטייה והא דאסר שמואל היינו לבבליים דהו"ל פסיק רישא ואי משום דהו"ל מקלקל איהו בהא נמי כר' שמעון ס"ל דמקלקל בחבורה חייב והא דסתם מתניתין דמחט של יד מוקי לה מטעמא דדבר שאין מתכוין וכדפרישית לעיל והשתא א"ש הא דמותיב רבי אמי ממפיס מורסא ואאוקימתא דרבה גופא קאי דהא מוכח מאוקימתא דרבה דרב ושמואל ע"כ ס"ל דדם חבורי מיחבר ופליגי במקלקל בחבורה דאי לא תימא הכי לא משכחת לפלוגתא דרב ושמואל אפילו בבבליים וכ"ש בבקיאין דלענין דבר שאינו מתכוון איפכא שמעינן ליה וא"כ מקשה ר' אמי שפיר דמההיא דמפיס מורסא דאמרינן אם להוציא ממנה ליחה מותר משמע להדיא דדם מיפקיד פקיד וקס"ד דר' אמי דדם בתולים דמי לליחה דמפיס מורסא ומשני הש"ס דלא דמי דהתם מיפקיד פקיד והכא חבורי מיחבר כנ"ל נכון בעזה"י אבל לשיטת התוספת לא היה צריך לשנויי התם מיפקיד פקיד ועקיר דהמקשן נמי סבר הכי וכמ"ש התוספת עצמן אלא שפירושם דחוק והנלע"ד כתבתי. ואף דלעיל כתבתי דאשכחן נמי פלוגתא דרב ושמואל להאי לישנא דמיפקיד פקיד ואפ"ה פליגי בבבליים אי שרינן להו משום דהו"ל מקלקל אצל הפתח ותליא פלוגתייהו בההיא דמחט של יד ליטול הקוץ מ"מ לא ניחא ליה לרבי אמי למימר דפליגי בהכי דהא ההיא דמפיס מורסא נמי מתניתין היא בעדיות וקי"ל דכל מה דאיתמר בבחירתא הלכתא היא וחזינן להדיא דשרינן משום צערא איסורא דרבנן לשיטת התוס' דהו"ל פסיק רישא לענין הפתח או לשיטת רש"י ז"ל מטעמא דתקוני גברא כמו שאפרש בסמוך ולפ"ז ע"כ לא משכחת דשמואל אוסר אי מדמה מצוה לצערא אלא אי סבר דחבורי מיחבר ויש כאן איסור דאורייתא לבבליים דמקלקל בחבורה חייב וא"כ מקשה שפיר ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ואם להוציא ממנה ליחה וכו' דהוי מלאכה שאין צריך לגופה וכו' דהכא ודאי דהוי פסיק רישא לענין פתח עכ"ל. וכן כתבו בסוף פ' האורג והקשו שם אסוגיא דהתם משא"כ לפרש"י בשמעתין שכתב אם לעשות לה פה שמתכוין ליפותה ושיהיה זה הפתח ליום מחר א"כ משמע להדיא דלא הוי פתח אלא בכה"ג וכן מייתי רש"י בס"פ האורג שכן הוא בתוספת' ע"ש ולפ"ז אם לא נתכוון לעשות פתח אלא להוציא ליחה לא הוי פסיק רישא כלל לענין פתח ובזה אין מקום כלל לקושית התוספות ס"פ האורג אלא מה שהוצרך שמואל שם לאתויי ראייה דלהוציא ליחה פטור ומותר היינו דלא תימא דמיחזי כמתקן גברא וליתסר משום שבות ע"ז מייתי ממחט של יד ליטול את הקוץ וכדאיתא להדיא ריש פרק כל הכלים ולמאי דפרישית דלשיטת רש"י דמפיס מורסא לא הוי פסיק רישא לענין פתח צריך לפרש אתקפתא דר' אמי בע"א דלא כפי' התוספת וכבר כתבתי הנלע"ד ועיין בספר מגיני שלמה:

דף ז.

בגמרא רבי אמי שרי למיבעל וכו' ואיכא דאמרי ר' זביד גופא בעל בתחלה בשבת כל הנהו אמוראים בבליים הן וא"כ משמע להדיא דבכל ענין שרי למיבעל אפילו לשאינן בקיאין והיינו כדפרישית לעיל דרב ושמואל פליגי בהכי ורב שרי אפי' לבבליים ובזה עולה יפה הפסק של הש"ע דלדידן שרי למיבעל בשבת ולא מפליג בין בקיאין לשאינן בקיאין והיינו כדפרישית דאע"ג דסתמא דתלמודא משני הכא פקיד ולא עקיר והיינו דחבורי מיחבר אפ"ה שרי דמקלקל בחבורה פטור ובמקום מצוה שרי וכן לענין פתח הו"ל מקלקל ומש"ה שרי רב וקי"ל הלכתא כוותיה באיסורא וכדאיפסקא הלכתא בגמרא מותר לבעול והיינו אפי' לשאינן בקיאין ועיין בפרישה סי' ס"ג ובהגהות אשר"י הניחו בצ"ע:

שם א"ל רב פפי לרב פפא מאי דעתך מתוך שהותרה חבורה לצורך וכו' מכאן קשה לי על שיטת הרמב"ם ז"ל שסובר דחובל לאו משום נטילת נשמה חייב ולאו תולדה דשוחט הוא אלא משום מפרק שהוא תולדה דדש וא"כ תיקשי ליה סוגיא דהכא דאמר מתוך שהותרה חבורה לצורך מהיכן אשכחן דהותרה לצורך דדישה גופא אסורה בי"ט. דלא הותר אפילו לצורך אלא מלאכות שהם מלישה ואילך כדאיתא בירושלמי הביאו התוס' במס' ביצה ונהי דלשיטת הרמב"ם האי דירושלמי אסמכתא היא וכל מלאכות שהן באוכל נפש שרי מדאורייתא אלא דאכתי לשון מתוך שהותרה חבורה לא מתיישב שפיר וצ"ע:

קונטרס אחרון גמרא א"ל רב פפא מאי דעתך מתוך שהותרה חבורה לצורך כו'. ומכאן הקשיתי על שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בהלכות שבת דחובל תולדה דמפרק וא"כ לא שייך לשון מתוך שהותרה חבורה לצורך ובמסכת ביצה הארכתי:

בתוספות בד"ה מתוך שהותרה וכו' ובלבד שיהא צורך היום. ע"ש בתוס' פ"ק דביצה דף י"ב ובחידושינו שם:

בא"ד ובפ"ק דביצה דאמרי דיש עירוב וכו' נראה דאיירי בעירובי תחומין עכ"ל. וכ' מהרש"א ז"ל דצריך ליתן טעם לזה למה לא התירו תחומין לצורך וכו' ע"ש ולענ"ד משנה שלימה היא בפסחים ריש פרק אלו דברים דאמר רבי יהושע יום טוב יוכיח שהתירו משום מלאכה ואסרו משום שבות והתם אתחומין קאי והטעם דתחומין היא כמכשירי אוכל נפש ואפשר לעשותו מעי"ט:

קונטרס אחרון והלכתא מותר לבעול בתחלה בשבת. והגה' אשירי כתב דלבו מהסס דמשמע מהסוגיא דלא שרינן אלא לבקיאין וע"י הטייה והאידנא אין בקיאין בהטייה ועוד דמתכוין לבעילה גמורה. אמנם כבר הרגישו בזה הבעל דרישה ופרישה והב"ח בק"א והט"ז בא"ח וכתבו ליישב ולמאי שכתבתי בפנים כ"ש דא"ש טפי דאדרבה עיקר פלוגתא דרב ושמואל ע"כ היינו לבבליים ובהא הוא דמסיק הש"ס דמותר והנך אמוראי ר' זביד ור' אמי נמי בבליים היו ואפ"ה עבדו עובדא בנפשייהו:

קונטרס אחרון ויתיישב יותר לפמ"ש בשם הרא"ה והריטב"א ז"ל דהא דקאמר לא כהללו הבבליים שאינן בקיאין בהטייה לאו משום דמחלק בין בקיאין לאין בקיאין אלא ה"ק לא כהללו הבבליים שאין יודעין דאפשר שיזדמן הטייה אלא רוב בקיאין ויודעין שאפשר שיזדמן הטייה ותו לא הוי פסיק רישא. ואם כן נ"ל דאדרבה יש להתיר יותר באינן בקיאין דהו"ל לא אפשר ולא מכוון דשרי טפי כדאיתא בפרק כל שעה וע"ש בתוספות ובחידושי שם הארכתי. ועוד דאף את"ל דהוי פסיק רישא אפשר דשרי לפי' הערוך דמתיר בפסיק רישא דלא ניחא ליה. וה"נ אפשר דלא ניחא ליה לבעול בעילה גמורה למאי דקיימא לן בועל בעילת מצוה ופורש. משא"כ בלא יצא דם כתב רמ"א בהג"ה בי"ד סי' קצ"ד דנהגו להקל וכ"ש דשרי ע"י הטייה שאין צריך לפרוש ממנה. ועוד דלא שייך האידנא לומר לדם הוא צריך לראות אם היא בתולה דהא נוהגין ברוב המקומות שלנו לקדש ולבעול לאלתר דתו לא שייך טענת בתולים כן נראה לי לקיים המנהג במקום שנהגו היתר. אבל במקום שנהגו איסור אין להקל אם לא היכא דאי אפשר להמתין עד לאחר שבת כגון דבמוצאי שבת יהיה סמוך לווסתה דאז כדאי הם רוב הפוסקים שכתבו דמותר בלי פקפוק כן נ"ל:

בתוספות בד"ה והלכתא מותר לבעול וכו' ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף ואהא סמכינן עכ"ל. כתבו כן לפי שיטתם דלעיל באיבעיא להו דמהו לבעול בתחלה בשבת דאי אפשר לבעילת מצוה בלא סעודה וע"ש במהרש"ל ואע"ג דבהדיא אמרינן בברייתא דלעיל דחיישינן שמא ישחוט בן עוף מ"מ אידחי מהלכה כיון דחזינן דאידך ברייתא דקתני מפני שהוא עושה חבורה לית לה טעמא דשמא ישחוט בן עוף וכן הני תנאי דפליגי בבעילה בשבת מוקמינן להו משום חבורה וכדאוקמיה רבה וכן רבי אמי דמותיב ממפיס מורסא משמע דלא חיישי' כלל לטעמא דשמא ישחוט ובזה נתיישב' קושית מהרש"א דהא דא"ל רב פפי מאי דעתיך ולא משמע ליה לחלק בין שבת לי"ט משו' שמא ישחוט משום דפשיטא ליה דלא פליג אכל הנך אמוראי דלא חיישי לשמא ישחוט. ולשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דאנן נמי חיישינן שמא ישחוט י"ל דהא דאיפסק הלכתא מותר לבעול היינו שכנסה כבר מקודם ולית ליה האי סברא שעושין סעודה חדשה בשעת בעילת מצוה ולדידיה נמי אתי שפיר הא דא"ל רב פפי לרב פפא מאי דעתך משום דהתם נמי איירי שכנסה קודם שבת דבלא"ה אסור לכנוס בשבת לדינא דגמרא דחיישינן לאיקרורי דעתא דבשבת אין ב"ד יושבין כנ"ל וק"ל:

בגמ' מאי אינה טעונה ברכה וכו' אבל יום א' טעונה ברכה אלא הא דתניא שקדו וכו' במאי אי בבחור וכו'. והא דלא מוקי להא דקאמר רב הונא אלמנה אין טעונה ברכה היינו שבעה אבל שלשה ימים בעי נראה דסמיך אאידך ברייתא דקתני מברכין לבתולה ז' ולאלמנה יום אחד ולא ניחא נמי לאוקמי דבאלמן שנשא בתולה ג' וכן בבחור לאלמנה אבל באלמון לאלמנה יום א' משום דסוף סוף תקשי הא דאמר רב הונא אמר רבי אבא בר זבדא משמיה דרב אחד בתולה ואחד אלמנה משמע דשווין לגמרי כנ"ל:

דף ז:

בתוספות בד"ה במקהלות וכו' אין סברא לחלק בין עשרה לעשרים לענין שום מילתא עכ"ל. נראה שדקדקו וכתבו לענין שום מילתא דאפילו לרבי יוסי הגלילי דבפרק ג' שאכלו מפיק להאי קרא לענין ברכת הזימון ומחלק בין עשרה למאה דלפי רוב הקהל הם מברכין ואפ"ה לא מחלק בין עשרה לעשרים והיינו משום דמקהלות דעלמא משמע ואפ"ה יליף מפשטא דמקהלות דהיינו לפי רוב הקהל לחלק בין עשרה למאה דמנכרא מילתא טובא דהוי להו רוב הקהל וא"כ בשמעתין נמי דדרש לענין נשואין משמע מקהלות דעלמא כן נ"ל ועיין בסמוך:

בד"ה המזכה לעובר כו' וכן מצינו רב נחמן דבהדיא סברתו הפוכה מדרב הונא. כבר הארכתי בזה בספ"ק דף י"ג ע"ש:

בד"ה שנאמר ויקח בועז וכו' ובמס' כלה וכו' ונראה דאסמכתא בעלמא היא דעשרה לא משמע מהתם עכ"ל. וצ"ל דפשיטא להו להתוספ' דלקושטא דמלתא בברכת אירוסין נמי בעינן עשרה וממעשים בכל יום מייתי ראיה דמצריכין עשרה היינו משום דברכת אירוסין נמי ילפינן מבועז דהוי אירוסין ונשואין וכיון דקרא סתמא כתיב הי מנייהו מפקת כנ"ל בכוונתם והרא"ש ז"ל הביא דעות חלוקות בזה מיהו לפי שיטת התוס' צ"ל דלרבי אבהו נמי דיליף ממקהלות ילפינן נמי אירוסין ונשואין דבתרווייהו בעינן עשרה והיינו נמי מהאי טעמא דהי מינייהו מפקת וכן נראה מל' הרא"ש ז"ל אלא דלכאורה לא היו צריכין התוס' לפרש לעיל דמקהלות דעלמא משמע דהא מצינן למימר שפיר דמאן דיליף ממקהלות אדרבא דריש ברכת אירוסין ונשואין מדכתיב מקהלות לשון רבים משמע דאיירי משני מיני מקהלות אח' לאירוסין ואחד לנשואין ותרווייהו על עסקי מקור כן נ"ל לולי שהתו' לא כתבו כן וק"ל:

קונטרס אחרון ת"ר מברכין ברכת חתנים כו' רבי יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה כו' וכתבו כל הפוסקים דנוהגין לברך ברכת אירוסין ג"כ על הכוס אלא שאינו מעכב. וראיתי להזכיר מילתא דקשיא לי טובא על מה שנהגו דאחר מברך ברכת היין על הכוס והחתן והכלה שותין ממנו וא"כ היאך מברך בפה"ג כיון דאין המברך שותה ממנו ואיך יוצאין החתן והכלה בברכתו של המברך הא קיי"ל בספ"ג דראש השנה כל הברכות אם יצא מוציא חוץ מברכת הנהנין ומיבעיא לן התם ברכת הכוס של קידוש וברכת המוציא של מצה מהו מי אמרינן כיון דחובה נינהו מברך או דלמא ברכות לאו חובה נינהו ומסקינן דמוציא וכתבו התוס' שם דהנך דוקא. ובאמת כתבו כל הפוסקים הטעם דבכל ברכת המצות אדם מוציא חבירו היינו משום דכל ישראל ערבים זה בזה והו"ל כמחוייב בדבר משא"כ ברכת הנהנין. וא"כ הכא נמי כיון שאין הכוס מעכב לאו דבר שבחובה נינהו והאיך מוציא חבירו דהא הו"ל ברכת הנהנין. בשלמא ברכת נשואין אפשר כיון דטעונין כוס הדר הו"ל כדבר שבחובה משא"כ בברכת האירוסין. ואפשר כיון דמ"מ עיקר היין לאו ליהנות מכוין חשיב שפיר כברכת המצות ועדיין צ"ע:

דף ח.

א"ר נחמן אמר רב חתנים מן המנין ואין אבלים מן המנין. נ"ל הטעם דכיון דברכת חתנים ואבלים בעשרה וקי"ל כל בי עשרה שכינתא שריא ואין השכינה שורה מתוך עצבות לכן ראוי שיהיו י' בלא אבל משא"כ בחתן אדרבה הוא שרוי בשמחה של מצוה ולכך מצטרף לעשרה כנ"ל ועיין בסמוך:

שם מיתיבי חתנים ואבלים מן המנין רב תנא הוא ופליג. ובירו' פ"ד דמגילה בעי לשנויי דאית תנא דתנא אבלים מן המנין ואית דתני אין אבלים מן המנין ומחלק בין אותו אבל דאינו מצטרף ואבלים אחרים מצטרפין אלא דמקשה והתנן אבל מתנחם ואינו נכנס לנחם ואסיקנא בקושיא ע"ש:

בתוספות בד"ה רב תנא הוא ופליג לא בעי לשנויי וכו' דנראה לו דוחק וכו' עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהין דכיון דלקושטא דמלתא מוקמינן לברייתא דאבלים מן המנין בברכת המזון א"כ מהיכי תיתי לא נוקי הכי אליבא דרב ולענ"ד דלרב ע"כ מלתא דפסיקא קאמר דחתנים לעולם מן המנין ואבלים לעולם אינן מן המנין דאלת"ה קשה אדמפליג בין חתנים לאבלים לפלוג וליתני בדידיה באבלים גופא וליכא למימר דחתנים גופא אתי לאשמעינן בין בברכת המזון בין בברכת החופה דהשתא נמי לא שמעינן מידי דהא איכא למימר להיפך דחתנים דוקא בברכת המזון הם מן המנין ואבלים לעולם אינן מן המנין אלא ע"כ דבתרווייהו מילתא דפסיקא קאמר משא"כ לר' יוחנן אתי שפיר דלדידיה לא מצינן למימר דמילתא דפסיקא קאמר כיון דנקט כל הני מימרא כדמסקינן לא מיבעיא להגרסא שכתבו התוס' בד"ה אלא דחדא מכלל חברתה איתמר א"כ מוקמינן להני תרתי מימרא דרבי יוחנן במאי דמסתבר טפי דהיינו לרחבה ושורה אלא דאפילו אי לא גרסינן אלא ור' יוחנן תלת מימרי קאמר אפ"ה ע"כ מוקמינן תרתי ברחבה וחדא בשורה וכמ"ש התוס' לקמן אבל לית לן למימר דר' יוחנן בברכת המזון נמי קאמר דאינן מן המנין דא"כ לא הו"ל למימר אלא דבברכת המזון אינו מן המנין וממילא ידעינן דכ"ש בהנך כנ"ל נכון ודו"ק:

דף ח:

בתוספות בד"ה כי תניא ההיא וכו' פי' בקונטרס להצטרף לזימון ואין נראה לר"י וכו' לכך צריך לפרש וכו' עכ"ל. ונראה שרש"י לא רצה לפרש כן משום דלא שמיעא ליה הך סברא דברכת אבלים שבברכת המזון טעון עשרה מדלא תנן בפ"ד דמגילה דהתם תנן אין ברכת אבילים ותנחומי אבלים פחות מעשרה וסתם ברכת אבלים היינו בשורה או ברחבה כדמסקי' הכא אבל האי שבברכת המזון ע"כ לא מיקרי ברכת אבלים דאלת"ה לא הוי קאמר רבי יוחנן סתמא ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין דאיכא למטעי דאברכת המזון נמי קאי אע"כ דההיא לא מיקרי ברכת אבלים. ומה שהקשו בתוס' על פרש"י יש ליישב לפי שיטת ר' עמרם שהביא הטוי"ד דבברכת הזימון אומרים ברוך מנחם אבלים שאכלנו משלו וקס"ד שאין אבלים מן המנין דאיהו אינו מן המנחמין אלא מן המתנחמין ועוד דזימנין דכל השלשה אבלים ואי אמרת שהם מן המנין אין להם מנחם ומה שהקשו עוד על פירושו מל' המקשה כבר יישבו על נכון מורי זקיני ז"ל בספר מגיני שלמה דכיון דמצרפין האבל לברכת הזימון אין סברא לומר דלימא רבי יוחנן דבברכת האבל שבאותו ברכת הזימון יהא טעון להצטרף אחד מן השוק וזה ברור לענ"ד ולשון התוס' בזה צ"ע:

בד"ה אלא כי קאמר וכו' וצ"ל דחדא מכלל חברתה איתמר עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהיא גופא תיקשי אמאי הדר ביה משינויא קמא דטפי הו"ל לאוקמי קמייתא בשורה כדמעיקרא ולא נצטרך לומר חדא מכלל חברתה אתמר ע"ש בל' מהרש"א שישבו על נכון אמנם למאי דפרישית לעיל בלא"ה א"ש דמשמע ליה לתלמודא דחדא מכלל חברתה אתמר ולא אמר ר' יוחנן כלל למימרא קמייתא דחתנים מן המנין ואין אבלים מן המנין דהא בהאי לישנא איכא למיטעי דאברכת המזון נמי קאי אבל מאן דלא גרס אלא ע"כ צ"ל דהא דקאמר ר"י סתמא היינו משום דסמיך אאינך מימרי דידיה דקאמר וממילא דא"א לאוקמי האיך קמייתא בברכת המזון דא"כ כל הנך מימרות למה לי דהא אתיין במכ"ש מברכת המזון ולמאן דגריס אלא לא נ"ל לפרש כן דאמורא צריך לפרש דבריו כנ"ל וק"ל:

דף ט.

א"ר אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו. וכתב הרא"ש ז"ל שמצא כתוב בשם רבינו יונה ז"ל דהא דנאמן היינו במכחישתו אבל אם אומרת אמת פתח פתוח מצא אלא שנאנסתי איהי מהימנא ולא מיתסרא אם היא אשת ישראל אע"ג דקבל בה אביה קדושין פחות מג' שנים דליכא אלא חדא ספיקא אפ"ה שרי דברי ושמא ברי עדיף וכתב הרא"ש שתלמידי רבינו יונה טעו וכתבו בשמו מה שלא אמר מעולם דלקמן אמרינן דברי ושמא לא מהני להוציא ממון אלא בדאיכא מגו בהדי ברי ושמא או בדאיכא חזקה בהדי ברי ושמא והכי נמי לא מהני ברי ושמא לחוד נגד הרוב דאונס לא שכיח ורובן ברצון ואף ע"ג דאיכא חזקת היתר וצדקת מ"מ הא קיי"ל רובא וחזקה רובא עדיף כן הקשה הרא"ש ז"ל ובסוף כתב שנראה לו לקיים דבריהם מההיא דראוה מעוברת דאפי' ברוב פסולין מהני ברי דידה עכ"ל הרא"ש ז"ל ועל דבריו הראשונים אני תמה למה דחה דברי רבינו יונה דנהי דאונס לא שכיח והו"ל רצון רובא אפ"ה כיון דאיכא ברי ושמא ואיכא נמי חזקת כשרות אמאי לא מהימנא דהא בממונא נמי אע"ג דקי"ל זה כלל גדול בדין הממע"ה אפ"ה היכא דאיכא ברי ושמא בהדי חזקה מהני להוציא ממון כדאיתא לקמן דף י"ג א"כ ה"ה לענין איסורא אע"ג דכלל גדול דאזלינן בתר רובא אפי' היכא שהחזקה כנגדו מ"מ כיון דאיכא ברי ושמא בהדי חזקה מהני וכ"ש בחזקת כשרות דעדיף משאר חזקות כמו שאפרש בסמוך דהו"ל חזקה דאתיא מכח רובא דרוב ישראל בחזקת כשרות הם. ומכ"ש לפמ"ש התוס' דההיא רובא דרצון אינו רוב גמור מדאורייתא א"כ כ"ש שנתקיימו דברי רבינו יונה מיהו נ"ל דרבי' יונה גופא לא קאמר אלא באשת ישראל שנתקדשה פחות מבת ג' דהוי ספק אונס ספק רצון ומש"ה אמרינן דנאמנת דאיכא חזקת כשרות בהדי ברי ושמא משא"כ באשת כהן שהספק אם זינתה תחתיו או אם קודם שנתארסה אפשר דרבינו יונה גופה מודה שאף אם טוענת שקודם שנתארסה זינתה לא מהימנא דהכא לא שייך חזקת כשרות שאף אנו אומרים שנאנסה אלא שנאנסה תחתיו וכיון שכתבו התוס' דחזקת הגוף עדיף מחזקת היתר תו לא מהימנא בברי ושמא לחוד ועוד נראה דאפילו בספק השקול נמי לא מהימנא דאף למאי דקי"ל דבחתיכה ספק חלב ספק שומן עד אחד נאמן ואפילו הבעל דבר מ"מ אפשר כיון שהספק בגופה לא מהני כדאשכחן בשבויה דע"א נאמן בה שלא זינתה והיא עצמה לא מהימנא ומתוך מה שכתבתי הושוו דברי הרמב"ם ז"ל לדברי ר' יונה כדמשמע בפי' המשניות ועיין בקונטרס אחרון ודלא כמ"ש ה"ה דהרמב"ם לית ליה האי דרבי' יונה כנ"ל. הארכתי קצת בזה לפי שהוא צורך לסוגיות הבאות לפנינו אי"ה וכן במה שהביא הרא"ש ראיה מראוה מעוברת יש לי לדקדק דלאו ראיה היא ושם יבואר אי"ה:

קונטרס אחרון אמר ר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו. כ"כ בפנים דהרא"ש ז"ל כתב בשם ר' יונה דדוקא במכחישתו קאמר ר"א דאסורה אבל במודית שנבעלה ואמרה נאנסתי מותרת לישראל אף בנתקדשה פחות מבת ג' ובתחלה דחה הרא"ש ז"ל דבריו וכתב דלא אמרה רבינו יונה מעולם וטעו התלמידים לומר בשמו ובסוף מסיק הרא"ש ז"ל לקיים דבריו. וטור א"ה סי' ס"ח הביא דברי רבינו יונה בלי שום חולק אלא דהב"י שם כתב בשם הרב המגיד פי"ח מהל' א"ב דהרמב"ם ז"ל פוסק דלא כר' יונה לכן לא הביא הב"י בש"ע כלל שיטת רבינו יונה אלא להיפך דאפילו בטוענת נאנסתי אסורה אלא דהרמ"א ז"ל בהג"ה ש"ע כתב דיש אומרים דבאשת ישראל הטוענת נאנסתי נאמנת ע"ש. ובאמת הרשב"א בתשובה והר"ן והרא"ה והריטב"א ז"ל בחדושיהם כולם הסכימו לדברי רבינו יונה. ועוד דלע"ד אף מתורתו של הרמב"ם ז"ל גופא נמי לא למדנו דפליג בהא דמה שכתב בפי"ח מהל' א"ב בהלכה י' וי"א דבחד ספק אסורה לישנא דמימרא דר"א ושקלא וטריא דשמעתין נקיט ואזיל וכי היכי דלכל הנך רבוותא איירי דוקא במכחישתו ולא בטוענת כמו כן מצינן לפרש ג"כ לשון הרמב"ם ז"ל דאיירי במכחישתו ולא בטוענת ולכאורה לישנא דהרמב"ם ז"ל הכי דייק שכתב שטען שמצאה דרוסת איש ולא פירש דמה היא טוענת ושינה מלשון המשנה דלקמן דקתני היא אומרת משארסתני נאנסתי והיא אומרת מוכת עץ אני דהוי עיקר רבותא דאינה נאמנת לענין איסור בחד ספקא אע"כ דבמכחישתו איירי דהכי משמע לישנא שהוא טוען שמצאה דרוסת איש אלמא דהיא אומרת שלא מצאה דרוסת איש. ועוד דהיאך מצי למיטען כלל שמצאה דרוסת איש ע"י שלא מצא לה בתולים שמא מ"ע היא דהא להרמב"ם ז"ל מ"ע אין לה טענת בתולים לא בפ"פ ולא בטענת דמים כדמוכח מלשונו בפי"א מהלכות אישות אע"כ דבמכחישתו מיירי וא"כ אין לספק כלל במ"ע מדלא טענה וכמ"ש התוספו' בשמעתין כך נ"ל לכאורה בכוונת הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהל' א"ב. ובאמת מלשון הרב המגיד גופא משמע דלא ברירא ליה דהרמב"ם פליג אלא שכן נראה לו בדעת הרמב"ם ז"ל. ולכאורה נראה מה שלא הביא הטור דעת הרמב"ם ז"ל משמע נמי דלא פליג. וא"כ לפ"ז יש לתמוה על מרן הב"י בש"ע סי' ס"ח דשביק מאי דפשיטא כמעט לכל הפוסקים להיתר ולא כתב אלא דברי האוסרין דאפילו להרמב"ם ז"ל גופא לא ברירא אלא לפי פירוש משמעות של הרב המגיד. אמנם כן בפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל מצאתי שכתב במשנה דראוה מדברת בפלוגתא דר"ג ור"י דהלכה כר"ג ומסיק בסוף דבריו וממה שאתה צריך לידע שהכהן אם אירס בתולה ולזמן הנשואין טוען שמצאה בעולה הרי היא אסורה עליו וכופין אותו לגרשה וא"כ משמע לכאורה דבטוענת מיירי מדמייתי לה אהא מתניתין דאיירי בטוענת וה"ק דאע"ג דהל' כר"ג בברי ושמא אפ"ה לענין טענת בתולים ר"ג גופיה מודה דאסורה וכשיטת החולקים על רבינו יונה. אמנם לאחר העיון אדרבה מוכח מדבריו מדנקיט למילתיה באשת כהן לחוד ושביק לאשת ישראל שנתקדשה פחותה מבת שלש אלמא דדוקא באשת כהן קאמר דאסורה אבל באשת ישראל שריא והיינו

כמ"ש בפנים דדעת רבינו יונה ז"ל גופא נמי הכי הוא וכמו שפירשתי בטוב טעם לחלק לפי ראיית הרא"ש ז"ל גופא שכתב לקיים דברי רבינו יונה וכן נראה לכאורה בפשיטות מלשון הרמ"א ז"ל בהג"ה שלא הביא דעת הי"א להתיר אלא באשת ישראל לחוד ושביק לאשת כהן דאיירי בה נמי המחבר בדיעה ראשונה אע"כ כדפרישית והן הן הדברים שכתבתי בפנים דלע"ד הושוו דברי הרמב"ם ז"ל לדברי רבינו יונה ז"ל ודלא כהרב המגיד. אלא דאכתי קשיא לי דלפי מאי שכתבתי בפנים נראה דמכ"ש היכא דטענה בהדיא מ"ע אני פשיטא דנאמנת כיון דאיכא כל הני חזקות למעליותא וא"כ אפילו באשת כהן שטענה שזינתה קודם האירוסין נמי תהא נאמנת במגו דמ"ע אני תחתיו. ול"ל דלא הוי מיגו כיון דמ"ע לא שכיח דהא רוב הפוסקים הסכימו דאפילו מידי דלא שכיח הוי שפיר מגו כמ"ש הש"ך בח"מ סי' פ"ב ומכ"ש דקשה טפי למאי דאפרש בסמוך סעיף ל' דמ"ע שכיח טפי מזנות וצ"ע ליישב:

בפרש"י בד"ה האומר פתח פתוח מצאתי וטענת דמי' אין לו עכ"ל. משמע מפירושו ומפי' התוס' שאם מצא דם תו לא מצי למיטען כלל פתח פתוח מצאתי אבל הרמב"ם ז"ל כתב דאף אם מצא דם אפ"ה אסורה אם מצא פתח פתוח דאפשר שהביאה דם אחר וכן להיפך אם לא מצא דם אע"ג שהפתח סתום אפ"ה אסורה ע"ש:

בד"ה נאמן לאוסרה עליו וכו' אבל להפסידה כתובתה לא מהימן עכ"ל. והיינו משום דלית ליה לר"א האי חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכמ"ש התוספות לקמן דלא קי"ל האי חזקה. אמנם מה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן היינו דלישנא דר"א דקאמר נאמן לאוסרה עליו הכי דייק דאל"כ הו"ל למימר דנאמן סתם והיינו אף להפסידה כתובתה לאשמעינן מיניה תרתי חדא דקים ליה בפתח פתוח ושמעינן נמי דאית ליה חזקה דאין אדם טורח. ואף שהתוספות כתבו לקמן בד"ה אי למיתב לה דלהפסידה כתובתה אפשר דנאמן אפילו אי לא קים ליה. אבל רש"י ז"ל לא ס"ל האי סברא מהטעם שאפרש שם ועוד נראה מדנקט לאוסרה עליו משמע דלכהן אחר שריא אם מת הבעל הראשון ואי ס"ד דאית ליה חזקה דאין אדם טורח אם כן בודאי קושטא קאמר ואסורה לשאר כהנים משא"כ לסברת רש"י דלר"א לית ליה האי חזקה אתי שפיר דלא מהימן אלא לגבי דנפשי' משום דשוויה כחתיכה דאסורא כן נ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון נאמן לאוסרה עליו ופירש רש"י אבל להפסידה כתובתה לא מהימן. וכתבתי בפנים דלשון לאסרה עליו הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן מדנקט לאוסרה עליו משמע דלכהן אחר שריא אם מת הבעל הראשון אלמא דלית ליה לר"א חזקה דאין אדם טורח דאי ס"ד אית ליה הך חזקה לכהן אחר נמי אסורה. נמצא לפ"ז למאי דקיי"ל כר"נ א"ש דאית ליה הך חזקה אסורה אף לכהן אחר אלא דכל זה לשיטת רש"י משא"כ לשיטת התוספות דלקמן דאף בכתובה לא סמכינן אהך חזקה אלא משום דכתובה דרבנן הם אמרו והם אמרו ומדאורייתא לא סמכינן אהך חזקה אכתי איכא למימר דלכ"ע לכהן אחר שריא ולפ"ז צ"ע לדינא:

בתוספות בד"ה האומר וכו' וי"ל דרבי' חננאל גריס איפכא וכו' כך בוגרת פעמים יש לה דמים פעמים אין לה דמים עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל ואפ"ה תלינן לקולא משום דדם נדה לא שכיח כלל שלא בשעת ווסתה וכו' ע"ש וקשיא לי מ"ש דלא תלינן בדם מכה אע"פ שיש לה מכה בוודאי אפ"ה קי"ל דאין תולין במכתה אא"כ יודעת בוודאי שמכתה מוציאה דם ואפילו שלא בשעת וסתה אין תולה והכא נמי הרי אין יודעת בודאי שיש לה דם בתולים. ולענ"ד ליישב משום דדם בתולים ה"ל קורבא דמוכח שהרי דם בתולים בא ממקום קרוב דאפי' ע"י העראה יוצא דם בתולים כדאיתא לקמן בדוכתי טובא משא"כ דם נדות בא מן המקור שהוא רחוק אע"ג דקי"ל בפ' לא יחפור דף כ"ג דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב וכתבו שם התוס' דאפי' בקורבא דמוכח ע"ש שאני התם שאין ההוכחה אלא מחמת הקורבא משא"כ הכא הוי הוכחה גמורה כיון שהדם בא בשעת תשמיש מוכח שהוא דם בתולים והארכתי בזה בתשובה ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה האומר פ"פ מצאתי כו'. הביאו דר"ח ז"ל כתב דבוגרת פעמים יש לה דמים ופעמים שאין לה דמים כתב מהרש"א ז"ל דאפ"ה תלינן בה לקולא בדם בתולים משום דדם נדה לא שכיח אלא בשעת וסתה. והקשיתי עליו בפנים מאי שנא מדם מכה ותירצתי בענין אחר משום דדם נדה לגבי דם בתולים הוי קורבא דמוכח טובא כיון שהדם בא דוקא בשעת תשמיש ומקום בתולים קרוב טפי ממקום דם נדה שבא מן המקור ונ"מ נמי לענין דם מכה בכה"ג והארכתי בתשובה ולא למעשה אני אומר כי אם להתלמד במקום אחר היכא דאיכא סברות אחרות להתיר:

בד"ה לא צריכא באשת כהן וא"ת ונוקמי בחזקת שהיא כשרה לכהונה וכו' אע"ג דספק זונה ילפינן מספק סוטה והתם לא מוקמינן לה אחזקת היתר שאני התם דאיכא רגלים לדבר שקינא לה ונסתרה. ואע"ג דכל ספק טומאה ברה"י ילפינן מסוטה ולא מוקמינן אחזקת טהרה היינו משום דמסוטה גמרינן לגמרי כמ"ש התוספת בריש פ"ק דנדה משא"כ ספק זונה נהי דילפינן מסוטה מקרא דוהיא לא נתפשה אפ"ה לא ילפינן מסוטה ממש דהתם שאני דאיכא רגלים לדבר תדע מדמקשה הכא בשמעתין ואמאי ספק ספיקא הוא ואילו בספק טומאה דילפינן מסוטה לא מהני ספק ספיקא כדאיתא במשנה מסכת טהרות כל ספק שאתה יכול לרבות אפילו עד מאה ספיקות ברה"י טמא וכמ"ש התוספות טעמא דמלתא בפ' חזקת הבתים דף נ"ה וע"כ היינו כדפרישי'. ואכתי איכא למידק מאי מקשה התוספת נהי דמדאורייתא אזלינן בתר חזקת היתר אפ"ה מדרבנן לא מהני חזקת היתר כדאיתא ביבמות דף ל"א וכן כתבו הפוסקים דמהאי סוגיא דיבמות מוכח דאפי' באיסור והיתר לא אזלינן בתר חזקת היתר כמו שהאריך בעל פר"ח בי"ד סי' כ"ט ע"ש. וא"כ שפיר קאמר ר"א נאמן לאוסרה עליו מיהא מדרבנן ולכאורה היה נראה לי דמשמע להו להתוספות דע"כ דאמר נאמן לאוסרה עליו היינו מדאורייתא דאי מדאוריית' שריא ולא מיתסרא אלא מדרבנן לא שייך למימר דשויה אנפשיה כחתיכה דאיסורא היכא דליכא עדים כדאשכחן בעידי כיעור דאע"ג דלרוב הפוסקים בדאיכא עידי כיעור מפקינן לה מבעלה אפ"ה היכא דליכא עדים והבעל בעצמו ראה דבר מכוער לא מיתסרא כמ"ש הרא"ש ז"ל ביבמות פרק כיצד אלא דאפשר שאין הנדון דומה לראיה. ועוד דסתימת לשון התו' כאן לא משמע דנחתי להכי ועוד שהרי בדיבור הסמוך מוכח מדברי התוס' דר"א אוסרה מדרבנן באשת ישראל דמדאורייתא מוקמינן לה אחזקת היתר דרובא דברצון לא אמרינן אלא מדרבנן וא"כ באשת כהן נמי איכא למימר דר' אליעזר לא קאמר דאסורה אלא מדרבנן. לכך נלע"ד דפשיטא להו להתוס' דלהוציא אשה מבעלה לא החמירו חכמים ומוקמינן לה אדאורייתא דמהני חזקת היתר כדאשכחן לקמן דף י"ג דאין אוסרין על היחוד אפילו לר' יהושע דאית ליה אין אפטרופוס לעריות וע"כ היינו משום דאיכא חזקת היתר לא מפקינן לה מבעלה. ומה שהחמירו בשבויה היינו משום דרוב כו'. וא"כ הכא לענין פתח פתוח דלא שייך אלא לאוסרה על בעלה פשיטא להו לתוספות שאין לחכמים להחמיר אפילו משום מעלה דיוחסין ומה שהחמירו באשת ישראל בחד ספיקא היינו משום דרצון הוי רוב מדרבנן לגבי אונס כמ"ש התוס' בסמוך כנ"ל בשיטת התוס'. אבל אכתי קשיא לי טובא על קושית התוספ' האיך אפשר להתיר באשת כהן משום חזקת היתר ותיפוק ליה דאיכא תרי ספיקי לאיסורא חדא שמא זינתה תחתיו ואם תמצא לומר אינה תחתיו אפ"ה שמא זינתה לפסול לה שפוסלה לכהונה וכמ"ש התוספות להדיא לקמן בגיטין דף פ' דאפילו לר' גמליאל דמכשיר אפילו ברוב פסולין היינו היכא דאמרה ברי דלכשר נבעלתי אבל בשותקת אסורה. ול"ל דאכתי מקשו התוספות דהוי לן למישרי מיהא אפילו באשת כהן ברוב כשרין אצלה. הא ליתא דבטענת פתח פתוח לא שייך לומר כן דשמא נבעלה בשדה דרוב פסולין אצלה דרובא דעלמא עכו"ם נינהו וביאת עכו"ם פוסלתה מכהונה ועוד דלמא אזלה איהי לגבי הפסול דהו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כדאיתא לקמן. ובשלמא לשיטת הרמב"ם והרמב"ן והר"ן וסייעתם דהא דקיי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא היינו מדרבנן א"כ איכא למימר דנהי דאמרינן ספק ספיקא לקולא היינו משום דהו"ל ספיקא דרבנן דמדאורייתא בחד ספיקא נמי שריא וא"כ הספק השני הוי ספיקא דרבנן דלקולא. אבל להחמיר לא אמרינן ספק ספיקא דמדאורייתא אין לחלק בין חדא ספיקא לכמה ספיקי וכיון שכתבנו דלהוציא אשה מבעל' אוקמוה אדאורייתא אתי' שפיר קושית התוס' אמאי לא מוקמינן לה בחזקת היתר. אלא התו' ורש"י לא סביר' להו הא מלתא דהרמב"ם וסייעתו אלא ס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא היינו מדאורייתא כמ"ש כל הפוסקים ואין להאריך כאן וכמבואר אצלינו בקונטרס מיוחד בתכלית האריכות א"כ הדרא קושיא לדוכתיה כיון דאמרינן ספק ספיקא לקולא כ"ש דלהחמיר יש לאסור בתרי ספיקי לאיסורא. והנלע"ד מתוך זה דהתוס' סברי דלעולם לא אמרינן ספק ספיקא היכא שהוא נגד החזקה בין לקולא בין לחומרא כיון דחזקה דאורייתא תו לא מקרי ספק כלל וכשיטת בעל משאת בנימין הביאו הט"ז והש"ך בי"ד סי' ק"י אלא שכתבו שם בשם הרשב"א ז"ל דאפילו היכא דאיכא חזקת איסור מקילין בספק ספיקא וכן הכריע בעל פרי חדש סי' הנ"ל וא"כ קשה כ"ש דאית לן להחמי' בתרי ספיקי לאיסורא אע"ג דאיכא חזקת היתר ולענ"ד דברי התוס' כאן מסייעין לשיטת המשאת בנימין ואין להאריך כאן יותר ולקמן דף י"ד גבי רבן גמליאל אלים ליה וברי ושמא נאריך עוד מזה בעזה"י ודוק היטב ועדיין צ"ע:

קונטרס אחרון בא"ד ממה שהקשו בתוספות דנוקי בחזקת היתר לבעלה באשת כהן אע"ג דלכאורה איכא תרי ספיקי לאיסורא דאף שקודם אירוסין זינתה אפ"ה איכא למיחש שמא נבעלה לפסול לה לקרוב או לכותי ועבד דביאתן פוסלתה לכהונה והיה נ"ל להכריח מכאן דשיטת התוספות דלא אמרינן ס"ס נגד החזקה וא"כ אי הוה חשבינן להך חזקת היתר חזקה גמורה תו לא הוי מהני ס"ס אף להחמיר וכמו שאבאר עוד לקמן ועיין בפנים:

בא"ד וי"ל דאדרבא אית לן למימר דהשתא נבעלה דאוקמה אחזקת הגוף עכ"ל. וקשיא לי הא איכא למימר נמי הרי בעולה לפניך וכיון דהיא עכשיו בעולה כמו כן היתה בעולה קודם שנתארסה ואע"ג דחזקת הגוף עדיף טפי מ"מ כיון דאיכא נמי חזקת היתר הו"ל תרתי חזקה להיתרא וחדא חזקה לאיסורא וחדא במקום תרתי לאו מידי היא כדאיתא בריש נדה ובקדושין דף ע"ט גבי קידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת דאמר רב הרי בוגרת לפניך וקיי"ל כרב ובשמעתין דהכא נמי קיי"ל כר"א דליכא מאן דפליג. ולכאורה היה נראה בזה דהתוספת קיימי בשיטת הרשב"א שכתבו התוספ' בשמו סוף פרק המדיר ד' ע"ה ע"ב דחזקת פנויה לא חשיבא כלל לגבי חזקת הגוף וה"נ חזקת היתר לא חשיבא כלל. אלא דא"כ לא הוי מקשה בגמ' מידי מעיקרא והא ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ולמאי דפרישית אין תחתיו לא הוי ספק כלל דאוקמה אחזקת הגוף אם לא שנאמר דסברת התוספ' דלגבי ספק ספיקא לא מהני חזקת הגוף וזה לא יתכן למאי דפרישית בסמוך דע"כ סברת התוספות דלא אמרינן ספק ספיקא אפילו לגבי חזקת היתר דאל"כ אין מקום לקושייתם דנוקמי בחזקת היתר דהאיכא תרי ספיקי לאיסורא אע"כ דלא חיישינן לתרי ספיקי כלל גבי חזקת היתר העומד לנגדו ואפילו לקולא אמרינן הכי כ"ש דאין לנו לומר ספק ספיקא להקל גבי חזקת הגוף דעדיף מחזקת היתר. ויש ליישב בדוחק דאפ"ה הוי ספק ספיקא כיון דאיכא נמי סברא דהרי בעולה לפניך דנהי דבחד ספיקא חזקת הגוף עדיף אפ"ה הוי שפיר תרי ספיקי אלא דכל כי האי לא הו"ל לתוספת לסתום אלא לפרש וצ"ע גדול ליישבו ודוק ועיין מה שאכתוב לקמן בסוגיא דמשארסתני נאנסתי ולקמן בס"פ המדיר אפרש יותר בעזה"י:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא בא"ד וי"ל דאדרבה אית לן למימר דהשתא נבעלה דאוקמה אחזקת הגוף והקשיתי לשאול דאיכא למימר נמי הרי בעולה לפניך וה"ל חדא במקום תרתי דלאו מידי הוא הבאתי ראיה מפ"ק דנדה ומפרק עשרה יוחסין דף ע"ט דקי"ל הלכתא כרב כו' והאי לישנא דהילכתא כרב שכתבתי לשון מיותר הוא דשמואל נמי מודה היכא דאיכא חזקה קמייתא אמרינן שפיר הרי חסר לפניך כרבנן דמקוה וחבית כדאיתא פרק עשרה יוחסין דף ע"ט ע"ש. וא"כ לפ"ז דברי התוספות כאן תמוהין מאד ומה שכתבתי ליישב בפנים נראה דוחק גדול וביותר לפי מה שפירשתי בפ' המדיר דף ע"ה ע"ב בפירוש הרשב"א שהביאו התוספות שם בהא דחזקת פנויה לא חשיב ע"ש ותראה דכל זה לא שייך כאן וא"כ נשארה קושיית התוספות כאן במקומה ולענ"ד נראה כדפרישית דמעיקרא לא שייך קושיית התוספות דאע"ג דמדאורייתא אוקמא אחזקת היתר אפ"ה אסורה מדרבנן דלא סמכינן אחדא חזקה דאיתרע להקל כמו שהארכתי לעיל וכמבואר להדיא בירושלמי ולפי"ז הא דאמר ר"א דנאמן לאוסרה היינו מדרבנן:

בד"ה ואי בעית אימא וכו' וי"ל דשם אונס חד הוא וא"ת ונוקמה בחזקת היתר וי"ל דאונס קלא אית לה וכו'. ואע"ג דלגבי פיתוי קטנה לא שייך לומר דאנוסה קלא אית לה וא"כ אכתי באשת ישראל אמאי לא מוקמינן לה בחזקת היתר שבקטנותה נבעלה והו"ל כאנוסה דשריא מיהו י"ל דבחדא ספיקא לא חיישינן כלל לפיתוי קטנה משום דמוקמינן לה אחזקת הגוף דהשתא נבעלה כמ"ש התוס' בסמוך ומעיקרא לא קשיא להו מפיתוי קטנה אלא לענין תרי ספיקי דלא מהני חזקת הגוף כדפרישית בסמוך ודו"ק:

בא"ד וא"ת א"כ בספק ספיקא נמי תאסר דספק אונס כמאן דליתיה דמי עכ"ל. ואף למאי דפרישי' בסמוך דלגבי תרי ספיקי חיישי' לפיתוי קטנה אונס הוא וא"כ לא שייך לומר דאונסא כמאן דליתא דמי דאכתי איכא תרי ספיקי שמא אין תחתיו ואת"ל תחתיו שמא כשהיא קטנה אלא דאכתי מקשו התוס' שפיר מנ"ל למקשה להקשות אדר' אלעזר דהאיכא לאוקמא מלתא דר"א שנתקדשה כשהיא גדולה דלא שייך פיתוי קטנה וליכא אלא חדא ספיקא כנ"ל ודוק. מיהו הרמב"ם ז"ל לית ליה כלל הא מלתא דפיתוי קטנה אונס הוא וכתב ה"ה דמסוגיא דשמעתין הוציא כן:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה ואיבעית אימא. משמע מדבריהם דכל מידי דלא שכיח לא מיקרי ספק כלל אפי' לאיצטרופי לספק ספיקא והקשיתי לשאול דלשיטת הרשב"א ז"ל דטעם הספק ספיקא היינו דהוי כמו רוב א"כ היכא דהספק הראשון הוא שקול אמאי לא מצרפינן המיעוט דספק השני להך פלגא דספק הראשון ואכתי הוי רובא וכמדומה לי באמת שראיתי בכמה פוסקים ראשונים ואחרונים דהיכא דהספק א' שקול אע"ג דשני אינו שקול אפ"ה חשבינן ליה ס"ס מיהו אפשר דהתוספות דהכא ס"ל דמיעוט לגמרי כמאן דליתא דמי לרבנן דפליגי אדר' מאיר משא"כ לשיטת רבינו תם שפסק במס' בכורות ד' כ' ע"ב בד"ה חלב פוטר דקי"ל כרשב"ג דהיכא דהמיעוט מסייע לחזקה הו"ל פלגא ופלגא וכמ"ש בהג"ה ש"ע י"ד. וא"כ ה"נ יש לנו לומר דהמיעוט מספק שני מסייע לה לפלגא דספק ראשון והו"ל רובא להחמיר והדבר צריך תלמוד ובקונטרס כלל גדול אי"ה אבאר לנכון:

בא"ד ואומר ר"י דהאי רובא דרצון לא הוי רוב גמור אלא מדרבנן עכ"ל. ונראה לי טעמו של ר"י דאיכא למימר נמי איפכא דרוב נשים בחזקת צדקות קיימי ואינן מזנות ברצון וכמ"ש הרא"ש ז"ל בדברי רבינו יונה ז"ל. מיהו עדיין יש לי מקום עיון בדברי התוספות דמשמע מיהו דפשיטא להו דאי הוי רוב דרצון רוב גמור תו לא הוי ספק ספיקא ספק אונס. ולא ידעתי למה לפי מה שכבר כתבתי דשיטת התוספת וסייעתם בהרבה מקומות דספיקא דאורייתא לחומרא היינו מן התורה ולפ"ז הא דקיי"ל ספק ספיקא לקולא לא פירשו רבותינו היכא רמיזא ומנא להו אע"כ כמ"ש הרשב"א ז"ל דספק ספיקא הוי כמו רוב דספק אחד הוי פלגא ופלגא וא"כ היכא דספק אחד הוא שקול כגון הכא שספק תחתיו ספק אין תחתיו ה"ל פלגא ופלגא שפיר הוי אידך ספיקא ספק אונס דאע"ג דאונס הוי מיעוטא אפ"ה מצטרפי מיעוטא לפלגא והו"ל רובא להתירא וכ"ש לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דספק אחד נמי מן התורה מותר ומדרבנן החמירו דאית לן למימר דלא החמירו אלא בספק השקול אבל הכא שהספק השני גורם דתו לא הוי פלגא ופלגא י"ל דמותר לגמרי ועוד דאיכא נמי חזקת היתר. ובדוחק יש ליישב דשאני התם דספק תחתיו נמי לא הוי ספק השקול דאיכא למימר טפי העמד על חזקת הגוף וכדפרישית אלא שכל הפוסקים האחרונים כתבו בפשיטות בדיני ספק ספיקא דמידי דלא שכיח לא מיקרי ס"ס ומכאן למדו וכ"כ הרשב"א ז"ל ולא הבנתי טעמו של דבר דכיון שספק אחד שקול אפי' אם השני לא שכיח שפיר מקרי ס"ס לטעם הרשב"א ז"ל דהו"ל רובא וצ"ע גדול ובקונטרס שלי הנקרא כלל גדול יבואר בתכלית האריכות בעזה"י:

בא"ד וא"ת אכתי וכו' איכא ס"ס דספק מוכת עץ וכו'. מכאן נראה מבואר דלשיטת התוספות לא בעינן בס"ס שיהא מתהפך דא"כ ההיא דמוכת עץ לא הוי ס"ס דכשאנו אומרים ספק זינתה תחתיו או אין תחתיו תו לא מצינו למימר את"ל תחתיו שמא מוכת עץ ואפ"ה הוי ס"ס אי לאו מטעם דלא טענה כן נ"ל וק"ל:

קונטרס אחרון בא"ד וא"ת אכתי איכא ס"ס דספק מוכת עץ וכתבתי דמוכח מדבריהם דהו"ל ס"ס אע"ג שאינו מתהפך מיקרי שפיר ס"ס. אמנם בת"י שנדפסו מקרוב בש"ס דפוס פ"פ דמיין נדפס בתחילת המסכתא ראיתי שכתבו התוס' לקמן בד"ה אי למיתב לה כתובה להביא ראיה ממתניתין דמוכת עץ אני דהו"ל ס"ס לענין ממון מספק דמ"ע וכתוב שם בשם יש מפרשים דלא מיקרי ס"ס כיון שאינו מתהפך הרי לפנינו דסברא זו דבעינן ספק ספיקא המתהפך יצא מפי רבותנו בעלי התוספות ולא מדברי האחרונים לבד כמו שהבין בעל פרי חדש בכללי הס"ס בסי' ק"י בס"ק י"ג ע"ש ולדידי עדיין צ"ע:

בא"ד ואין לומר דמוכת עץ לא שכיח דהא אמרינן באלו נערות עכ"ל. והר"ן ז"ל וה"ה כתבו דהא דלא הוי ס"ס משום מוכת עץ משום דלא שכיח. וכמו זר נחשב שלא השגיחו בקושית התוספ' ונראה לי שכוונתם ג"כ לתירוץ התוספות דהיינו מדלא טענה אלא דאכתי היה אפשר לומר דמידי ספיקא לא נפקא דשמא נעשית מוכת עץ בקטנותה והיא לא ידעה ע"ז כתבו דלא שכיח והיינו כדאמרינן פרק אלו נערות כולן רואות ומראות לאמן כן נ"ל:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא בא"ד הקשיתי לשאול על הרב המגיד והר"ן ז"ל שכתבו דמ"ע לא שכיח ולא השגיחו בקושיי' התוס' אמנם אחר העיון מצאתי בחידושי הרא"ה והריטב"א ז"ל דיש מפרשים שכתבו דהא דאמרינן באלו נערות כולהו חבוטי מיחבטן היינו דוקא לסומכוס אליבא דר"מ דמפרש ר' זירא טעמא משום שחבטה זו גורם להיות מ"ע משא"כ לרבנן דר"מ לית להו האי סברא כלל דא"כ לעולם מ"ע לא שכיח וזה בבירור כוונת ה"ה והר"ן ז"ל. אמנם מה שהביאו ראיה לדבריהם דמ"ע לא שכיח דהכי איתא בירושלמי ר"פ האשה שנתארמלה ואני בעניי ראיה זו איני מכיר כלל דודאי בסתם נשים דלא איתרעי בתולים דידהו פשיטא דמ"ע לא שכיח דהא רוב נשים בתולות נישאות דבהכי איירי התם בענין שאין היורשים יכולים לטעון שמא מ"ע היתה משא"כ הכא דמצא פתח פתוח לעולם איכא למימר דאדרבה מ"ע שכיח טפי ממה שנאמר שזינתה דהא זנות נמי אמרינן דלא שכיח וכאן דאיכא חזקת כשרות וחזקת היתר לבעלה ודאי איכא למיתלי טפי במ"ע כמ"ש התוספות אע"כ דתירוץ התוספות מוכרח דמדלא טענה מ"ע אני תו לא מספקא לן. ומהכא נמי שמעינן דהיכא שטוענת מוכת עץ אני דמהימנא כיון דאיכא כל הנך צדדי וחזקה למעליותא וחזקת כשרות דאלים טובא דהוה ליה חזקה דאתיא מכח רובא א"כ פשיטא לי טובא דהיכא דאמרה ברי דמהימנא אע"ג דלא שכיח אפילו אי לא הוי שכיח כמו זנות תדע דהכי הוא דהא קי"ל באשה שהלך בעלה למ"ה וילדה אשתו תוך י"ב חדשים דתלינן להכשיר אף הולד אע"ג דודאי לא שכיח כלל דמשתהי י"ב חודש כדמשמע לישנא דגמרא דקאמר הוי עובדא ואישתהי תריסר ירחי שתא אלמא דדבר חידוש הוא ובלא"ה דבר הנראה לעינים הוא ואפ"ה תלינן להתיר אף הולד והיינו ע"כ משום דחזקת כשרות אלים טובא ויתכן יותר לפמ"ש במקום אחר בתשובה דהתם נמי מסתמא איירי כשטוענת ברי דמצרפין טענת ברי לחזקת כשרות וחזקת היתר ועדיף טובא מרובא וא"כ כ"ש לענין טענת מוכת עץ דשכיח טפי כדמוכח ממילתא דר"מ דאמר כולהו חבוטי מיחבטן ומכ"ש לפמ"ש דעכ"פ שכיח טפי מזנות דהא איכא חזקת כשרות נקטינן מיהא דבטוענת מ"ע אני נראה דבר ברור דמהימנא א"כ נראין דברי רבינו יונה דבטוענת נאנסתי נמי מהימנא במיגו דמ"ע אני ואין צריך לכפול ולהאריך יותר ועיין לעיל בקונטרס אחרון דף ט' ד"ה אמר ר"א:

קונטרס אחרון ומתוך הדברים האלה יש למצוא צד היתר באשה שהלך בעלה למ"ה ונשתהא יותר מיב"ח ונתעברה אשתו וטוענת שנאנסה בדרך דמהימנא ומותרת לבעלה ישראל כיון דאיכא ברי וחזקת כשרות עדיף מרובא דרצון כמ"ש התוס' דרובא דרצון לא הוי רוב גמור. ולפי שראיתי בשו"ת כנסת יחזקאל שחיבר הגאון מוה' יחזקאל אב"ד דק"ק המבורג שמעשה היה בק"ק בריסק ואסרוהו חכמי הדור הוצרכתי לכתוב כן דלאו כללא הוא ואף שאין משיבין את הארויות איכא למימר דבהאי עובדא אף לפי טענתה שנאנסה עבדה איסורא שנתיחדה עם בעל מלחמה באושפיזא דאסורה להתייחד אף עם כותים הרבה עד שיהא שומר יושב ומשמר כדינו עם ב' או ג' כשרים דוקא ולא בפרוצים ולפ"ז היכא שעברה ונתיחדה שלא כדין איתרע חזקת כשרות טובא ותו ליכא טענת אונס כמו שהארכתי בזה בתשובת שאלה בישוב דברי רבינו שמחה ז"ל דהיכא דנתיחדה שלא כדין אבדה מיגו שלה והעליתי שם בשם הירושלמי דהו"ל תחילתה וסופה ברצון ע"ש בחידושי פ' נערה דף נ"א וכן כל כיוצא בזה משא"כ היכא דטוענת נאנסתי בענין דאיכא לאוקמי אחזקת כשרות נראה דאין לאוסרה לבעלה ישראל ולא למעשה אני אומר כך כי אם להתלמד ויותר מזה רצה בעל הלכות גדולות להתיר אם טוענת בצינעא בא בעלה ובעל או ע"י שם ואף לשיטת החולקים על בעל הלכות גדולות בהא מ"מ נראה דלענין נאנסתי היכא דאיכא חזקת כשרות כ"ע מודו ודו"ק:

בא"ד וי"ל דאי איתא דמוכת עץ היא הויא טוענת עכ"ל. והנה מהרש"א ז"ל לקמן בשמעתין הקשה דאכתי תיקשי להתוספות אמאי קאמר ר' אלעזר דנאמן לאוסרה ולהימנא לדידה במיגו דאי בעית היתה טוענת מוכת עץ אני וכתב דאפשר דסברי התוספות דלא אמרינן מיגו אלא לענין ממון ולא לענין איסור והקשה ע"ז מההיא דראוה מדברת דאמרינן מיגו וכו' ע"ש ולענ"ד כשגגה יצאה מלפני השליט מהרש"א ז"ל דודאי אמרינן מיגו לענין איסורא אלא דהכא לא שייך מיגו כיון שהיא מכחישתו ואומרת בתולה הייתי והוא יודע שמשקרת בזה א"כ שוויה לנפשיה חתיכה דאיסורא והו"ל כמיגו במקום עדים וזה ברור וק"ל:

בגמרא ומי אמר ר"א הכי והאמר ר"א אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה וכו' ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא ועיין בתוספות. ועם כל זה הסוגיא דחוקה דמאי ענין עדים לכאן דמילתא דפשיטא הוא דר"א לא בא למעט עדים שמזה היא עיקר סברת המקשה דקס"ד דבעינן עדים ממש כמ"ש התוס' תו קשיא לי לפי מ"ש רוב הפוסקים דבעידי כיעור נמי אסרינן לה על בעלה וא"כ תקשי להו הא דר"א. לכך נראה דאדרבא עיקר מילתא דר"א לא איירי כלל מעידי טומאה אלא כללא כייל דכל מה שהאשה נאסרת על בעלה לא מיתסרא אלא בב' עדים חוץ מקינוי וסתירה דאפילו בעד אחד ועיקר מילתא דרבי אלעזר לענין כיעור דבעינן שני עדים וסבר המקשה דפתח פתוח לא הוי אלא כדבר מכוער והיינו לפי סברת התוספות דבאשת ישראל נמי מדאורייתא שרי' אפילו בנתקדשה פחות מג' דרובא דרצון לא הוי מדאורייתא אלא מדרבנן כמו בעידי כיעור דאסורה מדרבנן וא"כ מקשה שפיר דכי היכי דלענין כיעור אם ראה הבעל בעצמו דבר מכוער לא מיתסרא כמ"ש כל הפוסקים ה"ה בפתח פתוח באשת ישראל כיון דמדאורייתא שריא לא שייך לומר דשוויה עליו כחתיכא דאיסורא ע"י ידיעת הבעל כיון דליכא עדים ואפשר דבאשת כהן נמי מדאורייתא שריא כדפרישית לעיל דאיכא חזקת היתר וחזקה דהרי בעולה לפניך וע"ז משני הש"ס שפיר דפתח פתוח כב' עדים דמי וגרע מדבר מכוער כנ"ל לולי שהתוספות לא כתבו כן ודו"ק:

קונטרס אחרון מסוגיא דגמרא דאין אשה נאסרת על בעלה הבאתי ראיה לשיטת הפוסקים דמדבר מכוער היכא דליכא עדים אע"פ שהבעל ראה בעצמו אפ"ה לא שייך למימר שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא:

קונטרס אחרון מהא דמייתי בגמרא וכמעשה שהיה כתבתי לפרש תשובת מהר"ם שהובאה במרדכי דלא שייך לומר אשתהויי אשתהי כיון דבלא"ה באיכא דבר מכוער ורגלים לדבר שנתעברה מאותו זמן באיסור דהיינו ממש דומיא דמעשה שהיה ועל דרך זה כתבתי במקום אחר ליישב ולפרש לשון תשובת מהר"ם הנ"ל בלי שום גמגום ממה שנתקשו בהן האחרונים ובתשובת ר"מ:

וכי תימא מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה התם אונס הוי ואי בעית אימא כדרבי שמואל בר"נ אמר רבי יונתן וכו'. ועיין במהרש"ל ומהרש"א ז"ל שנתקשו בזה ומ"ש מהרש"א ז"ל דהא דאמר ר"א וכמעשה שהיה היינו לענין שבודאי נבעלה עדיין דבריו צריכין תיקון דבשביל כך שבודאי נבעלה לא היה צריך להזכיר מעשה שהיה והנלע"ד דלשינויא קמא דאונס הוי הכי קאמר ר"א דאין האשה נאסר' על בעלה ע"י יחוד גרידא אלא ע"י סתירה שלאחר קינוי זולת זה לא מיתסרא ביחוד אא"כ היה היחוד כמעשה שהיה דהוי נמי דבר מכוער שהוא כשני עדים כיון שנתעברה באותו הזמן ואוריה לא היה בביתו כמה חדשים והיינו ממש כי ההיא דתשובת מהר"מ שהובא בהגה"ת רמ"א בש"ע אה"ע סי' ד' סעיף י"ד וכמבואר בגוף תשובת מהר"מ שהובא בהגהות מיימ' הל' אישות באשה שנתיחדה ושיערו שמאותו זמן נתעברה דלא שייך לומר אשתהויי אשתהי כיון דאיכא נמי דבר מכוער שנתיחדה באותו זמן וע"ז קאמר שפיר ואב"א כדר"ש בר"נ ומ"מ קאמר שפיר וכמעשה שהיה כדפרישית דלעולם אינה נאסרת ע"י סתירה אלא בסתירה שאחר קינוי או בסתירה כמעשה שהיה דהוי דבר מכוער כיון שנתעברה מאותו זמן והא דלא אסרוה משום דבהיתר היה כדר"ש ב"נ כנ"ל נכון:

דף ט:

בד"ה כל היוצא למלחמת ב"ד וכו' כבר כתבתי בזה בחידושי לגיטין ע"ש:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא בגמרא אמר אביי אף אנן נמי תנינא בתולה נשאת כו' לאו דקטעין טענת פ"פ כו' ומייתי ראיה דלא אמרינן דלא קים ליה והקשו בתוס' לעיל בריש מכילתין על פירש"י דאיירי בבת ישראל שנתקדשה אף כשהיא גדולה ואפ"ה ע"י שישכים לב"ד אפשר שיבואו עדים וא"כ אכתי מנא ליה לאביי לאוכוחי דקים ליה דאע"ג דאפשר דלא קים ליה אפ"ה ע"י שישכים לב"ד אפשר שיבואו עדים ומש"ה מפרשי התוספות למתניתין בבת כהן או בנתקדשה פחות מבת ג'. אמנם לענ"ד נראה דאדרבה מכאן סייעתא לפי' רש"י דלפי' התוספות קשה יותר אדאביי גופא כיון דאיירי מתניתין בענין דליכא אלא חד ספיקא לפי טענתו שאומר דקים ליה א"כ אפי' אם אפשר שטעה ולא קים ליה אפ"ה שפיר עבדו חכמים בתקנתן לאפרושי מאיסורא שישכים לב"ד וע"י כך יצא הקול ויבואו עדים או שתודה מעצמה שזינתה באונס כדי שלא יצא הקול ויבואו עדים שזינתה ברצון משא"כ לפרש"י אתי שפיר דבשלמא אי אמרינן דודאי קים ליה ושור שחוט לפניך שיש כאן פ"פ שפיר עבדו רבנן תקנתא שישכים לב"ד דאע"ג דמדינא שריא אפ"ה כל היכא דאיכא לברורי עבדינן תקנתא לצנועות . שלא יהא לעז ולפרוצות לאפרושי מאיסורא משא"כ אם נאמר דלא קים ליה לא מיסתבר כלל למיעבד תקנתא שישכים לב"ד וימתין עד שיצא הקול ומהיכא תיתי כיון דאף לפי טענתו מותרת לו מדינא ואיכא למימר נמי דטעה לגמרי

א"כ אין לנו לזלזל בבנות ישראל דלעז מיהא איכא ואדרבה משתקין אותו לומר דלא קים ליה כיון דבלא"ה ליכא חשש איסורא כנ"ל נכון בעזה"י ליישב שיטת רש"י ז"ל:

תוספות בד"ה אי למיתב לה כתובה וכו' אע"פ שיש לנו לומר שהוא טועה בפתח פתוח דאית לן למימר אוקי ממונא בחזקת מריה עכ"ל. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם בזה דהא לקמן גבי משארסתני נאנסתני בדף י"ב איפסקא הלכתא בהדיא כרבן גמליאל ור"א ומסקינן התם דאע"ג דבעלמא לא קי"ל ברי ושמא ברי עדיף אלא הממע"ה אפ"ה היכא דאיכא מיגו בהדי ברי ושמא או חזקה מוציאין ממון ואיהי מהימנא וא"כ ה"נ כיון דאיהו לא קים ליה בפתח פתוח והיא טוענת בודאי שבתולה היתה הו"ל ברי ושמא ואיכא נמי חזקה דהעמד האשה על חזקתה שהיא בתולה ואיכא נמי חזקת כשרות שלא זינתה ואמאי לא מהימנא. ועוד דאיכא נמי מיגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך דמהימנא למאי דקי"ל כר"ג כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה לא דקא טעין וכיון דאיכא ברי ושמא ומיגו וכל הני חזקות אמאי לא מהימנא. וחזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי מקום ליישב דברי התוס' אם לא שנאמר שכוונתם דסוף סוף אי הוי מצי לאוקמי מתני' לענין כתובה אפשר דהוי מוקי לה כרבי יהושע דלדידיה לא מהני ברי ושמא אפילו עם מיגו וחזקה כדמוכח לקמן ומאי דמיבעי' לה לאוקמי מתני' כרבי יהושע היינו כי היכי דלא ליהוי סייעתיה לדר"א דקים ליה בפתח פתוח. אלא דאף לפ"ז נמי קשיא לי א"כ אכתי מאי מייתי סייעתא לדר"א דלמא לעולם ליתא לדר"א ולא קים ליה בפתח פתוח ומתני' איירי לאוסרה עליו וכגון שטוענת נאנסתי או מוכת עץ אני וכיון שמודית לדבריו תו לא איכפת לן בלא קים ליה דהא קמן שמצא פתח פתוח אלא שטוענת טענה אחרת דלר' יהושע לא מהימנא. ודאי אסורה עליו ואין זה דוחק לאוקמי מתני' דוקא לענין טוענת ולא במכחישתו דהא השתא נמי לפי המסקנא לא מיתוקמא מתניתין אלא במכחישתו ולא בטוענת לפי שיטת ר' יונה ז"ל שהבאתי לעיל דבטוענת לא מיתסרא וכמ"ש שכן הוא לשיטת התוס' ואם כן אדרבא יותר שייך לאוקמי לענין טוענת דהכי אורחא דמילתא שאין האשה מעיזה פניה להכחישו מיהא בהא מצינן למימר דאפ"ה מוכח ממתניתין דקים ליה בפתח פתוח דאי ס"ד דלא קים ליה אפילו לר' יהושע מהימנא בטוענת נאנסתי או במוכת עץ אני והיינו במיגו דאי בעית היתה טוענת בתולה הייתי ולא מקרי מגו דהעזה כיון דאיהו לא קים ליה ואע"ג דלר"י לית ליה מיגו היינו מיגו גרוע היכא דבאידך טענה נמי לא מהימנא משא"כ במיגו מעליא מודה כדאיתא ריש פרק האשה שנתארמלה וכמ"ש התוספות בסוגיא דראוה מדברת ע"ש. אלא דאכתי הוי מצי לאוקמי כרבי יהושע ובטוענת והיינו בטענת דמים דליכא מיגו ואף שהתוספת כתבו דלא ניחא ליה לאביי לאוקמי בטענת דמים דלא שייך איקרורי דעתיה היינו במכחישתו אבל כשהיא מודה לדבריו אלא שטוענת נאנסתי או מוכת עץ תו ליכא לחלק לענין איקרורי דעתיה בין פתח פתוח לטענת דמים ויש ליישב. מיהו כל זה לפי שיטת התוספת. אמנם לפי פירש"י שכתב בתחלת הסוגיא דלר"א לא מהימן בפ"פ להפסידה כתובתה. יש לפרש כאן דלמאי דבעי לאוקמי למיתב כתובתה היינו בטוען טענת דמים דנהי דלאוסרה עליו לא ניחא ליה בהכי היינו משום דלא שייך איקרורי דעתא בטענת דמים כיון שטענתו מבוררת מסתמא לא חשיד למיעבד איסורא משא"כ אי הוי מצי לאוקמי מתני' לענין כתובה ולא הוי קשיא ליה ניתב לה שפיר הוי מצי לאוקמי בטענת דמים וזה דבר ברור בעיני והתימא שהתוס' לא פירשו כן אף לפי שיטתם וצ"ע ודוק היטב אח"ז הראו לי שכן כתבו בתוספת הישנים בתחלת המסכתא בש"ס החדשים:

בא"ד וקשה דאמאי מפסידה כתובתה והא הוי ספק ספיקא וכו' ואף על פי שאיני כדאי להשיג על דבריהם מ"מ הואיל ויצאו לידון בדבר החדש שלא מצינו בכל מקום בש"ס מפורש שמוציאין ממון מחזקתו בס"ס ולא מצאתי כן בשום פוסק קדמון ואדרבא נ"ל מדבריהם ההיפך. לכן להתלמד אני צריך וקשיא לי על שיטת התוספת שכתבתי לעיל דסברי דהא דקיי"ל באיסורי ספק דאורייתא להחמיר היינו מן התורה ולפ"ז צ"ל דהא דמקילינן בס"ס לענין איסורא היינו כמ"ש הרשב"א דס"ס הוי כמו רוב וא"כ הא קי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. ותו קשיא לי דלקמן דף י"ג בשקלא וטריא אמתניתין דהיא אומרת מוכת עץ אני מסיק הש"ס דלרבי יוחנן איצטריך למיתני תרתי מתניתין חדא להודיעך כחו דר"ג דאע"ג דליכא מיגו מהימנא והיינו ההיא דמוכת עץ ואי ס"ד דאמרי' ס"ס בממון א"כ אדרבא האי דמוכת עץ עדיפא אליבא דר"ג דהא איכא ס"ס כמ"ש התוס' כאן ונהי דלר"י לא הוי ס"ס כדמסקו התוס' בשיטת ר"י דמוכת עץ לא שכיח מ"מ לר"ג דשכיח שפיר הוי ס"ס. וס"ס עדיפא ממיגו גרוע דהא ר' יהושע פליג במיגו גרוע ומודה בס"ס אע"כ דלענין ממון לא מהני ס"ס מטעמא דפרישית. תו קשיא לי מהא דאיתא לקמן דף י"ט ע"ב בשנים החתומים על השטר ובאו שנים ואמרו פסולי עדות היו ומקשי הש"ס ומגבינן ביה כבשטרי מעליא ואמאי תרי ותרי נינהו ומאי קושיא האיכא ס"ס חדא ספיקא דתרי ותרי ואת"ל דקמאי פסולי עדות נינהו אפ"ה שמא חתמו באמת ע"ז השטר דהא פסולי עדות לא מיפסלי אלא מספק שמא שיקרא קמסהדי. וכהנה יש לי לדקדק ואין להאריך ויבואר בעז"ה בקונטרס כלל גדול וכאן אבא בקצרה. מיהו נראה לי דהתוספות לא כתבו דמפקינן ממונא בס"ס אלא בברי ושמא אבל בברי וברי אף על גב דהוי ס"ס לב"ד לא מהני אלא דאכתי קשיא לי מסוגיא דריש פרק המוכר פירות דמקשה הש"ס לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב ממתני' דשור שנגח את הפרה דיחלוקו אע"ג שרוב פרות מתעברות ויולדות ומשני הש"ס דאיכא למימר מאחורה נגחה או מקמה אתא ומביעתות' הפילה והו"ל גרמא דפטור וא"כ לפ"ז תקשי להיפך למאי דקי"ל כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב א"כ אמאי קאמר סומכוס יחלוקו והא הו"ל ס"ס ספק קודם שנגחה ילדה ואת"ל לאחר שנגחה שמא מחמת בעיתותא אע"כ דלא מהני ס"ס כלל לסומכוס אע"ג שהוא מוחזק ומסומכוס נשמע לרבנן דאין מוציאין ממון בס"ס ודו"ק. ומה שהוכיחו התוספות מההיא מתניתין דלקמן דמשארסתני נאנסתי דאינה מפסדת אלא מנה ואמאי לא מפסדת לגמרי לרבי יהושע משום ספיקא דרצון אע"כ משום דאיכא ס"ס ולענ"ד קושייתם אינה מובנת לי דכיון שאינו יכול לאוסרה עליו אפי' לר"י מהאי ספיקא דרצון א"כ הרי היא כאשתו גמורה וכמו שכל אדם אינו יכול להפסיד אשתו כתובתה אם יאמר שראה שזינתה כך אין יכול להפסידה כאן שהרי היא כבעלת חוב וכתובתה בידה דנהי דמפסדת מנה אף ע"פ שכתב לה מאתים דהרי הוא כמו שהתנה אם תמצא בתולה יהיה מאתים ואם בעולה מנה משא"כ באידך מנה הרי היא מוחזקת בכח כתובתה ולא מצי למיטען שזינתה ברצון כמו שאינו יכול לאוסרה עליו בטענה זו א"כ הרי היא ככל הנשים ויש ליישב. מיהו למאי דפרישית לעיל בלא"ה אין דבריהם מוכרחים בדקדוקם מההיא דאמרינן אי למיתב כתובתה וכדפרישית וצ"ע ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות אי למיתב לה כתובה כו' וקשה אמאי מפסדת כתובתה הא הוי ס"ס כו'. וכתבתי בפנים דהתוס' גופייהו לא ס"ל דמוציאין ממון ע"פ ס"ס אלא כה"ג דהכא היכא שהיא טוענת ברי והוא אומר שמא מה שאין כן בברי וברי או שמא ושמא ליכא למ"ד דמוציאין ממון ע"פ ס"ס היכא שהס"ס הוא מצד הדין והארכתי בזה לסתור סברת החולקין ואומרים דמוציאין ממון ע"פ ס"ס לחוד ובאמת לא מצינו שום מחבר קדמון בדבר זה כלום אלא שבספרי גדולי אחרונים מהספרדיים כתבו סברא זו הרבה מאוד והעלו כן מלשון התוספות כאן ולמאי דפרישית אף מדברי התוס' לא מוכח מידי ומלבד מה שכתבתי דבלא"ה אין דברי התוס' מוכרחין וא"כ אין לסמוך על סברא זו כלל להוציא ממון ע"פ ס"ס דאדרבא קי"ל זה כלל גדול בדין המע"ה ואחר שכתבתי כל זה מצאתי לי חבר בספר שבות יעקב ח"ש שכתב כן ומסיק שם שבס' כנסת הגדולה כתב דמאחר שנתגלה לו שהרבה חולקין ומכללן גדול האחרונים מהר"י טראני ז"ל לכן אם יגזור ה' בחיים אצוה למחוק מן הספרים בכל המקומות שכתבתי להיפך עכ"ל שם ע"כ לענ"ד יתד הוא שלא תמוט ובלא"ה צ"ל דהתוס' לא כתבו כן אלא למאי דמשמע להו דלענין למיתב לה כתובה מיתוקמ' מתני' ע"כ כרבי יהושע כמ"ש בפנים וא"כ לרבי יהושע אלים ליה ס"ס יותר מברי ושמא כדאיתא לקמן משא"כ לדידן דקי"ל כר"ג דברי ושמא עדיף מס"ס כמו שאבאר לקמן א"כ כיון דברי ושמא לא מהני בממון כ"ש דס"ס לא מהני לאפוקי ממון מחזקתו כל זה נ"ל ברור ודלא כמ"ש הבית שמואל בא"ע סי' נ"ג בדין נדוניית חתנים ס"ק י"ג ע"ש שכתב דיש להוציא ממון משום ס"ס ולענ"ד ליתא:

בא"ד וי"ל דלא מיקרי ס"ס עכ"ל. נראה לי בכוונתם דכי היכי דאית לדידה תרי ספיקי ליטול כתובתה ה"נ אית לדידיה תרי ספיקי להפסידה כתובתה שמא ברצון ואת"ל באונס שמא קודם שנתארסה והוי מקח טעות וכן בסמוך בההיא דמוכת עץ כנ"ל וק"ל:

בד"ה מאי לאו דקא טעין וכו' נראה לפרש דקס"ד דבטענת דמים ליכא למיחש עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל מאי קשיא להו להתוס' הכא טפי ממאי דאמרינן נמי בסמוך הא בגליל מצי טעין מאי לאו דקטעין פתח פתוח והתם לא שייך תירוץ התו' ונדחק מהרש"א ליישב ע"ש ולכאורה היה נ"ל דבסמוך מקשה בפשיטות דקס"ד דבגליל לא שייך טענת דמים להפסידה כתובתה שלא נהגו בגליל להעמיד שושבינים כדאיתא לקמן וא"כ אין טענת דמים ראיה יותר בגליל מטענת פתח פתוח ואף אם מצא דם אין ראיה כיון דליכא שושבינים ועל זה משני הגמרא דאפ"ה איירי בטענת דמים וכגון שהעמידו שושבינים וכן פרש"י אלא שהתוספות לא נחתו להכי מדמקשי בסמוך דהו"ל לאתויי מרישא דאלמנה מן האירוסין והתם ליכא למידק הכי. לכך נראה דבסמוך מדייק שפיר דמשמע ליה טענת בתולים בכל ענין דכיון דסתם בתולים דריש מכילתין איירי בין בטענת פ"פ ובין בטענת דמים כיון דלקושטא דמילתא קי"ל כר"א דקים ליה בפתח פתוח ומקרי טענת בתולים. משא"כ הכא במילתא דאביי דקבעי לאתויי סייעתא לדר"א קשיא להתוספ' שפיר דהא אי ליתא לדר"א א"כ ע"כ עיקר טענת בתולים הוא טענת דמים ובמאי הוי טעי אביי דלא מוקי למתני' בטענת דמים ועוד דהא אביי שקיל וטרי לעיל דף ו' ע"ב דמקשו ליה שושבינים למה מפה למה ושני אביי התם שמא יראה ויאבד אלמא דאביי הוי ידע דטענת דמים היא טענת בתולים לכך הוצרכו התו' לפרש דקס"ד דלא שייך אקרוריה דעתיה בטענת דמים זה נראה לי ברור בכוונת התוס' וק"ל:

בד"ה אבל בגליל וכו' וא"ת מנ"ל וכו' אבל כשטוענת בתולה הייתי בגליל נמי מהימנא עכ"ל. וקשיא לי האיך אפשר לומר כן דבגליל מהימנא לומר בתולה הייתי דא"כ כשטוענת נמי שבא עליה באירוסין אמאי לא מהימנא אף בגליל הא אית לה מיגו דאי בעי היתה אומרת בתולה הייתי ונהי דלא קשיא ליה כה"ג למאי דמסקו התוס' בסמוך בד"ה אר"נ דרב אשי פליג אדר"נ וסובר דבמכחישתו אינו נאמן להפסידה כתובתה דלית ליה האי חזקה דאין אדם טורח וכן לר"נ גופא היכא דאינו מפסידה אינו נאמן וא"כ לר' יהושע אמאי לא מהימנא כשאומרת משארסתני נאנסתי או מוכת עץ אני ולהימנא במיגו דבתולה הייתי ודוחק לאוקמי כולה מתני' בטענת דמים דוקא אלא דשאני התם דאיכא מיגו דהעזה אם תכחישנו ותאמר בתולה הייתי וניחא לה למיטען מוכת עץ אני שאינה מעיזה. משא"כ הכא כשאומרת שבא עליה באירוסין והוא מכחישה הרי מעיזה פניה ביותר וא"כ להימנה במיגו דבתולה הייתי ול"ל דהתוס' קאי עכשיו בהאי סברא שכתבו בסמוך דלא אמרינן מיגו להוציא הא ליתא דהא בתירוצם כתבו דביהודה אמרינן מיגו. ובדוחק יש ליישב דמשמע להתוס' עכשיו דבטוענת שבא עליה באירוסין והוא מכחישה איהו מהימן בגליל משום חזקה דאין אדם טורח אבל באומרת בתולה הייתי אפשר דאיהי מהימנא דשמא לא קים ליה בפתח פתוח ואף שהתוס' כתבו דשמואל אית ליה דר"א ופשיטא ליה דקים ליה וכן משמע מדקאמר רב יוסף אי לאוסרה עליו ביהודה אמאי לא מ"מ אפשר דר"י אכולא מילתא בעי לאתויי סייעתא בין לענין חזקה דאין אדם טורח ובין לענין דקים ליה בפתח פתוח ואף שהתוספות כתבו לעיל דלהפסידה כתובת' אפי' אי לא קים ליה מצי להפסידה מ"מ כבר כתבתי דלעיל דלדחי' בעלמא כתבו כן. וא"כ מקשו הכא שפיר דתו לא שייך לומר דלהימנא במגו כשאומרת שבא עליה באירוסין אף בגליל דהו"ל מיגו במקום חזקה כיון שאומר שלא בא עליה באירוסין מסתמא קושטא קאמר והיינו כתירוץ הראשון שכתבו תו' בסמוך בד"ה לא דקטעין טענת דמים דלא אמרינן מיגו במקום חזקה והשתא דאתיין להכי מצינן למימר דלמאי דדחי הש"ס לא דקטעין טענת דמים אע"ג דבגליל אין מעמידין שושבינים אפ"ה נאמן ומשום חזקה דאין טורח אבל בפתח פתוח אינו נאמן דלא קים ליה כנ"ל בישוב דבריהם ועדיין צ"ע:

בא"ד אבל קשה דמייתי מדיוקא והו"ל לאתויי מרישא וכו' עד סוף הדיבור. למאי דפרישית לעיל יש ליישב קושיא זו דעיקר דיוקא דרב יוסף מהאי בבא דבגליל מצי טעין היינו משום דמשמע ליה דבגליל לא שייך טענת דמים כיון שאין מעמידין שושבינים כנ"ל נכון ומורי זקיני בספר מגיני שלמה האריך ליישב קושית התוס'. אבל מ"מ קשיא לי טובא דלמה שפירש ר"י בעל התוס' לקמן דקושיא דוניחוש שמא תחתיו זינתה לא שייך אלא לאוקימתא דרב אשי התם ע"ש לקמן דף י"ב א"כ אין מקום לקושית התוס' כאן דלא מצי רב יוסף לאתויי סייעתא מהאי בבא דבתולה מן האירוסין דלמא לית ליה אוקימתיה דרב אשי וצ"ע ודו"ק:

בד"ה מאי לאו וכו' ואע"ג דגבי יבמה אמרינן דעד שלשים יום מוקי אינש אנפשיה עכ"ל. כוונתם כיון דביבמה מוקי אנפשיה משום דבזיז מינה ה"ה בארוסה דבזיז מינה טפי כמ"ש התוספות פרק החולץ דיבמה קרובה לביאה טפי מארוסה ע"ש:

בד"ה לא דקטעין טענת דמים וכו' אבל קשה דלהימנא במיגו וכו' דאיבעי אומרת מוכת עץ אני תחתיך עכ"ל. משמע להדיא דבטענת מוכת עץ אני תחתיך פשיטא להו דמהימנא ואע"ג דלית לה

תו שום מיגו ואפ"ה מהימנא כיון דאיכא ברי ושמא וחזקה וכדאידך לישנא דלקמן די"ב ושם אפרש בע"ה דהני תרי לישני לא פליגי וזה דלא כמו שכתב הבית שמואל סוף סימן ס"ח דבטוענת מוכת עץ אני תחתיך לא מהימנא ע"ש:

בא"ד אע"ג דאיבעי' דלא איפשטא היא בפ"ק דב"ב וכו' שמא חזקה דהכא עדיפא עכ"ל. וקשיא לי האיך אפשר לומר כן דהא בסמוך בד"ה א"ר נחמן משמע להדיא מדברי התוס' דלמ"ד כתובה דאוריי' לא סמכי' אהאי חזקה ואי חזקה גמורה היא אפילו אי כתובה דאורייתא היה ראוי לסמוך אחזקה אע"כ שאינה אלא חזקה מדרבנן וההיא דפ"ק דב"ב ע"כ חזקה דאוריית' היא דאין אדם פורע תוך זמנו דהא מוציאין ממון אפילו מיתמי כדאיתא התם וביתמי לעולם מוקמינן אדאורייתא וצ"ע ליישב ודו"ק:

בא"ד ואי לא אמרינן נמי מיגו להוציא א"ש. ואע"ג דלקמן בשמעתין דמשארסתני נאנסתי אמרינן בגמרא להדיא שאני הכא דאיכא מיגו אע"ג דהוי להוציא שאני התם דאיכא נמי ברי ושמא ואע"ג דבלחודא לא מהני דהמע"ה אפ"ה היכא דאיכא בהדה אפילו מיגו כל דהו מהני כדמוכח התם ועיין מה שאפרש שם בעזה"י:

דף י.

בגמרא אתמר א"ר נחמן אמר שמואל משום רשב"א חכמים תקנו וכו' והם האמינוהו וכו' אמר רבא חזקה. וכתב הר"ן ז"ל שהקשה הרמב"ן מאי איצטריך להנך טעמי ות"ל דאפילו הוי כתובה מדאורייתא ואפילו בלא חזקה דאין אדם טורח אפ"ה יש להאמין לבעל מעיקר הדין כיון שהוא מוחזק וטוען ברי ותירץ הר"ן ז"ל דאפ"ה היה לנו לתקן שלא יהא נאמן מפני תיקון העולם שלא יתעלל בה וכו' ע"ש. ולענ"ד אין לשון הסוגיא משמע כדבריו מיהו לשיטת התוס' בדיבור הקודם אין מקום לקושית הרמב"ן ז"ל דהא איצטריך האי טעמא דחזקה דבלא"ה היה מן הדין להאמין את האשה דאע"ג דברי וברי הוא והוא מוחזק אפ"ה נאמנת במיגו דמוכת עץ אני אבל השתא דאיכא הני טעמא הו"ל מיגו במקום חזקה מיהו הר"ן ז"ל לשיטתו דבלא"ה לית ליה האי מיגו כמבואר בדבריו וכ"כ הרא"ש ז"ל ולולי דמסתפינא לצאת לידון בדבר החדש היה נלע"ד לפרש טעם אחר דאי כתובה דאורייתא ואי לאו טעמא דחזקה דאין אדם טורח היה בדין שהאשה נאמנת דקי"ל כרב המנונא דאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה ולאו דוקא לענין גרשתני אלא לכל מילי כדאשכחן נמי בנדרים וביבמות גבי השמים ביני לבינך ושם נתבאר בתוס' ובפוסקים ובמפרשים דכללא הוא כל היכא שהוא יודע אם משקרת אין מעיזה פניה ולכאורה נראין הדברים ק"ו השתא היכא שבאתה להפקיע עצמה ממנו אין מעיזה כ"ש היכא דיתבא תותיה כנ"ל אלא כמדומה לי שראיתי סברא להיפך דדוקא להפקיע עצמה ממנו אינה מעיזה ובסמוך אפרש בדרך אחר ליישב קושית הרמב"ן ז"ל:

קונטרס אחרון בהא דאמר רב נחמן אמר שמואל משום רשב"א חכמים תקנו כתובה לאשה והם האמינוהו כו' והקשה הרמב"ן ז"ל דבלא"ה אף למאן דאמר כתובה דאורייתא למה לא יהא נאמן ותירצו בתירוצים שונים כמו שדקדקתי בפנים אלא שכתבתי דלולי דמסתפינא היה נ"ל דאי לאו דהם אמרו והם אמרו היה בדין שהאשה נאמנת דחזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אלא שכתבתי דכמדומה לי שראיתי באיזה ספר להפך וברוך המקום שהחזיר לי אבידתי שמצאתי סברא זו בדברי מהרי"ק סי' ע"ב דדוקא היכא שתפקיע עצמה מיד בעלה צריך חזקה זו אבל היכא דיתבא תותי' לא. אמנם לאחר העיון מצאתי ראיתי שכתב ה"ה בטעם הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהל' אישות במצא מעות טמונים והיא אמרה ברי שלי הן דמהימנא דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה היכא שהוא יודע אם משקרת הרי להדיא כמ"ש ולפ"ז אמינא ולא מסתפינא דלסברא זו לא קשה קושיית הרמב"ן ז"ל:

בתוספות בד"ה אמר רב נחמן וכו' משמע דכתובה דרבנן וכו' ועוד אור"י דלא קי"ל כר"נ דאשכחן רב אשי דהוא בתראה דפליג עליה וכו' והא דאמרינן בהאשה רבה וכו' עד סוף הדיבור. ומהמשך לשונם מבואר דלמ"ד כתובה דאורייתא לית ליה האי חזקה דאין אדם טורח וקשיא לי טובא האיך אפשר לומר כן הא ר' מאיר אית ליה כתובה דאורייתא כמ"ש התוספות בסמוך בד"ה הואיל וביבמות דף קי"ב אשכחן לר"מ דאמר טענת בתולים כל שלשים יום והובא בל' הרא"ש ז"ל בשמעתין וע"כ היינו להפסידה כתובתה דאי לאוסרה עליו ודאי דלעולם נאמן דהא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אע"כ להפסידה כתובתה ובטענת פתח פתוח דבטענת דמים ליכא לאוקמי דכל שלשים יום ודאי ליכא שושבינים ועוד שהרי הוא אומר לא בעלתי והיא אומרת נבעלתי כבר וטעמא דר"מ דמוקי איניש אנפשיה ומש"ה מהימן וא"כ א"א לאוקמי כלל בשושבינים כיון שאומרת נבעלתי ועוד דרש"י ותוס' כתבו שם דלר"מ לא שנא נסתרה ל"ש לא נסתרה נאמן כל שלשים יום וא"כ תו אין לחלק בין פתח פתוח לטענת דמים כיון שאין מברר טענתו אע"כ דהבעל נאמן לר"מ משום חזקה דאין אדם טורח וס"ל דהאי חזקה עד ל' יום מהני אלמא דלא תליא האי חזקה בכתובה דאורייתא או דרבנן. ולדעתי שיטת התוספות בזה צ"ע ליישב מיהו בלאו הכי כתב הרא"ש לקמן בשם רבינו תם ז"ל גבי מימרא דרב אשי דכל שלא משמש דלא פליג אדר"נ ע"ש ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה אמר רב נחמן כו' משמע דכתובה דרבנן. והקשיתי לשאול דלפ"ז קשה דר"מ אדר"מ אמנם בד"ה חזקה אין אדם טורח כו' כתבתי ליישב ולפ"ז משמע דקי"ל כתובה דאורייתא ועיין מ"ש בפרק הניזקין בהא דכתובת אשה בזיבורית ובהא דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה דמאי שנא משאר חובות ועיין עוד בפרק הכותב לקמן ובקידושין ס"פ האומר גבי גובה כתובתה מן החבילה:

בגמרא א"כ מאי הועילו חכמים בתקנתן. ולכאורה יש לתמוה דהא ודאי הועילו בתקנתן אם ימצא דם דתו לא מצי ליטעון פתח פתוח לפי פרש"י ותוספות בריש סוגיא דשמעתין שכתבו דלא מצי למיטען פ"פ אלא כשהיא ממשפחת דורקטי או שנאבדה המפה וא"כ פשיטא דהא ודאי מלתא דלא שכיח היא ושפיר עבדי חכמים תקנתא דבלא"ה פשיטא לן בכולי תלמודא דלמלתא דלא שכיחי לא עבדו רבנן תקנתא. ויש ליישב דהגמרא מקשה דאי ס"ד דנאמן לטעון פ"פ להפסידה כתובתה א"כ לא אהני תקנת חכמים בתקנת הכתובה אא"כ שהוכרחו לתקן שיעמידו שושבינים לברר טענת דמים. ולקמן משמע דהעמדת שושבינים לאו תקנת חכמים היא אלא במנהגא תליא מילתא כדאיתא לקמן דף י"ב דבגליל לא היו עושים כן להעמיד שושבינים כנ"ל:

בתוספות בד"ה חזקה אין אדם טורח וכו' תימא תינח וכו' אבל למ"ד יש לה כתובה מנה וכו' ואמאי מהימן ואור"י דלא מהימן עכ"ל. וכבר כתבתי א"כ אמאי קאמר רבי יהושע באומרת מוכת עץ אני דאינה נאמנת ומפסדת כתובתה לגמרי ואמאי להימנה לדידה במגו דאי בעית היתה אומרת בתולה הייתי והוי מהימנא כיון שאינה מפסידה וליכא חזקה דאין אדם טורח אלא דבכה"ג לא הוי מיגו דהו"ל מיגו דהעזה אם תכחישנה כנ"ל בשיטת התוספות מיהו לולי דבריהם היה נלע"ד דאפילו למ"ד יש לה כתובה מנה מכ"ש דבכה"ג הבעל נאמן דכיון שרוצה לקיימה אינו עשוי להוציא לעז על אשתו בשביל ריוח מנה דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ושמא תמות בחייו ויותר מזה נ"ל דבכה"ג נמי איכא חזקה יותר דהא קי"ל כל הפוחת לבתולה ממאתים הרי זה בעילת זנות ואפילו מחילה לא מהני וכ"ש שאם עושה כן ע"י תחבולות של רמיה להפסידה מנה שלא כדין הוי בעילתו זנות וקי"ל חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והשתא דאתינן להכי מצינן למימר דר"נ אמר שמואל משום רשב"א דשמעתין נמי סבר כתובה דאורייתא ובדאורייתא נמי אמרינן חזקה אין אדם טורח אלא הא דנקט חכמים תקנו היינו לענין היכא שאין מפסיד הסעודה וקאמר דאפ"ה מהימן משום דחכמים תקנו והיינו שתקנו שכל הפוחת לבתולה ממאתים הוי בעילת זנות דתקנתא דרבנן היא כדאיתא ריש פרק אעפ"י ובזה נתיישב מה שהקשיתי אליבא דרבי מאיר כנ"ל לולי שדברי התוס' לא משמע כן ודו"ק היטב:

במשנה בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים ופירש"י אם לא מצא לה השני בתולים אבדה כל כתובתה דמקח טעות הוא והיינו כמ"ד מקח טעות לגמרי משמע דהכי הלכתא. ולא ניחא ליה לפרש לענין לאוסרה עליו משום דספק ספיקא הוא דבאשת כהן ליכא לאוקמי כיון דגרושה וחלוצה קתני דאסורה לכהן ובנתקדשה פחותה מבת ג' נמי ליכא לאוקמי כיון דחלוצה קתני וע"כ גדולה הוא וא"כ לעולם לא משכחת לה אלא בענין שהוא ס"ס ולא מיתסרא וע"כ לענין כתובה איירי וכ"ש למאן דמוקי לקמן דף י"ב סיפא דמתניתין באלמנה מן הנשואין דאיירי שקידש ובעל לאלתר וא"כ ע"כ רישא דמתני' באלמנה מן האירוסין נמי בהכי איירי דתו לא שייך לאוסרה עליו מיהו לשיטת התוספות דלעיל בד"ה חזקה אין אדם טורח דכל היכא דלא מיתסרא עליו לא שייך הך חזקה למ"ד כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ותו לא מהימן להפסידה כתובתה ע"כ מוקי למתניתין דהכא בטענת דמים שטענתו מבוררת כנ"ל וק"ל:

דף יא.

גמ' א"ר הונא כו' מטבילין כו'. ולא ידעתי אמאי נקט טבילה טפי ממילה דלכאורה במילה איכא רבותא טפי דמלין אותו על דעת ב"ד אע"ג דהשתא חוב הוא לו דאית ליה צערא אפ"ה איכא אומדנא דזכות הוא לו להכניסו תחת כנפי השכינה דלקושטא דמילתא ע"כ דמלין אותו ג"כ על דעת בית דין ואפשר דנקט טבילה דפסיקא מילתא טפי דשייך בין באיש בין באשה וק"ל:

בתוספת בד"ה מטבילין אותו וא"ת היכי הוי גר מדרבנן ושרינן ליה בבת ישראל וקדושיו קדושין וי"ל דיש כח ביד חכמים לעקור וכו' עכ"ל. והא דפשיטא להו דקדושיו קדושין אע"ג דלכאורה רש"י נשמר מזה וכתב במימרא דרב הונא דהיינו לענין דמגעו ביין כשר דהוי מילתא דרבנן מ"מ מסוגיא דשמעתין מוכח דקדושיו קדושין מדקתני מתני' דכתובתה מאתים אלמא דשרינן לה להנשא לישראל וה"ה איפכא ואע"ג דבגמרא מוקי לה לכי גדלה. וא"כ מצינן למימר דלכי גדלה ולא מיחתה חוזרין ומטבילין אותה לשם גירות וכ"ש בגר דבלא"ה אין לו קדושין כשהוא קטן. מ"מ ממאי דאותיב אביי משמע דאיירי שפיר מתניתין אף כשהיא קטנה ומאי דמשנינן נמי לכי גדלה היינו דלא יהבינן לה כתובה אם נתאלמנה או נתגרשה אלא לכי גדלה מ"מ העיקר נשואין אפילו כשהיא קטנה כדקס"ד דאביי ואף על גב דמוקמינן למתניתין בגר עו"ג שנתגיירו בניו ובנותיו עמו היינו לדחיה בעלמא דלא ליהוי סייעתא לרב הונא אבל השתא דאיתא לרב הונא איירי מתני' בכל גווני ועוד דבגר שנתגיירו בניו עמו לשיטת התוספות עכשיו נמי לא הוי אלא מדרבנן דאביו אין לו זכיה בגופו אלא בתורת שליחות ומוכח מיהא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדפרישית כנ"ל. אלא דקשיא לי לפ"ז מ"ש בתוספות וכי פריך מאי קמ"ל הוי מצי לשנויי דקמ"ל דיש כח ביד החכמים וכו' ולמאי דפרישית אין מקום לקושייתם דהא השתא נמי לא שמעינן הא מילתא מעיקר מימרא דרב הונא דהא איכא למימר דרב הונא לא איירי אלא לענין שמגעו ביין כשר אלא משקלא וטריא דשמעתין שמעינן דקדושיו קדושין ומותר בבת ישראל כדפרישית וא"כ שפיר מקשינן אדרב הונא מאי קמ"ל וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וי"ל דקסבר כמ"ד יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה עכ"ל. כבר כתבו התוס' ביבמות דהיינו דוקא היכא שיש סברא וה"נ כיון דאמדינן דעתיה דקטן וקטנה דודאי ניחא להו בדת ישראל הוצרכו נמי לתקן נשואין לקטנה כי היכי דתקנו לקטנה בת ישראל כדי שיהא בעלה משמרה ואע"ג דקדושי קטנה ישראלית אינה אלא מדרבנן אפ"ה הוי עקירת דבר מן התורה דשרינן לה לישראל אע"ג דעכשיו עכו"ם היא. ואע"ג דבגר קטן לא הוצרכו לתקנה זו דבלא"ה אין קדושין ונשואין לקטן עד שיגדיל ואז יכול לטבול כדינו טבילה אחרת אפ"ה כיון שהוצרכו לתקן בקטנה שטבילת קטנות מהני ה"ה בגר קטן שאין לחלק ביניהם משא"כ לענין הגדילו יכולין למחות לא רצו לתקן לעקור דבר מן התורה כיון שאין להם שום סברא בזה כיון שעומד וצווח דחוב הוא לו כנ"ל בשיטת התוספות ועדיין צ"ע. מיהו בפ' האיש מקדש כתבתי דנהי דזכיית הקטן ע"י אחר מדרבנן מ"מ ע"י ב"ד הוי מדאורייתא כדמייתי התם מקרא דנשיא א' למטה ע"ש בחידושינו:

בא"ד ואית ליה ממון מן התורה כגון שירש את אמו עכ"ל. לפי מה דמשמע מדבריהם כאן דלא משכחת ליה ממון אחר מן התורה א"ש דאין אתה צריך לחזור אם יש לו יורשין דאמו אינה יורשתו שכבר מתה אלא אפילו למ"ש התוספות בפרק בן סורר דאית ליה נמי ממון מן התורה שכר פעולה אפ"ה א"ש דאין אתה צריך לחזור אם יש לו יורשין דאע"ג דבפ' יש נוחלין סוף דף קי"ד כתבו התוספות דלר"י ולר"ת אמו של גר יורשת את בנה נראה שכתבו כן לרבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהודה אבל תנא דמתני' דיש נוחלין סובר דאמו אינה יורשת בנה כלל אפילו בגר והכי הלכתא כנ"ל הסוגיא דהתם ומאי שיש עוד לדקדק אין להאריך כאן ודו"ק:

קונטרס אחרון מלשון התוספות העליתי דאף לפי' ר"י ור"ת בפרק יש נוחלין דאם הגר יורשת בנה היינו דווקא לר"ש בן יהודה שם אבל לרבנן אפילו בגר שאין לו יורשי אב אין אם יורשתו דאל"כ תיקשי הא דאמרינן גר קטן בידוע שאין לו יורשין:

בגמרא אביי לא אמר כרבא וכו' יש לדקדק דבלא"ה אטו מי לא ניחא ליה לאביי לאותבי' ממתניתין דהכא שנשנית מקמי ההיא דאלו נערות ואפשר משום דבההיא דהכא פשיטא דאיכא לאוקמי לכי גדלה דאע"ג דמשמע ליה דאפילו נשאת כשהיא קטנה מ"מ לא ניתנה כתובה לגבות מחיים וא"כ סתמא דמלתא שאינה נוטלת כתובתה אלא לכשתגדל אבל בההיא דאלו נערות

סתמא דמילתא משמע שנותנין לה הקנס מיד כמו בשאר נערות אע"ג שעדיין לא נהגה מנהג יהודית כנ"ל וק"ל:

דף יא:

בגמרא מתיב רב נחמן היא אומרת מוכת עץ אני ר"ג ור"א אומרים נאמנת פרש"י ש"מ אית לה כתובה וכו' דאי לית לה מאי נאמנת דקאמר ר"ג וכו'. ול"ל דלמא לענין לאוסרה עליו קאמר ר"ג דנאמנת ובאשת כהן וכשיטת ר' יונה ז"ל שהבאתי לעיל בתחילת הסוגיא דפ"פ אלא דלשון המשנה לא משמע כן דקתני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ואי לענין איסורא הו"ל למיתני והוא אומר דרוסת איש את משארסתיך דהא אם נעשית דרוסת איש קודם שנתארסה לא מיתסרא ואף לפי מ"ש בסוגיא דפ"פ דבאשת כהן איכא תרי ספיקי לאיסורא דאף אם קודם שנתארסה שמא נבעלה לפסול לה אפ"ה לא הו"ל לסתום ולמיתני דרוסת איש את. ועוד דמשמע סיפא דומיא דרישא דמשארסתני נאנסתי דע"כ איירי לענין כתובה מדקתני והיה מקחי מקח טעות וכמו שאפרש עוד שם בעז"ה וא"כ שפיר מתיב רב נחמן. ול"ל נמי דמה שאומרת מוכת עץ אני היינו שנעשית מוכת עץ תחתיו דא"כ אדקתני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את וע"כ היינו קודם שנתארסה א"כ טענה זו שייכה לענין מוכת עץ גופא שיאמר לא כי אלא קודם שארסתיך כנ"ל וק"ל:

בתוספות בד"ה הדר ביה רבא מההיא אבל מהא לא בעי למימר דהדר ביה משום דמקח טעות לגמרי משמע עכ"ל. הנה כל מפרשי התוספות נתקשו בדברי התוספות ובקשו ליישב כל אחד לפי דרכו מהרש"ל ומהרש"א ומהר"ם ז"ל וכל דבריהם דחוקים ובתחלה עלה בלבי ליישב דלכאורה קשה לי להיפך דשפיר מצינן למימר דהדר ביה מהא דמוקי לברייתא בנמצאת מוכת עץ שהרי נראה מדברי רש"י דלא מסיק הש"ס דהדר ביה מההיא אלא משום דמשמע ליה לשון נמצאת דקאמר רבא דע"כ היינו בלא הכיר בה ולפ"ז מצינן למימר דרבא לא הדר ביה אלא מהא דקאמר נמצאת אלא מוקי לה בהכיר בה שהיא מוכת עץ כגון שטוענת כך דבדאיכא עדים שהכיר בה לא מצינן לאוקמי דא"כ מאי קמ"ל ול"ל דאתי לאשמעינן דמוכת עץ כתובתה מנה לאשמעינן בעלמא דמה ענין הוצאת שם רע לענין זה. אבל בטוענת ודאי מצי לאוקמי ואע"ג דלא מהימנא בהכי דאפי' ר"ג לא קאמר לקמן דאיהי מהימנא אלא בברי ושמא אבל כל שהבעל אומר ברי איהו מהימן אפ"ה איכא למימר דאיכא ס"ס שמא האמת עמה שהכיר בה ואת"ל שטענתו אמת אפ"ה איכא לספוקי שמא תחתיו נאנסה דנהי דלא מספקינן שמא נעשית מוכת עץ תחתיו דא"כ הוי לה למיטען אבל לענין נאנסה תחתיו איכא למימר דלא ניחא לה לפסול עצמה מכהונה והו"ל ס"ס. והתוספות לשיטתייהו שכתבו לעיל דף ט' ע"ב דמפקינן ממון בס"ס. והשתא דאתינן להכי לא איצטריך לרבא לאוקמי כלל האי ברייתא לענין מוכת עץ אלא כל שאין כאן עדים שזינתה מעיקרא ברצון לעולם נוטלת מנה משום דאיכא ס"ס ספק שמא תחתיו נאנסה ואת"ל מעיקרא שמא הכיר בה שהיא בעולה וע"ז מסקו התוספת שפיר דא"א לומר כן משום דמקח טעות לגמרי משמע אלמא דלעולם לר"ג נוטלת מאתים ולרבי יהושע לא כלום. דקאמר הרי היא בחזקת שהטעתו ואי איתא דאיכא ס"ס בכה"ג לר"י נמי היתה נוטלת מנה מהאי ס"ס גופא אע"כ דלא מיקרי ס"ס בכה"ג דשמא הכיר בה לא מיקרי ספק כלל כיון שהבעל יודע בבירור שלא הכיר בה וכדפרישי' לעיל בדברי התוספות בד"ה אי למיתב לה דלהתוספות נמי לא מיקרי ס"ס אלא כשהבעל עצמו מסופק בשני הספיקות וא"כ ע"כ לא מצינן למימר דהדר ביה מהא אלא מההיא כך היה נראה בעיני לפרש דבריהם ועוד דרכים אחרים אלא שכולם לא ישרו בעיני לסתימת לשון התוספת ועדיין צ"ע. ומ"מ נ"ל ליישב כוונת התוספות שכתבו דרך כלל דא"א לומר בשום ענין דרבא הדר ביה מההיא אוקימתא דנמצאת מוכת עץ ומוקי באיזה אוקימתא אחריתי דאשכחן דבדליכא עדים אית ליה מנה ע"ז מסקו דאי אפשר דכיון דמקח טעות לגמרי משמע. אלמא דאפילו כשהבעל טוען שמא פטור מכלום וממילא לא אשכחן בשום ענין מנה אלא באוקימתא דרבא בידוע שנעשית מוכת עץ אח"כ וקמ"ל דלא הוי מקח טעות כן נ"ל ודו"ק:

דף יב.

בפרש"י בד"ה וניחוש שמא תחתיו זינתה וכו' ולא מזקיקינן ליה לבא לב"ד ולא יתברר הדבר עכ"ל. הוכרח לפרש כן משום דלכאורה האי מתני' דבתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנשואין לא מיתוקמא בנתקדשה פחותה מג' שנים כיון דאלמנה מן הנשואין היא שאין לאביה רשות לקדשה לאחר וע"כ היא גדולה עכשיו ועוד דמקמי הכי לאו בת נשואין היא. ובאשת כהן נמי ליכא לאוקמי דהא גרושה וחלוצה קתני דאסירי לכהן וא"כ לעולם לא שייך לאוסרה בטענת בתולים דהאיכא תרי ספיקי ולכך הוכרח לפרש דאפ"ה איכא למיחש שמא לא יבא לב"ד. ובאמת גם בזה יש לו לבא לב"ד כדי שיצא הקול ויתברר הדבר ע"י עדים וכיון דלמאן דמתני אמתני' צריך לפרש כן ניחא ליה לפרש נמי למאן דמתני אברייתֿ' ובהאי גוונא גופא כנ"ל ומה שהקשה מהרש"א ז"ל יבואר בסמוך:

בתוספות בד"ה וניחוש שמא תחתיו זינתה אין לומר וכו' ניחוש באשת כהן עכ"ל. למאי דפרישית בסמוך צריך לומר דהכא למקשן קמא קאי דאיירי אברייתא וכן למאן דמתני אמתני' היה באפשר לפ' קושית המקשה דוניחוש לענין אלמנה דנהי דבגרושה וחלוצה ליכא למיחש דלא שייכי כלל באשת כהן אכתי באלמנה הוי לן למיחש וע"ז כתבו התוספת דאכתי א"א לפרש כן משום דהא מצי לשנויי כן נ"ל:

בא"ד ואין זה דוחק דלעיל נמי מפרש וכו' ואע"ג דלמאי דפרישית בסמוך ממתני' דהכא נמי מוכח דלא איירי אלא להפסידה כתובתה דהא בגרושה וחלוצה לא מצי לאוסרה עליו אלא דאכתי הוי מצינן לפ' כפי' רש"י דהיא גופא קשיא ליה אמאי קפסיק ותני אינו יכול לטעון דמשמע שאין צריך לבא לב"ד והאיכא למיחש שיבואו עדים אם יבא לב"ד ויצא הקול וע"ז מקשו התוספות שפיר מההיא דהאוכל אצל חמיו ביהודה דמוקמינן לעיל נמי לענין כתובה לחוד ולא חיישינן שמתוך כך לא יבא לב"ד ולא יתברר ע"י עדים כנ"ל בכוונת התוספות. והיא קושית מהרש"א ז"ל על פירש"י ע"ש. אמנם לשיטת רש"י ז"ל נ"ל שיש ליישב דודאי בההיא דהאוכל אצל חמיו ליכא למיחש שלא יבא לב"ד דבהא ליכא למיטעי דכיון שמה שאינו יכול לטעון היינו כדקתני טעמא מפני שמתייחד עמה ותולה בו שבא עליה מן האירוסין וכיון שהוא יודע שמשקרת פשיטא דכ"ש שיבא לב"ד משא"כ הכא דמה שאינו יכול לטעון היינו משום שכבר כנסה ראשון שפיר איכא למיחש שמתוך כך לא יבא לב"ד כנ"ל ודו"ק:

בד"ה כגון שקדש ובעל לאלתר וכן צריך להעמיד שהראשון אחר שקידש כו' עכ"ל. ולכאורה הוא דוחק גדול לפ' כן ולא ידעתי מי הכריחם לפרש כן שהרי לפי פירושם בסוגיא דשמעתין בדיבור הקודם משמע דלא חיישינן כלל שיבואו עדים אלא דעיקר החששא משום אשת כהן דליכא אלא חדא ספיקא ולפ"ז קשיא טובא שהרי התוספות הקשו לעיל דף ט' בד"ה באשת כהן דאית לן לאוקמי אחזקת היתר ותירצו דאדרבא אית לן לאוקמי אחזקת הגוף שהיתה בתולה ולא נבעלה עד עכשיו וא"כ תו לית לן למיחש כלל שמא זינתה תחת הראשון דמהיכי תיתי הא אית לן לאוקמה אחזקת היתר ואחזקת הגוף שהיתה בתולה עד עכשיו ולא נבעלה אלא סמוך לקדושי השני ואז היתה פנויה. ואין לפרש נמי דברי התוס' כאן שכתבו כן לשיטת פירש"י דא"א לומר כן דהא מדפרש"י ולא יתברר הדבר אם זינתה תחתיו משמע דבלא בירר לא מיתסרא והיינו ע"כ משום דלפרש"י לא איירי באש"כ אלא באשת ישראל דאיכא תרי ספיקי וכדפרישית וא"כ לא שייך האי חששא דשמא זינתה תחת הראשון דאשת ישראל לא מיתסרא בהכי לבעלה וצ"ע גדול ליישב ל' התוספות בזה. ותו קשיא לי דלמאי דמשמע להו האי חששא דשמא זינתה תחת הראשון אכתי לא יצאנו מידי חששא זו אף לפי תירוצם דמ"מ בחלוצה מאי איכא למימר. שמא זינתה בעודה שומרת יבם וקי"ל שומרת יבם שזינתה אסורה לכהן כדאיתא בא"ע סי' ו' בהסכמת כל הפוסקים וצ"ע: (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע: נכתב בטעות דחלוצה אסורה לכהן בלא"ה אלא דאכתי אתא חורבא בחלוצה שעדיין לא חלצה שמת היבם):

בד"ה שתי תקנות וכו' ול"ל נמי דמעיקרא וכו' דאין סברא לתקן לאלמנה מאתים אם לא וכו' עכ"ל. המשך דברי התוספות מבוארים יפה בדברי מהרש"א ז"ל אמנם מה שכתבו דאין סברא לתקן מעיקרא לאלמנת כהן מאתים לא הבנתי דבריהם דלכאורה איפכא מסתברא דכי היכי דמעלינן בתולת כהן מבתולת ישראל ה"נ איכא לעילויי אלמנת כהן מאלמנת ישראל ונהי דאיכא למימר דמעיקרא נמי לא רצו לתקן לאלמנת כהן מאתים כי היכי דלא לפרשו מינייהו ולקפצו על בתולת ישראל אכתי איכא למימר דמעיקרא תקנו לאלמנת כהן מאתים כי היכי דלא ליזלזלי בהו אי כפרש"י או כפי' תוספות דבסמוך ולולי דברי התוספות היה נ"ל דהא דלא מוקי הש"ס בהכי דמעיקרא כי תקנו לבתולה ד' מאות תקנו נמי לאלמנה מאתים היינו דלישנא דמתני' קשיתיה דמעיקרא תנא מלתא דאלמנה והדר תני מלתא דבתולת כהנים ואי ס"ד דהאי דאלמנת כהן מנה לבתר הכי איתקין הו"ל לאקדומי מילתא דבתולת כהן דמקמי הכי איתקין. ובלא"ה נמי בכל דוכתי מקדים התנא בתולה לאלמנה ועוד דאמאי תנא כלל אחת אלמנת כהן ואחת אלמנת ישראל אטו מי לא ידעינן דאלמנת ישראל מנה והא כבר תני לה ברישא דמתני' דלעיל. ולא הו"ל למתני אלא כתובה בתולת כהן ד' מאות ואלמנת כהן מנה אע"כ דאלמנת כהן ואלמנת ישראל בהדי הדדי איתקין מעיקרא דתרווייהו מנה ואח"כ תקנו לבתולת כהן ד' מאות ואלמנה כדקיימא קיימא ולכך שינה התנא הסדר אלא שאח"כ חזרו ותקנו לאלמנת כהן מאתים ואח"כ אהדרינהו למילתא כדמסיק הש"ס כנ"ל נכון לולי שהתוספות לא כתבו כן ודו"ק:

דף יב:

בתוספות בד"ה כיון דחזו דמזלזלי וכו' ונראה לר"י וכו' כיון דחזו דפרשי כו' היינו דנקט מעיקרא מזלזלי וכו' עכ"ל. הוצרכו לזה משום דלפרש"י בלא"ה א"ש הא דנקט מעיקרא מזלזלי ובתר הכי נקט דפרשי היינו משום דמזלזלי הוא לענין שהיו מגרשין אותם ופרשי מינייהו היינו דמעיקרא לא היו נושאין אותם. משא"כ לפי' ר"י דתרוייהו היינו לענין שלא היו נושאין אותם הוצרכו לפרש אמאי שני בלישנא כנ"ל ובעיקר קושית התוס' על רש"י ז"ל עיין בס' מגיני שלמה למורי זקיני זצ"ל:

במשנה הנושא את האשה וכו' ר"ג ור"א אומרים נאמנת וכו'. מדפסיק ותני נאמנת משמע דהיינו לגמרי לא שנא לענין כתובה ל"ש לענין איסורא דהכי הוא קושטא דמילתא אפילו לדברי החולקים על ר' יונה כמ"ש לעיל בתחלת הסוגיא דפתח פתוח והוא מל' הרא"ש ז"ל אפ"ה מודו הכא בגוונא דמתני' דהאיכא ס"ס. דמתני' ע"כ לא איירי בנתקדשה פחות מג' דא"כ האיך קאמר עד שלא ארסתיך דהרי בתוליה חוזרין ובאשת כהן נמי לא מיתוקמא מדאמרה משארסתני נאנסתי ורבי יהושע נמי לא קאמר אלא שמא עד שלא נתארסה והוי מקח טעות משמע דלא שייך בטענתייהו אלא מקח טעות אבל איסורא ליכא והיינו כדפרישית. אבל באידך מתני' דמוכת עץ אני נראה דפליגי ר"ג ור"י בין לענין איסורא בין לענין ממונא דר"ג אמר נאמנת בכל ענין משום דמוכת עץ שכיח כדמשמע מל' התוס' לעיל ובפרק אלו נערות דף ל"ו בד"ה החרשת ע"ש ובחידושינו. וא"כ אפילו באשת כהן איכא ס"ס. ולר"י דמוכת עץ לא שכיח קאמר לא מפיה אנו חיין ואם היא אשת כהן אסורה כנ"ל:

בתוספות בד"ה והוא אומר לא כי וכו' הכא דליכא למיטעי עכ"ל. ול"ל דאיירי בטוען ברי שנודע לו שנבעלה קודם אירוסין ולא נודע לו עד היום אחר שכנסה דא"כ אין זה ענין לטענת בתולים ומדקתני ולא מצא לה בתולים משמע שאין לו שום טענה אחרת וא"כ מסתמא טוען שמא עד שלא ארסתיך כנ"ל וק"ל:

בגמרא איתמר מנה לי בידך וכו' רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף. קשיא לי א"כ אמאי איצטריך קרא לאהדורי אבידה בסימנין וכתיב נמי עד דרוש אחיך אותו דרשהו אם הוא רמאי ות"ל דבלא"ה מהדרינן אפילו בלא סימנין אלא בטביעת עין כיון שטוען ברי ואין אדם מכחישו בברי והמוצא טוען שמא. ותו הא לית ליה למוצא חזקת ממון כמ"ש התוספות סוף פ"ק דמציעא ולשיטת התוספות דמחלקין בין היכא שהברי טוב והשמא גרוע א"ש ועיין בסמוך. מיהו לשיטת הרמב"ם וסייעתו דלא מחלקי בכך קשה. ויש ליישב דשאני התם לענין מציאה דהמוצא מצי למימר דלאו ממנו נפל אלא מרובא דעלמא ואע"ג דאין הולכין בממון אחר הרוב היינו להוציא מן המוחזק דוקא משא"כ הכא דלא הוחזק. ועוד דלמ"ד ברי ושמא ברי עדיף ס"ל נמי דהולכין בממון אחר הרוב כמ"ש בכמה דוכתי בראיות ברורות בעזה"י:

בתוספות בד"ה רב הונא ור"י וכו' ותימא דרב יהוד' גופא וכו' וי"ל דהתם ברי גרוע וכו' אבל קשה דבעי למימר הכא וכו' עד סוף הדיבור. והניחו הדבר בקושיא אם לא שנאמר דהו"מ למימר ולטעמיך ולולי דבריהם היה נ"ל דהא דקאמרי ר"ה ור"י ברי ושמא ברי עדיף היינו דוקא באומר מנה לי בידך דאיכא חזקה דאין אדם תובע אא"כ יש לו ואחזוקי אינש ברשיעא לא מחזקינן כדאיתא במסכת שבועות לענין שבועת היסת אלא דהתם איכא חזקה כנגדה דאין אדם מעיז פניו משא"כ הכא שהלה טוען שמא מש"ה התובע נאמן דמהיכי תיתי נחזיקנו ברשע ולפ"ז לא שייך הא מילתא בניזק אומר ברי ומזיק שמא דהתם בלא טענותיהם נולד מקום ספק כמ"ש שם

התוספות במילתא דסומכוס וא"כ אף כשהניזק אומר ברי לא מהני דאנן אמרינן כי היכי דמספקא לדידן ה"נ מספקא ליה לדידיה ומה שטוען ברי איערומי קא מערים ובהכי לא הוי כגזלן דלא פרשי אינשי מספק ממונא כדאיתא ר"פ שנים אוחזין וזה לא שייך במנה לי בידך שאין הספק אלא עפ"י טענותיהם ולפי"ז ה"נ במשארסתני נאנסתי נמי הוי דומיא דמנה לי בידך כיון שהיא יודעת האמת ול"ל דמספקא לה א"כ מסתמא קושטא קאמרה דלא חשדינן לה במשקרת ובגזלנות כנ"ל ואי תיקשי מההיא דבעינן סימנין במוצא אבידה י"ל דהתם נמי לא משמע ליה דהוי גזלן בהכי אף אם משקר משום דמורה היתר ואמר חבראי לאו מידי חסר בה כדאיתא ברפ"ק דמציעא כה"ג כנ"ל ודוק וצ"ע:

בא"ד ועוד י"ל דסוגיא דהכא וכו' אלא כדאמר התם אי נמי לכי הא עכ"ל. והיינו לענין דלא אזלינן בממונא בתר רובא כי הא דאתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאמר שמואל יכול שיאמר לשחיטה מכרתיו לך אע"ג דרובא זבני לרדיא ולכאורה קשיא לי דמההיא גופא מוכח טפי דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף אפילו בדאיכא נמי רובא דאי ס"ד דסבר שמואל ברי ושמא ברי עדיף הרי הלוקח טוען ברי שלקח לרדי' וטענת המוכר שמא והתם מוכח דבתר דעתא דלוקח אזלינן תו קשיא לי דבס"פ המדיר קאמר רבי יהודה גופא משמיה דשמואל גבי המחליף פרה בחמור ומת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה משמע דאי לא מייתי ראיה לא מהימן אע"ג שטוען ברי והלה מסתמא טוען שמא שאין החמור ברשותו ואע"ג דאית ליה לבעל החמור נמי חזקה דאית לן למימר דמוקמינן החמור אחזקתו שהיה חי ואפ"ה לא מהני וצ"ע ויש ליישב ושם יבואר בלשון התוספות בעזה"י:

בגמרא א"ל אביי הא דרב הונא ודרב יהודה דשמואל היא וכו' ואע"ג דאיכא למימר אוקי ממונא בחזקת מרא אמר ר"ג ברי עדיף ע"כ. ול"ל דשאני הכא במשארסתני נאנסתי דשטר כתובה יוצא מתחת ידה ואפילו אי לא כתב לה כתובה אפ"ה כתובה כמעשה ב"ד דמי ותו לא מיקרי הבעל מוחזק הא ליתא דודאי לא תקנו כתובה ואיהו נמי לא כתב לה אלא בתנאי שתמצא בתולה כמ"ש לעיל דף י' בשם הרמב"ן ז"ל וא"כ כשטוען שמא אינה בתולה איתרע לה שטר כתובה והו"ל כאיני יודע אם נתחייבתי לך. מיהו היה נ"ל ליישב בזה קושיית התוספות בד"ה אלא מאי מיגו איכא האי שינויא לא אתי אלא לרב נחמן דלרבי יוחנן בההיא דמוכת עץ ליכא מיגו ולכאורה הוא תמוה דלשינויא קמא אכתי קשה לרבי יוחנן ועיין מה שאפרש בסמוך. אבל למאי דפרישית איכא למימר דמעיקרא נמי לא שייך האי שקלא וטריא דשמעתין אלא לרב נחמן דאמר לעיל דף י"א דמקח טעות לגמרי משמע וא"כ לפי טענתו איתרע לה כתובה לגמרי והכי הלכתא משא"כ לר"י דאמר בסמוך כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה א"כ לא תקשי ליה מדר"ג דמתני' דשאני הכא דהו"ל כאומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא שהרי היא תובעת מאתים והוא אומר שמא אין לך אלא מנה ובכה"ג ר"י נמי מודה דהו"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואע"ג דלכאורה האי מנה דמודה ביה הו"ל שעבוד קרקעות דכתובה כמעשה ב"ד דמי ואין נשבעין על הודאת שיעבוד קרקעות מ"מ הרמב"ם וסייעתו פסקו להדיא דבכה"ג שהבעל אומר בעולה נשאתיך חייב שבועה מדאורייתא וכן משמע להדיא בירושלמי ר"פ האשה שנתארמלה ע"ש וכ"ש הכא דכתובה קמייתא בטעות הוי ואע"ג דהכא מה שמודה לה באותו מנה לא מפיו אנו חיין שלא יכול לפטור עצמו מאותו המנה מ"מ הא קי"ל לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מדרבי חייא קמייתא בפ"ק דמציעא דף ה' וה"נ אנן סהדי שחייב לה מנה. (ואע"ג דהכא אליבא דר"ג קיימינן ושם בסוגיא דפ"ק דמציעא דף ה' משמע דר"ג דמחייב בטענו חיטין והודה לו בשעורין ע"כ סבר דקרא דכי הוא זה בא ללמד על הודאת פיו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו על העדאת עדים כאבוה דר' אפטוריקי דפליג אדר"ח קמייתא אפ"ה איכא למימר דר' יוחנן סבר ליה כר"ג בחדא ופליג בחדא) נמצא דלפ"ז כל השקלא וטריא דהכא היינו למאן דסובר מקח טעות לגמרי משמע כדאיתא לעיל דכל גדולי הדור אמרו כן ולית להו דר"י דאמר מקח טעות ממאתים אבל מנה אית לה דלדידיה הו"ל מחוייב שבועה ואיל"מ מיהו כ"ז לשיטת הרמב"ם אבל קצת פוסקים כתבו דלא שייך הכא שבועה דאורייתא דהו"ל שיעבוד קרקעות והנלע"ד כתבתי ודוק היטב:

שם לימא רב יהודה ורב הונא וכו' אמר לך רב נחמן וכו'. ויש לדקדק דהו"ל לתלמודא למימר דרב הונא ורב יהודה ודאי תנאי היא דלא מיתוקמי כרבי יהושע ורב נחמן אמר לך כסוגית הש"ס בכל דוכתי והנלע"ד דודאי רב הונא ורב יהודה נמי מצי למימר אפילו כרבי יהושע והא דקאמר ר"י לא מפיה אנו חיין אע"ג דהוי ברי ושמא היינו משום דמה שטוענת משארסתני נאנסתי הוי טענה גרוע' דאונס קלא אית ליה כמ"ש התוספות בריש סוגיא דפ"פ והו"ל רצון רוב ומש"ה קאמר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיינו ברצון דנהי דלבתר אירוסין ליכא לספוקי ברצון דמוקמינן לה אחזקת היתר כמו שהארכתי בזה לעיל מ"מ קודם אירוסין יש לנו לומר יותר שזינתה ברצון דהו"ל רוב כמ"ש הרא"ש להדיא. וכיון שהרוב הוא נגד הברי שלה ה"ל כברי וברי כדאיתא בר"פ האשה שנתארמלה אף למסקנא כמו שאפרש שם בעזה"י והשתא נמי א"ש לשון לא כי דקתני במתני' דהכא משום דהו"ל כברי וברי וכן במתני' דהיא אומרת מוכת עץ אני נמי טעמא דר"י משום דאזיל לטעמיה דמוכת עץ לא שכיח כמ"ש התו' לעיל דף ט' ע"ב בד"ה אי למיתב לה וא"כ הדר הו"ל כברי וברי. והא דמקשה המקשן לימא רב הונא ורב יהודה דאמרי כר"ג היינו משום דלמאי דס"ד דטעמיה דר"ג לא הוי אלא משום ברי ושמא גרידא א"כ ע"כ צ"ל דהא דלא הוי כברי וברי היינו משום דרצון לגבי אונס לא מקרי רוב גמור כמ"ש התוס' לעיל בסוגיא דפ"פ או דמוקי למתני' דהכא שהיתה קטנה כשנתקדשה וא"כ פתוי קטנה אונס הוא ולא שייך בכה"ג אונס קלא אית ליה כמ"ש לעיל וא"כ מקשה שפיר לימא רב הונא ור"י דאמרי כר"ג משא"כ למאי דמשני דטעמא דר"ג משום דאיכא נמי מיגו או חזקה א"כ מוקמינן למתני' בנתקדשה כשהיא גדולה ואמרינן אונס קלא אית ליה ומש"ה קאמר רבי יהושע דאיהו מהימן כדפרישית וא"כ שפיר מיתוקמא נמי רב הונא ור"י אליבא דכ"ע כנ"ל נכון ודוק היטב:

שם אמר לך רב נחמן ע"כ לא קאמר ר"ג אלא משום דאיכא מיגו וכו' א"נ ע"כ לא קאמר אלא משום דאיכא חזקה וכתבו התוספות דלרבי יוחנן לא סגי בשינויא קמא לענין מוכת עץ אני. וכבר הקשיתי לשאול א"כ כיון דלרבי יוחנן ע"כ צריך לשינויא בתרא א"כ לרב נחמן נמי סגי לן בשינויא בתרא. ועיין מה שאפרש בזה בלשון התוספות. תו קשיא לי במאי דמשמע מדברי התוספ' דלר"נ בשינויא קמא נמי מיתרצא ההיא דמוכת עץ משום דאיכא מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך דשקלת מאתים וכן פרש"י להדיא ולפ"ז משמע דבטוענת מוכת עץ אני תחתיך לר"ג נמי לא מהימנא דהא לית לה מיגו וברי ושמא לחוד לא מהני וזה תימא דמיגו כזו לא מצינו דוגמתה בתלמוד דהאיך קאמרינן מיגו דאי בעי טענה מוכת עץ אני תחתיך ובהאי טענה לא מהימנא ופשיטא דאיכא למימר איערומי קא מערמה. ולולי שאיני כדאי לפרש נגד פרש"י ותוספות היה נראה בעיני דהני תרי שינויי לא פליגי אלא דתרווייהו איצטרכו שינויא קמא קאי אההיא דמשארסתני נאנסתי דבהא לא שייך שינויא בתרא דאיכא חזקה דמאי חזקה איכא הכא דאדרבה אית לן למימר הרי בעולה לפניך שהרי מודית שנבעלה וא"כ י"ל דמוקמינן לה אחזקה דהשתא כמו שהיא בעולה עכשיו היתה בעולה מקודם שנתארסה כעין שכתבו התוספות בס"פ המדיר גבי המחליף פרה בחמור ע"ש ואף אם נאמר דחזקה קמייתא עדיפא ומכ"ש הכא דאיכא נמי ברי ושמא. אכתי לאידך גיסא נמי איכא חזקת ממון והרי בעולה לפניך. מש"ה איצטריך לשנויי אההיא מתניתין דמשארסתני נאנסתי דטעמא דר"ג משום מיגו אבל בההיא דמוכת עץ איצטריך לטעמא דחזקה דהתם ודאי איכא חזקה מעליא דמוקמינן לה בחזקת שלא נבעלה כלל אלא שהיא מוכת עץ דהא לר"ג מוכת עץ שכיח והשתא דבמוכת עץ מהימנא בלא מיגו מטעמא דחזקה א"כ בההיא דמשארסתני נאנסתי אע"ג דליכא חזקה מהימנא דהאיכא מיגו מעליא דאי הוי טענה מוכת עץ הוי מהימנא ור' יהושע לטעמיה דמוכת עץ לא שכיח וא"כ לא מהני לה חזקת הגוף דרובא וחזקת הגוף רובא עדיף ואפילו בממון וזה ברור. וא"כ בההיא דמשארסתני נאנסתי נמי פליג ר"י דאע"ג דר"י מודה במיגו מעליא כמ"ש התוס' לקמן בסמוך בד"ה רבי אסי מ"מ הכא ליכא מיגו מעליא כיון דבמוכת עץ גופא לא מהימנא כנ"ל נכון בעזה"י. ואף שרש"י ותוספות לא פירשו כן מ"מ בר"פ האשה שנתארמלה מוכח מפרש"י דתרוויהו שינויי דהכא איתנהו ושם אפרש בעזה"י. מיהו לפי' רש"י ותוספות לא תקשי מההיא דהרי בעולה לפניך שהקשיתי שהתוס' בפרק המדיר סוף דף ע"ה בד"ה רישא כאן נמצאו הרגישו בזה וכתבו דמתני' דהכא איירי בענין דלא שייך הרי בעולה לפניך ע"ש ומה שהקשיתי עוד לענין מוכת עץ דמיגו כזו לא מצינו סברי רש"י ותוספות דאפ"ה בהדי ברי ושמא מהני. ודו"ק היטב:

קונטרס אחרון ע"ב גמרא אמר לך רב נחמן ע"כ לא קאמר ר"ג אלא היכא דאיכא מיגו. ולכאורה הדבר תמוה דלא מצינו מיגו בזה כיון דאפילו הוי טענה מ"מ לא הוי מהימנא ותירצתי דאפ"ה כיון דאיכא נמי ברי ושמא מהני אפי' במיגו גרוע אלא דלפ"ז יש לתמוה שלא נזכר דין כזה בפוסקים דבברי ושמא ומיגו גרוע מחייבין ממון ויש ליישב לפמ"ש דשינויא בתרא עיקר דטעמא דר"ג הוי משום חזקה כדמשמע בר"פ האשה שנתארמלה ומסוגיא דאלו נערות דף ל"ח במוכת עץ בלשון התוספות שם ובס"פ המדיר גבי היו בה מומין וכן נראה מלשון הרי"ף ז"ל בשמעתין שלא הביא אלא לישנא דחזקה אלא דמלשון הרמב"ם נראה להיפך דשינוייא דמיגו עיקר שכן נראה מלשונו בפי' המשניות ובחיבורו פי"א מהל' אישות דמשמע מדבריו שם דבטוענת מ"ע אני תחתיו דליכא מיגו לא מהימנא והנראה בכוונת הרמב"ם ז"ל דכיון דאיכא תרי אוקימתא בגמרא דלחדא הוי טעמא משום מיגו ובאידך משום חזקה א"א להוציא ממון מספק עד דאיכא כולהו טעמי בהדי הדדי. מיהו בפנים העליתי דלענ"ד הנך תרי לישני לא פליגי אהדדי ותרווייהו צריכי מיהו היכא דאיכא חדא למעליותא סגי ובפרק המדיר הארכתי יותר ולדינא צריך עיון:

קונטרס אחרון אי נמי ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא דאמרינן אוקמה אחזקה כו'. וכבר פירשתי בפנים דלאו משום תזקה לחוד מהימנא אלא משום דאיכא נמי ברי ושמא בהדי חזקה וכמו שהארכתי בפרק האשה שנתארמלה ובפרק אלו נערות דף ל"ח ובסוף פרק המדיר ולכאורה הוא מוכרח דאלת"ה תיקשי דשמואל אדשמואל דהכא פסיק כר"ג אף בקמייתא דבחזקת הגוף מוציאין ממון וא"כ משמע דמכ"ש ברובא דהא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ולשמואל איפכא שמעינן ליה דאין הולכין בממון אחר הרוב אע"כ כדפרישית דדוקא בחזקה בהדי ברי ושמא קאמר שמואל הכא דהלכה כר"ג אלא שאף בזה הקשיתי לשאול דהא בההיא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן מסיק שמואל הכי בר"פ הפרה ובר"פ המוכר פירות והתם איכא נמי רובא בהדי ברי ושמא והלוקח יודע ברי שלקחו לרדיא והמוכר שמא שאינו יודע מה שבלב הלוקח והתם משמע דבתר דעתא דלוקח אזלינן ובפנים הנחתי בקושיא אמנם נ"ל ליישב דשאני התם במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דכיון דאין הולכין בממון אחר הרוב תו לא מהני טענת ברי דלוקח דלאו בדעתא לחוד תליא מילתא דאדרבא איהו דאפסיד אנפשיה שהיה לו לפרש שלוקחו לרדיא והא דאמרינן התם דאזלינן בתר דעתיה דלוקח היינו למאן דאזיל בממונא בתר רובא וא"כ לא היה הלוקח צריך לפרש דבריו ואדרבא המוכר היה לו להתנות כנ"ל נכון. ויתכן יותר למאי דפרישית בס"פ המדיר ובס"פ עשרה יוחסין דהא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף היינו דוקא היכא ששניהם בענין א' שהרוב שבא אחר החזקה מבטל החזקה מכאן ולהבא דהחזקה עשויה להשתנות משא"כ בעלמא היכא שהרוב בפני עצמו והחזקה בפני עצמו לעולם איכא למימר דחזקה עדיף מרובא כדמשמע לכאורה בר"פ המוכר פירות דאמרינן סברוה רובא וחזקה כי הדדי נינהו ודחינן דשמואל מצי סבר דנהי דאזלינן בתר חזקה היינו דאיהו גופיה מוחזק ואף שכבר פירשתי בזה באריכות בכמה דוכתי דחזקה דפרק המוכר פירות לא איירי אלא בחזקה דאתא מכח אומדנא כדמוכח הסוגיא דהתם להדיא אפ"ה למאי דפרישית אין צורך לכך וכמו שאבאר בשם הירושלמי בר"פ האשה שנתארמלה ולפי זה יש לומר שפיר דלקושטא דמילתא אע"ג דקי"ל כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב אפ"ה אזלינן בממון בתר חזקה ואפשר דאף בחזקה לחוד כמו שפירש ר"י לקמן פרק אלו נערות דף ל"ח ובס"פ המדיר ע"ש. ומתוך מה שכתבתי יש ליישב קושיית התוס' בפ"ק דחולין דאף לבתר דקים לן מקרא דבכל מקום הולכין אחר החזקה אפ"ה איצטריך לן קרא דאזלינן בתר רוב ונתיישב ג"כ דלא הוי סברא הפוכה לרבי מאיר דלא אזיל בתר רובא דמטהר בתינוק שנמצא בצד העיסה ואפ"ה אזיל בתר חזקה כדאיתא בפרק בכל מערבין דף ל"ה ע"ש ובפרק דחולין אבאר יותר בענין איסורין ובק"א לקמן ס"פ המדיר אבאר עוד לענין ממון ע"ש:

בתוספות בד"ה אלא דאיכא מיגו האי שינויא לא אתי וכו' הקשה הר"י מקורב"ל אכתי ע"כ וכו' עכ"ל. ולכאורה אין ענין קושיא זו לכאן ויש ליישב דאפשטיה דגמרא לא קשיא ליה דאיכא למימר דעיקר שינויא דגמרא אינו אלא לענין דלא תקשי הלכתא אהלכתא אבל בהא לא איכפת לן אי שמואל גופא סבר כרב הונא ור"י אלא דאנן לא קי"ל כוותיה בהא אלא כר"נ אבל מדברי התוס' הקודמים קשיא ליה להר"י מקורב"ל כיון דהאי שינויא קמא לא אתי שפיר לר' יוחנן וצריך שינויא בתרא א"כ למאי קאמר שינויא קמא ומשמע ליה לר"י מקורב"ל דשינויא קמא איצטריך משום מילתא דשמואל דלא להוי כר"ה ור"י ובהא לא סגי בשינויא בתרא כמ"ש בלשון התוספות בדבור הקודם דלשמואל לא מהני חזקת הגוף כדמוכח מההיא דמחליף פרה בחמור ומהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן ומש"ה איצטריך לשמואל שינויא דמיגו וע"ז מקשה ר"י מקורב"ל שפיר דאכתי ע"כ סבר שמואל כר"ה ור"י כנ"ל ודו"ק:

דף יג.

בגמ' טענתייהו במאי הא דלא מוקי לטענתייהו לענין איסורא פירשתי לעיל בגמרא דף י"א ע"ש ועיין מ"ש במשנה הקודמת:

שם בשלמא לר"א היינו דקתני תרתי. וקשיא לי דמההיא מתני' דמוכת עץ לחוד שמעינן תרתי דכיון דשמעי' מינה דמוכת עץ לחוד כתובתה מנה ע"כ דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ממילא שמעי' דאלת"ה מאי איכא בין טענה דידיה לדידה ול"ל דקס"ד דטענתייהו במאתים ומנה א"כ השתא נמי לא שמעינן מידי דהאיכא למימר דטענתייהו במאתים ולא כלום אע"כ דלר"א פשיטא ליה לתנא דמתני' דמוכת עץ כתובתה מנה והדרא קושיא לדוכתא. ואי הוי אמרי' דר"א סובר כשינויא קמא בסוגיא דלעיל בסמוך דלא קאמר ר"ג דנאמנת אלא היכא דאיכא מיגו א"כ מגופא דמתני' מוכח דמה שטוענת מוכת עץ אני אינה תובעת אלא מנה דאי מוכת עץ מאתיים תו לית לה מיגו אלא שכבר כתבתי דלא מיסתבר לומר כן אלא לקושטא דמילתא תרתי שינויי איתנהו. ועוד דלקמן בפרק המדיר מוכח דר"א לא ס"ל דטעמא דר"ג משום מיגו כמו שאבאר שם דף ע"ה ע"א. והנלע"ד ליישב דמהך מתני' דמוכת עץ לא הוי ידעינן דבכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה לית לה כלום דלעולם בעלמא אית לה מנה אלא שאני הכא שאומר דרוסת איש את ואיכא ספיקא דרצון וקס"ד אמינא דאפי' ס"ס לא מיקרי כיון דאונס יש לה קול כסברת התוס' והרא"ש או דנהי דמקרי ס"ס לענין איסורא אכתי לענין ממון היה באפשר דלא מהני ס"ס כמו שהארכתי לעיל בסוגיא דפ"פ משא"כ ממתני' דמשארסתני נאנסתי שמעינן שפיר לאפוקי מדר"ח בר אבין מדקתני והיה מקחי מקח טעות ולגמרי משמע. ומדקתני מקח טעות משמע דלאו משום ספיקא דרצון אינו רוצה ליתן לה כלום אלא משום מקח טעות כנ"ל ודוק ומה שיש עוד לדקדק בזו הסוגיא פירשתי לעיל בסמוך:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא בגמ' בשלמא לר"א היינו דקתני תרתי. והקשיתי בפנים דלהאי טעמא בתרא דלעיל דטעמא משום חזקה אם כן לר"א נמי לא הוי צריך למתני תרתי דמההיא דמ"ע שמעינן לכולה מילתא כיון דע"כ סבר תנא דמתני' אליבא דר"א לסברא פשוטה דמ"ע כתובתה מנה ודלא כר"מ אלא דבאמת איכא למישדי ביה נרגא דנהי דתנא דמתני' ס"ל כרבנן דר"מ אפ"ה איצטריך למתני' למתני תרתי דאל"כ ע"כ הו"א דס"ל לתנא דמתניתין כר"מ. אלא אי איכא לאקשויי הך קושיא איפכא איכא לאקשויי ללישנא קמא דלעיל דטעמא משום מיגו א"כ בהך דמ"ע שמעינן תרתי כיון דע"כ מ"ע כתובתה מנה דאי מאתים אמאי מהימנא מאי מיגו איכא אע"כ כתובתה מנה וא"כ ע"כ דכנסה בחזקה בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום דאל"כ מאי איכא בין טענה דידיה לטענה דידה וממילא שמעינן נמי בלא הכיר בה שהיא מ"ע יש לה מנה לאפוקי מדרמי ב"ח והדרא קושיא לדוכתא לר"א תרתי למה לי ואהא לא הוי משני נמי חדא להודיען כחו דר"א ור"ג וחדא להודיעך כחו דר"י דהא בהך דהכא נמי איכא מיגו דמ"ע אני תחתיך אע"כ כדפרישית דהנך תרתי שינויי דלעיל תרווייהו איתנייהו כדפרישית או שנאמר דאליבא דר"א נמי איצטריכו לאשמעינן תרתי דלא נימא דטעמא משום ספק ספיקא כמ"ש בפנים:

במשנה היתה מעוברת וכו' ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזקת מעוברת לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה. מדנקט לנתין ולממזר ולא נקט לעכו"ם ולעבד והכי הוי שפיר טפי דמסתמא רובא דעלמא עכו"ם נינהו נראה משום דלר"י הבת אסורה אפילו לקהל ישראל משום ספק ממזרת והיינו דנקט לנתין ולממזר משום דקי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ואפשר דאפילו לרבי יוחנן דאמר בפרק החולץ דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר מ"מ אליבא דרבי יהושע מודה דלר"י אין ממזר אלא ממיתת ב"ד וכדאיתא בהחולץ ובהכי ניחא לי הא דקאמר רבי יהושע עד שתביא ראיה לדבריה וקשיא לי אפי' אי מייתי ראייה שנבעלה מכשר מאי מהני אכתי איכא למיחש כי היכי דאפקרה נפשה לגביה דהאי ה"נ אפקרה נפשה לאחריני ומפסול נתעברה כמ"ש הרמב"ם הובא באה"ע סי' ד' דאף למאי דקי"ל כר"ג דהיא נאמנת אפ"ה אם היא אומרת שממזר נתעברה והלה מודה אפ"ה לא הוי אלא ספק ממזר מה"ט דשמא זינתה עם אחרים ולמאי דפרישית א"ש דכיון דרובא דעלמא עכו"ם נינהו והולד כשר לקהל א"כ כי מייתי ראיה דמכשר נתעברה תו לא חיישינן שמא זינתה עם אחרים דה"ל ס"ס את"ל שזינתה עם אחרים שמא לרוב כשרים נבעלה משא"כ ברוב פסולים אצלה תו לא הוי ס"ס כמבואר וכמו שאפרש. מיהו הא דמשמע ממשנתינו דבנבעלת לנתין ולממזר היא עצמה פסולה לכהונה. והקשה מהרש"א בסוף מסכת גיטין דף פ"ח לשיטת החולקים על הרמב"ם וסוברים דלעולם לא מיפסלה לכהונה בחייבי לאוין אפילו מלאו השוה בכל אלא מחייבי כריתות. ולענ"ד קושיא זו אינה כלום דהחולקים על הרמב"ם היינו דלא לקי משום זונה אבל כ"ע מודו דפסלה לכהונה בחייבי לאוין מק"ו דגרושה כדאיתא להדיא ביבמות דף ס"ט ע"ש וברור ודו"ק:

קונטרס אחרון משנה ראוה מדברת כו' היתה מעוברת בו' רבי יהושע אומר ה"ז בחזקת בעולה לנתין ולממזר כו'. והקשה מהרש"א ז"ל בסוף גיטין דף פ"ח לשיטת החולקים על הרמב"ם ז"ל וסוברין דלעולם לא מיפסל לכהונה בחייבי לאוין אפילו מלאו השוה בכל אלא מחייבי כריתות וא"כ תיקשי להו מתניתין דהכא כו' ע"ש ולענ"ד התמיה קיימת על מהרש"א ז"ל דע"כ דהחולקים על הרמב"ם ז"ל מודו דפסילי לכהונה מקרא דכי תהיה לאיש זר ומק"ו דגרושה כדאיתא בפרק אלמנה לכ"ג דף ס"ט בהדיא בגמרא ואפילו מלקות אית בהו כדמסיק התם דגלוי מילתא בעלמא הוא אלא דלהרמב"ם ז"ל לוקה עלה משום זונה דהכי מפרש לשון המשנה בפרק הבא על יבמתו איזהו זונה כל שנבעלה בעילת זנות וכפרש"י שם והחולקים ס"ל כשיטת התוס' שם דלא הוי זונה דאין זונה אלא מאיסורי כהונה משא"כ לענין איסור לכהונה כ"ע מודו:

בתוספות בד"ה לדברי המכשיר וכו' ומעוברת דנקט משום לישנא מעליא עד כאן לשונם. ולולי דבריהם היה נ"ל דהא דנקט מעוברת היינו דבהאי פוסל ר' יהושע אפילו ברוב כשרים משום דאיכא למיחש דלמא אזלה איהו לגבייהו וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כדאיתא סוף פירקין ועוד דאיכא למיחש שמא נבעלה בשדה ובשדה לגבי דידה רוב פסולין אצלה דרובא דעלמא עכו"ם נינהו ואף למאי שכתב הבית שמואל דלא מחזקינן לה שנתעברה בשדה אלא כאן נמצא כאן היה. אפ"ה טעמא קמייתא איתא דלמא אזלא איהי לגבייהו אלא דלענ"ד דברי הב"ש אינם מוכרחין ואין להאריך כאן. משא"כ בראוה שנבעלה לא שייך לומר דלמא אזלא איהי לגבייהו שהעדים יודעין גופא דעובדא היכי הוי א"כ אפשר דמודה ר' יהושע ברוב כשרים והא דמקשה הש"ס בשמעתין אלא לדברי המכשיר בה פוסל בבתה מאי איכא למימר ולא ניחא ליה דנקט מעוברת מה"ט דפרישית היינו משום דאליבא דרב אסי קיימינן ולדידיה ע"כ אפילו בראוהו שנבעלה פוסל ר' יהושע אפילו ברוב כשרים כדדייקינן בסמוך מדקתני באידך ברייתא לסתר או לחורבה משא"כ לדברי המכשיר בה פוסל בבתה מפרש הא לסתר או לחורבה כדזעירי כנ"ל נכון. לולי שהתוס' לא כתבו כן ואפשר דמשמע להו דמסתמא איירי סיפא דומיא דרישא. מיהו אי ליתא לדברי הב"ש יש לפרש בפשיטות דנקט מעוברת לרבותא לאשמעינן הא גופא דר"ג מכשיר אפילו ברוב פסולין משום דמעוברת מסתמא רוב פסולין אצלה דשמא נבעלה בשדה ורובא דעלמא עכו"ם נינהו ואפילו אי איתא לדברי הבית שמואל איכא למימר דהיא גופא אתי לאשמעינן דלא חיישינן שמא נבעלה בשדה אבל ברוב פסולין אפשר דפוסל ר"ג למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה ודוק היטב:

בגמרא א"ל רב פפא לאביי לזעירי וכו' האמר רב מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד וכו'. מכאן קשה לי על מ"ש באה"ע בש"ע סימן ז' בהגהת רמ"א דבנתייחדה לשם זנות אסורה וכתבו הפוסקים דהיינו כשדברה עמו דברי תפלות וזנות בשעת היחוד וא"כ מאי מקשה הכא בגמ' דלמא הא דאוסר ר"י היינו בכה"ג דבהכי הוי א"ש לישנא דמדברת במתני' וצ"ע:

קונטרס אחרון והאמר רב מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד. והקשיתי דלמא שאני הכא במתניתין דמדברת עמו דברי תפלות וכהגהת רמ"א והנה אחר העיון ראיתי שמהר"י קולון גופא הרגיש בזה בתשובה ותירוץ דמייתור לשון דאין אוסרין על היחוד משמע דבכל גווני שרי:

בתוס' בד"ה ואין אוסרין על היחוד תימא לרשב"א דלזעירי וכו' כגון דמודה הי' שנבעלה עכ"ל. ואף דבקושייתם לא משמע להו דמשום אין אפטרופוס לעריות חשיב חד ספיקא ושריא כי לא מודית אפ"ה אתי להו שפיר דבמודית אוסר רבי יהושע אע"ג דאית להו מיגו מעליא משום דלא חשיב מיגו דכיון דאין אפוטרופוס לעריות יראה לומר שלא נבעלה כמ"ש תוספות בשם ר"י בד"ה השבתנו והיינו דקשיא להו וא"כ מאי מקשה ר"פ לאביי דאע"ג דההיא דאין אוסרין על היחוד משמע נמי לבעלה כמ"ש התוס' בסמוך וכמו שאפרש וליכא אלא חדא ספיקא אפ"ה לא משמע להו עכשיו לדמות האי ספיקא להאי ספיקא דנהי דאין אוסרין על היחוד היינו משום דמוקמינן לה בחזקת שלא נבעלה דאע"ג דנסתרה אפשר לפריצות בעלמא נסתרה ולא חשידא לאיסור החמור ועוד דקי"ל בפ"ג דבכורות שאפי' רובא דתליא במעשה לא הוי רוב ע"ש דלענין ביאה איירי. וכ"ש דלמיעוטא דתליא במעשה לא חיישינן משא"כ במתני' דמודית שנבעלה והספק אם לכשר או לפסול דהו"ל ספק השקול שפיר מחמיר רבי יהושע ולתירוץ הרשב"א ע"כ מדמה הנך ספיקות להדדי כנ"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלעולם וכו' וחשיב ליה חד ספיקא משום דאין אפוטרופוס לעריות עכ"ל. ע"כ א"א לומר דחשבינן לה כוודאי נבעלה דהא אפי' בשבוי' דרוב עכו"ם פרוצין בעריות לד"ה אפ"ה האמינו בה ע"א אלא דבהא איכא למימר דשאני שבויה דמנוולא נפשה לגבי שבאי אלא דמ"מ א"א לומר דהוי כוודאי נבעלה דאפילו סוטה דקינא לה ונסתרה אפ"ה לא הוי אלא ספק כדאמרינן בגמ' אם נטמאת למה היתה שותה ומה"ט נמי א"א לומר דרוב המסתתרות הם בחזקת שנבעלה דא"כ למה היתה שותה הא מדאורייתא' אזלינן בתר רובא אפי' במקום שיכולין לברר כדמוכח בסוגיא דחולין דף י"א וע"כ צ"ל דמדרבנן עשאוהו כרוב כמ"ש התוס' כה"ג בסוגיא דפ"פ אלא דא"כ הדרא קושיא לדוכתא דא"כ דלא הוי רוב אלא מדרבנן אכתי הוי ס"ס כמ"ש התוספות בסוגיא דפ"פ שם אלא דאפשר לחלק דשאני התם בפ"פ דלאוסרה על בעלה לא החמירו ברוב מדרבנן במקום ס"ס משא"כ הכא דאיירי לינשא לכהן אפשר שהחמירו לומר דאע"ג דלא הוי כרוב אלא מדרבנן אפ"ה לא הוי ס"ס מעיקר הדין אף למאי דלא מסיק רב פפא אדעתיה דמעלה עשו ביוחסין. כנלע"ד מוכרח בשיטת התוס' אף שהוא דוחק. מיהו קשיא לי למה הוצרכו לדחוק בכך וסוף דבר אינו עולה להם זה התירוץ כהוגן עד שהוצרך רשב"א לפ' בע"א ואפ"ה נשאר' הקושיא כדמקשו קצת קשה. ולכאורה מצינן לפרש קושיא דרב פפא בענין זה דלמאי דלא סליק אדעתיה דמעלה עשו ביוחסין א"כ ע"כ איירי מתני' ברוב פסולין דאי ברוב כשרים מ"ט דר"י דפוסלה דכיון דאיכא רובא להיתרא וחזקה נמי להיתרא הא פשיטא לן בכולא תלמודא דאפי' רבי מאיר דחייש למיעוטא מודה בכה"ג ברוב וחזקה להיתר דהו"ל מיעוטא דמיעוטא דלא חייש ר"מ כ"ש לר' יהושע דל"ל דרבי מאיר כדאיתא בר"פ האשה שהלכה ובר"פ ג' דבכורות כמו שאבאר לקמן ונהי דלמסקנא פוסל רבי יהושע אפילו ברוב כשירין היינו משום דמעלה עשו ביוחסין משא"כ לר"פ דלא סליק אדעתיה טעמא דמעלה ע"כ מוקי למתני' ברוב פסולים ואם כן איירי שפיר מתני' אפילו באינה מודה שנבעלה ואפ"ה לא הוי אלא חד ספיקא שאם נבעלה מסתמא לפסול נבעלה כמ"ש התוס' בסוגיא דפ"פ לעיל דמאי דהוי רוב מדאורייתא לא הוי ס"ס כלל. ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שמצאתי בירושלמי דשמעתין דהא דפוסל ר' יהושע בהיתה מעוברת אפילו ברוב כשירין היינו משום דהזונות רצות אחר הפסולין וא"כ אפילו אי מוקי רב פפא ברוב כשרים ובאינה מודית אפ"ה לא הוי אלא חדא ספיקא שאין לספק כלל שנבעלה לכשר וא"כ מקשה שפיר כנ"ל נכון בעז"ה לולי שרבותינו בעלי התוס' לא כתבו כן וצ"ע ולקמן דף י"ד גבי התם חדא ספיקא הכא תרי ספיקי אפרש יותר ע"ש ותמצא נחת ודוק היטב:

בא"ד אבל קשה דבהדיא משמע בפ"ב וכו' דמיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי מהימנא עכ"ל. וקושייתם בזה לא הבנתי דהא מצינן למימר שפיר דלזעירי איירי מתני' בכל גווני בין במודית שנבעלה ובין אינה מודית בתרוייהו פוסל ר' יהושע ואפ"ה דייק הש"ס שפיר לקמן בר"פ ב' דלזעירי לית ליה לר"י מגו דאע"ג דבאינה מודית נמי אינה נאמנת אפ"ה במודית מיקרי לר"ג מיגו דמבזית נפשה ומודית שנבעלה מהימנינן לה דלכשר נבעלה כדאשכחן כולהו מיגו דפ"ק במשארסתני נאנסתי ובמוכת עץ אני כמ"ש התוס' בדבור הקודם בד"ה לר' אסי. דלטענה מעולה קרי מגו לר"ג. ור"י הוא דפליג בהא וכן משמע לפי מה שפירשתי בסמוך מסברא דנפשאי נמי יש לפרש האי דלקמן בפ"ב כה"ג. מיהו סברת התוס' דנהי דבמשארסתני נאנסתי מקרי מיגו היינו משום דקפסלה נפשה מכהונה ובמוכת עץ אני נמי דאי הוי טענה תחתיך היתה ראויה ליטול מאתים אי הוי נאמנת. משא"כ הכא לא מיקרי טענה מעולה וצ"ע ועיין בספר מגיני שלמה למורי זקיני ז"ל שכתב ג"כ סברא זו דקרי לה מיגו דהוי טענה מעולה ות"ל בע"ה שכוונתי לדעת זקיני מורי הגאון זצ"ל:

בד"ה מעלה עשו ביוחסין תימא דמשמע וכו' ולא בפנויה ובסוף קדושין מוקי וכו' דוקא בפנויה וכו' עכ"ל. וא"כ קשיא להו דהגמ' לא משני מידי דאכתי הוי דלא כרבי יהושע דלדידיה בפנויה אסורה לכהן משום מעלה דיוחסין ואף למ"ש בדיבור הקודם דמתני' איירי במודית אבל בשאינה מודית אפילו לר"י שריא דהו"ל תרי ספיקי. אפ"ה לא ניחא להו לאוקמי ההיא דאין אוסרין על היחוד

באינה מודית ולענין פנויה לכהונה הו"ל תרי ספיקי אלא דמשמע להו מדפסיק וקאמר אין אוסרין על היחוד וסתם יחוד איירי שיודעין העדים עם מי נתייחדה ובכל ענין קאמר דאין אוסרין אפילו נתייחדה עם הפסול לה כנ"ל בכוונתם. אמנם מ"מ לכאורה נראה בעיני ליישב קושיתם דבלא"ה יש לדקדק הא דמקשה הש"ס לזעירי הא דאמר רב אין אוסרין לימא דלא כר"י ומאי קושיא הא לקושטא דמלתא לא קי"ל כר"י אלא כר"ג כדאיתא לעיל וכ"כ התוספות לקמן דף י"ד ע"ב בד"ה כמאן דרב גופיה סבר כר"ג אע"כ דרב פפא מקשה משום דפשיטא ליה דהא דאין אוסרין על היחוד הלכה פסוקה וברורה היא ולא מסתבר שיסבור ר"י דאוסרין על היחוד ולעיל נמי בסוגיא דפ"פ אמרי' דאין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה משמע דבלא קינוי לא מיתסרא וממעשה בכל יום קשיא לר"פ עליה דזעירי דלדידיה דאוסר ר"י בנסתרה לתירוצא קמא דתוספות דלעיל משום דאין אפוטרופוס לעריות ולשינויא בתרא מיהו אוסר ר"י בחדא ספיקא אע"ג דאיכא ברי ושמא וחזקת היתר. ולמאי דקס"ד דר"פ דמדינא קאמר ר"י א"כ אף לבעלה היה לו לאסור על היחוד וזה תמוה בעיני ר"פ. משא"כ למאי דמשני הש"ס דמעלה עשו ביוחסין ומיירי דוקא לכהונה אין עוד מקום תימא אי הוי מלתא דרב בהא דלא כר"י דע"כ הכי הוא דהא ר"י בהדיא קאמר לקמן בברייתא כיון דאיסתתר אין אפוטרופוס לעריות. ולקושטא דמילתא לא קי"ל כר"י בהא דלדידיה ודאי אוסרין על היחוד בפנויה לכהן. ומשום מעלה דיוחסין אמרי' אין אפוטרופוס לעריות משא"כ באשה לבעלה מודה ר"י דאין אוסרין. ויותר נראה דלמאי דמייתינן לקמן ברייתא דקאמר ר"י אין אפוטרופוס לעריות הדר ביה הש"ס מהאי סברא דמעלה עשו ביוחסין אלא מדינא אוסר ר"י ואנן ודאי לא קי"ל כוותיה בהא. ור"פ ואביי ודאי לא הוי ס"ד האי ברייתא דאל"כ ודאי לא הוי מקשו עליה דזעירי כיון דר"י גופיה קאמר כלישנא דזעירי כנ"ל. ועוד נראה דלמאי דלא סליק אדעתיה דר"פ האי סברא דמעלה עשו ביוחסין ע"כ הוי סבר דרב סובר כר"י מדאמר רב לקמן דף ט"ו אמתני' דמעשה בתינוקות דבקרונות של ציפורי הוי מעשה דאיכא תרי רובי וע"כ היינו כר"י דפוסל הכא ברוב כשירים ומש"ה מוקי רב לקמן בתרי רובי כי היכי דתיתי כר"י והיינו דפריך ר"פ לימא דרב דלא כר"י והא כוותיה ס"ל משא"כ למאי דמשני הש"ס מעלה עשו ביוחסין שפיר מוקמינן מתני' דתינוקת כר"ג כמ"ש התוספות שם ואפ"ה בעי תרי רובי בדליכא טענת ברי ומשום דמעלה עשו ביוחסין כדמסיק הש"ס לקמן בהדיא ותו לא איכפת לן אי הוי מילתא דרב דלא כר"י ביחוד דפנויה לכהן כנ"ל נכון בעז"ה לולי שהתוספות לא נחתי להכי ודוק היטב:

בא"ד וא"ת והא אמרינן בפרק בתרא דנדרים וכו' עכ"ל. ומלבד שאין ענין קושיא זו לדבריהם הקודמים דאפשטא דמילתא דרב דאמר דאין אוסרין על היחוד הו"ל לאקשויי דלכל הפירושים באשה לבעלה יש להקל טפי דאין אוסרין ותיקשי להו ההיא דנדרים אלא דקשיא לי טובא הא מצינן לפרושי ההיא דנדרים במודית שנבעלה דהתם מייתי לה הש"ס אמשנה אחרונה דטמאה אני לך אינה נאמנת שמא עיניה נתנה באחר אלא היכא דאיכא רגלים לדבר מהימנא וא"כ בעובדא דנואף איכא רגלים לדבר כיון שנסתרה ואפ"ה שריא משום דאי איתא דעביד איסורא וכו' משא"כ הכא בשמעתין ובמימרא דרב דאיירי בפנויה לכהן דלא שייך שמא נתנה עיניה באחר שפיר קאמרינן דאין אוסרין על היחוד אלא משום מעלה דיוחסין ולפ"ז היה אפשר ליישב דמקשו אר"ת שפירש דההיא דאין אוסרין על היחוד היינו אשת איש ומשמע ליה אפילו באומרת טמאה אני לך למשנה אחרונה אלא שהפוסקים כתבו להדיא דבנתייחדה בעדים ואמרה טמאה אני לן אוסרין אותה לבעלה וצ"ע. אחר העיון מצאתי שר"י בעל התוספות ביבמות דף כ"ד ע"ב מפרש ההיא דנדרים כדפרישית ובתוספות לקמן בפרק אע"פ דף ס"ג ע"ב האריכו בסוגיא זו בפירושים אחרים עוד ואין להאריך כאן:

קונטרס אחרון תוספות מעלה עשו ביוחסין כו' והקשו על פירוש ר"ת מסוגיא דנדרים והוצרכו לתרץ נואף שאני א"כ משמע להדיא מדבריהם דלר"ת כללא הוא דאין אוסרין על הייחוד אף אם מודית ואמרה טמאה אני לך והיינו למשנה אחרונה דאל"כ לא הוו צריכין לפרש דנואף שאני אלא שאני התם שהודית דהא אמשנה אחרונה גופא מייתי לה הש"ס שילהי נדרים אע"כ כדפרישית וזה דלא כהגה"ת רמ"א בא"ע סי' קט"ו שכתב בפשיטות כשיטת תרומת הדשן דהיכא דאיכא רגלים לדבר נאמנת ויש ליישב ולחלק ועדיין צריך עיון:

דף יג:

בפירש"י בד"ה לזו יש עדים וכו' כולנו עדים שנבעלה עכ"ל. ויש לתמוה א"כ אמאי הכשירו בה ע"א ויש ליישב דדוקא היכא שנתייחדה עם השבאי כתב רש"י שכולנו עדים שנבעלה אבל אם מעיד ע"א שלא זזה ממנה ולא נתייחדה ודאי מהני כן נ"ל:

בתוספות בד"ה השבתנו על המעוברת פירוש לדידן ניחא דאשה מזנה בודקת ומזנה עכ"ל. כוונתם משום דקשיא להו מ"ט דר"ג דלא מדמה מעוברת לשבויה דאע"ג דבשבויה איכא טעמא דרוב עכו"ם פרוצין בעריות דאכתי הו"ל לר"ג לפסול במעוברת היכא דאיכא רוב פסולין לכך הוצרכו לפרש דטעמא דר"ג במעוברת משום דאשה מזנה בודקת ומזנה ואע"ג דלקמן גבי אלמנת עיסה קאמר רבה הכי השתא אשה מזנה בודקת ומזנה ובל' בתמיה סברו התוס' דהיינו דוקא לר' יהושע למאי דס"ד מעיקרא משא"כ לר"ג אה"נ דבודקת ומזנה אלא דלפ"ז קשה הא דאמרינן לקמן בשמעתא דאלמנת עיסה הלכך לר"ג אלים לי' ברי דאפילו בחד ספיקא מכשיר וא"כ תיקשי הא בשבויה נמי איכא ברי ושמא וחזקת היתר ואפ"ה אוסר ר"ג בחדא ספיקא. וטפי הל"ל דר"ג אדר"ג לא קשיא משום דאשה מזנה בודקת ומזנה משא"כ באלמנת עיסה לא שייך לומר אשה ניסת בודקת וניסת דהא אומרת שמא כמ"ש התוס' לקמן ואפשר דאה"נ דהא דקאמר לר"ג אלים ליה ברי לאו כללא כייל אלא דוקא ברי כהאי דבודקת ומזנה משא"כ באלמנת עיסה קיל ליה שמא דמה"ט לא שייך בודקת וניסת. ואכתי קשיא לי בדבריהם שכתבו דאשה מזנה בודקת ומזנה. ואדרבא אית לן למימר דאוקמוה למעוברת בחזקת כשרות שלא ברצון זינתה אלא שנאנסה דתו לא שייך לומר בודקת ומזנה כמ"ש התוס' לקמן גבי מעשה בתינוקת דף י"ד ע"ב בד"ה כמאן. תו קשיא לפי שיטת הירושלמי שהבאתי בשמעתין דר"י סובר דהזונות רצות אחר הפסולין וא"כ פליגי ר"ג ור"י בסברות הפוכות ויש ליישב. נקטינן מיהא דלשיטת התוספות דברי ושמא וחזקת היתר לא מהני נגד הרוב אף לר"ג ולא תיקשי לדברי רבי' יונה שהביא הרא"ש ז"ל בסוגיא דפ"פ דברי ושמא בהדי חזקה מהני אף נגד רובא והביא הרא"ש ראיה ממעוברת ואדמייתי ממעוברת אדרבא תיקשי ליה שבויה אלא דאיכא למימר דשאני התם במילתא דרבינו יונה ז"ל דאיכא נמי חזקת כשרות וחשיב כמו בודקת ומזנה וזה סיוע למה שכתבתי בתחלת הסוגיא דפתח פתוח ע"ש אלא דלשיטת ה"ה שהבאתי שם וכ"כ הר"ן והשלטי הגבורים וכן האחרונים דלרבינו יונה ז"ל באשת כהן שאמרה שנבעלה קודם אירוסין דנאמנת משום דאיכ' ברי ושמא וחזקת היתר אע"ג דאיכא חזקת הגוף כנגדה דהוי חזקה דאתיא מכח רובא ואם כן תיקשי להו מ"ש משבויה. והנלע"ד דקשיא להו כל הקושיות על פי' התוס' כאן ולא משמע להו טעמא דבודקת ומזנה וניחא להו דר"ג לא מדמה כלל לשבויה דשאני שבויה דרוב עכו"ם פרוצים בעריות הו"ל רובא דרובא כמ"ש התוספות והרא"ש ז"ל לענין רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ובריש גיטין גבי סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי דלמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ וה"נ אפשר דסתם עכו"ם פרוצים בעריות ומיעוטא דמיעוטא לא פריצי וכן נראה להדיא מל' רש"י בד"ה לזו יש עדים שכ' כולנו עדים שנבעלה אלא מה שהאמינו ע"א היינו משום שמעיד שלא נתייחדה עם השבאי. משא"כ במעוברת אע"ג דאיכא רוב פסולין מ"מ מצרפין מיעוטא לחזקת היתר והו"ל פלגא ופלגא ומש"ה מהני ברי ושמא לר"ג וה"ה לאשת כהן לשיטת ה"ה וסייעתו כנ"ל. ובהכי נתיישב דלא פליגי ר"ג ור"י אלא בברי ושמא לחוד. ואף שהארכתי בזה חוץ לסוגיין הוכרחתי להאריך משום דממילא רווחא שמעתין כמו שאבאר לקמן גבי לר"ג אלים ליה ברי וגם הוא יסוד ועיקר בכללי הס"ס כמו שאבאר בעזה"י ודוק היטב ועיין בסמוך:

בגמרא אמר להם אין אפוטרופוס לעריות ומדשתיק ליה ר"ג משמע דלית ליה אין אפוטרופוס לעריות. וקשה דהא קי"ל כר"ג ואפ"ה קאמר סתמא דתלמודא בפ"ק דחולין דף י"א ע"ב גבי מכה אביו ואמו אין אפוטרופוס לעריות מיהו לפירוש התוס' א"ש דפלוגתא דר"ג ור"י במדברת היינו במודית שנבעלה ומש"ה פוסל ר"י דלית לה מיגו לפי שיריאה לומר לא נבעלתי דאין אפוטרופוס לעריות והו"ל מיגו גרוע ור"ג לטעמיה דאע"ג דמיגו גרוע הוא אפ"ה מהני בהדי ברי ושמא כדאית ליה כה"ג גבי משארסתני נאנסתי ובמוכת עץ אני כנ"ל אלא שהתוס' עצמן כתבו בד"ה השבתני שהוא דוחק. ולענ"ד בלא"ה א"ש כדפרישית דאפילו את"ל דאין אפוטרופוס לעריות הו"ל כמו רוב אפ"ה סובר ר"ג סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא. ואפ"ה שריא לטעמיה דר"ג משום ברי ושמא דהא בכל האיסורין בספק חלב וספק שומן קי"ל דע"א נאמן ואפי' הבע"ד נאמן. ומכ"ש לפי מה שהעליתי בלשון התוס' בד"ה ואין אוסרין דאפי' לר"י הא דאין אפוטרופוס לעריות לא הוי רוב גמור אלא מדרבנן. וכ"ש למסקנא דהיינו משום מעלה בעלמא שעשו ביוחסין משא"כ בשבויה דרוב עכו"ם פרוצים בעריות הו"ל רוב גמור ומיעוטא דמיעוטא לא פריצי מש"ה אינה נאמנת וכדפרישית לעיל כנ"ל נכון בעז"ה ודוק ועיין מ"ש עוד בסמוך בלשון התוספות:

שם מסייע ליה לר"י ב"ל דאמר ריב"ל לדברי המכשיר וכו' ולדברי הפוסל פוסל אפי' ברוב כשרים. כבר הקשיתי לשאול מ"ט דרבי יהושע דפוסל ברוב כשירים הא פשיטא לן בכולי תלמודא דהיכא דרוב מסייע לחזקה הו"ל מיעוטא דמיעוטא דאפי' ר"מ לא חייש כ"ש ר"י דלא חייש למיעוטא כדאיתא ביבמות ריש פרק האשה שהלכה וברפ"ג דבכורות ע"ש. תו קשיא לי מנ"ל לריב"ל הא מילתא דנהי דהא דר"ג מכשיר ברוב פסולין דייק לה מברייתא כדמקשה הש"ס ותיפוק לי' אבל אכתי מנ"ל דר"י פוסל ברוב כשרים דכיון דאנן קי"ל כר"ג אפילו ברוב פסולין גבי עובדא דארוס אלמא דמסתבר טעמיה ומנ"ל דר"י פליג בפלוגתא רחוקה לפסול ברוב כשרים ואי משום דקתני בברייתא דלעיל לסתר או לחורבא הא קי"ל כזעירי ולדידיה א"ש הא דקתני לסתר או לחורבה כדאמר הש"ס בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי. מיהו לפי מה שפירשתי בלשון המשנה א"ש מדקאמר ר"י הרי זו בחזקת בעולה לנתין או לממזר ולא קאמר בחזקת בעולה לעכו"ם ועבד אלמא דמשום פסול בתה לקהל קתני הכי ואף על גב דאית לן למימר שמא נבעלה בשדה ורובא דעלמא עכו"ם נינהו והולד כשר אע"כ דפוסל אפילו ברוב כשרים אפי' בפסול קהל דספק ממזר כשר מדאוריי' כדאיתא בפ' עשרה יוחסין ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא וכ"ש דפוסל ברוב כשירים לאיסור כהונה דהוי ספיקא אלא שכבר כתבתי במשנתינו שהבית שמואל כתב דליכא למיחש שנבעלה בשדה דכאן נמצא כאן היה וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה ואפשר דאפ"ה מדקאמר ר"י הרי זו מעוברת לנתין ולממזר ומסתמא לא איירי ברוב ממזרים ונתינים דלא שכיחי. מיהו לפמ"ש בשם הירוש' דהזונות רצות אחר הפסולין איכא למימר דהאי סברא פשיטא ליה לריב"ל דאפי' ר"ג מודה בה ואפ"ה קאמר דנאמנת לומר לכשר נבעלתי משום דאלים ליה ברי משא"כ לר"י דלית ליה ברי ושמא הדרינן לסברא דהזונות רצות אחר הפסולין. מש"ה פוסל אף ברוב כשרים כנ"ל. מיהו לשיטת התוספת שכתבו דלר"ג אדרבא אמרינן דבודקת ומזנה הדרא קושיא לדוכתיה. ול"ל דריב"ל סובר דלא שייך למיתלי כלל ברוב משום דלמא אזלה איהי לגבייהו וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי דאכתי קשה התינח במעוברת אלא בראוה שנסתרה או שנבעלה דלא שייך הא טעמא ואפ"ה משמע משמעתין דפוסל ר"י אפילו ברוב כשירים וקשיא מנ"ל וצ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה מסייע ליה לריב"ל הקשה ר"ת וכו' ול"ל במדברת וכו' איכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא עכ"ל. לא זכיתי להבין דבריהם בזה דהא בשבויה נמי איכא למימר סמוך מיעוטא עכו"ם דלא פריצי לחזקה והו"ל פלגא ופלגא. ואי לא משמע להו לדמות רוב עכו"ם פרוצין לרוב פסולין מהטע' שכתבתי בד"ה השבתני א"כ למה הוצרכו לפ' בד"ה השבתני דלר"ג ניחא משום דבודקת ומזנה ואי מטעמא דמסקו הכא כיון דמיעוט מסייע לחזקה הו"ל פלגא ופלגא. ובדין הוא שתיאסר מספק. דנהי דלר"י פשיטא ליה האי טעמא אכתי לר"ג א"ש דמהימנא משום ברי ושמא. ועוד דפשטא דברייתא משמע דעיקר שקלא וטריא דר"ג ור"י היינו דמקשה ר"י לר"ג משבויה ולשיטת התוספות אין זה ענין לשבויה דבפשיטות הו"ל לר"י לאקשויי דהו"ל פלגא ופלגא וצ"ע ודוק היטב:

בא"ד דאפי' אית להו לר"ג ור"י סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא עכ"ל. כבר כתבתי דר"י שמעינן ליה דלא חייש למיעוטא בפ' האשה שהלך בעלה ובפ"ג דבכורות אלא שהתוספות האריכו שם בבכורות אי אית להו סמוך מיעוטא לחזקה ע"ש ולר"ג נמי משמע בפ"ק דחולין גבי שחיטת כותי דכר"מ ס"ל דחייש למיעוטא אלא דאפשר דר"מ גופא לא קאמר אלא דבמיעוט וחזקה הוי פלגא ופלגא וזה תלוי בשינוי הפירושים בסוגיא דהאשה בתרא שיטת הרא"ש ונמוקי יוסף ז"ל וכבר הארכתי בתכלית האריכות בסוגיא ההיא ובשאלות ותשובות ודעתי להוסיף בקונטרס כלל גדול בעזה"י:

דף יד.

בגמרא חדא דהא מודה ועוד הא אמר ר' יהודה וכו' עיין מ"ש הרא"ש ז"ל בזה ועיין בתוס' לקמן דף פ"ח ע"ב בד"ה ועוד הא יהיב סימנא:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא בפרש"י בד"ה על אלמנת עיסה מפרש בה שני פירושים וכתבו התוס' דשניהם דוחק ואף שכל המפרשים הסכימו כפירוש התוספות מ"מ נ"ל להמליץ בעד רש"י ז"ל דמה שהכריחו לפרש כן היינו משום דקשיא ליה קושיית התוס' דא"כ מ"ש אלמנת עיסה ומאי שנא בת עיסה הא בבת נמי איכא הך ס"ס גופא ומה שתירצו התוספות דהיינו משום מעלה דיוחסין לא משמע ליה לרש"י ז"ל לפרש כן דהא בפרק עשרה יוחסין מסיק לה רב חסדא בלשון הכל מודים באלמנת עיסה דפסולה ומייתי לה אמילתא דרבנן ורבי יוסי ורשב"ג דאף למאן דמיקל סובר כל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו א"כ ודאי לאו אמעלה דיוחסין קאי דהא כל הנך תנאי מדינא דאורייתא איירי לכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש בענין דלגבי הבת ליכא אלא חדא ספיקא דאסורה מדאורייתא וכמו שכתבתי בזה שם במקומו בפרק עשרה יוחסין ע"ש ולענ"ד נכון הוא ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בתוספת בד"ה אלמנת עיסה וכו' וא"ת דבפ' עשרה יוחסין משמע וכו' מודה בבת דפסול וכו' עכ"ל. והיינו מדקאמר רשב"ג התם כל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו וקאמר רב חסדא דלענין אלמנת עיסה איירי ומדקאמר רב חסדא מאן מיקל מכולהו רשב"ג משמע דהני תנאי דמכשרי אלמנת עיסה סברי דאע"פ שאי אתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו דאלת"ה לא הוי שמעינן שפיר ממילתא דרשב"ג דלאפוקי מהני תנאי וק"ל:

בא"ד ואע"ג דבעלמא מקילין בס"ס עכ"ל. פירוש אע"ג דליכא חזקת היתר ואין זה סותר למ"ש בל' התוספות בסוגיא דפ"פ דסברי כשיטת המשא' בנימין דבחזקת איסור לא מקילינן בס"ס דאפילו הכי כתבו כאן שפיר דהיכא דלא איתחזק לא היתרא ולא איסורא מקילינן בעלמא בספק ספיקא ועיין בסמוך:

בגמרא דר' יהושע אדר"י לא קשיא התם חד ספיקא הכא תרי ספיקי. לכאורה משמע מהכא להדיא כדברי התוספות לעיל בד"ה ואין אוסרין על היחוד דרישא דמתני' איירי במודית שנבעלה דליכא ס"ס וא"כ מרישא דמתני' נמי ל"ק משא"כ למ"ש שם בתירוצא קמא דאפי' באינה מודית איירי והא דלא חשיב תרי ספיקי היינו משום דאין אפוטרופוס לעריות וא"כ נראה שכתבו כן בסברת דר"פ לעיל דמקשה לאביי אבל למאי דמשני לעיל מעלה עשו ביוחסין אבל בעלמא אין אוסרין על היחוד. ואם כן מרישא דמתני' איכא תרי ספיקי ואפ"ה פוסל ר"י ואמאי קאמר הכא חדא ספיקא וכן קשה לפי הפירוש שכתבתי שם מסברא דנפשאי דלמאי דס"ד דר"פ איירי מתני' ברוב פסולין וא"כ למסקנא דמשמע דאיירי מתני' אפי' ברוב כשירים א"כ אכתי קשה מרישא דמתני' דהאיכא תרי ספיקי. אמנם לפמ"ש לעיל בשיטת הירושלמי א"ש דודאי לא קשיא מרישא דמתני' דאפי' אי איירי ברוב כשרים אפ"ה ליכא אלא חדא ספיקא לר"י משום שסובר שהזונות רצות אחר הפסולין ולא מספקינן לה שנבעלה לכשר משא"כ בסיפא דמתני' לא שייך לומר כן מדקתני ר"י הרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר ולא קתני בעולה לעכו"ם ועבד אע"כ משום דלענין פסול בתה לקהל איירי דמעכו"ם ועבד קיי"ל דהולד כשר ולפ"ז היא גופא תיקשי אמאי פוסל ר"י בבתה לקהל דאדרבא דכיון דהזונות רצות אחר פסולין אית לן למימר דמעכו"ם ועבד נתעברה דרובא דעלמא עכו"ם נינהו וכ"ש דהו"ל רובא לגבי נתין וממזר וא"כ מקשה הש"ס שפיר ומשני דמכל מקום ליכא אלא חדא ספיקא כן נראה לי נכון בעז"ה ודו"ק היטב:

שם הכא תרי ספיקי. מכאן קשה לי טובא על מה שכתבו הפוסקים בי"ד סימן ק"י דלא אמרינן ס"ס לקולא היכא דספק א' בגופו וספק השני ע"י תערובות וכו' הב"י שהן דברי הרשב"א ז"ל וא"כ תקשי סוגיא דהכא דאלמנת עיסה גופא הוי ספק א' בגוף האיסור וספק השני שנתערב הפסול בכל המשפחה ולפי טעם הפוסקים לא מיקרי ס"ס בכה"ג ול"ל דשאני הכא דאיכא נמי חזקת היתר הא ליתא דע"כ הרשב"א ז"ל לא נחית להכי דהא עיקר ראייתו בתשובה סימן ת"א דס"ס עדיף מרוב הוציא מסוגיא דהכא דאלמנת עיסה ולא משמע ליה לחלק דשא"ה דאיכא נמי חזקה. ורובא וחזקה לכ"ע מהני וצ"ע ועיין בסמוך ובקונטרס אחרון:

קונטרס אחרון גמרא דרבי יהושע אדר"י לא קשיא הכא חד ספיקא הכא תרי ספיקי. והקשיתי לשאול על שיטת הפוסקים דלא אמרי' ס"ס היכא שהספק א' בגופו והשני ע"י תערובתו ובסוגיין משמע דהוי שפיר ס"ס בכה"ג אח"ז עיינתי בגוף תשובת הרשב"א סוף סימן ת"א שכתב להדיא דמסוגיא דשמעתין מוכח דשפיר הוי ס"ס בכה"ג וכשיטת רבינו תם ודלא כדברי ר"י הזקן בעל התוספות ולפ"ז נ"ל דמ"ש הבית יוסף בשם הרשב"א ז"ל בסי' ק"י דלא הוי ס"ס בכה"ג היינו דלמעשה החמיר הרשב"א ז"ל וחייש לדברי ר"י הזקן שכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בת"ה הארוך. עוד ראיתי בס' בית שמואל סי' ב' ס"ק י"ד שהקשה כן בשם החכם המופלג מוהר"ר הילמן ז"ל מפראג וכתב תירוצים שונים ונעלם מהם ג"כ דברי הרשב"א ז"ל בתשובה סי' ת"א. מיהו מה שהרגיש הבית שמואל ג"כ במה שכתבתי בפנים דיש לחלק דשאני ההיא דשמעתין דאיכא נמי חזקת היתר בלא"ה ובקונטרס אחרון של לוח הטעות כתב בעל בית שמואל דאין נראה לו לחלק בכך דהא בספק טריפות בבהמה נמי איכא חזקת היתר דרוב בהמות כשרות הן ואפ"ה כתבו הפוסקים האוסרין דלא מיקרי ס"ס בא' בגופו והשני ע"י תערובות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ולענ"ד משום הא לא איריא דאכתי שאני ההיא דשמעתין דבלא"ה איכא נמי רוב גמור באלמנת עיסה דרוב המשפחה גופא כשירין הם וא"כ איכא רובא להתירא וחזקה נמי להתירא דהאלמנה קודם שניסת להספק היה לה חזקה גמורה מבוררת להיתר דרובא וחזקה להיתר מדינא ודאי שריא דהו"ל מיעוטא דמיעוטא לאיסור אלא דמשום מעלה דיוחסין החמירו אף בכה"ג ומש"ה מהני בה ס"ס גרוע למישרי כיון דאיכא כמה צדדין להיתר כן נ"ל נכון וברור ליישב שיטת המחמירין בס"ס בכה"ג ודו"ק ועיין בסמוך:

שם הלכך לר"ג אלים ליה ברי ושמא דאפי' בחד ספיקא מכשיר וקיל ליה שמא דאפילו בס"ס נמי פסול ולר"י אלים ליה חד ספיקא וקיל ליה ס"ס עכ"ל. מכאן קשה לי קושיא עצומה עמ"ש הרשב"א ז"ל בתשובה סימן ת"א הביאו רמ"א ז"ל בדרכי משה סי' ק"י והט"ז והש"ך ובעל פרי חדש סימן הנ"ל דמקילינן בס"ס אפי' היכא דאיתחזק איסורא ודלא כבעל או"ה והמשאת בנימין ועיקר יסודם מההיא דשמעתין דלר"י אלים ס"ס דמיקל אפי' ביוחסין וע"כ דעדיף מרובא דהא ר"י פוסל אפילו ברוב כשירים עד דאיכא תרי רובי וכיון דקי"ל רובא וחזקת איסור רובא עדיף כ"ש בס"ס דעדיף מרוב א"כ כ"ש דעדיף מחזקת איסור וקשיא לי טובא דלמא הא דאלים לר"י ס"ס היינו משום דאיכא נמי רובא בהדה. דרוב המשפחה גופא כשירים וכל דפריש מרובא פריש ועוד דהאלמנה גופא היה לה חזקת היתר וכיון דאיכא כל הני למעליותא משו"ה מיקל דודאי עדיף כתרי רובי ועוד קשה דמאי מייתי מר"י דלא קי"ל כוותיה לא במאי דפוסל ברוב כשרים ולא במאי דמכשיר בס"ס באלמנת עיסה כדאיתא בפרק עשרה יוחסין. וא"כ אדרבא איכא לאתויי ראיה איפכא מדר"ג דקי"ל כוותיה דאלים ליה ברי. ושמא טפי מס"ס וכיון דברי ושמא לחוד לא מהני בחזקת איסור כדאסיקנא בפרק האשה רבה דאפילו ע"א דעלמא לא מהימן בדאיתחזק איסורא וכ"ש שאין האשה עצמה נאמנת לומר מת בעלה כדאיתא התם אע"ג דהו"ל ברי ושמא. ועוד דשבויה תוכיח דע"א נאמן בה והיא עצמה אינה נאמנת אלמא דע"א דעלמא עדיף מברי ושמא של הבעל דבר ואפ"ה לא מהני בחזקת איסור וכ"ש דס"ס לא מהני בחזקת איסור. ול"ל דהא דאלים ברי ושמא לר"ג היינו משום דאיכא חזקת היתר בהדי ברי ושמא הא ליתא דהא באלמנת עיסה נמי איכא חזקת היתר כמ"ש התוס' בד"ה אלמנת עיסה ואפ"ה מחמיר ר"ג. וכיון דברי ושמא לחוד לא מהני באתחזק איסורא. כ"ש דס"ס לא מהני באתחזק איסורא (ומה שהביא הפרי חדש עוד ראי' דס"ס עדיף מרוב דבממון לא אזלינן בתר רוב' ובס"ס כתבו קצת פוסקים דמוציאין ממון מיד המוחזק ומקור דבר זה הוא מל' התוספת לעיל דף ט' ע"ב בד"ה למיתב לה ע"ש ובחידושי שכבר הארכתי והקשיתי שם על דברי התוס' אמנם כשהגעתי לכאן ראיתי שדברי רבותינו בעלי התוס' קיימין. שכל דבריהם שם דמוציאין ממון בס"ס היינו היכא דשייך נמי ברי ושמא דוק ותשכח ובכה"ג כ"ע מודו. ואף שדבריהם שם אליבא דר"י ואיהו לית לי' ברי ושמא מ"מ היכא דאיכא ברי ושמא בהדי ס"ס שקולין הם לגמרי לר"י כמו לר"ג. ובזה נתיישב כל מה שהקשיתי לעיל על התוספת. ס"ס אזלי לה ראיה של בעל פרי חדש דהא דלא אזלינן בממונא בתר רובא היינו ברוב לחודא אבל היכא דאיכא רובא בהדי ברי ושמא ע"כ דמוציאין ממון דהא אפילו בברי ושמא בהדי חזקת הגוף מוציאין ממון למאי דקיי"ל כר"ג וכ"ש רוב' דעדיף מחזקת הגוף כנודע. אבל לעולם דס"ס לא עדיף מרוב ובס"ס לחוד לכ"ע אין מוציאין ממון כיון דבברי ושמא לחוד אין מוציאין ממון כדאיתא לעיל דקיי"ל כר' נחמן (דף י"ב ע"ב) וכ"ש ס"ס לחוד דגרע מברי ושמא כדמוכח הכא לר"ג דקיי"ל כוותי' וא"כ ה"ה לענין איסורא כי היכי דברי ושמא לא מהני בחזקת איסור כ"ש בס"ס נגד חזקת איסור. ואף דלפמ"ש בל' התוס' בד"ה השבתני על המעוברת הארכתי בשיטת התוספת דהא דאמרינן הכא לר"ג אלים ליה ברי לאו כללא כייל אלא דוקא ברי כי הכא דאיכא טעמא דבודקת ומזנה מיהו לשון הסוגיא לא משמע הכי) תו יש לי לדקדק בעיקר הראיה שהביא הרשב"א ז"ל בתשובה הנ"ל דלר"י מחמיר ברובא לענין יוחסין ואפ"ה מיקל בס"ס וקשיא לי דהא אמרינן לקמן ד' ט"ו דהא דבעינן ביוחסין תרי רובי היינו משום דגזרינן רוב סיעה אטו רוב העיר וברוב העיר גזרינן משום דלמא אזלא איהי לגבייהו וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ולעולם דבעלמא רוב עדיף מס"ס ואף שאיני כדאי להשיג על הרשב"א ז"ל מ"מ בלא"ה אין דבריו מוכרחין שם אי איירי בחזקת איסור גמור וכמ"ש הש"ך ופרי חדש עצמם. ויש לי ישוב נכון בדבריו ואין להאריך כאן וגם יש לי חבילות של ראיות דלא מהני ס"ס בחזקת איסור וכדברי בעל איסור והיתר הארוך וכדברי משאת בנימין וכמ"ש הש"ך כנ"ל ברור ודוק היטב:

קונטרס אחרון הלכך לר"ג אלים ליה ברי ושמא כו' וקיל ליה שמא דאפי' ס"ס נמי פסול לר"י אלים ליה חד ספיקא דאפילו בברי ושמא פסול וקיל ליה ס"ס כו' וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה סי' ת"א דמכאן משמע דס"ס מהני אפילו היכא דאיתחזק איסורא דהא ס"ס הוי כי רובא ואפשר דעדיף מרובא וכיון דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ה"ה בס"ס ומביא הרשב"א ראיה מדרבי יהושע דאע"ג דלענין יוחסין מחמיר דלא מהני רובא עד דאיכא תרי רובי ואפ"ה מיקל בס"ס כו' ע"ש באריכות אלא דבפי' דברי הרשב"א ז"ל מה זה שקורא חזקת איסור נחלקו בו גדולי האחרונים בי"ד סי' ק"י שבסי' ט"ז ס"ק ט"ו כתב דהרשב"א לא איירי אלא היכא דאיתחזק איסורא ואיתחזק נמי היתרא כגון ע"י תערובות דומיא דאלמנת עיסה או בטבעת של עבודת כוכבים שנתערבה דאיירי בה הרשב"א ז"ל דהשואל קרי לה חזקת איסור מה שאין כן היכא דאיתחזק איסורא ממש בהא מילתא גופא כגון ספק בשחיטה וכיוצא בזה הרשב"א ז"ל גופא מודה דאסור וכדברי בעל או"ה הארוך וכדברי בעל משאת בנימין כו' ע"ש בלשון הט"ז באריכות ובש"ך שם סי' הנ"ל בכללי דיני ס"ס ס"ק כ"ו כ"ח כ"ט כתב דודאי הרשב"א ז"ל גופא מתיר אפילו בדאיתחזק איסורא ממש אלא דאפ"ה כיון דתשובה זו משבשת' היא אין ללמוד ממנה היתר אלא כדברי הרא"ה ז"ל דאוסר באיתחזק איסורא ממש והכי מסיק הש"ך לדינא בקיצור כללי הס"ס ס"ק כ"ז כ"ח דבשני ספיקי כה"ג אסור ובשלשה ספיקי שרי. אלא דבספר פרי חדש בכללי הס"ס סעיף קטן ט"ז השיג על הש"ך במאי דמחלק בין תרי ספיקי לתלת אמנם לדינא מסיק הפר"ח דאפי' בתרי ספיקי שרי אפילו בדאיתחזק איסור ממש כמו שהאריך בפירוש לשון תשובת הרשב"א ז"ל בס"ק מ"ט ויסוד ראייתו ג"כ דס"ס הוי כמו רוב ורובא עדיף מחזקה דהא בממון לא אזלינן בתר רובא ואפ"ה כתבו קצת פוסקים דס"ס מהני בממון ע"ש באריכות. ובדרך זה של בעל פרי חדש מצאנו שהלכו כל גדולי חקרי לב ואנשי חיל מגדולי הספרדים האחרונים בתשובותיהם דמתירין בס"ס אפילו בחזקת איסור אשת איש בין בעניני עגונה בחששי דסימנים ובשאלה ובין לענין עיקר העדות במסיח לפי תומו כמי שמצאנו הרבה לרוב וכן בדיני גירושין. צא ולמד מה שכתב גדול האחרונים מהר"ם בן חביב ז"ל בספר גט פשוט בהל' גיטין סי' קכ"ט ס"ק י"ג שכתב בזה הלשון אמנם המעיין יראה דסוגיא דעלמא להתיר בס"ס בפלוגתא דרבוותא אף באיסורא דאורייתא וגם באיסור אשת איש להתירה לעלמא כמו שיראה המעיין בתשובת האחרונים ז"ל כו' עכ"ל. והדבר ידוע כיון דאפילו בפלוגתא דרבוותא כתב כן כ"ש בשאר ס"ס ממש כנודע מתשובת האחרונים הנ"ל ובלא"ה לא עדיף ס"ס דפלוגתא מס"ס ממש נמצא דכל זה דלא כהכרעת האו"ה והמשאת בנימין והט"ז והש"ך ושלא כדברי ר"י בעל התוספות שכתב להדיא דכל היכא שהספק הראשון אסור מן התורה הו"ל כודאי איסור ולא מהני בה ס"ס ואף לא כדברי הרא"ה ז"ל שהביא הש"ך ולא כדברי האגור שכתב בפירוש פעמים ושלש דכל היכא דאיתחזק איסור ממש אין דנין בו דין ס"ס והנראה מזה שכל חילייהו דהמתירין היינו שמצאו מקום לתלות באילן גדול על תשובת הרשב"א הנ"ל שהושרש ביסוד מונח דס"ס הוי כי רובא ואפשר דעדיף מהראיה שהביא ומראית בעל פרי חדש שכתבתי:

קונטרס אחרון ויאמר יהושע עתה באתי במגילת ספר כתלמיד הדן לפני רבותיו בקרקע דלענ"ד דהאי פיסקא לית בה משש"א ואף שיודע אני מיעוט ערכי לפני כל גדולי האחרונים מהספרדים ומכללן בעל פרי חדש ובעל ספר גט פשוט שכל א' וא' מהם קטנו עבה ממתני ומה גם כי בכולן ומתיירא אני להכניס ראשי ביניהם שמא ירוצו גולגלתי אמנם עכ"ז לעצור במילין לא אוכל וללמוד אני צריך ויותר לגודל חומר האיסור וקרוב הדבר לענ"ד לידי איסור תורה ומכ"ש באיסור אשת איש דלענ"ד נראה ברור דכיון דאיתחזק איסור אשת איש לעולם היא בחזקתה עד שיודע בודאי שיצאה מחזקתה ולא מהני בה ס"ס כלל והיינו כדברי ר"י בעל התוספות והרא"ה והאו"ה והאגור וכהכרעת המשאת בנימין להט"ז והש"ך דאפשר דגם רמ"א בדרכי משה נמי מודה בהא. והנה

פתח דברי לדקדק היטב בעיקר דברי הרשב"א ז"ל בתשובה סי' ת"א ובראייתו שהביא שם מסוגיא דשמעתין דס"ס הוי כמו רוב ואפשר דאלים טפי מרוב דהא ר"י לגבי יוחסין פסיל בחד רובא ומכשיר בס"ס כו' עכ"ל. ויש לתמוה טובא כמ"ש בפנים דלעולם דס"ס לא הוי כמו רוב אלא הא דמכשיר ר"י בס"ס באלמנת עיסה היינו משום דאיכא רובא בהדי ס"ס כמ"ש הרשב"א ז"ל באותו תשובה עצמו דרובא של המשפחה כשירין ע"ש. מיהו בהא מצינן למימר דנהי דפשטא דמילתא באלמנת עיסה משמע דרוב המשפחה כשירים מ"מ לא פסיקא מילתא דאפשר דאיירי נמי דתחלת ספק חלל נתערב חד בחד ואפ"ה מכשיר ר"י בס"ס לחוד והיינו דכתב לה הרשב"א ז"ל בלשון אפשר דאלים טפי. ואע"ג דלפ"ז במאי דלא פסיקא ליה להרשב"א דאיירי בחד אלא בדאיכא רובא א"כ אמאי פשיטא ליה מיהא דס"ס הוי כמו רוב האיכא למימר דלא חשיב אפי' כמו רוב אלא דאפ"ה כיון דאיכא תרתי למעליותא רוב וס"ס מהני בחזקת היתר כי היכי דמהני תרי רובא אע"ג דאינן שוין לגמרי אפ"ה מיקרי תרתי למעליותא ובהדי חזקת היתר הו"ל תלת. אלא דבהא נמי מצינן למימר דבמאי דפשיטא ליה להרשב"א ז"ל דס"ס הוי כמו רוב לא הוצרך לראיה זו דבלא"ה פשיטא ליה מסברא דס"ס הוי כמו רוב מהטעם שכתב בעל פרי חדש דבחד ספיקא הו"ל פלגא ופלגא וא"כ בס' השני הוי כמו רוב וכדמשמע נמי מלשון מהר"י מטראני ז"ל ח"ב סי' ב' דטעמו דס"ס היינו דהו"ל כמיעוטא ולפ"ז לא הוצרך הרשב"א ז"ל לראיה זו דשמעתין אלא לענין דאפשר דס"ס עדיף מרובא וכדפרישית מיהו אכתי קשיא לי טובא דלכאורה אדרבא מסוגייא דשמעתין מוכח דספק ספיקא לא הוי כמו רוב דאפילו את"ל דלר"י דאלים ליה ספק ספיקא הוי כמו רוב או עדיף מיניה. מכל מקום אליבא דהלכתא דלא קי"ל כרבי יהושע באלמנת עיסה אלא כרבן גמליאל דפוסל כדאיפסק הלכתא בפרק עשרה יוחסין אלמא דאף ע"ג דסתם אלמנת עיסה איירי נמי דרוב המשפחה כשרין כמ"ש הרשב"א ז"ל אפ"ה פסלינן אפילו בס"ס בהדי רובא משום מעלה דיוחסין ואילו בתרי רובי הא קי"ל דכשר אף ביוחסין ואפילו היכא דליכא ס"ס כגון בעובדא דתינוקת שנאנסה דקי"ל כרב דהלכה כר' יוסי אלמא תרי רובי מהני ואע"ג דבאינה טוענת ברי איירי דאי בטוענת ברי אפילו בחד רובא מהני להרשב"א ז"ל כמ"ש הרב המגיד בשמו בפי"ח מהל' איסורי ביאה ע"ש והובא ג"כ בב"י א"ע סי' ו' ע"ש לענ"ד היא קושיא עצומה על הרשב"א ז"ל דקשה מדידיה אדידיה וחזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי כעת שום מקום ליישב. עוד הקשיתי לשאול בפנים על ראיות הרשב"א ז"ל דמייתי מדר' יהושע דס"ס מהני בחזקת איסור ואנן נידוק איפכא מדר"ג דקיי"ל כוותיה דלא מהני ס"ס בחזקת איסור דהא לר"ג אלים ליה ברי ושמא טפי מס"ס וכיון דברי ושמא לא מהני בכל האיסורין היכא דאיתחזק איסורא כדאיתא בר"פ האשה רבה דבטבל וקונמות נמי לא מהימן אלא משום דבידו וכ"ש דלא מהני ס"ס באיתחזק איסורא. מיהו להרשב"א ז"ל גופא אין בזה קושיא כ"כ דאיהו ס"ל באמת דבשאר איסורין ע"א מהימן אף בדאיתחזק איסורא כדמשמע מלשונו בחידושיו בריש גיטין ובר"פ האשה רבה מבואר יותר דאע"ג דבר"פ האשה רבה משמע דלא פסיקא ליה אי מהימן ע"א במקום חזקת איסור אפ"ה בכריתות פ' אמרו לו משמע דאיפשטא האיבעיא דמהימן ושם משמע דאף הבע"ד מהימן כשאומר ברי אלא דמ"מ להתוספות ורוב הפוסקים דמשמע דע"א לא מהימן באיתחזק איסורא וכ"ש דהבע"ד לא מהימן כדאשכחן בשבויה אע"ג דאיכא ברי ושמא א"כ משמע דמכ"ש דס"ס לא מהני באיתחזק איסורא. ועוד דהא עכ"פ בדבר שבערוה כ"ע מודו דלא מהני ברי ושמא בדאיתחזק איסורא כדמוכח פ' האשה רבה להדיא א"כ כ"ש דלא מהני ס"ס באשת איש וכיוצא בזה וליכא למימר דהתם גזירת הכתוב הוא דבעינן שני עדים דוקא דאכתי ק"ו מיהא איכא כיון דלא מהני ברי ושמא כ"ש דלא מהני ס"ס דהא קי"ל כר"ג דברי ושמא עדיף מס"ס ומתוך סברא זו ממילא נדחית הראייה שכתב הפרי חדש מממון וכמ"ש בפנים דכיון דברי ושמא לא מהני לענין ממון כ"ש בס"ס למאי דקי"ל כר"ג ועיין בפנים. ואדרבא יש לי להביא ראיה להיפך דס"ס לא הוי מטעם רוב ממש תדע דהא לענין ספק טומאה ברה"י קי"ל דאפי' בכמה וכמה ספיקות נמי טמא וכמ"ש התוספות הטעם בפ' חזקת הבתים דף נ"ה כיון דחידוש הוא דאיכא חזקת היתר ואפ"ה מטמאינן מספק א"כ מה לי חד ספיקא ומה לי טובא ואי ס"ד כדברי הפר"ח וסייעתו דס"ס הוי מטעם רוב ממש הו"ל לטהר בס"ס כמו ברוב דהא תשעה צפרדעים ושרץ א' ביניהם טהור אף ברה"י אע"כ דס"ס לא הוי כמו רוב וכמו שאבאר בזה עוד בסמוך. ועוד בה שלישית מה שהקשיתי ג"כ בפנים על ראיות הרשב"א ז"ל מהא דלר' יהושע לא מהני רוב ביוחסין וס"ס מהני וראיה זו איני מכיר דהא בשמעתין לקמן בתינוקת שנאנסה מסקינן להדיא דהא דלא מהני רוב א' ביוחסין היינו משום דגזרינן רוב סיעה אטו רוב העיר ורוב העיר לא מהני משום דאיכא דאזלא לגבייהו והו"ל קבוע משמע דאי לאו האי טעמא הוי סגי ברוב א' כיון דאיכא נמי חזקת היתר בהדי רובא וא"כ אזלא לה ראיה זו. ולכאורה יש ליישב קושיא זו בדוחק ולומר דלמסקנא דלקמן בסוגיא דתינוקת דטעמא דתרי רובי משום דמעלה עשו ביוחסין הדר ביה הש"ס מהאי טעמא דגזרינן רוב סיעה אטו רוב העיר והכי משמע קצת מהא דמקשה הש"ס לקמן וליוחסין לא בעינן תרי רובי והתנן מצא תינוק מושלך אלמא דבעי למימר דהתם נמי בעינן תרי רובי אע"ג דלא שייך התם הך גזירה דכל קבוע וכן מצאתי שכתב הבית שמואל ג"כ בס"ס ו' דהדר ביה הש"ס אלא דלענ"ד נראה דוחק מדלא אמר הש"ס אלא מעלה עשו ביוחסין ועוד דלישנא דזעירי אמר ר' חנינא גופא הכי דייק ועכ"פ נהי דקושייא ליכא עכ"פ סייעתא נמי ליכא להוכיח מכאן דס"ס עדיף מרובא מדלא מהני רובא ביוחסין דהאיכא למימר דלא הדר ביה הש"ס ואכתי בהאי סברא קאי דגזרינן רוב סיעה אטו רוב העיר ואע"ג דבשאר איסורין כגון בט' חניות לא גזרינן אפ"ה משום מעלה דיוחסין גזרינן בכה"ג והא דמקשה התם וליוחסין לא בעינן תרי רובי כבר פירשתי יפה בעזה"י בחיבורי בפנים ע"ש. ואין להקשות דלמאי דפרישית דאי לאו טעמא דגזירה רוב סיעה אטו רוב העיר הוי סגי בחד רובא אף ביוחסין א"כ תיקשי אלמנת עיסה אמאי פסולה הא רוב המשפחה כשירין בהא איכא למימר דע"כ לא שרינן בחד רובא אלא היכא דאיכא נמי חזקת היתר גמור ולא איתחזק איסורא כלל משא"כ באלמנת עיסה אם נכשיר כל המשפחה איכא מיהא איתחזק איסורא במקצת וכמ"ש הרשב"א ז"ל בתשובה הנ"ל להשואל דיש לחלק בכה"ג והא דאיצטריך בשמעתין לטעמא דברי ושמא היינו משום דלקושטא דמילתא מכשיר ר"ג אף ברוב פסולין והיינו משום ברי ושמא בהדי חזקת היתר ודוק היטב. ועל ארבעה לו אשיבנה דאף לפי שיטת הסוברים דס"ס הוי כמו רובא או אפשר דעדיף מרובא אכתי יש לי לתמוה טובא היאך רוצין להכריח דס"ס מהני אף בדאיתחזק איסורא להתיר לגמרי אף בחזקת איסור אשת איש או לענין שחיטת פסול ומטעמא דרובא וחזקה רובא עדיף וה"ה לס"ס דעדיף מחזקה דאכתי קשה טובא דהא בהא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף היינו לענין דליכא איסור דאורייתא בכה"ג אבל מדרבנן ודאי לא מהני רוב במקום דאיכא חזקה כנגדה דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא כדאיתא להדיא בר"פ האשה שהלכה דף קי"ח ואע"ג דאיתא דמפרש לסוגיא דהתם אליבא דר"מ דוקא מ"מ רובא דרובא מהפוסקים והרשב"א ז"ל גופא מכללן הסכימו דמדרבנן לא מהני רוב במקום חזקה וא"כ לענין ס"ס נמי אף את"ל דמדאורייתא מהני אפ"ה יש לאסור מיהא מדרבנן דאף לפמ"ש הפרי חדש דטעמא דס"ס הוי משום דבספק א' הו"ל פלגא ואידך הו"ל רובא אפ"ה אית לן למימר סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא וא"כ מנא לן להקל ולהתיר לגמרי בלי שום ראיה דהא אשכחן דבאיסורי ערוה חיישי רבנן אף למיעוטא דמיעוטא כדאשכחן במים שאל"ס ובריש גיטין לענין רוב בקיאין ע"ש ובחידושינו. אמנם כן קושיא זאת האחרונה נ"ל דאין אנו אחראין ליישבה דלא תיקשי עליה דהרשב"א ז"ל בתשובה משום דלענ"ד נראה ברור בכוונת הרשב"א ז"ל כמו שפירש בעל הט"ז והמשאת בנימין דהרשב"א ז"ל לא פשיטא ליה להתיר לגמרי ע"פ ס"ס בדאיתחזק איסורא אלא באותו נדון שכתב דמשמע מלשון השואל דהיכא דנתערב איסור בהיתר נמי קרי ליה איתחזק איסורא אע"ג דאיתחזק נמי היתירא ובהא הוא דמתיר לגמרי אף מדרבנן מטעמא דמסיק בסוף דס"ס עדיף מרובא וברובא דחד בתרי מותר אף מדרבנן והיינו מה"ט גופא דלא מיקרי איתחזק איסורא ממש דהא איתחזק נמי התירא טפי משא"כ היכא דאיתחזק איסורא ממש בהא מילתא גופא קודם שנולד הס"ס נראה דאדרבא פשיטא ליה להרשב"א ז"ל דאסור כמ"ש להדיא אל תשיבני מהא דאמר רב הונא השוחט בסכין ונמצאת פגומה דאסור דרב הונא לטעמיה דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת א"כ משמע להדיא דמה"ט דבחזקת איסור עומדת לא מהני ס"ס והרי היא בחזקת איסור עד שיודע לך במה נשחטה ואנן הא קי"ל כרב הונא בלא שיבר בה עצמות ונהי דבשיבר בה עצמות לא קי"ל כוותיה התם טעמא רבה איכא דלא מיקרי ספק דתולין במצוי וקרוב לודאי שע"י שבירת עצמות נפגמה הא כל היכא שהדבר שקול לעולם חזקת איסור אלים טובא וה"ה לכל חזקת איסור ממש כיוצא בזה ומכ"ש בחזקת איסור אשת איש דלא איתרע כלל הך חזקה ממש ואדרבא לענין עיגונא איכא תרי חזקות חזקת איסור אשת איש ומוקמינן נמי לגברא בחזקת חי וכה"ג מיקרי תרי חזקה בפ' בכל מערבין דף ל"ה וכ"כ הריב"ש לענין עיגונא בסי' שע"ח א"כ אפשר דבכה"ג הרשב"א ז"ל נמי מודה דהוי כודאי איסור דאורייתא אבל היכא דליכא אלא חדא חזקה כגון בספק גרושה נראה דלהרשב"א ליכא איסור דאורייתא היכא דאיכא ס"ס למאי דס"ל דס"ס הוי כמו רובא או עדיף מרובא ולפ"ז משמע דלהרשב"א ז"ל הך דרב הונא נמי לענין שחיטה בסכין פגומה לא מיתסר אלא מדרבנן וכמו שאני עתיד לבאר בעזה"י בחידושי חולין אי"ה אבל להתיר לגמרי אף מדרבנן ע"י ס"ס היכא דאיתחזק איסורא בהא מילתא ממש דומיא דספק פגומה נ"ל ברור דלא עלה על דעת הרשב"א ז"ל מעולם ודלא כמו שהבין הש"ך מדבריו ולענ"ד בחנם כתב דמשבשתא היא ואין כאן מקומו להאריך בזה ויבואר עוד בסמוך וא"כ מילתא דאתיא בעשרה קל וחומר היכא דאיכא חזקת אשת איש דאסור מיהא מדרבנן אע"ג דאיכא כמה ס"ס וכ"ש בחזקת עיגונא ממש בספק מיתה דאיכא תרי חזקה כדפרישית נראה דלכ"ע מדאורייתא אסור ודלא כשיטת המקילין ומתירין אף לכתחלה. ואף שכבר יצא הדבר בהיתר מפי רבותינו הספרדיים נוחי נפש אין דעתי ח"ו להטיל מום בקדשים להרהר אחר דבריהם ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות וברוב המקומות לא עשו סברא זו אלא לסניף בעלמא ומכאן ולהלן חושבנא דלענ"ד אין לסמוך על היתר זה כלל להתיר ס"ס בדאיתחזק איסורא ממש כמו שפירש להדיא ר"י הזקן בעל התוספות אשר לאורו אנו הולכין וכמ"ש האגור בהדיא בשם התוספות סתם וכ"כ האו"ה וכמ"ש בעל משאת בנימין והט"ז וכן הכריע הש"ך. ולענ"ד אין צורך להאריך עוד בראיות דהא בלא שום ראייה נראה להחמיר באיסור דאורייתא כיון דלענ"ד בכל דיני ספק ספיקא שמצאנו בש"ס חפשתי ולא מצאתי בכל אחד שיש בהן חזקת איסור ממש ואדרבא בכולן ספק הראשון מותר מן התורה או ע"י חזקת היתר או ע"י רוב א"כ מילתא דפשיטא שאין לנו בזה אלא מה שאמרו חכמים ומנין לנו להקל ע"י ס"ס היכא שהספק הראשון אסור מן התורה כודאי דהא סוקלין ושורפין על חזקות ומכ"ש לפי מה שהבאתי ראייה להיפך דס"ס לא הוי כמו רוב ומלשון התוספות משמע להדיא דאפי' כי חזקה לא הוי מדכתבו בפרק חזקת הבתים דף נ"ה דהא דמטמאינן ספק טומאה ברה"י אע"ג דאיכא כמה ספיקי כדאיתא במשנה היינו משום דבלא"ה איכא חזקת טהרה ואפ"ה אמר רחמנא דטמא א"כ מה לי חד ספיקא מה לי טובא ואי ס"ד דס"ס הוי כי חזקה או עדיף מינה א"כ היאך דנין קל וחומר להחמיר עליו דנהי דאחמיר רחמנא בחזקה לטהר אפ"ה יש להקל בס"ס דעדיף מחזקה ואפילו אי שקולין הם אכתי מי דמי חדא למעליותא לתרתי למעליותא הא בכולא תלמודא מפלגינן בין חדא לתרתי בריש פ"ק דנדה ובפ' עשרה יוחסין אע"כ דסברת התוספות דמן התורה אין לחלק כלל בין חדא ספיקא לטובא אלמא דחזקה עדיף מס"ס ודוקא מדרבנן מהני ס"ס כיון דבלא"ה מותר מן התורה כדפרישית דרוב ס"ס שבתלמוד ופוסקים אית בהו חזקה או רובא להתיר אלא דמדרבנן החמירו וכי אחמירו בחד ספק ולא בתרי ספיקי ומכ"ש דיש לתמוה על בעל פרי חדש שהכריע בכללי הספיקות כהרמב"ם ז"ל דספק השקול שאין לו שום חזקת היתר ולא חזקת איסור מדאורייתא שרי ולא מיתסר אלא מדרבנן כגון ספק חלב ספק שומן וא"כ למה לי לאהדורי אטעמא דס"ס דהוי כמו רוב הא בלא"ה איכא טעמא רבה בבל הס"ס שבתלמוד דנהי דספק א' מותר מן התורה אפ"ה אסור מדרבנן דספק דאורייתא להחמיר מדרבנן משא"כ בתרי ספיקי ספק השני לא מיקרי ספק דאורייתא אלא ספק דרבנן דלקולא נמצא דאף להרמב"ם ז"ל דמיקל בספיקות היינו דוקא היכא דליכא חזקה אבל בדאיכא חזקת היתר או איסור לא מיקרי ספק כלל אלא ודאי א"כ מנין לנו לחלק בין חד ספק לתרי ותלת סוף סוף הרי הוא בחזקת איסור עד שיוודע בודאי שיצא מחזקתו כדאשכחן בשוחט בסכין ונמצאת פגומה שכתבו התוספות בפ"ק דחולין דאיכא ס"ס ובפ"ק דנדה ביארו יותר דאיכא ספיקי טובא וכמו שאבאר בעזה"י בפ"ק דחולין דודאי הכי הוא דאיכא תרי ותלת ספיקות גמורין ואפ"ה קי"ל דאפילו קמייתא אסורה וכמו שהביא רש"י ז"ל שם דהורה ר"י בר יקר דאפילו בשחט עוף תחלה נמי אסור ולענ"ד אין לנו ראייה מפורשת יותר מזה דמה לי ספק בשחיטה ומה לי שאר חזקת איסור ממש ואפילו רב חסדא דמיקל היינו משום דסכין איתרע בהמה לא איתרע משא"כ היכא דבהמה איתרע מודה דבחזקת איסור עומדת וכל ספק בשחיטה פסול אע"ג דאיכא ספיקי טובא כמבואר שם להדיא בל' התוספות ואין להאריך בסוגיא דהתם יותר. אחר שכתבתי כל זה האיר ה' עיני ומצאתי מפורש בלשון התוספות במסכת כריתות בר"פ ספק אכל בד"ה מדסיפא בשתי חתיכות דמוכח ממתניתין דאפילו בס"ס חייבין אשם תלוי דלא מהני ס"ס היכא דאיקבע איסורא בא' משני חתיכות וכ"ש היכא דאיכא חזקת איסור בהאי חתיכה גופא דמה"ט כתב הרמב"ם ז"ל דכל ספק גירושין חייבין אשם תלוי אף למאי דקי"ל דבעינן חתיכה משתי חתיכות והיינו ע"כ משום דחזקת איסור ממש חמיר מאיקבע איסורא ובר מן דין כבר העירותי בזה דלענ"ד היכא דאיתחזק איסורא כגון בספק גירושין בחטאת ואין להאריך כאן. העולה מיהת מדברינו

שדברי התוספות ברור מללו דמוכח מלשון המשנה גופא דמדאורייתא אין לחלק בין ספק א' לכמה ספיקות (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע)וחכם א' השיב לי דלק"מ מזאת המשנה על סברת הרשב"א ז"ל משום דהרשב"א לשיטתו דספק א' בגופו וספק א' ע"י תערובות לא מיקרי ס"ס וא"כ ס"ס דמתני' דכריתות נמי הוי בכה"ג. והשבתי לו שזה טעות גמור חדא דאדרבא דהרשב"א ז"ל מסברא דנפשיה סובר בפשיטות דספק א' בגופו וכו' הוי ס"ס גמור כמ"ש בתשובה סי' ת"א והעתקתיו בסעיף מ"ה וכתבתי שם לשון הב"י דלמעשה לחומרא בעלמא החמיר כדברי ר"י הזקן משא"כ בנ"ד דהוי לקולא אדרבא הו"ל תיובתא גמורה להרשב"א ז"ל מהך מתני' דחייבין אשם תלוי על ס"ס. שנית שהרי כתבתי דלסברא זו דס"ס ספק א' בגופו וס' א' ע"י תערובות לא נקרא ס"ס והטעם משום דאיקבע איסורא אע"ג דאיקבע נמי היתרא מכ"ש היכא דאיתחזק איסורא לגמרי דלא נקרא ס"ס. שלישית דהאי ס"ס דמתני' דכריתות לא מיקרי כלל ספק א' בגופו וס' א' ע"י תערובות כיון שאין הספק כלל על גוף החתיכות אי שרי או אסור אלא שהספק על אותו אדם שכבר אכלו אם חייב אשם תלוי או לאו א"כ שני הספיקות הם בגוף האדם לבד ספק לא אכל כלל מן החלב אלא שומן ואת"ל שמה שאכל היה של חלב שמא אכל פחות מכשיעור והוי ב' ספיקות בגופו לענין אשם תלוי אלמא דמדאורייתא אין לחלק כלל בין ספיקא לס"ס ודוק היטב וזה ברור. ואף דלפי פירוש בעל לחם משנה בפ"ח מהלכות שגגות אין הכרח לפרש כן מלשון המשנה כמ"ש שם להדיא היינו אליבא דהלכתא למאן דמפרש טעמא דרב משום דאיקבע איסורא משא"כ ללישנא קמא ע"כ צריך לפרש כפירוש התוספות דמתניתין לענין ס"ס איירי. העולה מכל המקובץ דלענ"ד יש די והותר במה שכתבתי והבאתי ראיות חזקות כראי מוצקות מסוגיות הש"ס ומהקדמונים שאין להקל כלל להתיר ס"ס היכא דאיתחזק איסורא ומכ"ש באיסור א"א שקרוב הדבר לומר דבאיסור חנק וחטאת קאי ועכ"פ באשם תלוי ועל המיקל עליו לסתור הראיות שכתבנו.ולהביא ראיות כנגדם והנלע"ד כתבתי לעורר לב המעיין לבל יהרסו ובקונטרס כלל גדול אבאר יותר כל דיני ס"ס לכל כלליו ופרטיו בעזה"י:

בתוס' בד"ה ת"ר איזו היא אלמנת עיסה קשה לר"ת על גירסת הספרים וכו' לכך מוחק ר"ת וכו' ולענין בת קתני עכ"ל. ואע"ג דבדיבור הקודם כתבו דאלמנת עיסה חמורה מבת כבר כתב מהרש"א ליישב אלא שקיצר במובן ואני אפרש דבריו דבאלמנת עיסה לא שייך כלל הא מילתא דצווחה ושתקה שאין הספק בגופה והיא אינה יודעת כלום כדאסקינן בסמוך דאלמנת עיסה מיקרי שמא. ומש"ה איכא מאן דמחמיר מה שאין כן בבת שהספק בגופה ומש"ה איכא מאן דמתיר בצווחה משום דהו"ל כברי ושמא ואסרינן לה בשתקה משום דשתיקה כהודאה דמיא. ואיכא מאן דמתיר בשתקה משום דהא דשתקה דלא איכפת לה ואוסר בצווחה דנהי דהו"ל ברי ושמא מ"מ הא דמהני ברי ושמא באלמנה היינו משום דאית לה נמי חזקת היתר משא"כ בבת דלית לה חזקת היתר כמ"ש התוספות בדיבור הקודם כנ"ל ברור בכוונת התוספות. ונוראות נפלאתי על בעל התוספות י"ט בעדיות שכתב שדברי התוס' בדיבור זה סותרין לדבריהם בדיבור הקודם ולמאי דמוחק ר"ת אלמנת עיסה בברייתא כמו כן מוחק אלמנה מן המשנה דעדיות כ"כ התי"ט. ובמחילה מכבוד תורתו דלא דק שפיר ונעלמה ממנו סוגיא ערוכה דפרק עשרה יוחסין שהביאו התוספת בדיבור הקודם הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה ולאפוקי מהני תנאי דתנן בעדיות אלמנת עיסה אלמא דבמשנה דעדיות גרסי' אלמנת עיסה ור"ת אינו מוחק אלמנה אלא מברייתא ולא ממתני' והיינו כדפרישית וכמ"ש מהרש"א וזה ברור ואף ע"ג דבמתני' דעדיות גופה דקתני אלמנת עיסה מסיים בה נמי נאמנת העיסה לטהר ולטמא לרחק ולקרב. מ"מ ענין בפני עצמו הוא. וה"ק דכי היכי שהעיסה עצמה שהיא הבת נאמנת לטהר ולטמא בצווחה או בשתקה לכל חד כדאית ליה כך אלמנת עיסה נאמנת לעולם משום דאית לה חזקת כשרות ולר"ג הוי איפכא דנהי דהבת מטהרת עצמה היינו משום דטוענת ברי משא"כ באלמנת עיסה מסתמא טענתה שמא כדאסקינן בשמעתין כן נ"ל נכון ודו"ק:

קונטרס אחרון בתוספות איזו אלמנת עיסה כו' לכך מוחק ר"ת כו' ולענין בת קתני וכו'. וכתבתי שיש לתמוה בתמיה קיימת על בעל תוספות י"ט שכתב במסכת עדיות דלמאי דמוחק ר"ת אלמנה מברייתא כמו כן מוחק אלמנה מהמשנה ואשתמיטתיה סוגיא ערוכה דפרק עשרה יוחסין שהביאו תוספות בדבור הקודם דקאמר רב חסדא הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה ומסיק הש"ס לאפוקי מהנך תנאי דמייתי במתני' דעדיות אלמא דבמתניתין גרסינן אלמנת עיסה לכ"ע. ובאמת שבזה ג"כ מקום עיון על הש"ע והב"ש שכתבו דלשיטת ר"ת יש להכשיר בת עיסה והתם אמרינן להדיא כל שאי אתה נושא בתו. אלא דיש ליישב בדוחק לפי מה שהעליתי בחדושי קדושין שם. אבל לשיטת התי"ט הקושיא במקומה עומדת:

דף יד:

תוספות בד"ה ממזר צווח וחלל שותק וכו' תימא דהו"ל למימר ממזר צווח ושותק וכו' עכ"ל. נראה מדבריהם דממזר צווח וחלל שותק תרי מילי נינהו דבכל חדא מינייהו שייך פלוגתא דתנאי ונראה שהבינו כן ג"כ בפרש"י מדלא הביאו פירושו כדרכם בכל מקום ומקשי בפשיטות. מיהו לכאורה נראה מפרש"י דממזר צווח וחלל שותק כולה חדא מלתא היא דדוקא היכא שקוראין לו ממזר וצוח וחלל שותק בכי הא אמרי' שתיקה כהודאה דמיא אבל היכא דשתיק בתרווייהו לא הוי שתיקה כהודאה ולפ"ז אין מקום לתמיהת התוספות כאן ולא לקושייתם בסמוך בד"ה אבל ממזר אלא שלא מלאני לבי לפרש בכוונת רש"י נגד המובן בדברי תוספות בכוונת רש"י אלא שאחר העיון מצאתי להדיא בל' הר"ן שכ' להדיא דממזר צווח וחלל שותק חדא מלתא היא ע"ש וכן הובא בש"ע א"ע סי' ב' סעיף ד' ע"ש וק"ל:

בפרש"י בד"ה אפי' ברוב פסולין נמי מכשיר דאית ליה העמד אשה על חזקתה עכ"ל. לכאורה נראה כוונתו דר"ג מכשיר אפילו כשאינה טוענת ברי אפ"ה אוקמוה אחזקת היתר ובהכי ניחא לי דלא מוקי הש"ס מעשה דתינוקת בשותקת או שאינה יודעת ותיתי כר"ג. אלא ע"כ דאפ"ה לא אתיא כר"ג אע"ג דבריש פרק האשה שנתארמלה משמע להדיא מפרש"י דמשני הש"ס דר"ג לא קאמר אזלינן בתר חזקה אלא היכא דאיכא נמי ברי ושמא. אפשר דרש"י סובר דהיינו דוקא לענין ממון דכלל גדול בדין הממע"ה אבל באיסורין חזקת היתר לחוד מהני לר"ג אלא דא"א לומר כן דמכשיר ר"ג ברוב פסולין משום חזקת היתר לחוד דהא פשיטא בכולה תלמודא דרובא וחזקה רובא עדיף. מיהו בהא נמי מצינן למימר משום דאיתא בפ"ק דחולין דף ו' דר"ג כר"מ ס"ל דלא אזיל בתר רובא ואפ"ה אזיל בתר חזקה כדמוכח בפרק בכל מערבין דף ל"ד אלא דאכתי קשה דהא לעיל רמינן דר"ג אדר"ג באלמנת עיסה ומשני הש"ס דלר"ג אלים ליה ברי אלמא דלר"ג חזקת היתר לחוד לא מהני אלא בהדי ברי ושמא ועוד דאכתי מנ"ל לתלמודא הא מילתא דהא בכולהו משניות דלעיל משמע דר"ג משום ברי האמינה כדקתני נאמנת ור"י מהדר לא מפיה אנו חיין. לכך נראה דרש"י חדא מינייהו נקט משום דפשיטא לן דר"ג לא מטעם ברי ושמא לחוד מכשיר ברוב פסולין אלא משום דאיכא חזקה בהדה כמבואר בל' הרא"ש ז"ל בסוגיא דפ"פ בל' רבינו יונה וכבר הארכתי למעניתי בשיטה הקודמת כנ"ל ודו"ק:

בתוספת בד"ה כמאן אי כר"ג וכו' וא"ת והא לא מכשיר וכו' היכא דאיכא למימר בודקת ומזנה עכ"ל כתבו כן לשיטתם בדף הקודם בד"ה השבתני על המעוברת והיינו משום דקשיא להו שבויה דאיכא ברי ושמא וחזקת היתר ואפ"ה מודה ר"ג דפסולה וכמו שהארכתי שם בכוונתם. אבל לפמ"ש שם בשם ה"ה והר"ן ז"ל בכוונת רבי' יונה דכל היכא דאיכא ברי ושמא בהדי חזקת היתר מהני לר"ג וכתבתי שם ליישב הא דפוסל בשבויה לשיטתם א"כ אין מקום לקושיית התוס' כאן והרוצה לעמוד על עיקר הדברים יעיין לעיל בחדושינו בד"ה השבתני ובכל הסוגיא בראוה מדברת וגבי הלכך לר"ג אלים ליה ברי וכאן אין להאריך ועיין בספר המאור ובספר מלחמות להרמב"ן ז"ל באריכות:

בפרש"י בד"ה א"ל הכי אמר וכו' לעולם כר"י ס"ל עכ"ל. ובאמת יש להקשות דלפי זה משמע דרב כר"י סבירא ליה דהא אמר לקמן הלכה כרבי יוסי ואם כן קשה קושית התוספות מאי מקשה הש"ס לעיל הלכתא אהלכתא ויש ליישב דלפרש"י נמי למסקנא איירי מתני' בשאינה טוענת ובהא לא פליגי ר"ג ור"י וא"כ מ"ש רש"י דאתיא כר"י היינו דאפי' כר"י אתיא וכ"ש כר"ג וכן נראה מלשון הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ע"ש אבל הרשב"א בתשובותיו סי' ת"א כתב בכוונת רש"י ז"ל דבאינה טוענת ר"י מיקל טפי מר"ג דלר"ג אפילו תרי רובי לא מהני כדאשכחן באלמנת עיסה דמחמיר אפילו בס"ס היכא דליכא ברי ושמא משום מעלה דיוחסין וא"כ ה"ה לר"ג לא מהני תרי רובי ביוחסין דלא עדיף תרי רובי מס"ס כו' ולפי פירושו ודאי קשיין הלכתא אהלכתא דהא בהאי דמכשיר ר"י בס"ס ביוחסין נמי לית הילכתא כוותיה דבפרק עשרה יוחסין איפסקא הילכתא כר"ג באלמנת עיסה וא"כ לשיטת הרשב"א ה"ה דתרי רובי נמי לא מהני וקשיא ההיא דשמעתין דהלכה כר' יוסי וצ"ע גדול ליישב ודו"ק:

דף טו.

בגמרא בקרונות של ציפורי היה מעשה דוקא בשעת קרונות דהיינו ביום השוק אזלינן בתר רוב סיעה אבל בלא"ה לא אזלינן בתר רובא דעלמא ואע"ג דבעלמא פשיטא לתלמודא דאזלינן בתר רובא דעלמא היינו בעגלה ערופה שמצא ההרוג בשדה וכן בניפול שדרך הגוזלות לבוא מעלמ' משא"כ הכא לא שבקינן רוב העיר שמצויין שם תמיד ולמיזל בתר רובא דעלמא שאינן מצויין. משא"כ בשעת הקרונות רוב הסיעה נמי מצויין וכיוצא בזה כתב נמי הש"ך בי"ד סי' ס"ג ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון גמרא בקרונות של ציפורי הוי מעשה. וכתבתי דמשמע מהאי לישנא דדוקא בשעת קרונות דהיינו ביום השוק אזלינן בתר רוב סיעה משא"כ בלא"ה לא שבקינן רוב העיר לגבי רובא דעלמא כמ"ש הש"ך בי"ד סי' ס"ג משום דרוב העיר מצויין ורובא דעלמא אינן מצויין וא"כ אפשר דבכה"ג לא מקרי תרי רובי ומש"ה בקרונות של ציפורי דאז רובא דעלמא נמי מצויין ועיין בפ"ח שם באריכות:

שם ומדאורייתא מנ"ל אמר קרא וארב לו וקם עליו. ולכאורה יש לדקדק אמאי לא יליף מהאי עניינא גופיה דיוחסין דהא בפרק י' יוחסין אמרינן דחמשה קהלי כתיבי וחד לאורויי דממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא ומסקינן התם דאשכחן ספק ממזר בכה"ג בשתוקי דחיישינן דלמא אזלא איהי לגבייהו וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ול"ל דלדוגמא בעלמא נקט התם ספק ממזר בשתוקי לבתר דקים ליה דכל קבוע כמחצה ע"מ דמי משא"כ מקרא גופיה לא מוכח מידי דאשכחן ספק ממזר בגוונא אחריני כגון בקידושין ספק קרוב לו או בגירושין. מיהא כד דייקינן כה"ג לא מיקרי ספק ממזר דאורייתא דבספק קידושין מוקמינן לה בחזקת פנויה ובספק גירושין מוקמינן לה אחזקת א"א אע"כ דבשתוקי איירי. ול"ל דבשתוקי נמי מצינן מדאורייתא בעיר שמחצה כשירים לה ומחצה פסולין דהא נמי ליתא דבכה"ג מצרפינן רובא דעלמא דכשירים לה דקיי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ונהי שכתבתי בסמוך דלא אזלינן בתר רובא דעלמא היינו דוקא היכא דאיכא למיזל בתר רוב העיר דרובא דעלמא הו"ל מיעוטא גבי רוב העיר מטעמא דפרישית משא"כ היכא דאיכא מחצה על מחצה מצרפין המיעוט דרובא דעלמא לפלגא ופלגא והו"ל כשירין רובא. אע"כ דאפ"ה אשכחן ספק ממזר משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וא"כ איכא למילף מקרא והנלע"ד ליישב דבלא"ה אשכחן ספק ממזר דאורייתא כגון שנתגרשה בודאי וזינתה בודאי אלא שהספק אם נתעברה מפסול לה קודם גירושין דהו"ל ממזר מא"א או אחר גירושין דבכה"ג לא מוקמינן אחזקתה כדפרישית בגיטין דף י"ח משום דא"ל הרי גרושה לפניך ומצרפין חזקת היתר דידה לגבי הרי גרושה לפניך והו"ל פלגא ופלגא לגבי חזקת א"א כמו שהארכתי בזה בגיטין. ועפ"ז הסברא היה נ"ל ליישב תמיהת התו' בד"ה פרט לזורק שהקשו לר"ש מנ"ל דכל קבוע כמחצה על מחצה וכו' ולמאי דפרישית א"ש דר"ש לטעמיה דלית ליה האי חזקה דהרי גרושה לפניך כדמוכח ר"פ קמא דנדה במקוה שנמדד דר"ש כודאי טמא משוי ליה דלית ליה הרי חסר לפניך כמ"ש התוס' שם וכמו שהארכתי בגיטין וא"כ לר"ש לא משכח' ספק ממזר אלא בשתוקי ומטעמא דכל קבוע כמחצה כו' וא"כ יליף מהכא כנלע"ד לולי שהתוס' תירצו תמיהתם בע"א בסנהדרין דע"ט ע"ש ודו"ק:

קונטרס אחרון כל קבוע כמחצה על מחצה מדאורייתא מנ"ל. וכתבתי דיש לדקדק אמאי לא יליף מדאיצטריך קרא דממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא וכתבתי דלכאורה לא משכחת ספק ממזר מדאורייתא אלא בכה"ג דקבוע כמחצה על מחצה דמי דאי בקדושין מוקמינן לה אחזקת פנויה ובספק גירושין בחזקת אשת איש ובאמת שאין זה דבר ברור כל כך דבין מספק קידושין ומספק גירושין הולד ממזר ספק אלא שכבר. העירותי על זה בכמה דוכתי ובפ' עשרה יוחסין דאפשר דלהרמב"ם ז"ל נמי לא הוי אלא ספק ממזר מדרבנן דמדאורייתא מוקמינן אחזקה. וכתבתי שם ג"כ בשם ס' משנה למלך דבממזרת וכשירה שילדה במחבא אין זה ספק ממזר שהתירה התורה כיון שחד מינייהו ודאי ממזר ואיקבע איסורא א"כ לא משכחת ספק ממזר אלא אי אמרינן כל קבוע כמחצה ע"מ דמי. ול"ל דמשכחת לה ספק ממזר אלא ע"י ספק בן ט' לראשון ושבעה לאחרון וכדאיתא בהחולץ דהשני ממזר מספק הא נמי ליתא דמדאורייתא אזלינן בתר רובא ורוב נשים לתשעה ילדין והתם נמי לא משכח לה הש"ס אלא בדוחקא ובודאי אי אפשר

לאוקמי עיקר יתירא דקרא דספק ממזר יבא אלא בהאי דוחקא. ועוד דהוה ליה למימר דאי להתירא דלא כתב קרא דוק ותשכח:

קונטרס אחרון ומתוך מה שכתבתי יתיישב מה שהקשו בתוס' בד"ה פרט לזורק וכו' דלר"ש מנ"ל דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולמה שכתבתי לק"מ ע"ש בפנים באריכות:

בתוס' בד"ה וליוחסין לא בעינן תרי רובי הו"מ לשנויי שאני תינוק דלית ליה חזקת כשרות עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דא"כ מאי מקשה לקמן לר' חנן ודחיק לשנויי אשתמוטי וכו' ותירץ דפריך אדיוקא דפירש א' מצפורי וקאי נמי אתינוק ומלבד שתירוצו דחוק דאכתי מנ"ל לתלמודא דרבי חנן דאמר הוראת שעה קאי נמי אולד שלא נזכר כלל במשנה אלא דבלא"ה לא הועיל כלום בתירוצו דאף בפירש א' מצפורי או לדורות סגי ליה ברובא היינו משום דאית ליה לתינוק חזקת כשרות דאמו דהא קי"ל כדברי האומר מאן דמכשיר בה מכשיר בבתה והיינו משום דאהני לה חזקת האם כמ"ש התוס' בקדושין דס"ה גבי ינאי המלך משא"כ במצא תינוק מושלך ליכא חזקת האם ולולי דבריהם היה נ"ל בזה דלא מצי לשנויי הכי משום דקס"ד דהא דקאמרינן במתני' דכשר היינו משום רוב העיר גרידא כמו שפירש"י ז"ל כאן להדיא דקס"ד הכי וא"כ בכה"ג ודאי לא הוי רוב גמור דהא איכא למימר דלמא אזלא איהי לגבייהו והו"ל כמחצה ע"מ ואפשר דמעשה דתינוקת גופא הכי הוי שנבעלה במקום קבוע בבית א' מהם אע"כ דבמחצה ע"מ נמי מכשרינן לה משום דמוקמינן לה אחזקת היתר וכמ"ש רש"י ז"ל בתחילת סוגיא דשמעתין ובזה יש ליישב דבריו ממה שהקשיתי שם וא"כ מקשה שפיר ממצא תינוק מושלך דלא אזלינן בתר רוב ישראל אע"ג דהו"ל רוב גמור דכל קבוע לא שייך התם כמ"ש התוס' להדיא בד"ה דלמא אזלי וע"כ היינו משום דביוחסין לא אזלינן בתר רובא וא"כ כ"ש דלא אזלינן בתר חזקת היתר גרידא היכא דליכא רוב גמור דהא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף כנלע"ד נכון ודוק. ועוד נלע"ד ליישב דפשיטא ליה לתלמודא דהא דקאמר רב במצא תינוק דליוחסין אינו כן לאו מסברא קאמר לה דמהיכי תיתי הא קי"ל בכל התורה דאזלינן בתר רובא אע"ג דאשכחן דמעלה עשו ביוחסין מ"מ היכא דאיתמר איתמר. אע"כ דרב דקאמר להחיותו היינו משום דס"ל בפשיטות דליוחסין לא מהני חד רובא ודייק לה מדרבי יהושע דס"ל גבי היתה מעוברת וקאמר הרי היא בחזקת מעוברת לנתין ולממזר ואע"ג דמסתמא רוב כשרין אצלה דהא קיי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכ"ש לר"י דס"ל אין ממזר אלא מח"מ אע"כ משום דליוחסין לא מהני רובא ובהא לא אשכחן מאן דפליג אדר"י דר"ג גופא לא מכשר אלא כשהאם אומרת ברי ואם כן מקשה הש"ס שפיר. אמאי קאמר רב הלכה כרבי יוסי דמכשר בחד רובא והוי דלא כמאן כדמקשה בגמרא לעיל בסוגיא. מיהו בלאו האי דקאמר רב אבל ליוחסין לא. לא הוי מצי להקשות בפשיטות רב דאמר הלכה כרבי יוסי ר"י גופא דאמר כמאן. כדמקשה הש"ס לעיל אמתניתין דאיכא למימר דרב לא ס"ל כריב"ל דאמר לעיל לדברי הפוסל פוסל אפילו ברוב כשרין דאפשר דר"י לא איירי אלא ברוב פסולין ותלמודא גופא דמקשה בשמעתין אי כר"י אפילו ברוב כשירין נמי אדריב"ל קמקשה. אבל לרב לא פסיקא ליה להקשות אלא מדרב גופא דאמר אבל ליוחסין לא מקשה שפיר. וע"כ היינו משום דרב אית ליה הא דריב"ל וא"כ קשה דרב אדרב כן נראה לי נכון וברור בעזה"י. ועיין במה שכתבתי לעיל במימרא דריב"ל גופא דהא דמאן דפוסל פוסל אפילו ברוב כשרין לא פסיקא כ"כ אלא מלישנא דלנתין ולממזר דייק לה ע"ש. ובאמת שאין זה מוכרח כ"כ דאיכא למימר דהא דחייש ר"י לספק דמיעוט ממזר ונתין היינו משום דילמא אזלא איהי לגבייהו דהו"ל קבוע. משא"כ בעובדא דתינוקת אפשר דאיירי שראוה שנבעלה שלא במקום קבוע כדמשמע מפשטא דמילתא שפירש אחד ובעל ומש"ה פסיק רב דסגי בחד רובא אלא מהאי דמצא תינוק מושלך דלא שייך חששא דקבוע כמ"ש התוספות ואפ"ה מספקינן ליה בגויה ע"כ היינו משום דרב גופא משמע ליה דיוקא דנתין וממזר אפילו בראוה שנבעלה דליכא חששא דאזלא איהי לגבייהו ואפ"ה לא מהני רוב כשרין א"כ מקשה שפיר. נקטינן דמ"מ מקשה הש"ס שפיר. אי עובדא דתינוקת איירי במקום קבוע הוא כתירוץ ראשון שכתבתי. ואי שלא במקום קבוע מתורץ כתירוץ השני ודו"ק:

דף טו:

בפרש"י בד"ה הוראת שעה כו' לדורות לא בעינן תרי רובי עכ"ל. ולא ידעתי מי הכריחו לפ' דהמקשה אדיוקא דרבי חנן קאי דבפשיטות מצי לפרש לפי שיטתו דהכי קשיא ליה לר"ח דאמר הוראת שעה קשיא הא דאמר רב דבקרונות של צפורי הוי מעשה דאיכא תרי רובי. וא"כ לא הוי הוראת שעה אלא היתר גמור דהא ליכא למ"ד דלא סגי בתרי רובי ומשני שפיר דר"ח לא מתני הא דקרונות וא"כ שפיר קאמר דהוראת שעה היה אעיקר דינא שהתירוה מספק. ול' התו' ד"ה לר"ח נראה דגרסי קשיא הך. וא"כ משמע דאמצא תינוק קאי אבל לגרסתינו דגרסינן קשיא הא וכן משמע מלשון רש"י א"כ טפי משמע דקשיא הא דאר"י א"ר בקרונות וכדפרישית וצ"ע שרש"י לא פירש כן ודו"ק. מיהו לפמ"ש לעיל בסמוך בשם תשובת הרשב"א בשיטת רש"י דלר"ג אפילו תרי רובי לא מהני א"כ לא הוי מקשי מידי לר"ח דהא שפיר קאמר דאפילו בתרי רובי הוי הוראת שעה דלדורות לא מהני כר"ג לכך הוכרח רש"י לפרש קושית הגמרא אדיוקא אלא דלפ"ז אכתי תקשי אגמרא גופא מנ"ל דר"ח אדיוקא קאי דלמא הוראת שעה דקאמר דלדורות לא סגי בתרי רובי וכמו שהרגישו בתוס' בזה ד"ה ולר"ח כו' ולא נחתי כלל לסברת הרשב"א ז"ל:

תוספ' בד"ה מאן דמתני וכו' ורבינו חננאל פירש וכו'. אבל קשה לפירושו לרב חנן רבי יוחנן בן נורי דאמר כמאן עכ"ל. הל' אינו מדוקדק דהא בעיקר דינו של ריב"נ לא שייך לומר דאמר כמאן דהוראת שעה היתה אלא אדרבי חנן קאי דמאי דאמר הוראת שעה היתה אבל לדורות סגי בחד רובא הוי דלא כמאן. והקשה מהרש"א ז"ל דלמא רבי' חננאל סובר כפי' התוס' דלעיל בד"ה כמאן. דלדברי המתרץ דבקרונות של ציפורי הוה היינו דמוקי למתני' כשאינה טוענת ברי ואתיא כר"ג ומש"ה סגי לדורות בחד רובא ועוד הקשה דאדרבא לפרש"י קשה יותר דלמאי דס"ד מעיקרא דר' חנן קאמר דלדורות סגי בחד רובא הוי דלא כמאן. והנלע"ד ליישב חדא מגו חדא דודאי רבי' חננאל לא מצי לפרש כפי' התוס' לעיל דא"כ מי הכריחו לפרש דמאן דמתני הא לא מתני הא היינו דלא מתני אבל ליוחסין לא ואמאי לא מפרש כפשטיה דשמעתין דלא מתני הא היינו דלא מתני דבקרונות של צפורי היה המעשה אע"כ משום דר"ח סבר כפרש"י דמתני' ע"כ בטוענת ברי ולא מיתוקמא אלא כדתרצה רב דבקרונות של צפורי היה. וא"כ לא מצינן למימר דרב חנן לית ליה האי אוקימתא דא"כ תקשי קושיית הגמרא דריב"נ דאמר כמאן לכך הוצרך לפרש דלא מתני הא היינו ההיא דאבל ליוחסין לא. וע"ז מקשו התוס' שפיך דסוף סוף תקשי ר' חנן גופא דאמר לדורות סגי בחד רובא דאמר כמאן וכדפרישית. משא"כ לפרש"י לק"מ דודאי לסברת

המקשה דלר' חנן לדורות סגי בחד רובא לא שייך להקשות דאמר כמאן דאיהו מוקי למתני' באינה טוענת ואתיא כר"ג דנהי דרש"י ז"ל לא רצה לפרש באוקימתא דרב דאמר בקרונות של צפורי היה דאיירי בשאינה טוענת היינו משום דללישנא דרב לא משמע הכי מדלא קאמר בהדיא הב"ע דלא טענה ברי ועיקר התירוץ חסר מן הספר כמו שנדחקו התוספות בזה לעיל ולרש"י ז"ל לא ניחא בההיא דוחקא משא"כ לרב חנן שפיר מצינן לאוקמי מתניתין בהכי למאי דקס"ד מעיקרא אבל למסקנא דמאן דמתני הא לא מתני הא והיינו ההיא דבקרונות של צפורי א"ש טפי כנלע"ד נכון בעזה"י ותו לא מידי ודו"ק:

סליק פרק בתולה נשאת

פרק האשה שנתארמלה

תוספות בד"ה ומודה ר"י וכו' מתוך פי' הקונטרס משמע דדוקא כשאין הלה תובעו וכו' ואינו נראה וכו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לדקדק למה לא הקשו על פרש"י מעיקר הדין דמ"ש כשאין הלה תבעו דאפילו בהלה תובעו למה לא יהא נאמן במיגו דהא ר"י מודה במיגו מעליא כמ"ש התוס' לעיל דף י"ג בד"ה רב אסי אלא דלא פשיטא להו להקשות דאיכא למימר דבהאי סברא גופא פליגי זעירי ורב אסי לעיל דלזעירי אפילו במיגו מעליא נמי פליג ר' יהושע ודוקא כשאין הלה תובעו אית ליה הפה שאסר ואע"ג דשקלא וטריא דשמעתין בסמוך דשקיל וטרי הש"ס לאוקמי מתני' אפילו לרב אסי בענין מיגו מ"מ אפשר דאליבא דרב אסי ודאי מיירי מתני' אפי' בהלה תובעו אלא דרש"י מפרש באין הלה תובעו משום דקי"ל כזעירי דרב אסי איתותב לעיל מש"ה הוצרכו התוספת להקשות על פרש"י מגופא דמתני' ומגופא דלישנא דמקשה הש"ס לקמן וליתני שדה זו שלך היתה ואע"ג דאיכא למימר דהתם אליבא דרב אסי פריך. מיהו רש"י בעצמו לקמן מפרש בההיא דליתני שדה זו שלך היתה דמיירי באינו תובעו וא"כ ע"כ דרש"י ז"ל לא חש להאי דיוקא דלישנא שכתבו התוס' כנ"ל ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד אבל אם אין עדים נאמן במגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם כו' עכ"ל. והא דלא חשיב בכה"ג מיגו דהעזה דאם יאמר שלא היתה של אביו היה מעיז שהבן יודע שהיתה של אביו ומש"ה טוען לקחתי ממנו שאינו מעיז אלא דמשכחת לה נמי שהבן בא בטענת אביו שאמר קודם מותו שהשדה שלו ולא מכרה דהשתא נמי מעיז וא"כ הוי מיגו מעליא. מיהו לפי' הרשב"א לקמן דף י"ז ע"ב בד"ה ואחת בחיי כו' שכתבו התוס' בשמו דאפילו הגדיל בחיי אביו אפ"ה לגבי מילי דאבוה קטן הוא. וא"כ לא יתכן לומר דבא בטענת אביו שאמר לו קודם מותו. ובכך עלה בלבי ליישב קושית התוס' על רש"י דודאי בשדה זו של אביך היתה פרש"י דמיירי בהלה אינו תובעו דאי בתובעו הו"ל מיגו דהעזה כיון שאינו בא בטענת אביו משא"כ הא דפריך וליתני שדה זו שלך היתה מיירי אפילו בתובעו דלא הוי מיגו דהעזה דעכשיו נמי מעיז במה שאמר שלקחה ממנו אלא כיון דרש"י בעצמו מפרש לקמן בההיא דליתני שדה זו שלך היתה דהיינו באינו תובעו ע"כ דלא נחית להכי וא"כ מקשו התוס' שפיר מלשון שדה זו של אביך דמשמע דאיירי בתובעו ודו"ק:

דף טז.

בגמרא לימא תנן סתמא דלא כר"ג דאי כר"ג האמר איהי מהימנא. ופרש"י דאזיל בתר חזקה דגופא אע"ג דלעיל גבי משארסתני נאנסתי איכא תרי לישני בגמרא דלחד לישנא הוי טעמא דר"ג משום דאיכא ברי ושמא וחזקת הגוף וללישנא קמא הוי טעמא משום דאיכא ברי ושמא ומיגו ובשמעתין משמע דההיא משארסתני נאנסתי הוי טעמא משום מיגו מ"מ מקשה שפיר מראוה מעוברת דלא שייך מיגו ואפ"ה אמר ר"ג דנאמנת והיינו משום ברי ושמא וחזקת היתר וא"כ מקשה שפיר דמתני' דלא כר"ג דלמאי דס"ד דכיון דרוב נשים בתולות נישאות הו"ל כברי ושמא א"כ הו"ל כברי ושמא וחזקה דאיהי מהימנא. אלא דלפי' התוס' לעיל דף י"ג ע"ב בד"ה השבתני דטעמא דר"ג במעוברת היינו משום דאשה מזנה בודקת ומזנה וא"כ משמע להדיא לר"ג ברי ושמא וחזקה לחוד לא מהני א"כ לא יתכן לפרש כן. ויש ליישב דמקשה הכא אליבא דר' יוחנן דמייתי הש"ס בסמוך דאמר במוכת עץ דטענתייהו במאתים ומנה וליכא מיגו וע"כ דנאמנת לר"ג משום ברי ושמא וחזקה ובלא"ה לשיטת התוס' עיקר הקושיא בכאן לר"י דאמר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום כמ"ש התוס' בד"ה דאי ר"ג ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא נימא תנן סתמא דלא כר"ג כו' מכל השקלא וטריא דשמעתין משמע דטעמא דר"ג הוי משום חזקת הגוף וברי ושמא דתרווייהו בהדי הדדי מהני להוציא ממון מחזקה דהו"ל תרתי לגבי חדא דחזקת ממון וכמו שנראה להדיא מפי' רש"י דשמעתין ומדשתקו התוספות אודויי אודו ליה והיינו כלישנא קמא דלעיל פ"ק גבי משארסתני נאנסתי וכמ"ש בפנים לפ"ז משמע לכאורה דכ"ש היכא דאיכא רובא בהדי ברי ושמא פשיטא דמהני וכמ"ש ג"כ לעיל שם אלא שכתבתי דיש לפקפק קצת ע"ש:

קונטרס אחרון מיהו לפ"ז נראה דכ"ש דהיכא דאיכא תרתי רובא וחזקה כי הדדי מוציאין ממון מיד המוחזק כדאמרינן בעלמא דבכה"ג מיקרי מיעוטא דמיעוטא דאפילו ר"מ לא חייש לכך ובכך עולה כהוגן הא דמקשה הש"ס בסמוך נימא רוב נשים בתולות נישאות לאו לרב לחוד פריך אלא אליבא דכ"ע כדפרישית בפנים וכמ"ש ג"כ בעל המאור ז"ל וכן מצאתי ג"כ בתוס' ישנים ולפ"ז צריך לומר דהא דמקשה הש"ס בר"פ המוכר פירות לרב היינו משום דהכא לא פסיקא ליה לתלמודא להקשות מדשמואל דלא נחית להכי אי מהני תרתי לגבי חדא בחזקת ממון וקס"ד דלעולם כלל גדול בדין לשמואל המע"ה ועוד דאף למאי דפסיק שמואל כר' גמליאל איכא למימר כלישנא קמא דלעיל דהיינו משום מיגו משא"כ הכא דמסיק הש"ס דתרתי לגבי חדא מהני מקשה שפיר אלא דהרמב"ן ז"ל כתב להדיא דהכא נמי לרב פריך ומסיק דחזקת בתולה לענין אלמנה לא מיקרי חזקה וכבר כתבתי בפנים דמסוגיית הש"ס קשה טובא להרמב"ן ז"ל דא"כ מאי מקשה מעיקרא לימא דלא כר"ג ומאי שיאטיה דר"ג הכא כיון דלא שייך חזקה אם לא שנאמר דמעיקרא קשיא ליה כיון דר"ג אזיל בתר חזקה כ"ש דאזיל בתר רובא דרוב עדיף מחזקה דמלבד שהוא דחוק אכתי קשה דהו"ל לגמ' לתרץ מעיקרא דהכא ליכא רובא כדמסיק בסוף דרוב הנישאת בתולה יש לה קול. והראיה שהביא הרמב"ן ז"ל מהירושלמי נראה מדבריו דהירושלמי אזיל בתר חזקה דעדיף מרובא וא"כ ע"כ צ"ל לירושלמי דחזקת בתולה לגבי אלמנה לאו חזקה מעלייתא היא דאלת"ה אכתי לא הוי משני מידי אמתניתין דכ"ש דאיכא הכא רובא וחזקה. אמנם לענ"ד נראה ברור דהירושלמי לא איירי כלל בתרתי לגבי חדא דלא נחית להכי אלא מילתא אחריתי קאמר דבמקום אחד הולכין אחר החזקה והיינו בחזקה דאתא מכח אומדנא כי ההיא דרב אחא בגמל האוחר בין הגמלים דס"ל להירושלמי דהלכתא היא ובכה"ג גופא קאמר הש"ס בפ' המוכר פירות דמקשה מדרב אחא

לדשמואל דסברוה רובא וחזקה כי הדדי נינהו ומסיק דלא דמי ולדידן לא נ"מ מידי בהא דבלא"ה לא קי"ל כרב אחא אבל לעולם לפי תלמודא דידן דתרתי לגבי חדא ע"כ מהני א"כ ברובא וחזקה נמי הו"ל תרתי לגבי חזקת ממון ומוציאין ממון כדמשמע מלשון הרמב"ן גופא ויבואר עוד בס"פ המדיר אי"ה:

שם ודקארי ליה מאי קארי ליה כיון דרוב נשים בתולות נישאות כברי ושמא דמי. ונ"ל לפרש דכי היכי דברי ושמא לא מהני לאפוקי ממונא מיד המוחזק כדאיפסקא הלכתא לעיל דף י"ב כרב נחמן בדיני במנה לי בידך והלה אומר איני יודע ואפ"ה קי"ל נמי כר"ג דברי ושמא בהדי חזקה מהני ה"ה לענין דקי"ל דלא אזלינן בממונא בתר רובא אפ"ה היכא דאיכא נמי חזקה מהני דברי ושמא ורובא לענין ממון שקולים הם בר"פ שור שנגח את הפרה בהא דאמר שמואל זה כלל גדול בדין הממע"ה ע"ש כנ"ל נכון. אלא דלשיטת התוס' א"א לפרש כן כמו שאפרש בסמוך בלשונם בד"ה כיון דרוב נשים ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה דאי ר"ג וכו' ונראה דלמ"ד הטוען וכו' דלמ"ד דמצי טעין פרעתי הכא נאמן הבעל אפילו לר"ג וכו' עכ"ל. ואין לפרש קושית הש"ס מנתגרשה ואליבא דכ"ע דהא קי"ל הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה לקמן במשנה דף פ"ט. אלא דבפ"ק דב"מ איכא דמוקי למתני' דלקמן במקום שאין כותבין כתובה דוקא דגיטא היינו כתובתה וא"כ איכא לאוקמי שפיר מתני' דהכא אפילו כר"ג ובמקום שכותבין וכרבי אבהו לקמן בשמעתין ועוד במקום שאין כותבין נמי איכא לאוקמי מתני' שכן גיטה יוצא מתחת ידה כנ"ל ועיין מה שאפרש בזה בל' התוספות בסמוך בד"ה כיון דרוב נשים ודו"ק:

בד"ה ה"נ מסתברא וכו' אלא אי אמרת דרישא בברי וברי גמור הוא עכ"ל. והא דלא ניחא להו לפרש כיון דרישא דמתני' איירי נמי בנתארמלה. איכא לאוקמי כשהיורשים טוענין שמא ואפ"ה מודה ר"ג כיון שהשמא גרוע דהיורשים לא הו"ל למידע. כמו שכתבו התוספות לעיל בסוגיא דמשארסתני נאנסתי דילפינן מקרא דשבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים. אלא דמשמע להו להתוספות דבכה"ג לא מיקרי כלל ברי ושמא כיון דטוענין ליורשים כל מאי דאבוהון מצי למיטען א"כ הו"ל כטענת ברי ממש כן נ"ל:

גמרא בשלמא לר"א דאמר במנה ולא כלום וכו' אלא לר' יוחנן מאי מיגו איכא ויש לדקדק מאי קושיא דלמא ר"י סבר כזעירי מדברת היינו נסתרה דהכי קי"ל וא"כ מיגו אהתם קאי ויש ליישב דניחא לתלמודא לאוקמי דמיגו קאי אההיא דמשארסתני נאנסתי דמיירי לענין ממון. מיהו קשיא לי כיון דלר"י ע"כ בההיא דמוכת עץ ליכא מיגו וע"כ דהא דמהימנא לר"ג היינו משום חזקת הגוף וא"כ מאי האי דאמרינן בסמוך דקאמר ליה רבי יהושע לר"ג במיגו דהתם פליגנא עליך ומנ"ל דר"ג פליג בתרתי דלמא ר"ג נמי לית ליה מיגו בשור שחוט לפניו אלא הא דמהימנא במשארסתני נאנסתי היינו נמי משום חזקה כלישנא בתרא בסוגיא דמשארסתני נאנסתי ומזה נראה ראיה ברורה למ"ש לעיל בסוגיא דמשארסתני נאנסתי דהנך תרי לישני לא פליגי אלא במשארסתני נאנסתי לא שייך חזקה כמו שפירשתי שם ואיצטריך לטעמא דמיגו ובמוכת עץ לכ"ע לא שייך מיגו אלא לבתר דקים לן טעמא דחזקה וכמו שפירשתי לעיל באריכות ע"ש כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה כיון דרוב נשים בתולות נישאות וכו' לרב פריך דאית ליה הולכין בממון אחר הרוב עכ"ל. וקשיא לי דלרב ודאי לק"מ מתני' דהא רב אית ליה דבמעשה ב"ד יכול לטעון פרעתי כמ"ש התוס' להדיא לקמן דף פ"ט בד"ה הוציאה גט וא"כ א"ש דאי ליכא עדי הינומא הבעל נאמן דאלמנה היתה במיגו דאי בעי הוי מצי למיטען פרעתי כמ"ש התוספות בד"ה דאי ר"ג ויש ליישב בדוחק דפריך למאן דאית ליה כרב בחדא ופליג עליה בחדא אלא דבר מן דין קשה לי טובא מי הכריחם לפרש כן דבפשיטות מצינן למימר דאליבא דכ"ע פריך דאפילו למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב דכלל גדול בדין הממע"ה. מ"מ היכא דאיכא חזקת הגוף בהדי רוב ודאי מהני. דהא ברי ושמא נמי ממעטינן בר"פ הפרה דכלל גדול בדין הממע"ה. אפ"ה היכא דאיכא חזקת הגוף בהדי ברי ושמא מוציאין ממון. ה"ה לרוב דעדיף מברי ושמא דהא לענין איסורא לא מהני ברי ושמא היכא דאיתחזק אסורא כדאיתא בר"פ האשה רבה ורובא ודאי מהני אפילו להיכא דאיתחזק איסורא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ונהי דלענין ממון רובא לחוד לא מהני מ"מ היכא דאיכא חזקה בהדה ודאי מהני ומכ"ש דברי ושמא וימים רבים נתקשיתי בזה עד שמצאתי את שאהבה נפשי שבעל המאור כ"כ להדיא אלא שהרמב"ן בספר המלחמות השיג עליו וכתב דלענין אי בתולה נישאת או אלמנה ניסת לא שייך חזקת הגוף דסתם בתולה עומדת להינשא. ולע"ד יש לתמוה טובא ע"ז דא"כ מעיקרא מאי מקשה לימא דלא כר"ג ות"ל דהתם איכא חזקת הגוף והכא ליכא. ומאי קאמר נמי ודקארי ליה וכו' כיון דרוב נשים בתולות נישאות כברי ושמא דמי ות"ל דברי ושמא לחוד נמי לא מהני להוציא ממון אלא בהדי מיגו או חזקה אם לא שנאמ' דהמקשה הוי סבר כרב הונא ור' יהודה דלעיל דף י"ב במנה לי בידך והלה אומר איני יודע דברי ושמא ברי עדיף ולדידהו פריך אלא דלפ"ז נמי קשה מאי איצטריך למימר דקארי ליה סבר כיון דרוב נשים בתולות נישאות כברי ושמא דמי ואמאי תלי בברי ושמא הו"ל להקשות בפשיטות למ"ד הולכין בממון אחר הרוב אע"כ דעיקר הקושיא מכח חזקת הגוף כי היכי דמהני בהדי ברי ושמא וכדפרישית כנ"ל. ושיטת התוס' והרמב"ן צ"ע ודו"ק היטב:

דף טז:

בתוספות בד"ה וליחוש דלמא מפקא וכו' כיון שיכול לבא לידי הפסד שאם תתבענו פעם אחרת ולא יהיו לה עידי הינומא יהא נאמן לומר פרעתיך מנה עכ"ל. וקשיא לי האיך נפסידה כתובתה משום שיבא הבעל בטענה שיוכל להפסיד ע"י שלא תמצא אח"כ עידי הינומא. שהרי אף אם לא תמצא אח"כ עידי הינומא תהא נאמנת לגבות מאתים דרוב נשים בתולות נישאות כדמקשי הש"ס לעיל. והא דשנינן לעיל דרוב הנישאות בתולות יש לה קול ואיתרע לה רובא לא שייך הכא דכיון שהוא מודה לה עכשיו שהיא בתולה א"כ בודאי יהיה לה קול דרוב הנישאות בתולות יש לה קול ול"ל שמא תתבענו במקום שא"א שיגיע הקול דאכתי נוקמא ארוב דרוב נשים בתולות נישאות כיון דלא איתרע רובא בהכי במקום שא"א שיצא הקול. ובמקום שראוי שיצא הקול בודאי יהיה לה קול. מיהו לשיטת התוס' שכתבו לעיל דהא דמקשי כיון דרוב נשים בתולות נישאות כי לא אתו עדים מאי הוי לרב פריך דהולכין בממון אחר הרוב. א"כ איכא למימר דשקלא וטריא דהכא קאי אליבא דהלכתא דקי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב. אבל למאי דפרישית בסמוך דלכ"ע שייך רוב נשים בתולות נישאות כיון דאיכא נמי חזקה א"כ לא יתכן לפרש כן. מיהו בלא"ה לקמן דף פ"ט מפרש רש"י בע"א דיוכל לבוא לידי הפסד שתוציא הכתובה לאחר מיתתו ותגבה שלא כדין מן היורשים ומה שיש לדקדק בזה אפרש לקמן דף פ"ט בתכלית האריכות בעזה"י ודו"ק:

בא"ד או אם יהא במקום שאין מכירין וכו' יהא נאמן לומר פרעתי במיגו דאין את אשתי והשתא שהכתובה בידה וכו'. מפשט לשון התוס' משמע דאנתגרשה קאי וקשיא לי א"כ עכשיו נמי שהכתובה בידה יהא נאמן לומר פרעתוך במיגו דלא גרשתיך ואם יהיו עידי גירושין יכירו ג"כ שהיא אשתו. ובאמת מצאתי מקום ליישב דבריהם בזה דלקמן דף פ"ט דקאמר הש"ס האי מיגו דלא גרשתיך הקשו התוס' דאם יאמר לא גרשתיך יתחייב לה בשאר וכסות ותירצו שם דהו"ל כטענו חטין והודה לו בשעורים דקי"ל דפטור לגמרי. וא"כ למאי דאוקמינן לעיל בסמוך למתני' כר"ג לא שייך לומר כן דבריש פ"ק דמציעא דף ה' אשכחן להדיא דר"ג מחייב בטענו חיטין והודה בשעורין ע"ש. ומיהו מסתימת ל' התוספות לא משמע כן. ויש לפ' יותר דברי תוספ' לענין נתארמלה שיטענו היורשים פרענו במיגו שלא היתה אשת אביו כנ"ל ודו"ק היטב:

בגמרא אם יש עדים בא' מכל אלו כתובתה מאתים וליחוש דלמא מפקא וכו' והדר מפקא עידי הינומא וכו'. ויש לתמוה דמקשה אברייתא ואמאי לא מקשה הכי אמתני' ונראה לי ליישב דלכאורה קושיא זו לא מצי קאי אלא למ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד לא עשה כלום וס"ל נמי אין כותבין שובר והיינו לאוקימתא דר"פ לעיל בשמעתין וא"כ לא מצי לאקשויי אמתני' דמצינן לשנויי דמאן דאית ליה אין כותבין שובר סבר דמצי למיטען פרעתי אחר מעשה ב"ד. אלא דהכא מקשה שפיר למאי דמוקי ר"פ לברייתא דאין כותבין שובר ובמקום שאין כותבין ואיצטריך ליה נמי לאוקמי דאיבדה באור וקשה קושית התוס' כיון דאיבדה באור לוקמיה אפילו במקום שכותבין וע"כ צ"ל כתירוץ התוספות דאיכא למיחש שמא כתב לה כתובה אחרת. ואכתי קשיא לן מאי דוחקא דר"פ דהא מצינן לאוקמי בפשיטות כגון שהבעל מודה שלא כתב לה כתובה אחרת ואפילו במקום שכותבין. אע"כ דמשמע ליה לר"פ כיון דברייתא סתמא קתני אם יש עדים בא' מכל אלו כתובתה מאתים ולא קתני טענתייהו במאי אלמא דמילתא דפסיקא קתני דלעולם אינה צריכה אלא לעדים באחד מכל אלו ואז גובה כתובתה ואין הבעל יכול להפסידה בשום ענין לפ"ז ממילא שמעינן נמי דאין הבעל יכול לטעון פרעתי עכשיו דהטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום וא"כ מקשה שפיר לאוקימתא דר"פ בברייתא וניחוש דלמא מפקא עדים והדר מפקא עדים וכו' כנ"ל נכון ודו"ק היטב:

בתו' בד"ה איתנוסי הוא דאיתנסו כגון דאיכא מיגו עכ"ל. ויש לדקדק כיון דאיכא מיגו מאי איריא דקאמר איתנוסי הוא דאיתנסו ות"ל דאפילו היכא דליכא אונס נמי מהימנא במיגו דהא אסקינן לעיל בשמעתין דלאו כל הנישאת בתולה יש לה קול אלא רוב יש להן קול וא"כ היכא דאיכא מיגו מהימנא לומר שעשו לה כמנהג הבתולות אלא שאין כאן קול. וכ"ש לפמ"ש התוספות דאכתי רוב נשים בתולות נישאות עדיף טפי מרוב הנישאות בתולות יש להם קול. וא"כ פשיטא כיון דאיכא מיגו מהימנא. ולכאורה היה נראה דלרווחא דמילתא נקט איתנוסי הוא דאיתנסו שאפילו אם יבואו עדים שלא עשו לה כמנהג הבתולות אפ"ה תהא נאמנת לומר דאיתנוסי הוא דאיתנסו אלא דלפ"ז לא א"ש מה שפירש ר"ת דבסימן קליות שהוא דבר קל לא שייך איתנוסי וכו' ומש"ה לא חיישינן דלמא תפסה ולמאי דפרישית אכתי הוי לן למיחש דלמא תפסה ותאמר שלא היה הקול. ותהא נאמנת במיגו והיה לנו לתקן לעשות סימן ג"כ לאלמנה ול"ל דהא דאמרינן לעיל דלאו כל הנישאת בתולה יש לה קול אלא רוב היינו מה"ט גופא דיש מיעוט שאין להם קול כגון דאיתנסו. אלא דממה שהקשו לעיל בשמעתין אי כל הנישאת יש לה קול סהדי שקרי נינהו ומשני רבינא לא תימא כל הנישאת אלא רוב א"כ ע"כ דאע"ג שיש עידי הינומא אפ"ה איכא מיעוט שאין להם קול והדרא קושיא לדוכתיה וצ"ע:

בא"ד וא"ת בחילוק קליות דאמר לקמן וכו' אמאי לא חיישינן וכו' עכ"ל. ויש לדקדק אמאי לא קשיא להו הכי אמילתא דת"ק דקאמר כוס יין של תרומה מעבירין לפניה. ול"ל דאה"נ שהיו עושין איזה סימן אחר לאלמנה דא"כ הו"ל לרב אדא בר אהבה לפרושי כדמפרש אליבא דרבי יהודה. ויש ליישב דר"א לא בא אלא לפרש טעמא דר"י במאי דפליג את"ק דמה לי כוס או חבית ובהכי ניחא ליה דלר' יהודא היו עושין ב' הסימנים בענין א' וק"ל:

דף יז.

בגמרא ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולה"כ אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה מבטל וכו'. לכאורה נראה דמייתי הא דר"י ב"ר אילעאי לאשמעי' דאפילו ת"ת דרבים מבטלין כדאשכחן בפ"ב דסנהדרין דף כ' אמרו עליו על ר' יהודה בר אילעאי שהיו יושבין ששה באמה ועוסקין בתורה וכ"כ התוספות בפ"ק דמגילה דמההיא דשמעתין מוכח דאפי' ת"ת דרבים מבטלין ואפשר דכונתם למ"ש. אלא שמצאתי שם בל' רש"י ז"ל דת"ת דרבים היינו דוקא כל ישראל כמעשה דיהושע. ולפ"ז נ"ל דמ"ש התוס' שם דמשמעתין מוכח דאפי' ת"ת דרבים מבטלין היינו מדאמרינן בסמוך כנתינתה כך נטילתה בס' ריבוא וא"כ ממילא כל ישראל מתבטלין מת"ת ועוסקין בהוצאת המת. והא דמייתי ר' יהודה בר אילעאי היינו כמ"ש הרא"ש דאפילו היכא דתורתו אומנתו מבטל ע"ש:

בתוספות בד"ה להוצאת המת וכו' לא במת מצוה איירי וכו' אע"ג דבפ"ק דמגילה וכו' נקט מ"מ אגב מילי אחריני דהוו דוקא מת מצוה עכ"ל. משמע מלשונם דבמילי אחריני דנקט התם דהיינו עבודה אין מבטלין אלא במת מצוה דוקא. וקשיא לי דלפמ"ש בסמוך בשם התוס' דמגילה דאפילו ת"ת דרבים מבטלין ומייתי מסוגיא דהכא וא"כ כיון דסוגיא דהכא משמע להו דלאו דוקא מת מצוה אלא בכל המתים מבטלין ועלה כתבו דאפילו ת"ת דרבים א"כ כ"ש בעבודה יש לנו לומר דלאו דוקא מת מצוה דהא מסקינן שם במגילה דת"ת דרבים חמור מעבודה. אלא שראיתי שהתוספות שם כתבו דסוגיא דהכא איירי דוקא למאן דקרי ותני. וא"כ קשה למאי הוצרכו לפרש דמת מצוה דנקט במגילה היינו אגב מילי אחריני דהא בפשיטות מצינן למימר דבמגילה איירי דוקא במת מצוה והיינו למאן דלא קרי ותני והא דאמרינן הכא דלכל הוצאת המת מבטלין היינו במאן דקרי ותני דע"כ בהכי איירי מדמבטלין אפי' ת"ת דרבים. ועוד דלפ"ז לא הוי קשה נמי מההיא דפרק אלו מגלחין דשרי בעשיית מלאכה בדאיכא חברותא דהתם נמי במאן דלא קרי ותני איירי ויש ליישב ודו"ק:

דף יז:

בגמרא וליתני מודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתי' ממך וכתבו התוספות דהוי רבותא טפי דהוי ברי וברי ואע"ג דלפמ"ש בל' המשנה דע"כ איירי שהקטן בא בטענת אביו שאמר לו קודם מותו שהשדה עודנו שלו דאל"כ הו"ל מיגו דהעזה כמ"ש שם וא"כ לפ"ז השתא נמי בברי וברי איירי. אפ"ה הוי רבותא טפי בבא בטענת עצמו דהו"ל ברי מעליא טפי. אמנם כן ראיתי בל' הש"ך סימן פ"ב ונזכרתי הלכה שהתוספות בפרק הגוזל דף ק"ז כתבו להדיא דמשנתינו בשדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו אע"ג דאי הוי טעין לא היתה של אביך מעולם היה מעיז משא"כ כשטוען לקחתיה ממנו אינו מעיז שהבן אינו יודע אם לא לקחו מאביו. אפ"ה הוי מיגו מהטעם שכתבו שם וכמו שהאריך הש"ך בפירושם וגם אני בחידושי לב"ק כתבתי בזה ע"ש. נקטינן מיהא שהתוספות מפרשים המשנה שאינו בא בטענת אביו ומש"ה הוציא הש"ך דליתא להאי כללא דלא אמרינן מיגו דהעזה אלא אפילו מטענה שמעיז לאינו מעיז אפ"ה הוי מיגו ע"ש ולפ"ז קשיא לי מאי מקשה הש"ס הכא וליתני מודה ר"י באומר שדה זו שלך היתה ומאי קושיא הא בשדה זו של אביך איכא רבותא טפי לאשמעינן היא גופא דאע"ג דאי הוי טעין לא היתה של אביך מעולם היה מעיז כמ"ש לעיל במשנה ועכשיו כשאומר לקחתי ממנו אינו מעיז אפ"ה הוי מיגו משא"כ אי הוי תני שדה זו שלך היתה ולקחתי ממך לא שמעינן הא מילתא. דעכשיו נמי כשטוען לקחתי ממך נמי מעיז כמו בטענת לא היתה שלך מעולם וצ"ע ויש ליישב ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב גמרא וליתני מודה ר"י באומר לחבירו שדה זו שלך היתה וכו'. מכאן קשה לשיטת הש"ך שכתב בח"מ סי פ"ב דמלשון התוספות פרק הגוזל משמע דאמרינן מיגו מטענה דאינו מעיז למעיז וא"כ לא מקשה הש"ס מידי הכא דהא רבותא טובא אשמעינן הא מילתא גופא דאפילו מיגו דהעזה אמרינן כה"ג אע"כ כדפרישית במתניתין דהכא נמי איירי בענין שהיורש טוען ברי שאביו אמר לו קודם מותו שהשדה שלו וא"כ תו לא מיקרי מיגו דהעזה דהשתא נמי מעיז וצ"ע לדינא ועיין בתשובת הריב"ש סימן רצ"ב ובשו"ת שבות יעקב חלק ב' בכללי המיגו:

דף יח.

גמ' וליתני ומודה ר"י באומר לחבירו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס וכו' לפי' רש"י דאיירי דוקא באין אדם תובעו א"כ לא שייך למיתני אלא בהאי לישנא דהאכלתיו פרס דהו"ל כעין מודה במקצת משא"כ לפי' התוספות דאפילו שהבן תובעו איירי א"כ לא הוי צריך למיתני והאכלתיו פרס אלא בהודה במקצת הלוואה ממש הוי מצי למיתני באומר מנה לאבא בידך והוא אומר אין לו אלא חמשים אלא דלפי' התוס' נמי לא שייך למיתני הכי משום סיפא דקתני ואם יש עדים אינו נאמן ואי כשאומר מנה לאבא בידך ויש עדים שהלוהו מנה והוא אומר לא לויתי אלא חמישים פשיטא דאינו נאמן להכחיש העדים. מש"ה איצטריך לאקשויי דליתני והאכלתיו פרס. דבכה"ג שייך שפיר למיתני נמי סיפא אם יש עדים שהלווהו מנה והוא אומר האכלתיו פרס אינו נאמן. כיון דלית ליה מיגו משום דאינו מעיז כנ"ל. מיהו בסמוך בברייתא דראב"י ורבנן דקתני נמי האי לישנא דהאכלתיו פרס אע"ג דלא שייך לפרש התם כי הכא למאי דמסקינן דע"י תביעה איירי. אלא דאיכא למימר דבהאכלתיו פרס איכא רבותא טפי דנשבע לראב"י אע"ג דאי הוי טעין פרעתי כולו לא היה מעיז כל כך נגד הבן אפי' הכי אינו מעיז כנ"ל וק"ל:

רש"י בד"ה ואי אליבא דראב"י כי לא תבע ליה נמי האמר שבועה בעי עכ"ל. והקשה מהרש"ל דלמסקנא דשמעתין דראב"י לא איירי אלא בטוענו קטן לפרש"י בסמוך אבל באינו תובעו ראב"י נמי מודה דפטור משבועה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה דליתני במתני' מודה ר"י באומר מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס וכשאינו תובעו ואליבא דראב"י. ומה שתירץ מהרש"ל הוא דוחק גדול כמ"ש מהרש"א ז"ל. אבל באמת גם תירוצו של מהרש"א הוא דוחק כיון דלמסקנא מוכרחין אנו לומר דהא דלא קתני מודה ר"י היינו משום סיפא א"כ מעיקרא נמי הו"ל לרש"י לפרש כן וכפי' התוס'. ובאמת בעיקר קושייתם לענ"ד אין אנו אחראין לתרץ דודאי הא דשקיל וטרי הש"ס ואי ראב"י הא אמר שבועה בעי היינו לרווחא דמילתא למאי דס"ד עכשיו דראב"י בעי שבועה אפילו באינו תובעו. משא"כ למסקנא אף ע"ג דלראב"י פוטר משבועה באינו תובעו ובתובעו מחייב אפ"ה לא קשה וליתני מודה ר"י דמאן יימר דר"י סובר כראב"י דלמא כרבנן ס"ל דאפילו בתובעו נמי פטור. אלא הואיל דנפק מפומייהו דגברי רברבי אפשר דמשמע להו כיון דקי"ל כראב"י אכתי הוי שייך למיתני ומודה ר"י דמסתמא כראב"י ס"ל לכך אפרש בע"א ויתיישב מתוך מה שאפרש בסמוך:

רש"י בד"ה ור"א לית ליה משיב אבידה פטור וכו' הא תקנתא דרבנן היא עכ"ל. והקשו בתוספות דמשיב אבידה פטור מדאורייתא מטעם מיגו וכבר כתבתי מזה בחידושי למס' בבא מציעא ובגיטין דרש"י ז"ל סובר כשיטת הרמב"ם ז"ל ורבותיו דלא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה ומש"ה מפרש רש"י בכל דוכתי במימרא דרבה דאמר מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ולא אמרינן דהוי כמשיב אבידה משום דמשיב אבידה עדיף ממיגו וכ"כ מורי זקיני ז"ל בשמעתין בספר מגיני שלמה. אלא דאכתי קשה דממימרא דרבה משמע מיהו דמשיב אבידה פטור מדאורייתא היכא דלא שייך א"א מעיז. והא דאיצטריך בהנזקין טעמא דהמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם היינו אפילו היכא דשייך אין אדם מעיז וכמ"ש בחידושי לגיטין מיהו לא מצי רש"י לפרש כן דהא דמקשה הש"ס וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור היינו ממימרא דרבה משום דאכתי לא סליק אדעתיה מימרא דרבה וכ"ש למסקנא דראב"י סובר דבבנו נמי אינו מעיז. וע"כ דלשיטת רש"י היינו משום שעשה טובה לאביו אינו מעיז בבנו או שסובר דאפילו היכא שלא עשה לו טובה נמי אינו מעיז. וא"כ תו לא שייך משיב אבידה לראב"י אפי' בבנו לכך הוצרך רש"י לפרש דהא דמקשה וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור היינו דבאינו תובעו. נהי דאיכא למימר דאפ"ה חייב מדאורייתא דלא הוי משיב אבידה משום דאינו מעיז אפ"ה מדרבנן מיהא יש לפוטרו מפני תיקון העולם. כיון שאינו תובעו דמי ממש למשיב אבידה דאיכא תיקון העולם ומסיק הש"ס דראב"י איירי בטוענו קטן ועפ"ז ממילא רווחא שמעתתא לפרש"י דלמסקנא נמי לא מצי למיתני מודה ר"י באומר מנה לאביך בידי ובאינו תובעו דלפי מה שכתבנו אין הטעם בזה משום מיגו דהא לראב"י אפילו בבנו אינו מעיז וא"כ אפי' באינו תובעו אין הטעם משום מיגו אלא מפני תיקון העולם ואין זה ענין לפלוגתא דר"י ור"ג דפליגי בדיני מיגו ולא שייך למיתני ומודה דלמאן מודה כנ"ל נכון וברור בעזה"י ודו"ק היטב:

קונטרס אחרון ור"א לית ליה משיב אבידה פטור ופרש"י הא תקנתא דרבנן היא. עיין מה שהקשו בתוס'. וכתבתי ליישב דרש"י ז"ל בשיטת הרמב"ם ז"ל ורבותיו דלא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה ומש"ה הוצרך לפרש דתקנתא דרבנן היא:

בתוספות בד"ה אלא הכא בדרבה קמיפלגי פי' בקונטרס וכו' אבל קשה דעיקר התירוץ חסר מן הספר ועוד דבהגוזל קמא ממעטינן וכו' עכ"ל. כבר ישבתי בעזה"י על נכון שיטת רש"י בחידושי לגיטין בפרק הנזקין ע"ש וקצת מזה מצאתי כאן בספר מגיני שלמה למורי זקיני ז"ל ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעתו הרמה ע"ש:

בד"ה חזקה אין אדם מעיז פניו לא כמו שפי' בקונטרס וכו' וריב"א פי' אין אדם מעיז היכא שחבירו מכיר בשקרו עכ"ל. וקשיא לי דא"כ צ"ל דהא דלרבנן בבנו מעיז היינו שאין הבן מכיר בשקרו אלא שבא בטענת אביו לבד ובפ' שבועת הדיינים דף מ"ג לא משמע כן דהתם אסקינן דהיכא שהבן אינו אומר ברי לי אלא בא בטענת אביו אפילו ראב"י מודה דאין כאן שבועה דמודה במקצת מדקתני רישא מנה לאבא בידך והלה אומר אין לך אלא חמשים פטור ולא פליגי ראב"י ורבנן אלא באומר ברי לי וא"כ ע"כ הבן מכיר בשקרו ואפ"ה קאמרי רבנן דבבנו מעיז ומה טעם יש בדבר לפי' ריב"א משא"כ לפירוש רש"י א"ש דרבנן סברי דבבנו מעיז לפי שלא עשה לו טובה ויש ליישב בדוחק ומה שיש לי לדקדק עוד בזה עיין בחידושי לב"ק ולב"מ ובגיטין פרק הנזקין:

קונטרס אחרון חנד תוספות בד"ה חזקה אין אדם מעיז כו' וריב"א פי' אין אדם מעיז היכא שחבירו מכיר בשקרו. והקשיתי דא"כ משמע דהא דמסיק דבבנו מעיז היינו משום שאין מכיר בשקרו וא"כ בבא בטענת אביו לחוד איירי ובפרק הניזקין מסיק בהדיא באומר הבן ברי לי ויש ליישב דאפילו היכא שהבן טוען ברי לי אפ"ה אמרינן שפיר בבנו מעיז לפי שהוא סובר דבאמת אין הבן יודע בודאי ומכיר בשיקרו אלא לפי שהוא סובר שאביו אמר לו האמת לכך טוען ברי משא"כ בבעל דבר בעצמו בודאי יש לו לידע האמת א"כ זה יודע שהלה מכיר בשקרו ואינו מעיז כן נ"ל ליישב שיטת ריב"א ז"ל:

דף יח:

בתוספות בד"ה ובכולי בעי דלודי פירש בקונטרס וכו' וקשה לר"י וכו' עד סוף הדיבור. גם בזה הארכתי ליישב שיטת רש"י ז"ל בחידושי למסכת ב"מ דף ג' ע"ש:

קונטרס אחרון בתוספות בד"ה בכולי בעי דלודי כו'. כתבתי שהארכתי בפ"ק דב"מ ולפי שעדיין לא באו לדפוס חידושי ב"מ ארמוז כאן בקצרה שיישבתי שם שיטת רש"י ז"ל דבלא"ה ע"כ ס"ל לרש"י דדוקא מדרבנן אמרינן דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא אבל מדאורייתא מאן דחשיד אהא חשיד אהא וכן הוכחתי מלשון רש"י שם בכמה הוכחות ותירצתי כל הקושיא שהקשו התוס' על זה ואדרבא הבאתי ראיה על זה מההיא דמשני אביי התם אקושיא דמיגו דחשיד חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו וע"כ דהאי דחיישינן היינו מדרבנן דאי מדאורייתא א"כ פליג אביי אדרבה דאמר מפני מה אמרה תורה מודה במקצת ישבע ולהימן במיגו דהוי כפר בכל ומאי קושיא דלמא הא דלא כפר בכל היינו לפי שאין לו ספק מלוה ישנה עליו אלא ע"י אותו מקצת שטוענו אע"כ דמדאורייתא אמרינן מיגו דחשיד אממונא ולא איצטריך לחששא דמלוה ישנה אלא מדרבנן ועוד הבאתי ראייה ברורה על זה והארכתי שם:

רש"י בד"ה פסולי עדות היינו קרובים או משחקים בקוביא. עכ"ל נראה דמ"ש משחקים בקוביא ולא אמרינן בהא אין אדם משים עצמו רשע היינו משום דקי"ל כרב ששת בפ"ג דסנהדרין דטעמא דמשחקים בקוביא פסולים לעדות לאו משום דהו"ל כגזלנותא דאסמכתא לא קניא. דבכה"ג לאו אסמכתא הוא אלא הטעם דפסולין היינו משום דאין עוסקין בישובו של עולם וא"כ לא משוו נפשייהו רשיעי בהכי כנ"ל וק"ל:

בתוספות בד"ה הרי אלו נאמנים וא"ת ולמה נאמנים והא מיגו במקום עדים הוא דאנן סהדי וכו' דהא לקמן אמרינן תרי ותרי נינהו עכ"ל. כוונתם בזה מדמקשינן לקמן בפשיטות הא תרי ותרי נינהו אע"ג שאין העדים החתומים לפנינו ולא אמרינן דלמא אי הוו קמן הוו מודו דאנוסים או פסולי עדות היו ע"כ משום דאנן סהדי שלא היו פסולים וא"כ מקשו שפיר הא הוי מיגו במקום עדים. מיהו מ"ש דאנן סהדי א"א לפרש דאנן סהדי שבודאי לא היו אנוסים ולא פסולים דא"כ מאי האי דקאמרינן לקמן תרי ותרי נינהו וטפי הו"ל לאקשויי דהנך סהדי בתראי שאמרו הראשונים פסולים היו סהדי שקרי נינהו דבדבר הידוע לכל העולם לא שייך לומר תרי כמאה כמ"ש התוספות ביבמות ר"פ האשה רבה בד"ה אתא גברא וקאי ע"ש. אלא דכאן א"א לומר כן דמהיכי תיתי נאמר אנן סהדי שבודאי לא היו אנוסים או פסולים. דנהי דאמרינן בסמוך חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ נעשה בגדול וכן לענין פסולי העדות דמלוה גופא מידק דייק אפ"ה אין זה דבר ברור אלא דמסתמא דמילתא כך הוא בעדים כשרים. ואם הם עצמם אומרים שעברו וחתמו בפסול משוו נפשייהו רשיעי ולא מהימני כמ"ש הר"ן ז"ל אבל עדים אחרים ודאי מצו למימר שהראשונים חתמו בפסול אלא מה שדקדקו התוספות מההיא דלקמן אמרינן אנן סהדי הכוונה בזה דאנן סהדי שאם היו העדים החתומים לפנינו ודאי שהיו אומרים שלא היו אנוסים ולא קטנים ולא פסולים. ומשום הכי הוי שפיר תרי ותרי. ואם כן מקשו התוספות שפיר דהכא נמי כמיגו במקום עדים הוא כנ"ל ברור בכוונת התוספות. ואין מקום לקושית מהרש"א ז"ל מעתה. ובלא"ה לא היה לי לב להבין דברי מהרש"א בזה וכבר עמד עליו בעל ספר קיקיון דיונה ע"ש. ואף שלפי מה שפירשתי לא הוצרכו התוס' להביא קושית הש"ס דלקמן דמקשי תרי ותרי נינהו. ובפשיטות הו"מ לאקשויי טפי מגופא דברייתא דלקמן דאפי' עדים אחרים אינן נאמנים לומר שהראשונים היו פסולין אלא משום דבברייתא דלקמן גופא מחלק בין כתב ידן יוצא ממקום אחר לאין יוצא ממקום אחר מש"ה ניחא להו להקשות מל' המקשה דקאמר להדיא לישנא דתרי ותרי נינהו משמע דאנן סהדי וכדפרישית. ובאמת דלפי הבנתם בקושייתם כאן הו"מ להקשות ברייתא גופא רישא אסיפא אלא דניחא להו להקשות אמתני' ובתירוצם נתיישב הכל כנ"ל ודו"ק:

בד"ה אין נאמנים הכא ליכא לאקשויי דלהימני במיגו דאי בעי אמרי פרוע הוא וכו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה שהרי כתבו התוספות לקמן בשמעתין דמתניתין ע"כ לא איירי שהלוה מודה בשטר שכתבו וא"כ טוען מזוייף הוא ולא לוה כלל א"כ אפי' היו אומרים העדים שפרוע הוא לא הוי מהימנא דהא קי"ל כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואפילו מייתי סהדי דפרעי לא מהימן כדאיתא בשבועת הדיינין דף מ"א ע"ב ונראה דוחק לומר דהתוס' כאן מקשו לפרש"י דשמעתין בסמוך שמפרש דהכא איירי שהלוה מודה בשטר שכתבו דא"כ הו"ל לפרש דלפרש"י מקשו ועוד דלקמן בסמוך אפרש דלפרש"י נמי ע"כ לא איירי מתני' שהלוה מודה. וכבר עלה בלבי ליישב בדרכים אחרים אלא שלא ישרו בעיני. לכך נראה עיקר שהתוס' סברי כשיטת הרשב"א ז"ל שהובא בהג"ה ש"ע ח"מ סי' פ"ב דבטוען הלוה מזוייף הוא לא הוי כאומר לא לויתי ודלא כסברא הראשונה שהביא בהגה"ה שם דטענת מזוייף הוי כאומר לא לויתי וכבר כתב הש"ך בסי' ס"ט

ס"ק י"א שרוב הפוסקים הקדמונים סברי כשיטת הרשב"א ז"ל ע"ש. ואע"ג דאכתי הו"מ לאוקמי מתני' שאומר הלוה מזוייף הוא ולא לויתי כלל דבכה"ג כ"ע מודו דכאומר לא פרעתי דמי מיהו בלא"ה משני התוס' שפיר כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב מלשון התוספות בד"ה אין נאמנין שכתבו הכא ליכא לאקשויי ולהימנו במיגו דאי בעו אמרי פרוע הוא הוכחתי דהתוס' ס"ל כשיטת הרשב"א ז"ל שהובא בהגהת ח"מ סי' פ"ג דבטוען מזוייף לא הוי כאומר לא לויתי לענין שנאמר דכאומר לא פרעתי דמי משא"כ אי הוו סברי התוס' כדיעה הראשונה שהובא שם בהגה"ה דבטוען מזוייף נמי כאומר לא פרעתי דמי א"כ לא היה מקום לקושיא כאן וא"כ הוי סייעתא להכרעת הש"ך שם:

בא"ד ועוד דבשנים לא אמרינן מיגו וברישא נאמנים משום דאי בעי שתקי עכ"ל. נראה לי דהטעם דבשנים לא אמרינן מיגו היינו כמ"ש התוס' לקמן בדף הסמוך ע"ב דאין אדם יודע מה שבלב חבירו מש"ה לא הוי הכא מיגו דאי בעי הוו אמרי פרוע הוא דכל א' מהעדים סובר שמא חבירו לא יאמר דהוא פרוע וע"א בפרעון לא מהני מידי משא"כ ברישא לענין אי בעו שתקו הוי שפיר מיגו שהרי אם ישתוק א' מהם אף אם יקיים חבירו השטר אפ"ה לא הוי קיום דשטר בע"א לא מהני כנ"ל:

בגמרא א"ל רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ופרש"י דגבי עדות חדא הגדה כתיבא וכו'. ויש לי בזה מקום עיון דנהי דילפי' מקרא דאין חוזר ומגיד דלמא היינו היכא שסותרין לגמרי עדות הראשונה בלא אמתלא. אבל היכא דאמרי אנוסין היינו מחמת נפשות שיש כאן אמתלא מנ"ל דלא מהימני. ואי אנוסין היו מחמת נפשות מאי הוי להו למיעבד דהא אפי' במודעא היו דברינו אמרינן לקמן דמהימנא ולא מיקרי חוזר ומגיד כיון דניתן ליכתב וה"נ כיון דאנוסין מחמת נפשות היו ע"כ ניתן ליכתב. מיהו לפי' הר"ן ז"ל בההוא דמודעא ניתן ליכתב א"ש. אבל לפרש"י ותוס' קשה. מיהו התוס' בפרק חזקת הבתים דף מ"ח כתבו דבמודעא נמי היכא דכתב ידן יוצא ממקום אחר אפי' מר בר רב אשי מודה דאין נאמנין ע"ש ויש ליישב ולחלק. ולכאורה היה נ"ל דהא דלא מהימני אח"כ לומר אנוסין היינו מחמת נפשות היינו משום דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימן שאם יבואו עדים ויאמרו עמנו הייתם בשעה שאומרים שחתמו באונס א"כ לא שייך כאן תורת הזמה שיתחייבו לשלם להמלוה דאדרבה בהאי הזמה נתבטלה חתימתן לגמרי שהרי הוזמו שלא היו באותו זמן במקום החתימה אלא דל' הש"ס דקאמר כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד לא משמע הכי וצ"ע ואין להאריך ויבואר במקום אחר בעזה"י:

תוספות בד"ה אין אדם וכו' וא"ת והא קסבר רבא דפלגינן דבורא בפ"ק דסנהדרין עכ"ד. ואע"ג דמההיא דשמעתין גופא מוכח דפלגינן דבורא דמהימני לומר כתב ידינו הוא ולא מהימני במאי דקאמרי אנוסין היינו מחמת ממון אפ"ה אין זה ענין לפלגינן דיבורא. דכתב ידינו הוא ואנוסין היינו הם שני דברים נפרדים. לכך הוצרכו לאתויי מפ"ק דסנהדרין דבחדא מילתא נמי אמרינן פלגינן דבורא כגון בפלוני רבעני לרצוני דחדא מילתא היא. אפ"ה אמרינן שמשקר במאי דקאמר לרצוני. וה"נ לענין אנוסין היינו מחמת ממון דבהאי מילתא גופא הוי לן למימר דפלגינן דבורא שהיו אנוסין ולא מחמת ממון אלא מחמת נפשות וכ"כ הר"ן ז"ל וק"ל:

דף יט.

בתוס' בד"ה חזקה וכו' הכא משמע דלא אמרינן מיגו במקום חזקה ולרבנן אמרי' וצ"ע דאיבעיא היא בפ"ק דב"ב עכ"ל. ולכאורה אליבא דר"מ לא מוכח מידי דלמסקנא דשמעתין טעמא דר"מ משום דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו והשתא לא צריכין לטעמא דמיגו במקום חזקה. אלא דעיקר קושייתם לרבנן דע"כ הא דנאמנין היינו משום מיגו אע"ג דהוי במקום חזקה ולא משמע להו דאיבעיא דפ"ק דב"ב אליבא דר"מ ועוד דמדרבנן נשמע לר"מ דבהאי סברא לא אשכחן דפליגי אי אמרי' מיגו במקום חזקה כנ"ל בכוונת התוס'. אלא דאף לפ"ז לא שייך קושייתם לפי שיטת רש"י דריש פרקין דהפה שאסר הוא הפה שהתיר עדיף ממיגו דהא ר"י לית ליה מיגו היכא שהלה תובעו דמקרי שור שחוט לפניך ואפ"ה מודה דאמרינן הפה שאסר היכא שאין הלה תובעו. ולפ"ז מצינן למימר דנהי דלא אמרי' מיגו במקום חזקה אפ"ה קאמרי רבנן שפיר דהעדים נאמנין מטעם דהפה שאסר וכו' דלגבי העדים מיקרי אין שור שחוט לפניך והארכתי בזה בתשובה. אלא דהתוס' לשיטתייהו דריש פירקין משמע להו דאין לחלק אלא הפה שאסר נמי משום מיגו אתינן עלה כנ"ל. אלא דאכתי קשיא לי דבלא"ה הא כתבו תוס' בשמעתין בד"ה הרי אלו דחזקה דהכא אלים טובא דהוי כמו עדים דאנן סהדי ואנן פשיטא לן בכולי תלמודא דמיגו במקום עדים לא אמרינן. אע"כ כמו שתירצו התוספות דשאני הכא כיון דהצריכו חכמים קיום תו לא מיקרי קיום. כיון דאינהו גופייהו סותרים עדותן תוך כדי דיבור הו"ל כאילו לא נתקיים. וא"כ אין מקום לקושייתם כאן דלא מצינן למפשט כלל ממילתא דרבנן דהכא טעמא רבה איכא וצ"ע ודו"ק:

קונטרס אחרון תוס' בד"ה חזקה הקשו דהכא משמע דלא אמרי' מיגו במקום חזקה ובפ"ק דב"ב הוי איבעיא דלא איפשטא וכתבתי ליישב דהפה שאסר הוא הפה שהתיר עדיף משאר מיגו ולכאורה יש ראיה לזה מההיא דפ"ק דב"ב במה שכתבו הפוסקים בפשיטות דנהי דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו אפ"ה אם אין עדים על קביעות הזמן נאמן לומר פרעתי תוך הזמן במיגו ומשמע דהיינו משום שהפה שאסר כו' ואף דבתשובה אחת כתבתי לחלק קצת אפ"ה לענ"ד בלא"ה דברים נכונים וברורים הם ולפ"ז צריך להתיישב בכל דיני כללי ופרטי המיגו אי שייכו נמי בהפה שאסר ועיין בפנים שכתבתי תי' אחר לקושיית התוספות:

בתוספות ד"ה טעמא דר"מ וכו' וקשה לר"י דא"כ ליפלגו בלוה גופא וכו' ועוד דבפרק מי שמת משמע וכו' עס"ה. וקשיא לי הא דמייתי מסוגיא דפרק מי שמת והתם משמע איפכא דנהי דמעיקרא קאמר הש"ס אי אלימי עדים לאורועי איהו כל כמיניה מ"מ לבתר הכי מקשה הש"ס אדרבי יוחנן מדר' ינאי רבי' ומסיק התם דהא דקא"ר יוחנן שאני אומר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו היינו כדקא"ר יוסף משמיה דשמואל. דר"מ ס"ל דצריך לקיימו וחכמים סברי א"צ לקיימו. וחכמים לגבי דר"מ דברי הכל היא. ומקשינן תו והא איפכא שמעינן להו אין נאמנין לפוסלו וחכ"א נאמנים ומשני הש"ס איפוך ומדמקשה והא איפכא שמעינן להו משמע דאין לחלק כלל בין הודאת עצמו להודאת עדים והדר ביה מהאי סברא דעדי' אלימי טפי. ואף אם נדחוק לפרש דמכח כ"ש מקשה ממילתא דר"מ דאפי' בעדים סבר דלא אלימי אלא דמלבד שזה דוחק דל' איפכא לא משמע הכי. עוד יש לתמוה האיך מסקינן דר"י מפיך ברייתא דהכא וסובר דחכמים סברי אין נאמנין לפוסלו וקרי להו דברי הכל והא במתני' דהכא קאמרי להדיא דנאמנין לפוסלו ואנן פשיטא לן בכולי תלמודא דר"י סבר דהלכה כסתם משנה ולדעתי היא קושיא עצומה לשיטת התוס' ויש ליישב בדוחק דרבי יוחנן סובר דרבי שסתם המשנה ס"ל כרבי מאיר בחדא דעדים אלימי למיפסל שטרא מש"ה סתים לן כוותיה למאי דמפיך ר' יוחנן. משא"כ לענין מודה בשטר סבר ר"י כחכמי' דא"צ לקיימו וקרי להו דברי הכל. אלא שכל זה דוחק. ומכ"ש שקשה טפי לפי פי' התוס' שם פרק גט פשוט שכתבו להדיא דלמסקנא הדר ביה לגמרי ולא אמרה ר"י מעולם. וממילא משמע דאין לחלק בין עדים ללוה גופא וכן לפי מ"ש המהרש"א ז"ל בדבריהם נמי קשה טובא דבריהם כאן ואין להאריך יותר. ומעתה נבוא ליישב שיטת רש"י ולתרץ קושיא ראשונה של תוספות דודאי לשיטת רש"י עיקר פלוגתא דמודה בשטר שכתבו אי צריך לקיימו או לא היינו כשמודה הלוה גופא כדמוכח מפלוגתא דרב הונא ורב נחמן וכמ"ש ג"כ מהרש"א ז"ל וכ"ש למאי דפרישית דהכי מוכח סוגיא דפרק מי שמת. וטעמא דמילתא כמ"ש התוספות בסמוך בד"ה מודה בשטר בשם רש"י דחכמים לא תקנו קיום שטרות אלא בלוה טוען מזוייף אבל כשמודה העמידו על ד"ת. אלא הא דפליגי ר"מ וחכמים בברייתא' דהכא בעדים היינו לרבותא דחכמים דאע"ג שהלוה מודה שכתבו והעדים ג"כ אומרים שהוא כתב ידם ונתקיים השטר על פיהם אפ"ה סברי דאלימי למיפסל אע"ג דאיכא סברא רבתא לומר דכשהלוה מודה והעדים מודים תו לא אלימי כמו שאפרש בסמוך במימרא דרב נחמן קמ"ל דאפ"ה נאמנים ומה שהוצרך רש"י לפרש דאיירי כשהלוה מודה שכתבו היינו משום דפשיטא ליה לרש"י דהיכא שאין הלוה מודה אלא טוען שהוא מזוייף בהא מודה ר"מ דהעדים נאמנים לפוסלו דנאמנים במיגו דאי בעי שתקי ולא שייך הכא לומר העמידו על דין תורה. דהא עיקר תקנת חכמים בקיום שטרות היינו כשהלוה טוען מזוייף וא"כ לא נתקיימה תקנת חכמים דאע"ג שאומרים כתב ידינו הוא זה הרי סותרין דבריהם תוך כדי דיבור ואמרי אנוסין היינו ותו לא מיקרי קיום כמ"ש התוס' לעיל כנ"ל נכון בשיטת רש"י. נמצא לפ"ז א"ש סוגיא דפרק מי שמת דר"י מפיך לברייתא' דהכא דרבנן קאמרי אין נאמנין לפוסלו והיינו דוקא בהאי גוונא דאיירי ברייתא כשהלוה מודה אבל סתם מתני' דהכא דקתני נאמנין מוקי לה ר"י כשאין הלוה מודה אלא טוען מזוייף דבכה"ג כ"ע מודו דהעדים נאמנין לפוסלו דלא נתקיימ' תקנת חכמים וכדפרישי' כנ"ל נכון בעזה"י ושיטת התוספות צ"ע ודו"ק היטב:

בד"ה מודה בשטר וכו' אבל אין לפרש וכו' דהא כי טעין נמי אמנה מסקינן בסמוך וכו' עכ"ל ואף דמל' רש"י משמע להדיא דלא מהימן לומר פרעתי כיון שהשטר ביד המלוה. וכן בסמוך באמנה כתב ג"כ דלא עביד דכתב ומסר בלא הלוואה א"כ משמע לכאורה כפי' שדחו התוס' אלא דנ"ל בכוונת רש"י דעיקר טעמא דרב הונא בין באמנה בין בפרוע משום דלא חשיב מיגו והו"ל כשטר מקוים דאין נאמן לומר פרעתי משום דשטרא בידיה מאי בעי. ולא מהימן לומר אמנה משום דלא עביד אינש דכתב שטר אמנה אבל למ"ד צריך לקיימו לא מהני הנך טעמי דאכתי נאמן במיגו. ובזה נתיישב מה שהקשה מהרש"א על דחיית התוס' ודו"ק היטב:

בגמרא א"ל רב נחמן וכו' א"ל ומר היכי ס"ל א"ל כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו וכו' והיינו משום דס"ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכל שלא נתקיים נאמן במיגו לומר פרעתי או שטר אמנה. ויש לי מקום עיון בזה בכה"ג שהלוה מודה למ"ד צריך לקיימו אי בעינן קיום גמור כמו בטענת מזוייף או דסגי כשנתקיים חתימת ע"א ולכאורה נראה דסגי בקיום חתימת האחד דתו לא שייך לומר דהלוה נאמן במיגו דהא קי"ל מיגו במקום ע"א לא אמרינן. וה"נ אי הוי טעין מזוייף היה מכחיש את העד ואף לשיטת התוס' פ' שבועת העדות ובפ' חזקת הבתים גבי נסכא דרבי אבא דכל היכא דלא שייך שבועה אם מכחיש את העד אמרינן מיגו אפילו במקום ע"א וכמו שהאריך בס' כנסת הגדולה בח"מ סי' פ"ב מיהו הכא אם היה מכחיש העד וטעין מזוייף נראה דחייב שבועה. לא מיבעיא לשיטת הסוברים דע"א בשטר זוקק לשבועה בח"מ סי' נ"א אלא אפי' לשיטת החולקים נראה דהיינו דוקא בשטר שאין חתום אלא ע"א דלא מיקרי שטר. משא"כ היכא ששנים חתומין ומצאו לקיים חתימת אחד ולא מצאו לקיים חתימת השני משמע להדיא בירושלמי דשמעתין דזקוק לשבועה. וא"כ משמע לפ"ז דמודה בשטר שכתבו וטוען פרוע או אמנה סגי בקיום ע"א אפי' לר"נ דהלכתא כוותיה והתמי' קיימת שהפוסקים לא כתבו מזה. אלא שהש"ך כתב לענין קיום כתב ידו בע"א וטוען פרעתי דהו"ל מתוך שאינו יכול לישבע משלם ונראה שהדברים ק"ו לנדון דידן. ונהי דהיכא שע"א מעיד על חתימת שני העדים או א' על כל א' מעידי השטר ודאי לא מהני אף במודה בשטר כדמוכח לקמן סוף פרקין מל' התוס' ד"ה קיום שטרות מדרבנן לפי ר"י שם. דבכה"ג נמי בעינן שיהא גדול עמו ע"ש אבל היכא ששני עדים מקיימין חתימת ע"א מעידי השטר מספקא לי מטעמא דפרישית. אלא דלפ"ז קשה לי הא דמשמע בשמעתין דר"נ מוקי לחכמים דסברי נאמנין לפוסלו כוותיה מטעמא דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. וקשה קושיית התוס' היכא דאמרי קטנים היינו אמאי נאמנים האיכא חזקה דאין עדים חותמין אא"כ נעשה בגדול וצ"ל דאפ"ה נאמנין במיגו כמ"ש התוספות בד"ה חזקה דאמרינן מיגו במקום חזקה וקשה הא כתבו התוס' לעיל בד"ה אין נאמנים דלא אמרי' מיגו בשנים ונהי דמסיימי התוס' לעיל דמיגו דאי בעי שתקי אמרינן אפי' בשנים כבר כתבתי הטעם משום שאם ישתוק א' מהם נתבטל השטר מה שאין כן הכא שהלוה מודה שכתבו שכתבתי דסגי בקיום ע"א וא"כ הדרא הסברא לדוכתיה דלא אמרי' מיגו בשנים כמ"ש התוס' לקמן שאין א' יודע מה שבלב חבירו וה"נ כ"א מהעדים ירא שמא יקיימו חבירו וסגי בהכי כדפרישית. מיהו לשיטת התו' שכתבתי בסמוך לקמן דלדידהו איכא לאוקמי מתני' וברייתא דאמרו חכמים העדים נאמנין לפוסלו. איירי כשאין הלוה מודה אלא שטוען מזוייף ואפ"ה קאמר ר"מ דאין נאמנים ומשום דעדים נמי לא אלימי למיפסל שטרא. משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דמפרש להדיא דברייתא איירי במודה הלוה שכתבו א"כ הדרא קושיא לדוכתיה כיון דסגי בקיום ע"א א"כ אמאי קאמרי רבנן דמהימני העדים הא לית להו מיגו שאין א' מהם יודע מה בלב חבירו ושמא יקיימנו חבירו ואפשר דרש"י לית ליה האי סברא כלל דמיגו בשנים לא אמרי' וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית דרש"י ז"ל לשיטתיה דהפה שאסר עדיף ממיגו וא"כ אפי' במקום ע"א אמרי' מיגו דאי בעי שתיק דהו"ל הפה שאסר כנ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק היטב:

קונטרס אחרון גמרא א"ל רב נחמן כו' כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו וחותו לדינא. וכתבתי שיש לפקפק בכה"ג דמודה בשטר שכתבו וטוען פרעתי במיגו דמזוייף אי סגי בקיום ע"א מהשנים החתומים דהיינו שני עדים מעידין על חתימת א' מהם דא"כ הו"ל מיגו במקום ע"א וכמו שהארכתי בפנים דלענ"ד נראה עיקר דסגי בהכי ולדינא צ"ע:

שם אילימא דקאמר לוה פשיטא כל כמיניה. והקשה הר"ן ז"ל דה"נ הו"ל לאפלוגי בין כתב ידם יוצא ממקום אחר או לא כדדייק בסמוך גבי דקאמרי עדים ונדחק ליישב ונראה דהכא דקאמר לוה בכל ענין מקשה פשיטא דאפי' בשטר שאינו מקוים הא שמעינן לרב דקאמר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ותרתי ל"ל אבל בהא דקאמרי עדים אתי ליה שפיר דאיצטריך לאשמעינן דאפי' עדים

לא אלימי ואפ"ה משני רבא דקאמר לוה ואפ"ה לא תקשי תרתי ל"ל דחדא מכלל חבירתה איתמר כמ"ש התוס' כנ"ל:

שם אלא דקאמרי עדים אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני. ול"ל דאתא לאשמעינן דלא מהימני במיגו דאי בעי אמרי שטר פרוע הוא ולאשמעינן היא גופא דלא אמרינן מיגו בשנים דהא נמי ממתני' שמעינן מדלא מהימני לומר אנוסים היינו בכתב ידם יוצא ממקום אחר מיהו לפמ"ש לעיל דמתני' איכא לאוקמי באומר לא לוויתי דתו לא מהני אף אם יאמרו העדים שהוא פרוע וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמא הא גופא אתא רב לאשמעי' דאפי' לא טעין הלוה לא לוויתי אלא מזוייף או שהשטר יוצא מיד היורשים אפ"ה לא מהימני העדים לומר אמנה במיגו דפרוע ונראה ליישב משום דבלא"ה משמע דהא דבעינן לאוקמי דקאמרי עדים לאו דקאמרי העדים לחוד איירי דל' האומר שטר אמנה לא משמע דקאי אעדים דא"כ הו"ל למימר העדים שאמרו אלא לעולם איירי דקאמר לוה אלא דממילא שמעינן דעיקר מימרא דרב דהלוה אינו נאמן אתי לאשמעינן דבכל ענין אינו נאמן אפילו עדי השטר אומרים כמוהו. וא"כ לפ"ז מקשה שפיר כיון שהלוה אומר שטר אמנה הוא הרי אומר לא לוויתי ופשיטא דעדים לא מהימני בכתב ידם יוצא ממקום אחר דהא לית להו מיגו דפרוע דהאומר לא לוויתי כאילו אומר לא פרעתי דמי כנ"ל ועי' מה שכתבתי בסמוך במימרא דר"נ:

בתוספות בד"ה לעולם דקאמר לוה וכו' וא"ת ואמאי לא קאמר נמי וכו' וי"ל דלא ניחא ליה לאוקמי דלא כרבנן דאמרי וכו' עכ"ל. כתבו כן לפי שיטתם משא"כ לשיטת רש"י דשמעתין לפי מה שהארכתי בשיטתו דלרב הונא אמר רב בכל ענין א"צ לקיימו במודה בשטר שכתבו ואפי' עדים לא אלימי לאורועי א"כ תקשי קושית התוס' דלמסקנא דמוקי רב אשי דקאמרי עדים אמאי איצטריך לאתויי הא דרב כהנא ות"ל דבלא"ה מיתוקמא שפיר כיון דלקושט' דמלתא סבר רב דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ואפי' עדים לא אלימי. ולכאורה היה נראה ליישב לפמ"ש לעיל בשיטת רש"י דהא דעדים לא אלימי היינו במודה הלוה שכתבו משא"כ היכא שהלוה טוען מזוייף וצריך קיום אפילו ר"מ מודה שהעדים נאמנין לפסלו באין כתב ידם יוצא ממ"א. ולפ"ז הוצרך רב אשי לאתויי הא דרב כהנא כי היכי דתיתוקם מילתא דרב אפי' באין הלוה מודה שכתבו. אלא דלפמ"ש בסמוך דלעולם משמע מלישנא דרב דאיירי שהלוה אומר שטר אמנה הוא א"כ הדרא קושיא לדוכתיה. ויש ליישב דמה שהכריחו לרב אשי לאתויי הא דר"כ. היינו דאי משום מודה בשטר שכתבו וכר"מ תיקשי נמי בהא מימרא דרב דאמר שטר אמנה גנובי גנבי ל"ל הול"ל הלכתא כר"מ ועוד דתרתי מימרא דרב ל"ל אע"כ דרב אתי לאשמעינן דאפי' לרבנן דסברי מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו אפ"ה בשטר אמנה מודו מטעמא דר"כ כנ"ל:

בד"ה וכגון שחב לאחרים וא"ת ולהימני' במיגו דאי בעי מחיל ליה עכ"ל. ויש לדקדק בדבריהם דמאי קושיא דאף ע"ג דאית ליה למלוה מיגו אפ"ה לא מהימנינן ליה לומר שטר אמנה כיון שמשים עצמו רשע דעבר אלאו דאל תשכן באהליך עולה ודוחק לומר דמשמע להו דאביי לית ליה האי סברא מדלא מוקי כאוקימתא דרב אשי. דלכאור' משמע דליכא מאן דפליג בהא דאסור לשהות שטר פרוע. ואפשר דמשמע להו דאביי סובר דאפילו היכא דמשים עצמו רשע אפ"ה מהימן היכא דאיכא מיגו והיינו דלא מוקי כאוקימתא דרב אשי וכבר ראיתי בספר כנסת הגדולה שהביא כמה סברות חלוקות בזה בכללי המיגו בח"מ סימן פ"ב ע"ש ואין להאריך:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה כגון שחב לאחרים שהקשו דאכתי להימניה במיגו. וכתבתי דיש לדקדק מדבריהם דאפילו היכא דמשים עצמו רשע בטענתו אפילו הכי מהימן היכא דאית ליה מיגו ובספר כנסת הגדולה הביא דיעות חלוקים בזה ע"ש:

דף יט:

בד"ה אר"נ וכו' ע"כ באין כתב ידן כו' פשיטא דהכי פריך לעיל עכ"ל. ולפי מה דפרישית לעיל דהא דפריך פשיטא ולא אמרינן דאשמעינן רב דלא מהימני לומר אמנה במיגו דשטר פרוע הוא היינו משום דרב איירי במודה לוה שכתבו ואומר שטר אמנה הוא וא"כ הרי אומר לא לויתי וכאומר לא פרעתי דמי וא"כ היה באפשר לומר דהכא במימרא דר"נ איירי שפיר בכתב ידן יוצא ממקום אחר ואפ"ה איצטריך ר"נ לאשמעינן דאין נאמנין לומר אפילו היכא דאית להו מיגו דאי בעי אמרי פרוע הוא כגון שאין הלוה טוען לא לויתי או ביוצא מיד היורשים אפ"ה לא מהימני משום דמיגו בשנים לא אמרינן אלא משום דבלא"ה נ"ל דברי התוס' מוכרחים. דע"כ עיקר פלוגתא דר"נ ומר בר רב אשי איירי באין כתב ידן יוצא ממקום אחר אבל בכתב ידן יוצא ממ"א מודה מר בר רב אשי דאין נאמנין לומר מודעא היו דברינו כמ"ש התוס' בפרק חזקת הבתים משום דקשיא לי הא דמקשה הש"ס פ' חזקת הבתים אדרבה בר בר חנא דחתים אמודעא ואאשקלתא מדרב נחמן דאמר מודעא היה דברינו אין נאמנין ומאי קושיא דהא קי"ל בכולה תלמודא הלכתא כמר בר רב אשי בר ממיפך וחיורא אע"כ דאפ"ה פריך שפיר דע"כ לא פליג מר בר רב אשי אלא באין כתב ידן יוצא ממ"א אבל בכתב ידן יוצא ממ"א מודה וא"כ קשה אדרבה בר בר חנא דמסתמא כתב ידו יוצא ממ"א כדאמרי' בעלמא דרבנן פקיעי בשמייהו. ועפ"ז יש לדקדק על הש"ך סי' מ"ו שהכריע כשיטת הסוברים דהלכה כר"נ מהסוגיא דפרק חזקת והוא בעצמו הביא שם שיטת הסוברים דמר בר רב אשי מודה בכתב ידו יוצא ממ"א ואם כן אין ראייתו כלום וצריך עיון ואין להאריך כאן:

קונטרס אחרון בד"ה אמר רבי יוחנן עדים שאמרו אמנה היו דברינו כו' ע"כ באין כתב ידם יוצא ממקום אחר וכ"כ בפסקי תוס' דאע"ג דאיכא מיגו לא מהימני אלא שהנקדן בפסקי תוס' כתב על זה וצ"ע כי זה דוקא לרב נחמן אבל למר בר רב אשי דקיי"ל כוותיה לא הוי הכי עכ"ל והשיג בש"ך בח"מ סי' מ"ו ס"ק קי"ז על לשון הנקדן וכתב ע"ז דאשתמיטתיה להנקדן דאיכא פוסקים טובא שפסקו כרב נחמן כו' ע"ש. ולע"ד דברי הש"ך תמוהין בזה כמ"ש בפנים דהא הש"ך גופא כתב דהנך פוסקים שפסקו כרב נחמן היינו משום איבעיא דרבא בסמוך בתנאי היה דברינו ומהסוגיא דפרק חזקת הבתים וא"כ לפי שיטת התוספות דהכא דבכתב ידן יוצא ממקום אחר מר בר רב אשי גופיה מודה וכמ"ש הש"ך בעצמו א"כ אזלו להו הנך ראיות דאבעיא דבסמוך כמ"ש נמי אליבא דהלכתא ובכתב ידו יוצא ממ"א כמו שפירשו כת א' מהראשונים ומכללן רבינו האי גאון ז"ל גופא וכן מהסוגיא דפרק חזקת נמי ליכא ראיה לפ"ז דמסתמא איירי בכתב ידן יוצא ממקום אחר וכמו שכתבתי בפנים מיהו בלשון העיטור באות קו"ף דף ל"ד מצאתיו ראיתי שהביא לשון רבינו האי גאון שפסק כרב נחמן בלאו הנך ראיות דשמעתין ודפרק חזקת אלא משום דהלכה כרב נחמן בדיני ולפ"ז איכא למימר דאף באין כתב ידן יוצא ממקום אחר נמי הלכה כרב נחמן אלא דהש"ך גופא לא נחית להכי דהא לא הביא דעת החולקים אפסק הש"ע שם אלא בכתב ידן יוצא ממקום אחר דוקא ובלא"ה נמי מיהו אין בזה השגה על הנקדן דסוף סוף יפה כתב על פסקי התוספות דצריך עיון דמלשון התוספות שלפנינו ודאי אין הכרע כלל לומר שפסקו כן להלכה דאף במקום דאיכא מיגו לא מהימנא אלא לפרש דברי רב נחמן כתבו כן ואדרבה לכאורה מוכח מפירושם איפכא וכמו שכתבתי בפנים לכן לשון הש"ך בזה צ"ע ודו"ק:

בא"ד ותירץ ר"י דהיינו טעמא וכו' ושוב לא אתא ע"פ ומרע לשטרא וכו'. נראה דהיינו דוקא בעידי השטר אבל עדים אחרים אפי' ע"פ נאמנין לאורועי שטרא דאל"כ לאשמעינן ר"נ בעדים אחרים וכ"כ הש"ך בח"מ סימן מ"ו ע"ש מלתא בטעמא:

בא"ד ואתי שפיר ר"נ כרבנן דרבי מאיר עכ"ל. הל' אינו מדוקדק דהא בלא"ה סובר ר"נ כרבנן דר"מ דהא אמר לעיל בשמעתין דאמרינן זילו קיימו שטרייכו וחותו לדינא והיינו כרבנן דר"מ דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו אלא כוונתם בזה דלר"נ מודו רבנן באמנה דאין נאמנין וק"ל:

בא"ד וההיא ברייתא דמי שמת וכו' רב נחמן מוקי לה לדברי הכל עכ"ל. אע"ג דהתם לא איירי בעדים שאמרו אמנה אלא שהמוכר טוען כן אפ"ה מדמה להו שפיר דכיון דסבר ר"נ דאפילו בעדים דאית להו מיגו דאי בעי שתקי אפ"ה לא אתי ע"פ ומרע לשטרא כ"ש שהבעל דבר לא מהימן לאורועי שטרא אפילו היכא דאית ליה מיגו כגון בשטר שאינו מקויים מיהו הא דלא מוקי הש"ס בפרק מי שמת ההיא דשטר אמנה אלא כר"מ היינו משום דקי"ל כמר בר רב אשי דהא דבמודעא נאמנין היינו משום דניתן ליכתב אלמא דלדידיה אתי ע"פ ומרע לשטריה היכא דאית ליה מיגו וא"כ בשטר אמנה נמי יש לנו לומר שהבע"ד נאמן היכא דאית ליה מיגו דלגבי הבע"ד לא שייך האי טעמא דלא ניתן ליכתב אלא גבי עדים מש"ה צריך לאוקמי כר"מ כנ"ל אף שמל' הרשב"ם ז"ל בפ' מי שמת לא משמע כן וצ"ע:

בגמ' עד אומר תנאי וכו' והלכתא כרב הונא ברי' דר"י וכתב הר"ן ז"ל שכתב א' מן הראשונים ומהם רבינו האי גאון ז"ל דאפילו בכתב ידו יוצא ממקום א' נאמן ע"א וכן הכריע הוא ז"ל וקשיא לי דא"כ להימן ע"א לומר אנוס הייתי או פסול מחמת קורבה או מודעא ואמנה. ואפילו שכתב ידו יוצא ממ"א אכתי ליהימן במיגו דאי בעי אמר תנאי היה דברי ואפילו התוספות לא כתבו אלא דמיגו בשנים לא אמרינן שאין א' יודע מה בלבו של חבירו משא"כ היכא דע"א נאמן לאורועי שטרא ודאי אית ליה מיגו. ואפשר שהר"ן ז"ל סובר דלעולם לא שייך מיגו אלא בבע"ד אבל בעדים לא שייך כלל מיגו אלא הפה שאסר דוקא דהיינו אי בעי שתיק וכן נראה קצת מלשונו בסוגיא דלקמן גבי קרא עליו ערער ע"ש ויש לי קצת ראיה לסברא זו מסוגיא דיבמות גבי ע"א במלחמה ואין כאן מקומו ועוד שהתוס' בשמעתין לא כתבו כן:

קונטרס אחרון בהא דאמרינן בגמרא ע"א אומר תנאי כו' נאמן וכתב הר"ן ז"ל דאף בכתב ידו יוצא ממ"א נאמן. וכתבתי דמוכח שהר"ן ז"ל סובר דלענין עדים לא שייך כלל מיגו ולא מהטעם שכתבו התוספות לעיל דמיגו בשנים לא אמרינן אלא דאפילו בע"א לא שייך מיגו דאל"כ להימן נמי ע"א שאומר פרוע במיגו דתנאי היה בדבר אע"כ כדפרישית דלענין עדות לא שייך מיגו וכן מצאתי בחידושי הרא"ה ז"ל בסוגיא דבסמוך שסובר כן בפשיטות דלא שייך מיגו כלל לענין עדות דלא הימנוה רבנן בהכי וכ"כ הריטב"א ז"ל:

בתוס' בד"ה א"ר ששת הכחשה וכו' וא"ת תיקשי לר"ש ברייתא דמי שמת וכו' עד סוף הדיבור. ולולי דבריהם היה נ"ל דלק"מ דשפיר אשכחן שטר אמנה בענין דלא הוי הכחשת העדים כלל דמה שאין עדים רשאין לחתום על שטר אמנה היינו דוקא שאין העדים רשאין למסור למלוה או ללוקח דהו"ל עולה אבל ודאי אם כתבו השטר ומסרו למוכר או ללוה רשאין כאותה ששנינו כותבין שטר למוכר וכו' וכ"כ התו' לעיל בשמעתין בד"ה אעולה לא חתמי וא"כ אפילו העדים עצמן נאמנים לומר שנודע להם אח"כ שהמוכר או הלוה מסר שטר אמנה שלא כדין ואיתרע שטריה דבכה"ג כ"ע מודו דנאמנין כיון דבשעה שחתמו עשו כדין ולא הוי רשיעי כמבואר בח"מ סימן מ"ו והוא מוסכם מהפוסקי' וא"כ א"ש הא דאמרינן פרק מי שמת הלך אחר עדים כגון אם יאמרו העדים שנמסר השטר מיד המוכר ליד הלוקח ונעשה שטר אמנה באותה שעה אבל העדים חתמו כדין ומסרו להמוכר ולפ"ז לא שייך כאן כלל לומר הכחשה תחילת הזמה שאין כאן הכחשת עדים כנ"ל נכון:

דף כ.

בגמרא א"ל רב נחמן אילו הוו קמן וכו' דלמא הוו מודו וכו'. ונראה דמה"ט גופא פליג ר"נ אעיקר מילתא דרב ששת וסובר דהזמה שלא בפניהם נמי נהי דלא הוי הזמה לחייב את העדים שלא בפניהם מ"מ הכחשה מיהא הוי לבטל העדות מה"ט דלמא אי הוו קמן הנך קמאי הוו מודו וכדאמר רבי אבהו בסמוך וק"ל:

בתוס' בד"ה אלא אר"נ וכו' ורשב"א אומר דהכא לא מוקמינן להו אחזקה כדאמרינן לעיל משום דאילו הוו קמן עכ"ל ואע"ג דלמה שפי' רשב"א גופא בדבור הקודם דברייתא איירי בשובר א"כ בלא"ה אין מקום לקושית התוס' כאן דאדרבה מה"ט דכל א' באה בפני עצמה ומעידה כ"ש שהשובר בחזקתו ולא מגבינן בשטרא מ"מ אכתי היא גופא קשיא דהא דדחקינן לאוקמי הברייתא בשובר היינו משום קושיא דתרי ותרי וא"כ לר"נ שפיר הוי מצי לאוקמי בשט"ח או בשטר מכר ואפ"ה מגבינן ביה כבשטרא מעליא משום דכ"א באה בפני עצמה ומעידה ומש"ה הוצרך רשב"א לפרש דלא מצי לאוקמי בשטר משום האי קושיא דלמא אי הוו קמן הוו מודו ומש"ה איצטריך לאוקמי בשובר כנ"ל. ובזה נתיישב דלא תקשי לפי' הרשב"א א"כ אמאי מייתי בגמרא מידי דהוי אנכסיה דבר שטיא והא לא דמי כלל דהכא עיקר טעמא משום דלמא אי הוו קמן הוו מודו וזה לא שייך בנכסי דבר שטיא ולמאי דפרישית א"ש דעיקר מילתא דהרשב"א אינו אלא לענין דלא מצי לאוקמי בשט"ח משום דלמא אי הוו קמן הוו מודו ומש"ה איצטריך לאוקמי בשובר. דלא שייך האי טעמא אלא מוקמינן לה אחזקה לגמרי כמו בנכסי דבר שטיא אבל אכתי קשה ות"ל דאפילו אי הוי אמרינן בבר שטיא דלא אמרינן אוקי אחזקה אפ"ה הוי א"ש בשובר דמוקמינן לעידי שובר אחזקת מטעמא דר"נ דכל א' באה בפני עצמה ומעידה כקושית התוס' ויש ליישב דבלא"ה נראה דהאי מידי דהוי אנכסי דבר שטיא ע"כ לאו ר"נ גופא מסיק לה דהא מייתינן מימרא דרב אשי ור"נ לא ראה את רב אשי אע"כ דסתמא דתלמודא מסיק לה וא"כ א"ש דמייתי לה כי היכי דתיקום שפיר אפילו לר"ח דפליג אדר"נ בהא דכל א' באה בפני עצמה ומעידה ודו"ק:

רש"י בד"ה אא"כ קרא עליו ערער וכו' דאי לא קרא עליו ערער חיישי' דלמא ההוא גופא מזוייף הוא עכ"ל. ולכאורה נ"ל לפרש שיטת רש"י בזה כשיטת הרא"ש ז"ל שכתב דה"ה כשהוחזק בב"ד אפילו לא קרא עליו ערער מקיימינן ממנו והא דקתני קרא עליו ערער אורחא דמלתא קתני

שלא היו רגילין לקיים שום שטר אא"כ קרא עליו ערער וא"כ מ"ש רש"י דאי לא קרא עליו ערער כוונתו דאי לא קרא עליו ערער א"כ לא הוחזק בב"ד מש"ה חיישינן שפיר דלמא ההוא גופא מזוייף הוא. אבל הש"ך בח"מ סימן מ"ו כתב דשיטת רש"י איירי דשטר זה שהוחזק בב"ד אין אנו מכירין חתימת הדיינים ומש"ה חיישינן דלמא הוא עצמו מזוייף כמ"ש התוס' לקמן דכ"א בד"ה עד ודיין אלא דלענ"ד סתימת ל' רש"י אינו מורה על כן ועוד דהשתא נמי אע"ג שקרא עליו ערער מאי מהני מאי שהוחזק בב"ד כיון שאין אנו מכירין חתימת הדייני' דלמא הוא גופא מזוייף ואי משום דחזינן ששקט הערעור א"כ אפי' לא הוחזק בב"ד כיון ששקט הערעור לקיים ממנו ולמאי דפרישית א"ש והנלע"ד כתבתי ושיטת הש"ך יש ליישב ואין להאריך:

קונטרס אחרון אמר רב אסי אין מקיימין את השטר אא"כ קרא עליו ערעור ופירש"י דאי לא קרא עליו ערעור חיישינן דלמא ההוא גופיה מזוייף הוא וכתב הש"ך בח"מ סי' מ"ו בפי' רש"י דאע"ג שהוחזק בב"ד ונתקיים אפ"ה חיישינן שמא הקיום עצמו מזוייף. ולענ"ד לא יתכן לפרש כן כמ"ש בפנים אלא דיש לפרש כוונת רש"י כשיטת הרא"ש ז"ל דאי בלא קרא עליו ערעור מסתמא לא נתקיים בב"ד ע"ש:

בתוספו' בד"ה ורבי יוחנן וכו' וא"ת ואמאי לא מצו חזו בכתבא ולאסהודי הא תנן בפרק גט פשוט עכ"ל. ולכאורה נראה ליישב קושייתם דהא דאמרינן בעלמא עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד היינו דוקא היכא שכבר מסר השטר לבעל דבר דמסתמא נעשה כדין וכמי שנחקרה דמי. ומש"ה א"ש ההיא דגט פשוט כיון שראו העדים השטר ביד המלוה. משא"כ הכא היכא שאין זוכרין מעצמן פסול שמא לטופס בעלמא כתבו כן. והיינו נמי חששא דפ' ד' אחין. ואע"ג דבריש גיטין אמרינן בגט שיוצא מתחת שליח הבעל דמדאורייתא כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי התם נמי כיון שמסרו העדים הגט ליד הבעל מסתמא נכתב ונחתם כדין ואפשר שזהו בעצמו תירוץ ר"י שכתבו התוספות בסוף הדיבור שכל שטר שלא נכתב מדעת הלוה לא חשיב שטר כנ"ל ודו"ק:

דף כ:

בא"ד וי"ל דעד אחד בשטר לא חשיב שטר עכ"ל. ובהכי איירי הכא ואפילו אי תימא דהכא איירי בשני עדים שכל אחד כותב עדותו על השטר מ"מ כיון שכ"א כותב עדותו בפני עצמו ואין שניהם חתומין על שטר אחד. כל אחד הו"ל כשטר בע"א ולא הוי שטר אפילו ע"י צירוף כדאיתא בהגהת ש"ע סימן נ"א ע"ש:

בתוספות בד"ה א' חדשות וא' ישנות תימא דהכא מזכיר שאינו פשוט קודם וכו' עד סוף הדיבור. למאי דמסקו התוספות בסמוך בד"ה טמאות דהעיקר כפי' רבינו חננאל דהא דמחמרינן בישנות אפילו ברחוקות היינו משום דחיישינן שמא היתה קרובה. א"כ לכאורה אין מקום לקושי' התוס' כאן דלענין קרובה דאיירי ברישא אין כאן שום פשיטות לטמא בישנות יותר מבחדשות. ועוד נראה דאדרבא יש סברא להחמיר טפי בחדשות כיון דסתם נעשה לצורך נפלים או למוכי שחין וא"כ בישנות איכא למימר אם תמצא לומר שנעשה התל לצורך מתים או מוכי שחין אכתי יש לתלות דלמא הוו ופנינהו לאח"כ. כדאיתא בזבחים ריש פרק בתרא דמה"ט א"י בדוקה מטומאת מתים דאע"ג דהוי הרוגי נבוכדנצר מ"מ פנינהו וכ"ש במוכי שחין איכא למיתלי שמא כבר נתעכל הבשר שעל האבר ואבר מן החי שאין עליו בשר כראוי אינו מטמא. משא"כ בחדשות דלא שייכי הני טעמי פשיטא דמטמאין. ומש"ה קתני א' חדשות וא' ישנות לאשמעינן דאפילו ישנות טמאות. מיהו צריכין לתירוץ התוספות כדי ליישב אפילו לשיטת רש"י דבחדשות יש לטהר טפי כיון שאין זוכרין דמה"ט מטהרינן בסיפא ודוק היטב:

בגמרא א"ר חנינא מתוך שהנשים קוברין שם נפליהן ומוכי שחין זרועותיהם וכו' ולכאורה דהשתא הדר ביה ממאי דאוקי דוקא בעיר הסמוכה לבית הקברות דהא בעיר שאינה סמוכה כ"ש דשייך האי חששא יותר שקוברים נפליהם ומוכי שחין זרועותיהם כיון דאין להם בית קברות. ובאמת משיטפת לשון מהרש"א נראה דמוקי דוקא בעיר הסמוכה לבה"ק אבל באינה סמוכה אפי' רחוקות וחדשות טמאות כיון דלית להו דוכתא למיזל לבה"ק אלא דמלשון הש"ס משמע דלעולם בעיר הסמוכה יש לטמא יותר וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות אהלות שאין לטמא אלא בעיר הסמוכה לבה"ק וכן נראה מל' התוספת' דאהלות ומל' מורי זקיני בספר מגיני שלמה שכתב ליישב אלא שנ"ל דוחק וצ"ע:

בתוספות בד"ה טמאות פי' בקונטרס וכו' וקשה דא"כ אמאי צ"ל בסמוך וכו' ונראה לר"י כפירוש רבינו חננאל עד סוף הדיבור. בתוספת' דאהלות פי"ז מבואר להדיא כפירוש ר' חננאל דישנות טמאות שאני אומר שמא היה כאן דרך או עיר וזה ממש כפי' ר"ח דחיישינן שמא העיר או הדרך היה מעיקרא קרוב לתל הזה ואח"כ נתרחק. ולענ"ד נראה דרש"י ז"ל הרגיש ג"כ בהתוספתא. וכקושית מהרש"א ז"ל דלפרש"י נמי ע"כ לר' יהודה דאמר איזהו קרובה שאין קרובה הימנה וא"כ ע"כ האי דישנות טמאות היינו שמא מעיקרא היא קרובה שאין קרובה הימנה ועכשיו ניתוסף תל אחר קודם לזה והתוספתא אתיא כר"י משא"כ אליבא דר"מ דשקלינן וטרינן בשמעתין אליביה לא רצה רש"י לפרש כר"ח כיון דלר"מ קרובה ורחוקה היינו כשיעורא וא"כ הא דמטמאינן בישנות אפי' ברחוקות היינו אפי' רחוקות טובא מדלא יהיב שיעורא וזו אין סברא לומר שהעיר והדרך הגיע כ"כ בריחוק גדול ועוד דא"כ מה חילוק יש בין עיר סמוכה לבה"ק או לא. דהא אפילו באינה סמוכה יש לחוש בישנות דלמא מעיקרא היתה סמוכה כלשון התוספתא ממש ועוד דא"כ הדרא קושיא לדוכתא האיך מצאו עילה וטהרו את א"י הא איכא למיחש בכל התלוליות שבכל השדות אפי' ברחוקות מהעיר והדרך שמא מקודם היו קרובות. ול"ל דאה"נ דלא טיהרו אלא שדות פשוטות ולא תלוליות הא ליתא דא"כ מעיקרא לא הוי מקשה הש"ס מידי אע"כ דמשמע להו דטיהרו לגמרי ובשלמא לר' יהודא איכא למימר דלעולם לא מטמאין אפילו בקרובה שאין קרובה הימנה אלא כשהתל תוך חמשים אמה. וכן נראה לכאורה מדקדוק לשון רש"י ז"ל בד"ה שאין קרובה הימנה דמשמע שלא בא ר"י אלא להקל ולא להחמיר אבל לר"מ ודאי קשה לכך הוצרך רש"י לפרש דאליבא דר"מ נמי לעולם חוץ לנ' אמה לית לן למיחש ולהחמיר שמא מעיקרא היו קרובות אלא הא דמטמאינן בישנות ורחוקו' היינו משום היכא דאזלא לחודא הוא דמפלגינן בין קרובה לרחוקה אבל היכא דדברא אינש בהדה אזלי אף לרחוקה. והא דלא אזלי לבה"ק היינו דלמא איתרמי בין השמשות דהא אפילו במת גמור חייש המקשה להכי כ"ש בנפלים ומוכי שחין אבל בחדשות טהורות ברחוקות. דכיון דאזלי אינשי בהדה מידכרו הוו דכירי למילתא כפרש"י. ומה שהקשו התוספות דא"כ אמאי צ"ל בסמוך ולבה"ק אזלא. נלע"ד דלפרש"י האי לבה"ק אזלא לאו עיקר טעמא הוא אלא מסקנא דמלתא הוא כיון דמסיק הש"ס שדרך התל הוא לצורך נפלים ומוכי שחין א"כ היה מהנראה לטמאות אפילו בחדשות דנהי דלא דכירי אינשי. מ"מ ע"כ הנפלים ומוכי שחין נקברו בתל הזה שהוא התל הראשון לכך מסיק הש"ס דכיון דדברא אינשי בהדה ולא דכירי אינשי א"כ מסתמא לבה"ק אזלי אבל היכא דלא שייך טעמא דאי איתא דקברי בתל הוו דכירי לה כגון בישנות לא תלינן דאזלא לבה"ק אפילו כשהתל רחוק דשמא איתרמי בין השמשות כנ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף כא.

בגמרא לדברי רבי על כתב ידן הן מעידין. וקשיא לי אכתי אמאי לא מהני דכיון שהלוה טוען מזוייף א"כ הרי יש כאן שני עדים המכחישין טענת הלוה והוחזק כפרן בעדים וי"ל דכיון שאין כ"א מהעדים מעיד כ"א על חתימת ע"א א"כ אין הלוה צריך להכחיש אלא א' מהם דנהי דחד קושטא קמסהיד אפ"ה מצי למיטען שחתימת השני מזוייף והו"ל שטר בע"א דלאו מידי הוא ואכתי קשיא לי כיון דלר' על כתב ידן הן מעידין א"כ אפילו כשמצרפין עמהם א' על כל חתימה אמאי מהני דנהי שיש כאן שני עדים על כל חתימה וחתימה מ"מ הו"ל חצי דבר כיון דע"א בשטר לאו כלום הוא. וכה"ג קשה נמי לרבנן היכא ששני כיתי עדים כל כת מעידה על קיום ע"א. ובשלמא לשיטת התוספות בפ' מרובה דף ע' דכל היכא שאין העד יכול לראות אלא חצי דבר מהני א"ש אבל לשיטת הרי"ף שהביאו התוספות שם שאין לחלק בכך אלא בכל ענין הוי חצי דבר אם לא בענין שיש איזה תועלת בכל א' מהעדות לבדו ודאי קשה ויש ליישב דה"נ יש תועלת בכל כת מהעדות דשטר בע"א זוקק לשבועה דאורייתא ואפילו לשיטת הפוסקים דע"א בשטר אינו זוקק לשבועה מ"מ היכא ששנים חתומים ומצאו לקיים כתב ידו של א' ולא מצאו לקיים כתב יד השני כ"ע מודו דזוקק לשבועה כדאיתא בירושלמי והבאתיו לעיל כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון מהא דאמרינן בגמרא לרבי על כתב ידן הן מעידין והקשיתי א"כ כל אחד מהם שיעיד על כתב ידו הו"ל חצי דבר וקיי"ל דבר ולא חצי דבר וכיוצא בזה קשה נמי לרבנן בעידי קיום דעלמא שכת א' מעידה על חתימת ע"א וכת שניה על חתימת השני ותירצתי דבכה"ג לא מיקרי חצי דבר כיון שזוקק לשבועה וכמבואר להדיא בירושלמי דהיכא שמצאו לקיים כתב א' מהם זוקק לשבועה ונראה דכ"ע מודו בהא:

בתוספות בד"ה על כתב ידן נראה דלרבי אפילו אומרים בפירוש דמעידין על המלוה חשיב כאילו מעידי' על כתב ידן עכ"ל. נראה דאע"ג דמעידין בפירוש על המלוה מ"מ בכך לא הוי אלא מלוה ע"פ וכיון שרוצין לעשותו מלוה בשטר ע"כ צריכין להעיד על כתב ידן ומש"ה צריכין לצרף עמהם אחר ולרבנן כיון דעיקר עדותן על המלוה והם אומרים שזה כתב ידן הו"ל עדות גמור וא"צ לצרף אחר. ואין להקשות על פי' התוספות א"כ מאי מקשה הש"ס פשיטא דלמא היא גופא אתא לאשמעינן. דאיכא למימר הא נמי פשיטא מלישנא דמתני' דר' קאמר צריכין לצרף וחכמים אומרים אין צריכין לצרף אלמא דמילתא דפסיקא הוא. ואפשר דמה"ט גופא קאמר הש"ס כשתמצא לומר משום דליכא למימר דלקושטא דמילתא לר' ספוקי מספקא ליה דא"כ אי הוי אמר בפירוש שמעיד על מנה שבשטר א"צ לצרף ור' מילתא דפסיקא קאמר. והא דלא קאמר הש"ס דנ"מ אי ספוקי מספקא ליה לענין אם אמר בפירוש היינו משום שזה מוכח ממתני' וניחא ליה למימר דנ"מ במה שלא נזכר במשנה כן נ"ל:

בד"ה ודוקא אחספא וכו' והא דתניא בסוף פ"ק דקדושין וכו' נראה דאתיא כר"א עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דמשמע מלשונם דההיא דהכא לא מיתוקמא אלא כר"מ והקשה דהא לענין כתב יד דמיירי בשמעתין אפילו לר"א פסול בדבר שיכול לזייף כיון שהשטר עומד לראיה כדמסקו התוספות זהו תורף דבריו ולענ"ד אגב שיטפא כתב כן דאכתי לא מיתוקמא ההיא דשמעתין כר"א דא"כ אחספא נמי היכי חתים דלמא משכח אינש וכתב שדי מכורה לך דכשר לר"א. מיהו מטעם אחר נ"ל דשמעתין מיתוקמא שפיר אפילו כר"א דר"א לא מכשיר בדבר שיכול לזייף אלא היכי שעידי מסירה לפנינו או כשנכתב הכל בכתב ידו דאל"כ פשיטא שיוכל הלה לטעון נהי שחתימתי אמת מ"מ אפשר שזה זייף וכתב מאי דבעי וא"כ היכא דחתים אחספא גרידא תו לא נפיק מיניה חורבא. ונ"ל דאפילו אם יכפור הלה לגמרי ויטעון שלא מסר לו כלל חתימת ידו אפ"ה לא הוחזק כפרן בהכי כיון שכתב על דבר שיכול לזייף ולעולם החתימה בדבר שאינו יכול לזייף לאו מידי הוא כיון שניכר לכל דמצי למיכתב מאי דבעי אם לא היכא דאיכא עדי מסירה. משא"כ במגילתא אפילו לרב אלפס דנאמן לומר פרעתי אפ"ה חיישינן שיטעון לא לויתי ותו לא מהימן לומר פרעתי ואיהו לא אסיק אדעתיה לטעון שחתם כן להראות חתימתו כיון שאין הדבר מצוי לחתום כן וכמבואר בחשן משפט סימן ס"ט שאם טען נאמן כנ"ל. ולפי זה מה שכתבו התוספות דההיא דקידושין אתיא כרבי אלעזר לא בעו למימר דההיא דהכא אתיא כר"מ אלא כוונתם כיון דההיא דקידושין לא אתיא אלא כר"א ומשום ע"מ א"כ מיתוקמא הכא שפיר ככ"ע כיון דליכא למיחש למידי כנ"ל בכוונת התוספ'. ולענ"ד שזה מוכרח בכוונת' דאל"כ האיך מפרשי מילתא דאביי הכא דלא כהלכתא דהא קי"ל כר"א אף בשטרות ואף דלקמן דף צ"ה ע"ב כתבו התוספות להדיא דאביי גופא סובר כר"א אף בשטרות אע"כ כדפרישית אח"ז ראיתי שהש"ך בח"מ סי' מ"ב כתב דההיא דהכא לא מיתוקמא אלא כר"מ דלר"א איכא למיחש שיכתוב שדי מכורה לך ע"ש והנאני שבתחילת עיוני כוונתי לדבריו אלא דלדעתי איכא למישדי בי נרגא מטעמא דפרישית ועוד דלפי פירושו קשיא דאביי אדאביי אבל מה אעשה שהתוספות עצמן בפ"ק דקידושין כתבו דההיא דהכא אתיא כר"מ ויש ליישב דבריהם דהתוספות דהכא לא ס"ל כהתוספות דפרק מי שהיה נשוי אלא דאביי ס"ל כרבי מאיר כמו שרצו לדחוק שם והתוספות פרק מי שהיה נשוי שכתבו דאביי ס"ל כר' אלעזר ע"כ מפרשי לסוגייא דהכא כדפרישית ואין להאריך כאן ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה ודוקא אחספא כו'. ודקדקתי בזה על פירוש הש"ך בסי' מ"ג דלפירושו קשה דאביי אדאביי ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ק דקידושין:

בגמרא וסבר שמואל דלמא איכא דס"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו ובהא אפילו מחביריו וכו' ולכאורה שפת יתר הוא ובפשיטות הו"ל למימר דלמא איכא דס"ל הלכה כרבי אפילו מחביריו. ונלע"ד ליישב לפי השיטה שכתבתי לעיל די"ט בהא דאר"נ מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דנראה דהיכא שמקיימין חתימת א' מהעדים מהני במודה בשטר שכתבו וכמו שהארכתי בטוב טעם. ולפ"ז תיקשי מאי חייש שמואל דלמא איכא דס"ל הלכה כר' בהא דאכתי ליכא פסידא דיתמי נהי שהב"ד טוען יטעו לומר דהלכה כרבי אכתי לא יתלו הטעות בשמואל ובית דינו לומר שטעו דהא מצי למימר דשמואל נמי כר' ס"ל ואפ"ה נתקיים השטר בכך שכל א' אמר זה כתב ידי

דשמא גופא דעובדא הכי הוי שבעל השטר הודה שכתבו אלא שטען אמנה או פרעתי והיה נאמן במיגו דמזוייף אבל לאחר שהעיד כ"א אחתימת ידו תו לית ליה מיגו דהו"ל מיגו במקום ע"א כיון שהיה צריך לכפור בהעד כדפרישית לעיל באריכות. ונהי דלא סגי במה שהעיד ע"א אחתימת ידו דהא אכתי אית ליה מיגו שיטעון שחתימת השני מזוייף ושטר בע"א לאו כלום הוא משא"כ היכא שיש כאן ב' עדים כ"א מעיד על חתימתו וא"כ ממ"נ אם יטעון מזוייף יכפור בע"א ולא מיקרי מיגו בכה"ג ולפ"ז אף לפי טעות הב"ד ליתכשר האי שטרא שלא יתלו הטעות בשמואל דבי דינא בתר בי דינא לא דייקו אם לא היכא דמוכח שטעו והכא איכא למיתלי שלא טעו אלא מודה בשטר שכתבו הוה. ונהי דשמואל גופא סובר בפרק מי שמת דף קנ"ד דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו והיינו משום שסובר הלכה כחכמים. מ"מ אשכחן לר' בפ"ק דמציעא דף ז' דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. והשתא א"ש שאם יסברו הב"ד טועין דהלכה כרבי מחבריו בכל מקום אכתי ליכא פסידא דיתמי שיאמרו מסתמא מדנתקיים בזה ענין ע"כ מודה בשטר שכתבו הוה. לכך הוצרך הש"ס לומר דחש שמואל לב"ד טועין שיטעו לומר דבכל מקום הלכה כר' מחבירו ולא מחבריו וא"כ מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו כמימרא דשמואל אלא דבהא לחוד יסברו הלכה כרבי אפילו מחבריו דצריך לצרף אחר וא"כ ליהוי פסידא דיתמי דלא מצי למיתלי דמודה בשטר שכתבו הוי דא"כ למה הוצרך לקיימו כלל דהא ס"ל בהא כחכמים דא"צ לקיימו כנ"ל נכון. אף דאפשר שבעלי הש"ס לא נתכוונו לזה עכ"ז הענין נכון ודו"ק:

שם אמר רב יהודה עד ודיין מצטרפין ופרש"י שא' מעידי השטר מעיד על חתימתו והדיין מעיד על חתימתו על הקיום. והאחרונים נתקשו בזה הרי אין כאן על עד השני אלא עדות הדיין ואנן שני עדים בעינן והש"ך בח"מ סי' מ"ו האריך בזה ולענ"ד נראה דליכא למיחש למידי דכיון שכבר נתקיי' חתימת ע"א כהוגן א"כ אין לנו לומר שהדיין חתם עצמו בשקר והחתים עוד שני דיינים עמו בזייוף דהוי מילתא דעבידא לאגלויי טובא שהרי יתפרסם הדבר ע"י עד השני וע"י הדיינים שיאמרו שמעולם לא חתמו ומה לו לדיין לצרה הזאת אם חשוד הדיין להעיד שקר היה לו להחתים עצמו בעד שני על גוף השטר ולא יתפרסם הדבר לעולם אלא ע"כ דקושטא קמסהיד כנ"ל נכון:

דף כא:

אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מכירין וכו' עד שלא חתמו מעידין. וקשיא לי טובא לפמ"ש בהג"ה ש"ע ח"מ סי' מ"ו דשנים מן השוק שבאין להעיד שמכירין שזו חתימת העדים יכולין להעיד עדות זה אפילו מתוך הכתב והן דברי הריב"ש ז"ל דכיון דקיום שטרות מדרבנן מקילינן. ולפ"ז קשה הכא דשני הדיינים מכירין בעצמם חתימת העדים מה צורך להם להעיד לפני השלישי ליתבו הנך תרי וליקיימו דנהי דקי"ל קיום שטרות בג' היינו היכא שמקיימין עפ"י הגדת אחרים. וא"כ אם יקיימוהו שנים ויכתבו ששמעו כן מפי העדים הו"ל עד מפי עד. ומש"ה בעינן ג' דהו"ל ב"ד. משא"כ הכא שהדיינים עצמן מכירין החתימות אפילו אם לא יהיה ב"ד הרי יש כאן עדות גמור על הקיום ולא גרע משנים מן השוק דמעידין מתוך הכתב. אע"כ דאין יכולין לקיים מתוך הכתב דהו"ל מפי כתבם ומש"ה בעינן ג' דוקא דליהוי ב"ד וקשה על הש"ע. ואחר העיון ראיתי שהסמ"ע כתב בתחילת סימן מ"ו להדיא דהא דבעינן ג' בקיום שטרות היינו דוקא כשאין מכירין החתומים אבל כשמכירין בעצמם החתומים סגי בב' ולא הוי עד מפי עד דהו"ל כמעידין על מנה שבשטר וכתב הש"ך ע"ז שלא נראין לו דברי הסמ"ע דנהי שהדיינים מכירין החתומים אכתי אין מעידין על מנה שבשטר אלא על חתימת העדים והו"ל עד מפי עד ומש"ה בעינן נמי ג' וכתב שכן משמע מסוגיא דהכא ע"ש. ואחר המחילה מכבוד תורתו של הש"ך נלע"ד דלא דק שפיר בהא מילתא ולא עמד על תוכן כוונת הסמ"ע דמה שהבין הש"ך דהיכא שמעידין על כתב ידן ולא על מנה שבשטר בהכי הו"ל עד מפי עד דעידי השטר עדות ראשונה ועידי קיום חתימתן הו"ל עדות שניה מפי עד. זה לא יתכן דא"כ האיך מצינו קיום שטרות כלל אפילו בג' היכא שב' מן השוק מעידין על חתימת עידי השטר דנהי דג' מקרי ב"ד אכתי מי שרי לב"ד לקבל עדות עד מפי עד. אע"כ דבכה"ג לא מיקרי כלל עד מפי עד כיון שמה שמעידין שמכירין חתימת העדים הוא עיקר העדות כמו שמעידין על עיקר מנה שבשטר ולא הוי עד מפי עד אא"כ היכא שאין הדיינים מכירין חתימת העדים. אלא שמעידין לפניהם על חתימת העדים. וא"כ אם יהיו שנים ויכתבו כן ששמעו כן מפי העדים א"כ אם יוציא ממון אח"כ ע"י זה הקיום הרי אנו מוציאין ממון על פי עדות עד מפי עד ממש וכ"כ הסמ"ע להדיא. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מסוגיא דשמעתין למה צריכין להעיד בפני השלישי יחתמו השנים לבד. אע"כ דבכה"ג לא מהני דהו"ל מפי כתבם. והסמ"ע שכתב דסגי בשנים המכירין כתב כן לפי שיטת הגה"ת ש"ע דבקיום שטרות מהני מפי כתבם. וא"כ קשיא מסוגיא דשמעתין. ונראה ליישב דאינהו סברי דאה"נ דסגי הכא בשנים בדיעבד אלא דלכתחלה ודאי צריך ג' לעולם אפילו לדברי הסמ"ע. דאל"כ תיקשי כל היכא ששנים מן השוק מעידין על חתימת עידי השטר מה צורך להנפק בזה שיבואו לפני ב"ד יבואו עידי הקיום בעצמן על החתום לפי דברי הגה"ת הש"ע דמכשרי מפי כתבם אע"כ דלכתחלה ודאי בעינן ג' מטעם אחר אי משום דיותר נקל לקיים חתימת א' מג' דיינים מחתימת שני עדים או מטעם אחר לענין אם מת הלוה שאין נזקקין לגבות אא"כ נתקבל העדות בב"ד בחיי אביהם. משא"כ שלא בב"ד לא מהני דלא אמרי' דכמי שנחקרה עדות המקיימים בב"ד דלא אמרינן הכי אלא בעדות גמור שכותבין מדעת שניהם וכ"כ התוספות לעיל משא"כ בקיום שטרות לא הוי כמי שנחקרה עד שיבא לפני ב"ד דלא עדיף מפי כתבם מאילו העידו בפיהם שצריכין להעיד לפני ב"ד. ולפ"ז א"ש דבשמעתין לא אתא לאשמעינן אלא אם רוצים לקיים קיום גמור כדין הנפק ומעשה ב"ד צריכין להעיד בפני השלישי משא"כ בתורת עדות סגי בשנים המכירין בדיעבד והסמ"ע לא איירי בהדיא אלא לענין דיעבד כנ"ל נכון ול' הש"ך צ"ע ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים השטר שנים מכירין כו'. וכתבתי דקשיא מהכא על פסק הש"ע בח"מ סי' מ"ו דלענין קיום שטרות מהני מפי כתבם וא"כ אין מקום לכל דברי רב הונא דליתבו הנך שנים המכירים לחוד ולקיימו וכתבתי ליישב והראיתי פנים דאדרבא מלשון התוס' בד"ה וש"מ משמע דס"ל נמי הכי אלא שעם כל זה אינו מוכרח להכריח כן מלשון התוס' בד"ה וש"מ דאיכא למימר דאין ה"נ דהוו מצי לפרש דאיכא רבותא לענין דלא מיחזי כמפי כתבם ומה שכתבו לענין עד מפי עד חדא מינייהו נקטו כדאשכחן כה"ג טובא ולעולם דלענין קיום שטרות נמי לא מהני מפי כתבם כמו שכתבתי דלכאורה מסוגיא דשמעתין מוכח כן וכמו שכתב הש"ך בעצמו דמשמע מכמה פוסקים להיפך מסברת הריב"ש ומה שכתב הש"ך דלא משמע ליה לחלק בין אלם ונשתתק לפיקח בענין זה קשיא טובא דא"כ קשיין דברי ריב"ש גופא אהדדי דבסימן ר"י כתב לענין בפ"נ ובפנ"ח דלא מהני מפי הכתב וכבר הרגיש בזה הבית שמואל סי' קמ"ב סק"א ע"ש דע"כ להריב"ש גופא צריך לחלק בין אלם לפקח ובאלם ודאי לא מהני ועיין בחידושי לגיטין במה שכתבתי בלשון מהרש"א ז"ל שם ולענ"ד לדינא צ"ע לענין קיום שניהם להוציא ממון ע"י קיום מפי הכתב לענין שלא ישלחו עידותן לב"ד אבל היכא שכתבו הקיום ע"י גוף השטר שהוא ביד המלוה אפשר דלא מיקרי מפי כתבם בכה"ג כמו שכתבתי בכמה דוכתי דמעשה כי האי ודאי לא עבדו והו"ל כמי שנחקרה עדותן בב"ד כן נ"ל ועדיין צ"ע:

קונטרס אחרון כתבתי ליישב לשון הסמ"ע בריש סי' מ"ו ממה שכתב עליו הש"ך ולא נהירא. ולענ"ד דברי הסמ"ע נכונים ולשון הש"ך צ"ע כמו שכתבתי בפנים:

בתוספות בד"ה והאמר רב פפי וכו' ור"י תירץ דלכתחלה ודאי חיישינן עכ"ל. ויש לדקדק דהא בגיטין בהא דקאמרי' וליתא לדרב פפי מייתי הש"ס מדאמר רב נחמן אומר היה ר' מאיר אפילו מצאו באשפה כשר והתם ע"כ ודאי לכתחלה איירי כמ"ש התוספות בגיטין דף ז' ויש ליישב וצ"ע:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא בתוס' בד"ה והאמר רב פפי כו' ור"י מדנפי"ר תירץ דלכתחלה ודאי חיישינן כו'. והקשיתי מהא דאמרינן פרק כל הגט דליתא לדר"פ מהא דאמר רב נחמן אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה כשר וע"כ היינו אף לכתחלה כמ"ש התוס' ריש פ"ק דגיטין ונראה לי ליישב ולחלק דמה שכתבו התוספות כאן דלכתחלה חיישינן היינו שאין העדים והסופר רשאין לעשות כן לכתחלה משא"כ לאחר שכבר נעשה מותר לגבות בו אף לכתחלה כן נראה לכאורה אלא דמתוך מה שכתבתי בחידושי גיטין דף כ"ו דעיקר מיחזי כשיקרא אמי שמוציאו בב"ד קאי דאין להוציא שטר בב"ד כיון שלא נכתב לשם הלואה זו וכן לענין גירושין דאין לגרש בגט שלא נכתב לשם גירושין הללו דאם כן הדרא קושיא לדוכתא כמ"ש בפנים וצ"ע:

בד"ה וש"מ דיינים המכירין וכו' דכשאין מעידים בפניהם אין נראין אלא כעד מפי עד עכ"ל. נראה כוונתם דכשכותבין שהועד לפניה' א"כ ודאי מיחזי כדיינים שקבלו עדות ולא מיחזי כלל כעד מפי עד משא"כ אם כותבין שהם מכירין חתימת עידי השטר כשמוציאין אח"כ השטר עם זה הקיום לפני ב"ד אחר מיחזי שמוציאין ממון עפ"י עד מפי עד כנ"ל ואפ"ה אין מזה סיוע לדברי הש"ך שהבאתי לעיל שכתב שכה"ג שמעידין על חתימת עידי השטר הוי עד מפי עד. שהתוספות לא כתבו אלא דסד"א לכתחלה יותר טוב לקיים עפ"י הגדה ולא ע"פ הכרת עצמן של הדיינים משום דמיחזי כעד מפי עד אבל לקושטא דמילתא לא הוי עד מפי עד אפילו בב'. ונפלאתי מאד על מהרש"א ז"ל שהקשה מכאן על הא דמקשינן בפרק ראוהו ב"ד ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ומאי קושיא דהא בראיית הדיינים הוי כעד מפי עד לרב אשי דבסמוך והבין הרב מהרש"א ז"ל דברי התוספות דראיית הדיינים גופא מיחזי כעד מפי עד ולדעתי זה אינו עולה על הדעת. דאדרבא ראיית הדיינים גופא עדיף אפילו מהעדאת עדים ומה זה ענין לעד מפי עד. ודוקא הכא כתבו התוס' דמיחזי כעד מפי עד כיון שמעידין על חתימת העדים וכדפרישית וזה ברור. ואכתי יש לי לדקדק מה שלא כתבו התוספות דסד"א דיותר טוב לקיים עפ"י הגדה דלא מיחזי כמפי כתבם כיון שנראין דיינים משא"כ בהכרת עצמן מיחזי כמפי כתבם שנראין עדים אלא משום דלקושטא דמילתא סברי התוספות דמפי כתבם כשר בקיום שטרות כהגהת רמ"א שהבאתי לעיל מש"ה ניחא להו לפרש משום עד מפי עד דפסול אפילו בקיום שטרות כן נ"ל ודוק ועיין בספר בעל המאור ובספר מלחמות להרמב"ן באריכות:

בד"ה הנח לעדות החודש וכו' וי"מ משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה עכ"ל. וקשיא לי דהא לדידן דלא בעינן שום דרישה וחקירה בדיני ממונות כדי שלא תנעול דלת בפני לוין כדאיתא בסנהדרין ובכל הפוסקים וא"כ לא בעינן עדות שאתה יכול להזימן. דהא לא שייך הזמה היכא דליכא דרישה וחקירה וכ"כ הפוסקים להדיא דמתקנת חכמים לא בעינן בדיני ממונות עדות שאתה יכול להזימן וא"כ אי ס"ד דטעמא דאין עד נעשה דיין משום עדות שאי אתה יכול להזימן א"כ מאי הוצרך לשנויי בגמרא דקיום שטרות דרבנן דהא אפילו אי הוי מדאורייתא אפ"ה מדרבנן יש להכשיר עד המעיד לדיין. כיון דלא בעינן עדות שאתה יכול להזימן. וצ"ע ליישב אח"ז ראיתי שהר"ן ז"ל האריך בסוף פרקין בענין כזה ע"ש. וכן הש"ך בח"מ סי' ל"ג הרגיש בזה. ויש לי לדקדק הרבה בדבריו דלכאורה כל עיקר ראיותיו שם אינן מוכרחות. אלא דמדאורייתא בעינן בד"מ עדות שאתה יכול להזימן אבל מדרבנן משמע דלא שייך עדות שאתה יכול להזימן כמו שהוכחתי בחידושי גיטין דף י"ח מדמקשה הש"ס מפני מה תקנו זמן בגיטין ע"ש. ועוד דבדיינים המכירין חתימת ידי העדים לא ידעתי מה דין הזמה שייך בזה דהא אפשר שמכירין בטביעת עין. ולא שייך כלל עמנו הייתם וכ"כ הר"ן בשם הרשב"א ז"ל ועדיין צ"ע:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה הנח לעדות החדש כו' לימא משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימן כו'. והקשיתי דהא קי"ל דהשתא לדין הגמ' לא בעינן בממון עדות שאתה יכול להזימן ולא דרישה וחקירה כדאיתא שילהי יבמות כיון דאיכא כתובה למישקל וכמ"ש בפתיחה למסכת זו וה"נ איתא להדיא בסנהדרין כדמשמע מכל הפוסקים והקשיתי עוד דלענין קיום דהיכא שהדיינים בעצמן מכירים החתימות בט"ע לא ידעתי מה דין הזמה שייך בהו. ואחר העיון שנית קשיא לי יותר דלענין עדות החדש גופא לא ידענא מה דין הזמה שייך בהו והיה נ"ל דכיון דמפסלו מיהא עדים לכל עדות שבעולם עדות שאתה יכול להזימה קרינן בהו אלא דמלשון התוספות בריש מכות לא משמע כן ומכ"ש לפמ"ש שם התוספות דכל היכא דלא שייך בהו כאשר זמם לא בעינן עדות שאתה יכול להזימן א"כ לענין עדות החדש גופא לא בעינן עדות שאתה יכול להזימן:

קונטרס אחרון מיהו בעיקר דברי שכתבתי בפשיטות דלענין ממון לדינא דגמרא תו לא בעינן עדות שאתה יכול להזימן ראיתי שהסמ"ע כתב בח"מ סי' ל"ב דבדרכי משה כתב כן בשם ר"י ונמוקי יוסף אלא משום דרבים חולקים השמיטן בש"ע והש"ך שם הוסיף וכתב דלדעתו אין שום פוסק אחד שיסבור דלא בעינן בממון עדות שאתה יכול להזימן והמעיין שם יראה שנכנס בדחוקים גדולים בפירוש לשון העיטור והרמב"ם והנמוקי יוסף והריב"ש ובלשון השר מקוצי דמשמע מדבריהם להדיא כמו שכתבתי דבדיני ממונות לא בעינן עדות שאתה יכול להזימן אלא דהש"ך הוצרך לידחק בדבריהם לפי שסומך על הראיות שהביא מסוגית הש"ס:

קונטרס אחרון אמנם כן לענ"ד הקלושה השגתי בחידושי לח"מ סימן הנ"ל דראיותיו אין מוכרחים כלל דמה שהביא ראיה מגמרא דב"ק דף ע"ה דמקשה בש"ס והא קי"ל דעדות שאי אתה יכול להזימן לא שמיה עדות ודאי לאו ראיה היא דהא התם להדיא לענין כפל וד' וה' קאי דהו"ל דיני קנסות ובדיני קנסות ודאי בעינן עדות שאתה יכול להזימן ודרישה וחקירה כדאיתא להדיא בריש פרק אחד דיני ממונות ואף דבסוף לשון הש"ך הרגיש קצת בזה וכתב דנ"ל דוחק לומר

דבדיני קנסות איירי דסתמא קאמר נלע"ד דמשום הא לא איריא דודאי מדאורייתא קי"ל דבכל מקום לא הוי עדות ונהי דמדרבנן בד"מ לא בעינן היינו היכא דאתמר בהדיא דלא בעינן דרישה וחקירה כגון היכא דשייך נעילת דלת משא"כ בדיני קנסות ודכוותיה טובא היכא דבעינן דרישה וחקירה הדרין לכללן אדינא דאורייתא דעדות שאי אתה יכול להזימן לא שמיה עדות. ומה שהביא עוד ראיה מהא דאמר רב יהודא בפ' זה בורר עדים המכחישין זא"ז בבדיקות כשירין בדיני ממונות משמע דהיכא דמכחישין זא"ז בחקירות פסולין והיינו משום דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימן נלע"ד ברור דמשום הא נמי לא איריא דלענין הכחשה ע"כ לאו ביכול להזימן תליא מילתא דהא איכא למ"ד התם דאף בבדיקות פסולין אע"ג דלא שייך הזמה בבדיקות אע"כ דלענין הכחשה מילתא אחריתי היא דהו"ל כמו הכחשה בגוף העדות כדמחלק שם להדיא בין מנה שחור לשאר מילי. ואם נפשך לומר דחקירות לדידן דלא בעינן דרישה וחקירה לא מיקרי הכחשה בגוף העדות א"כ פשיטא דאין מקום לראית הש"ך דהא איכא למימר דרב יהודה דנקיט דמכחישין בבדיקות כשירין לרבותא נקט דלדידן בדיקות בגוף העדות חמירי מחקירות ואפ"ה כשירין וכ"ש בחקירות אלא דלקושטא דמילתא בוודאי במכחישין בחקירות הו"ל הכחשה בעיקר העדות ופסולין כמ"ש הרמב"ם ז"ל והריב"ש שהובא בש"ך. אבל במאי דפשיטא ליה להש"ך מהנך ראיות דלדידן היכא שאמר א' בבדיקות איני יודע עידותן בטילה דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימן לענ"ד אחר המחילה מכבוד תורתו של הש"ך דברים תמוהין הן דא"כ לדבריו היכא דאיזדמן ששואל הנתבע לעדים באיזה יום או באיזה שעה או באיזה מקום ואמרו לפני הב"ד שאין יודעין כמו שהוא האמת כמעשה בכל יום דהוי מילתא דלא רמיא עליה דאינש למידק ואם נאמר שיתבטל העדות בזה אין לך נעילת דלת גדול מזה שיתבטלו כל העדות בשטר ובע"פ וכן בדיני גיטין וכתובה ונפיק מינייהו חורבה אם יאמרו שאין יודעין באיזה שעה ובאיזה שבוע וכל כי הא מילתא לא הוי שתקי הפוסקים לפרש בהדיא ומעשים בכל יום יוכיחו דלכאורה לא ראינו ולא שמענו שום פוצה פה ומצפצף לפסול שום עדות בע"פ או בשטר וכ"ש בגט ע"י שיאמר א' מהם או שניהם איני יודע באיזה יום ובאיזה שעה ואיזה מקום אע"כ כדפרישית דמשמעות כל הפוסקים להיפך דלא בעינן עדות שאתה יכול להזימן בדיני ממונות וממילא דאם אמרו אינן יודעין עדותן קיימת. ולפ"ז נ"ל דאף לשיטת היש מפרשים שהביאו התוס' דטעמא דאין עד נעשה דיין משום דבעינן עשאי"ל לאו לדידן קאי אלא עיקר מילתא מפרשו דמדאורייתא ודאי אין עד נעשה דיין מה"ט ואם כן לדידן נמי נהי דתקנו רבנן דלא בעינן עשאי"ל היינו משום נעילת דלת משא"כ בעיקר הדין דאין עד נעשה דיין דלא שייך נעילת דלת אוקמא אדינא דאורייתא כן נ"ל וה"ה לעניין שאין הדיינים יכולין להיות קרובין לעדים אוקמא נמי אדאורייתא. ועוד נ"ל לפרש בענין אחר דסוף סוף לדידן נמי כיון דשייך מיהא ענין הזמה לענין דהעדים נפסלין מש"ה אין העד נעשה דיין דהו"ל כנוגע בדבר וכן לענין שאין הדיינים יכולין להיות קרובים להעדים וכן נ"ל מדקדוק לשון העיטור שהביא הש"ך. ומתוך לשון העיטור נתיישב לי ג"כ מה שהקשיתי דלענין דיינין המכירין חתימת העדים לא שייך הזמה וא"כ למה ליה לגמרא לאהדורי אטעמא דקיום שטרות מדרבנן ת"ל דאף אי הוי מדאורייתא נמי כשר דלא שייך בהו הזמה בכה"ג כדפרישית ולפי לשון העיטור א"ש דנ"מ לענין דיינין שאומרים שבפניהם חתם דשייך בהו ענין הזמה לפסול לעדות והוי לן למיפסל להעד שיעשה דיין משא"כ כיון דקיום שטרות מדרבנן לא איכפת לן ומה שיש לדקדק בלשון הש"ך כתבתי בח"מ ואין להאריך יותר ודוק היטב:

דף כב.

בפרש"י בד"ה תרי ותרי וכו' ולא מתכשר בהכי עכ"ל. וכ"כ הרי"ף ז"ל והוסיף דהא דלא מוקמינן לכל א' אחזקת כשרות היינו משום דחזקת ממון עדיפא ומביא ראייה מדמקשינן לעיל דף י"ט ע"ב ומגבינן ביה כבשטרא מעליא והא תרי ותרי נינהו אלמא דלא מוקמינן לסהדי אחזקת כשרות בתרי ותרי היכא דאיכא חזקת ממון. ובאמת שראייתו בזה אינה מוכרחת שכבר כתבו התוס' לעיל דף כ' בד"ה אלא א"ר נחמן דהתם לא שייך חזקת כשרות ע"ש והרי"ף ז"ל לא נחית לתירוץ התוס' אבל אכתי קושיית התוס' בשמעתין במקומה עומדת דהא בההיא דרב הונא דזו באה בפני עצמה ומעידה נמי מוקמינן להו אחזקת כשרות אף ע"ג דאיכא חזקת ממון כנגדה. מיהו הרא"ש ז"ל בשמעתין כתב לתרץ קושיית התוספות ולחלק בין ההיא דשמעתין ובין ההיא דרב הונא דהכא בערעור דגזלנות כיון שרוצין הכת ראשונה לפסלו לעדות ולשבועה לא מוקמינן ליה אחזקת כשרות דקי"ל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדרבנן לא אזלינן בהו בתר שום חזקה. וקשיא לי דהא בההיא דרב הונא נמי כל כת וכת רוצין לפסול הכת שנייה לעדות ולשבועה כיון שהעידו שקר בב"ד ומה לי ערעור דגזלנותא ומה לי ערעור דעדות שקר והנלע"ד ליישב דשאני התם בההיא דר"ה כיון דמדאורייתא בתרי ותרי מוקמינן לכולהו אחזקת כשרות מדרבנן נמי לא רצו להחמיר ולומר דלא מהני חזקה דא"כ יפסלו שתי הכתות לעדות ולשבועה וממ"נ יפסלו כת א' שלא כדין ומיחזי כחוכא ואיטלולא. משא"כ הכא בערעור דגזלנותא שאין הספק אלא על האחד מהג' בלבד החמירו חכמים לומר דלא אזלינן בתר חזקה כמו בכל תרי ותרי דהוי ספיקא דרבנן כנ"ל נכון והמעיין היטב בלשון הרא"ש יראה שבכלל דברי דבריו אלא שקיצר במובן. ומתוך מה שכתבתי ממילא רווחא שמעתתא דלעיל דף כ"ד ליישב מה שהקשו התוס' בד"ה אלא אמר ר"נ דהתם נמי בעדים שאמרו פסולי עדות היו אין הספק אלא בכת ראשונה ולא דמי לדרב הונא ודו"ק:

בתוס' ד"ה תרי ותרי נינהו פי' בקונטרס וכו' וקשה דהא הכא אליבא דר"ה וכו' וע"ק לר"י דקאמר אי ערער וכו' וזה תימא איך יתברר וכו' דתרי כמאה עכ"ל. וכבר כתבתי ליישב קושייתם הראשונה בשיטת הרא"ש לעיל בסמוך. אמנם בקושייתם השניה עמדתי משתומם ודבריהם אינן מובנים לי דבלא"ה הא דקאמר בגמרא אי ערעור דבני משפחה היינו בענין שעדות הדייני' מתברר יותר שהראשונים העידו בטעות כדאמרינן בעלמא בודקין עד שמגיעין לדבר ברור בפסול משפחות דאלת"ה אי זה טעם הוסיף המקשה במאי דקאמר אי ערעור דבני משפחה דסוף סוף אכתי קשה קושיא הראשונה תרי ותרי נינהו אע"כ דבפסול משפחה שייך יותר בירור גמור שיבררו שהראשונים העידו בטעות תיתי מהי תיתי. א"כ תו לא שייך לומר תרי כמאה. ואחר העיון מצאתי שהש"ך כ"כ בח"מ סימן מ"ו ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעתו הרמה ודברי התוספות צריכין עיון בזה ודו"ק:

בא"ד ע"כ נראה כפי' רבינו חננאל וכו' אי ערעור דפגם משפחה וכו' ואלו מזימין אותם עכ"ל. ויש לדקדק דא"כ למה שינה המקשה לשונו וטעמו וקאמר אי ערעור דפגם משפחה גילוי מילתא בעלמא הוא דבערעור דגזלנותא גופא הומ"ל הכי אי ערעור ע"י עידי הזמה גילוי מילתא בעלמא הוא ויש ליישב ודו"ק:

במשנה האשה שאמרה וכו' ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת. נראה דהאי אינה נאמנת היינו שאסורה לעלמא וכן לענין שאם נתקדשה מאחר א"צ גט בחיי בעלה ומותרת לחזור לבעלה דלאו כל הימנה לשוויה עליה חתיכה דאיסורא כדאמרינן גבי טמאה אני לך. ובריש קידושין גבי דביתהו דרבי חייא. אבל אם מת בעלה ודאי חוששין לקידושי שני דשוויה אנפשה חתיכה דאיסורא וצריכה ממנו גט ולפי זה מ"ש הטור אה"ע סי' קנ"ב דאם נתקדשה אינה צריכה גט משני היינו נמי לענין דמותרת לבעלה הראשון וכ"כ הב"ח שם ובזה נתיישב לי מאי דהוי קשיא לי לשיטת הסוברים דע"א שהעיד באשה שמת בעלה נאמן מדאוריי' ומצאתי סמך לדבריהם בספרי פרשת שופטים לא יקום עד אחד באיש אבל קם הוא לעדות אשה להשיאה ד"ר יהודה. והא דאסקינן ביבמות דמשום עגונא הקילו רבנן היינו שהקילו שלא להחמיר מדרבנן ולשיטתם ע"כ צ"ל דהא דקי"ל אין דבר שבערוה פחות משנים היינו לאיסור דוקא כגון בעידי טומאה אבל להתיר ע"א נאמן כמ"ש התוס' בריש האשה רבה. וכן נראה ג"כ מלשון הספרא לכל עון אינו קם אבל קם הוא להשיאה ועון היינו לאיסורא ואפשר דהיינו נמי טעמא דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין דע"א אינו נאמן לאיסור אבל להתיר נאמן ואם כן תקשי דברי הטור שכתב בההיא דמשנתינו שאם נתקדשה לאחר אינה צריכה ממנו גט ואמאי הא מדאורייתא נאמנת להתיר עצמה דכל היכא דע"א נאמן אפילו הבעל דבר עצמו נאמן. ונהי דלא קשיא לשיטת הסוברים עד אחד בעיגונא דנאמן מדאורייתא היינו משום מילתא דעבידא לאגלויי א"כ בגירושין לא שייך האי טעמ' אלא למאן דס"ל דטעמא דע"א בעיגונא נאמן מדאורייתא היינו משום דדייקא ומינסבא וא"כ שייך האי טעמא אפי' בגירושין היכא שכבר ניסת לאחר כדמוכח בשמעתין מלשון התו' וכמו שאפרש וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. ודוחק לומר דהטור כתב כן משום דקאי כשיטת הסוברים דע"א בעיגונא היינו מדרבנן. דהא לא אשכחן מאן דפליג עליה בההיא דמשנתינו אלא משום דחיישי לחומרא לדרבי אושעיא לקמן ולישנא קמא דאפילו שלא בפניו אינה מעיזה. הא בלא"ה כ"ע מודו דאין צריכה גט. אבל למאי דפרישית א"ש כיון דבלא"ה ע"כ הא דאינה צריכה גט לא משכחת אלא לענין דלא מיתסרא אבעלה הראשון וא"כ לאיסור ודאי לא מהימנא כדפרישית כן נראה לי ובתשובה הארכתי ודו"ק:

קונטרס אחרון משנה האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיתה א"א כו' אינה נאמנת. כתבתי דנ"ל שאם קיבלה קידושין מאדם אחר ואח"כ מת בעלה ודאי חוששין לקידושין ואסורה לעלמא עד שיתן לה השני גט דלגבי דנפשה מהימנא ושויה אנפשה חתיכה דאיסורא וכ"כ הב"ח שם אלא שהוספתי בפנים דאפשר דיש כאן חשש קידושין דאורייתא לשיטת הסוברים דע"א דנאמן להעיד שמת בעלה הוי מדאורייתא והבאתי ראיה מלשון הסיפרי דמייתי לה מקרא דנאמן באשה להשיאה ולכאורה משמע דאין לחלק בין מיתה לגירושין דאדרבה בעידי מיתה איכא תרי חזקה לאיסורא דמוקמינן להאשה בחזקת א"א ולבעלה בחזקת שהוא קיים כמ"ש הריב"ש להדיא בסי' שע"ח וא"כ כ"ש בעידי גירושין דליכא אלא חדא חזקה אלא דבריש גיטין העליתי דההיא דרשא דסיפרי אסמכתא בעלמא ועוד דאף אם נאמר דהוי דרשא גמורה היינו דוקא בעידי מיתה ולא בעידי גירושין ע"ש באריכות:

בתוספות בד"ה מניין להפה שאסר וכו' משמע דאין האב נאמן להתיר וכו' אלא מחמת מיגו עכ"ל. כוונתם דאף למאי דמסקינן דמוקמינן קרא דאת בתי נתתי לענין שנאמן לאסור והתם אף על גב דלית ליה מיגו נאמן מ"מ לא ילפינן מהכא שנאמן להתיר דקל מחמור לא ילפינן אע"כ דמה שנאמן להתיר אכתי בסברא קמייתא קיימינן דלא צריך קרא דסברא הוא הוא אסר לה והוא שרי לה וא"כ משמע דהיכא דלית ליה מיגו לא מהימן והקשה שפיר כנ"ל ועיין בסמוך:

רש"י בד"ה שנאמן לאסור וכו' שבידו לקדשה כדאמרינן בפ' נערה וכו' מניין שאם אמר קדשתיה לפלוני שנאמן עכ"ל. מ"ש כדאמרינן בפרק נערה אעיקר מלתא קאי שהאב זכאי בקדושי בתו ובידו לקדשה למי שירצה וילפינן נמי מהאי קרא גופא דאת בתי נתתי. אבל במה שפירש מניין שנאמן לאסור בתו דקאי אהא שנאמן לומר קדשתיך לפלוני לכאורה אין הלשון מדוקדק דבקידושין דף ס"ד משמע דלהא לא צריך קרא דפשיטא דנאמן כיון דבידו לקדשה אלא הא דקאמר רב הונא מניין שהאב נאמן לאסור היינו דנאמן לומר קדשתיך וגרשתיך אע"ג דאין בידו לגרשה ויליף לה מדכתיב את בתי נתתי לאיש משמע דאפילו אם אמר קדשתיה ואיני יודע למי קדשתיה דנאמן דאף על גב דאין זה בידו כן פרש"י גופא שם בקדושין וא"כ לשונו כאן צ"ע. מיהו בתוס' ישנים שנדפס מחדש כתוב בענין אחר:

דף כב:

בגמרא א"ר מנחם בר יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ ניסת אבל ניסת ואח"כ באו עדים לא תצא ע"כ בגמרא. ולא פירשו רבותינו רש"י ותוס' טעמא דרבי מנחם בר יוסי בהא ומאי שנא דכיון דבניסת ואח"כ באו עדים מודה ר' מנחם דלא תצא וכדמסקינן דהיינו בניסת לא' מעידיה ואומרת ברי לי וכמ"ש התוס' דהיינו כמו שפירש ר"ת דחזקה דאשה דייקא ומנסבא מרע לה לחזקת אשת איש. א"כ בבאו עדים ואח"כ ניסת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי אמאי תצא דהא הכא כ"ש דדייקא טפי ומנסבא כיון שכבר באו עדים שבעלה חי או שלא גירשה. ונהי דבפרק חזקת הבתים דף ל"א מייתי הש"ס להאי ברייתא וקבעי למימר דטעמא דר' מנחם דלא תצא בניסת ואח"כ באו עדים היינו משום זילותא דבי דינא. מ"מ לא קיימא הכי לפי המסקנא שם דמסקינן דלכ"ע לזילותא דבי דינא לא חיישינן ואפילו את"ל דהא דמסקינן התם לכ"ע לא חיישינן אאידך פלוגתא דמייתי התם קאי אבל לעולם טעמא דרבי מנחם בר"י משום זילותא דבי דינא. אע"פ שאין שום סברא לומר כן. דהא לא אשכחן מאן דפליג אדרבי מנחם בר"י בהא אלא דרבנן מקילין יותר דאפילו בבאו עדים ואח"כ ניסת לא תצא והיינו דמקשינן התם מעיקרא מדרבי מנחם בר"י. אלא דבר מן דין א"א לומר כן דהא ביבמות דף פ"ח מייתי הש"ס ברייתא וקדשתו בע"כ מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו ומקשה הש"ס אברייתא דהכא דע"כ האי דאם לא רצה דפנו איירי בתרי ותרי וניסת לא' מעידיה וקאמרה ברי לי דאל"כ צריכה למימר דדפנו ומשני הש"ס דההיא וקדשתו איירי בבאו עדים ואח"כ ניסת ורבי מנחם בר"י היא. שמעינן מהא דלר' מנחם בר"י בבאו עדים ואח"כ ניסת אסורה מדאורייתא לגמרי אפילו בברי לי ולאחד מעידיה דהא מקרא יליף לה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. א"כ בניסת ואח"כ באו עדים אמאי מודה לרבנן דאטו משום זילותא דבי דינא נתיר איסור דאורייתא. ועפ"י הדברים האלה הקשיתי קושיא עצומה על מה

שמצאתי בתשובת החכם מוהר"צ אשכנזי ז"ל סי' ב' וסי' ג' שכתב שם בסימן ב' שהם דברי החכם מוהר"ר אברהם ברודא ז"ל דטעמא דר' מנחם בר"י בבאו עדים ואח"כ ניסת היינו משום דקנסינן לה הואיל שניסת באיסור אלא שכתב דרבנן נמי מודו לר' מנחם דבעלמא קנסינן לה בכה"ג היכא דניסת באיסור ע"ש באריכות. וע"ז השיג עליו החכם מהרר"צ אשכנזי דלרבנן ודאי לא קנסינן לה היכא שניסת באיסור אבל לר' מנחם ודאי הטעם הוא משום קנסא ולפ"ז תקשי להו הסוגיא דיבמות דף פ"ח דמשמע דלר' מנחם אסורה מדאורייתא ותיקשי להו נמי סוגיא ר"פ חזקת דמעיקרא מאי ס"ד דטעמא דר' מנחם משום זילותא דבי דינא הוא ומהיכי תיתי כיון דבבאו עדים ואח"כ ניסת לא קאמר ר' מנחם דתצא אלא משום שניסת באיסור א"כ ממילא מילתא דפשיטא הוא דמה שמתיר ר' מנחם בניסת ואח"כ באו עדים היינו משום דלא שייך למיקנסה הואיל וניסת בהיתר. לכך נראה לענ"ד דר' מנחם בעיקר דינא דאורייתא פליג אדרבנן דמאי דסברי רבנן דלא תצא. משום דחזקה דדייקא ומנסבא מרע לה לחזקת א"א כמ"ש התוספות. ולר' מנחם לית ליה האי סברא כלל ומש"ה תצא אפילו בניסת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי דאכתי בחזקת א"א קאי. אלא דאפ"ה מודה לרבנן בניסת ואח"כ באו עדים שלא תצא היכא דניסת לא' מעידיה ואומרת ברי לי דכיון שכבר ניסת בחזקת היתר כבר יצאה מחזקת א"א כמו שנראה להדיא מל' רש"י ביבמות דף פ"ח בההיא דפסולי עדות ע"ש וכ"כ החכם מוהר"ר אברהם ברודא ז"ל מעיקרא בתחלת דבריו אלא שכתב דקאי לגמרי בחזקת השני שניסת לו והא ליתא דא"כ אפילו שלא לא' מעידיה. ובאמת משמע להדיא מדברי מוהר"ר אברהם ברודא דלר' מנחם בניסת ואח"כ באו עדים לא תצא אפילו ניסת לאדם אחר ואינה אומרת ברי לי שזה עיקר דברי החכם הנ"ל שם. ולענ"ד לא נהירא דר' מנחם לא פליג אלא לחומרא ואפושי פלוגתא לא מפשינן בסברות הפוכות. אלא דלענ"ד נראה דנהי דהיכא דניסת בהיתר חזקת הנשואין מרעא לחזקת א"א אכתי הו"ל פלגא ופלגא מדרבנן ומש"ה שריא אפילו לר' מנחם בניסת לא' מעידיה ואומרת ברי לי אלא דאכתי הוי לן למיסרה דהא תרי ותרי מיהת מדרבנן אסור אפילו היכא דאיכא חזקה להיתר ומשום הכי בעי הש"ס למימר בפרק חזקת הבתים דאפ"ה מודה ר' מנחם משום זילותא דבי דינא. אלא דלמסקנא דהכא בשמעתין דמשמע להדיא דהיכא דלא מיתסרא אלא מדרבנן וניסת לא' מעידיה ואומרת ברי לי אין כח ביד חכמים לאוסרה עליו בדיעבד כמו שיבואר אליבא דרבנן אפילו בבאו עדים ואח"כ ניסת. א"כ ממילא דהיינו טעמא דר' מנחם מיהא בניסת ואח"כ באו עדים כנ"ל נכון. ועי"ל דלחכמים לא מיתסרא אפילו מדרבנן. משום דחזקה דדייקא ומנסבא אלים טובא ועדיף מפלגא ופלגא משא"כ לרבי מנחם דלית ליה כלל הא דדייקא אפילו בבאו עדים ואח"כ ניסת דשייך טפי דייקא אפ"ה בניסת ואח"כ באו עדים מיהו פלגא ופלגא הוי. ומדלא אסר להו מדרבנן ע"כ היינו משום דחייש לזילותא דבי דינא כדאיתא בפרק חזקת הבתים ודוק היטב:

ומ"ש שם החכם מהרר"צ אשכנזי ז"ל שזו הסברא דהואיל וניסת יצאה מחזקת א"א הם דברי ר"י בר' ברוך ודחאן ר"י בעל התוספות לקמן דף כ"ו ע"ב כבר כתבתי בתשובה שדבריו אינם מובנים לי בזה דע"כ לא פליג ר"י בעל התוספות אדר"י בר ברוך אלא במה שכתב דכיון שבאה כת זו ראשונה יצאה מחזקה דמעיקרא. בהא פליג דלא נ"מ מידי אף שבאו ראשונה היכא דלא ניסת עדיין משא"כ בניסת לא איירי התם כמבואר למעיין שם ואפשר דכ"ע מודו דהואיל וניסת יצאה מחזקתה הראשונה כנ"ל ברור ובתשובה הארכתי ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא ת"ר שנים אומרין מת כו' אמר רבי מנחם בר' יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ ניסת כו'. וכתב הגאון מוהר"ר אברהם ברודא זצ"ל בתשובה דטעמא דרבי מנחם ברבי יוסי משום דקנסינן לה הואיל שניסת באיסור כמו שביאר בארוכה דלרבנן נמי שייך האי טעמא והובא בשו"ת הגאון מוהר"ר צבי אשכנזי זצ"ל ומתשובת הגאון מהרר"צ ניכר דאודי ליה במקצת דטעמא דר' מנחם ב"י מש"ה הוא אלא דאליבא דרבנן פליג עליה. אמנם לענ"ד יש לתמוה על שני גדולי ישראל חקרי לב כמוהם דלכאורה אשתמיט' להו סוגייא ערוכה ביבמות פרק האשה רבה דף פ"ח דמשמע דטעמא דר"מ ב"י מקרא דוקדשתו בע"כ וה"נ מסוגייא דפרק חזקת הבתים מוכח שלא כדבריהם כמו שכתבתי בפנים וע"כ דפלוגתא דרבי מנחם ורבנן דמדינא דאורייתא פליגי אי חזקה דדייקא ומנסבא שייך בכה"ג או לא הכל כמו שכתבתי בפנים ובתשובתי הארכתי בתכלית האריכות דהיכא דניסת יצאה מחזקתה הראשונה לגמרי:

קונטרס אחרון ובמה שכתב הגאון מוהר"ר צבי אשכנזי דזו הסברא היא שיטת ר"י בר' ברוך לקמן דף כ"ו ע"ב ודחאן ר"י בעל התוס' שם לקמן גם בזה נראה לענ"ד דליתא דדוקא במה שרצה ר"י בר ברוך לומר דכיון שבאו העדים הראשונים יצאה מחזקת א"א בהא פליג ר"י בעל התוס' משא"כ לענין הך סברא שכתבתי דכיון שניסת ואיכא חזקה דדייקא ומנסבא איתרע חזקת א"א לגמרי בהא נראה דר"י בעל התוס' מודה וכמ"ש בפנים:

קונטרס אחרון מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי וכתב הר"ן ז"ל דה"ה דהו"מ למימר בחטאת קאי אלא דלרווחא דמילתא קאמר באשם קאי למ"ד תרי ותרי ספיקא דאורייתא הוא וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושי גיטין והוסיף לפרש דלמאי דמשני בניסת לא' מעדיה ואומרת ברי לי אף למ"ד ספיקא דרבנן היא אפ"ה לא מפקינן לה דהא אינהו בדינא קאמרו ולגבי עצמה נאמנת בדיעבד. וממה שכתבתי בפירוש דבריו למדתי דבר חדש וטעם מספיק בהא דאין עונשין מיתה ומלקות עד שיקבלו התראה ואע"ג דמקרא דרשינן לה ולאו טעמא דקרא בעינא למידרש אפ"ה כיון דממילא אתי לן לא נמנעתי לכתבה דאי לאו שקיבל התראה א"א לעונשו מיתה ומלקות דרך משל הבא על אשת איש מצי למימר הבועל ונבעלת שיודעין בבירור שנתגרשה ואע"ג דקי"ל דאזלינן בתר רובא וחזקה וא"כ מוקמינן לה בחזקת שלא נתגרשה אפ"ה א"א להרוג על הספק כיון דזימנין דקושטא דמילתא הכי הוא והתורה אמרה נקי אל תהרוג משא"כ לאחר שמתרין בהם ואומרין להו שחייבין מיתה ע"ז הענין גופא כיון שמוקמינן בעיני כל אדם באשת איש ודאית והתורה הזהיר' על אותה חזקה כודאי והן קיבלו התראה א"כ בדינא קא מקטלי:

קונטרס אחרון ובזה הענין גופא נתיישב לי לנכון הא דאמרינן בפרק גיד הנשה תדע דטביעת עין עדיף מסימנים דאילו אתו בי תרי ואמרו פלניא דהאי סימנא והאי סימנא קטיל גברא לא קטלינן ליה ואלו בט"ע קטלינן ליה והקשו שם בתוס' דאפ"ה אשכחן חיוב מיתה ע"י סימנין כגון בשנים שהעידו לאשה שמת בעלה שידוע להם מחמת הסימנין והתירוה לינשא וניסת וזינתה מתוך הנישואין האחרונים ואחר כך נתברר דבשעה שזינתה ודאי היה בעלה הראשון מת על ידי עדים אחרים שאמרו כן ע"י טביעת עין וא"כ אי לאו דסמכי' אסימנין א"כ לא חלו קידושי הב' דבאותו שעה עדיין בעלה הראשון בחזקת שהוא קיים הוא ואי משום עדים האחרונים שאמרו בט"ע אפשר שלא מת אלא לאחר זמן מרובה אחר קידושי השני ואפ"ה קטלינן להו בעידי זנות אלמא דקטלינן על ידי סימנים ותירצו דאה"נ דבכה"ג לא קטלינן להו ולענ"ד הוא דוחק גדול לומר דיש לך אשת איש גמורה שאין חייבין עליה מיתה:

קונטרס אחרון אמנם למאי דפרישית אין צורך לידחק בזה דבלא"ה יש לדקדק במאי פשיטא ליה לגמרא דאילו אתו ביה תרי ואמרו פלני' דהאי סימנא קטיל גברא לא קטלינן ליה ומאי פשיטא כיון דקי"ל סימנין דאורייתא הו"ל כמו רוב או חזקה וא"כ אפשר דקטלינן ליה אע"כ כדפרישית דנהי דסימנין הוי כמו רוב דלא שכיח שיזדמן אדם אחר שיהיה לו אלו הסימנין מובהקין אפ"ה כיון דמצד המיעוט אפשר דזימנין דמתרמו אי אפשר לחייב מיתה ע"י סימנין דהתורה אמרה נקי אל תהרוג ולא דמי לרוב וחזקה דהתם הרי התרו בו וקיבל התראה ובדינא קא מיקטל שהתורה הזהירה על ענין זה כמו על הודאי וא"כ עבר עבירה שהתורה חייבתו מיתה משא"כ לענין פלניא דהאי סימנא קטיל גברא כיון דאפשר שמעולם לא הרג הנפש ולא ידע משום התראה ואדם אחר הוא שהרג א"א לענשו מיתה וכיון דע"י ט"ע קטלינן ליה בודאי דאל"כ א"א בשום ענין לאשכוחי חיוב מיתה אע"כ דט"ע עדיף מסימנא דהו"ל ודאי גמור דא"א בשום ענין לטעות בזה ומדייק שפיר. נמצא דלפ"ז אזלא לה קושית התוס' בפ' גיד הנשה דנהי דאשכחן חיוב מיתה ע"י סימנין באשה שניסת ע"י סימנין וזינתה דהתם ודאי בדינא קא מיקטלו כיון שהתרו בהן בשעת זנות ואמרו להן שחייבין מיתה ע"י קידושין הללו שעל ידי סימנין כמו על שארי קידושין גמורין והרי היא א"א גמורה שחייבין עליה מיתה כן נ"ל נכון בעז"ה:

רש"י בד"ה באומרת ברי לי אין לבי נוקפי. וכתב הר"ן ז"ל דמה שהכריחו לרש"י לפרש כן היינו משום דאי באומרת ברי לי ממש. ת"ל דהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת ודחה הוא ז"ל דבריו דודאי במקום עדים לא מהני נאמנות דידה. ובאמת אם לזה נתכוון רש"י ז"ל ודאי יש לתמוה דאטו מי עדיף עדות האשה מאילו היה עוד עד כשר דודאי לא מהני דהא תרי כמאה ואע"ג דרש"י כתב להדיא ביבמות דף פ"ח ע"ב במימרא דשמואל דאמר דבמכחישתו לא תצא אפילו בתרי לגבי חד והיינו משום דבדבר הברור לאדם אפילו אלף אין יכולין להכחישו היינו משום דהתם בעדים פסולין איירי ועדים פסולים ודאי לא מהימנו לאסור את המותר. משא"כ הכא דאיירי בעדים כשרים ודאי קשה. ואפשר דמ"מ כיון דאיכא תרי ותרי והיא ניסת לא' מעידיה אם היא יודעת בבירור ג"כ שהעדים המכחישים משקרין. בודאי אפילו לכתחלה היתה מותרת להינשא ואפי' שלא לא' מעידיה וצ"ל דרש"י ז"ל סובר דבכה"ג אפילו משום לזות שפתים ליכא כיון שהן אומרים ברי ממש וכמו שאפרש עוד בסמוך במימרא דרבי יוחנן ועדיין צ"ע:

בתוספות בד"ה הבא עליה באשם תלוי קאי ותימא דבחטאת קאי וכו' ואומר ר"ת דאשה דייקא ומנסבא מרעה לה להך חזקה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דאכתי להמקשה דלא סליק אדעתא באומרת ברי לי א"כ תו לא שייך האי סברא לומר דדייקא דהא קמן שאינה יודעת כלום וא"כ הקושיא במקומה עומדת מיהו לפי מה שכתבתי בסמוך בשם הר"ן ז"ל שמפרש הא דמשני הש"ס שאומרת ברי לי היינו יודעת בודאי שמת א"כ י"ל דהמקשה הוי סבר דלא איירי בכה"ג אלא דמ"מ שייך קצת דייקא מחמת אומדן דעתה שאין לבה נוקפה שאילו היה קיים היה בא כפרש"י ומהני האי סברא מיהו דמרעא לה לחזק' א"א והו"ל פלגא ופלגא והיינו דמקשה באשם תלוי קאי. אלא דמסתימת לשון התוספות משמע דקיימי בשיטת רש"י דאומרת ברי לי היינו שאין לבה נוקפה ולא שייך אשם תלוי. וא"כ המקשה שהקשה היא גופה באשם תלוי קאי צ"ל שאין יודעת כלל אפילו שום אומדן דעת ולבה נוקפה א"כ הדרא קושיא לדוכתא דהו"ל למימר בחטאת קאי. ומיהו לפי מה שמצאתי בלשון התוספת בפרק חזקת הבתים. משמע דאף שהתוספת מעיקרא קשיא להו בין אלשון המקשה ובין למסקנא. מ"מ עיקר קושייתם הוא על המסקנא דלהמקשה י"ל דלא פסיקא ליה לומר בחטאת קאי כיון דאיכא למ"ד בפרק ד' אחים דתרי ותרי ספיקא דאורייתא הוא אבל על התרצן קושיא אלימתא היא דלא משני מידי למאי דקי"ל ספיקא דרבנן הוא וע"ז מתרץ ר"ת דלהתרצן לק"מ כיון דלמסקנא איירי באומר' ברי לי א"כ האי חזקה דדייקא מרעא לחזקה דאשת איש:

ועדיין צריך למודעי שהר"ן ז"ל כתב ג"כ לתרץ קושיית התוספת דהמקשה לרווחא דמלתא קאמר באשם תלוי קאי ולא קאמר בחטאת קאי משום דאיכא למ"ד תרי ותרי ספיקא דאורייתא הוא. ולא שם לבו לתרץ קושיא השני' של תוספת שהתרצן לא משני מידי לפי המסקנא דספיקא דרבנן הוא ודוחק לומר שנתכוון ג"כ לתירוץ התוספת דדייקא מרעא לחזקה דלא הו"ל לסתום וכ"ש למאי דפרישית דלשיטת הר"ן בפירוש דאומרת ברי להמקשה נמי לק"מ מה"ט גופא דדייקא. עד שמצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו למסכת קדושין בדף ס"ו בעובדא דינאי המלך וכתב ליישב קושיית התוספת כאן כל' הר"ן ז"ל דהמקשה לרווחא דמילתא קאמר באשם קאי וסיים שם דלמאי דמסקינן דאיירי בניסת לא' מעידיה ואומרת ברי לי אפילו למ"ד תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא לא מפקינן לה דהא אינהו בדינא קאמרי ולגבי עצמן נאמנין בדיעבד עכ"ל ולדבריו בודאי נתכוון הר"ן ז"ל דקיימי בחדא שיטה דאומרת ברי לי היינו ברי ממש. אלא דלכאורה עדיין התמיה קיימת בדברי הרשב"א ז"ל דכיון דקי"ל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדאורייתא לא הוי ספיקא אלא אזלינן בתר חזקה א"כ מאי מהני ברי דידהו הא בחנק קאי כקושית התוספת. אמנם לאחר העיון יגעתי ומצאתי דעת קדושים שהרשב"א סובר דלעולם לא אמרה תורה דאזלינן בתר חזקה אלא למי שמסופק בדבר ועשתה תורה ספק זה כודאי עד שהב"ד עונשין וסוקלין על חזקה כיון שהעובר מוזהר עליו כודאי משא"כ אם העובר אומר ברי נגד החזקה לא שייך לגביה לומר שהוא מוזהר על הספק כודאי מחמת החזקה. וכן מצאתי בחידושי מהרש"א ביבמות פ' האשה ונ"ל דלא מיבעיא למ"ד ברי ושמא ברי עדיף אפי' לגבי חזקת ממון דעדיף מחזקת הגוף א"כ כ"ש דעדיף ברי ושמא מחזקת הגוף וכ"ש היכא דאיכא נמי חזקת כשרות אלא אפילו למאי דקי"ל דברי ושמא לא מהני לגבי חזקת ממון ואפי' באיסורין נמי לא מהני אפי' בהדי חזקת כשרות כמו שהוכחתי לעיל בסוגיא דראוה מדברת משבויה היינו לעלמא דלא מהימנינן להו אבל לגבי דנפשייהו מהימנא דהא לא עבדי איסורא. וממילא שאין הב"ד נזקקין להם כיון דאיכא למימר קושטא קאמרי ומספיקא לא קטלינן להו. והתורה אמרה נקי אל תהרוג. ובזה מצאתי טעם לשבח במה שאין הב"ד עונשין מיתה ומלקות עד שיקבל עליו התראה ויאמר אעפ"כ. והיינו משום דאי לא קיבל התראה מצי למיטען ברי נגד הרוב או החזקה היכא דשייכי. וסובר הרשב"א ז"ל דמהאי טעמא גופא לא מפקינן אשה מבעלה היכא ששניהן טוענין ברי וכמו שכתב דבדינא קאמרי. שלפי דבריהם לא עבדי איסורא כלל ולא שייך לגביהו האי חזקה כלל אלא למי שמסופק וזה ברור בכוונת הרשב"א ז"ל והשתא דאתינן להכי שהרשב"א ז"ל חושב כן לסברא פשוטה וכ"ש הר"ן ז"ל שלרוב פשיטות הסברא לא הוצרך לתרץ קושית התוספת על התרצן א"כ אף אנו נאמר דרש"י ז"ל נמי סובר כן ומה"ט לא ניחא ליה

לפרש דאומרת ברי לי היינו ברי ממש דא"כ תיקשי מ"ט דר' מנחם בר"י דאמר תצא דכיון דסברא פשוטה היא כ"כ לא שייך בה פלוגתא. ועוד דא"כ בניסת ואח"כ באו עדים אמאי מודה ואע"ג דבגירושין קאמרי ברי ממש ואפ"ה פליג ר' מנחם ב"י אפשר דלפרש"י בגירושין נמי איירי בשנים אומרים קרוב לו ושנים אומרים קרוב לה והיא לא קאמרה ברי ממש אלא דקים לה דהנך סהדי דמסייע לה קושטא קאמרי כמו שהארכתי בזה בתשובה ול"ל דטעמא דר' מנחם בר"י דאמר תצא משום קנסא שעברה על דברי הב"ד שאסרוה מיהו לכתחילה. שכבר כתבתי דליתא להאי סברא כדמוכח מסוגיא דיבמות דף פ"ח ומסוגיא דפ' חזקת הבתים דף ל"א דר' מנחם מדינא קאמר לכך הוצרך רש"י לפרש דאומרת ברי לי לאו ברי ממש אלא שאין לבה נוקפה ואפ"ה סברי רבנן דלא תצא משום דהאי סברא דדייקא מרעא לחזק' א"א ובהא ודאי פליג ר' מנחם דלית ליה האי סברא אלא דבניסת מודה שכבר יצאה מחזקת א"א מחמת שניסת לשני כדפרישית לעיל באריכות כנ"ל נכון בעז"ה ודוק היטב. והתוס' ודאי לא נחתו להאי סברא כיון שכתבו בפירוש דבניסת לא' מעידיה העד בחנק קאי ואזלי לטעמייהו ולשיטתייהו בפרק גיד הנשה דף צ"ו בד"ה פלניא דהאי סימניה דלפי מ"ש בסברת הרשב"א כאן אין מקום לקושייתם שם ואין להאריך כאן בסוגיא אחרת והמבין יבין מדעתו וכבר הצעתי הדבר שם לפני גדולי הדור וקלסוה בעז"ה:

בא"ד ואומר ר"ת דחזקה דאשה דייקא וכו' מרעא לה להך חזקה דמהאי טעמא נמי שרינן לה כי ליכא עדים כלל וכו' עכ"ל. ואע"ג דהתם שרינן לה אפילו לכתחלה היינו משום דהיכא דליכא עדים כלל דייקא טפי. ועוד דלרוב הפוסקים לא שרינן לה אלא מדרבנן משום תקנת עגונות. משא"כ בתרי ותרי שלא שכיח לא שייך תקנת עגונות אבל בדיעבד ודאי סמכינן אהך חזקה בניסת לאחד מעידיה ואמרה ברי לי. ואפילו בגירושין דלא אשכחן כלל סברא דדייקא להתירה לכתחילה היכא דליכא עדים אפ"ה מהני בכה"ג בתרי ותרי וניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי כמ"ש התוספות לקמן דף כ"ו ע"ב וכבר הארכתי בתכלית האריכות בתשובה אי שייך האי סברא בדיעבד בגירושין היכא דניסת בהיתר היכא דליכא עדים כלל דמלשון התוספות משמע דהיכא דליכא עדים שייך יותר סברא דדייקא וכן הוא שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב דבחד וחד נמי בעדי מיתה שבאו בבת א' מהני היכא דניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי. אבל הרא"ש כתב דלא אמרינן דניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי מהני אלא בתרי ותרי דוקא כמ"ש הב"י בא"ע סימן י"ז בשמו. ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת הרשב"א ז"ל מבואר דברי הרמב"ם ז"ל ואין להאריך ובסמוך אפרש דברי הרמב"ם ז"ל:

קונטרס אחרון בתוספות בד"ה הבא עליה באשם תלוי קאי כו' ואור"ת דחזקה דאשה דייקא מרעא לה להך חזקה כו'. והארכתי בזה בתשובת שאלה אם כוונת התוספות דמרעא לה לחזקת א"א והו"ל פלגא ופלגא או שנאמר דלמסקנא דקי"ל תרי ותרי ספיקא דרבנן ע"כ דחזקה דדייקא ומנסבא אלים טובא ועקרא לה לחזקת א"א לגמרי מדאורייתא אלא מדרבנן אמרינן דתצא היכא שלא ניסת לאחד מעידיה ואמרה ברי לי אבל מדאורייתא בברי לי סגי דהא דייקא ומנסבא כיון דאומר' ברי לי ונ"מ טובא לענין הבנים שילדה אי הוי ממזרים או לא וכתבתי ליישב דלענין גירושין כתב הרמב"ם ז"ל והובא בש"ע דאי לא ניסת לאחד מעידיה ואמרה ברי לי הוו ממזרים ולענין עידי מיתה בכה"ג לא כתבו כלום ולענין גירושין גופא הקשיתי להסתפק אי דוקא בניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי הוא דלא הוי בנים ממזרים או דבברי לי לחוד סגי אף שלא לאחד מעדיה ובאמת לא ידעתי לענין הבנים מה איכפת לן אי ניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי דלכאורה בחדא לחוד סגי או בברי לי דדייקא ומנסבא וכמ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה או בניסת לא' מעידיה לחוד ומוקמינן להבנים בחזקת אבהתיה והארכתי מאד ביישוב הסוגיא דתרי ותרי לענין ממזרים והארכתי בתכלית האריכות וכאן לא באתי אלא לעורר לב המעיין על ככה דמידי ספיקא לא נפקא:

קונטרס אחרון וכה"ג גופא יש להסתפק בענין אשה שניסת לאחר ואומר שבחזקת שהיא גרושה נשאה ואח"כ באו עדים שהיתה בחזקת א"א וענין הגירושין לא נודעו והאשה מתה ולאחר זמן מרובה בא בעלה הראשון וערער שלא גירשה רק מה שניסת לאחר היה ע"י עד אחד שהעיד שמת בעלה ואשתכח שיקרא והארכתי גם בזה דאיכא למימר דאשה דייקא ומנסבא ומסתמא לאו אעד המיתה סמכה אלא בחזקת גרושה ניסת לאחר והארכתי גם בזה בתכלית האריכות עם כמה גדולי הדור ולא נגמר הדבר להיתר ולא לאיסור ושם כתבתי ג"כ בהא דקיי"ל כלישנא בתרא לענין דרב המנונא דאמר האשה שאמרה גרשתני דוקא בפניו הוא דנאמנת אבל שלא בפניו לא אי אמרינן שהיא לגמרי בחזקת א"א ובניה מהשני ממזרים או לא ועיין בתשובת מהר"י קולון סי' ע"ב באריכות וכמדומה לי שהוא כמסתפק בכל מה שכתבתי ועדיין צ"ע גדול:

בד"ה כגון שניסת לא' מעידיה והא דתנן בפ' שני דיבמות הרגנוהו לא ישא את אשתו עכ"ל. והקשה מהר"ר אברהם ברודא ז"ל בתשובה הנ"ל דמאי קשיא להו מההוא דיבמות דהא קי"ל כמ"ד התם אם כנס אינו מוציא ומה שתירץ החכם הנ"ל דקושיית התוספות אליבא דר' מנחם בר"י כבר השיגו החכם מהר"צ אשכנזי בסי' ג' בדברים נכונים ומחוורתא דמילתא דקושיית התוס' למ"ד כנס מוציא. או שנאמר דהתוס' סברי כשיטת הרשב"א ז"ל וסייעתו דבעד שהעיד מת בעלה כ"ע מודו דכנס מוציא וכמ"ש מוה"ר חיים שבתי בקונטרס עגונות וכן נראה להדיא מל' הר"ן וכ"ש למה שהביא הר"ן דברי ר' חננאל ז"ל שכתב דהכא איירי דאיכא תרי דאמרי מת לבד מההיא דנסבה אלא שהר"ן ז"ל דחה דבריו דהרגנוהו לא איירי ששניהם מעידים כן וכדברי התוס'. שמעינן מיהא דתרווייהו ס"ל כנס מוציא מיהו בעיקר דברי ר"ח ז"ל נ"ל דלאו מהאי מתני' דהרגנוהו כ"כ אלא מסברא דנפשיה שהוא סובר דלעולם אפילו למ"ד התם כנס אינו מוציא היינו משום דאפילו את"ל דההיא דנשא אשתו הו"ל כנוגע בעדות דבעינן תחלתו וסופו בכשרות וכיון דנשאה הוכיח סופו על תחלתו אפ"ה לא מיתסרא עליו בדיעבד דהא אפילו עדות קרובי' ופסולים ממש מכשרינן בעיגונא היכא דליכא הכחשה משא"כ הכא בתרי ותרי כיון שנשאה א' מהם הו"ל נוגע בעדות וכיון ששני עדים כשרים מעידין שלא מת תו לא מצרפינן עדותו דעדות פסולים לגבי כשרים לא מהני כלל כנ"ל ליישב שיטת ר"ח ודוק היטב:

קונטרס אחרון בד"ה כגון שניסת. משמע מדברי התוספות דאף למ"ד בפרק כיצד אם כנס מוציא אפ"ה מודה בעד א' שהעיד שמת בעלה דלא יכנוס ואם כנס מוציא משום דאיסור חשש אשת איש חמיר טפי וכ"כ מהר"ר חיים שבתי ז"ל בקונטרס עגונות בכוונת התוספות:

גמרא מאי שנא רישא ומ"ש סיפא. ויש לדקדק לפי שיטת רש"י בד"ה באומרת ברי לי שאומרת ברי לי שאין לבי נוקפי. ולפי מה שהבין הר"ן בדבריו דבאומרת ברי לי שמת נאמנת מטעם האשה שאמרה מת בעלי א"כ מאי מקשה הכא מ"ש רישא מ"ש סיפא דהאיכא לאוקמי הכא באומרת ברי לי שמת ומש"ה במיתה לא תצא ובגירושין תצא ולא מהימנא לומר גרשני בעלי כדאיתא לקמן דשלא בפניו לא מהימנא ונהי שכתבתי לעיל דבכה"ג לרש"י במיתה אפילו לכתחלה תנשא נ"ל דוחק דהיא גופא מנ"ל דלמא משום לזות שפתים לא תנשא כיון דאיכא תרי דקא מכחשוה וא"כ לאביי דע"כ משום לזות שפתים מוקי לההיא דר' יוחנן מאי דוחקיה לאוקמי בחד וחד לוקמי בתרי ותרי כפשטא דלישנא דר"י ובכה"ג דפרישית לחלק בין מיתה לגירושין. ואפ"ה לכתחלה לא תינשא משום לזות שפתים. אמנם למאי דפרישית בסמוך בלשון רש"י דקאי בשיטת הרשב"א דהיכא דאמרה ברי לי ממש וניסת לא' מעידיה פשיטא שאין הב"ד כופין להוציא וכמו שהארכתי דמה"ט לא רצה רש"י לפרש בברי לי ממש דא"כ אפילו ר' מנחם מודה א"כ מקשה הכא שפיר דאי איירי בברי לי ממש אפילו בגירושין נמי לא תצא וכמ"ש הרשב"א מילתא בטעמא ודו"ק:

שם אמר אביי תרגמה בע"א. ולכאורה היה נ"ל דאביי אינו מגיה מימרא דר' יוחנן מדלא קאמר אלא אי איתמר הכי איתמר. אלא דאיכא למימר דאביי מפרש מלתא דר"י דאיירי בפסולי עדות דאפילו מאה כחד חשיבי (כמו שמוקי הש"ס למתניתין פרק האשה שלום ע"א אומר מת ושנים אומרים כו' בפסולי עדות ע"ש דף קי"ז ע"ב) והא דלא מוקי אביי הכי בהדיא היינו משום דעיקר מילתא דעולא בההיא דכ"מ שהאמינה ע"א הרי הוא כשנים איירי בע"א ממש אלא דממילא שמעינן דה"ה בשנים דפסולי עדות לא מהני מידי ובלא"ה בגירושין לא אשמעינן שום רבותא דפשיטא דחד לא מהימן דאין דבר שבערוה פחות משנים. אלא שנמנעתי לפרש כן משום דאידך מימרא דאביי אברייתא דבסמוך בשנים אמרו נתקדשה קאמר נמי בהאי לישנא דתרגמה בע"א והתם לא שייך לפרש לענין פסולי עדות דלא מהני מידי לענין קידושין וגירושין:

קונטרס אחרון יישוב נכון על שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק דבחד וחד נמי אם ניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי לא תצא והקשה הרמב"ן ז"ל מסוגיא דשמעתין דהו"מ לאוקמא בהכי והעליתי דהרמב"ם ז"ל קאי בשיטת הרשב"א ז"ל דקידושין שכתבתי בסמוך סעיף ע"ב דבחד וחד ואמרו ברי נמי מדינא לא תצא אלא משום לזות שפתים:

קונטרס אחרון יישוב על לשון הרמב"ם ז"ל שפסק בחד וחד בזאח"ז תינשא לכתחלה ולא חייש לדרב אסי וכמ"ש באריכות:

תוספות בד"ה אי הכי וכו' ומהא דתנן וכו' דהתם איירי בבת אחת ואפי' אם ניסת תצא עכ"ל. הא דאם ניסת תצא לא שמעי' לה ממתני' דהתם. דאדרבה לישנא דלא תינשא משמע לכתחלה אלא כיון דבזה אח"ז נמי לא תנשא לכתחלה כדמסקי' הכא לאביי משום דר' אסי א"כ ע"כ דבבת אחת אפילו אם ניסת תצא (דע"כ יש חילוק בין בבת אחת לזא"ז כדמוכח שם מרישא וסיפא דמתני' ע"ש) ועוד דמסברא נמי הכי הוא כיון דעולא לא איירי בבת א' וא"כ ממילא דבבת א' לא האמינו לראשון כשנים וא"כ הו"ל חד וחד פלגא ופלגא. ואף למאי דפרישית דהיכא דניסת כבר יצאה מחזקת א"א היינו היכא דניסת בהיתר משא"כ הכא כיון דבבת אחת באו העדים הרי ניסת באיסור. וא"כ היא בחזקת א"א. ואף לפמ"ש התו' לעיל בד"ה באשם תלוי קאי דחזקה דדייקא מרעא לחזקת א"א. מ"מ מידי ספיקא מיהא לא נפקא. אלא דלפ"ז היכא דניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי הוי לן למימר דאפילו בבת א' לא תצא כדאמרינן גבי תרי ותרי אלא שכבר כתבתי דהרא"ש ז"ל כתב להדיא בתשובה דלא מהני ניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי אלא בתרי ותרי אבל הרמב"ם בפי"ב מהלכות גירושין כתב דבחד וחד בבת א' נמי היכא דניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי וניסת לא תצא וכתב שם ה"ה שהרמב"ן ז"ל הקשה על זה דא"כ אמאי לא מוקי אביי מימרא דר"י הכי בבת א' וניסת לא' מעידי' ואמרה ברי לי ונדחק ה"ה ליישב ובהשקפה ראשונה היה נ"ל ליישב קושיית הרמב"ן דבע"א לא מצינן למימר דאיירי שניסת לא' מעידיה דהא קי"ל הרגתי לא ישא את אשתו. וכן מצאתי שכ"כ מהר"צ אשכנזי ז"ל בתשובה. אלא דלענ"ד אין זה מספיק דהא בהרגתי קי"ל אם כנס אינו מוציא כמו שפסק הרמב"ם ז"ל להדיא. וא"כ הוי מצי לאוקמי בהכי בניסת לא' מעידיה ואשמעינן רבותא דאפילו היכא שמכחישו ע"א מעיקרא אפ"ה לא תצא. ועוד דאכתי מצי לאוקמי מימרא דר"י בפסולי עדות כגון ששני עדים קרובים מעידים שמת ושני קרובים אומרים לא מת והיא ניסת לא' מהמעידים שמת דמותרת לכתחלה בהרגנוהו היכא ששנים מעידין. כמ"ש התו' בד"ה כגון שניסת. והכא כיון ששני פסולים מכחישים לא תינשא ואם ניסת לא תצא מיהו בעיקר קושית הרמב"ן על הרמב"ם לא ידעתי מאי פשיטותא דבניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי שאסורה לינשא מדינא אפילו בלא טעמא דלזות שפתים. דהא מצינן למימר דהרמב"ם ז"ל קאי בשיטת הרשב"א שהבאתי לעיל בשמעתין דהיכא דשניהם אומרים ברי ממש אין הב"ד נזקקין להפרישן מספק כמו שהארכתי וא"כ איכא למימר דאפילו לכתחלה שרי מדינא אי לאו משום דרב אסי דבכה"ג שייך טפי מילתא דרב אסי בטעמא דלזות שפתים כיון שהעיד עליה כמו שאפרש בסמוך. ועוד נראה דמה"ט שכתב הרשב"א ז"ל אפילו בגירושין כה"ג בחד וחד וניסת להעד ואמרה ברי לי נמי לא תצא דהא בחד וחד בבת א' כך לי עדות מיתה כמו עדות גירושין דבתרווייהו ע"א בהכחשה לא מהני מידי ואפילו הכי שרינן לה בדיעבד אם ניסת להעד ואמרה ברי לי וא"כ מקשה שפיר מ"ש מיתה ומ"ש גירושין אע"כ דלא מיתוקמא בניסת להעד באמרה ברי לי. ואף לשיטת התוס' דשריותא דניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי היינו משום דחזקה דדייקא מרעא לחזקת א"א אפילו בגירושין בתרי ותרי נמי א"ש. דכבר כתבתי דלמאי דקי"ל תרי ותרי ספיקא דרבנן כך לי תרי ותרי כמו חד וחד ומדאורייתא הוי לן לאוקמי אחזקה אלא דחזקה דדייקא מרעא לה וא"כ ה"ה לחד וחד כנ"ל נכון ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ודוק היטב:

בד"ה משום דרב אסי וכו' פסוק הוא אלא דרב אסי רגיל להביאו וא"ת והא דתנן וכו' עד סוף הדיבור. נראה מהמשך לשונם דאע"ג דלא קי"ל כמימרא דאביי באוקימתא דמימרא דר' יוחנן אלא כרב אשי אפ"ה פשיטא להו דבעיקר הדין מודו כ"ע דשייך בכה"ג לזות שפתים. דפסוק הוא ואיירי בכל ענין. מיהו הרמב"ם כתב להדיא דבזה אחר זה תנשא לכתחלה והיינו משום דקשיא ליה קושיית התוספות מסוגיא דיבמות ובהכי ניחא ליה כיון דלא קי"ל בהא כאביי ממילא אידחי נמי האי סברא דשייך הא דרב אסי בכה"ג דכיון דמותרת לגמרי ע"פ הדין תו לא הוי עקשות פה ולזות שפתים ורב אסי לא איירי אלא היכא שהלזות שפתים הוא מחמת מה שנשאה כגון בנטען על האשה וכן בעד שהעיד שמת בעלה ונשאה דבסוף פ"ב דיבמות מדמה להו הש"ס אהדדי ההיא דנטען לענין אם כנס אינו מוציא אלמא דחד טעמא הוא ע"ש. והשתא דאתינן להכא מצינן למימר בשיטת הרמב"ם דאביי נמי לא מוקי לדר"י בזה אחר זה דבכה"ג אפילו לכתחלה תנשא דלא שייך לזות שפתים כדפרישית אלא דמימרא דאביי בדר"י היינו בבת א' דהכי משמע פשטא דלישנא כמ"ש מהרש"א בל' התוס' בדיבור הקודם. ואפ"ה מייתי הא דעולא דלעולא לא שני ליה בין בבת א' לזה אחר זה כמ"ש התוס' בדיבור הקודם אלא דלשיטת הרמב"ם אכתי איכא בינייהו דבזה אחר זה מותרת לכל אדם בדיעבד כיון שניסת בהיתר משא"כ בבת אחת כיון דמדאורייתא באשם

תלוי קאי מדרבנן נמי אסורה אפילו בדיעבד דליכא טעמא להתירה משום תקנות עגונות דע"א בהכחשה לא שכיח משא"כ בניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי דמדאורייתא מותרת כדאמרינן בתרי ותרי וכמ"ש התוספות וכ"ש לטעמא דהרשב"א ז"ל שכתבתי לעיל דדבר הידוע להם אין הב"ד נזקקין להפרישם א"כ מדרבנן נמי אם ניסת לא תצא ומוקי אביי למימרא דר"י בניסת להעד ואמרה ברי לי דומיא דברייתא דלעיל וע"ז מקשה הש"ס אי הכי אפילו לכתחילה וכמ"ש בסמוך דבדבר הידוע להם שאין כאן איסור לית לן למיתסר אפילו לכתחלה וכמ"ש הרשב"א דבדינא קאמרי. וע"ז משני הש"ס משום דרב אסי והיינו דרב אסי ממש דמסקינן בספ"ק דיבמות דטעמא דהרגתי לא ישא את אשתו היינו נמי משום דרב אסי דומיא דהנטען על האשה דעלה קאיירי רב אסי וא"כ מה"ט גופא אסורה לכתחלה לינשא להעד גופא שהעיד עליה משום לזות שפתים דקאמר רב אסי כנ"ל כפתור ופרח בעזה"י בשיטת הרמב"ם ודוק היטב. ובזה נתיישב גם כן מה שהקשיתי לעיל מאי דוחקיה דאביי להגיה מימרא דר"י הו"ל לאוקמא כפשטא בתרי ותרי ובפסולי עדות כדאיתא בש"ס בכמה דוכתי ולמאי דפרישית א"ש דבתרי ותרי ובפסולי עדות היתה מותרת להינשא אף לכתחלה לא' מעידיה דאין דבריו של א' במקום שנים וה"ה לשני פסולים במקום שנים כשירים (דכ"מ שהאמינו לע"א ה"ה כשני כשרים) ומשום לזות שפתים נמי ליכא דהא בשנים שאמרו הרגנו לא חשידי כמ"ש התוספות בד"ה כגון שניסת ודו"ק:

גמרא סיפא ע"א אומר נתגרשה וכו' תרווייהו בא"א קא מסהדי. הא דאצטריך להאי טעמא אע"ג דבלא"ה ע"א בגירושין כמאן דליתא דמי אפי' היכא דלא מכחשו ליה כלל אלא משום דהכא איירי אפי' לא הוחזקה האשה בחזקת א"א מעיקרא כ"א עכשיו על פי אותן העדים גופייהו והיינו דקאמר תרווייהו בא"א קמסהדי וכן מבואר להדיא בל' הרמב"ם בפי"ג מהל' גירושין ומה שיש עוד לדקדק בזה עיין בל' הר"ן ז"ל:

שם רבא אמר וכו' וראה רבי יוחנן דבריו של רבי מנחם בגירושין ולא במיתה. מכאן נמי מוכח להדיא דטעמא דר' מנחם בבאו עדים ואח"כ ניסת לאו משום דניסת באיסור הוא ומשום קנסא דא"כ מה זה ענין ליכולה מכחישתו או לא סוף סוף עברה וניסת באיסור אע"כ כדפרישית דעיקר טעמא דר' מנחם משום דלית ליה האי סברא דדייקא מרעא לחזקת א"א ור"י ראה דבריו בגירושין דהתם ודאי לא מרעא לחזקה כיון דיכולה מכחישתו מה שאין כן במיתה והא דלא מפלגינן נמי בכה"ג בין מיתה לגירושין ואפי' בניסת ואח"כ באו עדים דכיון דבגירושין סובר ר"י דלא שייך דייקא כיון דיכולה מכחישתו א"כ בחזקת אשת איש קאי והבא עליה בחנק כמ"ש התוספות דלא מהני ניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי אלא היכא דאיכא טעמא דדייקא מרעא לחזקת א"א אלא דבהא איכא למימר כדפרישית אליבא דר' מנחם דהיכא דניסת בהיתר בלא"ה איתרע חזקת אשת איש וכדפרישית כנ"ל נכון ודוק היטב:

שם רבא אמר לעולם תרי ותרי וראה ר"י דבריו של ר' מנחם ב"י בגירושין וכו' מ"ט גירושין יכולה מכחישתו ופרש"י בד"ה גירושין יכולה וכו' הלכך אי שרית לה סמכה אהכחשה ומינסבא ע"פ עדים עכ"ל. משמע לכאורה דלרבא עיקר טעמא דר' מנחם היינו משום האי חששא וסובר דאפי' במיתה דיכולה מכחישתו נמי שייך האי גזירה. וקשיא לי טובא דהא ביבמות ר"פ האשה מייתי רבא גופא האי ברייתא דוקדשתו בע"כ ומוקי לה בתרי ותרי וניסת לא' מעידיה וקאמרה ברי לי א"כ משמע דמדאורייתא איירי ומוקי לה הש"ס התם כרבי מנחם. וכה"ג קשה מפ' חזקת הבתים דף ל"א דמותיב רבא גופא מהאי ברייתא דהא דמפליג ר' מנחם ב"י בין ניסת ואח"כ באו עדים לבאו עדים ואחר כך ניסת היינו משום זילותא דבי דינא והכי מסקנא דשמעתא שם. ולפרש"י כאן לא שייך לומר כן דבלא"ה לא שייך האי גזירה דאתא למינסבא עפ"י עדים הללו אלא בבאו עדים ואח"כ ניסת משא"כ בניסת ואח"כ באו עדים והנלע"ד ליישב חדא מגו חדא דודאי רבא גופא סובר דטעמיה דר' מנחם ב"י ע"כ מדאורייתא איירי דהאי ברייתא דוקדשתו דרשא גמורה היא כמו שהוכחתי באריכות וע"כ דטעמא דר' מנחם ב"י משום דבאו עדים ואח"כ ניסת בחזקת א"א קיימא משא"כ בניסת ואח"כ באו עדים כבר יצאה מחזקת א"א כמ"ש לעיל ומדלא אסיר לה ר' מנחם ב"י מיהא מדרבנן מוכיח הש"ס שפיר דחיישינן לזילותא דבי דינא והא דמפליג רבא בשמעתין בין גירושין למיתה וע"כ היינו משום חשש גזירה לאו משום דהכי טעמא דר' מנחם ב"י. אלא אליבא דר' יוחנן מפרש לה רבא הכי. דע"כ אית ליה כר"מ ב"י בגירושין ולא במיתה והיינו כדינא דר"מ ב"י ולא מטעמא דכיון דטעמא דר"מ ב"י ע"כ מדאורייתא איירי דאל"כ ברייתא דוקדשתו אמאן תרמייה א"כ תו ליכא לחלק בין מיתה לגירושין אלא דר' יוחנן לית ליה דרשא דוקדשתו כחכמים דר"מ ב"י אלא דאפ"ה מחמיר רבי יוחנן בגירושין וראה דבריו של רבי מנחם ב"י להחמיר בגירושין משום האי גזירה דיכולה מכחישתו כן נראה לי נכון לפי שיטת הסוגיא דלא ליקשי אהדדי ובהכי נתיישב נמי אוקימתא דרבא דלא תיקשי אדר' יוחנן הול"ל בהדיא הלכה כרבי מנחם ב"י בגירושין ומדקאמר מימרא באפי נפשה ע"כ היינו משום דס"ל כר"מ ב"י ולא מטעמיה. ועפ"ז יש ליישב ג"כ הא דשקיל וטרי רבא בר"פ האשה מברייתא דוקדשתו אמימרא דרב ולא אסיק אדעתי' ברייתא דהכא. ולמאי דפרישית יש ליישב ואין להאריך כאן יותר. ומהכא נמי מוכח דדרשא דוקדשתו דרשא גמורה דאי אסמכתא בעלמא א"כ מאי קמותיב רבא בפ' האשה מברייתא דוקדשתו דלמא התם בגירושין איירי כגון שנים אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה וניסת לכהן מש"ה אמרינן דדפנו ותצא מדרבנן משא"כ בעידי מיתה דאיירי ביה רב. אע"כ דמדאורייתא איירי תו ליכא לאיפלוגי. מיהו איכא למימר דהתם אמימרא דרב קאי שהבעל לפנינו וב' אומרים זה הוא וב' אומרים אין זה בעלה ואם כן התם נמי יכולה מכחישתו ואפ"ה קאמר רב לא תצא ודו"ק:

דף כג.

בתוס' בד"ה מ"ש רישא וכו' ויש מפרשים כיון דלא מפלגינן וכו' אלא רבנן א"כ סיפא אמאי תצא הא שמעינן להו דאמרי לא תצא עכ"ל. והקשה מהרש"א דאכתי מצינן לאוקמי כרבנן ואיירי הכא דלא ניסת לא' מעידיה וכו'. ולענ"ד לק"מ דודאי היש מפרשים נמי מודו בהא דלרבנן אפילו היכא דלא ניסת לא' מעידיה לא מיתוקמא. דסוף סוף ספיקא דרבנן מיהא הוי והוי לן למימר תצא מדרבנן דהא לא אשכחן מאן דאית ליה דתרי ותרי אפילו ספיקא דרבנן לא הוי ואדרבא איכא למ"ד דספיקא דאורייתא נמי הוי. ול"ל דכיון דליכא אלא ספיק' דרבנן בקידושין מש"ה לא תצא בדיעבד כדאשכחן בספק חלוצה וספק אחות זקוקתו שאם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם. נלע"ד דשאני התם דעיקר מילתא מדרבנן משא"כ הכא כיון שהחמירו חכמים לומר דתרי ותרי לא אזלינן בתר חזקה ממילא הו"ל א"א ואפי' בדיעבד בקידושין נמי הוי לן למימר דתצא. אלא הא דלא ניחא להו להיש מפרשים בהאי תירוצא קמא היינו משום דאכתי הוי מצי לאוקמי בניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי דבכה"ג לא הוי אפילו ספיקא דרבנן בדיעבד כדמוכח הסוגיא לעיל ואפ"ה בגירושין תצא כדר' מנחם וע"ז כתבו שפיר דלא מיתוקמא כר' מנחם מדלא מפליג כנ"ל ברור בכוונת התוס' ודו"ק:

בד"ה תרוויהו בפנויה קמסהדי לא הוי צריך להא וכו' דאין דבר שבערוה פחות משנים עכ"ל. ואע"ג דבקידושין דף ס"ה איכא למ"ד דהמקדש בע"א חוששין לקדושין מ"מ לא ניחא להו לאוקמי שמעתא דהכא דלא כהלכתא דלהסכמת רוב הפוסקים קי"ל דאין חוששין. מיהו בלא"ה נראה דאפילו למ"ד חוששין היינו היכא שהבעל והאשה מודים משא"כ הכא שהאשה ודאי אומרת שלא נתקדשה דהא קמן שניסת לאחר אם כן לכ"ע אין חוששין ועיין בזה בל' הר"ן ז"ל ובמהרש"א ז"ל:

בא"ד אבל תימא אמאי לא תינשא דהוי לן לאוקמי אחזקה עכ"ל. ואף ע"ג דבכמה דוכתי אשכחן דלא סמכינן אחזקה מדרבנן ואפילו בשאר איסורין. היינו נמי היכא דאיתרע החזקה קצת משא"כ הכא דלמאי דמשמע להו עכשיו שאין כאן כ"א ע"א המעיד על עיקר הקידושין א"כ לא איתרע החזקה כלל ומש"ה קשיא להו דתינשא לכתחילה כן נראה לי ועיין במהרש"א ז"ל:

גמרא מאן דמתני לה ארישא כ"ש אסיפא דבשבויה הקילו ופרש"י דחששא בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה וכו'. ואע"ג דלעיל בפ"ק ד' י"ג ע"ב אמרינן דלזו יש עדים ולזו אין עדים ופרש"י שם דכיון שנישבי' לבין העכו"ם והם פרוצין בעריות כולנו עדים שנבעלה כבר כתבתי שם דהא דרוב עכו"ם פרוצים בעריות לא הוי רוב גמור דמדאורייתא סמכי' אהא דשבוי' מנוולא נפשה לגבי שבאי. ועוד דבר"פ ג' דבכורות אסקי' דרובא דתליא במעשה לא הוי רוב ואף שהתוס' הקשו שם מהא דאמרינן בר"פ האשה שהלכה דרוב נשים מתעברו' ויולדות ומחלקים שם בין תשמיש דאדם לתשמיש דבהמה דתשמיש דאדם לא מיקרי רובא דתליא במעשה כבר העליתי בתשובה דהיינו דוקא בתשמיש דאיש ואשתו שהוא מצוי ואמרינן בעלמא רוב ומצוי ליכא למ"ד משא"כ בביאת זנות ודאי מיקרי רובא דתליא במעשה ולא הוי רובא. אלא דמדרבנן עשאוהו כרוב וכיון דמדרבנן הוא הם אמרו והם אמרו להקל לענין עדות כל דהו ועוד משום שאין עדים מצויין להעיד עליה לכך הקילו כדאשכחן בעיגונא כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון מאן דמתני ארישא כ"ש אסיפא דבשבוייה הקילו ופרש"י דחששא בעלמא היא שמא נבעלה. וכתבתי דאע"ג דבפ"ק אמרינן דרוב גוים פרוצין בעריות אפ"ה הא מסקינן בפ"ג דבכורות דרובא דתליא במעשה לא הוי רוב ואע"ג דהתוס' כתבו שם דתשמיש דאדם לא מיקרי רובא דתליא במעשה היינו בתשמיש דאיש ואשתו אבל תשמיש שע"י זנות ודאי הוי רובא דתליא במעשה:

תוספות בד"ה מאן דמתני וכו' וא"ת דלמא אסיפא לא מצי קאי וכו' ולמאי דמפרש בסמוך א"ש עכ"ל. ואע"ג דהא דאמרינן בסמוך לא ניסת ניסת ממש לא אשכחן מאן דפליג אאבוה דשמואל. אפ"ה הוי קשיא להו מעיקרא משום דאיכא למימר דאבוה דשמואל גופא דקאמר לא ניסת ניסת ממש היינו משום דמתני לה אסיפא ומש"ה מיקל לומר דאפי' התירוה להינשא משום דבשבויה הקילו משא"כ מאן דמתני ארישא מפרש ניסת ממש דוקא וא"כ שפיר קשיא להו דלמא אסיפא לא מצי קאי דאפי' באו עדים מעיקרא והיא ניסת באיסור ואפ"ה לא תצא כיון שכבר ניסת ממש ואין בידינו להוציאה כיון דאיסור שבויה אינו אלא מספק. וע"ז מסקי התוספות ולמאי דמפרש בסמוך לא ניסת ניסת ממש א"ש והיינו משום דמשמע להו דאבוה דשמואל למאן דמתני ארישא נמי קאי. ואפשר דמשמע להו הכי דאי אסיפא קאי מאי קמ"ל אבוה דשמואל הא ברייתא דבסמוך בהדיא קתני התירוה להינשא ואח"כ באו עדים לא תצא אע"כ דארישא קאי וא"כ א"ש דמאן דמתני ארישא הוי כ"ש אסיפא לכל מאי דתנן בהדיא במתניתין ואע"ג דלענין ניסת אפשר לאפלוגי בינייהו מ"מ מניסת ממש לא איירי מתני' כנ"ל ובהכי א"ש נמי דאכתי הוי מצינן למימר דדוקא אסיפא אמרי' דהתירוה להינשא לא תצא מהיתרה הראשון ותינשא לכתחלה כמו שהוכיחו התוספות בדיבור הסמוך מבנתיה דמר שמואל משא"כ למאן דמתני ארישא אמרינן דהאי לא תצא היינו לענין אם נשאת לא תצא וא"כ לא שייך לומר כ"ש אסיפא אבל למאי דפרישית אתי שפיר ודו"ק:

בד"ה והא איכא עדים וכו' ומיהו קשה לרשב"א וכו'. עיין בס' מגיני שלמה למורי זקיני ז"ל:

גמרא טעמא דלא אתו עדים וכו' והאמר אבוה דשמואל כיון שהתירוה להינשא אע"פ שלא נשאת וכו'. ול"ל דהא דקאמר ר' שמן והאיכא עדים במדינת הים ה"ק דמתחלה למה התירוה להנשא כיון דאיכא קול שיש עידי שבויה דאפשר דקים ליה לתלמודא דהכי הוי עובדא שלא יצא הקול עד לאחר שהתירוה ולפ"ז נראה דלמאי דמסקינן נמי עידי טומא' איתמר איירי בכה"ג שיצא הקול אחר שהתירוה ובזה נתיישב מ"ש הטור בשם הרמב"ם דאפילו יצא הקול שיש עידי טומאה מתירין אותה ותמה עליו הב"ח למה כ"כ בשם הרמב"ם והא גמרא ערוכה היא ולמאי דפרישית אדרבא מסוגיא דשמעתין משמע דדוקא היכא שיצא הקול אחר שהתירוה לא תצא מהתירה אבל אם יצא הקול קודם שהתירוה לא משמע הכא מידי דמתירין אותה. אלא דהרמב"ם מסברא דנפשיה לא משמע ליה לחלק. וטעמו דהא אידי ואידי קלא דקמי נשואין הוא וקי"ל דחוששין. אע"כ דהכא אין חוששין כדאמרינן בגיטין דפ"ט יצא לה קול מזנה אין חוששין והיינו אפילו קמי נשואין ואמרינן נמי התם יצא עליה קול בעולה אין חוששין לה ופירשו התוספת שיצא קול שנבעלה למי שפסולה לכהונה. והכא אע"ג דשבויה היתה אפ"ה מקילינן בשבויה דלא חיישינן להאי קלא כנ"ל ודו"ק:

תוספת בד"ה עידי טומאה איתמר וכו' ורש"י פי' שם וכו' והקשה ר"ת דבשבויה נמי איכא למימר איסור סקילה וכו' שישמש בנה ע"ג מזבח עכ"ל. ויש לתמוה וכי עבודה יש לנו בימי רבי חנינא וכ"כ מורי זקיני בס' מג"ש ועוד נ"ל דאפילו את"ל דפשיטא להו לתוספות שלא ישתנה דינן בשביל כך מכמו שהיה בזמן הבית. אכתי יש לדקדק מאי פסיקא להו דבזמן הבית היו מתירין בכה"ג לשמש ע"ג המזבח ממה שהתירו את אמו להנשא לכהן דהא לקמן בפירקין איכא למ"ד דאפי' מתרומה דעון מיתה אין מעלין ליוחסין וכ"ש דאין מעלין משבויה לכהן דאיסור לאו לעבודת מזבח דעון מיתה דהא קי"ל אין בודקין מן המזבח ולמעלה לכ"ע. אלמא דאין מעלין מתרומה למזבח. ולקמן נמי אשכחן בתרי ותרי דמוקמינן לבן בחזק' כשרות דאבהתא והקשו עליו מעובדא דינאי מלכא דמשמע בתרי ותרי פסלינן ליה. ותירץ הב"י בא"ע סי' ג' בשם הרמב"ן דמ"מ לענין עכו"ם החמירו דלא מוקמינן בחזקת אבהתא. וא"כ כ"ש לנדון שלפנינו. ולכאורה היה נ"ל דמשמע

להתוספות דאפ"ה לא שייך להתירה לכתחלה לינשא לכהן כיון שבניו יהיו ספק חללין לגבי מזבח. אלא דאכתי קשה מהאי דתרי ותרי וצ"ע ליישב שיטת התוספות. מ"מ זכינו מיהא שאין כאן קושיא לשיטת רש"י. ועפ"ז ישבתי לנכון דברי הירושלמי דמייתי אהאי עובדא דשמעתין דבנתיה דמר שמואל מתו בגין דחנניה בן אחי רבי יהושע עיבר שנים בח"ל והיינו משום דלקמן אמרינן דבכל מקום ששלוחי ראש חדש מגיעין מעלין אפילו מנשיאת כפים ליוחסין כיון שצריכין ב"ד מומחין וא"כ כיון דחנניה עיבר שנים אפי' בח"ל ממילא היו ב"ד קבועין בכל המקומות ומעלין אפילו מאיסור עשה ליוחסין וא"כ נישאו שלא כדין דאיכא למיחש שיעלו בניהם למזבח ע"י כך. והארכתי בזה וכאן אין להאריך ודו"ק:

קונטרס אחרון יישוב נכון על לשון הירושלמי בבנתיה דמר שמואל שנשבו ומסיק דמה שמתו לאו משום דהוי משקרי אלא משום דחנניא בן אחי רבי יהושע עיבר שנים בחוצה לארץ ופירשתיו בדרך פשוט וקרוב:

דף כג:

במשנה שתי נשים שנשבו פרש"י שיש עדים שנשבו. משמע דבליכא עדים הוי מהימנא כל חדא לומר נשביתי וטהורה אני אע"ג דחברתה ידעה שנשבית ולא שייך לומר הפה שאסר. משום דאכתי כל חדא מינייהו הוי יכולה להכחיש חברתה ולומר שלא נשבית דע"א בשבויה לאו כלום הוא לאסור אלא להתיר. ולכאורה היה נראה מכאן ראיה דהא קי"ל דלא אמרי' מיגו במקו' ע"א. לאו משום דהו"ל מיגו דהעזה שאינו יכול להעיז ולהכחיש העד דא"כ הכא אמאי הוי מהימנא. אע"כ דעיקר הטעם במיגו במקום ע"א היינו היכא שהיה צריך לישבע להכחיש העד כמ"ש התוס' בנסכא דרבי אבא. ולשיטת הסוברים דבכל ענין לא אמרינן מיגו במקום ע"א משום דהו"ל מיגו דהעזה צ"ל דשאני הכא דבשבוי' הקילו וזה שכתבו כל הפוסקים בפשיטו' דאע"ג דאיכא עד כשר שנשבי' אפ"ה מהימנא לומר נשביתי וטהורה אני וק"ל:

קונטרס אחרון משנה שתי נשים שנשבו ופרש"י שיש עדים שנשבו. משמע דהיכא דליכא אלא ע"א שנשבית עדיין נאמנת לומר נשביתי וטהורה אני משמע לכאורה דהא דקי"ל דלא אמרינן מיגו במקום ע"א לאו משום דהוי מיגו דהעזה דא"כ הכא אמאי מהימנא אלא דטעמא דמיגו במקום ע"א ל"א היינו היכא שהיה צריך לישבע ולשיטת החולקים דבכל ענין לא אמרינן מיגו במקום ע"א צ"ל דשאני הכא דבשבוייה הקילו דבלא"ה ליכא אלא חששא בעלמא שמא נבעלה וכדפרישית:

תוספות בד"ה אין רישא וסיפא וכו' ואין נראה דאי בדליכא עדים היינו מציעתא וכו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דמציעתא איצטריך לאשמעינן דאע"ג שאמרה שחברתה טמאה אפ"ה חברתה טהורה דמרישא דרישא לא שמעינן אלא שנאמנת לומר שחברתה טהורה ולא זו אף זו קתני בסיפא באני וחברתי טהורה ע"ש. ולכאורה היה נראה ליישב דמשמע להו להתוספות דלא שייך למיתני כה"ג לא זו אף זו דאדרבא מציעתא סתרא לרישא דרישא. דמשמע מרישא דרישא דמצד נאמנותה טהורה חברתה. ומציעתא קתני דאפי' אמרה שחברתה טמאה אפ"ה חברתה טהורה. אלא דל' היינו מציעתא לא משמע הכי. ועוד דאכתי איצטריך מציעתא לאשמעינן דנאמנת על עצמה שהיא טמאה אע"ג דליכא עדים. ואע"ג דהא נמי קתני ברישא דרישא אפ"ה לא זו אף זו קתני דאע"ג דבמציעתא איכא למימר תמות נפשי עם פלשתים קעבדה אפ"ה מהימנא. לכך נלע"ד דלעולם סברי התוספות דלא שייך למיתני לא זו אף זו אלא בשני בבות הסמוכות משא"כ הכא מפסקא בבא אחריתי אבל עכשיו דאיירי בדאיכא עדים א"ש ולא שייך להקשות אכתי רישא דרישא ל"ל הא מסיפא דסיפא שמעינן דנאמנת לטהר חברתה דמ"מ אי לא רישא דרישא הוי מוקמינן לכולהו בבי דברייתא דוקא בדליכא עדים ואע"ג דמקשינן בפשיטות אי דליכא עדים אמאי לא מהימנא היינו לקושטא דמילתא דשמעינן ממתניתין דנשביתי וטהורה אני נאמנת וכ"ש דנאמנת לטהר חברתה אבל תנא דברייתא לא סמיך אמתני' דעכשיו נמי דמוקמינן בדאיכא עדים הא שמעינן דכיון שהם מעידות זו את זו נאמנות וא"כ הוי מוקמינן בדליכא עדים מש"ה קתני רישא דרישא וממילא דע"כ בדאיכא עדים נאמנת לטהר חברתה דאי בדליכא עדים היינו מציעתא כנ"ל ודו"ק:

בגמרא רב פפא אמר כולה דאיכא עדים ואיכא ע"א דקא אפיך וכו' ומפשטא דשמעתא משמע דאיירי דלאחר שהעידה אתא ע"א וקא מפיך ומש"ה אמרי' דחברתה משתריא אפומ' דידה כיון שכבר העידה להתיר אלא דלפ"ז קשיא סיפא היכא דאמרה אני וחברתי טמאה ואתא ע"א וקא מפיך ואמר דחברתה טהורה ואמרינן נמי דחברתה משתריא אפומ' דעד ואמאי הא קי"ל דע"א בהכחשה לאו כלום הוא ולא מהני אפילו להתיר כיון שהעד המכחישו אתא מעיקרא. ועיין בזה בר"ן שהאריך ומסיק בשבויה הקילו. אלא דלפ"ז קשה מאי מקשה בסמוך הא תו ל"ל ואמאי לא משני דממשנה יתירא שמעינן דאף על גב דאתיא מעיקרא האשה שאמרה שחברתה טמאה אפ"ה משתריא אפומא דעד שאמר שחברתה טהורה. ויש ליישב דאי לאשמעי' הא מילתא אתא אמאי שני בלישנא למיתני חדא בבא בחד עניינא ואידך בבא בעניינא אחרינא דכולהו הוי מצי לאשמעינן בחד עניינא. אבל למאי דמשני הש"ס א"ש ובזה נתיישב ג"כ הא דלא משני הש"ס דמשנה יתירא אתי לאשמעי' דאפי' עד פסול במקום עד כשר נאמן כאותו גירסא שהביא רש"י באחרונה ולמאי דפרישית אתי שפיר ודוק (אמנם בזה יש ליישב קושית התוס' ד"ה הא תו למה לי ודו"ק):

רש"י בד"ה היינו רישא דרישא דהא ודאי משום דאינה וכו' לא איצטריך למיתני דטובא אשמעינן עכ"ל. נ"ל דאין כוונת רש"י דכיון דאשמעינן בעלמא תו לא איצטריך לאשמעינן בהאי ברייתא דא"כ למאי דמוקמינן ברייתא מעיקרא דלא איירי בע"א קא מפיך. א"כ לא אשמעינן בברייתא מידי דכולה ממתני' שמעינן להו אלא דעיקר כוונת רש"י ליישב לשון המקשה דמקשה היינו רישא דרישא והיינו לענין דחברתה משתריא ולא מקשה היינו מציעתא לענין דאין נאמנת על עצמה לזה כתב רש"י דמשמע ליה יותר דאתא לאשמעינן לענין חברתה כיון דלענין דאינה נאמנת על עצמה לא הוי רבותא כ"כ דטובא אשמעי' כנ"ל ברור ודו"ק:

במשנה וכן ב' אנשים וכו' הרי אלו נאמנין. וכתב הרמב"ם ז"ל דהא דע"א נאמן היינו בתרומה דרבנן אבל בדאורייתא צריך ב' עדים ותמה עליו הר"ן בשמעתין דהא קי"ל ע"א נאמן באיסורין. ולענ"ד משום הא לא איריא דהא דע"א נאמן באיסורין היינו דוקא היכא דלא איתחזק איסורא משא"כ באיתחזק בעינן שנים. וקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף והכא נמי רובא דעלמא לאו כהנים נינהו וכל דפריש מרובא פריש כנ"ל טעם הרמב"ם. ושיטת החולקים כמו שנראה גם כן משיטת התוספות בשמעתין דמתניתין בתרומה דאורייתא איירי ואפילו הכי סגי בע"א אפשר משום דהו"ל כמילתא דעבידא לגלויי ואפ"ה הוא בעצמו אינו נאמן כנ"ל וק"ל:

קונטרס אחרון במשנה וכן שני אנשים זה אומר כהן אני כו' ובזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין וכתב הרמב"ם ז"ל דדוקא בתרומה דרבנן ע"א נאמן ולא בתרומה דאורייתא ותמה עליו הר"ן ז"ל דהא קי"ל דע"א נאמן באיסורין כתבתי ליישב דרובא דעלמא לאו כהנים נינהו וכל דפריש מרובא פריש ורובא וחזקה רובא עדיף והו"ל כאיתחזק איסורא:

רש"י בד"ה מעלין היכא דליכא גומלין והיינו דאיכא בין ר"א לת"ק דר' יהודה עכ"ל. ואע"ג דלקמן מסקינן דעיקר מילתא דר"א דביש עוררין אין מעלין ע"פ ע"א היינו ע"י צירוף אפ"ה סיפא דמילתא דבאין עוררין מעלין ע"פ ע"א היינו ע"א ממש וה"ק ר"א אימתי דאין מעלין ע"פ ע"א ביש עוררין ואז אפילו בשנים ע"י צירוף עדות נמי לא מהני (ושמעינן לה מדפליג רשב"ג ואמר מעלין) אבל במקום שאין עוררין מעלין ע"פ ע"א לגמרי ומדאסיק ר"א אבל במקום שאין עוררין מעלין משמע לרש"י דהיינו דוקא היכא דליכא גומלין ובהא פליג את"ק וק"ל:

גמרא כל הני למה לי. ופרש"י כל הני דתני לאשמעינן הפה שאסר וכו' ואע"ג דמתני' דהכא דוכן שני כהנים לא איירי כלל מהפה שאסר מ"מ נראה דהכי קשיא לי' מתני' דב' נשים שנשבו ל"ל אי לאשמעינן דלא חיישינן לגומלין ממתניתין דשני כהנים שמעינן לה מכ"ש דבשבויה יש להקל טפי ואי לאשמעינן דבדאיכא עדים לא אמרינן הפה שאסר מרישא שמעינן לה וע"ז משני הש"ס דלעולם מתניתין דב' נשים שנשבו אשמעינן דלא חיישינן לגומלין ולא שמעינן לה מסיפא דאפי' ר' יהודה דפליג בסיפא ברישא מודה:

דף כד.

בתוס' בד"ה וכן שני אנשים וכו' משמע דלא פליג ר"י משום דבשבויה הקילו וקשה דלקמן משמע איפכא עכ"ל. והא דלא ניחא להו לפרש באמת דר"י פליג לענין תרומה כ"ש דפליג נמי בשבויה דחמיר טפי ואפ"ה איצטריך שפיר מתני' דוכן שני אנשים לאשמעינן רבותא אליבא דר"י אלא דנראה דמדקאמר ר' יהודה אין מעלין לכהונה ע"פ ע"א וקס"ד דהיינו משום חששא דגומלין משמע דדוקא לכהונה חייש להכי אבל בשבויה מודה ועדיין צ"ע:

בא"ד ומיהו למאי דמוקמינן פלוגתייהו במעלין מתרומה ליוחסין עכ"ל. ויש לדקדק דלהאי אוקימתא נמי קשה מיהא מדר"א דקאמר במתני' דבמקו' שאין עוררין מעלין ופרש"י במתני' דהיינו דוקא היכא דליכא גומלין משמע דלענין תרומה חייש לגומלין ואפ"ה לא פליג ר' אליעזר בשבויה משום דבשבויה הקילו. ולקמן משמע איפכא. אלא דמדר"א לא קשיא להו דאיכא למימר דאה"נ דר"א פליג נמי בשבויה מכ"ש ודווקא מדר' יהודה קשיא להו מדקאמר אין מעלין לכהונה כדפרישית בסמוך משא"כ בדר"א דלא שמעינן דחייש לגומלין אלא מדיוקא א"כ לא קשה מידי וק"ל:

בא"ד וי"ל דבתרומה דרבנן הוא דמתכשר במסל"ת וכו' אבל בתרומה דאורייתא לא עכ"ל. כוונתם מבואר דדוקא לענין תרומה דרבנן מקילינן טפי מבשבויה משא"כ במתני' דאיירי בתרומה דאורייתא מחמרינן טפי מבשבויה ולפ"ז יש לתמוה דלקמן ד' כ"ו ע"ב גבי חיישינן לזילותא דבי דינא כתבו התוס' להדיא דמתני' דהכא איירי בתרומה דדבנן. מיהו לתירוץ השני שכתבו התוספו' שם דלענין משיח לפי תומו איירי דוקא בתרומת ח"ל או בתרומת פירות שאין להם עיקר מן התורה כלל. א"כ איכא למימר דמתני' דהכא איירי בתרומ' דגן ותירוש בא"י דלגבי תרומת פירות או ח"ל קרי ליה תרומה דאורייתא כמ"ש כאן. ומ"ש שם דמתני' איירי בתרומה דרבנן היינו משום דאפילו תרומת דגן ותירוש בא"י דיש להו עיקר מן התורה אפ"ה קרי להו דרבנן דתרומה בזמן הזה מדרבנן משא"כ לתירוצם הראשון שם לקמן לא נחתו לחלק בהכי א"כ קשה. ועוד דאכתי קשה מתני' גופא דלענין גומלין מחמרינן בתרומה טפי משבויה ובסיפא דמתני' לענין עוררין דתרי ותרי לשיטת התוספות לקמן מקילינן טפי בתרומה דמוקמינן ליה בחזקת כשרות ובשבויה בחזקת איסור כדמוכח מעובדא דינאי מלכא דאיירי בשבוי' ויש ליישב דמ"ש כאן דמתני' איירי בתרומה דאורייתא והחמירו טפי מבשבויה היינו למאי דס"ד עכשיו דפלוגתא דר"י ורבנן משום גומלין כי היכי דלא תיקשי אמאי מחמיר ר' יהודה טפי מבשבויה. משא"כ לקמן בזילותא דבי דינא מיתוקמא לפי מאי דמסקינן ואיבעית אימא דפליגי במעלין מתרומה ליוחסין מצינן למימר שפיר דמתני' איירי בתרומה דרבנן והקילו טפי מבשבויה. ולפ"ז ע"כ צ"ל דהא דס"ל לר"א דמתניתין דבתרומה חיישינן לגומלין ע"כ בשבויה נמי פליג וכדפרישית בסמוך ודו"ק:

בד"ה אבל אינו נאמן ונו' פירש בקונטרס משום חשש ממזרות ונתינות וקשה דלהכי ליכא למיחש עכ"ל. לפי גירסת רש"י שלפנינו משמע להדיא דרש"י נמי מפרש דלהשיאו אשה היינו מיוחסת ומשום מעלה דיוחסין. אלא דלקמן דף כ"ה ע"ב מפרש רש"י להדיא דאינו נאמן להשיאו אשה היינו משום חשש ממזרות ונתינות. ולפ"ז נראה יותר תימא פרש"י דקשה מדידיה אדידיה. והנלע"ד דהיא גופא קשיא לרש"י דהכא בשמעתין משמע דלכ"ע ליוחסין בעינן שני עדים ולקמן דף כ"ה בפלוגתא דר' ור' חייא משמע דלר' חייא ע"א נאמן להשיאו אשה ואפילו קרוב ולא ניחא ליה לרש"י לפרש כפי' התוספות שם דלר' חייא נמי ע"י צירוף עוד ע"א קאמר וכמו שאפרש שם. לכך ניחא ליה לרש"י לפרש דהכא דוקא להשיאו אשה מיוחסת בעינן שני עדים ומהטעם שנתבתי במשנתינו דרובא דעלמא לאו כהנים נינהו. משא"כ לקמן לא איירי להשיאו מיוחסת אלא משום חשש ממזרות ונתינות ומש"ה לר"ח סגי בחד. דע"א נאמן באיסורין וכ"ש הכא דרובא דעלמא לאו פסולי קהל נינהו כנ"ל בשיטת רש"י. ומה שהקשו בתוס' מההיא דהחולץ י"ל דהתם אתיא כמ"ד כל המשפחות בחזקת כשרות כמ"ש התוס' כאן בס"ה וכן תירצו להדיא בהחולץ והא דלא סגי להו להתוס' בהאי שינויא היינו משום אידן קושיא דהחולץ דקשיא דר"י אדר"י דבשמעתין משמע דר"י מצריך בדיקה ליוחסין. משא"כ לרש"י לק"מ דהכא איירי לענין להשיאו מיוחסת כדפרישית. ודוקא בההיא דר"ת לקמן מפרש משום חשש ממזרות ונתינות משום דלית להו כל המשפחות בחיקת כשרות עומדות כנ"ל ודוק היטב:

גמרא למימרא דר"י חייש לגומלין וכו' הא דלא מקשה אמתני' משום דאיכא למימר דמתני' לענין יוחסין איירי ומש"ה חייש ר' יהודא משום מעלה דיוחסין. כדאשכחן דליוחסין עבדו כמה מעלות ורבנן סברי איפכא כיון דליכא אלא מעלה בעלמא דאפילו איסורא דרבנן ליכא דלא הוזהרו כשירות לינשא לפסולין מש"ה לא חיישינן לגומלין. ומשבוי' נמי לא תקשי אחמרין משום דבשבוי' הקילו טפי משא"כ מברייתא דאיירי לענין תרומה מקשה שפיר אחמרי' ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה שלי חדש וכו' בפרק אע"פ פירש בקונטרס די"מ משום עומר ולאו מילתא היא דא"כ מאי משני וכו' תינח דמאי חדש וישן מאי איכא למימר עכ"ל. קושייתם בזה אינו מובן לי דהא מצינן למימר דמעיקרא לא קשיא ליה מחדש וישן אלא מדמאי דהא בפ' אע"פ משמע דר"י סובר דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ומייתי עלה האי דחמרין גופא. ואפשר דהתוספות לשיטתייהו שכתבו לעיל בד"ה וכן שני אנשים דמתני' נמי איירי בתרומה דאורייתא אבל לפמ"ש לעיל בכוונת' לחד פירושא דהא דקרי לה תרומה דאורייתא היינו בתרומה בא"י דאית לה עיקר מן התורה אבל לעולם בתרומה דרבנן איירי א"כ לק"מ מחדש וישן ודו"ק:

בא"ד ועוד הקשה ר"ת וכו' ואמר לו אחד אין אני נאמן וכו' והאיך קנה ממי ששלחו אצלו והלא הוא בעצמו אמר שאינו נאמן עכ"ל. קושיית ר"ת לפי גרסתו דאמר לו אחד אין אני נאמן אבל במשניות שבידינו גרסינן אמר לו אחד אני אינו נאמן א"כ יש לפרש בענין אחר דכשאמר לו אחד שהוא בעצמו נאמן אין אנו מאמינין לו בוה ואינו נאמן ואם אמר פלוני הוא הנאמן ואח"כ שלחו הלה אצל זה ואמר שהוא מוכר ישן נאמן וא"כ לא קשה מידי ודו"ק:

גמרא אמר רבא דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא. וקשיא לי מאי קושיא דרבנן אדרבנן דהתם אפילו בלא טעמא דגומלין אין להאמינו בזה כיון שהוא חשוד על המעשרות וקי"ל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. אלא דלרבותא קתני דאע"ג שאומר שלי אינו מתוקן וקס"ד דמוכחא מילתא דקושטא קאמר קמ"ל דאפ"ה אינו נאמן דאיערומי קא מערים משום גומלין אי נמי דלרבותא דר"י אשמעינן דאפ"ה נאמן משום דר"י לית ליה האי דחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו או משום דס"ל כדאיתא בירושלמי דבחמרין הקילו משום אכסניא וחיי נפש אבל אכתי לא קשיא שפיר דרבנן אדרבנן ואף לשיטת הסוברים דהא דחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו לאו הלכתא היא כדאיתא בבכורות מ"מ לענין דמאי ודאי הלכתא היא כדאיתא התם ברפ"ג דדמאי בלוקח פירות בשבת ומצאו אדם אחר ואמר לו פירות הללו מעושרין הם אוכל בשבת על פיו ובמוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר וכן פסק הרמב"ם בפי"ב מהל' מעשר. והנלע"ד דהא דחשוד אינו נאמן אף בשל אחרים היינו דוקא בפירות שהם משל ודאי חשוד ובהא איירי מתני' דריש פ"ג דדמאי כדקתני ממי שאינו נאמן על המעשרות והטעם נ"ל בזה דאע"ג דלא קי"ל כמ"ד החשוד על הדבר לא מעידו אלא דמעיד בשל אחרים משום דאין אדם חוטא ולא לו אפ"ה מעיקר הדין כיון שהפירות של זה ודאי חשוד א"כ איתחזק איסור טבל והיכא דאיתחזק איסורא אמרינן בר"פ האשה רבה דבטבל אפילו ע"א כשר אינו נאמן. אלא משום דבידו להפריש משלו וכתב הרא"ש בפ' הנזקין גבי י"ד כללים בע"א באיסורין דאע"ג דלאו בשופטני עסקינן להפריש משלו על של אחרים אפ"ה כיון דבידו הכל קרוי בעלים עליו וא"כ כיון דחשוד אינו נאמן על שלו בדין הוא דבאיתחזק איסור טבל אינו נאמן אף בשל אחרים שהם חשודין דהא אם נחשבהו כבעלים גופא משום דבידו אפ"ה אינו נאמן דבשל עצמו אינו נאמן משא"כ הכא בחמרין לא איירי מודאי חשודין אלא שהם עמי הארץ וא"כ שפיר יכולים להעיד בשל אחרים ולא שייך לומר איתחזק איסורא דהא רוב ע"ה מעשרין הם ורוב עדיף מחזקה וא"כ ע"כ הא דאינן נאמנין לרבנן היינו משום חששא דגומלין ומקשה שפיר. ומתוך מ"ש יש ליישב לשון הרמב"ם דבריש פי"ב מהל' מעשרות פסק בלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ומצאו אדם אחר שאינו נאמן וא"ל פירות אלו מעושרין הם בשבת אוכל על פיו ובמ"ש צריך לעשר אלמא דחשוד אינו נאמן אף בשל אחרים ובסוף הפרק כתב להדיא דחשוד נאמן לומר פירות אלו מתוקנין הם ולמאי דפרישית א"ש דבתחלת הפרק איירי שהפירות הם של ודאי חשוד מש"ה אפילו אדם אחר שהוא חשוד אינו נאמן אלא בשבת דוקא ומ"ש בסוף הפרק דחשוד נאמן על של אחר היינו שאותו אחר אינו ודאי חשוד אלא ע"ה ומש"ה נאמן כדפרישית ודו"ק:

קונטרס אחרון אמר רבא דרב יהודה אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא. והקשיתי מאי קשיא דרבנן אדרבנן דהא אף אי לא חיישי רבנן לגומלין אפ"ה אין נאמנין דקי"ל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו וכדאיתא בהדיא במשנה דדמאי בלוקח פירות בשבת ומצאו אדם אחד וא"ל דמעושרין הן במוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר ותירצתי לחלק בין ודאי חשוד לסתם ע"ה דספק חשוד ובכך נתיישבו דברי הרמב"ם ז"ל שהשמיט אוקימתא דבשכלי אומנתו בידו הכל כמבואר בפנים:

בתוספות בד"ה אביי וכו' ומיהו בפ"ק דשבת וכו' עיין מ"ש בזה בגיטין דף ס"א ותמצא נחת:

דף כד:

בתוספות בד"ה ואי בעית אימא וכו' אבל דרבנן אדרבנן לעולם צריך לאוקמי בשכלי אומנתו בידו עכ"ל. אבל הרמב"ם השמיט האי אוקימתא דבשכלי אומנתו בידו וכבר תמה עליו בכ"מ ותירץ דאפשר דלהאי אוקימתא דבמעלין מתרומה ליוחסין פליגי תו לא צריכין לאוקימתא דכשכלי אומנתו בידו ולא כתב למה וכבר העיר עליו בעל תוי"ט ומה שתירץ נראה דוחק. דא"כ מעיקרא מאי מקשה דרבנן אדרבנן. אמנם למאי דפרישית לעיל יש ליישב דדוקא למאי דמשני אביי בדמאי הקילו משום דרוב ע"ה מעשרין הם מש"ה מקשינן דרבנן אדרבנן משא"כ למאי דמסקינן דטעמא דר"י משום מעלין מתרומה ליוחסין מוקמינן להא דחמרין בודאי חשודין תו לא קשיא דרבנן אדרבנן דאפי' בלא חששא דגומלין אין להאמינו כדפרישית באריכות. אלא שנראה דוחק לאוקמי האי דחמרין בודאי חשודין דוקא ועכ"ז יש ליישב דאפילו בפירות ע"ה דאמרינן דאחרים נאמנין עליה' היינו משום חזקה דאין אדם תוטא ולא לו וכיון דאיכא חששא דגומלין תו לא שייך האי חזקה ומש"ה אין ע"ה נאמן להעיד אף בשל אחרים. משא"כ במתני' ובריייתא דשני כהנים שהם בחזקת כשרות תו לא פסלינן להו משום חששא דגומלין ולא קשיא דרבנן אדרבנן אלא הא דמקשינן מעיקרא היינו לאוקימתא דאביי דשני דר' יהודה אדר"י משום דבדמאי הקילו אלמא דבדמאי לא שייך חששא דגומלין אע"ג דחייש בשני כהנים א"כ מקשה שפיר דרבנן אדרבנן דלא מסתבר לומר דר' יהודה ורבנן פליגי בסברות הפוכות משא"כ למסקנא דטעמא דר"י משום מעלין מתרומה ליוחסין א"ש דרבנן חיישי טפי לגומלין בדמאי מטעמא דפרישית ור"י לא חייש כלל כנ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד הקשה הר"ר שמואל מורדו"ן ומעיקרא היכי בעי למימר וכו' והא בלא גומלין ע"כ סבר ר"י בשילהי פירקין דמעלין מתרומה ליוחסין עכ"ל. וקשיא לי טובא דאכתי מאי קושיא דנהי דהוי ידע שפיר דר"י סובר מעלין מתרומה ליוחסין אכתי הוי סבר מעיקרא דבלא חששא דגומלין לר"י נמי מעלין לתרומה עפ"י ע"א והיינו ליתן לו תרומה אבל בלא ע"א אין ליתן לו ואע"ג דתרומה עון מיתה דשמא לא יאכל אלא ימכור לכהן דליכא אלא גזל כהנים בעלמא ובהא אפשר דחשיד. והא דמעלין מתרומה ליוחסין היינו מאכילת תרומה וטעמא דאמרינן בסמוך בשמעתין כיון דתרומה עון מיתה ולכאורה סוגיא דשמעתין מוכחא הכי דאלת"ה מאי איצטריך למימר ה"מ תרומה דעון מיתה ותיפוק ליה דמאן שמעת ליה דאמר מעלין ר"י ואיהו סובר דמה"ט בעינן שנים וכיון דאיכא שני עדים פשיטא דמעלין ממנה ליוחסין אע"כ דהא דאמרי' בסמוך ה"מ תרומה דעון מיתה היינו לשינוי' קמא דטעמיה דר"י משום גומלין הא בעלמא סגי בע"א. וא"כ הא דמעלין ממנה ליוחסין היינו משום דעון מיתה. משא"כ למאי דמשני ואי בעית אימא במעלין מתרומה ליוחסין פליגי לא צריכין לטעמא דעון מיתה אלא דבעינן שנים משום דמעלין ליוחסין. ושיטת הר"ר שמואל מורדו"ן אפשר ליישב עפמ"ש ה"ה בפ"כ מהלכות איסורי ביאה בשיטת הרמב"ם דהא דאמרינן ה"מ תרומה דעון מיתה פירושו כיון דעון מיתה בעינן שנים ומש"ה מעלין ליוחסין אלא דסוגיא דשמעתין ושיטת התוספות לא משמע הכי והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בגמרא אבל נשיאות כפים דאיסור עשה ופרש"י דכתיב כה תברכו אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה עכ"ל. מכאן מקשין קושיא עצומה על הא דאיתא פ' כל כתבי א"ר יוסי מימי לא עברתי וכו' אם אמרו לי עלה לדוכן הייתי עולה וכתבו שם התוספות לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן ותמהו עליו רבים היאך אישתמיטתא לר"י בעל התוספות סוגיא ערוכה דהכא ונדחקו ליישב. ונלע"ד דלק"מ דע"כ הא דדרשינן כה תברכו ולא לזרים היינו בבית הבחירה דוקא כדאיתא בסוטה דעיקר קרא בבית הבחירה איירי והתם ודאי אסור משום שמברכין בשם המפורש אבל בגבולין דלית לן קרא שפיר הקשה ר"י מה איסור יש בזר דלא יהא אלא קורא בתורה ואי משום ברכה לבטלה מסתמא ר"י לא בירך ברכה שאינה צריכה ואיהו לא קאמר אלא הייתי עולה והא דאמרינן הכא דאיסור עשה אע"ג דאיירי בגבולין כדאמרינן לקמן נשיאת כפים בבבל ראיה מ"מ הכא קאמר לרבותא דאיכא למימר דאין מעלין אפי' מנשיאת כפים דבית הבחירה ליוחסין כיון דליכא אלא איסור עשה אבל מאן דאית ליה מעלין היינו משום דבפרהסיא לא הוי מחציף נפשיה וזה שייך אפילו בגבולין. כן נ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא נשיאות כפים דאיסור עשה ופרש"י דכתיב כה תברכו אתם ולא זרים. ומכאן מקשין קושיא עצומה על פירוש ר"י בפרק כל כתבי שכתב דלא ידע מה איסור יש בזר העולה לדוכן ונ"ל ליישב דדוקא בבית הבחירה קאמר הכא דאיסור עשה להזכיר בשם המפורש ובהכי איירי קרא דכה תברכו בשם המפורש משא"כ בגבולין דאין מברכין בשם המפורש שפיר קאמר ר"י דלא ידע מה איסור יש והא דקאמר הכא דאיסור עשה אע"ג דאיירי בגבולין אפ"ה נקיט לרבותא דאפשר דאף מנשיאות כפים דבית הבחירה אין מעלין כדמוכח בסוגיין גופא דמייתי' עלה מגדולה חזקה דאיירי בנשיאות כפים דבית הבחירה ואע"ג דלפ"ז הא דמקשה ואלא מאי גדולה חזקה הו"מ לשנויי דמעיקרא היו נושאין כפיהם בגבולין בלא שם המפורש והשתא בבית הבחירה בשם המפורש אפ"ה ניחא ליה לשנויי דגדולה חזקה לענין אכילת תרומה גופא דאיירי ביה פשטא דקרא ובעיקר מילתא דגדולה חזקה עיין מה שכתבתי בחידושי פרק עשרה יוחסין:

בתוספות בד"ה שאני הכא דריע חזקתייהו וכו' אבל קשה דפריך מעיקר' עכ"ל. זה נמשך דוקא לפירוש ר"ת דלפרש"י ודאי המקשה הוי ידע דמטעמא דריע חזקתייהו שלא מצאו כתבם המתייחסים אין להעלותם ליוחסין. וא"כ מקשה שפיר למה הניחם לישא כפיהם הא איכא למיחש שמא יעלום ליוחסין וע"ז משני שאני התם דריע חזקתייהו כיון שלא אכלו בקדשי המקדש ליכא למיחש אבל לפירוש ר"ת קשה וק"ל ועיין במהרש"א:

דף כה.

ואלא מאי גדולה חזקה וכו' ועיין בתוספות. ולפי' ר"ת דבסמוך קשיא לי מאי מקשה הא שפיר קאמר גדולה חזקה דאע"ג דריע חזקתייהו שלא מצאו כתבם המתייחסים והיו מיחסין אותן אחר בני ברזילי אפ"ה הניחם בחזקתם דמעיקרא וצ"ע:

בתוספות בד"ה או דלמא כו' תימא מה תולה באכילה כו'. לכאורה יש לתמוה טובא על תמיהתם דלכאור' משמע להדי' בכולה סוגי' דהא דפליגי אי מעלין מתרומה ליוחסין איירי באכילה כדאמרינן נמי תרומה דעון מיתה. ובחלוקה על הגורן לא שייך לומר כן דשמא לא יאכלנה אלא ימכרנה לכהן אחר. אע"כ דבאכילה איירי וכמו שכתב ג"כ מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש ע"ש באריכות. וכתב ג"כ ליישב קושית התוס' דשמא עבד הוא. שכבר ישבה רש"י ז"ל בנעימת לשונו לעיל בסמוך בד"ה מעלין מתרומה ליוחסין דאיירי ברואה שמאכילין אותו בחזקת כהן אלא דמלבד זה נראה לי ליישב קושית התוס' דלא חיישינן כלל לומר מסתמא שמא עבד כהן הוא לענין יוחסין. דמכירין ישראל עבדים שביניהם. דאלת"ה מאי איריא ליוחסין אף בלא יוחסין האיך מתירין לו לישא אשה כלל שמא עבד הוא. אע"כ דלא חיישינן להכי כמ"ש התוספות בעצמן בדף הקודם בד"ה אבל אינו נאמן וכו' דאף לענין מיוחסת ממש אין הטעם משום חשש ממזר ונתין אלא משום חללות והביאו ראיה מהחולץ וא"כ מהאי ראיה גופא פשיטא טפי דלא חיישינן שמא עכו"ם ועבד הוא ועיין מה שכתבתי בל' התוס' דלעיל דשיטת רש"י נמי הכי הוא. וכ"ש דא"ש טפי למאי דקי"ל כל המשפחות בחזקת כשרות וכמ"ש לעיל בל' התוס' הנ"ל. והא דבעינן ע"א לכהונה היינו שמא ישראל כשר הוא דרובא דעלמא הבאים לפנינו בחזקת ישראלים נינהו טפי מכהנים כן נ"ל נכון. והא דמקשינן לקמן סוף פירקין ודלמא עבד כהן הוא היינו משום דמשמע ליה דאפילו בקרא עליו ערעור איירי. כמו שאפרש שם במקומו בעזה"י ודו"ק היטב. ועוד נראה לי דאף לפי מה שהבינו בתוספות דפלוגתא דמעלין מתרומה ליוחסין איירי מחלוקה על הגורן אפ"ה א"ש נמי הא דמסיק הש"ס תרומה דמיתאכלא בצינעא. דמש"ה לא שייך סברא דתרומה עון מיתה דכיון דבצינעא מתאכלא אפשר שלא יאכלנה אלא ימכרנה לכהן אחר ולא חייש לגזל כהנים שהוא ממון שאין לו תובעין. משא"כ נשיאת כפים דבפרהסיא לא מחציף נפשיה דאיכא מיהו איסור עשה וגם זה נכון ליישב תמיהת התוספת ודו"ק:

בד"ה וכי מסקינן מתרומה ליוחסין וכו' ריב"ם לא גריס לה וכו' עד סוף הדיבור. ולפ"ז משמע דאפילו מתרומה דרבנן איכא למ"ד דמעלין ליוחסין. ואע"ג דלעיל אמרינן דטעמא דמ"ד מעלין היינו משום דתרומה עון מיתה. צ"ל דבתרומה דרבנן נמי שייך האי טעמא כיון דאיכא מיהא שם מיתה בתרומה דאורייתא. וכן משמע בסמוך ועיין במהרש"א ז"ל בד"ה מאי לאו ליוחסין לא לתרומה כו' ע"ש. ומה שהקשו בתוס' על גירסא זו דרב נחמן סותר בעצמו ראיה שהביא. נלע"ד ליישב למאן דגריס לה. והיינו לפי מה שפירשו התוס' לעיל בד"ה ואיב"א דמאן דאית ליה מעלין ובעינן ב' עדים היינו משום שאם לא נצריך עדים ונאמר דאין מעלין אותו איכא למיחש דלמא אתו למיטעי ויעלו ליוחסין אם כן השתא נמי למ"ד מעלין מתרומה דאורייתא ומדרבנן אין מעלין אכתי היא גופא קשיא דבתרומה דרבנן נמי הול"ל שמעלין ובעינן עדים דאל"כ אתי למיטעי ויאמרו

מעלין. אע"כ דהיכא דריע חזקתייהו שאין אוכלין בתרומה דאוריי' לא חיישינן והיינו כדרב נחמן וכפרש"י בההיא דריע חזקתייהו. אבל התוס' לשיטתייהו בריע חזקתייהו. ומש"ה לא גרסי לה כנ"ל ודו"ק:

בגמרא נשיאות כפים בבבל ראיה. ופרש"י לפי ששם ישיבה וב"ד קבועים ובודקים ואע"ג דלעיל בל' האיבעיא מפרש טעמא דמעלין מנשיאת כפים ליוחסין משום דבפרהסיא לא הוי מחציף נפשיה י"ל דהיינו דוקא היכא שב"ד קבועין דאף דאי איתרמי שלא בדקו לא הוי מחציף נפשיה משא"כ היכא שאין ב"ד קבועין לא שייך טעמא דלא הוי מחציף נפשיה וק"ל:

דף כה:

בתוספות בד"ה הרי שאמר וכו' ותימא א"כ יהא נאמן לכ"ע לתרומה וליוחסין במגו וכו'. ופי' המהרש"א ז"ל דלר"ח נמי אמאי לא מהימן יחידי לתרומה וע"י צירוף ליוחסין ע"ש משמע מזה דר"ח גופא מודה דלתרומה סגי בע"א היכא שאין קרוב. ואין זה מוכרח דאיכא למימר דר"ח סבר מעלין מתרומה ליוחסין כדמשמע פשטיה דלישנא וא"כ סבר דאפי' ע"א דעלמא נמי לא מהימן לתרומה והא דאמרינן בסמוך ור"ח מ"ש בן אצל אביו דלא דקרוב הוא מצינן למימר משום דר"ח כללא קאמר דכל היכא שאינו נאמן להשיאו אשה אינו נאמן להאכילו בתרומה וא"כ בן אצל אביו אפי' ע"י צירוף לא מהני לתרומה וע"ז מסיק הש"ס מ"ש בן אצל אביו דקרוב הוא. אלא דלפ"ז לא הוי מקשה הש"ס מידי אח אצל אחיו נמי קרוב הוא ומאי קושיא דלמא דוקא בתרומה אין מעלין אפילו ע"י צירוף משום דמעלין ממנו ליותסין משא"כ באח על פי אחיו ללויה דלא שייך להעלותו ליוחסין מהני אפי' יחידי ואפי' קרוב. אע"כ כפי' מהרש"א. אלא דאף לפ"ז קשה מנ"ל לש"ס גופי' להקשות דלמא טעמא דר"ח בתרומה משום דמעלין ליוחסין ויש ליישב:

בד"ה נאמן להאכילו בתרומה וכו' והשתא א"ש הא דאמר ר"ח אם אתה מאמינו יחידי לתרומה אע"פ שהוא קרוב האמינהו ע"י צירוף להשיאו אשה עכ"ל. ויש לדקדק אכתי מאי קאמר ר"ח דלמא דוקא בתרומה דסגי בע"א מש"ה מכשיר ר' אפילו בקרוב כמו בכל האיסורין דקי"ל ע"א נאמן באיסורין לא שני לן בין קרוב לשאינו קרוב. משא"כ ביוחסין דבעינן ב' עדים דהיינו עדות גמורה מש"ה לא מהני אפי' ע"י צירוף כמו בכל עדות דעלמא היכא דבעינן ב' עדים מיפסל בקרובים וצ"ע. מיהו כל זה לשיטת התוס' אבל לפמ"ש לעיל בדף כ"ד בל' התוס' בד"ה אבל אינו נאמן. דלשיטת רש"י דיוחסין דהכא היינו משום חשש ממזר ונתין ולא איירי מלהשיאו מיוחסת א"כ מיתוקמא מילתא דרבי ור"ח בפשיטות הכל בע"א לחוד כמו שהארכתי שם עיין עליו:

בא"ד אבל אין לפרש וכו' דלא משתמיט שום תנא לומר דע"א כשר ליוחסין עכ"ל. אע"ג דלעיל כתבו התוס' בד"ה אבל אינו נאמן דכל הני תנאי סברי כר"מ אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות ולא בעי בדיקה כלל. אפ"ה כתבו כאן שפיר כיון דר' ור"ח מצרכי מיהו שום עדות ליוחסין משמע דבעי בדיקה ולא אשכחן שום תנא מהני תנאי דמצרכו בדיקה ליוחסין דליסגי בעד א' ולא משמע להו דליהוי שלשה מחלוקות בדבר כנ"ל וק"ל:

בא"ד ובהא נמי אין לפרש דנאמן עם אחר להאכילו בתרומה וכו' ולא ידעתי האיך אפשר לפרש דדוקא עם אחר נאמן לר' ולא יחידי הא ר' יהיב טעמא שבידו להאכילו בתרומה וממילא דמהאי טעמא מהני אפילו יחידי מיהו בלא"ה מסקו התוס' שפיר דאין לפרש כן וק"ל. ועוד י"ל דאיכא למימר דהה"ט דיש בידו להאכילו לאו סברא אלימתא היא כיון שאין בידו להאכילו לאחר מיתה כמ"ש התוס' בסמוך:

בא"ד וא"ת כיון דס"ל דאין מעלין א"כ ס"ל דמעלין מתרומה דרבנן לתרומה דאורייתא כדמשמע לעיל עכ"ל. מ"ש כדמשמע לעיל היינו דמוקמינן לברייתא דנשיאות כפים וחלה בהכי ולא מסתבר להו לומר דרבי פליג בהא אברייתא דלעיל כיון דלא אשכחן פלוגתא בהכי אי מסקינן מדרבנן לדאורייתא או לא א"כ אפושי פלוגתא לא מפשינן וקשיא אדרב אשי בפרק הגוזל קמא דמחלק אליבא דרבי בין דרבנן לדאורייתא. בשלמא אי הוי מצי רבי למיסבר דמעלין מתרומה ליוחסין והיינו מתרומה דאורייתא כדמסקי' לעיל. א"כ ע"כ מחלק רבי בין דאורייתא לדרבנן דודאי לתרומה דאורייתא פשיטא לרב אשי דלא מהני מסיח לפי תומו כיון דמעלין ממנו ליוחסין משא"כ בדרבנן ואע"ג דהתוס' כתבו לעיל בשם ריב"ם דלא גרסינן בשמעתין האי לישנא דכי מסקינן מדאורייתא ובדרבנן לא מסקינן מ"מ בקדושין ודאי גרסי' לה וא"כ איכא למימר דרב אשי ס"ל כמסקנא דקדושין אבל לפי המשך דבריהם הקודמים דרבי ע"כ סבר דאין מעלין מתרומה ליותסין א"כ מנ"ל לרב אשי בפרק הגוזל לחלק אליבא דר' בין דאוריית' לדרבנן ומהיכי תיתי נאמר דפליג רבי אברייתות דלעיל דמסקינן מדרבנן לדאוריי' כן נראה לי בכוונתם ודו"ק:

בד"ה נאמן להאכילו הקשה ריב"ם והיכי קאמר רבי הכא וכו' עכ"ל. ויש לדקדק דלמא הכא בתרומה דרבנן איירי ומש"ה האב נאמן. והא דאמרינן בקידושין היינו בתרומה דאורייתא דנהי דע"א נאמן בה אפ"ה קרוב אינו נאמן. והא דמסיים רבי בשמעתין ואינו נאמן להשיאו אשה ולא מפליג בתרומה גופא בין דרבנן לדאורייתא. היינו לאשמעינן רבותא דאפי' ביוחסין דבעינן שנים אפ"ה קרוב אינו נאמן אפי' להצטרף עם אחר וכמ"ש התוס' ויש ליישב מדנקט רבי טעמא שבידו להאכילו בתרומה א"כ מה"ט אפילו בדאורייתא שייך האי טעמא וליכא למימר דתנא דקדושין סבר דמעלין מתרומה דאורייתא ליוחסין. ומש"ה האב אינו נאמן וצריך שני עדים הא ליתא דא"כ בבנים קטני' אמאי קאמר דאין צריך ראיה לקדשי הגבול הא מעלין ממנה ליוחסין. וליוחסין האמרינן דאפי' לקטנים בעי ראיה. וע"ז מתרץ ר"ת דליוחסין היינו לסקול ולשרוף ולעולם דתנא דקדושין סבר דמעלין מתרומה ליוחסין ובעינן שנים. ואע"ג דאכתי פליג ר' אסוגיא דקדושין לענין מעלין מ"מ לענין האי סברא דיש בידו להאכילו לא פליג משא"כ לשינויא קמא דתוס' פליגי בהאי סברא דיש בידו להאכילו כן נ"ל ודו"ק. ובחידושי הרא"ה מצאתי תירוץ אחר בשם הרמב"ן ז"ל על קושיית התוס' דמפרש למילתא דרבי דאמר נאמן להאכילו בתרומה דהיינו דוקא כשלא ידעו שהוא בנו אלא על פיו. ומש"ה קסבר רבי דמהימן משום דהפה שאסר הוא הפה שהתיר משא"כ בההיא דעשרה יוחסין איירי שידעו שהם בניו ומש"ה לא מהימן. ומה שיש לדקדק בדבריו אין להאריך והוכרחתי להביא דבריו כדי ליישב הסוגיא דבסמוך וע"ש בחידושי הרא"ה והריטב"א שהביאו ראיה מירושלמי דאיתא להדיא אם אתה מאמינו שהוא בנו תאמינו שהוא כהן כו':

בגמרא ורבי חייא מ"ש בן ע"פ אביו דלא דקרוב הוא אח ע"פ אחיו נמי. משמע דפשיטא ליה לתלמודא דרבי חייא נמי מודה דעד א' דעלמא מהני בתרומה ולא פליג אלא בקרוב. וכבר כתבתי דיש לתמוה בזה דמ"ש מכל התורה כולה דע"א נאמן באיסורין ולא שני לן בין קרוב לרחוק. ומאי קאמר ליה לר' אם אתה מאמינו לתרומה תאמינו להשיאו אשה. הא טובא איכא לאיפלוגי בינייהו דליוחסין דבעינן תרי בעינן נמי כשרין דומיא דעדות ממון משא"כ היכא דסגי בחד קרוב נמי כשר. ואם נאמר דטעמא דרבי חייא דנהי דמדאוריי' כשר. אפ"ה משום מעלה בעלמא דתרומה ויוחסין החמירו שלא להאמין קרוב. אלא דלפ"ז מאי פסיקא לתלמודא להקשות מ"ש אב מאח דאידי ואידי קרובים נינהו. ומאי קושיא הא אשכחן דמפלגי רבנן בפסולי קרובים היכא דליכא אלא מעלה בעלמא כדאשכחן לקמן בשבויה דהכל נאמנין להעידה אביה ואמה אחיה ואחותה חוץ מבנה ומבתה. וא"כ ה"נ שמא חילקו בין אב לאח לענין תרומה תו קשיא לי נהי דליכא לאפלוגי בין אב לאח אכתי איכא למימר דרבי חייא סבר דבתרומה דחמירא עבדו מעלה לפסול בקרוב מה שאין כן במעשר דאפי' למ"ד מעשר ראשון אסור לזרים אפילו הכי לא חמיר כתרומה דכמה מעלות בין תרומה למעשר. והנלע"ד ליישב ע"פ שיטת הרמב"ן ז"ל שכתבתי בסמוך בשם הרא"ה והריטב"א ז"ל דפלוגתא דרבי חייא ור' בטעמא דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וא"כ לפ"ז מצינן למימר דפשיטא לן טובא דע"א קרוב לא מהני לא בתרומה ולא במעשר אי משום מעלה בעלמא דאע"ג דבשבויה אביה ואמה נאמנין היינו משום דבשבויה הקילו משא"כ הכא אי משום דענין תרומה ומעשר מיקרי איסורא דאית ביה ממון שיש כאן גזל השבט לכהנים ולוים. וא"כ לפ"ז מקשה הש"ס שפיר מ"ש בן ע"פ אביו דלא מהימן להו ר' חייא מטעם הפה שאסר. אע"כ דסובר רבי חייא כיון דלדבריו קרוב הוא לא מהני כמ"ש התוס' בד"ה הרי שאמר. א"כ אח ע"פ אחיו דקרוב הוא דפשיטא לן דפסול אף למעשר ואמאי הימניה ר' חייא מטעם הפה שאסר כו' הא לדבריו קרוב הוא כנ"ל נכון לשיטתם. אלא דלפ"ז קשיא לי דמשמע הכא דלכ"ע בן ע"פ אביו לא מהני בתרומה היכא דליכא הפה שאסר. ולפ"ז צ"ל דעשו מעלה בתרומה יותר מבשבויה כדאיתא לקמן דאביה ואמה נאמנין ואילו למסקנא הוי להיפך דבמסיח לפי תומו היא עצמה אינה נאמנת בשבויה כדאיתא לקמן ובתרומה במסיח לפי תומו נאמן אף בעצמו כדאיתא לקמן וע"ש בתו' ולעיל דף כ"ד נמי הקשו התוס' קושיא כיוצא בזה וצ"ע ליישב ודוק היטב:

דף כו.

בתוס' בד"ה במסיח לפי תומו וא"ת ומנ"ל דהכי הוא כו' עכ"ל. פירוש דמאי קאמר לעיל תסתיים דר' העלה בן ע"פ אביו דלמא לעולם רבי חייא העלה בן ע"פ אביו במל"ת כו' אלא דאכתי אין קושייתם מובן דכיון דקאמר בתלמודא תסתיים אלמא דבעי למימר דמסתמא דמאן דהעלה אח ע"פ אחיו פליג אמאן דהעלה בן ע"פ אביו א"כ כיון דאשכחן דפליגי ר' ורבי חייא בלא מל"ת אתי שפיר דבהאי סברא פליגי. אבל מהיכי תיתי נאמר דפליגי בתרתי. ובמסיח ל"ת אמאי פליגי הא אפושי פלוגתא לא מפשינן כ"ש הכא דהוי כעין סברות הפוכות דבמל"ת יחמיר ר' טפי מר"ח. ובלא מל"ת הוי איפכא וצ"ע בדבריהם ודו"ק:

בד"ה אין בתר דקנסינהו עזרא כו' ועוד דלמ"ד קנסא לעניים היכי הוי חזקה לכהונה דאליבא דר"ע פליגי כו' עכ"ל. ליכא למימר דלמ"ד קנסא לעניים ודאי מוקי לברייתא דהכא כר"א בן עזריה דוקא דס"ל ודאי קנסא לכהנים אבל סוגיא דהכא דמוקי לה אליבא דכ"ע היינו כמ"ד קנסא לכהנים אף לר"ע. דאפ"ה כתבו התוספות שפיר דמה"ט גופא שיבוש הוא למחוק גירסת הספרים דגרסי אין בתר דקנסיהו דהא מצינן לקיים שפיר הגירסא שלנו ולומר דסוגיא דהכא כמ"ד קנסא לעניים דאליבי' צריך לאוקמי כראב"ע דוקא. ומש"ה גרסינן אין כי היכי דתיתוקם שפיר אף למ"ד קנסא לעניים כנ"ל בכוונתם. מיהו מה שכתבו עוד דלראב"ע הוי דוקא לכהנים כו' וכתב מהרש"ל ז"ל דכוונתם שלא נאמר דמ"ד קנסא לעניים היינו אף לראב"ע וא"כ לפ"ז היה מההכרח לומר דסוגיא דהכא לא אתיא כלל כמ"ד קנסא לעניים אלא כמ"ד קנסא לכהנים ולפ"ז שפיר היו מוחקים גירסת אין דלמ"ד קנסא לכהנים הא מיתוקמא שפיר כר"ע. אלא דקשיא לי האיך אפשר כלל לומר כן דמ"ד קנסא לעניים היינו לכ"ע דא"כ האיך מפרש האי מ"ד ברייתא דהכא דמעשר חזקה לכהונה דהוי דלא כמאן. ולכאורה דלפ"ז היה באפשר לומר דודאי מ"ד קנסא לעניים לכ"ע ס"ל דמסקנא דהכא כאוקימתא דרב חסדא בסמוך דאיירי דקים לן בגוויה דלאו לוי הוא. וא"כ איכא למימר נמי דקים לן דלאו עני הוא. ולפ"ז למסקנא א"ש ככ"ע. משא"כ מקמי אוקימתא דרב חסדא הוי משמע לן דברייתא איירי בכל גווני דלעולם הוי חזקה לכהונה וא"כ אי הוי אמרינן דלראב"ע נמי פליגי ע"כ לא הוי אתי שפיר למ"ד קנסא לעניים אלא כמ"ד לכהנים וא"כ שפיר היו מוחקין הגירסא וכ"ש אי הוי ס"ד מעיקרא בשינויא קמא דאיירי דקים לן דלאו עני הוא דלפ"ז א"ש נמי כר"ע. וממ"נ שפיר היו מוחקין הגירסא לכך הוכרחו התוס' להוכיח דלא שייך לומר דמ"ד קנסא לעניים היינו לראב"ע. אלא אליבא דר"ע לחוד דלראב"ע ודאי לכהנים וא"כ שיבוש הוא למחוק הגירסא דשפיר גרסינן לה דלא מיתוקמא כר"ע. דסוגיא מצי סבר כמ"ד דלר"ע לעניים כך היה נ"ל לכאורה לקיים דברי מהרש"ל ז"ל. אלא דא"א לפרש כן דע"כ התוס' לא נחתו כלל לסברא זו דקים לן בגווי' דלאו עני הוא כמו שיתבאר בד"ה בתר דקנסינהו בסמוך ולפ"ז נשארו דברי התוס' בתימא למה הוצרכו להוכיח דלראב"ע לא פליגי הא ממקומו הוא מוכרע דאל"כ מ"ד לעניים היכי מוקי לה להברייתא מכל זה היה נ"ל לפרש דברי התוס' בע"א דלא כפירוש מהרש"ל ז"ל אלא דאי הוי מצינן למימר דשייך פלוגתא דאמוראי לראב"ע היה נראה לומר להיפך דדוקא אליבא דראב"ע פליגי דלר"ע לכ"ע קנסא לעניים ולא לכהנים מדאמרינן התם ביבמות דאהדר ר"ע לפיתחא דהאי גינא לבי קיברי שלא יטול ראב"ע מעשר ולפ"ז שפיר היו מוחקין הגירסא. ובאמת שראיתי בחידושי הרא"ה והריטב"א ז"ל בשמעתין שכתבו כן להדיא דדוקא לראב"ע פליגי ולא לר"ע כההיא דיבמות ע"ש. אלא דתמיהא לי טובא דהא התם בסוגיא דיבמות באמת מקשה הש"ס הכי להדיא ולמ"ד קנסא לכהנים אמאי אהדר ר"ע פיתחא לבי קיברי ומשני התם שפיר. והנראה מזה דהרא"ה והריטב"א ז"ל לא הוי גרסי התם כלל ביבמות האי קושיא והאי פרוקא. דבלא"ה יש שם שינוי גירסא בזה. אלא דמפרש"י ביבמות משמע דגריס לה ע"ש. וא"כ התוס' נמי דשתקי לרש"י משמע דהכי גרסינן לה התם. ולפ"ז ודאי צריך לומר דכל אריכות לשון התוס' בזה לאו להוכיח גירסתם בשמעתין כתבו כן אלא כיון דקושטא דמילתא מפרשי לה התוס' ביבמות ג"כ דדוקא לר"ע פליגי ולא לראב"ע מש"ה מייתו לכולה מילתא נמי הכא בשמעתין כן נ"ל ודוק היטב. ובעיקר דבריהם אפרש בסמוך לקיים שיטת המוחקים לגירסת אין ע"ש:

בד"ה בתר דקנסינהו עזרא והר"ר אלחנן הקשה דבסוף עזרא וכו' עד ס"ה. ונראה דקושיית ר' אלחנן היינו דוקא לשיטת התוספות בדבור הקודם דגרסינן אין ומוקי לה כראב"ע דוקא דהוי מעשר חזקה לכהונה וא"כ מקשה שפיר דקרא כתב להדיא דהלויים מיהו ג"כ שקלי משא"כ לגירסת המוחקין אין כמ"ש בדבור הקודם א"כ איכא למימר דמה"ט גופא מוחקין הגירסא דפשיטא להו דלכולהו תנאי וכולהו אמוראי לא קנסו הלויים מכל וכל ואף את"ל דקנסו שלא יטלו הלויים היינו

עשירים אבל לעניי לויים לא קנסו ואפ"ה לא נשתכרו עניי לויים כיון דשאר עניים או כהנים אף עשירים הוי שקלו בהדייהו. אלא דאפ"ה הוי בעי למימר שפיר דבתר דקנסינהו עזרא הוי חזקה למעשר וכגון דקים לן בגוויה דלאו עני הוא וא"כ שפיר מחקו הגירסא דהא בתר דקנסינהו עזרא אתי שפיר ככ"ע דמצינן למימר דבתר תקנת עזרא לא פליגי ר"ע וראב"ע ובהכי אתי שפיר נמי כולהו מתניתין דלויים שקלו והיינו עניי לויים שהיו רגילין ליתן להם יותר משאר עניים. ועוד יש לפרש כפרש"י בפ' הזרוע והלחיים דף קל"א דעיקר הקנס ללוים היה שלא יתנו להם אלא בפני הכהנים מפני שלא האמינום על תרומת מעשר לפי שלא עלו. וא"כ י"ל סוגיא דהכא לכ"ע וכגון שהעידו עליו שהיה נוטל מעשר יחידי. וא"כ ודאי כהן הוא. ולפ"ז ג"כ שפיר מחקו הגירסות וידעתי שיש לדקדק בזה על שיטת רש"י ר"פ הזרוע ויש ליישב הכל למאי דפרישית ואין להאריך יותר ודו"ק:

בגמרא אמר רב חסדא הב"ע כו' לכאורה נראה פשוט דלאוקימתא דר"ח תו לא צריך לאוקמי כראב"ע דוקא אלא אפילו כר"ע. ועוד דאי מוקי לה כרבי אלעזר בן עזריה מיתוקמא שפיר נמי אף קודם תקנת עזרא. וא"כ ממ"נ הו"ל למימר אלא אמר רב חסדא ובשלמא לפי הגירסא שהביאו התוס' שמוחקין לעיל אין בתר דקנסינהו וגרסי סתמא בתר דקנסינהו והיינו דמוקי לה נמי כר"ע אף כר"ע אתי שפיר דר"ח לא קאמר אלא. משא"כ לגירסת התוספות קשה. ויש ליישב דלשיטת התוספות ר"ח נמי מוקי לה כראב"ע דוקא משום דס"ל כמ"ד דלר"ע קנסא לעניים. וא"כ אפילו אי הוי בן גרושה ובן חלוצה אפשר דחולקין לו בתורת עניות וכמו שכתבתי לעיל דהתוספות לא נחתו להאי סברא דקים לן בגוויה דלאו עני הוא וא"כ לר"ע לא הוי חזקה לכהונה מש"ה מוקי לה כראב"ע דלדידיה לכ"ע קנסא לכהנים כמ"ש התוספות בשיטתם והא דלא קאמר אלא משום קודם תקנת עזרא היינו משום דבלא"ה מסתמא איירי ברייתא בזמן הזה דאחר תקנת עזרא דקודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה כן נ"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה והאמר ר' יוחנן כו' נראה לר"י דעיקר דבריו על משנתינו כו' עכ"ל. ולכאורה פשטא דלישנא דר' יוחנן נמי הכי דייק דקאמר לשון דברי הכל והיכא אשכחן פלוגתא בכה"ג דקאמר ד"ה. אע"כ דאמתניתין קאי והיא גופא אתא ר"י לאשמעינן דלא תימא דפלוגתא דרשב"ג ור"א היינו בערער דחד אלא בערער דשנים פליגי כדמסקינן לקמן. ואין להקשות אדרבי יוחנן גופא מנא ליה דמתני' איירי בדאית ליה חזקה דאבהתא דמש"ה לא מהני ערעור דחד כלל ואמאי לא מוקי לה בפשיטות בדלית ליה שום חזקה דאבהתא דבהכי איירי פשטא דמתניתין וא"כ שפיר קאמר ר"א דבמקום דליכא עוררין כלל עד א' נאמן להעלות אבל בדאיכא נמי עד הפוסלו אין מעלין ע"פ ע"א דאוקי חד לבהדי חד ורשב"ג פליג וס"ל דבכל ענין מעלין. הא ליתא דקים ליה לר' יוחנן דבכה"ג לא שייך פלוגתא דאי בדאתי עד הפוסל מעיקרא פשיטא דלא יאמר רשב"ג דעד המכשיר נאמן דמהיכי תיתי. אוקי חד לבהדי חד ותו לית ליה חזקת כהונה כלל. ובדאתא עד המכשיר מעיקרא איכא למימר דסבר ר"י דלכ"ע מעלין דכל מקום שהאמינו ע"א הו"ל כשנים ואין דבריו של א' במקום ב' ולשיטות הסוברים דלא שייך לומר כן אלא היכא שהאמינו ע"א במקום שנים דוקא כגון בדאיכא חזקת איסור. משא"כ היכא שלא האמינו ע"א אלא כחד כגון בכל האיסורין דלא איתחזק לא התירא ולא איסורא דקי"ל לכ"ע ע"א נאמן באיסורין א"כ בכה"ג לא הוי אלא כחד לגבי חד כמבואר בל' הש"ך בי"ד סימן קכ"ז ע"ש שהוא מחלוקת הפוסקים אפ"ה איכא למימר דפשיטא ליה לר"י לאידך גיסא דבכה"ג לכ"ע אין מעלין ע"פ ע"א. אע"כ דמתני' בדאיכא חזקת אבהתא איירי דקאמר שפיר אין ערער פחות משנים ופליגי כדלקמן ועוד דלשון אין מעלין ע"פ ע"א משמע דעד המכשיר בא לבסוף כנ"ל ועוד אבאר לקמן בזה ודו"ק:

קונטרס אחרון בלשון התוספות בד"ה והאמר ר' יוחנן אין ערעור פחות משנים נראה לר"י דעיקר דבריו על משנתינו. והקשיתי דלפ"ז קשה על ר' יוחנן גופא מנא ליה דמתניתין באית ליה חזקת אבהתיה ובעינן תרי דלמא בדלית ליה חזקה דאבהת' ובערעור דחד והעליתי מזה כשיטת הסוברים דהיכא דאתא ע"א המכשיר מעיקרא הו"ל כשנים וא"כ האי דאתא בסוף אין דבריו כלום במקום שנים ואף דשדיתי בה נרגא דאיכא למימר נמי איפכא אפ"ה פשטא דמילתא משמע כלשון ראשון וכמו שכתבתי עוד בלשון התוספות בד"ה ואסקיניה ובריש גיטין אבאר יותר ע"ש:

בד"ה והואיל דאמתניתין קאי כו' דלמא הא דקאמר ר"י כו' היינו היכא דאיכא ע"א המכשיר כו' עס"ה. ולפי מה שכתבתי בסמוך אין מקום לדבריהם דא"א לאוקמי בכה"ג אלא דאפשר שזה בכלל תירוץ התוס' שכתבו וי"ל דהש"ס ידע דר"י אמסקנא דיבר כו' והיינו נמי כדפרישית דע"כ א"א לאוקמי בענין אחר אלא כפי המסקנא וכמו שאבאר לקמן בסמוך ויתר דברי התוספות עיין במהרש"א:

בד"ה ואתא עד אחד כו' ועוד דקול לא הוי קרי עוררין. ואע"ג דאשכחן בדוכתי טובא בגמרא כשקרא עליו ערעור והיינו ע"י קול אפ"ה לשון עוררין לא משמע קול אע"ג דאשכחן דעד א' מקרי שפיר עוררין כדמשמע בגיטין ובפ' עשרה יוחסין מיהו בפ' עשרה יוחסין נמי לא קתני אלא שם ערעור ובהאי דגיטין נמי אפשר דשאני ערעור דבעל דהו"ל כערעור דתרי כמ"ש בזה באריכות בחידושי גיטין:

דף כו:

בתוספות בד"ה ואסקינא וא"ת ולמאן דחייש כו' וליכא למימר דליכא זילותא אלא כשהורידוהו ב' פעמים כדמוכח בחזקת הבתים עכ"ל. ובאמת דמפרש"י בשמעתין משמע דלא הוי זילותא אלא כשהורידוהו ב' פעמים ואפ"ה נלע"ד דלק"מ מסוגיא דר"פ חזקת הבתים דהתם לקושטא דמילתא מסקינן התם כר"נ דלא חיישינן כלל לזילותא דבי דינא. ואף בהורידוהו ב' פעמים נמי מסקינן התם הכי דלא פליגי כלל בזילותא דבי דינא אלא בלצרף עדות. אלא דמעיקרא מותיב התם רבא מפלוגתא דרבי מנחם בר' יוסי דחייש לזילותא דבי דינא אפילו בפעם א'. וקשה לרב נחמן דרבנן נמי לא פליגי בהא אדרבי מנחם בר"י. ועל זה מסיק הש"ס התם מעיקרא ולא היא דתליא באשלי רברבי. והיינו דלמאי דס"ד דרשב"ג ור"א דשמעתין פליגי בזילותא דב"ד וס"ל מיהו לרשב"ג דאפילו בהורידוהו תרי זימני לא חיישינן כ"ש בפעם א' וא"כ רב נחמן ס"ל כרשב"ג. מיהו לר"א דפליג אדרשב"ג וס"ל דחיישינן. ע"כ ס"ל דלא חיישינן אלא בשני פעמים ולא בפעם א' כיון דא"א לאוקמי למילתא דר"א אלא בכה"ג להאי אוקימתא. וא"כ כ"ש דא"ש טפי מילתא דרב נחמן דאתי בין לרשב"ג בין לר"א דפליגי אדרבי מנחם בר"י כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל בשמעתין. מיהו בעיקר פירושא דזילותא דבי דינא בשמעתין ובפרק חזקת זה לי כמה שנים שעניתי ואמרתי בפני כמה גדולים שלולי שאיני כדאי לפרש נגד משמעות פרש"י ותוס' היה נ"ל לפרש בפשיטות דלא שייך כלל זילותא דבי דינא אפי' במאה פעמים דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות אלא דהיינו כשהדבר ברור שנעשה בטעות גמור משא"כ הכא ופרק חזקת דאכתי איכא תרי ותרי וא"כ הדבר בספק וא"כ שפיר הוי זילותא דבי דינא שיחזרו מדבריהם מספק ואית לן למימר שפיר מספיקא לא הדרינן עובדא. כך היה נראה בעיני ברור וכמה גדולים הודו לדברי. וכעת הזאת זכינו לחידושי הרא"ה והריטב"א וראיתי שפירשו כן להדיא בשמעתין ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדולים וא"כ התמיה יותר על רבותינו בעלי התוס' שלא פירשו כן. והיה נראה בעיני דקשיא להו א"כ מאי איריא דנקיט בפלוגתא דרשב"ג ור"א דאיירי דאתי מעיקרא תרי ואסקינהו דאפילו בחד וחד נמי משכחת לה בדאתי עד המכשיר מעיקרא ובדליכא חזקת אבהתא. ואף את"ל דלא הוי כחד במקום שנים אלא כחד חד אפ"ה חיישינן לזילותא דבי דינא ולא מחתינן ליה. ולמ"ד אין מעלין ס"ל דלא חיישינן ואף לפמ"ש דלשון אין מעלין לא משמע הכי אלא בדאתא עד המכשיר לבסוף אפ"ה תיקשי אדרשב"ג ור"א גופא אמאי לא פליגי בכה"ג בחד וחד אע"כ כפירוש התוספות אלא דבאמת לא קשה מידי דודאי איכא רבותא טפי למ"ד חיישינן לזילותא דבי דינא. ומש"ה אין מעלין ונשאר בפסול ממה שיאמר דמשום זילותא דבי דינא אין מורידין אותו. וכ"ש אם נאמר דבכה"ג דעד המכשיר אתא ברישא הו"ל נמי כתרי ואין דבריו של א' במקום ב' וכשיטת הפוסקים שכתבתי לעיל שסוברים כן ודוק היטב:

קונטרס אחרון בענין זילותא דבי דינא העליתי דלא שייך זילותא דבי דינא אלא היכא דהשתא נמי הדבר ספק והוי זילותא דבי דינא שיחזרו מספק אבל היכא דהשתא ודאי לא הוי זילותא דבי דינא אפילו מאה פעמים דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות וזכיתי בזה לכוין לדעת הגדולים הרא"ה והריטב"א ז"ל וכן מצאתי ג"כ בלשון הראב"ן ז"ל בדף כ"ה אלא שמדבריו נראה דלפסק הלכה חיישינן נמי לזילותא דבי דינא בכה"ג ע"ש באריכות והמעיין היטב בדבריו יראה שדבריו מטין לדברי ר"י בר ברוך שכתבו התוספות לקמן בד"ה אנן אחתינן אלא דהראב"ן כיפי תלה לה לפרש הטעם משום זילותא דבי דינא ולר"י בר ברוך משמע דהטעם שעל ידי העדים הראשונים יצאה מחזקת א"א דמעיקרא ועיין מה שכתבתי בזה בסמוך בל' התוס' להעמיד דברי ר"י בר ברוך ממה שהקשה עליו ר"י בעל התוספות:

רש"י בד"ה ואנן מסקינן ליה ואי קשיא תרי ותרי כו' דקול לאו עוררין הוא עכ"ל. נראה מדבריו שנתכוין לתרץ ממה שהקשו התוס' על שיטתו מפרק האומר דחזקה דאבהתא לאו כלום הוא בתרי ותרי לכך כתב דאפ"ה שאני הכא דהוי ליה נמי חזקת כשרות כשהעיד עליו העד הראשון והא דלא מוקמינן ליה אחזקת איסור שהיה לו קודם שבא העד ע"י הקול. ע"ז מסיק דקול לאו עוררין וכוונתו דמה שהורידוהו תחילה ע"י הקול לאו הורדה גמורה הוי מן הדין אלא חששא וריעותא בעלמא. וכמ"ש ג"כ התוס' ד"ה ואסקינהו דמשום הורדה שע"י הקול ליכא זילותא והיינו מה"ט דפרישית. משא"כ הא דאסקי' ע"פ העד א' מיקרי חזקה לשיטת רש"י כיון דאסקינהו מן הדין על פיו לאוקמי אחזקה דמעיקרא. ונהי דכשבאו שנים והכחישוה נתבטלה החזקה דעד א' מ"מ כיון שבא אח"כ עוד עד שני איגלאי מילתא למפרע דשלא כדין הורידוהו השנים דהעד קמא אפשר דקושטא קמסהיד וכ"ש דא"ש טפי לשיטת הסוברים דבכה"ג שייך נמי לומר דהאמינו עד א' כשנים. וא"כ מעיקרא הו"ל תרי ותרי. ואף שהעליתי באריכות בתשובה דבמקום שהכחישו שנים אין סברא כלל לומר שיהא נאמן כשנים והארכתי ליישב לשון התוס' ביבמות דף קי"ז ול' התוס' בסוטה ס"פ מי שקינא מ"מ היינו דוקא כשהכחישוהו השנים לגמרי שהרי העד גופא נפסל ע"פ השנים שהעידו עליו שהעיד שקר משא"כ הכא דאכתי תרי ותרי גמורים נינהו א"כ חזר וניעור העד הראשון למקומו דהו"ל נמי כתרי ושפיר מוקמינן ליה השתא אהאי חזקה של הע"א כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל וכן מטין דבריו ג"כ בפ' האשה רבה דף פ"ח ע"ב בד"ה ועשו שתי נשים:

קונטרס אחרון רש"י בד"ה ואנן מסקינן ליה ואי קשיא תרי ותרי כו'. עיין מה שכתבתי בזה בכוונת רש"י ז"ל ושם הבאתי אגב גררא שהעליתי בתשובה דאע"ג דקי"ל כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים היינו לגבי חד וחד משא"כ היכא דמכחשו ליה בי תרי מילתא דפשיטא דהעדות של העד א' נתבטל לגמרי ותצא מדאורייתא והולד ממזר גמור וכן בדין שהרי העד גופא נפסל לכל העדות שבעולם ואף דלכאורה משנה שאינה צריכה היא אפ"ה הוצרכתי להאריך לפי שראיתי למורה א' שטעה דהיכא דהעיד ע"א בעגונה שמת בעלה ובאו שנים והכחישוהו לא תצא אלא מדרבנן דהו"ל כתרי ותרי והולד כשר וסמך יסודו על לשון מהרש"א ז"ל בתוספות ביבמות דף קי"ח לכן הארכתי בסתירת דבריו דלשון התוס' ומהרש"א ז"ל שם אינן אלא לסברת המקשה דלא ניחא ליה להקשות פשיטא ארישא כ"א אסיפא והיינו משום דארישא איכא למידחי בהאי סברא אבל לקושטא דמילתא אין שום סברא לומר כן ואף דלכאורה נראה כן מלשון הב"י בהל' סוטה שכתב דע"א בסוטה שנטמאה ובאו שנים והכחישו הו"ל כתרי ותרי והיתה שותה כבר כתבתי דבאמת הב"י אגב שיטפ' כתב כן ודבריו צריכין עיון והכי מוכח להדיא מלשון הטור אה"ע סי' י"ז:

בתוספות בד"ה אנן אחתינן כו' וקשיא לר"י דבפרק האומר כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך ליישב שיטת רש"י ז"ל ובאמת שכ"כ הר"ן ז"ל בכוונת רש"י וכ"כ מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש אלא דלא משמע ליה לר"י בעל התוס' כלל סברא זו דיועיל חזקת העד הראשון לשום דבר כמו שדחה ר"י בעצמו בסוף הדיבור דברי ר"י בר ברוך וסיים בפירוש ואין סברא שיועיל מה שע"א המכשיר העיד קודם עכ"ל. ובאמת נלע"ד דשיטת ר"י בר ברוך ושיטת רש"י א' הן כמו שאפרש לקמן. מיהו בעיקר קושית התוס' מההיא דפרק האומר כבר העליתי בעז"ה ישוב נכון לפרש הסוגיא בענין אחר דלא איירי כלל התם מהכשירא או פסולא דינאי אלא אלישנא דויבוקש הדבר ולא נמצא מהדר לאקשויי תרי ותרי נינהו ולא שייך לומר ולא נמצא. וכן מצאתי בחדושי הריטב"א ז"ל אלא שהוספתי ראיות נכונות וברורות ותמצאנו במקומו בפרק האומר אי"ה וכאן לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש ליישב שיטת רש"י ז"ל. דבלא"ה נ"ל דשאני ההיא דשמעתין דמוקמינן לאבוה בחזקת כשרות דלא נסיב גרושה וחלוצה וההיא חזקת כשרות ודאי אלים טובא דכל ישראל בחזקת כשרים הן ולא חשדינן לאיניש מספיקא ברשיעא ואפילו מדרבנן לא החמירו לפסלו משא"כ בההיא דינאי לא שייך חזקת כשרות דהא אף לדברי העדות הפוסלין לא איתרע חזקת כשרות דידה במה שנשבית דהא אנוסה היא וכן בכל הנך דמייתי התוס' בדיבור זה לא שייך בשום א' מהם חזקת כשרות כי האי ומש"ה איכא למימר שפיר דתרי ותרי ספיקא דרבנן מיהו הוי להחמיר מספק כן נ"ל נכון ודו"ק:

קונטרס אחרון מהדורא בתרא בתוספות בד"ה אנן אחתינן שהקשו התוס' על שיטת רש"י ז"ל. וכתבתי ליישב בשני דרכים אלא דעל מה שכתבתי בתירוץ השני דבשמעתין דבן גרושה שייך חזקת כשרות דאבוה משא"כ בעובדא דינאי לא איתרע חזקת כשרות דידה שהרי נאנסה ובאמת

לכאורה יש לפקפק ע"ז דאכתי שייך חזקת כשרות דאבוה דינאי ודאימא דמסתמא לא עבדו איסורא דשבויה לכהן אלא דמ"מ יש ליישב ולחלק כיון דאף לפי העדים שהעידו לאחר זמן שנשבית אפ"ה בשעה שהחזירה לא היו עדים והיתה נאמנת לומר שלא נשבית או שאביו של ינאי אפשר שהיה יודע שלא נטמאת והיה נאמן על עצמו כיון שלא היו עידי שבויה באותו פעם ואדרבא צריך עיון דהא משנה שלימה היא דאם משניסת באו עידי שבויה הרי זו לא תצא וא"כ מסתמא אין הבנים חללים ועיין בחידושי פ' האומר:

בא"ד ואמרינן נמי לעיל בפ"ק לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה כו' עכ"ל. ולענ"ד אין בזה סתירה לשיטת רש"י דההיא דפ"ק נמי לאו משום דחזקת האם לחוד מהני לבת אלא דטענת ברי של האם מהני לבתה דע"א נאמן באיסורין ואפילו קרוב נאמן תדע דהא לקושטא דמילתא אפילו האם גופא לאו מטעם חזקת היתר לחוד מכשיר ר"ג אלא שטוענת ברי כדקאמר להדיא נאמנת וכדמשמע מכולה סוגיא דהתם דלר"ג אלים ליה ברי ושמא וכ"ש דמהני טפי ברי דידה לגבי הבת דהא קי"ל ע"א נאמן באיסורין ואפילו קרוב. ושבויה גופה תוכיח דהכל נאמנין להעידה אפילו בנה ובתה ואביה ואמה חוץ מיבמה ובעלה וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש התוס' דף י"ג ע"ב בד"ה השבתנו על המעוברת דעיקר טעמא דר"ג משום דאשה מזנה בודקת ומזנה וכתב כן כדי לחלק בין מעוברת לשבויה כדפרישית התם וא"כ אזלא לה קושייתם דהכא דבפשיטות מצינן למימר דאף למאי דקי"ל כמ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה היינו משום דאיכא כל הני טעמי חזקת היתר וברי של האם ואשה מזנה בודקת ומזנה. משא"כ בעובדא דינאי דליכא אלא חזקת האם לחוד איכא למימר דיפה כתב רש"י ז"ל דלא מהני לינאי חזקת האם כנ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל ובפרק האומר אבאר יותר ודו"ק:

בא"ד וגם אין לומר כמו שתירץ ר"ת כו' לפי שכל הנשים היו בחזקת שבויות כו' עכ"ל. נ"ל דאין כוונתו של ר"ת ז"ל מטעם עיר שכבשוה כרקום דכל הכהנות פסולות כמתניתין בדף הסמוך וכמו שהבין הרשב"א ז"ל בחידושיו פרק האומר בכוונת ר"ת. ומחמת כן הקשה על פירושו כמו שהקשה ר"י כאן דהא ודאי ליתא דהא ר"ת ז"ל גופא פירש לקמן דבכרקום של מלכות אחרת אינן פסולות ומודיעים ודאי כרקום של מלכות אחרת היה. ועוד מאן יימר שלא היה מחבואה אחת המצלת על כולן. אע"כ דעיקר כוונת ר"ת דנהי דמצד כבישת הכרקום לא מיפסלא מ"מ רוב הנשים נשבו ממש והוליכן השבאין עמהם. והו"ל כשבויה ממש דפסילי אלא דאפ"ה לא שייך לומר אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקתה שלא נשבית דאיתרע לה האי חזקה טובא כיון דרוב הנשים נשבו ורובא וחזקה רובא עדיף. ואע"ג דאפשר לומר דלאו רוב גמור הוא דהו"ל רובא דתליא במעשה אם נשבית אמו של ינאי. אפ"ה איתרע ליה מיהא טובא חזקת שלא נשבית כן נ"ל ליישב שיטת ר"ת ז"ל. ולולי שאיני כדי להשיב את האר"י בעל התוספות מ"מ ללמוד אני צריך דאדרבה ממה שהקשה ר"י על ר"ת משם ראיה לפירוש ר"ת דאלת"ה מאי בעי אביי למימר התם אלא לאו בעד א' ובעי לאתויי ראיה דעד אחד שזינתה נאמן לאוסרה ואטו ס"ד דאביי דעד א' בשבויה נאמן ומש"ה הורידוהו לינאי מכהונתו והא משנה שלימה שנינו ואם יש עדים שנשבית דמשמע שני עדים ואפילו על ידי קול שנשבית אמרינן לעיל עדים בצד אסתן ותאסר. ואביי גופא נמי בפ"ק דקידושין אמר אם הקילו בשבויה דאמרינן עדים בצד אסתן משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי אלמא דמודה דקול לגבי שבויה לאו כלום הוא וכ"ש ע"א דגרע מקול כמ"ש התוספות לעיל בשמעתין בד"ה והאמר רבי יוחנן והא דבעי אביי למימר דאשתו זנתה בע"א נאמן לאוסרה ע"כ היינו משום ששותקת ואיכא רגלים לדבר שאומר אמת וכמ"ש שם התוספות. וא"כ ע"כ צ"ל בפי' ר"ת דבאמו של ינאי נמי איכא רגלים לדבר שנשבית כיון שידוע לכל שמודיעים נכבשה ורוב הנשים שבה היו בחזקת שבויות וא"כ מייתי אביי שפיר לענין ע"א שזינתה דבאיכא רגלים לדבר ע"א נאמן כן נראה לי נכון וברור בעז"ה ליישב שיטת ר"ת ז"ל ומיהו ר"י ורשב"א שהקשו על ר"ת יש להם שיטה אחרת בסוגיא דע"א שזינתה ודעתי לפרש בפ' האומר ודוק היטב:

בא"ד ובשנים אומרים מת דאמרינן לעיל לא תצא כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלולי דבריהם היה נ"ל דלמאי דמוקמינן לה בניסת לא' מעידיה ואומרת ברי לי מש"ה לא תצא אפילו במקום חזקה כו' ע"ש ויש לתמוה עוד לדברי מהרש"א ז"ל דאטו ר"י בעל התוספות מקשה קושיית הגמרא לעיל אמאי לא תצא ולא ידע מאי דמשני הש"ס במקומו דניסת לא' מעדיה ואמרה ברי לי ועוד דבלא"ה יש לדקדק דמאי ענין קושיא זו דב' אומרין מת וכל הנהו דמייתו התוס' להקשות על פירוש ר"י בעצמו יותר ממאי דקשה בפשיטות לכל הפירושים דהא ליכא למ"ד דתרי ותרי ספיקא דרבנן נמי לא הוי וא"כ תקשי להו ההיא דשנים אומרים מת ונתגרשה וההיא דפרק האשה רבה ביבמות אע"כ דאדרבא למאי דס"ד מעיקרא דכולהו סתמא דתלמודא סברי דתרי ותרי ספיקא דאורייתא היא ולא אזלינן בתר חזקה מדאורייתא כדמשמע לכאורה מההיא דינאי ומהסוגי' דשנים אומרין מת גופא דמקשה באשם תלוי קאי. ולפ"ז משני שפיר דאיירי שנשאת לא' מעידיה ואמרה ברי לי דכיון דאין כאן חזקה כלל מדאורייתא בתרי ותרי הו"ל כספק חלב וספק שומן דהאומר ברי לי נאמן ואפי' בדבר שבערוה כדאיתא בריש גיטין אימר דאמרינן ע"א נאמן באיסורין היכא דלא אתחזק איסורא כו' משא"כ למה שפירש ר"י כאן דסתמא דתלמודא ס"ל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוי דמדאורייתא אזלינן בתר חזקה אף לקולא וכ"ש דלחומרא מהני חזקה. וא"כ אין כאן ספק אלא ודאי והו"ל כשאר ספיקות דאזלינן בתר חזקה דהו"ל כודאי ואין ע"א נאמן כלל וכ"ש דלא מהני ברי של הבע"ד עצמו וא"כ תו לא מהני הא דניסת לא' מעידיה ואומרת ברי לי דאפ"ה בחטאת קאי בשוגג ובמזיד בחנק דסוקלין ושורפין על החזקה ולאו כל כמיניה למיטען ברי בדבר דמדאורייתא הספק כודאי. לכך הוצרך ר"י לפרש בשיטתו דההיא דלעיל וההיא דהאשה רבה היינו משום דאשה דייקא ומינסבא מרעא לחזקת אשת איש. והוי ליה כפלגא ופלגא ואכתי באשם תלוי קאי כדמקשה לעיל ומשני שפיר דניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי ובהכי מיתוקמא נמי ההיא דתרי ותרי ביבמות בפרק האשה רבה דף צ"ד וכמ"ש שם ר"י להדיא דאיירי נמי כה"ג דניסת לא' מעידיה ואמרה ברי לי דשני תירוצים של ר"י בעל התוס' צריכין זה לזה וכמ"ש ר"י עוד בר"פ האשה רבה דף פ"ח ע"ב בד"ה והבא עליה באשם תלוי ע"ש אלא דגם שם כתב מהרש"א ז"ל שדברי התוס' שם סותרין למה שכתבו התוס' שם דף צ"ד ובמחילה מכבוד תורתו של מהרש"א ז"ל דליתא שמרועה אחד נאמרו כל הדברי' מפה קדוש של ר"י בעל התוס' וכל דבריו א' הן דא ודא א' היא וכדפרישית והדברים ברורין למבין בעז"ה בלי גמגום ודוק היטב:

בא"ד ור"י בר ברוך פירש כו' ואין נראה לר"י דהא הכא בשמעתין וכו' עכ"ל. ולענ"ד דר"י בר ברוך בלא"ה לא קשיא ליה ההיא דשמעתין דמפרש לה כפירוש רש"י בשמעתין או כמו שכתבתי דהכא איכא חזקת כשרות דאבוה דלא נסיב גרושה אלא דעיקר פירושו של ר"י ב"ב ז"ל היינו לתרץ ההיא דלעיל בשנים אומרים מת ונתגרשה. וההיא דפרק האשה רבה דמקשה תרי ותרי נינהו ולא אמרינן דאוקמה אחזקה. ועל זה תירץ שפיר כן נראה לי:

בא"ד ועוד דרב אשי משמע דבעי למימר דאפילו אתו שניהם לבסוף דמסקינן ליה עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלמאי דמוקי לה רב אשי בלצרף פליגי דתו לא איצטריך לאוקמי בדהוי מעיקרא קול ועד א' כו' ע"ש. ולענ"ד לא יתכן לפרש כן דנהי דלענין פלוגתא דלצרף עדותן לא צריך לאוקמי הכי מ"מ כיון דלפירוש ר"י ב"ר ברוך לעולם לא שייך לומר דמסקי' ליה בתרי ותרי היכא דאתו המתירין בסוף אא"כ חד מינייהו אסהיד קודם שבאו השנים האוסרין א"כ ממילא דרב אשי בהא נמי באוקימתא קמייתא קאי לכן נראה לענ"ד דעיקר קושיית ר"י אאתקפתא דרב אשי קאי דמתקיף א"ה אפילו תרי ותרי נמי ובהא לא ניחא ליה לר"י לפרש כדברי ר"י בר ברוך וכמו שפירש רש"י דאיירי נמי דהנך תרי ותרי דאתו לבסוף היינו לבד מהאי עד אחד דאתא מעיקרא דא"כ מאי מקשה רב אשי א"ה אפילו תרי ותרי נמי ומהיכי תיתי ליפלגו בהכי כיון דבכה"ג אין צורך לשנים בסוף אלא בחד סגי ואדרבה איכא רבותא טפי כחא דהתירא דאפילו בכה"ג מעלין ולא חיישינן לזילותא דב"ד ואשמעינן נמי אגב אורחא דמצרפין לעדות. אע"כ דעיקר אתקפתא דרב אשי דטפי אית להו לאיפלוגי בתרי ותרי גרידא דהוי שפיר טפי בעיקר פלוגתא דזילותא דב"ד. דתו לא צריכין ליציאת הקול מעיקרא ולא לעדותו של העד א' מעיקרא וא"כ מקשה ר"י שפיר לפירוש ר"י בר ברוך כן נ"ל בכוונת ר"י בעל התוס'. מיהו מה שכתב מורי זקיני בס' מג"ש דלמסקנת אוקימתא דרב אשי לא צריך כלל לאוקמי בתרי ותרי אלא בשנים המתירין סגי ופליגי בלצרף עדות חד וחד. ואחר נשיקות עפרות רגליו אגב חורפיה ושיטפי' כתב כן דהא קתני להדיא במתניתין במקום שיש עוררין ועלה אמר רבי יוחנן אין ערעור פחות משנים וא"כ הרי לפנינו תרי אוסרין ובהא פליגי בלצרף עדותן של השנים המתירין וא"כ אי אפשר לאוקמי כלל אלא בתרי ותרי וכדפרישית ודוק היטב ותו לא מידי:

משנה האשה שנחבשה בידי עכו"ם ע"י ממון מותרת לבעלה ופירש"י דמירתתי להפסיד ממונם ואין מפקירין אותה עכ"ל. ולכאורה נראה מלשונו זה שמפרש ג"כ כפירוש התוס' דהאי מותרת לבעלה אף לבעלה כהן והיינו דאיצטריך לפרש הנך תרי טעמי דבטעמא דאין מפקירין אותה לחוד לא סגי דנהי דמהני האי טעמא להתירה לישראל דכיון דאין מפקירין אותה לא חיישינן לשמא נתרצתה דלמה נחוש לכך לאפוקה מחזקת כשרות דדוקא ע"י נפשות חיישינן לכך. כמו שמפרש בסיפא דמתניתין משא"כ בממון. אבל אכתי ניחוש שמא נאנסה דלא עדיפא משבויה כיון שהיא תמיד תחת יד עכו"ם ורוב עכו"ם פרוצין בעריות. ולכך הוצרך לפרש נמי טעמא דמירתתי להפסיד ממון אלא דבהאי טעמא לחוד נמי לא סגי אלא לענין דלא חיישינן שמא נאנסה דכיון דמירתתי להפסיד ממונם מתייראי' לאנסה שמא תצעק או שתודיע אח"כ לבעלה ויופסד ממונם. משא"כ לענין שמא נתרצתה לא מהני האי טעמא שאם נתרצתה תחפה עליו ולא יתוודע הדבר ותו לא מירתתי ולכך הוצרך ג"כ לפרש טעמא דאין מפקירין אותה דלא חיישינן שמא נתרצית כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל. אלא דלפ"ז קשה על המרדכי ז"ל שכתב בשמעתין דמלשון רש"י נראה דאף ע"י ממון אינה מותרת אלא לבעלה ישראל אבל לעולם אסורה לכהן דשמא נאנסה וא"כ למה הוצרך רש"י לפרש טעמא דמירתתי להפסיד ממונן והא באידך טעמא דאין מפקירין אותה לחוד סגי להתירה לישראל דלא חיישינן לשמא נתרצית כדמוכח מפירושו בסיפא. אע"כ כדפרישית. ומה שדקדק כן המרדכי מל' רש"י בפ"ק דעכו"ם אחר העיון שם יראה שאין זה מוכרח דמ"ש רש"י ז"ל שם ואית דמפרשי לה באשת כהן דוקא דמתסרא באונס וראשון עיקר כדמוכח בכתובות דבאשת ישראל נמי קאי עכ"ל. וזה מבואר דאסיפא דמתניתין קאי דע"י נפשות אסורה לבעלה היינו אפילו באשת ישראל כמ"ש התוס'. וזה שכתב כדמוכח בכתובות נראה לי שכוונתו בזה מדקתני באידך מתניתין דסיפא בעיר שכבשוה כרקום כל הכהנות שנמצאין בתוכה פסולות והאי כל הכהנות על כרחך היינו אשת כהן. והכא קתני סתמא אסורה לבעלה ולא קתני כהנת. אלא על כרחך דבאשת ישראל נמי איירי אבל לעולם דרישא דע"י ממון מותרת לבעלה לפרש"י נמי בין באשת ישראל ובין באשת כהן איירי כן נ"ל ברור וכ"כ הב"ח בא"ע סימן ז' בכוונת רש"י ז"ל ולשיטת המרדכי בכוונת רש"י צ"ע ליישב לשון רש"י דמשנתינו כדפרישית ודו"ק:

קונטרס אחרון משנה האשה שנחבשה בידי כותים ע"י ממון מותרת לבעלה ופרש"י דמירתתי להפסיד ממונא ואין מפקירין אותה. ודקדקתי מלשונו זה דייתור לשון הוא וע"כ כוונתו דמותרת אף לבעלה כהן ודלא כמה שכתב בהגה"ת מרדכי בכוונת רש"י ויישבתי ג"כ לשון רש"י דפ' אין מעמידין וכ"כ הב"ח בסי' ז' בכוונת רש"י ז"ל:

בתוספות בד"ה על ידי ממון כו' נראה דמותרת אף לבעלה כהן כו' וכן מוכח בגמרא ע"כ היינו לכהונה מדקאמרי אף אנן נמי תנינא כו' עכ"ל. לכאורה בפשיטות הו"מ לאוכוחי דע"כ רישא דמתניתין מותרת אף לבעלה כהן דאי דוקא לישראל א"כ אמאי קאמר בגמרא לא שנו כו' אבל בזמן שיד א"ה תקיפה על עצמן אף ע"י ממון אסורה לבעלה ומה סברא יש בזה לאסרה בשביל כך לישראל. אע"כ דלכהן איירי. ואם נאמר דלא פסיקא להו הא מילתא כ"כ משום דיש סברא לומר דכשיד א"ה תקיפה ע"י ממון שוה לע"י נפשות והו"ל כשבויה דכולהו איתנהו ביה ואפילו ע"י ממון זימנין דאתא לידי נפשות אם יכבידו לאסרה בנחושתים. ועוד שאין לדבר קצבה. וא"כ חיישינן לשמא נתרצית למצוא חן להקל השביה מעליה ואע"ג דבשבויה לגמרי פשיטא לן טובא דמותרת לישראל אפשר דמשום הא נמי לא איריא דבשבויה מנוולא נפשה לגבי שבאי כדי שלא תמצא חן להעלותה בדמים. והשתא דמנוולא נפשה יתננה לפדות בדבר מועט משא"כ בנחבשה ע"י ממון אפשר דלא שייך האי טעמא דמנוולא נפשה. אלא דלפ"ז לא מייתי התוס' נמי שום ראיה דכשיד א"ה תקיפה נמי לא מיתסרא לישראל מהא דקאמר אף אנן נמי תנינא דהא שפיר מייתי כיון שרחקוה בני משפחתה לאסרה לכהונה אי לאו שהתירוה חכמים ע"י עדות המעידין אע"ג דע"י ממון היה ומותרת אף לכהן כדקתני מתניתין ע"י ממון מותר' לבעלה והיינו אף לכהן כדמוכחי התוס' מסוגיא דע"ז דהיכא דע"י ממון לא חיישינן כלל שמא נבעלה. אע"כ דיש לחלק בין יד א"ה תקיפה דהו"ל כע"י נפשות כדפרישי' וא"כ ממילא דאסורה אף לישראל מה"ט דדמי לע"י נפשות. והנראה מזה דבאמת אין כוונת התוספות כאן אלא להוכיח מיהא דרישא דמתני' מותרת אף לכהן אבל לענין מימרא דר"ש בר רב יצחק משמיה דרב כשיד א"ה תקיפה אין ראייתן מוכרחת כלל והשתא א"ש טפי דמצינן למימר דבכל השקלא וטריא דשמעתין אין לחלק כלל בין אשת ישראל לאשת כהן אלא שכל הפוסקים כתבו בפשיטות דאף כשיד א"ה תקיפה נמי לא מיתסרא אלא לכהן אבל אשת ישראל שריא. ואפשר דאפילו בלא ראיה פשיטא להו דאין להחמיר ביד א"ה תקיפה יותר מבשבויה ודוקא אי הוי משמע לן דרישא דמתניתין דע"י ממון

מותר' לבעלה היינו דוקא לישראל אבל לכהן אסורה א"כ ע"כ היה בהכרח לפרש מימרא דרב דביד א"ה תקיפה אסורה אף לישראל ולחלק בשום חילוק להחמיר יותר מבשבויה משא"כ לאחר שהוכיחו התוס' דמה נפשך איירי רישא דמתני' אף לכהן א"כ מצינן לפרש מימרא דרב כסברא קמייתא דביד א"ה תקיפה לכהן הוא דאסורה הא לישראל שריא כן נ"ל ועוד כיון דלהרמב"ן ז"ל כולה מתני' באשת כהן דבאשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת א"כ אין לומר דהתוס' מחמירין כ"כ דביד א"ה תקיפה ע"י ממון נמי תיאסר לישראל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

קונטרס אחרון בתוספות בד"ה ע"י ממון כו' ולכאורה משמע מלשון התוספות דלקושטא דמילתא אין לחלק בשמעתין בין בעלה כהן או ישראל א"כ אפשר דביד א"ה תקיפה אף לבעלה ישראל אסורה דיש סברא להחמיר בה טפי מבשבויה אלא כיון שכל הפוסקים כתבו בפשיטות דאף ביד א"ה תקיפה שריא לבעלה ישראל וא"כ ע"כ צריך לפרש שיטת התוספות כמ"ש בפנים:

גמרא העיד רבי יוסי הכהן וכו' ואמרו להם חכמים אי אתם מודים כו'. לכאורה אריכות לשון הוא דמהיכי תיתי לא יהיו העדים נאמנים אפילו בלא מיגו ונ"ל דהנך לאו עדים כשרים היו אלא עדים קרובים או פסולים כדמשמע קצת לשון ועדיה מעידין ולא קתני ועדים מעידין. ומש"ה לא מהימני אלא ע"י מיגו שמאמינין אותן שהורהנה והיינו נמי דריחקוה בני משפחתה דהוי סברי דלא מהני מיגו בכה"ג ובסמוך אפרש עוד בדרך אחר:

דף כז.

בגמרא הורהנה אין נחבשה לא. נ"ל הא דקס"ד למימר הכי ולא ניחא ליה דמעשה שהיה כך היה היינו משום דהוי קשיא ליה לרבא מאי קמ"ל בהאי מעשה דמילתא דפשיטא היא כיון שאין כאן עדות שהורהנה אין לפסלה כלל כ"א ע"פ אותן עדים ופשיטא דמהימני לומר שלא נטמאה דמילת' דפשיטא היא דהפה שאסר הוא הפה שהתיר כדמקשינן לעיל בפירקין הא ל"ל קרא פשיטא הוא אסרה והוא שרי לה. ועוד אמאי רחקוה בני משפחתה מעיקרא. אע"כ הוי משמע ליה לרבא דבאותו מעשה היה הדבר ידוע שנחבשה ביד עכו"ם אלא שלא היו יודעין שהורהנה אצלם כ"א ע"פ אותן עדים ומש"ה ריחקוה בני משפחתה דהוו סברי דכיון שיד א"ה תקיפה אפילו נחבשה אסורה ותו לא מהני הנך עדים שלא נטמאה כיון דעדים פסולין היו וכיון שהיתה בחזקת שנבעלה צריכה עדים כשרים דחמירא יותר משבויה דהך לא מנוולא נפשה כדפרישית ואמרו חכמים כיון דנחבשה מותרת אלא בהורהנה הוא דיש להחמיר עליה וכיון דליכא עדים שהורהנה אלא אותן עדים עצמן שאומרין לא נטמאה שפיר מהימני. וא"כ מדייק רבא שפיר וע"ז משני הש"ס דאפ"ה ליכא למידק כלל מהאי מעשה דלאו לאשמעינן רבותא אתא אלא דמעשה אתא לאשמעינן כן נ"ל ודו"ק:

משנה עיר שכבשוה כרקום כו' ואין אדם נאמן ע"י עצמו. ולכאורה יש לתמוה אהא דנקיט לה בהאי לישנא דפסיקא דמשמע דכל היכא דבעינן ע"א ומכשרינן אפילו קרוב ופסול אפ"ה אין נאמן ע"י עצמו והא ליתא דהא קי"ל דבכל התורה כולה היכא דע"א נאמן באיסורין אפילו הבע"ד בעצמו נאמן ואדרבא עיקר הילפותא דע"א נאמן ילפינן מוספר' לה לעצמה דכתיב בזבה או מדכתיב בשחיטה וזבחת כמ"ש רש"י ותוס' בריש גיטין עכ"ל ע"ש. וא"כ אדרבא הבע"ד נאמן יותר ואפילו בעדות אשה שמת בעלה נמי היא בעצמה נאמנת. וא"כ לא שייך האי דינא אלא בשבויה לחוד שהחמירו חכמים עליה כיון דרוב עכו"ם פרוצים בעריות ואפ"ה האמינו ע"א מטעם דפרישית בפ"ק גבי ראוה מדברת ע"ש וא"כ הו"ל למיתני ואין האשה נאמנת ע"י עצמה. ואפשר דנקיט לה בהאי לישנא לאשמעינן דבעלה נמי אינו נאמן בה כדקתני נמי במתני' דלקמן בעובדא דרבי זכריה בן הקצב בהאי לישנא גופא דאין אדם מעיד על עצמו. ועוד י"ל דנקיט לה בהאי לישנא דאמתניתין דלעיל נמי קאי דב' כהנים זה אומר כהן אני אינו נאמן וכו' כן נ"ל ועדיין צ"ע:

בתוספות בד"ה כאן בכרקום כו' ולפ"ה קשה טובא חדא דפריך ניתלי לחומרא וגבי מחבואה תלינן לקולא עכ"ל. ולכאורה לא הבנתי קושיא זו דכיון דגרסינן לגירסת רש"י אי אפשר דלא ערק חד מינייהו ובעיל א"כ משמע דקרוב לודאי הוא דכל שאין כאן מחבואה להנצל מחזיקינן להו דודאי בעולות מה"ט דא"א דלא ערק חד ובעיל בענין שלא יוודע למלכות דרוב עכו"ם פרוצין בעריות. ובודאי דהאי לישנא דחד מינייהו לאו דוקא אלא דדרך הכרקום כך הוא לסברת המקשה דהיכא שאין המשמרות רואין זה את זה נשמטין א' א' יש מהם לשלול שלל ולבוז בז כסף וזהב ויש שנפנין על בנות ישראל. וא"כ לא נתנו חכמים דבריהם לשעורין לחלק בין כרקום מרובים למועטים ובין כהנות מרובות שבעיר או מועטות. וכמו שכתבתי כ"כ ג"כ הר"ן ז"ל וכ"כ מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש ושאר קושיות התוס' נמי יש ליישב לפ"ז לבר מהאי קושיא דלא פריך א"א דלא ערק חד ונסיך וזה תירצו התוס' בעצמן:

בד"ה בבא לישאל עליו ועל חבירו כו' ובחנם דחק בקונטרס לפרש כר' יוסי עכ"ל. גם בזה כוונתי בעז"ה בהשקפה ראשונה לדברי הר"ן ז"ל ומורי זקיני ז"ל שהסכימו לפרש"י ע"ש:

דף כז:

גמרא ומאי שנא מההיא מעשה כו' וא"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. הא דס"ד דהכא נמי מיקרי מה לי לשקר במקום עדים נראה דהיינו נמי מה"ט דפרישית בסמוך דכיון דרוב עכו"ם פרוצין בעריות א"כ כל שאומרת לא נחבאתי קס"ד דהיא בחזקת שודאי נבעלה וכדאמרו לו נמי חכמים לר' יהושע בפ"ק דף י"ג ע"ב לזו יש עדים ולזו אין עדים ופרש"י שם דכיון שנשבית ביניהם ורובם פרוצין בעריות כולנו עדים שנבעלה ע"ש ובחידושינו. וקס"ד נמי דבכרקום גרע טפי משבויה דמנוולא נפשה וכדפרישית בדף הקודם דמנוולא שלא יעלה אותה בדמים א"נ בכרקום שבאו פתאום אפשר דלא שייך טעמא דמנוולא נפשה ומסיק הש"ס דאפילו הכי לא קרי במקום עדים דמאן יימר דאטמי כן נראה נ"ל:

תוספות בד"ה לא תתיחד פי' בקונטרס משום גט ישן ולא פירש לטעמיה כו' ולענ"ד יש ליישב דרש"י הוצרך לפרש כן בשמעתין דמדמי לה לשבויה ור' פפא הוצרך לדחוקי משום הך קושיא למימר דשפחתה כגופה דמיא ואמאי לא משני נמי בפשיטות דבשבויה הקילו טפי כדאשכחן האי שינוי' בדוכתי טובא שהחמירו בשאר איסורין יותר מבשבויה וה"נ אי הוי טעמא דגט משום חשש קידושין דנתבטל הגט לגמרי ואם תנשא לשוק ע"י גט זה איכא חשש איסור חמור. לכך הוצרך לפרש כאן דקס"ד דטעמא משום גט ישן לחוד דליכא אלא חשש בעלמא דהא אפילו אם יבא עליה והוי גט ישן דפסול לכתחלה משום לעז דגיטה קודם לבנה. הא קיי"ל דבגט ישן גופא אם ניסת לא תצא ואפ"ה החמירו לייחד בפני שפחתה אלמא דשפחתה כמאן דליתא דמיא שאין שום אדם בוש לבא עליה בפני שפחתה א"כ מקשה שפיר אשבויה. משא"כ לאוקימתא דרב אשי דמשמע דלאו משום שאין אדם בוש נגעו בה אלא משום דשפחתה אין נאמנת עליה וא"כ משמע טפי דמשום חשש קידושין איירי שהוא איסור חמור. אלא דרב אשי קושטא דמילתא אמר אפילו בלא טעמא דשבויה הקילו אתי נמי שפיר דתרתי לא עבדה. וא"כ רש"י בגיטין נמי ניחא ליה לפרש משום חשש קדושין שהוא איסור יותר חמור מגט ישן וכמ"ש בזה בחידושי גיטין ע"ש ודוק היטב. ובזה מדוקדק ג"כ לשון רש"י שפירש מפני שלבה גס בשפחתה ואינו בוש מלבא עליה שזה היה עיקר סברת המקשה ורב אשי הוא דחדית דנהי שאינו בוש לבא עליה אפ"ה במתניתין מהני אפילו בשפחתה מצד עדות השפחה דתרתי לא עבדה. משא"כ בגיטין דלא מהני מצד עדות דחזיא ושתקה ואינו בוש ג"כ שלבה גס בה מש"ה אסורה כן נ"ל נכון:

בגמרא דרב פפא מי לימא תנאי ופרש"י או יוכל לתרץ מתניתין בתרייתא נמי כוותיה למימר שפחתה כעצמה דמי וכו' או תירוצא אחרינא עכ"ל. ואע"ג דלמאי דלא סליק אדעתא הא דמסיח לפ"ת א"כ בלא"ה הנך תרתי ברייתא ע"כ תנאי היא. אף אם נאמר דשפחתה כעצמה דמי. דאכתי קשיין אהדדי מבנה ובתה. אלא דהכא לאו לתרוצי ברייתא איירי אלא לתרוצי מתני' דידן דלר"פ לא אתא כשום תנא מהנך דשני ברייתות דהא במתניתין משמע דבנה ובתה נאמנין ושפחתה אינה נאמנת לר"פ. ובזה נתיישב ג"כ הא דהוצרך רש"י לפרש כן ולא מפרש בפשיטות מי לימא תנאי היא או דאיכא לאוקמי במסיח לפ"ת כסוגית הש"ס בכל דוכתי דקאמר כהאי לישנא מי לימא תנאי היא או דלמא כדדחי הש"ס בתר הכי אמר לך. ולמאי דפרישית א"ש דאי הוי מסיק אדעתא הא מילתא לחלק בין מסל"ת פשיטא דהוה מוקי לה בהכי לתרץ נמי קושיא דבנה ובתה אע"כ דמעיקרא לא ס"ד לחלק כלל בין מל"ת אליבא דר"פ מדלא מוקי בפשיטות נמי מתניתין דידן במל"ת כקושית מהרש"א ז"ל א"ו דלא בעי לאוקמי ברייתא במל"ת משום דא"כ אף היא ובעלה מהימני כקושית התוס'. אלא דאפ"ה מסיק הש"ס אמר לך ר"פ כי תניא ההיא במל"ת דע"כ יש לחלק דהא מייתי עובדא דריב"ל ורבי והיינו כמו שתירצו בתוס' לחלק בין תרומה לשבויה והשתא נמי מתורץ קושיית מהרש"א ז"ל דלא מוקי ר"פ למתניתין דידן במל"ת והיינו לפמ"ש במשנתינו דהא דקתני בלשון כלל ואין האדם נאמן ע"י עצמו ולא קתני בהדיא שאין האשה נאמנת ע"י עצמה או חוץ מהימנה ובעלה אע"כ שבא לכלול ג"כ לענין כהונה ותרומה דאיירי במשנה דלעיל וא"כ תו לא מתוקמא במל"ת דהא לענין תרומה נאמן ע"י עצמו במל"ת כן נראה לי נכון ודוק היטב:

דף כח.

רש"י בד"ה ואם היה כהן אפילו לא ניסת עכ"ל. לכאורה משמע מפירושו דלא כפירוש התוספות דלפירושם דוקא אם לא ניסת איירי דבניסת דחמירא ליה א"צ להרחיק אלא כדי שכונה ואפשר לומר דלשון אפי' שכתב רש"י לאו לענין שיעור הרחקה איירי אלא לענין עיקר הדין דבאשת ישראל פשיטא ליה לרש"י דאין שום סברא לומר שצריך להרחיק היכא דלא ניסת דפנויה היא אלא דוקא בניסת משא"כ באשת כהן ע"כ אפילו אם לא ניסת איירי דאי בניסת לא שייך להחמיר או להקל בענין שיעור הרחקה כיון דאיסור אשת איש ודאי חמור מאיסור כהונה והאי איסורא שייך בתרווייהו ואין שום סברא ג"כ לומר כיון דבאשת כהן איכא תרי איסורי חמירא ליה וא"צ להרחיק אלא במבוי שהוא שיעור קטן משכונה לשיטת הרא"ש ז"ל או להיפך כשיטת התוספות דמבוי גדול משכונה ולומר דהיכא דאיכא תרי איסורי החמירו יותר כסברת הרא"ש ז"ל דהא ודאי דלגבי איסור אשת איש איסור כהונה לאו מידי היא. אע"כ הוכרח רש"י לפרש דעיקר בבא דאשת כהן היינו אם לא ניסת ולפ"ז לענין אי שכונה גדולה ממבוי או קטנה אין הכרח בפרש"י כן נ"ל ודו"ק וכה"ג יש לדקדק בלשון התוספות בד"ה ואם היה כהן שכתבו בסוף הדיבור כיון דניסת חמירא ליה אפילו לכהן וע"כ דהאי אפילו לאו לענין דחמירא ליה קאי דפשיטא דאשת כהן שניסת חמירא ליה טפי מאשת ישראל אלא דלשון אפילו אעיקר הדין קאי דאפילו אשת כהן שניסת אין צריך להרחיק אלא כדי שכונה לחוד ודו"ק:

בתוספות בד"ה והוא שיש גדול עמו לא קאי אתרומה כו' עכ"ל. לכאור' נראה מפירושם דדוקא אתרומה לא קאי דפשיטא לן לעיל דבגדול לחוד סגי דמעלין לתרומה דרבנן ע"פ ע"א משא"כ בתחומין ובית הפרס אע"ג דהוי נמי מדרבנן בעינן דוקא גדול עמו. וכ"כ מהרש"א ז"ל בפירוש התוס' בדיבור הקודם אלא דהתוס' גופא בפ' בכל מערבין ובפ' מי שהוציאוהו מספקא להו אי בעינן בתחומין גדול עמו או לא ולשון המשנה שם לכאורה משמע דאפילו בעבד ושפחה לחוד סגי וכ"כ הרא"ש ז"ל בשמעתין ואפשר דכוונת התוספות כאן ג"כ היא כן דמתרומה מוכח דאכל הני דקתני מתרומה ואילך לא קאי רב הונא אלא דוקא לקיום שטרות והינומא דהוי מילתא דממונא מש"ה בעינן גדול עמו:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה והוא שיש גדול עמו לא קאי אתרומה כו'. משמע לכאורה מלשונם דאתרומה לא קאי אבל אתחומין קאי דבעינן נמי גדול עמו אלא דבתוספות בעירובין פ' בכל מערבין ופ' מי שהוציאוהו מספקא להו לענין תחומין אי בעינן גדול עמו או לא והרא"ש ז"ל כתב כאן בפשיטות דבתחומין נמי לא בעינן גדול עמו:

בד"ה קיום שטרות דרבנן תימא כיון דמדאורייתא כו' א"כ כל אדם שירצה יזייף כו' עכ"ל. הנה רש"י ז"ל בריש גיטין דף ג' הרגיש בזה וכתב דלא חציפי אינשי לזייף ע"ש וכתבתי שם דהו"ל כמילתא דעבידי לאיגלויי אלא דהתוספות כאן לא הונח להם בזה דנהי דמילתא דלא שכיח היא אפ"ה כיון דודאי איכא מיעוטא דמיעוטא דחציפי א"כ לא שבקת חיי לכל בריה ולפ"ז לשון כל אדם לאו דוקא ובשלמא בלא פי' רש"י אפשר דאף ע"ג דרוב בני אדם מוחזקין בכשרות אפ"ה כל בני אדם שיש להם ספק מלוה ישנה על חבירו יכול לזייף עליו שטר משא"כ לפרש"י דלא חציפי לזייף א"א לפרש תמיהת התוספות אלא כדפרי' דאכתי לא שבקת חיי משום הני דחציפי וחשידי. אמנם לענ"ד בזה ג"כ י"ל דאין לתמוה כ"כ דהא אם יוציא איזה אדם חשוד שטר מזוייף על חבירו בקל יוכל זה שכנגדו להציל עצמו ולשבר מלתעות רשע ע"י שיכתוב ג"כ שובר מזוייף באותן עדות עצמן או עדים אחרים שאין מכירין ג"כ. ועי"ל דריש לקיש גופא לא קאמר עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן אלא כשיודעין מיהא שיש עדים בעולם ושמותיהם כן וא"כ הו"ל שפיר מילתא דעבידא לאגלויי ואף בגיטין הבאין ממדינת הים משמע בריש גיטין שהיו רגילין להחתים תמיד ספרי דדייני כדפרישית התם וא"כ הו"ל שפיר מילתא דעבידא לאיגלויי משא"כ כשאין העדים ידועין כלל אפשר דלכ"ע בעינן קיום. ובריש גיטין הארכתי בענין זה יותר ע"ש:

פיסקא ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר כו' ודלמא עבד כהן הוא כו'. כבר כתבתי לעיל דף כ"ה בל' התוספות בד"ה או דלמא שאין סברא זו מוכרח לחוש דלמא עבד הוא אף לענין יוחסין. משום דמכירין ישראל עבדים שביניהם דאלת"ה האיך מתירין לו לישא אשה כלל וכמ"ש התוס' ג"כ לעיל דף כ"ד בד"ה אבל נאמן מסוגיא דהחולץ אלא דאפשר דאדרבא לענין לחלוק לו תרומה בבית הגורן במקום כהנים אחרים חשיב כמו לכתחלה ואיכא למיחש טפי דלמא עבד כהן הוא ובהכי אתיא ליה שפיר לישנא דמתני' גופא דקתני דנאמן לומר זכור אני בפלוני שהיה טובל לאכול בתרומה ומסקי' בסמוך דמהני האי עדות לתרומה דרבנן וא"כ מאי עדות שייך הכא שמעיד שהיה אוכל תרומה להאכילו השתא תרומה (דאי חשוד השתא לעבור אעון מיתה ולאכול תרומה א"כ מאי ראיה שאכל תרומה מעיקרא) אע"כ דמהני עדות שהיה אוכל תרומה לענין שנותנין לו עכשיו תרומה דרבנן וכמ"ש לעיל דף כ"ה בתוספות ד"ה ודילמא כו' וא"כ מקשה שפיר ודילמא עבד כהן הוא. ועוד נ"ל דמשמע ליה לתלמודא דמתניתין דהכא דאלו נאמנין איירי אף בקרא עליו ערער דהא אמתניתין דלעיל בפירקין קאי דקתני וכן שני אנשים זה אומר כהן אני הרי אלו נאמנין ואיירי בקרא עליו ערער כדמסקי' התם דנפיק קלא. וא"כ מקשה שפיר ודלמא עבד כהן הוא והיינו אי קרא עליו ערער שהוא עבד דקפסיק ותני ואלו נאמנין. ומשני שפיר מסייע ליה לריב"ל. ובזה נתיישב מה שהשמיט הטור בא"ע סי' ג' יוצא מבית הספר לאשמעינן דבלא קרא עליו ערער לא בעינן יוצא מבית הספר דלא חיישינן דלמא עבד כהן הוא. וכ"ש דא"ש טפי למאי דקי"ל כל המשפחות בחזקת כשרות הן וא"כ לא חיישינן דלמא עבד הוא לקצת הפוסקים וכמ"ש הבית חדש דמה"ט השמיט הטור הא מלתא דיוצא מבית הספר והיינו נמי ע"כ בלא קרא עליו ערער אלא דאפ"ה מקשה הכא שפיר משום דמשמע ליה דמתניתין איירי אף בקרא עליו ערער וכדפרישית כן נ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ודילמא עבד כו' וקשה לר"י דבפרק נושאין כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דמאי אולמא סוגיא דפ' נושאין טפי מסוגיא דבסמוך ע"ש קצת באריכות ובאמת דלפי הבנתי כל אריכות לשונו הוא שלא לצורך כיון דכל השקלא וטריא בסוגיא דפ' נושאין ככתבה וכלשונה איתא נמי בסמוך אלא דלאחר המחילה מכבוד תורתו של המהרש"א ז"ל אגב שיטפא לא דק שפיר דודאי אין כוונת התוספות אסוגיא דבמקומו של רבי יהודה דודאי יש לפרש להיפך דמעלין תלוי באין חולקין כמ"ש מהרש"א ז"ל וכמו שאפרש עוד בסמוך אלא דכוונת התוספות בסוגיא ר"פ נושאין היינו אאידך ברייתא דקתני התם עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות וקחשיב עבד בהדייהו ומפרש סתמא דתלמודא התם טעמא דעבד משום דלמא אתי לאסוקי ליוחסין ואהא קשיא להו שפיר דבלא"ה הו"ל למימר שמא ישאל לאחר שישתחרר וכבר הרגיש בזה ג"כ מורי וקיני ז"ל בס' מג"ש לעיל בפירקין והשיג על מהרש"א ז"ל מיהו סברת מהרש"א ז"ל אפשר דאין לפרש כן כוונת התוספות כיון דמייתי ראיה מהא דמוקמינן טעמא דאשה נמי משום גרושה וא"כ המקשה דהתם דלא אסיק אדעתיה טעמא דגרושה לא אסיק נמי אדעתיה טעמא דשחרור. ולמאי דמסיק התם טעמא דאשה גרושה אפשר דאין ה"נ דטעמא דעבד משום שחרור. אלא דאפ"ה לשון התוס' משמע להדיא כדפרישית דאהאי סוגיא קאי ופשיטא להו דבעבד יש לחוש לשחרור טפי אף מאן דלא חייש באשה משום גרושה וכן נראה גם כן לשון הרשב"א ז"ל בחידושי יבמות פרק נושאין ע"ש:

דף כח:

בתוספות בד"ה תנן כמ"ד כו' וא"ת והא לא קאמר רבי יהודה דאין חולקין אלא בתרומה דאורייתא כו' עכ"ל. ולענ"ד אין זה מוכרח כ"כ דאפשר דאף תרומה דרבנן נמי אין חולקין לו בלא רבו שאין הכל בקיאין להבחין בין תרומה דרבנן לדאורייתא ואתו למיטעי וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא דעיקר החשש משום עוברי דרכים שיראו שנותנין לו תרומה ויעידו עליו שהוא כהן וכן משמע מלשון הברייתא דפרק נושאין שכתבתי בסמוך דקתני עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות וכיון דכולהו אף בתרומה דרבנן אין חולקין להם להנך טעמי דמפרש התם. א"כ ה"ה בעבד נמי. ועוד דלחלוק תרומה בבית הגורן בלא רבו או להצריך רבו עמו חשיב כמו לכתחלה דליכא פסידא כ"כ בהכי כמ"ש התוספות להדיא לעיל בד' כ"ד ע"ב בד"ה ואיבעית אימא ע"ש. וא"כ בכה"ג אין לחלק בין תרומה דאורייתא לדרבנן כן נראה לי. והוצרכתי לזה דלפ"ז אין צורך לדחוק לפרש כמו שתירצו התוספות דמתניתין איירי שמעיד דוקא שטבל לאכול תרומה דאורייתא דכל כה"ג לא הו"ל לסתום אלא לפרש. ועפ"ז יש ליישב ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק כמ"ד אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו ואפ"ה פסק ג"כ דאין מעלין מתרומה ליוחסין והיינו כדפרישית. וכדמשמע מסתמא דתלמודא דפ' נושאין. ועוד דלענין אין חולקין פסק כסתם מתניתין דהכא דבהא קי"ל כרבי יהודה. ובהא דאין מעלין מתרומה ליוחסין פסק כסתם מתני' דלעיל במשנה דוכן שני כהנים דמסקינן דרבנן ור"י פליגי במעלין מתרומה ליוחסין ורבנן ס"ל דאין מעלין. והא דאמרינן במקומו של ר"י היו מעלין לאו משום דהא בהא תליא לגמרי אלא דר"י תרתי אית ליה וכמ"ש בסמוך ואין להאריך יותר ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב בתוספות בד"ה תנן כמ"ד אין חולקין תרומה לעבד כו'. שם כתבתי יישוב נכון על שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק כמ"ד אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו ואפ"ה פסק כמ"ד דאין מעלין מתרומה ליוחסין ולכאורה הא בהא תליא והו"ל כמזכה שטרי לבי תרי ולמאי דפרישית שם בשיטת התוספות אתי שפיר:

סליק האשה שנתארמלה פרק שני

דף כט.

משנה אלו נערות שיש להם קנס ופי' רש"י אם אנסן אדם. ולכאורה יש לדקדק דהו"ל למימר אם פיתה אותן או אנסן דהא מפותה כתיב ברישא דקרא ועוד דלרב פפא בסנהדרין דף ע"ג לא מיתוקמא סיפא דמתניתין דחייבי כריתות אלא דוקא במפותה כמ"ש התוספות כאן בד"ה ועל אשת אחיו ולכאורה היה נראה דהוכרח רש"י לפרש דאיירי באונס משום גיורת ומשוחררת דלא שייך בהו ונתן לאבי הנערה דע"כ דהא דיש להן קנס היינו לעצמן ואי במפותה הא מחלה ועי"ל כיון דעיקר רבותא דמתני' דאלו נערות פסולות שיש להן קנס אתי לאשמעינן כדמפרש הש"ס בסמוך לאפוקי מהני תנאי דדרשי ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו וכיון דקרא דולו תהיה לאשה כתיב באונס ומש"ה נקט רש"י נמי במילתיה אונס וממילא דה"ה למפותה כן נ"ל וק"ל:

בתוספות בד"ה אלו נערות הבא על הנתינה פי' בקונטרס דדוד גזר וכו' ואין נראה לר"ת דהא משמע בגמרא דנתינה דאוריית' כו' ומ"מ אין נראה לר"ת פירושו כו' ועוד לפי' הקונ' כיון דעבדות ממש גזר נאסרו משום לא יהיה קדש א"כ אמאי יש להם קנס עכ"ל. וקודם שנבא ליישב שיטת רש"י ז"ל אבאר תחילה פי' לשון התו' דלכאור' יש לתמוה טובא בלשונם דנראין דברי ר"ת כסותרין זא"ז דממאי דקשיא לי' מעיקר' משמע דפשיט' ליה דלפי' רש"י איסו' נתינה מדרבנן ומש"ה מפרש דבכל הנך נקט נתינה אגב ממזרת וע"ז כתבו מ"מ אין נראה לר"ת פירושו והקשו וע"ק כיון דעבדות ממש גזר נאסר לו משום לא יהיה קדש וא"כ משמע דלפרש"י נמי איסור נתינה מיהא מדאוריית' וכן משמע ג"כ מהא דמקשו על פי' רש"י מפ' האומר דלפירושו הוי מדאורייתא דאל"כ מאי קשיא להו מפ' האומר טפי מכל הנך שכתב דנקט נתינה אגב ממזרת אע"ג דקתני מילתא דליתא דהא אין לוקין על נתינה א"כ מכ"ש דאיכא למימר בפ' האומר נמי נקט נתינה אגב ממזרת דלקושטא דמילתא שייך מיהא עיקר הדין דקרי לה יש קדושין ויש עבירה מדרבנן אע"כ דמשמע להו השתא דלפירש"י אסורה מדאוריית' משום לא יהיה קדש כיון שגזרו עליהם עבדות ואהא קשיא להו שפיר מפרק האומר דקתני יש קדושין ויש עבירה דלפירש"י אין קדושין בנתינה דהוי כשפחה וא"כ הדברים סותרים זא"ז בכוונת ר"ת בפירש"י והיה נ"ל לכאורה דבאמת לשון התוספ' אינם מסודרים בזה הדיבור אלא כמו לשון מסורס הוא דמעיקרא הוי משמע ליה לר"ת דלשיטת רש"י נתינה אסורה מדאורייתא משום לא יהיה קדש והוי קשיא ליה כל הנך קושיות אמאי לא תפסי בה קדושין ואמאי יהבינן לה קנס ולבתר דמסיק ומיהו י"ל דלאו עבדות ממש גזר עלייהו אלא איסורא דרבנן בעלמא בתר הכי קשיא ליה לר"ת כל הנך קושיות דמקשי ליה מעיקרא דהא ודאי בכמה סוגיות משמע דהוי מדאוריית' כך היה נ"ל לכאורה וכדמשמע קצת מפי' התוספות בפרק הערל. אמנם לאחר העיון נלענ"ד דאין צורך לכל זה אלא דלעולם לא הוי משמע ליה לר"ת בכוונת רש"י שיהיה איסור נתינה של גזירת דוד מדאורייתא אלא פשטא דלישנא משמע דהוי דרבנן דמתוך שגזר עליהן עבדות נאסרו לבא בקהל והיינו דקשיא ליה מעיקרא כל הנך קושיות מכמה סוגיות דמשמע דהוה בנתינה איסורא דאורייתא ולבתר דשני כל הנך קושיות דאיכא למימר דאגב ממזרת נקט נתינה ולעולם דהוי מדרבנן אכתי אין נראה לר"ת פירוש זה דאכתי היא גופא קשיא דכיון דדוד גזר עלייהו ועשאם כעבדים גמורים לענין פסולי קהל א"כ מה"ט גופא ליפסלו מדאוריית' דאפי' בדיעבד לא ליתפסו קדושין דכיון דהפקר ב"ד הפקר הו"ל עבדים גמורים ולילקי נמי לילקו בשביל לא יהיה קדש כדמשמע מלשון רש"י בפרק הערל בד"ה משה גזר עליהן. והיינו דמסיק לבסוף דאפ"ה לאו עבדות ממש גזר עלייהו כן נראה לי בישוב לשון התוספות:

ומעתה נבא לבאר שיטת רש"י ותחילה אבאר מאי דקשיא לי לפי הבנת התו' בשיטת רש"י ז"ל דלא משמע לי' דשייך לאו דלא תתחתן בנתינה ואחר נשיקות עפרם תמיה לי טובא האיך אפשר לומר כן דהא רש"י ז"ל גופיה מפרש להדיא בסנהדרין בריש דף נ"א דכותים ונתינים שייך בהו לאו דלא תתחתן בם וכן מפרש ג"כ להדיא במסכת מכות בפירוש המשנה דאלו הן הלוקין בד"ה נתינה מן הגבעונים הוא ומלקות משום לא תתחתן בם וא"כ לפ"ז טפי הו"ל לאקשויי על פרש"י מדידיה אדידיה ויותר יש לתמוה על מורי זקיני ז"ל שהאריך בשמעתין ליישב שיטת רש"י ז"ל ולא הרגיש בזה:

נחזור לענינינו דלפי מ"ש ממילא נתיישב' שיטת רש"י ז"ל לנכון דודאי ס"ל לרש"י דשייך לאו דלא תתחתן אף בגירותן והיינו כמו שפירש להדיא במסכת סנהדרין ובמכות אלא משום דבפרק אין מעמידין מסיק הש"ס דאפילו בגיותן לא שייך לאו דלא תתחתן אלא כשבא עליה דרך אישות משא"כ כשבא עליה דרך זנות לא שייך לאו דלא תתחתן וא"כ משמע דכ"ש דבגירותן שייך לחלק בכך והשתא א"ש טובא דהנך דסנהדרין ודמכות איכא לאוקמי שפיר משום לאו דלא תתחתן כשבא עליה דרך אישות משא"כ מתני' דהכא דאלו נערות שיש להן קנס דע"כ איירי שבא עליה דרך זנות ומש"ה לא מצי רש"י לפרש משום לאו דלא תתחתן לכך הוצרך לפרש מטעמא אחרינא דדוד גזר עלייהו משום חשש איסור עבדות ממילא אין לחלק בין דרך אישות לדרך זנות דהא עיקר איסור לא יהיה קדש היינו דרך זנות ממילא כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון כך היה נ"ל לכאורה אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ האיך מפרש רש"י בכותים במשנתינו דטעמא משום דגירי אריות הן וישנן בלאו דלא תתחתן ולמאי דפרישית הא לא שייך לאו דלא תתחתן בביאה דרך זנות אע"כ דאפ"ה א"ש דנהי דלא שייך בהו מלקות בביאתם דרך זנות אפ"ה קתני לה במתניתא לרבותא דיש להן קנס אע"ג דלא קרינן בה ולו תהיה לאשה דהא אסור לקיימן דרך אישות משום לאו דלא תתחתן וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דבנתינה נמי מצי לפרש כן. מיהו גם בזה יש ליישב דמשמע ליה לרש"י דהא דנקט בהאי בבא דרישא הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית וקשיא ליה אמאי נקט הנך תלת טפי משאר חייבי לאוין ואי פרטי קחשיב ליתני נמי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כי היכי דקתני לה בבכל דוכתי כדמקשו בתוספות או דלא ליתני אלא חד מינייהו ממזרת לחודיה אע"כ משמע ליה לרש"י דבכל חד מהנך תלת איכא רבותא באפי נפשיה ובממזרת איכא רבותא אע"ג דאיכא מלקות אף בביאת זנות ואסור נמי לקיימה אפ"ה יש לה קנס וממילא שמעינן דה"ה לכל חייבי לאוין אלא דאפ"ה איצטריך למיתני נמי נתינה דאע"ג דדוד גזר עליהן עבדות והיא בכלל שפחה וקס"ד דאין קנס לשפחה כמו שהקשו בתוספות קמ"ל דאפ"ה יש לה קנס דלא דמיא לשפחה גמורה ואיצטריך נמי למיתני כותית דאשמעינן הא מילתא גופיה דכותים גירי אריות הן וישנן בלאו דלא תתחתן כן נ"ל נכון בעזה"י. ובזה נתיישבו כל קושיות התוס' דבכל הני סוגיות שהביאו התוספות דמשמע דנתינה הוי דאורייתא איכא לאוקמי כולהו כשבא עליה דרך אישות דוק ותשכח זולת האי דמשנתינו דע"כ איירי בביאת זנות הוצרך רש"י לפרש משום חשש עבדות וכדפרישית ודוק היטב. עוד נראה לי ליישב שיטת רש"י בדרך אחר יותר נכון שהוא דרך האמת לענ"ד ולומר דמ"ש רש"י דוד גזר עלייהו לאו משום פסול עבדות דלא יהיה קדש איירי שלא מצאתי בשום לשון מפירושי רש"י בכל הסוגיות דמייתי קרא דלא יהיה קדש לענין פסול נתינים אלא מ"ש כאן דדוד גזר עליהם היינו דמתוך גזירת דוד שייכי בלאו דלא תתחתן משא"כ אי לאו גזירת דוד לא הוי שייך בהו לאו דלא תתחתן כ"א בדור הראשון שנתגיירו ממש ולא בדורותיהם וכמו שכתב מורי זקיני ז"ל בשמעתין בתחילת דבריו בשם הרמב"ן והרשב"א והרב המגיד ז"ל אלא שחזר בו מ"ז תכ"ד משום דלא משמע ליה סתימת לשון רש"י לפרש כן בכוונתו. אמנם כן לענ"ד הדברים מבוארים ומוכרחים מתוך פירש"י ז"ל ומתוך סוגית הש"ס דפ' הערל דע"כ הא דאמר רב התם נתינים דוד גזר עלייהו ומייתי לה מקרא דוהגבעונים לא מבני ישראל המה משמע פשטא דמילתא דלענין פסולי קהל איירי ואמתניתין דהתם קאי והיינו דאמר קרא לא מבני ישראל המה והיינו דאמרינן נמי התם דקאמר דוד שאין ראויה לדבק באומה זו ובכל הסוגיא

דהתם מפרש רש"י להדיא דלענין פסולי קהל איירי וא"כ משמע להדיא דמשום לאו דלא תתחתן לא הוי מיתסרי אלא אותן שנתגיירו בעצמן ולא בדורותיהם אלא דדוד גזר לכולהו דרי וכן בהא דמקשה הש"ס משה גזר עלייהו דכתיב מחוטב עציך עד שואב מימיך ופירש"י מדקרינן לחוטבי עצים באנפייהו ש"מ לאו בכלל ישראל נינהו ולאו בכלל גרים נינהו וכוונתו מבואר דאס"ד דבכלל גרים הוי הא כבר כתיב וגרך אשר בשעריך וליכא למימר נמי דעכו"ם גמורים נינהו דא"כ למה נכנסו בברית דהא כתיב בתריה לעברך בברית ה' אלהיך אלמא דנתחייבו במצו' אע"כ דלפי סברת המקשה עבדים נינהו ונהי דתפסי בהו קידושין בדיעבד כדמוכח במשנה דהאומר היינו משום דלאו עבדים גמורים נינהו כיון דלא שייך בהו קנין הגוף ממש אלא שיעבוד בלבד וממילא דלא קרינן בהו עם הדומה לחמור ולא שייך בהו נמי קרא דהאשה וילדיה תהיה לאדוניה אלא דאפ"ה ממילא דאסורין לבא בישראל מגזירת משה כיון דלאו בכלל גרים נינהו ולאו בכלל ישראל נינהו אלא שעשאן כעבדים לענין איסור קהל נמצא דכל זה לפי סברת המקשה דהוי משמע ליה דמשה לכוליה דרי גזר משא"כ לבתר דמסיק הש"ס דמשה לא גזר אלא אהאי דרא לחוד והיינו להא מילתא גופיה דלאו בכלל גרים נינהו ולאו בכלל ישראל נינהו משא"כ לשאר דרי הוי הוא שפיר בכלל גרים לענין לאו דלא תתחתן דשייך בהם לבד ולא בדורותיהם אלא דמ"מ אותן הדורות שנולדו מאותן שהיו בימי משה ע"כ היו צריכין להתגייר מחדש שהרי אביהם עדיין לא באו לכלל גרים גמורים ואף אם היו מתגיירין מחדש עדיין היו אסורים לבא בקהל הן עצמן דהא הלאו דלא תתחתן שייך נמי בגירותן אלא לענין זה היה מועיל להם מה שנתגיירו מחדש לענין שיהיו בניהם מותרין לבא בקהל דישראלים גמורים נינהו לפי השיטה שכתבתי. אלא דלאחר שגזר עליהן יהושע על כל הגבעונים שבאו בימיו שיהיו בהוייתן כ"ז שבית המקדש קיים באותו ענין ממש שהיו מגזיר' משה שלא יבואו לכלל גרים גמורים וכל שכן שלכלל ישראל לא יבואו. והיינו משום שבאו ברמאות ועוד כדי שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים כ"ז שב"ה קיים שאם היו רשאין להתגייר בגירו' גמור ויהיו בניהם כישראלים גמורים ממילא היו מופקעים משיעבוד עבודת עבד נמצא דלפ"ז משום גזירת יהושע היו דין הנתינים כל זמן שב"ה קיים שלא היו רשאין להתגייר מחדש כלל בגירות גמור וא"כ ממילא מילתא דפשיטא היא דקיימי בלאו דלא תתחתן דשייך אפילו בגירות גמור כ"ש הכא שלא הועיל להם הגירות אלא להוציאם מכלל עכו"ם גמורים אלא דאכתי אי לאו דגזר עלייהו דוד היו רשאין להתגייר מחדש לאחר שחרב הבית בגירות גמור ונהי דאינהו גופייהו אכתי באיסור דלאו דלא תתחתן הוו קיימי דהא שייך נמי בגירותן אלא דאפ"ה היה מועיל להם הגירות מחדש שיהיו בניהם מותרין לבא בקהל דהוו כישראלים גמורים אלא שדוד גזר עליהן שיהיו בהווייתן לעולם כמו בימי משה ויהושע. וא"כ לפ"ז יפה כתב רש"י ז"ל דנתינים שבזמן הזה לא הוי שייכי בלאו דלא תתחתן שהיו יכולין להתגייר מחדש והיו בניהם מותרין לבא בקהל אלא דמשום גזירת דוד אסורין לעולם בלאו דלא תתחתן כיון שא"א להם לבא לכלל ישראלים גמורים לעולם. ובזה מדוקדק היטב לשון רש"י ז"ל ביבמות פרק הערל בד"ה מחוטב עציך שכתב ש"מ לאו בכלל ישראל ולאו בכלל גרים נינהו ולכאורה הוא כמו כפל לשון אמנם למאי דפרישית א"ש דלא הוי בכלל גרים היינו הן בעצמן ומ"ש ולאו בכלל ישראל נינהו היינו לענין בניהם שנולדו להם ואין להאריך כאן יותר ומה שיש לדקדק עוד אבאר בפרק הערל אי"ה כן נראה לי נכון בעזה"י ודוק היטב:

בד"ה ועל הכותית פי' בקונטרס דקסבר כותים גירי אריות הן כו' וזהו לפי שיטתו כדס"ד מעיקרא בהערל עכ"ל. ולענ"ד משום הא לא איירי' דרש"י ז"ל מפרש דהא דמסקינן בהערל דבגירותן לית להו חתנות היינו דלשון לא תתחתן לא שייך בגיותן ומש"ה הדר ביה רבא וקאמר דקרא דלא תתחתן איירי נמי בגירותן אבל דמילתא דפשיטא היא דאיירי נמי בגיותן כיון דאפי' לאחר שנתגיירו אסור כ"ש קודם שנתגיירו וכמ"ש בכמה דוכתי ליישב בזה כמה סוגיות בגמרא בפרק האומר בקדושין ובעכו"ם פרק אין מעמידין דף ל"ו ע"ב ואין להאריך כאן והמשכיל יבין מדעתו. ועיין בזה בלשון הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בפרק הערל שכתב ג"כ על הדרך שכתבתי ומה שיש לי לדקדק בדבריו אין כאן מקומו:

בא"ד ומה שפירש דקסבר כותים גירי אריות הן לא נהירא כו' עיין בס' מגיני שלמה למורי זקיני זצ"ל שהאריך בזה ומסיק דאף למ"ד גירי אריות הן לאו כודאי עכו"ם מחזקינן להו אלא בספק ע"ש ולענ"ד שדבריו מוכרחי' דאדרבה קשיא לי בשיטת התוספות דפשיטא להו דסתם מתניתין דהכא ע"כ סבר דכותים גירי אמת הן ובריש פ"ק דחולין מסקינן דרב אשי לא בעי לאוקמי מתני' דהכל שוחטין כאביי ורבא לאתויי כותי משום דס"ל לר"א כותים גירי אריות הן וא"כ מאי אולמי' סתם מתני' דהתם מסתם מתניתין דהכא אלא על כרחך דשיטת רש"י ז"ל דסתם מתניתין דהכא נמי ס"ל דגירי אריות הן דהכי הילכתא למסקנא דרב אשי והיינו כדברי מורי זקיני זצ"ל ועיין בל' התוספות בפ' כל הגט דף כ"ה בד"ה הלוקח יין מבית הכותים שכתבו ג"כ דאף למ"ד כותים גירי אריות הן אפ"ה כיון שפורשין מעבודה זרה יותר משאר עכו"ם לא הוי כעכו"ם גמורים ע"ש ודו"ק:

בתוספות בד"ה ועל אשת אחיו וכו' וקשה לריב"א לרב פפא דמוקי הך מתני' במפותה בפרק בן סורר וכו' וכ"ת דקסבר תנא דמתני' כר"ע דברייתא וכו' ומיהו בירושלמי וכו' עד סוף הדיבור. ובתוס' פ' בן סורר כתבו עוד דא"א לומר כן אליבא דר"פ דתנא דמתני' ס"ל כר"ע דברייתא דהא ר"פ אית ליה חידוש הוא שחדשה תורה בקנס אע"ג דמיקטל משלם ולקמן בפירקין דף ל"ח ע"ב משמע דמאן דאית ליה חידוש ע"כ סובר כר"ע דמתני' וכאן לא כתבו התוספות מזה כלום. ומורי זקיני הגאון בס' מגיני שלמה בשמעתין כתב דדברי תוס' דסנהדרין קשין להולמן דנהי דר"פ גופא אית ליה חידוש היינו משום דס"ל כר"מ משא"כ תנא דמתניתין ע"כ לית ליה חידוש דא"כ תיקשי בתו וכולהו חייבי מיתות דפטר תנא דמתני' בהדיא מתשלומין וא"כ שפיר מצינן למימר דתנא דמתני' ס"ל כר"ע דברייתא עכ"ל מורי זקיני זצ"ל וכתב שלא מצא מקום ליישב קושיא זו ואני בעניי ישבתי בכמה אופנים אלא שלא יישרו בעיני לסתימות ל' התוספות ועכ"ז מצאתי דרך ישר דעיקר קושית התוספות שם משום דהתם מקשה הש"ס ברייתא דקתני חטא אלו חייבי כריתות דניתן להצילו בנפשו אמתני' דהכא דמחייב קנס ומשנינן התם כמה שינויי לאוקמי מתני' דהכא כחד תנא כרבי יהודה או כר' יונתן בן שאול ע"ש אלא דר"פ לא ניחא ליה לאוקמי מתני' כיחידאי ומוקי לה במפותה וד"ה וא"כ מקשו התוספות שפיר דהאיך קאמר ר"פ דאתיא כד"ה דאדרבא לאוקימתא דר"פ קשיא אשת אחיו וע"כ צריך לאוקמי כר"ע דברייתא וכיון דר"פ ס"ל כר"ע דמתני' לא הויא ד"ה ואדרבא טפי הו"ל לאוקמי כאינך אוקימתא דלדידהו שפיר מיתוקמא כר"ע דמתני' ואמאי מוקי ר"פ דלא כהלכתא דנהי דבעיקר מימרא דידיה במאי דאית ליה חידוש ע"כ לית ליה כתנא דמתני' מ"מ השתא לאוקימתא דידיה פליג אמתני' בתרתי חדא לענין חידוש וחדא דתנא דמתני' סובר כר"ע דברייתא ואיהו ס"ל כר"ע דמתני' בשלמא אי מצי סבר נמי כר"ע דברייתא הוי א"ש הא דקאמר וד"ה משום דלא חייש כלל לר"ע דמתני' ומאי דהוי אליבא דהלכתא שפיר מיקרי ד"ה כדאשכחן בדוכתי טובא משא"כ אינך אמוראי דמוקי כיחידאי אפשר דכולהו לר"פ הוי דלא כהלכתא. משא"כ כיון דאיהו גופא ס"ל כר"ע דמתני' מקשו שפיר כן נלע"ד נכון בכוונתם שם. משא"כ הכא לא דייקו לשון ד"ה אלא אעיקר אוקימתא דר"פ קשיא להו דלא מיתוקמא כלל וזה שדקדקו כאן וכתבו וכ"ת דתנא דמתניתין סבר כר"ע אע"ג דר"פ לא ס"ל כוותיה ודו"ק:

דף כט:

בגמרא והני בני קנסא נינהו איקרי כאן ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו. ויש לדקדק מאי פסיקא ליה לתלמודא להקשות הכי לפמ"ש התוספות דולו תהיה לאשה ע"כ לאו יתורא הוא דא"כ לא הוי משני מידי אע"כ דאיצטריך למידרש ולו תהיה לאשה מדעתה ומפשטא דקרא דמשמע אשה הראויה לו ודאי לא מצי לאקשויי דנהי דאינו רשאי לקיימה אם אינה ראויה לו אכתי מנ"ל דפטור נמי מקנס בשלמא אי מיתורא דקרא מקשה א"ש דלענין דאינו רשאי לקיימה לא איצטריך קרא יתירא כדאמרינן לקמן דלית לן למימר אתי עשה ודחי ל"ת כיון דבעינן מדעתה אבל לסברת התוספ' דליכא שום יתורא קשה. ודוחק לומר דמשמע לתלמודא בפשיטות דהיכא דלא קרינן ולו תהיה לאשה לא קרינן ונתן לאבי הנערה חמשים כסף דלאו מילתא פסיקא הוא והיכא דאיתמר איתמר וכל כה"ג לא הוי שתיק הש"ס לפרושי בהדיא. ועוד דלקמן בסמוך בפלוגתא דר"ש התימני ור"ש בן מנסיא משמע להדיא דמייתורא דקרא קא דרשי דאי מפשטא דקרא כדפרישית א"כ פשיטא דבעינן אשה הראויה לקיימה כדכתיב בהדיא לא יוכל לשלחה כל ימיו אע"כ דמלו תהיה דמיותר לדרשא פליגי במשמעות דורשין לכך נראה דודאי הנך תנאי דבסמוך מיתורא דקראי ילפי דלא איצטריכו להו למידרש ולו תהיה מדעתה דשפיר ידעינן מק"ו דמפותה כרבא לקמן דף ל"ט ע"ב או מסברא כאביי והיינו דמקשה הש"ס נמי הכי בפשיטות איקרי כאן ולו תהיה לאשה היינו מיתורא ומשני ר"ל ור"פ דשיתא קראי כתיבי וע"כ דחקינן למידרש ולו תהיה לאשה מדעתה דמלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב קרא אלא דאכתי לפמ"ש התוס' לקמן דף ל"ט דולו תהיה לאשה לא מייתר כלל ודאי קשה וצ"ע:

שם ההוא מיבעי ליה לכדאביי. וכו' ומסקי' נמי חד לכדאביי ואע"ג דלקמן דל"ט אמרינן דלרבא מספקא ליה אי איתא לדאביי וללישנא קמא משמע דרבא לית ליה הא דאביי וכפרש"י שם מ"מ נראה דלרבא נמי איצטריך ליה חד קרא למידרש מיניה לאבי הנערה ולא לאבי בוגרת כמ"ש שם התוספות בד"ה מאי בוגרת ולאביי לא איצטריך ליה קרא להכי כמו שאפרש שם ונקט הכא לכדאביי משום דהלכתא כוותיה דלא שבקינן פשיטותא דאביי משום ספיקא דרבא וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

קונטרס אחרון ע"ב ההיא מיבעיא ליה לכדאביי דאמר בא עליה ומתה פטור ונראה דמה"ט פסק הרמב"ם ז"ל כאביי אע"ג דמשמע לקמן דף ל"ט דללישנא קמא רבא פליג אדאביי אפ"ה מדקאמר סתמא דתלמודא ההיא מיבעיא ליה לכדאביי ומסיק נמי חד לכדאביי אלמא דהכי הלכתא:

בתוספות בד"ה וחד לאתויי חייבי לאווין הקשה ריב"ם וכו' ותירץ דלחייבי לאווין ועשה לא צריך אלא חד קרא וכו' עכ"ל. והיינו משום דלר"ל לא איצטריך לרבויי חייבי לאווין דלוקה ומשלם דהא ר"ל מוקי למתני' כר"מ דבכל דוכתי אית ליה דלוקה ומשלם ומוקי לקרא דכדי רשעתו למיתה ומלקות כדלקמן ולר"פ נמי ע"כ מוקי למתניתין כעולא דיליף מג"ש דתחת תחת דמשלם ואינו לוקה או דס"ל לרב פפא כר' יוחנן דמוקי למתני' בלא אתרו ביה דבכל דוכתא משלם וק"ל ועיין בסמוך:

גמרא ור"פ נמי מבעי ליה לג"ש. ויש לדקדק מאי פשיטות דר"פ איצטריך ליה קרא לג"ש דלמא יליף ג"ש מאשר לא אורסה כר"ע דברייתא לקמן דף ל"ח ול"ל דאכתי תקשי להנך תנאי דפליגי אר"ע דברייתא ולית להו ג"ש דאשר לא אורסה ואיצטריך קרא לג"ש דבתולה א"כ מנ"ל לרבויי חייבי כריתות הא ליתא דהא לקושטא דמלתא הא דחייבי כריתות יש להן קנס פלוגתא דתנאי היא בסמוך וא"כ דלמא מאן דפליג אר"ע דברייתא כר"ש ב"מ ושמעון התימני ס"ל. ותנא דמתני' מוקי כר"ע דברייתא וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש התוספות לעיל בד"ה ועל אשת אחיו דלר"פ ע"כ מוקי למתני' כר"ע דברייתא. ונלע"ד ליישב משום דלר"ע דברייתא לא איצטריך ליה לר"פ לרבויי חייבי לאווין וחייבי כריתות מקראי דבתולה הבתולה דהא לקמן דף ל"ח ע"ב מסקינן דלר"ע דברייתא ע"כ פשטא דקרא קרינן ביה אשר לא אורסה ולאשמעינן דבא על נערה המאורסה פטור מקנס דלא תימא חידוש הוא שחדשה התורה בקנס אע"ג דמיקטל משלם וא"כ ממילא שמעינן מדאיצטריך קרא למעוטי נערה המאורסה אע"ג שאינה ראויה לקיימה אע"כ דלא בעינן ראויה לקיימה ולא איצטריך ליה לר"פ לרבויי מקרא דבתולה הבתולה אלא להנך תנאי דפליגי אר"ע דברייתא ולאשמעינן דמודו בעיקר דינא דמתני' דשייך קנס בחייבי לאווין וחייבי כריתות וא"כ מקשה הש"ס שפיר דאכתי להנך תנאי לא שמעינן חייבי כריתות דאיצטריך חד קרא לג"ש כנ"ל נכון ודוק היטב:

בתוספות בד"ה אייתרו ליה וכו' וא"ת ומנ"ל וכו' וי"ל דלהא לא צריך דמג"ש ילפינן אונס ומפתה מהדדי עכ"ל. ואע"ג דאליבא דר"פ קיימינן ואיהו מוקי למתני' דהכא בפ' בן סורר במפותה דוקא אבל באונס פטור מתשלומין בחייבי כריתות דקלב"מ כיון דניתן להצילו בנפשו ולא ילפינן בג"ש אונס ממפתה. היינו דבכה"ג לא שייך ג"ש. דאונס נמי הא דפטור היינו דא"א משום דקלב"מ אבל היכא דשייך האי ג"ש ילפינן שפיר. אבל אכתי קשה לי על תירוץ התוס' דא"כ מנ"ל לדרוש האי ג"ש דלמא לא מופנה כלל דהני תלתא בתולה דכתיבי במפותה אימא חד לגופא וחד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות וחד נערה דמייתר באונס אימא דלרבויי חייבי לאוין לחוד אתא ונהי דלא קשיא לן חייבי כריתות באונס מנ"ל משום דאליבא דר"פ קיימינן ואיהו אית ליה בפ' בן סורר דאין ה"נ דאונס בחייבי כריתות פטור משום דניתן להצילו בנפשו אלא דאכתי ג"ש מנ"ל וכ"ש דקשה לאינך אמוראי בפ' בן סורר דא"כ באונס נמי חייבין מנ"ל דלמא לא ילפינן ג"ש כלל דהא לא מייתר קרא ול"ל דאכתי בתולה דכתיב באונס מיותר ומופנה לג"ש הא ליתא דהא אי לא ילפינן ג"ש איצטריך בתולה באונס לגופה וכן מוכרח מפרש"י. והנלע"ד ליישב דודאי אי לא ילפינן ג"ש אונס ממפותה א"כ לא איצטריך לן שום קרא במפותה לא לחייבי לאווין ולא לחייבי כריתות דמהיכי תיתי נפטרו מתשלומין הא ולו תהיה לאשה לא כתיב אלא באונס לחוד וא"כ במפותה לא

בעינן אשה הראויה לו וכדי רשעתו נמי לא שייך להנך אמוראי כדפרישית אע"כ משום דילפינן ג"ש וא"כ ולו תהיה לאשה דכתיב באונס שייך נמי במפותה ומש"ה איצטריך קרא יתירא במפותה לרבויי חייבי כריתות והשתא א"ש נמי דלא תיקשי השתא נמי דאית לן ג"ש אכתי חייבי כריתות מנ"ל דלמא במפותה נמי איצטריך קרא יתירא לחייבי לאווין אע"ג דאתיא בג"ש מ"מ אי לאו האי קרא יתירא במפותה לא הוי דרשינן כלל ג"ש אלא הו"א דלא אתי קרא אלא לחייבי לאוין גופא ולמאי דפרישית א"ש דלא איצטריך קרא כלל במפותה אלא לבתר דקים לן הילפותא דג"ש כנ"ל ועיין מה שאכתוב לקמן גבי ג"ש דתחת תחת ודו"ק:

שם בגמרא ולאפוקי מהאי תנא דתניא ולו תהיה לאשה. והא דלא קאמר לאפוקי מהני תנאי נלע"ד ליישב דלא פסיקא ליה לתלמודא דאתא מתני' לאפוקי משמעון התימני דכיון דלא ממעט מהאי קרא אלא חייבי כריתות לחוד ומצינן לאוקמי מתני' כוותיה והא דמחייב במתני' בחייבי כריתות היינו במפותה דלא כתיב בה ולו תהיה לאשה ור"ש התימני דממעט ליה היינו באנוסה ואע"ג דילפינן ג"ש אונס ומפתה מהדדי מ"מ שאני הכא דאיכא קרא באונס ולו תהיה לאשה ובמפותה מרבינן מבתולה חייבי כריתות ומפיק מג"ש והשתא שפיר סבר שמעון התימני כולהו שיתא קראי כתנא דמתני' אבל לר"ש ב"מ דממעט נמי חייבי לאווין אלמא דלא דריש ה"א דהנערה באונס וממילא דלא דריש נמי ה"א דהבתולות ואפי' אי דרשה אכתי חייבי כריתות מנ"ל דלמא לא מפקינן מג"ש אלא חייבי לאווין אבל לענין חייבי כריתות ילפינן שפיר בג"ש מפתה מאונס לענין דרשא דולו תהיה לאשה כנ"ל:

בתוספות בד"ה חילולין הוא עושה וכו' משמע דהא בהא תליא כו' עד סוף הדיבור. כבר הארכתי בזה בתכלית הביאור בקדושין סוף פ' האומר ע"ש וכאן לא באתי אלא בשביל מה שנתחדש דבהחולץ דף מ"ה ע"ב דרשינן דומיא דאשת אב דלא תפסי בה קדושין וה"מ כו' וכבר פירשתי שיחתי בפרק האומר דהיינו דוקא לרבנן ולר"ע דדרשי סמוכים לענין ממזר בפרק החולץ מקרא דלא יגלה. וא"כ סמוכין דלא יקח את אשת אביו קשיא לו ליכתבו גבי עריות כדדייקינן בריש יבמות דמה"ט הוי סמוכין דמוכח. ועוד אמאי כתבי' רחמנא בל' לא יקח אע"כ דגלי סמיכות דלא יקח דהא דמרבינן ממזרות מסמוכין דלא יגלה. היינו דוקא הנך דדמיין נמי לאשת אב לענין לא יקח דהיינו תפיסת קדושין ולאפוקי נדה למעוטי ולרבויי דעכו"ם ועבד לכל חד כדאית ליה. משא"כ לרבי יהושע דלא דריש סמוכין דלא יגלה אלא מלא יקח עד לא יגלה כדאיתא ס"פ החולץ וא"כ לא משמע ליה בשום ענין דממזרות תליא בתפיסת קדושין. אלא דבעינן דומיא דאשת אב לענין חייבי מיתות גופא. ולפ"ז ממילא נתיישבה קושיית התוס'. אלא דלכאורה אדרבא מסוגיא דהכא יש סתירה לדברי דא"כ מהיכא יליף רבי סימאי דלר"ע קדושין תופסין באלמנה לכ"ג דנהי דלענין ממזרות ממעט ליה קרא מדיוקא דלא יחלל אכתי לענין תפיסת קדושין איכא למימר דאין תופסין כמו שאר חייבי לאוין. אמנם לאחר העיון נלע"ד דבלא"ה האי דרשא דחילולין עושה ואין עושה ממזרין לאו מייתורא דקרא דריש ר' סימאי דלא מייתר דאיצטרי' ללאו ואיצטריך נמי לכתוב שני למדין לשני חלולין אחד לו וא' לה כדאיתא בתמורה וע"ש בתוס' שנדחקו. ועוד דבלא"ה לא איצטריך קרא לרבי סימאי דלא הוי ממזר מאלמנה לכה"ג דמהיכי תיתי הא לא מרבינן מריבוי' דלא יגלה אלא חייבי לאוין השווין בכל כמו עשה לרבי ישבב. ועוד דבס"פ האומר מרבינן מקרא דכי תהיין דלר"ע תפסי קדושין באלמנה לכ"ג לר"ס אע"כ דהאי דרשא דלא יחלל דמייתי רבי סימאי היינו לדחות לגמרי מילתא דר' ישבב דבשום ענין א"א לומר דהוי ממזר מאלמנה לכ"ג מפשטא דקרא דכתיב לא יחלל משמע דגלי לן קרא דהוי חלל ואי ס"ד דהוי ממזר חלל מיבעיא. וסברת ר' ישבב מבואר בסמוך וא"כ מהאי מילתא גופיה מייתי סתמא דתלמודא בשמעתין דלר' סימאי אליבא דר"ע תפסי קדושין באלמנה לכ"ג מקרא דכי תהיין או מסברא דלא דמי לשאר חייבי לאוין דממעטינן מק"ו מיבמה לשוק משא"כ באלמנה איכא למיפרך דלאו שאין שוה בכל הוא ומוכח לכולה מילתא מפשטא דקרא דלא יחלל דאי ס"ד דאין קדושין תופסין כר' ישבב א"כ הוי דומיא דאשת אב לענין לא יקח וממילא דהוי ממזר ומקרא דלא יחלל משמע דלא הוי אלא חלל אע"כ דלא הוי דומיא דאשת אב לא לענין ת"ק ולא לענין ממזרות כנ"ל נכון וברור בעזה"י דקרא דלא יחלל לאחמורי עליה אתא ולא להקל וכמ"ש נ"ל מלשון הירוש' ס"פ החולץ ודו"ק היטב ועיין בסמוך. ומורי זקיני בספר מג"ש האריך מאד ע"ש:

בא"ד אבל קשה דא"כ לרבי יהושע וכו' לרבא דאמר בפ"ק דתמורה עכ"ל. ולכאורה נראה דאין זו קושיא כ"כ דבלא"ה פלוגתא דאביי ורבא בפ"ק דתמורה לענין דאי עביד מהני פלוגתא דתנאי היא כדמסקינן התם וממקומו הוא מוכרע דאלת"ה מאי משני רבא התם שאני התם דכתיב לא יחלל דאכתי תיקשי לר' ישבב דלית ליה האי דרשא וס"ל דלרע"ק הוי ממזר מאלמנה לכה"ג א"כ לר' ישבב אליבא דרבנן מהיכא ילפי דתפסי קידושין באלמנה הא כתיב לא יקח ולרבא לא מהני אע"כ דתנאי היא מיהו אף לסברת התוס' דבעו לאוקמי האי שינויי' דתמורה לרבא אליבא דכ"ע נמי א"ש דבאמת לא מייתי הש"ס בתמור' האי דיוקא דאין עושין ממזרין אלא פשטא דקרא דלא יחלל ודרשינן התם שני חילולין אחד לו וא' לה ונ"ל דהיינו טעמא דרבי ישבב דלעולם דהולד ממזר אלא דעיקר קרא אלא יקח מהדר כדדרשינן בפרק עשרה יוחסין לרבא גופיה מ"ט לא יקח משום לא יחלל והיינו שעושין שני חילולין ומשום לתא דידה דחללה גרידא היא מפיק קרא לכולא מלתא בל' לא יחלל וא"כ מהא מילתא גופא מסיק רבא בתמורה דע"כ לכ"ע תפסי קדושין דאי ס"ד דלא תפסי א"כ הוי זונה כדאיתא בסוף תמורה דף ל' הובא בתוס' בכמה דוכתי בפשיטות דלכ"ע מהנך דלא תפסי קדושין הוי זונה וא"כ מהא מילתא גופא מסיק רבא בתמורה דע"כ לכ"ע תפסי קדושין דאי ס"ד דלא תפסי קדושין א"כ היא זונה א"כ לפ"ז משום לתא דידה נמי לא איצטריך ל' לא יחלל דאפילו זונה הוי אע"כ דתפסי קדושין ולא הוי זונה אלא חללה ולפ"ז יתיישב טפי שם משום מילתא דאביי דמסיק נמי דרשא דשני חלולין והמשכיל יבין מדעתו ואין להאריך כאן. ועוד נ"ל דהא דמשנינן בתמורה אליבא דרבא שאני התם דכתיב לא יחלל היינו משום דמעיקרא לא קשיא להו מאלמנה לכ"ג טפי משאר חייבי לאוין אלא מדכתיב בל' לא יקח דמשמע לשון קדושין וע"ז משני רבא דע"כ האי לא יקח לאו לשון קדושין גרידא הוא דהא כתיב בתריה לא יחלל ודרש רבא גופיה בפרק עשרה יוחסין מ"ט לא יקח משום לא יחלל ולא לקי משום לא יקח אלא כשבעל וא"כ האי לא יקח לאו איסור קדושין הוא אלא איסור ביאה שלא ישאנה שהוא המביא לידי חילול כנ"ל נכון:

דף ל.

בתוספות בד"ה אי לאפוקי וכו' ומסתמא הכא אליבא דכ"ע מספקא ליה עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דפלוגתא דאמוראי היא וכו' נראה מכוונתו מדלא קאמר בהדיא הניחא למ"ד כדאשכחן בשאר דוכתי ולענ"ד אין זה מוכרח כיון דלא אשכחן דפליגי ר' יוחנן ור"ל בהדיא בהא מילתא לא שייך לומר הניחא למ"ד ואדרבא לכאורה משמע איפכא דאי לאו דאשכחן פלוגתא בעלמא בהא מילתא לא הוי קאמר הש"ס הכא הניחא כיון דמשמע ליה מפלוגתא דר"ש בן מנסיא ור"ש התימני דפליגי אדרבי ישבב ולא משמע להו דפליגי בבעולה לכ"ג לחוד. ועוד דבקדושין ס"פ האומר נמי דרשינן מקרא דכי תהיין דתפסי מיהא שום קידושין בחייבי לאווין או בחייבי עשה ואמרינן נמי התם דלא מסתבר לאוקמי קרא בבעולה לכ"ג לחוד כדמקשי הש"ס התם ומשני שבקיה לקרא דדחיק ומוקי אנפשיה. וא"כ אכתי מאי דוחקין לאוקמי מלתא דר' ישבב בהכי אי לאו דאשכחן בעלמא דאיכא מ"ד דס"ל הכי אם לא שנאמר דפשטא דלישנא דרבי ישבב דאמר כל שאין לו ביאה בישראל משמע ליה טפי דכלל גמור הוא ואע"ג דממעטא מיהא בעולה לכ"ג האי לאו בלשון ביאה בישראל איתא מה שאין כן שאר חייבי עשה כתיב בהו בהדיא לשון ביאה בקהל כנ"ל ודו"ק:

בד"ה הכל מודים וכו' תימא לר"י וכו' דלמא כרבי נחוניא בן הקנה ס"ל עכ"ל. הנראה מזה דפשיטא ליה לר"י דלרבי נחוניא אפי' חייבי כריתות שוגגין פטורין מתשלומין דלגמרי משוה להו לחייבי מיתות ב"ד מדרשא דאביי ורבא (וכמ"ש התוספות להדיא לקמן ע"ב בד"ה זר שאכל תרומה) אבל לשיטת רש"י וסייעתו שאבאר לקמן שכתבו דחייבי כריתות שוגגין ר' נחוניא נמי מודה וכמו שאבאר שם מילתא בטעמא א"כ אין מקום לקושית התוספות כיון דבלא"ה הא דקאמר רב חסדא הכל מודים בבא על הנדה דמשלם קנס היינו בדלא אתרו ביה כדמוקי רבי יוחנן לקמן דף ל"ב ע"ב וס"ל כמ"ד חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין וא"כ שפיר קאמר דמודים בח"כ שוגגין היכא דתפסי קדושין כגון בנדה דמשלם קנס ועיין מ"ש לקמן בסמוך:

בא"ד וי"ל דר"ח ס"ל דאין שום תנא סובר כרבי נחוניא עכ"ל. ויש לתמוה דהא בפ"ק דמגילה דף ז' אוקמינן סתמא דמתני' דאין בין שבת ליום הכיפורים כרבי נחוניא וליכא אוקימתא אחריתי וא"כ מאי פשיטות דליכא מאן דס"ל כוותיה. ומכ"ש לפמ"ש התוס' כאן דמתני' דהכא לא מפקא מדר' נחוניא וכמו שהקשו על פרש"י וא"כ משמע דהילכתא כסתמא דמגילה כיון דליכא סתמא אחרינא ובעיקר קושייתם כבר כתבתי בסמוך דלשיטת רש"י וסייעתו לק"מ ובסמוך אפרש עוד בע"א ע"ש:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה הכל מודים כתבו התוספות דרב חסדא ס"ל דאין שום תנא סובר כר' נחוניא בן הקנה. ויש לתמוה טובא דהא בפ"ק דמגילה מוקמינן סתמא דמתניתין דאין בין שבת ליה"כ כר' נחוניא ב"ה. מיהו מה שכתבתי בפנים דמשמע דהלכתא כסתמא דמגילה דלשיטת התוספות ליכא סתמא אחרינא כנגדו טעותא היא בידי דאשכחן סתמא אחרינא ס"פ החובל ביוה"כ חייב בתשלומין וחובל בשבת פטור וכה"ג איתא נמי סתמא בפ' שבועת העדות שהדליק גדיש ביה"כ חייב קרבן ושהדליק גדיש בשבת פטור והיינו דלא כרנב"ה. ואע"ג דלכאורה אפשר בההיא סתמא דמגילה דכייל ותני אין בין טובא ומיקרי הילכתא פסיקתא אפ"ה נראה להיפך. דהנך דקתני בדוכתייהו אלימי טפי ובלא"ה ההיא אין בין שבת ליה"כ נמי לאו הילכתא היא כנ"ל ואפ"ה לשון התוס' תמוה שכתבו דאין שום תנא סובר כרנב"ה כיון דע"כ סתמא דמגילה כוותיה וצ"ע:

קונטרס אחרון תמיה גדולה על התוספות שנעלם מהם התוספתא דפירקין דר' נחוניא ב"ה פליג בהדיא אמתניתין דבא על אחותו ע"ש אח"ז מצאתי כן בתוספות ישנים:

בא"ד ובקונטרס פי' דאמתני' קאי עכ"ל. לפמ"ש בסמוך פרש"י מוכרח לפי שיטתו שמפרש בפסחים דף כ"ט ע"א דההיא דר' נחוניא לא מיירי אלא בחייבי כריתות מזידין אבל בח"כ שוגגין מודה דחייב בתשלומין ולקמן אפרש טעמו בזה ולפ"ז לא מצי לפרש דההיא לאפוקי מדר' נחוניא רב חסדא מסיק לה דהא אפילו לר"נ שפיר שייך מימרא דר"ח דהכל מודים בבא על הנדה דמשלם קנס כגון בשוגג דבלא"ה א"א לאוקמי מימרא דר"ח בכל גווני דהא מזיד ואתרו ביה אפי' בא על הנדה פטור משום דחייבי מלקות מזידין פטורין. לכך הוצרך רש"י לפרש דאמתני' קאי ומתני' לא משמע ליה דאיירי בשוגג מדקתני אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד (ואע"ג דבפ"ק דחולין גבי השוחט קתני נמי אע"פ שמתחייב בנפשו ומפרש הש"ס דאיירי בשוגג וה"ק אע"ג דבמזיד מתחייב בנפשו בשוגג שחיטתו כשירה התם לדיוקא בעלמא איתמר האי לישנא משא"כ הכא דלענין עיקר חייבי תשלומין מייתי לה אי ס"ד דבמזיד פטור מתשלומין לא הו"ל למיתני כי האי לישנא דאיכא למיטעי) כנ"ל בשיטת רש"י:

בא"ד ותימא מנ"ל דמפקא מיניה דילמא מודה ר"נ וכו' דרבינהו קרא חד לח"ל וחד לח"כ וכו' עכ"ל. והקשה מהרש"ל ז"ל דאכתי איכא לאוקמי חד לח"ל וחד לנדה ושאר ח"כ מנ"ל ומהרש"א ז"ל הקשה דאיכא לאוקמי חד לשאר ח"ל וחד ליבמה לשוק ותי' מהרש"א דעכשיו לא משמע להו דאתא קרא למעוטי חדא מילתא לחוד ע"ש בדבריו. ולפי תירוצו מיתרצא נמי קושית מהרש"ל אלא שבמה שכתב דלעיל קשיא להו איפכא דלמא אתא קרא למעוטי חדא מילתא דבריו דחוקין. ולענ"ד אין צורך בזה דודאי לעיל לא קשיא להו דאיצטריך קרא דולו תהיה לאשה למעוטי יבמה לשוק שהרי כתבו התוס' לעיל בד"ה חד לאתויי דולו תהית לאשה לא מייתר דאיצטריך למידרש ולו תהיה לאשה מדעתה ולפ"ז ר"ש בן מנסיא ור"ש התימני נמי מפשטא דקרא ילפי אלא מ"ש התוס' לעיל דאיצטריך למעוטי יבמה לשוק מולו תהיה לאשה לאו אקרא קאי אלא אפלוגתא דר"ש בן מנסיא ור"ש התימני דלר"ש התימני אפילו אית ליה דר' נחוניא בן הקנה אפ"ה איצטריך ליה דרשא דולו תהיה לאשה למעט יבמה לשוק ולעולם דלא שייך למימר דאיצטריך קרא יתירה למעט חדא מילתא דבכה"ג אשכחן טובא בש"ס דמשמע להו דוחק לאוקמי קרא בחדא מילתא לחוד כנ"ל לפי דברי המהרש"ל ז"ל. עוד נ"ל ליישב קושית מהרש"ל ומהרש"א בחדא מחתא חדא מגו חדא דכיון דאיכא למימר דהנערה אתא לרבויי יבמה לשוק לאפוקי מדרשא דולו תהיה לאשה ואיכא למימר נמי דאתא לרבויי נדה לאפוקי מדרשא דאסון אסון אליבא דר' נחוניא א"כ לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש והי מינייהו מפקת אע"כ דמרבינן תרווייהו וא"כ ממילא אימעיט דרשא דולו תהיה לאשה ואימעיט נמי דרשא דאסון לענין קנס דהכא והשתא שפיר מרבינן כולהו חייבי כריתות אפי' לר' נחוניא ומקשו התוספות שפיר ודו"ק:

בא"ד ולר"ע ניחא דמפקא מתניתין מדרבי נחוניא עכ"ל. ולכאורה לשונם תמוה בזה דאכתי היא גופא מנ"ל דלמא לא אתיא מתני' כר"ע ויש ליישב דבריהם עפמ"ש התוספות במשנתינו בד"ה ועל אשת אחיו דאליבא דר' פפא איכא למימר דאתיא מתניתין כרבי עקיבא לענין נתארסה ונתגרשה ע"ש ובחידושינו:

בא"ד דכיון דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין איכא לאוקמי וכו' וקשיא לי דאכתי מנ"ל דמפקא מתני' מדרבי נחוניא דהא איכא למימר דאפי' כרבי נחוניא אתיא וס"ל כר"ע דברייתא לקמן דף ל"ט דיליף ג"ש אשר לא אורסה וא"כ תו לא איצטריך ג"ש דבתולה בתולה ואייתר ליה חד קרא. ועוד דלמאי דמסיק התם דפשטא דקרא קרינן אשר לא ארוסה ואיצטריך למעט נערה המאורסה מקנס אע"ג דבת סקילה היא. ומדאיצטריך למעט חייבי מיתות אלמא דחייבי כריתות מיהו מחייבי בתשלומי קנס. וכ"ש דקשה טפי למאי דפרישית בסמוך דעיקר דברי התוספות כאן היינו משום דמשמע להו דמתני' אתיא כר"ע דברייתא מיהו אפשטא דגמרא נמי שייך להקשות כן ויש ליישב ואין להאריך דבלא"ה לתירוצו של הרשב"א נתיישב הכל ובר מן דין מצינו למימר דהא דקאמר הש"ס דאתא מתני' לאפוקי מדרבי נחוניא היינו דלישנא דמתני' הכי דייק דקתני אע"פ שהן בהכרת אין בהם מיתת ב"ד ומייתי נמי בסיפא דמתני' קרא דאסון אלמא דבחייבי כריתות לא שייך קרא דאסון כנ"ל. מיהו אחר כל מה שכתבתי יגעתי ומצאתי בתוספתא דמכילתין דר"נ בן הקנה פליג בהדיא אמתני' שאמר הבא על אחותו ועל אחות אביו וכו' יש להם קנס ועלה קתני וכן היה ר' נחוניא בן הקנה עושה יום כיפורים כשבת לתשלומין וא"כ אין מקום כלל לקושיית התוס' אלא הא דלא מייתי הש"ס האי ברייתא היינו משום דאכתי הוה ליה לאוקמי מתני' כר' נחוניא בן הקנה ובשוגג אבל מהא דקאמר יוה"כ כשבת מוכח דר"נ פוטר אפילו בשוגג ודו"ק:

בגמרא מ"ט דר' נחוניא. וליכא למימר דטעמא דר' נחוניא דעושה יוה"כ כשבת היינו משום שיש ביוה"כ חיוב מלקות הא ליתא דא"כ מאי איריא יוה"כ אפי' י"ט נמי. ועוד דאכתי לא הוי יה"כ לגמרי כשבת דבשבת אפילו לא אתרו ביה פטור וביוה"כ משום חייבי מלקות הא קי"ל כר' יוחנן דשוגגין חייבין משא"כ מטעמא דחייבי כריתות אפי' שוגגין פטורין כמ"ש בסמוך לשיטת התוספות מיהו לר"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין ע"כ דרבי נחוניא כר"מ ס"ל דלוקה ומשלם וה"נ משמע לקמן דף ל"ה ע"ב ע"ש בתו':

שם מתקיף לה רב אדא בר אהבה ממאי דכי אזהר להו יעקב וכו' נ"ל דר' אדא ב"א סבר דמסתמא לא היה מזהיר לבניו במילתא דבידי שמים דאם כן האיך קיבל יהודא ערבות בדבר שאינו בידו. אע"כ דלא איכפת ליה ליעקב במידי דבידי שמים דכל הקורות לו לאדם הכל נגזר בר"ה. ועוד דשלוחי מצוה הוו ולא היה מתיירא אלא מפני ארי' וגנבי דשכיחי הזיקא בדרך טפי ואין להכניס עצמו בתחלה במידי דשכיח הזיקא ודמי לקיר נטוי כמ"ש התוספות. ועי"ז קיבל יהודא שפיר ערבות כדאית' במדרש על פסוק כי יהודה גבר באחיו אמר אם מפני אריות ולסטים יכול אני להצילו. והמתרץ דמשני אטו אהא אזהר וכו' על כל מילי אזהר סבר דבאמת נענש יהודא על כך כמ"ש התוס' במכות גבי נידוי על תנאי דלכך נענש שקיבל ערבות במה שאין בידו והארכתי בזה בדרושים:

דף ל:

בגמרא רבא אמר טעמא דר' נחוניא בן הקנה מהכא וכו' אמרה תורה כרת שלי כמיתה שלכם ואע"ג דהאי קרא גבי מולך כתיב דלא שייך ביה חיוב ופטור תשלומין אפי' במיתות ב"ד. אפ"ה בע"כ הקישן הכתוב לאותה מיתת ב"ד דשייך תשלומין. ויותר נ"ל דהקישא דקרא היינו כגון שבשעה שהעבירו למולך קרע שיראין של חבירו וכשינויא דרב אשי בסמוך. או אפי' בשרף שיראין של בנו ועודו חי כדאיתא בסנה' גבי משוורתא דפוריא ע"ש ברש"י. או שהעביר בן בנו וכשיטת התוס' בסמוך דלא שני לן בין שיראין של אותו אדם עצמו ובין שיראין של אחרים כמו שאבאר באריכות. ואין להקשות א"כ מנ"ל דפליגי אביי ורבא כלל דלמא רבא נמי אית ליה דאביי דיליף מאסון אלא דאיצטריך ליה דרשא דהכא לחייב אפי' היכא דדמי למיתה לזה ותשלומין לזה בהאי עניינא דמודה רבא כמ"ש התוס' בסמוך אלא דא"א לומר כן דא"כ היא גופה מנ"ל לרבא דר' נחוניא יליף האי דרשא דכרת שלי כמיתה שלכם דהא ליכא למימר דרבא סובר דדרשא פשוטה הוא דהא לרבנן דפליגי אדר"נ ע"כ ל"ל האי דרשא אע"כ דרבא ל"ל כלל דרשא דאסון אי משום דג"ש לא שמיעא ליה כלל אפי' לר"נ ואפי' את"ל דפשטא דקרא הכי משמע מדכתיב בל' אסון אפ"ה סובר רבא כאתקפתא דר' אדא לעיל דאיכא למימר דיעקב לא אזהר במידי דבידי שמים כדפרישית לעיל דע"כ ה"נ סברי רבנן דפליגי אדר' נחוניא וכה"ג צ"ל נמי אליבא דאביי מנ"ל דטעמא דר' נחוניא מאסון ופטור אפי' במיתות בידי שמים דילמא ר' נחוניא לית ליה האי דרשא דאסון כמו רבנן וטעמא דר' נחוניא כדרבא אע"כ דאביי לא משמע ליה כלל דרשא דרבא כנ"ל והוצרכתי להאריך לאפוקי מהשגת מהרש"א על מהרש"ל שאפרש בסמוך בלשון תוספות בד"ה רב אשי:

בתוספות בד"ה זר שאכל תרומה וכו' ואוכל תרומה בשוגג וכו'. מכל דברי תוספות בזה הדיבור מבואר דפשיטא להתוספות דלרבי נחוניא פטור מתשלומין אפי' בשגגת כרת ושגגת מיתה בידי שמים דלגמרי משוה יוה"כ לשבת ובשבת פשיטא לן לכ"ע דל"ש בין שוגג למזיד מדתנא דבי חזקיה וכ"כ בעל המאור אבל כבר כתבתי לעיל בשמעתין שאין זה שיטת רש"י דלהדיא כתב בפסחים דף כ"ח דר' נחוניא מודה בחייבי כריתות שוגגין דחייבים בתשלומין וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ויותר מבואר בל' רש"י בפסחים דף ל"א דמוכח להאי סברא ממתני' גופא דקתני האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג חייב בתשלומין ומדלא קתני בחמץ גרידא ע"כ דמשום סיפא נקט דבמזיד פטור אפילו שגג בחמץ ולאשמעינן דמיתה בידי שמים נמי פטור לרבי נחוניא והיינו אליבא דאביי דהתם נמי אביי נקיט לה כמ"ש הרא"ה ז"ל ואם כן ודאי ממילא שמעינן דמשום שגגת חמץ לא מיפטר משום דר' נחוניא דלא איירי אלא במזיד. ובאמת שיטת הרמב"ן צ"ע דאיהו נמי קאי בשיטת רש"י דמפרש לההיא דפסחים דף ל"א אליבא דרבא דמיתה בידי שמים חייב בתשלומין התם משום מזיד דחמץ איירי וא"כ קשה ליתני חמץ בעלמא ולשיטת התוס' דהכא דר' נחוניא פוטר אפילו בשוגג א"ש טפי דקתני התם בתרומת חמץ ולא בחמץ גרידא דאתא לאשמעי' דאע"ג דבעלמא שוגג פטור לר' נחוניא אפ"ה מודה בחמץ של תרומה דכיון דגלי גלי ולמסקנת התוספות בסוף הדיבור משום דשגגת תרומה משום כפרה ודוק ובעיקר הטעם לשיטת רש"י וסייעתו דמודה רבי נחוניא בשוגג דחייבי כריתות לא ראיתי לשום מפורש טעם מספיק אמאי הא ילפינן אסון אסון ונלע"ד דההיא דאסון אסון לאו ג"ש גמורה היא אלא גילוי מילתא בעלמא כדפרישית דל' אסון משמע אפי' מיתה בידי שמים וכן משמע להדיא מל' רש"י בפסחים דף כ"ח והשתא א"ש דהא בהאי קרא דאם יהיה אסון לא איירי אלא במזיד משא"כ שוגג דאפי' בחייבי מיתות ב"ד לאו מקרא דאסון ילפינן אלא מדתנא דבי חזקיה דיליף מכה אדם ומכה בהמה וכו' והתם ודאי לא איירי אלא ממיתת ב"ד וא"כ כרת ומיתה בידי שמים מנ"ל לפטור בשוגג כנ"ל נכון. אלא תינח לאביי אבל לרבא דיליף טעמא דרבי נחוניא מכרת שלי כמיתה שלכם משמע דלגמרי איתקש אפי' בשוגג ואם נאמר דרש"י לא פירש כן אלא אליבא דאביי דאליביה מוקמינן הסוגיא דפסחים דף כ"ח ודף ל"א אם כן תיקשי מאי אמרינן הכא מאי בינייהו. הא איכא שגגת חייבי כריתות דלאביי חייב ולרבא פטור. וכן אם נאמר דשיטת רש"י וסייעתו דלר' נחוניא בשגגת כרת ומיתה בידי שמים חייב דילפינן כולהו משגגת תרומה בבנין אב דהא נמי קשה הניחא לאביי אלא לרבא מאי איכא למימר וכדפרישית והנראה מזה דלרבא נמי כיון דכתיב ואם העלם יעלימו וכו' והכרתי אותו אלמא דלא איירי האי קרא אלא במזיד וההיא איתקש למיתה בידי אדם משא"כ שוגג לא איתקש כן נ"ל נכון:

בא"ד וא"ת לאביי וכו' אי ר' נחוניא ס"ל כר' וכו' עכ"ל. ולכאורה משמע דלאביי ר' נחוניא לא ס"ל כרבי דאלת"ה אדדחיק בשמעתין לאשכוחי מאי בינייהו דלא משכח לה בזר שאכל תרומה דמשום דמעידנא דאגבהיה קני ואמאי לא קאמר דאיכא הזיד במעילה והיינו ממש האי ברייתא דפסחים דף כ"ח ובהזיד במעילה שפיר אשכחן דחיוב מיתה ותשלומין באין כא' דמעידנא דקניה נתחייב במעילה כמבואר במסכת מעילה אלא דעיקר קושית התוספות דלקושטא דמילתא הא מוקמינן לענין הקדש בפסחים דף כ"ח אליביה דר' והיינו כאביי וכן מתני' דפסחים דף ל"א ע"כ מיתוקמא כר' לסברת התוספות עכשיו כדפרישית דמדנקט תרומת חמץ ולא נקט חמץ גרידא ע"כ דאתא לאשמעינן דכיון דגלי קרא בשגגת תרומה דחייב גלי נמי דבכל ענין אפי' בדאיכא בהדה שגגת חמץ וכיוצא בו. ולפ"ז ממילא מוכח דאתיא כאביי. וא"כ מקשו שפיר. ונראה לי ברור שלזה נתכוין מהרש"ל שכתב דבפשיטות מצי לאקשויי מתניתין דתרומת חמץ אברייתא דחמץ הקדש וכתב ע"ז מהרש"א ז"ל שדבריו אינן מובנים ולמאי דפרישית א"ש דעיקר כוונתו על מ"ש התוספות כאן לאביי אי ס"ל כרבה ע"ז כתב מהרש"ל דבפשיטות מצי לאקשויי אוקימתא דמתני' אאוקימתא דברייתא דהתם מוכח להדיא דר' נחוניא בן הקנה ס"ל כרבי וכאביי כן נ"ל ודוק היטב:

בד"ה ולאביי פטור וכו' ה"נ הוי מצי לאקשויי אמתני' דכל שעה עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב דאמתני' לא מצי לאקשויי כיון דמתני' איירי בשוגג דחייב. א"כ איכא לאוקמי דאיירי שהוא שוגג בתרומה וכסבור שהם חולין שלו וא"כ לא שייך לומר דקניא בהגבהתו כיון שהוא שוגג ולא נתכוין לקנותו דהתירא ניחא ליה דליקני ולא שייך לומר נמי כיון דגזליה ע"כ קאי ברשותו לענין אחריו' שאם תשרף יתחייב באחריות דמהיכי תיתי הא לאו גזלן הוא כיון שהוא שוגג ובהדיא אמרינן לקמן כסבורין של אביהם היא וטבחוה אין משלמין אלא דמי בשר בזול וה"נ דכוותיה משא"כ לאביי דאיירי במזיד מקשה שפיר כנ"ל:

בד"ה רב אשי כו' ופליג אדרבא עכ"ל. וכתב מהרש"ל יש לתמוה דלמאי שכתבו התוס' בסוף הדיבור דגרסינן רבא בפ"ק דסנהדרין וא"כ לרבא חייב בכה"ג בתשלומין דהו"ל מיתה לזה לפרש"י וא"כ מאי איכא בין אביי לרבא ותירץ דאיכא בינייהו למאן דלית ליה דרבא ומהרש"א תמה עליו דרבא יחלוק על אביי אליבא דמאן דלא ס"ל כוותיה ולמאי דפרישית לעיל אין כאן קושיא שכתבתי דבלא"ה ע"כ לית ליה לרבא כלל האי דרשא דאסון ולכך הוצרך לומר דטעמא דר' נחוניא מקרא אחרינא אף אם לא יהיה שום נפקא מיניה אלא דסתמא דתלמודא בעי לאשכוחי שום נ"מ לדינא לדידן למאן דלית ליה האי דרבא פ"ק דסנהדרין. ובעיקר דברי התוס' שכתבו לדקדק מלשון רש"י מדכתב וס"ל לר' אשי כו' דבעי למימר לאפוקי מדרבא דפ"ק דסנהדרין מתוך כך הקשו עליו. ולא ידעתי מנא להו דהא מצינן למימר דמ"ש רש"י ז"ל ורב אשי ס"ל כו' היינו לאפוקי ממאי דמקשה הש"ס בפרק בן סורר דף ע"ד אמילתא דר' יונתן בן שאול דלמא שאני התם דהוי מיתה לזה ותשלומין לזה ועוד דלכאורה משמע דרבנן דפליגי אדרבי יונתן ב"ש היינו משום דס"ל דלא מצינן למילף מהאי ילפותא דיליף ריב"ש. משום דשאני התם דהוי מיתה לזה וכו' וס"ל דחייב. ואף שאין זה מוכרח כ"כ אכתי הוצרך רש"י לפרש דרב אשי ס"ל הכי וצ"ע:

שם ופליג אדרבא דאמר בפ"ק דסנהדרין פלוני וכו' הא דלא משמע להו כוונת רש"י דר"א פליג אדרב יוסף שהביא רשב"א בזה הדיבור. דאיתמר נמי בפ"ק דסנהדרין מקמי האי מימרא דרבא. נראה לכאורה דהא פשיטא להו להתוס' עכשיו דההיא לא דמי כלל לדרב אשי דההיא דרב יוסף איירי בשחזר הבעל והביא עדים והזימו לעידי האב ונתחייבו העדים ממון ונפשות בשביל שני בני אדם שהמה בעלי דינים נפרדים שעדי הבעל תובעים עסקי נפשות והבעל תובע עסקי ממון מעדי האב שבאו להזים העדים שהביא הוא וע"י כך רצו להפסידו. משא"כ בדרב אשי שעל אכילת תרומה אין לו שום בעל דין שמתחייב מיתה על ידו וא"כ לא משמע דפליג רב אשי אדרב יוסף ומדכתב רש"י ורב אשי ס"ל כו' ע"כ משמע להתוספות שכוונת רש"י דר' אשי פליג אדרבא דהתם נמי אין לו שני בעלי דינים שהרי אין להם עסק עם האב כלל לפי מה שהגיה מהרש"א דממון לזה היינו לאב ואפ"ה קרי להו ממון לזה כיון שאינו נותן הממון לזה הבעל דין שנתחייב מיתה על ידו א"כ כ"ש בההיא דרב אשי יש לו לחייב מה"ט ועמ"ש בסמוך:

בא"ד ממון לזה ונפשות לזה פי' ממון לבת שרצו להפסידה כתובתה כו' עכ"ל. כן הוא בספרים שלפנינו ומהרש"א הגיה פי' ממון לאב שרצו להפסיד לו כתובה וכתב שכן מפורש בל' רש"י בסנהדרין בפ"ק ולפ"ז קשיא לי טובא אי מקרי כה"ג ממון לזה ונפשות לזה אע"ג דנתחייב מיתה וממון בשבילה כיון שאביה נוטל הממון כדמסיק מהרש"א להדיא א"כ קשיא מתני' דלקמן דפטור בבא על בת בתו ובת בנו ובת אשתו דקפסיק ותני אפי' היכא שיש לה אב וקנסה לאביה אפ"ה פטור משום דקי"ל ב"מ וכה"ג כל השקלא וטריא בסוגיא דלקמן דמקשה הש"ס והא קי"ל דאין לוקה ומשלם ומאי קושיא והא מצינן לאוקמי מתניתין בדיש לה אב דקנסה לאביה ונהי דלמסקנת התוס' כאן לפי' ר"י א"ש דמחלק בין מעשה א' לשני מעשים ולפר"ת נמי א"ש דדוקא גבי עדות מיקרי כה"ג ממון לזה מ"מ לסברת התוס' עכשיו בשיטת רש"י כפי הגהת מהרש"ל קשיא לרבא פ"ק דסנהדרין סוגיא דהכא לענין קנס נערה לכך היה נ"ל לכאורה ליישב גירסת הספרים שלפנינו דלשיטת התוס' עכשיו בכוונת רש"י ע"כ היו צריכין לפרש ההיא דפ"ק דסנהדרין דלאו משום שהממון לאביה מיקרי ממון לזה. אלא אפילו אם דמי הכתובה שלה נמי מיקרי ממון לזה ונפשות לזה כיון דבלא דידה נמי היה חיוב נפשות בשביל הבועל שאומרים העדים שבא עליה וא"כ כ"ש שיש לחייב ממון בההיא דרב אשי לבעל השיראין כיון דבלא"ה חייב נפשות כך אפשר לפרש. ומ"ש רש"י בסנהדרין דממון לזה היינו משום שהאב נוטל הממון היינו למסקנת ר"י בשיטת רש"י דתלוי הכל בשני מעשים כגון פלוני בא על בתו דהו"ל כשני עדות וא"כ בקנס דנערה שבא ע"י מעשה א' ליכא למ"ד דמיקרי ממון לזה אף שנוטל האב. כך היה נ"ל לכאורה ועדיין צ"ע. ובלא"ה

קשיא לי להאי פירושא דממון לזה דסנהדרין היינו לאב שרצו להפסידו כתובתה ומה זכות יש לו לאב בכתובת בתו דמאן יימר שתתאלמן או תתגרש בעודה ארוסה דהא באירסה אביה ונשאת קי"ל דלעצמה דבתר גובינא אזלינן ויותר מזה נ"ל פשוט דרשות ביד הבת בעודה ארוסה למכור כתובתה בטובת הנאה שלה והממון שלה כדמוכח בב"ק דף פ"ט דאפי' לגבי הבעל שזוכה בפירות אין לו במעות טובת הנאה דהו"ל פרי דפרי כ"ש באב שאין לו פירות וצ"ע:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה רב אשי אמר ופליג אדרבא כו' בפ"ק דסנהדרין בממון לזה ונפשות לזה ופרש"י שרצו להפסיד כתובה לאב והקשיתי דאין לאב זכות בכתובת בתו דמאן יימר שתתאלמן או תתגרש מן האירוסין ואף שיש ליישב קצת דמצי למכור זכות שלו וטובת הנאה אם תתאלמן ותתגרש מן האירוסין אפ"ה שינוייא דחיקא הוא דלא שכיח כלל ועיין בזה בל' הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהלכות עדות שמפרש ג"כ הא דממון לזה בפ"ק דסנהדרין בענין אחר לענין קנס וכתב שם בעל לחם משנה דלא ניחא ליה לפרש לענין כתובה כיון דארוסה אין לה כתובה והימנות' בידן דבתחלת העיון היה נ"ל להקשות כן אלא דאכתי איכא לאוקמא שפיר בדכתב לה כדמוקמינן כמה משניות ובריתות בהכי פ"ק דמציעא אבל למאי דפרישית נתיישב שיטת הרמב"ם ז"ל טפי בפשיטות אלא דהעיקר פירושו לענין קנס צריך פירוש לפירושו ואין כאן מקומו:

בא"ד ואין נראה וכו' תיקשי ליה לרבא הא דתנן בהמניח את הכד והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור עכ"ל. פירוש שאם נאמר דרבא דפ"ק דסנהדרין פליג אדרב אשי וס"ל דבאכל תרומה שלו וקרע שיראין של חבירו חייב דמיקרי ממון לזה אע"ג דבאכילת תרומה לא נתחייב מיתה בשביל שום אדם אלא רע לשמים מיקרי ואפילו אכל תרומה של חבירו נמי לא איכפת ליה לבעל התרומה באכילת איסור דכך לו תביעת ממון חולין כמו תביעת תרומה א"כ בהדליק הגדיש נמי ליחייב דהו"ל ממון לזה ונפשות לזה כיון שלא נתחייב מיתה בשביל תביעת אדם דלא איכפת ליה לבעל הגדיש אם הדליק בשבת או בחול אע"כ דאפ"ה פטור דלא שייך לחלק בכה"ג אלא דלא מחייבינן משום ממון לזה ונפשות לזה אא"כ נתחייב מיתה בשביל שום אדם בדבר שבינו לחבירו ונתחייב ממון לאדם אחר כגון ההיא דרבא פ"ק דסנהדרין או כפי' מהרש"א או כפירושי שכתבתי בסמוך וא"כ שפיר מודה רבא בהא דרב אשי באכל תרומה ל"ש שלו ול"ש של חבירו וקרע שיראין ל"ש של בעל התרומה ול"ש של אדם אחר בכל ענין מודו כ"ע דפטור דלא קרי נפשות לזה כיון דאכילת תרומה לאו מדברי' שבינו לחבירו הוא אלא רע לשמים ולא קרינן בכה"ג נפשות לזה וא"כ מקשו שפיר לרש"י דכתב וס"ל לרב אשי כו' ולדידהו כ"ע מודו. כ"ז נראה מבואר מל' התוס' דמדמו הדליק הגדיש לאכל תרומה שלו וקרע שיראין של חבירו אע"ג דהכא תרי גברי נינהו והתם איסור שבת נעשה בממון של בעל הגדיש אפ"ה אין לחלק בזה בשום ענין ודלא כמו שעלה בדעת מהרש"א לחלק בין תרומה שלו או תרומה של בעל השיראין וכ"כ התוס' להדיא בב"ק דף כ"ב גבי גדי דחד ועבדא דחד דלא ידע ר"י לחלק מאי רבותא יש בין עבד שלו בין של אדם אחר או לשני בני אדם והיינו כדפרישית ואף אם יש איזה רבותא לחלק אפ"ה לענין תרומה דלא איכפת ליה לבעל התרומה בין אכילת איסור לאכילת היתר לא שייך לחלק ביניהם ולומר דבכה"ג מיקרי ממון ונפשות דחד ודוק היטב:

דף לא.

בא"ד ואין נראה לרשב"א וכו' והתם על הזמה אחת בא להם עכ"ל. כוונת הרשב"א לסתור פירוש ר"י ורש"י אלא שרוצה לפרש כפי' התוס' מעיקרא דאין לחלק בין מעשה א' לשני מעשים ולא מחייבינן בממון לזה ונפשות לזה אלא כשהם לשני בני אדם נפרדים דוקא כגון ההיא דרב יוסף וההיא דרבא הנ"ל. משא"כ באכילת תרומה כ"ע מודו לדרב אשי כיון דאין איסור תרומה לאדם אלא לשמים. מיהו למאי דפרישית יש ליישב שיטת ר"י בפי' כוונת רש"י דוודאי בההיא דרב יוסף כ"ע מודו שהם ב' תביעות עניינים נפרדים שעדי האב רצו להזים לעדי הבעל. ומלבד זה חטאו להבעל גופא ואמרו עליו שהוציא ש"ר. נמצא שהבעל והעדים נעשו בעלי דינים נגדם. משא"כ בההיא דרבא בפלוני בא על בת פלוני לא עשו שום דבר נגד האב. והאב אינו בעל דבר שלהם. אלא דממילא היה מפסיד הכתובה עבור מעשה העדים נגד הבת. ואפ"ה מחייב רבא משום דמיקרי ממון לזה. וע"כ היינו שכתב ר"י דהו"ל ב' מעשים. וא"כ ממילא רבא מחייב בההיא דרב אשי כיון דב' מעשים נינהו וא"כ יפה כ' רש"י דרב אשי ס"ל וכו' משום דפליג אדרבא כנ"ל ליישב שיטת ר"י ורש"י ודו"ק:

בא"ד ונראה לר"ת וכו' נראה דלאו ליישב קושיית הרשב"א וקושיית התוס' לעיל מהדליק הגדיש הוצרך ר"ת לפרש כן דהא בלא"ה בקושיית הרשב"א נתיישב הכל כשיטת התוס' בהתחלת הדיבור והשיג על רש"י לומר דכ"ע מודו בההיא דרב אשי אלא מה שהוצרך רבינו תם לפרש כן היינו משו' ההיא דגדי דחד ועבד דחד שכתב בסוף דבריו וגם מחמת שאר ראיות שהביא ר"ת:

בא"ד דרבא דוקא גבי עדים זוממין וכו' דבעינן שתתקיים הזמה כלפי כל א' עכ"ל. נראה מזה דכשהעידו על נואף ונואפת באיסור לאווין חייבין שני מלקות שתתקיי' הזמה כלפי כל אחד. משא"כ בנואף ונואפת בחייבי מיתות א"א דאטו בתרי מיתות קטלת להו ולפ"ז בפלוני בא על בתו של פלוני שפיר מצינן למימר דאפילו בנשואה שהכתובה מגיע לה אפ"ה חייבים מיתה וממון מיתה כלפי הבועל ותשלומין כדי שתתקיים הזמה כלפי דידה וזה כמ"ש בהתחלת הדיבור וכן נראה דמסיק ר"ת ומיהו ממון ונפשות בחד גברא פטור כיון שנתקיים בו קצת הזמה והיינו כגון שלא העידו על הנואף אלא על הנואפת ורצו לחייבה מיתה להפסידה כתובתה כנ"ל לכאורה ועמ"ש לקמן בדף ל"ב ע"ב בד"ה שלא השם ודו"ק:

בא"ד דהא גדי סמוך לו וכו' ומוקמינן בפרק כיצד הרגל בגדי דחד ועבד דחד עכ"ל. ולפי' ר"י בשיטת רש"י מהא לא אירי' דשאני התם שבא הכל על מעשה א' דע"כ איירי דבמה שהצית האש בגופו של העבד הוצת האש מאליו בגדי וגדיש אבל לפי' התוס' בהתחלת הדיבור שכתבו על שיטת רש"י ואין נראה דמשמע דלדידהו הכל תלוי בזה דכשהמיתה והממון הוא בשביל שני בני אדם מיקרי ממון לזה ונפשות לזה א"כ קשיא לדידהו הא דגדי דחד ועבד דחד וזו הקושיא ג"כ להרשב"א. ואם נאמר דלדידהו נמי אין חיוב המיתה בשביל בעל העבד וכמ"ש ר"י בפרק כיצד הרגל כיון דאפילו בהרג עבד שלו חייב מיתה ע"ש א"כ לפ"ז לעולם לא משכחת ממון לזה ונפשות לזה דאפילו בהרג נפש וקרע שיראין של אדם אחר נמי לא מיקרי נפשות של זה כיון דלענין חיוב מיתה אין לו תובע מיוחד וכל כיוצא בזה.ולא משכחת לה אלא בעדים זוממין והיינו כפי' ר"ת וזה שכתבתי דהיינו דקשיא ליה לר"ת על פירוש הרשב"א והתוס' ועדיין צ"ע ודו"ק:

בא"ד ואור"י דאינה ראיה וכו' ותדע דבפרק בן סורר בעי לחייב עכ"ל. ואליבא דר"ת מצינן למימר דנהי דלסברת המקשה דקאמר התם דלמא שאני התם דהוי ממון לזה ונפשות לזה ע"כ היה סובר דהאשה והולד לא חשיב כגוף א' מ"מ למסקנת התרצן דמשני לא שנא דאמר רבה רודף ששיבר וכו' ע"כ דלא משמע ליה לחלק בכך דא"כ מנ"ל לרבה גופא דרודף ששיבר את הכלים של כל אדם פטור דהא מפשטא דקרא לא מצינן למילף דשאני התם דהולד והאשה כגוף אחד חשיבי וההיא דר' יונתן בן שאול נמי לית לן למילף אלא ע"כ דאין לחלק בכך ולפ"ז צ"ל דהא דפליגי רבנן על ר' יונתן בן שאול לא משום דסברי מיתה לזה וממון לזה אלא משום דלית להו האי דרשא דרבי אליעזר דבמצות שבמיתה הכתוב מדבר או שנאמר דאין ה"נ דרבנן ורבי יונתן ב"ש פליגי בהאי סברא אלא דקי"ל כרבי יונתן דאין לחלק בהאי סברא ובאמת נראה דהלכה כרבי יונתן ולפ"ז שיטת ר"י ושיטת ר"ת אלו ואלו דברי אלקים חיים תליא בפלוגתא דרבי יונתן ורבנן:

בא"ד וריב"א אומר דבכל מקום וכו' ועבד כפות לו ורודף שאני דניתן להציל עכ"ל. ומיתוקמא כגון שאין יכול להציל באחד מאיבריו וכרבי יונתן או כרבנן בכל גווני כדאיתא התם בסנהדרין ותו לא מידי בהא מילתא ודו"ק בכל מ"ש:

ברש"י בד"ה שעקירה צורך הנחה וכו' ומהאי שעתא אתחלה מלאכה עכ"ל. ונראה דלאו לפי סברת המקשה כתב כן דא"כ לא הוי מקשה מידי דדוקא בעקירה שייך לומר צורך הנחה היא דמהאי שעתא אתחלה מלאכה תדע דהא זה עוקר וזה מניח פטורין משא"כ בחלב לא שייך לומר דהגבהה אתחלתא דאיסור אכילה הוא דאפילו הגביה חבירו ונתן לתוך פיו חייב האוכל אע"כ דרש"י כתב כן לפי המסקנא כדרכו בדוכתי טובא:

בתוספות בד"ה שעקירה צורך הנחה וכו' ולפי' ר"ת א"ש וכו' והשתא רבי ירמיה לית ליה דהגבהה וי"ל וכו' עכ"ל. והא דמקשה הכא אדרב חסדא לימא פליג אדרבי אבין אע"ג דבלא"ה אשכחן דרבי ירמיה פליג אדרבי אבין אפ"ה רוצה הש"ס לדקדק אי רב חסדא נמי פליג אדרבי אבין או לא מיהו לפ"ז היה מקום לדקדק משמעתין דלא כר' ירמיה דאי ס"ד דהא מילתא דר' ירמיה שייך בה נמי הא מלתא דהגבהה צורך ניסוך א"כ אמאי פליג לישנא קמא אלישנא בתרא דוודאי לישנא בתרא עדיפא לן כי היכי דלא ניפלוג רבי אבין אדרבי ירמיה כי היכי דבעינן הכא לשנויי דלא ליפלוג רבי אבין אדרב חסדא ועוד דללישנא בתרא א"ש טפי אוקימתא דמתני' בפ' מרובה ולא צריכין לשנויי בדוחק ומאי דוחקין כולי האי כיון דהאי סברא דלישנא בתרא נמי סברא פשוטה היא וע"ז כתבו התוספות ומסקו דע"כ בלא"ה מוכח מסוגיא דשמעתין דללישנא קמא לא משמע ליה דאיכא שום סברא לחלק בין מצי לאהדורה דאל"כ קשיא ליה אמאי נקט רבי אבין זורק חץ לינקוט מעביר וכו' כן נ"ל ועיין במהרש"א:

בד"ה דאי בעי גחין ואכיל פי' בקונטרס וכו' ותימא לר"י עכ"ל. כבר קדמני מורי זקיני זצ"ל בספר מגיני שלמה וכתב דודאי מונתן בידה דכתיב בגט אין ראיה דשאני התם דבע"כ מתגרשת ויתכן יותר לפי מה שהוספתי ביאור בזה בר"פ הזורק דבגיטין עיקר מילתא ביכולה לשמור גיטה תליא ע"ש בחדושינו וכן מה שדקדק מורי זקיני בזה מקנין מסירה לענ"ד קורא אני עליו שפתים ישק משיב דברים נכוחים ותיתי לי דקיימתי לכולי סברות דיליה מסברא דנפשאי והוספתי בהם דברים אלא שאין להאריך כיון דבלא"ה לשיטת רש"י גופיה הא מסקינן לקמן בשינויא דרב אשי דידו של אדם קונה לו לענין קנייה כמו לענין שבת וא"כ נראה דה"ה במה שתופס בפיו לצורך אכילה הו"ל לענין שבת נמי במקום ד' על ד' כדאיתא בס"פ הזורק ובסוף עירובין דמחשבתו משויא ליה מקום וא"כ מה"ט מהני נמי לענין קנין כשלקחו לצורך אכילה מיהו לענין מקח וממכר לענ"ד צ"ע אי מהני מה שתופסו בידו ולא הגביהו דאפשר דהתם אין לדמות לשבת דבעינן דוקא דברים שדרכן בכך שיהא ניכר כוונת קניין והיינו כדאמרי' בכל דוכתי דבעינן משיכה או הגבהה או מסירה אבל במה שלקחו בידו אין ניכר כוונת קנין שדרך התגרי' ליטול ולהחזיר עד שיבררו מקחן כדאשכחן במתני' דדמאי פ"ג משנה ב' גבי הלקח ירק ולענ"ד לדינא צ"ע:

בד"ה הכא נמי נימא הגבהה וכו' ללישנא דאי בעי לאהדורי וכו' לא פריך מידי עכ"ל. אבל הרא"ה ז"ל כתב דאליבא דכ"ע פריך דהא דמחלקינן לעיל בהנהו שינויי היינו דוקא לענין חלב דודאי אין עיקר איסור חלב מתחיל כלל אלא בשעת אכילה אלא דאפ"ה הוי סבר המקשה דשייך לומר הגבהה צורך אכילה כיון דא"א בלא הגבהה וע"ז משני הש"ס דאפשר דגחין ואכיל ולאידך לישנא משום דמצי מהדר ליה לא שייך לומר כלל הגבהה צורך הוצאה משא"כ לעיין שבת דבשעת עקירה מתחיל החיוב לכ"ע בכל ענין שייך לומר עקירה צורך הנחה וכו' ולענ"ד דברים נכונים וכעין זה כתבתי לעיל בל' רש"י אבל מל' הרמב"ם בפ"ג מהלכות גניבה נראה שסובר כסברת התוספות כאן וכמ"ש המגיד משנה שם ע"ש:

בד"ה נימא הגבהה וכו' ותימא לפר"ת וכו' דעקירה לא הוי עד שיגביה וכו' כמו לבן עזאי וכו' עד סוף הדיבור. וכוונתם דאע"ג דא"א כלל בלא עקירה שעוקרו ממקומו אפ"ה שייך לומר דאכתי לאו צורך הנחה היא כמו לבן עזאי לענין מהלך דהתם נמי א"א ואפ"ה מחייבינן ליה למאי דמוקמינן לה כבן עזאי ועדיין לא זכיתי להבין דבריהם בזה דודאי לבן עזאי דאמר בהדיא מהלך כעומד דמי וכל פסיעה חשיב ליה כהנחה לגבי עקירה ראשונה ומה שעוקר הרגל מחדש הו"ל כעקירה אחריתי כדפרש"י לקמן ונתבטל' עקירה ראשונה לגמרי ואע"ג דא"א בלא עקירה ראשונה ואורחא בהכי אפ"ה נתבטלה העקירה וממילא דכ"ש בעומד לכתף דלא הו"ל כהנחה לבן עזאי אע"ג דאורחא הוא דלבן עזאי לית ליה האי סברא ובכל ענין עקירה אחרונה היא עיקר התחלת החיוב משא"כ עכשיו דאליבא דרבנן קיימינן דאפי' בעומד לכתף סברי דלא נתבטל עקירה ראשונה כיון דאורחא הוא א"כ אפילו את"ל דעקירה דלמטה מג' כיון דכלבוד דמי הו"ל כהנחה במה שמונחת בידו דכהנחה ע"ג משהו מיהא הוי כדמשמע להו מסוגיא דפרק המוציא בהעביר חצי גרוגרת ועיין בפרש"י. אכתי לית לן למימר דנתבטל' בכך עקירה ראשונה שעקר הכיס ממקום הנחתו ממש ואטו מי עדיף תפיסתו בידו למטה מג' מעמד לכתף דהכא הוי אורחא טפי שהכל בהגבהה אחת הוא עוסק להגביה ממטה למעלה וא"א בלאו הכי. ול"ל דסברת התוס' דכל למטה מג' כיון דכלבוד דמי אינו מתחיל שום עקירה כלל כדמשמע לכאורה מלשונם שכתבו ולפי שקנאה קודם שהתחיל העקירה. דלענ"ד זו אינה סברא כלל דהא מהיכי תיתי ובהא לא מצאו ראיה מהאי סוגיא דפרק המוציא ומכל הסוגיא דרפ"ק דשבת לא משמע הכי ועוד דאי לכך נתכוונו מאי מייתי ממילתא דבן עזאי דלא דמי לה כלל אע"כ דכוונתם כדפרישית דכיון דלמטה מג' חשיב כמונח נתבטלה עקירה ראשונה ומ"ש שקנאה קודם שהתחיל העקירה היינו קודם שהתחיל עקירה אחרונה שחזר והגביה למעלה מג' וע"ז מייתי שפיר מדבן עזאי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דהא מלתא גופא בפלוגתא דבן עזאי ורבנן תליא דלבן עזאי לעולם עקירה אחרונה עיקר והראשונה נתבטלה ע"י שום הנחה

אע"ג דאורחא ולית ליה ההיא דר"י דהמפנה חפצים אבל לרבנן לעולם בתר עקירה ראשונה אזלינן והיינו מימרא דר"י דהמפנה חפצים דמייתי הכא ולפ"ז לעולם לא נתבטל עקירה ראשונה אא"כ ע"י הנחה גמורה שאינו צורך עקירה כגון בעומד לפוש וא"כ מהיכי תיתי יתבטל עקירת הכיס ממקומו לרבנן ע"י הנחה שמונחת בידו תוך ג' דאכתי צורך עקירה היא ובעיקר דברי התוס' דפשיטא להו דבעינן עקירה למעלה מג' ומל' התוס' גופא בפ"ק דשבת דף ח' ע"ב גבי זירזא דקני דלא מחייב עד דעקר לה משמע להדיא דלא בעינן עקירה למעלה מג' ממאי דמחלקו התם בין האי זירזא דקני ובין מגרר ויוצא דהכא ובאמת לא מצאתי לשום מחבר שכתב דבעינן עקירה למעלה מג' ואדרבא הרמב"ם ז"ל בפי"ג מהל' שבת כתב להדיא להיפוך וכן דקדק הרא"ה ז"ל מדבריו אלא דלהרא"ה גופא פשיטא ליה מהאי סוגיא דזירזא דקני וכבר כתבתי שהתו' כתבו שם להיפוך וצ"ע ואין להאריך יותר:

דף לא:

בתוספות בד"ה מהלך כעומד וכו' הלכתא גמירי לה וכו' ולא ילפינן מינה וכו' עכ"ל. ועיין במהרש"א ולענ"ד לא ידעתי מה הוצרכו התוס' לזה דהא בלא"ה ליכא למילף ממעביר לענין מוציא מרה"י לרה"ר דהא קי"ל בכולא תלמודא דאפי' בק"ו לא ילפינן מהלכה וכ"ש בבנין אב דלא ילפינן וע"כ דסברת התוס' דכה"ג לאו מילף הוא אלא גילוי מלתא ולענ"ד אין זה מוכרח דכיון דמעביר לא ילפינן ממשכן כדמשמע בהזורק אלא הלכתא גמירי לה וממילא דאע"ג דמהלך כעומד דמי אפ"ה בהכי חייבי' רחמנא כשהעביר ד"א בר"ה ואדרבא דאפילו בעומד לפוש מספקא להו בפ"ק דשבת דף ה' ע"ב אליבא דבן עזאי אי מחייב במעביר. משא"כ לענין הוצאה מרה"י לר"ה דמקרא דמשכן ילפינן שפיר קאמר בן עזאי מסברא דיליה דלא מחייב כשהעביר דרך סטיו דהא מקשינן התם לרבנן היכא אשכחן כה"ג דחייב. ונהי דמעיקרא בעו לדמויי התם אליבא דרבנן למעביר היינו דלמאי דאית להו מהלך לאו כעומד דמי אשכחן כה"ג דחייב במעביר וגילוי מלתא בעלמא הוא משא"כ לבן עזאי דמסברא פשיטא ליה דמהלך כעומד דמי ופשיטא ליה נמי דמרה"י לר"ה בתר עקירה אחרונה אזלינן אם כן לית ליה למילף ממעביר. דהתם בהכי חייביה רחמנא ומהלכתא לא ילפינן כדפרישית ודו"ק:

בגמרא אבל זורק מאי פטור לפלוג וליתני בדידה וכו' וק"ל אי הוי תני זורק דפטור הו"א דדוקא בזורק פטור מתשלומין דמעיקרא מתחיל חיוב סקילה דאי בעי לאהדורי לא מצי מהדר ליה משא"כ במגרר ויוצא דמצי מהדר ליה וא"כ חיוב שבת ותשלומין באין כא' סד"א דחייב קמ"ל בכה"ג דבאין כא' נמי פטור מיהו לפמ"ש התוס' לעיל דלישנא קמא לא משמע ליה רבותא בין זורק למעביר א"כ א"ש דהכא לל"ק פריך כמ"ש התוס' לעיל וכה"ג יש ליישב בשיטת הרא"ה ז"ל שכתבתי לעיל דלענין שבת לא שייך לחלק בהנך סברות ע"ש:

בתוספות בד"ה מגרר ויוצא איצטריכ' ליה וכו' משום דלכתף פטור נראה לו יותר חידוש מחידוש דמגרר עכ"ל. בהא דמגרר הוי חידוש טפי מזורק לא הוצרכו לפרש דהא דמודה בן עזאי בזורק הכי שמיעא ליה בהדיא לבן עזאי גופא בברייתא בפ"ק דשבת. אלא דלסברת המקשה מגרר כ"ש דליכא שום חידוש לענין שבת וע"כ דלא נקט לה אלא לאשכוחי פטור תשלומין מש"ה מקשה שפיר דליתני זורק דהוי רבותא טפי לענין תשלומין כמ"ש התוס' בד"ה אבל זורק וע"ז משני שפיר דתני מגרר דהוי רבותא טפי לענין חיוב שבת משא"כ לענין עמד לכתף דלא שמעינן לה בפ"ק דשבת אלא ממימרא דאמוראי ודאי הו"ל למיתני טפי ממגרר דליכא רבותא כ"כ כיון דמוקמינן לה במיצעי ומ"ש מהרש"א דאפילו אי הוו שווין נמי הו"ל למיתני טפי לכתף דהו"ל בדידיה לענ"ד לאו קושיא היא כיון דחידוש דמגרר לא שמעינן לה מחידוש דלכתף וא"כ לא שייך להקשות ליפלוג בדידיה כיון דאיכא למימר דהתנא בעי לאשמעינן טפי האי חידושא דאטו כי רוכלא ליתני כל חילוקי איסור שבת אגב גררא לכך הוצרכו התוס' לפרש דקים ליה לתלמודא דחידוש דמגרר לא משמע חידוש כלל אפילו אגב אורחא לגבי חידוש דמכתף דבמכתף הא איצטריך לן לאשמעינן מיהא ממימרא דאמוראי משא"כ חידוש דמגרר להאי דמוקמינן לה במיצעי לא הוי חידוש דסברא פשוטה היא ודוקא לגבי זורק דלא הוי נמי שום רבותא דהא שמעינן ליה לבן עזאי בדוכתא אחריתי בהדיא משני הש"ס שפיר דחידוש דמגרר הוי מיהא רבותא טפי לאשמעינן אגב גררא כנ"ל וזה ברור:

בד"ה אי דאפקיה וכו' ובגט משום עגונא עכ"ל. עיין מ"ש בזה בחדושינו בגיטין בריש פרק הזורק:

בד"ה רב אשי אמר כגון שצירף וכו' פי' בקונטרס וכו' וקשה לר"י חדא דמה ענין חשיבות מקום ד' דלענין שבת לקנין עכ"ל. ולענ"ד שפיר כתב רש"י דהא בהא תליא דלפמ"ש התוס' בפ"ק דשבת דף ד' דהא דבעינן בשבת מקום ד' היינו משום דמסתמא כך היה במשכן שהיו נוטלין החפצים מתוך התיבה שהוא מקום ד' וכן בהנחה או כמ"ש שם ר"ת דנפקא לן מקרא דאל יצא איש ממקומו דהיינו נמי מקום החפץ ואשמעינן רבא דהנחת ידו של אדם נמי חשוב כמו מקום ד' וע"כ היינו משום דדרך בני אדם להניח חפציו בידו לפי שעה עד שיצניע וכדכתיב נמי וצרת הכסף בידיך והיינו דמסקינן התם דאע"ג דלא אחשביה לידו אפ"ה הוי כמקום חשוב והיינו נמי כדפרישית דהכי אורחא דמילתא. ולפ"ז לענין קנין נמי ענייני משיכה והגבהה בין למ"ד מדאורייתא ובין למ"ד מדרבנן לכ"ע בעינן מידי דאורחא בכך כדאמרינן להדיא בפ' הספינה דף פ"ה וא"כ ממילא שמעינן דכיון שדרך בני אדם להניח חפצו בידו עד שיצניע הוי קנין בהכי והו"ל כמו הגבהה ומשיכה כ"א במאי דאורחיה וכן למ"ד משיכה דאורייתא קרינן שפיר כה"ג וכי תמכור לעמיתך או קנה מיד עמיתך משא"כ אי לאו מימרא דרבא לענין שבת הו"א דידו של אדם לא חשיב שינוי רשות ולא קרינן מיד עמיתך אלא בדבר שהוא ניכר שינוי ביד הלוקח וכן למ"ד דרבנן הו"א דידו של אדם לא חשיב שינוי רשות ולא קרינן מיד עמיתך אלא בדבר אחר דידו לא מיקרי דבר שדרכו בכך כיון שאינו אלא לפי שעה שיניח במקום אחר להצניע וכיון דאשמעינן רבא דאפ"ה מקרי מקום חשוב לפי שדרכו בכך וכך היה במשכן א"כ ה"ה לענין הקנאה כנ"ל וקושיא השניה כבר כתבתי לעיל בשמעתין ע"ש:

בא"ד ונראה כגירסת ריב"ם שמצא בספרי אשכנז וכו' וכולה מילתא אשבת קאי. עיין במהרש"א דעיקר מילתא דצירוף היינו לענין גניבה אלא הא דמסיק למטה מג'. אי נמי כדרבא היינו לענין שבת. ובודאי שלזה כיוונו התוס' אבל קשיא לי טובא אמאי הוצרך רב אשי לאסוקי הא מילתא הכא דאיירי למטה מג'. א"נ כדרבא לענין חיוב שבת בידו ות"ל דמשנה שלימה שנינו בריש שבת פשט העני את ידו לפנים ונטל מתוך ידו של בע"ה והוציא העני חייב ומוקמינן לה התם נמי כגון ששלשל ידו למטה מג' ורבא מסיק בשינויא אחרינא דידו של אדם חשובה וכו' נהי דהתם איכא אוקימתא אחריתי דאחרים היא דלא בעינן מקום ד' א"כ ברייתא דהכא נמי איכא לאוקמי בכה"ג ומאי איצטריך ליה לרב אשי לאסוקי טעמא דברייתא טפי מטעמא דמתני' דשבת אבל לשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר וצ"ע ודו"ק:

בגמרא פיסקא הבא על אחותו ורמינהו אלו הן הלוקין וכו' וקי"ל דאין לוקה ומשלם. לכאורה נ"ל דעיקר קושית הש"ס אהאי בבא דחייבי כריתות דמסיים בהו אע"פ שהן בהכרת אין בהם מיתת ב"ד ואתא לאפוקי מדר' נחוניא ב"ה כדאיתא לעיל בגמר' ואהא מקשה דנהי דלא מיפטר מתשלומין מצד חייבי כריתות אכתי ליפטרו מצד חיוב מלקות שבהן. ומאי מסיק נמי בסיפא דחייבי מיתות ב"ד פטורים מתשלומין שנאמר אם לא יהיה אסון ה"נ הא כתיב כדי רשעתו ואי משום דחייבי לאוין מרבינן מריבוי' דנערה הנערה א"כ הו"ל לאתויי בהדיא במתני' קרא דהנערה. ועוד דאכתי מאי קתני אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד ולאפוקי מדר' נחוניא דאכתי אפילו אי בעלמא חייבי כריתות פטורים מתשלומין אפ"ה איכא לרבויי מהנערה כמ"ש התוספות לעיל גבי לאפוקי מדר' נחוניא. ואף שהרשב"א כתב שם ליישב כבר כתבתי שם מה שיש לדקדק בזה והעליתי שם ג"כ דכולהו אלישנא דמתני' קאי דקתני אף ע"פ שהן בהכרת אין בהם מיתת ב"ד ומייתי נמי קרא דאסון א"כ משמע להדיא דלא שייך פטור תשלומין אלא בחייבי מיתות ב"ד והיינו דמקשה הכא נהי דמצד כרת לא פטירי אכתי לפטרו מצד מלקות. משא"כ למאי דמסקינן אליבא דעולא דתחת תחת גמיר א"ש דודאי אי הוי בהו צד פטור תשלומין משום חיוב כרת כר' נחוניא לא הוי שייך לרבויי מג"ש דתחת תחת ממוציא ש"ר דעיקר ג"ש דתחת תחת אינו אלא לענין מלקות דומיא דמוציא ש"ר משא"כ חייבי כריתות לא שייך לענין מוציא ש"ר ומכ"ש לר' יוחנן דמוקי בדלא אתרו ביה נמצא דלענין חייבי כריתות לרבי נחוניא לא שייך הא מילתא. דחייבי כריתות לא צריכי התראה. והיינו דמוקי ר' יוחנן בדלא אתרו ביה ולא מוקי לה בשוגג. אע"כ דעיקר מילתא אלישנא דמתני' קאי דקתני אע"פ שהן בהכרת והיינו בדלא אתרו ביה משא"כ אי איירי מתני' משום ריבוי דהנערה הו"ל למיתני בהדיא ועוד עכ"פ הו"ל למיתני אע"פ שהן בהכרת ובמלקות ולעולא ולר' יוחנן א"ש כנ"ל נכון ועיין בסמוך ודו"ק:

בתוספות בד"ה ורמינהו וכו' ארישא דמתני' הו"מ למיפרך וכו' אלא נטר הכא וכו' למיפרך מרישא דמתני' דהתם וכו'. לכאורה יש לתמוה דאדרבא הו"ל לאקשויי מרישא דהכא כיון דאמתני' דהכא קאי ועוד דלפירוש ר"י בסמוך עיקר קושית המקשה אמתני' דהכא דהתם פשיטא דאיכא לאוקמי בבוגרת או בנשואה. מיהו לפי' ר"י בלא"ה לא מצי לאקשויי ארישא דבא על הממזרת דשאני התם דכתיב נערה הנערה משא"כ מחייבי כריתות מקשה שפיר כמ"ש ר"י בד"ה אלמא קסבר עולא וכמ"ש מהרש"א ז"ל שם אע"כ דדיוקא דתוס' הכא בשיטת ר"ת ז"ל קאי בד"ה אלמא. ולפר"ת ע"כ צ"ל דהמקשה דהכא דקאמר וקי"ל דאין לוקה ומשלם סבר דהיכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקי לא לקי כדי ליישב שם קושיית מהרש"א וכמו שאפרש שם ולפ"ז עיקר קושיית המקשה אמתני' דמכות. וא"כ שפיר מסקו הכא דניחא ליה למיפרך מרישא דמתני' דהתם כיון דעיקר הקושיא אמתני' דהתם כנ"ל נכון ודו"ק.וכל זה לשיטת התוספות אמנם לפמ"ש בסמוך עיקר הקושיא מבבא דסיפא כמ"ש באריכות. מיהו לשיטת הרמב"ם שכתב דבא על הממזרת ליכא מלקות אלא כשנשאה דרך אישות וה"ה לשאר חייבי לאוין א"כ בלא"ה לא שייך להקשות כלל מבבא דרישא והא דמקשה הש"ס לקמן דף ל"ה ע"ב אי ר' יצחק קשיא ממזרת איישב שם בטוב טעם בעזה"י ע"ש ודו"ק:

דף לב.

בתוספות בד"ה וקי"ל וכו' ואפי' בלא אתרו ביה מצינן למימר דס"ד דמקשה עכ"ל. אבל לא ניחא להו לפרש דהכא אליבא דר"ל מקשה כדאשכחן בדוכתי טובא דמקשה אליבא דחד אמורא דתקשי ליה מתני' אלא דהכא ר"ל גופא הא מוקי לקמן מתני' כר' מאיר דאמר לוקה ומשלם ובהא נתיישב לי ג"כ אמאי דחיק עולא לאוקמי מתני' דמכות בבוגרת ומפותה הא אפי' בנערה מצי לאוקמי וכגון שמודה. דקי"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור מתשלומין ומש"ה חייב מלקות אלא משום דא"כ תקשי מיהא לאינך אמוראי דס"ל מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב וק"ל:

בד"ה וקי"ל דאין לוקה ומשלם תימא דבפ"ק דמכות משמע דבקנס לוקה ומשלם עכ"ל. ולכאורה לפי מה שפירש ר"י בדיבור הקודם דהמקשה סבר דחייבי מלקות שוגגין פטורים מתשלומין והיינו ע"כ דיליף ממכה מכה מחייבי מיתות או רשע רשע כדלקמן דף ל"ה וא"כ אין מקום לקושייתם כאן על המקשה דהכא דהא קי"ל אין ג"ש למחצה ולפ"ז איכא למימר דהמקשה סבר ג"ש דרשע רשע וכי היכי דבחייבי מיתות ע"כ לתנא דמתני' פטור אפי' מקנס דאל"כ תקשי בתו א"כ בחייבי מלקות נמי יש לפטור אפי' מקנס דהא רשע רשע אכולהו חייבי מלקות קאי. ועוד דעכ"פ יש להקשות להיפך אי ס"ד דילפינן חייבי מלקות ממוציא ש"ר לחייב בקנס ממון ומלקות א"כ קשיא בתו דנילף איפכא בג"ש דרשע רשע חייבי מיתות מחייבי מלקות דבקנס עבדינן שני רשעיות ועוד שהרי התוס' כתבו לקמן דמאן דאית ליה ג"ש דרשע רשע לית ליה דרשא דכדי רשעתו לממון ומלקות דלא איצטריך. וא"כ שפיר מצינן למימר דהמקשה דאית ליה ג"ש דרשע רשע אית ליה נמי דרשא דכדי רשעתו ואייתר ליה לפטור במחוייבי קנס דבכה"ג דרשינן לקמן דף ל"ח מדרשא דכל חרם לא יפדה לענין מיתה וקנס והיינו באם אין ענין. מיהא בהא מצינן למימר דלקמן גבי מיתה וקנס שייך שפיר דרשא דכל חרם לא יפדה כיון דאשכחן קנס בחייבי מיתות ב"ד כגון הבא על בתו משא"כ בדרשא דכדי רשעתו כיון דלסברת התוספות עכשיו בעדים זוממין איירי דממונא הוא תו לא מיתוקמא לענין קנס אבל קמייתא קשיא. ול"ל דמקשה נמי ארבי יוחנן דלית ליה רשע רשע ומכה מכה ואמאי איצטריך לאוקמי בלא אתרו ביה לוקמי באתרו ביה ולוקה ומשלם כיון דקנס הוא הא ליתא דהא ר' יוחנן איצטריך לאוקמי בלא אתרו ביה משום בושת ופגם. ויש ליישב ואין להאריך דבלא"ה משני התוספות שפיר ותירוצם מוכרח מדפשיטא לן בדוכתי טובא דבקנס נמי אין לוקה ומשלם. ועוד דא"ש טפי למה שאפרש בסמוך בשיטת רבינו תם דלא ס"ל ההיא דפירש ר"י בדבור הקודם ודו"ק:

בא"ד ועולא גופיה דדחיק הכא לשנויי וכו' הוא דמסיק התם הכי עכ"ל. ולכאורה אין הל' מדוקדק דודאי הא דמסיק התם עולא היינו למאי דמסקינן נמי הכא דעולא תחת תחת גמר ואם כן שפיר הוצרך לאוקמא מתניתין דמכות באחותו בוגרת דבנערה ילפינן תחת תחת מחובל דמשלם ואינו לוקה ואם נתכוונו לשקלא וטריא דשמעתין למאי דלא סליק אדעתיה גזירה שוה דתחת תחת ואם כן קשיא להו דעולא אדעולא אם כן עדיפא הו"ל לאקשויי האיך בעו למיגמר כלל מחובל ועדים זוממין אדרבא לילפו ממוציא שם רע קנס מקנס דלוקה ומשלם. ויש ליישב דלעולם אפילו למסקנא

דעולא יליף תחת תחת אפ"ה קשיא להו אמאי איצטריך ליה לאוקמי בבוגרת שוטה ומפותה אפילו בנערה שוטה ומפותה מצי לאוקמי כיון דלית בה אלא קנס לוקה ומשלם וג"ש דתחת תחת דמשלם ואינו לוקה היינו בסתם נערות דאיירי ביה מיהו למה שאפרש בסמוך בל' הגמרא דלמסקנא לא צריכא לאוקמא לעולא בשוטה ומפותה הדרא קושיא לדוכתא ודו"ק:

בא"ד וי"ל כיון דלרבנן דר"מ וכו' דכל מלקות ילפינן מעדים זוממין וכו' דארבעים יכנו בעדים זוממין כתיב עכ"ל. לכאורה משמע מלשונם דוהיה אם בן הכות הרשע פשטא דקרא לא איירי אלא בעדים זוממין. וכן כדי רשעתו. אלא דילפינן כולהו לאוין בבנין אב מעדים זוממין. וקשיא לי טובא חדא דהא קי"ל אין עונשין מן הדין ועוד דהא בריש פרק אלו הן הלוקין ילפינן כולהו מלקיות מדכתיב אם לא תשמור לעשות והפלא וכו' אלא דגילוי מילתא בעלמא ילפינן דהפלאה היינו מלקות מדכתיב והפילו השופט. ועוד קשה דאי ס"ד דכדי רשעתו לא כתיב אלא בעדים זוממין א"כ היאך ילפינן מיניה כל חייבי מלקות דאין לוקין ומשלמין האיכא למיפרך מה לעדים זוממין שכן לא עשו מעשה כדמקשה הש"ס בסמוך אי ממונא לקולא וכו'. לכך היה נלע"ד דודאי פשטא דקרא דוהיה אם בן הכות הרשע אכולהו מלקות קאי שאם בן מלקות הוא כדכתיב אם לא תשמור לעשות והפלא גלי לן הכא דארבעים יכנו והיינו כדי רשעתו ולא שתי רשעיות וכן פרש"י בחומש וכן כתבו כל התרגומים וכן הוא להדיא בספרי והרשיעו את הרשע יכול כל המרשיעין לוקין ת"ל והיה אם בן הכות פעמים לוקין ופעמים אינן לוקין ואיזהו פרט לך הכתוב לא תחסום מה חסימה וכו' אלא מדכתב רחמנא בלשון והצדיקו את הצדיק יליף עולא בריש פ"ק דמכות דאתא לרמז על עדים זוממין ומדקאמר בל' רמז משמע דלעולם פשטא דקרא בכולהו איירי וא"כ לפ"ז אכולהו קאי כדי רשעתו. ואם לזה נתכוונו ג"כ התוס' טפי הו"ל לפרש דכיון דעדים זוממין ממונא הוא וא"כ מיתוקמא שפיר כדי רשעתו לענין ממון ומלקות בההיא מלקות דעדים זוממין דפרט טפי ולא מוקמינן ליה למיתה ומלקות לחוד וממילא ילפינן בכולהו מלקיות לענין ממון ומלקות אפי' בבא על אחותו דשייך בהו קנס דסוף סוף מלקות דאחותו כתיב נמי בההיא עניינא דוהיה אם בן הכות דמקרא מלא דיבר הכתוב כדי רשעתו לבר ממוציא שם רע דמלקות דידהו לא כתיב בההיא עניינא אלא בהדיא כתיב ביה ויסרו וכדי רשעתו נמי על כרחך לאו עלייהו קאי מה שאין כן הא דמסקו התוספות אפילו בשעה שהעידו טבחו ומכרו לא כתיב כלל בהאי עניינא והיא גופא מנא לן וצריך לדחוק כמו שאפרש בסמוך ודוק היטב:

בא"ד דמקרא מלא דיבר הכתוב וכו' כגון בשעה שהעידו טבחו ומכרו עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהיא גופא מנ"ל דהיינו קושיין. ודוחק לומר דכה"ג לא שייך למילף ממוציא ש"ר דהתם שניהם באיסור א' הא ליתא דאדרבא בכולהו סוגיין משמע דכששניהם באיסור א' שייך טפי לומר דלא עבדינן תרתי ועוד דאכתי בא על אחותו וממזרת נילף ממוציא ש"ר ועוד קשה לשיטת התוספות מאי האי דאמרינן בפ"ק דמכות ובכולה תלמודא דרבי מאיר לא מוקי כדי רשעתו בממון ומלקות משום דלא שייך בעדים זוממין דילפינן ממוציא שם רע דשניהם קנס דאכתי איכא לאוקמי בממון ומלקות בעדים זוממין גופא בהאי עניינא שהעידו שהוא בן גרושה ובאותה שעה תוך כדי דיבור נתחייבו ממון גמור מצד אחר כגון שקרע שיראין של חבירו. והנלע"ד בכוונת תוספות דלרבנן דעדים זוממין ממונא ודאי מוקמינן כדי רשעתו כפשטא דבשום ענין לא עבדינן תרתי רשעיות יהיה מה שיהיה ואפילו ממון ומלקות במשמע כיון דליכא למימר שאני ממון ומלקות דאיתרבו במוציא ש"ר דשאני התם שהוא קנס ולפ"ז אדרבא עיקר קרא לממון ומלקות דבמיתה ומלקות לא שייך ארבעים יכנו דאטו איתגורי איתגר ועוד דפשטא דקרא איירי בעדים שחייבין מלקות כדכתיב והיה אם בן הכות וכיון דכדי רשעתו איירי בעדים זוממין בממון ומלקות לית לן למימר דהיינו עדים זוממין דשייך בהו ממון כגון שנתחייבו ממון שהעידו שחייב לפלוני מאתים זוז דהא בכה"ג לא קרינן והיה אם בן הכות דהא בפירוש ריבתה התורה עדים זוממין לתשלומין ואע"ג דהכא אליבא דעולא קיימי' ולדידיה שפיר מצינן לחלק בין רשעה א' לשתי רשעיות בעדים זוממין גופא למימר דדוקא בבן גרושה מחייב מלקות משא"כ בחייב לחבירו מאתים זוז אפ"ה לא משמע להו לתוס' כלל לאוקמי שתי רשעיות בהעידו על מאתים זוז כדמוכח מלשונם דלקמן דף ל"ה גבי רשע רשע. אע"כ דפשטא דקרא איירי שהעידו בבן גרושה וא"כ לית ביה תרתי דהא לא שייך ממון אע"כ דאתא למעוטי ממון מצד אחר והא היכא רמיזא בקרא אע"כ דקרא מילתא דפסיקא קאמר דלעולם א"א לחייב מלקות וממון בשום ענין בעדים זוממין ולפ"ז ממילא ממעטי נמי קנס כיון דע"כ קרא מילתא דפסיקא קאמר ומיניה ילפינן לכולהו מלקיות לר' יוחנן כדאית ליה דמחייב מלקות ולא ממון ולעולא איפכא דבעדים זוממין בהעידו שהוא בן גרושה ונתחייבו באותה שעה ממון מצד אחר חייב בממון ופטור ממלקות אם נאמר דעולא בכולהו איירי כמו שנפרש לקמן. נמצא דכל זה היינו לרבנן דווקא משא"כ לר"מ דעדים זוממין קנסא תו לית לן למימר דכדי רשעתו איירי בממון ומלקות כיון דלדידיה מסתמא והיה אם בן הכות אהא נמי קאי שהעידו שחייב לחבירו מאתים זוז דמסתמא חייב נמי מלקות מהאי קרא כדאשכחן במוציא ש"ר וכיון דכתיב סמוך ליה כדי רשעתו לא בא הכתוב לחלק בעדים זוממין גופא. אע"כ דקרא לא איירי כלל בממון ומלקות אלא במיתה ומלקות כנ"ל בכוונתם. אבל לפמ"ש בסמוך א"ש טפי דמקרא מלא היינו לענין כל המלקיות ואפילו הבא על אחותו כיון דמלקות דידה נמי מהאי קרא אתא וכל מאי דממעטינן בעדים זוממין דפרט קרא. ממעטינן נמי בכל מלקיות דאתיין מכללא דהאי קרא. משא"כ לר"מ כי היכי דבעדים זוממין לא שייך למעט ממון ומלקות בהעידו שחייב מאתים זוז דשייך נמי בהאי קרא דוהיה אם בן מהיכי נמעט באינך דע"כ קרא לא אתא אלא למיתה ומלקות דשייך בכולהו כנ"ל ודוק היטב:

בא"ד ועוד תירץ ריצב"א דרבנן נמי מצי סברי וכו' דאע"ג דעדים זוממין נמי בדיבורייהו מחייבי עכ"ל. וקשיא לי דמאי הוצרך ריצב"א לזה דאדרבא מצי לפרש בפשיטות כפשטיה דסוגיא דמכות דדוקא ר"מ אית ליה דעדים זוממין קנסא מש"ה שפיר ילפינן ממוציא ש"ר דדמי לגמרי דתרווייהו קנס ותרווייהו אין בהן מעשה משא"כ לרבנן עדים זוממין ממון ולא דמי למוציא ש"ר. ושאר קנסות נמי לא ילפינן ממוציא ש"ר דחידוש הוא דלית ביה מעשה משא"כ שאר קנסות כגון בא על אחותו דהכא. ובהא מיתרצא שפיר קושית התוספות ויש ליישב:

גמרא אחותו בוגרת הא איכא בושת ופגם. לכאורה נראה דההיא שקלא וטריא היינו דוקא למאי דס"ד עכשיו דאכתי לא ידעינן דעולא תחת תחת גמיר. משא"כ למסקנא דטעמא דעולא מתחת תחת וכשיטת התוספות לקמן דדוקא בהני דגלי קרא אית ליה דמשלם ואינו לוקה משא"כ באינך לוקה ואינו משלם א"כ מאי מקשה אחותו בוגרת האיכא בושת ופגם דסוף סוף תחת תחת לא כתיב בבוגרת אלא בנערה ודוקא בנערה דאיכא נמי קנס גלי קרא דמשלם ואינו לוקה משא"כ בבוגרת שפיר מיתוקמא ההיא דאלו הן הלוקין ולא איצטריך לאוקמי בשוטה ומפותה כנ"ל:

שם השתא דאתית להכי אפילו תימא אחותו נערה ביתומה ומפותה. ועולא גופא דלא מוקי הכי. נ"ל דסובר קנס אינה יכולה למחול כמ"ש התוספות לעיל בריש פרקין בד"ה ועל אשת אחיו בשם הירושלמי. וכתבו שם ג"כ דמגופא דמתני' יש להוכיח כן אליבא דר"פ דפ' בן סורר דמוקי למתני' דריש פירקין במפותה דאין ניתן להצילה בנפשו ואשת אחיו נמי ע"כ במפותה ואע"ג דנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה אפ"ה קתני דיש לה קנס אלמא דקנס אינה יכולה למחול ומש"ה הוצרך עולא לאוקמי בבוגרת מפותה דאין לה קנס ולא צער ובשוטה דאין לה בושת ופגם מיהו למאי דפרישית בסמוך דלמסקנא לא איצטריך לעולא בבוגרת שוטה ומפותה אלא בבוגרת סתמא בלא"ה א"ש דניחא ליה לאוקמיה בבוגרת מלאוקמיה בנערה יתומה ומפותה כנ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה קסבר עולא דאוקי מתני' וכו' ולא אוקמה למתני' דהכא בשלא התרו ביה עכ"ל. נראה דלאו משום קושיית התוספות כתב כן אלא דלישנא דגמרא הכי משמע ליה דקאמר אלמא קסבר עולא מנ"ל לעולא הא משמע דעולא סברא דנפשיה קאמר ותיפוק ליה דמרומיא דמתניתין ע"כ הוצרך לומר כן לכך כתב רש"י דאי משום רומי' דמתני' איכא לאוקמי כר"י ומדלא מוקי הכי איך שיהיה סוף סוף ע"כ סברא דנפשיה אית ליה דממונא משלם ולא לקי כנ"ל:

תוספו' בד"ה אלמא קסבר עולא וכו' וא"ת מנ"ל לתלמודא וכו' דלמא דוק' הכא משלם ממונא דגלי קרא נערה הנערה עכ"ל. פי' אבל בעלמא לוקה ואינו משלם ולא ילפינן מהכא דכר"י ס"ל דסמיך ליה ארבעים יכנו. ולכאורה היה נראה ליישב קושייתם דאי ס"ד דבעלמא כר"י ס"ל א"כ כדי רשעתו דסמיך ליה ארבעים יכנו ע"כ איירי במקום שיש שתי רשעיות ולא אתא למעט מלקות כלל אלא למעט ממון וא"כ אכתי היכא דגלי קרא בהדיא דמשלם ממון טפי הוי לן למימר דמשלם ולוקה ממאי דנאמר דמשלם ואינו לוקה דהו"ל דבר והיפוכו מבשאר דוכתי דלוקה ואינו משלם. אלא דלקמן בעדים זוממין וחובל לא משמע כן אלא כדי רשעתו אתא למעט נמי מלקות היכא דגלי קרא תשלומין אפילו לרבי יוחנן ולקמן אפרש לנכון:

בא"ד וא"ל כמו שפי' ר"ת וכו' הו"ל לאוקמי וכו' ומתניתין כשלא התרו בו עכ"ל. והקשה מהרש"א דאכתי לעיל בדברי המקשה דמקשה והא קי"ל דאין לוקה ומשלם מאי קושיא דלמא שאני הכא דכתיב הנערה ולענ"ד משום הא לא איריא דר"ת סבר דאפשר דהמקשה סבר דבעלמא בממון ומלקות משלם ולא לקי כדאשכחן בעדים זוממין וקתני נמי התם בהדיא כל המשלם אינו לוקה ודלא כפי' ר"י בד"ה דקי"ל וא"כ מקשה שפיר אמתניתין דמכות וכמ"ש לעיל בל' התוספות בד"ה ורמינהו ע"ש ועי"ל דלא פסיקא ליה ואפ"ה מקשה שם ממ"נ אמתני' דהכא דאת"ל דשאני הכא דכתיב הנערה א"כ אית לן למילף מהכא דבעלמא משלם ואינו לוקה ולא סליק אדעתיה ההיא דסמיך ליה ארבעים יכנו. או דקשיא ליה אדנילף מעדים זוממין נילף מההיא דהנערה לבוגרת דדמי טפי וא"כ קשיא מתני' דהתם דאיכא בושת ופגם. ולא קשיא ליה לר"ת אלא אההיא דקאמר אלמא קסבר עולא וכדפירשתי נמי בפרש"י. אלא אי קשיא הא קשיא לי דאהא דמקשה הש"ס אחותו בוגרת נמי איכא בושת ופגם הו"ל לתוספות להקשות דלמא ה"נ קאמר עולא כאן בנערה דרבי רחמנא הנערה כאן בבוגרת דליכא ריבוי ילפינן מעדים זוממין דסמיך ליה ארבעים יכנו כמ"ש התוס' דכל מלקות ילפינן טפי מעדים זוממין. וי"ל דאין הכי נמי. דר"ת אההיא קושיא מפרש לה הכי ומתרץ לה:

בא"ד דאין זה דיוק דאיכא למימר דעולא ס"ל כר"ל עכ"ל. ויש ליישב שיטת ר"ת דפשיטא ליה לתלמודא דעולא לא ס"ל כר"ל. דהא טעמא דר"ל מפרשי לקמן אביי ורבא דף ל"ה דיליף מכה מכה או רשע רשע וכתבו שם התוס' דמכה מכה פלוגתא דתנאי היא וכתבו ג"כ שם דמאן דיליף רשע רשע ע"כ לית ליה דרשא דכדי רשעתו ע"ש וא"כ הכא ליכא למימר דעולא ס"ל כר"ל מטעמא דמכה מכה דאכתי לוקמי כהאי תנא דלית ליה מכה מכה. ול"ל נמי דס"ל רשע רשע וא"כ לית ליה דרשא דכדי רשעתו ובפ"ק דמכות דף י"ד קאמר עולא גופא בפלוגתא דר"מ ורבנן דרבנן דרשי כדי רשעתו לענין ממון ומלקות ור"מ לית ליה משום דיליף בבנין אב ממוציא ש"ר ואי ס"ד דטעמא דרבנן נמי לאו מכדי רשעתו אלא מרשע רשע מאי קאמר עולא דר"מ לית ליה משום דיליף ממוציא ש"ר דהא ג"ש עדיפא מבנין אב כנ"ל נכון מיהו לקמן דף ל"ה אפרש דמ"ש התוס' דמאן דיליף רשע רשע לית ליה דרשא דכדי רשעתו אין זה מוכרח ע"ש ודו"ק:

בא"ד ונראה לר"י דע"כ ס"ל וכו' דאי בעלמא מילקי לקי דלמא חד לחייבי עשה עכ"ל. וקשיא לי דאי משום הא לא אירי' דאיכא למימר דעולא מוקי למתני' דהכא כר"ע דברייתא דף ל"א דנערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לאבי' דבלא"ה כתבו התוספות בריש פירקין בד"ה ועל אשת אחיו דמתני' כר"ע דברייתא וא"כ ס"ל דאשר לא אורסה לג"ש ומייתר ליה בתולה הבתולה דלא איצטריך לג"ש והשתא דריש שפיר חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות. מיהו למאי דפרישית בסמוך בל' הגמרא דמדלא אוקי עולא ביתומה ומפותה ע"כ ס"ל דמפותה אינה יכולה למחול קנסה ומוכח לה ממתני' דקתני ועל אשת אחיו דאיירי בנתארסה ונתגרשה ובמפותה כרב פפא דפרק בן סורר וא"כ מהכא גופא מוכח דלית ליה כר"ע דברייתא דא"כ לא מוכח מידי אע"כ כר"ע דמתני' ס"ל וא"כ א"ש. אלא דאכתי קשה לקמן דף ל"ה דמקשה ר"פ לאביי לרבה מתני' היכא מוקי לה ומהדר לאוקמי כיחידאי כר' נחוניא או כרבי יצחק ולא מיתוקמא ליה ומסיק דע"כ כר' יוחנן ס"ל ומאי קושיא הא איכא לאוקמי כר"ע דברייתא דאשר לא אורסה לג"ש ואייתר ליה תו קרא דבתולה הבתולות ודריש חד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות כדפרישית. וכ"ש לפירוש ר"ת קשה טפי האי סוגיא דלקמן דף ל"ה דמאי מקשה ר"פ לאביי מתני' כמאן מוקי לה דאיכא לאוקמי כר"ע ושאני הכא דמנערה הנערה ילפינן ושם לא שייך תירוצא דר"ת ושם יבואר אי"ה. מיהו כל זה בשיטת תוס' אבל למאי דפרישית בריש סוגיין דכולה שקלא וטריא במתני' היינו אלישנא דמתני' דקתני אע"פ שהן בהכרת אין בהם מיתת ב"ד ואכתי מצד מלקות ליפטר ואי משום ריבוי דנערה עיקר חסר מהספר א"כ א"ש נמי סוגיא דלקמן ודוק היטב:

גמרא מה לחובל בחבירו שכן חייב בה' דברים. פי' משא"כ בנערה ליכא אלא ד' באונס וג' במפותה כדאיתא במתני' דלקמן דף ל"ט. וקשיא לי דבחובל נמי זימנין דלא אשכחן כולהו בהדדי דהא איצטריך קרא ליתן צער במקום נזק אלמא דשלא במקום נזק כגון היכא דלא אפחתה מכספא ובבושת נמי אינו חייב אם נתכוון להזיק ולא נתכוון לבייש. ואפ"ה משלם ולא לקי וא"כ שפיר מצינן למילף מחובל מיהא לנערה. מיהו אם נפרש דפשיטא לתלמודא דעולא ס"ל ממונא משלם ולא לקי לאו אנערה לחוד קאי כיון דכולהו ממון ומלקות מכדי רשעתו ילפינן תו אין לחלק ביניהם אלא כולהו כהדדי נינהו או דמשלם ולא לקי או דלקי ולא משלם משום דסמיך ליה ארבעים יכנו אם לא היכא דכתיב בהדיא א"כ א"ש כנ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה ואי ממונא לקולא וא"ת איתגורי איתגר וכו' וי"ל דשאני הכא דחס רחמנא עליה דנחבל עכ"ל. ויש לתמוה דאכתי בעדי' זוממין מאי איכא למימר. וכה"ג קשה בכולה שקלא וטריא דשמעתין למאי דס"ל ממונא לחומרא ובעי למילף מנ"ל לעולא ולא אתיא ליה אלא מג"ש הו"ל למימר דעולא מסברא דנפשיה קאמר דהיכא דאיכא ממון ומלקות משלם ממון דחמיר לא מלקות דקיל דאטו איתגורי איתגר. והתם לא שייך תירוץ התוס' דאדרבא אית לן למימר נמי דחס רחמנא. ואי לא שייך בקנס דנערה הא דחס רחמנא א"כ בהאי צדדא דאי ממונא לקולא מאי ס"ד פשיטא דבנערה ליכא למימר דאטו איתגורי איתגר. והנלע"ד בזה דבלא"ה קשיא לי הא דפשיטא להתוס' האי סברא דאיתגורי איתגר לענין ממון ומלקות דהא אפילו בחייבי מיתות איצטריך קרא דלא תקחו כופר לנפש רוצח דלא נישקיל מיניה ממונא וניפטריה מקטלא כדאיתא לקמן דף ל"ז ע"ב ומייתי נמי התם ברייתא דדריש רבי ישמעאל בנו של ר"י ב"ב כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה לפי שמצינו מומתין בידי שמים שנותנין ממון ומתכפרין יכול אף בידי אדם כן אלמא במיתה וממון איצטריך קרא ולא סמכינן אהאי סברא דאיתגורי איתגר וא"כ כ"ש בממון ומלקות דאיכא למימר דבחייבי מלקות היכא דשייך תשלומין חס רחמנא עליה שיתן ממון ויתכפר ולא דמי להיא דפרק בן סורר דעבד שתי עבירות מקשה שפיר פשיטא דאיתגורי איתגור כיון דבעבירה אחת לא חס רחמנא עליה לדונו בקלה אלא בחמורה וכי משום שחזר ואכל שום והוסיף חטא על פשע נדונו בקלה וזו אינה סברא כלל משא"כ בהנך דהכא. לכך נראה דלא קשיא להו להתוס' הכי אלא בההיא דחובל דדמי לגמרי להיא דפרק בן סורר דהכא נמי דמכיון שהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה נתחייב במלקות ולאחר שהוסיף להכותו ויש בה ש"פ נאמר דחס רחמנא עליה וידון בקלה הא מהי תיתי. וע"ז מתרצי שפיר דחס רחמנא עליה דנחבל אבל בעדים זוממין לא קשיא להו שפיר מצינן למימר דהיכא דשייך תשלומין אקיל רחמנא לגביה שיתנו ממון ויתכפרו וכן בנערה דהכא דבכלל אנוסות או אפילו מפותות שהממון לאביה אקיל רחמנא לגביה שיתן ממון ויתכפר ואפילו בבוגרת ובנשואות אנוסות שייך נמי בושת ופגם לבר מבוגרת ונשואות מפותות דהתם לא שייך שיתן מעות ויתכפר דאיהי נמי עבדה איסורא (ועוד דכיון דלעצמה לא יהיב מפתה דמדעתה עבדה ואחולי אחלה גבה) מש"ה לוקה כנ"ל נכון ומוכרח ליישב כל הסוגיא. אלא דאכתי קשה לפמ"ש התוס' בד"ה דאין לוקה ומשלם דמקרא מלא דיבר הכתוב בעדים זוממין דאפילו טבחו ומכרו באותו שעה לא עבדינן תרתי ואליבא דעולא משני הכא וא"כ משמע דלעולא בכה"ג נמי משלם ואינו לוקה וא"כ אי ממונא לקולא קשה איתגורי איתגר דלאחר שכבר העיד בבן גרושה נתחייב מלקות וכשהוסיף בטביחה ומכירה יפטור ודמיא נמי להיא דבן סורר ויש ליישב ודוק היטב:

שם בגמרא ואי ממונא לקולא שכן לא עשו מעשה. ואע"ג דעיקר מילתא דלא עבדינן שתי רשעיות ילפינן מעדים זוממין ולא פרכינן הכי כבר כתבתי ליישב בל' התוספת בד"ה דאין לוקה כו' גבי מ"ש מקרא מלא דיבר הכתוב ע"ש. מיהו ק"ל לפמ"ש התוס' דמקרא מלא וכו' ואליבא דעולא כ"כ ולדידיה הא דממעטינן שתי רשעיות היינו מלקות וא"כ איירי נמי אפי' בהעידו שנתחייב מאתים זוז ונתחייבו באותו שעה מלקות ממקום אחר כמ"ש התוס' וכי היכי דמהני מקרא מלא לענין העידו בבן גרושה וטבחו ומכרו ה"נ שייך מקרא מלא איפכא שהעידו במאתים זוז ונתחייב מלקות דפטרינן ליה ממלקות ואפילו אם עבר באיסור מלקות שיש בה מעשה וא"כ מאי קאמר מה לעדים זוממין שכן לא עשו מעשה דהא פטרינן ליה נמי ממלקות שיש בהן מעשה כמ"ש התוס' לענין קנס. ויש ליישב בשיטת התו' דאפ"ה לא שייך לומר כן לענין מאתים זוז מקרא מלא דיבר דפשטא דקרא ודאי איירי בבן גרושה דהא כתיב והיה אם בן הכות וסמיך נמי ארבעים יכנו כדי רשעתו דהיינו דבהאי עניינא דבן גרושה קאמר רחמנא שיש לחייבו מלקות ברשעה א' אבל כשיש עם העדות זה עוד רשעה אחרת אין לחייבו מלקות ובכה"ג הוא דאמרינן דמקרא מלא דיבר משא"כ בהעיד מאתים זוז דלא איירי ביה האי קרא בהדיא דהא לאו בר מלקות הוא אלא לענין תשלומין קרא אחרינא כתיב יד ביד כדלקמן אלא דלענין דלא לקי ילפינן בגילוי מילתא מכדי רשעתו וא"כ אפשר דלא שייך בכה"ג מקרא מלא וי"ל דלא מיפטר אלא מאותו מלקות גופא דלא תענה שאין בו מעשה ולא ממלקות אחר והיינו כדפרישית כנ"ל נכון בשיטת התו' ודו"ק:

שם מה להצד השוה שכן יש בהן צד חמור ואי ממונא לקולא שכן יש בהן צד קל. והקשו בתוס' דא"כ בטלה כל הצד השוה שבתלמוד ותירצו בכמ' דרכים בדוחק ואף שאיני כדאי מ"מ תורה היא ולולי דבריהם היה נלע"ד ליישב בפשיטות דלא דמי דבלא"ה צריכין לעיין תחילה אמאי לא פרכינן באמת בכל דוכתי מצד חמור. אע"כ משום דאין לנו להמציא טעמים חלוקים דכיון דחומרא דאיתא בהא מילתא ליתא באידך א"כ א"א לומר שזו החומרא גורמת חומרא אחרת וה"נ איפכא ונוח לנו לומר שזו החומרא שמצאנו בשניהם הוא הגורם חומרא אחרת ומעתה כ"מ שמצאנו בשום דבר אותו חומרא שיש בשניהם יש לנו לומר שיש לאותו דבר ג"כ החומרא החדשה דכיון שהוא הגורם כגון הצד השוה שדרכן להזיק דהדר דינא שמה שדרכו להזיק הוא הגורם וכן הצד השוה שבכל מקום נותן הטעם שזה גורם וא"כ לא שייך להקשות מצד חמור כיון דבלא"ה יש לנו צד חמור השוה בכולן משא"כ בשמעתין דלא הדר דינא דהא עיקר הספק הוא מנ"ל לעולא דמשלם ולא לקי דלמא איפכא ולא אמרינן טעמא דעולא משום דנידון בחמורה וממונא לחומרא או בקלה וממונא לקולא. אע"כ דבהא ג"כ מספקא לן אם יש לנו לדון בחמורה מטעמא דאיתגור או איפכא דיש לנו לדונו בקלה מטעמא דפרישית דכיון שמצינו למומתין בידי שמים שנותנין ממון ומתכפרין. וא"כ י"ל דה"נ אקיל רחמנא לגביה שיתן ממון ויפטר והא מילתא בעי למילף בבנין אב. ולפ"ז הא דמסיק הצד השוה שבהן דאיכא ממון ומלקות לא מקרי הדר דינא דאכתי לא יהיב טעמא בהכי מאיזה טעם גורם לנו חומרא זאת וכ"ש איפכא אי ממונא לקולא מאי קאמר הצד השוה שבהן שנידונין בקלה אין זה נתינת טעם אלא עיקר הדין ואכתי לא ידעינן טעמא למה נדונו בקלה הא אשכחן בדוכתא אחרינא שנותנין ממון ומתכפרין וכיון דלא אשכחן טעם שוה לומר שהוא הגורם ע"כ אית לן למימר טעם בכל א' בפני עצמו והיינו דפרכינן מה להנך שכן יש בהן צד חמור ואי ממונא לקולא שכן יש בהן צד קל וע"כ הן הגורמין (ובמ"ש כאן יש ליישב יפה סוגיא דסוטה שהביאו התוספות דהתם פשיטא דלא הדר דינא כלל דהא מסיק הש"ס התם הצד השוה שבהן שכן מותרין בחולין ופסולין בתרומה והאי שמותרין ודאי אינו נתינת טעם דודאי אין זה גורם חומרא והיינו דמקשינן שכן יש בה צד חמור משום דע"כ הטעמים החלוקים גורמין כדפרישית הכא ובאמת דרש"י ז"ל מוחק בסוטה הגירסא משום האי קושיא גופא והאיך קאמר הצד השוה שמותרין וכו' ולפ"ז הקולא גורמת החומרא ולא מיקרי הצד השוה ולענ"ד משום הא לא איריא שיש לנו כיוצא בזה בההיא דפ"ק דמכות שהביאו התוס' כאן דקאמר הש"ס הצד השוה שבהן דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו אף כל כו' הרי דהא דלאו שאין בו מעשה קולא היא אע"כ דהכי קאמר הצד השוה שבהן ואע"ג דאין בו מעשה לוקין עליו ולא קיהיב טעמא מה הגורם החומרא והיינו דמקשה הש"ס באמ' מה להצד השוה שכן יש בהן צד חמור דע"כ הני טעמי גרמי כיון דליכא טעם אחר והתם בסוטה נמי אין צורך למחוק דהכי נמי קאמר הצד השוה שבהן אע"פ שמותרין בחולין פסולין במעשר ולא קיהיב טעמא מש"ה איכא דפרכי צד חמור ושם ברש"י נדחק למצו' טעם ע"ש ואין להאריך כאן סוף דבר לפמ"ש עלו כהוגן סוגיא דהכא ודסוטה ודפ"ק דמכו' הכל בסיגנון א' בעזה"י) וכמדומה לי שמקום הניחו לי משמים בזה ודו"ק:

קונטרס אחרון בתוספות בד"ה מה להצד השוה שבהן שיש בו צד חמור והקשו התוספות א"כ בטלת כל מה הצד שבתלמוד וכן הקשו מסוגיא דסוטה ומפ"ק דמכות. ותירצתי הכל בסיגנון א' דכל היכא דלא הדר דינא לומר שדבר אחד השוה בכולן גורם החומרא או הקולא שפיר שייך למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור ולענ"ד הוא ענין אמיתי בעזה"י וכן מצאתי בחידושי הגאון מהר"ם שי"ף זצ"ל:

דף לב:

בתוספות בד"ה אלא עולא תחת תחת גמר מצינן למימר וכו' דלא קאמר עולא וכו' אלא בהנהו תלת עכ"ל. והא דלא ילפינן בעלמא מהנהו תלת אפשר דאיכא נמי שום צד חמור בהנהו תלת או שום צד קל אי ממונא לקולא. ועי"ל דעולא נמי אית ליה בעלמא האי דרשא דרבי יוחנן דסמיך ליה ארבעים יכנו ומש"ה לא קאמר אלא בהנהו תלת דגלי קרא וכ"כ התוס' להדיא לקמן. ולענין מה שהקשה מהרש"ל והובא במהרש"א דהשתא דדרשינן תחת תחת לעולא אמאי איצטריך נערה הנערה חד לאתויי חייבי לאווין תיפוק ליה מהכא ותירצו בדרכים שונים ע"ש. ואף אנו נאמר דלשיטתינו נתיישב היטב לפי מה שהקשיתי בריש פירקין בסוגייא דנערה הנערה דדרשינן בתולה הבתולה לג"ש אונס ממפתה ומנ"ל למידרש ג"ש אדרבא דלמא איצטריכי לגופייהו חד לאונס לחייבי לאווין וחד לחייבי לאווין דמפתה ותירצתי שם דאי לאו דילפינן ג"ש לא איצטריך כלל לרבויי במפתה לא חייבי לאווין ולא חייבי כריתות לאפוקי מולו תהיה לאשה דולו תהיה לאשה לא כתיב במפתה אלא באונס ולפ"ז א"ש בשמעתין דאע"ג דכתיב תחת תחת אפ"ה איצטריך נערה הנערה דאל"כ לא הוי דרשינן בתולה הבתולות לג"ש אלא איפכא חד לח"ל דאונס וחד לח"ל דמפתה דח"ל דמפתה לא ידעינן מתחת תחת דלא כתיב תחת אלא באונס כנ"ל וע"ש לעיל באריכות. ובר מן דין נמי אין נ"ל שום קושיא דודאי לבתר דמרבינן ח"ל מהנערה לאפוקי מדרשא ולו תהיה לאשה שייך האי ג"ש דתחת דלא לקי. משא"כ אי לאו דרשא דהנערה לא הוי שייך לרבויי ח"ל לתשלומין מג"ש דתחת כיון דס"ד דלא שייך עניינא דקנס בח"ל כלל מדרשא לו תהיה לאשה. ובלא"ה אפשר דהאי ג"ש דתחת לעולא לאו להא מילתא לחוד איצטריך אלא להיא דר"פ החובל דיליף רב אשי מהכא ממון בחובל וא"כ נהי דאין ג"ש למחצה אכתי ה"א דולו תהיה לאשה מפיק מהאי. להכי איצטריך הנערה וזה יותר נכון. ומה שהקשה מהרש"א עוד לעולא דמרבה ח"ל לתשלומין אמאי לא ריבה נמי חייבי מיתות דהא ע"כ לעולא ח"ל וחייבי מיתות איתקשו במכה מכה או רשע רשע מדלא משני מתני' כר' יוחנן. ולענ"ד כל דבריו תמוהין חדא דמצינן למימר דעולא נמי כר' יוחנן ס"ל בעלמא לחלק בין אתרו ביה ללא אתרו ביה אלא הא דלא משני הכי היינו משום דקושטא דמלתא משני דאפילו אתרו ביה משלם ולא לקי כיון דיליף תחת תחת ועוד דהאיך בעו לדמויי חייבי מיתות לחייבי מלקות דהכא משלם ולא לקי והתם ודאי לא שייך לומר דמשלם וליפטר מקטלא שזו אינה סברא כלל דכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח וכתיב נמי כל חרם אשר יחרם לא יפדה וכו' וכ"כ התוס' להדיא לקמן בדוכתי טובא שאין לומר משלם וליפטר ואם כוונת מהרש"א לומר דהתם נמי נעביד ביה תרתי א"כ אין זה דומה לחייבי מלקות דה"נ לא עבדינן תרתי דכתיב כדי רשעתו ודוק היטב:

גמרא אלמא קסבר ר' יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות מילקי לקי וכו' מנ"ל לר"י הא. ויש לדקדק דלעיל מהדרינן אטעמא דעולא כנ"ל משמע דמסברא איכא למימר כר"י ומסקינן דטעמא דעולא מתחת תחת וכיון דמסקינן נמי בסמוך דרבי יוחנן לית ליה ג"ש דתחת דאיצטריך ליה לדרשא. וא"כ מאי איצטריך הכא לאהדורי אטעמא דר"י ולמידרש מדסמיך ליה ארבעים יכנו. אח"ז מצאתי ראיתי שבתוספת ישנים הקשו כן ותירצו בדוחק ולמאי דפרישית א"ש משום דמסברא איכא למימר דכל היכא דאיכא ממון ומלקות נדון בחמורה ואיכא למימר נמי סברא איפכא דאקיל רחמנא לגביה לדונו בקלה א"כ לפ"ז אין כל החיובים שווין אלא היכא דאיכא שום צד חמור נדונו בחמורה והיכא דאיכא צד קל נדון בקלה וכ"ש בהני איסורין שמצינו שהותרו מכללן אית לן למימר דנידונין בממון אי הוי לקולא דומיא דחובל. אלא דאכתי היא גופא קשיא מנ"ל דר"י כללא כייל דלמא לא איירי רבי יוחנן אלא במשנתינו באיסורי ערוה דחמירי וס"ל דמלקות חמיר ולענ"ד דהא דמהדרינן אטעמא בין לעולא בין לר"י היינו משום דמסברא אית לן למימר דכל היכא דאיכא ממון ומלקות אי בעי האי ניתיב וכו' תדע דהא בר"פ החובל איצטריכי תרי קראי להכי לענין חובל גופא לענין ראשי אברים ממש וה"נ דכוותיה כנ"ל:

שם אמר קרא כדי רשעתו וסמיך ליה ארבעים יכנו. ואע"ג דלכאורה פשטא דקרא דארבעים יכנו היינו ברשעה א' שהעידו עליו שהוא בן גרושה. היינו לעולא כדפרישית משא"כ ר"י דרש לה נמי לענין שתי רשעיות כגון שהעידו בבן גרושה ובאותו שעה נתחייבו ממון מצד אחר כמ"ש התוס' בד"ה דאין לוקין וקאמר קרא דאפ"ה אין לענשו אלא רשעה א' ואיזה זה ארבעים יכנו דסמיך ליה. ולפי לשון הספרי והתרגום ופרש"י שהבאתי לעיל י"ל דפשטא דקרא נמי בהכי איירי כדכתיב כי יהיה ריב בין שני אנשים דהיינו דיני ממונות וקאמר קרא שאם יש באותו דין נמי צד מלקות כגון ענין הזמה והיה אם בן הכות הרשע כדי רשעתו ברשעה א' וכ"ש דא"ש לפמ"ש דלאו דוקא בהזמה לחוד איירי קרא אלא בשאר ענייני מלקות דשייכי בדיני ממונות כגון לא תחסום ולמעוטי גזילה דניתק לעשה וכמ"ש להדיא בספרי ובפרש"י וק"ל נ"ל:

בתוספות בד"ה שלא השם וכו' ואין נראה לר"י דלא מיסתבר וכו' כיון שרצו לחייבו שניהם עכ"ל. וקשיא לי טובא מאי פשיטותא דהא בפ"ק דסנהדרין אמרינן חזר הבעל והביא עדים והזימם לעידי האב נהרגין ומשלמין ממון לזה ונפשות לזה אלמא דאי לאו האי טעמא לא הוי עבדינן שתי רשעיות אע"ג דשניהם ע"י הזמה וכה"ג מוכח מאידך מימרא דרבא גבי פלוני בא על בתו של פלוני דמחייב תרתי ופרש"י שם כיון דהקנס לאביה ומיתה הוא מחמת העדים ומחמתה משמע דאי קנס שלה לא אמרי' דנהרגין ומשלמין כמו שפרש"י שם להדיא אע"ג שרצו לחייבה שניהם ודוחק לומר דמה שמפרש ר"י דלא מיסתבר היינו אליבא דר"מ דוקא דמאי שנא. ומיהו אין זה מספיק ליישב שיטת רש"י דאכתי אי ס"ד דר"מ מודה בכה"ג היכא דשניהם משום הזמה דלא עבדינן תרתי

א"כ אמאי מוקמינן לקמן דף ל"ז לר"מ כדי רשעתו למיתה ומלקות אפי' בממון ומלקות מצי לאוקמי וכששניהם ע"י הזמה. ויותר קשה לפרש"י אמאי איצטריכי לר"מ ה"ט דלא השם דהא בהדיא אמרינן התם דטעמא דר"מ דלוקה ומשלם משום דיליף ממוציא ש"ר דלא שייך שתי רשעיות בממון ומלקות. ולמאי דמשני התוס' הכא א"ש דנהי דלית בה משום שתי רשעיות אכתי איצטריך להאי טעמא דלוקה ולא הוי ניתק לעשה לפר"י ולפי' הר"ר שלמה מדרוי"ש לענין דלא הוי לאו שניתן לאזהרת ממון אבל לפרש"י קשה ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

בד"ה מכדי כתיב כו' ול"ל דלמה לי יד ביד וכו'. פי' למה ליה להש"ס לאתויי מיד ביד ולא מייתי מכאשר זמם ע"ז מתרצי דהו"א דכאשר זמם לא אתא לחייבו ממון היכא דאיכא מלקות משום דסמיך ליה ארבעים יכנו או משום דמלקות חמיר ולא בא הכתוב דכאשר זמם להקל עליו אלא להחמיר וע"ז מקשו דאכתי מפשטיה דיד ביד מצי לאתויי דהיינו ממון מיהו למאי דפרישית בסמוך דעיקר שקלא וטריא דשמעתין היינו דלא נימא דאי בעי לקי אי בעי משלם והבאתי ראיה מריש פרק החובל א"כ א"ש דאיצטריך לאתויי מיתורא דיד ביד דלא שייך שום חיוב אחר אלא חיוב ממון לבד. ועי"ל דכיון דר"י דריש כדי רשעתו היינו מלקות דוקא דסמיך ליה ארבעים יכנו א"כ כשהוציא הכתוב עדים זוממין שהעידו בממון מהאי כללא לחייבו ממון אית לן למימר דלגמרי הוציאן הכתוב מכללא דכדי רשעתו דלילקי וישלם דהכי מסתבר טפי כמ"ש לעיל באריכות משום דהאי סברא דאיתגורי איתגר אבל הראשון נ"ל יותר נכון ועיין בסמוך:

בא"ד ועוד הא דקאמר גבי חובל וכו' אימא ה"מ היכא דלא אתרו ביה עכ"ל. ולכאורה לולי דברי התוס' יש ליישב כאן נמי על הדרך שכתבתי בסמוך דהא בריש פרק החובל מייתי מעיקרא ברייתא דיליף ממון מלא תקחו כופר לנפש רוצח אבל אתה לוקח כופר לראשי איברים ומשמע התם להדיא דמפשטא דקרא ילפינן הכי ומייתי תו בהאי ברייתא ילפותא דמכה מכה לתשלומין ומסקינן התם דאצטריכי תרי קראי דאי מלא תקחו כופר הו"א אי בעי האי ניתיב וכו' ולבתר הכי מייתי הש"ס כמה תנאי וכמה אמוראי דמייתי כל חד מחד קרא וא"כ אכתי תיקשי אימא אי בעי האי ניתיב וכו' אע"כ דכולהו אית להו האי דרשא דלא תקחו כופר כיון דמפשטא דקרא ילפינן אלא דאיצטריכי התם נמי לאתויי מקרא אחריני דלא נימא אי בעי האי ניתיב למאי דלית להו מכה מכה וזה מוכרח שם לפי סוגיא דשמעתת' והשתא א"ש נמי בשמעתין למאי דפרישי' דהא דמקשה הכא לר"י מנ"ל היינו דנימא אי בעי לקי אי בעי משלם ומייתי מדסמיך ליה. וא"כ הא דמקשה בהחובל היכן ריבתה התורה אע"ג דידע שפיר דשייך תשלומין בחובל מדכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח אלמא דכשלא הרגו יש לו כופר דאל"כ מאי איצטריך לנפש רוצח אפילו היכא דאתרו ביה. ולפ"ז א"ש דקשיא ליה נמי בחובל אכתי נימא אי בעי האי אי בעי האי. וע"ז משני מכדי כתיב כאשר עשה כן יעשה לו ואי ס"ד דאי בעי האי ניתיב כו' יד ביד למה אע"כ דקרא יד ביד אתא לאתויי שאין בו שום צד חיוב אחר אלא ממון כנ"ל נכון ודוק ועיין בסמוך ומכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית נמי לעיל דכיון שהוציא הכתוב עדים זוממין מכללא דכדי רשעתו דסמיך לארבעים יכנו אית לן למימר מסברא דלגמרי הוציאו הכתוב דלוקה ומשלם כמו שהארכתי בזה לענין איתגורי איתגר:

בד"ה ור"י מ"ט לא אמר כעולא והא ל"ל דלא שמיעא ליה ג"ש דתחת תחת דהא ילפינן לה בבכורות וכו' עכ"ל. משמע מדבריהם דכיון דניתן לדרוש תחת תחת בחדא דוכתא ממילא ניתן לדרוש בג"ש הנך תיבות בכ"מ וכ"כ התו' בפ"ק דסוכה לענין לקיחה לקיחה ע"ש ולכאורה כל הקדמונים חולקין בזה כנראה מלשון הרמב"ן בספר השגות על מנין המצות להרמב"ם בשרש ב' ושם בספר מגילת אסתר להר"י דיליאו"ן ומדברי שניהם נלמד דלית להו האי כללא ע"ש והנלע"ד בזה לענין סוגיא דשמעתין יבואר בסמוך:

קונטרס אחרון בתוספות בד"ה ור' יוחנן מ"ט לא אמר כעולא וליכא למימר דלא שמיעא ליה ג"ש דתחת תחת דהא ילפינן לה בבכורות כן' ונראה מדבריהם דכיון דניתן למדרש ג"ש באותן תיבות דתחת תחת בחד דוכתא ממילא אית לן למידרש בכל דוכתי דכתיבי הנך תיבות וכן כתבו התוספות בפרק קמא דסוכה לענין גזירה שוה דלקיחה לקיחה ולכאורה שכל הקדמונים חולקין על דבר זה כמו שכתבתי בפנים:

דף לג.

בגמרא אחותו נמי איכא לקיומה באחותו בוגרת. ולכאורה הו"ל למימר בבוגרת שוטה ומפותה דאל"כ איכא בושת ופגם וצער אבל למאי דפרישית לעיל דלשיטת התוס' דאפי' לעולא לבתר דמסקי' דיליף מתחת תחת לא קאמר אלא בהנהו תלת ממילא דלא אמר נמי אלא בנערה דכתיב תחת משא"כ בבוגרת מודה דלקי ולא משלם בושת ופגם אם כן א"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה מיבעיא ליה לכדאביי וא"ת כיון דאיצטריך תחת וכו' אם כן מנ"ל מיטב וי"ל דיליף מנתינה או מכסף עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק תינח קנס דכתיב ביה ונתן וכתיב ביה כסף אבל בושת ופגם דילפינן מוקצות' את כפה מנ"ל לענין מיטב עיין בפרש"י בפ"ק דב"ק דף ד' ונהי דמעיקר' כתב דמיטב בבושת ילפינן מתחת אשר עינה מ"מ הביא גם כן לשון אחר דכולהו ה' דברים ילפינן מפצע תחת פצע ע"ש מיהו נלענ"ד ליישב בזה הא דמקשה הש"ס ורבי יוחנן מ"ט לא אמר כעולא והקשו בתוספות דלמא לא שמיע ליה ג"ש וכבר כתבתי שתירוצם אינו מוכרח לפי שיטת הרבה מהקדמונים והשתא א"ש דאדרבא מצינן למימר דהתלמודא קים ליה דכ"ע אית להו ג"ש דתחת תחת לענין מיטב וממילא נמי לענין דמשלם ולא לקי היכא דאיכא מלקות דאין ג"ש למחצה וע"ז משני שפיר דר"י איצטריך ליה לכדאביי וא"כ חד מינייהו לא מופנה וקי"ל מופנה מצד א' למדין ומשיבין וא"כ אפשר לענין מיטב שפיר ילפינן דאין להשיב משא"כ לענין דמשלם ולא לקי אין ללמוד מחובל דאיכא למיפרך כדפרכינן לעיל לעולא מה לחובל שכן הותר מכללו מש"ה משלם ולא לקי דממונא לקולא. משא"כ באיסור עריות דחמירי ואיכא נמי צד כרת כנ"ל ועיין בסמוך:

בד"ה ועולא נפקא ליה מדרבא משמע דרבא וכו' ולמאי דפרישית לעיל דדוקא בהנהו תלת עכ"ל. ובזה נתיישב ג"כ הא דמקש' הש"ס בפשיטו' בפ' מרובה דף ע"א והא קי"ל דאין לוקה ומשלם ואי איתא דלעולא בכ"מ משלם ואינו לוקה לא מקשה מידי אבל אכתי קשה מזה על הרמב"ם דפסק להדיא דלא כעולא אפילו בקנס דנערה ואמאי הא רבא דבתראה הוא ס"ל כוותיה לסוגיא דשמעתין ועוד דרב אשי דהוא בתרא טפי נמי אית ליה בר"פ החובל ג"ש דתחת תחת וא"כ כעולא ס"ל ויש ליישב למאי דפרישית בסמוך והיינו דהרמב"ם משום הא גופא דס"ל כרב אשי דג"ש דתחת תחת איצטריך לענין דאמרינן מה התם ממון אף בחובל ממון ממש ואיצטריך נמי לענין מיטב דבכל הני ליכא למיפרך משא"כ לענין דמשלם ולא לקי ס"ל דאין למדין כיון דאיכא למיפרך כדפרכינן לעיל ובלא"ה כתבתי בדוכתי טובא דלא שייך ג"ש למחצה היכא שהוא נגד הסברא וה"נ למסקנא כאן דמלקות חמיר לא שייך לומר דמשלם ולא לקי דאיתגורי איתגר כנ"ל ודו"ק:

גמרא אמר ר"א עדים זוממין ממונא משלמי מילקי לא לקי משום דלאו בני התראה נינהו. ויש לתמוה מה בעי ר"א בהא כיון דמקרא מלא כתיב בהו בהדיא יד ביד והיינו ע"כ ממון כמ"ש התוספות לעיל בד"ה מכדי ע"ש ותירוצם לא שייך כאן. ויש ליישב בדוחק דר"א לא ס"ל האי דרשא דסמיך ליה ארבעים יכנו אלא מסברא אית ליה דלקי משום דמלקות חמיר וסובר דנדון בחמורה. אלא דאכתי קשה ליה לילף מעדים זוממין דמשלם ולא לקי ע"ז קאמר דשאני עדים זוממין דלאו בני התראה נינהו. מיהו לפמ"ש לעיל דבעדים זוממין וחובל נהי דרבי בהו רחמנא תשלומין אכתי הוי לן למימר מסברא דלקי ומשלם דבלא"ה ע"כ הוציאן הכתוב מכללא דכדי רשעתו. או לאידך גיסא דנימא אי בעי האי ניתיב ואי בעי האי ניתיב כדפרישית. דמהאי טעמא איצטריך ליה לרבי יוחנן למילף מיתורא דיד ביד א"כ א"ש דר"א יליף להא מילתא מסברא דלא שייך מלקות כלל וכה"ג איכא למימר במימרא דר' שישא בריה דר' אידי בסמוך דנהי דיליף עיקר תשלומין מיד ביד או מלא תקחו כופר כדפרישית אפילו הכי איצטריך למילף נמי מדרשא אחריתא:

דף לג:

תוספות בד"ה אלמלי נגדוהו כו' תימא מנ"ל עד סוף הדיבור. עיקר קושייתם לא מעיקר מילתא דר"ע דהתם לאו מעכו"ם נתפס אלא מחמת שעסק בתורה ומדינא לא היה מחוייב למסור את עצמו אלא מחמיר על עצמו היה. אלא דאכתי מדסמיך למילתא אקרא דבכל נפשך משמע דאפי' ע"י יסורין שייך בכל נפשך. וא"כ האיך קאמר הכא אלמלא נגדוהו הוי פלחי לצלמא דהא בעכו"ם ילפי' מבכל נפשך דיהרג ואל יעבור וממילא דה"ה ע"י יסורין וע"ז תירצו שלא היה לשם עכו"ם אלא לכבוד המלך. ואכתי יש לדקדק דאפי' אם היה הצלם דנ"נ עכו"ם ממש אכתי כיון שלא גזר נ"נ אלא להשתחוות לצלם מנ"ל דבכה"ג מחוייב למסור עצמו אפילו לבו לשמים הא אמרי' בסנהדרין דף ס"א ע"ב דחזא אנדרטא וסגיד לה הרי לבו לשמים ולפ"ז דלמא קרא דבכל נפשך לא איירי אלא במקבלו לאלהות בפיו דאתי דיבור ומבטל דברים שבלב אבל בהשתחויה דהכל תלוי בלב כדאמרי' הרי לבו לשמים וכ"ש כה"ג דהכא שאחר כל היסורים לא רצו להשתחוות כ"א בנגדא שאין לה קצבה. א"כ הרי ניכר לכל דאין לבו לעכו"ם מנ"ל דחייבי' לסבול אפי' יסורין שאין להם קצבה. וצ"ל דמ"מ כיון דשייך ביה מיהא חשש שמץ עכו"ם להרואים לא גרע מהא דאמרינן שילהי פרק בן סורר דעכו"ם וג"ע וש"ד אינהו וכל אביזרייהו יהרג ואל יעבור וממילא דבעכו"ם אפילו ע"י יסורין כדילפינן מבכל נפשך:

גמרא אי ר' מאיר אפילו בתו נמי וכו' משמע דלמאי דס"ד עכשיו ס"ל לר"מ מת ומשלם בכל מקום ולית ליה דרשא דאסון. אבל יש לתמוה דלכאורה הא מפשטא דקרא הכי שמעינן דאם לא יהיה אסון ענוש יענש בדמי ולדות אבל אם יש אסון פטור דנהי דר' דריש אם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש ממון כדאיתא לעיל בסמוך. אכתי קשה טפי אטו משום שנתחייב ממון בשביל האשה פטור מדמי ולדות א"כ פשטא דאם לא יהיה אסון הכי מפרשינן לר"מ. ויש ליישב בדוחק וצ"ע ועמ"ש עוד מזה לקמן:

שם הא איתמר עלה ר' יעקב א"ר יוחנן וכו' ואע"ג דלר"י מצי לאוקמי בטובח ע"י עצמו ור"מ אית ליה מת ומשלם אפ"ה לא ניחא ליה לאוקמי בהכי דלא משמע ליה האי סברא מהטעם שכתבתי בסמוך ובלא"ה נמי צריך לאוקמי כר"ש משום שור הנסקל וניחא ליה לאוקמי כולהו בחד טעמא ולקמן בדף הסמוך במימרא דרבה אפרש הענין יותר מספיק ע"ש:

שם אי בטובח ע"י אחר מ"ט דרבנן דפטרי. ואע"ג דבלא"ה נמי צריך להאי טעמא משום שור הנסקל. אפשר דבהא הוי סבר כסברת המקשה דלקמן דשור הנשקל לאו דידיה קטבח ועיין בחדושינו לב"ק דף ע"א:

דף לד.

בפרש"י בד"ה במזיד לא יאכל הוא לעולם אבל אחרים אוכלין עכ"ל. ובמרובה דף ע"א פרש"י כמ"ש התוספות כאן וכן בפ"ק דחולין האריך רש"י בזה לפרש כפי' התוס' ועיין במהרש"א אבל כאן לא דקדק בזה ומפרש בקצרה כפי ריהטא דלישנא כדרכו בכמה מקומות וסתמא דלישנא דקתני ר"מ לא יאכל משמע ליה דלאחריני שרי ומשמע נמי דהוא לא יאכל עולמית והא דנקט ר' יהודה במילתיה במזיד לא יאכל עולמית היינו משום דקאמר בשוגג יאכל במ"ש שייך שפיר למיתני בהדיא במזיד לא יאכל עולמי' משא"כ במלת' דר"מ לא איצטריך למתני' עולמי' דסת' לא יאכל משמע עולמי' ואם יזכני השם לפרש מסכת חולין נאריך בזה וקצת חידושים השייכים בסוגיא זו בלשון הגמרא ובתוספות כתבתי בחדושי ב"ק פרק מרובה ע"ש:

דף לד:

גמרא רבה א' בטובח ע"י עצמו ור"מ לוקה ומשלם וכו' ושאני הכא וכו'. ויש לתמוה מה תיקן רבה בזה דסוף סוף מתני' דהכא לא מיתרצא אלא כר' יוחנן כדאיתא לקמן הובא בפרש"י כאן ואליבא דר"י בלא"ה א"ש ההיא דגנב וטבח בשבת דמחייב ר"מ אפילו בטובח ע"י עצמו דאפשר דס"ל לר"מ מת ומשלם ומעיקרא לא הוי מקשה הש"ס אההיא דגנב וטבח בשבת אלא מכח ההיא דמתני' דפירקין אליבא דר"ל ומוקי לה כר"מ ונהי דר"י גופא לא בעי למימר דר"מ ס"ל מת ומשלם היינו כמ"ש לעיל דבלא"ה ניחא ליה לאוקמי בטובח ע"י אחר דומיא דשור הנסקל משא"כ לרבה דמוקי לה בטובח על ידי עצמו קשה. וצריך לומר כתירוץ הראשון שכתבתי לעיל דלא משמע להו שום סברא לומר דר' מאיר אית ליה מת ומשלם אלא דוקא מעיקרא אליבא דר"ל למאי דלא ס"ד שום אוקימתא אחריתא ומש"ה ניחא ליה לרבה טפי לאוקמי בטעמא דחידוש הוא וכו'. ואי תיקשי לרבה מתני' דפרק מרובה דמחייב בטבח ביוה"כ ופוטר בטבח בשבת האיך מיתוקמא כבר כתבו התוספות שם דמוקי למתני' בדלא אתרו ביה. מיהו השתא דאתינן להכי אפרש בענין יותר מרווח דהא דאיצטריך ר' יוחנן לאוקמי לעיל ברייתא דטבח בשבת ע"י אחר ולא מוקי לה ע"י עצמו ור"מ ס"ל מת ומשלם ומתני' דפ' מרובה דמחייב בטבח ביוה"כ כרבנן ובדלא אתרו ביה. נלע"ד דהוי תרתי דסתרן אהדדי דבאמת אין לנו שום טעם וסברא לומר דר"מ אית ליה מת ומשלם דמהיכי תיתי נדחק ונוציא קרא דלא יהיה אסון ממשמעותו אע"כ דמאן דס"ל אליבא דר"מ מת ומשלם היינו משום דס"ל לר"מ לוקה ומשלם כדאשכחן במוציא ש"ר וסובר נמי דחייבי

מיתות וחייבי מלקות איתקשו להדדי בג"ש דרשע רשע דכ"ע אית להו הג"ש כמו שכתבו התוס' לקמן אלא שכתבו דלר' יוחנן לא משמע ליה האי ג"ש לענין תשלומי ממון. וכיון דע"כ לר"מ אית ליה האי ג"ש לענין ממון. ממילא דלרבנן נמי צריך האי ג"ש לענין ממון דלא מיסתבר דליפלגו ר"מ ורבנן בהאי ולא אשכחן נמי דפליגי וממילא כיון דלרבנן ע"כ אפילו בחייבי מיתות שוגגין פטורין ה"ה לחייבי מלקות שוגגין. והשתא א"ש כל הסוגיא דלעיל ודפ' מרובה דמקש' בפשיטות והא קי"ל דאין לוקה ומשלם ולא מוקי בדלא אתרו ביה והיינו משום דקס"ד דטעמא דר"מ בברייתא דמחייב בשבת היינו משום דמת ומשלם מג"ש דרשע רשע וא"כ לרבנן הוי ג"ש איפכא נמי לענין ממון וממילא דלדידהו אפי' בחייבי מלקות שוגגין פטור ומש"ה איצטריך ר"י לאוקמי ברייתא דטבח בשבת ע"י אחר וע"י עצמו מודה ר"מ דאין מת ומשלם משום דלא שייך ג"ש דרשע רשע לענין ממון והיינו כסברא דר"י אליבא דרבנן דמחייבי בדלא אתרו ביה ועכשיו בא רבה להוסיף מדיליה טעמא אחרינא דלעולם ברייתא ע"י עצמו ומתני' דמרובה ומתני' דהכא באלו נערות איהו מוקי להו בדלא אתרו ביה דלא שייך ג"ש דרשע רשע לענין ממון ולפ"ז ע"כ דלר"מ לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה דמהיכי תיתי נפיק קרא דאסון ממשמעותו כיון דלא שייך ג"ש דרשע רשע בכה"ג ומש"ה איצטריך רבה לטעמא אחרינא אליבא דר"מ משום דחידוש חדשה התורה בקנס כנ"ל נכון:

שם ושאני הני דחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אף על גב דמיקטל משלם. ויש לי לדקדק דלכאורה שפיר קאמר ר"מ כיון דהא דאין מת ומשלם ילפינן מלא יהיה אסון דאיירי בממון א"כ קנס מנ"ל דהא בפ"ק דמכות מקשה הש"ס בפשיטות בהא דאין לוקה ומשלם דליכא למילף ממוציא ש"ר שכן קנס מיהו לקמן דף ל"ח יליף בגמרא מקרא דכל חרם דאין מת ומשלם אפילו בקנס לרבי חנניא בן עקביא. מ"מ לת"ק דראב"ע קשה. מיהו איכא למימר דלבתר דילפינן לענין לוקה ומשלם מכדי רשעתו דאין לחלק כמ"ש התוספות דמקרא מלא כתיב כדי רשעתו ג"כ לממון א"כ ה"ה לענין דאין מת ומשלם נמי אין לחלק ודוקא ר"מ מחלק כיון דלא דרש כדי רשעתו למלקות וממון ועמ"ש לקמן דף ל"ח:

שם בתוספות בד"ה ור"מ וכו' אבל השתא דסבר ר"מ עדים זוממין קנסא וגמר ממוציא ש"ר עכ"ל. והקשה המהרש"א דלרבה דאמר חידוש הוא לענין מת ומשלם תו לא צריכנא למילף ממוציא ש"ר דמה"ט גופא דחידוש הוא אית לן למימר דלוקה ומשלם בעדים זוממין והניח בצ"ע. ולענ"ד לק"מ דלכאורה נראה ברור דה"ט דקנס חידוש הוא לא מהני אלא לענין חיוב הקנס גופא דלא מצי למיפטר מיניה כיון דחידוש הוא וכ"ש אם נאמר דרבה ס"ל דקנס לאו בר מחילה הוא כמ"ש התוספות לעיל בריש פירקין בשם הירושלמי א"כ י"ל דמה"ט מחייב ר"מ בתשלומין כמ"ש התוספות האי טעמא בזר שאכל תרומה דף ל' ע"ב. וכיון דמחייב ליה ר"מ בתשלומי קנס ממילא דמת ומשלם דתשלומין קנס ודאי לא מיפטר ליה ממיתה אי בעית אימא סברא ואב"א קרא דלא תקחו כופר לנפש רוצח. משא"כ לענין מלקות וממון נהי דעדים זוממין קנסא ומחייב ר"מ בקנס אכתי הו"ל לפטרו ממלקות מקרא דכדי רשעתו דהא לקושטא דמילתא לרבנן משלם ולא לקי ומאי ענין חידוש דקנס לענין חיוב מלקות מש"ה כתבו התוספות דגמר ממוציא ש"ר דלוקה ומשלם ואע"ג דבפ"ק דמכות דף ה' משמע קצת דשייך פירכא דקנס נמי לענין מלקות עיי"ש היינו לענין דבר הלמד בבנין אב דצד חמור ודאי הוי מדאשכחן דאחמיר רחמנא נמי לענין ממון דחידוש הוא משא"כ הכא דלענין דמפרש רבה מילתא דר"מ לא יליף לה בשום מדה מהמדות אלא מסברא דחדוש הוא א"כ מילתא דמסתבר דלא שייך האי סברא אלא לענין מת ומשלם ולא לענין לוקה ומשלם דלא שייך האי סברא לפטרו ממלקות כנ"ל נכון:

בד"ה דאמר רבה וכו' אליבא דר"מ קאמר ולא משום דס"ל הכי עכ"ל. ולא ידענא אמאי פשיטא להו הכי. ועוד דממה שכתבו כן לרבה א"כ משמע נמי דר"פ דבסמוך דאיירי מפרה גנובה היינו נמי אליבא דר"מ כדמוכח מסוגיא דשמעתין דמקשה ר"פ פרה אתי לאשמעינן והתוספות בפ' בן סורר ד' ע"ג ע"ב בד"ה במפותה כתבו להדיא דר"פ גופא אית ליה חידוש מסברא דנפשיה והיינו מהאי דשמעתין ע"ש. ועוד דלפי דבריהם דרבה דוקא אליבא דר"מ אית ליה חידוש א"כ מאי מקשה הש"ס לקמן דף ל"ח ע"ב ולרבה דאמר חידוש וכו' מאי איכא למימר ולפי' התוספות לא מקשה מידי ושם אבאר ועיין מה שאפרש בזה בדף הסמוך גבי הא דאמר ליה ר"פ לרבא וכו' וצ"ע:

רש"י בד"ה היתה פרה שאולה וכו' ולא גרסינן שאם אין גניבה וכו'. עיין בפרש"י בפ' הגוזל דף קי"ב ובחדושי שם כתבתי בטוב טעם לקיים הגירסא לפי שיטת הרמב"ם בהלכות גניבה דשומר שגנב מרשותו חייב בד' וה' ע"ש:

קונטרס אחרון ע"ב גמרא דאמר רב פפא היתה פרה שאולה כו' שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה וכתב רש"י דלא גרסינן לה. ובחידושי לב"ק כתבתי דשפיר יש לקיים הגירסא לפי שיטת הרמב"ם ז"ל בהלכות גניבה דאמר שגנב מרשותו חייב בד' וה' ע"ש ונראה ברור שמכאן הוציא דין זה:

דף לה.

בגמרא אמר רבא ומי איכא למ"ד חייבי מיתות שוגגין חייבים והא תנא דבי חזקיה וכו' ויש לתמוה דבלא"ה מאי קס"ד דר' יוחנן מחייב בהא דא"כ תקשי בתו כמ"ש התוספות בשם הרשב"א דע"כ בלא אתרו ביה איירי דאי בדאתרו ביה בחייבי מלקות גופא הו"ל לאיפלוגי. ולענ"ד נראה דמשום הא לא איריא דאפשר דמתני' מילתא דפסיק' נקט אליבא דכ"ע והיינו דקתני בתו דאפילו ר"מ מודה בדאתרו ביה לא אמרינן דמת ומשלם דהכי קושטא דמלתא לר"י כדמוכח לעיל. והיינו דלא קתני חייבי מלקות דפטור בדאתרו ביה. דזה אינו אלא לרבנן אבל לר"מ לוקה ומשלם. והא דקתני רישא בחייבי מלקות דחייבין בקנס היינו נמי אליבא דכ"ע לר"מ אפי' באתרו ביה. ולרבנן בלא אתרו ביה. ולא הוצרך לפרש כיון דאשכחן להדיא דפליגי ר"מ ורבנן במתני' פ"ק דמכות ועיקר רבותא דמתני' לאפוקי מדרשא דולו תהיה לאשה כדאיתא בריש פירקין ואף למאי דפרישית לעיל דף ל"ב בריש הסוגיא הא דקתני במתני' אע"פ שהן בהכרת אין בהם מיתת ב"ד לא מיתוקמא שפיר לפ"ז אפ"ה לא מצי לאקשויי בפשיטות. דהא לשיטת התוס' שם לא משמע להו האי דיוקא כמ"ש שם. מיהו נלע"ד דהא דמקשה רבא בפשיטות ומי איכא למ"ד וכו' היינו דוקא לרבי יוחנן דהא רבא גופיה מוקי בפרק המניח דף ל"ה מתני' דהתם כתנא דבי חזקיה ור"י אית ליה בעלמא הלכה כסתם משנה ונהי דהתם לפרש"י במתכוון לשאינו מתכוון איירי אפ"ה מקשה שפיר כיון דכולהו מחדא הקישא איתקשו והתם נמי רבא מפיק לישנא דבשוגג ע"ש בפרש"י וכ"ש דא"ש לפי' התוספות שם ובזה נתיישב' קושיית התוס' דהכא כנ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה ומי איכא למ"ד וכו' וא"ת והא דאמרינן וכו' אלמא דפליגי תנאי אתנא דב"ח עכ"ל. בהא דאמרינן דרבנן מפקי מתנא דב"ח. ודאי דלא פליגי אהיקשא דלדידהו נמי שייך האי היקשא דלא חלקת. דבין מתכוון לשאינו מתכוון לא חלקת דבכל ענין חייב מיתה ופטור מתשלומין. ולא אמרינן התם דמפקא מדרבנן אלא בלישנא בעלמא דקתני בין מתכוון לשאינו מתכוון ולרבנן מילתא דפשיטא היא כיון דבתרווייהו חייב מיתה אלא דעיקר קושייתם מהא דאמרינן התם דמפקא מדר' דודאי פליג דבמתכוון פטור מתשלומין ובשאינו מתכוון חייב. וע"ז תירצו דר' נמי אית ליה היקשא לענין שוגג ומזיד ודרך ירידה ודרך עלייה דגלי קרא בהדיא ממון ואפקיה מהיקשא ועיין מ"ש בזה לקמן בל' התוס' בד"ה מתניתין כמאן וק"ל:

בא"ד ואור"י דהיינו דר' חגא מדרומא עכ"ל. צ"ע דבפ' שור שנגח כתב ר"י גופא להיפך דר' חגי אית ליה דתנא דב"ח ע"ש:

בא"ד ועוד אומר רשב"א דר' ישמעאל וכו' כתב כן לפי שיטתו לקמן דף ל"ח בד"ה אבל ע"ש ושם אבאר:

גמ' אלא כי אתא רבין אמר וכו' לכאורה נראה דהשתא ליתא לדר' דימי כלל משום קושיא דרבא. ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בחולין פרק אותו ואת בנו דף פ"א ואזדו לטעמייהו ומייתי דר' דימי הוי דלא כהלכתא. וזה דוחק דסתמא דתלמודא קאמר ואזדו לטעמייהו למאי דסליק בתיובתא. מיהו למאי דפרישית דרבא דוקא בשיטתו השיבו ומי איכא מאן דלית ליה תנא דב"ח משום דאיהו מוקי אליבא דר"י סתמא דמתני' דפרק המניח כתנא דב"ח ומש"ה מסיק כמימרא דרבין אבל איכא אוקימתא אחריתי בפ' המניח ומשמע התם דר"פ דבתראה הוי טפי מרבא אית ליה האי אוקימתא וא"כ שפיר קיימא הא דר' דימי ור' יוחנן ל"ל האי דתנא דב"ח. מיהו יש לתמוה על הרמב"ם שפסק להדיא כתנא דב"ח ואפ"ה פסק נמי בההיא דאותו ואת בנו כרבי יוחנן אע"ג דקאמר התם ואזדו לטעמייהו ומייתי מדר' דימי דלית ליה דתנא דב"ח וקשיין אהדדי. לכך היה נראה לענ"ד בזה דרבין לא פליג אדר' דימי אלא במיתה וממון אבל אכתי איתא לדרב דימי במיתה ומלקות דשייך פלוגתא דר"י ור"ל כמו במלקות וממון דהא מיתה ומלקות ומלקות וממון לרבנן תרווייהו מכדי רשעתו נפקא כמ"ש התוס' לקמן דף ל"ז ע"ב. ולפ"ז לר"ל דיליף רשע רשע לענין מלקות וממון אפי' לא אתרו ביה. א"כ איירי כדי רשעתו אפילו לא אתרו ביה ואפ"ה מקרי שתי רשעיות א"כ ה"ה לענין מיתה ומלקות נמי איירי אפילו לא אתרו ביה למיתה. משא"כ לר"י לעולם לא ממעטינן מכדי רשעתו אלא שתי רשעיות ממש והיינו בדאתרו ביה דוקא כנ"ל נכון אלא שהתוס' שם בחולין לא פירשו כן אלא דר"ל מדמה מיתה וממון למיתה ומלקות ולשיטתם קשה. ועוד דלפי' צ"ע במאי קמפלגי ר"י ור"ל לענין מיתה ומלקות דר"ל מדמה להו למיתה וממון ור"י לא מדמה להו ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אלא כי אתא רבין אמר חייבי מיתות שוגגין כ"ע לא פליגי דפטורין. משמע דליתא לדר' דימי ולפ"ז קשה על הרמב"ם ז"ל שפסק כתנא דבי חזקיה ובאותו ואת בנו פסק כר' יוחנן ומסיק בגמרא פרק אותו ואת בנו דהיינו כר' דימי ועמ"ש בזה ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ושיטת התוספות לא משמע כן:

תוספות בד"ה רבא אמר וכו' תימא לרבא וכו' ולקמן נמי מצרכינן וכו' ובסוף הדיבור וסוגיא דלקמן כרבא ולא כאביי ואביי מוקי קרא במיתה ומלקות כר"מ דלא לקי וכו' עכ"ל. לא ידענא אמאי לא אתא סוגיא דלקמן נמי כאביי דהא לרבין איצטריך כדי רשעתו למיתה ומלקות כמ"ש התוס' לקמן דממילא כולהו ילפינן מכדי רשעתו אלא דאיצטריך ג"ש דרשע רשע לאביי אליבא דר"ל להיכא דלא אתרו ביה מיהו אפשר דהתו' בזה לשיטתייהו בפ' אותו ואת בנו שהבאתי בסמוך דר"ל אליבא דרבין מדמה מיתה ומלקות למיתה וממון ועיין מה שאפרש מזה לקמן אבל אכתי קשיא לי לפמ"ש התוס' בסמוך בד"ה ומי איכא וכו' ולקמן בסמוך בד"ה מתני' כמאן כו' שיש לחלק בין ממון אחר ובין אותו ממון דבהאי מילתא גופא ע"כ שפיר איצטריך כדי רשעתו לענין דבהאי מילתא גופא דומיא דעדים זוממין שהעידו במאתים זוז דמרשע רשע לא שמעינן אלא ממון אחר דבההיא הוא דאיתקש לחייבי מיתות. ובר מן דין קשיא לי טובא דלאביי נמי ודאי איצטריך כדי רשעתו דמרשע רשע לא ילפינן אלא דחייבי מלקות פטורין מתשלומין. אבל אכתי איפכא לא ידעינן היכא שריבתה תורה בפירוש לתשלומין כגון בזוממין שהעידו במאתים זוז וחובל בחבירו דמרבינן נמי לתשלומין אכתי סד"א דלילקי ולשלם ולכך ממעטינן כה"ג מכדי רשעתו דלעולם לא עבדינן שתי רשעיות וכדמוכח להדיא מכל הסוגיא דלעיל ובפ"ק דמכות דף ה' דמייתי בהדיא כדי רשעתו אההיא דהעידו במאתים זוז ויש ליישב עפ"י מה שהארכתי לעיל ואין להאריך:

דף לה:

בגמרא הא לא קשיא דבהדי דמחייה קרע שיראין דיליה. משמע דאכתי איירי בהכאה שאין בו ש"פ מדלא קאמר אלא. איברא שראיתי למה שכתב רש"ל שהקשה בסמוך בל' התוס' בד"ה מתני' כמאן דאיכא לאוקמי נמי בהכאה שיש בה ש"פ דלענין ממון אחר לא מהני הא דריבתה תורה חובל לתשלומין דאכתי הו"ל כחייבי מלקות שוגגין דפטור. ולענ"ד אין דבריו מוכרחין דכיון דריבתה התורה חובל לתשלומין כיון שמשלם ניתק ליה הלאו דבל יוסיף ולא מקרי חייבי מלקות כלל ולא דמי לחייבי מלקות שוגגין כנ"ל ועיין עוד בסמוך בל' התוס' בד"ה כמאן:

גמרא אלא פשיטא דאתרו ביה ואי בשבת מכה בהמה ישלמנה בתמיה. ויש לי לדקדק לפי שיטת הרמב"ם בפ' ד' מה' חובל דין ח' דבחובל בחבירו בשבת מחייב מיתה אפילו אין צריך לדם לכלבו דאכתי מקרי מתקן דקעביד נחת רוח ליצרו משא"כ בחובל בבהמה הו"ל מקלקל ופטור ממיתה אא"כ צריך לדם לכלבו אם כן אכתי בבהמה גופא איכא לאיפלוגי בשבת דהיכא שצריך לדם חייב מיתה ופטור מתשלומין והא דכתיב מכה בהמה ישלמנה אפי' בשבת ובדאתרו ביה דאכתי פטור ממיתה באין צריך לדם ומש"ה ישלמנה משא"כ באדם דהו"ל מתקן אפילו אין צריך לדם ויש ליישב דאכתי לא הוי בחד עניינא דהתם מקלקל והכא מתקן וכגון שצריך לדם אידי ואידי יומת אלא ע"כ דבחול איירי ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אלא פשיטא דאתרו ביה ואי בשבת מכה בהמה אמאי ישלמנה. והקשיתי מזה על הרמב"ם שפסק בהל' חובל דחובל באדם בשבת מיקרי מתקן ועביד נחת רוח ליצרו משא"כ בחובל בבהמה וא"כ לא הוי מקשה הכא מידי ומה שתירצתי אינו מספיק ועדיין צריך עיון:

תוספות בד"ה מתני' כמאן מוקי לה תימא תקשי לר"פ גופא וכו' ועוד קשה וכו' דלמא בממון אחר סבר כר"ל אבל בממונא דבההיא מלתא גופא וכו' מג"ש דתחת תחת עכ"ל. וכתב מהרש"ל דההיא סברא לחלק בין ממון אחר לממוניה דבההיא מילתא גופא לקוחה מדרבי ע"ש ונ"ל בכוונתו דסברא בעלמא הוא דיליף כי היכי דאשכחן ההיא חילוקא לר' כיון דגלי קרא דנפש תחת נפש ממון

ומחייב בהאי ממון ופטור מדמי ולדות דהו"ל ממון אחר ה"נ אית לן למימר האי סברא הכא דגלי קרא רשע דפטור ממון אחר וגלי קרא דבההיא ממון חייב מג"ש דתחת תחת ולא כמו שהבין מהרש"א בדבריו דלגמרי יליף לה מדרבי דמחלק בכה"ג בחייבי מיתות וה"ה דנחלק בח"ל. דמלבד שאין שום סברא לומר כן דהא בחייבי מיתות לא ילפינן כה"ג אלא דוקא התם גזירת הכתוב הוא בנתכוון להרוג את זה והרג זה דפטור מכל העונשין וליכא עלה אלא חיוב ממון. ולא דמי כלל לשתי רשעיות אלא דבלא"ה א"א לפרש כן בדברי התוס' כפי' מהרש"א דאם כן ל"ל לפרש דסבר כעולא מג"ש דתחת תחת דבפשיטות מצי למימר דרבה ס"ל כר' דחייבי מיתות פטור מממון אחר וחייב באותו ממון וה"ה לחייבי מלקות דילפינן רשע רשע לכולה מילתא ומוקי למתני' כר' אע"כ כדפרישית ודווקא אליבא דרבה כתבו כן התוספות. משא"כ ר"י ור"ל ודאי לית להו האי סברא מדלא מוקי מתני' בכה"ג. ונתיישב' קושיית מהרש"א וגם קושיית מהרש"ל מההיא דקרע שיראין שהבאתי בסמוך ודו"ק. כל זה כתבתי לפי מה שהבינו מהרש"ל ומהרש"א בכוונת התוס'. אבל לולי דבריהם היה נ"ל דהתוס' לא נחתי להאי סברא אלא מ"ש דבממון אחר סבר כר"ל היינו כל חייבי ממון שבעולם מיקרי ממון אחר ומ"ש דבממון דבהאי מילתא גופא סבר כעולא היינו ממון דבהאי מילתא גופא דקיימינן ביה דהיינו קנס דנערה דבההיא יליף תחת תחת וכתבו כן לשיטתם לעיל דעולא גופא לא סבר אלא בהנהו תלת וכקושית מהרש"ל ודו"ק:

בא"ד אבל לאביי פריך שפיר דלית ליה דעולא וכו' עכ"ל. ולפ"ז עיקר קושיי' ר"פ לאביי משום דמסתמא איהו ורבה בחדא שיטה קיימו דתלמידיה דרבה הוא ואי ס"ד דרבה דרש תחת תחת איהו נמי הוי דריש לה לג"ש ולא לדרשא אחרינא אלא דקשיא לי דא"כ למסקנא נמי דמסקינן דרבה כר' יוחנן ס"ל וא"כ ע"כ לית ליה ג"ש דרשע רשע ואביי אית ליה האי ג"ש וליכא למימר דאביי דוקא אליבא דר"ל קאמר דטעמא מרשע רשע ואיהו לא ס"ל דא"כ אכתי מאי דוחקיה למידרש האי גזירה שוה דרשע רשע לענין תשלומין במילתא דאיהו ורבה לא ס"ל דהא ס"ל כר"י אע"ג דכ"ע דרשי ג"ש דרשע רשע אפ"ה לא משמע להו לענין תשלומין כמ"ש התוס' לעיל בד"ה רבא אמר כו' והו"ל לאביי למימר בטעמא דרבא דיליף ממכה מכה דהאי ג"ש פלוגתא דתנאי הוא כמ"ש התוס' בדיבור הנ"ל והשתא א"ש פלוגתא דר"י ור"ל בפלוגתא דתנאי ומנ"ל לאביי דטעמיה דר"ל מג"ש דרשע רשע דלדידיה לא משמע כלל לשום תנא למידרשיה לענין תשלומי ממון וכה"ג מקשו התוס' בדוכתא טובא. ועוד קשה דהשתא נמי לא מקשה מידי דלמא לעולם רבה ואביי כעולא ס"ל דלרבנן בקנס דנערה משלם ואינו לוקה ומג"ש דתחת תחת כדמוכח ממתני' דמוקי לה בהכי אבל אינהו גופייהו רבה ואביי סברי כר"מ דאמר לוקה ומשלם ובקנס אפי' מת ומשלם אית ליה א"כ אייתרו להו האי תחת דלא איצטריך לג"ש ומש"ה דריש לה אביי לדרשא אחרינא. ואפשר דהתוס' בזה לשיטתייהו שכתבו לעיל בדף הקודם דרבה גופא לית ליה חידוש בקנס אלא אליבא דר"מ קאמר אבל קמייתא קשה וצ"ע ודוק היטב. כתבתי כל זה לשיטת התוס' אבל בעיקר שתי קושיות התוספות כבר קדמני מורי זקיני בחדא בספר מגיני שלמה דלר"פ גופא לא קשיא ליה מידי דפשיטא דכר' יוחנן ס"ל דהא הלכתא כר"י לגבי דר"ל אלא דוקא לרבה מקשה ר"פ משום דמשמע ליה דרבה לעיל דאמר חידוש הוא וכו' לשנויי מתני' קאתי במילתא חדתי ולשיטתינו א"ש טפי דאף למאי דמסקינן דרבה כר"י ס"ל הוצרך להאי שינויא דר"מ לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה וחידוש הוא שחידשה התורה בקנס דמדר"מ שמעינן לרבנן דלא דרשי כלל רשע רשע לענין תשלומין כמ"ש שם במימרא דרבה עיין עליו ממילא נתיישבה ג"כ קושיא השניה דתוס' דאי ס"ד דרבה כעולא ס"ל לא שייך כלל שינוייא דרבה דלעיל אמתני' כנ"ל נכון ודוק היטב:

שם בגמרא אי כר' נחוניא בן הקנה קשיא אחותו. קשיא לי אכתי לוקמי כר' נחוניא ב"ה ובשוגג לפי שיטת רש"י בפסחים דף ל"א הבאתי לעיל דף ל' דר' נחוניא לא איירי אלא במזיד. ויש ליישב דרש"י ז"ל כתב שם כן למאי דקי"ל כר' יוחנן דמחייב בחייבי מלקות שוגגין וקסבר דכדי רשעתו וג"ש דרשע רשע לא איירי אלא במזיד כדכתיב בהדיא והיה אם בן הכות הרשע וא"כ מה"ט גופא משמע דר' נחוניא לא איירי אלא במזיד דפשטא דקרא דאסון לא איירי אלא במזיד. וכן לרבא דיליף מכרת שלי כמיתה שלכם היינו דוקא במחויב כרת ממש הוא דאיתקש ולא לענין שוגג משא"כ להאי דס"ד עכשיו דרבה כר"ל ס"ל דפוטר אפילו בחייבי מלקות שוגגין וסובר דלגמרי ילפינן רשע רשע דלא שני כלל בין מזידין לשוגגין א"כ בהאי הקישא או ג"ש דחייבי כריתות למיתות ב"ד לר' נחוניא נמי לא שני לן בין שוגג למזיד כנ"ל נכון ובחידושי הרא"ה האריך בענין זה והנלע"ד כתבתי וק"ל:

שם אי כרבי יצחק קשיא ממזרת. מסוגיא זו הקשו הקדמונים על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ט"ו מה' איסורי ביאה דלאו דממזר לא שייך אלא ע"י קדושין אבל בעל ולא קידש אינו לוקה וא"כ קשיא ליה מסוגיא דהכא. ואני בעניי לא ידעתי למה הרעישו על הרמב"ם בזה שהרי הרמב"ם הוציא דין זה מפלוגתא דאביי ורבא בפרק עשרה יוחסין ופסק כרבא וא"כ שפיר מקשה הכא ר"פ לאביי דלדידיה קשיא ממזרת ומסתמא אביי כרבה ס"ל דתלמידו הוא כמ"ש התוס' כאן האי סברא גופא בד"ה מתני' כמאן. ועוד עלה בלבי דרכים אחרים אבל מה אעשה שהרמב"ם גופא תירץ לחכמי לוניל בענין אחר כמבואר שם אלא שלשונו מגומגם מאד וצריך תיקון גדול לכך לא ראיתי להאריך:

קונטרס אחרון ואי ר' יצחק קשיא ממזרת. כתבתי ישוב מספיק על מה שהקשו הקדמונים על שיטת הרמב"ם ז"ל דאין חייב במלקות ממזרת אלא בבעל לשם קידושין ע"ש אלא שהרמב"ם ז"ל גופא תירץ בענין אחר ועכ"ז הנלע"ד כתבתי:

בתוספות בד"ה אי כרבי יצחק קשיא ממזרת וכו' ולא מצי למימר וכו' דלר"ע מצי למימר דלא גמיר וכו' עד סוף הדיבור. ואכתי קשה דרבה מצי לאוקמי מתני' כר"ע דברייתא דף ל"ח דדרש קרא דאשר לא אורסה דקרינן ביה לא ארוסה ואשמעינן דלא נימא חידוש הוא בקנס. אע"ג דמיקטל משלם. ומדאיצטריך קרא למעוטי חייבי מיתות מקנס אלמא דבחייבי מלקות שפיר אמרינן חידוש ולוקה ומשלם דאל"כ אמאי איצטריך קרא בחייבי מיתות. וא"כ דבקנס לוקה ומשלם אית ליה לר"ע דברייתא שפיר מוקי מתני' כוותיה. אלא דיש ליישב דבלא"ה לא אתיא מתני' כר"ע דברייתא דנתארסה ונתגרשה קנסה לאביה דא"כ קשיא בתו כמ"ש התוס' במשנה דריש פרקין בד"ה ועל אשת אחיו ע"ש למאי דלא משמע להו דתלמודא דידן אית ליה שינוייא דירושלמי כנ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

בפרש"י בד"ה הממאנת וכו' אין לה קנס שאינה בחזקת בתולה הואיל וניסת עכ"ל. ולכאורה מילתא דפשיטא היא דמהיכי תיתי תהיה בחזקת בתולה לאחר שכבר ניסת והכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה ל"ש קטנה ול"ש גדולה. ונראה דודאי לגופא לא איצטריך אלא לדיוקא. והיינו דדייק הש"ס מעיקרא בסמוך בדברי המקשה הא קטנה בעלמא אית לה. דאלת"ה מאי קמ"ל ובזה נתיישב' קושיית התוס' על רש"י. ולמאי דמשני דאיירי בנערה ממאנת. אתא לאשמעינן היא גופא דנערה ממאנת. וא"צ לדיוקא כמו שאפרש בסמוך בל' רש"י בד"ה ממאנת וכן לרפרם דמפ' ביכולה למאן אתא לאשמעי' הא גופא דקטנה אין לה קנס מיהו פרש"י כאן ודאי לאו אליבא דרפרם איירי כן נראה לי נכון:

בתוספות בד"ה הממאנת וכו' ונראה לר"י דה"פ אין לה לא קנס וכו' אם אנסה בעלה עכ"ל. ואין להקשות דאכתי היא גופא מנ"ל למקשה דלמא הא דקתני הממאנת אין לה קנס היינו כפרש"י די"ל דלפר"י סתם לשון ממאנת לא משמע דאיירי הכי דהא אשכחן ארוסות ממאנות דיש להם קנס והו"ל לפרש מיאנה מן הנשואין משא"כ השתא דאיירי מקנס דבעלה לא איצטריך ליה לפרש כנ"ל ועמ"ש בסמוך ליישב פרש"י:

דף לו.

פרש"י בד"ה ובממאנת ס"ל כר"י וכו' והכי תידוק מיניה וכו' הא נערה בעלמא יש לה קנס עכ"ל. נראה דכוונתו דאתא לאשמעינן דבנערה בעלמא שהיא יתומה יש לה קנס כדאיתא לקמן דף מ"ד ע"ב בברייתא אם מאן ימאן אביה לרבות יתומה לקנס. מיהו לרבי יוסי ב"ח דהתם דמוקי לברייתא דהתם בבא עליה ואח"כ נתייתמה הא יתומה מעיקרא אין לה קנס. ע"כ מוקי לברייתא דהכא כרפרם בסמוך. ונראה מבואר מל' רש"י דברייתא דהכא דממאנת אין לה קנס לא איצטריך כלל לגופה דמילתא דפשיטא היא. אלא לדיוקא איצטריך וכמ"ש לעיל בסמוך בל' רש"י והא דלא מפרש דאתא לאשמעינן הא גופא דנערה ממאנת. היינו משום שאין דיוק זה מוכח כ"כ מל' הברייתא גופא וכמו שאפרש בסמוך בל' התוס' בשם מורי זקיני ז"ל:

בתוספות בד"ה ואם איתא וכו' עיין במהרש"א ומ"ז בספר מגיני שלמה האריך בזה ע"ש:

בגמרא וליתני קטנה קשיא. וליכא לאוקמי מילתא דרפרם דנערה נמי בכלל יכולה למאן היא כרבי יהודה וקסבר דכל נערה שיכולה למאן כגון שאין לה אב אין לה קנס וס"ל כרי"ב חנינא לקמן דף מ"ד דיתומה אין לה קנס הא ליתא דמ"מ סיפא דברייתא דקתני איילונית ע"כ ר"מ היא ולר"מ נערה אין יכולה למאן. ורפרם הא לא בעי לאוקמי הברייתא דס"ל כר"מ בחדא ופליג בחדא וא"כ ע"כ בקטנה איירי ומקשה שפיר וליתני קטנה ועיין בסמוך:

בתוספות בד"ה וליתני קטנה אע"ג דהוי תני קטנה וכו' עכ"ל. איפכא לא קשיא להו דלא ליתני ממאנת ולא קטנה דהא מאיילוני' שמעינן דקטנה אין לה קנס. דבהא איכא למימר דלא זו אף זו קתני והיינו נמי כדמסקו דאיילונית הוי רבותא טפי מקטנה דאתיא לכלל נערות וכוונת' דמש"ה מימעטה שפיר מנערה. אבל צ"ע אמאי הוצרכו לזה הטעם. דבלא"ה לא פסיקא הא מילתא כ"כ דאיילונית מקטנותה יצתה לבגר. תדע דהא ביבמות דף פ' מקשה רב יוסף להדיא אלא מעתה איילונית לר"מ יהא לה קנס ולא אסיק אדעתיה דמקטנותה יצתה לבגר עד דמהדר ליה אביי ומייתי נמי התם ברייתא דאשמעינן הא מילתא:

בא"ד ותימא לר"י אמאי לא משני וכו' עד סוף הדיבור. ומורי זקיני זצ"ל בספר מג"ש תמה על תמיהתו של ר"י דהא ע"כ לא שמעינן הא מילתא דנערה אין יכולה למאן מפשטא דברייתא. דאדרבא איכא למימר איפכא דנערה ממאנת וכשינויא קמא אע"כ דבלא"ה מילתא דפשיטא היא ע"ש. ולענ"ד לק"מ דר"י לשיטתו לעיל בד"ה הממאנת דלא משמע ליה לפרש כלל כפרש"י וכמ"ש לעיל והוצרך לפי פי' השמועה דממאנת היינו אם אנסה בעלה וא"כ לרפרם דמפרש באוקימתא אחריתא לא משמע ליה כלל לפרש ממאנת לענין אם אנסה בעלה. וע"כ פירש דהיכולה למאן קאמר דאין לה קנס וממילא שמעינן מיניה דנערה אין יכולה למאן דהא יש לה קנס כנ"ל בכוונת ר"י ודבריו עולין יפה לפי שיטתו. משא"כ לפרש"י אין מקום לקושית ר"י דודאי לא שמעינן הא מילתא דברייתא דהאיכא למימר איפכא דקמ"ל דנערה ממאנת אע"כ דבלא"ה מלתא דפשיטא היא וכדברי מורי זקיני זצ"ל אלא דאפילו לשיטת ר"י נמי יש ליישב למאי דפרישית בסמוך דמצינן למימר לרפרם גופא נמי איפכא דיכולה למאן היינו נמי נערה ואפ"ה אין לה קנס משום דס"ל דיתומה אין לה קנס וכמ"ש התוס' לקמן דף מ"ד דפלוגתא דתנאי היא. ונהי דרפרם לא בעי לאוקמי הכי דסיפא דאיילונית ס"ל כר"מ ופליג אדר"מ לענין מיאון דנערה. אכתי מגופא דברייתא לא שמעינן כנ"ל נכון ודו"ק:

בגמרא והאי מאי רומיא הא ר"מ הא רבנן ודקארי לה מאי קארי לה. יש לדקדק דבדוכתי טובא אשכחן דמקשה הש"ס מתני' וברייתא אהדדי אע"ג דאיכא לאוקמי כתנאי ולא מתמה הש"ס ודקארי ליה וכו' וכ"ש דאיכא למימר דקס"ד דאפילו ר"מ דפליג בקטנה מודה באיילונית ולית ליה האי סברא דמקטנותה יצאה לבגר וכמ"ש לעיל בסמוך מסוגיא דיבמות דרב יוסף נמי קטעי בהא מעיקרא וא"כ איכא למימר דהמקשה ס"ד דהא מילתא גופא פלוגתא דתנאי היא. ונלע"ד משום דהאי ברייתא דאיילונית יש לה קנס בלא"ה לא מיתוקמא כר"מ אלא כרבנן מדקתני החרשת והשוטה יש להן קנס ולמאי דמסקינן לקמן דף מ' ע"ב דטעמא דר"מ דקטנה אין לה קנס היינו מדכתיב ולו תהיה לאשה במהווה עצמה הכתוב מדבר וא"כ מה"ט גופא שייך למעט נמי חרשת ושוטה דאינן יכולות להוות עצמן ולפ"ז ממילא מדקתני החרשת והשוטה יש להן קנס אלמא דקטנה נמי יש לה קנס וא"כ כ"ש הא דקתני איילונית יש לה קנס ע"כ כרבנן מיתוקמא וההיא ברייתא דאיילונית אין לה קנס וכ"ש קטנה היינו כר"מ ומש"ה מתמה שפיר והאי מאי רומיא ודקארי ליה מאי קארי ליה דבלא"ה הא ר"מ והא רבנן כנ"ל ודו"ק:

שם משום דאיכא למרמי אחריתי עלה ופרש"י דלכך הובאה הברייתא לבית המדרש. וזה דוחק דאכתי אמאי הקשו מעיקרא רומיא דאיילונית דלאו קשיא היא כדי לאקשויי רומיא דחרשת ושוטה ואמאי לא מקשו תיכף האי רומיא בתרייתא ואף שמצאנו כזו בדוכתי אחריתי כבר כתבתי ליישב קצתן וכל היכא דאיכא לשנויי משנינן. והנלע"ד דאכתי ברומיא קמייתא דאיילונית קאי אלא על מאי דאמרינן האי מאי רומיא הא ר"מ והא רבנן ע"ז מסיק משום דאיכא למירמי אחריתי החרשת והשוטה וממ"נ קשיא חדא מינייהו. ותחלה אפרש דלכל הפירושים אפילו לפרש"י נמי ע"כ לסברת המקשה דהכא דלא אסיק אדעתיה מילתא דר"ג ור' יהושע ע"כ הוי סבר דטעמא דמ"ד חרשת ושוטה אין להם טענת בתולים היינו משום דבחזקת מוכת עץ היא. וכמו שאפרש בשיטת התוס' וא"כ דמטעמא דמוכת עץ היא ממילא דענין קנס נמי בהא תליא וכמ"ש התו'. עוד ראוי לנו לבאר דמאי דפשיטא להתוס' דמוכת עץ אין לה קנס לכ"ע ולדידי מספקא טובא דנראה לענ"ד לר"מ דאית ליה מ"ע כתובתה מאתים ושמעינן נמי לר"מ לקמן בפ' אע"פ דס"ל כתובה

דאורייתא ויליף לה מדכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות כדאיתא בפ"ק דף י' וא"כ ע"כ לר"מ מוכת עץ בכלל מוהר הבתולות היא וא"כ מה"ט גופא אית לן למימר דמוכת עץ אית לה קנס דהא ההיא כמוהר הבתולו' דרשינן בריש פרקין לענין קנס נמי אלמא דלר"מ אתרווייהו קאי פשטא דהבתולות בין אקנס בין אכתובה וא"כ מ"ש כתובה דמרבה לה ר"מ ומ"ש לענין קנס דממעט לה אע"כ דשקולין הם. ועוד מאן דס"ל כתובה דאוריי' ודרש כמוהר הבתולות א"כ היקש גמור הוא קנס וכתובה וקי"ל דאין היקש למחצה. ועוד דבלא"ה לית לן למימר אליבא דר"מ דממעטינן מוכת עץ מקנס משום דכתיב בתולה ולא מוכת עץ דהא שמעינן לר"מ ביבמות דף נ"ט דדרש כל היכא דכתיב בתולה אפילו מקצת בתולה משמע ושם בדף ס' משמע נמי דמוכת עץ מקצת בתולה היא וכ"ש לפר"ח דבסמוך בתוס' בד"ה אי דקא טעין דמוכת עץ פתחה נעול א"כ הרי מקצת בתולה היא ודמיא לבוגרת וכל שכן לרבי מאיר דלענין כתובה מדמה לה בהדיא לבוגרת וכמו שאפרש בסמוך בל' התוספות. סוף דבר העולה מדברינו דמשמע להדיא דהא דמוכת עץ לענין קנס תליא בפלוגתא דר"מ ורבנן ואע"ג דבוגרת אין לה קנס אפילו לר"מ התם לאו מבתולה ממעטינן לה אלא מנערה ולא בוגרת תדע דהא נערה לא איצטריך לר"מ למעט קטנה דהא מולו תהיה לאשה ממעט לה לקמן דבמהווה עצמה הכתוב מדבר אע"כ דנערה למעוטי בוגרת אתא דמבתולה לא ממעטינן לה דבתולה מקצת בתולה במשמע כדאיתא ביבמות לענין בוגרת וא"כ מהכא גופא מוכח דמוכת עץ יש לה קנס לר"מ דקרינן בה בתולה נערה והשתא מקשה שפיר ממ"נ דקשיין הנך דחרשת ושוטה אהדדי אע"כ דההיא דיש להן קנס אתיא כר"מ דמוכת עץ גופא יש לה קנס וא"כ דההיא ר"מ וקתני נמי דאיילונית יש לה קנס אלמא דאפי' לר"מ דקטנה אין לה קנס אפ"ה מודה באיילונית דלא אמרינן מקטנותה יצתה לבגר א"כ קשיא אהך ברייתא דקתני איילונית אין לה קנס ואמאן תרמייה. ואע"ג דפרישית בסמוך דא"א לאוקמי ההיא דחרשת ושוטה יש להן קנס כר"מ דכקטנה דמו דמימעטו מולו תהיה לאשה דמהאי סברא מקשה והאי מאי רומיא מ"מ עכשיו משום דבעיא למירמי אחריתי ע"כ בעי לאכוחי דליתא להאי סברא דקטנה לר"מ לאו מולו תהיה לאשה מימעטא אלא ממיעוטא אחרינא כנ"ל נכון. כל זה כתבתי לפי גרסת הספרים שכתבו התוס' דבברייתא קמייתא לא גרסינן אלא יש להם קנס ורמי קנס אבתולים. אבל לפי גרסת הספרים שלנו דגרסינן בקמייתא נמי יש להן טענת בתולין יש ליישב בע"א דמשום רומיא דבתולים גופא צריך לאוקמי קמייתא כר"מ והיינו לפירוש ר' חננאל שהביאו תוס' דמוכת עץ פתחה נעול והיינו דקתני יש להן טענת פ"פ נמצא דאיהי תבעה מאתים דבחזק' מוכת עץ נשאה ולר"מ מ"ע מאתים וכיון שטוען פ"פ הרי היא בעולה ומפסדת מנה ואידך ברייתא דאין לה טענת בתולים כרבנן דמ"ע מנה ואף שטוען פ"פ והיא בעולה אכתי יש לה מנה מש"ה קפסיק ותני אין לה טענת בתולים וכיון דקמייתא כר"מ מקשה ממה נפשך ודו"ק:

קונטרס אחרון החרשת והשוטה יש להן קנס כו' ומשמע משיטת התוספות דמוכת עץ אין לה קנס לכ"ע ואני כתבתי דלענ"ד תליא בפלוגתא דר"מ ורבנן לענין כתובה אמנם ראיתי בספר משנה למלך שהאריך מאד בתכלית האריכות בהלכות אישות ובכלל דבריו כתב דלשיטת הרמב"ם והסמ"ג מוכת עץ יש לה קנס אלא שלא נתפרש הטעם ולענ"ד ודאי צ"ע דכיון דבהדיא כתיב בתולה ומ"ע לרבנן לאו בתולה שלימה היא דביבמות לענין לטמאות לה איצטריך לרבויי מדכתיב אשר לא היתה לאיש אלמא דאי לאו האי ריבוייא לאו בכלל בתולה היא ובלא"ה שיטת הרמב"ם ז"ל תמוה לפ"ז דמ"ע גופא יש לה קנס ובחרשת ושוטה פסק דאין להן קנס והנלע"ד בדבריו אין כאן מקומו אמנם לפי מאי דפרישית דמ"ע אי יש לה קנס תליא בפלוגתא דר' מאיר ורבנן נתיישב לי מה ששנינו בתוספתא בפירקין הביאו הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות דהבא על החרשת ועל השוטה ועל מ"ע אין להן קנס וכתב הרמב"ן ז"ל דלאו דסמכא היא כיון דלא מקשו מיניה בשמעתין ברייתות אהדדי ולמאי דפרישית אתי שפיר דבפשיטות מצינן למימר הא ר' מאיר הא רבנן ואע"ג דהך דקתני יש להן קנס לא מיתוקמא כר' מאיר לענין איילונית אפ"ה איכא למימר דתנא דברייתא ס"ל כר"מ בחדא לענין מ"ע ופליג בחדא לענין איילונית ובכך נתיישב לי ג"כ שיטת הרב המגיד שהביא הרמב"ן ז"ל בחידושיו והובא בספר משנה למלך דגריס בהדיא בשמעתין הא ר' מאיר אליבא דר' יהושע והיינו הך קמייתא והקשה בספר משנה למלך מאיילונית ולמאי דפרישית לא קשה מידי ודו"ק:

בתוספות בד"ה החרשת וכו' וקשה לר"י דהיכא טענינן לה הכי מספק לאפוקי ממונא וכו' דחזק' גופא איתרעי עכ"ל. ואע"ג דבפ"ק דף י"ב ע"ב הא דקאמר ר"ג נאמנת מסיק הש"ס ללישנא בתרא דטעמא דר"ג משום דאיכא חזקה סבר ר"י עכשיו דהתם שאני משום דאיכא נמי ברי ושמא. ואע"ג דבעלמא בברי ושמא נמי לא מפקינן ממונא אפ"ה כיון דאיכא הכא נמי האי חזקה בהדי ברי ושמא מפקינן ממונא. ולפ"ז מקשה ר"י שפיר דאף דקושיית ר"י היא קושי' המקשה בסמוך אימר דאמר ר"ג אפ"ה קשיא לי' לר"י דלא משני מידי כגון זה פתח פיך לאלם הוא ואמאי הא לא מהני טענתא אלא משום ברי ושמא כן סבר ר"י מעיקרא. ואח"ז כתב ומיהו מצא ראיה לפי' הקונטרס מפ' המדיר וכו' ועכשיו ר"ל דנהי דלעיל דף י"ב הוי ס"ד מעיקרא דטעמא דר"ג משום ברי ושמא מיהו לבתר דדחי דטעמא משום חזקה היינו משום חזקה לחוד וע"ש בחדושינו ובר"פ האשה שנתארמלה כנ"ל לכאורה בשיטת ר"י ותוכן דברי בדיני חזקה כבר הארכתי בכמה מקומות ועוד אבאר בס"פ המדיר בעז"ה ועיין בסמוך:

בא"ד ולר"י נראה לפרש וכו' לפי שבחזקת מ"ע היא. ולפ"ז צ"ל דהא דמשני בגמ' הא ר"ג הא ר"י היינו מאידך מתני' דהיא אומרת מ"ע אני ומשמע ליה הכא דפלוגתא דר"ג ור"י דר"ג סובר מ"ע שכיח ור"י סבר לא שכיח וכ"כ ר"י להדיא בפ"ק דף ט' ע"ב בד"ה אי למיתב ע"ש שהביא ראיה מכאן. אבל אכתי אינו מיושב לפ"ז לשון הגמרא דמקשה אימר דאמר ר"ג היכא דקא טענה וכן ל' התרצן דקאמר כגון זו פתח פיך לאלם ואי משום דבחזקת מ"ע נשאה לא שייך פתחון פה כלל תו קשיא לי נהי דמדרבי יהושע שמעינן דמ"ע לא שכיח כמ"ש ר"י בפ"ק דף י"ב אבל בהא דסובר ר"ג דמ"ע שכיח לא ידענא היכן רמיזא דודאי טעמא דר"ג בהא משום ברי ושמא או משום חזקה ויש ליישב בדוחק לפמ"ש שם בחדושינו אבל לכאורה ר"י לא נחית להכי. לכך נלע"ד שדברי ר"י בכל זה הדיבור אינו אלא לדברי המקשה דלא מסיק אדעתא מלתא דר"ג ור"י וכן מאי דמקשה בתר הכי אימר דאמר ר"ג משמע דלא קשיא ליה אלא רומיא דברייתא אהדדי וקשיא לר"י בלא"ה היאך אתי ליה שפיר האי ברייתא לחוד דאין לה טענת בתולים מ"ט. על זה מפרש ר"י דקסלקא דעתך בחזקת מ"ע נשאה מה שאין כן למסקנא דמייתי פלוגתא דרבן גמליאל ור"י ודאי האי טעמא דטענינן לה כל מאי דאיהו מצי למיטען משום דכגון זה פתח פיך לאלם ולפי זה פי' רש"י ופי' ר"י אחד הן אלא דבמה שכתב רש"י בדברי התרצן דטענינן משארסתני נאנסתי פירש ר"י דטענינן מ"ע היא ולרש"י נמי יש לקיים הגרסא שהביאו התוס' בסמוך ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

בא"ד וכן נראה דברוב ספרים ל"ג כו' אלא יש להן קנס ותו לא וכו' ולפי' ר"י פריך שפיר עכ"ל. לענ"ד יש לתמוה דא"כ מאי משני הש"ס הא ר"ג והא רבנן ומשמע דיש לה קנס היינו כר"י דוקא דמ"ע לא שכיח אבל לר"ג דשכיח אין לה קנס דבחזקת מ"ע היא א"כ כל הנערות אמאי יש להן קנס הא חבוטי מחבטן ובחזקת מ"ע היא והאיך מפקי' ממונא ואי כדמשני לקמן כולן רואות ומראות לאמן הא פי' ר"י לקמן דאמן מגידות להן ויודעין לטעון וא"כ הכא לענין קנס מאי מהני האי טעמא דברצון אינן רוצין לטעון מ"ע אני להפסיד הקנס וא"כ מ"ש חרשת ושוטה מפקחת מכל זה נראה מבואר דגירסת ר"י נמי כגירסא שלנו ועיקר פירושו אינו אלא לסברת המקשה וכדפרישית אבל לסברת התרצן משום טענה הוא. אלא דאכתי מדמוקמינן לההיא דיש לה טענת בתולים כר"י ולא אמרינן דבחזקת מ"ע נשאה מכאן מוכיח ר"י לעיל דף י"ב דלר' יהושע מיהא ע"כ מ"ע לא שכיח ומל' ר"י שם נמי נראה דגריס יש לה טענת בתולים ע"ש ודו"ק. והתוספות שרצו לפרש דמקנס אבתולים פריך ומשמע דמחלקי בין חרשת ושוטה לשאר נערות לענין קנס צ"ל דכולהו דחבוטי מחבטי מגידות לאמן ויש להן קול משא"כ בהנך וזה דוחק והוא ג"כ דלא כפי' ר"י בסמוך בד"ה כולהו חבוטי ודו"ק:

בא"ד ורשב"א הקשה לפר"י דאמאי לא משני וכו' כר"מ דאמר בפ"ק. פי' דבלא"ה משנינן לעיל הא ר"מ והא רבנן מיהו יש ליישב אליבא דר"י דלא ניחא לאוקמי ההוא דאין להם ט"ב כר"מ מדנקט נמי סומא ור"מ הא פליג בסומא מדוחק לאוקמי תרי תנאי אליבא דר"מ רישא וסיפא ר"מ ומציעתא רבנן. ומ"ש מהרש"ל דקושיית רשב"א עליה דר"י ליתא לפי גרסא שהביאו התוס' דמקנס אבתולים קרמי דבריו ברורין. אלא דאכתי קשיא ליה למהרש"ל דאפילו לפי גרסא שלנו דגרסינן תרוייהו יש להן קנס ויש להן ט"ב נמי לא מקשה הרשב"א מידי דלישני הא ר"מ והא רבנן דסוף סוף תקשי מקנס אבתולה וע"ז כתב מהרש"ל דלהרשב"א לא ס"ל כלל לדמות קנס לבתולה זה ברור בכוונת מהרש"ל ודלא כמו שהבין מהרש"א ז"ל בדבריו מיהו למאי דפרישית בסמוך בלא"ה הא דמשני הא ר"ג הא ר' יהושע נמי לאו לתרוצי קנס אבתולה קאי לפי פי' ר"י עצמו וכן מ"ש מהרש"ל שר"י מצא הגירסא בספרים כבר הוכחתי בסמוך דר"י גופא לא גריס לה אלא בעלי התוס' האחרונים רצו לפרש כן פי' ר"י וא"כ מקשה הרשב"א שפיר על פי' ר"י בעצמו ודו"ק:

קונטרס אחרון רב ששת הא ר"ג הא ר"י. וכתבתי בחיבורי דלפרש"י טענינן משארסה נאנסה ולפר"י טענינן מ"ע והא דלא ניחא לרש"י לפרש משום מ"ע היינו משום דהשתא דלא אסיק אדעתיה דחבוטי מיחבטן ורואה ומגידה לאמה ונמצא דלכאורה מפרש"י מוכח דלמאי דקי"ל כר"ג היינו אף בדלא טענה ברי אלא דחזקת הגוף לחוד מהני להוציא ממון וכמו שהביא ר"י ראיה מפרק המדיר ולפ"ז נ"ל דהא דמסקינן בר"פ האשה שנתארמלה דלר"ג חזקת הגוף לחוד לא מהני היינו בברי וברי שהמוחזק טוען ברי אבל בשמא ושמא מהני כמו בברי ושמא שהמוחזק טוען שמא והמוציא ברי מיהו לפירוש ר"י בשמעתין אין זה מוכרח דאף למאי דפרישית דלפרש"י נמי למסקנא דמוקי לה כר"ג היינו משום דטענינן שמא מ"ע היא אפ"ה איכא למימר דמ"ע ודאי טענה אלימתא היא וקרוב לודאי כיון דאיכא חזקת הגוף וחזקת כשרות והו"ל חזקות דלא איתרעי כלל דמהיכי תיתי נחוש לזנות וחזקה כי האי ודאי עדיף מרובא כדפרישית בכמה דוכתי וא"כ לעולם דשאר חזקת הגוף לחוד לא מהני כיון דאין הולכין בממון אחר הרוב ורובא וחזקה רובא עדיף כ"ש דלא אזלינן נמי בתר חזקה לחוד ונראה דמשום הכי לא רצה ר"י כאן לפרש כפרש"י ומסוגיא דפ' המדיר נמי לא מוכרח כ"כ כמו שביארתי במקומו בפ' המדיר. אמנם לענ"ד נראה עוד דלפרש"י נמי לא פשיטא להכריח מכאן דחזקת הגוף לחוד מהני מדטענינן הכא דמשארסה נאנסה דשאני הכא בחרשת ושוטה שאין להן דעת לטעון א"כ ודאי הב"ד טוענין עבורם דמסתמא משנתארסה נאנסה דהא קי"ל דאזלינן בתר חזקה שהוא קרוב לודאי וא"כ בודאי אילו היה להם פה לטעון היו טוענין כך בברי והכי משמע להדיא מדאמרינן כגון זה פתח פיך לאלם משא"כ בעלמא אפילו בשמא ושמא לעולם לא אזלינן בתר חזקה ולא בתר רובא אם לא היכא שטוען ברי ועיקר הטעם דנהי דחזקה או רובא קרובין לודאי אפ"ה ודאי גמור לא הוי ואין אדם יכול להחזיק בממון חבירו להוציא ממון דאיכא צד ספק והיינו דאמרינן זה כלל גדול בדין המע"ה כן נ"ל נכון וברור בעזה"י בענין זה ולענ"ד הוא המאושר שבדרכים ובפ' המדיר אבאר עוד בזה:

דף לו:

בד"ה אי דקא טעין וכו' קצת קשה לפי' ר"ח וכו' דהו"מ לשנויי הא דקטעין עכ"ל. וביאור קושייתם לפר"י דלעיל דחרשת ושוטה אין להם ט"ב משום דבחזקת מ"ע נינהו משא"כ לפרש"י אין מקום לקושיא זו וא"כ איכא למימר דר"ח מפרש כפרש"י דהא ר"י גופא הביא ראייה לפי' הקונטרס מכ"ש למאי דפרישית לעיל דפירוש ר"י גופא אינו אלא למאי דס"ד מעיקרא ומכ"ש לאותה גירסא שהביאו התוס' לעיל בסמוך דמקנס אבתולים רמי אהדדי א"כ ודאי לא מצי לשנויי הכי דהא מדקתני באידך ברייתא אין להם ט"ב משום דבחזקת מ"ע נינהו וא"כ אמאי קתני בברייתא קמייתא דיש להן קנס. ואפי' לפי גרסת הספרים שלנו אם נאמר דמדמה קנס לבתולים אכתי לא הוי מצי לשנויי הכי דמ"מ תיקשי מקנס מש"ה הוצרך לשנויי הא ר"ג הא ר' יהושע דפליגי אי מ"ע שכיח או לא וכדפרישית וא"כ קושית התוס' אין לה מקום אלא לפר"י וכגרסא שלנו ולא מדמה קנס לבתולים והיינו כפירוש מהרש"ל ז"ל מיהו יש לקיים קושית התוס' לפר"ח אפילו לפרש"י דמשמע להתוס' דהא דקאמר ר' יהושע במשארסתני נאנסתי דאינה נאמנת משום דחזקה גרועה היא דהרי בעולה לפניך וכמו שהקשה ר"י לעיל בסמוך דחזקה דגופא איתרע משא"כ במ"ע מודה ר' יהושע דהאיכא חזקה מעלייתא חזקת הגוף שלא נבעלה וכדפרישית נמי לעיל דף י"ב וי"ג והא דקאמר ר' יהושע במ"ע דאינה נאמנת היינו נמי משום דטענה גרועה היא משום דרואות ומראות לאמן ופוסקות עליהן כמו שפרש"י גופא בסמוך וא"כ בחרשת ושוטה דלא שייך האי טעמא דמגידות לאמן מצי לאוקמי ככ"ע והא דקטעין טענת פ"פ והא דקטעין טענת דמים כנ"ל ודוק היטב:

קונטרס אחרון כולהו נמי חבוטי מיחבטן כולהו רואות ומראות לאמן והוכיחו התוספות בפ"ק בסוגיא דפ"פ דמ"ע שכיח אלא דלעיל בק"א (סימן ל') כתבתי בשם הרא"ה והריטב"א ז"ל דלסומכוס לחוד הוא דאמרינן הכי אבל לרבנן דסומכוס לעולם דמ"ע לא שכיח והביאו ראייה מהירושלמי דריש פרק האשה שנתארמלה וכתבתי שם דמהירושלמי ליכא ראיה כלל ומלבד זה

אין שום סברא לומר דפליגי סומכוס ורבנן בסברות הפוכות דאליבא דסומכוס מקשינן בפשיטות כולהו חבוטי מיחבטן והחבטה גורם להיות מ"ע ולרבנן נאמר דלא שכיח כלל ולפ"ז נראה יותר לומר דתלמודא דידן ודאי סובר בפשיטות דמ"ע שכיח דמדסומכוס נשמע לרבנן אלא דהירושלמי דשמעתין לא ניחא ליה בהכי ומש"ה מפרש טעמא דסומכוס בענין אחר דסומא אין לה ט"ב שתולה לומר מצא ואיבד ע"ש. ולפ"ז נראה יותר מה שכתבתי בחיבורי בסוגיא דפ"פ דמה שכתב הר"ן והרב המגיד ז"ל דמ"ע לא שכיח היינו מה"ט גופא כיון דכולהו רואות ומראות לאמן ופוסקים עליהן ויש להן קול וא"כ אותן שאין להן קול ולא נישאו בחזקת מ"ע לא שכיח ובכך יש לפרש ג"כ שיטת הירושלמי דר"פ האשה שנתארמלה אע"פ שאין צורך לכך דבלא"ה פירשתי יפה בפשיטות מ"מ בהכי ניחא לי נמי ליישב שיטת הרמב"ן ז"ל ממה שהקשה עליו בספר מש"ל דבפ"ק כתב הרמב"ן ז"ל דמ"ע לא שכיח והביא ראיה מהירושלמי וכאן לענין פירושא דשמעתין כתב בחידושיו דטענינן לחרשת ושוטה דמ"ע נינהו ולפמ"ש לא קשה מידי ודו"ק:

ברש"י בד"ה כולהו רואות ומראות לאמן ופוסקות עליהן עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דאכתי כולהו מצי למימר מ"ע אני תחתיך בשלמא לפר"י א"ש דאין ה"נ דאי טענה מהימנא כר"ג והכא בדלא טענה איירי. משא"כ לפרש"י תקשי ואפשר דלא שייך חבוטי מיחבטן אלא בקטנות ממש ואין רגילות להתארס בקטנות ואפשר עוד דמ"ש רש"י ופוסקות עליהן היינו קודם נשואין להוציאן מידי חשד וע"ז כתב רש"י שפיר ואם לא הודיעתו הטעתו לפי שאין מאמין לה עוד ומסתמא בעולה היא והרי הטעתו ובזה נתיישב ג"כ קושיית התוספות אלא דאכתי יש לדקדק לפרש"י מ"ט דר"ג דאמר נאמנת כשאומרת מ"ע אני. ואפשר דסומכוס משמיה דר"מ כר' יהושע ס"ל ור"ג לית ליה כלל האי סברא. ופר"י הוי איפכא דסומכוס ע"כ כר"ג ולא כר"י אלא דאכתי קשה לפרש"י כיון דאוקימנא לתנא קמא דסומכוס דאמר בחרשת ושוטה דאין לה ט"ב כר"ג וא"כ אי ס"ד דסומכוס כר"י אדמפלגי בסומא דאין לה ליפלוג בחרשת ושוטה ולימא דיש לה ט"ב כיון דלפרש"י בחרשת ושוטה לאו בחזקת מ"ע נשאה. והיינו ע"כ דשייך בהו נמי מראות לאמן ואנן נמי לא טענינן להו כיון דלרבי יהושע אינן נאמנות לא בטענת משארסתני נאנסתי ולא בטענת מ"ע הייתי כ"ש דאנן לא טענינן להו ויש ליישב דהא לפרש"י בחרשת ושוטה לאו בחזקת מ"ע נשאה מדאיצטריך לאוקמי כר"ג היינו משום דת"ק דסומכוס לא משמע ליה האי סברא לחלק בין מראות לאמן או לא משא"כ לסומכוס ודאי חרשת ושוטה כסומא דמי כנ"ל ודוק ועי"ל דהא דמקשינן הכא כולהו חבוטי מחבטי לאו בדטענה מ"ע אני איירי דאה"נ דמהימנא כר"ג אלא בדלא טענה מקשה דאנן נטעון. וע"ז משני כולהו רואות ומראות לאמן ולאו דוקא כולהו אלא רובייהו. ומש"ה לא טענינן דהו"ל מלתא דלא שכיחא אבל בדטענה מהימנא. ועי"ל דמהימנא במיגו דמ"ע אני תחתיך אם נאמר דלאח"כ לא שייך לומר דמראות לאמן ופוסקות עליהן כנ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה ואלו שאין להם קנס וכו' אע"ג דמדאורייתא שבויה לא הוי בחזקת בעולה כו' מ"מ אין לה קנס דמשום גזירה וכו' עכ"ל וזה דוחק. ולא ידענא מאי קשיא להו דנהי דמדאורייתא מותרת לכהונה. היינו משום דאע"ג דרוב גו' אפ"ה המועט מסייע לחזקת היתר ואיכא נמי ברי ושמא ומש"ה מותרת כדאיתא בפ"ק בסוגיא דראוה מדברת ע"ש בתוספות ובחדושינו משא"כ הכא לענין קנס דהרוב מסייע לחזקת ממון ובכה"ג כ"ע מודו דהולכין בממון אחר הרוב ואיתרע לה חזקת שלא נבעלה וכן נראה להדיא מל' רש"י בסמוך בד"ה אלא בתרומה ע"ש וצ"ע:

תוספות בד"ה מ"מ קשיא אליבא דר' יוחנן פריך וכו' אבל לרבה עכ"ל. לכאורה לרבה נמי פריך דהא ודאי ר' יהודה מודה בודאי נבעלה דאין לה קנס ולא אמרינן שלא יהא חוטא נשכר אע"כ דעיקר טעמא דר"י דמשום האי טעמא דשלא יהא חוטא נשכר אמר דיש קנס לשבויה דאינה מחזיקה כ"כ בחששא דנבעלה כמו לרבנן דחיישי בהא טפי לחששא דנבעלה ופטרי ליה מקנס והתם גבי מעיד בה הוי איפכא דר"י מחמיר טפי מדרבנן בחששא דשבויה לשמא נבעלה וכה"ג כתבו התוספות בדוכתי טובא וק"ל:

דף לז.

בגמרא וסבר ר"י בקדושתה קיימא והתנן הגיורת וכו' וצריכה להמתין. הא דמקשה מהבחנה אע"ג דע"כ רבי יהודה לאו לכל מילי קאמר דבקדושתה קיימא דהא מודה דאסורה לכהונה. אלא משום דהבחנה חששא בעלמא מדרבנן הוא. מש"ה מדמה לה להנך. ומשמע מהכא דאפילו לשמואל בפרק החולץ דמפיק הבחנה מקרא דלזרעך אחריך אפ"ה לא הוה מדאורייתא דאסמכתא בעלמא היא וכ"כ הבית שמואל. או שנאמר דאליבא דרבא בפ' החולץ מקשה דלית ליה דשמואל ועיין בסמוך אבל ליכא למימר דהמקשה דהכא מסברות הפוכות מקשה דמשמע ליה דר' יוסי היינו חכמים דר' יהודה ומיקל בגיורת ושבוי' טפי מדר"י ובמתני' איפכא דא"כ לא הוי משני מידי ודו"ק:

שם ורמי שבויה אשבויה. ולכאורה הסוגיא תמוה דמעיקרא הו"ל לאקשויי מההיא דתנינן תרווייהו גיורת ושבויה ויש לי ליישב דודאי הוי ידע דאיכא לאוקמי בראוה שנבעלה אלא דקשיא ליה מ"ט דר' יוסי ובהא נמי מצינן למימר דר' יוסי לא פליג אלא בהנך דיתרות מבת ג' שנים דהיינו בקטנות דלאו בנות אולודי נינהו ולא גזר ר' יוסי בגיורת ושבויה ומשוחררת קטנה אטו גדולה כמ"ש התוספות והיינו נמי כלישנא קמא דשמואל בפ' ד' אחין מש"ה מייתי מעיקרא מברייתא דגיורת לחוד דמיקל ר' יוסי בגיורת אפילו בגדולה וא"כ מסתמא איירי התם נמי בגדולה ואי ס"ד בראוה שנבעלה תקשי מ"ט דר' יוסי ולא משמע ליה דפליגי ר' יהודה ור' יוסי בגדולה שלא ראוה שנבעלה ובקטנה שראוה שנבעלה דא"כ פליגי בתרתי ועוד לפ"ז לא הו"ל למיתני סתמא כיון דאיכא למיטעי דהכא נמי פליגי אפילו בגדולה דומיא דהאיך דמחמיר ר' יהודה אפילו בלא ראוה ואי איירי התם נמי בראוה ואפ"ה מיקל ר' יוסי כ"ש דקשה מ"ט דרבי יוסי כנ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה צריכות להמתין וכו' וקשה לר"י ולר"ת וכו' דהא לרבא דמפרש התם עכ"ל. ולכאורה אין דבריהם מוכרחים דלמאי דמשמע להו דבגיורת שייך טפי טעמא דלהבחין בין זרע שנזרע בקדושה מבישראל א"כ מצינן למימר דרבא נמי אית ליה האי טעמא דלהבחין בין זרע שנזרע בקדושה לגבי גיורת והא דאיצטריך התם לטעמיה שמא ישא וכו' היינו משום ישראל דהתם לא משמע ליה האי טעמא דלהבחין וא"כ לכ"ע יש להחמיר בגר טפי מבישראל אלא דלא משמע להו האי סברא משום דרבא גופא מקשה בפ' החולץ אטעמיה דלהבחין מברייתא דגר וגיורת שצריכין להמתין אלמא דלרבא אדרבה בגיורת לא משמע ליה האי טעמא ואף דלכאורה יש לחלק בין גר וגיורת שנתגיירו יחד לגיורת סתמא שרוצה לינשא לישראל דבהאי שייך טפי טעמא דהבחנה דלזרעך אחריך לידע אם נולד מישראל גמור או מעכו"ם גמור מיהו לא משמע להתוספות לחלק בכך ובלא"ה עיקר קושייתם מאינך קושיות והיינו דבתירוצם דאיירי בראוה שנבעלה אתי להו שפיר דמחמיר ר' יהודה בגיורת טפי מבישראל ולא חיישו להאי קושיא דלרבא הוי איפכא אע"כ כדפרישית כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ועוד דשמואל אית ליה סברא איפכא מדר' יהודה עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דאין כאן סברות הפוכות אלא טעמא רבה איכא דבלא"ה לכל הגרסאות ע"כ שמואל אפילו ללישנא קמא אית ליה טעמא דמתהפכת דאל"כ אמאי מיקל בגיורת קטנה טפי מבישראלית הא שמואל גופא אית ליה טעמא דהבחנה בפ' החולץ מלזרעך אחריך וא"כ להאי טעמא אין שום טעם להקל בגיורת טפי אע"כ דס"ל דגיורת מתהפכת או משמשת במוך והא דאוסר שמואל בגיורת גדולה היינו משום דגזר גיורת מזנה אטו ישראלית נשואה כמ"ש התוספות להדיא בספ"ד אחין וכ"ש דאוסר מה"ט במזנה ישראלית אפי' קטנה דגזר אטו גדולה נשואה או שאוסר בגדולה מזנה משום דלית ליה טעמא דמתהפכת אלא טעמא דמשמשת במוך לחוד וגזר קטנה מזנה אטו גדולה מזנה אבל בגיורת דאפילו בגדולה נשואה לא שייך שום חשש דכיון דיהבה דעתה לאגיורי מתהפכת או משמשת במוך ולא מיתסרא אלא משום ישראלית ומש"ה מתיר שמואל בקטנה גיורת דכולי האי לא גזרינן כסברת התוספות שם משא"כ לר' יהודה דלית ליה כלל סברא דמתהפכת כדמסקינן בסמוך ולית ליה נמי דמשמשת במוך וא"כ ודאי לדידיה חמירא גיורת מישראלית משום דלהבחין שייך טפי בגיורת מבישראלית ושמואל גופא נמי אית ליה האי סברא אלא הא דמיקל בגיורת טפי היינו משום דמתהפכת או משמשת במוך ואפשר דאע"ג דטעמא רבה איכא אפ"ה משמע להתוס' דלא שייך פלוגתא בכה"ג שני הפכים בנושא א' בעיקר הדין דשמואל מיקל בקטנה גיורת טפי מקטנה ישראלית ולר' יהודה איפכא משא"כ בסמוך דמסקו התוספות דללישנא בתרא דספ"ד אחין אע"ג דהוי שמואל איפכא מדרבי יהודה לא איכפת לן היינו משום דהתם אין ההפכים בנושא א' אלא דשמואל מיקל בגיורת גדולה טפי מבישראלית ור"י מחמיר בגיורת קטנה טפי מבישראלית כנ"ל ודו"ק. ועי"ל דהתוספות דהכא לא ס"ל כסברת התוספות דספ"ד אחין דשמואל ס"ל דמתהפכת וגזר בגדולה גיורת אטו ישראלית דמנ"ל האי גזירה והוי דלא כמאן דהא ר' יוסי ודאי לא גזר דמתיר להדיא בגיורת גדולה ור' יהודה נמי דאוסר לאו משום גזירה אסר לה אלא מדינא דלית ליה טעמא דמתהפכת ומש"ה משמע להו הכא דשמואל דאוסר ללישנא קמא בגדולה היינו משום דלית ליה מתהפכת ואפ"ה שרי בקטנה משום דהבחנה דגיורת קיל ליה טפי מהבחנה דישראלית והיינו כי קושיא דרבא בפרק החולץ ובזה נתיישב ג"כ דמקשה מגר וגיורת ונהי דמשנינן דשייך בה נמי הבחנה אכתי קילא מהבחנת ישראלית וא"כ מקשו שפיר דלר' יהודה איפכא וזה נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ומיהו למאי דמוקי להך דהכא בראוה שנבעלה א"ש וכו' עכ"ל. משמע מדבריהם דמילתא דשמואל בספ"ד אחין איכא לאוקמי דוקא בלא ראוה שנבעלה וכן נראה באמת שם בל' רש"י אלא דקשיא לי א"כ ללישנא בתרא דהתם דמתיר שמואל אפילו בגיורת גדולה ומקשינן התם דגיורת ושפחה גדולה דשכיח בה זנות ליגזור ומסקינן הוא דאמר כרבי יוסי ומסקינן דהיינו משום דמשמשת במוך ואמאי לא מוקי מילתא דשמואל ככ"ע והא דשרי בגיורת ושפחה גדולה היינו בלא ראוה שנבעלה דאיכא חשש טובא שמא לא נבעלה כלל ואם תמצא לומר שנבעלה שמא לא נתעברה ובכה"ג לא אשכחן מאן דאסר למסקנא דהכא דר' יהודה ור' יוסי בראוה שנבעלה איירי ומדמקשינן נמי אי הכי מ"ט דר' יוסי משמע להדיא דבלא ראוה שנבעלה הוי אתי ליה שפיר. אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא התם דשמואל אפי' בראוה שנבעלה איירי דומיא דישראלית דאיירי התם א"כ ה"ה ללישנא קמא צריך לפרש כן ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד ומיהו בזנות ודאי פליג עד כאן לשונם. פירוש דשמואל פליג אדרבי יוסי דרבי יוסי מתיר בזנות אפילו גדולה ושמואל אוסר בגדולה ומתיר בקטנה ללישנא בתרא והטעם נראה לי דשמואל סבירא ליה כרבי יהודה דאוסר באנוסה ומפותה משום דחיישינן שמא לא נתהפכה יפה והא דשרי שמואל בגיורת אפילו גדולה היינו משום דמשמשת במוך ובהא ס"ל כר' יוסי כיון דר"י אית ליה דמתהפכת כ"ש דאית ליה דמשמשת במוך כנ"ל ועיין בסמוך ומה שהקשה מהרש"א דר' יוסי ור' מאיר פליגי בסברות הפוכות. נלע"ד דלק"מ דהא כתבו התוספות דלפי לשון אחרון אע"ג דשמואל איפכא מדר' יהודה לא איכפת לן והיינו ע"כ כדפרישית דאע"ג דהוי סברות הפוכות בחד עניינא דר' יהודה מחמיר בגיורת קטנה טפי מבישראלית ושמואל מיקל בגיורת גדולה טפי מישראלית אפ"ה לא מיקרי סברות הפוכות דהתם בגדולה והכא בקטנה וכו' דהכא לר' יוסי ולר"מ לא מיקרי סברות הפוכות דהתם בנשואין והכא בזנות והו"ל תרי עניני ותרי טעמי כן נראה לי נכון ודו"ק:

בגמרא ואידך חיישינן שמא לא נתהפכה יפה יפה. וקשיא לי אמאי איצטריך להאי טעמא הכא ובספ"ד אחין ובפשיטות הו"מ למימר דטעמא דר' יהודא דגזר זנות אטו נשואין כדאמרינן התם לשמואל ללישנא בתרא וכפרש"י שם והוא מוכרח ואי משום דאוסר ר' יהודא בגיורת התם נמי מצינן למימר טעמא דר"י משום דגזר גיורת אטו ישראלית נשואה כמ"ש התוספות שם לשמואל בלישנא קמא ובהכי הוי א"ש טובא מילתא דשמואל בלישנא בתרא דבגיורת ס"ל לגמרי כר' יוסי דלא גזרינן גיורת אטו ישראלית ובזנות ס"ל כרבי יהודא דגזרינן בישראלית גופא זנות אטו נשואין משא"כ בגיורת אפילו נשואה נמי מתהפכת ומשמשת במוך דדעתה לאיגיורי. מיהו לגירסת הספרים שלנו דר' יהודא אוסר בגיורת קטנה א"כ לא משמע לתלמודא לגזור כולי האי גיורת קטנה מזנה אטו ישראלית גדולה נשואה ועוד תקשי מאי טעמא דרבי יהודא דמחמיר בקטנה גיורת טפי מישראלית קטנה נהי דהבחנה שייך טפי בגיורת אכתי לא שייך טעמא דהבחנה כלל בגיורת דמתהפכת אלא משום גזירה דישראלית. אלא על כרחך דרבי יהודא לית ליה טעמא דמתהפכת כלל והשתא אתי שפיר מילתא דרבי יוסי בכולהו והא דמחמיר בגיורת קטנה טפי מישראלית היינו משום דהבחנה שייך בה טפי ולא הוי נמי סברות הפוכות מדשמואל כיון דתרי טעמי נינהו וכדפרישית:

תוס' בד"ה אמר רבה כו' אליבא דר' יוחנן משני דלדידיה כו' עכ"ל. פי' דלרבה גופא איכא לאוקמי פלוגתא דר' יהודא ור' יוסי בלא ראוה שנבעלה מש"ה מתיר ר' יוסי בגיורת למאי דלא מסיק אדעתיה עכשיו ברייתא דאנוסה וכמ"ש התוספות בסמוך אלא דעיקר דברי התוספות צריכין לי עיון דלפמ"ש בסמוך בד"ה צריכות דלמאי דמסקינן הכא בראוה שנבעלה א"ש וע"כ היינו דמוקמינן לשמואל בלא ראוה שנבעלה ואפ"ה מקשינן התם בפשיטות אמילתא דשמואל גיורת ושפחה דשכיח בהו זנות לגזור אלמא דסובר הש"ס בפשיטות דלא ראוה דגיורת לענין הבחנה הו"ל כראוה שנבעלה ומש"ה מוקמינן התם לשמואל כר' יוסי ואיצטריך ליה לרבה לאוקמי התם מילתא דרבי יוסי מהאי טעמא דמשמשת במוך וא"כ בלא"ה רבה גופא הוצרך לאוקמי בהאי טעמא דלא תקשי עלה כדמקשינן התם לשמואל אלא דהאי מקשה דהכא אי הכי מ"ט דר' יוסי למאי דלא

סליק אדעתא טעמא דמשמשת במוך ע"כ הוי סבר דבלא ראוה שנבעלה מיקל ר' יוסי לענין הבחנה משא"כ רבה גופא סובר דאין להקל דהא ודאי ר' יוסי כחכמים דמתני' ס"ל דאפילו שבויה לאו בקדושתה קיימא אפי' לענין קנס ותרומה לרבנן וצ"ע. מיהו הטור א"ע סי' י"ג מביא שתי דיעות לענין שבוייה ע"ש:

בגמרא וצריכא דאי אשמעינן מיתה וממון הו"א משום דאיכא איבוד נשמה. קשיא לי הא מרבינן לעיל חייבי מיתות שוגגין לפטורא מדתנא דבי חזקיה אע"ג דליכא איבוד נשמה ויש ליישב ואין להאריך דבלא"ה נראה דהאי צריכותא לרווחא דמילתא איתמר לא מיבעיא לר' יוחנן דחייבי מיתות שוגגין פטורים וחייבי מלקות שוגגין חייבין א"כ שפיר איצטריכו תרוייהו כיון דלקושטא דמילתא לאו כי הדדי נינהו אלא אפי' לר"ל נמי ע"כ מיהא איצטריך כדי רשעתו לרבנן נמי למיתה ומלקות כמ"ש התוספות בסמוך ועוד איצטריך נמי כדי רשעתו לעדים זוממין גופא דאיתרבו לתשלומין וכן חובל ואיצטריך קרא לפוטרן ממלקות דהא מילתא לא שייך למילף כלל ממיתה וממון וכ"ש למ"ד מלקות חמיר איצטריך קרא כדי רשעתו דלא נימא איתגורי איתגר וכמ"ש בכל זה באריכות לעיל בכמה דוכתי ובהא נתיישבה ג"כ קושית התוס' כאן אמאי לא ילפינן רשע רשע דאכתי איצטריך כדי רשעתו להנך תרי גווני דפרישית וק"ל:

דף לז:

בתוספות בד"ה לא תשקול וכו' קשה לרשב"א דלמה לי קרא מדתנא דב"ח נפקא וכו'. ולולי דבריהם היה נ"ל דאי לאו האי קרא לענין חייבי גליות ה"א דהאי קרא דלא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות אפקיה מהיקשא דבהדיא משמע דדוקא לאשר הוא רשע למות לא תקחו כופר אבל אתה לוקח כופר למי שאינו רשע למות כי היכי דדרשינן כה"ג לענין ראשי איברים שאינן חוזרין ואי משום דחייבי גלויות איתקוש לחייבי מיתות בג"ש דרוצח רוצח א"כ עדיפא הו"ל לתוספות לאקשויי מהאי ג"ש. אע"כ דאכתי איכא למימר דפשטא דקרא אפקא מכולהו אלא הא דמקשינן הכא תרי קראי ל"ל היינו למאי דס"ד דחייבי גליות יש ללמוד בק"ו מחייבי מיתות ולפום האי סברא ליכא פשטא דקרא להכי כנ"ל לולי שהתוספות לא כתבו כן:

בד"ה יכול אף בידי אדם כן יש תימה דהיכי בעי למילף וכו' ולענ"ד נראה דהא דקאמר ר' ישמעאל לפי שמצינו לאו מילף הוא אלא גילוי מילתא בעלמא דאשכחן מיהא דשייך חיוב ממון בשביל אדם הנהרג שיותן ליורשים דאע"ג דשייך נמי מיתה בידי שמים לבעלים על רציחת שורו אפ"ה אקיל רחמנא לגביה שיפדה בממון וכיון דאשכחן כה"ג דאקיל רחמנא על המחוייב מיתה וחס על יורשי המת א"כ סד"א דמדאיצטריך קרא דלא תקחו כופר לנפש רוצח לאפוקי מהנך סברות א"כ איכא לאוקמי קרא דלא תקחו כופר בדדמי דוקא להרגו דרך עליה כנ"ל ומורי זקיני בס' מג"ש האריך בזה:

בגמרא ואין לי אלא מיתות חמורות וכו' מיתות קלות מניין ת"ל כל חרם. וקשיא לי כיון דאיצטריכו כל הני קראי דלא תשקול מיניה ממון ונפטריה לענין חייבי מיתות חמורות ומיתות קלות ולענין גלות א"כ אכתי בחייבי מלקות מנא לן דלא נישקול מיניה ממון וניפטריה דהא מכדי רשעתו לא ילפינן אלא דלא לעביד תרתי ומדסמיך ליה ארבעים יכנו נמי ליכא למילף דלמא אי בעי האי יהיב וכו' ונהי שכתבתי לעיל דף ל"ב ול"ג בזה אכתי אינו מוכרח. וצריך לומר דילפינן רשע רשע חייבי מלקות מחייבי מיתות כמ"ש התוס' לעיל דף ל"ה דכ"ע אית להו האי ג"ש אלא שכתבו שם דר' יוחנן ורבא לא משמע להו האי ג"ש לענין ממון היינו לפטור מממון כמ"ש שם דבהא לא איירי קרא משא"כ לענין דלא מיפטר ע"י ממון ממלקות שייך שפיר האי ג"ש כי היכי דלא מיפטר ממיתה ע"י ממון ואדרבא עיקר ג"ש דרשע רשע כתיב בקרא דלא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות. והתם נמי סמוך לכדי רשעתו כתיב והיה אם בן הכות הרשע דמהכא ילפינן הג"ש כנ"ל נכון. אלא דלפ"ז קשיא לי אמאי איצטריך קרא דלא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ואמאי לא ילפינן בג"ש מחייבי מיתות דכ"ע אית להו ג"ש דרוצח רוצח. ובשלמא לר' יוחנן ורבא א"ל דאיצטריך קרא בחייבי גלות דלא נעביד תרתי דכה"ג לא שייך ג"ש כסברת התוס' דף ל"ה אבל לאביי אליבא דר"ל דשייך ג"ש בכה"ג לענין מלקות א"כ לענין גלות נמי נילף בג"ש וקרא ל"ל. ויש ליישב לפמ"ש דסד"א דפשטא דקרא דאשר הוא רשע למות ממעט חייבי גלות דכתיב בהאי פרשה וכי היכי דלא נימא דחייבי גלות נמי בכלל לנפש רוצח הוא דהא חייב גלות נמי רוצח מקרי להכי כתיב אשר הוא רשע למות למעוטי משא"כ לענין חייבי מלקות לא שייך לומר כן כיון דעיקר ג"ש בהכי איירי כדפרישית כנ"ל ודו"ק:

שם ולאו ממילא מלא תקחו כופר שמעת מינה לא תשקול מיניה ממונא ותפטרי' כבר קדמני מורי זקיני בס' מג"ש דלישנא דלאו ממילא ש"מ משמע דעיקר קושיא ארוצח גופא קאי דהיינו מיתות קלות וכפרש"י וכן נראה מל' הרא"ה ז"ל אמנם אוסיף נופך משלי דלפי שיטתינו נדרש כמין חומר ויתיישב קושיית התוס' לפמ"ש דעיקר קרא דחרם לא יפדה בלא"ה לא איצטריך אלא לבתר דכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח והאי נפש רוצח מיעוטא משמע כדדרשינן בפ' החובל לענין ראשי איברים מיהו אי לאו חרם לא יפדה הוי דרשינן מיעוטא דלנפש רוצח כפשטא לגמרי דוקא לנפש רוצח אשר הוא רשע למות לא תקחו כופר אבל אתה לוקח כופר לשאר חייבי מיתות כיון דאשכחן כופר בחייבי מיתות בידי שמים אלמא דסברא הוא דאקיל רחמנא בחייבי מיתות מש"ה איצטריך קרא דחרם לא יפדה לרבות שאר חייבי מיתות וא"כ לא שייך להקשות אקרא דחרם לא יפדה ל"ל מלא תקחו כופר נפקא דאדרבא מש"ה איצטריך אלא עיקר קושיית הגמרא אריבויא דכל חרם לרבות מיתות קלות דומיא דרוצח ע"ז מקשו שפיר האיך קאמר אין לי אלא מיתות חמורות מיתות קלות מנין אדרבא קלות הוי דומיא דרוצח ואיפכא אית לן למימר דלא תקחו כופר לנפש רוצח לגופא איצטריך דאפי' לנפש רוצח ודכוותה דקלות נינהו אפ"ה לא תקחו כופר כנ"ל נכון בעזה"י לפי פשט השמועה וליישב קושית התוס' ודו"ק:

דף לח.

בתוספות בד"ה אבל סומא וכו' קשה לרשב"א וכו' עכ"ל. גם בזה כבר קדמני מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש דרש"י ז"ל נזהר מזה וכתב דאיצטריך חד מהני קראי וכו' וכוונתו דאיכא למימר איפכא ודאי קרא דכל חרם לא יפדה מלפטרו ממיתה איירי ע"י פדיון אלא קרא דלא תקחו כופר איצטריך לסימא את עינו והרגו בדבר אחר דלא נעביד תרתי דמלא יהיה אסון לא שמעינן וכ"כ מהר"מ מלובלין בחדושיו אבל לתוספות לא משמע להו הכי מלישנא דגמרא. לכך הוצרך הרשב"א לפרש בע"א ולדבריו ודאי קשה דבפשיטות הו"מ לשנויי דר' חנניא ב"ע לית ליה דתנא דב"ח כר' ישמעאל ותנא דב"ח ס"ל כת"ק דר"ח ב"ע וכמ"ש מהרש"א ז"ל וצ"ע:

בד"ה הא נמי וכו' וא"ת והא מילתא נמי וכו' דמה מכה בהמה לא חלקת עכ"ל. ולא ידענא מאי פשיטותא דהא במכה בהמה גופא לא אשכחן דמיחייב בממון היכא שנתחייבה מיתה מצד אחר כדאמרינן לעיל דלמא בשבת כתיב ומשנינן לא ס"ד אלמא דהא דמכה בהמה ישלמנה ולא חלקת לא איירי אלא בענין אחד דל"ש בבהמה מיתה וממון בענין אחד לגמרי ומשני מיני חיובים לא איירי כ"ש דלא שייך בהאי הקישא סימא עינו והרגו בדבר אחר דשני עניינים ושני חיובים הם כנ"ל נכון:

בד"ה א"ר אשי איצטריך וכו' תימא דמשמע וכו' ולעיל פטר אביי זר שאכל תרומה וקרע שיראין עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב בפשיטות אליבא דאביי ודאי יש לפטור בכה"ג כיון דאית ליה לעיל דף ל"ה ג"ש דרשע רשע נמי לענין ממון וא"כ כיון דבחייבי מלקות ודאי פטור בכה"ג מכדי רשעתו דכתיב בעדים זוממין שהעידו בבן גרושה כמ"ש התוס' לעיל דף ל"ב בד"ה דאין לוקה דמה"ט ע"כ מקרא מלא דיבר דהא לא אשכחן בבן גרושה חיוב ממון אע"כ דממון אחר שנתחייב בשעה שהעידו פטריה רחמנא מממון וא"כ ילפינן בג"ש דרשע רשע חייבי מיתות מחייבי מלקות והא דאמר רמי בר חמא הכא דאיצטריך קרא לסימא עינו והרגו בדבר אחר היינו משום דלית ליה ג"ש דרשע רשע לענין פטור ממון. וא"כ איכא למימר נהי דבחייבי מלקות פטור כה"ג אפ"ה לא ידעינן בחייבי מיתות כה"ג דהא עבדינן לעיל צריכותא כנ"ל ליישב כל קושית התוספות בזה הדיבור ודו"ק:

בגמרא סד"א חידוש הוא שחדשה התורה בקנס וכו' ויש להקשות א"כ לת"ק דרבי חנניא ב"ע הא מילתא מנ"ל ויש ליישב דס"ל עדים זוממין קנסא ואפ"ה כתיב כדי רשעתו אלמא דאין חילוק בין ממון לקנס בזה וממילא דה"ה וכ"ש לחייבי מיתות דגילוי מילתא בעלמא הוא. ועוד מצינו למימר דר"ח ב"ע דאיצטריך קרא להכי היינו משום דס"ל כר"מ דמחלק בין ממון וקנס לענין מלקות אבל לת"ק דר"ח ב"ע דלית ליה דר"מ לא איצטריך קרא כנ"ל ובזה נתיישב' ג"כ קושיית התוספות בד"ה סד"א ודו"ק:

במשנה נערה שנתארסה ונתגרשה ר' יוסי הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. וכתב הרמב"ם דבושת ופגם מיהא ודאי לאביה דלא גרע משאר חבלות והרא"ש ז"ל כתב דבושת ופגם איתקש להדדי דלמי שזה ניתן זה ניתן וכ"נ מל' התוספות לקמן בשמעתין ד"ה יש בגר ובר"פ נערה שנתפתתה ונראה דכל זה דווקא אליבא דר"ע משא"כ לר"י הגלילי דאמר אין לה קנס כלל מודה מיהא בבושת ופגם דלאבי' דהא לכ"ע לא איתקש בשת ופגם לקנס אלא לענין למי שזה ניתן זה ניתן אבל לא למיפטר לגמרי כמ"ש התוס' לקמן ועמ"ש בזה בסמוך ולקמן במשנה דיתומה שנתארסה:

בגמרא מ"ט דר"י הגלילי אמר קרא אשר לא אורסה הא אורסה אין לה קנס. וקשיא לי אכתי לר"י הגלילי ל"ל דכתב רחמנא תרי זימני אשר לא אורסה חדא באונס וחדא במפותה דבחדא סגי ונהי דאונס ומפתה בכה"ג לא ילפי מהדדי בבנין אב משום דאיכא שום פירכא אכתי אית ליה לר"י הגלילי ג"ש דבתולה לקמן בשמעתין וכדאיתא נמי בריש פרקין ועיין בחדושינו שם דאליבא דר"י הגלילי איירי א"כ הא קי"ל אין ג"ש למחצה. ונלע"ד דטעמא דר"י דאמר אין לה כלל נמי מהכא דאי כתב חדא הו"א דלעצמה ואשמעינן אידך קרא דאין לה כלום וכמו שיתבאר בסמוך בשם הספרי ותדע דהכי הוא דהא בריש פרקין דיליף ר"פ מבתולה בתולות הבתולות והיינו תלתא דכתיבי במפתה כפרש"י ותוס' שם. ואמאי לא דריש נמי בתולה דכתיב באונס דהא ע"כ לגופיה לא איצטריך דע"כ אית לן ג"ש כמבואר שם בחדושינו וכמו שאפרש בסמוך בל' התוס' בד"ה אימא בתולה וכו' אע"כ כדפרישית דלמעט בתולה ולא בעולה נמי צריכי תרי קראי לאשמעינן דאין לה כלום דמחדא הו"א לעצמה כנ"ל ועיין בסמוך:

שם אלא מעתה נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה ה"נ דלעצמה. ולכאורה מבוגרת לק"מ דהתם ע"כ לגמרי ממעט לה דאי לאשמעינן דלעצמה ל"ל קרא פשיטא דבוגרת יצאה מרשות אביה לגמרי לכל מילי כ"ש לקנס שאין לאביה זכות בה כדאיתא בריש פרק נערה וליכא למימר דאה"נ דקשיא ליה כיון דבע"כ בבוגרת ובעולה לגמרי ממעט ה"נ בנתארסה ונתגרשה דהא כולהו כהדדי ממעט להו ליתא דלפ"ז לא הוי משני מידי. ובלא"ה נמי קשיא לי אהא דמשני ההיא מיבעיא ליה לכדתניא ותיפוק ליה דבלא"ה איצטריך אשר לא אורסה לאשמעינן דלעצמה ולכאורה היה נ"ל בזה דבשלמא בתולה ולא בעולה כיון דלא איצטריך אלא למעוטי אית לן למימר דמסתמא לגמרי ממעט לה דומיא דבוגרת משא"כ אשר לא אורסה דאיצטריך לג"ש אלא דבעינן לקיומי נמי פשטא דקרא מסתיין למימר דלעצמה אלא מלבד שזה דוחק יש להקשות נמי דאכתי לא משני מידי דהיא גופא תיקשי מנ"ל לר"ע דמתני' לדרוש אשר לא אורסה לג"ש דלמא אתא לאשמעינן דאין לה כלום דומיא דבתולה ולא בעולה כמו שהקשו התוס' בד"ה ואימא כו' ולשיטתינו דבסמוך נתיישב דהכי מקשה אלא מעתה נערה ולא בוגרת דאע"ג דלא כתיב אלא חד זימנא אפ"ה אין לה כלום משום דלעצמה לא איצטריך וכה"ג בתולה ולא בעולה נמי לא אמרינן דלעצמה דאכתי ל"ל תרי קראי באונס ובמפתה דבחדא סגי כדפרישית אע"כ דאיצטריך תרי קראי לאשמעינן דאין לה כלום א"כ באשר לא אורסה נמי היאך קאמר דנתארסה ונתגרשה לעצמה דא"כ תרי זימני אשר לא אורסה ל"ל וע"ז משני שפיר ההיא מיבעי ליה לכדתניא והיינו לגזירה שוה ומש"ה שפיר איצטריכו תרי קראי לג"ש ולעולם דלעצמה משא"כ בעולה ע"כ לגמרי ממעט מדכתיבי תרי מיעוטי כנ"ל נכון בעזה"י ועיין בסמוך. ואחר שכתבתי כל זה ראיתי בילקוט בשם ספרי דמדכתיב תרי זמני אשר לא אורסה ילפינן דאין לה כלום ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדרך האמת:

שם ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לאביה והדין נותן וכו' מה כסף קדושיה אע"פ שנתארסה ונתגרשה לאביה ופרש"י דהא גבי קידושין לא כתיב אשר לא אורסה עכ"ל. והסוגיא תמוה דלא אשכחן כה"ג דעוקר פשטא דקרא במידי דכתיב ותליא לה במאי דלא כתיב ואדרבא איפכא הוי לן למימר דילפינן כסף קדושין מקנס. ותו קשיא לי דהא לקמן דף מ"ו ע"ב בעיקר כסף קדושין דלאבי' אמרינן התם דממונא מקנסא לא ילפינן ואם כן ה"ה איפכא. והנלע"ד דהא דקאמר ר"ע והדין נותן לאו מילף הוא אלא ה"ק ליה לר"י הגלילי והדין נותן דהא מודית לי בכסף קדושין וע"כ משום ילפותא וא"כ דכסף קדושין לאביה ע"כ יכול לקדשה לכל מי שירצה כדאמרינן לקמן דף מ"ו ע"ב השתא אביה מקבל קדושין ואיהי שקלא כספא דהא בהא תליא וכמו שאבאר שם בעזה"י. ולפ"ז מודית לי נמי דבושת ופגם לאביה כדפרישית במתני' דהא יכול לביישה ולמוסרה נמי עכשיו לאחר

שנתארסה ונתגרשה למנוול ולמוכה שחין כדאיתא לקמן דבושת פגם לאביה מהאי טעמא וכיון דמודית לי דבושת ופגם לאביה ע"כ כסף קנסה נמי לאביה דהא איתקש בושת ופגם לקנס דלמי שזה ניתן זה ניתן כנ"ל נכון ועיין בסמוך:

שם והדין נותן וכו' א"כ מה ת"ל אשר לא אורסה מופנה וכו'. ויש לתמוה טובא דלכאורה נראה ברור דלא שייך האי ילפותא והדין נותן אלא לענין דזכותא שיש לה בקנס הוא לאביה משא"כ לענין עיקרא דדינא אם חייב הלה בקנס בנערה שנתארסה ונתגרשה או דנימא שהתורה פטרתו לגמרי. הא מילתא לא שייך למילף מכסף קדושין בשום ענין ותדע דאלת"ה א"כ בעולה נמי נילף מהאי דינא וא"כ מאי מהדר ליה ר"ע לר"י הגלילי דקאמר אין לה כלום ומאי קאמר נמי א"כ מה ת"ל אשר לא אורסה דהאיכא לאוקמי שפיר כפשטא דקרא דאין לה כלום. ובלא"ה נמי קשה מ"ש בעולה מנתארסה ונתגרשה דבעולה נמי כסף קדושין לאביה:

אמנם למאי דפרישית בשיטת שמועתינו א"ש דר"י הגלילי גופא לא קאמר דאין לה כלום אלא מדכתיב תרי זימני אשר לא אורסה כדפרישית וע"ז מהדר ליה ר"ע שפיר להיפך דאי ס"ד כדקאמרת דאין לה כלום לכתוב חד ואנא ידענא דאין לה כלום דהא לעצמה ליכא למימר בשום ענין דהדין נותן דאם יש לה קנס הוא לאביה והיינו כדפרישית דהא ע"כ בושת ופגם ודאי לאביה כיון דכסף קדושין שלו ויכול למוסרה למנוול ולמוכה שחין. וכיון דבושת ופגם ע"כ לאביה קנסא נמי לאביה דאיתקשו להדדי למי שזה ניתן זה ניתן וא"כ מה ת"ל אשר לא אורסה תרי זימני דבחדא סגי אע"כ דמופנה לג"ש והשתא אית לן למימר טפי דתרוויהו לג"ש וא"כ קרינן ביה אשר לא אורסה לקיים פשטא דקרא כדלקמן במסקנא משא"כ בבעולה לא שייך האי מילתא דר"ע כלל לומר שיהא לה קנס וקנסה לאביה דא"כ מיעקרא לפשטא דקרא לגמרי. אע"כ דאין לה כלום. ואי תיקשי א"כ תרי זימני בתולה ל"ל דמחדא נמי ידעינן דאין לה כלום דאי ס"ד דאית לה הוי לאביה מהאי דינא דכסף קדושין. איברא דלק"מ דהא בלא"ה אייתרא לה נמי אידך קרא דהבתולה דמפיק ליה ר"י הגלילי לג"ש ולר"ע לא איצטריך אע"כ כמ"ש רבינו אהרן הלוי בריש פרקין דר"ע לא דריש לה"א דהבתולה וא"כ לא דריש נמי לה"א דהנערה ומיבעיא ליה בתולה יתירא דנדרוש חד לחייבי לאוין או עשה וחד לחייבי כריתות כדאיתא ריש פירקין ועמ"ש בחדושינו ובהרא"ה ז"ל ודו"ק:

דף לח:

בגמרא אימא בתולה לג"ש ואשר לא אורסה לגופיה ופרש"י ויהא קנס לבעולה. ולכאורה לר"ע דברייתא לא שייך להקשות כן דהא אם יהיה לבעולה קנס יהיה לאביה מהאי דינא גופא דכסף קדושין וא"כ עקרת לפשטא דקרא לגמרי משא"כ באשר לא אורסה לא עקרינן מפשטא לגמרי דקרינן ביה אשר לא ארוסה כדמסיק אע"כ דאדר"ע דמתני' מקשה מאי חזית כנ"ל:

בתוספות בד"ה אימא בתולה לג"ש תימא דתקשי ליה אימא תרוייהו לגופא עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב בפשיטות לפמ"ש בריש פרקין דע"כ איכא ג"ש מפתה לאונס. דאל"כ לא איצטריך שום ריבוי דהבתולות במפתה לרבויי חייבי לאוין וחייבי כריתות לאפוקי מדרשא דולו תהיה לאשה. הא לא כתיב אלא באונס אע"כ דאיכא שום ג"ש אונס למפתה ומש"ה איצטריך לרבויי חייבי לאוין כנ"ל נכון ואף למאי דפרישית בסמוך דלא דריש ה"א דהבתולה וא"כ ליכא במפותה אלא תרי קראי נמי ל"ל דליכא ג"ש ואיצטריכו הני קראי לאשמעי' דאין לה כלום דמחד ה"א דלעצמה. דהא במפתה לא שייך לעצמה דאכתי אין לה כלום דהא מחלה ודו"ק:

בפרש"י בד"ה לא אתיא ג"ש וכו' וחד מתרווייהו לאפנויי א"נ לא מופנה ליכא למיפרך מידי עכ"ל. נראה דמספקא ליה אי איצטריכו תרי קראי להכי חדא באונס וחדא במפתה משום דודאי איכא שום פירכא. או דלמא דנהי דבעיקר מילתא איכא פירכא מ"מ לענין זכות אביה בקנס דנתארסה ונתגרשה אפשר דגילוי מילתא בעלמא הוא וילפינן קנסא מקנסא ואע"ג דבמוציא ש"ר דהוי נמי קנסא לא ממעטינן נתארסה ונתגרשה דלמא שאני התם דחידוש הוא שהאב זוכה בקנס אע"ג דעכשיו נשואה היא כן נראה לי וק"ל:

שם בגמ' ולרבה דאמר חידוש הוא מאי איכא למימר. וליכא למימר דאפ"ה גזירת הכתוב הוא דבא על נערה המאורסה פטור מקנס דא"כ נילף מיניה בעלמא דכל חייבי מיתות פטורין מקנס. דהאי קרא דאשר לא אורסה אפקא מסברא דחידוש כנ"ל אלא דלפמ"ש לעיל דהא דהדין נותן היינו מבושת ופגם א"כ מאי מקשה הכא. לימא דהכי דרשינן אשר לא ארוסה לאביה הא ארוסה לעצמה דהא לא שייך הכא למי שזה ניתן כו' כיון דליכא הכא בושת ופגם דבת סקילה היא. אלא קנס לחוד הוי חידוש וצ"ע ודוק:

בתוספו' בד"ה ארוסה בת סקילה היא. וא"ת מאי קשיא ליה וכו' כ"ש דניחא טפי דג"ש מופנה עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל משום דליהוי מופנה לא הוי איצטריך למיכתב תרי זימני אשר לא אורסה אלא הו"ל למיכתב חד נערה במפותה דלא כתיב ביה כלל והוי דרשינן שפיר ג"ש נערה נערה אע"כ דאיצטריך נמי קצת לגופא:

בגמרא אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה וכו' לעיל בריש פרקין משמע להדיא דמקרא יתירא קדריש ואע"ג דאיצטריך לאבי הנערה למידרש מיניה לאבי הנערה ולא לאבי בוגרת דלעצמה. נראה דלאביי לא איצטריך קרא להכי דאפי' אי הוי כתיב ונתן לאביה שפיר שמעינן להא מילתא דלא זיכתה התורה לאב אלא משעת נתינה דהיינו העמדה בדין וכדפרישית בריש פרק נערה בשם הרא"ה ז"ל והיינו דקשיא להו עשרין ותרתין שנין בר"פ נערה בטעמא דרבי שמעון ולא משמע להו למדרש ונתן לשעת נתינה. משא"כ לרבא דיליף התם טעמא דר"ש מונתן היינו שעת נתינה תו לא משמע ליה דלידרשו רבנן ונתן אהעמדה בדין וא"כ איצטריך ליה קרא למידרש לאבי הנערה ולא לאבי בוגרת והיינו דמספקא ליה במילתא דאביי ובסמוך אפרש בענין אחר:

בתוספות בד"ה יש בגר בקבר וא"ת וכו' הא אין אדם מוריש קנס לבניו כדאמרינן ריש פרק נערה עכ"ל. ואע"ג דמגופא דמתני' דקתני לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה לא מוכח מידי דהתם טעמא אחרינא איכא דהנערה גופא יש לה יד אפילו בחיי אביה אלא דיד אביה עדיפא מידה וכשמת אביה ידה במקומה דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו כפרש"י בר"פ נערה וכמ"ש שם בחדושינו אלא דאכתי מסוגיא דשמעתין דהתם דקאמר כי קאמר ממונא הוי להוריש לבניו משמע דקנס אין מוריש לר"ש כשעמד בדין. וממילא דה"ה לרבנן כשלא עמד ומה"ט גופא פסיקא להו בסמוך דמקשו מההיא דמרובה משום דמסוגיא דר"פ נערה משמע לרבנן אין לחלק בין קנס דנערה לשאר קנסות ועוד אבאר בזה בסמוך:

בא"ד ובסמוך נמי אמר וכו' ואין אדם מוריש קנס עכ"ל. ולכאורה היה אפשר ליישב קושיא זו דלמאי דבעי לאוקמי איבעיא דרבא אי יש בגר בקבר לענין דמספקא ליה אי דאבוה הוי או דבנה הוי שייכא אפילו באונס אי אמרינן דאדם מוריש קנס לבניו משא"כ לבתר דמסקינן דא"א לאוקמי איבעיא דרבא בכה"ג כיון דלא מיעברא וע"כ צריך לאוקמי איבעיא דרבא לענין אי פקע אב שפיר מצינן לאוקמי איבעיא דרבא במפותה לחוד ומש"ה פקע אב לגמרי דאי יש בגר בקבר ודידה הוי א"כ הא מחלה מעיקרא ותו לא זכה האב אפילו בתורת ירושה. אלא דמלשון הר"ן נראה דבכה"ג לא מהני מחילה דידה משעת ביאה כיון דבאותו זמן לא היה הקנס שלה ואם בגרה אח"כ זכתה בקנס. אבל הרא"ה ז"ל בחדושיו כתב דמהני מחילה דידה וכנ"ל משיטת הראב"ד בפ"ב מהל' נערה בתולה ובזה מוצל אותו צדיק ממה שהקשה עליו הכ"מ. דלפ"ז מתני' דר"פ נערה באונס לחוד קתני לעצמה אבל במפותה פטור לגמרי וכמ"ש באריכות בר"פ נערה עיין שם ועיין עוד בסמוך בלשון הגמרא גבי פקע אב ושם איישב בע"א:

קונטרס אחרון ע"ב בל' התוספות בד"ה יש בגר בקבר הבאתי דעת הרא"ה ז"ל דמפותה נערה שלא עמדה בדין עד שבגרה פטור המפתה דהא מחלה ודעת הר"ן ז"ל דלא מהני מחילה בכה"ג כיון דבשעת ביאה לא היה הממון שלה וכתבתי דדעת הראב"ד ז"ל כדעת הרא"ה ז"ל ומפני כך השיג על הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' נערה בתולה דין ט"ו וכתב וכי בת יורשת אביה היא כו' וכתב עליו בעל כסף משנה שותא דמרן הראב"ד ז"ל לא ידענא שהרי משנה שלימה דפ' נערה מת האב הרי הוא של עצמה כו' ע"ש ולענ"ד יש לתמוה בהיפך דשותא דמרן בעל כ"מ לא ידענא שהרי הראב"ד ז"ל פירש דבריו בהשגתו דאמפותה לחוד קשיא ליה והיינו כדפרישית כיון דלא יורשת אביה היא אלא שבאתה לזכות מצד עצמה וקשיא ליה דהא מחלה וס"ל כשיטת הרא"ה ז"ל ולפ"ז פשיטא דהראב"ד מוקי למתניתין דר"פ נערה באונס דוקא וכ"כ בחיבורי ר"פ נערה בלשון הגמרא ואחר שכתבתי כל זה מצאתי שגם בספר משנה למלך תמה על מרן הכ"מ בזה דמילתא דפשיטא היא שכך כוונת הראב"ד ז"ל ונ"מ טובא לענין דיני ממונות אי מהני קודם שנתחייב ועיין בס' בני יעקב על ספר העיטור:

בא"ד ור"י מוקי הך איבעיא דהכא בבושת ופגם דממונא הוי עכ"ל. ואפ"ה מיבעיא ליה אי יש בגר בקבר ודבנה הוי דאע"ג דממונא הוי אפ"ה לא זכה האב משעת ביאה לגבי דידה כמו שמסיק ר"י דלענין זה איתקש בושת ופגם לקנס דלמי שזה ניתן זה ניתן וכיון דלענין קנס לא זכה האב אלא משעת נתינה כדילפינן לקמן בשמעתין מלאבי הנערה ולא לאבי בוגרת דלעצמה ה"ה לבושת ופגם משא"כ לענין דאינו מוריש לבניו ויפטור הבועל לגמרי להא לא איתקש. אלא דלפ"ז יש לדקדק מ"ש התוס' דתנן בר"פ נערה וכו' ואבושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן ולמאי הוצרכו לדקדק מלשון הן דאיכא למידחי כמ"ש לקמן בר"פ נערה דכמה רבוותא לא חיישו להאי דיוקא ותיפוק ליה דמאיבעיא דרבא גופא מוכח דבושת ופגם איתקש לקנס להא מילתא דלמי שזה ניתן זה ניתן מדלא זכה האב בשעת ביאה אלא דניחא להו לאתויי מר"פ נערה דאיירי מענין ירושה ודו"ק:

בא"ד אבל הקשה ריב"ם דאמרינן במרובה עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דהכא לא משמע להו לחלק בין פיתוי הבת לשאר קנסות כדמחלקו שם בפרק מרובה משום דלקמן בר"פ נערה משמע דאין לחלק מדמסיק רבא משמי' דרב יוסף אליבא דרבא כי קאמר ממונא הוי להורישו לבניו בשאר קנסות משמע דקודם שעמד בדין דלכ"ע קנסא הוי אינו מוריש ומש"ה הוצרכו לפ' בפ' מרובה דרבא ורב נחמן דמרובה לית להו האי סוגיא דר"פ נערה ומחלקים בין פיתוי הבת לשאר קנסות וכאן לא משמע להו האי תירוצא ובאמת לענ"ד דוחק גדול הוא כיון דרבא גופיה דאיירי במרובה איירי נמי בר"פ נערה אבל לא ידענא מי הכריחם לפ' בפרק מרובה דהסוגיות פליגות דלפי מה שרצו שם לחלק בין פיתוי הבת לשאר קנסות משום שאין האחין יורשין גוף הבת א"כ הוי מצי לפרושי נמי הסוגיא דפרק נערה דהא דמסיק התם כי קאמר רבה ממונא הוא להוריש לבניו בשאר קנסות היינו דאפי' בשאר קנסות דומיא דפיתוי הבת כגון קנס דמוציא ש"ר דאע"ג שאין יורשין גוף הבת אפ"ה זכו בקנס כיון שכבר עמד בדין. ודוקא בפיתוי הבת לחוד גלי קרא מונתן דלר"ש היינו נתינה ממש משא"כ במוציא ש"ר דכתיב ונתנו כמ"ש התוס' להדיא בפרק נערה בד"ה ונתן לחוד וכ"ש בשאר קנסות דאפילו קודם שעמד בדין יכול להוריש. ומכ"ש דא"ש טפי לפי שיטתינו דטעמא דרבנן דקודם שעמד בדין אינו מוריש קנס דפיתוי הבת היינו מקרא דונתן דמשמע דלא זכה האב אלא משעת נתינה דהיינו העמדה בדין כמ"ש בלשון הגמרא ויבואר עוד בסמוך ובר"פ נערה באריכות וכ"כ הרא"ה ז"ל. ולפ"ז כי היכי דמסקינן בר"פ נערה אליבא דר"ש דמחלק לאחר שעמד בדין בין פיתוי הבת לשאר קנסות לענין להורישו דשאני קנס הבת דכתיב ונתן ולא יליף מיניה לשאר קנסות א"כ ה"ה לרבנן קודם שעמד בדין דטעמא דידהו נמי מונתן משמע דוקא בקנס הבת אינו מוריש משא"כ בשאר קנסות מוריש דלא יליף מהדדי ודוקא למאי דלא מסיק אדעתיה מעיקרא דטעמא דר"ש מוכיחש אלא מסברא דס"ל דלהורישו לבניו תליא באי מודה מיפטר כמ"ש התוס' שם או בקרבן שבועה לפי שיטתם שם. א"כ מה"ט גופא אין לחלק בין פיתוי הבת לשאר קנסות ומיניה דקודם שעמד בדין כיון דאי מודה מיפטר בכולהו קנסות ולא מייתי קרבן שבועה מש"ה אין יכול להוריש. משא"כ למסקנא דלהורישו לבניו לא תליא כלל באי מודה מיפטר ולא בקרבן שבועה כדמוכח מר"ש דדוקא בפיתוי הבת ס"ל דאינו מוריש מגזירת הכתוב א"כ מדר"ש נשמע לרבנן והדרין לסברתו דכל דבר שבעולם אדם מוריש לבניו אפילו קודם שעמד בדין ודוקא גבי פיתוי הבת ס"ל לרבנן דאינו מוריש מגזירת הכתוב דונתן כן נ"ל נכון בעזה"י ובר"פ נערה אפרש בל הסוגיא בשיטה זו ע"ש ודו"ק:

בא"ד ור"י הלבן תירץ דההיא דפרק נערה כו' משמע להדיא דלר"י הלבן כל הקנסות אדם מוריש לבניו אף קודם שעמד בדין אע"ג דאי מודה מיפטר. ולפ"ז אכתי קשה מ"ט דרבנן בר"פ נערה במת האב קודם שעמד בדין דלעצמה. והרא"ה ז"ל בחדושיו כתב דר"י הלבן נמי מחלק בין פיתוי הבת לשאר קנסות. מטעם שפי' ריב"א בפרק מרובה. ומל' התוס' כאן ובפרק מרובה לא משמע הכי דהא לא תירץ ר"י הלבן כל זה אלא לשנויי ההיא דמרובה. ואי ס"ל כתירוץ ריב"א א"צ להאריך עוד. לכך נלע"ד דר"י הלבן סובר דההיא דפרק נערה היינו משום דרבנן נמי דרשו ונתן לשעת העמדה בדין לענין דקודם העמדה בדין הוא לעצמה כנ"ל. אבל כיון שהרא"ה ז"ל כתב בענין אחר אולי הוי קים ליה טפי שיטת ר"י הלבן. ואבטל דעתי מפני דעתו הרחבה והנלע"ד כתבתי:

דף לט.

בגמרא ומי מיעברא והתניא וכו' ואע"ג דבפ"ק דיבמות דף י"ב ע"ב מסקינן בההיא דרב ביבי שמא תתעבר ושמא תמות ולעולם דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה מ"מ הא מסקינן התם דלא מצינו חמותו ממאנת ע"כ משום דבנים הרי הם כסימנים וכתבו שם התוס' דמשעת עיבור הוי כסימנים וא"כ בשעת לידה היא בוגרת והדרא קושיית הש"ס לדוכתא וכ"כ הרא"ה ז"ל בחידושיו ושמחתי שכוונתי לדעתו:

בפרש"י בד"ה משמשת במוך מותר להן לשמש עכ"ל. הא פשיטא דלפרש"י נמי צריכות לשמש במוך כיון דאיכא סכנה אלא דניחא ליה לפרש מילתא דרב ביבי דלענין דינא תנן דמותר לשמש ולא משום עצה טובה לחוד ובהכי ניחא נמי הא דקתני פחות מיכן ויתר על כן משמשת כדרכה מאי קמ"ל הא בהדיא קתני שלש נשים וקחשיב קטנה ותני עלה ואיזוהו קטנה מבת י"א עד י"ב וכו' וא"כ הא שמעינן להדיא דבאותה שנה לחוד משמשת במוך אע"כ דאיצטריך סיפא נמי לאשמעינן דפחות מיכן ויתר על כן איסורא נמי איכא ומשמשת כדרכה דוקא ואפילו בפחות מיכן דקס"ד כיון דבלא"ה לאו בת אולודי היא אין כאן איסור השחתת זרע כמ"ש התוס' קמ"ל דפחות מיכן כיתר ע"כ כנ"ל ולשיטת ר"ת ההיא דפחות ויתר מיכן ודאי קשה וצ"ע:

בגמרא אלא הכי קמיבעיא ליה יש בגר בקבר ופקע אב ופרש"י דקנס לאו ממון להורישו לבניו וכו'. וכבר כתבתי לעיל בלשון התוס' בד"ה יש בגר מה שנלע"ד בזה ועוד כתבתי בחדושי לב"ק פ' מרובה דלפמ"ש שם דהא מילתא אי מוריש קנס לבניו הוי פלוגתא דאמוראי א"כ ללישנא קמא דקס"ד דהא דבעי רבא יש בגר בקבר או לא היינו לענין ירושת הבן הוי בעי למימר דרבא ס"ל דקנס יכול להוריש. אבל למאי דמסיק דלאו בת אולודי היא וע"כ דאיבעיא דרבא היינו אי פקע אב ס"ל דלאו ממונא הוא להורישו לבניו ועוד נ"ל דלמאי דמשמע הכא דרבא לית ליה דרשא דאביי לאבי הנערה ולא לאבי המתה וכבר כתבתי דע"כ איצטריך ליה קרא דאבי הנערה למידרש ולא לאבי הבוגרת ואביי דלא איצטריך ליה קרא להכי היינו משום דמונתן נפקא לי' כדפרישית או כדמשמע מפרש"י ותוספות ר"פ נערה דמסברא פשיטא להו לרבנן דקודם שעמד בדין לא הוי ממון כלל להורישו וא"כ פשיטא דבא עליה ובגרה לעצמה כדמוכח להדיא שם מלשון התוספות בד"ה דאחין בעי מיהוי דאין לחלק בין היכא שהבת קיימת או לא. ולפ"ז מצינן למימר דרבא נמי פשיטא ליה דלאבי הנערה ולא לאבי הבוגרת לא איצטריך וכיון דע"כ מייתר האי הנערה כדמוכח מריש פרקין דשיתא קראי כתיבי א"כ ע"כ מיבעיא ליה לאוקמי דממעט ולא לאבי הבוגרת דאפילו בתורת ירושה נמי לא שקיל והיינו דקמיבעיא ליה ללישנא קמא אי אמרינן דבנה הוי וללישנא בתרא לענין אי פקע אב ודו"ק:

רש"י בד"ה מר בר רב אשי וכו' ולהאי לישנא וכו' אמרו לעיל מילתא דפשיטא לאביי מיבעיא לרבא דאילו ללישנא קמא כו' עכ"ל. ולכאורה הסוגיא תמוה לפי פירושו דהו"ל למימר והוינן בה מי מיעברא ומשנינן מר בר רב אשי וכו' ולא ידעתי מי הכריחו לכך דהא ללישנא קמא נמי לא הוי מוכרח דפשיטא ליה לרבא אלא דאפשר דחדא מיגו חדא קמיבעיא ליה לרבא ואם תמצא לומר קאמר וכה"ג אשכחן טובא בש"ס. מיהו למאי דפירש ר"י לעיל בד"ה יש בגר דאבושת ופגם קמיבעיא ליה לעיל א"כ י"ל דרבא נמי אית ליה דאביי לאבי הנערה ולא לאבי מתה והא דקמיבעיא ליה הכא אי יש בגר בקבר היינו נמי לענין בושת ופגם דלא שייך למעט מלאבי הנערה ולא לאבי מתה דכתיב בקנס דלהא לא איתקש שיפטור לגמרי כשיטת ר"י ואפ"ה מיבעיא ליה אי יש בגר בקבר ופקע אב אפילו מבושת ופגם. לענין שנוטלין הבעלי חובות כמ"ש התוספות לעיל. או לענין מפותה לשיטת הסוברים דבכה"ג מהני מחילה דידה. ולפ"ז בלא"ה ע"כ הא דקאמר לעיל מילתא דפשיטא לאביי מיבעיא לרבא היינו למר בר רב אשי דוקא:

אמנם למאי דפרישית בסמוך דאפילו לרבא נמי לא מצי למימר דפשיטא ליה דלא כאביי דאיכא למימר כדפרישית. והא דקאמר מיבעיא ליה מוכח שפיר. דל"ל דס"ל לגמרי כאביי. ופשיטא ליה למאי דבעי למימר דיש בגר בקבר היינו משום דיליף לה מלאבי נערה ולא לאבי הבוגרת וא"כ תו לא מייתר ליה קרא לכדאביי ודוק היטב:

בתוספות בד"ה בא עליה ונתארסה מהו לר"ע דמתני' וכו' דמי אמרינן כיון שיצתה וכו' עכ"ל. כוונתם בזה דאע"ג דמיעוטא דאשר לא אורסה לא כתיב אלא ברישא דקרא כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורסה ושכב עמה משמע דאשעת ביאה קפיד קרא מ"מ מסברא איכא למימר דאשעת נתינה נמי קפיד כיון דיצאתה מרשות אב באירוסין לענין קנס. ואפ"ה מהדר ליה אביי דאי איתא דמשעת נתינה נמי קפיד הו"ל למיכתב בסיפא דקרא גבי נתינה אשר לא אורסה משא"כ לרבי יוסי הגלילי דאמר אין לה כלל דגזירת הכתוב הוא א"כ פשיטא דדוקא אשעת ביאה קפיד קרא מדכתיב מיעוטא ברישא דקרא דהיינו שעת ביאה ובשעת נתינה ליכא שום סברא כנ"ל בכוונתם:

ברש"י בד"ה בגרות מוציאה דלא מצינו וכו' ושאר שבח כגון קנסה ומעשה ידיה וכו' עכ"ל. ובד"ה נשואין מוציאין כתב כדאשכחן בהפרת נדרים וכו'. ולכאורה יש לתמוה אמאי לא מייתי לענין בוגרת נמי מהפרת נדרים דכתיב תרי זימני בנעוריה וליכא למימר דבבוגרת ניחא ליה לאתויי מאי דכתיב בגופה הא ליתא דהא לענין קנס בנשואה נמי כתיב מיעוטא בגופה אשר לא אורסה ואי לענין מעשה ידיה בבוגרת נמי לא כתיב מיעוטא בגופה דהא מהקישא דלאמה ילפינן לה לקמן באם אין ענין לקטנה מוקמי' לנערה ואי לאו דאשכחן בעלמא דמחלקינן בין נערה לבוגרת במעשה ידיה נמי מנ"ל לחלק. והנראה בזה דעיקר מילתא אקנס קאי דבוגרת מימעט בהדיא וכיון דהכי הוא ממילא דלענין מעשה ידיה נמי מוקמינן הקישא דלאמה בדדמי בנערה ולא בבוגרת. משא"כ לענין נשואין דפשיטא לן הכא בשמעתין דמוציאין טפי מארוסה קשיא ליה לרש"י היכא אשכחן דהא לענין קנס גופא אידי ואידי כהדדי מימעטו מאשר לא אורסה וא"כ לענין מעשה ידיה נמי מנ"ל למעט נשואה טפי מארוסה להשוות נמי נשואה לבוגרת לענין בא עליה ונשאת מש"ה הוצרך רש"י לפרש דנשואה ילפינן מהפרת נדרים וכמ"ש התוספות בד"ה הואיל ונשואין ומה שיש לדקדק בלשון התוס' עיין לקמן בחידושינו דף מ"ג במשנה דהמארס ודו"ק:

בתוס' בד"ה מה בוגרת וכו' ונראה דבא עליה ובגרה וכו' דדרשינן מלאבי הנערה ולא לאבי בוגרת עכ"ל. וכן מצאתי להדיא בספרי וע"כ בכה"ג איירי בבא עליה ובגרה דאי בגרה בשעת ביאה בהדי' כתיב נערה. מיהו יש לדקדק לפמ"ש לעיל דהא דדרש אביי מאבי הנערה ולא לאבי מתה ולא מוקי לה למעט אבי בוגרת היינו משום דבא עליה ובגרה ממעט מדכתיב ונתן דלא זכה אלא משעת נתינה. וא"כ בא עליה ונשאת נמי תיפוק ליה מהכא ואפילו בא עליה ונתארסה. ומה אולמא ליה בוגרת טפי מנשואה. ויש ליישב דנראה דודאי אליבא דאביי גופא נשואה ובוגרת שוין ותרוייהו מונתן ילפינן. משא"כ בא עליה ונתארסה לא שייך למעט מונתן כיון דלא נפקא מרשותיה לגמרי לענין נדרים ושעת ביאה גופא חידוש הוא ואין לך אלא חדושו ארוסה בשעת ביאה כדכתיב קרא והא דנקיט אביי במילתיה נשואה ובוגרת היינו לטעמא דרבא דמקשה ליה אלא מעתה נשואה ולרבא לית ליה דרשא דונתן כמ"ש לעיל ואפ"ה מודה בבוגרת מדרשא דלאבי הנערה כנ"ל ודו"ק:

משנה המפתה נותן ג' דברים וכו' מה בין אונס למפתה האונס נותן את הצער והמפתה אינו נותן. אע"ג דתני לה ברישא הדר תני לה אגב גררא דאינך דברים שבין אונס למפתה ולפי מה שאפרש בסמוך דלמסקנא דשמעתין איירי נמי מצער פיסוק רגלים א"כ איכא למימר דאיצטריך לאשמעינן הא מלתא בסיפא לענין מפתה ואונס את הבעולה דאונס נותן צער פיסוק רגלים ומפתה אינו נותן דמבבא דרישא לא שמעינן הא מילתא כיון דלא איירי אלא באונס ומפתה דבתולה דהא קתני נותן קנס וק"ל:

תוספות בד"ה צער דמאי קשה לר"י וכו' דאיכא כמה תנאי דלא חיישו וכו'. הא דלא משמע לר"י לפרש בפשיטות כפירוש הרשב"א דע"כ תנא דמתני' חייש לכחש גופנא מדמפתה פטור אלא דאכתי קשיא ליה אהא דמשנינן צער פיסוק רגלים ומפתה פטור דדמי כמי שאומר קרע שיראין שלי והפטר א"כ מאי דוחקיה לאוקמי בצער פיסוק רגלים ואמאי לא מוקי בפשיטות בצער גמור דביאה ראשונה שיש להם צער גדול ושיטת הרשב"א ז"ל יבואר לקמן בדיבור הסמוך:

בא"ד ונראה לר"י וכו' אבל מה שבא לה אח"כ מיפטר דגרמא בעלמא הוא עכ"ל. משמע דלמסקנא נמי קאי הך סברא דמהאי צער אפילו אונס פטור וצער דמתניתין היינו צער פיסוק רגלים ואהא נמי מסקינן דמפותה אין לה אותו צער דפיסוק רגלים אלא כי ריבדא דכוסילתא וכמיא חמימי וכו' אף שהלשון לכאורה לא משמע כן. וזה אין לומר דמ"ש ר"י דגרמא בעלמא הוא היינו לסברת המקשה דמפתה פטור אבל למסקנא דמפותה אין לה צער מוקמינן לצער דמתניתין באותו צער גדול. הא ליתא דא"כ עיקר תירוץ דגמרא למסקנא חסר מהספר. ועוד דהא ר"י בלשון הקושיא אמר להדיא שיש צער גדול לבתולה בביאה ראשונה וכמה קטנות חולות מזה אם כן במפותה גופא קאמר שיש להן צער גדול כמו שנראה לעינים ועל כרחך הא דאמרינן במסקנא מפותה אין לה צער אפיסוק רגלים קאי מיהו השתא דאתינן להכי לא הוצרך ר"י לפרש דמאותו צער פטור דגרמא בעלמא הוא דבלא"ה מצינן למימר דאותו צער גדול הוא בכלל הקנס דחמשים כסף כדכתיב בהדיא תחת אשר ענה כמ"ש הרמב"ם להדיא בפי' המשניות ובחבורו פ"ב מהל' נערה בתולה אלא שכתב שם דאונס חייב בצער דכתיב תחת אשר עינה ומפתה פטור דלא כתיב תחת אשר עינה וקשיא לי דא"כ הא משמע מיהו מפשטא דקרא דצער הוא בכלל החמשים כסף דעלה כתיב תחת אשר עינה ואמרינן נמי לקמן אימא חמשים מכל מילי ומשנינן אמר קרא תחת אשר עינה מכלל דאיכא בושת ופגם משמע דהאי דאיירי פשטא דתחת אשר עינה הוא בכלל החמשים ולא ממעטינן אלא בשת ופגם. מיהו הרמב"ם הוצרך לפרש כן כיון דמשמע ליה דמפותה אין לה צער כלל ואפ"ה נותן חמשים כסף אלמא דלדבר מצער הוא אבל לשיטת ר"י דפרישית דמפתה ואונס שוין לענין אותו צער גדול א"כ שפיר מצינן למימר דהוא בכלל הנ' כסף כדכתיב באונס תחת אשר עינה וה"ה למפתה דלכולה מילתא הא ילפי מהדדי מאי דשייך בהו ודו"ק:

דף לט:

בתוספות בד"ה אי הכי מפותה נמי וכו' ואמאי קאמר אין דומה וכו' עד סוף הדיבור. ולכאורה דבריהם תמוהין מאד והקושיא יבואר מתוך דברי והנלע"ד בכוונתם דוודאי עיקר קושית הגמרא א"ה מפותה נמי אמתני' קאי דפוטר' במפותה. אלא משום דלכאורה לק"מ אמתני' דהא מפרש טעמא בברייתא דאינו דומה משמע דמפותה אין לה צער ע"ז כתבו ואכתי היא גופא קשיא נמי אברייתא דלא שייך האי טעמא לפטור את האונס וע"ז כתבו שאמר דודו הרב זצ"ל דאמתני' לא שייך להקשות כה"ג אמאי אונס חייב והיינו משום דבשיטת הרשב"א שבדיבור הקודם קאי דכל האי שקלא וטריא דגמרא היינו משום דע"כ תנא דמתניתין חייש לכחש גופנא וא"כ מאותה סברא גופא הו"מ לאקשויי אמתני' ולא היה צריך לומר א"ה מפותה נמי כיון דמעיקרא מכח האי סברא גופא דמפתה קשיא ליה אאונס. וע"ז כתב דאאונס דמתני' לק"מ דחייב מדינא ולא מהני טעמא דכחש גופנא כיון שלא תרוויח כלום ומש"ה לא מקשה אלא אמפותה דמתני' ואלישנא דברייתא דקתני אינו דומה והא שפיר דומה אלא דמטעמא אחרינא מיחייבינן באונס כיון שלא תרוויח כלום וא"כ הו"ל למימר ה"ט בברייתא כנ"ל בכוונת התוספות ואין צריך להגיה כמו שהגיה מהרש"א ז"ל מיהו בעיקר דברי התוספות קשיא לי דא"כ מ"ט דרשב"י דפוטר באונס משום שסופה להצטער והא אכתי לא תרוויח כלום. תו קשיא לי דמאי משני הש"ס דהוי כמי שאומר קרע שיראין שלי דסוף סוף לא משני מידי אהא דאמר לו אינו דומה דקתני בברייתא. ונ"ל ליישב דהא דקאמר ר"ש ב"י משום ר"ש מפני שסופה להצטער היינו משום שצער זה דפיסוק רגלים לא ניתן לתשלומין כלל כיון שסופה להצטער בכך תמיד תחת בעלה ועלולה לכך לא מיקרי צער. וגדולה מזו מצאנו למסקנת הש"ס דאע"ג דמפותה אית לה צער כריבדא דכוסילתא אפ"ה פטור במתני' כ"ש למאי דס"ד עכשיו דמפותה יש לה צער תמיד תחת בעלה דיש לפטור בתשלומין מה"ט אפילו באונס דלא מיקרי צער כלל. וע"ז מסיק הש"ס שפיר דהוי כאומר קרע שיראין שלי דמה"ט פטור במפתה במתני' וא"ש נמי הא דאמרו לו אינו דומה דלעולם אונס חייב בצער דפיסוק רגלים וניתן לתשלומין היכא דנבעלת באונס ואינו דומה נבעלת ברצון תמיד תחת בעלה דמוחלת לו וע"ז מקשה הש"ס דידה דאבוה הוי וקשיא מיהא מפותה דמתניתין כנ"ל נכון ובתשובת הגאון מהר"צ אשכנזי ז"ל מפ' כל הסוגיא בע"א דפיסוק רגלים אינה אלא בביאה ראשונה ע"ש סי' קמ"ו והתוספות לא כתבו כן:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה צער דמאי כתבתי מה שיש לדקדק בזה בל' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ובתיבורו ושם כתבתי ג"כ לפרש הסוגיא בפשיטות וליישב מה שהקשה הגאון מהרר"צ אשכנזי סי' קמ"ו:

גמרא דאבוה נינהו. אע"ג דבהחובל דף פ"ח אמרינן דצערא דגופא לא זכי ליה רחמנא מ"מ לענין צער ביאה ודאי דאבוה הוי כדמשמע להדיא מל' המשנה דר"פ נערה. והטעם נראה משום שביד אביה לצערה בכך כשמסרה לבעל. אלא דלפ"ז קשה הא מסקינן דמפותה אין לה צער וא"כ אין ביד אביה לצערה בכך וא"כ תקשי מתני' דר"פ נערה אמאי צער אנוסה לאביה. ולמאי דפרישית א"ש נהי דמפותה אין לה צער היינו צער פיסוק רגלים אבל אותו צער גדול שיש לכל הבתולות בביאה ראשונה ודאי למפותה נמי יש לה כמו שהקשה ר"י לעיל בד"ה צער וכו' דדבר ברור לעינים

הוא וא"כ ביד האב לצערה אפילו באותו צער גדול וא"כ צער ביאה בכל ענין זכי ליה רחמנא כנ"ל נכון ובתשובת מהרר"צ הנ"ל כתב בענין אחר לפי שיטת הראב"ד ע"ש ודו"ק:

בתוספות בד"ה בשת ופגם וכו' אף ע"ג דאיתקש לקנס וכו' עד סוף הדיבור. ולכאורה מסברא דנפשיה כתבו האי היקשא משום דהכי משמע להו ממתני' דר"פ נערה דאבשת ופגם נמי קאי. אע"ג דלא שייך בהו אי מודה מפטר כמו שדקדק ר"י ז"ל לעיל בדף ל"ח ע"ב בד"ה יש בגר בקבר ע"ש וכן דקדק ג"כ הרא"ה לקמן בסמוך מסוגיא דיתומה שנתארסה ונתגרשה. לכך הוצרכו לפרש כאן דהאי היקשא לא שייך אלא לענין למי שזה ניתן זה ניתן. ואע"ג דקי"ל אין היקש למחצה כבר כתבו התוספות בכמה דוכתי דהיינו לענין אי עיקר היקשא נכתב לחדא קולא ילפינן מיניה כל הקולות דוקא ולא שום חומרא וה"ה איפכא. וא"כ ה"נ איכא למימר כיון דעיקר היקשא לא נאמר אלא בענין דברים שבין האב לבתו דעל אבי הנערה קאי לא ילפינן מיניה שום קולא או חומרא לגבי הבועל כן שיטת התוס' אבל הרמב"ם בחבורו כתב לגמרי להיפך דבדברים שבין האב לבועל אי חייב או פטור לגמרי הוקשו בשת ופגם לקנס אבל בדברים שבינו לבין אביה בושת ופגם לעולם לאביה כבשת ופגם דעלמא. ואפ"ה אתיא ליה שפיר ההיא דהכא דאדרבא לענין בשת ופגם מפתה נמי נותן מיד כמו באונס דכתיב בהדיא ולכל מילי הא גמרי מהדדי כדאיתא בסמוך. וכשהוציא הכתוב מפתה דאינו נותן אלא לכשלא יכנוס כדכתיב אם מאן ימאן לענין קנס לחוד איירי כדכתיב בהדיא כסף ישקול כמוהר הבתולות ובשת ופגם במילתיה קאי וכן נראה לי להדיא מלשון הרמב"ם ז"ל שם. ובהכי ניחא לי נמי לפי השיטה שכתבתי לעיל בדף הקודם גבי ולא לאבי מתה לענין בגר בקבר וכן לקמן בר"פ נערה דטעמא דרבנן בההיא דר"פ נערה דלעצמה היינו משום דכתיב ונתן דהיינו העמדה בדין וכשיטת הרא"ה ז"ל. ולפ"ז אין לנו שום הכרח להאי היקשא אלא כל מילי דמתרבי או מימעט בהאי פרשה אכולהו קאי בין אקנס ובין אבושת ופגם. ובהכי רווחא שמעתתא כמו שהארכתי בר"פ נערה וההיא דהכא היינו נמי כמו שפירשתי לשיטת הרמב"ם כנ"ל נכון ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב בל' התוס' בד"ה בושת ופגם שכתבו התוספות דלא איתקש בושת ופגם לקנס אלא למי שזה ניתן זה ניתן וכתבתי שהרמב"ם ז"ל נראה דמפרש לגמרי להיפך ממש דלענין חיוב ופטורא דהבועל הוא דאיתקשו ולא לענין דברים שבין האב לבתו וכתבתי ליישב הסוגייא לשיטתו:

בד"ה אין לי אלא אבי כו' תימא לר"י וכו' וכן אביה אמאי צריך קרא לאביי עכ"ל. וכתב מ"ז בס' מג"ש שיש לתמוה מאד על תמיהת ר"י ותירוצו שזה ממש קושיית הגמרא בפרק האיש מקדש דף מ"ו דמקשה פיתה שלא לשם אישות קרא בעי ומשני לומר שמשלם קנס במפותה והיינו כתירוץ ר"י ממש ואליבא דרב התם דאיירי בפיתה לשם אישות כ"ש דלא קשה כלל קושיית התוספות כל זה מלשון מ"ז זצ"ל. מיהו בהא דמקשה ר"י לענין מיאון דידה נ"ל ליישב דאהא גופא קשיא ליה דכיון דאינה יכולה למאן כלל והאב יכול למוסרה בע"כ. א"כ למה ישלם קנס ובפרק האיש מקדש נמי לא משנינן שמשלם קנס במפותה אלא לענין מיאון האב. ולמאי דמוקמינן לה במפותה שלא לשום אישות אליבא דרבי אסי דמש"ה איצטריך קרא יתירא אבל פשטא דקרא ודאי איירי לענין מיאון שיכולין לעכב. וע"ז מתרץ ר"י שפיר דפשטא דקרא לענין מיאון דידה נמי לא איירי אלא לענין קנס. אבל אכתי מה שהקשה ר"י לאביה נמי אמאי צריך קרא לאביי וודאי קשה דהיינו קושיית הגמרא ממש ותירוצו בפרק האיש מקדש ונראה לי דנהי דמשנינן התם דקרא איצטריך להכי אכתי משמע לר"י דכל השקלא וטריא דשמעתין ובריית' דבין היא ובין אביה יכולין לעכב איירי לענין עיכוב נישואין ממש כדמשמע לכאורה מלישנא דשמעתין דקאמר בשלמא מפתה וכו' אלא אונס בשלמא איהו כתיב ולו תהיה לאשה מדעתה משמע דלענין עיכוב נשואין איירי ה"ה נמי הא דמקשה אלא אביה מנ"ל ואהא מלתא גופא משני אביי שלא יהא חוטא נשכר וא"כ שפיר קשיא ליה לר"י לפי לישנא דשמעתין דמאי צריך קרא לענין מיאון דאביה במפותה לאביי וע"ז תירץ ר"י דודאי בשמעתין נמי איירי פשטא דקרא לענין קנס וסוגיא דשמעתין צריך לפרש לפי' ר"י דברייתא דקתני א' האונס וא' המפתה בין היא ובין אביה יכולין לעכב היינו כל חד כדאיתא באונס מיאון דאביה לענין עיכוב נישואין בנערה לחוד ומיאון דידה ביתומה או בוגרת לענין עיכוב נישואין ובמפותה מיאון דאביה בנערה לענין עיכוב נישואין ותשלומי קנס ומיאון דידה בנערה שיש לה אב לענין שמשלם קנס לחוד ובבוגרת וביתומה לענין נישואין וקנס ועל זה מקשה הש"ס בשלמא במפתה כולהו כתיבי אלא באונס דעיכוב דנישואין באביה מנ"ל כנ"ל בכוונת פי' ר"י. ומה שהכריחו לר"י לפרש דנערה שיש לה אב מהני מיאון דידה לענין קנס ולא מוקי לכולהו ביתומה או בוגרת ולענין קנס כמ"ש בסוף הדיבור היינו משום דהכי משמע ליה פשטא דלישנא דקרא אם מאן ימאן אביה דכולה ביש לה אב מיירי והכי משמע ליה נמי לישנא דברייתא משא"כ למסקנת התוס' בסוף הדיבור דברייתא דלקמן בפרק נערה מרבינן מהאי קרא יתומה לקנס ע"כ היינו משום דא"א לאוקמי בע"א דיש לה אב דלא מהני מיאון דידה אף לענין קנס וכ"כ מהר"ם. ומהרש"א ז"ל כתב קצת בסגנון אחר:

בד"ה אלא אונס וכו' וא"ת ואיהי גבי אונסים אמאי איצטרי' וכו' וי"ל דולו תהי' לאשה אינו מיותר עכ"ל. כבר כתבתי בריש פירקין גבי והני בני קנסא נינהו דמשמע מאותה סוגיא דולו תהיה לאשה מיותר מיהא לההיא דרשא דמדעתה ולולי דברי התוס' דהכא היה נ"ל דאיצטריך ולו תהיה לאשה מדעתה לענין שאם היא אינה רוצה אף על גב שאביה רוצה פטור המאנס לישאנה ואינו עובר עליה ודוקא היכא שאביה והיא רוצין ישאנה בע"כ כנ"ל וכמדומה לי שראיתי כן מפורש בשום ספר:

בד"ה טעמא מאי וכו' אע"ג דבתולה יש לה כתובה מן התורה זאת בעולה היא ומיהו תימא וכו' עד סוף הדיבור. וכל דבריהם בזה ע"פ שיטתם לעיל דף י' דאליבא דהלכתא כתובה דאורייתא ואפ"ה ההוא דהכא מדרבנן מיהו מלשון המכילתא בפ' משפטים משמע דלא מהני ההוא סברא דבעולה דאפ"ה כתובה זו מדאורייתא וז"ל שם ר"ע אומר וכו' מהר ימהרנה לו לאשה למה נאמר לפי שהוא אומר ונתן האיש השוכב עמה שומע אני כשם שבתפוסה נותן מיד כך במפותה נותן מיד ת"ל מהר ימהרנה לו לאשה מגיד שהוא עושה עליה מוהר ואין מוהר אלא כתובה עכ"ל הרי למדנו דאע"ג דכבר היא בעולה אפ"ה כתובתה מאתים ומן התורה דעלה כתיב אם מאן ימאן כסף ישקול כמהר הבתולות ובזה נתיישבו כל הקושיות שהקשו התוספות בזה הדיבור דהא דקאמרי רבנן יצא כסף קנסה בכתובתה היינו מדאורייתא דקנס היינו ממש תמורת הכתובה כדאשכחן במפתה אלא שעיקר החילוק ביניהם דבאונס זה עיקר הקנס שצריך ליתן לה כתובתה מיד ומפתה אם רוצה לישאנה עושה הקנס עליו מהר כשאר כל הנשים אלא דאפ"ה קנס קנסו הכתוב שיתן מאתים ואזלינן ביה בתר ביאה דמעיקרא וכן נראה להדיא מלשון פרש"י בחומש פרשת משפטים. ולפ"ז הא דמסיק תלמודא הכא דטעמא מאי תקנו רבנן כתובה וכו' והא לא מצי מפיק לה לאו אטעמא דעיקר כתובה קאי דהא מדאורייתא קאמרי יצא כסף קנסה בכתובתה אלא דבעי לאסוקי מילתא דרבנן דהכא ככ"ע אפילו למ"ד כתובה דרבנן ולר"מ נמי דקי"ל כוותיה לשיטת התוספות וסיעתייהו דכתובה דאורייתא אפ"ה איצטריך הכא להאי טעמא דהא קיי"ל נמי כר"מ דאסור להשהות את אשתו שעה א' בלא כתובה ואפי' התקבלתי לא מהני כדאמרינן בר"פ אע"פ. וכולה משום האי טעמא דמסיק הכא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ולפ"ז לא הוי מהני באונס שיצא כסף קנסה בכתובה שנתן לה הכתובה קודם החופה דאפ"ה צריך לכתוב לה כתובה אחרת שלא תהא קלה להוציאה וע"ז מסיק שפיר דהא לא מצי מפיק לה. ובזה כוונתי לדעת הגדול מ"ז ז"ל בספר מג"ש ותיתי לי שכל מה שכתבתי כאן קימתינהו לכולהו מסברא דנפשאי אלא שהאיר ה' עיני ומצאתי ראיה מלשון המכילתא דאיתמר משמיה דר"ע בן יוסף כוותיה מיהו לשיטת התוספות היה אפשר ליישב שיטת המכילתא דהא דקאמר התם דכתובת מפותה מדאורייתא היינו בפיתה מעיקרא לשם אישות אלא דאכתי למאן דמוקי קרא דוקא בפיתה שלא לשם אישות בפרק האיש מקדש תקשי. ואפשר דלהתוס' האי דרשא דמכילתא אסמכתא בעלמא היא כדאשכחן בכמה דוכתי ודוק:

בא"ד תימא לר"י כיון דטעמא וכו' אלמנה אמאי תקנו וכו' עכ"ל. ולמאי דפרישי' בסמוך יש ליישב ג"כ דלמ"ד כתובה דרבנן נמי עיקר תקנתא דכתובה לאו משום האי תקנתא דשלא תהא קלה בעיניו תקנו אלא משום חינא בין באלמנה בין בבתולה ולמ"ד כתובת בתולה דאורייתא באלמנה משום חינא אלא הא דמסקינן בכמה דוכתי טעמא מאי תקנו חכמים כתובה שלא תהא קלה להוציאה היינו לענין שאסור לשהות עמה בלא כתובה ושלא ליחד לה מטלטלים בכתובה ושלא תמחול כן נראה לי ודו"ק:

דף מ.

בתוס' בד"ה ליתי עשה וכו' וא"ת ומאי פריך וכו' הא דריש מקרא בהדיא עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דלמא קרא לחייבי עשה אתא דלא שייך לומר אתי עשה ודחי עשה מה שאין כן בחייבי לאווין שפיר מצינן למימר דאתי עשה ודחי ל"ת ונ"ל מזה דכיון דחייבי עשה דהיינו מצרי ואדומי לאו עשה גמור נינהו אלא לאו הבא מכלל עשה. וא"כ לא עדיף האי עשה מלאו גמור והא דעשה עדיף מל"ת היינו עשה גמור שיש בו קום עשה כנ"ל. ואף דמלשון התוספות ביבמות דף כ' בסוף ד"ה אי הכי בד"ה גזירה ביאה ראשונה משמע לכאורה דבחייבי עשה כה"ג אמרינן לא אתי עשה ודחי עשה אפילו בעשה דיבום מ"מ כבר העליתי שם דחייבי עשה שכתבו התוספות שם היינו באלמנה לכ"ג דאיירי התם לענין דהוי עשה ול"ת ולא אתי עשה ודחי כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה כגון מילה בצרעת וכו' ואומר ר"ת דלסימנא בעלמא נקט עכ"ל. נראה דהא דמשמע הכא דמייתי מילה בצרעת לילפותא הא ליתא אלא לסימנא בעלמא דעיקר ילפותא דעשה דוחה ל"ת ילפינן מכלאים בציצית אלא דאכתי לא מצי לאתויי הכא כגון כלאים בציצית משום דלא פסיקא מילתא כ"כ דמיקרי לא אפשר דאדרבא לכאורה מיקרי אפשר כמו שדקדקו התוספות מש"ה מייתי לסימנא מילה בצרעת וק"ל:

קונטרס אחרון תוספות ניתי עשה ונידחי ל"ת כתבתי דנראה לענ"ד דהא דאמרינן בעלמא דעשה דוחה לא תעשה היינו דוקא בעשה גמור שיש בה קום עשה משא"כ בלאו הבא מכלל עשה אע"ג דקי"ל דעשה היא אפ"ה לא אלימא האי עשה לדחות הלאו כיון שאין בה קום עשה ולענ"ד דברים ברורים הם ונכונין בטעמן ועיין מה שכתבתי בפנים אח"ז מצאתי שבס' משנה למלך הלכות נערה בתולה כתב סברא זו בשם הרשב"א ז"ל בחידושיו ואנכי לא מצאתי:

בא"ד וזה אין לנו לומר שיהא אסור ללבוש וכו' דאין זה חשוב אפשר עכ"ל. לכאורה נראה דהא דלא חשיב אפשר כיון דמידי דקפדי עלה אינשי הוא ויש רוצה דוקא בטלית של פשתן משא"כ לענין ציצית אם יהיה של צמר או פשתן לא קפדי אינשי ומש"ה מיקרי אפשר היכא דליכא תכלת ואפשר לקיים בלבן מיהו לפ"ז קשה קצת מהאי דשמעתין דאע"ג דשניהם רוצים בנשואין אפ"ה מלמדין אותה לומר לא בעינא ליה ומש"ה מיקרי אפשר וא"כ בכלאים בציצית נמי אמאי אין מלמדין אותו שלא ילבוש בגד של פשתן דאפשר בבגד אחר ויש ליישב ולחלק ועיין בסמוך בל' גמרא וברש"י ובתוס' ישנים שנדפס בש"ס החדשים בדפוס פפד"מ מיהו מל' המרדכי בהלכות ציצית הביאו הב"י בא"ח סימן י"ג למדתי תירוץ אחר דעל מ"ש בשם הר"ר שלמה מדרוי"ש שאם לבש בשבת טלית שנפסקו הציצית עובר בעשה דציצית והשיב ר"י בעל התוספות דליתא דלא אשכחן דאמר רחמנא לא תלבש בגד בלא ציצית אלא דמצות עשה היא לעשות ציצית היכא דאפשר והיכא דלא אפשר אינו עובר בלבישתו ולפ"ז נראין הדברים ק"ו בההיא דהכא דהא ודאי אין לנו לאסור ללבוש סדין של פשתן והתורה התירה בפירוש ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם וסתם בגדים בתורה היינו צמר ופשתן אלא שאנו רוצין לומר דנילף מהכא דעשה דוחה ל"ת אפילו היכא דאפשר לקיים שניהם מדצותה התורה לעשות ציצית בטלית של פשתן ולפ"ז לא שייך לומר כלל מדהתירה התורה ללבוש טלית של פשתן דמה איסור יש בלבישה שאם לא נאמרה מצות ציצית בשל פשתן היה מותר ללובשו בלא ציצית ולענין עשיית הציצית ודאי מיקרי לא אפשר כנ"ל נכון ולפ"ז צ"ל דר"י בתירוצו כאן נמי נתכוון לכך לפמ"ש המרדכי בשמו ודו"ק:

קונטרס אחרון בתוס' בד"ה כגון מילה בצרעת כו' שם כתבתי טעם מספיק בהא דשרינן כלאים בציצית דאתי עשה ודוחה לא תעשה ולא אמרינן דאפשר בטלית שאינו של כלאים והיינו כשיטת ה"ר שלמה מדרוי"ש ועיין מה שכתבתי בזה בחידושי מסכת ביצה פ"ק לענין עשה דכיסוי הדם דמשמע דקודם ששוחט לא שרינן ליה לשחוט ולכסות משום דליכא עשה דלא לישחוט ולא ליכסי ולסברת הר"ש מדרוי"ש לא יתכן וצ"ע:

בגמרא אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתא לעשה כלל ופרש"י השתא נמי מלמדין אותה לומר איני רוצה עכ"ל. ולכאורה קשיא לי מהכא על מ"ש רש"י ביבמות דף ל"ט ע"ב דביבמה נמי אי אמרה לא בעינא ליה ונותנת אמתלא לדבריה לא כפינן לה אלא אדרבא כפינן ליה שיחלוץ דיבמה שנפלה לפני מוכה שחין לאו דוקא אלא כל היכא דאמרה לא בעינא ליה. ואפ"ה שקיל וטרי הש"ס ביבמות פ"ק דאפילו ל"ת שיש בה כרת מנ"ל דלא דחי ואיצטריך למילף מקרא ואמאי לא אמרינן כי הכא דליתא לעשה כלל דמלמדין אותה לומר איני רוצה. מיהו יש לחלק דשאני התם דאין מלמדין אותה לכתחילה לעקור מצות יבום כיון שאין נותנת אמתלא ברורה לדבריה ועוד דבמצות יבום איהי נמי מוזהרת שתקיים העשה משא"כ הכא בדידיה תליא מילתא דוקא. ולכתחילה נמי אם מלמדין אותה לומר איני רוצה אין כאן עקירת מצוה דעיקר המצוה לא נאמרה

אלא מדעתה אם אומרת בפירוש שרוצית להנשא לו כנ"ל. אלא דלפ"ז לא הוצרך רש"י לפרש דמלמדין אותה. אלא דבלא"ה כיון דאיהי נמי מיזדהרא על כל איסורי ל"ת דאיסורי ביאה ואיסור עשה דולו תהיה לאשה לא קאי עלה דהא כתיב ולו תהיה מדעתה א"כ אפילו אם רוצית מי צייתינא לה לעבור על ל"ת היכא דליכא עשה גבה ובזה נ"ל ברור ליישב שיטת הרמב"ם דאפילו בשניות מד"ס אסורה להינשא לו והיינו נמי מה"ט דפרישית ואין צורך למ"ש הכ"מ שם אלא דמלשון הגמרא דאמר כגון מילה בצרעת לכאורה לא משמע הכי ועדיין צ"ע ודו"ק:

משנה יתומה שנתארסה ונתגרשה ר"א אומר המפתה פטור והאונס חייב ופרש"י דמפתה הא מחלה. וא"כ משמע לכאורה להדיא דקנס נמי יכולה למחול וכדאיתא להדיא לעיל דף ל"ב דמוקמינן לעולא מתני' דאלו הן הלוקין ביתומה ומפותה אבל שיטת הירושלמי שהביאו התוס' במשנה דריש פרקין בד"ה ועל אשת אחיו דקנס אינה יכולה למחול ע"כ מוקי להאי פטור במפתה דהכא לענין בושת ופגם לחוד וזה דלא כשיטת הרמב"ם שהביא הרא"ש דנתארסה ונתגרשה אליבא דכ"ע בושת ופגם לאביה וא"כ אמאי פטור במפתה וכבר האריך בעל תי"ט ע"ש אבל בלא"ה קשיא לי על שיטת הרמב"ם דהא מסקינן בשמעתין דלא נקט יתומה הכא אלא לאשמעינן דנתארסה ונתגרשה הרי היא כיתומה וא"כ כי היכי דביתומה פטור לגמרי במפתה אפילו מבושת ופגם ה"ה לנתארסה ונתגרשה ואפשר דמתני' לא איירי אלא מקנס:

קונטרס אחרון בגמרא אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתא לעשה כלל ופרש"י דמלמדין אותה ומתון מה שהקשיתי על פרש"י בסוגיא דיבמות נתחדש לי בביאור טעמא דגמרא כיון דלגבי דידה נמי איכא איסורא ולא שייך כלל לגבה דידה מצות עשה דולו תהיה לאשה כיון דבעינן מדעתה ובזה נתיישב לי היטב לשון הרמב"ם ז"ל דבשניות מדברי סופרים נמי אסור לקיימה ולא אמרינן דאתי עשה דולו תהיה לאשה ודחי איסור דרבנן כיון דשייך מיהא איסורא גבי דידה מלמדין אותה לומר איני רוצה עד שאני תמה על מרן הכסף משנה שביקש טעמים אחרים לדין הרמב"ם ז"ל ויותר יש לתמוה על בעל משנה למלך בפ"ב מהל' נערה בתולה שהאריך מאד בענין זה וכתב ג"כ באריכות בשם ר' אהרן ששון ז"ל ולע"ד אין צורך לכל זה דשפיר יש לפרש כדפרישית ולענ"ד שדברים ברורין הן:

קונטרס אחרון במשנה יתומה שנתארסה ונתגרשה ר"א אומר המפתה פטור ופרש"י דהא מחלה וא"כ מבואר להדיא דקנס יכולה למחול ודלא כשיטת הירושלמי שהביאו התוספות בריש פירקין דקנס לא מציא למחול אלא דהירושלמי מוקי למתניתין לענין בושת ופגם וא"כ משמע דלא כשיטת הרמב"ם ז"ל דבושת ופגם בנתארסה ונתגרשה לאביה ועוד הקשיתי מסוגיא דשמעתין על שיטת הרמב"ם ז"ל וצ"ע ליישב:

בגמרא ממאי מדקתני וכו' יתומה פשיטא אלא וכו'. מפשט ל' התוספות משמע דהא דקאמר ממאי היינו לאוכוחי דלא סבר ר"א כר"ע דברייתא דנתארסה ונתגרשה קנסה לאביה והא דקתני מפותה פטור היינו משום שהיא ג"כ יתומה. ע"ז מסיק דיתומה לחוד פשיטא שהיא לעצמה וא"כ ע"כ דהא דקתני יתומה שנתארסה ונתגרשה יתומה או שנתארסה ונתגרשה קאמר או כפרש"י דכולה חדא מילתא היא דנתארסה ונתגרשה קרי לה יתומה לאשמעינן דלעצמה וטעמא קאמר דהרי היא כיתומה וכמ"ש מהרש"א וכ"כ הרא"ה ז"ל בחדושיו אבל לאפוקי מדר' יוסי הגלילי לא איצטריך לאוכוחי דמגופא דמתני' שמעינן לה מדקתני האונס חייב ולר"י הגלילי דאמר נתארסה ונתגרשה אין לה קנס ה"ה ביתומה ונתארסה ונתגרשה נמי אין לה דמ"ש. אלא דיש לי לדקדק מאי מקשה יתומה פשיטא הא אשכחן לקמן בברייתא דף מ"ג ע"ב דדריש ר"י אם מאן ימאן לרבות יתומה לקנס ובמפותה כתיב ונהי דהש"ס מדייק שפיר דאכתי מאי מהני דנתארסה ונתגרשה מ"מ לשון פשיטא אינו מיושב מיהו למאי דפרישית לקמן דר"י איירי בקטנה דלאו בת מחילה היא א"ש דהכא ע"כ בגדולה איירי מדקתני פטור וא"כ שפיר מקשה פשיטא אבל למ"ש שם הרמב"ן דר"י הגלילי סבר דקנס לא מצי מחלה וכ"כ הרא"ה ז"ל בשמעתין בשם התוס' לפי האמת והא דקתני מתני' מפתה פטור אבושת ופגם קאי ושכן הוא בירושלמי א"כ מאי מדקדק הכא כלל דר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה דלמא לעולם כר"י דאין לה קנס כלל דכתיב אשר לא אורסה והא דקתני האונס חייב היינו בושת ופגם וכפי שיטת התוספות לעיל דלא איתקש בושת ופגם לקנס אלא למי שזה ניתן זה ניתן אבל היכא דפטור מקנס לגמרי אין לפטרו מבושת ופגם וא"כ א"ש כולה מתניתין כר"י ודוקא יתומה שנתארסה ונתגרשה קתני דמפתה פטור לגמרי. מקנס פטור כיון דנתארסה ונתגרשה ומבושת ופגם פטור משום שהיא יתומה והא מחלה אבל ביתומה לחוד נהי דפוטר מבושת ופגם אכתי חייב קנס דלא מצי מחלה ובנתארסה ונתגרשה נהי דפטור מקנס אכתי חייב בבושת ופגם. ויש ליישב דאכתי מקשה שפיר כיון דלא נקט יתומה אלא לאשמעינן דפטור מבושת ופגם א"כ מאי קמ"ל פשיטא ואי כר"י הגלילי ליתני נתארסה ונתגרשה לחוד. ומיהו לפמ"ש התוספת לקמן דף מ"ג בד"ה בתולת ישראל ולא בתולת גרים דלמסקנא נמי איצטריך לרבויי יתומה לקנס לר"י דלא נמעט יתומה מלאבי הנערה א"כ ודאי איצטריך לאשמעינן יתומה דאונס חייב. וע"כ דלפ"ז לא נחית הש"ס כלל להאי סברא דירושלמי לאוקמי מתני' בבושת ופגם שאינה יכולה למחול קנס וכדפרישית במתניתין ודו"ק:

דף מ:

בגמרא ואימא לדידה. וקשיא לי אי ס"ד דלדידה א"כ אמאי איצטריך קרא דבושת ופגם לא הוי בכלל חמשים כסף דהא החמשים כסף לאביה בהדיא כתיב והנך לדידה ויש ליישב דאכתי מצינן למימר דלדידה משום דמסברא איכא למימר הכי דצערה דידה לא זכי ליה רחמנא כדאיתא בהחובל וקרא דאביי ורבא ע"כ הוי מוקמינן לה דאיצטריך לאקושי בושת ופגם לקנס לענין היכא דפטור מקנס פטור נמי מבושת ופגם. אבל לבתר דקים לן מסברא דבושת ופגם נמי לאביה מוקמינן הקישא איפכא דוקא למי שזה ניתן זה ניתן ולא לענין חיוב ופטור כמ"ש התוספות בד"ה ואימא לדידה. ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרמב"ם שהבאתי בדף הקודם בלשון התוספות בד"ה בושת ופגם דלקושטא דמילתא דוקא לענין חיוב ופטור הוקשו בושת ופגם לקנס וכן לפמ"ש מסברא דנפשאי דבלא הקישא נמי פשטא דקרא לענין חיוב ופטור דאכולהו קאי והיינו לבתר דכתיב בושת ופגם בהאי פרשה גופא ומש"ה איצטריך קרא ודו"ק:

בתוספות בד"ה דאי בעי מסר לה וכו' תימא דהכא לא קים לן וכו' ואור"י וכו' א"נ בעי למילף קדושי נערה מבושת ופגם של קטנה וכו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל דשפיר מצינן למילף קדושי נערה מבושת ופגם של נערה דהא פשיטא לן שיכול לקדשה כשהיא קטנה למנוול ולמוכה שחין ולמוסרה לו כשהיא גדולה לחופה דבהכי איירי קרא כמ"ש רש"י לקמן דף מ"ו ע"ב דל' נתתי לאיש הזה אמסירה לחופה קאי וא"כ בהאי שעתא בידו לביישה ולפוגמה דנראה מל' הגמרא דעיקר הבזיון דלמנוול ומוכה שחין לאו בשעת קדושין הוא אלא כשנמסרת לו לחופה ונשואין דהכי משמע לישנא דגמרא דאי בעי מסר לה ולא קאמר דאי בעי לקדש לה כנ"ל נכון לולי שהתוספות לא כ"כ עיין בחדושינו לקמן ובפרק קמא דקדושין:

בד"ה הא לאו הכי וכו' ותימא לר"י מה בכך עכ"ל. לקמן דף מ"ד ע"ב בד"ה הא לאו הכי כתב ר"י גופא דאלשון נערה לחוד קשיא ליה דאף ע"ג דכתיב והוציאו את הנערה בלא ה"א אפ"ה משמע בגדולה דוקא וכן משמע להדיא בירושלמי כאן מיהו קושיית ר"י כאן היינו לפי פירושו השני שם בד"ה א"כ בישראל ע"ש בל' התוס' ובחידושינו:

בא"ד אי נמי דוקא במוציא ש"ר סברא הוא כו' עכ"ל. מיהו בהאי סברא לחוד לא הוי פשיטא ליה לאקשויי טעמא דכתיב נערה דודאי אי כתב רחמנא נערה בלא ה"א דהוי פשטא דקרא אפילו קטנה תו לא הוי ממעטי' לה מקנסא דמשום האי סברא לא הוי מפקינן לקרא מפשטיה אלא עיקר קושיית הגמרא כיון דחזינן דפשטא דקרא לא איירי בכל מילי מקטנה ג"כ דהא לאו בת עונשין היא. אע"כ קטנה לאו אכולה מילתא דכתיבי התם קאמר וא"כ שפיר הוי ממעטי' לה נמי מקנס כיון דסברא הוא. והא דנערה אפילו קטנה במשמע הוי מוקמינן לענין קטלא דהבועל בכלל החיובים דשייכי ביה לענין מיתה כנ"ל בכוונת התוספות:

דף מא.

בתוספות בד"ה וליתני אנסתי דהוי רבותא טפי כו' עכ"ל הא דלא ניחא להו לפרש קושיית המקשה דליתני אנסתי ופתיתי כדקתני בכמה דוכתי וכמ"ש הריטב"א ז"ל בחדושיו. אלא דלפ"ז לא הוי משני הש"ס מידי לא מיבעיא קאמר דאכתי קשה טפי ליתני תרוייהו כדקתני בכ"ד דהוי לא זו אף זו. ועוד נ"ל דהכא לא שייך למיתני תרווייהו. דא"כ היה צריך להאריך ולמיתני דבאנסתי משלם נמי צער ע"פ עצמו. משא"כ במפתה אינו נותן צער דהא מוקי מתני' דלא כר"ש ב"י דאמר לעיל דאונס נמי אינו משלם צער. מיהו השתא דאתינן להכא מצינן לפרש בפשיטות דמקשה וליתני אנסתי וליתני נמי דמשלם צער ע"פ עצמו כן נ"ל ודו"ק:

סליק פרק אלו נערות

דף מא:

נערה שנתפתתה פרק רביעי

משנה נערה שנתפתתה וכו' עמדה בדין עד שלא מת לכאורה היה נראה לי לדקדק מלשון המשנה דקתני עמדה בדין ולא קתני עמד האב בדין משמע דאיהי היא דקמשתעיא דינא בהדיה ולא האב. וזה לפי מה שאפרש בסמוך דלמסקנת הש"ס לקמן דטעמא דר"ש מונתן דלא זיכתה התורה לאב עד שעת נתינה א"כ מצינן למימר דרבנן נמי דרשו ונתן שלא זיכתה התורה לאב עד שעת העמדה בדין דמהאי שעתא קרינן ביה ונתן (ובדידה לא כתיב ונתן) דכגבוי דמי דלבי דינא אזהר קרא כמו שאבאר לקמן בשמעתין וכ"כ בחידושי הרא"ה ז"ל דטעמא דרבנן מונתן וכמ"ש לעיל ר"פ אלו נערות גבי נערה נערה ויבואר עוד לקמן בשמעתין ולפ"ז אפשר דאין האב יכול להעמידו בדין דא"ל לאו בעל דברים דידי את והא דקתני לקמן במשנה דשבועות אנסת ופתית את בתי א"ש למסקנא דאיירי לאחר שכבר עמדה בדין כמו שאפרש לקמן. א"נ התם איירי שכבר מתה הבת בנערות או בבגרות אף קודם העמדה בדין דאבוה מינה דידה קזכי ובדידה לא כתיב ונתן ויש לה זכות אף קודם העמדה בדין כך היה נ"ל לכאורה לשיטת הסוברים דבשאר קנסות אדם מוריש קנס לבניו (וא"כ ע"כ דטעמא דרבנן הכא משום דרשי ונתן) ולדעתי ע"כ היא שיטת ר"י הלבן שהביאו התוספות פרק אלו נערות דף ל"ח ע"ש. אלא דאכתי קשיא לי במפותה דאיירי בה נמי מתני' כמו שאבאר א"כ האיך שייך בה עמדה בדין הא מחלה אם לא שנאמר דקנס אינה יכולה למחול כמ"ש התוספות לעיל ר"פ אלו נערות בד"ה ועל אשת אחיו בשם הירושלמי ע"ש בחידושינו ויבואר עוד בסמוך. מיהו מפירש"י ותוספות בשמעתין משמע דקודם העמדה בדין לרבנן לא איצטריך קרא דאין יכול להוריש אלא טעמא רבה אית בה דאי מודה מפטר וה"ה לשאר קנסות כמו שיבואר. ולפ"ז לא שייך לרבנן דרשא דונתן. והשתא צ"ל דהא דקתני עמדה בדין בדידה היינו משום שאין האב יכול לטעון טענת ברי להבחין בין אנוסה למפותה כמ"ש הראב"ד בהל' נערה בתולה ונ"מ לענין צער או אם רוצה לישא אותה דבמפותה פטור ובאונס חייב כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון פרק נערה במשנה עמדה בדין עד שלא מת האב והיה נ"ל לכאורה לדקדק דאיהי היא דמשתעי דינא בהדי הבועל ולא אביה דמצי א"ל לאו בע"ד דידי את דכי זכי רחמנא לאב היינו דמינה דידה קזכי אלא דאכתי קשיא לי טובא במפותה מאי עמדה בדין שייך הכא הא מחלה למאי דפרישית בסמוך דתלמודא דידן סובר דקנס יכולה למחול והעליתי מזה סיוע לשיטת הראב"ד ז"ל שאין האב יכול להעמידו בדין אף באונס לפי שאין יכול לטעון טענת ברי אם באונס או ברצון אלא ע"י טענת ברי של הבת ונ"מ לענין צער ועדיין צ"ע:

ברש"י בד"ה לא הספיקה וכו' כיון דלא עמדה בדין לאו ממונא הוא להורישו לבניו ואמרינן לקמן אין אדם מוריש עכ"ל. ע"כ תרי טעמי נינהו דהא במעשה ידיה ומציאתה אע"ג שלא עמדה בדין נמי יכול להוריש זכות בתו דבכה"ג לאו זכות בתו מיקרי אי זכה האב מחיים ע"כ דעיקר טעמא דקנס אינו יכול להוריש קודם שעמדה בדין היינו משום דאי מודה מפטר כמ"ש רש"י להדיא במשנתינו גבי מעשה ידיה דלא דמי לקנס אלא שהוצרך רש"י לפרש ג"כ ואמרינן לקמן דבלאו האי טעמא אכתי תקשי נהי שאין האב מוריש לבניו מ"מ אמאי הוי לעצמה ולא זכו בה האחין מחמתה כמו שזוכה האב אפילו אם כבר גבתה. ועל זה מפרש שאין האחין זוכין כלל בזכות הבת במה שהוא שלה. ולמאי דמפרש רש"י דטעמא דאין יכול להוריש קודם העמדה בדין משום דאי מודה מיפטר משמע להדיא דה"ה לשאר קנסות ואף ע"ג דבשאר קנסות אי אמרינן דאין מוריש לבניו היכא דמית פקע קנסא לגמרי וזכה הנתבע בשלו ואפ"ה אמרינן הכא דלעצמה משום דמעיקרא בשעת ביאה איהי נמי אית לה יד כדדרשינן לקמן אם מאן ימאן לרבות יתומה לקנס וכמו שאבאר שם אלא שיד אביה מעכב על ידה שהתורה זיכתה לו והיכא דמית תיכף בשעת מיתה זכתה איהי בשלה כן נ"ל ועיין בסמוך:

בתוספות בד"ה לא הספיקה וכו' תימא תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי כו' עכ"ל. ופשיטא להו מלישנא דמתני' דאכולהו מילתא דקתני לעיל קאי. ועוד מדקתני סיפא מעשה ידיה ומציאתה ושביק לבושת ופגם דקתני ברישא אלמא דבושת ופגם שוה לקנס בכולהו בבי

דמתני'. והר"ן כתב בע"א דמלשון הן פשיטא להו דאיירי בבושת וכן משמע מלשון התוספות דלעיל גבי בגר בקבר דמלשון הן קדייקו כמ"ש הר"ן ז"ל ע"ש:

בא"ד ושמא מקראי דלעיל דנפקא בושת ופגם איתקשו להדדי כדפרישית לעיל עכ"ל. האי היקשא לא נמצא בגמרא אלא שהתוספות לעיל בפרק אלו נערות כ"כ בכמה דוכתי ועיקר דבריהם בסוגיא דבגר בקבר דף ל"ח ע"ב כ"כ ר"י בעל התוספות ודקדק מההיא דהכא דבשת ופגם איתקשו להא מילתא לקנס למי שזה ניתן זה ניתן אע"ג דלא איתקשו לענין אי מודה מיפטר עכ"ל ולכאורה יש לתמוה דלמאי דפרישית בשיטת רש"י דהא דבקנס גופא אין אדם מוריש לא ידעינן אלא משום דאי מודה מיפטר וכן נראה מלשון התוספות בכולה שמעתין דהא בהא תליא מיהא אליבא דרבנן כמו שיבואר. ואף לשיטת ריב"א בפרק מרובה דף ע"ד ע"א שכתב לחלק בין קנס הבת לפי שאין מוריש עיקר הדבר לשאר קנסות שמוריש עיקר הדבר אפ"ה נראה מדבריו דעיקר טעמא לחלק בין עמד בדין וקודם שעמד היינו משום דאי מודה מיפטר אלא דבשאר קנסות לא מהני האי טעמא כיון שמוריש עיקר הדבר וא"כ מאי היקשא שייך הכא כיון דהא בהא תליא (ובכמה דוכתי משמע להדיא דכל מידי דתליא בטעמא לא שייך לומר אין היקש למחצה כדאשכחן לענין ממזרת דאיתקשו חייבי כריתות ומקשה הש"ס פרק האומר א"ה אפילו נדה נמי ומשני שאני התם דכתיב ותהי נדתה עליו דתפסי קידושין וכתבו התוספת דכיון דממזרת ותפיסת קידושין הא בהא תליא לא מהני בהו היקשא למחצה וכ"ש הכא דבקנס גופא לא כתיב בהדיא אלא מסברא דאי מודה מיפטר ידעינן דאינו מוריש ואכתי איכא למימר איפכא מקשינן קנס לבושת ופגם דמסברא יכול להוריש. אע"כ דכל חדא וחדא תיקום אדוכתי' ואזלינן בתר טעמא כמ"ש והעליתי בעזה"י כלל זה בדוכתי טובא אם לא שנאמר דהאי היקשא לא איצטריך אלא להכי למי שזה ניתן זה ניתן וכיון דעיקר קרא בקנס' כתיב שפיר מקשינן בושת ופגם לקנס) מיהו לפי מה שפירשתי לעיל דשיטת ר"י הלבן דטעמא דרבנן מונתן א"ש טפי דהאי דרשא שייך לענין בושת ופגם כמו לענין קנס ולקמן יבואר באריכות:

דף מב.

גמ' מפתה מדעתה עביד עמדה בדין איצטריכא ליה פלוגתא דר"ש ורבנן. מכאן משמע להדיא דפלוגתא דר"ש ורבנן אמפותה נמי קאי וקשיא לי האיך קאמר ר"ש אם לא הספיקה לגבות ה"ה לעצמה הא מחלה וסתמא דתלמודא ע"כ סבר הכא דיכולה למחול מדמקשה בפשיטות מפתה מדעתה קא עביד ולעיל דף ל"ב נמי משמע הכי דמוקי מתני' דאלו הן הלוקין במפותה דאין לה קנס דמחלה ודלא כשיטת הירושלמי שהביאו התוספות ר"פ אלו נערות בד"ה ועל אשת אחיו וכתבתי שם לעיל דף ל"ב דפלוגתא דאמוראי היא בש"ס דילן ובשלמא לרבנן איכא למימר דהאי בבא דלא הספיקה ה"ה לעצמה לא קאי אלא אאונס לחוד והא דקתני מפותה היינו משום בבא דרישא לאשמעינן דהרי הן של אחין משא"כ לר"ש דלא איירי אלא בהאי בבא דלעצמה ודאי קשה מאי קאמר הכא פלוגתא דר"ש ורבנן קמ"ל ותיפוק ליה דר"ש לא קאי אמפותה. ועוד כיון דעמד בדין דקאמר ת"ק לאחין בין במפותה בין בקנס בין בבושת ופגם מסתמא בכולהו פליג ר"ש וקאמר דלעצמה. ול"ל דאכתי שייך פלוגתא דר"ש ורבנן נמי במפותה בעמד בדין דלרבנן לאחין ור"ש קאמר לעצמה ולצדדין קאמר דבאונס לעצמה ממש ובמפותה ממילא דפטור המפתה לגמרי ולעצמה דמפותה היינו לאפוקי דאחין דקאמר ת"ק הא נמי ליתא דתינח קנס בושת ופגם מא"ל דנהי שכתבו התוספות במשנתינו דבושת ופגם איתקש לקנס מ"מ הרי כתב ר"י בעל התוספות לעיל גבי בגר בקבר דלא שייך האי הקישא אלא לענין למי שזה ניתן זה ניתן אבל היכא שפטור הלה לגמרי מטעמא דאין יכול להוריש לבניו לא שייך האי הקישא דבושת פגם דיכול להוריש נתחייב הלה ליתן ליורשים א"כ הדרא קושיא לדוכתא במפותה בעמד בדין דאמר ת"ק לאחין אפילו בושת ופגם האיך פליג עליה ר"ש וקאמר לעצמה דהא בושת ופגם מיהא דאחין הוי כיון דבקנס פטור הלה לגמרי לא שייך תו האי הקישא. מיהו בהא מצינא למימר דמ"ש ר"י דלא שייך האי הקישא היכא דפטור לגמרי היינו אליבא דרבנן ולדידהו ודאי לא נקטו האי בבא דלעצמה אלא באונס לגמרי ואקנס דמפותה לענין דפטור לגמרי משא"כ בבושת ופגם דמפותה ודאי הוי דאחין משא"כ לר"ש אליבא דמסקנא דילפינן לקמן מונתן תו לא צריכין להקישא אלא דפשטא דקרא דונתן קאי אכולהו דכתיבי בהאי קרא בין בקנס בין בבושת ופגם כנ"ל לשיטת ר"י. אמנם למאי דפרישית בלשון המשנה דטעמא דרבנן קודם שעמד בדין נמי מונתן א"ש טפי דלעצמה דקאמר ר"ש ורבנן קאי בכל מילי אפילו בבושת ופגם והארכתי בזה להקל על המעיין במה שאפרש בסוגיא שלפנינו ודו"ק. ומה שיש לדקדק עוד בזה מהא דדרשינן לקמן אם מאן ימאן לרבות יתומה לקנס ובמפותה כתיב יבואר לקמן במקומו בעזה"י:

בתוספות בד"ה ר"ש פוטר וכו' תימא לר"י תיפוק ליה דאפילו וכו' אלא כשייחד לו כלי עד סוף הדיבור. ולענ"ד יש לתמוה על תמיהתו דאמאי הו"ל לר"ש למישבק טעמא דאין משלם עפ"י עצמו שהוא דבר פשוט וברור דלא שייך לכ"ע בענינא דשבועת הפקדון. דהו"ל כפירת דברים ושבועת ביטוי הוא. ולמינקט טעמא דייחד כלי שלא נזכר בשום משנה ובריתא אלא מימרא דר"ח היא בפרק הזהב ולאו מקרא יליף לה אלא משום דבעינן דומיא דגזל ופקדון שהוא דבר בעין ואם כן למאי דס"ד דר"ש דרבנן דמחייבי בקנס אע"ג דלא עמד בדין וכפירת דברים בעלמא הוא ולא דמי כלל אפילו לעושק ותשומת יד דהא כולהו הוי ממון אלמא דלא בעו רבנן דומיא דפקדון מכ"ש דלא איכפת להו בייחוד כלי ואע"ג דלא ייחד מחייבי דנהי דלא הוי דומיא דגזל ופקדון אכתי הוי דומיא דעושק ותשומת יד ול"ל מטעמא דר"ח מדלא אהדר קרא לתשומת יד כדאיתא התם בפרק הזהב הא ליתא אלא לר"ל דקאמר מעות אינן קונות כמבואר שם משא"כ לר"ח דס"ל מעות קונות. וכ"ש אליבא דר"ש דקיימינן הכא כ"ע מודו דאית ליה מעות קונות כדאיתא שם להדיא בגמרא א"כ תו לא שייך האי ילפותא דתשומת יד ואי אית ליה לר"ש הא דר"ח דבעינן ייחוד כלי ע"כ היינו מסברא בעלמא דבעינן דומיא דגזל. ועוד דהא ר"ש דריש התם מקרא דאו מכל אשר ישבע לשקר לרבות תשומת יד ובאמת למאי דאית ליה מעות קונות לא איצטריך ליה האי דרשא ועוד דלפ"ז קשה מ"ש כל הני דאהדרינהו קרא בהדיא ושבקי לתשומת יד למהדרא בהדיא והדר מרבי לה בקרא אחרינא ותירוץ הגמרא דשם לא שייך אליבא דר"ש דאית ליה מעות קונות אלא דע"כ דחיק ומוקי דרשא דאו מכל אשר ישבע להכי וכמו שיבואר שם בחדושינו. ולפ"ז מצינן למימר דאי לאו דפשיטא ליה לרבי שמעון בקנס דפטור מקרבן שבועה מטעם דאין משלם עפ"י עצמו והו"ל כפירת דברים טפי הוה ניחא ליה לרבויי קנס מאו אשר ישבע והו"א דגזירת הכתוב הוא דלא בעינן יחוד כלי. ועוד למאי דמסקינן לקמן דר"ש ורבנן אפילו בעמד בדין פליגי וקמיפלגי בקרא דוכיחש וקרא דומעלה מעל ור"ש הכא לדבריהם קאמר דלודי מיהא בלא עמד דהו"ל כפירת דברים דכ"ע מודו דפטור ואי לאו האי טעמא אפילו לדבריהם לא הוי מצי לאקשויי דשמא טעמא דרבנן בלא עמד בדין נמי מומעלה מעל דלעמד בדין לא צריך קרא כמו שיבואר לקמן בפשיטות בעזה"י ולדעתי תמיהת ר"י צ"ע וכ"ש במאי שהקשה קושיא שניה ותיפוק ליה דיחוד כלי לא מהני דדבר שלב"ל וכו' הלשון ותיפוק ליה תמוה דלכאורה הא דחשיב כה"ג דבר שלב"ל היינו משום דלמא מודה ומיפטר כמ"ש מהרש"א וכדאיתא להדיא ר"פ המפקיד וא"כ סוף סוף איצטריכא ליה לר"ש טעמא דאין משלם ע"פ עצמו וצ"ע ודו"ק:

בד"ה ונשבע והודה לר"ש מיהו קצת קשה דבהאי מתני' וכו' דה"נ הוי מצי למיבעי לרבנן וכו' עד סוף הדיבור. לכאורה דקשיא להו קושיא זו דוקא לפרש"י שהביאו בסמוך בד"ה או דלמא משא"כ לפירושם בסמוך דהא דקאמר אביי לר"ש היינו ר"ש דמתני' דפירקין במשנתינו וא"כ לא שייך למיבעיא כלל אליבא דרבנן שהרי מחלקותם בצידו דאפילו להורישו לבניו הו"ל כממון גמור וה"ה דשבועת הפקדון דהא בהא תליא וכן לענין מודה מיפטר פשיטא לן בכולה תלמודא דמשעמד בדין תו לא שייך מודה בקנס ולדעתי מקרא מלא הוא דמאשר ירשיעון אלקים דרשינן פרט למרשיע את עצמו ופשטא דקרא ירשיעון היינו עמידה בדין ממש כדכתיב ונקרב וא"כ משמע להדיא דהיכא דבהאי שעתא לא הרשיע את עצמו אלא אשר ירשיעון אלקים משלם שנים לרעהו ותו לא איכפת לן בהודאתו ודוקא אליבא דר"ש דמשנתינו דלא שני ליה לר"ש בין עמד בדין לענין להוריש לבניו קמיבעיא ליה לאביי למאי דלא ס"ד דאביי דטעמא דר"ש מונתן דהא קשיא להו לרבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין וע"כ סבר אביי דאיהו יליף מוכיחש כמ"ש התוספות לקמן בד"ה דאחין בעי למיהוי ומש"ה מיבעיא ליה לאביי דאפשר דלענין הודאה נמי יליף ר"ש מוכיחש דהא בהא תליא וע"כ דחקינן קרא דאשר ירשיעון אף לאחר שעמד בדין משא"כ לרבנן אין מקום לאיבעיא זו וראיתי למהרש"א בלשון התוספות בסמוך שכ' דלרבנן דמשנתינו נמי איכא למיבעיא דשמא איכא שום קרא לאפלוגי בינייהו ונראה מדבריו שרוצה בזה לפרש דהאי ק"ק שכתבו התוספות כאן היינו אפילו לפירושם. ולענ"ד הא ליתא דמדלא הוו ידעי טעמא דר"ש עשרין ותרתין שנין מכלל דטעמא דרבנן אדרבה פשיטא להו טובא דבכל דוכתי מפלגינן בין עמד בדין לקודם שעמד וכ"ש לענין מודה בקנס דפשטא דקרא בהכי איירי כדפרישית ולהתוספות הא בהא תליא לכן נראה מבואר דק"ק שכתבו התוספות כאן היינו לשיטת רש"י דאביי באיבעיא דיליה אכתי לא ס"ד דתליא בר"ש דמתני' והיינו דקשיא להו מאי קמיבעיא ליה לר"ש טפי מלרבנן ואי משום דבסמוך בברייתא פליגי ר"ש ורבנן א"כ הו"ל לקבוע בעייתו בסמוך ולענ"ד הא נמי לא קשיא דאברייתא בסמוך לא מצי למיבעיא כיון דר"ש פטר להדיא ומאי דוחקיה דאביי לאוקמי בשינוייא דחיקא שלא עמד בדין אע"כ משום דפשטא דמתני' דשבועות משמע איפכא דדוקא כשלא עמד בדין פליגי ובדוחק משנינן לקמן דלדבריהם קאמר והיינו דקמיבעיא לאביי הי מינייהו עיקר והיינו דסמך לאבעייתו אמתני' כנ"ל וק"ל ובסמוך אפרש בע"א דלפרש"י נמי אביי אר"ש דמתני' קאי:

בד"ה או דלמא וכו' אבל בקונטרס פי' וכו' משמע מתוך פירושו דפשיטא להו וכו' או להורישו לבניו דמ"ש עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה אמאי פשיטא להו דלפרש"י לא שני בין מודה ומיפטר להורישו לבניו כיון דלהורישו לבניו קאמר ר"ש להדיא במשנתינו דאינו מוריש ואטו אביי לא ידע המשנה כדמקשו התוספות לקמן לרבה ונהי דטעמא לא הוי ידע מ"מ עיקר מילתא ידע ובהכרח נפרש כוונת התוספות דפשיטא להו דמסברא להורישו לבניו תליא באי מודה מיפטר כמו שפרש"י גופא במשנתינו בלא עמד בדין וא"כ כיון דלפרש"י לר"ש פשיטא ליה לאביי דאי מודה לא מיפטר לפ"ז לענין להורישו לבניו הו"ל כהלכתא בלא טעמא. וא"כ ליקשי איהו לנפשיה כדקשיא ליה בסוף אלא דמשום הא לא איריא דמצינן למימר דאביי נמי לא מקשה ליה לרבה טעמא דר"ש אלא אעיקר דבריו וכמו שנפרש לקמן בשיטת רש"י. ועוד דהא אפילו למסקנת פי' התוס' לא פסיקא להו דלהורישו לבניו תליא באי מודה מפטר וכמו שאבאר דבריהם בסמוך ובאמת לשיטת ר"י הלבן לעיל דף ל"ח גבי בגר בקבר ובפרק מרובה דף ע"ב אפילו קודם שעמד בדין יכול להוריש אע"ג דאי מודה מיפטר אלמא דלאו הא בהא תליא ואי מכח כ"ש משמע להו לא הוו משני מידי אליבא דמסקנא כמו שאבאר ולפ"ז נהי דפרש"י להדיא במשנתינו בלא עמד בדין דטעמא משום אי מודה מיפטר היינו אליבא דרבנן דמפלגו בין עמד בדין לקודם שעמד משא"כ לר"ש ע"כ טעמא אחרינא איכא סוף דבר הבנת התוספות בשיטת רש"י צריך לי עיון והנלע"ד כתבתי בשיטת רש"י בסמוך:

בא"ד וקשה שצריך למחוק הספרים ועוד דאדפריך עכ"ל. קושיא ראשונה א"א ליישב אם לא באחד משני אופנים שכתב מ"ז בספר מג"ש או שלא נמצא לרש"י גירסא זו מדלא כתב ה"ג או שנאמר דגרס נמי ומודה בקנס פטור ומפ' להאי פטור לענין קרבן שבועה דאיירי ביה ושאר הקושיות יישב ג"כ מ"ז בספרו ע"ש ועתה אפרש מה שנלע"ד בשיטת רש"י ז"ל תחילה אפרש דפשיטא ליה לרש"י טובא דלענין מודה בקנס ליכא למ"ד דפטור משעמד בדין כדפשיטא לן בכולה תלמודא ולא נחלק אדם מעולם ואפושי פלוגתא לא מפשינן ואין מקום שיסתפק אביי בזה ומכ"ש למאי דפרישית דמקרא מלא הוא אשר ירשיעון דמינה ממעטינן מודה בקנס ופשטא דקרא אשר ירשיעון היינו שעת העמדה בדין. והאמת עד לעצמו וכדאי הוא למחוק הגירסא בשביל דבר פשוט כזה ולישנא דסוגיא דשמעתין מסייע מדמותיב אביי לקמן ממתני' דשבועות ודייק מינה הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו אלמא דמילתא דפשיטא היא וכמ"ש התוספות עצמן. אלא הא דקמיבעיא ליה אביי לר"ש לענין קרבן שבועה היינו נמי לר"ש דמשנתינו דקאמר דאינו מוריש לבניו כמ"ש התוספות וכיון דאביי לא הוי ידע טעמא דר"ש במשנתינו הוי ס"ד דטעמא דידיה משום דירושת הבנים בקנס תליא בקרבן שבועה דילפינן מוכיחש ובהא מילתא נמי אנהרינהו לעינין מן שמייא דמסברא א"ל דלהורישו לבניו תליא בקרבן שבועה מדאשכחן בקרבן שבועה שנאמרה ונשנית בפ' נשא דהתם כתיב והתודה וכתיב בתריה ואם אין לאיש גואל וגומר אלמא דכל מה דשייך בההיא פרשה דקרבן שבועה אדם יכול להוריש לבניו ובגר שייך לכהנים ולמאן דאית ליה דשייך גבי קנס עניינא דקרבן שבועה כשעמד בדין א"כ הוי נמי בכלל מכל אשר יחטא בהנה דכתיב בפרשת נשא וממילא דעלה קאי ואם אין לאיש גואל וכולהו עניינא דגזל הגר אלמא דקנס בר ירושה הוא. ובכה"ג מצינן למימר נמי איפכא דאביי הוי ידע טעמא דר"ש דממעט קנס מוכיחש ומוקי לה כשעמד בדין וקתני עלה יצאו אלו שהן קנס ולא הוי דומיא דפקדון וקשיא ליה כיון שעמד בדין דפשיטא לן מאשר ירשיעון דאי מודה לא מיפטר במאי לא הוי דומיא דפקדון. אי משום דעיקרו קנס הא קמן דלענין יחוד כלי דבעינן נמי דומיא דגזל ואע"פ דמעיקרא לא הוי דומיא דגזל שגזלו דבר שהוא בעין אע"כ כיון דבשעת העמדה בדין מכחיש דבר שהוא דומיא דגזל הוי שפיר דומיא וא"כ ה"נ לענין קנס בשעת העמדה בדין הוי דומיא דכולהו שהן ממון דהא אינתיק ליה

מקנס לממון ותו מאי ריעותא דקנס אי משום שהשמות חלוקין מעיקרן היו כל כ"ד נזיקין ומלוה וגזל נמי כ"א השמות חלוקין ואדרבא קנס עדיף טפי לכמה אמוראי דירושלמי דאין יכול למחול כדפרישית ואיכא למ"ד חידוש הוא בקנס אע"ג דמיקטל משלם מכל זה מצא אביי מקום להסתפק ולומר דגריעותא דקנס היינו מדאשכחן לר"ש במשנתינו דאין יכול להוריש וסבר אביי דמסברא אית ליה הכי שקנס אינו ממון כלל אלא משלחן גבוה קא זכו דמה"ט אין יכול למחול ודוקא לדידיה זכי ליה רחמנא אבל לבריה וליורשים לא זכי רחמנא ומה"ט ממעט ליה מוכיחש דלא הוי דומיא דפקדון וכל הנך דאדם מוריש לבניו כך נ"ל אם נאמר דרש"י נמי מפרש האי לר"ש היינו ר"ש דמשנתינו דפירקין שכן נ"ל האמת דסברא דאביי דקרבן שבועה תליא בלהורישו לבניו והיינו דמקשה הש"ס לקמן א"ה ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה ובהכי סלקא כולה שמעתתא כהוגן וכמו שאפרש כ"א במקומו אמנם מדקדוק לשון רש"י לקמן יראה שאין זה מוכרח אלא לאביי נמי לא ס"ד דהא בהא תליא עד לקמן דילפינן מונתן ושם אבאר בעזה"י כוונת רש"י לנכון. נקטינן מיהא דענין הודאה פשיטא ליה לרש"י דלא תליא בקרבן שבועה יהיה אין שיהיה סרו ושקטו קושית התוספות על פרש"י וקושיא שלישית מהא דפריך אביי לרבה טעמא דלא עמד בדין יבואר במקומו אי"ה ודו"ק:

קונטרס אחרון טעם מספיק לענין דאדם מוריש קנס לבניו היכא דמחייב בקרבן שבועה משום דבהאי עניינא דקרבן שבועה כתיב בהדיא ואם אין לאיש גואל אלמא דכל מאי דכתיב בהאי ענינא בר ירושה הוא ובזה נתיישב פירש"י:

בא"ד ונראה לפרש לפי שמצינו במשנתינו דלר"ש וכו' עכ"ל. נראה מזה דאביי הוי פשיטא ליה דמשנתינו לא שני לן אי בת קיימת או לא כמ"ש התוספות לקמן בד"ה דאחין לפ"ז ע"כ דמהדר ליה רבה כי קאמינא להוריש לבניו דמשנתינו והיינו בבת קיימת ולא כמו שאתה סבור דל"ש. וא"כ מאי האי דמהדר אביי ומותיב לרבה מהאי מתני' וקשיא בה עשרין ותרתין שנין ומעיקרא מאי סבור כיון דאביי מעיקרא נמי מהאי מתני' קא מיבעיא איבעיא דיליה ולקמן במקומו אבאר בטוב טעם:

בא"ד ולכך הוצרך רבה לקמן לשנויי וכו' יש לי מקום עיון בדבריהם בזה אם כוונתם לתרץ מה שהקשו לפרש"י אמאי אסקו אליבא דרבה כי קאמר בשאר קנסות נימא דקנס דבאונס נמי קאמר להתחייב בהודאה ובהא ניחא להו לפירושם דמדפטור מקרבן שבועה מכלל דאי מודה מיפטר ומי הכריחם לכך בפשיטות הו"מ למימר דכיון דילפינן מונתן דאין יכול להוריש פשיטא נמי דאי מודה מיפטר כמ"ש לקמן בד"ה א"ה ת"ל וכיחש ועוד דהא מעיקרא בשיטת רש"י פשיטא להו דהודאה ולהורישו חדא נינהו דמ"ש וכ"כ מהרש"א בשיטת התוספות לפי האמת ואמאי תלי הכא הודאה בקרבן שבועה שאינו לפי האמת במסקנא ואדרבא מהא קשיא לשיטתם כמו שאבאר לקמן. ולכאורה היה נ"ל דהאי ולכך הוצרך שכתבו היינו דמאי קשיא ליה לרבה עשרין ותרתין שנין ואמאי לא הדר ביה מעיקרא דמותבינן ליה ממתניתין דאין יכול להוריש אלמא דלא תליא ירושה בקרבן שבועה והודאה וא"כ לימא דהדר ביה והודאה לא תליא בירושה וכי קאמר לענין הודאה דלא אתמר בהדיא במתני' וע"ז כתבו דאכתי פשיטא טובא מדמיפטר מקרבן שבועה מכלל דאי מודה מיפטר אלא דהא נמי ליתא דסוף סוף במסקנא דמוקמינן לה כשעמד בדין ובגרה ע"כ דהודאה וקרבן שבועה לאו הא בהא תליא וא"כ אמאי איצטריכו כלל לקרא דונתן ואמאי לא מוקי בפשיטות לענין אונס גופא והודאה ולהורישו לבניו לאו הא בהא תליא דהא מעיקרא האי סברא פשיטא להו טפי דתליא הודאה בקרבן שבועה מדתליא בלהורישו לבניו וכיון דמסקי' דלא תליא בקרבן שבועה כ"ש דלא תליא בלהורישו לבניו אח"ז מצאתי קושיא זו בש"ס החדשים בת"י בשם ר"י בעל התוס' ומכל זה ק"ל על שיטת מהרש"א ז"ל ואחר כל זאת היה נראה בעיני דמ"ש ולכך הוצרך רבה לשנויי היינו מעיקרא דמשני רבה גופא כי קאמינא להורישו לבניו וקס"ד דמתני' בבת קיימת איירי ואכתי אמאי נקט להורישו לבניו לחוד ושביק להודאה שהזכיר אביי בהאיבעיא שלו וניחא להו דמדפטרי מקרבן שבועה וכו' אלא דלענ"ד מהא נמי לא איריא דכיון דלפירושם האיבעיא דאביי סובב על ר"ש דמשנתינו דקסבר בפשיטות דלר"ש אינו מוריש א"כ שפיר משני ליה רבה מעיקרא דעיקרא דמלתיה פריכא דלהורישו לבניו גופא דפשיטא ליה לאביי נמי לדידיה פשיטא ליה איפכא דיוכל להוריש ותו אין להסתפק כלל לענין הודאה ועוד במסקנא דמסיק רבא משמיה דרב יוסף טעמא דונתן וקאמר כי קאמר רבה בשאר קנסות נמי תיקשי להו להתוספות בשאר קנסות אמאי נקט להורישו לבניו לחוד ושביק להודאה הול"ל תרוייהו ועל זה לא הוו משני התוספות מידי דהא לרבא כן הוא לפי האמת דהודאה לא תליא בקרבן שבועה אלא בלהורישו לבניו ונהי דהמקשה לקמן ת"ל ונתן מיבעי ליה לא הבין כן בכוונת רבא כמ"ש שם התוס' מ"מ רבא גופא הול"ל הכי לכן דברי התוספות צריכין אצלי עיון ועוד אבאר לקמן:

בד"ה א"ל ממונא הוי כו' וכן משמע דכששוב הקשה לו ממתניתין אמאי קשו בה עשרין ותרתין שנין הו"ל לחזור מדבריו אלא ודאי מרבותיו קיבל עכ"ל. ולענ"ד משום הא לא איריא דאיכא למימר דבלא"ה קשיא ליה לרבה דר"ש אדר"ש גופא דהכא במתניתין קאמר דקנס בתו אין מוריש לבניו ובפ' מרובה דף ע"ב במתני' דגנב משל אביו ואח"כ מת אביו משמע מיהו דלכ"ע אדם מוריש קנס לבניו כשעמד בדין כבר וע"ש בתוספות בד"ה סיפא לא קרינן ביה וטבחו דלרבא ורב נחמן התם אפילו בלא עמד בדין בשאר קנסות מוריש לבניו לשיטת ר"י הלבן וע"כ לכל הפירושים בשעמד בדין מוכח להדיא מפשטא דמתני' דאדם מוריש ורבי שמעון גופא איירי שם במתני' דהתם דקתני רבי שמעון פוטר בשני אלו בטבחו לרפואה או לכלבים מכלל דבכולה מתניתין מודה דבכה"ג דייק שם הש"ס להדיא בסוגיא דלעיל מיניה לענין שוחט בשבת ע"ש ולפ"ז שפיר קשיא ליה לרבה עשרין ותרתין שנין דר"ש אדר"ש גופא דע"כ יש שום חילוק בין קנס בתו לשאר קנסות ולא ידע למיפרק עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה דשאני הכא דכתיב ונתן כן נ"ל נכון אף לשיטת התוס'. מיהו לולי שאיני כדאי היה נ"ל לפרש בענין אחר ולומר אדרבה לא הדר ביה כלל מדבריו הראשונים דקאמר ממונא הוי ומחייב עלה קרבן שבועה וכולהו שינויי דידיה א' הן ומסוף דבריו ניכר שראש דבריו אמת ואיתנהו לכולהו אוקימתי דיליה והיינו שנאמר דרבה הוי ידע דנהי דאביי בעי מיניה אליבא דר"ש ע"כ עיקר איבעיא דיליה לאו אליבא דר"ש לחוד מספקא ליה דא"כ הוי הלכתא למשיחא כיון שקרבן שבועה דבר שאינו נוהג בזמן הזה ובלא"ה לית הלכתא כר"ש לגבי חכמים וכמ"ש התוספות בדוכתי טובא דבכה"ג מקשה הש"ס הילכתא למשיחא בדבר שהוא שלא כהלכתא ובדבר שאינו נוהג אלא ע"כ דאליבא דרבנן נמי מספקא ליה לאביי כמ"ש התוספת בד"ה ונשבע והודה לענין אם תבעו קנס בפירוש והא דקמיבעיא ליה אליבא דר"ש היינו משום דר"ש פוטר בהדיא מש"ה קמיבעיא ליה אי איירי דוקא בלא עמד בדין או אף כשעמד בדין מהטעם שאפרש לקמן או משום דאי מוקמינן לר"ש כשעמד קשה קושיית התוספות ותיפוק ליה דבענין ייחוד כלי ומ"מ מדר"ש נשמע לרבנן היכא דתבעו בפי' קנס שעמד בדין כיון דלא אשכחן דפליגי ר"ש ורבנן בהכי. ולפ"ז פשיט ליה רבה מעיקרא ממונא הוי ומחייב עלה קרבן שבועה וקס"ד דאביי דפשיטא ליה הכא אליבא דר"ש ומש"ה אותביה מברייתא דוכיחש ומסיק רבה שפיר מודינא לך דלר"ש פטור מקרבן שבועה מוכיחש אבל לעולם דממונא הוי אף לר"ש להורישו לבניו והיינו דקאמר כי אמינא ממונא הוי להורישו לבניו מ"מ אתי שפיר נמי דהא דא"ל מעיקרא דחייב קרבן שבועה היינו אליבא דרבנן דהא פליגי בהדיא בהאי ברייתא ואותבה אביי נמי אהא ממתני' דפרקין דאינו מוריש לבניו ומסיק רבא דוודאי הא דאמר רבה ממונא הוי להורישו לבניו לאו בחד גוונא איירי דבקנס דאונס ומפתה ודאי סבר ר"ש דאין מוריש לבניו מדכתיב ונתן אלא כי קאמר ר"ש דהוי ממונא להוריש לבניו היינו בשאר קנסות דודאי ע"כ הכי אית ליה לר"ש כדמוכח מסוגיא דפ' מרובה דף ע"א ע"ב גבי גנב משל אביו דשמעינן מיהא ממתני' דהתם דכשעמד בדין מוריש לבניו ור"ש גופא איירי בהא מתני' כדאמרינן התם להדיא לעיל מהאי פיסקא דגנב משל אביו דמדקאמר ר"ש פוטר בשני אלו מכלל דבכולה מתני' מודה והיינו דקשיא ליה לרבה עשרין ותרתין שנין דהא קשיא ליה דר"ש אדר"ש דבמרובה משמע דבשאר קנסות ס"ל לר"ש דאינו מוריש והכא במתני' קאמר דמוריש אע"כ דבקנס דאונס ומפתה איכא שום דרשא דמוריש לבניו אבל מ"מ מיהו לענין קנס דאונס ומפתה גופה הוי נמי ממונא לרבי שמעון לענין דאי מודה לא מיפטר דבהא מילתא לא אשכחן לר' שמעון דשני לי' בין קנס דכפל לקנס דאונס ומפתה דבשלמא אי הוי ס"ל לר"ש דבכולהו קנסות אין אדם מוריש הוי משמע לן דלא מהני לר"ש כלל הא דעמד בדין דאפ"ה הוי קנסא מדפטריה רחמנא מקרבן שבועה מוכיחש משא"כ השתא דס"ל לר"ש דבשאר קנסות ממונא הוא ומוריש לבניו א"כ ע"כ דבקנס דאונס ומפתה משום דרשא משמע ליה הכי וא"כ אין לך בו אלא חידושו לענין מוריש לבניו לבד אבל לעולם דממונא הוא לענין אי מודה לא מיפטר כמו בשאר קנסות דבהא לא פליג אדרבנן. ולפ"ז כולהו מימרי דרבה קושטא נינהו דקפשיט ליה שפיר דממונא הוי לר"ש אף בקנס הבת אע"ג דמורישו לבניו. ופשיט נמי שפיר דחייב קרבן שבועה לרבנן דהלכתא כוותייהו. אלא כיון דהא מילתא דהוי ממונא לא שמיעא ליה לרבא אלא ממאי דשמעינן לרבי שמעון בשאר קנסות דאדם מוריש לבניו מש"ה מהדר ליה נמי בתר הכי שפיר כי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו כן נ"ל נכון בעזה"י לולי שהתוס' לא פירשו כן למאי דמשמע להו דאי מודה מיפטר ולהוריש לבניו הא בהא תליא ודוק היטב:

דף מב:

תוספות בד"ה לא כשלא עמד בדין וא"ת וכו' אשר ירשיעון מבעיא ליה עכ"ל. ותירוצם דחוק מאד ולענ"ד לא ידענא מהיכן פשיטא לן בכל התורה דמודה בקנס פטור כיון דאשר ירשיעון לא כתיב אלא בתשלומי כפל ואיכא למימר דוקא בכה"ג פטר רחמנא מודה בקנס כיון שמחייב עצמו בקרן משא"כ היכא דפוטר עצמו מכלום סד"א דמחייב כי היכי דמפלגינן אליבא דהלכתא במודה בקנס ואח"כ באו עדים ואיצטריך וכיחש דאפילו בכה"ג פטור דבלא"ה ע"כ האי קרא דוכיחש לא איירי אלא דאין התובע תובע ממנו הקרן אלא הקנס ועוד מנ"ל דילפינן כולהו קנסות מכפל דהא בסמוך לר"ש דדרש מונתן אפ"ה לא יליף שאר קנסות מאונס ומפתה וה"נ דכוותיה ואיצטריך שפיר וכיחש והשתא א"ש נמי דדוקא בסמוך מקשה הש"ס כפילא מי איכא והיינו משום דאשר ירשיעון בכפל גופא כתיב ולפ"ז מצינן למימר דלפי האמת רבנן דדרשי ומעלה מעל אית להו נמי דרש דוכיחש ומוקי לה כשלא עמד בדין כדפרישית:

בד"ה דאחין בעי וכו' תימא וכו' וכי רבה לא ידע מתני' ותירץ ריב"א וכו' אבל מתני' איירי כשהבת קיימת וכו' משום דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו עכ"ל. ואע"ג דבכה"ג לא זכות בתו מיקרי כיון שכבר עמד בדין אפ"ה כיון שאין האחין יורשין לזכות הבא לה לאחר מיכן אין יורשין ג"כ הקנס הבא על ידה אע"ג דעמדה בדין בחיי אביה וכה"ג כתב ריב"א גופא בפ' מרובה לחלק בין קנס הבת לשאר קנסות מה"ט אפילו באין הבת קיימת היכא דלא עמד בדין אליבא דרבנן ומש"ה מסיק ריב"א כאן דאביי דמקשה לא ניחא ליה לחלק בכך והיינו משום דכיון דעמד בדין אי ס"ד דלר"ש יכול להוריש באין הבת קיימת דמיקרי ממונא א"כ אפילו כשהבת קיימת נמי דאחין בעי למיהוי דתו לא מיקרי זכות בתו ורבה הודה לו בזו הסברא אלא שכבר הקשיתי לשאול כיון דמילתא דתליא בסברא היא מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר דהדר ביה וקשיא עשרין ותרתין שנין ולא הוי ידע טעמא דר"ש וא"כ ודאי טפי הוי ניחא ליה בטעמא כל דהו לאוקמי מיהא מילתא דר"ש כשהבת קיימת דבהכי איירי פשטא דמתני' וכ"ש דקשה טפי לשיטת התוספות דאביי מעיקרא מהאי מתני' דהכא קמבעיא ליה לר"ש ומהדר ליה רבה דלר"ש גופא יכול להוריש כשאין הבת קיימת וא"כ מאי האי דהדר ואותביה מהאי מתני' גופא ואי מסברא דנפשיה אקשי עליה דליכא לאפלוגי אכתי עיקר הקושיא חסר מהספר. והנלע"ד דאביי לא מסברא מקשה לרבא אלא מגופא דמתני' מקשה ליה והיינו למאי דפרישית לעיל גבי מפתה מדעתה עבדה פלוגתא דר"ש ורבנן קמ"ל דמהתם משמע דר"ש ע"כ פליג נמי במפותה וא"כ ע"כ הא דקאמר לעצמה לאו לעצמה ממש איירי לענין מפותה דהא מחלה אע"כ דלצדדין קאמר באונס לעצמה ממש ובמפותה לעצמה לאפוקי דאחין ופטור המפתה לגמרי דהא מחלה ולפ"ז לענין מפתה הו"ל כאין הבת קיימת דהא איהי לא קמשתעי דינא בהדי אחין והדר דינא בין המפתה ובין האחין וא"כ מקשי אביי שפיר דאחין בעי מיהוי דבכה"ג ודאי לא מהני טעמא דזכות בתו דלאו זכות בתו הוא דממ"נ אין לה כלום דהא מחלה כנ"ל ואי תקשי לאביי גופא האיך מיתוקמא ליה מתני' במפותה דא"כ בושת ופגם אמאי קאמר ר"ש לעצמה וע"כ דהמפתה פטור דהא מחלה ואמאי דאחין בעי מיהוי דהא ממונא גמור הוא ואדם מורישו לבניו דהא לא שייך למעטו מוכיחש ואי משום דאיתקש בושת ופגם לקנס הא כתב ר"י בעל התוס' לעיל גבי בגר בקבר דהקישא לא שייך שיפטור לגמרי וא"כ תקשי לר"י סוגיא דהכא ונהי דלרבנן אי לא עמד בדין איכא למימר דטעמא דידהו דדרשי ונתן אשעת העמדה בדין ואבושת ופגם נמי קאי ומ"ש ר"י לעיל דלא קאי אבושת ופגם ואדם מוריש היינו משום דאליבא דרבא איירי התם ולדידיה ע"כ לא שייך דרשא ונתן לרבנן ואדרבא ר"ש יליף מהכא וע"כ דרבנן דרשי מילתא אחריתי ולא שייך לומר דליפלגו בלישנא דקרא בסברות הפוכות. וכן לר"ש למסקנא דטעמא דידיה נמי מונתן אבל לאביי דלא סליק אדעתיה טעמא דר"ש מונתן תקשי אלא שכבר כתבתי לעיל גבי פלוגתא דר"ש ורבנן קמ"ל דלענין מפותה דאמר ר"ש לעצמה היינו לקנס לחוד אבל בושת ופגם לאחין והא דקאמר הרי הן היינו משום אונס. ובלא"ה נלע"ד שדברי ר"י בעל התוס' מוכרחין דבושת ופגם אדם מוריש לבניו היכא שאין הבת נוטלת דאלת"ה במאי קמיפלגי ר"ש ורבנן לענין קרבן שבועה אי קנס קא תבע או בושת ופגם הא בתרוייהו פטור מקרבן שבועה כיון דאין מוריש לבניו והא בהא תליא מדמקשינן בסמוך ת"ל וכיחש ת"ל ונתן מיבעי ליה

אלא דלמ"ש התוס' בסמוך דהא דמקשינן ת"ל ונתן מיבעיא ליה היינו משום דאי מודה מיפטר א"כ מהכא לא מוכח מידי לענין בושת ופגם ועיין בסמוך ודוק היטב:

רש"י בד"ה וכי אמר רבה ממונא הוי להורישו משעמד בדין בשאר קנסות ולא מיפטר תו בהודאתו עכ"ל. בהשקפה ראשונה נראה מדבריו דאע"ג דבכולה שמעתין משמע דלענין מודה לא מיפטר פשיטא לן אפילו עמד בדין לר"ש דלא תלי בקרבן שבועה ולא בלהורישו לבניו אפ"ה כתב כאן דדוקא בשאר קנסות אי מודה לא מפטר מכלל דבקנס דאונס ומפתה אפילו עמד בדין נמי אי מודה מיפטר וע"כ היינו משום דהשתא דאתינן לדרשא דונתן דגלי רחמנא בהדיא דלא הוי ממונא דאב אלא משעת נתינה אבל העמדה בדין לא מהני מידי א"כ ממילא דאי מודה מיפטר והיינו דפרישית לעיל דלפ"ז אין לנו הכרח לומר דלר"ש קרבן שבועה ולהורישו לבניו הא בהא תליא והא דמקשינן בפשיטות ת"ל ונתן מיבעי ליה היינו משום דדרשא דונתן משמע נמי לענין מודה לא מיפטר וא"כ פשיטא דפטור מקרבן שבועה דהו"ל כפירת דברים והיינו לגמרי כפי' התוספות בד"ה אי הכי כך נראה לכאורה אלא דאכתי לשון רש"י תמוה דכיון דמעיקרא הוי פשיטא ליה סוגיא דשמעתין דבכל דוכתי משעמד בדין אי מודה מיפטר וא"כ אם בא לפרש עכשיו דמדרשא דונתן שמעינן נמי דאי מודה לא מיפטר א"כ גבי דרשא דונתן גופא הו"ל לפרש כן בהדיא לענין קנס דאונס ומפתה ואמאי מפרש לה הכא בדיוקא דשאר קנסות ועוד דמל' רש"י בסמוך בד"ה שאינו משלם קנס משמע בפשיטות דבקנס דאונס נמי בעמד בדין אי מודה לא מפטר לכך היה נ"ל לפרש כוונת רש"י כאן בענין אחר דאהא דמשנינן דלר"ש בשאר קנסות מודה דמורישו לבניו ולא יליף להו מקנס דאונס ומפתה דאינו מוריש אלמא דאיכא שום פירכא א"כ קשיא ליה לרש"י אפילו בלא עמד בדין נמי אמאי אינו מוריש לבניו דהא מסברא אית לן למימר דליכא מידי שאין אדם יכול להוריש לבניו ואי מקרבן שבועה יליף ר"ש א"כ אפילו עמד בדין נמי ובשלמא לרבנן דמתני' א"ל דמקרבן שבועה ילפי משא"כ לר"ש. לכך הוצרך רש"י לפרש דנהי דקודם שעמד בדין אינו מוריש היינו משום דאי מודה מיפטר ומדר"ש שמעינן לרבנן דטעמא דידהו בלא עמד בדין נמי מש"ה הוא כמו שפרש"י במשנתינו משא"כ בעמד בדין דאי מודה תו לא מיפטר מודה ר"ש בשאר קנסות דאדם מוריש ושאני אונס ומפתה דכתיב ונתן דאינו מוריש ולעולם דאי מודה לא מיפטר דקרא דונתן לא קאי לענין הודאה אלא להוריש לבניו והיינו דסמיך לאבי הנערה כנ"ל נכון. ולפ"ז ע"כ הא דמקשינן אי הכי ת"ל וכיחש ת"ל ונתן מיבעי ליה היינו משום דפשיטא לן דכל מה שאין אדם יכול להוריש לא שייך בקרבן שבועה כמ"ש לעיל אי מקרא דהתם כתיב ואם אין לאיש גואל משמע דיורשים ירתי לכל הנך דשייך בהו קרבן שבועה וא"כ מקשה שפיר אמאי יליף לאונס ומפתה בהדי שאר קנסות דלא ממעטינן אלא מגזירת הכתוב דוכיחש ות"ל דבלא"ה פטור וכמו שפרש"י להדיא. אלא דלפ"ז קשיא לי אכתי מאי מקשי ת"ל ונתן מיבעי ליה ותיפוק ליה דבושת ופגם ע"כ אין מוריש לבניו כדמוכח ממתניתין דקתני ר"ש אומר הרי הן לעצמה ואפ"ה שייך בהו קרבן שבועה כדמוכח ממתניתין דשבועות דקאמרי רבנן לר"ש דבושת ופגם קא תבע אע"כ דקרבן שבועה לא תלי בירושה אלא דוקא במידי דקנס וא"כ שפיר איצטריך למעט מוכיחש דוקא אם לא שנאמר דרש"י סובר בושת ופגם אדם מוריש לבניו לכ"ע אפילו בלא עמד בדין וכשיטת הרא"ה ז"ל והר"ן דמשנתינו לא איירי אלא בקנס והא דקתני הן היינו אקנס דאונס ומפתה ע"ש ודו"ק:

בגמרא אמר רבא כי איצטריך וכיחש כגון שעמדה בדין ובגרה וכו' וקשיא לי השתא דאתינן להכי דאיירי ר"ש ורבנן נמי בעמדה בדין ובגרה א"כ אמאי הדר ביה רבה מעיקרא דאותביה אביי מברייתא דוכיחש וקאמר מודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנא פטריה וכי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו וכתבו התוספות דכדי להעמיד קבלת רבותיו אמר כן ואמאי לא העמיד קבלת רבותיו כדמעיקרא דחייב קרבן שבועה ולוקמיה בעמדה בדין ובגרה ולאשמעינן איפכא דלא ממעטינן מוכיחש. ובשלמא לשיטת רש"י שכתבתי דבכולי קנסא פשיטא ליה לרבה אליבא דר"ש דבעמד בדין אי מודה מיפטר ולענין להורישו לבניו נמי הוי פשיטא ליה מעיקרא דמוריש וא"כ מאי עדיפותא דעמד בדין ובגרה הא בכולהו לא פטר ר"ש מקרבן אלא משום דעיקרן קנס כדמסיק בסוף וכ"ש לבתר דאותביה אביי ממתני' דבקנס דאונס אינו מוריש וא"כ תו לא שייך עמדה בדין ובגרה דהא אינה מורשת. וע"כ צריך לחלק לענין ירושת הבת דקרא דונתן לא איירי אלא מירושת אב ולא בירושת הבת. וא"כ ע"כ דאיצטריך וכיחש לר"ש לענין קנס הבת בעמדה בדין ובגרה לפטורא משא"כ לשיטת התוס' ודאי קשה אמאי לא הדר ביה רבה מעיקרא למאי דהוי מפרש למשנתינו כשהבת קיימת ולעולם דאדם מוריש. וא"כ שפיר היה יכול להעמיד קבלת רבותיו לענין עמדה בדין ובגרה דנהי דכולהו קנסא ממעטי' מוכיחש משום דאי מודה מיפטר משא"כ בעמדה בדין ובגרה דפשיטא לן דאי מודה לא מיפטר וחייב קרבן שבועה ואפשר ליישב דרבה גופה הוי קים ליה דקבלת רבותיו שאמרו ממונא הוי לא איירי כלל לענין עמדה בדין ובגרה דבזה לא הוו צריכי למימר ממונא הוי דמילתא דפשיטא היא וע"כ צריך לאוקמי בקנס גמור כנ"ל:

בתוס' בד"ה כי איצטריך קרא וכו' והשתא כולהו קנסות משעמד בדין ממונא הוי ומחייב בהודאתן ואפ"ה פטור מגזירת הכתוב עכ"ל. נראה שהוצרכו לכך מדממעטינן נמי עמדה בדין ובגרה מוכיחש ולא מוקמינן מיעוטא דוכיחש אשאר קנסות לחוד דאי מודה מיפטר משא"כ בעמדה בדין ובגרה כיון דאי מודה לא מיפטר לעולם דחייב קרבן שבועה אע"כ דלר"ש בכולהו קנסות אי מודה מיפטר כנ"ל בכוונתם אלא שכבר הקשיתי לשאול א"כ כיון דסוף סוף למסקנא ע"כ סברי רבותיו של רבה דלאו הא בהא תליא הודאה וקרבן שבועה א"כ אמאי הוצרכו כלל לקרא דונתן ואמאי לא מוקי קבלת רבותיו דאמרי ממונא הוא לענין מודה לא מיפטר לחוד ומאי הוי קשיא להו עשרין ותרתין שנין אם לא שנאמר דהוי פשיטא להו דלהורישו לבניו תליא באי מודה מיפטר וכמ"ש מהרש"א ז"ל בכוונת התוס' לעיל אלא דשם כתבתי דלשון התוס' לא משמע כן ועי' במ"ש ודו"ק:

בא"ד וה"נ אפילו לר"א דאמר נשבעין על הקרקעות גזירת הכתוב היא דפטור מקרבן שבועה אע"ג דמיחייב בהודאתו עכ"ל. תמיהא לי מאי הוצרכו לאתויי ראיה מדר"א בפשיטות הוי מצי לאתויי מדבעינן בקרבן שבועה ייחוד כלי דוקא כמו שהביאו התוספות לעיל דבלא ייחד כלי פטור אע"ג דחייב בהודאתו ולכ"ע ויש ליישב:

גמרא אי הכי יצאו אלו שהן קנס ממון הוא. עיין בתוספות ולשיטת רש"י ז"ל נ"ל ליישב לשון א"ה לא מיבעיא אם נפרש דאביי מעיקרא הוי סבר דקרבן שבועה תליא בלהורישו לבניו א"כ הוי אתי ליה שפיר הא דקאמר יצאו אלו שהן קנס והיינו לענין להוריש לבניו אלא אפי' לשיטה שכתבתי דמעיקרא נמי לאביי לאו הא בהא תליין אפ"ה הוי אתי ליה שפיר מעיקרא הא דקאמר יצאו אלו שהן קנס היינו משום שבאו לידן בתורת קנס כמ"ש התוספות ובכה"ג אשכחן בכולה תלמודא דקתני יש להן קנס והיינו ע"כ כשעמדו בדין ואי מודה לא מיפטר ואפ"ה קרי לה קנס משא"כ עכשיו למאי דמוקי נמי כשעמדה בדין ובגרה מקשה שפיר אמאי קרי להו קנס וכמ"ש התוספות וק"ל:

שם בגמרא איתיביה ר"ש פוטר כו' טעמא וכו' הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו וכו' והקשו התוספות לעיל בד"ה או דילמא דלפרש"י תיקשי אביי לנפשיה. ולענ"ד יש ליישב דאביי לא מדיוקא דמתני' קשיא ליה דאיכא למימר לעולם בעמד בדין נמי פוטר ר"ש מוכיחש דבענין עיקרו ממון משא"כ בעיקרו דקנס. והא דקתני שאינו משלם ע"פ עצמו טעמא טעמא הוא דקא יהיב מאי ריעותא דקנס שאינו משלם ע"פ עצמו כיון דמעיקרא לאו ממון גמור הוא מש"ה פטריה רחמנא אף מקרבן שבועה אף לאחר שעמד בדין דכיון דלא זכה בה אלא ע"י העמדה בדין תו לא מיקרי ממון אלא קנס והא דאיצטריך ר"ש לאסוקי האי טעמא ולא מייתי בהדיא קרא דוכיחש היינו לאשמעינן דלא פטר ר"ש אלא היכא דמתחלתו אינו משלם על פי עצמו לאפוקי היכא שעמדה בדין ובגרה ומתה דאבוה זכי בלא העמדה בדין אין לנו למעט מוכיחש משא"כ השתא דלרבה ממעטינן אפילו עמדה בדין ובגרה מקשה אביי שפיר אמאי מייתי ר"ש כלל ה"ט הו"ל לאתויי בהדיא קרא דוכיחש אלא ע"כ לדיוקא אתי כן נראה לי נכון ודוק ותו לא מידי:

דף מג.

גמרא בעא מיניה רבי אבינא מרב ששת בת הניזונת וכו' או דילמא ל"ד לאב התם מדידיה מיתזנא. וקשיא לי ותיפוק ליה דבאב לא תלי כלל אי מדידיה מיתזנא דאפילו באינה ניזונת מן האב אפ"ה מעשה ידיה לאביה מהיקשא דאמה. כדפשיטא לן בכולה תלמודא דלעולם העדפה לאביה וכדאמרי' נמי בסמוך ואע"ג דבריש קידושין אמרינן בגמרא אי כתב רחמנא מעשה ידיה לאביה הו"א משום דמיתזנא מיניה ע"כ היינו לצריכותא בעלמא מקמי דקים לן דכל שבח נעורים לאביה כגון כסף קידושין וכיוצא בו אבל לבתר דילפינן כל שבח נעורים ממילא דאפילו באינה ניזונת מעשה ידיה לאביה וא"כ פשיטא דלא דמי לאחין ולכאורה היה נראה הא דאמרינן הכא התם מדידיה מיתזנא היינו לרווחא דמילתא למאי דקים לן מסברא בכמה דוכתי דמעשה ידיה תחת מזונות והיינו דאמרינן נמי בריש קידושין אי כתב מעשה ידיה לאביה היינו דמשום דמדידיה מיתזנא וכתבו התוס' בס"פ השולח דף מ"ז ע"ב בד"ה ולביתך דאע"ג דמדאורייתא אין חייב לזונה אפ"ה אורחא דמילתא שנזונת מהאב ועל זה קאמר הכא דאפילו לפי אותה הסברא אכתי לא דמי לאחין אלא שזה דוחק. ותו קשה לי הא דפשטינן לה מאלמנה ומקשינן עליה מי דמי אלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה ואכתי מאי דחי דאי ס"ד דבכל מקום דבע"כ מיתזנא מעשה ידיה שלה דלא תיקנו בכה"ג מעשה ידיה תחת מזונות א"כ מאי איכפת לן בניחותא דידיה אטו אי אמר בהדיא שתתן אלמנתו או בתו מעשה ידיהן להיורשי' אטו אמירה דידיה מידי ממשא אית ביה היכא שאין היורשין זוכין מן הדין לכך נלע"ד דעיקר האיבעיא במאי דקאמר במקום אב קיימי היינו משום דמסתמא מה שכותב בתנאי ב"ד מזונות לבתו אחר מותו היינו שיתנו לה אחר מותו כמו שהיה נותן בחייו ואמדינן דעתיה דכמו שהוא היה נותן לה מזונות אדעתא דהכי כיון שזוכה במעשה ידיה ה"נ דעתו שיתנו היורשים מזונות אדעת' דהכי שיזכו במעשה ידיה וכך היתה התקנה מתנאי ב"ד שלא לגרוע כח היורשין יותר מבחייו או דילמא דנהי שהוא היה נותן לה מזונות אדעתא דמעשה ידיה היינו משום דמדידיה מיתזנא מה שאין כן ביורשים דלאו מדידהו יהבו לה מזונות אלא משלחן אביהם אם כן מה שכתב לה האב בתנאי ב"ד מזונות לאו אדעתא דהכי כתב לה אם יזכו במעשה ידיה וקבעי למיפשט אלמנה ודחי שפיר שאני התם דלא ניחא ליה בהרווחא ומסתמא אדעתא דהכי כתב לה מזונות לאחר מותו אדעתא שיזכו היורשים במעשה ידיה ומסתמא כך היה נמי התנאי ב"ד כנ"ל נכון ועיין מה שאפרש בסמוך בלשון התוספות ודו"ק:

תוספות בד"ה בת הניזונת וכו' מי תקנו להו רבנן מעשה ידיה תחת מזונות עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דלפ"ז לא אתי שפיר הא דאמרינן בסמוך מי דמי אלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה אלא שיש ליישב כוונת התוספות ג"כ על הדרך שכתבתי דמה שכתבו אי תקנו מעשה ידיה תחת מזונות היינו משום האי סברא דמעיקרא לא תיקנו מזונות אלא אדעתא שיזכו היורשים במעשה ידיה כמו שהיתה ניזונת בחיי האב מן האב אדעתא דהכי וק"ל:

בא"ד וקצת מגמגם רשב"א דהכא משמע וכו' ולקמן בריש אלמנה משמע איפכא עכ"ל. המעיין שם בסוגיא יראה דלפרש"י שם אין מקום לקושיא זו אלא עיקר קושיית הרשב"א לפי' התוספות שם דאי ניזונת תנן מדינא מש"ה מעשה ידיהן שלהן משא"כ בהניזונת מדעתן אפשר דאין מעשה ידיה שלהן אבל אי הניזונת תנן מדעתן ואפ"ה קתני מעשה ידיה שלהן כ"ש בניזונת מדינא דמעשה ידיה שלהן והיינו דקשיא ליה דהוי הסברא איפכא אמנם לענ"ד קושיא זו אינה מובנת לי דהתם בהניזונת מדעתן לא דמי כלל לההיא דהכא כיון דמה שנותנים לה מזונות היינו לפי שאין רוצין לסלק לה הכתובה א"כ הו"ל כאדם אחר שמפרנס וזן אלמנה או יתומים בביתו דאפ"ה אין זוכה בשביל כך במעשה ידיהן וכ"ש התם דלתועלת עצמן נותנין מזונות לעכב פרעון הכתובה. וכ"ש דא"ש למאי דפרישית דמוכרח מהסוגיא דעיקר האיבעיא הכא היינו אי במקום אב קיימי משום דמעיקרא כי איחייב לה בתנאי ב"ד היינו שיזונו יורשיו במקומו ומסתמא אדעתא דהכי שיזכו גם הם במעשה ידיה כמו שהיה הוא זוכה או דלמא דלאו אדעתא דהכי נתחייב שיזכו היורשים אלא בסתמא נתחייב בתנאי ב"ד משא"כ באלמנה הניזונית מהיתומים מדעתן מהיכי תיתי יזכו במעשה ידיה כיון דלא שייך האי סברא דבמקום אב קיימי דהא לא נתחייבו אלא מחמת עיכוב הכתובה וממילא דלא קיימי במקום אביהם כן נראה לי ליישב קושיית הרשב"א וק"ל:

רש"י בד"ה מה מציאתה כו' דמציאתה פשיטא לן דלעצמה וכו' אבל אחין ע"כ מיתזנא עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא לענין מעשה ידיה מספקא לן אי מהני האי סברא גופא דבע"כ מיתזנא או דלמא דאכתי במקום אב קיימי וא"כ אמאי פשיטא ליה האי סברא טפי במציאתה ולמאי דפרישית א"ש דהא דמספקא במעשה ידיה אי במקום אב קיימי אתנאי ב"ד קאי במה שנתחייב שיתנו בניו מזונות מסתמא להכי איכוון שיעמדו במקומו כמו שהוא היה נותן לה מזונות אדעתא דמעשה ידיה ה"ה לבניו משא"כ לענין מציאתה ודאי שהוא בעצמו לאו אדעתא דהכי נתן מזונות לפי שזוכה במציאתה דמציאתה לא שכיח ואין דעתו עליו כמ"ש רש"י גופא בריש קדושין דלא שייך האי טעמא דמדידיה מיתזנא אלא במילתא דשכיח אלא דאכתי תקנו חכמים שיזכה במציאתה משום איבה דמזונות מש"ה פשיטא לן דלא שייך הכא לומר במקו' אב קיימי ומש"ה מציאתה לעצמה כנ"ל בשיטת רש"י ולפי שיטתו לקמן דף מ"ז דאיבה דמציאה היינו משום מזונות משא"כ לפי' התוספות לקמן דאיבה דמציאה היינו שלא ימסרנה למנוול ולמוכה שחין א"כ א"ש טפי בפשיטות דלגבי יורשים לא שייך האי טעמא ופשיטא דלעצמה ודו"ק:

בד"ה אימא בפיתוי הבת וכו' אבל מעשה ידיה דמידי דשכיח וחסרי ממונא דהא מיתזנא מינייהו אימא דידהו הוי עכ"ל. ולכאורה מה שפירש דהא מיתזנא מינייהו הוא תמוה דהא מדאורייתא ודאי לא מיתזנא מינייהו אלא מתנאי ב"ד והכא מדאורייתא איירי ואפילו האב אין חייב לזונה מדאורייתא ואפשר דמ"ש דמיתזנא מינייהו היינו דנהי דאין חייבין לזונה מדאורייתא מ"מ אורחא דמילתא הכי הוא שהן זנין אותה ומה"ט אית לן למימר דמדאורייתא זוכין במעשה ידיה כדאמרינן האי טעמא גופא בריש קדושין אי כתב רחמנא מעשה ידיה לאב הו"א משום דמדידיה מיתזנא וכתבו התוספת ס"פ השולח דהיינו משום שדרך האב לזון בתו אע"פ שאין חייב וא"כ ה"ה לאחין:

בתוספות בד"ה מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו וכו' ונראה לרשב"א וכו' אבל לקטנה לא צריך הקישא דהשתא זבוני מזבין לה עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דאכתי לענין קטנה נמי אמאי איצטריך והתנחלתם דבלא"ה מהיכי תיתי יזכו במעשה ידיה כיון שאין האב גופא זוכה אלא מה"ט דהשתא זבוני מזבין לה וביורשיו כיון דלא מצו מזבין לה לא זכו נמי במעשה ידיה ול"ל דאי לאו קרא דוהתנחלתם הו"א דבאמת זכו היורשים לגמרי בזכות בתו ויכולין למוכרה דלפ"ז תקשי אמאי דמקשה רבה ואימא בפיתוי הבת ומייתי ר' חנינא נמי מברייתא דבפיתוי הבת קנסות וחבלות הכתוב מדבר וע"כ אתי למעוטי מעשה ידיה שזוכין וא"כ צ"ל דלדידהו רשאין למוכרה וממילא דזכו נמי בקדושין ולא אישתמיט בכולה תלמודא למימר הכי דפשיטא לן בכל דוכתי דקבלת קדושין דאחין אינו אלא מדרבנן וכ"ש שאינן יכולין למכרה. והנראה בזה דמה שזוכה במעשה ידי הקטנה לאו מתורת ק"ו אתינן עלה אלא דאנן הכי אמרינן כיון דמצי מזבן לה למעשה ידיה. א"כ פשיטא לן דמסברא חיצונה אמרינן דמעשה ידיה שלו דאל"כ היאך מצי מזבין לה הא מפסידה מעשה ידיה וא"כ לאחר מותו נהי דהיורשים לא מצו מזבין לה דבכה"ג לא שייך ירושה וכן לענין קדושין דאיסורא לא מצי מורית מ"מ לענין מעשה ידיה דממונא הוא סד"א דמצי מורית ואיצטריך והתנחלתם מיהו כל מה שכתבו התוס' דאצטריך והתנחלתם ע"כ לא יתורא דקרא קשיא להו דע"כ לרב נמי איצטריך לפיתוי הבת קנסות וכו'. דרב לאו דוקא מעשה ידיה נקיט אלא כל מילי ממעטינן מוהתנחלתם אלא דקשיא להו אמאי איצטריך לרב לאתויי מעשה ידיה מקרא דוהתנחלתם כנ"ל ודוק ועיין בחדושינו בקדושין דף י"ז:

בד"ה חבלות וכו' ורבנן אמרי ינתן הכל לעבד וכו'. כתבו כן לנוסחת רש"י שם אבל התוספות כתבו שם דגרסינן ינתן הכל לרב ולפ"ז שייך טפי קושייתם דהכא ע"ש ובחדושינו ועיין עוד בסמוך:

בא"ד דאי יש בהם הפסד מעשה ידיה אמאי אין מוריש מעשה ידיה עכ"ל. פי' דסתמא דתלמודא מקשה הכא עלה דרבה דלמאי דבעי למימר ואימא בפיתוי הבת קנסות וחבלות הכתוב מדבר אבל מעשה ידיה דידהו הוי ומקשה הש"ס שפיר חבלות צערא דגופה נינהו כיון דע"כ בדליכא הפסד במעשה ידיה איירי דאי בדאיכא הפסד הא אמרת מצי מוריש כן נ"ל ועיין בפ' החובל ובחידושינו שם ועיין לעיל בסמוך:

דף מג:

רש"י בד"ה שפצעה בפניה דאפחתה מכספה וכו' דהא יש לו בה מכר עכ"ל. ולפ"ז יש לדקדק א"כ אכתי אמאי איצטריך למעט מקרא דוהתנחלתם ותיפוק ליה דבלא"ה פשיטא דאין היורשין זוכין בהאי חבלה דאפחתה מכספה כיון דפשיטא לן שאין להן בה מכר כדפרישית בסמוך ולא שייך בהו נמי דאפחתה מכספה לענין מסירת קדושין מה"ט דפרישית נמי דפשיטא לן בלאו והתנחלתם דאין האחין זוכין למסרה לחופה. והנראה בזה דנהי דחבלות לאו מוהתנחלתם ילפינן אפ"ה נקט לה רבה הכא דדוקא כל הני אין אדם מוריש זכות בתו לבניו משא"כ מעשה ידיה לעולם דמוריש. וכה"ג צריך לפרש בברייתא דר' חנינא. ומעתה נתיישבה קושיית התוספות דלא קשיא ההיא ברייתא לרב דרב לא מוקי לה לענין חבלות דאפחתה מכספה אלא לענין חבלות שיש בהן ביטול מלאכה ונהי דלענין עיקר מעשה ידיה לא איצטריך למעט מוהתנחלתם דמהיקשא דלאמה ילפינן כקושיית התוספת אפ"ה נקט חבלות אגב גררא דאינך. ויותר נראה דעיקר ילפותא דברייתא דר' חנינא דקתני בפיתוי הבת וכו' לרב למעוטי מעשה ידיה אתא מפשטא דקרא דוהתנחלתם אותם כתיב בעבד כנעני ומשמע דאתי למעט ענייני קנסות דשייכין בכנעני ולא בעבד עברי משא"כ במעשה ידיה דשייכין נמי בעברי לא משמע למעט מהאי קרא אלא מהיקשא דלאמה כקושיית התוספות לעיל וכיון דלקושטא דמילתא ממעטינן כולהו ניחא ליה לרב לאתויי רישא דוהתנחלתם שהיא דרשא פשוטה וכה"ג אשכחן טובא בתלמוד ובהכי ניחא סוגיא דשמעתין דלא מקשינן מתניתין דידן לברייתא אהדדי ודו"ק:

משנה המארס את בתו וגירשה וכו' כתובתה שלו. ופירש"י דבקטנה ונערה איירי לאפוקי בוגרת וכה"ג כולהו מתני' דפירקין הגיורת שזינתה והאב זכאי בבתו ולעולם היא ברשות האב כולהו לא איירי בבוגרת והא דקתני סתמא משום דסמיך אמתני' דריש פירקין דקתני נערה שנתפתתה וקתני סיפא בגרה עד שלא עמדה בדין ואשמעינן דבגרות מוציאה מרשות אב וה"ה לכולהו דגילוי מלתא הוא כמו שאפרש והכא אתא לאשמעינן דנשואין מוציא' מרשות האב וה"ה לכולהו וכולה מילתא ילפינן מהפרת נדרים כמ"ש רש"י ותוס' לעיל דף ל"ט בד"ה הואיל ונשואין מוציאין מרשות האב אלא שהתוספות כתבו שם דנהי דבעלמא לא ילפינן מהפרת נדרים דאיסורא מממונא לא ילפינן אפ"ה לאפוקי מרשות האב ילפינן שפיר אלא דלפ"ז קשיא לי הא דתנינן הכא אירסה ונתגרשה אירסה ונתארמלה כתובתה שלה משמע דמצי למוסרה לאישות אחר אישות דאירוסין והדרא למילתא קמייתא בין לענין קדושין עצמן ובין לענין זכיית כתובתה ומנא ליה הא מילתא דהא לענין הפרת נדרים איצטריך קרא בריש פרק נערה המאורסה בנדרים היכא דנתארסה ומת הארוס דנתרוקנה רשות לאב ואם כן בשאר דוכתי מנ"ל לאחזוקה ברשות האב אי סלקא דעתך דלהא מילתא לא ילפינן מהפרת נדרים לכך נ"ל דנהי דממונא מאיסורא לא ילפינן היינו לענין עיקר דינא דזכיית האב משא"כ לבתר דילפינן עיקר הדברים בהדיא אלא דמספקא לן בזמן הזכייה עד מתי נקרא בית אביה ילפינן שפיר מהפרת נדרים דכתיב בנעוריה בית אביה וילפינן בנדרים ר"פ נערה דכל זמן שהיא בנעוריה היא בבית אביה דמהתם נפקא לן דנתרוקנה רשות לאב ומהתם ילפינן נמי דדוקא בנעוריה מיקרי בית אביה ולא בבגרות וממילא ידעינן דה"ה לכל מילי דזכיית האב דתליא במה שנקרא בית אביה דגילוי מילתא הוא כנ"ל נכון:

שם כתובתה שלו. ולא פי' רבותינו טעמו של דבר ולקמן אמתניתין דהאב זכאי בבתו מפרש בגמרא הטעם בכל א' וא' מהן מדאורייתא ומהן בתקנתא דרבנן ובכתובה לא אשכחן טעמא. מיהו לת"ק דהכא איכא למימר כיון דסתם משנה ר"מ ושמעינן לר"מ לקמן בפרק אע"פ דף נ"ו דכתובה דאורייתא ולעיל בפ"ק דף יו"ד יליף לה בגמרא מדכתיב אם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול כמוהר הבתולות מכאן סמכו לכתובת אשה וילפינן נמי התם שיהא זה כזה וא"כ שפיר שמעינן להדיא דכתובת נערה לאביה כמו קנס. אלא לר"י דאית ליה הכא במתניתין דאפילו בהשיאה הכתובה לאב וצריך ליתן טעם אפילו באירוסין מנ"ל דהא לר"י אמרינן פ' אע"פ דכתובה דרבנן ונהי דלפרש"י לקמן דף מ"ז דמפרש דמה שתקנו חכמים שזוכה האב במציאת בתו היינו משום איבה דמזונות וכתבו המפרשים דלאו דוקא מציאה אלא במתנות שנותנין להבת הכל הוי לאביה משום איבה כמו שהאריך בזה מ"ז לקמן בספר מג"ש ויבואר שם איכא למימר דמה"ט זוכה בכתובתה משא"כ לפי' התוספות דטעמא דאיבה היינו שלא ימסרנה למנוול ולמוכה שחין א"כ נראה דה"ט לא שייך כלל בכתובה כיון שכבר נתארסה וכ"ש לר"י בהשיאה. מיהו בירושלמי מפרש טעמא דר"י כדי שיתן האב נדוניא לבתו בעין יפה אלא דבתלמודא דידן ע"כ לא נחית להאי טעמא כמו שיבואר בסמוך. ולמאי דפרישית נמי דטעמא דת"ק משום דכתובה דאורייתא ויליף לה מקנס דמפותה קשיא לי א"כ לר"ע דמתני' דף ל"ח דהלכתא כוותיה דנערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה א"כ כתובת ארוסה אמאי לאביה ונהי דכתובה קמייתא דארוסה לא קשיא לי דהא לענין קנס נמי אם בא עליה ונתארסה פשטינן התם דהוי לאביה דכיון שכבר זכה בשעת ביאה תו לא פקע כיון דלא נפקא מרשותיה וא"כ ה"נ לענין כתובה כיון שכבר זכה בשעת קדושין תו לא פקע משעת גירושין דהא אכתי לא נפקא מרשותיה משא"כ בכתובה שניה דכבר נתארסה ונתגרשה דלענין קנס כה"ג קנסה לעצמה א"כ כתובתה נמי לעצמה בעי מיהוי למאי דפרישית דדרשינן כסף ישקול כמוהר הבתולות בהקישא לגמרי למי שזה ניתן זה ניתן וצ"ל דבאמת כתובה שניה דלאביה הוי נמי דרבנן לכ"ע והשתא א"ש הא דקתני אמתני' תרי זימני אירסה והיינו דלא דייק הש"ס מרישא וצ"ע:

קונטרס אחרון ע"ב משנה המארס את בתו וגירשה כתובתה שלו ולא נתפרש בגמרא הטעם כמו שנתפרש בכל מה שהאב זוכה בבתו וכתבתי דלמ"ד כתובה דאורייתא אתי שפיר דיליף לה מדכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות אלמא דקנס וכתובה שוין למי שזה ניתן זה ניתן אבל למ"ד דרבנן צריך לומר כשיטת רש"י ז"ל דמשום איבה דאמרינן בגמרא היינו איבה דמזונות והך איבה שייך נמי לענין כתובה מיהו בירושלמי מצאתי טעמא דר' יהודא כדי שיתן האב נדוניא לבתו בעין יפה אלא דתלמודא דידן ע"כ לא סבר הכי ועיין מה שכתבתי בפנים במימרא דרבה ורב יוסף:

רש"י בד"ה כתובתה של אב וכו' וקסבר האי תנא יש כתובה לארוסה. הא דלא מוקי בדכתב לה ואליבא דכ"ע היינו משום דלפ"ז לא אתי שפיר הא דמסקינן בטעמא דר"י הואיל וברשותו נכתבין ויבואר באריכות:

בתוספות בד"ה טעמא דהשיאה וגרשה וכו' וא"ת ותקשי ליה מרישא עכ"ל ולכאורה יש ליישב דדיוקא דתלמודא לאו מדנקט נתארמלה ונתגרשה דהא בכל דוכתי תנינן כה"ג האשה שנתארמלה או נתגרשה ואשכחן נמי כה"ג טובא בקראי כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה דהדרא לבית אביה וכן בהפרת נדרים כתיב ונדר אלמנה וגרושה אע"כ דעיקר דיוקא דתלמודא היינו מדנקט כלל תרי בבי המארס ונתגרשה אירסה ונתארמלה ותרי זימני אירסה ל"ל וא"כ ברישא לא שייך האי דיוקא למאי דפרישית בל' המשנה דהתנא אשמעינן דיכול למוסרה לאישות אחר שכבר נתארסה ונתגרשה והדרא לגמרי לקמייתא אפילו לענין קדושין גופא ולענין הכתובה גופא ושפיר אשמעינן דבין ע"י גירושין או על ידי אלמנותה הדרא למילתא קמייתא משא"כ בבבא דסיפא דייק שפיר דתרי זימני השיאה ל"ל דלקושטא דמילתא האי השיאה בתרא לאו שהשיאה הוא דהא אין לו רשות בה ואי משום לאשמעינן דבנשואין שניים מודה ר"י אפשר דהא פשיטא ליה לתלמודא דמהיכי תיתי יאמר ר"י דהן של אב ועוד דא"כ ליתני השיאה וגירשה אירסה ונתארמלה דהוי רבותא טפי דאפ"ה מודה ר"י בשני' אע"כ מדייק הש"ס שפיר דאתא לאשמעינן כרבי דבתרי זימני הוי חזקה ודו"ק:

בא"ד וריב"ן מוקי כולה מתני' באשה א'. פי' מיתורא ודיוקא דמתניתין דבבא דסיפא כדפרישית ע"כ אתא לאשמעינן כר' וא"כ ממילא דאיירי באשה א' ואשמעינן שפיר דבלא"ה לא חזיא לאנסובי ולא הוי מצי למנקט תו השיאה ונתארמלה משא"כ אי מיירי באשה אחת לא שייך שפי' האי דיוקא דלא חזיא לאנסובי ולא ניחא ליה לריב"ן פרש"י דלא נקט דרך פורעניות. ומה שהקשה מהרש"א לפי' ריב"ן אמאי לא דייק הש"ס מרישא כבר נתיישב מתוך דברינו דלא שייך האי דיוקא מרישא דמתני' דאורחא דתלמודא למנקט כה"ג וכדפרישית בסמוך וכן מה שהקשה ר"י לפי' ריב"ן דתקשי למ"ד מעיין גורם יש ליישב דרך פלפול כמו שאפרש בסוף הסוגיא בלשון התוספות בד"ה והלכתא אבל קשיא לי לפי' ריב"ן אמאי נקט בסיפא השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה הול"ל השיאה וגירשה אירסה ונתארמלה דהוי רבותא טפי לרבי יהודה דבהא נמי מודה אם לא שנאמר דלא משמע ליה שום רבותא בהא וניחא ליה למנקט בחד לישנא ובסמוך אפרש בדרך אחר דאפשר דרבי יהודה סובר דארוסה אין לה כתובה ודו"ק:

גמרא רבי יהודה אומר הראשונה של אב מ"ט דר"י. מדמהדרינן אטעמא דר"י אלמא דטעמא דרבנן פשיטא לן והיינו כדפרישית במשנתינו דבתר גובינא אזלינן ואע"ג דבמוציא ש"ר דעיקרו כשניסת היא ואפ"ה זכה האב בקנס כיון דע"י הוצאת ש"ר שאומר שזינתה בבית אביה בא הקנס אפ"ה לא ילפינן ממוציא ש"ר אי משום דממונא מקנסא לא ילפינן ועוד דאפילו בשאר קנסות ילפינן לעיל דל"ט בא עליה ובגרה או בא עליה וניסת דהקנס לעצמה אי מקרא או מסברא כדאיתא שם בתוספות ובחידושינו וא"כ ה"ה לכל מילי אבל אכתי קשיא לן דהא בקנס דאונס ומפתה אזלינן מיהא בתר העמדה בדין בין לענין קנס בין לענין בושת ופגם וא"כ ה"נ בכתובה למ"ד יש כתובה לארוסה מתנאי ב"ד וכמאן דעמד בדין דמי דמה"ט גופא גובה ממשועבדים לשיטת התוספות אליבא דכ"ע ולשיטת רש"י מיהא אליבא דרב הונא ורב אשי נמי לא פליג אלא משום דבשעת נישואין מחלה לשיעבודא קמא אבל בלא"ה גביא מן האירוסין בתנאי ב"ד אפילו ממשעבדי ולפ"ז אדרבא קשה מ"ט דרבנן דלא זכה בהן האב וכ"ש למאי דפרישית במשנתינו דת"ק דמתני' ר"מ היא דסתם משנה ר"מ ואית לה כתובה דאורייתא ואיתקוש לקנס וכיון דבקנס ובושת ופגם עמדה בדין וניסת לרבנן דריש פרקין לאביה ומ"ש כתובה מבושת ופגם ואי איכא שום טעמא הו"ל לתלמודא לפרש מ"ט דרבנן טפי מדאהדר בתר טעמא דרבי יהודה ותו קשיא לי אטו אילו נתן לה שום אדם מתנה בשטר בעודה נערה מי לא זכי בה האב אע"ג דלא מטי לידה אלא בתר נישואין וה"ה לשטרי מלוה ואודייתא אע"ג דזמן פרעון בתר הכי הוי וכדקתני לעיל להדיא במתני' מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה הרי הן של אחין משמע דה"ה לכל מילי דכותיהו ולא אשכחן מאן דמפליג בדמטי זימנא או לא מטי זימנא ובכתובה מ"ט דרבנן וע"כ צ"ל דהא דפשיטא לן טפי טעמא דרבנן משום דכתובה לאו למלוה דמי ולא למתנה דמי כיון שלא ניתן לגבות

כלל מחיים אלא לכשתתאלמן או תתגרש ולא דמי אפילו לקנס ובושת ופגם דשייך בהו קצת זכייה משעת ביאה משא"כ הכא דעיקר זכייה לא שייך אלא לבתר הכי מיהו לענין גביית משועבדים מילתא אחריתי היא כמו שאבאר לקמן בשמעתין בעז"ה ודו"ק:

שם רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הואיל ומשעת אירוסין זכה. כבר כתבתי בלשון המשנה דבירושלמי מפרש טעמא דר' יהודא כדי שיהא אדם מצוי ליתן לבתו בעין יפה ולכאורה משמע דתלמודא דידן לא משמע ליה האי טעמא אלא דכבר פירשתי דתרווייהו צריכי דטעמא דירושלמי לא מהני אלא לטעמא דזכיית האב למה תקנו לו חכמים כלל זכייה בכתובה דלא משמע ליה טעמא דאיבה בכתובה כדפרישית במשנתינו. והא דאיצטריך להאי טעמא לדר"י טפי מלר"מ היינו משום דלר"מ כתובה דאורייתא וא"כ זכיית האב נמי מדאורייתא כדפרישית משא"כ לר"י דס"ל כתובה מדרבנן. אלא דאכתי לא מהני האי טעמא דירושלמי אלא היכא שהבת ברשותו כמו בשאר זכיות דהיכא דניסת או בגרה תו לא זכה. והא דקאמר ר"י הכא דזכה אפילו בניסת היינו כדמפרש בתלמודא דידן הואיל ומשעת אירוסין זכה ולמסקנא הואיל וברשותו נכתבין כנ"ל לכאורה להשוות שני התלמודים דלא ליפלגו אהדדי אלא דמסתימות לשון הגמרא ודירושלמי אפשר דלא משמע דס"ל אהדדי ועיין עוד בסמוך:

שם אלא אי איתמר הכי איתמר רבה ור"י דאמרי תרווייהו הואיל וברשותו נכתבין. משמע דפסיקא מילתא דבכתיבה תליא מילתא כדמשמע לכאורה מפרש"י ותוס' ואע"ג דאשכחן כמה סתמי דמתני' דאיירי במקום שאין כותבין כתובה אפילו לנשואה אפ"ה מוקמינן הכא שפיר פלוגתא דר"י ורבנן כשכתב לה מן הנשואין דהכי אורחא דמילתא ומשמע נמי דאף למ"ד דיש כתובה לארוסה אפ"ה לא היו נוהגין ליכתוב לה כתובה וע"כ דבהכי איירי מתני' דהכא דלפרש"י ותוספות אי כתב לה מן האירוסין לא מודה ר' יהודא בבגרה ואח"כ ניסת כיון דבשעת אירוסין נכתבו ברשותו ובעיקר הטעם שלא היו כותבין אף לארוסה אף במקום שנוהגים לכתוב לנשואות כתבו תוספות בפ"ק דמציעא דבלא"ה אין צורך לכתוב הכתובה כיון דתנאי ב"ד הוא ואין נאמן לומר פרעתי לרבי יוחנן אלא דאפ"ה תקנו לכתוב משום תוספת כתובה משא"כ בארוסה דלית לה תוספת מיהו לקמן אפרש בזה בענין אחר:

רש"י בד"ה ומיגבא מאימת גביא וכו' או דילמא עד שעת כתיבה דהוי מלוה בשטר לא טרפי ממשעבדי עכ"ל. וכבר האריכו מהרש"ל ומהרש"א ומ"ז בספר מג"ש בכוונת שיטת רש"י דנראין כסותרין דכאן כתב טעמא דמן הנשואין משום דבהאי שעתא נעשית מלוה בשטר ובסמוך כתב בטעמא דר' אסי משום דמחלה לשיעבודא קמא ומהרש"ל ז"ל כתב דמ"ש רש"י כאן היינו נמי משום טעמא דמחלה והסכים עמו מ"ז בספר מג"ש והאריך ולענ"ד א"א לומר כן בלשון רש"י דכתב להדיא עד ההוא שעתא לא טרפה ואין זה לשון מחילה ותו למה שינה לשונו וטעמו ממ"ש בסמוך בהדיא לשון מחילה. וכה"ג קשה על שיטת מהרש"א שכתב להיפך דמ"ש רש"י בסמוך לשון מחילה היינו דמעיקרא מחלה וזה תמוה יותר שאין זה לשון רש"י כאן ולא לשונו דבסמוך דמה ענין מחילה לדבר שאין מגיע לה ועוד דא"כ מה מקשה בגמ' מההיא דרב הונא דהוציאה שתי כתובות דהתם לא שייך כלל מחילה דמעיקרא דהא שקלא מעיקרא שטר כתובה הא קמן דלא מחלה אע"כ דממחילה דבתר הכי איירי. מלבד שאר קושיות ותמיהות שיבואר מתוך דברינו. אמנם לענ"ד אני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה דבאמת דברי רש"י נראין כסותרין ואינן סותרין וצדקו יחדיו כ"א לפי מקומו דכאן בשיטת בעל האיבעיא דהמיבעיא ליה דוקא הכא אפלוגתא דרבי יהודה ורבנן אע"ג דע"כ לרש"י בכל הארוסות שבעולם קמיבעיא ליה מ"מ מטעמא דר"י נשמע לרבנן דבלא"ה הוי פשיטא ליה דארוסות גביין ממשעבדי בתנאי ב"ד דקי"ל בכל דוכתי דמעשה ב"ד כמאן דנקט שטרא דמי ואירוסין נמי אית ליה קלא אע"ג דאמרינן לעיל דף כ"ג עבידי דמקדשי בצינעא מ"מ רובא דרובא יש להן קול כמ"ש התוס' להדיא בפ"ק דמציעא דף ט"ו ע"ב וא"כ למה לא תגבה ממשעבדי. אלא הא דמספקא ליה היינו מדאמר רבי יהודה הראשונה של אב ואפ"ה מודה במארס ובגרה וניסת וקשיא ליה לבעל האיבעיא מ"ט דר"י דודאי טעמא דמחלה לשעבודא קמא פשיטא ליה לרש"י דלא שייך הכא לגבי האב דאי ס"ד דמשעת אירוסין זכה תו לא מציא למחול להפסיד זכות האב אע"כ דאינו זוכה משעת אירוסין והיא גופא תיקשי מ"ט דר"י כיון דלא אזיל בתר גוביינא כדסברי חכמים א"כ אמאי לא זכה האב בשעת אירוסין וע"כ הוי סבור משום דאיהי גופה נמי לא תקנו לה חכמים מתנאי ב"ד שתזכה בכתובתה משעת אירוסין אלא שתקנו שיהיה לארוסה כתובה לכשתתאלמן או תתגרש וא"כ מה"ט לא גביא ממשעבדי עד שעת נישואין דאז ודאי נעשית מלוה בשטר גמור מהאי שעתא דהא תקנו חכמים שיכתוב לה נכסי אחראין וערבאין לכתובתיך ואפילו תפיסת מטלטלין לא מהני כדאיתא להדיא במכילתין והכל כדי שתסמוך דעתה שתטרוף מלקוחות וא"כ ה"ט דרבי יהודה דאמר הואיל וברשותו נכתבין דבהאי שעתא נעשה מלוה גמורה ומש"ה זכה האב משא"כ מקודם. וא"כ ע"כ כל הארוסות לא גביין ממשעבדי כיון דתנאי ב"ד לא איתקן אלא בשעה שתתאלמן או תתגרש או דילמא דלעולם לענין משעבדי גביא מן האירוסין דלגמרי תקנו חכמים לארוסה כמו לנשואה אלא שלא ניתן ליכתב מטעמא דפרישית אבל לענין זכיית האב לחוד לא תקנו חכמים זכייה לאב משעת אירוסין אלא משעת נישואין כמ"ש התוספות בשיטת ר"י. נמצא דכל זה הוצרך רש"י לפרש בסברת בעל האיבעיא משא"כ לקמן בסמוך במימרא דר"ה ורב אסי הוצרך רש"י לפרש דטעמא דרב אסי משום דמחלה לשיעבודא קמא ור"ה סובר דלא מחלה והיינו דמקשה הש"ס ומי אמר ר"ה הכי ועלה מייתי כל השקלא וטריא דשמעתין דאיירי בטעמא דמחלה לשיעבודא ומפלוגתא דר"ה ור"א גופא שמעינן לה דאי בסברת בעל האיבעיא פליגי אי תקנו חכמים בתנאי ב"ד שתגבה ממשעבדי משעת אירוסין או לא א"כ מאי ענין תוספת לכאן דהא בתוספת לכ"ע לאו מתנאי ב"ד שקלה אלא ע"כ דבטעמא דמחילה פליגי דר"ה סובר כיון דאוסיף לה לא שייך לומר דמחלה ואי משום שנכתב זמן הנשואין בכתובה היינו משום תוספת אבל לענין עיקר כתובה דעתה מזמן ראשון ורב אסי סובר דאף ע"ג דאוסיף לה אפ"ה שקלא כולהו מן הנישואין דמחלה לשעבודא קמא כיון שנכתב הכל בשטר א' וכמ"ש התוספות לקמן בד"ה והלכתא ושם אפרש עוד שיטה אחרת אליבא דרש"י כמ"ש הרא"ש בשם רבי' חננאל דאפילו כשכתב לה מן האירוסין סובר רב אסי דמחלה כנ"ל נכון וברור בעזה"י בכוונת שיטת רש"י ובזה נתיישבו ג"כ כל קושיות התוספות כאן ומה שהקשו ג"כ בד"ה והלכתא כמו שיבואר שם בסמוך ודו"ק היטב:

תוספות בד"ה ומיגבא מאימת גבי' פי' בקונטרס וכו' וקשה לר"י וכו' ונראה לר"י דדוקא בהך עכ"ל. כבר ישבתי בסמוך שיטת רש"י אלא דבשיטת ר"י גופא יש לי לדקדק דמי הכריחו לפרש בהך גופא דבגרה וניסת אליבא דר"י קמיבעיא ליה דליישב הנך קושיות שהקשה על פירוש הקונטרס הוי סגי ליה לפרש דבכל הארוסות שלא נישאו פשיטא ליה דגביא מן האירוסין ודוקא בארוסות שנישאו מספקא ליה אי אמרינן דמשעת כתיבה מחלה לשעבודא קמא דבהכי איירי כולה שמעתא דבסמוך והא מילתא נמי שייכא בדרבי יהודה אי הוי טעמא משום דמחלה או משום דלא תקנו לו חכמים זכיה עד שעת כתיבה ומדר"י נשמע לרבנן וכמו שמפרש הרא"ש ז"ל באמת וליכא למימר דר"י ז"ל לית ליה סברא דהרא"ש וסובר בפשיטות דלא שייך האי סברא דמחלה לשעבודא קמא בשום ענין אלא בהך דבגרה וניסת דיש סברא לומר דמחלה כדי להפסיד לאביה ויהיה שלה. הא ליתא דהא ר"י גופא בד"ה והלכתא מסיק הטעם דמחלה לשעבודא קמא משום דליכא שטר כתובה באירוסין אלא תנאי ב"ד וע"י השטר נתבטל התנאי וא"כ ממילא שמעינן דבכל הארוסות משנשאו שייך האי טעמא ולמה כתב כאן דדוקא בהך לחוד שייך מחילה. והנלע"ד בענין זה וליישב ג"כ קושיית התוס' שכתבו על פירוש ר"י דדוחק לאוקמי כולה שמעתא דלא כהלכתא ולמאי דפרישית בלשון ר"י בד"ה והלכתא מבואר להדיא דאליבא דהלכתא איירי מהטעם שכתבתי שם וא"כ פשיטא דאיכא למימר דר"ה ורב אסי נמי אליבא דהלכתא פליגי דהא איירי כלישנא דר"א בר"ש וחכמים לקמן ממש. אלא דעיקר פי' ר"י כאן היינו דוקא אליבא דבעל האיבעיא וכדפרישית נמי בלשון רש"י אלא דר"י מדייק יותר לישנא דמיגבא מאימת גביא משמע דאהך מילתא גופא דאיירי ביה קאי והיינו בגרה ואח"כ ניסת וע"כ היינו משום דבאינך פשיטא ליה דלא שייך טעמא דמחלה. ובאמת תמוהין בעיני דברי הרא"ש שכתב דאיכא למימר דמחלה לשעבודא קמא מדכתבה לעיקר ותוספת מזמן שני ואינה מקפדת לכתוב עיקר מזמן ראשון וכו' ע"ש ותימא דמאי פסקא דאיירי בהאי עניינא שכתבה כן דהא סתמא מקשה ומיגבא מאימת גביא וע"כ דכוונת הרא"ש דדבר פשוט שהיו נוהגין לכתוב כן בכל הכתובות וא"כ קשה יותר מהיכי תיתי נאמר שמחלה מדלא כתבה מזמן ראשון כיון שכן היו נוהגין בכל הכתובות מנהג הסופרים ואטו כולהו נשי דינא גמירי מי איכא מידי דספרי דדייני לא ידעו ונשי דידן ידעי ואדרבא מאי קמיבעיא ליה דמטופס כתובה נלמוד כיון שכותבין כל הכתובות עיקר ותוספת מזמן שני אלמא דגובין הכל מזמן שני ולא דמי הא מילתא כלל לשתי כתובות ושני שטרות דבסמוך דהתם אדרבא שינה ממנהגו לכתוב שני שטרות ושתי כתובות על ענין א' מש"ה איכא למימר דמחל לשעבוד דקמא או אודויי אודי ליה משא"כ הכא דלא אשתני ממנהגא מהיכי תיתי דמחלה וכה"ג כתב הרא"ש גופא על ענין אחר וצ"ע. העולה מדברינו כיון דבעל האיבעיא סבר דזכיית האב ושעבוד לקוחות איכא למשמע מדר"י דמחד טעמא אית להו ולר"י בעל התוספות ע"כ היינו משום דמחלה דלא כשיטת רש"י שכתבתי וא"כ כיון דלא משמע ליה טעמא דמחילה כמ"ש הרא"ש כדפרישית ע"כ לא משכחת האי ספיקא דבעל האיבעיא אלא בהך דניסת ובגרה דבהך שייך טעמא דמתלה כדי שתפסיד לאביה. וכל זה פר"י לבעל האיבעיא אבל לר"ה ולרב אסי אין הכרח לפרש כן מהטעמים שכתבתי בשיטת רש"י דא"כ תוספת מאן דכר שמיה ולמה הזכירו תוספת בהאי פלוגתא ועוד דבלא"ה רב הונא ורב אסי לאו אמימרא דרבה ורב יוסף ורבא קאי דהא בתר הכי כמה דרי הוי ועוד דלא ניחא לן לאוקמי פלוגתייהו אליבא דר"י דלא כהלכתא ועוד דמאי מקשינן מי אמר ר"ה וכו' הא פלוגתא דר"ה ורב אסי לא שייכי בהכי אי ס"ד דבכל הארוסות שנשאו מודו דגביין עיקר מן האירוסין ותוספת מן הנישואין אע"כ דפלוגתא דר"ה ורב אסי בעלמא איתמר בכל הארוסות שנישאו וממילא משמע דפליגי בעיקר כתיבת הכתובה דלר"ה עיקר כותבין מזמן ראשון ותוספת מזמן שני ונקט תוספת בלישניה לאשמעינן דלא אמרינן משום שהוסיף לה בטלה הראשונה ורב אסי אמר דכותבין הכל מזמן שני דהראשונה נתבטלה כמ"ש ר"י בד"ה והלכתא כמו שאפרש שם ומייתי תלמודא הכא פלוגתייהו דרב הונא ורב אסי דממילא נפשטה האיבעיא נמי אליבא דרבי יהודה בבגרה וניסת דלרב אסי פשיטא דגביא מן הנשואין דלא עדיפא משאר ארוסות שנשאו ולר"ה נמי כיון דכותבין מזמן ראשון א"כ ודאי לא מחלה ואם שינתה וכתבה מזמן שני פשיטא דלא גביא אלא מזמן שני כנ"ל נכון ליישב פר"י דלהוי אליבא דהלכתא ושלא יהיו דבריו סותרין. ואפילו את"ל דנראה דוחק לפרש מילתא דרב הונא ורב אסי דלא קאי על לשון האיבעיא מיהו הברייתא לקמן בסוף הסוגיא והא דפסיק סתמא דתלמודא הכל קאי שפיר אליבא דהלכתא ודוק היטב ולקמן גבי והלכתא בל' הגמרא ובל' התוספות אפרש עוד בזה ע"ש:

קונטרס אחרון בסוגייא דמיגבא מאימת גבייא האריכו כל המפרשים בשיטת רש"י ז"ל דנראין כסותרין וישבתי בכמה דוכתי ובסוף העליתי דנראה דרש"י ס"ל כשיטת רבינו חננאל שכ' הרא"ש ז"ל דאע"ג שכתב לה מן האירוסין אפ"ה לא גביא ממשעבדי כלל אלא משעת הנשואין וכן היא שיטת הרמב"ם ז"ל ורב שרירא גאון ז"ל וכתבתי שדבריהן נראין עיקר עיין בפנים באריכות מה שדקדקתי עוד בלשון רש"י ז"ל בר"פ הנושא:

בא"ד דאי טעמא דמודה משום דלא נכתבו ברשותו וכו' דבשעת כתיבה מחלה לשעבודא עד כאן לשונו. והקשה מהרש"א דא"כ מאי מקשה רבא לעיל מבגרה ואח"כ ניסת דלמא שאני התם דלא נכתבה ברשותו ע"ש קושייתו אמאי קאמר אלא אי איתמר דמשמע דהדר ביה מהא דאמרינן מעיקרא משמיה דרבה ור"י דמשעת אירוסין זכה ואמאי הדר ביה דאכתי שפיר קאמרי רבה ור"י בטעמא דרבי יהודה במתני' בשאר ארוסות שנשאו דמשעת אירוסין זכה אלא הא דמודה רבי יהודה בבגרה וניסת שאני התם דלא נכתבה ברשותו ואחולי אחלה לשעבודא קמא זה נ"ל בכוונת מהרש"א. אמנם אחר העיון לק"מ דמצינן למימר דלפר"י נמי צריכינן לסברת הרשב"א לקמן סוף ד"ה והלכתא דע"כ ברייתא דמודה רבי יהודה איירי לענין תוספת ע"ש וא"כ ע"כ בלא בגרה סובר רבי יהודה דתוספת נמי של אביה וא"כ השתא דאתינן להכי בהאי ברייתא דרבא תקשי ליה מ"ט דר' יהודה בתוספת הא לא שייך בהו טעמא דמשעת אירוסין זכה מש"ה איצטריך לומר דמשעת כתיבה זכה האב כנ"ל נכון ודו"ק היטב:

בא"ד ומיהו היכא דלא נכתבה כלל וכו' כגון שגירשה מן האירוסין וא"כ גביא מזמן ראשון עכ"ל. הוצרך לפרש כן כי היכי דלא תקשי מהא דאמר מודה ר"י במארס ובגרה ואח"כ ניסת משמע דבמארס ובגרה ולא ניסת לרבי יהודה נמי הוי דאב ומה"ט לרבי יהודה נמי כל ארוסות שנתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין גביין ממשעבדי מזמן ראשון ומזה קשיא לי דלפמ"ש בשיטת רש"י דלמאי דמספקא ליה לבעל האיבעיא אי גביא מזמן שני היינו משום דחכמים לא תקנו כתובה לארוסה אלא לכשתתאלמן או תתגרש א"כ מאי איריא דנקט מודה ר"י בבגרה ואח"כ ניסת בבגרה גרידא נמי הו"ל למיתני דמודה שאם נתאלמנה בבגרותה אין לאביה רשות בה מה"ט גופא ויש ליישב בפשיטות לפי שיטת הירושלמי שהבאתי דעיקר תקנתא לר' יהודה היינו כדי שיתן לבתו נדוניא בעין יפה ומשמע להדיא דעיקר הנתינה דנדוניא בשעת הנישואין וכבר כתבתי דאפשר דגמ' דידן

נמי אית ליה האי טעמא ולפ"ז הוי רבותא טפי בבגרה וניסת דאע"ג שנתן הנדוניא אפ"ה מודה ר"י:

דף מד.

גמ' אמר מר אי בעיא בהאי גביא לימא פליגי וכו' ופירש"י אדרב הונא קאי. ואע"ג דלקמן ס"פ הכותב אמתניתין דשתי כתובות וגט אין לה אלא כתובה א' מדייק הש"ס נמי אי בעיא בהאי גביא וכו' לימא תיהוי תיובתיה דרב נחמן ומשני נמי דאוסיף לה וא"כ מאי קשיא ליה הכא מדר"נ טפי ארב הונא דהא רב הונא מיירי בהדיא בדאוסיף אפשר דהמקשה דהכא לא פסיקא ליה להקשות אדר"נ ממתני' דלקמן דאיכא למידחי דאה"נ דלא גביא אלא האחרונה מזמן שני והא דנקיט סתמא היינו משום אינך דנקיט התם:

תוס' בד"ה אימר אחולי אחליה לשעבודא תימא מאי אחליה לשעבודא שייך וכו' ונראה לר"י עכ"ל. הא דלא ניחא ליה לר"י לפ' כפי' הרשב"א דהכי פשטא דמילתא נ"ל משום דלענין זה לא שייך אחולי אחלה דמחילה לא מהני בכה"ג דמקבל מתנה לאחר שבאתה מתנה לידו תו לא מהני ליה מחילה אא"כ מקנה להנותן בא' מדרכי הקנייה ולהרשב"א גופא צ"ל דלשון אחלי לאו דוקא:

בד"ה איכא בינייהו. כבר כתב מ"ז בספר מגיני שלמה ליישב ע"ש:

גמרא והלכתא א' זה ואחד זה מן הנישואין. מפשט לשון רש"י ותוספות משמע דהיינו דוקא בשלא כתב לה מן האירוסין וכתב לה מן הנישואין דבכה"ג שייך לומר אחולי אחלה מה שאין כן בשלא כתב לה כתובה מן הנשואין כגון במקום שאין כותבין דבזה אין טעם לומר דאחולי אחלה כמ"ש כאן התוס' וכן נראה לכאורה מלשון רש"י. וכן כשכתב לה מן האירוסין משמע מדבריהם דלכ"ע גביה מזמן ראשון וכ"כ הרא"ש ז"ל והאריך לתמוה על רבי' חננאל שכתב דאפילו בכתב לה מן האירוסין אפ"ה נתבטל זמן ראשון כשכתב לה אח"כ מן הנישואין אמנם לענ"ד קשיא טובא על שיטת רש"י ותוספות והרא"ש דמאי פסקא דקאמר והלכתא א' זה ואחד זה מן הנישואין כיון דבמקום שאין כותבין כתובה בנישואין ליתא להאי דינא וכבר כתבתי דבכמה דוכתי במכילתין ובפ"ק דמציעא מוקמינן סתמא דמתני' במקום שאין כותבין וכה"ג איכא למידק לאידך גיסא מאי פסקא דקפסיק סתמא דהא בכמה דוכתי אשכחן שהיו כותבין כתובה לארוסה כדאיתא להדיא במתני' דר"פ אעפ"י דקאמר ראב"ע שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה וכ"ש למ"ד ארוסה לית לה כתובה ע"כ צריך לאוקמי שמעתין גופא בדכתב לה וכמו שדקדקו התוספות ואף שאיני כדאי נלע"ד עיקר שיטת הרמב"ם דלעולם אין גובין כתובת אירוסין ממשעבדי בשום ענין אפילו בכתב לה ונתארמלה מן האירוסין וכ"כ ר' שרירא גאון כמו שהביא הרא"ש בשמו אלא שכתב עוד ודבריו תימא הן דמ"ש שטר כתובה זו משאר שטרות ע"ש באריכות. ולענ"ד אין מקום תימא דהא לקמן בר"פ הנושא במחייב לזון בת אשתו ובשטר פסיקתא מסיק רב אשי התם דלא ניתנו לכתוב ופרש"י שם אפילו אם נכתב אינו גובה ממשעבדי אלא בשקנו מידו וכ"כ שם הרא"ש בשמו וכ"כ התוספות בשם רש"י בפ' הניזקין דף נ"א וכבר הארכתי בחידושינו לגיטין וכ"כ שם הרי"ף ז"ל והר"ן בפ"ק דקידושין וא"כ ה"נ דכוותיה כיון דלא ניתן לכתוב דבהא מודה הרא"ש גופא דשמעתין איירי בהכי ואם לא נכתב אינו גובה אע"ג דתנאי ב"ד הוא וכמאן דכתיבי דמי אע"כ דמעיקרא הכי איתקון דליהוי ככתובין אצל בני חורין ולא ממשעבדי כדאמרינן להדיא בגמרא פרק הניזקין לענין מזון אשה ובנות ה"נ דכוותה ואדרבה הכא אית לן נמי טעמא אחרינא דעדיף מיניה כדפרישית דעיקר תקנת חכמים בכתובה לארוסה לאו משעת אירוסין איתקון אלא לכשתתאלמן או תתגרש כמ"ש לעיל בלשון רש"י והתוספות גופא כתבו סברא כיוצא בזה ליישב דלא תיקשי הלכתא אהלכתא כמ"ש בסמוך וא"כ מה"ט גופא אע"ג דכתב לה מ"מ לא נתחייב לה באותה שעה כלום אלא דעתו היה שיהיה לה כתובה כשתתאלמן או תתגרש וע"כ לא דמי לחייב אני לך מנה בשטר דאיחייב בהאי שעתא משא"כ הכא לא דמי אלא לשטר מתנה דאינו גובה ממשעבדי וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות דכתובת אירוסין לכ"ע לאו מדאורייתא כנ"ל ליישב שיטת הרמב"ם ורב שרירא גאון ולפ"ז נראה לענ"ד דשיטת רש"י ג"כ כשיטה זו מדכתב בפרק הנושא דכל דבר שלא ניתן ליכתב לא מהני כתיבה לענין משעבדי ומ"ש לעיל בד"ה ומיגבא וכו' או דילמא עד שעת כתיבה דהוי מלוה בשטר עכ"ל לאו מלוה בשטר דוקא אלא דכתובת נישואין לכ"ע הוי כמלוה בשטר אע"ג דלא נכתב כדאיתא לקמן במשנה דף נ"א ושפיר קרי ליה מלוה בשטר מהאי שעתא וכדפרישית וכן מ"ש רש"י לעיל במילתא דרב אסי משום דאחוליה לשיעבודיה היינו לפי סברת המקשה ומי אמר רב הונא הכי דקס"ד דפליגי בהאי טעמא משא"כ סברת התרצן דבכתובת אירוסין ונישואין לא שייך לומר דאחלה לשעבודיה כמ"ש רש"י להדיא בלשון התרצן איכא למימר דסברא פשוטה היא דלא שייך בכה"ג דאחלא לשיעבודא קמא כיון שכותבין כן בכל הכתובות וכ"ש היכא דאוסיף לה הא מודה ר"נ גופא וכ"ש לרפרם דמוקי טעמא דר"נ משום דאודויי אודי לא שייך האי מילתא בכתובת אירוסין ונישואין כלל אע"כ דהא דמסקינן הכא והילכתא מן הנישואין היינו מהטעם הראשון שכתב רש"י בד"ה ומיגבא וכדפרישית לעיל דהיינו משום דכתובת אירוסין לא נתקנה משעת אירוסין אלא שתקנו שיהיה לה כתובה לכשתתאלמן או תתגרש ומה"ט לא ניתן ליכתוב כן נראה לי נכון:

תוספות בד"ה והלכתא וכו' תימא לר"י דהשתא מסקינן כו' ופליג אדר"נ עכ"ל. כבר כתבתי דאין מקום לתמיה זו לפי מה שפי' ר"י גופא בד"ה ומיגבא דלא שייך הא מילתא אלא בהך מילתא דניסת ובגרה ואליבא דרבי יהודה ומטעמא דמסתמא מחלה כדי שתפסיד לאביה וא"כ איהי גופא נמי לא גביא מידי וא"כ אין זה ענין לדר"נ וכן לפי מה שפירש הרשב"א בד"ה ומיגבא דאפילו אליבא דרבנן איירי והיינו נמי מהאי טעמא כיון דמפסיד כח האב מש"ה גם היא מפסדת א"כ לא דמיא נמי לדר"נ וכן מה שתירץ ר"י כאן לא שייך להנהו פרושי דהא מתירוצו נראה להדיא דבכל ארוסות שנשאו נתבטלה הכתובה ראשונה ודוחק להעמיד דר"י כאן בכל זה הדיבור לפי שיטת רש"י מיהו כבר כתבתי דלשיטת רש"י נמי לק"מ ואולי לא נחית ר"י להכי אליבא דרש"י אלא דאכתי לא הו"ל לסתום דבריו והו"ל להקשות בהדיא לפרש"י לכך נראה דר"י גופא לעיל בד"ה ומיגבא לא כתב כן אלא לפי סברת בעל האיבעיא אבל הכא דקאמר סתמא דתלמודא והלכתא לא שייך לפרש אליבא דרבי יהודה וע"כ אליבא דרבנן נמי איירי וא"כ לפי פי' ר"י דלעיל משמע דהשתא הדר ביה מהאי סברא אלא דבכל ארוסות שנשאו שייך לומר דאחלה לשעבודא קמא וע"ז מקשה דפליג אדר"נ ותירץ שאני הכא. וכבר כתבתי דממה שלא הזכיר ר"י בתירוצו לשון מחילה נראה לענ"ד דלפי המסקנא לפר"י נמי לא שייך בכה"ג טעמא דמחילה כיון דאיכא למימר לתוס' כתביה ועוד שכן נוהגין לכתוב כל הכתובות כמ"ש הרא"ש אלא מ"ש ר"י בתירוצו דע"י השטר נתבטלה כתובה ראשונה שהיא תנאי ב"ד נ"ל פירושו דכיון דהראשונה לא ניתן ליכתב היינו לפי דמעיקרא לא נתקן כתובת אירוסין אלא עד זמן נישואין שמא תתאלמן או תתגרש אבל כשהגיע זמן נישואין בטל התנאי ב"ד דמעיקרא ותקנו כתובה גמורה וכמ"ש הרא"ש בסוף דבריו לקושיא זו דהלכתא אהלכתא אלא ששינה קצת כנ"ל ואין להאריך:

בא"ד וזה תימא דהלכתא כר"נ בדיני ורפרם ורב אחא איפלגו אליביה עכ"ל. ולכאורה אין הלשון מדוקדק דמאי דקי"ל כר"נ בדיני לא קשיא מידי דאדרבא הא טעמא דמן הנישואין. ולכאורה כר"נ ריהטא דאמר ביטל שני את הראשון והאי דאוסיף דיקלא לאו ר"נ גופא אמרו אלא ר"פ לחוד וכן הא דאיפלגו רפרם ורב אחא נמי אין ענין לזה אדרבה כרב אחא א"ש דאמר אחולי אחליה לשיעבודיה ובפשיטות הו"ל להקשות ממתני' דס"פ הכותב דדייקינן מיניה להדיא אי בעי בהאי גביא וכו' ואיירי מיהו בדאוסיף לה וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהכא ויש ליישב דממתני' לא פסיקא להקשות כדפרישית לעיל גבי אמר מר אבל הכא מקשה מדר"נ דמפרשי טעמיה רפרם ורב אחא וכיון דבדאוסיף לה מסברא לא שייך שום טעם מהטעמים הללו א"כ שפיר קשיא ליה דפליגי הלכתא אדר"נ ועדיין אין הלשון מדוקדק וצ"ע:

בא"ד וי"ל שאינו רוצה לפשוט אלא ממשנה או מברייתא עכ"ל. וכן תירצו בפ"ק דמציעא אלא שתירצו עוד דעיקר האיבעיא בארוסה אי אית לה כתובה היינו לענין טענת פרעתי וכאן לא שייך האי תירוצא דכיון דפליגי הכא לענין גביית משועבדים מן האירוסין אלמא דלא מצי למיטען פרעתי דכ"מ שיכול לטעון פרעתי לא שייך גביית משועבדים אפילו כשחייב מודה וק"ל:

בא"ד וא"ת תפשוט מהא דתניא לעיל בברייתא עכ"ל. משמע דפשיטא להו דהא מילתא דהואיל ברשותו נכתב' לאו ממימרא דאמוראי שמעי' לה אלא ממילתא דרבי יהודא גופא דאי בדכתב לה אין שום טעם לרבי יהודא לחלק בין בגרה ונשאת וכבר כתבתי דבירושלמי איכא טעמא אחרינא ולהאי טעמא ע"כ יש לחלק בין בגרה וניסת:

בא"ד ונראה לרשב"א וכו' דסד"א הואיל ומנה ומאתים שלו תוספת נמי שלו קמ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמאי ס"ד שיהיה התוספת שלו שהוסיף לה בימי בגרות ואפשר דאיירי שפסק לה בשעת אירוסין להוסיף ולא כתב אלא בשעת נשואין ומה שהקשה מהרש"א דלפ"ז לא הוי מקשה לעיל מידי מהאי ברייתא ע"ש ולענ"ד לק"מ דאדרבה כיון דע"כ מוקי להא דמודה רבי יהודא לענין תוספת. משמע דבהאי דמתני' אפילו התוספת של אב וע"כ היינו משום דברשותו נכתבין וכבר כתבתי בזה לעיל ודו"ק. מיהו לפמ"ש בסמוך בשיטת הרמב"ם וסייעתו וכתבתי שהיא ג"כ שיטת רש"י דאפילו כתב לה מן האירוסין אפ"ה לא מהני האי כתובה כלום א"כ אין מקום לכל מה שדקדקו התוספות בזה הדיבור ואין להאריך ודו"ק:

משנה הגיורת שנתגיירה וכו' אין לה פתח בית האב ולא מאה סלע. קצת קשה דלא נקט נמי דאינו לוקה דלקושטא דמילתא ודאי דמיעוטא דבישראל אמלקות נמי קאי כדמוכח להדיא בשמעתין מיהו אפשר דלר' יהודה דאמר לקמן דף מ"ה ע"ב ללקות לוקה מ"מ מאה סלע בעל נותן וכו' וכפרש"י שם דללישנא קמא ולר"פ לרבי יהודה חייב מלקות ממש דמלקות לר"י לאו במוציא ש"ר תליא אלא דבלא"ה לוקה מלא תלך רכיל א"כ איכא למימר דבגיורת לר"י נמי לקי ומש"ה לא פסיקא ליה למיתני אלא דאכתי קשה דלר"נ ב"י דאמר לקמן דלר"י נמי לא לקי אלא מכות מרדות וכ"ש לפי התוספות שם דכולהו אמוראי בהכי איירי א"כ קשה דליתני ויש ליישב:

בתוס' בד"ה אין לה פתח וכו' ותימא ותקשי מהכא למ"ד וכו' דבעינן קרא כדכתיב עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על תמיהא זו דהא פתח בית אביה לא כתיב אלא במוציא ש"ר וכל עניינא דסקילה דכתיב במש"ר לא איצטריך אלא להאי חדושא אבל בכל נערה המאורסה דעלמא כתיב פרשה בפני עצמה דבסקילה ולא בעינן בית אביה וא"כ אטו משום דבהני דמתני' דלא שייך בית אב ולא הוי בהאי חדושא דמש"ר אכתי מאי ס"ד לפטרה מסקילה אטו מי עדיפא משאר נערה המאורסה דסוקלין אותה בשער העיר ואדרבא לכאורה קשיא איפכא אגופא דמתני' דקתני אין לה פתח בית האב בסקילה ומאי קמ"ל פשיטא אטו מי עדיפא משאר נערה המאורסה ואפשר דקס"ד דוקא בהני שיש לה בית אב גזירת הכתוב במוציא ש"ר דבסקילה אע"ג דהשתא נשואה היא אפ"ה אזלינן בתר מעיקרא כיון דבלא"ה איכא חידוש לענין פתח בית אביה משא"כ היכא דליכא פתח בית אביה אזלינן בתר השתא וכמו שאפרש לקמן בסוגיא דתני שילא. קמ"ל דלא אמרינן הכי משום דפתח בית אביה אינו אלא למצוה והשתא א"ש נמי קושיית התוספות ובסוף הסוגיא גבי הנערה שהיתה כבר אפרש יותר. ומכ"ש דא"ש טפי לפי שיטת רבינו שמואל שהביאו בתוס' לקמן בד"ה אמר רבה דחידוש גדול יש במוציא ש"ר דאפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה וזינתה היא בסקילה וא"כ הא מילתא גופא אשמעינן מתניתין דאפילו באין לה פתח בית אב נמי איתא להאי חדושא אלא דקושיית התוספות א"א לפרש בשיטה זו דא"כ מאי קשיא להו הא בעינן קרא כדכתיב ומאי קושיא הא בנכנסה לחופה גופא בסקילה אע"ג דאין לה פתח בית אב כמ"ש התוספות להדיא לקמן בשם רבינו שמואל ודו"ק:

דף מד:

בגמרא מנה"מ וכתבו התוספות משום דכתיב בישראל קא בעי עכ"ל. ואף למאי דפרישית בסמוך דאיכא למימר דסקילה דכתיב במש"ר חידוש הוא אי לענין דאזלינן בתר מעיקרא ולאו בתר השתא דנשואה היא או לענין שכתב הרשב"ם בנכנסה לחופה ולא נבעלה. ולפ"ז מצינן למימר נמי דמיעוטא דבישראל לא אתא אלא למעט מהאי חידושא דגבי מוציא ש"ר אבל אכתי הו"ל גיורת כשאר נערה מאורסה דבסקילה והתם לא כתיב בישראל מ"מ פריך הכא שפיר דהא קתני רישא הגיורת שזינתה הרי זו בחנק אלמא דגיורת מימעטא לגמרי אפילו מדין נערה המאורסה בעלמא דסתמא קתני או דנימא דמתני' במש"ר איירי וא"כ מקשה שפיר אפי' בהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה נמי. מיהו לפי המסקנא דלקמן דאפי' סרחה ולבסוף בגרה בסקילה ילפינן מקרא אלמא דלעולם בתר מעיקרא אזלינן א"כ תו ליכא חידוש במש"ר לענין סקילה וע"כ דמיעוטא דבישראל אתא למעוטי לגמרי גיורת מסקילה דגריעא משאר נערה המאורסה דאל"כ בישראל מאי מהני דאי לפתח בית אביה הא לית לה כנ"ל ועיין בסמוך ואכתי קשה לפי' הרשב"ם דמש"ר חידוש הוא לענין אם זינתה אחר שנכנסה לחופה א"כ מנ"ל למעט גיורת מסקילה לגמרי דלמא לא ממעטינן אלא מהאי חידושא לחוד לענין נכנסה לחופה אבל בזינתה ועודה ארוסה הוי שפיר בכלל שאר נערה המאורסה דהתם לא כתיב בישראל ויש ליישב דלהרשב"ם כל הנהו חידושי דמש"ר מימעטו מבתולת ישראל ולא גריס ואייתר ליה בישראל למעט לגמרי אפילו מדין נערה המאורסה ודו"ק:

שם אי הכי מילקי נמי לילקי וכו' לכאורה נראה דהשתא לא מסיק אדעתיה האי ברייתא דתני אמי בסמוך בתולת ישראל ולא בתולת גרים או אפשר דשפיר ידע להאי ברייתא ואפ"ה מקשה שפיר דכי היכי דמיעוטא דבישראל גלי קרא דלא אתא למעט אלא הורתה ולידתה שלא בקדושה ה"נ אית לן למימר דמיעוטא דבתולת ישראל לענין קנס ומלקות נמי לא מימעט אלא הורתה ולידתה שלא בקדושה וע"ז משני שפיר דמדאפקא רחמנא להאי ריבוי בלשון ומתה אדרבא משמע דלענין מיתת סקילה לחוד אמרינן דלידתה בקדושה איתרבי אבל במיעוטא דבתולת ישראל דליכא שום ריבוי אפילו לידתה בקדושה נמי ממעטינן מבתולת ישראל כנ"ל וק"ל:

שם ואימא לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה. ולכאורה יש לתמוה אטו מי לא סליק אדעתא מיעוטא דבישראל דהא מעיקרא דמקשה מה"מ אהאי מיעוטא סמיך כמ"ש התוספות ועוד אי לא אסיק אדעתא מאי קאמר ואימא לרבות דהא לא איצטריך שום ריבוי ומהיכי תיתי למעט גיורת דהא בכל התורה משפט א' לגר ולאזרח אם לא היכא דאיכא מיעוטא. ולמאי דפרישית לעיל א"ש דהשתא ס"ד דלא שייך למעט כלל מבישראל לענין סקילה מדלא כתיב בישראל בנערה המאורסה וא"כ אית לן למימר דלא מיעט הכתוב אלא מהנהו חידושי דאיתא במש"ר לחוד כגון קנס ומאה כסף או לענין נכנסה לחופה וזינתה והוציא ש"ר לפי' הרשב"ם או לענין דאזלינן בתר מעיקרא למאי דתני שילא וכסברת רבא דחידוש הוא וכמו שאבאר ועל זה משני שפיר א"כ בישראל מאי אהני ליה והיינו כתירוץ ר"י בשינויא קמא דמשמע ליה דסברא הוא דכל מאי דכתיב בהאי פרשה ממעט ליה לגמרי כנ"ל ועיין בסמוך או כאידך שינויא דר"י דלענין קנס ומלקות ילפינן מבתולת ישראל וה"ה לכולהו חידושי דמש"ר כדפרישית בשיטת הרשב"ם ז"ל בסמוך:

בתוספות בד"ה ואימא לרבות וכו' א"כ ה"נ בני גרים כיון שהורתן ולידתן בקדושה עכ"ל. דלענין חליצה לעולם לא משכחת לה אלא בהורתן ולידתן בקדושה דאל"כ לאו בני חליצה ויבום נינהו דכקטן שנולד דמי כדאיתא ביבמות:

בד"ה ואימא לרבות וכו' ותימא אדרבא עכ"ל. ולמאי דפרישית אין מקום לתמיה זו דעיקר סברת המקשה דלא שייך כלל למעט מבישראל לענין סקילה דלא תליא במש"ר ובשאר נערה המאורסה לא כתיב בישראל ולהכי אהני נמי ריבויא דומתה לאורויי דלא ממעטינן כלל לענין מיתה אלא מהנהו חידושי דמוציא שם רע לחוד והכי איתא בירושלמי וע"כ שזו עיקר תמיהת הרשב"א בדיבור הסמוך:

בד"ה א"כ בישראל מאי אהני ליה תימא לרשב"א דנימא אהני ליה שלא ילקה ולא ישלם עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא על תמיהת הרשב"א דמהיכי תיתי נוציא המקרא מידי פשוטו דבישראל לא כתיב כלל בפרשה דמלקות וקנס אלא גבי ואם אמת היה הדבר כתיב ומתה כי עשתה נבלה בישראל ועוד מאי קשיא ליה להרשב"א הא קנס ומלקות ממעטינן בסמוך מדתני אמי בתולת ישראל דכתיב בהאי עניינא גופא ברישא דקרא במש"ר ממש כי הוציא ש"ר על בתולת ישראל ולמאי דפרישית א"ש דהרשב"א סובר בפשיטות דהא דמקשה מעיקרא אימא לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה ע"כ היינו משום דלא משמע ליה למעט כלל מבישראל לענין חיוב סקילה דאיתא נמי בשאר נערה המאורסה ולהכי אהני נמי רישא דומתה דלענין מיתה לא נידרוש האי מיעוטא דבישראל אלא לענין מלקות וקנס דליתא אלא במש"ר דכתיב בהאי פרשה וכיון דע"כ כך הוא סברת המקשה שפיר קשיא ליה להרשב"א דהתרצן לא משני מידי ולענין קושיא שניה דבתולת ישראל ולא בתולת גרים איכא למימר נמי דהרשב"א ס"ל דהשתא לא סליק אדעתיה האי ברייתא מדמקשה מעיקרא א"ה מילקי נמי לילקי או דאסיק אדעתיה ומיבעיא ליה לאוקמי למעט גיורת ממש דוקא דלידתה שלא בקדושה ומש"ה איצטריך נמי אידך מיעוטא דבישראל למעט נמי לידתן בקדושה מהנהו עניינא שנתחדשו במש"ר לחוד ולהרשב"א היינו מלקות וקנס לחוד כנ"ל ברור בכוונת הרשב"א וכן נראה עוד מלשונו בד"ה בתולת ישראל בסמוך ודו"ק:

בא"ד ועוד אור"י דלענין מלקות וכו' דמבתולת ישראל עכ"ל. והא דלא ניחא ליה לפרושי הכי מעיקרא נראה משום דאכתי איכא למימר דצריכי תרי קראי למעוטי מלקות וקנס דמבתולת ישראל לא הוי ממעטינן אלא קנס לחוד דבהאי קרא כתיב מש"ה איצטריך נמי בישראל למעוטי נמי ממלקות או דאיצטריך חד ללידתן שלא בקדושה ואידך ללידתן בקדושה מש"ה מפרש ר"י תחילה תירוץ אחר ועכשיו לתירוצו השני פשיטא ליה לר"י דמחד מיעוטא מימעטו כולהו דבתולת ישראל משמע להדיא שאביה מישראל והיינו הורתן ולידתן בקדושה דוקא וקנס ומלקות נמי חדא מילתא היא מהקישא כמו שאפרש עוד בסמוך:

בגמרא א"ר יוסי בר' חנינא המוציא ש"ר על היתומה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה פרט לזו וכו'. ונראה דלאו מייתורא דקרא קא דריש דהא לגופיה איצטריך דקנסה לאביה דמקנסא דאונס ומפתה ליכא למילף דהכא במש"ר נשואה היא ואשמעינן דאפ"ה לאביה ואי משום דהנערה לא איצטריך דטובא נערה כתיב התם הא נמי ליתא דהנערה איצטריך לכדריש לקיש בסמוך ועוד דאי ס"ד דמייתורא קא דריש לא הוי מקשו מידי מאם מאן ימאן דכתיב במפותה דהא לאבי הנערה דהתם לא מייתר דאיצטריך לעיל דף ל"ח ע"ב לכדאביי לפטור בא עליה ומתה ואיצטריך נמי לדרשא לאבי הנערה ולא לאבי הבוגרת כמ"ש התוס' שם לאשמעינן דבא עליה ובגרה לעצמה מיהו בהא איכא למימר דהא גופא קשיא ליה להמקשה דבסמוך כיון דר"י ב"ח דריש לאבי הנערה למעט יתומה ולא דריש לה נמי להוציא ש"ר ומתה או בגרה כל חד כדאיתא ואע"ג דבמוציא ש"ר חיוב הקנס והעמדה בדין הם בזמן א' אכתי משכחת לה שפיר שהוציא ש"ר והביא עדיו ומתה או בגרה ואח"כ באו הזוממים דחייב קנס למפרע משעה ראשונה כדמשמע קצת בירושלמי אע"כ דסבר ריב"ח דלאבי הנערה משמע יותר להאי דרשא למעט יתומה או דכולהו כחדא מימעטו יתומה ובא עליה ומתה וא"כ מקשה שפיר מאם מאן ימאן דלא ממעטינן מלאבי הנערה אלא בא עליה ומתה או בוגרת דלעצמה וה"נ אית לן למימר דכוותיה אבל יותר נראה דטעמא דר"י ב"ח כיון דקנס חידוש הוא אין לך בו אלא מה שאמור בענין לאבי הנערה ממש וממילא מימעטו יתומה ובא עליה ומתה וע"ז מקשה שפיר מברייתא דאם מאן ימאן אלמא דלא שייך למימר האי סברא דאין לך בו אלא חידושו דכולה חדא מילתא היא כנ"ל וכ"כ הרא"ה ז"ל אבל אין נ"ל לפ' כלל דמפשטא דקרא ממש משמע ליה לר"י ב"ח דאבי הנערה משמע ולא יתומה דמהיכי תיתי וכמו שאפרש בל' רש"י ותוס' ודו"ק:

ברש"י בד"ה מאן ימאן כו' ואונס ומפתה מהדדי גמירי עכ"ל. כוונתו מבואר דאל"כ לא הוי מקשה בגמרא מידי דהא לאבי הנערה לא כתיב במפותה אלא באונס וכענין זה היה נ"ל לפ' ג"כ מ"ש רש"י אח"ז וכי תימא שאני הכא דרבי רחמנא דאפשר שכוונתו בזה דאע"ג דבכל מילי ילפינן אונס ומפתה מהדדי אפ"ה להא מילתא לא גמרי מהדדי דבאונס כתיב לאבי הנערה למעט יתומה ובמפתה כתיב מאן ימאן לרבות ומה שהכריח לזה היינו דאם נפרש מ"ש רש"י וכ"ת שאני הכא דרבי רחמנא דכלפי לאבי הנערה דכתיב במש"ר כתב כן א"כ אכתי מה הועיל בזה דסוף סוף חזינן דפשטא דקרא דלאבי הנערה לא מימעט יתומה מיניה וא"כ מהיכי תיתי נאמר במש"ר דלמעט יתומה לגמרי משמע כמ"ש רש"י גופא בסוף הדיבור דהיינו תשובתו ולמאי דפרישית הוי א"ש כך היה נ"ל לכאורה אמנם למאי דפרישית בסמוך דבלא"ה אין שום סברא לומר דר"י ב"ח מפשטא דקרא יליף אלא אי משום יתורא דמשמע ליה דכולה כחדא מימעטו או מטעמא דאין לך בו אלא חידושו א"כ לפי זה מצינן לפ' לשון רש"י כפשטא דמ"ש וכ"ת שאני הכא דרבי רחמנא כוונתו משא"כ במש"ר שפיר ילפינן אי מיתורא או משום דאין לך בו אלא חידושו כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ה"נ לאו יתומה משמע מריבויא אלא דבין היא וכו' ואע"ג דכתיב בהדיא אם מאן ימאן כסף ישקול וממילא דקאי נמי אמיאון דידה ועוד דבפרק האיש מקדש דף מ"ו מסקינן להדיא דעיקר קרא דיכולה למאן לא איצטריך אלא לומר שמשלם קנס כמפותה וכ"כ התוס' לעיל דף ל"ט ע"ב בד"ה אין לי כו' מ"מ שפיר כתב רש"י דלאו יתומה משמע מריבויא דהאיכא לאוקמי קרא דמיאון דידה מחייבתו קנס דהיינו בבא עליה ואח"כ נתייתמה וכיון דמשמע להמקשה דהא דקתני בברייתא דר"י הגלילי מרבה יתומה לקנס היינו אפילו יתומה מעיקרא מקשה שפיר מנ"ל לאוקמי קרא בהכי אע"כ דס"ל דמייתורא דלאבי הנערה לא משמע כלל דאתא למעוטי נמי יתומה ולומר נמי דאין לך בו אלא חידושו אלא מוקמינן יתורא דלאבי הנערה למעט אבי מתה לגמרי או למעט בוגרת בבא עליה ובגרה דלעצמה וא"כ ה"נ אית לן למימר במש"ר וכדפרישית. מיהו אי לאו קרא דאם מאן ימאן לא הוי מרבינן כלל יתומה והו"א דלאבי הנערה ממעט כולהו או משום דאין לך בו אלא חידושו אבל לבתר דכתיב מאן ימאן לרבות יתומה תו לא מחלקינן בין יתומה מעיקרא לבא עליה ואח"כ נתייתמה כיון דאיכא לאוקמא קרא דלאבי הנערה למילתא אחרינא ומפשטא דקרא נמי ליכא למילף דאיכא למימר דלעצמה כנ"ל ודו"ק:

בגמרא הוא מותיב לה והוא מפרק לה בבא עליה ואח"כ נתייתמה. לכאורה נראה דאפילו נתייתמה קודם שעמד בדין איירי וקנסה לעצמה. ואע"ג דבמפותה כתיב והא מחלה י"ל דבקטנה איירי כדאיצטריך נמי לומר בסברת המקשה ועי"ל דלמאי דאיירי בבא עליה ואח"כ נתייתמה תו לא מהני מה שמחלה מעיקרא כיון דבאותה שעה לא היה הקנס שלה כדמשמע בירושלמי וכבר הארכתי בזה בריש פירקין מיהו אכתי יש לדקדק כיון דלר"י ב"ח משמע דדרשינן מונתן לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב וא"כ ממילא דשעת נתינה דהיינו מיהא שעת העמדה בדין לרבנן ושעת נתינה ממש לר"ש דריש פירקין קפיד קרא דבהאי שעתא צריך שיתקיים לאבי הנערה שיש לה אב דוקא ול"ל דדרשינן ונתן לאבי הנערה שהיה כבר בשעת ביאה לאביי דדריש ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה משמע דלא שייך לדרוש הכי ואפשר דאין ה"נ דר"י ב"ח פליג אדאביי ועי"ל דלהכי אהני מיהא קרא דאם מאן ימאן לגלויי דבע"כ דחקינן ומוקמינן מיעוטא דאבי הנערה למעט יתומה מעיקרא ובא עליה ואח"כ נתייתמה רבי רחמנא אם מאן ימאן וכדפרישית בסמוך בל' רש"י ודו"ק ועיין בסמוך בל' התוספות בד"ה בתולת ישראל:

בתוספות בד"ה המוציא ש"ר וכו' וי"ל דמוקי מתניתין אליבא דר"ע עד סוף הדיבור. ואע"ג דר"ע נמי מודה דנערה ולא בוגרת ובתולה ולא בעולה ממעטינן דפטורין לגמרי היינו משום יתורא דקראי כמ"ש לעיל דף ל"ח ואפילו את"ל דבחד קרא כיון דלא אתא אלא למעוטי ממעטינן לגמרי מ"מ מוכח מיהא נמי מפי' התוספות דהא דדרש ריב"ח מלאבי הנערה לאו מיתורא דקרא קדריש דא"כ לר"ע נמי הוי פטור לגמרי ולפ"ז נראה לכאורה דלהתוספות ריב"ח מפשטא דקרא יליף אלא דא"כ לא א"ש מ"ש דר"י ב"ח כר' יוסי הגלילי דהא לעיל דף ל"ח ע"ב מקשה הש"ס לר"י הגלילי דאשר לא אורסה למעוטי גזירה שוה מנ"ל אלמא דר' יוסי הגלילי גופא לא פטר לגמרי אלא היכא דאיכא קרא יתירא ולא מפשטא דקרא וכ"ש למאי דפרישית לעיל דטעמא דר"י הגלילי מדכתיב אשר לא אורסה תרי זימני. ועוד דאפילו את"ל דטעמא דר"י הגלילי היינו דפשטא דקרא משמע דפטור לגמרי מ"מ נ"ל ברור דהיינו דוקא במיעוטא דממעטינן מנערה בתולה אשר לא אורסה דכתיבי ברישא דעניינא כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורסה וא"כ משמע דבוגרת ובעולה ונתארסה ונתגרשה ליתא בהאי עניינא כלל משא"כ הכא דלאבי הנערה לא כתיב אלא בסוף גבי נתינה א"כ אין שום סברא למעט מפשטא אלא אהאי נתינה דלאביה לחוד דסמיך ליה ועלה קאי הא ליתא לאביה לעצמה ומהיכי תיתי נמעט יתומה לגמרי אפילו לר"י הגלילי. לכך נראה דשיטת התוספות בדר"י ב"ח נמי כדפרישית בל' הגמרא דכיון דקנס חידוש דאין לך בו אלא חידושו ומוקי ריב"ח נפשיה כר"י הגלילי וסובר דטעמא דר"י בנתארסה ונתגרשה נמי מהאי טעמא גופא משא"כ לדידן דלית לן האי סברא דר"י ב"ח דאין לך בו אלא חידושו דקי"ל כרבא א"כ שפיר קאמרינן לעיל דף ל"ח דטעמא דר"י משום דאשר לא אורסה מייתרא לגמרי דלא איצטריך לג"ש וכ"ש למאי דפרישית דטעמא מדכתיב תרי זימני וא"ש נמי הא דריש פ' אלו נערות דמיבעיא לן יתורא דנערה לכדאביי למעט בא עליה ומתה וכו' כדפרישית דף ל"ח ע"א וע"ב ודו"ק

בגמרא רבא אמר חייב מדתני אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים. ואי תקשי אכתי מנ"ל לרבא דאיצטריך בתולת ישראל למעט בתולת גרים מקנס דלמא למעוטי ממלקות אתי אבל לקנס לא איצטריך דמלאבי הנערה נפקא אלא דאיכא למימר דלמלקות נמי לא איצטריך דמלקות וקנס גבי הדדי כתיבי ואיתקשו אהדדי ומכ"ש לפי' ר"י דאפילו קנס ומיתה ילפינן מהדדי. מיהו לר' יהודה דאמר לקמן בדף הסמוך ללקות לוקה מכל מקום בעל נותן כו' וא"כ ע"כ לית ליה הקישא דקנס ומלקות ולפ"ז קשיא לי עמ"ש בתוספות בד"ה המש"ר דר"י ב"ח אתי כתנאי ורבא דפליג היינו משום דמשמע ליה דשום תנא לא פליג אההיא דרשא דבתולת ישראל ולמאי דפרישית אכתי מצינן למימר כר"י ב"ח וס"ל כר"י הגלילי וס"ל נמי כרבי יהודא דלקמן וא"כ איצטריך ליה האי דרשא דבישראל למעוטי גיורת ממלקות ואפשר דרבא ס"ל כר"פ לקמן דלר' יהודה נמי אינו לוקה אלא מכת מרדות מדרבנן וא"כ לעולם דקנס ומלקות איתקשו להדדי ועי"ל דמאן דס"ל דר"י מלקות ממש קאמר מלאו דלא תלך רכיל א"כ אין סברא לפטור בגיורת, מיהו לפי' ר"ת לקמן בד"ה רבי יהודא לא משמע כן:

בתוס' בד"ה בתולת ישראל וכו' וא"ת אמאי איצטריך וכו' ולפ"ה ניחא ונראה לרשב"א עכ"ל. נלע"ד משום דלא פסיקא להו לפרש כפירוש הקונטרס דיש לפרש נמי כמו שפירשו התוס' לעיל דף ל"ט ע"ב בד"ה אין לי דמדמצי לכתוב מאן מאן וכתיב מאן ימאן ש"מ תרתי וא"כ להאי פירושא ודאי קשיא להו דלא איצטריך האי יתורא דמאן ימאן. ול"ל נמי דלרבא איצטריך נמי לבא

עליה ואח"כ נתייתמה. והיינו כדפרישית בל' הגמרא דבא עליה ואח"כ נתייתמה נמי לא איצטריך קרא אלא לאפוקי מלאבי הנערה משא"כ לבתר דילפינן מבתולת ישראל דלא דרשינן כלל האי דרשא דלאבי הנערה א"כ לא איצטריך כלל לרבויי בא עליה ואח"כ נתייתמה דל"ל דאיצטריך לאשמעינן דהוי דאחין דפשיטא דכיון שעמד בדין ממון גמור הוא וכ"ש דליכא למימר איפכא ודו"ק:

בא"ד ונראה לרשב"א וכו' לא הוה דרשינן בתולת ישראל וכו' אלא לדרשא אחריתי עכ"ל. כבר כתבתי דלענ"ד האי דרשא אחריתי היינו למעט אפילו הורתו ולידתו בקדושה מקרא יתירא כדאשכחן לענין חליצה כמ"ש התוס' בד"ה ואימא לרבות הורתו ולידתו בקדושה ע"ש:

בד"ה הא לאו הכי וכו' נראה לר"י דלא בעי רב אדא למילף וכו' עכ"ל. ואע"ג דבד"ה א"כ כתב ר"י להיפך מיהו התם נמי לא פסיקא ליה דהא לתירוץ הראשון שם לא נחית להאי סברא ונהי דבתירוצו הראשון כתב דסברא היא דמיעוטא אכל הכתוב בפרשה קאי איכא למימר דהיינו דוקא למיעוטא דבישראל דודאי סברא הוא דקאי נמי לענין מיתה דסמיך ליה כנ"ל ומהרש"ל ומהרש"א כתבו בע"א:

דף מה.

תני שילא באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראו גדולים שגדלתם. נראה דמה שהוצרך לפרש הכא טעמא דקרא היינו משום דמפשטא דקרא משמע דלא שייך פתח בית אביה אלא במש"ר ממש והכא בעי למימר דבכל ענין שבאו העדים בית חמיה שזינתה בבית אביה אפילו בלא הוצאת ש"ר סוקלין אותה על פתח בית אביה משו"ה מייתי ה"ט וכוונת הגמרא בזה דכיון דקרא גופא יהיב טעמא דהכי כתיב והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה כי נבלה עשתה בישראל לזנות בית אביה אלמא דבהאי טעמא תליא מילתא והיינו כפרש"י להודיע שמבית זה יצאה הנבלה ולאפוקי נערה המאורסה דעלמא דלא שייך האי טעמא ועמ"ש בסמוך בפרש"י:

רש"י בד"ה סוקלין אותה וכו' והאי בבאו עדים בבית חמיה כתיב דהא במש"ר כתיב וכו' ואקרב אליה אלמא כשניסת עכ"ל. ע"כ אין לפרש כוונתו בזה דבא לפרש דבנערה המאורסה שלא ניסת מודה דאין סוקלין אותה על פתח בית אביה דלהא לא איצטריך ליה לאתויי ראיה דהא בהדיא כתיב והוציאו את שניהם אל שער עירם ודוחק לפרש דמפרש האי בית חמיה דהכא במש"ר ממש ובא לאתויי ראיה דמש"ר אינו אלא בניסת אפילו למ"ד בין בעל בין לא בעל אפ"ה מודו דלא שייך מש"ר מן האירוסין דבהא לא הוי מייתי שפיר מואקרב אליה דהא למ"ד בין בעל בין לא בעל מפרש ואקרב אליה בדברים ואפ"ה מטעמא אחרינא פשיטא ליה דמש"ר אינו מן האירוסין. וליכא לפרש נמי דבא ליתן טעם בבית חמיה גרידא דסוקלין אותם על פתח בית אביה כדפרישית בסמוך דא"כ מאי האי דכתב רש"י דהא במש"ר אדרבא איפכא הו"ל למימר אע"ג דבמש"ר כתיב. לכך נלע"ד בכוונתו שבא ליתן טעם בעיקר חיוב סקילה בבאו עדים בבית חמיה אע"ג דאילו זינתה השתא בת חנק היא ומ"ש מסיפא דלמאי דס"ד השתא דקתני סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק אלמא דבתר השתא אזלינן וא"כ תקשי רישא אסיפא וכמ"ש התוספות דלא מפלגינן בין אישתני דינא לאישתני גופא אלא לרבא דוקא. לכך מפרש"י דהאי בבא דרישא אליבא דכ"ע ילפינן לה ממש"ר דאע"ג דניסת בסקילה. דאפילו למ"ד בין בעל בין לא בעל מודה מיהא דעיקר פשטא דקרא דואקרב אליה בבעל ולא עקרינן ליה מפשטא לגמרי ואפילו בעל חייבת סקילה אע"ג דהשתא לאו בת סקילה היא א"כ ילפינן נמי מהכא דאפילו בלא הוצאת ש"ר חייבת סקילה בבאו עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה אי משום דגלי קרא להדיא דאישתני דינא לאו מילתא היא. או משום דבכה"ג לא מיקרי אישתני דינא דכיון שבאו עדים שזינתה קודם הנשואין הו"ל נשואי טעות ולא מיקרי נשואין כלל ושינוי הגוף נמי ליכא ע"י הבעילה דבלא"ה כבר היתה בעולה מהנואף כמ"ש התוספות. כנ"ל בכוונת רש"י. מיהו בעיקרא דמילתא למאי דמשמע מפירש"י ותוספות דבבאו עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה אפילו בלא הוצאת ש"ר נסקלת אפתח בית אביה יש לדקדק א"כ כל הפרשה דאם אמת היה הדבר דכתיב במש"ר למאי הילכתא כתביה רחמנא. וכ"ש למאי דמסקינן לקמן דילפינן מהנערה שהיתה כבר דבכל דוכתי אזלינן בתר מעיקרא א"כ כל האי עניינא מיותר לגמרי. וצ"ל דלא אתא לאשמעינן אלא האי חידושא דנסקלת בפתח בית אביה לאפוקי משאר נערה המאורסה דנסקלת בפתח שער העיר וצ"ל ג"כ דנהי דרישא דקרא לענין קנס ומלקות איירי דוקא בהוציא ש"ר ממש ונמצא שקרן אפ"ה סיפא דקרא דאם אמת היה הדבר לא איירי דוקא במוציא ש"ר אלא בכל ענין שלא נמצאו לה בתולים כגון שבאו עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה ע"פ בית אביה כנ"ל ודו"ק:

גמרא אמר רבא מוציא ש"ר קאמרת שאני מש"ר דחידוש הוא דהא נכנסה לחופה וכו' וכתבו התוס' דלאו דוקא נקט נכנסה לחופה גם הרב האלפסי כתב דכמה רבוותא קמאי לא סלקא להו האי הלכתא כהוגן ופירשה באריכות ולא נתבררו דבריו ג"כ לקמאי דקמן ואף שאיני כדאי מ"מ ללמוד אני צריך דלענ"ד מתפרש הסוגיא יפה לפי דקשיא לן בהא מילתא דרבא קאמר שאני מש"ר דחידוש הוא וכו' והיא גופא תקשי מנ"ל דחידוש הוא דילמא מהכא גמרינן בכל דוכתי דאזלינן בתר מעיקרא ותו לא הוי חידוש ומאי שנא מהא דמסקינן לקמן דילפינן דאזלינן בתר מעיקרא מהנערה שהיתה כבר דלפרש"י היינו קרא דכתיב במש"ר ואפ"ה כתבו התוספות דמהכא ילפינן בכל דוכתי וא"כ ה"נ מאן יימר דחידוש הוא דילמא מהכא ילפינן בכל דוכתי. והנלע"ד בזה דמהכא לא מצינן למילף בכל דוכתי דשאני מש"ר דא"א בע"א ואי אמרת דלא הוי בסקילה בטלת מצות סקילה במש"ר לגמרי. וכה"ג כתבו התוספות בריש יבמות דלא ילפינן ממצות יבום דלידחי עשה ל"ת שיש בו כרת משום דמצות יבום א"א בע"א. וכ"ש הכא דלא שייך למידק ממצות סקילה שע"י הוצאת ש"ר אי אזלינן בתר מעיקרא או בתר השתא דא"א התם למיזל בתר השתא דאם כן בטלת לגמרי. אלא דלרבנן דראב"י לקמן דמש"ר היינו בין בעל בין לא בעל א"כ שפיר הוי מצינן למילף דאזלינן בתר מעיקרא מדמחייב רחמנא סקילה אפילו בבעל דאי זינתה השתא בחנק והא אפשר לקיומי מצות סקילה במש"ר בלא בעל וכל זה אי הוי אמרינן דבכל דוכתי נכנסה לחופה ולא נבעלה בסקילה הוי מצינן למילף שפיר ממש"ר ולא הוי שייך לומר דחידוש הוא משו"ה הוצרך רבא לפרש דבריו דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא בחנק וא"כ בין בבעל בין לא בעל אי אזלת בתר השתא בטלת מצות סקילה במש"ר משו"ה ליכא למילף מניה בשאר דוכתי כיון דחידוש הוא ומש"ה אפילו בגרה קודם הוצאת ש"ר נמי חידוש הוא ולא ילפינן מיניה. והשתא דאתינא להכי נתיישב לי ג"כ מאי דהוי קשיא לי במילתא דרבא ממ"נ מאי קסבר אי דריש הנערה שהיתה כבר לענין מש"ר כדילפינן לקמן במסקנא א"כ למאי הוצרך לומר דחידוש הוא הול"ל שאני בוגרת במש"ר דכתיב הנערה שהיתה כבר ואי לא דריש א"כ מאי קאמר דחידוש הוא וה"ה לענין בוגרת דאכתי תקשי קושיית הגמרא לקמן נערה אמר רחמנא והא בוגרת היא ואף שאפרש לקמן דאההיא ברייתא דמשבגרה הוציא שם רע לא שייך להקשות כן מ"מ למאי דפרישית א"ש טפי דודאי המקשה ורבא דמתרץ שפיר הוי ידעי דרשא דהנערה שהיתה כבר אלא דהמקשה דקאמר ורמינהו הכי פריך דנילף מהתם לסרחה ולבסוף בגרה כדמסקינן לקמן וע"ז משני רבא דלא מצינן למילף דבלא"ה חידוש הוא דנסקלת אף כשהיתה נשואה עכשיו דבלא"ה א"א לקיים מצות סקילה ע"י הוצאת ש"ר כדפרישית וא"כ מה לי נשואה גרידא או נשואה והיא בוגרת דבכל ענין גזירת הכתוב דבסקילה וע"ז מקשה רב הונא בריה דר"י דאכתי לא דמי דהכא אישתני גופא ולא הוי בכלל האי חידושא ואי אמרת דאכתי בהדיא רבי רחמנא מהנערה שהיתה כבר א"כ הדרא קושיא לדוכתיה דנילף מיניה בכל דוכתא אפי' בסרחה ולבסוף בגרה גרידא. מיהו כל זה כתבתי לשיטת רבנן דלקמן דמש"ר בין בעל בין לא בעל אמנם אם נאמר דרבא מוקי להאי ברייתא כראב"י לקמן דמש"ר דוקא בבעל לא יתכן לפרש כן אלא דלשיטה זו נ"ל לפרש מילתא דרבא בענין יותר נכון משום דקשיא לי במילתא דרבא דמדמה משבגרה הוציא ש"ר לשאר מש"ר דאכתי מי דמי בשלמא התם לא הוי חידוש כ"כ אלא דהנהו נשואין ובעילה שהוציא ש"ר עליהם לא מהני בה מידי דליקרי אישתני דינא ע"י כך ואכתי כדמעיקרא קאי כמו קודם נשואין משא"כ בגרה שכבר יצאה מדין החמור מסקילה לחנק אפילו במה שזינתה בעודה נערה א"כ מאיזו סברא נאמר דכיון שחזר והוציא ש"ר יתהפך הדין ויחזור וניעור חיוב סקילה לאחר שכבר נתבטל ממנה. אע"כ דרבא עיקר דיוקא משנכנסה לחופה קא דייק דלמאי דקאי בשיטת ראב"י דמש"ר דוקא בבעל ואם כן פשיטא דכל שבאו עדים קודם שבעל שזינתה בעודה נערה קודם חופה הוי בחנק כמו כל שאר נכנסה לחופה וזינתה דבחנק והאי נמי שזינתה מקודם אכתי במילתה קאי כיון דלא נאמרה פרשה זו דמש"ר אלא בבעל דוקא ואם כן חזינן להדיא דאף דקודם שבעל אילו באו עדים שזינתה בנערותה יצאתה מסקילה לחנק ואפילו הכי כשבעל אח"כ חוזר וניעור חיוב סקילה כדמעיקרא וא"כ שפיר קאמר רבא דה"ה כשבגרה ואח"כ הוציא ש"ר נמי אמרינן בהכי האי חידושא:

קונטרס אחרון אמר רבא מוציא ש"ר חידוש הוא דהא נכנסה לחופה וכתבו התוספות דנכנסה לחופה לאו דוקא וכן כתב הרי"ף ז"ל דכמה רבוותא לא סלקו להו כהוגן וגם בדברי הרי"ף ז"ל נתקשו בהם גדולי המפרשים ואני בעניי ביארתי ביאור מספיק בעזה"י גם כתבתי שם לישב שיטת הרשב"ם שהביאו התוספות והיא ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל ולענ"ד דברים ברורים הן בעזה"י:

בתוספות בד"ה אמר רבא וכו' נראה בכוונתם משום דקשיא להו דלכאורה המקשה גופא ע"כ לא מקשה ליה ממוציא שם רע דא"כ אמאי מקשה מברייתא דהא מקרא מלא הוא דמש"ר בסקילה אע"ג דאישתני דינא אע"כ דהוי מפליג בין אישתני דינא לאישתני גופא וא"כ לפ"ז לא משני ליה רבא מידי ועוד דהתוספות כתבו בד"ה תנאי היא דמסברא אין לחלק בין אשתני דינא לאישתני גופא אלא אליבא דרבא דאמר חידוש הוא לכך הוצרכו לפרש כאן דאדרבא זהו עיקר סברת המקשה דמהאי ברייתא דמייתי מוכח להדיא דמדמה בגרה והוציא ש"ר למש"ר דעלמא אלמא משום דמסברא אין לחלק בין אישתני דינא לאישתני גופא ולמדין זה מזה ואם כן סרחה ולבסוף בגרה נמי וע"ז משני רבא דלעולם באישתני גופא בעלמא אזלינן בתר השתא אלא שאני מש"ר דחידוש הוא שחדשה תורה במש"ר. וענין החידוש לשיטת התוספות דלא נחתו לאותן הסברות שכתבתי בל' הגמרא מדכתבו דנכנסה לחופה לאו דוקא. נלע"ד דהתוספות לשיטתם שכתבו דלרבא האי ברייתא דתני שילא דקתני רישא באו עדים בבית חמיה איירי במוציא שם רע דוקא אבל בלא הוצאת שם רע בחנק וא"כ היינו חידושא דהא חזינן להדיא דבלא הוצאת שם רע אזלינן בתר השתא ואי תקשי אכתי אתנא דברייתא גופא קשיא אליבא דרבא מנא לן הא דמוציא שם רע חידוש הוא יש לומר דמפשטא דקרא משמע ליה מדאיכפל רחמנא לפרש ענין סקילה בפרשת מש"ר דוקא וכתב להדיא ואם אמת היה הדבר משמע דבעלמא כה"ג בחנק כיון דהשתא נשואה היא כנ"ל:

בא"ד ור' שמואל מפרש וכו' ואילו מש"ר כה"ג וכו' בסקילה וכו' אבל קשה לר' יצחק וכו' דהא לקמן דתנינן לזנות בית אביה פרט לשמסר האב עכ"ל. והרמב"ם בפ"ג מהל' איסורי ביאה כתב להדיא כפי' רבי' שמואל והוסיף דנבעלה אחר החופה במש"ר סוקלין אותה ע"פ בית אביה ע"ש. ולענין קושיית ר"י נלע"ד דהרמב"ם ורבי' שמואל מפרשי הא דאמרינן לקמן לזנות בית אביה לפרט שמסר האב לשלוחי בעל לא איירי שמסרה עכשיו לשלוחי זה הבעל שמוציא ש"ר אלא בא למעט היכא שכבר מסרה האב לשלוחי הבעל ונתארמלה או נתגרשה ואח"כ קידשה זה והוציא ש"ר ואשמעינן קרא דאינה בסקילה ולא בשום דין הוצאת ש"ר כיון שכבר יצאה מרשות אביה ולא קרינן ביה בית אביה כלל. משא"כ במסירה זו לזה הבעל במש"ר או אפילו חופה גזירת הכתוב הוא דבסקילה לר"ש. ולהרמב"ם אפילו לענין פתח בית אביה דקרינן ביה שפיר לזנות בית אביה ואין לתמוה על זה הפי' דבלא"ה הסוגיא דלקמן הכי משמע דדרשינן נמי מארוסה ולא נשואה ודייקינן נמי מאי ולא נשואה אילימא נשואה ממש היינו בתולה ולא בעולה מדלא מקשה אילימא נשואה ממש הא בחנק אלא על כרחך דאיירי שכבר היתה נשואה קודם שנתקדשה לזה ואם כן לענין פרט שמסרה האב נמי מפרשינן כה"ג ושם אפרש יותר. ומה שהקשו שם ואימא דהדרא לבי נשא הדרא למילתא קמייתא ולמאי דפרישית מהאי קרא גופא דלזנות בית אביה מוכח דלא הדרא למילתא קמייתא אלא דאיכא למימר דהרמב"ם ור"ש מפרשים בזה כפי' התוספות שם כנ"ל נכון ודוק היטב:

דף מה:

בגמרא ואמאי נערה המאורסה אמר רחמנא והא בוגרת היא. משמע דאההיא דסליק מיניה קאי דא"ל ר' יוחנן לתנא תני תידון בסקילה ואהא מקשה נערה המאורסה אמר רחמנא ונראה דלאו מרישא דקרא פריך דכתיב כי ימצא איש נערה בתולה מאורסה דהתם ודאי אשעת ביאה קאי דכתיב ושכב עמה אלא אסיפא דקרא קאי דכתיב והוצאתם את שניהם אל שער העיר את הנערה וגו' משמע דאשעת הוצאה נמי קפיד רחמנא שתהיה נערה והא דלא קשיא ליה כה"ג אההיא ברייתא דקתני משבגרה הוציא ש"ר בסקילה ואמאי הא התם במש"ר נמי כתיב והוציאו את הנערה וההיא בוגרת היא נ"ל דהתם איכא למימר דהא דכתיב והוציאו את הנערה אפתח בית אביה קאי. לאפוקי בוגרת בשעת הוצאה דאין סוקלין ע"פ בית אביה אבל מעיקר סקילה לא מיעטה רחמנא. אלא דלפמ"ש לא א"ש מה שפרש"י לדברי התרצן דהנערה שהיתה כבר היינו

קרא דוהוציאו את הנערה דכתיב במש"ר דמייתורא דהאי קרא משמע ליה הנערה שהיתה כבר ואידך קרא הנערה דכתיב בנערה המאורסה הוי משמע ליה נערה ולא בוגרת ולולי דברי רש"י היה נראה דהתרצן נמי קאי אהנערה דנערה המאורסה אלא מדכתיב הנערה ולא כתיב נערה משמע ליה הנערה שהיתה כבר וצ"ע:

בתוספות בד"ה הנערה שהיתה כבר ומהכא שמעינן דכל היכא דאישתני גופא עכ"ל. אפילו לפרש"י דמהנערה דכתיב במש"ר ילפינן אפ"ה ילפינן מיניה בכל דוכתי ולא אמרינן דמש"ר חידוש הוא דהא לענין אישתני גופא לאו חידוש הוא לכל הפירושים שכתבתי לעיל ומכ"ש לפמ"ש בשיטת התוספות דדוקא לרבא הוי חידוש למאי דס"ל דבבאו עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה בלא הוצאת ש"ר בחנק וא"כ במש"ר הוי חידוש דבסקילה. משא"כ למסקנא דבכל ענין הוי בסקילה תו לא הוי חידוש אלא דין גמור דאזלינן בתר מעיקרא וממילא דה"ה לכל דוכתי אלא דאכתי מאי הוצרכו התוספות לזה הא כתבו התוספות לעיל בד"ה תנאי היא דבכל הסוגיא משמע לן דמסברא אזלינן בתר מעיקרא ומכ"ש למאי דמסקינן דאפילו ר"ש מודה דאזלינן בתר מעיקרא ורבנן דר"ש ילפי בהדיא בפ"ג דהוריות מקרא דבתר חטאה אזלינן ולא אמרי' אישתני דינא ולפ"ז לא איצטריך לן בשום דוכתא למילף דאזלינן בתר מעיקרא אלא דוקא הכא כי היכי דלא נימא נערה אמר רחמנא ולא בוגרת. ואפשר דהאי בכל דוכתי אנערה המאורסה קאי דאע"ג דכתיב נערה דמשמע ולא בוגרת וע"ז כתבו דאפ"ה ילפינן מהנערה דכתיב במש"ר אלא שזה דוחק ואפשר דל' אי הכי מילקי נמי לילקי משמע להו הכי ודו"ק:

בד"ה רבי יהודה אומר לוקה וכו' פ"ה משום לא תלך רכיל וכו' ואין נראה לר"ת דלקמן וכו' אבל לא למילקי עכ"ל. לכאורה יש לתמוה מאי קשיא לר"ת דפשיטא דאיכא למימר דלקמן אליבא דרבנן איירי דס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין וכ"כ מ"ז בס' מג"ש ליישב שיטת רש"י והנלע"ד בכוונת ר"ת דבלא"ה לא מסתבר לחייבו במלקות מקרא דלא תלך רכיל כיון דפשטא דקרא לא איירי כלל במוציא ש"ר ולא כתיבא בהאי עניינא ומהיכי תיתי נוקמי במש"ר טפי מבשאר כל אדם אלא משום דלקמן מייתי הש"ס האי קרא דלא תלך רכיל לענין מש"ר. וע"ז כתב ר"ת דמשום הא לא איריא אדרבא התם משמע דלא שייך האי קרא אלא לענין אזהרה ואיירי בכל אדם אלא דכל אדם אין לוקין משום דהוי לאו שאין בו מעשה ובמש"ר לוקין דכתיב ויסרו אבל ללקות לגמרי משום דלא תלך רכיל לחוד במש"ר אין שום סברא ול"ל נמי דר"י ויסרו נמי דייק א"כ הא גלי קרא בהדיא דהיינו דוקא כשבעל כמ"ש ר"ת גופא בסוף הדיבור כנ"ל בכוונתו ועיין בסמוך ומה שהקשו עוד אם כן כל אדם שמחרף אשתו מזנות לילקי דרך את"ל קאמר שאף אם נאמר דשייך טפי לאוקמי לא תלך רכיל לענין זנות אשתו א"כ כל אדם שמחרף אשתו לילקי דמה לי לא בעל במש"ר ומה לי שאר חירוף דרך זנות כיון דאידי ואידי לאו מויסרו מפיק להו:

בא"ד ועוד הקשה ר"י דאי לוקה מלא תלך רכיל לר"י אמאי צריך ויסרו עכ"ל. גם בזה יש לתמוה דהא ר"י גופא דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקה לא יליף אלא ממש"ר כדאיתא פ"ק דמכות הביאו התוס' בסוף הדיבור וא"כ שפיר איצטריך ויסרו כ"כ ג"כ מ"ז בס' מג"ש ולענ"ד שיטת ר"י ג"כ כמו שכתבתי בסמוך דאי ס"ד דר"י דריש ויסרו לענין מלקות אם כן הא גלי קרא להדיא דלא לקי אלא במאי דכתיב בהאי עניינא והיינו כשבעל כמ"ש ר"ת בסוף הדיבור אע"כ דרבי יהודא לא דריש כלל ויסרו לענין מלקות אלא מלא תלך רכיל לחוד יליף רבי יהודא דלקי וא"כ מקשה אמאי צריך ויסרו אלא דאכתי קשיא לי דאפילו את"ל דמלא תלך רכיל לחוד לקי אכתי איצטריך ויסרו לאשמעינן דאפילו כשבעל דחייב קנס אפ"ה לוקה אע"ג דבעלמא קי"ל אין לוקה ומשלם גלי קרא הכא דלוקה ומשלם וצ"ע ודו"ק:

דף מו.

בגמרא אזהרה למש"ר מנ"ל ר"א אומר מלא תלך רכיל. כבר כתבתי לעיל דנראה דלא תלך רכיל אכל מספרי לשון הרע קאי אלא דלא לקי משום דהוי לאו שאין בו מעשה ובמש"ר גלי קרא דלקי מויסרו ועי"ל דכיון דאשכחן במש"ר מלקות מוקמינן נמי לקרא דלא תלך רכיל בדדמי דאהיכא דכתיב מלקות קאי וכה"ג אשכחן בש"ס טובא או אפשר דמפשטא דקרא נמי משמע דלא תלך רכיל אמש"ר קאי דסמיך ליה בהאי קרא גופא לא תעמוד על דם רעך משמע שע"י שהולך רכיל רוצה לחייב מיתת ב"ד וכה"ג איכא למימר נמי בסמוך דרבי נתן מוקי לקרא דלא תלך רכיל אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה והיינו משום דלעיל מיניה כתיב בצדק תשפוט את עמיתן כנ"ל ודו"ק:

שם דתניא כיצד הוצאת ש"ר וכו' צ"ע כיון דלרבנן ובא עליה ואקרב אליה היינו בדברים א"כ אפילו הביא עדים בעודה ארוסה שזינתה נמי לילקי ולשלם קנס ולא אשתמיט שום תנא ואמורא לומר דשייך מש"ר מן האירוסין ונ"ל דטעמא בהא מדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה והאי נתתי היינו חופה כמו שאפרש לקמן בדף הסמוך:

דף מו:

משנה האב זכאי בבתו וכו' ופרש"י בקטנות ונערות. והא דקתני סתמא היינו משום דאמתני' דריש פרקין סמיך דהתם אשמעינן דבגרות מוציא מרשות אב וכדפרישית לעיל במתניתין דהמארס את בתו ע"ש:

בגמרא בכסף מנא לן אמר רב יהודה אמר קרא וכו' כל הסוגיא פירשתי בפרק קמא דקידושין דף ג' באריכות עיין שם וכאן באתי בקצרה לפי ענין הסוגיא ולחדש קצת דברים והרוצה לעמוד על עיקרן יעיין שם:

בתוספות בד"ה ואימא לדידה תימא היכי מצי למימר וכו' הא אמרינן בפ"ק דקדושין ואיצטריך למיכתב כי יקח עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל דהא דמקשה הכא ואימא לדידה היינו משום דמכי יקח לחוד ליכא למילף כלל דכסף קונה דהא כתיב כי יקח ובעלה ואיכא למימר עד דמקדש והדר בעיל כדאיתא בקדושין אבל לבתר דשמעינן מאין כסף דכסף לחוד קונה א"כ ע"כ הא דכתיב ובעלה היינו דביאה לחוד נמי קונה והא דקאמר בפ"ק דקדושין צריכותא אחרינא ולא קאמר הכי היינו משום דהתם בעי למימר אפי' למאן דיליף קדושי ביאה מבעולת בעל דביאה לחוד קונה ולפ"ז שפיר שמעינן מכי יקח דכסף לחוד נמי קונה משו"ה איצטריך התם למימר דאי כתיב כי יקח הו"א לדידה ובזה נתיישב ג"כ מה שהניחו התוספות בתימה בדיבור הסמוך בד"ה השתא אביה דוודאי אי לאו דכתיב ויצאה חנם מכי יקח לא הוי שמעינן קדושי כסף דקונה לחוד דהו"א עד דמקדש והדר בעיל והא דכתיב את בתי נתתי דאיירי במש"ר אלמא דקודם ביאה כבר היא ארוסה הוי מוקמינן לה בקדושי שטר כדאיתא בפ"ק דקדושין דף ט' ע"ב ומש"ה איצטריכו כולהו ודו"ק:

בגמרא ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב וכו' מה שיש לדקדק בזה ממציאתה ואכילת פירות כתבתי בפ"ק דקדושין ויבואר קצת בסמוך אלא דיש לי לדקדק מאי מקשה הכא לענין מעשה ידיה ל"ל קרא דהא איצטריך קרא לענין שיכול האב לכופה למעשה ידיה כמו אמה שהאדון יכול לכופה דלהכי זבנה והא מילתא לא שמעינן כלל מבנעוריה בית אביה תו יש לי לדקדק אהא דמסיק אלא בהפרת נדרים כתיב ומקשה עלה ונילף מיניה ומאי קס"ד דנילף מהפרת נדרים הא קמן דבעל מיפר נדרי אשתו ואע"ג דמדאורייתא לא זכה הבעל בשום דבר משל אשתו ואף שבפ"ק דקדושין כתבתי דהיינו הא דמסיק ממונא מאיסורא לא ילפינן מ"מ אין זה מוכרח ועוד דאכתי מעיקרא מאי קסבר והנראה בזה דודאי לא בעי למילף עיקר מילתא מהפרת נדרים אלא דוקא לבתר דגלי קרא דאין כסף שזוכה מיהא בכסף קדושין בבתו הקטנה א"כ ילפינן שפיר מבנעוריה בית אביה דכתיב בהפרת נדרים לגלויי מילתא בעלמא דכל זמן שהיא בנעוריה מיקרי בית אביה ולענין מעשה ידיה נמי הכא אמסקנא קאי דמסקינן בסמוך דהא דיליף רב הונא מהקישא דבתו לאמה דמעשה ידיה לאביה היינו דוקא לענין נערה דלקטנה לא איצטריך קרא השתא זבוני מזבין לה וא"כ מה"ט גופא דמצי מזבין לה למעשה ידיה מוכח שהאב יכול לכופה למעשה ידיה דאל"כ היאך מצי מזבין לה למי שיכול לכופה וכמו שאפרש לקמן. ולפ"ז א"ש דלמאי דס"ד דבנעוריה בית אביה היינו בשבח נעוריה מקשה שפיר ארב הונא ל"ל קרא דמכיון דבקטנה ע"כ מעשה ידיה לאביה ויכול לכופה אם כן נערה נמי נילף מבנעוריה בית אביה דאכתי לכל מילי היא ברשות אביה בנערות כמו בקטנות והא דקאמר וכ"ת ניליף מיניה ולא קשיא ליה מה"ט אכתי לרב הונא קרא ל"ל למעשה ידיה נ"ל דלהא מילתא לא שייך למילף מהפרת נדרים דאיכא למימר דוקא קטנה דמצי מזבין לה משו"ה יכול לכופה למעשה ידיה מהאי ק"ו גופא משא"כ בנערה דאין יכול לכופה איצטריך הקישא דבת לאמה כן נ"ל ועיין במ"ש בזה פרק אלו נערות דף מ' ע"ב ובפ"ק דקידושין:

קונטרס אחרון ע"ב גמרא ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב מנין שמעשה הבת לאב כו' מה אמה מעשה ידיה לרבה וכתבתי דמהאי הקישא משמע שהאב יכול לכוף את בתו למעשה ידיה דומיא דאמה ומסברא נמי אי לאו שהאב יכול לכוף את בתו למעשה ידיה היאך מצי מזבין לה למי שיכול לכופה ועפ"ז כתבתי ג"כ ליישב קושיית העולם בהא דאמרינן וכ"ת נילף מיניה אף דבלא"ה פירשתי יפה בפ"ק דקידושין ע"ש:

שם מה לבושת ופגם דאבוה שייך ביה. עיין מ"ש בזה בפ"ק דקידושין ולעיל דף מ' ע"ב:

בתוספות בד"ה זכאי במציאתה משום איבה מדאורייתא עכ"ל. ומ"ז בס' מג"ש כתב דמציאת קטנה לאביה מדאורייתא מהקישא דבתו לאמה למ"ד בפ"ק דב"מ דמציאת אמה לרבה והאריך לתמוה על ל' התוספות בדיבור הסמוך שכתבו דמציאת קטנה נמי משום איבה ע"ש באריכות ולענ"ד אין זה מוכרח דאדרבה איפכא מסתברא דאף למ"ד בפ"ק דמציעא דמציאת אמה לרבה. היינו נמי מדרבנן לבתר דקים לן הכא דהאב זוכה במציאת בתו וא"כ מה"ט גופא כשמכרה האב לאדון מכר לו נמי זכות מציאה שיש לו בה משא"כ כל כמה דלא קים לן שהאב יש לו זכות במציאת בתו מהיכי תיתי נאמר דמציאת אמה לרבה ומנ"ל הא ואדרבה נראה מלתא דפשיטא שאין האב יכול למכור אלא מה שהוא שלו כמ"ש התוספת להדיא לעיל בסמוך בד"ה ואימא ה"מ לענין מעשה ידיה כנ"ל ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון בתוספות בא"ד זכאי במציאתה משום איבה וכתב מורי זקיני ז"ל בספר מג"ש דמציאת קטנה לאביה מדאורייתא מהקישא דבתו לאמה וכתבתי דלענ"ד נראה להיפך דמציאת אמה לרבה נמי לא הוי אלא מדרבנן לאחר שתקנו מציאת הבת לאביה ומכר האב להאדון האי זכות גופא אבל מדאורייתא מציאתה לעצמה:

בא"ד וא"ת נילף מתרווייהו וכו' וי"ל דמה להנך וכו' ומעשה ידיה משום דמיתזנא מיניה כו' עכ"ל. לכאורה קשיא לי טובא דהא בכל תלמודא פשיטא לן דמעשה ידי הבת לאביה אפילו היכא דלא מיתזנא מיניה דהיינו לענין העדפה וכ"כ התוספות בסמוך בד"ה משום איבה בסוף הדיבור ולפ"ז צ"ל דהאי דפ"ק דקדושין לצריכותא בעלמא איתמר דאי הוי כתיב מעשה ידיה לחוד הו"א דקרא איירי היכא דמיתזנא מיניה דומיא דאמה דמיתזנא מרבה. משא"כ לבתר דכתיב נמי כסף קדושין לאביה ילפינן שפיר דמעשה ידיה נמי לאביה אפילו היכא דלא מיתזנא מיניה ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא דמציאה נמי ניליף מבינייהו ולפום ריהטא היה נראה לי דמהקישא דבתו לאמה ילפינן דמציאתה לעצמה והיינו למסקנא דפ"ק דמציעא דמציאת אמה העבריה אין לרבה אלא שכר בטילה בלבד אלא שכבר פירשתי בסמוך דאדרבא אמה גופא לא ידעינן אלא מצד זכיית האב אי ס"ד דמציאת הבת לאביה מדאורייתא ממילא הוי אמרינן נמי דמציאת אמה לרבה ולולי דמסתפינא הו"א דמעשה ידי הבת מדאורייתא לאביה היינו דווקא בניזונת ממנו אבל באינה ניזונת אפילו להעדפה לא זכה ליה רחמנא דמהיכי תיתי כיון דלא יליף אלא מהקישא דלאמה ומה אמה ניזונת משל רבה דכתיב כי טוב לו עמך ה"נ בניזונת איירי אע"ג שיכול למכרה אפילו באינה ניזונת דקרא סתמא כתיב היינו משום שבידו לזונה ולכופה למעשה ידיה והשתא נמי הרי מכרה למי שיעלה לה מזונות והא דפשיטא לן בכל דוכתא דהעדפה לאביה אפילו בשאינה ניזונת היינו מדרבנן דווקא והא דקאמר רבה לעיל דף מ"ג גברא רבה כר' יוסף לא ידע דאיכא העדפה וקמותיב תיובתא היינו משום דאע"ג שהאב אינו זוכה בהעדפה אלא מדרבנן אפ"ה איצטריך מתני' לאשמעינן דלא הוי דאחין כדאשמעינן כה"ג במציאתה כן נ"ל לכאורה לפי שיטת התוספות כאן אבל לולי דבריהם היה נ"ל דבלא"ה לא מצינן למילף מציאה מבינייהו דקדושין ומעשה ידיה ומשום שאין חוזר הדין דלא שייך לומר שום הצד השוה שבהן וא"כ איכא למפרך מה למעשה ידיה וקדושין דאית בהו צד קל שיזכה האב האי משום דלא קטרחה בגווייהו כלל ומעשה ידיה משום דמילתא דשכיח היא ודעתא דאבוה עלה משא"כ במציאה וכמו שכתבתי לעיל דף ל"ב גבי מה להנך שכן יש בהן צד חמור וע"ש ועל שיטת התוס' דהכא שתירצו דאיכא למיפרך מה להנך שכן האב נפסד על ידיהן קשיא לי דאכתי מצי למילף חד מתלת מקדושין ומעשה ידיה ובושת ופגם וקנס ונדרים ויש ליישב וצ"ע:

קונטרס אחרון בא"ד כתבתי דנלע"ד דהא דמעשה הבת לאביה מדאורייתא היינו דוקא היכא דמיתזנא מיניה דומיא דאמה וכדמשמע פשטא דלישנא בפרק קמא דקידושין אי כתב רחמנא מעשה ידיה משום דמיתזנא מינה:

דף מז.

בתוספות בד"ה משום איבה פירש בקונטרס ולר"י נראה איבה דמציאתה עכ"ל. לכאורה נראה שר"י סובר דלא שייך איבה דמזונות אלא לענין מעשה ידיה דשכיח ודעתו עלה כדמייתי בסמוך

לענין מעשה ידיה לבעלה מפרק אף על פי מה שאין כן לענין מציאה דלא שכיח אין דעתו עליהן ולא יפסוק מלזונה בשביל כך לא שנא אב לבתו ולא שנא בעל לאשתו אלא דלפי זה יש לתמוה לפר"י שמפרש שימסרנה למנוול ומוכה שחין מהיכי תיתי נחוש לכך דלענין מזונות לא יקפיד בשביל מציאה לזון אותה בחנם דמעשה ידיה בלא"ה שלו. וימסור אותה למנוול ומוכה שחין משום האי קפידא דמציאה בדבר שהוא לבושתו ולפוגמו וסברא כזו לא מצינו ואין לפרש דר"י נמי אית ליה האי איבה דמזונות כפרש"י אלא שהוסיף לפרש דאפילו באינה ניזונת נמי מציאתה לאביה משום איבה דמנוול הא ליתא דא"כ אין מקום לכל דברי התוספות בזה ולא לקושית הרשב"א לענין מציאתה לאחין ולמ"ש התוספות דלפר"י ניחא והנראה בזה דר"י סובר דלא שייך כלל איבה דמזונות לענין האב לבתו וכן באחין לאחר מותו משום דלא שכיח כלל מי שאינו זן בניו ובנותיו וכדאשכחן נמי דרבא אכריז יארוד ילדה ואע"ג דהתם בקטנה איירי מ"מ אפשר דבנערה נמי לא שכיח כלל ויתבייש מפני בני אדם וה"ה באחין משא"כ לענין שימסרנה למנוול מילתא דלא מינכר הוא דלאו דוקא נקט מנוול אלא למי שאינה חפצה בו. אלא דבזה יש לי לקיים נמי שיטת רש"י דלא תקשי מפ"ק דמציעא דלרש"י נמי אפילו באינה ניזונת שייך האי טעמא דאיבה אפילו במציאה כדי שלא יהא לו במה לתלות ולהקפיד ויתרצה בכל שעה לחזור ולזונה ועוד דכיון דמילתא דלא שכיח הוא שאינה ניזונת לא פלוג רבנן כנ"ל ברור ומורי זקיני זצ"ל האריך בזה מאד למעניתו בס' מג"ש ע"ש:

בא"ד אבל קשה לפי' הקונטרס וכו' ומה שפירש בקונטרס לעיל וכו' אין נראה לרשב"א עכ"ל. לכאורה יש לתמוה דהא מילתא גופא מייתי הש"ס לעיל דף מ"ג באיבעיא דר' אבינא מר"ש בבת הניזונת מן האחין אי אמרינן דמשום דלאו מדידהו מיתזנא מעשה ידיה לעצמה וכתב שם הרשב"א גופא בתוס' דהיינו משום דבע"כ מיתזנא וקפשיט לה ר"ש מההיא דאלמנה מעשה ידיה ליתומים וא"כ לפי' הרשב"א דלעיל ע"כ האי סברא גופא בעי למיפשט מאלמנה דלא מחלקינן בהא דבע"כ מיתזנא כקושיית הרשב"א כאן ודחי לה הש"ס מי דמי התם באלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה ואם כן ממילא אזלא לה קושית הרשב"א כאן דהא דבאלמנה מעשה ידיה ליתומים היינו משום דבמקום אבוהון קיימי דאלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה אבל לענין מציאת הבת דניחא ליה בהרווחה פשיטא ליה לתלמודא דלעצמה משום האי סברא נמי דבעל כרחו מיתזנא. ואפשר לפרש קושית הרשב"א כאן לפי מה שמגמגם לעיל בפירוש דלאו מדידהו מיתזנא וכבר הארכתי לעיל בישוב הסוגיא ומתוכן יתיישב שיטת רש"י כאן ובריש פרק אלמנה יבואר עוד שם בעזה"י:

בא"ד ואע"ג דמציאת אשה לבעלה אינה אלא משום איבה ואמרינן בפ' אלמנה עכ"ל. בהא דמציאת אשה לבעלה משום איבה לחוד סגי להו להקשות על פי' ר"י דמשמע דשייך לתקן במציאה משום איבה דמזונות אלא שהביאו ג"כ ההיא דר"פ אלמנה דמשמע מיניה לכאורה לסתור הוכחתם דלעיל במה שהקשו על פירש"י דהתם משמע אדרבא דלא שייך איבה דמזונות לגבי יתומים והיינו משום דבע"כ מיתזנא כמו שפירש"י שם להדיא ע"ז כתבו דליתא אלא משום איבה דקטטה ודו"ק:

רש"י בד"ה הא דזכי ליה רחמנא וכו' כדכתיב את בתי נתתי כל נתינות שבה במשמע עכ"ל. הוצרך לפרש כן כי היכי דלא נימא דאת בתי נתתי היינו מה שקיבל קדושין אבל לענין חופה דאיירי בה קרא לאשה היינו שהיא עצמה מסרה עצמה לנשואין ע"ז כתב רש"י דכל נתינה במשמע מתחילה ועד סוף היה הכל ע"י האב כן נראה מל' רש"י אבל לכאורה אין צורך לזה דבלא"ה נראה דעיקר ל' נתתי לא שייך אלא בחופה שהאב מוסרה לבעל משא"כ בקבלת קדושין לא שייך ל' נתתי ואדרבא כתיב כי יקח ולא כתיב כי תקח כדאיתא רפ"ק דקדושין ובחדושי הארכתי שם בדף ט' ע"ש והא דאמרינן לעיל השתא אביה מקבל קדושין דכתיב את בתי נתתי היינו משום דממילא ידעינן כיון דאמסירתה לחופה קאי א"כ ע"כ דתחילת קידושין היה ג"כ על ידו מדקאמר לאיש הזה משמע שהוא אסרה לכל והתירה לזה דמהכא ילפינן להפה שאסר הוא הפה שהתיר כנ"ל ועיין בסמוך:

בתוספות בד"ה הא דזכי וכו' ולפ"ה דלעיל וכו' וצ"ע אמאי לא גמרינן קידושין מחופה עכ"ל. פי' כיון דלפ"ה דלעיל שפיר ילפינן מאת בתי נתתי שיכול למוסרה לחופה בנערה וא"כ אמאי מהדרינן לעיל אטעמא דיציאה דכוותיה ממעט ובפשיטות מצי למילף שיכול לקדש בתו נערה וזכאי בקדושיה כי היכי דזכי ליה רחמנא בחופה. ולענ"ד לק"מ דאי לאו קרא דלעיל הו"א דקרא איירי שקדשה בקטנותה וא"כ כבר אסרה על כל העולם ומה"ט יכול למוסרה אח"כ לחופה אפילו כשהיא נערה דזכיה הוא לה וטב למיתב טן דו מלהתעגן כל ימיה אבל לענין קידושין לעולם דוקא בקטנה דלית לה יד מצי אבוה לקדשה משא"כ בנערה דאית לה יד איהי תקדש נפשה ולאו כל הימנו דאב לקדשה בע"כ דחוב הוא לה כמ"ש ודו"ק:

בתוספות בד"ה השתא זבוני מזבן לה וכו' הקשה ר"י מאורליינ"ש דאמאי איצטריך בערכין למילף בק"ו עכ"ל. לכאורה יש לתמוה על קושיא זו פשיטא דאית לן למילף טפי מהאי ק"ו דערכין ונראה לענ"ד דמשום דבערכין מסיק הש"ס דאליבא דרב דאמר במוכר שדהו בשנת היובל דמכורה ולית ליה ק"ו כה"ג היינו משום דלא הדר ומזבנה משא"כ באמה עבריה דהדרא ומזבנא וכתבו שם התוספות דהיינו למ"ד שמוכרה לשפחות אחר שפחות וא"כ משמע למאן דלית ליה דהדרא ומזבנא דלא שייך האי ק"ו אליבא דרב יכול למכור בתו נערה והיינו דקשיא ליה להר"י מאורליינ"ש דטפי הו"ל למילף מדאיצטריך הקישא דלאמה והוי אליבא דכ"ע זה מה שנ"ל בכוונת הקושיא. אבל לענ"ד יש ליישב דלק"מ דאפילו לרב בערכין דמשמע דהיכא דלא הדרא ומזדבנא יכול למוכרה כשהיא נערה לאו שתהא מכורה לגמרי להשתעבד בה אלא דמוכרה ויוצאה לאלתר כמו ביובל ונ"מ אי צריך להחזיר המעות או לענין יעוד אם רצה ליעדה לאלתר ולפ"ז שפיר איצטריך לאמה דלא שייך האי ק"ו דהשתא זבוני מזבנה מעשה ידיה מיבעיא כיון שלא מכרה למעשה ידיה כנ"ל:

רש"י בד"ה בנעוריה בית אביה גבי הפרת וכו' וכ"ת הא בהדיא כתיב כי הניא אביה אותה וכו' הו"א בקטנה משתעי עכ"ל. והיינו כמ"ד דקטן וקטנה שיודעין להפלות נדרן מדאורייתא אבל תמיה לי טובא דהא בתחילת הפרשה כתיב ואשה כי תדור נדר בבית אביה בנעוריה ואמאי מייתי הש"ס מהאי קרא דכתיב בסוף פרשה והנלע"ד משום דמהאי קרא דבנעוריה בית אביה דמייתר ילפינן בנדרים ר"פ נערה דנתארסה ונתגרשה נתרוקנה רשות לאביה מש"ה ניחא ליה טפי לתלמודא לאתויי האי קרא לאשמעי' הא מילתא גופא וכבר כתבתי לעיל במשנה דהמארס את בתו דמהאי קרא ילפינן בכל דוכתא דלכל מילי דזוכה האב חוזרת לרשותו בנתארמלה ונתגרשה מן האירוסין ובהכי א"ש טפי דמייתי הש"ס האי קרא הכא לגלויי אכל הני דמתני' דאיירי אפילו בכה"ג ובזה נתיישב שיטת רש"י והרמב"ם דמייתי האי קרא דבנעוריה בכמה דוכתי בענייני זכיות אב והיינו כדפרישית אבל לרש"י כאן לא ידעתי ליישב במה שכתב דהא בקטנה משתעי והאיך אפשר לומר כן הא רישא דקרא כתיב ואשה כי תדור נדר בית אביה בנעוריה וצ"ע:

קונטרס אחרון בפרש"י בנעוריה בית אביה בהפרת נדרים כתיב כתבתי ליישב למה לא מייתי מרישא דקרא כי תדור נדר בבית אביה בנעוריה ושם כתבתי גם כן ליישב שיטת רש"י והרמב"ם ז"ל שהביאו בכמה דוכתי קרא דבנעוריה בית אביה לענין דשבח נעורים לאב והקשו הקדמונים דלמסקנא לא קיימא הכי דהא ממונא מאיסורא לא ילפינן:

גמרא ת"ר כתב לה כסות פירות וכלים וכו' ולכאורה דוקא נקט כה"ג בדברים שהן בעין אבל בפוסק מעות ליתן נדוניא לבתו כ"ע מודו דלא זכה בהן הבעל לא מיבעיא לפרש"י שמפרש מן האירוסין ומ"ד זכה היינו שנוטלן בתורת ירושה מאשתו כמ"ש להדיא בד"ה לימא בפלוגתא א"כ הא קמ"ל דאין הבעל יורש מלוה אשתו דהו"ל ראוי כדאיתא בא"ע סי' צ' לשיטת רוב הפוסקים אלא אפילו לפי שיטת ר"ת דאיירי מן הנשואין נמי לא זכה לכ"ע מה"ט גופא דאין הבעל יורש מלוה אשתו אלא דלפ"ז קשה על הש"ע א"ע סימן נ"ב שכתב בשיטת רש"י וסייעתו דאפילו בפסק מעות לנדוניית בתו נמי זכה הבעל מן הנשואין אע"ג שעדיין המעות ביד האב ואמאי הא אין הבעל יורש מלוה אשתו כמ"ש הש"ע גופא סימן צ' וכן משמע ג"כ מלשון התוספות בשמעתין כמו שאבאר דלא שני לן בין פוסק מעות או כסות וכלים. תו קשיא לי דאי ס"ד דמצד ירושה קאמר רבי נתן זכה הבעל וא"כ ע"כ סובר דבעל יורש אשתו ארוסה אי מדאורייתא או מדרבנן. וכמ"ש התוספות בשיטת רש"י דהא דאמרינן לקמן מתה אביה יורשה היינו כרבנן. וא"כ מאי מקשה הש"ס לימא בפלוגתא דר"א ב"ע ורבנן קמיפלגי דהא מצינן למימר דרבנן דהכא נמי כרבנן דהתם ס"ל דלית להו האי אומדנא דע"מ לכונסה אלא דאפ"ה קאמרי לא זכה הבעל משום דסברי אין הבעל יורש אשתו ארוסה כדתני רבי חייא לקמן דף נ"ג וכדפשיטא לן בכולה תלמודא. מיהו מלשון רש"י לקמן דף נ"ג משמע דטעמא דר"ח משום דלא תקנו חכמים ירושת אשתו מהאירוסין. וא"כ י"ל דהא בהא תליא דמשום דליכא איקרובי דעתא בשעת אירוסין מש"ה אינה יורשה. ומה"ט נמי היא אינה גובה תוספת ומאן דאית ליה שזכה הבעל סובר דעיקר איקרובי דעתא בשעת אירוסין ומה"ט י"ל נמי דתקנו חכמים ירושת אשתו מהאי שעתא כנ"ל. ועי"ל דודאי בשאר ירושות כ"ע מודו דאין הבעל יורשה מן האירוסין אלא דוקא בנדוניא שכותב לה האב והבעל כתב ג"כ הנדוניא בשטר הכתובה סבר הש"ס דהא בהא תליא שמשעה שזכה הבעל בנדוניא מהאי שעתא איחייב לה בתוספת למ"ד מן האירוסין ה"נ מן האירוסין ולמ"ד מן הנשואין ה"נ מן הנשואין כן נראה מל' רש"י כאן וכ"כ הרא"ה ז"ל בחדושיו ועיין בסמוך ודוק היטב:

קונטרס אחרון בגמרא תנו רבנן כתב לה כסות פירות וכלים כתבתי דלכאורה משמע דוקא כה"ג בדברים שהן בעין משא"כ בפוסק מעות לנדוניא לכ"ע לא זכה בהן הבעל כשמתה אשתו דאין הבעל יורש מלוה אשתו והקשיתי על לשון הש"ע א"ע סי' נ"ב שכתב דלרש"י וסייעתו זוכה הבעל אף בפסיקות נדוניא וצ"ל דס"ל דלא מיקרי מלוה אשתו אלא מלוה דהחתן גופא אלא דל' רש"י ותוספות גופא לא משמע כן אלא בתורת ירושת אשתו נוטל ועמ"ש ליישב ועדיין צ"ע ובתשובה הארכתי לענין שטר חצי זכר שנוהגין עכשיו דלאיזה צורך הוצרכו לכתוב וליוצאי חלציו לאפוקי ירושת הבעל והא בלא"ה אין הבעל יורש מלוה אשתו והא ודאי מלוה אשתו היא לשיטת הסוברים דעיקרו מכח האב והארכתי מאד ליישב המנהג:

בתוספות בד"ה כתב לה וכו' למאי דמוקי בקונטרס וכו' הא דקתני לקמן וכו' מתה אביה יורשה אתיא כרבנן עכ"ל. ולמאי דפרישית אין צורך לזה אלא דוקא הכא שכתב לה שיבואו לבית בעלה וא"כ הבעל אית ליה נמי זכייה בגווייהו וכותבין ג"כ בשטר כתובתה ואדעתא דהכי אוסיף לה מדיליה מש"ה הבעל יורשה מן האירוסין כמ"ש רש"י גופא משא"כ לקמן לא איירי כה"ג שכתב לה שיבואו לבית בעלה אלא כמו שכתב רש"י להדיא שם שהן מטלטלין שייחד אביה לנדונייתה ובהא כ"ע מודו דאין הבעל יורש מן האירוסין וכ"כ הרא"ה ז"ל:

בא"ד ואין נראה לר"ת. קושיא ראשונה דלמה קבעה אמתני' כבר יישבה הרמב"ן בספר המלחמות וכ"כ מ"ז בס' מג"ש דאהא דקתני ניסת קאי דמשמע דאין לו להבעל שום זכות בנכסי אשתו אלא מן הנשואין ע"ז מייתי האי ברייתא דהיינו כרבנן אבל לר' נתן זוכה בירושת נדונייתה מן האירוסין וקושיא השנית שכתב שיבואו מבית אביה לבית בעלה כתב מ"ז ז"ל דלישנא דברייתא הוא ולא שכתב זה הל' ממש. ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י אדרבא עיקר טעמא משום האי לישנא לבית בעלה שכתב לה עדיפא האי ירושה משאר ירושות אלא דאכתי מצינן למימר דמ"ש לבית בעלה לאו לגרוע זכות הבעל קאתי אם תמות מן האירוסין דמיתה לא שכיח ולא אסיק אדעתיה אלא מ"ש לבית בעלה היינו שנותן לצורך נדונייתה שתכניס לבעלה. וכ"כ הרמב"ן וכן מסיק ג"כ מ"ז ז"ל. וקושיא השלישית ג"כ יישבה מ"ז ז"ל אלא שאני מוסיף נופך משלי דלקמן פ' אע"פ מסקינן ה"ט דאיקרובי דעתא אליבא דרב דלית ליה דר"א ב"ע בטעמא דאומדנא דע"מ לכונסה דהיינו חיבת חופה או חיבת ביאה ורב ס"ל דעדיפא האי אומדנא דאיקרובי דעתא דמשעת אירוסין יש קירוב הדעת בין ארוס לארוסתו ומשום האי חיבה כתב לה תוספת דע"כ מה"ט גופא תקנו כתובה לארוסה. משא"כ הכא דבעי לאוקמי לדר' נתן כר"א ב"ע לא שייך לומר האי טעמא דאיקרובי דעתא דא"כ אמאי לא חייש ר"א ב"ע גופא להאי טעמא דאיקרובי מדידיה לדידה לכך איצטריך לאסוקי הכא טעמא דאיחתוני דשייך מהחותן להארוס דלכך נקרא חותן וחתנו. מה"ט גופא הן הדברים הניקנין באמירה משום דאדעתא דאיחתוני גמר ומקני כנ"ל ונתיישב' שיטת רש"י. ובאמת נ"ל דלאו משום הך קושיא לחוד מפרש ר"ת הסוגיא מן הנשואין אלא משום דבעיקר דינא לא מיסתבר ליה לר"ת כלל שיזכה הארוס מהאירוסין בירושת אשתו דהא פשיטא לן בכולה תלמודא דאין הבעל יורש מן האירוסין ולא משמע ליה לחלק בהני טעמי דפרישית ודו"ק:

בא"ד ונראה לר"ת דהך ברייתא בנשואין מיירי וכו' וקאמר לימא דבפלוגתא וכו' מ"מ מדמה להו עכ"ל. ולכאורה פי' ר"ת תמוה כמו שהקשו עליו בתוספות בסוף הדיבור עוד הקשה עליו הרמב"ן דהאי אומדנא שתהנה הבת לא נזכר כלל בגמרא וא"כ עיקר הקושיא חסר מהספר וכבר כתבתי מה שהכריחו לר"ת לפרש כן מעיקר הדין ועתה אפרש שיטת הגמרא אליבא דר"ת לפי מה שנראה לענ"ד דודאי פשיטא לתלמודא טובא דבעניני אירוסין ונשואין איכא כל הני אומדנא חיבת אירוסין דהיינו איקרובי דעתא וחיבת איחתוני וחיבת חופה וחיבת ביאה נוסף עליו בפסיקת נדוניא שכותב האב לבתו. דדבר ידוע הוא דאדעתא שתהנה ממנו בתו מחייב א"ע וכדמשמע נמי לישנא דכתב לה שיבואו עמה משמע דהיינו לצורך תשמישה שתהנה ממנו ולא שייך פלוגתא בהא מילתא דכולהו אומדנות המוכיחות הן אלא דעיקר פלוגתייהו אי אמרינן בכה"ג דאדעתא דחיבה הראשונה

מקנה או אמרינן כיון שהנותן מוחזק בנכסים מסתמא אין דעתו להקנות אלא בשעת חיבה אחרונה ובכה"ג נמי מיבעיא לן לקמן פ' אעפ"י לר"א ב"ע אי חיבת חופה קאמר או חיבת ביאה כמו שאפרש בעזה"י ולפ"ז מקשה הש"ס הכא שפיר לימא בפלוגתא דר"א ב"ע ורבנן פליגי דרבנן דהכא דקאמרי לא זכה הבעל משום דדעת האב אחיבה אחרונה דהיינו שתהנה ממנו בתו וכיון שהוא מוחזק אין דעתו להוציא ממון מרשותו אלא באופן שתהנה בתו ואתיא כר"א ב"ע דהתם דאינה גובה תוספת מן האירוסין משום דדעת הבעל אחיבה אחרונה דהיינו שעת הביאה וזה כתב ר"ת בפירושו הצח דליכא התם אומדנא אחריתי וכוונתו דאי הוי שייך התם אומדנא אחריתי כי הכא מאוחרת משעת נשואין נמי הוי אמר דאפילו מן הנשואין אינו גובה אלא דלא שייך התם אומדנא אחריתי דכדי שתהנה כי הכא וא"כ חיבת ביאה היא אחרונה. ומש"ה אזיל בתר האי אומדנא כיון שהבעל מוחזק לא גמר ומקנה להוציא המעות מרשותו עד לאחר כל המעשים ור' נתן דהכא דאמר זכה הבעל מהנשואין שהיא חיבה הראשונה דחיבת אירוסין אין במשמעות הל' לבית בעלה וסובר דבעין יפה האב גמר ומקנה משעת נשואין ולא איכפת ליה בחיבה האחרונה שהיא כדי שתהנה בתו וע"כ היינו כרבנן דהתם דאמרי גובה הכל מן האירוסין דהיינו חיבה הראשונה. ועל זה מסיק הש"ס דכ"ע כר"א ב"ע דמדידיה לדידה אזלינן בתר חיבה האחרונה דעיקר דעתיה אשעת חופה או שעת ביאה אבל מדידה לדידיה אזלינן בתר חיבה הראשונה דמשום איחתוני הוא ואע"ג דאיכא הכא אומדנא אחריתי אפ"ה האב לא איכפת ליה אלא בחיבה הראשונה ובכל דהו ניחא ליה לאיחתוני לחוד דהיינו שעת נישואין כן נראה לי נכון ועיין בסמוך ודו"ק:

קונטרס אחרון כתבתי ליישב שיטת רש"י ז"ל ושיטת רבינו תם כ"א לפי דרכו ממה שהקשו עליהם קדמאי ובתראי עיין בפנים:

דף מז:

בא"ד ואי הוה שייך התם אומדנא אחרינא הוי אמדינן עכ"ל. וכתב מהרש"א דהיינו אומדנא דחיתון ועל זה מקשו התוספת דשייך אומדנא אחריתי דאיקרובי דעתא וכו' ע"ש באריכות. ולענ"ד א"א לפרש כן דההיא אומדנא אחריתי אחיתון קאי דהיינו שעת נישואין דהא לקושטא דמילתא אזיל ראב"י בתר ההיא אומדנא גופא ועוד שאין זה במשמעות הל' דהא דומיא דאומדנא אחריתי דלעיל מיניה קאי דאומדנא דחיתון כתב ר"ת אף על גב דאיכא אומדנא אחריתי והיינו אומדנא דכדי שתהנה בתו לכך נלע"ד כמו שכתבתי דה"נ ה"ק דבמדידיה לדידה לא סגי באומדנא ראשונה דהיא שעת אירוסין אפילו באומדנא שניה שהיא שעת נישואין לא הוי סגי אי הוי תו שום אומדנא אחריתי מאוחרת ממנה דומיא דכדי שתהנה בתו אלא משום דליכא תו אומדנא אחריתי מש"ה אזיל ראב"ע בתר אומדנא דחיתון שהיא נישואין והיא אחרונה לגבי אירוסין כנ"ל ברור בכוונת קושיית התוס' בסוף הדיבור בסמוך ודו"ק:

בא"ד ואע"ג דדחי תלמודא וכו' דיחויא בעלמא ואדיחויא לא סמכינן עכ"ל. לפי המובן לכאורה מפי' ר"ת דהתרצן א"צ לחלק כלל בין מדידיה לדידה או איפכא כמ"ש התוס' בסוף הדיבור אלא עיקר התירוץ דבכל דוכתא אזיל ראב"ע בתר אומדנא דאיחתוני דהיינו נישואין א"כ יש לתמוה למה כתב ר"ת דדיחויא בעלמא הוא אדרבה סברת המקשה יותר תמוה דמדמה אומדנא דראב"ע לדהכא אע"ג דלא דמו כמ"ש התוס' לר"ת גופא אבל למאי דפרישית א"ש דהמקשה מדמה להו דראב"ע אזיל בתר אומדנא אחרינא ורבי נתן בתר אומדנא ראשונה ועל זה דחי הש"ס דאיכא לחלק בין מדידיה לדידה למדידה לדידיה שזהו עיקר תירוצו לפמ"ש ועל זה כתב ר"ת דדיחויא בעלמא הוא דלקושטא דמילתא לא משמע לחלק בכך כנ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד והורה ר"ת הלכה למעשה וכו' והיה אבי הכלה מוחזק עכ"ל. משמע דהיכא שהחתן מוחזק לכו"ע זכה בהן אע"ג דר"ת כתב דהאומדנא היא שתהנה בתו אין כוונתו שתהנה בהן לעולם אלא עיקר האומדנא שלא נתכוין האב להקנות כ"א שתהנה מהם הבת וכ"כ האחרונים ובזה סרה תלונת הרמב"ן והרא"ה ז"ל מעל שיטת ר"ת וסייעתו אבל אין לפ' דדוקא כשהאב מוחזק סמך ר"ת על סברתו ופירושו הלכה למעשה משא"כ כשהבעל מוחזק ואף ע"ג דלר"ת שייך נמי האי אומדנא שיחזור אפ"ה לא רצה ר"ת לעשות מעשה להוציא הממון מיד המוחזק דספוקי מספקא ליה אלא דלפ"ז לא הוי א"ש הא דמוקי התוספות כמה סוגיות וברייתא דת"כ כשהבעל מוחזק:

בא"ד והא דאמר בפרק מציאת האשה וכו' והא דאמר בת"כ וכו' זה שפוסק לבתו ממון מרובה עכ"ל. משמע דדוקא לפי' ר"ת קשיא להו אבל לפרש"י אפילו כשהאב מוחזק צריך לשלם לחתנו המעות במתה מן הנישואין וכבר כתבתי דקשיא לי הא קי"ל אין הבעל יורש מלוה אשתו לרוב הפוסקים דהו"ל ראוי. ול"ל דפסיקת מעות נדוניא לאו מלוה אשתו הוא אלא מלוה חתנו עצמו הא ליתא כמ"ש דמפרש"י ותוספות משמע להדיא שהבעל נוטל מצד ירושת אשתו וכדמשמע נמי לקמן בברייתא שהביאו התוס' אם מתה בעלה יורשה. ואין לחלק נמי בין פסק כסות וכלים דשייכים לבתו ובין פסיקת מעות דמסתמא הפסיקה על שם חתנו דא"כ מאי פסיקא להו להקשות לר"ת מפסיקת מעות דלמא ר"ת נמי מודה דלא שייך כדי שתהנה בתו בכה"ג ובאמת הפוסקים לא חילקו בכך ודוקא לענין זכיית הבת אם מת בעלה לנגד האב חלקו קצת פוסקים בא"ע סי' נ"ב בין פסק לבתו או לחתנו משא"כ לענין זכיית הבעל בפלוגתא דרש"י ור"ת לא חילקו בכך והנלע"ד דע"כ צריך לחלק בין ירושת שאר מלוה אשתו ובין ירושת נדוניא כיון דאית ליה ג"כ זכייה בגווייהו והפסיקה היתה נמי אדעתא דחתנו וכמו שחלקתי בכה"ג בשיטת רש"י בין ירושת נדוניא באשתו ארוסה ובין שאר ירושות ארוסה כנ"ל ועדיין צ"ע:

שם והא דאמר בת"כ ותם לריק כוחכם זה שפוסק וכו' עכ"ל. משום דסתם לשון זה שפוסק משמע לכאורה שעדיין לא נתן והוא מוחזק לכך הוצרכו לפרש בזה:

בא"ד וצ"ע שלא יקשה לר"ת דלקמן בריש אע"פ מוכח עכ"ל. כבר כתבתי שפי' מהרש"א בזה אין נראה לי ולענ"ד יש לפרש דבריהם בפשיטות דאסברת המקשה קשיא להו למאי דמשמע לכאורה מפי' ר"ת דעיקר סברת המקשה דלרבי נתן לית ליה אומדנא כלל ומשו"ה הוי בעי לאוקמי לדר"נ כרבנן דראב"ע וע"ז מקשה שפיר דהא רבנן דראב"ע נמי אית להו אומדנא דאיקרובי דעתא וא"כ אפי' כרבנן נמי לא מצי לאוקמי. כן נ"ל ברור בכוונת התוספות בקושייתם על פר"ת. אבל לפמ"ש לעיל דמ"ש ר"ת בסברת המקשה דרבי נתן לית ליה אומדנא לאו דלית ליה אומדנא כלל קאמר אלא דלית ליה האי אומדנא דכדי שתהנה בתו שהיא אחרונה משום דאומדנא ראשונה עדיפא ליה א"כ אין מקום לקושית התוספות לא לפי פי' מהרש"א ולא לפירוש שפירשתי וקושיא שנייה של תוספות נמי לק"מ כמ"ש ודו"ק:

בד"ה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה אין לתמוה בסברא זו וכו' וא"ת א"כ וכו' עכ"ל. לכאורה כאן בההיא דר"א ב"ע אין שום תימה דלאו שאם ימות באירוסין קאמר דלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה אלא דבלא"ה לא פסק לה אלא ע"מ לכונסה כשיהא לו חיבת ביאה והרי זה כאילו קובע זמן שמאותו שעה יתחייב התוספת ואין זה ענין ללוקח פרה דלא מסיק אדעתיה מיתה או טריפה ויש ליישב קושייתם קצת בההיא דברייתא דכתב לה כסות פירות וכלים ולפי' ר"ת דמדמה להו הש"ס לההיא דראב"ע משום אומדנא דכדי שתהנה בתו והיינו לענין חששא דמיתה אלא דלשון התוספות בתירוצם אין מתיישב לפ"ז וצ"ע ובעיקר דברי התוספות בזה הדיבור כתבתי בחידושי לב"ק פרק הגוזל ע"ש:

בד"ה תקנו מזונות וכו' והשתא ר"ל דפליג אינו מגיה ברייתא דהכא וכו' לכאורה לדידיה יכול הבעל עכ"ל. משמע מפשט לשונם דממימרא דר"ל גופא לא משמע להו כלל דמעשה ידיה תליא במזונות דאיכא למימר דכל א' תקנה בפני עצמה אלא לאחר שהוכיחו דר"ל ע"כ אית ליה ברייתא דהכא ואינו מגיה אותה א"כ משמע להו לכאורה דמצי א"ל צאי מעשה ידיך וכו' אלא דקשיא לי אדרבא אי ר"ל אינו מגיה הברייתא וקתני בה תקנו מזונות תחת מעשה ידיה א"כ ע"כ דלא מצי למימר צאי מעשה ידיך במזונותיך וזה עיקר התקנה דאל"כ למה הוצרכו לתקן כלל מזונות תחת מעשה ידיה דמכיון שתקנו לו מעשה ידיה פשיטא דחייב לזונה מן התורה דאפילו עבד עברי כתיב כי טוב לו עמך כדמקשה הש"ס לקמן דנ"ח ע"ב תו קשיא ליה אי ר"ל שונה הברייתא תקנו מזונות וכו' ע"כ סברה ההיא ברייתא מזונות דרבנן אם כן מאי פסיקא להו דר"ל סובר כההיא ברייתא דילמא סבר כהנך תנאי דסברי מזונות דאורייתא וא"כ ע"כ מעשה ידיה תקנה בפני עצמה היא ומשו"ה יכול לכופה תו קשיא לי מאי ס"ד דלר"ל לא תקנו מזונות אלא תחת מעשה ידיה דהא אשכחן שתקנו בארוסה שהגיע זמנה ולא נישאו דחייב במזונות לכ"ע כדאיתא לקמן במשנה פרק אע"פ דף נ"ז אע"ג דאינו זוכה במעשה ידיה וכה"ג דקדקו התוס' בסמוך בד"ה וקבורתה תחת כתובתה אבל למסקנת התוספות א"ש דלר"ל נמי מזונות עיקר ולפ"ז אין צריך להגיה הברייתא לא לרב ולא לר"ל דודאי שני התקנות הוצרכו דלכ"ע מזונות עיקר לא מיבעיא למ"ד מזונות דאורייתא אלא אפילו למ"ד מזונות דרבנן נמי אלא שתקנו אח"כ מעשה ידיה ותקנו נמי מזונות שיהיה זה תחת זה לענין דלכו"ע מצי אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך והמותר ישלם כדמוכח בההיא דר"פ המדיר שהביאו התוס' וא"כ שפיר קתני לכ"ע מזונות תחת מעשה ידיה ובהכי א"ש לישנא דגמ' לקמן ריש דף נ"ט דאליבא דרב גופא קאמר קסבר תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אלא דרב מפרש לה דמזונות עיקר נמי לענין דמצי למימר אי איפשי בתקנת חכמים ואיני ניזונת ואיני עושה ולר"ל יכול לכופה למעשה ידיה כמו שהיא יכולה לכופו למזונות ותרוייהו עיקר ומפרש נמי להא דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה לענין שכל א' מהם יכול לעכב זה תחת זה כנ"ל נכון ודוק ועיין בסמוך ולקמן פרק אע"פ דף נ"ח אבאר יותר בעזה"י:

גמרא מאי לפיכך. לכאורה משמע דלשון לפיכך קא דייק ואהא לא הוי משני מידי ונ"ל ליישב לפי שיטת התוס' דאדרבא לשון לפיכך לא קשיא להו דשפיר קתני ל' לפיכך כלפי מה ששנה דתקנו פרקונה תחת פירות ולא פירות תחת פרקונה עיקר אלא דאפ"ה אלמוה רבנן תקנתא דפירות כאילו הוא נמי עיקר כי היכי דלא תימא איני נפדית ואיני נותנת פירות ולפיכך הבעל אוכל פירות בע"כ משא"כ אי הוי תנא איפכא פירות תחת פרקונה לא הוי אכילת פירות בע"כ ולפ"ז הא דמקשה מאי לפיכך היינו דלא ליתני כלל האי בבא דלפיכך הבעל אוכל פירות דממילא הוי ידעינן מדקדוק לשון התנא דנקט פרקונה תחת הפירות דהבעל אוכל פירות בע"כ כי היכי דידעינן הא מילתא בבבא דרישא דמזונות תחת מעשה ידיה לרב כדאית ליה ולר"ל כדאית ליה אע"ג דלא קתני לפיכך וע"ז משני שפיר דאיצטריך לאשמעינן בהדיא דבעל אוכל פירות דלא תימא מיכל לא ניכלינהו וכו' וכיון דאיצטריך למיתני הא מילתא שפיר קתני נמי ל' לפיכך כדפרישית דאסידור ל' פרקונה תחת פירות קאי כנ"ל לפי שיטת התוספות דרב ור"ל בגירסא דברייתא פליגי דהכל תלוי בסידור הלשון אבל למאי דפרישית דרב נמי אינו מגיה הברייתא אלא דמפרש לשון הברייתא לפי שיטתו והתנא לא נחית לאשמעינן הי עיקר אלא שזה תחת זה א"כ לא יתכן לפרש כן ויש ליישב בעזה"י ודו"ק:

שם אמר רבא האי תנא סבר מזונות מדאורייתא. משמע דתנא דברייתא סבר מזונות מדרבנן והכי הוא ודאי אליבא דר"ל דס"ל דברייתא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה קתני משא"כ לרב אי מגיה הברייתא וקתני בה תקנו מעשה ידיה תחת מזונות שפיר מצינן למימר דברייתא נמי סברה דמזונות מדאורייתא ואפ"ה קתני שפיר מעשה ידיה תחת מזונות והיינו משום איבה דמזונות כדאיתא להדיא לקמן פרק אע"פ דף נ"ח ע"ב ושם אבאר באריכות בעזה"י:

שם האי תנא סובר מזונות דאורייתא דתניא שארה אלו מזונות. וקשיא לי כיון דמהאי קרא יליף מזונות מדאורייתא אם כן ארוסה נמי לחייב במזונות דהא גבי אמה העברייה כתיב לענין ייעוד וקי"ל ייעוד אירוסין עושה ופשטא דקרא נמי דכתיב ואם אחרת יקח לו הא קי"ל דקיחה היינו ל' קידושין ואפשר משום דכתיב ועונתה לא יגרע. ואף על גב דארוסה מדאורייתא שריא לבעלה מ"מ מסתמא אינו בא עליה אלא לאחר שנכנסה לרשותו וא"כ בנשואה איירי קרא ואע"ג דייעוד אירוסין עושה וקיחה נמי לשון קידושין הוא אפ"ה התורה חייבתו לישא אותה ולקיים שאר כסות ועונה אם נאמר דהא דנותנין לבתולה יב"ח דילפינן מקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו שאפרש במקומו אי"ה וכ"ש אם נאמר דדרשא גמורה היא א"כ מסתמא איירי קרא לאחר יב"ח דראויה לנישואין דומיא דייעוד ולפ"ז אפשר דאה"נ דלאחר יב"ח חייב במזונות דאורייתא וכמו שאפרש בסמוך בשמעתא דלעולם היא ברשות האב בהא דקאמר לאפוקי משנה ראשונה דהכי הוא סברא דרבה בנדרים פרק נערה דף ע"ג לפי מה דמשמע שם מלשון הר"ן ז"ל. מיהו לענין מעשה ידיה פשיטא דהוי של אב עד שימסרנה לחופה דאפילו בנשואה משמע דאפילו למ"ד מזונות דאורייתא אפילו הכי מעשה ידיה דרבנן ולא ילפינן מאב שזוכה במעשה ידיה מדאורייתא ואמרינן בפ"ק דקידושין דהיינו משום דמיתונא מיניה אפ"ה אין ללמוד זכיית האב מזכיית הבעל דאיכא כמה פירכי וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית לעיל דהא דאמרינן בפ"ק דקידושין משום דמיתזנא מיניה היינו לצריכותא בעלמא ודו"ק:

דף מח.

תוס' בד"ה רבי אב"י וכו' ולפ"ז תימא ברייתא דלעיל דקתני תקנו מזונות כמאן אתיא עכ"ל. ולכאורה נראה מלשונם דדוקא אליבא דריש לקיש דמייתי התוספות לעיל דשונה הברייתא כמו שהיא לפנינו תקנו מזונות תחת מעשה ידיה קשיא להו כמאן אתיא דבהדיא סברה דמדרבנן

מדקתני תקנו מזונות משא"כ לרב דמגיה הברייתא וקתני בה תקנו מעשה ידיה תחת מזונות אפשר לומר דברייתא נמי סברה מזונות מדאורייתא ואפ"ה קתני שפיר תקנו מעשה ידיה תחת מזונות והיינו משום איבה דמזונות וכמו שאפרש לקמן דף נ"ח אי"ה שכן שיטת הפוסקים מיהו לפי שיטת רש"י דלעיל דף מ"ג דהיכא דבע"כ מיתזנא לא שייך איבה דמזונות א"כ ע"כ דלרב נמי מזונות מדרבנן והא לא מיקרי בע"כ מיתזנא דמעיקרא לא תקנו לה מזונות אלא אדעתא שיזכה במעשה ידיה דלא תיהוי לה איבה ודוקא לגבי יתומים שייך בע"כ מיתזנא. משא"כ לשיטת התוספות דאע"ג דבע"כ לגמרי מיתזנא שייך נמי איבה אם כן לא שייכא קושייתם כאן לרב אלא לריש לקיש. מיהו לר"ל נמי יש ליישב קושייתם דלפמ"ש התוספות לקמן דר"ל מפרש המשנה דהמקדיש כרב אדא בר אהבה דמעשה ידיה תחת מעה כסף ומזונות תחת מותר ע"כ סבר רבי מאיר דמזונות מדרבנן וכמו שאבאר במקומו אי"ה וכמו שכתב מורי זקיני הגאון ז"ל בס' מג"ש אלא שהוא סתם דבריו אפילו אליבא דרב ולענ"ד לרב מצינן למימר דר"מ נמי סבר מזונות דאורייתא ואין להאריך כאן יותר:

בד"ה ולא שאני לן וכו' אלא ודאי איירי כשהיה מפרנסם קודם וכן ההיא דמי שהלך וכו' מדפריך מיניה אההיא דנשתטה כו' עכ"ל. משמע להו דעיקר קושיית הגמרא מבניו ובנותיו דלענין דבר אחר שפיר מצינן לאיפלוגי בין נשתטה דכל שעה י"ל אולי יתרפא ומשו"ה נותנין לה תכשיטין משא"כ בהלך למדינת הים שאין דעתו לחזור מיד לא יהבינן לה תכשיטין ולענין צדקה שפיר ידע דאיכא לאפלוגי בין יצא לדעת דהו"ל לצוות. ועוד דלענין דומיא דדבר אחר נמי שפיר דקדקו התוספות דמצי לחלק בין היכא שהיו נותנין לה מקודם או לא וכן לענין צדקה אם דרכו בכך אלא ע"כ דמשמע ליה להש"ס דמסתמא כולהו בחד גווני איירי וא"כ ה"ה לבניו ולבנותיו כולהו איירי כשמפרנסן מקודם וק"ל ובספר נתיבות המשפט דף רמ"ב האריך בזה עיין שם:

רש"י בד"ה לא ניחא ליה וכו' ולי נראה דאדמר עוקבא קאי וכו' ואיפכא גרסינן עכ"ל. נראה דמשמע ליה לרש"י דנהי דבפרק בתרא פליגי בההיא מ"מ הכא בשמעתין משמע דאיירי לענין מילתא דמר עוקבא שעיקר מקומו כאן ולא אברייתא דלא מייתי לה הכא אלא אגב גררא וגם בזה האריך מאד בספר נתיבות המשפט שם וכן בדברי התוספות בד"ה מי שהלך ע"ש:

משנה לעולם היא ברשות האב. כבר פירשתי דכולהו משניות דפירקין אנערה דריש פרקין קאי ולא בבוגרת ואף ע"ג דהאי בבא דהכא דלעולם מוקמינן לה בתרומה ולענין תרומה לא שני לן בין נערה לבוגרת ואפילו ניסת ונתארמלה הדרא למילתא קמייתא מ"מ עיקר בבא דרישא נמי לאו לענין תרומה לחוד איירי אלא כ"ש להנך דקתני לעיל אלא שהאב זוכה בבתו וכדפרש"י להדיא וכמו שאפרש בסמוך:

תוספות בד"ה לעולם וכו' עד שתכנס לחופה גרסינן וכו' עד סוף הדבור. וגירסת רש"י כגירסת ספרים שלנו עד שתכנס לרשות הבעל לנישואין ולפ"ז אין בזה שום הכרע אי איירי ממסירת האב לבעל לנישואין וכרב אסי דאמר אף לתרומה או לחופה דוקא ופרושי קא מפרש במה נכנסת לרשות הבעל בנישואין דהיינו חופה כמו שפרש"י להדיא משא"כ בההיא דלקמן דקאמר כיון שנכנסה לרשות הבעל אי ס"ד דאחופה קאי הו"ל לפרש בהדיא כיון דכבר קתני הכא מסר האב הרי היא ברשות הבעל. ולפי זה צ"ל דהא דמקשינן בסמוך אדרב אסי מלעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה לאו ממתני' דהכא מקשה אלא ברייתא בפני עצמה היא אלא דלפ"ז יש לדקדק אמאי מקשה מברייתא הו"ל לאקשויי ממתני' דפרק אף ע"פ דף נ"ז דאיירי בהדיא בתרומה לחוד וקתני נמי בהדיא ב"ד שלאחריהם אמרו שאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. ואפשר דבזה הוי ידע שפיר דאיכא לשנויי מסירתה זו היא כניסתה לחופה ולא אתא אלא לאפוקי ממשנה הראשונה דאוכלת בהגיע זמן ולא נישאו משא"כ ברייתא דקתני לעולם משמע ליה דדוקא קתני עד שתכנס לחופה ובסמוך אפרש בענין יותר נכון:

דף מח:

גמרא מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה דתנן כו' וכתבו התוס' אע"ג דתנן להדיא לקמן כך דרך התנא לאשמעינן בקיצור. וקשיא לי אכתי מאי דוחקיה דתלמודא גופא לאוקמי האי דיוקא דלעולם לענין תרומה דלא איירי בה כלל בהאי פירקין ולקמן בפ' אע"פ תנינן לה להדיא סתם משנה ואמאי לא מוקי לה בכה"ג גופא לענין הגיע זמן ולא נישאו לענין הפרת נדרים דתנינן לה לעיל בפרקין לענין זכיית האב וזכיית הבעל. ובנדרים פ' נערה דף ע"ג במשנה פליגי בהא מילתא נמי ר' אליעזר ורבנן דר"א אמר הגיע זמן ולא נישאו הבעל מיפר וחכמים אומרים אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו ואיתא נמי התם דרבה סבר דר"א ומשנה ראשונה אמרו דבר א' ואביי דחי לה דתרומה והפרת נדרים לא תליין הא בהא וא"כ לרבה טפי שייך למימר הכא דאתי לאפוקי מתרווייהו. ומיהו עיקר רבותא דמתני' לענין הפרת נדרים דאיירי בפרקין במשנה דלעיל מההיא דהכא. ולאביי לא שייך כלל לומר דדרך התנא לאשמעינן בקיצור לענין תרומה. דהא אכתי לא שמעינן ממתניתין מידי דאיכא לאוקמי דיוקא לענין הפרת נדרים הי מינייהו מפקת זיל הכא קא מדחי ליה וכו' ולכאורה היה נראה דלשון לעולם שייך דוקא בתרומה כיון דאיתא אפילו בבוגרת משא"כ בנדרים. מיהו כבר כתבתי במשנתינו דלקושטא דמילתא איירי לעולם דמתני' לכל מילי דזכייה ואם כן ע"כ בנערה דוקא איירי והדרא קושיא לדוכתיה ואפשר דמשום הפרת נדרים לא הוי איצטריך ליה למיתני לעולם דממילא שמעינן לה מפשטא דמתניתין אפילו אי הוי קתני שהיא ברשות האב עד שתכנס לחופה לגירסת התוספות דהא נדרים נמי בכלל זכיית הבעל דקחשיב במתני' דלעיל דף ל"ח במתניתין דהאב זוכה וקתני ניסת יתר עליו הבעל. מיהו אכתי קשה לשיטת התוספות דקדושין דף י' דהגיע זמן ולא נישאו הוי בכלל עד שתכנס לחופה ע"ש. ואם כן שפיר איצטריך לאשמעינן הכא אפילו לענין הפרת נדרים. וכ"ש דמל' ניסת יתר עליו הבעל דלעיל נמי לא מצינן למעוטי תדע דקתני התם וחייב במזונותיה אף ע"ג דמשהגיע הזמן חייב. ולפי זה צ"ל דאה"נ דסוגיא דהכא אליבא דרבה בפרק נערה המאורסה דתרומה ונדרים הא בהא תליין והא דקאמר הכא לאפוקי ממשנה ראשונה אתרווייהו קאי. ואפ"ה כתבו התוספות שפיר אף ע"ג דתנן בהדיא בפ' אע"פ וכו' כיון דדא ודא אחת היא. ולאביי דהתם אפשר דלעולם דקתני הכא אתא למעוטי נדרים לחוד דאיירי ביה לעיל שהבעל והאב זוכין משא"כ לענין תרומה סמיך אמתניתין דפ' אע"פ כנ"ל ודו"ק. ועדיין צריכין אנו למודעי דלרבה דהתם דאמר משנה ראשונה ור"א אמרו דבר א' לפי פי' הר"ן שם דרבה לא ס"ד טעמא דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת ואם כן ע"כ הוי סובר דלמשנה ראשונה מדאורייתא מיפר לה בעל לחוד שזוכה בה בכמה דברים כמ"ש הר"ן להדיא אלא שלא פי' טעמא דמילתא ולענ"ד נראה בכוונתו דכיון דלמשנה ראשונה דמשעה שנתחייב הבעל במזונותיה מייחד לה דוכתא א"כ שפיר קרינן בה בית אישה וכ"כ רש"י לקמן דף נ"ז דדוכתא מייחד לה ומוציאה מרשות אביה וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית בדף הקודם דלמ"ד מזונות דאורייתא היינו משעה שהגיע הזמן לישא דמהאי שעתא חייב לישא אותה ולקיים שארה כסותה ועונתה ונהי דאתניס לענין עונה אפ"ה קרינן בה בית אישה ולא בית אביה לשום דבר נמצא דלפ"ז א"ש טובא דהא דאמרינן הכא מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה אכולהו מילתא דזכיית הבעל דקתני לעיל קאי דהיינו מציאתה ומעשה ידיה והפרת נדריה דכיון דקרינן בה בית אישה לענין נדרים ממילא דה"ה לענין מעשה ידיה כמ"ש התוספות לעיל דף ל"ט בד"ה הואיל דלאפוקי מרשות אביה ילפינן שפיר מהפרת נדרים וכ"ש לענין מציאתה דמדרבנן. ומ"ש הר"ן שזוכה הבעל למשנה ראשונה בכמה מיני זכיות נראה דכוונתו דלאותן דברים שזוכה האב מטעם שנקראת בית אביה זוכה נמי הבעל בהגיע זמן דקרינן ביה בית אישה. ולא אתי הר"ן לאפוקי אלא מאכילת פירות שאין זוכה האב אלא הבעל תחת פרקונה מתנאי ב"ד ודוקא משעת נשואין ממש והיינו דקתני לעיל ניסת יתר עליו הבעל ואתיא ככ"ע ודוק היטב שהוא כפתור ופרח לשיטת הר"ן אבל לשיטת המפרש לנדרים אין זה מוכרע ואין להאריך יותר ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון ע"ב כתבתי דלמ"ד מזונות דאורייתא היינו משעה שהגיע זמנה לישא דמהאי שעתא דוכתא מייחד לה וקרינן בה בית אישה והיינו טעמא דרבה בנדרים פרק נערה דף ע"ג ע"ב דאמר רבי אלעזר ומשנה ראשונה אמרו דבר א' מהאי שעתא דאיתחייב במזונות מדאורייתא דכתיב שארה וכסותה ועונתה לא יגרע ואקיחה דאירוסין קאי דומיא דייעוד וכיון דמחייב במזונותיה דוכתא מייחד לה וקרינן בה נמי בית אשה עיין בפנים:

שם אמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה ופרש"י דבתרומה חיישינן לסימפון. ולכאורה קשה אם כן בכל הנך נמי אמאי לא חיישינן לסימפון וכבר הרגיש בזה מ"ז זצ"ל ודוחק לומר דבתרומה שהיא איסור מיתה דוקא חששו למיעוטא דסימפון. דהא בעלמא אמרינן מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת. ונ"ל דסימפון לא שכיח כלל ומשו"ה לענין ירושתה ולטמא לה שכבר מתה סמכינן ארובא כ"ש לענין מעשה ידיה שאם ימצא סימפון יחזיר מה שא"כ בתרומה שאם ימצא בה סימפון נמצא שהיא זרה למפרע בודאי משו"ה חששו טפי. אבל אכתי מהפרת נדרים קשיא ונהי דרש"י ז"ל בד"ה מסירתה לכל השמיט הפרת נדרים מ"מ דוחק לומר דמסירתה לכל לא קאי אהפרת נדרים. והנראה בזה דלענין הפרת נדרים שאני דאפילו אם ימצא בה סימפון לא חל הנדר למפרע דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת אף ע"ג דהכא למשנה אחרונה קיימינן כדפרישית אפילו לענין נדרים ולא מהני בה טעמא דכל הנודרת היינו משום דעל דעת אביה ג"כ נודרת כיון שעדיין לא יצאה מרשות אביה לגמרי לחכמים דנדרים דס"ל דלא קרינן בית אישה משא"כ בנדרים דבהדיא כתיב דע"י מסירה לשלוחי הבעל נקראת בית אישה א"כ י"ל דלכ"ע על דעתו נודרת כן נראה לי:

קונטרס אחרון בהא דאמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה ופרש"י דחיישינן לסימפון וכתבתי דיש להסתפק בכוונת רש"י לענין נדרים אי שייך נמי חששא דסימפון או שנאמר דכיון דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת שנותן לה מזונות תו ליכא למיחש לסימפון דאף אם ימצא לא חל הנדר למפרע מהאי טעמא דפרישית וצ"ע:

תוספות בד"ה רב אסי אמר אף לתרומה פי' בקונטרס וכו' וקשה לר"י דאפי' עולא וכו' עכ"ל. כבר קדמני מ"ז בס' מג"ש שיש לתמוה על תמיהתו של ר"י ואני מוסיף נופך משלי דהא ודאי לשיטת רש"י לא קשה מידי דאזיל לשיטתו דמפירושו בפ"ק דקדושין נראה דלאוקימתא דרבינא התם דבן בג בג ורבי יהודה בן בתירא מדרבנן פליגי ורבי יהודה בן בתירא לא חש לסימפון מקל וחומר דשפחה כנענית ואפילו הכי מסיק ואומר אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה א"כ משמע להדיא דעד שתכנס לחופה היינו כמשנה אחרונה ואין לפרש הטעם משום סימפון דהא לריב"ב לא חיישינן לסימפון אלא שמא ימזוג כדמסיק הש"ס להדיא התם משום דעולא וע"כ נאמר דלר"י ב"ב לא מהני טעמא דדוכתא מייחד לה לענין תרומה דלא פלוג רבנן וא"ש טפי לפמ"ש בסמוך בשיטת הר"ן דנדרים דף ע"ג דהכי סבר רבה דאמר התם ר"א כמשנה ראשונה והיינו משום דמדאורייתא קרינן בית אביה מטעמא דדוכתא מייחד לה ומש"ה מהני נמי לענין חששא דתרומה דלא חיישינן לשמא ימזוג וא"כ לרבנן דר"א כיון דמדאורייתא לא קרינן בית אביה אע"ג דדוכתא מייחד לה מש"ה נמי לא מהני בתרומה ומש"ה סברי כמשנה אחרונה כל זה מבואר שם בל' הר"ן ע"ש ולפ"ז ר' אסי דהכא נמי ס"ל כרבינא דקדושין וכרבה דנדרים והא דמפרש עולא בפרק אע"פ טעמא דמשנה אחרונה משום סימפון סובר כאוקימתא דר"נ בר"י בפ"ק דקדושין דבן בג בג ור"י ב"ב מדאורייתא פליגי וא"כ שפיר מצינן למימר דהא דמודה ר"י ב"ב דמדרבנן אין אוכלת עד שתכנס לחופה היינו משום טעמא דסימפון ובפ"ק דקדושין אבאר יותר בעז"ה. העולה מזה דצדקו דברי רש"י. וסיוע גדולה מצאתי לדברי בל' ספרי זוטא בפ' קרח דהא דר"י ב"ב דקאמר עד שתכנס לחופה היינו חופה ממש ולא כמ"ש התוס' בפ"ק דקדושין דחופה היינו הגיע זמנה ע"ש בילקוט וכמו שאבאר בפ"ק דקדושין והן הן דברי הרמב"ם ז"ל שכתב להדיא טעמא דמשנה אחרונה משום שמא ימזוג. אמנם מה שהקשה מ"ז זצ"ל אכתי האיך פסק כן דהא איתותב ר' אסי בשמעתין ולדידי לא קשה מידי דהא דאיתותב ר' אסי בשמעתין לאו משום טעמא דתרומה איתותב אלא כולהו אמוראי איתותבו במאי דקאמרי מסירתה לכל והתם קתני בד"א לירושתה לחוד כמ"ש רש"י להדיא בסמוך והוא בבירור ג"כ שיטת הרמב"ם כדאיתא בטור א"ע ואין להאריך. אבל בענין טעמא דתרומה לא איתותב כיון דלאוקימתא דרבינא בפ"ק דקדושין פלוגתא דתנאי היא אי חיישינן משום סימפון או משום שמא ימזוג ומוקי רב אסי מתניתין דהכא כר"י ב"ב ואע"ג דר"י ב"ב נקט ג"כ לתרומה עד שתכנס לחופה מצי למימר התם נמי דמסירתה זו היא כניסתה לחופה ודוק היטב והתמיה קיימת על מ"ז שהניח בקושיא שיטת הרמב"ם ז"ל ועי' עוד בסמוך ולפ"ז ע"כ דקושיית ר"י כאן היינו לפי שיטת התוספות בפ"ק דקדושין דמכח ההיא קושיא דהכא מפרשו התם נמי דעד שתכנס לחופה לאו דוקא אלא הגיע זמן ע"ש וא"כ אזלא ליה כל השקלא וטריא שכתבתי משום דר"י בשיטת עצמו כתב כן אלא דלפ"ז יש ליישב קושית ר"י בע"א ויבואר בסמוך:

קונטרס אחרון רב אסי אומר אף לתרומה ופירש"י דחיישינן שמא ימזוג והקשו בתוס' כמה קושיות וישבתי לנכון בעזה"י וכתבתי דהרמב"ם ז"ל קאי בהדיא בשיטת רש"י דטעמא דמשנה אחרונה משום שמא ימזוג והבאתי ראייה לדבריהם מלשון הסיפרי דעד שתכנס לחופה היינו חופה ממש וכמו שהארכתי בפנים ובפ"ק דקידושין:

בא"ד וע"כ רב אסי איירי לפי משנה אחרונה דאמתניתין קאי וכו' מדקתני לעולם עכ"ל. ולמאי דפרישית בל' הגמרא אין זה מוכרח דשפיר מצינן למימר דלר' אסי איירי מתני' אפילו למשנה

ראשונה והא דקתני לעולם לא אתי למעוטי כלל הכא לענין תרומה דלא איירי מיניה בהאי פירקא אלא בפרק אעפ"י נקט להו בפלוגתא דמשנה ראשונה ומשנה אחרונה והא דקתני לעולם למעט הגיע זמן היינו לענין נדרים וכל הנך דמתני' דלעיל דבהנך ודאי סבר תנא דמתניתין כחכמים דנדרים פ' נערה דאין הבעל מיפר בהגיע זמן וממילא דאין זוכה במעשה ידיה ובמציאתה כדפרישית אבל בתרומה ודאי אכלה כיון דלא שייך שמא ימזוג בהגיע זמן למשנה ראשונה ולסימפון דבדיקות פנים נמי לא חששו והא דמוקמי' בשמעתין דיוקא דלעולם לענין תרומה היינו אליבא דרב דאמר מסירתה לכל חוץ מתרומה וכיון דקתני ברישא דמתני' עד שתכנס לחופה לגירסת התוס' ואפילו לגירסת עד שתכנס הא כתבו התוס' לרב האי עד שתכנס ע"כ היינו חופה ממש וא"כ א"א לאוקמי לענין נדרים דהא במסר לחוד סגי ולא בעינן חופה ממש אע"כ דבתרומה איירי והיינו דקאמר רב חוץ מתרומה משא"כ לרב אסי דאית ליה מסירתה זו היא כניסתה לחופה וא"כ אפילו אי גרסינן עד שתכנס לחופה שפיר מצינן לאוקמי לענין נדרים ואינך ולא לתרומה ולעולם כמשנה ראשונה כנ"ל נכון ליישב מיהא שיטת רש"י אף לפי שיטת התוס' דפ"ק דקדושין ודוק היטב. ואין לתמוה עמ"ש דדיוקא דרישא דלעולם לא קאי אתרומה וסיפא דמתני' מוקי לה רב אסי אף לענין תרומה וכמשנה ראשונה דבהא איכא למימר כתירוץ ר"י דודאי סיפא דקתני הרי היא ברשות הבעל משמע דהיינו לגמרי אף לתרומה מה שא"כ רישא דקתני לעולם היא ברשות האב לא משמע דאיירי נמי לענין תרומה דלענין תרומה לאו ברשות האב תליא מילתא דאפי' יתומה שאין לה אב ובוגרת נמי אוכלין בשביל עצמם ואפילו אלמנה מן הנשואין באין לה זרע כנ"ל. ובמאי דפרישית נתיישב ג"כ דהא דאמר רב אסי אף לתרומה פרש"י דס"ל טעמא דמתני' משום שמא ימזוג א"כ תקשי הא דקתני סיפא הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות אב ומשמע דאפי' לענין תרומה ואמאי הא ליכא למיחש בכה"ג לשמא ימזוג כדפרש"י לקמן פ' אעפ"י ובפ"ק דקדושין ולמאי דפרישית א"ש דדוקא היכא דקתני הרי היא ברשות הבעל הוי לרב אסי תרומה נמי בכלל משא"כ היכא דקתני הרי היא ברשות אב לא איירי מתרומה כיון דלאו ברשות אב תליא מילתא דתרומה ודוק היטב:

בא"ד ועוד דאיתותב מברייתא דבסמוך ולא משני ההיא כמשנה אחרונה עכ"ל. ולפמ"ש בהא נמי לק"מ לשיטת רש"י בסמוך דמשמע דבלא"ה איתותב ר' אסי וכולהו אמוראי היינו במאי דקאמרי מסירתה לכל והתם קתני בד"א לירושתה דוקא ומשמע דירושתה דוקא וכמ"ש רש"י להדיא דהוי תיובתיה דכולהו וכמו שאפרש בסמוך וע"כ דקושיית ר"י בכל זה הדבור לק"מ לשיטת רש"י אלא דר"י ז"ל לפי שיטתו דס"ל כשיטת התוס' בסמוך בד"ה ושמואל אמר וס"ל נמי כשיטת התוס' דפ"ק דקדושין ומש"ה הוצרך לפרש מילתא דר' אסי בענין אחר:

בא"ד ואור"י דודאי דמצי לפרש וכו' שמא ימזוג עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה טובא דא"כ הא דאמרינן נמי האי איכא בינייהו בפ' קמא דקדושין באוקימתא דרבינא בפלוגתא דבן בג בג ור"י ב"ב מפרש ג"כ איפכא דלסימפון ליכא למיחש ולשמא ימזוג איכא למיחש נמצא דלר"י ב"ב בקיבל מסר והלך בכולהו אינה אוכלת ולבן בג בג אוכלת. והתם בעיקר פלוגתא דבן בג בג ור"י ב"ב מבואר להדיא איפכא דר"י ב"ב לקולא בענין אכילת תרומה דהא שלח לו בן בג בג שמעתי שאתה אומר ארוסה אוכלת בתרומה ויש ליישב דהתם סבר בן בג בג מעיקרא דר"י ב"ב מתיר בהגיע זמן ואיהו אוסר דחייש נמי לסימפון וס"ל בדיקת חוץ לא שמה בדיקה וקאמר ליה ר"י ב"ב אה"נ דלא חיישינן לסימפון כלל אלא לשמא ימזוג לחוד וא"כ בהגיע זמן מיהו לדידי אוכלת כנ"ל בשיטת ר"י ואין להאריך כאן יותר:

גמרא אמ' להו רב לא תיזלו בתר איפכא יכול לשנויי מסירתה זו היא כניסתה לחופה. לפרש"י א"ש בפשיטות דנהי דלטעמא דרב דס"ל משום סימפון מסירה גריעה מחופה אבל לטעמא דרב אסי דלא חייש כלל לסימפון אלא לשמא ימזוג א"כ אדרבה מסירה עדיפא מחופה דבמסר לא שייך כלל שמא ימזוג משא"כ בחופה זימנין שהחופה בבית אביה והיינו דקאמר לא תיזלו בתר איפכא וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית דלמסקנא דמסירה זו היא כניסה לחופה איירי מתני' כמשנה ראשונה דלא חיישינן כלל לסימפון לרב אסי. אבל לפירוש ר"י בתירוצו הראשון דלר' אסי נמי מסברא במסר שייך טפי חששא דסימפון מבהגיע זמן וכיון דקתני רישא דאפילו בהגיע זמן חיישינן לסימפון האיך יכול לשנויי דמסירתה זו היא כניסתה לחופה דהא וודאי ליתא לפי הסברא וצ"ע:

רש"י בד"ה לירושתה וכו' דאע"ג דאמר מר וכו' הכא כיון דמסרה אחולי אחיל עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמאי מהני הכא ענין מחילה בירושה דאתי ממילא. מיהו רש"י ז"ל נזהר מזה וכתב שאם מתה בדרך בעל יורש נדוניא משמע לענין נדוניא קאמר דיורשה כיון שכבר הגיע ליד הבעל ואיהו נמי שייך בה דהא אפילו מן האירוסין סבר ר' נתן לעיל דף מ"ז דהבעל יורש דברים הללו לפי שיטת רש"י שם כמ"ש וא"כ שייך שפיר ביה לשון מחילה:

בא"ד אבל לתרומה ולהפרת נדריה שלא בשותפות ולמציאתה וכו' לא מהני מסירה כחופה עכ"ל. ואע"ג דלענין הפרת נדרים אמרינן לקמן בשמעתין דכבר פסקה תנא דבי ר' ישמעאל ומשמע דליכא מאן דפליג נראה דהיינו דוקא לענין שיצאה מרשות האב דתו לא קרינן בה בית אביה כיון שכבר מסרה מרשותו וסילק ממנה כל זכותו. משא"כ לענין שיפר הבעל לחוד סבר שמואל דלא מצי מיפר דאכתי לא קרינן בה בית אישה דכל כמה דלא כניס לה ממש לביתו לאו ביתו היא ותדע דהא בחופה דעדיפא ממסירה לרשות הבעל אפ"ה לשיטת הרמב"ם ז"ל לא מיקרי חופה עד דחזיא לביאה כ"ש במסירה להשלוחים דאפשר לכ"ע לא מהני אלא להוציאה מרשות האב לחוד והדברים ברורים לשיטת רש"י וכן הסכימו רוב הפוסקים כדאיתא בא"ע סימן נו"ן ע"ש בס' ב"ש שהרגיש ג"כ בכל זה ולענ"ד נראה שכן שיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל שהביאו להלכה ברייתא דבסמוך כפשטא דקתני בה בד"א לירושה לחוד וכמו שאבאר בסמוך ולקמן בלשון רש"י בברייתא דתנא דבי ר' ישמעאל ע"ש וכ"כ מ"ז זצ"ל:

בגמרא ר"ל אמר לכתובתה כו' אמר רבינא לומר כתובתה מאחר מנה. ולמאי דקי"ל דאין כתובה לארוסה הו"מ למימר דלכתובה היינו לענין זה שאם מת הבעל לאחר שמסרה האב לו או לשלוחו נוטלת כתובתה אלא משום דאיבעיא דלא איפשטא היא בספ"ק דב"מ אי יש כתובה לארוסה או לא מש"ה לא ניחא ליה לאוקמי מימרא דר"ל בהכי ועוד י"ל דלמאן דס"ל אין כתובה לארוסה לא מהני בה מסירה לחופה כיון דלר"ל לא מהני בעלמא ומה"ט נמי לא מצי לאוקמי לענין תוספת כתובה דהא בריש פרק אע"פ בפלוגתא דר"א ב"ע ורבנן אפילו בנכנסה לחופה ולא נבעלה מיבעי' לן אליבא דר"א ב"ע כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון רש"י בד"ה לירושתה אבל לתרומה ולהפרת נדרים כו'. וכתבתי מילתא בטעמא דנהי דמסירה לחופה מהני לענין דלא קרינן בה בית אביה אפ"ה לא קרינן בה בית אישה ובאמת דהסכמת כל הפוסקים בזה כשיטת רש"י כמבואר בטור ובש"ע א"ע סי' צ"ו. ושם כתבתי ג"כ דלשיטה זו נתיישב לי היטב מה שהניח מורי זקיני ז"ל בקושיא אמאי מסקינן הכא לדרב אשי בתיובתא ולא מוקי לברייתא כתנאי וכאוקימתא דרבינא דפ"ק דקידושין ולמאי דפרישית לא קשה מידי כמ"ש בפנים:

שם מיתיבי הלך האב וכו' בד"א לירושתה ופרש"י להא מילתא לחודא הוא דהוי נשואין והיינו נמי כדפי' לעיל במימרא דשמואל ולפ"ז הא דקאמר בד"א לירושתה דוקא והא דקתני סיפא אבל לתרומה לאו דוקא אלא לרבותא נקט דאע"ג דמדאורייתא ארוסה אוכלת בתרומה וליכא אלא חומרא דרבנן אפ"ה החמירו נמי אפילו במסר אי משום סימפון אי משום שמא ימזוג. ולפ"ז כ"ש בהנך הפרת נדרים ולטמא לה ולמעשה ידיה דמדאורייתא לא מיקרי בית אישה אלא דוקא לענין ירושתה לחוד מטעמא דאחולי אחיל האב והשתא א"ש הא דקאמר תיובתא דכולהו ובזה נתיישב נמי מה שהניח מ"ז זצ"ל בקושיא וצ"ע אמאי מסיק הכא מילתא דרב אסי בתיובתא דהא לאוקימתא דרבינא בפ"ק דקדושין ר"י ב"ב סבר להדיא כרב אסי דכשמסר אוכלת בתרומה כיון דלא חייש לסימפון. ולפי שטתו שהקשה כן בשיטת רש"י יש להקשות יותר דכ"ש אי קאי סוגיא דהכא דלא כרבינא דפ"ק דקדושין אלא כאוקימתא דרב נחמן ב"י התם כ"ש דלק"מ דהא לר"נ ב"י פליגי תנאי אי ארוסה אוכלת מדאורייתא או לא א"כ שפיר מצינן לאוקמי דהאי ברייתא דהכא סברה דארוסה אינה אוכלת דלא מיקרי קנין כספו אלא דוקא נשואה דכתיב כל טהור בביתך. ומש"ה לא מהני בה נמי מסירה כי היכי דלא מהני לענין נדרים ואינך לשיטת רש"י משא"כ רב אסי גופא ס"ל דארוסה אוכלת בתרומה דהכי הילכתא ומש"ה מוקי למתני' דמסירתה אף לתרומה כיון דליכא למיחש השתא לשמא ימזוג. אלא דבאמת לפי שיטת רש"י לא איתותב רב אסי כלל מסיפא דברייתא דקתני אבל לתרומה אמאי דקאמר רב אסי אף לתרומה אלא רב אסי נמי איתותב מרישא דברייתא דקתני בד"א לירושתה משמע דוקא לירושתה ולא לשאר דברים ותיובתא לרב אסי ולכולהו אמוראי דאמרי מסירתה לכל זה נ"ל ברור בשיטת רש"י והתמיה קיימת על מ"ז זצ"ל דנחית לכל הסברות שכתבתי וא"כ אין מקום לקושייתו ודו"ק:

ברש"י בד"ה בד"א שמסירתה לשלוחים הוי נשואין עכ"ל. לכאורה נראה מכוונתו דהאי בד"א דוקא אמסירה לשלוחים קאי משא"כ לענין אם היה לו חצר בדרך ונכנסה לשם נשואין דינו כחופה וקונה בכל דבר כנשואה גמורה וכ"כ הבית שמואל בא"ע סי' נ"ו ע"ש אלא דלענ"ד לשון הברייתא לא משמע כן דכיון דבחדא בבא לגמרי נקיט להו מסירה לשלוחי הבעל והיה לו חצר בדרך משמע דשווין לגמרי ועוד דקתני בד"א אדסמיך ליה שהיה לו חצר בדרך. ועוד מסתימת לשון הרי"ף והרא"ש שהביאו הברייתא כפשטא משמע דאין לחלק בזה וכן מבואר להדיא מל' הטוא"ע והש"ע שהביאו להדיא הנך תרתי בהדי הדדי ודיני חופה בפני עצמו בסי' אחר ומשמע להדיא דהיה לו חצר בדרך אע"פ שנכנסה לנשואין לא הוי כחופה אלא כמסירה לבעל ולא מיקרי חופה אלא מקום מיוחד לנשואין כדאיתא בא"ע חלוקי דיעות בכמה דוכתי ואף לשיטת הרמב"ם דחופה היינו ייחוד לשם נשואין מ"מ הא כתב להדיא עד שיביאנה לביתו ויפרישנה לו וכתב שם הב"ש גופא בסי' נ"ו דלאפוקי אם הביאו דרך עראי לביתו אע"ג שבא עליה לא מיקרי נשואה גמורה. וא"כ אין לך דרך עראי יותר מזה שהיה לו חצר בדרך ובלא כתובה ובלא ברכה דלכ"ע לא מיקרי חופה ודברי הב"ש צ"ע. ולפ"ז מל' רש"י נמי אין הכרע דעיקר כוונתו כאן דקאי מיהו האי בד"א לירושתה נמי אמסירה לשלוחים דעלה קיימין דמיניה הוי תיובתא דכולהו וכדפרישית ודוק היטב ועיין בסמוך גבי הא גופא קשיא:

קונטרס אחרון ברש"י בד"ה בד"א שמסירתה לשלוחין הוי נישואין. וכתבתי בזה דאף ע"ג דמלשון רש"י משמע דמחלק בין מסירה לשלוחין ובין נכנס עמה לחצר בדרך דנכנסה לחצר הוי כנשואה גמורה לכל דבר וכ"כ הב"ש סי' נ"ו אלא דאפ"ה נלע"ד דמלשון הברייתא משמע דמסירה לשלוחין והיה לה חצר בדרך שוין וכתבתי שכן נראה מסתימת לשון הרי"ף והרא"ש ז"ל. אמנם אח"ז עיינתי בלשון תשובת הרא"ש ז"ל שהביא הב"י דמשמע כהב"ש ועכ"ז עדיין צ"ע מהראיה שכתבתי בפנים:

בתוספות בד"ה תיובתא דכולהו לאו דוקא דכולהו אלא להנהו דאמרי אף לתרומה עכ"ל. וכתבו כן לפי שיטתם בסמוך בד"ה ושמואל אמר דירושתה לאו דוקא אלא לכל מילי וא"כ האי לירושתה דברייתא נמי ע"כ הכי הוא דהא להפרת נדרים ילפינן מקרא למאי דלא נחתו לחלק בין רשות האב לרשות הבעל כמו שחלקתי בשיטת רש"י אלא דלפי זה קשיא לשיטת התוס' מה שהקשה מ"ז ז"ל בשיטת רש"י במאי דקאמר תיובתא להנך דאמרי אף לתרומה ואמאי אסקו בתיובתא הא מצי למימר כאוקימתא דרבינא בפ"ק קמא דקדושין דריב"ב לא חייש לסימפון כלל וא"כ סברי כריב"ב דכשמסר אוכלת בתרומה אלא דלשיטת התוספות לק"מ דקאי הכא בשיטת ר"י דלעיל בד"ה רב אסי דלמשנה אחרונה ודאי הטעם משום סימפון וכיון דלשיטת התוספת מתני' דידן ע"כ למשנה אחרונה איירי לכ"ע מדקתני לעולם וא"כ ע"כ חייש תנא דמתני' לסימפון אלא דרב אסי והנהו אמוראי דקיימי בשיטתם סברי דבמסר לא שייך סימפון ובהא ודאי הוי תיובתא גמורה מהאי ברייתא דמסר לא אכלה ואמאי הא לכ"ע לא שייך במסר שמא ימזוג אע"כ דתנא דברייתא סבר דבמסר שייך סימפון וקשיא להנך אמוראי וכ"ש דלא שייך למימר דרב אסי מוקי להאי ברייתא כאוקימתא דרב נחמן בפ"ק דקדושין דאיכא תנא דסבר דארוסה אינה אוכלת מדאורייתא דהא אכתי קשה אמאי סבר תנא דברייתא דמסר אינה אוכלת הא מסר מהני לכל דבר מדאורייתא לשיטת התוס' והיינו דמסקינן בתיובתא. העולה מתוך מה שכתבתי דבכל הסוגיא זו פרש"י לשיטתו והתוס' לשיטתייהו ויצא לנו מבואר דמ"ש ר"י ז"ל לעיל בד"ה רב אסי ונדחק לפרש וכן בפ"ק דקדושין הוצרך לדחוק דעד שתכנס לחופה לאו דוקא לאו משום האי קושיא לחוד דמסברא דנפשיה פשיטא ליה לר"י דטעמא דמשנה אחרונה לאו משום שמא ימזוג אלא משום סימפון דבהא איכא לשנויי כדשנינן אלא דר"י ז"ל הכריח כן מסוגיא דשמעתין גופא דמסקינן תיובתא דכולהו תיובתא ולשיטתו א"א לפרש האי תיובתא לענין מאי דס"ל מסירתה לכל דהא תנא דברייתא נמי סבר דמסירה לכל דירושתה לאו דוקא כדפשיטא ליה מהפרת נדרים אע"כ דתיובתא קאי לענין תרומה לחוד וא"כ אמאי לא מוקי הנהו אמוראי כאוקימתא דרבינא דריב"ב קאמר כוותיה דלא חיישינן לסימפון ומוקי למתני' דידן נמי כריב"ב ומש"ה קאמרי אף לתרומה אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא דתנא דידן דמתני' ודאי חייש לסימפון כיון דמתני' ע"כ כמשנה אחרונה מדקתני לעולם לאפוקי הגיע זמן אע"ג דלא שייך שמא ימזוג וע"כ משום סימפון ומקשה שפיר

נמצא דסברת ר"י לפי שיטתו מוכרח מסוגיא דשמעתין ומש"ה הוצרך לידחק כאן ובפ"ק דקדושין אבל לשיטת רש"י אין צורך לכל זה כמו שפירשתי יפה יפה ואלו ואלו דברי אלקים חיים ודו"ק היטב כי דברי נכונים וברורים בעזה"י:

גמרא הא גופא קשיא אמרת נכנסה עמו ללון טעמא דללון הא סתמא לנשואין אימא סיפא וכו' ויש לדקדק דמאי קושיא דלמא הא דקתני רישא ללון היינו משום דקתני אע"פ שכתובתה בבית בעלה אביה יורשה ובהא דייקינן שפיר טעמא דללון אבל סתמא בעלה יורשה דמהימן לומר שנכנסה עמו לשם נשואין כיון שהוא מוחזק וטוען ברי משא"כ בסיפא תני נכנסה עמו לנשואין דבהא אע"פ שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה אבל בסתמא אביה יורשה דכיון שהאב מוחזק לא מהימן הבעל לומר שנכנס עמה לנשואין דאע"ג שהוא טוען ברי והאב שמא אפ"ה קי"ל המע"ה. ולמאי דפרישית בשיטת רש"י א"ש דכיון דהא דקתני בד"א לירושתה היינו להאי לחוד. דלכל מילי לא מהני מסירה כי חופה אלא דוקא לירושתה מטעמא דאחולי אחיל אב לגביה א"כ לא תליא מידי בטענת ברי של הבעל אלא הכל תלוי בדעת האב וא"כ דייקינן שפיר כיון דקתני רישא ללון משמע הא סתמא הוי לנשואין דמה"ט מחיל האב לגביה כיון דאיכא קירוב הדעת דנשואין דמכיון שהאב יודע שנכנס עמה לחצר מסתמא דעתיה אנשואין וא"כ קשיא סיפא דקתני לנשואין משמע דדוקא כשהאב יודע שנכנסה בפירוש לשם נשואין מחיל לגביה אבל בסתמא לא מחיל ואף לסברת הב"ש שכתבתי בסמוך דבחצר דידיה וכנסה לנשואין הוי חופה גמורה היינו למסקנת התרצן דנחית לחלק בין חצר דידיה לחצר דידה מה שאין כן לסברת המקשה דלא נחית לחלק בכך ואם כן על כרחך לא הוי כחופה דומיא דחצר דידה אלא כמסירה בעלמא ומשום טעמא דמחילה וא"כ מקשה שפיר כנ"ל נכון. ובהא נתיישב היטב דהא דמקשה הא גופא קשיא לאו אגופא דברייתא מקשה דא"כ הו"ל למימר אמר מר אלא עיקר הקושיא לבתר דמסקינן בתיובתא והיינו ע"כ משום דמפרשינן האי בד"א לירושתה דוקא ומטעם מחילה כמבואר בשיטת רש"י א"כ מקשה שפיר מיהו לשיטת התוס' דהאי בד"א לירושתה לאו דוקא אלא לכל מילי הוי כנשואה גמורה הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשה הא גופא קשיא הא איכא לשנויי כדשנינא וצ"ע ודו"ק:

שם תנא מסר האב לשלוחי הבעל וזינתה הרי זו בחנק מנא ה"מ. ואף ע"ג דבסמוך ילפינן מברייתא דתנא דבי ר"י לענין נדרים יצאה מרשות האב אפ"ה לית לן למילף מיניה לענין חנק דדוקא לענין זכיית האב שייך למילף מנדרים אפילו ממון מאיסורא כדפרישית לעיל דף ל"ט וכמ"ש התוס' שם בד"ה הואיל משא"כ לענין חנק וסקילה ודאי צריך קרא דאפילו יתומה בסקילה כמ"ש התוס' בסמוך:

שם מאורסה ולא נשואה וכו' אילימא ולא נשואה ממש היינו בתולה ולא בעולה. ולכאורה יש לתמוה דבלא"ה מאי ס"ד דנשואה ממש הא בהדיא כתיב בה דבחנק תו קשיא מנ"ל למידרש כלל מאורסה לדיוקא הא איצטריך לגופא לאשמעינן דנערה המאורסה בסקילה דלא תימא אפילו פנויה במשמע ונלע"ד דהא דדייקינן מאורסה ולא נשואה לא איצטריך למעט היכא שהיא נשואה עכשיו כשזינתה אלא דאתא למעט אפילו כשכבר היתה נשואה קודם שנתקדשה לזה ודייקינן לה שפיר מדכתיב מאורסה לאיש ולא כתיב ארוסה לאיש אע"כ דה"ק דמעולם לא היתה כ"א מאורסה ולא היה עליה שם נשואה כלל כנ"ל נכון וכבר כתבתי בזה לעיל בדף מ"ה בל' התוספות בד"ה אמר רבא דלשיטת הרשב"ם והרמב"ם שם הא דממעטינן נמי הכא נכנסה לחופה ולא נבעלה ומסר האב לשלוחי הבעל כולה איירי בכה"ג שלא מסרה האב לבעל קודם שנתקדשה לזה ובזה נתיישב' קושיית התוס' ע"ש ודו"ק:

דף מט.

בגמרא ואימא היכא דהדרא לבי נשא הדרא למילתא קמייתא. לפמ"ש בסמוך א"ש טובא דקושית המקשה דוקא אמאי דסליק קאי דנהי דלענין נכנסה לחופה ולא נבעלה שפיר ילפינן מהאי קרא גופא דמאורסה ולא נשואה ועיקר קרא לא אתא אלא לאורויי דלא הדרא למילתא קמייתא מדכתיב מאורסה ולא כתיב ארוסה משא"כ לענין מסר האב דלא ילפינן מהאי קרא כלל אלא מלזנות בית אביה דכתיב במוציא ש"ר וא"כ פשטא דקרא משמע איפכא דהכל תלוי בבית אביה ממש וא"כ אימא דהיכא דהדרא לבי נשא הדרא למילתא קמייתא וכן נראה להדיא מל' רש"י ומ"ש דאמתניתין קאי היינו משום דלמאי דס"ד עכשיו דכולהו זכייה דמתניתין שהבעל זוכה משעת מסירה לא ידעינן אלא מהאי קרא דלזנות בית אביה דגלי קרא דבמסירה יצאה מרשות האב וא"כ מקשה דאימא דהדרא למילתא קמייתא דמיקרי בית אביה וממילא דהאב זוכה בכל הזכיות שיש לו בה וע"ז משני שפיר דילפינן מהפרת נדרים דלא הדרא וממילא דה"ה לכולהו ואף ע"ג דממונא מאיסורא לא ילפינן כבר כתבתי לעיל דף ל"ט בל' התוספות בד"ה הואיל ונשואין וכו' דגילוי מילתא בעלמא הוא דלא מיקרי בית אביה כנ"ל ודו"ק. כל זה כתבתי לשיטת רש"י אבל לשיטת הרשב"ם שהביאו התוספות לעיל בדף מ"ה בד"ה אמר רבא ולפמ"ש שם ליישב שיטתו בסוגיא דהכא ע"כ צריך לפרש קושית הגמרא דהכא ואימא הדרא למילתא קמייתא לענין נכנסה לחופה ולא נבעלה כמ"ש התוס' כאן ודוק היטב:

בתוס' ואימא ה"מ וכו' ונראה לר"י וכו' ואע"ג דהיכא דנבעלה קים לן דלא הדרא משום דאישתני גופא עכ"ל. מ"ש דקים לן דלא הדרא ע"כ לאו לענין חנק וסקילה דעסיקנא ביה לסברת המקשה קאי דא"כ לא הוי צריכי לפרש משום דאישתני גופא דבלא"ה הא בהדיא כתיב בתולה ולא בעולה אע"כ דכוונתם דאפי' בלא"ה בכל מילי קים לן דלא הדרא לרשות אביה היכא שכבר נבעלה מבעלה וע"ז כתבו דהיינו משום דאישתני גופא כנ"ל בכוונתם. אבל באמת קשיא לי לפי שיטתם אף לפי המסקנא דפסקא תנא דבי ר"י מקרא דונדר אלמנה ומנ"ל לאוקמי האי קרא דאפילו נכנסה לחופה לא הדרא למילתא קמייתא דלמא לעולם דהדרא וקרא דונדר אלמנה היינו לאשמעינן היכא דנבעלה מבעלה ונתארמלה או נתגרשה דלא הדרא דמסברא ודאי לא הוה ידעינן דלא הדרא משום דאישתני גופא דהא לענין נדרים לא כתיב בתולה ולקושטא דמילתא היכא דנבעלה מאחר האב מיפר אע"ג דאישתני גופא ויש ליישב וצ"ע ודו"ק:

רש"י בד"ה אלא הרי שמסר וכו' וזו שנדרה בדרך וכו' ולמדך שלא תקרא לה בית אביה אלא בית אישה עכ"ל. לכאורה משמע מל' רש"י דע"י מסירה לשלוחים נקראת לגמרי בית אישה לפי זה דברי רש"י סותרין מ"ש לעיל גבי תיובתא דכולהו דדוקא לירושתה לחוד היא ברשות הבעל ולא לענין הפרת נדרים כמ"ש להדיא בד"ה שמואל אמר ויש ליישב מ"ש כאן דנקראת בית אישה היינו לענין שלא נתרוקנה רשות לאב במיתת הבעל וכדמסיק רש"י להדיא ועוד דכיון דלרב ור' אסי ור' יוחנן ור' חנינא מהני מסירתה לכל לא חש כ"כ לדקדק בלישנא ובזה נתיישב קושית התוס' בד"ה האיך אני קורא ועיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל גם בד"ה ונדר אלמנה ע"ש:

במשנה האב אינו חייב במזונות בתו וכו' מדאורייתא פשיטא דאינו חייב דאע"ג דאמרינן ברפ"ק דקדושין אי אשמעינן מעשה ידיה משום דמיתזנא מיניה כבר כתבתי דהיינו משום דאורחא דמילתא הוא כמ"ש התוס' סוף פרק השולח אבל חיובא ליכא וע"כ איירי כגון שא"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך דאל"כ פשיטא דחייב לזונה מן התורה דלא גריעא מע"ע דכתיב כי טוב לו עמך כדאיתא לעיל אלא דלפ"ז יש לדקדק מאי דייקינן בגמרא במזונות בתו הוא דאינו חייב הא במזונות בנו חייב דלמא היא גופא אתי לאשמעינן דלא תימא דאורייתא חייב לזונה מדאיצטריך למיכתב קדושין לאביה ואיצטריך למיכתב מעשה ידיה לאביה וקס"ד דהיינו משום דמיתזנא מיניה ועוד דקס"ד דתקנו חכמים מזונות תחת מעשה ידיה כדאשכחן בבעל לאשתו דאיכא למ"ד הכי ויש ליישב:

דף מט:

בתוספות בד"ה הוא ואשתו וכו' ומיהו ביש נוחלין משמע כו' עכ"ל. התם ודאי איירי ממזונות דלאחר מיתה ובהכי נמי איירי כל השקלא וטריא דתוס' דשמעתין וכמו שכתב מהרש"א ז"ל אלא דבמ"ש דהכי מוכח מדמחלקין התוס' בין מקרקעי למטלטלי ומחיים אין לחלק בין מקרקעי למטלטלי. לא ידעתי למה דודאי אי לא הוי נמי מתנה כמכר אפ"ה פשיטא דאין גובין ממטלטלים המשועבדים שמכר או נתן וכן מ"ש המהרש"א ז"ל דאיירי ששעבדו האחין לא ידענא למה הוצרך לזה ולכאורה נראה כוונתו דאי בשיעבוד הבעל פשיטא דלא גביא במזונות דלאחר מיתה כיון דבעל המתנה מוקדם. וכמו שנראה מהשגת הראב"ד ז"ל בפ"ב מהל' אישות. אלא דאי אפשר לפרש כן דברי התוס' דהכא דהא מייתו מסוגיא דפ' י"נ דקאמר מתנת שכ"מ לא כ"ש. והתם איירי שנתן הבעל גופא במתנת שכ"מ. ובכה"ג גופא מדייקו התוספות דמתנת בריא לא מהני גבייה וכן משמע דכל השקלא וטריא דשמעתין איירי שנתן הבעל גופא במתנת בריא לענין מזונות דמחיים ובכה"ג קאמרי התוספות דמאחר אין ניזונין אפילו במזוני דלאחר מיתה ומה שהקשה הראב"ד דבעל המתנה מוקדם כבר יישבו ה"ה לנכון דהשעבוד דמזוני דלאחר מיתה חל משעת נשואין דמהאי שעתא אשתעבדו נכסי והנלע"ד בכוונת מהרש"א דמ"ש ששיעבדו היינו דמהאי שיעבוד נמי איירי ובא ליישב בזה הא דמייתי התוספות בסוף הדיבור מההיא דמכרו או משכנו דפרק מציאת אשה דאיירי ששיעבדו האחין כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב תוספות בד"ה הוא ואשתו וכו' דקדק מהרש"א ז"ל מלשון התוספות דאיירי ששיעבדו האחים דאי בשיעבד הבעל פשיטא דלא גביא למזונות דלאחר מיתה וכן נראה השגת הראב"ד פ"ב מה' אישות ובאמת שיש לתמוה על סברתם דהא ודאי משעת נישואין חל שיעבוד נכסים לאלתר אף למזונות דלאחר מיתה וכ"כ הה"מ להדיא עד שנלענ"ד דברי הראב"ד ז"ל בתימא מיהו לקמן בפרק הנושא כתבתי ליישב דבריו קצת:

בא"ד משמע דממתנת בריא דאורייתא אינה ניזונת וכו' ואין לומר דממתנה דאורייתא נהי דכ"ש לא הוי ה"ה מיהא הוי עכ"ל. ויש לי לדקדק בדבריהם כיון דמשנה שלימה היא דאין גובין מזונות האשה ממשועבדים מפני תיקון העולם ולפ"ז ע"כ דכל השקלא וטריא דתוס' בזה הדיבור היינו דמספקא להו אי שייך נמי במתנת בריא תיקון העולם או לא והיינו ממש איבעיא דרבי אחדבוי בר אמי בפרק הניזקין שהביאו התוס' בסוף הדיבור דקמיבעיא ליה במתנה האיך ונהי שכתבו התוס' דדוקא לענין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין מיבעיא ליה אבל הכא אין לחלק היינו לאחר שהביאו ראיה מסוגיא דפ' יש נוחלין אבל מקמי דקים להו האי ראיה מספקא להו אי שייך האי איבעיא דמתנה היאך נמי הכא ולפ"ז קשה אכתי מאי ראיה מייתי מסוגיא דפרק יש נוחלין דנהי דמתנת בריא אלים טפי מירושה והו"ל משועבדים אכתי איכא לספוקי כדמעיקרא דלמא ממתנת בריא נמי גביא דשמא לא שייך מפני תיקון העולם במתנה כאיבעיא דרבי אחדבוי והא דבפרק יש נוחלין מקשה רבא לרב אדא בר אבא השתא מירושה דאורייתא גביא מתנת שכ"מ דרבנן לכ"ש ולא מקשה ממתנת בריא היינו משום דממתנת בריא לא מצי לאקשויי לר' אדא דשמא פשיטא ליה לר"א דממתנת בריא נמי לא גביא וה"ה במתנת שכ"מ אבל מירושה מקשה ליה בפשיטות מדידיה אדידיה דקאמר דמשום ירושה גביא וניזונת מנכסיו ומקשה ליה ממתנת שכ"מ משום דפשיטא ליה לרבא דמתנת שכ"מ מדרבנן לא עדיף מירושה כדאמרינן בעלמא שאני מתנת שכ"מ דכירושה שויוה רבנן ותיקון העולם נמי פשיטא דלא שייך ביה ובלא"ה ממקומו הוא מוכרע דמאי דקאמר השתא ירושה דאורייתא גביא דהתם לאו משום דגביא מן היורשים אלא משום דעיקר תנאי ב"ד במזונות דלאחר מיתה היינו על היורשים גופייהו אע"כ דמה"ט גופא קשיא ליה לרבא דמתנת שכ"מ כירושה שויוה רבנן ולא עדיף מיניה ואם כן לא מדייקו התוס' מידי ונלע"ד דודאי פשיטא להתוס' הכא דלהא מילתא לא שייך תיקון העולם במתנה כמו שאבאר בסמוך אלא דעיקר ספיקא דידהו כיון דבין לקוחות ובין יורשים ומקבלי מתנה נקראו משועבדים וא"כ היכא דמחלקינן בין יורשים ללקוחות מספקא להו אם נאמר דלא פלוג רבנן בין לקוחות למקבלי מתנה אפילו היכא דטעמא לחלק או נאמר דלא פלוג בין מתנה ליורשין וע"ז מייתי שפיר מפרק יש נוחלין וא"ש נמי מ"ש וא"ל דנהי דכ"ש לא הוי ה"ה מיהא הוי והיינו דלא פלוג בין יורשין למקבל מתנה וע"ז דחו שפיר ממלוה ע"פ דגבי מיורשים ולא ממקבלי מתנה והיינו ע"כ משום דלא פלוג רבנן בין לקוחות למקבלי מתנה כנ"ל ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד וכן בהנזקין גבי אין נפרעין וכו' דוקא להא מילתא וכו' אבל הכא אין לחלק עכ"ל. ולא פירשו טעם הדבר. ולכאורה נראין הדברים קל וחומר דמה התם לענין משועבדים במקום בע"ח דליכא פסידא לב"ח דהאיכא ב"ח אפ"ה גבי ממקבל מתנה כיון דלא שייך ביה תיקון העולם כ"ש הכא לענין מזונות דאי אמרת דאין אלמנתו ניזונת ממקבל מתנה אית לה פסידא כ"ש דאית לן למימר דניזונת כיון דלא שייך במתנה תיקון העולם. ונ"ל ליישב בכוונת התוס' כיון דמעיקרא בתקנתא דמזונות לא רצו חכמים לתקן שתגבה ממשועבדים משום פסידא דלקוחות א"כ עשאוהו כמלוה ע"פ כדאמרינן התם להדיא בפ' הניזקין מעיקרא הכי איתקון כתובין הן אצל ב"ח ואין כתובין אצל משועבדים וא"כ כיון דכמלוה ע"פ היא ממילא לא גביא ממקבל מתנה משא"כ בההיא דאין נפרעים ממשועבדים במקום ב"ח לא שייך לומר כנ"ל ובזה א"ש מ"ש לעיל בסמוך ודו"ק:

בא"ד ולא מיבעיא נתן הוא אלא אפילו נתנו יתומים אף ע"פ שכבר משמת נשתעבדו הנכסים עכ"ל. לכאורה נראה מדבריהם אלו דשיעבוד דמזונות דלאחר מיתה אינו חל אלא משעת מיתה וכשיטת הראב"ד שהבאתי בתחילת הדיבור ולפ"ז צ"ל דמ"ש ולא מיבעיא נתן הוא היינו דמהנך

לא גביא כיון שהן מוקדמים לשיעבוד וכמ"ש בתחילה בכוונת מהרש"א אבל כבר כתבתי דא"א לפרש כן כוונת התוס' ועוד דבתוס' לקמן בר"פ הנושא משמע להדיא דהא דאין גובין מזונות הבנות ממשועבדים מפני תיקון העולם היינו אפילו לענין מה ששיעבד האב אלמא דאי לאו מפני תיקון העולם הו"א דגביא מפני ששיעבוד הבנות חל משעת נשואין אע"פ שעדיין לא נולדו כ"ש למזון האלמנה והיינו כשיטת ה"ה שהבאתי ולפ"ז צריך לפרש כוונת התוס' דה"ק ולא מיבעיא נתן האב דבשעת מכירה אכתי לא מטי זמן החיוב שלה לענין שתהא יכולה לערער אלא לאחר מיתה חל שיעבוד למפרע אלא אפילו שיעבדו האחין דבשעת מכירה נשתעבדו לה הנכסים ממש בזמן חיוב אפ"ה לא גביא כן נראה לי ועיין בהגהות מרדכי ודו"ק:

דף נ.

בגמרא איני והא א"ל רב לר' שמואל בר שילת פחות מבר שית לא תקבל וכו' לפמ"ש התוס' דכל בר שית דשמעתין היינו בשש שלימות ויום א' א"כ קשה האיך אמר רב פחות מבר שית לא תקבל הא תנן במס' אבות בן חמש למקרא ונהי דהתוספות בפ' לא יחפור דכ"א כתבו דהתם בבריא גמור וכדאיתא נמי בסמוך בשמעתין במימרא דר' קטינא דאסקינן איבעית אימא הא בכחוש הא בבריא מ"מ התוספות דשמעתין לא נחתו להכי מדהוצרכו לפרש בד"ה וספו ליה דההיא דמסכת אבות היינו לגלגל ולא למיספי ליה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא האיך אמר פחות מבר שית לא תקבל דלגלגל נמי לא ויש ליישב בדוחק שדרכו של ר' שמואל בר שילת היה תמיד למיספי להו כי תורא. וכן נראה מסתימת לשון הפוסקים בטי"ד סי' רמ"ה שלא הביאו כלל הא דרב דפחות מבר שית לא תקבל עיין בב"י ובב"ח שם מיהו לפי סברת המקשה נ"ל שהיה סובר דההיא דפחות מבר שית לא תקבל היינו בן ה' ויום א' כדתנן במסכת אבות והשתא א"ש הא דלא סליק אדעתיה לחלק בין מקרא למשנה אף ע"ג דתנינן הכי להדיא במסכת אבות. ועוד דלפי תירוץ האיבעית אימא אמאי מייתי ההיא דאמר אביי אמרה לי אם ומאי אולמא מההיא דרב ור"ש בר שילת ולמאי דפרישית נתיישב הכל דמעיקרא ס"ד דהא דתקנת אושא היינו בין למקרא בין למשנה דאע"ג דתנינן באבות בן ה' למקרא בן עשר למשנה אפ"ה אין בידינו לכופו עד שיהא בן י"ב שהוא סמוך לפרק והגיע לחינוך גמור ועל זה מקשה שפיר מהא דאמרינן בר שית ספו ליה וקס"ד דהיינו שכופין אותו בע"כ א"כ חזינן דתיכף שיגיע זמן חיובו למקרא דהיינו בן ה' ויום א' כופין אותו כ"ש בבן עשר למשנה שיש לכופו תיכף וע"ז משני שפיר דספו ליה כתורא לאו כפי' גמורה היא ולעולם שאין בידינו לכופו כלל עד י"ב לא למקרא ולא למשנה ולשנויי בתרא דאיבעית אימא הא למקרא הא למשנה מסיק שפיר דהתם נמי דנהי דבן ה' למקרא אפ"ה אין כופין אותו עד בן שש שלימות ויום א' והיינו דמייתי עלה הא דאמר אביי אמרה לי אם דמיניה מוכח דאיירי בבן שש שלימות כמ"ש התוס' והיינו דמייתי נמי הא דבר תריסר לתעניתא נמצא דלמקרא אין כופין עד שנה לאחר התחלת חיובו וכיוצא בו למשנה דתחלת חיובו בן עשר ויום א' אין כופין אותו עד י"ב דהיינו בן י"א ויום א' דהיינו נמי שנה אחר התחלת חיובו כנ"ל נכון ובסמוך אבאר עוד בע"א ודו"ק:

בתוספות בד"ה שיהא אדם מגלגל וכו' והא דתנן במסכת אבות בן עשר למשנה היינו לגלגל עכ"ל. וכתב מהרש"א דלשינויא בתרא כתבו כן ע"ש ומסתימת ל' התוספות לא משמע הכי ונ"ל דאפשטא דמימרא דר' יצחק בתקנת אושא כתבו כן דלא קשיא ליה לתלמודא אלא מעובדא דרב ור"ש בר שילת אבל ממתני' דמסכת אבות לא קשיא ליה דאפילו למשנה בן עשר והיאך קאמר הכא עד י"ב ובין למקרא ובין למשנה קשה אלא דהתם היינו לגלגל ואפי' ללישנא קמא נמי מצינן למימר דלא שייך כלל הא מילתא דספי ליה כתורא אלא לענין קטן לגמרי למקרא דמקמי הכי לא ספינן ליה כדאמר רב להדיא פחות מבר שית לא תקבל וטעמא נמי איכא שעדיין לא הגיע לעונת הפעוטות או משום רכות שניו כדאמרינן בסמוך דחליש וגמיר משא"כ לענין בן עשר למשנה שכבר כלתה עונת הפעוטות וא"כ משהגיע זמנו מיד ספינן ליה כי תורא ומ"ש התוספות בסמוך בד"ה בר שית דשייך למיספי ליה נמי לענין משנה היינו דוקא לפי תירוץ האיבעית אימא דלמיספי ליה היינו שיורד עמו לחייו וכופין אותו והא ודאי שייך נמי לענין משנה כדפרישית ודו"ק:

בד"ה וספו ליה וכו' והא דתנן במסכת אבות בן ה' למקרא היינו לגלגל עכ"ל. ובפ' לא יחפור כתבו התוספות דבמסכת אבות איירי בבריא גמור ע"ש. והיינו כלישנא בתרא במימרא דר' קטינא דבסמוך משא"כ הכא בעו לפרושי אליבא דלישנא קמא במימרא דרב קטינא דאמרינן דתרוייהו איתנהו דחליש וגמיר בפחות מבן שש והיינו בן חמש אלמא דאפ"ה אורחא דמילתא ללמדו מקרא כדתנן בן ה' למקרא וע"ז כתבו כאן דהיינו לגלגל:

בד"ה בר שית וכו' והשתא לא הוי דומיא דבן עשר עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל דזה בעצמו תירוץ האיבעית אימא דלא שייך הא מילתא דלמיספי אלא למקרא ולא למשנה והא דיורד עמו לחייו לא שייך נמי אלא למשנה כיון שהגיע לי"ב שהוא שעת חינוכו מדאורייתא וכדפרישית בסמוך והיינו דמייתי עלה הא דאמר אביי אמרה לי אם בר שית למקרא וע"כ היינו למיספי דיש לו זמן שנה אחר תחילת חיובו ואפ"ה קאמר בן עשר למשנה והיינו ע"כ משום דלא שייך לגביה שיעור אחר למיספי דמיד כיון שהוא בן דעת גמור ספינן ליה בבן עשר אבל עדיין אינו יורד לחייו כיון שעדיין לא הגיע שעת חינוכו מדאורייתא עד שנת י"ב שהוא בן חינוך גמור מדאורייתא מדקאמר בר תריסר לתעניתא שהוא עינוי גמור ומכ"ש דמהאי שעתא יכול לכופו לתלמוד תורה ולירד עמו לחייו כנ"ל נכון אלא שהתוס' לא כתבו כן ודו"ק:

בד"ה הבעל מוציא וכו' עיין במהרש"א באריכות ודבריו ברורין אבל הב"י דקדק כן מל' הטור ומה שיש לדקדק בזה יבואר בפ' הכותב בע"ה מיהו במה שכתב בהא דלא כתבו התוס' דליכא לאוקמי בדו"ד אין לי בנכסיך גרידא ונדחק בזה ולענ"ד אין צורך דכיון דבדאמר דו"ד אין לי בנכסייך אוכל פירות א"כ אכתי לר"י אמאי מוכרת אע"כ דכיון דע"כ אמר לה בפירוש נתן לה רשות למוכרה דליכא לאוקמי לשון דו"ד במילתא אחריתי א"כ אכתי מה הועילו בתקנת אושא בזה כיון שכתב בפירוש שיהא מכרה קיים אף בחייו וכ"ש לאחר מיתה כמ"ש התוס' באמר אין לי דין ודברים בנכסייך ובפירותיך דבהא לא מהני תקנת אושא והיינו כיון שכתב בפירוש כן נ"ל ברור ודו"ק אבל בפ' החובל משמע להו דמהני תקנת אושא בכה"ג לר' יוחנן:

דף נ:

בגמרא יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא כו' וקאמר כשם כו' כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע. וקשיא לי דהא לקמן שילהי שמעתין פליגי רבי ורשב"א בברייתא בהא מילתא וא"כ הו"ל לר' המנונא למימר בהדיא הלכה כרשב"א ודוחק לומר דלא שמיעא להו האי ברייתא. דרב יוסף סיני הוה. וליכא למימר דטעמא דרשב"א מפרשי. הא נמי ליתא דאדרבא מילתא דר' דקאמר מזונות ניגבית מהמטלטלין צריך טעמא דמסברא אית לן למימר דתנאי כתובה ככתובה דאין נגבית מהמטלטלין כדפרש"י לקמן בשמעתין בד"ה או דלמא מזוני ממש ומשמע מלשונו דטעמא דרבי דאמר גובה ממטלטלים היינו משום דבעליה תיקנו ורשב"א כיון דע"כ לית ליה תקנת עליה ממילא מוקמינן אדינא דתנאי כתובה ככתובה ואכתי טעמא דר' המנונא ורב יוסף למה לן. הנראה בזה דאיצטריכו להו האי טעמא דאל"כ הוי לן למיפסק כרבי לגבי דרשב"א דהלכה כרבי מחבירו כדאמר רבא לקמן בשמעתין אלא דאכתי פסיק כרשב"א וסמיך נמי אטעמא דהכא דמדרש כתובה דמתניתין דמייתי דרשא דר' אלעזר בן עזריה מסייע לרשב"א דכי היכי דדריש לענין דאין ניזונת מחיים דומיא דבנים ירשו ה"ה לענין מטלטלים נמי דרשינן הכי והשתא הו"ל ר' יחיד לגבי דר"א ב"ע ורשב"א וקיי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו וכ"ש דר"א ב"ע רבו הוה וסתם מתניתין נמי מסייע להו. מיהו לפ"ז צריך לומר דקים להו לתלמודא דכולהו תקנת עליה מקמי ראב"ע דרי דרי הוי דאל"כ אכתי הוי למיפסק כר' ולפרש טעמא משום תקנת עליה כי היכי דלא ליפלוג רבי אדר"א ב"ע ואכולהו תנאי דדרשי מדרש כתובה אע"כ כדפרישית כנ"ל ועיין בסמוך:

ברש"י בד"ה ודלמא כתובת בנין דכרין כו' דתנן ר"ש אומר כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מאי ראיה מייתי מדר"ש הא רבנן פליגי עליה והלכתא כוותייהו ונהי דהרא"ש ז"ל בפסקיו לקמן פ' מי שהיה נשוי כתב דלא פליגי ר"ש ורבנן אלא לענין אם המותר מטלטלים. אבל בהא כ"ע מודו דאין כתובת בנין דכרין נגבין ממטלטלין מ"מ הא מסיק שם הרא"ש גופא דהיינו משום דקי"ל תנאי כתובה ככתובה. ולפי זה בשמעתין לא שייך הא מילתא דא"כ אמאי איצטריך למילף מזונות מכתובת בנין דכרין ות"ל דמזונות גופא תנאי כתובה היא. מיהו למאי דפרישית בסמוך יש ליישב שיטת הגמרא דשמעתין דעיקר הטעם הכא אינו אלא להוכיח ממדרש כתובה דמתניתין שסמכו לשני תקנות הללו גבי הדדי מוכח דליתא לתקנת עלייה דהוי מקמי הכי ואם כן מוכח לה שפיר דכי היכי דלענין כתובת בנין דכרין פשיטא לן דאינן נגבין ממטלטלים משום דתנאי כתובה ככתובה ע"כ דה"ה לענין מזונות נמי אוקמוהו אדינא ולא תקנו דבר אבל לפרש"י ז"ל דמייתי לה מדרבי שמעון ודאי קשה וצריך עיון ודו"ק:

בגמרא איבעיא להו פרנסה הויא כו' וכדשמואל. עיין מה שאכתוב בע"ה בל' התוס' לקמן בד"ה ממקרקעי:

רש"י בד"ה או דילמא מזוני ממש ואף ע"ג דתנאי כתובה ככתובה כו' עכ"ל. לכאורה לא הוצרך לזה אפי' אי תנאי כתובה לאו ככתובה אלא כחוב דעלמא אפ"ה היה ראוי לומר דאין לגבות ממטלטלי דיתמי כמו בכל בע"ח דעלמא מיהו יש לחלק דהא דאין גובין ממטלטלי דיתמי בבע"ח היינו משום שהחוב על אביהם מחיים והנכסים שלו אפילו למ"ד שעבודא דאורייתא היינו משום דנכסי דבר אינש אינון ערבין ביה והיינו דוקא במקרקעי דדעתא דב"ח עלייהו ולא במטלטלי משא"כ הכא במזונות הבנות דעיקר תנאי ב"ד לא היה אלא לאחר מיתה וא"כ תחילת החיוב על היתומים והיה מהראוי שיגבה אפילו ממטלטלים דהו"ל כמו מיניה דאפילו מגלימא דעל כתפיה. ועוד דכתב לה בהדיא דליהוי מיתזנא מנכסי וקי"ל דמטלטלי נמי איקרי נכסי לכך הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה היה מהראוי שלא לגבות ממטלטלים דתחילת תנאי ב"ד דוקא לענין מקרקעי איתקון דתנאי כתובה ככתובה אלא דבעלייה תקנו שיגבו כנ"ל:

קונטרס אחרון ע"ב גמ' איבעיא להו פרנסה הוי א"ד מזוני ממש. כתבתי דאע"ג דבכל דוכתי פשיטא לן דאין בע"ח גובה ממטלטלי דיתמי אפ"ה איכא למימר דשאני הכא במזונות האשה והבנות דעיקר תנאי ב"ד לא חל אלא לאחר מיתה וא"כ עיקר החיוב על היתומים איכא למימר דגובה נמי ממטלטלין:

בגמרא תא שמע בידיה דר' בנאה כו' הוי מטלטלין דיתמי כו' מאי לאו למזוני כו'. ויש לדקדק אכתי מאי פשיטא דלמא שאני התם שהיתומים לא היו מוחזקין במטלטלים שהרי ביד ר' בנאה הוי ותמן תנינן לקמן דף פ"ד מי שמת והיה לו מלוה או פקדון ביד אחר ר' טרפון אומר ינתן לכושל שבהם וקאמר ר' יוחנן דהיינו לכתובת אשה ואפי' לרבי עקיבא דפליג ואומר ינתנו ליורשים וקי"ל כוותיה איכא למימר דדוקא בכתובת אשה אבל למזונות מודה כדאשכחן נמי לרבינא לקמן דף צ"ו דמחלק בין כתובה למזונות לענין תפסה מטלטלים וכתבו התוספות שם דטעמא רבה איכא דמשום דכתובה גביא ממשעבדי לא גביא ממטלטלים משא"כ מזונות דלא גביא ממשעבדי אלמוה לתקנתא דמהני להו תפיסה לענין מטלטלים ובהל' גדולות פסק שם כרבינא וא"כ מה"ט גופא יש לחלק נמי לענין היכא שהמטלטלים מופקדין ביד אחר בין כתובה למזונות. ומזה יש לדקדק ג"כ על לשון רש"י שהבאתי בסמוך שכתב ואע"ג דתנאי כתובה ככתובה ולמה שכתבתי אין זה מוכרח דלענין מטלטלים טעמא רבה איכא לחלק בין מזונות לכתובה כדמפליג רבינא אפילו היכא דלא שייך תקנת עלייה מיהו רש"י ז"ל הוצרך לפרש כן לפי שיטת הגמרא דקאמר דרב ע"כ מתקנות עלייה נגעו בה אי איירי במזונות אבל הכא קשה. וצריך לומר דקים ליה לתלמודא דהני מטלטלים דהוו ביד ר' בנאה לאו דרך פקדון הוי אלא בתורת אפוטרופוס באו לידו וידו כיד היתומים כן נראה לי ודו"ק:

בתוספות בד"ה ומאי עלייה כו' מה שיש לדקדק בדבריהם כתבתי בס"פ מציאת האשה כי שם מקומו:

בד"ה וא"ל זיל זון וא"ת מאי אולמא דשמואל יותר מדר"י בר יוסף כו' עכ"ל. ולא ידענא מעיקרא מאי קשיא להו דהא לכאורה מילתא דפשיטא היא דהא דאמר ר' יצחק ב"י בעלייה התקינו לאו הלכה פסוקה היא דהא אשכחן לקמן שילהי שמעתין דר' ורשב"א פליגי בהדיא בברייתא אי מזונות הבנות נגבין ממטלטלים אלמא דר' ורשב"א פליגי בהכי אי איתא לתקנת עלייה או לא ולרשב"א ליתא לתקנת עלייה. והא דמייתי תלמודא הכא מימרא דרב יצחק ולא מייתי מילתא דרבי היינו כדי ליישב לשון חיטי דעלייה דקאמר רב. ורב גופא עיקרא דמילתא נקיט דטעמא דרבי גופא משום תקנת עלייה וכדמשמע נמי משיטת רש"י שהבאתי בסמוך דאי לאו תקנת עלייה רבי גופא לא הוי קאמר דגובין ממטלטלים דהא קי"ל בפשיטות תנאי כתובה ככתובה ובלא"ה נמי נראה דוחק לומר דתקנת עלייה בתר ר' ורשב"א הוה דר' בין תנאים הוה ורב גופא דאיירי הכא בתקנת עלייה היה בימי רבי. וא"כ שפיר איצטריך לאתויי מדשמואל דעביד עובדא כרבי והיינו כדמסקו התוס' דלאפוקי מסתם משנה איצטריך דבלא"ה פשיטא דהלכה כרבי מחבירו וכדפרישית לעיל ודו"ק:

דף נא.

בתוספות בד"ה ממקרקעי כו' וא"ת קשיא דרבא אדרבא כו' וא"כ גביא ממטלטלי כדאמרינן בשמעתין עכ"ל. ולולי דבריהם היה באפשר לומר דמההיא דשמעתין לא מוכח מידי דהא בהא תליין אלא דלעיל דעיקר האיבעיא בההיא דרב זן ממטלטלי מספקא לן אי מזונות או פרנסה וכי היכי דלא נימא סוף סוף כי היכי דגבי מטלטלין לפרנסה ה"ה למזונות דאידי ואידי תנאי ב"ד נינהו ע"ז מסיק דלא דמי דשאני פרנסה דאשכחן נמי עילויא אחרינא דשמין באב משא"כ במזונות דאין שמין באב כדאיתא לקמן דף ס"ח ע"ש בתוספות. משא"כ אי רב זן ממש ממטלטלים כ"ש לפרנסה וכמ"ש התוספות ג"כ לקמן ולפ"ז רבא גופא שפיר מצי סבר דאין גובין ממטלטלים אע"ג דשמין באב וצ"ע:

במשנה לא כתב לה כתובה כו' מפני שהוא תנאי ב"ד. הא מילתא גופא משנה שאינה צריכה היא דהא כולהו מתני' דפ"ק דקתני איזו כתובתה מנה ואיזו מאתים ע"כ בדלא כתב לה איירי דאי בדכתב לה אפילו אלמנה גמורה גובה כל מה שכתב לה אע"כ דעיקר רבותא דמתני' דהכא היינו כדדייקינן בגמרא דאפי' התנו ונתרצית בפירוש לפחות מכתובתה אפ"ה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה דלא מהני בה תנאה. ולמאי דמוקמינן לה כר"מ אפי' כתבה התקבלתי נמי לא מהני ולמאי דמוקמינן כר' יהודא נהי דהתקבלתי מהני אפ"ה אתי לאשמעינן דלא מהני בה תנאי בשעת נישואין אפי' נתרצית כדמסקינן בפ' אע"פ דס"ל לר' יהודא כתובה דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם ועיין מ"ש בעז"ה בסמוך שילהי שמעתין בל' רש"י מיהו למאי דמוקמינן כרב יהודא דס"ל כתובה דרבנן אתי שפיר הא דמסיק הכא וקתני מפני שהוא תנאי ב"ד אכולה מילתא משא"כ למאי דמוקמינן לה כר' מאיר דס"ל כתובת בתולה דאורייתא צ"ל דהא דקתני מפני שהוא תנאי ב"ד אאלמנה לחוד קאי או אפילו אבתולה ולענין הא מילתא גופא דלא מהני בה התקבלתי והיינו מתנאי ב"ד אליבא דר"מ שגזרו חכמים דאסור להשהות אשתו בלא כתובה וכל הפוחת הוי בעילת זנות. ומה"ט גופא לא מהני בה האי מחילה כלל דלא הוה מחילה גמורה כמו שיבואר בפרק אע"פ אי"ה ולקמן בסמוך ועוד היה בלבי לפרש דמתניתין אתי לאשמעינן נמי דאע"ג דלא כתב לה גובה בכל ענין ואפי' ממשועבדים דתנאי ב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי דמעב"ד קלא אית ליה ואין יכול לטעון פרעתי והיינו דקתני מפני שהוא תנאי ב"ד וכדקי"ל הטוען אחר מעב"ד לא אמר כלום בפ"ק דמציעא ואפי' מאן דפליג היינו במקום שכותבין אבל במקום שאין כותבין מודה וכמ"ש תוספות בד"ה מן האירוסין דמוכח להדיא דלשון גובה משמע דאין יכול לטעון פרעתי ודו"ק:

בגמרא הא מני ר"מ היא כו' דאי ר"י האמר רצה וכו' כותבת התקבלתי כו'. כבר כתבתי דמשמע להו הכי כיון דפשטא דמתניתין מילתא דפשיטא הוא. וע"כ דאתי לאשמעינן מילתא דפסיקא דלעולם גובה. וא"כ ממילא משמע דלא מהני בה שום דבר לפחות מכתובתה לא תנאי ומחילה דמעיקרא ולא התקבלתי והיינו כר"מ. ועי"ל דאפי' את"ל דלא שייך למעט מדיוקא דמתני' ענין התקבלתי דהוי שובר גמור אלא ממעט תנאי ומחילה דמעיקרא כדמשמע מלשון התוספות בד"ה מני ר"מ. אפ"ה מדייק שפיר דר"מ היא דקס"ד כיון דקאמר ר"מ כל הפוחת והיינו אפילו בתנאי כדדייקינן פ' אע"פ וא"כ משמע דתנאי עדיף מהתקבלתי מדאיצטריך לרבויי. וקס"ד ל"ש לענין בעילת זנות ול"ש לענין דלא מהני לגרוע כתובתה וא"כ כיון דלרב יהודא התקבלתי מהני כ"ש דמהני תנאי כל זה סברת המקשה וע"ז משני שפיר לעולם ר"י דדוקא בהתקבלתי קאמר ר"י דמהני ולא בתנאי דמעיקרא דהו"ל מתנה עמ"ש בתקנת חכמים. וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כדמסקינן פרק אע"פ. והא דלר"מ הוי רבותא בתנאי טפי מהתקבלתי היינו דוקא לענין בעילת זנות דבהא פליג בהדיא אדרבי יהודא במתניתין דפרק אע"פ דקאמר ר"י רצה כותב משמע לכתחילה וקאמר ר"מ לא מיבעיא בהא דהוי בעילת זנות אלא כל הפוחת אפילו בתנאה וכשיטת ר"י בעל התוס' בשמעתין. עמ"ש בזה בשיטת ריב"ן ודו"ק וראיתי להרא"ה ז"ל בחידושיו שהאריך ונתקשה לו סוגיא דשמעתין עד שהעלה דהכי מדייק הש"ס דאי ר"י כיון דס"ל התקבלתי מהני א"כ לעולם לא הוי מצי למיגבי בלא כתובה דהבעל יכול לטעון שמחלה וכתבה התקבלתי. ולענ"ד דברים תמוהים הם דמה סברא היא זו דמ"ש מכל שטרי דעלמא דאע"ג דמהני בהו מחילה אפ"ה לא מצי למיטען מחלת לי עד שיביא ראיה בשטר שובר או בעדים וה"נ כיון דמעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי אפי' לר"י דמהני התקבלתי היינו היכא שמוציא כתב התקבלתי אבל מהיכא תיתי יהא נאמן בלא ראיה ועי' מה שכתבתי בזה בסמוך בלשון רש"י שילהי שמעתין שנראה קצת שדבריו נוטין לשיטת הרא"ה ז"ל:

בתוספות בד"ה מני ר"מ היא כו' ופי' ריב"ן דבכל מקום דאית לה כו' עכ"ל. פשטא דלישנא דריב"ן דנקט כל מקום דאית לה משמע להדיא דהיינו אפילו בכתבה התקבלתי דלא מהני לר"מ ואית לה כדמוכח בשמעתין נמי ס"ל דהוי בעילת זנות וכמ"ש מהרש"א ז"ל בתחלת דבריו אלא דקשיא ליה דא"כ לא הוי מקשו התוס' מידי מהאי דהחובל לכך כתב מהרש"א דודאי בהתקבלתי לריב"ן אליבא דר"מ לית לה ולא הוי בעילת זנות והא דנקיט ר"מ כל הפוחת היינו אפי' בתנאה ולא מיבעיא כתב לו שדה שוה מנה כו' זהו תמצית דברי מהרש"א ז"ל ומאד נפלאו דבריו בעיני דהא אמאי דקאמר ר"י במתניתין בר"פ אע"פ רצה כותב התקבלתי אהא מילתא גופא קאמר ר"מ כל הפוחת (ונהי שכתבו התוס' בסמוך ובפ' החובל דמודה ר"מ בהתקבלתי היינו לענין דמהני אבל לענין איסורא דהוי בעילת זנות ע"כ פליג אדר"י כנ"ל והארכתי בזה מאד) ופליג אדר"י וה"נ בברייתא שם. לכך נ"ל ברור דודאי לשיטת ריב"ן אליבא דר"מ בהתקבלתי נמי הוי בעילת זנות ולפי הבנת התוספות בשיטת ריב"ן היינו דוקא משום דלר"מ לא מהני התקבלתי ואית לה והיינו נמי מתקנת חכמים דמסתמא לא הוי מחילה גמורה וכיון דאית לה ולא סמכא דעתה הוי בעילת זנות ואפ"ה מקשו התוס' שפיר מההיא דהחובל דהתם ודאי לית לה שהרי מכרה הכתובה לבעלה בדמי החבלה ונתקבלה כתובתה בבירור דהא לא שייך האי טעמא דלא הוי מחילה גמורה ואפילו הכי אמרינן התם דאי אפשר לה למכור משום דהוי בעילת זנות אלמא דליתא לסברת ריב"ן זהו ברור בכוונת התוספות בשיטת ריב"ן ודברי מהרש"א ז"ל צריך עיון אבל בסמוך איישב שיטת ריב"ן דלא תיקשי עליה קושיית התוספות ודוק היטב:

בא"ד וקשה לר"י דבפרק החובל משמע דאפי' היכא דלית לה אפ"ה הוי לר"מ בעילת זנות כו' עכ"ל. באמת לא אשכחן האי לישנא דבעילת זנות התם בפרק החובל אלא דאסור להשהות אשתו שעה א' בלא כתובה אלא דממילא משמע להו דהא בהא תליא ולענ"ד לסברת ריב"ן ודאי ליתא דע"כ מודה ריב"ן דאסור להשהותה אפי' היכא דלית לה כיון דבפ' החובל אמרינן להדיא דטעמא דאסור להשהותה היינו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה א"כ האי טעמא שייך טפי היכא דלית לה אלא דאכתי לא הוי בעילת זנות היכא דלא שייך טעמא דלא סמכה דעתה ואע"ג דלא אשכחן דאיירי ר"מ בהדיא בהא מילתא דאסור להשהות' אלא היכא דהוי בעילת זנות מ"מ אפשר דממילא שמעת מינה וכמו שאפרש בזה ר"פ אע"פ ועוד נ"ל דריב"ן גופא לא קאמר אלא ליישב הא דדייקינן בפ' אע"פ דבתנאי דמעיקרא לר"מ אית לה ומפרש ריב"ן דהיינו משום דאי ס"ד דלית לה לא הוי בעילת זנות כיון דמעיקרא אדעתא דהכי נשאה וסברה וקיבלה אע"כ דאית לה ומשום דלא סמכא דעתה הוי בעילת זנות משא"כ בההיא דהתקבלתי וההיא דפרק החובל אפילו אי לית לה נמי שייך בעילת זנות כיון דמעיקרא לא נשאת לו אלא אדעתא שיהא לה כל כתובתה כן נ"ל נכון וברור ליישב שיטת ריב"ן וסברא כיוצא בזו מצאתי בחידושי הרא"ה ז"ל גבי תחלת ביאה וסוף ביאה ע"ש ותיתי לי דקיימתיה מסברא דנפשאי ולענ"ד הסברא נכונה ודו"ק. ואי תיקשי אכתי מנ"ל דפליג ר"מ בהתקבלתי וסבר דאית לה כדמשמע הכי בשמעתין ודלמא לא פליג ר"מ אלא לענין בעילת זנות בהתקבלתי בשלמא לשיטת ר"י מוכח לה מדקתני כל הפוחת אפילו בתנאי משמע דלא מיבעיא קאמר משא"כ לפי' ריב"ן לא שייך לומר כן דא"כ מי הכריחו לפירושו הא בלא"ה מדייק הש"ס שפיר בתנאי דאית לה כמו לפר"י אלא די"ל דלישנא דמתני' דר"פ אע"פ משמע הכי כמו שאפרש שם בע"ה:

בא"ד ע"כ נראה דר"מ לא מיבעיא קאמר ל"מ היכא דלית לה כו' עכ"ל. ואפ"ה א"ש סוגיא דהחובל דאין הב"ד יכולין לכופה שתמכור כתובתה לההיא דחבלה באחרים דכיון דאין הבעל רשאי להשהותה בלא כתובה וצריך לכתוב לה כתובה אחרת א"כ מפסדינן לבעל בידים לא מפסדינן וכ"ש היכא דחבלה בבעלה דלא מהני אם תזבין ליה כתובה כיון שצריך לכתוב לה כתובה אחרת וק"ל:

בא"ד וא"ת דבפרק אע"פ כו' ובהחובל משמע שיכולה למכור ולמחול עכ"ל. לפמ"ש לעיל בלא"ה מלמכור לאחרים או לבעלה לא קשה מידי דודאי מהני ולית לה. כיון שנתקבלה כתובתה בבירור ולא דמי כלל לההיא דפ' אע"פ דאמרינן לד"ה אינה מוחלת היינו משום דלא הוי מחילה גמורה ואפשר דלבה בל עמה דסמכה אהא דאסור להשהותה. ועוד דדיבורה לאו כלום הוא כיון שכבר נתחייב לה כמ"ש רש"י להדיא בההיא דפרק אע"פ. אלא דעיקר קושיית התוס' הכא מלמחול דאמרינן להדיא בפ' החובל דלגבי בעלה ודאי מחלה אלמא דמהני. מיהו יש לדקדק מאי ענין קושיית התוספות הכא בשמעתין. דבלא"ה בפשיטות הו"ל לאקשויי ההיא דהחובל אההיא דפ' אף ע"פ ולמאי דפרישית א"ש שהביאו קושיא זו הכא לסייעתא לפר"י דלר"י א"ש דע"י שובר לכ"ע מצי מחלה ומהני משא"כ לפי' ריב"ן דכל היכא דהוי בעילת זנות לר"מ ע"כ אית לה וכיון דר"מ פליג אדר"י וקאמר דבכתבה התקבלתי הוי בעילת זנות ע"כ דס"ל דאית לה וא"כ קשיא ההיא דהחובל כנ"ל וכל זה לפי הבנת התוספות בשיטת ריב"ן מיהו למ"ש בישוב שיטת ריב"ן דלדידיה נמי לרבי מאיר בהתקבלתי לית לה אם כן לריב"ן נמי אתי שפיר ודו"ק:

בא"ד וא"ת ומאי קאמר ר"מ היא כו' וי"ל דהתם מיירי לפי המסקנא דשמעתין כו' עכ"ל. ויתכן יותר לפי מה שאפרש בפ' אע"פ דכל השקלא וטריא דהתם דדייק הש"ס דלר"י בתנאי דבע"פ דמעיקרא לא מהני היינו אליבא דאביי דהתם דאי ס"ד דמהני לא הוי קאמר ר"י דכותבת שובר כיון דבעלמא ס"ל אין כותבין שובר משא"כ לרבי ירמיה דהתם דמוקי כששוברתה מתוכה אין צורך לומר דלר"י לא מהני מחילתה וא"כ המקשה דהכא סבר כרבי ירמיה ומקשה שפיר מכח כ"ש כדפרישית כיון דלר"י התקבלתי מהני כ"ש מחילה דמעיקרא דהא לר"מ נמי מחילה דמעיקרא עדיפא מדנקט בל' כל הפוחת והשתא א"ש נמי הא דמקשו התוס' בתר הכי וא"ת מנ"ל לר"מ כו' משום דהכא לא שייך לומר כן וא"כ קשיא להו מאי ס"ד דמקשה לומר דפליג ר"מ ור"י בתרתי לענין בעילת זנות ולענין התקבלתי אי מהני הא קי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן והול"ל דלא פליגי אלא לענין בעילת זנות לחוד ואפילו את"ל דפליגי נמי לענין מחילה דמעיקרא היינו משום שזה מוכח כדדייקינן בפרק אע"פ משא"כ פלוגתא דהתקבלתי אי מהני אינו מוכרח כלל כן נ"ל ברור בעז"ה ונתיישב' קושית מהרש"א ז"ל ודוק היטב ותו לא מידי:

בד"ה אתאן לר' יהודא כו' אסיפא בלא רישא הו"מ לדקדק כו' עכ"ל. וללשון הראשון שכתבתי בלשון הגמרא בלא"ה אתי שפיר דמסיפא לא מצי לאקשויי נהי דלר"י מהני מחילה דהתקבלתי ע"י שובר מ"מ סיפא דמתניתין לא איירי בהכי ואפשר דמודה רבי יהודא אבל מרישא מדייק שפיר דמשמע דקתני מילתא דפסיקא דלעולם חייב משמע דאפי' התקבלתי לא מהני ודו"ק:

דף נא:

בתוספות בד"ה וגט חוב שאין בו אחריות וא"ת תקשי מהכא לשמואל כו' עכ"ל. ואף שאיני כדאי מ"מ ללמוד אני צריך דלענ"ד יש ליישב דהא דקאמר שמואל אינו גובה לר"מ מבני חרי היינו היכא שאין החייב מודה כמ"ש שם רש"י ז"ל להדיא ואשמעינן דיכול לטעון פרעתי או אמנה או להד"ם דכיון שאין כתוב בו אחריות לא הוי אלא כמע"פ בלא עדים וכמ"ש שם בחדושי משא"כ הכא בברייתא איירי כשחייב מודה ואשמעי' דאין גובה ממשעבדי אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו בפ"ק דמציעא שם דטעמא דשמואל אליבא דר' מאיר דהוי כאילו מחל לו החוב לגמרי וכבר כתבתי שם דצ"ע מהיכן יצא להם כן ע"ש:

בגמרא אמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה כו' ונראה שזה שיטת התרגום ירושלמי פ' תצא בפסוק אין לנערה חטא מות ותרגום לית לה לעולימתא דין קטול אלהן בעלה יפטרינה מיניה בגיטא והיינו ע"כ כמ"ש התוס' כאן דאבוה דשמואל מדאורייתא קאמר אלא דאכתי הא גופא קשיא לי אמאי אסר לה אבוה דשמואל מדאורייתא משום חששא שמא סופה ברצון ואמאי לא מוקמינן לה בחזקת היתר לבעלה וחזקת כשרות כמו שהקשו התוספות בסוגיא דפ"פ ותירוצם לא שייך כאן ואע"ג דכל סוטה אסורה לבעלה ולא מהני לה הנך חזקות היינו כדאמרי' בגמרא דרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ואיתרעו הנך חזקות משא"כ הכא ובשלמא לדברי התרגום יש לומר דהתם נמי איתרע חזקת כשרות דבסתמא בא הדבר ע"י שנתייחדה עמו בשדה דאפילו בעיר כתב רש"י ז"ל בחומש פירצה קוראה לגנב כ"ש בשדה ובהכי הוי אתי שפיר ההיא דאסתר דהתם תחילת היחוד באונס והיא בחזקת כשרות אלא דאכתי לא הוי מקשה הש"ס מידי משבויה אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא דאבוה דשמואל אפי' שלא ע"י יחוד איירי והדרא קושיא לדוכתא והנלע"ד בזה דטעמא דאבוה דשמואל דסתמא דמילתא הכי הוא דרוב הנבעלות באונס סופן לרצון כיון דיצר אלבשה ומתהני מעבירה כדמשמע להדיא מלישנא דרבא דקחשיב להא מילתא אונס וקאמר לישנא שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו אלמא דאפילו לרבא שכיחא מילתא טובא דבסוף ביאה אלים יצרא טובא והכי משמע בירושלמי פ"ד דסוטה בהאי איתתא שנבעלה באונס ואתיא לקמיה דר' יוחנן אמר לה ולא ערב לך בסוף אמרה לו משל לטומן אצבעו

בשבת ואצ"ל ביוה"כ אע"פ שבתחילתו אינו ערב בסוף ערב לו אלמא דסתמא דמילתא הכי הוא אלא דלרבא מהני האי טעמא דיצר אלבשה למיחשבה אונס ולאבוה דשמואל לא מהני כן נראה לי נכון:

שם איתיביה רב לאבוה דשמואל אם תשתבאי כו' ולכאורה יש לתמוה דקארי ליה מאי קארי ליה וקא מדמח וודאי נבעלה לשבויה דהו"ל ספק ספיקא ולמאי דפרישית בסמוך א"ש כיון דע"כ לאבוה דשמואל רוב הנבעלות באונס סופן ברצון ורוב עו"ג כו' א"כ לא מיקרי ס"ס כמ"ש התוס' בסוגיא דפ"פ דמילתא דלא שכיח לא מיקרי ס"ס ואף לפי השיטה שכתבתי שם דהיכא דחד ספק שכיח וחד לא שכיח מיקרי שפיר ס"ס כמ"ש שם מילתא בטעמא מ"מ הכא דתרוייהו שכיח הו"ל תרי רובי ולכ"ע לא מיקרי ס"ס וע"ז משני שפיר בשבוייה הקילו והיינו דמשום דמנוולה נפשה לגבי שבאי ולא שייך רוב עו"ג וכו' ומיקרי שפיר ספק ספיקא כנ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב אמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה כו' ופליגא דרבא. וכתבתי דבתרגום ירושלמי בפרשת כי תצא בפסוק אין לנערה חטא מות מפרש להדיא כאבוה דשמואל דבעלה מפטרינה בגיטא וכתבתי מילתא בטעמא ונ"מ דאפילו לדידן דהיכא שנתייחדה עם פרוצים ברצון אסורה אפילו אם נאנסה ועיין בפנים שדקדקתי כן מדברי רבינו שמחה ז"ל שהובא בש"ע אה"ע והבאתי ראיה ג"כ מעובדא דאסתר שאמרה כאשר אבדתי אבדתי שאסורה למרדכי לפי שנכנסה ברצון אע"ג דמסתמא בעיקר ביאתה היתה אנוסה גם עכשיו כמו מעיקרא אע"כ כדפרישית מהטעם שכתבתי בפנים ובתשובה הארכתי:

שם ופליגא דרבא דאמר רבא כו' מ"ט יצר אלבשה. והא דאמרינן בכריתות דהבועל חייב על כל ביאה ולר' אלעזר על כל כח וכח ולא אמרינן יצר אלבשה שאני התם שהוא פשע והלביש יצר לעצמו משא"כ באשה דיצר אלבשה באונס ובזה העליתי ארוכה לדברי רבינו שמחה שהובא בש"ע אה"ע סי' י"א דאשה שנתיחדה עם פרוצין אסורה אפילו באמרה נאנסתי והיינו משום דהוה ליה תחילתה וסופה לרצון ולא מהני האי טעמא דיצר אלבשה לגבה ובתשובה הארכתי:

דף נב.

בתוספות בד"ה ממזרת כו' עיין בכל זה בחדושי מהרש"א ז"ל. ומה שכתבו בסוף דבריהם אע"ג דאמר לעיל דפרקונה עדיפא לה טפי מפירות עכ"ל. הלשון אינו מדוקדק דכיון דעדיפא לה ודאי שאין כל הנשים רוצות בכך אלא כוונת דבריהם דבעיקר תקנתא פרקונה עדיפא לן לענין שאין יכולה לומר איני ניפדית ואיני נותנת פירות והיינו דתקנו חכמים כן כדי שלא תטמע בין עכו"ם כמ"ש התוספות שם לחד פירושא אבל היא עצמה בודאי רוצית בכך כיון דפרקונה לא שכיח כ"כ. אלא דלפ"ז מצידה תברא מאי קשיא ליה לר"י דנהי שכל הנשים רוצות בכך ואפ"ה לא מצי למימר איני נותנת פירות כדי שלא תטמע בין עכו"ם משא"כ הכא שאין חייב לפדותה אפשר דשפיר מצי למימר איני נותנת פירות דהא כתבו התוספות לעיל דאע"ג דקתני פרקונה תחת פירות אפ"ה פרקונה עיקר ולא נקיט האי לישנא אלא לאורויי דלא מצי למימר איני נפדית כו' ומ"ש מהרש"א ז"ל דא"כ חוטא נשכר לא ידעתי מה חוטא נשכר יש כאן כיון דמדידה קא אכלה והבעל שלא כדין אכלן. והנראה מזה דר"י סובר בפשיטות כאידך פירושא שכתבו התוס' לעיל דהא שכל הנשים אינן יכולין לומר איני ניפדית ואיני נותנת פירות היינו משום דא"כ מפקא לגמרי תקנת פירות ולא דמי למזונות או מטעמא אחרינא דלענין פירות ידו כידה ומה"ט פשיטא ליה לר"י דאין לייפות כח אלמנה לכ"ג בזה משאר נשים תקנוה שתעקור תקנת פירות וכי היכי דאיהי אית לה כל תנאי כתובה מדידיה לדידה ה"ה תקנת פירות דמדידה לדידיה ולכך מפרש לה כשנשבית דוקא. מיהו הרמב"ם ז"ל מפרש להדיא כפרש"י ופסק בפ' כ"ד מהל' אישות דבכל ענין כשבא להוציאה משלם כל הפירות שאכל והרבה יש לדקדק עוד בזה ואין להאריך ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה מממזרת ונתינה חייב לפדותה כו' ואור"י דהתם פירש בקונטרס דיש להן פירות שאכל הבעל משלהן כו' ושיטת הרמב"ם ז"ל נראה להדיא כשיטת רש"י שכן כתב בפ' כ"ד מהל' אישות ע"ש ועיין מה שכתבתי בסוף פ' אלמנה ניזונית:

בגמרא לימא כתנאי המדיר כו' מאי לאו במדיר אשת כהן קמיפלגי עד סוף הסוגיא. כבר צווחו קמאי דקמן שהסוגיא תמוה דמעיקרא הוי פשיטא לתלמודא דבמדיר אשת ישראל לכ"ע אינו פודה אע"ג דאיהו גרם לה וא"כ מאי משני לדחויי דלא פליגי אלא בנדרה איהי וקיים לה הוא וטעמא דר"א דהוא נתן אצבע בין שיניה א"כ כ"ש במדיר ממש יש לו לפדותה ומהרש"א ז"ל כתב שזה בכלל דברי התוספות וכ"כ מהרא"ן חיים ועדיין התמיה במקומה בעיקר הסוגיא. ולולי פרש"י ותוספות היה נלע"ד ליישב דמעיקרא ודאי הוי פשיטא ליה לתלמודא דבמדיר אשת ישראל לכו"ע אינו פודה כיון דלא קרינן בה ואותבינך לי לאנתו וע"כ אזלינן בתר בסוף ומוכח לה מלישנא דר' נתן גופא דקאמר שאלתי את סומכוס כשאמר ר"י כו' או כשנישבית ולבסוף הדירה אלמא דהוי פשיטא ליה טובא לר' נתן האי סברא דתנאי דואותבינך לי לאינתו מהני לגבי מדיר עד דהוי בעי למימר דאפילו כשנישבית ולבסוף הדירה מהני ומשמע נמי דהא דהוי בעי למימר כשנישבית ולבסוף הדירה היינו משום דמשמע ליה דבהדירה ולבסוף נשבית לא הוי פליג ר"א למימר דפודה דפשיטא ליה לר' נתן דאזלינן בתר בסוף וא"כ כי מהדר ליה סומכוס דנראין הדברים דר' יהושע לא איירי אלא בהדירה ולבסוף נישבית הדרא קושיא לדוכתא מ"ט דר"א לא מיסתבר דסומכוס פליג בהאי סברא דפשיטא ליה לר"נ אע"כ דלמסקנא דסומכוס במדיר אשת כהן פליגי וקמיפלגי בפלוגתא דאביי ורבא. וע"ז משני שפיר הב"ע דנדרה איהי וקיים לה הוא והשתא מצינן למימר שפיר איפכא דסברא פשוטה היא דבמדיר אזלינן בתר מעיקרא כיון דהוא הגורם ולא דמי כלל לאלמנה לכ"ג ולממזרת ונתינה לישראל אלא דפליגי שפיר בנדרה איהי וקיים לה הוא וקסבר ר"י דאינו פודה דהיא נתנה אצבע. ועוד נ"ל דהא דהוי פשיטא ליה מעיקרא דבמדיר אזלינן בתר בסוף היינו משום דהוי משמע ליה דעיקר התקנה שכותבין כן בתנאי כתובה ואותבינך לי לאינתו לא איצטריך אלא להכי דנהי דבשעת התקנה הוצרכו לפרש כן לאפוקי ממזרת ונתינה אכתי למה הנהיגו לכתוב כן בכל תנאי כתובה הכשירות כדמשמע להדיא במתניתין לא כתב לה אי תישתבאי אפרקינך ואותבינך לאינתו וכו' אע"כ הוי משמע ליה שהיו כותבין כן כדי שלא יהא חייב לפדותה אלא היכא שיכול לקיים בסוף התנאי דואותבינך לי לאינתו וע"כ היינו לאפוקי היכא שהדירה קודם שנישבית דאינה ראויה לבסוף וא"כ ע"כ במדיר אשת כהן קמיפלגי. ועל זה משני שפיר דלעולם כשהדירה הוא לכו"ע אין חייב לפדותה. כיון שהוא הגורם ודוקא בנדרה היא וקיים לה הוא פליגי והשתא לפי זה מצינן למימר נמי דלמסקנא נמי דפליגי אי אזלינן בתר מעיקרא או בתר בסוף אכתי פליגי בנדרה איהי דהא בהא תליא דמ"ד אזלינן בתר מעיקרא סבר דואותבינך לי לאנתו לא אתא לאפוקי אלא נדרה איהי משום דס"ל היא נתנה וכו' ומאן דאזיל בתר בסוף סבר דבנדרה איהי נמי הוא נותן וא"כ נדרה איהי ונדר הוא כי הדדי נינהו כן נ"ל ליישב הסוגיא לולי דמפרש"י ותוס' לא משמע כן ולשון רש"י ז"ל במה שכתב אי נמי בכהנת ע"י נדר ודאי צ"ע ונלע"ד שאין הגה"ת מהרש"א ז"ל עולה כלל בלשון רש"י ז"ל דאמאי פלגינהו בתרתי בבי דהו"ל שלא ע"י נדר בין בכהנת בין בישראלית אי כאביי אי כרבא וגם יתר דבריו נראין דחוקין. ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוספות בד"ה והיו מבקשין כו' והכא אשתו כגופו עכ"ל. והא דלא דייק מדרשב"ג איפכא עיין מה שכתבתי בחדושי לגיטין ויבואר קצת בסמוך ועיין בחידושי הרשב"א לגיטין:

דף נב:

בגמרא הא בכדי דמיהן פודין כו' ורמינהו. ולכאורה יש לתמוה כיון דרשב"ג מפרש טעמא מפני תיקון העולם משמע דאם רצה לפדות ביותר מכדי דמיה אינו רשאי ואם כן שפיר מדייקינן הא בכדי דמים אם רצה פודה אף ביותר מכדי כתובתה ולא קשיא כלל דרשב"ג אדרשב"ג מזה נראה מבואר דפשיטא ליה לתלמודא דרשב"ג נמי ס"ל דאם רצה פודה אף ביתר מכדי דמיה משום דאשתו כגופו סברא אלימתא אלא עיקר מילתא דרשב"ג דאין פודין יותר על כדי דמיהן היינו שאין מחייבין אותו לפדותה דסתם תנאי פרקונה שתקנו היינו דוקא בכדי דמיהן דיתר מכדי דמיהן לא שכיח כלל כיון דבכל השבוין אין פודין מפני תיקון העולם ועוד כיון שאין רוצה לפדותה אלא לגרשה תו לא שייך לומר דאשתו כגופו כנ"ל נכון:

שם תטרוף ממשועבדים ירתון תנן. ואע"ג דמזונות נמי נהי דמתנאי כתובה נינהו וככתובה דמי לענין מטלטלים ואפ"ה אין טורפין ממשועבדים התם טעמא אחרינא איכא משום שאין קצובין וכתובין משא"כ הכא דלא שייך האי טעמא אי לאו דירתון תנן הוי גבי ממשועבדים ותדע דהא במזונות אפילו שיעבדו האחין לאחר מיתת אביהן אין גובין מהם והכא בכתובות בנין דיכרין דוקא ממה ששיעבד האב אינן גובין אבל בשיעבדו האחין גובין משום דיסבון תנן:

בתוספות בד"ה תטרוף ממשעבדי ירתון תנן אף על פי שידע גם המקשה כו' עכ"ל. ועיין פירוש דבריהם בחידושי מהרש"א ז"ל מיהו מלשון רש"י ז"ל שכתב ירתון תנן ואין ירושה במשועבדים אי אפשר לפרש דבריו כשיטת התוס' דאכתי לא הוה משני מידי דהיא גופה קשיא למה עשו כירושה והנראה משיטת רש"י ז"ל דהמקשה נהי דהוה ידע דאיכא פלוגתא בהא מילתא אי טרפה ממשעבדי או לא אכתי לא אסיק אדעתא דפליגי בלשון התנאי כתובה אי ירתון תנן או יסבון תנן והקשה השתא דאמרת דאין גובין ממטלטלי משום דככתובה שויוה רבנן א"כ מ"ט דמ"ד דאין טורפין ממשועבדים ועי"ל דממעשה בכל יום קשיא ליה וק"ל:

דף נג.

בגמרא א"ל רבא ותיבעי לך מוחלת. ואף ע"ג דלא משכחת דמחלה דקי"ל אסור להשהותה בלא כתובה אפ"ה מיבעיא ליה אם נעשה באיסור או שמחלה קודם מיתת בעלה או ליורשים וכ"כ המפרשים הקדמונים כדאיתא בלשון הר"ן ובחדושי הרא"ה ז"ל ואע"ג דלפי זה לא אתי שפיר מה שכתבו רש"י ותוס' דמוחלת שכיח טפי והוא דבר מצוי דמ"מ לגבי מוכרת שכיח טפי דהא במוכרת נמי שייך האי טעמא דאסור להשהותה מיהו בלשון הרא"ש ז"ל מצאתי תירוץ יותר מספיק דנהי דצריך לכתוב לה כתובה אחרת ממנה ומאתים אכתי נ"מ בכתובת בנין דיכרין לענין התוס' כתובה ולולי שאיני כדאי היה נ"ל דאפילו עיקר כתובה נמי נהי דצריך לכתוב לה כתובה אחרת מ"מ כיון דבשעת המחילה נתבטל ג"כ התנאי כתובה דבנין דיכרין וא"כ אף שכתב לה כתובה אחרת אכתי אין כאן מקום לבנין דיכרין שירשו כתובה זו דתנאי ב"ד לא שייך אלא בכתובה דשעת נישואין דבהאי שעתא שייך טעמא דכדי שיכתוב אדם לבתו כבנו משא"כ במוחלת וכתב לה אחרת משום לתא דאיסורא מנ"ל דתקנו בכה"ג וצ"ע:

קונטרס אחרון א"ל רבא ותיבעי לך מוחלת וכתבו הר"ן והרא"ה דאע"ג דלא משכחת דמחלה דאסור להשהותה אפ"ה תיבעי ליה אם נעשה באיסור והרא"ש ז"ל כתב דנ"מ לענין תוספת כתובה ולענ"ד אפשר דאפילו לענין מנה ומאתים נמי לא תקנו כתובת בנין דיכרין אלא בשעת נישואין משא"כ במוחלת וצריך לכתוב לה כתובה אחרת משום לתא דאיסורא אפשר דלא תקנו כתובת בנין דיכרין:

קונטרס אחרון א"ר אושעיא לפי שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מ"ש ליכי ופירשו רש"י ותוס' דלפי"ז הא דאמרי' תחת כתובתה תחת נדוניתה ולא תחת מנה ומאתים וכ"כ הרא"ה והריטב"א ז"ל. ולענ"ד הקלושה היה נ"ל דשפיר מצינן למימר דתקנו קבורתה תחת כתובתה ממש דהיינו מנה ומאתים ואפ"ה אתי שפיר סוגיא דהכא ואדרבה בכך יתיישב יותר סוגיא דפ' האשה שנפלו דף פ"א וכמ"ש בטוב טעם בפנים אלא שנשמט מתוך הדפוס ותמצא בהשמטות:

סליק נערה שנתפתתה

דף נד:

במשנה אעפ"י שאמרו בתולה גובה מאתיים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף מוסיף. יש לי לדקדק בלשון המשנה דנקיט לה בהאי לישנא ואף למאי דמפרשינן בגמרא דקמ"ל דלא אמרינן קיצותא עבדי רבנן מ"מ הו"ל למיתני אע"פ שאמרו בתולה כתובתה מאתים כו' ומה ענין לשון גובה לכאן. ועוד דהא סתם משנה ר"מ ושמעינן ליה דכתובת בתולה דאורייתא וא"כ מאי אע"פ שאמרו דקאמר ודוחק לומר דאגב אלמנה נקיט הכי מכל זה נ"ל דאמתני' דפרקין דלעיל קאי דקתני לא כתב לבתולה מאתים ולאלמנה מנה גובה מפני שהוא תנאי ב"ד ודייקינן התם בגמרא שאפילו אם התנה מעיקרא לפחות מכתובתה לא מהני וכדפרישית לעיל דמגופא דמתניתין דייקינן הא מילתא וא"כ קאמר הכא שפיר אע"פ שאמרו דלעולם גובה אע"פ שהתנה לפחות לה וקס"ד דכי היכי דלא מצי למיפחת ה"נ לא מצי להוסיף קמ"ל דיכול להוסיף. ואע"פ דלחד לישנא מוקמינן מתני' דלעיל כר' יהודה היכא דלא כתב התקבלתי. מ"מ רישא דמתניתין דהכא אתיא ככ"ע ואמחילה דע"י תנאי קאי וכדפרישית. והשתא א"ש נמי הא דר' יהודא דקאמר אם רצה לכתוב לה התקבלתי ואדישא קאי דאע"ג דאינו רשאי לפחות אפ"ה יכול לכתוב התקבלתי כנ"ל:

בתוספות בד"ה אם רצה להוסיף כו' ושאל ר"י לרבינו אליהו והשיב לו דמצינו כענין זה בפ' הפועלים כו' אע"פ שאין מקנה לו שום נכסים כו' עכ"ל. נראה כוונתם בזה דהתם אין חילוק בין אית ליה נכסים או לית ליה כיון דסוף סוף לא משעבדי נכסיו בשעת התנאי אלא משעת האונסים כדאיתא לעיל פ' אלו נערות דף ל"ד ע"ב וא"כ לפ"ז ע"כ צ"ל דאפ"ה מתחייב כיון שאמר בלשון

חיוב ומחייב גופו לקיים זה התנאי וכיון שחל עיקר החיוב בשעת התנאי ממילא אישתעבדו נכסיו בין אם היה לו עכשיו או אם לא היה לו וקנה אח"כ. דאדם משעבד דבר שלא בא לעולם במה שהחיוב חל מיד וא"כ שפיר מייתי ראיה דשייך חיוב הגוף אף במה שלא היה חייב ומש"ה שייך נמי השיעבוד בגופו לענין חיוב תוספת כתובה אפי' אי לית ליה נכסים עכשיו ומה"ט הוציאו הפוסקים דכל מה שאדם אומר בלשון חיוב מהני אפילו בדבר שלא בא לעולם או אינו ברשותו וכן מצאתי בירושלמי ר"פ איזהו נשך מימרא דרב נחמן שם. כן נ"ל בכוונת התוספות ומה שכתבו בלשון דמשמע דאיירי בכל ענין אע"ג דלמאי דפרישית ממקומו הוא מוכרע אלא משום דאכתי היה באפשר לדחות דהתם מיירי ששיעבד לו בפירוש נכסיו משעת משיכה מעכשיו על תנאי הזה וע"ז כתבו שפיר דמשמע דלא איירי בהכי אלא בכל ענין דסתמא דמילתא דלא משתעבדי אלא משעת אונסים כדפרישית וזה ברור וכן נראה מלשון מהרש"א ז"ל אלא שקיצר ומהר"א בן חיים נדחק בזה ללא צורך ודו"ק:

קונטרס אחרון תוס' בד"ה שאם רצה להוסיף שכתבו דשייך חיוב הגוף אף במה שלא היה חייב נראה לי שמכאן הוציאו הפוסקים דכל מה שאדם אומר בלשון חיוב מהני אפילו בדבר שלב"ל ובדבר שאינו ברשותו והיינו נמי מה"ט גופא שהחיוב חל על הגוף לקיים מה שקיבל עליו וכן נ"ל להדיא מלשון הירושלמי בפ' איזהו נשך גבי אמר לו תן לי חיטי שאני מוכרם ולוקח אני בהם יין וכו' א"ל הרי לי אצלך וכו' ומקשה שם במה קני רב נחמן ב"י סבר חייב להעמיד לחבירו לענ"ד א"א לפרש בע"א אלא כדפרישית דרב נב"י מוקי לה כשאמר בלשון חיוב ומחייב את גופו לכך להעמיד ולקיים תנאו ובמקום אחר הארכתי:

שם במשנה ר' מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים כו' ה"ז בעילת זנות נראה הטעם כיון דלא סמכה דעתה שנשאה לשם אישות אלא כפילגש שאין לה כתובה וכן נראה מלשון הירושלמי שהביא אמתני' דהכא איזהו אשה ואיזהו פילגש ופליגי נמי ר' מאיר ור' יהודה ולפ"ז איכא למימר דאזדו לטעמייהו דלר"מ כיון דפלגש אין לה כתובה הו"ל בעילת זנות ואע"ג דאכתי אי פוחת לבתולה ממאתים אכתי נשאר לה כמו כתובת אלמנה מ"מ לא פלוג רבנן ורבי יהודה לטעמיה דאפילו פילגש יש לה כתובה ואם כן לא שייך כאן ענין בעילת זנות כן נ"ל:

בתוספות בד"ה ולפוגמת איצטריך כו' פי' אפילו היתה הכתובה בשטר אחד והתוספת בשטר אחר עכ"ל. הוצרכו לפרש כן לפי שיטתם דלקמן דבשטר חוב נמי שייך האי דינא דפוגמת וא"כ לא נפקא מינה בהא דתוספת כתובה ככתובה לענין פוגמת אלא בהא מילתא דמיקרי פוגמת אף ע"ג שהוא בשטר בפני עצמו משא"כ למה שאפרש לקמן בשיטת רש"י דלא שייך הא מילתא דפוגמת בשטר חוב לכך לא הוצרך רש"י לפרש כאן כפי' התוס' ועיין לקמן:

בד"ה ולתובעת עיין בהר"ן ובספר מגיני שלמה ליישב שיטת רש"י:

דף נה.

תוספות בד"ה ולשבח כו' אבל אי לא הוי תנאי כתובה ככתובה היתה גובה מן השבח כמו ב"ח דגבי אפילו משבח דיתמי כו' עכ"ל. לכאורה אין לדבריהם אלו הכרח לענין סוגיא דשמעתין דאפי' לדברי החולקים על סברת התוספות וסוברים דב"ח אינו גובה משבח דיתמי אפ"ה א"ש הא דקאמר בשמעתין לשבח לענין שבח לקוחות אלא משום דעיקר החילוק בין כתובת אשה לב"ח נובע ממשנה דפ' יש בכור ומסקו התוס' הכא דאיירי ע"כ משבח יתומים משו"ה כתבו דלשבח דשמעתין נמי איירי בהאי עניינא ומה שיש לדקדק בעיקר דבריהם כבר פירשתי באריכות בפ"ק דב"מ ובפ' הגוזל קמא ע"ש ומה שדקדק מהרש"א ז"ל בהא דמייתי התוס' ממזון אשה והבנות ולא מייתי מבכור גופא נ"ל ליישב דכיון דלא קתני בבכור לשון גוביינא. דלא שייך ביה כלל עיקר דינא אלא לענין ירושה א"כ פשיטא דאיכא למימר דהא כדאיתא והא כדאיתא משא"כ במזון הבנות דשייך בה ענין גוביינא מלקוחות ואפ"ה קושטא דמילתא דאין גובין ומדנקט סתמא משמע שפיר דלישנא דמתניתין משבח יתומים איירי כן נראה לי:

בד"ה ולשבועה פי' הקונטרס לענין ע"א כו' ולא א"ש למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה עכ"ל. וקשיא לי בדבריהם דאפילו למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה אפ"ה אי לאו דתוספת כתובה ככתובה לא היתה נשבעת כיון דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים והו"ל תוך זמנו וקי"ל אין אדם פורע תוך זמנו ואפילו שבועה לא בעי כדאיתא בפ"ק דב"ב דף ו' אלא דבכתובה אפילו תוך זמנו בעי שבועה משום חשש צררי וכמ"ש התוס' בפ' השולח דף ל"ד ע"ב. וא"כ שפיר קאמר הכא דבתוספת כתובה נמי שייך חששא דצררי וראיתי שהרא"ש ז"ל כתב כן בשם רבינו מאיר הלוי וגם הרא"ה ז"ל בחידושיו הביא סברא זו. וכתב דליתא דשעת מיתה זמנה היא כדמוכח מפרק השולח וכבר פירשתי דמלשון התוס' בפרק השולח מוכח להיפך ואף אם נאמר דהתוס' דהכא לא נחתו להאי סברא וסברי כסברת הרא"ה ז"ל וכוונת הרא"ה ז"ל דבשעת מיתה הוא רגיל להתפיסה צררי כמ"ש התוס' לחד שינוייא בשם הרשב"א בפ' מי שמת דף קנ"ח ע"ש ובל' הרא"ש ז"ל בפ' השותפין מ"מ א"ש פירש"י דהכא דאיצטריך לאשמעינן הא גופא דבתוס' כתובה נמי שייך האי חששא דצררי אף ע"ג דלא שייכא בבע"ח כנ"ל נכון ושיטת התוס' והרא"ה ז"ל צ"ע ודו"ק:

בד"ה נראה כפר"ח דגריס ברישא ייחד כו' אבל לספרים דגרסי כו' תימא דלא קאמר ייחד לה מטלטלים כו' עכ"ל. ולענ"ד במטלטלים לא הוצרך להזכיר ייחד כיון דכולה מילתא על שבועה קאי ועיקר השבועה היא שמא אתפסה צררי ואם כן אהא מסיק שפיר דאם רוצית לגבות מאותן המטלטלין שהתפיס לה אין צריכה שבועה וכ"כ רש"י ז"ל להדיא אלא מה שכתב רש"י לשון המייחד היינו מסתמא בייחד מטלטלין הם תחת ידה משא"כ בקרקע שייך לשון ייחד וק"ל:

בד"ה כתובו וחתומו כו' ופ"ה וה"ה אפילו לא אמר כתובו כו' דסתם קנין לכתיבה עומד עכ"ל. לכאורה אין זה מוכרח לפי שיטת הרמב"ן ז"ל והטור בחו"מ סי' רמ"ח ובש"ע שם ובסי' ל"ט דלא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד אלא כשהקנין לפני הלוקח ומקבל מתנה או המלוה משא"כ שלא בפניו וא"כ איכא לאוקמי ההיא דהכא דוקא כשאמר כתובו וחתומו דבהא אי קנו מיניה אפילו שלא בפניו א"צ לאימלוכי ביה ואפשר דהתוספות סברי כשיטת החולקים אלא דאפילו לפ"ז איכא למימר דלרבותא נקט אמר כתבו וחתמו והבו ליה דסד"א דנהי דסתם קנין עומד לכתיבה היינו משום שע"י הקנין נגמר הדבר והשטר לא הוי אלא לראייה משא"כ היכא שאמר כתובו וחתומו והבו ליה איכא למימר שמא לא גמר להקנותו עד שיגיע השטר לידו כדאמרי' בסמוך במתנת שכ"מ וא"כ יכול לחזור בו קמ"ל דאפ"ה לא צריך לאימלוכי ביה כנ"ל לולי שהתוס' לא כתבו כן:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה כתובו וחתומו כו' וה"ה אפילו לא אמר כתובו כו' דסתם קנין לכתיבה עומד וכתבתי דמשמע מדבריהם דלית להו האי דינא שכתב הטור בח"מ ובש"ע סי' ל"ט וסי' רמ"א בשם הרמב"ן ז"ל דלא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד אלא כשהקנין היה בפני המלוה והלוקח ומקבל מתנה משא"כ שלא בפניהם לא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד ולפ"ז אין מקום לדבריהם בזה הדיבור ובביאורי לח"מ הארכתי:

בד"ה ומיהו אם רוצה יכול לחזור בו עכ"ל. פי' דנהי דמסתמא לא צריך לאמלוכי ביה אבל אם מיחה בפירוש מהני ועיין בח"מ סימן ל"ט:

גמרא רב ור' נתן חד אמר הלכה כראב"ע כו' כך הגירסא בכל הספרים שלפנינו אבל טעות הוא שנפל בספרים אלא רב ורבי יונתן גרסינן מדמייתי עלה האי דאמר הלכה כר"ש שזורי במסוכן והוא במנחות דף ל' ע"ב ואע"ג דאיכא דגרסי התם ר' יוחנן כבר כתבו התוספות שם דברוב הספרים גרסינן ר' יונתן מההיא דהכא ע"ש ועוד דהא לר' נתן בעינן למימר לעיל דף מ"ו דלא ס"ל כראב"ע ועוד דר' נתן לאו בר פלוגתא דרב הוא ואין דרכו לפסוק הלכה אלא חבירו של רבי הוי:

שם תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר הלכה כראב"ע כו' דאמר הלכה כר"ש שזורי במסוכן. וקשיא לי טובא דבפרק מי שמת דף קמ"ו ע"ב מוקי רב נחמן מתניתין דש"מ שכתב כל נכסיו אין מתנתו קיימת כר"ש בן מנסיא דאזיל בתר אומדנא ורב ששת מוקי לה כר"ש שזורי דהכא ומסיק שם סתמא דתלמודא ר"נ מ"ט לא אמר כרב ששת משום דשאני התם דאמר כתובו וא"כ מאי תסתיים דקאמר הכא דילמא לעולם ר' יונתן אמר אין הלכה כראב"ע אע"ג דס"ל הלכה כר"ש שזורי דסובר כרב נחמן דכתבו שאני וליכא למימר דדוקא לגבי אומדנא דמתנת שכ"מ מסקינן אליבא דר"נ דכתבו שאני אבל אומדנא דראב"ע דהכא פשיטא ליה לסתמא דתלמודא דחשיב כמו אומדנא דר"ש שזורי הא נמי ליתא דהא לקמן בסוף שמעתין אמרינן דרב נחמן לייט ואמר מ"ד הלכה כראב"ע הכי והכי ליהוי וא"כ לפ"ז לית ליה לרב נחמן נמי הלכה כר"ש שזורי דהא דמו להדדי וא"כ מכ"ש דלית ליה לרב נחמן האי אומדנא דמתנת שכ"מ שאם עמד חוזר והא ודאי ליתא דרב נחמן גופא פסיק הלכה שם דמתנת שכ"מ אם עמד חוזר ע"ש ועוד דהלכה פסוקה היא ולא אשכחן מאן דפליג וכדמוכח נמי בשמעתין וכמו שאבאר בסמוך וצ"ע ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון גמרא תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר הלכה כראב"ע כו'. והקשיתי קושיא עצומה לסוגיא דפרק מי שמת דף קמ"ו ע"ב ומתוך כך העליתי פירוש מחודש בשמעתין עיין עליו:

דף נה:

ורב לא אזיל בתר אומדנא והא איתמר מתנת שכ"מ שכתוב בה קנין כו' ונראה מפירש"י ותוס' דקושיית הש"ס ממאי דקא"ר ארכבה אתרי ריכשי ולכאורה יש לתמוה מאי ענין אומדנא בזה דהא דקאמר רב הרי היא כמתנת בריא היינו מעיקר הדין דכיון שיש בו קנין לא גריעא מתנת שכ"מ ממתנת בריא ודוקא במתנת שכ"מ שהוא בדבור בעלמא דלא הוי אלא מדרבנן שלא תטרוף דעתו מש"ה אזלי בה רבנן בתר אומדנא שאם עמד חוזר דהם אמרו והם אמרו משא"כ היכא שהיא מתנה בקנין דמהני מדאורייתא שפיר קאמר רב דאם עמד אינו חוזר וכדמשמע מלשון התוספות בד"ה שאם אמר לפירוש מהרש"א ז"ל ועיין בזה בסמוך ואדרבה מהכא משמע טפי דרב לא אזיל בתר אומדנא לגבי דינא דאורייתא וא"כ שפיר מצי סבר דאין הלכה כראב"ע ומהא דקאמר רב הרי היא כמתנת שכ"מ נמי לא שייך למידק דאזיל רב בתר אומדנא אלא בתר עיקר שטרא שכתוב ביה כדקציר ורמי בערסיה ואף למה שנדחקו התוס' בזה בד"ה שאם אמר מ"מ אכתי לא ידענא מאי אומדנא שייך הכא אלא עיקר הדין כך הוא כיון דאלמוה רבנן למתנת שכ"מ אפילו בדבור לענין הלואתו לפלוני אע"ג דליתא בבריא אפילו בקנין א"כ כ"ש דיש להועיל במתנת שכ"מ ע"י קנין טפי ממתנת בריא ע"י קנין לענין הלוואה ואדרבה משום שסובר רב מעיקר הדין דהקנין אינו מגרע כלום אלא אדרבא מיפה כח מש"ה לא אזיל בתר אומדנא אלא חוזר הדבר לעיקר הדין ולולי שאיני כדאי היה נראה בעיני לפרש סוגיית הש"ס בפשיטות דקושיית הש"ס בזה היא אותה קושיא גופא שכתבתי לעיל בסמוך ולסתור התסתיים קאתי דמהא דאמר ר' יוחנן הלכה כר"ש שזורי לא מוכח מידי דהא רב גופא נמי ע"כ אית ליה דהלכה כר"ש שזורי דהא האי אומדנא דמתני' דפרק מי שמת דמתנת שכ"מ אם עמד חוזר מסקינן התם אליבא דרב ששת דמיתוקמא כר"ש שזורי ולרב נחמן מסיק שם דאדרבה גריעא הא אומדנא דשכ"מ מדר"ש שזורי דכתבו שאני וא"כ מאן דאית ליה אומדנא דשכ"מ אם עמד חוזר כסתם מתניתין דפרק מי שמת ע"כ אית ליה אומדנא דר"ש שזורי דעדיפא לרב נחמן ושקולין לרב ששת וא"כ כיון דרב ודאי אית ליה האי מתניתין דפרק מי שמת דשכ"מ אם עמד חוזר והיינו ע"כ משום אומדנא כדמסיק הש"ס התם וא"כ מקשה הכא שפיר כן נראה לענ"ד ברור ונכון אף שרש"י ותוס' לא פירשו כן אולי מקום הניחו לי משמים ודוק היטב:

תוספות בד"ה מתנת שכ"מ כו' והתם בקנין איירי דאי בלא קנין אפילו שייר נמי כדאיפסיק הלכתא התם כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי ראייה מייתי דמצינן למימר דהלכתא דהתם אליבא דשמואל איירי דהלכתא כוותיה בדיני משא"כ אליבא דרב מצי לאוקמי מתני' בלא קנין וקסבר דמתנת שכ"מ במקצת לא בעי קנין כדאיתא התם דף קנ"א ע"ב דאמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דר"נ וכו' וכן במה שכתבו דבהדיא דייקינן בפרק מי שמת דאיירי רישא וסיפא בקנין לא מצאתי שם כן דנהי דרב נחמן מוקי לה בהכי מ"מ רבא דאותביה מעיקרא משמע ליה דמתני' איירי דוקא בלא קנין דאי בקנין אפילו במתנת שכ"מ בכולה אם עמד אינו חוזר וא"כ רב מצי סבר לגמרי כרבא ולשמואל מוקי מתני' בקנין וא"ש טפי הא דקתני סיפא לא שייר אין מתנתו קיימת דאם עמד חוזר ואפילו אם מת אם הוא בקנין לא מהני דאין קנין לאחר מיתה ונהי דריב"ם לא רצה לפרש כך משום דלא ניחא ליה למימר דרב לית ליה האי פסק הלכה דהתם כמ"ש התוספות פרק מי שמת דף קנ"ב ע"ב בד"ה שלחו ליה ע"ש מ"מ לפירוש רשב"ם שהביאו התוספות כאן ונדחק ריב"א לפרש דמתני' איירי דקנו מיניה בחזקה ולמאי דפרישית שפיר מצינן לאוקמי כשיטת הרשב"ם ז"ל כדפרישית ואין להאריך כאן יותר אולי יזכני ה' לבאר שיטה זו באריכות במקומו במסכת ב"ב ודו"ק:

בד"ה ואין שטר לאחר מיתה פירוש ואין קנין כו' ויש לגמגם על הלשון כו' עכ"ל. עיין בחידושי מהרש"א ז"ל שדבריהם לפירוש הרשב"ם בדבור הקודם ואהא קשיא להו לישנא דלאחר מיתה כיון דמחיים נמי אם אינו רוצה להקנות מעכשיו לא מהני דבהאי שעתא הדר סודרא למריה מיהו לולי דברי התוספות היה נ"ל ליישב לשון ואין שטר לאחר מיתה דנהי דלהרשב"ם עיקר מילתא תלוי בקנין היינו במתנת מטלטלים דשטרא לא מהני בהו מידי אלא קנין או מחמת דברי שכ"מ משא"כ שמואל אתא לאשמעינן דאפילו במתנת קרקע דנקנה בשטר אפ"ה לא מהני במתנת שכ"מ אפי' בשטר שיש בו קנין דקס"ד דהכא לא שייך האי טעמא דהדר סודרא למריה כיון

שהקנין אינו אלא ליפוי כח שיכתוב לו שטר דסתם קנין כו' ודל סודרא מהכא אכתי יקנה בשטר קמ"ל דאפ"ה לא מהני משום דאין שטר לאחר מיתה ודו"ק:

בד"ה שאם אמר כו' והשתא משמע ליה דרב אזיל כו' עכ"ל. ועיין בחידושי מהרש"א ונראה דזהו ג"כ לפירשב"ם בד"ה מתנת שכ"מ דלפירושא קמא דהתוס' ודאי מצו לפרש כמו לפירש"י דדיוקא דאזיל רב בתר אומדנא היינו ממאי דקאמר הרי היא כמתנת בריא דהא ליכא למימר דטעמא דרב מדינא מצד הקנין דא"כ בלא שטר נמי כן נ"ל ועיין מה שכתבתי בזה בלשון הגמרא:

דף נו.

גמרא ר' יהודה אומר רצה כותב וסבר ר' יהודא כותבין שובר והתנן כו' וקשיא לי הא לקמן סוף פ' הכותב (דף פ"ט ע"ב) מסקינן דהיכא דלא אפשר לכ"ע כותבין שובר וא"כ מאי מקשה הכא הא לר' יהודא לא אפשר למאי דמסקינן בסמוך דלא מהני תנאי לר' יהודא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם. ונ"ל ליישב דבמסקנא גופא איכא למידק מאי חיזוק שייך בזה דסוף סוף מה הועילו בתקנתן כיון דאכתי מצי למיפחת לה מכתובתה ע"י שתצטרך לכתוב לו שובר התקבלתי אע"כ דאפ"ה ניחא להו בהאי תקנה ממה שתיקנו דליהני תנאי והיינו לפי המסקנא משא"כ למאי דס"ד עכשיו דלר' יהודה אין כותבין שובר א"כ טפי הו"ל לתקן דליהני תנאי ממה שתקנו שיכתוב התקבלתי דלא מהני בעלמא כן נ"ל אלא דמלשון התוספות בסמוך א"א לפרש כן כמו שאבאר בסמוך:

תוספות בד"ה כששוברתה מתוכה וא"ת לרבי יוחנן דאמר הטוען כו' עכ"ל. ויש לתמוה טובא על קושייתם דהא לר' יוחנן בלא"ה כל הנשים דעלמא א"א להן לגבות אלא ע"י שובר דאע"ג דקרעה לכתובתה אפ"ה מציא למיהדר ולמיגבי בעידי הינומא אע"כ דלרבי יוחנן כיון דלא אפשר ודאי כותבין שובר אפילו לר' יהודא וא"כ ע"כ דהאי שקלא וטרי' דשמעתין אינו אלא אליבא דמאן דלית ליה דרבי יוחנן ובהכי מיתוקמא שפיר שינויי' דרבי ירמיה ואפילו אם נאמר דבכולהו כתובה דעלמא לא חייש ר' יוחנן דילמא גביא והדר גביא דקלא אית ליה אבל הכא שפיר יש לחוש שתטמין הכתובה ותגבה ע"י עידי הינומא דסוף סוף לר' יהודא אליבא דר' יוחנן הו"ל לא אפשר דאף אם יתנה מעיקרא לכתוב לה כתובה מנה תטמין הכתובה ותגבה ע"י עידי הינומא ואפשר דהתוספות סברי דהסוגיא דהכא לא שני להו בין היכא דאפשר או לא אפשר דאל"כ לא הוי מקשה מידי לר' יהודא דשאני הכא דלא איפשר ולא משמע להו להתוספות לפרש כדפרישית בסמוך ועי"ל דהאי שינוייא דאפשר ולא אפשר היינו כשינויי' דאביי אבל לר' ירמיה דלא אמר כאביי משום דגזר אטו שובר דעלמא א"כ מה"ט גופא לא מפליג בין אפשר או לא אפשר וכל הנשים שגובות ע"כ היינו משום דלר' יוחנן לא חיישינן דילמא גביא והדר גביא כדפרישית ולקמן דף פ"ט נבאר באריכות ודו"ק:

בא"ד ועי"ל דבמקום שכותבין כו' ואע"ג דרבי יוחנן גופא ודאי סבר דאפילו במקום שכותבין גבי במעב"ד לחוד כדמוכח פ"ק דמציעא וכמ"ש התוספות לקמן במתניתין דהוציאה גט סוף פרק הכותב היינו משום דר"י סבר דכותבין שובר משא"כ ר' יוחנן אליבא דר' יהודא דוקא במקום שאין כותבין גביא בתנאי ב"ד וק"ל:

גמרא טעמא דכתבה ליה אבל ע"פ לא כו' לכאורה משמע דהאי דיוקא הוי דוקא אליבא דר' ירמיה דמוקי לה כששוברתה מתוכה א"כ לא מהני ליה האי שובר אם תכחישו אלא דעיקר מילתא דרבי יהודא היינו דשניהם מודים ולענין אי מהני איירי א"כ מדייק שפיר משא"כ לאוקימתא דאביי דהיינו שובר גמור לא הוי מדייק מידי דהא ודאי שובר עדיף דמהני אפילו אם תכחישנו. אלא כד דייקת בה ליתא דהא אפילו לר' ירמיה נמי מהני בשוברתה מתוכה אפילו לענין הכחשה כמ"ש התוספות אליבא דרבי יוחנן דצריכה להראות הכתובה ועוד דא"כ לא הוי משני הש"ס מידי דנהי דלרבי יהודא חכמים עשו חיזוק לדבריהם דלא אהני לשון תנאי אכתי אמאי קאמר ר' יהודא כותב תמחול לו בע"פ בלשון התקבלתי כיון דבלא"ה לא מיירי בענין הכחשה אע"כ דהא דקאמר הכא אבל בע"פ לא לאו בע"פ ממש אלא שיתנו כן מעיקרא ויכתוב לה כתובה מנה או חמישים דבכה"ג לא תוכל להכחישו למאן דלית ליה דר' יוחנן ואפילו לר' יוחנן כמ"ש התוספות אלא דלפ"ז קשיא לי איפכא מאי מקשה אבל בע"פ לא דילמא ר' יהודא נקיט התקבלתי לרבותא וכ"ש תנאי דמעיקרא כיון דאית ליה תנאו קיים תדע דהא לעיל דף נ"א מקשה הש"ס בפשיטות דלר' יהודא דהתקבלתי מהני ע"כ תנאה נמי מהני ולחד שינוייא דהתם נמי משמע שכך הסברא שאין חילוק לר' יהודא ונהי דהתוספות שם הרגישו בזה וכתבו דהסוגיי' דהכא היינו לפי המסקנא דהתם לשינוייא בתרא. ומלבד שהוא דוחק. אלא לפי מה שכתבו התוס' כאן דדיוקא דש"ס הכא היינו מדפליג ר' יהודא בברייתא דלקמן עליה דרבי יוסי וא"כ נראה דזה דוחק יותר לומר דהמקשה דלעיל דף נ"א והתרצן דשינוייא קמא לא הוו ידעי הברייתא דלקמן בשמעתין ובלא"ה אפרש בסמוך שאין דברי התוס' מוכרחין בזו הסברא דברייתא דלקמן לכך נלע"ד לפרש להיפך דהא דדייק הש"ס טעמא דכתבה ליה היינו לשינוייא דאביי דווקא דכיון דלר' יהודא בעלמא אין כותבין שובר אלא דוקא הכא ס"ל דכותבין והיינו כדפרישית דשינוייא דאביי גופא היינו דהו"ל כלא אפשר ולכ"ע כותבין וא"כ ממילא מוכח דתנאי דמעיקרא לא מהני דאל"כ לא הוי קאמר ר' יהודא דכותבין שובר כנ"ל. ועוד נ"ל דמלישנא דמתני' גופא קא דייק והיינו למאי דפרישית בריש פירקין דהא דקתני אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים היינו שאינו יכול לפחות כלום על ידי תנאי אפ"ה מוסיף ואהא קאמר ר' יהודא דלפחות מעיקרא נמי יש תקנה ע"י כתיבת התקבלתי אם כן ממילא שמעינן דתנאי לר' יהודא לא מהני ועיין בזה בחדושינו בדף נ"א ודו"ק:

תוספות בד"ה טעמא דכתבה ליה כו' וליכא למימר מאי כותבת אומרת כדאמר בסמוך כו' עכ"ל. ולכאורה אין דבריהם מובנים בזה דודאי בסמוך מסיק שפיר מאי כותב אומר דאין ה"נ דאומר בזה הלשון שכותב מהני אלא דנקיט כותב משום דהכי אורחא דמילתא לכתוב לראייה משא"כ הכא אפי' אי הוי קתני רצה אומרת התקבלתי ממך הוי מדייק שפיר טעמא דאמרה התקבלתי הא תנאי דמעיקרא בלא התקבלתי לא מהני דהא ע"כ כל השקלא וטריא דהכא היינו במאי דמצריך ר' יהודא ל' התקבלתי דמיחזי כשקרא ולא קאמר דמהני בלשון תנאי ויש ליישב דבריהם דאהא גופא מייתי ראיה כיון דאמרינן בסמוך מאי כותב אומר וע"כ נקיט כותב משום דאורחא דמילתא לכתוב דמהני לענין הכחשה אע"ג דעיקר מילתא התם במתניתין דהכותב לא איירי לענין הכחשה אלא אי מהני א"כ ה"נ מצינן למימר דאע"ג דמהני תנאי דמעיקרא אפילו בע"פ אפ"ה ניחא ליה לר' יהודא למימר תקנתא דכותב התקבלתי דמהני נמי לענין הכחשה כן נ"ל ליישב דבריהם בדוחק

אלא דאכתי קשה למאי דפרישית דע"כ בתנאי דמעיקרא לא שייך הכחשה דלעולם צריכה להראות הכתובה כמ"ש התוס' בד"ה כששוברתה מתוכה וצ"ע:

בא"ד דהא פליג אדר' יוסי דאמר רשאי כו' עכ"ל. לכאורה אין זה מוכרח דהא לקמן דף הסמוך איכא למ"ד דלא פליג ר' יהודא אלא בסוף דלר' יוסי מצית מחלה אפילו בע"פ ולר' יהודא דוקא בעינן כותבת וכמו שפירש"י לקמן אבל בתחלה מודה ר' יהודא דמוחלת אפילו בע"פ וא"כ כי היכי דמודה ר' יהודא בתחילה דמוחלת ה"נ מצינן למימר דמודה בתנאי דמעיקרא ולא פליג אלא בלשון התקבלתי אי מהני בסוף בע"פ אלא דבעיקר דבריהם כבר פירשתי מה שנלע"ד לפרש קושיית הש"ס אאוקימתא דאביי ובזה נתיישב הכל ודו"ק:

בד"ה הרי זה מקודשת ע"כ בדכפליה לתנאיה איירי כו' ותימא א"כ אמאי מקודשת כו' עכ"ל. משמע דעיקר קושייתם כיון דאמר בהדיא ואם לאו לא תהיה מקודשת וא"כ יש לדקדק מאי קשיא להו מההיא דפרק ב' דנזיר דהתם לאו ר' מאיר איירי בה ואפשר דמשמע להו דסתם מתני' ר' מאיר היא ואזלי לשיטתייהו דבעל מנת נמי בעינן תנאי כפול כמ"ש בחידושי לגיטין פרק מי שאחזו:

בא"ד ואור"י דאי לאו דילפינן מתנאי דב"ג וב"ר הו"א דשום תנאי אינו מבטל את המעשה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק אכתי האיך מיתרצא ההיא דנזיר דנהי דלענין קידושין איכא למימר כיון שמסר לה הקידושין הוי מעשה ולא אתי דבור דתנאי ומבטל המעשה מה שאין כן לענין נזיר דדבור ודבור הוא ואכתי הדרא קושיא לדוכתא אפילו אם תמצא לומר מתנה על מה שכתוב בתורה לא שייך למילף מתנאי ב"ג וב"ר אכתי מה סברא יש לומר דלא ליהוי נזיר כיון דתוך כ"ד גמר דבריו ואמר שאינו רוצה להיות נזיר אם יאסר ביין וקי"ל דתוך כ"ד כדבור דמי אפי' לענין חזרה גמורה חוץ מקדשים וגירושין וכ"ש דקשה יותר לפי מאי שהוכחתי בחידושי לגיטין דבנדרים ושבועות לא איצטריך למילף דין תנאי מב"ג וב"ר אלא מסברא דאלת"ה האיך מהני בהו תנאי הא אי אפשר לקיים נזירות ושבועה ע"י שליח וקי"ל לקמן דף ע"ג דלא מהני תנאי בכה"ג וא"כ הדרא קושיית התוספות לדוכתא. מיהו בתוספות פ"ב דנזיר מצאתי קושיא זו דא"א לקיים על ידי שליח ותירצו בע"א ולולי דברי התוס' דהכא היה נראה לי דמתנה על מה שכתוב בתורה טעמא רבה אית ביה דהו"ל כמפליג בדברים ואנן סהדי דאין פיו ולבו שוין בזה דהכי משמע להדיא במשנה בס"פ הפועלים ע"ש בתוס'. ועוד נ"ל דבנזירות לא מהני חזרה אפילו תוך כ"ד משום דמיד כשאמר הריני נזיר מתחייב בקרבן ובהקדש לא אמרינן תוך כ"ד כדבור דמי אלא לפרש דבריו אבל לא לענין חזרה כמ"ש בחידושי פרק מרובה דף ע"ג ע"ש וא"כ ה"נ כיון שהתנה בדבר שא"א לקיימו אמרינן דמיהדר קא הדר ביה מש"ה לא מהני והוי נזיר וכן משמע ג"כ ברפ"ב דנזיר דאליבא דב"ש דאין שאלה בהקדש ה"ה בנזיר ופירש"י שם משום דכתיב קדוש יהיה וא"כ ה"נ דכוותיה דהא ב"ה לא פליגי התם אלא משום דס"ל יש שאלה בהקדש כנ"ל נכון ודו"ק. אח"ז מצאתי סברא זו דהו"ל כמפליג בדברים בחידושי הרמב"ן פרק יש נוחלין בשם ר"ת אהך קושיא דנזיר גופא גם קושיא דתנאי שא"א לקיים ע"י שליח מצאתי שם ות"ל ית' שכוונתי לדעת הגדולים והוספתי בהן נופך משלי וה' יורינו נפלאות מתורתו:

קונטרס אחרון ע"ב תוספות בד"ה הרי זו מקודשת כו' ואור"י דאי לאו דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר ה"א דשום תנאי אינו מבטל המעשה כו'. והקשיתי א"כ בנדרים ונזירות אמאי אמרינן דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ומעשה קיים הא דיבור ודיבור הוא ומתוך מה שתירצתי יצא לי ענין מחודש לתרץ מה שהקשו התוס' בפ' שני דנזיר דתנאי הנזירות א"א לקיים ע"י שליח עיין בפנים ותמצא כמה דברים מחודשים בענין זה:

בא"ד ואור"י דלא אמרינן מתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל אלא היכא שמתכוין לעקור וכו' אבל התם סבור היה כו' עכ"ל. וכסברא זו מבואר להדיא בהאי משנה גופא דהריני נזיר ע"מ שאהא שותה יין דקתני סיפא יודע אני שהנזיר אסור ביין אבל סבור הייתי כו' ופליגי ר"ש ורבנן ומסקינן התם דברישא לא פליגי משום דהו"ל מתנה על מ"ש בתורה א"כ מוכח להדיא דבסיפא דסבר שאינו עובר לא חשיב כמתנה על מ"ש בתורה וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דמשמע דמתנה על מ"ש בתורה היינו משום דהו"ל כמפליג בדברים ואם כן פשיטא דהיכא שאינו מתכוון לעקור לא שייך האי טעמא וק"ל:

דף נו:

בא"ד ועי"ל דנזקין לא דמו לקידושין דהכא ה"ט דאין קידושין לחצאין כו' אבל בנזקין לא שייך למימר הכי עכ"ל. ויש לתמוה א"כ היאך משוה בסוף פ' הפועלים ההיא דמתנה ש"ח להיות פטור משבועה דמייתי התוספות הכא לענין מתנה על מ"ש בתורה דהא התם נמי לא שייך לומר דאין שמירה לחצאין ואפשר דהיינו האי דמשני התם דמעיקרא לא שיעבד נפשיה:

שם בגמרא וקי"ל מאי כותב אומר. לכאורה אריכות דברים הוא דאפילו אי הוי כותב ממש נמי הוי קשיא לן דלענין מתנה על מ"ש בתורה לכאורה לא שייך לחלק בין כותב לאומר ואפשר דאי לאו דהאי כותב אומר הוי מוקמינן לה בנשואה ומטעם מחילה ולא משום תנאי אבל משום דהאי כותב אומר ע"כ מוקמינן לה בארוסה וא"כ הוי משום תנאי וכ"כ הרא"ה ז"ל ועיין בחידושינו בפרק הכותב. מיהו לפי הטעם שכתבתי בסמוך דהו"ל כמפליג בדברים ואנן סהדי דאין פיו ולבו שוים וא"כ היה באפשר לחלק בין כותב לאומר דאפשר כיון דטרח לכתוב בשטר מסתמא לאלומי מילתא קבעי ולא להפליג בדברים מש"ה מייתי לרווחא דמילתא הא דקי"ל מאי כותב אומר אבל לקושטא דמילתא ודאי שאין לחלק דאל"כ אמאי מצריך ר' יהודא לכתוב לשון התקבלתי וע"י שובר יכתוב לשון תנאי בכתב אע"כ דאין לחלק וכן מצאתי להדיא בירושלמי סוף פרק הפועלים:

שם והרי חמרים דשכיחי ולא עבדי רבנן חיזוק. פי' אע"ג דר' יהודא חייש לגומלין בדאורייתא לעיל דף כ"ד אפ"ה לענין חמרין דרבנן לא חייש אלמא דלא עבדו חיזוק בדרבנן אפילו כשל תורה כ"ש להחמיר בדרבנן יותר משל תורה ועיין מ"ש בזה לעיל דף כ"ד:

שם כל הפוחת אפילו בתנאה ופירש"י מדלא קתני כל בתולה שאין לה מאתים כו' עכ"ל. מה שהוצרך לפרש כן ולא מפרש בפשיטות מדקתני כל הפוחת ולא קתני הפוחת נראה משום דמהאי דיוקא דכל נהי דשמעינן שפיר דאיכא תרי גווני פוחת א' ע"י תנאי והשני ע"י מחילה מ"מ לא שמעינן דע"י תנאי אית לה דאכתי איכא למימר דבתרווייהו לית לה אלא היא גופא אתא לאשמעינן דבתרווייהו הוי בעילת זנות אע"ג דבתנאי סברה וקיבלה. לכך הוצרך רש"י לפרש מדלא קתני כל בתולה שאין לה והוי שמעינן נמי הך מילתא לענין בעילת זנות ומדנקיט כל הפוחת משמע שפיר דבחדא אית לה ובאידך לית לה כפירוש ר"י לעיל דף נ"א וע"ש בחידושינו באריכות:

תוס' בד"ה ושמעינן ליה כו' וא"ת מנ"ל למידק דילמא כ"ש דבדרבנן כו' עכ"ל. ולכאורה נ"ל ליישב קושייתם דודאי אית ליה לר"מ בדרבנן תנאו קיים והיינו מתני' דפרק הכותב דמייתי הש"ס לעיל בסמוך דלענין פירות תנאו קיים ואע"ג דאליבא דרבי יהודא משנינן דפירות לא שכיחי וכתובה שכיח נראה משום דכל אשה יש לה כתובה וא"כ אי לא עבדו חיזוק לא הועילו כלום בתקנתן שכל אחד יתנה לפחות כמו שירצה ובזה נתיישב' ג"כ קושיית מהרש"א דלעיל בסמוך דהא דאמרינן בפרק נערה דכתובה לא מיקרי מצוי היינו לענין שהבעל יורש כתובתה משא"כ הכא לענין התנאי איירי. נמצא דזה דוקא לרבי יהודה משא"כ לר"מ אדרבה כתובתה לא שכיח טפי מפירות דהא תיקון ר"מ דכל הפוחת הו"ל בעילתו בעילת זנות אפי' היכא דלית לה וא"כ כיון דבפירות תנאו קיים כ"ש בכתובה אי הוי דרבנן ובזה נתיישב ג"כ מה שמקשו התוס' בסמוך בד"ה הא מדרבנן דשאני הכא דלא שכיח ולא עביד חיזוק כדפרישית ודו"ק מיהו לפירוש ריב"ן לעיל דף נ"א בד"ה מני דכל היכא דתנאו קיים לא הו"ל בעילת זנות לא שייך לומר כן ויותר נראה דפשיטא ליה דר"מ סובר דמדרבנן תנאו קיים מסיפא דמתני' דהכותב דקתני כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהם אם מתה יורשה משמע דהיכא שכתב בהדיא דו"ד אין לי בחייך ובמותך אינו יורשה שזה עיקר הדין דהאי בבא וכדקתני סיפא דסיפא דאינו יורשה והאי ודאי ר"מ היא דסתם מתני' היא ועוד דרבי יהודא פליג בהאי בבא ובר פלוגתא דרבי יהודא היינו ר"מ וע"כ משום דירושת הבעל דרבנן דאי דאורייתא לרבי מאיר תנאו בטל כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה קסבר רבי מאיר כתובה דאורייתא אע"ג דכתובת אלמנה דרבנן כו' עכ"ל. לכאורה לא ידענא מאי קשיא להו דמצינן למימר דאין ה"נ באלמנה תנאו קיים ואפ"ה כ"ש דהוי בעילת זנות והא דקתני כל הפוחת היינו לאשמעינן דאפילו בבתולה היכא דאית לה נמי הוי בעילת זנות מיהו לפי' ריב"ן דלעיל א"ש ולפ"ז כל דברי התוספות בשמעתין היינו לפירוש ריב"ן דלעיל מיהו ההיא דהכא א"ש אפי' לפי' ר"י דלעיל דהא ממאי דמוקמינן לעיל למתני' דלא כתב לה כר' מאיר מוכח להדיא דאפי' באלמנה תנאו בטל לר"מ ע"ש בחידושינו ודו"ק:

גמרא רבי יוסי אומר רשאי ופרש"י ואפילו בע"פ תנאו קיים ונראה מפירושו דר' יוסי סובר דאפילו בל' תנאי גמור נמי מהני משום דסובר דמתנה על מ"ש בתורה תנאו קיים בדבר שבממון או משום דסובר כתובה מדרבנן ולא עשו חיזוק ואע"ג שאין זה מוכרח דהא מצינן למימר דר"י לא פליג אלא דרשאי ולא הוי בעילת זנות ומידי דמהני ביה קאמר מ"מ מדפליג עליה רבי יהודא וקאמר רצה כותב וע"כ היינו לענין דמהני קאמר דלית לה. דליכא לפרש דבכותב לא הוי בעילת זנות ובאומר הוי בעילת זנות דמהיכי תיתי אדרבה היכא דלית לה הוי יותר בעילת זנות כדמוכח לעיל בסמוך אע"כ דר"י לענין דינא קאמר דבעינן כותב אבל אומר לא מהני וממילא שמעינן דע"כ לר' יוסי אומר נמי מהני וסובר רש"י ז"ל דבאומר אין לחלק בין לשון מחילה או לשון תנאי כדמוכח לעיל בשמעתין דמקשה הש"ס ממשנה דהכותב לענין פירות אע"ג דהתם לא איירי מלשון תנאי אפ"ה מדמה להו אהדדי מיהו לפ"ז לא יתכן אלא למימרא דרב דימי לקמן בשמעתין אליבא דכ"ע או לרבין אליבא דר' יוחנן משא"כ לרבין אליבא דריב"ל דקאמר מחלוקת בסוף אבל בתחילה ד"ה מוחלת א"כ ע"כ צריך לחלק בין מחילה לתנאי דהא רבי יהודא קאמר דתנאי לא מהני בכתובה דחכמים עשו חיזוק כדלעיל בשמעתין וכמ"ש שם דלישנא דמתני' דריש פרקין הכי דייק דרבי יהודא למעוטי תנאי אתא וכמו שאפרש בזה עוד בסמוך דאין הכרח כלל לומר דר' יוסי סובר דמהני לשון תנאי ע"ש ודו"ק:

דף נז.

גמרא א"ל אביי והאמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו ופי' רש"י בדבר שהוא מחמיר כו' ע"י גזירת דבריהם עכ"ל. ובאמת כתבו רוב הקדמונים דלא שייך לומר הלכה כר"מ בגזירותיו אלא היכא דגזר הא אטו הא ולפ"ז יש לפרש ההיא דשמעתין בענין זה דעיקר טעמא דבעילת זנות ודאסור להשהותה היינו היכא דלית לה וכדפרישית במתניתין אלא הכא בכתובה דאירכס דאית לה ולא סמכא דעתה הוי טעמא דר"מ משום גזירה דגזר היכא דאית לה אטו היכא דלית לה אלא דאכתי אין דעתי נוחה לפרש כן. ועוד דא"כ לא שייך לומר הלכה כר"מ בגזירותיו כיון דחכמים דפליגי עליה פליגי אפילו היכא דלית לה א"כ תו לא שייכא האי גזירה לכך נ"ל דטעמא דר"מ בכולה מילתא משום גזירה דבעילת זנות שלא יתן אדם עיניו באשה לשם זנות ויפתה אותה בתחילה לשם אישות ע"י כתובה ובדעתו למצוא עילה שתמחול לו הכתובה ויתן עיניו לגרשה והו"ל למפרע בעילת זנות לכך תיקן ר"מ משום האי גזירה דבשום ענין לא מצי להפסידה שום דבר מכתובתה וגזר נמי מקצת כתובה אטו כולה ובזה נתיישב ג"כ הא דקאמר כל הפוחת לבתולה ממאתים הוי בעילת זנות ומפרשינן טעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כדאיתא בהחובל ואמאי תהא קלה יותר מאלמנה שתחילת כתובתה מנה ולמאי דפרישית א"ש דכולה טעמא משום גזירה היא כן נ"ל נכון:

שם כי אתא רב דימי כו' מחלוקת בתחילה ופרש"י דאפלוגתא דר' יהודא ור' יוסי קאי דלא פליגי אלא בתחילה אי תנאו קיים או תנאו בטל אבל בסוף ד"ה אינה מוחלת שכבר זכתה. וקשיא לי אם כן מ"ט דרבי יוחנן דקאמר בין בזו ובין בזו מחלוקת ומנ"ל לאפושי פלוגתא כיון דתרי טעמי נינהו דבתחלה פליגי במתנה על מ"ש בתורה או אי עשו חיזוק לדבריהם ולבסוף לא שייך פלוגתייהו בהא אלא אי מהני מחילה בדבור לאחר שכבר זכתה. מיהו בהא מצינן למימר דלר' יוחנן לא משמע ליה האי טעמא כלל דלא מהני מחילה בע"פ בדבר שכבר זכתה אלא טעמא דרבי יהודא בין בתחילה בין בסוף היינו משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם שלא תוכל למחול כלל אלא שזה דוחק דא"כ בכתב התקבלתי נמי וכמ"ש לעיל בשם הירושלמי דלענין זה לא שייך לחלק בין כותב לאומר תו קשיא לי מאי ס"ד דבתנאה פליגי א"כ אמאי קאמרינן בסמוך דתחילה דריב"ל היינו תחילת חופה וסוף היינו סוף ביאה דהו"ל למימר דתחילה היינו תחילת קידושין דהא מתחילת קידושין עד סוף ביאה שייך האי פלוגתא אי מהני תנאה תו קשיא לי א"כ היאך קאמר רבין משמיה דריב"ל מחלוקת בסוף אבל בתחלה ד"ה מוחלת ותיפוק ליה דלרבי יהודא לא מהני תנאה כדאיתא לעיל וקושיא זו מצאתי ג"כ בחידושי הרא"ה ז"ל אלא דבאמת אין זו קושיא כ"כ דמצינן למימר דאין ה"נ דלרבין אליבא דריב"ל לא שייך כלל האי שקלא וטריא דלעיל אלא דרבי יהודא סובר דאפילו בכתובה לא עשו חיזוק או שסובר כתובה דאורייתא וכבר כתבתי בזה בסמוך מיהא קמייתא קשיא ולולי פירש"י ז"ל היה נ"ל דסוגייא דהכא לא איירי מענין תנאי דעיקר תנאי בכה"ג לא שייך אלא בשעת קידושין או בין קידושין לחופה אבל משכנסה אפילו בתחילת חופה תו לא שייך האי מילתא דתנאי כלל אלא כולה סוגיא דהכא לענין מחילה איירי אי מהני בע"פ או בעינן שיכתוב התקבלתי בשטר כן נ"ל לולי דמלשון רש"י לא משמע כן:

שם מאי בתחלה דקאמר ריב"ל תחילת חופה כו' לכאורה נ"ל מכאן ראייה ברורה דשייך חופה אפי' באלמנה דהא ר' יהודא קתני בהדיא ולאלמנה מנה מכלל דרבי יוסי פליג אפילו אאלמנה וא"כ ע"כ שייך בה חופה והיינו חופה דייחוד כדמשמע הכא דסוף חופה היינו תחלת ביאה ומ"ש הפוסקים בשם הירושלמי דאין חופה לאלמנה היינו חופת הינומא וכמו שכתבתי בזה בפ"ק דקידושין גבי חופה קונה ע"ש:

קונטרס אחרון גמרא אמר רבי אבהו כו' מאי בתחלה דקאמר רבי יהושע בן לוי תחלת חופה. וכתבתי דמכאן משמע דשייך נמי חופה באלמנה דהא אאלמנה נמי קאי ולפ"ז מה שכתבו הפוסקים בשם הירושלמי דאין חופה לאלמנה היינו חופת הינומא אבל חופה שעל ידי יחוד שייך בה שפיר ובפ"ק דקידושין כתבתי לפרש לשון הירושלמי:

משנה נותנין לבתולה י"ב חדש כו' וכשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש כו'. נ"ל מדקדוק לשון המשנה דקתני נותנים לבתולה אלמא דקביע זמן לתקנתא דידה וע"כ היינו לענין דאין כותבין עליה אגרת מרד תוך אותו זמן משא"כ בהגיע הזמן והיא מעכבת כותבין עליה אגרת מרד לפחות מכתובתה כדאיתא לקמן דף ס"ג וכן ההיא דכך נותנים לאיש יתכן ג"כ לפרש בין לענין דפטור ממזונות אפילו אם היא נתרצית תוך אותו זמן וקאמרה דלא ניחא לה בתקנתא דרבנן אפ"ה פטור ממזונות כיון דלתקנתא דידיה נמי איתקן וכן לענין דלא מיקרי מורד תוך אותו הזמן משא"כ בהגיע זמן אע"ג דמשמע דלמסקנא דלקמן דף ס"ד אין כותבין אגרת מרד לארוסה היכא דתבעה היא והוא מעכב לענין להוסיף על כתובתה מ"מ כתבו התוספות שם דכייפינן ליה וכמו שיבואר שם בעז"ה כן נ"ל והא דקתני במתניתין נותנין לבתולה ולא קתני נותנין לנערה דהא בקטנה אמרינן בשמעתין דבין היא ובין אביה יכולים לעכב מ"מ נראה דאם היא ואביה רוצין להשיאה בקטנות הבעל אינו יכול לעכב וחייב במזונות וכ"כ הר"ן ז"ל והיינו דוקא כשתבע הבעל מעיקרא אינו יכול לחזור בו כשהגיע הזמן כן נ"ל ודו"ק:

דף נז:

גמרא מנה"מ אמר רב חסדא דאמר קרא כו' תשב הנערה אתנו כו'. ואע"ג דלכאורה לא נתקדשה רבקה עדיין באותה שעה דאין העבד נעשה שליח לדעת האומרים דעדיין לא נשתחרר אליעזר ועוד דלשיטת התוספות ביבמות דף ס"א דרבקה בת י"ד שנה היתה וא"כ בוגרת הויא וכבר עברו י"ב חדש בבגרות ומסקינן בסמוך דאין נותנין לה אלא שלשים יום מ"מ מייתי שפיר דודאי קודם מ"ת לא שייך לגבי לבן ובתואל כל הני חילוקי דינים אלא דעיקר הראייה דאורחא דמילתא דתכשיטי כלה לפרנס עצמה צריכה י"ב חדש ומהא ילפינן שפיר לחלק בכל חילוקי דינים דשמעתין דלאחר שניתנה תורה ונתחדשה הלכה בדיני קידושין ועניני נערות ובגרו' ממילא נשתנה בכ"א לפי מה שצריך מיהו בתוספות פ"ק דף ז' ע"ב בד"ה ויקח בועז משמע דגבי רבקה קדושין גמורים היו אלא שאין צורך לדקדק בכך למאי דפרישית:

תוספות בד"ה אי איהי ניחא לה כו' משמע כיון דלא נפקא ליה מידי הוי מרידה כו' ותימא דאטו משום כו' עכ"ל. לכאורה אין זה מוכרח דנהי דמשמע להו דהא דקתני בברייתא דקטנה היא ואביה יכולין לעכב אדינא דמתני' דקביעא י"ב חדש קאי וכדאיתא להדיא בתוס' דפרקין. מ"מ איכא למימר דלענין מזונות קאי וא"כ מקשה הש"ס שפיר כיון דאיהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מינה ולמה תפסיד מזונות בהגיע זמנה אלא דמשמע להו דהא דהיא יכולה לעכב ע"כ לא איירי אלא לענין מרידה מסתמא אביה יכול לעכב נמי לא איירי אלא בכה"ג שהבעל רוצה וק"ל:

בד"ה בגרה יום א' ונתקדשה וא"ת ומתניתין כו' ואין פוסקין נמי על הקטנה להשיאה עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דאכתי איכא לאוקמי מתני' בנתקדשה כשהיא קטנה ופסקו להשיאה כשהיא גדולה עכ"ל ע"ש. ולע"ד נראה דמשמע להו להתוספות דמאי דקתני במתניתין משתבעה הבעל היינו משתבעה הבעל לנשואין כמ"ש הרמב"ם ז"ל ודלא כפירוש רש"י:

בא"ד וי"ל דדוקא כו' אבל נתקדשה קודם בגרות יש לה י"ב חדש משעת תביעה עכ"ל. לכאורה אפי' אם נאמר דנתקדשה קודם בגרות יש לה יב"ח משעת הבגר כשיטת הרמב"ם ז"ל וכמ"ש מהרש"ל ומהרש"א ז"ל שהיא ג"כ שיטת התוספות בדבור הסמוך. נתיישבה נמי קושיית התוספות דהא איכא לאוקמי מתני' בהכי והא דקתני במתני' משעת התביעה היינו אם התביעה היתה קודם בגרות אלא דהשתא משמע להו לתוספות בפשיטות כיון דרב הונא מודה בנתקדשה קודם בגרות משום דמסתמא אינה מקפדת א"כ יש להשוותה לגמרי לנערה וקטנה דנותנין י"ב חדש משעת התביעה והיינו כתירוץ הראשון בדבור הסמוך ועיין בסמוך ודו"ק:

בד"ה מאי לאו כתבועה דבתולה כו' עד סוף הדבור. וכתב מהרש"א ז"ל דמדברי התוספות משמע דלא כפירש"י דמפרש כתבועה דבתולה היינו משעת אירוסין ולהתוספות משעת הבגר כשיטת הרמב"ם ז"ל. ולענ"ד אין זה מוכרח לומר דהתוספות לא מפרשי כפרש"י כיון שלא השיגו על פירושו. ועוד דפשטא דלישנא הכי משמע דבגרה הוי כתבועה דבתולה א"כ כי היכי דלא מהני בבתולה תביעה דקודם קידושין ה"נ לא מהני בגרות דקודם קידושין ורש"י ז"ל גופא לא כתב כן אלא בסברת המקשה והיינו כמסקנא דליתא לדרב הונא ולא אמרינן דסתם בוגרת מכינה עצמה קודם קידושין אלא דוקא לאחר שנתקדשה מהני בה בגרות להא מילתא לחוד דלא בעינן תביעה. כיון דבשעת קידושין עומדת לינשא והרי היא כתבועה משא"כ התוספות דבעי למימר דאיתא לדרב הונא אלא דמודה רב הונא בנתקדשה ואח"כ בגרה ע"ז כתבו שפיר בתירוצם הראשון דהא דלא מוקי ברייתא בהכי היינו משום דפשיטא ליה לתלמודא דבהא מודה רב הונא לגמרי דבגר אינה כתבועה אלא נותנין לה י"ב חדש משעת תביעה כנערה והיינו כמ"ש בדבריהם בדבור הקודם. ור"ת סובר דאליבא דרב הונא בנתקדשה ואח"כ בגרה הוי בוגרת כתבועה ומונין י"ב חדש מיום הבגר ובהא אפשר דרש"י נמי מודה אליבא דרב הונא ומ"ש רש"י ז"ל כתבועה דבתולה היינו משעת אירוסין היינו לסברת המקשה דליתא לדרב הונא כדפרישית ואם כן איירי ברייתא בבגרה ואחר כך נתקדשה על זה פירש"י שפיר דהיינו משעת אירוסין וזה דלא כשיטת הרמב"ם ז"ל שהביא מהרש"ל אלא דמהרש"ל ז"ל לא נחית לדקדק בשיטת רש"י משא"כ דברי מהרש"א ז"ל צריכין עיון, ואפשר דלישנא דתוספות גופא הכריחו למהרש"א ז"ל לפרש כן מדכתבו דאז לא הוי בגר כתבועה ולא כתבו דלא הוי בוגרת כתבועה אלמא דלשון בגר לעולם משמע להו דאיום הבגר קאי וכמו כן כתב הב"י דהרמב"ם ז"ל דקדק דבריו מלשון בגרה הרי היא כתבועה אלא דאכתי אין זה מספיק ליישב שיטת מהרש"א ז"ל ועדיין צ"ע ודוק היטיב:

בגמרא ת"ש בוגרת ששהתה י"ב חדש ר"א אומר הואיל ובעלה חייב במזונותי' יפר. ויש לדקדק מאי ס"ד דבוגרת ששהתה קאמר א"כ מאי איריא בוגרת אפילו נערה נמי ודוחק לומר דמשום רבותא דחכמים דפליגי נקיט בוגרת ואפשר משום דבנערה לא פסיקא ליה כיון דבעינן תביעה משא"כ בבוגרת. ובזה נתיישב ג"כ הא דלא מוקי מתניתין דהכא בנתקדשה ואח"כ בגרה דא"כ ע"כ צריך תביעה וכתירוץ הראשון של תוספות והדרא קושיא לדוכתא מאי איריא בוגרת אפילו נערה נמי וראיתי בהגהת אשר"י דשמעתין בנתקדשה ואח"כ בגרה אין הבעל מיפר ולכאורה לישנא דגמרא דנדרים דף ס"ח ע"ב הכי דייק אילימא דמקדשה והדר בגרה אלא דהתם בלא שהתה איירי ובלא"ה לשון הגהת אשר"י תמוה דהא אנן כחכמים קי"ל ולדידהו לא שייכי כל הני דיני לענין נדרים. ויותר נ"ל דלמאי דס"ד דבוגרת ששהתה קתני הוי דוקא והיינו לסברא דרבה בנדרים שם דטעמא דר"א כמשנה ראשונה דהכא וכפי' הר"ן שם משום דמשעה שנתחייב במזונותיה קרינן בה בית אישה והיינו ע"כ משום דס"ל מזונות דאורייתא אפילו בהגיע זמנה כמ"ש אלא דאפ"ה בנערה ששהתה לא סגי בהאי טעמא שיפר לבדו דנהי דקרינא בה בית אישה אפ"ה אכתי לא יצאה מרשות האב לשום דבר בהגיע זמנה ואם כן דקרינן בה נמי בית אביה אין הבעל יכול להפר לבדו משא"כ בבוגרת ששהתה ס"ל לר"א דמיפר לבדו דקרינן בה בית אשה כל זה לסברת המקשה דהכא משא"כ התרצן דהכא דקאמר בוגרת וששהתה ס"ל כאביי התם דטעמא דר"א משום דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת אם כן לא שני לן בין בוגרת לנערה כן נראה לי נכון ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא ובתוס' בענין בוגרת ששהת' י"ב חדש כו'. וכתבתי שיש לתמוה בתמיה קיימת על לשון הגה"ת אשר"י שכתב דלרש"י ור"י לענין הפרת נדרים משעה שהבעל חייב במזונות מיפר לבדו בלא אב ולרבינו תם אם נתקדשה ברשות האב אע"ג דבגרה והזקינה אפ"ה אין הבעל מיפר אלא לאחר נישואין ויש לתמוה בתרתי חדא דכל השקלא וטריא בנדרים בענין בוגרת ששהת' יב"ח היינו אליבא דרבי אליעזר מיהו הלכה פסוקה היא דלא קי"ל כר"א אלא כחכמים דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דאע"ג דלכאורה סתם משנה דנדרים דף ע' דבעל מיפר בבגר ואפ"ה בדף ע"ב שנינו פלוגתא דר"א וחכמים והו"ל סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם וא"כ היאך אפשר לומר דלרש"י ור"י הבעל מיפר לבדו משהגיע זמן חיוב במזונות. ועוד קשה דאפילו את"ל דהגה"א סובר דהל' כר"א אפ"ה מאי ענין מחלוקת רש"י ור"י ור"ת לכאן דהא בנדרים ד' ע' ע"ב מקשה הגמ' בפשיטות אהא דאמרי' הבעל מיפר בבגר ה"ד אילימא כשקדשה כשהיא נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב ובגרות מוציאה מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנ' רשות לבעל וא"כ היאך אפשר לומר דרש"י ור"י פליגי אמאי דפשיטא לי' לגמ' טובא אע"כ היה מההכרח לומר דהא דמקשה בפשיטות אילימא דקדשה ואח"כ בגרה מכדי בגרות מוציאה היינו למאי דמשמע ליה לישנא דמתני' מעיקרא דבעל מיפר בבגר איירי מסתמא אף בלא שהתה מקמי דאסיק אדעתא ברייתא דבוגרת ששהתה דמייתי בתר הכי אז אף דאסיק אדעתא אפ"ה קס"ד דבקידשה ואח"כ בגרה עדיף טפי דמשקידשה היה מיפר בשותפות עם האב ולכשהגיע זמנו למזונות נתרוקן לו רשות האב כיון שע"י קידושי האב זכה בהפרת נדרים ואחר כך מקשה שפיר מכדי מיתה מוציאה ובגרות מוציאה מרשות האב ואפ"ה בתרוייהו לא נתרוקן רשות האב לבעל ובתר הכי קאמר ואלא דקידשה בבגרות ומקשה תנינא דבלא הגעת זמן אפילו ר"א מודה דאינו מיפר ואי בהגיע זמן פלוגתא דר"א וחכמים היא נמצא דלפ"ז נראה בעליל דכל הסוגיא דנדרים ע"כ הוי למאי דס"ד מעיקרא דמתני' דבעל מיפר בבגר דינא אתי לאשמעינן במה שיש חילוק בין בגרות לנערות לענין הפרת נדרים וכיוצא בזה והיינו אליבא דרב הונא דשמעתין משא"כ למאי דאיתותב רב הונא דנערה ובוגרת לענין שהתה י"ב חודש שוין וא"כ ע"כ בטעמא דרבה ואביי בנדרים דף ע"ג ע"ב דלרבה הטעם דר"א כמשנה ראשונה ס"ל ולאביי משום דנודרת על דעת בעלה נודרת וכיון דאפילו בנערה הדין כן תו ליכא לחלק כלל בין נתקדשה בבגרות או שקידשה ואח"כ בגרה דבשהתה י"ב חדש הבעל מיפר לבדו לר"א הא לא שייך להקשות כלל מיתה מוציאה ובגרות מוציאה דהא אין הטעם כלל משום בגרות אלא משום דהגיע זמנה הו"ל כנשואה לענין הפרת נדרים ולא דמי כלל למיתה דמיתה נהי דמוציאה מרשות האב אפ"ה אין מכניסה לרשות הבעל טפי ממעיקרא ולא קרינן בה בית אישה משא"כ בהגיע זמן קרינן בה בית אישה לרבה כדאית ליה ולאביי כדאית ליה וא"כ לא ידעתי ליישב סברת רבינו תם שהביא הגה"ת אשר"י דבנתקדשה ואחר כך בגרה ושהתה אפילו הכי אין הבעל מיפר וע"כ דאליבא דרבי אליעזר איירי והיאך אפשר לומר כן כיון דאפילו בנערה ששהתה הדין כן למאי דאיתותב רב הונא ותו לא שייך כלל שקלא וטריא דמכדי מיתה מוציאה ובגרות מוציאה. העולה מכל מה שכתבתי דלשון הגה"ת אשר"י נשאר אצלי בתימה גדולה וחזרתי על כמה צדדים לומר דאפשר דהגה"ת אשר"י סובר כיון דמסקינן נמי בנדרים דבוגרת וששהתה קתני וא"כ איכא למימר דלא פליגי ר"א ורבנן אלא בהנך דוקא מה שא"כ בבוגרת ששהתה י"ב חדש נמי מודו ועלה בלבי לפרש דפלוגתת רש"י ור"י ור"ת היינו בענין פירושא דשמעתין אלא דעם כל זה לא עלה לי כהוגן. ועיין בלשון הרא"ש ור"ן ז"ל בנדרים ותראה ג"כ דמשמע להו דהא דקאמר מעיקרא אילימא בנתקדשה ואח"כ בגרה היינו בלא שהתה דלא מפרשי שהתה אלא לבתר דמוקי לה בנתקדשה כשהיא בוגרת. ומתוך כך יבא הכל על נכון בכל מה שכתבתי בפנים ויש ליישב ג"כ קושיית התוס' בד"ה תיובתא בענין אחר כמ"ש בפנים אלא שקצרתי קצת במובן והעיקר חסר דלמסקנא דשמעתין דאיתותב רב הונא מפרשינן המשנה דבעל מיפר בבגר כפשטיה והיינו כמסקנא דהתם דלא אתי לאשמעינן שום רבותא לענין הפרת נדרים דבעל בבגרות אלא איידי דנסיב רישא בזה קתני נמי סיפא בזה יפה כח הבעל ואפי' לענין בגרות דנשואה ממש הוי אתי שפיר דקתני מיהא דיפה כח הבעל ואליבא דכ"ע וכמדומה לי שכן הוא לפי פירוש הרמב"ם ז"ל במשניות אלא דשפיר מיתוקמא נמי בבוגרת ששהתה י"ב חודש אע"ג דבנערה נמי הכי הוא אפ"ה נקט בוגרת דיפה כח הבעל מכח האב שאין האב מיפר בבגרות לעולם ובאידך מתניתין דפליגי ר"א וחכמים אף אם נאמר דלמסקנא דנדרים קתני בוגרת ששהתה כגירסת הרא"ש ז"ל בנדרים ע"ש אפ"ה אתי שפיר דאע"ג דשייך פלוגתא דר"א ורבנן נמי בנערה ששהתה אפ"ה קתני בוגרת כי היכי דלא ליהוי רישא דמתני' בבוגרת סתם משנה נקיט לה בהאי לישנא דליהוי סתם ואח"כ מחלוקת ועוד להודיעך כחן דרבנן כנ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטב:

בתוספות בד"ה תיובתא דרב הונא ותימא דהכא קאי בתיובתא כו' עד סוף הדבור וכ"כ הר"ן ז"ל בנדרים. מיהו לולי דבריהם יש ליישב בע"א לפי מאי דפרישית בסמוך דהתם בנדרים אמאי דבעי לאוקמי מתניתין דיפה כח הבעל מכח האב שמיפר בבגר והיינו בקידשה כשהיא בוגרת מקשה שפיר תנינא בוגרת ששהתה יב"ח בוגרת בל' יום סגי פירוש דע"כ כרב הונא מיבעי לך לאוקמי דאל"כ מאי יפה כח הבעל בבגר תיפוק ליה דאפי' בנערה שהגיע זמנה נמי מיפר וא"כ אין זה יפוי כח בבגר אלא בהגעת הזמן תליא מילתא משום דנודרת על דעתו כאביי דהכי קושטא דמילתא אע"כ דיפוי כח דבגר היינו בלא שהתה מטעם דרב הונא א"כ מקשה שפיר תנינא כיון דע"כ בוגרת ששהתה קתני משא"כ הכא מסיק שפיר בתיובתא והא דקס"ד הכא דקתני בוגרת ששהתה ולא קתני נערה היינו משום דכרבה ס"ל כדפרישית ודוק היטיב שנתיישב' ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל:

בגמרא הגיע זמן ולא נישאו אמר עולא דבר תורה ארוסה אוכלת כו' והאי נמי קנין כספו הוא. לכאורה משמע דעולא אמתני' קאי וטעמא דמשנה ראשונה מפרש אלא דלפ"ז ע"כ דעולא ס"ל כאוקימתא דרבינא בפ"ק דקידושין דבן בג בג ור"י בן בתירה מדרבנן פליגי דאי לאוקימתא דר"נ בר יצחק דמדאורייתא פליגי דלבן בג בג לא אכלה ולר"י ב"ב אכלה מק"ו דשפחה כנענית וא"כ עולא דיליף לה מגופא דקרא מדקאמר האי נמי קנין כספו הוא הוי דלא כמאן לשיטת רש"י ותוספות שם דק"ו גמור קאמר ר"י ב"ב אע"כ כדפרישית ובלא"ה משמע הכי לקמן בשמעתין למאן דמתני משמיה דעולא טעמא דמשנה אחרונה משום סימפון. ואי לאוקימתא דר"נ ב"י בקידושין הו"מ לפרש טעמא דמשנה אחרונה דמדאורייתא אינה אוכלת וכמ"ש בחידושי לקידושין ע"ש אלא דאכתי איכא למידק אי עולא כרבינא ס"ל א"כ היאך אפשר לומר דעולא מפרש טעמא דמשנה אחרונה משום סימפון הא לאוקימתא דרבינא משמע התם להדיא טעמא דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה משום דעולא ולא חיישינן לסימפון. ובשלמא לפירוש התוספות שם איכא למימר דריב"ב אליבא דמשנה ראשונה איירי אלא לפירש"י שם קשה. ובלא"ה סוגיא דשמעתין לא אתי שפיר לפירוש התוספות שם דלפירושם פליגי עולא ורבי שמואל בר יצחק ממש בפלוגתא דבן בג בג ור"י ב"ב דפליגי נמי בטעמא דמשנה ראשונה מיהו לשיטת רש"י יש ליישב דבלא"ה שפיר קאמר עולא דטעמא דמתני' דידן דמדאורייתא אכלה היינו מפשטא דקרא והיינו דרש"י לשיטתו במשנתינו דיבם שאינו מאכיל כלל אפילו לאחר יב"ח מדאורייתא וע"כ היינו משום דדרשא דקנין כספו ולא קנין אחיו דרשא גמורה היא וא"כ ממילא שמעינן דאשה מקרי קנין כספו וכמו שאפרש עוד בזה לקמן ודו"ק ועיין בחידושי לקידושין שכתבתי דביבמות דף ס"ח כתבו התוספות דאיכא תנא דיליף ארוסה מפשטא דקרא דקנין כספו:

בגמרא רבי יהודא בן בתירה אומר נותנין לה שתי ידות. משמע דלריב"ב איכא ארוסה דאוכלת בתרומה דהא אמר אביי לעיל מחלוקת בארוסה ולפ"ז משמע דהא דקאמר ריב"ב גופא בפ"ק דקידושין דף יו"ד ע"ב אבל אמרו חכמים אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה היינו כפירוש התוספות שם דה"ה בהגיע זמנה נמי אכלה או כמו שכתבתי שם דבאותו הדור גופא נתקנה התקנה ואפשר ג"כ דריב"ב נחלק על בני דורו כמו שדקדקתי שם ועי"ל דתרי ריב"ב הוי א' בימי ר"ע ור"ט כדמשמע הכא וא' בדורות הקדמונים שהיה נשיא בימי הלל כדאיתא בפ"ק דתענית:

דף נח.

בפירש"י בד"ה מסר האב לשלוחי הבעל כו' ואיכא למיחש לסימפון כו' עכ"ל. ולעיל דף מ"ח ע"ב כתבו התוספות בשם ר"י להיפך דבמסר והלך לסימפון ליכא למיחש ולשמא ימזוג איכא למיחש שמא תשקה לשלוחי הבעל וכבר כתבתי בזה שם באריכות מיהו לכאורה יש לתמוה על סברא זו מסוגיא דשמעתין דא"כ מאי פסקא דבהגיע זמנה אכלה בתרומה הא זימנין דמסר לה אח"כ לשלוחי הבעל ואיכא למיחש לשמא תשקה ואפשר דהיכא דכבר אכלה מעיקרא תו ליכא למיחש לשמא תשקה דיודעת ליזהר וצריך עיון:

בתוספות בד"ה ואפילו כולן בפני הבעל כו' ולר"ת נראה דהך דרשא דקנין כספו כו' אסמכתא בעלמא היא. פירוש דלענין דממעטינן קנין כספו דאחיו הוי אסמכתא בעלמא אבל לענין עיקר דרשא דארוסה אוכלת הוי דרשא גמורה כמ"ש להדיא ביבמות דף ס"ח ע"א ע"ש. ולפי מה שכתבתי בסמוך דבפ"ק דקידושין לאוקימתא דר"נ בר יצחק דבן בג בג מק"ו יליף דארוסה אוכלת ולא מפשטא דקראי א"כ ע"כ דכ"ש דלענין קנין כספו דאחיו הוי אסמכתא בעלמא כיון דפשטי' דקרא לא איירי אלא בשפחה ממש. ואדרבה מהאי ק"ו מוכח דיבמה אכלה. מדלא אמרינן יבמה תוכיח כמ"ש שם בחדושי ע"ש. וא"כ לפ"ז יש ליישב ג"כ שיטת רש"י לפמ"ש לעיל דעולא אמתניתין קאי דמרבה ארוסה מפשטא דקראי וא"כ לענין קנין כספו דאחיו הוי דרשא גמורה ומש"ה קפסיק ותני דיבם אינו מאכיל. אבל התוספתא דמייתי התוספות אתיא כסוגיא דקידושין דיליף מקל וחומר ואם כן קנין כספו דאחיו הוי אסמכתא ומש"ה יבמה אכלה ועיין בחידושי לקידושין:

רש"י בד"ה והאי קנין אחיו כו' אבל כנסה הרי היא כאשתו כו' דאיתקוש הוויות להדדי כך מאכילין ביבמה עכ"ל. ולא ידעתי למה הוצרך לזה דכיון דמשכנסה הרי היא כאשתו א"כ בהדיא כתיב בה כל טהור בביתך יאכלנו וכמ"ש רש"י גופא בסוגייא דפ"ק דקידושין דמהאי קרא פשיטא לן דנשואה אכלה ע"ש מיהו יש ליישב דהתם לאוקימתא דרנב"י דריב"ב מק"ו יליף דארוסה אוכלת ולא מפשטיה דקרא א"כ הוצרך רש"י לפרש דבן בג בג דפליג עליה ואפ"ה מודה בנשואה היינו משום דכל טהור בביתך אנשואה קאי. משא"כ הכא בשמעתין דקאמר עולא דארוסה הוי כפשטיה דקרא דקנין כספו א"כ ע"כ דכל טהור בביתך לאו אנשואה קאי דהא לא איצטריך ולא מסתבר ליה לאוקמי קרא ביבמה גמורה לחוד. אע"כ דקרא דכל טהור בביתך אעבד ושפחה קאי ולאשמעינן דבני קבולי טומאה נינהו דס"ד דלא. כדאיתא בגמרא דנזיר דף ס"א. ולכך הוצרך כאן לפרש דאפ"ה פשיטא לן ביבמה אע"ג דלאו בכלל קנין כספו היא אפ"ה איתקוש הוויות להדדי כנ"ל ובזה נתיישב מה שהקשיתי בקידושין על שיטת התוספות דיבמות דף ס"ח שכתבו דכל טהור בביתך אסמכתא בעלמא היא לענין נשואה והיינו כדפרישית ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה והאי קנין אחיו. כתבתי ישוב נכון דלשיטת התוס' בפ"ק דקידושין וביבמות דף ס"ח דכל טהור בביתך אסמכתא בעלמא היא לענין נשואה וא"כ לכאורה פשטא דקרא מיותר לגמרי ותירצתי לנכון דלענין עבד ושפחה קאי ולאשמעינן דבני קבולי טומאה נינהו ואסורין לאכול בתרומה אלא כשהן טהורות:

בתוספות בד"ה השתא בפני הבעל כו' הכי גרסי' כו' עד סוף הדיבור. מהרש"א ז"ל האריך בזה ודבריו דחוקין מאד הן מצד לשון התוספות דלפירושו אין התירוץ אהאי בבא שהקשה מעיקרא ומלבד מה שיש לדקדק טובא בדבריו ויותר קשה דאכתי מי הכריח להתוספות לפרש גירסא אחרת ולא ניחא להו בהאי גירסא דזו ואצ"ל זו קאמר אלא האמת בזה כשיטת מהרש"ל ז"ל וכמבואר

להדיא בחידושי הרא"ה ז"ל שיש חילופי נוסחאות במתני' בהאי בבא דאפילו כולן בפני היבם דרש"י גריס לה ומש"ה מפרש שפיר האי גירסא דזו ואצ"ל זו והתוס' לא גרסי לה ומש"ה הוצרכו לפרש דלא זו אף זו קאמר והא דמקשה מעיקרא השתא בפני הבעל אמרת לא בפני יבם מיבעיא היינו אהנך בבי גופא דכיון דקתני סיפא כולן בפני הבעל לא איצטריך למיתני רישא היכא דעשתה ששה חדשים בפני היבם והשתא משני שפיר:

בגמרא מאי טעמא אמר עולא ואי תימא רשב"י משום סימפון. לכאורה משמע להדיא מהאי לישנא דהאי טעמא דסימפון למשנה אחרונה לאו מילתא פסיקתא היא. אלא או לעולא לחוד או לרשב"י ולעולם דמאן דלא מפרש לה משום סימפון איכא למימר דטעמא דמשנה אחרונה נמי משום שמא ימזוג ולית ליה האי סברא דדוכתא מייחד לה והיינו כמו שפירש"י לעיל דף מ"ח ע"ב אליבא דר' אסי ע"ש בפירש"י ובתוספות ובחידושינו ובזה נתיישב' ג"כ קושיית התוספות בפ"ק דקידושין דף י"א בד"ה עד שתכנס ויותר קשה לי מסוגיא דהכא על שיטת התוספות שם דלאוקימתא דרבינא התם פליגי בן בג בג וריב"ב בטעמא דמשנה ראשונה אי הוי משום שמא ימזוג או משום סימפון והיינו ממש פלוגתא דעולא ורשב"י לעיל ואין זו סוגיית הש"ס דליפלגו אמוראי בפלוגתא דתנאי ממש וכבר הרגיש מהרש"א ז"ל שם בזה וכתב דעולא ורשב"י לא סברי כאוקימתא דרבינא אלא כאוקימתא דרנב"י שם דבן בג בג וריב"ב מדאורייתא פליגי. אלא דלענ"ד א"א לומר כן דא"כ אמאי הוצרכו לפרש כאן טעמא דמשנה אחרונה משום סימפון הו"ל לפרש טעמא דמשנה אחרונה משום דס"ל כבן בג בג דמדאורייתא לא אכלה ארוסה בתרומה וכ"ש דקשה לפי מ"ש שם התוספות דמ"ד דאוכלת מדאורייתא מק"ו היינו משום דס"ל כר' טרפון דלא אמרינן דיו וא"כ שפיר איכא לאוקמי טעמא דמשנה אחרונה כרבנן דאית להו דיו. ובשלמא למאן דמתני הכא משמיה דעולא איכא למימר שפיר דס"ל כאוקימתא דרבינא ומש"ה מוקי טעמא דמשנה ראשונה שמא ימזוג כריב"ב ומשנה אחרונה היינו בן בג בג דחייש לסימפון משא"כ למאן דמתני הכא משמיה דרשב"י קשה ממ"נ אי ס"ל כאוקימתא דרנב"י אמאי לא מפרש טעמא דמשנה אחרונה מדאורייתא כבן בג בג ואי כאוקימתא דרבינא נמי מאי דוחקיה לאוקמי משנה ראשונה ואחרונה כולהו משום סימפון והוי כתנאי דהא לריב"ב לא חיישי' לסימפון וטפי הו"ל לפרושי חדא מינייהו משום שמא ימזוג כריב"ב ואפשר דבן בג בג נמי מודה דהא מחמיר טפי מריב"ב ולא פליג אלא בטעמא דסימפון. ויש ליישב דע"כ הוצרך רשב"י לאוקמי כולה משום סימפון דמש"ה במסר והלך נמי לא אכלה דאי מטעמא דשמא ימזוג אמאי קתני עד שיכנס לחופה הו"ל למיתני מסר והלך. ולית ליה דמסירתה זו היא כניסתה לחופה כאינך אמוראי לעיל דף מ"ח אע"כ דמתני' אית לה טעמא דסימפון נמי בהדי טעמא דשמא ימזוג למשנה אחרונה. משא"כ התם במילתא דר"י ב"ב נקיט שפיר עד שתכנס לחופה דממילא שמעינן דה"ה למסר והלך כיון דאמר בהדיא דלא חיישינן לסימפון כן נ"ל ליישב ודו"ק:

פירש"י בד"ה קמייתא משנה ראשונה שאוסרת משעת אירוסין שהתורה התירת' כו' לא גזור משום סימפון אלא משום שמא תשקה עכ"ל. ולכאורה שפת יתר הוא ונ"ל לפרש דכוונתו ליישב בטעמא דמילתא במאי קמיפלגי משנה ראשונה ומשנה אחרונה ואמאי לא חששו מעיקרא לסימפון ועוד דעולא גופא אמאי לא מפרש טעמא דמשנה ראשונה משום סימפון לכך מפרש דעולא לטעמיה דארוסה מיקרייה קנין כספו מפשטא דקרא וא"כ לא שייך האי חששא דסימפון דאפילו אם תמצא זרה למפרע ליכא למיחש כיון דהתורה אמרה בפירוש קנין כספו יאכלו וכמ"ש באריכות בפ"ק דקידושין אע"כ דמשום שמא ימזוג גזרו אלא דאח"כ גזרו נמי במשנה אחרונה משום סימפון אפילו בהגיע זמנה כיון דמעיקרא לא הוי אכלה ואתיא למיטעי דבמזונות תליא מילתא כמ"ש בשיטת הרב מנרבונא שהביאו התוספות בפ"ק דקידושין. מיהו לרשב"י דמוקי טעמא דמשנה ראשונה נמי משום סימפון לחוד מדאמרינן איכא בינייהו קיבל ע"כ צ"ל דסובר דטעמא דארוסה אוכלת מדאורייתא לאו מפשטא דקרא דקנין כספו ילפינן אלא מק"ו דשפחה כנענית כדאיתא בפ"ק דקידושין וא"כ שפיר שייך חששא דסימפון כיון שלא מצינו בפירוש בתורה דארוסה אוכלת כן נ"ל ברור בעזה"י בכוונת רש"י ועיין בזה בחידושינו בפ"ק דקידושין ולעיל דף מ"א ואין להאריך יותר:

דף נח:

משנה המקדיש מעשה ידי אשתו כו' ופירש"י במתניתין מפרש מה היא עושה לו משקל ה' סלעים כו' עכ"ל. ונראה לכאורה מפירושו דהאי בבא דרישא איירי שלא הקדיש אלא עיקר מעשה ידיה בלבד ולא המותר מה' סלעים כי היכי דמפרש רש"י נמי בסיפא דאיירי שלא הקדיש אלא המותר בלבד. ובאמת שפירושו בהאי בבא דרישא מוכח אליבא דרב אדא בר אהבה דלקמן דמפרש למתניתין במעלה לה מזונות ואין מעלה מעה כסף וקסבר תיקנו מזונות תחת מותר וא"כ ע"כ הא דקתני עושה ואוכלת שאין הקדישו חל אע"ג דמותר דידיה הוי דהא יהיב לה מזונות מיירי ע"כ שלא הקדיש המותר כלל ומש"ה קפסיק ותני עושה ואוכלת דהכל חולין כמו שאפרש בסמוך משא"כ למאי דמפרש רש"י סיפא דמתניתין אליבא דרב ושמואל דהכי הילכתא א"כ מצינן לפרש מתני' בפשיטות דרישא דקתני המקדיש מעשה ידי אשתו היינו שהקדיש הכל ואפ"ה עושה ואוכלת דהכל חולין כיון שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה ואיני נוטלת מעה כסף כמו שאבאר בסמוך דמציא למימר הכי לשיטת רש"י ואפשר דכל הפוסקים מודים בזה. לכך נראה דאפ"ה הוצרך רש"י כאן לפרש מה היא עושה לו כדי ליישב שפיר לשון המותר דקתני בסיפא דהיינו מותר מה' סלעים כן נ"ל ודו"ק ועיין בסמוך:

שם הרי זו עושה ואוכלת. גם בלשון זה יש לדקדק אמאי נקיט לה בהאי לישנא ולא קתני הרי זה חולין דומיא דסיפא ובשלמא לאוקימתא דרב ושמואל א"ש דקתני עושה ואוכלת דוקא לאשמעינן דדוקא בהכי הוי חולין אפילו לר"מ כיון שאומרת איני ניזונית ואיני עושה אבל אם אינה עושה ואוכלת שאינה רוצה לומר איני ניזונית ואיני עושה הוי שפיר הקדש כדמשמע להדיא מלשון הר"ן ז"ל וכמו שאפרש בסמוך בלשון התוס' אלא אליבא דרב אדא בר אהבה דמזונות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה ובמעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף איירי א"כ לא אתי שפיר הא דקתני עושה ואוכלת והו"ל למיתני הרי זה חולין ועוד דמשמע דהא דקתני עושה ואוכלת היינו דדוקא מכאן ואילך הוי חולין אבל מה שכבר עשתה בשעת הקדש הוי הקדש ולרב אדא בר אהבה עיקר מעשה ידיה שהוא משקל ה' סלעים אפילו מה שעשתה קודם הקדישו נמי חולין כיון דלא יהיב לה מעה כסף דידה הוי ויש ליישב בדוחק דהא דקתני עושה ואוכלת היינו דדוקא לצורכה רשאי לעשות משא"כ אותן המלאכות שצריכה לעשות לבעלה כגון מכבסת ואופה ומבשלת אסור וכשיטת הר"ן ז"ל בזה דלא שייך בהני איני ניזונית ואיני עושה וה"ה למעה כסף לרב אדא ובזה יש ליישב לשון הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות ערכין שכתב המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת והמותר חולין ולכאורה שפת יתר הוא דהו"ל למימר הכל חולין ולמאי דפרישית אתי שפיר ודו"ק:

קונטרס אחרון משנה המקדיש מעשה ידי אשתו. כתבתי ליישב לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות ערכין שכתב ה"ז עושה ואוכלת והמותר חולין דנראה מזה דס"ל כשיטת הר"ן ז"ל דאף אשה שאמרה איני ניזונית ואיני עושה אפ"ה צריכה לעשות צרכי הבית:

פירש"י בד"ה המותר הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו כו' ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן כו' עכ"ל. למאי דמפרש מתני' אליבא דרב ושמואל הי' באפשר לפרש הא דקתני במתני' המותר היינו מה שנשאר לאחר מיתה דכל ימי חייה הכל משועבד למזונותיה ולא שייך מותר אלא לאחר מיתה והכי משמע להדיא בירושלמי דריש לקיש אמר מותר מה' סלעים ור' יוחנן אמר מותר לאחר מיתה אלמא דלר"י דקאי כרב ושמואל לא איירי במותר מה' סלעים והכי איתא נמי להדיא בתוספתא דפירקין המקדיש מעשה ידי אשתו מוציא לה פרנסה מתוכן והשאר חולין והיינו לאחר מיתה כדפרישית דאטו מי ידעה כמה חייה ולשון סוגיא דשמעתין נמי מצינן לפרש על זה הדרך כמו שאבאר אלא דלרש"י ותוספות לא משמע להו לפרש כן אי מצד לשון המשנה דקתני המותר ולא קתני והמותר או משום דלישנא דשמעתין דלקמן לכאורה הכי ריהטא ואזלא והנלע"ד לפי שיטת הירושלמי והתוספתא כתבתי ודו"ק:

גמרא אמר רב הונא אמר רב כו' קסבר כי תקנו רבנן מזוני עיקר. וקשי' לי לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק מזונות דאורייתא א"כ אמאי מוקי סתמא דתלמודא הכא מילתא דרב דלא כהילכתא הו"ל למימר דרב סבר מזונות דאורייתא ותקנו מעשה ידיה תחת מזונות משום איבה דמזונות ומש"ה מציא למימר איני ניזונית ואיני עושה וליכא למימר דאין ה"נ ולרווחא דמילתא מסיק הש"ס דאפילו אי סבר כמ"ד מזונות דרבנן אפ"ה א"ש דקסבר מזוני עיקר וכ"ש אי סבר מזונות דאורייתא דא"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך מיתיבי תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ואיצטריך לשנויי תני איפכא ומאי קושיא ותיפוק ליה דהאי ברייתא ע"כ סברה דמזונות דרבנן ורב מצי סבר כמ"ד דאורייתא דהכי הילכתא ובשלמא לפרש"י דלעיל בפרק נערה דף מ"ג דהיכא דבע"כ מיתזנא לא שייך איבה דמזונות וא"כ למ"ד מזונות דאורייתא לא שייך לומר תקנו מעשה ידיה משום איבה דמזונות אע"כ משום איבה דקטטה או כדי שלא תבריח מנכסי בעלה וכדאיתא בירושלמי ר"פ מציאת האשה אם כן לפ"ז תו לא מצי למימר אי אפשי בתקנת חכמים כיון שאין הדבר לתקנה דידה אלא לתקנת הבעל וא"כ ע"כ סבר רב מזונות דרבנן אלא דלפ"ז קשה על פסק הרמב"ם ז"ל דפסק מזונות דאורייתא ואפ"ה פסק נמי כרב דמציא למימר איני ניזונת ואיני עושה ולשיטת התוספות לעיל דף מ"ז דאפילו היכא דבע"כ מיתזנא שייך נמי איבה דמזונות קשיא נמי סוגיא דשמעתא ועוד דאפילו את"ל דלמ"ד מזונות מדאורייתא לא שייך מילתא דרב הונא אמר רב אם כן מאי קאמר בסמוך ופליגא דריש לקיש דקאמר מתוך שיכול לכופה ומאי פלוגתא שייך הכא כיון דלרב גופא פלוגתא דתנאי היא ור"ל גופיה לא קאמר אלא אליבא דרבי מאיר ועוד דלכאורה ר"מ ודאי סובר מזונות דאורייתא מדקאמר לעיל המקדש ע"מ שאין לה עליו שאר כסות ועונה הוי מתנה על מ"ש בתורה ולמ"ד מזונות דרבנן ומפרש לקרא דשאר כסות ועונה הכל לענין כסות א"כ בלשון בני אדם לא הו"ל למימר אלא כסות לחוד. והנלע"ד בזה דאף למ"ד מזונות דאורייתא היינו באשה שאין לה ממה להתפרנס כלל וא"כ החיוב על הבעל ליתן לה מזונות להחיות את נפשה וכן משמע מדבריהם שהביאו התוספות לעיל ריש דף מ"ח ע"ש וכה"ג הן דברי הרמב"ן ז"ל לענין כסות ע"ש משא"כ בענין קצבת המזונות היכא שאין מעשה ידיה מספיקין כגוונא דמימרא דרב דבאשה שיכולה להתפרנס ממעשה ידיה לכ"ע הוי מדרבנן כן נראה לי אלא דלעיל בגמרא דף מ"ח לכאורה לא משמע הכי וצ"ע ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר איני ניזונית ואיני עושה כו' קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר. והקשיתי לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שפוסק מזונות דאורייתא א"כ לא הוי צריך לאוקמי הכי מילתא דרב דלא כהילכתא וטפי הו"ל למימר דקסבר רב מזוני דאורייתא כמ"ש בפנים והעליתי מזה דאע"ג דהרמב"ם ז"ל סובר מזונות דאורייתא היינו עיקר מזונות היכא שאין לה כלל ממה להתפרנס אבל לענין קצבת מזונות שצריך להשלים לה אם אין מעשה ידיה מספיקין כ"ע מודו דהוי מדרבנן ועדיין צ"ע כמ"ש בפנים:

תוספות בד"ה מאי לאו בניזונת לא כשהוא זן אותה קאמר דא"כ כו' כדקאמר לקמן עכ"ל. לכאורה היה נ"ל לפרש דמאי דקאמרי לא כשהוא זן אותה היינו כשזן אותה תמיד משלו אף לאחר שהקדיש ואע"ג דקתני עושה ואוכלת היינו לענין התירא דרשאה לאכול או כגון שנותן לה דמי מזונות ואפילו בכה"ג הוצרכו להביא ראיה דהוי הקדש מדלקמן דאי מסברא היה אפשר לומר דאפילו היכא שזן אותה ממש ומעשה ידיה שלו מתקנת חכמים אפ"ה אין בידו להקדישן מעיקרא כיון שאין לו בהן זכייה גמורה מאחר שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה אבל מדמקשה לקמן בפשיטות מ"ט דמ"ד לאחר מיתה קדוש הוכיחו שפיר דבכה"ג שזן אותה אח"כ וזכה במעשה ידיה פשיטא ליה לגמרא דמחיים קדוש אלא דאחר העיון יראה לי דלא נתכוונו התוס' לזה אלא מה שכתבו לא כשהוא זן אותה אשעת ההקדש קאי דבהאי שעתא תליא מילתא ואפ"ה פשיטא להו דהוי הקדש כשזן אותה בשעת הקדישו ולא אמרה איני ניזונת ואיני עושה חל ההקדש ותו לא פקע ועל זה כתבו כדקאמר לקמן מ"ט דמ"ד לאחר מיתה קדוש ומדלא מוקי לה בכה"ג אלמא דאפילו בהא פשיטא ליה לתלמודא דהוי הקדש זה מה שנ"ל בכוונתן מדבריהם לקמן כמו שאבאר מיהו שיטת הר"ן ז"ל היא בודאי דאע"ג שזן אותה בשעה שהקדיש אפ"ה מצי לאפקועי אח"כ ע"י שתאמר איני ניזונת ואיני עושה ובזה נתיישב שפיר לישנא דמתני' דקתני עושה ואוכלת כדפרישית:

פירש"י בד"ה סיפא איצטריכא לאשמעינן פלוגתא במותר דלא שייך אמזונות ואע"ג דאינה ניזונית איכא למ"ד קדוש לאחר מיתה כו' עכ"ל. ולכאורה כל דבריו תמוהין דהא סיפא דמתני' לשיטת רש"י בסמוך לכ"ע מוקמינן לה במעלה לה מזונות והאיך כתב כאן ואע"ג דאינה ניזונית וכן במה שכתב במותר דלא תליא במזונות נמי תמוה דהא לרב אדא אדרבה מותר תחת מזונות ועוד דאדרבה למאי דבעינן עכשיו לאוקמי רישא דמתניתין באינה ניזונית היינו אי ליתא לדרב הונא אמר רב אלא כר"ל דפליג וס"ל דמעשה ידיה עיקר ויכול לכופה א"כ ע"כ סבר כרב אדא בסמוך כמ"ש התוספות וא"כ ע"כ דמותר מחיים קדוש. והנלע"ד בזה דרש"י ז"ל לא ס"ל כשיטת התוספות בהא אי משום דכל שקלא וטריא דהכא משמע דסובר בפשיטות דמעשה ידיה תחת מזונות או איפכא מזונות תחת מעשה ידיה ודלא כרב אדא דמעשה ידיה תחת מותר והיינו דקאמר

לימא מסייע ליה והתרצן דדחי ע"כ נמי בהאי שיטה קאי אלא דמוקי למתניתין בשאינה ניזונית ולשיטת התוס' בפשיטות הו"מ למידחי דאפילו אי איירי בניזונית אפ"ה לא תסייעי' לרב מרישא דמתניתין דכיון דלא יהיב לה מעה כסף אשמעינן דעושה ואוכלת ותו לא שייך לאקשויי מאי למימרא. ועוד דלישנא דר"ל גופיה דאמר מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה ולא קתני למותר מעשה ידיה אע"כ דעיקר מעשה ידיה קאמר וכלישנא דברייתא דקתני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ולרב אדא ע"כ ברייתא גופא קתני מותר ועוד דלמאי דבעי לאוקמי עכשיו מתניתין באינה ניזונית תו ליכא לאוקמי כרב אדא דלדידיה ע"כ סיפא דמתני' איירי במעלה לה מזונות דמש"ה הוי הקדש מחיים וא"כ לא הוי סיפא דומיא דרישא ולזה בעצמו נתכוון רש"י ז"ל וכתב ואע"ג דאינה ניזונית וא"כ סיפא גופא תיקשי אמאי הוי קדוש לרבי מאיר דאע"ג דמעשה ידיה עיקר אפ"ה כיון דלא יהיב לה מזונות פשיטא שתוכל לעכב אפילו המותר מה' סלעים על דמי המזונות דאטו משום מעה כסף יזכה במותר ושלא לזונה ואי במותר על דמי המזונות איירי א"כ אמאי קתני פלוגתא דר"מ במותר מה' סלעים הו"ל למתני במעשה ידיה גופיה ועוד דלא שייך העדפה מחיים דזימנין דלא ספקה לכך מסיק דלמאי דבעי לאוקמא מתניתין באינה נזונית ע"כ מוקי לה כרב ושמואל דלאחר מיתה קדוש. ולפ"ז לשיטת רש"י ז"ל מצינן לפרש מילתא דר"ל נמי בכה"ג דמוקי למתניתין באינה ניזונית כיון דלא ס"ל הא דרב הונא אמר רב ומש"ה עושה ואוכלת ובסיפא דהקדיש המותר ס"ל לר"מ דקדוש ולא מטעם דאדם מקדיש דשלב"ל אלא מתוך שיכול לכופה כו' ואע"ג דבאינה ניזונית לכ"ע לא זכה במעשה ידיה אפילו למ"ד מעשה ידיה עיקר היינו משום דמשועבדים לה כל ימי חייה דלא גרעה מע"ע אבל מ"מ כיון שניזונית יש לו חלק בגוף הידים תו לא מיקרי דשלב"ל והו"ל כאומר יקדשו ידיך לעושיהן לענין דקדשי לאחר מיתה ולא שייך לאקשויי מי איכא מידי דהשתא לא קדיש ולבתר הכי קדיש כיון דמעשה ידיה עיקר אלא שהיא יכולה לעכבן למשכון עבור המזונות שכך היתה התקנה דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה שיהיה זה תחת זה כמ"ש לעיל דף מ"ז ע"ב ולסברא זו נראה שהסכים הרא"ה ז"ל בחידושיו אלא שמפרש הסוגיא בע"א והנלע"ד כתבתי אלא דלפ"ז מה שכתב רש"י לאשמעינן פלוגתא במותר דלא שייך אמזונות שפת יתר הוא ומתוך דבריו אלה היה נראה לכאורה להיפך דדוקא כיון דמותר לא תליא במזונות מש"ה איכא למ"ד דקדיש לאחר מיתה בשאינה ניזונית והיינו לאוקימתא דריש לקיש משא"כ במידי דתלוי במזונות כגון עיקר מעשה ידיה לא קדשי אפילו לאחר מיתה כיון שאינו זוכה ומשום האי טעמא דמי איכא מידי והענין מוכרע ועדיין צריך עיון ודוק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה מתוך שיכול לכופה כו' ומתניתין דקתני עושה ואוכלת מוקי לה כרב אדא כו' עכ"ל. כבר פירשתי שיחתי בסמוך שאין זה מוכרע אלא דהתוספות לא משמע להו האי סברא אלא הא דקאמר ר"ל מתוך שיכול לכופה היינו דוקא בניזונית ותו לא מצי לאוקמי רישא דמתניתין באינה ניזונית ובניזונית נמי לא מצי לאוקמי דא"כ אמאי עושה ואוכלת אע"כ דהא דעושה ואוכלת היינו משום דלא יהיב לה מעה כסף וקסבר מעשה ידיה תחת מעה כסף והיינו כרב אדא ומהרש"א ז"ל כתב בע"א וכן בספר המאור כתב כדברי התוספות ולא מטעמייהו אלא כיון דאמר ר"ל דלר"מ אע"ג דהוי ס"ל אין אדם מקדיש דשלב"ל אפ"ה הוי שפיר הקדש וא"כ תו לא מצי סבר ר"ל דלאחר מיתה קדוש ע"ש ולענ"ד גם זה אינו מוכרע דכיון דיכול לכופה כדפרישית אלא שמשועבד לה למזונות הו"ל שפיר כא"ל יקדשו ידיך וקדוש מיהא לאחר מיתה וכמ"ש בשיטת הרא"ה ז"ל ותיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי מיהו בירושלמי מבואר להדיא דר"ל מוקי לה כרב אדא כמ"ש התוס' ע"ש אלא דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא דלעיל דדחי דרישא באינה ניזונת וסיפא איצטריך ליה ואכתי סיפא גופיה תיקשי האיך מוקי לה לא כרב ושמואל ולא כרב אדא מיהו בשיטת בעל המאור אפשר דדוקא אליבא דר"ל כתבו התוס' דלא מיתוקמא לאחר מיתה אבל למסקנא דר"מ אית ליה אדם מקדיש דשלב"ל שפיר מצי לאוקמי באינה ניזונית וסיפא מותר לאחר מיתה קדוש ודוק היטיב:

בד"ה לאחר שאתגייר כו' ומיהו ק"ק מותר דקדוש לאחר מיתה אע"ג דלא עביד דאתי כו' עכ"ל. נראה שהקשו כן לפי שיטתם אליבא דרב דאמר לאחר מיתה קדוש אע"ג דמחיים לא חל הקדש כלל בשעה שהקדיש כיון שאינו זן אותה משא"כ למאי דפרישית בשיטת הר"ן ז"ל דודאי חל הקדש אלא שהיא יכולה להפקיע ע"י שאומרת איני ניזונת ואיני עושה א"כ כיון שחל מיהא עיקר הקדש מחיים ממילא הוי קדוש נמי לאחר מיתה כיון דפקע שיעבודא כדמוכח לקמן גבי שמא יגרשנה ומהכא נמי מוכח דהתוספות לא ס"ל כשיטת הר"ן ז"ל כדפרישית ודו"ק:

גמרא הוי בה רב פפא במאי אילימא במעלה וכו' עד לעולם במעלה כו'. הסוגיא תמוה מאד כמו שהקשו התוס' דמאי ס"ד לאוקמי במעלה מזונות דאם כן אמאי עושה ואוכלת ותירוצם דחוק וכן במה שכתבו דהא דמוקמינן לעולם במעלה מזונות היינו אליבא דרב אדא לחוד הוא יותר דחוק ולישנא דתלמודא לא משמע הכי וכן הא דמשני לעולם במעלה לשון לעולם תמוה כיון דאוקימתא חדשה היא והנלע"ד בענין זה הוא עפמ"ש לעיל כפי שהבנתי משיטת הר"ן ז"ל משום דלעיל בעינן לאוקמי רישא דמתני' אליבא דרב הונא אמר רב בניזונית והיינו שמבקש לזונה כפירש"י ותוספות אלא שהר"ן ז"ל הוסיף אפילו בניזונית ממש וכתבתי בביאורו דע"כ כוונת הר"ן ז"ל דאע"ג שכבר זן אותה בשעת הקדישו וגם עכשיו רוצה לזונה אפ"ה לא הוי הקדש אם היא אינה רוצית בכך ויכולה להפקיע ההקדש על ידי שתאמר איני ניזונית ואיני עושה והיינו דקתני עושה ואוכלת משום דמסתמא בהכי ניחא לה משום רווח ביתה להפקיע ההקדש ממעשה ידיה ודחי הש"ס דאיירי באינה ניזונית וליתא לדרב הונא אמר רב והיינו שאין לו במה לזונה וכמ"ש והיינו נמי אוקימתא דר"ל והיינו דקשיא ליה הכא לרב פפא במאי אילימא במעלה כו' והיינו כאוקימתא קמייתא אליבא דרב הונא אמר רב דרישא איירי נמי במעלה מזונות שמבקש לזונה גם עכשיו כמו שזן אותה מקודם ואפ"ה עושה ואוכלת דלא ניחא לה בהקדש ואומרת איני נזונית כו' ובכה"ג מוקמינן נמי סיפא במעלה שיש לו במה לזונה ואם כן ממילא שזן אותה באמת שגם היא מסתמא רוצית בכך כיון שלא הקדיש מעשה ידיה וא"כ דאיירי סיפא במעלה מזונות ממש ויש לו אם כן מסתמא איירי נמי במעלה לה מעה כסף ממש דהא יש לו והיא אינה יכולה להפקיע ולומר איני נוטלת מעה כסף ואיני עושה המותר דכיון שרוצית ליזון מנכסיו ע"כ שצריכה ליתן המותר וליטול מעה כסף ונראה שלזה נתכוון רבינו יונה שהביא הטור באה"ע סי' פ"א והביאו מהר"ם ז"ל מלובלין בחידושיו בשמעתין אלא שהם הבינו בדבריו משום דתקנת מותר עדיף מעיקר מזונות ולכך השיג עליו הטור בשם הרמ"ה והב"י בשם השאלתות ולענ"ד הקלושה יכילנא לעשות כל דבריהם אחד דאף רבינו יונה לא קאמר אלא היכא שרוצית בתקנת מזונות ולא במעה כסף בהא כתב שפיר דאינה יכולה דכיון שזן אותה ממילא זוכה בכל אפילו במציאתה דגרע ממותר והיינו משום איבה דמזונות או משום איבה דקטטה כדפרישית לעיל וזה ענין החינא שכתב רבינו יונה אבל היכא דאומרת איני ניזונית ואיני נוטלת מעה כסף ואיני עושה כלל נראה דפשיטא דרבינו יונה מודה דמצי' למימר הכי. ולפי זה החולקים שהביא הטור והב"י נמי אית לן למימר דהכי ס"ל. ותדע שהרי הר"ן ז"ל כתב בפשיטות דכי היכי דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה כ"ש דיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני עושה מותר ואפ"ה כתב בלשון משנתינו דאליבא דרב עושה ואוכלת משום שיכולה להפקיע ולומר איני ניזונית כו' ואילו בסיפא גבי מותר כתב דלרב אינו קדוש מחיים כיון דאין מעלה מעה כסף משמע דבמעלה מעה כסף היה קדוש מחיים ואמאי ות"ל דאפ"ה אינו קדוש מחיים דיכולה להפקיע ולומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר אע"כ דבסיפא כיון דמסתמא ניזונית ממנו כדפרישית תו לא מציא למימר איני נוטלת מעה כסף ואיני כו'. ולפ"ז היינו דמקשה הכא אי במעלה מזונות ממש איירי סיפא וא"כ ממילא ג"כ במעלה לה מעה כסף ממש כיון דיש לו והיא אינה יכולה להפקיע המותר אם לא שלא תיזון והיא אינה רוצית בכך א"כ מ"ט דמ"ד לאחר מיתה קדוש ואלא כשאין מעלה לה מזונות פירוש דהיינו כדדחינן לעיל באינה ניזונית שאין לו במה לזונה וא"כ סיפא נמי איירי בכה"ג שאין לו לא לזונה ולא ליתן מעה כסף וכמ"ש התוספות דאין רגילין כו' א"כ מ"ט דמ"ד מחיים הוא קדוש ועוד דכיון שאין לו מזונות מסתמא יכולה להפקיע הכל וע"ז משני שפיר לעולם במעלה מזונות לשון לעולם היינו כדאוקימנא מעיקרא אליבא דר"ה אמר רב ואיירי שיש לו במה לזונה אלא שאין לו ליתן מעה כסף ובהכי מיתוקמא שפיר כדמסיק הש"ס כן נראה לי נכון בעזה"י בסוגית הש"ס ותו לא מידי ואף שהתוספות ובעל המאור והרא"ה ז"ל לא כתבו כן מ"מ תורה היא ולענ"ד הדבר ברור שכן עולה שיטת הר"ן ז"ל ובזה עולין דבריו כהוגן במה שהקשה על שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות ערכין ומה שביקש בעל לחם משנה ליישב אין זה מציל מיד האר"י לפי שיטת הר"ן ז"ל בשיטת הגמרא ודו"ק:

קונטרס אחרון באותה סוגיא שכתבתי דמה שהביא הטור שני דיעות באה"ע סי' פ"א מחלוקת הרב רבינו יונה והרמ"ה ז"ל אם האשה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת המותר ולענ"ד אפשר בלא מחלוקת דנראה דרבנו יונה גופא לא קאמר אלא כשרוצית לזון מבעלה ואינה רוצית במעה כסף בהא קאמר דלא מצית למימר הכי משא"כ היכא דאינה רוצית לא במזונות ולא במעה כסף נראה דמודה רבינו יונה ואם כן איכא למימר דהחולקים נמי הכי סבירא להו:

תוספות בד"ה אי במעלה כו' גם למ"ד מחיים הוא קדוש הו"מ למיפרך אמאי עושה ואוכלת כו' עכ"ל. כבר כתבתי ליישב בעזה"י אלא דאף לשיטת התוס' ופירושם יש לדקדק מאי פשיטא להו דהמקשה בעי לאוקמי רישא וסיפא בחד גוונא דשפיר מצינן למימר דקושיא דר"פ אסיפא לחוד קאי ורישא ודאי מוקי לה במבקש לזונה ואין מעלה לה וכן משמע להדיא מלשון רש"י דכולה מילתא אסיפא קאי אלא דהתרצן ניחא ליה לאוקמי סיפא דומיא דרישא ובזה אין להם הכרח ג"כ לפרש בדבור הסמוך דאמילתא דרב אדא לחוד קאי אלא אפי' לרב ושמואל ואסיפא לחוד קאי וצ"ע ודו"ק:

בד"ה במעלה כו' וא"ת ומאי דוחקיה דרב כו' עכ"ל. לולי דבריהם היה נ"ל ליישב דהא דלא מוקי רב בהכי ומחיים דא"כ בסיפא גופא מאי למימרא דליכא למימר משום דפליגי במקדיש דשלב"ל א"כ ליפלגו בעלמא ובמקדיש מעשה ידי עצמו וכעין שהקשו תוספות לקמן בשמעתין אבל במאי דמוקי לה לאחר מיתה א"ש דאפ"ה ס"ל לר"מ דהוי הקדש אע"ג דלאחר מיתה לא עביד דאתי כן נ"ל אלא דבלא"ה משני שפיר:

רש"י בד"ה לעולם במעלה לה מזונות כו' וה"ה נמי דמצי לאוקמי כשאין מעלה כו' אלא משום רב דס"ל כו' עכ"ל. וכל מפרשי דבריו נלאו למצוא פתח דברי רש"י ז"ל ומהרש"א ז"ל כתב דכוונתו דהו"מ למימר איפכא דרב סובר מזונות תחת מותר ע"ש ולענ"ד הוא תמוה ביותר דהיאך אפשר לומר כן כיון דנקיט רב במילתיה איני ניזונית ואיני עושה אלמא דמזונות תליא במעשה ידיה ואם נפרש מילתא דרב איני ניזונית ואיני עושה המותר א"כ מה כתב רש"י ז"ל על זה משום דרב ס"ל כו' ואוקי רישא דמתניתין בניזונית כו' דהיא גופא תיקשי אמאי מוקי סתמא דתלמודא לעיל בהכי דודאי אי הוה מפרשינן מילתא דרב אמותר מעיקרא לא הוי צריך לאוקמי רישא דמתניתין בניזונית דוקא אלא אפילו באינה ניזונית דהא לא במזונות תליא מילתא אלא במעה כסף עד שאני תמה על פה קדוש המהרש"א ז"ל. וכן מה שכתב מהר"ם ז"ל בחידושיו דכוונת רש"י ז"ל דרב הו"מ לאוקמי מתני' מחיים והאריך לפרש שיטת רש"י ז"ל לדעת רבינו יונה ע"ש ואף בזה קשיא ליה למהר"ם ז"ל גופא אכתי אמאי לא מוקי לה רב במעלה מזונות ומעלה מעה כסף וכשיטת רבינו יונה ותירץ דא"כ לא הוי שייך פלוגתא דר"י הסנדלר וא"כ בהא מילתא גופא הו"ל לרש"י לפרש דלא מצינן נמי לאוקמי מילתא דרב מחיים כלל דא"כ מ"ט דר"י הסנדלר ועוד דלפמ"ש אין מקום לקושיית מהר"ם ז"ל דרבינו יונה גופיה מודה דיכולה לומר איני ניזונית ואיני נוטלת מעה כסף ואיני עושה. והנלע"ד לפרש שיטת רש"י ז"ל דודאי לא מצי רב לאוקמי דמחיים קדוש דא"כ ליפלגו בעלמא ועוד דודאי מצי לאפקועי כמו שאבאר אלא דאדרבה הא גופא קשיא ליה לרש"י ז"ל דאליבא דרב ושמואל אין צורך לאוקמי דוקא בהכי אלא אפילו באין מעלה מזונות ומעלה לה מעה כסף דבהא נמי סברי דאין קדוש מחיים אי משום דמציא לאפקועי ולומר איני ניזונית ואיני נוטלת מעה כסף ואיני עושה כיון דבלא"ה אין לו במה לזונה ועוד דאפילו בלא מימרא דרב דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה נמי לא הוי הקדש מחיים אפילו במעלה לה מ"כ דסוף סוף יכולה לעכב המותר עבור דמי המזונות כדפרישית דאי אינו זנה אין לו זכייה אפילו במותר וכל נכסיו משועבדים למזונות דזימנין דלא ספקא ורב אדא הוי מוקי לה במעלה מזונות ואין מעלה מ"כ ופליגי שפיר לענין דינא כדמסקינן וע"ז כתב שפיר כיון דרב ס"ל כו' ומוקי רישא במבקש לזונה שיש לו ומש"ה מוקמינן מילתא דשמואל נמי בהכי כן נ"ל נכון:

דף נט.

רב ושמואל סברי תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומ"כ תחת מותר כו' לכאורה משמע מהאי לישנא דלרב ושמואל לא קאי מותר דמתניתין אלא אמותר מה' סלעים כפירש"י ותוספות מיהו למאי דפרישית דבירושלמי משמע דרבי יוחנן דקאי בשיטת רב ושמואל דאיירי לאחר מיתה לא מפרש למותר דמתניתין במותר מה' סלעים אלא דכל מה שנשאר לאחר מיתה מקרי מותר. א"כ יש לפרש סוגייא דשמעתין נמי בהכי לרב ושמואל אלא דאכתי הוה קשה רב ושמואל מ"ט לא אמרו כרב אדא ולפרש מותר דמתניתין אפילו מחיים ובמותר מה' סלעים ואהא מסיק דלא מיתוקמא לדידהו כלל מחיים בשום ענין:

רש"י בד"ה מי אמר שמואל הכי והאמר שמואל לעיל במותר לאחר מיתה פליגי כו' עכ"ל. אע"ג דאפילו למ"ד מחיים קדוש נמי ע"כ טעמיה דר"י הסנדלר משום דמעשה ידיה גופא הוי דשלב"ל אפ"ה הוצרך רש"י לפרש דעיקר שקלא וטריא דהכא היינו משום דמיתה וגירושין מיקרי דבר שלב"ל ולא משום דעיקר מעשה ידיה הוי דשלב"ל וא"כ לא הוו משני מידי כי קאמר שמואל הלכה כריב"ן להעדפה וכמ"ש רש"י להדיא בד"ה כי אמר שמואל דאכתי מצי לאקשויי דמעשה ידיה גופא הוי דבר שלא בא לעולם וק"ל:

בא"ד ואין לו רשות במותר כיון שאין מעלה לה מ"כ עכ"ל. והיינו כדפרישית שאין לו ליתן מ"כ או שאינו רוצה וא"כ לא חל הקדש מחיים כלל וא"כ לאחר מיתה נמי לא חל כלל דהו"ל דשלב"ל כלל דלא עביד דאתי כמ"ש התוספות לעיל ודוק היטב ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה אינו צריך להפר כו' דליתני מקדיש ידי עצמו עכ"ל. כוונתם דנהי דבלשון קונם לא מצי למיתני במעשה ידי עצמו דהא אדם יכול לאסור על עצמו אפילו בדשלב"ל כדאמרינן בסמוך מתוך שאדם יכול לאסור פירות חבירו עליו. אבל בלשון הקדש שהוא על כל העולם שייך שפיר פלוגתא דדשלב"ל. אלא דאכתי אין דבריהם מוכרחים דהא איצטריך לאשמעינן דאפילו בקונם סבר ת"ק דאין יכול' לאסור דשלב"ל על בעלה לאפוקי מסברת רב יוסף בסמוך. ויש ליישב מיהא עיקר דבריהם בזה הדיבור שהוצרכו לכך ליישב הא דמסקינן לקמן ר"פ מציאת האשה דהעדפה שע"י הדחק פלוגתא דר"ע ורבנן אלמא דטעמא דרבנן ע"כ לאו משום דשלב"ל הוא. ובשמעתין נמי הוכרחו לכך לפי גירסת ר"ת בסמוך דגריס נימא הלכה כת"ק אלמא דפשיטא לתלמודא דטעמא דת"ק משום דהעדפה ע"י הדחק נמי לבעל דאי משום דשלב"ל לא הוי מקשה מידי וק"ל מיהא מה שדקדק מהרש"א ז"ל בדברי התוספות דאי ס"ד דבאין מעלה מזונות ומעה כסף איירי ליתני אין יכול להפר לא ידענא מאי קשיא ליה דאפילו באין מעלה נמי יכול להפר משום דברים שבינו לבינה כמ"ש התוספות עצמן בסמוך בד"ה ר"ע דאין יכול ליזהר ליקח משלה או משום דהפירות שלו. וכ"ש הכא ודבריו צריכין עיון. ועוד לדבריו לא הוו מקשו התוס' מידי בסמוך בד"ה שמא יגרשנה לרב ת"ל שמא תאמר איני ניזונית כו' הא מאי קושיא שהרי אם תאמר כך לא מהני הפרת הבעל מידי אלא ע"כ כדפרישית ודו"ק:

בד"ה שמא יגרשנה וא"ת ולרב דאמר כו' ל"ל למינקט כו' לימא שמא תאמר איני ניזונית כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ז"ל שכתב דממילתא דת"ק לא קשיא להו דכי היכי דלא חייש לשמא יגרשנה ה"נ לא חייש לשמא תאמר ע"ש ובאמת אין זה מוכרח דאיכא למימר דהא דלא חייש ת"ק לשמא יגרשנה היינו משום דסובר דכיון דלא חייל נדרא מהשתא בשעת נדרא תו לא חייל נמי בשעת גירושין כדמקשינן בסמוך מי איכא מידי וכו' ואפילו למאי דמסקינן דאלמוה רבנן לשיעבודא והיינו בעודה תחתיו משא"כ לאחר שנתגרשה. דתו לא שייך מי איכא מידי. היינו אליבא דר"י בן נורי דוקא. משא"כ לת"ק שפיר מצי סבר דכיון דאלמוה רבנן כ"ש דשייך מי איכא מידי. ועוד איכא למימר דטעמא דת"ק משום דלא מהני הפרת הבעל לאחר גירושין כיון דלא הוי נדרי עינוי נפש אלא דברים שבינו לבינה וכן מצאתי להדיא שכתב הר"ן ז"ל במשנה דנדרים דף פ"ה דטעמא דת"ק בא' משני הטעמים שכתבתי ות"ל שכוונתי לדעת הגדול אלא דאפ"ה יפה כתב מהרש"א ז"ל דלא פסיקא להו להתוספות להקשות אמילתא דת"ק דאיכא למימר דלא חייש לשמא. ועוד דלענין חששא דשמא תאמר. נמי שייך למימר האי טעמא גופא דכיון דלא חייל נדרה מעיקרא תו לא חייל נמי בתר הכי אע"ג דאמרה איני ניזונית וכמ"ש לעיל בסברת התוספות בכולה שמעתין דהכל הולך אחר שעת הנדר וההקדש ודוקא אליבא דריב"ן קשיא להו שפיר כיון דסובר דחל נדרה לאחר הגירושין כ"ש דחל כשאמרה איני ניזונית כן נ"ל בכוונת התוספות אמנם לולי דבריהם היה נ"ל ליישב קושייתם דלפי המסקנא דמסקינן דאלמוה רבנן לשיעבודא בעודה תחתיו דשויוה לבעל כלוקח גמור ולא כמלוה כפירש"י א"כ ודאי לא חייל נדרה כלל אפילו אם אמרה לבסוף איני ניזונית דהו"ל כאילו חזרה ולקחה ממנו א"נ הו"ל כאומר שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך תקדוש דלא קדיש כדאיתא בסמוך. מה שאין כן לשמא יגרשנה שפיר חייש ריב"ן כיון דלא עשאוהו כלוקח אלא בעודה תחתיו ועל כרחך דהכי תקנו מעיקרא שאם יגרשנה לבסוף לא ליהוי כלוקח אפילו למפרע כן נראה לי נכון ודוק היטיב:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה שמא יגרשנה וא"ת ולרב דאמר יכולה שתאמר איני ניזונית כו' לימא שמא תאמר איני ניזונית כו' וכתבתי דלולי דבריהם היה נ"ל ליישב דלמסקנא דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל איכא למימר דשויוה רבנן לבעל כלוקח גמור בעוד שלא אמרה איני ניזונית ולכי אמרה איני ניזונית הו"ל כאילו חזרה ולקחה ממנו כמ"ש בפנים ומתוך כך נ"ל ליישב ג"כ לשון הרמב"ם ז"ל במ"ש פ"ו מהל' ערכין דבאמר יקדשו ידיך לעושיהן חל ההקדש וכתב הר"ן ז"ל שאין דבריו נראין לי דאכתי לא חל ההקדש כיון שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה כו' ע"ש באריכות וכתב כן לפי שיטתו דבהכי איירי שקלא וטריא דשמעתין משא"כ לפי מ"ש בפנים בשיטת התוספות דבשעת ההקדש הדבר תלוי א"כ אתי שפיר והא דאיצטריך ריש לקיש למימר מתוך דיכול לכופה היינו משום דהו"ל למוקמי למתני' באינה ניזונית כמ"ש באריכות בפנים ולפ"ז אין מקום לקושיית הר"ן ז"ל אלא דאף לפי שיטת הר"ן ז"ל גופא נמי אתי שפיר דלמסקנא דגמרא דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל לשויה כלוקח ולא כמלוה כמו שפירש"י אף לאפקועי מכח הקדש כל כמה שלא אמרה איני ניזונית א"כ כ"ש דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל לשויה כלוקח להכניסו לרשות הקדש כל כמה דלא אמרה בשעת הקדש איני ניזונית כן נ"ל נכון בעזה"י:

בד"ה כי אמר שמואל להעדפה פירוש הקונטרס מגומגם כמו שפירש בעצמו כו' עכ"ל. לא ידעתי היכן פירש בעצמו שפירושו מגומגם והא ודאי לפי גירסת רש"י ונימא אין הלכה כת"ק א"נ הלכה כר"ע פירושו מוכרח ואי משום דכתב רש"י ז"ל והשתא נמי הו"מ לאקשויי סוף סוף לא בא לעולם דהא לא נעשה כו' באמת אין זו קושיא כ"כ כמ"ש בלשון רש"י בד"ה מי אמר שמואל דעיקר שקלא וטריא דשמעתין הכא דמיתה ודאי הוי דשלב"ל דלא עביד דאתי משא"כ עיקר מעשה ידיה כיון שבידה לעשות לא מיקרי דשלב"ל כ"כ כדמשמע בקדושין דף ס"ג. ועוד מצינן למימר דלא פסק שמואל כר"י הסנדלר אלא במידי דלא עביד דאתי כגון מיתה דכיון דמחיים לא קדוש כיון דלא יהיב לה מעה כסף שאין לו או שאינו רוצה ליתן א"כ לא תקנו לו כלל המותר וכיון דלא חייל מהשתא לא חייל נמי לאחר מיתה דהוי דבר שלא בא לעולם. ולכאורה אדרבה סברא זו מוכרחת דביבמות דף צ"ג מוכח דלמאי דסבר שמואל דקידושין תופסים ביבמה ע"כ מוקי למתניתין דלאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת כר"ע וא"כ ע"כ סבר ר"ע דאין אדם מקנה ומקדיש דשלב"ל כדאיתא התם להדיא וא"כ מדסבר ר"ע הכא דיפר ע"כ היינו משום דבכה"ג לא מקרי דשלב"ל אליבא דשמואל למאי דלא ס"ד דאמר יקדשו ידיך לעושיהן דבהכי מוקי לה נמי ביבמות

אלא מ"ש רש"י ז"ל וה"ה דמצי לאקשויי מעיקר מעשה ידיה היינו משום דלפי האמת לשינויא דרב הונא בריה דר"י בסמוך מוכח דהא נמי מקרי דשלב"ל ונמצא שאין פירש"י מגומגם. אלא אי קשיא לי על פירש"י הא קשיא לי מעיקרא מאי ס"ד דהא דקאמר שמואל הלכה כריב"ן היינו דיפר מטעמא דהעדפה דא"כ הן דברי ר"ע ממש ולימא הלכה כר"ע. ונ"ל ליישב דכיון דבעיקר הדין ס"ל לשמואל דצריך להפר משום העדפה ניחא ליה למימר הלכה כריב"ן דשמעינן נמי ממילא דמהני הפרת הבעל אף לאחר גירושין אע"ג דלא הוי נדרי עינוי נפש וכמ"ש בסמוך בשם הר"ן ז"ל דמה"ט לא חייש ת"ק לשמא יגרשנה ועי"ל דאיצטריך נמי לאשמעינן אגב אורחא דאסורה לחזור לו אע"ג שיכולה להתנות בשעת קידושין שלא יזכה במעשה ידיה אפ"ה דרך נדר אסור כמ"ש רש"י ז"ל דא"א לו ליזהר שלא תטחון אלא דהמקשה לא ניחא ליה בהכי אלא טפי אית ליה לשמואל לקבוע הלכה בעיקר הדין והטעם כי היכי דלא ניטעי דסבר אדם מקדיש דשלב"ל כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל לפי גירסתו ודו"ק:

בד"ה הכא אין בידה לגרש עצמה תימא דהא בידה לומר איני ניזונית כו' וי"ל דרוצה ליישב גם אליבא דר"ל עכ"ל. ואע"ג דכל השקלא וטריא דהכא ליתא אלא אליבא דשמואל דפסיק הלכה כר"י הסנדלר ולעיל משמע דשמואל לא ס"ל כר"ל אלא כרב לפמ"ש התוס' לעיל דלר"ל ודאי מחיים קדוש אפ"ה אפשר דר"ל נמי סבר הלכה דאין אדם מקדיש דשלב"ל ולכך רוצה ליישב המשנה אליבא דר"ל דהא כולהו תנאי דהכא משמע דסברי דאדם מקדיש כמ"ש התוספות בד"ה אינו צריך להפר לכך איצטריך לאוקמי בהאי אוקימתא דהכא כריב"ן ובדאמר לה יקדשו ידיך לעושיהן לכי מיגרשא. מיהו הר"ן ז"ל תירץ בע"א דאפילו לרב נמי לא מצי לאפקועי עצמה לגמרי מבעלה דאע"ג דאמרה איני ניזונית אפ"ה חייבת בשאר מלאכת הבית כגון טוחנת ואופה אבל התוספות לא ס"ל הכי כמ"ש לקמן דף ס"ג בד"ה רב הונא ע"ש:

דף נט:

בד"ה שדה זו כו' משמע דבשדה ממושכנת אינו יכול להקדיש כו' ותימא דאמרינן בסוף איזהו נשך כו' עכ"ל. והא דמספקא להו אי חל המכר או ההקדש בעודה ממושכנת ולחד תירוצא פשיטא להו דחל אע"ג דבפ' כל שעה דף ל' איתא בגמרא להדיא דאפילו בלא משכונא אלא בשיעבוד בעלמא לכ"ע היכא דאקדיש לוה וזבין לוה אתא בע"ח וטריף. אלא דהתם מיירי כשאין לבע"ח לגבות ממקום אחר משא"כ הכא לא איירי מזה אלא אפילו כשיש כאן בני חורין אפילו הכי משמע להו משמעתין דבמשכונא אין חל ההקדש דומיא דלכשאפדנו אלמא דיש לו בני חורין לפדות ואפילו הכי אינו יכול להקדיש כלל כיון שאינו ברשותו אלא ביד בעל המשכון אלא דאכתי יש לי לדקדק מאי מקשה מההיא דר' מרי בר רחל דילמא התם בישראל מעובד כוכבים איירי דקי"ל דלא קנה משכון ואע"ג דהתם לענין מטלטלים מחלק הש"ס אפ"ה משמע בפ' כל שעה דה"ה למקרקעי ואין להאריך כאן:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה שדה דמשמע דבעודה ממושכנת אינו יכול להקדיש ותימא דאמר בסוף איזהו נשך כו'. וכתבתי דלולי דבריהם היה נ"ל לחלק מטעם אחר דישראל מעובד כוכבים לא קנה ואע"ג דרש"י ותוספות כתבו בפרק איזהו נשך גבי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת' דלא שייך הא מילתא דב"ח קונה משכון אלא במטלטלין ולא במקרקעי כו' נ"ל דהיינו לענין ישראל מישראל נקנית גוף המשכון שלא יכול לסלקו ממשכון למשכון אחר כמ"ש שם בפירוש הריטב"א ז"ל משא"כ לענין דעובד כוכבים מישראל לא קנה נראה דאין לחלק בין מטלטלין למקרקעי לענין הקדש דדוקא בישראל מישראל איכא למימר דלא חל ההקדש בעודה ממושכנת כיון דמלוה קנאו לשיעבודיה הו"ל לגבי לוה כמו דבר שאינו ברשותו דאינו יכול להקדיש משא"כ בישראל מעובד כוכבים לא קניא לשיעבודיה למפרע אלא לבטחון בעלמא לכשיגיע זמנו דלעולם ישראל מעובד כוכבים לא קנה אלא היכא דשייך קנין גמור מהשתא כמו שהארכתי במקום אחר ובפרק כל שעה אבאר יותר בעזה"י:

גמרא אלא אמר רב אשי קונמות קאמרת כו' מפשט לשון הש"ס משמע דהשתא נמי לא הדר ביה מהאי אוקימתא דמוקי לעיל באמרה יקדשו ידי לעושיהן אלא דמלשון התוספות בקידושין דף ס"ג משמע להדיא דהשתא לא צריך לאוקמי בהכי אלא כיון דקונמות קדושת הגוף נינהו חל אפילו בדשלב"ל ובזה היה נ"ל ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב להדיא בפ' י"ב מהלכות נדרים דבאסרה על בעלה מעשה ידיה חל הקונם אע"ג דלא אמרה יקדשו ידי וכבר הרגיש הר"ן ז"ל בזה בשמעתין ולמאי דפרישית א"ש כשיטת התוס' דקידושין אלא שעדיין צריך ביאור ותיקון ואבאר בחידושי קידושין אי"ה:

שם אלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל כו' אע"ג דמציא למימר איני ניזונית ואיני עושה אפ"ה כל כמה דלא אמרה אלמוה לשיעבודיה דאל"כ לא הועילו בתקנתן דכל אשה תאסור על בעלה בקונם אע"ג דיכול להפר מ"מ זימנין דליכא שהות להפר או דטריד. אבל לשמא תאמר לא חששו כיון דלא שכיח כמ"ש התוספות לעיל וק"ל:

בתוספות בד"ה קונמות וא"ת א"כ כל אדם יפקיע כל ממונו מב"ח ע"י קונם כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דודאי כשאין לו במה לפרוע נראה דלא מצי אסר בקונם דב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין ופורעים להלה את חובו דבכה"ג לא מטי ליה הנאה מנכסי המדיר אלא דידיה קא שקיל דומיא דמחזיר לו אבידתו משא"כ בההיא דהכא לענין מעשה ידיה דלאו בני פרעון נינהו שייך שפיר הפקעת שיעבוד וכן בההיא איצטלא דפרסו אמיתנא וכן במה שהביאו בתירוצם מההיא דר"פ המדיר יבואר שם בע"ה דאדרבא מהתם משמע כדפרישית וצ"ע ובעיקר מילתא דהקדש חמץ ושחרור מפקיע כתבתי קצת בפ' השולח דף מ' ע"ש ומסוגיא דהכא קשיא לי על שיטת התוספות שם שכתבו בטעמא דמילתא משום שב"ח מכאן ולהבא הוא גובה או משום דמצי לסלוקי בזוזי וכל זה לא שייך הכא ודעתי לפרש אי"ה במס' פסחים פ' כל שעה:

קונטרס אחרון בד"ה קונמות כתבתי דמסוגיא דהכא קשיא לי על שיטת התוס' בפרק השולח דף מ"ח שכתבו הטעם דהקדש מפקיע מידי שעבוד היינו משום דמכאן ולהבא גובה והאי טעמא לא שייך בשמעתין וצ"ע:

במשנה ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה כו' כבר כתבתי בשיטה הקודמת מחלוקת הפוסקים באומרת איני ניזונת ואיני עושה אי חייבת בהנך מלאכות הבית ולכאורה נראה קצת ראיה דחייבת אפילו מדאורייתא כדאיתא ביבמות פ' הבא על יבמתו אהא דכתיב אעשה לו עזר כנגדו דאדם מביא חטים מן השוק חטים כוסס כו' אלמא דאורחא דמילתא הכי הוא שהאשה עושה מלאכת צורכי הבית וק"ל:

קונטרס אחרון במשנה ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה. כתבתי קצת ראייה דחיוב הזה הוא מדאורייתא ונ"מ לדינא כמ"ש:

בגמרא טוחנת ס"ד עיין פירש"י ותוספות. ולולי פירושם היה נ"ל דאעיקר דינא נמי פריך דלישנא דטוחנת משמע שכל ענייני גוף הטחינה מוטל עליה אפילו במקום שדרך בני אדם להנהיג הגלגל בידים וברגלים והא ודאי ליתא דמ"ש ממלאכת קצירה ודישה שאינו מוטל עליה מלאכות עבדות ממש אלא מלאכות הקלות ואפשר דאפילו להוליך השקין של תבואה למקום הטחינה וליתן לתוך האפרכסת נמי מתמה הש"ס כה"ג ומשני שפיר תני מטחנת וכפירש"י שמכינה צורכי הטחינה והטחינה נעשית ע"י פועלין אומנים א"נ ברחייא דידא שאין בזה טורח כ"כ שאין דרך לטחון בזה אלא קבא קבא וכן נ"ל מלשון הב"י בשם הרמב"ם ז"ל:

תוספות בד"ה כגון שנדרה היא וקיים לה כו' אבל ליכא למימר דאסרה הנאת יניקתה עליו כיון דמשעבדא ליה אין הנדר חל עכ"ל. ובחידושי הרא"ה ז"ל כתב בע"א כגון שאסרה הנאת פירות עליה אם תניק את בנה דבכה"ג שפיר חייל נדרה ולענ"ד בלא"ה לא ידענא למה הוצרכו לכך דלמאי דמסקינן לעיל דקונם מפקיע מידי שיעבוד אלא דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל היינו כדפרישית לעיל דאל"כ מה הועילו בתקנתן דאע"ג דמצי להפר זמנין דמיטריד משא"כ בקיים לה הוא שפיר מצינן למימר דאלמוה כיון דסברי ב"ש הוא נותן אצבע בין שיניה כן נ"ל ודו"ק:

דף ס.

תוספות בד"ה יכול יהא חלב כו' ופליגא השתא אברייתא דפ' דם שחיטה כו' עכ"ל. נראה כוונתם דאע"ג דבהאי מיעוטא דפ' דם שחיטה לא סגי דאיכא למימר דלא ממעט אלא מאיסור דם אבל אכתי ס"ד דאסור משום טומאה ואיצטריך האי דהכא אבל אכתי פליגא דלא איצטריך מיעוט דכריתות כיון דמהאי דהכא ממעטינן כולהו מדממעטינן נמי בשר ממילא דשרי לגמרי ואע"ג דקרא דכריתות לא מייתר דאיצטריך התם למילי אחרינא למעט דם ביצים ודם חגבים מ"מ ברייתא דהתם דבא למעט דם מהלכי שתים נמי מקרא דלעוף ולבהמה פליגי אברייתא דהכא כן נ"ל בכוונת תוספות ודו"ק:

בא"ד ותימא לר"י דמנ"ל לאוקמי אדם דסברא הוא יותר לאוקמי אבשר כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא ליה דאפילו אי מוקמינן ליה אבשר אפ"ה ממועט דם דתו ליכא למילף לאיסורא מק"ו דבהמה דאיכא למיפרך בשר יוכיח ונהי דלענין חלב ודם או בשר צריכי תרי קראי דאע"ג דממעטינן חלב אפ"ה איכא ק"ו לבשר או דם מבהמה טהורה דלא שייך לומר חלב תוכיח דחלב בהמה טהורה נמי מותר משא"כ לענין איסור דם ואיסור בשר דמחיים שפיר הוי תוכיח ויש ליישב דעיקר תמיהת ר"י לאו אעיקר דינא אלא אלישנא דברייתא דמשמע דמוקי למיעוטא דקרא אדם ולא אבשר כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה גונח יונק חלב בשבת כו' וקשיא לר"י הא דפריך התם כו' עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהים הם כמו שהקשה מהרש"א ז"ל דהמקשה לא סליק אדעתא הא מילתא דהוי מפרק לאחר יד ובאמת שכן תירצו התוס' ביבמות פ' חרש בשם רבי ז"ל ע"ש אלא דאפשר דר"י ז"ל סובר בפשיטות דהמקשה הוי ידע דלא הותר אלא מטעם מפרק לאחר יד מדקתני יונק ולא הותר לו לחלוב בכלי ולשתות אלא דהמקשה לא אסיק אדעתיה לחלק במפרק לאחר יד בין איסור סקילה לאיסור לאו ואף שאין זה מוכרח דאיכא למימר דעיקר רפואת הגונח הוא דוקא כשיונק ממש כדמשמע בסוף פ' מרובה במעשה דאותו חסיד ע"ש וכ"כ הר"ן ז"ל בפ' חבית ע"ש אלא דמ"מ מצינן למימר דר"י סובר בפשיטות דהמקשה ידע דיונק הוי מפרק לאחר יד אלא שכל זה אינו מספיק ליישב דברי ר"י ז"ל דודאי אין שום סברא לומר דסברא פשוטה היא דהמקשה הוי ידע דמפרק לאחר יד מותר אף בשבת בחולה שאין בו סכנה דהא לקושטא דמילתא מסיק ר"י דפלוגתא דתנאי היא אי שרי או אסור וסוגיא דהתם סברה דאסור. אלא דלענ"ד עיקר דקדוקו של ר"י ז"ל להוכיח דפלוגתא דתנאי היא דאל"כ בפשיטות הו"מ לאקשויי התם דאפילו בחולה שאין בו סכנה מותר אף בשבת כדאיתא בברייתא דהכא דע"כ ליכא לאוקמי בחולה שיש בו סכנה דא"כ מאי קמל"ן ר' מרינוס כן נ"ל בשיטת ר"י ז"ל והיא ג"כ שיטת הרי"ף ז"ל בפ' חבית ע"ש בבעל המאור ובס' המלחמות מיהו לשיטת ר"ת ז"ל איכא למימר דלא פסיקא ליה להמקשה שם לאקשויי מברייתא דהכא דאיכא למימר דלעולם בחולה שיש בו סכנה איירי כדמשמע במעשה דאותו חסיד בפ' מרובה והוא גופא אשמעינן ר' מרינוס דחולה שיש בו סכנה הוא ושזה רפואתו וכה"ג אשכחן בדוכתי טובא דלשון חכמים מרפא. מיהו אף שאיני כדאי להכריע בדבר שנחלקו אבות העולם מ"מ נ"ל לכאורה דשיטת ר"ת ז"ל ממקומו מוכרע מסוגיא דפ' חרש דמקשה היכי דמי אי דאיכא סכנה כו' ואי דליכא סכנה כו' ולפ"ז הו"ל לשנויי לעולם דליכא סכנה וקסבר מפרק לאחר יד הוא כו' ולמה שינה התרצן לשונו לומר לא צריכא דאיכא צערא אלא על כרחך כפי' ר"ת דאוקימתא חדשה היא לחלק בין חולה שאין בו סכנה דהכא לחולי של רעבון וכשיטת הפוסקים דשאר חולה שאין בו סכנה אסור אפי' ע"י שבות בישראל עצמו כ"א בשבות דאמירה לעובד כוכבים והא דשרי הכא משום שהוא קרוב לסכנה כן נ"ל ואין להאריך יותר ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה גונח יונק חלב בשבת. הבאתי לשון הרי"ף ז"ל בפרק חבית ולשון בעל המאור וספר המלחמות וכתבתי דשיטת ר"י בעל התוספות כאן הוא כשיטת הרי"ף ז"ל אלא דמ"מ הבאתי ראיה לשיטת רבינו תם ז"ל מסוגיא דיבמות פרק חרש דמשמע דיש חילוק בין חולה שיש בו סכנה ובין צער רעבון ולפ"ז משמע כשיטת הפוסקים דשאר חולה שאין בו סכנה אסור על ידי ישראל אפילו בשבת אלא ע"י שבות עובד כוכבים:

בד"ה מפרק כלאחר יד הוא וא"ת כו' דהא אין דישה אלא בגדולי קרקע כו' עכ"ל. ולכאורה היה נ"ל ליישב לשיטת הסוברים דחולה שאין בו סכנה אסור אפי' בשבות גרידא ע"י ישראל וכמ"ש בסמוך שהיא שיטת ר"ת ז"ל וא"כ לא שרינן לה הכא בשבת אלא משום דאיכא תרתי דרבנן חדא דלא שייך דישה מדאורייתא אלא בגדולי קרקע ועוד דהוי כלאחר יד ובכה"ג נ"ל לפרש האי דצינור דבסמוך דהתירו משום פסידא והיינו נמי משום דאיכא תרתי דרבנן דצינור שעלו בו קשקשים אפילו במתקן ע"י כלי ממש אפ"ה לא הוי מדאורייתא דלא דמי לבנין כיון שאינו עושה מעשה בגוף הצינור אלא להסיר הקשקשים דלא הוי מלאכה גמורה אלא דמיחזי כמתקן וכיון דעביד נמי כלאחר יד התירו משום פסידא דאלת"ה קשיא לי לשיטת הפוסקים שלא הותר שבות בחולי שאין בו סכנה אטו מי גרע מפסידא דממונו כן היה נ"ל לכאורה. אלא דלאחר העיון ראיתי בתוס' דשבת דף ע"ה שדחו סברא זו ונ"ל בכוונתן דפשיטא להו דלמ"ד אין דישה אלא בגדולי קרקע אפי' שבות נמי לא הוי ומותר אף לכתחילה אפי' באדם בריא וע"ש בתוס' שכתבו עוד תירוץ אחר בשם ר"ת ז"ל דמפרק דהכא לאו משום תולדה דדישה הוא אלא תולדה דממחק ודו"ק:

דף ס:

בגמרא אמר ר' נתן בר יוסף הן הן דברי ב"ש כו' שב"ש אומרים כ"ד חודש וב"ה אומרים י"ח חדש כו' נ"ל דעיקר פלוגתא דב"ש וב"ה לא איירי לענין איסור נשואי המניקה אלא לענין שיעור עיקר יניקת הולד דמיירי בפ' מי שאחזו וכן נראה כאן מלשון רש"י ז"ל בד"ה י"ח חדש ולפ"ז א"ש הא דקאמר רשב"ג אני אכריע לדברי האומר כ"ד חדש מותרת לינשא בכ"א חדש פירוש דלדברי האומר כ"ד חדש היינו לב"ש מותרת לינשא בכ"א ולדברי האומר י"ח חדש היינו ב"ה דאומר דתחילת זמן הנקת הולד אין צורך יותר א"כ מותרת לינשא בט"ו חדש לפי שאין החלב נעכר כו' כן נראה לי וק"ל:

שם וא"ל רב פפי ואתון לא תסברוה מהא דתניא כו' ואמר רב נחמן הלכה כר"מ בגזירותיו. לכאורה יש לתמוה מאי פסיקא ליה לדמות מניקה לאיסור הבחנה לומר דגזר ר"מ נמי כה"ג במניקה אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו לכולהו איסורי דרבנן לומר דבכולהו גזר רבי מאיר הא אטו הא ולא פלוג רבנן ובכמה מקומות בלי מספר מצינן שלא השוה ר"מ מידותיו בגזירותיו אלא היכא שנראה לו לגזור ומכ"ש דקשה טפי לשיטת התוס' בד"ה ואמר רב נתמן דעיקר הגזירה הכא במניקה לאו משום דגזרינן האי אטו האי אלא דגזרינן שמא תגמלנו ושמא תמיתנו וא"כ מאי מייתי מהא דאמר ר"נ הלכה כר"מ בגזירותיו דמאן יימר דגזר ר"מ כה"ג כיון דלא דמי כלל לגזירת ר"מ בהבחנה. ונלע"ד ליישב דודאי מדר"מ גופא מוכח לה דקאמר לעיל בברייתא מניקה שמת בעלה הרי זו לא תתארס ולא תנשא עד כ"ד חדש אלמא דגזר אירוסין אטו נשואין דומיא דהבחנה ומדקאמר נמי בהאי לישנא ולא קאמר אסור לישא מינקת חברו עד כ"ד חדש אע"כ דאי הוי תני לה בהאי לישנא הוי משמע דליכא איסורא אלא לישא אותה בעודה מניקה משא"כ במת או גמלתו או שנתנה למניקה שרי מש"ה קתני לה בהאי לישנא דמניקה שמת בעלה הרי זה לא תינשא עד כ"ד חדש דמשמע דמילתא דפסיקא הוא דכל שהיתה מניקה בשעת מיתת בעלה אין לה שום תקנה להינשא בשום ענין תוך כ"ד חדש אלא דאכתי מצינן למימר דר"מ לטעמיה דגזר כה"ג בהבחנה משא"כ ר' יוסי דפליג היכא דלא שייך טעם האיסור שרי נמי הכא בגווני דברייתא דהכא דנותנת בנה למניקה ואתיא ברייתא כר' יוסי אהא מסיק דאפילו את"ל דשייך בהא פלוגתייהו אפ"ה הא אמר ר"נ הלכה כר"מ בגזירותיו וא"כ תקשי דר"נ אדר"נ גופא למאי דשמיע לכו דר"נ שרי לדבי ר"ג ע"י נתינה למניקה אע"כ דלאו הא בהא תליא אלא טעמא דר"מ מדקאמר מילתא דפסיקא משום דגזר בנתנה בנה למניקה שמא תחזור בה ובגמלתו שמא תגמלנו וא"כ לפי"ז פשיטא דהלכה כר"מ דאפילו ר' יוסי דפליג בגזירה דהבחנה אפשר דמודה בגזירה כהאי דמניקה ועוד דכולהו תנאי דברייתא דלעיל ר"י ורשב"ג משמע דמודו ליה בהא דאין לה היתר בשום ענין להינשא תוך זמן שקבעו חכמים כן נ"ל נכון ולולי פירוש התוס' היה נ"ל לפרש דר' פפי לא קאי אלא אעיקר מילתא דר' פפא ור' הונא בריה דר"י משמע להו מעיקרא דהא דר"נ שרי לדבי ר"ג ה"ה לאינש אחרינא דלא חיישינן כלל לדלמא הדרא בה המינקת ואהא קאמר רב פפי שפיר ואתון לא תסברוה מהא דתניא כו' ואמר ר"נ הלכה כר"מ בגזירותיו וא"כ קשיא דר"נ אדר"נ דהא ר"מ ודאי חייש וגזר דילמא הדרא בה דאל"כ אמאי קפסיק ותני הרי זו לא תנשא האיכא תקנתא אף לכתחילה שתתן בנה למינקת אע"כ דגזר דילמא הדרא בה וא"כ ע"כ הא דשרי ר"נ לדבי ר"ג היינו דוקא לר"ג דלא הדרא בה והשתא א"ש נמי הא דמסקינן והלכתא מת מותר גמלתו אסור והיינו לגמרי כר"מ דלא אשכחן לר"מ גופא דמדמה מינקת להבחנה אלא בנתנה בנה למניקה וגמלתו ודאי אשכחן לר"מ דגזר כדפרישית אבל במת הולד לא איירי ר"מ כלל כן נ"ל נכון בעזה"י ונתיישב' קושיית מהרש"א ז"ל גם מה שהקשו הפוסקים החולקים על שיטת התוספות ודוק היטב ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון בהא דמדמה הש"ס ענין איסור מניקה לאיסור הבחנה כתבתי פי' מחודש וענין מספיק ומתוך כך כתבתי דנראה עיקר שיטת התוס' דהא דאסרינן בנתנתו למניקה היינו שמא תחזור בה וגמלתו אטו שמא תגמלנו והטעם בכל זה דאל"כ לא הועילו חכמים בתקנתן ולפ"ז מה"ט גופא יש לאסור אף בלא התחילה להניק כלל לאחר מיתת בעלה דשייך נמי הך גזירה גופא ומכ"ש לפי מה שהעליתי ג"כ דדברי ר"ת ז"ל עיקר במה שאוסר בגרושה דלאו במשעבדא להניק תליא מילתא וכמ"ש בביאור פירוש דברי ר"ת ז"ל ובאמת שכן מבואר להדיא בספרי שאלות ותשובות וביותר בתשובת הגאון מוהר"ר צבי אשכנזי זצ"ל שהחמיר מאד בדין זה בנתנה בנה למניקה לאחר מיתת בעלה אע"פ שלא התחילה להניק כלל ע"ש:

קונטרס אחרון אמנם לפי מה שנשתרבב הדבר בעו"ה ונעשה כהיתר ע"י קלי ההוראה שהתירו מורים לכתחלה ליתן למניקת מיד לאחר שילדה ולא התחילה להניק עד שכמעט בטלה תקנת חכמים ולא הועילו בתקנתן וכבר נעשה מעשה בימינו שעשינו פומבי לדבר בהסכמות גדולי דורינו לאסור אף בדיעבד לאחר שניסת ע"י כך ולנדות הבעל עד שיוציאה בגט וישאנה לאחר כ"ד חודש ויש שחשו לדברינו והפתאים עברו ונענשו במיתה ועוני. אמנם פעם א' בא לידי באשה שכבר התיר לה חכם ליתן בנה למינקת ולא התחילה להניק וע"י הוראה זו נשתדכה לאיש וקבעו זמן הנשואין לאחר ג' חדשים לאחר מיתת בעלה וכשהרגישו אח"כ שיש איסור בדבר חזר בו המשדך ולא רצה להמתין כל כך וכדי שלא להפריד בין הדבקים בקושי התרתי לו לישא אחר ט"ו חודש כעובדא דמר עוקבא ורב חנינא ועולא ורב יוסף דכדאי הן לסמוך בשעת הדחק כי האי דנהי דאיפסקא הלכתא דצריכה להמתין כ"ד חודש איכא למימר דהיינו באשה שמניקה באמת ואסורה לגמלו תוך הזמן כלל דאע"ג דמדהתיר ר' חנינא לישא לכתחילה אלמא דליכא סכנת הולד לאחר ט"ו חודש אפ"ה חיישינן למיעוט ולדות שצריכין לינק כ"ד חודש ומה"ט גופא כל שכן דאסורה ליתן למינקת לאחר ט"ו חודש דא"כ לא הועילו חכמים בתקנתן דכל אשה תעשה כן ועוד דמכיון שמכירה לא שייך הא מילתא כלל משא"כ בנדון כי האי שכבר נעשה מעשה ע"י הוראה בטעות שנתנו למינקת ופסק חלבה וא"א לה להניק עוד מעתה אלא דאנן אסרינן למיעבד הכי לכתחלה דאל"כ כל אשה תתן למינקת וא"כ אפשר שתחזור בה המינקת ואתי לידי סכנה ובנדון דידן לא שייך לומר כן חדא דמאן יימר דמשום ריוח פורתא כי האי תעבור על דברי חכמים ותתן למניקת לכתחילה ועוד דאף אם תתן למינקת אפ"ה חששא רחוקה היא לומר שתחזור בה המניקת לאחר ט"ו חודש וכיון שאף אם תחזור בה לא אתי לידי סכנת הולד כדפרישית מש"ה יש להקל בשעת הדחק. ועם כל זה היה לבי נוקפי עד שהוגד לי שכיוצא בזה התיר גדול אחד מגדולים בשעת הדחק

לאחר ט"ו חודש כיון שהולד היה כבר אצל המינקת ופסק חלב האם וא"כ עיקר איסורא בכה"ג אינו אלא משום קנסא וא"כ סגיא בקנסא כי האי לאחר ט"ו חודש ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדולים בעזה"י ודוקא היכא דאיכא טעמים אחרים להתיר יש לצרף סברא זו:

שם הרי שהיתה רדופה כו' או שהיתה עקרה וזקנה או איילונית וקטנה כו'. לכאורה מההיא ברייתא גופא נמי יש לדקדק דר"מ אוסר במניקה שנתנה בנה למינקת או גמלתו דאל"כ תיקשי אהא דר"מ קחשיב כל הנך פרטי ואמאי לא אשמעינן נמי דאפי' היכא שהיתה מעוברת וילדה אחר מיתת בעלה מיד דלא שייך כלל חששא דהבחנה אפ"ה אסורה להינשא עד ג' חדשים אפילו היכא דליכא איסורא דמינקת חברו כגון שנתנה למינקת או שמת הולד ובהאי ודאי הוי רבותא טפי דבכל הנך לא מינכרא מילתא וגזרינן האי אטו האי משא"כ בילדה אחר מיתת בעלה הכל יודעין דלא שייך טעמא דהבחנה ולא אתי לאחלופי באחרנייתא אלא ע"כ מדשייר ר' מאיר להאיך היינו משום דהא בלא"ה אסורה עד כ"ד חדש משום איסור מינקת דלא פלוג רבנן. ויותר יש לדקדק מדקתני המפלת לאחר מיתת בעלה משמע להדיא דבילדה ולד קיימא ומת אסורה בלא"ה משום מינקת חבירו. ואע"ג דהא מילתא סתרא למאי דפרישית בסמוך דר"מ מודה במת הולד דשרי לא נמנעתי לכותבו דמלאכת שמים היא ובתשובה הארכתי יותר ודו"ק:

שם ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו. ולכאורה משמע דהא דר"נ אמר שמואל הלכה פסוקה היא דבכל מקום הלכה כר"מ בגזירותיו ומש"ה פסקו כן בכמה מקומות וקשיא לי בגווה הא אשכחן דר' יוחנן לית ליה האי כללא ובעירובין פ' מי שהוציאוהו דף מ"ו קפסיק רבי יוחנן בהאי דרדופה גופא כר' יוסי ונהי דביבמות פ' החולץ מסקינן דהדר ביה ר' יוחנן היינו משום דממתני' דכרמא הדר ביה אבל לא משום דהלכה כר"מ בגזירותיו ויש ליישב קצת דאדרבה ממאי דקאמר ר' יוחנן מעיקרא הלכה כר' יוסי בההיא דרדופה ואמאי איצטריך ר' יוחנן למיפסק הכי הא איהו גופא קאמר בפ' מי שהוציאוהו דכל היכא דפליגי ר"מ ור' יהודא הלכה כר"י כדמקשה הש"ס גופא בפ' מי שהוציאוהו אע"כ כדמסיק הש"ס התם דאיצטריך לאפוקי מהא דאמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו וא"כ פשטא דסוגייא משמע דר"י גופא אית ליה נמי הא דהלכה כר"מ בגזירותיו. אם לא היכא דאיתמר בהדיא להיפך והיינו דאיצטריך לאשמעינן ברדופה גופיה אע"ג דר"נ אהא אמרה כנ"ל. ובזה יש ליישב לשון המרדכי בשמעתין ואין להאריך יותר:

בתוספות בד"ה והלכתא מת מותר כו' רבינו שמשון הזקן אומר דגרושה מותרת להינשא כו' עכ"ל. לכאורה משמע דהיינו באינו מכירה אבל כשהניקתו כבר והולד מכירה דכופין אותה להניק מפני הסכנה מודה רבינו שמשון דאסורה להינשא אלא שהפוסקים כתבו בשיטת רבינו שמשון דאפילו במכירה נמי מותרת כיון דלא מחייבא להניק מצד השעבוד אלא דהב"ד כופין אותה מפני הסכנה תו לא מתקרייא מינקת חברו ובאמת בלא"ה נ"ל דעיקר דברי רבינו שמשון לאו מהאי סברא לחוד אמרה אלא דלישנא דברייתא דלעיל משמע ליה הכי דקתני מניקה שמת בעלה ולא קתני סתמא לא ישא אדם מינקת חבירו אלמא דדוקא קאמר מת אבל נתגרשה שריא ורבינו שמשון לא בא אלא לפרש טעמא דמילתא לחלק בין אלמנה לגרושה ורבינו תם משמע ליה עיקר אידך ברייתא דהחולץ דקתני סתמא משמע ל"ש אלמנה ול"ש גרושה ולפ"ז ע"כ הא דקתני בברייתא דהכא מניקה שמת בעלה אפשר דמפרש לה ר"ת כדפרישית בסמוך לאשמעינן דאע"ג שאינה מניקה עכשיו כגון שנתנתו למינקת או שגמלתו אפ"ה אסור וכיון דאיצטריך למיתני בהאי לישנא משום האי רבותא נקיט לה במת בעלה דמיתה שכיח וגירושין לא שכיח ולא חששו להאריך כיון דבלא"ה כבר אשמעינן ר"מ גופא בברייתא דהחולץ דלא ישא מינקת חברו מדקתני סתמא משמע דל"ש אלמנה ול"ש גרושה ועוד אפשר דנקט ר' מאיר הכא מניקה שמת בעלה לאשמעי' שאם לא היתה מניקה בחיי בעלה כגון שגמלתו או נתנתו למינקת אפילו באלמנה מותרת כנ"ל לפי שיטת הסוברים דלרבינו שמשון לעולם מותרת אף במכירה ולר"ת לעולם אסורה אף באינו מכירה אלא דהר"ן ז"ל כתב דרבינו שמשון ז"ל לא התיר אלא באינו מכירה אבל במכירה מודה ע"ש ודו"ק:

בא"ד ועוד דמפרש טעמא כו' ולמאי דהוה מפרש מעיקרא כו' עס"ה. מעודי נתקשו לי דברי ר"ת בזה דראיה זו איני מכיר דהא בכמה מקומות לאין מספר אשכחן בכולה שקלא וטריא דתלמודא שנשתנה הדין לפי הטעמים ולפי האוקימתות דגמרא ולא דייקינן בכה"ג ולכן רבים חולקים על ר"ת ז"ל בזה עיין בס' אמונת שמואל סי' ג' דף י"ד בשם רבי שמחה מלוצאטי. אמנם לענ"ד דברי ר"ת ז"ל בזה ברורים דלאו ממעוברת דייק למילתיה אלא ממניקה גופא דייק לה דכיון דלמאי דס"ד מעיקרא דטעמא דמעוברת משום דחסא וע"כ ל"ש אלמנה ל"ש גרושה א"כ מסתמא במינקת חברו נמי ל"ש אלמנה ל"ש גרושה דהא בחדא בבא וחדא לישנא נקיט לה א"כ מסתמא הוי סובר דבגרושה נמי אע"ג דלא משעבדא להניק אפ"ה אסורה ומהטעם שכתב הרא"ש ז"ל בפ' החולץ בשיטת ר"ת דנהי דלא משעבדה אפ"ה רוב גרושות נמי מניקות בניהם ועשו חכמים תקנה שלא יפרשו מלהניק או ימהרו לגמלן כדי למהר התירן להינשא ומש"ה אסורות להינשא וכיון דע"כ סברת המקשה היה כך א"כ להתרצן נמי דקאמר טעמא דמעוברת למניקה קיימי אע"ג דמצ"ל דהדר ביה מהאי סברא דבשניהם לא אסרו בגרושה כ"א באלמנה כדמשמע מבריי' דהכא כדפרישית ע"ז מסיק ר"ת דנהי דהדר ביה מטעמא דמעוברת אפ"ה מעיקר הדין והטעם לא הדר ביה דשייך לאסור אף בגרושה אע"ג דלא משעבדא כן נראה לי. אע"ג דבלשון התוספות כאן נראה דוחק לפרש כן מ"מ המעיין בלשון התוספות פ' החולץ יראה שר"ת נתכוון לראייה זו כן נ"ל ועיין בלשון מהרש"א ז"ל שכתב דטעמא דר"ת בגרושה דגזר גרושה אטו לא נתגרשה או אטו מכירה וא"כ דבריו סותרין למה שכתבו התוספות בדיבור הקודם דלא שייך למיגזר הכי ואישתמיטתיה למהרש"א ז"ל לשון הרא"ש ז"ל בפרק החולץ כמו שהבאתי דבריו בטעמא דר"ת:

דף סא.

בגמרא ופשיטנא ליה מהא עולה עמו ואינה יורדת עמו אמר רב הונא מאי קרא והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל כו' האי קרא אמר ה' לאבימלך. ולכאורה יש לתמוה מאי שייכא התם הך דרשא ונלע"ד דודאי התם שייכא דבלא"ה יש לדקדק במאי דקאמר הנך מת על האשה אשר לקחת דלפי האמת היה חייב מיתה אע"ג דקרא מסהיד עליה ואבימלך לא קרב אליה אע"כ דאפ"ה חייב מיתה מצד לקיחתה לבית בע"כ שלא בטובתה כדכתיב וישלח אבימלך ויקח את שרה דמשמע בע"כ והוא מענין גזל כדאיתא בסנהדרין כיוצא בו דגזל יפת תואר וה"נ אשכחן בפרעה שנתנגע על לקיחתה בע"כ וילפי' מינה בויקרא רבה פ' מצורע דעל גזל נגעים באין ע"ש ולפ"ז אפי' אם החליט אבימלך בדעתו שלא ליקרב אליה לשם אישות או זנות רק כדי ליהנות להסתכל ביופיה שהכל סכין ביופיה אפ"ה יש לו חיוב מיתה מצד גזל דידה שלא תהא גזילת גופה גרע מגזל ממון אלא דלכאורה לפי משמעות הפסוקים שלקיחתה להסתכל ביופיה היה ברשות אברהם כמו שאמר לה אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך ופירש"י שיתנו לו מתנות הרבה ובודאי חלילה חולין לחשוב כזאת על אברהם שהיה מקבל מתנות להפקירה לאיסורא ח"ו אלא לפי שהיה בטוח בזכותו וזכותה או ע"פ נבואה ששום אדם לא יקרב אליה לזנות או לאישות כמו שהיה באמת רק מה שאמר שיתנו לו מתנות היינו לפי שהיו סכין ביופיה כדאשכחן באבימלך גופא שנתן אלף כסף לאברהם ואמר הנה הוא לך כסות עינים ותרגם המתרגם על אשר שלטו בה עיניו של אבימלך וכן פירש"י בחומש נמצא דלפ"ז אף שאבימלך לא ידע שהיא אשת אברהם מ"מ לפי האמת שהיתה אשתו ונלקחה לרצונו שיתנו לו מתנות והוא ניחא ליה ולא היה כאן צד גזל אילו היה מהדין שהבעל רשאי לעשות כן באשתו לכופה על כך במאי דלא ניחא לה לדידה וזה שאמר אלקים לאבימלך הנך מת על האשה אשר לקחת בע"כ ואף דלפי האמת ניחא ליה לבעל וזה שסיים הכתוב והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו וכדילפינן בשמעתין שאינו יכול לכופה לשום דבר דלאו אורחא דידה כנ"ל נכון בעזה"י אח"ז ראיתי שמהרש"א ז"ל בחידושי אגדות כתב ג"כ קרוב לזה ות"ל יתברך שכוונתי לדעת הגדול אלא שהוא כתב שלקחה אבימלך לשם שפחות ולכאורה אין רמז לזה אבל למאי דפרישית מבואר הכל בפסוקים ודו"ק וגם במה שמפרש מהרש"א ז"ל בדרשא דהיא היתה אם כל חי נ"ל דוחק ולענ"ד הך דרשא היא יותר פשוטה דהאיך אמר הכתוב ויקרא אדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי דנהי שהיא היתה אם כל אדם הנולדים מ"מ לא יצדק לומר אם כל חי דאאדם נמי קאי שהוא בכלל כל חי אבל לפי דרשת הגמרא א"ש דאפילו לגבי אדם גופא שהיה בעלה מקריא שפיר אם שהיא במעלה חשובה ממנו לכבדה יותר מגופו שהרי עולה עמו ואינה יורדת עמו והוא נכון מאד:

בתוספות בד"ה הכניסה לו כו' קצת תימה כו' א"כ מה מרוויח הבעל כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ולענ"ד דעיקר קושייתם אהא דמקשינן בשמעתין ותימא ליה עיילית לך איתתא בחריקאי וקשיא להו כיון דחייב לזון אשתו ושפחתה לא שייך למימר הכי ומיהו גם בזה יש ליישב כיון דאמרינן בעלמא דעבדא דנהום כריסא לא שוי כו' ומסתמא סתם שפחה כנענית עושית מלאכה הרבה יותר בכפליים מאשתו מש"ה שייך שפיר עיילית לך בחריקאי וק"ל:

ברש"י בד"ה אבל מוזגת לו כו' ומצעת לו המטה כו' ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח ובכפייה הני לא כפי לה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שהם כמו שני טעמים לחלק ולע"ד דתרוייהו צריכא ליה לרש"י ז"ל לפרש דבטעמא קמא לחוד לא סגי דנהי דלא הוי דבר של טורח אכתי הו"ל למיתני נמי במתניתין לכך הוצרך לפרש עוד דלא שייך למיתני כלל במתני' כיון שאינה מחויבת מצד הדין ולא כפינן לה אלא דעצה טובה היא לה ובהאי טעמא לחוד נמי לא סגי דאכתי היאך תני במתני' הכניסה לו ד' שפחות יושבת בקתדרא הא מצעת לו מיהו הלבדין מצד עצה טובה וא"כ לא שייך לשון דיושבת בקתדרא שפיר מש"ה הוצרך נמי לטעמא קמא דהצעת לבדין אינו דבר של טורח כלל אלא ענין חיבה וא"כ שייך ביה שפיר לשון יושבת בקתדרא כן נראה לי:

בד"ה מחלפא ליה בימי ליבונה עכ"ל. וכ"כ רבינו חננאל ז"ל אלא דלכאורה יש לתמוה דאף אם נאמר דהכי פשיטא להו לרש"י ולר"ח ז"ל מצד הסברא אכתי מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן בשמעתין כיון שאין הכרח לזה מלשון הש"ס ועוד דבעיקר הדין נמי יש לדקדק אמאי פשיטא להו הכי מסברא לפרש נגד משמעות לשון הגמרא דשמואל מחלפא לה בידא דשמאלא נראה לכאורה דאימי נדותה נמי קאי וכיון דעיקר איסורא דמזיגת הכוס אינו אלא לסייג וגדר בעלמא בפשיטות מצינן למימר דבשינוי כל דהו סגי כדאשכחן בכמה דוכתי ובנדה גופא לענין איסור אכילה עמה בשלחן אמרינן דבהיכר כל דהו שרי. והנלע"ד בזה דודאי מסוגייא דשמעתין גופא מוכרח כן כיון דאיסור מזיגת הכוס היינו משום שהוא ענין חיבה דמש"ה לעולם כל אשה טהורה מחויבת כן לבעלה דרך עצה טובה ומש"ה חששו במזיגת הכוס בנדה טפי מבשאר דברים ולא משום שמא יגע בה דא"כ מ"ש מזיגת הכוס משאר דברים דלרש"י אסור להושיט מידו לידה. אע"כ משום שהוא דבר של חיבה חששו שמא יבא לידי הרגל דבר וא"כ מאי מהני האי היכרא דמחלפא בשמאלא דמ"מ ענין המזיגה בעצמה בפניו הוא דרך חיבה ושייך בה האי חששא דהרגל דבר כמו ביד ימין ולא דמי לאיסור אכילה עמה דסגי בהכירא דהתם עיקר האיסור הוא שמא יגע בה שישכח שהיא נדה מש"ה בהיכר כל דהו סגי אבל למה שפרש"י דבימי ליבונה איירי א"ש וכפירוש התוספות שהיו רגילין לטבול לאחר ימי עיקר נדתה א"כ בהרגל דבר גופא ליכא אלא איסורא דרבנן מחומרא דר' זעירא דבנות ישראל החמירו על עצמן לישב ז' נקיים בכל ענין לפ"ז אפשר דלמידי דרבנן לא שייך להחמיר כ"כ לאסור מזיגת הכוס שמוטל על האשה לעשות לבעלה. אלא דאפ"ה אסרו חכמים שלא יקילו ג"כ בכך בימי עיקר נדותה ומש"ה בהיכירא בעלמא דמחלפא לה בידא דשמאלא סגי. ואף אם נאמר דרש"י ז"ל לא נחית לדברי התוספות שהיו רגילין לטבול ב' טבילות נמי איכא למימר דבימי ליבונה ליכא למיחש להרגל דבר כיון שקרבו ימיה לטבול כמו שהביא הב"י סברא זו בשם ראבי"ה ז"ל ונראה שהרא"ש ז"ל הבין כן בכוונת רש"י ז"ל מש"ה תמה עליו וכתב שאין דבריו נראין להקל בימי ליבונה ולמאי דפרישית אדרבה עיקר שיטת רש"י ור"ח ז"ל להחמיר דבימי נדותה לא מהני שום היכר דבכל ענין אסורה למזוג שמא יבואו לידי הרגל דבר ובאמת יש לתמוה על כל הפוסקים שלא הביאו מיהא דברי ר"ח ז"ל שכל דבריו דברי קבלה להחמיר מיהא בימי נדותה דלא מהני היכר ושינוי ואפשר משום דחומרא דאתי לידי קולא הוא לחלק ימי ליבונה מימי נידותה כן נ"ל ודו"ק:

דף סא:

בתוספות בד"ה הלכה כר"א והא דקי"ל בכ"מ ששנה רשב"ג כו' עכ"ל. נראה דפשיטא להו דרשב"ג פליג אדר"א ועיין מה שכתב הרא"ש ז"ל בזה אמנם לולי שאיני כדאי היה נראה לי דרשב"ג לא פליג אדר"א דמדקאמר רשב"ג אף המדיר משמע דמודה בקמייתא כדדייקי' בכל דוכתי אלמא דלעולם הבעל יכול לכופה לעשות בצמר דוקא ולא סגי לה לטייל בגורייתא כו' אפי' לרשב"ג ולפ"ז נראה דכי היכי דסברת המקשה דקאמר היינו ת"ק ע"כ פשיטא דלענין דינא נמי לא פליגי כיון דהני תרי טעמי ליכא בינייהו מידי. א"כ לסברת התרצן נמי לא פליגי והכי קאמר דאיכא בינייהו בין הנך טעמי היכא דמטללא בגורייתא כו' ומש"ה הוצרך ר"א לומר דכופה לעשות בצמר דוקא דאע"ג דמטללא בגורייתא אפילו הכי מצי הבעל להקפיד שלא תבא לידי זימה ורשב"ג נמי מודה ליה בהא אלא שבא להוסיף דאע"ג דהבעל אינו חושדה בכך שתבא לידי זימה ואפילו התירה בפירוש שלא תעשה שום מלאכה. אפ"ה כופין אותו להוציא שהיא באה בטענה שתבא לידי שיעמום ואינה רוצה לטייל בגורייתא וכיוצא שהן ענייני ליצנות משא"כ אי לאו טעמא

דשיעמום אין כופין אותו להוציא משום טעמא דזימה כיון שהוא אינו חושדה בכך והיא גם היא אין לה טענה זו שהרבה עניני הרחקות ופרישות תוכל להתרחק מחשש זימה אם תרצה להזהר או תשב בצד המתעסקים במלאכת הבית כנ"ל לולי שהתוספות לא כתבו כן:

במשנה המדיר כו' העונה האמורה בתורה כו'. פירוש דכתיב ועונתה לא יגרע ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש דלא דמי לשארה וכסותה דמסתמא היינו כדי צורכן ולפי כבודן דעולה עמו כו' משא"כ בעונה דאפיק לה רחמנא בלשון עונה שיש לדבר זמן קבוע ע"כ היינו שהדבר מסור לחכמים כדאשכחן בדוכתי טובא ועוד דהכא מסמיך להו אקרא כדאיתא בירושלמי דשמעתין דמייתי מקרא דעזים מאתיים ותיישים עשרים וכמו שפרש"י בחומש פ' וישלח ונראה דמש"ה לא קתני במתני' עונת ת"ח שהיא פעם א' בשבת או למיתני בהדיא משבת לשבת ולמאי דפרישית אתי שפיר דלא קתני אלא הנך דשייכין בפשטא דקרא. דסמכי' אקרא דעזים מאתיים דמסתמא היינו לפי טורח התעסקות במלאכה או הבטלות ממלאכה משא"כ לענין עונת ת"ח לא רמיזא כלל באורייתא שאין לה שום שייכות להאי דרשא דעזים מאתיים אלא שהת"ח נהגו סלסול בעצמן לפי שהוא זמן עונג ושביתה ולא דמי כלל לשאר עונות שהן משום לתא דנשותיהן שאינן מתרצות אלא בכך משא"כ עונת ת"ח אי לאו דשבת זמן עונג ושביתה הוא לא היו עוברין על עונתה לא יגרע אפי' בכמה שבתות דמסתמא הנשים מתרצות בכך שיעסקו בעליהן בתורה כדאשכחן שיוצאין שלא ברשות שלשים יום לתנא דמתניתין ולחכמים אפי' שנים ושלש שנים והיינו נמי מה"ט דניחא לנשותיהן בכך כנ"ל נכון והר"ן ז"ל כתב בע"א ע"ש:

דף סב.

בגמרא אמר רב חדש כאן וחדש בביתו כו' ופרש"י דאע"ג דאין ללמוד מכאן אלא חדש כאן וי"א חדשים בביתו אלא דרב קרא יתירא דריש כמו שכתב באריכות אלא דמהרש"א ז"ל בחידושי אגדות כתב דכד מדלית ימי עיבורה וימי לידה דמסתמא לא היו צריכים להיות בביתם פש ליה חדש בביתו אלא דלענ"ד לא אשכחן בשום דוכתא שפטור ממצות עונה בימי עיבורה אדרבא משמע בש"ע ובפוסקים דבששה חדשים האחרונים של ימי עיבורה חייב יותר משום תיקון הולד. אלא דמ"מ בלא"ה מ"ש רש"י ז"ל די"א חדשים בביתו אינו מוכרח דהא צריכין להתעכב טובא בהליכתן ובחזירתן בדרך ועוד שהיו צריכין לעלות ג' פעמים בשנה לרגל ולהתעכב ג"כ בדרך בהליכה ובחזירה ולפי זה בפשיטות מצינן למימר דמיתורא דקרא דריש רב שפיר דאשמעינן קרא אגב אורחא שכל א' מהם לא יפחות מלהתעכב עכ"פ חדש בביתו כמו שהוא חדש כאן ומה שכתב מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות עוד דעיקר ילפותא דרב היינו לחדש כאן משא"כ לחדש בביתו לאו מקרא יליף אלא מסברא שצריך להתעכב בביתו כמו שמתעכב כאן ואין זה עולה יפה לכאורה לפי משמעותא דשמעתין. לא מיבעיא לשיטת רש"י ז"ל דאתלמידים קאי דא"כ לחדש כאן לא איצטריך למילף כיון דאפילו שלא ברשות יוצאין שלשים יום וע"כ דעיקר הילפותא לחדש בביתו אלא דאפי' לשיטת התוספות הא פשיטא להו אדרבה מסברא דתלמידים היוצאין שלשים יום שלא ברשות אינן צריכין להתעכב בביתם אלא יום א' וכה"ג משמע מלשונם בסמוך בד"ה והתניא כמו שאבאר בסמוך:

בתוספות בד"ה אלא אורחא דמילתא כמה כו' פי' בקונטרס כו' וא"ת והיאך יצא ר"ע כו' עכ"ל. ואע"ג דלקמן מסקינן דזו דברי ר"א אבל חכמים אומרים התלמידים יוצאין ב' וג' שנים שלא ברשות וא"כ משמע דברשות אפילו טפי שרי מ"מ אפשר דמשמע להו כיון דאמר רבא לקמן סמכו רבנן אדרב אדא ועבדי עובדא בנפשייהו אלמא דרבא לית ליה הא דר' אדא בר אהבה. דחכמים פליגי אדר"א ועוד דהא רב גופא דאמר חדש כאן וחדש בביתו קאמר לקמן הלכה כר"א ומשמע דאהא דשלא ברשות נמי קאי דאי לעניין עיקר דיני עונה לא שייך לומר הלכה דהא לא אשכחן מאן דפליג. מיהו למאי דמסקו התוס' דנראה לר"י דמימרא דרב אפועלים קאי ולא אתלמידים נראה דמשמע ליה דבתלמידים לא שייך לומר ברשות כמה דודאי כמה דבעו יוצאין ברשות ואין עליהם חטא ובהכי אתי ליה שפיר הא דר"ע בפשיטות ועיין בל' הרא"ש ז"ל:

בד"ה והתניא הפועלים כו' וא"ת מאי איריא כשמנהגם כך אפילו לשנות יכולין כו' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח דאיכא למימר דנהי שיוצאין שלא ברשות שבת א' מסתמא צריכין להתעכב שבוע אחד כמו כן בביתם כדפרישית בסמוך בשם מהרש"א ז"ל בח"א וא"כ באותו שבת שנייה חזר לזמן עונתו פעמיים בשבת משא"כ כיון שמנהגם כך לעולם סגי בפעם א' בשבת אלא ע"כ דהתוס' לא נחתו כלל לסברת מהרש"א ז"ל כדפרישית בסמוך ודו"ק:

דף סג.

בתוספות בד"ה פוחתין לה ז' דינרין בירושלמי מפרש כנגד ז' מלאכות וכו' והש"ס שלנו אין סובר כן דהא בעי בגמ' כו' עד כאן לשונם. האי מימרא דירושלמי ריב"ח אמרה וא"כ משמע דאזיל לטעמיה דקאמר נמי בשמעתין דמורדת היינו ממלאכה ומש"ה פוחתין ז' דינרין כנגד ז' מלאכות ואע"ג דמסקינן בסמוך דר"י בר חנינא נמי מודה דמתשמיש נמי הוי מורדת מ"מ כיון דסתם מורדת היינו בין ממלאכה ובין מתשמיש ואיכא נמי מורדת ממלאכה לחוד דבהנך תרתי שייך שפיר ז' דינרין נגד ז' מלאכות דנגד תשמיש לא שייך לקנסה בממון אלא בשוטים אלא דלא פלוג רבנן בין מורדת למורדת ומש"ה השוו מידותיהם דאף במורדת מתשמיש לחוד נמי פוחתין ז' דינרין משא"כ לקמן בסוגיא דמה בין מורד למורדת דאיירי רב חייא בר יוסף ושמואל נראה דקיימי אליבא דהלכתא דקי"ל כרב הונא דממלאכה לא הוי מורדת כדמשמע מפי' התוספות בסמוך דמוקי לדר"י ב"ח כריש לקיש ולית הלכתא כוותיה וא"כ שפיר צריך לטעמא אחרינא לחלק בין מורד למורדת ובירושלמי גופא מפרש רבי יוחנן נמי האי טעמא דאמרינן לקמן בגמרא שלנו ואפשר דהתוספות נמי בפירושם דהכא רוצין להכריח מזה דסתמא דתלמודא קאי כרב הונא ולא כריב"ח וכמו שאפרש בסמוך ודו"ק:

בד"ה רב הונא כו' וריב"ח ס"ל כריש לקיש עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח דאיכא למימר דהא דקאמר ריב"ח דמורדת ממלאכה לאו בדאמרה איני ניזונת ואיני עושה ורוצית להתפרנס ממעשה ידיה אלא שהיא עצלנית ואינה רוצית לעשות מלאכה כלל או כדי לצער ולהקניט את בעלה ומש"ה קסבר ריב"ח דפוחתין לה מכתובתה ואין להקשות למה פוחתין לה מכתובתה לא יתן לה הבעל מזונות ונראה שאין זה תקנת הבעל דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו לחזור על הפתחים או שתמות ברעב והיא גם היא יודעת בכך שהבעל יזון אותה בע"כ ובשביל כך לא תחזור בה אלא דנראה דהתוס' ניחא להו לאוקמי לדריב"ח בטעמא דריש לקיש דמש"ה הלכה כרב הונא לגבי דר"י ב"ח וכדמשמע מסוגייא דלקמן דקאמר מה בין מורד למורדת וכמ"ש בסמוך ועוד דלכאורה מסוגייא דשמעתין נמי מוכח כן דמדמקשה בסמוך בשלמא למ"ד מתשמיש לחיי אלא למ"ד ממלאכה כו' א"כ משמע דס"ד דמ"ד ממלאכה ס"ל דמתשמיש לא הוי מורדת לפחות מכתובתה אלא שכופין אותה או שתצא מיד בלא כתובה וה"נ משמע ממאי דמסקינן אלא מתשמיש כ"ע ל"פ כו' א"כ משמע דמעיקרא הוי סבר דמתשמיש פליגי ולפ"ז תיקשי איפכא מאי מקשה הש"ס בסמוך בלישנא קמא אלא למאן דאמר מתשמיש נדה בת תשמיש היא ומאי קושיא דילמא רב הונא נמי מודה דממלאכה הוי מורדת ובתשמיש לחוד פליגי ובהכי שפיר טפי דלא פליגי כ"כ בסברות הפוכות. והשתא א"ש דקתני ואפי' חולה דלאו בת מלאכה היא אפ"ה מיקרי מורדת כיון דמורדת מתשמיש ואפי' נדה דלא הוי מורדת מתשמיש אפ"ה מתקריא מורדת כיון דמורדת ממלאכה אלא ע"כ מדמקשה הש"ס לר' הונא היינו משום דא"א בשום ענין לומר דר' הונא ס"ל דמורדת ממלאכה הוי מורדת כיון דס"ל דיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

בא"ד דאין נראה שתהא מורדת אלא מהמלאכות המפורשות במתניתין עכ"ל. עיין לעיל בדף ס"א בפירש"י בד"ה אבל מוזגת לו הכוס שכתב להדיא דלא כפינן לה בהנך מלאכות אלא דרך עצה טובה השיאוה חכמים א"כ מילתא דפשיטא היא דלא מיתקריא מורדת בשביל הנך ולפ"ז נראה מלשון התוס' כאן דלא פסיקא להו הא מילתא אלא דאפ"ה כתבו דאפי' את"ל דכופין אותה לכך אפ"ה אינה בדין מורדת כיון שאינו מפורש במשנה ועיין במהרש"א ז"ל לעיל ובחידושינו שם בכוונת רש"י ז"ל:

בא"ד דאינה חולה כו' כיון שיכולה לסבול תשמיש עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דאיכא למימר אע"ג דאינה יכולה לסבול אפ"ה אינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו' וכתב דיש ליישב ולענ"ד נראה ברור דלא מיקרי פת בסלו בכולה תלמודא אלא היכא שמונע עצמו מחמת איסור דארי' הוא דרביע עליה כדאיתא ביומא במאן הוי ליומא ובסוף פ' שני שעירים לענין מים ומזון שהיו מתקינין להמשלח וכה"ג טובא דכיון שמקבל שכר בזה שפורש וכובש יצרו מיקרי שפיר פת בסלו משא"כ בחולה דלאו בת תשמיש היא כלל כשאינה יכולה לסבול לא מיקרי פת בסלו כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה והאמר רב האומר איני זן כו' וא"ת למ"ד מתשמיש נמי תיקשי כו' וי"ל דהו"מ למימר ולטעמיך עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב לפי מאי דפרישית בסמוך דמסוגיא דתלמודא משמע דמעיקרא הוה ס"ד דבתשמיש פליגי דמ"ד ממלאכה ס"ל דמתשמיש לא הוי מורדת וע"כ נראה דהטעם בזה כיון דמורדת מתשמיש לא תקנו חכמים להשהותה לפחות מכתובתה אלא דלאלתר יוציא בלא כתובה ומש"ה אם חזרו ונתפייסו ליתא בהאי דינא דמוסיפין ולפ"ז מקשה הש"ס שפיר א"כ באיני זן ואיני מפרנס נמי אמאי מיקרי מורד להוסיף על כתובתה כיון דעיקר דינו בתחלה שיוציא ויתן כתובה אלא ע"כ דאפ"ה שייך האי דינא להוסיף עד שיגרשנה וכן עד שנתפייס א"כ במורדת מתשמיש נמי אמאי לא הוי מורדת לפחות מכתובתה בעוד שלא גירשה עדיין ומשני הש"ס שפיר דשאני הכא במורד שהדבר תלוי בו לגרש ולאמלוכי ביה בעיא מש"ה מוסיפין על כתובתה בימים שבינתיים מה שאין כן במורדת שהדבר תלוי ג"כ בו שיכול לגרשה בע"כ תו לא שייך האי דינא דפוחתין מכתובתה כלל אלא לאלתר הפסידה כל כתובתה אם ירצה לגרש ואם חזרו ונתפייסו ליתא בכלל פחיתת כתובתה נמצא דכל זה דוקא למ"ד מתשמיש לא הוי מורדת משא"כ למ"ד מתשמיש הוי מורדת לא מצי להקשות כלל דפשיטא דאיכא למימר דכל כמה שלא גרשה מוסיפין על כתובתה כנ"ל נכון ודו"ק:

בגמרא מיתיבי אחת לי ארוסה ונשואה בשלמא למ"ד כו' הא דלא קשיא ליה ארוסה בת תשמיש היא או בת מלאכה היא היינו דכיון דהגיע זמנה להנשא והוא רוצה לישא ותהיה בת תשמיש ובת מלאכה והיא מסרבת מתקריא שפיר מורדת מתשמיש וממלאכה מיהו למאי דקיימא לן דארוסה אין לה כתובה אא"כ כתב לה א"כ ע"כ איירי הכא בדכתב לה והיכא דלא כתב לה ע"כ משמתינן לה מיהו היכא דאיכא תקנתא דפחיתת כתובה לא רצו לתקן דמשמתינן לה כנ"ל:

ברש"י בד"ה ה"ג בשלמא למ"ד מתשמיש שפיר כו' עכ"ל. כתב מהרש"א ז"ל דרש"י ל"ג לישנא קמא כלל משום דמסתמא הוי ידע הא דאמר שמואל לקמן אינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו'. אמנם לענ"ד אין זה מדרך רש"י ז"ל לשנות הגירסא בשביל כך דבפשיטות מצינן למימר דלא ידע הא דלקמן והיה נראה בעיני לפרש דהא דרש"י לא גריס לישנא קמא היינו כדפרישית לעיל דמדקאמר לקמן אלא מתשמיש לא פליגי משמע דמעיקרא ס"ד דבתשמיש לחוד פליגי וא"כ תו ליכא להקשות למ"ד מתשמיש נדה בת תשמיש היא דאיכא למימר דמודה רב הונא דממלאכה נמי הוי מורדת דאע"ג דס"ל דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה אפ"ה הוי מורדת בשביל שאר מלאכות דטוחנת ואופה כמו שרצו התוספות לפרש מעיקרא או כאידך פירושא שכתבתי דלא אמרה איני ניזונית אלא שהיא עצלנית וא"כ א"ש דקתני ואפילו נדה אלא דבכל זה לא הונח לי כיון דהתוספות הביאו להדיא גירסא דלישנא קמא ולא השיבו כלום על גירסת רש"י משמע דלרש"י נמי גרסינן להאי לישנא קמא אלא דבלישנא בתרא לחוד היה לרש"י גירסא אחרת דהוי גרס אלא למ"ד ממלאכה נדה בת מלאכה היא וכ"כ הריטב"א ז"ל בחידושיו להדיא שכן גרסת רש"י והביא ג"כ פירש"י בזה דקשיא ליה מאי ואפילו נדה כיון דנדה בת מלאכה היא מאי רבותא ע"ש בחידושי הריטב"א וא"כ כיון דבפירושי רש"י שלפנינו נמצא להיפך נראה בעליל שזה בעצמו כוונת רש"י ז"ל דה"ג אלא למ"ד ממלאכה חולה בת מלאכה היא וחזר בו רש"י ז"ל מגירסא הראשונה שכתב הריטב"א ז"ל משום דלישנא דתלמודא משמע הכי דמסיק אלא מתשמיש כ"ע לא פליגי משמע דאהא דקשיא ליה מחולה מסיק הכי דחולה הוי מורדת מתשמיש משא"כ קמייתא לא שייך שפיר האי לישנא דאלא. ועוד יש לומר דלא משמע ליה לרש"י כלל שום קושיא מהא דקתני ואפילו נדה דאיכא למימר הא גופא קמ"ל דלא תימא דלא מיקריא מורדת אלא כשמורדת בין מתשמיש בין ממלאכה מש"ה קתני ואפי' נדה דלא הוי מורדת אלא ממלאכה לחוד ואפ"ה הוי מורדת ולעולם דמתשמיש לחוד לא הוי מורדת למאי דס"ד השתא כנ"ל ברור בכוונת רש"י ואין להאריך ודו"ק:

דף סג:

בגמרא ואיהו כמאן סבר ופירש"י רבא דאמר הא בורכא היא כמאן סבר עכ"ל. ואע"ג דלפירושו רבא סבר כמתניתין אפ"ה מקשה שפיר כמאן סבר דהא לא פליג ברייתא אמתני' אלא דלברייתא נמי איתא לדינא דמתני' אלא דאח"כ חזרו ונמנו בתקנה מיוחדת וא"כ היאך פליג רבא אהאי ברייתא וקאמר הא בורכא ומשני הש"ס דרבא דאמר כרב ששת דאמר הלכה נמלכין בה ומדקאמר

הלכה מכלל דפליגי או שסובר דאחר שרבותינו חזרו ונמנו שוב אח"כ בימי אמוראים חזרו ונמנו דנמלכין כדינא דמתניתין דבלא"ה אשכחן כמה תקנות בענין מורדת לפי השתנות הזמנים דינא דגמרא ודינא דרבנן סבוראי שהביאו התוספות ודינא דמתיבתא שהביאו הרי"ף והרא"ש ז"ל ע"ש:

בתוספות בד"ה ואינהו כמאן סברוה כו' ור"ת מפרש כו' דשולחין לה נמי קודם הכרזה כו' עכ"ל. ואע"ג דבלא"ה פשיטא דשולחין לה קודם הכרזה דאל"כ מנא ידעינן שהיא מורדת אם לא דאמרה בפני ב"ד בעינא ליה ומצערנא ליה וא"כ כיון שעל זה פסקו עליה דין מורדת מסתמא אמרו לה הב"ד שאם לא תחזור בה יוכרז עליה אפשר דאפ"ה סבר רמי ב"ח דצריך לשלוח לה קודם הכרזה ממש ובספר נתיבות המשפט מביא בשם תלמידי רבינו יונה דלרמי ב"ח לעולם צריכין לשלוח לה קודם כל הכרזה והכרזה מהד' שבתות שמכריזין עליה וכן לאחר כל הכרזה והכרזה ואפשר שהוכרחו לפרש כן לפי שיטת התוספות משום דנ"ל דוחק לפרש דהנהו אמוראי ס"ל דאין שולחין לה קודם הכרזה כלל דמהיכי תיתי נכריז עליה מבלי שיודיעו לה אולי תחזור בה ולא משמע ליה לחלק בהאי סברא דפירשית לפי שיטת התוס' שלפנינו ובשם הראב"ד ז"ל כתבו הר"ן והרא"ש ז"ל דנמלכין בה דקאמר היינו דצריך לאימלוכי בה אי ניחא לה טפי בדינא דמשנתינו או בדינא דרבותינו שחזרו ונמנו. ולכאורה נראה ג"כ דוחק דהא מפשטא דרבותינו משמע שחזרו ונמנו לטובת הבעל ולהחמיר על האשה. וא"כ מ"ט דנמלכין בה אדרבה נמלכין בו איכא למימר. ובאמת יש לדקדק למה הוצרכו לידחק בפירושא דשמעתין דנמלכין בה דאמאי לא מפרשו בפשיטות דהא דמסיק רבא משמיה דרב ששת הלכה נמלכין בה היינו תקנת אמוראים גופא דמסיק הש"ס שילהי שמעתין דמשהינן לה תריסר ירחא שתא אגיטא ובשלמא לשיטת רש"י ז"ל דמפרש לקמן דהא דמשהינן לה אמאיס עלי קאי ולא אמורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה א"כ א"ש שהוכרח לפרש נמלכין בה דהיינו כמשנתינו ולא כרבותינו דחזרו ונמנו. משא"כ לשיטת התוספות דמסקו בסוף הדיבור דמשהינן לה תריסר ירחי קאי אמורדת דוקא וכן לרוב הפוסקים דקאי בין אמורדת ובין אמאיס עלי וא"כ שפיר מצו לפרש דנמלכין בה היינו כהאי מסקנא דשמעתין גופא דהכי משמע לכאורה סוגיא דשמעתתא בהא דמסיק לקמן דמשהינן לה ולא נקט לה בלשון הלכתא לאפוקי מכל הסוגיא דמעיקרא ולשיטתינו א"ש טובא דהיינו לפירש"י הלכה דרב ששת גופא דקאמר נמלכין בה אתא וכמדומה לי שעל דרך זה פירשה הרמב"ם ז"ל בחיבורו ע"ש ואין צורך לידחק בדבריו כמו שנדחק הר"ן ז"ל בשמעתין ע"ש ואין להאריך:

ברש"י בד"ה אבל אמרה מאיס עלי ולא הוא ולא כתובתו עכ"ל. נראה דהוכרח לפרש כן מדלא מפרש בגמרא כלום מה יהא בכתובתה אע"כ דפשטא דלישנא דמאיס עלי היינו שרוצית לצאת בלא כתובה וזה החילוק שבין מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה ובין מאיס עלי דהאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה היינו שאינה רוצית לצאת בלא כתובה וכמו שפירשו התוספות בשם ר"ת ז"ל וא"כ ממילא דמאיס עלי היינו שאינה רוצית שום כתובה ומש"ה לא איירי בגמרא כלל מדין הכתובה כנ"ל וק"ל:

בתוספות בד"ה אבל אמרה מאיס עלי כו' וי"מ דכופין אותו להוציא כו' עכ"ל כ"כ הרמב"ם ז"ל דכופין אותו לשעתו לגרש וכבר תמהו עליו כל המחברים ובאמת דלכאורה יש לתמוה טובא חדא דהיכא רמיזא בלשון הגמרא דנהי דקי"ל כמ"ד לא כייפינן לה היינו שאין כופין אותה להיות יושבת תחתיו ומשמשתו בע"כ אבל אכתי מנ"ל דכופין אותו לגרש ועוד דמה סברא היא זו שנכוף אותו לגרשה שלא בטובתו בכה"ג דאיהו לא פשע מידי וכמו שהאריכו בזה המפרשים הקדמונים. אמנם לענ"ד נראה שהרמב"ם ז"ל וסייעתו יצא להם כן מלשון הגמרא משום דלא משמע להו שום סברא אפילו למר זוטרא דאמר כפינן לה לפרש דבריו כמשמעו דכופין אותה להיות תחתיו וישמש עמה בע"כ דכמו זר נחשב מה"ט דמסיק הרמב"ם ז"ל דאינה כשבויה שתבעל לו בע"כ ובה"ג נמי לא שייך למימר נמי דסייעתא דשמיא הוא דנפיק מינה ר' חנינא דכה"ג הו"ל בני שנואה ובני אנוסה. ומה"ט גופא ליכא למימר כפינן לה שמכריזין עליה בבה"כ כמו מורדת דמהיכי תיתי נכריז עליה כיון דאנוסה היא לא מיבעי' בנותנת אמתלא אלא אפילו בלא אמתלא מבוררת כיון דאיכא למימר דקושטא קאמרה וכ"ש שרוצית להפסיד כתובתה א"כ אין שום סברא לביישה ברבים ולהכריז עליה אע"כ דלמ"ד כפינן לה היינו בהא דמשהינן לה אגיטא שאין כופין אותו לגרש וכיון דמעגנא ויתבה וטב למיתב טן דו ממילא זו היא כפייתה וסופה לומר רוצה אני בו ובכה"ג מסקינן דהוי סייעתא דשמיא. ולפ"ז מכלל דלמ"ד לא כפינן לה היינו שאין כופין אותה כלל להתעגן אלא שתתגרש מיד וזה שכתב הרמב"ם ז"ל כופין אותה לשעתו ולאפוקי דלא משהינן לה אגיטא אפי' עד תריסר ירחי כדמסיק הרמב"ם ז"ל לענין מורדת גמורה דבעינא ליה ומצערנא ליה ובעיקר תמיהתם נמי מסברא נ"ל דלהרמב"ם ז"ל וסייעתו הא בהא תליא דכל היכא דא"א לכופה שתשמשתו בע"כ א"כ ממילא דשורת הדין דמחייב לגרשה כדי שלא תתעגן כדמשמע בכולה סוגיא דבסמוך דלעולם נזקקין לכוף היכא דאיכא חשש עיגון בין לדידיה ובין לדידה כמו שאבאר בסמוך לענין יבמה ואפשר לומר דהרמב"ם ז"ל גופא וסייעתו למדו כן מדין היבמה דאע"ג דדרשינן ויבמה בע"כ אפ"ה היכא דנפלה לפני מוכה שחין אין חוסמין אותה וכתב רש"י ז"ל הובא בתוס' בסמוך דלאו דוקא מוכה שחין אלא ה"ה לשאר אמתלא וכתב ג"כ דכופין אותו לחלוץ והיינו כדי שלא תתעגן כדבעינא למימר לקמן מסוגיא דשמעתתא ונראה שמזה הטעם סמך הרמב"ם ז"ל דין היבמה לדין האומרת מאיס עלי משום דמיבמה הוא דיליף לה כן נ"ל ולפ"ז משמע דשיטת רש"י ז"ל היא ג"כ כשיטת הרמב"ם ז"ל וכן כתבו באמת קצת מפרשים שכן היא שיטת רש"י ז"ל לענין מאיס עלי ומלשון התוספות דהכא נמי משמע דמספקא להו קצת בכוונת רש"י ז"ל ואין להאריך:

קונטרס אחרון ע"א בסוגיא דמורדת כתבתי ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל דבאומרת מאיס עלי כופין אותו לגרש בטוב טעם בעזה"י והעליתי שכן הוא גם כן שיטת רש"י כמ"ש באריכות בפנים:

בא"ד ומפרש ר"ת דתצא מרוכל כו' כיון דשויה נפשה חתיכה דאיסורא כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דבמתני' דאומרת טמאה אני לך נמי תיקשי הא שויא נפשה חתיכה דאיסורא ע"ש והוקשה לו כן לפי שלא עיין בלשון התוספת דנדרים שהקשו באמת אמתני' גופא ותירצו שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה היכא שהוא למיגדר מלתא וכ"כ הרשב"א ז"ל וגדולי המפרשים דמשום שראו קלקול הדור שרגילות לומר כן ונתנו עיניהם באחר מש"ה תקנו שלא תהא נאמנת ועוד הרבה תירוצים נאמרו שם. אלא דנראה דפירוש ר"ת דהכא היינו לפי התירוצים שכתבתי ודוקא במתניתין דאיירי בסתם שאומרת טמאה אני לך שייך לתרץ כן משא"כ בהאי עובדא דנואף לא משמע ליה לתרץ כן כיון דנואף הוי ואיכא רגלים לדבר שהרי הבעל יודע שנתייחדה עם הנואף א"כ קשיא ליה שפיר אמאי לא מהימנא הא שויא נפשה חתיכה דאיסורא כיון שיש רגלים לדבר כן נראה לי ברור:

דף סד.

בא"ד ונראה לר"ת דהכי פירושו בעינא ליה ואינה רוצה להתגרש בלא כתובה כו'. ולכאורה אריכות לשון הוא שאינו ענין לפי' ר"ת דלפירש"י נמי יש לפרש כן כדפרישית אלא משום דלפירש"י לא איירי עיקר מילתא דכפינן לענין כתובה אלא דכפינן לה להיות תחתיו וא"כ מעיקרא נמי אין צורך לפרש מצערנא ליה בכה"ג אלא לענין תשמיש גופא מצערת אותו כיון שאינה נותנת אמתלא לדבריה אלא לצערו הוא דעבדה משא"כ לפי' ר"ת דעיקר מילתא דשמעתין לחלק בין מאיס עלי היינו לענין הפסד כתובה וזה לא נזכר ונרמז היטב בלשון כפינן לה לכך הוצרך ר"ת לפרש דממילא הכי הוא דהא דמחלק מעיקרא בין בעינא ליה ומצערנא ליה היינו שמצערתו ורוצית כתובתה וא"כ ממילא דבמאיס עלי דפליגי אי כפינן לה היינו נמי לענין כתובתה ובעיקר פירושו של ר"ת שהוצרך לפרש כפינן לה בכה"ג שנראה דוחק ולא מפרש בפשיטות דלא כפינן לה להיות תחתיו או דכפינן לה ע"י שמכריזין עליה ואין כופין אותו ג"כ לגרש כדמסיק בסוף הדיבור בשיטת רש"י דלפ"ז אזלו להו כל הקושיות שהקשה ר"ת אלא שכבר כתבתי בשיטת הרמב"ם ז"ל בסמוך דלא משמע ליה שיסבור שום אדם דכופין אותו שתשמשתו בע"כ ופשיטא נמי שאין להכריז עליה בבתי כנסיות כדפרישית וא"כ לר"ת נמי פשיטא ליה האי סברא דלמ"ד כפינן לה לא איירי אלא ע"י שתחזור בה כיון שבעלה לא יגרשנה מחמת כתובה דהוי מחילה בטעות כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא מ"ש שומרת יבם דלא כו' ארוסה נמי נימא לה זיל לא מפקדת. ואע"ג דבאשה נשואה לכ"ע כותבין עליה אגרת מרד ולא אמרינן לה זיל לא מיפקדת שאני התם דבלא"ה משתעבד לה בשאר כסות ועונה משעת נשואין ולא שייך לומר לא מיפקדת אלא בארוסה ושומרת יבם דלא נתחייב בשאר כסות ועונה אלא שאנו רוצין לכתוב אגרת מרד משום דאגידא ביה ומתעגנה על ידו וא"כ איכא למימר דלא מיקרי מורד אלא היכא שבאה מחמת טענה שא"א לה להתעגן אבל באינה באה מחמת טענה לא שייך לקרותו מורד כיון דלא מיפקדא. ואף לפי שיטת היש מפרשים שהביאו התוספות לעיל בשמעתין והיא שיטת הרמב"ם ז"ל דבטוענת מאיס עלי כופין אותו להוציא וכתבתי שם הטעם שאין רשאי לעגנה ומשמע דבכל ענין איירי אפילו באינה באה מחמת טענה דבכל ענין קי"ל כמ"ד לא כפינן לה אלא דלמסקנא לא קאי נמי האי שקלא וטריא דהכא ואין ה"נ דבין בארוסה ובין בשומרת יבם היכא שאינו רוצה לא לכנוס ולא לפטור אלא לעגנה אין ה"נ דכופין שאין רשאי לעגנה אלא הא דקאמר שמואל תבעה אין נזקקין לה היינו כשהוא רוצה לחלוץ ובתבע הוא ליבם והיא רוצה לחלוץ נזקקין לו והיינו אליבא דמשנה ראשונה או דכולה מילתא דר' תחליפא א"ר שמואל איירי נמי למשנה אחרונה ובתבע הוא לחלוץ והיא אינה רוצית אלא ליבם נזקקין לו ובתבעה היא לחלוץ והוא רוצה ליבם אין נזקקין לה דלמשנה אחרונה נמי אין כופין אלא בנתנה אמתלא והכא איירי בלא אמתלא מבוררת כן נ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוספות בד"ה תבע לחלוץ כו' פי' בקונטרס כו' וכן תבע ליבם פי' והיא אינה רוצה אלא לחלוץ עכ"ל. בפירש"י שלפנינו לא נמצא דמפרש הכי בבא דסיפא אלא דנראה שהתוס' הכריחו כן מפירש"י דהא בבבא דרישא דקאמר נזקקין לו ודאי לא הוכרח רש"י לפרש דאיירי שהיא רוצית להתיבם דהא כ"ש אם אינה רוצית לא ביבום ולא בחליצה דנזקקין לו אלא ע"כ דכל עיקרו של רש"י היינו משום בבא דסיפא דקאמר תבע ליבם אין נזקקין לו ולא משמע ליה לרש"י לפרש שהיא אינה רוצית לא ביבום ולא בחליצה דא"כ לא שייך אין נזקקין לו דהא ודאי נהי דאפשר דאין כותבין עליה אגרת מרד אכתי יש לכופה כמו שכופין על כל מצות עשה ואע"ג דרש"י מפרש להדיא דנזקקין לו היינו לכתוב עליה אגרת מרד היינו משום דהכי הוא קושטא דמילתא בבבא דרישא דהא מוקמינן לברייתא דאחד ארוסה ושומרת יבם בהכי משא"כ בבא דסיפא דקאמר אין נזקקין פשטא דלישנא משמע דאין נזקקין לו כלל. וא"כ ע"כ איירי שהיא רוצית לחלוץ ומש"ה מפרש נמי בבא דרישא בכה"ג איפכא שהיא רוצית ליבם כן נ"ל בכוונת התוספות בשיטת רש"י ז"ל. ואע"ג דרש"י ז"ל כתב להדיא בד"ה אין נזקקין לו דא"ל זיל נסיב אחריתא ואי כשהיא רוצית לחלוץ בלא"ה מצי למינסב אחריתא שיחלוץ לזו אלא דמשום הא לא איריא שהרי הוא אינו רוצה לחלוץ לפי שאין רוצה ליתן לה כתובה כדמסקי נמי התוס' הכא וא"כ הוא מתעגן על ידה וסד"א דנזקקין ומיקרייה מורדת לכך כתב רש"י דלא הוי הכי משום דאמרינן ליה זיל ונסיב אחריתא והיינו כמסקנת הגמרא דהדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא כיון דאגידא ביה לא יהבו ליה אחריתא אלא שכל זה נראה דוחק לפרש כן בשיטת רש"י דנראה דבריו כסותרין דכיון דמפרש אין נזקקין כמשנה אחרונה לא הוצרך לפרש דאמרי' ליה זיל נסיב אחריתא ועוד דלמאי דפרישית שמפרש כן לפי המסקנא דהדר ביה מסברא דאגידא ביה א"כ בתבע הוא אמאי נזקקין לו וכותבין אגרת מרד עליה ואמאי לא אמרינן ליה זיל נסיב אחריתא ולולי דברי התוספות היה נ"ל בשיטת רש"י דכל פירושו בזה היינו דוקא במימרא דר' יוחנן לחוד דאמר לשון אין נזקקין לו דמשמע אין נזקקין לגמרי כדפרישית דמש"ה ע"כ איירי שהיא רוצית לחלוץ והיינו דכתב רש"י דמש"ה אין נזקקין לו ואמרינן ליה זיל ונסיב אחריתא והיינו ע"י שיחלוץ לזו ויתן לה כתובתה והא דמקשה בגמרא בסמוך מ"ש לחלוץ לאו אדר' יוחנן מקשה אלא אמימרא דשמואל דקאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ואיירי מסתמא שהיא אינה רוצית לא לחלוץ ולא להתיבם. והיינו דומיא דכותבין על ארוסה דקאמר דאיירי בכה"ג דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה. שהיא סתם מורדת שכותבין עליה אגרת מרד וכדפרישית לעיל בשיטת רש"י שהיא אינה חפצה מרצונה ליטול גט אלא לצערו ולהקניטו שיהא אגיד בה דאי ברוצית לחלוץ א"כ אמרה לא בעינא ליה ובכה"ג אפילו בארוסה נמי זימנין דאין כותבין בנותנת אמתלא וכמו שאבאר בסמוך וא"כ מקשה שפיר מ"ש לחלוץ ומ"ש ליבם. כיון דאגידא ביה לא יהבו ליה אחריתא כיון שהיא אינה רוצית כלל לא לחלוץ ולא להתיבם והכי נמי דייק לישנא דשמואל דקאמר אין כותבין אגרת מרד ולא קאמר אין נזקקין כדאמר ר' יוחנן אע"כ כדפרישית דשמואל איירי שאינה רוצית כלל וא"כ ודאי נזקקין אלא שאין כותבין אגרת מרד כן נ"ל נכון בשיטת רש"י ונתיישב' קושיית התוס' ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וכן הא דאמר כאן שתבעה היא כו' ואין להקשות א"כ מאי פריך שומרת יבם נמי כו' עכ"ל. הא דלא קשיא להו בפשיטות אעיקר מימרא דרב תחליפא אמר שמואל אין נזקקין לה נראה משום דלמסקנא דשמעתין דמוקמינן לשמואל כמשנה אחרונה פשיטא להו דהא דאמר רב תחליפא אמר שמואל תבע הוא נזקקין לו היינו שהוא רוצה לחלוץ כדפרישית לעיל והיא רוצית להתיבם א"כ בכה"ג מסיק שפיר תבעה היא לחלוץ והוא רוצה ליבם אין נזקקין לה דנהי דלמשנה אחרונה מצות

חליצה קודמת מ"מ אין כופין אותו לחלוץ כדאיתא פ' החולץ וכדמסקו התוספות בסמוך בד"ה ודיני חליצה אלא דעיקר כוונת התוספות כאן כיון דהמקשה דקשיא ליה ליבם נמי כיון דאגידא ביה כו' ולא אמרינן דיחלוץ לה אע"כ דהמקשה משמע ליה בפשיטות דכולה מילתא דנזקקין ואין נזקקין היינו שא' מהם אינו רוצה לחלוץ ולא ליבם דהכי משמע ליה פשטא דלישנא וא"כ מקשו התוספות שפיר דלפ"ז מאי קאמר מעיקרא המקשה גופא שומרת יבם נמי בבאה מחמת טענה ותיפוק ליה דבלא"ה מצי להקשות בפשיטות כיון שאינו רוצה לא לחלוץ ולא ליבם פשיטא דתבעה היא נזקקין מההיא דהחולץ ולא משמע להו דשני מקשנים הם אלא מסתמא חד מקשן הוא דשקיל וטרי כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה מ"ש וא"ת כו' וי"ל דמעיקרא ס"ד מילתא דר"י לפי משנה ראשונה כו' עכ"ל. כבר כתבתי דמלשון רש"י בד"ה אין נזקקין לו משמע דמעיקרא נמי מפרש מילתא דר"י למשנה אחרונה ואפ"ה לא תיקשי קושיית התוספות לפירושו משום דעיקר קושיית המקשה לאו אמימרא דר"י גופא מקשה דודאי איכא לתרוצי כקושיית התוספות אלא אהא דבעי לאוקמי למימרא דרב טוביה נמי בכה"ג ושמואל דאיירי מאגרת מרד ע"כ היינו שאינה רוצית לחלוץ ולא להתיבם דומיא דשאר מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה שיהא אגיד בה וא"כ מקשה שפיר ודו"ק:

בד"ה ודיני חליצה ויבום כו' מכל הני טעמי כייפינן ליה לחלוץ ושקלא כתובתה כו' עכ"ל. לכאורה מכל הני טעמי לא שמעינן מידי לענין דנוטלת כתובתה אלא נראה דמסברא פשיטא ליה דכיון דמדינא כופין אותו א"כ אין לה להפסיד כתובתה דאע"ג דבאשה דעלמא שטוענת מאיס עלי פשיטא ליה לרש"י לעיל דמפסדת כתובתה וכתבתי דמשמע דסובר נמי דכופין אותו להוציא כשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו אלא דאכתי לא דמי דהתם מדינא שתפסיד כתובתה שהרי לא תקנו לה כתובה אלא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וא"כ היכא דאיהו בעי לה ואיהי דטענה מאיס עלי אדרבה היה מהראוי שיתקנו חכמים לו כתובה מינה דידה כמו שהקשו התוספות לעיל בד"ה אבל אמרה מאיס עלי ותירצו דכיון שאין הדבר מצוי ברוב נשים לא תקנו וא"כ לפחות מיהא מהני האי טעמא דאיהי נמי לא תשקול מיניה כתובתה משא"כ בשומרת יבם דכתובתה על נכסי בעלה הראשון והיה מהראוי שתטול מיד אלא משום שהיא שומרת יבם ואגידא ביה תקנו חכמים שלא תטול שמא ירצה ליבמה וא"כ היכא שכופין אותו לחלוץ בשום ענין סובר רש"י בפשיטות דשקלא נמי כתובתה נמצא דלפ"ז מסתייע שפיר לסברא זו שכתבתי לעיל דדין היבמה שנותנת אמתלא שוה לדין שאר נשים שטוענות מאיס עלי באמתלא דבשניהם משמע דס"ל לרש"י דכופין אותו לפטרה שלא תתעגן אלא דלענין כתובה יש לחלק ביניהם מטעמא דפרישית ודוק ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ואור"י דמה שהביא כו' וא"כ לדבריו אפילו בלא אמתלא כו' ואדרבא יש להוכיח כו' עדיפא מיניה הו"ל למימר דכופין אותו לחלוץ ואמרינן נמי בשמעתין כו' עכ"ל. ולכאורה נראה לענ"ד ליישב כל קושיות אלו חדא מגו חדא דודאי לרש"י גופא יש לחלק בין מוכה שחין ובורסי לשאר אמתלא דאל"כ למה כתב רש"י כן למשנה אחרונה הא במוכה שחין אפילו למשנה ראשונה נמי הדין כן דהא ילפינן מקרא ובשאר אמתלאות ודאי דע"כ רש"י מודה דהא מסקינן בשמעתין דלמשנה ראשונה כותבין אגרת מרד על שומרת יבם כדאיתא בברייתא להדיא וא"כ למאן דלא מפליג בין מאיס עלי לשאר מורדת א"כ ה"נ איירי בכל גווני ובסברא זו לא אשכחן פלוגתא אלא ע"כ דשיטת רש"י היא כך כיון דאשכחן מיהא דילפינן מקרא דמצות יבום דאמר קרא יבמה יבא עליה בע"כ לא הוי בע"כ ממש אלא דשוה לשאר נשים שאם הוא מאותן שכופין אותו להוציא ה"נ ביבמה אין כופין אותה להתיבם בכה"ג. וא"כ כיון דלמשנה ראשונה כן הוא מעיקר הדין באותן שמנו חכמים א"כ ממילא דלמשנה אחרונה נמי כיון דאפילו בלא אמתלא אין כותבין עליה אגרת מרד כדקאמרי שמואל ורבי יוחנן אלמא דלמשנה אחרונה אדרבה שומרת יבם עדיפא משאר נשים דהא בכה"ג בארוסה דעלמא כותבין עליה מרד וכיון דהכי הוא ממילא דבנותנת אמתלא כל דהו שבכיוצא בזו בשאר נשים דעלמא אי טוענת מאיס עלי באמתלא לא כפינן לה וכתבנו לעיל דלפ"ז משמע משיטת הש"ס שכופין אותו לגרשה כשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו. וכתבתי דרש"י נמי בהאי שיטה קאי כמו שדקדקו הפוסקים משמו וא"כ כ"ש דבשומרת יבם כה"ג כופין אותו לחלוץ והטעם בשניהם שאינו רשאי לעגן אותה ואדרבה שומרת יבם עדיפא שנוטלת כתובתה מהטעם שכתבתי בסמוך כן נ"ל נכון בעזה"י ליישב שיטת רש"י והוא כפתור ופרח והיא מסכמת לשיטת הרמב"ם ז"ל ואע"ג דמלשון הרמב"ם משמע דביבמה אין כופין אותו לחלוץ אלא במומין ממש שכופין להוציא היינו משום דהרמב"ם ז"ל פוסק כמשנה ראשונה וא"כ יבמה גריעא משאר נשים דעלמא משא"כ לשיטת רש"י ז"ל שפוסק כמשנה אחרונה וכן פסקו התוספות א"כ שומרת יבם עדיפא משאר נשים כמו שהוכחתי מסוגיא דשמעתין א"כ יפה פסק דבכל אמתלא כופין לחלוץ כמו בשאר נשים לגרש אלא דהתוספות לשיטתייהו דבשאר נשים שטוענות מאיס עלי נמי אין כופין אותו לגרש ומ"מ אין קושייתם מוכרחת להקשות על פירש"י ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י. והואיל דחביבים עלי דברי רש"י ז"ל וזכיתי ליישב דבריו בפסק זה ראיתי להזכיר עוד חדא מילתא דתמיהא טובא ותיוהא קא חזינא בדברי הרשב"א ז"ל בחידושיו בפ' החולץ שאחר שכתב והעתיק לשון רש"י ז"ל כתב וז"ל לולי שיצאו הדברים מפה קדוש היה נ"ל בהיפך מהא דתניא בפרק מצות חליצה גט מעושה כשר חליצה מעושה פסולה ובודאי חליצה מעושה מן הדין ע"י חכמי ישראל קאמרי דומיא דגט מעושה דאי לא גט נמי אי שלא כדין אינו גט כדאיתא בגיטין וצ"ע עכ"ל. ויש לתמוה על פה קדוש של אדונינו הרשב"א ז"ל מה ראה לומר כן דהא בהאי דפ' מצות חליצה גופא מקשה הש"ס באמת היכי דמי אי דאמר רוצה אני אפילו חליצה נמי ואי דלא אמר רוצה אני אפילו גט נמי פסול ומסקינן דאין ה"נ בהכי מיפרשי ברייתא גט מעושה וחליצה מעושה זימנין כשר וזימנין פסול הא דאמר רוצה אני והא דלא אמר רוצה אני הרי להדיא שלא כדברי הרשב"א ז"ל ונתקיים שפיר שיטת רש"י ז"ל דהיכא דאיכא אמתלא וטענה מבוררת דאמרה לא בעינא ליה משום טעם כופין אותו חכמים עד שיאמר רוצה אני לחלוץ. דבלא"ה ע"כ דהכי הוא אפילו במוכה שחין גופא שכופין אותו לחלוץ. ובהכי א"ש מאי דהוי קשיא לי על שיטת רש"י ז"ל היאך כופין לחלוץ ואקרינן לה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל הא רוצה להקים שם לאחיו ואנן לא שבקינן ליה ולמאי דפרישית א"ש דכפינן ליה עד שיאמר שאינו רוצה ליבם אלא לחלוץ ודברי הרשב"א ז"ל לא ידעתי ליישב וצ"ע ומה שיש לדקדק עוד על שיטת רש"י ז"ל מהא דמקשינן בחייבי לאוין ניתי עשה ונדחי לא תעשה ולא אמרינן דמלמדין אותה שתאמר לא בעינא ליה כתבתי לעיל בפ' אלו נערות דף מ' ע"ש:

קונטרס אחרון בלשון התוספות בד"ה ודיני חליצה ויבום הבאתי לשון הרשב"א ז"ל בחידושיו בפרק החולץ שהשיג על פירש"י מסוגיא דפרק מצות חליצה בענין גט מעושה וחליצה מעושה ותמה מאד על פרש"י ולענ"ד אדרבא יש לתמוה יותר על דברי הרשב"א ז"ל בחידושיו בזה שהוא נגד הסוגיא דש"ס ודבריו צע"ג:

דף סד:

משנה המשרה את אשתו ע"י שליש כו' ומבואר בירושלמי דהיינו דוקא בשקבלה עליה דאל"כ לאו כל כמיניה וכן משמע נמי בגמרא דידן בריש פ' המדיר דיותר משלשים יום זילא בה מילתא אם זנה ע"י פרנס אלא שהרמב"ם ז"ל פסק דאף אם לא נתרצית יכול להשרותה תחילה ע"י שליש ונראה שסובר דהכא לא זילא בה מילתא כיון דאוכלת עמו לילי שבת והיינו כמ"ד אכילה ממש. ולפ"ז אפשר דמה"ט פסק דלא כהירושלמי דמוקי לה בשקבלה ליה דוקא דאפשר דהירושלמי ס"ל כמ"ד אוכלת עמו היינו תשמיש ולא אכילה ממש וא"כ זילא בה מילתא אבל איהו פסיק כתלמודא דידן וכמ"ד דאוכלת ממש אבל ה"ה ז"ל כתב בענין אחר דדוקא במדיר אותה הוא דאמרינן דזילא בה מילתא משא"כ היכא שלא הדירה כי הכא לא זילא בה מילתא אלא דלפ"ז יש להקשות א"כ למה פסק הרמב"ם ז"ל נגד הירושלמי דמוקי לה בהדיא בדקיבלה עלה דוקא וצ"ע:

דף סה.

בגמרא ואילו יין לא קתני מסייע ליה לר"א דאמר ר"א אין פוסקין יינות לאשה ופרש"י משום שהיין מרגילה לתאות תשמיש. לכאורה יש לדקדק מנ"ל דאסורה לשתות יין דלמא הא דבמתניתין אין פוסקין יין היינו משום דבעני שבישראל איירי וה"נ לא פסקינן לה בשר אף בשבת למ"ד אוכלת עמו לאו אכילה ממש ואם נאמר דאף בעני שבישראל נמי לא סגי לה בשתיית מים אלא אף עני שבישראל דרכו לשתות יין אי לאו משום דאשה שאני משום שהיין מרגילה לתאות תשמיש דא"כ אכתי תקשי מתניתין דנהי דאין פוסקין לה יין אכתי נפסוק לה שאר משקין אע"כ דבעני שבישראל סגי ליה בשתיית מים. ויש ליישב בדוחק דתנא דמתניתין קאי באתרא דלא שכיחי שאר משקין אלא יין או מים אלא דאכתי איכא למידק הא קי"ל דנשים חייבות בקידוש היום דאורייתא וקי"ל נמי דקידוש על היין דוקא או מדאורייתא או מדרבנן. וא"כ תקשי למ"ד דאוכלת עמו לילי שבת היינו תשמיש ולא אכילה ממש וא"כ אמאי אין פוסקין לה יין לצורך קידוש היום וליכא למימר דאע"ג דמצותה בכך אפ"ה אין חיוב זה על הבעל הא ליתא דהא לעיל בשמעתין דהבעל צריך ליתן לה בשבת ג' סעודות ולר' חידקא ד' וע"כ היינו דכיון דחייבות ממילא מוטל על הבעל וה"נ דכוותיה ועוד דאף למ"ד אוכלת עמו לילי שבת אכילה ממש אכתי תקשי למ"ד בברכת המזון אף ביחיד טעונה כוס והיינו ביין דוקא א"כ בכל ימות החול צריכה לכוס של יין. ולפ"ז אפשר דמהכא דייק הש"ס דמסייע לר"א דאין פוסקין יין לאשה כלל משום שמרגילה לתאוות תשמיש ומה"ט אף בכוס של קידוש וברכת המזון נמי אין פוסקין דבקידוש אפשר שתשמע הקידוש מאחרים ויוצאת בכך כדאיתא בש"ע לענין נודר מיין וברכת המזון נמי דעת כמה פוסקים דאחר יכול להוציא ועיין בש"ע א"ח סי' רע"ג ובט"ז שם ועוד דודאי ברכות המזון ביחיד טעונה כוס יין היינו מדרבנן והם אמרו דנשים פטורות מה"ט דר"א ולפ"ז א"ש טובא הא דמייתי מקרא דחנה אחר אכלה ואחר שתה ולא שתתה דאע"ג שאכלה ונתחייבה בברכת המזון אפ"ה לא שתתה ואע"ג דקי"ל בכוס של ברכה דמשגרו לאנשי ביתו י"ל דהיינו בסתם נשים הרגילות כדמסקי' בשמעתין רגילה שאני וחנה לא היתה רגילה ועי"ל דמשגרו לאנשי ביתו היינו לטעימה בעלמא דלא שייך שכרות ומש"ה לא פסיקא לתנא דמתני' למתני יין כיון דבעני שבישראל איירי וסתם עניות אין רגילין כן נ"ל נכון וכ"ש דאתי שפיר טפי למ"ד דעובדא דחנה בר"ה הוי וא"כ לענין כוס של קידוש נמי איכא למשמע מינה דהא קדושא רבא בשחרית נמי על היין ואפ"ה נשים שאין רגילין פטורין ודו"ק:

בתוספות בד"ה אחרי אכלה כו' ואע"ג שלא אכלה כדכתיב כו' מ"מ אית לן למידרש כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל שאין צורך לידחק בכך דע"כ הא דכתיב ותבכה ולא תאכל לאו שלא אכלה כלל דכיון דראש השנה היה הא אסור להתענות בר"ה מדאכל אלקנה גופא. ועוד דפשטא דקרא נמי הכי דכתיב ונתן לחנה אשתו מנה א' אפים ואין דרך ליתן מנה יפה לאכילה אלא לאחר שאכלה מיהת פרוסת המוציא ונטלה ידיה לאכילה אע"כ הא דכתיב ותבכה ולא תאכל היינו לפי שלא אכלה כדבעיא לה ממיני מטעמים ובשר מהמנה אפים שנתן לפניה כן נ"ל לולי שהתוספות לא כתבו כן:

בא"ד ולכך ויחשבה עלי לשכורה עכ"ל. נראה שכוונתם בזה משום דלפי פירושם דאחר אכלה היינו בזמן שראוי לאכול א"כ אחר אכלה מיותר לגמרי דבשלמא אי אכלה ממש איצטריך להאי דרשא גופא דאכלה ולא שתת דאין נותנין יין לאשה משא"כ לפירושם הו"ל למיכתב אחרי שתו לחוד וע"כ הוי ילפינן שפיר שתו ולא שתת לכך הוצרכו לפרש דפשטא דקרא דאחר אכלה היינו דבשביל כך ויחשבה עלי לשכורה והיינו כמו שפירש מהרש"א ז"ל כיון דבשעת אכילה הוי כי זמן סעודה לחוד וזמן תפילה לחוד והיינו משום חשש שכרות כמבואר כן נ"ל ברור בכוונתן:

סליק פרק אף על פי

דף סה:

מציאת האשה פרק ששי

מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה. וכתב הרא"ש בשם רבינו מאיר הלוי ז"ל דהא דמציאת האשה לבעלה היינו בניזונית דוקא אבל באינה ניזונית תיהוי לה איבה ואיבה והשיג עליו הרא"ש ז"ל דלא דק דהא לא משכחת אשה שאינה ניזונית אלא באומרת איני ניזונית ואיני עושה וכיון דברשות קעבדה חיישינן לאיבה ומציאתה לבעלה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על השגת הרא"ש ז"ל דנהי דברשות קא עבדא. אפ"ה יפה כתב הרמ"ה ז"ל דכיון דלא תקנו מציאת אשה לבעלה אלא דלא תיהוי לה איבה ולא יהיב לה מזונות וכיון דבלא"ה אינה ניזונת ממנו שאמרה איני ניזונית ואיני עושה א"כ למה יהא מציאתה לבעלה וזה שכתב תיהוי לה איבה ואיבה והיינו איבה דמזונות והנראה מזה דהרא"ש ז"ל סובר דהא דאמרינן שתקנו מציאת אשה לבעלה משום איבה לאו משום איבה דמזונות אלא משום איבה דקטטה כמ"ש התוספות פ' נערה דף מ"ז וכן נראה מלשונם בשמעתין בד"ה מציאתה כהעדפה כפי מסקנתם בסוף הדבור וכמו שאבאר בעזה"י אבל מ"מ אין בזה השגה על הרמ"ה ז"ל דהא מבואר מלשונו בהדיא שמפרש משום איבה דהיינו איבה דמזונות וכמו שפירש"י בר"פ אלמנה ניזונת וכדמשמע להו נמי להתוס' מעיקרא בד"ה מציאתה כהעדפה וא"כ יפה כתב דתיהוי לה איבה ואיבה. ועוד נ"ל דאפילו אי סבר הרא"ש ז"ל נמי דאיבה היינו איבה דמזונות אפ"ה משיג שפיר על הרמ"ה ז"ל משום דהרא"ש ז"ל סובר דנהי דהאשה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה אפ"ה אם תחזור בה לאחר זמן ולהיות ניזונת ועושה הרשות

בידה כשיטת כמה פוסקים וא"כ יפה כתב דכיון דברשות קא עבדה חיישינן לאיבה. והיינו לענין אם תחזור בה אח"כ. משא"כ הרמ"ה ז"ל לשיטתו שכתב בהדיא במקום אחר דהאשה שאמרה פעם אחת איני ניזונית ואיני עושה שוב אינה יכולה לחזור בה וא"כ יפה כתב ג"כ כאן דתו ליכא למיחש לאיבה כן נ"ל ועיין מה שאפרש בזה עוד בסוגיא דשמעתין ולכאורה נראה מסידור לשון המשנה כשיטת הרא"ש ז"ל דיש לדקדק בהא דקתני מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה ואיפכא הו"ל למיתני מעשה ידיה ומציאתה לבעלה והוי שפיר לא זו אף זו דהא מעשה ידיה פשיטא טפי דעיקר תקנתא הוא כדאיתא בשמעתין ונהי דבמתניתין דלעיל פ' נערה נמי נקיט להו כהאי סידרא היינו משום דלענין זכיית האב אפשר דמציאתה פשיטא טפי דהא אפילו במציאת בנו הסמוך על שלחנו זוכה. משא"כ במעשה ידיו. אבל הכא הו"ל למיתני איפכא. אבל לשיטת הרא"ש ז"ל איכא למימר דמש"ה נקיט ברישא מציאתה דהוי מילתא דפסיקא אפילו בדלא מיתזנא משא"כ במעשה ידיה לא פסיקא ליה אלא בניזונת. מיהו לשיטת הרמ"ה ז"ל נמי איכא למימר דכיון דבכלל מעשה ידיה הוי נמי העדפה ואפשר דאפילו העדפה ע"י הדחק לדברי הפוסקים כרבנן דר"ע א"כ הוי שפיר לא זו אף זו כן נ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון משנה מציאת אשה לבעלה הבאתי לשון הרא"ש שתמה על הרמ"ה ז"ל במה שכתב דדוקא בניזונית איירי דבאינה נזונית תיהוי לה איבה ואיבה וכתב עליו הרא"ש דלא דק. ולכאורה יש לתמוה על לשון הרא"ש בזה וכתבתי ליישב כל א' ואחד לפי שיטתו עיין בפנים:

רש"י בד"ה וירושתה אם נפלה לה ירושה הוא אוכל פירות בחייה כו' עכ"ל. לכאורה יש להקשות א"כ אמאי תני כלל וירושתה הו"ל למיתני סתמא והוא אוכל פירות בחייה והכל בכלל כדקתני נמי בפרק נערה ולכאורה היה נראה לי דאשמעי' רבותא דלא תימא דוקא בנכסים שהיה לה בשעת נישואין זוכה בפירות נכסי מלוג ולא במה שנפלו לה בעודה תחתיו קמל"ן דאפילו מה שנפלו לה עכשיו בירושה נמי אוכל פירות וכן מצאתי גם כן בחידושי הריטב"א ואין להקשות א"כ מאי פריך בגמרא פשיטא דאפ"ה מקשה שפיר דלקושטא דמילתא כיון דקתני לעיל בפרק נערה סתמא אוכל פירות בחייה פשיטא דהכל בכלל. אלא דאכתי קשיא לי איפכא דלקמן בפ' האשה שנפלו מבואר דאדרבה לעולם יש לבעל יותר זכייה בנכסים שנפלו לה בעודה תחתיו עיי"ש. לכך נלע"ד דודאי לאו לרבותא אשמעי' הכי. אלא דמילי מילי קתני במתניתין. דהא אפילו במציאתה ומעשה ידיה ע"כ לא איירי אלא במה שזכתה בעודה תחתיו. דמציאתה ומעשה ידיה דקודם נישואין לא הוי לבעל אלא נכסי מלוג בעלמא שאוכל הפירות אע"כ דלאחר נישואין איירי וקתני דהכל שלו. משא"כ בירושתה אף שנפלו לה בעודה תחתיו אפ"ה לא זכה בקרן אלא בפירות בלבד ולשיטת הרמב"ם ז"ל יתיישב יותר שהוא כתב שבושתה ופגמה שלה זימנין דאין הבעל אוכל פירות כגון היכא שחבל בה בעצמו וא"כ א"ש טפי דבירושתה פסיקא ליה דלעולם הבעל אוכל פירות משא"כ בבושתה ופגמה לא פסיקא ליה ומש"ה קתני לה בסוף:

תוספות בד"ה ה"ג בושתה ופגמה שלה ור"ת הגיה בספרו שלו כו' עכ"ל. נראה דמה שהגיה ר"ת בתחלה שלו. והיינו משום אתקפתא דרב חנן בר רבא לקמן בשמעתין אלא מעתה בייש סוסתו של חבירו. דלגירסת הספרים שלנו צ"ל דאליבא דריב"ב פריך ומלישנא דגמרא משמע לכאורה דאפיסקא דת"ק קאי. ועוד דלריב"ב לא מקשה מידי. כיון דמסיק להדיא דנוטל מחלק האשה. וכמו שהקשו לקמן בתוספות. משא"כ אליבא דת"ק אפשר דמקשה שפיר משום דלא משמע ליה שום סברא דבושתה ופגמה תקנו לו משום איבה דלא שייך איבה בזה דצערא דגופא הוא ולפחות היה ראוי שיאמר דהקרן שלה והבעל אוכל פירות אלא ע"כ הוי משמע ליה שהבושת ופגם שייך ממש לבעל ומקשה שפיר אלא מעתה בייש כן היה נראה לר"ת מעיקרא ואחר כך חזר בו כן נ"ל:

בד"ה שלה למ"ד בהחובל כו' ינתן הכל לעבד כו' עד סוף הדיבור. ונראה דהתוספות כאן סברי כשיטת וגירסת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דגרסי בהחובל במימרא דרבא ינתן הכל לעבד. אבל התוספות בפרק החובל כתבו להדיא דליתא להאי גירסא אלא דגרסינן במימרא דרבא ינתן הכל לרב. והיינו בשבת גדולה לענין פירות לחוד ושבת קטנה לגמרי וא"כ לפ"ז אליבא דרבא שם נמי צריך לחלק בין עבד לאשה כדמסקו הכא אליבא דאביי. ובעיקר דבריהם דפשיטא להו דכל השבת לאשה אע"ג דלא קתני לה במתני' אפ"ה לישנא דמתני' הכי משמע דהכל שלה כי היכי דלא קתני נמי צער ורפוי שלה וכמ"ש הרא"ש ז"ל אלא דלא איצטריך למיתני אלא בושתה ופגמה לאפוקי מדריב"ב דפליג. ועיין בלשון הרא"ש. משא"כ אי הוי שום זכייה לבעל בשבת הו"ל למיתני בהדיא כן נ"ל בכוונתן. אבל בחידושי הריטב"א ז"ל כתב דשבת קטנה לבעל ובכלל מעשה ידיה הוא. וכן בש"ע א"ע סי' פ"ג בלי שום חולק. ונראה דסברת התוס' לחלק בין עבד לאשה היינו דבאשה כיון דחולה היא לאו בת מלאכה היא משא"כ בעבד אם חלה חייב להשלים מש"ה הוו לרבו ועיין בחידושינו בפרק החובל:

קונטרס אחרון בלשון התוספות בד"ה שלה למ"ד בהחובל כו' משמע מלשון התוספות דפשיטא להו טובא דכל השבת לאשה וצ"ע שלא הובא' דבריהם בפוסקים ובאה"ע סי' פ"ג בש"ע פסק בפשיטות דשבת קטנה לבעל ולא הביא שום חולק:

דף סו.

גמרא ומה העדפה דמעשה ידיה כו' ר"ע אומר יפר שמא תעדיף. ויש לדקדק דאכתי מנ"ל לרבא דס"ל לר"ע כל העדפה לעצמה דילמא לעולם לר"ע נמי העדפה לבעל. אלא דאפ"ה ס"ל דיפר דשמא תאמר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת המותר. דלשיטת רוב הפוסקים מצית למימר הכי. ונהי דלעיקר מעשה ידיה לא חייש ר"ע שתאמר איני ניזונית כו' כיון דלא שכיח שתאמר כן כמ"ש התוספות לעיל דף נ"ח בד"ה שמא יגרשנה אפילו לר"י בן נורי דחייש למילתא דלא שכיח דשמא יגרשנה וכ"ש לר"ע אבל לענין מעה כסף נראה דשכיח טפי דמעה כסף דבר מועט הוא שפיר חייש ר"ע שתאמר כן. מיהו למאי דפרישית לעיל דלכ"ע לא מציא למימר איני נוטלת מעה כסף אא"כ אמרה ג"כ איני ניזונית ואיני עושה א"כ ודאי לא שכיח ומקשה שפיר ודו"ק:

שם והא כי אתא רבין כו' כך גירסת רש"י ומפרש דקס"ד מציאתה כהעדפה שלא ע"י הדחק היא והיאך פליגי בה והקשו עליו בתוספות דלעיל מקשה בריש סוגיין להיפך. בר מן דין קשיא לי מאי קס"ד לדמות מציאה להעדפה שלא ע"י הדחק. דהא לקמן בר"פ אלמנה ניזונית קאמר בגמרא להדיא דטעמא דמ"ד מציאת אשה לבעלה היינו משום איבה דוקא. ובהעדפה שלא ע"י הדחק לאו מטעמא דאיבה אתינן עלה. אלא שתקנו לו תחת מעה כסף כדאיתא לעיל דף נ"ח בסוגייא דמקדיש מעשה ידי אשתו וכדמשמע נמי בפרק אע"פ במשנה ואם אינו נותן מעה כסף כו' וכדמשנינן לעיל דאהעדפה קאי. ולכאורה נראה דהא דפשיטא ליה לרבין משמיה דר' יוחנן דהעדפה שלא ע"י הדחק לכ"ע לבעל היינו משום דמסתמא ליכא מאן דפליג אהאי תקנתא דתחת מעה כסף וכמו שאבאר עוד בלשון התוספות. ונלע"ד ליישב שיטת רש"י ז"ל חדא מגו חדא דאדרבה מהאי סברא גופא מקשה הש"ס שפיר מדרבין ארבא דקאמר איפוך ומוקי למתני' דהכא ודפרק נערה דף מ"ו דמציאת האשה לבעלה כרבנן וא"כ תו ליכא למימר דטעמא דהעדפה לכ"ע לבעלה היינו תחת מעה כסף כדמשמע במתניתין סוף פרק אע"פ דהא כיון דס"ל לרבנן דאפי' מציאתה לבעלה היינו ע"כ משום איבה דמזונות לפירש"י. א"כ מהאי טעמא גופא אף בלא תקנתא דמעה כסף הוי העדפה לבעלה נמי משום איבה דמזונות. דשייך בהעדפה טפי מבמציאה כדמקשה בריש סוגיין מהאי סברא גופא. אע"כ דלקושטא דמילתא למאי דס"ד השתא לרבי יוחנן ע"כ לא תקנו העדפה תחת מעה כסף אלא משום איבה. אלא דלאחר כך תקנו מעה כסף תחת העדפה. והא דפשיטא ליה לרבי יוחנן דר"ע נמי אית ליה העדפה לבעל היינו משום דר"י סובר סברא פשוטה דלכ"ע זוכה הבעל בכל מה שזוכה האב אדרבה יתר עליו הבעל לענין פירות וכיון דבאב לא שני לן בין עיקר מעשה ידיה להעדפה שלא ע"י הדחק דהא לא נתנו שיעור ועוד דמהיקשא דבת לאמה העבריה ילפינן דהעדפה לאביה כמו באמה לרבה. א"כ כ"ש בבעל דמתקנת חכמים יפה כחו מכח האב. אבל בהעדפה על ידי הדחק פליג שפיר משום דבאב נמי לא פסיקא לו אי הוי לאב. ולכאורה נ"ל ברור דאדרבה לכ"ע העדפה שעל ידי הדחק לא הוי לאב כיון דמהיקשא דאמה ילפינן ובאמה ועבד עברי גופא נ"ל דהעדפה שע"י הדחק לעצמן. דכתיב לא ירדה בו בפרך. ואמרינן נמי וכי יעלה על דעתך שע"ע עובד בין ביום בין בלילה וא"כ נראה דמה שעובד בלילה לעצמו. ועוד דהכי מוכח להדיא בפ"ק דמציעא דמציאה שע"י הדחק היכא שאין בטל ממלאכתו הוי לעצמו. א"כ ה"ה להעדפה שע"י הדחק למאי דס"ד השתא. ולפ"ז מקשה שפיר כיון דלרבי יוחנן פשיטא ליה מסברא דנפשיה שזוכה הבעל בכל מה שזוכה האב. א"כ האיך פליג במציאה הא ודאי לכ"ע מציאתה לבעלה כמו לאביה דקס"ד דהוי כמו העדפה שלא ע"י הדחק ומדאורייתא לאביה לכ"ע וע"ז מסיק הש"ס דמציאה כהעדפה שע"י הדחק וא"כ דר"ע דלית ליה טעמא דאיבה בהעדפה שעל ידי הדחק ה"ה דלית ליה במציאה ובאב גופא נמי ס"ל לר"ע דהעדפה ומציאה שע"י הדחק לעצמה וכן באמה העבריה ולרבנן נמי לא הוי מציאת הבת לאביה מדאורייתא אלא מדרבנן משום איבה וכן באמה העבריה כמו שהעליתי לעיל בפרק נערה דף מ"ז בלשון התוספות בד"ה משום איבה ע"ש כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל לפי שיטתו בר"פ אלמנה ניזונית דאיבה דמציאה היינו איבה דמזונות מיהו בסמוך בלשון התוספות אפרש בענין אחר ודוק היטב:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה והא כי אתא רבין כך גירסת רש"י כו' וכתבתי ליישב שיטת רש"י לנכון ומתוך כך העליתי דנ"ל ברור דהעדפה שע"י הדחק של הבת לכ"ע לא הוי לאב כיון דמעשה הבת לאביה לא ידעינן אלא מהקישא דלאמה ובאמה ועבד גופא נראה לי שהעדפה על ידי הדחק לעצמן כדמוכח בפרק קמא דמציעא עיין בפנים:

רש"י בד"ה ה"ג והא כי אתא רבין כו' וקס"ד מציאתה כהעדפה שלא ע"י הדחק היא והיכי פליגי בה עכ"ל. לכאורה היה נראה לי להוכיח דרש"י סובר כשיטת הר"מ הלוי שהביא הרא"ש ז"ל דבאינה ניזונית לכ"ע מציאתה לעצמה. וא"כ מקשה שפיר דע"כ פלוגתא דר"ע ורבנן בניזונית איירי. משא"כ אם נאמר דרש"י סובר כשיטת הרא"ש ז"ל דבאינה ניזונית לרבנן נמי לבעל. א"כ מאי מקשה הכא לר"ע ממציאה אהעדפה דילמא הא דפליג ר"ע אדרבנן וקאמר מציאת האשה לעצמה היינו באינה ניזונית ופליגי ר"ע ורבנן בפלוגתא דהרמ"ה ז"ל והרא"ש ז"ל דודאי בהכי ניחא לן טפי מלומר דלר"ע אף בניזונית פליג דלעצמה. ומוקמינן לכולהו מתני' דמציאת האשה לבעלה דלא כר"ע. ובשלמא להרא"ש גופא לא קשה מידי דבלא"ה לא גריס כגירסת רש"י אלא כגירסת התוספות דכי אתא רבין לאו קושיא היא אלא מילתא באנפי נפשה משא"כ לגירסת רש"י אי הוי ס"ל כשיטת הרא"ש לדינא לא הוי מקשה הכא מידי דנהי דבתחילת סוגיין לא שייך למידק הכי כיון דההיא דקונם שאני עושה לפיך ליכא לאוקמי באינה ניזונית כמ"ש התוספות לעיל דף נ"ח א"כ מקשה שפיר מכח כ"ש משא"כ הכא לבתר דמסקינן איפוך ודאי מצינן לאוקמי פלוגתא דר"ע ורבנן בהכי וצ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה והא כי אתא רבין כו' זאת גירסת הקונטרס וקשה כו' וע"ק לפ"ה כו' עכ"ל. כבר כתבתי ליישב שיטת רש"י באריכות אלא אף למאי דלא נחתו התוספות לפרש כן אכתי נ"ל לפרש בע"א דודאי בריש סוגיין ע"כ הוי צ"ל דהעדפה שלא ע"י הדחק עדיף ממציאה לגבי הבעל דאל"כ כ"ש דהוי קשה טפי דרבנן אדרבנן אלא דלא הוי פסיקא ליה להקשות דרבנן אדרבנן משום דאיכא לאוקמי הא דמציאת האשה לבעלה באינה ניזונית אלא דלפ"ז כ"ש דקשה דר"ע אדר"ע. וע"ל דלא פסיקא כ"כ דרבנן דנדרים ס"ל דהעדפה לבעל דאפשר דהא דקאמרי אין צריך להפר היינו משום דלא חל נדרה דאין אדם מקדיש דשלב"ל. אלא דלקושטא דמלתא לא ניחא ליה לפרש כן כמ"ש התוספות לעיל בדף נ"ט בד"ה א"צ להפר ע"ש. וא"כ ע"כ דלמאי דתני קמיה דרבא ס"ל דלרבא העדפה עדיף ממציאה. וא"כ מקשה שפיר דר"ע אדר"ע. משא"כ לבתר דמסקינן איפוך הדרינן לסברא חיצונה שאין לחלק כלל בין מציאה להעדפה שלא ע"י הדחק ומדפשיטא ליה לרבי יוחנן דהעדפה לר"ע נמי לבעל ומפיק לישנא דר"ע ממשמעותא. ע"כ היינו משום דמשמע ליה דר"ע במציאה אית ליה דלבעלה כדתני תנא קמיה דרבא מעיקרא. ולפ"ז ע"כ נאמר דהא דקאמרי רבנן מציאת האשה לעצמה באינה ניזונית איירי. ואהא מסיק שפיר דמציאה כהעדפה שע"י הדחק דמי וא"כ שפיר הוי פלוגתא דר"ע ורבנן בניזונת וכדמפיך רבא ובר מן דין נמי קשיא לי דנהי דהתוספות לא משמע להו לפרש כפירש"י משום הך קושיא אכתי הו"מ לקיים מיהא גירסת רש"י דגרסינן והא כי אתא רבין כו' ולפרש דהא גופא מקשה הש"ס. אהא דפשיטא ליה לרבא בריש סוגיין דהעדפה עדיף ממציאה. ומקשה דליתא להאי סברא דהא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן דפלוגתא דר"ע ורבנן בהעדפה שע"י הדחק. וא"כ הוי משמע ליה דהעדפה כי האי ודאי גרע ממציאה. ואהא מסיק הש"ס שפיר דמציאה כהעדפה שע"י הדחק. ואפשר דה"נ דגריעא מינה אלא דלא איכפת לן בהא כיון דאשכחן בהדיא דפליגי נמי במציאה וכדאפיך רבא ומהכא גופא קאמר ר' יוחנן שפיר למילתיה כיון דאשכחן פלוגתא דר"ע ורבנן במציאה דגריעא טובא כח הבעל ממילא אית לן לאוקמא נמי מילתא דר"ע בקונם בהעדפה כי האי דדמי קצת למציאה. ולא בהעדפה שלא ע"י הדחק דעדיף טובא. ולפ"ז מדוייק היטב לשון פלוגתא דר"ע ורבנן. ולענ"ד נראה דמה שנדחקו התוס' לפרש בע"א כמו שאבאר היינו משום דבלא"ה היה גירסת הספרים שלהם כגירסת רבינו חננאל ז"ל אלא דרש"י לא נתיישב לו זו הגירסא ומש"ה גרס

בע"א והא כי אתא רבין בלשון קושיא. וכיון דלשיטת רש"י נמי צריך לדחוק בלשון הסוגיא מש"ה ניחא להו טפי לקיים גירסת הספרים שלהם כגירסת ר"ח כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד לכך נראה כגירסת ר"ח כו' עד סוף הדיבור. ולא ידעתי ליישב אריכות דבריהם לנכון אלא משום דרוצין לתרץ מאי דהוה קשיא להו הא דקאמר מציאה כהעדפה פלוגתא דר"ע ורבנן ולכאורה לדבריהם קשה יותר דתלי תניא בדלא תניא דהא מציאה פלוגתא דר"ע ורבנן מפורש להדיא בברייתא למאי דמפכינן לה לכך הוצרכו לפרש דעיקר מימרא דר"ע לאשמעי' דפלוגתא דמציאה היינו נמי ע"י הדחק בדלא בטלה ממלאכתה דומיא דהעדפה וכ"כ הרא"ש ז"ל והיינו דתלי לה ר"פ מציאה בהעדפה. ונהי דרבנן הוו קאמרי איפכא. דפלוגתא דהעדפה ע"י הדחק משמע ליה הכא מפלוגתא דמציאה דהוי פשיטא ליה דאיירי בהכי ממש כיון דבמימרא דרבנן גופא לא נזכר מענין מציאה אלא ר"פ מפרש הכי למילתא דרבנן והיינו משום קושיא דרבא בריש סוגיין כמ"ש התוספות להדיא דר"פ מדרבין ורבא הוא דדייק הכי. מש"ה תלי שפיר מציאה דלא מפורש דאיירי מעל ידי הדחק בהעדפה דמפורש במילתא דרבין כן נ"ל בכוונת לשון התוספות ונתיישב מה שדקדק מהרש"א ודו"ק. מיהו במה שכתבו דהעדפה שלא ע"י הדחק לכ"ע לבעל משום מעה כסף לא ידעתי למה הוצרכו לפרש כן בפירושם טפי מלפי' רש"י ולפמ"ש לעיל ביישוב שיטת רש"י יש ליישב ואין להאריך ולכפול הדברים אלא דבעיקר פירושם בזה שכתבו דהעדפה שלא על ידי הדחק לכ"ע לבעל משום מעה כסף כבר כתבתי שיש לתמוה בדבר דכיון דלקושטא דמילתא לרבנן אפילו מציאה והעדפה שע"י הדחק לבעל והיינו ע"כ משום איבה וא"כ כ"ש דבעיקר העדפה שלא ע"י הדחק אין צורך לתקנתא דתחת מעה כסף אלא משום איבה ודוחק לומר דתקנתא דהעדפה תחת מעה כסף היינו דוקא אליבא דר"ע דלית ליה תקנתא דאיבה. דא"א לומר כן דתיקשי סתמי דמתני' אהדדי סתם משנה דר"פ אעפ"י דקתני ואם אינו נותן מעה כסף וכו'. וסתם מתני' דהכא דמציאת אשה לבעלה מיהו לענין מציאה לחוד היה באפשרי לפרש דבריהם לפי שיטתם לעיל דף מ"ז בד"ה משום איבה דהא דאמרינן מציאת אשה לבעלה משום איבה היינו איבה דקטטה וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשמעתין בשם הירושלמי דשמא תגנוב משל בעלה ותאמר מציאה מצאתי. ולפ"ז מצינן למימר דלא שייך האי איבה דקטטה אלא במציאה לחוד שאין לה קצבה משא"כ בענין העדפת מעשה ידיה שתוכל לברר והוא דבר שיש לו שיעור וחשבון לא שייך האי איבה דקטטה ולא תקנו לו אלא תחת מעה כסף. אלא דכיון דהתוספות מדמו העדפה שעל ידי הדחק למציאה וכמ"ש בסמוך בד"ה מציאתה ומשמע דאידי ואידי משום איבה דמזונות והוא מוכרח לפירושם א"כ מה צורך לתקן העדפה שלא ע"י הדחק תחת מעה כסף אטו מי גריעי ממציאה והעדפה שע"י הדחק שתקנו משום איבה לחוד אם לא שנאמר דשתי תקנות הוו ויש ליישב עוד בדרך אחר בדוחק ודו"ק:

בא"ד אלא בעי ר"פ עשתה לו שתים כו' והוי לעצמה לר"ע כו' עכ"ל. ולפ"ז נראה לכאורה מדבריהם דלר"פ הוי הלכה כר"ע בהאי מדבעי ר"פ אליביה כסוגיית הש"ס בכל מקום ובאמת כתב הרי"ף ז"ל דאיכא מרבוותא שפסקו כר"ע אלא דמסתימת לשון התוספות לא משמע כן ועוד דלעיל דף נ"ח פסק שמואל הלכה כר"י בן נורי בההיא דקונם. א"כ משמע דלגמרי הלכה כמותו דדוקא משום שמא יגרשנה צריך להפר ולא משום העדפה. מדלא קאמר הלכה כר"ע. ועיין במה שכתבתי שם בזה. ועוד כיון דלר"פ מציאה כהעדפה שע"י הדחק דמי א"כ הא קי"ל הלכה פסוקה דמציאת אשה לבעלה כסתם מתני'. ואף לפמ"ש בסמוך דלפי' התוס' הוי כשיטת הרא"ש ז"ל דמציאה שע"י הדחק הוא דמדמה לה ר"פ להעדפה שע"י הדחק אלא דבזה יש לי ג"כ לדקדק א"כ מעיקרא מאי הוי קשיא ליה לרבא בריש סוגיא דר"ע אדר"ע דילמא הא דאמר ר"ע בברייתא מציאת אשה לבעלה היינו מציאה שלא על ידי הדחק. מיהא בהא אפשר דהוי פשיטא ליה לרבא דרבנן נמי לא הוו פליגי לומר שהיא לעצמה וטפי הוי קשיא דרבנן אדרבנן אבל קמייתא קשיא. ואם נאמר דר"פ לא ס"ל כשמואל א"כ לא הוו מקשו התוספות מידי בסמוך בד"ה מציאתה מסוגיא דיבמות כיון דהא דר"פ לאו הלכה פסוקה היא ועדיין צ"ע ועיין בספר נתיבות המשפט בדף ר"ח ודוק ועיין עוד בסמוך:

בד"ה מציאתה כהעדפה כו' ומיהו קשה דאמרינן בהאשה רבה כו' עד סוף הדיבור. הא דלא קשיא להו בפשיטות אפי' בלא סוגיא דהכא אהא דבהאשה רבה פלגינהו למציאתה ומעשה ידיה בתרי טעמי ולעיל פרק אעפ"י משמע דמעשה ידיה נמי משום איבה. אלא משום דבהא הוי מצינן למימר דאיבה דמעשה ידיה היינו איבה דמזונות כדקאמר בהדיא משא"כ האי איבה דמציאה היינו איבה דקטטה כמו שפירשו התוספות לעיל פרק נערה דף מ"ז בד"ה משום איבה ומש"ה פלגינהו שפיר מתרי טעמי משא"כ מסוגיא דהכא קשיא להו שפיר דמשמע דמציאה והעדפה נמי משום חדא טעמא הוא והיינו ע"כ איבה דמזונות דאשכחן אפילו בעיקר מעשה ידיה בפרק אף על פי. וא"כ אמאי פלגינהו בהאשה רבה לתרתי כן נראה לי בכוונתן. אלא דאכתי לא ידענא מאי קשיא להו דהא משמע דלפירושם בדבור הקודם הא דקאמר ר"פ הכא מציאה כהעדפה היינו אליבא דרבנן הוי לבעל דוקא ולר"ע לעצמה וכבר כתבתי ג"כ בסמוך דלשיטתם הוי הלכה כר"ע. וא"כ לר"ע ודאי מצינן למימר דמשום איבה דמזונות לא חייש כלל אלא בעיקר מעשה ידיה כדאמרי' פרק אע"פ אבל במציאה שלא ע"י הדחק הוי טעמא משום איבה דקטטה. ולפ"ז א"ש סוגיא דהאשה רבה אליבא דהלכתא אליבא דר"ע. ואפשר דקושית התוספות דהכא הוי לפירש"י. אלא דלפ"ז בלא סוגיא דהכא הו"מ להקשות כן בהאשה רבה דהא רש"י ז"ל כתב להדיא בר"פ אלמנה ניזונית דמציאת אשה לבעלה הוי משום איבה דמזונות כמו איבה דעיקר מעשה ידיה דפרק אע"פ. וא"כ אמאי פלגינהו בתרתי ויש ליישב בדוחק. מיהו לפירש"י נראה דבפרק האשה רבה ניחא ליה למימר במעשה ידיה טעמא דפסיקא דאף לר"ע דלית ליה כלל טעמא דאיבה אלא דמעשה ידיה תחת מזונות ממש אפ"ה לית לה כנ"ל ודו"ק היטב ותו לא מידי:

משנה הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים כו' לאחיך הייתי רוצה ליתן כו' ופירש"י דאמרינן לו חלוץ או יבם אבל אחיו או יתן או תשב עד שתלבין ראשה עכ"ל. וכתב הר"ן ז"ל דיש לתמוה על פירושו דהא קי"ל כאדמון בפ' שני דייני גזירות דאפילו בחתן עצמו יכולה היא שתאמר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור עכ"ל הר"ן ז"ל ואפשר ליישב שיטת רש"י ז"ל דסובר לקמן דאיירי שפושט לו את הרגל והיינו שאין לו לאב. כמו שפרש"י שם לשון שני אבל היכא דיש לו לאב אלא שאינו רוצה ליתן אפשר דאדמון נמי מודה דאין כופין אותו לכנוס או לפטור דעד שאנו כופין אותו נכוף לאב. ולכאורה נראה דמה שהכריחו לרש"י לפרש כן היינו משום דאי הוי נחית במשנתינו בהאי פלוגתא דאדמון וחכמים א"כ מ"ש רישא דנקיט הפוסק לחתנו ובסיפא קתני פסקה להכניס שהיא פסקה על עצמה ואדרבה ברישא נמי הו"ל למיתני האי דינא אף בפסקה על עצמה דאע"ג דבאחיו תתן או תשב עד שתלבין וכמ"ש הפוסקים לקמן פרק בתרא. אפ"ה נראה לכאורה דאם אחיו מת קודם נישואין ונפלה לפני יבם דיכולה לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן. אע"כ דלא איירי הכא כלל בהאי פלוגתא דכיון דיש לו לאב ליכא רבותא בבת יותר מבאב. והא גופא אתא לאשמעינן מדיוקא דאף בפסק האב אם אחיו קיים אין כופין אותו לכנוס או לפטור כך נ"ל אלא שהוא דוחק ויותר נראה לפרש להיפך דרש"י רוצה לפרש מילתא דפסיקא דאף בפסקה הבת ע"י עצמה דבאחיו תתן או תשב. אפ"ה לגבי היבם יכולה שתאמר כו'. ואף שגם זה דוחק. ובאמת שאין הכרח כ"כ לפרש כן בפירש"י שבכמה מקומות מפרש אף דלא כהילכתא. אלא לפי שבהגה"ת הרא"ש כתב ג"כ כפירש"י בשם מהרי"ח ז"ל א"כ צריך לפרש כדפרישית או דאיירי שיש מעות לבת דאף בפסק האב על ידה נמי תתן או תשב עד שתלבין כמ"ש בהגה"ת רמ"א בא"ע סי' נ"ג ע"ש ודו"ק:

קונטרס אחרון משנה הפוסק מעות לחתנו ופרש"י דאמרינן ליה חלוץ או יבם אבל אחיו או יתן או שתשב עד שתלבין ראשה וכתב עליו הר"ן וקיימא לן הלכה כאדמון בפרק שני דייני גזירות וכתבתי דכלשון רש"י גופא הביא הגהות אשר"י בשם מהרי"ח ופירשתי ליישב דבריהם בחד מתרי ותלת טעמים ע"י כמה חילוקי דינים כמ"ש בפנים:

תוספות בד"ה פוחת חומש בקונטרס פי' שני טעמים כו' ונראה לזה הטעם דקדק מדאיצטריך כו' עכ"ל. ולכאורה לא הוצרכו לזה דבלא"ה לפי פי' הקונטרס בסמוך דשום מנה ושוה מנה לפי ששוה בשוק מש"ה אינו פוחת חומש. ואי טעם הפחת היינו משום דפחתי לחוד א"כ אף ששוה בשוק נמי שייך האי טעמא אע"כ דהאי טעמא לחוד לא סגי דלעולם אינו פוחת חומש עד דאיכא תרי טעמי לגריעותא חדא דפחתי ואידך משום שדרך הנועדים להוסיף על השומא מפני הכבוד וכמ"ש מהרש"א ז"ל. וא"כ בשוה מנה בשוק אינו פוחת. ולפ"ז צ"ל דהתוס' רוצים להכריח הנך תרי טעמי אף לפי' ר"ח בדיבור שאח"ז אלא דבלא"ה אין נראה לפרש כפירוש מהרש"א ז"ל דמה סברא היא זו. דבדאיכא תרי טעמי לגריעותא פוחת חומש ובדליכא אלא טעמא דפחתי לחוד אינו פוחת כלל הו"ל לפחות מיהו שום דבר לפי ערך. לכך נראה יותר בכוונת רש"י ז"ל דבחד טעמא לחוד פוחת חומש אלא דבההיא דשום מנה ושוה מנ' אפשר לפרש כוונת רש"י ג"כ כפי' ר"ח בסמוך שאמר ג"כ בזה הלשון שרוצה לכתוב בכתובה כמו ששוה בשוק ומש"ה לא חיישינן לטעמא דפחתי דסבר וקיבל כנ"ל ועדיין צ"ע ודוק:

דף סו:

בד"ה וכשחתן פוסק פי' ר"ח כו' ולטעמא דפחתי לפי שהיא משתמשת באותן כלים עכ"ל. אע"ג דלכאורה אדרבה מהאי טעמא יש להוסיף חומש על השומא שהוא פוסק שהרי היא משתמשת בהן אלא דאיכא למימר כיון דמה שהוא מייחד לתוספת כתובתה היינו שתעלה לאחר מיתה דלא נתנה כתובה לגבות מחיים וא"כ כיון דפחתי ע"י שמשתמשת בהן מסתמא לא יהיו שוין כך בשעת גוביינא לכך פוחת חומש מדמי השומא כדי שיעלו בדמי שוויין בשעת גוביינא ועל מה שמשתמשת בהן אינה מנכה כלום דסבר וקיבל כנ"ל בכוונתו אלא דלפ"ז לשון לפי שהיא משתמשת לאו דוקא דכ"ש אם הוא משתמש בהן דיש לו לפחות אלא עיקר הכוונה לפי שמשתמשין בהן פחתי ואורחא דמילתא קאמרי שהיא משתמשת בהן כנ"ל ועדיין צ"ע:

בד"ה וענו אחריה אמן למעלה לא ענו אחריה כו' עד סוף הדיבור. מיהו רש"י ז"ל כתב להדיא דהכא נמי אלמנה היתה וכך כתב מ"ז ז"ל בס' מג"ש ליישב בדוחק. ולענ"ד אין צורך לדחוק כלל דדוקא לעיל בכלתו של נקדימון שהיתה שומרת יבם מש"ה לא ענו אחריה אמן דפורעניות הוי שמת בלא בנים וכדאמרינן נמי לעיל שלום על ישראל דלא אתו לידי חליצה ויבום. משא"כ הכא דלא הוי שומרת יבם אלא סתם אלמנה לא מיקרי פורעניות כי החיים יודעים שימותו. ומה לי אם ימותו בעליהם קודם להם או להיפוך מש"ה ענו אמן ואדרבה בתו עדיפא להו מחתן ולעיל איפכא שכלתו היתה ומת בנו קודם ומש"ה לא ענו אמן וק"ל:

דף סז.

גמרא אמר ר' שמן בר אבא א"ר יוחנן הכניסה לו זהב שמין אותו והרי הוא כשוויו מיתיבי הזהב כו' מאי לאו ככלים של כסף דפחתי כו'. ולכאורה משמע מכולה שקלא וטריא דשמעתין דבפחתי תליא מילתא וכלשון ראשון במשנה דלעיל הפוסק מעות לחתנו ע"ש ולא כטעם השני שדרך הנועדים להוסיף בשומא משום כבוד מיהו לפי מהרש"א ז"ל שם א"ש דתרתי טעמי בעינן וא"כ כיון דלא פחתי אינו פוחת אבל לפמ"ש שם מסברא דידי דבחד מינייהו סגי א"כ צ"ל דהכא לענין כסף וזהב אין דרך להוסיף בשומא דשומתן ידוע. אלא דלפ"ז קשה מאי מקשה הכא וקאמר מאי לאו בכלים של כסף דפחתי ומעיקרא מאי ס"ד דזהב הוא ככלי כסף כיון דזהב לפירש"י היינו גרוטאות וקס"ד דלא פחתי ואין דרך ג"כ להוסיף בשומתן. ומהיכי תיתי יפחות חומש ובשלמא לפי' מהרש"א ז"ל א"ש דמהאי סברא גופא מקשה ורוצה לומר דטעמא דדרך להוסיף בשומא משום כבוד לחוד סגי ודינו ככלי כסף דפשיטא דפוחת כיון דאיכא ב' טעמי דהא נמי פחתי משא"כ לדידי קשיא. מיהו יש ליישב כיון דמעיקרא ס"ד דאיירי בגרוטאות גדולות דפחתי קצת תו לא פלוג רבנן בין הפחת טובא או פורתא וכדאמרי' במסכת מעילה דהבא דכלתא דבן נון להיכא אזל ואהא מסיק דאפ"ה מפלגינן בין גרוטאות גדולות לקטנות כנ"ל לפי שיטת רש"י ז"ל אבל לר"ח ז"ל נראה דמה"ט גופא הוצרך לפרש בע"א:

תוס' בד"ה גמלים של ערביים אשה גובה פורנא מהם פי' הקונטרס כו' ונ"ל דבכתובה איירי כו' עכ"ל. ולפיר"ת קשה דא"כ אין זה ענין כלל לסוגיא דשמעתין דלא איירי כלל מכתובה אי ניגבית ממטלטלים או מקרקעי ועוד דלשון פורנא משמע לשון ריוח כדאשכחן בפרק נערה גבי נדוניא לברת פורנא ליתמי ואף דרש"י מפרש לקמן נמי לענין כתובה אכתי אפשר דלענין אסמכתייהו עלייהו אשמעינן דאף הוספת שליש נמי גובית מהנך דקחשיב דאסמכתא עלייהו ודבר זה נוגע למחלוקת הפוסקים אי נדוניא ותוספת שליש דינן ככתובה או כשאר חוב ואין להאריך:

משנה המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים זוז. נ"ל ליתן טעם לקצבה זו כי ההיא דתנינן מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהם הרי זה לא יטול אלמא דאורחא דמילתא דסתם בני אדם יכולים להתפרנס עצמן במה שישאו ויתנו בסך חמישים זוז ולא יצטרך לבריות וכך יתן לבתו ושיעור זה הוא בעני שבישראל ואף מקופה של צדקה דמיקרי די מחסורו כן נ"ל:

קונטרס אחרון שם המשיא את בתו לא יפחות מחמשים זוז וכתבתי טעם לקצבה זו למאי דמשמע מפשט לשון המשנה דמיירי בנדוניא אלא דהטור והפוסקים משמע דמפרשים דאיירי לענין כסות.

אמנם בלשון הראב"ן ז"ל מצאתי כמותי דמתני' לענין נדוניא איירי וכן נראה להדיא מלשון התוספתא:

דף סז:

בגמרא אמר ליה אטו מדידהו קא אכילנא מדרחמנא קאכילנא כו' בעתם לא נאמר אלא בעתו כו' ועיין פירוש רש"י. ולולי דבריו היה נ"ל דעיקר הדרש דבעתם לא נאמר כדכתיב את אכלם לשון רבים אלא בעתו וע"כ דהכי קאמר קרא דהקב"ה מזמין לצבור דאינהו רבים כ"כ בריוח כדי שיוכלו ליתן לכל עני יחיד די מחסורו וכדאיתא בהגה"ת רמ"א (י"ד סי' ר"נ סע' א') דכל הנך דשמעתין דמחוייבין ליתן די מחסורו בציבור הדברים אמורים ולא ביחיד והיינו נמי דא"ל רבא להאי גברא ולא חיישת לדוחקא דציבורא דנהי דהיחיד ודאי אינו מחויב בכך אלא הציבור אפ"ה הו"ל לחוש לדוחקא דציבורא ואהא מהדר ליה שפיר אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא אכילנא כדמסיק להדיא מהאי קרא כדפרישית וכ"ש דאתי שפיר טובא לשון בעתו אהאי עובדא גופא בענין אחתיה דרבא שהזדמן לו הקב"ה דאתיא ליה אחתיה תרנגולת פטומה ויין ישן בעתו שהיה צריך להאי גברא כן נ"ל והיינו דקא"ל רבא נעניתי לך דאסתייע מילתא ממש כי האי דרשא דקאמר:

תוס' בד"ה דכתיב היא מוצאת ר"ח גריס בלא אלף מלשון ויצת אש בציון עכ"ל. ויש לדקדק כיון שמיתת שריפה קי"ל שהיא בפתילה של אבר שנותנין לתוך פיו בע"כ וא"כ לא שייך האי דרשא אלא דאפשר דהכא כיון דקודם מ"ת הוה דנוה בשריפה ממש. דבלא"ה נראה דהוראת שעה היתה דאע"ג דתמר בת כהן היתה מ"מ פנויה היתה ואע"ג דשומרת יבם היתה מ"מ לכ"ע אין חייבין עליה מיתה כדאיתא בנדרים אף למ"ד מאמר קונה קנין גמור אלא דאכתי יש לדקדק למה המתינה באמת עד שהציתו האש בגופה דנהי שלא רצתה להלבין פניו בעצמה מ"מ היה לה לשלוח תחלה ע"י שליח לאחר שאמר הוציאוה ותשרף ויש ליישב. ועפ"י דרוש העלתי דבתחלה נתכוונה תמר לשם שמים דיבום נוהג בקרובים וסברה שאין איסור בדבר דעיקר איסור כלתו ואיסורי קורבה היינו דוקא בחיי בעליהן כדמקשו התוספות פ' ד' מיתות דף נ"ז דבעי קרא לאחר מיתה. וכ"ש במקום שאין בנים. אבל לאחר שאמר הוציאוה ותשרף סברה שדנוה כשומרת יבם דהוי כארוסה או נשואה כמ"ש בעל יפה תואר אלא דסברה ג"כ דסתם מיתת אשת איש נמי בשריפה שהיא מיתה שאין בה רושם כקושית הגמרא בפ' הנ"ל והעליתי באריכות דלפום האי סברא ע"כ נשואה חמורה מארוסה ושריפה חמורה מסקילה דאל"כ שריפת בת כהן היכי משכחת דנשואה אף בת ישראל בשריפה אע"כ בארוסה והחמירה תורה בבת כהן מסקילה לשריפה וא"כ לפ"ז ע"כ דעיקר איסור כלתו דבסקילה לא משכחת אלא לאחר מיתת בנו דבחיי בנו הוי בשריפה דלא גריעא משאר א"א שהיא בשריפה החמורה ולפ"ז יראה היתה תמר לשלוח ולומר שממנו היא הרה דכ"ש דגדול עונה מנשוא משום איסור כלתו משא"כ לאחר שהציתו האש בגופה בשריפה ממש וכדפרישית א"כ שריפה הוי מיתה שיש בו רושם וע"כ דהתם א"א בחנק הקל דהא מות יומת שאין בו רושם ולעולם דאיסור כלתו משכחת בחיי בנו אלא דאישתני דינא מחנק לסקילה ולעולם דלאחר מיתה לא שייך איסור כלתו ומש"ה שלחה לו ממנו אנכי הרה וקצרתי במקום שהיה לי להאריך כיון שהוא דרך דרוש ואינו מענין החיבור וסמכתי על המעיין שיעמוד על תוכן הדברים לחדודי בעלמא ודו"ק:

דף סח.

בגמרא אמר היינו דאמר ר"א בואו ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנאמר וקרא כו' ותנא ר' חייא בר רב כו'. ולכאורה לא הוי צריך לאתויי מכל הנך קראי דבלא"ה פשיטא דצדקה לא גרע משאר מצות עשה שיש חטא במניעת עשייתן וכ"ש דכתיבי בצדקה נמי כמה לאוין ועשה טובא אלא דלענ"ד נראה דהא דקאמר היינו חוטאין בכל יום. מסתמא לא איירי דמשום רמאין אין ליתן צדקה דהא קי"ל בפ' השותפין בודקין למזונות ואין בודקין לכסות. ואיכא למ"ד איפכא. אע"כ דלענין ליתן די מחסורו איירי ר"א דהיינו חוטאין. דכדבעי למיעבד לא עבדי. ובכה"ג קאמר שפיר דאי לאו דנפישי רמאים ודאי שהיינו חוטאין דהיה מהדין ליתן לכל הפושט יד די מחסורו ממש עבד לרוץ לפניו וסוס לרכוב עליו כדלעיל בשמעתין. מיהו אי לאו שהחמירה התורה בזה כ"כ. כבר היה באפשרי דאפי' היכא דלא נפישי רמאי נמי א"צ ליתן די מחסורו. אלא בידוע בבירור ע"י בדיקה כדמשמע לכאורה לעיל סוף פ"ק לענין להחיותו אינו חייב אלא ברוב ישראל וברוב מיהו חייב והיינו משום דלהחיותו הוי כמו פיקוח נפש כדמשמע שם ועיין בפירש"י ובחידושי הרא"ה. משא"כ לענין די מחסורו אפשר דהוי דבר שבממון ואין הולכין בממון אחר הרוב. אבל כיון שהחמירה תורה כ"כ דכתיב וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא. ותני ר' חייא נמי דהוקש לעבודת כוכבים. וכל הנך קראי דמייתי סמיכי להאי קרא ממש דכתיב די מחסורו. וא"כ הוי לן למיזל בתר רובא שלא לבדוק אי לאו דנפישי רמאי ולא שייך למיזל בתר רובא שאם לא נבדוק ודאי נפישי רמאי טפי ועוד דהו"ל כדבר שאין יכולין לעמוד בה. כדאמר רבא במועד קטן בר מהא דלא מצינא דנפישי בני מחוזא. ויש לפרש ג"כ על זה הדרך כן נראה לי:

שם אמר שמואל לפרנסה שמין באב. לעיל דף נ' ע"ב כתבו התוספות בשם רבינו חננאל דדוקא לפחות מעישור נכסים קאמר שמואל דשמין באב. אבל לא להוסיף על עישור נכסים ע"ש באריכות. ולכאורה לפ"ז לא הוי מקשה הכא בגמרא מידי מברייתא דקתני אין אומרין אילו היה אביהם קיים כך וכך היה נותן אלא שמין כו' דשמא לענין להוסיף אמרי' דאין אומרים אילו היה קיים אלא דאפשר דסתמא דלישנא דברייתא משמע דלפחות נמי אין אומרין. אלא דאכתי יש לדקדק בהא דמקשה ממתני' ממילתא דחכמים דקאמר אילימא עני בנכסים כו' מכלל דת"ק סבר אפי' עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן ליה הא לית ליה. ואי כפירוש ר"ח הא לקושטא דמילתא לא קאמר רבי יהודא במתניתין ינתן לשניה אלא לפחות אף לפי המסקנא דעני בדעת קאמרי רבנן וע"כ דלישנא יתירא קאמרי רבנן פעמים שהיה עשיר והעני דהא עיקר פלוגתייהו לאו בעשיר והעני בדעת איירי אלא בעני בדעת מעיקרא דהיינו שפיחת לראשונה שיעור עישור נכסים וכמ"ש ר"י בעל התוספות גופא בשיטת ר"ח שם ע"ש. וא"כ לענין עני בנכסים נמי הו"מ לאוקמי בכה"ג והוי שמואל שפיר כחכמים כמ"ש התוספות בד"ה אי נימא. ויש ליישב דדוקא לענין עני בדעת ועשיר בדעת שפיר שייך האי לישנא יתירתא דחכמים פעמים שאדם עני והעשיר כו' דכיון שדעת בני אדם משתנה תמיד לא אזלינן בתר האי אומדנא כלל אף לפחות משא"כ אי הוה אמרינן דעני היינו עני בנכסים לא שייך האי לישנא יתירה כלל ולא הו"ל למימר אלא פעמים שאדם עני והעשיר לחוד. כן נראה לי ליישב פי' ר"י לפי שיטת ר"ח בדוחק. ועוד נראה לי דדברי ר"ח גופא היינו דוקא לבתר דאוקמינן מילתא דשמואל כר' יהודא דוקא אבל לת"ק לעולם אזלינן בתר עישור נכסים דוקא. ובהכי מפרשינן מילתא דת"ק דמתניתין דקתני להוציא מידן מה שראוי להינתן לה דהיינו עישור נכסים ממש ולפ"ז שפיר מצינן למימר דר' יהודא לא פליג אלא בחדא לענין לפחות ובהכי איירי נמי שמואל דקאי בשיטתא דר"י משא"כ למאי דבעינן למימר מעיקרא דעני בנכסים ובעינן לאוקמי מילתא דשמואל כחכמים. וא"כ משמע דהא דקאמר ת"ק מה שראוי לינתן לה מפרש שמואל דהיינו דשמין באב ומסתמא היינו בין לפחות בין להוסיף דהא לא קתני כלל במתני' דינא דעישור נכסים. א"כ מקשה שפיר מכלל דת"ק סבר אפילו עשיר והעני ע"ש כנ"ל מיהו עוד יש שיטה אחרת בזה דדעת הראב"ד ז"ל דרבינו חננאל גופא לא קאמר אלא באומדנא דאיירי שמואל הוי דוקא לפחות. משא"כ בהשיאה דאיירי רבי יהודא הוי אף להוסיף ואפשר שיצא לו כן משום האי קושיא שכתבתי אלא דלכאורה לישנא דתלמודא לא משמע הכי מדמקשה ונימא הלכה כר"י ומשני נמי קמל"ן ל"ש השיאה ל"ש לא השיאה משמע דכי הדדי נינהו וא"כ צריך לפרש כדפרישית. ומתוך מה שכתבתי נתיישב ג"כ הא דלא מקשה הש"ס מעיקרא ממתני' דאדרבה מעיקרא הוי סבר דשמואל מלישנא דת"ק מדייק הכי מדקתני מה שראוי ליתן לה וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש התוס' בד"ה לא בפרנסת עצמה דהא דמפלגינן בין פרנסת עצמה לפרנסת הבעל היינו מהא דאמרינן לקמן האומר אל יתפרנסו שומעין לו וא"כ בפשיטות מצינן למימר דמה"ט גופא אית לן למימר דדוקא לפחות קאמר שמואל כיון דפרנסת הבעל קילא טובא והיינו דמקשה שפיר בתר הכי ממתניתין דאין לפרש עני בנכסים כו' ודוק היטב:

תוספות בד"ה מאי לאו כו' קצת קשה לרשב"א כו' ואם הנכסים מרובים הכל לפי כבודה עכ"ל. ויש לתמוה שכ"כ בפשיטות. ובטור א"ע סי' קי"ב הביא בפשיטות לשון הרמב"ם ז"ל. דאין נותנין לבת לפ"כ ולפ"כ הבעל אלא דבר המספיק לה בלבד. וכ"כ שם בש"ע ולא הביאו שום חולק. ואף דלכאורה דברי הרמב"ם והטור והש"ע הוא נגד מסקנת הגמרא דהכא. דלפרנסת עצמה שמין הנכסים ונותנים לה. וכמו שהרגיש קצת בעל ס' בית שמואל שם. אלא דלענ"ד משום הא לא איריא. דהא דמוקי הש"ס האי ברייתא לפרנסת עצמה. היינו מקמי דמוקמינן למימרא דשמואל כתנאי משא"כ לבתר דמוקמינן למילתא דשמואל כר"י דוקא. א"כ שפיר מצינן לאוקמי להא דשמין את הנכסים אפרנסת הבעל לחוד כרבנן דעלה קאמר כיצד. כיון דלא אשכחן שום דבר קצוב בפרנסת הבעל. והיינו דקתני אין אומרין אילו אביהם קיים כך וכך כו'. משא"כ לענין מזונות לא שייך לומר כיצד דענין המזונות ידועים דהיינו דבר המספיק לה. וכיון דבירוש' משמע להדיא כלשון הרמב"ם ז"ל כמ"ש הב"י ע"כ צריך לפרש לשון הגמרא שלנו כדפרישית ויותר נראה לפרש שיטת הרמב"ם והטור והש"ע שלא באו אלא לומר שאין דין הבת כדין האשה עולה עמו ואין יורדת עמו דאי אורחא דידיה בדברים גדולים אין משגיחין לשיעור הנכסים. אלא העיקר לפי כבודן כדקתני סוף פרק אע"פ בד"א בעני אבל במכובד כו' ולא קתני אבל בעשיר וסיים נמי הכל לפי כבודה. ולא לפי הנכסים. משא"כ בפרנסתן אין משגיחין לפ"כ אלא לפי שיעור הנכסים ושיהיה מיהו שיעור המספיק כן נ"ל ועדיין צ"ע:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה מאי לאו בפרנסת הבעל וכו' משמע מדבריהם דפשיטא להו טובא דלענין מזונות מנכסי האב נותנין לה לפי כבודה. ובטור א"ע סי' קי"ב הביא לשון הרמב"ם ז"ל דאין נותנין לבת לפי כבודה אלא דבר המספיק לה בלבד וכ"כ בש"ע בלי שום חולק ועיין בפנים:

דף סח:

תוספות בד"ה בין נישאו כו' לית ליה דרב כו' עד סוף הדיבור. ויש לדקדק מאי כוונת התוספות בכל זה הדיבור כולו דבלא"ה מוקמינן בפ' נערה מילתא דרב כתנאי ולכאורה נראה דכוונת התוס' להוכיח מכאן דלית הלכתא כרב כיון דמסקינן בשמעתין דהלכה כר' ומשמע דלגמרי הלכה כמותו בכל מילי דשמעינן מהאי מימרא דיליה בהך ברייתא וא"כ כיון דע"כ רבי לא ס"ל כרב אין הלכה כרב אלא דבאמת כתבו כל הפוסקים הרי"ף והרא"ש והרמב"ם דהלכה כרב בפ' נערה וכ"כ בטור וש"ע ולא הביאו שום חולק וא"כ צ"ל דאף שכתבו התוס' דרבי לא ס"ל כרב אפ"ה הלכה כרב דלא פסקי' בשמעתין הלכה כר' אלא לענין פרנסה דפליג עליה רשב"א בהאי ברייתא גופא אבל לענין דיוקא דמזונות אי הוה עד שיתארסו או עד שינשאו לא איירי הכא ולפ"ז נ"ל לפרש כוונת התוספות בע"א שרוצים לומר דלמאי דקי"ל הלכה כרבי אפילו בנשאו ובגרו ולא מיתזנא מינייהו דאיכא כולה לריעותא אפ"ה מהני מחאה דלא איבדו פרנסתן והא דקאמר רבי הכי בנשאו ובגרו היינו לאשמעינן רבותא לענין מזונות טפי עדיף ליה דבחד מינייהו נשאו או בגרו איבדו מזונותייהו וא"כ ממילא שמעינן מדלא קתני רבותא טפי לענין מזונות אפילו בנתארסו ע"כ דלא ס"ל כרב. ומשום דלכאורה הוי משמע דהא דמסקינן בשמעתין הלכה כרבי היינו בכל מילי והוי משמע דרבי ס"ל כרב דמשמע בפרק נערה דהלכה כרב כמו שכתבו כל הפוסקים מילתא בטעמא וא"כ היה מההכרח לומר דהא דלא נקיט רבי נתארסו היינו משום רבותא דלא איבדו פרנסתן. ולפ"ז הוי משמע ע"כ מדלא נקיט רבותא דפרנסה בנשאו ובגרו היינו משום דברייתא איירי בדלא מיתזנא כדמסקינן בסמוך. ובכה"ג בנשאו ובגרו איבדו פרנסתן והא דמסיק רבא בסמוך נשאו ובגרו צריכה למחות משמע דמחאה מהני היינו דוקא במיתזנא מינייהו. ובאמת לא משמע להו להתוספות הך סברא אלא כיון דלרבי מהני מחאה דידה משמע מסברא דמחאה מהני לעולם אפילו בכולהו לריעותא וא"כ ע"כ מדלא נקט נשאו ובגרו היינו לאשמעינן רבותא דלענין מזונות עדיף ליה וא"כ אית ליה דרב ואפ"ה הלכה כרב דהא דמסקינן בשמעתין הלכה כרבי היינו לענין פרנסה דוקא כדפרישית כנ"ל ודו"ק היטב. מיהו לולי דברי התוספות היה נ"ל דשפיר מצינן למימר דרבי נמי שפיר ס"ל כרב דמשנתארסה אין לה מזונות והא דלא קתני הכא רבותא בנתארסה היינו משום דלא פסיקא למימר איבדה מזונותיה דזימנין דלא איבדה לגמרי והיינו לפמ"ש שם בשיטת רש"י בפ' נערה דאף למאי דקי"ל כרב דארוסה אין לה מזונות מן האחים אפ"ה אם מת הארוס או שגירשה האחין חייבים במזונותיה משא"כ בנישאת ובגרה הוי מילתא דפסיקא דבחד מינייהו איבדה לגמרי היכא דלא מחאי ואע"ג דממאנת אף מהנשואין חייבין לזונה מ"מ הכא ע"כ לא איירי בקטנה אלא בנערה דקטנה לא איבדה כלל כדאיתא במתניתין ובכולהו שמעתין. מיהו התוספות לשיטתייהו דבפ' נערה נמי פשיטא להו אף בשיטת רש"י דלרב דנתארסה אין לה מזונות ה"ה דלאחר שנתאלמנה ונתגרשה נמי לית לה ועמ"ש שם ודוק היטב:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה בין נישאה עד שלא בגרו לית להו דרב דאמר הויה דאירוסין וכו' ומשמע מדבריהם דכוונתם להוכיח מכאן דלית הלכתא כוותיה דרב כיון דמסקינן בשמעתין הלכה כרבי אלא דבאמת כתבו כל הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל דהלכה כרב וכ"כ בטור

ובש"ע ולא הביאו שום חולק וכתבתי ליישב להסכים לשון התוספות כשיטת הפוסקים ולעולם דהלכה כרב ועיין בפנים:

בד"ה ומי אמר רבא הכי קשה לרשב"א אמאי לא פריך מדפסיק לעיל רבא כרבי כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב דלא פסיקא ליה דרבא פסק כר' לגמרי אף לענין דיוקא דאינה ניזונת אלא הא דקאמר רבא הלכה כר' היינו לענין שיעור עישור נכסים גופא דהיכא דלא אמדינן יהבינן עישור נכסים וכ"ש דא"ש לשיטת רבינו חננאל וסייעתו דאף באמידנא אין להוסיף יותר מעישור והיינו משום דהלכה כר' ואין לתמוה בזה דלא אמרינן הלכה כרבי אף לענין דיוקא דהא ע"כ לשיטת התוספות בדיבור הקודם דרבי לית ליה הא דרב ואפ"ה אמר רב הונא הלכה כרבי והיינו בעיקר מימרא ולאו בדיוקא דודאי הלכה כרב והיינו כדפרישית וה"נ דכוותיה:

גמרא אמר רב הונא אמר רבי פרנסה אינה כתנאי כתובה כו' אי נימא דאילו פרנסה טרפי ממשעבדי ות"כ לא טרפי ממשעבדי. ופירש"י דהיינו מזונות הבנות ולפי שאין קצובין אבל פרנסה יש לו קצבה. ופירושו מוכרח דלמ"ד בהנזקין לפי שאין כתובין אין טעם לחלק בין פרנסה למזונות וע"ש בחידושינו. מיהו אכתי יש לדקדק למאי דס"ד השתא. מאי אינה כת"כ דקאמר אטו מזונות לא טרפי ממשעבדי משום גריעותא דתנאי כתובה אדרבא מה"ט דתנאי כתובה הוי לן למימר דטרפי דכמאן דנקיט שטרא בידא דמי. תדע דהא כתובה גופא טרפי וקי"ל ת"כ ככתובה אלא הא דלא טרפי למזונות היינו משום דאין קצובין וא"כ לא שייך שפיר לישנא דאינה כתנאי כתובה ובהדיא הוה ליה למימר פרנסה אינה כמזונות. והנלע"ד בזה דודאי למאי דס"ד השתא דרב הונא אמר רב לענין משעבדי איירי הוי סבר דהא דמזונות לא טרפה ממשעבדי לאו משום דאין קצובין הוא דא"כ מאי אינה כת"כ דקאמר אע"כ דטעמא דמזונות היינו משום דכיון דתנאי כתובה הוא ובתנאי ב"ד קאכלה אימר צררי אתפסה דהכי מסיק הש"ס להדיא לקמן בפ' הנושא דמה"ט אפילו בקנין נמי לא טרפה ומש"ה קאמר דפרנסה אינה כת"כ ולא חיישינן לצררי ומש"ה טרפה ממשעבדי וע"ז מקשה שפיר והא מעשים בכל יום דמוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות והיינו מתניתין דפ' הנזקין דקתני במזונות מפני תיקון העולם וא"כ ע"כ לא משום חשש צררי אתפסה איירי דלא שייך לישנא דמפני תיקון העולם. אע"כ דאפילו בענין היכא דליכא חשש צררי נמי אין מוציאין לפי שאין קצובין וכמ"ש התוספות כן להדיא לקמן בפרק הנושא דף ק"ב ע"ב בד"ה אימר צררי ע"ש וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי אינה כת"כ דקאמר כיון דטעמא דמזונות לאו משום ריעותא דת"כ הוא והו"ל למימר אינה כמזונות ועוד דלא איצטריך למימר משמיה דרבי כיון דמתניתין היא בפ' הניזקין ומייתינן שם בברייתא דהיינו לפי שאין קצובין וממילא דפרנסה דקיץ טרפא. וממילא נתיישב' קושיית התוספות דאע"ג דרבי יוחנן פליג לקמן לאו משום האי טעמא דתנאי כתובה הוא דהא כתובה גופא טרפה ממשעבדי אלא דטעמא דר"י מילתא אחריתא הוא כמו שאבאר. ובזה נתיישב ג"כ כל מה שהקשו התוספות בסמוך בד"ה מאי פרנסה דבשום ענין לא שייך האי לישנא דפרנסה אינה כת"כ אלא פרנסה אינה כמזונות הו"ל למימר אבל למאי דבעי למימר לענין מטלטלים הוי אתי שפיר אינה כת"כ דכתובה גופא לא גביא ממטלטלים וכן בהא דמסיק לענין האומר אל יתפרנס מנכסי שומעין לו א"ש טובא דאינה כת"כ דבכולהו ת"כ אין שומעין לו נכון ודוק היטב:

דף סט.

שם תלה ליה רב לרבי ביני חיטי האחין ששיעבדו מהו. לכאורה נראה דבין לענין מזונות הבנות ובין לענין פרנסה מיבעיא ליה לרב דכולהו איתנהו בלישנא דאחין ששיעבדו ואע"ג דבמזונות הבנות תנינן להדיא במשנה בפ' הנזקין דאין מוציאין למזון האשה והבנות מפני תיקון העולם א"ל דהיינו ממה ששיעבד האב משום דלא קייצי בשעת נשואין כמה בנות יהיה לו משא"כ בשיעבדו האחין דלאחר שמת האב מיקרי קייצי דאין להן מזונות אלא עד שיבגרו אע"ג דהתוספות כתבו לעיל דאפ"ה לא קייצי כיון שאין להן שיעור למטה מ"מ איכא למימר דהא גופא מספקא ליה לרב אי מיקרי לא קייצי בהכי או לא. ובאמת שיש לתמוה על סברא זו שכתבו התוספות בפ' נערה דכיון שאין שיעור למטה מיקרי לא קייצי דהא במתניתין דפ' הנזקין תני בהדיא מפני תיקון העולם ומה תיקון העולם שייך במה שאין שיעור למטה כיון שיש שיעור למעלה. ובחידושי בפ' הנזקין כתבתי מה שנלע"ד בזה דודאי מזונות הבנות לגבי האחין מיקרו קייצי אלא הא דאין טורפין ממה ששיעבדו האחין היינו דמעיקרא הכי אתקון דניהוי כמע"פ לענין שיעבוד האב. א"כ ממילא הוי נמי כמע"פ לגבי שיעבוד האחין וכדאמרינן התם להדיא בפרק הנזקין למ"ד לפי שאין כתובין ע"ש ולפ"ז א"ש טפי דהיינו דמיבעיא ליה לרב. ויתכן לפרש ג"כ למאי דפרישית לעיל בשמעתין דמצ"ל דממה ששיעבד האב הוא דאין מוציאין למזונות משום דאימר צררי אתפסה דלענין הרוח' ברתיה עדיפא כמ"ש שם התוספות ולקמן בפרק הנושא. משא"כ בשיעבדו האחין היכא דליכא חשש צררי מאביהם כגון שהודה לפני מותו כמ"ש התוספות פ' הנושא בהא מספקא ליה לרב אי טרפי או דלמא דאפ"ה לא טרפי ממשעבדי דאחין דכמע"פ דמי לענין משעבדי כדאיתא בפ' הנזקין ע"ש והיינו נמי טעמא דר' יוחנן בשמעתין דקאמר בין לפרנסה בין למזונות אין מוציאין משום דאזיל לטעמיה דאמר בפ' הנזקין לפי שאין כתובין וכדמסקינן התם דאינן ככתובין לענין משעבדי כנ"ל נכון ודו"ק:

שם יתיב ר' חייא קמיה א"ל מכרו או משכנו. ויש לדקדק אמאי לא מספקא לן כה"ג בכל דוכתא דקתני גובה מנכסים משועבדים או אינו גובה אי איירי ממכרו או ממשכנו. ונ"ל ליישב מתרי טעמי חדא דודאי הא דתנינן מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים משמע דהאי לשון משועבדים היינו שמשועבדים למלוה ומש"ה גובה מהם כל היכא דאיתנהו שהרי הן כמכורין לו וא"כ ודאי ל"ש מכרו ל"ש משכנו גובה מהם ולאידך גיסא נמי הא דקתני סיפא במלוה ע"פ דאינו גובה אלא מנכסים בנ"ח לשון בנ"ח משמע שהן בנ"ח לגמרי ואינן משועבדים לשום אדם כלל וא"כ אף במשכנו לא מיקרי בנ"ח שהרי משועבדים לזה שמשכנו והשתא א"ש טפי דקתני לישנא יתירא אין גובה אלא מבני חורין ולא הו"ל למימר אלא אין גובה ממשועבדים אע"כ כדפרישית דבעינן דוקא שיהיו בנ"ח לגמרי משא"כ הכא דשלח רב בלשון האחין ששיעבדו א"כ האי לישנא לא משמע כלל שמשועבדים לבנות אלא שמשועבדים להלוקח או למי שנתמשכנו ובוודאי דהאי לישנא דהאחין ששיעבדו משמע טפי דאיירי במשכנו דשייך לשון ששיעבדו משא"כ בלוקח מ"מ כיון דלא קאמר בהדיא משכנו מהו אלמא דבמכרו נמי מספקא ליה כדמסיק הש"ס ועוד נ"ל דמסברא לעיקר דינא ליכא לאסתפוקי בשאר מלוה כה"ג דמלוה בשטר פשיטא דגבי מלקוחות כדאיתא להדיא בכמה דוכתי ומהטעם דכמכורין למלוה דמי משעת הלואה ובמלוה ע"פ נמי מסתברא דאין גובה אף במשכנו כיון דמע"פ לית ליה קלא. ועוד דאיהו דאפסיד אנפשיה שלא הלוה בשטר כדאיתא הנך טעמי בס"פ גט פשוט. א"כ מסתמא לאו אדעתא דנכסי אוזפיה וא"כ ממילא משועבדים ודאי לבעל המשכון דאדעתא דהכי אוזפיה ושייך בה נמי טעמא דנעילת דלת בפני לוין מה דלא שייך במלוה הראשון שלוה ע"פ דאיהו דאפסיד אנפשיה. משא"כ הכא לענין מזון הבנות דוודאי אית להו קלא כמ"ש התוס' בפרק הנזיקין דף נ"א ובכמה דוכתי ולא שייך בהו נמי למימר דאינהו דאפסדי אנפשייהו וא"כ היה בדין שיגבו אף מלקוחות אלא דחכמים תקנו מפני תיקון העולם שלא יגבו. וא"כ שפיר מספקא ליה לרבי חייא אי שייך האי תיקון העולם אף לענין משכנו או דווקא לענין לוקח וכמו שפרש"י להדיא בפ' הניזקין סוף דף נ' בד"ה מעיקרא להכי איתקון שאין לך אדם לוקח שדה מחבירו. משא"כ לענין משכנו אפשר דליכא תיקון העולם כ"כ דאפשר שיגבה חובו ממטלטלים שאין משועבדים למזון האשה והבנות כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב ועיין בסמוך:

שם מכרו או משכנו. לכאורה נראה דדוקא במשכנו בפירוש הוא דמספקא ליה כגון שעשאו אפותיקי או ששיעבד לו כל הנכסים בפירוש דמיקרי נמי משכנו. משא"כ היכא דלא משכן בפירוש אלא דאיכא על האחין מלוה בשטר שלוו קודם מיתת אביהן או לאחר מיתה. לא מספקא ליה דפשיטא דמוציאין מהנכסים הללו למזון האשה והבנות דלא מיקרי נכסים משועבדים ולפ"ז נראה לכאורה מכאן ראיה גמורה לשיטת רבינו האי גאון וסייעתו שפסק דמלוה ע"פ מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר וכן פסק בש"ע ח"מ סי' ק"ד ודלא כהש"ך שם שפסק כדעת הרי"ף ז"ל וסייעתו ע"ש ותו איכא למשמע מהכא דלשיטת הסוברים דמע"פ קודם למלוה בשטר מאוחר היינו דוקא לגבי סתם שטר משא"כ היכא ששיעבד נכסים בפירוש וכ"ש היכא דמשכן בפירוש לכ"ע מע"פ אין גובה מהם וכמ"ש הסמ"ע שם ודלא כהש"ך דלא שני ליה לחלק בכך אלא דלמאי דפרישית בסמוך בטוב טעם לחלק בין מזון האשה והבנות לשאר מלוה ע"פ א"כ א"ש אף לשיטת הרי"ף ז"ל דנהי דמזון האשה והבנות קודמות לסתם מלוה בשטר היינו כדפרישית משום דאית ליה קלא ולא שייך נמי למימר דאינהו דאפסידו אנפשייהו. משא"כ בשאר מע"פ דלית ליה קלא ואינהו אפסידו אנפשייהו ולעולם איכא למימר דאפי' סתם מלוה בשטר מאוחר נמי גובה כשיטת הרי"ף וסייעתו מיהו אכתי איכא מהכא סייעתא לשיטת הסמ"ע ותיובתא לשיטת הש"ך במכ"ש כיון דאף למזון האשה והבנות מסקינן דאף במשכנו אין גובין כ"ש בשאר מע"פ אם לא שנאמר דהש"ך סובר דמשכנו היינו דוקא שעשאה אפותיקי מפורש ואפשר דהש"ך גופא מודה בכה"ג אלא דמפשיטת לשונו לא משמע כן ומסברא נמי אין לחלק. ויותר נראה דהש"ך לשיטתו שפוסק בסי' ס' כמ"ד בהנזקין דאין גובין ממשועבדים לפי שאין קצובין וא"כ אפשר דמזון האשה גריעא אף משאר מלוה ע"פ אלא דזה לא יתכן לשיטת התוס' דר"פ הנושא שהבאתי בשמעתין דלענין שעבוד האחין מיקרי קצובין כדפרישית. מיהו למאי דפרישית נמי בסמוך דטעמא דשיעבוד האחין נמי אין גובות הוי משום דאימר צררי אתפסה א"כ אין מכאן ראיה לשאר מע"פ כן נ"ל ומ"מ התמיה קיימת על הש"ך דלא מייתי סוגיא דהכא כלל בסי' ק"ד ולדעתי אפשר שמכאן הוציא ר' האי גאון האי דינא עמ"ש לקמן דף צ"ב:

קונטרס אחרון גמרא תלה רב ביני חיטי האחין ששיעבדו מאי א"ל מכרו או משכנו וכתבתי דנראה מסוגייא זו דדוקא במשכנו בפירוש הוא דמספקא ליה להש"ס אי הוי בכלל משעבדי או לא משא"כ היכא דלא שיעבדו בפירוש אלא שנשתעבדו ממילא ע"י מלוה בשטר לא הוי בכלל משעבדי אלא בני חורין וזה ראיה ברורה לשיטת רב האי גאון וסייעתו שפסק דמלוה ע"פ מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר וכ"פ בש"ע ח"מ סי' ק"ד ודלא כהש"ך שם שפסק להיפך כדעת הרי"ף ז"ל וסייעתו ע"ש. ושמעינן נמי דרב האי גאון וסייעתו גופא נמי מודו מיהא היכא דמשכן בפירוש הוי בכלל משעבדי כדמסקינן הכא לפ"ז לכ"ע מלוה ע"פ מוקדם אינו גובה מהם וכמ"ש הסמ"ע שם ודלא כהש"ך דלא משמע ליה לחלק בכך ועיין מ"ש בפנים ואף שכתבתי ליישב שיטת הרי"ף מ"מ התמיה קיימת על הש"ך שלא הביא סוגיא דהכא כלל. ולענ"ד פשטא דסוגיא משמע כשיטת רב האי גאון ז"ל וכפי' הסמ"ע שם ועיין מה שכתבתי לקמן בפרק מי שהיה נשוי דף צ"ב בענין זה ע"ש:

שם ור' יוחנן אמר אחד זה ואחד זה אין מוציאין. ולכאורה יש לתמוה טובא דר' יוחנן דס"ל בס"פ גט פשוט דמע"פ גובה מהיורשים ומלקוחות ס"ל הכא דאין מוציאין לפרנסה. ורב דס"ל בפ' גט פשוט דמע"פ אין גובה מלקוחות סבר הכא דמוציאין לפרנסה דמסתמא קיבלה מרבי כיון דשלח ליה וכדמשמע בשמעתין. ואף לפי מ"ש בפרק הנזקין דר' יוחנן בס"פ גט פשוט מדאורייתא קאמר אבל מדרבנן מודה מ"מ הוי כסברות הפוכות פלוגתא דרב ור"י. לכך נלע"ד דטעמא דר' יוחנן הכא בפרנסה משום דחייש לאימר צררי אתפסה. ובפ' ג"פ היינו היכא דלא שייך חששא דצררי ופרעון כגון שהוא תוך זמנו כן נ"ל וק"ל:

רש"י בד"ה רב אשי מת ומת רב סמא בנו בחייו כו' עכ"ל. ויש לתמוה מי הכריחו לזה דאף אם רב סמא מת אחר מיתת ר' אשי שייך טפי הא מילתא דהו"ל חוב דאבוהון. ומש"ה אגביה בשבועה ואדרבה אי מת ר' סמא בחיי רב אשי לא הוי ב"ח דאבוהון אלא ב"ח דבני ר' סמא וכבר עלה בלבי כמה דרכים ליישב ולא ישרו בעיני. ולענ"ד בלי ספק שטעות נפל בספרים בפירוש רש"י ונראה שהיה כתוב ומת ר' סמא בנו אחריו וכן נראה מלשון רש"י דכתב רב אשי מת ומת ר' סמא בנו כו' ואי ר"ס מת קודם הו"ל למימר בקצרה ר' סמא מת בחיי ר"א ומאי הוצרך כלל לפרש דרב אשי מת כיון שהגבו לבנותיו עישור נכסים ודאי מת אע"כ כדפרישית:

בגמרא שלח ליה רב ענן לרב הונא כו' כי אתיא האי איתתא לקמן אגבה עישור נכסי. לכאורה מילתא דפשיטא היא לכ"ע ונראה שכבר היתה נשואה כדמשמע לשון האי איתתא וקמ"ל הלכה כרבי ולאפוקי מדרשב"א דאמר לעיל בסוגיא נישאו עד שלא בגרו אבדו פרנסתן ואפשר דבשביל כך נמי הקפיד רב הונא דשלח ליה דבר שא"צ לפנים דהא רב הונא גופא איהו מרא דשמעתתא לעיל דאמר הלכה כרבי כן נ"ל:

דף סט:

במשנה המשליש מעות לבתו ופרש"י לקנות שדה או נדוניא לכשתנשא עכ"ל. וכן העתיק הר"ן ז"ל ומדנקיט שדה או נדוניא נראה דנדוניא היינו תכשיטין כדאיתא לעיל ס"פ נערה גבי האי דאמר נדוניא לברת זל נדוניא ופרש"י דהיינו תכשיטין לכאורה יש לתמוה בזה דבכולה שמעתין משמע להדיא דלא איירי אלא בשדה וכמו שפירש"י גופא בד"ה נאמן עלי בעלי ובד"ה יעשה השליש יקנה השדה ולכאורה משמע בפשיטות דלא שייך עיקר פלוגתא דר"מ ור"י אלא בשדה מדקאמר

ר"י וכי אינו אלא שדה כו' הרי היא מכורה מעכשיו ומסיק עלה בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום ואילו בנדוניא דמטלטלין הא ודאי יכולה למכרו משהגיעה לעונת הפעוטות אלא דבהא מצינן למימר דנדוניא נמי אין יכולה למכור כדמסקינן לקמן דביש אפוטרופוס אין מקחה מקח אף במטלטלים וכמו שאבאר שם. ומשמע דה"ה לשליש דדמי לאפוטרופוס כמ"ש הרא"ש ז"ל להדיא. אלא דאכתי קשה דבסמוך בלשון הברייתא דתני מן הנשואין הרשות בידה מפרש רש"י דמסתמא לא היה דעת האב אלא עד נישואין דמשנשאת הבעל אוכל פירות ובנדוניא לא שייך האי טעמא וחזרתי על כמה צדדים ליישב שיטת רש"י בזה ועלה בלבי ג"כ ליישב קצת לשון רש"י לפ"ז במה שכתב והיא אומרת לאחר נישואין דמשכחת לה שפיר בנדוניא אלא שכל זה אינו שוה לי ולא ישר בעיני והנלע"ד דמה שכתב רש"י ז"ל שדה או נדוניא לאו בשפירש האב איירי אלא דסתם לשון המשליש מעות לבתו משמע ליה הכי שבשעה שהשליש מסר לו מעות סתם ואמר שיהא לבתו ויש בזה הלשון א' מב' ענינים או שתקח בהם נדוניא לתכשיטין דהיינו לשון לבתו דממילא אין לבעל שום חלק בזה או שנתכווין לקנות בהן שדה שיהא הקרן בטוח לבתו ומ"מ כיון שהדבר שקול לא מפקעינן זכות הבעל לגמרי וכ"ש כיון שהיא רוצית בכך שלא להפקיע מבעלה כדמשמע לשון נאמן עלי בעלי מש"ה לוקחין שדה משא"כ בברייתא דקתני בהדיא ליקח בהן שדה וא"כ ע"כ דלשון המשנה אתא לאשמעינן נמי הא ועוד נ"ל לפרש דרש"י ז"ל בא לתרץ בזה מאי דהוי קשיא ליה מאי איצטריך לאסוקי בגמרא טעמא דר"מ משום מצוה לקיים דברי המת ומשמע דהיכא דלא מת אלא שהלך למדינת הים ליתא להאי דינא ואמאי הא בלא"ה נמי אין להשליש לעשות אלא כמו שהושלש בידו והר"ן ז"ל הקשה כיוצא בזה לענין דבלא"ה לא זכתה הבת וניחא ליה דכיון שלא פירש שלא תזכה בו הבת אא"כ יקנה לבתו שדה מש"ה היתה זוכית עתה אי לאו משום דמלד"ה ונלענ"ד נהי דמהני האי טעמא לענין זכות הבת אפ"ה אפשר דלא מהני ה"ט שפיר לרש"י לענין השליש גופא דכיון שפירש לקנות בהן שדה פשיטא דאין לו לשנות בידים ולעבור על דברי המשליש אף אם לא מת לכך מפרש רש"י דמתני' איירי במסר מעות סתם וכדפרישית וכיון שלא פירש אם לנדוניא או לקנות שדה משמע שתלה הדבר בה ולטובתה נתכוין שתעשה כמו שתרצה וא"כ אי לאו משום דמלד"ה היה השליש יוצא ידי שלישות כיון שנתרצית ואמרה זה טובתה אלא משום דמלד"ה היא בעצמה אינה רשאה לשנות וצריכה מיהא לקנות שדה שיהא הקרן שלה בטוח כמו שציוה ולפ"ז הא דמסקינן דטעמא דר"מ משום מלד"ה היינו מדר"מ דמתני' משא"כ ר"מ דברייתא שפירש לקנות שדה אף אם לא מת צריך השליש לעשות שלישותו כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה המשליש מעות לבתו פי' בקונטרס ולא דק דבגמרא מסקינן כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל דמה שכתבו לפי המסקנא לאו דוקא דאף למאי דס"ד מעיקרא נמי מודה ר"מ דמן הנשואין הרשות בידה כדס"ל בברייתא אלו תמצית דבריו. ולענ"ד משום הא לא איריא דמלבד דיש לחלק בין מתניתין לברייתא דדוקא ברייתא איירי בשדה בפירוש מש"ה הרשות בידה מהטעם שכתב רש"י דזוכה בפירות משא"כ במתניתין במעות סתם דאפשר לנדוניא קאמר אלא דבר מן דין מצינן לחלק בפשיטות דבמתניתין המשליש לבתו קתני א"כ ליכא אומדנא אף מן הנשואין דאדרבה אפשר שבשביל כך משליש שלא יזכה בהן הבעל כלל כ"א ע"י אשתו משא"כ בברייתא דקתני המשליש מעות לחתנו שפיר קאמר ר"מ דמן הנשואין הרשות בידה מה"ט דכתב רש"י אבל לפי המסקנא דדייקינן ממתניתין גופא דהאי בד"א בגדולה ר"מ מסיק לה א"כ משמע להדיא דר"מ מודה בקטנה מן הנשואין כן נ"ל ודו"ק. נמצא דלפ"ז מיהא אין קושיא כ"כ על רש"י דכיון דבגמרא לא מסקינן אלא בתר דקאמרינן חסורי מחסרא א"כ מפרש רש"י אמתני' למאי דס"ד מעיקרא בלא חסורי מחסרא וכן דרך רש"י ז"ל בכמה דוכתי:

ברש"י בד"ה מן הנשואין הרשות בידה שאף האב לא עלה בדעתו כו' עד שתנשא כו' עכ"ל. ומשמע לכאורה מלשונו דדוקא במשליש מן האירוסין ואח"כ ניסת הוא דמודה ר"מ דהרשות בידו מה"ט דמסתמא לא עלה בדעתו אלא עד שתנשא אבל במשליש לאחר נישואין דתו לא שייך האי טעמא דאומדין דעתו א"כ לר"מ בכה"ג יעשה השליש מה שהושלש בידו דמצוה לקיים דברי המת וא"כ יש לתמוה שלא נזכר דין זה בפוסקים דהא קי"ל כר"מ דמלד"ה אלא דאפשר לומר דלא שייך כלל האי דינא אלא בפוסק מן האירוסין דאכתי לא זכה הבעל בנכסי אשתו משא"כ בפוסק לאחר נישואין כיון דידו כידה או עדיפא מידה כדאיתא לקמן ר"פ האשה שנפלו וא"כ ממילא זכה בהן הבעל אם לא היכא שאמר האב בפירוש ע"מ שאין לבעלך רשות בהן ואפילו בכה"ג פליגי רב ושמואל בפ' בתרא דנדרים ובפ"ק דקידושין דף כ"ג ע"ב משמע בתוס' דאליבא דר"מ לא מהני ע"ש ובחדושינו באריכות כך נראה לכאורה אלא דעדיין צ"ע דאפשר לחלק ולומר דמשליש שאני דעדיין לא יצאו מרשותו אלא על זה התנאי ועוד דבמשליש שייך טפי מלד"ה ולדעתי צ"ע לדינא ודו"ק:

קונטרס אחרון תנו רבנן המשליש מעות לבתו ופרש"י בד"ה מן הנשואין הרשות בידו שאף האב לא עלה בדעתו למסרן ביד שליש אלא עד שתנשא וכו' ומשמע מלשונו דכולה סוגיא דוקא כשהשליש מן האירוסין איירי אבל במשליש מן הנשואין דלא שייך טעמא דרש"י יעשה השליש מה שהושלש בידו דהא קי"ל כר"מ דמצוה לקיים דברי המת. וא"כ יש לתמוה שלא נזכר דין זה בפוסקים ועיין מ"ש בפנים דלע"ד לדינא הדבר צריך תלמוד:

בתוספות בד"ה קטנה דלאו בת זביני וליכא למימר דסיפא איצטריך לקטנה מן הנשואין דלא תמכור כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמילתא דפשיטא היא דאף מן הנשואין לא תמכור כיון דאיהי לאו בת זביני היא א"כ מכירת הבעל לחוד לא מהני. ולולי שכתבו בלשון לא תמכור הוי אתי שפיר דהכי קאמר דליכא למימר דאתא לאשמעינן דאפילו בקטנה מן הנשואין יעשה השליש מה שהושלש בידו ולא אמרינן שהאב לא עלה בדעתו אלא עד שתנשא אלא בגדולה וכדפרישית במשנתינו דמסתמא לטובת הבת נתכווין שתהנה בהן לכשתנשא ויהא הקרן בטוח כיון שאומרת נאמן עלי בעלי יודעת דלא מכליא קרנא ויקנה שדה וזה טובתה ולכך נתכווין האב. משא"כ בקטנה לא שייך האי אומדנא כיון שאין דעתה כלום אבל לשון לא תמכור לא נתיישב לפי זה דלמכור לאחרים נראה דמילתא דפשיטא היא שאין הבעל יכול למכור אף לאחר נשואין נכסי אשתו קטנה אפי' מדעתה וצ"ע ועיין עוד בסמוך:

בד"ה הא מני ר"מ היא אבל לר"י לית ליה כו' עד סוף הדיבור. ולולי דבריהם היה נ"ל בהשקפה ראשונה דע"כ לר"י נמי אית ליה מלד"ה ושאני הכא כיון דס"ס לא מיקיימא דבריו לגמרי דסופה למכור ולגבי דידה לא שייך מלד"ה כיון שלא ציוה שלא תמכור וכ"כ הר"ן ז"ל ע"ש דמספקא ליה ומה שהכריחני לזה היינו משום דקשיא לי הא דמקשה הש"ס בפשיטות בסוף פ"ק דגיטין דקאמר ר"י הלכה כר"ש הנשיא ומקשה הש"ס והא קי"ל מלד"ה ומאי קושיא דלמא רב יוסף ס"ל כר"י אמר שמואל דהכא דהא רב יוסף תלמידא דר' יהודא הוי ולמאי דפרישית הוה אתי שפיר דלא אשכחן מאן דפליג אמלד"ה והא דקאמר הכא הא מני ר"מ היא היינו משום דר"מ אית ליה הכי בהדיא וכה"ג אשכחן טובא בש"ס כן נ"ל ואף שהתוס' לא כתבו כן מ"מ לשון הר"ן ז"ל מסייעני ועיין בסמוך:

בא"ד ושמא לדבריו דר"מ קאמר עכ"ל. ולכאורה לפ"ז לא הוי צריך למימר לעיל חסורי מחסרא ולאוקמי כר"מ דשפיר מצי לאוקמי נמי כר' יוסי ותו לא תיקשי מרישא שמעת מינה דהא רישא לדבריו דר"מ קאמר דבגדולה מיהא דבת זבינא היא הרשות בידה אבל סיפא מסיק ר' יוסי אליבא דנפשיה דאע"ג דלית ליה מלד"ה אפ"ה מודה בקטנה אלא דנראה דאדרבא מה"ט גופא ליכא לאוקמי כר' יוסי דמאי קאמר אין מעשה קטנה כלום דמשמע דיעשה השליש ואמאי הא לית ליה מלד"ה וא"כ בקטנה נשואה מיהא זכה בהן הבעל כן נ"ל בכוונת התוס' מיהו למאי דפרישית במשנתינו בשיטת רש"י ז"ל דאפילו היכא דלא שייך מלד"ה אפ"ה בלא"ה אין השליש רשאי לשנות מהשלישות אלא דבגדולה סבר ר"י דלא מקרי שינוי בשלישות כיון דיכולה למכור ואף לדבריו דר"מ דמלד"ה אפ"ה לא שייך הכא א"כ שפיר איצטריך לאשמעינן ר"י בסיפא סברא דנפשיה דבקטנה מודה דנהי דלא ס"ל מלד"ה אפ"ה מיקרי שינוי בשלישות עצמו דמסתמא לא השליש האב בידו כלל אדעתא דידה ודבעל אלא כאפטרופוס גמור ועדיף מאפטרופוס וכדמסקינן לקמן. והשתא דאתינא להכא מצינא ליישב שיטת רש"י ז"ל במה שכתב במשנה והיא אומרת לאחר שניסת דאע"ג דמסקינן דר"מ גופא מסיק במשנה בד"א בארוסה אבל בנשואה הרשות בידה אפשר דכל האי שקלא וטריא דשמעתין הוי למאי דס"ד דהלכה כר' יוסי דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י ור"י אמר שמואל נמי קאמר הלכה כר"י וכיון דקי"ל נמי בפשיטות במעשה בכל יום דמלד"ה ע"כ דכ"ע הכי ס"ל וכדפרישית בסמוך בשם הר"ן ז"ל דר"י סבר כיון דבת זבינא היא לא שייך האי מצוה ולפ"ז ודאי ליכא לאוקמי סיפא דמתניתין אלא כר"מ דאי לר' יוסי מרישא שמעת ליה משא"כ למאי דמסיק רבא אמר רב נחמן דהלכה כר"מ ואילפא נמי אמר הא מני ר"מ היא משמע דהא דקי"ל מלד"ה היינו כר"מ דוקא ולר"י לית ליה כמ"ש התוס'. וא"כ קשה קושית התוס' כאן ל"ל לר"י האי טעמא דיכולה למוכרה ות"ל דלית ליה מלד"ה אע"כ כתירוץ התוס' דלדבריו דר"מ קאמר טעמא דזבינא ולפ"ז מסיק ר' יוסי סיפא אליבא דנפשיה בקטנה אע"ג דלית ליה מלד"ה אפ"ה מצד השלישות עצמו אסור לשנות דכאפוטרופוס הוא וא"כ לפ"ז לא איירי ר"מ במשנה לחלק בין אירוסין לנשואין כדמפליג בברייתא אע"כ דבמתניתין אף לאחר שנשאת איירי ר"מ ויש לחלק בין מתניתין לברייתא מטעמא דפרישית לעיל משום דהכא קתני המשליש לבתו והתם משליש לחתנו כן נ"ל להעמיד דברי רש"י ז"ל ודוק היטב והשתא לפ"ז מצינן נמי למימר דהא דבעי למימר מעיקרא אילימא קטנה מן הנשואין איכא בינייהו היינו דוקא אבל בגדולה מן האירוסין אפשר דמודה ר"י דיעשה השליש והיינו היכא דמת האב דס"ל מלד"ה וא"כ אינה יכולה למכרה כמ"ש התוס' בד"ה וכי אינה אבל במתני' מצי מוקי לה בלא מת דר"מ ס"ל כיון דמן האירוסין הוא אין השליש רשאי לעבור על שלישותו ור"י ס"ל דמה"ט דיכולה למכור לא מקרי שינוי בשלישות ולפ"ז א"ש טובא כל השקלא וטריא דשמעתין ואין להאריך יותר:

דף ע.

תוספות בד"ה הא קי"ל מלד"ה. כבר כתבתי בזה באריכות בפ"ק דגיטין דף י"ג ודף ט"ו ע"ש:

בגמרא אמר רפרם לא שנו כו' ממאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום כו'. פי' דמשמע אפילו במטלטלין והיינו לפמ"ש במשנתינו דהמשליש מעות היינו לשדה או נדוניא ומהדר ליה ר"י לענין שדה מיהת ובתר הכי קתני בד"א בגדולה אבל בקטנה לא מיבעיא דבשדה אין מעשיה כלום אלא אפילו בנדוניא כן נ"ל לפי שיטת רש"י אלא דלפ"ז לא הוי מקשה לעיל מידי הא מרישא שמעת מינה הא איצטריך סיפא משום הא כמו שהקשה מהרש"א ז"ל לעיל בלשון קצת קשה והיינו משום דמשמע ליה דהאי דיוקא דהכא לאו בפירוש מיתניא אלא מיתורא בעלמא וא"כ אפשר דלא משמע לתלמודא לאוקמי עיקר בבא דבד"א להאי דיוקא לחוד דלא שייכא במשנה משא"כ למאי דפרישית דמתניתין איירי נמי בנדוניא דהוי מטלטלים א"כ קשיא טפי מיהו למאי דפרישית בסמוך דבלא"ה לשיטת רש"י אפשר דלמסקנא ליתא להאי שקלא וטריא דדייקינן לעיל דמרישא שמעת מינה ואפשר דר"י גופא מסיק לה א"כ תו לא קשה מידי והתמיה קיימת על כל המפרשים הקדמונים שלא דקדקו כלל לפרש לשון נדוניא דכתב רש"י ז"ל ואף שרובן העתיקו לשונו וצ"ע ועיין עוד בל' הר"ן ז"ל ובל' מהרש"א ז"ל ואין להאריך יותר:

סליק פרק מציאת האשה

תוספות בד"ה המדיר כו' פי' בקונטרס כו' וקשה כו' מגופה דמתניתין הו"מ למיפרך כו' עכ"ל. באמת שאין דבריהם מוכרחים בזה כמ"ש מהרש"א ז"ל דמתשמיש לא מצי למיפרך דנהי דאין הנדר חל לענין תשמיש כיון דמשועבד לה היינו משום דשיעבוד דתשמיש מדאורייתא. משא"כ שיעבוד דמזונות מדרבנן. מש"ה איצטריך לאתויי מההיא דקונם שאני עושה לפיך דהוי נמי מדרבנן אלא דבהא איכא למימר דאכתי מקשו התוס' שפיר לשיטת רש"י דהא לפירושו לקמן בשמעתין משמע דלמאי דס"ד דאיירי כשהדירה כשהיא נשואה ע"כ הוי סבר דמזונות דאורייתא. ומה שהוצרכו התוספות לפרש דלשון מליהנות לו לא משמע אלא הנאת מזונות ולא ניחא להו לפרש דלשון מליהנות משמע נמי תשמיש ואפ"ה א"ש דלא מצי למיפרך מתשמיש אמזונות דהא לשיטת התוספות מזונות נמי מדרבנן כמ"ש לקמן בד"ה שהגיע זמן. אלא משום דאכתי קשיא להו קושיא השנייה אמסקנא דמוקי לה כשהדירה כשהיא ארוסה הו"מ למיתני יוציא בשבת א' לב"ה. מיהו בלא"ה נ"ל דלא שייך להקשות כלל מתשמיש אמזונות דהא אסקינן לעיל דף נ"ח ע"ב דקונמות מפקיע מידי שיעבוד ובהכי אזלא כל השקלא וטריא דשמעתין כמו שאבאר וזה לא שייך אלא לענין חיוב ממון כמ"ש התוספות פ' השולח דף מ' מטעמא דב"ח מכאן ולהבא גובה ע"ש וכל זה לא שייך כלל לענין תשמיש דגופו משועבד לה בשיעבוד גמור מדאורייתא ודברי התוספות בזה צ"ע ודו"ק. ובירושלמי מקשה להדיא קושית התוספות אמאי לא קתני יוציא בשבת א' לב"ה ומשני דלא הדירה אלא ממזונות אלא דאין בזה הכרע דאפשר לפרש נמי כשיטת רש"י דאין הנדר חל אתשמיש אלא אמזונות משום דמשועבד לה ודו"ק:

בא"ד ועוד כי מוקי לה בגמרא בהדירה כשהיא ארוסה כו' עכ"ל. וכתב מורי זקיני זצ"ל בס' מג"ש דלא ידע לפרש כוונתן דאי אשינויא קמא דלקמן כתבו כן הא לא אשכחן דמשועבד לה לתשמיש בעודה ארוסה אפילו בהגיע זמנה ואמאי יוציא ואי אשינויא בתרא דאיירי בניסת הא בלא"ה

מקשה שפיר טפי דסברה וקיבלה. ולענ"ד נראה ברור דכוונתם אשינויא קמא שהדירה בהגיע זמנה וסברי דבהגיע זמנה משועבד לה מדאורייתא וכדפרישית לעיל דף מ"ז ע"ב דלאו דשארה כסותה ועונתה לא יגרע למ"ד מדאורייתא היינו דמשהגיע זמנה עובר וסברי התוס' דמהאי שעתא הו"ל כמורד מתשמיש דכופין אותו להוציא מיד כמ"ש הטור וש"ע וכ"כ התוס' להדיא דף ס"ג בד"ה והאמר רב דאע"ג שמוסיפין על כתובתה היינו בעוד שכופין אותו דודאי כופין אותו דאטו תתעגן כל ימיה וא"כ מה"ט גופא משמע דאפילו בהגיע זמנה נמי כופין להוציא דאטו תתעגן כל ימיה. ואחר המחילה מכבוד תורתו של מורי זקיני זצ"ל כשגגה יצאה מלפני השליט במה שכתב דבמורד מתשמיש מוסיפין על כתובתה זמן רב ואח"כ כופין להוציא והוא נגד כל הפוסקים ובין מורד למורדת נתחלף לו דבמורד תשמיש ודאי לכ"ע כופין מיד ומינה דבמדיר מתשמיש נמי בהגיע זמנה סברי התוספות דבשבת א' לב"ה יוציא כן נ"ל ברור:

קונטרס אחרון בתוספות ד"ה פי' בקונטרס וכו' משמע מתוך פי' וכו' ועוד כי מוקי לה בהדירה כשהיא ארוסה א"כ מתשמיש נמי חל הנדר וליתני יוציא בשבת אחת ע"כ ותמה מורי זקיני ז"ל על דברי תוספות בזה דבעודה ארוסה ודאי לא משתעבד לה לתשמיש ולענ"ד למאי דפרישית לעיל בדף מ"ז ע"ב דאה"נ דהכי הוא דבהגיע זמנה עובר על שארה כסותה ועונתה לא יגרע וא"כ סברי התוס' דמהאי שעתא הוי כמורד מתשמיש כמ"ש בפנים:

בד"ה יוציא ויתן כתובה נראה לר"י שכופין כו' כדאשכחן בהחולץ כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו מההיא דהחולץ דהתם פשיטא דאע"ג דקתני סתמא חוזרין אצל גדול אפ"ה ממילא שמעינן דכופין דכיון דחליצה ויבום מצות עשה נינהו ורמיא עליה דגדול א"כ לא גרע משאר מצות עשה דכופין ומכין עד שתצא נפשו. משא"כ ההיא דהכא אפילו למ"ד מזונות דאורייתא אפ"ה לא שייך הכפיה על הגט אלא לזון. ובההיא נמי יש ליישב קושיא השנייה דאע"ג דלרב כופין באומר איני זן כו' אפשר דהכא אין כופין כיון דאפשר בפרנס מיהו בהא נראה דשפיר קשיא מצד הלשון דשמעינא מיהא דלשון יוציא משמע כופין. אבל מההיא דהחולץ לא קשיא כלל ויש ליישב שיטת התוספות בדוחק. מ"מ לפירוש ר"ח שכתבו התוספות דס"ל דאין כופין וקשיא להו מההוא דהחולץ והוצרכו לדחוק ולחלק בין כל עניני אישות ובין חד מינייהו. ולמאי דפרישית אין צורך דלר"ח ודאי מצינן ליישב כדפרישית:

בא"ד וי"ל משום דקתני סיפא כו' ולא שייך לומר סבורה הייתי כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דלפ"ז מאי מקשה בסוף פירקין ליתני שהה עמה עשר שנים ולא ילדה הא לא שייך לומר סבורה הייתי כו' עכ"ל. וכה"ג יש להקשות אהא דקאמר התם בשלמא לר' אסי דאורייתא לא קתני. והנראה בזה דבודאי בהנך שכופין אותו משום לתא דידיה פשיטא דליכא למיטעי שתוכל לומר סבורה הייתי כיון שאין כופין אותו מחמתה וא"כ שפיר הו"ל למיתני פסולות ושהה עמה י' שנים כיון דליכא למיטעי משא"כ בההיא דבאה מחמת טענה דכופין אותו משום לתא דידה שפיר כתבו דלא תני לה בהדי הנך דלא תימא דהכא נמי מצית למימר סבורה הייתי כו' וק"ל:

בא"ד ולקמן גבי האומר איני זן ואיני מפרנס לר"ח גרסינן בהדיא כופין כו' עכ"ל. פי' דהשתא א"ש לשון הגמרא דקאמר עד שכופין אותו כו' משא"כ מעיקר הדין ודאי לא קשיא מידי לר"ח דנהי דרב ס"ל בההיא דאינו זן דכופין מיהו ר"ח פוסק כשמואל דאמר עד שכופין להוציא יכפוהו לזון ואזיל לשיטתיה דהא שמואל הוא דקאמר אין מעשין אלא לפסולות השתא פסיק ר"ח לגמרי כשמואל בכולהו וכ"כ הר"ן ז"ל להדיא סוף פרקין דר"ח פסיק כשמואל בההיא דאיני זן ואיני מפרנס ובחנם נדחק מהרש"א ז"ל גם דבריו אינן עולין יפה דהא מסקו התוספות להדיא אליבא דר"ח דמתשמיש לחוד וכן ממזונות לחוד אין כופין וא"כ אע"ג דהוי מורד בחדא אפ"ה ס"ל דאין כופין אלא שאומרים לו דמיקרי עבריינא אם לא יוציא. וכמ"ש נראה ברור בכוונת התוספות אליבא דר"ח אבל כבר כתבתי בסמוך דבלא"ה אין כופין לגרש כלל לר"ח אפילו במונע כל עניני אישות אלא דמיקרי עבריינא וכופין אותו לזון ולשמש ואם שונאה ישלח ממילא ואפ"ה א"ש ההיא דהחולץ שכופין אותו לחלוץ או לייבם כיון דמצות עשה כך היא לייבם או לחלוץ כן נ"ל ודו"ק:

גמרא וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר כו' והתנן קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר כו'. ויש לדקדק דהא אסקינן לעיל פ' אע"פ ד' נ"ט דקונמות קדושת הגוף נינהו ומפקיע מידי שעבוד אלא דבמעשה ידיה אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל. ואע"ג שהתוספות הרגישו בזה לעיל וכתבו דה"ה דאלמוה לשיעבודא דאשה. אכתי היא גופא תיקשי מנ"ל לתלמודא להקשות בפשיטות. ואע"ג דמעשה ידיה תחת מזונות מ"מ איכא למימר דדוקא במעשה ידיה אלמוה רבנן דאל"כ לא הועילו בתקנתן דכל אשה תאסור מעשה ידיה על בעלה כמ"ש התוס' לעיל דמה"ט אלמוה לשיעבודא דב"ח. משא"כ לענין מזונות לא שייך לומר כן שכל אדם יאסור נכסיו על אשתו דהא כופין אותו להוציא וליתן כתובה ושפיר הועילו בתקנתן. מיהו לפר"ח דבסמוך א"ש דאכתי לא הועילו אם ירצה להיות עבריינא. כי היכי דחששו להכי בכל בע"ח אע"ג דהוי לוה רשע. משא"כ לפי' ר"י קשיא טובא מיהו למאי דפרישית לעיל דף נ"ט דבבע"ח גמור לא שייך כלל לומר דקונם מפקיע מידי שיעבוד דלא מיקרי הנאה מה שפורע חובו דבלא"ה ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין ופורעין וא"כ מקשה הכא שפיר היכי חייל נדרא לענין מזונות דהו"ל כמו חוב גמור. לא מיבעיא למ"ד מזונות דאורייתא אלא אפילו למ"ד מדרבנן. כיון דתנאי ב"ד הוא ואדעתא דהכי נשאה. הו"ל חוב גמור ואשתעבדו נכסים והכי מקשינן להדיא בירושלמי דמקשה אמתני' וכי אדם נודר שלא לפרוע חובו. וע"כ א"א לפרש קושיית הירושלמי משום דהו"ל כנשבע ונודר לבטל המצוה דהא ודאי חייל בכולל דברים המותרים וה"נ דכוותיה. אלא ע"כ דקושיית הירושלמי כדפרישית דאשתעבדו נכסיו ונהי דהירושלמי משני דלמ"ד מזונות דרבנן א"ש מ"מ תלמודא דידן ודאי לא ס"ל. כמ"ש התוספות לקמן וכמו שאבאר. והא דאיצטריך המקשה דהכא לאתויי ראיה מההיא דקונם שאיני עושה היינו משום דבלא"ה היה אפשר לומר דנהי דבשאר ב"ח גמור לא יכול לאסור בקונם מעיקר הדין היינו משום דחוב קדים ואפי' למ"ד מכאן ולהבא גובה אפ"ה היכא שאין יכול לגבות משאר נכסים לכ"ע אתי וטריף כדאיתא פ' כל שעה וכדפרישית לעיל דף נ"ט. משא"כ הכא לענין מזונות איכא למימר דנדרא קדים. שהחיוב מזונות אינן אלא דבר יום ביומו. וכיון שזנה קודם הנדר א"כ מכאן ואילך נדרא קודם. ע"ז מייתי שפיר ראייה מקונם שאיני עושה לפיך דאע"ג דהתם נמי עדיין אין לו זכות במעשה ידיה בשעת הנדר דהא אכתי ליתנהו. דנהי דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל מהשתא אכתי היא גופא תיקשי היאך מתקנו רבנן מילתא דלא מהני אפילו בדאורייתא אע"כ דכיון שנשאה ע"מ כן שיהיו מעשה ידיה שלו שפיר חל שעבודא מהשתא. ואם כן כ"ש לענין חיוב מזונות אית לן למימר דחייל שעבודא מהשתא. כיון שע"מ כן נשאה. וכן הוא מעיקר הדין כדאשכחן במחייב לזון בת אשתו שטורפת ממשועבדים משעת הנישואין. כמו שאבאר לקמן ר"פ הנושא בעזה"י כן נראה לי נכון ועוד יישוב אחר יבואר בסמוך:

קונטרס אחרון בגמרא וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה והתנן קונם כו' והקשיתי לשאול דלמאי דמסקינן לעיל דף נ"ט בפרק אע"פ קונמות קדושת הגוף נינהו ומפקיע מידי שיעבוד אלא דלענין מעשה ידיה אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל א"כ לא הוי מקשה הכא מידי ואף שהתוספות בפרק אע"פ כתבו דה"ה דאלמוה לשיעבודא דאשה לענין מזונות אפ"ה היא גופא קשיא מנ"ל לתלמודא להקשות בפשיטות דאטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו הא טעמא רבה איכא לחלק ביניהם כדפרישית בפנים. אמנם כן אגב שיטפי לא עיינתי בלשון הר"ן ז"ל בשמעתין דנחית ג"כ לסברא זו לחלק ביניהם ובכך מיושב לשון הרמב"ם ז"ל שהשמיט הא דמוקמינן לדינא דמתניתין באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך דוקא והיינו משום דכל השקלא והטריא בשמעתין היינו דוקא למאי דבעי לאוקמי מתני' כתנא קמא דקונם שאני עושה לפיך דלא ס"ל הא דקונם מפקיע מידי שעבוד וממילא דלא צריך למימר דאלמוה לשעבודא משא"כ לדידן דקיי"ל הלכה כר' יוחנן בן נורי לעיל פ' אע"פ והיינו ע"כ כדמסקינן התם בטעמא דריב"ן דקונמות מפקיע מידי שעבוד אלא דאלמוה לשעבודא דבעל א"כ אין מקום לכל השקלא וטריא בשמעתין אלא דבכל ענין במדיר את אשתו חייל נדרא דקונם מפקיע ולא דמי לקונם שאני עושה לפיך דהתם אלמוה לשעבודא והבית יוסף הביא כל לשון הר"ן בא"ע סי' ע' ובכסף משנה. אמנם לענ"ד אחר המחילה מכבוד תורתם דברים תמוהים הן דמלבד שנראה דוחק לומר דבכל השקלא וטריא דהכא והמסקנא דמסקינן אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא הוי דלא כהלכתא אלא דבעיקר דברי הר"ן ז"ל יש לתמוה יותר דסוף סוף כיון דלר"י בן נורי ע"כ צריך לומר דאלמוה לשעבודא דבעל א"כ כ"ש דלת"ק נמי מצינן למימר דאית ליה האי סברא ומנ"ל לתלמודא להקשות ולאפושי פלוגתא. והנלע"ד ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל בחד מתרי ותלת טעמי חדא דבלא"ה קשיא לי מאי מקשה הש"ס כיון דמשועבד לה האיך מצי מדיר לה ומאי קושיא דילמא אה"נ דלא חייל נדרא לענין מזונות הצריכין לה אלא דאפ"ה יוציא ויתן כתובה דאי אפשר לה לצמצם וליזהר ליקח מעט יותר מכדי צרכה כמ"ש התוספות לעיל דף נ"ט לענין קונם שאני עושה לפיך דמה"ט הוי דברים שבינו לבינה דא"א לו לצמצם וליזהר כ"ש דיש לומר כן לענין מזונות אשה אע"כ דעיקר קושיית המקשה דקס"ד דעיקר העמדת פרנס היינו בשביל כך דע"י פרנס אפשר לצמצם א"כ מקשה דלאחר שלשים יום נמי אמאי יוציא משא"כ למסקנא דאחר שלשים יום זילא בהעמדת פרנס א"כ בכל ענין חייל נדר לענין יותר מכדי פרנסתה ומש"ה יוציא דא"א לה לצמצם וליזהר כן נ"ל נכון. הדרך השני דהרמב"ם ס"ל דסברת התוס' דכי היכי דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל כן נמי אלמוה לשעבודא דאשה כיון שתקנו מעשה ידיה תחת מזונות ולא נחית לסברא זו שכוונתי בה לדעת הר"ן ז"ל לחלק ביניהם אלא דסבר הרמב"ם ז"ל דלא שייך לומר דאלמוה רבנן לשיעבודיה להפקיע מידי קונם אלא בעיקר המזונות מדינא משא"כ למאי דמסקינן דעיקר מילתא דקתני מתני' יוציא היינו משום דברים קטנים דאורחא דידה ולאו אורחא דידיה שפיר מצינן למימר דלהא מילתא לא שייך לומר דאלמוה רבנן לאפקועי מידי קונם ומש"ה יוציא וכן נראה לי מלשון הרמב"ם ז"ל שם וגם זה נכון. הדרך השלישי דהרמב"ם ז"ל לשיטתו דמזונות האשה מדאורייתא והיינו כדפרישית לעיל בפ' אע"פ דף נ"ח ע"ב דהיינו דוקא לענין עיקר חיוב המזונות היכא שאין לה להתפרנס ולפ"ז בפשיטות איכא למימר דחייל נדרא דהו"ל כאומר צאי מעשה ידיך במזונותיך כיון דלא סגי בלא"ה ותו לא שייך להקשות ואי איתא לדרב הונא בקונם נמי נימא הכי דנעשה כאומר דודאי לא דמי דכיון דמעשה ידיה לכ"ע מדרבנן לא שייך לומר דנעשה כאומרת איני ניזונית ואיני עושה. והא דמקשה הש"ס הכא ואי איתא לדרב הונא היינו למאי דמוקמינן לעיל פרק אע"פ טעמא דרב הונא דקסבר מזונות דרבנן כן נראה לי אלא דקמייתא עדיפא לי ואין להאריך יותר ודוק היטב:

קונטרס אחרון והואיל ואתא לידן לשון הר"ן ז"ל עיינתי בספר משנה למלך שם בפי"ב מהלכות אישות שהקשה לשיטת הר"ן ז"ל בדעת הרמב"ם ז"ל א"כ קשה מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהדירה מתשמיש דלא חל הנדר משום דמשועבד לה ואמאי לא נימא נמי דקונם מפקיע מידי שיעבוד והביא שם כמה פירושים שונים בשם כמה גדולים לחלק בין שעבוד עונה לשעבוד ממון ולא ישרו בעיניו ולענ"ד יש לתמוה עליו ועל כל גדולי המפרשים שהוצרכו לאהדורי אטעמים לחלק ולא עיינו בדברי התוספות שכתבו בכמה דוכתי דהא דקונם מפקיע מידי שעבוד היינו משום דב"ח מכאן ולהבא גובה או משום דמצי לסלוקי בזוזי וא"כ פשיטא דלא שייך לומר כן לענין תשמיש ועיין מה שכתבתי בזה לעיל פרק אע"פ בחדושינו ובק"א סי' קמ"ז:

דף ע:

בגמרא אי הכי פרנס ל"ל. לכאורה לעיל נמי דמשני נעשה כאומר ה"מ לאקשויי הכי אלא דתלמודא אסיק למילתיה כדאשכחן כה"ג טובא אלא דלענ"ד דלעיל לא שייך לאקשויי הכי דאיכא למימר דהא דנעשה כאומר היינו דמתוך שיכול לומר לה א"כ אין החוב מבורר דזימנין דספקא ומש"ה לא דמי לשאר חוב ושפיר חייל נדריה משא"כ לבתר דמקשה מההיא דקונם שאני עושה אמאי אין צריך להפר אי איתא לדרב הונא ונימא נמי דחייל נדרה מתוך שיכולה לומר ונעשה כאומרת. וא"כ אין שעבודו מבורר אע"כ דאפ"ה לא חייל כל כמה דלא אמרה. וה"נ דכוותיה ואיצטריך לאוקמי באומר בפירוש צאי מעשה ידיך א"כ מקשה שפיר פרנס ל"ל דאי בדלא ספקא הדרא קושיא לדוכתיה ובזה יתיישב ג"כ הא דאיצטריך לאתויי מעיקרא מההיא דקונם שאני עושה דאל"כ הו"מ למידחי דלא דמי חוב דמזונות לשאר חוב כיון שיכול לומר ואין חיובו מבורר ודו"ק:

בתוספות בד"ה שהגיע זמן פי' בקונטרס כו' וקשה דא"כ מן הנשואין נמי עכ"ל. ולכאורה אין בזה קושיא לפירוש רש"י דאה"נ דלמ"ד מזונות דרבנן אפי' בנשואה נמי א"ש כמ"ש לעיל דהכי מוקי למתני' בירושלמי. אלא דבתלמודא דידן ניחא ליה לאוקמי מתניתין אפילו כמ"ד מזונות מדאורייתא וכ"ש לפמ"ש לעיל ד' נ"ח דהרמב"ם ז"ל פסק כמ"ד מזונות דאורייתא ע"ש. אלא דבלא"ה יש ליישב שפיר שיטת רש"י דאפי' למ"ד מזונות דרבנן. אפ"ה כיון שתקנו מזונות לכל הנשים ותנאי ב"ד הוא וכמאן דנקיט שטרא א"כ כל הנושא אשה ע"מ כן נשאה. ונשתעבד לזונה בפירוש. א"כ חל השיעבוד אפי' מדאורייתא דאנן סהדי שע"מ כן נשאה. ומכ"ש אם נאמר שהיו כותבין כן בפירוש בשטר הכתובה כמו שאנו כותבין אנא אפלח ואיזון ואפרנס כמ"ש התוספות לעיל. משא"כ בהגיע הזמן שלא נתחייב לה בכך אלא שקנס חכמים הוא לא שייך לומר דאלמוה לשיעבודא. כן נראה לי ונתיישב' ג"כ קושיא השניה:

דף עא.

בד"ה שלא תטעום א' מכל הפירות לאו בכל פירות מדיר לה דא"כ לא הוי חייל דא"א לה לקיים עכ"ל. היינו משום דלישנא דת"ק דמתניתין משמע להו דאיירי שהדירה סתם וכיון דאין היתר לאיסורה א"א לה לקיים כלל משא"כ בנדרה מכל הפירות ליום או יומים ודאי דחל הנדר לכ"ע כדאיתא בי"ד סי' רל"ב ועיין בש"ך ס"ק ט' ובש"ע סי' רל"ז ונראה מדבריהם כאן דבאמר מכל הפירות אסור נמי בבשר ודגים אפי' לא אמר מכל הפירות שבעולם משא"כ לפי מה שכתב הש"ך סי' רל"ב ס"ק ח' בשם העט"ז דהיכא שלא אמר מכל הפירות שבעולם אע"ג דקאמר מכל הפירות אפ"ה מותר בבשר ודגים וגבינה א"כ חל הנדר כמ"ש הש"ך שם ס"ק י"א בשם גדולי הפוסקים ועיין בסמוך. מיהו בהא דמסקו התוספות דאיירי במין א' ומייתי מהתוספתא קשיא לי א"כ מ"ט דר' יהודא דאמר בשני ימים יוציא ולרב אליבא דת"ק משמע דאפילו במפרש יום אחד יוציא ולכאורה אין טעם לדבר והא מילתא מרפסא איגרא שנאמר דכל אשה שנדרה שום נדר או תענית ושמע בעלה ולא הפר לה שיכפוהו להוציא למ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה. וכן בהדירה בעלה לכ"ע ומהתוספתא אדרבא לכאורה משמע להיפך דהא ר' יהודא בתוספתא לא נתן קצבה לדבר ומשמע דבכל ענין לא תצא כשהדירה ממין א' ות"ק דתוספתא איירי דוקא שהדירה ממין א' לעולם ומש"ה קאמר דתצא ובסמוך אבאר יותר ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה שלא תטעום א' מכל הפירות לאו מכל פירות איירי דלא חייל דא"א לה לקיים והוכחתי מדבריהם דבאמר מכל הפירות אסור אף בבשר ודגים ודלא כמ"ש הש"ך בשם העטרת זהב סי' רל"ה ס"ק ח' דמותר בבשר ודגים דא"כ שפיר הוי חייל כמ"ש הש"ך שם סעיף קטן י"א בשם גדולי הפוסקים וע"כ דאף אם לא אמר מכל הפירות שבעולם אלא מכל הפירות סתם אפ"ה אסור אף בבשר ודגים וכמ"ש הש"ך מדעת עצמו. מיהו לפמ"ש בפנים בל' התוספות בד"ה שנדרה היא בשיטת ר"ת משמע שדבר זה מחלוקת הקדמונים היא של בעלי התוספות עצמן. מיהו בש"ס החדשים הגיהו בל' התוספות ד"ה שנדרה כו' כפי' ר"י שנדרה הנאה בא' מכל מיני פירות וכמדומה שהגיהו כן עפ"י פי' המהרש"א ולפמ"ש אין צורך להגיה. ואח"ז מצאתי שבחדושי מהר"ם שי"ף ז"ל מפרש ג"כ דלפר"י ע"כ מיירי בהדירה מכל הפירות ומהסברא שכתבתי דאי במין א' אין סברא לומר דביום או יומיים יוציא דהא ודאי יכולה לסבול. אלא בעיקר ישוב התוספות מפרש בע"א אלא שנדחק לומר דלסברת ר"י השתא לא אסיק אדעתיה הא דקונם עיני בשינה ולענ"ד אין צורך ויתיישב שפיר לפי מה שכתבתי עיין בפנים:

קונטרס אחרון בא"ד כתבתי מיהו בהגהות אשר"י משמע קצת שדבריהם לעיל בד"ה שלא תטעום הוא ג"כ שיטת ר"י כו' והיינו ממה שהביא בר"פ וז"ל אבל מהרי"ח כתב בשם ר"י מיהו אם תלתה בשום דבר נ"ל דחל הנדר וכו' והוצרכתי לדחוק דר"י לאו לענין כל הפירות פליג על ר"ת אם תלתה בד"א אלא עיקר דינא בשאר נדרים אם תלתה בד"א כגון קונם עיני בשינה כך כתבתי במהדורא קמא. אמנם אחר העיון שוב אין צורך לדחוק בכך דבלא"ה עיקר מילתא דר"ת שהביא שם הרא"ש ז"ל מבואר שם להדיא באומר כל פירות שבעולם ובכה"ג ודאי כ"ע מודו דחל הנדר אם לא תלתה בד"א לפי שא"א לסבול כיון שאסור אף בבשר ודגים. משא"כ בשמעתין שכתבו התוספות דאיירי באומר כל הפירות סתם ולא אמר כל הפירות שבעולם א"כ שפיר איכא למימר דחל הנדר כיון שמותר בבשר ודגים וכדפרישית:

בגמרא בשלמא לרב כאן בסתם כאן במפרש. אין לפרש דלענין שלא תטעום איירי בסתם דא"כ אכתי קשה מדרבי יהודא דאיירי להדיא במפרש אליבא דרב. אלא ע"כ דלענין מה שתלה הנדר בתשמיש איירי. כמ"ש התוספות דלגבי תשמיש אסרה בסתם דהיינו לעולם דמזה עיקר הקושיא לשמואל. מיהו יותר נראה שיטת הר"ן ז"ל למאי דס"ד שהדירה הוא היינו שאסר עליה כל נכסיו אם תטעום מאותו מין. ובזה יתיישב טפי לשון כאן בסתם כאן במפרש דאע"ג דסיפא דומיא דרישא קאי שהדירה מליהנות אם תטעום. אפ"ה לא יהיב הכא שיעורא דרישא שלשים יום דאפשר בפרנס. משום דהתם במפרש והכא בסתם לענין ליהנות מנכסיו. משא"כ לשמואל ה"נ הו"ל למימר עד שלשים יום יקיים דאפשר בפרנס. ואע"ג דהדירה בסתם. אכתי שמא ימצא פתח לנדרו. כן נ"ל ובזה יש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב להדיא דכשהדירה שלא תטעום עד שלשים יום יקיים. וע"כ היינו בכה"ג שהדירה ליהנות מנכסיו ומטעמא דפרישית. ועוד אבאר בזה לקמן גבי שלא תלך לבית אביה. אלא דקשיא לי מאי מקשה לשמואל דהא מצינן לאוקמא שהדירה בפירוש שלא תהנה מנכסיו אפילו ע"י פרנס אם תטעום א' מכל הפירות. ויש ליישב ודו"ק:

בתוספות בד"ה בשלמא לרב כו' תטעום מאותו המין עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שפירושם מגומגם דהא כתבו לעיל דלמאי דס"ד דאיירי בתלאו בתשמיש איירי נמי בהדירה מכל הפירות עכ"ל. ולענ"ד אין כאן גמגום דנהי דכתבו לעיל דאיירי אפילו בהדירה מכל הפירות היינו לענין דהנדר חל. אבל מ"מ פשטא דמתניתין ודאי משמע להו עכשיו בפשיטות דאיירי במין א' כמו שהביאו מתוספתא. ועוד דאי בכל הפירות לא מיתוקמא שפיר מילתא דר' יהודא דאמר בכהנת שני ימים יקיים. דהא לפי פירושם לעיל דמכל הפירות א"א לסבול. וע"כ היינו משום דס"ל דכל מאכלים ומשקים הוו בכלל פירות כדפרישית ולפ"ז לא מיסתבר כלל לומר דכשהדירה שתתענה ממש שני ימים ושני לילות. ואם לאו תאסר עליו בתשמיש לעולם. שלא יכפוהו אפי' בכהנת להתיר נדרו או להוציא. דהא יש סכנה בדבר להתענות שני ימים ושני לילות. כדאיתא בפ"ק דר"ה דף כ' לענין יוה"כ. אלא ע"כ דאיירי במין א'. והאי דקאמרי רבנן יוציא אפי' ביום א' ולר' יהודא בשני ימים היינו משום דתלאן בתשמיש. ומדלא חייש שמא תעבור על נדרו דהא אית לה צערא ותאסר עליו בתשמיש קסברה איהי דסני לה. מש"ה יוציא. וכ"ש הכא דאליבא דרב קיימינן ורב ע"כ סבר דמשום דסברה דסני לה אפי' בנדר הוא כופין להוציא דנראה דמה"ט גופא קאמר רב דבסתם יוציא מיד ולא אמרינן ימתין שמא ימצא פתח לנדרו. אע"כ דאכתי כיון שהדירה בדבר שאין יכולה לסבול סניא ליה וה"ה למין א' ותלה בתשמיש דתרוייהו כי הדדי נינהו וכמו שאפרש ודו"ק היטב ועיין בסמוך:

ברש"י בד"ה שנדרה היא ומה יש לו עוד להמתין עכ"ל. נ"ל בכוונת רש"י ז"ל דהשתא לפי סברת התרצן נמי ע"כ מיירי בתלאה בתשמיש דאי איירי שנדרה מכל הפירות הא לא חייל. אע"כ שתלאה בליהנות מנכסיו או בתשמיש דומיא דסיפא דלא תתקשט דמוקמינן לה במסקנא דתלאתן בתשמיש ואם נפרש במין אחד מהפירות כמו שפירש"י ז"ל להדיא במתניתין אפ"ה צריך לאוקמי בתלאתן בתשמיש דאל"כ מ"ט דרבנן דיוציא ביום אחד אפילו במפרש ולר' יהודא בשני ימים וכדפרישית דאין סברא בזה לומר יוציא במין א' וכדמשמע לכאורה מפשטא דברייתא בסמוך גבי נדרה בנזיר דאם אמר אי אפשי באשה נדרנית הוא דאמרינן יוציא ומשמע דאם רוצה לקיימה אין כופין אותו להוציא אע"ג דסתם נזירות שלשים יום וכמו שאפרש בסמוך בשיטת הרמב"ם ז"ל. אע"כ דהא דאמרינן בנדרה היא וקיים לה במין א' יוציא היינו משום דתלאתן בתשמיש. וכיון דלא היפר לה ולא חייש שמא תעבור ותאסור עליו קסברה דסני לה מש"ה יוציא מיד. ושפיר כתב רש"י דמה יש לה עוד להמתין דכיון דטעמא משום דסני לה לא תבקש פתח לנדרה. משא"כ בנדר הוא שפיר קאמר שמואל ימתין דלא סני לה דלפום שעתא רתח עלה כדמסקינן לקמן והא דמייתי הש"ס ראייה מנזיר אע"ג דהתם לא איירי בתלאתן בתשמיש אפ"ה מייתי שפיר דתליא בפלוגתא דהוא נתן או היא נתנה כנ"ל נכון ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בתוספות בד"ה שנדרה היא כו' פי' בקונטרס כו' ותימא לפירושו דמאי פריך לקמן כו' וכבר תירצנו כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דבפשיטות מצינן למימר דנהי דכבר תירץ דבנדרה היא לא שייך המתנה היינו משום דבנדר של פירות איירי הכא דהוי עינוי נפש וכיון דלא היפר לה במידי דאית לה צערא קסברה דסני לה ומש"ה אין להמתין משא"כ לקמן פריך שפיר ותתקשט ותאסר והיינו משום דאליבא דר' יוסי איירי לקמן כמו שאפרש וא"כ בקישוט לית לה צערא כלל דהא אפי' נדרים שבינו לבינה לא הוי לר"י וא"כ קס"ד דלא שייך לומר דסברה דסני לה ומקשה שפיר ימתין לר"י שבת א' לב"ה אפי' בענייה ובעשירה שבת א' אחר שלשים ומשני שפיר דאפ"ה כיון דתלאתן בתשמיש ולא חש להפר דלמא תעבור כי היכי דלא ליקרו לה מנוולת קסברה נמי דסני לה כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ודוק והא דלא משמע להו להתוספות לפרש כן אבאר לקמן גבי ותתקשט ותאסר ע"ש:

בא"ד ונראה לר"י דהשתא כו' אלא שנדרה מכל פירות כל זמן שהיא תחתיו וכו' עס"ה. מה שכתבו כל זמן שהיא תחתיו היינו משום דלשמואל איירי מתניתין אפי' בסתם וע"ז כתבו דהאי סתם א"א לאוקמי לעולם דא"כ מה תרוויח אלא סתם דהכא היינו כל זמן שהיא תחתיו ומה שכתב מהרש"א שמה שכתבו לפירוש ר"י מכל הפירות הוא מגומגם ולענ"ד הוא בדקדוק גדול ואטו גברא אגברא קא רמית דנהי שהתוספות כתבו לעיל דהיכא שלא תלאה בתשמיש לא חייל נדרה כשאסרה מכל הפירות היינו לשיטת רש"י בשמעתין. משא"כ לפירוש ר"י ע"כ סובר דשפיר חייל נדרה אפי' כשאמרה מכל הפירות דאכתי תוכל לקיים בבשר ודגים וכמ"ש בשיטת העט"ז. דדוקא היכא שאמרה מכל פירות שבעולם הוא דאמרינן דאסור בכל אבל היכא שאמרה מכל הפירות ולא אמר' שבעולם מותר' בבשר ודגים כדאמרי' גבי הנודר מפירות השנה. ותדע שזו היא סברת ר"י דאלת"ה אלא במין א' תיקשי ליה אמאי יוציא במפרש יום או יומים כדפרישית שאין שום סברא לומר בזה שכופין אותו להוציא. וכ"ש למאי דפרישית בשיטת רש"י דמברייתא דבסמוך בנזיר משמע דאין כופין מדקתני אם אמר אי אפשי באשה נדרנית. ובשלמא לשיטת רש"י איכא למימר דיוציא משום דסני לה כיון שתלאה בתשמיש ולא היפר ולשיטת התוס' בד"ה שלא תטעום נמי איכא למימר דסברי דאפי' במין א' שייך לומר דסני לה מדלא היפר לה במידי דאית לה צערא ואי אפשי דקתני בנזיר לאו דוקא. משא"כ לפר"י ל"ל הכי דא"כ מאי מפרש ר"י דכל זמן שהיא תחתיו דאי לעולם מאי תרוויח ומאי קושיא אפילו אם לא תרוויח כופין אותו להוציא משום דקסברה דסני לה אלא ע"כ דר"י לא נחית להאי סברא דסני לה אי משום דסובר דלא שייך לומר דסני לה אלא בתלאה בתשמיש או משום דהש"ס לא נחית אכתי להאי סברא דסני לה עד לקמן וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דבמין א' אמאי יוציא לת"ק מיד וליכא למימר דמתני' איירי דוקא בסתם דא"כ מ"ט דר' יהודא דאמר בכהנת שני ימים ובישראל יום א' הא בסתם כופין להוציא ויוציא מיד כיון דלא שייך שימצא פתח אע"כ במפרש איירי וא"כ תו ליכא לפרש במין אחד כדאיתא בתוספתא דאפילו במין רע ושלא טעמתו מעולם יוציא דמה טעם יש בדבר אע"כ דלפי' ר"י איירי מכל הפירות ואפ"ה חייל נדרה כדפרישית וההיא דתוספתא מפרש לה לענין תלאתה בתשמיש או שהדירה סתם וכדפרישית דמה"ט לא יהיב ר' יהודא שיעורא בתוספתא כדיהיב במתני' כן נראה לי נכון בעזה"י ואף דמלשון הגהת אשר"י משמע קצת שדבריהם לעיל בד"ה שלא תטעום הם ג"כ לשיטת ר"י אפ"ה יש ליישב דהתם לענין שאר נדרים שא"א לקיים קאי כגון בשינה ג' ימים וכיוצא בו ודו"ק היטב:

בגמרא ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית תצא בלא כתובה לכאורה משמע דדוקא אם אמר אי אפשי אבל אם רצה לקיימה אין כופין אותו להוציא וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדיא בפ' י"ב מהלכות אישות אלא שהרא"ה והר"ן ז"ל הקשו עליו מדמוקמינן למתני' דהכא בכה"ג ומדקתני יוציא ויתן כתובה אלמא דכופין דאל"כ מאי קמ"ל ומ"ט דר' יהודא דאמר יקיים דפשיטא שאם רצה לגרש וליתן כתובה דרשאי. לכך כתבו דהא דקתני ואם אמר אי אפשי לאו דוקא אלא דלמ"ד הוא נתן כו' כופין אותו להוציא. וכ"כ הטור י"ד סי' רל"ה ע"ש. ולולי שאיני כדי להכריע היה נ"ל דההיא דאם אמר אי אפשי ודאי דוקא. דבלא"ה אין נראה לי שום סברא לומר דכשנדרה בנזיר שהוא דבר המצוי ויכולה לסבול שיכפוהו להוציא והא מהיכי תיתי אלא דבההיא מתני' שפיר קאמר דכופין אי משום דאיירי שהדירה מכל הפירות כשיטת ר"י שכתבתי בסמוך. וכיון שאינה יכולה לסבול ולא הפר לה כופין. אי משום דסני לה. או משום צערא דידה וכדפרישית והיינו דמפליג נמי ר' יהודא בין ישראלית לכהנת ובין שני ימים לשלשה. או אפילו אם נפרש מתניתין במין א' כשיטת רש"י נמי א"ש דכופין דאיירי שתלתה בתשמיש כדפרישית. וא"כ סברה דסני לה. וכן בנדרה בסתם ממין א' שתאסר לעולם. אע"ג דלא תלתה בתשמיש נמי כופין אותו להוציא אי משום דבהא נמי שייך דסברה דסני לה. או משום צערא דידה כנ"ל נכון. ובזה יש להשוות דברי הרמב"ם והטור ז"ל בקצה אחד ואין להאריך יותר ודו"ק:

קונטרס אחרון בגמרא ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא וכתב הרמב"ם ז"ל ואם רצה לקיים אין כופין אותו להוציא אלא שהרא"ה והר"ן ז"ל הקשו עליו מסוגיא דשמעתין וכתבתי ליישב דבריו בטוב טעם בענין שדברי הרמב"ם ז"ל והטור עולין בענין אחד ועיין בפנים:

בתוספות בד"ה ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית כו' והא דתנן בפרקין נודרת ואינה מקיימת כו' עכ"ל. נראה דקשיא להו אסוגיא דשמעתין דמקשה אאוקימתא זו אליבא דשמואל מדר"מ אדר"מ משום דסתם מתניתין ר"מ משמע דאליבא דרב ניחא ואהא מקשו דלרב נמי א"א לומר דר"מ סובר היא נתנה ותצא בלא כתובה. דא"כ קשיא סתם מתני' דלקמן בפרקין דנודרת ואין מקיימת ואע"ג דר"מ מסיק עלה לקמן בברייתא שהביאו התוספות בסמוך וקאמר דיקניטנה כדי שיפר לה סברי התוס' דבהא לא פליג אמתני' ואדרבא מיקל טפי וכמ"ש להדיא בדבור הסמוך אימא ר"מ כו' כן נ"ל ואהא תירצו שפיר לחלק בין נדרי עינוי נפש לשאר נדרים. ונראה דעינוי נפש לאו דוקא אלא אפילו דברים שבינו לבינה כמו שאבאר בסמוך. ודברי מהרש"א בזה הדיבור אינן

מבוארין כלל לענ"ד וכ"ש במאי דמשמע מדבריו דפליגי רבנן ור' יוסי אי הבעל מצי להפר דברים שבינו לבינה או שאר דברים והא ודאי ליתא כמ"ש התוס' בסמוך להדיא בד"ה ה"ג ר"י אומר ע"ש:

בד"ה אימא ר' מאיר כו' הקשה ר"ת כו' ולקמן תניא כו' עכ"ל. ואע"ג שכבר כתבו בסמוך דההיא דלקמן איירי בשאר נדרים היינו במתני' אבל בברייתא דקאמר ר"מ יפר לה אלמא דבנדרים שיכול להפר איירי ר"מ. מיהו מדלא מוקי לברייתא בדברים שבינו לבינה דמצי להפר ואפ"ה אינה מוציאה בלא כתובה כיון דלית בהו עינוי נפש. שמעינן מיהא דמ"ש לעיל דבנדרי עינוי נפש לחוד אית לן למימר דיוצאה בלא כתובה לאו דוקא עינוי נפש לחוד אלא ה"ה דברים שבינו לבינה אלא משום דבנזיר קיימא לעיל נקטו נדרי עינוי נפש כנ"ל:

בא"ד משום דלתנא דפליג עליה איכא מצוה כו' עכ"ל. והשתא לפ"ז לא היו צריכים לחלק לעיל בד"ה ואם אמר בין נדרי עינוי נפש לשאר נדרים לענין כתובה דהא מצינן למימר דבכולהו נדרים מצי למימר א"א באשה נדרנית אלא דבנודרת ואין מקיימת מצוה לגרשה ובמקיימת נהי דליכא מצוה אפ"ה אם אמר א"א יוציא בלא כתובה אלא דלקושטא דמילתא כתבו לעיל דבנדרים שאין בהן עינוי נפש אינו מוציא בלא כתובה כדאיתא לקמן גבי המקדש ע"מ שאין עליה נדרים ע"ש:

רש"י בד"ה אלמא בעל מצי מיפר כו' מדקניס ליה כתובה כו' עכ"ל. ולכאורה הלשון מגומגם דמשמע דאי לא מצי להפר א"צ ליתן לה כתובה והא ודאי ליתא אלא דעיקר הדיוק דמצי להפר דאל"כ למה כופין אותו להוציא כלל אלא משום דאיכא למידחי דאע"ג דלא מצי להפר ולא הוי עינוי נפש גמור ולא דברים שבינו לבינה אפ"ה כופין אותו להוציא משום צערא דידה דלא ליקרי מנוולת כדלקמן וע"ז כתב שפיר דלא מצינן למדחי בהכי דא"כ למה יתן כתובה כנ"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה אין אלו נדרי עינוי נפש ולא גריס כו' וליכא למימר דהך דמייתי הכא ברייתא היא ולא משנה דכיון דמצי למיפרך כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל לקיים גירסת הספרים דודאי ברייתא היא והא דלא מקשה ממתניתין היינו משום דאיכא למידחי דטעמא דר"י בקישוט כדמשנינן לחד שינויא דנדרים דניוול דחד יומא לא שמיה ניוול והיינו דקתני עלה ואלו הן נדרי עינוי נפש אמר פירות העולם עלי דבההיא אפילו דחד יומא הוי עינוי. וכ"ש לאותה השיטה שכתבתי לעיל דבפירות העולם אסור בכל מיני אכילה ושתיה אפילו היכא דלא אמר כל. ואם כן הו"ל תענית גמור. אבל מברייתא מקשה שפיר דאי ס"ד דבחד יומא איירי א"כ בבגדי צבעונים נמי לא הוי ניוול ועוד נראה לכאורה דאפילו בבשר ויין ס"ל לר"י דחד יומא לא הוי עינוי מדקאמר פירות מדינה זו עלי יכול להביא לה ממדינה אחרת ואמאי הא איכא מיהא עינוי דחד יומא עד שיביא לה ממדינה למדינה. ואפילו אם נגמגם בזה. אכתי מקשה שפיר מקשוט דבגדי צבעונים דע"כ דר"י מחלק בין קישוט דבגדים לקישוט דגוף. וממילא סבר דלא הוי עינוי נפש כן נ"ל אלא דהתוספות לשיטתייהו בדיבור הקודם דבנדרים נמי לא גרסי' ניוול דחד יומא ודו"ק:

דף עא:

בד"ה כגון דתלינהו כו' ואמאי לא מוקי לה כו' ונראה לרשב"א משום דאכתי הוה קשה ליה דתתקשט ותאסר לר"י יום א' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמאי קושיא היא זו אי נוקי לבבא דקישוט דלא כר' יהודא הא בלא"ה לא קי"ל כוותיה ויש ליישב דודאי למסקנא ניחא ליה לאוקמי בדתלינהו בתשמיש דשייך טפי סברא דמיסני סני לה אלא תחלת קושייתם מעיקרא דאכתי טפי הו"ל לאוקמי בפשיטות בתלינהו בפירות ואהא משני רשב"א שפיר דניחא ליה לאוקמי סיפא ככ"ע כן נ"ל בשיטת התוספות. מיהו למאי דפרישית לעיל בשיטת רש"י ז"ל דאוקימתא דפירות נמי ע"כ איירי בתלינהו בתשמיש כמ"ש באריכות א"כ אין מקום לקושיית התוס' ודוק ומה שכתבו התוס' בלשון קושייתם באיסור פירות שבעולם מסייע נמי למ"ש לעיל בד"ה שנדרה היא דלפי' ר"י איירי בהכי ודלא כמהרש"א ודו"ק:

בד"ה ולא תתקשט כו' דא"כ לרב נמי תיקשי עכ"ל. וכוונתם דע"כ מדלא מקשה הכא לרב צ"ל דפשיטא ליה לתלמודא דאע"ג דלא הוי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה אפ"ה כופין אותו להוציא משום צערא דידה דמתקרייה מנוולת ועיין מה שכתבתי בזה לעיל בלשון רש"י בד"ה אלמא בעל מצי מיפר:

בגמרא ותתקשט ותאסר ופירש"י אמאי יוציא לאלתר כו' עכ"ל. משמע לכאורה מדבריו דאמילתא דת"ק קאי דכיון דמוקמינן לדר' יוסי ע"כ בתלינהו בתשמיש א"כ ת"ק נמי איירי בהא מילתא גופא ומקשה שפיר אמאי יוציא לאלתר ימתין שבת א' שמא תמצא פתח לנדרה ונראה מזה שסובר רש"י דאע"ג שכבר קיים הבעל אפ"ה יכול החכם להתיר כשיטת קצת פוסקים שכתבו כן. דאל"כ אין מקום להמתין אפילו לשמואל. או שנאמר דרש"י ס"ל דנשאלין על ההקם. וכתירוץ השני של התוספות בד"ה אבל הכא. ולכאורה נראה דלא שייך קושיא זו אלא אמילתא דת"ק דנקיט סתמא יוציא משמע לאלתר כדדייקינן נמי הכי לעיל. משא"כ לר' יוסי איכא למימר דאין ה"נ דימתין שבת א' משום תשמיש אלא דעיקר מילתא דקישוט נקט דבהא לחוד פליג את"ק ונראה שזו ג"כ סברת התוספות ויתיישב בזה מה שהקשיתי לעיל בלשונם בד"ה שנדרה ודוק אלא דלפי מ"ש שם ליישב שיטת רש"י דהקושיא דהכא ע"כ לר"י לחוד קאי דקישוט לא הוי עינוי נפש אם כן ע"כ צ"ל דמ"ש רש"י כאן אמאי יוציא לאלתר קאי שפיר אהא דקאמר ר' יוסי בעניות שלא נתן קצבה ומשמע דבהא מודה לת"ק דיוציא לאלתר. כן נראה לי ודוק היטב ותו לא מידי:

במשנה המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה כו' אם נפרש המשנה כפשוטה שהדירה הוא ע"כ צ"ל דתלינהו בתשמיש או בהנאת מזונות כי ההיא דלעיל ולפ"ז לשמואל צריך להמתין עוד לאחר חודש או רגל שיעור שבת א' בתשמיש או שיעור שלשים במזונות דאפשר בפרנס והא דלא דייק הכי להדיא לעיל היינו כדפרישית בסמוך דלא דייק לעיל אלא מדקתני סתם יוציא דמשמע מיד והיינו דדייקו נמי התוס' בסמוך בד"ה המדיר אשתו משא"כ היכא דנחית לשיעורא לא שייך לדייק כה"ג דאיכא למימר דאין ה"נ דצריך להמתין עוד שיעור תשמיש ומזונות ולא חש לפרש אלא שיעור עיקר הנדר או שנפרש ה"נ שנדרה היא וקיים לה כדלעיל וק"ל:

בתוספות בד"ה כאן ברדופה כו' פי' ר"ח דרגל ראשון היא רגילה לילך להגיד שבחה כו' עכ"ל. וקצת קשה דהיאך שייך לפרש הכא בשמעתין דרדופה להגיד שבחה שנמצאת שלימה בבית חמי' דהא קמן שלא נמצאת שלימה שהדירה הבעל בנדר שא"א לקיים ותלינהו בתשמיש או מזונות עד שאנו דנין עליו שצריך להוציא וליתן כתובה וכן בנדרה היא וקיים לה הוא נמי הא סברה דסני לה כדאיתא לעיל:

דף עב.

בגמרא מאי והחי יתן אל לבו דברים של מיתה דספד יספדוניה. נראה דהא דלא מפרש בפשיטות שהחי יתן אל לבו ויזכור יום המיתה דהאי מבאשר הוא סוף כל האדם נפקא אע"כ דמלבד האי טעמא דטוב ללכת אל בית האבל כדי לזכור יום המיתה שהוא סוף כל האדם יהיב קרא נמי טעמא אחרינא דטוב לילך אל בית אבל כדי שיתעסקו ג"כ עמו בדברים של מיתה דיספוד יספדוניה. ועוד דאי כדי שיזכור יום המיתה איפכא מיבעיא ליה והחי יתן אל לבו באשר הוא סוף כל האדם אע"כ דקרא תרתי קאמר וק"ל:

שם מאכילתו שאינו מעושר ה"ד אי דלא ידע מנא ידע. וליכא למימר דאיירי שהודית בכך דהא לא מהימנא דאין אדם משים עצמו רשע. ואע"ג דאיכא למימר כגון שיש עוד מאותה התבואה ומתכוונת שלא להכשילו יותר בכה"ג מהימנא אלא דא"א לאוקמי בהכי דאכתי תפריש עכשיו דהא בדאית לה רשות להפריש איירי כנ"ל אח"ז ראיתי שהר"ן ז"ל כתב כן בשם הראב"ד ז"ל והקשה דלגבי דנפשה מהימנא להפסיד כתובתה דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי אלא דלא אוקמי בהכי משום דלא שכיח ולענ"ד נראה ליישב שיטת הראב"ד דלא אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אלא כשמודה בעיקר הדבר משא"כ הכא דמה שמודית שהאכילתו שאינו מעושר אינה מודית כלום בהפסדת כתובתה דמה שמפסדת כתובה בכך אינו אלא משום קנס שעברה על דת וא"כ כיון דלא מהימנא בהכי שעברה על דת ממילא אית לה כתובה כן נראה לי:

קונטרס אחרון גמרא מאכילתו שאינו מעושר ה"ד אילימא דלא ידע מנא ידע וכתבתי דל"ל דהודית בכך דהא לא מהימנא כו' וכ"כ הראב"ד ז"ל אלא שהר"ן ז"ל הקשה עליו דלגבי נפשה מהימנא להפסיד כתובתה דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי וכתבתי ליישב דברי הראב"ד ז"ל ועיין בפנים:

בתוספות בד"ה אי דלא ידע נסמוך עילוה הכא לא מצי לאקשויי מנא ידע כו' עכ"ל. ולכאורה היה נ"ל ליישב בע"א דהכא איכא לאוקמי שהודית מעצמה כמ"ש בסמוך בשם הראב"ד ז"ל והכא לא שייך לומר אין אדם משים עצמו רשע דאיכא למימר דלאפרושי מאיסורא קא מכוונה שתעמוד בנדתה עד שתטבול מאי אמרת תאמר עכשיו ראיתי דא"כ תהא צריכה להמתין שבעה ימים מהיום מש"ה רוצית לומר האמת שכבר עברו כמה ימים בינתיים ולפ"ז ע"כ צריכה לומר ששימשתו נדה אלא דלפ"ז תיקשי מאי מקשה באמת בגמרא ונסמוך עלה ואמאי לא מוקי לה בהכי אע"כ דאפ"ה לא מהימנא כיון דאין אדם משים עצמו רשע לא מהימנא לומר שהיתה מזידה דאי כדי שלא להכשילו מצית למימר שהיא שוגגת שהיתה סבורה שהיא מראה טהור ולא הראתה לחכם עד עכשיו לכן הוצרכו התוספות לפרש בע"א:

בד"ה וספרה לה לעצמה וא"ת אמאי אין מברכת כו' עכ"ל. נראה דקושייתם דוקא למאי דדרשינן וספרה לה לעצמה דבלא"ה היה אפשר לומר דספירת זבה אינה מצוה כלל אלא הא דכתיב וספרה ולא כתיב תשב שבעת ימים היינו משום שצריכה לספור בפני עדים. או בפני בעלה ע"פ בדיקה כדי שיסמוך עליה וא"כ לא דמי לספירת עומר. משא"כ למאי דדריש לה לעצמה דא"צ לספור בפני בעלה וע"כ דהא דכתיב וספרה ולא כתיב תשב היינו משום דמצוה לספור מקשה שפיר:

דף עב:

במשנה המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים כו' המקדש ע"מ שאין בה מומין כו'. וקשיא לי אמאי איצטריך למיתני תרתי דנהי דחדא בחברתה לא שייכא מ"מ הא משמע מכולה סוגיא דשמעתין דבכל תנאי שבעולם הדין כן וא"כ תרתי ל"ל בשלמא לשמואל איכא למימר דקתני רישא משום סיפא דאיירי בקדשה סתם וכנסה סתם דבהנך ודאי דוקא קתני דבנדרים ומומין לחוד הדין כן דכתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא דבשאר תנאים כתובה נמי בעי למיתב. משא"כ לרב דסיפא ארישא קאי בקדשה ע"ת וכנסה סתם ולא שמעינן דלענין כתובה בתנאיה קאי ולא לענין גט משום דאין עושה בעילתו בעילת זנות לטעמא דאביי וממילא שהדין כן בכל התנאים. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. ונהי דבבא דמומין איצטריך לאשמעינן דכל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים ולא שאר מומין אע"ג דאתני סתם ואיצטריך למיתני נמי משום סיפא דהיו בה מומין ועודה בבית אביה דקאי נמי ארישא כמ"ש התוספות שם. אבל האי בבא דנדרים מאי קמ"ל כיון דשייך בכל התנאים. לכך נלע"ד דאפי' לרב נהי דאיכא לפרושי סיפא דמתניתין בקדשה ע"ת וכנסה סתם ומפסדת כתובתה משום דבתנאיה קאי. אפ"ה ע"כ איירי נמי בקדשה סתם וכנסה סתם דהא בהא תליין ודוקא במומין ונדרים דהוי סימפון וכמו שאבאר בסוגיא דשמעתין:

בתוספות בד"ה ע"מ שאין עליה נדרים כו' תימא לר"י מאי איריא ע"מ אפילו בסתם נמי כו' גזירה משום סימפון עכ"ל. עיקר מילתא דסימפון היינו מומין כדאמרינן התם סימפון בעבדים ליכא אי מומין דבראי כו' ומקשו הכא בפשיטות אבבא דסיפא במומין אלא דמשמע להו דשייך סימפון נמי בנמצאו עליה נדרים מהא דמסקו בתירוצם מההיא דא"א באשה נדרנית ועיין בסמוך ומש"ה לא ניחא להו לפרש ההיא דסמפון דפ' אע"פ בסמפון דאיילונית משום דלשון סימפון משמע כל דבר המבטל המקח כההיא דעבדים מיהו בעיקר קושייתם לא ידענא מאי קשיא להו דרישא דמתני' לא איצטריך משום האי דסימפון דהא בלא"ה נמי רישא דמתניתין מילתא דפשיטא היא דהמקדש על תנאי ולא נתקיים אינה מקודשת וע"כ צ"ל כתירוץ התוספות דאיצטריך לרב משום סיפא ולשמואל לאשמעינן דאפילו כנסה סתם ויש ליישב:

בא"ד ועי"ל דנהי דשייך בה סימפון כו' מ"מ צריכה גט מדבריהם או מדאורייתא מספק. משמע דלשינוייא קמא דשמעתין לא בעי גט כלל בקידש סתם אפילו בנדרים ואע"ג דלקמן מסקינן בהדיא בקידשה סתם וכנסה סתם דספיקא הוי אי אמרינן דא"א באשה נדרנית או לא לרבא. ולרבה צריכה גט מדבריהם. מ"מ בשינויא קמא סברי התוספות דדוקא בכנס אמרינן הכי דמספקא לן דכיון שכנס סתם איכא למימר דסבר וקיבל משא"כ בקדש סתם גרידא לעולם מצינן למימר דא"צ גט כלל דהו"ל סימפון ואע"ג דרש"י מפרש לקמן בהדיא דמספקא לן על סתם בני אדם אם אפשר באשה נדרנית או לא אפשר דרש"י ס"ל כתירוץ השני שכתבו התוס' כאן אבל לתירוץ הראשון ע"כ צ"ל כדפרישית ולקמן יבואר עוד דלרש"י נמי יש לפרש כן ודו"ק:

בא"ד ומיהו כתובה לית לה לכ"ע כו' כדתניא לעיל ואם אמר אי אפשי כו' עכ"ל. ולכאורה אין ראייתם מוכרחת דאיכא למימר שאני התם שנדרה כשהיא תחתיו ומש"ה קפיד טפי ואין לה כתובה כמ"ש הרא"ש והר"ן ז"ל בשמעתין ויותר יש לתמוה על לשון הרא"ש ז"ל דבתחילה כתב לשון התוספות כאן והסכים עמהם דאין לה כתובה לכ"ע והביא ראייה מההיא דא"א ותכף בסמוך

לענין נדרים שאין בהן עינוי נפש כגון קליות ואגוזים כתב דאין ראייה מהאי דא"א דאיירי כשהיא תחתיו וא"כ קשיא מדידיה אדידיה. והנלע"ד דודאי עיקר ראיית התוספות והרא"ש ז"ל לרווחא דמילתא הוא דבלא"ה כיון דמסקינן להדיא אליבא דשמואל דקידשה סתם וכנסה סתם ספיקא הוא ולית לה כתובה ה"ה לרב דהא לא אשכחן דפליגי ואפושי פלוגתא לא מפשינן. אלא משום דלכאורה היה באפשר לומר דודאי מסברא לית לן למימר כלל דמשום קפידא דנדרים יוציאה בלא כתובה דמהיכי תיתי ודוקא לשמואל דע"כ היינו סיפא דמתניתין מסיק דמספקא לן משא"כ לרב אין לנו לבדות ספק מלב כיון דמתני' לא איירי אלא בקידשה על תנאי וכנסה סתם והאי טעמא לחוד דלענין כתובה בתנאיה קאי ולאו דוקא תנאי דנדרים אלא ה"ה לכל תנאי דעלמא וכנסה סתם נמי אין לה כתובה לכך הביא ראייה מההיא דא"א דהיכא דקפיד ואמר א"א מהימן להוציאה בלא כתובה ולפ"ז ממילא דבנדרים דקודם אירוסין נמי מודה רב לשמואל דספיקא הוי אי קפיד או לאו ומש"ה אין לה כתובה ולפ"ז אדרבא מסברא אית לן למימר דטעמא דרב במתניתין בקידשה ע"ת וכנסה סתם דאין לה כתובה לאו בכל תנאים דעלמא איירי אלא דוקא בנדרים ומומין דבסתמא נמי לית לה כתובה כנ"ל נכון ובסמוך אבאר יותר ובשיטת הגמרא והרי"ף ז"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון משנה המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ומומין כו' ומספקא להו להתוספת בקידש סתם ולא כנס אי בעי גיטא או לא ואף את"ל דבעי גיטא אפ"ה לכ"ע לית לה כתובה והביאו ראיה מדתניא לעיל ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית כו' וכתבתי דאין ראייתם מוכרחת אלא שמצאתי להדיא בירושלמי דפירקין דפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל היא ולר"י לית לה כתובה ומשמע דכתובה הוא דלית לה הא גיטא בעי והכי משמע להדיא בירושלמי ועיין מה שכתבתי בפ' השולח דף מ"ה:

ובעיקר דברי התוספות שכתבו בקידשה סתם וכנסה סתם דלכ"ע לית לה כתובה יש לי לדקדק אמאי לא נימא חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו והאי ראה ונתפייס וע"כ לשיטת התוס' שייך נמי חזקה לענין נדרים דאל"כ אמאי אוכלת בתרומה בכניסה לחופה לכ"ע ולא חיישינן לסמפון כמו בארוסה לפמ"ש התוספות דנדרים נמי מיקרי סמפון אע"כ דאיכא חזקה דבודקה ואפשר דה"נ איכא חזקה אחרת דאין אדם מתפייס במומין וה"ה לנדרים ואע"ג דאמרי' לקמן דהא דא"א באשה נדרנית ספיקא הוי בסתם בני אדם וע"כ דה"ה למומין אפ"ה י"ל דהיינו מה"ט גופא דאיכא חזקה לגבי חזקה והיינו ספיקא ומש"ה דיינינן המוציא מחבירו עליו הראיה כמ"ש התוספות לקמן דף ע"ו בד"ה וחדא. ולקמן אבאר יותר בעזה"י כל זה כתבתי בשיטת התוספות מיהו בירושלמי איתא דהא מילתא דקידשה וכנסה סתם אי אית לה כתובה או לא וכן לענין קידש גרידא סתם אי צריכה גט או לא תרוייהו פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל נינהו ע"ש:

בא"ד וא"ת לפי מאי דפרישית כו' מ"ש דבנמצאת איילונית א"צ גט כו' עד סוף הדיבור. כבר הארכתי בזה בפרק השולח דמלשון רש"י שם משמע להדיא דאיילונית בעי גט וכתבתי שם ליישב שיטת כל א' ולקמן סוף הסוגיא במימרא דרבי ישמעאל אבאר קצת:

גמרא אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כו' הוי בה רב פפא אהייא כו' אלא אסיפא. וקשיא לי אגופא דמתניתין נמי הו"מ לדקדק כך בהא דקתני כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלין בנשים אהייא אקאי אי ארישא כיון דקפיד אפי' כל מילי נמי וליכא למימר דלענין מומין לאו בקפידא תליא מילתא אלא במידי דמיקרי מום וכל מום שאין פוסל בכהנים לא מיקרי מום כלל הא ליתא דהא קתני לקמן הוסיפו עליהם זיעה ושומא וריח הפה אלמא דאע"ג דלא פסיל בכהנים אפ"ה לענין אשה בקפידא תליא מילתא. ויש ליישב דאפ"ה פשיטא לן דבמידי דלא קפדי אינשי לא הוי כלל בלשון התנאי דע"מ שאין בה מומין משא"כ לענין נדרים ס"ד דבכל מידי דמיקרי נדר הוי בכלל התנאי וק"ל:

תוספות בד"ה אלא אסיפא וסבר רב פפא כשמואל כו' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח דלרב נמי מצינן למימר דסיפא דמתני' איירי בכל גווני ל"ש מקדש ע"ת וכנסה סתם ל"ש קידשה וכנסה סתם וכ"ש לפי מה שפירשתי לעיל בלשון התוספות דלמסקנא אפילו לאביי כולה חד טעמא הוא דבקידשה ע"ת וכנסה סתם דאין לה כתובה נמי לאו בכל תנאים איירי מטעמא דלענין כתובה בתנאיה קאי אלא דוקא בנדרים ומומין קאי בתנאיה לענין כתובה כיון דבשבילן מפסדת הכתובה אפילו בסתם. ולפ"ז שפיר מיתוקמא מילתא דרב פפא אפילו לרב ואפילו בקידשה ע"ת וכנסה סתם לא אמרינן תצא בלא כתובה אלא דוקא באלו נדרים שדינם אפילו בסתם דתצא בלא כתובה דהיינו לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דוקא בהנך תלת ולשיטת התוס' לעיל דף ע"א בד"ה ואם אמר ה"ה לכל נדרי עינוי נפש. משא"כ באינך דבסתם יש לה כתובה ה"ה למקדש ע"ת וכנסה סתם נמי אמרינן דבהנך דלא קפדי אינשי ראה ונתפייס משא"כ בהנך דקפדי אמרינן חזקה אין אדם מתפייס בנדרים כאלו כמו במומין וכדפרישית ואפשר דסברת התוספות דכיון שהתנה מתחלה על כל הנדרים תו לית לן למימר במה שכנסה סתם מחל במקצת ובקצתן נשאר בתנאיה כן נ"ל בכוונת התוספות אבל שיטת הרי"ף ז"ל היא כמו שכתבתי ובזה נתיישב מה שהיפך הסוגיא והרגיש הר"ן ז"ל בזה ולמאי דפרישית א"ש דבכוונה מיוחדת כתב הרי"ף ז"ל תחלה אוקימתא דרבה ורב חסדא דהא דתצא בלא כתובה דסיפא הא גיטא בעיא אפילו למאי דקי"ל כרב אחא נמי מהאי טעמא דמספקא לן אי אפשי באשה נדרנית אפילו בקידשה ע"ת וכנסה סתם וא"כ אכולה מילתא קאי מימרא דר"ש בן יהוצדק דדוקא באלו נדרים ברישא אינה מקודשת ובסיפא תצא בלא כתובה אבל בשאר נדרים אפילו קדשה ע"ת וכנסה סתם לא מספקא לן וצריכה גט ודאי כמ"ש הרי"ף ז"ל בקידושין וכאן כתב לענין כתובה דבעי למיתב לה וכל זה אסברא לן הרי"ף ז"ל במה שהקדים מימרא דרבה ור"ח דאל"כ הייתי אומר דאליבא דרב לא שייך מימרא דרבה ור"ח כלל בקידשה ע"ת וכנסה סתם דאיירי מתניתין דהתם לאו מספיקא דא"א פטור מכתובה אלא משום דקאי בתנאיה לגמרי אפילו בשאר נדרים וא"כ היה מקום לומר דאפילו בשאר נדרים דלא קפדי אינשי טובא אכתי מידי ספיקא לא נפקי דכיון שהקפיד עליהם מעיקרא איכא למימר דברישא בעיא גט מספק ובסיפא בקדשה ע"ת וכנסה סתם נמי פטור מכתובה משום ספיקא משא"כ לאחר שהקדים הרי"ף ז"ל דאפילו בהנך נדרים דקפדי אינשי אפ"ה לא מיפטר מכתובה בסיפא אלא משום ספיקא דא"א אם כן ע"כ בשאר נדרים חייב בכתובה כן נ"ל ואע"ג דדברי הרי"ף ז"ל הם אליבא דרב אשי ראיתי לפרש כן בלשון התוספות במימרא דרב פפא כיון דבהדי הדדי שייכא לסברא דפרישית ודוק היטב:

מיהו בלא"ה אין דברי התוספות מוכרחים דמימרא דר"פ כשמואל דוקא דאיכא למימר דרב פפא ס"ל כרבה לקמן דאמר מחלוקת בשתי נשים ולפ"ז נראה דלרב נמי מיתוקמא סיפא בקדשה סתם וכנסה סתם כמו שיבואר שם וכדמשמע מלשון הר"ן ז"ל שם אלא דאפ"ה יש ליישב לשון התוס' דלאוקימתא דרב לא שייך רישא וסיפא בהא מילתא כיון דלא קתני רישא אלא משום האי בבא דסיפא:

קונטרס אחרון אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק באלו נדרים אמרו כו' כתבתי ליישב שיטת הרי"ף ז"ל ששינה סדר לשון הגמרא והביא תחילה אוקימתא דרבה ור"ח לקמן ובתר הכי מימרא דר"י משום ר"ש בן יהוצדק ודינא אתי לאשמעינן דלא כשיטת התוספות כמה שכתבתי בפנים בטוב טעם:

דף עג.

רש"י בד"ה לא תימא קסבר רב כו' וכתובה בעי למיתב לה אם מגרשה עכ"ל. נראה דמה שהכריחו לפרש כן ולא ניחא ליה לפרש כפי' התוס' דלא תימא דאיירי אפילו בכנסה ולא בעל אלא דוקא בבעל היינו משום דרש"י ז"ל סובר דלא שייך כלל לומר היכא דלא בעל אחולי אחליה לתנאיה. דא"כ אין כאן קידושין כמו שהקשו התוספות ואע"ג שכתבו דלמ"ד חופה קונה א"ש וביבמות דף נ"ז לפר"י משמע מלשון רש"י ז"ל דרב ושמואל ס"ל דחופה קונה אפ"ה לא ניחא ליה לאוקמי בהכי דאיכא למימר דוקא כשפירש בהדיא שכנסה לשם קידושין אבל סתם חופה אינה לשם קידושין מכ"ש לפי מה שכתב הרשב"א ז"ל בחידושי יבמות שם דלרש"י נמי לית ליה לרב חופה קונה אע"כ דאפילו לטעמא דאחליה לתנאיה נמי בבעל איירי ומש"ה הוצרך לפרש דנפקא מיניה לענין כתובה וכן נראה להדיא מלשון הרשב"א ז"ל שהביא הר"ן ז"ל בשמעתין שהוא לגמרי כפירש"י וכדפרישית ומה שהקשה הר"ן ז"ל דאכתי אפילו בבעל האיך אפשר לומר שבועל עכשיו לשם קידושין דא"כ הא קי"ל דביאה אירוסין עושה ואין לה כתובה ע"ש שהאריך ולענ"ד יש לתמוה דהא לקמן באידך מתניתין דהיו בה מומין ועודה בבית אביה נמי ע"כ איירי בכתובת אירוסין והיינו בדכתב לה מן האירוסין והאי מתניתין אההיא דהכא קאי כמ"ש שם התוספת וצריך עיון ועיין בסמוך:

תוס' בד"ה לא תימא כו' וקשה לר"י כו' דהא תנן בהדיא במתניתין כנסה סתם תצא בלא כתובה עכ"ל. וכוונת הקושיא דאפילו את"ל דלפום האי סברא דהשתא מפרש רב מתניתין דסיפא בקידשה סתם וכנסה סתם דלית לה כתובה משמע להו להתוספות דכ"ש בקידשה ע"ת וכנסה סתם דלית לה כתובה טפי ובתחלת העיון היה נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל דסובר דנהי דבמתני' קתני דלית לה כתובה היינו דוקא בקדשה וכנסה סתם דבהא לא אמרינן דמחיל וסבר וקיבל דאיכא למימר אין אדם מתפייס במומין וה"ה לנדרים כדפרישית וע"כ לא סליק אדעתיה שיש בה מומין או נדרים ואע"ג דאיכא חזקה דאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקה אוקי חזקה להדי חזקה והממע"ה כמ"ש התוספות להדיא לקמן דף ע"ז בד"ה וחדא במקום תרתי ע"ש ואביי גופא שקיל וטרי לקמן בהא סברא ומשמע דקבלה וכמו שאבאר אבל בקדשה ע"ת וכנסה סתם כיון דמעיקרא אסיק אדעתא להתנות במומין ונדרים ואפ"ה לא חש לבדוק או להתנות מחדש כשכנסה איכא סברא טפי לומר דאחולי אחיל או שבדק ונתפייס ואהא קאמר אביי דלא תימא הכי וכן משמע קצת לישנא דאביי דקאמר ל"ת טעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחיל ולא קאמר כיון שכנסה אחולי אחיל דבההיא לישנא גרסינן לה ביבמות דף ק"י והיינו לפי האמת דטעמא משום בעילת זנות אע"כ דעיקר הטעם כיון שכנסה סתם ולא התנה כמו שהתנה מעיקרא וכך היה נראה לי לכאורה אח"ז ראיתי שהר"ן ז"ל הרגיש בזה הסברא בשיטת רש"י וכתב ע"ז דמי מכניסנו לזה הדוחק דיש לפרש בפשיטות כפי' התוספות ואני כבר כתבתי בסמוך מה שהכריחו לרש"י לפרש כן ולמאי דפרישית נמי אין זו סברא דחוקה דאדרבה סוגיא דלקמן דף ע"ז מסייע לן וכן מהסוגיא דיבמות דף ק"י לפי גירסת התוספות והספרים שלפנינו דגרסי התם בהא קאמר רב כיון דאיכא תנאה אחולי אחיל ופשטא דלישנא משמע דהיינו זו הסברא שכתבתי כן נ"ל נכון לולי דמפירש"י לקמן במימרא דרבה בטעות אשה א' כעין שתי נשים משמע קצת דלא נחית לזו הסברא כמו שאבאר וכן ממה שהוצרך להגיה ביבמות גירסת הספרים ומ"מ יש ליישב ואין להאריך והמשכיל יבין עוד עלה בלבי לפרש בדרך אחר דקס"ד דהא דאמרינן במתני' כנסה סתם תצא בלא כתובה היינו דוקא בתנאי דמומין ונדרים משום דאין אדם מתפייס במומין ונדרים ולכ"ע לית לה כתובה אפילו בסתם כמ"ש התוספות כדאיתא לקמן וכדפרישית ולפ"ז איכא למימר דטעמא דרב משום דאחולי אחליה וא"כ לענין גט היינו בכל התנאים אפילו במומין ונדרים הא אסקינן דמספקא לן אבל לענין כתובה ס"ד דבנדרים ומומין לית לה אבל בשאר תנאים כגון בתנאי דע"מ שתתן מאתים זוז או שאר תנאים כיוצא באלו וכנסה סתם איכא למימר דכתובה נמי בעי למיתב לה כיון דודאי אחליה היכא דלא שייך לומר אין אדם מתפייס ע"ז מסיק אביי דלא תימא הכי אלא משום דאין אדם בועל בעילת זנות וא"כ בשאר תנאים נמי לענין כתובה בתנאיה קאי אלא דמדקדוק לשון רש"י משמע דלמסקנא נמי לענין נדרים איירי לכך נ"ל עיקר כפי' הראשון ודוק היטב והוצרכתי להאריך בזה משום דלתירוץ התוספות בלשון רש"י קשיא לי דרב ושמואל בההיא לישנא דמתניתין ממש נקטו כנסה והאיך שייך לפרש וכנסה דמתני' בלא בעל ודרב ושמואל בבעל והא אמורא צריך לפרש דבריו ויש ליישב:

בא"ד ורבינו יצחק פי' לא תימא כו' אע"ג דלא בעל אחליה לתנאיה ותהא צריכה גט כו' עכ"ל. משמע דלמסקנא דאביי דדוקא בבעל פליגי אבל בדלא בעל לכ"ע אין צריכה גט ולא אמרינן דאחולי אחליה בכניסה לחוד ואע"ג דלענין תרומה לכ"ע אוכלת בתרומה משתכנס לחופה ולא חיישינן לסימפון משום דאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו קודם החופה היינו בסתם נשים לא חיישינן לסימפון מה"ט דמסתמא בדקה אבל כשהתנה איכא למימר דלא בדקה משום דבתנאיה קאי וסובר דמסתמא אין בה סימפון כיון שהתנה בדבר והיא יודעת ודאי לא משקרא ועי"ל דהתם לענין תרומה הוי חזקה מעליא דודאי בדקה ולא מצא מומין משא"כ הכא דמום לפנינו לא אמרינן דראה ונתפייס אלא דאכתי קשיא לי הא במתני' דלקמן שהיה בה מומין ועודה בבית אביה אמתני' דהכא קאי וא"כ לאביי אליבא דרב איירי נמי בקידשה ע"ת וכנסה סתם כמ"ש התוס' שם להדיא בד"ה אבל במומין שבגלוי ואפ"ה קתני התם דבנכנסה לרשות הבעל צריך ליתן לה כתובה ומסקינן התם בתיובתא דאביי דהיינו משום דאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו וראה ונתפייס אלמא דאפילו בכנסה ולא בעל נמי שייך האי חזקה אפילו בקידשה ע"ת דהא לעיל דף ע"ח אמרינן דנכנסה לרשות הבעל היינו חופה גרידא ע"ש ונהי דמסקינן לקמן דאיכא חזקה אחריתי דאין אדם מתפייס במומין היינו משום דלגבי כתובה אמרינן הממע"ה כמ"ש התוספות שם להדיא ועוד דאיכא נמי חזקת הגוף די"ל דלאחר שנתארסה נולדו בה מומין והו"ל תרתי חזקות משא"כ לענין גט דשמעתין ודאי חזקה דאין אדם שותה בכוס עדיפא כיון דודאי נולדו המומין קודם שנתארסה

ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וצריכה גט ואביי גופא איירי לקמן בהא מילתא ומשמע דקבלה ובשלמא לשמואל איכא למימר דמתני' דלקמן ודאי איירי בקדשה סתם דהא ארישא קאי אדהכא והכא מוקי לה שמואל בסתם משא"כ לאביי אליבא דרב תיקשי ויש ליישב וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וא"ת דהכא משמע כו' וקשה דביבמות בפרק ב"ש תנן כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך יש ליישב קושיא זו דהא דסבר שמואל הכא דיש תנאי אפילו בנישואין היינו דוקא כגון תנאי דמתני' דאיירי בנדרים ומומין ובהכי סבר דאדם בועל בעילת זנות דמסתמא אין אדם מתפייס במומין ובנדרנית ובפרק ב"ש ודאי לא אתי למימר דהו"ל תנאי דנדרים ומומין בהדה בקידושין ונישואין. להכי לא חיישינן דליכא למיתלי בהו דהא איכא חזקה דאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו וחזקה נמי דאין אדם מתפייס במומין ונדרים. אם כן כ"ע ידעי דלית בהו הנך תנאי אלא הא דאמרי' התם דאתי למימר תנאי הו"ל בנישואין היינו שהיא התנית עמו שהוא לטובתה כגון ע"מ שיתן מאתיים זוז או להיפך בהא שפיר קאמר שמואל דבאמת אין תנאי בנישואין דאין אדם בועל בעילת זנות ומסתמא אי הוי תנאי הוו מחלי אהדדי והא דמקשינן לקמן מע"מ שירצה אבא יבואר לקמן בעזה"י כן נראה לי נכון לולי שהתוספות לא כתבו כן ודו"ק:

בא"ד ותירץ ד"י דאביי כו' וסוגיא דהתם כעולא אמר ר"א עכ"ל. ולכאורה למאי דמשמע לקמן בסוף הסוגיא בההיא דעולא אמר ר"א דפלוגתא דתנאי היא אי אין תנאי בנישואין כמו שיבואר שם דמה שאומר רב כהנא ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט היינו מדאורייתא כמ"ש הרא"ש ז"ל וא"כ ע"כ פליגי אדר' ישמעאל וסברי דאין תנאי בנישואין. וא"כ לא הוצרכו לפרש דסוגיא דהתם כדעולא אלא אפילו לאביי צריך לאוקמי טעמא דב"ה אליבא דכולי עלמא דלא תיקשי לתנא דאין תנאי אטו יאמר כבית שמאי וק"ל:

בד"ה אלא טעמא דרב כו' דאם נפרש כו' א"כ מאי פריך כו' עכ"ל. נראה דהשתא למסקנא דאביי אליבא דרב לא משמע לן כלל שום סברא שע"י מחילת התנאי יחולו הקידושין למפרע דאל"כ השתא נמי לא הוי פריך מידי ומ"ש התוספות בסוף דבור הקודם דשפיר חיילי למפרע דבשעת קידושין היה דעתו לכך היינו דוקא למאי דס"ד מעיקרא דטעמא דרב משום דאחלי לתנאיה משא"כ לבתר דקאמר אביי לא תימא. ואפשר דהיינו משום הא מילתא גופא דס"ל לאביי דלא חיילי הקידושין למפרע וס"ל לאביי נמי אליבא דרב דחופה אינו קונה והתוספות לשיטתייהו בפ' הבא על יבמתו דף נ"ז ע"ב ובאמת שדבר זה דחיילי קידושין למפרע על ידי מחילת תנאי מחלוקת הפוסקים היא והובא בחידושי הר"ן ז"ל בשמעתין ע"ש:

בא"ד ונראה דלרב אפילו קידשה ע"ת וכנסה ע"ת כו' והקשה מהרש"א ז"ל דא"כ ליתני במתני' לרבותא ע"ש באריכות ולמאי דפרישית לעיל בלשון התוספות במשנתינו יש ליישב דבלא"ה א"ש דנקט במתני' קדשה ע"ת וכנסה סתם לאשמעינן דאפ"ה דוקא במומין ונדרים כה"ג תצא בלא כתובה דלענין כתובה בתנאיה קאי דאין אדם מתפייס במומין ונדרים וכדפרישית דקידשה ע"ת וכנסה סתם וקידשה וכנסה סהם בהדדי תליין אבל בשאר תנאים שקידשה ע"ת וכנסה סתם ודאי מחיל לגמרי אף לענין כתובה כיון דאין התנאי שייך להפסד כתובה ומ"ש התוספות לעיל במשנה דאליבא דרב נקיט לרבותא דגט היינו למסקנא דעולא אמר ר"א שכנסה דרב ושמואל ומתניתין איירי הכל בלא בעל ומטעמא דאחלי' אתיין עליה ולפ"ז לא מצי למיתני במתני' קידשה ע"ת וכנסה ע"ת דלא שייך ודאי טעמא דאחלי' ומש"ה ניחא להו לפרש רבותא דגט לענין נדרים ומומין גופא כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה והא איפלגו כו' תימא והא תרווייהו צריכי כו' הו"א דהא דאמר רב צריכה גט היינו מספק עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל דפשיטא ליה לתלמודא דלא שייך ספק בכה"ג דכיון דליכא חזקה שאינו עושה בעילתו בעילת זנות א"כ הבעל מהימן וניחזי מאי קאמר אם בעל לשם קידושין או לאו ובשלמא אי איכא חזקה שאינו עושה בעילתו בזנות א"כ אפי' אם יאמר שבעל שלא לשם קידושין לא מהימן. משא"כ בדליכא חזקה נראה דמהימן. ונהי דלקמן בשמעתין בקידשה סתם וכנסה סתם אמרינן דבעיא גט מספיקא היינו משום דבשעה שבעל לא אסיק אדעתיה האי ספיקא דמומין ונדרים וא"כ כיון דמספקא לן בסתם בני אדם אם רוצים באשה נדרנית או לא מש"ה נמי לא תליא באמירת הבעל עכשיו כלום שדעת בני אדם משתנין לפי הזמן כדאיתא בכמה דוכתי משא"כ בקידשה ע"ת וכנסה סתם דודאי הוי דעתיה בשעת הביאה על התנאי שהתנה אלא דיש לספק אי מחל ובעל לשם קידושין או לא א"כ יש לומר דמהימן כן נ"ל לולי שהתוס' לא פירשו כן:

בד"ה ושמואל אמר כו' ומיהו קשה דתיקשי לשמואל מדרבנן דר"א כשהחזירה כו' עכ"ל. והא ליכא למימר דשמואל כר"א דאמר חולצת ולא מתייבמת דר"א ודאי לאו מטעמא דלא בעל לשם קידושין פליג כמו שפירש"י לקמן ריש דף הסמוך דאפילו כשהחזירה כשהיא גדולה נמי סבר הכי מיהו לפי מה שאפרש לקמן לקיים גירסת הספרים דשייך פלוגתא דר"א ורבנן בהכי א"כ ממילא נתיישב' קושיית התוספות ע"ש והתוספות דהכא קיימי בשיטת רש"י דלקמן לכך הוצרכו לתרץ בע"א דשמואל כרשב"י או כר' ישמעאל ס"ל וצ"ל לפ"ז דלא משמע לשמואל שום סברא כלל לחלק ולומר דדוקא בהאי דדעתיה אתנאה סברי רשב"י ורבי ישמעאל דלא בעיא גיטא משא"כ בקידושי קטנה וכמ"ש התוספות ג"כ להדיא דף ע"ז ע"ב דלשמואל איירי רבי ישמעאל נמי בקידושי קטנה ע"ש ובחידושינו ודו"ק:

בד"ה ותיובתא דשמואל ואע"ג דשמואל כר"י רביה ס"ל כו' עכ"ל. ואע"ג דמדר"י לא שמעינן אלא דלא בעיא גט מדאורייתא דדריש לה מקרא דוהיא לא נתפשה אבל מדרבנן איכא למימר דמודה וא"כ אכתי הוה מתני' תיובתא עליה דשמואל דמתני' אפשר דאיירי דבעיא גיטא מדרבנן אלא דמשמע להו להתוספות דר' ישמעאל אפילו מדרבנן נמי לא מצריך לה גיטא מדמסיים במילתיה ממאנת והולכת לה וכדמשמע נמי לקמן מלשון הגמ' גבי ולאפוקי מהאי תנא וע"ש בלשון הרא"ש ז"ל ובחידושינו:

דף עג:

רש"י בד"ה ליתני כנסה סתם ליכלליה וליתני הכי כו' עכ"ל. נ"ל בכוונתו דכיון דלמאי דמשנינן עכשיו דסיפא בבא בפני עצמה היא ולא קאי ארישא א"כ רישא דמתני' משנה שאינה צריכה היא לגמרי דכיון שקידשה ע"ת ולא נתקיים פשיטא דאינה מקודשת אע"כ דאתא לאשמעינן רבותא לענין כנסה אח"כ ואם כן הו"ל למיתני בהדיא דהא השתא לא שמעינן לה אפילו משום משנה יתירא דאדרבה איכא למימר טפי דנקט רישא משום רבותא דסיפא וע"ז משני שפיר דמגופא דמתני' שמעינן לה שפיר דלשון ונמצאו משמע דבכל ענין שנמצאו אפילו אחר כך נמי אינה מקודשת וק"ל:

בד"ה גט נמי לא תיבעי דהא שמואל לית ליה כו' עד סוף הדיבור. מה שהוצרך לפרש כן היינו משום דבלא"ה לא הוי מקשה מידי דנהי דלענין כתובה הו"ל כמאן דאתני בהדיא היינו משום דאפילו נדרה כשהיא תחתיו יכול להוציאה בלא כתובה אבל לענין גט איכא למימר דבעי דמסתמא היה בדעתו שאם ימצא נדרים לא יתבטלו הנישואין ויהיה בעילת זנות אלא שיגרשנה בלא כתובה כדאמר אביי לא תימא אליבא דרב על זה כתב רש"י שפיר דלשמואל ליכא למימר כלל האי סברא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כדשמעינן ליה בקטנה ונהי דאכתי הו"מ למימר דדוקא בקטנה קאמר שמואל הכי משום דלא הוי בעילת זנות דאיכא נישואין דרבנן וה"ה בקידשה ע"ת דדעתיה ודאי אתנאי קמא לגמרי משא"כ בקדשה סתם וכנסה סתם דליכא לא הא ולא הא לעולם דמודה שמואל דאין עושה בעילתו בעילת זנות אלא דהש"ס אינו רוצה לחלק בכך דלעיל נמי לצריכותא אמר כך כנ"ל והא דקשיא ליה מקדושי קטנה היינו למאי דלא מסיק אדעתא מגט דדבריהם או מספק ודו"ק:

גמרא אמר רבה צריכה גט מדבריהם נראה דדוקא בקידשה וכנסה סתם ס"ל לרבה דצריכה גט מדבריהם דלאו כ"ע ידעי ויאמרו א"א יוצאה בלא גט. משא"כ בקידשה ע"ת או קידושי קטנות דמידע ידעי אפילו מדבריהם אין צריכה גט וק"ל:

בד"ה ספוקי מספקא ליה על סתם כו' עכ"ל. כבר כתבתי בלשון התוס' במשנתינו דמלשון רש"י משמע לכאורה דאפי' בקידושין גרידא נמי מספקא לן בסתם בני אדם אם מקפיד באשה נדרנית והא דקתני מתני' כנסה היינו לרבותא דאפ"ה לית לה כתובה ואף דאפשר שכוונת רש"י שכתב דמספקא לן על סתם בני אדם דמקדשין וכונסין סתם דמספקא לן אי קפיד או לא משום ספיקא דבעילת זנות אבל בקידושין גרידא מסתמא כ"ע קפדי מ"מ נ"ל עיקר כשיטה הראשונה אי משום סתימת לשון רש"י ואי דמשום טעמא דספק אי בעל בעילת זנות לא היה צ"ל דמספקא ליה דהומ"ל דפשיטא לן דלענין כתובה קפיד ולענין גט פשיטא לן דאין אדם בועל בעילת זנות אלא בדעתו לגרשה אם ימצא מומין ונדרים אע"כ דהש"ס היה סובר בפשיטות דשמואל לית ליה כלל האי סברא דבעילת זנות כדפרישית בסמוך ומיהו יש לדקדק דהא לקמן פשיטא לן חזקה דאין אדם מתפייס במומין ואמרינן נמי בדוכתי טובא חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו והיאך קאמר הכא דמספקא לן בסתם בני אדם אי קפדי במומין ונדרים לכך נראה דדווקא בכנסה כתב רש"י דמספקא לן בסתם בני אדם שכונסין סתם אי אמרינן דקפדי משום חזקה דאין אדם מתפייס במומין או איפכא דחזקה שאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו ומסתמא ראה ונתפייס ודוקא בכנסה שייך האי ספיקא אבל בקידשה לחוד מסתמא דעתו לבודקה והו"ל סימפון ולא בעיא גיטא כן נראה לי ועיין בסמוך ודו"ק:

גמרא אמר רבה מחלוקת בב' נשים וכו' ופירש"י דפלוגתא דרב ושמואל אי אמרינן דכיון דגלי בדעתיה דקפיד בקידושין הראשונים קפיד נמי בשניים או לא. וכיוצא בזה מפ' נמי בסמוך במסקנא דרבה איירי בטעות אשה א' כעין ב' נשים אלא דלפ"ז שייך נמי פלוגתייהו בקידש וקידש דשייכי נמי הנך טעמי וא"כ אמאי נקטו רב ושמואל במילתייהו קדשה ע"ת וכנסה סתם דהול"ל קידש וקידש ואפשר דלרבותא בעלמא נקיט אליבא דשמואל איברא דמלשון רש"י בסמוך בד"ה מחלוקת בטעות אשה א' כתב רש"י בההיא אמר רב צריכה גט דכי אשה אחרת דמי ולשם קידושין בעל א"כ משמע דבקידש ולא בעל מודה רב דלא בעיא גט אי משום דדעתיה אתנאי קמא או משום דסובר רש"י דלרבה סתם סימפון בקידושין גרידא נמי לא בעיא גט כסברא הראשונה של תוספות במשנתינו וא"כ דוקא בבעל קאמר רב דכאשה אחרת דמי ולשם קידושין בעל כן נראה מלשון רש"י אלא דטעמא דמילתא לא ידענא דכיון דבטעות אשה א' גרידא סובר רב דאפילו קידשה ע"ת וכנסה סתם לא בעיא גט ולא חייש להאי סברא דאין עושה בעילתו זנות אם כן מ"ט דחייש להאי סברא טפי בשתי נשים או באשה אחת כעין ב' נשים ואי משום דלא אתני כמו שהתנה בראשונה א"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי איריא קידש וכנס אפילו בקידש וקידש נמי. ויש ליישב דודאי ס"ל לרש"י דקידש סתם דעתו לבודקה והו"ל סימפון גמור ולא בעיא גיטא אלא דוקא בכנסה סתם בעיא גיטא דמסתמא ראה ונתפייס אלא דסבירא ליה לרש"י נמי דלא מהני ראה ונתפייס שיחולו הקידושין למפרע אלא דוקא שבעל עכשיו לשם קידושין וכמ"ש בלשון רש"י בד"ה לא תימא עיין שם ודוק ועיין בסמוך:

רש"י בד"ה והא מתני' דטעות אשה א' כו' והא קא חזינן דכל בני מדרשא דאותביה ס"ד למימר הכי עכ"ל. לכאורה לא הוצרך לכל זה האריכות אלא בפשיטות הו"מ לאקשויי מהא דשני רבא גופא לעיל אהאי תיובתא דהא דמשמע מתני' דבעיא גיטא היינו מדבריהם אלא דאפשר דמהא לא פסיקא לן להקשות דאפשר דרבה לאו אהאי תיובתא ושקלא וטריא דשמעתין מפ' לה הכי אלא דבלאו הכי משמע ליה דסיפא דמתני' איירי בקידשה סתם וכנסה סתם וק"ל:

גמרא אלא אמר רבה מחלוקת באשה אחת כעין ב' נשים ופירש"י כגון שקידשה ע"ת וגרשה מן האירוסין והחזירה וכנסה סתם. והא דמקשינן עליה דשמואל ממתניתין היינו כמו שפירש"י דס"ד דמתניתין נמי בהכי איירי ולפ"ז צ"ל דהא דמשני ה"נ קאמר היינו משום דמתני' בכל ענין קאמר מילתא דפסיקא דכשקדשה מעיקרא ע"ת ונמצאו בה מומין לעולם אינה מקודשת אפילו לאחר כמה גירושין וקידושין וקתני סיפא נמי מילתא דפסיקא דכשקדשה וכנסה סתם אפילו בפעם הראשון כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא והיינו מדבריהם לרבה כן נראה לי בכוונת רש"י אבל באמת דלפ"ז הסוגיא תמוה לפי סתימת לשון הגמרא בגרשה ואהדרה וכל כי הא הו"ל לפרושי בהדיא ובאמת הרבה פירושים נאמרו בזו הסוגיא בדרכים שונים הביאם הרא"ה והר"ן ז"ל בחדושיהם בשם ר"י הלוי ובשם בעל המאור ע"ש ולכל הפירושים קשה סתימת לשון הגמרא דלא הו"ל לסתום אלא לפרש מהו כעין שתי נשים מלבד פי' הרי"ף ז"ל שמפרש בלשון קצרה דכעין ב' נשים היינו כמימרא דרב ושמואל גופייהו דקידשה ע"ת וכנסה סתם וטעות אשה א' גרידא היינו שקידש ובעל לאלתר וכ"כ הרא"ש ז"ל ולפ"ז צ"ל דהא דמקשינן בסמוך מקידשה בטעות דקתני אם בעלו קנו היינו משום דבעלו משמע לאלתר כמ"ש הרי"ף ז"ל להדיא ועיין מה שהקשה הר"ן ז"ל על זה ולדידי קשה יותר דע"כ הא דקתני ואם בעלו קנו לאו לאלתר משמע דהא קאי נמי אקטן שקידש וא"כ ע"כ דאם בעלו היינו לאחר שהגדילו וא"כ בקדושי טעות נמי איכא לאוקמי בהכי שבעל לאחר זמן ומאי מקשה עליה דרבה ולולי שאיני כדאי היה נ"ל לפרש הסוגיא בפשיטות על דרך שיטת הרי"ף ז"ל ואוסיף נופך משלי דהכי קאמר רבה מחלוקת באשה אחת כעין ב' נשים דהיינו עיקר מימרא דרב ושמואל דקאי אמתניתין והיינו שקידש ע"ת וכנס סתם וטעמא דרב דצריכה גט משום דדמי לב' נשים שהתנה עם הראשונה ולא עם השנייה דפשיטא לן דהשנייה צריכה גט מדאורייתא כיון דחזינן דקפיד להתנות בפירוש עם הראשונה ואפ"ה לא התנה עם

השנייה אלמא דתו לא קפיד בהך. ה"ה הכא כיון שהתנה בפירוש עמה בשעת קדושין ואפ"ה לא חש לבודקה או להתנות עמה מחדש בשעת נישואין דהא קי"ל אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו כ"ש בזה שהתנה בפירוש אע"כ שחזר בו מהתנאי ומחיל מש"ה ל"ש בעיל ל"ש לא בעיל כיון שכנסה אחולי אחיל וחיילו קדושין למפרע כמ"ש התוספות לעיל בד"ה אלא טעמא דרב אבל בטעות אשה אחת כגון שקידש ובעל לאלתר או קידש וכנס או שקידשה בביאה או שקידשה על תנאי וכנסה או בעל ע"ת כל הני מיקרו טעות אשה א' בכולהו מודה רב דא"צ גט דמסתמא בתנאיה קאי ולית ליה לרב כלל האי טעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דמה"ט הו"ל לאצרוכי גט אפילו בבעל ע"ת כמ"ש התוספות לעיל אליבא דאביי ורבה פליג עליה דאביי וס"ל לגמרי כדבעי אביי למימר מעיקרא לא תימא וכמו שפירשתי שם בשיטת רש"י ולפ"ז מקשה הש"ס שפיר מההיא דקידשה בטעות דס"ד דבטעות נדרים איירי וקתני עלה אם בעלו קנו וע"כ הטעם משום דאין אדם עושה בב"ז דליכא למימר דטעמא לאו משום הכי אלא משום דמחיל לתנאי א"כ מאי איריא ובעל הו"ל למיתני אם כנסו קנו כדנקטי רב ושמואל ומתני' דהכא ואע"כ מדקתני אם בעלו משמע דטעמא משום דאין אדם עושה בב"ז וא"כ בקידש ובעל לאלתר וכן בקידש ע"ת ובעל ע"ת נמי שייך האי טעמא וקשה לרבה וכן מכל הני דמקשה בסמוך היינו דאשכחן מיהא דאיכא שום תנא דס"ל אין אדם עושה בב"ז וא"כ אמאי פשיטא ליה לרבה דרב מודה בהאי כן נ"ל נכון ודוק היטב מיהו לרש"י דלא רצה לפרש כן היינו משום דלשיטתו אזיל דלא שייך טעמא דאחליה בקידושין אלא בבעל כדפרישית בשיטתו משא"כ לשיטת התוספות דלעיל דשייך קידושין למפרע ע"י מחילת התנאי א"כ בפשיטות מצינן לפרש כן כן נ"ל נכון בעזה"י ואל יבהל אדם להשיב דלמאי דפרישית בלשון הסוגיי' א"כ בקידשה סתם וכנסה סתם נמי מיקרי טעות אשה א' ואפ"ה קאמר רבה לעיל דצריכה גט מדבריהם אלא שאין זה בכלל דברי רבה דקידש סתם לאו קידושי טעות מיקרי אלא סימפון דהא איהו דאטעיה נפשיה וקידושי טעות היינו על ידי תנאי דוקא כדמשמע בשמעתין ועי"ל דרבה לא איירי מגט דדבריהם כלל אלא מדינא דאורייתא כעין פלוגתא דרב ושמואל ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב גמרא אמר רבה מחלוקת באשה א' כעין ב' נשים כו' והרבה פירושים נאמרו בזו הסוגיא וכתבתי מה שיש להקשות בדבריהם ופירשתי פירוש מחודש מדעתי' דנפשאי פירוש מרווח בעז"ה ואפשר שהוא קרוב לודאי שהיא שיטת הרי"ף ז"ל:

בתוספות בד"ה אדם יודע כו' הך צריכותא הוי מצי למימר לעיל כו' עד כאן לשונם ועיין במהרש"א ולעניות דעתי ודאי היינו דקשיא להו דלעיל דקאמר בההיא קאמר רב משום דליכא תנאה משמע דכל היכא דליכא תנאה כגון בקדשה סתם וכנס סתם נמי סבר רב דהו"ל קידושין גמורים כמו בקטנה שלא מיאנה והא ודאי ליתא כמו שכתבו התוספות במשנתינו דלכ"ע אין צריכה גט אלא מדבריהם או מספק. וא"כ טפי הו"ל למימר לעיל נמי כלישנא דהכא דאי אתמר בקטנה הו"א בהא קאמר רב משום דאדם יודע. משא"כ היכא דלא שייך האי טעמא סובר דלא הוי קידושין. מש"ה איצטריך לאשמעינן דאפילו בקדשה ע"ת וכנסה סתם אף על גב דלא שייך אדם יודע נמי צריכה גט לרב והשתא בקדשה סתם וכנסה נמי צריך כנ"ל:

בד"ה והא הכא. יישוב לקושייתם עיין בסמוך:

דף עד.

בגמרא והא הכא דכטעות אשה א' דמי ופליגי התם נמי בהא קמיפלגי כו' ופירש"י דלא גרסינן בהא קמיפלגי אלא התם היינו טעמא כמבואר בדבריו באריכות. ולפ"ז הא דקאמר המקשה נמי ופליגי לאו דוקא. אלא מדרבנן שמעינן נמי לר"א דכולהו סברי דבעל לשם קידושין כמו שפירש"י להדיא. ובזה נ"ל ליישב קושיית התוספות בד"ה והא הכא אמאי לא קשיא ליה דרב אדרב די"ל דטעמא דרב בקטנה שלא מיאנה לאו משום דמסתמא בעל לשם קידושין. אלא אפילו לא בעל קסבר רב בקטנה שלא מיאנה והגדילה אצלו דכי גדלה גדלי קדושין בהדה ממילא. כדבעי הש"ס למימר ביבמות בפ' ב"ש דף ק"ח דרב איירי בלא בעל. והכי משמע לכאורה לישנא דרב דקאמר קטנה שלא מיאנה והגדילה משמע דעיקר החשש קידושין הוא משום שלא מיאנה. ומש"ה אמרינן התם מאי לאו דלא בעל. משא"כ מפלוגתא דברייתא מייתי הכא שפיר דכיון דר"א נמי מודה א"כ ע"כ לאו מטעמא דגדלי קדושין בהדה הוא דשם ביבמות במשנה קאמר ר"א מלמדין הקטנה שתמאן אע"ג דיש להתרחק מן המיאון משום דמצוה שאני וע"כ משום דא"א בע"א דלית ליה הא דר"ג דמתני' עד שתגדיל ובשלמא אי טעמא דרב אליבא דר"ג בבעל דוקא א"ש דלר"א אסור לבעול כשתגדיל דיש זיקה. משא"כ אי טעמא משום דגדלי קדושין בהדה. א"כ לר"א נמי תמתין עד שתגדיל ופקע זיקה ממילא. אע"כ דר"א לית ליה האי סברא וא"כ ע"כ דר"א ורבנן בבעל איירי ומקשה הכא שפיר כן נ"ל ודו"ק:

מיהו לולי פירש"י היה נ"ל לקיים הגירסא שלפנינו דגרסינן שפיר התם נמי בהא קמפלגי כדמשמע נמי מלשון המקשה דקאמר ופליגי. ומה שכתב רש"י על זה דר"א במגרש גדולה והחזירה נמי אסר כבר כתב הנימוקי יוסף שם ביבמות דבכולהו טעמיה דר"א משום דגזר משום גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו דבהך איכא איסורא דאורייתא משום גרושת אחיו דקסבר ר"א דאינו בועל לשם נשואין. ולפ"ז נראה דאי הוי סבר ר"א בקטנה שהגדילה אצלו דודאי בעל לשם נישואין. א"כ בכולהו לא הוי גזר כלל דנראה משום קטנה גרידא שהחזירה בקטנותה ועדיין היא קטנה ליכא למיגזר דכ"ע ידעו שגירושיה גירושין גמורים וחזרתה אינה חזרה גמורה וכה"ג לא שייך למיגזר בגדולה אטו קטנה אע"כ דמשום קטנה שגדלה אצלו גזר ולפ"ז א"ש דפליגי ר"א ורבנן אי בעל לשם קידושין הראשונים או לשם נשואין גמורים וכן מצאתי ג"כ בחידושי הרשב"א ז"ל ביבמות ולפ"ז נמי יש ליישב קושיית התוספות דהכא כדפרישית דלא מקשה מדרב אדרב דאיכא למימר דטעמא דרב משום דגדלי קידושין בהדה ואע"ג דלא בעל כדמשמע לישנא דקטנה שלא מיאנה כדפרישית אבל מברייתא מקשה שפיר דלא משמע ליה דפליגי הנך תנאי גופא בטעמא דגדלי בהדה דא"כ פליגי רב ושמואל בפלוגתא דהנך תנאי גופא ואמאי שני בלישנא למימר קטנה שלא מיאנה וא"כ מקשה שפיר ממ"נ או דהוי כתנאי או דקשה דרב אדרב כן נ"ל ודו"ק:

שם א"ל בר בי רב שפיר קאמרת מכדי כל תנאי כו' דתנאי דאפשר לקיים ע"י שליח כו'. מה שיש לדקדק בזה מנדרים ושבועות דאע"ג דא"א לקיים ע"י שליח אפ"ה אשכחן דמהני תנאה כתבתי בחידושי לגיטין פרק מי שאחזו דף ע"ה ושם כתבתי ג"כ ליישב מה שהקשו התוספות כאן מה סברא יש בזה ע"ש ותמצא נחת שמצאתי סיוע לדברי משיטת חידושי הרמב"ן ז"ל פרק יש נוחלין ע"ש:

רש"י בד"ה ע"י שליח כי התם שהרי משה צוה ליהושע כו' שהיה שלוחו של משה כו' עכ"ל. ולכאורה דבריו צריכין תלמוד דהא משה גופא נמי לא התנה ליתן להם משלו כלל וא"כ האיך שייך לומר דיהושע היה שלוחו של משה ואדרבה אסוגייא דשמעתין גופא יש לדקדק היאך ילפינן מתנאי דב"ג וב"ר דבאפשר ע"י שליח תליא מילתא דלכאורה משה ויהושע נמי לאו בתורת שליחות דישראל הוי מצי למיעבד דהא מקשינן בפ' האיש מקדש אהא דבעינן למילף דשלוחו של אדם כמותו מחלוקת א"י דכתיב ונשיא אחד ממטה ותסברא קטנים לאו בני שליחות נינהו ומטעם זכין לאדם שלא בפניו נמי ליכא דאיכא דניחא ליה בהר ואיכא דניחא ליה בבקעה אלא מסקינן התם דבתורת ב"ד היו הנשיאים עושין שמעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות וכמו שפירשתי שם בחידושי בעזה"י וא"כ הכא דבעיקר תנאי דב"ג וב"ר נמי אפילו את"ל שכל ישראל נתרצו בדבר אפ"ה כיון דכמה קטנים ויונקי שדים היו שם א"כ אין כאן תורת שליחות אלא מטעם מעשה ב"ד יפה והיאך קרו לה הכא תנאי שאפשר לקיים ע"י שליח ובאמת דקשיא לי נמי היאך נתן להם משה שלא ע"פ הדבור דהא בעיקר חלוקת א"י היו צריכין גורלות ע"פ הדבור ואורים ותומים כמ"ש התוספות שם בפרק האיש מקדש ואפשר לחלק דדוקא בעיקר חלוקת א"י שייך לומר דקטנים היו שם דהא נוטלין בשביל אביהם שהיו מיוצאי מצרים או מבאי הארץ משא"כ הכא בארץ סיחון עוג דמיד בשעת הכבוש התנה כן ומסתמא לא נתחלק אלא לבני עשרים וכיון שכולם נתרצו בדבר אין כאן חלק קטנים כלל ואפשר עוד לומר דכיבוש סיחון ועוג היה ראוי למשה לבדו שהיה מלך והוא נהג טובת עין ונתנה לישראל מש"ה לא הוצרך לשאול ע"פ הדבור ובזה נתיישב לשון רש"י בשמעתין ובקידושין דף ס"א יבואר עוד בזה בעזה"י דמסתמא זכות הוא ליתומים ליטול צד הקרוב יותר לא"י של ז' אומות והבאתי ראיה ברורה על זה בפרק האומר:

בגמרא התם משום דאיתקשו הוויות להדדי. ולכאורה יש להקשות מזה על מה שכתבתי בכמה דוכתי בחידושי לקידושין דהא דקי"ל בכל דוכתי אין היקש למחצה היינו דוקא במה שנמצא בא' מהם מפורש במקרא משא"כ במאי דלא כתיב בהדיא אלא מסברא לא שייך לומר אין היקש למחצה היכא דבאידך הסברא להיפך והוכחתי זה מכמה סוגיות ומההיא דצווח ריש לקיש ככרוכיא ויצאה והיתה ולית דאשגח ביה וא"כ סוגיא דהכא תיובתא לדידי דהא האי הקישא דויצאה והיתה לאו להאי דהכא לחוד איצטריך אלא משום דאין היקש למחצה בעינן למילף א"כ היאך ילפינן לה לענין תנאי דא"א לקיים ע"י שליח הא עיקר תנאי לא כתיב בקידושין אלא מסברא ידעינן דמהני תנאי בקדושין כמו בכל התורה כולה וא"כ איכא למימר דבקידושי ביאה כיון דא"א לקיים ע"י שליח הוי כמו בכל התורה דלא מהני תנאי בכה"ג אלא דנראה לי ליישב דהאי הקישא דאיתקוש הוויות להדדי לאו הקישא הוא דהא לא אשכחן דאיתקשו אלא לשון מושאל הוא ועדיף מהקישא דכיון דכולהו קידושין בכלל והיתה נינהו דהיינו לשון הוויה אין לנו לחלק ביניהם כלל לומר דבחד מינייהו יועיל תנאי ולא באידך וילפינן חדא מתרתי דהיינו כסף ושטר וכן נראה מלשון רש"י ז"ל ודוק ובזה נתיישב לי ג"כ הא דקשיא לי השתא מיהו דאתקוש הוויות להדדי דיש תנאי בקדושי ביאה אע"ג דא"א לקיים ע"י שליח א"כ ניליף מהכא לחליצה ושאר מילי דאף על גב דא"א לקיים המעשה ע"י שליח אפ"ה ליהני בה תנאי ולמאי דפרישית א"ש דשאני הכא בקדושי ביאה כיון שעיקר המעשה שאנו דנין עליו אם יתקיים או לא לא על הביאה אנו דנין אלא על מעשה הקדושין אם יתקיימו או לאו. וא"כ מקרי שפיר תנאי בדבר שאפשר לקיים ע"י שליח דנהי דאינו יכול לקדשה בביאה ע"י שליח מ"מ היה יכול לקדשה בכסף ובשטר ע"י שליח. ושם קדושין חדא נינהו דהא איתקשו להדדי דכולהו מקרי הוויות. משא"כ בחליצה שא"א לקיים כלל ענין חליצה ע"י שליח כן נ"ל נכון ועוד כתבתי בפרק האומר דף ס"א דתנאי דגיטין וקדושין ילפינן מקראי ע"ש:

קונטרס אחרון גמרא והא ביאה דאי אפשר לקיימה ע"י שליח וקא הוי תנאה התם משום דאיתקש הוויות להדדי והקשיתי לשאול א"כ נילף מהכא לכל התורה כולה דאע"ג דאי אפשר לקיים ע"י שליח מהני תנאי דומיא דביאה ויישבתי לנכון וממילא אתי נמי שפיר דלכאורה סוגיא דהכא הוי תיובתא לדידי במה שהעליתי לעיל בפרק אלו נערות ובכמה דוכתי בקדושין דלא אמרינן אין היקש למחצה לסתור שום כלל המסור בידינו או לומר נגד הסברא ולמאי דפרישית אתי שפיר והכלל שלי במקומו עומד כמ"ש בפנים:

שם אמר רב עולא בר אבא אמר עולא אמר ר"א כו' ע"ת ובטל ד"ה צריכה הימנו גט וכתבו התוספות דלפ"ז פלוגתא דרב ושמואל לעיל היינו בכנס ולא בעל. ולכאורה דלפ"ז יש להקשות על מה שכתבתי לעיל בשיטת רש"י ז"ל דלא שייך לומר דאחלי לתנאיה ויחולו הקידושין למפרע אלא דוקא בבעל אמרינן דבעל לשם קידושין וא"כ לר"א מ"ט דרב אלא דאיכא למימר דלר"א הא דקאמר רב לעיל צריכה הימנו גט היינו מדבריהם דלא פלוג רבנן בין כנס לבעל דסתם כניסה לבעילה עומדת משא"כ לאביי ורבה לעיל דלדידהו ע"כ רב מדאורייתא איירי א"כ שפיר אית לן למימר דלא שייך לומר דע"י אחלי' לתנאה יהיו קידושין דאורייתא אלא בבעל דוקא לשם קידושין כן נ"ל נכון וכבר עלה בלבי לומר דהא דקאמר ר"א בבעל ד"ה צריכה הימנו גט היינו נמי מדבריהם כדמשמע נמי הא דאמר רב כהנא בסמוך משמיה דעולא זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט משמע דאיירי מדבריהם או מספק וכ"כ הרא"ש ז"ל בשם יש מהגדולים ולפ"ז היה מקום אתי ליישב קושיית התוספות כאן דקשיא להו אדר"א דאמר ד"ה צריכה גט והא איכא תנא דאמר אם בעלו לא קנו ולמאי דפרישית אתי שפיר דלשון קנו או לא קנו משמע דלענין קידושין דאורייתא פליגי אבל מדרבנן כ"ע מודו דבעיא גט אלא דהתוספות לא משמע להו הכי מדמסקינן לאפוקי מהאי תנא דמייתי קרא דוהיא לא נתפשה א"כ משמע דמדאורייתא איירי אלא דבהא נמי קשיא לי מאי קאמר לאפוקי מהאי תנא דהא איכא לאוקמי קרא בדדמי בקידושי טעות גמור כגון איילונית שכתבו התוספות לעיל במשנתינו דלא בעיא גיטא משא"כ שאר תנאי מנ"ל דילמא בעיא גיטא ונהי דבתו של ר"י לאו איילונית היתה דהא בנה מורכב על כתיפה אכתי אדר"י גופא קשה מנ"ל לאוקמי קרא להכי וכבר כתבתי בזה בגיטין דף מ"ט ע"ש:

בתוספות בד"ה ד"ה צריכה הימנו גט כו' וא"ת והא פליגי תנאי כו' בפחות מש"פ כו' עכ"ל. ועיין מה שכתב מהרש"א ז"ל בזה ובמחילה מכבוד תורתו לכאורה אגב חורפיה ושיטפא כתב כן דהא ר"א בפחות מש"פ גופא נמי קאמר ד"ה צריכה גט וא"כ מקשו התוספות בפשיטות דבפחות מש"פ מיהא אשכחן דפליגי תנאי ויש ליישב דבריו בדוחק דמ"מ לא היו צריכין התוספות לפרש בתירוצם דר"א לאו מסברא דנפשיה אמר דאפילו אי הוה אמר לענין קידשה ע"ת מסברא

דנפשיה נמי א"ש. כיון דרב ושמואל לא איירי מקידושי פחות מש"פ אלא מקידושי תנאי וא"כ שפיר קאמר מסברא דנפשיה כיון דרב ושמואל מסתמא בפחות מש"פ סברי כחכמים א"כ בקידשה ע"ת נמי בעיא גט כן נ"ל ליישב דברי מהרש"א ז"ל ודוחק ובעיקר קושיית התוספות כתבתי בסמוך:

דף עד:

בתוספות בד"ה ממאנת והולכת כו' והא דקאמר ממאנת כו' שאם נודע לה הטעות יש לה למאן דאם לא מיאנה ועמדה אצלו מחלה התנאי עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דלפ"ז מאי מקשה הש"ס לעיל בריש סוגיין אדשמואל ממתני' דקתני כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא דהא איכא לאוקמי מתניתין לאחר שנודע הטעות. ולענ"ד אין מקום לקושייתו דאי בשנודע לו ואח"כ בעל או כנסה בודאי כתובה נמי בעי למיתב לה דאשתו גמורה היא דדוקא בלא נודע לו שיש בה מומין אלא דסומך אתנאי שפיר שייך למימר דלמאן דסבר אין אדם עושה בב"ז א"כ מסתמא היה בדעתו שאין בה מומין ואם ימצא בה מומין דעתו לגרשה בלא כתובה דאיהי אפסדה אנפשה שלא הודיעתו שיש בה מום דמסתמא כן היה בדעתו כדי שלא יהיה בעילת זנות. משא"כ בנודע לו ואח"כ כנסה וכ"ש בעל בוודאי לכ"ע אשתו גמורה היא וכתובה בעי למיתב לה כדאמרינן לקמן להדיא חזקה ראה ונתפייס כן נ"ל ברור:

בא"ד ושמואל לא סבר כר"י אלא בקידושי טעות דוקא כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהא אפילו בקידושי קטנות נמי מצי סבר כר"י דמדאורייתא ממאנת והולכת אבל מדרבנן צריכה גט כו' והניח בצ"ע וגם בזה דבריו אינן מובנין לי כלל דהא לר"י גופא ודאי לא בעיא גיטא אפי' מדבריהם דהא ע"כ שבתו באתה למאן בבית המדרש ובכתה בבכיה גדולה. היינו שהבעל לא רצה לגרשה. וע"ז אמרו דבר שנצטער אותו צדיק כו' משמע דלר"י במיאון לחוד סגי אפילו מדרבנן וא"כ יפה כתבו התוספות דשמואל לא ס"ל בהא כר"י דהא לשמואל בעיא מיהא גט מדבריהם משא"כ בקידושי טעות סבר לגמרי כר"י ודברי מהרש"א ז"ל צ"ע:

בד"ה חכם עוקר כו' אבל לאחר ידיעת הבעל לא מהני להו היתר כדקתני במתניתין כו' אינה מקודשת ולא מפליג כו' עכ"ל. ולא ניחא להו לאוקמי מתניתין כר"א דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד או לאוקימתא דרבא באשה חשובה וככ"ע משום דסתם מתניתין ר"מ היא ועוד דר"מ איירי בסיפא דמתניתין בהיו בה מומין ועודה בבית אביה והאי סיפא ארישא קאי כמ"ש התוספות לקמן בד"ה אבל במומין שבגלוי וא"כ משמע דר"מ מודה ברישא דמתניתין בנדרים דאינה מקודשת ומדלא מפליג בין אשה חשובה לאינה חשובה אלמא דבנודע לבעל אין לחלק אלא דאכתי איכא למידק הא לרבא באידך ברייתא נמי קתני בהדיא אינה מקודשת ולא מפליג בין אשה חשובה לאינה חשובה ויש ליישב בדוחק ויותר נ"ל דהתוספות בלא"ה פשיטא להו מסברא דנפשייהו דלאחר שנודע לו לא מהני התרת חכם כדמסקו מילתא בטעמא ולכאורה נ"ל להביא ראיה לדבריהם מדאמרינן לעיל דף ע"א גבי האשה שנדרה בנזיר דלמ"ד היא נתנה אצבע כו' אם אמר א"א באשה נדרנית תצא שלא בכתובה ולא מפליג בין נדר שיש לו היתר ע"פ חכם אע"כ דלאחר שנודע אין לחלק מה"ט גופא דמסקו התוספות שלאחר שנודע לו והוא מקפיד בפירוש דלא ניחא ליה באשה נדרנית דלמא לא ימצא לה היתר מש"ה אפילו ר"מ גופא מודה דהא לעיל מקמי דמסקינן אליבא דשמואל איפוך רבי מאיר גופא קאמר דתצא שלא בכתובה וכ"ש אליבא דרב דלעיל ע"ש ואע"ג דהתם לענין כתובה איירי מ"מ כיון שכבר היא אשתו והיא מוחזקת בשטר כתובתה אפ"ה אמרינן דאם נדרה מפסדת כתובתה ותו לא מהני התרת חכם. כ"ש הכא שהתנה בפירוש דיש לנו לומר כן דמהני סברא זו לומר דאינה מקודשת כן נ"ל ולפ"ז לא הביאו התוספות ראייה זו דמתניתין אלא לרווחא דמילתא דממילא א"ש דלא מפליג במתניתין זהו מה שנ"ל בכוונת התוספות אלא שמצאתי להר"ן ז"ל שכתב להדיא שלא כדברי התוספות והביא ראייה מהירושלמי דאיכא תנא דסבר דאע"ג דאינה מקודשת בנמצא נדרים אפ"ה אסורה לינשא בלא גט דלמא תלך אצל חכם ויתיר נדרה ויחולו הקידושין למפרע ונמצא בניה באים לידי ממזרות ונהי דלא קי"ל הכי דלא חיישינן שמקלקלת עצמה מ"מ שמעינן מיהא דאף לאחר שנודע לבעל אם הלכה אצל חכם והתירה הוי קידושין למפרע כן דקדק הר"ן ז"ל והובאו דבריו בש"ע אה"ע סימן ל"ט אמנם יש לתמוה טובא דהרא"ש ז"ל בשמעתין הביא לשון התוספות שלפנינו ואח"כ מיד הביא לשון הירושלמי גופא משמע דאין מהירושלמי סתירה לדברי התוספות וכבר הרגיש בזה בס' בית שמואל בסימן הנ"ל וכתב דהירושלמי איירי קודם שנודע לבעל דאז איכא למ"ד אסורה להנשא בלתי ידיעת הבעל משום האי חששא והא דלא חייש בלא"ה שמא ימחול הבעל על התנאי היינו משום דלא חיילי הקידושין למפרע ע"י מחילת התנאי משא"כ ע"י התרת חכם שפיר חיילי עכ"ל ע"ש ואע"ג דמילי דסברא נינהו מ"מ נ"ל דוחק להעמיד הירושלמי בכך דהא סתמא קאמר אסורה לינשא בלא גט אלמא שהבעל לפנינו וא"כ נודע לו קודם התרת חכם ואפ"ה קאמר שצריך לגרשה ועוד דהא התוספות לעיל דף ע"ג בד"ה לא תימא מסקו בסוף הדבור דחיילי קידושין למפרע ע"י מחילת התנאי והנלע"ד בזה ליישב שיטת הירושלמי לפי שיטת התוספות דהתוספות לשיטתייהו שכתבו בסמוך בד"ה משום ש"ר לא יחזיר דהא דחיישינן לקלקולא לאו משום שיהיו בניה ממזרים ממש אלא לעז בעלמא ואע"ג דבפרק השולח מסיים בהדיא ונמצא גט בטל ובניה ממזרים אפ"ה מפרשו התוספות דהיינו שלפי לעז הבעל יהיה לעז של ממזרות א"כ כ"ש הכא בלשון הירושלמי דקאמר ונמצא בניה באין לידי ממזרות ולא קאמר ונמצא בנים ממזרים א"כ פשיטא דהתוספות רצו לפרש דלפי דברי הבעל שהיא רוצה שהבעל יאמר דלא קפיד בבזיונו וחיילי קידושין למפרע ע"י התרה חכם והיינו דקאמר שיבואו לידי ממזרות והיינו לידי לעז ממזרות ומש"ה צריכה גט והו"ל מוציא אשתו משום נדר דלא יחזיר ותו ליכא למיחש לקלקולא כן נ"ל בשיטת התוספות והרא"ש ז"ל ולפ"ז מה שהביא הרא"ש ז"ל לשון הירושלמי היינו לחוש לדברי האומר דלכתחלה לא תינשא משום קלקולא וכמ"ש ג"כ הבית שמואל שם בשם רי"ו ודוק היטב כי נכון הוא:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה חכם עוקר כו' הבאתי לשון הירושלמי שהביא הר"ן ז"ל ופסק להיפך משיטת התוספות דאף לאחר שנודע לבעל מהני היתר וא"כ יש לתמוה על הרא"ש ז"ל שהביא לשון התוס' והביא ג"כ הירושלמי והוי כתרתי דסתרן אהדדי וכבר הרגיש בהן הבית שמואל וכתבתי ליישב ומכלל הדברים משמע דהרא"ש ז"ל סובר כרבינו ירוחם שהובא בש"ע סי' ל"ט דלכתחילה לא תינשא דחיישינן לקלקולא כמ"ש בפנים:

בד"ה משום ש"ר כו' מבואר אצלינו בחידושי גיטין באריכות ע"ש:

דף עה.

בגמרא רבא אמר הכא באשה חשובה עסקינן. נ"ל דהכי פירושא דרבא סובר השתא דאפי' מ"ד מקודשת לאו מטעמא דאדם רוצה שתתבזה אשתו דודאי אפ"ה מסתמא התנה אפילו אנדרים שיש להם היתר חכם כמו שפירש"י דא"א באשה נדרנית דמאן יימר דמזדקק לה חכם לאלתר וא"כ לעולם תהיה בספק מקודשת שמא תלך אצל חכם אחר וימצא פתח אלא דאפ"ה אמרינן דמקודשת דשמא היה בדעתו שאם יהיו נדרים שיש בהם התרת חכם יכניסנה ואם לא תמצא חכם לאלתר יגרשנה לרצונו ובהא קאמר רבא שפיר דכיון דאשה חשובה היא מסתמא לא היה בדעתו כך לגרשה אם לא תמצא חכם דלא ניחא ליה דמיתסר בקרובותיה וע"כ דכדי שלא ישאר בספק היה בדעתו לתנאי גמור דבכל מילי נדר שימצא לא יהיו קידושין כלל ואהא מקשינן שפיר מסיפא שהיא התנית עמו ע"מ שאין בו נדרים וקתני נמי אם הלך אצל חכם והתיר מקודשת והיינו ע"כ לרבא מהאי טעמא גופא דשמא היה בדעתה שאם יהיה בו נדר שיש בו התרה יתיר נדרו ואם לא ימצא חכם לאלתר שיתיר נדרו בודאי יכופו אותו ב"ד להתיר נדרו תוך הזמן שיקבעו לו או יגרש כדי שלא תשאר בספק לעולם וא"כ מקשה שפיר דבאשה חשובה הו"ל למיתני דאינה מקודשת דבודאי לא היה בדעתה תנאי זה דגירושין כלל דלא תיתסר בקרוביה אלא דודאי היה בדעתה דאם יהיה בו שום נדר לא יהיו קידושין כלל ומשני שפיר דבכל דהו ניחא לה כן נ"ל נכון ונתיישב' קושיית מהרש"ל ז"ל ודו"ק:

משנה היו בו מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה. משמע דאי לא מייתי ראיה מפסיד ולכאורה הוי קשיא מהא מתניתין לרב הונא ורב יהודא דס"ל בפ"ק דף י"ג דברי ושמא ברי עדיף והכא מסתמא הבעל טוען שמא והאב ברי מ"מ אפשר כיון דבמומין שבסתר איירי א"כ האב נמי טוען שמא וברי של הבת לא מהני מידי אלא דלקמן בד"ה רישא מנה לאבא בידך משמע קצת דלמסקנת התוספות אין לחלק בכך ואדרבה אפילו ברי דאב לא מהני וא"כ תיקשי אדרב הונא ור"י ויש לתרץ כמ"ש התוספות לעיל שם לחלק בין ברי טוב לברי גרוע וה"נ הברי גרוע לפי שהבעל אין לו לידע והו"ל שמא טוב וברי גרוע וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש שם ליישב קושיית התוספות בדרך אחר ע"ש:

רש"י בד"ה הבעל צריך להביא ראיה עדים כו' ולכאורה יש לתמוה למה לא פי' כן ברישא ועוד מאי קמל"ן ונראה דודאי בבבא דרישא שהאב בא להוציא לא הוצרך לפרש דפשיטא דכל היכא דאמרינן הממע"ה צריך שני עדים משא"כ בהאי בבא דסיפא שהבעל מוחזק בממון והאב בא להוציא קס"ד דסגי לבעל בעד א' המסייעו ומש"ה הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה לשון ראייה משמע שני עדים והיינו כיון דבהאי בבא האב מהימן משום חזקת הגוף כדמסקינן בגמרא וא"כ תו לא מהימן עד אחד לאפוקי מהאי חזקה כדקיל"ן נמי בעלמא אפילו לענין איסורין דכל היכא דאיכא שום חזקה להיתר או לאיסור בעינן ב' עדים דוקא וה"ה לענין ממון וה"נ אמרינן בפ' אלו מציאות סימנים וסימנים ועד א' ע"א כמאן דליתיה דמי כן נ"ל נכון בכוונת רש"י ז"ל:

קונטרס אחרון משנה היו בה מומין כו' נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה ופרש"י עדים וכתבתי כוונתו דאע"ג דבעל מוחזק בממון אפ"ה לא סגי ליה בעד אחד כיון דמ"מ מדינא האב מהימן משום חזקת הגוף הו"ל כודאי כו' לאפוקי מחזקה קמייתא צריך שני עדים וכמ"ש בפנים והבאתי ראיה מדין האיסורין אלא דנראה דאף לשיטת הפוסקים דבשאר איסורין אף בדאיתחזק איסורא נמי ע"א מהימן בהקדש וטבל וקונמות אפ"ה כיון דבדבר שבערוה הא פשיטא לן בכולה תלמודא דאין דבר שבערוה פחות משנים בדאיתחזק איסורא א"כ כ"ש דבממון בעינן שנים דהא דבר שבערוה גופא לא ידעינן אלא מג"ש דדבר דבר ועיין מה שכתבתי בזה בריש גיטין ובקדושין בר"פ האומר ובלא"ה הא קיי"ל כלל גדול בדין דאין ע"א קם לממון אלא לשבועה או היכא דשייך מחוייב שבועה ואי"ל משלם ולכאורה לא שייך הכא דלא הו"ל למידע מיהו לשיטת הרמב"ם ז"ל דאפילו היכא דלא הו"ל למידע שייך מחוייב שבועה ואיל"מ א"כ אפשר דהכא נמי סגי בע"א בין בבבא דרישא ובין בבבא דסיפא וצ"ע:

קונטרס אחרון וחכמים אומרים בד"א וכו' אבל במומין שבגלוי אין יכול לטעון ונראה מל' התוספות דמומין שבגלוי היינו דוקא בגלוי ממש דהיינו על פדחתה ופרצוף פנים מדכתבו בד"ה וחכ"א דבגלוי לא פליג ר"מ דראה ונתפייס הוא כדאמר סתמא דתלמודא וע"כ כוונתם אהא דמקשינן לעיל על פדחת דראה ונתפייס מיהו בהגהות אשר"י דשמעתין מפרש להדיא דמומין שבגלוי דחכמים היינו תחת כיפת ראשה דפעמים מגולה ופעמים מכוסה דבגלוי ממש לא הוי פלוגתא וכמ"ש בפנים דלכאורה לשון המשנה הכי דייק טפי וא"כ צריך עיון שלא הובא דעת הגהות אשר"י בפוסקים ויש ליישב כיון דרב פפא מוקי לעיל בסמוך גבי שומא בעומד תחת כיפת ראשה משמע דבכה"ג יכול לטעון ולא מיסתבר לאוקמי הך ברייתא כר"מ ולא כחכמים:

בתוספות בד"ה וחכמים אומרים בד"א כו' נראה לר"י דר"מ לא פליג כו' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח דאיכא למימר דהא דקאמר בד"א במומין שבסתר היינו בסתר ממש כדמשמע לישנא דמתניתין דא"א לבדוק אותם אלא בבית המרחץ ע"י קרובותיו או קודם חופה ע"י עצמו משא"כ כשאינו עומד במקום הסתר ממש אלא תחת כיפת ראשה כדעיל בסמוך גבי שומא בהא שפיר פליגי ר"מ וחכמים אי יכול לטעון או לא ואפשר דפשיטא ליה לר"י דלשון מומין שבגלוי ממש דאי בעומד תחת כיפת ראשה לכ"ע יכול לטעון וכ"ש אליבא דרב דאיירי מתניתין בהתנה בפירוש כמ"ש התוספות בסמוך מיהו בהגהת אשרי משמע כדפרישית וע"ש ובמאי דמסקו התוספות דלא פליגי אלא ביש מרחץ קשיא לי לכאורה במאי קמפלגי דליכא למימר דפליגי בבדיקת קרובים אי מקרי שפיר בדיקה או לא א"כ שייך האי פלוגתא בפלוגתא דמשנה ראשונה ומשנה אחרונה לעיל דף נ"ח ע"ב דפליגי אי בדיקת מרחץ שמה בדיקה או לא ופירש"י שם דהיינו בדיקת קרובים ולכאורה שפירושו מוכרח ואם נפרש דפליגי ר"מ וחכמים אם דרך לבדוק בבית המרחץ ע"י קרובותיו א"כ כ"ש דקשיא מסוגיא דהתם דמשמע דפשיטא לן הא מילתא דמשהגיע זמנה דרך לבדוק ע"י קרובותיו וקודם חופה בודקה בעצמו דוקא וכ"ש דקשה טפי למ"ש התוס' בדבור הסמוך דקאי בין ארשות האב בין ארשות הבעל והנלע"ד בשיטת התוספות דודאי לעיל דף נ"ח דאיירי לענין תרומה ומשום חשש בעלמא שמא ימצא סימפון בהא ודאי אזלינן בתר רובא דאינשי שדרכן לבדוק בהגעת זמן ע"י קרובים והיינו טעמא דמשנה ראשונה ומשנה אחרונה סברה דבדיקת קרובים לא מפקא מידי חששא דזימנין דליכא מרחץ ותו לא פלוג רבנן אלא בדיקת עצמו בענין משא"כ הכא דאיירי בנמצא בה מום בודאי בהא סבר ר"מ דאפילו ביש מרחץ יכול לטעון דזימנין דאינו בודקה בקרובותיו וכ"ש הכא דאתנאה סמיך אי איירי בתנאי אליבא דרב וחכמים סברי

דאפ"ה ביש מרחץ אינו יכול לטעון כיון דאורחא דמילתא לבדוק ואף לפמ"ש התוספות דאיירי נמי ברשות האב והתם משמע דאפי' לענין תרומה אמרינן דלא בדיק לה קודם הגעת זמן היינו נמי משום דלענין תרומה לא פלוג רבנן בתקנתן דזימנין דליכא מרחץ כן נ"ל מיהו למאי דפרישית בסמוך דעיקר פלוגתייהו במומין שבגלוי א"כ אין צורך בכך ודו"ק:

דף עה:

בתוספות בד"ה אבל במומין שבגלוי כו' תימא לרב דמוקי כו' ונראה לרשב"א כו' וקאי בין ארשות האב בין ארשות הבעל כו' עד סוף הדבור. ונ"ל דהמשך דבריהם כך הוא דאי לאו תירוצא דהרשב"א היה בהכרח לפרש משום האי קושיא גופא דלא איירי בהא דמרחץ אלא אסיפא ברשות הבעל דראה ונתפייס וא"כ איירי שפיר אפילו בהתנה בתחלה דאכתי שייך האי טעמא דראה ונתפייס ומחיל אתנאיה ולפ"ז דלא קאי ע"כ אלא אסיפא א"כ ע"כ דאפילו בעדים קאמר דאין יכול לטעון דבלא עדים בלא"ה בסיפא אין יכול לטעון דעליו להביא ראיה משא"כ לתירוץ הרשב"א דשפיר קאי ארישא ואפילו בהתנה וא"כ היה באפשר לפרש דלא קאי אסיפא דבמקום עדים ודאי לא סמכינן אהאי סברא מש"ה כתבו התוספות דאפילו לפירוש הרשב"א נמי קאי בין ארשות הבעל ובין ארשות האב והיינו אפילו במקום עדים כנ"ל בכוונתן ונראה שיצא להן כן משינוייא דר"א בסמוך דקאמר תברא מי ששנה זו כו' ולפ"ז לא שייך כלל לומר דלא קאי אלא ארישא לחוד דא"כ לא שייך למיתני הא מילתא אסיפא כיון דלא קאי סיפא ארישא אלא תרי תנאי נינהו ומי ששנה זו לא שנה זו אע"כ דקאי נמי אסיפא ואפי' עדים נמי לא מהני ודוק ועיין בסמוך:

ובעיקר דבריהם שכתבו דמהני חזקה שבודקה בקרובותיו אפילו במקום עדים ולקמן בשמעתין משמע דלגבי חזקה דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו איכא נמי חזקה דאין אדם מתפייס במומין נראה דיש לחלק דודאי בחזקה דאין אדם מתפייס במומין איתרע לה חזקה דאין אדם שותה בכוס לומר דראה ונתפייס כיון דאין אדם מתפייס במומין איכא למימר דאע"ג דרוב בני אדם בודקין האי גברא ודאי לא בדקה דיש לך אדם שאינו בודק בעצמו שבוש בדבר וכ"ש היכא דמתנה דאתנאיה סמיך ולא הוצרך לבודקה משא"כ היכא דאיכא מרחץ שיכול ליבדוק ע"י קרובותיו והיא אינה מתביישת בכך ודאי חזקה אלימתא היא דאין לך אדם שאין בודקה בכך וכ"ש היכא דהתנה אמומין דגלי אדעתיה דקפיד א"כ מה היה להתנות בדבר שיכול לברר בנקל וכ"ש במומין שבגלוי דע"כ לא נתכוון לאותן מומין שראה בעצמו או ע"י קרובותיו במרחץ ומחל אותן מומין או שנולדו לה אח"כ כן נראה לי ובזה נתיישב ג"כ הא דמהני בדיקתו ע"י קרובותיו טפי מעד א' דהא מאה נשים כע"א דמיין ואילו הביאן האב בפועל לא הוו מהני מידי דראיה גמורה בעינן בעדים כשרים אלא דשאני הכא דודאי סמיך עלייהו ומהימן להו כ"ש בסיפא דרשות הבעל מכיון שלא חש לבדוק בעצמו אלמא דסמיך אקרובותיו כן נ"ל:

גמרא טעמא דמייתי האב ראיה כו' מני ר"י היא כו' אימא סיפא כו' אתאן לר"ג דאמר נאמנת פירש"י דאמר חזקה דגופא עדיף. משמע לכאורה משיטת רש"י ותוספות בהא שמעתין דלר"ג חזקה דגופא לחוד מהני אפילו להוציא ממון ולכאורה לעיל בפ"ק דף י"ב לא משמע הכי אלא דטעמא דר"ג משום דאיכא ברי ושמא בהדי חזקת הגוף או משום ברי ושמא בהדי מגו ע"ש ובחידושינו ואע"ג דבהא איכא למידחי קצת דלמאי דמסקינן טעמא דחזקה תו לא צריכין לטעמא דברי ושמא דחזקה לחוד נמי מהני לר"ג מ"מ בר"פ האשה שנתארמלה קאמר הש"ס להדיא דע"כ לא קאמר ר"ג אלא משום דאיכא ברי ושמא ומתמה התם ודקארי לה מאי קארי לה אלמא דפשיטא טובא דחזקה לחוד נמי לא מהני לר"ג וכן ברי ושמא לחוד נמי לא מהני דאלת"ה קשיא הלכתא אהלכתא כדאיתא לעיל בפ"ק דף י"ג אע"כ דדוקא תרוייהו בהדי הדדי מהני לר"ג לאפוקי ממונא ועוד דבלא"ה נראה לי דא"א לומר דע"י חזקה לחוד מוציאין ממון דא"כ בהא נמי אכתי תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל כשמואל דכלל גדול בדין הממע"ה דאין הולכין בממון אחר הרוב וא"כ כ"ש דאין הולכין אחר חזקה דהא רובא וחזקה רובא עדיף וכדמוכח נמי בר"פ המוכר פירות גבי סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו ואע"ג דחזקה דהתם עדיפא מההיא דהכא ואפ"ה לא קי"ל כר' אחא בגמל האוחר בין הגמלים כמו שהארכתי בזה במקום אחר מיהו לולי פירש"י ותוספות דשמעתין סוגייא דשמעתין הוי א"ש משום דבמתניתין נמי מסתמא איירי בברי ושמא דהאב ובת מסתמא יודעין בדבר מתי נעשה המום והבעל אינו יודע וא"כ א"ש כר"ג דהכא נמי איכא ברי ושמא בהדי חזקה ואף לפירוש הר"ן ז"ל דמתניתין איירי בשמא ושמא אפ"ה י"ל דהו"ל כברי ושמא כמו שאבאר לקמן ובר"פ האשה שנתארמלה לא בא למעט אלא דבברי וברי לא קאמר ר"ג להוציא ממון כיון שהמוחזק טוען ברי מיהו להאי לישנא דלא קאמר ר"ג אלא היכא דאיכא מגו ודאי לא מיתוקמא מתניתין דהכא שפיר כר"ג דהכא ליכא מגו ובר"פ האשה שנתארמלה משמע דמסקנא דהתם דטעמא דר"ג במשארסתני נאנסתי הוי משום מיגו ע"ש ובחידושינו אלא דהכא משום דקשיא ליה סיפא דמתני' ארישא ע"כ בעי לאוקמי סיפא כר"ג ולמימר דטעמא דר"ג לאו משום מיגו אלא משום חזקה בהדי ברי ושמא או לפירש"י ותוספות משום חזקה לחוד עיין בחידושינו דף י"ב ובדף ל"ו בתוספות בד"ה החרשת ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

קונטרס אחרון גמרא טעמא דמייתי האב ראייה כו' אימא סיפא כו' אתאן לר' גמליאל. כבר כתבתי והארכתי במכילתין בכמה דוכתי דעיקר טעמיה דר"ג דקיי"ל כותיה דלכאורה מסוגיא דהכא משמע דעיקר טעמיה משום חזקת הגוף ולא משום מיגו והכי איתא להדיא בלשון הרי"ף ז"ל בפ"ק דמכילתין והכי משמע נמי בר"פ האשה שנתארמלה ובפרק אלו נערות דף ל"ו גבי חרשת ושוטה אלא דאכתי יש להסתפק אי טעמא דרבן גמליאל משום חזקת הגוף לחוד ואפילו בשמא ושמא או דוקא היכא דאיכא חזקה בהדי ברי ושמא כמו שהארכתי בכמה מקומות ובשמעתין ביותר וכל זה לפי משמעות שיטת רש"י ותוספות ושאר מפרשים. אמנם לפי מה שפירשתי בשמעתין מסברא דנפשאי משמע להיפך דלאוקימתא דרבא דאמר כאן נמצא כאן היה לא הוי טעמא במשארסתני נאנסתי משום חזקה אלא משום דאיכא נמי מיגו וכתבתי ג"כ דרב אשי בשמעתין נמי הכי ס"ל וכן נראה שהיא שיטת הרמב"ם ז"ל בפרק י"א מהל' אישות ובפירוש המשניות דטעמא דרבן גמליאל משום מיגו ונראה מדבריו שסובר דכיון דאיכא תרי שינויי בפרק קמא אי טעמא דר"ג משום ברי ושמא וחזקה או ברי ושמא בהדי מיגו מספיקא לא מפקינן ממונא עד דאיכא כולהו למעליותא ומכ"ש דא"ש למאי דפרישית דרבא ורב אשי הכי ס"ל ולפי שדבר זה צריך ביאור גדול והן דברים המצויין מאד אם נוציא ממון מחזקתו ע"י חזקת הגוף לחוד או בברי ושמא בהדי חזקת הגוף וכן בברי ושמא בהדי מיגו גרוע כי הנך דפרק קמא או שנאמר דלעולם אין להוציא ממון מחזקתו עד דאיכא כל הנך למעליותא ברי ושמא וחזקה ואיכא נמי מיגו גרוע בהדי הנך שכן שיטת הרמב"ם ז"ל והתימא על כל הפוסקים שלא ביארו בעיקרי דינים הללו כלום והרוצה לעמוד עליהם יעיין במה שכתבתי במכילתין וביותר בסוגיא דשמעתין כולי האי ואולי אזכה לבארן על מכונם בקונטרס כלל גדול אי"ה:

שם אתאן לר"ג דאמר נאמנת. משמע דכר' יהושע לא מיתוקמא כלל ואף דלפמ"ש בפרק קמא דף י"ב דאיכא למימר דטעמא דר"י במשארסתני נאנסתי דאינה נאמנת היינו משום דאונס לא שכיח וכן באידך מתניתין דמוכת עץ אני נמי סובר ר"י דמוכת עץ לא שכיח כדאיתא להדיא בפרק אלו נערות דף ל"ו גבי החרשת ע"ש בתוספות ובחידושינו א"כ לפ"ז הוי אתי הכא שפיר אפילו כר' יהושע אלא דא"כ כ"ש דהוי קשה רישא דמתני' דהאב צריך להביא ראיה הוי דלא כמאן אלא ע"כ דר"י אפילו היכא דשכיח נמי קאמר דלא מהימנא משום דהממע"ה וא"כ ממ"נ קשיא רישא אסיפא כמו שפירש"י בשינויא דר"א דלמאי דלא ידע לחלק בין רישא דעודה בבית אביה לסיפא דנכנסה לרשות הבעל והיינו משום קושיית דא"כ משתתארס נמי מש"ה ע"כ צריך לאוקמי רישא וסיפא בפלוגתא דתנאי ולמימר דר"ג ור"י בחזקה לחוד פליגי או בחזקה בהדי ברי ושמא כדפרישית בסמוך ודו"ק:

בתוספות בד"ה מי ששנה כו' קשה דא"כ אמאי נקיט ברישא כו' ואומר רשב"א דדוקא כו' ה"נ פליגי בהכי כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא דסוגיא כזו לא מצינן דהא קי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן כ"ש במאי דלא הוי בחד ענינא דמה ענין פלוגתא דר"ג ור"י לפלוגתא דחזקה אין אדם שותה בכוס ולא אשכחן בהא מילתא פלוגתא דתנאי כלל ועוד דלכאורה אדרבה מסתמא אי איכא למימר דפליגי הוי להיפוך דתנא דרישא דס"ל כר"י דאלים ליה חזקת ממון טובא אפילו לגבי חזקת הגוף וברי ושמא ה"נ אית לן למימר דמהני חזקת ממון לגבי חזקה שאין אדם שותה בכוס ותנא דסיפא דסבר כר"ג דלא אלים חזקת ממון ה"נ לא אלים לגבי חזקה דאין אדם שותה בכוס ויש ליישב בדוחק דתנאי דרישא וסיפא פליגי בפלוגתא דר"מ וחכמים דמתני' דתנא דרישא סבר כחכמים דאם יש מרחץ אינו יכול לטעון אפילו במקום עדים דאלים ליה האי חזקה דבדיקה וה"נ אלים ליה חזקה דבדיקה שבודקה בעצמו קודם נישואין אפילו במקום עדים ותנא דסיפא דאיהו ר"מ לטעמיה דאפילו במקום מרחץ לא אלים ליה חזקה דבדיקת קרובותיו ה"ה חזקה דבודקה בעצמו נמי לא אלים ליה אפילו בקודם נישואין כן נ"ל בשיטת הרשב"א ז"ל מיהו השתא דאתינן להכא נראה שלא הוצרך רשב"א לזה אלא משום דאזיל לשיטתיה בדבור הקודם דשייך פלוגתא דמרחץ אפילו ברישא מדהוצרך לתרץ קושיית התוספות וכדפרישית לעיל בלשון התוספות משא"כ לשיטת הגהות מרדכי והגהות אשר"י דלא שייך פלוגתא דר"מ וחכמים אלא אסיפא ולא ארישא דאין דרך לבדוק כלל קודם אירוסין א"כ א"ש בפשיטות דהא דלא קתני תנא דרישא מילתיה בנכנסה לרשות הבעל היינו משום דהתם איכא פלוגתא דר"מ וחכמים לחלק בין מומין שבגלוי לשבסתר ובין יש מרחץ או לא מש"ה ניחא ליה לתנא דרישא למיתני מילתא דפסיקא בעודה ברשות האב דבהא בכל ענין האב צריך להביא ראיה משא"כ בנכנסה לרשות הבעל לא הוי מילתא דפסיקא דבמומין שבגלוי או במרחץ לחכמים א"צ להביא ראיה אבל תנא דסיפא קתני נכנסה לרשות הבעל דהבעל צריך להביא ראייה ולמיתני עלה פלוגתא דר"מ וחכמים כן נ"ל נכון וכ"ש דא"ש טפי למאי דמשמע לעיל בפרק אלו נערות דף ל"ו גבי חרשת דר"מ ס"ל כר"ג כמו שהארכתי שם וכאן אין להאריך בזה יותר:

בא"ד כיון שנשאה חזקה אין אדם שותה בכוס כו' והקשה מהרש"ל ז"ל דלפ"ז הו"מ לאוקמי כולה כר"י ולומר דבסיפא מודה ר"י דאיכא תרי ספיקי כו'. וכתב מהרש"א ז"ל ע"ז דל"ק מידי דדוקא אליבא דר"ג שייך האי חזקה שאין אדם שותה למאי דלית ליה חזקת ממון והו"ל תרתי גבי חדא כדאמרינן בסמוך משא"כ לר"י דאית ליה חזקת ממון לא שייך לומר כן. ובמחילה מכבוד תורתו של מהרש"א ז"ל שלא דקדק יפה מלשון מהרש"ל ז"ל שדקדק וכתב לשון ספק ספיקא ונתכוון בזה לדברי התוספות בפ"ק דף ט' ע"ב בד"ה אי למיתב לה ע"ש שכתבו דר' יהושע נמי מודה דבספק ספיקא מוציאין ממון מיד המוחזק ואדרבא משמע לעיל דף י"ד בגמרא דלר"י אלים ליה ספק ספיקא טפי מלר"ג ע"ש ולפ"ז מקשה מהרש"ל שפיר אלא דלפמ"ש שם בפ"ק בלשון התוספות דמה שכתבו דשייך ס"ס לענין ממון היינו היכא שהמוחזק טוען שמא בתרי ספיקי דהו"ל שמא גרוע מאד כיון דמספקא ליה בשני הצדדים משא"כ הכא דנהי דלענין מתי נולדו בה מומין טוען שמא מ"מ לגבי אידך ספיקא דשמא נתפייס לא שייך כלל לגבי הבעל שהרי עומד וצווח שלא נתפייס א"כ לא מיקרי ס"ס אלא בל' חזקה קאמר לה הש"ס בסמוך דריע טענת הבעל והיינו לר"ג דוקא כדמסיק הש"ס וא"כ אין מקום לקושיית מהרש"ל ז"ל אלא דמהרש"ל קאי בשיטת כמה גדולי האחרונים שהבינו מל' התוספות דף ט' דבכל ענין מהני ס"ס להוציא ממון היכא דשני הספיקות בעיקר הדין לב"ד וכבר השגתי עליהם שם בפ"ק דף ט' ע"ש באריכות ומכאן נמי סיוע להעמיד דברי דלעיל בעזה"י ודוק היטב:

בגמרא אמר רבא לא תימא ר"י אזיל כו' לכאורה הסוגייא תמוה דמלבד דלא שייך הא מילתא כאן אלא לעיל בפ"ק בעיקר פלוגתא דר"ג ור"י הו"ל למימר הכי אלא ביותר קשה מצד הלשון דבתחלה קאמר אמר רבא כמימרא בפני עצמו ולבתר הכי קאמר רבא אמר לשנויי מתניתין ואיפכא הו"ל למימר ועוד דלפירש"י ותוספות דלאוקימתא דרבא כולה כר"ג מיתוקמא ולא איירי ר"י במתניתין כלל וא"כ מאי שיאטי' דמימרא דרבא אליבא דר"י הכא וכמעט שסותר בזה דברי עצמו וראיתי להרא"ה ז"ל בחידושיו שכתב דרבא הקדים לומר כן כדי להעמיד אוקימתא דידיה בין כר"ג ובין כר"י כר"ג לענין כתובה וכר"י לענין גט ומלבד מה שיש לי לדקדק הרבה על פירושו אלא דלענ"ד דיש לתמוה עליו טובא בעיקר דבריו דהא בסיפא בנכנסה לרשות הבעל מסקינן לעיל דל"ש קידשה ע"ת וכנסה סתם ול"ש קדשה סתם וכנסה סתם לעולם בעיא גיטא למאי דקי"ל כרב אפילו בידוע שהיו בה מומין הללו קודם אירוסין וכדאסיק רבא גופא לעיל בקדש סתם וכנס סתם דצריכה גט מדבריהם ודוחק לומר דרבא לא ס"ל כרב אלא כשמואל ומוקי מתני' בקדש ע"ת דוקא או אוקמי מתני' בכנס ולא בעל ואין להאריך בדבריו יותר דמ"מ קשה יותר דתרי זימני אמר רבא ל"ל ומעיקרא הו"ל למימר אוקימתא דמתניתין כדמשני ולולי דמסתפינא היה נ"ל דהא מימרא קמייתא אמר רבה גרסינן ולא אמר רבא ורבה אדבריו דר"א קאי ואין זו הגהה דהרבה מצינו כזה בש"ס חילופי טעות המדפיסים בין רבה לרבא איכא טובא ועיין עוד בסמוך:

קונטרס אחרון גמרא אמר רבא לא תימא ר' יהושע לא אזיל בתר חזקה כו' הבאתי לשון הרא"ה ז"ל שכתב דאתא לאשמעינן דאיירי דינא דמתני' נמי לענין אי בעי גיטא בכה"ג ומלבד מה שהקשיתי עליו בפנים יש לתמוה עוד דבכל ענין כיון שהיא אומרת דלאחר אירוסין נולד בה המום

א"כ הא שוית נפשה חתיכה דאיסורא וא"א לה להנשא לאחר בלא גט מהראשון מיהו יש ליישב קצת דנ"מ היכא דאיהי נמי טענה שמא דזימנין שנולד בה המום ביום שנתארסה ואין ידוע אם קודם אירוסין או לאחר אירוסין אע"פ שאין זה במשמעות לשונו של הרא"ה ז"ל אלא שראיתי בספר בית שמואל בא"ע סי' ל"ט ס"ק י"א שכתב מסברא דנפשיה לשיטת הטור שכל זמן שלא כנסה אלא קידשה סתם ונולד בה מומין לא בעיא גיטא דאמרינן כאן נמצא וכאן היה ולא שייך לומר שוית נפשה חתיכה דאיסורא כיון דאמרינן כאן נמצא וכאן היה מוכחא מילתא דמשקרא ולפי ענ"ד דבריו תמוהים מאד ואשתומם על המראה מה ראה לומר כן דטובא אשכחן דאע"ג דאיכא כמה חזקות אמרינן נמי שוויה אנפשה חתיכה דאיסורא ולדעתי אין צורך להרבות בראיות על זה ומה שדקדק כן מלשון הטור אדרבא איכא למידק איפכא מדכתב דאין לה כתובה משמע דגיטא בעיא כמ"ש הב"ח שם:

בתוספות בד"ה אבל היכא דליכא חזקה דממונא כו' פירוש אע"ג דאיכא חזקה אחרת כו' כי הכא כו' דהעמידנה בחזקת פנויה עכ"ל. נראה מדבריהם ג"כ דמשמע להו דהא דקבע רבא למימרא דידיה הכא היינו לאשמעינן הא מילתא גופא אע"ג דשייך הכא חזקת פנויה אם היו המומין מעיקרא דלא תפסי קידושין אף דגם לפ"ז שייך נמי הא מילתא גופא בעיקר פלוגתא דרבן גמליאל ור"י גבי משארסתני נאנסתי דהתם נמי שייך חזקת פנויה אם הן קידושי טעות למ"ד מקח טעות לגמרי משמע מ"מ יש לחלק דלעיל איתרע טובא חזקת פנוייה משקידשה דלא אסיק אדעתיה כלל שתהא בעולה דמילתא דלא שכיח היא דזנות לא שכיח וא"כ אדרבה בחזקת מקודשת היא משא"כ הכא דמומין שכיחי כ"ש אי איירי שהתנה בפירוש בשעת קידושין א"כ חזקת פנוייה אלים בהא ואשמעינן רבא דאפ"ה חזקת הגוף עדיף טפי וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דגרסינן הכא רבה א"כ אתי שפיר טפי דלא שייך הא מילתא לעיל לגבי משארסתני נאנסתי דרבה לשיטתיה דאמר בפ"ק דף י"ב כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה וכמ"ש שם התוספות דרבה גרסינן ולפ"ז בההיא דמשארסתני נאנסתי אף לדברי הבעל לא הוי מקח טעות לגמרי דאשתו היא א"כ לא שייך התם חזקת פנויה כלל משא"כ רבא ס"ל בהדיא בדף י"א דמקח טעות התם לגמרי משמע ואע"ג דאפילו אי גרסינן רבה אפ"ה אליבא דר"א קאמר ור"א נמי ס"ל בפ"ק דף י"ג גבי מוכת עץ דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הוי מקח טעות לגמרי אפ"ה איכא למימר דהכא באוקימתא דמתניתין ס"ל כר"א אבל בההיא דכנסה בחזקת בתולה לא ס"ל כוותיה דהא בהדיא פליג עליה ומש"ה קבע למילתיה הכא כן נראה לי ועיין בסמוך ודוק היטיב:

בא"ד ומיהו תימא לר"י דהיכי מצי למימר כו' דהכא הוה אזיל ר"י בתר חזקת הגוף כו' והא הוי חדא במקום תרתי כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מה ענין תמיהתו של ר"י אמימרא דרבא אליבא דר"י ואמאי לא קשיא ליה בפשיטות אדר"ג גופא בין בההיא דשמעתין ובין בההיא דמשארסתני נאנסתי דשייך בה נמי חזקת פנויה למ"ד מקח טעות לגמרי משמע ואמאי קאמר ר"ג דנאמנת הא הוי חדא במקום תרתי ואיכא נמי חזקת ממון ויש ליישב דאליבא דר"ג ודאי מצינן למימר דסובר דהרי מום לפניך לא מהני כלום אפילו למיהוי חדא במקום תרתי כדאיתא לקמן בפ' עשרה יוחסין דרבי שמעון הכי ס"ל במקוה גופא ואמרינן נמי מאן תנא חבית ר"ש היא ע"ש משא"כ אליבא דר' יהושע מקשה שפיר היאך יליף רבה להאי מילתא מספק דשער לבן קודם לבהרת דמטהר דשאני התם דליכא אלא חדא חזקה אבל היכא דאיכא תרתי דלמא ר"י נמי מודה כך היה נ"ל לכאורה אלא דלפ"ז אכתי הוי קשה הילכתא אהילכתא דהא שמואל פסק בפ"ק כר"ג ובפרק עשרה יוחסין קאמר שמואל גופא הרי חסר לפניך היכא דאיכא תרתי ועוד דא"כ הו"ל ר"ג ור"י סברות הפוכות ויש ליישב בדוחק לפי מה שהארכתי בפ"ק דנדה ובפרק עשרה יוחסין אבאר יותר בעזה"י וכאן נ"ל ליישב בדרך אחר דאיכא למימר דטעמא דר"ג במשנתינו ובמשארסתני נאנסתי משום דאיכא ברי ושמא בהדי חזקה כדאיתא בר"פ האשה שנתארמלה ואע"ג דר"י בעל התוספות מארי דהאי קושיא גופא כתב לעיל דף ל"ו בד"ה והחרשת דלר"ג חזקת הגוף לחוד נמי מהני להוציא ממון י"ל דלשיטת הקונטרס כתב שם כן וכמ"ש שם בחידושינו ע"ש או דלמסקנא דתירוצו דהרשב"א כאן כתב כן דחזקת פנויה לאו כלום היא ועוד דהתם אליבא דרב ששת איירי ואיהו ס"ל בפ"ק דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה וא"כ לא שייך חזקת פנויה דהא ודאי אשתו היא ועוד י"ל דמה שכתבו רש"י ותוספות בדף ל"ו דחזקת הגוף לחוד מהני לגבי חזקת ממון לר"ג היינו בשמא ושמא ולאפוקי ברי וברי כדאיתא בגמרא בר"פ האשה שנתארמלה והיינו דוקא היכא דליכא חזקה אחרינא לגבי חזקת הגוף כ"א חזקת ממון והרי בעולה לפניך משא"כ היכא דאיכא נגד חזקת הגוף תרתי כגון ההיא דהכא ומשארסתני נאנסתי למ"ד מקח טעות לגמרי משמע לא מהני חזקת הגוף לר"ג כ"א בהדי ברי ושמא וא"כ לר"ג מיתרצו כולהו משא"כ לרבא ואליבא דר' יהושע מתמה ר"י בעל התוספות שפיר מאי מדמי לה לספק שער לבן דהתם ליכא אלא חדא לגבי חדא אבל בחדא לגבי תרתי דלמא ר"י נמי מודה מיהא היכא דליכא ברי ושמא ואפי' בהדי ברי ושמא נמי דאפשר לא מהני ואם נאמר דמסברא פשיטא ליה לרבא אליבא דר"י אכתי לא מייתי מידי מספק שער לבן כן נראה לי נכון בעזה"י לפי שיטת ר"י ואבאר עוד לקמן בשמעתין ובסוגיא דמחליף פרה בחמור ודוק היטב:

בא"ד ונראה לרשב"א דחזקת פנויה לא חשיבא כלל לגבי חזקת הגוף עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהיא גופא קשיא מ"ש חזקת פנויה מחזקת טומאה גבי מקוה ועוד דבפרק עשרה יוחסין בפלוגתא דרב ושמואל בקידשה אביה בעיר דפליגי בחזקת פנויה ומקשה הש"ס לשמואל מ"ש ממקוה ושם יבואר וכה"ג בש"ס טובא ויש ליישב דודאי היכא שהספק בעיקר הקידושין דכיון שהעדים אין יודעין שהיא ברשות אביה אין כאן קידושין כלל מש"ה מוקמינן בחזקת פנויה משא"כ הכא שהקידושין ודאין אלא הספק אתי מעלמא אם יש בה מומין א"כ כיון דאזלינן בתר חזקת הגוף שאין בה מומין א"כ הו"ל קידושין ודאי ולא שייך חזקת פנויה ואין ספק מוציא מידי ודאי ויתיישב יותר אם נאמר דהרשב"א דהכא לשיטתא דרבינו שמשון שהביאו הפוסקים גבי גבינות ונמצאת טריפה דאפשר שהוא הרשב"א גופא או זקינו של הרשב"א בעל התוספות שכתב שם להתיר הגבינות דלמסקנא דאזלינן בתר רובא א"כ מוקמינן לבהמה בחזקת כשרות דהו"ל חזקה דאתיא מכח רובא דעדיף משאר חזקות וא"כ ה"נ דכוותיה דרוב נשים אין בהן מום מש"ה אמרינן השתא הוא דאיתרע כדאיתא להדיא בפרק עשרה יוחסין גבי מי מוציא מיד מי באומר שכ"מ הייתי והם אומרים בריא היה דמסקינן התם דכיון דרובא דעלמא בחזקת בריאים קיימי מאן מפיק נפשיה מחזקה ועוד אבאר בזה במחליף פרה בחמור לקמן כן נ"ל נכון וכן נראה מלשון חידושי הרשב"א דחולין פ"ק שהביא סברת רבינו שמשון ומייתי ראיה ממומין דשמעתין:

אלא דאכתי קשיא לי בתירוצו של הרשב"א דלכאורה סותר תחלת דברי התוספות בזה הדיבור גופא שכתבו דעיקר רבותא דרבא לאשמעינן דמהני חזקת הגוף לגבי חזקת פנויה וע"ז הקשה ר"י דאכתי לא מייתי מידי מההיא דשער לבן כדפרישית וא"כ ע"ז לא תירץ הרשב"א כלום. שהרי אם נאמר דבלאו האי דשער לבן פשיטא ליה לרבא מסברא דנפשיה דחזקת פנויה לא מהני אפילו לר"י גבי חזקת הגוף תו לא איצטריך ליה לאתויי ההיא דספק שער לבן כיון דאכתי לא שמעת מינה מידי אם לא שנאמר דהשתא ס"ל לרשב"א דהא אתא רבא לאשמעינן דמהני לר"י חזקת הגוף אע"ג דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאיכא למימר הרי מום לפניך דהיינו סברת כאן נמצא כאן היה אלא דלפמ"ש א"א לומר כן דהא רבא אאוקימתא דר"א קאי דקאמר תברא ואיהו לא אסיק אדעתיה סברא זו דכאן נמצא כאן היה ומכל שכן למאי דפרישית דגרסינן רבה והנלע"ד דודאי בין אי גרסינן רבה או רבא מ"מ אאוקימתא דר"א קאי דמהאי אוקימתא גופא מוכח דחזקת פנויה לא חשיבא למיהוי תרתי במקום חדא דאלת"ה אמאי איצטריך ר"א למימר תברא דשפיר מצ"ל מתניתין כחד תנא וברישא על האב להביא ראייה כיון שעודה ברשותו הו"ל תרתי במקום חדא משום חזקת פנויה משא"כ בסיפא שכבר כנסה תו לא שייך חזקת פנויה לא מיבעיא אם בעלה כדמשמע סתם לשון כנסה דהכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה א"כ בבעל הא קאמר ר"א גופא לעיל בדף הקודם דבבעל כ"ע מודו דלשם קידושין בעל דאין עושה בעילתו בעילת זנות וצריכה גט מדאורייתא כמ"ש שם התוספות ובחידושינו וא"כ תו ליכא חזקת פנויה כלל אלא דאפילו בכנס ולא בעל נמי סבר ר"א דלרב דקי"ל כוותיה צריכה גט מדאורייתא כפי' התוספות שם וא"כ מיתוקמא מתניתין שפיר כחד תנא ונהי דכר"ג ודאי לא מיתוקמא דהא במשארסתני נאנסתי נמי איכא הנך תרתי חזקי גופא דהא ר"א גופא ס"ל בפ"ק דף י"ג דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הוי מקח טעות לגמרי ואפ"ה קאמר ר"ג דנאמנת ולא מיתוקמא רישא כר"ג אלא דאכתי כולה מתניתין כר' יהושע הוי מצי ר"א לאוקמי והא דקתני סיפא על הבעל להביא ראייה נמי אתיא כר"י דהא דקאמר ר"י לעיל במשארסתני נאנסתי דאינה נאמנת היינו משום דאיכא נמי חזקת פנויה דהתם לא שייך האי סברא דאחלי' לתנאי משום ב"ז משא"כ בסיפא דמתני' דאיכא חזקת פנויה שפיר קאמר דעל הבעל להביא ראייה אע"כ מדלא אוקמא ר"א כולה כר"י ע"כ משום דחזקת פנויה לא חשיב כלל מטעמא דפרישית וא"כ אין לחלק בין רישא לסיפא. ומה שהוצרך רבא לאתויי ההיא דשיער לבן היינו משום דבלא"ה לא היה שום מקום לומר לאוקמי סיפא כר' יהושע דס"ד דלית ליה לר"י חזקת הגוף כלל מש"ה מייתי מספק שיער לבן דאית ליה לר"י חזקת הגוף גרידא היכא דליכא חזקת ממון וא"כ לפ"ז אפילו בדאיכא חזקת ממון נמי הו"מ לאוקמי כר"י ואפ"ה לא מהני חזקת ממון לגבי חזקת הגוף אלא בדאיכא תרתי ואז מסייע נמי חזקת ממון ועוד דמאן יימר דטעמא דר"י במשארסתני נאנסתי משום חזקת ממון דלמא משום דאיכא תרתי אע"כ מדלא אוקמא ר"א הכי ע"כ שמעינן דחזקת פנויה לא חשיבא כלל לגבי חזקת הגוף מטעמא דפרישית כן נראה לי נכון יותר ודוק היטב:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה אבל היכא דליכא חזקה דממונא כו' ונראה לרשב"א דחזקת פנויה לא חשיבא כלל לגבי חזקת הגוף עכ"ל וכתבתי דלהרשב"א גופא לאו כללא כייל דבכל דוכתי לא חשיב חזקת פנויה לגבי חזקת הגוף אלא דוקא בנדון דידן וכיוצא בזה מהטעמים שכתבתי בפנים. מיהו מה שכתבתי בפנים דבפרק עשרה יוחסין בפלוגתא דרב ושמואל בקידשה עצמה בעיר וקדשה אביה בדרך פליגי בחזקת פנויה ואחר העיון שם בתוספות משמע איפכא דלא שייך התם חזקת פנויה וע"ש בחידושינו:

בגמרא רבא אמר רישא כאן נמצא וכאן היה סיפא כאן נמצא כאן היה כך הגירסא בספרים שלפנינו אבל מנוסחות רש"י ותוספות נראה דלא הוי גרסי סיפא כאן נמצא כאן היה לכך הוצרכו לפרש דהא דקאמר ר"ג במשארסתני נאנסתי דנאמנת היינו דוקא בענין שנוכל לומר שנאנסה תחת בעלה וזה דוחק דהא בהדיא קתני דהיא אומרת משארסתני נאנסתי והוה לה למימר משכנסתני נאנסתי וכבר הרגישו הרא"ה והר"ן ז"ל ופירשו בענין אחר ולעניות דעתי דבריהם יותר דחוקין כמו שכבר כתבתי בשיטת הרא"ה לעיל בשמעתין וכן מה שכתב הר"ן ז"ל דמשנתינו דוקא בשמא ושמא נראה דוחק דא"כ אמאי קתני במתני' ברישא על האב להביא ראיה כיון דאי טוען ברי נמי סגי מלבד שעיקר הסברא דחוקה כנראה מל' הר"ן ז"ל בעצמו ולולי שאיני כדאי היה נראה לי לפרש הסוגיא בפשיטות אף לגירסת רש"י ותוספות דבלא"ה קשיא לי בשינוייא דרבא דהו"ל למימר לעולם כר"ג כסוגיית הש"ס בכל מקום לכך היה נראה בעיני דלאוקימתא דרבא אתיא מתניתין דהכא ככ"ע ולא שייכי כלל בפלוגתא דר"ג ור"י דהא דקאמר ר"ג במשארסתני נאנסתי דנאמנת היינו משום דאיכא מיגו בהדי חזקה וברי ושמא כדאיתא לעיל פ"ק דף י"ב גבי משארסתני נאנסתי גופא וכשינויא קמא וכמ"ש שם בשינוייא קמא כרבא דהכא ושינויא בתרא כר"א דהכא דאמר תברא ע"ש בחידושינו וכדאיתא להדיא בר"פ האשה שנתארמלה במסקנא דטעמא דר"ג במשארסתני נאנסתי משום מיגו מדקתני ומודה ר' יהושע ע"ש. ולפ"ז אתיא רישא דהכא אפילו כר"ג ומה"ט נמי איכא למימר דסיפא דמתניתין אתיא ככ"ע ואפילו כרבי יהושע דע"כ לא קאמר ר"י לעיל במשארסתני נאנסתי ובמוכת עץ אני דלא מהימנא אלא משום דאנוסה ומוכת עץ לא שכיחי כדפרישית בפ"ק. ובתחלת סוגיא דשמעתין דהא דקס"ד דמשנתינו תליא בפלוגתא דר"ג ור"י אינו אלא משום דבלא"ה הוי קשיא ליה רישא אסיפא אבל לרבא לא קשיא ליה מתניתין רישא אסיפא אלא הכל תלוי במי שנולד הספק ברשותו אמרינן כאן נמצא כאן היה וכמו שאפרש לקמן גבי ותנא תונא כלה דדוקא בנשואה שייך לומר כן כיון שהיא ברשות הבעל לגמרי וא"כ אתי שפיר ככ"ע כן נ"ל נכון. ובלאו האי טעמא דאנוסה ומוכת עץ לא שכיחי נמי איכא למימר דאתי אפילו כר"י דהא דקאמר ר"י התם דלא מהימנא היינו משום דלא שייך לומר כאן נמצא כאן היה ברשות הבעל דמסתמא לא נבעלה לאחר חופה דסתם חופה בא עליה לאלתר לאחר חופה כנ"ל נכון לולי דרש"י ותוספות לא כתבו כן ודו"ק:

רש"י בד"ה רבא אמר כו' מהדר לאוקמי כולה כר"ג כו' עכ"ל. לכאורה היה נ"ל דאף לפי פירושו הוצרך לזה דשפיר הא אתיא מתניתין אפילו כר"י והא דעל הבעל להביא ראייה משום דנגד חזקת ממון איכא תרתי חזקת הגוף וחזקה דאין אדם שותה בכוס ואע"ג דכל חדא חזקה איתרע דלגבי חזקת הגוף איכא כאן נמצא כאן היה ולגבי אין אדם שותה איכא חזקה אין אדם מיפייס במומין מ"מ כיון דכל חדא מהנך קמייתא עדיף מכל חדא דבתרייתא הו"ל כתרי רובי לגבי תרי מיעוטי מש"ה לא מהני חזקת ממון לגבי תרי רובי משא"כ במשארסתני נאנסתי אע"ג דאיכא חזקת הגוף שלימה דלא איתרע אפ"ה שפיר סבר ר"י דהמע"ה עדיף דלכאורה כיון דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף כ"ש תרי רובי לגבי חדא חזקה תרי רובי עדיפא מש"ה לא מהני חזקת ממון לגבי תרי רובי

ומכ"ש למאי דפרישית בסמוך בשיטת הרשב"א ז"ל דהאי חזקת הגוף דהכא הו"ל חזקה דאתיא מכח רובא וכן ההיא דחזקה דאין אדם שותה הוי רוב גמור ומיעוט בני אדם שאין בודקין א"כ הו"ל תרי רובי ממש ואיכא למימר שפיר דאתי ככ"ע והיה נראה בעיני דאפ"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דמיתוקמא כר"ג דאל"כ לא הוי רבא צריך למימר כאן נמצא כאן היה דהא בלא"ה לא קשה רישא לסיפא אליבא דר"י דרישא ליכא אלא חדא חזקה ובסיפא תרתי כדמסיק בסוף אע"כ דאיצטריך רבא למימר כאן נמצא כאן היה כדי לאוקמי נמי כר"ג דהא לר"ג חדא חזקה נמי מהני כדאמר גבי משארסתני נאנסתי וא"כ קשיא רישא ואי משום דאיכא נמי ברי ושמא ה"נ איכא ברי ושמא אע"כ דטעמא דר"ג ברישא משום כאן נמצא כאן היה דלא שייך במשארסתני נאנסתי כך היה נראה בעיני לפרש שיטת רש"י בד"ה חדא במקום תרתי דלא שייך הא מילתא אלא אליבא דר"ג דלית ליה חזקת ממון ולא אליבא דר"י ולפ"ז צריך לומר דפשיטא ליה לרש"י דחדא חזקת הגוף שלימה דלא איתרע עדיף מתרתי חזקות דאיתרעי וא"כ מדלא מהני לר"י חזקת הגוף שלימה לגבי חזקת ממון כ"ש בתרי חזקות דכל חדא איתרע ויש חזקה כנגד כ"א. והנלע"ד כתבתי מלבד מה שכבר כתבתי בסמוך יישוב אחר דאוקימתא דרבא ככ"ע ודוק היטב:

גמרא אי הכי עד שלא תתארס כו' הכא נמי אין אדם מיפייס במומין. וקשיא לי דאדרבא בנמצא ברשות הבעל אית לן למימר דאיכא חזקה דאין אדם שותה כו' ואיכא נמי חזקה דאין אדם מיפייס במומין וא"כ ע"כ כיון שכנסה קים ליה בודאי שהיא בחזקת שאין בה מומין שכבר בדקה קודם אירוסין וא"כ בודאי ברשותו נולדו ונ"ל ליישב דהא דאמרינן חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו דקאמר הכא לאו דודאי בדקה וראה וניפייס דא"כ הו"ל למיטען הכי דמסתמא היא יודעת בדבר אם בדקה במומין שבסתר דהא מתניתין בדליכא מרחץ איירי ועוד דמתניתין ע"כ בכל ענין איירי אפילו אם עומד וצווח שלא בדקה אלא דאנן הכי אמרינן כיון שלא חש לבדקה קודם נישואין מסתמא מחיל אתנאיה ולא איכפת ליה והו"ל כאילו ראה ונתפייס ואפילו אם עומד וצווח שלא מחל דברים שבלב נינהו ועל זה אמרינן שפיר דאיכא חזקה כנגדה שאין אדם מתפייס במומין משא"כ אם נאמר לקיים כל הנך חזקות ולומר דמסתמא כבר בדקה בפועל קודם אירוסין א"כ אם הוא טוען שלא בדקה בפועל הו"ל טענת ברי וברי ונראה דבזה הבעל מהימן כדאמרינן גבי פתח פתוח דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וה"נ מסתמא איירי שטוען מיד לאחר שכנסה כמבואר בטור ובש"ע סי' קי"ז בשם הרמב"ם ז"ל ע"ש וכ"ש דלמאי דקי"ל כרב ואיירי מתני' דהכא בקידשה ע"ת וכנסה סתם א"כ לית לן למימר שבדקה קודם אירוסין וידע מאלו המומין ולא התנה אלא על מומין אחרים כן נראה לי ודו"ק:

דף עו.

רש"י בד"ה וחדא במקום תרתי כו' דבמקום חזקה דגופא חזקה דממונא לאו כלום היא עכ"ל. כבר כתבתי בזה בל' רש"י בד"ה רבא אמר ע"ש מיהו לכאורה נראה דמ"ש רש"י דחזקת ממון לגבי חזקת הגוף לאו כלום הוא אליבא דר"ג היינו דוקא בהדי ברי ושמא כדמשמע להדיא בר"פ האשה שנתארמלה אלא דמסתימת לשון רש"י ז"ל לא משמע הכי אלא דחזקת הגוף לחוד נמי עדיף מחזקת ממון דלא חשיב כלל אפילו למיהוי תרתי וטעמו בזה דכיון שהמוחזק טוען שמא לא מהני ליה חזקת ממון דכיון דאיכא חזקת הגוף הו"ל כודאי דהא בכל דוכתי אזלינן בתר חזקה א"כ הוי כאילו הדבר ידוע לבעל ומה יועיל לו חזקתו והא דאמרינן בעלמא דלא אזלינן בממונא בתר רובא אע"ג דעדיף מחזקת ממון צ"ל דלפירש"י נמי היינו דוקא כשהמוחזק טוען ברי נגד הרוב כמו שכתבתי בזה במקום אחר ועוד אבאר בזה בסוף הסוגיא לקמן גבי כל שנולד הספק ברשותו והא דמהני ברישא דמתניתין חזקת ממון גבי חזקת הגוף היינו משום דאיתרע מכח כאן נמצא כו' משא"כ בסיפא אע"ג שהביא עדים דמשנתארסה היו בה ואיתרע חזקת הגוף אפ"ה כיון דאיכא נמי חזקה דאין אדם שותה המסייע לבעל הו"ל הנך תרתי כמו חזקת הגוף שלימה ותו לא מהני חזקת ממון כלל דהו"ל כודאי כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ויבואר עוד לקמן ודוק היטב:

קונטרס אחרון רש"י בד"ה וחדא במקום תרתי כו' העליתי דאף לשיטת רש"י וסייעתו דאף בחזקת הגוף לחוד מוציאין ממון היינו דוקא בחזקה דלא איתרע כי האי דהכא דכיון דאמרי' כאן נמצא וכאן היה לא איתרע רשותו כלל וחזקה כי האי עדיף מתרי חזקות דאיתרעי וכבר הארכתי בזה במקום אחר:

בד"ה רב אשי כו' מהדר נמי לאוקמה כולה כר"ג כו' עכ"ל. לפמ"ש לעיל בשיטתיה דרבא דלולי פירש"י הוי אפשר לאוקמי ככ"ע א"כ בהאי שינויא דרב אשי נמי איכא למימר הכי דהא דפליג ר"י עליה דר"ג במ"ע היינו דוקא משום דאנוסה ומוכת עץ לא שכיחי ודוקא לסברת המקשה ס"ד דמתניתין תליא בפלוגתא דר"ג ור"י מדקשיא רישא אסיפא משא"כ לשינויא דרבא ורב אשי לא שייך פלוגתא בהכי ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה רישא מנה לאבא בידך לכאורה היה נראה לר"י לפרש כו' וחזר בו ר"י כו' מדלא קאמר או שאמר ברי לי כו' עכ"ל. אבל הרמב"ן והרשב"א והר"ן ז"ל כתבו דטעמא דרב אשי היינו משום דסיפא איכא ברי ושמא ורישא ליכא ברי ולדבריהם צ"ל דהא דלא קתני או שיאמר ברי לי היינו משום דעיקר מתניתין במומין שבסתר איירי ואין דרך האב לידע בהן כדפרישית דבלא"ה צ"ל כן דלא תיקשי אדרב הונא ור"י דאמרי ברי ושמא ברי עדיף והר"ן ז"ל כתב קצת בדרך אחר ויבואר לקמן וכל מה שיש לדקדק בזה בדבריהם ובמה שכתב דמסתמא רב אשי לא פליג אדשמואל יבואר בסוף הסוגיא דהמחליף פרה בחמור דבסמוך ע"ש ולולי שהרשב"א והר"ן ז"ל כתבו להדיא דהיכא דהאב טוען ברי לרב אשי מהימן היה נראה לי לפרש בשיטה זו דלמאי דהוי טעמא דרב אשי דברי דידה לא מהני לאב א"כ טענת ברי דידיה נמי לא מהני ליה דהו"ל ברי גרוע דכיון דלית ליה למידע אמרינן דכי היכי דמספקא לדידן בלא טענותיהם בזמן המום ה"נ מספקא ליה לאב ומש"ה טוען ברי ולא דמי לברי ושמא דעלמא כגון מנה לי בידך או באומרת משארסתני נאנסתי דמהני מיהא בהדי חזקה והיינו דכיון דטוענת ברי במאי דאית לה למידע לא חשדינן לה שמשקרת במזיד כיון שאין אדם מכחישה והחזקה מסייעה וכמ"ש לעיל בפ"ק דף י"ב אליבא דרב הונא ורב יהודה ליישב קושיית התוספות ע"ש ודו"ק:

בא"ד ונראה לו פירוש הקונטרס עיקר דרישא מנה לאבא בידך ולא מהני. חזקת האשה לגבי האב עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על סברא זו דבכל הש"ס משמע דאין לחלק בכך לענין חזקה כמו שתמה הר"ן ז"ל ועוד דביבמות דף ל"ד ע"ב גבי וכולן שהיה להן ספק קידושין משמע דמהני חזקת פנויה של האשה לגרוע חזקת הצרה לענין יבום כמ"ש שם התוספות א"כ כ"ש בחזקת הגוף דעדיף מחזקת פנויה כמ"ש הרשב"א בד"ה אבל היכא כו' ודוחק לומר דרשב"א ור"י פליגי בסברות הפוכות ועוד דהא קי"ל כר"י בפ"ק דף י"ג דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה דמהני לבת חזקת האם ונהי דבקידושין פרק האומר דף ס"ו בעובדא דינאי פירש"י דלא מהני לה חזקת האם מ"מ הא מסיק רש"י דכיון שאין האם לפנינו ואין הדבר נוגע לה מה שאין כן הכא דהבת לפנינו והיא צריכה ג"כ לאותה חזקה אי הוי קידושי טעות או לא ואף במקום שאין האם לפנינו השיגו התוספות על רש"י בפ' האומר ע"ש והנלע"ד בזה דלפירש"י ותוספות רב אשי נמי אית ליה שינויא דרבא דרישא כאן נמצא כאן היה ואיתרע חזקה משא"כ בסיפא. אלא דהוי קשיא ליה קושיא דאביי משנתארסה נמי ובהא לא ניחא ליה שינויא דרבא דתרתי לגבי חדא ועוד דלא ניחא ליה לרב אשי לדחוקי מתני' דמשארסתני נאנסתי דוקא כשיש לומר דאחר שכנסה זינתה ומש"ה משני רב אשי דהא דלא מהני ברישא חזקת הגוף דאיתרע מכח כאן נמצא כו' היינו משום דאיכא נמי ריעותא אחריתי בהאי חזקה דהו"ל מנה לאבא בידך וחזקת הבת לגבי האב לא מהני היכא דאיכא למימר כאן נמצא כאן היה כן נ"ל מוכרח בכוונת רש"י ותוספות כמו שיבואר לקמן בסוף הסוגיא דהמחליף פרה בחמור ע"ש:

בד"ה מודה ר"מ כו' עיין בספר מג"ש:

קונטרס אחרון בתוספות בד"ה רישא מנה לאבא בידן כו' ונראה לי פירוש הקונטרס עיקר דלא מהני חזקת האשה לגבי האב וכתבתי דהא נמי לאו כללא הוא דוודאי בכל דוכתא מהני כמו שהבאתי כמה ראיות בפנים אלא דוקא הכא כתב ר"י כן דחזקת הבעל איתרע טובא דרב אשי נמי אית ליה שינוייא דרבא דאמרי' כאן נמצא וכאן היה:

בד"ה ואמאי מנה לי בידך תימא מאי אקשי לרב אשי טפי מלכל הני אמוראי כו' ומיהו לא יתכן לפרש כן למאי דגרסינן בתוספתא במומין הראויין להוולד כו' עכ"ל. גם בזה כתב מורי זקני ז"ל דלא ידע מאי מקשה מהתוספתא דאפשר דקים ליה לתלמודא דלאו מתרצתא היא עוד כתב בדרך אחר שכוונתי לדעתו בשינויא קצת דודאי לרבא הוה אתי ליה שפיר לאוקמי ביותרת ומטעמא דראה ונתפייס כיון דלר"מ לא מהני האי חזקה דראה ונתפייס היכא דאיכא תרתי מש"ה שייך שפיר לומר דמודה היכא דליכא אלא האי חזקה כגון במומין הראוין לבא דהיינו יותרת דלא מהני אלא צריך להביא עדים שראה ונתפייס אבל לרב אשי דלא איירי ר' מאיר כלל בחזקה דראה ונתפייס קס"ד דרב אחא בריה דר' אויא דליכא לאוקמי בהכי דלא שייך ומודה כך היה נ"ל לכאורה אלא דלענ"ד אין צורך לזה דשפיר יש לתרץ כמ"ש התוספות דמומין הראוין לבא עמה מבית אביה לבית בעלה היינו שאין לבעל להכיר בהן ומה שהקשו מהתוספתא נ"ל דהאי ברייתא אחריתי היא ומהאי ברייתא לא קשה מידי דהכי קאמר ומודה ר"מ במומין שראוין להוולד שעל האב להביא ראייה משום דאיכא למימר שנולדו עמה ותו ליכא למימר דאוקי אחזקת הגוף שאין החזקה מבוררת וכמ"ש התוספות בפ"ק דחולין ובריש נדה דלא הוי חזקה ודוקא באותן מומין דודאי לא נולדו עמה קאמר ר"מ על הבעל להביא ראיה שהיא חזקה מבוררת והתימא קיימת לדעתי על התוספות שלא הרגישו בזה דבמומין דאפשר שנולדו עמה דלא הוי חזקה וע"כ דלא מקשה ר' אחא מהאי ברייתא דתוספתא אלא שזו הברייתא דמייתי רב אחא ברייתא אחריתי היא דלא קתני הראוין להוולד אלא מומין הראוין לבא דמהאי לישנא לא משמע ראוין להוולד אלא שראוין לבא עמה מבית אביה ולא ירגיש בהן הבעל כפי' התוס' ואף אם נאמר דהתוס' דהכא נחתו לסברת רבינו שמשון שהביאו הפוסקים בטוי"ד סי' פ"א בגבינות הנעשות מטריפה והבאתי לעיל בשמעתין דלבתר דקי"ל דאזלינן בתר רובא אפילו בחזקה שאינה מבוררת בשעתה הו"ל חזקה דאתיא מכח רובא ורוב נשים אין בהם מום מש"ה אמרינן השתא הוא דאיתרע כדאמרינן גבי הוא אומר שכ"מ הייתי שהבאתי לעיל מ"מ איכא למימר דאפ"ה מודה ר"מ שעל האב להביא ראיה דודאי לא עדיפא חזקה דאתיא מכח רובא שעכשיו נתברר שהיא מהמיעוט יותר מרוב גמור דקי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב להוציא ממון ולפ"ז לא איירי ר"מ אלא במומין שא"א לומר שנולדו עמה בשעת לידה דא"כ הו"ל חזקה המבוררת בשעתה ולבתר הכי נמי איכא חזקה דאתיא מכח רובא שרוב הנשים אין בהם מום ואע"ג דעכשיו היא מהמיעוט אמרינן השתא הוא דאיתרע כדמסיק הש"ס פרק עשרה יוחסין דף ע"ט גבי הוא אומר שכ"מ הייתי דא"כ יש להאב חזקה ורוב וטענת הבעל מיעוטא דמיעוטא וכדמסקינן להדיא בר"פ האשה בתרא דהיכא דאיכא רוב וחזקה הו"ל כמיעוטא דמיעוטא דאפילו ר"מ לא חייש לה ומש"ה מהני הכא לר"מ אפי' להוציא ממון וא"כ ע"כ דהאי ברייתא דמייתי רב אחא היינו ברייתא אחריתי וכדפרישית:

גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור כו' ופירש"י ותנן בקידושין כל הנעשה כו' נתחייב חבירו באונסי חליפין כו' עכ"ל. וכתב בעל המאור ע"ז דא"כ הו"ל הא מילתא ודרמי בר יחזקאל לקמן דלא כהלכתא דהא קי"ל פירי לא עבדי חליפין ע"ש וכבר כתבתי באריכות בפרק הזהב דלענ"ד בחליפין כי האי דהיינו שוה בשוה לכ"ע מהני אפילו בפירות וכל מילי לבר ממטבע ולאו מדין חליפין אלא מדין שוה כסף דקי"ל דהרי הוא ככסף ואע"ג דלא קייצי דמייהו כדמסקינן פ"ק דקידושין דשיראי לא צריכי שומא ונהי דתיקנו חכמים דמעות אינו קונה היינו משום שמא יאמר נשרפו חיטיך בעלייה מ"מ בשוה כסף לא שייך לומר כן דאם כן לאידך גיסא נמי אם אינו קונה יאמר הלה נאבד או נשרף פרתך וכמ"ש בכל זה שם באריכות ליישב הסוגיא דהתם ולפ"ז יתיישב יותר מימרא דר"י אמר שמואל דשמעתין דאמר על בעל החמור להביא ראיה דנהי שמשך בעל החמור את הפרה מ"מ אנן סהדי שלא נתכוין בעל הפרה להקנות לו הפרה במשיכה אלא באופן שיגיע דמי שוויו לידו דהיינו שיהא החמור קיים בשעה זו וכמאן דאתני דמי ומש"ה על בעל החמור להביא ראיה שנתקיים זה התנאי דאל"כ הו"ל מקח טעות למפרע והדרא הפרה למרא קמא דהו"ל כאומר איני יודע אם פרעתיך דחייב דאין ספק פרעון מוציא מידי ודאי חוב ובהא מייתי שפיר ראייה ותנא תונא כלה וכדמסיק ר"נ בר יצחק דהיינו כלה בבית אביה ולקידושין דאע"ג שהאב מוחזק אפ"ה צריך להביא ראיה כיון דאנן סהדי שלא נתן לו הקידושין אלא באופן שיתקיימו הקידושין דהיינו אם לא ימצא סימפון וכ"ש אי איירי מתניתין בקידש ע"ת וכנס סתם למ"ד דשמואל נמי מודה בה ומוקי מתני' דרישא בהכי ועלה קתני מתניתין דעודה בבית אביה א"כ א"ש דעל האב להביא ראיה שנתקיים התנאי בבירור אלא אפילו למאן דמוקי אליבא דשמואל לעיל בקידש סתם וכנס סתם אפ"ה אנן סהדי דע"מ כן קידשה שלא יהיו בה מומין דהא סימפון מיקרי ומש"ה על האב להביא ראייה כן נ"ל ואפילו למאי דאמרינן לעיל דף ע"ג ע"ב דלשמואל מספקא ליה בסתם בני אדם אם מקפידים כפירש"י שם מ"מ כבר כתבתי שם דספיקא הוי דוקא בסתם בני אדם שכונסין סתם אי מחיל מה שאין כן ברישא דמשנתינו בעודה ארוסה לכ"ע הוי סימפון וכמאן דאתני דמי כן נ"ל נכון ובלשון התוספות אבאר יותר ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אמר רב יהודא אמר שמואל המחליף פרה בחמור ופרש"י ותנן בקידושין כל הנעשה דמים באחר נתחייב חבירו באונס חליפין וכתב בעל המאור ז"ל דלפ"ז אתייא סוגיא דהכא דלא כהלכתא דהא קי"ל פירות לא עבדי חליפין וכתבתי ליישב לפמ"ש באריכות בפרק הזהב דבחליפין דשוה בשוה כ"ע מודו דעבדי חליפין ועיין במסכת קידושין:

תוס' בד"ה על בעל החמור להביא ראייה אעפ"י שהוא מוחזק וחזקת הגוף נמי מסייע כו' עכ"ל. נראה ברור מהמשך דבריהם שכל דבריהם בזה הדיבור אינן אלא על עיקר דינו דר"י אמר שמואל לפי מאי דמסיק ר"נ בר יצחק דכיון דכבר מסיק הש"ס האי סברא דחזקת ממון דמקשה אכלה דרישא מי דמי התם האב מביא ראיה ומפיק ואסיק אדעתא נמי סברא דחזקת הגוף דמקשה אכלה דסיפא מי דמי התם בעל מייתי ראיה ומרע לחזקה דאב אם כן שפיר קשיא להו נהי דמסיק ר"נ בר יצחק דמייתי שפיר ותנא תונא כלה בבית אביה ולקידושין אכתי קשיא לן טעמא דמילתא דכיון שיש לבעל החמור כל הני מילי מעליותא אמאי צריך להביא ראיה ועל ענין זה סובב והולך זה הדיבור נמצא דלפ"ז אין מקום לקושיית מהרש"א ז"ל דלפירושם דמרא קמא וכן לפירושם דשעת מציאתן מאי מייתי מכלה בבית חמיה דודאי למאי דהוי בעי למימר דותנא תונא היינו כלה בבית חמיה לא הוי טעמא משום הכי אלא לענין דכי היכי דלא מהני חזקת ממון לבעל במקום חזקת הגוף דאב ה"נ לא מהני חזקת ממון לבעל החמור במקום חזקת מרא קמא ואע"ג דלפ"ז דהוי טעמא דשמואל בחמור משום מרא קמא הו"מ לאקשויי דשמואל אדשמואל מכל הנך דמקשו התוס' מ"מ ניחא ליה לתלמודא לאקשויי עליה בהאי מימרא גופא דקאמר והא לא דמי ותנא תונא וזה ברור ובאמת פליאה בעיני על מהרש"א ז"ל אמאי קשיא ליה טפי האי ותנא תונא דכלה בבית חמיה לשני פירושים הראשונים שבתוספות דלפי' רש"י נמי קשיא הא מילתא גופא וכמו שאבאר וכן לפירוש ריב"א בסוף הדיבור שאין מועיל חזקתו מספק בממון חבירו ומאי טעמא דכלה בבית חמיה הרי הבעל מחזיק בממון שלו ולא בשל חבירו ואפ"ה צריך להביא ראיה אע"כ כדפרישית שכל דבריהם היינו לפי מסקנא על עיקר הדין כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד והא דפריך הש"ס בהשואל כו' אלמא לא מוקמינן אחזקת מרא קמא כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל דלא דמי והיינו למאי דפרישית בל' הגמרא דדוקא הכא שייך לומר אוקי אחזקת מרא קמא כיון שעיקר הספק בגוף המקח והקידושין כדפרישית דודאי ע"מ כן מסר בעל הפרה פרתו לבעל החמור אדעתא דהכי שיגיע דמי שוויים לידו דהיינו שיהא החמור קיים באותו שעה וכן בקידושין מסר הקידושין אם יתקיים התנאי שתהא אשתו שלא ימצא בה סימפון וכיון שהספק בגוף המקח והקידושין לגמרי אוקי בחזקת מרא קמא משא"כ בהשואל דאיירי לענין הוולד שלא נזכר בשעת המקח ומסתמא הולד בתר פרה גרירא וכיון שהפרה קנוייה בודאי ללוקח לא שייך להעמיד הולד בחזקת מרא קמא וכה"ג יש לתרץ ההיא דכור בשלשים שאין שם בטול מקח לגמרי כן נראה לי לולי שהתוספות לא משמע להו לחלק בכך והנלע"ד כתבתי ונוטה קצת לפי' ריב"א ודו"ק:

בא"ד וליכא למימר דהתם היינו טעמא דמדלא דק כו' והא טעמא לאו משום רובא הוא אלא משום דלא דק כו' עכ"ל. גם בזה היה נראה לי דלולי דבריהם לא קשה מידי דודאי אי הוי אזלינן בתר רובא בממון לא הוי שייך לומר מדלא דק דלא היה צריך להתנות דסתמו כפירושו כיון דרובא דעלמא לרדיא זבני אלא משום דלא אזלינן בתר רובא בממון צריך להתנות ואמרינן שפיר מדלא דק להתנות ודאי לשחיטה זבניה כן נראה לי לולי שהתוספות לא כתבו כן:

בא"ד ע"כ נראה דטעמא דשמואל כו' כי היכי דעכשיו הוא מת כו' ודוקא גבי מיתת החמור וגבי מום וגבי מחט כו' עכ"ל. ונראה דכוונתם בזה לאפוקי מחזקת מקוה וכולה סוגיא דפרק עשרה יוחסין ודפ"ק דנדה דמשמע דלעולם חזקה קמייתא עדיפא ולא אמרינן הרי חסר לפניך אלא בדאיכא תרתי כן נראה לי בכוונתן אלא דאכתי טעמא דמילתא לא ידענא ולכאורה היה נ"ל דדוקא בהנך תלת דשעת מציאתן מסייע לחזקת מרא קמא הוא דאמרינן הכי אלא דלפ"ז לא הוי מקשו מידי מההיא דקידשה אביה בעיר דהתם אדרבה שעת מציאתן מרע' לחזקת מרא קמא דאם נאמר שהיתה בוגרת מקודם מפקינן לה מחזקת מרא קמא שהוא האב. ולכאורה היה נ"ל בכוונת התוספות דדוקא גבי מיתת החמור אמרינן כיון דעכשיו מת למפרע נמי מת משום דחזקת הגוף דחמור לא אלים כ"כ שהיא חזקה העשויה להשתנות דכל בעלי חיים סופן למות כמבואר סברא זו כמה פעמים בפוסקים ובמומין ומחט אע"ג שאין עשויין בודאי להשתנות אפ"ה חזקת הגוף דידהו לא אלים שאינן חזקות מבוררות בשעתן כמבואר ג"כ בתוספות פ"ק דחולין ובפ"ק דנדה ובפוסקים ואף לשיטת החולקים שכתבתי לעיל דאכתי הו"ל חזקה דאתיא מכח רובא מ"מ האי סברא דשעת מציאתן מרעא לה משא"כ במקוה ודכוותה שהחזקות מבוררות בשעתן לא אמרינן כשעת מציאתן זו סברת התוספות ואהא קשיא להו שפיר מקידשה עצמה בעיר דאע"ג דחזקת נערות עשוייה להשתנות בודאי אפ"ה לא קאמר שמואל הרי בוגרת לפנינו בשעת מציאתן וא"כ קשיא להו ההיא דחמור דשמעתין כן נ"ל נכון בכוונתם אלא דאכתי קושייתי הראשונה במקומה עומדת אמאי לא מפרשו בפשיטות דטעמא דהנך תלת משום דשעת מציאתן מסייע לחזקת מרא קמא ותו לא תיקשי להו מקידשה עצמה בעיר כדפרישית ויתיישבו ג"כ כל מה שהקשו מנמצא נגחן ואינך וצ"ע ליישב ומה שיש לדקדק בדבריהם עוד יתבאר בפרק עשרה יוחסין בעזה"י ודוק היטב:

דף עו:

בא"ד ונראה לריב"א דדוקא הכא שמחזיק עצמו מסופק בפרה ואין לו שום טענה ברורה עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל א"כ מאי מייתי ותנא תונא מכלה בבית אביה הא התם אפילו האב והבת טוענין ברי לא מהני כמ"ש התוספות לעיל כו' עכ"ל ולכאורה יש לי לדקדק בדבריו דהא התוספות דקדקו כן לעיל מדקתני במתני' על האב להביא ראיה ולא קתני או שיאמר ברי לי וא"כ בההיא דמחליף פרה בחמור גופא דקתני נמי על בעל החמור להביא ראייה איכא נמי למידק הכי דלא מהני טענת ברי אלא דבהא איכא למימר דמסתמא בעל החמור טוען שמא דודאי אורחא דמילתא שבשעת המקח ראו שניהם שהחמור היה קיים אלא בשעה שנתעסקו במשיכת הפרה ביני וביני מת החמור וא"כ מסתמא שניהם טוענין שמא משא"כ במתניתין מסתמא האב והבת טוענין ברי וא"כ יפה הקשה מהרש"א ז"ל לפי הבנתו בדברי ריב"א דמה שכתב ואין לו טענה ברורה היינו שאין טוען ברי ולפ"ז צ"ל דריב"א לא נחית לקושיית ר"י בעל התוס' בד"ה רישא מנה לאבא אלא במ"ש בשם הרשב"א והר"ן ז"ל דבמתני' ודאי אי טוען ברי מהני:

אמנם לענ"ד נראה דמ"ש ריב"א ואין לו טענה ברורה היינו שאין טענתו ברורה לב"ד דיש לנו לומר שהחזיק עצמו בספק ממון חבירו ואין תפיסתו ראיה על טענתו כיון דבלא טענתו נולד הספק בענין הזמן כמ"ש התוספות זה החילוק בכמה דוכתי וכתבתיו ג"כ בשמעתין ולפ"ז אף על גב דטוען ברי והוא מוחזק נמי לא מהני לר"י אמר שמואל דאין ספק מוציא מידי ודאי חזקת מרא קמא משא"כ בההיא דמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן וכור בשלשים שאין הספק אלא מצד טענתם וא"כ כיון דטענתו ברורה להב"ד כדמסקו התוספות מש"ה לא מהני חזקת מרא קמא דהא ריב"א לא בא לתרץ אלא מהנך תרי שהקשו התוספות מדברי שמואל עצמו אבל לא משאר סוגיות הש"ס דהא בלאו הכי לא קיימא מסקנא הכא כר"י אמר שמואל לקמן בשמעתין:

מיהו אין לתמוה על סברא זו דלר"י אמר שמואל לא מהני חזקת ממון אפילו בטענת ברי לגבי חזקת מרא קמא כיון שהברי גרוע ולית להו למידע שהרי הספק נולד מעצמו לכל העולם ומש"ה לא מהני ליה נמי חזקת ממון לטענתו דמסתמא הוא מוחזק בפרה בעדים בענין דלא מצי למיטען שלי היתה מעולם או החזרתי לך אלא שידוע לכל שמה שהוא מוחזק בפרה היינו מחמת חילופי החמור וכיון שהספק בגוף המכר מוקמינן בחזקת מרא קמא והרי זה דומה למי שמחזיק בקרקע יתומים ולא אכלה שני חזקה בחיי אביהם דאע"ג שהוא מוחזק וטוען ברי לא מהני אע"ג דהיתומים טוענין שמא וכ"ש בידוע שהגיע לידו בתורת משכנת' כעובדא דרבה בר שרשום וכן במי שיש לו פקדון אצל חבירו בעדים בענין שאין לו מיגו ומת המפקיד הרי היורשים מוציאין הפקדון מיד הנפקד אע"ג דטוען ברי שלקחן אח"כ והיורשים טוענים שמא אפ"ה כיון דלא הו"ל למידע לא מיקרי ברי ושמא עם חזקת ממון וה"נ דכוותיה לר"י אמר שמואל כן נ"ל בכוונת ריב"א אליבא דר' יהודה ואף על גב דר"י גופא אית ליה ברי עדיף היינו בברי טוב וכמ"ש התו' בפ"ק דף י"ב ע"ב ע"ש ובחידושינו:

נמצא דלפ"ז לפי' ריב"א מייתי שפיר ותנא תונא כדמסיק רב נחמן בר יצחק דהיינו מכלה בבית אביה ולקידושין והיינו כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה כלה דעיקר ראייתו דלא מהני חזקת הגוף דחמור לבעל החמור כי היכי דלא מהני חזקת הבת להאב דאי ס"ד דמהני חזקת הגוף הו"ל טענתו ברורה לב"ד דהא אזלינן בתר חזקת הגוף עם חזקת ממון היכא שטענתו ברורה וה"נ ע"י חזקת הגוף הדבר מסור לב"ד דהא אזלה לה חזקת מרא קמא משא"כ בסיפא בכלה בבית חמיה דאיכא חזקת הגוף גמורה ואיכא נמי טענת ברי דידה מש"ה על הבעל להביא ראיה כן נ"ל ברור בכוונת ריב"א דמפרש נמי מסקנא דר"נ בר יצחק כרב אשי כלשון התוספות בד"ה כלה ועפי"ז יש להשיב על דברי הגאון מהר"ר צבי אשכנזי בתשובותיו סימן ב' שרוצה להחזיק ראיות הט"ז דלא מהני חזקת חי אף לפי' ריב"א ויליף מינה לשאר חזקת חי וליתא דלריב"א הכא הוא דלא מהני חזקת חי דחמור לבעל החמור משא"כ חזקה גמורה מהני וזה ברור ומה שיש לדקדק עוד בזה על לשון הט"ז והחכם השואל בתשובה הנ"ל אין להאריך והמשכיל יבין ואף למי שלבו נוקפו לפרש דברי ריב"א במה שאמר ואין לו שום טענה ברורה על הדרך שכתבתי מ"מ הדברים ראוין לאומרן לפי הדרך שכתבתי בלשון הגמ' בעיקר טעמא דרב יהודה אמר שמואל ודוק היטב:

קונטרס אחרון תוספות ונראה לריב"א דדוקא הכא שמחזיק עצמו בספק ואין לו טענה ברורה עיין בפנים מה שכתבתי בד"ה ומתוך מה שכתבתי שיש לפקפק על דברי הטורי זהב י"ד סי' ש"צ לענין אבילות שרוצה להוכיח דלא מהני חזקת חי היכא שעכשיו מת והגאון מהר"ר צבי אשכנזי החזיק על ידו בתשובותיו סי' ג' והוסיף דאף לפירוש ריב"א כן הוא ולפמ"ש ליתא וכן במה שהביא ראיה מנגע בא' בלילה יש לי להשיב ואין כאן מקומו להאריך ודעתי לפרש בעזה"י לנכון בפ"ק דחולין ובריש פ"ק דנדה כי שם מקומו:

בא"ד ולפ"ז לא א"ש פ"ה דבסמוך כמו שאפרש עכ"ל. כן הגיה מהרש"ל ז"ל אלא דמהרש"א ז"ל כתב לקיים הנוסחא שלפנינו ולפ"ז א"ש פ"ה דבסמוך ע"ש באריכות ולענ"ד א"א לומר כן דפי' הקונטרס כפי' ריב"א דא"כ מאי מייתי מותנא תונא כלה מדר' יהושע הא ר"י במשארסתני נאנסתי איירי דהיא אומרת משארסתני נאנסתי בטענת ברי ויש לה ג"כ חזקת הגוף גמורה ואפ"ה קאמר ר"י דלא מהימנא אע"כ לפי' ריב"א צריך לפרש ותנא תונא מדר"ג וכרב אשי כמ"ש התוספת בדבור שאח"ז דלא מקרי חזקת הגוף בכה"ג לבעל החמור וא"כ לא מיקרי טענה ברורה וכדפרישית וא"כ יפה כתבו התוספות דלפ"ז לא א"ש פ"ה דבסמוך כמו שהגיה מהרש"ל ז"ל וזה ברור ודברי מהרש"א ז"ל צ"ע ויותר יש לתמוה עליו דהוא עצמו כתב לריב"א בטענת ברי תליא מילתא וא"כ תיקשי משארסתני נאנסתי ודוק היטיב:

רש"י בד"ה כלה בבית חמיה סיפא דמתניתין כו' על הבעל להביא ראיה כו' עד סוף הדבור. כבר כתבתי דלמאי דס"ד עכשיו הוי עיקר טעמא דר"י אמר שמואל משום מרא קמא דס"ד דמרא קמא חשיב כמו חזקת הגוף וא"כ מייתי שפיר ראיה דכי היכי דבכלה בבית חמיה הבעל צריך להביא ראיה אעפ"י שהוא מוחזק משום דלא מהני חזקת ממון לגבי חזקת הגוף ה"נ לא מהני לבעל החמור חזקת ממון דפרה לגבי חזקת מרא קמא ועל זה דחי תלמודא דלא דמי דע"כ לא דמי חזקת מרא קמא כמו חזקת הגוף דמרא קמא לחוד ודאי לא מהני כמו שהקשו התוספות לעיל בד"ה על בעל החמור מכמה סוגיות ובהך סברא גופא דחי הש"ס דאין ללמוד חזקת מרא קמא מחזקת הגוף ואי תיקשי למאי דס"ד עכשיו דמרא קמא חשיב כמו חזקת הגוף א"כ אמאי על הבעל להביא ראיה הא אית ליה חזקת מרא קמא הא ליתא דחזקת ממון ודאי לא חשיב כחזקת מרא קמא דחזקת ממון אינו מברר הספק אלא שאין כח ביד הב"ד להוציא מידו ואם תפס הלה ג"כ אין מוציאין מידו וא"כ שאין התפיסה מברר הספק מש"ה חזקת הגוף עדיף שמברר הספק שאנו דנין דחזקה הו"ל כודאי משא"כ בחזקת מרא קמא למאן דאית ליה דהוי חזקה גמורה מצד תפיסתו אלא דלעולם הוי ברשות מרא קמא כדקי"ל הגודרות אין להם חזקה ולעולם שם בעליהם עליהם וכמ"ש התוספות פרק השואל דף ק' ע"ש ה"נ הבת לעולם היא בחזקת אביה שאין בה מום והו"ל כודאי מש"ה לא מהני לבעל חזקת ממון מצד תפיסתו כיון דאית לה טענה ברורה כן נ"ל בכוונתו ודו"ק:

בד"ה אליבא דמ"ד קידושין כו' ואי קשיא כו' הא שמואל אמר בפ"ק הלכה כר"ג אין ה"נ ומסקנא לא קיימא הכי עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה הא רב יהודא גופא אמר בפ"ק משמיה דשמואל הלכה כרבי גמליאל וא"כ לר"י גופיה קשיא דשמואל אדשמואל אלא דלא קשה מידי דהא מסקינן לעיל בפ"ק דר"י משמיה דשמואל לא קאמר אלא היכא דאיכא ברי ושמא בהדי מיגו ולחד לישנא ברי ושמא בהדי חזקה ואם כן לר"י גופיה ל"ק דשמואל אדשמואל דס"ל כי האי שינויא דמיגו אלא דאכתי קשיא ליה לרש"י מסוגיא דגמרא דמשמע ליה דהאי שינויא דחזקה עיקר כמבואר מלשונו בשמעתין דחזקה לחוד מהני לר"ג או אפילו אם נאמר בלשון רש"י בכולה שמעתין דחזקה היינו בהדי ברי ושמא ממש מדקאמר רב יהודה הכא על בעל החמור להביא ראייה משמע נמי דאפילו ברי ושמא בהדי חזקה לא מהני וא"כ קשיא ליה שפיר אסוגיא דעלמא בשינויא דכר"ג בברי ושמא וחזקה הלכה כמותו קאמר שמואל ואהא מתרץ רש"י שפיר דבאמת לא קיימא מסקנא הכי כנ"ל נכון בשיטת רש"י ויבואר עוד בסמוך:

אמנם למאי דפרישית שפיר הוי מצינן לאוקמי רישא וסיפא כר"ג דהא ר"ג לא פליג אדר"י אלא משום מיגו אלא משום דאכתי הוי קשה רישא וסיפא אהדדי דהא כרבא ורב אשי א"א לאוקמי כמ"ש רש"י בזה הדבור גופא ולעיל בשמעתין וליכא למימר דלעולם רישא כר"ג ומודה בדליכא מיגו וסיפא משום דאיכא תרתי חזקות דאין אדם שותה הא ליתא דהא לרב יהודא אמר שמואל אדרבא לבעל איכא תרתי ותלת חזקות חזקת ממון וחזקה דאין אדם מתפייס לכך הוצרך לפרש דלסברת ר' יהודה עכשיו ע"כ ס"ל כר"א דאמר תברא והיינו משום דס"ל דר"ג ור"י אפי' בלא מיגו נמי פליגי אלא דשמואל לא פסק הלכה אלא בדאיכא נמי מיגו כנ"ל:

מיהו לולי פירש"י ותוספות היה נ"ל לפרש הסוגיא בפשטות דלר"י אמר שמואל מיתוקמא מתני' דכלה ומימרא דידיה בחמור שפיר ככ"ע בין לר"ג ובין לר"י וכדפרישית דפלוגתא דר"ג ור"י היינו דוקא בדאיכא מיגו משא"כ היכא דליכא מיגו אזלינן בתר חזקת מרא קמא מטעמא דפרישית בתחילת מימרא דרב יהודא אמר שמואל כיון שהספק בעיקר המקח והקידושין ומש"ה ברישא האב צריך להביא ראייה ואם לאו מחזיר אפילו הקידושין כיון שאין לו כ"א חזקת הגוף דתפיסתו בספק לא מיקרי חזקת ממון ולהבעל שתי חזקות כמ"ש התוספות בדף הקודם בד"ה אבל כו' דהיינו חזקת הרי מום לפניך וחזקת פנויה דהיינו כמו חזקת בעל הפרה לבטל המכירה והקידושין משא"כ בסיפא דמשכנסה דליכא חזקת פנויה דכיון שכנס ובעל אחולי אחיל שאין עושה בב"ז ואליבא דר"א דאמר בדף ע"ד דשמואל נמי מודה בבעל עיין שם ודוקא לרבא אליבא דר"א דאמר תברא מוכח מינה דחזקת פנויה לא חשיבא כמ"ש התוספות בשם רשב"א וכדפרישית לעיל אבל שמואל שפיר מוקי לה בהכי וסובר דחזקת פנויות חשיבא לבטל הקידושין כדס"ל בחזקת מרא קמא דבעל הפרה לבטל המכירה ובמתני' דמשארסתני נאנסתי אפילו אם נאמר דאיכא נמי חזקת פנויה דלענין בתולה ונמצאת בעולה אפשר דלא שייך לומר דאחולי אחליה וא"כ איכא תרתי חזקות אפ"ה מהימנא לר"ג משום מיגו אלא דיותר נראה דהתם נמי שייך לומר דאין עושה בב"ז ודוקא לענין כתובה קפיד דהוי מקח טעות ועוד דהא מצינן למימר דשמואל סבר דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה כרב ששת וכרבה בפ"ק וא"כ לא שייך חזקת פנויה כלל והשתא דאתינן להכי אפילו בלא טעמא דמיגו לא דמיא למומין ולחמור כיון שהטעם במומין ובחמור שהספק בעיקר המקח והקידושין משא"כ התם אין הספק בעיקר הקידושין דממ"נ אשתו היא וא"כ לא שייך חזקת מרא קמא והיינו דלא מדכר ר"י ור"נ ברבי יצחק האי פלוגתא דמשארסתני נאנסתי כיון דלא דמיא כלל כן נ"ל נכון בעזה"י לולי דרש"י ותוס' לא פירשו כן ודוק היטב:

תוספות בד"ה כלה בבית אביה כו' מה שפירש הקונטרס כו' לא נהירא כו' ע"כ לא קאמר ר"י אלא לאפוקי ממונא לאוקי ממונא מי אמר כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דהתם במשארסתני נאנסתי דקאמר ר"י לא מפיה אנו חיין והרי זה מקח טעות זה הלשון משמע יותר דאיירי נמי אפי' לענין שצריכה להחזיר הקדושין דהא לשיטת רש"י והתוס' מסתמא אמרינן דמקח טעות לגמרי משמע כמסקנת הש"ס בפ"ק דר' נחמן ורבא ור' אשי אמרי מקח טעות לגמרי משמע ועוד דממקומו הוא מוכרע דאם נאמר מקח טעות לאו לגמרי משמע אם כן בלא"ה לא דמיא לההיא דשמעתין בפרה וחמור ומומין דכלה דהוי מקח טעות לגמרי ומש"ה שייך חזקת מרא קמא משא"כ בהאיך ומה שהקשה ר"ת דלעיל מוכח כו' לא ידענא מאי קשיא ליה דאטו גברא אגברא קא רמי דנהי דרבא קאמר הכי לעיל ומדמה איסור לטומאה ר"י לא ס"ל הכי אלא דר"י לא אזיל בתר חזקה דגופה כלל ושאני ספק שער לבן דגלי רחמנא לטהרו או לטמאו תדע דהא לרבנן הוי איפכא ולא ילפי איסורא מטומאה וכמו שהקשה מהרש"א ז"ל לעיל דהוו סברות הפוכות ועיין מ"ש לעיל ומה שהקשו עוד דשמואל פסק כר"ג כבר הרגיש רש"י ז"ל בעצמו בזה ואי אכתי קשיא להו דר"י אדר"י גופא משמיה דשמואל כבר כתבתי ליישב בטוב בשיטת רש"י ז"ל בסמוך ומה שהקשו דאמאי לא מוקי ההיא דמחט כר"ג כבר יישבה מ"ז ז"ל בס' מגיני שלמה ע"ש נמצא דלפ"ז שיטת רש"י ז"ל שרירא וקיימא לפי שיטתו אמנם למאי דפרישית בסמוך מסברא דנפשאי דלא שייך הכא פלוגתא דר"ג ור"י כלל א"כ א"ש טובא ודו"ק:

בא"ד ונראה לפרש כו' דחזקת החמור לא מהני לגבי דידיה כו' עכ"ל. כבר כתבתי שדבריהם בזה היינו לפי' ריב"א דלעיל דבשביל דלא מהני ליה האי חזקה תו אין טענתו ברורה ולא מהני ליה חזקת ממון ואין צורך לכפול הדברים ואף שנראה הסברא דחוקה דלא ליהני חזקת החמור לבעל החמור ויש לדקדק בזה מכמה סוגיות להיפך מיהו בלא"ה לא קיימא מסקנא הכי וכמו שאפרש דלרמי ב"י ע"כ שאין לדמות חזקת החמור לחזקת הבת להאב דנימא דלא מהני אפי' לרב אשי ודו"ק:

בגמרא מחט שנמצאת כו' ואע"ג דלמאי דפרישית בל' רש"י בד"ה כלה בבית חמיה דבמומין לא שייך חזקת מרא קמא כ"כ כמו בכלה וחמור ע"ש מילתא בטעמא א"כ לא הוי מקשה הכא מידי דדוקא הכא קאמר שמואל דהפרה היא בחזקת מרא קמא שהוא רוצה בחזקתו משא"כ במחט דבעל הבהמה שהוא מרא קמא אינו רוצה בזו החזקה דמרא קמא וכמ"ש התו' שיש לחלק בין היכא שהוא לטיבותא או לגריעותא אלא דיש לומר דדוקא לעיל למאי דהוי בעי למימר דותנא תונא הוא מכלה בבית חמיה ע"כ הוי צריך לחלק בכך משא"כ לאוקימתא דר"נ בר יצחק דותנא תונא היינו מכלה בבית אביה ומדמה מעות כתובה לקידושין תו לא משמע לתלמודא לחלק בכך אלא דחזקת ממון הוי נמי בחזקת מרא קמא וכמ"ש דא"ש טפי לפי השיטה שכתבתי מסברא דנפשאי דעיקר טעמא דר' יהודא כיון שהספק בעיקר המקח מוקמינן בחזקת מרא קמא א"כ מקשה שפיר ממחט בפשיטות ודו"ק:

שם אלא כי אתא רמי בר יחזקאל כו' הכי אמר שמואל כל שנולד הספק ברשותו עליו להביא ראיה כו'. בסוגיא זו חילוקי דיעות דלרש"י ותוס' והרא"ש ז"ל לעולם על בעל הפרה להביא ראיה אפילו הוא מוחזק כגון שלאחר שמשך את הפרה החזירה לרשות בעל הפרה או שקנאה בשאר דרכים מדרכי הקניינים ולהרי"ף והרמב"ם ובעל המאור והרשב"א והרא"ה והר"ן ז"ל לרמי בר יחזקאל נמי על בעל החמור להביא ראיה ולא פליג אדר' יהודה אלא במה דכייל ר"י כללא דלעולם על בעל החמור להביא ראיה ולרמי בר יחזקאל דוקא כשהחמור עומד ברשות בעל החמור עליו להביא ראיה משא"כ אם עמד באגם על בעל הפרה להביא ראייה ומעתה אבא לבאר טעמם ונימוקם לכל א' מהפירושים דלפי' רש"י ותוספות עיקר מימרא דרמי בר יחזקאל דלא מהני חזקת מרא קמא כלל לבעל הפרה ואפי' מוחזק בפרתו לא מהני ליה נמי חזקתו דחזקת הגוף שלימה דבעל החמור עדיף כיון דלא איתרע דהא ברשות בעל הפרה נולד הספק ומסתמא כאן נמצא כאן היה ולא ברשות בעל החמור ולפ"ז לפירש"י מייתי שפיר סייעתא מכלה בין מרישא ובין מסיפא לאפוקי מסברא דר' יהודה דנהי דר"י גופא נמי מייתי ראיה מכלה דרישא היינו משום דס"ל כר"א דאמר תברא וכר' יהושע והוי דלא כהלכתא דהא כר"ג קיי"ל ולרמי בר יחזקאל פשיטא ליה דמתני' כחד תנא וע"כ דהחילוק שבין רישא לסיפא היינו דברישא איכא חזקת הגוף דאיתרע מחמת כאן נמצא כאן היה מש"ה מהני חזקת מרא קמא וחזקת ממון לבעל בין לכתובה בין להחזיר הקידושין מה שאין כן בסיפא דלא איתרע חזקת הגוף כלל דברשות הבעל נולד הספק תו לא מהני ליה חזקת ממון וחזקת מרא קמא ועל הבעל להביא ראיה ונהי דרבא מסיק לעיל דטעמא דסיפא משום דאיכא תרתי וע"כ דהכא נמי צ"ל כן דאל"כ תיקשי משנתארסה נמי הא ברשות האב נולד הספק אע"כ משום דאיכא תרתי מ"מ מהתם גופא נמי מוכח מיהא דחזקת ממון ומרא קמא מספק לא מיקרי חזקה כלל לגבי חזקת הגוף שלימה דאלת"ה לבעל נמי איכא תרתי ותלת חזקות אלא ע"כ דלגבי חזקת הגוף דלא איתרע לא מהני הנך חזקות מספק כלל כמ"ש רש"י לעיל בד"ה חדא במקום תרתי וכמ"ש שם עיין עליו אבל לפי התוספות ע"כ דלא מייתי סייעתא אלא מסיפא דאי מרישא ליכא סייעתא לאפוקי מדר"י אמר שמואל דהא אדרבא ר"י גופא מייתי סייעתא מכלה דרישא ולשיטת התוספות היינו כפי' ריב"א כרב אשי ולא ניחא להו להתוספות לומר דרמי בר יחזקאל אמר שמואל לא ס"ל כר' אשי דבהדיא כתבו לעיל בד"ה רישא מנה לאבא בידך דמסתמא שמואל ס"ל כרב אשי דקי"ל כוותיה וכוונתם דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל כשמואל וקי"ל נמי מסתמא כרב אשי דבתראה הוא לפ"ז אי ס"ד דרמי ב"י נמי סבר דאיכא שום סברא לדמות חזקת החמור לבעל החמור כי היכי דלא מהני לרב אשי חזקת הבת לאב א"כ אדרבא הוי סייעתא לר"י וע"כ דרמי בר יחזקאל סובר בפשיטות דאין לדמותן דנהי דודאי לא מהני חזקת הבת להאב דבהאי דינא ודאי לא פליגי שמואל אדרב אשי אפ"ה מהני שפיר חזקת הגוף דהחמור לבעל החמור וא"כ כ"ש דליכא סייעתא מכלה דרישא דממ"נ אי בעל החמור מוחזק לא איצטריך לאתויי סייעתא דפשיטא דעל בעל הפרה להביא ראיה כיון שיש לבעל החמור חזקת ממון וחזקת הגוף גמור כקושיית התוס' לעיל בד"ה על בעל החמור ותירוץ ריב"א לא שייך הכא דכיון דחזקת הגוף מהני הרי יש לו טענה ברורה עם חזקת ממון והיכא שבעל הפרה מוחזק דאיצטריך סייעתא אכתי לא מייתי מידי מרישא דכלה בבית אביה ולקידושין דשאני התם דיש להבעל חזקת מרא קמא משא"כ הכא דחזקת מרא קמא מסייע לחזקת ממון אע"כ דלאפוקי מדר' יהודה לא איצטריך ליה לרמי שום סייעתא דלא משמע ליה שום סברא דליהני חזקת מרא קמא לבעל הפרה כיון שאין לו טענה ברורה אלא הא דאיצטריך רמי בר יחזקאל לאתויי סייעתא היינו לעיקר מילתא דיש לחלק בין חזקת הגוף דאיתרע לחזקת הגוף דלא איתרע שלא נולד הספק ברשותו וא"כ מרישא ליכא סייעתא דהתם לרב אשי ליכא חזקת הגוף דהוי מנה לאבא בידך אע"כ הוצרכו התוספות לפרש דסייעתא מסיפא דכיון דאיכא חזקת הגוף ממש שלא נולד הספק ברשותו ולא איתרע רשות האב מש"ה עדיף מחזקת ממון ומש"ה על בעל הפרה להביא ראיה אע"פ שהוא מוחזק כגון שעומדת הפרה ברשותו והיינו משום חזקת הגוף דבעל החמור דלא איתרע עדיף מחזקת ממון ולפי שעיקר החילוק בין חזקת הגוף דאיתרע או לא איתרע מדברי רבא הן לכך כתבו התוספות דרמי בר יחזקאל כרבא מוקי למתני' אבל לעולם דלענין דינא כרב אשי נמי ס"ל ויתיישב יותר לפמ"ש לעיל בל' התוספות בד"ה רישא מנה לאבא דרב אשי גופיה נמי כרבא ס"ל בעיקר שינויא דכאן נמצא כאן היה אלא משום קושיא דמשנתארסה נמי איצטריך ליה לשנויי רישא מנה לאבא בידך כן נ"ל נכון וברור בשיטת רש"י ותוספות ודוק היטב:

אמנם להרי"ף וסייעתו לא משמע להו לפרש כדפירש"י דכל מי שנולד הספק ברשותו היינו בעל הפרה שהרי על זה אנו דנין אם נולד ברשות בעל הפרה אחר שמשך בעל החמור את הפרה או שנולד הספק ברשות בעל החמור קודם שמשך וכ"ש למאי דפרישית בתחלת דבריו של ר"י אמר שמואל שזה עיקר הטעם דעל בעל החמור להביא ראיה כיון שהספק הוא בענין המקח והקידושין עצמן ומה שהקשה הרא"ש ז"ל ע"ז דמיד בשעת משיכת הפרה נקנה החמור לבעל הפרה בכל מקום שהוא יש להתנצל בעד הרי"ף ז"ל וסייעתו דודאי שנקנה בכ"מ שהוא אם נתברר שהיה חי באותו שעה דמסתמא לא יתכוון בעל הפרה להקנות אלא בעד חליפי חמור חי כדפרישית באריכות לכך נ"ל להרי"ף וסייעתו לפרש דלרמי בר יחזקאל נמי על בעל החמור להביא ראיה ולא פליג אדר"י אחיו אלא דר"י כללא כייל ואיהו קאמר דלאו כללא הוא אלא כשנמצא מת ברשות בעל החמור דוקא מה שאין כן בעומד באגם ומה שתמה הרא"ש ז"ל גם ע"ז דאיזה סברא יש לומר דהמקום גורם היה נ"ל בתחילת העיון דטעמא דהרי"ף וסייעתו דעיקר טעמיה דר"י אמר שמואל משום דאמרינן כשעת מציאתן וכמו שהוספתי נופך דחזקת מרא קמא מסייע לשעת מציאתן כמ"ש התוספות בד"ה על בעל החמור וסובר דלאו דוקא בקידושין אמרינן הכי כמ"ש כמה פוסקים בזה בדיני איסור והיתר וא"כ לכולה מילתא מדמינן להו דהא בההיא דכל הטומאות כשעת מציאתן גופא אמרינן דכשעת מציאתן ובמקום מציאתן דוקא כדאיתא פ"ק דנדה ע"ש וכ"כ הפוסקים בדיני איסור והיתר דלא מחזקינן ריעותא ממקום למקום אלא דלאחר העיון לא מיסתבר לי למימר הכי דהתם ודאי איכא למימר שהמקום גופא גורם וא"כ ה"נ אפי' אם עמד באגם הוי לן למימר מיהא כמו שנמצא מת עכשיו באותו מקום כך היה קודם משיכה באותו מקום האגם גופא לכך נראה בטעם הרי"ף ז"ל וסייעתו דדוקא היכא שעומד החמור ברשות בעל החמור אמרי' דודאי בעל הפרה עינו בחמורו ולא נתכוון להקנות לו הפרה מיד אלא אם יתקיים המקח שיוציא החמור מרשות בעל החמור משא"כ כשהחמור באגם או בבית שומר מסתמא בשעת המשיכה מיד נתכוון בעל הפרה שיהא החמור ברשותו בכל מקום שהוא כיון שאינו מחוסר מעשה בענין החמור והיינו דמייתי ותנא תונא כלה בין מרישא בין מסיפא דדמי לגמרי בהנך טעמי גופא דאע"ג דמשעת אירוסין נגמרו הקידושין אפ"ה היכא דאיכא ספיקא על האב להביא ראיה דכיון דאכתי מיחסרא מסירה לחופה לא מיקרי נולד ברשות הבעל משא"כ כשנכנסה לרשות הבעל והיינו אפילו במסרה האב לשלוחי הבעל כדדייקינן לעיל בפרק נערה דף מ"ט דאפ"ה מיקרי נכנסה לרשות הבעל כיון דלא מיפסדא מידי מיקרי שפיר נולד הספק ברשותו והיינו לגמרי דומיא דעומד באגם ומעתה לא צריכינן נמי לחלק בין נערה לבוגרת כן נ"ל נכון ליישב שיטת הרי"ף ז"ל וסייעתו ממה שהקשה עליו הרא"ש ז"ל. ולפי שיטה זו מייתי ותנא תונא בין לרבא ובין לרב אשי לרבא כדפרישית מרישא ומסיפא ולרב אשי לא מייתי אלא מרישא דמסיפא לא מוכח מידי דהתם טעמא אחרינא הוא משום שאומרת מנה לי בידך והו"ל ברי ושמא וחזקת הגוף כמו שפירשו הרא"ה והר"ן ז"ל אע"כ דלא מייתי אלא מרישא דאם נולד הספק ברשות בעל החמור עליו להביא ראיה וממילא מסברא דנפשיה ס"ל לרמי בר יחזקאל משמיה דשמואל דאם אינו עומד ברשותו על בעל הפרה להביא ראיה ורב אשי חדא מתרי טעמא נקיט דלקושטא דמילתא הכי ס"ל דבברי ושמא בהדי חזקת הגוף לא אמרי' מי שנולד הספק ברשותו עליו להביא ראיה כדמשמע ליה מההיא דמשארסתני נאנסתי

דאפי' היכא דליכא למימר שנולד הספק ברשותו כגון שכנס ובעל לאלתר אפ"ה קאמר ר"ג דנאמנת משום דאיכא חזקה בהדי ברי ושמא כדאיתא פ"ק מיהו מלשון הר"ן ז"ל משמע דלשיטת הרי"ף לא אתי רמי בר יחזקאל למעט היכא דעומדת באגם אלא למעט היכא שעומד החמור ברשות בעל הפרה אבל בשיטת הרשב"א ושאר גדולי קדמונים משמע כדפרישית ואין להאריך יותר ודוק היטב:

קונטרס אחרון גמרא אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תצייתינהו להנך כללא כו' הכי אמר שמואל כל מי שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה ורבו בה הפירושים לדינא כמעט כסברות הפוכות וכתבתי לבאר וליישב שיטת כל א' וא' בעזה"י וביחוד ליישב מה שהקשה הרא"ש ז"ל על שיטת הרי"ף ז"ל:

בגמרא מיתיבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כו' וקשיא לי לפירש"י ותוס' דרמי כו' כרבא וא"כ הרי כתבו לעיל באוקימתא דרבא דמוקי למתני' כר"ג וההיא דמשארסתני נאנסתי איירי שיש להסתפק שנבעלה אחר נישואין דנולד הספק ברשות הבעל ואפ"ה פליג ר"י דאינה נאמנת וצריכה להביא ראיה לדבריה וא"כ מאי מקשה הכא ממחט הא איכא לאוקמי ברייתא כר' יהושע ושמואל לטעמיה דפסיק בפ"ק כר"ג ויותר יש לתמוה דהתוספות בד"ה כלה בבית אביה הקשו כן לפי' הקונטרס ועכשיו לשיטתם קשה יותר אף לפי המסקנא אבל לפמ"ש לעיל דף הקודם באוקימתא דרבא דאתי ככ"ע דר"י לא פליג אלא היכא דאיתרע רשות האב היכא דודאי לא נבעלה ברשות הבעל דמסתמא הכי הוא דמיד לאחר החופה בא עליה ומצאה בעולה ובהא פליגי ר"ג ור"י דר"ג סובר דאפ"ה מהימנא דאע"ג דאיתרע חזקת האב אפ"ה בהדי ברי ושמא או מיגו מהני כדאוקמינן בפ"ק ור"פ האשה שנתארמלה אבל בחזקת הגוף דלא איתרע לא אשכחן דפליגי וא"כ מקשה הכא שפיר מברייתא דמחט. מיהו אכתי קשיא לי בעיקר פירש"י ותוספות דלרמי בר יחזקאל על בעל הפרה להביא ראיה וע"כ עיקר הטעם דלא איתרע חזקת הגוף דבעל החמור מדכתבו דהיינו כרבא ורבא הא אסיק לעיל להדיא בקושיא דמשנתארסה נמי משום דאיכא תרתי חדא העמד הגוף על חזקתו וא"כ מאי מקשה הכא ממחט שנמצא בבית הכוסות דילמא שאני הכא דליכא חזקת הגוף לפמ"ש התוס' בפ"ק דחולין דף י"אובריש פ"ק דנדה דחזקה שלא נתבררה בשעתה לא מיקרי חזקה וה"נ דכוותיה משא"כ בחמור איכא חזקה גמורה דודאי ראו אותו חי וכן בכלה דמתני' איכא לאוקמי בחזקה גמורה שראו אותה בשום פעם שלא היה בה זה המום משא"כ במחט ליכא חזקה ברורה כמ"ש התוספות דהגבינות אסורים למפרע מה"ט דלא נתבררה החזקה בשעתה ובשלמא לפירש"י א"ש דאיכא למימר דס"ל כרבינו שמשון דהגבינות כשרין דהו"ל כחזקה שנתבררה כיון דרוב בהמות כשרים משא"כ לשיטת התוספות דמטריפין הגבינות קשיא סוגיא דהכא ומכאן נ"ל דאפי' מאן דמטריף בגבינות היינו דוקא בטריפות דאתי מגופה כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא דאפשר שנולד עמו משא"כ בטריפות דאתי מעלמא כגון ע"י מחט או קוץ דלא שייך לומר שנולד עמו כ"ע מודו דהגבינות כשרין ובזה העליתי ארוכה לשיטת הפוסקים בי"ד סי' נ' בספק טריפות שהקשו שם האחרונים מדברי התוספות דיבמות דף ל"א שכתבו דדרוסה שכיח משמע דבשאר ספק טריפות יש לאסור ולמאי דפרישית א"ש דאדרבא מעיקרא לא קשיא להו להתוספות אלא מספק דרוסה דאיכא חזקה ברורה דודאי לא נדרסה קודם שנולד ועוד דדרוסה אתי מעלמא ובהא הוצרכו לתירוץ דאפ"ה אסורים משום דשכיח משא"כ בשאר טריפות בלא"ה טריפה לדברי התוספות כיון שאין החזקה מבוררת בשעתה כמו שאבאר ביבמות ובפ"ק דחולין בעזה"י:

קונטרס אחרון מיתיבי מחט שנמצא בבית הכוסות עיין בפנים במה שכתבתי לענין פסק הגבינות שנעשו מספק טריפה ויבואר אי"ה לנכון במסכת חולין וכן במה שדקדקתי בפנים בענין רובא וחזקה רובא עדיף דאפשר דלא אמרינן הכי אלא במקום שהרוב סותר החזקה יבואר ג"כ בפ"ק דחולין אי"ה ועיין בחדושינו בפרק עשרה יוחסין דף פ':

בתוספות בד"ה כל שנולד כו' ואפי' הוא מוחזק אותו שנולד ברשותו כו' עכ"ל. עיקר דבריהם בזה הדיבור ובדיבור של אחריו כבר פירשתי דאע"ג דבעל הפרה מוחזק אפ"ה צריך להביא ראיה משום דאיכא חזקת הגוף לבעל החמור ולא איתרע חזקתו א"כ שמעינן מיהו דבחזקת הגוף לחוד מוציאין ממון אפי' בשמא ושמא דומיא דחמור ומחט דשמא ושמא הוא. ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בריש האשה שנתארמלה דע"כ לא קאמר ר"ג אלא בברי ושמא היינו לאפוקי ברי וברי כדפרישית לעיל בסוגיין אבל שמא ושמא וברי ושמא שאין המוחזק טוען ברי שקולים הם לגמרי דאל"כ מאי מייתי ותנא תונא מכלה בבית חמיה כמ"ש תוס' בדיבור שאח"ז דהא איכא למימר דטעמא דכלה בבית חמיה היינו דמסתמא טוענת ברי והו"ל חזקה גמורה בהדי ברי ושמא אע"כ דלא משמע להו לחלק בכך כלל וכדמשמע להדיא מדבריהם בפרק אלו נערות דף ל"ו בד"ה והחרשת אלא דאכתי קשיא לי בזה דא"כ קשה דשמואל אדשמואל דהא בר"פ הפרה אמר זה כלל גדול בדין דאין הולכין בממון אחר הרוב ובעי למילף מקרא דמי בעל דברים יגש אלמא דמילתא דפסיקא היא וכיון דאין הולכין אחר הרוב להוציא נראה דכ"ש דאין הולכין אחר חזקת הגוף להוציא ממון דהא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף וע"כ צ"ל דלענין רוב נמי דוקא היכא שהמוחזק טוען ברי איירי אבל בשמא ושמא ליתא להאי כללא ולכאורה נ"ל דאפי' למאי דבעי למילף מקרא נמי הכי משמע מי בעל דברים יגש פי' מי שרוצה לזכות בדין בדברים לבד צריך להגיש ראיה לדבריו משא"כ היכא דלא תליא בדבריו כגון בשמא ושמא היכא שהספק לבית דין בלא טענותיהם לא מיקרי בע"ד והב"ד דנין לפי ראות עיניהם בתר חזקה או רוב דהא חזקה דאורייתא ורוב דאורייתא ואין לחלק בין איסורא לממונא דהא אפי' בד"נ אזלינן בתר רוב וחזקה אלא דוקא היכא שהמוחזק טוען ברי נגד הרוב או החזקה יש לחלק דמצי אמר קים לי שאני מן המיעוט או נגד החזקה שהרי כל חזקה עתיד להשתנות ואפי' באיסורא לא שייך חזקה או רוב אלא בספק וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות:

ועוד העליתי דאיכא למימר דהא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף בר"פ האשה שהלכה היינו שהרוב הוא לגמרי נגד החזקה כגון רוב נשים מתעברות ויולדות דע"י כך לא שייך חזקת זקוקה ליבום דע"פ הרוב משתנית החזקה אבל בלא"ה אפשר דחזקה מבוררת עדיפא מרובא והארכתי בזה הענין מאד ודעתי לבאר בתכלית האריכות עניני חזקות בקונטרס כלל גדול שלי אם יגזור השם עלי בחיים לטובה ואין להאריך יותר ודוק היטב:

סליק פרק המדיר

דף עח.

האשה שנפלו פרק שמיני

בתוספות בד"ה האשה פי' בקונטרס ונתארסה אבל נישאת לא והביא ראיה מדתנן כו' וקשה לר"י דאמרי' בגמרא כו' עכ"ל. ואע"ג דבלשון רש"י נראה דלא מייתי ראיה אלא אמילתא דב"ש בבבא דנפלו לה משנתארסה אפ"ה ע"כ דלרש"י בבא דרישא נמי לא איירי בנישאת דאל"כ למה הוצרך לפרש עד שלא תתארס ונתארסה פשיטא דהכי הוא דבעודה פנויה לא איצטריך למימר דמוכרת. אע"כ דרש"י לדיוקא הוצרך לפרש כן דבנפלו עד שלא תתארס וניסת לכתחלה לא תמכור. וא"כ יפה כתבו התוספות בהבנת לשון רש"י דראייתו במה שכתב כדקתני לקמן עד שלא ניסת וניסת אכולה מילתא קאי. ולא ידעתי למה הוצרך מהרש"א ז"ל לידחק שהתוספות הכריחו כן משום דקשיא להו בל' רש"י אי אסיפא קאי אטו טעמא דב"ש אתא לאשמעינן. ודבריו תמוהין בזה דודאי מצינו בכמה דוכתי דרש"י מפרש שפיר פירושא וטעמא דב"ש. וכ"ש בשמעתין דרש"י מפרש להדיא איבעיא להו ר"י אלכתחלה דהיינו לב"ש. אע"כ דהבנת התוספות בלשון רש"י ז"ל כדפרישית. אלא דאכתי יש לי לדקדק במה שכתבו התוספות דראיית רש"י דמשמע ליה דעד שלא ניסת משמע אפילו קודם אירוסין. ולכאורה א"א לפרש כן בלשון רש"י דא"כ אכתי מאי ראיה מייתי אבבא דסיפא דלב"ש בעד שלא נתארסה וניסת מודה דלא תמכור דלמא בניסת נמי ס"ל לב"ש דמוכרת לכתחלה והיינו דנקיט סתמא נתארסה. והא דנקיט סיפא דסיפא עד שלא ניסת וניסת אפילו אם נאמר דעד שלא ניסת משמע אפילו קודם אירוסין אפ"ה ליכא ראיה לב"ש דהאי בבא דסיפא דסיפא לא איירי בה ב"ש כלל אלא ר"ג קאמר לה דס"ל כב"ה והא דהדר וקתני לה היינו משום דבעי למיתני מילתא דאמרו לפני ר"ג אע"כ דכוונת רש"י כדפרישית דעיקר ראייתו אבבא דרישא ומציעתא דקתני סתמא ולא נקיט זמן המכירה ואפ"ה ממילא משמע דלא איירי אלא בנתארסה ולא בניסת כדקתני סיפא עד שלא ניסת וניסת משמע דעד הכא לא איירי בניסת אלא בעודה ארוסה גרידא. א"כ ממילא משמע דבניסת אפילו במה שנפל לה קודם שנתארסה אינה מוכרת לכתחלה לכ"ע כיון דלא איירי בה. וה"ה בנפלו משנתארסה וניסת לב"ש. כן נראה לי בשיטת רש"י ז"ל ולפ"ז אין מקום לקושיית התוס' וממילא א"ש נמי דיוקו דמהרש"א ז"ל דרש"י לאו לפרושי טעמא דב"ש לחוד אתי לאשמעינן ולהביא ראיה אדברי ב"ש אלא דראייתו אכולה מילתא דר"ג ואמציעתא קאי כן נ"ל ברור ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וקשה לר"י דאמרינן בגמרא כו' ופריך כמאן כו' ואמאי והא הוי כרחב"ע דבעי למימר כו' עכ"ל. כתבו כן לפי שיטתם לקמן בד"ה לא כר"י דכוונת המקשה דאפילו באמרו לו לפני ר"ג לא אתי ומה שהכריחם לקמן יבואר במקומו לפי שיטתם. אמנם בשיטת רש"י מצינן למימר דהא דפריך לקמן לא כר"י ולא כרחב"ע. לאו אאמרו קאי אלא על מה שהשיב להם ר"ג ומסתמא הודו לו וכמו שיבואר לקמן דיש לפרש כן בשיטת רש"י מיהו לפמ"ש בסמוך בלא"ה אין צורך לכל זה כיון דלרש"י נמי לישנא דעד שלא ניסת לא דייקי דאיירי אפילו בנפלו קודם שנתארסה וא"כ מקשה הש"ס שפיר בפשיטות דמסתמא אפילו אמרו לו דרחב"ע נמי לא איירי שנפלו קודם שנתארסה דא"כ אדתני עד שלא ניסת הו"ל למימר עד שלא נתארסה לרבותא דאמרו לו דרבותא דר"ג בלא"ה שמעינן לה שפיר ממה שהשיב על החדשות אנו בושין וע"כ היינו מה שנפלו לה משניסת כמו שפירש"י מכלל דמה שנפלו לה קודם נישואין מיקרו ישנות סובר דמכרה קיים כנ"ל ועיין בסמוך:

בא"ד ואין להקשות לפירושו כו' אלא הא דנקט כו' לאשמעינן דאפ"ה אם מכרה ונתנה קיים עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דה"ה דהו"מ לפרש דנקיט משנתארסה לאשמעינן דבהא פליג רחב"ע כו' ע"ש ואף דמהרש"א גופא לאו בלשון קושיא נקיט לה דעדיפא מזה כתבו התוס' בפשיטות אלא דבלא"ה נ"ל דלא שייך כלל לומר דר"ג נקיט במילתיה לרבותא משום פלוגתא דרחב"ע דא"כ מאי מקשה הש"ס לקמן מתניתין אברייתא בבבא דעד שלא ניסת דקתני במתניתין אם מכרה ונתנה קיים משמע דלכתחלה לא תמכור הא איכא למימר דאין ה"נ דמוכרת לכתחלה אלא הא דקתני דיעבד היינו לאשמעינן דאמרו לו דרחב"ע פליג אפילו אדיעבד אע"כ דלא משמע למימר דר"ג גופא ישנה לשונו בעיקר מילתיה משום מילתא דאמרו לו. ועוד הא ע"כ עיקר פירש"י ומה שדקדקו התוספות בפירושו הכל איירי לאוקימתא דרב פפא לקמן דאי לאוקימתא דר' זביד הוא בהדיא דלא כפירש"י דהא קתני בסיפא דמתניתין מוכרת ונותנת אפילו לכתחלה אף בניסת אע"כ לרב פפא קאי דבתראה הוא וא"כ לר"פ לא שייך כלל לומר דנקיט עיקר מילתא דר"ג משום אמרו לו דרחב"ע כיון דמי ששנה זו לא שנה זו דעיקר מילתיה דר"ג ר"י אמרה ולא רחב"ע ולרבי יהודא ליתא כלל לאמרו לו דסיפא דהא איסתגר להו בקמייתא ממה שהשיבו ר"ג על החדשים אנו בושים דהיינו אפילו נפלו לה משניסת לכך הוצרכו התוספות לפרש דמש"ה קתני עד שלא ניסת לרבותא דאפ"ה מכרה קיים ואע"ג דשפיר שמעינן לה מתשובתו דר"ג מלשון חדשים וישנים אפ"ה מסיק לה ר"ג בפירוש דבכל הישנות סובר דמכרה קיים ודוק. ומהאי מילתא גופא נ"ל סיוע למאי דפרישית דעיקר ראייתו של רש"י מבבא דעד שלא ניסת לאו מעיקר הדין מייתי ראיה דהא לאוקימתא דרב זביד ליתא כלל. ולאוקימתא דר"פ נמי פלוגתא דר"י ורחב"ע היא. אע"כ כדפרישית דעיקר דבריו אינו אלא לענין הלשון דמדקתני סיפא וניסת משמע דרישא לא איירי בניסת כן נ"ל ודו"ק:

שם במשנה אמר להם על החדשים אנו בושין ופירש"י שנפלו לה משניסת. ולכאורה יש לתמוה אטו ר"ג בוש מדברי חכמים בעיקר תקנת פירות אשה לבעלה שהיא הלכה פסוקה ואדרבה משמע בפ' השולח דף מ"ח גבי ולביתך מלמד שאדם מביא בכורי אשתו שיש לו קצת סמך מן התורה ועיין"ש בתוספות ולכ"ע יש לו קנין פירות ובמאי קמתמה ר"ג על החדשות ומהיכי תיתי לא יוציא מיד הלקוחות הפירות שהן שלו כדמסקינן לקמן דמתניתין איירי בחיי' ולפירות ולולי פירש"י ותוספות היה נ"ל לפרש בע"א דהא דקאמר ר"ג על החדשות אנו בושין היינו אתקנה חדשה כגון האי דאמרינן לקמן במסקנא דרבותינו חזרו ונמנו או אתקנת אושא קאי וקרי להו חדשות וה"ק על התקנות חדשות אנו בושין אלא שאתם באים לגלגל הישנות ולומר שקודם התקנה נמי מעיקר הדין יפה כח הבעל בכך אפילו בנפלו משנתארסה:

ועוד היה נ"ל לפרש בע"א דלמכור לכתחלה קרי ליה חדשות ולהוציא מה שכבר מכרה קרי ישנות וא"כ ה"ק ר"ג על החדשות אנו בושין שלא תמכור לכתחלה אף בנפלו לה מן האירוסין אלא שאתם רוצים לגלגל הישנות לומר שאף בדיעבד יהא מכרה בטל כך היה נראה בעיני לפרש ולזה הפירוש האחרון מצאתי לי עזר משיטת פי' הרי"ף ז"ל בביאור פי' הלכה זו באריכות הובא בס' תמים דעים שכתב שם ג"כ דחדשות היינו למכור לכתחלה וישנות היינו מה שכבר מכרה אלא שהוא מפרש כן אף לפי האמת לרבי יהודא אליבא דר"ג דאפילו במה שנפלו לה משניסת אם מכרה ונתנה קיים דמיקרו ישנות ולפ"ז יש לתמוה יותר מה שהקשיתי בעיקר תקנת פירות מיהו

מדבריו נוכל ללמוד לדברינו דבנפלו משנתארסה והיא ארוסה או שניסת שפיר מצינן לפרש במילתא דר"ג דקאמר על החדשות אנו בושין שלא תהא רשאה למכור לכתחלה כיון דנפלו לה קודם נישואין וספק בזכותו נפלו כמו שהקשו התוספות אלא שאתם רוצים לגלגל הישנות לומר דאף אם כבר מכרה יהא בטל. כך עלה בלבי לפום ריהטא ומכ"ש לאחר שמצאתי סיוע מפי' הרי"ף ז"ל אלא דבירושלמי דשמעתין מבואר להדיא דאלו הן חדשות שנפלו קודם נישואין וישנים שנפלו משניסת וזה להדיא כפירש"י ותוספות ולפ"ז ע"כ צ"ל דאפ"ה קאמר ר"ג על החדשות אנו בושין שסובר דנהי שתקנו חכמים פירות אשה לבעלה היינו שכל זמן שגוף הקרקע ברשותה יאכל הפירות אבל אין לבטל המכירה בשביל תקנה זו דהם אמרו והם אמרו לא מיבעיא אם מכרה שהמעות קיים והדין שקונין בהן קרקע אחרת והבעל אוכל פירות וכיון דליכא פסידא לבעל לא מפסדינן ללקוחות. אלא אפילו במתנה נמי כיון דמילתא דלא שכיחא היא לא עבדו תקנתא לבטל המתנה אפילו לכתחלה. וכ"ש למאי דמסקינן דר"ג לענין דיעבד איירי. ואין לתמוה בזה כיון דלשיטת הרי"ף ז"ל קאמר ר"ג בהדיא דאפילו בנפלו משניסת אנו בושין לומר שלא תמכור לכתחלה ובדיעבד אה"נ דמכרה קיים כ"ש דיש לנו לומר כן למסקנא דר"ג בנפלו מן האירוסין שמכרה קיים. אלא שאמר דבנשואה אנו בושין במה שמכרה בטל בדיעבד. ויתכן יותר לפי מה שמצאתי בירושלמי דמכילתין פ' נערה דטעם תקנת פירות הוא כדי שיפקח על נכסי אשתו וא"כ במכרה או נתנה לא שייך האי טעמא ואפשר דהיינו טעמא דר"ג ואע"ג דבתלמודא דידן מסקינן דפירות תחת פדיונה אפשר דהיינו דלא כר"ג כן נ"ל נכון ודו"ק:

פיסקא אמר ר' יהודא אמרו לפני ר"ג איבעיא להו ר"י אלכתחלה או אדיעבד כך הגירסא לפנינו וכן הוא לפירש"י אבל לפי מה שהובא בתוספות לא גרסינן אלכתחלה או אדיעבד אלא לכתחלה או דיעבד ונראה דלפי גירסת התוספות משמע פשטא דלישנא דע"כ אבבא דרישא קאי אלא דמספקא ליה לבעל האיבעיא בדינא דאמרו לו מאי ס"ל אי פליגי דוקא לכתחלה או אפילו בדיעבד מהטעם שאבאר בלשון התוספות בלשון ראשון שפירשו בשם רש"י משא"כ אי גרסינן אלכתחלה או אדיעבד א"א לפרש כלשון ראשון של רש"י דהאי לישנא אלכתחלה או אדיעבד משמע דמספקא ליה אהיי' קאי הא דאמרו לו ואפשר דמשום גירסא זו שהיה כן לפני רש"י לכך חזר בו מלשון הראשון שפירש וכפי' ר"ת נמי לא רצה לפרש דא"כ הו"ל ארישא או אסיפא לכך הוצרך רש"י לפרש דמספקא ליה אהיי' מינייהו קאי הא דאמרו לו אי אלכתחלה דב"ש או אדיעבד דב"ה ועוד נראה שחזר בו רש"י מלשון ראשון דכיון דאמרו לו שנוי במשנתינו בתר בבא דסיפא דנפלו משנתארסה מהיכי תיתי נאמר דקאי ארישא ומה"ט גופא לא רצה לפרש כר"ת. אלא לפ"ז לפירש"י יש לתמוה בכך מאי מספקא ליה לבעל האיבעיא כיון דאיכא למימר דקאי אדב"ה מהיכי תיתי נאמר דקאי אדב"ש דאינו משנה כמו שהקשה ר"ת אטו אמרו לו טעמא דב"ש אתי לאשמעינן ואני מוסיף להקשות אדר"ג גופא דאי אדבית שמאי קאי והשיב להם על החדשות אנו בושין ואתם רוצים לגלגל את הישנות א"כ משמע להדיא דר"ג גופא הכי ס"ל כב"ש ולא כב"ה ומאי ס"ד לספק בכך כיון דמצינן למימר בפשיטות דר"ג כב"ה. והנלע"ד בזה דנראה לבעל האיבעיא דוחק לומר דאמרו לו סברי דאפילו בדיעבד בטל דא"כ הוי שלש מחלוקות בדבר. ועוד כיון דלא שאלו לפני ר"ג ארישא מכלל דמודו דעד שלא נתארסה מוכרת לכתחלה משום דבזכותה נפלו וא"כ בסיפא דמספקא לן אי בזכותה נפלו או בזכותו נהי דלב"ה מעלינן לה חד דרגא דלא תמכור לכתחלה ואפילו בזה נתקשו בעלי התוספות ומכ"ש שאין סברא כלל לומר שיסבור שום אדם דבנתארסה ועודה ארוסה כשמכרה יהא מכרה בטל ועוד דקשיא ליה לבעל האיבעיא אי ס"ד דקאי אדיעבד ואמרו לו סברי דמכרה בטל אפילו בנתארסה ועודה ארוסה א"כ כ"ש בנתארסה וניסת בטל א"כ מאי איכא בין אמרו לו דר"י ובין אמרו לו דרחב"ע ומאי מוסיף רחב"ע ואי לר"ג גופא נמי לא מוסיף מידי דמתשובתו של ר"ג אליבא דר"י דקאמר נמי על החדשות אנו בושין היינו ע"כ לפירש"י בנפלו לה משניסת א"כ משמע דכל היכא שלא נפלו משניסת סובר ר"ג דמכרה קיים ואע"ג דאיכא למימר דרחב"ע בא לומר דאמרו לו מודה ברישא דמכרה קיים ובהא פליג אדר"י זה אינו לפירש"י שכבר כתבתי בתחילת דברי דלפרש"י בלא"ה אותן שאמרו לפני ר"ג קבלו תשובתו ולא פליגי עליה כלל אלא בלשון שאלה אמרו לו שיתן טעם לדבריו וכמו שאבאר עוד בשיטת רש"י גבי כמאן דלא כר"י ודלא כרחב"ע. העולה מדברינו שמחמת כל זה היה דוחק לומר דקאי אדיעבד ומש"ה מספקא ליה דמשמע טפי דקאי אלכתחלה וכב"ש לפ"ז פליגי שפיר ר"י ורחב"ע במילתא דר"ג גופא דלר"י סבר ר"ג כב"ש כדפרישית ולרחב"ע סבר ר"ג כב"ה ובעיקר הקושיא של ר"ת מאי ס"ד דקאי אלכתחלה וכב"ש אטו טעמא דב"ש אתי לאשמעינן ומה שהקשיתי ג"כ היאך אפשר דסבר ר"ג גופא כב"ש נלע"ד ברור דלא קשה מידי בשיטת רש"י דאזיל לשיטתיה שמפרש לקמן באוקימתא דרב זביד שמגיה המשנה דקתני ר"ג בסיפא דעד שלא ניסת וניסת מוכרת לכתחלה וא"כ להדיא סבר ר"ג וקאמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כדמסקינן אליבא דרב פפא ולאוקימתא דר"פ גופא נמי כיון דלרחב"ע ע"כ סובר ר"ג כב"ש וסבר לא נחלקו כדשמעינן ליה באידך ברייתא להדיא א"כ לר"י נמי אין לתמוה דקאמר נמי ר"ג דלא נחלקו במכרה ועודה ארוסה דמוכרת לכתחלה ואדרבה לפ"ז לר"פ א"ש טפי כיון דמוקי ר"פ דהאי בבא דעד שלא ניסת ר"י מסיק לה וקאמר מילתא דר"ג לחוד וא"כ לאיזה צורך קתני לה הא מכלל תשובתו של ר"ג דקאמר על החדשות אנו בושין שמעינן לה כדפרישית אע"כ דמש"ה קתני לה לפרש דבריו דדוקא בניסת סבר ר"ג דאינה מוכרת לכתחלה אבל אם מכרה בדיעבד קיים הא ברישא דנתארסה מוכרת אף לכתחילה והיינו דקא מבעיא ליה. מיהו השתא דאתינן להכי יש ליישב כוונת בעל האיבעיא בשיטת רש"י בפשיטות ונאמר דהוי ידע שפיר לאידך ברייתא דקאמר רחב"ע לא כך השיבן ר"ג ומסיק בה דמוכרת לכתחלה אפילו בעד שלא ניסת וניסת וא"כ לפ"ז לרחב"ע ע"כ סובר ר"ג כב"ש כדמסקינן לפירש"י לכ"ע ומש"ה נמי מספקא ליה לבעל האיבעיא בין במילתא דר"י בין במילתא דרחב"ע אי קאי שקלא וטריא דאמרו לו ור"ג אלכתחלה וכב"ש דשמעי' להו דר"ג קאמר לא נחלקו או אדיעבד ולר"י סובר ר"ג לגמרי כב"ה לאוקימתא דר"פ ולרב זביד בדיעבד כב"ה בניסת ובנתארסה לכתחלה כב"ש ולרחב"ע בין לרב זביד בין לר"פ בלכתחלה כב"ש ובדיעבד בניסת כב"ה כן נ"ל נכון וברור בעזה"י כפתור ופרח בשיטת רש"י כשיטתו דלקמן. משא"כ שיטת התוספות דלא מפרשו כן היינו משום דלקמן באוקימתא דרב זביד ור"פ נמי לא מפרשו כפי' רש"י וכמו שיבואר ודוק היטב:

בתוספות בד"ה איבעיא להו ר"י לכתחלה קאמר או דיעבד בפירש"י בכ"י כתב שני לשונות בלשון א' פי' דקאי ארישא כו' עכ"ל. כבר כתבתי דפירושים אלו הם לפי חילוף הנוסחאות וגם לפי שינוי הטעמים דמעיקרא לא הוי משמע לרש"י לפרש אלכתחלה דסיפא דא"כ הוי אליבא דב"ש ולבסוף בלשון שני לא הוי ניחא ליה לפרש כלל דקאי ארישא כיון דקתני לה בבבא דסיפא וניחא ליה טפי לפרש כולה אסיפא ואי לכתחלה הוי כב"ש וכדפרישית וכפר"ת לא רצה לפרש כלל מדלא קאמר ארישא או אסיפא אלא דאכתי קשה ללשון ראשון של רש"י אבעל האיבעיא גופא כיון דלמאי דבעי למימר דאיירי בדיעבד קאי בין ארישא ובין אסיפא דבתרווייהו ס"ל לאמרו לו דמכרה בטל וא"כ מהיכי תיתי נאמר כן וטפי הו"ל למיבעיא ארישא או אסיפא דבענין זה שייך לאסתפוקי שפיר אם נאמר שאין שום סברא לומר דאמרו לו ס"ל שיהא מכרה בטל מה שמכרה קודם נישואין וא"כ ע"כ קאי אלכתחלה דרישא או דקאי שפיר אסיפא לחוד וסברי דבהא לחוד בטל אף בדיעבד ומאי דוחקין לומר דפליגי בפלוגתא רחוקה אדב"ש וב"ה דאינהו ס"ל ברישא אף לכתחלה והם יאמרו דבדיעבד נמי בטל. ונהי דמהרש"א ז"ל הרגיש בזה אלא שהוא כתב דאין מקום להאיבעיא זו כלל שכתב בל' ומאי קמיבעיא ליה והא ודאי ליתא דבלא"ה ע"כ למאי דבעי למימר דקאי ארישא היינו משום דלא מסתבר לומר דאמרו לו סברי דבדיעבד בטל וא"כ שפיר קמיבעיא ליה אי קאי אלכתחלה ודוקא ארישא או בדיעבד ובין ארישא ובין אסיפא אלא שיש לפרש כוונת מהרש"א ג"כ על הדרך שכתבתי ולא דק בלישנא ועיקר הקושיא על בעל האיבעיא דטפי הו"ל למיבעיא ארישא לחוד או אסיפא לחוד וגם בזה שייך שפיר תירוצו דמהרש"א ז"ל לפי דרכו. אלא דלענ"ד תירוצו דחוק בזה מתרי טעמי חדא דמ"ש דלשון חדשים וישנים נ"ל דוחק לבעל האיבעיא לפרש אסיפא אבאר בסמוך שאין כאן דוחק כלל אפילו לפיר"ת. ועוד דאי לא משמע ליה לפרש כן לשון חדשים וישנים א"כ כ"ש דקשה טפי מאי מספקא ליה לבעל האיבעיא אי קאי אדיעבד בין ארישא בין אסיפא דא"כ מאי מהדר ליה רבן גמליאל על החדשים אנו בושין דמשמע דבחדשים מיהא מודה דבטל ואם כן בנפלו משנתארסה ועודה ארוסה נמי מודה דבטל דהא חדשים מיקרי לסברת בעל האיבעיא והא ודאי ליתא דאם כן רבן גמליאל הוי דלא כבית שמאי ולא כבית הלל לכך נלע"ד ליישב בע"א דלא משמע ליה לבעל האיבעיא לומר דקאי אדיעבד דסיפא לחוד אבל ברישא מודו דמוכרת אף לכתחלה שאין טעם לסברא זו לומר דמעלינן לנתארסה ועודה ארוסה תרי דרגי מנפלו קודם אירוסין דאי ס"ד דמודו ברישא משום דבזכותה נפלו וא"כ בנתארסה מיהא אמאי יהא מכרה בטל הא נמי עכ"פ לא גרע זכותה מזכותו ואדרבה ידה עדיפא כיון שהיא מוחזקת כ"ש היכא שמכרה שהלוקח מוחזק במקחו ומחמתה וע"כ למאי דס"ד דאמרו לו ס"ל בסיפא דבטל בדיעבד היינו משום דסברי דלא אזלינן לא בתר שעת נפילה ולא בתר שעת מכירה אלא בשעת הערעור תליא מילתא דמכיון שזכה בשעת האירוסין בנכסים לכשתנשא א"כ כשנגמרו הנישואין זכה למפרע ומבטל המכירה וא"כ מהאי טעמא גופא ע"כ אפי' ברישא נמי פליגי דהמכר בטל אף בדיעבד וליכא למימר דלעולם סברי דאזלינן בתר שעת נפילה לענין דיעבד אלא דס"ל דארוסה הוי לגמרי כנשואה ובזכותו נפלו הא ליתא דהא לכ"ע אין הבעל מוציא מיד הלוקח בשום ענין בעודה ארוסה אלא כשניסת מוציא מיד הלוקח מכאן ולהבא וע"כ היינו מטעמא דפרישית. וא"כ לא משמע ליה לבעל האיבעיא לחלק בין רישא לסיפא אלא לענין לכתחלה לחוד מטעמא דמפליג הש"ס התם בזכותה ודאי הכא ספק אימר בזכותו אימר בזכותה כן נ"ל נכון:

בא"ד ואין נראה לר"ת כו' והא פריך בכולה תלמודא אטו טעמא דב"ש אתי לאשמעינן עכ"ל. כבר כתבתי דטפי הו"מ לאקשויי אדר"ג גופא דלפרש"י ס"ל כב"ש. וכתבתי ג"כ דבאמת לק"מ דרש"י לשיטתו דבלא"ה למסקנא דלקמן סבר ר"ג כב"ש וכמו שאבאר עוד לקמן בלשון התוספת והנראה דר"ת ז"ל נמי הרגיש בזה ומש"ה לא קשיא ליה אדר"ג גופא אלא דאפ"ה קשיא ליה לישנא דמתניתין דלפ"ז הו"ל למיתני בהדיא מעיקרא דר"ג סבר כב"ש. ובתר הכי הו"ל לרבי יהודא לאתויי מילתא דאמרו לו דכל היכא דלא תניא בהדיא דר"ג ס"ל כבית שמאי אין מקום לדברי אמרו לו דהא פרכינן בכל דוכתי אטו טעמא דב"ש אתי לאשמעינן כן נראה לי:

בא"ד ונראה לר"ת כו' ועיין במהרש"א. והנראה מדבריו דלר"ת עיקר הספק דבעל האיבעיא דבעי לדחוקי לאוקמי ארישא ולא ניחא ליה בפשיטות אסיפא דעלה קאי היינו משום דלשון חדשות וישנות משמע ליה דוחק לפרש אסיפא ולענ"ד אין זה עיקר כוונת בעל האיבעיא לר"ת גופא שאין כאן דוחק לפרש חדשות וישנות אשעת הערעור והעמדה בדין דלכ"ע הוא לאחר הנישואין לעולם וא"כ שפיר מיקרי ישנות כל שמכרה קודם הנישואין וכמו שאנו מפרשים ג"כ לפרש"י שלפנינו אלא דנ"ל דלפר"ת הא דלא ניחא ליה לבעל האיבעיא בפשיטות דקאי אסיפא היינו משום דלא משמע ליה דאמרו לו מדמו ארוסה לנשואה דהא יש להשיב תשובה נצחת כרחב"ע לקמן דנשואה זכה במציאתה כו' משא"כ בארוסה מש"ה משמע ליה דאפשר דקאי ארישא וארוסה לארוסה מדמה והיינו דנקיט ר"ת במילתיה דאי קאי ארישא מדמה ארוסה לארוסה כיון שזו עיקר האיבעיא היא משום האי סברא. ומה שהוצרך ר"ת לפרש ג"כ לשון חדשים וישנים היינו משום דלמאי דבעי למימר דקאי ארישא לחוד ובסיפא מודו דאין לדמות ארוסה לנשואה א"כ תיקשי הא דמהדר להו ר"ג על החדשים אנו בושין ואם נפרש דחדשים היינו דבשעת הערעור מיקרו חדשים כיון שנפלו משניסת א"כ דאפילו בזה אנו בושין אפילו לענין לכתחלה דהא אלכתחלה קאי מכלל במה שהם ישנות בשעת הערעור יסבור ר"ג דמוכרת אף לכתחלה א"כ הדר הו"ל ר"ג גופיה כב"ש ור"ת לא רצה לפרש כן לכך הוצרך לפרש דאי ארישא קאי סיפא דנפלו משנתארסה נמי מיקרי חדשים כיון דבשעת המכירה הם חדשים מזמן הנפילה כן נ"ל נכון. ובאמת לא יכולתי לעמוד על דברי מהרש"א ז"ל במה שהוקשה לו שנדחקו התוספות לפרש אי קאי אלכתחלה דהיינו כמו שנפלו לה משנתארסה ולא ניחא להו לפרש בפשיטות דהיינו כמו בנפלו לה משניסת ומאי פשיטות הוא זה ואדרבא עיקרא דמילתיה דבעי לאוקמי אלכתחלה היינו משום דלא ניחא ליה למילף ארוסה מנשואה ואדרבה יותר פשיטות למילף ארוסה מארוסה ולכתחלה מלכתחלה ומאי דקשיא ליה נמי מפירש"י שלפנינו כבר נזהר רש"י ז"ל בזה וכתב דמה שאמרו לו הואיל וזכה באשה כו' לאו דבעי למילף אשה מאשה אלא שסובר דארוסה גופה זכה בה שהיא ארוסה ול' מהרש"א ז"ל צ"ע ודוק היטב:

בא"ד אבל קשה קצת לרשב"א דהוי ליה נמי לר"ג לאהדורי להו אמאי עד שלא תתארס מוכרת לכתחילה עכ"ל. ולמאי דפרישית יש ליישב דמעיקרא נמי לא הוי קשיא להו אלא למאי דהוו סברי דר"ג סובר בנפלו משנתארסה וניסת בטל בדיעבד וע"כ היינו משום דהשתא נשואה היא וזכה למפרע א"כ מה"ט גופא יש לומר כן אפי' בנפלו קודם שנתארסה משא"כ למאי דמהדר להו ר"ג דבנתארסה וניסת נמי בדיעבד קיים והיינו משום דבתר נפילה אזלינן וספק אימר בזכותו נפלו ואימר בזכותה א"כ תו לא קשיא להו מנפלו קודם שנתארסה דודאי מוכרת לכתחלה משום דודאי בזכותה נפלו כדמשני הש"ס:

דף עח:

בגמרא ת"ש דתניא אמר ר"י אמרו לפני ר"ג הואיל וזו אשתו כו' ופירש"י זו אשתו ארוסה וזו אשתו נשואה והוא מוכרח לכל הפירושים דהא למאי דפשיט דמכרה בטל בעו למימר וא"כ ע"כ דארוסה ונשואה בעו למילף ויש לתמוה טובא דקארי לה מאי קארי לה לדמות ארוסה לנשואה כיון דפשיטא לן דלכל מילי אשתו ארוסה אין הבעל זוכה בשום דבר ואמאי קרו לה לארוסה אשתו כמו נשואה ואי משום דהשתא מיהא בשעת העמדה בדין נשואה היא אכתי הא פשיטא לן דאינו זוכה למפרע לא במציאתה אם נתנה לאחרים קודם נשואין ולא במעשה ידיה ולא בפירות וא"כ מהיכי תיתי יהא מכרה בטל למפרע. ויש ליישב כיון דאבבא דמציעתא קאי דשמיעא להו דב"ה סברי דלכתחלה לא תמכור אלמא דלענין גוף הקרקע לפירות אלמוה רבנן לתקנתו יותר מבמציאתה ושאר דברים משום שאדם נותן עיניו בהן יותר וע"מ כן אירסה שיזכה בהן לכשתנשא א"כ מקשה שפיר הואיל וזו אשתו לענין זה כמו נשואה א"כ יש לומר שיהא מכרה בטל ואפילו לפירוש ראשון דרש"י שהביאו התוספות דארישא נמי קאי א"ש דמה"ט גופא דס"ל לב"ה לא תמכור אלמא דחשיבא כנשואה לענין קרקעות לפירות א"כ אפילו במה שנפלו לה קודם שתתארס נמי י"ל שיהא מכרה בטל ולפ"ז א"ש דלרבי יהודה לא מצי ר"ג להשיב לא אם אמרת בנשואה שכן זוכה במעשה ידיה דהא סוף סוף לר"ג גופא ע"כ אלים תקנתא דנכסים טפי משאר מילי מדאינה מוכרת לכתחלה משא"כ לרחב"ע דבין לאוקימתא דר"ז בין לאוקימתא דר"פ סובר ר"ג גופיה דאפילו בעד שלא ניסת וניסת מוכרת לכתחלה ומכ"ש בנפלו משנתארסה ועודה ארוסה וא"כ יפה השיבן לפי שיטתו דאין לדמות ארוסה לנשואה דלא אלים תקנתא דנכסים טפי ממציאתה ומעשה ידיה ואדרבה הורע כחו דאפילו לאחר שכבר נשאה מוכרת לכתחלה מה שנפל לה קודם נשואין כן נראה לי כפתור ופרח לפי פירש"י בסמוך ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

רש"י בד"ה ש"מ דיעבד נמי קשיא להו עכ"ל. ולכאורה הוא תמוה ולמאי דפרישית הוא נכון מאד דנהי דלפירש"י בל' האיבעיא אי קאי אדיעבד היינו אמציעתא לחוד דמהיכי תיתי נאמר דפליגי כולי האי אפילו ארישא שיהא בטל מ"מ למאי דמייתי הפשטן ברייתא זו דאמרו לו הואיל וזו אשתו אלמא דמדמו ארוסה לנשואה מהאי הוכחה שכתבתי ולפ"ז קשיא להו בין אלכתחלה ואדיעבד דרישא ובין אדיעבד דסיפא. ועוד נ"ל דרש"י לשיטתו בסמוך דלאוקימתא דרב זביד אפילו לר"י אליבא דר"ג ס"ל דמוכרת אף לכתחלה וא"כ קשיא להו בין אלכתחלה בין אדיעבד והראשון יותר נכון:

בד"ה לא כך השיבן בעוד שדנו לפניו וכו' עד סוף הדיבור. ולכאורה שפת יתר הוא ונ"ל בכוונתו ומשום דלכאורה קשיא לן בדברי רחב"ע דקאמר לא כך השיבן ומאי פליג בהא אדר"י דסוף סוף כל דבריו בכלל דברי רבי יהודה דמכיון דבמה שהשיבן בסוף על החדשים אנו בושין טפי עדיף תשובה א' על שניהם א"כ הא דר"י טפי עדיף ששנה בלשון קצרה דתו לא צריך תשובה קמייתא ואדרבה בדקמייתא איכא למיטעי וא"כ מחמת קושיא זו היה נראה לקיים הגירסא דמסיק רבי יהודה אמר להם אף זו לא תמכור וא"כ רחב"ע פליג טובא אדר"י בעיקר הדין לר"ג דלר"י השיבן אף זו לא תמכור ולרחב"ע מוכרת אף לכתחלה ולפי שפירש"י דלא גרסינן להאי גירסא מש"ה הוצרך לפרש כאן מילתא דרחב"ע דנהי שבכלל דברי ר' יהודה הם דאפשר דלר"י נמי מוכרת לכתחלה אפ"ה לא כך השיבן אלא שרצה להשיבן על ראשון תשובה נצחת ולהביא טעם לדבריו דאדרבה לא אלים תקנת פירות נכסים משאר מילי והיינו כדפרישית ודוק היטב:

בד"ה אמר להן אף זו מוכרת וקיים אמרו לו כו' והיאך מכרה קיים. ולכאורה תחלת דבריו שמציין בלשון הגמרא הוא אריכות דברים ללא צורך ואין זה דרך רש"י ז"ל ועוד שהשמיט ונותנת וכתב מוכרת וקיים ועוד דבסוף דבריו כתב והיאך מכרה קיים ולכאורה יותר קשיא להו אלכתחלה ולענ"ד בכוונתו משום דלכאורה רחב"ע דאמר מוכרת ונותנת וקיים יש לדקדק כיון דמוכרת לכתחלה פשיטא דקיים בדיעבד אלא משום דלשון מוכרת לכתחלה י"ל שיהא גוף הקרקע ללוקח לאחר מיתה אבל לעולם שהבעל אוכל הפירות וכ"ש דבמכירה אפילו אינו אוכל הפירות מכל מקום לא מפסיד מידי דהא מוציאין המעות מן האשה ולוקח בהן קרקע והוא אוכל פירות לכך פירש"י דהא דקאמר מוכרת היינו לענין שהמקח קיים לגמרי ואין הבעל אוכל הפירות וא"כ קשיא להו שפיר ממעשה ידיה ומציאתה שאין יכולה למוכרה כלל והיאך המכר קיים שיפסיד הפירות כנ"ל ברור:

תוספות בד"ה לא כך השיב פי' על הארוסה ששאלו וכו' עד סוף הדבור. ולכאורה הוא פירש"י בעצמו ונלע"ד שהתוס' הוצרכו לכך לפי שבדבור הקודם הביאו לשון ראשון שפירש"י דבין ארישא בין אסיפא קאי ואם כן יש לפרש בפשיטות דהא דקאמר רחב"ע לא כך השיבן היינו משום דלא שייך האי תשובה דעל החדשים אנו בושים בזה דתינח שהשיבן יפה על אותן שנפלו קודם שנתארסה דישנים נינהו בשעת המכירה משא"כ בעודה ארוסה ונפלו משנתארסה לא שייך האי תשובה דהא חדשים נינהו והוי משמע דר"ג מודה בהו ולפי שהתוספות לא רצו לפרש כן אלא כפי' ר"ת דחדשים וישנים היינו חדשים וישנים בשעת תביעה ולכך הוצרכו לפרש דאפ"ה א"ש הא דקאמר רחב"ע לא כך השיבן והיינו משום שלא הוצרך להשיב כך כן נראה לי נכון ודוק היטיב:

גמרא והאנן תנן כו' ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים אמר ר' זביד תני מוכרת ונותנת וקיים. לכאורה היה נראה דאינו מגיה המשנה אלא דמפרש לה הכי דאפי' לכתחילה נמי מוכרת והא דקתני דיעבד היינו למיתני עליה מילתא דאמרו לו דאפילו בדיעבד הוו בעו למימר דבטל ור"ג גופא אפשר דאמרה בלשון לכתחלה אלא דרבי שסידר המשנה נקיט לה הכי משום מילתא דאמרו לו או משום דכיון דר"ג מימרא באפי נפשיה תני להו לא בפלוגתא דב"ש וב"ה לא דק לשנות בלשון לכתחלה או דיעבד דעיקר דינא אינו אלא לענין שהמקח קיים והלוקח אוכל פירות מאי דלא משמע לן כ"כ אי תני לה בלשון מוכרת כדפרישית ועוד דלענין שתמכור לכתחלה ליכא קפידא כ"כ דאף אם אמרו לא תמכור כיון שהמקח קיים בודאי תמכור כדאמרינן בעלמא מה הועילו חכמים בתקנתן. ונהי דב"ה אמרו לא תמכור היינו שאם בא הלוקח לימלך כמו שפירש"י בסמוך מ"מ אפשר דר"ג לא נחית להכי כנ"ל לפום ריהטא ליישב קושיית התוס' מיהו בסמוך אפרש בענין יותר נכון:

תוספות בד"ה תני מוכרת כו' וקשה לריב"ם דאדרבה היה לו להגיה הברייתא כו' ועוד דאם היה כו' ועוד כי היכי דפריך בסמוך לר"פ טפי הו"ל למיפרך כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך קצת יישוב על הקושיא הראשונה מיהא שינויא דחיקא לא משנינא ואמינא מילתא דשויא לכולהו קושיות והיינו למאי דפרישית לעיל דמפשטא דמילתא דר"ג אליבא דנפשיה אין לתמוה אי מוקמינן ליה כב"ש דכיון שאמר על החדשים אנו בושין והיינו בנפלו לה משניסת אלמא דעיקר תקנת פירות ונכסי האשה שיהיו לבעל קל הוא לר"ג והוא בוש מהן אפילו בנשואה גמורה וא"כ פשיטא דמיקל אפילו טפי מדב"ש וא"כ פשטא דלישנא דמתניתין הכי משמע דר"י גופא משמיה דר"ג מסיק לכולהו מילתא בחדא ריהטא דשאלו לו בנפלו משנתארסה והיא ארוסה והשיב להם על החדשים אנו בושין בין לכתחלה בין דיעבד אלא שאתם רוצים לגלגל הישנות ולהקשות מ"ט דב"ה דבדיעבד קיים ואני מוסיף לומר דאפילו עד שלא ניסת וניסת מוכרת לכתחלה. ועוד דמדר' יהודא ורחב"ע בברייתא נמי שמעינן דמוכרת לכתחלה מדמדמו להו ר"ג למציאתה ומעשה ידיה וא"כ מסתמא אפי' לכתחלה ומדקאמר בעד שלא ניסת אף בזו אלמא דשוין הם וא"כ א"א להגיה הברייתא ומדרחב"ע נשמע לר"י דלרב זביד לא פליגי ר"י ורחב"ע בהא. והיינו נמי דלא מקשה הש"ס לרב זביד ורחב"ע כב"ש דבלאו מילתא דרחב"ע ממילא ידעינן ממילתא דר"ג גופא שאמר במשנתינו נמי מוכרת ונותנת ואדר"ג גופא לא שייך להקשות אי אמר כב"ש דאדרבה מיקל טפי אפילו מדב"ש ולהדיא כתב הרי"ף ז"ל בשיטה שהבאתי דהיכא דשום תנא סובר דלא כב"ש ודלא כב"ה לא שייך להקשות כן. משא"כ לאוקימתא דר"פ מקשה הש"ס שפיר דכיון דר"י משמיה דר"ג שנה בלשון המשנה כב"ה וא"כ בברייתא נמי לר"י הכי הוא וא"כ מדקאמר ליה רחב"ע לא כך השיבן מעיקרא הו"ל למימר עיקר מימרא דר"ג דמוכרת לכתחילה ובתר הכי הו"ל לאתויי הא דאמרו לו ומה שהשיב להן ר"ג דדמו למעשה ידיה. משא"כ השתא דמייתי רחב"ע מילתא דאמרו לו סתמא. לא אתי שפיר דא"כ שקיל וטרי אליבא דב"ש כמ"ש לעיל בקושיית ר"ת בד"ה איבעיא להו עיי"ש. ועוד כיון דלאוקימתא דר"פ דר"י סובר דאינה מוכרת לכתחלה כב"ה והיינו שלא רצה להשיב להם ממעשה ידיה כדפרישית וא"כ נהי דרחב"ע סובר דר"ג כב"ש אכתי מאי מתמה אדר"י ואמר לא כך השיבן דהא כלל דבריו בכלל דברי ר"י הם שקיצר ואמר תשובה השנייה שמספיק' גם על הראשונה ואדרבה בדרבי יהודה ניחא לן טפי דקתני זו התשובה דשייך אפילו לב"ה משא"כ תשובה הראשונה לא שייכא אלא למאי דסבר ר"ג כב"ש דמדמינן שפיר למעשה ידיה אע"כ מדהוצרך רחב"ע לאסוקי האי לישנא היינו משום דאיהו גופא סבר כב"ש וא"כ מקשה הש"ס שפיר ורחב"ע כב"ש כן נראה לי ברור בעזה"י כפתור ופרח ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בא"ד ורבינו חננאל גורס כו' ולגירסא זו ל"ג בברייתא כו' ולר"פ דלא מגי' מתני' תיקשי עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלפ"ז לרש"י נמי ע"כ לר' זביד ל"ג בברייתא וא"כ מ"ש התוספות לעיל דבחנם מחקו רש"י היינו משום דלא נחתו לפרש הכא כגירסת רש"י כו' עכ"ל. ולענ"ד אין צורך לדחוק בכך דנהי דלרב זביד גריס במשנה מוכרת לכתחלה היינו בסיפא בבא דעד שלא ניסת דאיירי ר"ג גופיה משמיה דנפשיה דעלה קאי רחב"ע משא"כ בבבא דמציעתא לכ"ע גרסינן להדיא מודה ב"ה שאם מכרה ונתנה קיים ולכתחלה לא תמכור ועלה קאי רבי יהודה ומייתי הא דאמרו לו לר"ג וא"כ דברי המשנה גופא סותרים זה את זה כיון דקתני בנתארסה לב"ה דיעבד דוקא כ"ש בעד שלא ניסת והיאך קתני ר"ג בסיפא אפילו בעד שלא ניסת דמוכרת לכתחלה אע"כ צ"ל בא' משני פנים או שנאמר דר"י ורחב"ע פליגי אליבא דר"ג דלר"י סובר ר"ג דלא תמכור כב"ה ולרחב"ע כב"ש או שנאמר דאמרו לו דר"י אליבא דב"ה קאי והשיב להם מעיקרא אליבא דב"ה ובתר הכי קתני ר"ג טעמיה דנפשיה דמיקל אפילו טפי מדב"ש ולפ"ז לר' יהודה נמי אין צורך למחוק בברייתא דאמר להם אף זו לא תמכור מהנך טעמי גופא אי משום דר"י אליבא דר"ג הכי ס"ל דלא כמשנתינו דרחב"ע אליבא דר"ג היא או משום דר"ג גופא בברייתא דר"י אליבא דב"ה שקיל וטרי על מה שאמרו לו וא"כ יפה כתבו התוספות לעיל דבחנם מחקו רש"י משא"כ הכא לפירוש ר"ח דלר"פ האי דמשנתינו רבי יהודה שנאה וקתני עלה דמוכרת לכתחלה וא"כ קשיא דר"י אדר"י אי גרסינן בברייתא דר"י אף זו לא תמכור אע"כ דל"ג בברייתא וא"כ מדר"פ נשמע לרב זביד כן נ"ל ברור ודוק היטב:

בד"ה לא כר"י ולא כרחב"ע פי' לא כאמרו לו כו' עכ"ל. הוכרחו לפרש כן משום דפשיטא להו דאי הוי מצי לאוקמי מתניתין כאמרו לו לא הוי מתמה הש"ס אדרב ושמואל להקשות כמאן כיון דע"כ מתני' דהכותב פשיטא להו דלא מיתוקמא אלא כאמרו לו משום דעל כרחך בנפלו לה קודם נישואין איירי כמ"ש הרא"ש ז"ל בר"פ הכותב דבמה שנפלו לה אחר נישואין לא מהני תנאי והיינו דקשיא להו לעיל במשנתינו על פירש"י דלפירושו הו"מ לאוקמי שפיר כאמרו לו אבל לפירושם מקשה שפיר דאפילו לאמרו לו דרבי יהודה דסברי דבנפלו משנתארסה ומכרה כשנתארסה מכרה בטל אפי' הכי פשיטא ליה להמקשה דהכא מודו בנפלו עד שלא נתארסה ומכרה אפי' כשניסת דמכרה קיים וכדמסיק מהרש"א ז"ל דאפ"ה לא הוו סברות הפוכות כן נ"ל בכוונת התוספות לשיטתם. מיהו לפירש"י נראה דאדרבה לסברת אמרו לו לעולם שעת מכירה עיקר כיון שאמרו הואיל וזכה באשה וכדפרישית לעיל לתרץ קושיית התוספות בשם הרשב"א בסוף ד"ה איבעיא להו ע"ש ולפ"ז דודאי הו"מ לאוקמי מילתא דרב ושמואל כאמרו לו כיון דאפי' בנפלו משנתארסה ומכרה כשנתארסה סברי דבטל כ"ש בנפלו קודם שנתארסה ומכרה כשניסת אלא דאפ"ה מקשה הש"ס הכא שפיר כמאן לא כר"י ולא כרחב"ע והיינו במה שאמרו בתשובת ר"ג ופשיטא ליה לתלמודא דאמרו לו לפני ר"ג לא פליגי עליו אלא שהקשו לו לפרש להם טעם הדבר כתלמיד לפני רבו ומדהשיב להם מודו ליה ואי משום מתניתין דהכותב מצינן למימר דלרש"י איירי שמתנה על אותן נכסים שנפלו לה אחר נישואין וכמ"ש שם הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל ויותר מזה כתב שם הרא"ה ז"ל בחידושיו דמתניתין דהכותב איירי שפיר אחר תקנת אושא וכמו שאבאר שם בעזה"י ודוק היטיב ועיין עוד בסמוך:

בא"ד א"כ אותם נכסים נפלו לה עד שלא ניסת ובניסת איירי כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ז"ל שהגיה בדבריהם ובניסת איירי דהא אוכל פירות כו' ובמחילה מכבוד תורתו דאכתי אין הכרח מזה לומר דאיירי שמכרה כשניסת אלא דהשתא ודאי נשואה היא כיון שאוכל פירות ואכתי מצי איירי שמכרה כשנתארסה אלא שהערעור של הבעל הוא לאחר שניסת וכדפרישית לעיל בשמעתין דליכא למ"ד שיוכל הבעל לערער כלל בשעת אירוסין אלא משניסת אלא דבלא"ה א"צ להגיה בדבריהם אלא עיקר כוונת התוס' דנהי דלפחות איירי מתניתין דהכותב שנפלו לה קודם שניסת ומכרה כשניסת ואפ"ה לא מיתוקמא אלא כאמרו לו דלא מסתבר לאוקמי דאתיא כרבותינו כן נראה לי בכוונתם מיהו בהא דמסקו התוספות דאין סברא לומר דאתיא כרבותינו לא ידעתי למה הוצרכו לזה דבלא"ה דבריהם מוכרחין מדברי המקשה דהכא דלא סליק אדעתיה ההיא דרבותינו דחזרו ונמנו ומאי מקשה כלל אדרב ושמואל כמאן כיון דא"ש כתנא דמתניתין דהכותב אלא דאפשר דלא פסיקא להו להוכיח מסברת המקשה דאפשר דלא סליק אדעתיה לאוקמי כלל מתני' דהכותב בכותב לה ועודה ארוסה אלא כשהיא נשואה ולא חייש לקושיית המקשה דלקמן או שנאמר דס"ד לאוקמא בעודה ארוסה ומתנה עליה על הנכסים שיפלו לה לאחר נישואין אבל לפי

האמת לא משמע להו להתוספות לאוקמי בהכי כמו שהכריח הרא"ש ז"ל לקמן מדברי הירושלמי כנ"ל ודו"ק:

גמרא ההיא איתתא דבעיא לאברוחינהו לנכסה מגברא ופירש"י שהודיעה לעדים שלהבריח עושה כן והקשו עליו בתוספות. ונלע"ד דעיקר דיוקא דרש"י ז"ל מלשון הגמרא גופא דקאמר בלשון פסיקא האי איתתא דבעיא לאברוחינהו לנכסה ואי לאו שהדבר ידוע בעדים לא הו"ל למימר בהאי לישנא דפסיקא כיון שעל זה אנו דנין אם כיוונה להבריח דהא לרב ענן ולרבא לא פסיקא להו אם כיוונה להבריח דאיכא למימר דה"מ לאחרינא אבל לברתא יהיבא אע"כ שהיה הדבר ידוע בעדים שלכך כיונה ומש"ה מייתי לה בלישנא פסיקא ומה שהקשו בתוספות א"כ מ"ט דרב ענן ורבא איכא למימר כיון דליכא אומדנא גמורה בהא לדידהו לא מהני נמי מה שהודיעה כן מעיקרא לעדים דמ"מ כיון דבגמר המתנה לא התנית כן איכא למימר דאתי מעשה המתנה ומבטל דבור ובכמה דוכתי אשכחן כה"ג דכל שלא התנה בשעת גמר המעשה לא הוי אלא פטומי מילי בעלמא ומכ"ש הכא שלא היה בפני המקבל וכעין זה כתב מורי זקני ז"ל בס' מגיני שלמה ע"ש אלא דאכתי קשיא לי מסוגיא דפרק חזקת הבתים דף מ' דמקשינן התם בפשיטות מודעא דמאי אי דגיטא ומתנתא גילוי מילתא בעלמא הוא ואפשר דשאני התם דהוי גילוי דעת שהאונס בא לו מחמת המקבל ובגילוי דעת כי האי סגי דמסתמא מוסר לו המתנה אח"כ בע"כ כיון שאומר שהלה אונסו משא"כ הכא אין סברא כלל לומר שמצחקת היא בברתה למסור לה מתנה לא להועיל דלמה נאמר שמצחקת בה במילי דכדי וא"כ שפיר י"ל דלא הוי אלא כפטומי מילי בעלמא ואתי מעשה ומבטל דבור וכ"ש דא"ש טפי לפירוש הרשב"ם ז"ל בפרק חזקת דאיירי מגילוי מילתא שאומר בלשון מודעא שמבטל לגמרי המתנה משא"כ הכא לא איירי בהכי ובזה נתיישב' ג"כ קושיית הרא"ש ז"ל מסוגיא דפ' מי שמת דאמרי' אפילו למ"ד מברחת קנה ה"מ היכא דלא גלתה דעתה והא גליא דעתה דהתם בעובדא דרב זביד משמע דגלתה דעתה בשעת מסירת גמר המתנה ממש כנ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה כתבתינהו לברתה פ"ה והודיעה לעדים כו' ואין נראה לר"י דא"כ אמאי פליגי רב ענן ורבא כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דהאיכא למימר דר' ענן ורבא סברי כסברת המקשה דלקמן דאי לא קנינהו לוקח נקנינהו בעל וכמו שפסק ר"ת ז"ל בסמוך בד"ה עשאום דכל היכא דאיכא למימר דלקנינהו בעל ולא הוי מוברח איכא למימר דלמתנה גמורה איכוין וכ"ש דאיכא למימר דבמקום בעל ברתה עדיפא ונהי דאפשר דר"ת גופא לא קאמר אלא היכא דליכא אלא אומדנא בלבד משא"כ היכא שאמרה בפירוש בפני עדים שאינה רוצית שתזכה בהם הבת כמו שפירש"י דבכה"ג לא מהני האי סברא דאיכא למימר דלמתנה גמורה איכוין דהא חזינן שאמרה דלא מכוונא למתנה גמורה שתזכה הבת אלא דאכתי מי הכריחו לר"י לפרש שלא אמרה מידי הא שפיר מצי לפרש שאמרה לעדים שלהבריח מתכוונת כמו שהעתיקו התוספות לשון רש"י כאן וא"כ שפיר שייך האי טעמא דר"ת כיון דלא הוי מוברח אי ליקני בעל והיא אמרה שרוצית להבריח מסתמא נתכוונה שתקנה הבת וכקושית המקשה דלקמן ואי לא קנינהו לוקח נקנינהו בעל וכמ"ש הרא"ש ז"ל שרבינו שמשון דקדק מלשון רש"י שרוצה לפרש הקושיא דא"כ דלא הוי מוברח יקנה הלוקח ונראה דר"י בעל התוספות לא משמע ליה לפרש כן. ועוד דאפילו בלא שום ראיה רוצה לפרש דלא כפירש"י אי משום אינך קושיות שהקשה הרא"ש ז"ל או משום דמשמע ליה בפשיטות דהוי אומדנא דמוכח אפילו לא אמרה ודו"ק:

דף עט.

גמרא הכי אמר רבי חנילאי בר אידי אמר שמואל מורה הוראה אני אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו. ויש לדקדק לפמ"ש הרא"ש ז"ל דאפילו למאי דקי"ל מברחת לא קנה לוקח אפ"ה אוכל הפירות כל ימי חיי הבעל. א"כ היאך אמר שמואל אקרענו הרי צריך לו לענין אכילת פירות ואפשר דאפ"ה חייש שמואל לב"ד טוען שיבואו להגבות לו ג"כ גוף הקרקע מש"ה אמר אקרענו ויכתוב לו שטר אחר שיאכל הפירות מיהו מלשון רש"י ז"ל נראה דבלא"ה עיקר מילתא דשמואל דאמר אקרענו היינו אם ירצה להחזיק בגוף הנכסים שלא להחזירם להנותן וא"כ איירי לאחר שנתארמלה או נתגרשה כעובדא דרב נחמן ממש מיהו מלשון רש"י בסמוך גבי לקנינהו בעל משמע לכאורה שאין המקבל אוכל פירות ודלא כהרא"ש ז"ל דבלא"ה מפרש הרא"ש ז"ל קושיא דלקנינהו בעל כפשטיה ע"ש ומשמע נמי מלשון רש"י בסמוך דלמאי דק"ל מברחת לא קנה אפ"ה אם מתה בחיי בעלה אין הבעל יורשה אלא תחזור ליורשי האשה ודלא כשיטת הפוסקים שכתבו להיפך עיין בלשון הר"ן ז"ל ובש"ע סי' צ' ובאמת קשיא לי לשיטתם מאי מקשה בסמוך אי לא קנינהו לוקח לקנינהו בעל הא שפיר קנינהו לוקח לאכילת פירות ולענין אם תמות בחיי בעלה שתשאר ביד המקבל ואם נפרש דהא גופא קשיא להו כיון שהיא זוכה בגוף הקרקע ממילא תיבטל המתנה לגמרי דלא מסתבר לומר שיהא המתנה לחצאין א"כ בהא לא הוי משני מידי דעשאום כנכסים שאין ידועין ויש ליישב ודו"ק:

קונטרס אחרון בסוגיא דשטר מברחת דמקשה הש"ס ואי לא קנינהו לוקח ליקני בעל וכתבתי דמלשון רש"י ז"ל משמע שאין המקבל אוכל פירות ומשמע נמי מלשונו דהיכא דמתה בחיי בעלה אין בעלה יורשה אלא יחזיר הנכסים ליורשי האשה וכל זה דלא כשיטת הפוסקים הרא"ש והר"ן ז"ל ולשיטת הפוסקים צריך ליישב הא דקאמר בפשיטות ואי לא קנינהו לוקח:

בתוספות בד"ה עשאום כו' וכבר בא שטר מבריח לפני ר"ת כו' עד סוף הדיבור. עיין בלשון הרא"ש ז"ל שכתב דלא כר"ת ומפרש הסוגיא כפשטה דלקנינהו בעל ולדבריו יש לדקדק מאי מקשה ולקנינהו בעל דילמא אין ה"נ דקנינהו בעל ומש"ה קרעיה ר"נ לשטריה וכן שמואל דאמר אקרענו נמי דילמא משום דקנינהו בעל ויש ליישב מיהו צ"ע שלא הובאו דברי ר"ת בפוסקים ובח"מ סימן צ"ט כתב בש"ע בפשיטות כלשון הרא"ש אם לא שנאמר דמה שכתב בהגהות ש"ע מיהו אם נראה לדיין שלמתנה גמורה איכוין היינו כשיטת ר"ת וע"פ סברת הב"ח שמחלק שם דתשובת הרא"ש שם איירי שלא זכה המקבל במתנה אלא שנשארו תחת יד הנותן ובהא ר"ת נמי מודה אלא דממה שכתב ר"ת ומגבינן ביה משמע שעדיין מחוסר גוביינא ואפ"ה סובר ר"ת דהמתנה קיים וצ"ע:

משנה נפלו לה כספים כו' כן הנוסחא בכל הספרים שלפנינו ובלשון הרא"ש אבל בנוסחת המשנה בלשון הרי"ף מצאנו נפלו לה נכסים וכן נראה מלשון רבינו ירוחם במשנה נתיב כ"ג וע"ש בס' נתיבות המשפט והתמיה קיימת עליו שלא שת לבו לנוסחת הספרים שלנו ולענ"ד דנראה כן מלשון רש"י ז"ל שכתב והוא אוכל פירות והקרן קיימת לה שלא תקנו לה חכמים כו' ולכאורה לשון מיותר הוא אמנם למאי דגרסינן נפלו לה כספים כוונתו מבואר משום דלכאורה טובת הבעל בנפלו לה כספים שיעשה בהם עיסקא כדאמרינן בעלמא הפוכי בעיסקא טב מיניה ממה שיקח הקרקע לכך כתב רש"י דאפ"ה קונין בהם קרקע כדי שיתקיים הקרן שלה אף ע"ג דפירות הבעל אינן כ"כ כמו הפוכי בעיסקא ומשום שלא תקנו לו בקרן כלום וכן נראה להדיא מלשון רש"י בסמוך בשמעתין דשניהם מעכבין דהיכא שקרן מתמעט קצת יכולה לעכב אע"פ שהפירות מרובין וכן נראה קצת מלשון התוספות בד"ה דיקלי ובד"ה אילני אלא דמלשון הרא"ש ז"ל מבואר להדיא דכל היכא דלא כליא קרנא לגמרי יפה כח הבעל לקנות דבר העושה פירות יותר וכ"כ הרמב"ם ז"ל וכן הוא בטוא"ע ובש"ע בפשיטות בלי שום חולק וכבר כתב בזה בעל ספר נתיבות המשפט שיש לתמוה על סברא זו למה לא תוכל לעכב שיקנה דבר המתקיים יותר אלא דלענ"ד יש לתמוה עליו שכתב דמל' הרמב"ם והטור משמע דשניהם יכולין לעכב והמעיין בדבריהם יראה דנהפוך הוא שכתבו דלעולם קונין דבר העושה פירות יותר ויציאה מועטת ובלבד שיהא גזעו מחליף וזה ממש כדברי רבינו ירוחם ואדרבה בש"ע סי' פ"ה כתב בפי' בין שיהא הדבר לרצונה או שלא לרצונה ועיין מה שאכתוב לקמן במשנה הסמוכה בשיטת הרא"ש ז"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון במשנה נפלו לה כספים כתבתי דמלשון רש"י משמע דהיכא דהקרן מתמעט קצת לעולם יכולה לעכב אע"פ שהפירות מרובין יותר והיינו טעמא דכספים הכא דאע"ג דהפוכי בעיסקא טב מיניה אפ"ה לוקחין קרקע ושכן נראה מל' התוספות אלא דלהרא"ש והרמב"ם ז"ל היכא דלא כליא קרנא לגמרי לעולם יפה כח הבעל ליקח דבר שפירותיו מרובין וכן הוא בטור ובש"ע אלא דבספר נתיבות המשפט כתב שיש לתמוה על סברא זו למה לא נוכל לעכב שיקנה דבר המתקיים יותר וכתבתי שאין כאן מקום תימה דהא קי"ל ידו עדיפא מידה. ושם כתבתי ג"כ מה שיש לתמוה עוד על בעל נתיבות המשפט בזה וכיוצא בזה כתבתי במשנה הסמוכה בנפלו לה עבדים ולפ"ז צ"ל דהא דלוקחין בכספים קרקע אע"ג דהפוכי בעיסקא טב מיניה אפ"ה אפשר דכליא קרנא לגמרי:

תוספות בד"ה כללא דמילתא כו' ועוד דאם כן הא דקתני פיר גפרית כו' וא"כ קשיא דר"מ אדר"מ כו' עכ"ל. והקשה מהר"י מטראני ז"ל בחידושי כתובות דעדיפא מיניה הו"מ לאקשויי מגופא דברייתא דקתני רישא המלח והחול הרי זה פירות ומשמע דר"מ מודה ולא פליג אלא בפיר של גפרית ומחפורת של צריף וא"כ קשיא טובא על פי' רבינו חננאל דהא ודאי מלח וחול אין פריו כלה כמו גפרית וצריף כמו שפירש"י ואין סברא לומר דר"ח יפרש להיפך בדבר הנראה לעינים מיהו לענ"ד יש ליישב דלא פסיקא להו להקשות בזה משום דאיכא למימר דמלח וחול ההוצאה מרובה והפירות מועטים משא"כ בגפרית וצריף וא"כ יסבור ר"ח כשיטת הרמב"ם והטור ורבינו ירוחם שכתבתי דלעולם קונין דבר שפירות מרובין והוצאה מועטת. משא"כ דר"מ אדר"מ מקשו שפיר דאפילו אם היה הגפרית והצריף בעין אפ"ה צריך למכור לר"מ דלא גריעי מפירות מחוברין. מיהו גם בזה כתב מהר"י מטראני ליישב דברי ר"ח דשאני גפרית וצריף דאין למכור לגמרי מה שנפל לה מבית אביה משא"כ הכא דעיקר שבח בית אביה קיים דהיינו גוף הקרקע ומש"ה ס"ל לר"מ דמוכרין התבואה ובזה נתיישב' ג"כ קושית מהרש"א ז"ל דלא הוי סברות הפוכות ודוק ועיין בסמוך:

דף עט:

בא"ד ולפ"ה קשה כו' דהא גלימא אמר לקמן אע"ג דאין גזעו מחליף כו' עכ"ל. נראה דעיקר קושייתם דמסתמא הילכתא כהא דאמרינן כללא דמילתא גזעו מחליף ובאמת שאין זו קושיא מוכרחת דמצינן למימר דלרש"י כיון דכללא דמילתא לישנא בתרא גופא הוא דמסיק לה א"כ אנן קי"ל כלישנא קמא וכדפסיק רב נחמן וכן כתב ג"כ מורי זקני זצ"ל בספר מגיני שלמה שכן שיטת הטור וב"י ע"ש:

מיהו בר מן דין לא ידענא מאי קשיא להו מגלימא דבסמוך דהא גלימא מסתמא אינה עומדת למכור משום שבח בית אביה כדאיתא להדיא בפ' אלמנה לכ"ג באיצטלא דפרסי אמיתנא דאפילו בהכניסה לו שום שהן נכסי צ"ב לא ימכור כ"ש בהא דשמעתין שפירשו כל המפרשים בנכסי מלוג וכמו שפירש"י גופא וכמו שאפרש בסמוך ולפ"ז מצינן למימר דרב נחמן לא איירי כלל מדין מכירת הגלימא כיון דבדידה תליא מילתא אלא מדין שמוש הבעל בגלימא איירי ואתא לאשמעינן שרשאי הבעל לכסות בה וזה פריו אע"ג שע"י כן כליא קרנא אפ"ה לא איכפת לן כיון שישארו השחקים והיינו דמדמה לה הש"ס לפלוגתא דר"מ ורבנן בפיר ומחפורת דהתם נמי ע"כ לא איירי ממכירת הפיר והמחפורת דבלא"ה לא ימכור משום שבח בית אביה כדמסקינן בסמוך בזיתים וגפנים זקנים דאע"ג דכליא קרנא אפ"ה אם עומדת בשדה שלה ד"ה לא תמכור וה"נ הרי עומדין בשדה שלה מדכתב רש"י ז"ל דמקום הגומא ישאר לה לקרן ולא פליגי ר"מ ורבנן כלל במכירת קרקע הפיר והמחפורת אלא במכירת הגפרית והצריף קמא קמא דמטי דלר"מ כיון שאין גזעו מחליף הוי עיקר הקרן והקרקע טפילה וא"כ מוכרין אותו ולוקחין קרקע דבכה"ג ודאי לא שייך שבח בית אביה כיון שעומדין למכור ולרבנן הבעל לוקח הכל ואע"ג דכליא לעיקר קרנא מ"מ כיון שזה פריין לא איכפת לן כיון דנשאר מקום הגומא לקרן כן נ"ל נכון בעזה"י לפי שיטת הש"ס ופוסקים ובזה היה מקום ליישב ג"כ מה שהקשו התוספות לעיל בזה הדיבור על רבינו חננאל וכמ"ש קצת בשם מהר"י מטראני ז"ל אלא דמל' רש"י בסמוך גבי פיר ומחפורת משמע קצת דמוכרין הקרקע לגמרי ועדיין צ"ע ויבואר עוד בסמוך ודוק היטב:

בד"ה פירא דפירא כו' דוקא במידי דאתי מעלמא כו' תימא דגונב בהמת מלוג כו'. נראה דזה נמשך דוקא לדבריהם הקודמים דאם היינו מפרשים בפשיטות דפירי דפירי לא תקנו כלל לא הוי קשיא להו מידי דאיכא למימר דודאי כך היתה תקנת חכמים מעיקרא שלא יזכה הבעל אלא בפירות עצמן ולא בפירי פירות ואין לתמוה בזו הסברא דהא אפילו בפירות עצמן לא תקנו לו חכמים קנין גמור כדאמרינן לקמן בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום שלא תקנו לו אלא משום ריוח ביתא וגדולה מזו דקדקו האחרונים מפי' רש"י לקמן דאפילו הפירות עצמן אין יכול למכור הרבה בפעם אחת וא"כ מה"ט גופא נאמר שלא תקנו לו כלום בפירות היוצאים מאותן פירות וכ"כ הרי"ף ז"ל להדיא אבל ממה שהכריחו דבפירי דאתא מעלמא איירי כגון כפל קשיא להו שפיר דאין זו סברא דכיון שהולד הוא שלו יותר יש לומר דמדינא זכה בכפל כיון דמעלמא אתי ליה בבהמה שלו כן נ"ל וכן נראה מלשון מהר"י מטראני ז"ל בחידושיו ובזה נתיישב דקדוק מהרש"א ז"ל ודו"ק:

בגמרא אמר רב נחמן הכניסה לו עז לחלבה כו' כבר כתבתי דלכאורה יש לפרש הני מימרי דר"נ אפילו בהכניסה לו ממש דהיינו צ"ב וכשיטת הסוברים דבבהמה נמי שייך האי דינא דלא תמכור מפני שבח בית אביה וא"כ לא איירי הכא ממכירת העז כלל כיון שאינו יכול למכור אלא עיקר מימרא דר"נ הכא היינו לענין הגיזה והחלב דמיקרי פירי אף על גב דמכלה הקרן כיון שנשאר שום דבר כפי' רש"י וכאשר כתבו הפוסקים דכל היכא שהיא מעכבת במכירת הצ"ב חזר דינן להיות כנכסי מלוג לגמרי עיין בתשובת הריב"ש סי' ק"נ ובא"ע סימן פ"ח בדברי האחרונים ולפ"ז הוי אתי שפיר הנך מימרי דר"נ הכא בתרי מילתא דחנינא ורבנן דאסיק בה ר"נ גופא הא מילתא דאם נתגרשה דאיירי משבח בית אביה. משא"כ אם נפרש כפשוטו דאיירי ר"נ לענין מכירת העז והרחל וכן בגלימא דבסמוך אם כן אין כאן מקומו בתר פלוגתא דחנניה ורבנן אלא לעיל גבי כללא דמילתא אי הוי קרנא או פירי לענין מכירה הו"ל לאתויי כך היה נראה לי לכאורה. אלא שכבר כתבתי ג"כ דרש"י גופיה פי' בסמוך בעיילא ליה גלימא דאיירי בנכסי מלוג ומשמע לכאורה מלשונו שכתב אעפ"י שלא שמאתן בנצ"ב דכוונתו בזה דבנצ"ב לא שייך מימרא דר"נ דפשיטא דמכסי ביה כיון שהוא ברשותו לגמרי אף למכור אלא דבאמת א"א לומר כן דנהי דבעז לחלבה אפשר לומר כן דכמה פוסקים סברי' דבבהמה לא שייך שבח בית אביה כלל כמו שדקדקו האחרונים מלשון רש"י כאן בד"ה נותנת לו האשה דמים ונוטלת בני שפחתה ומשמע להו דדוקא בשפחתה איירי ולא בבהמה אף שאין זה מוכרח דאיכא למימר דנקיט שפחתה כיון דאמודה חנניה קאי. ועוד מצינו כמה פוסקים אחרים דנהי דבבהמה נמי שייך שבח בית אביה היינו לענין שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן אבל אם היא תחתיו ורוצה הבעל למכור אינה יכולה לעכב דדוקא בבגדים וכלים וקרקעות אמרינן דיכולה לעכב משא"כ בולדות שפחה ובהמה כדאיתא בטא"ע סימן פ"ח בשם הרא"ש ז"ל מ"מ בגלימא דבסמוך שהוא כלי כל אנפי שוין דיכולה לעכב מלמכור מפני שבח בית אביה לכך נראה דמ"ש רש"י ז"ל דאע"פ שלא שמאתן בכתובה בצ"ב היינו משום דבצ"ב פשיטא לן מיהא שיכול לכסות ביה אם רוצה לקבל עליו אחריות הפחיתה כן נראה לי ויש להאריך עוד בזה בכמה עיקרי דינים ואין כאן מקומו ודו"ק:

משנה נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו כו' וכתב הרא"ש ז"ל דוקא אם הבעל רוצה למכור אבל אם אינו רוצה אין האשה יכולה לכופו ונראה שטעמו דלעולם יד הבעל על העליונה כדקי"ל בעלמא ידו עדיפא מידה ומש"ה ל"ח אי כליא קרנא דידה היכא דאיכא שום שיור וה"נ כדאיכא שיור דמי כיון דבסמוך איפסקא הילכתא כחנניה דלמיתה לא חיישינן וכמו שכתבתי במשנה הקודמת ג"כ שיטת הרא"ש ז"ל דלעולם יד הבעל על העליונה ונראה שיצא לו כן מהנך מימרי דר"נ לעיל בהכניסה עז לחלבה ועיילא ליה גלימא דמשמע ליה דאיירי בכה"ג דאע"ג שהיא אומרת למכור והוא אומר להניח שומעין לו משא"כ למאי דפרישית בסמוך דלא איירי ר"נ לענין מכירה אלא דהיא ג"כ אינה רוצית למכור אלא לענין הנאת בעל מהפירות איירי א"כ אין ראיה משם כנ"ל ודו"ק:

שם רשב"ג אומר לא תמכור מפני כו' ובסיפא גרסינן ר' יהודה אומר לא תמכור לפי הנוסחאות שלנו וא"כ משמע דלרשב"ג שני ליה בין עבדים ושפחות לזיתים וגפנים והטעם נראה שסובר דבזיתים וגפנים זקנים לא שייך כלל שבח בית אביה וא"כ מקשה הש"ס בסמוך שפיר מעבדים ושפחות אזיתים וגפנים דכי היכי דלרשב"ג היכא דשייך שבח בית אביה כגון בעבדים ושפחות אפילו היכא דכליא קרנא ולא נשאר שבח בית אביה אפ"ה ס"ל האי טעמא דלא תמכור א"כ לר' יהודה נמי דס"ל דשייך שבח בית אביה נמי בזיתים וגפנים אפילו היכא דכליא קרנא ואזיל לה שבח בית אביה אפ"ה אית לן למימר דס"ל דלא תמכור וזה פשוט אלא שראיתי לבעל ספר נתיבות המשפט דף קל"ז שהוקשה לו סוגיית הש"ס ולפמ"ש אתי שפיר:

משנה המוציא הוצאות על נכסי אשתו כו' מה שהוציא הוציא. ופירש"י אם גירשה וכ"כ כל המפרשים והפוסקים ולא ידעתי למה לא יוכל לישבע וליטול אפילו בעודה תחתיו כיון שלא אכל ואומר שאינו רוצה לאכול ואפשר דלאו דוקא נקטו הכי אלא משום דלא שכיחא מילתא שישבע בכה"ג שלא יבא לידי שבועת שוא:

דף פ.

גמרא אמר ר' יעקב אמר ר' חסדא המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא על נכסי אחר דמי ופירש"י דשמין לו השבח כמשפט אריסי המדינה ומדלא אמר שאם הוצאה יתירה על השבח נוטל ההוצאה משמע דבהא נמי לא שקיל אלא הוצאה שיעור שבח כמו באשתו גדולה אלא הא דקאמר כמוציא על נכסי אחר היינו להא מילתא לחוד שאין מנכין לו מה שאכל ובס' נתיבות המשפט דף ע' מייתי שתי נוסחאות מכתיבת יד רש"י עצמו דלחד נוסחא חשיב כיורד ברשות ולאידך חשיב כיורד שלא ברשות ונראה דלכל הנוסחאות אם ההוצאה יתירה על השבח אינו נוטל אלא ההוצאה שיעור שבח דלא הוי כיורד ברשות ממש אלא כשותף ע"ש ועיין עוד בסמוך:

קונטרס אחרון גמרא אמר ר' יעקב בר אידי המוציא הוצאות על נכסי אשתו כו' ומשמע מפרש"י דאם הוצאה יתירה על השבח אינו נוטל אלא הוצאה שיעור שבח ובספר נתיבות המשפט הביא שני נוסחאות מכתיבת יד רש"י ז"ל בעצמו ובנוסחא אחת מפרש דהוי כיורד ברשות אלא דאפ"ה לא הוי כיורד ברשות ממש אלא כשותף בעלמא:

שם ההיא איתתא כו' א"כ הו"ל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. ויש לדקדק דבההיא עובדא משמע שהיה ידוע מיהא שהוציא והכניס דהא אזיל לבי חוזאה ואפיק זוזי ואייתי וא"כ אמאי לא דיינינן הכא דין מחוייב שבועה וא"י לישבע ומשלם דהו"ל כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא ולא תהא הודאת פיו נמי גדולה מהעדאת עדים כדאמרינן בריש פ"ק דמציעא מדרבי חייא קמייתא. מיהו לחד שינוייא שכתבו התוספות בריש פ' הפרה משמע דלא אמרינן הכי אלא היכא דהו"ל לנתבע למידע וא"כ א"ש ההיא דהכא דלא הו"ל למידע. ובזה היה נ"ל ללמד זכות על הסמ"ע סימן צ"א שכתב במוציא הוצאות ברשות חבירו דאין עליו אלא שבועת היסת ע"ש והקשו עליו כיון שעיקר הדין ממשנתינו א"כ משמע דשבועת המשנה היא ולמאי דפרישית יש ליישב דבמתניתין דהוי שלא ברשות א"כ לא הוי לה למידע וה"ה באשתו קטנה אפילו אי חשבינן ליה כיורד ברשות אפ"ה לא הוי יורד ברשות ובודאי לא הוי לה למידע ומש"ה משמע דצריך נמי שבועת המשנה מדלא פירש"י כן בהא דכמוציא על נכסי אחר דמי משא"כ בהוציא ברשות ממש שצוה לו להוציא אפשר דחשיב כהו"ל למידע דמן הדין א"צ שבועה כלל והו"ל כחמשין ידענא ומש"ה כתב דאין עליו אלא שבועת היסת בעלמא כן נ"ל ועיין בס' עבודת הגרשוני:

קונטרס אחרון ההיא איתתא דנפלו לה ת' זוזי בי חוזאי כו' כתבתי טעם אמאי לא דיינינן הכא דין מחוייב שבועה ואיל"מ. ועפמ"ש ממילא נתיישב לשון הסמ"ע סי' צ"א שכתב במוציא הוצאות על נכסי חבירו ישבע היסת והקשו עליו כיון שעיקר הדין ממשנתינו דקתני ישבע א"כ שבועת המשנה בעי אישתבועי ולמאי דפרישית א"ש:

תוספות בד"ה ישבע כמה הוציא ויטול בפי' רבינו חננאל מקשין אמאי לא תנא האי נשבע ונוטל בהדי נשבעים ונוטלים בשבועות עכ"ל. ובר"פ כל הנשבעין ביארו יותר דליכא למימר דתנא ושייר דהא ואלו קתני כדאיתא בפ"ק דקידושין גבי ואלו מעניקין דלא שייך לומר דתנא ושייר עכ"ל. ואני בעניי לא הבנתי קושיא זו דכיון דתנא לה הכא בהדיא במתני' אמאי ליתנייה בפרק כל הנשבעין דמיהדר ומיתני ל"ל דהא לא קא חשיב התם אלא הנך דלא קתני להו בשום דוכתא ובכה"ג לא שייך להקשות הא ואלו קתני כדאיתא להדיא בגמרא בשילהי מסכת עבודת כוכבים גבי ואלו אסורים ואוסרין בכל שהוא דמקשה הש"ס ולחשוב אגוזי פרך כו' ומשני הא תני לה בהדיא וע"ש בתוס' משא"כ בקידושין מקשה שפיר כיון דלא קתני לה בדוכתא אחריתי וצ"ע ליישב:

דף פ:

משנה שומרת יבם שנפלו לה נכסים כו' וב"ה אומרים נכסים בחזקתן פירש"י דבב"ב בפ' מי שמת פליגי אמוראי כו' וכתב עוד בדבור הסמוך דה"ג כתובתה בחזקת יורשי הבעל. ולכאורה טעות נפל בדפוס בלשון רש"י וצריך להגיה דהכי גרסינן וכתובתה שכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בחידושי יבמות ומל' הנימוקי יוסף שם ומלשון הר"ן ז"ל בשמעתין דעיקר החילוק לדינא שבין פירש"י ותוס' כאן תלוי בחילופי גרסאות דלפירש"י גרסינן הכא וכתובתה כמו בפרק מי שמת כיון דנכסי צ"ב חלוק מכתובתה וקתני לה הכא בפני עצמה משא"כ לפירוש התוספות דהכא כתובה כולל ג"כ נכסי צ"ב א"כ גרסינן הכא כתובתה בלא וי"ו דפרושי קא מפרש כן נראה לכאורה דיש ליישב כוונת רש"י בגירסתו לפי שיטת הרשב"א והר"ן והנ"י ז"ל ולפ"ז מדלא השיבו התוספות על רש"י בענין הגירסא צריך לומר דהתוספות נמי נהי דגרסינן וכתובתה אפ"ה יש לפרש דהכא לכ"ע נכסי צ"ב בחזקת הבעל דהא בפרק מי שמת איכא למ"ד דנכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל אע"ג דקתני וכתובתה והיינו כדמסקו התוספות בהא דלא ערבינהו ותנינהו. מיהו רש"י ז"ל פשיטא ליה דנהי דאיכא שום סברא לחלק בין ההיא דהכא לההיא דפ' מי שמת אפ"ה כיון דבחד לישנא קתני להו מסתמא פירושן שוה מש"ה כתב דודאי אי הוה גרסינן כתובתה בלא וי"ו היה באפשר לחלק דאפי' למ"ד התם בחזקת יורשי האשה היינו משום דנקיט וכתובתה ע"כ שאין נכסי צ"ב בכלל כתובתה משא"כ הכא דנקיט כתובתה ע"כ פרושי מפרש משא"כ כיון דהכא נמי גרסינן וכתובתה כמו התם משמע ליה לרש"י דמסתמא פירושן שוה לכל חד כדאית ליה כן נראה לי בכוונת רש"י ז"ל ויבואר עוד בסמוך:

מיהו איכא למידק בעיקר פלוגתת רש"י ותוספות דהא בפרק החולץ פליגי אמוראי טובא באוקימתא דמתני' ולכולהו אמוראי בר מדאביי מיתוקמא כולה מתניתין בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם דוקא אבל בנכסים שנפלו לה תחתיו דבעל ב"ה נמי מודו דליורשי הבעל כדמסיק רבא דידו עדיפא מידה כן נראה מלשון רש"י ותוספות פרק החולץ וא"כ לפ"ז לא שייכי כלל הכא האי פלוגתא דפרק מי שמת דהא נכסי צ"ב לא שייכי כלל אלא במה שהכניסה לבעל וא"כ נפלו לה תחת הבעל ולפ"ז אפילו בנכסי מלוג בכה"ג כ"ע מודו דהוו ליורשי הבעל וכ"ש נכסי צ"ב ואף שיש שום סברא לומר דנכסי צ"ב הוי יותר בחזקת האשה כיון דהבעל חייב באחריותן ומש"ה מיקרי צ"ב שהיא מוחזקת בהן כעל עמוד ברזל או משאר טעמי שאבאר בלשון התוספות מ"מ מלשון רש"י גופא מבואר כאן להיפך דמ"ד בחזקת האשה היינו משום שהיה שלה וא"כ כ"ש דנכסי מלוג היה שלה ואפ"ה אותן שנפלו תחת הבעל לכ"ע הוי ליורשי הבעל ומהיכי תיתי נאמר בנכסי צ"ב שהכניסה לבעל שיהיו יותר בחזקת האשה. ועוד דס"ס לא איירי סיפא דמתני' במה שנפלו לה תחת הבעל וא"כ לא שייך לפרש נכסים בחזקתן כה"ג. ולפ"ז נראה דשיטת רש"י ותוספות כאן היינו לאוקימתא דאביי בפ' החולץ דרישא דמתני' בנפלו כשהיא שומרת יבם וסיפא בנפלו תחת הבעל ואפ"ה סברי ב"ה דנכסי מלוג בחזקת יורשי האשה וא"כ שפיר שייך פלוגתת רש"י ותוספות בנכסי צ"ב ואין לתמוה בזה להעמיד סתימת לשון התוס' אליבא דאביי דבלא"ה כתבו התוספות במסקנא דהחולץ בשם ר"י גאון דהלכה כאביי ולא הביאו שום חולק ועיין מה שאכתוב בזה בלשון התוס'. ומעתה נשוב לשיטת רש"י דמ"ש דשייך הכא האי פלוגתא דפרק מי שמת היינו דודאי לשון המשנה הכי דייק דפירושן שוה אלא דממילא ע"כ דתליא בפלוגתא דאביי ורבא דפרק החולץ דמאן דמפרש בפרק מי שמת לשון נכסים בחזקתן בחזקת יורשי הבעל ע"כ ה"נ מפרש במשנתינו וס"ל כרבא ואינך אמוראי ומ"ד התם בחזקת יורשי האשה ס"ל הכא כאביי. ולפ"ז יש לי לקיים הגירסא בלשון רש"י דהכי גרסי' כתובתה בלא וי"ו דהא ודאי למ"ד התם ליורשי הבעל וה"נ דכוותיה א"כ אין מקום לגירסת וכתובתה בוי"ו לומר דנכסים בחזקתן בבא בפני עצמה היא בנכסי צ"ב דהא לא איירי הכא בסיפא מנכסים שנפלו תחת הבעל אלא ממה שנפלו כשהיא שומרת יבם וא"כ לא שייך נכסי צ"ב בהא מילתא וא"כ כיון דלמ"ד ליורשי הבעל ע"כ גרסינן כתובתה ה"ה למ"ד בחזקת יורשי האשה דבגירסת המשנה ודאי לא פליגי אלא דאפ"ה נראה יותר כדפרישית מעיקרא דלרש"י גרסינן וכתובתה ואפ"ה א"ש אף למ"ד ליורשי הבעל דאדרבה הא מילתא גופא דרבא אשמעינן תנא דמתניתין דשלשה חילוקי דינים יש לב"ה נכסים בחזקתן פי' דאותן נכסים שהיו לה מעיקרא תחת הבעל בין נ"מ ובין נצ"ב הן בחזקתן וממילא ידעינן דהיינו בחזקת יורשי הבעל שהוא היבם שעומד תחת הבעל וכתובה נמי בחזקת יורשי הבעל אבל נכסים הנכנסים ויוצאים עמה דהיינו נכסים שנפלו כשהיא שומרת יבם הן בחזקת יורשי האשה והא דקאמר רבא התם סיפא כשנפלו תחת היבם לא קאי אלא אהא סיפא דשייך פלוגתא דב"ש וב"ה דהיינו בנכסים הנכנסים ויוצאים שנפלו כשהיא שומרת יבם כנ"ל נכון. והשתא לפ"ז לשיטת רש"י א"ש נמי אפילו למ"ד בפרק מי שמת יחלוקו דהכי הלכתא וא"כ לשון משנתינו נמי ע"כ הכי מפרש דיחלוקו והיינו למאי דפרישית בסוגייא דיבמות דלאוקימתא דרבא בנפלו כשהיא תחת הבעל דידו עדיפא מידה והיבם ידו כידה וממילא דיחלוקו וכן נראה שם מל' רש"י שכתב דשקלי יורשי הבעל בנכסים ולא כתב דשקלי לנכסים אלא ע"כ דכוונתו דשקלי פלגא. אלא דעדיין נ"ל דוחק דסוף סוף אין לשון נכסים בחזקתן דהכא שוה לנכסים בחזקתן דפרק מי שמת דהכא הוי נ"מ נמי בכלל כיון שנפלו תחת הבעל וקאמר שהם בחזקת הבעל והתם הא קתני בהדיא דנכסים הנכנסים ויוצאים תחת הבעל אפ"ה הם בחזקת האשה ויש ליישב. העולה מכל זה שאין בידי להכריע כעת כוונת

רש"י בגירסת המשנה אם רוצה לומר דגרסינן וכתובתה או כתובתה לולי שהר"ן ז"ל כתב להדיא דרש"י גריס וכתובתה בוי"ו ע"ש ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה נכסים בחזקתן פ"ה כו' ואין נראה לר"ת כו' דהיבם כבר היה מוחזק כו' עכ"ל. כבר כתבתי דעיקר דברי התוספות בזה אליבא דאביי דמוקי לסיפא דמתניתין דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וא"כ משכחת שפיר נצ"ב דומיא דנ"מ משא"כ לרבא אפילו בנ"מ לא איירי סיפא דמתניתין אלא בנפלו כשהיא שומרת יבם וא"כ לא משכחת נצ"ב בכה"ג וכתבתי דאפשר דהתוספות סברי דהלכה כאביי אלא שראיתי להרב הב"י בא"ע סי' ק"ס שכתב ונדחק דאפילו לשיטת רוב הפוסקים דס"ל כרבא אפ"ה שייך האי דינא נמי בנצ"ב שפסקה להכניס להיבם וע"ש בב"ח אלא דודאי התוס' דהכא לא איירי בכה"ג דהא כתבו להדיא שהיבם היה מוחזק משעת מיתת אחיו וא"כ לפ"ז מצינן למימר דרש"י ותוספות לא פליגי דודאי למ"ד בפרק מי שמת דנכסים בחזקתן בחזקת האשה מפרש כאן נמי בחזקת יורשי האשה ובאותן נכסים שפסקה להכניס ליבם וע"כ דהתוספות לא נחתו להאי סברא כלל וכמ"ש הב"י שהוא דוחק ולאפוקי משיטת הב"ח דפשיטא ליה הא מילתא ודוק. מיהו בעיקר דברי התוספות דפשיטא להו שהיבם מוחזק משעת מיתת אחיו משום דנצ"ב נמי לא ניתנו לגבות אלא לכשתנשא לאחר ולענ"ד הא מילתא צריכא עיונא טובא דהא לעיל בפרק נערה דף נ"ג משמע להדיא דהאי טעמא דבעינן לכשתנשא לאחר לא שייך אלא בעיקר כתובה ותוספות ולא בנדונייתא דהיינו נצ"ב דהא מה"ט גופא מסקינן התם דקבורתה תחת נדונייתא ויבואר עוד בסמוך בשמעתין ולפ"ז שפיר מצינן למימר בשיטת רש"י ז"ל דלמ"ד התם בחזקת האשה ה"ה כאן בין לאביי בין לרבא דכיון דלמ"ד התם דנצ"ב בחזקת יורשי האשה לב"ה אע"ג דלב"ה כתובה גופא בחזקת יורשי הבעל וע"כ משום דבכתובה ס"ל דלאו כגבוי דמי דלא עדיף משאר חוב ואדרבה גריעא מיניה דלא ניתן לגבות כלל אלא לכשתנשא לאחר משא"כ בנצ"ב דמסתמא איירי שהן בעין דבנצ"ב שאינן בעין נראה דבלא"ה הוה ליורשי הבעל דהא קי"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו וכמ"ש התוספות להדיא בפרק החולץ דף ל"ח ע"ש וא"כ כיון שהן בעין ס"ל דכגבוי דמיין דלא מחוסר גוביינא ואדרבה אין היורשים יכולים לסלקה בדמים דמשום שבח בית אביה דידה הוי כדאיתא פ' אלמנה לכ"ג וכיון דלא בעינן בנצ"ב לכשתנשא לאחר א"כ אין ליבם בהם זכות ומש"ה איכא למימר דגריעא בהם יד היבם אפי' מנ"מ שנפלו לה תחת הבעל דצ"ב נהי דכגבוי דמי אפ"ה לא מטא זמן גוביינא אלא לאחר מיתת הבעל והו"ל כנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם וסברא זו כתב הרשב"א ז"ל בשמעתין הביאו הר"ן ז"ל לענין אכילת פירות היבם באותן נכסים דמה שהגיע לחלקה הו"ל כאילו נפלו לה כשהיא שומרת יבם למ"ד יחלוקו וא"כ למ"ד בחזקת יורשי האשה נמי יש לומר כן כדפרישית ובזה נתיישב מה שהקשו התוס' על רש"י מדברי ב"ש בסמוך ודוק היטב ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון בסוגיא דשומרת יבם בתוס' בד"ה נכסים בחזקתן פ"ה דכי היכי דפליגי אמוראי בפרק מי שמת כו' ואין נראה לר"ת וכתבתי דלענ"ד לדינא לא פליגי רש"י ור"ת כיון שדברי ר"ת א"א להעמיד אלא בנפלו נכסים בעודה תחת הבעל והיינו כאוקימתא דאביי בפרק החולץ וע"כ דהכי הוא מדכתבו בפשיטות דהיבם מוחזק בהם משעת מיתת אחיו ושיטת רש"י נראה דלמ"ד התם בחזקת יורשי האשה ע"כ מפרש הכא בנכסים שפסקה להכניס ליבם עצמו וכמ"ש הב"י והב"ח באה"ע סי' ק"ס כך נראה לכאורה אלא דבלא"ה יש מקום עיון בהא דפשיטא להו להתוספות דהיבם מוחזק בנכסי צ"ב משעת מיתת אחיו ומאי פשיטותא דלעיל פרק נערה משמע להדיא דבנדונייתה לא דרשינן מדרש כתובה ולא בעינן לכשתנשא לאחר דוקא וא"כ כיון דע"כ נכסי צ"ב דהכא איירי במטלטלי ואיתנהו בעינייהו כמ"ש התוספות בפ' החולץ דאל"כ הא קי"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו וא"כ משעת מיתת הבעל ברשות האשה קאי וכמ"ש בפנים:

בא"ד דהיבם כבר היה מוחזק בשעת מיתת אחיו שהוא יורש כו' עכ"ל. משמע לכאורה מלשונם דהיבם מיקרי יורש הבעל אף על פי שלא נתיבמה כיון שמתה בעודה שומרת יבם אפ"ה קרי ליה תנא דמתני' יורש הבעל ולפ"ז נראה דהא דלאביי ס"ל לב"ש יחלוקו בנ"מ היינו שהיבם נוטל מחצה אפילו במקום אב וממילא דה"ה לרבא דאמר בנפלו כשהיא תחתיו דבעל ידו עדיפא מידה ולב"ה נמי שקלי יורשי הבעל מחצה דהיינו היבם גופא ואין שום סברא לומר כן שהיבם יזכה בעיקר נכסים אם לא שנאמר שהוא ג"כ יורש שלה דמספקא ליה לב"ה אי זיקה נישואין עושה ולפ"ז צ"ל דהא דאיבעיא לן ביבמות דף כ"ט ע"ב מאמר לב"ש נישואין עושה או אירוסין עושה ואמר ליה אביי למאי הילכתא אילימא ליורשה כו' ומשמע דאפילו במאמר לב"ש פשיטא ליה דאינה יורשה כ"ש בזיקה לחוד וכ"ש אליבא דב"ה כל זה היינו לענין מה שנפל לה בעודה שומרת יבם אבל במה שנפל לה תחת הבעל אפי' בזיקה לחוד זוכה היבם בנ"מ שלה לחוד אליבא דב"ש ולרבא אפילו אליבא דב"ה. ובאמת מצאנו מחלוקת הפוסקים בזה מי נקרא יורשי הבעל אם היבם או האב ולענ"ד ע"כ דהיבם נקרא יורשי הבעל מהאי דפרישית כיון דנ"מ לאביי ורבא בנפלו תחת הבעל ע"כ דהיבם נקרא יורש הבעל ולא האב דא"א שיזכה אבי הבעל בנ"מ של האשה שהיא שומרת יבם דמהיכי תיתי א"כ מנ"מ נשמע ג"כ לכתובה ונצ"ב לב"ה דהיבם נקרא יורש הבעל ובזה א"ש לשון התוספות שמקשין בסמוך דלערבינהו וליתנינהו ודוק היטב:

מיהו כל זה כתבתי לפי שיטת רש"י ותוספות פרק החולץ דלרבא נמי ס"ל לב"ה דזיקה מיהא עושה ספק נשואה אבל לולי פירושם היה נ"ל לפרש דרבא דהתם אליבא דב"ש איירי דזיקה ככנוסה ומכ"ש למאי דמוקי לה בעבד בה מאמר א"כ אפילו לב"ש נמי זיקה לאו ככנוסה לענין ירושה והא דקאמר רבא אי דנפלו תחתיו דבעל לכ"ע ידו עדיפא מידה לאו לענין שיזכה היבם בנכסים לאחר מיתה איירי אלא ארישא דמתני' קאי דאי דנפל תחת הבעל כ"ע מודו דאם מכרה ונתנה בעודה שומרת יבם אינו קיים כיון דידו דיבם כידה ולאפוקי מדאביי דשייך פלוגתא דב"ש וב"ה בסיפא אפילו לענין מוכרת ונותנת דהא לא מפליג בין רישא לסיפא בין מתה לעודה קיימת משא"כ לאחר מיתה לא איירי רבא כלל דפשיטא ליה דזיקה אינו ככנוסה ומש"ה מוקי סיפא בעבד בה מאמר דוקא כך היה נראה בעיני לכאורה ואבאר עוד בזה בסוגיא דשמעתין לולא דרש"י ותוספות בפ' החולץ לא כתבו כן:

אמנם לאחר העיון בלשון מלחמות ה' להרמב"ן בשיטת רבינו האי גאון ובשיטת הרי"ף ז"ל נ"ל לפרש דבריהם כדפרישית ובזה יתיישבו כמה קושיות שהקשה הרמב"ן ז"ל שם וביחוד מה שהקשה מהא דאמרינן בפ' הכותב בפלוגתא דאביי ורבא אי ידו עדיפא מידה דנ"מ לשומרת יבם ונדחק מאד ולמאי דפרישית א"ש ועוד אבאר בפ' הכותב אי"ה ודוק היטב:

קונטרס אחרון בא"ד שכתבו דהיבם מוחזק בשעת מיתת אחיו שהוא יורש כו' משמע מדבריהם בפשיטות דהיבם הוא יורש הבעל ולא אבי הבעל ודלא כהפוסקים דאבי הבעל הוא יורש הבעל וקשיא לי על שיטתם האיך אפשר לומר כן דמאי שייכות יש לאבי הבעל בנכסי מלוג של השומרת יבם אע"כ דאיבם קאי שהוא יורשה וא"כ מנכסי מלוג שמעינן אנכסי צ"ב דיבם נקרא יורשי הבעל דהא בחדא לישנא קתני להו ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון מיהו כל זה כתבתי לפי שיטת רש"י ותוספות בפרק החולץ דהא דקאמר רבא אי דנפלו תחתיו דבעל לכ"ע ידו עדיפא מידה היינו לענין אם מתה ואפילו אליבא דב"ה כמ"ש רש"י להדיא בפ' החולץ אלא דלכאורה יש לתמוה דהא קי"ל בפשיטות דזיקה לאו ככנוסה ואפי' עבד מאמר לב"ה לאו ככנוסה לכך היה נראה לענ"ד דכולה מילתא בפרק החולץ אליבא דב"ש איירי וארישא קאי היכא שהשומרת יבם קיימת משא"כ לב"ה דאיירי בסיפא לעולם דזיקה לאו ככנוסה דמי וא"כ לפ"ז שפיר יש לקיים פסק רש"י והרמב"ם ז"ל דנכסי צ"ב יחלוקו כי האי דנפל הבית בפרק מי שמת ומהטעם שכתב שם הרשב"ם ז"ל בדינא דיחלוקו והאי טעמא גופא נמי שייך הכא. ובעיקר פי' הסוגיא דפרק החולץ נ"ל שהיא שיטת רבינו האי גאון והרי"ף ז"ל הביאו הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בפרק החולץ אח"ז ראיתי שהובא ג"כ בהר"ן בשמעתין ע"ש אלא דלפ"ז דאין הטעם משום זיקה ככנוסה לב"ה א"כ שפיר יש לומר דאבי הבעל נקרא יורש הבעל ולא היבם כמ"ש בסמוך דכמה פוסקים ס"ל הכי ועיין בהגהת רמ"א סי' ק"ס:

בא"ד ובנכסי צ"ב מודו לב"ה כו' עכ"ל. נראה דפשיטא להו דבנכסי צ"ב מודו ב"ש לב"ה מדמסקינן בפרק החולץ כדדייק רב אשי דקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני נמי איפכא וא"כ משמע דלכולהו אוקימתא דהתם הכי הוא. אמנם בעיני יפלא על דבריהם דבפשיטות מצינן למימר דעיקר דיוקא דרב אשי מדלא קאמרי ב"ש נמי איפכא אלמא דלא פליגי ב"ש אדב"ה אלא במאי דקאמרי ב"ה ליורשי האב קאמרי אינהו דיחלוקו יורשי הבעל עמהם וממילא דבמאי דקאמרי ב"ה ליורשי הבעל מודו להו ב"ש והיינו בכתובה לכ"ע וא"כ לפ"ז אף אנו נאמר לענין נצ"ב ודאי למ"ד דלב"ה בחזקת יורשי הבעל ודאי מודו ב"ש מדלא קתני איפכא משא"כ למ"ד דלב"ה נכסים בחזקתן היינו ליורשי האשה דהיינו יורשי האב א"כ ממילא דהא דקאמרי ב"ש יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב אהא מילתא דנצ"ב נמי קאי כיון דלב"ה ליורשי האב לדידהו יחלוקו יורשי הבעל עמהם כנ"ל ברור ליישב שיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

בד"ה יורשי הבעל כו' וא"ת לפ"ה דאין ליורשי הבעל כו' והא אמרינן בפ' נערה דקבורתה תחת נדונייתה מדאינו חייב לקבור ארוסתו עכ"ל. האי לישנא גופא ליתא בגמרא אלא דבפרק נערה דף מ"ז אמרינן דקבורתה תחת כתובתה ומדדייקינן בפרק נערה דף מ"ג דאין חייב לקבור ארוסתו כדמסקינן התם א"כ ע"כ ממילא שמעינן דהא דתקנו קבורתה תחת כתובתה בנשואה ולא בארוסה היינו משום דקבורתה תחת נדונייתה אלא דיש לדקדק מאי קשיא להו בזה דהא מסקינן התם דמה שלא תקנו קבורתה תחת כתובתה דמנה ומאתיים היינו משום דלא קרינן בה לכשתנשא לאחר וא"כ בפשיטות מצינן למימר דכיון דיבם כאחר דמי וקרינן בה שפיר לכשתנשא לאחר לענין קבורתה א"כ כבר הגיע זמן כתובתה ומינה דידה קא ירית ואפשר שלזה נתכוונו בתירוצם אלא שאין הלשון מדוקדק מיהו בעיקר קושייתם על פ"ה נתברר לעיל בסמוך דהיינו דוקא אליבא דאביי בפ' החולץ ויבואר עוד בסמוך ודו"ק:

בד"ה או דילמא כו' וא"ת מאי קא מיבעיא ליה והתניא לעיל כו' ולא נ"מ עכ"ל. לכאורה לא ידענא מאי קשיא להו דלעיל הכי קאמרינן שלא נתחייב הבעל לקוברה אלא משום שתקנו שיורש את כתובתה ומש"ה לא פלוג רבנן בכל הנשים ולפ"ז היינו דוקא בכל הנשים שאין להם שום יורש אחר שיתחייב בקבורתה משא"כ הכא דאיכא שאר יורשים שפיר קמבע"ל וכ"כ הר"ן ז"ל:

בא"ד ולפ"ה נמי מנה ומאתיים דהכא כנדוניא דמי כדפירשנו עכ"ל. והל' תמוה ונלע"ד בכוונתן משום דלכאורה משום האי קושיא דקבורתה תחת כתובתה ולא תחת נ"מ הוי משמע דלא הוי שמיע ליה לבעל האיבעיא האי ברייתא דקבורתה תחת כתובתה וא"כ כ"ש דלא ידע בעל האיבעיא המסקנא דלעיל דתחת כתובתה היינו נדונייתה ולא הוצרכנו לפרש לפי' הקונט' דכתובה דהכא הוי כנדוניא אבל לפי מה שתירצו כאן דשפיר קים ליה לבעל האיבעיא הא דקבורתה תחת נדונייתה א"כ צריך לפרש לפ"ה דכתובה דהכא הוי כנדוניא כנ"ל בכוונתו ודו"ק:

דף פא.

גמרא אמר רבא ולימא אח אני יורש כו' ופירש"י אין כאן מנדוניית אביה כלום. ונראה דלפירש"י עיקר קושיא דרבא מהאי סברא ולפ"ז צ"ל דקשיא ליה לרבא אליבא דהאי מ"ד בפ' מי שמת דנצ"ב הוי בחזקת האשה ולפירש"י דה"ה הכא וא"כ תיקשי ליה מתניתין אמאי חייבים יורשי הבעל בקבורתה. ואף לפמ"ש לעיל דלרבא דאמר בפ' החולץ בנכסים שנפלו תחת הבעל אפילו נכסי מלוג הוי ליורשי הבעל א"כ כ"ש בנכסי צ"ב דלכ"ע ליורשי הבעל אפ"ה מקשה רבא שפיר לאביי דלדבריו דאביי בפ' החולץ מיתוקמא שפיר למ"ד ליורשי האשה וכדפרישית במתניתין אלא שכל זה נ"ל דוחק דכל כי הא לא הוי שתיק הש"ס לפרושי בהדיא דרבא אליבא דאביי קאמר ולמ"ד בחזקת יורשי האשה ורש"י נמי לא הו"ל לסתום דבריו בזה. לכך נלע"ד לפרש לשון רש"י בע"א דרבא מקשה בפשיטות אמתניתין דקתני יורשי כתובתה חייבים בקבורתה משמע דאע"ג דלית לה נצ"ב אפ"ה חייבים משום דיורשין כתובתה דהא עיקר לשון כתובתה בכל מקום אמנה ומאתיים קאי דנהי דבהא גופא דקתני לעיל קבורתה תחת כתובתה מפרשינן לרש"י ותוספות אנדונייתא היינו משום דטעמא בעלמא קיהיב לא חש התנא לדקדק כ"כ כיון דנדוניא נמי מיקרי כתובה וא"כ הכי קתני כיון דרוב הנשים יש להם נצ"ב דמיקרו נמי כתובה מש"ה תקנו קבורתה בכל הנשים שבעולם כי היכי דתקנו בכל הנשים פרקונה תחת פירות אע"ג דאיכא דלית לה פירות משא"כ הכא לענין שומרת יבם דלא שייך גבה לא כתובה ולא תנאי כתובה מדנפשה אלא הכל מנכסי בעלה הראשון ולפ"ז מקשה רבא שפיר מהא דקפסיק ותני יורשי כתובתה חייבים בקבורתה דהאי לישנא משמע דאפי' בשומרת יבם שאין לה נצ"ב אפ"ה חייב היבם בקבורתה משום שיורש הכתובה ואמאי הא מצי למימר אח אני יורש כיון שאין כאן מנכסי אביה כלום כנ"ל נכון ליישב לשון רש"י אף לפי שיטתינו ושיטת התוספות דהא דאמרינן קבורתה תחת כתובתה היינו תחת נדונייתה אמנם למאי דפרישית שם לעיל בפרק נערה מסברא דנפשאי דקבורתה תחת כתובתה היינו כתובתה ממש א"כ א"ש טפי ודוק היטב:

תוספות בד"ה ולימא אח אני יורש כו' אבל לפי' ר"ת כו' שהרי הנכסים של אשה היו עכ"ל. כוונתם בזה דאע"ג דלשיטתם לעיל בד"ה נכסים בחזקתן ובפ' מי שמת מבואר להדיא דלר"ת בנצ"ב נמי שייך הא דלא נתנו לגבות מחיים ודבעינן נמי לכשתנשא לאחר מ"מ לא שייך לישנא דאח אני יורש דהא ודאי מינה דידה קא ירית כיון שהיא שלה ומה"ט יש לחייבו בקבורתה כמו בכל

הנשים שתקנו קבורתה תחת נדונייתה אע"ג דלא קרינן בה לכשתנשא לאחר והיינו ע"כ משום שהיה שלה וע"ז מתרצים התוספות דהא דקאמר רבא אח אני יורש היינו שיורש את זכותו לירש את אשתו ואפ"ה מצי למימר דאינו רוצה לקבור דחובתו איני יורש דהא דתקנו קבורתה תחת כתובתה היינו מתקנת חכמים בעלמא ומתנאי כתובה וא"כ לא תקנו אלא על הבעל גופא ולא איבם כי היכי דלא שייך גביה שאר תנאי כתובה פרקונה ואכילת פירות ובהא מדמו לה לפרה שאולה כמו שאבאר ואהא משני אביי דבאין עליו משני צדדים כיון דע"כ לענין זה קאי לגמרי במקום הבעל מדלא יהיב לה כתובה אע"ג שהוא זמן גוביינא אע"כ שרוצה לעמוד במקום הבעל ממש לענין זה וא"כ מה"ט יתחייב בקבורתה כמו שהיה הבעל מחוייב משום כתובה ונצ"ב ולא דמי לשאר תנאי כתובה וע"ז מהדר ליה רבא דאכתי מצי למימר דלענין חובתו אינו עומד במקום הבעל כיון דלא שייך גבי תנאי כתובה ואי משום דאמרינן ליה שיתן כתובה בזמן גוביינא מצי למימר דלאו זמן גוביינא הוא דלא ניתן לגבות מחיים ומשני ליה אביי דודאי זמן גוביינא מיקרי כיון דכגבוי דמי ומקשה דהא ודאי לאו זמן גובייגא הוא דהא בעינן לכשתנשאי לאחר ונהי דבכל הנשים תקנו קבורתה תחת כתובתה דנצ"ב היינו מתנאי כתובה כיון דנצ"ב היה שלה משא"כ ביבם דלא מחייב משום תנאי כתובה כדפרישית אלא משום דאמרינן ליה דבע"כ יעמוד במקום הבעל או שיתן כתובתה א"כ מקשה שפיר שיאמר שאינו עומד במקום הבעל ואפ"ה לא מחייב ליתן כתובתה דלאו זמן גוביינא הוא דבעינן לכשתנשאי לאחר כנ"ל נכון וברור בכוונתו ונתיישב' קושיית מהרש"א ז"ל בסמוך בד"ה משום דבאין ודוק היטב:

בא"ד כדאמר באלו נערות הניח להן כו' וקשיא לי הא אמרינן התם לחד לישנא אליבא דרבא גופא דאם הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם וא"כ ה"נ אמאי לא יתחייב לקוברה מאותן נצ"ב ממש שיורש מאחיו ויש ליישב למאי דפרישית בסמוך כיון דעיקר קבורתה תחת כתובתה אינו אלא מתקנת תנאי כתובה ואם כן לגבי היבם לא שייך תנאי כתובה משא"כ גבי הניח להן אביה' אחריות נכסים דממילא אשתעבדו נכסי דאביהן להמשאיל משעת שאלה כדפרישית התם ע"ש כנ"ל בכוונתן מיהו לענ"ד לא הוי צריכי להכי דבפשיטות מצינן לפרש דהא דקאמר אח אני יורש אשתו אין אני יורש אשתו אין אני קובר היינו משום דאיכא יורשים אחרים שיורשין נ"מ משא"כ הבעל גופא חייב דליכא יורשים אחרים ואהא מהדר ליה אביי דאפ"ה ע"כ עומד במקום הבעל ממש דאל"כ יתן לה הכתובה כדפרישית בשיטת התוספות:

מיהו למאי דפרישית בל' הגמרא בלא"ה א"ש נמי לפיר"ת דעיקר קושיית הש"ס היכא דליכא נצ"ב כדפרישית ודוק היטב:

בגמרא מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה ב"ש ושמעינן להו כו' ויש לתמוה דכל השקלא וטריא דאביי ורבא בהא ובמאי דשלח רבא לאביי ביד ר' שמעיה יהיה הכל אליבא דב"ש דהא אליבא דב"ה משמע דפשיטא ליה לרבא דניתן לגבות מחיים וכמ"ש התוספות לחד פירושא ועוד דהא לב"ש בלא"ה לא שייך האי שקלא וטריא דשמעתין בענין קבורה דהא ס"ל לב"ש במתניתין יחלוקו וא"כ יורש הבעל ג"כ בנ"מ שלה ולענ"ד ליישב הסוגיא למאי דפרישית לעיל דעיקר השקלא וטריא דשמעתין לא איירי מנצ"ב מטעמא דפרישית דלשיטת רש"י היינו בכל שומרת יבם דעלמא ואליבא דמ"ד ליורשי האשה או אפילו למ"ד ליורשי הבעל ואפילו לפיר"ת ובאותן שומרות יבם שאין להן נצ"ב ואפ"ה קפסיק ותני דיורשי כתובתה חייבין בקבורתה וקשיא ליה לרבא אי משום כתובתה הא לא ניתן לגבות מחיים דקס"ד דרבא דמה שלא תקנו קבורתה תחת עיקר כתובתה מדלא מחייב בארוסה היינו משום דמעיקרא לא נתחייב ליתן לה כתובה אלא לכשתתאלמן או תתגרש וקודם זה לא שייך שום חיוב כתובה כלל וא"כ אינו יורשה ומש"ה אין להתחייב בקבורה אפילו בשומרת יבם דכיון דמצפה לכונסה ע"מ כתובתה הראשונה וא"כ ליכא שום חיוב גביה כלל וע"ז משני אביי דע"כ ליתא להאי סברא דהא אפי' ב"ש דאינהו מרי דשמעתתא דמדרש כתובה אפ"ה ס"ל דכגבוי דמי ואי ס"ד דאין החיוב כלל אלא בסוף א"כ אמאי הוי כגבוי אע"כ דאפילו למאן דדריש מדרש כתובה לאו משום דאין החיוב חל אלא בסוף דודאי עיקר החיוב חל מעיקרא משכנסה אלא שקבעו זמן הפרעון לכשתתאלמן או תתגרש וא"כ ה"ה לב"ה נהי דלאו כגבוי דמי אפ"ה מודה בהאי סברא דהחיוב חל מעיקרא אלא דלענין קבורה כיון דסוף מתה קודם זמן הפרעון ולא נתקיים התנאי דלכשתנשא הרי אינו יורשה ומש"ה לא מחייב לקוברה אלא בנצ"ב דלא בעינן לכשתנשא כדפרישית מסוגיא דפ' נערה משא"כ בשומרת יבם כיון דחל החיוב מעיקרא והגיע ג"כ זמן הפרעון דלכשתנשא כדמסקינן דיבם כאחר דמי מש"ה חייב בקבורה אפילו משום כתובה דמנה ומאתיים כיון דע"כ קאי במקום הבעל מדלא יהיב לה כתובה כן נ"ל והיינו נמי כדפרישית לעיל בל' התוספות בד"ה יורשי הבעל דלא הוצרכו התוספות לפרש דכתובה הוי כמו נדוניא דבלא"ה א"ש שנתחייב כאן טפי מצד הכתובה עצמה כיון שכבר ניתנה לגבות והוא נכון ודו"ק היטב:

תוספות בד"ה הרוצה שימכור כו' וא"ת מה מפסדת והא אמר לקמן כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה נראה ברור דהא דאמרינן לקמן אי לית לה מראשון תקנו לה משני היינו מנה ומאתים לחוד ולא התוספות שהוסיף לה משלו וכ"ש דלא תקנו לה משני שיתחייב באחריות נצ"ב מהנכסים שלו דמצי למימר שאינו רוצה בהם אלא יהיו כמו שאר נ"מ שלה ונהי דלענין נכסים שירש מאחיו ע"כ הן באחריות נצ"ב כיון דע"כ במקום הבעל קאי לדברי האומר שזכה בהן משא"כ בנכסים שלו כיון דאשה הקנו מן השמים שפיר מצי למימר שאינו רוצה להתחייב באחריות ולפי שרוב הנשים יש להם תוספת ונצ"ב מש"ה תקנו בכולן שלא יוכל למכור מנכסי אחיו כן נ"ל ועכ"פ אין כאן מקום להוכחת התוספות דאי לאו הכי מאי מהני מה שכתובתה על נכסי בעלה הראשון ולמאי דפרישית שפיר אהני לתוספת ולנצ"ב. ובעיקר דברי התוספות דאי לאו הכי מאי אהני דמשמע לכאורה שלא נתקן אלא לטובת האשה הקשה מהרש"א ז"ל דלימא היבם א"א בתקנת חכמים. אמנם לענ"ד נראה דודאי בעיקר הדין עיקר שיעבודה דשומרת יבם אלים טפי משאר נשים כיון שכבר הגיע זמן גוביינא שלהם. וזה שפירשו בסמוך דאין לנו לכופה למחול זמנה דמעיקר הדין כן הוא לא מיבעיא למ"ד כתובה דאורייתא א"כ משכנסה ראשון נתחייב בכתובה והגיע זמן הגוביינא אלא דחכמים תקנו שלא תגבה אלא לאחר מיתת הבעל שלא תהא קלה להוציאה אלא אפילו למ"ד כתובה דרבנן נמי עיקר שיעבודה מחיים וזמן גוביינא מיד לאחר מיתת הבעל. וכיון דיבם כאחר דמי מדינא שישלם לה כתובתה מיד אלא משום דהפוכי מטרתא הוא כיון שחוזר וכונסה ושלא תהא קלה בעיניו להוציאה חוזר ומקבל מהן מיהו ודאי אלים שיעבודה על נכסי בעלה הראשון אלא דמה שכתבו התוספות דהחמירו טפי ביבמה לפי שלא כתב לה דקנאי היינו לענין שיהא המכר בטל אף בדיעבד אפילו היכא שהניח מקום לגבות. ומה שכתבו כאן דאי לאו הכי מאי אהני היינו משום דלישנא דמתניתין דקתני ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון משמע להו דאהני נמי לטובתו כן נ"ל ודו"ק:

שם בגמרא אם כהן הוא יעשה סעודה ויפייס אם ישראל הוא מגרשה בגט ומחזירה. ולכאורה יש לתמוה כיון דאם מגרשה נמי אין יכול להחזירה אלא לרצונה היינו פיוס והפוכי מטרתא למה לי. ונראה דחכמים עשו חיזוק לדבריהם בזה כי היכי דאמרו מכרו בטל משום דמסתמא לא סמכא דעתה כ"א אנכסי בעלה הראשון שנישאת לדעת כמו שאבאר בסמוך ומש"ה נמי בקושי התירו אפילו ע"י פיוס דשמא אינה מתרצית בלב שלם. אלא מתוך שאינה יכולה להעיז. וכי היכי דאמרינן באותן ג' שדות דמכרו בטל ואפילו מחלה וקנו מידה כתבו הפוסקים דלא מהני אפילו בבעל. וא"כ ה"נ לגבי היבם כיון שמת הבעל כולי נכסי הו"ל קצת כמו שייחדן לכתובתה משא"כ כשמגרשה ומחזירה הרי ניסת לדעת ודינה ככל הנשים דעלמא. כן נ"ל לפי מאי דס"ד דרבא. מיהו למסקנא דמסקינן טעמא דאיבה בלא"ה א"ש דאפילו בעושה סעודה ומפייס אכתי איכא איבה כפירש"י לקמן לענין מייחד לה כתובה וה"נ לענין סילוק השיעבוד ודו"ק:

תוספות בד"ה מגרשה כו' ואין לנו לכופה למחול דינה כו' עכ"ל . כבר כתבתי מילתא בטעמא דעיקר דינה על נכסי בעלה הראשון שניסת לו לדעת אדעתא דרבנן והם אמרו והם אמרו שכל נכסיו אחראין לכתובתה. ואפ"ה אמרו שיכול למכור מנכסיו ואפילו מנדוניא שלה היכא דלא שייך שבח בית אביה שהרי מוסיף לה שליש ומקבל עליו אחריות. משא"כ בשומרת יבם שמתייבמת בע"כ דאשה הקנו לו מן השמים. אבל לא מצינו שהקנו לו מן השמים שיזכה בנכסים דאפילו הבעל אינו זוכה בנכסי אשתו מן התורה אלא מדרבנן ואדעתא דהכי ניסת לו. וא"כ אין בדין לכופה שתסלק שיעבודה מנכסי בעלה הראשון אפילו אם רוצה לכתוב לה שיעבוד על נכסיו דקנאי ודעתיד למיקני דמצית למימר לא מהימנת לי כיון שניסת לו שלא מדעת כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך. ובעיקר קושיית התוספות על פירש"י עד סוף הדיבור כבר יישב מורי זקני זצ"ל בספר מגיני שלמה שיטת רש"י לנכון דלא תקשי ליה קושיית הרשב"א ז"ל ע"ש ודו"ק:

דף פא:

בגמרא ואי ס"ד ניתנה כתובה לגבות מחיים נייחד לה שיעור כתובה. נ"ל דהכי פירושא בשלמא לדידי דלא נתנה כתובה לגבות מחיים בין בחיי הבעל ובין בשומרת יבם דאכתי כמחיים דמו כיון דיבם לאו כאחר דמי לפי שאינה ניסת לו מדעתה. א"כ אכתי כתובה קמייתא דבעל בדוכתא קאי מש"ה לא מצי מייחד לה כתובתה תוך זמנה עד שתהא ראויה להינשא לאחר ממש מדעתה ואפ"ה לא מצי מזבן נכסי אחיו אע"פ שאחיו היה יכול למכור מטעמא דפרישית דלאחיו ניסת מדעת וסברה וקבלה על אחריות נכסים אלו משא"כ ביבם שהוא שלא מדעת. משא"כ לדידך דאמרת ניתנה כתובה לגבות מחיים דיבם משום דסברת יבם כאחר דמי דמש"ה מחייבת ליה בקבורתה משום דמינה דידה קא ירית דהו"ל כאילו גבתה והחזירה לו דודאי צריכה להחזיר לו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. וא"כ מהיכי תיתי יכולה לעכב על ידו מלמכור אי משום אחריות כתובתה נייחד לה שיעור כתובתה כיון שכך דינה דהו"ל כאילו גבתה ואי משום דצריכה להחזיר לו משום שלא תהא קלה להוציאה משום כך אינה יכולה להפסידו לבטל המכירה דהא בבעל גופא אע"ג דאינו יכול לייחד כתובתה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אפ"ה לא תקנו לבטל המכירה בשביל כך כדמסיק רבא בסמוך ה"נ דכוותיה ואפוכי מטרתא למה לי לפייסה מחדש או לגרשה ולהחזירה ות"ל דמשעת יבום חשבת ליה כאילו גבתה והחזירה וזה פיוסה כן נ"ל נכון ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב ואי ס"ד ניתן כתובה לגבות מחיים כו' והשאר לזבין וכתב הר"ן ז"ל דיש פוסקים הוציאו מכאן דשאר בעל חוב דעלמא אין יכול לפרוע תוך זמנו ודחה הוא ז"ל דבריהם ולענ"ד מסוגיא דשמעתין מוכח כשיטת הר"ן ז"ל כמ"ש בפנים:

תוספות בד"ה ולטעמיך פי' דלא אסקת אדעתך טעמא דאיבה כו' עכ"ל. משום דלכאורה כל ולטעמיך היינו לטעמא דהמקשה והיינו לטעמא דרבא דס"ל דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. והכא דלא שייך לפרש כן בהא דקאמר ולותבי ממתניתין לכך הוצרכו לפרש בע"א. מיהו בהא דמשני רבא דהא דלא אותביה ממתניתין היינו משום דעצה טובה קמ"ל וקאמר דאי לא תימא הכי התם ודאי לטעמא דנפשיה קאמר דמש"ה לא בעי לאותביה לאביי ממתניתין היינו משום דבלא"ה אפילו לטעמא דנפשיה צ"ל דעצה טובה קמ"ל. דאלת"ה תיקשי ליה סיפא דמתניתין בבעל גופא אמאי לא יוכל לייחד לה כתובתה תוך זמנה. אע"כ משום עצה טובה שלא תהא קלה להוציאה וא"כ ביבם נמי משום הכי הוא אפילו לאביי אבל מברייתא דסומכוס מקשי ליה שפיר כדפרישית כן נ"ל. ולפ"ז אין מקום לקושיית מהרש"א ז"ל. ובלא"ה דברי מהרש"א ז"ל לא ברירין דהא לפירוש התוספות הא דקאמר דאלת"ה היינו לענין דלישנא דמתניתין לא איירי מעכוב המכירה בשאר נכסים ובהא ודאי שפיר דייק מסיפא דהא לקושטא דמילתא מעשה בכל יום דבעל מצי מזבן. אע"כ דלא איירי מתניתין מעכוב המכירה אלא הא דלא יניח על השלחן מעצה טובה איירי. ולפ"ז נמי משמע דבשאר ב"ח דעלמא מצי לפרוע תוך זמנו וכמ"ש הר"ן ז"ל בשמעתין דאי כדברי הסוברים דמשמעתא דהכא משמע דלעולם אין יכול לפרוע תוך זמנו. א"כ תיקשי ליה הא דמסקינן דאלת"ה סיפא דקתני כו' ומאי קושיא מסיפא דבעל גופא ודאי תוך זמנו הוא משא"כ לאביי מקשה רבא שפיר אע"כ כדפרישית דמה שאין לפרוע כתובתה תוך זמנה היינו דוקא מטעמא שלא תהא קלה להוציאה וכדמסיק הר"ן ז"ל כן נ"ל ודו"ק:

גמרא א"ר יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבן אע"ג דזבין כו' א"ל אביי וכל היכא דאמור רבנן כו' עכ"ל. ונראה דע"כ לאביי האי ברייתא דסומכוס דלעיל דקתני הרוצה למכור בנכסי אחיו כו' מגרשה בגט ומחזירה לאו משום שהמקח בטל כפירוש התוספות לעיל אלא כדי שלא יעבור הוא והלוקח על דברי חכמים ובזה נ"ל ליישב פירש"י בסמוך בד"ה דטבא ליה עבדי ליה דע"כ הוצרך לפרש כן דאי כפי' התוספות דמשום שלום בית א"כ מאי מסיק הש"ס תנא תני מוציאין דהא איכא למימר דלעולם מטעמא דשלום בית בדיעבד הוי זבינא משום שאין להפסיד ללקוחות כמ"ש התוספות אבל מיניה דידיה דליכא פסידא מוציאין אפילו בדיעבד וכן הקשה מורי זקני זצ"ל בספר מגיני שלמה בסמוך בל' התוספות אע"כ דהש"ס סובר בפשיטות דאי הוי טעמא משום שלום בית דהיינו איבה ודאי אביי גופא הוי מודה דבטל אף בדיעבד אע"ג דמפסדי לקוחות כי היכי דאמרינן באותן שלש שדות דמטעמא דאיבה המקח בטל לאלתר כדפירש"י לעיל וכבר כתבתי דלפירש"י הכא ביבמה כולהו כשלש שדות דמי אע"כ דלטעמא דאביי לא שייך טעמא דאיבה אלא כשמייחד לה כתובתה אבל לענין מכירת נכסי אחיו לא שייך טעמא דאיבה אלא דלא ימכור לכתחלה מתקנת חכמים שהחמירו יותר ביבמה דלא כתב דקנאי וסומכוס כדי דלא להוי עבריינא קאמר והא דדייק

רב יוסף מברייתא דהרי נושה באחיו היינו דמשמע ליה דהתם לא שייך טעמא דעבריינות כיון דלא עביד מידי לשנות בנכסי אחיו מכמו שהיה מקדם וע"ז מקשה אביי שפיר דאכתי אית לן למימר שיש לו לקיים דברי חכמים להחזיק כח שיעבודה בנכסי אחיו בכל מאי דאפשר כיון דלית ליה פסידא והיינו כמו שפירש"י דאדרבה טוב ליקח קרקע ויאכל פירות כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י אפילו לפי סברת התוספות דשייך טעמא דשלום בית אמנם למה שאפרש בסמוך דבעיקר מימרא דרב יוסף ואביי דמיירי בעודה שומרת יבם קודם שנתייבמה. וא"כ לא שייך האי טעמא דשלום בית אלא טעמא אחרינא כמו שאבאר והיינו דלא מייתי ברייתא דסומכוס ואפ"ה עיקר דבריו קיימין דלמאי דס"ד דאביי כיון דאיסורא מיהא איכא שייך שפיר דטבא ליה עבדי ליה כיון דבלא"ה לית ליה פסידא ודו"ק:

שם דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסים במאה מנה אע"פ שכתובתה אינה אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראין לכתובתה. ולכאורה משמע פשטא דלשון הברייתא דאיירי בעודנה שומרת יבם. וא"כ ק"ל אהא דקפסיק ותני בהניח נכסים במאה מנה אע"פ שכתובתה מנה לא ימכור ואמאי נייחד לה שיעור כתובה והשאר ליזבין דנהי בנתייבמה מסקינן לעיל בסמוך משום איבה. משא"כ קודם שנתייבמה לא שייך האי טעמא דאיבה. ולכאורה היה נראה דכיון דלאחר שנתייבמה אמרו רבנן לא ליזבן משום איבה א"כ בשומרת יבם נמי דספק נישואין עושה נמי לא ליזבן וגזרו האי אטו האי אלא דקשיא לי דבסוף סוגיא מסקינן דאדרבה בחילק ואח"כ ייבם שייך טפי לומר דלא יעשה כלום ולמאי דפרישית הוי איפכא דעיקר תקנת חכמים היה לאחר שנתייבמה דלא תמכור ולא גזרו בחילק ואח"כ ייבם אלא משום הא דייבם ואח"כ חילק וראיתי בספר בית שמואל באה"ע סי' קס"ח שכתב דבאמת אם ייחד לה שיעור כתובה או שכתב לה דקנאי יכול למכור שאר נכסיו אלא שכתב בעצמו דסוגיא דשמעתא לא משמע הכי ויותר קשה לי בהא דמסקינן לקמן בחילק ואח"כ ייבם דאינו בידו ואמאי הרי בידו לייחד לה שיעור כתובתה ויחלוק המותר. והנלע"ד בזה דקודם שנתייבמה פשיטא שאסרו לו חכמים למכור מהטעם שנתנו שכל נכסיו אחראין לכתובה וא"א לו לייחד כתובתה ולפורעה כיון שהוא תוך זמנה דאכתי לא קרינן בה לכשתנשאי לאחר דהא אגידא בזיקה מחמת הבעל וכדפרישי' לעיל ליישב קושיית מהרש"א ז"ל דזמן זה לטובתה ג"כ ניתקן שלא יוכלו לסלק לה כתובה בע"כ אם לא בשעה שתהא ראויה להנשא לאחר וכיון שאין רשאי לסלק לה כתובתה בעל כרחה א"כ ממילא כל נכסיו אחראין לכתובתה עד שיחלוץ או ייבם אלא דלקמן מסקינן דאפילו בייבם ואח"כ חילק אע"ג דאזלא טעמא דלכשתנשא לאחר דהא יבם כאחר דמי אפ"ה לא עשה כלום והיינו כדמסקינן לעיל משום איבה כן נ"ל ולטעמא דר' יוסף שייכי הנך טעמי אפי' בדיעבד לבטל המכירה ולאביי דוקא לכתחלה כדפרישית בסמוך ודוק היטב ובזה נתיישב מאי דקשיא ליה להבית שמואל סי' הנ"ל ועיין עוד לקמן:

קונטרס אחרון דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסים במאה מנה כו'. וכתבתי ליישב קושיית הבית שמואל אמאי לא אמרי' דנייחד לה שיעור כתובה והשאר לזבין כיון דלא שייך טעמא דאיבה ולמאי דפרישית ניחא דא"א לייחד הכתובה קודם זמנה כיון דאגידא ביה:

רש"י בד"ה אע"ג דזבין כו' ומה שהתנה זה לחלוק לו וקנו מידו הרי הוא כמוכר עכ"ל. וכתב הר"ן ז"ל ותמה אני אפילו אי ייבם ולבסוף חילק מהני אכתי בחילק קודם ייבום ודאי לא מהני דהוי דבר שלא בא לעולם. וכתב דאיירי שאין כאן אלא שני אחים והו"ל כסילוק בעלמא וא"כ לא בעי קנין ע"ש ובאמת דבמה שכתב שלא נתן לאחיו אלא מה שמגיע על חלקו אם יחלוץ. כתב כן ג"כ רש"י בעצמו בדבור הקודם פליגנא לך כאילו אני חולץ לה ולא אטול אלא כמותך עכ"ל. ואי ס"ד שהיו יורשים אחרים היה היבם צריך ליטול ולהחזיק וא"כ יתן לזה החצי. אע"כ שלא היו כאן יורשים אחרים אלא הוא ואחיו ואפ"ה כתב כאן דבעי קנין ולא מהני סילוק בכה"ג כמו שאבאר בלשונו בר"פ הכותב והר"ן בזה לשיטתו בר"פ הכותב דאפילו מירושה דאורייתא שייך סילוק בכה"ג:

מיהו בעיקר תמיהת הר"ן ז"ל לא ידעתי מה זה מקום תימא אטו מי לא מצינן למימר דרב יוסף אפילו אי לא ס"ל כרב דבאומר שדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה אפ"ה ניחא ליה האי טעמא דלא הוי זבינא כלל אליבא דכו"ע ממאי דנימא טעמא דדבר שלא בא לעולם דתליא באשלי רברבי ואדרבה איכא למימר דאפילו מאן דלית ליה הא דרב מודה הכא כיון שבידו ליבמה וכמו שאבאר עוד בזה בלשון רש"י בד"ה פלוג מהשתא. וכן נראה מדקדוק לשון רש"י כאן שסמך דבריו לפרש כן בהא דקאמר הש"ס ואע"ג דזבין ולא פי' כן בגופא דעובדא דאמר פליגנא לך בניכסיה שהוא בקנין. אע"כ דמהא מילתא דחשיב ליה ר' יוסף כזביני הוכרח רש"י לפרש דצריך קנין משום דחשבינן לירושת היבם כאילו הוא מוחזק ועומד ולא מהני סילוק בעלמא. ומש"ה קאמר ר' יוסף דלא מהני כיון דאמור רבנן לא ליזבין והא כמכירה דמי משא"כ אי הוה אמרינן דהיבם אינו מוחזק בה עדיין יותר מאחיו ובסילוק בעלמא סגי כסברת הר"ן ז"ל א"כ אכתי מאי מדייק ר' יוסף מברייתא דנהי דלא ימכור היינו כדפרישית כיון שמתעגנת על ידו ולא קרינן בה לכשתנשא לאחר דהא בדידיה תליא מילתא לחלוץ או ליבם מש"ה אמרו חכמים דלא ימכור שכל נכסיו שירש מאחיו אחראין לכתובתה עד שישאנה או יתירנה לאחר משא"כ בהאי עובדא שנתן לאחיו אי הוי כסילוק בעלמא אכתי איכא למימר דמהני אף לכתחילה דכיון דמצי היבם לומר שאינו רוצה לירש את אחיו שמדמה לה הר"ן לנחלה הבאה ממקום אחר א"כ ממילא בחזקת האח השני קאי ואין חלק נכסים שלו אחראין לכתובתה דמצי למימר הנחתי לך מקום בחלק היבם ואתה מה לך עלי כיון שהוא אינה רוצה לעגנה. אלא המצוה בגדול. אע"כ הוכרח רש"י לפרש דלא הוי כסילוק בעלמא דאדרבא כולי נכסי בחזקתו קיימי שהיא כספק נשואה אצלו. וממילא זוכה בנכסי אחיו. ומש"ה מדמה לה ר' יוסף שפיר למכירה גמורה כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ומבואר עוד לקמן בשמעתין ודו"ק היטב:

קונטרס אחרון רש"י בד"ה אע"ג דזבין כו' ומה שהתנה זה לחלוק וקנו מידו הרי הוא כמכר והוכחתי מלשונו דס"ל דמירושה דאורייתא אין יכול להסתלק בדיבור בעלמא אלא בעי קנין וכמו שכתבתי גם כן בכוונת רש"י ז"ל בריש פרק הכותב והר"ן ז"ל שהשיג עליו כאן אזיל לשיטתיה בר"פ הכותב דמירושה דאורייתא נמי יכול להסתלק בדיבור בעלמא ואף דלפמ"ש בפנים לקמן בלשון רש"י בד"ה פומבדיתאה רמאה משמע דרש"י נמי ס"ל כשיטת הר"ן דבסילוק בעלמא סגי אלא דשאני הכא דהיבם מיקרי מוחזק לרווחא דמילתא כתבתי כן אם נאמר דרש"י ס"ל כהר"ן דאף קנין לא בעי מיהו עיקר לשון רש"י משמע דבעי קנין ובקנין מיהא סגי ליה דלא מיקרי דשלב"ל כיון דהיבם מיקרי מוחזק:

תוספות בד"ה ואי אמר כו' וא"ת ונמחליה לנפשיה דהא אמרינן המוכר כו'. ואע"ג דמסקינן דברייתא דהכא כר' נתן מיתוקמא אפ"ה סברי התוספות דאפילו לשיעבודא דר' נתן נמי שייך מחילה ולא כשיטת החולקים בח"מ סי' פ"ז. ותוספות גופא נסתפקו בזה לעיל דף כ' גבי האומר שטר אמנה הוא ע"ש שהביאו סוגיא דהכא. ולכאורה היה נ"ל דקושייתם כאן אליבא דכ"ע כיון דכולה סוגיא דהכא איירי דאיכא נכסים טובא יותר מכדי כתובתה וכדקתני להדיא בברייתא הקודמת אע"פ שאין כתובתה אלא מנה והניח מאה מנה ולכאורה עובדא דר' יוסף ואביי וברייתא דהכא נמי איירי בכה"ג. ולפ"ז אפשר דלכ"ע יכול למחול כיון שאינו חב לאחרים שיש להם מקום לגבות וכמ"ש הש"ך סי' הנ"ל אלא דלפ"ז לא א"ש מה שמתרצים התוספות דאתי כר"מ דדאין דינא דגרמי ומאי דינא דגרמי שייך הכא דהא אינה מפסדת מידי כיון שיש נכסים אחרים. מיהו אפילו אם נפרש דמשמע להו להתוספות דמילתא דר' נתן לא שייך אלא כשאין לו נכסים אחרים כשיטת כמה פוסקים הסוברים כן וכדאיתא בש"ע חו"מ בפשיטות. וא"כ ע"כ ברייתא דהכא איירי דלית ליה נכסים אחרים ואפ"ה קשיא להו דנמחול לנפשיה וכדפרישית דבכה"ג נמי סברי דיכול למחול. אלא דאפ"ה לא א"ש מה שמתרצין דאכתי יתחייב מדינא דגרמי דהא אפילו אם יתחייב מדינא דגרמי לא יתחייב לשלם לה אלא כשמגיע זמן הגוביינא. ואכתי אמאי מוציאין מידו הא לא מטא זמן גוביינא עד שיחלוץ לה או שייבם אותה ותתגרש או תתאלמן. ועוד דבלא"ה נראה דוחק להעמיד בדלית ליה נכסים אחרים דא"כ מעיקרא מאי קשיא להו דנמחול לנפשיה דא"כ יצטרך לכתוב לה כתובה אחרת דהא היכא דלית לה מראשון תקנו לה משני. ודוחק לפרש קושייתם משום דכשיכתוב כתובה אחרת לא יהא כתובתה אלא מנה דמאן יימר דבבתולה איירי דתיקשי להו וכ"ש לשיטת הבית שמואל שכתבתי לעיל דבלא"ה אם רוצה לכתוב לה כתובה אחרת רשאי ועוד דאי בדליכא נכסים אחרים איירי בלא"ה לא קשיא מידי דנמחול לנפשיה דהא מצי לאוקמי בדאיכא יורשי אחריני בהדי אחין או אב דקי"ל דאין בכור נוטל בראוי במלוה ויבם נמי בכור קרייה רחמנא וכדאיתא בפ' יש נוחלין דף ק"נ דאפילו כל מה שהבכור חייב נמי מיקרי ראוי אלא דמספיקא דדינא קי"ל דיחלוקו ולשיטת התוספות מעיקר הדין יחלוקו וא"כ אם ימחול יהיה לו פסידא משא"כ כשאינו מוחל אין להיורשים כלום כיון שהוא משועבד לכתובתה שגובה כתובתה ממלוה כמ"ש כל הפוסקים מההיא דשמעתין. וא"כ אי איירי שאין לו נכסים אחרים אין לשאר יורשים כלום ולא הוו מקשים התוספות מידי. אע"כ בדאיכא שאר נכסים משמע להו דאיירי ברייתא. וא"כ למ"ד אין בכור נוטל בראוי ע"כ הא דקאמר הואיל ואני יורש החזקתי היינו במה שמגיע לחלקו וא"כ דבדאית ליה נכסים אחרים איירי הדרא קושיא לדוכתא דלא משני התוס' שפיר דיתחייב מדינא דגרמי ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

גמרא דלמא ר"מ היא דאמר מטלטלים משתעבדי לכתובה לפמ"ש כאן התוספות דעיקר פלוגתא דר"מ ורבנן היינו מיניה דידיה גופא ויבם כמיניה דמי. יש לי לפרש בפלוגתא דר"מ ורבנן דאזדו לטעמייהו דר"מ ס"ל כתובה דאורייתא לעיל פ' אע"פ דף נ"ו. וא"כ ודאי אפילו מטלטלי משעבדי לכתובה דמי גרע משאר חוב דפשיטא לן בכולה תלמודא דמיניה אפילו מגלימא על כתפיה ועוד דבכתובה גופא כתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות דמינה ילפינן למאן דאמר כתובה דאורייתא. וא"כ כסף כתיב דהיינו מטלטלים כדקי"ל דשוה כסף ככסף ורבנן דפליגי סברי דכתובה דרבנן וא"כ הם אמרו והם אמרו שלא תגבה כלל אלא ממקרקעי כדאשכחן כה"ג טובא בתנאי כתובה דממקרקעי ולא ממטלטלי ואין להקשות אדרבה כיון דכתובה דרבנן משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה א"כ מי שאין לו קרקע תהא קלה להוציאה. הא ליתא דמ"מ לא תהא קלה להוציאה שאם יקנה קרקע בסוף ישתעבד לה כן נ"ל בפשיטות לשיטת התוספות. אלא דאפילו לפמ"ש התוספות בדוכתי טובא דלר"מ גובה אפילו ממטלטלי דיתמי דכתובה משא"כ בבע"ח ולרבנן גרע כתובה משאר חוב דאפילו ממטלטלים דמיניה נמי לא גביא ולא כמ"ש כאן אפ"ה לא הוו פלוגתא רחוקה אי אזדו לטעמייהו דלר"מ כיון דכתובה דאורייתא ומטלטלים דידיה שייכי בחיוב כתובתה מש"ה תקנו חכמים שתגבה אף ממטלטלים דיתמי יותר מבע"ח דבבע"ח ליכא נעילת דלת בהכי דמיתה לא שכיח ועיקר המלוין נמי מסתמא אדעתא דקרקעי סמכו ואי לית ליה קרקע יכול לגבות כל עת שירצה. משא"כ בכתובת אשה דלא ניתן לגבות מחיים אלא עיקר גוביינא לאחר מיתה מש"ה תקנו משום חינא שתגבה אף ממטלטלי דיתמי אבל לרבנן דס"ל כתובה דרבנן ואפי' מיניה דידיה לא תקנו ממטלטלים א"כ לא שייך להחמיר ביתומים יותר מיניה דידיה גופא כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ועיין בתוס' לעיל דף י' בד"ה הואיל ותקנת חכמים שכתבו דקי"ל כתובה דאורייתא ואפ"ה לא משתעבדי מטלטלים ותירוצם שם אינו מתיישב אם נאמר דמיניה פליגי:

תוספות בד"ה ר"מ כו' וליכא למימר דלר"מ דמטלטלי דיתמי נמי משתעבדי לכתובה וכמקרקעי דמי עכ"ל. ולכאורה מה שכתבו וכמקרקעי דמי שפת יתר הוא דהא ודאי אין לפרש כוונתם דטעמא דר"מ במטלטלים היינו משום דס"ל דמדינא אין לחלק כלל בין מקרקעי למטלטלי הא ודאי ליתא דא"כ אמאי ס"ל לר"מ דבע"ח אינו גובה ממטלטלי דיתמי כדפשיטא להו להתוספות בקושיא השנייה. ולכאורה היה נ"ל לפרש דר"ת לשיטתו שכתבו התוספות בשמו במס' בכורות דף נ"ב דס"ל דתקנת הגאונים דאורייתא ע"ש. ורגיל אני לפרש דר"ת ס"ל דמדין תורה אין לחלק כלל בין מקרקעי למטלטלי דמאן דס"ל שיעבודא דאורייתא היינו אפילו ממטלטלי דיתמי ולקוחות כדמשמע לכאורה שילהי פ' גט פשוט דיליף לה מיוציא העבוט החוצה והיינו במטלטלים וכמו שהארכתי בזה בטוב טעם בעזה"י בקונטרס מיוחד. וכן נראה להדיא מל' תשובת הרמב"ן סי' ס"א שהביא הב"י בח"מ סי' ק"ד אלא דמדינא דגמרא שלא יגבה ממטלטלים דלקוחות ויתומים דכיון שתקנו לענין לקוחות שלא יגבה א"כ אין סמיכת המלוה אלא אמקרקעי וא"כ אזיל ליה טעמא דשיעבודא דהא לאו אדעתא דמטלטלים אוזפיה וליכא במטלטלי דיתמי אלא מצוה. וא"כ יסבור ר"ת לענין כתובה כיון דלא עבדו תקנתא בהא מדינא דגמרא מטעמא דפרישית דעיקר גביית כתובה מיתומים א"כ ממילא חזר הדבר לדין תורה דאין לחלק בין קרקע למטלטלי כן נ"ל לכאורה אלא שעדיין צ"ע ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה רבי מאיר היא. כתבתי דרבינו תם אזיל לשיטתו שכתבו תוספות בשמו במסכת בכורות דף נ"ב דתקנת הגאונים דגובין ממטלטלי דיתמי מדאורייתא היא וכתבתי מילתא בטעמא ובמקום אחר הארכתי בזה ליישב מה שהקשה הש"ך בח"מ סימן ל"ט דברי הרא"ש ז"ל אהדדי לענין שיעבודא דאורייתא ולמאי דפרישית ניחא דאף למ"ד שיעבודא דאורייתא אפ"ה עיקר החילוק בין מטלטלין למקרקעי מדרבנן מש"ה פסק דאין גובין מעבדים של יתומים דלמילי דרבנן כמטלטלי דמי לדין הגמרא וכן נראה מלשון הרמב"ן ז"ל כמ"ש בפנים ואפשר שהוא שיטת הרי"ף ז"ל שהביא הרא"ש ז"ל בשמעתין:

בא"ד דא"כ אפילו לית לן דר' נתן דין הוא שתגבה ממנו כאילו הוו מקרקעי עכ"ל. כוונתם דכיון דמטלטלי דיתמי משתעבדי א"כ מה ענין הא לדר' נתן דאמר נזקקין לזה ונותנין לזה הא אפילו אם כבר גבה היורש החוב מוציאין מידו ונותנין לכתובתה וזה שכתבו כאילו הוו מקרקעי דקי"ל יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן חוזר וגובה מהן ואע"ג דבפ' כל שעה דף ל"א מוקמינן דהא דקרקע שגבו יתומים דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה היינו נמי מדר' נתן וכדקשיא ליה למהרש"א ז"ל בשמעתין מיהו התם היינו למ"ד ב"ח מכאן ולהבא גובה וא"כ כיון דבאמת מטלטלי לא משתעבדי א"כ אי לאו דר' נתן אפילו מיתומים שגבו קרקע נמי לא היו מוציאין מדבריהם דהא עיקר דמי החוב מטלטלים נינהו מעיקרא. ואי משום דהשתא גבו קרקע הו"ל כאילו קנו היתומים כיון דמכאן ולהבא בשעת הפרעון הוא דחל גמר השעבוד. משא"כ אם נאמר דמטלטלים כמקרקעי דמי א"כ מעיקרא בחיי אביהן בשעת הלוואה משתעבד עיקר דמי החוב להבע"ח שלו וא"כ אפילו אם גבו היתומים לאחר מיתת אביהם בדין הוא שמוציאין מידם אפילו אי ליתא לדר' נתן כדקאמר הש"ס שם בפ' כל שעה מעיקרא למ"ד בעל חוב למפרע גובה וזה ברור בכוונת התוס' ולפ"ז אין מקום לדברי מהרש"א ז"ל. ומה שהביא סיוע לדבריו מדברי הרא"ש ז"ל ונראה דהיינו מדמסיק הרא"ש ז"ל דאפי' לאחר תקנת הגאונים ז"ל דמטלטלי כמקרקעי דמו אפ"ה הוצרך לפרש בטעמא דהרי"ף ז"ל מדר' נתן. ולענ"ד יראה דליכא סייעתא מל' הרא"ש ז"ל דבשיטת הראב"ד כתב כן למאי דמשמע ליה דמלוה שהיא ביד אחרים גריעא ממטלטלים דמצי למימר לאו בע"ד דידי את אי לאו דר' נתן אבל התוספות דהכא הא גופא קשיא להו דמשמע להו סברא פשוטה דמטלטלים שביד היורשים לא עדיפי ממלוה שביד אחרים דדמי החוב מיהא מטלטלים הוו וא"כ היאך מצי למימר לאו בע"ד דידי את הא הוי כאפוכי מטרתא כיון שאפילו אם יתן להיורשים מוציאין מידם ומש"ה מפרשו בע"כ דיבם כמיניה דמי וא"כ לר"מ דגבו מיניה לאו משום דמשעבדי בשעבוד גמור כמו מקרקעי אלא משום דחייב לפרוע חוב כתובה שעליו וא"כ שפיר מסיק הש"ס דאכתי היבם מצי למימר לאו בע"ד דידי את כיון דליכא שעבודא גביה ואי משום חיוב דמיניה הרי אינו מחוייב לשלם משלו אלא משל אחיו והא נמי כדידיה דמי מש"ה איצטריך לאתויי מדר' נתן דכמשל אחיו דמי כן נ"ל ברור בכוונת התוספות:

מיהו בעיקר קושייתם נראה דאזלי לשיטתם בדיבור הקודם דאפי' משום חיובא דר' נתן נמי הוי שייך למחול אי לאו כתירוצם לעיל. אבל לפי מה שכתבתי בשם גדולי הפוסקים וקצת בעלי תוספות גופייהו דמדר' נתן אין יכול למחול אין מקום לדבריהם כאן דשפיר הוצרך לאתויי מדר' נתן דאל"כ ה"מ מחיל לנפשיה ואפשר דהיינו דקאמר לאו בע"ד דידי את והיינו דלמחול לנפשיה ויתכן יותר לפמ"ש בחידושי לקידושין דף ט"ו דעיקר מימרא דר' נתן היינו לענין דאינו יכול למחול ע"ש ודוק היטב:

דף פב.

בגמרא לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה אלא אי כר"מ אי כר' נתן. משמע דכר' נתן לחוד עבדינן בכתובה ואע"ג דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה לרבנן אפי' מיניה. אפ"ה משכחת לה שפיר לדר' נתן בין מיניה ובין מיתמי היכא דיש לבע"ח של הבעל קרקע וביורשים כשגבו קרקע וא"כ משתעבד לכתובה מדר' נתן מה שאין כן הכא בשומרת יבם ליכא לאוקמי בכה"ג דכיון שהוא הבע"ח והוא היורש מצי לסלק החוב בזוזי והדר הו"ל מטלטלים ולא משתעבד אלא לר"מ והו"ל תרי חומרי וק"ל ועיין בסמוך:

ברש"י ד"ה אלא להכי אינה משנה שהרי היא מדברי סופרים. ולכאורה יש לתמוה דאכתי משום הכי לא הו"ל לרב נחמן ולאביי לומר דאינה משנה דהא אשכחן תנאי טובא דס"ל כתובת אשה מן התורה ור"מ גופא ס"ל בפ' אע"פ דף נ"ו דכתובה דאורייתא וא"כ שפיר מיתוקמא האי ברייתא כולה כר"מ וא"כ לא שייך תרי חומרי כלל כיון דכתובה דאורייתא והאי דר' נתן נמי דאורייתא ומכ"ש דקשה טפי לשיטת התוספות בפ"ק דף י' שפסקו דכתובה דאורייתא וכתבו נמי כאן דיבם כמיניה דמי א"כ מאי תרי חומרי איכא ובשילהי מסכתין דף ק"י אמרינן להדיא דלרשב"א דכתובה דאורייתא לית ליה מקולי כתובה ודינה כשאר חוב ולכאורה היה נ"ל לפרש דהא דאמרי' תרי חומרי בכתובה היינו בענין שומרת יבם שאמרו חכמים שלא תמכור אף ע"ג דאיכא נכסים טובא והא חומרא דרבנן בעלמא היא ולא מחמרינן בכי האי תרי חומרי ואין זה דוחק לפרש כן דלפי התוספות בד"ה לא אשכחן בלא"ה לא שייך הא מילתא דתרי חומרי בכתובה אלא בכתובה דשומרת יבם או בגרושה וכגון שאין להבע"ח קרקע אבל ביורשים לא משכחת לה דהא להתוספות גביא כתובה מבע"ח במקום יורשים מההיא דכושל שבהם ולא מיקרי תרי חומרי אבל בשומרת יבם מיתוקמא בפשיטות אע"ג דאית לה קרקע כדפרישית כיון דבדידיה תליא מילתא. והשתא דאתינן להכי אין מקום לקושיית התוספות בד"ה לא אשכחן מההיא דהכושל שבהן דהתם מצינן למימר דר"ט ס"ל כתובה דאורייתא וא"כ הו"ל כבע"ח ולא חיישינן לתרי חומרי אלא בשומרת יבם שיש לה לגבות כתובתה ממקום אחר כן נ"ל לולי דרש"י ותוספות לא כתבו כן וא"כ לשון רש"י צ"ע וכבר עלה בלבי לומר דמ"ש רש"י שהרי היא מדברי סופרים היינו לגבות מהיורשים דאפי' למ"ד כתובה דאורייתא היינו מיניה דידיה ולא מהיורשים לשיטת הסוברים שיעבודא דרבנן ובכמה דוכתי מצינן דר"מ גופא ס"ל שיעבודא דרבנן בערכין ובבכורות אלא דאפ"ה נראה דוחק לפרש כן חדא דפלוגתא דתנאי היא ועוד דלשון רש"י אינו מורה ע"ז ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוספות בד"ה לא אשכחן כו' וא"ת והא דתנן בהכותב כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דיש לחלק דהתם אין לנו להפסידה כתובתה בשביל תרי חומרי ומכ"ש אם נאמר דר"ט ס"ל כתובה דאורייתא משא"כ הכא דלא מפסדינן לה מידי דיש לה לגבות משאר נכסים ואפי' אי איירי דליכא נכסים אחרים אפ"ה הא תקנו לה משני אלא דהתוספות לא ניחא להו לפרש כן דאזלו לשיטתייהו שכתבו בסמוך בדיבור המתחיל והתלושין דע"כ לר"ע מחמיר טפי בלגבות דלא זכתה אפילו אם תפסה אף על גב דמפסדת לגמרי והכא לענין שעבוד מודה דמהני לה תפיסה וא"כ לא משמע לומר דר"ט ור"ע פליגי בסברות הפוכות ועיין מה שאכתוב בסמוך בל' התוספות בדבור הנ"ל ודו"ק:

בגמרא אמר רבא א"כ היינו דשמעינא ליה לאביי דאמר זו אינה משנה. אף ע"ג דאביי גופא קאמר לעיל דילמא דטבא ליה עבדי ליה מ"מ כיון דמהדר ליה רב יוסף דמוציאין היינו דיעבד מסיק עלה דאינה משנה מיהו לפי' התוס' שכתבו לעיל בד"ה ודלמא דטבא ליה דהיינו משום שלום בית כיון דלא כתב לה דקנאי א"כ לא יתכן לפרש כן כיון דלאביי דאמר דלא מחמרינן תרי חומרי לא משתעבד לה כלל היאך הלוואה דיבם א"כ אפילו לכתחילה נמי אינה משנה דמאי שלום בית שייך בכה"ג כיון דלא משועבד לה כלל ואם נאמר דאפ"ה בשומרת יבם דלא כתב לה דקנאי אפי' מטלטלי דבעל הראשון משתעבדו לה א"כ מאי קשיא להו בד"ה ר"מ דאי הוי כיתמי לא שייך שיחמיר ר"מ בכתובה טפי מבבע"ח ולרבנן לענין מיניה הוי איפכא ומאי קושיא דלמא ר"מ גופא מודה בכל הכתובות שבעולם דלא עדיפי לענין מטלטלין מבע"ח ואפשר דגריעי כדס"ל לרבנן אלא דוקא לענין שומרת יבם קאמר דמטלטלי דבעל ראשון משעבדי לה כיון דהיבם לא כתב דאקני דהא לא אשכחן לר"מ בדוכתא אחריתא שסובר בהדיא דמטלטלי משתעבדי לכתובה אלא ממשנתינו מדייק לה הש"ס בכולה דוכתי וכדאיתא בקידושין ד' ע"ו גבי חבילה וע"ש בפירש"י אע"כ דלא שייך לחלק במטלטלי דכתובה בעיקר השיעבוד בין כתובה דשומרת יבם לשאר כתובות אלא לענין איסור מכירה ושיהא מכרו בטל והדרא קושיא לדוכתא לפי' התוספות מאי קאמר אביי מעיקרא דטבא ליה עבדי ליה. אבל לפירושינו דלעיל א"ש דלכתחילה ודאי מטלטלים משתעבדי לכתובה אפי' לרבנן ואפי' מיתמי כמו בשאר חוב אביהם כשירשו מטלטלים דמצוה לפרוע חוב דקי"ל ומש"ה קאמר שפיר דטבא ליה עבדי ליה ודוקא לבתר דמהדר ליה רב יוסף דמוציאין היינו בע"כ קאמר שפיר דאינה משנה דהבית דין ודאי אין מוציאין במטלטלים דהוי תרי חומרי כן נ"ל ודו"ק:

ברש"י בד"ה פומבדיתאה רמאה שאח"כ חזר בו כו' עכ"ל. נ"ל כוונת פירש"י לפי מה שכתבנו לעיל דעיקר מימרא דרב יוסף הוי לענין שמה שמכרו בעודה שומרת יבם קודם שנתייבמה דלא הוי זביני דהיינו חילק ואח"כ ייבם דפשיטא ליה להש"ס בסמוך טפי מייבם ואח"כ חילק וכדמשמע להדיא מלשון רש"י בסמוך בד"ה הכא לאו בידו שכתב דקי"ל כרב יוסף בהא אפי' אם אמר לכשיכנוס וכמו שאבאר בסמוך וא"כ למאי דס"ד עכשיו הוי סברי דמודה ר' יוסף בייבם ואח"כ חילק דמהני אלא שלא רצה הפומבדיתאה להקנות לו מחדש אחר ייבום לפי שחזר בו והיינו רמאותיה כן נ"ל בשיטת רש"י ועיין מה שאכתוב בזה בלשון התוספות ולפ"ז א"ש נמי מה שפירש"י בסמוך בד"ה פליגנא לך מהשתא שיחזיק בה מעכשיו אע"פ שלא תהא קנוייה לו אלא לכשיכנוס ואם נפרש דבריו דמה שלא תהא קנויה לו מיד היינו לפי שלא באו לידו עדיין ואין בידו להקנותן בקנין א"כ לעיל גבי פומבדיתאה נמי הוה ליה לפרש כן ולמאי דפרישית אתי שפיר דלעיל ודאי לא אמר ליה לכשיכנוס אלא סתמא ואפילו הכי הוי מהני בקנין דממה נפשך אי מיקרי היבם מוחזק כיון שבידו לייבמה מיד מהני קנין ואי לא מיקרי מוחזק כל שכן דאפילו קנין לא בעי דאחיו מוחזק כמוהו והוה ליה כסילוק בעלמא כמו שכתב הר"ן ז"ל וכדפרישית לעיל בלשון רש"י בד"ה אע"ג דזבין ועוד דלמה לא יוכל להקנות לו חלק שלו בכל מקום שהוא דהא המחצית ודאי שלו ומהני ליה קנין אם לא שנאמר דאיכא אחים טובא או שיש להם אב ומאי דוחקיה לפרש כן כיון דא"ש בפשיטות ומש"ה קפשיט ר' יוסף שפיר מברייתא דבעודה שומרת יבם לא הוי זבינא והיינו כדפרישית לפי שלא ניתנה כתובה לגבות כלל קודם ייבום וכל נכסיו משועבדים לה ותקנת חכמים דאפילו בדיעבד בטל ואע"ג דמסתמא באין לדין לאחר שנתייבמה שלא היה יכול לפוסלה עוד בגט אפ"ה קאמר ר' יוסף דהקנין בטל מעיקרא ועכשיו חזר בו הפומבדיתאי ולא רצה להקנות לו לאחר ייבום מחדש כדפרישית משא"כ בהאי עובדא דהכא שכבר ידע דלא הוי זבינא בעודה שומרת יבם מטעמא דר' יוסף שהנכסים משועבדים לה עד שיחלוץ או ייבם מש"ה קאמר פליגנא לך מהשתא שתזכה לאחר שאכנוס וקס"ד דבכה"ג לא שייך טעמא דר"י כיון שנתיבמה הו"ל היבם כבעל וקאמר מר בר רב אשי דאפ"ה לא מהני כדמסקינן דכיון דהשתא לאו בידו מטעמא דר' יוסף בטל הקנין לגמרי אפי' אם אמר לכשיכנוס דבהאי שעתא הדר סודרא למאריה כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל. ולפ"ז בכולה שמעתין לא אהני לרמאי ברמאותיה אלא לענין קרקעות אבל במטלטלים שפיר אהני ליה הא דקאמר פליגנא לך בנכסי דהא למאי דקי"ל דמטלטלים לא משתעבדי לכתובה לא שייך דינא דרב יוסף אם לא שנאמר דכיון שנתבטל' המכירה לענין קרקע בטל' נמי לענין מטלטלי כשיטת הפוסקים דבכה"ג הוי כקני את וחמור בח"מ סי' ר"י ע"ש:

אמנם אם נפרש כוונת רש"י דאין יכול להקנות לו מיד כיון שעדיין לא זכה בהם א"כ במטלטלים נמי לא היה מועיל מה"ט גופא וא"כ ממ"נ אהני ליה רמאותיה במה שחזר בו ונתיישב' קושיית התוספות וה"נ בהאי עובדא דמתא מחסיא שפיר איירי אפי' במטלטלים ומה"ט גופא והיינו דמדמה ליה למשוך פרה זו ואפ"ה קאמר מר בר ר' אשי דלא מהני אלא דהשיטה הראשונה נ"ל עיקר אי מהאי טעמא דפרישית דלא שייך לומר דמיקרי דבר שאינו ברשותו כיון דממ"נ יכול להקנות לו בקנין החלק שהוא בודאי שלו ואי משום דל' הסוגיא ופי' רש"י מורין על זה וכמו שאבאר עוד בסמוך ודוק היטב:

בתוספות בד"ה פומבדיתאה רמאה וא"ת ומה רמאות עשה כו' עד סוף הדבור. כבר כתבתי ליישב שני הקושיות לפי שיטת רש"י אבל שיטת התוספות נראה דסברי דעיקר מימרא דר' יוסף היינו נמי בייבם ואח"כ חילק דבכל ענין לא הוי זבינא כדמסקינן אליבא דהלכתא ולישנא דר' יוסף גופא משמע להו הכי דקאמר כיון דאמור רבנן לא ליזבון וא"כ בייבם ואח"כ חילק נמי הא אמרו רבנן בברייתא דסומכוס דלא ליזבון וא"כ קשיא להו שפיר דלא הוי רמאי כיון דבשום ענין א"א לקיים דבריו ועל זה תירצו שלא באו לדין כלל לפני ר' יוסף אלא שחזר בו מצד רמאות ואלמות וא"כ שפיר קרי ליה רמאי ולכך היה זה רוצה להקנות לו מיד ושיחזיק בהן דלא סליק אדעתייהו מהאי דינא דר' יוסף כן נ"ל בכוונת דבריהם אלא דאכתי מאי קשיא להו מעיקרא אמאי קרי ליה רמאי הא קמן דבהאי עובדא הוו סברי דאם יזכה לו מעכשיו מהני וא"כ שפיר קרי להיאך רמאי ממה שלא היה מחזיקו ג"כ מהשתא ונראה דסמכו דבריהם בהא נמי בקושיא השנייה דבאמת לא מהני מהשתא נמי להא מילתא דר' יוסף והני תרתי קושיות בחדא סברא נינהו ולפ"ז גם לפי תירוצם צ"ל דהא דקאמר מר בר ר' אשי לא היה צריך באותו מעשה דהא אליבא דהלכתא בלא"ה אפי' ייבם ואח"כ חילק לא מהני מההיא דר' יוסף גופא דפשיטא להו מעיקרא דבהאי עובדא הוי ידעי להא מילתא אע"כ דמר בר ר' אשי לדבריהם קאמר דלא הוי ידעי מדר' יוסף וכל זה דוחק לפרש כן מיהו מצינן למימר דהתוספות סברי דבאמת בלא"ה היה חוזר בו כדין דסברי דבכה"ג מיקרי דבר שאינו ברשותו ודלא כפירש"י ואם כן לא היה צריך רב יוסף לאותו מעשה אלא שהיה אומר דאפי' אם לא יחזור בו נמי לא הוי זבינא אלא דלפ"ז נמי צ"ל דמר בר ר' אשי לדבריהם קאמר למאי דלא הוו ידעי מהא דר' יוסף. וכבר עלה בלבי לפרש דברי התוס' בדרך אחר דמה שתירץ ר"י שחזר בו הפומבדיתאי ולא רצה ליתן היינו מהאי סברא גופא דלמאי דס"ד עכשיו אף לדברי ר' יוסף היה רשאי ליתן לאחר הייבום דס"ד דמהני. וא"כ עיקר מילתא דר' יוסף היינו קודם יבום אלא דמשמע להו דקודם יבום לא איצטריך דבלא"ה לא מהני משום דעדיין לא זכה בהם והוי דבר שאינו ברשותו וכדפרישית לעיל בל' רש"י בשיטה שנייה אלא דא"א לפרש כן דא"כ לא שייך מימרא דר' יוסף כלל באותו הדין למאי דס"ד עכשיו בהאי עובדא ועוד דלפ"ז עיקר תירוץ התוספות חסר מדבריהם אע"כ כדפרישית ודוק היטב:

ברש"י בד"ה הכא לאו בידו לחלקם לו מעכשיו אם ירצה הלכך כי א"ל נמי לכשאכנוס כו' דקי"ל כר"י כו' עכ"ל. כאן נראה להדיא מפירושו כלשון ראשון שכתבתי בכוונתו בד"ה פומבדיתאה דהא דקאמר שאין בידו לחלקה מעכשיו היינו משום דר' יוסף וע"ז כתב הכא דקי"ל כר"י. אע"ג דלפ"ז הלשון אינו מסודר דמעיקרא הו"ל לאתויי דקי"ל כר"י ואחר זה היה לו לפרש הלכך כי א"ל נמי לכשאכנוס. אפ"ה א"א לפרש בענין אחר דמה שכתב דקי"ל כר"י ארישא דמילתא קאי דאם נפרש דמה שאין בידו להקנות מעכשיו היינו משום שעדיין לא זכה והו"ל כדבר שאינו ברשותו ומה שכתב דקי"ל כר"י אלכשיכנוס קאי. א"כ מאי הילכך דקאמר דהא מתרי טעמי נינהו ואגופא דגמרא נמי תיקשי אמאי איצטריך למר בר ר' אשי לאתויי מילתא דר' יוחנן והו"ל לאתויי האי ברייתא דר' יוסף ואי לא ס"ל הא דר"י א"כ מאי מייתי ראיה כאן הא דקי"ל כר"י ומה זה שחזר וכתב ואפי' אית לן ייבם ואח"כ חילק ולפ"ז הא לא קי"ל כר"י והו"ל למימר בהדיא ואפי' אי לא קי"ל כר"י ובלא"ה לא משמע כלל לפרש דר' יוסף במהיום ולכשיכנוס קאי שלא נזכר בדבריו אע"כ כדפרישית דלפירש"י עיקר מימרא דר"י לענין חילק קודם יבום איירי בעובדא דידיה ומכל הנך ברייתות דמייתי אלא דבאמת לפי מאי דמסקינן הלכתא בסמוך דאפי' חילק ואח"כ ייבם לא עשה כלום אית לן למימר דהוי נמי בכלל דבריו של ר' יוסף דאמר כיון דאמור רבנן לא ליזבון והתם לאחר יבום נמי אמרו רבנן דלא ליזבון והיינו בברייתא דסומכוס אלא דעל זה כתב רש"י ואפי' אית לן לייבם ואח"כ חילק מהני ולפ"ז נאמר דר"י גופא לא איירי בהא דאפשר שיסבור כרבא דלעיל דברייתא דסומכוס לא אמרו דלא ליזבון משום איסורא אלא דלעצה טובה בעלמא משום שלום בית ע"ז מסיק רש"י דקודם יבום קי"ל מיהא בעיקר מימרא דר"י וא"כ השתא מיהא לאו בידו ומש"ה אפי' אי א"ל לכשאכנוס נמי לא מהני כדמסיק מר בר רב אשי דכל היכא דלא הוי בידו השתא לא מהני נמי לשון מעכשיו ולאחר זמן כן נ"ל נכון וברור בעזה"י בכוונת רש"י ז"ל. ולפ"ז א"ש נמי הא דבעו מיניה מעולא בסמוך חילק ואח"כ ייבם מהו ואי ס"ד דכה"ג מיקרי דבר שאינו ברשותו א"כ מאי קא מיבעיא להו ואי בדא"ל לכשאכנוס דומיא דההיא דלעיל א"כ הו"ל לפרושי דאיירי בהכי דא"ל מהיום ולכשיכנוס וסתמא דלישנא דחילק ואח"כ ייבם לא משמע הכי אע"כ בכה"ג אפי' בחילק סתם ממש אפ"ה לא מיקרי דבר שאינו ברשותו כדפרישית אלא דקמיבעיא להו בחילק ואח"כ יבם נמי מטעמא דרב יוסף דאיירי בשמעתין. אלא דאפ"ה מתקיף ר' ששת שפיר דבחילק ואח"כ ייבם פשיטא ליה טפי דשייך טעמא דר' יוסף מטעמא דפרישית ממאי דשייך לאחר ייבום דליכא אלא מפני איבה כן נ"ל ודוק היטב:

בתוספות בד"ה התם בידו הכא לאו בידו כו' וקשה לרשב"א כו' וי"ל דרב סבר אדם מקנה דשלב"ל ולא קי"ל הכי כו' עכ"ל. ואע"ג דרבא מסיק התם מסתברא מילתא דרב בשדה סתם וה"נ כשדה סתם דמי אפ"ה איכא למימר דהתוספות ס"ל כשיטת רוב הפוסקים דבשדה סתם נמי לא קי"ל כרב ואפי' לשיטת הפוסקים בשדה סתם כרב י"ל דהיינו משום דאמרי' דמסתמא כשלקח אח"כ השדה אדעתא דהכי טרח וקנאה כדי להעמידה לזה שמוכרה דליקום בהימנותיה מה שאין כן הכא דלא שייך לומר כן דהא כשמייבם אותה לדעתה ממילא זכה בנכסים ולא טרח אדעתא דאחיו כן נראה לי ודו"ק:

סליק האשה שנפלו

דף פג.

הכותב פרק תשיעי

במשנה הכותב לאשתו דין ודברים כו' א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך שאם מכרה ונתנה קיים. וכתבו התוספות לעיל דף ע"ח ע"ב בד"ה לא כר' יהודא דלמאי דאוקמינן בסמוך בכותב לה ועודה ארוסה ע"כ לא מיתוקמא מתניתין דהכא אלא כתנאי דאמרו לו דאם לא כתב לה הי' מכרה בטל באותן הנכסים שנפלו לה משנתארסה וניסת וא"כ מהני לה תנאה שיהא מכרה קיים באותן הנכסים דאי לאינך תנאי דר"פ האשה שנפלו אפילו בלא תנאי נמי מכרה קיים במה שנפל משנתארסה וניסת ולאותן הנכסים שנפלו לה לאחר נישואין סברי דלא מהני תנאי דהוי דבר שלא בא לעולם וכ"כ הרא"ש ז"ל בשמעתין. אלא דלפ"ז לא ידענא מאי קשיא להו להתוספות הכא בד"ה הכותב מהסוגיא דפ' חזקת הבתים והוצרכו לפרש דלאו דוקא בהאי לישנא אלא דוקא כשאמר דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהם ולמאי דפרישית בשיטת התוספות אין צריך לזה דהאיכא לאוקמי בפשיטות מתניתין דפ' חזקת ככולהו תנאי דר"פ האשה שנפלו ב"ש וב"ה ורשב"ג דבלא"ה המכר קיים במשנתארסה וניסת וא"כ תו לא מהני האי תנאי אלא לענין הפירות בלבד דהא מסקי' בשמעתין דדוקא משום דיד בעל השטר על התחתונה הוא דאמרינן דלא סליק נפשיה מפירות אלא דו"ד דכתב לה היינו לענין שיהא המכר קיים אבל היכא דלא מהני תנאיה למילתא אחריתי ע"כ מפירות סליק נפשיה כדמשמע לישנא דמתניתין א"כ למה כתב לה ואפי' לאוקימתא דר' אשי לקמן נמי איתא להאי סברא כמו שיבואר וליכא למימר דאפ"ה צ"ל דאמר בפירוש דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהן דאל"כ הוי לן למימר דמירושה סליק נפשיה ולא מפירות כדאמרינן לקמן דמיתה לא שכיח ובוצינא טב מקרא. אלא דמשום הא לא איריא דהא שפיר מיתוקמא כרשב"ג דמתני' דפסק רב לקמן כוותיה דלא מצי להתנות על הירושה. ואפשר דהתוספות דהכא סברי כאידך לישנא שכתב הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל והיא שיטת כמה פוסקים דמהני תנאי נמי לנכסים שנפלו לאחר שניסת ועוד יבואר לקמן בשמעתין. ולפ"ז אין צורך לאוקמי כתנאי דאמרו לו וכמ"ש שם בפ' האשה שנפלו שכן שיטת רש"י:

שם כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהם הרי זה אינו אוכל פירות בחיים. ונראה דכ"ש דמכרה ונתנה קיים אלא דהרב הב"י הבין מלשון הטור א"ע סי' צ"ב דבהא מכרה בטל והבית שמואל כתב שם שכן נראה מלשון התוספות בפ' החובל דף צ' וכבר השגתי עליו אלא דתמיה לי טובא מאי קס"ד שיהא מכרה בטל ואדרבא קשה לי לאידך גיסא למה הוצרך לכתוב בנכסייך דאפי' אם כתב דו"ד אין לי בפירותיך נמי נ"ל פשוט דמכרה ונתנה קיים כיון שאין לבעל פירות מהיכי תיתי יבטל המכירה דהא עיקר מתני' קודם תקנת אושא נשנית כמו שאבאר בלשון הגמרא בשם הרא"ה ז"ל. אלא נלענ"ד דמה שהוצרך לכתוב בנכסייך היינו כדי שתוכל למכור לכתחילה כמ"ש התוספות לקמן בד"ה ר' אסי או שנאמר דהא דלתנא קמא אינו אוכל פירי פירות היינו דוקא היכא שכתב לה בנכסייך דאי לא כתב אלא דו"ד אין לי בפירותייך איכא למימר דלא סליק עצמו אלא מאכילת פירות אבל לעולם אף אם הפירות שלה הו"ל כנכסי מלוג ואהני הא דכתב בנכסייך שסילק עצמו לגמרי מהנכסים וא"כ פירי פירות נמי בכלל אלא דלפ"ז אכתי קשה לר' יהודא מאי אהני ליה בנכסייך ויש ליישב בדרך אחר דאהני בנכסייך לנכסים שנפלו לה לאחר כן לדברי הסוברים דיכול להסתלק כמו שכתבתי בסמוך ודו"ק:

קונטרס אחרון פרק הכותב משנה כתב לה דו"ד אין לי בנכסיך ובפירותיהן אינו אוכל פירות בחייה. ונראה בפשיטו' דכ"ש דאם מכרה ונתנה קיים וכתבתי דמסתמא דעת הטור נמי הכי הוא אלא דבספר בית שמואל כתב דמלשון התוספות בפרק החובל דף פ"ט משמע דבכה"ג מכרה בטל וא"כ היינו כדעת הטור וכן ראיתי בספר משנה למלך שנדפס מחדש בפכ"ג מהל' אישות ע"ש אמנם לבבי לא כן ידמה דהתוספות בפרק החובל לא כתבו כן אלא אליבא דר' יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי וא"כ שפיר יש לומר דכל זמן שהבעל אוכל אפילו פירי פירות יכול לבטל המכירה והא דקתני רישא דמתני' מכרה קיים היינו משום דבהדיא אמר דו"ד אין לי בנכסייך וע"כ מוקמינן לה לענין דמכרה קיים ולא לענין פירות דבוצינא טב מקרא משא"כ היכא דכתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיך ניחא לן למימר דבנכסייך היינו לענין פירות לחוד ולעולם דמכרה בטל כיון שאוכל פירי פירות ויש לו קנין פירות דכקנין הגוף דמי משא"כ לדידן דק"פ לאו כקנין הגוף דמי א"כ אין שום סברא לומר דמכרה בטל אפי' לר"י כ"ש לת"ק כנ"ל:

ברש"י בד"ה שמתנה על מה שכתוב בתורה דקסבר כו' ובבבא בתרא נפקא לן מהאי קרא לשארו וכו' עד סוף הדיבור. האי פירושא היינו כאוקימתא דאביי שם ורש"י לא דק בזה אלא בהמשך דבריו נ"ל דהכי פירושא דנהי דמפשטא דוירש אותה לא שייך לומר דאיירי שירש את אשתו אי לאו דרמיזא אשתו בקרא טפי מאמו או שאר קרובות אלא ע"כ דאשארו סמיך אלא דאכתי פשטא דקרא דשארו א"א לומר דאיירי שהוא יורש את אשתו דהא כולה קרא בל' זכר כתיב ונתתם את נחלתו לשארו וא"כ אם נאמר דאיירי בירושת הבעל היה ראוי לפרש פשטא דקרא בענין זה ונתתם את נחלתו לשארו זו אשתו ועלה קאי וירש אותה שכן הדבר להיפך נמי שהוא יורש אותה ועל זה כתב רש"י שפיר דאף על גב דא"א לפרש כן דהא ממשפחתו כתיב והשתא אתי שפיר דלא נקיט רש"י לשון קצרה דאף על גב דשארו דקרא לאו אשתו היא מדכתיב ממשפחתו אלא דעיקר כוונת רש"י דאי אפשר לפרש קרא כדכתיב פשטא דקרא דונתתם את נחלתו לשארו דהיינו נחלתו לאשתו ובודאי דאי לאו דכתיב ממשפחתו הוי ניחא לן לפרש כן אלא כיון דכתיב ממשפחתו על כרחך לאו מפשטא דקרא ילפינן אלא מייתורא כדמסיק מיהו הא דדייק ממשפחתו הכי מצי למידק מדכתיב הקרוב אליו ולא כתיב הקרובה אליו אלא דניחא ליה למעוטי ממשפחתו שהוא לשון מיעוט דוקא ממשפחתו למעוטי אשתו כן נראה לי בכוונת רש"י ובהא דמייתי הכא כל האריכות הזה נראה לי דהיינו לאשמעינן אגב אורחא דאפילו למ"ד ירושת הבעל דאורייתא היינו נשואה דוקא ולא ארוסה כדמשמע בשמעתין והיינו דכיון דמשארו ילפינן א"כ כל כמה דלא כנס לה לאו שארו היא כמו שכתב רש"י ז"ל בפרק נערה דף נ"ג בהא דאינו מטמא לה לארוסה ובהא דאינו יורשה כתב שם טעם אחר היינו למ"ד ירושת הבעל דרבנן הוצרך ליתן טעם לחלק בין נשואה לארוסה כ"ש דלמ"ד דאורייתא בעי נמי טעמא כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא תני ר' חייא האומר לאשתו וכי כתב לה הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו כו'. וכתב הר"ן ז"ל דקושיא זו דוקא אברייתא דר' חייא קאי דבלא ברייתא דר' חייא הו"מ לאוקמי כותב דמתניתין בקנין אבל מברייתא דר"ח דשני בלשון המשנה מכותב לאומר אלמא דאיירי בלא קנין בענין דאין חילוק בין אמירה לכתיבה והיינו דמקשה מאומר אכותב משום דליכא בינייהו מידי כו' ע"ש וכן נראה מלשון מהרש"א ז"ל וכ"כ בחידושי הריטב"א ז"ל ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם דהא ודאי אי הוי לישנא דדין ודברים לישנא מעליא לשון מתנה גמורה א"כ פשיטא דיש לחלק בין כתיבה לאמירה דהא קרקע נקנה בשטר ולא באמירה וא"כ אכתי מאי מקשה מהאומר לחבירו דלמא לעולם דו"ד לישנא מעליא הוא לשון מתנה ומש"ה מהני בכתיבה ולא באמירה. והנראה מדבריהם דבלא"ה פשיטא ליה לתלמודא דלשון דו"ד אין לי לא הוי לשון מתנה אלא לשון סילוק אלא דקס"ד דלשון סילוק ומחילה מהני כיון שהלה מוחזק ועומד באותה קרקע ואהא מקשה דלא מהני מברייתא דהאומר לחבירו אע"פ שהלה מוחזק אלא דמשיטת רש"י ותוספת משמע להדיא שלא כדבריהם אלא דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו אי לשון דו"ד הוי לשון טוב כמו לשון מתנה או לשון גרוע של סילוק כמ"ש רש"י בד"ה לא אמר כלום ובתוספות בד"ה וכדרב כהנא כמו שאבאר ועוד קשה דטובא אשכחן דאלים מילתא דשטרא כגון בחייב אני לך מנה בשטר וכיוצא בזה טובא ועיין בזה בחידושי הרא"ה ז"ל בפרק אע"פ דף נ"ו גבי מאי כותב אומר ובחידושינו שם. ועוד אכתי קושיא קמייתא במקומה עומדת דהשתא נמי שפיר מצי לאוקמי בקנין מש"ה קתני האומר דסתם קנין לכתיבה עומד אף ע"ג דלא נכתב כמאן דכתוב דמי. ולענ"ד אי איכא למימר דשקלא וטריא דגמרא אברייתא דר' חייא דוקא קאי היינו דבלא"ה הוי מוקי למתני' בקנין אבל כיון דתני ר' חייא האומר ושינה מלשון המשנה ע"כ דאתי לאשמעינן דמהני אפילו דיבור גרידא ואי ס"ד דבקנין איירי פשיטא דאין שום חידוש בזה דאין לחלק בין כתיבה לאמירה דסתם קנין לכתיבה עומד אע"כ דאיירי בלא קניין ואיצטריך ר"ח לאשמעינן דלא תימא דו"ד לשון מתנה הוא ומהני בכתיבה ולא באמירה אלא ודאי לשון סילוק ומחילה הוא וממילא דסגי באמירה בעלמא אלא דתנא דמתני' קתני הכותב משום דאורחא דמילתא הכי הוא לכתוב לראיה. וא"כ מקשה שפיר כיון דלשון גרוע הוא ודאי לא מהני אע"פ שהלה מוחזק בה ומייתי מדתניא האומר לחבירו דו"ד אין לי והתם ע"כ בכתיבה איירי דאי באמירה גרידא מאי איריא לשון דו"ד וכל הני לישני גריעא הא אפי' לשון טוב דמתנה ממש נמי לא מהני באמירה בעלמא אע"כ דהאומר דהתם נמי היינו כתיבה ובכמה דוכתי אשכחן דקתני האומר אע"ג דבעי כתיבה בפ' השולח האומר נתתי שדה פלוני ואמר ר' יוחנן וכולן בשטר וכה"ג טובא א"כ מקשה שפיר ממ"נ אי לשון גרוע הוא ע"כ אפי' כותב לא מהני ואי לשון טוב הוא ואפי' הכי קתני ברייתא דהאומר לא מהני דלא מהני מה שהוא מוחזק ועומד היינו משום דבעינן דוקא לשון טוב ובשטר וכדקתני מתני' הכותב דוקא וא"כ קשיא הא דתני ר"ח האומר כן נ"ל. ועוד יש לפרש בדרך יותר פשוט דמפשטא דמתני' לא מצי לאקשויי דקס"ד דלשון דו"ד הוי לשון טוב כמו לשון מתנה מש"ה מהני בכותב משא"כ באומר לחבירו. אלא דמדתני ר"ח האומר אלמא משום דפשיטא דדין ודברים הוא לשון גרוע ואפ"ה מהני בכותב וע"כ היינו משום דדמי למחילה בעלמא כיון שהוא מוחזק א"כ ממילא דסגי נמי באמירה בעלמא ומש"ה תני ר"ח האומר ואהא מקשה שפיר דהשתא דאתית להכי דלשון גרוע הוא אדרבא אפי' כי כתב לה מאי הוי דפשיטא דלשון גרוע לא מהני במתנה. ומאי דאמרת דהכא כיון שהיא מוחזקת דמי למחילה הא ודאי ליתא דהא שותף ג"כ מוחזק ואפ"ה לא מהני לשון גרוע כן נ"ל יותר נכון וכמו שאבאר עוד בסמוך וכמ"ש מבואר מדקדוק לשון רש"י ז"ל ודו"ק:

שם והתניא האומר לחברו כו' ולכאורה יש לתמוה דהשתא אמאי פשיטא ליה לדמות אשה לשותף דלמא שאני שותף שהוא מוחזק בגוף הקרקע ולא מהני ביה לשון מחילה אלא בעי קנין גמור או שטר מתנה ממש משא"כ באשה שאין הבעל מוחזק בעיקר הקרקע ולית ליה אלא קנין פירות. אע"כ דאפ"ה פשיטא ליה דהבעל נמי מיקרי מוחזק בגוף הקרקע מתקנת חכמים. ובתר הכי מקשה אי הכי אפילו נשואה נמי ומשני אביי ידו כידה ולרבא ידו עדיפא מידה. וא"כ למאי דלא סליק אדעתיה השתא דידו לא הוי אפילו כידה א"כ מאי מדמה ליה לשותף. והנלע"ד בזה דהמקשה מגופא דמתניתין פשיטא ליה הא מילתא דהבעל מיקרי מוחזק בכח תקנת חכמים והיינו מדקתני דלא מהני דו"ד אלא שאם מכרה ונתנה קיים ולא אמרינן דמכל מילי סליק נפשיה אלא ע"כ דאמרינן יד בעל השטר על התחתונה והיינו כמו שפירש"י לקמן בשמעתין לפי שהבעל בא בתקנת חכמים לשלשה דברים והיינו ע"כ משום דמיקרי מוחזק בכך דאל"כ הא קי"ל בשטר ושובר וכיוצא דיד בעל השטר על העליונה וכמו שאפרש לקמן דרב אשי נמי מודה בהאי סברא וא"כ מקשה שפיר דממילא דהוי כשותף דאע"ג שהלה עומד ומחזיק בשדה אפ"ה לא מהני ליה לשון גרוע של סילוק ומחילה דבדברים בעלמא לא מסלק אינש נפשיה מדבר ידוע שהוא שלו וכל היכא דאיתא ברשותיה דמרא איתא ודוקא לענין הלואה שייך מחילה בעלמא לפי שניתן להוצאה וצריך להוציא בדיינים משא"כ בפקדון וכ"ש בקרקע צריך קנין גמור כל חד לפי קנינו כדאיתא בח"מ סימן רמ"א ועל זה משני הש"ס דאיירי בכותב לה ועודה ארוסה. אלא משום דאכתי א"ל דאפ"ה לא מסתלק בלשון גרוע דסילוק מתרי טעמי חדא דאכתי הוא מוחזק מצד תקנת חכמים כשנשאה ותו לא שייך לשון מחילה דמעיקרא כיון שהגוף שלו ולא דמי למחילת הלואה. ועוד שעדיין לא זכה בה ולא שייך סילוק ואפילו למ"ד אדם מקנה דשלב"ל ושאינו ברשותו היינו באותו ענין שמועיל לאחר שתבא לרשותו דהיינו קנין או שטר מתנה ממש משא"כ הכא כיון דלאחר שתבא לרשותו אחר נשואין לא מהני ליה לשון סילוק א"כ מהיכי תיתי יועיל האי לישנא גרוע ובאמירה בעלמא טפי קודם נישואין מלאחר נשואין וע"ז מייתי שפיר מדר' כהנא דמהני בכה"ג קודם נשואין אפילו לענין ירושה ולשון אדם מתנה היינו באמירה בעלמא בלא קנין. ועוד דאפילו בקנין משמע דלא מהני אחר נשואין לענין ירושה אפילו לרבנן דמתניתין כמו שאבאר בסמוך ומכ"ש אם נאמר דהלכה כרשב"ג דירושה הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה וא"כ פשיטא דלא מהני קנין. ואפ"ה קאמר רב כהנא דמהני קודם שבאתה לידו והיינו ע"כ משום הא דמייתי כדרבא דא"א בתקנת חכמים עדיף מלשון מחילה ואפילו מלשון מתנה לפי שלא זיכו לו חכמים אלא לטובתו ולא בע"כ. ובגלוי דעתיה דלא ניחא ליה סגי וא"כ מתוקמא מתניתין שפיר. ואהא מקשה הש"ס א"ה אפילו נשואה נמי אמאי מדמית לה לשותף דשאני הכא דאמר אי אפשי בתקנת חכמים וע"ז משני הש"ס שפיר שאני נשואה דידו כידה או עדיפא מידה ומכיון שנשאה זכה בגוף הקרקע למה שזיכו לו חכמים בה וא"כ תו לא מסתלק דכבר נעשה כשותף ממש ולא דמי לדרב כהנא ולכדרבא כן נ"ל נכון בעזה"י ועוד אפרש לשון אי הכי בע"א בסמוך ועיין מה שאפרש בזה בלשון התוספות ודוק היטיב:

אבל הר"ן ז"ל כתב לפרש הסוגיא בע"א דהא דמייתי לדרב כהנא היינו לענין דלא הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה דתנאיה בטל מייתי מדרב כהנא דתנאיה קיים ואכתי לא תימא דרב כהנא סבר דירושת הבעל דאורייתא ומש"ה תנאיה קיים אבל בדרבנן אפשר דעשו חיזוק יותר לומר דתנאיה בטל מש"ה מייתי מדרבא. ולכאורה דבריו תמוהין דאמאי מייתי בהא מדרב כהנא ורבא טפי מכולהו תנאי ואמוראי דפליגי בהכי ושביק לעיקר מתניתין דידן דפלוגתא דרשב"ג ורבנן היא ולקמן שקיל וטרי בה טובא אי עשו חיזוק לדבריהם או לא ועוד מאי קשיא ליה טפי בהא דמתנה ע"מ שכתוב בתורה או דרבנן לאוקימתא דכותב ועודה ארוסה ממאי דהוי אתי ליה שפיר מעיקרא אי הוי איירי כשהיא נשואה. ואף אם נדחק לומר דכשהיא נשואה לא שייך מתנה דתו לא שייך תנאי אלא דהו"ל כאילו כתב התקבלתי כמ"ש לעיל פרק אעפ"י דף נ"ו ע"ש אלא דאכתי לא א"ש הא דקאמר א"ה נשואה נמי והר"ן ז"ל הרגיש בזה וכתב א"ה דמשום תקנתא דידיה הוא ויכול למחול ולכאורה מעיקרא נמי הוי ידע דתקנתא דידיה הוא ומעיקרא אמאי ניחא ליה ולבסוף מאי קשיא ליה ולהאי דפרישית נתיישב הכל על נכון בעזה"י:

שם אמרי דבי ר' ינאי בכותב לה ועודה ארוסה וכתב הר"ן ז"ל דהא דמוקי לה בעודה ארוסה משום דקודם אירוסין לא מהני כלל כיון שעדיין אין לו שום חלק ושייכות. ולכאורה משום דיוקא דהכא לא איריא דבלא"ה א"א לאוקמי מתניתין קודם אירוסין דהכותב לאשתו קתני ועוד דלפמ"ש במשנתינו בשיטת התוספות והרא"ש ז"ל דמתניתין לא מיתוקמא להאי אוקימתא אלא כתנאי דאמרו לו בר"פ האשה שנפלו וא"כ מבואר מזה דלא מהני שום תנאי לאותן הנכסים שנפלו לאחר מיכן וכמ"ש הרא"ש בשם הירושלמי וא"כ לא מיתוקמא כלל אלא בעודה ארוסה דאי קודם אירוסין לא מהני כלל האי תנאי דאותן הנכסים שיש לה בשעת התנאי אין צורך להתנות דבלא"ה לכולהו תנאי דר"פ האשה שנפלו בנכסים שנפלו קודם שנתארסה מוכרת ונותנת וקיים אם לא לרבותינו דחזרו ונמנו ומתני' ודאי לא מיבעי לן לאוקמי כרבותינו כמ"ש התוספות בר"פ האשה שנפלו בד"ה לא כר"י ע"ש ולנכסים שיפלו אחר אירוסין הא לא מהני אלא דהר"ן ז"ל לשיטתו דמהני תנאי אפילו להנכסים שיפלו אח"כ וא"כ שפיר הו"מ לאוקמי מתני' בהכי אלא שכבר כתבתי דבלא"ה ליכא לאוקמי בהכי מדקתני הכותב לאשתו וליכא למימר בכוונת הר"ן ז"ל דהו"מ לאוקמי במתנה בשעת קידושין דשייך שפיר לשון הכותב לאשתו. אלא דלפ"ז נכריח דהר"ן ז"ל סובר דאפילו בשעת קידושין נמי לא מהני משום דאין לו שייכות וזה דוחק ויותר נראה דהר"ן ז"ל לאו מהכא דייק לה אלא דבלא"ה פשיטא ליה האי סברא דקודם לכן לא מהני כמ"ש בתשובה הביאו הב"י בח"מ סי' ס"א ע"ש. ועיין בתשובת מהר"ם שהביא המרדכי ז"ל בשמעתין וכתבו האחרונים דפליג אהאי דהר"ן ולענ"ד דבההיא דמהר"מ הר"ן ז"ל נמי מודה שהאשה יכולה לסלק שיעבוד כתובתה מאותו הבית שרוצה לקנות ואינה רוצה לזכות כלל באותו שיעבוד וכדפרישית בהאי אוקימתא דכותב ועודה ארוסה והיינו דמייתי מהר"מ ז"ל ראיה לנדון דידיה ומזה סיוע למאי דפרישית בסמוך ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה וכתב הר"ן ז"ל דמדלא מוקי לה שכותב לה קודם אירוסין אלמא דלא מהני בכה"ג כיון שאין לו שום שייכות בנכסים כלל. וכתבתי בפנים דמשום הא לא איריא דבלא"ה לא מצי מוקי לה קודם אירוסין מכמה טעמים שכתבתי בפנים. ובר מן דין לא הבנתי ראיית הר"ן ז"ל בזה דאף לפי שיטתו דבדבר שאין לו שייכות לא מהני סילוק דהוי דשלב"ל אכתי הוי מצינן לאוקמי מתניתין דהכא נמי קודם אירוסין אלא בשידוכין בעלמא ושהתנה כן דרך תנאי וע"מ כן נתקדשה דלכאורה כה"ג ודאי מהני דהא קי"ל דאע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל אפ"ה מצי להתנות בדשלב"ל וה"נ דכוותיה ולכאורה לפי שיטת הר"ן ז"ל ופירושו בשמעתין אדרבא כולה סוגיא איירי דרך תנאי וכמ"ש עוד הר"ן ז"ל להדיא בסוף הסוגיא בדחיית פסק רבינו חננאל וכתב דכיון דמוקמי' למתני' בכותב לה ועודה ארוסה לא דמי ללא אירש את אבא דשאני הכא כיון שעכשיו אינו ראוי לירש יכול לסלק עצמו מנכסים ולכונסה על תנאי שלא ירשנה וא"כ לכאורה נראין הדברים ק"ו כיון דלאחר אירוסין ממילא יש לו זכות בנכסים לכשיכניסנה ואפ"ה יכול להתנות בשעת נישואין וכ"ש דיכול להתנות כן בשעת שידוכין. מיהו בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תתק"ט ראיתי שנראה מדבריו להדיא דקודם אירוסין אפי' דרך תנאי נמי לא מהני ואף שאיני כדאי להשיב על דבריו אכתי טעמא דמילתא לא ידענא והדבר צריך תלמוד מ"מ בעיקר דינו של הר"ן ז"ל שהביא הב"י בח"מ סימן ס"א נ"ל דכ"ע מודו וכמ"ש בפנים דהר"ן ומהר"ם לא פליגי ודלא כשיטת האחרונים שכתבו דתשובת מהר"ם שהובא במרדכי ובהגהת אשר"י פליגי כמ"ש בספר בני יעקב על העיטור ולענ"ד נראה דלא פליגי:

שם וכדרב כהנא דאמר ר"כ נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה שלא יירשנה. לכאורה קשה אטו ר"כ מתניתין אתא לאשמעינן דהא לפירש"י לא שייך מימרא דרב כהנא אלא בכותב ועודה ארוסה דמתני' נמי לא מיתוקמא אלא בהכי וא"כ הא קתני במתניתין להדיא שאם התנה שאם מתה לא יירשנה תנאו קיים לרבנן ורשב"ג פליג וא"כ הו"ל למימר דאין הלכה כרשב"ג וכ"ש דקשה יותר לפי שיטת הפוסקים שפסקו כרב דאמר לקמן בשמעתין הלכה כרשב"ג וכן נראה מסתימת לשון התוספות לקמן וא"כ היאך מייתי הכא מימרא דר' כהנא כיון דלאו כהלכתא היא וע"כ צריך לפרש דרב כהנא הא גופא אתא לאשמעינן דנהי דרישא דמתני' מתוקמא בארוסה היינו משום לישנא דהכותב ולהא דתני ר' חייא האומר. אבל ודאי דמתוקמא בעיקר דינא דמתני' נמי בנשואה ובשקנו מידו וא"כ הא דקתני סיפא לענין ירושה דפליגי רשב"ג ורבנן מפרש לה רב כהנא דרשב"ג לא פליג אלא בנשואה דאע"ג שקנו מידו תנאו בטל דהו"ל מתנה על מה שכתוב בתורה אבל קודם נישואין רשב"ג נמי מודה דתנאו קיים דמצי להסתלק ולומר אי אפשי לזכות בנשואי אשתי לענין ירושה ואף שהוא דוחק מ"מ כבר כתב הרב המגיד בפ' ג' מהל' אישות שהרמב"ם ז"ל כתב בתשובת שאלה דמתני' בפלוגתא דרשב"ג ורבנן איירי בנשואה דוקא ע"ש. מיהו לשיטת הרי"ף והרא"ש וסייעתייהו שפסקו הלכה כרבנן. ומשמע נמי מלשונם דהא דרב כהנא מתוקמי כרבנן. ולפ"ז צ"ל דאע"ג דרבנן דמתניתין קאמרי להדיא דמתנה שלא יירשנה אפילו הכי איצטריך מילתא דרב כהנא דדוקא בנחלה הבאה לו ממקום אחר אדם מתנה שלא יירשנה. משא"כ בירושת אבותיו כמו שפירש"י ז"ל. ויותר מזה כתבו הרמב"ם והראב"ד ורוב הפוסקים דאפילו באשתו נשואה נמי לא מהני תנאה אפי' לרבנן. ואפילו בקנו מידו דכיון שנשאה כירושת אבותיו דמיא. אלא דלפ"ז קשיא לי דמאי מקשה בסמוך אפילו נשואה נמי ומאי קושיא הא בלא"ה א"א לאוקמי מתני' בנשואה משום בבא דירושה דבנשואה אפילו ת"ק מודה. מיהו למאי דפרישית דעיקר שקלא וטריא דשמעתין לא קאי אמתניתין אלא אברייתא דרבי חייא יש ליישב קצת דאפשר דברייתא דר"ח לא איירי מירושה כנ"ל ודו"ק היטיב:

בתוספות בד"ה כדרב כהנא וא"ת היכי מייתי ראיה כו' דילמא כל הנהו דמייתי מיירי בלשון טוב ואי אפשי בה דמייתי הוי לשון טוב כדמוכח בפרק בתרא דכריתות כו' עכ"ל. לכאורה נראה מלשונם דאי אפשי הוי לשון טוב היינו לשון מתנה ומלבד שאין הדעת נותנת. אלא דבלא"ה לא הוי מייתי מידי מסוגיא דכריתות דהתם לא משמע אלא דאי אפשי הוי לשון הפקר. לכך נראה דמה שכתבו דהוי לשון טוב היינו לשון סילוק והפקר דהכי משמע להו סוגיא דכריתות ומשמע נמי התם דדין ודברים אפילו לשון סילוק והפקר לא הוי כדמסיק התם שאני התם דמדו"ד סליק נפשיה מגופה דשדה לא סליק נפשיה כן נראה לי בכוונתם. אלא דלאחר העיון שם משמע דכולה מדין הפקר איירי כדאיתא התם בכולה סוגיא דאמלתא דר"ל קאי וכתב רש"י שם דדוקא במטלטלים שכבר באו לידו הוי לשון הפקר וכן בקרקע שהיא שלו אבל במקבל מתנה קודם שבא לידו הוי לשון סילוק שאינו רוצה לקבל והדרא למריה ולפ"ז לא ידענא מאי קשיא להו דהא בהאי אי אפשי דרבא לא שייך לומר דהוי לשון הפקר כיון שעדיין לא בא לידה. ועוד דהא אי אפשי בתקנת חכמים קאמר דלא שייך כלל לשון הפקר בזה וא"כ לשון אי אפשי ולשון דו"ד שוין דאידי ואידי לשון סילוק הוא ומהני קודם שבא לידו וכמו שפירש"י שם בכריתות דהא דאמרינן מגופא דשדה לא סליק נפשיה היינו לפי שא"א לו להסתלק בלשון דו"ד מצד הפקר וא"כ ע"כ דהכי קאמר שאינו רוצה להיות לו דו"ד עם שום אדם רק שיעמוד השדה בחזקתו עכשיו שהוא מוחזק בה שהיא שלו. וא"כ נראה מלשונו בהדיא דכל שעדיין אינו מוחזק שהיא שלו כגון האי דשמעתין דמוקמינן לה בכותב ועודה ארוסה שפיר הוי דו"ד לשון סילוק כמו אי אפשי ועיין מה שאכתוב בזה בפירוש ר"י בסמוך. ולפ"ז א"ש הא דמייתי מדרב כהנא וכדרבא משום דאכתי הוי ס"ד דהכא נמי מיקרי מוחזק מצד תקנת חכמים ולא מהני ביה לשון סילוק אלא לשון מתנה ממש בשטר מתנה או בקנין. ע"ז מייתי שפיר מדרב כהנא ומדרבא והתוספות דהכא לא נחתו לזו הסברא שכתב רש"י בכריתות. אלא משמע להו בפשיטות מסוגיא דהתם דדו"ד אפילו לשון סילוק לא הוי וקשיא להו שפיר. וע"ז מתרצין שפיר דע"כ רב כהנא בלשון דו"ד איירי ואפ"ה מהני אף על גב דבכריתות משמע דלא הוי לשון סילוק בדו"ד מדלא הוי הפקר אפ"ה מהני הכא טפי דלהסתלק מתקנת חכמים בכל לשון מהני דסברא היא כיון שתקנו לטובתו בכל דהו סגי והיינו דמייתי מדרבא ומדרב הונא לפרש טעמא דרב כהנא כן נראה לי ברור בדבריהם ואין צורך למה שנדחק מהרש"א ז"ל בהא דמייתי כדרבא לתירוץ ראשון של תוספות ודוק ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל דמדקאמר נחלה הבאה לו לאדם כו' דבלשון טוב אפילו באתה לו כבר יכול להתנות עליה עכ"ל. ונראה מדבריהם דבלשון אי אפשי שהקשו יכול להתנות אפילו באתה לו כבר ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דנהי דמשמע בכריתות דלשון אי אפשי היינו מטעם הפקר וא"כ אטו רב כהנא בדין הפקר אתא לאשמעינן הא עיקר דינא דרב כהנא היינו שיכול להתנות לענין ירושת אשתו אי כרשב"ג בארוסה או כרבנן כדפרישית למעוטי נשואה או ירושת אבותיו וא"כ במה שבאתה לידו לא שייך הא מילתא והא פשיטא דבמה שהיא תחת ידו כבר לגמרי אי אפשר שיזכה אותה לשום אדם אפילו בלשון סילוק ומחילה כמ"ש כל הפוסקים אלא בלשון מתנה ממש וצריך עיון ליישב דבריהם בזה ודו"ק:

בא"ד ולר"י נראה כו' דמסתברא הוא דמהני היכא דלא באה לידו כמו בעלמא לישנא מעליא כו' עכ"ל. לכאורה נראה דהאי בעלמא לישנא מעליא היינו לשון אי אפשי. אבל למאי דפרישית בסמוך שנראה דוחק לומר דאי אפשי הוי לישנא מעליא במה שבא לידו אם לא מצד הפקר א"כ נראה יותר דלפר"י הכי קאמר דפשיטא ליה לתלמודא דמהני לשון סילוק בלא בא לידו כמו לשון

מתנה גמור בשטר וקנין דהא קי"ל דמחילה אין צריך קנין וממילא דלא קשיא כלל האי דכריתות דהתם בבא לידו איירי ומטעם הפקר דלא שייך הכא כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ואע"ג דרבי ינאי כו' סבר בהאשה רבה דאדם מקנה מ"מ מייתי ראיה לדידן כו' מדרב כהנא כו' עכ"ל. וקשיא לי השתא נמי מאי מייתי מדרב כהנא דלמא רב כהנא נמי ס"ל דאדם מקנה דהא כמה תנאי ואמוראי סברי הכי. ועוד דרב כהנא תלמידיה דרב הוי ורב סבר אדם מקנה. וכבר כתבתי בל' הגמרא מה שנלע"ד בזה דאפילו למ"ד אדם מקנה היינו בקנין גמור דהוי כמו מעכשיו שמתחייב עצמו וגופו לקיים דבריו כשיבא לעולם ובלשון חיוב כ"ע מודו דמהני מדין ערב אפילו בדשלב"ל. משא"כ במחילה איכא למימר דאפילו בקנין לא מהני דהו"ל קנין דברים וכ"ש שצריך ראיה דמהני בדיבור בעלמא דאיכא למימר דפטומי מילי בעלמא כדמסקו התוספות בסוף הדיבור. ובאמת יש לי לתמוה כיון דמסקו התוס' הכא וכתבו והשתא מייתי מדרב כהנא א"כ למה הוצרך ר"י לפרש דאיצטריך הא דרב כהנא משום דשלב"ל הא בלא"ה איצטריך הא דרב כהנא משום הא מילתא גופא דמהני בדיבור בעלמא ולא אמרינן פטומי מילי הוא ואפשר דבאמת לשון והשתא משמע שכתבו בסוף הדיבור היינו דהשתא בלא"ה אתי שפיר וכן משמע קצת בל' התוספת בפ' חזקת ע"ש ודו"ק:

בא"ד וא"ת בלא רב כהנא נמי כו' מידי דהוי אשאר כסות ועונה כו' ואפי' ר"מ לא פליג כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דכיון דלפר"י עיקר מילתא דר' ינאי לא איצטריך אלא משום דשלב"ל א"כ מאי מצי לאתויי מהני תנאי דלמא סברי אדם מקנה כמו רבי ינאי. ועוד דר"מ גופא אית ליה בהדיא בהאשה רבה דאדם מקנה. והנלע"ד דעכשיו בקושייתם סברו התוספות דהכא במתני' הוי כעין תנאי מדמפליג רשב"ג בסיפא ואמר כל המתנה ובדרב כהנא גופא נמי קתני אדם מתנה. וא"כ קשיא להו בפשיטות דלא שייך ענין דשלב"ל לכאן דלכ"ע יכול להתנות בדשלב"ל והכא נמי קודם נישואין הוי כמו תנאי שע"מ כן ניסת והיא מתנה דמתקדשת לו ע"מ שלא יזכה בדשלב"ל ובכה"ג לכ"ע מהני כמבואר בכל הפוסקים וע"ז תירצו שפיר דלאו כל עניינים דקודם נישואין שווין אלא התם בשאר כסות ועונה איירי במתנה בפירוש. משא"כ במתניתין דאיירי בכותב אפילו שלא דרך תנאי. ומש"ה איצטריך לדרב כהנא. מיהו רשב"ג דפליג אדרך תנאי לחוד קאי או אפשר כיון דלרשב"ג משום מתנה על מה שכתוב בתורה קאמר דבטל ה"ה שלא על דרך תנאי. וכבר כתבתי בזה בפרק אעפ"י בסוגיא דכותבת התקבלתי ע"ש ודו"ק:

בגמרא אי הכי אפילו נשואה נמי. כבר פירשתי לעיל בל' הגמרא לפרש המשך לשון אי הכי. מיהו לפמ"ש במשנתינו בשיטה שהביא הרא"ש בשם הרמב"ם והוא שיטת הרמב"ן והר"ן ז"ל דלמאי דאוקימנא בכותב ועודה ארוסה ע"כ איירי בנכסים שנפלו לאחר נישואין ומהני תנאי בכה"ג. וע"כ בהכי מתוקמא דלא מיסתבר לאוקמי מתניתין כאמרו לו דר"פ האשה שנפלו וא"כ מקשה שפיר אי הכי דיכול להסתלק מהנכסים שיפלו לה אח"כ א"כ בנשואה נמי מצית לאוקמי ושפיר יכול להסתלק מהנכסים שיפלו אח"כ דאפילו נשואה נמי לא דמי לשותף שכבר זכה. משא"כ הכא עדיין אין לו שום זכות בגווייהו. ומשני דאפ"ה כיון דידו כידה או עדיפא מידה אכתי לא מצי לסלק נפשיה בדו"ד וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשיטת הירושלמי ע"ש כן נראה לי וכן מצאתי אחר כך בחדושי מהרא"ן חיים. אלא דלפמ"ש אין צורך דבלא"ה שפיר מפרשינן לשון אי הכי כדפרישית ודו"ק:

שם נפקא מיניה לשומרת יבם ופירש"י באריכות דנ"מ לסוגייא דפרק החולץ. ולכאורה הסוגיא תמוה לפי פירושו דכיון דהתם בדוכתא פליגי אביי ורבא בהדיא בהכי א"כ האי פלוגתא דהכא ל"ל לאפלוגי בתרתי כיון דבהא דקאמר אביי ידו כידה שפיר מיתרצא האי דהכא ומאי איצטריך רבא למימר ידה עדיפא מידו וכ"ש דקשה יותר למ"ש בפרקא דלעיל בסוגיא דשומרת יבם שהרמב"ן ז"ל כתב בשיטת הרי"ף ז"ל דההיא פלוגתא דיבמות נמי לא אתא אלא אליבא דבית שמאי דזיקה ככנוסה ואם מתה יורשה משא"כ אליבא דב"ה וא"כ יותר קשה סוגיא דהכא דלא שייך לומר דאסיק תלמודא דנפקא מיניה אליבא דב"ש וכבר הרגיש הרמב"ן ז"ל בעצמו בזה שם בס' המלחמות. אמנם לולי דמסתפי' מרבוותא קדמאי דשותא דידהו לא ידענא היה נראה בעיני לפרש סוגיא דהכא בפשיטות גמור' דהא דקאמר נ"מ לשומרת יבם היינו בהאי ענינא גופא דאיירי הכא אביי ורבא אמאי לא מהני לשון דו"ד בנשואה ומסיק תלמודא דנ"מ בפלוגתייהו לשומרת יבם אם כתב לה היבם דו"ד אין לי בנכסיך דהיינו בנכסים שנפלו לה תחת הבעל בעודה נשואה דלאביי דאמר ידו כידה א"כ בשומרת יבם ידו גרועה מידה ומהני כמו בכותב ועודה ארוסה ולרבא דאמר ידו דבעל עדיפא מידה וא"כ בשומרת יבם ידו כידה והו"ל כשותף דלא מהני כן נראה לי אלא דלגודל פשיטות הדברים פליאה דעת הקדמונים ממני נשגבה למה לא פירשו כן ולענ"ד נראה ברור לפרש כן בדברי הרי"ף ז"ל ע"ש ואם שגיתי אתי תלין ודו"ק:

קונטרס אחרון אמר אביי ידו כידה רבא אמר ידו עדיפא מידה נ"מ לשומרת יבם. עיין פרש"י ובספר המלחמות פרק החולץ ולכאורה הסוגיא תמוה' ולענ"ד הדברים כפשוטן דנ"מ לשומרת יבם שכתב ליבמתו דו"ד אין לי בנכסייך דלאביי הו"ל ככותב לה ועודה ארוסה דהא ידו גריעה מידה ולרבא דינו כנשואה דהא ידו מיהא כידה והו"ל כשותף נמצא דלפ"ז לשיטת ר' יהודאי גאון וסייעתו שפסקו בפרק החולץ כאביי א"כ לא מהני בשומרת יבם שכתב לה דו"ד אין לי בנכסייך וצ"ע לדינא:

שם איבעיא להו קנו מידו מהו ופרש"י אברייתא דלעיל קאי לענין שותף. ולכאורה יש לתמוה דנהי דלא רצה רש"י לפרש לענין ארוסה דמתני' מהטעם שאפרש אכתי אמאי לא מפרש בפשיטות כפי' התוספות דאנשואה דסליק קאי ולכאורה יש ליישב דסוגיא דשמעתין קשיא ליה אי ס"ד דאנשואה קאי ומסקינן דמגופה של קרקע קנו מידו. א"כ אמאי דחקינן לאוקמי מתניתין בכותב ועודה ארוסה דאיצטריך לאתויי דרב כהנא ודרבא ואמאי לא מוקי לה בפשיטות בנשואה ובשקנו מידה כדמוקמינן לקמן פרק מי שהיה נשוי דף צ"ה מתניתין דכתבה ללוקח דו"ד אין לי ומסקינן דאיירי שקנו מידה והכי אשכחן בכמה דוכתי ובריייתא ר"פ האומר נמי אתי שפיר דקנין מהני באמירה בעלמא דסתם קנין לכתיבה עומד ואע"ג שלא נכתב ככתוב דמי. אע"כ סובר רש"י מהכא דבנשואה לא מהני קנין אי משום דידו עדיפא מידה שהרי אין לה שום זכות לא בפירות ולא במכירת הגוף בשדה קיימת וכ"ש לאחר תקנת אושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות א"כ אין לה אלא טובת הנאה אם ימות הבעל. וא"כ לא מהני לשון דו"ד אפילו בקנו מידו כיון דהשתא אין לה שום זכות בו וא"כ מאי קאמר לה דו"ד אין לי בנכסייך והו"ל כאומר לא' מן השוק או לא' מיורשין דו"ד אין לי דלא מהני ועוד נראה יותר דלא שייך בנשואה לישנא דמגופה של קרקע קנו מידו לידה דהא הגוף בלא"ה שלה ועיקר הקנאתו אינו אלא סילוק ערעורו והו"ל כקנין דברים וכיון דבלא קנין לא מהני לשון דו"ד ה"ה בקנין כיון שאין אנו יכולין לומר דמגופה של קרקע ממש קנו מידה ומש"ה אכתי לא הוי כשותף דשייך שפיר לומר דמגופה של קרקע קנו מידו לשותף דהיינו בכל קניני מכירות ומתנות ממש כן נראה לי בכוונת רש"י אם נאמר דמה שכתב דאיירי בשותף דוקא קאמר דכבר אפשר לומר בדרך אחר דנקיט שותף לפי שהוא שנוי בברייתא וממילא שמעינן דה"ה לנשואה שדינה כשותף וכ"כ רוב הפוסקים דבנשואה נמי מהני קנין. ואף הרמב"ם ז"ל שכתב ומפרש איבעיא דהכא בארוסה כשיטת הרי"ף רבו כמבואר בפ"ג מהל' אישות שפסק דבארוסה דקנו מידו אמרינן דבכל מילי סליק נפשיה ואפ"ה פסק שם ג"כ דבנשואה שקנו מידו מהני וע"כ משום דמסברא מדמה לה לשותף דאמרינן בפרק חזקת הבתים דף מ"ב דבשקנו מידו מהני אמנם מה שהכריחם להרי"ף ולהרמב"ם ז"ל לפרש כן ולא מפרשו להסוגיא בפשיטות בנשואה אפשר דהיינו מה"ט גופא דפרישית מדלא מוקמינן למתני' בנשואה ושקנו מידו. אע"כ דא"א לאוקמי מתניתין בשקנו מידו דאם כן הוי אמרינן דמכל מילי סליק נפשיה דסבירא ליה בפשיטות דהקנין ליפוי כח אתא להא מילתא דסתם קנין מגופה של קרקע ממש קנו מידה כדפרישית כן נראה לי נכון ליישב שיטת רש"י לפי דרכו ושיטת הרי"ף והרמב"ם לפי דרכם ובזה נתיישבה כמה קושיות בשיטתם ודוק היטב:

קונטרס אחרון איבעיא להו קנו מידו מהו. כתבתי ליישב שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דמשמע להו בפשיטות דבקנו מידו מכל מילי סליק נפשיה:

בתוספות בד"ה קנו מידו מהו פירש בקונטרס דאברייתא קאי וקשה לר"י דמה מועיל כו' והלא לכ"ע מפקר לה עכ"ל. כוונתו דכיון דלשון דו"ד אין לי על שדה זו אינו אלא לשון סילוק וא"כ אכתי לא מוכח מילתא שיזכה בה השותף ע"י קנין טפי מאחר דהא לשון הפקר הוא וכמ"ש לעיל בל' הסוגיא דכריתות אבל למאי דמפרש ר"ל דאיירי בנשואה אתי שפיר דכיון שהוא מסלק זכותו מנכסי אשתו בקנין ממילא הן שלה כן נ"ל ועיין בלשון הרא"ש ז"ל. אבל יש לתמוה טובא על קושיית ר"י דהא בפרק חזקת הבתים דף מ"ג גבי שותף מעיד דמוקי לה הש"ס באומר דו"ד אין לי על שדה זו ומסיק התם בשקנו מידו אלמא דמהני וכבר הרגיש ג"כ מ"ז ז"ל בזה בס' מגיני שלמה ויותר יש לתמוה על הגהת אשר"י שכתב דלפר"י שותף האומר לחבירו דו"ד אין לי לא מהני והוא נגד משמעות הש"ס דפרק חזקת דעכ"פ היה מההכרח לפרש לפר"י לחלק בין לשון אין לי על שדה זו ובין לשון אין לי עמך כמ"ש מ"ז ז"ל והנראה בזה דלפר"י הא דמסקינן התם בפרק חזקת הבתים דהא דשותף מעיד איירי בשקנו מידו הדר ביה מאוקימתא קמייתא דא"ל דו"ד אין לי אלא שקנו מידו ממש בלשון המועיל דנהי דמעיקרא לא הוי ניחא ליה לאוקמי בהכי דא"כ פשיטא דמעיד ועוד דבזה לא שייך לשון שיתוף אלא נותן מתנה ומשום הכי הוי בעי לאוקמי דאמר לה בלשון דין ודברים בעלמא וקיימא לן דבהאי לישנא דסילוק מהני דתו לא מיקרי נוגע בעדותו דהא מפקיר חלקו. וע"ז מקשה דלא מהני האי לישנא אפילו בל' הפקר וסילוק ומש"ה מוקי לה בשקנו מידו ממש כן נראה לי ועדיין צ"ע:

בא"ד ונראה לר"י דאנשואה קאי כו' עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דהא דלא מוקי למתני' בנשואה היינו כדפרישית בתחילת הסוגיא דא"כ תיקשי הא דתני רבי חייא האומר מאי קמ"ל פשיטא דסתם קנין לכתיבה עומד ועי"ל דר"י סובר דמתניתין לא מתוקמא בנשואה משום בבא דירושה דלענין ירושה ס"ל דלא מהני קנין בנשואה דהו"ל כעודה אבותיו דלא מהני קנין כמ"ש דכמה פוסקים סברי הכי ודו"ק:

קונטרס אחרון בתוס' בד"ה קנו מידו מהו כו'. כתביתי לתמוה על לשון הגה' אשר"י שכתב דלפר"י לא מהני בשותף האומר ליבירו דו"ד אין לי שהוא נגד משמעות הגמ' פ' חזקת הבתים והעליתי דס"ל לפר"י דלמאי דמסקינן התם דאיירי בשקנו מידו הדר ביה מלשון דו"ד אין לי אלא בשקנו ממנו בלשון טוב אח"ז ראיתי שהסמ"ע סימן ל"ז כתב כן ממשמעות הטור ע"ש והיינו כפרישית:

דף פג:

גמרא ואימא מפירי ופרש"י לפי שזה הפחות שבכולם אבל אם תמכור מפסיד גוף הקרקע שהיה ראוי לירש הא מכרה בטל וירשנה. ולכאורה שפירושו מוכרח בזה א"כ ע"כ איירי לאחר תקנת אושא דאילו קודם תקנת אושא אף אם נאמר דלא סליק נפשיה נמי אם מכרה אינו יורשה וכתב בחידושי הרא"ה ז"ל דאע"ג דבעלמא אמרינן לימא תנינן לתקנת אושא היינו דרבי לא שנאה בפי' במשנה משא"כ הכא אדרבא עיקר דינא דמתניתין אתי שפיר טפי קודם תקנת אושא. אלא דמקשה בגמרא אהא דמשמע ממתני' דהשתא נמי לאחר תקנת אושא איתא להאי דינא דשנאה רבי סתם אע"ג דבימיו כבר נתקנה ואהא מקשה שפיר. מיהו אי אמרינן דהא דקתני אם מכרה ונתנה קיים היינו דאפי' לכתחלה מוכרת הוי א"ש אפילו קודם תקנת אושא דמקשה אימא מפירי סליק נפשיה ולא ממכירה וא"כ אע"ג שסילק עצמו מפירות אפ"ה לכתחלה לא תמכור דממכירה לא סליק נפשיה. וא"כ ממילא אם תמות ירשנה משא"כ עכשיו דאמרינן ממכירה סליק נפשיה מוכרת לכתחלה ומפסיד לגמרי לענין ירושה. אלא לפמ"ש התוספות בסמוך דאע"ג דממכירה סליק נפשיה אפ"ה מוכרת לכתחלה א"כ ע"כ צריך לפרש כמ"ש הרא"ה ז"ל. מיהו למאי דפרישית לעיל בשיטה שנייה שכתב הרא"ש ז"ל ורוב המפרשים דמתניתין לא מתוקמא כתנאי דאמרו לו בר"פ האשה שנפלו אלא למאי דמתוקמא בכותב ועודה ארוסה אהני תנאי לנכסים שיפלו אח"כ כיון דעל הנכסים דמקמי הכי לא הוצרך להתנות דבלא"ה מכרה קיים לדינא דמתניתין דר"פ האשה וכן כתב הרא"ה ז"ל בעצמו ולפ"ז אין צורך לפרש הקושיא דהכא לאחר תקנת אושא אלא דמקשה בפשיטות מנא לן דמסלק נפשיה ממכירת הנכסים שיפלו אח"כ דילמא לא סילק עצמו מהן אלא מאותן הנכסים שכבר נפלו ונהי דעל הגוף לא הוצרך להתנות דבלא"ה מכרה קיים אפ"ה מהני ליה תנאי לענין דמסלק עצמו מהפירות וזה הפחות שבכולן דכיון דאיכא לאוקמי תנאי בהכי נימא דמהנכסים שיפלו אח"כ לא סילק עצמו כלל ובכה"ג הוי אתי שפיר נמי ליישב שיטת ירושלמי שהביא הרא"ש ז"ל אפילו הארוסה ודוק היטב:

בתוספות בד"ה רב אשי אמר כו' למאי דלית ליה לרב אשי יד בעה"ש על התחתונה כו' עכ"ל. לכאורה נראה דמשמע להו דרב אשי לית ליה הכא דיד בעה"ש על התחתונה והיינו משום דכיון דאוקמינן למתניתין בכותב לה ועודה ארוסה שעדיין בשעת כתיבת השטר לא היה מוחזק בשום דבר אלא דעכשיו לאחר הנשואין רוצה לערער ולעכב על ידה והיא מוציאה השטר א"ל דזה השטר הוא כמו שובר דאמרינן יד בעל השובר על העליונה. וא"כ היינו דקשיא להו כיון דידה על העליונה לפי שהיא מוחזקת א"כ תמכור אף לכתחלה כנ"ל בכוונת התוס' אלא דבאמת יש לתרץ קושית התוספות דרב אשי נמי אית ליה דיד בעה"ש על התחתונה אלא דאפ"ה לא סגי ליה בשינויא דאביי אי משום דלא משמע ליה האי שינויא דמיתה שכיח מכירה לא שכיח ואי משום

דלישנא דמתניתין קשיתיה דאי ס"ד דטעמא משום דיד בעה"ש על התחתונה לא הו"ל למיתני בלישנא פסיקא דאם מכרה ונתנה קיים אלא דהכל תלוי בדעת הבעל מה שיאמר שלאותו דבר נתכוון נשמע לו מש"ה איצטריך לטעמא אחרינא ודו"ק. מיהו למאי דפשיטא להו הכא דלכתחילה לא תמכור א"כ לא הוו צריכי לפרש בד"ה מכרה לא שכיח משום שבח בית אביה אלא דלא שכיח משום דלכתחלה לא תמכור ודו"ק:

בגמרא פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא ולטעמיך כו' אלא בדשיירא. רבים תמהו אהאי סוגיא דלטעמיך דמי דמי דודאי היכא שסילק עצמו מפירי לחוד שפיר מצינן למימר דלא סליק עצמו אלא מאכילת הפירות לחוד והן שלה ואכתי דינן כשאר נכסי מלוג שהבעל אוכל פירות כמ"ש הרא"ש ז"ל דלהרמב"ם ז"ל כופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקעי ואף לדברי החולקין מ"מ שייך שפיר לומר בדשיירא דמסתמא מוכרת הפירות וא"כ המעות נ"מ משא"כ כשהפירות של הבעל מאי בדשייר שייך הכא ולכאורה נ"ל מזה סיוע לשיטת הרי"ף ז"ל שכתב לעיל פ' האשה שנפלו גבי הא דפירי פירי לא תקנו ליה רבנן דדוקא היכא שאין להבעל פירות תקנו לו פירי פירות משא"כ היכא דיש לו פירות לא תקנו לו אלא אכילת פירות לבד וא"כ אם מכרן וקנה בהן קרקע מיקרי שפיר פירי פירות ולא תקנו לו פירי פירות ולכאורה שמכאן הוציא דין זה ויותר מזה מצאתי כ"כ בס' נתיבות המשפט שדקדק מלשון רש"י ז"ל דאפילו בפירות עצמן לא תקנו אלא שיאכל ומשום רווח ביתא ולא למכרן ע"ש באריכות וא"כ א"ש טפי כן נ"ל לולי שהפוסקים לא כתבו כן ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא שם פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה כו' ולטעמיך אלא דבדשיירה. וכתבתי דמכאן יש להביא ראיה לשיטת הרי"ף ז"ל שכתב לעיל בפרק האשה שנפלו דדוקא היכא שאין להבעל פירות תקנו לו פירי פירות משא"כ היכא שיש לו זכות בפירות לא תקנו לו פירי פירות ועיין מה שכתבתי בפנים עוד בשם בעל נתיבות המשפט בשיטת רש"י ז"ל:

שם ורב סבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. לכאורה יש לתמוה דהא רבי יהודא גופא הוא דשמעינן ליה האי סברא לעיל פרק אע"פ דף נ"ו דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וע"כ דלמאי דס"ד עכשיו רב גופא נחית להכי דאל"כ הוי דלא כשום תנא דמתניתין דלכולהו בדרבנן תנאו קיים אע"כ דכר"י דפרק אע"פ ס"ל וא"כ הא דר"י גופא משמע דס"ל במתניתין דאם מתה אינה יורשה כמ"ש התוספות במשנתינו דהאי בבא דסיפא כר"י וע"כ היינו משום דס"ל דבירושה דלא שכיח לא עשו חיזוק וא"כ האיך קאמר רב מסברא דנפשיה דירושה שכיח ועשו חיזוק ובזה הוי דלא כשום תנא ובסמוך מקשים התוספות כה"ג וכמו שאפרש שם ואפשר דמה שכתבו התוספות במשנתינו דבבא דסיפא כר"י היינו דבהא מילתא לענין פירי פירות סתם לן כר"י אבל לענין תנאו קיים דירושה למאי דס"ד עכשיו אליבא דרב ע"כ לא אתי כר"י או שנאמר דשפיר אתי אפילו כר"י אלא דר"י סבר דירושת הבעל דאורייתא ומש"ה תנאו קיים אבל רב ס"ל דהוא דרבנן וא"כ שפיר סבר מסברא דנפשיה דירושה שכיח ועשו חיזוק יותר משל תורה כר"י דפרק אעפ"י כן נראה לי ודו"ק ועיין בסמוך:

דף פד.

בתוספות בד"ה וסבר רב תנאו קיים כו' ואע"ג דבפרק הזהב כו' דה"נ לא ידע דמחיל כו' עכ"ל. עיין בס' המלחמות להרמב"ן ז"ל שהאריך בסתירת דבריהם ומיישב בענין אחר ובחידושי הרא"ה ז"ל הקשה על דבריהם מסוגיא דשמעתין דלפי' התוספות אמאי לא מסיק הכי בשמעתין דהא דקאמר רב הלכה כרשב"ג ולא מטעמיה היינו דהלכה כרשב"ג דתנאו בטל ולא מטעמיה דאיהו סבר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר בעלמא תנאו קיים והכא משום דלא ידע דמחיל ובאמת שאין זו קושיא על שיטת התוספות דבלא"ה צריך לפרש בדבריהם כמ"ש מהרש"א ז"ל דבדרבנן אפילו לא ידע דמחיל נמי תנאו קיים ונראה דכוונתן בזה על דברי רשב"ג עצמו דמתניתין וה"ה לר' מאיר דס"ל בכולהו בבי דמתניתין דתנאו קיים לענין פירות ולענין דמכרה ונתנה קיים אע"ג דלא ידע דמחיל אע"כ כפירוש מהרש"א ז"ל וא"כ מה"ט תו לא מצי למימר דהלכה כרשב"ג ולאו מטעמיה אלא משום דלא ידע דמחיל דאכתי הוי כרשב"ג ובטעמא דרשב"ג נמי איכא למימר דהכי קאמר דמשום דהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל משום דלא ידע דמחיל הא אי הוי מדרבנן הוי תנאו קיים אע"ג דלא ידע דמחיל. אע"ג דלכאורה לשון מתנה ע"מ שכתוב בתורה לא משמע דהיינו משום דלא ידע דמחיל מ"מ אפרש שיהיו דבריהם קיימין דהא וודאי לכ"ע מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל כמבואר לעיל בפ' אע"פ ע"ש בתוספות ובחידושינו אלא דר"י סבר דבדבר שבממון תנאו קיים דאין זה מתנה ע"מ שכתוב בתורה משום דממון ניתן למחול ומה"ט גופא היכא דלא ידע דמחיל דלא מצינן למיקם עלה מטעמא דמחילה דהו"ל מחילה בטעות אלא מצד התנאי מש"ה קאמרינן בפ' הזהב דמודה ר"י דתנאו בטל. וא"כ מצינן למימר שפיר דהיינו נמי טעמא דרשב"ג במתניתין דקפסיק ואמר אם מתה לא יירשנה לפי שהוא של תורה ומתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל וטעם מחילה לא שייך ביה דהא לא ידע דמחיל הא אילו הוי מדרבנן נהי דלא ידע דמחיל מ"מ מהני מכח תנאי כיון דס"ל דבדרבנן תנאו קיים וכמו שכתבתי לעיל דלמאי דמוקמינן בכותב לה ועודה ארוסה הו"ל כתנאי דקודם נישואין שע"מ כן ניסת כן נראה לי בכוונת התוספות ובפי' מהרש"א ז"ל. מיהו במ"ש מהרש"א ז"ל אליבא דר"י קשיא לי טובא דלדבריו למאי דפשיטא ליה דהא דקתני במתניתין אם מתה לא יירשנה היינו ר"י וע"כ דס"ל דירושה לא שכיח וכדמסיק מהרש"א ז"ל גופא והוא מוכרח דהא למסקנא דרב ס"ל דבדאורייתא תנאו בטל והיינו לפירוש התוספות כדמוקמינן בהזהב דר"י נמי מודה כיון דלא ידע דמחיל. דאלת"ה תיקשי סוגיא דהזהב אמסקנא דהכא היאך בעי לאוקמי התם דרב כר"י הא רב אמר בשמעתין דהלכה כרשב"ג דתנאו בטל אע"כ דר"י נמי מודה לדרשב"ג היכא דלא ידע דמחיל אפילו מדאורייתא וממילא דלר"י כ"ש בדרבנן דהא לרבי יהודא היכא דעשו חיזוק החמירו יותר משל תורה אע"כ דהא דס"ל לר"י במשנתינו דאם מתה יורשה היינו משום דס"ל ירושת הבעל דרבנן וס"ל נמי דלא שכיח ולא עשו חיזוק וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמסקנא דרב נמי סבר ירושת הבעל דרבנן ואפילו הכי סבר דאם מתה לא יירשנה וע"כ היינו משום דס"ל דירושה שכיח וא"כ הוי רב דלא כמאן דהא לא אשכחן שום תנא דפליג אדר"י בהא דירושה לא שכיח ואף לפי מה שאפרש בסמוך דלמ"ד עשו חיזוק כשל תורה לא שייך לחלק בין שכיח ללא שכיח מכל מקום התוספות לא נחתי לחלק בכך כמו שאבאר בסמוך אע"כ דמחוורתא דמילתא לפי' התוספות דהאי בבא דסיפא דמתניתין דאם מתה לא יירשנה לא אתיא כר"י דאע"ג שכתבו התוספות במתניתין דסתם לן כר"י היינו לענין פירי פירות לחוד כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה ורב סבר דאפילו מדרבנן פי' בקונטרס דהיינו בפירות וקשה לר"י דא"כ רב דלא כחד כו' עכ"ל. כבר קדמני מ"ז זצ"ל בס' מ"ש דיש ליישב שיטת רש"י דהא דמפלגינן בפרק אע"פ בין כתובה דשכיח ובין פירות דלא שכיח היינו דוקא אי אמרינן דבשל תורה תנאו קיים ובדרבנן תנאו בטל וא"כ אין זה מעיקר דיני תנאי שלא נעשה כהוגן אלא דחכמים עשו חיזוק וסייג ובכל כי האי ודאי אין לנו אלא מה שאמרו חכמים ואין לדמות תקנות זו לזו ובסברא כל דהו מפלגינן בינייהו כדאשכחן בדוכתי טובא וכמ"ש התוספות ג"כ בסמוך בד"ה לכתובת אשה ומש"ה מפלגי' שפיר דלא אמרו בדרבנן תנאו בטל אלא במידי דשכיח והא דמקשינן התם פרק אע"פ מהחמרין היינו משום דהוי כעין סברות הפוכות דהתם מיקל ר"י בדרבנן טפי מדאורייתא והכא אמר דיש להחמיר בדרבנן טפי משא"כ למאי דאמרי' השתא דעשו חיזוק כמו בשל תורה תו ליכא לחלק בין שכיח ללא שכיח דכל דתקון דרבנן כעין דאורייתא תקון וכי היכא דאמרינן בשל תורה דתנאו בטל משום דלא ילפינן מתנאי ב"ג וב"ר אלא היכא שאין בתנאי דבר איסור וא"כ ה"ט גופא שייך נמי בדרבנן דאיכא לאו דלא תסור וכן להטעם שכתבתי בפרק אע"פ דכל תנאי לעבור על ד"ת הו"ל כמפליג בדברים וא"כ יש לקיים שיטת רש"י דרב אליבא דנפשיה פליג אפילו בפירות דלא מהני תנאי כלל כן נ"ל וכ"כ ג"כ בס' קיקיון דיונה סברא זו ואי תיקשי הא רב גופא קאמר דיכולה אשה שתאמר איני ניזונית ואיני עושה י"ל דהיינו דוקא היכא שתקנו לטובתה בלבד ותקנו בפירוש זה תחת זה משא"כ בירושה לרב ונהי דלעיל בריש פירקין מדמה הש"ס ההיא דרב כהנא בירושת הבעל להא דאמר ר"ה משמיה דרב באיני ניזונית ואיני עושה התם מילתא אחריתי היא כמו שפירשתי שם ואף לפי' הר"ן ז"ל שם שמפרש ג"כ בס' כל הסוגיא דלעיל לענין מתנה ע"מ שכתוב בתורה וסתמא דתלמודא מדמי להו אהדדי מ"מ לרב הכא ע"כ צריך לחלק כדפרישית וכן נראה לפי המסקנא דהכא לרב ודו"ק:

בא"ד ונראה לפרש בדרבנן היינו בעלמא כו' עכ"ל. לפירוש מהרש"א ז"ל שכתב בשיטת התוספות בדיבור הקודם דת"ק דרשב"ג דמתניתין היינו ר"י וס"ל דירושה לא שכיח א"כ האיך כתבו התוספות כאן דבדרבנן היינו בעלמא וע"כ היינו במידי דשכיח ולפ"ז קשה אמאי קאמר רב הלכה כרשב"ג ולאו מטעמיה לענין דרבנן בעלמא דלמא רשב"ג גופא נמי ס"ל דבעלמא בדרבנן במידי דשכיח נמי תנאו בטל והא דאיצטריך לפרש טעמא דירושה מפני שכתוב בתורה היינו משום דבהא ס"ל כת"ק דאיהו ר"י דירושה לא שכיח וא"כ אי הוי דרבנן הוי מודה רשב"ג דתנאו קיים אע"כ דשיטת התוספות כדפרישית דלכ"ע ירושה שכיח ות"ק דרבי שמעון בן גמליאל לאו ר"י ודו"ק:

משנה מי שמת והניח אשה ובע"ח ויורשין כו' ר"ט אומר ינתנו לכושל שבהן. ופרש"י אע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי הכא דלא ברשותייהו מנחי ס"ל לר"ט דמוציאין כו' וכיון שכתב רש"י ז"ל מוציאין משמע דהב"ד נזקקין ומוציאין מן הדין וע"כ היינו מדר' נתן דכיון דמטלטלין הוי משתעבדי מיהא מחיים הכי נמי הוו משתעבדי לבע"ח דידיה מחיים ולא זכו בהן היורשין ולפ"ז צ"ל דמ"ד דלר"ט לכושל היינו כתובת אשה ע"כ סבר ר"ט דמטלטלי דידיה משתעבדי לכתובה אבל בדיתמי מודה דמטלטלין לא משתעבדי וכמ"ש הרי"ף ז"ל להדיא בטעמא דר' טרפון דהוי משום דר"נ ולפ"ז צ"ל דהא דמסקינן בפסחים פ' כל שעה דלא שייך הא דרבי נתן ביתומים אלא כשגבו קרקע ולא כשגבו מעות היינו אליבא דר"ע דמה"ט פליג אדר"ט וע"כ דשיטת הרי"ף ז"ל כך היא מדכתב דטעמא דר' טרפון מדרבי נתן א"כ תיקשי מ"ט דר"ע הא קי"ל הלכה כר' נתן וקי"ל הלכה כר"ע אע"כ כדפרישית והיינו מה"ט גופא דמסיק ר"ע וקאמר שכולם צריכין שבועה וא"כ לא שייך הא דר' נתן דלא עדיף כח הבע"ח וכתובת אשה במטלטלין שהן ביד אחר יותר ממה שהיו תחת יד אביהם בעצמו ואפ"ה היכא דמית זכו בהן היורשין וה"נ היכא שהוא ביד אחר כיון דמת הרי הוא ברשות היורשין ולא בחזקת כתובת אשה ובעל חוב כיון שאין להם מעתה שום זכות אלא לאחר שבועה דמה"ט רואין אנו כאילו הוא בחזקת היורשין תו לא שייך הא דר' נתן משא"כ בקרקע לא יהא אלא כאילו הגיע ליד היורשין עד שישבע מ"מ בסוף כשנשבע הוי למפרע ברשות הבעל חוב וכתובת אשה כיון דשיעבוד קרקע מדאורייתא וכי היכי דאשתעבד לאבוה משתעבד לדידהו כן נ"ל אלא דאכתי קשה לי על שיטת הרי"ף ז"ל דמפרש טעמא דר"ט משום דר' נתן א"כ בסיפא דקתני הניח פירות תלושין כל הקודם זכה מ"ט הא לא שייך דר"נ נהי דבהא מצינן למימר דלא צריך לטעמא דר"נ אלא דתפיסה לאחר מיתה מהני לר"ט כיון דבמטלטלין דיתמי מצוה מיהא איכא ונהי דאין כופין מ"מ הואיל ותפס אין כח ביד הב"ד להוציא מידם כמו שאפרש בסמוך אלא דאכתי קשה סיפא דסיפא דקתני זכתה האשה יותר מכתובתה דקאמר ר"ט נמי ינתנו לכושל ומאי טעמא הא לא שייך הכא דרבי נתן אע"כ דטעמא דר"ט נמי משום דמצוה מיהא איכא במטלטלים ונהי דאין כופין מ"מ כיון שעדיין ביד אחר לא מיקרי כופין א"כ ברישא נמי מאי איצטריך לדר"נ ואמאי לא מפ' מה"ט גופא והנראה בזה דמשום מלוה שביד אחרים הוצרך להאי טעמא דאי לאו דר"נ הו"ל ראוי וקי"ל אין בעל חוב נוטל בראוי ועוד דמלוה אין גופו ממון וגריעי ממטלטלין אלא דמטעמא דר"נ לא הוי ראוי ועדיפא ממטלטלין כנ"ל ודו"ק:

שם רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין כו' ופרש"י ולא מהני תפיסה. ולכאורה שפת יתר הוא ולמאי דפרישית א"ש דהכי קאמר דליכא למימר דמה שהוא ביד אחר הו"ל כאילו תפסו הבע"ח והכתובה עצמן מטעמא דרבי נתן דכי היכי דאשתעבד לאבוהון משתעבדי לבע"ח וכתובה הא לא אמרינן כדפרישית אבל אין לפרש לשון רש"י דלא מהני תפיסה אפילו אם תפסו הבע"ח והאשה לידן ממש לאחר מיתה דא"כ אין ענין פי' זה שייך על לשון ינתנו ליורשין דלגבי כל הקודם בהן זכה דסיפא הו"ל לפרש כן דהיינו דוקא לר"ט ולא לר"ע אע"כ כדפרישית. ואכתי יש לי לדקדק בעיקר מילתא דר"ע דקאמר ינתנו ליורשים משמע שהב"ד מוציאין ונותנין להן מדקאמר ואין מרחמים בדין וא"כ אמאי הא קי"ל דנהי דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי אפ"ה מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן ואע"ג דקי"ל דמטלטלי דיתמי הוי מצוה ואין כופין כמו שאבאר מ"מ היכא שהוא ביד אחר שאין צורך לכופו אמאי קאמר ר"ע ינתנו ליורשין וכ"ש למאי דמסקי' בשמעתין דלרבי עקיבא אפילו תפיסה דב"ח וכתובה לאחר מיתה לא מהני ומשמע דהב"ד כופין להחזיר ליתומים ומ"ט דר"ע דנהי שכתבו התוספות לקמן דמצוה על היתומים במטלטלים אינו אלא משום מצות כיבוד דהו"ל מצות עשה שמתן שכרו בצידו שאין הב"ד מוזהרין עליה אכתי אמאי כופין להחזיר ולבטל המצוה בידים וצריך לומר דאין ה"נ דכיון דאין כופין את היורשים בזה ומצו למימר דלא ניחא להו למיעבד האי מצוה אי מה"ט דהוי מצוה שמתן שכרה בצידה או מטעם אחר שאפרש לקמן דף פ"ו בשיטת רש"י גבי הא דא"ל לרב פפא לדידך דאמרת פריעת ב"ח מצוה א"כ מהנך טעמי גופייהו עיקר הנכסים דמטלטלים דיתמי בחזקת יורשים קיימו ומש"ה

הב"ד נזקקין אפילו להוציא מיד התופס בתפיסה דלאחר מיתה אלא דאכתי קשה לי טובא על שיטת הסמ"ע בריש סימן ק"ז שכתב בשם הרמב"ן ז"ל דבמטלטלי דיתמי דקי"ל מצוה לפרוע אם רצו הב"ד לכופן הרשות בידם אלא שאין מוזהרים עליה והש"ך שם כתב שהיא שיטת רוב הקדמונים וא"כ תיקשי להו סוגיא דהכא. אמנם אחר העיון מצאתי וראיתי בלשון המרדכי לקמן בפירקין שכתב דבמטלטלי דיתמי מצוה וכופין אם ירצו הב"ד ומפרש לכולה סוגיין בשמעתין דתפיסה לענין יתומים קטנים ולענ"ד ההיא דמשנתינו א"א לפרש כן דא"כ מ"ט דר' טרפון דקאמר ינתנו לכושל הא לכ"ע אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אלא לחוב שיש בו ריבית כדאיתא בערכין דף כ"א וכדאוקמינן התם בב"ח א"י שקיבל לדון בדיני ישראל וא"כ היאך קאמר הכא ינתנו לכושל שבהן ואיכא למ"ד לבע"ח דמיקרי כושל וע"כ היינו ב"ח ישראל וכ"ש דקשה טפי בבא דסיפא דזכתה אשה יותר על כתובתה דקאמר נמי ינתנו לכושל ואי ביתומים קטנים הא אין נזקקין אפילו לקרקעות שירשו מאביהן אע"ג דהוי טפי בחזקת בע"ח ממטלטלין וכדמסקינן שם בערכין וכיוצא בזה קשה על תשובת הרשב"א ז"ל שהביא הב"י בח"מ סי' ק"ז שכתב ג"כ בדרך המרדכי וצ"ע ולקמן דף פ"ו גבי פריעת ב"ח מצוה אבאר יותר בזה ע"ש ודוק היטב:

קונטרס אחרון משנה מי שמת והניח אשה וב"ת ויורשים כו' ר"ע אומר ינתנו ליורשין. וכתבתי דקשיא לי טובא על שיטת הרמב"ן ז"ל שהביא הסמ"ע בסי' ק"ז דבמטלטלי דיתמי מדינא דגמרא נמי אם רצו הב"ד לכופן הרשות בידן וכתב הש"ך שם שכן שיטת רוב הקדמונים וא"כ תיקשי מתניתין אמאי קאמר ר"ע ינתנו ליורשין משמע דלכתחילה מורין כן אע"ג שהוא ביד אחר ולא בעי כפייה ואף דמלשון המרדכי משמע דסוגיא דשמעתין איירי לענין יתומים קטנים אפ"ה עיקר משנתינו א"א להעמיד בכך דא"כ מ"ט דרבי טרפון הא אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים וליכא למימר דכיון שהם מופקדים ביד אחר לא מיקרי נזקקים דא"כ מאי מקשה הש"ס במסכת ערכין מכמה משניות ובריתות דמנכסי יתומים צריך שבועה אלמא דבני גוביינא נינהו ואמאי לא מוקי להו בכה"ג שהן ביד אחר ומה"ט נמי ליכא למימר דר"נ לית ליה הא דאין נזקקין דא"כ הו"ל לאוקמי התם כר"נ ואמאי נדחק לאוקמי התם בב"ח עובד כוכבים. מיהו יש ליישב במה שכתבו כל הפוסקים שאם רוצין הב"ד לכוף הרשות בידן היינו היכא דליכא חיוב שבועה לגבי המלוה כגון שהוא בא' מג' דרכים ור"ע דמתני' מטעם שבועה איירי ואע"ג דהרא"ש ז"ל הביא לשון הירושלמי דאפילו היכא דלא שייך שבועה איירי ר"ע מ"מ אפשר דהנך פוסקים לא ס"ל הך דירושלמי כמ"ש בפנים בלשון התוספות בד"ה ולר"ע דאינהו נמי לא סבירא להו הא דירושלמי אלא שכל זה דוחק וצ"ע:

שם שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. עיין בלשון הרא"ש ז"ל שהביא לשון הירושלמי וז"ל הגע עצמן שפטרן מן השבועה זו תורה וזו אינה תורה ע"כ ולא פירש בו כלום דהא דמסיק הרא"ש דנכסים בחזקת היורש והבע"ח מחוסר גוביינא אין זה הפירוש מספיק על לשון אינו תורה ולפמ"ש בסמוך נראה שזה ממש דברי הירושלמי דמטלטלי דיתמי נהי דאיכא מצוה אפ"ה אינה תורה אלא מצוה דרבנן דהא קי"ל כיבוד משל אב ומש"ה אין כופין ונותנין ליורשים והיינו כפרש"י לקמן דף צ"א גבי קטינא דארעא ע"ש ובחידושינו אלא דאכתי היה מקום לומר כיון שאינן ברשות היורשים אכתי רשות הבע"ח עליהן ולא מיקרי כפיה ויִנתן לבע"ח וכ"ש בבבא דרישא דשייך ביה מדר' נתן כשיטת הרי"ף לר' טרפון ובזה הוצרך נמי להאי טעמא דמתניתין שכולן צריכין שבועה דמה"ט ודאי ברשות היורשים קיימו וא"כ אם נזקק להוציא היינו כפיה ובדרבנן אין כופין ומה"ט דשבועה נמי לא שייך דר' נתן כדפרישית כן נראה לי נכון בשיטת רש"י ז"ל ועוד אבאר בזה לקמן דף פ"ז בל' התוספות בד"ה פריעת ב"ח ע"ש ודו"ק:

בתוספות בד"ה לכתובת אשה תימא דהא תנן בבכורות כו' וצריך לחלק דדוקא גבי בכור חשיבא מלוה ראוי כו' עכ"ל. ולא כתבו הטעם לחלק ולכאורה הטעם מבואר כדפרישית בסמוך בלשון המשנה דכיון דמשתעבדי בחיי אבוהון מדרבי נתן לא מיקרי ראוי משא"כ לגבי בכור מיקרי שפיר ראוי ונהי דלכתובת אשה קי"ל דמטלטלי דידיה נמי לא משתעבדי מ"מ איכא למימר דמ"ד אליבא דר"ט דכושל היינו כתובת אשה סובר דר"ט ס"ל כר' מאיר דמטלטלי דידיה משתעבדי לכתובה ולא דיתמי כמו שפירש רבינו תם לעיל דף פ"א ע"ב בד"ה רבי מאיר וא"כ שפיר שייך ביה דרבי נתן ולא מיקרי ראוי אלא דמסקינן לעיל דלא מחמרינן תרי חומרי בכתובה כרבי מאיר וכרבי נתן כדאיתא התם דף פ"ב וא"כ לסברת התוספות דהתם דמחיים נמי לא מחמרינן תרי חומרי אכתי הו"ל ראוי כיון דלא שייך ביה דר"נ וכבר הארכתי בזה לעיל בסוגיא דהתם ודו"ק:

בד"ה לכתובת אשה משום חינא פי' רבינו חננאל כו' כבר הארכתי בזה בפרק הניזקין ע"ש וכן במה שכתבו כאן ואל תתמה דהכא יפה כח האשה כו' ולענין זיבורית להיפך כתבתי שם טעם נכון משום דעיקר גביית כתובה היינו מיתמי וא"כ שייך טפי טעמא דחינא שלא תפסיד לגמרי ע"ש באריכות:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה לכתובת אשה דמחלקים התוספות דמלוה חשיבא ראוי לגבי בכור ולא לגבי כתובת אשה. וכתבתי הטעם משום דכיון דמשועבד המלוה לכתובת אשה מדרבי נתן לא מיקרי ראוי ואחר העיון מצאתי שכ"כ הדא"ש ז"ל בפרק יש נוחלין:

דף פד:

גמרא ור' עקיבא תפיסה לא מהני ביה כלל ופירש"י לשון שאילה הוא זה ועיין בתוספות. ולולי פירושם היה נ"ל לפרש בפשיטות דאשקלא וטריא דלעיל מיניה קאי דמקשה ור"ע מאי איריא מותר כולהו נמי דיורשים הוי משמע דפשיטא ליה דלא מהני תפיסה דלאחר מיתה ומש"ה הוצרך לשנויי דאיידי דקאמר ר"ט ואהא מקשה הש"ס אטו לר"ע לא מהני ביה תפיסה כלל וממעשה בכל יום קשיא ליה דודאי מהני תפיסה כדאיתא בסמוך וקס"ד דליכא לפלוגי בין תפיסה דמחיים לתפיסה דלאחר מיתה ומסיק רב נחמן דודאי איכא לפלוגי ומעשים בכל יום היינו בתפיסה מחיים. מיהו לפירש"י איכא למימר דמדנקיט בלישנא לא מהני כלל משמע דשפיר סליק אדעתא דאיכא לפלוגי בינייהו ומש"ה הוצרך לפרש דעיקר השאילה הוא לענין תפיסה מחיים אי אמרינן דלא מהני כלל או דילמא דוקא תפיסה דלאחר מיתה לא מהני ומחיים מהני אבל לפירוש התוספות דהמקשה לא סליק אדעתיה לפלוגי א"כ שפיר הוי מצי לפרש כדפרישית אלא דניחא להו לפרש דמתניתין דשומרת יבם קשיא ליה דאזלי לשיטתם לעיל בסוגיא דשומרת יבם כמיניה דבעל דמי ע"ש ודו"ק:

רש"י בד"ה אמר רב נחמן כו' והכי גמיר ליה רב נחמן מרביה עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריו בזה דהא בפשיטות מצינן למימר דרב נחמן מסברא דנפשיה קאמר הכי אליבא דר' עקיבא דהא ליכא למימר דר"ע בהא כר"ט ס"ל דהיכא דתפס מהני והאי בבא דכל הקודם זכה היינו לכ"ע הא ליתא דהא רש"י גופא מפרש לעיל בסמוך בד"ה כולהו נמי דיורשין הוו דמסברא פשיטא לן הכי דכיון דטעמא דר"ע משום שלא נשבעו אם כן פשיטא דתפיסה לא מהני דהו"ל כאילו תפסו נכסי דיתמי. והנלע"ד בכוונת רש"י עפמ"ש בסמוך דהשאילה היתה אי מהני תפיסה מחיים מדקאמר לא מהני כלל וא"כ לא אתי שפיר לישנא דוהוא שתפס מחיים שהשיב רב נחמן דמשמע דלדיוקא אתא דוקא תפיסה מחיים מהני ולא תפיסה לאחר מיתה והרי לא נסתפק השואל בתפיסה לאחר מיתה והכי הו"ל למימר אין דמהני בתפס מחיים לכך פרש"י דהכי גמיר ליה רב נחמן בהאי לישנא מרביה וא"כ רביה דרב נחמן ודאי בהאי לישנא קאמר לה לאשמעינן דתפיסה לאחר מיתה לא מהני כן נ"ל בכוונת לשון רש"י ז"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה ולר"ע תפיסה לא מהני כלל פירש ר"ת כו' דההיא שעתא לא שייכא שבועה ולא קרינן ביה הבא ליפרע עכ"ל. לכאורה נראה מדבריהם דאע"ג דלאחר מיתה שייך שבועה אפילו בתפיסה מחיים כשיטת הסוברים כן בח"מ סי' ק"ח ובאה"ע סי' צ"ו ובהגהת רמ"א אפ"ה כיון דבהאי שעתא דתפיס מחיים לא הוו שייך שבועה אהני ליה תפיסתו מיהא דתו לא מיקרי מטלטלי דיתמי אלא דמאריכות לשון התוס' שכתבו ולא קרינן ביה הבא ליפרע וכתבו ג"כ וכיון דאין צריכין שבועה א"כ נראה מדבריהם להיפך דסוברים כשיטת הפוסקים דהיכא דתפיס מחיים תו לא שייך גביה שבועת המשנה כלל דלא קרינן ביה הבא ליפרע אלא דאפ"ה הוצרכו לפרש דההיא שעתא לא שייכא שבועה דמשמע להו דהא בהא תליא דכיון דאהני ליה התפיסה מחיים לתפיסה גמורה בלא שום שבועה הו"ל כמוחזק ועומד ומש"ה לאחר מיתה נמי לא קרינן ביה הבא ליפרע דכפרוע ועומד הוא ומש"ה אין צריך שבועה וזכו במה שבידם דלא מיקרו מטלטלי דיתמי והוצרכו לכל זה כדי לחלק בין חוב לכתובה דמסקו לפירוש ר"ת דלא מהני אפילו תפיסה מחיים לר"ע והיינו משום דלא ניתן לגבות מחיים וא"כ לא מיקרי תפיסה כלל בהאי שעתא אלא שרוצית לזכות בתפיסה זו מיד לאחר מיתה ובאמת לא מהני לר"ת מה"ט גופא דלא מיקרי מוחזקת מחיים וקרינן בה שפיר הבא ליפרע מנכסי יתומים דצריכה שבועה וכיון דצריכה שבועה לא גביא ממטלטלי דיתמי כלל לר"ע כן נראה לי ברור בכוונת התוספות ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה ולר"ע לא מהני תפיסה כו' ולא קרינן ביה הבא ליפרע כו'. וכתבתי דמשמע מדבריהם דהיכא דתפסה מחיים לא שייך שבועת המשנה וכשיטת הסוברים כן בח"מ סימן ק"ח ובא"ע סימן צ"ו ועיין בפנים:

בא"ד ומיהו משמע בר"פ אלמנה לקמן דלא מהני כו' עכ"ל. מיהו לפמ"ש המרדכי סוף פרקין בשם ראבי"ה שהביא פסק בשם כמה גאונים דתפיסה מחיים נהי דלא מהני בכתובה אפ"ה אי איכא סהדי דתפסה מחיים ותבעינהו מינה ולא אהדרינהו מהני א"כ שפיר איכא לאוקמי תפיסה דהכא נמי בכה"ג ולקמן בפרק אלמנה אבאר יותר בעזה"י. מיהא נראה מסתימת לשון התוספות דלא נחתו לדברי הירושלמי שהבאתי במשנתינו וכן נראה מל' התוספות פ' מי שהיה נשוי דף צ"ג בד"ה וזקפן עליו במלוה דלא ס"ל הא דירושלמי אלא דאפילו לדברי הירושלמי נמי אתי שפיר דמהני תפיסה מחיים דבהאי שעתא לא שייך לומר זו תורה וזו אינו תורה דאידי ואידי תורה דהא מטלטלי דידיה משתעבדו מן התורה דמיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה והיינו בבע"ח משא"כ בכתובה דאפילו מטלטלי דידיה נמי לא משתעבדי מש"ה לא מהני אפילו תפיסה מחיים לרבינו תם ז"ל. אבל לפירוש הרא"ש ז"ל בדברי הירושלמי דהטעם משום דבעל חוב מחוסר גוביינא א"כ לא אתי שפיר שיטת ר"ת להירושלמי דמה לי תפיסה מחיים או לאחר מיתה דאידי ואידי מיחסרי גוביינא ועדיין צ"ע ודוק היטב:

קונטרס אחרון בא"ד ומיהו משמע מר"פ אלמנה דלא מהני כו' והבאתי לשון המרדכי סוף פירקין דתפיסה מחיים נהי דלא מהני בכתובה אפ"ה אי איכא סהדי דתבעינהו הבעל מינה ולא אהדרתיניה מהני לכ"ע וכן פסקו כמה גאונים ויש לתמוה שלא הובא דין זה בהגהת רמ"א בא"ע סי' ק"ב דשייך האי דינא אף לאחר תקנת הגאונים ע"ש:

בא"ד ומיהו יש ליישב פירוש ר"ת כו' ואפילו לר"ע בחיי היבם נמי מהני תפיסה כו' עכ"ל. כוונתם דהא מסקינן לעיל סוף פרק האשה שנפלו דכתובת יבם ניתנה לגבות מחיים כדמסיק אביי אלא דלפ"ז יש לדקדק דהא כל דבריהם בדיבור זה ובדיבור שאחר זה הכל אליבא דרבא ורבא שלח לעיל לאביי בשילהי פ' האשה ומי ניתנה כתובה לגבות מחיים ובכתובת יבם איירי אלא דאפ"ה אתי שפיר לשון התוספות דנמשך לדבריהם הקודמים דהכל תלוי בחיוב שבועה וא"כ בחיי היבם נמי לא שייך שבועה בהאי שעתא דודאי היבם אין יכול להשביעה בחייו וכמו שהבעל לא היה יכול להשביעה בחייו כיון דלא הגיע זמן הגוביינא אלא לאחר שיחלוץ לה ויסלק כתובתה יכול להשביעה ואין ה"נ שאם יחלוץ לה לא מציא גביא מהני מטלטלי דתפסה מ"מ השתא דלא חליץ לה ורוצה לייבמה שפיר מהני תפיסתה דהו"ל תפיסה מחיים לענין שלא יוכל למכור כן נ"ל נכון בכוונתם ודו"ק:

בד"ה והוא שתפס מחיים נראה לפרש דבבע"ח איירי כו' דאי בתפיסה דלאחר מיתה היכי בעי התם מר בר רב אשי למימר כו' עכ"ל. נראה בכוונתם דלא משמע להו למימר דמר בר רב אשי לית ליה הא דר' עקיבא דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו וכן כתבו להדיא בר"פ אלמנה ע"ש ונהי דר' יוחנן קאמר בסמוך שפיר תפסוה וכתבו התוספות דכיון דמטין איתמר היינו דיעבד מ"מ כיון דר' יוחנן גופא קאמר מה אעשה שכנגדי חלוק עלי משמע דהדר ביה ר"י לגביה דר"ל א"כ כולהו אמוראי קמאי ר"י ור"ל ורב נחמן פשיטא להו דתפיסה דלאחר מיתה לא מהני לא משמע להו דמר בר רב אשי פליג וק"ל. אלא דאכתי קשיא לי אהא דמר בר רב אשי טפי מאדרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דהוו נמי בתראי ובסמוך הוו סברי דתפיסה דלאחר מיתה מהני בבע"ח וא"כ ה"ה לכתובה כיון דאכתי לא נחתו לחלק בין כתובה לבע"ח. מיהו לפמ"ש לעיל בשם הרשב"א והמרדכי וכמה מפרשים דמפרשי לכולה סוגיין ביתומים קטנים דוקא אבל בגדולים איכא מצוה לפרוע במטלטלים ואם רוצים הב"ד יכולין לכופן א"כ פשיטא מצינן לאוקמי האי דלקמן דמר בר רב אשי ודרבא דאמרו הבו לה כסא דכספא דאיירי ביתומים גדולים ולפ"ז לא תיקשי נמי דרבא אדרבא מיהו לפמ"ש בסמוך בשם ראבי"ה שהובא במרדכי בלא"ה א"ש דאיירי אף בכתובה ולא קשיא נמי דרבא אדרבא ודו"ק:

בד"ה שפיר תפסתוה תימא לפי מאי דתרצינן לעיל כו' ושמא זה חשיב כמו דיעבד כו' עכ"ל. גם בזה היה נ"ל לכאורה לפרש בפשיטות דכיון דבמטלטלי דיתמי מיהו מצוה איכא מש"ה קאמר ר' יוחנן שפיר תפסוה דנ"מ שמא לא יאמרו היורשים לא ניחא לן למיעבד האי מצוה אלא דאפשר

דבכתובת אשה כיון דמיניה דידיה נמי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה א"כ ביורשים אפילו מצוה נמי ליכא וצ"ע:

גמרא ההוא בקרא דיתמי כו' א"ל מיגו דיכול למימר לקוחה היא בידי יכול נמי למימר מחיים תפיסנא ליה. וכתב הרא"ש ז"ל דהבקרא מחוייב לשלם כדין שומר שכר ומש"ה לא הוי כעד א' לחייבו שבועה דהו"ל בעל דבר אלא דלפ"ז יש לדקדק כיון דהבקרא מחוייב לשלם ליתומים א"כ אין זו התפיסה משל יתומים אלא משל הבקרא וא"כ לקתה מדת הדין ונראה כיון שזה טוען דמחיים תפס לה ואם כן אם האמת כדבריו שתפס מחיים לא היה הבקרא מחוייב לשלם דמצי איירי בענין שהחוב ידוע בשטר וא"כ מה שמפסיד הבקרא היינו משום הכחשתו לבע"ח ופיו מחייבו וא"כ כיון שהלה נאמן בטענתו משום מגו תו לא איכפת ליה לבע"ח אם מפסיד הבקרא ע"י טענת שקר ואיהו דאפסיד אנפשיה כן נ"ל ואף שלפי מ"ש הרא"ש ז"ל תקנת הגאונים כתב להדיא דאי איירי נמי בשאין החוב ידוע אפ"ה מהני התפיסה אע"פ שהבקרא מפסיד כבר הרגיש הש"ך בזה בסי' נ"ח ע"ש ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא בעובדא דבקרא דיתמי שכתב הרא"ש ז"ל דהבקרא מחוייב לשלם כתבתי מילתא בטעמא וכן לקמן בעובדא דאביי בי חוזאי כתבתי ליישב בטוב על פי סברת המרדכי ולפמ"ש נתיישב היטב לשון המרדכי ז"ל ודלא כמ"ש הש"ך בח"מ סי' נ"ח על לשון זה דתלמיד טועה כתבו וסרה ג"כ תלונת הש"ך מעל הגהת רמ"א שם:

בד"ה את תופס לבע"ח כו' כאן משמע דאע"ג דעשאו שליח כו' ודלא כפי' הקונטרס בפ"ק דב"מ כו' עכ"ל. כבר כתבתי בזה שם בפ"ק דמציעא ליישב שיטת רש"י ז"ל וההיא דהכא לא עשאו שליח לזכות דרך זכייה דלא אסקו אדעתייהו מב"ח אחריני אלא לתפיסה בעלמא קאמרי שיביאו לו משא"כ היכא שעשאו שליח ממש שיזכה בו דרך זכיה גמורה פשיטא ליה לרש"י ז"ל דמהני דקי"ל שלוחו של אדם כמותו וכדמסקינן נמי בפ"ק דמציעא כה"ג בדאמר תנה לי ולא אמר זכה לי משמע דבל' זכייה מהני אע"ג דחב לאחריני ובאמת אף דכל הפוסקים חולקים על רש"י ז"ל בזה מ"מ ללמוד אני צריך ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דאמאי נימא דלא מהני תפיסה היכא שעשאו שליח בפירוש שיזכה עבורו דהא קי"ל בכל התורה שלוחו של אדם כמותו וידו כיד משלחו ממש בין בגיטין וקידושין אע"ג דמחייב לאחריני כדאיתא בקדושין פ' האומר ואפילו לדבר עבירה הו"א דיש שליח אי לאו דמיעטו הכתוב בפירוש אפ"ה במעילה וטביחה ומכירה מהני אף ע"ג דאיכא חוב לאחריני אם לא שנאמר דה"נ בהא דשמעתין נמי הוי כדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין כיון דאי אתא קמן לדינא לא הוו נותנין אלא ליורשין כדקאמר ר"ע או לכושל כרבי טרפון אלא דוקא בדיעבד היכא שתפס בעצמו דכיון שיש לו בה זכות אין כח ביד הב"ד להוציא מידו וליתן לשאר בע"ח או ליורשין דהא איהו קאמר דידיה הוא וכמו שאבאר עוד בזה לקמן אי"ה אלא דלפ"ז לא א"ש מ"ש הרא"ש ז"ל בפ"ק דמציעא בשם רבי' חננאל דאפטרופוס מהני ואטו האפטרופוס שייך טפי במילתא דעבירה יותר משליח גמור ועוד דא"כ מעיקרא מאי ס"ד לדמות בפ"ק דמציעא מציאה לתופס לבע"ח וכן בפ"ק דגיטין דף י"א לענין שחרור הא לא שייך התם האי טעמא משא"כ לשיטת רש"י א"ש טובא דדוקא היכא דלא עשאו שליח אלא מטעמא דזכין לאדם שלא בפניו אתינן עליה בהא איכא למימר דהיכא דאיכא חוב לאחרינא לא אמרינן הכי כדפרישית בפ"ק דגיטין משא"כ היכא שעשאו שליח בפירוש שיזכה בו עבורו בתורת זכיה גמורה מהני בכל מקום דקיי"ל שלוחו של אדם כמותו והשתא א"ש דכי היכי דמסקינן בפ"ק דמציעא ובפ"ק דגיטין דמחלקינן בין לשון תנה ללשון זכה תן כזכי ה"נ מפלגינן בתופס לב"ח נמי דהיכא דאמר לשלוחו זכה בעבורי בגוף המשכון מהני ומעתה אין צורך לחלק דבמציאה הוי מטעמא מגו דזכי לנפשיה כמו שמתרצין התוספות בדיבור הסמוך אלא דבלא"ה א"ש דלא קשה דר' יוחנן אדר"י דהא ר"י התופס סתמא קאמר היכא דלא אמר זכה לי א"כ באמר זכה לי איכא למימר דמודה דמהני כנ"ל ולדעתי צריך עיון גדול ודו"ק:

קונטרס אחרון בעובדא דיימר בר חשו כתבו התוס' בד"ה את תופס לב"ח במקום שחב לאחרים דכאן משמע דאף על גב דעשאו שליח לא קנה ודלא כפי' הקונטרס בפ"ק דב"מ דבעשאו שליח קנה. וכתבתי ליישב שיטת רש"י דודאי בעשאו שליח בפירוש שיזכה בשבילו ודאי קנה אם נתכוון לזכות בשבילו דהא קי"ל בכל התורה שלוחו של אדם כמותו אלא דהכא בשמעתין לא אמרו שיזכה בשבילו אלא שיתפוס ויביא לו ובכה"ג מחלק הש"ס שם בפ"ק דמציעא דא"ל תנה לי ולא אמר זכה לי ומתוך מה שכתבתי בפנים נראה דשיטה זו עיקר כדפירשתי בראיות ברורות ונכוחות למבין:

דף פה.

גמרא א"ל אנן נמי מחריפותא דנהרא תפסינן לה ופרש"י אנו לא מצאנו על שפת הנהר שהיא כסימטא אלא מזה חטפנוה כו'. ומשמע לכאורה דשלוחיה דיימר בר חשו מצאה על שפת הנהר ולפ"ז יש לתמוה מאי אהני להו לרב פפא ולר' הונא בריה דר"י שתפסו אח"כ מזה השליח מחריפותא דנהרא דסוף סוף משעת מיתת אביהם זכו בה היורשים כיון שעמדה בסימטא וממילא זכו בה היורשים שעה א' ותו לא מהני תפיסה למ"ד והוא שצבורין ומונחין ברה"ר כדמוכח כולה סוגיין וצ"ע:

שם אבימי בריה דרבי אבוה כו' א"ל מיגו דיכולין לומר להד"ם כו'. לכאורה משמע דהנהו דבי חוזאי רבים הוו מדנקיט לשון רבים א"כ יש לדקדק על מה שכתבו התוספות לעיל דף י"ח ע"ב דלא אמרינן מגו בשנים ובדף י"ט ע"ב בד"ה ואם כתב ידן ביארו הטעם שאין א' יודע מה בלבו של חבירו וא"כ אמאי אמרינן הכא הך מגו אפילו בדאיכא טובא ודוחק לומר שכל א' מהם היה לו תביעה מיוחדת לומר סיטראי נינהו דלישנא לא משמע הכי אלא דשותפין היו ויש לחלק דדוקא בב' עדים לא אמרינן מגו משא"כ בבעלי דינים דמסתמא נועצו יחד באיזה טענה יוכלו לפטור עצמן וכ"כ התוס' פ' האיש מקדש דף מ"ג ע"ש וק"ל:

קונטרס אחרון בעובדא דאבימי בי חוזאי משמע דאף לשיטת כמה פוסקים דלא אמרינן מיגו בשנים היינו לענין שני עדים דוקא משא"כ בבעלי דברים אמרינן מיגו אפילו בשנים וכמ"ש התוספות פרק האיש מקדש דף מ"ג:

שם ולא היא בין כך ובין כך משלם דא"ל לתקוני שדרתיך כו' משמע דאף ע"ג דהשליח משלם אפ"ה זכה התופס וכבר כתבתי בסמוך בעובדא דבקרא דיש לתמוה על סברא כזו דא"כ לא תפס משל הבע"ח כלום אלא משל השליח ומה שתירצתי שם לא שייך כאן. אמנם אחר העיון מצאתי במרדכי שהקשה כן ותירץ בשם רשב"א ור"י ז"ל דהכא נמי איירי שהוא טוען שהשליח מסרו לו על חוב אחר וא"כ היינו דומיא דבקרא שכתבתי ועדיף מיניה ואח"ז חזר המרדכי וכתב קושיא זו בלשון תימא וכתב וי"ל דהלה יאמר אני תפסתי מחמת החוב שלי ואין לך להוציא מידי עכ"ל והובאו ב' הדיעות בש"ע ח"מ סי' נ"ח וכתב הש"ך על זו הסברא האחרונה של המרדכי שתלמיד טועה כתבו ואין להשגיח עליה שהוא גיליון ואני מצאתי סברא זאת בחידושי הריטב"א ז"ל בשמעתין ומתקן הלשון קצת דהשליח הוא דאפסיד אנפשיה שלא עשה שליחותו כראוי אלא דגם בזה יש לתמוה סוף סוף לקתה מידת הדין שהרי אילו עשה שליחותו כראוי לא היה הלה תופס כלום. מיהו בל' התוספות דשמעתין נמי משמע כשיטת הריטב"א שכתבו בד"ה מגו דיכול למימר דאיירי אחר שנתקנה שבועת היסת דאי קודם שנתקנה הו"ל מגו במקום עד אחד דלא חציפי להכחיש את העד ואי ס"ד כפירוש הרשב"ם ור"י ז"ל שטוענים שהשליח מסרו לידם על חוב אחר והשליח מכחישם א"כ השתא נמי הם מכחישים אותו וא"כ לא אמרינן מגו דהעזה דהא ממעיז למעיז הוי מגו מעליא ולא דמי כלל לנסכא דר' אבא דהתם אין מכחיש את העד כלל בטענתו ומש"ה לא אמרינן מגו דאי בעי הוי מכחיש ליה אע"כ דהתוס' מפרשים ההיא דשמעתין נמי שאין מכחישין את השליח כלל אלא כשיטת הריטב"א ולשון אחרון של המרדכי. ובמה שיש לתמוה על סברא זו נ"ל ליישב דמצי למימר להשליח את לא מהימנת לן ששנית בשליחותך דאין אדם משים עצמו רשע ואי מסר השליח המעות על חוב שבשטר לא היה לך להוציא המעות מידך עד שיוחזר השטר לידך וא"כ בוודאי מסר לך המעות על חוב שבע"פ או סתם שלא הזכיר השטר וא"כ אם תטעון האמת תפטור והיינו דומיא דבקרא ובזה סרה תלונת הש"ך מעל הגה"ת רמ"א שם ודו"ק:

תוספות בד"ה מיגו דיכלי למימר כו' אחר שנתקנה כו' אבל קודם שנתקנה שבועת היסת דשליח אינו נוגע בעדות כו' עכ"ל. ואע"ג דלמאי דמסקינן דהשליח בין כך ובין כך מחוייב לשלם א"כ אפילו קודם שנתקנה שבועת היסת אין לך נוגע יותר מזה דהו"ל בעל דבר מ"מ קשיא להו מיהא למאי דס"ד דרב אשי מעיקרא דזימנין דהשליח פטור מלשלם ואפ"ה משמע להו דאיתא להאי דינא דאבימי וע"ז כתבו דהיינו דוקא לאחר שנתקנה ש"ה כנ"ל לכאורה אלא שהוא דוחק לכך נראה יותר דמשמע להו דקודם שנתקנה שבועת היסת לא הוי השליח פושע שסמך עצמו על זה שלא יכחישוהו דלא חציפי להכחישו כיון שהוא עד גמור אבל השתא שתקנו ש"ה דהו"ל נוגע ולא עד הוי פושע וזכה נמי התופס כנ"ל. מיהו בעיקר דבריהם דמדמי להו לנסכא דר' אבא לכאורה סותרין דבריהם למה שכתבו שם בפ' חזקת דדוקא היכא דהוי מחוייב שבועה דאורייתא להכחיש את העד מש"ה לא אמרינן מיגו במקום עד א' וא"כ לא שייך הכא הך מילתא דהכא ליכא שבועה דאורייתא אפי' בהכחשה דהא אין העד רוצה לחייבו ממון אף אם יודה אלא להחזיר השטר דהו"ל כע"א מעיד שהוא פרוע דלא מחייב אלא שבועה מדרבנן וכבר הרגישו בזה בחידושי הרא"ה והריטב"א ז"ל והש"ך בח"מ סי' נ"ח ע"ש. מיהו אף למאי דמשמע להו הכא בפשיטות דטעמא דנסכא דר' אבא נמי היינו משום דלא חציף להכחיש את העד ולא הוי מיגו מ"מ נראה דלא דמי דנהי דהתם לא חציף להכחיש את העד וגם את הבעל דבר ומש"ה לא מיקרי מגו דניחא ליה להעיז נגד הבע"ד לחוד משא"כ אם מכחיש את העד לחוד לומר להד"מ שאין הבע"ד יודע מזה או אם טוען סיטראי נינהו שמחציף נגד הבע"ד לחוד ואף שיש לחלק מטעם מלוה ישנה כמ"ש בפרק האיש מקדש דף מ"ג ע"ש מכל מקום אכתי לא מדמו להו שפיר לנסכא דר' אבא וצ"ע ודוק היטב:

גמרא ההיא איתתא דהוי מפקדי גבה מלוגא דשטרי כו' א"ל מחיים תפיסנא להו ופרש"י בחוב שהיה חייב לי החזקתי בהם עכ"ל. ונראה מפשט לשונו דאיירי שהחוב לא היה ידוע ומבורר בעדים או בשטר מדלא כתב רש"י בחוב שחייב לי כמו שהעתיק הר"ן ז"ל משמע שהיא טוענת שאביהם היה חייב לה ואפ"ה נאמנת אי איכא סהדי דתבעינהו מחיים ולא יהבת לה כיון דבהאי שעתא היתה נאמנת לומר שחייב לה עד כדי דמיו וא"כ בדליכא עדים וראה איירי כמו שאבאר בל' התוספות. ואע"ג שהריטב"א ז"ל בחידושיו מדקדק דאיירי בדאיכא עידי פקדון מדקאמר דהוה מפקדי גבה. ולענ"ד משום הא לא איריא דשפיר שייך האי לישנא כיון שהאשה מודית בכך דבתורת פקדון אתא לידה כנ"ל בכוונת רש"י ז"ל וכן נראה מל' הרי"ף ז"ל כמו שכתב הר"ן ז"ל בשיטתו אלא דנ"ל עוד שהרי"ף ז"ל מפרש ג"כ דאיירי שהחוב אינו ידוע וכן נראה מסתימת לשון כל הפוסקים זולתי לשון הרשב"א ז"ל בתשובה שהובא בב"י ח"מ סי' ס"ד שכתב להדיא דאיירי בחוב ידוע דוקא ע"ש. ובזה יש לי ליישב הגה"ת רמ"א סי' הנ"ל וכמו שיבואר בסמוך בל' התוס' ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא ההיא איתתא דהוי מפקדי גבה מלוגא דשטרי א"ל מחיים תפיסנא להו. וכתבתי דמלשון רש"י ז"ל משמע דאיירי שהחוב לא היה ידוע ומבורר ואפ"ה מהימנא כיון דליכא עידי פקדון וראה כיון דבהאי שעתא דתבעינהו מינה ולא אהדרתינהו הות מהימנא לומר שיש לה חוב בידו ומתוך כך נתיישב היטב לשון רמ"א בהגה"ת ח"מ סימן ס"ד ממה שהשיגו עליו הסמ"ע והש"ך וכמ"ש בפנים גם כן בלשון התוספות גבי ואומר ר"י דלא חשיב מיגו ובחידושי לח"מ הארכתי יותר דאף ע"ג דבהאי שעתא דתבעינהו מינה ראו בידה מ"מ כיון דבאותו מעמד אמרה שתופסת למשכון מהימנא ואע"ג דרמ"א גופא כתב בח"מ סי' ע"ב סעיף י"ח בהג"ה דאף על גב דבשעה שראו בידו אמר שתופס למשכון אפ"ה לא מהימן נ"ל דהיינו שאמר כן שלא בפני המפקיד משא"כ היכא שתבעו המפקיד בפני עדים ולא אהדר ליה באמרו שתופס למשכון והוי מהימן בהאי שעתא השתא נמי מהימן כמו שמבואר היטב בלשון תשובת רמ"א ז"ל בסימן פ"ו ע"ש:

תוספות בד"ה אית לה סהדי וא"ת ואמאי צריכה סהדי ליהמנה לדידה במיגו דלקוח כו' וכתב מהרש"א ז"ל דקשיא ליה טובא על קושייתם דהאיכא לאוקמי בפשיטות בעידי פקדון וראה וכמ"ש הרא"ש ז"ל ובאמת דאין בזו קושיא כ"כ דהתוספות לענין דינא אתו לאשמעינן דאע"ג דליכא עדים וראה אפ"ה לא מהימנא במגו דהו"ל כמגו למפרע כדמסיק רש"י ז"ל אלא דלכאורה תירוצו של ר"י דחוק מאד כמו שאבאר וא"כ ע"כ דמחמת קושיא הוכרח לפרש כן והדרא קושיא לדוכתא דהו"מ לאוקמי בעידי פקדון וראה. והנלע"ד בזה ליישב למאי דפרישית בסמוך דסוגיא דשמעתא משמע להו דאיירי בדליכא עידי פקדון וראה דהא לא נזכר בשמעתין כלל שראו בידה השטרות וא"כ אפילו את"ל דאיכא עידי פקדון אכתי מהימנא לתפסן למשכון בעלמא הנייר במגו דהחזרתי אע"כ דלא שייך מגו מהטעם דמסיק ר"י ז"ל ונהי דלפום ריהטא היה נראה דבלא"ה לא שייך מגו דלקוח דלמה שכתבו התוספות דבעי כתיבה ומסירה א"כ אם טוען שקנאו לנייר בלבד נמי הוי טענה גרועה דלא שכיח לקנות בענין זה והוי מגו גרוע וכ"כ הר"ן ז"ל ובסמוך אבאר שלענ"ד היא שיטת הרי"ף ז"ל מ"מ להתוס' לא פסיקא להו הא מילתא לכך תירצו בענין אחר וכ"ש

דא"ש טפי לפמ"ש בסמוך דסוגיין משמע שאין החוב ידוע אלא ע"פ טענתה וכמו שאבאר עוד בסמוך וא"כ ע"כ בדליכא עידי פקדון וראה איירי דאי בדאיכא א"כ אכתי כי מייתא סהדי דתבעינהו מחיים ולא אהדר' ליה נמי לא מהני אפי' לתפוס הנייר בתורת משכון כיון דאפילו בהאי שעתא דתבעינהו מינה נמי לא הוה מהימן וצריכה להחזירן כיון דאיכא עדים דבתורת פקדון אתא לידה ולית לה נמי מגו דהחזרתי כיון דראה שויא אע"כ בדליכא עידי פקדון וראה דהשתא כיון דאיכא סהדי דתבעינהו ולא אהדר ליה ובהאי שעתא הוה מהימן לומר שיש לה חוב בידו ותפסה מידו למשכנו במגו דלקוח או החזרתי הו"ל תפיסה מחיים כן נ"ל בשיטת התוס'. ומתוך מה שכתבתי יש לי להציל הארי מיד הרועים במה שכתב רמ"א ז"ל בח"מ סי' ס"ג בהג"ה דאף ע"ג שאין החוב מבורר אפ"ה בדאיכא סהדי דתבעינהו ולא אהדרינהו נאמן לתפוס הנייר למשכון אע"ג דלית ליה מגו דלקוח והשיגוהו הסמ"ע והש"ך שם ולפמ"ש מוכח כן מתוך הסוגיא לפי שיטת רש"י והתוס' ורוב המפרשים זולת לשון הרשב"א בתשובה וזהו שכתב רמ"א דלא כיש מי שאומר ואף שכתב רמ"א ז"ל ואע"ג דלית ליה מגו דלקוח צריך לומר דמ"מ בהאי שעתא דתבעינהו מיניה לא ראו בידו והוי ליה מגו דהחזרתי ומש"ה הוי מהימן לומר שתופס הנייר למשכון במיגו מש"ה השתא נמי מהימן וכן מבואר מדקדוק לשון רמ"א ז"ל ומלשונו בתשובותיו סי' פ"ו ע"ש ובחדושי לח"מ הארכתי ודוק היטב:

בא"ד דאע"ג דקי"ל דאין אותיות נקנות במסירה וצריך כתיבה ומסירה ה"מ לקנות החוב כו' ותפיסה מחיים לא מהני לגבות החוב דלא עדיף ממכירה וכ"כ כל המפרשים הקדמונים והאחרונים וכ"כ בטור ח"מ סי' ס"ד ובש"ע שם דאילו לגבותם אינו מועיל בלא כתיבה ומסירה אבל קשיא לי טובא שאם נפרש הסוגיא דהכא ועיקר הדין בח"מ סי' הנ"ל דאיירי כשהחוב ידוע בעדים או בשטר כמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה שהביא הב"י שם וכמ"ש הסמ"ע והש"ך שם אם כן אמאי פסיקא להו דבעי כתיבה ומסירה בכה"ג דהא עיקר הטעם דבעי כתיבה ומסירה כתבו הקדמונים דהוי בחד מתרי טעמי אי משום דמכירת שטרות מדרבנן אי משום דשיעבוד שיש למלוה על גוף הלוה לפרוע חובו א"א להקנות לאחר כמו שיבואר לקמן א"כ נראה דלא שייכי הנך טעמי אלא במוכר שטר חוב אבל היכא שיש לו חוב ידוע עליו אמאי בעי כתיבה לכתוב לו קני לך איהו וכל שעבודי' ותיפוק ליה דבלא"ה החוב משועבד לו מדר' נתן וממילא קני לשיעבודא דאית ביה ואין צריך אלא לתפיסת השטר דאל"כ לא יפרענו הלוה השני עד שיחזיר לו שטרו וכ"ש דלשיטת הרמב"ם והר"י מיגא"ש שהובאו בח"מ סי' ס"ד דלענין קנייתו נאמן בלא כתיבה אלא שצריך עדים או כתיבה לענין תביעתו דאל"כ יאמר לו מי יאמר שבעל דברים כתב ומסר לך והכא לא מצי למימר הכי דהא משועבד לו מדר' נתן והב"ד נזקקין להוציאו מזה וליתן לזה. ואם כן שפיר מצינן לאוקמי כולה סוגיין אפילו לגבות גוף החוב היכא דאיכא סהדי דתבעינהו מחיים דאל"כ הוי תפיסה דלאחר מיתה דלא שייך הא דר' נתן כדפרישית במשנתינו בדף הקודם ובכך היא הסוגיא פשוטה דבעי סהדי דתבעינהו מחיים דאז הוי ככתיבה אבל בדליכא סהדי לא מהימן במגו דלקוח דא"כ לא מהני בלא כתיבה וכך היה נראה בעיני ברור בשיטת פי' הרי"ף ז"ל שכתב דלא מהימן במגו דלקוח דאמרינן ליה אחוי שטרך וע"כ היינו לגבותם וא"כ ע"כ דהשתא כשאומר שתפסן בתורת משכון על חוב ידוע ואייתי סהדי דתבעינהו מחיים הוי במקום כתיבה כדפרישית. וא"כ לפי זה ע"כ דהתוספות שכתבו דלגבות בעי כתיבה היינו משום דמשמע להו דאיירי כשאין החוב ידוע דלא שייך דר' נתן ומש"ה בעי כתיבה ומסירה כל זה היה נ"ל נכון וברור לולי שלא ראיתי לשום פוסק קדמון או אחרון דנחית לחלק בכך דלתורת משכון עדיף ממכירה לענין כתיבה משום דר' נתן ומל' הרי"ף ז"ל נמי אינו מוכרח שיש לפרש דבריו ג"כ אפילו באין החוב מבורר וא"כ אתי שפיר דלא מהני כלל לגבות אלא לתפיסת משכון ואפ"ה לא מהימן במגו דלקוח דכיון דא"ל אחוי שטרך לא מצי למטען נמי שלקוח הוא בידו לתפוס הנייר דלא שכיח ומ"מ בעיקר הדין אי בעי כתיבה לענין משכון לגבות לענ"ד צריך עיון מטעמא דפרישית ודוק היטב:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה אית לן סהדי כו' ואף על גב דקי"ל דאין אותיות נקנות במסירה ה"מ לקנות החוב וכו' ותפיסה מחיים לא מהני לגבות החוב דלא עדיף ממכירה. והקשיתי לשאול אמאי פשיטא להו דלא עדיף ממכירה דלכאורה נראה דודאי עדיף דהא עיקר הטעם דנבעי כתיבה בהדי מסירה כתבו הקדמונים שני טעמים אי משום דמכירת שטרות דרבנן אי משום דעיקר השעבוד שיש למלוה על גוף הלוה א"א להקנות לאחר א"כ הא לא שייך הני טעמי אלא במוכר משא"כ לענין משכון על חוב ידוע הא מדאורייתא אשתעביד הלוה לאידך נמי מדרבי נתן וא"כ במסירה לחוד סגי וכמ"ש בפנים בשלמא לפי מה שכתבתי בסמוך דשמעתין איירי כשאין החוב ידוע א"ש אלא דבאמת מסתימת לשון הפוסקים משמע דלא נחתי לחלק בכך אלא אפילו במשכן השטר על חוב ידוע נמי בעינן כתיבה ומסירה וטעמא דמילתא לא ידענא ולדעתי צ"ע:

בא"ד ואור"י דלא חשיב מיגו הואיל ועכשיו אינה יכולה לטעון כו' עכ"ל. ולכאורה שדברי ר"י תמוהין מאד דא"כ בכל דיני מגו נאמר שהיה סובר דטענתו שטוען עכשיו היא טענה מעולה ועוד במאי דחשיב ליה מגו למפרע ומדמה לה לההיא דפ' זה בורר ודפרק שבועת הדיינין ולכאורה לא דמי דהתם כיון דאיכא עדים א"כ אילו טוען מעיקרא האי טענה דהחזרתי הוי מוחזק כפרן בעדים א"כ השתא נמי לא מהימן באידך טענה כיון דליכא מיגו משא"כ ההיא דהכא שאין כאן עדים כלל ואפילו אי הוה טעין מעיקרא לקוחה היא בידי היתה יכולה לחזור וליטעון מפטור לפטור דמשכון הוא בידה ותבעינהו מחיים א"כ אמאי לא מהימנא להחזיק טענתה הראשונה דמחיים תפסה ונראה דר"י סובר בפשיטות דטענתה הראשונה שאמרה מחיים תפיסנא משמע שתפסה בתפיסה בעלמא שלא מדעת הבעלים ושלא לשם משכון כמו שאבאר בסמוך וא"כ שהיתה מתחייבת באותה טענה הו"ל כטוען מחיוב לפטור דלא מהני אלא דאפ"ה אם באו עדים דתבעה מחיים ולא אהדר ע"כ אנו מפרשים דבריה כך שלא תהא סותרת דברי העדים אלא דאפ"ה הוצרך ר"י לפרש מטעמא דמיגו למפרע לא אמרינן משום דאל"כ לא הוי פסיקא ליה בכל טוען וחוזר וטוען מחיוב לפטור דלא מהימן היכא דאית ליה מגו אי לאו משום הא גופא דמיגו למפרע לא אמרי'. ובעיקר תירוץ ר"י כבר כתבתי דנ"ל מה שהוכרח לפרש כן היינו משום דסוגיא משמע ליה דאיירי שאין החוב מבורר בעדים וא"כ מדהימנינן לה אי מייתא סהדי דתבעינהו מחיים שתתפוס מיהא בתורת משכון ע"כ היינו משום מיגו דלקוח או להד"ם או החזרתי וא"כ תו לא מצי לפרש כתירוץ הרא"ש ז"ל דאיירי בעדים וראה ולא מצי לפרש נמי כתירוץ הרי"ף ז"ל שכתבתי שהיא ג"כ כוונת הרי"ף ז"ל לכך הוכרח לפרש בהאי עניינא דודאי לענין עיקר החוב הוי מהימנא מעיקרא לומר שיש לה חוב עליו דהא אית לה מיגו וא"כ ודאי טענה האמת שיש לה חוב ותפסה מחיים אלא דאכתי לא מהני לה האי תפיסה אלא כשתפסה לשם משכון ומדעת הבעלים ובהא לא מהימנא בלא עדים

כיון שלא טענה כן מעיקרא הו"ל כמחיוב לפטור כן נ"ל נכון ומוכרח בשיטת ר"י ולענ"ד הן הן דברי רמ"א בהג"ה ובתשובה ונסתלקו השגת הסמ"ע והש"ך ודוק היטב:

רש"י בד"ה הוי תפיסה דלאחר מיתה כו' וכי אמרינן תפיסה מחיים כו' ותפס מטלטלים לשם חובו כו' עכ"ל. ולכאורה נראה מלשונו שסובר דהא דקאמר ר"ע במשנתינו שכולן צריכין שבועה דמש"ה לא מהני תפיסה לאחר מיתה ומחיים מהני אין עיקר הטעם תלוי בשבועה דא"כ אין לחלק בתפיסה מחיים אם נתכוין לתפיסה בעלמא או לשם משכון אע"כ דעיקר הטעם כמבואר בירושלמי שכתבתי במשנתינו דזו תורה וזו אינה תורה והיינו כמ"ש לגבי מטלטלי דיתמי וא"כ כשתפסן לשם חוב לא מיקרי מטלטלי דיתמי כדאמרינן בעלמא דמשכון שלא בשעת הלוואתו מהני שלא יעשה מטלטלין אצל בניו משא"כ אם תפסן שלא לשם חובו הו"ל כפקדון כן נ"ל בכוונת רש"י אלא דלאחר העיון ראיתי בחדושי הריטב"א ז"ל שכתב שיטת רש"י והוסיף בלשונו שהתפיסה מחיים צריך להיות ודוקא מדעת הלוה וכי תבעה מינה ולא אהדר ליה הוי כמדעתו ע"ש ולא ידעתי טעם דברי ריטב"א בזה דמה לי מדעת הלוה או שלא מדעתו דנהי דבעובדא דבקרא דלעיל מצינן למימר שטוען שתפס מחיים ומדעת הבעלים כדפרישית לעיל מ"מ הא בכמה דוכתי פשיטא לן שאדם יכול לתפוס למשכון אף שלא מדעת הלוה כדאיתא בפרק חזקת הבתים בעיזי דאכלי חושלי ובדוכתי טובא אם לא שנאמר דהריטב"א ז"ל סובר דבשבועה תליא מילתא ובכה"ג שתפס מדעת ליכא שבועה אלא דמכמה טעמי א"א לפרש כן ואין להאריך וצ"ע ודו"ק:

קונטרס אחרון רש"י בד"ה הוי תפיסה דלאחר מיתה וכו'. ודקדקתי מלשון רש"י דהא דאמר ר"ע במשנתינו ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה אין זה עיקר הטעם אלא כדאיתא בירושלמי שהביא הרא"ש ז"ל שאפילו בפטרוהו מן השבועה נמי דינא הכי עיין בפנים:

גמרא אמר רב פפא השתא דאמר מר כו' כגון אבא מרי ברי דקים לי בגוויה קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד כו' ופרש"י אפוקי ממונא הוא ובעינן תרי עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דהאי דבת רב חסדא לא הוי אפוקי ממונא כ"כ כיון דשכנגדה מיהא אצרכה שבועה ולפ"ז יש לי לדקדק דהשתא נמי אמאי מסקי' לא מגבינן ולא קרעינן הו"ל למיפסק דקרעינן וישבע שכנגדו שהוא פרוע ואפשר דלא שייך לפסוק שבועה בכה"ג כיון דעד המסייע פוטר משבועה. מיהו יותר נ"ל לפרש לפי מאי דאיתא בטוח"מ סי' ט"ו ובש"ע שם דבדין מרומה אין לדיין להשתדל אלא להסתלק וכמו שעשה הרא"ש ז"ל בדין מרומה כשבא לפניו והיה כותב וחותם ביד הבע"ד שלא יזדקק דיין בדין זה ומסיים שם דה"מ כשהתובע הוא רמאי אבל אם הנתבע רמאי צריך הדיין להשתדל בדינו שלא ישתכר הרמאי. ולפ"ז א"ש דודאי הא דקים ליה בגווה אין לך דין מרומה יותר מזה וא"כ בבת רב חסדא שהנתבעת היתה חשודה א"כ היה מהצורך לגמור הדין וכיון שהיא חשודה והדיין יודע בזה ע"כ היה צריך לפסוק הדין ולא להוציא חלק ומש"ה אפכה אשכנגדה דודאי הנתבעת ניחא לה בהכי שאם יסתלק רבא לגמרי ויתן כתוב וחתום כל שכן שתפסיד הנתבע' טפי ודטבא לה עביד לה משא"כ הכא מקשה הש"ס שפיר קרענא ס"ד כיון דאיכא תקנתא דמרענא היינו להסתלק מן הדין כיון שהתובע רמאי כנ"ל נכון:

דף פה:

גמרא ההוא גברא דאפקיד שב מרגניתא כו' א"ל חדא דידענא ביה בר' מיאשא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא. עיין בתוספות דהני תרי טעמי צריכי להדדי והקשו על זה. ולולי פירושם היה נ"ל לפרש בפשיטות דחד מהני טעמי סגי דההיא עובדא איירי דאפקידו בי ר' מיאשא בסהדי כדמשמע לישנא דאפקידו גביה משמע שהוא ידוע כמ"ש ג"כ לעיל גבי מלוגא דשטרא בשם הריטב"א וכ"ש הכא כמ"ש שם ולפ"ז איירי בענין שהעדים היו יודעין שהופקד שבעה מרגליות בסדין אלא שאין להם שום סימן לא בסדין ולא במרגליות ומנין לא הוי סימן מובהק כמו שהביאו התוס' מההיא דפ' האשה שהלכה וא"כ אי הוי ר' מיאשא אמיד או שהיה חי אע"ג דלא אמיד הוי מצי למיטען דהנהו דאפקיד אהדרינהו ניהליה והני אחריני נינהו וה"ה דאי הוי אמיד אע"ג דשכיב הוי טענינן הכי ליתמי אלא כיון דלא אמיד הוי מילתא דלא שכיח ואהא מסיק ועוד אפילו אי אמיד הא יהיב סימנין והיינו סימנים גמורים ותדע דאל"כ בסמוך גבי כסא דכספא דקאמר נמי ועוד הא יהיב סימנא ע"כ היינו סימנים גמורים וה"נ דכוותיה ועוד דאף לפרש"י דיהיב סימנא היינו שהיו שבע וצרורים בסדינו נמי איכא למימר דהיינו סימן גמור שאין דרך ב"א לצרור מרגליות בסדין ולפ"ז מצינן למימר נמי שהעדים לא ידעו כלל שהיו שבע מרגליות אלא שראו שהפקיד לו איזה דבר צרור בסדינו ומהשתא נמי בחד מהנהו ב' טעמי סגי דכיון דלא אמיד אפילו את"ל דמנין לא הוי סימן מובהק אפ"ה לית לן למימר שהמרגליות הן שלו אלא מסתמא כך הפקידו אצלו ועוד דאפילו אי אמיד כיון דהעדים יודעים שהפקיד שום דבר צרור בסדין וזה נותן סימן דהיינו סימן מנין ושהן צרורין בסדין לית לן למימר שמה שהפקיד אצלו החזיר לו והני אחריני נינהו ואהא מסיק נמי שפיר ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק גביה אבל רגיל דעייל ונפיק אפילו הנך תרתי טעמי להדדי נמי לא מהני דדלמא איניש אחרינא אפקיד. והתוספות שלא פירשו כן היינו משום דמשמע להו דהכא איירי בדליכא עידי פקדון דאי בדאיכא עידי פקדון מאי קאמר דאי רגיל דעייל ונפיק אימר איניש אחרינא אפקיד וכמו שכתב מהרש"א ז"ל בכוונת התוספות וכן הוא במרדכי פרק האשה שהלכה מיהו למאי דפרישית א"ש. וכה"ג יש לפרש בכסא דכספא ומטכסא דבסמוך שהפקידו בעדים אלא שהעדים אין להם סימן מובהק דאפשר שימצא כמותם כיוצא באלו אלא דאפ"ה כיון דלא אמיד אין לנו לומר שמה שהפקיד החזיר וזה הכלי הוא כיוצא בו משלו דהא לא אמיד ועוד דאפילו אי (לא) אמיד הא יהיב סימנין מובהקין ממש מה שאין לו לידע אא"כ הן שלו ואהא מסיק דברגיל דעייל ונפיק לא מהני דאימר איניש אחרינא הפקיד כלי שיש בו סימנין מובהקין שזה אומר אבל הכלי שהפקיד אצלו לא היה לו אותן סימנים מובהקים וזה הוחזר לו בחיי הנפקד ולפי שזה יודע שאדם אחר הפקיד אצל הנפקד כלי שנדמה להעדים כמו שלו סמיך למימר שהוא שלו אבל בדלא רגיל דעייל ונפיק אין לתלות כלל באחר דבכי הא בסימן כל דהו סגי כמו במוצא אבידה דמהדרינן אפילו בסימנין שאין מובהקין אלא דלהוציא מיד המוחזק היכא דאיכא למימר שהן שלו ודאי לא סגי בסימנין שאין מובהקין כיון דאיכא כיוצא בו ואי הוה אבוהון קיים הוי מצי טוען דידך החזרתי וזה שלי משא"כ כיון דשכיב ולא אמיד בסימנים כל דהו מהני כנ"ל נכון בעזה"י ובאמת שגדולי המפרשים ה"ה הרמב"ן והרשב"א שהביא ה"ה בפ' ו' מהל' שאלה כתבו ג"כ דאיירי בעידי פקדון והר"ן בשמעתין נמי כתב בתחילת דבריו דהכא איירי בדאיכא עידי פקדון ואפ"ה עלה לו הסוגיא בקושיא ומש"ה חזר בו ומסיק דע"כ הנך תרי טעמי צריכי להדדי משום דמשמע ליה דשב מרגניתא דצרירו בסדינא לא היה בהן סימן אחר אלא שהיו שבע וצרורות בסדינו ומש"ה כתב

ותמיהני דא"כ מה בין האי לסימנא דשומשמין ולפמ"ש לא ידעתי מקום תימא בזה דודאי מה שהיו צרורות בסדינו הוי סימן מובהק אי משום דאין דרך לצרור בסדין כמ"ש התוספות או משום שהעדים היו מכירין הסדין אלא דאפ"ה אי הוי אמיד לא הוי מהני לגבי המרגליות דאע"ג דמהדרינן חמור בסימני אוכף היינו במציאה משא"כ להוציא ממון מחזקתו לא אשכחן דמהני בכה"ג אבל כיון דלא אמיד מהני וה"ה בדלא אמיד כיון דאיכא סימנים גמורים בסדין ובמרגליות נמי איכא סימן מנין אף לפי שיטת הר"ן א"ל דמהני כ"ש לפמ"ש דאיירי בסימן גמור דומיא דעובדא דכסא דכספא ודמטכסא דקאמרינן ועוד הא יהיב סימנים וע"כ היינו סי' מובהק וכן במ"ש ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל דאע"ג דאיירי בעידי פקדון אפ"ה לא מהני טעמא דלא אמיד לחוד אבל טעמא דסימנין עיקר ומהני לחוד דהו"ל כעדים וראה. ולפמ"ש ודאי מהני נמי טעמא דלא אמיד לחוד כיון דאיכא מיהו סימנין שאינן מובהקין בהדי האי דלא אמיד ומילתא דלא שכיח לא טענינן ליתמי. ובעיקר דבריהם לענין דסימנים הוי כראה כבר האריך הש"ך בח"מ סי' רצ"ז וכבר עמדתי עליה ואין להאריך כאן במה שדקדקתי על דבריו רק ארמוז בקצרה דלולי שאיני כדאי לעמוד במקום גדולים היה נ"ל דלגבי יתומים לא שייך הא מילתא דראה דכיון שהן באין בטענת שמא ורוצים להראותו לא מגרע כחם בכך דאפ"ה טענינן כל מאי דמצי אבוהון למיטען וא"כ מאן יימר דאבוה הוי משוי לה ראה דכיון שידע אמיתת הדברים אפשר שלא היו מראהו אא"כ שהיה אומר מקודם שהן שלו וא"כ לענין יתומים לא איכפת לן בראה אלא הכל תלוי בעיקר הטענה אי הוי מילתא דשכיח או לא כנ"ל ואין להאריך יותר ודוק היטב:

קונטרס אחרון גמרא בעובדא דשב מרגניתא דאפקיד גבי ר' מייאשא. הארכתי לפרש פירוש מחודש עיין עליו דנ"מ טובא לדינא ומתוך מה שכתבתי יש לדקדק ולהשיב על לשון הש"ך בח"מ סי' רצ"ז ועיין בפנים:

תוספות בד"ה ועוד הא קא יהיב סימנא אין לפרש כו' אלא יש לפרש דהנך תרי טעמי כו' עכ"ל. המשך דבריהם משום דלכאורה משמע דכל חדא טעמא בפ"ע הוא ע"ז כתבו דא"א לומר כן דאפי' את"ל דהא דלא אמיד לחוד מהני אפ"ה טעמא דסימנין ע"כ לא מהני לחוד אלא ע"כ דכל חדא לחוד לא מהני ותרוייהו כי הדדי מהני וכמ"ש הרא"ש ז"ל אלא דיש לי לדקדק דבשלמא להרא"ש ז"ל שכתב דהא דסימנין לחוד לא מהני היינו משום דא' מבני בית הגיד לו הסימנין וא"כ מדלא כתב דסימנין לא מהני באמיד היינו דחיישינן שמא זבנה מיניה כמ"ש התוס' ע"כ נראה מדבריו דאיירי אפילו באותן סימנין שא"א לידע אפי' היה שלו מקודם כגון האי דצייירי בסדינא כמ"ש התוספות אפ"ה לא מהני דחיישינן שמא א' מבני בית הגיד לו וא"כ היינו דוקא בדאמיד אבל בדלא אמיד תולין במצוי שהוא של זה הנותן סימנין ממה שנחוש לכל הני חששי דלא שכיח דאימור מציאה אשכח וניחוש ג"כ שא' מבני בית הגיד לו הסימנין דהוי תרי מילתא דלא שכיחי לא חיישינן משא"כ לפירוש התוספות דחששא דסימנין היינו דלמא זבנה מיניה א"כ מאי מהני הנך תרי טעמי כיון דיש מתרושש והון רב ואכתי איכא למימר דמיניה זבנה ולכך יודע הסימנין ואפשר דאפי' הנך מיעוטי דיש מתרושש לא שכיח כלל שיקנה בפרהסיא משום אדם חפצים כי הנך וליכא למיחש אלא שמא מצא מציאה או ניתן לו במתנה וא"כ מהני שפיר בהדי טעמא דסימנין דתו ליכא למיחש למידי דאי מציאה אשכח דלא שכיח מהיכן יודע הסימנין אם לא שאחד מבני ביתו הגיד לו הוי ליה תרי חששי ואם נאמר שזה נתן לו במתנה ומש"ה יודע הסימנין הא נמי לא שכיח שיתן לו במתנה ואח"כ יחזור בו ומש"ה תולין במצוי אצלו כן נ"ל ומה שהביאו מסוגיא דפ' איזהו נשך כתבתי שם באריכות:

בד"ה קיהיב סימנא כו' ובהאשה שהלכה לא הוי סימן כה"ג עכ"ל. ולכאורה לפי מה שכתבו בדיבור הקודם לא הוו צריכי לחלק דהא בפ' האשה שהלכה משמע דאיירי בדאמיד ושהוא חי א"כ מש"ה לא מהני סימנים לחוד מה שאין כן הכא דאיכא ב' טעמי אלא דאפשר דמשמע להו מפרש"י מדכתב שהיו צרורות והן שבע משמע שבא לומר דבטעמא דסימנין לחוד מוציאין בכה"ג שהיו צרורות והן שבע משא"כ בההיא דהאשה שהלכה ליכא אלא סימן מנין לחוד ולפמ"ש התוספות שם אפי' סימן מנין לא הוי ע"ש כן נ"ל בכוונתו ועדיין צ"ע ועיין בס' מגיני שלמה למורי וקיני זצ"ל דמשמע ליה שהתוספות מקשין בזה על פי הקונטרס וכן משמע קצת מל' פסקי התוספות והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בד"ה המוכר שט"ח לחבירו תימא לר"י כו' וי"ל דלא הוי מכר מדאורייתא כו' עכ"ל. כבר כתבתי בפ' האיש מקדש דנראה דלמאי דקיי"ל אותיות אינן נקנין אלא בכתיבה ומסירה לא שייך לומר דהוו מדאורייתא דהיכא רמיזא באורייתא אי הוו בכלל מטלטלים דניקנין מיד ליד א"כ מיקנו בכסף לחוד או במשיכה ואי לא הוו בכלל וכי תמכרו ממכר משום דאין גופן ממון א"כ היכא אשכחן קנין שטרות באורייתא אלא דאפשר דאין ה"נ דהוו בכלל מטלטלים ומדאורייתא נקנה בכסף כר' יוחנן דכסף קונה מדאורייתא אלא דחכמים תקנו משיכה וכיון דלא שייך משיכה בגוף החוב אלא במשיכת הנייר לא משמע להו לחכמים שיקנה כמו שאר משיכות מש"ה תקנו כתיבה ומסירה ומה שיש לדקדק עוד בזה כתבתי שם ובעיקר דברי התוספות בשם ר"ת ע"ש בל' הרא"ש ז"ל באריכות:

בא"ד ויש לדחות כו' א"כ נפקא לן מוהיה ביום הנחילו כו' עכ"ל. לכאורה לפי' ר"ת צריך להאי ילפותא דאל"כ כיון דאין יכול למכור מטעמא דאין בו ממש למכור א"כ מנא לן דיכול ליתנו במתנת ש"מ דנהי דמתנת ש"מ מדאורייתא לרב נחמן היינו לענין דמהני בדיבור בעלמא כמו בשאר קנינים גמורים במכר ומתנת ברי משא"כ בשטרות אי לא מיקנו מדאורייתא במכר ומתנת ברי מנ"ל דמהני בש"מ אע"כ משום דמתנת ש"מ ילפינן מוהי' ביום הנחילו וא"כ הוי כיורש גמור שיורש החובות של אביו אף ע"ג דאין גופן ממון כדאיתא פ' יש נוחלין הואיל ויורש יורשה אלא דר"ת לא נחית להאי סברא דהוי כיורש ממש לענין דאין היורש יכול למחול כן נ"ל ודו"ק:

דף פו.

בתוספות בד"ה תיזיל ותמחול כו' קשה לרבינו יצחק כו' ולר"י נראה מתוך כך כו'. ומיהו לא נתיישב לרשב"א וכ"כ רוב הפוסקים וא"כ הדרא קושיית התוספות לדוכתיה ועיין בל' הרא"ש ז"ל שכתב דאיירי שמת גם האב והבת יורשת כו'. ע"ש באריכות. ולפ"ז מצינן למימר שהבת פטורה לגמרי שאינה מתכוונת להזיק ללוקח במחילה זו וכ"כ בבעל התרומות שער נ"א חלק ו' ואף שהש"ך בח"מ סי' ס"ו ס"ק פ"ב השיג על זה וכתב דכיון דחייב מדינא דגרמי אין לחלק בין נתכוון להזיק או לא כדאיתא בש"ס ופוסקים מ"מ נלע"ד דלא דמי דודאי לענין נזיקין לא שני לן בכך דאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד משא"כ הכא לא מיקרי הבת מזיק כלל דכיון שנשאר השיעבוד אצלה כדין היא מוחלת לגבי דנפשה ואין לה שום ענין כלל עם הלוקח שלקח מאמה כיון שהיא אינה יורשת כלום מאמה אלא מאביה והשתא א"ש נמי מה שהשיב לה רב נחמן עצה על כך מכלל דאפי' לכתחילה רשאה לעשות כן כדפירישית. ועוד נ"ל כיון דמתחלה לא לקח אלא טובת הנאה של ספק אם כן סבר וקבל והכניס עצמו ג"כ לזה הספק שאם לא יגבה בחיי הבעל יפסיד מקחו דודאי תמחול הבת לגבי דנפשה ולא דמי לשאר לוקח שט"ח שלא הכניס עצמו לזה הספק דלא שכיח שימחול המוכר החוב ולמשוי נפשיה רשע לגבי הלוקח כן נ"ל נכון לפי פירושו של הרא"ש ז"ל ודו"ק. ועוד נ"ל דאפי' אי איירי בחיי האב נמי איכא למימר דאיירי שאין לו קרקעות אלא מטלטלין וקי"ל דלא משתעבדי לכתובה לדינא דגרמי וכבר כתבתי די"ל דהיינו לענין שאין הב"ד נזקקין אבל ודאי מצוה מיהא איכא כמו שיבואר עוד בסמוך וא"כ שפיר השיאה רב נחמן עצה שתמחול לגבי האב ואפי' משום מצוה נמי לא בעי למיתב לה כיון שמחלה והיא לא תתחייב לשלם משום דינא דגרמי דמזיק שעבודו של חבירו כיון דבלא"ה מדינא אין הב"ד נזקקין לפרוע ממטלטלים כן נ"ל נכון ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות ד"ה תיזיל ותמחול קשה לר"י דמאי הרויחה דהא צריכה לשלם לבעל השטר מדינא דגרמי כו' וכתבתי בפנים דאפשר דהבת פטורה לגמרי דלא שייך הכא דינא דגרמי כיון דלהנאת עצמה מתכוונת וכ"כ בעה"ת בשם הראב"ד ז"ל וכמה פוסקים אלא שהש"ך בח"מ סי' ס"ו ס"ק פ"ב השיג ע"ז וכתבתי ליישב בכמה דרכים:

בגמרא אמר אמימר משמיה דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח כו' ואי ליכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לבעל חוב יהבינן כו' ופירש"י שאין בה אלא כדי לאחד מהן כו'. ומשמע דהאשה מפסדת לגמרי כמ"ש הרי"ף והרא"ש ז"ל באריכות דברים וכדמשמע נמי מפשט לשון התוספות דשמעתין ולפ"ז צ"ל דהא דנקיט למילתיה בארעא טפי מבמטלטלים וזוזי היינו משום דלענין מטלטלים וזוזי בלא"ה פשיטא דיהבינן לב"ח ולא לכתובת אשה דהא קי"ל דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה מדינא דגרמי אפי' מיניה כמ"ש התוספות לעיל דף פ"א ע"ב ואף לפמ"ש דמצוה מיהא איכא וכמו שאבאר עוד בשמעתין אפ"ה פשיטא דלב"ח יהבינן דמשתעבדי ליה מדאורייתא וזוזי נמי כמטלטלים דמי כדאיתא לקמן פ' מי שהיה נשוי אנן מטלטלים שביק אבוך גבך. אלא דאכתי קשיא לי במאי דקאמר ואי ליכא אלא חדא ארעא דהו"ל למימר סתמא ואי ליכא אלא לחד וממילא ידעינן דהכל בכלל ל"ש קרקע ל"ש מטלטלי וזוזי ועוד קשה יותר במאי דקאמר ואי ליכא אלא חדא ארעא דמאי שנא חדא ארעא מתרי ותלת והכי הו"ל למימר ואי ליכא אלא ארעא ולא חזיא אלא לחד לכך היה נ"ל לפרש דהא דקאמר ואי ליכא אלא חדא ארעא היינו אע"ג שיש בה לפרוע החוב והכתובה אלא שאין בה כדי חלוקה ובהכי קאמר דיהבינן ליה לב"ח והוא יתן מותר הדמים לאשה אע"ג שהיא רוצה יותר בקרקע ואע"ג דלעיל קאמר איהו גופא דלבעל חוב יהבינן זוזי ולאשה קרקע היינו היכא דיהיב הלוה זוזי מדיליה דבהכי שייך שפיר האי כדיניה והאי כדיניה משא"כ היכא דלית ליה ללוה זוזי והב"ד נזקקין לקרקע יש לב"ח יפוי כח טפי בקרקע מהאי טעמא דמסיק דיותר מה שהאיש רוצה לישא כו' כך היה נראה בעיני נכון ובזה יתיישבו כמה קושיות ודקדוקים וכבר אפשר שרש"י ז"ל ג"כ נתכוון לזה לולי דמסתפינא לפרש בדבר חדש כיון דהרי"ף והרא"ש ז"ל כתבו להדיא דהאשה מפסדת לגמרי וכמבואר להדיא ג"כ מל' התוספות וכל הקדמונים. אמנם אנהרינהו לעיינין מן שמיא אחר שזכיתי ללמוד בחידושי הריטב"א שנדפס מקרוב וראיתי שמפרש ג"כ על הדרך שכתבתי אלא שקיצר ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדול בעזה"י ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אמר אמימר משמיה דר' חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח כו' ואי ליכא אלא חד ארעא לבע"ח יהבינן. משמע משיטת הפוסקים דהאשה מפסדת לגמרי וכתבתי דלולא פירושם היה נ"ל לפרש בע"א דהא דקאמר ואי ליכא אלא חד ארעא היינו בענין שיש לפרוע חוב הכתובה אלא שאין בו כדי חלוקה ובהא קאמר דיהבינן לבע"ח והוא יתן דמים להאשה מה שמגיע לה ואף שהקדמונים לא פירשו כן מ"מ מצאתי כדברי בחדושי הריטב"א שנדפס מחדש וכמו שכתבתי בפנים דאפשר לפרש כן בכוונת רש"י ז"ל:

בתוספות בד"ה לאשה לא יהבינן כו' וא"ת דאמרינן לעיל כו' ואפילו ר' בנימין לא קאמר אלא היכא שבע"ח הוא כושל אבל שניהם שוין מודה דיהבינן לכתובת אשה כו' עכ"ל. וכתבו כן למאי דמשמע להו לעיל בפירש"י דלכושל שבראייה היינו דיהבינן למאוחר ל"ש כתובת אשה ל"ש בע"ח וא"כ מסתמא היכא דשניהם שוין מודה דקי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן משא"כ לפירוש הרי"ף ז"ל לעיל דכושל שבראייה היינו לבע"ח וא"כ ודאי דבהא פליגי דמר סבר דבע"ח עדיף ומשום נעילת דלת ובדידה לא שייך דיותר מה שהאיש רוצה לישא כו' ור' בנימין סובר דכתובת אשה עדיף משום חינא אלא דאף לפרש"י ותוס' לעיל נ"ל ג"כ ליישב קושייתם למאי דפרישית במשנתינו דמ"ד דכושל דר' טרפון כתובת אשה היינו משום דס"ל לר' טרפון כר' מאיר דמטלטלי דידיה משתעבדי לכתובה וא"כ איכא למימר דבהא גופא קמיפלגי דר"ט אית ליה טעמא דחינא ומש"ה גביא ממטלטלים וכדאיתא להדיא בפ' הנזקין דר' מאיר אית ליה טעמא דחינא וסבר נמי דמש"ה כתובת אשה מיניה דידיה בבינונית ומש"ה סבר דכתובת אשה עדיפא מבעל חוב משא"כ אמימר קאי אליבא דהלכתא דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה וקי"ל נמי דכתובת אשה בזיבורית וא"כ שפיר קאמר דבע"ח עדיף מכתובה כן נ"ל נכון אלא דהתוס' לא נחתו להאי סברא דר' טרפון כר' מאיר כדמשמע מלשונם לעיל דף פ"ו גבי תרי חומרי וע"ש ודו"ק:

בא"ד ותירץ ר"ת כו' אבל לעיל דלאחר מיתה ליכא נעילת דלת כו'. ויש להקשות דהא מסקינן שילהי פ' גט פשוט דקי"ל כרב פפא דמלוה ע"פ גובה מהיורשים שלא תנעול דלת אלמא דלאחר מיתה נמי שייך נעילת דלת ואי משום דאמרינן בפ' הניזקין דלא מסיק אדעתיה כבר פירשתי שם דמשום הא דלאחר מיתה נשתנה דין הבע"ח מבינונית לזיבורית הוא דאמרי' דליכא נעילת דלת אבל היכא דמפסיד לגמרי כההיא דכושל אפילו לאחר מיתה איכא נעילת דלת כדמוכח פ' גט פשוט וע"ש בתוספות ותבין שיש ליישב דבריהם. מיהו בלא"ה אתי שפיר לפמ"ש בחידושי לפ' הניזקין דאפ"ה לאחר מיתה חיישינן טפי בכתובת אשה כיון דעיקר גוביינא לאחר מיתה דלא ניתן לגבות מחיים משא"כ בבע"ח ועי"ל דבהאי דינתנו לכושל לא שייך כ"כ נעילת דלת כיון דלא משכחת לה אלא היכא שהוא ביד אחר או בסימטא הוי מילתא דלא שכיח וליכא נעילת דלת בכך כן נ"ל אח"ז מצאתי בתשובת מהר"ם בר' ברוך סי' רכ"ה שכתב בשם ר"ת עצמו כתירוץ האחרון שכתבתי ותלי"ת שכיונתי לדעתו ודו"ק:

בא"ד ומורי הר"ר יחיאל השיב למורי הרב בשם ר"י דאפי' לאחר מיתה כו' עכ"ל. משמע דר"י לית ליה האי שינויא דר"ת אלא אפילו לאחר מיתה טעמא דנעילת דלת בבע"ח עדיף מטעמא דחינא וקשיא לי הא בערכין ר"פ שום הדיינים מסקינן דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים לבע"ח

אלא לכתובת אשה משום חינא אלמא דטעמא דנעילת דלת לאחר מיתה לא אלים כי טעמא דחינא והכי קי"ל כי האי סוגיא דערכין בהסכמת כל הפוסקים ואפשר דר"י סובר דהא דמסקינן בערכין דנזקקין לכתובת אשה משום חינא היינו בגרושה דוקא אבל באלמנה לא שייך טעמא דחינא אלא הוי טעמא משום מזונות כדקאמר מעיקרא וכן נראה מלשון הכסף משנה בפ' ב' מהל' מלוה בשם רשב"א ור"י ע"ש:

בא"ד ולעיל דיהבינן לכתובת אשה היינו משום כו' עדיפא כתובת אשה משום חינא עכ"ל. פירוש דאפילו אי שייך נעילת דלת אפילו לאחר מיתה היכא דמפסיד לגמרי כדפרישית וכן הוא לסברת ר"י אפ"ה בכה"ג ליכא נעילת דלת דהא לענין מטלטלים לא אסיק אדעתיה דבע"ח דמית לוה ויהיה לו מטלטלים מופקדים ביד אחר וכדפרישית נמי לעיל בסמוך משא"כ לאחר תקנת הגאונים דמטלטלים כמקרקעי משום דהאידנא עיקר אסמכתיה דב"ח וכתובה אמטלטלים אם כן חיישינן טפי לנעילת דלת דבע"ח כן נ"ל בכוונת ר"י ודו"ק:

בא"ד ואפילו קדם זמן הכתיבה לזמן השטר כו' כיון שלא תיקנו כו' והכי אמר בפ' מי שמת כו' עכ"ל. ועיין במהרש"א ז"ל אלא דאין פירושו מספיק דא"כ מאי איריא במטלטלים כיון שלא תקנו שיגבה מלקוחות הא אפי' במקרקע לענין דאקנה דקי"ל דמשתעבד אפילו לגבות מלקוחות ואפ"ה קי"ל דלוה ולוה וקנה דיחלוקו וא"כ הכי נמי בכתובה ובע"ח הוי להו לפרש דנותנין לבע"ח דהא עיקר מילתא דר"י היינו היכא דבעלמא יחלוקו הכא נותנין לב"ח. אלא דאיכא למימר דהתם טעמא אחריני הוא בלוה ולוה וקנה דבשעה שקנה תיכף אישתעבדו לתרוייהו משא"כ הכא רוצין לומר במטלטלים דאע"ג שקנה המטלטלים לאחר זמן הכתובה וקודם שלוה מבע"ח ואפ"ה בע"ח קודם כיון שלא תקנו שיגבה מטלטלים מלקוחות. וקדייק להא מילתא נמי מפ' מי שמת דלא קמיבעיא ליה אלא למ"ד דאקני משתעבד ולא קמיבעיא ליה נמי למ"ד דלא משתעבד בדאקני דהא מיניה דידיה לכ"ע משתעבד כדאיתא התם וה"ל למיבעיא בלוה ולוה וקנה אי קמא גובה או יחלוקו אע"כ דבכה"ג אפי' לוה וקנה וחזר ולוה נמי יחלוקו כיון דלא גבי בדאקני מלקוחות דהוי ליה כאילו זמנם שוה ואם כן הוא הדין נמי למטלטלים לאחר תקנת הגאונים כן נראה לי נכון לפי מה שהוגה בש"ס שנדפסו מחדש בפפ"ד ובודאי שחכם גדול הגיה כן וכדפרישית ודוק היטב נמצא דלפ"ז יצא לנו דין מחודש דלפר"י כיון דכל היכא שלא תקנו לגבות מלקוחות אין בהן דין קדימה אפילו מבני חורין דהו"ל כאילו דינן שוה א"כ במטלטלים אפי' היכא דכתב לו מטלטלי אגב קרקע מ"מ כיון דקי"ל דאפ"ה אינו גובה מלקוחות משום תקנת השוק כדאיתא בח"מ סי' ס' א"כ ה"ה דאין בהן דין קדימה המוקדם לגבי המאוחר אלא יחלוקו וה"ה בכתובת אשה לגבי הבע"ח דאפילו הכתובה מוקדמת אפ"ה נותנין לבע"ח ובאמת שהפוסקים כתבו להיפך וכ"ש דקשה מהכא על מה שכתב הב"י בח"מ סי' ק"ד בשם תשובה להרמב"ן ז"ל דאפי' במטלטלים גרידא נמי המוקדם קודם לגבות מהלוה בעצמו וכדאיתא בש"ע ריש סי ק"ד וא"כ כל זה דלא כפירוש ר"י. ועוד דבהגהת מיימוני מהל' אישות סי' כ"ג כתב מהר"ם ז"ל דרבינו תם נמי מודה בהא דינא דמטלטלים לאחר תקנת הגאונים ולית בה פלוגתא ואף שבס' נתיבות המשפט דף רפ"ו הקשה על דברי מהר"ם כבר יגעתי ומצאתי ליישב דבריו בעזה"י וא"כ צ"ע לדינא. אלא שבעיקר ראייתו של ר"י מההיא דפ' מי שמת לפי ההגהה החדשה שכתבתי מצאתי שהתוס' בפ' מי שמת כתבו להדיא בהאי איבעיא דלוה ולוה וקנה דה"ה דהוי מצי למיבעיא נמי למ"ד דאקני לא משתעבד וא"כ זה ג"כ שלא כדקדוקו של ר"י לפי פירוש ההג"ה ודוק היטב:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה לאשה לא יהבינן לה כו' ומורי הר"ר יחיאל השיב כו' דאפילו קדם זמן הכתובה לזמן השטר כיון שלא תקנו שתטרוף מן הלקוחות במטלטלים לא חייל שיעבוד כתובה עלייהו כלל והוי כאילו זמנן שוה כו'. וכתבתי דלפ"ז יש לי מקום עיון בהא דקי"ל דהיכא דכתב מטלטלי אגב מקרקעי נהי דלא מהני לגבי לקוחות משום תקנת השוק אפ"ה יש בהם דין קדימה לגבי בע"ח מוקדם לבע"ח מאוחר וכ"כ בש"ע ושאר פוסקים בלי שום חולק וצ"ע דהא לפר"י כל דלא גבי מלקוחות הוי כאילו זמנן שוה ויחלוקו וכמ"ש בפנים בשם מהר"ם שהובא בתשובת מיימוני שר"ת גופא מודה בהא לדינא וכן נראה בלשון התוספות כפי מה שהגיהו בש"ס החדשים דמסיימי וכן עמא דבר כר"י וא"כ התמי' קיימת אמאי יש דין קדימה במטלטלי אגב מקרקעי וכבר עלה בלבי לומר דלענין מטלטלי אג"ק ודאי יש לנו לומר דמהני דין קדימה לבע"ח דאל"כ למה כתב ליה אג"ק אלא דלפי ראייתו של ר"י מדלא קמיבעיא להו לענין דאקני קנה ומכר לא משתעבד משמע דאי לא משתעבד ליכא לספוקי כלל אי גבי ברישא תיקשי נמי דא"כ למה כתב ליה דאקני אע"כ דלפי שיטת ר"י אין לחלק בכך וכ"ש דקשה לשיטת הרמב"ן שהביא ב"י סי' ק"ד וכמ"ש בפנים נלע"ד כל זה צ"ע. ועיין מה שאכתוב בזה לקמן בפ' מי שהיה נשוי שהוכחתי מדברי ר"ת להיפך שסובר דבמטלטלין נמי יש דין קדימה ולכתחילה נותנין למוקדם ולפ"ז ע"כ דמה שהובא בתשובת מיימוני דר"ת מודה לר"י לאו לענין אם זמן הכתובה מוקדם איירי ואדרבא נראה שם מלשונו ומל' בעל נתיבות המשפט שמה שכתב בל' התוספות ואפי' קדם זמן הכתובה אינו מלשון ר"י בעל התוספות אלא הג"ה וגיליון אלא דמ"מ מל' הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות אישות שכתב על תקנת הגאונים שתקנו שיגבו ממטלטלין והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין ובלשון הזה כתבו רוב הקדמונים א"כ משמע לכאורה להדיא דלעולם אין דין קדימה במטלטלין כלל מיהו יש לחלק דבדכתבו ליה מטלטלי אג"ק כיון דמשתעבדו נכסים לאלתר מדינא ואי לא פרע ליה הרי הן כקנוין לו למפרע א"כ בדין הוא דשייך בהו נמי דין קדימה כיון דלא שייך תקנת השוק משא"כ במטלטלים לאחר תקנת הגאונים וכן בדאקני אי לא משתעבד דנהי דמיניה משתעבד היינו משעת גוביינא ואילך מש"ה כתב ר"י דלא שייך בהו דין קדימה דהו"ל כאילו זמנן שוה כיון דלא משתעבדו ליה אלא בשעת גוביינא:

בגמרא א"ל רב כהנא לר"פ לדידך דאמרת פריעת ב"ח מצוה אי אמר לא בעינא כו' ופירש"י דמילתא דר"פ בערכין פ' שום היתומים כו'. ולכאורה יש לדקדק דהתם לא איירי ר"פ אלא לפרש טעמא דרב נחמן במאי דקאמר מעיקרא לא הוי מזדקקינא מנכסי יתמי אבל לבתר הכי הא הדר ביה ר"נ גופא וקאמר כיון דשמענא להא דאמר הונא חברין משמיה דרב יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו אנא נמי מזדקקינא וא"כ תו ליכא למ"ד הכי כיון דר"נ גופא הדר ביה וא"כ טפי הו"ל לרש"י לאתויי אידך מימרא דרב פפא דקאמר שילהי פרק גט פשוט בההיא ערבא דפרע לב"ח מקמי דלודעינהו ליתמי ומסיק ר"פ דיתמי פטירי משום דפריעת ב"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו. ובאמת דבההיא סוגיא דפרק גט פשוט גופא קשיא מילתא דר"פ דהוי דלא כמאן כיון דר"נ גופא הדר ביה ובקושיא זו הרגיש ג"כ בעל ס' גדולי תרומה ריש שער י"ד ומכ"ש דקשה יותר מהנך מימרי דר"פ על שיטת הרי"ף וסייעתו דגרסי בשילהי פ' גט פשוט ובפ"ק דקידושין דר"פ גופא פסיק הלכתא דשעבודא דאורייתא וא"כ אמאי קאמר הכא דמצוה איכא ותו לא וכבר הרגישו בזה קדמאי ובתראי וכבר העירותי על זה ג"כ בפ"ק דקידושין ע"ש. והנלע"ד ליישב חדא מגו חדא משום דמל' רש"י דשמעתין נראה שרוצה לפרש דלרב פפא אפי' מיניה דידיה גופא קאמר הא מילתא דפריעת ב"ח מצוה והיינו דקא"ל ר"כ הכא לדידך אי אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה ואי בדיתמי איירי כדמשמע מלשון התוספות הו"ל למימר אי אמרי לא ניחא לן ומלבד שאר קושיות ודקדוקים שאבאר בשיטת התוס' וכיון דמשמע ליה לרש"י דלוה גופא קאמר דליכא אלא משום מצוה הוצרך להביא מסוגיא דפ' שום היתומים דאע"ג דהתם נמי ביתומים איירי אפ"ה מייתי שפיר דהא סוגיא דהתם איירי בשטר ובהניח אחריות נכסים דומיא דשום היתומים. וכולה סוגיא דהתם בקרקעות ובשטר איירי דומיא דכתובת אשה ושטר שיש בו ריבית ואפ"ה קאמר ר"נ דמעיקרא לא הוי מזדקק וקיהיב רב פפא טעמא משום דלאו בני מיעבד מצוה ואי ס"ד דמיניה דלוה גופא לא הוי טעמא משום מצוה אלא שגוף הנכסים הן של המלוה א"כ מאי קס"ד דלא למיגבי מיתומים הא בחיי אבוהון בחזקת המלוה הוי קיימי ומכ"ש דקשה טפי לפי שיטת רש"י בפ"ק דקידושין דהיכא דשיעבד בפירוש לכ"ע דאורייתא ומסתמא התם אפי' בשיעבוד בפירוש נמי איירי דהא קי"ל אחריות טעות סופר הוא. אע"כ דלרב פפא הוי סבר רב נחמן מעיקרא דאפי' מיניה דידיה נמי ליכא אלא משום דעיקר פריעת בעל חוב אינו אלא מצוה ועל זה שייך גם כן השיעבוד לקיים המצוה ומה"ט קיי"ל דנכסי דבר אינש אינון ערבין ביה וקיי"ל לא יתבע מן הערב תחלה והיינו כדפרישית דעיקר הערבות הוא אם לא יקיים המצוה ופריעת הערב גופא נמי משום מצוה איכא ומה"ט נמי קי"ל דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי בפ"ק דקידושין לענין קרבנות והיינו דאישתעבדי נכסים לקיים המצוה וא"כ ה"ה בבע"ח וכמו שפירש רשב"ם ז"ל בפרק גט פשוט דמ"ד שעבודא דאורייתא יליף מדכתיב יוציא אליך את העבוט והיינו נמי מצות עשה כמ"ש קדמונים המפרשים כאן לפרש מצוה דר' פפא עיין במרדכי. וא"כ מה"ט גופא הוי קס"ד דר' נחמן מעיקרא דאין גובין מיתומים קטנים בשום ענין אפילו בשטר שיש בו אחריות מפורש ובהניח קרקעות דהכל הוא משום מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה ואע"ג דגובין מלקוחות אע"ג דמצוה לאו עלייהו רמיא מ"מ הא שיעבד נכסיו לקיים המצוה אם יתבענו המלוה ולא יפרע ועוד דהלקוחות עשו שלא כדין ובאיסורא אתא לידייהו וסברו וקבלו שאם יגיע זמן הטריפה יתבטל המכירה כעין שכתבו התוספות כאן לענין גזלן משא"כ ביתומים קטנים קס"ד דכיון דמית ליה הלוה בטל איהו בטל מצותו ונהי דביתומים גדולים כיון שהניח אחריות נכסים עלייהו רמי' לקיים המצוה דכרעא דאבוהון נינהו משא"כ ביתומים קטנים. כל זה למאי דקס"ד דר"נ מעיקרא אבל לבתר דשמע דהונא חבריה קאמר משמיה דרב יתמי דאכלי לאו דידהו כו' אף על גב דרב אית ליה להדיא בפ' גט פשוט דשיעבודא לאו דאורייתא אע"כ כיון דסוף סוף תקנו חכמים דמלוה בשטר גבי מלקוחות וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון דשיעבוד זה הרי הוא כאילו המלוה מוחזק בהן ומש"ה גובה מיתומים קטנים דלאו דידהו מיקרי מש"ה הדר ביה ר' נחמן דהא כ"ש לדידיה דאית ליה שיעבודא דאורייתא כמ"ש בפ"ק דקידושין ובפ"ק דבבא קמא דף י"א א"כ כ"ש דיש לומר דגובה מיתומים קטנים בשטר בדאיכא אחריות נכסים היכא דליכא חשש צררי או בכתובת אשה משום חינא ומזונות כו'. ולפ"ז שפיר קאמר הכא בשמעתין רב כהנא לר"פ לדידך דקאמרת דרב נחמן מעיקרא הוי סבר דאפי' מיניה נמי ליכא אלא משום פריעת בע"ח מצוה ואי אמר לא ניחא לי מאי הא ע"כ דכופין כמ"ש התוספות ואמאי קרית לה מצוה דלא ליגבי מיתומים ומהדר ליה ר"פ שפיר דודאי לדידיה כופין לקיים מצות עשה ואהאי כפיה משעבד נכסים משא"כ ביתומים קטנים. נמצא דכל השקלא וטריא דהכא דאיירי מיניה לא מצי איירי אלא מסוגיא דערכין פ' שום היתומים כפרש"י כיון דהתם בקרקעות איירי ובשטר א"כ ממילא מוכח דמיניה דידיה נמי ליכא אלא מצוה. משא"כ מההיא דפ' גט פשוט לא מצי לאתויי דהתם ר' פפא אית ליה הא מילתא דפריעת בע"ח מצוה אף לבתר דהדר ביה ר"נ והיינו משום דבפ' גט פשוט לא איירי אלא ממלוה ע"פ לגבי הערב כמו שפירש רשב"ם ז"ל וא"כ איכא למימר דדוקא מיתומים קאמר ר"פ דלא הוי אלא משום מצוה כיון דלא אישתעבדו נכסים מחיי אביהם אבל מיניה דידיה וה"ה בשטר אפילו לגבי יתומים לא שייך הא מילתא דמצוה וכמו שפירש רשב"ם ז"ל להדיא שם דבשטר ר"פ נמי מודה ובזה נתיישב מה שהקשו שם התוספות על פי' רשב"ם כן נ"ל נכון ליישב הסוגיא לפרש"י ורשב"ם אף לשיטת הסוברים דר"פ ס"ל שעבודא דאורייתא וכ"ש דא"ש טפי לשיטת הסוברים דר"פ ס"ל שעבודא לאו דאורייתא ומתוך מה שכתבתי יתיישבו כמה קושיות שהקשה הש"ך ריש סי' ל"ט ודוק היטב. ובסמוך בלשון התוספות אפרש עוד כוונת רש"י ז"ל בדרך אחר:

ברש"י בד"ה לדידך דאמרת כו' מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין צדק שיהא הן שלך צדק כו' עכ"ל. וכ"כ הר"ן ז"ל אבל כל המפרשים הקדמונים ה"ה הרמב"ן ז"ל בחדושיו לגיטין ס"פ גט פשוט ובחדושי הרא"ה והריטב"א ז"ל בשמעתין הקשו עליה דההוא קרא מוקמינן ליה בפ' הזהב דף מ"ט שלא ידבר א' בפה וא' בלב ומש"ה מפרשין דמצות עשה היא דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט כו' ובאמת דלכאורה תימא גדולה על רש"י ז"ל אמאי לא מייתי מהאי קרא דמייתי ליה הש"ס להדיא בס"פ גט פשוט ופי' רשב"ם שם דמה"ט איכא למ"ד שיעבודא דאורייתא. והנלע"ד ליישב שיטת רש"י ז"ל דמה"ט גופא לא משמע ליה לפרש כן והיינו לפי מה שכתבתי בכוונת הרשב"ם ז"ל דיליף שיעבודא דאורייתא מדכתיב יוציא אליך העבוט בה"א הידיעה משמע דנכסיו משועבדין בשעת הלואה ומש"ה קרי ליה העבוט ובזה נתיישב' שם קושיית התוס' כמ"ש באריכות בקונטרס. וא"כ אם נאמר דרב פפא כיון דקאמר דליכא אלא מצוה ס"ל שיעבודא דאורייתא כמ"ש בסמוך דכמה מרבוותא סברי הכי א"כ ע"כ דר"פ לא משמע ליה מידי האי קרא לענין פריעת ב"ח דא"כ הוי מוכח דשיעבודא דאורייתא אע"כ דר"פ מוקי לה להאי קרא למשכנו בשעת הלוואתו והיינו דבשעת הלוואה עשה לו אפותיקי על מטלטלים שלו אם לא יפרענו ומש"ה קאמר קרא דיוציא העבוט בה"א הידיעה דבכה"ג לכ"ע הב"ח קנה המשכון בשעת הלואה כדאיתא פ' כל שעה דף ל"א וא"כ אפי' הב"ד נזקקין להוציא ממנו ונהי דרשב"ם ז"ל כתב שם דמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא מוקי להאי קרא במשכון שלא בשעת הלוואתו מ"מ כבר הקשו שם ע"ז בתוספות ע"ש ולמאי דפרישית א"ש טפי ולולי דמסתפינא היה נ"ל להגיה בדברי הרשב"ם ז"ל ג"כ וקרא למשכנו בשעת הלואתו וכדפרישית וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש רש"י בפ"ק דקדושין ד' י"ד דכל ששיעבד בפירוש לכ"ע שיעבודא דאורייתא וא"כ מוקי קרא בהכי ועמ"ש שם נקטינן מיהא דאף לפירוש הרשב"ם ז"ל וכל המפרשים ע"כ מ"ד שיעבודא לאו דאורייתא לא איירי האי קרא לענין פריעת ב"ח אלא דאפי' אם נאמר דר"פ ס"ל שיעבודא דאורייתא כמ"ש בסמוך בשם הרי"ף ז"ל וסייעתו וכתבתי שכן

נראה מל' רש"י בפ"ק דקדושין מ"מ כיון דבשמעתין קאמר ר' כהנא לר' פפא לדידך אי אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי ואי ס"ד דמצוה היינו מקרא דוהאיש אשר אתה נושה מאי מספקא ליה ומאי איצטריך נמי ר"פ לאתויי דכופין כמו בשאר מצות עשה ותיפוק ליה דהכא כתיב בהדיא דכופין והב"ד נזקקין דהא מהאי קרא דוהאיש אשר אתה נושה ילפינן בהדיא בפ' המקבל דף קי"ג אין לי אלא הוא שליח ב"ד מנין ת"ל והאיש אע"כ דר"פ לא משמע ליה האי קרא לענין פריעת ב"ח אלא לענין משכון או אפותיקי כדפרישית לכך הוצרך רש"י לאתויי קרא אחרינא מהין צדק ומהשתא אי אית ליה לר"פ שיעבודא דאורייתא היינו לבתר דפשיט הכא דכופין אותו לקיים המצוה אף בגופו כ"ש דנכסיו משתעבדי לכך והיינו כדפרישית בסמוך ומאי דקשיא להו לרבוותא קדמאי מההיא דפ' הזהב אני בעצמי לא זכיתי להבין דבריהם ולכאורה גברי רברבי חזינא תיובתא לא קחזינא דהתם אביי הוא דמוקי לה הכי אליבא דרב דאמר דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה אבל למאי דקי"ל כר' יוחנן מוקמינן לקרא כפשטא וכדאיתא שם בברייתא דלר' יוחנן אפילו דברים בעלמא יליף מהאי קרא היכא דסמכא דעתא דמקבל מתנה כ"ש בהלוואה דודאי סמכא דעתא ואף שהרא"ש ז"ל שם בפ' הזהב בשיטת הרי"ף ז"ל דר' יוחנן נמי מוקי להאי קרא כדאביי מ"מ אין בזה קושיא על פירש"י ועוד דלהרי"ף ז"ל גופא כיון דכולהו מודו לדאביי שלא ידבר אפילו א' בפה וא' בלב מכ"ש דילפינן מהאי קרא היכא שגמר בפה ובלב שיש לו לקיים דבריו ודוקא לענין מתנה היכא שחזר בו הנותן מדברים בעלמא מחמת שינוי הזמן והשער כמ"ש שם רש"י ז"ל בד"ה שלא ידבר א' בפה כו' הוא דאיכא למימר דלא קאי עלה האי עשה דהן צדק לאביי משא"כ לענין פריעת ב"ח פשיטא דהוי בכלל הן צדק משלא ידבר א' בפה דקרא סתמא כתיב וכן נ"ל נכון וברור בעזה"י בשיטת רש"י ודוק היטב. ועוד נ"ל דלא מייתי רש"י האי קרא דוהאיש אשר אתה נושה דמהאי קרא לא ידעינן אלא בבע"ח ממש שלוה ממנו מעות כדכתיב כי תשה ברעך אבל היכא שלא לוה ממנו כגון כתובה או במי שמחייב עצמו בדבר שלא היה חייב לא ידעינן מהאי קרא והא ודאי דר"פ בהנך נמי מודה דחייב ומש"ה מייתי רש"י קרא דהן צדק דמהאי ילפינן כולהו וגם זה נכון. ועוד נ"ל דמהאי קרא דוהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט לא ידעינן אלא שיש לו לפרוע מאותן הנכסים ומטלטלים שהיה לו בשעת הלואה כדכתיב יוציא אליך העבוט בה"א הידיעה דמשמע דנשתעבדו בשעת הלואה דאדעתא דהנך הלוהו משא"כ מקרא דהן צדק ילפינן דאפילו הפסיד והעני ואח"כ נתעשר אפ"ה איכא מצות עשה דהן צדק כן נ"ל ועוד אפרש בסמוך בל' התוספות דרך אחר ודו"ק:

תוס' בד"ה אמר לא ניחא לי וכו' וי"מ דאתולה מעותיו בעכו"ם קאי כו' עד סוף הדיבור. ועיין במהרש"א שכתב דלפי' התוספות יתומים גדולים צריכין לפרוע במעות וכתב ג"כ דלפ"ז עובדא דקטינא דאביי דמשמע דליכא אלא מצוה אתיא דלא כרב הונא בריה דר"י אלא כר"פ וכן הוא בפסקי התוס' ומלבד שזה דוחק גדול עוד יש לתמוה טובא דא"כ במטלטלים נמי כיון דאיכא מצוה נימא נמי דלר' הונא בריה דר"י דהלכתא כוותיה מטלטלים דידהו משתעבדי ואנן פשיטא לן בכולי תלמודא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ונהי דקצת גאונים מוקי להא דלא משתעבדי ביתומים קטנים כמו שאבאר בסמוך מ"מ התוספות כאן לא נחתו להכי כמו שאבאר בדיבור הסמוך ואין לחלק נמי בין מעות למטלטלי דהא לקמן פ' מי שהיה נשוי דף צ"א אמרינן להדיא בזקפן עליו במלוה אנן מטלטלין שביק אבון גבך ואף אם נפרש בדוחק לחלק מ"מ מנ"ל למהרש"א ז"ל דעובדא דקטיני דאביי הניח להם אביהן מעות דלכאורה משמע שפרעו מעות משלהן עבור מטלטלין שירשו מאביהם לכך נלע"ד דהתוס' כאן לא איירי לענין חיוב היתומים במעות אלא במיניה דידיה איירי והכי קאמרי בשלמא לר' הונא בריה דר"י דכל מאי דאיכא מדינא לענין פריעת ב"ח רמיא שיעבודא לענין שהב"ד נזקקין ומוציאין בע"כ דמה"ט נזקקין אף ליתומים קטנים א"כ מש"ה נמי מיניה דידיה כיון שעיקר דינו בוודאי לשלם במעות שע"מ כן הלוהו מש"ה אשתעבד להכי ומש"ה היו כופין אותו הב"ד לשלם דוקא במעות היכא שיש לו משא"כ לר"פ דס"ד השתא דליכא אלא מצוה לחוד והיכא דאיכא מצוה אין כופין דמש"ה אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אפילו בקרקע א"כ ה"נ אפילו מיניה דידיה אמאי כפינן ליה ליתן מעות ואפי' שתלה מעותיו בעכו"ם ועשה שלא כהוגן וכמצותו אפ"ה לא יהא סופו חמור מתחילתו דאע"ג דלא עביד מצוה אין כופין אותו כן נ"ל בכוונת התוספות ובאמת שיש מקום לדברי מהרש"א ז"ל ע"פ פיסקי התוספות אמנם לענ"ד א"א להעמידן והנלענ"ד כתבתי ודו"ק:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה אמר לא ניחא ליה כו' וי"מ דאתולה מעותיו בעובד כוכבים קאי וכתבו פסקי התוספות דיתומים גדולים צריכין לפרוע במעות וכן מפרש מהרש"א ז"ל דברי התוספות וכתבתי בפנים שאין פירוש זה מוכרח לכן לא נזכר דין זה בפוסקים אדרבה משמע להיפך דאפי' הניח אביהם מעות ומטלטלים או קרקעות אין צריכין לשלם במעות ובלא"ה בפסקי תוספות כתבו בצידו דצריך עיון גדול:

בד"ה פריעת ב"ח מצוה בדאיכא אחריות נכסים איירי דעלה איתמר כו' לכאורה משמע דהתוספות מפרשי לסוגיא דהכא נמי ביתומים גדולים אלא דא"א לומר כן דא"כ מאי פשיט ליה ר"פ מברייתא דכופין במצות עשה ובמאי קא איירי אי במטלטלין דיתומים הא מסקו התוספות (בדף פ"ו ע"א) דאין כופין משום דהוה מצות עשה שמתן שכרה בצידה ואי במקרקעי נהי דכופין מ"מ לאו מטעם מצות עשה כופין את היתומים דהו"ל נמי מתן שכרה בצידה אלא הא דכופין במקרקעי דיתמי היינו משום דס"ל לר"פ שיעבודא דאורייתא כדקאמר בפ"ק דקידושין או משום נעילת דלת דקאמר בפ' גט פשוט כדפרישית לעיל בסמוך וכמ"ש מהרש"א ז"ל בדיבור הקודם אע"כ דהתוס' מפרשי נמי ההיא דשמעתין לענין מיניה דידיה אלא שבאו לפרש הא דקא"ל ר' כהנא לדידך דאמרת ומפרשי לעיקר מילתא דר"פ בערכין דאיירי מיתמי ומינה ר' כהנא דייק לענין מיניה כן נ"ל בכוונת התוס' אבל המרדכי בשמעתין כתב בשם ר"ח והרא"ש ור"י בר קלונימוס ז"ל דקשיא להו דאי מיניה דידיה פשיטא דכופין שלא לגזול את חבירו כדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט ומש"ה מפרשי' דשמעתין לענין יתומים גדולים ולמאי דפשיט ר"פ דבמצות עשה מכין עד שתצא נפשו א"כ במטלטלים נמי כופין יתומים גדולים מה"ט גופא דמצוה על היתומים היינו בין מקרקעי בין במטלטלי ולא נחתו לסברת התוס' דהוי מ"ע שמתן שכרה בצידה ולא שני להו נמי בין מצוה דאורייתא לדרבנן כדמחלק רש"י ז"ל ומש"ה כתבו דכל היכא דאמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי וכולה סוגיא דכושל דלעיל דאמרינן דתפיסת מטלטלים לאחר מיתה לא מהני ועובדא דקטיני דאביי בפ' מי שהיה נשוי הכל איירי ביתומים קטנים ע"ש ואף שאיני כדאי לעמוד במקום גדולים מ"מ שותא דמרן לא ידענא ובמאי דסיים נפתח דהיאך אפשר לאוקמא עובדא דקטיני דאביי ביתומים קטנים דא"כ האיך קאמר להו אביי הנך זוזי קמאי מצוה עבדיתו הא יתומים קטנים לאו בני מצוה נינהו אי משום שכבר נתנו הם לא על דעת כן נתנו ומעשה קטן לאו כלום הוא מלבד מה שכבר הקשיתי לשאול לעיל במשנתינו דינתנו לכושל דאי ביתומים קטנים מ"ט דר' טרפון הא לכ"ע אין נזקקין ליתומים קטנים כדאיתא בערכין ועיין במה שכתב הב"י בח"מ ריש סי' ק"ז ונראה דאשתמיטא ליה ולהר"ן ז"ל מה שכתב המרדכי בשם רבינו חננאל ז"ל ועיין עוד שם ג"כ במה שכתב שם בשם תשובת הרשב"א ז"ל שכתב ג"כ דזימנין דכופין יתומים גדולים במטלטלין בכמה דוכתי ומייתי ראיה מסוגיא דנפל הבית בפ' מי שמת דמטעם מצוה על היתומים כופין ולולי שיצא הדבר מפה הקדוש הרשב"א ז"ל היה נ"ל להיפך דמשם ראיה דאין כופין והיינו דמקשה התם הש"ס אי הכי מלוה ע"פ היא ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מע"פ אינו גובה מן היורשים והסוגיא לכאורה תמוה ולדידי כך הפי' אי הכי דאינו אלא מטעם מצוה א"כ הו"ל כמלוה ע"פ שהוא ג"כ מצוה על היתומים מפני כבוד אביהם דמאי שנא מע"פ ממלוה בשטר ואפ"ה קאמרי רב ושמואל דאין גובין וע"כ היינו דמשום טעמא דמצוה אין כופין היתומים אי משום דהוי מ"ע שמתן שכרה בצידה כפי' התוס' כאן או משום דאין כופין במצוה דרבנן כשיטת רש"י ז"ל וכמו שאבאר בסמוך וע"ש בתוס' בפ' מי שמת ובחדושי הרמב"ן ז"ל שם ותמצא שנתכוונו ג"כ למה שכתבתי אף שהרמב"ן ז"ל שם מפרש בענין אחר ואין להאריך יותר ודוק היטב:

בא"ד ובקונטרס לקמן גבי קטינא דארעא מפרש דבמצוה דרבנן לא כייפינן להו ואין נראה דאשכחן דכופין כגון במצוה לקיים דברי המת דאמרינן בפ' השולח כו' עכ"ל. וכבר הארכתי בזה בפ"ק דגיטין ליישב שיטת רש"י דבמצוה לקיים דברי המת נמי אין כופין דההיא דהשולח שאני דאין צורך לכפותן כיון שהעבד מוחזק בעצמו ע"ש באריכות ותמצית הדברים דודאי לרש"י נמי אין לחלק בין מצוה דאורייתא לדרבנן. וממקומו הוא מוכרע דהא אפילו למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אפ"ה הא פשיטא דכופין וכדמשמע בשמעתין גופא לשיטת הסוברים דר"פ ס"ל שיעבודא דרבנן אלא דבלא"ה פשיטא בכולה תלמודא דגובין ממקרקעי דיתמי אפילו אי אמרי לא ניחא לן. אלא דוקא היכא שאמרו חכמים בלשון מצוה כגון מצוה על היתומים לפרוע במטלטלים ומצוה לקיים דברי המת דהאי לישנא יתירא דמצוה משמע דלא תקנו אלא למצוה בעלמא כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל. ולכאורה יש להביא ראיה לשיטת רש"י ז"ל מסוגיא דירושלמי בשמעתין דבהא דקאמר ר"ע במשנתינו אין מרחמים בדין מפרש הירושלמי הגע עצמך שפטורין משבועה זו תורה וזו אינה תורה וכבר כתבתי במשנתינו בכמה דרכים אבל לשיטת רש"י ז"ל נראה יותר לפרש כן דברי הירושלמי דירושה היא מדאורייתא משא"כ לגבות ממטלטלי דיתמי אינה מצוה מן התורה אלא מצוה דרבנן וכיון דבמצוה דרבנן אין כופין מש"ה קאמר ר"ע דינתנו ליורשים וכדפרישית במשנתינו ע"ש ודוק היטב כי נכון הוא לענ"ד:

קונטרס אחרון בד"ה פריעת ב"ח מצוה שהקשו התוספות על פירש"י ז"ל דמפרש דבמצות דרבנן אין כופין. וכתבתי ליישב דעיקר כוונת רש"י ז"ל דמסיק לה הגמרא בלשון מצוה וכן לענין מצוה לקיים דברי המת וכתבתי כן בכוונת רש"י ז"ל פ"ק דגיטין ע"ש:

דף פו:

גמרא בעא מיניה רמי ב"ח מרב חסדא ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום כו'. וכתבו התוס' בסמוך דאיירי בדא"ל מעכשיו ועמ"ש הר"ן ז"ל בזה בשם הראב"ד וכ"כ הריטב"א ז"ל בחדושיו בשמו ובשם התוס' בשם גדולי המפרשים וכן בחדושי הרא"ה ז"ל דשפיר איירי בדלא א"ל מעכשיו ע"ש באריכות ובסוף דברי הר"ן ז"ל העלה בתימה על הרמב"ם ז"ל דבהא דמשך פרה כתב דאיירי במעכשיו ולענין גט לא הצריך מעכשיו ולענ"ד אף שאיני כדאי מ"מ לכאורה דברי הרמב"ם ז"ל מוכרחים דלשיטת התוס' וסייעתייהו דבגט נמי בעינן מעכשיו ומשום דאל"כ אפילו מונח ברשותה לאחר ל' אפ"ה אינה מגורשת דהו"ל כאומר טלי גיטך מע"ג קרקע דאינה מגורשת וקשיא לי היאך אפשר לומר כן הא בסוף מי שאחזו מסקינן דאמר אביי הכל מודים היכא דאמר לכשתצא חמה מנרתיקה לכי נפקא קאמר ואי מיית בליליא לא הוי גיטא וע"כ בדלא אמר מעכשיו איירי דאי בדאמר מעכשיו הו"ל מעכשיו ולכשתצא דקי"ל גט ואינו גט אע"כ בדלא אמר מעכשיו איירי וכ"כ כל הפוסקים ואפ"ה דוקא אי מיית בליליא לא הוי גט הא לא מיית הוי גט ואמאי תיפוק ליה דהו"ל טלי גיטך מע"ג קרקע וכן בהא דה"ז גיטך ע"מ שתתן מאתים זוז דפליגי ר' הונא ור' יהודא דר"ה אמר והוא יתן משום דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ור' יהודה אמר לכשתתן דלית ליה האי סברא דכאומר מעכשיו דמי וא"כ לכשתתן נמי אמאי מגורשת ולא אמרינן דהוי כטלי גיטך מע"ג קרקע אע"כ דבגט לא שייך לומר כן משום דמעיקרא בתורת גט אתא לידה ולא דמי לטלי גיטך מע"ג קרקע וא"כ יפה כתב הרמב"ם ז"ל דבגט לא בעינן מעכשיו ובלבד שיהא ברשותה בסוף ל' משא"כ במשוך פרה ודאי בעינן מעכשיו דאל"כ לאחר שלשים נמי לא קנה משום דכלתה ליה משיכה הראשונה כמ"ש התוספות לעיל ס"פ האשה דף פ"ב ושיטת התוספות וסייעתייהו ולענ"ד צ"ע ואפשר דיש לחלק בין האי דלכשתצא או לכשתתן ובין האי דלאחר שלשים כיון שתלה הדבר בזמן הו"ל כטלי גיטך כן נ"ל ודו"ק ועיין עוד מ"ש בלשון התוספות בסמוך:

קונטרס אחרון גמרא בעא מיניה רמי ב"ח מרב חסדא ה"ז גיטך ולא תתגרשי עד לאחר שלשים כו'. וכתבתי ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל דלענין גט לא הצריך מעכשיו ובמשוך פרה כתב דבעינן מעכשיו עיין בפנים דלענ"ד שיטת התוספות צ"ע:

תוספות בד"ה אינה מגורשת כו' הרבה יש לתמוה כו' מיהו לאיכא דאמרי מדמה צידי רה"ר לסימטא עכ"ל. נ"ל דהכי פירושו דלהא מילתא מדמה צידי רה"ר לסימטא ודייק לה מדיוקא דרישא דדוקא נקיט רב רה"ר לאפוקי צידי ר"ה דהא קי"ל דלענין שבת צידי רה"ר לאו כרה"ר דמי והא דקאמר אבל סימטא לאו רב גופא קאמר לה אלא סתמא דתלמודא מסיק לה לאפוקי מדר' יוחנן דאמר אפי' סימטא. ועוד דלישנא בעלמא נקיט דדוקא בר"ה שאינו מקום קנין כדאיתא פ' הספינה אבל סימטא שהוא מקום קנין לא וממילא דה"ה לצידי רה"ר שהוא ג"כ מקום קנין אלא דבכל דוכתא נקיט סימטא שהוא מקום המיוחד לסוחרים ורוב קנינים נעשין שם כפרש"י לעיל במילתא דרב ושמואל וק"ל. ומה שהקשה מהרש"א ז"ל בהא דמסקינן לאיכא דאמרי דמגורשת מדרב נחמן ואדרבה אית לן למימר דאינה מגורשת מדר' יוחנן ור"ל ומסיק דתלמודא לא ס"ל כר"י ור"ל אלא כרב ושמואל וזה דוחק דהא בכל דוכתי קי"ל כר' יוחנן לגבי רב ושמואל ובר מן דין דברי מהרש"א ז"ל תמוהין בעיני דהאיך אפשר לומר דאינה מגורשת מדר' יוחנן ור"ל דאמרי תפיסה מהני אף בסימטא וה"ה לצידי רה"ר ואגם דהא ר' יוחנן גופא קאמר גבי משוך פרה

דקנה אפילו עומדת באגם וצידי רה"ר כאגם דמי וא"כ לפ"ז אם נאמר דקשה דר' יוחנן דידיה אדידיה היינו הא דמקשו התוס' בסמוך בד"ה אדרבה והניחו בקושיא ומה שיש לתרץ בקושיית התוספות יתורץ ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל כמו שאפרש בסמוך:

בד"ה וצידי רה"ר כו' תימא דבריש אלו נערות אמר דלענין מיקני קנה בצידי רה"ר עכ"ל. ומורי זקיני זצ"ל בספר מגיני שלמה תמה על קושיית התוספות דהא בפ' אלו נערות לא קאמר הכי אלא לחד שינוייא וא"כ לישנא קמא דהכא סבר כי אינך שינויי דר' אשי דהתם ע"ש ולענ"ד נראה דאפ"ה מקשו התוספות שפיר דרב אשי התם דמוקי לה באוקימתא אחריני היינו לאוקמי אפילו כרבנן דסברי דלענין שבת צידי רה"ר לאו כרה"ר דמי אבל בעיקר הסברא כיון דלשינויא קמא דהתם קאמר דאע"ג דלר' אליעזר צידי רה"ר כרה"ר דמי אפ"ה לענין מיקני לאו כרה"ר דמי א"כ כ"ש למאי דקי"ל כרבנן דר"א דלענין שבת לאו כרה"ר דמי כ"ש דאית לן למימר דלענין מיקני לאו כרה"ר דמי וכן נראה מלשון הרא"ש ז"ל בשמעתין. אמנם בענין אחר נ"ל ליישב קושיית התוספות דלישנא קמא סבר כרבינא דהתם דאפילו ברה"ר גופה קנה והיינו כמ"ש התוספות שם בשם ר"י דהיינו לענין להתחייב באונסין ע"ש ואף לפירוש ריצב"א שם בפ' אלו נערות דרבינא פליג וסבר דברה"ר נמי משיכה קונה נמי אתי שפיר דמצינן למימר דכיון דלרמי ב"ח דקמיבעיא ליה בצידי רה"ר אלמא דברה"ר פשיטא ליה כמ"ש התוספות לעיל וא"כ ע"כ מוקי לההיא דאלו נערות בצידי רה"ר ולענין אונסין דוקא וא"כ קפשיט שפיר מדיוקא דרב דקאמר אבל בסימטא לא אלמא דצידי רה"ר לא קנה כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה אדרבא מגורשת מדר"נ וקשה לרשב"א דלעיל כו' והיכי אמר ר' יוחנן לעיל דתפיסה מהני בסימטא כו' עכ"ל. לענ"ד נראה דמדר' יוחנן לא קשה מידי דלא שייך לדמות הא מילתא דתפיסה להנך דהכא משום דר' יוחנן סבר דכל מקום שאינו ברשות היורשים ממש שייך בהו תפיסה לבע"ח כיון דבחיי אבוהון משתעבדי להו וא"כ סימטא לא מהני לגבי יורשים טפי מבע"ח וכתובת אשה אבל מדרב דייק שפיר כיון דאמר דברה"ר מהני תפיסה אבל סימטא לא ולא קאמר אבל בצידי רה"ר לא ע"כ היינו טעמא משום דסימטא הוי מקום קנין ולא צידי רה"ר כן נ"ל ועיין בספר מגיני שלמה למורי זקיני זצ"ל ודו"ק:

משנה המושיב את אשתו חנוונית או שמינה אפטרופיא ה"ז משביעה כל זמן שירצה. וכתב הר"ן ז"ל דהא דנקיט הא מילתא באשתו אע"ג דבכל אדם שממנה אפוטרופס בתוך ביתו שייכא הך שבועה אפ"ה איצטריך לאשמעינן באשתו לרבותא דלא תימא כיון שתשבע בסוף על גביית כתובתה לא מצי לאשבועה השתא כסברא דרבי שמעון לקמן קמל"ן דלא כר"ש ובספר נתיבות המשפט דף ק"ע תמה על הר"ן ז"ל ומסיק דטפי הו"ל למימר דהוי רבותא באשה דלא חיישינן לשלום בית ואפשר דהר"ן ז"ל הוצרך לפרש טעמא דמתני' אף לדברי בעל האיבעיא דבסמוך דלא מסיק אדעתא האי טעמא דשלום בית כמו שפירש רש"י וכ"כ הר"ן ז"ל בעצמו בסמוך ועוד נראה דלא שייך טעמא דשלום בית כלל בחנוונית ואפטרופסת אלא בפילכה ועיסתה דוקא אלא דאכתי יש לתמוה בדברי הר"ן ז"ל דמאי סברא היא זו לומר דימתין מלהשביעה עד שתשבע על כתובתה דמאן יימר שתבא לידי גביית כתובתה דלמא היא מייתא ברישא ומאי שנא משאר אפטרופסת שתקנו שבועת המשנה וכן יש לדקדק במילתא דר"ש גופא ויבואר לקמן אי"ה ואם נאמר דבאשה איכא טעמא דשלום בית א"כ הדרא קושיא לדוכתיה דהו"ל להר"ן לפרש רבותא דשלום בית לחוד. ולענ"ד נראה דהא דאיצטריך לאשמעינן באשתו דמשביעה כל זמן שירצה היינו אפי' היכא שכבר נסתלקה מהחנונית והאפטרופסת דבכה"ג באפטרופס דעלמא לאחר שנסתלק אינו נשבע ובאשתו לעולם משביעה כל זמן שהיא תחתיו ובזה מדוקדק לשון כל זמן שירצה דקתני וכמבואר בל' הרמב"ם ז"ל פ"ט מהל' שותפין חלקו השותפין והאריסין ונתגרשה האשה ונפרד בן בית הרי דבאשה אע"ג שכבר נסתלקה מהאפטרופסת נמי משביעה כל זמן שלא נתגרשה וכן הוא להדיא בל' הטור ח"מ סי' צ"ג שדקדק כן הרמ"ה מל' הרמב"ם ז"ל ובזה סרה תלונת הבית יוסף שם על הרמ"ה ז"ל דאף לפי גרסתינו בלשון הרמב"ם ז"ל א"ש דברי הרמ"ה ז"ל כדפרישית ע"ש ודו"ק:

קונטרס אחרון משנה המושיב את אשתו חנונית כו' ה"ז משביעה כל זמן שירצה ודקדק הר"ן ז"ל מאי שנא דנקיט האי דינא באשה טפי מבאינש אחרינא ומה שתירץ בזה יש לדקדק בדבריו כמ"ש בפנים אלא דלענ"ד באשה אתי לאשמעינן דאף לאחר שנסתלקה מהחנוונית ומהאפטרופס יכול להשביעה כל זמן שירצה בעודה תחתיו וכן מבואר בלשון הרמב"ם ז"ל ובח"מ סי' צ"ג ובענין זה יש לפרש לשון הרמ"ה ז"ל שהביא שם הטור ממה שהקשה הב"י ע"ש:

תוספות בד"ה ר' אליעזר אומר ע"י גלגול לא כפירוש הקונטרס כו' עיין בזה בלשון מהרש"א ז"ל ובס' מגיני שלמה למורי זקיני ז"ל ובס' נתיבות המשפט האריך לתמוה על דברי התוס' ע"ש. ולענ"ד יש ליישב דברי התוס' שדקדקו כן מל' רש"י ז"ל שכתב ע"י גלגול קאמר דשמעי' לת"ק דאין משביעה על פלכה אף ע"י גלגול ואי ס"ד דאיכא שום סברא לומר דבעלמא מגלגלין בדרבנן א"כ במאי פליג ר"א אדרבנן דלמא רבנן נמי סברי דמגלגלין ואי משום דמספקא ליה לבעל האיבעיא במילתא דר"ש אי סבר דמגלגלין בדרבנן א"כ אמאי קמיבעי' ליה לרבי אליעזר הו"ל למיבעי נמי אליבא דרבנן גופא אע"כ דלפרש"י פשיטא ליה לבעל האיבעיא דלרבנן אין מגלגלין כלל בשבועה דרבנן ומש"ה פליג ר"א וע"ז מקשו התוספות שפיר ומסקו דהכי קמיבעיא ליה אם נאמר דאין שום סברא לומר דלר"ש משביעה לכתחלה ולא חייש כלל לשלום בית א"כ ע"כ דע"י גלגול קאמר משא"כ לת"ק משמע ליה דלא איצטריך לאשמעי' הא מילתא דאשה טפי מבשאר אפטרופסת אי לאו לאשמעי' דיוקא דאפ"ה לא מצי להשביעה על פילכ' אפילו ע"י גלגול ומשום שלום בית דאי לדיוקא דפלכה לכתחלה לא איצטריך לאשמעי' דמילתא דפשיטא היא כן נ"ל בכוונת התוספות אבל מ"מ אין בזה קושיא על פרש"י ודו"ק:

משנה כתב לה נדר ושבועה כו' וכתבו הר"ן והרא"ה והריטב"א ז"ל בחידושיהם דכתב לאו דוקא דה"ה לאמר ע"ש ולפי מה שכתבו שלשה הרועים הנ"ל בריש פירקין דכל היכא דתני הכותב היינו בקנין א"כ איכא למימר דה"נ דוקא קתני כתב דהיינו בקנין ומילתא דפסיקא קתני דבקנין מהני אפילו שלא בשעת נשואין והיינו לפי מאי דאיתא בח"מ סי' ע"א דנהי דבנאמנות לא בעינן קנין היינו בשעת הלואה אבל שלא בשעת הלואה בעינן קנין א"כ ה"נ שלא בשעת נישואין בעינן קנין אלא לפי מה שכתבו הב"ח והש"ך שם בח"מ דדוקא היכא דהימנינהו אפי' במקום עדים הוא דבעינן קנין שלא בשעת הלואה א"כ במתניתין דלא איירי מנאמנות לגבי עדים יפה כתבו דכתב לאו דוקא וע"ש בש"ך באריכות מיהו לפי מה שכתב הטור באה"ע סי' צ"ח בשם יש אומרים דלגבי לקוחות לא מהני נאמנות אלא בשטר דוקא דאית ליה קלא א"כ איכא למימר דנקיט כתב משום בבא דסיפא שכתב נאמנות על הבאים ברשותו ודו"ק ועיין מה שאכתוב עוד בזה בלשון הגמרא גבי על אפטרופסת:

קונטרס אחרון משנה כתב לה נדר ושבועה וכתב הר"ן והרא"ה והריטב"א ז"ל דלאו דוקא נקיט כתב דה"ה באמר. ואני כתבתי ליישב בא' משני דרכים או כשיטת הטור בשם יש אומרים בא"ע סי' צ"ח דלענין לקוחות לא מהני נאמנות בע"פ ומש"ה נקיט כתב משום הבאים ברשותו דקתני דהיינו לקוחות או כשיטת הסוברין דנאמנות שלא בשעת הלואה בעי קנין:

רש"י בד"ה אינו יכול להשביעה בגמרא מפרש מהי שבועה פטרה עכ"ל. והיינו למאי דס"ד מעיקרא בגמרא דפליגי אמוראי נמי בשבועה דרישא וכולה מתניתין. אבל למסקנא הא מסקינן דלא פליגי אלא בסיפא. אבל רישא וכולה מתניתין בפוגמת איירי וממילא דה"ה דפטרה מכל השבועות כמבואר בלשון רש"י בשמעתין. אלא דלפ"ז יש לדקדק דכאן נחית רש"י להאי פלוגתא דאמוראי ובדיבור הסמוך כתב רש"י אבל משביע את יורשיה דהיינו שבועת היורשים שלא פקדנו שהוא פרוע וא"כ זה לא יתכן אלא למאן דמפרש דאין יכול להשביעה היינו שבועת פוגמת דהיינו נמי לענין פרעון ואפ"ה יורשים נשבעין כמו שאפרש בסמוך משא"כ למ"ד דאין יכול להשביעה היינו אפטרופסת א"כ ע"כ צריך לומר דיורשים נשבעין היינו נמי אפטרופסת כמ"ש התוספות בשם הירושלמי דאי מטענת פרעון היא נמי צריכה שבועה באומר אישתבע לי או בפוגמת כמו שאבאר בסמוך בלשון הגמ'. והנלע"ד בזה דרש"י סובר דאפילו למ"ד דאין יכול להשביעה היינו על אפטרופסת לא אתא למעט אלא פוגמת לחוד מהטעם שכתב רש"י ז"ל בלשון הגמ' דהיא גרמה לנפשה משא"כ שבועת פרעון אי טעין אישתבע לי דהיא נמי שבועת המשנה כמבואר בלשון רש"י במשנה הסמוכה ודאי דפטרה ג"כ וכן משבועת עד א' מעיד שהיא פרועה נמי פטרה לשיטת הרא"ש ז"ל בשמעתין דפליג אסברת הראב"ד ז"ל עיין בלשון הרא"ש באריכות והשתא אתי שפיר דלכולהו אמוראי מכל מיני שבועות פטרה אלא דלמ"ד על אפטרופסת לא פטרה מפוגמת דהיא גרמה לה ולפ"ז יפה כתב רש"י בדיבור הסמוך דיורשים נשבעים שלא פקדנו אע"ג דהיא פטורה משבועת פרעון היכא דלא פגמה והיינו משום דלא משמע ליה לרש"י ז"ל לפרש שבועת יורשים ובאין ברשותה לענין אם נעשו אפטרופסין שהוא דוחק ועוד דא"כ היינו יורשין היינו באין ברשותה כן נ"ל נכון בכוונת רש"י ז"ל ודוק היטב:

בד"ה אבל משביעה כו' שבועה שלא פקדתנו בשעת מיתה כו' עכ"ל. ואע"ג דלמסקנא דאין יכול להשביעה היינו פוגמת הו"מ לפרש יורשיה ובאין ברשותה נמי לענין אם פגמו הן כמ"ש הרא"ש ז"ל בשם יש מפרשים מ"מ ניחא ליה לפרש מילתא דפסיקא דאפילו אם לא פגמו יכול להשביען שבועה שלא פקדתנו וטעם דיש מפרשים שהביא הרא"ש יבואר בסמוך:

בד"ה ואת הבאין ברשותה אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה כו' עכ"ל. וכתב הרא"ש ז"ל דמשמע מלשון רש"י שאם היא בחיים אין הלקוחות גובין אף בשבועה עד שתשבע היא בעצמה ואם לא תשבע יפסידו הלקוחות וכן מסתבר עכ"ל הרא"ש ז"ל במשנתינו וצריך לפרש דבריו דאע"ג שפטרה בפירוש אפילו משבועת פוגמת לפי המסקנא וכ"ש דפטרה משבועת אשתבע לי דפרעון גרידא אפ"ה איכא למימר דלא פטרה אלא לפי שידוע שלא תוכל להעיז נגדו לתבוע ממנו לאחר שכבר פרעה משא"כ כיון שמכרה לאחר בע"כ צריכה לומר שלא נפרעת דלאחר שכבר העיזה שלא בפניו ומכרה לאחר אזלא לה חזקה דאינה מעיזה כמבואר בכמה דוכתי ועוד כיון שאם תודה שנפרעה צריכה לפרוע ללקוחות אפשר דמשתמטה עד דליהוי לה זוזי ומש"ה צריכה שבועה וע"ש באריכות בס' נתיבות המשפט ולדעתי נדחק ללא צורך מיהו במה שכתב הרא"ש ז"ל שאם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות ושכן מסתבר לא זכיתי להבין סברתו בזה דמכיון שאנו אומרים שאם מתה גובין בשבועה שלא פקדתנו בין יורשין בין לקוחות ולא אמרינן בכי הא אין אדם מוריש שבועה לבניו וכשם שאינו מוריש כך אינו יכול למכור ממון שאין יכול לגבות אלא בשבועה אע"כ דהך שבועה דפרעון אפילו בלא נאמנות אפילו לשיטת הסוברים דאי טעין אשתבע לי דלא פרעתיך הוי שבועת המשנה אפ"ה לא אלים הך שבועה כ"כ לומר דכל זמן שלא נשבע לא הוי ממון להוריש ולמכור ואפילו בפוגמת ומתה הא מסקינן בפ' כל הנשבעין דהבו דלא לוסיף עלה דרב ושמואל דדוקא ביתומים מן היתומים אמרינן הכי וא"כ ה"נ כשהיא קיימת ואינה רוצה לישבע למה יפסידו הלקוחות. מה לי אם מתה ומה לי אם קיימת ואינה רוצה לישבע דנהי דכופין אותה עד שתשבע ומנדין אותה מ"מ למה יפסידו הלקוחות ובאמת שזה לי ימים רבים שנתקשיתי בזה בטוח"מ סי' ס"ו שכתבו כמה פוסקים שכן הדין בכל מוכר שט"ח לחבירו והלוה טוען שפרע למוכר אם המוכר חי והלוה טוען אישתבע לי צריך לישבע ואם לא ישבע יפסידו הלקוחות וע"ש בסמ"ע ובש"ך ובכל זה לא הונח לי למה יפסידו הלקוחות כשהוא חי יותר מאם מת אלא כאן קשה יותר דאע"ג שהאמין לה ופטרה משבועה אפ"ה רוצין לומר שיפסידו הלקוחות ואפשר כיון דבכל שבועת המשנה אמרינן בסמוך לשון לא יפרע אלא בשבועה ולא נקיט סתמא שצריכין שבועה אע"כ דכל היכא שיכולין לישבע לא הוי ממון כלל עד שתשבע וא"כ אפשר דשבועת אשתבע לי דלא פרעתיך נמי כיוצא באלו כיון דגם היא שבועת המשנה כיוצא באלו כמו שאבאר עוד בזה בשמועות הבאות לקמן. אלא דעדיין קשיא לי טובא מי הכריחו להרא"ש ז"ל לדקדק כן מלשון רש"י ז"ל דהא מצינן לפרש לשון רש"י ז"ל בפשיטות להיפך דממה שכתב אם נתגרשה ומתה היינו דאם היא קיימת שבועה זו דבאין ברשותה מה טיבה דנשאל את פיה ונחזי מאי קאמרה אי אמרה דפרוע מהימנא במיגו דאי בעיא מחלה ואי אמרה שלא נתפרעה מהימנא בלא שבועה שהרי פטרה ולפ"ז נאמר דלא נחית רש"י להאי סברא לחלק בין העיזה בפניו או שלא בפניו שאין סברא זו מוכרחת לדעתי אלא כיון דלהרא"ש ז"ל פשיטא ליה סברא זו כ"כ עד שכתב שאם אין רוצית לישבע יפסידו הלקוחות א"כ מה"ט גופא הוכרח לפרש כן בל' רש"י ז"ל. מיהו הרא"ש ז"ל גופא בסוף הסוגיא שכתב מסקנא דסלקא מהך שמעתתא כו' כתב שם בסוף דיש מפרשי' אבל משביעין את היורשים ואת הבאין ברשותה היינו אם פגמו הם הכתובה ונראה שהכריחם לזה משום דלא ניחא להו לפרש דאיירי בנתגרשה ומתה דא"כ היינו יורשין והיינו באין ברשותה אע"כ דבאין ברשותה היינו מחיים ומשום דמחיים לא מצי איירי דא"כ שבועה זו מה טיבה הא הימנה לדידה וניחזי מאי קאמרה ומש"ה כתבו דאיירי שפגמו הם הכתובה ובאמת דאכתי הו"מ לאוקמי אפילו בלא פגמו אלא בפרעון גרידא שטוען הבעל לגבי לקוחות אישתבע לי דלא פרעתיך אלא משום דסוגיא דשמעתין לא נחית לשבועת אשתבע לי אלא בפוגמת ומש"ה נקטו פוגמת או משום דהנך י"מ סברי דאשתבע לי לאו שבועת המשנה היא כמו שאבאר לקמן ובמשנה הסמוכה ודוק היטב:

תוספות בד"ה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך בירושלמי מפרש כו' תימא אמאי נקיט נדר כו' ועליך לא שייך אלא בגרושה וי"ל דאיירי כו' עכ"ל. ונראה דהא דלא קשיא להו הכי ברישא דמתניתין היינו משום דמצינן למימר דלצדדים קתני נדר לענין אלמנה ושבועה לענין גרושה ולי עליך אשבועה קאי או אידי ואידי באלמנה ונדר בב"ד ושבועה חוץ לב"ד כדאיתא בהשולח משא"כ בהאי בבא דקתני להדיא אבל יורשיו משביעין אותה וא"כ לא פטרה אלא משבועת גרושה ולא מאלמנות א"כ אמאי כתב נדר. אלא דלפ"ז לא הוי צריכי לדקדק דלי עליך לא משמע אלא בגרושה דטפי הו"מ לאתויי דקתני אבל יורשיו משביעין אותה. ועוד דמאי מתרצו דאיידי קתני דאכתי למה כתב לה נדר כיון דיורשיו מדירין אותה ודוחק לומר דבאמת לא כתב לה נדר דא"כ לא שייך לומר דמשום איידי קתני דבר שאינו ונשתנה הדין כמ"ש התוס' בכמה דוכתי ואם נאמר דאע"ג שכתב לה נדר ושבועה אפ"ה לא מפרשינן לישנא יתירא דנדר לפטרה מיורשין אא"כ כתב בהדיא לי וליורשי דא"כ מאי הוצרכו לתרץ דאיידי קתני ואדרבה היה להם לפרש דלרבותא קתני הכי לעיקר דינא והנלע"ד דקושית התוס' בזה קאי דוקא לפי' הירושלמי שהביאו קודם זה דפשטא דמתני' ודאי הו"ל לפרש דלצדדים קתני נדר באלמנותה ואע"ג דקתני אבל היורשין משביעין אותה אפשר דהיינו דוקא אם טוענין שפרעו הם וטוענין אשתבע לי או בפוגמת לגבי היורשים גופייהו אבל משבועה שלא נפרעת מאביהן ודאי פטרה מדקאמר נדר אין לי עליך משא"כ לפי' הירושלמי דמפרש יורשין ובאין ברשותה דוקא לענין אפוטרופסת אלמא דלא מיירי כולה מתני' להירושלמי אלא בשבועת אפוטרופסת לחוד ואפ"ה קתני רישא שפיר נדר ושבועה דע"כ להירושלמי בשבועת אפוטרופסת נמי נמנעו מלהשביע את האלמנה משום דמורי התירא כדאיתא בהשולח ולא שייך באלמנה כלל אלא נדר וא"כ תיקשי להירושלמי מהאי בבא דסיפא דנהי דברישא איכא למימר דלצדדין קאמר נדר באפוטרופסת דאלמנה ושבועה באפוטרופסת דגרושה אכתי סיפא האיך מפרשה דע"כ האי לי עליך לא איירי אלא בגרושה דהא קתני דיורשין משביעין אותה והכא ליכא למימר דאיירי שהיורשים עשו אותה אפוטרופסת דא"כ היינו סיפא דאפי' כתב להדיא ממני ומיורשי אפ"ה יורשיו משביעין אותה על העתיד וכמו שפרש"י דנכסי דידהו נינהו כן נ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

דף פז.

גמרא אמר ר"י אמר רב על אפטרופיא שנעשית בחיי בעלה ר"נ אמר רבה בר אבוה על הפוגמת. ויש לדקדק אמאי לא מוקי בפשיטות פטור שבועה דמתניתין אשבועת פרעון גרידא וכדאמר ר"פ בשבועות דאי טוען אשתבע לי דלא פרעתיך משביעין לה וכתבו רוב המפרשים והפוסקים דהיינו נמי שבועת המשנה ובנקיטת חפץ מדאמר ליה רב כהנא ומה בין זה לפוגם שטרו וכמבואר להדיא מל' רש"י ז"ל במשנה הסמוכה. ואפשר דכיון שלא הוזכרה שבועה זו במשנתינו בהדיא מש"ה לא ניחא ליה לתלמודא לפרש הא דכתב לה לענין זה אלא דמר אמר דקאי אאפוטרופסת דסליק מיניה ומר אמר דקאי אמתניתין דפוגמת דלקמן משום דלא מצי קאי אאפוטרופסת דמי הוי ידעה. אלא דאכתי יש לדקדק כיון דמפרש"י משמע דאף למ"ד אאפטרופסת לא אתא למעט אלא פוגמת דהיא גרמה לנפשה א"כ משמע דבשאר שבועות דלאו איהי גרמה מודה א"כ מאי מקשה מי הוי ידעה דמותיב לה אפוטרופסת דנהי דלא הוי ידעה אפ"ה מסקא אדעתה דשמא יאמר אשתבע לי ואמרה כתוב לי דלא משבעת לי ואשמעינן תנאי דמתניתין דכל שכתב לה כן פטורה ממילא ג"כ משבועת אפוטרופסת. ומתוך כך היה נ"ל דמ"ד על אפוטרופסת לא קאי משום שבועה אלא על אפוטרופסת אבל פוגמת לא וה"ה אשתבע לי נמי לא פטרה דמה שכתב רש"י דהיא גרמה לנפשה שייך בכל השבועות שהבעל טוען ברי והיא מכחישתו א"כ היא גרמה מה שאין כן אפוטרופסת שהוא טוען שמא א"כ לא גרמה כלום וכתב רש"י מילתא אפוגמת משום דגמ' ומתניתין איירי ביה אלא שכבר דקדקתי מל' רש"י במתני' שכתב בד"ה אבל משביע דהיינו שלא פקדתנו משמע שהיא פטורה לכ"ע משבועת פרעון וכן נראה מל' רש"י כאן שכתב דלא פטרה מפוגמת משום דהיא גרמה לה ויותר הו"ל לפרש דלא פטרה אלא מטענת שמא ולא מטענת ברי אע"כ דאפילו מטענת ברי כגון באשתבע לי והדרא קושיא לדוכתא ואפשר דהא דמקשה למ"ד על אפוטרופסת מי הוי ידעה היינו דאף ע"ג דפטרה מנדר ושבועה היינו מסתם שבועה דמסקא אדעתה דהיינו אישתבע לי או פוגמת אבל משבועת אפוטרופסת דלא מסקא אדעתה לא הוי בכלל פטור שבועה דבכה"ג אשכחן טובא דממידי דלא מסיק אדעתה לא הוי בכלל תנאי ובאמת דבלא"ה הוי קשיא לי טובא אמאי מהני האי פטורא דשעת נשואין על אפוטרופסת שנעשית אח"כ דהא כתבו רוב המפרשים והפוסקים דלא מהני מחילה בדבר שלא התחיל שעת החיוב כמ"ש באריכות לעיל בריש פירקין גבי כותב לה ועודה ארוסה אלא דיש לחלק בין מחילת ממון למחילת שבועה גרידא. מיהו כל זה איכא למימר דמהני היכא שכתב בפירוש שהתנה על מה שיעשנה אפוטרופסת אח"כ משא"כ היכא שהתנה סתם איכא למימר דהיינו דקשיא ליה לתלמודא מי מסקא אדעתה כן נ"ל ליישב אלא דמלשון רש"י לא משמע כן דהא כתב להדיא דמ"ד אפוגמת כ"ש אאפוטרופסת וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשה מי מסקא אדעתה האיכא למימר דמסקא אדעתה שבועה דאשתבע לי דלא פרעתיך ומזה היה נראה סיוע לשיטת המפרשים דשבועת אשתבע לי אינה שבועת המשנה אלא היסת ולא נתקנה בימי חכמי המשנה כמ"ש הרא"ש ז"ל פ' שבועת הדיינין ועדיין צ"ע ודו"ק:

קונטרס אחרון אמר רב יהודה אמר רב על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה. ודקדקתי מזה דאף לשיטת הפוסקי' דלא מהני מחילה בדבר שלא התחיל החיוב כמ"ש הר"ן ז"ל בריש פירקין גבי כותב לה ועודה ארוסה דקודם אירוסין לא מהני אפ"ה מודו דלענין שבועה שפיר שייך מחילה בכה"ג דהא הכא מהני מחילה אאפוטרופוס שבדעתו למנותה אח"כ:

קונטרס אחרון מדלא מוקי הש"ס הא דפטרה משבועה היינו משבועת אישתבע לי דלא פרעתיך משמע כשיטת הסוברים דשבועת אישתבע לי אינה שבועת המשנה אלא לאח"כ נתקנה אלא דמלשון רש"י ז"ל בסמוך במשנה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה משמע להדיא מלשונו דאישתבע לי נמי שבועת המשנה היא אלא דבלא"ה הקשיתי על פירושו דבסמוך דהבעל גופא הוי מצי טעין אישתבע לי ואמאי הא קי"ל אין אדם פורע תוך זמנו ולא בעי שבועה אע"כ צריך לפרש כוונת רש"י ז"ל במשנה הסמוכה בענין אחר וכמ"ש במקומו ולקמן גבי אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא הארכתי יותר:

תוספות בד"ה לכרגא פי' בקונטרס כו' וקשה דמשמע כו' דלמא ההיא הכרזה לא לפרוע לבע"ח אלא כשמוכרין לשאר צורכי יתומים עכ"ל. ועי' מה שכתב בזה מ"ז זצ"ל בס' מגיני שלמה שהבין דברי התוס' כפשטן דהו"ל לאוקמי ההיא דשום היתומים כשמוכרין היתומין לצורך עצמן ממש ליהנות במעות וע"ז כתב דא"כ לא מקשה כלום דא"א לאוקמי מתניתין דשום היתומים בהכי דא"כ שומא מאי עבידתיה ע"ש ולע"ד אחר המחילה מכבוד תורתו של מ"ז ז"ל דא"א לפרש כן כוונת התוס' דהא בהדיא קתני התם ע"מ לפרוע לבע"ח חובו אע"כ דמה שכתבו התוס' לא לפרוע לבע"ח היינו דלא לפרוע חוב אביהן אלא לפרוע חוב עצמן מה שלוה לצרכן שכ"כ כל הפוסקים שכל היכא שמכרוה ב"ד או אפוטרופוס לצורך היתומים נזקקין אפילו ליתומים קטנים ומדלא מוקי התם בהכי ע"כ מוכיחו התוס' שפיר דבמה שלוו לצורך עצמן ומוכרין לפרוע נמי לא בעינן הכרזה כן נ"ל ברור בכונת התוס' אלא דאפ"ה אין בזה סתירה לפרש"י דאפשר דרש"י סובר כשיטת הפוסקים דבכה"ג שלוו לצורך עצמן נמי אין נזקקין עד שיגדלו עיין בהר"ן פ' אלמנה ניזונת ודו"ק:

משנה הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה כו' כבר כתבתי בזה בפ' השולח דף ל"ד ע"ב ולעיל בדף הקודם דמדנקיט בכולהו האי לישנא דלא תפרע אלא בשבועה משמע דכל היכא שאינה יכולה לישבע מפסדת והיינו דתנינן בפ' השולח נמנעו מלהשביעה ופרש"י שהיתה מפסדת וה"נ אמרינן התם דרב לא מגבי כתובה לארמלתא וזה שלא כדברי התוס' לקמן בשמעתין גבי אי פיקח הוא ומה שיש לדקדק בזה יבואר שם:

שם מנכסים משועבדים מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. פירש"י כיון דהבעל גופא אי הוי טעין אשתבע לי משבעינן לה ה"נ טענינן ליתמי ולקוחות ושלא בפניו. וקשיא לי טובא בגווה חדא דהא במשנה הקודמת אמרינן דאע"ג שכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה ופטורה אפילו אי טעין אשתבע לי כדפרישית ואפ"ה קתני אבל יורשיו משביעין אותה וקושיא זו מצאתי שהקשו בתוס' פ' שבועת הדיינין אלא שבספר נתיבות המשפט דף רצ"ו תירץ על זה דסוף סוף הוי מצי למיטען אשתבע לי אלא דלא מהני מצד הפטור שכתב לה וא"כ כיון דלא מהני האי פטורא לגבי יורשים שפיר טענינן ליורשים ולקוחות והדברים ראוין למי שאמרן ליישב שיטת רש"י ז"ל אלא דאכתי קשיא לי אי ס"ד דטעמא דמנכסי יתומים היינו משום דאבוהון הוי מצי טעין אישתבע לי א"כ הא בטענת אשתבע לי אם מתה ולא נשבעת גובין היורשים שלה בשבועה שלא פקדתנו כמו שפרש"י במשנה הקודמת וכדאיתא בפ' כל הנשבעין ואילו בנפרעת מנכסי יתומים ומתה קודם שנשבעת קי"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו אלמא דלאו הא בהא תליא ויותר מזה קשה לי בעיקר דבריו שכתב דאבוהון הוי מצי טעין אישתבע לי ומש"ה טעין להו והא ליתא דהיאך הוי מצי למיטען אישתבע לי הא לא ניתנה כתובה לגבות מחיים וקי"ל חזקה אין אדם פורע תוך זמנו ואפילו מיתמי ואפילו במלוה ע"פ כדאיתא בריש מסכת בבא בתרא והא דאמרינן בפ' השולח דגרושה משביעין אותה היינו אי טעין אישתבע לי דלא פרעתיך אחר גירושין משא"כ הכא דאיירי באלמנה הוי תוך זמנו וא"כ לא הוי מצי למיטען אישתבע לי אע"כ דשבועת היתומים לא היה משום טענת אבוהון אלא משום חשש צררי שאדם רגיל להתפיס לאשתו קודם מיתה שלא תתבזה בב"ד או משום דביתומים ולקוחות חיישינן טפי לפרעון ולשובר ונראה דודאי לרש"י נמי הוי טענה משום חששא דצררי ושובר אלא דאכתי איכא למימר דלא שייכא הנך חששי במלוה בשטר וכן בכתובה במקום שכותבין דמצי למימר שטרך בידי מאי בעי מש"ה מייתי רש"י ראייה דאפי' היכא דאיתא ללוה ולא מפיק שובר אפ"ה אי טעין אישתבע לי משבעינן ליה אלמא דהך סברא דשטרך בידי מאי בעי לא אלים כ"כ ומש"ה החמירו ביתומים ובלקוחות וטענינן להו חששא דצררי ושובר דכ"ש דשלא בפניו מעיזה ומעיזה טפי כן נ"ל בשיטת רש"י ויבואר עוד לקמן ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה מנכסי יתומים כו' תימא אמאי לא הקשה מהך משנה כו' ואומר ר"י כו' דלא נפשוט הא דבעי כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמלבד שתירוץ דחוק הוא דהא משני התם בערכין בשינויא דחיקא בבע"ח עכו"ם שקיבל לדון בדיני ישראל וטפי הו"ל לאוקמי ביתומים בדולים דהא איפשטא בפ' השולח בהדיא מברייתא דאביי קשיש' ונהי דבעי למדחי התם דאביי קשישא לא איירי אלא לענין שבועה אכתי הו"ל לאקשויי מברייתא דאביי קשישא גופא דנזקקין לנכסי יתומים קטנים ובהא לא הוי מצי לשנויי נמי כשחייב מודה דא"כ שבועה זו מאי טיבה אלא דיותר קשה דאכתי מקשה התם מעיקרא ממתניתין דשום היתומים ומוקי לה נמי בשינויא דחיקא בבע"ח עכו"ם ואמאי לא מוקי לה בפשיטות ביתומים גדולים וכבר הרגיש בזה בעל ספר גידולי תרומה ריש שער י"ד ע"ש. ולולא דברי התוס' היה נ"ל ליישב בענין אחר דבלא"ה קשיא ליה בסוגיא דערכין דמקשה מעיקרא כמה קושיות ונדחק לאוקמי בבע"ח עכו"ם ואמאי לא מוקי בפשיטות בחייב מודה או תוך זמנו כדמסיק התם אע"כ דמעיקרא הוי בעי לאוקמי כולהו אוקימתי נמי אליבא דר"פ דאמר התם דטעמא דאין נזקקין היינו משום דיתומים קטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו וא"כ לא מהני חייב מודה כדאיתא התם להדיא וא"כ דכל השקלא וטריא דהתם אליבא דר"פ לא הוי מצי להקשות מההיא דהכא דנפרעת מנכסי יתומים קטנים דאכתי איכא לאוקמי מתניתין דהכא לענין מטלטלים שתפסה מחיים דמהני לכ"ע כדאיתא לעיל בפרקין לשיטת החולקים על ר"ת שסובר דלא מהני תפיסה בכתובה ואפי' לר"ת כתבתי לעיל בשם המרדכי דאיכא למימר דמהני היכא דתבע מחיים ולא אהדרה ליה ואפ"ה אין נפרעת אלא בשבועה לשיטת הפוסקים. וא"כ תו לא קשיא מהא דאין נזקקין אליבא דר' פפא דבלא"ה לר"פ הא דאין נזקקין היינו שאין כח ביד הב"ד להוציא לכוף את היתומים ולירד לנכסים משום דלאו בני מצוה נינהו לכופן משא"כ היכא דתפסה מחיים אין כח ביד ב"ד להוציא מידה ובכה"ג לאו נזקקין מיקרי מה שאין כן ממתניתין דשום הדיינים וממתניתין דאין נפרעין אלא מן הזיבורית מקשה שפיר. ועוד דאפילו בקרקעות נמי איכא לאוקמי מתניתין דהכא כגון שייחד לה קרקע בכתובתה בלא ארבע מצרנהא והיא מוחזקת באותה קרקע במשכנה מוחזקת או שמכרה זכותה לאחרים במשכנה מוחזקת דבכה"ג נמי לא מיקרי נזקקין כמבואר בפוסקים ואפ"ה איכא למימר דשבועה בעיא דהא בריש פ' אע"פ פלוגתא דאמוראי היא משא"כ ממתניתין דשום היתומים ליכא לאוקמי בכה"ג דא"כ לא בעי שומא כיון דבאפותיקי מפורש לא מצו היורשים לסלק בזוזי כמבואר בפוסקים ועיין בסמ"ע ובש"ך ח"מ סי' ק"ט ע"ש דמקשה שפיר ממתניתין דאין נפרעין אלא מן הזיבורית דליכא לאוקמי כלל במשכנתא ובאפותיקי מפורש ומתוך מ"ש נתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' שם בערכין דלמאי דלא מסיק אדעתא לאוקמי בבע"ח עכו"ם א"כ תקשי הא דרב אסי גופא דקאמר אין נזקקין אלא לחוב שיש בו ריבית וליכא לאוקמי אלא בבע"ח עכו"ם דאי ישראל מי שבקינן ליה למיכל ריבית ולמאי דפרישית א"ש דהא דר' אסי גופא איכא לאוקמי נמי בישראל ובמשכנתא בנכייתא משנתרצה הב"ח ליקח מעות משא"כ מכל הנך מקשה שפיר כדפרישית ודוק היטב וע"פ הדברים האלה יש לי ליישב ג"כ שיטת הרי"ף ז"ל שכתב דהיכא שכתב נאמנות מפורש נזקקים לנכסי יתומים קטנים והקשה עליו הראב"ד ז"ל ובס' גידולי תרומה דא"כ אמאי לא מוקי בערכין כל הנך מתניתין בנאמנות מפורש

ולפמ"ש אין מקום לקושיא זו דהא עיקר דברי הרי"ף ז"ל היינו למסקנא דקי"ל כרב הונא בריה דרבי יהושע דטעמא דאין נזקקין היינו משום צררי וא"כ לדידיה בלא"ה איכא לאוקמי שפיר כדמסקינן התם בחייב מודה והיינו בחייב מודה היינו נאמנות מפורש אלא הא דנדחק התם לאוקמי בבע"ח עכו"ם היינו אליבא דר"פ דטעמא דאין נזקקין משום דלאו בני מיעבד מצוה נינהו וא"כ תו ליכא לאוקמי בנאמנות מפורש דאכתי לאו בני מיעבד מצוה נינהו כי היכי דמה"ט גופא לא מוקי לה בחייב מודה וכולה כדפרישית. ובלא"ה קשיא לי על בעל גדולי תרומה שכתב דהא דמוקי לה בבע"ח עכו"ם שינויא דחיקא הוא ולפמ"ש בסמוך בשם התוס' דערכין ודאי לאו שינויא דחיקא הוא לתרץ כן אדרב אסי דאמר אין נזקקין אלא לחוב שיש בו ריבית דאיהו גופא איירי בבע"ח עכו"ם לשיטת התוספות למאי דלא נחתו לסברא זו דמשכנתא בנכייתא שכתבתי כנ"ל נכון ועיין בסוגיא דערכין ותראה שכל מה שכתבתי כאן דברים ברורים הן ואין להאריך כאן יותר ודוק היטב:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה מנכסי יתומים. כתבתי ליישב מה שהקשו בתוספות בערכין בפרק שום היתומים בהא דאמר רבי אסי אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ ריבית אוכלת והיכי משכחת לה אם בבע"ח עובד כוכבים כו' וכתבתי ליישב דאיירי שפיר במשכנתא בנכייתא ושם כתבתי ג"כ ליישב מה שהקשו הראב"ד ז"ל ובעל גידולי תרומה על שיטת הרי"ף ז"ל שכתב דהיכא שכתב נאמנות מפורש נזקקין לנכסי יתומים וקשיא להו סוגיא דערכין ולמאי דפרישית נתיישב בעזה"י לנכון וא"כ יש לקיים שיטת הרי"ף ז"ל:

בא"ד ואור"י דודאי הך דהכא הוה מוקי לה בגדולים דוקא כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא דהא בכל הסוגיא דערכין דקאי אדר' אסי ור"י דאמר אין נזקקין לנכסי יתומים נמי קתני סתמא ואפ"ה לא איירי כל הסוגיא אלא בקטנים אע"ג דאמורא צריך לפרש דבריו יותר אע"כ דעיקר לשון יתומים היינו קטנים ולמאי דפרישית א"ש ודו"ק:

בא"ד מקשים הא דתנן בהשולח כו' עיין מה שכתבתי בזה בפ' השולח:

דף פז:

גמרא סבר רמי ב"ח למימר שבועה דאורייתא. ופרש"י דנפקא מיניה לענין דלא מפכינן לה ויש לתמוה דנקיט רש"י האי נפקותא דתליא בפלוגתא בפ' שבועת הדיינין וכתבו שם בתוס' דריב"ן פסק בשם הקונטרס דהלכה כמר בר ר' אשי דבדאורייתא נמי מפכינן וא"כ טפי הו"ל לפרש הכא דנפ"מ לענין דבעינן נקיטת חפץ כמ"ש רש"י לקמן בשמעתין גבי אי פיקח הוא. ונ"ל דהא מילתא דשבועה דרבנן בשבועת המשנה לא בעי נקיטת חפץ לא פסיקא ליה לרש"י ומשמע ליה דלמאי דהוי בעי רמי ב"ח למימר דהכא ודאי שבועה דאורייתא היא כיון דמודה במקצת וא"כ בעי נקיטת חפץ וכן בההיא דעד א' מעידה דמתניתין דקתני נמי לא תפרע אלא בשבועה ולרמי ב"ח נמי היינו דאורייתא ובנק"ח א"כ מסתמא דכל הנך דקתני בההיא מתניתין נמי לא תפרע אלא בשבועה כגון מנכסי יתומים ומלקוחות ושלא בפניו אע"ג דלא הוו מדאורייתא אלא דרבנן היינו נמי בנק"ח כיון דכולהו כהדדי קתני להו ובחד לישנא ומש"ה ניחא ליה לפרש דנ"מ לענין היפוך שבועה דלא מפכינן בפוגמת ובעד א' ובכי הא לא שייך לומר דאינך נמי דומיא קתני דהא בהנך דיתומים ולקוחות ושלא בפניו לא שייך הא מילתא דהיפוך כלל משא"כ לקמן במימרא דר"פ אי פקח הוא לא מצי לפרש משום היפוך כמו שאבאר לכך הוכרח לפרש דר"פ ע"כ סבר דכולה שבועת המשנה לא בעי נק"ח מהטעם שאפרש בעזה"י ועיין עוד בסמוך:

שם אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין כו' ועוד אין נשבעין כו'. ולכאורה יש לתמוה טובא דרמי ב"ח מאי סבר דנהי דלהך קושיא דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אפשר דלא חש לה דלא אשכחן להא מילתא בהדיא בשום מתניתין או ברייתא אלא דאין נשבעין על הקרקעות ואפילו בהא איכא פלוגתא אבל הא דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות לא שמעינן אלא משקלא וטריא דשמעתא בפ"ק דמציעא דף ה' למ"ד הילך פטור ואיכא נמי התם שינוייא אחרינא. אבל בהא קושיא דכל הנשבעין שבתורה שהיא משנה מפורשת ועוד דבהך מתניתין גופא בר"פ כל הנשבעין מייתי בסיפא הא מילתא דפוגמת וע"א מעיד שהוא פרוע והיאך סבר רמי ב"ח למימר דמדאורייתא דא"כ סיפא סתרא לרישא והנלע"ד בזה דרמי ב"ח מפרש למתני' דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין היינו דלא אשכחן בתורה שבועה מפורשת אלא בכה"ג דודאי לא מצינן למימר שישבע ויטול דהא קיי"ל זה כלל גדול בדין המע"ה וילפינן לה מקרא. ובאמת לא אשכחן הא מילתא דשייך שום שבועה דאורייתא ליטול אלא בשטרות וכתובה (מהדורא בתרא מהמחבר ז"ל מיהו בריש פ' כל הנשבעין בהא דמשני דאפקיד ליה בשטר ומשמע דמדאורייתא בשטר נמי לא מצי למטען פרעתי וע"ש בתוס' ובלשון הרא"ש ושם יבואר בעזה"י) ובהא לא איירי קרא וכ"ש לשיטת הרמב"ם ז"ל דשטרות דרבנן דמדאורייתא מפיהם ולא מפי כתבם ועוד אפילו אי הוי דאורייתא מאן יימר דמדאורייתא לא מצי למיטען פרעתי וא"כ לפ"ז שפיר קאמר רמי ב"ח דהיכא דמשכחת מודה במקצת או עד א' שישבע ויטול כגון בשט"ח וכתובה שפיר הוי דאורייתא דאע"ג דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם מ"מ אתיא בק"ו כיון דאפילו היכא שהנתבע הוא מוחזק צריך שבועה כ"ש במי שבא ליטול והוא מודה במקצת או שע"א מכחישו כ"ש דלא יטול אלא בשבועה וא"כ שפיר קאמר שהוא מדאורייתא דהא ק"ו דאורייתא הוא אלא מקשה ליה רבא שפיר ממתניתין דכל הנשבעין דהא מפרשינן התם טעמא מקרא דולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע וא"כ דמיתורא דקרא ילפינן לה היינו מגזירת הכתוב ותו לא שייך למילף בק"ו אלא דרמי ב"ח אפשר דמוקי להאי קרא לדרשא אחריתא כדאיתא בהגוזל דף ק"ו ע"ש דרב דריש מהכא דלאחר שנשבע פטור לשלם אפילו באו עדים ואע"ג דמשמע התם דרמי ב"ח גופא לית ליה האי דרשא דקאמר לרב נחמן משכוני נפשך אדרב למה לך אפ"ה יש לי לומר דרמי ב"ח מוקי להאי קרא דולקח בעליו ולא ישלם לענין שאין הנתבע יכול להפך השבועה לשכנגדו שישבע ויטול אבל בתחלת הדין היכא דשייך נשבע ונוטל בדאורייתא אתיא בק"ו שאין שום סברא לומר שיטול בלא שבועה. ולפ"ז יש פרפרת נאה לומר דיפה כתב רש"י ז"ל דלרמי ב"ח מדאורייתא לא מפכינן שבועה והיינו דיליף לה מקרא אבל רבא סובר דבדאורייתא נמי מפכינן כמ"ש בסמוך שכן כתב ריב"ן בשם רש"י לפסק הלכה ומש"ה מוקי לייתורא דקרא לכדדרשינן בפ' כל הנשבעין דלא שייך כלל נשבע ונוטל דאורייתא מגזירת הכתוב כנ"ל נכון ודוק היטב שהוא כפתור ופרח בעזה"י ועוד אבאר בסמוך:

תוספות בד"ה אמר רבא שתי תשובות בדבר תימא לרשב"א אכתי איכא שלישית כו' דאשתמוטי קא משתמיט והאי טעמא לא שייך הכא כלל עכ"ל. פירוש דכיון דלא שייך הכא אשתמוטי משתמיט א"כ לא שייך שבועה דניהמנה במיגו דאי בעי הוי כופרת בכל ואי משום דאין אדם מעיז א"כ ודאי מדמעיזה קושטא קאמרה כמ"ש התוס' בריש פ"ק דמציעא דף ג' דמש"ה איצטריך לאסוקי התם טעמא דאשתמוטי ע"ש כנ"ל בכוונתם והכי איתא קושיא זו במרדכי דשמעתין בשם רבינו ברוך ע"ש שדבריו צריכין ביאור. אלא דמהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה כתב דלשיטת התוס' בפ"ק דמציעא דאשתמוטי איצטריך משום דלא נימא מיגו לא קשה מידי ולמאי דפרישית דבריו תמוהין דאדרבא עיקר הקושיא לשיטתם. אם לא שנא' בכוונת רש"ל ז"ל דלק"מ היינו משום דאיכא למימר דרבא לא הקשה קושיא שלישית משום דמעיקרא נמי אסיק אדעתי' האי סברא דפרע דייק ודמיפרע לא דייק וקס"ד דרמי ב"ח סבר דסברא זו מדאורייתא היא וא"כ תו ליכא מיגו ולא איצטריך טעמא דאשתמוטי ולפ"ז משמע למהרש"ל ז"ל דעיקר קושיית התוס' אזלא לשיטת רש"י בפ"ק דמציעא דטעמא דאשתמוטי איצטריך דלא נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועה ע"ש. אלא דא"א לומר כן דהא התוספות הקשו שם בפשיטות על רש"י דמסקינן התם דלא אמרינן מגו דחשיד וא"כ היאך הניחו כאן בתימא אע"כ כדפרישית דאדרבא עיקר הקושיא לשיטתם בפ"ק דמציעא וקשיא להו דניהמנה במיגו כיון דאכתי לא אסיק אדעתא הך סברא דפרע דייק כו'. מיהו לפי מה שכתבתי בחידושי בפ"ק דמציעא שם ליישב שיטת רש"י שם דודאי מדרבנן לא אמרינן מיגו דחשיד שראו שבדורות האחרונים חמירא להו שבועה כמ"ש התוספות שם אבל מדאורייתא מאן דחשיד אממונא חשיד אשבועה ותירצתי שם בטוב טעם מה שהקשו בתוס' על זה וא"כ לפ"ז אתי שפיר סוגיא דהכא דרבא לא מצי לאקשויי לרמי ב"ח מהאי סברא דכיון דסוף סוף כיון דהשתא מאן דחשיד אממון חשיד אשבועה א"כ חזר דין תורה למקומו דבנשבע ונוטל כי האי דהכא מחוייב לישבע שבועה חמורה דאורייתא ממש מק"ו דנשבע ונפטר ורחמנא גופא לא פטרה אלא משום דלא מהני ביה שבועה דמאן דחשיד כן נ"ל נכון. ובלא"ה נמי לא הבנתי קושית התוס' דאיכא למימר דהא גופא מקשה ליה רבא ממתניתין דכל הנשבעין אלמא מדלא חשיב ההיא דהכא דנשבע ונוטל ע"כ היינו משום דלא שייך שבועה כיון דלא שייך טעמא דאשתמוטי אלא דבזה איכא למימר דא"כ תיקשי מאי קאמר שתי תשובות בדבר דלמא טעמא דמתניתין נמי הוי משום דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות ועדיין יש לומר דהוי שפיר שתי תשובות דע"כ אפילו היכא דליכא שיעבוד קרקעות כגון שמחל השיעבוד כדאיתא בהגהת אשר"י דבלא"ה למ"ד שיעבודא דאורייתא אפי' במלוה ע"פ לא משכחת שום שבועה דאורייתא אלא במחל השיעבוד ואפ"ה מקשה שפיר אמתניתין דהכא דליכא לאוקמי כשמחל השיעבוד דא"כ בלא"ה מטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו מיניה כמ"ש התוספות לעיל בפירקין כ"ש הכא דביתמי איירי ודוק היטב:

בגמרא אלא אמר רבא מדרבנן דפרע דייק כו' וקשיא לי אמאי איצטריך להאי טעמא דבפשיטות הו"ל לשנויי נהי דאין נשבעין מן התורה מהנך תרי טעמי דקמותיב אפ"ה תקנו חכמים שישבע שהרי כמו כן כתב הרי"ף ז"ל בשבועות דאע"ג דאין נשבעין על הקרקעות מן התורה אפ"ה נשבעין מדרבנן ומייתי ראיה מהכא וכן הוא בהגהת הרא"ש בשמעתין ולכאורה הוי ראיה לסתור דאדרבה איצטריך לטעמא דפרע דייק ובסמוך נמי יהיב טעמא בעד א' כדי להפיס דעתו אלמא דהיכא דליכא טעמא לא משתבע אפילו מדרבנן וליכא למימר דכל היכא דשייך ענין שבועה דאורייתא אלא שפטור מגזירת הכתוב תקנו רבנן שבועה כדי להפיס דעתו דא"כ תיקשי ההיא דהכא אמאי איצטריך לטעמא דפרע דייק ואמאי לא משני בפשיטות שתקנו שבועה כעין דאורייתא מה"ט גופא כדי להפיס דעתו אע"כ דלא שייך האי טעמא דלהפיס דעתו אלא בע"א המכחישו ולכאורה היה נ"ל בזה דמה שכתבו הרי"ף והרא"ש וסייעתו דשייך שבועה דרבנן בקרקעות היינו שבועת היסת ולא שבועת המשנה ולא מייתו ראיה משמעתין אלא לענין דשייך מיהו ענין שבועה בקרקעות וממילא דכיון דתיקן רב נחמן היסת בכל מילי תיקן אלא שהסמ"ע סי' צ"ה כתב דחייב נמי שבועת המשנה בקרקעות היכא דשייכא ע"ש וכן נראה מל' הש"ך וא"כ קשה ההיא דהכא דאע"ג דהוי שייך שבועה דאורייתא אלא דפטור מגזירת הכתוב ואפ"ה לא קאמר רבא דחייב בשבועת המשנה אלא היכא דאיכא טעמא ולדעתי צ"ע בזה ודוק היטב אלא למאי דפרישית בסמוך איכא למימר דאיצטריך לטעמא דפרע דייק דלא נימא דניהמנה במגו:

קונטרס אחרון גמרא אלא אמר רבא דפרע דייק ודמפרע לא דייק כתבתי דיש להוכיח מכאן דאפילו לפי מ"ש הרי"ף והרא"ש ז"ל וסייעתם דשייך שבועה בקרקעות היינו שבועת היסת ולא שבועת המשנה דאי ס"ד שבועת המשנה לא הוי רבא צריך להאי טעמא אלא דהסמ"ע והש"ך כתבו דחייב נמי שבועת המשנה בקרקעות היכא דשייכא א"כ תיקשי להו סוגיא דהכא וצ"ע ועיין בפנים:

תוספות בד"ה דמיפרע לא דייק כו' ולא שייך כאן מגו הואיל וטעמא כו' עכ"ל. הא דמשמע כאן מדבריהם דשייך כאן מגו אף ע"ג דהוי מגו להוציא מ"מ כיון דאיכא שטרא לא מיקרי להוציא כדמוכח בפ"ק דמכילתין והא דכתבו בסמוך בד"ה האי שטרא דלא מהימנה במיגו וכתב הרא"ש ז"ל דהיינו משום מגו להוציא שאני התם דליכא למימר דלא הוי להוציא כיון דאיכא שטרא דהאי שטרא חספא בעלמא הוא וכן מבואר מל' הרא"ש ז"ל ובס' נתיבות המשפט האריך בזה. ולענ"ד בלא"ה כאן אין צורך לזה דכיון דמציא למיגבא כולה ומודית במקצת עדיפא הא מילתא משאר מיגו דהו"ל כמשיב אבידה כדאיתא בסמוך ואמרינן אפילו להוציא ועיין פרש"י בריש פ"ק דמציעא גבי הא דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע ובמה שכתבתי שם בחידושי ודו"ק:

בד"ה אבל שלא בעדים כו' ואע"ג דטעמא משום דמיפרע לא דייק כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל אין צורך לידחק בזה אלא דהא גופא אתא לאשמעינן דלא תימא דוקא בעדים תקנו רבנן שבועה כיון דשייך ג"כ שבועה דאורייתא אלא שהתורה פטרתו מגזירת הכתוב אי משום דהו"ל שיעבוד קרקעות או משום דהו"ל נשבע ונוטל ואפ"ה חייב מדרבנן כשיטת הרי"ף וסייעתו משא"כ שלא בעדים ס"ד דלא שייך כלל חיוב שבועה דהו"ל כמשיב אבידה שתקנו חכמים שלא ישבע קמל"ן דאפ"ה חייב מדרבנן דפרע דייק דמיפרע לא דייק ולא הוי משיב אבידה ולפ"ז נאמר דהא דמסיק רבא לעיל טעמא דפרע דייק היינו לענין שלא בעדים וכדפרישית כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה או דלמא כו' תימא לי א"כ כל שעה אתיא לאיערומי. פירוש כיון דלא דייקא ומספקא לה אתיא לאיערומי ועיין במהרש"א אבל אכתי לא ידעתי מקום תימא בזה כיון דעיקרא דמילתא לא הוי אלא מתקנת חכמים בעלמא דקודם התקנה לא הוי שום חיוב שבועה אפי' בפוגמת ואיהו דאפסיד אנפשיה דהו"ל לכתוב שובר א"כ מה תימא יש בזה ולא שייך הכא לומר דלא הועילו חכמים בתקנתן דאטו כולהו נשי דיני גמירי דהיכא דמספקא לה אם נפרעת כולה או מקצתה תטעון שקר ותאמר אמנה היתה ובלא"ה נמי הא מצי למיטען בכל ענין אישתבע לי וצ"ע:

גמרא פיסקא עד א' מעידה שהיא פרועה סבר רב"ח למימר ש"ד דכתיב לא יקום כו' ואמר מר כל מקום כו'. משום דשבועה דע"א שהיא מדאורייתא לא מצינו בהדיא במשנה הוצרך לאתויי דרשא דלא יקום ע"א באיש אלא דאכתי מדיוק דקרא נמי לא שמעינן שתשבע להכחיש העד אלא דאפשר דקם עד א' לשבועה היינו שישבע מי שהעד מסייעו מש"ה מייתי נמי קרא הא דאמר מר כל מקום ששנים מחייבין ממון א"כ משמע להדיא דמחייבין שבועה היינו שנשבע המכחישו ועיין בהר"ן פ' כל הנשבעין ועי"ל דלבתר דאקשי רבא לרמי ב"ח לעיל שני תשובות בדבר אכתי הוי סבר הכא דהיינו שבועה דאורייתא כיון דשנים מחייבין ממון אפי' בשיעבוד קרקעות ואפי' שלא ליטול בשטר ומקשי ליה רבא דאכתי איכא שתי תשובות בדבר דההיא דכל הנשבעין ודאין נשבעין על כפירת קרקעות אשבועה דעד א' נמי קאי וכמו שכתבו התוס' ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה ועוד אין נשבעין כו' מקשינן הא בפ' הזהב כו' היינו מהנהו קראי כו' עכ"ל. ולכאורה בהך קושיא קמייתא דרבא דכל הנשבעין שבתורה נמי הוי מצי לאקשויי הכי דהא בר"פ כל הנשבעין יליף לה מקרא דולקח בעליו ולא ישלם דכתיב נמי בהאי קרא דפרשת שומרין אלא דע"י עירוב פרשיות אפשר מוקמינן לה נמי בשבועה שע"י הודאת עצמו וא"כ אכתי בשבועה דע"א מנא לן הא הוי נמי בכלל כל מקום ששנים מחייבין ממון ונהי דבהך קמייתא לא שייך קושייתם עליה דרבא דהא שפיר מותיב ממתני' דקתני כל הנשבעין ושבועה דע"א נמי בכלל אלא דאכתי טפי מצי לאקשויי אמילתא דשמואל גופא דקאמר דבשבועה דע"א לא בעינן שתי כסף ולא יליף לה משבועה דע"י הודאת עצמו ושבועת שומרין וא"כ תיקשי ליה מתניתין דקתני כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ואפילו דע"א והיינו ע"כ דילפינן כולהו שבועות מהדדי ויש ליישב דלענין נשבעין ולא משלמין שפיר ילפינן להו מהדדי דגילוי מילתא בעלמא הוא דמי שעליו לשלם הוא נשבע דבלא"ה מילתא דסברא הוא דכלל גדול בדין המע"ה ואע"ג דבכה"ג דשמעתין לא שייך האי כללא דבעל השטר מיקרי מוחזק אפ"ה לענין שבועה שפיר איכא למימר דגילוי בעלמא הוא משא"כ בהא דכפירת שיעבוד קרקעות דלא הוי אלא מגזירת הכתוב כי הא דבעינן שתי כסף קשיא להו שפיר לענין דע"א אמאי מפלגינן בינייהו כן נ"ל בדברי התוס'. אבל לולי דבריהם היה נ"ל לתרץ קושייתם דלענין כפירת שיעבוד קרקעות נמי גילוי מילתא בעלמא הוא דכפירת קרקע לאו כפירה מיקרי תדע דהא לא אשכחן בהו שבועה אפי' בשבועת העדות ושבועת פקדון כדאיתא בגמ' דשבועות והיינו ע"כ מה"ט דלא מיקרי כפירה כלל משא"כ לענין ב' כסף ודאי לא הוי אלא מגזרת הכתוב דהא לא אשכחן בשום דוכתא לחלק בין פרוטה ליותר מפרוטה ואשכחן נמי שבועת העדות ופקדון בפרוטה וא"כ הא דדרשינן אבל קם הוא לשבועה היינו בשוה פרוטה כן נ"ל:

דף פח.

גמרא אמר ר"פ אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא ופירש רש"י דנפקא מינה שהיא בשם או בכינוי מה שאין כן בשבועה דרבנן. ונראה שהוכרח רש"י לפרש כן משום דלא משמע ליה לפרש בענין אחר. דלא רצה לפרש דנ"מ לענין מיפך שבועה כמ"ש בעצמו לעיל בריש סוגיא דרמי ב"ח. משום דע"ז לא שייך לומר אם פיקח הוא כמ"ש מהרש"א ז"ל. ויתכן יותר מאי דפרישית בסוגיין דהא דמיפך שבועה פלוגתא דאמוראי הוא בשבועות דף מ'. ושם כתבו התוספות דריב"ן כתב בשם רש"י דהלכה כמר בר רב אשי דבדאורייתא נמי מפכינן. וא"כ ניחא ליה לרש"י לאוקמי מילתא דרב פפא אליבא דהלכתא. ועוד דשם בשבועות כתבו ג"כ התוס' דרב האי גאון ז"ל פסק ג"כ דבדאורייתא מפכינן מדקי"ל כר"פ דאמר התם דאי טעין אישתבע לי דלא פרעתיך משבעינן ליה. וכ"ש שאם הנתבע שהוא מוחזק אומר אישתבע לי וטול דמשבעינן ליה ע"ש. א"כ אליבא דר"פ לא שייך האי נפקותא. ואע"ג דלמאי דמפרש רש"י כאן דמדאורייתא בעי שם או כינוי ולא בשבועת המשנה אין מקום לראייתו של רב האי גאון דנהי דלר"פ משבעינן בטעין אישתבע לי היינו שבועה קלה. ואכתי לא שמעינן הכא דמצי להפך שבועה חמורה דמדאורייתא דישבע התובע בשם או בכינוי ובנק"ח. מ"מ הואיל וא"א לפרש לר"פ לענין מיפך שבועה אם לא שנחלק ונאמר דבדאורייתא בעי שם וכינוי ונק"ח ולא בדרבנן. א"כ ניחא ליה לרש"י לפרש בפשיטות האי נפקותא גופא. משא"כ לעיל בדרמי ב"ח דע"כ הוי סבר דבשבועת המשנה נמי בעי שם וכינוי ונק"ח כמו בשל תורה כדפרישית התם. א"כ שפיר הוכרח לפרש הנפקותא לענין מיפך שבועה ורמי ב"ח לא סבר כמר בר רב אשי כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ודוק היטיב:

תוספות ד"ה מייתי לה כו' פירש בקונטרס כו' והוא עצמו סותר דבריו דבפ' השולח כו' עכ"ל. עיין בזה בס' מג"ש למורי זקיני הגאון זצ"ל שכתב דאע"ג דשאר שבועות המשנה בנק"ח. אפ"ה בההיא דהכא בלא נק"ח דקילא משאר שבועות כיון שאינו אלא להפיס דעתו ע"ש. ואף שדברי מורי זקיני הגאון ז"ל הן דברי נביאות כמאמר חז"ל דחכם עדיף מנביא דהא איתמר משמיה דגברא רבה כוותיה שכ"כ בהג"מ בפי"א מהלכות שבועות בשם מהר"ם מרונטנבורג שכתב ג"כ ליישב דברי רש"י ע"ש אלא לאחר המחילה מעצמותיהם הקדושים עדיין א"א לומר כן בכוונת רש"י ז"ל דהא ההוא דפ' השולח איירי בבא ליפרע מן היתומים דהיא שבועת המשנה. וכאן במשנתינו כתב רש"י דשבועת בא ליפרע מן היתומים היינו משום דאי הוי קיים הו"מ למיטען אישתבע לי. וא"כ אם נאמר דלפירש"י ההיא דהשולח הוי בנק"ח א"כ ע"כ ההיא דקאמר ר"פ אי טעין אישתבע לי היינו נמי בנק"ח כיון דשבועת היתומים לא אתי אלא מחמת' ולא יהא הטפל חמור מן העיקר. וא"כ לפ"ז דאישתבע לי היינו בנק"ח א"כ היאך מפרש רש"י כאן האי דאי פיקח הוא דקאמר ר"פ לענין נק"ח מאי כולי האי וחכמה מה זו עושה שישלם לה וישביעה אח"כ דבלא"ה אי פיקח הוא מצי לאשבועי בנק"ח שיאמר אישתבע לי דלא פרעתיך. אע"כ דלפירש"י כאן כולהו שבועת המשנה לא בעי נק"ח ודו"ק. מיהו למאי דפרישית במשנתינו דלרש"י נמי שבועת היתומים חמירא משבועה דאישתבע לי. א"כ יש ליישב שיטה זו דמהר"ם ושל מורי זקיני הגאון ז"ל. והנני מוסיף נופך משלי דכיון דמדאורייתא אין נשבעין אפילו בע"א בכפירת שיעבוד קרקעות מגזירת הכתוב. א"כ תו לא שייך לומר שתקנו חכמים שישבע שבועה זו בעצמה דהתורה פטרה בפירוש. אע"כ דכדי להפיס דעתו תקנו שישבע שבועה קלה בעלמא כן נ"ל ליישב שיטתם. אלא דעדיין הוא דוחק לחלק דמשנתינו בלשון אחד קתני לכולהו:

מיהו למאי דפרישית בשמעתין במימרא דרמי ב"ח אין צורך לכל זה דבלא"ה לא קשיין דברי רש"י אהדדי דבפ' השולח מדייק רש"י שפיר אמימרא דשמואל גופא דקאמר אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד אלמא דס"ל לשמואל דההיא דנמנעו להשביעה שבועת המשנה היינו משום שהיא שבועה חמורה בשם ובנק"ח. וא"כ מצי סבר כרמי ב"ח בשמעתין דהא דפוגמת ודע"א היינו שבועת דאורייתא וא"כ כל הני דמתני' נמי ע"כ היינו כעין דאורייתא שבועה חמורה מדקתני להו כהדדי וכדפרישית דלא חייש רמי ב"ח לשתי תשובות שהקשה רבא. משא"כ ר"פ דהכא דקאי לפי המסקנא דמתני' בפוגמת וע"א נמי לא הוי אלא מדרבנן. וא"כ ע"כ סובר דשבועת המשנה לא הוי כעין דאורייתא אלא דומיא דשבועת היסת דבלא"ה מצינו בפירוש רש"י במשנה דכל הנשבעין דגבי ישבע בע"ה שהפירות ברשותו דהיינו שבועת היסת. ודקדקו הקדמונים דלרש"י כמה שבועות היסת נתקנו בימי שבועת המשנה. וא"כ דקתני בההיא משנה גופ' שבועת היסת משמע דבאינן שבועות נמי לא הוי אלא שבועה קלה דומיא דהיסת כן נ"ל נכון ודוק היטב:

בא"ד ולר' נראה אליבא דר' אבא כו' אבל בדרבנן אפילו הוי חשודה כו' עכ"ל. משמע להו דמשאיל"מ דהא דר' אבא תליא בהא דחשוד כדמדמה להו הש"ס בפ' כל הנשבעין וע"ש בתוס': אבל אכתי קשיא לי היאך אפשר לומר דבשבועת המשנה אם הוא חשוד נוטל בלא שבועה דהא בההיא דהשולח גופא תנינן אין אלמנה נפרעת מיתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה והיינו כדמסקינן התם משום דמוריא היתרא ומשמע נמי דע"י שנמנעו מלהשביעה היתה מפסדת כדאמרי' התם רב לא מגבי כתובה לארמלתא וא"כ השתא בספק חשודה אינה נשבעת ומפסדת בודאי חשודה לא כ"ש ואי משמע להו להתוס' לחלק ולומר דלענין שבועת באה ליפרע מנכסי יתומים יש להחמיר טפי משאר שבועות המשנה כדאשכחן נמי דאמרינן בשבועת היתומים דאין אדם מורישה לבניו. משא"כ בשאר שבועות המשנה דמסקינן הבו דלא לוסיף עליה דרב ושמואל. דא"כ לפ"ז מאי קשיא להו נמי על פירש"י מההיא דהשולח שמא בשבועת היתומים החמירו טפי דבעי נק"ח. ויש ליישב ולחלק דלענין עיקר חומר השבועה לא משמע להו לחלק בשבועות המשנה כל כמה דלא אשכחן בהדיא: ועוד נ"ל דסברת התוס' דהא דמפסדת בהא דנמנעו מלהשביעה היינו משום דעיקר החששא דחשודה היינו לאותו דבר עצמו דחשודה ומורי' התירא לתפוס בשל היתומים משא"כ בשאר חשד לא שייך להפסידה דנהי דחשודה מ"מ אפשר דבאותו ממון אינה חשודה וכיון דשטרא בידה ומחומרא בעלמא אצרכוה אין בדין להפסידה כן נ"ל בכוונת התוס' אבל אכתי בעיקר פירושם תמוה דהא מילתא דר"פ אמתני' קאי ומתני) ע"כ לא איירי בחשודה מדקתני לא תיפרע אלא בשבועה ולשיטתם חשודה נפרעת שלא בשבועה:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה מייתי לה לידי שבועה דאורייתא כו' ולרבי נראה דנ"מ אליבא דרבי אבא דנהי דלענין שבועה דאורייתא היכא שאיל"מ אבל בדרבנן אפילו הויא חשודה לא יניחו לפרוע לה בשביל כך הקשיתי לשאול מסוגיא דפרק השולח דקתני נמנעין להשביעה ואמרינן נמי רב לא מגבי כתובה לארמלתא אלמא דחשודה מפסדת אע"ג דהתם בשבועה דרבנן איירי וכתבתי לחלק דשאני התם דחשודה לאותו דבר עצמו כדאמרי' התם משום דמוריא התירא וא"כ קרוב הדבר שקיבלה כתובתה מש"ה מפסדת משא"כ בחשודה דעלמא ועיין מה שכתבתי בפ' השולח שהרא"ש ז"ל הביא ראיה זו ולפי מה שכתבתי יש לחלק כדפרישית:

בא"ד אי נמי למאן דאית ליה דבדאורייתא מפכינן ובדרבנן לא מפכינן כו' עכ"ל. ועי' מ"ש הרא"ש ז"ל על זה דכאן לא שייך היפוך שבועה מתובע לנתבע ועוד יש לדקדק דהא בלא"ה לא מצי הפוכי דהא אית ליה עד המסייע וקי"ל דעד המסייע פוטר משבועה ונראה מזה דהתוס' לא סברי הכי אלא כדעת הסוברים דאינו פוטר אלא דאכתי על הרא"ש ז"ל קשה אמאי לא פריך בפשיטות מטעמא דעד המסייע שהרי בפ"ק דמציעא כתב להדיא דפוטר משבוע' ואפשר דכאן לשון הרי"ף ז"ל נקיט ואתא אח"ז ראיתי שבס' נתיבות המשפט הרגיש בזה ע"ש. ודע שהרי"ף ז"ל מסיק דליכא נפקותא הכא אלא לענין אם קדמה ותפסה ואינה רוצית לישבע דבדאורייתא נחתינן לנכסיה משא"כ בדרבנן וכ"כ הרא"ש ז"ל ויש לי לדקדק בדבריהם דבמאי עסקינן אי במקרקעי לא שייך תפיסה כלל ואי במטלטלים הא קי"ל דמטלטלים לא משתעבדי לכתובה ואפי' מיניה דידיה מיהו י"ל דאפ"ה אי תפסה מהני ואף לשיטת התוספות לעיל דף פ"ד דלא מהני בכתובתה אפילו תפסה מחיים לגבי יתמי כדפרישית שם משא"כ הכא דאיירי בגרושה מהני תפיסה במטלטלים מיהו לפ"ז נמי ר"פ לאו אמתניתין קאי דמתני' ודאי לא איירי בתפסה מטלטלים דא"כ מאי קאמר דלא תפרע אלא בשבועה הא פרועה ועומדת היא אלא ר"פ מילתא בעלמא קאמר דזימנין דמצי לאתויי לידי שבועה דאורייתא היכא דאתרמי דתפסה. אלא דאכתי תמיהא לי טובא בדבריהם דא"כ מאי מסיק ר"פ אי פיקח הוא יהיב לה באפי חד סהדא אחרינא כו' וכל הטורח הזה למה שהרי מאחר שהיא תפסה מטלטלים וע"א מעיד שהיא פרועה א"כ עיקר תביעתו שתחזיר המטלטלים מאחר שנפרעת כבר וא"כ בתחילת הדין מצי למימר אם את רוצית להחזיק במטלטלים מחמת כתובתך תחזיר לי דמי הפרעון שע"א מעיד וא"כ תתחייב שבועה דאורייתא ע"פ העד וצ"ע ועיין בסמוך. נקטינן מיהא דמכל מה שדקדקתי בזה איכא למימר דלכך הוכרח רש"י לפרש דנ"מ בעיקר השבועה ושביק לכל הני נפקותא דמייתי הש"ס בפ' שבועת הדיינין ודו"ק:

שם גמ' אי פקח הוא כו' יהיב לה כתובתה באפי חד סהדא וסמיך כו'. ולכאורה יש לתמוה טובא דהוי כעין הפוכי מטרת' דמכיון שיפסקו הב"ד שתשבע שבועה דרבנן ותיטול יסלק לה הכתובה לאחר שתשבע ויחזור ויתבענה ע"פ העד ותצטרך לישבע שבועה דאורייתא ומכ"ש דקשה יותר לפרש"י דשבועה דרבנן בלא נק"ח ושבועה דאורייתא בנק"ח ובשם וכינוי וא"כ אף לאחר שנשבעה שבועה דרבנן צריכה לחזור ולישבע ש"ד שהיא חמורה כמבואר בח"מ סי' פ"ז וא"כ יותר היה להם לתקן לטובתה שתשבע מיד שבועה חמורה דאטו בשופטני עסקינן שלא יתבענה אח"כ ע"פ העד והנלע"ד בזה דעיקר מילתא דר"פ אמסקנא סמיך דיהיב לה כתובה באפי סהדא קמא וסהדא בתרא ולפ"ז מצינן למימר דסבר ר"פ דלעולם לא שייך לחייב שבועה דאורייתא ע"פ עד א' אא"כ שהעד בא לחייב את הנתבע ממון כדכתיב אם כסף תלוה ומש"ה שייך שבועה דאורייתא דנשבעין ואינן משלמין משא"כ היכא שעיקר עדותו של העד אינו לחייב את הנתבע אלא לפוטרו כגון שמעיד על הפרעון תו לא שייך ש"ד כלל וא"כ לעולם לא מצי לאתויי לידי ש"ד אא"כ פרעו שנית בפני אותו העד ובפני אחר ומוקי לה בהלואה וא"כ כשהעד בא שנית להעיד בפני ב"ד עיקר עדותו לחייבה ממון שהרי מעיד שפרעה פעמיים ואמר לו שיהיה עד בדבר דקמייתא מוקי לה במלוה ואם כן הו"ל האי שבועה ממש כשבועת ע"א דכתיב באורייתא דעל ידי עירוב פרשיות ובנין אב מוקמינן לה נמי באם כסף תלוה דאיירי בהלואה כן נראה לי ודו"ק:

רש"י בד"ה היכי סמיך כו' ותשבע ותטול שלישית כו' עכ"ל. והקשו בתוס' תימא מאי קשיא ליה הא פלוגתא היא כו' ועיין במהרש"א ואף לפי דבריו נשארו דברי רש"י בקושיא ואף דברי מורי זקיני זצ"ל בס' מגיני שלמה אינן מספיקין ליישב דברי רש"י ומכ"ש למאי דפרישית בסמוך דלשיטת רש"י איירי רב פפא אף לאחר שנשבעה שבועת המשנה וצריך לפרוע אפ"ה קאמר דהדר מייתי לה לידי שבועה דאורייתא וא"כ לא הוי מקשה מהכא מידי ע"ש בספר מג"ש. מיהו

לענ"ד בלא"ה אין זו קושיא כ"כ על רש"י ז"ל דאפשר דס"ל כשיטת רבינו חננאל והרשב"א ז"ל שהביא הב"י בח"מ סי' ל' שפסקו כמ"ד הלואה אחר הלואה אין מצטרפין אלא דלענ"ד יש לומר דאפי' למ"ד דמצטרפין היינו דוקא בעדי הלואה ממש דכיון שכל עד ועד בא לחייבו שבועה דאורייתא ושבועה הבאה לידי ממון היא דהא אי לא אישתבע משלם ובכמה גווני מצינו דע"א בהלואה מחייב ממון היכא דאיכא שבועה דאורייתא כגון בנסכא דרבי אבא וכיוצא מש"ה כי אתא אחרינא מצרפינן להו וכ"ש דלרוב המפרשים ההיא דהלואה אחר הלואה היינו שתבעו שניהם וא"כ נעשה כפרן גמור על ידיהם משא"כ הכא בעד פרעון כיון דאין מחייבו שבועה דאורייתא ולא דבר הגורם לממון איכא למימר דמדאורייתא כמאן דלא אסהיד דמי ומש"ה אין מצטרפין וא"כ יפה כתב רש"י ז"ל דיכולה לתובעו שלישית ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו שהובא בח"מ סי' ע"ה וסי' ע"ט דבעד א' בהלואה נמי נעשה כפרן לענין שאם טען תחלה לא לויתי וע"א מכחישו תו לא מצי למיטען פרעתי וא"כ עדות מעליא מיקרי ומש"ה מצטרפין. משא"כ הכא לענין עד א' בפרעון נראה דאם חזרה וטענה סיטראי ניניהו הו"ל מפטור לפטור ונהי דאיתרע כתובתה ואין יכולה לטעון סיטראי דהו"ל מגו במקום עד א' מ"מ לאחר שכבר פרעה וחזרה וטענה סיטראי הוי אפשר דאין הבעל יכול להוציא מידה אפי' בע"א כיון שמודית לדברי העד וא"כ מקשה שפיר דיכולה לתבעו שלישית דאין מצטרפין עדותן כיון דיכולה לטעון אחדא מינייהו סיטראי ניניהו לא הוי עדות מעליא דליצטרפו כן נ"ל נכון ודו"ק:

גמרא תנן התם וכן היתומים כו' אילימא מלוה גופא השתא אבוהון שקיל בלא שבועה כו'. וליכא לאוקמי בדאמר הלוה אישתבעו לי דבכה"ג אבוהון נמי הוי משתבע לשיטת רוב המפרשים והפוסקים דאישתבע לי נמי שבועת המשנה היא אלא דמ"מ כיון שלא נזכרה שבועה זו שם במשנה דכל הנשבעין א"כ לא שייך ביה לשון וכן היתומים וכן נראה מלשון הריטב"א ז"ל בחידושיו. ולכאורה היה נ"ל דאפילו אי טעין אישתבעו לי אע"ג דאבוהון הוי חייב שבועת המשנה היינו כדי להפיס דעתו כיון שטוען ברי שהמלוה יודע שהוא פרוע משא"כ ביתומים שבאו לגבות אין הלוה טוען ברי שהיורשים יודעים מפי אביהם שהוא פרוע לא שייך בכה"ג שבועת המשנה אלא דהרמב"ם ז"ל בפ' י"ז מהל' מלוה כתב להדיא דאפילו בכה"ג אם הלוה אומר ליורשי המלוה אישתבעו לי מחוייבים לישבע בנק"ח וכתב הרב המגיד שהוא שבועת המשנה וכתב שכ"כ רבינו האי גאון והרי"ף ז"ל וכ"כ בטוח"מ ובש"ע:

בד"ה לאפוקי מדר"א ומחלוקתו והשתא אית לן למימר דהא דנקט אין היורשין לאו דוקא כו' דהואיל ובאפוטרופסות כו' מאי חילוק איכא עכ"ל. נראה שכתבו כאן לפי מה שפירש"י במתניתין דהלכה מקבר בעלה אזו שפטרה קאי דאילו לפי' הרי"ף ז"ל שהובא בר"ן בשם הרמב"ן ובעל העיטור ז"ל דהא דהלכה מקבר בעלה אפילו בלא פטרה איירי ואפ"ה אין היורשין משביעין אותה על שעבר דמדלא השביעה הבעל בחיים מחל לה א"כ שפיר יש לחלק ולפ"ז מצינן למימר דר"ש נמי דיקא קאמר דאין היורשים משביעין אותה אע"כ כדפרישית ולכאורה מלשון הסוגיא גופא מוכח הכי דקאמר לאפוקי מדר"א ומחלוקתו ואי לפירוש הרי"ף ז"ל מאי שיאטיה דר"א ומחלוקתו הכא אדרבא אינהו סברי דאפי' באה לגבות כתובתה נמי אין היורשין משביעין אותה דמסתמא מחל לה בעלה ובאמת דקשיא לי טובא על שיטה זו מההיא דהכא וליכא למימר דאין ה"נ דלאידך גיסא קאמר ר"פ הכא דר"ש לאפוקי מדר"א ומחלוקתו דלדידהו אף בתובעת אין היורשין משביעין אותה ולר"ש משביעין בתובעת הא ליתא דהא ר"פ מעיקרא קשיא ליה התינח כל זמן שתובעת אינה תובעת מא"ל ואהא מסיק לאפוקי מדר"א ומחלוקתו משמע להדיא דר"ש באין תובעת נמי פליג. ויותר יש לתמוה היאך אפשר לומר דהרי"ף ז"ל מפרש כן דהא מייתי לעיל במושיב אשתו חנוונית דאיכא מאן דפסק דלית הלכה לא כר"א ולא כת"ק אלא כר"ש דהכא ומסיק דליתא דהא בפ' כל הנשבעין דאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית נשבעת והאריך בזה דאין הלכה כר"ש א"כ משמע להדיא דר"ש באינה תובעת פליג ולהקל עליה דאי בתובעת ולהחמיר עליה מאי מייתי הרי"ף ז"ל מההיא משנה דכל הנשבעין. והנלע"ד בזה דלפי שיטה זו ע"כ הא דפליג ר"ש לענין אפטרופסים באינה תובעת לאו לענין יורשין פליג דר"א ומחלוקתו נמי מודו דאין משביעין אלא לגבי בעל גופא אלא שזה דוחק גדול דליתני ר"ש לאפוקי מדר"א אין היורשין נשבעין ועיקר דבריו לחלוק עליה אינו אלא לגבי הבעל גופא וזה אין נזכר בדבריו כלל משא"כ לפירוש התוספות א"ש דנהי דיורשים לאו דוקא אפ"ה מיהא ביורשים נמי פליג ואע"ג דר"א ומחלוקתו לא איירי ביורשים מ"מ משמע להו דאין לחלק ביניהם ועוד מדקתני לעיל הלכה מקבר בעלה לבית אביה אין היורשים משביעין אותה ולפרש"י ותוס' אזו שפטרה קאי דמינה סליק א"כ ממילא שמעינן דהיכא דלא פטרה היורשים משביעין אותה וא"כ שפיר פליג ר"ש ודוק היטב. ומתוך מה שכתבתי ממילא רווחא שמעתתא ממה שהקשה מהרש"א ז"ל דר"פ גופא אמאי לא מוקי נמי מילתא דר"ש בפלוגתא דאבא שאול ורבנן דהכי שפיר טפי דאין היורשים משביעין אותה דוקא ולפמ"ש א"ש טובא דניחא ליה לרב פפא לאוקמא כולה מילתא דר"ש רישא וסיפא בחד גוונא דאפילו בהאי בבא גופא דהלכה מקבר בעלה לבית אביה שייך כולה מילתא דפליג בתרתי דשמעינן לת"ק דקאמר הלכה זו שפטרה אין היורשים משביעין אותה ומסתמא אפילו בתובעת כתובתה איירי ומינה שמעינן דבדלא פטרה משבועת היורשים משביעין אותה אפילו באינה תובעת והיינו כדר"א ומחלוקתו דאפי' הוא עצמו משביעה כ"ז שירצה וא"כ שפיר פליג ר"ש וקאמר דלאו בפטרה תליא מילתא אלא בתובעת כתובתה תליא וממילא שמעינן דכי היכי דפליג בהא לענין יורשים ה"נ פליג מיניה גופא היכא דלא פטרה ואיידי קתני כמ"ש התוספות וממילא שמעינן נמי דפטור לא מהני לגבי יורשים כלל בכולהו שבועות דמתניתין משא"כ אם נפרש דר"ש אפלוגתא דאבא שאול ורבנן קאי ואהלכה מקבר בעלה קאי דקאמר ת"ק יורשים משביעין אותה על העתיד אפילו פטרה וקאמר ר"ש דאין משביעין אותה דס"ל כאבא שאול דמינה אבי יתומים לא ישבע וא"כ תינח דבסיפא דר"ש פליג שפיר אהאי בבא משא"כ ברישא דמילתא דקתני כ"ז שתובעת יורשים משביעין אותה לא מצינן לאוקמי אהאי בבא ולומר דבהא נמי פליג דהא לת"ק יורשין נמי משביעין על העתיד אפילו פטרה הבעל דעלה קאי ומש"ה לא מוקי לה ר"פ בהכי וכדאמרי' בעלמא ניחא לן לאוקמי מתני' רישא וסיפא בחד טעמא כ"ש בכי האי גוונא דבחדא כללא נקט להו ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י:

בא"ד לאו דוקא דה"ה הוא עצמו כו' עכ"ל. לכאורה הוי מצי לפרש דלרבותא קאמר דאפילו היורשין אין משביעין אותה אע"ג דלא שייך בהו שלום בית וכ"ש שאין הבעל משביעה משום שלום בית אלא שכבר כתבתי לעיל במשנה דהמושיב חנוונית דלא שייך שלום בית באפטרופסת אלא בפלכה ועיסתה אלא דאכתי הוו מצו לפרש דנקט לרבותא דלא מבעיא דהוא אין יכול להשביעה בעודה תחתיו דבלא"ה כל מה שקנתה אשה קנה בעלה ואם סופה להתגרש תשבע לבסוף כדס"ל לחנן משא"כ ביורשים דלא שייך הא מילתא אפ"ה באינה תובעת אין משביעין אותה והיינו נמי מה"ט דתשבע לבסוף וכמ"ש הר"ן ז"ל לעיל דעיקר הרבותא דמשביעה כל זמן שירצה היינו לאפוקי מהאי סברא דתשבע בסוף קתני לה ונהי דלא מצינן למימר דמה"ט גופא ר"ש דוקא קתני הא נמי ליתא דע"כ בתרווייהו פליג כדפרישית אלא דאכתי רבותא מיהא הוי. מיהו כבר כתבתי בל' התוס' בד"ה ב"ד משביעין אותה דאע"ג דאיכא רבותא אפ"ה הו"ל לר"ש למימר האי לישנא דאיירי ת"ק בבעל גופא לכך הוצרכו לפרש דאיידי סיפא משום רישא קתני דבעל לא שייך כלל ברישא ודו"ק:

בא"ד ומעשה בא לפני ר"ת כו' וא"כ הלכתא נמי בכולה מילתא דר' שמעון כו' עכ"ל. פי' כיון דבחד כללא קתני להו לא שייך לומר דבהא הלכה כמותו ולא בזו ולולי שר"ת עצמו לא בא למדה זו אלא מצד הסוגיא היה נ"ל לפרש שיטת הגאונים שפסקו כר' שמעון בענין אחר ולומר דהא בהא תליא דטעמא דת"ק דמשביעה כל זמן שירצה ולא אמרינן שתשבע בסוף דהא בע"כ תבא לידי שבועה כשתתאלמן או תתגרש ואם לא תשבע בסוף יחזיקו היורשים בדמי כתובתה ומה שימצא בידם הכל שלהן ובכה"ג לא הוי לן למיחש שמא תפסה הרבה יותר מדמי כתובתה ויהיו מעות טמונים כי היכי דאיכא למיחש בשאר אריסין ואפטרופסין אלא דאפ"ה אפשר שלא תבא לידי שבועה אם יפטרנה הבעל משבועת היורשים ומש"ה לא פלוג רבנן דאין להחמיר בפטרה יותר משלא פטרה משא"כ לטעמא דר"ש דלא מהני פטורא דר"ש לגבי שבועת היורשין וא"כ ע"כ סופה לישבע נגד היורשין ומש"ה לא תשבע בתחילה אלא בסוף כאבא שאול וכיוצא בזה הובא בר"ן לעיל בסוגיא דהלכה מקבר בעלה בשם הרמב"ן והעיטור ע"ש אלא דהתוס' עצמן שם לא כתבו כן ודו"ק:

משנה הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה. לפי מה שנראה מפרש"י בשמעתין דבין למאי דס"ד מעיקרא דאיירי במקום שכותבין ובין לאוקימתא דשמואל ודרב מעיקרא איירי מתניתין בין בעיקר כתובה ובין בתוספת כמ"ש רש"י להדיא בד"ה בשלמא לשמואל והיינו היכא שמבררת בעדים כמה הוסיף לה גובית הכל ואין יכול לומר פרעתי ואע"ג דרש"י גופא כתב דמהכא נפקא לן בפ"ק דמציעא דטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום והאי טעמא לא שייך בתוספת כתובה ואפ"ה כיון דקי"ל דתנאי כתובה ככתובה א"כ לענין פרעתי נמי הכי הוא וזה שדקדק רש"י ז"ל בלשונו הכא משום דתנאי כתובה מעב"ד הוא ומדלא כתב דכתובה מעב"ד הוא מבואר להדיא שנתכוון למה שכתבתי וטעמא רבה נמי איכא כיון שלא נתנה כתובה לגבות מתיים אלא באלמנה וגירושין ואין דרך לפרוע תוספת אלא בהדי עיקר כתובה א"כ כולה חדא מילתא ודוקא לרב לבתר דהדר ביה מחלק בין עיקר לתוספת שזה עיקר תירוצו וכמו שאבאר משא"כ לשיטת התוספות הוי איפכא דלכולהו אוקימתא דמעיקרא לא איירי מתניתין כלל מתוספת אלא מעיקר כתובה דבתוספת לכ"ע מצי למיטען פרעתי דלהא מילתא לא הוי תנאי כתובה ככתובה כיון דטעמא משום מעשה ב"ד וכמ"ש התוספות להדיא בפ"ק דמציעא ע"ש והוכרחתי לזה כדי ליישב שיטת רש"י ותוספות כ"א לפי שיטתו בכולה שמעתין שהכל סובב והולך על יסוד זה ודו"ק:

רש"י בד"ה הוציאה כו' קס"ד שאומרת אבד שטר כתובתה עכ"ל. פירוש דדוקא למאי דס"ד מעיקרא דאיירי נמי במקום שכותבין ובין לענין עיקר כתובה ובין לענין תוספת א"כ ודאי צריכה היא לומר אבד שטר כתובתי דאי מודית שהשטר כתובה בעולם לכ"ע אינה יכולה לגבות ע"י שובר כמבואר להדיא בח"מ סי' נ"ח לענין שט"ח משא"כ לאוקימתא דרב מעיקרא דאיירי במקום שאין כותבין וכן לשמואל במקום שכותבין והביאה עדים שלא כתב לה א"כ לא צריכה לטעון שאבד וכן לאוקימתא דרב לבתר דהדר ביה וקאמר גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת א"כ בהאי בבא דרישא שאינה רוצית לגבות אלא העיקר בגט ואפי' מודית שהכתובה בידה אלא שאינה מצוי לה כעת אפ"ה גובית העיקר בגט לחוד כיון דכתובה לא שייכא לגבי העיקר אלא לענין תוספת ואם תחזור ותוציא הכתובה לא מצית למיגבי ביה העיקר כמו שפרש"י לקמן במילתא דרב וכמו שאבאר שם בעז"ה כן נ"ל בכוונת רש"י ודוק. ואי תיקשי למאי דס"ד מעיקרא דרישא איירי באמרה אבד שטר כתובתה א"כ אמאי לא קתני הכא בהדיא כדקתני סיפא היא אומרת אבד גיטי זו אינה קושיא דהא למאי דס"ד מעיקרא איירי מתני' בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין מש"ה לא פסיקא ליה למיתני אבד כתובתי כיון דבמקום שאין כותבין לא שייך הא מילתא משא"כ בסיפא לעולם צריכה לטעון אבד גיטי ודו"ק:

דף פח:

תוספות בד"ה ב"ד משביעין אותה מיבעי ליה תימא אמאי לא משני ס"ל כדשמואל כו' וצ"ע עכ"ל. עיין במהרש"א ומורי זקני ז"ל בס' מגיני שלמה הרבה לתמוה על קושיית התוספות וכתב שהוא מסופק אם יצאו הדברים מפיהם שאין כאן מקום עיון ולא מקום תימא דא"כ היינו מנכסי יתומים כקושיית מהרש"א ז"ל וכתב בסתירת תירוצו דמהרש"א תו קשיא ליה דאכתי מקשה בגמרא שפיר אליבא דרב דתקשי ליה מתניתין דהכא ע"ש. ובאמת דלפום ריהטא הוי קשיא לי טובא דברי התוספות בכל זה. אמנם כן לאחר העיון נ"ל דדברי התוס' מיוסדים על אדני פז וקושייתם בזה היא קושיא עצומה וצריכה עיון ואדרבא לכאורה לא הוו צריכי התוס' לאתויי הא דשמואל ודמוקי לפלוגתייהו דחנן ובני כ"ג בשמעו בו שמת דבלא"ה שפיר קשיא להו אהא דמקשה הש"ס ב"ד משביעין אותה מיבעיא ליה ומאי קושיא דבפשיטות מצינן למימר דלישנא דר' שמעון הן דברי חנן ממש דקאמר תשבע בסוף ופרש"י שם במשנה דפרק שני דייני גזירות דבסוף היינו לאחר שישמעו שמת ולכאורה שפירושו מוכרח בזה דאין לפרש בסוף היינו כשיבא ממדינת הים דהא אמרינן התם שאם בא ממדינת הים ואמר פסקתי לה מזונות הבעל נאמן בשבועה אע"כ דלאחר שתתאלמן היינו בסוף ואף שיש לחלק וליישב הסוגיא דהתם אפילו בחייו וכדמשמע נמי מלשון רש"י בשמעתין שכתב דבסוף היינו לכשתתאלמן או תתגרש וכמו שאבאר אי"ה באריכות בעיקר הסוגיא בפ' ב' דייני גזירות מ"מ התוספות דהכא לא נחתו להכי וזהו שכתבו דצ"ע. אלא הא דהוצרכו לאתויי האי אוקימתא דשמואל היינו משום דבלא"ה היה נראה להם להיפך דלא שייך כלל לומר דתשבע בסוף היינו מן היורשים דאפשר דאין צריכה שבועה אף בסוף אא"כ כשבא הבעל וטוען ברי וכמ"ש שם התוספות משא"כ לגבי היורשים דלא חיישינן מספק דמתפיס לה צררי למזונות וכמו שנראה מלשון הרמב"ם ז"ל שאבאר במקומו בעזה"י. אי נמי לאידך גיסא דמן היורשים חיישינן לצררי דמזונות טפי מלצררי דכתובה ולכ"ע תשבע אף בתחלה לכך הוצרכו התוספות לאתויי מדשמואל דמוקי לפלוגתייהו בששמעו בו שמת ואפ"ה סבר חנן דתשבע בסוף

וא"כ לרב נמי איכא למימר דלדינא ס"ל הכי דהא לא פליגי בהכי וכיוצא בזה הקשה הרא"ש ז"ל לקמן במקומו על דברי הרמב"ם ז"ל ע"ש כן נ"ל נכון לפרש כן שיטת פירוש התוספות וע"ז כתבו וצ"ע אלא דבאמת יש ליישב קושייתם דאפ"ה מקשה רב ששת שפיר כיון דקי"ל כרב דפוסקין מזונות לאשת איש וא"כ לפ"ז שייך שפיר תשבע בסוף דקאמר חנן אפילו בעודו קיים ובא ממדינת הים כדמשמע לישנא דתלמודא לקמן וכמו שאבאר שם בעזה"י וא"כ מקשה שפיר ב"ד משביעין אותה מיבעיא ליה דנהי דשייך הא מילתא נמי לגבי יורשים ורבותא נמי איכא אפ"ה לא הו"ל למיתני בהאי לישנא אלא בהא דאיירי ת"ק דבעודנו קיים איירי והו"ל למימר דבאינה תובעת אינה נשבעת כן נראה לי ועדיין צ"ע:

דף פט.

רש"י בד"ה גובה כתובתה כו' ומהכא נפקא לן בפ"ק דמציעא הטוען כו' עכ"ל. לשיטת רש"י מילתא דפסיקא היא דמהכא יליף לה דאע"ג דדחי אביי התם דמהכא ליכא למילף דשאני הכא דגיטה היינו כתובתה אפ"ה הא הדר ביה אביי מגופא דמתניתין דהכא כדמסיק התם וא"כ לפ"ז לא אשכחן מאן דפליג בהא דנהי שהתוספות כתבו כאן דרב לית ליה דר' יוחנן היינו משום דלשיטתם הא דמסקינן בשמעתין דרב הדר ביה וקאמר גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת לאו משום מילתא דכתובה גובה תוספת הדר ביה ופליג אדשמואל דמשמע להו דלכ"ע אין גובית תוספת כ"א בכתובה כמו שכתבו בפ"ק דמציעא וכדפרישית בסמוך א"כ עיקר מילתא דרב בתר דהדר ביה היינו במה שאמר גט גובה עיקר דוקא גט ולא עידי גט משום דס"ל דגט הוי במקום כתובה והיינו כאביי למאי דבעי למידחי בהא מילתא דר' יוחנן. משא"כ רש"י לשיטתו דעיקר תירוצו של רב בשמעתין דהדר ביה היינו משום שנתחדש לו הא מילתא דכתובה גובה תוספת דמעיקרא הוי ס"ל דבגט נמי גובה תוספת וא"כ בהא דקאמר גט גובה עיקר לא נתחדש דבר וא"כ מהיכי תיתי נאמר דפליגי אדר' יוחנן כיון דאביי גופא הדר ביה התם ואפושי פלוגתא לא מפשינן ואע"ג דלקמן שילהי שמעתין מסקינן אליבא דרב דקרעינן לגיטא וכתבינן אגביה גיטא דנן כו' ואביי מסיק התם בתר דהדר ביה וקאמר וכתבינן דקרעינן ליה וכתבינן אגביה גיטא דנן כו' אטו כל דמגבי בב"ד מגבי מ"מ לא פליגי רב ואביי דאביי שפיר קאמר אי לאו דקים לן שפיר הא מילתא דטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום א"כ בגט נמי היה ראוי שלא תגבה דמצי למיטען פרעתי ולא חש לקרוע הגט כיון דלא כתב ביה מנה ומאתים וכ"ת דאפ"ה הו"ל למיקרע ולמיכתב אגביה גיטא דנן אטו כל דמגבי בב"ד מגבי ולאו כ"ע דיני גמירי משא"כ לבתר דקים לן הא מילתא לכ"ע דטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום שפיר מסקינן לקמן דהיכא דאתא לב"ד לגבות עם הגט קרעינן ליה וכתבינן אגביה גיטא דנן כו' כן נ"ל ועיין לקמן בסמוך:

בא"ד כל מעב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי. ואע"ג דבשטר איכא טעמא דא"ל שטרך בידי מאי בעי וא"כ הכא אדרבא הו"ל למימר כיון שאומרת אבד כתובתה במקום שכותבין כיון דנפל איתרע וכ"ש באבד לגמרי כבר כתבתי בפ"ק דמציעא דמה"ט גופא לא איתרע שאינה צריכה לשמור הכתובה כיון דבלא"ה מעב"ד כשטר דמי ועיין בסמוך:

בד"ה. אבד גיטי שלא הוצאתי עליך לגבות כתובתי כו' עכ"ל. משמע מדבריו להדיא דהא דקתני הוציאה גט היינו גט ממש ולא עידי הגט ודלא כשיטת התוספות אליבא דר' יוחנן ואביי ואף למאי דפרישית בסמוך דלכ"ע הטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום אפ"ה אינה יכולה לגבות כשאין הגט בידה דמצי למיטען פרעתי כיון דריעא טענתה דאפי' אי מהימנינן לה שאבד גיטה כיון דנפל איתרע דנהי דבכתובה אף במקום שכותבין לא אמרינן דאיתרע היינו משום דאיכא מקום שאין כותבין והיינו כדי שתסמוך דעתה שאף אם תאבד כתובתה לא תפסיד ולא יהא בעילת זנות דנראה דמה"ט תקנו חכמים שבכל ענין לא תפסיד אפי' במקום שכותבין ומש"ה לא איתרע בנפילה שאינה חוששת לשמור כדפרישית בסמוך משא"כ בגט דלעולם כותבין ואדרבא צריכה לשמור דהא בעי לאינסובי ביה כדלקמן וגם לגבות כתובתה אם יטעון לא גרשתיך וא"כ כיון שאינו בידה איתרע טובא דמסתמא כבר גבתה בגט ונקרע וכתבו גיטא דנן ומש"ה אינה גובית בעידי הגט גרידא כן נ"ל נכון ונתברר טעם משנתינו שגובית בגט יותר מבכתובה ודוק היטב:

תוספות בד"ה הוציאה גט כו' בפ"ק דמציעא אמר ר' יוחנן כו' ור"י לטעמיה דס"ל דכותבין שובר כו' עכ"ל. ואף דהכי קושטא דמילתא דר"י הכי ס"ל למאי דלא משמע להו לחלק בין כתובה לשאר חוב אפ"ה לכאורה הכא בעיקר מימרא דר' יוחנן לא הוי צריכי להכא דס"ל דכותבין שובר דבלא"ה מצינן למימר דר"י בפ"ק דמציעא לא אתא למימר אלא דאין יכול לטעון פרעתי אבל משובר לא איירי התם ומצינן למימר דאף במקום שכותבין כתובה מיתוקמא מילתא שפיר וכגון שיש עדים שנשרפה הכתובה אלא דהוצרכו לזה משום דהתם א"ל ר"ח בר אבא רבי לא משנתינו היא זו הוציאה גט כו' וא"ל ר"י אי לאו דדלאי חספא כו' א"כ משמע להדיא דר"י מוקי למתניתין דהכא במקום שכותבין כמבואר שם להדיא בשקלא וטריא דאביי ע"ש וא"כ ע"כ דר"י לטעמיה דס"ל כותבין שובר דלמ"ד אין כותבין ע"כ מוקי בשמעתין למתני' במקום שכותבין כתובה או במקום שאין כותבין והביא עדים שכתב לה וא"כ ליכא סייעתא למימרא דר"י ואף דרב בתר דהדר ביה מוקי למתני' נמי אף במקום שכותבין מ"מ ליכא למימר דר"י ס"ל כרב בתר דהדר ביה דהא מסקו התוס' הכא בסוף הדיבור דעיקר שינויא דרב היינו משום דפליג אדר"י בהא דהטוען כמ"ש להדיא בפ"ק דמציעא וכמו שאבאר בדבריהם בסמוך אע"כ דר"י לטעמיה דכותבין שובר מיהו למאי דמסקו התוספות אליבא דאביי לחד שינויא דאע"ג דס"ל אין כותבין שובר אפ"ה סבר ליה כר"י בהא דהטוען ומוקי למתני' דהכא בנשרפה כתובתה א"כ בכה"ג הוי מצי למימר אליבא דר"י אלא קושטא דמילתא דר"י ס"ל דכותבין שובר א"כ לא צריכין לאוקמא בדוחקא בנשרפה כתובתה כן נ"ל ועוד אבאר בזה לקמן ודוק היטב:

בא"ד אבל למ"ד אין כותבין שובר כו' מ"מ במקום שכותבין כו' יכול לבא לידי הפסד כו' מ"מ יהא נאמן לומר פרעתיך מנה במגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך כו' עכ"ל. וע"כ דהכי משמע להו קושית הגמ' דשמעתין דאמר ש"מ כותבין שובר ומשמע להו דהמקשה קאי בסברת ר"י בהא דהטוען כמבואר מדבריהם והיינו דלא ניחא להו לפרש כפי' רש"י דלמ"ד אין כותבין שובר משום דתוכל לבא לידי הפסד כשתתאלמן ותגבה מהיורשים בעידי מיתה משום דקשיא להו א"כ כשתחזיר לו הכתובה נמי תגבה מהיורשים בעידי מיתה לחוד כיון דקיימינן בסברת ר"י דהטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום אף במקום שכותבין וא"כ הו"ל כלא אפשר דכתבינן שובר ולא מצו לפרש נמי דיפסיד ע"י שתשאר הכתובה בידה לענין תוס' משום דאזלי לשיטתם דהא דקתני הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה היינו עיקר כתובה ולא תוספת דבתוספת מצי למטען פרעתי דלאו מעב"ד הוא כמ"ש התוס' בפ"ק דמציעא לכך הוכרחו לפרש דיוכל לבא לידי הפסד שיטעון פרעתיך מנה במיגו דאלמנה נשאתיך. אלא שכבר הקשיתי לשאול בזה בר"פ האשה שנתארמלה ובשמעתין קשה יותר דמאי קשיא ליה לרב דאיצטריך לשנויי בסמוך האי קושיא דש"מ כותבין שובר דהא לרב לא שייך האי חששא דיכול לבא לידי הפסד ע"י הכתובה דבלא"ה יטעון פרעתיך מנה במיגו דאלמנה נשאתיך והא שמעינן ליה לרב דהולכין בממון אחר הרוב ולעיל בר"פ האשה שנתארמלה מקשה הש"ס ותיפוק ליה דרוב נשים בתולות נישאות וכתבו שם התוס' דלרב פריך וא"כ אפי' יטעון אלמנה נשאתיך לא מהימן ונהי דמשנינן התם כל הנשאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא מ"מ הכא לא שייך למימר הכי דאדרבה כיון דידעינן השתא שהיא בתולה א"כ בודאי יהיה קול לדבר ואפי' למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב מ"מ מהני מיהא הרוב שבודאי יהיה קול לדבר ותמצא הרבה עדים שהיתה בתולה ומכ"ש דקשה טפי למה שפירשתי בר"פ האשה שנתארמלה דאפילו למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב אפ"ה שייך מילתא דרוב נשים בתולות נישאות כיון דהרוב מסייע לחזקה ע"ש א"כ שמואל דשמעתין נמי לא הוי צריך לאוקמי במקום שאין כותבין והקושיא דש"מ כותבין שובר מעיקרא ליתא לפירושם וצ"ע ודו"ק:

בא"ד והכי מפרשינן מתניתין אליבא דר"י הוציאה גט לאו דוקא כו' עכ"ל. ונראה מה שהוכרחו לפרש כן ולידחק בכל זה אע"ג דממימרא דר"י גופא אין שום הכרח להוציא לשון המשנה מפשטה דשפיר מצינן לפרש גט ממש דבלא הוציאה גט ר"י נמי מודה דאיתרע טענתה כמ"ש בשיטת רש"י אלא דלשיטת התוס' לא מצי לפרש כן מדמקשינן בשמעתין וניחוש דלמא מפקא לכתובתה וגביה ביה וכיון דלא ניחא להו לפרש הקושיא לענין כשתתאלמן אלא דגביא בכתובתה מיניה דידיה א"כ ע"כ סובר הש"ס דמציא למיגבי בעידי גירושין לחוד והא דתנן סיפא כתובה ואין עמה גט היינו עידי גט אכתי מסוגית הש"ס גופא יש לדקדק מאי פסיקא ליה להקשות דלמא אין ה"נ דמתניתין בגט ממש איירי וכדפרישית דכיון שאין בידה לא גט ולא כתובה איתרע טענתה טובא ולא מהימנא לומר שאבדה גיטה וגם כתובתה. ונראה ליישב דאי ס"ד דאינה גובה בשאין בידה כלום משום דאיכא תרתי לריעותא אבל בחדא מינייהו גביא א"כ יותר היה ראוי לומר שתגבה בכתובה לחוד דעיקר כתובה לגוביינא ולא בגט לחוד דא"כ תו ליכא למיחש למידי למאי דלא נחתו התוס' לפרש דגט עדיף מכתובה כיון דמפשטא דלישנא דסוגיא דב"מ משמע דר"י דייק למילתא דאטו גט מנה ומאתים כתיב אלא רב לחוד חידש סברא זו דגט עדיף לענין עיקר אע"כ דלסברת המקשה דקאי כרבי יוחנן לעולם גובית במעשה ב"ד לחוד בעידי גט או עידי מיתה שלא רצו להטריחה כלל שתהא צריכה לשמור גיטה או כתובתה כדי שתסמוך דעתה לגבות כתובתה לעולם והכי עדיף לן כיון דלר"ג כותבין שובר ולא חיישינן שמא יאבד שוברו ואדרבא חיישינן טפי שמא יאבד שטרו ויאכל הלה וחדי וה"נ דכוותה אם תאבד גטה וכתובתה יאכל הלה וחדי כן נ"ל בשיטת התוספות ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלר' יוחנן דאמר דאלמוה כו' אבל לרב דלא אלמוה פריך שפיר עכ"ל. ולכאורה הוי תמיהא לי טובא בדבריהם דלמאי דמסקו דלשמואל מספקא להו דאיכא למימר דס"ל נמי כר' יוחנן אלא הא דלא גביא בעידי הגט גרידא היינו משום חששא דדלמא גביא והדר גביא דס"ל אין כותבין שובר וא"כ אמאי פסיקא להו הכא דלרב לא אלמוה וכתבו דמש"ה פריך שפיר דהא לרב נמי מצינן למימר דס"ל דר' יוחנן ואלמוה דאין יכול לומר פרעתי והא דקאמר רב גט גובה עיקר דמשמע דבלא גט לא גביא היינו נמי משום האי חששא גופא דלמא גביא והדר גביא ומהיכי תיתי נאמר דרב פליג אדר"י ושמואל כיון דלא אשכחן דפליג. ונראה ליישב לפי מאי דפרישית בסמוך דלשיטת התוספות עיקר קושיית המקשה היה דמשום חששא דגביא והדר גביא לא היה להם לחכמים לתקן שתגבה טפי בגט לחוד מבכתובה לחוד ואיפכא הו"ל לתקן ואהא מוקי רב מעיקרא במקום שאין כותבין דוקא וא"כ בסוף אמאי הדר ביה ומוקי לה אף במקום שכותבין וגט גובה עיקר דהיינו גט דוקא דאכתי הדרא קושיא לדוכתא דהיא גופא תיקשי מ"ש דגביא בגט לחוד ולא בכתובה לחוד ומעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר אע"כ דמעיקרא ס"ד דמדינא גובה במעשה ב"ד לחוד כר"י דדייק לה ממתני' דאל"כ אמאי גביא בגט אטו מנה ומאתים כתיב בה כדאיתא פ"ק דמציעא וע"כ דגובה במעשה ב"ד לחוד אלא משום חששא דגביא והדר גביא לא גביא בלא גט כדמסקו התוספות שצריכה להוציא הגט מתחת ידה שאם תרצה לגבות שנית יאמר לא גרשתיך. משא"כ לבתר הכי דהדר ביה רב וקאמר גט גובה עיקר אף במקום שכותבין ולא בכתובה וא"כ ע"כ דגט עדיף מכתובה א"כ מה שגבתה בגט לאו משום אלמותא דמעשה ב"ד דהא מעב"ד לא אלים אלא כמאן דנקיט שטרא בידיה והא קמן דאע"ג דנקיטא שטר כתובתה בידה אינה גובית בלא גט אף במקום שכותבין וע"כ מה שגובית בגט היינו משום אלמותא דגט דתקנו רבנן דאע"ג דלא כתב כמאן דכתב דמי וטפי ממאן דכתב וא"כ שפיר כתבו דלרב לא אלמוה כן נ"ל ועוד דמלישנא דרב גופא דקאמר גט גובה עיקר וכתובה גובה תוספת דלשיטת התוספות לישנא יתירא הוא דהא לכ"ע לא גביא תוספת אלא כתובה אע"כ דלגמרי מדמה להו רב להדדי דכי היכי דלא מציא למיגבי תוספת אם לא ע"י כתובה ואפילו הביאה עדים שנשרפה כתובתה מצי למיטען פרעתי דהא לאו מעב"ד הוא ה"נ לא מציא למיגבי עיקר בלא גט ומצי למיטען פרעתי אפילו הביאה עדים שנשרף כן נ"ל ועיין עוד מזה לקמן ודוק היטב:

בא"ד אבל בעידי גט כו' אע"פ שאין נאמן לומר פרעתי לכ"ע כו'. עיין במהרש"א וכוונתו נראה דמעיקרא משמע להו להתוס' דהא דבעי אביי למימר בפ"ק דמציעא מעיקרא דבמקום שאין כותבין גטה היינו כתובתה לאו דוקא גטה ממש אלא עידי הגט כמו שפרש"י שם ולפ"ז במקום שאין כותבין ליכא מאן דפליג אדר"י ואח"ז כתבו התוספות א"נ דבמקום שאין כותבין נמי פליג אדר"י וס"ל כפשטא דלישנא דבעי אביי למימר מעיקרא דגטה היינו כתובתה ודוקא גטה ממש וק"ל:

בא"ד כתובה ואין עמה גט כו' וה"ה שהיה יכול לטעון שלא פרע לה כו' עכ"ל. ונראה דאפ"ה אתי שפיר הא דנקיט במתניתין והוא אומר אבד שוברו דמילתא דפסיקא הוא דאפילו הביאה עדים שנשרף הגט שהיה צריך לפרוע לה ע"י הכתובה דהא ליכא למיחש אלא דאפ"ה לא יפרע כיון שאומר שכבר פרע לה ואבד שוברו מיהו כל זה לא יתכן אלא לסברת האי נמי שכתבו התוספות דשמואל פליג לגמרי אדר"י משא"כ לסברא הראשונה שכתבו התוס' דבמקום שאין כותבין מודה שמואל דאין יכול לטעון אחר מעב"ד א"כ כ"ש הכא ששטר כתובה בידה למה יהא נאמן לומר אבד שוברו ונהי דלא יפרע משום חששא דלמא הדר גביא אכתי כל האי לישנא דאבד שוברו בכדי נקיט. ונ"ל דלהאי לישנא קמא ע"כ מפרשי התוספות דהא דקתני אבד שוברו לאו היינו שובר

ממש אלא אגט קאי דבמה שאומרת אבד גיטה טוען הוא שנאבד שוברו בכך שפרע לה ונקרע ונכתב עליו גיטא דנן דקרענוה כדלקמן ולפ"ז הוא מודה שנקרע הגט וליכא למיחש שנאבד הגט ואפ"ה לא תפרע כיון שטוען פרעתי ומהימן במיגו שהיה טוען שהגט קיים ואינו רוצה לפרוע דלמא הדרא וגביא בגט כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד וה"נ הוי פי' דמתניתין מעיקרא לאביי בפ"ק דב"מ ולבסוף מסיק כר"י ומוקי לה במקום שכותבין כו' וא"ת והא בפ' גט פשוט כו' עכ"ל. לכאורה אין זה מוכרח דאביי לבסוף מוקי לה במקום שכותבין דנהי דס"ל כר' יוחנן דאשכח מרגניתא ממתני' לדייק דהטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום דאין לומר דגטה היינו כתובתה דאטו מנה ומאתים כו'. מ"מ כיון דאביי פליג מיהא אדר"י וס"ל דאין כותבין שובר ע"כ מוקי למתני' בסוף נמי במקום שאין כותבין. מיהו י"ל דלישנא דתלמודא במסקנא דפ"ק דמציעא דמסיק אביי מגופא דמתני' הדר ביה אי ס"ד במקום שאין כותבין כו' א"כ משמע להדיא דאביי מוקי במקום שכותבין ועיין מ"ש בזה בפ"ק דמציעא דבלא"ה איכא דלא גרסי התם אי ס"ד במקום שאין כותבין עיין במהרש"א ודו"ק:

גמרא ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבין ליחוש דלמא מפקא לכתובה וגביא ביה ופרש"י שתגבה לאחר מיתתו בתורת אלמנות כמו שכתוב בפירושו. וכבר כתבתי שיש להקשות כיון דלפרש"י במתניתין ובכולה שמעתין משמע דלכ"ע אית להו דרבי יוחנן דהטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום א"כ מאי מהני אף אם תוציא הכתובה עם הגט מתחת ידה אכתי איכא האי חששא שתגבה באלמנותה וא"כ הו"ל לא אפשר וכתבינן שובר כדמסקינן לקמן. ולכאורה היה נ"ל דעכשיו ס"ד דאפילו בדלא אפשר נמי אין כותבין שובר כמו שכתבתי לעיל בפרק אע"פ דף נ"ו וא"כ מקשה הכא בפשיטות אעיקרא דתקנתא דמתניתין למה תקנו באמת שתגבה במקום שכותבין במעב"ד והיה להם לתקן שלא תגבה אלא בכתובה דוקא דלא יצטרך לכתוב שובר אלא דלפי סוגיא דשמעתין דקאמר רב כל הרוצה להשיב יבא וישיב אלמא דאע"ג דמסקינן לקמן אליבא דרב גופא דהיכא דלא אפשר כתבינן שובר אפ"ה הוצרך לשנויי אוקימתא דמתניתין לכך נראה ליישב בפשיטות כדפרישית בשיטת רש"י במתני' דעיקר הקושיא היא שתגבה באלמנות עיקר ותוספת ולמאי דס"ד עכשיו שגובית בגט כל כתובתה בין עיקר בין תוספת מקשה שפיר אי ס"ד אין כותבין שובר לא היה לה לגבות עד שתוציא הכתובה מתחת ידה כדי שאם תחזור ותתבע באלמנות אולי לא תוכל לברר כמה היה התוס' ונמצא דבמה דשבקינן כתובתה תחת ידה יוכל לבא לידי הפסד לאחר מיתתו לענין תוספת דבחייו ודאי לא תוכל לגבות בלא גט דרש"י מפרש גט דוקא ולא עידי גט כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה ש"מ כותבין שובר פי' בקונטרס ואנן קי"ל דאין כותבין כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה באמת על פרש"י. ולכאורה היה נ"ל לחלק דדוקא בחוב מסקינן פ' ג"פ דכותבין דעבד לוה לאיש מלוה משא"כ בכתובה וכ"כ בשלטי גבורים אלא דמלבד שהוא דוחק אלא דאכתי לשון רש"י אינו מדוקדק שכתב בפירוש דאנן קי"ל בב"ב כמ"ד אין כותבין לכך נ"ל ליישב בפשיטות דרש"י לא נתכוון על פלוגתא דאמוראי בפ' גט פשוט דהתם ודאי איפסקא להדיא כותבין אלא שסובר רש"י דהיינו דוקא במי שטוען שנאבד שטרו באמת וא"כ מש"ה איפסקא הלכתא דכותבין ומסתברא דכותבין דאל"כ אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי וא"כ הו"ל כלא אפשר וכתבינן שובר משא"כ הכא בשמעתין מדייק הש"ס שפיר כיון דלקושטא דמילתא סוף דבר היא צריכה לשמור גיטה שאם תאבד גיטה יאכל הלה וחדי וא"כ יותר היה להם לחכמים לתקן שתגבה בכתובה ולא בגט כדי שלא יוכל לבא לידי הפסד שתגבה באלמנותה כדפרישית ואי משום דבלא"ה צריכה לשמור גטה אין זה ענין לעיקר הגוביינא וא"כ קשיא מתניתין דפסיק ותני הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה וע"ז משני שפיר דאיירי במקום שאין כותבין ורב משני גט גובה עיקר ולא תוספת וא"כ תו ליכא למיחש מידי. וע"ז כתב רש"י שפיר ואנן קי"ל כמ"ד אין כותבין וכוונתו בזה לעיקר פלוגתא דר' יהודא ור' יוסי התם במתני' ומסקינן עלה אמר רב הונא אין הלכה לא כר"י ולא כר' יוסי אלא ב"ד כותבין שטר מזמן ראשון והיינו משום דאין כותבין שובר וזה שכתב רש"י כאן לפי שנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים שזה הטעם נזכר שם במשנה וסובר רש"י דבהא מילתא היכא דאפשר בתקנה אחריתי ליכא מאן דפליג אדרב הונא דאין כותבין שובר וא"כ ה"נ דכוותיה אע"כ דכותבין לגמרי כרבי יוסי דלא חיישינן כלל שיאבד שוברו ומש"ה גובית הכא בגט ולא בכתובה כיון שהוא לטובתה דבלא"ה צריכה לשמור גיטה דבעי לאינסובי ביה כדפרישית כן נ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא בסוגיא דהוציאה גט כו' ש"מ כותבין שובר פרש"י ואנן קי"ל דאין כותבין והקשו עליו בתוס' דהא איפסיק הלכתא בפ' ג"פ דכותבין שובר והיה נראה בעיני ליישב שיטת רש"י ז"ל ולחלק בין חוב לכתובה והיינו דבג"פ איירי לענין חוב כדמסיק התם מטעמא דעבד לוה לאיש מלוה משא"כ הכא בכתובה לא שייך האי טעמא וכ"כ בשלטי הגבורים ואפ"ה נלע"ד דוחק וכתבתי לפרש לשון רש"י ז"ל בע"א ולעולם דאין לחלק בין כתובה לחוב כדמשמע מסתימת לשון הפוסקים:

בא"ד ונראה לר"י דה"פ כו' ותיקשי למ"ד התם אין כותבין כו' עכ"ל. ולכאורה אכתי לא מקשה מידי דהא בלא"ה פלוגתא דתנאי היא בפרק גט פשוט ואי משום דקשיא ליה סתם מתניתין דהכא אכתי הו"ל סתם ומחלוקת בתרי מסכתא דאין סדר למשנה ושפיר מצי סבר כר' יהודא וצ"ע:

בא"ד וא"ת השתא דס"ד כו' היאך יפרש מתניתין אמאי גובה בגט ולא בכתובה עכ"ל. פירוש דאיפכא הו"ל לתקוני שתגבה בכתובה לחוד ולא בגט לחוד דהא עיקר כתובה במקום שכותבין קאי טפי לגוביינא מגט כן נ"ל בכוונתן וכבר כתבתי בזה באריכות ליישב שיטת רש"י ותוספות כל חד לפי שיטתו ודו"ק:

בד"ה גט גובה עיקר כו' קשה לרשב"א כיון דאית ליה לרב בפ' גט פשוט כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לתמוה דמאי הוצרך לאתויי מפ' גט פשוט ותיפוק ליה דהכא גופא עיקר שינוייא דרב היינו לומר דלעולם אין כותבין שובר דהיינו קושיין ש"מ כותבין שובר ואפשר דמהכא לא פסיקא ליה לרשב"א להקשות דמצינן למימר דרב לאו לשנויי קושיין אתא אלא למימרא בעלמא אמר ומהאי מימרא שמעינן מיהא דהדר ביה מהאי שינוייא קמייתא דמוקי לה במקום שאין כותבין דוקא אבל מההיא דפ' גט פשוט מקשו שפיר אלא דשינוייא דחיקא לא משנינא דהא רב אמר בהדיא כל הרוצה להשיב יבא וישיב אלמא דלשנויי מתניתין אתא ותו קשיא לי בקושיית הרשב"א דהיאך מפרש שמעתין בהא דמקשה מעיקרא כותבין שובר אי כפרש"י דשמא תגבה באלמנותה א"כ כל אריכות לשונו של רשב"א אך למותר דבקצרה הו"ל לאקשויי כיון דרב סבר אין כותבין שובר הדרא קושיית הגמ' לדוכתא ואי סבר בקושיית המקשה כפירוש התוס' דגביא בחייו מאתים אבל כשמוציאין הכתובה מידה יהא נאמן במיגו דאלמנה נשאתיך א"כ לא משני מידי דאכתי תגבה מהיורשים מאתים וכקושיית מהרש"ל ז"ל דרשב"א לא משני מידי במה שכתב ומיהו מה שתירץ מהרש"ל ז"ל א"א להעמידה כמ"ש מהרש"א ז"ל ומה שפירש מהרש"א ז"ל נראה יותר תימה במה שכתב שאם יודעין היורשים שהיתה גרושה אפילו בלא עידי גירושין יהיו נאמנים לומר שאביהם גרשה ונתן לה כתובתה ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו הוא דבר שאין לו שחר דמהיכי תיתי יהיו נאמנים כיון ששטר כתובה יוצא מתחת ידה באלמנותה והיא בחזקת שאינה גרושה למה יהיו נאמנים לומר שהיא גרושה ומ"ש מהרש"א ז"ל כדמשמע סיפא התם איירי שהגירושין ידועין שהרי היא מודית לומר שאבד גיטה ומש"ה איתרע טענתה והיינו נמי דאמרינן בשלמא לשמואל וכמו שאבאר משא"כ באין הגירושין ידועין והיא אומרת שלא נתגרשה וכתובת' בידה דליכא שום ריעותא מהיכי תיתי יהיו נאמנים והא דאמרינן נמי לקמן בשמעתין ניחוש דילמא גרשה התם מילתא אחריתי היא כמו שאבאר לקמן דאדרבא מהתם איכא למידק איפכא דלא כדברי מהרש"א ז"ל. לכך נלע"ד דרשב"א אינו מפרש לשון קושיית הגמ' לא כדברי רש"י ז"ל דא"כ עיקר הקושיא חסר דהו"ל למימר דלמא מפקא לכתובתה לאחר מותו ומה"ט נמי לא מפרש כפירוש התוס' דא"כ עיקר הקושיא חסר לומר שתגבה מאתים ועוד דלרב לא שייך האי חששא כלל כדפרישית בל' התוס' דכל הנישאת בתולה יש לה קול. אלא דהרשב"א מפרש קושיית הש"ס בפשיטות דכיון דקתני רישא דגובית בגט לחוד בלא כתובה א"כ ממילא משמע דכ"ש דגובית בכתובה לחוד בלא גט דכתובה היא טפי לגוביינא מגט ולעולם אין הבעל נאמן לומר פרעתי אלא כשאין בידה לא כתובה ולא גט ולפ"ז ע"כ הא דקתני סיפא כתובה ואין עמה גט היינו שאין כאן עידי גירושין וא"כ מקשה שפיר דלמא מפקא לכתובתה ותביא עידי גירושין ותגבה ממנו שנית שלא כדין ואהא משני רב גט גובה עיקר שאינה יכולה לגבות העיקר כלל בכתובה אלא דוקא בגט דכתובה לא קאי לגוביינא על העיקר אלא על התוספת ולפ"ז אתי שפיר דרשב"א ז"ל מקשה מסברא דנפשיה אכתי ניחוש שמא תגבה באלמנות כיון דשבקינן לכתובתה בידה א"כ לא ידעו היורשים שהיתה גרושה ולא יוכלו לברר כיון שאין כאן ריעותא מבוררת שנתגרשה ונהי דאפשטא דשמעתין לא מצי הרשב"א לאקשויי דא"ל דלחששא כי האי לא חיישי' שמא ימות ושמא תגבה באלמנותה ובכה"ג ודאי ס"ל כותבין שובר משא"כ כיון דרב ס"ל בפ' ג"פ דאין כותבין אפי' היכא דאיכא למימר יאכל הלה וחדי כ"ש דהוי לן לתקוני הכא איפכא שלא תגבה אלא בכתובה כיון דמקום שכותבין הוא וכדפרישית לעיל:

גמרא בשלמא לשמואל כו' ופרש"י דבין עיקר בין תוספת לא יפרע דמצי למימר כבר פרעתיך. ולכאורה יש לתמוה למה יהא נאמן בכך לענין תוספת כיון שהכתובה היא במקום שט"ח גמור ואפשר דאפ"ה כיון דאיתרע טענתה שאין הגט בידה מסתמא פרע לה הכל דטענת אבד גיטה אינו טענה ברורה היא דצריכה לשמור דבעי לאינסובה ביה ואין אדם רגיל לפרוע לחצאין אלא עיקר ותוס' ביחד כדפרישית במתניתין וסברא זו מצאתי ג"כ בספר לחם משנה ע"ש ועיין עוד לקמן בסמוך:

שם אלא לרב נהי דעיקר לא גביא תוספת מיהא גביא. וקשיא לי לשיטת התוספות דמשמע דלכ"ע אינה גובית תוספת בגט אלא בכתובה א"כ מאי מקשה לרב טפי מלאינך אוקימתי אלא דלאינך אוקימתי מצינן למימר דמתניתין לא איירי כלל מתוספת משא"כ לרב דאמר גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת א"כ משמע מזה דסיפא דמתני' דקתני כתובה ואין עמה גט ה"ז לא יפרע היינו מה שראוי לגבות בכתובה דהיינו תוספת א"כ תקשה שפיר:

שם אמר רב יוסף הב"ע כשאין שם עידי גירושין כו' ואע"ג דלפירוש התוספות מעיקרא בסברת המקשה דקאי כרבי יוחנן נמי הוי צריך לאוקמי בכך מ"מ איכא למימר דלר"י א"ש כיון דגט דרישא היינו עידי גט א"כ סיפא דקתני כתובה ואין עמה גט היינו דליכא עידי גט א"כ לרב דגט דרישא היינו גט ממש לא הוי מסתבר לתלמודא לפרש כתובה ואין עמה גט בעידי גירושין אלא בגט ממש אפ"ה מוקי לה רב יוסף בהכי כן נ"ל:

דף פט:

גמרא מתוך שיכול לומר לא גרשתי. וכתבו התוס' דאע"ג דאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת אפילו הכי לענין כתובה אינה נאמנת אבל הרמב"ם ז"ל והטור והש"ע כתבו דלענין עיקר כתובתה נאמנת ממדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תיטלי אבל לענין התוס' דלא מדרש כתובה היא אינה נאמנת וכתבו מפרשי דבריו דלפירושו אתי שפיר הא דשמעתין דיכול לומר לא גרשתיך דהא אליביה דרב קיימינן ואתוספת לחוד קאי דעיקר בלא"ה לא גביא ועיין בתשובת מהר"י קולן סי' ע"ב באריכות וקשיא לי טובא א"כ מאי מקשינן הכא אדרשב"ג ואי דליכא עדי גירושין במאי גביא ומאי קושיא האיכא למימר דהא דקתני רישא ה"ז לא יפרע היינו לא עיקר ולא תוס' ואהא קאמר רשב"ג דמן הסכנה ואילך גובה עיקר כתובה שלא בגט דנהי דלרב גט דוקא גובה עיקר היינו משום דכשלא הוציאה גט איתרע טענתה אבל מן הסכנה ואילך דלא איתרע גובית מיהא העיקר כיון דליכא מיגו והתמי' על מפרשי הרמב"ם ז"ל שלא השגיחו בזה. ויש ליישב דפשיט ליה לתלמודא דרשב"ג אתוספת פליג דאי אעיקר אפי' בלא גט ובלא כתובה נמי גובית אף שלא בשעת הסכנה דהא שמעינן ליה לקמן שילהי מכילתין דאית ליה כתובה דאורייתא וא"כ מלוה הכתובה בתורה היא ואין צורך לכתובה דככתובה בשטר דמי ועוד יש ליישב בדרכים אחרים ואין להאריך כאן ודו"ק:

תוספות בד"ה יכול לומר וכו' וא"ת ומאי מיגו איכא כו' יתחייב בשאר וכסות כו' וי"ל דדמי לטענו חיטין והודה בשעורים. וקשיא לי א"כ מאי מקשה בסמוך לרשב"ג בדליכא עידי גירושין במאי גביה דילמא רשב"ג ס"ל כאבוה דר"ג מחייב בטענו חיטין והודה לו בשעורים ואע"ג דלענין שבועה איירי ממילא שמעינן דחייב בדמי שעורים דאל"כ אין כאן מודה מקצת והא דקאמר בשעת הסכנה דוקא היינו דאז גובית בין עיקר בין תוס' משא"כ שלא בשעת הסכנה אינה גובה העיקר משום דרב ויש ליישב גם כן על הדרך שכתבתי בסמוך:

גמרא אלא כולה רשב"ג היא וחסורי מחסרא כו' לכאורה אין צורך כלל לומר חסורי מחסרא טפי ממעיקרא לשמואל ועיין במהרש"א מה שכתב דע"כ ת"ק מודה דאל"כ בשעת הסכנה במאי גביא האיכא תקנתא דבשעת גירושין תאמר אל תפרעני אלא בפני עדים כדאיתא בב"י ולשיטת התוספות לעיל נ"ל ליישב דודאי מעיקרא אליבא דשמואל דבלא"ה לא הוי צריך לפרוע משום חששא דילמא הדר ומפקא גיטה וא"כ אמאי קתני והוא אומר אבד שוברי אע"כ דאתי לאשמעינן

דאפילו הביאה עדים שנשרף גיטה אפ"ה לא גביא כיון שאין הגט בידה מצי למימר פרעתיך וא"כ כ"ש דבשעת הסכנה נמי לא גביא מה"ט גופא אלא בכתובה דוקא דודאי לא עדיף שעת הסכנה מנשרף ורשב"ג סובר דאפילו בלא גט ובלא כתובה גובה ואבבא דרישא נמי קאי משא"כ עכשיו לאוקימתא דרב אין צורך לומר דרשב"ג פליג דאפשר דת"ק נמי הכי אית ליה והא דקתני אבד שוברי היינו באין שם עידי גירושין ולענין תוספת איירי דלשיטת רש"י נמי יש ליישב דמעיקרא לסברת בשלמא לשמואל דאלים לכח הבעל טובא דאפילו בכתובתה בידה מהימן הבעל לומר פרעתיך אפילו לענין תוספת וא"כ תו ליכא לאפלוגי בין שעת הסכנה כיון דלית ליה הטוען אחר מעב"ד כדפרישית למאי דס"ד מעיקרא דא"א לאוקמי סיפא כשאין שם עידי גירושין וא"כ לת"ק אפילו בשעת הסכנה אינה גובה אלא בכתובתה ולרשב"ג אפילו שלא בכתובתה דאבבא דרישא נמי קאי ועי"ל דלת"ק אפילו בשעת הסכנה ובמקום שאין כותבין גרושה לא גביא אא"כ שאמרה בשעת גירושין אל תפרע אלא בעדים כמ"ש הב"י בשם הרא"ש והרמב"ם או ע"י מעשה ב"ד ממש משא"כ לרב דאיכא לאוקמי בהכי הדרינן לכללין דרב לא פליג אדר"י ואית ליה נמי הטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום אלא דטעמא דרב דגט גובה עיקר ולא עידי גט היינו משום דאיתרע טענתה כשאין גט בידה וא"כ בשעת הסכנה דלא איתרע ע"כ ת"ק נמי מודה ומש"ה קאמר חסורי מחסרא כן נ"ל נכון. ובזה נתיישב מה שהקשה בספר טורי זהב והבית שמואל באה"ע סי' ק' ואין להאריך יותר ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אלא כולה כרשב"ג וחסורי מחסרא כו' ממאי דהוצרך התרצן לומר חסורי מחסרא ע"כ מוכח כמו שכתבתי בפנים וממילא נתיישב' שיטת הרמב"ם ז"ל והטור במה שכתבו דבשעת הסכנה גביא אף בלא עידי גירושין וסרה קושיית הבית שמואל והט"ז שם בש"ע א"ע סי' ק' ס"ק מ' ע"ש:

שם וליחוש דילמא גירשה ומפקא גיטה וגביא ביה כו' מדלא מקשי דניחוש דילמא גירשה וכבר פרע לה מוכח מזה דודאי לא חיישינן להכי דמה"ת ניחוש לגירושין להוציאה מחזקתה ולהפסידה כתובתה אלא דעיקר הקושיא לרב אעיקרא דתקנתא כיון דסבירא ליה אין כותבין שובר א"כ למה תקנו שתגבה בגט ולא בכתובה דהאיכא חששא דילמא גירשה והדרא ומפקא לגיטה וגביא עיקר וטפי הו"ל לתקוני איפכא שגרושה תיגבה בכתובתה כיון דמקום שכותבין הוא ואע"ג דאכתי אעיקרא דתקנתא הוי מצי למיפרך למה תיקנו שתיגבה בגט ולא בכתובה האיכא למיחש דילמא גביא בגט ולאחר מיתה תחזור ותיגבה בכתובה אלא דבהא ליכא למיחש דמסתמא כי גביא עיקר הגט רגיל לפרוע לה ג"כ התוספת כדפרישית במתניתין וא"כ מחזרת לו באמת הכתובה ומש"ה פריך איפכא דניחוש שלא תגבה כלל בגט אלא לאחר מיתה תגבה בכתובתה תחלה ואח"כ מפקא גיטא כן נ"ל אלא דלפ"ז הא דמסקינן היכא דלא אפשר כתבינן שובר אאלמנה מן האירוסין לחוד קאי דמן הנישואין לא מיקרי לא אפשר במקום שכותבין אלא דמלשון רש"י ותוס' לא משמע כן ובלשון רש"י יש לפרש כן בדוחק והנלענ"ד כתבתי ובזה נתיישב שפיר הא דקאמר לדידך לשמואל דאיירי במקום שאין כותבין לא קשה מידי וכיוצא בזה יש לפרש נמי בסמוך בהא דאמר ליה רב נחמן לרב הונא לרב דאמר גט גובה עיקר דדוקא לרב פריך ובמקום שכותבין דלא מיקרי לא אפשר דהו"ל לחכמים לתקן שתגבה בכתובה דוקא ולא בגט כן נראה לי נכון ודוק היטב ותו לא מידי:

סליק פרק הכותב

דף צ.

מי שהיה נשוי פרק עשירי

משנה מי שהיה נשוי ב' נשים ומת הראשונה קודמת לשניה יורשי הראשונה קודמים ליורשי שניה. ואיכא למידק דטפי הוה ליה למתני דיורשי הראשונה קודמים לשניה עצמה מדקתני סיפא שניה ויורשיה קודמים ליורשי ראשונה ועוד דאמאי פלגינהו לתרי בבי והו"מ למתני בבא א' הראשונה ויורשיה קודמים לשניה ויורשיה ויותר מזה קשיא לי בסוגית הגמרא פרק כל הנשבעין דף מ"ו ע"א הובא בשמעתין בלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל דמקשינן אדרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו מסיפא דמתניתין דקתני שניה ויורשיה קודמים ליורשי ראשונה ומוקמינן לה כשנשבעה ומתה ובזה הלשון הביאו הרי"ף ז"ל דכל שלא נשבעה אין יורשי שניה נוטלין כלום וא"כ אמאי לא דייקינן הכי ארישא דמתניתין דהיינו מציעתא דקתני יורשי הראשונה קודמים ליורשי שניה וצריכין נמי לאוקמי כשנשבעה הראשונה ומתה דאל"כ אין קודמין. ומתוך כך היה נ"ל לכאורה להביא סיוע לשיטת בעל העיטור שהביא הטור בא"ע סי' קי"ב דאף שלא נשבעה אפ"ה שקלי יורשין בתורת בנין דיכרין וסובר דלענין תקנת בנין דיכרין אין צורך לשבועה אלא שהטור כתב עליו ולא נהירא וכן תמהו עליו קדמאי ובתראי וביחוד בספר נתיבות המשפט דף ר"פ כתב עליו שהוא נגד סוגיא דפרק כל הנשבעין דמוקמינן דוקא כשנשבעה ומתה ע"ש. ולמאי דפרישית אדרבא לא מיבעיא דליכא תיובתא להאי סוגיא לבעל העיטור מסוגית הש"ס ולשון הרי"ף ז"ל אלא אדרבא סייעתא איכא דמדלא דייקינן הכי אבבא דמציעתא ע"כ היינו משום דהתם אפילו בלא שבועה נמי יורשי הראשונה קודמין בתורת בנין דיכרין כמו שאבאר דאפילו למ"ד ירתון תנן היינו לענין דלא טרפי ממשעבדי דהיינו מלקוחות כבע"ח גמור משא"כ לענין היכא דתרווייהו אתו בתורת בנין דיכרין לעולם דשייך בהו דין קדימה כדאשכחן דגובה בכתובת בנין דיכרין ממתנת שכ"מ אע"ג דכיורשין שווינהו רבנן ועדיפי מיורשין שהן קודמין ליורשין ואפ"ה כב"ד עדיפי ממתנת שכ"מ כ"ש דעדיפי משאר יורשים ואפילו משאר כב"ד כיון דאיקרו בני חורין ושייך בהו קדימה וה"נ אשכחן במתנת שכ"מ גריד' אע"ג דכירושה שוויו' רבנן אפ"ה שייך בהו קדימה כדאיתא בהניזקין הובא בש"ע וטור בשם הרמ"ה ז"ל וא"כ א"ש דיורשי הראשונה קודמין משא"כ בבבא דסיפא דקתני יורשי שניה קודמין ליורשי ראשונה ע"כ צריך לאוקמי כשנשבעה ומתה דאל"כ לא שייך לומר דיורשי שניה קודמין דהא בתורת בנין דיכרין אדרבא יורשי ראשונה קודמין אע"כ דמה שהם קודמין היינו משום שרוצין לגבות בתורת חוב אמן ממש דבהא ודאי קודמין דמיקרי משעבדי לגבי ראשונה ובנין דיכרין לא טרפי ממשעבדי וא"כ דבתורת חוב שקלי שפיר מסיק הש"ס והרי"ף דלא מצי למישקל בני שניה קודמין ליורשי ראשונה אא"כ שנשבעת על כתובתה וא"כ הוי סייעתא טובא לשיטת בעל העיטור. אלא דאפילו לפי שיטת רוב הפוסקים החולקים על בעל העיטור נמי מצינן לפ' מציעתא דמתניתין לענין כתובת ב"ד ואיירי שמתו שתי הנשים בחייו ואין כאן אלא היורשין דהכי משמע ריהטא דלישנא דמתניתין שלא הזכיר במציעתא ממיתת הנשים אחר בעליהן כדקתני סיפא וא"כ שפיר קאמר דיורשי ראשונה קודמין ליורשי שנייה לענין כתובת ב"ד כדפרישית דלא מיקרי משעבדי אלא בני חורין. ואי תיקשי לכל הפירושים היאך מצי איירי מציעתא כלל לענין כתובת ב"ד דקודמין לשניה הא ליכא מותר דינר על שתי הכתובות ואנן מותר דינר בעינן כדקתני אידך מתניתין דלקמן מצינן למימר דהכא איירי שאין כאן קרקע אלא כדי כתובה הראשונה אבל מטלטלין איכא טובא אלא שאין יורשי השניה יכולין ליטול כב"ד דהא לא גביא ממטלטלין משא"כ יורשי ראשונה שהן מוקדמין נוטלין הקרקע דהאיכא מותר דינר על הראשונה דהא קי"ל כת"ק דאידך מתניתין דמטלטלין הוי שיור דלא מיעקרא נחלה דאורייתא משא"כ באידך מתניתין דלקמן דאיירי שיש כאן קרקע כדי שתי הכתובות כדקתני אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כו' משמע שיש כאן קרקע כדי שיעור שתיהן אלא דאפ"ה כיון שאין כאן מותר דינר מטלטלין א"כ אם יטלו שניהן הקרקעות כדינן בתורת כב"ד תו לא מיקיימא נחלה דאורייתא מש"ה לא תקנו בכה"ג כלל ואפילו יורשי הראשונה נמי הפסידו זכותן אבל הכא במשנתינו שאין כאן קרקע כלל אלא כדי הראשונה שהן מוקדמין וא"כ תו לא שייכי בני השניה בתורת כב"ד כמו בא' בחייו וא' במותו להחולקים על בעל העיטור או במוחלת כתובתה לבעלה אליבא דכ"ע דלא אמרינן שיפסידו בני הראשונה בכך כיון דלא חיישינן לאינצויי בכה"ג ומיקיימה שפיר נחלה דאורייתא במטלטלין כן נראה לי נכון ליישב סוגיא דשבועות ולשון הרי"ף ז"ל וממילא רווחא שמעתין בדיוקא דמתניתין דקתני יורשי ראשונה קודמין ליורשי שנייה וכדפרישית כך היה נראה בעיני לכאורה אלא לפי שלא מצאתי לשום מפרש שיפרש מציעתא דמתניתין לענין כב"ד אלא הא דקתני יורשי הראשונה קודמין ליורשי שנייה היינו שמתו שתיהן לאחר מותו ונוטלין בתורת חוב אמן ממש דוקא ומכלל דבריהם למדנו דפשיטא להו דלא שייך קדימה כלל לענין כב"ד משום דירתון תנן והו"ל כי יורשים ממש דלית בהו קדימה כלל והא דקדמי למתנת שכ"מ היינו משום דכב"ד חל בשעת מיתה ממש משא"כ מתנת שכ"מ אינו חל אלא לאחר גמר מיתה כדאיתא בח"מ סי' רנ"ג וא"כ לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא מסוגיא דשבועות ומלשון הרי"ף ז"ל ומדיוקא דמתניתין מיהו לענין סוגיא דשבועות אכתי מצינן למימר דלא פסיקא ליה לתלמודא לאקשויי מבבא דמציעתא כיון דאיכא למידחי מיהא דאיירי לענין כב"ד דהא בלא"ה איכא למ"ד יסבון תנן ופלוגתא דתנאי היא בפ' יש נוחלין וטרפי אפילו ממשעבדי וא"כ שפיר יורשי ראשונה קודמין ומש"ה מקשה מסיפא ולבתר דמוקי לה כשנשבעה ומתה ה"ה דמציעתא נמי בהכי איירי דוקא למ"ד דירתון תנן דהכי קי"ל אלא דאכתי לשון הרי"ף ז"ל קשה אמאי מייתי הא מילתא דכשנשבעה ומתה איירי לענין סיפא דיורשי השניה קודמין ולא כתב כן נמי אבבא דמציעתא דיורשי הראשונה קודמין דוקא כשנשבעה ומתה ואפשר דלישנא דגמרא דפרק כל הנשבעין נקיט הרי"ף ז"ל וה"ה למציעתא ודוחק ועדיין צ"ע:

מיהו בענין דיוקא דלישנא דמתניתין נראה עוד דודאי אם נאמר דקי"ל כלישנא קמא דבסמוך דבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה והיינו אם נפרש כמסקנת התוס' דאיירי לענין מטלטלין וכמו שאבאר א"כ א"ש דהא דלא קתני מציעתא יורשי ראשונה קודמין לשנייה היינו משום דניחא ליה למיתני קודמין ליורשי שניה למידק מיניה דוקא קודמין אבל אי תפסי אפילו יורשי. שניה אע"ג דהו"ל תפיסה לאחר מיתה מהני משא"כ אי הוי תני קודמין לשניה לא הוי דייקינן אלא אי קדמה השניה ותפסה מחיים לא מפקינן מינה משא"כ תפיסה דלאחר מיתה אפשר דלא מהני מש"ה קתני לגבי יורשי שניה דלא שייך בהן תפיסה מחיים אלא לאחר מיתה ואפ"ה מהני כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

קונטרס אחרון משנה מי שהיה נשוי כו' יורשי ראשונה קודמין ליורשי השנייה. וכתבתי דמדלא קתני יורשי הראשונה קודמין אף לשנייה עצמה יש להביא ראיה לפסק העיטור שהביא הטור א"ע סי' קי"ג דאף שלא נשבעת על כתובתה שקלי בניה כתובת בנין דיכרין וכתב בספר נתיבות המשפט שהוא נגד סוגיא ערוכה דפרק כל הנשבעין ולמאי דפרישית אדרבא סוגיא דפרק כל הנשבעין מסייע ליה ונתיישב ג"כ לשון הרי"ף ז"ל ואף ע"ג דראיה גמורה ליכא אפ"ה תיובתא נמי ליכא:

גמרא מדקתני הראשונה כו' ולא קתני כו' ונראה דדייק הכי משום דפשיטא ליה דמשנה שאינה צריכה היא דאטו לא ידעינן דכתובה גביא אפילו ממשעבדי כ"ש דקודמת לשניה אע"כ דאתא לאשמעינן דאפילו בדיעבד לא מהני דלא תימא כסברת הרשב"ם או כשיטת ר"ת וא"כ הו"ל למיתני בהדיא אע"כ דלקושטא דמילתא אתא לאשמעינן דדוקא לכתחילה קודמת ולא בדיעבד אם תפסה והשתא א"ש נמי הא דקאמר איכא דאמרי מדלא קתני אם קדמה והיינו נמי כיון דמתניתין לגופא לא איצטריך אלא לדיוקא א"כ ממילא משמע דדיוקא להאי גיסא דאי לאידך גיסא הו"ל למיתני בהדיא דלשון קודמין משמע טפי להאי גיסא וללישנא קמא איפכא ובזה נתיישב מה שדקדקו התוספות בד"ה מדקתני:

תוספות בד"ה ש"מ דבע"ח מאוחר כו' תימא מאי סברא היא זו כו' ותירץ רשב"ם דב"ח מאוחר עדיף מלוקח כו' עכ"ל. למאי דמפ' הרשב"ם ז"ל דאיירי במקרקעי הא דאמרינן בשמעתין דאי קדמה ותפסה היינו שהגבוה הב"ד קודם שידעו מכתובה הראשונה או שהגבוה היורשין דאל"כ לא שייך תפיסה במקרקעי אפילו היא מוחזקת בה כמו שכתב הרא"ש ז"ל בפרק הכותב בשם רבינו יונה ז"ל לענין דאקני בלוה ולוה דמה שגבה מעצמו לא מיקרי תפס אע"ג דהתם מהני תפיסה בב"ד. והואיל ואתא לידן ענין דאקני יש לדקדק אמאי לא מוקמינן לשקלא וטריא דשמעתין ולדיוקא דמתניתין נמי לענין דאקני דאם קדמה השניה ותפסה בב"ד לא מפקינן ובשלמא לפירוש הרשב"ם ז"ל א"ש דניחא ליה לאוקמי בפשיטות אפילו בסתם קרקעות שהיו לו בשעת הלואה אלא לפירוש ר"ת שרצה לדחוק ולאוקמי מתניתין ושקלא וטריא דשמעתין במטלטלין ומוקי למתניתין כר"מ או כרבי טרפון ואמאי לא מוקי לה ככ"ע ולענין דאקני ואי משום דקשיא ליה לישנא דמתניתין דקתני ראשונה קודמת לשניה ואי בדאקני אפי' לכתחלה קי"ל דיחלוקו א"כ למאי דבעי ר"ת לאוקמי במטלטלין נמי תיקשי ליה בכה"ג אמאי קתני הראשונה קודמת הא קי"ל דבמטלטלין אין בהן דין קדימה ויחלוקו אע"כ כמו שמפרש בחידושי מהר"י מטראני בזה דודאי עיקר דינא דמתניתין דקודמת היינו במקרקעי אלא דמדיוקא דלא קתני והשניה אין לה מפרש ר"ת דהיינו משום דזימנין דיש לה כגון במטלטלין ותפסה ואם כן בכה"ג הוי מצי לאוקמי נמי עיקר דינא דמתני' בקרקעות שהיה לו קודם נישואין ודיוקא דמתני' ושקלא וטריא דשמעתין היינו לענין דאקני מה שקנה אח"כ והנראה מזה דלפי' ר"ת צריך לפרש דיוקא דמתניתין דומיא דעיקר דינא ודלא כפירוש מהר"י מטראני אלא שסובר ר"ת דבמטלטלין לכתחילה נמי יהבינן למוקדם והא דקי"ל אין קדימה במטלטלין היינו לענין קדם ותפס וזהו כשיטת הרמב"ן ז"ל שהביא הב"י סימן ק"ד בח"מ וכמשמעות לשון הש"ע תחלת סימן הנ"ל ועיין שם בסמ"ע באריכות שתמה על סברא זו וצ"ע ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ובענין זה היה רגיל ר"ת לפרש. עיין במהרש"א מיהו בעיקר לשונו של רבינו תם משמע לכאורה דמה שכתב דלכל הפחות במטלטלין אית לן לאוקמי היינו דמיתוקמא דיוקא דמתניתין לכל הפחות במטלטלין אבל עיקר דינא דמתניתין הוא מיתוקם שפיר במקרקעי וכדפרישית בסמוך בשם מהר"י טראני אלא דאפילו הכי איכא למידק דר"ת סובר דבמטלטלין לא שייך כלל האי דינא דיחלוקו אלא דאי לא תפיס חד מינייהו נותנין להמוקדם וכשיטת הרמב"ן ז"ל ולשון הש"ע שכתבתי בסמוך דאל"כ מאי מדייק הכא בגמרא מדלא קתני והשניה אין לה ש"מ בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה דלעולם מה שגבה לא גבה דלא מהני תפיסה אלא דאפ"ה לא מצי למיתני והשניה אין לה דהא נוטלת מיהו חציה במטלטלין אע"כ דלית ליה לר"ת דין חלוקה במטלטלין אלא היכא שזמן שניהם שוה דאפי' בקרקעות חולקין וכן בלוה ולוה וקנה אבל במטלטלין שהיו לו בשעת הלואה נותנין למוקדם תחלה אלא הא דקי"ל אין דין קדימה במטלטלין היינו לענין אם תפסה שניה דלא מפקינן מינה וכן מוכח מדבריו דבעי לאוקמי סוגיא דבן ננס ורבנן לקמן נמי במטלטלין ואס"ד דשייך דין חלוקה במטלטלין א"כ לרבנן דבן ננס נהי דס"ל מה שגבה לא גבה אכתי צריכה לישבע כדי שלא תפסיד הראשונה חצי המטלטלין אע"כ למ"ד מה שגבה לא גבה אפילו לכתחלה נמי יהבינן כולהו להמוקדם בדליכא קרקע וא"כ ממילא דאפילו למ"ד מה שגבה גבה נמי הכי ס"ל דלענין דינא דלא תפסה הא לא אשכחן דפליגי ועוד דאי ס"ד דפליגי למה לי לאוקמי פלוגתייהו בקדם וגבה הו"ל למימר דלכ"ע לא מהני תפיסתה דהו"ל תפיסה בטעות אלא דפליגי בעיקר דינא דמטלטלין דלרבנן אית לה דין קדימה ויהבינן למוקדם לחוד ולבן ננס יחלוקו ומש"ה צריכה לישבע אלא על כרחך דלית ליה לר"ת דין חלוקה במטלטלין כנ"ל לכאורה מפירושו ובלא"ה נראה כן לפמ"ש כמה פעמים במכילתין בשם ר"ת בבכורות דף נ"ב שסובר דתקנת הגאונים דאורייתא וכתבתי משום דס"ל שיעבודא דאורייתא ועיקר שעבודא דאורייתא במטלטלין כתיב יוציא אליך העבוט כדאיתא בס"פ גט פשוט ע"ש ברשב"ם ובלשון התוספות דעכ"פ מיניה לכ"ע אמרו וא"כ ה"נ כיון דמיניה טריף ממילא דלמוקדם יהבינן דהא חל שיעבודה מעיקרא ופסידא דלקוחות לא שייך הכא והיינו נמי טעמא דהרמב"ן ז"ל וטעם החולקין נראה דקיימי בשיטת ר"י שכתב לעיל דף פ"ו בד"ה לאשה דכל היכא דלא טריף מלקוחות הו"ל כאילו דינן שוה ועיין מ"ש שם ועדיין צ"ע ודו"ק ומה שדקדק מהרש"א ז"ל בדבריהם במה שכתבו וצריכא למימר השתא דהא דאמר לקמן לכ"ע מה שגבה לא גבה ובערכין כו' וכתב דבלא"ה לא קשה מידי דהא לאידך אוקימתא דאמרינן לכ"ע מה שגבה לא גבה איירי מתני' דלקמן שפיר במקרקעי ודאי שכדבריו כן הוא דהא מוקי פלוגתייהו בשמא תכסיף והיינו במקרקעי אלא דאפ"ה מדאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה דכ"ע מה שגבה לא גבה היינו לענין דינא דמטלטלין לאפוקי ממאי דאמר שמואל דפליגי במטלטלין קאמר איהו דלא פליגי שכך הסוגיא בגמרא וק"ל:

קונטרס אחרון תוס' בד"ה ש"מ בע"ח מאוחר כו' ובענין זה היה רגיל ר"ת לפרש כו'. וכתבתי בפנים דמשמע להדיא דר"ת ז"ל סובר דהא דקי"ל אין קדימה במטלטלין היינו דוקא לענין אם קדם המאוחר וגבה אין מוציאין ממנו משא"כ לכתחלה נותנין למוקדם תחלה וכדמשמע מפשט לשון הש"ע ח"מ סי' ק"ד והוא שיטת הרמב"ן ז"ל ועיין בפנים שכתבתי מילתא בטעמא דר"ת לשיטתו שכתבו התוס' בשמו במס' בכורות דף נ"ב דתקנת הגאונים דאורייתא ונ"ל בטעם דברי ר"ת דמדאורייתא אין לחלק כלל בין מטלטלי למקרקע דהא עיקר שיעבוד דאורייתא ילפינן מיוציא אליך העבוט דכתיב במטלטלין ובזה נתיישב היטב מה שהקשו בתוס' ס"פ גט פשוט וכתבו דלא ידע רבי מאי קאמר ולמאי דפרישית בפנים א"ש עיין עליו אף שקצרתי כאן ובמקום אחר הארכתי יותר וכמדומה לי שכן עולה ג"כ מלשון חידושי הרשב"א ז"ל מה שנדפס מקרוב בשילהי מס' קידושין ע"ש. אלא שהלשון מגומגם וכן מבואר להדיא ג"כ בלשון הראב"ן ז"ל בפשיטות ואף דמ"מ הקשה הסמ"ע שם שפיר בריש סי' ק"ד מלשון הש"ע דנראה דלא נחית להכי מרן הב"י מ"מ במה שכתב הסמ"ע בפשיטות והדרכי משה שכל הפוסקים חולקין על הרמב"ן ז"ל ואיהו גופא לאו להלכה אמר הרי לפנינו דאדרבא הרבה מגדולי הקדמונים קיימי בהך שיטה וכמדומה לי שלא ראיתי בכל גדולי הקדמונים מי שכתב בהדיא להיפך זולת ממה שנראה לי מלשון הרמב"ם ז"ל בפי"ז מהל' אישות שהבאתי לעיל בק"א בסי' רט"ו שכתב והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין אף שגם זה אינו מוכרח כ"כ דאפשר דמיתמי דוקא איירי אבל מיניה דידיה שייך דין קדימה לכתחלה אלא דמל' ר"י שהבאתי בסי' הנ"ל מבואר להדיא דאין דין קדימה אף לכתחלה היכא דלא טרפינן מלקוחות דהו"ל כאין בו זמן וכמ"ש בזה שם סי' רט"ו ולענ"ד הוי ספיקא דדינא ועדיין צריך תלמוד ובאמת לא ראיתי בשום מחבר אף מהאחרונים שהרגיש בלשון התוספות דבכורות שכתבו דתקנת הגאונים דאורייתא ובר מן דין הרי הבאתי בפנים כאן בשמעתין כמה הוכחות שכן הוא שיטת ר"ת ז"ל ודו"ק:

בא"ד ולי נראה כתירוצו הראשון כו' ואתיא כרבי טרפון כו' עכ"ל. ועיין במהרש"א שהקשה דא"כ לכתחלה יהבינן למאוחר ולענ"ד לא קשה מידי לא מיבעיא לפירוש הר"י מטראני שכתבתי דעיקר דינא דמתניתין היינו במקרקעי אלא דיוקא איירי במטלטלין וא"כ שפיר קאמרי דמיתוקמא כרבי טרפון דהא מסיק רבי טרפון התם בסיפא דכל היכא שתפסו מרשות הרבים או מסימטא כל הקודם זכה וא"כ מש"ה לא קתני והשניה אין לה היינו דאי קדמה ותפסה אפילו לאחר מיתה מהני ונהי שהתוס' הביאו רישא דמילתא דר"ט אפ"ה אסיפא סמכו דלענין היכא שמונח ביד אחר ולא תפסה לא פשיטא להו לאוקמי דהא איכא למ"ד דכושל היינו כתובת אשה א"כ למוקדמת יהבינן כדפרישית בסמוך בשיטה זו אלא דאפילו לאידך פירושא שכתבתי דעיקר מתניתין נמי רוצה ר"ת לאוקמי במטלטלין דומיא דדיוקא אפ"ה לא ידענא מאי קשיא ליה למהרש"א ז"ל דהא בפשיטות מצינן למימר דלמאי דבעי למידק ממתניתין דבע"ח מאוחר מה שגבה גבה ע"כ ס"ל כמ"ד לכתובת אשה קרי רבי טרפון כושל ואידך מ"ד דס"ל דכושל היינו מאוחר ס"ל כמ"ד מה שגבה לא גבה ומוקי מתניתין שפיר ככ"ע כן נ"ל. ומה שהוצרכו התוס' לאוקמי כר' טרפון ולכאורה אפילו כרבי עקיבא מצי לאוקמי ואפ"ה מיתוקמא שפיר דיוקא דמתניתין לענין מטלטלין שתפשה מחיים דמודה ר"ע כדאיתא בפרק הכותב שם אלא דאפשר דר"ת והתוס' דהכא לשיטתייהו שכתבו לעיל דלענין כתובה לר"ע לא מהני תפיסה מחיים מה שאין כן לשיטת רבינו חננאל שם שפיר מצינן לאוקמי דיוקא דשניה יש לה לענין תפיסה מחיים ודו"ק:

בא"ד מיהו קצת קשה לאיכא דאמרי כו' דלמא מתניתין במקרקעי כו' עכ"ל. ולפי מה שכתבתי בלשון הגמרא דהא דדייק בלישנא דמתני' מדלא קתני לשני הלשונות היינו משום דמשמע ליה דפשטא דמתני' משנה שאינה צריכה היא ועל כן משמע ליה דלדיוקא אתא אם כן אתי שפיר ולפי המסקנא דמסיק איידי ואם כן הכי נמי קאמר דמתניתין לאו לדיוקא אתא אלא איידי דתנא כן נראה לי וק"ל:

דף צ:

גמרא וש"מ כתובה נעשה מותר לחברתה ממאי מדלא קתני אם יש שם מותר דינר וכתבו התוס' אע"ג דלא הוי קאי אלא אדיוקא כו'. ולכאורה סוגיא כזו לא מצינן בגמרא והנראה בזה דפשיטא לתלמודא דעיקר האי בבא דשניה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה היינו לאשמעינן דכב"ד לא טרפי ממשעבדי ומש"ה שניה ויורשיה קודמין וא"כ הו"ל למיתני אם יש שם מותר דינר דשייך האי דינא דכב"ד דהא ברישא דמתניתין דקתני הראשונה קודמת לשנייה ע"כ דליכא שיעור שתי כתובות וכ"ש דליכא מותר דינר על שתי כתובות וא"כ ממילא לא שייך האי בבא דסיפא בכה"ג דהא בלא"ה ליכא כב"ד ליורשי ראשונה והו"ל למיתני בהדיא אפילו יש שם מותר דינר אפ"ה שניה ויורשיה קודמין. אלא ע"כ דכתובה נעשה מותר לחבירתה וא"כ שפיר שייך האי בבא דסיפא לאשמעינן דב"ד לא טרפי ממשעבדי. ובזה נתיישב' לי שיטת הרשב"א והריטב"א ז"ל שהביא בעל נתיבות המשפט דף רפ"ג ע"ב שכתבו דבאחת בחייו וא' במותו דדייקינן הא איכא שקלי היינו אע"ג דלא מצי בני הראשונה למישקל כל דמי כתובת בנין דיכרין שלהם אלא מקצת אפ"ה שקלי ולאפוקי מסברת הגדולים הראשונים שהביא הרא"ש ז"ל בשמעתין דלעולם בעינן מיהא שיעור שתי כתובות ודייקי הרשב"א והריטב"א נמי מהכא דאלת"ה אלא דבעינן שיעור שתי כתובות א"כ אף ע"ג דכתובה נעשה מותר אפ"ה אכתי הו"ל למיתני אם יש שם מותר כו' ע"ש והיינו נמי כדפרישית כיון דרישא דמתניתין איירי בדליכא שיעור שתי כתובות א"כ הו"ל למתני בסיפא בהדיא. ובמה שכתבתי ממילא אזלא ליה דיוקו דבעל נתיבות המשפט שכתב דלהרשב"א והריטב"א ע"כ חולקים ג"כ על מה שכתב הרא"ש ז"ל דאע"ג דכתובה נעשה מותר לחבירתה מ"מ בעינן מיהא שיהא שם מותר דינר על שיעור כתובה הראשונה וא"כ לפי דיוקת הרשב"א והריטב"א אכתי הו"ל למיתני אם יש שם מותר דינר אלא ע"כ דהרשב"א והריטב"א פליגי בהא נמי אסברת הרא"ש עכ"ל ע"ש. ולמאי דפרישית לא פליגי כלל דדוקא בהך דיוקא קמא דלא הוי דומיא דרישא קדייק שפיר דהו"ל למתני בהדיא משא"כ בהך דמותר דינר על הראשונה הוי שפיר דומיא דרישא דמצי איירי נמי בכה"ג כדדייקינן קודמין האיכא שקלי א"כ תו לא איצטריך למיתני אדיוקא אם יש שם מותר דינר כן נראה לי נכון ודו"ק:

שם דאי ס"ד טרפי ממשעבדי ליתו בני ראשונה כו' ואפי' לשיטת הסוברים דבע"ח מאוחר לגבי מוקדם לא מיקרי משעבדי אלא בני חורין כדאיתא בש"ע ח"מ סימן ק"ד אפ"ה מדייק הכא שפיר דע"כ לא טרפי ממשעבדי דירתון תנן דאי ס"ד דגבו ממשעבדי דיסבון תנן כדאיתא לעיל פרק אע"פ א"כ כ"ש דגבו לגבי בע"ח מאוחר דלא מיקרי משעבדי א"כ ליתו בני ראשונה וליתבעו אע"כ דירתון תנן ומש"ה לא גבו אפילו מבע"ח מאוחר וכל שכן דלא גבו ממשעבדי וכך כתבו הר"ן והרא"ה והריטב"א:

רש"י בד"ה אתם בני בע"ח אתם כו' ע"כ בדליכא מותר דינר איירי כו' עכ"ל. לכאורה לפי סברת המקשה לא הוצרך לפרש כן דהא לאו בהכי תליא פלוגתייהו וכן במה שפרש"י בד"ה ר"ע אומר כבר קפצה משעה שמת הבעל בחיי שניה נמי שפת יתר הוא ואי לשון כבר קפצה דייק ליה הכי דמשמע דטעמא דר"ע משום דכבר קפצה בשעת מיתה דפשיטא ליה דאפילו לבן ננס דבא' בחייו וא' במותו תקנו אפ"ה בחיי שניה לא איתקון כמ"ש הרא"ש ז"ל בשם רבינו חננאל וקצת גאונים וע"ז מהדר ליה ר"ע שפיר כבר קפצה דכיון דבחיי' מודית לי דאין לבני הראשונה כב"ד ה"ה דלאחר מיתת שנייה נמי לית להו דבתר שעת מיתה אזלינן. אלא דלפ"ז לא אתי שפיר למאי דבעי רבנן דבי רב ורבה לאוקמי דכ"ע א' בחייו וא' במותו יש להם ובמותר פליגי וא"כ לפ"ז ע"כ דלר"ע אפילו בחיי שניה נמי שייך כב"ד דאל"כ באחת בחייו וא' במותו נמי לא שקלי דהא קאמר כבר קפצה אע"כ דלית ליה האי סברא דבתר שעת מיתה אזלינן וא"כ מאי כבר קפצה דקאמר אדרבא בשעת מיתה זכו בני הראשונה אליבא דרבה דהא ס"ל דדוקא כתובה אין נעשה מותר לחבירתה ופירש"י משום שהן הפורעין והן המקבלין אבל בחיי שנייה דלא שייך האי טעמא הו"ל כבע"ח דעלמא והוי מותר לחבירתה וא"כ לא שייך כלל לשון כבר קפצה דאדרבה הו"ל מרובין ונתמעטו דפשיטא לן לקמן דזכו בהן יורשי ראשונה ומאי איצטריך רב יוסף לאקשויי לקמן אם יש מותר מיבעי ליה דבפשיטות הו"ל לאקשויי מאי כבר קפצה. ונראה שזה בעצמו כוונת רש"י ז"ל דקשיא ליה מעיקרא מאי ס"ד לומר דא' בחייו ואחת במותו תנאי היא דהא אמרינן לעיל ש"מ תלת וקחשיב נמי ש"מ כתובה נעשה מותר א"כ כיון דהכא במילתא דבן ננס בדליכא מותר איירי א"כ איכא לאוקמי פלוגתייהו בהכי ולא בפלוגתא רחוקה לומר דלר"ע אפילו בדאיכא מותר לא שקלי לכך פירש"י אדרבא משום דבן ננס בדליכא מותר איירי ע"כ סובר דכתובה נעשה מותר לחבירתה אע"פ שהן הפורעין והן המקבלין א"כ כ"ש דבחיי שניה הוי מותר דהו"ל כשאר בע"ח וא"כ מאי קאמר ר"ע כבר קפצה אדרבא לבן ננס בחיי שניה שקלי טפי אע"כ דפלוגתייהו לאו בהכי תליא אלא דבן ננס סובר דבא' בחייו וא' במותו נמי איתקן ור"ע סובר דלא איתקן כיון דבחיי שנייה לא איתקן כבר קפצה וע"כ דבן ננס מודה בהא דאל"כ אדקאמר דשקלי יורשי שניה אדרבה בחייו הוה רבותא טפי וא"כ קאמר שפיר דכולה מילתא דא' בחייו וא' במותו דלעיל תנאי היא דלבן ננס אפי' בדליכא מותר שקלי ולר"ע אפילו איכא מותר לא שקלי כן נ"ל בכוונת רש"י ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם בגמרא מתקיף לה רב יוסף א"ה רע"א כבר קפצה נחלה אם יש מותר דינר מיבעי ליה. לכאורה יש לדקדק אמאי הו"ל לר"ע למימר אם יש מותר דינר כיון דמילתא דבן ננס מיירי בהדיא בדליכא מותר דינר מדקאמר טלו כתובת אמכם ולא כמו שפירש רש"י וא"כ שפיר מהדר ליה ר"ע דבכה"ג כבר קפצה נחלה כיון דליכא מותר דינר ואי לישנא דכבר קפצה קשיא ליה לרב יוסף דמשמע דכבר קפצה בחיי השנייה א"כ הו"ל להקשות בפשיטות א"ה מאי כבר קפצה ונראה ליישב דודאי לשון כבר קפצה קדייק רב יוסף אלא דאכתי הו"מ לאוקמי פלוגתייהו דבן ננס ור"ע בדליכא מותר דינר אפילו על כתובה הראשונה לחוד וקסבר בן ננס אפילו הכי נוטלין כב"ד משום דבפרעון כתובה לבני השנייה מיקיימא נחלה דאורייתא כמו שהביא בעל נתיבות המשפט ז"ל סברא זו בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל וע"ז מהדר ליה ר"ע ופליג משום דכבר קפצה נחלה פירוש כיון דקודם פרעון הכתובה לבני השנייה לא הוי מותר דינר על כתובה הראשונה מש"ה לא מיקרי מותר דינר כמו שכתב הרא"ש ז"ל דבע"ח מכאן ולהבא גובה וכיון דבשעת מיתה לא היה מותר הו"ל כאילו אתא מעלמא וא"כ שייך שפיר לשון כבר קפצה אלא דאכתי קשה לר' יוסף א"כ

הו"ל לר"ע למימר אם יש מותר דינר והיינו מותר דינר על כתובה הראשונה דהא מלישנא דבן ננס לא שמעינן בפירוש דליכא מותר על כתובה הראשונה לחוד וא"כ אי איתא דר"ע בדאיכא מותר על הראשונה מודה הו"ל למימר בהדיא כן נ"ל לולי דמלשון רש"י ז"ל לא משמע כן ועיין עוד בסמוך:

שם והני תנאי כו' מאי לאו בהא קמיפלגי כו'. וקשיא לי למאי דס"ד דטעמא דת"ק היינו משום דבא' בחייו ואחת במותו אין לבני הראשונה כב"ד א"כ עיקר הדין לא נזכר כלל במילתא דת"ק דבמאי דקאמר באין בניה של זו לאחר מיתה ונוטלין כתובת אמן לא שמעינן שפיר הא מילתא דהא אפי' הוי שייך כב"ד בכה"ג אפ"ה בני השנייה קודמין ליטול כתובת אמן כמו ששנוי במשנתינו דדייקינן מינה דכב"ד לא טרפי ממשעבדי אם לא שנאמר דלמאי דס"ד השתא יסבור ת"ק דכב"ד טרפי ממשעבדי כמ"ד יסבון תנן דפלוגתא דתנאי היא בפ' יש נוחלין וזה דוחק לכך נראה דהכי קאמר ת"ק כיון דבני השנייה לא שקלי כתובת אמן אלא לאחר מיתתה ובירושת אמן בא להן ולא בתנאי כב"ד מכח ירושת אב כמו שפירש"י לעיל א"כ אתי לאינצויי ומש"ה לא שקלי בני הראשונה ולמאי דמסיק דלכ"ע א' בחייו וא' במותו יש להם כתובת ב"ד ע"כ הא דקאמר בן ננס נוטלין כתובת אמן היינו דלא מיקרי מותר דינר כיון דאין נוטלין אלא כתובת אמן וכתובתה לא מיקרי מותר כן נ"ל:

דף צא.

והכא בדינר מקרקעי קמיפלגי ופירש"י אי בעינן האי מותר שיהא שם שיעור שתי כתובות ודינר מקרקעי כו' עכ"ל. ומשמע לכאורה מבואר מפירושו דלא סגי במותר דינר על כתובה הראשונה לחוד אלא דוקא מותר על שתי הכתובות משום דס"ל אין כתובה נעשה מותר לחבירתה ויש לתמוה כיון דמעיקרא בעי למימר והני תנאי כי הני תנאי והיינו דר"ש ס"ל כבן ננס דא' בחייו וא' במותו יש להם כתובת בנין דיכרין ע"כ היינו אפילו בדליכא מותר דינר דכתובה נעשה מותר לחבירתה כדמסיק רב יוסף במילתא דבן ננס. א"כ כיון דדחי השתא למימר דתנאי בתרייתא ר"ש ורבנן לכ"ע ס"ל דא' בחייו וא' במותו יש להם כתובת בנין דיכרין ממילא משמע דקאי נמי בסברא קמייתא דאפילו ליכא מותר דכתובה נעשה מותר לחבירתה דאל"כ הו"ל שלש מחלוקות בדבר ובפשיטות הו"ל לרש"י לפרש דהא דקאמר והכא בדינר מקרקעי קמיפלגי היינו דנהי דלכ"ע כתובה נעשה מותר לחבירתה מ"מ בעינן מיהא שיהא מותר דינר על כתובה הראשונה כדמסיק הרא"ש ז"ל ובהך מותר פליגי ר"ש ורבנן אי בעינן מותר קרקע או דסגי במטלטלין ונהי דאפשר לומר דרש"י לא מצי לפרש כן דא"כ לא הוי מקשה הש"ס שפיר ומי מצית אמרת דקשה דר"ש אדר"ש ואי להאי פירושא ל"ק דר"ש אדר"ש דאיכא לחלק דנהי דהתם במתו שתיהן בחייו בעינן מותר דינר קרקע היינו משום דבמטלטלין לא מיקיימא נחלה דאורייתא מה שאין כן הכא בא' בחייו וא' במותו דמיקיימא נחלה דאורייתא בקרקעות שפורעין לבני שנייה אלא דאפ"ה בעינן שיהא בשעת מיתת אביהן מעיקרא מותר על כתובה הראשונה משום טעמא דאינצויי אפשר לומר דבמותר מטלטלין נמי סגי או משום דאמרו בני הראשונה אנן בהאי תקנתא לא ניחא לן ואנו רוצין לפרוע לכם דמי כתובת אמכם במטלטלין וישאר דינר במקרקעי אלא דלפ"ז תיקשי אסוגיא דגמרא גופא אמאי לא מוקי פלוגתייהו דר"ש ורבנן בכה"ג דפרישית ולא תקשי נמי דר"ש אדר"ש ובלא"ה קשיא לי טובא כיון דמסיק אדעתא הא מילתא דכתובה אין נעשה מותר לחבירתה אם כן אמאי לא מוקי בפשיטות פלוגתייהו דר"ש ורבנן בכתובה נעשה מותר כמו שהקשו בתוס' על פירוש רש"י וכ"ש דקשה יותר למאי דמוקי בסמוך דפליגי בדינר משעבדי והיינו אי חוב נעשה מותר ואמאי שני בלישנא לימא דפליגי בכתובה נעשה מותר כדקאמר האי לישנא בכולה שמעתין. מכל זה היה נ"ל מבואר דרש"י ז"ל לא נחית לסברת הרא"ש ז"ל אלא שסובר דלמ"ד כתובה נעשה מותר לחבירתה וה"ה לבע"ח לא בעינן כלל מותר דינר אפילו על כתובה הראשונה לחוד דבלא"ה בפריעת בע"ח וכתובה מיקיימא שפיר נחלה דאורייתא דנהי דקי"ל בע"ח מכאן ולהבא גובה מ"מ כיון דמיד בשעת מיתה מחויבים לפרוע חוב אביהן מיקרי שפיר נחלה דאורייתא שזה ירושתן. שכן כתב רש"י ז"ל להדיא לעיל בשמעתין בד"ה כתובה נעשה מותר ע"ש. או שנאמר דנהי דבבע"ח דעלמא סובר רש"י ז"ל כסברת הרא"ש ז"ל כדמסיק הרא"ש בטעמא דבע"ח הו"ל כדבר שנתחדש לאחר מיכן אפ"ה בפריעת כתובה אפשר דלא שייך האי טעמא כיון שהן הפורעין והן המקבלין ומוחזקין לא הוי כדבר שנתחדש לאחר מיכן ונהי דמלשון הרא"ש ז"ל משמע דאפילו לענין כתובה אמרה אפ"ה י"ל דרש"י ז"ל ס"ל כוותיה בחדא ופליג בחדא וא"כ לפ"ז למאי דמוקי השתא בדינר מקרקעי ע"כ ס"ל דכתובה אין נעשה מותר לחבירתה דאל"כ לא בעינן מותר כלל וא"כ שפיר הוצרך לפרש אי בעינן מותר על שתי הכתובות מקרקעי או מטלטלי והשתא א"ש נמי דלא מצי הש"ס לאוקמי פלוגתייהו דר"ש ורבנן בכתובה נעשה מותר דא"כ דר"ש סובר דכתובה נעשה מותר תו לא בעינן מותר כלל על כתובה ראשונה אלא כל מאי דאיכא מותר על כתובה שנייה שקלי בני ראשונה וא"כ מאי האי דקאמר ר"ש אם יש שם מותר דינר הא לא בעינן מותר דינר ואי מותר דינר על כתובתה השנייה קאמר הא קמן דעיקר פלוגתייהו בדאיכא מותר על השנייה הוא. כך היה נראה בעיני לכאורה אלא לפי שלא מצאתי שום חולק על הרא"ש ז"ל לא מלאני לבי לפרש כן. לכך נראה לפרש לשון רש"י ז"ל בפשיטות כיון דקאמר ר"ש אם יש שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן משמע להדיא דר"ש מצריך לעולם מותר על שתי הכתובות דכתובה אין נעשה מותר ומש"ה אפילו למאי דמוקי דפליגי בדינר משעבדי היינו בע"ח ממש דס"ל לר"ש דהוי מותר אבל כתובה לא הוי מותר כדמסיק רבה לעיל כן נ"ל. ולפ"ז צ"ל נמי דלמאי דבעי למימר והני תנאי כהני תנאי לאו לגמרי בחד גוונא הוא דהא לבן ננס אפי' ליכא מותר דינר ולר' שמעון בעינן מותר דינר על שתי הכתובות כדמשמע פשטא דלישנא למאי דפרישית ודוק היטב:

תוספות בד"ה ומר סבר פירוש ר"ש וקשה לי אם יש שם מותר דינר כיון שיש כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דלעיל במאי דקאמר והני תנאי דבעי למימר דפליגי בא' בחייו ואחת במותו נמי הו"ל לאקשויי כיון שיש שם מיבעי ליה דהו"ל ר"ש לקולא. ולענ"ד לא קשה מידי דכיון דלת"ק לא שייך כלל בא' בחייו וכב"ד אפילו בדאיכא מותר דינר ולא נחית ת"ק כלל לאפלוגי בענין מותר א"כ שפיר קאמר ר"ש מילתא מציעתא אם יש שם מותר דינר שייך כב"ד ואם לאו ליכא כב"ד דלא תימא כתובה נעשה מותר משא"כ הכא דת"ק נמי סבר דשייך כב"ד בא' בחייו אלא דהכא לא שקלי כיון דליכא מותר דינר מקרקעי א"כ לא הו"ל לר"ש למימר כל אריכות הלשון דאם יש שם אלא כיון שיש שם מותר דינר דהיינו מטלטלין ומאי ואם לאו דקאמר דהא כ"ש דלת"ק הכי הוא כן נראה לי בכוונת התוס' ובעיקר קושייתם יבואר בסמוך ליישב וק"ל:

גמרא אלא הכא בדינר משעבדי קמיפלגי. כבר כתבתי דלפי פירוש רש"י משמע דהאי משעבדי היינו בע"ח דוקא דהשתא משמע לן דבין לת"ק בין לר"ש כתובה אין נעשה מותר לחבירתה מדלא מוקי פלוגתייהו בהכי ובאמת שזה דוחק גדול לאוקמי בכולהו אוקימתי לר"ש ורבנן דכתובה אין נעשה מותר ודלא כהלכתא מיהו לולי פירש"י בזה היה נראה לפרש בפשיטות כל הסוגיא לפי שיטת הרא"ש ז"ל דאפילו למ"ד כתובה נעשה מותר בעינן מיהא שיהא מותר על כתובה הראשונה ובהכי מיתוקמא כולה אוקימתי קמייתא אי סגי במטלטלי או מקרקעי או אי בדינר או פחות מדינר. ולפ"ז הכא דמסיק דבדינר משעבדי פליגי ממילא דמוקי לפלוגתייהו בכתובה נעשה מותר אלא הא דשני בלישנא למימר דינר משעבדי היינו משום דלעיל בשמעתין פליגי רבנן דבי רב ורבה דלרבנן דבי רב כתובה ובע"ח שוין בזה ולרבה פשיטא ליה מסברא דנפשיה דבבע"ח כ"ע מודו דהוי מותר ומשום הכי נקיט הכא בדינר משעבדי והיינו לכל חד כדאית ליה לרבנן דבי רב משעבדי היינו כתובה ובע"ח ולרבה היינו כתובה דוקא דהא בבע"ח משמע ליה דלא שייך שום פלוגתא דודאי נעשה מותר ולפ"ז מקשה הש"ס שפיר אי הכי ר"ש אומר אם יש שם כו' כיון שיש שם מיבעי' ליה דכיון דס"ל לר"ש דדינר ממשעבדי א"כ ת"ק ממילא סבר דכתובה נעשה מותר וא"כ לר"ש האיכא מותר דעיקר פלוגתייהו בהכי איירי דאיכא מותר על הראשונה כדפרישית לעיל דמש"ה נקיט נוטלין כתובת אמן וכדמסיק נמי ר"ש אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כן נ"ל נכון ובזה נתיישבו כל קושיות התוספות בשמעתין לולי דמלשון פירוש רש"י לא משמע כן ודוק היטב:

תוספות בד"ה אלא הכא בפחות מדינר כו' ותימא א"כ הדרא קושיא לדוכתא כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב דבלא"ה יש לתמוה מאי ס"ד כלל למימר דלר"ש סגי בפחות מדינר דהא בהדיא קאמר במתניתין ובהאי ברייתא גופא דינר אע"כ דקס"ד דעיקר מילתא דר"ש היינו לחלוק על הת"ק לענין מטלטלין אלא דבעינן קרקע דוקא ולעולם דבקרקע סגי בפחות מדינר ואיידי דקאמר ת"ק דינר קאמר איהו נמי דינר וטעמא רבה נמי איכא דנהי דבמטלטלין בעינן דינר בקרקעות בפחות מדינר נמי סגי דהא קי"ל אין אונאה לקרקעות ועוד דנהי דבמתניתין בסמוך אמרינן דאם אמרו היתומים אנו מעלין על נכסי אבינו דינר אין שומעין להם ומשמע דאפילו בקרקעות איירי היינו היכא דלפי שומא אין שם מותר כלל ומש"ה בשל עולם הן שמין משא"כ היכא דאיכא מותר כל דהו על שתי הכתובות א"כ אם יחלקו אותו המותר בין שניהן נראה דמצי כל חד מינייהו למימר מעלינן כנכסי דבי בר מריון כיון שסמוך לשדהו ולא חזיא לשום אדם אחר כדאיתא בהשותפין וא"כ שפיר איכא למימר דפחות מדינר סגי דודאי יאמר לדידי שויא דינר כדי שיטול בב"ד ומעלינן כנכסי דבר מריון אלא דאכתי מקשה הש"ס שפיר והא ר"ש דינר קאמר ולא משמע ליה דאיידי קאמר כיון דעיקר פלוגתייהו בהא מיהא לא שייך להקשות כיון שיש שם מיבעיא ליה דהא ע"כ בלא"ה פליגי נמי ר"ש ורבנן דלרבנן סגי במטלטלין ולר"ש בעינן קרקע דוקא כדפליגי במתניתין א"כ שפיר קאמר אם יש שם קרקע דוקא ולעולם אפילו פחות מדינר נוטלין ואם לאו אלא מטלטלין אפילו דינר נמי לא מהני כן נ"ל נכון ודו"ק:

משנה ואם אמרו היתומים אנחנו מעלין על נכסי אבינו יפה דינר כו' לכאורה מילתא דפשיטא היא דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דבעינן מותר דינר ואטו בשופטני עסקינן דלעולם יאמרו אנו מעלין מיהו למאי דפרישית לעיל בסמוך אתי שפיר דעיקר הרבותא לענין קרקעות דמכיון שכבר חלקו ונשאר מותר דינר א"כ בודאי אותו מותר שוה דינר לא' מהם ומעלין ליה כנכסי דבר מריון כיון שסמוכה לשדהו וקמ"ל בהא נמי אין שומעין להם אלא דוקא אם שמין בתחלה שקרקע שוה כדי שתי כתובות ודינר נוטלין ואם לאו אין נוטלין וק"ל:

גמ' פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשים. נראה דפשיטא לתלמודא כיון דטעם מותר דינר כי היכי דנקיים נחלה דאורייתא א"כ בתר שעת מיתה אזלינן כדכתיב והיה ביום הנחילו את בניו ואמרינן בכמה דוכתי ירושה ממילא הוי דמשעת מיתה מיקרו יורשין ואפילו כתובת בנין דכרין למ"ד ירתון תנן הוא מוקדם למתנת שכ"מ כיון דירושת כב"ד בשעת מיתה מיד ומתנת שכ"מ לא שוויא כירושה אלא לאחר גמר מיתה כדפרישית לעיל אלא במועטים ונתרבו קמיבעיא ליה כיון דאשכחן דבכור אינו נוטל פי שנים בשבח שהשביחו הנכסים לאחר מיתה או דילמא דשאני בכור דגזירת הכתוב הוא דכתיב בכל אשר ימצא לו כן נראה לי. ועוד נראה לפרש דהא דפשיטא לתלמודא במרובין ונתמעטו היינו מדאיפסקא הלכתא לעיל דכתובה נעשה מותר לחבירתה וכ"ש בבע"ח ולפי שיטת הרא"ש ז"ל הסכימו כל הפוסקים דדוקא בדאיכא מותר דינר והוא משועבד לבע"ח או לכתובה הוא דהוי מותר אבל בדליכא מותר דינר לא אמרינן דהחוב והכתובה עצמן ליהוי מותר ואם כן ע"כ אין הטעם דבע"ח וכתובה הוי מותר משום דפריעת בע"ח מצוה וזה ירושתן דא"כ אפילו בדליכא מותר דינר אלא ע"י הכתובה וחוב גופא נמי הא שייך האי טעמא אע"כ דעיקר הטעם דבאיכא מותר דינר והוא משועבד לחוב או לכתובה מיקרי מותר היינו משום דהו"ל כמרובין ונתמעטו דבע"ח מכאן ולהבא גובה כמ"ש הרא"ש ז"ל א"כ ע"כ פשיטא לן דמרובין ונתמעטו זכו בהן יורשין כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף צא:

תוספות בד"ה כך מועטין ונתרבו כו' ואע"ג דבריש מי שמת כו' היינו משום דבכל דוכתא אזלינן בתר נחלה דאורייתא כו' עכ"ל. היינו לענין מועטין ונתרבו משא"כ במרובין ונתמעטו בכל ענין אזלינן בתר שעת מיתה כדפרישית וכמ"ש מהרש"א ז"ל וכן צריך לפרש ג"כ בסוף הדיבור שכתבו דהכא אע"ג דאזלינן בתר תקנתא דרבנן אפ"ה לא מיעקרא נחלה דאורייתא עכ"ל וקשיא לן הא זימנין דמיעקר נחלה דאורייתא לגמרי שאין יורשי הקטנה נוטלין כלום לא מאביהן ולא מאמן ולמאי דפרישית אתי שפיר:

גמרא ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפי זוזי כו' אזל בע"ח טריף לחדא מינייהו כו'. לכאורה משמע מלשון הגמ' דאיירי שטרף כבר ברשות ב"ד וא"כ ממילא דאיירי שהיה שומא והכרזה דהא ב"ד שטעו ומכרו שלא בהכרזה נעשה כטועים בדבר משנה ועוד דכל טירפא ואדרכתא דלא כתיב ביה קרענא לשטרא לאו כלום הוא וא"כ ממילא היו צריכין לעשות שומא ולכתוב שובר על גוף השט"ח ואפ"ה לרבא מצי לסלק ליה אלא דהרא"ש ז"ל כתב דלאחר שומא והכרזה לא מצי לסלק ליה וכן נראה מלשון התוספות כאן דאל"כ אין זו ענין לעיקר פלוגתייהו דפ' המקבל ולפי שיטת התוס' והרא"ש ז"ל צ"ל דהא דנקיט אזל טריף לחדא כו' והיינו משום דמעשה שהיה כך

היה או משום רבותא נקיט הכי דאע"ג שכבר ירד הבע"ח לקרקע ברשות הלוקח ע"מ שיגבה הסך חמש מאות אפ"ה יכול לסלקו כיון שלא היה שומא והכרזה וכן צריך לפרש בלשון הפוסקים שהביאו בזה הלשון:

תוספות בד"ה מאי פסידא כו' מיהו לרמי ב"ח ניחא אבל לרבא מנ"ל כו' עכ"ל. והא שכתבו דלרמי ב"ח ניחא אע"ג דלפ"ז לא שייך האי ראיה דמייתי ממתניתין ואם אמרו היתומים אנו מעלין אלא דאיכא למימר דעל עיקר הדין דלוקח לא מצי לסלק בזוזי בלא"ה הוי פשיטא ליה מסברא דלא הוצרך לראיה אלא משום דאיכא למימר דהיכא שמעלה בדמים יותר שומעין לו ע"ז מייתי ראיה ממתני' דלא אזלינן אלא אחר שומת ב"ד משא"כ לרבא קשיא להו מנ"ל ולכאורה לא ידענא מאי קשיא להו ובפשיטות מצינן למימר דמה שרגילין לומר דהיינו פלוגתא דהכא היינו משום דלא אשכחן מ"ד דלא מצי לסלק אלא לרמי בר חמא לחוד אבל בהא דאיכא למ"ד דמצי לסלק לא הוצרך לאתויי מהכא אלא כיון דאשכחן בגמרא בכמה דוכתי דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו דמה"ט זימנין דדחי ליה לוקח לבע"ח מבינונית לזיבורית כדאיתא לקמן בשמעתין ובתוס' א"כ כ"ש דמה"ט מצי הלוקח לסלקו בזוזי כשנותן לו כל חובו כמו שהיה המוכר יכול לסלקו. ובזה נ"ל ליישב שיטת הרא"ש ז"ל בשמעתין שכתב לחלק בין היכא שהלוקח מסלק כל דמי החוב או לא והיינו מטעמא דפרישית כיון שהלוה גופא לא היה יכול לסלק אלא דוקא כשהיה נותן לו כל דמי חובו ולא עדיף מגברא דאתא מחמתו אלא דממה שכתב הרא"ש ז"ל דביתומים מצי לסלק בדמי השומא אף כשאין שוה כל דמי החוב א"כ משמע דלא נחית להאי טעמא ועיין בסמ"ע סי' קי"ד סעיף קטן ד' והש"ך העלה כמו שכתבתי דדוקא כשנותן הלוקח כל דמי החוב ונראה דהיינו מזה הטעם שכתבתי ואע"ג דלאחר שומא והכרזה והורדה כתבו רוב הפוסקים דאין הלוקח יכול לסלק כלל ולא אמרינן מה מכר ראשון לשני כל כו' התם טעמא אחרינא איכא דללוה גופא נמי מדינא לא בעי מיהדר אלא משום ועשית הישר והטוב ובלוקח לא שייך כדמסיק הרא"ש ז"ל. ובלא"ה מלשון התוס' בתירוצם שכתבו דמ"מ כל שעה יסלקנו שישום לו הקרקע כפליים על שויו עכ"ל וא"כ אכתי לא שמעינן דמצי לסלק אלא כשנותן בע"ח כל דמי חובו דאל"כ אכתי מנא לן שהרי אם ישום אותה יותר משויו יהא תועלת לבע"ח בזה אע"כ דלקושטא דמילתא סברי התוספות שאין יכול לסלק אלא בדמי כל חובו דוקא וכשיטת הש"ך וא"כ הדרא קושיא לדוכתא שע"ז לא הוצרכו להביא ראיה דבלא"ה מילתא דפשיטא היא מטעמא דמה מכר ראשון לשני ודוק היטב:

קונטרס אחרון ע"א תוספות בד"ה מאי פסידא כו' כתבתי דמל' התוספות משמע כשיטת הש"ך בח"מ סי' קי"ד ס"ק א' דאין הלוקח יכול לסלק לבע"ח אלא כשיתן לו כל חובו דוקא דלא עדיף מגברא דאתא מחמתי' ודלא כמ"ש הסמ"ע שם ס"ק ד':

רש"י בד"ה מצוה על היתומים כו' אלא שאין לב"ד לכופן כו' אלא מצוה בעלמא מדרבנן עכ"ל. כבר כתבתי בזה בפ' הכותב דף פ"ו בל' התוספות בד"ה פריעת ב"ח דלשיטת רש"י לאו בכל מצוה דרבנן אין כופין אלא דוקא הכא מדשני בלישנא לומר מצוה על היתומים ולא קאמר סתם חייבים אע"כ דמעיקרא דתקנתא כך היה דמצוה בעלמא ואין כופין וכן מבואר בלשון רש"י בהדיא דאל"כ למה הוצרך לזה כאן דהא אדרבא אי הוי כופין כ"ש א"ש טפי מילתא דאביי אע"כ שלא בא רש"י לפרש אלא הא דקאמר בלשון מצוה וקאמר השתא בדין קטריף משמע דיש לחלק בין לשון מצוה ובין לשון בדין כן נראה לי ועיין מ"ש בזה סוף פ"ק דגיטין בענין מצוה לקיים דברי המת ועיין בלשון הגהת אשר"י דמפרש ההיא דשמעתין ביתומים קטנים וכבר הארכתי בזה בפרק הכותב ע"ש:

בד"ה אחריות נפשיה כו' והא לא דמיא לגוזל שדה כו' אבל נפלה לו בירושה אמרינן התם ירושה ממילא כו' עכ"ל. לכאורה מסוגיא דב"מ לא משמע הכי דהא מקשה הש"ס התם מההיא דגוזל שדה ומכרה אההיא דמה שאירש מאבא מכור לך ומשני רבא התם לא סמכא דעתיה ומדלא משני שאני ירושה דממילא אלמא דלא מצי לשנויי הכי דכיון דאמר בפירוש מה שאירש מאבא מכור לך לא מהני האי טעמא דירושה ממילא לגרוע המכירה אלא משום דלא סמכא דעתיה וכן הקשה בס' בני יעקב על בעל העיטור דף צ"ב ע"ש אלא דהמעיין שם בלשון הסוגיא יראה דאפשר דהני תרי טעמי צריכי להדדי ודא ודא אחת היא ואין להאריך כאן ושם יבואר וכן הוא בעיטור עצמו בשם רבינו האי גאון ע"ש שהביא שני הטעמים כא'. ועוד נ"ל ליישב דבלא"ה קשיא לפירש"י בלישנא קמא מאי שייך אי אתיא אמו ומערערה דמה ערעור שייך כאן כיון שלא מכר אלא אם תמות וירשנה ועוד מאי ס"ד דרמי ב"ח דאיהו במקום אמו קאי אם כן מה מכר לו הא עיקר המכירה היה אם תמות אמו אע"כ דהאי לישנא משמע שתהא המכירה קיימת אף בחיי אמו אם לא תערער על מכירתו וא"כ לפ"ז אם לקח הבן הקרקע מאמו וטרח אבתרה שפיר הוי שייך האי טעמא דטרח דניחא ליה דליקום בהימנותא ואהכי סמכה דעתא דלוקח אלא משום דירושה ממילא ולא טרח מש"ה לא נתקיים המכירה ואי משום שהבעל עדיין קיים בהא לא איכפת לן דמסתמא איירי בקרקע שהכניסה לו משלה והיא מיקרי מוחזקת שכן נראה מלשון רש"י ז"ל שכתב שמא תמות וירשנה בעלה משמע שהיא מוחזקת וא"כ עיקר טובת הנאה היינו אם תסכים אמו על המכירה ולא תערער וא"כ יפה כתב רש"י טעמא דירושה ממילא כן נ"ל נכון בעזה"י וכן נראה להדיא מלשון רש"י ז"ל שכתב בד"ה בטובת הנאה כו' דלא היה זה שלוחה עכ"ל א"כ משמע שעיקר המכירה היה בחיי אמו אלא שלא היה שלוחה וא"כ דמי לגמרי לסוגיא דב"מ במוכר שדה שאינה שלו כדפרישית והשתא א"ש נמי הא דסבר רמי ב"ח למימר איהו במקום אמו קאי דנהי שהיה המקח קיים בחיי אמו כל זמן שלא ערערה מ"מ השתא ירש הבן אותו זכות לערער ודו"ק:

בא"ד לשון אחר דזבנא לכתובתה דאימא כו' שדה שייחד אביו לאמו לכתובתה ומת ונפלו כו' עכ"ל. ולכאורה לפ"ז לא שייך לשון בטובת הנאה דקאמר דהא מכירה גמורה היא כיון דקרקע בחזקתה אלא שיש לאמו שיעבוד עליה ונהי דרש"י ז"ל מסיק דמש"ה לא מכרה אלא בדבר מועט אכתי לשון טובת הנאה אינו מדוקדק דהא בדוכתי טובא אשכחן בגמרא המוכר שדה שלא באחריות ולא אשכחן האי לישנא דטובת הנאה ואם באנו לפרש דאיירי בשדה שהכניסה לו משלה הוי אתי שפיר יותר אלא דמלשון רש"י עצמו לא משמע כן ולולי פירש"י בזה היה נראה לפרש האי פירושא דלשון אחר דאיירי בשדה שייחד אביו לאמו בכתובתה ומכר הבן אותה שדה בחיי אביו בטובת הנאה אם ימות אביו ולא תערער האם או שתמות בחיי אביו או לאח"כ אבל אם תערער מחמת כתובתה לא יהא המכירה כלום והשתא לפ"ז מצינן למימר דלא דמי כלל למה שאירש מאבא דהתם הא מסקינן טעמא משום דלא סמכא דעתא ופרש"י שם דשמא ימכור האב זו השדה ופירושו מוכח דליכא למימר דלא סמכא דעתא דשמא ימות הבן קודם שיגיע לידו דא"כ התם בלוקח נמי כ"ש דלא סמכה דעתיה דאיכא ספיקא טובא שמא ימות המוכר קודם שיקח השדה מהבעלים דמסתמא לא מפלגינן בין זמן מרובה לזמן מועט דא"כ נתת דבריך לשיעורין ועוד דשמא לא יתרצה למכור לעולם אע"כ דלשמא ימות לא חיישינן אלא הא דלא סמכה דעתיה היינו שמא ימכור האב קודם שימות משא"כ בלוקח שדה גזולה לא שייך לומר שמא ימכרו בעלים הראשונים דאכתי יטרח ליקח מבעלים שניים נמצא דעיקר מילתא דלא סמכא דעתיה ע"כ מוכרח דהיינו משום שמא ימכור והאי חששא לא שייך הכא בשדה שייחד לאמו בכתובתה וכ"ש במה שהכניסה לו משלה דבכל הני לא מצי האב למכור בחיי אשתו כן נ"ל נכון. ולע"ד נראה ברור שכן הוא שיטת הרב רבי משה בר חנוך שהביא העיטור ומרן הב"י בטור חו"מ סי' ר"א שכתב דכתובת אשה לא דמי לשאר יורשים שאין האשה מוחזקת בהן עד שתשבע כו' ובעל ס' בני יעקב דף צ"ח האריך בזה והניח דברי רבי משה בר חנוך בתימא ולמאי דפרישית א"ש דודאי מצד ירושת האב לא מיקרי דבר שאינו ברשותו כיון שאין האב יכול למכור אלא דאכתי היה מהראוי לומר שאין המכר כלו' דהוי דבר שאינו ברשותו שמא תמכור האם לאחר מיתת האב וע"ז כתב ר"מ ב"ח דאינה מוחזקת עד שתשבע ואם כן מיד לאחר מיתת האב תתקיים המכירה והוא ישלם להאם דמי כתובתה כן נ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

קונטרס אחרון רש"י בד"ה אחריות דנפשיה לשון אחר דזבנא לכתובתה דאימי' מה שייחד לה אביו בכתובתה דבשדה שייחד לה בכתובתה סמכא דעתה דלוקח טפי כיון שאין יכול למכור כלל כמבואר בפוסקים דאין מכור כלל אף בחייו ומתוך כך נתיישב' שיטת ר' משה בר חנוך שהביא בעל העיטור והב"י בח"מ סימן רי"ב ממה שתמה עליו בספר בני יעקב על העיטור עיין בפנים:

תוספות בד"ה דזבנה לכתובתה דאימא כו' מכאן נראה לר"ת כו' אבל אם אמר שדה זו כו' עכ"ל. הא דלא ניחא ליה לר"ת לפרש לענין חזרת הדמים נראה משום דקשיא ליה א"כ מאי ס"ד דרמי ב"ח למימר איהו במקום אמו קאי ות"ל דע"מ כן קיבל דמי המכירה שאם תמות אמו וירשנה יקיים המכירה ולא נחית לפרש כמו שפירשתי ובעיקר פירושו דר"ת לחלק דבשדה זו מהני טפי אע"ג דבפ"ק דמציעא משמע איפכא דאמר רבא מסתברא מילתא דרב בשדה סתם אבל בשדה זו לא ומשמע דשדה זו גרע טפי בהא איכא למימר דודאי לענין מוכר שדה גזולה או שדה אחרת שאין לו שייכות בה ודאי גרע שדה זו דלא סמכא דעתיה ומאן יימר דמזבין לה משא"כ היכא שאמר מה שאירש מאבא טפי עדיף בשאומר שדה זו שמברר מקחו וכיון דירושה ממילא מהני דעבידא דאתי. אלא דאכתי קשיא לי הא אסקינן בפ"ק דמציעא והאלקים אמר רב אפי' בשדה זו מכדי כמאן אמרה רב כרבי מאיר והא אשה כשדה זו דמיא ואפ"ה אמר ר' מאיר מקודשת ולפ"ז קשיא לן איפכא הא אשה כשדה זו דמיא והיכא שמקדש אותה ע"מ שימות בעלך דדמי לגמרי למה שאירש מאבא ואפ"ה אמרו רבנן דאינה מקודשת ודוחק לחלק ולומר דירושת האב לבן מיקרי טפי עביד דאתי מע"מ שימות בעלך וכל הנך דקתני התם ומכ"ש דלמאי דפרישית דעיקר הטעם במה שאירש מאבא היינו שמא ימכור לאחר וא"כ מאי מהני שדה זו טפי משדה סתם אדרבה מיגרע גרע וצריך עיון:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה לכתובתה דאימיה ומפרש ר"ת דאע"ג דקי"ל מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום מ"מ היכא דאמר שדה זו קנה וכן הוא בהגה"ת רמ"א חו"מ סי' רי"ב וקשיא לי בגווה מסוגיא דפ"ק דב"מ דאמרינן התם מכדי אשה כשדה זו דמיא ואמר ר"מ דמקודשת וא"כ למאי דקי"ל כרבנן דר"מ קשיא איפכא הא אשה כשדה זו דמיא שהדבר מבורר ואפ"ה קאמרי רבנן דאינה מקודשת. וכבר עלה בלבי לחלק דמדר"מ דייקינן שפיר כיון דלענין קידושין אמר מקודשת אלמא דלא מיקרי דשלב"ל משא"כ מדרבנן דאמרי אינה מקודשת אין לדמות מכר לקידושין אלא דאכתי לא נתיישבה דעתי בזה ועדיין צ"ע:

בא"ד עוד מייתי ראיה מדאמר בשילהי מי שמת כו' עד סוף הדיבור. לכאורה דבמה שפירש רש"י כאן דלענין חזרת המעות איירי א"כ איכא למידחי נמי האי ראיה דפרק מי שמת דהתם נמי מצינן למימר דאיירי לענין המעות דמי המכירה אלא דר"ת גופא מייתי נמי האי ראייה למאי דלא נחית לשיטת רש"י דלענין חזרת המעות איירי. ועי"ל דההיא דפרק מי שמת לא משמע דאיירי לענין חזרת המעות מדמסיק עלה וזו שקשה בדיני ממונות אביך זבין ואת מפיק ואי לענין חזרת המעות לא שייך לומר כן דהא פשיטא שאין הבן מחוייב לפרוע חובות אביו אם לא ירש ממנו ואף את"ל דאיירי שירש נכסים אחרים מאביו אכתי לא שייך שפיר האי לישנא דאבוך זבין ואת מפיק כן נ"ל ודו"ק:

דף צב.

רש"י בד"ה ופייסיה בזוזי במעות דמי השדה וכו' בשביל ראובן שבאחריות מכרה לו עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל בכוונת רש"י דהיכא דמכרה שלא באחריות לא מצי הלוקח לסלק בזוזי כו' ע"ש ולע"ד מלבד שדבריו דחוקין הן מצד הדין והן בכוונת רש"י אלא דבלא"ה א"א לומר כן דהא רמי ב"ח גופא קאמר לעיל בשמעתין דלא מצי לסלק כלל אפילו בלוקח באחריות כמ"ש התוספות לעיל וליכא למימר דרמי ב"ח הדר ביה בתר דשמעה מרבא שהרי התוס' כתבו לעיל דרגילין לפרש הא דפרק המקבל הניחא למ"ד דהיינו רמי ב"ח ורבה וכן פירש"י שם א"כ משמע דעדיין היא מחלוקת ולפ"ז ע"כ הא דקאמר ופייסי' בזוזי היינו שנתרצה בכך ועוד דלפי' המהרש"א ז"ל אין זה מעיקר הדין דעלה מסיק דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן אנן מטלטלין כו' לכך נלע"ד דאדרבה משום הא גופא הוכרח רש"י ז"ל לפרש דפייסיה בזוזי בשביל ראובן וא"כ מסיק שפיר דא"ל אנן מטלטלין שביק אבון גבך ואין לך לפרוע בשבילנו ומה שהוסיף לפרש שבאחריות מכר לו היינו שזה עיקר הדין שאנו דנין דשמעון טוען דשפיר פרע בשביל ראובן שמכר לו באחריות וא"כ הוא תפוס ועומד מחיים בשביל עצמו וכמ"ש התוספות דאי בשביל חוב ראובן לבעל חובו פשיטא לן ממתניתין דלעיל דקי"ל כר"ע דינתן ליורשים אע"כ דבשביל חוב ראובן לשמעון רצה שמעון לזכות מטעם תפיסה מחיים דמודה ר"ע כדאיתא לעיל פרק הכותב ואהא מסיק נמי רמי ב"ח דאפ"ה מצי למימר אנן מטלטלין שביק אבון גבך ולא מיקרי נמי תפיסה מחיים כיון שהמעות לא היו בעין ביד שמעון בחיי ראובן כיון שזקפן במלוה וא"כ לא דמי לתפיסה דמטלטלין בעין כן נראה לי נכון וכן מבואר להדיא בל' רש"י ז"ל בפרק כל שעה דף צ"א ושיטת התוספות יבואר בסמוך:

בתוספות בד"ה ראובן שמכר כו' מקשינן אמאי נקיט באחריות כו' והא שייך אפילו שלא באחריות נמי עכ"ל. לכאורה לשון אפילו אינו מדוקדק דהא ודאי איכא רבותא טפי במכרה באחריות אע"ג דבא משני צדדין בשביל חוב עצמו ובשביל שפרע חוב ראובן וכדפרישית בשיטת רש"י אלא דהתוס' משמע להו השתא דלענין דלא מיקרי תפיסה מחיים לא אתא לאשמעינן מידי דא"כ עיקר

הדין חסר במילתא דרמי ב"ח דהו"ל לאסוקי בהדיא דחוב ומלוה לא דמי למטלטלין לענין תפיסה. אע"כ דבלא"ה פשיטא ליה דלא מיקרי תפיסה מחיים כיון שלא תפסן מעיקרא בשביל אחריות שעדיין לא טרפו ממנו כלום וכדאמרינן לקמן אחוי טירפא ואשלם לך והתוספות בזה לשיטתם לעיל בפרק הכותב דלענין כתובה לא מהני תפיסה מחיים כיון דלא נתנה לגבות בהאי שעתא דתפיס וה"ה הכא וא"כ עיקר הרבותא במה שבא בטענה שפרע לבע"ח של ראובן וא"כ אפילו שלא באחריות שייך האי רבותא גופא. וע"ז מתרצים התוספות שפיר דאיכא רבותא טפי באחריות דסד"א דההיא דהכא עדיף משאר מטלטלין דהו"ל כאילו הניחה בידם למשכון קמ"ל דאפילו הכי מצו אמרי אנן מטלטלין שביק אבון גבך דלא הוי כמשכון דעלמא שאין נעשית מטלטלין אצל בניו משא"כ ההיא דהכא לאו למשכון יהבי' ניהליה כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד הכא האי לוקח מאי שבועה צריך כו' שמא התפיסו צררי עכ"ל. לכאורה לא הוו צריכי להאי טעמא דבלא"ה כיון שהוא מוחזק במעות לא שייך האי שבועה דבא ליפרע מן היתומים כדאיתא בח"מ ואפשר דהתוספות סבירא להו כשיטת הפוסקים דאפילו בכה"ג צריך שבועה כמ"ש לעיל פ' הכותב ע"ש גם כתבתי שם בשם הירושלמי דבלא"ה אפילו היכא דלא שייך טעמא דשבועה נמי קאמר רבי עקיבא דינתן ליורשין ודלא כשיטת התוספות דהכא וק"ל:

רש"י בד"ה רצה מזה גובה כו' הלכך רצה לגבות משמעון עידית גובה כו' לא אטריח את לוי כו' עכ"ל. ובפ"ק דב"ק כתב רש"י ז"ל רצה לגבות משמעון זיבורית גובה וע"ש בל' הרא"ש ז"ל ובס' ים של שלמה שנעלם ממנו לשון רש"י דכאן ולענ"ד נראה דבפ"ק דב"ק הוכרח רש"י ז"ל לפרש לענין זיבורית משום דמימרא דרבא דהתם משמע דקאי אברייתא דלעיל מיניה דאיירי שמכר ראובן לשמעון עידית ובינונית וזיבורית כמ"ש התוספות כאן בד"ה אבל לענין בדיתמי. וא"כ כשמכר שמעון ללוי בינונית נשאר ביד שמעון עידית וזיבורית א"כ בלא"ה אין דינו של ב"ח אלא בזיבורית משא"כ הכא דמייתי מימרא דרבא לחוד ניחא ליה לרש"י לפרש לענין עידית כדי ליישב לשון רצה משמעון גובה דאטו בשופטני עסקינן שיקח זיבורית במקום בינונית אע"כ דבעידית איירי וכגון שאין לשמעון כ"א עידית לחוד. מיהו בעיקר הטעם שכתב רש"י ז"ל דגובה עידית משמעון דא"ל לא אטריח את לוי קשיא לי אי דינא הוא דמצי שמעון לדחותו אצל לוי ליטרח וליטרח ולמה יקח יותר מדינו וכיוצא בזה תמה מהרש"ל ז"ל על לשון הרא"ש ז"ל בפ"ק דב"ק. ותו קשיא לי אי ס"ד דטענה טובה היא לומר לא אטריח עצמי א"כ התם בפ"ק דב"ק בהא דנכנסו תחת הבעלים דמסקינן התם דאיירי שלקח עידית באחרונה ואפ"ה אין בע"ח גובה מהעידית אלא מבינונית דהלוקח מצי למימר מ"ט אמרו חכמים אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנת' דידי כו' ולפי פרש"י כאן לאו משום תקנתא דידיה לחוד תיקנו כן אלא דעיקר הדין נמי כל שנשארו העידית ביד הלוה היה המלוה יכול לטרוף ממנו בע"כ דא"ל אתה מכרת שיעבודי ולא אטריח עצמי וכיון דלגבי הלוה גופא לא שייך הא מילתא אלא לטובת הלוקח דוקא כ"ש דלא שייך הא מילתא בין לוקח ראשון ולוקח שני ואף שיש לחלק דסוף סוף בשעת הגוביינא שהכל ביד הלוקח לאו טירחא הוי לגבי הבעל חוב. מכל מקום המעיין היטיב שם יראה דאין לחלק בכך. והנלע"ד בזה שנדקדק בלשון רש"י שכתב לא אטריח את לוי ולא כתב לא אטריח את עצמי א"כ נראה מזה דטעמא דרש"י ז"ל דודאי לעולם כל זמן שהב"ח רצה לגבות משמעון אין שמעון יכול לדחותו אצל לוי כלל לא מיבעיא אם מכרה לו באחריות אלא אפילו שלא באחריות נמי דאחריות דנפשיה ודאי קיבל עליו להעמיד המקח ביד לוי אם יתרצה הבע"ח וכדאמרינן נמי בעלמא מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וא"כ לוי במקום שמעון קאי בזה הזכות לומר לו הילך עידית וה"נ משמע לקמן דשביק בינונית דכוותה אלא לפי דאכתי הוי שמעון מצי לדחות את הבע"ח מהעידית ולומר אולי יתרצה לוי ליתן לך בינונית ומלישנא דרבא דקאמר רצה מזה גובה משמע דבדעת הבע"ח לחוד תליא מילתא וע"ז הוצרך רש"י לפרש דהבע"ח מצי למימר לא אטריח את לוי כיון דאין הדבר תלוי אלא ברצונו לא אטריח אותו בחנם כן נ"ל ובזה היה מקום אתי ליישב קצת לשון מהרש"ל ז"ל ביש"ש שתמה על לשון הרא"ש ז"ל שכתב הטעם דהרחקת שעבודי משא"כ בלשון רש"י דשמעתין לאו מה"ט אתי עליה ואין להאריך יותר ודו"ק:

בתוספות בד"ה ראובן שמכר כו' ולי נראה כפ"ה כו' עד סוף הדיבור. ועיין במהרש"א ולענ"ד אין דבריו מבורדין במה שפירש דברי התוס' לענין אוקימתא דגמרא דא"כ למה כתבו שנראה כפ"ה כיון דאיכא לאוקמי נמי בשני שטרות ובלקח עידית באחרונה ואדרבא בהכי הוי שפיר טובא דרבא אברייתא דלעיל מיניה בפ"ק דב"ק קאי דמוקמינן לה התם בלקח עידית באחרונה ע"ש אלא דאפ"ה כתבו דנראה כפ"ה דרבא איירי בשטר א' דא"כ הוי מילתא דפסיקא משא"כ אם נפרש בשני שטרות לא הוי מילתא דפסיקא ולפ"ז כל אריכות שכתבו התוספות היינו לפרש כל פרטי חילוקי הדינים המתחלקים בין שיטת רש"י ובין שיטת רבי כן נ"ל ויתר הדברים דעתי לפרש בפ"ק דב"ק ע"ש:

רש"י בד"ה דינא הוא כו' או אישתבע לי דלא פרעתיך עכ"ל. כבר כתבתי בחדושי לב"ק דכוונת רש"י דכיון דמצי למיטען אישתבע לי דלא פרעתיך א"כ נפקא מיניה שפיר שצריך לישבע בפניו ושמא מתבייש כיון שהלה מכיר בשקרו ולפ"ז מצינן לפרש נמי לשון רש"י במה שכתב אם יש עליו לחשוב חוב כנגד חוב דאע"ג דבלא"ה הבא ליפרע מהלקוחות לא יפרע אלא בשבועה וא"כ יש בכלל השבועה שלא נפרע בשום צד אפילו בחוב כנגד חוב אפ"ה נ"מ טובא שאם הוא בפניו צריך לברר דבריו כדאיתא בח"מ סי' ע"ה ושמא הוא טועה בדין וסובר שאינו חייב לו ממקום אחר כן נ"ל:

דף צב:

בתוספות בד"ה דינא הוא כו' ורבי היה מדקדק כו' ואל תתמה א"כ לא שבקת חיים כו'. כבר כתבתי בזה בריש מס' גיטין בלשון התוספות בד"ה ואם יש עוררין ובדף נ"ו שם ולעיל סוף פרק האשה שנתארמלה ע"ש:

בא"ד ומייתי רבי ראיה מהא דתנן פ"ק דמציעא כו' א"כ יחזיר דקושטא קאמר ובדין יגבה דלפריעה ליכא למיחש דהא קאמר להד"ם עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה כיון דיש בו אחריות נכסים מאי מהני מאי דקאמר להד"ם אטו מי עדיף האי טענה מאילו הודה בפירוש שלא נפרע אפ"ה לא מהני מידי לגבי לקוחות כיון דנפל איתרע וחיישינן (מהדורא בתרא מהמחבר) ואע"ג דאמרינן בפ"ק דמציעא דשמואל לא חייש לפרעון של קנוניא ולקנוניא היינו דכיון דלא חיישינן לפרעון ממילא לא שייך קנוניא כמ"ש רש"י שם להדיא משא"כ לשיטת רבי דפ"ב דהוי בעי למימר דאפילו לשמואל מצי למיטען פרעתי במגו דמזוייף ממילא דלא מהני הודאת הלוה כלל לגבי לקוחות דחיישינן לקנוניא כדאשכחן לאמוראי טובא בש"ס דחיישי' לקנוניא ולא אשכחן דפליג עליה שמואל אלא לענין פרעון אבל לא לענין קנוניא ולאפושי פלוגתא לא מפשינן כמ"ש בחידושי לב"מ דף י"ג ודו"ק. וכ"ש הכא שאינו מקויים ואע"ג דאמרינן בפרק איזהו נשך מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וגובה מנכסים משועבדים כבר פירשו כל המפרשים הקדמונים דאיירי כגון שהלקוחות יודעין בבירור שאינו מזוייף ויש מהם שכתבו דגובה ממשועבדים היינו מאותן לקוחות שקנו לאחר שהודה בעל השטר וא"כ ליכא למיחש למידי שהרי בידו היה לכתוב לו שטר מקויים מאותו יום וא"כ כל זה לא שייך הכא אלא דבאמת בלא"ה דברי התוספות בזה אך למותר כיון דאליבא דשמואל איירי ואיהו לא חייש לפרעון כלל כדאיתא שם דאי איתא דפרעיה מקרע הוי קרע ליה. וכמ"ש שם התוס' להדיא ע"ש בחידושינו שכתבתי דמהא נמי לא איריא דאכתי איכא למיחש שמא שטר אמנה הוא כמו שהארכתי שם ולפי הנראה דהתוספות עצמן הרגישו בזה ומש"ה הוצרכו לומר דליכא למיחש לשום טענה כלל כיון דאמר להד"ם והיינו מזוייף וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וצ"ע מיהו לפי שיטת רבי מיתוקמא מימרא דרב אסי בפרק איזהו נשך דגובה מנכסים משועבדים בפשיטות דלא חיישינן לזיוף גבי לקוחות. אלא דאכתי לא מייתי ראיה מיניה כיון דאיכא למידחי כדפרישית. ועוד דלרב אסי כיון דאמר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו משום דלא חשיב מיגו דמזויף לא שכיח א"כ אין חידוש בזה דלא חיישינן לגבי לקוחות. והתוספות הוצרכו להביא ראיה אפילו למאי דקי"ל צריך לקיימו ואליבא דר"מ מש"ה מייתי מדשמואל דס"ל צריך לקיימו כדמסקו התוספות ודו"ק:

בא"ד וא"ת א"כ המוצא שטר שכתוב בו הנפק אמאי יחזיר ניחוש שמא זייף כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל לחלק בענין אחר דודאי במוצא שטר שאינו מקויים כיון דנפל איתרע כיון שלא נזהר לשמרו ודאי לאו שטרא מעליא הוא וכיון דלשמואל לפירעון לא חיישינן דאי איתא דפרע הוי קרע ליה א"כ מסתמא יש לחוש שהוא מזוייף ולכך לא נזהר לשמרו ומש"ה לא יחזיר דשמא יקיימנו לבסוף שלא בדין כי האי דאנח ידיה אזרנוקא. משא"כ במצא שטר שיש בו הנפק דלא שייך לומר כיון דנפל איתרע ומסתמא הוא מזוייף דמ"מ כיון שכבר כתוב בו הנפק היה לו ליזהר לשמרו שהרי יכול לגבות בו. וא"כ תו לא חיישינן שמא רימה וזייף וקיימו שלא כדין כיון דנפילת השטר לא איתרע לכך לא חיישינן למידי דלא שכיח וכה"ג מחלקין התוספות שם בפ"ק דמציעא דף י"ב ע"ב גבי שמא כתב ללוות בניסן ע"ש ודו"ק:

דף צג.

משנה מי שהיה נשוי ג' נשים ומת כתובתה של זו מנה כו' חולקות בשוה ופירש"י דאיירי ששלשתן נחתמו ביום א' דאל"כ המוקדמת קודמת לגבות. ולכאורה אין זה מוכרח לפרש כן סתם לשון המשנה דנהי דלא רצה רש"י לפרש דמיירי במטלטלין דאין בהו דין קדימה משום דקי"ל מטלטלי לא מישתעבדי לכתובה ואע"ג דבסמוך באוקימתא דרישא בשתי תפיסות מפרש רש"י להדיא דאיירי בתפסו מטלטלין וכמו שאבאר. מ"מ י"ל דהתם עיקר ענין התפיסה לא נזכר במשנה אלא דממילא מוקי לה בהכי אליבא דרבי נתן ואיכא למימר דס"ל מטלטלי משתעבדי לכתובה או בשתפסו ואליבא דמ"ד דמהני תפיסה דלאחר מיתה משא"כ הכא ברישא דמתניתין שהוא דין אמת אליבא דכ"ע לא ניחא לרש"י לפרש במטלטלין דאפילו תפיסה דלאחר מיתה לא מהני אליבא דהילכתא אלא דאכתי מצי לפרש במקרקעי ובאותן שקנה הבעל לאחר נישואי שלשתן דלא שייך בהו קדימה דקי"ל לוה ולוה וקנה יחלוקו ולפי מה שאפרש לקמן בסמוך בעיקר פלוגתא דרבי ורבי נתן יש ליישב קצת פרש"י דעיקר מתני' לא איירי אלא באותן הנכסים שהיה לו בשעת הלואה ובמקרקעי וע"ש:

גמרא של מנה נוטלת חמשים תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה. ולכאורה יש לדקדק דאמאי פסיקא ליה למקשה הך סברא דל"ג ושליש הוא דאית לה דבשלמא לפירוש רבינו חננאל בשמעתין דליכא למ"ד דשייך חלוקה בשום ענין לחלוק בשוה לגמרי המועט כמרובה אלא או הכל לפי ערך הממון או לפי הקרקע שהוא כנגד שיעבוד כל אחת דבהא פליגי ר' ורבי נתן. א"כ מקשה הכא שפיר דממ"נ ל"ג ושליש הוא דאית לה ולא יותר דאי כר' נתן עיקר שיעבוד של בעלת מנה לא שייכא אלא על מנה הראשונה ולגבי מנה שניה ליכא שיעבודא לגבה ואי כר' דאמר לפי ערך הממון נמי ל"ג ושליש אית לה שהוא חלק ששית ממאתים. משא"כ לפרש"י בסמוך שהסכימו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל דלרבי חולקות בשוה לגמרי וא"כ האי בבא דרישא דקתני חולקות בשוה אתיא בין לר' ובין לרבי נתן וא"כ מאי פסיקא ליה להקשות דל"ג ושליש אית לה אדרבא פשטא דרישא משמע טפי כרבי וא"כ הו"ל לאקשויי נמי לאידך גיסא דס"ו ושני שלישים אית לה. אלא די"ל דהמקשה אברייתא דבסמוך קא סמיך דזו משנת רבי נתן ומש"ה מקשה שפיר. אלא דאכתי קשיא לי דמאי מקשה ל"ג ושליש הוא דאית לה דלמא רבי נתן מספקא ליה אי אזלינן בתר ערך השיעבוד או שלעולם חולקים לגמרי בשוה כדס"ל לר' לפרש"י. ולפ"ז נוטלת חמשים דל"ג ושליש נוטלת ממנה ראשונה בודאי. ועל המנה השנייה מספקא ליה אי כרבי ויש לה ליטול עוד חלק ושליש ל"ג ושליש. או שמא אינו מגיע לה כלום. ומש"ה קאמר דיחלוקו באותן ל"ג ושליש הנותרים. ונמצא דנוטלת שפיר בין הכל חמשים. אלא דאכתי סיפא דמתניתין לא אתי שפיר דאי מספקא ליה לרבי נתן א"כ למה נוטלת השנייה והשלישית בשוה האיכא לספוקי שמא לפי ערך השיעבוד. וא"כ מגיע יותר להשלישית דנהי דס"ו וב' שלישים מגיע לשנייה ממה נפשך מהמאתים הראשונים אבל במנה השלישית האיכא לספוקי אי אזלינן בתר שיעבודא ולית לה כלום או דחולקות בשוה לגמרי ומגיע לה עוד ל"ג ושליש והוי לן למימר דיחלקו אותן הל"ג ושליש ואכתי פ"ג ושליש הוא דאית לה לאמצעי' ואמאי תני דנוטל' מנה. אע"כ דא"א לאוקמי כולהו בבי דמתניתין לפי הדין אלא ע"י שכותבת א' לחברתה דו"ד אין לי או ע"י שתי תפיסות בין לפרש"י ובין לפי' ר"ח דלעולם לא שייכי אלא תרי ספיקי דלפירש"י ליכא למ"ד לפי ערך הממון ולפר"ח ליכא למ"ד דנוטלת בשוה לגמרי ודוק היטב:

בתוספות בד"ה תימא הא סליקת נפשך כו' לא ידעתי אמאי לא משני כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש ליישב קושיא זו דהא דלא משני הכי דא"כ מאי קמל"ן וכמ"ש מהרש"א ז"ל ע"ש אלא שכתב דיש לפרש קושיית התוספות לפירוש רבינו חננאל דבסמוך. וא"כ שפיר איכא למימר דקמ"ל מתניתין לאפוקי מדרבי. ולענ"ד לא שייך כלל לומר דמתניתין אתא לאפוקי מדרבי אלא לאוקימתא דרבי יעקב משמיה דרבינא דאיירי בשתי תפיסות וא"כ לרבי דלעולם חולקות בשוה לפי ערך הממון לפר"ח תו לא משכחת לדינא דרישא ומציעתא דלר' לא שני ליה בין תפיסה א' לשתי תפיסות משא"כ לאוקימתא דשמואל דקיימינן השתא דמתניתין איירי בכותבת דין ודברים אין לי

לא שייך לומר לאפוקי מדרבי דהא לרבי משכחת לכולהו בבי דמתני' על דרך מקרה דכיון דלא מפרש במתני' איזה מהם שכתבה דו"ד אין לי ועל איזה סך כתבה ולר' נתן נמי לא משכחת לחושבנא דמתניתין אלא ע"ד מקרה במציעתא שכתבה שנייה לראשונה על מנה ובסיפא שכתבה השנייה להשלישית וא"כ לר' נמי אשכחן האי חושבנא בעלמא להיפך לפרש"י שכתבה הראשונה לשניהם דו"ד אין לי במה שמותר על חמשים והשנייה כתבה לשלישית בסיפא דו"ד אין לי במה שמותר על המגיע לי בעיקר החלוקה דהיינו מנה ולא במה שזכיתי מהראשונה או דסיפא איירי שהראשונה כתבה לשלישית לחוד ולפר"ח איפכא דכתבה השנייה והשלישית לראשונה וכן השלישית לשנייה וא"כ דלרבי נמי משכחת לה ולא שייך לומר דלשמואל אתא מתניתין לאפוקי מדר'. ולפ"ז היה נראה ג"כ הא דמסקינן בסמוך זו משנת ר' נתן היינו לסיוע לאוקימתא דרב אחא משמיה דרבינא אלא דאפשר דהברייתא מפרשא מילי טפי וא"ש אפילו לשמואל וכ"ש דלפר"ח בלא"ה לשמואל נמי אתי שפיר ברייתא דזו משנת ר' נתן ארישא דמתניתין דלר' לא שקלי כ"א לפי ערך הממון מ"מ מציעתא דמתני' לשמואל לא שייך בה לאפוקי מדרבי וא"כ נתיישבה קושית התוספות דהא דלא משני שכתבו שתיהן דא"כ מאי קמ"ל אבל באוקימתא דסיפא אתי שפיר כמו שאבאר בלשון התוספות בד"ה בכותבת כן נראה לי ודוק היטב:

בד"ה וכן שלשה שהטילו לכיס לא הוי ממש דומיא דרישא כו' לכאורה הלשון תמוה במה שכתבו דלא הוי ממש דומיא דרישא דהא לא הוי כלל דומיא דרישא ולא הוי נמי דומיא דמציעתא אלא דומיא דסיפא לחוד כפירוש ר"ח ויש ליישב כוונתם דמעיקרא משמע להו דההיא וכן אכולה עיקר דמתניתין קאי דהא שמעינן מיהא מכולהו בבי דמתניתין דלא שייך לומר בשנים שהטילו לכיס דחולקין לגמרי בשוה דא"כ היה הדין במכ"ש בהא דמתני' שחולקות לגמרי בשוה ומדחזינן במציעתא וסיפא דלא אמרינן הכי ע"כ ברישא נמי לאו משום דלעולם חולקים בשוה אלא משום דאזלינן בתר שיעבודא והאי סברא לא שייכא כלל בשנים שהטילו לכיס וא"כ א"ש קצת הא דקתני וכן שהטילו לכיס דלא אמרינן השכר לאמצע וכאן מי שחובה יותר נוטלת יותר. אלא דאכתי לא הוי ממש דומיא דרישא לדינא דהכא כ"א נוטלת לפי מעותי' ומהאי טעמא לא הוי ממש דומיא דמציעתא אלא בהא דמיא קצת שזו שכתובתה יותר מחבירתה נוטלת יותר מדלא אמרינן במציעתא שחולקות בשוה לגמרי כרבי לפרש"י דא"כ ליתא לדינא דמציעתא וכדפרישית אבל ר"ח לשיטתו דבלא"ה לא אשכח מאן דאית ליה חלוקה בשוה לגמרי דאדרבא רבי פליג נמי אבבא דרישא וא"כ תו לא שייך לומר דוכן בשנים שהטילו קאי אהא מילתא דאין חולקין בשוה ומש"ה הוצרך ר"ח לפרש דלא קאי אלא אבבא דסיפא לחוד כן נראה לי ברור ודוק היטב:

בד"ה דאמרה לה מדו"ד הוא דסליק כו' לא איתפריש שפיר טעמא דהא מילתא עכ"ל. ולא ניחא להו במה שפירש"י בזה דשפיר מצי למימר דאינה מסלקת אלא השיעבוד מבעלת הראשונה ולא שייך בכה"ג לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו דמאי שנא איהי מינה דידה אלא דאכתי קשיא להו שפיר דכיון דמתחלת הדין מגיע לשלישית פ"ג ושליש ל"ג ושליש ממנה ראשונה וחמשים ממנה שניה א"כ מהיכא תוכל השניה להפסיד לשלישית העיקר חלוקה. כן נ"ל בכוונת התוספות שכתבו דלא איתפריש טעמא דמילתא ומעתה אין מקום למה שכתב מורי זקיני זצ"ל בזה אלא דלענ"ד נראה ליישב קושית התוספות דהיינו טעמא דמילתא דודאי אם היה זה דין גמור שאין מגיע להראשונה במנה הראשונה כ"א ל"ג ושליש ובמנה השניה אין לה כלום הוי שייכא תמיהת התוס' שפיר אלא דבאמת אין זה דין גמור תדע דהא אי תפסה ראשונה כל המנה לחלקה ודאי זכתה דהא דאמרינן חולקות בשוה אין זה מעיקר הדין אלא שאין כח ביד ב"ד לייפות כח א' מהם יותר. אבל אילו תפסה מעצמה או שהגבוה הב"ד קודם שידעו שיש כאן שלש כתובות בודאי זכתה כדקי"ל בכל מקום דקנה וקנה יחלוקו שאם קדמה אחת וגבתה גבתה. וא"כ מעתה אין מקום לקושית התוספות דמכיון שכתבה השניה לראשונה דו"ד אין לה בדינא הוא דקאמרה כיון שיש לראשונה זכות בכל המנה והו"ל כאילו כבר גבתה והארכתי בטעם הדבר למאן דס"ל שודא דדיינא כמו שיבואר לקמן וא"כ מצי השנייה למימר דמצד השודא הוא דעבדה הכי שהדין עם השנייה דמסתמא הקנה לה בעלה בעין יפה יותר וכיון דמדינא קאמרה מהני לראשונה כאילו כבר זכתה ומש"ה חולקת שפיר עם השלישית דלגבי דידה אין רוצית לוותר כלל כן נ"ל נכון ועיין בחידושי הריטב"א שדבריו נוטין ג"כ לזו הסברא ודו"ק:

רש"י בד"ה ע"ה הוא דאית לה דהא כיון דאוקימנא בכותבת כו' עכ"ל. ולכאורה האי בבא דסיפא נמי ע"כ איירי בכותבת מדשקלה הראשונה חמשים וכיון דאיירי נמי בכותבת ממילא משמע ליה להמקשה דדומיא דמציעתא איירי שכתבה השנייה לחוד מש"ה קאמר ע"ה הוא דאית לה:

תוספות בד"ה בכותבת כו' לא ידע רבי מאי קמ"ל מתניתין עכ"ל. עיין מ"ש הר"ן ז"ל בזה ומורי זקיני זצ"ל כתב דבבא דמציעתא איכא רבותא דמהני לשון דו"ד לחוד אפילו בלא קנין דאי בקנין לא שייך הא דמשני בגמרא דא"ל מדין ודברים הוא דסליק נפשיה דהא בקנו מידה אמרינן דמגופה של קרקע קנו מידה וא"כ בכה"ג אשמעינן נמי בסיפא דמהני נמי לשון דו"ד דהוי רבותא טפי בסיפא מבמציעתא כמ"ש מילתא בטעמיה ע"ש. אמנם לענ"ד נראה דאפילו אי ליכא רבותא בסיפא אפ"ה איצטריך למיתני האי בבא דמשכחת דרך מקרה שנוטלת כל אחת לפי ערך ממון כדי למיסמך עלה האי בבא דוכן שנים שהטילו לכיס דמעיקר הדין חולקין לפי הממון וזה ברור. ועוד נ"ל לפרש כולה אוקימתא דשמואל דמתני' איירי בכותבת דו"ד אין לי דלא איירי שתטול אחת מהם יותר ממה שמגיע לה דלאו בשופטני עסקינן אלא לפי שסוברת דיש להם ליטול לפי ערך הממון. וא"כ במציעתא השנייה רוצית לוותר להראשונה שתטול לפי ערך הממון דהיינו ס"ו וב' שלישים רק שהשלישית אינה רוצית בכך מש"ה נוטלת הראשונה חמשים ל"ג ושליש המגיע לה ועוד חצי מל"ג ושליש שוויתרה השניה מחלקה ובבא דסיפא גם השלישית רוצית בכך שתטול כ"א לפי ערך הממון ומש"ה כך הם חולקין ומהני לשון דו"ד אין לי משא"כ אם רוצין לוותר שתטול יותר מערך הממון אפשר דבעינן קנין גמור ולפי זה שפיר קתני סיפא דסיפא וכן שנים שהטילו לכיס כך הן חולקין לפי ערך הממון כן נ"ל נכון ודו"ק:

בגמרא תניא זו משנת רבי נתן כו' עיין במרדכי שכתב בשם רבינו ברוך דמשנת ר' נתן היינו בפרק הבית והעליה דקאמר ר"נ בע"ה נוטל ב' חלקים בקרקע ובעל העליה שליש והיינו לפי הממון ולכאורה יש לתמוה דהא לכולהו אוקימתי דלעיל במתניתין אין חולקות לפי ממון כ"א בסיפא ע"פ מקרה. ויש ליישב למאי דפרישית לעיל דעיקר הרבותא דמתניתין לאפוקי מדרבי דאמר חולקין בשוה לגמרי וקמ"ל דלא אלא לפי ערך השיעבוד דהיינו טעמא דר"נ בבית ועליה דקרקע אישתעבד להו לפי ערך כן נראה לי:

קונטרס אחרון מי שהיה נשוי ג' נשים כו' תניא זו משנת ר' נתן אבל ר' אומר א"א רואה דבריו של ר"נ אלא חולקין בשוה וכתב הרי"ף ז"ל שחולקין בשוה לגמרי ולא לפי ערך הממון וכבר האריך הרי"ף ז"ל בטעמא דמילתא ועכ"ז ראיתי שלימים וכן רבים תמהו על סברא זו ולא נתיישב להם היטב. אמנם לענ"ד כפי מה שכתבתי בפנים הוא ביאור מספיק ע"ש:

בתוספות בד"ה רבי אומר כו' פירש רבינו חננאל כו' וא"א להעמיד דבריו כו' לפי שמדת הדין לוקה בזה עכ"ל. נראה דרישא דמניתין אליבא דר' נתן לא קשיא ליה לר"ח אמאי חולקות בשוה משום דיש לכ"א שיעבוד בשוה ועיין בלשון הרי"ף ז"ל באריכות בס' ההלכות ובס' תמים דעים בשערים שכתב בשם רבינו האי גאון דמעיקרא הוא מדמה לה לשנים אוחזין בטלית והדר ביה בסוף ימיו וא"כ דמש"ה לא קשיא ליה לר"ח בבא דרישא די"ל דר"נ מדמה לה להאי דזה אומר כולה שלי והיינו דקיבל זוזי מתרווייהו כדאוקמינן התם ואפ"ה לא שני לן אם קנה א' מהם במאה זוזי והשני קנאה באלף זוז דבכל ענין חולקין בשוה ולא לפי ערך הממון והיינו משום דבתר טענה אזלינן שכל א' טוען כדין כולה שלי וה"נ דכוותיה כיון דשיעבודא דאורייתא הרי כל אחת אומרת על כל המנה כולו שלי משא"כ אינך בבי קשיין ליה לר"ח שפיר דלא דמי אלא לסיפא דמתניתין דשנים אוחזין דזה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע וה"נ דכוותיה בבבא דסיפא השלישית אומרת כולה שלי והאמצעית אינה יכולה לומר אלא שני חלקים שלי והראשונה שליש שלי וא"כ שפיר קאמר ר"ח שמדת הדין לוקה בזה. מיהו לפי מאי דמסיק הרי"ף והרא"ש ז"ל דרבי ס"ל חולקין לגמרי בשוה והכי הלכתא וכ"כ הרמב"ם ז"ל ורוב הפוסקים אלא שאחר כל האריכות שהאריך הרי"ף ז"ל בזה מ"מ לא ביאר היטב טעם שיטה זו. ונראה לענ"ד דסובר דכיון דקי"ל שיעבודא דאורייתא ואפי' אם לוה מנה ויש לו נכסים שוין מאה מנה כולם משועבדים לגמרי לבע"ח כדמוכח להדיא מהא דקי"ל דהא דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין תקנתא דרבנן בעלמא הוא אלמא דמדאורייתא כולהו נכסי אשתעבדו לגמרי לבע"ח אפילו מה שהוא יתר על חובו וא"כ ה"נ כיון דכולהו נכסי משתעבדי לבעלת מנה כמו לבעלת שלשה מנה עד שתפרע את שלה א"כ שפיר מצי קאמרה נמי כולה שלי עד שאגבה את חובי. ועוד הוספתי בטעם הדבר דכיון דאפילו נכסים שקנה לאחר מיכן משתעבדו אע"ג דלא שייך בהו למימר דנכסי דאיניש ערבין ביה בשעת הלואה. אע"כ דעיקר השיעבוד חל על גופו של אדם שמחוייב לקיים מצות פריעת בע"ח כדלעיל פ' הכותב ונכסיו משועבדין לקיים המצוה וכפרש"י לעיל שיהא הן שלו צדק כדפרישית שם א"כ אין כאן מקום לומר שהשעבוד הוא לפי ערך הממון שהרי יש לקיים מצות פריעת בע"ח לכ"א בשוה שעיקר המצוה שוה לבע"ח קטן כמו לגדול כן נ"ל נכון וברור בעזה"י והיינו דקלסיה הרי"ף ז"ל לסברא זו וכתב שראוי לסמוך עליה כהלכה למשה מסיני ודוק היטב:

דף צג:

בא"ד כי זה דין צדק וזה שאמר ר' וכו' וקשה לפירוש רבינו חננאל כיון דרבי ארישא ומציעתא פליג והיאך אפשר לומר כן דהא רישא נמי קאמר ר' נתן האי לישנא חולקות בשוה ומפרשינן לה בשוה לגמרי ולא לפי ערך הממון ואמאי נקיט לה רבי בהאי לישנא ממש דחולקות בשוה ומפרשינן לה לפי ערך הממון וכבר הקשה כן הרי"ף ז"ל בעצמו בשערים עיין בספר תמים דעים ומש"ה מפרש לה דרבי חולקות בשוה לגמרי וצ"ע:

בא"ד ותו גרסינן בפרק יש נוחלין כו' ירשו שט"ח בכור נוטל פי שנים כו' קשיא דר' אדר' עכ"ל. ויש לתמוה על קושיא זו דהא ודאי לא דמי כמו שכתבו התוספות ועוד הקשה מהרש"א ז"ל דלמאי דלא משמע ליה לר"ח לחלק בין שבח לשיעבוד תיקשי ליה מהאי דשנים שהטילו לכיס א' ולכאורה נ"ל דאפשר דעיקר קושייתו דר"ח היינו מהאי דמייתי בבא דירשו שט"ח דקאמר ר' סתמא דבכור נוטל פי שנים ומשמע דאפילו לא אתא לידי גוביינא כל דמי השט"ח אפ"ה לעולם נוטל הבכור פי שנים ממה שגבה והיינו דקשיא ליה אי ס"ד דלרבי המועט והמרובה נוטלין בשוה מבע"ח א"כ ה"נ כיון דלרבי חוב כמוחזק חשיב ליה ומיד רשות אביהן אישתעבדו נכסים דבע"ח ליתמי שליש לפשוט ושני חלקים לבכור וכיון שנפסד אח"כ החוב ואינו שוה אלא חצי דמי החוב הוה לן למימר דהפשוט שיש לו חלק שליש יטול בשוה עם הבכור אע"פ שיש לו שני שלישים בשיעבוד נכסי הבע"ח אפ"ה הא לרבי חולקין בשוה כל שאין מגיע להפחות יותר מדמי חובו כמ"ש הרי"ף ז"ל בהדיא אע"כ דלרבי לעולם חולקין דמי החוב לפי ערך הממון ומש"ה פסיק ותני דלעולם הבכור נוטל פי שנים במה שגובין ע"פ שט"ח שירשו כן נ"ל נכון לכאורה ועדיין צ"ע ודו"ק:

גמרא אמר רבה מסתברא מילתא דשמואל בשור לחרישה ועומד לחרישה כו' ולפי מה שנראה מל' הסוגייא דלאו בשור לחרישה דוקא קאמר רבה דאיירי בה שמואל דהא סתמא קאמר שמואל שנים שהטילו לכיס וסתם לשון הטילו לכיס משמע שנשתתפו דרך משא ומתן להתעסק ולהרוויח ובהא מודה רבה דפשיטא דהשבח לאמצע אי משום דמסתמא כיון שלא התנו הוי אומדנא דמוכח שבדעתן לחלוק בשוה משום שא' מהם יודע טפי בטיב משא ומתן אי משום דאמרינן בעלמא מזלא דבי תרי עדיף אלא לרבותא קאמר רבה דאפילו בלקחו שור לחרישה אע"ג דשור ראוי לטביחה ושייך בהו חלוקה לפי המעות אפ"ה כשלקחו מעיקרא לחרישה ועומד לחרישה נמי קאמר שמואל דהשכר לאמצע ועיין בכל זה בל' הרא"ש ז"ל באריכות. אלא דלענ"ד מסוגייא דשמעתין הוא מוכרע דאי ס"ד דדוקא קאמר רבה בשור לחרישה מטעם שכתב רש"י ז"ל דאין חלקו של זה מועיל בלא זה וא"כ משמע לכאורה דבשאר דרך משא ומתן לרבה דחולקין לפי המעות א"כ אמאי דחקינן לקמן בשמעתין לאוקמי מתניתין בזוזי חדתא ואמאי לא מוקי לה בפשיטות דרך משא ומתן כדמשמע פשטא דלישנא דפיחתו או הותירו כמו שאבאר ולא הוי שייך נמי להקשות מאי קמל"ן פשיטא דהא איכא רבותא דלא נימא כסברת הרא"ש ז"ל שכתב בשם הירושלמי ובודאי דהוי רבותא טפי ממאי דמוקי לה בזוזי חדתא אע"כ כדפרישית דעיקר מילתא דשמואל היינו בכה"ג דרך משא ומתן ומה שהוצרך רש"י לפרש במילתא דרבה שאין חלק זה מועיל בלא זה היינו דוקא בשור לחרישה כיון דראוי לטביחה ועוד דלא שייך ביה האי טעמא דא' מהם חריף במשא ומתן או טעמא דמזלא דבי תרי לכך הוצרך רש"י לפרש טעמא אחרינא כן נ"ל אלא דמלשון התוס' לא משמע כן והנלע"ד כתבתי שכן נראה משיטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ורוב הפוסקים עד שאני תמה שרבינו הבית יוסף כתב דשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבשאר סחורות הראוין ליחלק חולקין לפי הממון והמעיין בל' הרמב"ם ז"ל יראה להדיא כמו שכתבתי דכל שהוא דרך משא ומתן כדי למכור אדרבא פשיטא ליה טפי דחולקין לאמצע וכן נ"ל בשיטת הרי"ף דדוקא בשור שעומד לחרישה או לטביחה דלא דרך משא ומתן למכור בהא כתב הרי"ף ז"ל כשטבחוהו

חולקין לפי המעות שנתבטל השותפות לגמרי וה"נ כלאחר זמן חלוקה משא"כ כשהשבח עלה דרך משא ומתן יותר יש לומר דהשכר לאמצע כן נ"ל ואין להאריך יותר אח"ז מצאתי שכ"כ הר"ן ז"ל ומדקדק נמי מסוגיא דשמעתין כדפרישית אלא דלדעתי יש לפרש ג"כ שיטת רש"י ז"ל כמ"ש ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

קונטרס אחרון גמרא אמר רבה מסתברא מילתא דשמואל בשור לחרישה ועומד לחרישה. וכתבתי דלאו דוקא עומד לחרישה אלא כל שהוא דרך משא ומתן כדי להרויח כשור לחרישה ועומד לחרישה דמי וכתבתי שכן נראה משיטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ועוד שאני תמה שרבינו הב"י כתב דשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבשאר סחורה הראויין לחלוק חולקין לפי הממון אח"ז ראיתי שהר"ן ז"ל כתב ג"כ כדפרישית אלא דבכ"מ הלכות שותפין תמה על הר"ן ז"ל ולמאי דפרישית א"ש ולענ"ד צריך עיון לדינא:

תוספות בד"ה מאי לאו בשור לחרישה כו' מכח קושיא דתני סיפא דייק הכי עכ"ל. הוכרחו לזה דאל"כ מאי פשיטא לתלמודא לישנא דברייתא טפי ממימרא דשמואל גופא דמוקי לה רבה בשור לחרישה ועומד לחרישה ומה"ט גופא לא ניחא ליה לאוקמי ברייתא בדרך משא ומתן בשאר סחורות למאי דפרישית דמודה רבה דקשה נמי אדתני סיפא וק"ל:

גמרא תנן וכן שלשה שהטילו וכו' מאי לאו פחתו ממש ופרש"י וקתני כך הן חולקין לפי המעות ותיובתא דשמואל עכ"ל. ואע"ג דבמתניתין דג' נשים קתני רישא דחולקות בשוה והוא מעיקר הדין אפ"ה לא משמע לתלמודא לאוקמי דוכן ג' שהטילו לכיס כך הן חולקין והיינו בשוה כמו ברישא אלא דמסתמא האי וכן קאי אסיפא דסמיך ליה דנוטלת כ"א לפי ערך דמי כתובתה אע"ג דלא הוי מעיקר הדין אלא דרך מקרה כדפרישית לעיל באריכות וע"כ צריך לפרש האי וכן כמו שמצינן בג' נשים דזימנין דנוטלת כ"א לפי ערך כמו כן בשלשה שהטילו לכיס לעולם כך הן חולקין לפי הערך דהא ליכא למימר דהאי וכן היינו דכי היכי דמצינן בג' נשים דפעמים שחולקות בשוה ופעמים לפי הממון כמו כן הוא בג' שהטילו לכיס והיינו כדמפליג רבה. הא ליתא דהא האי בבא דמציעתא בג' נשים לא משכחת כלל בשלשה שהטילו לכיס אע"כ דהאי בבא דסיפא לחוד קאמר וכן שלשה שהטילו וא"כ מקשה שפיר אעיקר מימרא דשמואל אליבא דכ"ע דעיקר מתניתין משמע דהא גופא אתא לאשמעינן דנהי דבג' נשים אין הדין שוה מ"מ בשלשה שהטילו לעולם הדין שוה ולא משכחת שישתנה הדין אפילו דרך מקרה דטביחה. ומכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית דעיקר פשטא דמימרא דשמואל היינו בסתם דרך משא ומתן דהכי הוא לישנא בשנים שהטילו לכיס וכן בלישנא דמתניתין ואדרבה כיון דקתני פחתו או הותירו משמע דאיירי דרך משא ומתן ופחתו או הותירו אגברי קאי משא"כ בשור לחרישה או לטביחה לא שייך כלל האי לישנא דפחתו או הותירו ואהא משני שפיר דאדרבא פחתו או הותירו לאו אגברי קאי אלא אמעות גופא שהטילו לכיס וא"כ שפיר קאמר דבהאי ענינא דפחתו או הותירו המעות עצמן לעולם כך הן חולקין ולא ישתנה הדין ועי"ל דהאי לישנא לחוד דפחתו או הותירו המעות עצמן הוא דמדמה לה לג' נשים דהפחת לא נעשה מחמת שותפות כלל אלא שהפחת נעשה ממילא בנכסים עצמן ומש"ה חולקין לפי הממון אבל היכא שהפחת או הריוח הוא דרך משא ומתן לא איירי מתניתין כלל דלא דמי כלל לג' נשים שאין להם שותפות והכא הריוח והפחת הוא מחמת שותפות ומשא ומתן שלהם כן נ"ל נכון. מיהו כיון שלא כתבו כן התוס' והוצרכו לפרש דאדר' המנונא לחוד מקשה אלמא דלא נחתו לפרש כן אלא כל הסוגייא לא איירי מדרך משא ומתן אלא משור לחוד והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

תוספות בד"ה מאי לאו כו' לטביחה מאי קמל"ן עכ"ל. ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל בזה ובמה שהניח בקושיא עיין בל' הרא"ש ז"ל שהקשה כן ומתרץ שם. מיהו בעיקר דבריו בהא דלא מקשה תלמודא מתניתין וברייתא אהדדי יש לי ליישב לפי שיטתינו דבלא"ה כיון דלא מקשה מעיקרא ממתניתין אדשמואל או אדרב המנונא היינו דקא סלקא דעתך דהאי מימרא דשמואל תליא בפלוגתא דרבי ור' נתן דהא דקתני במתניתין דוכן ג' שהטילו לכיס חולקין לפי המעות היינו כר' נתן משא"כ לרבי דקאמר אין אני רואה דבריו של ר"נ באלו אלא חולקין בשוה אפשר דאוכן שלשה שהטילו לכיס נמי קאי כיון דרבי לעולם אית ליה בבע"ח וכתובה דחולקין לגמרי בשוה משמע דכ"ש בשלשה שהטילו לכיס ס"ל הכי וכדמשמע מפירוש רבינו חננאל שהביאו התוס' לעיל בד"ה ר' אומר דמדמי להו אהדדי וכמ"ש מהרש"א ז"ל לעיל וא"כ לא קשיין מתניתין וברייתא כלל דהאי כר' והאי כר"נ ולא קשיא נמי מתניתין אדשמואל דכר' ס"ל. משא"כ השתא דמסיק הש"ס בברייתא דנעשה כמו שקנה כ"א בשלו ונתערבו וזה לא יתכן אלא אם נאמר דהאי מילתא דשנים שהטילו לכיס לא תליא בפלוגתא וא"כ א"ש דבבא דרישא לא אתא לאשמעינן אלא דזימנין דמשכחת בהטילו לכיס דחולקים בשוה ומסתמא היינו בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל כולהו אינך בבי פשיטא דליכא לאסתפוקי בהו דנעשה כמי שקנה כ"א בשלו משא"כ אם נאמר דהא מילתא תליא בפלוגתא דרבי ור' נתן א"כ לא שייך לומר דנעשה כמו שקנה כ"א בשלו דמאי פסקא הא לרבי ליתא להאי דינא וא"כ קשיא שפיר דיוקא דרישא אדסיפא בברייתא גופא ואדרבה צ"ל דברייתא כרבי ולעולם חולקין בשוה דבכל ענין איירי וסיפא דוקא א"כ קשה אדרבה דאמר דשמואל ס"ל דרבי מודה בשור לחרישה ועומד לטביחה. אע"כ דהא מילתא לא תליא כלל בפלוגתא דר' ור' נתן א"כ מקשה שפיר ממתניתין כן נ"ל נכון ודוק היטב:

משנה מי שהיה נשוי ד' נשים כו' הראשונה נשבעת לשנייה. ופרש"י אם השנייה טוענת אישתבע לי כו' והקשה בתוס' יום טוב על פרש"י כיון דע"כ הא דנשבעת בטענת שמא היינו משום דקי"ל הנפרעת מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה דמה לי מכר או לוה דכולהו מיקרי משועבדים וא"כ אפילו בדלא טענה אישתבע לי תשבע שבועת ב"ד עכ"ל ע"ש ולענ"ד מאי דפשיטא ליה לבעל תי"ט להאי גיסא צריך לי עיון לאידך גיסא אפילו בדאמרה אישתבע לי חדא דמה שכתב בתי"ט מה לי מכר או לוה מבע"ח מאוחר נמי מיקרי משועבדים לאו מילתא דפסיקא הוא דאדרבא בש"ע ח"מ סימן ק"ד מבואר להדיא דמלוה ע"פ מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר והיינו ע"כ דלא מיקרי מנכסים משועבדים דהא מע"פ אינו גובה ממשועבדים אלא דכהאי גוונא מיקרי בני חורין והוא שיטת רבינו האי גאון ז"ל שהביא הטור סימן הנ"ל וכן פסק שם אלא דהרי"ף ז"ל חולק כמ"ש הטור אלא דאפילו לשיטת הרי"ף ז"ל דבכה"ג נמי מיקרי נכסים משועבדים אכתי לא שייך הכא האי שבועת המשנה דהא משמע. מפרש"י דהשנייה נמי גובית כתובתה אלא דטוענת שמא לא משתייר לי שיעור כתובתי וא"כ לא דמי כלל להיאך שבועת המשנה דהתם ודאי הלוקח או הבע"ח מאוחר מפסיד לגמרי דליכא שום נכסים בני חורין דאל"כ לא מצי למיגבי מלוקח במקום שיש בני חורין משא"כ הכא למה תשבע בתחלה תמתין עד שתגבה השנייה ואי לא משייר לה אז תשבע וע"כ דלפרש"י היינו משום חשש בעלמא שמא תמצא שדה שאינה שלו וא"כ מדלא מנו חכמים האי שבועה לעיל בהדי אינך שבועות ולא בפ' כל הנשבעין בהדי כל הנשבעין ונוטלין בפוגמת ונפרעת מנכסים משועבדים הוצרך רש"י לפרש דאיירי דוקא בדטוענת אישתבע לי ומש"ה לא קחשיב לה בהדי אינך שבועות דלא איירי התם מטענת אישתבע לי כי היכי דלא קחשיב התם טוען פרעתי ואמר אישתבע לי כן נראה לי ודוק ועיין עוד בסמוך בלשון התוספות בשם הרא"ה ז"ל:

קונטרס אחרון משנה מי שהיה נשוי ד' נשים כו' הראשונה נשבעת לשניה ופרש"י אם השניה טוענת אשתבע לי והקשה התי"ט על פירושו דאפילו בדלא טענה אשתבע לי צריכה לישבע כדין הנפרעת מנכסים משועבדים ותמהני על בעל התי"ט דאשתמיטתיה מה שכתוב בש"ע סי' ק"ד דמלוה בע"פ מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר והיינו משום דלא מקרי משועבדים בכה"ג ועוד דאפילו לפי שיטת החולקים כמ"ש הש"ך שם אכתי לא שייך הכא האי שבועת המשנה דהנפרעת מנכסי יתומים כמ"ש בפנים. ומסוגיא דמתניתין גופא לפי פירש"י ותוס' יש לדקדק להיפך על לשון הש"ע בח"מ סי' קי"א דמלוה מוקדם שבא לטרוף ויש כאן בע"ח מאוחר ואין כאן כדי חוב שניהם צריך מוקדם לישבע נגד הבע"ח מאוחר משמע להדיא דביש כדי חוב שניהם אין כאן מקום שבועה ומ"ש ממתניתין ועיין בפנים שכתבתי שלולי פי' רש"י ותוספות היה נ"ל דמתני' נמי מיירי דוקא בענין שהשניה מפסדת בודאי וכן נראה מלשון בעל התרומות ובזה נתיישב מה שהקשה עליו בעל גדולי תרומה וכמו שכתבתי בפנים:

תוס' בד"ה מי שהיה נשוי כו' ואיכא למימר דהו"א דהתם כו' כיון שכבר נשבעה כו' אבל אם היתה נשבעת אותה שלישית כגון שיש רביעית כו' עכ"ל. מבואר להדיא מדבריהם דאע"ג שהשלישית יש לה מקום לגבות קצת כתובתה ונשבעת אפ"ה שייך האי דינא דראשונה נשבעת להשנייה אע"ג דודאי שקלה השנייה כל דמי כתובתה מדשקלה השלישית אחריה והיינו ע"כ כדפרישית בסמוך בל' רש"י דהשניה חוששת שמא ימצאו עוררין על השדה שלה אלא דמל' רש"י לא שמעינן אלא מדיוקא ובל' התוספות מבואר להדיא וכ"כ הרא"ה והריטב"א ז"ל דשבועת הראשונה לשניה היינו משום האי חששא ולפ"ז יש לי לדקדק על לשון הש"ע בח"מ סי' קי"א דמלוה מוקדם שבא לטרוף ויש כאן בע"ח מאוחר ואין כאן כדי חוב שניהם צריך המוקדם לישבע נגד המאוחר א"כ משמע להדיא דהיכא שיש חוב שניהם אין כאן מקום שבועה ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דההיא דהכא היינו דוקא בדטענה אישתבע לי משא"כ ההיא דסי' קי"א בחו"מ היינו בדלא טעין אישתבע לי ומש"ה אין כאן שבועת הדיינים אא"כ שלא ימצא המאוחר כדי חובו ועדיין יש לי לדקדק בל' הש"ע שם דמשמע מיהא דבכה"ג איכא שבועת המשנה כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים ובאותו סי' עצמו סתם בש"ע דמלוה ע"פ מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר אלמא דבכה"ג לא מיקרי נכסים משועבדים וכמ"ש בסמוך ויש ליישב. ועי"ל דלעולם אפילו ביש כדי חוב שניהם שייך שבועת המשנה כי האי דהכא אלא דמ"ש בח"מ סי' קי"א דדוקא באין כדי חוב שניהם היינו לענין דלא מהני נאמנות לפטרו מהאי שבועה דנכסים משועבדים כיון דמפסיד משא"כ בההיא שבועה דהכא דאינו אלא משום חששא בעלמא אפשר דמהני נאמנות מיהו מל' התוס' לקמן לא משמע הכי וכל זה לפי מאי דמשמע מפרש"י ותוס' אבל לולי דבריהם מצינן לפרש לשון המשנה בפשיטות דלא שייך שבועה ראשונה לשנייה אלא היכא שהשנייה מפסדת בודאי ואינה נוטלת כל חובה והא דקתני והשנייה לשלישית והשלישית לרביעית היינו מילי מילי קתני דלעולם אותה שנוטלת ומפסדת לאחרים צריכה לישבע כנגדה אבל היכא שאין השנייה מפסדת כלל בענין דאף השלישית נוטלת קצת לא שייך שבועת הראשונה לשניה אלא לשלישית אלא שכבר כתבתי דשיטת רש"י מוכרחת לפי שיטתו דאי בדלא שקלה השנייה כל חובה לא איצטריך במתניתין לאשמעינן דהא מיקרי מנכסים משועבדים דס"ל כשיטת הרי"ף ז"ל אע"כ דמתניתין אפי' בדשקלא השנייה איירי והיינו בטענת אישתבע לי. ושיטת התוס' מוכרחת לפי דרכם דאי ס"ד דמילי מילי קתני כדפרישית א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי קתני ד' נשים דבשלשה סגי אע"כ דאיירי אף בדשקלא השלישית ונשבעת לרביעית אפ"ה שייך הא מילתא דראשונה נשבעת לשנייה וסגי לה האי שבועה נמי לגבי השלישית וא"כ מוכח מל' המשנה דלעולם שייך שבועה ראשונה לשנייה אע"ג דשקלה כל כתובתה ומשום האי חששא דשמא ימצא שדה שאינה שלה ודו"ק:

מיהו לפ"ז מצינן למימר בפשיטות דאיצטריך למיתני ד' נשים לאשמעינן הא מילתא גופא שהוא עיקר דינא דמתניתין דאע"ג דע"כ שקלא השנייה כל כתובתה מדנשבעת השלישית לרביעית ונוטלת א"כ ממילא דהשנייה כבר גבתה הכל ואפ"ה הראשונה צריכה לישבע כנגד השנייה מאי דלא הוי שמעינן אי הוי תנא ג' נשים דשייך שבועה ראשונה לשניה בענין דהשנייה מפסדת ואינה נוטלת אלא מקצת אלא דמה שלא כתבו התוס' כן היינו דאף אי הוי תנא ג' נשים ומסיים בה דהשלישית נפרעת שלא בשבועה אלמא דאע"ג דשייך פרעון בשלישית ומסתמא השנייה גבתה הכל אפ"ה שייך הא מילתא דראשונה לשניה לכך הוצרכו התוס' לפרש רבותא דמתניתין בענין אחר כן נראה לי ודוק היטב:

אחר ימים רבים עיינתי בס' בעל התרומות שער כ"א ובשער מ"ג דין מ"ב וראיתי שבעל גידולי תרומה הרגיש ברוב הדברים שכתבתי ות"ל יתברך שכוונתי לדעת הגדול אלא דבמה שכתבתי נתיישב היטב מה שהניח שם בקושיא על בעל התרומות שכתב ומסתברא דהיכא שיש בע"ח מאוחר ואין כאן כדי חובו ישבע המוקדם שבועת המשנה ותמה על לשון מסתברא דהא משנתינו הוא זה הראשונה נשבעת לשנייה ותירץ ג"כ דלענין דלא מהני נאמנות כתב ומסתברא כדפרישית ועוד הקשו בתוספות כמו שדקדקתי ג"כ והניחו בקושיא ולמאי דפרישית דמתניתין לא איירי אלא בדאמרה אישתבע לי דהכי משמע לשון ראשונה לשנייה והיינו מחששא דשמא ימצא שדה שאינה שלה אבל שבועת המשנה לא ידעינן ממתניתין דהכא ואיכא למימר נמי דלא מיקרי נכסים משועבדים כדפרישית בשם רב האי גאון לכך כתב בעל התרומות ומסתברא דכה"ג נמי מיקרי משועבדים וכדמסיק בשם הרי"ף ז"ל כן נ"ל נכון ואין להאריך יותר ודוק היטב:

דף צד.

תוספות בד"ה שנמצאת כו' פירש הקונטרס כו' וקשה לרבי כו' על כן נראה כפירוש ר"ח דאפילו לא נמצאת כו' עד כאן לשונם לכאורה לפרש"י נמי איירי עדיין לא נמצאת אלא שיצא קול ערער וכ"כ מורי זקיני זצ"ל בס' מ"גש ע"ז ולפמ"ש לעיל בלא"ה ממקומו הוא מוכרע דכיון דהראשונה נשבעת לשנייה שקבלה כל דמי כתובתה ע"כ דשבועה זו היינו שמא תמצא השנייה שהשדה אינה שלה וא"כ לפ"ז כיון דהת"ק גופא חייש האי חששא בעלמא לגבי הראשונה א"כ לבן ננס דס"ל מה שגבה גבה פשיטא דחייש להאי חששא אפי' לא נמצאת דאטו מפני שהיא אחרונה נשכרת

אלא דאיכא למימר דהא דראשונה נשבעת לשנייה לאו משום חששא דתמצא שדה שלה גזולה דלעולם לא חיישינן להכי אלא דאיכא למימר שמא יבא בע"ח מוקדם ויטרוף מהשנייה מש"ה צריכה הראשונה לישבע משא"כ לבן ננס דס"ל מה שגבה גבה ועוד דאיירי בשבועת האחרונה א"כ תו לא שייך האי חששא כלל אלא לחששא דשדה הראשונה גזולה וא"כ הוצרכו התוספות להכריח דאפילו עדיין לא נמצאת גזולה אכתי חיישינן להכי כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ואומר ר"ת דמשביעין אותה כדי שתפרוש אם התפיסה צררי וא"ת א"כ ישבע כו' עכ"ל. עיין במהרש"ל ומהרש"א ולענ"ד דברי מהרש"א ז"ל תמוהין במה שכתב דבין לפרש"י ובין לפי ר"ת עיקר השבועה היא שמא התפיסה צררי ואי לא משביעין לה ידעה דהשלישית תחזור עליה ולא חיישא להשביח השדה דמלבד שאין לשון התוס' סובל כך דא"כ למה הוצרכו התוס' לפרש כן בשם ר"ת דהא מילתא דפשיטא היא דנשבעת שלא התפיסה צררי כמו בכל הג' נשים דמשביעין במתניתין לת"ק נמי הכי הוא וכ"ש דמה שכתבו התוס' כדי שתפרוש אם התפיסה צררי הוא אך למותר ובפרש"י לא נזכר כן ועוד דלפרש"י גופא צריך תלמוד אמאי לא מפרש בפשיטות דמשום חששא דשמא תכסיף. וכן במה שכתב מהרש"א ז"ל דקושית התוס' א"כ ישבע כל בע"ח היינו אפילו לא טעין אישתבע לי ג"כ יש לתמוה דהא רש"י ז"ל מפרש במתניתין להדיא דכל הנך שבועות דמתניתין היינו בדטעני אישתבע לי וכ"ש דשבועה דבן ננס דאינו אלא חששא בעלמא דשמא תכסיף נמי לא איירי אלא דומיא דהנך בדאמרי אישתבע לי וכדמשמע מפרש"י דכי חזיא דלא משביעין לה אלמא דאמרי אישתבע לי והנלע"ד דאדרבא לפרש"י עיקר השבועה לא נתקנה מטעם דאנן חיישינן לצררי דמהיכי תיתי דהא לא אשכחן דחיישינן לצררי אפילו לגבי הבעל עצמו בגרושה או בשאר בע"ח אפילו טענו בפירוש שהתפיסו צררי אא"כ אמרו אישתבע לי וע"כ היינו משום דטענת צררי לאו טענה מעליא היא דלא שכיח ולא חיישינן לה אלא היכא דאיכא פסידא לאחרינא כגון הבא ליפרע מיתומים או מלקוחות וכן בבעל דבר עצמו אי טעין אישתבע כדי להפיס דעתו כיון שטוען ברי וא"כ בהנך ג' נשים דנשבעות לת"ק היינו דאיכא פסידא דשמא לא תשאר כדי כתובת האחרונה כפרש"י וכמו שכתבתי באריכות משא"כ בהך רביעית לבן ננס דאינו אלא חששא בעלמא דשמא תכסיף פשיטא ליה לרש"י דלא שייך שבועת המשנה בכה"ג משום חשש צררי דא"כ כל בע"ח נמי וכמו שאפרש ולכן הוצרך רש"י לפרש דודאי בחששא כי האי אנן לא חיישינן לצררי אלא דעיקר שבועה זו לא נתקנה אלא כיון דכולהו נשים קמייתא נשבעות בטענת אישתבע לי והאי רביעית חזיא דאע"ג שנמצאו עוררין על א' מהן וטענה אישתבע לי ואפ"ה לא משביעין לה סברה דודאי משום דהדרא עלה ותטול מידה א"כ תו לא חיישא להשביח השדה לכך משביעין לה. משא"כ לפי' ר"ת הוי איפכא דכיון דעדיין לא נמצא השדה שאינה שלה לא שייך לומר דכי חזיא דלא משביעין לה ידעה דהדרא עלה דמהיכי תיתי כיון שאין כאן עוררין למה תחוש לכך ולא מירתתא במאי דלא משביעין לה בחנם לכך ניחא ליה לר"ת לפרש בפשיטות דאנן חיישינן לצררי כיון דאיכא שום צד פסידא לאחרינא דשמא תכסיף ומשביעין לה כדי שתפרוש כמו כל השבועות ולפ"ז שפיר מקשו התוס' להאי פירושא א"כ כל בע"ח נמי אמאי לא משביעין ליה לבן ננס משום האי חששא דשמא תכסיף וליכא למימר דאין ה"נ דלבן ננס משביעין ליה במכל שכן כיון דאיכא טענת ברי דהאיך דמ"מ תיקשי לבן ננס אמאי נקיט למילתא בד' נשים וקאמר מפני שהיא אחרונה נשכרת דמשמע להדיא דהיכא דלא שייך האי טעמא כגון דליכא אלא חדא נוטלת שלא בשבועה היכא שפטרוה היתומים או למאן דלית ליה דאביי קשישא. וע"ז מתרצו שפיר דלא קאמר בן ננס אלא היכא שיש בע"ח אחרים לפנינו כגוונא דמתניתין ומש"ה כולן נשבעים ואפי' האחרונה כן נ"ל נכון בעז"ה בכוונת התוס' משא"כ לפירוש מהרש"א מלבד כל הקושיות שהקשיתי יש לתמוה בהא דמקשו התוס' א"כ כל בע"ח נמי ומאי קושייא הא אנן לא קי"ל כבן ננס ולמסקנא דגמרא כאוקימתא דאביי אפילו בן ננס לא חייש לשמא תכסיף ולפמ"ש נתיישב הכל לנכון ודוק היטב:

ובמה שכתב מהרש"א ז"ל דה"ה דהוי מצי לפרש דנשבעת משום שובר כדאיתא בערכין. נ"ל דהתם לא איירי אלא בבע"ח או בגרושה דכיון דחיישינן לפרעון שייך חששא דשובר משא"כ הכא דאיירי באלמנה דלאו בת פרעון היא דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים לא שייך חששא דשובר אלא חששא דצררי שרגיל להתפיסה אפי' תוך זמנו דזה עיקר טעמא דשבועת אלמנה אע"פ שהיא תוך זמנו כמבואר בתוס' פ' השולח דף ל"ד ע"ב ובדוכתי טובא וזה ברור:

בא"ד וא"ת לרבנן נמי תהא האחרונה צריכה שבועה כו' עכ"ל. הא דלא מקשו הכא בפשיטות במתניתין גופא דנראה דפשיטא להו דאיירי שפטרה בעלה מהשבועה וכתב לה נאמנות נגד היורשים ואפ"ה לא מהני לגבי בע"ח מאוחר וכתובה מאוחרת כמבואר בפוסקים דלא מהני נאמנות דידיה לאפסודי לאחרינא ומש"ה כולן נשבעים דהא חיישי' לפסידא שמא לא תשאר כפרש"י במשנה משא"כ להאי אוקימתא דשמא תכסיף ולפירוש ר"ת דחיישינן לצררי וכדפרישית וא"כ לא משמע להו להתוס' לאוקמי כשכתב לה נאמנות להאחרונה דא"כ תו ליכא למיחש לצררי דהא אפילו בטוען ברי ואמר אישתבע לי לא משבעינן לה כשכתב נאמנות וכ"ש הכא דליכא טענת ברי וליכא נמי פסידא לאחריני אלא חששא בעלמא אע"כ דבלא כתב לה נאמנות איירי ומקשו שפיר וע"ז תירצו בשם רש"י דאיירי בגדולים ודלא כאביי קשישא ורבי תירץ דאיירי שפטרוהו משבועה והיינו שהיתומים גדולים בעצמן פטרוהו כן נ"ל ואף אם נאמר דמה שתירץ רבי דאיירי שפטרוהו היינו שפטרה הבעל מ"מ איכא למימר דרבי מפרש כפרש"י דהשבועה לאו משום דחיישינן באמת לצררי אלא כדי שלא תאמר כיון דלא משביעין לה בנמצאת גזולה מסתמא הדרא שלישית עלה והאי טעמא שייך אפילו בפטרה כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ואומר רבי דס"ל כמ"ד בערכין כו' אף לכתובה משום מזוני וקשה מ"מ תיקשי עכ"ל. ויש לתמוה טובא אמאי לא קאמר רבי דס"ל כמ"ד בערכין דנזקקין לכתובת אשה משום חינא כדמסקינן התם אליבא דר' יוחנן דמשום חינא מתני לה ול"ש אלמנה ול"ש גרושה ובהכי הוי א"ש טפי לתרץ קושית התוס' דאיצטריך נמי למיתני בהשולח באלמנה אע"ג דאיכא חינא טפי כמ"ש התוס' להדיא שם בפ' הכותב. ועוד דבלא"ה משמע דמאן דלית ליה דאביי קשישא וס"ל דבקטנים שייך שבועה משום חשש צררי ובגדולים נוטלת בלא שבועה משמע לכאורה דהיינו משום חינא אקילו גבה דבקטנים לא שייך כ"כ טעמא דחינא כיון שתוכל להמתין עד שיגדלו דאל"כ מה חילוק יש בין גדולים לקטנים. ויש ליישב כיון דשמואל ורב נחמן ורבה בר אבוה איירי הכא בשמעתין ולדידהו ע"כ דכולה מתניתין דהכא לכ"ע לית לה דאביי קשישא לפרש"י ומש"ה הוצרך רבי לפרש טעמייהו משום מזוני דאל"כ תיקשי סוגייא דערכין לרבינא דבתראה הוא ולא אסיק אדעתיה טעמא דנזקקין משום חינא אטו מי לא הוי ידע רבינא מילתא דרבה בר אבוה ורב נחמן ושמואל דע"כ אית להו טעמא דחינא וא"כ פשיטא דאית לן למימר דר' יוחנן כוותייהו ס"ל דאל"כ ג' מחלוקות בדבר ומשמע דהא דאמרינן התם מעיקרא דטעמא דר' יוחנן משום מזוני לאו ר' יוחנן גופא מדייק לה אלא סתמא דתלמודא מפרש הכי מילתא דר' יוחנן ועוד דבהדיא מוקמינן התם מעיקרא מילתא דר' יוחנן כרב יהודא אמר שמואל ע"ש לכך הוצרך רבי לפרש סוגייא דהכא אף למאי דס"ד מעיקרא דטעמא דר' משום מזוני ואפ"ה לית להו דאביי קשישא והחילוק שבין קטנים לגדולים לענין שבועה אפשר דלאו משום צררי אלא משום שובר ובגדולים לא חיישינן לשובר כיון דידעי במילי דאבוהון כדמשמע בערכין ואפילו לענין צררי משמע שם דיש לחלק בין גדולים לקטנים מה"ט גופא כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ע"כ צריך לומר כו' וס"ל כרבנן עכ"ל. פירוש דלית להו לגמרי דאביי קשישא בין בגדולים ובין בקטנים דבגדולים נוטלת בלא שבועה ובקטנים אין נזקקין אף בשבועה וכמ"ש מהרש"ל ומהרש"א ז"ל אלא דיש לתמוה מהיכי תיתי נאמר דפליגי בתרתי הא אפושי פלוגתא לא מפשינן ועוד דהוי לגמרי סברות הפוכות דמאן דס"ל דאביי קשישא דבגדולים נמי צריכה שבועה היינו משום דאלים חשש צררי ולא חיישינן נמי לחינא ואפ"ה בקטנים נזקקין א"כ כ"ש דמאן דלית ליה דאביי קשישא בגדולים וס"ל דנוטלת בלא שבועה והיינו משום דלא אלים חשש דצררי וחיישינן טפי לחינא כ"ש די"ל דבקטנים נזקקין מהני טעמי גופא אלא דאיכא למימר נמי איפכא דהא בהא תליא דמאן דס"ל כאביי קשישא דבגדולים נמי צריכה שבועה מש"ה נזקקין נמי בקטנים שתשבע ותטול והיינו דחייש לחינא שתמתין ללא צורך עד שיגדלו משא"כ למאן דלית ליה דאביי קשישא אלא דבגדולים נוטלת בלא שבועה משום חינא שאם לא תרצה לישבע תפסיד מש"ה אית לן למימר דבקטנים אין נזקקין כלל ולא חיישינן לחינא דבהכי ניחא לה טפי להמתין עד שיגדלו היתומים ותטול בלא שבועה כן נ"ל בשיטת התוס' אלא דעדיין יש לתמוה דלכל הני אוקימתי נצטרך לומר דמתניתין דהכא לרבנן לית להו האי סתמא דמתניתין דפ' הכותב וסתמא דמתניתין דפ' השולח ותקנת ר' גמליאל שם דמשמע מכולהו דשייך שבועה לענין כתובת אלמנה. מיהו לפי מה שכתבתי לעיל שם בפ' הכותב אין צורך לכל זה דבפשיטות מצינן למימר דסוגיא דערכין נהי דאין נזקקין אפ"ה אתי שפיר כולהו מתניתין דפ' הכותב ופ' השולח אליבא דכ"ע אפילו לרב אסי ובענין שאין צורך להזדקק לנכסי יתומים כגון שתפסה מטלטלין בחיי הבעל או בייחד לה ארעא ועשה אפותיקי מוחזקת ואפ"ה אין נפרעת שלא בשבועה אף ממה שתחת ידה כמ"ש שם באריכות ע"ש ודוק היטב:

גמרא לימא רב דאמר כר"מ דאמר עידי חתימה כרתי ופרש"י דמש"ה לא שייך לומר שודא דכיון דגלי דעתייהו דאין מקפידין כו'. ונראה בזה דרש"י לשיטתו דשודא היינו מצד הסברא ודלא כפירוש ר"ת דלמי שירצה יתן וא"כ לפירש"י פשיטא ליה השתא דלכ"ע היכא דאיכא למימר שודא טפי עדיף מחלוקה אלא דטעמא דרב משום דליכא למימר הכא שודא ובמה שכתב דגלי דעתייהו נמי הוצרך לפרש כן דאזיל לשיטתו דלר"מ דאמר עידי חתימה כרתי נמי לא בעינן מוכח מתוכו כמבואר בפרש"י במס' גיטין בכמה דוכתי וכמ"ש שם בחידושינו ולפ"ז הוי מצי למימר הכא שודא דדיינא למי היה אוהב יותר ומסתמא לאותו כתב וחתם תחילה לכך מפרש דאפ"ה לא שייך שודא דכיון שלא כתב שעות אלמא דגלי דעתא דלא קפיד לחתום לו תחלה כדי שיזכה יותר מחבירו ויותר נראה דגלי דעתייהו נמי אלקוחות קאי דלא מסיק אדעתא לזכות בו מיד מדלא כתב שעות. והתוס' לא ניחא להו בהאי טעמא דגלי דעתייהו לכך הוצרכו לפרש משום דבעינן מוכח מתוכו כדסבירא להו בדוכתי טובא במס' גיטין כמ"ש כאן. ורבינו תם לשיטתו דס"ל דשודא היינו למי שירצה הדיין יתן ולא תליא בסברא ואפ"ה משמע השתא דלכ"ע היכא שאין החלוקה יכולה להיות אמת ולא שייך טעמא דנעילת דלת וטעמא דחינא לעולם אמרינן דשודא עדיף ודו"ק:

תוספות בד"ה שני שטרות כו' דלא דמי להא דתנן כו' דהתם בשיעבוד איירי דאין השיעבוד חל אלא מאותו שעה שמוכח מתוכו כו' עכ"ל. והיינו כמ"ש בדיבור הסמוך דלר"מ בעינן מוכח מתוכו אפילו במתנה ומכר וא"כ לר"א נמי אע"ג דבמתנה ס"ל דלא בעינן מוכח מתוכו אפ"ה לענין שיעבוד דתליא משעה שהקול יוצא ס"ל דאין הקול יוצא אלא משעה שמוכח השטר מתוכו אלא דקשיא לי הא מסקי בדיבור הסמוך דהיכא דאין השטר אלא לראיה בעלמא לא בעינן מוכח מתוכו וא"כ לכאורה בכתובה דמתניתין משמע דלא הוי אלא לראיה בעלמא דהא קי"ל דכתובה תנאי ב"ד הוא וכדתנן לעיל פ' נערה דף נ"ב במשנה לא כתב לבתולה מאתים ולאלמנה מנה גובה מתנאי ב"ד וכן היכא דלא כתב לה כל נכסים אחראין וערבאין גובה ממשעבדי בתנאי ב"ד ולפ"ז שפיר שייך הכא שודא דלאותה שנשא תחלה זכתה בלא זמן הכתובה וליכא למימר דמתני' בתוספת כתובה איירי דהא קתני אין שם אלא מנה אפ"ה חולקין בשוה ועוד כיון דכתובה תנאי ב"ד הוא הקול יוצא משעת הנשואין ולא תליא כלל בשטר כתובה ויש ליישב דמתני' דהכא אתיא כר' מאיר דס"ל דאחריות לאו טעות סופר הוא אפילו בכתובת אשה ואליבא דר' מאיר מוקמינן לעיל בפ' נערה הא דלא כתב לה גובה דהיינו מבני חורין ולא ממשעבדי ולפ"ז סברי התוס' השתא כשיטת הרי"ף ז"ל דמאוחר לגבי מוקדם נמי מיקרי משעבדי כדפרישית לעיל כדאיתא בח"מ סי' ק"ד ולפ"ז לא מצי גביא לזכות מצד הקדימה אם לא ע"פ הכתובה ובעינן נמי מוכח מתוכו ומש"ה דקדקו התוס' לכתוב דהתם בשיעבוד איירי אלא שזה דוחק דא"כ תקשי סתמא דמתני' דהכא אסתמא דלעיל פ' נערה דאפי' לא כתב לה גובה ממשעבדי בתנאי ב"ד ושמואל גופא הא ס"ל דאחריות טעות סופר הוא ודלא כר"מ וא"כ פשיטא דאפילו לא כתב לה כתובה כלל גובה ממשעבדי והדרא קושיא לדוכתיה אם לא שנפרש דהא דקתני במתניתין ואין שם אלא מנה היינו מתוספת מה שהוא יותר על עיקר כתובתה דהנך לא גביא אלא ע"פ כתובתה בשטר וזה יותר דוחק דא"כ שביק מתניתין לעיקר כתובה למיתני בה דינא דשודא דדיינא ונקיט דינא דתוספת לחוד ועוד דע"כ רישא דמתניתין לענין עיקר כתובה איירי וצ"ע ליישב:

מיהו לפרש"י א"ש בפשיטות דאע"ג דגביא בלא שטר כתובה מ"מ כיון דאיכא שטר כתובה ולא קפדי לכתוב שעות גלי אדעתייהו דמחלי עד סוף היום או עד סוף השעה בירושלים ועוד דלפירש"י מצינן למימר דבלא"ה לא שייך שודא בכתובה אי משום דתלוי בזמן הנשואין ואין שום סברא לומר הי מינייהו קדמה אלא מי שנזדמנה תחלה או שנאמר דרש"י ס"ל נמי כר"ת בהאי דהיכא דשתיהן אמת אמרינן יחלוקו וכדאיתא להדיא בפ' חזקת דף ל"ד דהיכא דאיכא דררא דממונא למר ודררא דממונא למר לכ"ע אמרינן יחלוקו עד שאני תמה למה הוצרכו התוס' לפרש בענין אחר כיון דהכי משמע להדיא בפרק חזקת וע"ש בתוס' ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה לימא רב כו' והכי מוכח בגיטין בפ' כל הגט כו' אבל לר"מ כו' עכ"ל. כבר כתבתי דלפרש"י לר"מ נמי לא בעינן מוכח מתוכו וכ"כ כמה פוסקים ומפרשים קדמונים ועיין בחידושינו פ' כל הגט

שם שכתבתי ליישב שיטת רש"י בזה עיין עליו:

דף צד:

בא"ד הלכך אמר שמואל שודא דדייני כו' ליתן לכל מי שירצו כו' וכן גבי שני טוביה ובפ"ק דגיטין ובפ' עשרה יוחסין כו' עכ"ל. לכאורה מכל הנך סוגיות קשה לפרש"י דשמעתין מצינן למימר דדוקא למאי דס"ד דמעיקרא לאוקמי פלוגתייהו בפלוגתא דרב כר"מ ושמואל כר"א ע"כ א"א לפרש כ"א דשודא תליא בסברא דמש"ה לר"מ ליכא שום סברא ותו לא שייך שודא משא"כ למסקנא דשודא וחלוקה פלוגתא דתנאי בעלמא היא איכא למימר דלא תליא בסברא ואומדנא אלא כפירוש התוס' דיתן למי שירצה כך נראה לכאורה אלא דרש"י גופא בספ"ק דגיטין ופ' עשרה יוחסין מפרש להדיא כפירושו כאן דשודא תליא באומדנא ע"ש:

בא"ד אבל במקום שיכולין לזכות שניהם אא"כ בב"ח כו' משום נעילת דלת ולכתובה משום חינא עכ"ל. לכאורה לשון מיותר הוא בפירוש ר"ת שכבר כתב בהתחלת דבריו דלא דמי למתני' כיון ששניהם אמת אלא דלעיל לא בא לפרש עיקר פלוגתייהו דלא מייתי עלה ממתניתין וסגי ליה לר"ת בלשון קצרה דלא דמי דבמתניתין תרוייהו קושטא נינהו מש"ה לכ"ע יחלוקו משא"כ השתא שמפרש ר"ת מילתא בטעמא דרב כר"מ שהחלוקה יכולה להיות אמת ושמואל כר"א שא"א לומר דהחלוקה אמת מש"ה שודא עדיף ומפרש ג"כ שיתן למי שירצה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ממתניתין דאין החלוקה אמת ואפילו הכי אמרינן יחלוקו ולא אמרינן שודא לשמואל והוצרכו לפרש מטעמא דנעילת דלת וחינא כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה כתב לא' ומסר לא' כו' ה"נ ס"ל לשמואל דהא אית ליה שודא כו' ותימא הא משמע בפ"ק דב"מ כו' עכ"ל. מה שהוצרכו לדייק מהא דאית ליה שודא ולא כתבו בפשיטות מדס"ל לשמואל הלכה כר"א אף בשטרות משום דאיכא למימר דלא ס"ל כר"א אף בשטרות אלא דסגי בע"מ לחוד אף בלא עידי חתימה משא"כ היכא דאיכא עידי חתימה שפיר מצי סבר שמואל דעדיו בחתומיו זכין ותו לא תליא מידי במסירה הקודמת דע"ח עדיפי מע"מ ובריית‌א דהכא דזה שמכר לו קודם קנה היינו כר"א דס"ל דע"מ עדיפי מע"ח מדקאמר אין העדים חותמין אלא מפני תיקון העולם דמדאורייתא בעינן דוקא עידי מסירה אף בשטרות כדאיתא בפ' השולח דף ל"ו ושמואל ס"ל כר"א בחדא ופליג עליה בחדא מש"ה הוצרכו לדייק מדאית ליה לשמואל שודא ע"כ דלגמרי ס"ל כר"א ומקשו שפיר מפ"ק דב"מ. מיהו לא יתכן לפרש כן קושיית התוספות אלא לשיטת התוספות לעיל בד"ה שני שטרות דהא דס"ל לשמואל שודא אע"ג דבמתניתין בכולן יוצאין בשעה א' קתני חולקין בשוה היינו משום דלענין שיעבודא תליא בחתימה אבל במתנה תליא עיקר במסירה וא"כ ע"כ דס"ל לגמרי כר"א אף לפי המסקנא דשמעתין משא"כ לפרש"י בשמעתין ולפר"ת מצינן למימר דהא דמשמע בשמעתין דמאן דס"ל כר"מ לא שייך שודא היינו למאי דבעי למימר מעיקרא דפלוגתא דרב ושמואל תליא בפלוגתא דר"מ ור"א והיינו לפירש"י דרב ס"ל דלר"מ לא שייך שודא דגלי אדעתייהו דלא קפדי וא"כ ע"כ שמואל כר"א דאלת"ה במאי פליגי וכן לפירוש ר"ת ע"כ דטעמא דרב כר"מ דהיכא שהחלוקה יכולה להיות אמת אזלינן בתרה א"כ ממילא דע"כ שמואל כר"א ולפ"ז מצינן למימר דלמסקנא דפלוגתא דרב ושמואל תליא בפלוגתא דתנאי אי שודא עדיף או חלוקה עדיף מיתוקמי מילתא דשמואל בין לר"מ בין לר"א שפיר דלפרש"י לא איכפת לן בהאי סברא דגלי אדעתייהו כלל דאפ"ה מצינן למימר שודא אלא דרב סובר דחלוקה עדיף ולשמואל שודא עדיף וכן לפר"ת למסקנא אע"ג דאפשר דהחלוקה יכולה להיות אמת כיון דלא שכיחי כמ"ש ר"ת בעצמו תו לא תלינן בה כלל אלא דהדר ביה מחד מינייהו ואע"ג דהא' משקר אפ"ה ס"ל לרב חלוקה עדיף כהאי תנא דיחלוקו דמייתי הש"ס דהתם נמי אי דמר לאו דמר ואפ"ה יחלוקו ושמואל ס"ל דלעולם שודא עדיף היכא דאחד משקר ואפ"ה לא קשיא ליה ממתניתין דכולן יוצאין ביום א' דהתם כולן אמת וכדפרישית לעיל דרש"י בהא נמי ס"ל כר"ת וא"כ אין מקום להקשות מסוגיא דפ"ק דב"מ דמצינן למימר דשמואל ס"ל כר"א בחדא ופליג בחדא כדפרישית ועיין עוד בסמוך ומתוך מה שכתבתי נתיישב לנכון פסק רב אלפס ז"ל שפסק בשילהי המגרש כר"א בגיטין ולא בשטרות ואפי' הכי פסק בשמעתין נמי כשמואל לענין שודא בשני שטרות וכבר הקשו עליו הרא"ה ז"ל והר"ן ז"ל ע"ש באריכות בל' הר"ן ולמאי דפרישית לא סתרי אהדדי דלמסקנא דשמעתין מיתוקמא מילתא דשמואל שפיר אפילו אי ס"ל בשטרות כר"מ וכן מבואר להדיא בל' הרי"ף ז"ל לעיל בפרק הכותב שכתב לחלק בין ההיא דשני שטרות דאיירי במכר או מתנה דאי דמר לאו דמר מש"ה ס"ל לשמואל שודא משא"כ במתניתין דכולן יוצאין ביום א' דשניהן אמת יחלוקו והיינו כדפרישית ודוק היטב שהוא כפתור ופרח ועיין בלשון הר"ן בפ' המגרש מה שכתב עוד בזה בשם הרמב"ם ז"ל:

קונטרס אחרון ע"ב בסוגיא דשני שטרות היוצאין ביום א' כתבתי ליישב שיטת הרי"ף ז"ל דאע"ג דבגיטין פרק המגרש פסק הלכה כרבי אלעזר בגיטין ולא בשטרות דבשטרות לא מהני עידי מסירה ואפ"ה פסק בשמעתין כשמואל בשני שטרות היוצאין ביום אחד דאמרינן שודא דדייני והקשה הרא"ה והר"ן ז"ל דהוי כתרתי דסתרי וישבתי לנכון בעזה"י:

בא"ד ומסיק אמר שמואל אומר היה ר' מאיר כו' מדדחיק שמואל כו' עכ"ל. מאריכות לשון התוספות בזה נ"ל דעיקר דיוקא בזה מדאמר שמואל גופא אומר היה ר' מאיר משמע להו דלאו בפירוש שמיע ליה לשמואל הכי משמיה דר"מ דא"כ מ"ט דהנך אמוראי דמוקי למתניתין דב"מ באוקימתא אחריתי אע"כ דשמואל מגופא דמתניתין דב"מ הוא דדייק לה הכי דטעמא דר"מ משום הכי הוא וא"כ ע"כ דשמואל גופא הכי ס"ל בפשיטות דר"מ ס"ל עידיו בחתומיו זכין לו ואי ס"ד דשייך פלוגתא בהא מנ"ל לשמואל דר"מ הכי ס"ל דהא מצי לאוקמי כר' אסי כן נ"ל ודלא כמהרש"א ז"ל שדבריו אין מבוררים בזה ובמה שכתבתי נתיישב מה שהקשה הר"ן ז"ל על הרמב"ן ז"ל בס"פ המגרש ע"ש. והא דקשיא ליה למהרש"א ז"ל נמי לר' אסי דאליבא דר"מ קאי התם והיאך מפרש למתניתין דב"מ דהא משמע בשמעתין דר"מ ודאי ס"ל עידיו בחתומיו זכין מדפריך הכא בפשיטות ואי ר"מ אמאי קנה זהו תורף קושייתו ולא קשה מידי דהא הכא אליבא דשמואל מקשה דאיהו ס"ל דלר"מ עידיו בחתומיו זכין כדמוכח מההיא דאמר שמואל אומר היה ר' מאיר משא"כ רב אסי ס"ל דלר"מ נמי זה שמסר לו קנה דלית ליה עידיו בחתומיו זכין כל זה ברור לפי שיטת התוס'. מיהו בעיקר קושיית התוס' נ"ל ליישב כל הקושיות שהקשו דמצינן למימר שפיר דאע"ג דעידיו בחתומיו זכין אפ"ה א"ש הא דזה שמסר לו קנה דהא מסקינן התם בפ"ק דב"מ דלא אמרינן עידיו בחתומיו זכין אלא היכא דמטא לידיה בסוף וא"כ מכיון שמסר או נתן ביני וביני השדה לאחר תו לא מיקרי מטא לידיה דנתבטל זיכוי החתימה לגמרי שהרי חזר בו בפירוש והעדים לא זכו אלא על תנאי אם לא יחזור בו משא"כ לענין כותבין שטר ללוה אתי שפיר דאע"ג שלא לוה עד תשרי מ"מ כדין טריף למפרע שהרי לא שייך חזרה בכה"ג ע"י שמכר השדה לאחר מ"מ עיקר השט"ח חל למפרע לענין השיעבוד מזמן השטר וככל מה שכתבתי כתב הרא"ש ז"ל להדיא שם בפ"ק דמציעא בשם הרי"ף ז"ל והעליתי שם בחידושי לב"מ ובביאורי לח"מ שהרא"ש ז"ל גופא סובר כן והיא ג"כ שיטת רש"י ז"ל ע"ש שהארכתי וא"כ אין מקום לקושיית התוס' דהכא אלא הא דמקשה הש"ס בשמעתין ואי ר"מ אמאי קנה היינו דוקא למאי דס"ד מעיקרא דפלוגתא דרב ושמואל הוא משום דרב כר"מ וא"כ הוי סבר דלר"מ לא תליא מידי במסירה דמש"ה לא אמרינן שודא וע"כ היינו דכיון דעידיו בחתומיו זכו לו לא נתבטל זיכוי החתימה במה שמכרה הנכסים לאחר וא"כ מקשה שפיר לשמואל דקשיא רישא אסיפא משא"כ למסקנא דרב ושמואל פליגי אי שודא עדיף או חלוקה עדיף ממילא הדרינן לסברא דלא שייך בכה"ג עדיו בחתומיו זכין וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשיטת הרי"ף כדפרישית אלא דהתוס' דהכא לשיטתייהו דלית להו האי סברא דהרא"ש והרי"ף כמו שכתבו התוס' בפ"ק דב"מ דף י"ט ע"ב בד"ה ברייתא בברי ע"ש כן נ"ל נכון ואע"ג דהרא"ש ז"ל גופא הביא שם קושיית התוס' דהכא ומה שתירץ רבי כאן מיהו כבר העליתי שם דבלא"ה ע"כ לא כתב כן הרא"ש אלא בשיטת התוס' שהביא שם אבל איהו לא ס"ל וכמ"ש באריכות שם והשגתי על הש"ך בח"מ סימן ל"ט ודוק היטב:

קונטרס אחרון תוספות בד"ה כתב לא' ומסר לא' כו' תימא הא משמע בפ"ק דמציעא עד סוף הדבור וכתבתי דלפי שיטת הרא"ש ז"ל בפרק קמא דמציעא דאף למ"ד עידיו בחתומיו זכין לו מ"מ היכא שכתב ומסר בנתיים לאחר נתבטל השטר למפרע אם כן אין מקום לדברי התוס' כאן ואף דהרא"ש ז"ל גופא בפרק קמא דמציעא הביא דברי התוספות כאן היינו לשיטתם אבל הרא"ש ז"ל גופא לא ס"ל והשגתי בזה על הש"ך בח"מ סי' ל"ט ובחידושינו לטוח"מ הארכתי יותר:

בא"ד ותירץ רבי דכי אמרינן עידיו בחתומיו זכין ה"מ בשני ימים כו' אבל הכא כו' עכ"ל. מבואר מתירוצו של רבי דהא דקתני כתב לזה ומסר לזה קנה לא קאי אלא אההיא דשניהם נכתבו ביום א' משא"כ לפמ"ש בסמוך אתי שפיר ההיא דכתב לזה ומסר לזה דאפילו מסר לאחר כמה ימים אפ"ה זה שמסר לו קנה וה"ה דאפילו בלא נכתב ביום א' נמי דינא הכי ומה שהוצרך רבי לפרש כן היינו משום הקושיא דאיהו בלא"ה ס"ל כפירוש התוס' לעיל בד"ה שני שטרות דמחלקו בין שיעבוד למתנה להיפך דבשיעבוד בעינן טפי מוכח מתוכו וכדמשמע נמי ממה שכתבו התוס' בד"ה לימא רב דנראה לרבי דמיירי הכא במקום שכותבין השטר דבמקום שקונין בכסף והשטר לראיה בעלמא לא בעינן מוכח מתוכו וא"כ משמע דאיהו נמי בהאי שיטה קאי דכל השקלא וטריא דשמעתין תליא בהא דבעינן מוכח מתוכו דלא תקשי מדשמואל אמתניתין ולפי שיטה זו איירי כל דברי התוס' כאן וכמ"ש בסמוך באריכות דלפרש"י ור"ת אין צורך לכל זה וא"כ מפרשינן שפיר ההיא דכתב לזה ומסר לזה זה שמסר לו קנה בכל גווני וכדפרישית ואין צורך לכפול הדברים כן נ"ל נכון בעזה"ה. ולפ"ז לא קשה כלל מההיא דמצא שובר דבשובר לא שייך לומר שנתבטל זיכוי החתימה דהשובר אינו אלא גילוי מילתא כמבואר להדיא שם בלשון הרא"ש ז"ל בשיטת הרי"ף ז"ל ע"ש ודוק היטב:

דף צה.

רש"י בד"ה מקחו בטל משמע לגמרי ואפילו בחיי הבעל ובבבא בתרא מוקמינן לה בא' מאותן ג' שדות כו' עכ"ל. ולכאורה שפת יתר הוא לענין סוגיא דשמעתין. ועוד דאדרבה לפ"ז לא הוי מקשה הכא מידי דאיכא לאוקמי מתניתין בשאר שדות ונראה בכוונת רש"י דמש"ה גופא הוצרך לפרש דהא דמוקמינן התם בא' מג' שדות היינו לענין דמקחו בטל משמע לאלתר אף בחיי הבעל דבשאר שדות ודאי המקח קיים אפילו אי לא חתמה כלל עד שעת גוביינא כמ"ש התוס' לעיל פ' האשה שנפלו ד' פ"א ממעשה בכל יום משא"כ לענין אחר מיתת הבעל דבעינן שתתרצה במכירה לא מהני מה שחתמה אחר שקנה מהבעל מטעמא דנחת רוח דשייך יותר בשאר שדות כדאמרינן בפ' חזקת דכ"ש דאמר נתת עיניך בגירושין ומיתה דכיון דבשלשה שדות בטל אף בחיי הבעל ע"כ היינו מטעמא דנחת רוח א"כ מקשה הכא שפיר דלאחר מיתת הבעל מיהא בכל ענין שייך טעמא דנחת רוח כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה הא ר"מ הא ר"י כו' ופירש לן רבי דצריכין למימר כו' עד סוף הדיבור. ועיין במהרש"א דמסיק מהא דאמר ר"פ בגרושה וד"ה אלמא דהמקשה נמי הוי ידע לחלק בין כתבה לראשון או לא אלא דמשמע ליה דמתניתין איירי בלוקח א' ולענ"ד דבריו תמוהין מאד דאי ס"ד דהמקשה הוי מחלק בכך וס"ד נמי דמתניתין איירי בלוקח א' א"כ מאי קאמר ורבי סתם לן הכא כר"מ והכא כר"י ותיפוק ליה דמתניתין אתיא דלא כמאן דהא בלוקח א' כו"ע מודו וכה"ג קשה נמי לרב חסדא אע"כ כדמסקו התוס' דס"ד דלרבותא בעלמא קתני ובהא דקשיא למהרש"א ז"ל דר"פ קאמר בגרושה וד"ה ובשינויא דרב אשי לא קאמר הכי נ"ל דבגרושה לא שייך כלל פלוגתא דר"י ור"מ לענין נחת רוח שייך לומר וד"ה משא"כ באוקימתא דרב אשי דמסברא מסיק דר' מאיר מודה בשני לקוחות שייך לומר כולה ר"מ היא ומודה בהא וכ"ש דאתיא כר' יהודא כן נ"ל בשיטת התוס' אלא דלענ"ד לא ידעתי למה הוצרך רבי לפרש כפירושו ולמסקנת התוס' דאסיק אדעתא האי סברא דבלא"ה נ"ל לפרש בפשיטות דמעיקרא ס"ד דאין לחלק בין לוקח א' לשני לקוחות אלא הא דקתני בשני לקוחות היינו לאשמעינן דאבדה כתובתה לגמרי אפילו מראשון לא מיבעיא לפרש"י דבסמוך דהכי הוא אף לפי המסקנא דאיהי דאפסדה אנפשה אלא אפילו לפירוש ר"ת דלמסקנא דתלמודא לא הוי הכי היינו לאוקימתא דר' אשי דמחלק בין לוקח א' לשני לקוחות משא"כ מעיקרא ע"כ משמע להו דקתני ב' לקוחות לאשמעינן דאבדה לגמרי כדס"ל לרבא כן נ"ל נכון ודוק:

בא"ד וקשיא לי א"כ לבסוף כו' הו"ל למימר כולה רבי יהודא היא ובשני לקוחות דוקא אמר כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב פירוש רבי דלא ניחא ליה לרב אשי לאוקמי בהכי דלפ"ז נצטרך לומר דההיא מתניתין דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל היינו דוקא בשני לקוחות וזה אינו במשמע לשון המשנה דהתם חדא דלא הוי דומיא דסיקריקון דקתני התם דמקחו בטל והיינו בכל ענין ועוד דלא הו"ל לסתום אלא לפרש כיון דעיקר דינא דמקחו בטל אתא לאשמעינן משא"כ השתא דמוקי רב אשי למתניתין דהכא דוקא בדכתבה ליה לאחר אין זה דוחק דהא לא נחית לאשמעינן הכא עיקר דינא בלקח מן האשה בחיי בעלה אי מקחו קיים או בטל אלא דינא דחוזר

חלילה אתא לאשמעינן ממילא ידעינן דהיינו באותו ענין דמהני בה דו"ד אין לי וכדאוקמינן נמי בשקנו מידה אע"ג שלא נזכר בפירוש כן נ"ל נכון:

גמרא איבעיא להו אישתדוף בני חרי כו' ת"ש כתב ראשון כו' ועוד תניא לוה מן האחד ומכר לשני בני אדם כו'. ולכאורה יש לתמוה דמעיקרא מאי סבר למיפשט מהנך דהא מילתא דפשיטא היא דלא דמי לאישתדוף כיון דאינהו דאפסדו אנפשייהו. והנלע"ד בזה דמעיקרא ס"ד דעיקר האיבעיא אישתדוף לב"ח היינו דמספקא ליה בעיקר תקנא דאין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אי הוי טעמא משום פסידא דלקוחות כיון דליכא למימר אינהו אפסידו אנפשייהו שלקחו שדה המשועבד לחבירו. דכיון שהניחו ב"ח כדין לקחו וא"כ באישתדוף נמי שייך מילתא דמ"מ כדין לקחו או דלמא דעיקר תקנתא הוי משום דליכא פסידא לב"ח וכיון דעיקר שיעבודא על הלוה עצמו לא מפסדינן ללקוחות בידים דהו"ל כמו ערב שאין נפרעין ממנו תחלה ולפ"ז היכא דאיכא פסידא לבע"ח כגון באישתדוף גובה ממשעבדי ולא משגחינן לפסידא דלקוחות דאע"ג שקנו כדין מ"מ שיעבודא דב"ח אלים טפי. נמצא דלפ"ז שייך להסתפק נמי בשני לקוחות הא' מוקדם והא' מאוחר אי מצי הבע"ח לגבות ממי שירצה אף מהמוקדם ששיעבודא על שניהם ואי משום פסידא דלקוחות מה לי לוקח קמא או בתרא והיינו לטעמא בתרא או דלמא כטעמא קמא דהיכא שהלוקח עשה כדין אין לבע"ח עליו כלום וא"כ לעולם אין דינו של בע"ח על המוקדם במקום מאוחר שהראשון עשה כדין שהניח ב"ח והמאוחר אפסיד אנפשיה אלא הא דמיבעיא ליה באישתדוף ולא קא מיבעיא ליה בשני לקוחות כדפרישית היינו משום דאכתי איכא למימר דחיישינן טפי לפסידא דלקוחות קמאי דהא בלא"ה אף אם יטרוף הבע"ח ממנו יחזור המוקדם ויטרוף מהמאוחר והו"ל כהפוכי מטרתי מש"ה מיבעיא ליה דוקא באישתדוף נמצא דלפ"ז שפיר פשיט מהנך ברייתות דאף על גב דאיכא פסידא לבע"ח שמפסיד לגמרי אפ"ה אסתלק שיעבודא לגמרי מן הראשון כיון שהראשון קנה כדין שהניח ב"ח וא"כ ה"ה לאישתדוף ואהא מסיק הש"ס שפיר דאכתי לא דמי דאע"ג דלא חיישינן לפסידא דבע"ח כלל כיון דאפסיד אנפשיה דהא עיקר שיעבודא מיהו אלוקח שני הוי יהיה מאיזה טעם שיהיה הבע"ח אפסיד אנפשיה משא"כ באישתדוף כן נ"ל ודו"ק:

דף צה:

תוספות בד"ה וכן בע"ח ושני לקוחות וכן אשה יש לתמוה כו' וי"ל כו' כיון דאין לשנייה כ"כ פסידא כו' עכ"ל. עי' במהרש"ל ומהרש"א ודבריהם דחוקין מאד ולענ"ד יש ליישב דברי התוספות בפשיטות דבשלמא בכתובות דמתניתין כיון דליכא פסידא לשנייה בבירור בשעה שכתבה הראשונה דו"ד אנן סהדי שהראשונה לא כתבה דו"ד ללוקח אלא כדי שיעמדו ביד הלוקח ואי משום שתטרוף השנייה ממנו הראשונה לא אסקא אדעתה הא מילתא כיון דאפשר דהשנייה לא תפסיד שתמצא לגבות ממקום אחר מבעלה ממה שיקנה אח"כ וא"כ אדעתא שתטרוף השנייה לא סילקה עצמה הראשונה וכיון שהיא מוקדמת לה כדין טרפה משא"כ בבע"ח ושני לקוחות איכא למימר איפכא דמסתמא כיון שכתב ללוקח שני דו"ד אין לי עמך לגמרי מחל חצי שיעבודו מהאי שדה דליכא למימר שלא סילק עצמו אלא לטובת הלוקח שני שיעמדו בידו דזה א"א שהרי אם דעתו דבע"ח לגבות מהראשון בודאי יחזור הלוקח ראשון על השני אע"כ דלגמרי סליק נפשיה קמשמע לן דאפ"ה לא אמרינן הכי כן נ"ל נכון דהא אף אם לא כיוונו התוס' לזה מ"מ הדברים ראויין להאמר מצד עצמן אלא דלענ"ד לשון התוס' עצמן מבוארין כן ודו"ק:

סליק פרק מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונית פרק אחד עשר

משנה אלמנה ניזונית כו' ואין חייבין בקבורתה ופרש"י שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל כו' עכ"ל. לכאורה נראה מפירושו דדוקא היכא דיורשין גובין כתובתה הוא דאין היתומין חייבין בקבורתה וא"כ ע"כ איירי שנשבעה על כתובתה משא"כ היכא דלא נשבעה שאין היורשין גובין כלום או שלא נשאר שום קרקע לכתובתה דלא שקלי היורשין מידי ממילא דהיתומין חייבין בקבורתה ודלא כפירוש התוספות אלא שנראה דוחק לפרש כן חדא דרישא דמתניתין דאלמנה ניזונית איירי דלא נשבעה על כתובתה דאע"ג דאפי' בנשבעה יש לה מזונות היכא דלא תבעה כתובתה בב"ד כדאיתא בש"ע א"ע סימן צ"ג מ"מ מסתמא אין נשבעת אא"כ תבעה כתובתה בב"ד א"כ נראה דוחק לאוקמי סיפא דאין חייבין בקבורתה דוקא בשכבר נשבעה. ועוד כיון דפשיטא להו לתוס' דאפילו בדליכא אלא מטלטלי אין היתומים חייבין בקבורתה אע"ג דאין יורשיה גובין כלום א"כ לית לן למימר דרש"י ותוס' פליגי בהא אלא דרש"י עיקר מילתא נקיט כיון דמעיקר הדין יורשיה גובין כתובתה היכא דשייך גביית כתובה ממילא לא פלוג רבנן דדוקא בבעל תקנו קבורתה תחת כתובתה כיון דמעיקר הדין יורש כתובתה מה"ט חייב אפילו היכא שאינו יורש כלום וכן נראה ג"כ לפרש בל' התוס' במה שכתבו דבעל גופא לא מיחייב היכא דלא ירית כתובתה היינו היכא דלא שייך בה תורת ירושה כגון בארוסה וכיוצא בזה וכ"כ בס' בית שמואל סימן צ"ג אלא במה שכתב שם דמלשון הרמב"ם ז"ל נראה דבירושה ממש תליא מילתא מדכתב דהיכא שמתה בלא שבועה יורשי בעלה חייבין בקבורתה ולענ"ד משום הא לא איריא דהתם טעמא אחרינא איכא דכל שלא נשבעה נמצא דיורשי הבעל אין יורשין הכתובה מעיקר הדין דהא דחיישינן להתפסת צררי אינו אלא חששא בעלמא תדע דהא מדינא אפילו שלא נשבעת איכא למ"ד דיורשין נשבעין שבועת היורשין ונוטלין דתליא בפלוגתא דרב ושמואל ור"א בפ' כל הנשבעין ואסקינן התם דהאי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר"א עבד וא"כ אין יורשי הבעל נוטלין הכתובה אלא לפי שהן מוחזקין בנכסים ומה"ט כתב הרמב"ם ז"ל דיורשי הבעל חייבין בקבורתה משא"כ בדליכא אלא מטלטלין דמדינא לית לה שום דין כתובה אין יורשי הבעל חייבין בקבורתה וכ"ש בבעל דאין יורש כלום דאפ"ה חייב ולעולם דהרמב"ם ז"ל גופא מודה דלא תליא בירושה ממש אלא בתר עיקר דינא אזלינן ולא פלוג רבנן ולפי מה שכתבתי יש ליישב ג"כ פירוש רש"י במה שכתב בסוף הדיבור היא תקבור עצמה ולכאורה נראה כסותר תחלת דבריו שתלה הטעם במה שיורשין חייבין בקבורתה ולמאי דפרישית אתי שפיר דאע"ג היכא שאין כאן דין ירושת כתובתה כלל דסובר רש"י דאין יורשיה חייבין אפ"ה יורשי הבעל נמי פטורין ונקברת מהצדקה כן נ"ל בכוונת רש"י ועדיין צ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה ואין חייבין כו' מיהו תימא הא לא קתני ואין חייבין בפרקונה כו' עד כאן לשונו. ולולא דבריהם היה נראה לי ליישב בפשיטות דלענין פרקונה לא איצטריך למיתני כיון דקתני לעיל במשנה פ' נערה דף נ"א בעיקר תקנתא דפרקונה שכתב לה אי תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאנתו אלמא שאין החיוב אלא עליו משא"כ לגבי יורשים מדלא תקנו לכתוב כן כמו במיונות ועוד דהא לא קרינן בהו ואותבינך לאינתו תדע דהא מה"ט מסקינן התם דף נ"ג דאפילו נשבית בחיי בעלה והכיר בה אפ"ה אין היורשין חייבין לפדותה שאין אני קורא בהן ואותבינן לאינתו משא"כ לענין קבורה שפיר איצטריך לאשמעינן שאין היורשין חייבין בקבורתה כמו הבעל דהא לא שייך לחלק בהאי טעמא. ובאמת נראה דלענין קבורה אם מתה בחיי בעלה ומת הבעל קודם שנקברה חייבין היורשין לקוברה דאישתעבדו נכסים כן נ"ל נכון אלא דבלא"ה מתרצין התוספות שפיר לשיטתם משא"כ לפמ"ש הבית שמואל בשיטת הרמב"ם ז"ל דבמתה קודם שנשבעה חייבין היורשין לקוברה ומשמע ליה דה"ה היכא דליכא אלא מטלטלין א"כ ע"כ צריך ליישב קושית התוספות כדפרישית מיהו בלא"ה דברי הב"ש אינן מוכרחין במה שפירש שיטת התוס' דאפי' אין כאן אלא מטלטלין אפ"ה יורשיה חייבין בקבורתה ואין זה מוכרח דנהי שהתוס' כתבו דאין יורשי הבעל חייבין בקבורתה אע"ג דאיכא מטלטלין אפ"ה איכא למימר דיורשים נמי אין חייבין כלום כיון שלא ירשו כלום ונקברת מהצדקה כן נ"ל ברור לפי שיטת רש"י ותוס':

קונטרס אחרון פרק אלמנה ניזונית משנה אלמנה ניזונת כו' יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה וכתבתי דלפי שיטת רש"י ותוספות היכא דיורשיה לא ירשו כלום כגון דליכא אלא מטלטלין נהי דיורשי בעלה אין חייבין בקבורתה אפילו הכי יורשים גם כן אין חייבין בקבורתה אלא נקברת מהצדקה ודלא כמו שכתב הבית שמואל בסימן פ"ט דלשיטת התוספות בכהאי גוונא יורשיה חייבין בקבורתה. מיהו מה שכתבתי דאפשר דשיטת הראב"ד ז"ל נמי הכי הוא טעות הוא בידי ויש למתקו דבהדיא כתב הראב"ד ז"ל אע"ג שלא ירשו כלום ובין הר"ן להראב"ד נתחלף לי ועיינתי עוד בלשון פסקי תוס' שכתבו ג"כ דיורשי כתובתה אע"ג שלא ירשו כלום חייבין בקבורתה ולענ"ד מלשון התוספות לא מוכח מידי ובלא"ה לא ידעתי מה סברא יש בזה דיורשין שלא ירשו יהיו חייבין בקבורתה ומה שכתב הב"ש דלא פלוג רבנן גם את זה לא ידעתי דאם כן בכל יורשין דעלמא נמי נימא הכי ולדעתי אפילו בבן לא אשכחן שיהא חייב בקבורת אביו היכא שלא ירש ממנו כ"ש בשאר קרובין היכא דליכא בן ולענ"ד צ"ע לדינא ואף דהבית שמואל סי' קי"ח ס"ק י"ט כ' בשם תשובת מהר"י מינץ דהוצאות קבורה הקרוב קרוב קודם ע"ש מ"מ מל' הש"ע לא משמע הכי דהא פסק שם בש"ע להדיא דנקבר מהצדקה והובא שם בשם הפוסקים קדמונים וכן הוא בירושלמי דשמעתין והביאו ג"כ ראייה מהתוספתא דאמרינן בהדיא דנקבר מהצדקה וא"כ פסקי הש"ע מיהא סותרין זא"ז לפי שיטת הב"ש סי' פ"ט ויש ליישב בדוחק דקבורת הקרובין היינו קופה של צדקה דלענין צדקה נמי קרוב קרוב קודם ועדיין צ"ע:

בא"ד וי"ל דאיצטריך לאשמעינן כו' כגון דליכא אלא מטלטלי כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית הוי מצי לפרש דקמל"ן דאע"ג שלא נשבעה על כתובתה אפ"ה אין יורשי הבעל חייבין בקבורתה ובהכי הוי א"ש טפי דהוי דומיא דרישא דאיירי נמי שלא נשבעה כדפרישית משא"כ למה שפירשו דליכא אלא מטלטלי לא הוי שפיר דומיא דרישא דהא מזונות אין נגבין אלא ממקרקע אם לא שנאמר שהניח קרקע ומכרה לצורך מזונותיה ולא נשאר רק מטלטלי וזה דוחק. מיהו לשיטת הרמב"ם ז"ל דבשלא נשבעה על כתובתה יורשי בעלה חייבין בקבורתה ע"כ איירי מתניתין כשנשבעה ואפ"ה הוי שפיר דומיא דרישא לשיטתו דהרמב"ם דכל אשה שתובעת מזונות צריכה לישבע שלא תפסה משל בעלה כלום וא"כ מסתמא נשבעה ג"כ על כתובתה דשני שבועות הללו למה אלא דכל הפוסקים חולקין עליו כדאיתא בא"ע סימן צ"ג ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה ניזונת תנן כו' הא לא מיבעיא לי היכא סתם כו' דהא אשכחן פלוגתא דרב ושמואל כו' עכ"ל. ולשיטת רש"י יש ליישב דבהא גופא פליגי רב ושמואל אי ניזונת תנן או הניזונת והיינו למאי דמסקינן בסמוך דלא איפשטא בעיין ולפ"ז נתיישב ג"כ קושיא השניה דמעיקרא בעי למיפשט שפיר דאפילו לשמואל דפסיק לעיל כאנשי גליל אפ"ה גריס במתניתין הניזונת אלא דלא ס"ל כסתמא דמתניתין כדאשכחן כה"ג טובא והא דקאמר אלמנה מציאתה לעצמה אאלמנה דמתניתין קאי דאיירי באנשי יהודא וקאמר דבאינה ניזונת מציאתה לעצמה וכמו שאבאר:

בא"ד אלא נ"ל דהכי פירושו כו' אבל לאנשי יהודא דמדעתם ניזונת ויכולין לסלקה אין מעשה ידיה שלהן כו' עכ"ל. ואף ע"ג דלמאי דמסקינן בסמוך לענין מציאה דתיהוי לה איבה ואיבה משמע דהיכא דבע"כ מיתזנא לא שייך איבה כ"כ כמו במיתזנא מדעתייהו כפרש"י אפ"ה לא תיקשי לפי' התוס' דאזלי לשיטתייהו דאיבה דמציאה היינו איבה דקטטה כמ"ש לעיל פ' נערה דף מ"ז וא"כ ביורשים לא שייך כלל האי איבה כמ"ש שם משא"כ לענין איבה דמזונות ומעשה ידיה משמע להו מסוגייא דשמעתין דהיכא דמדעתייהו מיתזנא לא שייך איבה כ"כ כיון דלעולם יכולין לסלקה אבל היכא דבע"כ מיתזנא שייך איבה טפי ועיין לעיל בתוס' פ' נערה דף מ"ג שהקשה הרשב"א דמסוגיא דהתם משמע להדיא דהיכא דבע"כ מיתזנא לא שייך כ"כ טעמא דאיבה לענין מעשה ידיה כמו היכא שזנה מדעתה והניח בקושיא וכבר פירשתי שיחתי שם דשאני הכא בההיא דשמעתין דמה שזנין אותה מדעתן היינו לטובת עצמן שלא יסלקו לה הכתובה מש"ה לא שייך טעמא דאיבה כ"כ משא"כ התם לענין מזונות האב לבתו שהאב זן אותה מדעתו ולרצונו ממש ודאי שייך טעמא דאיבה טפי ממזונות הבת מן האחין שזנין אותה בע"כ וכמו שכתבתי שם ואף שאין צורך לכפול הדברים מ"מ צריכה טובא לסוגיא שלפנינו ליישב שיטת רש"י כמו שיבואר בסמוך:

דף צו.

בגמרא אי אמרת בשלמא הניזונת תנן שפיר ופרש"י דאיכא לאוקמי הא דשמואל באינה ניזונית והקשו בתוספות על זה דאי באינה ניזונת פשיטא. ונראה שהבינו מלשון רש"י דהא דמוקמינן מילתא דשמואל באינה ניזונת היינו שכבר סילקו לה כתובתה ומש"ה קשיא להו כל הנך קושיות שהקשו:

אמנם לענ"ד הקלושה נראה שמעולם לא עלה כן על דעת רש"י ויש ליישב דבריו בפשיטות ותחלה אבאר דמה שהוכרח רש"י לפרש כן בשיטת בעל האיבעיא דמיבעיא ליה אי סתם תנא כאנשי גליל או כאנשי יהודא וכן דמה שפירש בלשון הפשטן הכל מוכרח לשיטתו דא"א לרש"י לפרש כפירוש התוספות דהא רש"י לעיל בפרק נערה דף מ"ז מפרש להדיא דאיבה דמציאה היינו נמי משום איבה דמזונות כמו איבה דמעשה ידיה וא"כ ע"כ הא דמסקינן בסמוך הכא תיהוי לה איבה ואיבה היינו משום דבע"כ מיתזנא וא"כ משמע להדיא דהיכא דבע"כ מיתזנא לא שייך כ"כ טעמא דאיבה כמו היכא דמדעתייהו מיתזנא ולפ"ו תו לא מצינן למימר דבעל האיבעיא הוי משמע ליה איפכא ועוד דקשיא ליה לרש"י נמי קושית הרשב"א לעיל פ' נערה דף מ"ג דמסוגייא דהתם

נמי משמע דהיכא דבע"כ מיתזנא לא שייך כ"כ טעמא דאיבה וליכא לפרש נמי שיטת בעל האיבעיא איפכא דאי ניזונת תנן דמעשה ידיה שלהן אע"ג דבע"כ מיתזנא א"כ כ"ש בהניזונת דלאו בע"כ אבל אי הניזונת תנן אפשר דבניזונת דאנשי גליל כיון דבע"כ מיתזנא אין מעשה ידיה שלהן הא נמי ליתא דא"כ מאי ס"ד דהפשטן למיפשט בסברא הפוכה דבניזונת אפילו מציאתה הוי טפי ליורשים מהניזונת לכך הוכרח לפרש לשון בעל האיבעיא לענין אי סתם תנא דמתניתין כו' ובעי למיפשט שפיר מדשמואל דבשלמא אי הניזונת תנן אתי שפיר שלא תקנו חכמים כלל מעשה ידיה ליורשין כמו לבעל אלא דדוקא קתני בהניזונת ממש שיהא מעשה ידיה ליורשין תחת מזונות וא"כ כל היכא שאינה ניזונת כגון שאמרה איני ניזונית ואיני עושה או שאמרו לה היורשין צאי מעשה ידיך במזונותיך והמותר נשלים ועדיין לא באו כלל לחשבון או שלא אמרו כלום והיא ניזונת מעצמה במעשה ידיה שפיר איצטריך שמואל לאשמעינן דאפ"ה מציאתה לעצמה ואע"ג דבבעל אפשר דבכה"ג זוכה בכל ענין במציאתה כמ"ש הרא"ש ז"ל בר"פ מציאת האשה דלא כרבינו מאיר הלוי ז"ל ע"ש אפ"ה ביורשין כ"ע מודו דלא דמי כלל לבעל שהרי אין כאן תקנה קבוע' אלא אי אמרת ניזונת תנן שתקנו לגמרי מזונות ממש כמו מבעל גופא וכן מעשה ידיה ממש כמו לבעל וא"כ ניהוו לגמרי כבעל דס"ל להפשטן כדס"ל לבעל האיבעיא בפ' נערה דף מ"ג דיורשין במקום אביהם קיימי לגמרי אף לענין מציאה דבת הניזונת וה"ה באלמנתו כדאיתא התם והיינו דקאמר ניהוו כבעל ועי"ז מסיק הש"ס שפיר דאפילו אי ניזונת תנן לא הוי כמו בעל דשאני בעל דמדידיה מתזנא משא"כ ביורשים דלא מדידהו מיתזנא והיינו כאידך סברא דפ' נערה כדאיתא התם וכמו שפירשתי שם דנהי דלענין מזונות מסתמא התחייב עצמו הבעל שיורשין יתנו לה מזונות כדי שיהיו מעשה ידיה שלהן דעיקר מזונות תחת מעשה ידיה כדמסקינן התם דבאלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה משא"כ לענין מציאה לא שייך לומר כן דלא שכיח וכדפרישית התם בטוב טעם ע"ש ותמצא נחת דסוגיא דהכא מסייעא לי לפי שיטת רש"י ודוק היטב. ומ"ש רש"י דאי ניזונת תנן ליכא אלמנה שאינה ניזונת היינו דכולהו אית להו דין מזונות כנ"ל:

בתוספות בד"ה תא שמע כו' דהא אינהו כבעל ולא סגי דלא יהבי לה עכ"ל. לכאורה משמע דכיון דלא סגי דלא יהבי לה והוי כבעל שתקנו לו מציאתה משום איבה וקס"ד דהיינו איבה דמזונות דשייך טפי בכה"ג כמ"ש התוס' בדבור הקודם וע"ז מסיק הש"ס דבבעל גופה לא תקנו מציאתה משום איבה דמזונות אלא משום איבה דקטטה כמ"ש התוספות פ' נערה דף מ"ז ומש"ה לא שייך האי איבה גבי יורשין אלא דלפי זה עיקר התירוץ בגמרא חסר מהספר כיון דהמקשה נמי אסיק אדעתיה טעמא דאיבה לכך נראה בכוונת התוספות דהפשטן מעיקרא לא סליק אדעתיה כלל שתקנו מציאה משום איבה אלא מטעמא אחרינא אלא טעמא הוא דקיהבי למילתייהו כיון דלא סגי דלא יהבי לה אלמא שתקנו דהיורשים חייבין בכל מה שהבעל חייב א"כ ניהוו כבעל שיזכו בכל מה שהבעל זוכה אפילו במציאתה אלא דגם זה דוחק דהא קמן דבלא"ה לא הוו לגמרי כמו הבעל לענין פירות ולהיפך לענין חיוב פרקונה וקבורתה והנראה בזה דהמקשה ס"ד דמציאה בכלל מעשה ידיה הוא כדאמרינן לעיל בר"פ מציאת האשה דמציאתה כהעדפה שע"י הדחק הוא וא"כ כיון דניזונת מהיתומים בחיוב כמו מהבעל בדין הוא שיזכו בכל מעשה ידיה כן נ"ל בכוונת התוס' ולשיטת רש"י כ"ש דא"ש טפי ודו"ק:

בגמרא אמר ר"א אלמנה שתפסה מטלטלין למזונותיה מה שתפסה תפסה. לפי מה דמשמע מדברי התוספות דסוגייא דהכא שייכי בפלוגתא דרבי עקיבא ור' טרפון א"כ איירי דוקא שתפסה מרשות הרבים או מסימטא ולא מרשות היורשים כדאיתא לעיל פ' הכותב דף פ"ד וכ"כ הר"ן ז"ל בשמעתין שכן אמרו משמו של רש"י ז"ל ע"כ ונראה דהיינו הא דמייתי המרדכי בשמעתין דברי רש"י ז"ל בתשובותיו ופירשן רבינו ברוך ומהר"ם ז"ל בענין זה וכמו שאבאר. אלא דלפ"ז קשיא לי טובא א"כ מאי מתקיף מר בר רב אשי מאי שנא כתובה ממזוני וכן נדחקו התוספות והר"ן ושאר מפרשים למצוא טעמא לחלק בין כתובה למזוני למאי דקי"ל כרבינא ומאי קושיא הא טעמא רבה איכא לחלק דהא ר' עקיבא גופא לא קאמר דלא מהני תפיסה דלאחר מיתה אלא משום דכולהו בעל חוב וכתובה צריכין שבועה ואין היורשים צריכין שבועה כדאיתא שם במשנה דפ' הכותב וא"כ במזונות האשה דלא שייך האי טעמא לשיטת רוב הפוסקים החולקין על הרמב"ם ז"ל ופסקו דלמזונות אין צריכה שבועה וכמ"ש התוספות להדיא לקמן דף צ"ח ע"ש וא"כ שפיר מהני תפיסה דלאחר מיתה אפילו לר' עקיבא במזונות אע"ג דלא מהני בכתובה מיהו מצינן למימר דמר בר רב אשי ס"ל כשיטת הירושלמי שהביא הרא"ש ז"ל בההיא דפ' הכותב דהא דקאמר ר"ע שכולן צריכין שבועה לאו עיקר טעמא הוא דהגע עצמך שפטרן משבועה זו תורה וזו אינה תורה וכמ"ש שם בחידושינו אלא דהתוס' לא נחתו לההיא דירושלמי וכתבו להדיא שם פ' הכותב בד"ה ולר"ע לא מהני תפיסה דהכל תלוי בשבועה וכ"כ עוד התוספות בפרק מי שהיה נשוי דף צ"א ע"ב בד"ה ראובן שמכר ע"ש וא"כ למה הוצרכו כאן לדחוק בטעמא דרבינא ומסקי נמי בשם רבינו חננאל והלכות גדולות דדוקא בתפיסה מחיים איירי ותיפוק ליה דאפי' בתפיסה דלאחר מיתה אתי שפיר ויש לחלק ביניהם דמהני שפיר במזוני לר"ע. לכך נראה לענ"ד דלשיטת רש"י ותוס' איירי כולה שמעתין אף בתפיסה מרשות היורשין מדקאמר סתמא וכן במעשה דכלתו של ר' שבתאי דנראה דוחק לומר שהדסקיא מלאה מעות היה מונח ברה"ר או בסימטא אלא שתפסה מרשות היורשין ולכך הוצרכו התוס' לדחוק למצוא טעם לחלק בין כתובה למזונות ולפרש ג"כ דאיירי בתפיסה מחיים או דמר בר רב אשי לאו לדינא פליג כמו שאבאר בלשון התוספות:

ומתוך מה שכתבתי יש לי ליישב ג"כ לשון רש"י בתשובותיו שהביא המרדכי במה שכתב דלכתובה לא מהני תפיסה לאחר מיתה וצריכה להחזיר ליורשין וכתב שם שרבינו ברוך והר"מ ז"ל תמהו על פסק זה דהא האידנא לאחר תקנת הגאונים גובין אף מטלטלי דיתמי ותירץ דאיירי שתפסה מרשות היורשים דלא מהני אף לר"נ מדינא דגמרא וה"ה עכשיו לפי התקנה ולכאורה יש לתמוה טובא דלמאי דקשיא להו לא משני מידי דהיא גופא תיקשי כיון דלאחר תקנת הגאונים גובית ממטלטלי דיתמי אף מרשות היתומים א"כ למה פסק רש"י דצריכה להחזיר ליורשין ובס' גידולי תרומה בשער מ"ט חלק י"ז תמה ג"כ בענין אחר על תירוץ זה דא"כ למה פסק רש"י דלמזונות מהני תפיסה אף מרשות היורשין ע"ש באריכות ולמאי דפרישית א"ש דהמעיין בלשון זה תשובת רש"י שהביא המרדכי דרש"י לא פסק שלא תגבה מאותן המטלטלין שתפסה אלא לענין שצריכה מתחילה להחזיר המטלטלין ליורשין ואח"כ תשבע על כתובתה ותטול דהגאונים לא תקנו אלא שתגבה ממטלטלים לאחר שתשבע אבל כל זמן שלא נשבעת הוי המטלטלין ברשות היורשין והיינו כדמסיק ר"ב והר"מ מילתא בטעמא כיון שתפסה מרשות היורשין דמודה ר"ט לר"ע מדינא דגמ' דכל זמן שלא נשבעת לא מהני תפיסה מרשות היורשין ומדקאמר ר"ע שכולן צריכין שבועה אע"ג דתפסה אע"כ דלא מהני תפיסה דלאחר מיתה להא מילתא וקרינן בה שפיר הבא ליפרע מנכסי היתומים לא יפרע אלא בשבועה וקודם שבועה ברשות יתמי קאי כמ"ש רש"י להדיא שם בפרק הכותב א"כ ה"ה והוא הטעם אף לאחר תקנת הגאונים דהכל בחזקת יתמי קיימי עד שתשבע וכמו שפסק רש"י משא"כ לענין מזונות דלא שייך שבועה גבה כדפרישית סובר רש"י דמהני תפיסה דלאחר מיתה אף מרשות היורשים כדמשמע הכי בשמעתין אף לדינא דגמ' כ"ש לאחר תקנת הגאונים כן נ"ל נכון ביישוב פסק רש"י וכתירוץ ר"ב והר"ם דלא כמ"ש הר"ן ז"ל בשיטת רש"י דלמזונות נמי לא מהני לדינא דגמרא התפיסה מרשות היורשין והנלע"ד כתבתי:

ובכך יתיישבו ג"כ שיטת רש"י ורבינו יוסף טוב עלם שהביא המרדכי ס"פ הכותב דאפילו תפיסה דמחיים בעינן דוקא דתבעינהו ולא אהדרינהו ואע"ג דהתם נמי לאחר תקנת הגאונים איירי ולמאי דפרישית א"ש דלהא מילתא דאיירי שם לענין דאין לה קודם שבועה שום זכיות אין לחלק בין אחר תקנת הגאונים ובין דינא דגמ' אלא דוקא בתבעינהו מחיים ולא אהדרתינהו דהו"ל כמייחד לה מטלטלים דאין צריכה שבועת המשנה כנ"ל נכון בעזה"י לפי שיטת רש"י ותוס' ובסמוך אפרש עוד ליישב סוגיא דשמעתין בענין אחר ודוק היטב:

קונטרס אחרון גמרא אמר ר"א אלמנה שתפסה מטלטלין למזונותיה כתבתי ליישב לשון רש"י בתשובה שהביא המרדכי במה שכתב דלכתובה לא מהני תפיסה וצריכה להחזיר ליורשין ורבינו ברוך והר"מ תמהו עליו דהא מתקנת הגאונים גובין אף ממטלטלי דיתמי וכן בגידולי תרומה בשער מ"ט חלק י"ז הקשה על תשובת רש"י הנ"ל בענין אחר ומתוך מה שכתבתי נתיישב הכל לנכון בעזה"י ודלא כמו שכתב הר"ן בשיטת רש"י ז"ל עיין בפנים עוד כתבתי שם פירוש אחר בלשון הגמרא דהא דאמרינן דאלמנה שתפסה מטלטלין למזונותיה היינו דוקא היכא שהניח בעלה קרקעות דמשתעבדי למזונות אלא שהיא רוצית יותר במטלטלין מש"ה מה שתפסה תפסה ולא בע"א וכן נ"ל בכוונת בעל התרומות שער מ"ט חלק י"ז ודלא כמו שהבין הש"ך בח"מ סי' ק"ז:

בתוספות בד"ה אלמנה כו' פירש הריב"ן כו' וא"ת מ"ש דלמזוני כו' עכ"ל. ובתחלת העיון היה נ"ל ליישב קושית התו' בפשיטות דשאני כתובה שהורע כוחה אצל מטלטלים דאפילו מיניה דידיה נמי לא משתעבדי מטלטלים לכתובה כדאיתא לעיל בפ' האשה שנפלו ובכמה דוכתי משא"כ במזונות. אח"ז מצאתי שכ"כ הר"ן ז"ל בשמעתין. עוד כתבתי בפ' נערה דף נ' ע"ב בענין אחר דחיוב מזוני עיקר תנאי ב"ד הוא על היתומים משא"כ בכתובה דמתחלתה נתקן מחיים כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכמו שדקדקתי לעיל בפ' נערה מלשון רש"י ז"ל ע"ש:

בא"ד י"ל משום דמזוני לא טרפי ממשעבדי כו' עכ"ל. והר"ן ז"ל ביאר יותר כיון דהיורשים מצי לאפקועי שיעבודיה אפי' מקרקעי ולמכור לאחרים דלא טרפי מינייהו ולא ידעתי למה הוצרך לכך לכאורה בכה"ג לית לה פסידא כ"כ שתוכל לחזור על היתומים ולגבות מדמי המכירה ואף את"ל דס"ל להר"ן ז"ל כשיטת הפוסקים דלא גביא מיתומים אפי' מדמי המכירה דהא מילתא תליא באשלי רברבי בח"מ סי' ק"ז ובא"ע סי' צ"ג אלא דאכתי אמאי לא מפרש בפשיטות לפי שהורע כחה אצל משועבדים שמכר הבעל בחייו משא"כ בכתובה ולכאורה היה נ"ל לומר דמשמע ליה להר"ן ז"ל דלא שייך לומר דאלמוה רבנן למזונות אמטלטלי דיתמי אלא היכא שיש לה להאלמנה חיוב מזונות על היתומים כגון שירשו קרקע משא"כ היכא שלא ירשו שום קרקע דלא רמיא חיוב מזונות עלייהו לא שייך לומר דמהני תפיסה דמטלטלים אלא דמסתימת לשון הר"ן ז"ל לא משמע כן אלא דלא פלוג רבנן כיון דאשכחן בשום פעם שיכולין היתומים להפסידה אף מקרקעי תקנו לה שתועיל לתפיסה דמטלטלים לעולם אלא הא דלא מפרש לענין קרקע שמכר האב היינו משום דניחא ליה האי טעמא יותר כיון דעיקר חיוב המזונות מתנאי ב"ד על היתומים כדפרישית כן נראה לי ועיין מה שאכתוב בסוף הדבור ודו"ק:

בא"ד ואומר רבי דלעולם כרשב"א ודוקא לבנים מן הבנות מוציאין אבל מן האשה לא עכ"ל. ותמיה לי טובא דאכתי היא גופא תיקשי מ"ש דתיקנו למזונות האשה ולא תיקנו למזונות הבת הא אידי ואידי תנאי ב"ד נינהו ואידי ואידי לא טרפי משועבדים והדרא קושיא קמייתא לדוכתא וליכא למימר דלא קשיא להו מעיקרא אלא מכתובה אמזונות דקי"ל תנאי כתובה ככתובה ואלימא להו לאקשויי מאלמנה אאלמנה משא"כ לענין מזונות הבת אע"ג דהוי נמי מתנאי כתובה אפ"ה אין מדמין תקנות חכמים זו לזו כדאשכחן דמפלגינן בכמה דוכתא לענין אלמנתו עדיפא ליה מבתו ואשכחן נמי איפכא אלא דהא ליתא דהא הקשו בתוס' מעיקרא אפילו מלוקח שלא באחריות. לכאורה היה נ"ל ליישב דלענין פלוגתא דרבי ורשב"א דפליגי בעיקר התקנה דתנאי ב"ד לא שייך לאקשויי כלל דתקנות חכמים אין דומות זו לזו אלא הא דקשיא להו מעיקרא היינו דוקא אפלוגתא דרבינא ומר בר רב אשי דמשמע להו דלאו בתקנתא פליגי אלא בסברא פליגי וכדמשמע מאתקפתא דמר בר רב אשי דמקשה מ"ש ובהא הוא דמתרצי דכיון דלא טרפא ממשעבדי והוא ג"כ מתנאי ב"ד מהני בה תפיסה אלא דגם זה נראה דוחק דמה סברא הוא זו דבתחילה לא תגבה כלל ממטלטלי דיתמי אע"ג שהוא תנאי ב"ד ואינו גובה כלל נמי ממשעבדי ובדיעבד אי תפסה נאמר דמהני בה האי סברא ולכאורה מסתבר איפכא כיון דמדינא לא רמיא שיעבודא עלה דיתמי למה יועיל תפיסה דלאחר מיתה שתפסה דבר שאין לה שום זכות בהן כלל וצ"ע ליישב שיטת התוס' בזה דהדרא קושיא קמייתא לדוכתיה כיון דע"כ בתקנתא גופא פליגי:

בא"ד דהא אדר"ע לא פליג כו' עכ"ל. הלשון אינו מדוקדק דהא שפיר מצי סבר כר' טרפון דפליג אדר"ע וכדס"ל נמי התם לר' יוחנן מעיקרא מקמיה דפליג ר"ל עלה והכי ס"ל נמי לר"פ ולרב הונא בריה דרב יהושע שם וכבר כתבתי בזה שם. אלא דאפ"ה משמע להו בשמעתין דוחק דמר בר רב אשי לא ס"ל כר"ע מחבירו ולמאי דפרישית בל' הגמרא דהכא בשמעתין איירי שתפסו מרשות היתומין א"ש טפי דבהא לא פליג ר' טרפון ודו"ק. מיהו לולי דמסתפינא מרבוותא קדמאי ובתראי היה נ"ל לפרש סוגייא דשמעתין לגמרי בענין אחר דהא דקאמר ר"א אלמנה שתפסה מטלטלים למזונותיה מה שתפסה תפסה היינו דוקא היכא שירשו היתומים קרקע מאביהם שחל חיוב המזונות על היורשים אלא שהאלמנה אינה רוצית לטרוח ולמכור מקרקעי בכל פעם וליטול מזונות א' לששה חדשים כדלקמן דטריחא לה טובא ולכך תפסה מטלטלים למזונות שהיא תיזון מהם כל ימי חייה ובהכי מהני לה התפיסה דאף ע"ג דבשאר בע"ח וכתובה לא מהני בכה"ג תפיסה כיון שאין עיקר דינה על המטלטלים אלא על הקרקע וכדאיתא בח"מ סי' ק"ז שהיורשים מצו לסלקה במקרקעי אף לאחר תקנת הגאונים וכמ"ש שם הש"ך דאפילו תפיסה לא מהני אפ"ה לענין מזוני מהני תפיסה בכה"ג כיון דהיתומים לא מפסדי מידי וכמו שמצינו שיפו כחה לענין מזונות דאפילו תפסה ככר זהב לא מפקינן מינה וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשם הירושלמי דאפילו חוי מה שבידך לא אמרי' לה כ"ש שיש לייפות כחה במה שתגבה מטלטלים שתפסה כיון שירשו היתומים קרקע כדי

מזונות. וכמו שכתבתי נ"ל להדיא מל' בעל התרומות שער מ"ט חלק י"ז שכתב אם יש לו קרקע והש"ך הבין מזה בח"מ סי' ק"ז דלאו דוקא אלא לרבותא בעלמא כתב כן דאפילו תפיסה היכא דאיכא קרקע נמי לא מהני. והשיג בזה על הב"ח. ולענ"ד נראה יותר דבעל התרומות מפרש לכולה שמעתין כדפרישית דבהא לחוד מפלגינן בין כתובה למזונות לרבינא ולמר בר רב אשי אפילו בכתובה נמי דינא הכי משא"כ היכא שלא ירשו שום קרקע אין שום סברא לומר דמהני תפיסה דלאחר מיתה במטלטלים כיון שאין לה שום חיוב על היתומים כלל והכי משמע שפיר לישנא דמה שתפסה תפסה וכן באתקפתא דמר בר רב אשי אלא מאי דתפסה תפסה ולא קאמר אלא כיון דתפסה תפסה ולפירושינו א"ש דעיקר פלוגתייהו דרבינא ומר בר רב אשי לא איירי מענין התפיסה היכא דמדינא לית לה אלא היכא דמדינא אית לה ועיקר הפלוגתא לענין שתוכל לגבות ממה שתפסה ממש ולישנא דר"א גופא נמי הכי דייק מדקאמר שתפסה מטלטלים במזונותיה משמע שתפסה על מזונות הראויין לה מדינא דאל"כ הו"ל למימר שתפסה מטלטלים למזונות כן נ"ל נכון בעזה"י לישב כל הסוגיא שהביאו התוספות בשמעתין ולעיל בפרק הכותב לולי שהקדמונים לא פירשו כן אלא לפי דלא נ"מ מידי לדינא השתא בתר תקנת הגאונים לכן לא נמנעתי לכתוב כן ויש לי סיוע מלשון בעל התרומות דמשמע מלשונו להדיא דמ"ש אם יש לו קרקע היינו לדינא דגמרא לפי סדר לשונו משא"כ לפירוש הש"ך בל' בעל התרומות מ"ש אם יש לו קרקע קאי אלאחר תקנת הגאונים וזה דוחק גדול למי שמעיין היטיב בל' בעל התרומות ותו לא מידי ודוק היטב:

בגמרא בעי רבי יוחנן יתומים אומרים נתננו כו' ופירש"י נתננו דמי מזונות לשנה הבאה עכ"ל. ולקמן ע"ב בד"ה מאי לאו נראה מפירוש רש"י דלענין מזונות דלהבא נמי שייך האי ספיקא לכן נראה דלענין דינא דא ודא א' הוא דאי נכסי בחזקת יתמי קיימי מהימני אפי' אשנה דלהבא שסובר רש"י ז"ל דעיקר חיוב מזונות היינו שיתנו לה תמיד מתחילת השנה לצורך כל השנה שלא תצטרך לזלזל עצמה בכל יום וכדאמרינן לקמן להדיא מוכרת א' לי"ב חודש והכי מסתבר שהיורשים נותנין לה תמיד מזונות דלהבא כיון שאין אוכלת עמהם על שלחנם א"כ מהיכן תתפרנס מיד אחר מיתת בעלה היכא שאין לה שום נכסים. ולפ"ז אין מקום לקושיית התוספות דמה הועילו חכמים בתקנתן אם יהיו היורשין נאמנים דודאי הועילו שפיר שתבא לב"ד מיד בתחלת השנה דאז אינן נאמנין לכ"ע ודוקא למחר וליומא אוחרי מבעיא ליה לר' יוחנן ולא קודם לכן דקי"ל אין אדם פורע קודם זמנו וה"נ במתחיל שתא זמנא הוא כן נ"ל נכון ועיין בס' מג"ש למ"ז זצ"ל:

בתוספות בד"ה יתומים אומרים כו' אבל מזונות דלהבא כו' דאי מהימנא מה הועילו חכמים בתקנתן כו' מידי דהוה אכתובה כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך ליישב אלא דבלא"ה לא ידענא מאי קשיא להו דבשלמא בכתובה דעיקר התקנה היא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה א"כ קאמר שפיר מה הועילו דבשביל כתובה לא ימנע לגרשה ויאמר שפרע לה דמי כתובתה אם אינו רוצה ליתן לה כתובתה וכן אם רוצה ליתן לה דלאו ברשיעי עסקינן אלא שאין לו עכשיו אכתי לא ימנע לגרש ולאשתמוטי עד דליהוי ליה זוזי ופרע לה משא"כ לענין מזונות לא שייך לומר כן דשפיר הועילו תקנתן בעיקר דין המזונות דלאו ברשיעי עסקינן כדאמרינן בכמה דוכתי וכ"כ מהר"י מטראני ז"ל בחידושיו שני התירוצים בשיטת רש"י ז"ל ובעיקר דברי התוספות בפירוש רבי יבואר בסמוך:

דף צו:

בתוספות בד"ה נכסי בחזקת אלמנה קיימי וא"ת מ"ש דלא חשבינן בחזקת הבע"ח במלוה ע"פ כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל מאי מדמו מע"פ למזונות האלמנה דתנאי ב"ד הוא ותירץ בדוחק ולענ"ד דברי התוספות ברורים דלא קשיא להו אלא אלישנא דבעל האיבעיא שלא הזכיר כלל טעמא דתנאי ב"ד והיינו כמו שפירש רבי בדיבור הקודם דלא מהני טעמא דתנאי ב"ד כיון דשתקא עד השתא אלא דמטעמא דנכסי ברשותה קיימי ס"ד דלא מהני האי טעמא דשתקא לאפוקי מינה וא"כ אהאי סברא גופא מקשו התוספות מאי ס"ד דנכסי ברשותה קיימי טפי משאר ב"ח כן נ"ל בכוונת התוספות אלא דבעיקר קושייתם נ"ל דקס"ד דע"כ מעיקר התקנה הוא דנכסי ברשותה קיימו מדגובית מזונות בלא שבועה כמ"ש בל' הפוסקים החולקים על הרמב"ם ז"ל וכדפרישית לעיל וכמ"ש התו' להדיא לקמן דף צ"ח בד"ה מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה ולפ"ז היא גופא תיקשי אמאי אין צריכה שבועה הא קי"ל הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה אע"ל דלא מיקרי הבא ליפרע מנכסי יתומין כיון דנכסי ברשותה קיימי והיינו ע"כ דמעיקר התקנה העמידו הנכסים ברשותה ומספקא ליה נמי לאידך גיסא דשמא נכסי בחזקת יתמי קיימי אלא הא דא"צ שבועה היינו דאין דרך להתפיס לה צררי על מזונות כן נ"ל נכון אלא דבלא"ה מתרצין התוספות שפיר ודו"ק:

בגמרא אמר רב שימי בר אשי כתנאי מוכרת וכותבת אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי דברי ר"י כו'. לכאורה כל השקלא וטריא דשמעתין בפלוגתא דר"י ור' יוסי היינו לענין אי יפה לה מה שכותבת בפירוש למזונות מכרתי או יפה לה לכתוב סתם אבל במאי דקאמר ר"י שכותבת לכתובה מכרתי ור' יוסי פליג לא מפרש מידי. מיהו בירושלמי מפרש שאם יבא בע"ח בשטר לטרוף מהלוקח תאמר לכתובה מכרתי והובא ג"כ בלשון הרא"ש ז"ל במתניתין דלקמן מכרה כתובתה כו' עד כאן לשונו. ולענ"ד הא מילתא צריך עיונא דלכאורה אף אם כתבה להלוקח למזונות מכרתי ובא בע"ח בשטר וטריף אפ"ה חוזרת האשה וטורפת מבע"ח בכתובתה המוקדם דנהי דמסקינן לקמן דף הסמוך דמוכרת למזונות אינה חוזרת וטורפת לכתובה דאחריות דנפשה מיהא קבלה נראה דהיינו לגבי הלוקח גופא משא"כ מהבע"ח שטרף מהלוקח מסתברא דחוזרת וטורפת אם לא שנאמר דהירושלמי סובר דלגמרי סלקא שיעבודא דכתובה מאותה שדה שמכרה למזונות או דמדמה לה להאי דכתבה ללוקח דו"ד אין לי על שדה זו דסוף פרק מי שהיה נשוי שהוא בדין חוזר חלילה ומש"ה ניחא לה לפרש לכתובה מכרתי לר"י ולר' יוסי מסתמא נמי מצי' למימר לכתובה מכרתי. אלא דלפ"ז קשיא לי למה הוצרכו רש"י ותוספות לפרש בטעמא דר' יוסי במילי אחרינא דהא שפיר מצי לפרש טעמא דרבי יוסי שלא תכתוב למזונות מכרתי מה"ט גופא שאם יבא בע"ח מוקדם תאמר לכתובה מכרתי. והנראה מזה דרש"י והתוספות לא נחתו להאי דירושלמי אלא דאפ"ה א"ש בהא דקאמר ר"י נמי שכותבת לכתובה מכרתי דהכי אורחא דמילתא דהא למזוני לא שקלי מהלוקח כי אם לצורך מזונות לשלשים יום וא"כ אם צריכה למעות לשום צורך מוכרת ונוטלת מהלוקח לצורך מזונות דשלשים יום וכותבת למזונות מכרתי ואם צריכה ליטול ממנו כל המעות ממילא צריכה לכתוב שלקחה המותר לכתובתה ור' יוסי אומר דמוכרת סתם ולוקחת כל המעות ואח"כ עושית חשבון דלפ"ז עיקר השקלא וטריא אינו אלא במה שכותבת למזונות מכרתי כן נ"ל ועיין בחידושי הרא"ה ז"ל ודוק היטב:

בתוספות בד"ה ור' יוסי סבר כו' מה שפירש בקונטרס כו' לא נהירא לרבי מדקאמר לקמן כו' מכלל דעד השתא לא סליק אדעתא לר"י האי טעמא כו' עכ"ל. ולכאורה בהשקפה ראשונה היה נ"ל בפשיטות ליישב שיטת רש"י דמעיקרא הוי סבר דדוקא אי אמרינן לר' יוסי נכסי בחזקת אלמנה קיימי מש"ה מצי' למכור סתם ואח"כ לבסוף תוכל לומר כמו שתרצה למזונות או לכתובה שכן הדין כאדם העושה בשלו משא"כ אי הוי אמרינן דנכסי בחזקת יתמי קיימי צריכה לפרש דוקא בשעת המקח כר"י דאל"כ לא מהני מה שתחזור בה אח"כ וכמו שהקשו בתוס' דהוי כמו אונאה ושקר או כקושיא שניה שהקשו בתוספות דהלקוחות יאמרו לה הנחנו לך מקום לגבות הימנו משא"כ אי נכסי בחזקתה קיימי סובר השתא דלא שייך לומר כן ואהא מסיק בסמוך הש"ס דאפילו אי ס"ל לכ"ע נכסי בחזקת יתמי קיימי אפ"ה ס"ל לר' יוסי דמוכרת סתם ואפ"ה יהיה הרשות בידה לברר אח"כ לומר כמו שתרצה והיינו כתירוצם של התוספות דאין זו אונאה ושקר דלא שייך לומר נמי הנחנו מקום לגבות דהו"ל כאישתדוף בני חרי. ואהא מייתי שפיר הא דאביי קשישא דמדמה לה משל לשכ"מ דאע"ג דהתם ודאי נכסי לאו ברשות בע"ח ומקבל מתנה קיימי אלא בחזקת יתומים אפ"ה רצה בחובו נוטל כו' והיינו נמי מהנך טעמי דהו"ל כאשתדוף ואין זו אונאה ושקר דמסתמא בתחילה כך היה בדעתו לברור אח"כ כמו שירצה דלהא מילתא שפיר קיימי הנכסים ברשותו בשעת גוביינא דדוקא לענין פרעון מזונות מספקא ליה לבעל האיבעיא ובעי למימר כתנאי כן נ"ל נכון וכן נראה מל' הרא"ה ז"ל בחידושיו ותלי"ת שכוונתי לדעת הגדול עד שלרוב פשיטות הסברא לא ידענא מאי קשיא להו להתוספות על פירש"י. והנלע"ד דהתוספות סברי דמעיקרא נמי אין סברא לומר דלגבי הא מילתא דלקוחות נמי תליא אי נכסי ברשות אלמנה קיימי או בחזקת יתמי כיון דע"כ לענין כתובה ודאי אף לבעל האיבעיא נכסי לאו ברשותה קיימי כמ"ש התוספות להדיא בד"ה נכסי בחזקת אלמנה קיימי. ולפ"ז מהיכא תיתי יאמר ר' יוסי דתוכל לומר אח"כ לכתובה מכרתי מעיקרא ואי איתא לדאביי קשישא שייכא ממילא בפשיטות אפי' אי ס"ל נכסי בחזקת יתמי קיימי לכך הוצרכו התוספות לפרש בענין אחר. מיהו לשיטת רש"י א"ש כדאיתא בהגהת אשר"י בשמעתין בשם רש"י דלאחר שנשבעה על כתובתה לענין כתובה נמי ברשותה קיימי וע"כ מעיקרא הוי סבר הש"ס דאיירי בהכי שנשבעה ואפ"ה אית לה מזונות היכא שנשבעה שלא על ידי תביעת כתובה בב"ד. מיהו בלא"ה נמי א"ש כיון דמסקנא לא קיימא הכי דתליא בהא כן נ"ל נכון ודוק היטב ומ"ש מהרש"א ז"ל בשיטת רש"י יבואר לקמן ריש דף הסמוך:

דף צז.

ברש"י בד"ה אם נטלן במתנה כו' אף זו כו' ואת הנמכר לכתובה לא תודיע מפני הלקוחות עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל לעיל בשמעתין בכוונת רש"י ז"ל שאף מה שמוכרת למזונות לא תודיע ללקוחות שאם תודיע יהיו נאמנין לומר שמכרה לכתובה כיון דנכסי בחזקת יתמי קיימי כו' מלבד שאין לשון רש"י סובל כן שכתב להדיא דאת הנמכר לכתובה לא תודיע אלא דעיקר פירושו תמוה במ"ש דכיון דנכסי בחזקת יתמי קיימי יהיו נאמנין והא ליתא דהא בהאי דאביי קשישא נמי נכסי בחזקת יתמי קיימי ואפ"ה קאמר דכחה יפה וכדפרישית אלא דעיקר כוונת רש"י דהשתא משמע ליה האי וכן כחה יפה דקאמר ר' יוסי דומיא דלא כן יפה כחה דקאמר אביי קשישא דהמשל דומה לנמשל והיינו דבכל צד כחה יפה דמה שרוצית למכור בבירור למזונות מפני היתומים שלא יאמרו פרענו תוכל למכור בפני עדים ומה שרוצית למכור סתם שיהיה כחה יפה אחר כך לא תעמיד עדים ויהיה כחה יפה אח"כ דמפני הלקוחות תאמר שמכרה ג"כ למזונות ותגבה כתובתה מהלקוחות ואם יאמרו היתומים פרענו יהיה לה דמי המכירה לכתובה כן נ"ל ברור בכוונת רש"י ותו לא מידי:

בתוספות בד"ה וסמך לה כו' וא"ת מאי נפקא לה מיניה כו' וי"ל דנ"מ שתוכל למכור ביחד כו' עכ"ל. נראה דלשון וסמיך לה קשיא להו דלא משמע להו דעיקר ברייתא לא קתני אלא לדיוקא דאין טורפת לכתובתה ממה שמכרה למזונות אע"כ דעיקר מילתא נמי קתני לרבותא אלא דלכאורה אכתי מילתא דפשיטא היא דאם תרצה לגבות כתובתה בפעם א' שהרשות בידו ואדרבה יותר כחה יפה אף במה ששיירה שאם רצתה גובית למזונות ואפשר שתוכל לגבות כתובתה אם תמצא לו נכסים ממקום אחר או מלקוחות ואם תרצה לגבות לכתובתה מילתא דפשיטא היא דכל האלמנות יכולות לתבוע כתובתן בכל עת שתרצה ונראה שמפני כך מפרש הרי"ף ז"ל דעיקר דינא דברייתא היינו שאין מוכרת למזונות לעולם אלא כדי שיעור כתובתה וממילא שמעינן מדיוקא דסמיך לה שתגבה כתובתה דוקא ממה ששיירה ולא ממה שמכרה למזונות ובזה נתיישב מה שהקשה הרא"ש ז"ל בשמעתין ושאר מפרשים על הרי"ף ז"ל כן נ"ל וכ"כ בס' המקח לרבינו האי גאון כשיטת הרי"ף ז"ל:

קונטרס אחרון גמרא א"ל תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מהשאר עיין בתוס' וכתבתי דלענ"ד משום הך קושיית התוס' מפרש הרי"ף ז"ל בענין אחר דלעולם אי אפשר לה למכור למזונות אלא כדי שיהא בין הכל שיעור כתובתה ולא יותר וכן מצאתי להדיא בספר המקח לרבינו האי גאון ז"ל:

בגמרא איבעיא להו זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני כו' ולכאורה יש לתמוה דלא שייך הא מילתא כלל בסוגייא דשמעתין וליכא למימר דשייך הך איבעיא נמי באלמנה שמכרה למזונות ואח"כ מסלקין לה היורשין כתובתה דתו לא צריכא להנך זוזי שהרי אין לה מזונות והיא ניזונת מדמי כתובתה אלא דבזה לא שייך לומר הדרי זבינא דהא כי הדרי לאו לדידה הדרא אלא ליורשין ואי איכא לספוקי בהא היינו אי הוי זביני בטעות לגמרי ואפשר דאיירי בענין שהיורשים מסלקין לה דמי כתובתה באותה שדה עצמה שמכרה למזונות אפ"ה הוי שפיר לא איצטרכו לה זוזי שהיא יכולה ליזון מפירות הקרקע שלה משא"כ כל כמה שלא סילקו לה הקרקע לכתובתה לא היתה יכולה ליזון מפירות הקרקע דפירות מטלטלי נינהו ולא אגביה מינייהו למזונות ועיין בלשון הרי"ף ז"ל בהא דלעיל שאם יש פירות בשדה שניזונית מהן אף ביותר מכדי כתובתה והקשו עליו ג"כ דאין גובית מעמלי דבתי ויש ליישב ודו"ק:

במשנה אלמנה בין מן האירוסין כו' ומשמע מפרש"י דעיקר פלוגתא דר"ש ורבנן דלרבנן מוכרת שלא בב"ד בין לכתובה ובין למזונות ולר"ש דוקא למזונות מוכרת שלא בב"ד ולא לכתובה כלל. אלא דלפ"ז לשון המשנה תמוה דכל הני כללי ופרטי למה לי דהו"מ למיתני בלשון קצרה כי האי לישנא דפרישית ואפשר דאגב אורחא אתא לאשמעינן רבותא אליבא דרבנן דאפילו באלמנה מן האירוסין דקס"ד דלא נפיש חן דידה כדאיתא בגמרא אפ"ה מוכרת שלא בב"ד מיהו הר"ן כתב

דאחרים מפרשין דלר"ש נמי כל שיש לה מזונות מוכרת אף לכתובה שלא בב"ד משום דטיבותא היא ליתמי כדי שתפסיד מזונות ולכאורה כן נראה ג"כ מלשון הגמרא דקאמר בשלמא מן הנשואין משום מזוני ולא קאמר בשלמא מן הנשואין למזוני משא"כ להאי פירושא א"ש דמשום רווחא דיתמי לענין מזונות תקנו שתמכור אף לכתובה שלא בב"ד אלא שהר"ן ז"ל הקשה על זה דאכתי לרבנן מה הועילו חכמים בתקנתן שעדיין תוכל למכור למקצת כתובתה ובזה לא הפסידה מזונותיה כדמשמע ממתני' דלקמן. ולענ"ד משום הא לא איריא דאכתי הועילו בתקנתן שאם תתחיל למכור לכתובתה ממילא יסלקו לה היורשים המותר לפטור ממזונות דלאו בשופטני עסקינן וכמ"ש הרא"ש ז"ל לקמן שאם מכרה למקצת כתובתה הרשות ביד היתומים לסלק לה המותר בע"כ ובר מן דין לא ידענא במאי פשיטא ליה להר"ן ז"ל דלהאי פירושא סברי רבנן דמכרה למקצת כתובתה יש לה מזונות דילמא רבנן דהכא כר"מ ס"ל דלהאי פירושא מצינן למימר דרבנן בהא נמי ס"ל דהפסידה מזונות כר"ש דברייתא דלקמן ואף מלשון המשנה דלקמן נמי אין הכרח לפרש כן כמו שאבאר במקומו אי"ה והארכתי בזה משום דלכאורה לישנא דגמרא משמע כהאי פירושא ובחדושי הריטב"א ז"ל כתב שנראה מפרש"י כהאי פירושא ואולי גירסא אחרת היה לו דמפרש"י שלפנינו משמע להדיא דלא כהאי פירושא ודו"ק:

דף צז:

בגמרא אלא מן האירוסין מ"ט אמר עולא משום חינא כו' ולכאורה נראה דאע"ג דלהנך אמוראי דמפרשי משום חינא או לפי שאין רוצה שתתבזה אשתו בב"ד א"כ תו לא צריכנא כלל לטעמא דמזוני אפ"ה נראה דאית להו נמי טעמא דמזוני דכיון דר"ש לית ליה הך טעמא ואפ"ה מודה בטעמא דמזוני א"כ לית לן למימר דפליגי ר"ש ורבנן בסברות הפוכות. ולפ"ז לשיטת הרא"ש והעיטור וסיעתייהו דגרושה יש לה מזונות מהמגרש עד שיפרע לה כל כתובתה עד פרוטה אחרונה כדברי הירושלמי כמ"ש הרא"ש בפ"ק דמציעא א"כ ע"כ הא דקאמרינן הכא בשמעתין איכא בינייהו גרושה היינו דוקא גרושה לאחר מיתת בעלה דלכ"ע אין לה מזונות מן היורשין בכה"ג אף בשלא נתנו לה כתובתה כמו שאבאר בסמוך אבל בגרושה בחיי בעלה ודאי משכחת דמוכרת שלא בב"ד כל זמן שלא נפרעת מכתובתה דנהי דליכא טעמא דאינו רוצה שתתבזה בב"ד אפ"ה הא איכא טעמא דמזוני ולאידך פירושא שכתבתי בסמוך אף לכתובה מוכרת שלא בב"ד:

מיהו כל זה לשיטת הרמב"ם ז"ל שכל אשה בחיי בעלה מוכרת שלא בב"ד למזונות וכמ"ש הטור בא"ע סי' ע' וכתב שם הב"י שאין מי שחולק בזה ולולי דבריהם הי' באפשרי לחלק ולומר דלא שייך כלל הא מילתא דמוכרת שלא בב"ד אף למזונות אלא לאחר מיתת בעלה משום דנכסי בחזקת אלמנה קיימי ואי משום דאכלה בתנאי ב"ד וכדמשמע קצת מל' התוספות לעיל דף הקודם בד"ה נכסי בחזקת אלמנה קיימי וכמ"ש שם משא"כ בחיי בעלה דודאי נכסי בחזקת הבעל קיימי וליכא נמי תנאי ב"ד כיון שגרשה והא דמחייבינן ליה במזונות היינו תקנה בעלמא כדי שיפרע לה כתובתה וא"כ יש לומר דתקנתא לתקנתא לא עבדינן ומסתיין שמוכרת בב"ד וכמו שאבאר גם בזה פ' שני דייני אי"ה וכן משמע קצת מל' התוספות בסוף ד"ה לאתויי מגורשת והשתא הוי א"ש טפי דאף לשיטת הרא"ש וסייעתו שייך האי איכא בינייהו גרושה דבסמוך בכל ענייני גרושה. אלא דמסתפינא להכניס ראשי בדבר שהב"י כתב להדיא שדברי הרמב"ם ז"ל הלכה פסוקה היא אלא דאכתי יש מקום לומר דהרמב"ם ז"ל לא איירי אלא באשה שהיא תחת בעלה דאכלה מיהא בתנאי ב"ד משא"כ בגרושה בחיי בעלה אפשר דלכ"ע אין מוכרת אלא בב"ד אף לשיטת הרא"ש ז"ל ועדיין צריך תלמוד ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם תנן וגרושה לא תמכור אלא בב"ד בשלמא למ"ד כו' ולכאורה כל זה אריכות הל' אך למותר דכיון דאמרינן לעיל דאיכא בינייהו גרושה לחוד א"כ בפשיטות מצי לאקשויי דתנן בהדיא דגרושה מוכרת שלא בב"ד אלא דלא פסיקא ליה לאקשויי אהאי איכא בינייהו דסתמא דתלמודא מסיק לה ואפשר דאיכא בינייהו מילתא אחריתי כדמסקינן בסמוך לענין יורשי האשה וניחא ליה לאקשויי אמימרא דעולא גופא דליתא לטעמא דחינא כלל והא דקאמר בשלמא למ"ד אין אדם רוצה שתתבזה ניחא אע"ג דר"י הוא מרא דשמעתתא ואיהו גופא אית ליה נמי טעמא דחינא כדאיתא בערכין פ' שום היתומים אלא שכבר תירצו המפרשים דלענין מוכרת בב"ד אפשר דלא חייש כלל לטעמא דחינא וכ"ש דא"ש לגירסת הרא"ש דגריס ר' יהודא אומר לפי שאינו רוצה שתתבזה ועיין בלשון הר"ן ז"ל בזה. ועוד נ"ל דשפיר איצטריך לאפוקי הא מילתא דבשלמא כו' ולא פסיקא ליה לאקשויי בהדיא מגרושה אגרושה והיינו למאי דפרישית בסמוך דאיכא לפלוגי בכמה גווני בין גרושה בחיי בעלה ובין גרושה לאחר מיתת בעלה אלא דהמקשה סובר בפשיטות דלמ"ד משום חינא אין לחלק דבכולהו שייך טעמא דחינא ודו"ק:

בתוספות בד"ה אלמנה מן האירוסין כו' אי נמי יש לפרש כו' שהיא בזוייה יותר מן האלמנה עכ"ל. לכאורה יש לדקדק דלהאי פירושא לא מקשה שפיר בסמוך לאו לאתויי גרושה מן הנשואין והיינו כמו שפי' רש"י ולהאי פירושא שפיר מצינן לאוקמי מן האירוסין ואפ"ה איצטריך לאשמעינן דלא שמעינן לה מאלמנה מן האירוסין משום דגרושה בזוייה יותר ואפשר דלהאי פירושא לא מפרש בסמוך כפרש"י אלא דבלא"ה מקשה בפשיטות דכל שאין לה מזונות אתא לאתויי כל הגרושות ל"ש מן האירוסין ל"ש מן הנשואין כיון דת"ק איירי בין מן האירוסין בין מן הנשואין לענין אלמנה ועלה קאי ר"ש נמי בגרושה משא"כ למאי דמשני לאתויי מגורשת ואינה מגורשת היינו דאידך מתניתין דגרושה לא תמכור אלא בב"ד איצטריך לגלויי ארישא דכל שאין לה מזונות דלא אתא אלא לרבויי מגורשת ואינה מגורשת משא"כ אי לאו סיפא דמתני' לא הוי משמע שפיר לאתויי הא מילתא דלא משמע שפיר דאיירי בכה"ג והוי מוקמינן לכללא דכל שאין לה מזונות לענין גרושה גמורה ל"ש מן האירוסין ל"ש מן הנשואין כנ"ל ודו"ק:

בגמרא הא נמי תנינא כו' לאו לאתויי גרושה. ודקדק הריב"ש ז"ל בתשובה סי' ס"ג דתלמודא דידן לית ליה הא דירושלמי שכתבתי לעיל דגרושה שלא נתפרעה מכתובתה יש לה מזונות והכא משמע להדיא דגרושה אין לה מזונות ואף על פי שלא נתפרעה מכתובתה דעל כרחך בהכי איירי מתניתין שמוכרת לכתובה. והקשה עליו בעל נתיבות המשפט דף רס"ד דאינו מכיר ראייתו דהירושלמי לא איירי אלא בגרושה בחיי בעלה והכא איירי בגרושה לאחר מיתת בעלה. ולפי עניות דעתי בוודאי לא נעלם זה מהריב"ש דהא מסיק שם כן להדיא דהירושלמי לא איירי אלא בחיי בעלה. אלא דנראה דאפ"ה מדייק שפיר דאי ס"ל לתלמודא דידן האי דירושלמי לא הוי מקשה הכא מידי דהא איכא לאוקמי שפיר סיפא דמתניתין דגרושה לא תמכור אלא בב"ד כר"ש ואתי לאשמעינן הא גופא דאע"ג דגרושה בחיי בעלה יש לה מזונות ולא הוי בכללא דרישא אפ"ה אינה מוכרת למזונות אלא בב"ד והיינו מטעמא דפרישית לעיל בסמוך דאף לשיטת הרא"ש ז"ל שפוסק כהירושלמי אפ"ה אין מוכרת אלא בב"ד כיון דאין לה מזונות מתנאי ב"ד אלא משום קנסא בעלמא מסתיין דמוכרת בב"ד וכתבתי דאף לסברת הרמב"ם ז"ל דיושבת תחת בעלה מוכרת שלא בב"ד אפ"ה יש לחלק מהאי טעמא גופא אף לרבנן וכ"ש הכא דאליבא דר"ש קיימינן דלית ליה טעמא דחינא אלא טעמא דמזונות לחוד וא"כ בפשיטות צ"ל דהיינו דוקא במזונות ממש היכא דאוכלת בתנאי ב"ד כנ"ל נכון בשיטת הריב"ש ז"ל ובזה נתיישב ג"כ קושיא הראשונה שהקשה בעל נתיבות המשפט שם ע"ש ואין להאריך כאן יותר. ולענ"ד יפה כתב הריב"ש ז"ל שהיא ראיה ברורה ושיטת הרא"ש ז"ל שפוסק כירושלמי צ"ע ודוק היטב:

קונטרס אחרון גמרא הא נמי תנינא כל שאין לה מזונות לאתויי מאי לאו לאתויי גרושה וכתב הריב"ש בתשובה ג' דמהכא מוכח דתלמודא דידן לא סבירא ליה הא דאמרינן בירושלמי הביאו הרי"ף והרא"ש ז"ל דגרושה כל זמן שלא נתפרע' כתובתה עד פרוטה אחרונה יש לה מזונות והכא מוכח דאין לה והקשה עליו בעל נתיבות המשפט דמשום הא לא איריא וכתבתי בפנים דלענ"ד צדקו דברי הריב"ש שהיא ראיה ברורה כמ"ש בפנים:

ברש"י בד"ה מגורשת ואינה מגורשת ומן האירוסין כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ובהשקפה ראשונה היה נ"ל דרש"י סובר דאפילו מן האירוסין נמי חייב בכה"ג במזונות כיון שמעוכבת בשבילו להינשא וכ"כ קצת מפרשים וכן מצאתי ג"כ בס' נתיבות המשפט דף רס"ג שמצא בתוס' הרא"ש ז"ל מכתיבת יד שכתב כן בשיטת רש"י ולכאורה הוכרח רש"י לפרש כן לפי סוגית הגמרא דפי' התוס' דחוק בעיניו אמנם אכתי אסוגיא דגמרא גופא יש לדקדק מאי פשיטא ליה האי מילתא מדר' זירא דלמא ר' זירא לא קאמר אלא בנשואה שהיה חייב במזונות קודם שגירשה ואפשר דלא משמע לתלמודא לחלק בכך דכיון דקי"ל כלל גדול בדין המע"ה לענין ממון א"כ למה יתחייב הבעל במזונות מספיקא ובלא"ה כיון שאינו נוהג בה מנהג אישות לא שייך לחייבו בכה"ג כיון שהוא אומר שגירשה וכ"ש אם נאמר כשיטת הירושלמי שכתבתי בסמוך וא"כ ע"כ הא דר' זירא איירי שכבר פרע לה כתובתה לגמרי דאלת"ה מאי איריא ספק מגורשת אפילו ודאי מגורשת נמי אע"כ שנפרעת מכתובתה איירי וא"כ אין שום סברא לחייבו במזונות דלא גרע מאשה שמחלה כתובתה לבעלה דלכמה פוסקים אין הבעל חייב במזונות כ"ש בנפרעת לגמרי אע"כ דעיקר החיוב לר' זירא היינו משום שמעוכבת בשבילו לינשא א"כ אין לחלק בין ספק גירושין מן האירוסין לספק מנשואין והא דארוסה גמורה אין לה מזונות היינו משום שאין עיכוב הנשואין מחמתו דהא נותנין זמן לטובתה תדע דהא הגיע זמן ולא נשאה אין ה"נ דחייב כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י בעזה"י ודוק ומה שלא רצה רש"י לפרש בפשיטות כמו שפירש מהרש"א ז"ל בדבריו נראה משום דעל פירוש מהרש"א ז"ל קשיא טובא א"כ אכתי סיפא דמתניתין דקתני וגרושה לא תמכור למאי איצטריך הא מכללא דרישא שמעינן לה שפיר כיון דרישא נמי איירי מן הנשואין ודוחק לומר דקתני סיפא לגלויי רישא דאיירי נמי במגורשת ואינה מגורשת כיון דעיקר מילתא גופא אפילו בספק מגורשת לא איצטריך לגופא אלא שמעינן אגב אורחא דאין לה מזונות מהיורשים וסיפא לא איירי כלל במזונות לא שייך בכה"ג תנא סיפא לגלויי רישא ועוד דלישנא דגמרא לא משמע הכי ע"כ נ"ל עיקר ונכון כדפרישית ודוק היטב:

קונטרס אחרון רש"י בד"ה במגורשת ואינה מגורשת ומן האירוסין ודקדקתי מלשונו דס"ל לרש"י דאפילו מאירוסין חייב בכה"ג במזונות כיון שמעוכבת בשבילו להנשא וכ"כ בספר נתיבות המשפט שמצא כן בתשו' הרא"ש ז"ל שכתב כן בשיטת רש"י ז"ל:

במשנה מכרה כתובתה כו' וחכמים אומרים מוכרת אפילו ד' וה' פעמים ומוכרת למזונות. ופרש"י דמוכרת דרישא היינו למקצת כתובתה וקתני נמי דמוכרת למזונות שלא בב"ד אע"ג דאתיא במכ"ש דכתובה אלא דאיצטריך לאשמעינן הא גופא דיש לה מזונות וכל זה מוכרח לפי שיטת רש"י במשנה הקודמת דרישא איירי פלוגתא דר"ש ורבנן לענין כתובה דלר"ש אינה מוכרת שלא בב"ד כלל אלא למזונות וא"כ לרבנן הוי מזונות כל שכן מכתובה משא"כ לאידך פירושא שכתבתי לעיל במשנה הקודמת דר"ש איירי לענין כתובה דכל שיש לה מזונות מוכרת לכתובה שלא בב"ד משום טובת היתומים כדי שיפטרו למזונות א"כ שפיר מצינן לפרש הא דקתני ומוכרת שלא בב"ד למזונות לגופא דלא תימא דוקא לכתובה מוכרת שלא בב"ד כיון דאלים שעבודה ואיכא נמי טיבותא ליתמי לענין מזונות משא"כ לענין מזונות גופא דלא אלים שעבודה דהא לא גביא נמי ממשועבדים וליכא טיבותא ליתמי ס"ד דליבעי ב"ד קמ"ל דאפ"ה מוכרת שלא בב"ד משום מזונות גופא שלא תצטרך להתענות עד שיזקקו לה ב"ד וכפרש"י שלפנינו במשנה דלעיל כן נ"ל ודו"ק:

בתוספות בד"ה מתני' מני כו' וא"ת ממתני' נמי תפשוט דר"ש היא כו' עכ"ל. נ"ל דהשתא משמע להו דהאי בבא דמכרה כתובתה לאו סתם מתני' היא אלא ר"ש גופא הוא דמסיק לה דקאמר לעיל מיניה כללא דכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד ובתר הכי מסיק למילתא וקתני פרטא דמה"ט גופא אם מכרה כתובתה או מקצתה לא תמכור השאר אלא בב"ד והיינו משום שאין לה מזונות וחכמים דפליגי עליה קאמרי דאפ"ה מוכרת בין לכתובה ובין למזונות ע"כ ס"ל שיש לה מזונות וכיון דקי"ל דסתם חכמים היינו ר"מ וכ"ש הכא דבפלוגתא דרישא ע"כ ת"ק דמתני' היינו ר"מ דסתם משנה ר"מ א"כ מסתמא הנהו חכמים היינו ת"ק דלעיל וא"כ קשיא להו שפיר דאמתניתין גופא הו"מ לאקשויי למימרא דר"ש סבר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף ור"מ ס"ל דמקצת כסף ככל כסף והא איפכא שמעינן להו. וע"ז מתרצין שפיר דיש לומר דהאי בבא דמכרה כתובתה לאו ר"ש מסיק לה והנך חכמים נמי לאו דברי ת"ק דהכא נינהו אלא פלוגתא אחריתא היא ומתניתין בפ"ע היא וכולהו תנאי דהאי בבא דמכרה כתובתה כר"ש ס"ל בהא דכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד אלא דפליגי הכא אי אית לה מזונות או לא וכיון דלא מוכח כלל ממתני' דאיירי בה ר"ש ור"מ מש"ה לא שייך לאקשויי דר"ש אדר"ש ור"מ אדר"מ אלא לבתר דאשכח ברייתא דפליגי בהדיא ר"ש ור"מ וא"כ מסתמא דתנאי דמתני' היינו נמי ר"ש ור"מ דת"ק היינו ר"ש דאסיק למילתא כדפרישי' ומקשה שפיר למימר' כנ"ל בכוונת התוס'. ולפ"ז אין צורך כלל למה שהגיה מהרש"ל ז"ל בלשון הגמרא בלשון הברייתא במימרא דר"ש והשאר לא תמכור אלא דממילא שמעינן לה מלשון המשנה דת"ק נמי היינו ר"ש וא"ש נמי הא דקאמר בגמרא ורבנן סברי אמרי' מקצת כסף ככל כסף דכיון דמוקמינן לחכמים דמתני' כר"מ שפיר קרי ליה בלשון חכמים כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ואי משום דקתני מוכרת כו' שלא בב"ד משמע כו' עכ"ל. פירוש דמוכרת שלא בב"ד דקתני סיפא במוכרת לכתובה הוי נמי קאי וא"כ לכאורה הוי דלא כר"ש וע"ז מסקו דאכתי הוי כר"ש

אלא משום דאכתי לא הפסידה מזונות מש"ה מוכרת אף לכתובה שלא בב"ד ואע"ג דלכאורה משמע מדבריהם דלר"ש כן הדין כל שיש לה מזונות מוכרת אף לכתובה שלא בב"ד והיינו כפירוש השני שכתבתי במשנתינו דלעיל שכתב הריטב"א בשם רש"י ודלא כדמשמע מפרש"י שלפנינו במשנתינו הקודמת ומסתימת ל' התו' משמע דלא פליגי אפירש"י דמדשתקו אודויי אודי אלא דבאמת אין הכרע מלשון התוס' דהכי בעו למימר דאי לאו דמייתי ברייתא דר"ש ור"מ איכא למימר דכולה מתניתין כר"ש ס"ל ולפ"ז היה באפשר לומר דר"ש ס"ל דכל שיש לה מזונות מוכרת אף לכתובה משא"כ השתא דמייתי מברייתא דלפ"ז מתני' נמי רישא ר"ש וסיפא ר"מ הדרינן לפרש"י דלעיל דלר' שמעון אין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות דוקא כנ"ל ודו"ק:

גמרא למימרא דר"ש ס"ל לא אמרינן מקצת כסף כו' ורבנן סברי אמרינן כו'. האי לישנא בעיקר קושית הגמרא תמיהא לי טובא מה זה ענין למקצת כסף והיכא אשכחן דמזונות תליא בכסף כתובה מדאורייתא דליהוי שייך לומר דתליא בפלוגתא דמקצת כסף ככל כסף כיון דבכל כסף נמי לא אשכחן דתליא בהא מדין תורה ואי אלישנא דמתניתין קאי הול"ל מיהו מקצת כתובה ככל כתובה ורש"י ז"ל נראה שהרגיש בזה וכתב דמקצת כסף היינו מוהר הבתולות שהוא לישנא דקרא ואכתי אין זה מספיק כיון דלא תלה הכתוב מזונות במוהר הבתולות ועוד דאף למ"ד מזונות דאורייתא היינו מזונות דמחיים משא"כ הכא דאיירי במזונות דלאחר מיתה ליכא למ"ד ועוד דאפי' את"ל דבלשון חכמים נמי שייך האי פלוגתא אי מקצת ככל כמו בלשון תורה אכתי התמיה במקומה דבלשון חכמים נמי לא אשכחן דמזונות תליא בכתובה אלא מימרא דר"י אמר שמואל היא ס"פ נערה דהתובעת כתובתה אין לה מזונות ואיהו נמי לא קאמר אלא בתובעת בב"ד ומשנתינו ודאי לא איירי בתובעת בב"ד וא"כ מאי שייך הכא מילתא דמקצת כסף ככל כסף כיון דבכל כסף נמי לא אשכחן בלישנא דקרא ואף לא בלשון המשנה וליכא למימר דאלשון הדיוט קאי היינו כאנשי יהודה שכותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתך ותלו המזונות בכסף כתובתה והא נמי ליתא דבכה"ג ודאי אין היורשין פטורין ממזונות לכ"ע עד שיסלקו לה כל כתובתה דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דלעולם יתנו לה היורשים מעט כתובתה כדי שיפטרו ממזונות ולכאורה היה נראה דקאי אהא דקי"ל בפשיטות דתנאי כתובה ככתובה וכיון דמזונות מתנאי כתובה א"כ היכא דליכא כתובה לית לה נמי תנאי כתובה דהיינו מזונות ואם כן למ"ד מקצת כסף ככל כסף אפילו במקצת אבדה אלא דהא נמי ליתא דהא לא אשכחן בשום דוכתא דמי שמכרה כתובתה הפסידה כל תנאי כתובה ואדרבה בהדיא אמרינן בפרק נערה דלא הפסידה כתובת בנין דכרין. ועוד דלפ"ז נמי איכא למימר איפכא דר"ש סבר דמקצת כסף ככל כסף וכיון שיש לה עוד לגבות מקצת כסף אכתי יש לה מזונות כי היכי דיש לה מזונות בכל כסף ולר"מ איפכא וכעת לא מצאתי ליישב לנכון ועדיין צ"ע ודו"ק:

שם התם בקרא פליגי כו' בבתוליה כדרכה אין כו'. לכאורה לא איצטריך לאסוקי הכא האי מילתא דשלא כדרכה שלא נזכר בפלוגתא דר"מ ור"ש אלא משום דהך סוגיא איתא נמי ביבמות והתם איצטריך לאסוקי אמאי דאמרינן התם בתר הכי דאמר רב נבעלה שלא כדרכה פסולה לכ"ג ומקשינן עלה מברייתא ומוקי לה רב כתנאי והיינו פלוגתא דר"מ ור' שמעון אלמא דהא בהא תליא ומש"ה מייתי לה נמי הכא כן נ"ל:

תוספות בד"ה בבתוליה כו' אבל מבתולה בלא יו"ד לא אפשר לומר דהוי ממעטינא לה כו' עכ"ל. לכאורה נראה בכוונתן דמשום דלא פסיקא להו כ"כ דמיו"ד של בתוליה הוי משמע למעוטי תרתי אלא חדא ומש"ה הוי ניחא להו טפי דמבתולה בלא יו"ד אע"ג דריבויא הוא לרבות מקצת בתולה אפ"ה הוי ממעטינן לשלא כדרכה כמו שאבאר ומש"ה מסקו דא"א לומר כן מדהוי בתולה גבי קנס. אלא דלפ"ז קשיא לי דבלא"ה א"א לומר כן דא"כ לר"א ור"ש אמאי איצטריך בבתוליה למעט שלא כדרכה דבלא"ה נמי לא נרבי שלא כדרכה מיו"ד דבבתוליה דהוי ריבוי דאפי' לענין ריבויי נמי לא נרבה אלא חדא בדדמי והיינו בוגרת משא"כ שלא כדרכה דלר"מ אפילו מקצת בתולה לא הוי ליכא לרבויי נמי מריבויא דיו"ד לכן נ"ל לפרש דבריהם בענין אחר דמשום האי קושיא דקשיא להו בסוף הדיבור דאימא איפכא נראה דפשיטא להו טובא דמסברא יש למעט טפי שלא כדרכה דלא מיקריא בתולה אלא בעולה דהא איתקשו שתי משכבות בכל דוכתא להדדי וחייבין מיתה עליה וא"כ משמע דבעולה גמורה היא וא"כ מהאי סברא הוי משמע להו לכאורה דאפי' בלא מיעוטא דיו"ד דבתוליה יש למעט שלא כדרכה דלא הוי כלל אפילו בל' בתולה לחוד דאפי' מקצת בעולה לא הוי אלא בעולה גמורה ע"ז כתבו דא"א לומר כן כיון דיש לה קנס והיינו ע"כ כדמסקו בדיבור שאחר זה דדרשינן בעולת בעל דאין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה א"כ חזינן מיהא דמיקרי בתולה בשום דוכתא א"כ ודאי צריכה מיהא מיעוטא וע"כ משום דהוי ממעטינן לה נמי מיו"ד דבתוליה וע"ז כתבו שפיר מיהו קשה לי אכתי נימא איפכא דהא מסברא מיהא משמע למעט טפי שלא כדרכה כיון שהיא בעולה ואיתעביד בה מעשה בידי אדם משא"כ בבוגרת דאפי' בקנס לא ממעטינן לבוגרת מבתולה אלא מנערה כן נ"ל נכון. ובזה נתיישב כל מה שהקשה מהרש"א ז"ל בזה הדיבור ובדיבור הסמוך מיהו בתוס' פ' הבע"י משמע דמההיא דקנס משמע להו דשלא כדרכה הוי בכלל בתולה שלימה וכשיטת מהרש"א ז"ל ונראה דהתם נמי כתבו כן למאי דמסקו בדיבור שאח"ז דאין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

בד"ה בתולה שלימה משמע קשה לרבי אמאי איצטריך למיכתב קנס גבי נערה כו' עכ"ל. וליכא למימר דהנהו תנאי ס"ל דקטנה אין לה קנס כר"מ ואיצטריך נערה למעוטי קטנה הא ליתא דאדרבה מסקינן התם דכל מקום שנאמר נערה חסר אפילו קטנה במשמע וטעמא דר"מ דקטנה אין לה קנס היינו מדכתיב ולו תהיה לאשה במהוה עצמו הכתוב מדבר כדאיתא בפרק אלו נערות דף מ' ע"ב וא"כ משמע דלכ"ע נערה אפילו קטנה במשמע ובר מהאי תנא דפ' הבא על יבמתו דמייתי התוס' בסמוך ואיהו לא איצטריך נערה למעוטי קטנה אלא מבתולה לחוד ממעט לה והיינו דקשיא להו בסמוך כמו שאבאר והא דלא משמע להו דאיצטריך למיכתב נערה בקנס היינו לגלויי אבתולה דקנס דלאו בתולה שלימה דוקא ואתו לחיובי קנס בנבעלה כבר שלא כדרכה אלא דהשתא משמע להו דפשטא דהאי לישנא דבתולה שלימה משמע היינו דממעטינן במכ"ש נבעלה שלא כדרכה דלא מיקרי בתולה כדפרישית בסמוך והיינו דקשיא להו בסוף הדיבור מהא דשלא כדרכה חייב בקנס ופשטא דקרא משמע דלאו בתולה היא כן נראה לי ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד ואפילו את"ל ההיא בתולה איצטריך לכדדרשינן בפרק אלו נערות עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהין מאד אע"ג דאיצטריך לדרשה אחריתא אפ"ה ממילא מפשטא דקרא ממעטינן בוגרת כיון דבתולה שלימה משמע וליכא למימר דלא אמרינן בתולה שלימה משמע אלא היכא דמייתר קרא דשמעתין לא משמע הכי ועוד דא"כ מאי צריכו להו לאתויי דרשא דפרק אלו נערות דבלא"ה איצטריך בתולה למעוטי בעולה מקנס ובר"פ אלו נערות גופא אמרינן דבתולה לגופא והיינו למעוטי בעולה ומה"ט גופא אין לפרש דבריהם דאיצטריך נערה בקנס כי היכא דנייתר בתולה לדרשא אחריתי כיון דבפשיטות בתולה איצטריך למעוטי בעולה תו קשיא לי טובא דבפשיטות הוי מצי לתרץ דנערה דכתיב בקנס איצטריך לדרשא אחריתי והיינו נמי כדדרשינן בר"פ אלו נערות דשיתא קראי כתיבי בתולה בתולת הבתולות נערה נערה הנערה ואדרבא לענין בוגרת איצטריך טפי מיעוטא דנערה דלא תימא אע"ג דכתיב בתולה ולא בוגרת היינו לענין דבתולה קנסה לאביה ובוגרת לעצמה ואיצטריך למעט מנערה דבוגרת אין לה קנס כלל משא"כ לענין דרשא דבתולה ולא בעולה לא שייך כלל לומר כן דבלא"ה נמי כל בעולה עדיין ברשות אביה היא כמו בתולה ולולא דמסתפינא היה נ"ל להגיה בדבריהם כאן וביבמות פרק הבע"י דנערה איצטריך לדרשא אחריתא והיינו כדפרישית ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד אכתי קשה מהא דאמר בפרק הבע"י כו' ולהאי תנא אמאי איצטריך כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א דקושיא זו אין כאן מקומה ולא ידעתי היאך אפשר לומר כן דהא כתבו בהדיא ואפילו את"ל כו' אכתי קשה א"כ משמע דבדקדוק כתבו כן וכאן מקומה ועוד קשה דלכאורה לא תירצו כלום על קושיא זו וא"כ למאי מייתי לה הכא ויותר יש לתמוה אמאי לא מקשו בפשיטות אהנך תנאי דהכא גופא דסברי בתולה שלימה משמע א"כ אמאי איצטריך למיכתב בתולה נערה בכל מקום והנלע"ד ליישב כל דבריהם בהערה אחת ובשום לב על לשון מהא דאמר שכתבו דנראה מזה בכוונת דבריהם דמשמע להו דהאי תנא דפ' הבא על יבמתו היינו הנך תנאי דהכא דס"ל בתולה שלימה משמע. דהא כמ"ד אפילו מקצת בתולים במשמע ודאי לא אתיא דהא קאמר להדיא אין בתולה אלא נערה ואע"ג דבפ' הבע"י לא אתא למעט אלא קטנה מ"מ פשטא דלישנא דאין בתולה אלא נערה משמע מכ"ש דאין בוגרת בכלל בתולה דבוגרת לאו נערה היא וכדמוכח מדברי התוספות דהכא להדיא שזה עיקר קושייתם וא"כ לא משמע להו דליהוי שלשה מחלוקות בדבר כ"ש דלא שייך הכא לומר כן דכיון דעיקר פלוגתא דהכא לענין לשון הכולל אי אמרינן מקצת ככל בכולהו דוכתי או לא א"כ ממ"נ סובר תנא דהבע"י כחד מינייהו וכיון דאי אפשר לומר דמקצת בתולה ככל בתולה ע"כ ס"ל בתולה שלימה במשמע. ועוד דממקומו הוא מוכרע דהא אהא דתניא ר"א אומר כ"ג לא ישא את הקטנה מסיק ר"נ בר יצחק דהיינו משום דס"ל להאי תנא דאין בתולה אלא נערה מקרא דרבקה ואכתי מנ"ל לרנב"י דהאי אלא נערה למעוטי קטנה אתא דילמא למעוטי בוגרת לחוד אתא ולא קטנה דהא ברבקה גופא כתיב והנערה חסר דקי"ל לכ"ע אפילו קטנה במשמע כדפרישית לעיל בסמוך אפילו לר"מ ועוד דאדרבה הקשו שם בתוספות דמשמע דרבקה קטנה היתה ואף שיישבו שם ע"פ הספרי דחיתה קל"ג שנה ומדרשים חלוקים הם אכתי תלא בדלא תניא בקרא בהדיא דהיאך פשיטא ליה לרנב"י דהאי תנא ס"ל הכי דילמא האי תנא נמי ס"ל דרבקה קטנה היתה ולא אתא למעט מבתולה אלא בוגרת לחוד. אע"כ דהאי תנא דאמר כהן לא ישא את הקטנה ס"ל כהנך תנאי דהכא דבתולה שלימה משמע בלא"ה בכל דוכתי וא"כ מדכתב רחמנא ברבקה נערה בתולה ע"כ דנערה בא לומר שלא היתה קטנה ויליף שפיר מהכא דבתולה בכל מקום היינו נערה דוקא ולא קטנה ולא בוגרת ואם כן מקשו התוס' שפיר כאן דמה"ט גופא דאית ליה להאי תנא נמי דבתולה שלימה משמע ויליף למילתיה מייתורא דנערה דרבקה דאין בתולה אלא נערה גמורה. אם כן אכתי קשה האי קושיא גופא אמאי איצטריך למיכתב בתולה נערה בכל מקום ונראה דעיקר קושייתם אנערה מאורסה כיון דלקושטא דמילתא ע"כ סבר האי תנא דגדול הבא על הקטנה פטור מסקילה דהא אין בתולה אלא נערה ולא קטנה וא"כ נערה למה לי דמבתולה לחוד ממעטינן לכולהו וליכא למימר נמי דאיצטריך נערה מאורסה לגלויי דבתולה לאו דוקא ולחייב בסקילה בנערה שהיא בעולה כבר שלא כדרכה. אלא דהא ליתא כדפרישית דהשתא משמע להו דפשטא דבתולה שלימה משמע דכ"ש למעט בעולה שלא כדרכה. וע"ז כתבו שפיר ועוד קשה מבעולה שלא כדרכה גופא דחייב עליה קנס וסקילה אף לרבי אי לא מטעמא דלבדו ואמאי הא בתולה כתיב וקושייתם לתנאי דהכא ולתנא דפ' הבע"י דכולהו כהדדי ס"ל כדפרישית. ועל זה תירצו שפיר ושמא י"ל התם משום דדרשינן בעולת בעל דאין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה וא"כ לפ"ז אף למ"ד בתולה שלימה משמע אפ"ה שייך למעט בוגרת יותר מבעולה שלא כדרכה היכא דאיכא שום ילפותא ולפ"ז ממילא נתיישבו כל קושיות התוספות דאיצטריך למיכתב נערה בין בקנס ובין בסקילה לגלויי דלא נימא בתולה שלימה למעט אף שלא כדרכה ומדאיצטריך למעט בוגרת אף על גב דשייך למעטה יותר מבתולה שלימה על כרחך דלחיובא דשלא כדרכה אתא כיון דאין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה לא הוי כ"כ במיעוטא דבתולה שלימה כמו בוגרת כן נ"ל נכון בעזה"י ומורי זקיני זצ"ל האריך ליישב קושיית התוספות בע"א והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

דף צח.

בגמרא שלח ליה רבה כו' מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה כו' ופרש"י שלא גבתה יותר. ונראה דלא רצה לפרש לענין שבועה אי תפסה צררי משום קושיית התוספות מההיא דפרק השולח והא דלא ניחא להו לפרש לענין צררי ובמוכרת למזונות דלא שייך האי דפרק השולח היינו נמי כדמסקו התוספות מדאמרינן הלכתא בסמוך צריכה שבועה ובפ' הכותב לעיל משמע דכל שאין תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותה. ועי"ל מדקאמר סתמא משמע דאיירי נמי לענין כתובה דכל הנשים יש להן כתובה ואיכא דלית לה מזונות כגון שתבעה כתובתה לכך הוצרכו לפרש לענין שלא גבתה יותר אלא דאכתי איכא למידק דמאי קמיבעיא ליה אי צריכה שבועה שלא גבתה יותר ובאיזו שבועה קמיירי אי לענין שבועת היסת שתקנו הא לא אשכחן לה אלא בטענת ברי ועוד דאי לענין שבועת היסת לא הוי מקשו התוספות מידי דליפשוט מההיא דפ' הכותב אע"כ דמשבועת המשנה איירי א"כ פשיטא דאין צריכה שבועה כיון דלא קתני לה בשבועות פ' כל הנשבעין ואפשר דמספקא ליה אי הוי בכלל שבועת האפטרופסין והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ובן הבית או דילמא דמשום חינא לא משבעינן לה מהאי שבועה כי היכי דתקנו דמוכרת שלא בב"ד משום חינא כן נ"ל:

בתוספות בד"ה מוכרת שלא בב"ד כו' וא"ת מתניתין היא בפרק השולח כו' עכ"ל. ואע"ג דהתם במוכרת בב"ד איירי אפ"ה פשיטא להו דלא שייך ליפות כחה בזה במה שמוכרת וגבתה שלא בב"ד לפטרה משבועה זו. ועוד דהא קתני התם נמנעו מלהשביעה ומשמע שהיתה מפסדת כתובתה ע"י כך כדאמרינן התם רב לא מגבי כתובה לארמלתא וכמ"ש שם באריכות ואי ס"ד דמוכרת שלא בב"ד אין צריכה שבועה מה הועילו חכמים בתקנתן שנמנעו להשביעה אכתי תמכור שלא בב"ד. אע"כ שאין לחלק אבל למאי דבעי לאוקמא האי דפ' השולח באלמנה מן האירוסין

והאי דהכא באלמנה מן הנשואין וכו' שמעון הוי אתי להו שפיר דבאלמנה מן האירוסין שהחמירו עליה שלא תמכור אלא בב"ד משום דלא נפיש חן דידה מש"ה החמירו ג"כ לענין שבועה משא"כ באלמנה מן הנשואין שהקילו עליה דאף לר"ש מוכרת שלא בב"ד משום חינא מיבעי ליה שפיר אי תקנו נמי דלא תשבע לר"ש משום חינא כן נ"ל לפרש כוונת התוספות ולפ"ז צריך לומר דאף למאי דבעי לאוקמי כר"ש איירי נמי לענין כתובה ויסבור ר"ש דכל שיש לה מזונות מוכרת אף כתובה שלא בב"ד. וכלשון השני שכתבתי לעיל במשנה דאלמנה בדף הקודם בשם הריטב"א ע"ש וכמ"ש ג"כ דלכאורה משמע כן מלשון התוספות לעיל בשמעתין בד"ה מתניתין מני ע"ש. ועוד נראה לפרש דבריהם כאן נמי דלר"ש שאין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות. ולמאי דבעי לאוקמי איבעיא דהכא אליבא דר"ש היינו נמי לענין מזונות אי צריכה שבועה שלא תפסה צררי דהשתא לא מסקו אדעתייהו דהא דאמר ר"ש לעיל כל זמן שאין תובעת כתובתה אין יורשים משביעין אותה איירי נמי בכה"ג במוכרת שלא בב"ד למזונות. ונהי דלרבנן לא משמע להו לפרש בכה"ג היינו משום דמסתמא האיבעיא קאי נמי לענין כתובה כיון שמוכרת ג"כ שלא בב"ד משא"כ אליבא דר"ש דלא משכחת מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות דוקא וכשיטת הר"י לעיל במשנה דאלמנה א"כ שפיר הוו מצי לאוקמי האיבעיא לענין מזונות. אלא שאם לזה נתכוונו לא הוו צריכי למימר דההיא דפ' השולח היינו מן האירוסין וקשיא להו דתפשוט מדר' זירא אמר שמואל ואכתי בפשיטות הוי מצי לפרש דההיא דהשולח איירי לענין כתובה דהכי קושטא דמילתא וההיא דהכא איירי למזונות ואליבא דר"ש. אע"כ דהשתא נמי מסקו אדעתייהו דא"א לאוקמי האיבעיא לענין מזונות דתיקשי מההיא דפ' הכותב שכתבו בסוף. וכ"ש דתיקשי טפי אם נפרש האיבעיא אליבא דר"ש. דר"ש גופא קאמר לעיל פ' הכותב דאין משביעין אותה בכל ענין ולפ"ז ע"כ כוונת דבריהם היינו לענין כתובה דוקא וכפירוש הראשון שכתבתי ודוק היטיב ועיין בל' הרא"ש והר"ן ז"ל דמפרשו לה בשם הרי"ף והרמב"ן ז"ל שבועה זו לענין צררי ואין להאריך במה שיש לדקדק בדבריהם:

בא"ד אלא אומר רבי כו' ולא מיבעיא ליה במכרה למזונות כו' עכ"ל. כבר כתבתי דכ"ש למאי דמשמע להו מעיקרא דאיירי לענין שבועת צררי פשיטא דלא מיבעיא ליה לענין מזונות שהן עיקר מילתא דחנן ור"ש. אלא כוונתם כאן דאף למאי דמפרשינן לה לענין שלא גבתה יותר וא"כ היה באפשר לומר דשייכא אף למזונות שאין זה ענין כלל למילתא דחנן דלא איירי אלא לענין עיקר השבועה שלא תפסה צררי למזונות ולא איירי משבועה דלא גבתה יותר ובדמוכרת בב"ד איירי ומסקו דאפ"ה לא שייך נמי שבועה לענין מזונות והיינו כדמסקו דמדר"ש בפ' הכותב משמע שאין היורשין משביעין אותה שום שבועה כל זמן שאין תובעת כתובתה א"כ ממילא משמע דאפילו במוכרת שלא בב"ד למזונות נמי אין משביעין אותה כן נ"ל בכוונתן וק"ל:

בד"ה ותיבעי לן הכרזה כו' דאי הוי צריכה הכרזה כו' דצריכה שבועה עכ"ל. לכאורה היה נ"ל לפרש בהיפך דאי ס"ד דמוכרת בהכרזה דוקא לא הוי שייך גבה שבועה שלא זילזלה ואפשר דלא שייך נמי שלא גבתה יותר וכן מצאתי בפירוש הרא"ה והריטב"א ז"ל אלא דלהתוספות משמע להו דאפילו לאחר הכרזה נמי כיון דרווחא ליתמי אם מכרה ביותר כדמסקינן בסמוך א"כ שפיר שייכא הך שבועה וכן נראה מלשון הפוסקים דבכל ענין צריכה שבועה לכך הוצרכו התוספות לפרש בענין אחר וק"ל:

בד"ה אלא לאו כו' ואמר לי רבי דלא מפליג ר"נ בין מוכרת כו' עכ"ל. פירוש מדקאמר ר"נ סתמא ולא מפליג משמע דבכל ענין איירי כן נ"ל:

בד"ה דאמרי לה מאן שם לך כו' דאע"ג דליכא ב"ד מומחין ב"ד הדיוטות מיהו איכא כדאי' להדיא באלו מציאות עכ"ל. ולא משמע להו דההיא דאלו מציאו' היינו מכללא דר"נ דהכא דהא דקאמר אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה כלום היינו ששמה לעצמה לגמרי בלא ב"ד הדיוטות וכן נראה שמפרש הרמב"ם ז"ל וכ"נ מלשון רש"י בד"ה ששמה לעצמה וכ"כ כמה פוסקים עיין בש"ע אה"ע סי' ק"ז סעי' ה' ולפ"ז אין מקום לקושית התוספות בסמוך אלא דלשון ששמה לעצמה לא משמע להו לפרש כן דא"כ הוה ליה למימר אלמנה שמכרה לעצמה לא עשתה כלום כן נראה לי:

בד"ה ותימא לרבי דהכא משמע דאם החזיקוה ב"ד כו' ובהמפקיד תנן כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהתם באלו מציאות ובפסחים קשיא להו תרתי בהא דאין מוכרן לעצמן ובהא דבעי ב"ד מומחין והכא לא קשיא להו אלא חדא כו' ע"ש ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא הכא בסוף הדיבור נמי מתמה רבי אההיא דירושלמי דמצריך ב"ד מומחין. ואי קשיא למהרש"א ז"ל הא גופא דמתמה רבי מההיא דירושלמי ולא אההיא דהמפקיד א"כ בפשיטות הוי מצי לאקשויי אדברי התוספות דהכא דמעיקרא קשיא להו נמי אההיא דהמפקיד ואדירושלמי ובסוף לא מקשו אלא אדירושלמי. אלא דבאמת נראה דכולה חדא מילתא היא כיון דההיא דהמפקיד לחוד איכא למימר דהיינו ברשות ב"ד ולא קשיא להו אההיא דהמפקיד אלא משום ההיא דירושלמי ועוד נ"ל דהכא נמי סמכו אההיא שינויא דתירצו בפרק אלו מציאות דשאני אלמנה משום חינא ובהכי אתי להו שפיר בההיא דהמפקיד דלא שייך ה"ט משא"כ הכא לא ניחא להו בההיא שינויא לתרץ נמי אדירושלמי דכיון דלענין מכירת חמץ אפשר דכליא קרנא לגמרי דאסור בהנאה חשיב להו כמו טעמא דחינא שלא ימתין עד דמזדקקו ליה ב"ד מומחין. מש"ה הוצרכו לתרץ כאן דאין ה"נ דההיא דירושלמי איירי בב"ד הדיוטות ובההיא דהמפקיד לא משמע להו לפרש בב"ד הדיוטות כדפרישית שם בפרק אלו מציאות ע"ש ודו"ק:

משנה אלמנה שהיתה כתובתה כו' או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. לכאורה מילתא דפשיטא היא דכיון דקי"ל במוכרת שלא בב"ד דבעינן מיהא ב"ד הדיוטות דבקיאי בשומא א"כ ממילא דאם מכרה בפחות ההפסד שלה דאל"כ שומא זו מה טיבה דאכתי תמכור בפחות ובשלמא לר' יוחנן דמוקי לה בירושלמי כשהוזל המקח כמ"ש התוספות איכא רבותא טובא דהא ודאי אע"ג ששמו לה ההדיוטות במאתים אפ"ה תוכל לחזור בה ולגבות כתובתה ממקום אחר וא"כ סד"א דאכתי ברשותא דיתמי קיימי וכיון שהוזל עכשיו בשעת העמדה בדין ס"ד דהוי פסידא דיתמי קמ"ל דאפ"ה ההפסד שלה וכדמסקו התוספות בסוף הדיבור דכיון דמשעת המכירה היה שוה מאתים הו"ל כאילו נתכוונו לקנותן ולהוציא קרקע מרשות היתומים ואיכא נמי רבותא לגבי הלקוחות שלא תחזור ליתומים כדמסקו התוספות בזה הדיבור משא"כ לר"ש בן לקיש דלא איירי כשהוזל אלא משום דאין אונאה לקרקעות וכמ"ש כמה פוסקים דהכי הילכתא וכן הוא בש"ע א"ע סימן ק"ג א"כ הדרא קושיא לדוכתא מיהו י"ל דלר"ל נמי נהי דס"ל אין אונאה לקרקעות כלל ולא איצטריך לאוקמי דוקא כשהוזל אפ"ה מסתמא איירי נמי אף כשהוזל והא גופא קמל"ן דלעולם נתקבלה כתובתה כן נ"ל:

תוספות בד"ה אלמנה כו' פירש רבנו חננאל שלא הגיע אונאה עד כדי דמי החפץ מכלל כו' הוי בכדי דמיהן כו' עכ"ל. הא דמשמע ליה דהאי דבר מופלג היינו פלגא דוקא וההיא דפ' המקבל הוי לאו דוקא ולא מפרש איפכא דבפלגא לא הוי ביטול מקח ובירושלמי דקאמר דבר מופלג היינו יותר מפלגא הא ליתא דהא בירושלמי אמתניתין קאי ומדקתני נתקבלה כתובתה אלמא דמאתים דוקא. וכן הוא בחידושי מהר"ם שיף ז"ל שנדפס מחדש וזה שלא כדברי הש"ך בח"מ סימן רכ"ט אלא כדברי הסמ"ע שם ובלאו הכי מהירושלמי גופא מוכח כן דאי כדברי הש"ך מאי דוחקא דרבי יוחנן לאוקמי כשהוזל לימא דמתניתין דוקא קתני שוה מנה במאתים דלא הוי ביטול מקח אע"כ כדברי הסמ"ע וצ"ע בלשון התוספות בפרק האיש מקדש דמשמע כדברי הש"ך אלא דבלא"ה נראה דלא אירושלמי דהכא נתכוונו התוס' שם דהא לא נזכר שם עד פלג ואפשר דבדוכתא אחרינא מצאו כן בירושלמי ואין להאריך כאן ובמה. שכתבו התוס' מההיא דפ' המקבל כבר כתבתי בחדושי לב"מ פ' הזהב ובפ' האיש מקדש ע"ש:

דף צח:

בד"ה כאן שנה רבי נראה לר"ת כו' דאלת"ה קשיא דר' יהודה אדר"י כו' הלא אינו מרויח כלום דהכל לשליח כו' עכ"ל. ולכאורה משום הא לא איריא דהא לקמן פרש"י ותוס' דאי הוי מייתי ליה בשש דהוי שוה יותר מתריסר וא"כ האי יתרון ודאי דליכא למ"ד דהוי לשליח דמה ששוה יותר היינו משום המעות ולמי שצריך לזה החפץ וכל זה לא שייך בשליח וא"כ שפיר קאמר ר"י דבעל הבית לא מעל שהיה יכול להרויח זה היתרון ואם כן אין בזה סתירה לפרש"י דמתניתין דוקא כר' יוסי ולא כר' יהודה וכן כתב גם כן מ"ז זצ"ל בס' מגיני שלמה ע"ש. ומה שהקשה ר"ת עוד על פרש"י מדלא קאמר הא מני ר' יוסי היא נלענ"ד ליישב דאי לאו דכאן שנה רבי היה באפשר לומר דר' יוסי גופא לא קאמר אלא בדבר שאין לו קצבה כלל והמשלח לא הזכיר שום קצבה ומשום הכי הכל לבעל המעות מה שאין כן בהא דמתניתין שכבר נישום בב"ד הדיוטות במאה ויש לה רשות למכור במאה אם לא תמצא מי שיתן יותר א"כ סד"א שהיתרון לשליח וכ"ש לשיטת הרמב"ם ורש"י ז"ל שכתבתי בלשון התוספות לעיל בסמוך בד"ה דאמרי לה דאפילו בב"ד הדיוטות יכולה להחזיק באותה שומא לעצמה וא"כ זכתה בו לגמרי ואף לדברי החולקים עכ"פ הוי לן למימר דחולקין דכיש לה קיצבה דמי כיון שנישום במאה ולפ"ז היה באפשר דבשליח גמור נמי היכא שהזכיר המשלח קצבה כמה יקנו לו באותן המעות והביא יותר אפשר דר' יוסי גופא מודה דהכל לשליח או שחולקין ואהא קאמר ר"נ אמר רבה בר אבוה דכאן שנה רבי דאפילו בכה"ג נמי דמי מיהא לדבר שאין לו קצבה דנהי דמצד המוכר והשליח יש קצבה אפ"ה כיון דמצד המקח עצמו אין לו קצבה הכל לבעל המעות וכמ"ש הפוסקים באמת במי שנתן חפץ לסרסור שימכור בחמשה זהובים ולא א"ל המותר שלך ומכרו בשש אפ"ה הכל לבעל המעות ואפשר שיצא להם כן מההיא דמשנתינו אע"ג שנישום כבר במנה כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ובלא"ה לא ידענא מאי פשיטא ליה לר"ת בכה"ג דמתניתין מודה ר' יהודה דהא בסמוך בד"ה אמר ר' פפא כתב ר"ת גופא דמתניתין דמי לטעות ומסיק ר"י דטעות הכל לשליח וא"כ אף לר"ת דלית ליה האי פסקא דר"י אפ"ה רבותא מיהא איכא דאפילו במאי דדמי לטעות כעין משנתינו נמי שנה רבי הכל לבעל המעות ונראה דר"ח דהכא היינו לשיטתו אחר שחזר בו דס"ל דטעות הוי טפי לבעל המעות כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל ומ"מ נ"ל דרש"י לא קאמר לר"י הכל לשליח אלא היכא שהמשלח נתן לו קצבה דומיא דמשנתינו שנישום בב"ד הדיוטות וה"ה לשליח כמו סירסור שכתבתי אבל היכא שלא הזכיר המשלח שום קצבה אין סברא לומר שיסבור ר"י דהכל לשליח בדבר שאין לו קצבה וא"כ יתיישב סוגיא דחלוק וטלית בפשיטות ודוק היטב:

בד"ה כאן שנה רבי הכל לבעל המעות אין לדחות כו' דהכא משום דלא יצא הקרקע מרשות היתומים עכ"ל. פירוש דכיון דבשעת המכירה הוי ביטול מקח כל כמה שלא נתייקר א"כ אכתי ברשות היתומים קאי וכי אייקר בתר הכי ברשותייהו נתייקר שע"י כך נתקיים המקח ומש"ה הריוח שלהם ולא דמי לפלוגתא דר' יוסי ור"י כלל ואכתי בעלמא אפילו היכא שהריוח מחמת המכירה בעצמה נמי לא שמעינן לה ממתניתין ע"ז כתבו דא"כ בשוה ר' בק' כיון דבהאי שעתא הוי ביטול מקח נימא דכי אוזיל ברשותייהו אוזיל אע"כ דהכא והכא קנאתן כיון שנתכוונה להוציא מרשותן וא"כ כשנתקיים המקח אח"כ איגלי מילתא למפרע דהוי מקח ודמי שפיר לשליח דעלמא היכא שהוזל או הוקר בשעת המכירה הוא מחמת הטעות או המקח כמו שכתבו לעיל ודו"ק:

בד"ה אמר ר"פ הכי גריס ר"ח כו' ותימא לפי הגירסא זו כו' הו"ל למיפרך ולימא הלכה כר' יוסי עכ"ל. ולא ידענא מאי תימא איכא הכא דכיון שלא נזכר בדברי רבי יוסי בהדיא החילוק בין דבר שיש לו קצבה לאין לו קצבה לא שייך למימר הלכה כר' יוסי ובלא"ה א"ש טפי למאי דפרישית לעיל דמדר' יוסי לא ידעינן אלא היכא שלא נתן המוכר קצבה בכמה ימכור אלא עשאו שליח סתם אבל היכא דאיכא קצבה כההיא דמשנתינו שנישום בב"ד הדיוטות לאו מדר"י שמעינן לה אלא ממה ששנה רבי במשנתינו א"כ לא שייך לומר דלימא הלכה כר' יוסי אלא ניחא ליה למיפרך מאי קמ"ל דהא מדאמר ר"נ משמיה דרבה בר אבוה כאן שנה רבי ושנינן בין דבר שיש לו קצבה לאין לו כדאמר רמי בר חמא שפיר שמעינן הכל כן נ"ל:

בא"ד ועל טעות שאינו בא כו' לפי שבעל המעות כיון שקיבל קצבתו מה לי בטעותו של שליח עכ"ל. פירוש דמסתמא ההוא דבר שיש לו קצבה היינו אפילו אם הוסיף לו הרבה מכדי המקח דומיא דמתניתין דשוה מנה במאתים באין לו קצבה דבכה"ג לא משמע ליה לר"ת דהוי כמו מתנה כמו שפרש"י אע"כ דאפ"ה יחלוקו כיון שע"י מעותיו נעשה ג"כ א"כ ה"ה בטעות גמור ומה שכתב ר"ת אחר זה ואע"ג דאיכא למימר טעמא אחרינא גבי חולקין היינו משום דלא פסיקא ליה דדבר שיש לו קצבה איירי בדאיפלוג טובא דומיא דאין לו קצבה דהיינו האי דמשנתינו אלא דבדבר שיש לו קצבה מסתמא אורחא דמילתא להוסיף דבר מועט וכמו שפרש"י להדיא בד"ה שיש לו קצבה ואפ"ה כתב ר"ת דטעם הראשון נ"ל עיקר וכדפרישית. וכבר עלה בלבי לומר דהא דמסיק ר"ת אע"ג דאיכא למימר טעמא אחרינא נמי לאו היינו טעמא דמתנה שכתב רש"י דהא כבר דחאו מההיא דמשנתינו אלא דהאי טעמא אחרינא היינו משום דאפשר שעל ידי מעשה השליח נעשה גם כן וזה אינו שייך בטעות גמור אלא דמלשון הרא"ש ז"ל נראה כדפרישית ודו"ק:

בגמרא ת"ש היתה כתובתה ת' זוז כו' ומאי אפילו כו' בדינר מקרקעי וקתני מכרה בטל. וכתבו הרא"ה והריטב"א ז"ל בחידושיהם דמדרבנן קא פשיט אע"ג דרשב"ג פליג וכתבו עוד דלפ"ז ע"כ

רשב"ג ארישא פליג היכא שלא אמרה אחזיר בדינר מקרקעי ליורשים ולא אסיפא דכיון שרוצית להחזיר במקרקעי א"כ אדרבא היכא דאיכא בשדה ט' קבין ורוצית להחזיר יותר יש לומר דהמכר קיים אע"כ דארישא קאי ע"ש וכל זה דוחק. ולענ"ד אין צורך לידחק בכך אלא דשפיר פשיט אליבא דכ"ע דמטעמא דרבנן שמעינן שפיר דאע"ג דדינר מקרקעי לא שוה מידי וא"כ מצי למימר דמתחלה מכרה לטובת היתומים ודטבא להו עבדא שאם לא מכרה אלא מהמנה ונשאר שוה דינר מקרקעי לא שויא מידי ואף אם עכשיו רוצין היתומין טפי במקרקעי הרי רוצית להחזיר בדינר מקרקעי ואפ"ה קאמרי דמכרה בטל והיינו משום דתחלת המכירה היה שלא כדין והוי מעביר על דברי היתומים דשמא לא יתרצה הלוקח להחזיר לה שוה דינר מקרקעי ומש"ה כל המכר בטל א"כ כ"ש באיבעיא דזבין לי ליתכא וזבין כורא דמיקרי טפי מעביר על דבריו אפילו רוצה להחזיר על ליתכא דמ"מ בשעת המכירה מיהא מעביר על דבריו שהרי אם מכר ליתכא היה נשאר למוכר הרבה דמיקרי שדה ולפ"ז שפיר פשיט ואפילו רשב"ג דפליג וקאמר המכר קיים היינו משום דלא נשאר שיעור שדה ומתחלת המכירה מציא למימר דטבא להו עבדי משא"כ אם נשאר כדי ט' קבין מודה רשב"ג דהמכר בטל אפילו אם רוצית להחזיר עכשיו כיון דתחלת המכירה היה שלא כדין ושלא לטובת היתומים א"כ ממילא דבאבעי' דידן דזבין כורא היה שלא כדין שהרי היה נשאר למוכר שיעור שדה א"כ לכ"ע המכר בטל כן נ"ל נכון בעזה"י:

דף צט.

תוספות בד"ה הא מדסיפא כו' דלא אפשר לפרש לאחרון כו' דהא כתובתה ת' זוז עכ"ל. ואע"ג דודאי מצינן לפרש דלאחרון היינו מנה שלה כגון דהמכירה השלישית ג"כ היה במנה לאחרון היינו מנה הרביעית כדמשמע נמי במסקנא דלאחרון היינו אחרון ממש כדקאמר דאיסתלקת מהאי ביתא לגמרי אפ"ה כיון דמכירה השלישית לא נזכרה בפירוש תו לא פסיקא מילתא דלאחרון היינו במנה שלה דכבר אפשר דהשלישית היה פחות ממנה בענין דהמכירה הרביעית יש לה יותר ממנה כן נ"ל בכוונתן. ועוד יש לפרש דכיון דכתובתה ת' זוז א"כ ע"כ דלראשונה במנה היינו מנה ממש ולא במנה שלה א"כ מנה דסיפא דאחרונה נמי היינו מנה ממש והיינו דקשיא להו תימא דכיון דממתניתין גופא מוכחא דאיירי בדזילא אם כן מאי מקשה אדרב הונא בריה דר"נ אדרבה למאי דפשיט מעיקרא דבכה"ג מעביר על דבריו הוי ומכרה בטל תיקשי טפי מאי איריא בדזילא וק"ל:

גמרא ת"ש נתן לו דינר זהב כו' א"א בשלמא כה"ג מוסיף על דבריו הוי. נ"ל דדוקא מדרבנן פשיט שפיר דאפילו כה"ג מיקרי מוסיף כיון שהשליח לא עבר במתכוון על דברי בע"ה דקסבר דאיכא שום טיבותא לבע"ה שהביא לו חלוק וטלית וכ"ש בהאי דליתכא וכורא משא"כ מדר' יהודא דפליג ליכא למיפשט דטעמא דר"י דחלוק גדול הייתי מבקש וא"כ ליכא שום צד טיבותא לבע"ה משא"כ בההיא דליתכא וכורא דאיכא צד טיבותא למשלח דאי לא מצטרכי ליה זוזי אפשר דאפילו ר' יהודא מודה ועיין לקמן:

גמרא כי תיבעי לך דאמר ליה זיל זבין לי כורא כו' עי' בחידושי הרא"ה ז"ל שמפרש דדוקא בכה"ג הוא דמיבעיא ליה דבעיקר הלשון יש להסתפק אי אמרינן דלאו דוקא כורא קאמר אלא שנתן לו רשות למכור כמו שירצה אפי' עד כורא וכ"ש בפחות דהוי טבא ליה או דילמא דדוקא קאמר דכיון דאיכא טעמא דליפשו שטרי מקרי השליח מעביר על דבריו ובהא קמיבעיא למיפשט מההיא דדינר זהב וא"ל הבא לי חלוק דהתם נמי יש להסתפק אי דוקא קאמר שיקנה לו בכל הדינר חלוק או שמא כוונתו שנתן לו הדינר זהב ואמר הבא לי חלוק מדמי הדינר כמו שינתן לך ונתן לו רשות לקנות אפילו בכל דמי הדינר וה"ה בפחות ואפ"ה אמרינן כמוסיף על דבריו הוי כיון שלא פירש בהדיא שיקנה דוקא בכל הדינר וה"ה לזבין לי כורא שהיה לו לפרש ומסתמא לאו דוקא קאמר ע"ש באריכות דלפירושו יתיישבו קצת קושיות התוספות ותיתי לי דבתחלת עיוני עלה בלבי לפרש כן אלא דאף לפי פירוש זה לא עלו לו הסוגייא כ"א בדוחק לכך נמנעתי לבאר על זה הדרך וק"ל. ועיין מה שאכתוב לקמן בלשון הרא"ש ז"ל:

קונטרס אחרון גמרא כי תיבעי לך דא"ל זיל זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא מי מצי אמר ליה דטבא לך עבדי לך כו' וכתב הרא"ש ז"ל דהאי טעמא דטבא לן לאו דוקא דא"כ לא הוי פשיט מידי אלא עיקר האיבעיא במאי דהוי ריעותא דאפושי שטרי כו' וכתבתי דלפירוש הרא"ש ז"ל קשה יותר דא"כ מאי קמיבעיא ליה מעיקרא כמ"ש בפנים ולכאורה היה נ"ל ליישב דמעיקרא נמי הוי ידע דהא מילתא דאפושי שטרי לאו קפידא גמורה היא לבטל המקח דאיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי מש"ה קמיבעיא ליה דאפשר דלעולם אין לבטל המקח אלא היכא שהשליח שינה במילתא דאיכא ודאי קפידא וא"כ הוה פשיט שפיר מחלוק וטלית וכמו שפירשתי כל הסוגיא מענין זה אלא דהרא"ש ז"ל ודאי לא נחית להכי מדמסיק דאע"ג דאיבעיין לא איפשיטא אפ"ה סוגיין דמעביר על דבריו הוי דטענה מעלייתא היא ובכל הש"ס משמע דלא ניחא לאינש דליפשו שטרי עליה משמע דמעיקרא בהכי גופא קמיבעיא ליה וא"כ לא פשיט מידי ולמאי דפרישית בפנים אתי שפיר דעיקר האיבעיא נהי דאפושי שטרא מילתא דקפידא היא אפ"ה איכא למימר דהשליח לא פשע כיון דאיכא נמי טיבותא מצד אחר ובענין זה יש ליישב שיטת רבינו האי גאון ז"ל וכמ"ש בפנים:

תוספות בד"ה כל שכן דהוה שוה כו' תימא א"כ בקטנית אמאי מעל דהא פשיטא כו' עכ"ל. ולכאורה יש לחלק דבקטנית כיון דשכיחי טובא בשוקא לא מיקרי מעביר והשתא נמי אם יקנה עוד בשלשה הנשארים יהיו שוין שש כמו מעיקרא משא"כ בחלוק לא שייך לומר כן ולפ"ז היה באפשר לומר דרש"י נמי לאו משום האי קושיא מפרש דהוי יותר מכפלים אלא משום דרש"י לשיטתו לעיל דלר' יהודה מה ששוה יותר הכל לשליח כמו שכתבתי שם בלשון התוס' בד"ה כאן שנה רבי לפום ריהטא אלא דנ"ל עיקר כמו שהעליתי שם דבכה"ג דהכא בחלוק שהמשלח לא הזכיר לו ענין ומידת החלוק והוא דבר שאין לו קצבה אם כן לרש"י נמי ר' יהודה מודה דהכל לבעל המעות ולפ"ז ע"כ מ"ש רש"י דשוה יותר מתרתי סרי היינו מהטעם שכתבו התוספות ודו"ק:

דף צט:

גמרא ת"ש היתה כתובתה ד' מאות זוז כו' ויש לתמוה הא בכתובתה נתנו לה חכמים רשות למכור ד' וה' פעמים כדאיתא במתני' וא"כ הו"ל כאילו אמר בהדיא לאחד ואפילו לשנים דהא לא קפדי חכמים אאפושי שטרי לגבי האשה אי משום חינא או משום טעם וא"כ אכתי האיבעיא לא איפשט היכא דאמר בהדיא זבין לי כורא וכבר הרגישו הרא"ה והריטב"א בחידושיהם ולמאי דפרישית אין תירוצם עולה יפה והנלע"ד בזה דקס"ד דנהי שיש לה רשות למכור לחצאין היינו שמוכרת בכל פעם שדה שלימה דבהא איכא ודאי טיבותא ליתמי דאי לא מצטרכו להו למכור עוד ויסלקוה במעות מותר כתובתה ישארו שאר השדות להם ומש"ה לא קפדי חכמים אאפושי שטרי משום חינא או טעמא אחרינא משא"כ במשנתינו דהיתה כתובתה ת' זוז הוי משמע ליה דע"כ איירי שמכרה בפעם אחת שדה אחת לד' בני אדם דאלת"ה מאי קמל"ן דהראשונות מכרן קיים פשיטא אע"כ כדפרישית וקמ"ל טובא דאע"ג דמכירה אחת היא אפ"ה הראשונות מכרן קיים וא"כ פשיט שפיר במכ"ש דאע"ג דלא שייך הכא לומר דטבא להו עבדא כיון שמכרה הכל בפעם א' ולגבי דידה נמי ליכא שום טיבותא שהרי יכולה למכור כל השדה לאדם א' ואפ"ה אמרינן דמכרה קיים בראשונות אלמא דאפושי שטרי לאו כלום היא וכ"ש בההיא דמיבעיא לן דאיכא עוד מעליותא דטבא להו עבדא ואהא מסיק שפיר כדאמר ר' שישא בריה דר' אידי בקטיני שאין ראוין לאדם א' ואפ"ה לא תיקשי מאי קמל"ן דשפיר אשמעינן דלא גזרינן מנה ראשון אטו מנה אחרון כדאמרינן לעיל בסוגיין כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה אמר לאחד כו' תימא הא לא איפשט בעיין כו' והיכא פשיט ליה רב הונא ורב חסדא עכ"ל. לכאורה יש לתמוה מאי קשיא להו מדרב הונא דאיירי דאמר בפירוש לאחד ומש"ה קאמר ולא לשנים משא"כ באיבעי' דלעיל דאיירי סתמא ועוד דנהי דלעיל לא איפשטא בעיין היינו דאפילו את"ל דאפושי שטרי מילתא היא אפ"ה איכא למימר דטבא ליה עבדי שלא מכר אלא ליתכא משא"כ הכא דאיירי שמכר כל השדה וליכא טיבותא להמשלח שפיר קאמר רב הונא לאחד ולא לשנים. והנראה מזה דהתוס' נחתו לשיטת הרא"ש ז"ל שכתב דאיבעיא דלעיל נמי לאו דוקא משום דמצי אמר דטבא ליה עבדי דאפילו מכר כורא לשני בני אדם נמי מיבעיא ליה בטעמא דאפושי שטרא ומוכיח לה הרא"ש ז"ל מדבעי למיפשט לעיל מחלוק וטלית דלא שייך לומר דטבא ליה עבדי אע"כ דלא איכפת לן כלל בטיבותא דהמשלח אלא בריעותא דיליה וא"כ מקשו התוס' שפיר נמי מדר' הונא דכיון דלא איפשטא בעיין משמע דמספקא ליה אי אפושי שטרא מיקרי ריעותא וכ"נ להדיא מל' התו' אלא שלא זכיתי להבין דברי הרא"ש ז"ל בזה דא"כ מעיקר' מאי קמיבעיא לעיל אי מספקא ליה הא מילתא גופא אי אפושי שטרא הוי ריעותא למשלח א"כ פשיטא דקשה טפי מאי שייך למיפשט הא מילתא מחלוק וטלית שאין ענין לזה כלל ולא דמי כי אוכלא לדני ואי מיבעיא ליה אי חיישינן לריעותא דהמשלח לבטל השליחות הא פשיטא לן טובא בכולה תלמודא דמצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכדאמרינן נמי בסמוך ואף שיש ליישב סברא זו בדוחק אכתי לא מקשו התוספות מידי לר' הונא ומאי דקשיא ליה להרא"ש ז"ל אהא דבעי למיפשט לעיל מחלוק וטלית כבר פירשתי שיחתי דקפשיט שפיר מכח כ"ש אע"ג דלא שייך התם כ"כ דטבא ליה עבדי אפ"ה קאמרי רבנן דהוי מוסיף על דבריו במה שהביא לו חלוק וטלית שטעה השליח וכסבור דהוי טיבותא לבע"ה כ"ש בהאי דאיבעיין כן נ"ל ושיטת הרא"ש ז"ל צריך עיון ודו"ק:

בא"ד תימה הא לא איפשט בעיין כו' עכ"ל. בסמוך כתבו בשם הרי"ף ז"ל דאע"ג דלא איפשטא בעיין אפ"ה סוגיין מעביר על דבריו הוי ופירש הרא"ש ז"ל דהיינו מדאמרינן לעיל דההיא דחלוק וטלית איירי ששוה שש בשלש ומסקינן דיקא נמי א"כ משמע דבהביא שוה שלש בשלש לא מעל הבע"ה דמעביר על דבריו הוי אלא דהתוספות השתא לא פסיקא להו האי מילתא דאיכא למימר דנקיט שוה שש בשלש לרבותא דאפ"ה מעל השליח אטלית כמו שכתבו לעיל ועוד איכא למימר דנקיט שוה שש בשלש לרבותא דרבי יהודא כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד ורבינו האי גאון כו' כי הוא פי' האי פשיטא על דרך מאי הוי עלה עכ"ל. ויש לתמוה טובא דא"כ מאי האי דקאמר כדאמר ר' שישא בקטיני ה"נ בקטיני ותיפוק ליה דהיינו הא דר' שישא גופא וכבר הרגיש מהרש"א ז"ל בזה ע"ש מה שתירץ ולמאי דפרישית לא תירץ כלום דאכתי לא שייך האי לישנא כדאמר רב שישא אלא הכי ה"ל למימר מי לא שני ליה רב שישא בקטיני ולולי דברי התוספו' היה נ"ל דרבינו האי גאון נמי לא מפרש האי פשיטא על דרך מאי הוי עלה אלא שכוונתו ג"כ על הדרך שכתבתי דכיון דאסקינן לאחד ואפילו לשנים אפילו היכא דלא שייך לומר דטבא ליה עבדי שהרי במכר כל השדה איירי א"כ כ"ש בהאי דאיבעיא דלעיל דאמר זבין לי כורא וזבין ליתכא דאיכא למימר דטבא ליה עבדי פשיטא דהוי מוסיף על דבריו ולא חיישינן לריעותא דאפושי שטרי דלא הוי קפידא כולי האי ומעיקרא נמי דמיבעיא לן הכא סתמא מאי היכא שמכר כל השדה אלמא דבזבין ליתכא פשיטא ליה דמוסיף על דבריו הוי כן נ"ל בדברי רבינו האי גאון ז"ל אם לא נמצא בדבריו מפורש שפירש להאי פשיטא על דרך מאי הוי עלה כמ"ש התוספו' והרא"ש ז"ל ודו"ק אח"כ עיינתי בלשון רבינו האי גאון שלא כתב כלום:

גמרא אמרו ליה אע"ג דטעה שליח כו' והאמר מר אין אונאה לקרקעות. עיין פירש"י ותוס' ולכל הפירושים יש לתמוה מאי קאמרי ליה מעיקרא אע"ג דטעה שליח כיון דהוי ידעי דאמר אין אונאה לקרקעות ולפי שיטת רש"י מצינן ליישב דלבתר דאמר ר"נ לאחד ואפי' לשנים הוי סברי דטעמא דר"נ דלא שייך לומר לתקוני שדרתיך לבטל המקח אלא היכא דבודאי נתכווין השליח לעבור על דברי המשלח משא"כ בההיא דלאחד אע"ג דאיכא דקפדי אפ"ה כיון דלא נתכוון השליח לעבור בפירוש אלא קסבר כיון דלא אמר בפי' ולא לשנים מסתמא לא קפיד ומש"ה המקח קיים ואהא קאמרי ליה א"כ מה"ט אפילו היכא דטעה השליח הא לא נתכווין לעבור על דברי המשלח כי דרך בני אדם לטעות במקח קרקעות כדקי"ל אין אונאה לקרקעות וכיון דהוו קים להו דר"נ גופא קאמר לקמן שליח כדיינין או כאלמנה ולפרש"י אשליח דעלמא קאי אלמא דבטענה כל דהו בטל' השליחות היכא דאיכא קפידא לרוב ב"א וא"כ ה"נ יש לבטל השליחות משום קפידא דאפושי שטרא וכ"ש שאמר לו בפירוש לאחד ואהא מסיק ר"נ שפיר דבטעות השליח בעיקר דמי המקח שייך שפיר לחלק בין בע"ה לשליח ולומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כיון שלא הוצרך הבע"ה לפרש דבריו דלא אסיק אדעתיה שיטעה השליח בעיקר המקח שהוא עיוות גמור משא"כ בההיא דלאחד ואפילו לשנים דהיה לו לפרש לא מיקרי עיוות ואהא מייתי ראיה שפיר מתרומה דהיכא שפיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה דא"ל בהכי אמדתיך וא"כ היה לו לפרש משא"כ בהוסיף יותר שלא הוצרך הבע"ה לפרש בטלה השליחות אע"ג שלא פירש והשליח נמי לא נתכוון לעבור דכסבור מצוה עביד א"כ ה"נ דכותיה כן נ"ל ליישב הסוגיא ונכון הוא אלא דלפי' התוס' א"א לפרש כן וצ"ע:

תוספות בד"ה ה"ג בכל הספרים כו' ולפי' הקונטרס קשה כו' ועוד דה"ל למימר והא תנן הואיל דפריך ממתני' דהזהב עכ"ל. ולפי מה שפירשתי בסמוך יש ליישב דודאי מגופא דמתניתין לא קשה מידי דכיון דהא דאין אונאה לקרקעות היינו מגזירת הכתוב ולעולם שאין דרך ב"א לטעות א"כ פשיטא דלא שייך הא מילתא לגבי השליח דהוי עיוות גמור במתכווין משא"כ לר"נ דאמר דאפילו ביטול מקח עד פלגא נמי לא שייך בהו אלמא דלאו מגזירת הכתוב הוא דפשטא דקרא לא איירי

אלא בשתות אע"כ דס"ל לר"נ מסברא לא שייך שום אונאה בקרקעות כלל דמיקרי דבר שאין השער קצוב וא"כ מה"ט גופא לא הוי פשיעה לגבי השליח ואפ"ה בטל אלמא דלא בעינן פשיעה גמורה אלא כיון שעבר מיהא על כוונת המשלח בטל' השליחות א"כ מקשו ליה שפיר אהא דקאמר ר"נ לאחד ואפילו לשנים כן נ"ל נכון והא דלא גריס רש"י והא מר הוא דאמר דאין אונאה היינו דההיא לישנא דאין אונאה לקרקעות מיהו נזכר בפירוש במשנה ומה שהקשו עוד ועוד במאי טעותא כבר נתיישב היטב במאי דפרישית ודו"ק ובעיקר דבריהם מסוגיא דהמקבל כבר פירשתי שיחתי בפ' הזהב דף נ' ואין להאריך:

משנה שום הדיינים שפחתו או הוסיפו שתות מכרן בטל. כתב הרא"ש ז"ל דמשמע מפרש"י דכיון דלגבי אונאת יתומים בטל ה"ה נמי לגבי אונאת לוקח ע"ש באריכות. ובאמת לא נמצא כן בפרש"י שלפנינו לא במשנתינו ולא בסוגיא דשמעתין אלא דבלא"ה יש לתמוה מה הוצרך הרא"ש ז"ל לפרש דמשמע כן מל' רש"י כיון דבלא"ה מבואר כן בהדיא דקתני שפחתו או הוסיפו ונראה בזה משום דבל' המשנה היה באפשר לומר דאיירי בשום הדיינים שהגבו בשומא לבע"ח עצמו מיתומים וכן לאשה בכתובתה וכיון שהבע"ח והאשה בע"כ צריכין ליקח כפי השומא א"כ הוי הב"ד שליח הבע"ח והאשה כמו שהן שלוחי יתומים ומש"ה המקח בטל אפי' אם נתאנו הבע"ח והאשה וכן פי' הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל והובא ג"כ בפוסקים וא"כ לא היה מזה שום ראיה לגבי השליח אם נתאנה הלוקח שכתב הרא"ש ז"ל דהא לא הוי שליח שלוחו של הלוקח דלימא ליה לתקוני שדרתיך אבל ממה שמצא הרא"ש ז"ל בפרש"י שכתב הטעם דכיון דלגבי אונאת יתומים כו' ה"ה לגבי אונאת לוקח משמע ליה להרא"ש ז"ל דרש"י מפרש להאי שום הדיינים נמי אם מכרו אחר השומא ללוקח אחר ואפ"ה אם נתאנה הלוקח נמי מכרן בטל דמהטעם שכתב בשם רש"י דכיון שיש כח ביד היתומים לבטל המקח ע"י שומא בטעות לא הוי מכירה כלל כמו כן אם נתאנה הלוקח ומשם למד הרא"ש ז"ל דלפרש"י ה"ה בשליח כן נ"ל ועיין מה שאכתוב בזה עוד בסמוך:

דף ק.

תוספות בד"ה רבא אמר ר"נ כו' וקשה לר"ת דלעיל אמר כו' עכ"ל. כבר כתבתי בזה בפ' האיש מקדש דיש לחלק דהכא איירי בשליח האלמנה שמכר ע"פ השומא ששמו ב"ד הדיוטות וכמ"ש התוס' בד"ה מה אלמנה וא"כ לרבא אמר ר"נ לא שייך הכא לתקוני שדרתיך כיון שמכר ע"פ שומא ובזה נתיישבה ג"כ קושיא השניה ונתיישב ג"כ מה שהקשה הרא"ש ז"ל דלפירש"י אין כאן מקומה של איבעיא זו ולמאי דפרישית א"ש ועוד כתבתי שם בדרך אחר בחדושינו ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה רבא אמר כו' ופי' ר"ת דהכא מיירי בשליח הדיינים כו' עכ"ל. כבר כתבתי בפ' האיש מקדש שלא זכיתי להבין דברי ר"ת בזה האי שליח הדיינים מהו ענינו וכאן ראיתי בל' הרא"ש ז"ל שכתב שעשאוהו ב"ד שליח למכור ועדיין לא נתיישב לי האי שליח דטעה במאי אי איירי שמכר מעצמו בלא שומא א"כ מאי קאמר שליח כדיינין אפילו הדיוטות גופא נראה ברור שאם מכרו שלא בשומא ה"ל כטעו בדבר משנה דאפילו בדברים שאין מכריזין ומקום ושעה שאין מכריזין אפ"ה שומא בעי דאפילו למזונות דמזבנינן בלא אכרזתא אפ"ה הא איתא לעיל דבעי שומא וליכא למימר דאחר ששמוה הב"ד וטעו עשו שליח למכור ומכר באותו שומא א"כ מאי קאמר מאי אלמנה יחידה אף שליח יחיד הא לאו יחיד הוא שהרי לא נעשה טעות במכירה אלא ע"י שומת הדיינין דרבים נינהו ואי איירי שהשליח שינה וטעה ומכר בפחות ממה ששמוה הדיינים א"כ אכתי מאי קאמר שליח כדיינין דבדיינין גופייהו נראה שאם מכרו בפחות מהשומא לא שייך כלל טעמא דכח ב"ד יפה ואפילו רשב"ג מודה דבטל שאין זה טעות אלא פשיעה ולענ"ד א"א לפרש דברי ר"ת והרא"ש ז"ל אלא בענין דהדיוטות לא בקיאי בשומא ושלחו ע"י שליח ב"ד שימכור ע"פ שומת הדיוטות והיינו דקרינן ליה יחיד דהוי ממש דומיא דאלמנה כמ"ש התוס' בד"ה מה אלמנה ורבא אמר ר"נ סובר דה"ל כדיינים כיון דלאו לדידיה. אלא דלפ"ז מאי דוחקא דר"ת לפרש בשליח הדיוטות כה"ג וטפי איכא לפרש בכה"ג גופא בשליח האלמנה שמכר ע"פ הדיוטות דשייך האי בפלוגתא גופא וכדפרישית לעיל או אפילו בשליח דעלמא כפרש"י וכגון שמכר ע"פ הדיוטות וצריך עיון ודו"ק אח"ז ראיתי בחדושי הרא"ה ז"ל כאן שמפרש כפר"ת ומפרש כיון שהשליח ב"ד לא ידע מהשומא ששמו הדיוטות ומכר בפחות משומא וקשיא לי בגווה כדפרישית מאי שליח כדיינים דבדיינים נמי כה"ג בטל ועיין בסמוך בד"ה מה אלמנה יחידה:

בא"ד ונראה לי דהכא איירי כו' ולעיל דאמר ר"נ כו' איירי ביתר משתות כו' עכ"ל. ולפ"ז הא דמייתי ר"נ לעיל ראיה לדבריו מתרומה היינו נמי משום דפיחת עשרה והוסיף עשרה בתרומה דמי לפחות משתות מקח שדרך בני אדם לטעות בזה כמו בזה ומה שהוסיף או פיחת בתרומה יותר מעשרה דמי ליתר משתות במקח כיון שאין דרך בני אדם לטעות בהך וא"ש נמי טובא דלעיל מייתי ראיה מתרומה דמצי אמר לתקוני שדרתיך והכא מקשי סתמא דתלמודא איפכא דמההיא דתרומה אית לן למימר שהשליחות קיים אף היכא דטעה. ולמאי דפרישית בשיטת ר"י א"ש דהכא מקשה הש"ס האי קושיא גופא לר' שמואל בר ביסנא אמר ר"נ דקאמר שליח כאלמנה ומ"ש מהא דתנן בתרומה ומייתי ר"נ גופא לעיל ראיה מינה והיינו משום דמשמע דאית לן למימר במקח כמו בתרומה דעד שתות קיים ויתר משתות בטל ומשני דלא דמיין דשאני תרומה דא"ל בהכי אמדתיך כן נ"ל ובעיקר פירוש בשתות עצמו עיין במהרש"א. מיהו קשיא לי לפי' ר"י אכתי לא אתי שפיר הא דקאמר רבא אר"נ שליח כדיינים ואי אשליח דעלמא קאי תינח היכא דטעה השליח שפיחת שתות אבל בהוסיף שתות שנתאנה הלוקח ע"י השליח אמאי הוו כדיינים הא לא שייך האי טעמא בשליח כמו בדיינים לכל הפירושים שכתבתי במשנתינו בין לפירוש הרא"ש בשם רש"י ובין לפי' הרמב"ם ז"ל ולפירוש ר"ת א"ש דהלוקח נמי מצי למימר שסמך עצמו על השליח ב"ד שאמרו לו שכן היה השומא וכן למה שפירשתי בשיטת רש"י דאיירי בשליח האלמנה נמי א"ש וכמו שפירשתי בפ' האיש מקדש דאיירי שהאלמנה והיתומים עשאוהו שליח שימכור ע"פ שומת הדיוטות ואפשר דלפר"י לקושטא דמילתא לא קאי הא דאמר שליח כדיינים אלא לענין אם נתאנה השליח ועיין בלשון הרא"ש ז"ל ואין להאריך יותר:

בד"ה ומאי שנא מהא דתנן הכי פריך כו' עכ"ל. מסידור לשון התו' בדיבור שאחר זה נראה דהאי מאי שנא הוא דיבור א' עם דיבור הקודם וסוף דברי פי' ר"י הן דלפירוש ר"ת ורש"י לא שייך לפרש כן ולפר"ת נראה לפרש דהא דמקשה ומאי שנא ודאי לא אשליח הדיינים דוקא קאי אלא דפריך דאפילו בשליח דעלמא יש לנו לומר דהשליחות קיים אף בטעות כמו בתרומה וכ"ש בשליח הדיינים ובחדושי הריטב"א ז"ל מפרש בדוחק בענין אחר ע"ש והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בד"ה מה אלמנה יחידה אע"ג שיש לה ב"ד הדיוטות כדאיתא כו' עכ"ל. לכאורה משמע מפירושו דמכירה בטעות דאלמנה דמתניתין דלעיל איירי שהשומא היתה בטעות והיינו דקשיא להו הכא דהא ב"ד הדיוטות שמוה. ולענ"ד נראה ברור דמתניתין דלעיל באלמנה שמכרה שוה מאתים במנה או שוה מנה ודינר במנה לא איירי בטעות הדיוטות בשומא עצמה אלא שהאשה מכרה בפחות מהשומא דאי בטעות השומא עצמה א"כ סיפא דשוה מנה במאתים נמי איירי בכה"ג שכן היה השומא וא"כ מאי מקשה התם בגמ' תימא אנא ארווחנא והיאך יכולה להרוויח כיון שכן היתה השומא שתקח במאתים אע"כ כדפרישית אלא דאפ"ה בלא"ה מוכח דבאלמנה אפי' היכא שטעו הדיוטות בשומא נמי בכל שהוא המקח בטל והיינו דממתניתין דהכא מוכח כן מדקתני שום הדיינים שטעו משמע דברישא שמכרה האלמנה ע"פ הדיוטות דלא מיקרי דיינים המקח בטל בכה"ג כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה אמר ר"נ הלכה כו' עיין מה שכתבתי ביה בפרק האיש מקדש כי שם מקומו:

גמרא אמר ר"נ אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק כו' ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובוררין להם חלק יפה פרש"י שמעמידין אפוטרופוס לכל א' מהקטנים ובוררין לכל א' אפוטרופוס שלו כו'. משמע מלשונו דאיירי שכל האחים קטנים. ונראה שהזקיקו לכך לשון ובוררין דנקט לשון רבים ומשמע ליה בפשיטות דלא קאי אב"ד דכיון שהעמידו אפוטרופוס אין צורך לברירת הב"ד. וא"כ ע"כ הא דנקיט לשון רבים היינו משום דבכולם קטנים איירי ומעמידין אפוטרופוס לכ"א. אלא דלפ"ז יש לדקדק מאי בוררין חלק יפה דקאמר וכי אפשר שיקח כל א' וא' חלק יפה ואם נפרש שידקדקו בחלוקה יפה מילתא דפשיטא היא ואפשר דשמואל הוא דמסיק לה בהאי לישנא דקס"ד כיון שהגדילו יכולין למחות וא"כ עיקר החלוקה אינה אלא לפי שעה וא"כ הו"א דאין לדקדק כי אם שיעלו דמי הפירות בשוין אבל בעיקר החלוקה אין קפידא כ"כ קמל"ן דאפ"ה צריכין חלוקה יפה דשמא לא ימחו בסוף ואדעתא דחלוקה ראשונה קא סמכי. או שיש לפרש כיון דיתמי לאו בני מחילה נינהו צריך לדקדק יותר בענין החלוקה ועל דרך זה פירשה הר"ן ז"ל לפי שיטתו דמפרש לשמעתין בעניין שמקצתן גדולים ומקצתן קטנים וכדמסיק נמי הרא"ש ז"ל. אלא שמלשון הרמב"ם ז"ל משמע לכאורה דלמאי דמפרש לה במקצתן גדולים ומקצתן קטנים מפרש לה בענין אחר שבוררין האפוטרופסין חלק המובחר לקטנים שכן נראה מדכתב בפ"י מהלכות נחלות ובורר להם החלק היפה משמע דהאפוטרופוס לבד הוא שבורר חלק היתומים מהחלק היפה לאחר שעשו חלקים שוים בשומא ובזה נסתלק קצת מה שכתב הר"ן ז"ל דאין שום סברא לומר שיקחו חלק יפה ממש. אלא לפי שלא ראיתי לשום מפרש אי פוסק שיאמר כן. א"כ צריך לפרש לשון הרמב"ם ז"ל דעל עיקר החלוקה קאמר מדקדק יותר בענין החלוקה שלא יגרע כח היתומים כלל. ועוד נראה לי דבלא"ה אי אפשר לומר כן וחלוקת הארץ יוכיח דאע"ג שהיה ע"פ הדיבור ונשיאים אפ"ה נתחלק הכל בגורל ולא הופרש לקטנים חלק יפה בלא גורל כן נ"ל לפי שיטת הפוסקים והמפרשים ואם לדין יש תשובה ועדיין צ"ע בלשון הרמב"ם ודו"ק:

תוספות בד"ה ובוררין כו' היה רבי רגיל לפרש כו' בלא גורל איירי כו' עכ"ל. ולכאורה לפי פירושו נמי צריך לחלק דלא תיקשי מחלוקת הארץ אלא דלדידהו בלא"ה א"ש דבחלוקת הארץ שהיו גדולים וקטנים ודאי בעי גורל משא"כ הכא דמשמע דלפירוש התוספות נמי איירי בכולם קטנים א"כ מה"ט היה רבי רוצה לומר דלא בעי גורל ובעיקר לשון התוספות עיין בלשון התוס' בס"פ בית כור ששם מבואר קצת יותר:

דף ק:

גמרא נעשו ודאי טעו דתנן שום היתומים כו' ונראה דלאו אעיקר דינא דאמימר משמיה דרב יוסף קשיא ליה דפשיטא דה"ל טועה בדבר משנה וחוזר דאכתי לאו מילתא דפסיקא הוא דהא דקי"ל טעה בדבר משנה חוזר היינו שזיכה את החייב וחייב את הזכאי משא"כ במכר שלא באכרזתא לא שמעינן מהכא שחוזר המקח בשביל כך אלא דעיקר הקושיא על לשון נעשו לחוד דהא ודאי טעות וה"ל למימר ב"ד שמכרו שלא בהכרזה חוזרין כן נ"ל ולזה נראה שכיון ג"כ רש"י בפירושו ובד"ה נעשה בתמיה ודו"ק:

שם אלא לעולם בדלא אכרוז ולא קשיא כאן בדברים שמכריזין כו' עיין בלשון הרא"ש שמפרש פירושים אחרים לפי שינוי גירסאות בגמ' אבל אכתי הוי קשיא אלישנא דגמ' גופא דה"ל לשנויי בפשיטות כנוסחת הגמ' שלפנינו לפי גירסת רש"י ותוספות ואפשר דלישנא דמתניתין הכי דייק מדקתני סיפא אבל אם עשו איגרת ולא הוי צריך למיתני אלא אם הכריזו מש"ה מוקי לה לפי גירסת הרי"ף ז"ל לרישא נמי בדאכרוז ואפ"ה לא מהני בדברים שאין מכריזין אלא דוקא בדברים שמכריזין שדרך לכתוב עליהם איגרת ביקורת קתני סיפא דמכרן קיים כן נ"ל:

משנה הממאנת והשנייה כו' במשנה דירושלמי גרסינן היתומה והשנייה ומקשה שם בגמ' וכי יתומה אין לה כתובה ומוקי לה ביתומה שמיאנה ובאותו לשון העתיק הרי"ף ז"ל לשון המשנה בס' האלפסי ומאי דאיתמר עלה בגמ' דירושלמי. ולפ"ז משמע דהרי"ף ז"ל מפרש פלוגתא דרב ושמואל בפירוש המשנה לחוד ולא בגי' המשנה כדמפרשו התוספות אלא דלפ"ז לשיטת הרי"ף לא הוי מקשה שפיר לקמן בגמרא אמימרא דשמואל כולהו תנינא דהא טובא אשמעינן שמואל דדוקא ממאנת אין לה כתובה הא יוצאה בגט יש לה כתובה דהא לא שמעינן לה ממתני' דקתני סתם יתומה ואף שיש לדחוק בכוונת הרי"ף ז"ל במה שהעתיק המשנה כלשון ירושלמי אפ"ה יש לתמוה יותר במה שהוצרך להביא ג"כ הא דמקשה התם וכי יתומה אין לה כתובה ומאי דמסקינן עלה ולא מייתי להדיא לישנא דשמואל בשמעתין וצ"ע:

ברש"י בד"ה ולא פירות דין פירות והוא פרקונה כו' עכ"ל. נראה דלא ניחא ליה לפרש לענין דאין צריך לשלם הפירות שאכל וכן לענין הפירות דצבורין ומונחים כפירוש התוספות לקמן בד"ה אילימא אממאנת אלא דלישנא דמתניתין לכאורה כפירוש רש"י דייקא דעיקר דינא דמתניתין משמע דהנך נשים דקחשיב נשתנה דינן משאר הנשים שיש להן כתובה ופירות ואי לענין פירות שאכל או שישנן בעין שאר נשים כ"ש דלית להו אע"כ דלענין דין פירות מיירי דהיינו פרקונה ואע"ג דלפ"ז לא הוי מקשה שפיר בפ' הזהב מאיילונית דמחילה בטעות הוי מחילה ופרש"י שם מדאין צריך לשלם לה הפירות שאכל ע"ש. ולפרש"י דהכא אכתי היא גופא מנא לן ומאי מייתי שם ממתניתין דהכא דלא איירי אלא דאין לה דין פירות דהיינו פרקונה ואדרבה מש"ה אפשר דצריך לשלם הפירות שאכל אלא דיש ליישב דאי ס"ד דצריך לשלם הפירות שאכל ה"ל למיתני

בהדיא וממילא הוי ידענא דלא שייך בה דין פירות או משום דממעשה בכל יום מקשה התם דאיילונית אין צריך לשלם לה הפירות אלא דאכתי לא פסיקא ליה דהוי בכה"ג מחילה בטעות דאי הוה מחייב בפרקונה לא שייך כאן מחילה בטעות מש"ה מייתי התם ממתניתין דהכא דאין לה פרקונה ואפ"ה מפסדת הפירות וע"כ משום דמחילה בטעות הוי מחילה כן נ"ל מדקדוק לשון רש"י דהתם ועדיין צ"ע ומה שיש לדקדק עוד בזה לענין אלמנה לכ"ג עיין לעיל בפ' נערה דף נ"ג בל' התוספות בד"ה ממזרת ודו"ק:

דף קא.

תוספות בד"ה ובהפרת נדרים כו' וי"ל דמטמא לה כו' דהכי מתרץ בהאשה רבה אמילתא אחריתא עכ"ל. ולא ידענא למה כתבו לשון אמילתא אחריתי דהא אהך מילתא גופא דמטמא לאשתו קטנה מייתי התם בגמרא להדיא הך קושיא והאי פירוקא ואיירי נמי בקטנה יתומה שנתקדשה קידושי דרבנן ע"ש:

רש"י בד"ה אידי ואידי בין נ"מ כו' ובנ"מ נמי אע"פ כו' שמא תמות בחיי ואירשנה עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהין דמאי טענה היא זו ונראה בכוונת רש"י דלאו לדברי המקשה רוצה לפרש כן ולומר דפשיטא האי סברא טובא דבלא"ה לא הוצרך רש"י לפרש שום טעם בשיטת המקשה במאי דס"ל דלא שקלה בנ"מ דהא רב כהנא משמיה דשמואל קאמר להדיא דבנ"מ איירי מתניתין דאין לה ועיקר קושיית המקשה דמכ"ש דלית לה בנכסי צאן ברזל וכמו שכתב רש"י בזה דמילתא דפשיטא היא אלא דרש"י הוצרך לפרש כן אף לפי המסקנא דשמואל אשלי' קאי ומ"מ כיון דמפרש לבלאו' דמתניתין בנכסי מלוג ובדליתנהו כמו שפרש"י לקמן וא"כ ממילא דלענין ממאנת נמי איירי בנכסי מלוג ומפרש רש"י הטעם שתקנו חכמים כן כיון דע"מ כן נשאה שלא יפרע לה דבר עד שיירשנה או שימות כן נ"ל לפרש בדוחק ועדיין צ"ע והאי דלא ניחא להו לרש"י ותוספות לפרש בדליתנהו שנגנבו או שנאבדו כמו שמפרש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות עי"ש אלא דא"כ לא אתי שפיר הא דמקשה בסמוך באיילונית אי דליתנהו איפכא מיבעיא ליה ובגניבה ואבידה לא שייך לומר כן כנ"ל ולשיטת הרמב"ם ז"ל יש ליישב ואין להאריך ועיין בל' הר"ן ז"ל:

סליק פרק אלמנה ניזונית

דף קא:

הנושא אשה פרק שנים עשר

משנה הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה ה' שנים כו' למאי דמסקינן בשמעתין דאיירי בשטרא פסיקתא אתי שפיר דנקיט בהאי לישנא דמשמע שפסקה עמו כן בשעת קידושין וע"מ כן נשאה משא"כ אם פסקה עמו לאחר נישואין לא נתחייב באמירה בעלמא אלא למאי דלא סליק אדעתיה בסמוך דאיירי בשטרא פסיקתא אלא דחייב משום חייב אני לך מנה בשטר לפירש"י כדאיתא ולפר"ת כדאיתא כמו שיבואר וא"כ אמאי נקיט לה כלל בהאי לישנא דהנושא את האשה דסתמא הוי ליה למיתני המחייב עצמו לזון בת אשתו ה' שנים חייב לזונה ויש ליישב דלמאי דסלקא דעתך מעיקרא נמי איצטריך למיתני בההיא לישנא משום דבעי למיתנא סיפא דניזונית מנכסים משועבדים ועל כרחך למאי דסלקא דעתך מעיקרא דהחיוב הוא משום חייב אני לך מנה בשטר אם כן על כרחך דגביא ממשעבדי אף על גב דלאו שטר גמור הוא היינו כמו שכתבו התוספות משום דיש לה קול ומסתמא היינו דוקא כיון שפסקה בשעת נישואין יש לה קול אבל בשעת קידושין ונשואין אין לה קול כן נ"ל ובסמוך אבאר יותר:

תוספות ד"ה והיא ניזונת מנכסים משועבדים אע"ג דלעיל תניא כו' ולמ"ד כתובין בעינן מוקמינן לה בשקנו מידו עכ"ל. משמע מפירושם דלמ"ד לפי שאין כתובין מוקי לההיא דלעיל במקבל עליו לזון את בת אשתו דאיירי בדלא קנו מידו ולא כתב נמי דאי בדכתב לה ודאי גביא ממשעבדי כמ"ש התוס' לקמן בד"ה הב"ע בשקנו מידו דהוי מצי לשנויי בשכתב לה דמהני לשיטתם דלקמן ואף לשיטת רש"י לקמן דכתיבה לא מהני למ"ד לא ניתנו ליכתב היינו דוקא בשטרא פסיקתא שפסק עמה בשעת נשואין וקידושין משא"כ ההיא דהמקבל לזון את בת אשתו משמע דאיירי אף לאחר נישואין דודאי מהני כתב לה לגבות ממשעבדי אע"כ דאיירי בדלא כתב לה ולפי זה יש לתמוה לכאורה מאי קא משמע לן פשיטא דלא טרפי ממשעבדי דמ"ש משאר מלוה ע"פ וא"כ מאי איריא דנקיט המקבל לזון בת אשתו טפי משאר מלוה ע"פ בעלמא ויש ליישב דהא גופא קמל"ן דמקבל לזון בת אשתו לעולם לא גביא ממשעבדי אפילו היכא שמקבל עליו בשעת נישואין דקס"ד דכיון דכשטרי פסיקתא דמיא דאית להו קלא כדפרישית בסמוך הו"א דגביא קמל"ן דאפ"ה לא גביא לפי שאין כתובין ממש כן נ"ל בכוונת התוספות וזה שכתבו לעיל בפ' נערה דתני ושייר מזון אשה והבנות והיינו דמאי דשייר במתניתין קתני בברייתא וכולהו חדא מילתא היא דאע"ג דאית להו קלא לא טרפי אבל אין לפרש בכוונתן דלמ"ד לפי שאין כתובין היינו דכתובין וקצובין בעינן ומש"ה לא טרפי אלא בדקנו מידו דא"א לומר כן כמ"ש בחידושי לגיטין פ' הניזקין ע"ש ודוק היטיב:

בא"ד וא"ת למ"ד קצובין וכו' מיהו מן האב אין קשה כ"כ דלא ידעינן כו' עד סוף הדיבור. והניחו בקושיא אע"ג דלעיל בפ' נערה דף נ' ע"ב בד"ה ומה עלייה כתבו לתרץ דכיון שאין קצבה למטה מיקרי לא קייצו מ"מ התוס' דהכא לא משמע להו לפרש כן מהטעם שכתבתי בס"פ מציאת האשה וכדמשמע שם מל' הרא"ש ז"ל דלא ניחא ליה בהכי ואף דהרא"ש ז"ל כתב שם לתרץ בענין אחר כיון דרפואה בכלל מזונות דמזון האשה מש"ה מיקרי לא קייצי משא"כ בפוסק לזון בת אשתו לא מתחייב ברפואה מש"ה קתני הכא דגביא ממשעבדי ע"ש בל' הרא"ש ז"ל מיהו התוספות לא משמע להו לחלק בכך כמ"ש להדיא בפ' נערה בדיבור הנ"ל מיהו אכתי יש לדקדק שהתוספות כאן כתבו הקושיא בלשון וא"ת והניחו בקושיא וא"כ לא שייך לשון וא"ת אלא ותימה והנלע"ד בזה ליישב דבמה שכתבו ומיהו מן האב אין קשה כ"כ כו' נתיישב הקושיא לגמרי אעיקר דינא דמזון האשה והבנות דקתני בפ' הניזקין דאין גובין ממשועבדים מפני תיקון העולם דלמ"ד לפי שאין קצובין מפרש לה באמת לענין משועבדים ששיעבד האב דבהא שייך עיקר מילתא דמפני תיקון העולם אבל שעבוד ששיעבדו האחין ליתא בכלל דינא דמתניתין דפ' הניזקין תדע דהא בס"פ מציאת האשה שלח רב לרבי ביני חיטי ובעי מיניה האחין ששיעבדו מאי ומשמע דבמזון הבנות נמי מספקא ליה וכמ"ש שם באריכות ואע"ג דרבי פשיט ליה דאין מוציאין למזונות אף בשיעבדו האחין אפ"ה לא תקשי למ"ד לפי שאין קצובין דנהי דבשיעבדו האחין מיקרי קייצי אפ"ה לא גביא לרבי ממשעבדי למזונות משום דאימר צררי אתפסה כדמסקינן להדיא בשמעתין בסוף הסוגיא בדף הסמוך ועיין שם בתוספות ובחדושינו דלענין שעבוד אחין איירי וכפירוש הראשון של התוספות לקמן בדיבור הנ"ל דאף בלא קנו מידו שייך חשש צררי והא דקאמר האי מאן דאמר לפי שאין קצובין האי טעמא דאין קצובין לאו משום מזון הבנות קאמר דבההיא בלאו הכי לא גביא משום צררי אלא משום דאכולהו מתניתין דפרק הניזקין קאי דקתני מפני תיקון העולם והיינו משום טעמא דקצובין אע"ג היכא דליכא חשש צררי כגון באכילת פירות ושבח קרקעות וכן במזון האשה גופא דלא חיישינן לצררי דמזונות כמו שאבאר לקמן בל' התו' בד"ה אימר צררי אתפסה ולקמן בפ' בתרא בסוגיא דפוסקין מזונות לאשת איש בעזה"י ועיין בתוס' פ' הניזקין בד"ה לפי שאין קצובין דבלא"ה לא איצטריך טעמא דקצובין וכתובין לענין מזון הבנות אלא במזון האשה לחוד והיינו כדפרישית התם בכוונתם דסוגיא דהתם לענין שיעבוד האב איירי אלא דאפ"ה הוצרכו שפיר לפרש כאן דלענין שעבוד האב מיהא שפיר קתני במתני' במזון הבנות נמי טעמא מפני תיקון העולם ולמ"ד מפני שאין קצובין א"ש דלענין שעבוד האב מיקרי לא קייצי כיון שאין ידוע כמה בנות יהיה לו וא"כ בזה נתיישב להם קושייתם שהקשו וא"ת כו' והא דמסקו אלא האחין ששיעבדו בההיא שעתא קייצי יש לפרש דלקושטא דמילתא לדינא כתבו כן והיכא דליכא חשש צררי בשיעבדו האחין כגון שהודה אביהם לפני מותו שלא התפיס כמ"ש התוספות לקמן בד"ה אימר צררי אתפסה וכמו שאבאר שם אי"ה א"כ שפיר גביא ממשעבדי ששיעבדו האחין כיון דבהאי שעתא קייצי כן נ"ל נכון בעזה"י ודוק הטיב:

בא"ד ומיהו מן האב אין קשה כ"כ דלא ידעינן כמה בנות יהיה לו כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה במה שכתבו דאין קשה כ"כ דודאי לא קשה כלל דמילתא דפשיטא הוא דמיקרי אין קצובין בשביל כך אלא דאפשר דאכתי קשיא להו דמי לא עסקינן נמי במזון הבנות דקייצי כגון דגירשה ואהדרה כדדייק הש"ס לקמן בשמעתין ובפ' הניזקין וא"כ במה שחזר וכתב לאותן הבנות שנולדו לו שפיר מיקרי קייצי דאין קשה כ"כ אלא דלמאי דפרישית בסמוך שכל דבריהם לאו אעיקר דינא דמתניתין דפ' הניזקין אלא אהא דמקשה התם בפ' הניזקין ממזון האשה והבנות למ"ד לפי שאין כתובין ולא מקשה נמי למ"ד לפי שאין קצובין וע"ז תירצו שפיר דאיכא למימר דלא פסיקא ליה להקשות כן דאפשר דלא סליק אדעתיה דמקשה התם דמיירי נמי כגון דגירשה ואהדרה דהא מה"ט מסיק הש"ס חששא דצררי ובלא"ה כתבו התוספות בפרק הניזקין לחד שינויא דהמקשה לא סליק אדעתיה חששא דצררי וא"כ לא מסיק אדעתיה נמי דאיירי דגרשה ואהדרה כנ"ל נכון ודו"ק:

מיהו הא דפשיטא להו להתוספות דאי לאו הנך טעמי דקצובין וכתובין הוי שייך שיעבוד האב לגבי מזון הבנות לגבות מהן אע"ג דלא חל החיוב אלא לאחר מיתה אפ"ה אשתעבדי נכסים משעת נישואין ולא כן דעת הראב"ד ז"ל בפ' י"ח מהל' אישות דין י"ד דפשיטא ליה לאידך גיסא דלשיטתו צ"ל דהא דאיצטריך למיתני אין מוציאין למזון האשה והבנות מפני תיקון העולם היינו לענין שיעבדו האחין והיורשים משא"כ בשיעבד האב בלא"ה לא שייך כלל שיעבוד דמזון האשה והבנות שאינו חל אלא לאחר מיתתו ולקוחות קדמו שהרי כתב שם דמי שהניח נשים רבות כולן שוין במזונות שלהן אפילו הניח קרקעות למזונות דהו"ל כלוה ולוה וקנה לפי שאין השיעבוד חל אלא לאחר מיתה ובאמת שכבר השיג שם הרב המגיד וכתב שאין זה נכון דהא כתובה נמי לא ניתנה לגבות מחיים ואפ"ה אישתעבדו נכסים דגביא ממשעבדי משעת נישואין ואילך ועוד הגע בעצמך מי שלוה וקבע זמן פירעון לאחר מותו אטו מי לא אישתעבדו נכסים משעת הלואה ע"ש באריכות ולפי עניית דעתי משום הא לא איריא דודאי בכתובה וחוב עיקר החיוב חל מיד משעה שנשאה ומשעה שהלוה אי למאן דאמר שיעבודא דאורייתא או דרבנן וא"כ מאי בכך שקבע זמן פרעון לאחר כך מ"מ כיון דנכסי דבר איניש אינון ערבין ביה הרי אישתעבדו נכסי כדין ערב ממש לקיים תנאי הפרעון לכשיגיע זמנו ומש"ה גובה שפיר למפרע לכ"ע כדאיתא בפסחים בפ' כל שעה משא"כ במזון האשה והבנות סובר הראב"ד ז"ל כיון שעיקר החיוב אינו אלא מתנאי ב"ד שיזונו לאחר מיתה א"כ עיקר תקנתא דתנאי ב"ד לא שייך לגבי דידיה כלל אלא על היורשין ומש"ה אין השיעבוד חל עליו כלל ולא שייך לומר דנכסי אינון ערבין ביה אלא החיוב והערבות הכל על היורשים מנכסים שירשו ובכה"ג קתני בפ' הניזקין דאין גובין ממשעבדי ששיעבדו האחין מפני תיקון העולם ומה שהקשו בתוספות דשיעבדו האחין מיקרי קצובין מפרש הראב"ד ז"ל כדפרישית בסמוך דאין ה"נ דטעמא דמפני תיקון העולם לא איצטריך למזון הבנות דבלא"ה לא גביא משום צררי ומפני תיקון העולם דקתני ומפרש ר' חנינא לפי שאין קצובין היינו משום מזון האשה לחוד או שמפרש כלשון הרא"ש ז"ל דמשום רפואה מיקרי לא קייצי או כשיטת התוספות דפ' נערה דכיון שאין שיעור למטה מיקרי לא קייצי ועיין לעיל פ' נערה בל' מהרש"א ז"ל שנראה מדבריו שנוטה לסברת הראב"ד ז"ל וכבר העירותי שם על דבריו ע"ש כן נ"ל נכון ליישב שיטת הראב"ד ז"ל אבל התוספות ורוב הפוסקים דלא ס"ל האי דהראב"ד נראה דכיון דקי"ל תנאי כתובה ככתובה וקתני נמי שהיו רגילין לכתוב כן בפירוש בנן נוקבין דיהוי לך מינאי יהון מיתזנן מנכסי וכן במזון האשה היו כותבין את תהא יתבא ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך א"כ משמע ששיעבודה עליו ועל נכסיו מהשתא דשעת נישואין כן נ"ל ודו"ק:

קונטרס אחרון פרק הנושא דף קא ע"ב בלשון התוספות בד"ה והיא ניזונית מנכסים משועבדים כו' משמע מל' התוספות בפשיטות דשייך שיעבוד מזון הבנות משעת נישואין אי לאו משום טעמא דאין קצובין ואין כתובין אמנם שיטת הראב"ד ז"ל להיפך דבלא"ה לא שייך שיעבוד האב כלל לגבות מזון הבנות דלא חייל אלא לאחר מיתה וכבר תמה עליו הרב המגיד ז"ל וכתבתי ליישב שיטת הראב"ד ז"ל לנכון וכתבתי ג"כ לקיים שיטת התוספות ורוב הפוסקים דלא ס"ל האי דהראב"ד:

גמרא איתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה כו' ה"ד אי דא"ל אתם עידי מ"ט דר"ל ופירש"י הא תנן בסנהדרין עד שיאמרו בפנינו הודה לו. לכאורה ממתניתין דהתם ליכא ראיה כ"כ דלשון בפנינו הודה משמע שהלה תובעו מנה לי בידך והוא הודה לו משא"כ הכא משמע דאיירי שלא ע"י תביעה אלא דנראה דעיקר הקושיא ממעשים בכל יום דמהני אתם עידי אפילו שלא ע"י תביעה וכן צריך לפרש נמי הא דמקשה לאידך גיסא אי דלא א"ל אתם עידי מ"ט דר"י ופרש"י הא קי"ל התם בסנהדרין צריך שיאמר אתם עידי ולכאורה משום הא נמי לא איריא דהתם איירי ע"י תביעה ומש"ה אם לא א"ל אתם עידי פטור דמצי למיטען משטה הייתי בך כשם שאתה שחקת בי משא"כ הכא שלא תבעו שום אדם אלא מעצמו אמר חייב אני לך מנה הא כתבו רוב הפוסקים דלא שייך טענת השטאה וכן הוא בפשיטות בש"ע ח"מ סי' פ"א בלי שום חולק ואע"ג דשלא ע"י תביעה מצי למיטען שלא להשביע מ"מ לא שייך להקשות בפשיטות מ"ט דר"י דהא ממתני' דהתם נמי לא שמעינן להא מילתא אלא היכא שאמר חייב אני לפלוני מנה והיינו שלא בפניו

משא"כ היכא שאומר בפני הבעל דבר דעת גדולי הפוסקים דלא מצי למיטען שלא להשביע וכן הכריע הש"ך ס"ק ל"ד ואף לדעת הסוברים דמהני טענת שלא להשביע בפניו נמי אפ"ה לא שייך להקשות בפשיטות מ"ט דר"ל דהא לא שמעינן להא מילתא לא ממתניתין ולא מברייתא אלא משקלא וטריא דהתם ודשמעתין אע"כ דכל השקלא וטריא דהכא ממעשים בכל יום מקשה הכא אי דאמר אתם עידי פשיטא דליכא למ"ד דלא מיחייב ובדלא א"ל אתם עידי לכ"ע פטור דאי ע"י טענה פטור משום משטה ואי שלא ע"י טענה פטור משום שלא להשביע אפי' בפניו דלא כהכרעת הש"ך:

מיהו לשיטת הסוברים דבאמת לא שייך שלא להשביע אלא שלא בפניו כמו שהכריע הש"ך ע"כ סבר דטענת משטה שייך אף שלא ע"י תביעה כמ"ש הש"ך באמת או שנאמר שדעת הפוסקים כן מפרשים הסוגייא דשמעתין בענין אחר כמו שפירשתי דאיירי במי שמחייב עצמו בדבר שאינו חייב ולא איירי כלל מטענת השטאה או שלא להשביע כמו שאבאר לקמן בעזה"י ולפ"ז אזלא לה נמי הוכחת הש"ך שרוצה להוכיח משמעתין דטענת השטאה שייך אף שלא ע"י תביעה ולמאי דפרישית לא מוכח מידי לפי פירוש ר"ת דלקמן מיהו מפירוש התוספות דשמעתין ודאי יש להוכיח כן שכתבו בדלא אמר אתם עידי הוי ליה למיפטריה משום משטה או משום שלא להשביע וא"כ משמע דס"ל כהכרעת הש"ך בחדא דמשטה שייך אף שלא ע"י תביעה כגוונא דשמעתין ושמעינן נמי דבאידך לא ס"ל להתוספות כהכרעת הש"ך במה שכתב דשלא להשביע לא שייך אלא שלא בפניו דהא בשמעתין בפניו איירי ואפ"ה כתבו דמצי למיטען שלא להשביע ובעיקר הדינין הללו כבר חיברתי בילדותי קונטרס א' בתכלית האריכות בביאורי לח"מ סי' פ"א ושלטו ידים זרים באותו הקונטרס ואולי יזכני השם לחזור ולשנותן אם יגזור השם בחיים להוציא לאור חידושי ח"מ ועיין עוד בסמוך:

קונטרס אחרון גמרא איתמר האומר חייב אני לך מנה בשטר כו' היכי דמי אי דא"ל אתם עידי כו' ואי דלא א"ל אתם עידי מ"ט דר' יוחנן וכתבתי דמסוגיא דשמעתין ומפירוש התוס' משמע דאפילו היכא שהודה בפניו נמי שייך טענת שלא להשביע דלא כדעת הש"ך בסי' פ"א ס"ק ל"ד:

שם תנן הנושא את האשה ופסקה עמו כו' מאי לאו כה"ג כו' עיי' בפירש"י. ולכאורה יש לתמוה דלמה שפרש"י בשמעתין דפלוגתא דר"י ור"ל בחייב אני לך מנה בשטר היינו אי חשיבי הודאה גמורה בכך כמאן דאמר ליה אתם עידי לענין טענת השטאה ושלא להשביע וכדמשמע נמי מפי' התוס' בד"ה דא"ל חייב אני כו' וא"כ מאי מייתי מתניתין דהנושא דלא איירי כלל מענין הודאה דהא קתני ופסקה עמו דמשמע שמחייב עצמו עכשיו בדבר שלא היה חייב וכ"ש דקשה טפי לשיטת הסוברים דלא שייך טענת השטאה אלא ע"י תביעה וא"כ לא שייך במתניתין הא מילתא וכן טענת שלא להשביע נמי לא שייך בכה"ג עד שמפני כך מפרש' הרי"ף והרא"ש ז"ל דפלוגתא דר"י ור"ל נמי לאו מענין הודאה איירי אלא במי שמחייב עצמו בדבר שאינו חייב אם יכול לחזור בו אח"כ ע"ש וכמו שאבאר באריכות אי"ה בלשון התוס' דשמעתין בפירוש ר"ת ז"ל אלא דאכתי לפרש"י ותוס' דהכא קשיא טובא ולכאורה היה נ"ל דלפרש"י ותוס' פשיטא להו טובא דאדם יכול לחייב עצמו בדבר שלא היה חייב והיינו בשטר או בקנין כמו שמשתעבד הערב וכמו שאבאר לקמן שכ"כ הרמב"ם ז"ל ופשיטא להו נמי דבדיבור בעלמא ודאי לא נתחייב בדבר שלא היה חייב מקודם וא"כ מקשה שפיר ממתניתין דקתני חייב לזונה ובמה נתחייב או בשטר או בקנין פשיטא אע"כ דאיירי בשטר כה"ג שלא חתם עליו כלל ואפ"ה חשיב האי שטרא לענין בני חורין אלמא דהוציא עליו כתב ידו לאו דווקא אלא דבכל ענין אלים מילתא דשטרא כל דהו וא"כ ממילא דלענין הודאה בשטר כי האי נמי אית לן למימר דאלימא מילתא דשטרא ותיובתא דר"ל כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ותוס' אלא דלפ"ז קשיא לי לשון רש"י דבסמוך בהא דמשנינן לא בשטרי פסיקתא ופרש"י דאיירי שחתמו העדים וא"כ הוי שטר גמור בעדים ואפ"ה איצטריך לאשמועינן דלא בעי קנין וכדרב גידל וא"כ משמע דוקא בשטרי פסיקתא לא בעי קנין ומהני שטר אף בדבר שלא היה חייב מקודם והיינו משום דרב גידל ומטעמא דמסקי' לקמן דאגב דמתחתני אהדדי גמרי ומקני להדדי משא"כ בעלמא היכא דלא שייך הא דרב גידל אין אדם יכול לחייב עצמו בדבר שלא היה חייב אפילו בשטר גמור אלא בקנין דוקא וכלשון הירושלמי שהביא ר"ת לקמן וא"כ הדר' קושיא לדוכתא דמאי מקשה מעיקרא ממתניתין דהנושא כיון דלא שייכא בפלוגתא דר"י ור"ל דפליגי בשטר גרוע ואילו בכה"ג דמתניתין דאיירי במחייב עצמו במה שלא היה חייב אפילו שטר גמור לא מהני וע"כ איירי מתניתין בשקנו מידו וא"כ תו לא קשיא מידי נמי לריש לקיש והנראה מזה דלפרש"י ע"כ מעיקרא המקשה הוי ס"ד דמתניתין איירי מענין הודאה והוא תימא גדולה דהא ופסקה עמו קתני ובאמת שחזרתי על כל הצדדים ליישב בכמה אופנים ולא ישרו בעיני מחמת סתימת לשון רש"י ז"ל אמנם הנלע"ד דלפרש"י ודאי מעיקרא הוי סבור שפסקה עמו בשעת נישואין והיינו חיוב גמור מרצונו שלא כדרך תנאי דנישואין שאין דרך להתנות תנאים כאלו אלא קודם קידושין משא"כ הכא בשעת נישואין הוי חיוב גמור ופשיטא ליה לרש"י דאדם יכול לחייב עצמו במה שלא היה חייב בשטר גמור או בקנין כדאשכחן לענין תוס' כתובה בריש פ' אע"פ וכדאיתא שם בשם ירושלמי ובשמעתין ע"ש וא"כ מדאיצטריך במתניתין לאשמעינן דחייב ע"כ משמע ליה למקשה דאיירי בשטר גרוע שלא חתם הוא ולא עדים ואפ"ה מהני לענין ב"ח וא"כ מקשה שפיר דע"כ אלים מילתא דשטרא כי האי ותיובתא דר"ל ועל זה משני הש"ס דאיירי בשטרי פסיקתא דומיא דכמה אתה נותן לבנך דאיירי בשעת קדושין שמתנין החתן והכלה כמו שפרש"י וכיון דדרך תנאי דקידושין ונישואין הוא הו"ל כפטומי מילי ואסמכתא ובדין הוי דאף בשטר גמור לא מהני וכמו שאבאר לקמן דמה"ט איכא למ"ד דלא ניתן ליכתב אלא בעינן קנין דוקא אף לענין בני חורין אלא דממימרא דרב גידל שמעינן דלא בעינן קנין ולא חשבינן להו פטומי מילי ואסמכתא כיון דבהאי הנאה דמיחתני אהדדי גמרי ומקני להדדי וכדמסקינן לקמן כן נ"ל נכון ומוכרח לפי שיטת לשון רש"י ז"ל מיהו לקמן בל' התוס' בפירוש ר"ת אבאר הסוגיא בענין אחר ע"ש ודוק היטב ועיין עוד מה שאפרש בסמוך בל' רש"י בד"ה לא בשטרי פסיקתא:

קונטרס אחרון תנן הנושא את האשה לאו כה"ג ולכאורה היה נ"ל דשיטת רש"י בזה כשיטת ר"ת ז"ל דלעולם אין אדם יכול לחייב עצמו במה שלא היה חייב אלא בשטר או בקנין ודלא כמ"ש הרמב"ם ז"ל דאפילו בלא שטר היכא שמחייב עצמו בפני עדים וא"ל אתם עידי נמי חייב והיא ג"כ שיטת הרי"ף ז"ל כמ"ש הר"ן ז"ל אמנם בסוף העליתי דשיטת רש"י ג"כ כהרי"ף והרמב"ם ז"ל והארכתי לבאר היטב דהודאה בפני עדים ומחייב עצמו בדבר שלא היה חייב כולהו חדא מילתא נינהו ושניהם נקראו בלשון הגמרא בלשון אודיתא ולפי שיטה זו נתיישב לי היטב דברי רבינו סעדיה גאון שהביא הטור בח"מ סי' ל"ב במודה לחבירו שחייב לו מנה ואח"כ אמר לו משטה אני בך חייב לישבע שלא נתכוין להשטות וכן בש"ע סי' פ"א והסמ"ע נדחק בטעמא דמילתא ולשיטתינו אתי שפיר בפשיטות כמבואר בפנים:

תוספות בד"ה חייב לזונה כו' ואע"ג דלא הוי שטר גמור גבי ממשעבדי דאית ליה קלא עכ"ל. והיינו כמ"ד בפ' הניזקין קצובין אע"פ שאין כתובין והיינו במידי דאית ליה קלא כמ"ש שם התוס' וע"ש בחדושינו ואע"ג דקושיא דהכא אליבא דר"ל ואיהו ס"ל התם לפי שאין כתובין ומוקמינן מתניתין דהכא שם בשקנו מידו מ"מ מקשה הכא שפיר כמ"ש מהרש"א ז"ל דסוגיא דהתם אדהכא סמיך ויתיישב יותר לפמ"ש שם בחדושינו דבלא"ה איכא למימר דר"ל נמי דקאמר לפי שאין כתובין מצי סבר שפיר דקצובין לחוד נמי מהני אי לאו דסמיך אסוגיא דהכא ע"ש:

דף קב.

רש"י בד"ה לא בשטרי פסיקתא כו' והעדים חותמין עדות גמורה כו' עכ"ל. כבר כתבתי בזה לעיל בסמוך מיהו מה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן אע"ג דלקמן בשמעתין פליגי רבינא ורב אשי בההיא דר' גידל אי ניתן ליכתב או לא ומשמע לקמן מפירש"י דלמ"ד לא ניתן ליכתב ע"כ דנקנין באמירה בעלמא ולמ"ד ניתן ליכתב נמי אפשר דניקנין באמירה לפרש"י כמו שאבאר לקמן ואפ"ה הוצרך לפרש כאן שחתמו עדות גמורה משום דלישנא דגמרא הכי דייק דקאמר בשטרי פסיקתא משמע שהיו רגילין לכתוב שטרא פסיקתא והיינו כמ"ד ניתן ליכתב ואע"ג דמפרש"י לקמן משמע דהיינו דוקא לענין משועבדים אבל מבנ"ח אפשר דלכ"ע באמירה לחוד סגי אפ"ה ע"כ איירי הכא בשטר ממש כיון דקתני בסיפא מתו בנותיהן ניזונות מנכסים משועבדים והכא אליבא דר"ל קיימינן ואיהו ס"ל בפרק הניזקין לפי שאין כתובין ולפי האמת קצובין לחוד לא מהני לר"ל אף בדבר שיש לו קול כדמוכח בפ' הניזקין ור"י דשמעתין נמי הכי ס"ל התם ואע"ג דמוקמינן התם למתניתין בשקנו מידו וה"נ מוקמינן לה לקמן למ"ד לא ניתן ליכתב מ"מ משמע ליה לרש"י דהתרצן דהכא דקאמר בשטרי פסיקתא ע"כ לא מוקי למתניתין בשקנו מידו דא"כ מאי קמל"ן ברישא דגובה מנכסים בני חורין ולמשמע מיניה הא דרב גידל הא אכתי לא שמעינן לה שפיר כיון דסיפא דנקט סתמא ואיירי בשקנו מידו וא"כ מאי פסקא דרישא איירי בלא קנו מידו אע"כ דהתרצן דהכא אליבא דר"ל לא בעי לאוקמי מתניתין בשקנו מידו דא"כ מאי פסקא דבנותיהן ניזונות מנכסים ב"ח ולא ממשעבדי ואמאי הא קנו מידו וכדמקשה הש"ס לקמן ולית ליה השתא האי שינויא דלקמן דחיישי' אימר צררי אתפסה דדוקא אליבא דמ"ד לא ניתן ליכתב מוקי לה הכי אבל ריש לקיש ע"כ ס"ל כמ"ד ניתן ליכתב והשתא אתי שפיר כולה מתניתין דאשמעינן רישא דחייב לזונה מבני חורין אע"ג דלא קנו מידה וכדרב גידל וכדפרישית בסמוך דלא תימא דבעי קנין כיון שהוא דרך תנאי ופטומי מילי והדר אשמעינן סיפא דרך לא זו אף זו דאף ממשועבדים גובה ע"י השטר והא דמוקמינן בפ' הניזקין דוקא בשקנו מידו היינו משום דהתם אליבא דר' יוחנן נמי איירי ואיהו מצי סבר שפיר כמ"ד לא ניתן ליכתב וכדפרישית התם כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל. מיהו לולי פרש"י היה נ"ל לפרש בפשיטות דהא דמקשה הש"ס מעיקרא מאי לאו כה"ג היינו משום שכן היה דרכן ליכתב שטר פסיקתא בלי שום חתימה אלא לראיה בעלמא וכדקי"ל נמי לקמן דלא ניתנו ליכתב וכמו שאבאר שם אלא דאפ"ה מקשה שפיר דמוכח מיהא דשטר כה"ג מהני לראיה בעלמא וכן נראה ממה שהגיהו מקרוב בש"ס דפוס פ"פ דמיין מל' רש"י בד"ה מאי לאו כה"ג מה עדות יש לה לאחר זמן בזה לאו כה"ג עכ"ל ובודאי שאדם גדול הגיה כן והיינו כדפרישית ואהא משני שפיר דלעולם דבעלמא לא מהני שטר כה"ג אלא דהכא בשטרי פסיקתא מהני שטר כה"ג דלא גרע מאמירה דמהני לרב גידל והא דקתני סיפא גובה מנכסים משועבדים מילתא באפי נפשה היא ואיירי בשקנו מידו או בשטר מעליא למ"ד ניתן ליכתב וכ"כ מהרש"א ז"ל בלשון התוספות דלהתרצן נמי איירי בשטר כה"ג אלא דלכאורה לא דקדק מהרש"א ז"ל היטב בלשון רש"י ז"ל שכתב להדיא דלהתרצן איירי בשטר גמור ומדלא השיגו התוספות עליו משמע דלפירושם הראשון לגמרי מפרשי כפרש"י ודוק היטב. ומתוך מה שכתבתי נתיישב' ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק במחייב עצמו בדבר שאינו קצוב פטור ופסק ג"כ דמזונות אף לזמן קצוב אפ"ה מיקרי דבר שאינו קצוב אלא דההיא דמשנתינו שאני משום דשטרי פסיקתא הוא והקשה עליו הראב"ד ז"ל וכמה קדמונים סוגיא דשמעתין דמשמע דלר' יוחנן לא איירי בשטרי פסיקתא ולמאי דפרישית ודאי לכ"ע איירי בשטרי פסיקתא כדקתני להדיא ופסקה עמו משמע בשעת נישואין וקידושין ומש"ה מהני אף בדבר שאין קצוב דדמי לחוב טפי מלמתנה כיון שניסת ע"י כך ובחוב גמור הרמב"ם ז"ל מודה כדפרישית בהניזקין אלא דאפ"ה מקשה שפיר לר"ל דאי ס"ד דשטר כה"ג בעלמא לאו מידי הוא ומצי למיהדר ביה דדיבורא בעלמא לאו כלום הוא ויכול לחזור בו א"כ בשטרי פסיקתא נמי אמאי מחייב בדיבור בעלמא ואהא משני שפיר כדרב גידל דודאי נקנה בדיבור בעלמא וכ"ש בשטר כה"ג כן נ"ל ועיין בפ' הניזקין ובחידושינו ודוק היטב:

תוספות בד"ה ת"ש כתב לכהן כו' דהשתא ס"ד דהאי חייב משום שנתחייב לו ונשתעבד על השטר כו' עכ"ל. משמע דפשיטא להו דלא שייך הכא לומר שכתב לו כן דרך הודאה שחייב לו כבר ה' סלעים משום דא"כ לא שייך כלל סיפא דקתני בנו אינו פדוי כיון דידעי תרוייהו שאינו חייב לו מקודם ודאי נתן לו בתורת פדיון בנו ואמאי אינו פדוי למאי דלא ס"ד הא דעולא אע"כ דהאי לישנא לא משמע לשון הודאה אלא לשון חיוב ושעבוד שמחייב עצמו עכשיו ומש"ה א"ש לר' יוחנן דחייב ליתן לו ה' סלעים דאלים מילתא דשטרא כה"ג והכהן מצי למימר שלא נתן לו על פדיון בנו אלא דרך חיוב ומתנה ומש"ה אין בנו פדוי ואע"ג דלפ"ז הוי משמע דהתוס' קאי השתא בשיטת רבינו תם דלקמן דכולהו סוגיין דר"י ור"ל איירי במחייב עצמו בדבר שאינו חייב דאי למאי דמשמע להו השתא כפרש"י דפלוגתא דר"י ור"ל היינו בענין הודאה לא שייך הא מילתא דכתב לכהן לפלוגתייהו אלא דבהא איכא למימר נמי כדפרישית לעיל בשיטת רש"י בתיובתא דמתניתין דהנושא דכיון דאלים מילתא דשטרא כה"ג לענין שיעבוד ממילא דהוי שטרא נמי לענין הודאה וא"כ הכא נמי מקשה שפיר לר"ל אלא דלפ"ז קשה מ"ש הכא דפשיטא להו הא מילתא דשעבוד חדש והודאה כי הדדי נינהו ובסמוך בענין ערב לא סלקא להו להתוס' מעיקרא האי סברא בפשיטות עד סוף הדיבור שתירצו כן בשם ואומר רבי והנלע"ד בזה דודאי הכא פשיטא להו שפיר דמקשה מכח כל שכן מההיא דהנושא דמתניתין ומההיא דהכותב לכהן כיון דמהני שטרא כה"ג לענין שיעבוד חדש שלא היה חייב קודם כ"ש דאית ל"ל דמהני שטר כה"ג בענין הודאה שהלה טוען שהודה לו כן בשטר על חוב ישן וקשיא לר"ל אבל בסמוך בענין ערב קשיא להו איפכא כיון דלר' ישמעאל דס"ל כר' יוחנן מהני שטר כה"ג בענין הודאה וכיון דשייך ענין הודאה בערב היוצא אחר חיתום שטרות שמודה עכשיו שנעשה ערב מעיקרא בשעת מתן מעות א"כ האיך פשיט מינה

בגיטין דלא בעינן ספר מקנה דלמא הכא מטעם הודאה איירי ועוד דל' כתנאי דאמרינן בשמעתין משמע להו דפלוגתא דר' ישמעאל ובן ננס היינו בענין פלוגתא דר"י ור"ל ממש דאיירי מענין הודאה לחוד כיון דמסקו כמאן דא"ל אתם עדי דמי וכמו שאבאר ועל זה מתרצים בשם רבי דאיכא למימר נמי סברא להיפך דהודאה תליא בשעבוד דהיכא דאלים לענין שעבוד חדש אלים נמי לענין הודאה משא"כ שטרא דלא אלים לענין שעבוד חדש ה"ה דלא מהני לענין לשון הודאה דמצי למימר משטה אני בך כן נ"ל בכוונת התוס' ודוק היטב:

בא"ד ומשני שאני התם כו' שיש עליו קצת שיעבוד עכ"ל. נראה דהאי קצת שיעבוד היינו משום דאיירי במכירי כהונה כמ"ש התוספות בדיבור הסמוך:

בד"ה חייב ליתן לו ובכה"ג מיירי דאל"כ מאי קמל"ן דחייב עכ"ל. ואע"ג דבד"ה אמאי אינו פדוי כתבו בסוף הדיבור דאפילו כתב לו סתמא לפדיון בנו נתנו א"כ לר"ל נמי איכא למימר דאפילו בשטר גמור איירי וקמל"ן דאע"ג דבנו אינו פדוי אפ"ה חייב ליתן לו אע"ג דהוי נתינה בטעות שע"מ שיהא בנו פדוי נתחייב אלא דנראה דמ"ש התוספות לקמן דבנו אינו פדוי כיון שנתן מעיקרא סתם ולא פירש אף אם פירש אפ"ה אין פודין בשטרות מש"ה אין בנו פדוי עד שיפרש בשעת נתינת המעות שנותנו לשם פדיון וא"כ בכה"ג נמי פשיטא דחייב מיהא ליתן לו לשם פדיון בנו ואין יכול לחזור בו וכ"כ מהרש"א ז"ל אלא שקיצר במובן וכה"ג יש לפרש במה שכתבו בד"ה ת"ש כתב לכהן כו' ולהכי בנו אינו פדוי דהיינו דקס"ד כיון שיש שום צד שיכול להשתעבד עכשיו חיוב אחר אע"ג דנראין הדברים שלשם פדיון נתנו כמ"ש לקמן אפ"ה אין בנו פדוי עד שיפרש בשעת מתן מעת שנותנו בתורת פדיון ולעולם דמיפטר בה' סלעים בין הכל כן נראה לי ודוק היטב:

בד"ה לברור לו כהן כו' והו"מ לשנויי כו' דלא לימא ליה פרעתי הואיל ובשטר גמור איירי עכ"ל. נראה בכוונתן כיון דבמכירי כהונה הוי כאשתעבד לו מדאורייתא א"כ מה"ט גופא פשיטא להו דלא מצי למטען פרעתי דהו"ל כשטר גמור ולישנא דמתניתין גופא דקתני חייב ליתן לו משמע להו דלא מצי למימר פרעתי דהוי כשטר גמור כן נ"ל בכוונתן:

בד"ה אליבא דבן ננס כו' ותימא לר"י כו' ודלמא דוקא בחנוק פליגי כו' אבל בהודאה לא פליגי כו' עכ"ל. נראה בכוונתן כיון דר' יוחנן ס"ל כר' ישמעאל דאפי' בחנוק מחוייב והיינו ע"כ משום דס"ל דשאני ערב דמשתעבד מדאורייתא מגזירת הכתוב כדמסקינן לקמן אליבא דר"ל וא"כ מנ"ל לרבי יוחנן דר' ישמעאל ס"ל דבהודאה בעלמא אלים מילתא דשטרא דהאיכא למימר נמי דשאני ערב דאפילו בדיבור משתעבד אבל בעלמא לא אלים מילתא דשטרא כלל כי היכי דס"ל לבן ננס דאף בערב לא אלים מילתא דשטרא כה"ג וע"ז תירצו שפיר מדקתני רישא ערב היוצא אחר חיתום שטרות כו' אלא דלכאורה אין זה מוכרח דא"ל דנקיט הכי לאשמעינן רבותא דבן ננס אפילו בכה"ג פטר כדאשכחן כה"ג טובא בש"ס וכן מה שכתבו דמדנקיט אחר חיתום שטרות היינו דאם תימצי לומר קאמר דאף את"ל דלא משעבד נפשיה כו' וזה נראה יותר דוחק ובתוספות דבבא בתרא תירצו בפשיטות דחנוק נמי איירי בשטר ע"ש וכאן לא משמע להו לפרש כן אלא דלענ"ד יש לתמוה טובא דמה סברא יש בזה לומר דסבר ר' יוחנן כר' ישמעאל וסבירא ליה דאף בחנוק משתעבד בדיבור בעלמא כיון דלא אשכחן דמהני בעלמא כ"ש בערב שלא בשעת מתן מעות אע"ג דאסמכתא הוא וכ"ש בחנוק והא דקיי"ל ערב משתעבד מדאורייתא האיכא לאוקמי בשעת מתן מעות דוקא או בקנין לכן נלע"ד ליישב כל הקושיות שהקשו התוספות בזה הדיבור והיינו לפי שיטת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע בח"מ סי' מ' דמי שמחייב עצמו בדבר שאינו חייב שא"ל חייב אני לך מנה וא"ל אתם עדי חייב כמו שמשעבד הערב וכמו שאבאר לקמן בסמוך נמצא דלפ"ז הא דקאמר ר' יוחנן דחלוק ר' ישמעאל אף בחנוק והלכה כמותו אף בחנוק היינו נמי היכא דא"ל אתם עידי דמהני אף שלא בשעת מתן מעות נמצא דלפ"ז אדרבא מימרא דר' יוחנן דשמעתין ומימרא דידיה בסוף גט פשוט עולין בקנה א' דכיון דאית ליה בשמעתין דאלים מילתא דשטרא כה"ג כמאן דא"ל אתם עידי מש"ה ס"ל כר' ישמעאל דמחייב בערב בין בשטרא כה"ג ובין דהיכא דא"ל אתם עידי אף שלא בשעת מתן מעות ואי תקשי מאי אף בחנוק דקאמר הא בשמעתין משמע דאתם עידי עדיף טפי משטר גרוע כה"ג אף בשעבוד חדש לשיטת הסוברים כן משום הא לא איריא דודאי לר' יוחנן שטרא כה"ג עדיף אלא דנקיט כמאן דא"ל אתם עידי דהוא מעשה בכל יום ואפשר דמודה ריש לקיש כמו שאבאר בסמוך:

אמנם התוספות שלא רצו לפרש כן היינו משום דלא משמע להו כלל האי סברא דשייך אתם עידי בשיעבוד חדש כמו שכתב ר"ת בסוף הדיבור שאין הדמיון טוב אבל לשיטת רוב הפוסקים דשייך אתם עידי נתיישב הכל לנכון בעזה"י ודוק היטב:

בא"ד ורבינו תם מפרש כולה סוגיא בלא הודאה כו' עכ"ל. האי כולה סוגייא לאו דוקא דודאי לפיר"ת נמי מעיקרא הוי ס"ד דגמרא דפלוגתא דר"י ור"ל בהודאה איירי מדמקשה היכי דמי אי דא"ל אתם עידי כו' וא"כ ע"כ ס"ד דאיירי בהודאה דאי בשיעבוד חדש הא לא משמע ליה לר"ת דשייך ביה אתם עידי כדמסיק ר"ת להדיא דהא דאמרינן במסקנא כמ"ד להו אתם עידי אין הדמיון טוב אלא מה שכתבו התוספות דר"ת מפרש כולה סוגייא בשיעבוד חדש במה שאינו חייב היינו לבתר דמסקי' הב"ע דא"ל חייב אני לך מנה בשטר דמפרש לה ר"ת בכה"ג ועלה קאי כולהו שקלא וטריא דשמעתין בכה"ג והא דמסיק כמאן דא"ל אתם עידי פירושו כמאן שהודה בהודאה וא"ל אתם עידי וזה שכתב שאין הדמיון טוב וכמו שכתבתי בשיטת ר"ת מפרש ג"כ הרמב"ן ז"ל דברי הרי"ף ז"ל והובא בר"ן ע"ש. אלא דהר"ן ז"ל גופא מסיק בכוונת הרי"ף ז"ל דכ"ש אם אמר אתם עידי דחייב בשיעבוד חדש וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ומטעמא דמסיק הר"ן ז"ל לחלק בין ההיא ולבין ערב שלא בשעת מתן מעות דלא מהני משום דהו"ל אסמכתא ע"ש ולענ"ד בכל זה לא הונח לי דאכתי קשה אמאי מוקי לה בגמרא לפלוגתא דר"י ור"ל דהב"ע כגון דא"ל חייב אני לך מנה בשטר ואמאי לא מוקי לה שפיר נמי כדמעיקרא בדא"ל חייב אני לך מנה בע"פ אלא דלאו בהודאה פליגי אלא במחייב עצמו מחדש במה שלא היה חייב וא"ל אתם עידי ומאי מקשה נמי ממשנתינו דהנושא ואמאי לא מוקי לה בדא"ל אתם עידי ולא שייך להקשות פשיטא דהא לא תנינן כה"ג בשום דוכתא דאתם עידי מהני בשיעבוד חדש. ולולי שאיני כדאי היה נ"ל לפרש כולה סוגיא דשמעתין בין בהודאה בין בשיעבוד שייך פלוגתא דר"י ור"ל דכולה חדא מילתא היא ובתחלה היה נ"ל דשיעבוד תליא בהודאה כיון דמהני אתם עידי באומר חייב אני לך מנה דרך הודאה ממילא דאדם יכול לחייב עצמו דרך שיעבוד אף במה שלא היה חייב לא מיבעיא בחייב אני לך מנה אף שהלה יודע שאינו חייב לו מקודם מ"מ כיון דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי אפשר שמחמת מלוה ישנה התחייב עצמו בכך ומש"ה קאמר לה בלשון חיוב אלא אפילו בכל מיני חיובים שבעולם היכא שאמר בלשון חיוב וא"ל אתם עידי הו"ל כהודאת בע"ד שרוצה לחייב עצמו בכך והכי נמי משמע בפ' מי שמת בעובדא דאיסור גיורא כמ"ש הכסף משנה בפ' י"ב מהל' מכירה דמשם הוציא הרמב"ם ז"ל דין זה דאדם יכול לחייב עצמו במה שאינו חייב ע"ש ובכולא תלמודא דכה"ג נמי קרי לה אודיתא והיינו כדפרישית אלא דלפי מה שכתבו התוספות בדיבור הקודם בשם רבי דהודאה תליא בשיעבוד לענין דאלים מילתא דשטר א"כ לפ"ז י"ל יותר דלענין מחייב עצמו בע"פ וא"ל אתם עידי נמי הודאה תליא בשיעבוד דאי לאו דפשיטא לן דאדם יכול לחייב עצמו בעדים אף בע"פ בדיבור בעלמא במה שאינו חייב מדין ערב כמו שאבאר לא הוי מהני נמי אתם עידי לענין הודאה לענין דלא מצי למימר משטה הייתי בך או טעיתי בחשבוני דמסברא ודאי נראה דמצי למימר הכי ומאי אולמא דאתם עידי דהא לא מהני בשום דבר שצריך קנין גמור וא"כ שפיר מצי למימר לפי שאני יודע האמת שאיני חייב לך וגמרתי בלבי ג"כ שאתה אינך רוצה להעמידי בדין על זה כיון שאתה יודע האמת ומה שאמרת מנה לי בידך משחק היית בי ולכך שחקתי ג"כ בך והודיתי לך בפני עדים חוץ לב"ד דהודאה חוץ לב"ד לאו כלום הוא וכ"ש שהייתי סומך על זה שאוכל לטעון בכל עת טעיתי בחשבוני ותדע דיש סברא לומר כן דהא בקדושין ס"פ האומר דף ס"ה ע"ב מקשה רב אשי לרב כהנא מאי דעתך דילפת דבר דבר ממון אי מה להלן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ה"נ כו' ופירש"י ז"ל שם דהא דפשיטא לן בממון הודאת בע"ד כק' עדים היינו משום דכתיב אשר יאמר עליו כי הוא זה במודה במקצת וא"כ לפ"ז משמע דאי לאו דילפינן מקרא מסברא לא הוי פשיטא לן והיינו כדפרישית דמצי למימר משטה אני בך או טעיתי וא"כ קשה הא מקרא לא ילפינן אלא במודה בב"ד דוקא דבהכי איירי קרא ואכתי במודה חוץ לב"ד בפני עדים מנא לן אע"כ דהא דפשיטא לן דבהודאה בפני עדים וא"ל אתם עידי מהני היינו משום דפשיטא לן מדין ערב דאדם יכול לחייב עצמו במה שאינו חייב היכא דאיכא שום סברא לומר דגמר ומקני כגון בשעת מתן מעות או בערב בב"ד וה"ט דאיכא סברא כיון שהתחייב עצמו וא"ל אתם עידי מסתמא גמר והתחייב בלב שלם וזה שכתב הרמב"ם ז"ל כמו שישתעבד הערב ולא כמו שנדחק הש"ך סימן מ' ס"ק ז' ומעתה שזכינו לדין דאדם יכול לחייב ולשעבד עצמו במה שאינו חייב ע"י אתם עידי מה"ט גופא מהני נמי בהודאה בפני עדים וא"ל אתם עדי ולא יוכל לומר משטה הייתי בך או טעיתי דאדם מדקדק לומר אתם עידי אם לא בדבר ברור שהרי אף אם יודע שהלה לא יתבענו בדבר שקר מ"מ יעמידנו בדין שנתחייב בשעבוד מחדש כן נ"ל נכון בעזה"י והשתא דהודאה ושיעבוד חדא מילתא היא סלקא כולה שמעתתא כהוגן דכי היכי דמקשה לענין הודאה אי דא"ל אתם עידי מ"ט דר"ל ממעשים בכל יום ה"נ שייך האי קושייא גופא אי איירי משיעבוד חדש כיון דהא בהא תליא וממילא דמקשה נמי שפיר ממתניתין דהנושא דליכא לאוקמי באתם עידי דא"כ מאי למימרא פשיטא דחייב מדין ערב אע"כ דבשטר גריע כה"ג אתי לאשמעינן נמצא דלפ"ז יפה עולין שיטת הרי"ף והרמב"ם וכל הגאונים והטור והש"ע ח"מ סי' מ' שכתבו דבא"ל אתם עידי יכול לחייב במה שאינו חייב ודלא כמו שתמה הסמ"ע על סברא זו וכתב רוב הפוסקים חולקין ולא מצאתי חולק אלא שכן נראה מפירוש ר"ת ז"ל כאן שכתב ואין הדמיון טוב וכ"כ הרמב"ן ז"ל מחמת הקושיא שהקשה והובא בל' הר"ן ז"ל ובמה שכתבתי נתיישב הכל לנכון בעזה"י ודוק היטב:

ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי ג"כ מה שכתב הטור בח"מ סי' ל"ב בשם רבינו סעדיה גאון באומר מנה לי בידך וא"ל הן ואח"כ אמר משטה הייתי בך צריך לישבע שאינו חייב לו כלום ולישבע ג"כ שכיון להשטות וכ"כ בש"ע סי' פ"א והסמ"ע נדחק בזה שהקשה כיון שנשבע שאינו חייב לו כלום למה ישבע שלא כיון להשטות הא כיון דלא א"ל אתם עידי לכ"ע לא נתחייב בזה הדיבור בשיעבוד חדש אבל למאי דפרישית אתי שפיר דהא דבעינן אתם עידי בשיעבוד חדש היינו נמי מה"ט גופא דלא גמר ונתחייב בלב שלם כיון דלא א"ל אתם עידי ודמי לטענת משטה וכיוצא בזה כל היכא דס"ל דדיבורא לאו כלום הוא היינו משום שלא גמר והקנה הא אילו גמר והקנה והתחייב עצמו בלב שלם ה"נ דחייב דאלת"ה מאי מהני אתם עידי הא לא איברי סהדי אלא לשקרא כדאיתא פ' האומר אע"כ דכולא מילתא דאתם עידי היינו דמתוך כך אנו יודעין שגמר ומקנה ולא נתכוון להשטות ולשחוק בעלמא משא"כ היכא שגמר ונתחייב חייב ומש"ה צריך לישבע שלא נתכוון להתחייב בחיוב ממש כדמשמע להדיא בשמעתין דהיכא דגמיר ומשעביד נפשיה נתחייב באמירה בעלמא אף בלא אתם עידי כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטיב ואין להאריך יותר ובכל הדברים שכתבתי יש לי לפרש שיטת רש"י ז"ל דכולה שמעתין על זה הדרך וכדמשמע ג"כ מל' התוספות בד"ה ת"ש כתב לכהן ומתירוצו של רבי בד"ה כתנאי ויש לי מקום עיון בזה על מ"ש רבינו הבית יוסף בח"מ סימן מ' דלפירש"י אין אדם יכול להתחייב אף בשטר במה שלא היה חייב וא"כ מה זה שכתב רש"י ז"ל מאי לאו כה"ג דאי הוה שטר חתום מאי למימרא הא מתניתין ודאי בשיעבוד חדש איירי ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

בא"ד ואין לתמוה היכי משתעבד בשטר זה הא אין מטלטלין נקנין בשטר כו' עכ"ל. לכאורה הא דאין מטלטלים נקנין בשטר היינו במטלטלים ידועים דוקא שמוכר או נותן במתנה ואין ניקנין אלא במשיכה או בחליפין ובמטבע דאיירי הכא אין נקנה אף בחליפין והכא לא איירי מזה כלל אלא שאומר חייב אני לך מנה לאו במנה ידוע איירי אלא שמחייב עצמו דרך חיוב אלא דאפ"ה כיון דלרבינו תם כה"ג נמי לא מהני בעל פה אפילו בדא"ל אתם עידי כמ"ש להדיא בסמוך דהא דאמרינן כמאן דא"ל אתם עידי אין הדמיון טוב וא"כ שפיר קשיא להו דאין לתמוה כיון דבע"פ לא מהני מהיכי תיתי יועיל בשטר כיון דלא אשכחן דמהני שטר לשום ענין אלא למקרקעי ולא במטלטלין אף במכר ומתנה בדבר הידוע כ"ש בכה"ג שלא היה חייב לו מעולם ואם כן במה זכה הלה במעות של חבירו בשטר טפי מבע"פ ואהא מתרצים שפיר דודאי הכי הוא כיון דיש דברים דנקנין באמירה היכא דקים לן דגמר ומקני כגון בדרב גידל ובמתנה מועטת וא"כ ה"נ אנן סהדי כיון שמתחייב עצמו בשטר גמר ומקני לו והוי חיוב גמור נמצא דלפ"ז שיטת ר"ת לעולם אין אדם יכול לחייב עצמו בשיעבוד חדש אלא בשטר או בקנין וא"כ ע"כ צריך לפרש דהא דקאמר ר' יוחנן בפ' גט פשוט הלכה כר' ישמעאל אף בחנוק היינו נמי בשטר דוקא כמו שפירש ר"י שם אמנם כן לפי מה שפירשתי בסמוך בשיטת רש"י ז"ל אדרבה לפרש"י א"ש טפי דבלא"ה פשיטא לן דאדם יכול לחייב עצמו בשיעבוד חדש אפילו בע"פ ובדא"ל אתם עידי דכיון שאמר בלשון חיוב מסתמא אנן סהדי דגמר ומקנה אפילו באמירה בעלמא כיון דהלה סמיך דעתא והו"ל כמתנה מועטת וכדרב גידל ובערב אחר חיתום שטרות או בחנוק אף בע"פ לר' יוחנן ובדא"ל אתם עידי ובהכי ניחא לי טובא לפרש כל הסוגייא דשמעתין בקצרה דשיעבוד חדש והודאה חדא מילתא היא דטעמא דחייב הוי נמי משום הכי דכיון שאמר בלשון חייב אני לך הודה על עצמו שמחוייב לעשות כך וכך אם

בשביל שום חוב שחייב לו מקודם או מחמת שום פעולה טובה שעשה לו ואף אם לא עשה לו שום טובה מ"מ כיון שאמר בזה הלשון של חיוב אנן סהדי דגמר ומקני ומש"ה מהני אפילו בדיבור והשתא דאתינן להכי נ"ל לשיטתו שכתב לעיל בפ' הכותב דף פ"ו בהא דאמר רב כהנא לרב פפא פריעת ב"ח מצוה היינו משום שיהא הן שלך צדק ומהאי קרא גופא ילפינן בפ' הזהב למתנה מועטת שאין יכול לחזור בו ולמאי דפרישית כולהו חדא מילתא נינהו לפמ"ש שם דלא מייתי רש"י מקרא דוהאיש אשר אתה נושה בו היינו משום דהאי קרא לא איירי אלא בענין שהוא חייב לו באמת שלוה ממנו ואכתי לא שמעינן דפריעת בע"ח מצוה בשיעבוד חדש מש"ה מייתי מהאי קרא דיהא הן שלך צדק דמינה שמעינן שפיר דכל היכא שהוא דיבור גמור בענין דהלה סמכא דעתו דגמר ומקנה מחוייב לקיים ההן וכופין אותו לקיים המצוה והיינו טעמא דמתנה מועטת ושיעבוד חדש וכן במי שתובע לחבירו ואמר מנה לי בידך וא"ל הן ואמר אתם עידי דבכולהו חייב לשלם דאנן סהדי שלא נתכוון להשטות ולשחוק אלא ליתן בודאי וכופין אותו לקיים דיבורו וכמ"ש לעיל בל' הש"ע ור' סעדיה גאון דצריך לישבע שלא נתכוון להשטות אף אם הלה מודה שאינו חייב לו מקודם וכן נ"ל נכון וברור בעזה"י בשיטת רש"י ז"ל ויש לי חבילות ראיות על זה מכמה סוגיות דבלשון חיוב אדם יכול לחייב עצמו אף בע"פ וכדאיתא נמי להדיא בירושלמי בריש פ' איזהו נשך ע"ש משא"כ לפיר"ת נראה דוחק לאוקמי לכל הנך סוגיות דוקא בשטר וצ"ע ודו"ק:

בא"ד אבל לפירוש הקונטרס כו' לא כתב בו אלא ואני ערב כו' עכ"ל. מהרש"א ז"ל הבין דמ"ש אבל לפירוש רש"י היינו דלפרש"י קשה סוגיא דגיטין ולכן הקשה דלפמ"ש התוספות דע"כ פלוגתא דר' ישמעאל ובן ננס בין בהודאה בין בשיעבוד תו לא קשיא סוגייא דגיטין מיהו לענ"ד נראה דבלא"ה אין לפרש כן דהא כבר הקשו מסוגייא דגיטין על פרש"י בד"ה בתנאי ותירצו בשם רבי לכך נראה דמה שכתבו אבל לפירוש הקונטרס היינו בעיקר הפירוש דלפיר"ת דאיירי שחתם היטב שפיר יש לפרש בלא עידי מסירה אבל לפ"ה דמיירי שלא כתב אלא ואני ערב כיון דבהודאה איירי א"כ ע"כ איירי שיש עידי מסירה כמ"ש רש"י ז"ל להדיא לעיל בד"ה אלימא מילתא דשטרא דאי ליכא עידי מסירה ולא חתם עצמו ג"כ פשיטא דלאו כלום הוא אע"כ דבעידי מסירה איירי וא"כ קשיא להו וא"ת אמאי לא הוי שיעבוד בזה השטר ע"י עידי מסירה לגבות אף ממשעבדי ונהי דלא קשיא להו מ"ט דר"ל דפוטר דאיכא למימר דר"ל לא ס"ל כמ"ד ע"מ כרתי משא"כ לדידן דקי"ל ע"מ כרתי א"כ מ"ט לא גבו ממשעבדי אלא מבני חורין אף לר' ישמעאל ותירצו שפיר כן נ"ל וכן במה שכתב מהרש"א ז"ל דיש גמגום במה שהקשו לקמן לפירוש ר"ת ומהרש"ל ז"ל הגיה לפ"ה וכתב דלא ידע כוונתו ולענ"ד נראה לפרש כפשוטו לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא דנהי דלפיר"ת לא קשיא להו מעיקרא כ"כ דאיכא לאוקמי מילתא דר' ישמעאל בדליכא ע"מ ואפ"ה גובה מבני חורין כיון שחתם היטב אלא דאכתי קשיא להו לקמן היכא דאיכא עידי מסירה בערב שיוצא אחר חיתום שטרות הוי לן למימר דגובה ממשעבדי כיון שהוא שטר גמור ובאמת לא משמע להו הכי ממתניתין דהתם גופא דהא קתני רישא המלוה חבירו בשטר גובה ממשועבדים וא"כ למאי דקי"ל ע"מ כרתי האי בשטר היינו ע"י ע"מ נמי וא"כ היאך קתני עלה בסיפא ערב היוצא לאחר חיתום שטרות שגובה מבני חורין הא זימנין דגובה ממשעבדי היכא דאיכא ע"מ דומיא דרישא דמלוה בשטר דאיירי נמי בכה"ג ומאי פסקא כן נ"ל נכון וברור בעזה"י בכוונת התוספות ודוק היטב:

בא"ד ור"ת הביא ראיה לדבריו מהירושלמי דר"י ור"ל איירי בכה"ג כו' ואע"ג שלפי הירושלמי קשה דר"י אדר"י אין לחוש דבכמה דוכתי פליג אגמרא שלנו עכ"ל. לכאורה משמע דפליג לגמרי דלהירושלמי ליתא לפלוגתא דר"י ור"ל בהא מילתא ולהגמרא שלנו לא אשכחן דמודו תרווייהו בהאי מימרא דירושלמי אמנם לענ"ד נראה דלעולם איתא להא ואיתא להא אלא דבפירושא וסברא בעלמא פליגי דלהגמרא שלנו מפרש להך מימרא דירושלמי דמודו ר"י ור"ל במתחייב עצמו בחזקת שהוא חייב באמת מקודם ונמצא שהחיוב וההודאה היה בטעות וקמל"ן דפטור כדאיתא נמי בגיטין בעובדא דגינאי דאפילו קנין בטעות חוזר ועיי' שם בתוספות ובחידושינו ובהאי לישנא ממש איתא להדיא בטור ח"מ סימן מ' דלאחר שכתב דין הגמרא שלנו דקי"ל כר' יוחנן בחייב אני לך מנה בשטר מסיק אבל המודה בחזקת שהוא חייב ונמצא שאינו חייב דפטור וע"ש בחידושינו לח"מ משא"כ גמרא דירושלמי סברא דבכה"ג לא איצטריך לר"י ור"ל לאשמעינן אע"כ דבכה"ג שלא ע"י טעות איירי והיינו דקשיא להו התם אמתניתין דריש פ' אע"פ ואמתניתין דהכא והך פלוגתא דהכא מפרש לה הירושלמי במודה מחמת חוב ישן וא"ל אתם עידי ולא קשיא ליה מ"ט דר"ל כדפרישית או לאידך גיסא בדלא א"ל אתם עידי ולא קשיא ליה מ"ט דר"י מטעמא דפרישית דאפשר דר"י סבר דלא בעינן אתם עידי אלא בתבעו הלה דמצי א"ל משטה אני בך אבל שלא ע"י תביעה דלא שייך משטה אני בך אפשר דלא בעינן אתם עידי כן נ"ל ליישב דלא לשוויי חד מהגמרא כמשקר ח"ו ודוק היטב ואין להקשות לפיר"ת אמאי לא מקשה בשמעתין מתוספת כתובה דריש פ' אע"פ כדמקשה בירושלמי משום דאיכא לאוקמי בשקנו מידו ולא שייך להקשות מאי למימרא דטובא קמל"ן דתוספת כתובה דינה ככתובה לכל מילי דקחשיב בגמרא בריש פ' אע"פ ע"ש:

דף קב:

גמרא א"ל רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ופירש"י דמספקא ליה לרבינא אם נתנו חכמים כתיבה לדבר או דילמא דלא ניתנו ליכתב דלא לטרוף ממשעבדי. ולכאורה דברי רש"י קשין להולמן דממה שכתב תחלה אם באו להחתים משמע דאפילו בשניהם רוצין בכתיבה נמי מספקא ליה לרבינא דאיכא למימר דלא ניתנו ליכתב וא"כ איזה נתינת טעם יהיב רש"י ז"ל לזה במה שכתב דלא לטרוף ממשעבדי דממה נפשך אם הדין נותן כשנכתב מדעת שניהם דשפיר טריף ממשעבדי א"כ למה נאמר דלא ניתן ליכתב דלא לטרוף ממשעבדי ולטרוף דודאי יכול אדם לשעבד נכסיו מדעתו בכל ענין ואם מעיקר הדין בשטרי פסיקתא שאף אם נכתבו אין טורפין בהם ממשעבדי א"כ מה זה שכתב רש"י ז"ל דלא לטרוף ממשעבדי ואכתי אמאי לא ניתנו ליכתב דסוף סוף אין טורפין וכבר עמד על זה ג"כ בספר נתיבות המשפט דף צ"ד וכתב דנראה דוחק לפרש שיטת רש"י משום דחיישינן לב"ד טועין אמנם כן לענ"ד נראה לפרש בפשיטות דלשיטת רש"י ז"ל הא מילתא גופא מספקא ליה לרבינא בהנך שטרי פסיקתא אי דמו לחוב או למתנה דאי לחוב מדמינן בדין שיטרוף ממשעבדי ואי למתנה מדמינן להו מעיקר הדין שאין טורפין ממשועבדים כסתם מתנה שאין בה אחריות דלא גביא ממשועבדים בין למ"ד שיעבודא דאורייתא בין למ"ד שיעבודא דרבנן שלא תיקנו אלא משום נעילת דלת כדאיתא שילהי פ' גט פשוט וע"ש בתוס' והיינו דאיבעיא ליה דאי תקנו חכמים כתיבה לדבר משום דדמיא לשאר חוב ולא פלוג רבנן כמו שאבאר בענין חייב אני לך מנה בשטר דכמעט לכל הפוסקים גובין ממשועבדים וא"כ ניתנו ליכתב או דילמא דאין גובין ממשועבדי' דדמיא למתנה בעלמא ומש"ה לא ניתן ליכתב אף מדעת שניהם דחיישינן לעדים טועין שיכתבו בלשון שטר ממש פלוני התחייב עצמו ליתן מנה לבדו או שיטעו לכתוב אחריות בפירוש כמו בשאר שטרות דכותבין אחריות אע"ג שלא התנה ואתא לגבות ממשעבדי שלא כדין אבל אין ה"נ שאם נתרצו באמת לכתחלה בלשון חיוב ולעשות שטר גמור או שהתנו ג"כ על אחריות נכסים פשיטא שכותבין אלא דסתם שטר פסיקתא היינו שהתנו בלשון פיסוק ומש"ה לא ניתן ליכתב כלל אלא בלשון זכרון דברים בעלמא תחת יד העדים ובהכי א"ש כל השקלא וטריא דשמעתין ועפ"ז יתיישבו היטב דברי הטור בא"ע סימן נ"א שהשוה דעת הרמב"ם ז"ל לדברי רש"י ז"ל דאף אם נכתב כמאן דלא כתוב דמי לענין משועבדים והיינו נמי כדפרישית לענין דלא אמרינן ביה אחריות טעות סופר אם לא נכתב בפירוש ולדעתי כך הדעת נוטה דהא מסקינן בפ"ק דבבא מציעא דהא דאמרינן אחריות ט"ס הוא היינו משום דלא שדי איניש זוזי בכדי והכא לא שייך לומר כן ואי תקשי מחייב אני לך מנה בשטר באמת כתב בעל התרומות דאיכא למ"ד דאין גובה ממשעבדי אלא דהסכמת רוב הפוסקים דגובה והיינו מטעמא דפרישית כיון שאמר בלשון חייב אני סתם לא פלוג רבנן או אפשר דאף מדינא דאורייתא ומלשון חייב אני משמע שהוא מקבלו עליו בחוב גמור וקרינן ביה והאיש אשר אתה נושה בו דמהאי קרא ילפינן שילהי גט פשוט דשיעבודא דאורייתא משא"כ בשטרי פסיקתא וכיוצא בו אין שום סברא לומר אחריות ט"ס הוא כן נ"ל נכון כיוצא בזה נראה מלשון הב"ח סי' נ"א ובחנם כתב עליו הבית שמואל שפירושו דחוק ועיין מה שכתבתי כיוצא בזה לעיל פ' נערה דף מ"ג גבי והילכתא אידי ואידי מן הנשואין דכיון דכתובת אירוסין לא ניתן ליכתב סברי רבינו שרירא גאון ז"ל והרמב"ם ז"ל דאף אם נכתב אינו גובה ממשועבדים והיינו נמי מה"ט ואין להאריך יותר ודו"ק:

קונטרס אחרון א"ל רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא א"ל לא ניתנו ליכתב עיין מה שכתבתי בזה ביישוב ל' רש"י דהא דקאמר לא ניתן ליכתב היינו שלא יכתוב שטר גמור באחריות דבאמת מדינא אין לו לטרוף ממשעבדי אם לא שציוה לכתוב אחריות בפירוש ובענין זה נתיישב היטב לשון הטור שכתב דדעת הרמב"ם ז"ל כדעת רש"י וכן מצאתי להדיא בירושלמי דשמעתין דפליגי ר' יוחנן ור"ל בתנאי כתובה שכתב אחריות בפירוש לכ"ע גובין ממשעבדי אלא דפליגי אי שייך בכה"ג אחריות ט"ס וכדפרישית וממילא דה"ה אם כתב בלשון שטר גמור ולא בלשון תנאי כתובה דגובין ובזה נתיישב מה שנתקשה בספר נתיבות המשפט על פירש"י ונתיישב ג"כ פירוש הב"ח בא"ע סי' נ"א ודלא כבית שמואל:

תוספות בד"ה ניתנו ליכתב כו' משום דסתם קנין כו' עכ"ל. נראה דלא ניחא להו בפרש"י מה"ט כדפרישית בסמוך או שלא מצאו כן בפרש"י שלפניהם מדלא מייתי להו וכנראה מל' מהרש"א ז"ל ומש"ה מפרשי לה סוגיא בענין אחר אי ניתנו ליכתב שלא מדעת שניהם ומה שכתבו משום דסתם קנין היינו דכי היכי דבקנו מידו אצ"ל כתובו כיון דגמר ומקני בעין יפה ויש לקנין נמי קול א"כ מסתמא בדעתו שיכתבו ה"ה נמי בשטרי פסיקתא כיון דאנן סהדי דבהאי הנאה דאיחתוני גמרי ומקני ויש לו קול כמ"ש התוספות בדף הקודם מש"ה כותבין אף שלא מדעת שניהם וק"ל:

גמרא איתיביה הפקחין היו כותבין כו' למאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י ז"ל שפיר הוי מצי לאוקמי שכתבו בלשון פסיקא בעלמא או להיפך שנתרצו שניהם לכתוב שטר גמור בלשון חיוב אלא דבלא"ה הוי מצי לאוקמי בשקנו מידו אע"כ דעיקר הקושיא כיון דהכא לא נחית במתניתין לאשמעינן אלא עיקר מילתא דהפקחין שהיו עושין כן לפטור באלמנות וגירושין א"כ מסתמא בשאר מילי היו עושין כדרך סתם שאר פסיקתא דלאו אורחא ליכתב כלל בלשון שטר אלא לזכרון דברים תחת יד עדים והאי לישנא לכל זמן שאת עמי משמע שיוצא מתחת ידה בלשון שטר וכהאי גוונא יש לפרש בשיטת התוס' דאי ס"ד דלא ניתן ליכתב אלא מדעת שניהם משום דמסתמא אין עיקר דין לגבות ממשעבדי וא"כ לאו אורחא דמילתא שיתרצו שניהם בכך דלא ניחא ליה לאינש דליפשו שטרי עליה וא"כ לא הו"ל למיתני הכא הפקחין שבהן היו כותבין אלא הו"ל למתני הפקחין שבהן היו אומרין או היו פוסקין כן נ"ל וכן נראה מל' הריטב"א ז"ל בחדושיו בשם הראב"ד ז"ל אע"ג דמפרש לעיקר האי בעיא בענין אחר ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה הב"ע בשקנו מידו הו"מ לשנויי בדכתב ליה כו' עכ"ל. זה נמשך אפירושם דלעיל ומסידור דבור התוס' שאח"ז נראה שדיבור זה הוא דיבור א' עם הקודם דאי לפרש"י ודאי לא מצי לאוקמי כשכתב לה דאף אם כתב לה לא גביא ממשעבדי ואף למאי דפרישית לעיל דלרש"י נמי אם כתב אחריות בפירוש מהני אפ"ה לא מצי לאוקמי בהכי דא"כ מאי קמל"ן וניחא ליה טפי לאוקמי בשקנו מידו כן נ"ל:

בא"ד ור"ח ור"ת מפרשים ניתנו ליכתב לגבות ע"י כתיבה דוקא עכ"ל. ולפ"ז הא דאמר רב גידל ניקנין באמירה לאו דוקא אלא בדכתיבי וקמ"ל דלא בעי קנין דקס"ד אמינא דאפילו שטר לא מהני להתחייב בדבר שאינו חייב כמו שהקשה בתוספות לעיל בד"ה אליבא דבן ננס דמטלטלין אין ניקנין בשטר וכדפרישית התם דכיון דאמירה לא מהני לר"ת אף בא"ל אתם עידי וא"כ מאי אולמא דשטר קמל"ן דכיון דכתב שטרא גמר ומקנה כמו שתירצו התוספות לעיל וכ"ש דבפסקה איכא רבותא טפי דהוי כמו אסמכתא כדפרישית ועוד שאין כותב האב לבנו דרך חיוב אלא שפוסק נגד אבי הכלה וכן להיפך ואפילו שלא בפני החתן והכלה אפ"ה מהני האי שטרא כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה רבה ורבינא אמרי מקודשת תימא דלרבינא כו' וא"כ מאי קמיבעיא ליה לעיל כו' תיפשוט ליה מהן עכ"ל. ולא ידעתי למה הניחו בתימה דהא לעיל בד"ה ניתנו קשיא להו איפכא דאיכא לאוקמי הא דמדעת שניהם כותבין כשנתרצו בפירוש על הכתיבה ואע"ג דמתרצו שפיר דמשמע ליה להש"ס דאיירי שלא ידעו בכתיבה דומיא דהנך דלעיל מיניה אפ"ה לרבינא גופא לא פשיטא ליה הא מילתא כ"כ דאם הסברא נותנת דלא ניתן לכתוב מסתמא אלא שנתרצו בפירוש א"כ ע"כ נוקמי מתניתין דפ' גט פשוט נמי בהכי מיהו סתמא דתלמודא לא משמע ליה לאוקמי בהכי אלא דומיא דלעיל מיניה מש"ה איצטריך לשנויי דאיירי בשטר אירוסין וכר"פ ורב שרביא דמשמע להש"ס דהכי הלכתא כמו שהובא באמת לרוב הפוסקים ולשיטת פירש"י שכתבתי לעיל נמי יש ליישב למאי דפרישית דכשנתרצו לכתוב בלשון חיוב ודאי דכותבין מדעת שניהם וא"כ איכא לאוקמי בכה"ג ואע"ג דשינוי' דחיקא הוא מדקתני סתמא אפ"ה כיון דבעיקר הדין דניתנו ליכתב מספקא ליה לרבינא תו לא מצי למיפשט מהך ובלאו הכי ע"כ צריך לפרש בכה"ג במאי דיש להקשות מאי קמיבעיא ליה לרבינא דהא איהו גופא הדר ואותביה לרב אשי מההיא דהפקחין היו

כותבין וא"כ מאי קמיבעיא ליה מעיקרא אע"כ כדפרישית דכיון דמספקא ליה בסברא תו לא הוי מצי למיפשט מהך דשפיר הוי ידע דאם הסברא נותנת דלא ניתנו ליכתב ע"כ צריך לדחוק דהא דקתני כותבין איכא לאוקמי בשינויא דחיקא או דהיינו אומרין או דאיירי כשנתרצו שניהן והא דהדר ואותביה כה"ג מצינו בש"ס טובא דהוי סבר דאפשר דרב אשי לישני ליה שינויא אחרינא כן נ"ל וכיוצא בזה כתב מ"ז זצ"ל באריכות בספר מג"ש ע"ש:

גמרא ת"ש מתו בנותיהן ניזונות כו' כבר כתבתי לעיל דהא דפשיטא ליה הכא דמתניתין איירי בשטרי פסיקתא אע"ג דלרבי יוחנן הוי משמע לעיל דמצי איירי באומר חייב אני לך בשטר מ"מ למסקנא דאליבא דר"ל מיתוקמא דוקא בשטרי פסיקתא וכדרב גידל ממילא דלר"נ נמי בהכי מיתוקמא כפשטא דמתניתין דהנושא ופסקה משמע שפסק כן בשעת נישואין וקתני סיפא הפקחין שבהן היו כותבין משמע דבדבר הרגיל ומצוי איירי ומסתמא רגילין לפסוק בשעת קידושין או נישואין אבל אין לפרש דקושטא דהכא אליבא דר"ל קאי ומדר"ל נשמע לרבי יוחנן דניתן ליכתב הא ליתא למאי דפרישית לעיל בלשון רש"י בד"ה בשטרי פסיקתא דבלא"ה ע"כ ריש לקיש סבר כמ"ד ניתן ליכתב והכא אליבא דר"י פליג אע"כ כדפרישית ודו"ק:

בד"ה ת"ש תימא אמאי לא מייתי כו' דההיא נישנית תחילה במשנתינו וכו' ונ"ל שכן דרך הש"ס כו' עד סוף הדיבור. ואף שאיני כדאי מ"מ ללמוד אני צריך דנהי שכן דרך הש"ס היינו היכא דכולהו לישנא דסתמא דתלמודא לשקלא וטריא משא"כ בשמעתין דרבינא גופא אותביה לרב אשי מעיקרא א"כ אמאי אותביה מסיפא דמתניתין דהפקחין ולא מרישא דמתו בנותיהן ניזונות כו' ואם נאמר דהנך קושיא בתרייתא כולהו רבינא גופיה מקשה ליה לרב אשי תו לא מצינן למימר כתירוץ התוספות דהא ודאי אקשי ליה מעיקרא מרישא ושני ליה בשקנו מידו וא"כ תו לא מצי למיפרך מסיפא כדמסקו התוספות בעצמן מיהו. לולא דברי התוספות נ"ל ליישב קושייתם בפשיטות דאדרבא לרבינא גופא לא משמע ליה שום קושיא מהך דמתו שגובין מנכסים משועבדים דהוה ידע שפיר דאיכא לאוקמי בשאירע שכתב לה לפירוש התוספות ולשיטת רש"י נמי בשנתרצו שניהם לכתוב באחריות גמור כדפרישית ואין להקשות מאי קמל"ן דטובא אשמעינן דאף במתחייב עצמו בדבר שאין חייב גובה מנכסים משועבדים ולאפוקי מסברת האיכא מאן דאמר שהביא בעל התרומות שכתבתי לעיל ובכה"ג נמי א"ש למאי דמוקמינן בשקנו מידו ומש"ה לא מצי לאותביה רבינא מרישא אבל מסיפא אותביה שפיר מדקתני הפקחין היו כותבין משמע שרגילות הוא ליכתב כן מסתמא וכדפרישית לעיל בקושיא דהפקחין והיינו נמי דלא מקשה סתמא דתלמודא מעיקרא מההיא דאיכא לאוקמי כדפרישית וניחא ליה לאקשויי מההיא דאין כותבין אלא מדעת שניהם דמשמע נמי דמדעת שניהם כותבין סתמא כמ"ש התוספות לעיל דדומיא דהנך דלעיל מיניה קתני ומכ"ש דלשיטת רש"י דפרישית לא שייך לאוקמא לישנא דמדעת שניהם שיצוו לכתוב אחריות בפירוש דאחריות לא נזכר במשנה ולא הו"ל לסתום אלא לפרש משא"כ הך דמתו בנותיהן כו' שפיר איכא לאוקמי בהכי כיון דקתני בהדיא גובה מנכסים משועבדים ממילא משמע דאיירי שהתחייב עצמו כן שיגבה ממשועבדים והא דמקשה הש"ס בתר הכי מהך גופא היינו משום דסמיך נמי אהא דאותביה רבינא לעיל מההיא דהפקחין היו כותבין ואיצטריך לשנויי דהאי כותבין היינו אומרין וא"כ מקשה הש"ס שפיר דלפ"ז תו לא מצינן לאוקמי לרישא דאיירי בכתב לה דהא עלה קתני הפקחין היו כותבין ומהיכי תיתי נפרש דכותבין היינו אומרין ולא כותבין דומיא דבבא דלעיל דאע"ג דלא קתני כותבין מפרשינן לה בשכתב לה ואיפכא הו"ל למיתני ואהא מסקינן שפיר דאיירי רישא בשקנו מידו כיון דקתני גובה מנכסים משועבדים וסתם שיעבוד היינו ע"י קנין וקתני סיפא דהיו כותבין היינו אומרין כדאשכחן טובא בההיא דהכותב לאשתו וכיוצא בזה כן נ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

בד"ה הב"ע בשקנו מידו בפ' הניזקין כו' ולפי מה דמשמע בגיטין דלמאן דלא בעי אלא קצובין א"ש הך כו' אפילו דלא קנו מידו עכ"ל. נראה שדבריהם בזה דוקא לפי' ר"ח ור"ת דלעיל דלמאי דקיל"ן לא ניתן ליכתב שטרא פסיקתא עדיפא משאר חיובים וכן לפי' התוס' לעיל דאי ניתן לכתוב אף בסתמא משום דעדיף משאר חיובים א"כ למ"ד לא ניתן ליכתב נהי דלא עדיפי מ"מ ודאי לא גריעי וא"כ למ"ד קצובין לחוד מהני לענין משועבדים ה"ה וכ"ש בשטרי פסיקתא מהני משא"כ לפרש"י דשמעתין דלמאי דקי"ל לא ניתן ליכתב אף מדעת שניהם היינו משום דשטרי פסיקתא גריעי משאר חוב א"כ אף למ"ד דבעלמא קצובין לחוד מהני היכא שיש להן קול לגבות ממשועבדים אפ"ה בשטרי פסיקתא מודה דלא מהני קצובין. דאפ"ה אין דעתו כלל על אחריות. ולא תקנו חכמים שיגבו ממשועבדים אא"כ התנה בפירוש על אחריות כדפרישית או כדמסקינן בשקנו מידו כן נ"ל ברור ודו"ק:

גמרא אי הכי בנות נמי. משמע הכי בפשיטות דאע"ג דמזון הבנות לא קייצי כדאיתא בהניזקין אפ"ה בשקנו מידו מהני לענין משועבדים אי לאו חששא דצררי וקשיא לי טובא על דברי הש"ך בח"מ סי' ס' ס"ק י"ב שכתב דלשיטת הפוסקים דקצובין בעינן לענין משועבדים אפילו קנין לא מהני וא"כ לא הוי מקשה הכא בגמרא מידי ונהי דהש"ך ז"ל בעצמו הרגיש ודקדק בקושיא זו דמקשה הש"ס אי הכי בנות נמי בפ' הניזקין ליישב קושיית התוספות שם על פירש"י לענין סתם קנין לכתיבה עומד ולא קשיא ליה לנפשיה מיהא לענין קנין גופא אלא דמסוגי' דהנזקין לא תיקשי להש"ך דהתם כל השקלא וטריא קאי אליבא דר"י ור"ל דס"ל כתובין אע"פ שאינן קצובין משא"כ בסוגיא דהכא דקאי אדרב אשי וא"כ מסתמא רב אשי אליבא דהלכתא קאי וא"כ אם נאמר דהלכה כמ"ד קצובין בעינן לא הוי מקשה בשמעתין שפיר אליבא דר' אשי א"ה בנות נמי ות"ל דלא קייצי אע"כ דבקנו מידו גובה ממשעבדי אע"ג דלא קייצי ודלא כהש"ך ובלא"ה תמוהין בעיני דברי הש"ך דכיון דאיהו גופא כתב דלענין בני חורין לכ"ע היכא דקנו מידו אדם מתחייב אף באינו קצוב אף למ"ד בלא קנין אין מתחייב והטעם נ"ל דכיון שקנו מידו הרי הוא שיעבד גופו ונכסיו לכך ומש"ה חל הקנין שפיר א"כ מה"ט גופא אמאי לא יגבה ממשעבדי מיהו בסוגיא דהכא אפשר ליישב שיטת הש"ך דהא דמקשה א"ה בנות נמי אקושיא דבתר הכי קא סמיך דמי לא עסקינן בדגירשה ואהדרה ופסק בשעת קידושין או נישואין דהדר הו"ל כשטרי פסיקתא דלא מיגרע מכח דבר שאינו קצוב כדמסיק הרמב"ם ז"ל גופא ועי"ל דהא דמקשה א"ה בנות נמי היינו דנהי דלא גבי ממשעבדי ששיעבד האב אכתי ליגבו מהשיעבוד ששיעבדו האחין וס"ל דלאחר מיתת האב מיקרי מזון הבנות קייצי כמ"ש התוס' במשנתינו דכיון דאין להם מזונות אלא עד דתיבגרן מיקרי קייצי ועמ"ש לעיל ועמ"ש עוד בזה בסמוך:

קונטרס אחרון אי הכי בנות נמי והקשיתי מכאן על שיטת הש"ך בח"מ סי' ס' שכתב דלשיטת הפוסקים כר' חנינא דקצובין בעינן אפילו קנין לא מהני לענין משועבדים וא"כ לא מקשה הכא מידי עליה דרב אשי א"ה בנות נמי דהא מסתמא רב אשי נמי כר"ח ס"ל למאן דפסק כוותיה דר"ח ומה שתירצתי דהמקשה אקושיות דבתר הכי סמיך נראה דוחק דאכתי התרצן לא משני שפיר דקאמר בנות דלא הוו בשעת קנין לא מהני משמע דהיכא דהוי בשעת קנין מהני אע"ג דאין קצובין. ומה שתירצתי עוד דהקושיא היא דליגבו ממשעבדי ששיעבדו האחין נמי נראה דוחק דא"כ מאי מקשה בפרק הניזקין אדר' יוחנן ור"ל דאמרי לפי שאין כתובין ומיירי בקנו מידו א"ה אפילו בנות נמי משמע דלרבי חנינא אתי שפיר ולמאי דפרישית אדרבא אליבא דרבי חנינא קשה טפי דאפילו בנות נמי אפילו בדלא קנו מידו ליגבי ממשעבדי ששיעבדו האחין דהא לר"ח קצובין אע"פ שאין כתובין לכן לשון הש"ך צ"ע ליישב. אמנם מה שהקשיתי בפנים עוד על שיטת הש"ך מסברא קצרתי במובן ועיקר קושייתי על סוף דברי הש"ך דמשמע שרוצה לומר דאף לשיטת הפוסקים דלא כר"ח נמי אפשר דמודו בהא להרמב"ם דמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב נהי דגובה מבני חורין אפ"ה לא גבי ממשעבדי וע"ז הקשיתי שפיר שאין שום טעם לסברא זו כיון דאף להרמב"ם מהני הקנין לענין בני חורין מכ"ש להסוברים דלענין בני חורין לא בעי קנין א"כ פשיטא דמהני הקנין לענין משועבדים כמו בשאר חוב גמור וצ"ע ליישב שיטת הש"ך ודוק היטב ועיין עוד בחידושי פרק הניזקין:

שם מי לא עסקינן דהוי בשעת קנין וה"ד כגון דגירשה ואהדרה. וכתב הכ"מ בפי"ב דמכאן מצא ראייה למוצא דברי הרמב"ם ז"ל שם דאין אדם מחייב עצמו אף בקנין בדבר שאין לו קצבה ידועה אלא בשטרא פסיקתא לחוד והיינו מדלא אשכח הכא לומר דהוו בנות בשעת קניין אלא בדגירשה ואהדרה ולא משכח לה בפשיטות שקנו מידו לאחר שכבר נולדו הבנות אע"כ דאפ"ה לא מהני לענין משועבדים מחמת הקניין כיון דלא קייצי ודוקא בגירשה ואהדרה משכח לה שפיר דהו"ל שטרא פסיקתא ולפום ריהטא היה נ"ל דמכאן אין ראייה דהא דמוקי לה בגירשה ואהדרה היינו משום דמסתמא דומיא דבת אשתו דמתניתין הוא דדייקינן מאי פסקא ובת אשתו ע"כ איירי בשטרא פסיקתא כדמוקמינן לעיל ומקשה דאפילו בכה"ג משכח לה שפיר נמי בבנות וא"כ מאי פסקא וכ"כ הש"ך בח"מ סי' ס' לדחות ראיית הכ"מ ואף שעלה בלבי ליישבו ולהעמיד ראיה זו מיהו בלא"ה לא מסתבר לי שיוציא הרמב"ם ז"ל דין חדש כזה שאין מתחייב בדבר שאינו קצוב מדקדוק לשון המקשה גרידא כיון שלא נזכר שום רמז בסוגיא זו מזה. והנלע"ד דהרמב"ם ז"ל ורבותיו מסברא דנפשייהו פשיטא להו דכל הבא להתחייב בדבר שאינו חייב כלל לא עדיף ממתנה גמורה וכיון דבמתנה ואפילו במכר כ"ע מודו דלא מהני בדבר שאינו קצוב אפילו בקנין ה"ה למתחייב כה"ג ועל זה מורה לשון הרמב"ם ז"ל שכתב להדיא בדין המתחייב בדבר שאינו חייב הרי זה כמו מתנה משא"כ בפוסק בשעת נישואין דהו"ל כמו חוב שע"מ כן נישאת שפיר כתב דמהני אף באמירה לענין ב"ח ובקנו מידו אף ממשועבדים וכדפרישית מטעמא דנתחייבו גופו ונכסיו לכך ולפ"ז ממילא א"ש טובא הא דשמעתין דמשכחת לה דגירשה ואהדרה דהו"ל פסיקא בשעת נישואין וגביא ממשועבדים אף בדבר שאינו קצוב וכדברי הכסף משנה כן נ"ל נכון ובזה נתיישב' כמעט כל הקושיות שהקשו על הרמב"ם ז"ל והובא בש"ך סימן ס' ואין להאריך כאן ויותר יבואר בקונטרס אחרון אי"ה ועיין עוד במה שכתבתי בפ' הניזקין בענין זה ושייך נמי לסוגיא דשמעתין ודו"ק:

קונטרס אחרון מי לא עסקינן דהוו בשעת קנין וה"ד כגון דגירשה ואהדרה וכתב הכ"מ דמדלא מוקי בפשיטות שקנו מידו לאחר שנולדו הבנות אלמא דאין אדם מתחייב בדבר שאינו קצוב אף בקנין אלא בשטרי פסיקתא דוקא כי מכאן הוציאו הרמב"ם ורבותיו ז"ל זה הדין וכתבתי דלענ"ד דהוראת הרמב"ם ז"ל ורבותיו היינו מסברא דנפשייהו דפשיטא להו דמחייב עצמו בדבר שאינו חייב לא הוי כשאר חוב אלא כמו מתנה בעלמא ומש"ה לא מתחייב בדבר שאינו קצוב כמו במתנה ושכן מורה לשון הרמב"ם ז"ל להדיא ובזה נתיישבו כל הקושיות שהקשו על הרמב"ם ז"ל והובא בש"ך סי' ס' דמה שהקשה מאכילת פירות ושבח קרקעות כבר כתבתי בפ' הניזקין דלפ"ז לא קשה מידי דהא אכילת פירות ושבח קרקעות לא מיקרי מחייב עצמו בדבר שאינו חייב ולא דמו כלל למתנה ואדרבא עדיפא אפילו משאר חוב כיון דמדינא מתחייב ומה שהקשו ג"כ מסוגיא דשמעתין דלר"ל דוקא מוקמינן בשטרי פסיקתא ולא לרבי יוחנן כבר תירצתי ג"כ דבלא"ה ע"כ איירי בשטרי פסיקתא כדקתני הנושא את אשה ופסק עמה ופירשתי הסוגיא יפה בעזה"י בכמה דרכים. ומה שהקשה הש"ך עוד בדברי הרמב"ם ז"ל גופא אהדדי ולא ניחא ליה במה שמחלק הכסף משנה בין פסיקא דשעת נשואין ושעת קידושין ובין שאר חיוב בדבר שאינו קצוב ולענ"ד נראה שהרמב"ם ז"ל הוציא דבר זה מהירושלמי דר"פ אע"פ דמקשה התם אמתניתין דקתני אם רצה להוסיף מוסיף במה מתחייב לה לא כן ר"י ור"ל תרווייהו אינון אמרין הכותב לחבירו בחזקת שהוא חייב ליתן כו' ומשני רוצה ליתן כמה לקרות חתנו של פלוני. ומקשה עוד הדין כשפסק מן האירוסין פסק מן הנשואין מה את אומר ומשני רוצה הוא ליתן כמה בתשמיש שהוא ערב כו' נמצינו למידין דאף למאי דסבר הירושלמי דאין אדם אחר יכול לחייב במה שאינו חייב אפ"ה בחיובא שבין איש לאשתו מחייב דלא מיקרי דבר שאינו חייב ואף בשעת נשואין. וא"כ לפ"ז לענין דבר שאינו קצוב להרמב"ם ז"ל נמי הכי הוא דכיון דעיקר הטעם דדבר שאינו קצוב אינו אלא לפי שאינו דומה לחוב אלא למתנה א"כ בפסיקא שבין איש לאשתו לא דמי למתנה אלא לחוב בין בשעת קידושין בין בשעת נישואין אלא דאפ"ה אין שוין לגמרי דבשעת קידושין מהני באמירה בעלמא משא"כ בשעת נישואין בעינן שטר או קנין אבל בשטר או קנין ודאי מהני דהא לא דמי למתנה כן נראה לי נכון ליישב שיטת הרמב"ם ורבותיו ז"ל ובזה נתיישב היטב בלשון הרמב"ם ז"ל בפכ"ג מהלכות אישות כמו בפרק הניזקין ע"ש:

בתוספות בד"ה אימר צררי אתפסה תימה לרבי כו' ומפרש ר"ל בגמרא לפי שאין כתובין כו' עכ"ל. הא דקשיא להו מדר"ל טפי מדרבי יוחנן דמסיק נמי התם לפי שאין כתובין היינו משום דמימרא דר"ל מייתי התם ברישא מיהו אליבא דר' חנינא דאמר לפי שאין קצובין לא קשיא להו דאפשר דלא קאי אמזון האשה והבנות אלא אאכילת פירות ולשבח קרקעות ועי"ל דלר' חנינא ור' יוחנן נמי לא פסיקא להו להקשות משום דהאי אוקימתא דהכא אימר צררי אתפסה לא משנינן לה בשמעתין אלא למאי דמשמע דאיירי מתניתין בשטרי פסיקתא והיינו דהכי מוקמינן לה לעיל אליבא דר"ל משא"כ לרבי חנינא ור"י מצי לאוקמי למתניתין דהנושא שפיר אפילו שלא בשעת נישואין ומטעם חייב אני לך מנה בשטר כדקס"ד לעיל מעיקרא והך מילתא לא שייך בבנות דהא אכלה בתנאי ב"ד כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דאיצטריך טעמא כו' היכא שהודה האב שלא התפיס צררי עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה כיון דחיישינן לצררי לגבי לקוחות דאפילו בשבועה לא גביא א"כ מאי מהני הודאת האב לגבי

לקוחות הא פשיטא דלא מהני הודאתו לחוב לאחרים ואפשר משום דהא דחיישינן לצררי ומרעינן לשטרא גבי לקוחות היינו משום דנראה לחכמים שהדבר מצוי קצת שהאב רגיל להתפיס בנותיו צררי דלא ליתזלו בבי דיני משא"כ אם הודה האב קודם מותו תו לא הוי דבר מצוי שיעשה קנוניא בשעת מיתה ומש"ה מוקמינן אדינא דלא מרעינן שטר הנעשה בקנין ומש"ה איצטריך לטעמא אחרינא:

ועי"ל דמ"ש התוספות דאיצטריך טעמא היכא שהודה האב היינו דנהי דלא הוי מהני הודאתו לגבי לקוחות שלקחו מהאב גופא מ"מ ודאי הוי מהני הודאת האב לגבות ממשעבדי ששיעבדו האחין לאחר מיתה מש"ה איצטריך לטעמא אחרינא דאפ"ה משעבוד האחין לא גביא ומכ"ש דאתי שפיר טפי למאי דפרישית בסמוך בשיטת הרמב"ם ז"ל והש"ך ז"ל דעיקר הקושיא משיעבוד האחין דבשיעבוד האב בלא"ה לא גביא אליבא דהלכתא לפי שאין קצובין וכמו שכתבו התוספות במשנתינו ודוק היטיב:

בא"ד ועוד תימא לרבי כו' ותירץ רבי דודאי לענין דלא גבי ממשעבדי לא חיישינן כו' עכ"ל. ודאי בלא"ה מגופא דשמעתין מוכח דדוקא לענין משעבדי שייך חששא דצררי ולא לענין בנ"ח דהא מזון הבנות גופא גובית מהיתומים ולא חיישינן לצררי אלא דמעיקרא הוי משמע להו מדקאמרינן התם בפשיטות דא"ב קטנה משמע דדבר פשוט הוא דבקטנה לא שייך חששא דצררי וא"כ הוי משמע להו מסברא דלענין משועבדים נמי ליכא למיחש בקטנה ותירץ רבי דאפילו בקטנה דלא שכיח אפ"ה לענין משועבדים חיישינן ודו"ק:

דף קג.

תוספות ד"ה ולא אמרן כו' תימא הואיל וההיא עובדא כו' דבמתניתין ליכא פסידא כו' עכ"ל. ויש לדקדק אמאי פסיקא להו דליכא פסידא בההיא דמתניתין דהא ודאי איכא פסידא במאי שצריכין ליתן כל דמי המזונות משלם ואי הוי אכלה גבייהו לא היו צריכין אלא ליתן לפי ברכת הבית והנראה מזה דסברי התוספות דה"נ כיון שאין המניעה מן הראשון א"כ אין ה"נ דאין נותן לה אלא לפי ברכת הבית כמו בסמוך באלמנה שאמרה אי אפשי כו' וא"כ צ"ע על הפוסקים שכתבו בפשיטות וכ"כ הרא"ש ז"ל בריש פירקין בשם ר"ת ז"ל שנותן לה כל דמי המזונות משלם ואף שיש לחלק קצת בין היכא דקפסיד לגמרי או היכא דליכא אלא פסידא קצת וזה דוחק דא"כ נתת דבריך לשיעורין וצ"ע ובעיקר דברי התוס' עיין בל' הרא"ש ז"ל. אח"ז ראיתי בתי"ט שכתב טעם לחלק בין ההיא דהכא שנותן לה דמי מזונות משלם ובין ההיא דבסמוך באמרה אי אפשי שאין נותן לה אלא לפי ברכת הבית וכתב ג"כ טעם אחר בשם הר"ן ז"ל ע"ש ולא ידעתי למה להו לאהדורי אטעמא הא טעמא רבה איכא דבסמוך באמרה א"א ואינה נותנת שום טעם לדבריה מש"ה לא מפסדינן ליתומים בכדי משא"כ הכא דכיון שניסת לאחר א"כ ישנו בדין ותקנת חכמים שהבת תהיה אצל אמה כדאמרינן לעיל זאת אומרת מש"ה נותנין לה משלם וכן מצאתי בלשון הרא"ש ז"ל בריש פירקין שכתב דמזה הטעם נותנין לה דמי המזונות משלם וא"כ ק"ל מאי ק"ל להרא"ש ז"ל ג"כ קושיית התוס' הכא ותיפוק ליה דבמתני' ליכא פסידא דהא לדבריו איכא פסידא במה שנותנין לה דמי מזונות משלם ובלא"ה היתה ניזונית אצלו לפי ברכת הבית ואפשר דאכתי לא הוי ליה לאקשויי בפשיטות כיון דזה אינו מפורש במשנה דנותן לה משלם והרא"ש ז"ל בריש פירקין כתב כן לפי המסקנא דהכא ודו"ק:

בגמרא אמר ר"נ יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו כלום. ואע"ג דכל תנאי כתובה לא טרפי ממשעבדי מ"מ הכא הרי כתב לה בביתי וא"כ גוף הבית משועבד לה ועוד דאי אמרת שמכרן מכר א"כ לא הועילו חכמים בתקנתן משא"כ ביתומים שמכרו בנכסים מועטין לא שייך לומר מאי הועילו חכמים בתקנתן דודאי הועילו דתיכף לאחר מיתת האב כשימצא נכסים מועטין יגבוהו הב"ד לבנות ושוב אין יכולין למכור דדוקא בקדמו ומכרו קאמר מה שמכרו מכור והיינו קודם שנזקקין לה הב"ד כמו שפרש"י:

שם לשון חכמים עושר דתנן המוכר פירות כו' ואע"ג דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי מ"מ כיון דאף אם לא קנה מ"מ מיהא לא גרע מנושא ונותן בדברים שאם חזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו שייך ביה שפיר האי לישנא דלשון חכמים עושר כן נ"ל:

שם ת"ר בשעת פטירתו של רבי כו' הא דמייתי לה הכא בשמעתין כתב הריטב"א ז"ל בחידושיו משום דבירושלמי מייתי דרבי ציוה לבניו אל תזוז אלמנתי מביתו ומסקינן נמי בירושלמי דמה שהוצרך לצוות על ככה אע"ג דבכל הנשים הדין כן מ"מ כיון שביתו של רבי היה מיוחד לנשיאים ס"ד שישכרו לה בית אחר מש"ה ציוה להם דאפ"ה לא תזוז מאותו בית מיהו כיון דלא מייתי הא מילתא בשמעתין בפירוש נראה דאגב דאיירי הכא בענין אשת האב לאחר מיתה קתני לה נמי הכא דצריך ליזהר בכבוד אשת האב לאחר מיתה אף במאי דלא הוי מעיקר חיובא כן נ"ל:

דף קג:

והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום דלא עדיפנא ממשה רבינו כו' יש לדקדק מה הוצרך רבי לצוות על ככה ניחזי היכי נהוג בנשיאים שעמדו קודם רבי דודאי לא נהגו בהם נמי אבילות יותר משלשים יום מה"ט גופא דלא עדיפו ממשה רבינו ועוד אמאי לא מייתי מקרא דאהרן דכתיב ביה נמי ויבכו אותו שלשים יום ונלע"ד משום דאיתא בפ' הניזקין מימות משה עד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום א' ובשביל זה רצו למיעבד ביה מילתא יתירתא להספידו יותר ואי משום דמשה גופא נמי לא אשכחן ביה יותר משלשים יום אפשר דמשום הא לא איריא דהתם משום שכינה דמיד לאחר שלשים נתייחד הדיבור ליהושע כדכתיב בהדיא ואין השכינה שורה מתוך עצבות אבל לעולם דאי לאו האי טעמא שייך למיעבד ליה נמי מלתא יתירתא כיון שהיה תורה וגדולה במקום א' מש"ה הוצרך רבי לצוות דאפ"ה אין רשאין להספידו יותר ויליף לה מקרא יתירא דכתיב במשה ויבכו אותו שלשים יום ובלא"ה הוי ידעינן לה מקרא דכתיב באהרן אע"כ דעיקר קרא לאיסורא דאין רשאי להספידו יותר משלשים יום כדאיתא בגמרא דמועד קטן מכאן ואילך אמר הקב"ה אל תהיו רחמנים יותר ממני ואיתא נמי במדרש דיהושע היה רוצה להתאבל יותר ואמר לו הקב"ה עד מתי אתה מתאבל והולך כן נ"ל ודו"ק:

שם מאי קשיא ליה הא קרא קאמר ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור. הא דמקשה הכא בפשיטות אע"ג דודאי עיקר מילתא דר' שמעון בר רבי דאמר צריכא לך כו' היינו משום שהיה גדול מאחיו בתורה והא מילתא לא אשכחן ביהורם מ"מ משמע להמקשה דע"כ ביהורם נמי הכי הוה מדאיצטריך למיהב טעמא כי הוא הבכור אלמא דאי לאו שהיה בכור הוי מוקי לזוטרא מקמי קשישא כיון שאחיו של יהורם היה גדול ממנו ואהא משני שפיר דנהי דאחיו של יהורם היה גדול ממנו ואפילו הכי כיון דממלא מקום אבותיו ממש הוי תו לא קפדינן במה שאחיו גדול ממנו משא"כ בר"ש בר רבי שלא היה ממלא מקומו ממש א"כ ס"ד דאזלינן בתר חכמה מי שהוא גדול כן נ"ל לכאורה והכי משמע בסוגיא בפ"ק דכריתות אלא דמל' רש"י ז"ל בד"ה ההוא ממלא מקום אבותיו לא משמע כן דמפרש ביהורם שאין באחיו גדול ממנו ולפ"ז צריך לפרש בענין אחר דהמקשה הוי סובר דודאי אחיו של יהורם גדול ממנו כיון דאשכחן דיהורם רשע הוי ומשני הש"ס דבהאי שעתא מיהא ממלא מקום אבותיו הוי וכמ"ש מהרש"א ז"ל בח"א וכן מבואר להדיא בתוס' ישנים בפ"ק דכריתות אלא דאכתי קשה להאי פירושא א"כ כי הוא הבכור למה לי לכך נ"ל לפרש בכוונת רש"י ז"ל איפכא דמה שכתב שאין באחיו של יהורם גדול ממנו היינו בחכמה ובהא הוי ממלא מקום אבותיו אבל ביראת חטא היה אחיו גדול ממנו דאשכחן ביהורם דרשע הוי ואפ"ה נתן לו המלוכה כיון שהוא בכור סגי ליה בחדא מילתא שיהא גדול מאחיו או בתורה או בחכמה וכדמסקינן נמי בר"ג גופא דבמה שממלא מקום אבותיו ביראה סגי כיון שהוא בכור אע"ג דר"ש אחיו גדול ממנו בחכמה וה"ה נמי איפכא היכא שממלא מקום אבותיו בחכמה סגי כדאשכחן ביהורם כן נראה לי נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

שם והא הוי ר' חייא. אע"ג דבסמוך משמע דר' חנינא היה בעל פילפול יותר מר' חייא וקי"ל בישיבה הלך אחר החכמה מ"מ אפשר דפשיטא לתלמודא דר' חייא הוי סיני טפי דסיני היינו מי שהוא בקי בברייתות ור"ח סידר הברייתות ובהוריות שלחו מתם הכל צריכין למרי חיטי וסיני עדיף וכ"ש הכא דר' חייא היה גדול במעשים מהאי גופא דמנצי בהדי ר' חנינא ובפ' הפועלים קאמר רבי גופא גדולים מעשה חייא ואמר ליה ר"ש בריה אפילו ממר א"ל אין ואמרי' נמי התם שהראו לר' זירא בחלום דר' חנינא תקוע אצל ר' חייא אלמא דר"ח גדול מר' חנינא ומש"ה מקשה הכא בפשיטות כן נראה לי:

תוספות בד"ה אותו היום שמת רבי בטלה קדושה שהיו קורין אותו רבינו הקדוש עכ"ל. נראה שכתבו כן לפי מאי דמשנינן איבעית אימא לא תיפוך משא"כ להאי שינויא דמשנינן איפוך לא שייך לומר כן ואפשר דאפ"ה שפיר קאמר רבי משמת רבי חייא בטלה קדושה כיון דרבי גופא אמר לר"ש בריה דגדולים מעשה חייא אפילו ממני דאף דאפשר דדרך ענוה קאמר כמו שפירש מהרש"א ז"ל בפ' הפועלים בח"א ומוכח לה מהא מילתא גופא דרבי היה גדול אף מר' יוסי מדקרי ליה רבינו הקדוש מ"מ ה"נ קאמר דרך ענוה דמשמת רבי חייא בטלה קדושה והיינו לגבי דכ"ע לבר מדידיה שלא היה רוצה לגלות כן נ"ל:

דף קד.

משנה כל זמן שהיא בבית אביה ופרש"י והיורשים זנין אותה שם עכ"ל. ונראה דלישנא דמתניתין הכי דייק דקתני סתמא כל זמן שהיא בבית אביה ולא קתני אלמנה כל זמן שהיא בבית אביה מש"ה מפרש דאמתני' דלעיל קאי דקתני זנין אותה והיא בבית אביה ואההיא אלמנה גופא קתני סיפא דאע"ג שנותנין לה מזונות בבית אביה אפ"ה גובה לעולם ולא אמרינן דמחלה ועיין בתי"ט מיהו המרדכי כתב בשם ראב"ן הובא ג"כ בהגה"ת אשירי דחכמים דאמרו כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לאו בבית אביה תליא מילתא אלא בבית אביה היינו שאין מעלין לה מזונות:

בתוספות בד"ה ומרתא בת בייתוס כו' אמר לי רבי כו' דלענין כתובה דאורייתא עניה שבישראל ומרתא בת בייתוס שוות כו' עכ"ל. והא דלא משמע להו לפרש איפכא דהא דמקשה עניה שבישראל ומרתא בת בייתוס היינו לענין הטובה שעושית דודאי מרתא בת בייתוס טובתה הרבה לפי עשרה וא"כ אפילו בשנים מועטות תפסיד עיקר כתובתה לפי ערך העניה שבישראל שטובתה מועטת ומפסדת העיקר לאחר כ"ה שנים אלא דלפ"ז לא הוי משני מידי לפום גמלא שיחנא אם לא שנפרש דהא גופא משני ליה דכתובתה נמי לפום גמלא שיחנא דעשירה כתובתה יותר מחמת התוספת א"כ סוף סוף לא הוי כבר קפרא לפי המסקנא אלא דלפ"ז מעתה אין צורך לפרש בסמוך כפירוש מהרש"א ז"ל דהתוספות סמכו עצמם בעיקר תירוצם אמה שכתבו שדומה להם דבר פשוט דאליבא דרבנן קאי סוגיא דלקמן דבלא"ה מצינן למימר דלתירוץ התוספות שכתבו ונ"ל דאליבא דכ"ע אתי היינו לפי סברת התרצן דמשני לפום גמלא שיחנא וא"כ ע"כ דלר' מאיר אפילו תוספת אין לה דאל"כ לא הוי משני מידי לר"מ כמ"ש התוס' משא"כ המקשה דלא אסיק אדעתיה מצינן למימר דמקשה להיפך מצד הטובה אין להשוות עניה שבישראל למרתא בת בייתוס דטובה של מרתא בת בייתוס מרובה והמקשה הוי סבור דמתניתין לא מיירי אלא מעיקר כתובה ומשני ליה הא מילתא גופא לפום גמלא שיחנא דמתוספת כתובה נמי איירי ר"מ לכ"ע כן נ"ל מיהו דברי מהרש"א ז"ל יותר פשוטין ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד דאלת"ה אלא אדרבי מאיר קאי כו' א"כ קשה לדידיה אלמנה דכתובתה מנה כ"ה שנה ובתולה דכתובתה מאתים כ"ה שנה כו' עכ"ל. משמע דבמאי דמשנינן לפום גמלא שיחנא מיתרצא שפיר הך קושיא ולא ידעתי ליישב היטב מאי לפום גמלא שיחנא שייך לענין אלמנה או בתולה בשלמא לענין ענייה ועשירה שייך שפיר דמסתמא עשירה דנותנין לה מזונות יותר בריוח תוכל לעשות טובה יותר מענייה שניזונית בצימצום דהמזונות נותנין לפי כבודה כדאשכחן במרתא בת בייתוס גופא משא"כ לענין כתובת בתולה ואלמנה מאי שייכא הא מילתא אטו משום דאלמנה כתובתה מועטת משל בתולה מתקנת חכמים נותנין לה מזונות מועטות משל בתולה וכן לענין הטובה מאי פסקא דאלמנה שניסת ונתארמלה לא תוכל לעשות טובה לשכינים כמו בתולה אם לא שנאמר דבמה שכתבו התוספות להוכיח דלר"מ אתוספת נמי קאי א"כ תו לא קשיא הך קושיא דבתולה ואלמנה דבפשיטות מצינן למימר כיון דרוב נשים יש להם תוספת מרובה על העיקר ולענין תוספת בתולה ואלמנה שוות תו לא פלוג רבנן כלל בין בתולה ואלמנה משום הך מנה יתירא שיש לבתולה על האלמנה כן נ"ל בכוונת התוספות בדוחק מיהו לולי דברי התוספות היה נ"ל דלא קשה כלל מבתולה לאלמנה דאפשר דאין ה"נ דר' מאיר דקאמר כ"ה שנה אסתם כתובה דבתולה קאי דרוב נשים בתולות נישאות ואין ה"נ דבאלמנה בי"ב שנים ומחצה מפסדת כתובתה ולא מיבעיא אם נאמר דבלא"ה לר' מאיר משלשין לפי ערך השנים א"כ ממילא דה"ה באלמנה אלא אף למאי דאיבעיא להו בסמוך דאפשר דאין משלשין והיינו משום דלא תקנו חכמים לגבות מכתובתה מחמת הטובה אלא היכא דמיסתלקא מהאי ביתא לגמרי א"כ באלמנה נמי כיון דמסתלקא מהאי ביתא לגמרי פשיטא דמשערינן לפי ערך מאתים של הבתולה כן נ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

בד"ה היכי דמי כו' והא אליבא דרב קאי דלדידיה אלמנה גביא בעידי מיתה כו' עד סוף הדיבור. לכאורה לא הוי צריכי הכא למימר דלדידיה אלמנה גביא בעידי מיתה דהא כ"ש לר' יוחנן אלמנה

גביא בעידי מיתה ואפילו גרושה גביא בעידי גט ולשמואל נמי איכא לאוקמי מתניתין במקום שאין כותבין וכדקס"ד דרב נמי מעיקרא לעיל בס"פ הכותב מקמי דהדר ביה ואפ"ה הוי א"ש הא דקאמר רב אבל בשטר כתובה יוצא מתחת ידה דהיינו היכא דאיתרמי דכתב לה אלא דעיקר דבריהם בזה דרב לשיטתו היינו בהא דמקשה כאן בגרושה אי דלא נקיטא כתובה במאי גביא והיינו דוקא לשיטת' דרב דגיטה היינו כתובתה ולא גביא אלא בגט משא"כ לר' יוחנן דגרושה נמי גביא בעידי הגט לא הוי שייך לאקשויי במאי גביא ואכתי יש לי לדקדק מאי מקשה בגמרא גרושה נמי במאי גביא דלמא בגט יוצא מתחת ידה ואפ"ה לאחר כ"ה שנים סד"א דמחלה ומה שלא החזירה הגט היינו משום דבעי לאינסובי בי' ואע"ג דרב מסיק התם דכתבינן ביה גיטא דנן דקרענוהו היינו לענין פרעון דמסתמא מגבי לה הב"ד משא"כ לענין טענת מחילה לא שייך לומר כן ס"ד דמחלה קמל"ן דלא מחלה וגביא אבל לגבי אלמנה ליכא למידק מינה דלעולם אלמנה כ"ש דגביא בכתובתה יוצא מתחת ידה דאי ס"ד דמחלה הו"ל להחזיר הכתובה וצ"ע:

דף קד:

גמרא כי אתא רב דימי אמר ריב"ל משום בר קפרא ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש לה. כן גירסת רש"י ותוספות ורוב הפוסקים אבל רבינו חננאל ור"ש גרסי איפכא ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה והובא בל' הר"ן ז"ל אלא שהקשה ע"ז מכמה סוגיות דאדרבא תוספת כתובה הו"ל כחוב ועכ"ז נ"ל ליישב שיטת הגאונים דשאני הכא דעיקר הטעם בכתובה יוצא מתחת ידה דגובית לעולם היינו משום דאי מחלה הו"ל להחזיר הכתובה אע"כ דלא מחלה והא דשתקה כ"כ ולא חייש' שמא תאבד כתובתה היינו משום דסמכה דאכתי תגבה בעידי מיתה משא"כ לענין תוספת דלא גביא בעידי מיתה א"כ אף בכתובה יוצא מתחת ידה נמי אין לה דודאי אי לאו דמחלה לא היתה שותקת כ"כ דהו"ל למיחש שמא תאבד כתובתה ונהי דתוך זמן כ"ה שנים אורחא לאמתוני משא"כ לאחר כ"ה שנים שאין דרך להמתין הו"ל למיחש שמא תאבד כתובתה והיה לה לתבוע בב"ד אלא ודאי דמחלה כן נ"ל ליישב ודו"ק:

תוספות בד"ה אמר רב הונא אמר רב כו' תימא כו' הואיל ואינה גובה בה לרב עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דמהרש"ל ז"ל הגיה הואיל וגובה בה לרב ומפרש דאין הכתובה ראיה כלל שלא מחלה העיקר דאף אם מחלה העיקר אכתי צריכה להחזיק הכתובה משום התוספת וע"ז הקשה מהרש"א ז"ל דמשום הא לא איריא דהאיכא לאוקמי מתניתין אליבא דרב באשה שאין לה תוספת לכך מסיק מהרש"א ז"ל לקיים הגירסא הואיל ואינה גובה בה לרב ומפרש בפשיטות כיון דאין גובית העיקר לרב בכתובה אין הכתובה ראיה ע"ש בל' מהרש"א אלא דמורי זקיני ז"ל בס' מגיני שלמה תמה על דברי מהרש"א ז"ל דנהי דרב ס"ל דגובית העיקר בעידי מיתה לחוד אף בלא כתובתה מ"מ מיהא פשיטא דגובית כ"ש בכתובה העיקר כל זמן דליכא שובר וא"כ מדלא החזירה הכתובה ע"כ דלא מחלה ובכך מיישב מורי זקיני ז"ל קושית התוס' דלא מקשו מידי ממה נפשך ולענ"ד הדבר ברור דמשום הך תמיהת מורי זקיני ז"ל הגיה מהרש"ל בדברי התוספות הואיל וגובית בה לרב וכוונתו בזה דקושיית התוספות מאי דוחקיה דרב לומר לא שנו ולאוקמי מתניתין בשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה דוקא דהא שפיר מצינן לאוקמא אף בשטר כתובה יוצא מתחת ידה וברוב נשים שיש להן תוספת וכ"ש דא"ש טפי למ"ש לעיל בל' התוספות בד"ה ומרתא בת בייתוס דע"כ איירי מתניתין ברוב נשים שיש להן תוספת מדלא מפליג ר' מאיר בין בתולה לאלמנה דלא שייך לתרץ לפום גמלא שיחנא בכה"ג אלא משום התוספות וכדפרישית לעיל כן נ"ל ליישב שיטת מהרש"ל ז"ל אלא דאפ"ה קשה להגיה הספרים ועוד לפירוש מהרש"ל עיקר חסר מהס' דהו"ל להתוס' לפרש דבריהם הואיל וגובית בה התוספת לרב ועוד דלשיטת התוספות ס"פ הכותב משמע להדיא דלכ"ע אין גובין התוס' בעידי מיתה וגירושין אלא בכתובה דוקא וכמו שהארכתי שם בדבריהם ולפ"ז לא אתי שפיר מה שכתבו הואיל וגובית בה לרב דהא לכ"ע הכי איתא לכך נראה יותר לקיים גירסת הספרים שלנו וכמ"ש מהרש"א ז"ל ומה שתמה מורי זקיני ז"ל דהא מ"מ גובית העיקר מכ"ש בכתובה נלע"ד דמשום הא לא איריא דמשמע להו להתוס' דהא דקאמר רב דבשטר כתובה יוצא מתחת ידה גובית לעולם דאי איתא דמחלה היה לה להחזיר הכתובה ומאי הוכחה היא זו ולמה לה כל הטורח הזה כיון שאין רצונה לגבות ולמחול סגי לה בהכי אע"כ משום דהכי אורחא דמילתא כדי שידעו היורשים שמחלה וכיון דלרב גובית אף בלא כתובה בעידי מיתה א"כ אין הכתובה לא מעלה ולא מוריד שאף אם תחזיר להם הכתובה עדיין אין דעת היורשים נוחה בזה אם לא שתמחול בעדים או בשטר ראיה וא"כ שפיר קשיא להו להתוספות כן נ"ל לקיים הגירסא ולפרש קושיית התוספות אלא דמ"מ אין כאן מקום תימה על הגמרא ודוק היטב:

גמרא חמתיה דר' חייא כו' א"ל טעמא מאי כו' דאמרינן משום כיסופא הוא דלא תבעה ה"נ משום כיסופא כו'. ולכאורה קשה מהאי סוגיא על פירוש רבינו חננאל שהביא המרדכי בשמעתין הבאתיו לעיל במשנה דמפרש דלאו בבית אביה ממש או בבית בעלה תליא מילתא אלא מה שאמרו חכמים כל זמן שהיא בבית בעלה היינו היכא דמעלין לה מזונות אף בבית אביה והיכא דאין מעלין לה מזונות קרינן כל זמן שהיא בבית אביה וא"כ כל האריכות לשון דהכא דקאמר ה"נ משום כיסופא הוא אך למותר אמנם לעניות דעתי נראה דאדרבא אפשר שמכאן נראה לו לר' חננאל לפרש כן דלא ניחא ליה לפרש כפרש"י דהא דקאמר רבה בר שילא ה"נ משום כיסופא היינו משום שעשו לה כל הכבוד הזה ובכתפא אמטו לה דא"כ נתת דבריך לשיעורין ונפל פיתא בבירא לכך נראה לו לפרש דהך מילתא גופא דרבינו חננאל מסיק רבה בר שילא דלאו בבית בעלה דוקא תליא מילתא דהא מ"מ עיקר הטעם אינו אלא משום דכסיפא לתובען וא"כ אף כשזנין אותה בבית אביה נמי אית לה כיסופא טפי דהא בדידה תליא מילתא שרוצית יותר להיות בבית אביה דהא מצית לאמר אי אפשי לזוז מבית בעלי וא"כ ע"כ דהא דקתני מתניתין כל זמן שהיא בבית אביה היינו בענין שאין מעלין לה מזונות כן נ"ל בשיטת רבינו חננאל ז"ל:

סליק פרק הנושא אשה

שני דייני גזירות פרק שלשה עשר

משנה שני דייני גזירות כו' והברטנורה בפירוש המשניות גריס דייני גזילות וכתב התי"ט דלפ"ז ע"כ גרסינן בברייתא דמייתי בשמעתין דייני גזירות וכן במשנה דירושלמי גריס נמי גזילות ומשמע דדוקא קתני לה דהא מפרש התם דלפי שלא מיחו קרו להו דייני גזילות אלא דלפי זה יש לדקדק למאי דס"ד דלא הוו אלא תרי הא גזילות בעינן שלשה מומחים אלא דמשום הא לא איריא דבלא"ה נראה דהא דקאמר שני דייני היינו שני בתי דינין שלהם כדמשמע קצת לקמן בשמעתין ועיין עוד בסמוך בל' הגמרא:

תוספות ד"ה שני דייני כו' וחנן בן אבישלום הכי גורס ר"ת דהא לרבי כו' דאבשלום אין לו חלק לע"ה עכ"ל. וקשיא לי דאכתי קשה מהא דתנינן בפ' חלק דור המדבר אין להם חלק לע"ה וא"כ כ"ש דמרגלי' אין להם חלק לע"ה מהאי קרא גופא וכדפשיטא נמי מסברא וא"כ היאך מסקינן בשמייהו דהא שמוע בן זכור היה מהמרגלים ואשכחן ר"א בן שמוע ושפט בן חורי נמי אשכחן טובא בדברי הימים ששמם שפט והרבה כיוצא באלו ואפשר כיון דאמרינן דמרגלים ע"ש מעשיהם נקראו א"כ אין זה עיקר השם שלהן וק"ל מיהו לולי דברי התוספות היה נ"ל דלא שייך לומר דלא מסקינן בשמייהו אלא בשם דואג וכיוצא בו שהשם גופא מורה על זה שהיה רשע כדדרשינן דכתיב דואג וקרינן דויג שהיה הקב"ה דואג שמא יצא לתרבות רעה וא"כ שייך לומר דלא מסקינן בשמייהו ועוד דמסתמא לא נמצא שום אדם צדיק שהיה לו שם כיוצא בזה משא"כ באבשלום וכיוצא בו דאפשר שקודם לזה כמה צדיקים נקראו בשם זה ואבשלום גופא נראה שהיה צדיק קודם שמרד באביו ולכאורה מילתא דמסתבר הוא דבשם הרגיל ומצוי לצדיקים ולרשעים לא שייך לומר דלא מסקינן בשמייהו וכדמשמע מל' התוספות עצמן בענין שבנא דאי תרי שבנא הוו אתי שפיר וא"כ אפילו אי חד שבנא הוה בקרא אפ"ה איכא למימר דכמה וכמה שבנא מצינו קודם לזה שהיו צדיקים ולפי זה אין צורך להגיה כלל לא באבשלום ולא בשבנא כן נ"ל לולי שר"ת לא כתב כן:

דף קה.

משנה תשבע בסוף פרש"י כשישמעו בו שמת כו' אבל הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות מפרש דתשבע בסוף היינו שיבא בעלה ויכחישנה ודבר זה תלוי בסוגיא דלקמן דף ק"ו בפלוגתא דרב ושמואל ושם אבאר בעזה"י:

תוספות בד"ה קשיא תלתא כו' וא"ת אדרבא כו' כמו שפירש ר"ת עכ"ל. וא"כ לאידך פירושא דבסמוך בד"ה דחשיב ליה ע"כ דמתרץ לה בתירוץ הראשון דמסתמא לא היו נותנין לאדם א' שתי שררות אלא דלכאורה נראה דוחק דלמאי דס"ד דהתוספות דאיכא למימר דגזילות מלתא אחריתא היא וכפשטי' א"כ אין זה ענין שררה כלל אלא דיינין מומחין דהוו טובא כדמסקינן בסמוך אלא דאותן חשובין ביותר וא"כ פשיטא דגוזרי גזירות ע"כ לא סגי בלאו הכי שיהיה א' מהיותר מומחין ואין זה ענין לשתי שררות ולולי דבריהם היה נ"ל דאדרבה מהאי סברא גופא מקשה דלא שייך כאן כלל ענין שתי שררות כדפרישית שכל דבר הגדול יביאו אל אותן היותר מומחין וחשובין וא"כ מקשה שפיר כיון דודאי דייני גזילות טובא הוי אלא דלא קחשיב אלא אותן החשובין ביותר ומומחין ביותר א"כ מילתא דפשיטא היא שלא היו אותן השנים גוזרין גזירות בלבד בלתי השלישי דאין גוזרין גזירה אלא הגדולים בחכמה ובמנין וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית דשני דייני היינו הן ובית דינן דאי בגזילות תלתא בעינן וכ"ש בגוזרי גזירות דתלוי במנין כדאיתא בכמה דוכתי וא"כ עכ"פ דחנן המצרי הוה מיהא יותר חשוב משאר הדיינים שהיו בבית דינן של אדמון וחנן וא"כ פשיטא שלא היו גוזרין בלעדו ולצרף דיינים אחרים שאין חשובין כמותו וכ"ש דא"ש טפי לגירסת הירושלמי שהבאתי דבמתניתין גרסינן גזילות ובברייתא גזירות ובודאי שגוזרי גזירות הן אותן החשובין ביותר שאין ב"ד יכולין לבטל דבריהם אלא שגדולים בחכמה ומכ"ש דמעיקרא אית לן לאהדורי על הגדולים בחכמה וכיון דחנן המצרי היה בכלל גוזרי גזירות דחשיב טובא אמאי לא חשיב ליה בהדי דייני גזירות דהא הוו טובא אע"כ דמומחין ביותר קחשיב והו"ל למיחשב נמי לחנן המצרי כן נ"ל נכון לולי שהתוספות לא כתבו כן:

בד"ה דחשיב ליה דקתני כו' והיינו טעמא שהיה ממשפחה מיוחסת יותר מר"ע וגם בשביל נשיאותו הכא נמי כו' עכ"ל. לכאורה דבמה שכתבו וגם בשביל נשיאותו א"כ אין ראיה לההיא דהכא דהא ודאי דבשביל נשיאות יש להקדימו כדאשכחן בגמרא טובא דנשיא שאני אלא דבהנך עובדי דמייתי התוספות ע"כ לאו משום משפט הנשיאים הקדימו לר"א בן עזריה דא"כ הו"ל למיקדם נמי לדר' יהושע אע"כ כיון שר' יהושע היה ראוי לנשיאות אלא דלא מינוהו משום כבודו של ר"ג דהו"ל בעל דבר כדאיתא בפ' תפלת השחר מש"ה אקדמי' לר"י וא"כ הו"ל לאקדומי נמי לר"ע דהא בעו לאוקמיה נשיא אלא משום דלא הו"ל זכות אבות אע"כ דלקושטא דמילתא בשביל דלא הו"ל זכות אבות אין להקדימו אע"פ שהיה גדול יותר בחכמה וא"כ ה"נ אית לן למימר בחנן המצרי שלא היה ממשפחה מיוחסת כמותן ומ"מ לשון וגם בשביל נשיאותו בכדי נקטו ושפת יתר הוא וצ"ע:

גמרא והיכי עביד הכי והתניא ושוחד לא תקח כו' אלא אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. ויש לדקדק דאכתי מאי קושיא דילמא שאני התם דשקיל מחד שהוא לשון שוחד אבל בדשקיל מתרווייהו מנ"ל דאסור נראה דע"כ הא דקאמר אם ללמד שלא לזכות את החייב לאו כפשטיה איירי שלוקח שוחד ע"מ כן דלהא לא איצטריך למילף מלא תטה דלמה לי קרא דהנך רשעים גמורים נינהו להפוך הקערה על פיה ולאו בני דינא נינהו כדאמרינן בסמוך אלא הא דקאמר שלא לזכות את החייב היינו דאתי לידי כך כיון שלוקח מאחד מהם א"א שלא יטה כדאיתא לקמן והיינו לשון לא תטה ואפילו שוחד דברים אסור ומדאיצטריך לא תקח שוחד ע"כ היינו שנוטל משניהם דלא אתי לידי הטיית משפט ואפ"ה אסריה רחמנא בשוחד ממון דסופו ליטול מא' מהם וא"כ מקשה שפיר כן נ"ל:

שם הרי כבר נאמר לא תטה משפט. קשיא לי הא איצטריך לא תקח ללאו דשוחד בפני עצמו ונהי דאין לוקין עליו אפ"ה איצטריך למיכתב שאם לקח צריך להחזירו דלכאורה מגזל וריבית ואונאה לא ילפינן לה כיון שנותן שכר טרחו ושכר פעולה ויש ליישב דתרי זימני כתיב לא תקח וחד מינייהו מיותר והא דלא קאמר בהדיא והרי כבר נאמר לא תקח שוחד היינו כדפרישית דמשום האי ייתורא לא הוי מוקמינן לה בדשקיל מתרווייהו אלא בדשקיל מחד וחד מהנך לא תקח היינו לזכות את החייב ממש ואיצטריך קרא שמחוייבין להחזיר ואידך קרא להיכא דשקיל מחד לזכות הזכאי ומש"ה איצטריך לאתויי האי קרא דכבר נאמר לא תטה דאיכא איסורא אפילו בכה"ג וממילא נמי דחייב להחזיר דלענין חזרה אין לחלק ביניהם אע"כ דאידך לא תקח היינו אף בדשקיל מתרווייהו והשתא א"ש נמי הא דקאמר והלא כבר נאמר לא תטה והיינו משום דלא תטה נמי כתיב תרי זימני ע"כ לאסור אף בכה"ג דאתי לידי הטייה ומאי דקאמר והלא כבר נאמר לאו אקרא דפ' שופטים קאי כמו שנרשם בגמרא שלנו אלא דקאי אלא תטה משפט אביונך דכתיב לעיל מהאי קרא גופא ושוחד לא תקח כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה גוזרי גזירות כו' הא דלא פריך כו' והכתיב לא תקח שוחד כו' עד סוף הדיבור ולכאורה אין הלשון מדוקדק דמאי ס"ד דשייך בגוזרי גזירה האי קרא דלא תקח שוחד דפשטא דקרא ודאי איירי מהדיינים ובשביל הדין לוקחין משא"כ הכא שהיו גוזרין גזירה שלא בשעת

המשפט בגזירה הנוהגין לדורות וטפי הו"ל להקשות מהא דתנן הנוטל שכר לדון דיניו בטילין דילפינן לה בבכורות בר"פ עד כמה מקרא דכאשר ציוני מה אני בחנם אף אתם בחנם וא"כ משמע דלגמרי אסור ליטול שום שכר אף במאי דדמי לת"ת ועוד דלקושיא זו לא משני ר"ת מידי דמה אני בחנם משמע טפי דלענין ציבור נמי איירי והנלע"ד בתירוץ קושיא ראשונה דאין ה"נ דעיקר קושיית התוספות מההיא דהנוטל שכר לדון או מברייתא דמכוער הדיין אלא כיון דלא פסיקא דאיירי משל ציבור אי לאו דמייתי דמבעלי הדין בלא"ה אסור אף בדשקיל מתרווייהו מקרא דלא תקח שחד כדמוכח בשמעתין דמייתי לה אעובדא דקרנא אע"כ דמתניתין וברייתא איירי אף משל ציבור מש"ה מייתי התוס' נמי הך קושיא דמקשה בגמרא מקרא דלא תקח שחד ומתרץ ר"ת דאפ"ה משל ציבור שרי והטעם נ"ל דאע"ג דילפינן לה מקרא דמה אני בחנם אפ"ה לא מיתסר מהאי קרא אלא ליטול שכר אמידי דהוי מדאורייתא ממש או ממדרש הפסוקים דאקרא דראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים קאי משא"כ בגוזרי גזירה שגזרו גזירות חדשים למיגדר מילתא הוי מידי דרבנן ולא דמי לחוקים ומשפטים ושריא דומיא דשכר פיסוק טעמים דאמרינן בפ' אין בין המודר דף ל"ז דשרי וכתב שם הר"ן ז"ל משום דהוי דרבנן וא"כ ה"נ דכוותיה לפי תירוץ ר"ת אבל לתירוץ השני שכתבו התוס' בשם רבי משמע ליה לרבי דאפילו בכה"ג הוי בכלל חוקים ומשפטים דראה למדתי אתכם דמשה נמי תיקן כמה תקנות וגזר כמה גזירות כמבואר בכמה דוכתי וא"כ לא דמי לשכר פיסוק טעמים דלא הוי כלל בלשון חקים ומשפטים וכמו שהוא בלשון הר"ן ז"ל שם בנדרים בשם הירושלמי דדריש להדיא חוקים ומשפטים אתה מלמד בחנם ואי אתה מלמד בחנם מקרא ותרגום ע"ש כן נ"ל נכון בעיקר דברי התוספות אבל עדיין לא נתיישבה דעתי בזה בלשון התוספו' דלפ"ז עיקר התירוץ דר"ת חסר מהספר וכן הא דנקטי התוספות בלשון קושייתם קרא דושוחד לא תקח נמי לא נתיישב לי היטב ועדיין צ"ע אלא דהעולה מיהא מדברינו דלתירוצו של רבי משמע דאי לאו דגוזרי גזירה לא היה להם במה להתפרנס היו אסורין ליטול אף משל ציבור וכ"ש ללמד ליחיד אע"ג דגזירתם לא הוי אלא מילתא דרבנן ולא משמע שום סברא שיהא האיסור משום שוחד אלא מקרא דמה אני בחנם אסר לה וכמ"ש מל' הירושלמי וא"כ לפ"ז צ"ע על הגהת רמ"א בש"ע י"ד סי' רמ"ו דבמידי דרבנן שרי ליטול שכר בתקנה חדשה ולא הביא שום חולק ולמאי דפרישית מלשון רבי משמע דאסור ולדעתי הדבר צריך תלמוד ודו"ק:

דף קה:

תוספות בד"ה אפילו צדיק גמור כו' ורשב"ם פי' דהאי ק"ו כו' עד סוף הדיבור. ועיין במהרש"א דהא דמייתי מפ' המקבל אין הדמיון עולה יפה ויש ליישב בדוחק דלא משמע ליה להרשב"ם ז"ל לפרש הא דמסיק התם אם עשיר שכב ועבוטו אצלך שבא' לפרש הברייתא בענין זה דא"כ העיקר חסר מהספר לכך משמע ליה לפרש דבאמת אינו מל' הברייתא מיהו לולי דברי התוספות היה נ"ל לפרש הך דשמעתין בענין זה דודאי קשיא להו לברייתא גופא דקרא דכתיב כי השוחד יעור עיני חכמים שבא לומר ק"ו לטפשים דאל"כ לכתוב כי השחד יעור סתמא ובא הגמרא לפרש לשון הברייתא ומקשה דבאמת לכתוב כי השחד יעור סתמא כיון דרשעים וטפשים לאו בני דינא נינהו ממילא ידעינן דפשטא דקרא איירי בענין שאינו לוקח שוחד להטות משפט אלא לזכות את הזכאי דאפ"ה אי אפשר שלא יטה ואהא מסיק הש"ס דהכי קאמר לא מיבעיא דלזכות את הזכאי נמי אסור מה"ט דא"א שלא יטה אלא אפילו בחכם וצדיק גמור שנוטל בענין דא"א לבא לידי הטייה במשפט זה כגון היכא דשקיל מתרווייהו אפ"ה אסור שלא יבא להטות בפעם אחר דאין נפטר מן העולם בלא סמיות עין כן נ"ל:

בד"ה מאי דכתיב מלך במשפט כו' ואומר ר"ת דמהאי קרא איכא למידק שא"צ לא לממון ולא לד"ת עכ"ל. והא דשייך לענין ת"ת לישנא דדומה למלך עיין בפרש"י בפ"ק דסנהדרין ובחידושי אגדות למהרש"א ז"ל ולענ"ד יש לפרש בענין זה שאם הדיין בטוח בעצמו שהדין ברור כ"כ. בעיניו שאין צריך לישאל עליו לשום אדם שאפשר שיסתור דינו ובזה דומה למלך במשפט המלכות דדינא דמלכותא דינא וא"א לשום אדם להחזיר הדין כן נ"ל:

בד"ה וכי אלישע אוכל ביכורים היה א"צ לדחוק כפירוש הקונטרס כו' עד סוף הדיבור. אע"ג דפשטא דברייתא משמע להדיא כפרש"י מדקאמר וכי אלישע כו' ולא קאמר וכי שומרון מקום ביכורים היה ועוד דאיסור זרות חמיר טפי שהוא במיתה כדאיתא במשנה דביכורים משא"כ איסור חוץ לחומה אינו אלא איסור לאו אפ"ה משמע להו דוחק פרש"י דהאיכא למימר דהרבה תלמידים היה לו לאלישע שהיו כהנים ולהם היה מביא ביכורים כן נ"ל בפירוש התוספות:

דף קו.

בגמרא אמר האי עשה והאי עשה דכבוד תורה עדיף. וכתב הריטב"א ז"ל בחידושיו דלאו עשה ממש אלא מצוה דרבנן היה לכבד קרובי ת"ח אלא דאפ"ה סלקיה לדינא דיתמי משום דאכתי לא פתח בדינא דיתמי ועיין באריכות בדרישה בח"מ סי' י"ז אלא דאכתי לענ"ד קשה לשון עשה דכבוד תורה דלכאורה לא אשכחן בכולה תלמודא שיהא מצוה לקרב ולכבד קרובי החכם טפי מאדם אחר לקום מפניו או להדרו ולענ"ד היה נראה לפרש בענין אחר דבלא"ה קשיא לי מאי שלח רב ענן לר' נחמן דלדייניה להאי גברא משום דאיהו פסול ליה לדינא דבלא"ה מהיכי תיתי לא לדייניה ר"נ ולא מסתבר לומר דר' ענן היה גדול מר' נחמן דהא לעיל איקפד ר' הונא על ר' ענן דקריא ליה הונא חברין ור' נחמן היה רגיל תמיד לקרות לר' הונא הונא חברין ור' הונא גופא קאמר עליה דר"נ דאיהו ושבור מלכא אחי בדיני לכך היה נראה מזה דר' ענן שלח ליה הכי כדי למישרי ליה תיגרא ברישא וקסבר ר"נ דמשום דקרובו הוא מש"ה רוצה ר' ענן בכך ולפ"ז א"ש דעשה דכבוד תורה היינו אדר' ענן גופא לקיים דבריו ולכך נענש ר' ענן במה שנתן מקום לר"נ לטעות בזה כך היה נ"ל לכאורה אלא שלא מצאתי לי חבר בזה ועוד דא"כ אכתי קשה באמת אדר' ענן גופא למה שלח ליה לר' נחמן דלידייניה דהא לקושטא דמילתא לאו משום דלמישרי ליה תיגרא ברישא עביד הכי דהא לאו קרובים הוו אם לא שנאמר שמחמת הדורון הטהו לבו ומש"ה נענש אלא דיותר נראה דהאי גברא ממקומו של ר' ענן היה הוא ובעל דינו ור' נחמן היה במקום אחר ולא היה ר"נ יכול לכפותו לשכנגדו להוציאו ממקומו של ר' ענן אי לאו דשדר ליה דפסילנא לדינא כן נ"ל:

שם בשני דר' יוסף הוי ריתחא א"ל רבין ניבעי מר רחמי א"ל השתא ומה אלישע כו'. ולכאורה יש לתמוה דבכמה דוכתי אשכחן בתנאי ואמוראי דבעו רחמי אכפני וכ"ש בימי הנביאים ולענ"ד נראה דמדלא קאמר הכא בשני דר' יוסף הוי כפנא אלא הוה ריתחא משמע שהיה ידוע להם דעידן ריתחא הוי ובעידן ריתחא אמר להו שפיר דאין לבקש רחמים אלא בעת רצון ואהא מייתי ראיה מאלישע דעביד מעשה ניסים למיברי מזוני ליתן לחם א' לפני מאה איש שהוא שינוי הטבע ולא ביקש רחמים אכפנא גופא שאינו שינוי הטבע אע"כ דהוה קים ליה דעידן ריתחא הוי ואפשר שהיה באותו זמן דכתיב לעיל מהאי פרשה ויהי קצף גדול על ישראל או במאי דכתיב בתר האי פרשה כי קרא ה' לרעב שבע שנים כן נ"ל ועיין בחידושי אגדות למהרש"א ז"ל והנלע"ד כתבתי:

שם כי הוו קיימי רבנן ממתיבתא דר' הונא הוי סליק אבקא ואמרי במערבא קמו להו ממתיבתא דר' הונא בבלאה. ולכאורה מיחזי כגוזמא יתירא ונ"ל דדרך משל בעלמא היו אומרין כן כשהיו רואין שהאבק ועפר הארץ היו מכסין את אור החמה שהוא דבר מצוי ע"י רוח גדול היו אומרין שכן הוא באותו ענין כד קיימי ממתיבת' דר' הונא בבלאה כן נ"ל וכ"כ בחידושי מהר"י מטראני ז"ל:

דף קו:

גמרא בעא מיניה רב הונא מרב כלי שרת מהו שיעשה מקדשי ב"ה כו' א"ל אין נעשין כו' איתיביה ובכלותם הביאו כו'. ויש לתמוה א"כ דהוי ידע קרא מאי קמיבעיא ליה מעיקרא ויש ליישב דר' הונא מיבעיא ליה מעיקרא בתחלת עיקר מצותו אם באין מקדשי ב"ה או מתרומת הלשכה אבל היכא דליכא מעות מתרומת הלשכה ואיכא מותר קדשי ב"ה הוי פשיטא ליה מהאי קרא דניקחין אבל מדפשיט ליה רב אין ניקחין אלא מתרומת הלשכה משמע דמקדשי ב"ה דיעבד נמי לא מקשה ליה שפיר מהאי קרא וק"ל:

דף קז.

גמרא איתמר רב אמר פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין כששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי ופרש"י דלמאי ניחוש לה אי לצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על זה דמאי סברא היא זו כיון דלשמואל חיישינן לצררי א"כ היאך מגבינן לה השתא שלא בשבועה על סמך שתשבע אח"כ ומאן יימר דאתיא לידי גיבוי שמא תמות קודם שתגבה וליכא למימר דאפ"ה כיון דביד היורשים לסלק לה כתובתה וליפטר ממזונות מש"ה לא משבעינן לה משום מזונות הא ליתא דהא אליבא דשמואל קיימינן הכא דמודה ושמואל ס"ל בפ' נערה דהלכה כאנשי גליל דניזונית אף לאחר שקבלה כתובתה וא"כ מזונות לא תליא בכתובה והדרא קושיא לדוכתיה ועוד דהא לענין שבועת כתובה דמשביעין אותה היינו משום דבאה ליפרע מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה וכתבו התוס' בפרק השולח דף ל"ד ע"ב דהיינו משום חשש צררי וכמו שאבאר וא"כ מזונות נמי היכי יהבינן לה כיון דשייך הא חששא גופא ובאתה לגבות מנכסי יתומים וכן לפרש"י לעיל בפ' הכותב דף פ"ז במשנה דנפרעת מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה דהיינו משום דאי הוה אבוהון חי הוה מצי למיטען אישתבע לי וטענינן ליתמי א"כ כ"ש דשייך הך דינא גופא לענין מזונות דהא לשמואל שייך חששא דצררי מחיים טפי דאף לפי מה שהבינו התוספות בשיטת רש"י דלשמואל נמי פוסקין בשבועה מ"מ שבועה בעי א"כ אנן טענינן ליתמי דתשבע ובשלמא בפשטא דמתניתין דקאמר חנן תשבע בסוף ולא בתחלה לא תיקשי דמצינן לפרש דלא תשבע בתחלה היינו מחיים דמיניה דידיה גופא לא חיישינן לצררי וכ"ש לפירוש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה דתשבע בסוף דקאמר חנן היינו נמי מחיים אם יבא ויכחישנה משא"כ לפירוש רש"י הכא ואליבא דשמואל קשה מיהו לענ"ד לא קשה מידי לפרש"י דבפשיטות מצינן למימר דנהי דאין נפרעת כתובתה אלא בשבועה היינו משום שבאתה ליפרע מנכסי יתומים חוב כתובת אביהם משא"כ לענין מזונות דלאחר מיתה לא קרינן בה באה ליפרע מנכסי יתומים כיון דעיקר התנאי ב"ד במזונות דלאחר מיתה הוא על היתומים עצמן מנכסי אביהם כמו שכתבתי לעיל בפ' נערה דף נ' ע"ב וכדאיתא לעיל בגמרא להדיא בפ' אלמנה ניזונית דף צ"ז ע"ב דאיפשטא האיבעיא דלענין מזונות דלאחר מיתה נכסי בחזקת אלמנה קיימי טפי ולענין כתובה דמה"ט נאמנת אף לגבי יתומים עצמן שאמרו פרענו וכמ"ש התוספות וע"ש בחידושינו שהוספתי בעזה"י טעם לשבח מה"ט גופא שכתבתי כאן והשתא למאי דפרישית ממילא נתיישב מה שהקשו בתוס' על פרש"י בד"ה ששמעו דנהי דלפרש"י לשמואל אין פוסקין כלל מחיים משום דאלים ליה חששא דצררי טובא ומש"ה אין מוציאין הממון מחזקה לירד לנכסיו שלא בפניו מ"מ כששמעו בו שמת ממילא קיימי נכסי ברשותה לענין מזונות ואין היורשים יכולים להוציא הנכסים מחזקתה בשביל האי חששא דצררי טפי מאילו היו טוענין ברי פרענו כן נ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ומה שהוצרך רש"י ז"ל לפרש בדבריו אי לצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע למאי דפרישית אין צורך לזה אלא דיש ליישב לשונו לפי מה שכתבתי לעיל בפ' אלמנה דף הנ"ל ובדף צ"ח דהא מילתא גופא דאין צריכה לישבע על מזונות לגבי יתומים לא ידעינן אלא מהא דקי"ל כר' שמעון ס"פ הכותב דכל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה וכדמשמע שם להדיא מל' התוספות דף צ"א בד"ה מוכרת מש"ה נקיט רש"י ז"ל הך לישנא גופא ועוד דלישנא דמתני' דידן נמי הכי משמע דמשום שנשבעת בסוף לא תשבע בתחלה ולשמואל היינו בשמעו בו שמת ודוק היטב ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה בששמעו בו שמת פ"ה דלמאי ניחוש כו' וזה אינו נראה לרבי כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך ליישב שיטת רש"י ז"ל ולפי זה קשיא לי טובא למה הוצרך רבי בעל התוס' לדחוק בכל זה דהא ודאי בפשיטות הכי הוא קושטא דמילתא דמששמעו בו שמת נכסי בחזקת אלמנה קיימי טפי מבחיים כדאיפשט איבעיין לעיל פ' אלמנה ולכאורה היה צ"ל ליישב דסברת רבי דהא דאמרינן לעיל דנכסי בחזקת אלמנה קיימי היינו דוקא לגבי היורשין כשבאו בטענת עצמן ואמרו פרענו דמכיון דבשעת מיתת אבוהון קיימי הנכסים ברשותה לענין מזונות דלהבא תו לא מהימני משא"כ הכא שבאין בטענת אביהם שמא אתפסה צררי א"כ כיון דלשמואל חששא גמורה היא ואין פוסקין ממילא קיימי הנכסים ברשותם ואית להם למיטען ליתומים כל מאי דאבוהון הוי מצי למיטען אלא דאכתי קשיא לי דהא רבי גופא מפרש בסמוך בד"ה ואם בא ואמר פסקתי מזונות נאמן דהיינו להצריכה שבועה א"כ הבעל גופא לא היה נאמן בטענתו וע"כ דהא דקאמר שמואל דאפ"ה אין פוסקין היינו שמא יבא ויברר בעדים שהתפיס לה צררי או שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך א"כ מאי קשיא ליה לרבי מהא דשמעו בו שמת דודאי מודה שמואל בכה"ג דפוסקין דלא טענינן ליתמי מאי דאבוהון היה צריך להביא ראיה אם לא שנאמר דמה שכתב רבי כאן היינו שרוצה לפרש ג"כ בענין זה דברי רש"י בעצמו וכיון דלפירש"י בסמוך דאם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן היינו שהבעל נאמן אף להוציא ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא כשמת נמי ליטעון ליתמי דהא אבוהון הוי מצי למטען לכך הוצרך לפרש דדוקא מחיים אלים לשמואל חששא דצררי שהבעל נאמן אף להוציא כיון דאיכא הוכחה גמורה משא"כ כשמת אין כאן הוכחה שהתפיסה צררי ולא טענינן ליתמי אלא דאכתי מיהא איכא חששא בעלמא להשביעה וע"ז מפרש רש"י שפיר דמשום האי חששא הרי סופה לישבע כן נ"ל לכאורה בכוונת רבי אלא שזה דוחק לכך נראה

יותר דמה שמפרש רבי בסמוך בד"ה ואם בא ואמר פסקתי נאמן דהיינו להשביעה מפרש כן בשיטת רב דקאמר פוסקין ולא אלים ליה חששא דצררי כלל אם לא היכא שהבעל טוען ברי ונאמן להשביעה משא"כ הכא דקאי רבי אליבא דשמואל דמודה בששמעו בו שמת והוכרח רבי לפרש כן דאליבא דשמואל דאמר אין פוסקין ואלים ליה חששא דצררי לר' זביד והיינו משום דלשמואל אין ה"נ דהא דאמרינן בסמוך ואם בא ואמר פסקתי נאמן היינו דנאמן אף להוציא מידה והיינו מה"ט גופא שכתב רבי דאיכא הוכחה שנסתלק ממנה כן נ"ל נכון וכמו שאבאר עוד בסמוך בד"ה ואם בא ודו"ק:

בא"ד דמוכחא מילתא מדלא חזר שנסתלק ממנה בשום ענין לר' זביד בצררי כו' עכ"ל. משמע לכאורה דלר' זביד נסתלק ממנה והתפיס לה צררי אף לזמן רב שיתעכב וא"כ יש לתמוה דאכתי נתת דבריך לשיעורין ומה סברא היא זו אם נאמר דאף אם נתעכב כמה שנים קאמר שמואל דאין פוסקין דמסתמא התפיסה צררי שיהא לה די והותר על כמה וכמה שנים וכשמת תוך ב' או ג' שנים או לעשר שנים אמרינן דליכא הוכחה שלא חזר לשוב לביתו וא"כ אפשר שלא פסק לה צררי כלל אף אם מת בזמן מועט ודברי זרות הן ונראה שזה דחקו להר"ן ז"ל לפרש שהתפיס צררי לזמן מועט ואם נתעכב יותר מסתמא חזר ושלח לה על כמה חדשים וכן עד יום מותו משא"כ בששמעו בו שמת תו לא שייך האי חששא וכן מצאתי להדיא בל' הירושלמי דשמעתין דתשבע בתחלה היינו שלא שלח לה אלא דלכאורה לישנא דשמעתין דקאמר שמא צררי אתפסה לא משמע הכי ועוד דא"כ מאי אמרינן איכא בינייהו קטנה דלצררי ליכא למיחש דצררי לקטנה לא מתפיס והא אכתי איכא הוכחה מדלא חזר בודאי שלח לה דאטו משום דאין מתפיס צררי לקטנה יניחנה למות ברעב מאי אמרת דכיון דספקא כשהלך כסבור הבעל דעדיין ספקא ואינו שולח לה א"כ אמאי קאמר קטנה וספקא איכא בינייהו וגדולה ולא ספקא האיכא נמי בינייהו גדולה וספקא דלצררי ליכא למיחש דלא שלח לה ועוד דלקמן גבי לוותה ומיאנה משמע דאף בקטנה דלא ספקא נמי לא חיישינן לצררי וצ"ע ליישב מיהו י"ל דרבי קאי הכא בהך שינויא דמתרץ לעיל בפ' הנושא בד"ה צררי אתפסה דבקטנה שהלך בעלה למדינת הים אינו מתפיסה צררי אלא מעלה בדעתו שתלוה וכשיבא יפרע ומש"ה אינו שולח ג"כ ע"י שליח ונראה דאף הר"ן ז"ל הרגיש בזה ומש"ה כתב עוד פירוש אחר דכשמת קיימי נכסי בחזקת אלמנה וכדפרישית בשיטת רש"י ז"ל אלא דאכתי קשיא לי לשיטת התוס' דלא משמע להו האי סברא דנכסי בחזקת אלמנה קיימי לענין מזונות דלאחר מיתה א"כ בפשיטות מצי להקשות על שיטת רש"י דפשיטא ליה דבשמעו בו שמת פוסקין אף בלא שבועה לכ"ע ואמאי הא קי"ל דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה ואי משום דסופה לישבע על כתובתה אכתי קשה לרב דהא רב לא מגבי כתובה לארמלתא כדאיתא פ' השולח דף ל"ד וא"כ אין סופה לישבע על כתובתה ואפ"ה משמע התם דלרב מיהא אית לה מזוני כדאיתא בעובדא דהאי איתתא דאמרה ליה הב לי מזוני וכמו שאבאר בסמוך בשיטת הרמב"ם והר"ן ז"ל אע"כ דלענין מזונות לא קרינן בה באתה ליפרע מנכסי יתומים מה"ט דפרישית דנכסי בחזקת אלמנה קיימי וצ"ע ובסמוך אבאר יותר בזה בשיטת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

בד"ה ששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי נראה לרבי דהאי שמעו בו שמת בשני עדים כו' ובקול נמי ליכא למימר כו' עכ"ל. ולכאורה נראה דכל האריכות של רבי כאן לאו משום עד א' הוא דהא לקושטא דמילתא בע"א נמי מסקינן דכ"ע לא פליגי אלא דעיקר דקדוקו משום דלכאורה לשון ששמעו בו לא משמע דאיירי בשני עדים דא"כ הו"ל למימר במת כ"ע לא פליגי וא"כ אפשר לפרש דאיירי ע"י קול דהא בע"א נמי ליכא לאוקמי כמו שהוכיחו מיהו לפרש"י בלא"ה א"א לאוקמי ע"י קול דקול זה אינו מעלה ולא מוריד דכיון שאין מתירין אותה לינשא ע"י קול כמבואר בטוא"ע בסי' י"ז בטור ובש"ע א"כ אינה גובית כתובתה שהרי מספר כתובתה נלמד לכשתנשאי לאחר ובלא"ה נמי פשיטא דאין גובית כתובתה ע"י ע"א אלא דוקא היכא שהעד מתירה לינשא למידין מספר כתובה אלא משום דרבי לשיטתו דמפרש לעיל דהא דמודה שמואל בששמעו בו שמת דפוסקין לאו משום דסופה לישבע אלא משום דתו ליכא הוכחה שנסתלק ממנה ולפ"ז שפיר מצינן למימר דע"י קול נמי מודה שמואל דנהי דלא מהני הקול שתנשא משום חומר אשת איש מ"מ אפשר שהקול אמת וא"כ תו ליכא הוכחה ולא מפסידין לה מזוני כך היה נראה בעיני לכאורה אלא דלפ"ז אדרבה קשה יותר בדברי רבי מה בא ללמדנו בכל זה האריכות כיון דבכל ענין ששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי ובשלמא אי הוי קאי רבי בשיטת רש"י דטעמא דשמואל משום דתשבע בסוף היה באפשר לומר דכוונתו בזה שאם היה מההכרח לפרש דשמעו בו שמת היינו ע"י קול כדמשמע לכאורה א"כ ממילא הוי שמעינן דמותר לינשא ע"י קול כסברת קצת מרבוותא ומש"ה מפרש רבי דאפ"ה א"א לאוקמי סוגייא דשמעתין ע"י קול וא"כ תו ליכא ראיה דמשיאין אשה ע"י קול ואדרבא הוי ראיה להיפך ממסקנת הסוגייא דלא מוקי בכה"ג אלא כיון דרבי לא ס"ל כשיטת רש"י א"כ הדרא קושיא לדוכתא דכל השקלא וטריא דרבי נראה ללא צורך דלקושטא דמילתא בכולהו מודה שמואל לכך נראה בעיני דכל שקלא וטריא דרבי היינו לברר וללבן הסוגיא דפ' המפקיד והמשך לשונו הוא כך דלכאורה פשטא דלישנא דששמעו בו שמת משמע בע"א או על ידי קול בין בסוגייא דהכא בין בסוגייא דהמפקיד ואהא מסיק רבי דאע"ג דנראה לו דששמעו בו שמת דהכא היינו ע"י שני עדים וא"כ משמע לכאורה דההיא דפ' המפקיד נמי משמע דוקא בשני עדים כיון דבחד לישנא נקיט להו אלא דאפ"ה ע"כ ההיא דפ' המפקיד איירי בע"א או בקול דאי בשני עדים מאי למימרא כן נ"ל בכוונתן וכן איתא להדיא בתוספות בפ' המפקיד ע"ש מיהו בעיקר דברי התוספות שכתבו דא"א לאוקמי ע"י קול מסוגייא דלקמן ומה שדקדק מהרש"א ז"ל בזה בדבריהם אבאר אי"ה לקמן בסוף הסוגיא לנכון ודוק היטב:

גמרא רב פפא אמר חיישינן שמא א"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך לכאורה משמע מהכא להדיא דכל שא"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך ונתרצית פעם א' שוב אין יכולה לחזור בה לעולם ובאמת שדבר זה מחלוקת הפוסקים הובא בהגהת רמ"א בא"ע סי' ס"ט וכתבתי לעיל בפ' אע"פ דף נ"ח באריכות וא"כ תיקשי מהכא לשיטת הסוברים דיכולה לחזור בה אלא דאפשר דהכא חיישינן שפטרתו בפירוש על זמן קצוב או לעולם ובאופן המועיל וכן כתב בס' נתיבות המשפט דף קמ"ד ע"ד ועי"ל דשאני הכא דאיירי דהשתא נמי ספקא לדברים גדולים ולא ספקא לדברים קטנים כמ"ש בתוספות וא"כ אפשר דלכ"ע אין יכולה לחזור בה כיון שגילתה דעתה שאין רצונה בדברים קטנים וכמ"ש התוספות דאפי' קטנה מהני מחילתה בכה"ג כן נ"ל ועדיין צ"ע:

שם תנן מי שהלך למדינת הים כו' ע"כ לא פליגי כו' אבל מזוני יהבינן לה. והא דלא מוקי למתניתין בקטנה ולא ספקא היינו משום דסתמא קתני אבל הא דמשני הש"ס דאיירי לשמואל בששמעו בו שמת ליכא למידק הא סתמא קתני משום דפשטא דמתניתין הכי משמע לשמואל דקתני תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה וכיון דבסוף היינו בגביית כתובתה א"כ משמע דבששמעו בו שמת איירי וכן נראה מלשון רש"י במשנתינו שמפרש תשבע בסוף כששמעו בו שמת ואע"ג דקי"ל כרב ולא איצטריך לאוקמי מתניתין בששמעו בו שמת אפ"ה הך בבא דתשבע בסוף היינו בששמעו בו שמת וכמו שאבאר עוד בסמוך וא"כ מה"ט גופא מוקי שמואל נמי דלא תשבע בתחלה היינו בכה"ג גופא וטעמא הוא דיהיב כיון שנשבעת בודאי בסוף דהא מת מש"ה לא תשבע בתחלה כן נ"ל ודו"ק:

שם תרגמא שמואל בששמעו בו שמת. מכאן השיג הראב"ד ז"ל על שיטת הרמב"ם ז"ל ורבותיו (בפי"ח מהל' אישות הי"ט) שפסקו דאלמנה שבאתה לתבוע מזונות מהיורשים אין פוסקין לה עד שתשבע שלא תפסה צררי והיא נגד סוגיית הגמרא להדיא דהא מוקמינן למתניתין אליבא דשמואל בששמעו בו שמת וקי"ל כחנן דלא תשבע בתחלה וכן הקשה הרא"ש ז"ל בסוף סוגייא הסמוכה על שיטת הרמב"ם ז"ל והוסיף דאע"ג דליתא לדשמואל מ"מ בסברא זו לא אשכחן דפליגי רב ושמואל ע"ש בל' הרא"ש באריכות ואף דלכאורה היה נ"ל ליישב קושיא זו דודאי רב ושמואל פליגי בהכי ולאו מסברא אלא בעיקר פירושא דמתניתין דלשמואל ע"כ איירי כולה מתניתין בששמעו בו שמת וא"כ בהדיא אמר חנן דלא תשבע בתחלה וכדפרישית בסמוך משא"כ לרב דקי"ל כוותיה סבר הרמב"ם ז"ל דלרב מפרשינן כולה מתניתין בחיי הבעל ובתחלה היינו קודם שבא ובסוף היינו כשבא הבעל ומכחישה וטוען ברי שהתפיסה צררי או שא"ל צאי מעשה ידיך וכמו שפירש הרמב"ם ז"ל להדיא בפירוש המשניות ע"ש וכמו שכתבתי משמע להדיא מלשון הירושלמי דשמעתין דמ"ד פוסקין מפרש כולה מתניתין מחיים ע"ש כיון דמתניתין דחנן לא איירי כלל משמעו בו שמת לרב ממילא הדרינן לכללין דכל שבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ומזונות נמי בכלל כדמסיק הרמב"ם ז"ל שם להדיא כן נ"ל לכאורה אלא שעדיין אין דעתי נוחה בזה דא"כ הוי מילתא דרב ושמואל סברות הפוכות דרב דלא חייש מחיים לטענת צררי ולשמא א"ל צאי כו' אפ"ה יסבור דלאחר מיתה חיישינן לצדרי דשבועה מיהא בעי ושמואל דחייש טפי לצררי מחיים וקאמר דאין פוסקין כלל יסבור דלאחר מיתה אפילו שבועה לא בעי וכן מצאתי שהר"ן ז"ל הרגיש ג"כ בזה בסוף שמעתין ודחה דברי הרמב"ם ז"ל מה"ט גופא וכן בעל לחם משנה הרגיש בזה ומסיק דודאי פליגי בסברות הפוכות כיון שיש להרמב"ם ז"ל ראיה לדבריו כמ"ש בזה ה"ה ז"ל ובאמת שעל שיטת הרב המגיד יש לי לדקדק ואין כאן מקומו ועוד דבלא"ה אכתי קשה על הרמב"ם ז"ל קושיית הרא"ש ז"ל בהא דמסיק הרמב"ם שם דצריכה שבועה דטוענין ליורש וע"ז כתב הרא"ש ז"ל דאמרי נואש הם דכמו שטוענין ליורש כן טוענין לנפרע שלא בפניו ואפ"ה קי"ל כרב וכחנן דאין נשבעת ע"ש באריכות וכל זה לא נתיישב בתירוצי הרב המגיד לבעל לחם משנה וכן במה שכתבתי דפליגי רב ושמואל בפירושא דמתניתין בשיטת הירושלמי אמנם כן לענ"ד הקלוש' נראה ליישב שיטת ולשון הרמב"ם ז"ל בפשיטות אחר העיון שדקדקתי עוד בדבריו במה שכתב שם יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות ואין נשבעת ואין ראוי לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למ"ה עכ"ל. וראוי לעמוד על לשון זה מהו ענין החילוף דאי כדפרישית דלשמואל הוא דמוקמינן למתניתין בששמעו בו שמת משא"כ לרב איירי מחיים עדיין עיקר חסר מהספר ואין לשון הרמב"ם מורה ע"ז במה שכתב שנתחלף לו באשה שהלך בעלה למ"ה דהא ודאי לכ"ע מתניתין בהדיא קתני מי שהלך בעלה למ"ה ולא הו"ל לרמב"ם ז"ל לומר אלא שנתחלף במי שבאתה לגבות מזונות בחיי בעלה כשהלך למ"ה לכך נראה בעיקר דברי הרמב"ם ז"ל שתמך יסודו על זה הטעם שכתב בפירוש דצריכה שבועה כדין הנפרעת מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ולא שני ליה בין כתובה למזונות דלאחר מיתה דמאי שנא אדרבא לענין מזונות אמרינן להדיא לעיל בפ' הנושא כיון דבתנאי ב"ד אכלה אימר צררי אתפסה ופירש"י דכיון דאדם רגיל להתפיס צררי לכך בשעת מיתה ואע"ג דהתוספות כתבו שם לחלק בין בתו לאלמנתו דלענין הרווחה בתו עדיפ' כדאיתא בפ' נערה מ"מ הרמב"ם ז"ל לא משמע ליה דכה"ג מקרי הרווח' ולא דמי למציאה ומעשה ידיה דמיקרי הרווחה משא"כ ענין צררי היינו שלא תצטרך לחזר על היתומים ולזילותא דב"ד חייש א"כ לענין זילותא הא קי"ל דאלמנתו עדיף מבתו וכל זה מוכרח דאל"כ בכתובה נמי אמאי אמרינן דבאתה ליפרע מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה הא הו"ל תוך זמנו וקיי"ל דאין אדם פורע תוך זמנו כדאיתא בפ' השותפין דמסקינן התם אפי' מיתמי והקשו שם בתוספות מכתובת אלמנה ותירצו דבכתובה חיישינן טפי לצררי שרגיל להתפיסה בשעת מיתה ומה"ט כתבו כמה פוסקים דבמיתת פתאום לא שייכא הך שבועת המשנה ונקטינן מיהא דעיקר הטעם משום חשש צררי דמשעת מיתה וא"כ לפ"ז יפה פסק הרמב"ם ז"ל דסתם אלמנה שמת בעלה כאן צריכה שבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים כמו בכתובה ובע"ח ואע"ג דתוך זמנו הוא מ"מ כיון שרגיל להתפיסה צררי קודם מותו טענינן ליתמי מה דאבוהון מצי למיטען. ולפ"ז לא תיקשי ליה סוגיא דהכא דמוקמינן למתני' כששמעו בו שמת וקי"ל כחנן דאין צריכה לישבע בתחלה דודאי הכי הוא דכיון דאמרינן בהדיא בששמעו בו שמת מודה שמואל דפוסקין אלמא דלא חיישינן לצררי באשה שהלך בעלה למ"ה אלא ששולח לה תמיד וכמ"ש בשם הירושלמי וכיון שמת אזלא לה האי חששא דשוב אינו שולח לה וכ"ש דלא התפיסה צררי לפני מותו כיון שהוא במ"ה ומש"ה מוקי שמואל שפיר למתניתין בששמעו בו שמת דאינה צריכה שום שבועה לחנן כיון דלא שייך האי חששא מכ"ש למאי דקי"ל כרב פשיטא דמיתוקמא מתניתין שפיר אף בששמעו בו שמת כיון דרב לא חייש כלל לצררי דמחיים כ"ש לאחר מיתה וכה"ג מכ"ש דא"ש לרב פפא דלשמואל נמי לא חיישינן לצררי בהלך למ"ה ואזלא לה קושיית הרא"ש מההיא דנפרעת שלא בפניו דודאי לא דמי דהתם איירי לאחר זמן פרעון דחיישינן לצררי ולפרעון משא"כ הכא במזונות דלהבא תוך זמנו הוא ואע"ג שפסק הרמב"ם ז"ל גופא במי שהלך בעלה למ"ה שאם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות תשבע היינו משום שכן הדין בכל ב"ח אף תוך זמנו כשהלה טוען ברי דאטו מי אמרינן דודאי לא פרע איניש תוך זמנו אלא דלא שכיח דפרע תוך זמנו ומילתא דלא שכיח לא טענינן ליתמי ולא למי שאינו בפנינו ונפרעין שלא בפניו נמצא דיפה כתב הרמב"ם ז"ל לפי שיטתו דאין לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למ"ה דאין משביעין אותה אף כששמעו בו שמת מה"ט דפרישית משא"כ סתם אלמנה שמת בעלה במדינת הים לעולם צריכה שבועה כמו בכל הנפרע מנכסי יתומים וכמו כתובה דאע"ג דתוך זמנו הוא אפ"ה רגיל להתפיסה צררי קודם מותו כן נראה לי נכון ומתוך מה שכתבתי בשיטת הרמב"ם ז"ל ממילא רווחא ליה שמעתתא דאדרבא מזה סיוע לדבריו דלא תיקשי קושיית התוס' בד"ה תרגמא שמואל דמ"ט דבני כהנים גדולים מה לי שמעו בו שמת מה לי מת בביתו ותירוצם נראה לו דוחק אבל לשיטתו א"ש דאדרבא להיפך הוא דבמת על מטתו אפי' חנן מודה דתשבע בתחלה כדין

הבאה ליפרע מנכסי יתומים כיון שרגיל להתפיסה צררי ולא פליגי אלא בהלך למ"ה דוקא וכדפרישית ודוק היטיב:

קונטרס אחרון תרגמא שמואל כששמעו בו שמת מכאן השיג הראב"ד ז"ל בפי"ח מהל' אישות על שיטת הרמב"ם ורבותיו ז"ל שפסקו דאלמנה שבאתה לגבות מזונות מהיורשין אין פוסקין לה עד שתשבע והוא נגד הסוגיא דהא מוקמינן לה למתניתין בששמעו בו שמת וקי"ל כחנן דלא תשבע בתחלה וכן הקשה הרא"ש ז"ל וכתבתי ליישב בטוב טעם דאדרבה סוגיא דשמעתין מסייע טפי לשיטת הרמב"ם ורבותיו ז"ל ע"ש באריכות:

תוספות בד"ה תרגמה שמואל כו' תימא דא"כ מ"ט דבני כ"ג כו' וי"ל דאפילו מת בביתו פליגי והא דנקיט מי שהלך למ"ה רבותא נקיט עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דיש לדקדק אמאי לא תירצו בפשיטות דדוקא בהלך למד"ה סובר דחיישינן לצררי משא"כ במת על מטתו כו' ע"ש. ולענ"ד לא קשה מידי דודאי עיקר קושית התוס' אליבא דרב פפא דמפרש טעמא דשמואל משום שמא א"ל צאי מעשה ידיך ומדלא קאמר כר' זביד דטעמא משום צררי ע"כ היינו משום דלר"פ ליכא מאן דחייש לצררי אף בהלך למ"ה טפי ממי שהוא בפנינו וא"כ שפיר הוצרכו לתרץ דאפ"ה אשמעינן רבותא טפי דקס"ד דחיישינן לצררי טפי ואפי' בשבועה לית לה כן נ"ל ועיין מ"ש לעיל בסמוך ודו"ק:

רש"י בד"ה נאמן ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד עכ"ל. ובאמת דפשטא דלישנא דברייתא דקתני נאמן משמע הכי וכמ"ש ג"כ הרי"ף ז"ל וכדמסיק נמי הרא"ש ז"ל ומה"ט הוכרח רש"י לפרש במשנתינו דתשבע בסוף היינו כששמעו בו שמת דלא מצי לפרש כמו שמפרש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות דבסוף היינו כשיבא ויכחישנה שהרי אם יכחישנה לא תשבע אלא הבעל יהא נאמן אבל הרמב"ם ז"ל לשיטתו דהבעל אינו נאמן בשבועה אלא לפטור במה שלוותה ואכלה אבל במה שמכרה ברשות ב"ד נשבעת ונפטרת א"כ שפיר משכחת לה דתשבע בסוף מיהו מה שהוצרך רש"י ז"ל לפרש ובשבועה נראה דקשיא ליה קושיית התוס' דא"כ לא ימצא מי שילוה לה או שיקנה ממנה מנכסי בעלה ומה הועילו חכמים שפסקו לה מזונות אליבא דרב דקי"ל כוותי' וניחא ליה לרש"י בהכי דכיון שהבעל צריך לישבע תו לא חיישינן להכי כיון דלרב אינו רגיל להתפיסה צררי ולומר לה צאי מעשה ידיך והיא אומרת ברי א"כ מסתמא לא יכחישנה הבעל לישבע לשקר כמו שאבאר בל' התוס' והא דלא נזכרה שבועה זו בברייתא אע"ג דברייתא קתני פלוגתא דחנן ובני כ"ג בשבועה דידה יש לומר בזה דרש"י לשיטתו דשבועת היסת נתקנה בימי התנאים כמ"ש בכמה דוכתי א"כ אין צורך להזכיר מיהו במה שכתב רש"י דמחזרת לו מה שגבתה כבר לא ידעתי מי הכריחו לכך דהא שפיר מצינן לפרש דאם בא הבעל ואמר פסקתי לה היינו קודם שגבתה אבל במה שכבר גבתה ע"פ ב"ד אינו נאמן להוציא וכדאיתא באידך ברייתא בסמוך לענין אם אמר לה צאי מעשה ידיך ועוד דלכאורה הך מילתא דרש"י מרפסא איגרא דכיון דקי"ל כרב דפוסקין ולא חיישינן לצררי א"כ למה יהא הבעל נאמן להוציא ולכאורה היה נ"ל שיטת רש"י לפרש כן היינו בשקלא וטריא דהכא דקאי אליבא דשמואל ומוקמינן לה בששמעו בו שמת ובא לאחר שמועה דבזה ודאי יפה כתב דמחזרת מה שנתנו לה דאגלאי מילתא למפרע שפסקו לה בטעות משא"כ לרב מפרשינן דנאמן היינו במה שעדיין לא גבתה אלא דנ"ל דוחק ועוד דא"כ לא היה צריך לפרש ובשבועה שלא נזכר בברייתא ואליבא דשמואל לא מצינן לפרש דקשיא ליה קו' התוס' כמו שאבאר בל' התוס' לכך נ"ל דאליבא דרב נמי מפרש לה רש"י הכי משום דפשטא דלישנא דברייתא הכי משמע כיון דאפלוגתא דחנן ובני כ"ג קתני לה דקאמרי תשבע או לא תשבע ואין דרך להשביעה אלא בשעת הגוביינא ממש ועוד כיון דלא קתני בהאי ברייתא קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו כדקתני באידך ברייתא בסמוך אלמא דהכא מילתא דפסיקא היא דאף מה שכבר גבתה ע"פ ב"ד צריכה להחזיר ומאי דקשיא לי מה סברא יש בזה אליבא דרב יש ליישב דמעיקר הדין הוא כיון דמזונות תיקנו לה חכמים והו"ל כמעב"ד לענין מזונות דלהבא ולא לענין מזונות דלשעבר הא דנאמן לומר פרעתי אף לר' יוחנן דאמר הטוען אחר מעב"ד לא עשה כלום כמ"ש התוס' בפ"ק דמציעא דף י"ז וא"כ ה"נ דכוותה בהלך למ"ה והיא תובעת מזונות להבא לא חיישינן לצררי מספק כיון דלא שכיח ופוסקין לה הב"ד דמסתמא לא יכחישנה והיא נאמנת לענין להבא משא"כ לאחר שבא הבעל ואמר פסקתי לה מזונות הרי שהוא טוען פרעתי לה מזונות דלעבר ומש"ה נאמן אף להוציא דהנכסים שמכרה הן בחזקתו כן נ"ל ועיין בל' הריטב"א בחידושיו בריש שמעתין ודו"ק:

תוספות בד"ה ואם אמר פסקתי נאמן פירש"י כו' מה שנתנו לה ב"ד בשבוע' כו' דהכא משמע דאנשבעת קאי והיינו טעמא דסתמא דמילתא מתפיס לה צררי עכ"ל. מה שכתבו דאנשבעת קאי וכתב מהרש"א ז"ל דקאי אבני כ"ג ולכאורה נראה דודאי קאי נמי אחנן ועיקר דבריהם דעל מה שכבר גבתה קאי אלא שנתכוונו למאי דפרישית דלרש"י גופא לא פסיקא דאגבתה נמי קאי אלא מדקאמר תשבע ומסתמא אינה נשבעת אלא בשעת הגביה ממש אלא דבמה שכתבו בשיטת רש"י דמסתמא מתפיס לה צררי לא ידעתי ליישב דהא קי"ל כרב דאמר פוסקין וא"כ משמע משום דמסתמא לא חיישי' לצררי אלא היכא דטעין מהימן אף בדלא שכיח וכדפרישית בסמוך וליכא למימר דהתוספות הבינו בשיטת רש"י דקאי אליבא דשמואל דמלבד שהוא דוחק א"א לאמרו בלשון התוס' דא"כ היאך מסיק רבי דנ"ל לפרש דנאמן להשביעה ומסיק דאל"כ לא תמצא מי שילוה ומה בכך הא לשמואל אין פוסקין אלא בששמעו בו שמת וכתב רבי לעיל דהיינו בשני עדים וא"כ לא שייך לומר שיירא להלוות לה פן יבא לאחר שמועה ויחושו לעדות שקר אע"כ דלרב קאי והדרא קושיא לדוכתא והנלע"ד בכוונת התוספות לפי שיטת רש"י דנאמנת להוציא מה שגבתה לא משמע להו כלל שום סברא אי לאו משום דאמרינן דמסתמא מתפיס לה צררי ולפ"ז ע"כ דאפ"ה ס"ל לרב דפוסקין דאע"ג דחיישינן לצררי אף לרב שהוא דבר המצוי אפ"ה אין מעכבין מלפסוק לה מזונות משום הך חששא כיון דא"א בענין אחר שהרי אם לא התפיס צררי תמות ברעב או תחזור על הפתחים ודטבא ליה עבדין ליה ליתן לה עד שיבא ויטעון ואיהו דאפסיד אנפשיה שלא התפיסה בעדים ולכאורה נ"ל שכן הוא ג"כ כוונת הריטב"א ז"ל בחידושיו שכתב דר' זביד ור' פפא לא פליגי דתרתי טעמי אית להו להדדי וקשיא לי טובא בגווה דמהיכא תיתי כיון דלרב לא חייש לא לצררי ולא לשמא א"ל צאי מעשה ידיך וא"כ למה נאמר דשמואל פליג אדרב בתרתי וחייש לכולהו אע"כ דהריטב"א ז"ל סובר דרב נמי אית ליה הנך תרתי כיון דמשמע הנך תרתי ברייתא דאם טען טענתו טענה א"כ ע"כ דבר הרגיל הוא אלא דאפ"ה ס"ל לרב פוסקין לכתחלה דלא סגי בלאו הכי כדפרישית וא"כ הכי נמי משמע להו להתוספות בשיטת רש"י ז"ל אבל לדידהו לא ס"ל כמו שאבאר בסמוך ודוק היטב:

בא"ד ונראה לרבי דנאמן להשביעה כו' דאל"כ לא תמצא מי שילוה לה כו' עד סוף הדבור. ולכאורה משמע דמשום הך הוכחה לחוד הוכרח רבי לכנוס לכל אלו הדחוקים לפרש לשון נאמן להשביעה שהוא דוחק גדול ולומר ג"כ דלא קאי אלא אמילתא דחנן לחוד ועוד דלפירוש זה עיקר חסר דהו"ל למיתני בהדיא ואם בא ואמר פסקתי תשבע כדקתני רישא ויש לתמוה למה הוצרך לדחוק בכך משום הך קושיא דלא ימצא מי שילוה לה שיירא להפסיד אבל עכשיו שהיא תשבע יסמכו על זה ומה סברא היא זו דאם סוברים שהיא אומרת אמת ומסתמא לא התפיס לה צררי מהיכא תיתי יחושו שהבעל ישבע לשקר ואם יריאים שהבעל יטעון אמת א"כ עכשיו יותר יש להם לירא שאם יבא הבעל ויטעון והיא לא תרצה לישבע לשקר דממ"נ אי מאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא א"כ בתחלה אין יראין כלל שהיא אומרת שקר ואי חשודה אממונא ולא אשבועתא אכתי לא תתרצה לישבע שקר ובלא"ה אשכחן בכמה דוכתי במלוה ע"פ שאין נמנעין להלוות ולירא שמא יטעון פרעתי וישבע שקר. לכך נראה בעיני דלאו משום הך קושיא לחוד מפרש רבי בהכי אלא דבלא"ה מעיקר הדין לא משמע להו לפרש כפרש"י מה"ט דפרישית דכיון דקי"ל כרב דאמר פוסקין משמע דלא חיישינן לצררי כ"כ א"כ מהיכא תיתי נאמר שאם בא וטען יהא נאמן להוציא ולא משמע להו הך סברא שכתבתי בסמוך בשיטת רש"י ולרווחא דמילתא הביא רבי ג"כ סברא זו דאי לאו הכי יראים להלוות כן נ"ל וצ"ע:

בד"ה ואם בא וא"ל צאי מע"י במזונותיך רשאי כלומר כו' עד סוף הדיבור. כוונתן דא"א לפרש דבא וטען שכבר א"ל צאי מעשה ידיך קודם שהלך וקיבלה עליה ופטרתו דלישנא דברייתא דקתני רשאי לא משמע הכי לכך הוכרחו לפרש שמודה שלא פטרתו ואפ"ה מהני טענתו לגבי המלוה שאם לא הלוה לה הוי חיישא לזילותא דבי דינא ולזלזל למכור מנכסי בעלה והיתה מצמצמת משא"כ לאחר שכבר פסקו לה הב"ד ולא חיישא לזילותא דבעל ודב"ד ואזלא לה טענת הבעל ובכה"ג הוא דדייקינן לקמן טעמא דמיאנה והיינו לאחר שפסקו לה בב"ד וכמו שאבאר בזה לקמן ושם אבאר ג"כ במה שכתב מהרש"א ז"ל כאן דרש"י ז"ל מפרש לקמן בע"א ועי' בזה בלשון הרא"ש ז"ל לקמן בסוגיא הסמוכה שמפרש הא דקתני ואם בא ואמר צאי דאיירי במספקת לדברים גדולים ולא לדברים קטנים וכתב עוד פירוש אחר בשם הרמב"ם ז"ל ע"ש:

דף קז:

תוספות בד"ה עמד בדין וברח בפ' החולץ פירש"י דוקא ברח כו' משמע לפי דבריו דקנס הוא ותימה א"כ מאי פריך עכ"ל. בספרים שלפנינו מצאנו בפרש"י בפ' החולץ להיפך דלא כתב רש"י דוקא ברח אבל חלה לא אלא דבמה שמפרש רש"י שם דקנסינן ליה משמע להו דוקא ברח אבל חלה לא אלא דא"א לפרש כן בכוונת התוספות דהא לגירסא זו שפיר מצינן לפרש שיטת רש"י כמו שיטת רבינו חננאל ז"ל דמסקו התוספות כאן דבחלה נמי קנסינן ליה כיון שלא רצה ליכנוס מיד וא"כ מה הקשו התוספות עוד בתר הכי וא"ת לפרש"י דמפרש דוקא ברח אבל חלה לא אע"כ שגירסת התוספות בפירוש רש"י בפ' החולץ מצאו כתוב להדיא זה הלשון ממש דוקא ברח כו' אלא דאף לפ"ז לא ידענא מאי קשיא להו דלמא הא דכתב רש"י שם בפ' החולץ דוקא ברח משום דקנסינן ליה היינו דסמיך אמסקנא דהכא דמסקינן אי משום מעשה ידיה הא לא משעבד לה והיינו ע"כ משום דניזונת משום קנס דאי מדינא הוי משועבד למעשה ידיה כמו שהקשו התוספות בסמוך משא"כ המקשה דהכא דע"כ נראה מבואר דקס"ד דמשעבדא ליה למעשה ידיה דאל"כ לא הוי מקשה מידי כדמשנינן וא"כ ע"כ הוי סבר דה"ה לחלה וצ"ע:

בא"ד ומיהו קשה כו' אמאי אמרינן בסמוך דלא משעבדא ליה למעשה ידיה עכ"ל. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם בזה בהא דפשיטא להו דאי לא הוי טעמא דמזונות משום קנס אלא מדינא כמו בארוסה שהגיע זמנה ולא ניסת הוי משעבדא ליה למעשה ידיה והא ודאי ליתא דהא בהגיע זמנה גופא לא אשכחן דמעשה ידיה לארוס ואדרבא הלכה פסוקה היא דהארוס אינו זוכה בשום דבר עד שתיכנס לחופה ואע"ג דאפשר לומר דשאני יבמה דלא מיחסרא מסירה לחופה אפ"ה הלכה מרווחת היא שהיבם אינו זוכה בשום דבר עד שתיבעל וכן הוא בפוסקים במוסכם שאינו זוכה במעשה ידיה כ"א בג' חדשים הראשונים שניזונית משל בעל ואף בזה לא למדנו אלא מתשובת הרא"ש ז"ל כמו שהובא בב"י אה"ע סי' ק"ס ודקדק ופקפק קצת גם בזה ואף את"ל דכל זה היינו לפי האמת שתירצו התוספות דאף בחלה הוי משום קנס אלא שבכל זה לא הונח לי כיון דלא אישתמיט בתלמודא בשום דוכתא שהיבם זוכה בשום דבר קודם שתיבעל כ"א לענין נדרים אשכחן פלוגתא בהא מילתא ומטעמא דכל הנודרת ובאמת שכבר העירותי בזה באריכות בפ' אע"פ ואין כאן מקומו להאריך כיון דמ"מ יש לתמוה טובא אמאי פשיטא להו האי סברא שיזכה היבם במע"י מחמת מזונות טפי מארוסה שהגיע זמנה ולא נשאת שאינו זוכה אף כשאין לה אב וכן בבוגרת ולדעתי צ"ע גדול ליישב שיטת התוס' בזה ודו"ק:

גמרא ת"ש האשה שהלכה היא ובעלה כו' ומתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה. ופירש רש"י דעד כדי כתובתה יהבינן לה ממה נפשך או משום מזונות או משום כתובתה והא דלא דמי לטענו חיטין והודה בשעורין כתבו התוספות ס"פ הכותב בד"ה מתוך שיכול לומר לא גרשתיך דשאני הכא דאפשר שאם היה בא היה מודה ע"ש:

שם הכי נמי כששמעה בו שמת ומ"ש עד כדי כתובתה. והא דקס"ד שתתפרנס יותר מכדי כתובתה אע"ג שמודית שנתגרשה כתבו התוספות לעיל דאיירי בשמעתין שהעדים מכחישין אותה ואומרים שמת קודם שאומרת שגירשה וכמ"ש מהרש"א ז"ל בכוונתן אלא דלפ"ז אכתי איכא למידק דהא גופא מנ"ל למקשה דאיירי בהכי דהא שפיר הוי מצי לאוקמי שאומרין שמת לאחר הזמן שאומרת שגירשה וכיוצא בזה יש לדקדק ג"כ במה שכתבו התוספות שם דא"א לאוקמי ששמעו בו שמת ע"י קול דא"כ לא הוי מקשה הכא מידי ומ"ש עד כדי כתובתה כו' ולפ"ז אכתי תיקשי אסברת המקשה גופא אמאי לא מוקי לה בקול ואף למה שמפרש בסמוך בל' רש"י דאפשר שאין משיאין אותה ע"י קול ומה"ט אין מגבין אותה כתובתה מ"מ כיון דהתוספות כתבו כן לעיל בשם רבי ואיהו גופא מפרש דטעמא דשמואל בששמעו בו שמת לא תליא בכתובתה אלא משום דליכא הוכחה ששלח לה צררי וא"כ שפיר הוי מצינן לאוקמי בהכי ששמעו ע"י קול ומתפרנסת עד כדי כתובתה ממה נפשך אם האמת שגירשה נוטלת בכתובתה ואם לא גירשה נוטלת במזונותיה דהא ליכא הוכחה דצררי דאפשר שהקול אמת אלא דמשמע לתלמודא דהא דגירשני בעלי מתפרנסת היינו דמתפרנסת מיד שאומרת שנתגרשה וא"כ איירי ע"כ שאומרין שמת קודם שאומרת שגירשה ואמת דלעיל קאי דהיינו שמת בודאי בענין שמשיאין אותה ומגבין כתובתה ע"י כך וסבר רבי בפשיטות דאין משיאין ע"י קול כדפרישית לעיל וא"כ היינו בעדים ולפ"ז נראה דמה שמצאנו בכל

הגמרא שלפנינו ובפירוש רש"י כאן ה"נ כששמעה בו שמת טעות נפל בספרים אלא דגרסינן ששמעו בו שמת ועיין בסמוך:

רש"י בד"ה איהי היא דאפסדה אנפשה כו' וכ"ת תגבה כתובתה יחד אין ה"נ כו' עד סוף הדיבור. ועיין במהרש"א דע"כ לשיטת רש"י ז"ל האי שמעו בו שמת היינו ע"י קול ולפ"ז ע"כ ס"ל לרש"י דמשיאין ע"י קול וגובית כתובתה דאלת"ה בפשיטות הו"מ לפרש דהא דאין גובית כתובתה יחד היינו דמשום דאין משיאין אותה ומש"ה כ"ש דלא גביא כתובתה דמהיכי תיתי כדפרישית לעיל אלא דנראה דוחק לפרש כן בשיטת רש"י כיון שכמעט כל הפוסקים כתבו דאין משיאין ע"י קול ולענ"ד נראה יותר לפרש בשיטת רש"י דשמעו בו שמת היינו ע"י ע"א דלבתר דמוקי ר"פ ברייתא לעיל בשמעו בו בע"א שפיר שייך לפרש כאן לשון ה"נ בששמעה בו בע"א והשתא לפ"ז בין אם נפרש ע"י ע"א או ע"י קול שפיר שייך נמי לשון גירסת הספרים בגמרא שלנו כששמעה בו שמת וסיפא ארישא קאי שהיא אמרה שמת בעלה ע"י ששמעה כן בע"א או בקול אלא שאומרת שנתגרשה קודם לכן כנ"ל ועדיין יש לי לדקדק כיון שאומרת שגרשה בעלה ולא מהימנינן לה א"כ אין להאמין ג"כ שמת בע"א או בקול דהא ביבמות דף קט"ז ע"ב מיבעיא לן בגמ' בע"א בקטטה אי מהימן ומפרשינן התם דקטטה היינו שאמרה גרשתני אלא דיש לחלק ואין להאריך כאן בזה מיהו השתא דאתינן להכי דלפרש"י שמעו בו שמת היינו בע"א או בקול יש לי לומר דבחנם נדחק רש"י לפרש בהא דלא גביא כתובתה יחד מהאי טעמא דמסיק אלא דבפשיטות מצינן לפרש אליבא דהלכתא דע"פ ע"א או בקול אינה גובית אלא עיקר כתובה דמספר כתובתה נלמד לכשתנשאי לאחר תיטלי משא"כ תוספת כתובה דלאו מספר כתובה נלמד אין יכולה לגבות אלא ע"פ שני עדים ככל דיני ממונות וכן הוא להדיא בש"ע אה"ע סימן י"ז בשם גדולי הפוסקים ולא מצינו שום חולק נמצא דלפ"ז טוב לה יותר להיות מתפרנסת והולכת עד כדי כל כתובתה דהיינו בין עיקר ובין התוספת כן הוא באמת ע"פ הדין דממה נפשך אם נתגרשה כמו שאומרת יש לה עיקר ותוספת ואם לא נתגרשה נוטלת בתורת מזונות כיון דשריא לאינסובי כדמסיק ר' פפא לעיל ועוד נראה לי לפרש בדרך אחר אליבא דכל הפירושים דמה שאינה גובית כתובתה יחד היינו משום דא"כ היתה צריכה לישבע מש"ה ניחא לה טפי ליטול בתורת מזונות דאינה צריכה לישבע דקי"ל כחנן דתשבע בסוף ולא תשבע בתחלה ומכ"ש לפי שיטת החולקים על הרמב"ם ז"ל דבאלמנה כ"ע מודו דאין צריכה שבועה למזונות כמו שהארכתי לעיל כן נ"ל ודוק היטב:

גמרא ת"ש כיצד אמרו ממאנת כו' טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה. ולכאורה יש לתמוה דמאי קושייא הא ודאי דיהבינן לה אם הוא מודה שלא התפיסה צררי ולא א"ל צאי מעשה ידיך וקיבלה ע"ש מיהו לפירוש התוספות לעיל דלעולם לא מחייב בלוותה ואכלה אלא כשפסקו לה ב"ד דאל"כ יאמר הבעל גם עכשיו צאי מעשה ידיך שאם לא היו מלווין לה היתה מצמצמת א"כ דייק הכא שפיר דמסתמא הא דקתני בממאנת לוותה ואכלה היינו שפסקו לה הב"ד וא"כ תיקשי לשמואל דאמר אין פוסקין משא"כ לסברת הרא"ש ז"ל שהבאתי לעיל ולשיטת מהרש"א ז"ל שכתב לעיל דיש לרש"י ז"ל שיטה אחרת דלא כדברי התוספות א"כ קשה מנ"ל למידק הא לאו הכי יהבינן לה והיינו שהב"ד פוסקין לה דלמא בלוותה מעצמה איירי ובהכי הוא דדייקינן דבלא מיאנה חייב לשלם כפירש"י בסמוך במתניתין וצ"ע בסמוך:

משנה מי שהלך למ"ה ועמד א' ופרנס את אשתו חנן אומר איבד את מעותיו ופרש"י דוקא עמד ופרנס אבל אם הלוה את האשה ע"מ שתשלם לו תובעה והיא תובעת הבעל ומשלם כדאמר לעיל הממאנת ולוותה כו'. ולכאורה אין ראיה זו מוכרחת דהאיכא לאוקמי האי דלעיל כבני כ"ג אלא דבלא"ה לא ידענא מאי הוצרך רש"י להביא ראיה על זה דודאי מילתא דפשיטא היא דהא בכולה שמעתין ובפ' אין בין המודר משמע דטעמא דפטרי בני כ"ג היינו משום דהו"ל כמבריח ארי מנכסי חבירו שפרע חובו של חבירו שלא מדעתו וא"כ היכא דהלוה לה מעיקרא ע"מ שתשלם דלא שייך האי טעמא מהיכא תיתי לפטרה ואין לפרש נמי כוונת רש"י לאפוקי מסברת התוספות דאין הבעל חייב לשלם אא"כ פסקו לה הב"ד וכמו שכתב מהרש"א ז"ל כאן להדיא דרש"י לא ס"ל בזה כשיטת התוספות דלעיל ולענ"ד לא יתכן לומר כן דא"כ מאי מייתי רש"י ז"ל ראייה מהך דממאנת דדייקינן מיניה לעיל דאדרבא לכאורה הך סוגיא דממאנת מסייע טפי לשיטת התוספות כדפרישית בסמוך ולפי שיטה זו באמת מתניתין דהכא נמי איירי ע"כ שפסקו לה ב"ד והנראה בזה דעיקר דברי רש"י ז"ל וראייתו היינו לאפוקי מסברת הרשב"א ז"ל שהביא הר"ן ז"ל בשמעתין דהרשב"א מפרש להיפוך דוקא כשהלוה לאשה ע"מ שיפרע הבעל איירי ואפ"ה מדמה לה למבריח ארי ע"ש לכן הוצרך רש"י לפרש דליתא:

דף קח.

תוספות בד"ה חנן אומר כו' כדמסיק בנדרים באין בין המודר וא"ת והא אמרינן בהשוכר כו' ולפי מה שפירש ר"ת כו' לא קשיא מידי עכ"ל. ונראה בהמשך לשונם משום דבלאו סוגיא דנדרים לא הוי קשיא להו סוגיא דפ' הכונס דמייתי התוס' בסמוך דאמרינן התם מבריח ארי מנכסי חבירו פטור אסוגיא דפ' השוכר ודפ' אלו מציאות משום דמצינן למימר דהא דאמרינן בפ' הכונס דמבריח ארי פטור היינו מבריח ארי ממש דפשיטא בכל דוכתי מעשים בכל יום דפטור ליתן כפי מה שנתן דהיינו כל דמי השדה אבל אין ה"נ דנוטל מיהא דמי שכר טרחא כההיא דפ' השוכר ודפ' אלו מציאות אבל מההיא דהכא דפורע חובו אינו נוטל דמי הפסידו וקרינן ליה בנדרים בפ' אין בין המודר מבריח ארי וע"כ היינו משום דמבריח ארי ממש אינו נוטל אפילו דמי הפסידו ושכר טורחו מש"ה מקשו שפיר מההיא דהשוכר ודפ' אלו מציאות ועל זה כתבו שפיר דלפירוש ר"ת דפורע חובו דפטור היינו דוקא במפרנס אשתו ולפ"ז הדרינן לסברא דמעיקרא דהא דאמרינן בהכונס דמבריח ארי ממש פטור היינו דאינו נותן מה שנהנה כמו בנפלה לגינה ונחבסה אבל דמי טורחו דהוי כמו פסידא לעולם דנוטל כן נ"ל ברור בכוונת התוספות והוצרכתי לכל זה לפי שראיתי בחידושי הר"י מטראני ז"ל שהקשה דלפירוש ר"ת נמי אכתי קשה מההיא דפ' הכונס דמקשה התם אנפלה לגינה ונחבסה ואימא ה"נ דפטור כמו מבריח ארי ולפיר"ת לא הוי מקשה מידי דהא דמבריח ארי פטור היינו במפרנס אשת חבירו דוקא משום שהיה אפשר לה לצמצם משא"כ בנפלה לגינה דלא שייך האי טעמא אמנם למאי דפרישית אתי שפיר דהתם מקשה הש"ס שפיר ממבריח ארי ממש דמעשים בכל יום דפטור מיהא מליתן כפי מה שנהנה וזה ברור ודו"ק והא דקשיא להו להתוס' מההיא דפ' השוכר את הפועלים ומפ' אלו מציאות ולא ניחא לאוקמינהו כבני כהנים גדולים דמשמע בשמעתין ובפ' אין בין המודר דס"ל דמבריח ארי חייב ליתן כמו שנהנה כיון דאית ליה פסידא אלא דמ"מ הא לית הלכתא כבני כ"ג אלא כחנן ופשיטא להו להתוספות דהנך סוגיות דפ' השוכר ודפ' אלו מציאות הלכות פסוקות הן ומעשים בכל יום דיינינן הכי כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ואמר רבי כי מן הדין היה פטור כו' אלא תקנת חכמים היא כו' כדי שיעסוק להבריח את הארי כו' עכ"ל. והא דאמרינן בפ' אין בין המודר דפורע חובו של חבירו הו"ל כמבריח ארי דפטור הכי מפרשינן לה כיון דמבריח ארי פטור מדין תורה ולא מחייב אלא מתקנת חכמים ממילא פטור בפורע חובו כיון דלא שייך הך תקנה אבל אי הוה מבריח ארי חייב מדין תורה ליטול דמי הפסידו הוי חייב נמי פורע חובו של חבירו ובזה א"ש נמי לשון התוס' שכתבו כדמשמע הכא כן נ"ל ובעיקר דבריהם שכתבו דאינו נוטל אלא מתקנת חכמים היה נ"ל לכאורה דלא קאי אלא על מה שהוציא המבריח ארי לשכור פועלים לקדם ברועים ובמקלות כי ההיא דפ' השוכר וכן במה שנוטל שכר בטלה מרובה יותר משאר פועלים ע"י שהוא עוסק תמיד במלאכה שנוטל שכר מרובה כמו שפירש רש"י בההיא דפ' אלו מציאות דמזה היה עיקר קושיית התוספות משא"כ במה שנוטל המבריח ארי ומשיב אבידה שכר טורחו ממש כפחות שבפועלים נראה דלכ"ע יש לו אותו שכר מדאורייתא כדילפינן מקרא דאפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם וכדאמרינן נמי לעיל דבכה"ג שרי למישקל אגרא בכל המצות ובזה נתיישבה כל הסוגיא לנכון אלא דלפ"ז לא ידענא מאי קשיא להו בתוספות בסוף הדבור מההיא דשטף נהר חמורו דנוטל מיהא שכרו אע"ג דהוי בפניו ולא שייך תקנת חכמים ולמאי דפרישית לא קשה מידי דנהי דבפניו לא שייך תקנת חכמים היינו ליטול דמי הפסידו שהפסיד החמור שלו ומה"ט גופא נמי אין נוטל שכר בטלה מרובה כפי אותה המלאכה דבטל מינה דכיון דבפניו הוי הו"ל לאתנויי אבל הא דקתני אינו נוטל אלא שכרו שפיר מצינן לפרש דאינו נוטל אלא שכר טירחו ממש דבזה לא שני לן בין בפניו או שלא בפניו כיון דנוטל מן התורה ואין צורך להתנות והא דאמרינן נמי בהכונס לשינויא קמא דמדעתו אע"ג דאית ליה פסידא אינו נוטל היינו נמי מה שמפסיד לשכור פועלים לקדם ברועים ובמקלות וכן במה שמפסיד שבטל ממלאכתו שיש לו שכר מרובה אבל שכר מועט כשאר פועלים ודאי נוטל מדין תורה ויש ליישב בדוחק דעיקר קושייתם לקמן דמשמע להו דמדעתו אע"ג דאיכא פסידא דמי לגמרי להיכא דליכא פסידא וא"כ אפילו שכר טורחו מפסיד לגמרי ובחנם נדחק מהרש"א ז"ל לקמן לפרש קושייתם לפירוש ר"ת דלר"ת ודאי לא קשה כדפרישית לעיל אלא עיקר קושייתם לקמן לפירוש רבי אלא דלענ"ד לרבי נמי לא קשה כדפרישית דמדעתו לא מיפטר אלא במאי דשייך להתנות משא"כ שכר טורחו גרידא דלא בעי תנאי ודאי חייב ודוק היטב:

בא"ד אבל פורע חובו ועמד א' ופרנס את אשתו למה לנו לעשות תקנה על זה עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דודאי במפרנס אשת חבירו יש להם לעשות תקנה דע"כ לשיטת התוספות איירי שכבר פסקו לה הב"ד מזונות כמ"ש התוספות בד"ה הא מני חנן היא וא"כ הרי כתב רבי גופא בדף הקודם בד"ה ואם בא ואמר פסקתי דחכמים עשו תקנה שתשבע וישלם הבעל דאל"כ לא תמצא מי שילוה לה וא"כ למה כתב רבי כאן דאין לחכמים לעשות תקנה ואי משום דבלא"ה יש תקנה שיפרנס ויתן לה בפירוש דרך הלואה ע"מ שיפרע ממנה כמ"ש רש"י במשנתינו א"כ התם נמי במבריח ארי ובמשיב אבידה למה הוצרכו לתקנה דהא בלא"ה יש תקנה אף מדאורייתא אם מתנה בפני ב"ד כדאיתא במתני' דפ' אלו מציאות וילפינן מקרא דוהתעלמת שאם מלאכה שלו מרובה משל חבירו אינו מחוייב להתעסק וא"כ יכול להתנות כמו שירצה ליטול מיהא כל דמי הפסידו ויש ליישב דמ"מ עשו תקנה שלא יצטרך לבית דין דזימנין דלא שכיח משא"כ במפרנס לעולם יכול ליתן לה בהלוואה בשטר או בעדים כן נ"ל. אלא דלפ"ז קשיא לי איפכא א"כ למה הוצרכו לפרש דמתקנת חכמים הוא דמה"ט גופא מצינן למימר שכן הדין נמי מן התורה דהיכא דמצי להתנות ולא התנה מסתמא לאו אדעתא דהכי נחית אלא דרך מתנה יהיב אבל היכא דלא שייך האי טעמא נוטל דמי הפסידו מדאורייתא וכ"ש דנוטל כל שכר בטלה ממלאכה דבטיל מינה כדמשמע לכאורה להדיא לעיל בפירקין מעובדא דקרנא דבטלה דמוכח דבטיל מינה שרי מדאורייתא בכל המצות וה"ה למשיב אבידה דמאי שנא וכדאמרינן נמי בפ' אלו מציאות דטעינה בשכר ילפינן מקרא והא דפריקה בחנם היינו משום צער בעלי חיים כמו שהארכתי במקומו בפרק אלו מציאות ועיין בחידושינו בפרק הכונס ואין להאריך יותר ודו"ק:

בד"ה ועל העתיד לגבות פירש בקונטרס כו' וקשה לרבי כו' ואי משום מצוה אפילו משנתרמה נמי עכ"ל. וקושייתם בזה אין מובן לי דכיון שכתבו להדיא דמשנתרמה אחריות אהקדש א"כ משמע דאפילו מצוה ליכא ואפי' בהפריש שקלו ואבד פליגי ר' יוחנן וריש לקיש בירושלמי דלר"ל פטור דכל היכא דאיתא ברשותא דרחמנא איתא ולר' יוחנן חייב והיינו קודם שנתרמה הלשכה דוקא כדמוכח בירושלמי משא"כ לאחר שנתרמה הלשכה רבי יוחנן נמי מודה דלא מחוייב באחריותן כלל דכבר יצא ידי נדרו והשתא כל היכא דאיתא ברשותא דרחמנא איתא כן נ"ל ברור ועיין בחידושי מהר"י מטראני ז"ל שהאריך בזה והניח ג"כ דברי התוספות בקושיא והחזיק פירוש רש"י ז"ל ע"ש:

בד"ה הא מני חנן היא כו' ולא דמי לעושה לו מלאכה דאסור אע"ג דלא מצי תבע מיניה כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל אמאי פשיטא להו דלא מצי תבע מיניה ומאי שנא מיורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות שכתבו לעיל דחייב כו' עכ"ל ע"ש ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא מסקו התוספות לעיל דלא מחייב אלא משום דהשבח בעין משא"כ הכא דסתמא קתני דאסור לו לעשות מלאכה משמע דאיירי אפילו במלאכה שאין השבח בעין דלא מצי תבע ליה אפ"ה אסור כן נ"ל:

בא"ד ור"ת מפרש כו' והכי פירושו ה"מ חנן היא כלומר האי פורע חובו מיירי באותו חוב כו' עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דהא דקאמרינן נמי בפרק אין בין המודר בל' המקשה ופורע חובו אלמא מבריח ארי בעלמא הוא ושרי היינו נמי דמיתוקמא ליה שפיר בהכי במזונות אשתו וזה דוחק דהא אכתי לא אסיק אדעתיה הא דחנן ויש ליישב בדוחק:

בא"ד ועוד דע"כ סוגיא דירושלמי לא אתיא כסוגיא דהכא כו' דשוקל שקלו כו' עכ"ל. ונ"ל בכוונת ר"ת דכולה חדא מילתא היא דמשום דירושלמי קשיא ליה נמי משוקל שקלו דלא ניחא ליה לאוקמי בגבוי ואבוד מש"ה איצטריך נמי לאסוקי דאתיא כחנן דאיירי נמי בשאר חוב ואפילו בב"ח דוחק משא"כ בגמרא דידן דלא קשיא ליה משוקל שקלו אלא מפורע חובו תו לא צריכין למימר דחנן איירי נמי בשאר חוב שאין שום סברא לומר כן וטפי ניחא לאוקמי מתניתין דפורע חובו במפרנס אשת חבירו כן נ"ל ודו"ק:

דף קח:

משנה אדמון אומר שבעה מי שמת כו' ובנכסים מועטין הבנות יזונו ופרש"י דנכסים מועטין היינו שאין בהן פרנסת יב"ח לזכרים ונקבות עכ"ל. ואין זה לפי המסקנא בפ' מי שמת דרב הוא דאמר הכי אבל שמואל ור' יוחנן מסקו התם דמרובים היינו כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו ובציר מהכי הוי מועטין אלא דדרכו של רש"י ז"ל לפרש המשנה אף דלא כהילכתא אלא לפי פשט לשון המשנה ופשטא דלישנא ודאי כרב דייקא ובהא שייך שפיר דבנכסים מועטין ודאי הבנים ישאלו על הפתחים דכיון שאין כאן כדי פרנסת הבנים והבנות לי"ב חדש ודאי שקלו בנות לכולהו מהשתא וא"כ הבנים ישאלו על הפתחים מילתא דפסיקא הוא משא"כ לשמואל ור' יוחנן דקי"ל כוותייהו דמועטין היינו בציר מכדי מזונות לאלו ולאלו עד שיבגרו הבנות וא"כ הוי דינא דמוציאין מהם מזון הבנות עד שיבגרו והשאר לבנים וא"כ לא הוי מילתא דפסיקא הא דקתני והבנים ישאלו על הפתחים אלא לאחר שכלה ג"כ המותר מהבנים כמו שמפרש שם הרשב"ם ז"ל בפ' מי שמת ע"ש. ועוד נ"ל דכיון דאמרינן התם בפ' מי שמת דאמר שמואל זו דברי ר"ג בריבי אבל חכמים אומרים כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו ולפ"ז אם נאמר דרבן גמליאל דהתם היינו ר"ג גופא דמשנתינו שאמר רואה אני את דברי אדמון כמו שכתב מהר"י מטראני ז"ל כאן בחידושיו ור"ג ודאי הוי קים ליה טפי מילתא דאדמון דלדידיה לא הוי נכסים מועטין אלא בכה"ג כמו שמפרש רש"י כאן וא"כ עיקר פלוגתא דאדמון וחכמים הוי דוקא בכה"ג והא דמסקינן התם אבל חכמים אומרים מילתא אחריתא היא ולא קאי אפלוגתא דאדמון בר"פ כן נ"ל לפי שיטת מהר"י מטראני ז"ל אלא שאין זה מוכרח דאפשר דר"ג בריבי דהתם היינו ר"ג בר רבי ממש בנו של ר"י הנשיא ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

רש"י בד"ה הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים תקנת חכמים היא עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דהא רישא דמתניתין דקתני הבנים ירשו והבנות יזונו נמי אינו אלא מתקנת חכמים ותנאי ב"ד מה שהבנות ניזונות לאחר מיתה טפי מבחיי אביהם כמבואר לעיל פ' נערה בפשיטות ואפשר דרש"י אכולה מתניתין כתב הכי אלא דיותר נראה דתנאי ב"ד לחוד ותקנת חכמים לחוד משום דקשיא ליה לרש"י ז"ל בסיפא דמתניתין מ"ט דרבנן דנהי דתנאי ב"ד לדידהו הוי דוקא אבנן נוקבן לחוד כי היכא דלא ליתזלן לחזור על הפתחים דזילא בהן טפי מבנים מ"מ מעיקר הדין אינו אלא שיזונו מידי יום ביומו או שבת בשבתו דהנכסים מיהא בחזקת הבנים קאי ומזון הבנות אינו אלא חוב ודי שיפרעו בזמנו כדאשכחן במזון האלמנה שאין מוציאין מהן כלל המזונות שלהן לאחר מיתת הבעל אף בנכסים מועטין אלא שניזונות עם הבנים כמ"ש התוס' להדיא בר"פ מי שמת בד"ה מי אמרינן ע"ש לכך הוצרך רש"י לפרש דהא מילתא דמוציאין מזון הבנות לאלתר ודוחין הבנים לגמרי אף קודם זמן המזונות דמכאן ולהבא היינו מתקנת חכמים דמתנאי ב"ד גופא אכתי אין זה עיקר הדין ואפשר דאהא מילתא גופא מתמה אדמון במה שהבנים ישאלו על הפתחים קודם הזמן דכל יומא ויומא הוא דמטא זמן הבנות והיינו כדמסקינן וכי בשביל שאני יורש בנכסין מרובין הפסדתי בנכסים מועטין והיינו לענין דאכתי הנכסים ברשותייהו קיימו ומזון הבנות אינו אלא חוב להפרע דבר יום ביומו ומש"ה אין מוציאין מהם הנכסים לאלתר כן נראה לי נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה אדמון אומר כו' אע"ג דאמר לקמן כו' מ"מ אומר ר"ת דלית הילכתא כוותיה כו' ועוד דלעיל פ' הנושא אמרינן יתומים שקדמו ומכרו כו' עכ"ל. לכאורה מהך דפ' הנושא אין ראיה כ"כ דשפיר מצינן לאוקמי אף לאדמון שהבנים ניזונין עם הבנות ואפ"ה אם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו ואין להבנות כלום ולא מיבעיא בנכסים מרובין דיש להבנות לזון ממקום אחר אלא אף בנכסים מועטין דהבנות יצטרכו להחזיר על הפתחים אפ"ה מה שמכרו מכרו אלא דעיקר ראיית ר"ת מההיא דפ' נערה דאיירי בה ר' אסי משמיה דר"י וע"ז כתב שפיר דההיא דהנושא דאמר נמי ר' יוסי משמיה דר' יוחנן נמי בחדא מילתא שייכי כן נ"ל בכוונת התוס' אבל הרשב"ם ז"ל בר"פ מי שמת כתב להדיא דהלכה כאדמון וכתב שם המרדכי שכן פסקו הראב"ן והראבי"ה ז"ל ונ"ל דטעמייהו דר' יוחנן לטעמיה דבלא"ה לית ליה האי כללא דכייל חזקיה לקמן דהלכה כאדמון כדמשמע לכאורה מסוגיא דבסמוך בתבעו כדי שמן והודה בקנקנים כמו שאבאר וא"כ כ"ש בהאי דר"פ מי שמת דלר"י אין הלכה כאדמון דהא ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם בחדא מסכתא וא"כ הא תנינן התם באידך מתניתין הניח בנים ובנות וטומטום הבנות דוחין אותו אצל הזכרים והיינו דלא כאדמון אבל הרשב"ם ז"ל וסייעתו פסקו כחזקיה דלקמן דהלכה כאדמון דחזקיה רבו דר' יוחנן הוי ועוד דמהאי פיסקא פריך תלמודא לקמן כן נ"ל ליישב שיטת הרשב"ם ז"ל וסייעתו ודו"ק:

קונטרס אחרון ע"ב תוספות בד"ה אדמון אומר וכי בשביל שאני זכר הפסדתי כו' ואע"ג דאמר לקמן כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו מ"מ אומר ר"ת דלית הלכתא כוותיה והביא ראיות על זה ע"ש והרשב"ם חולק ופסק בס"פ מי שמת כאדמון וכתב המרדכי ז"ל שהראב"ן והראבי"ה פסקו נמי כאדמון וכתבתי ליישב הסוגיא לשיטתם דלא תקשי להו מהראיות דר"ת ז"ל עיין בפנים:

בא"ד ואומר ר"ת דה"ט דאדמון לאו לאיפלוגי כו' ור"ג נמי כו' אלא משום שיש ודאי לתמוה עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהין בזה דכיון שיש בודאי לתמוה אמאי לא פליג ובתחילה היה נ"ל לפרש דאדמון ור"ג לא קאמרי אלא דאם לדין ודאי יש תשובה אע"כ דתקנת חכמים היא כדפרישית בל' רש"י ולפ"ז איכא למימר דהא דקי"ל יתומים שקדמו ומכרו מה שמכרו מכרו ואמרי' נמי בפ' מי שמת דמועטין ונתרבו זכו בהן היורשין היינו דוקא לבתר דקאמר אדמון ור"ג דמדינא ודאי אף מעיקר התקנה הבן והבת שוין משום דוכי בשביל שאני זכר הפסדתי וכדפרישית דבנכסים מועטין נמי יורשין ניניהו ונכסים בחזקת היורשין קיימי אלא דמתקנת חכמים שהבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים א"כ הבו דלא לוסיף עלה שאם קדמו ומכרו מכרו וכן לענין מועטין ונתרבו דלעולם לא יצאו הנכסים מחזקת היורשים ואם מכרו הו"ל נכסים משועבדים ואין גובין למזון הבנות ממשועבדים וכיוצא בזה כתב מהר"י מטראני ז"ל בחידושיו אלא דאכתי לשון התוספות לא משמע כן לכך צריך לפרש בדבריהם דאע"ג דמדינא ס"ל לאדמון ולר"ג לאפלוגי אעיקר התקנה מ"מ כיון דתקנה קדומה היא ותנאי ב"ד אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין ועוד דמאחר שנתפשטה התקנה כל הנושא אשה על תנאי זה סומך וכל מעב"ד כמאן דכתיבי דמי וכאילו התנה בפירוש וכל תנאי שבממון קיים ואדמון ור"ג גופא נמי מודו דמעתה כן הוא עיקר הדין כן נ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

משנה הטוען את חבירו כו' אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון. ואע"ג דלמאי דמסקינן דטעמא דאדמון משום דיש בלשון הזה לשון קנקנים א"כ לא שייך הא מילתא אליבא דר"ג דלדידיה אפי' אין בלשון הזה לשון קנקנים אפ"ה חייב שבועה דהא ס"ל טענו חטין והודה לו בשעורין נמי חייב כדמייתו התוספות בסמוך אלא דאפ"ה קאמר שפיר דרואה אני את דברי אדמון נמי בהא דיש בלשון הזה לשון קנקנים דנ"מ למילתא אחרינא לענין מקח וממכר וכן במי שהודה לחבירו בעשרה כדי שמן שמחוייב ליתן לו ג"כ הקנקנים וכן נראה מלשון התוס' בפ' שבועת הדיינים ע"ש וכן כתב בהגה"ת אשר"י דשמעתין:

תוספות בד"ה ש"מ מדרבנן כו' תימא מאי פריך לר' נחמן כו' אדרבא אית לן למימר כאדמון דהלכתא כוותיה כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דהא מסקינן לקמן דהלכה כאדמון היינו משום דאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון וא"כ ע"כ ר"נ לא ס"ל כאדמון וכר"ג דאמר רואה אני דהא לר"ג נמי חייב בטענו חטין והודה בשעורין ור"נ ס"ל דפטור ועוד דסתמא קאמר ר"ג דאדמון גופא נמי הכי ס"ל דלמאי דלא ס"ד השתא פלוגתא דיש בלשון הזה לשון קנקנים וא"כ ע"כ הא דקאמר רואה אני היינו לענין עיקר הדין דחטין ושעורין וס"ל דאין לחלק כלל בין היכא דתבע תרוייהו או חד מינייהו והא דקתני בכה"ג היינו להודיעך כח דרבנן דאף בדתבע תרוייהו פטרי ובלא"ה נמי אשכחן בכמה דוכתי דנראה להש"ס דוחק לומר דג' מחלוקות בדבר כ"ש הכא דאמר ר"ג רואה אני דמשמע דלגמרי ס"ל כמותו ועוד דלכאורה לא שייך הכא לומר כלל דר"נ ס"ל כר"ג בחדא ופליג עליה בחדא דהא בפ"ק דמציעא דף ה' מסיק הש"ס בפלוגתא דר"ג וחכמים דבדרשא דקרא פליגי דחכמים דרשי כי הוא זה דבעינן שיודה ממין הטענה ור"ג דריש כי הוא זה לדרשא אחרינא למעוטי העדאת עדים כאבוה דרב אפוטריקי ע"ש וא"כ כיון דחכמים דמתניתין דהכא משמע להו דתבעו חטין ושעורין והודה באחד מהן נמי שייך למעוטי דכי הוא זה א"כ מקשה שפיר דר"נ כמאן ס"ל אי ס"ל כחכמים אמאי חייב ואי ס"ל כאדמון ור"ג דלא דרשי כי הוא זה למין הטענה אלא לדרשה אחריתא א"כ בטענו חטין והודה בשעורים נמי ליפטר ולכאורה היה נ"ל ליישב דהתוס' דהכא משמע להו דמאן דמחייב שבועה בטענו שניהם ופוטר בטענו חיטין והודה בשעורים לאו מקרא דכי הוא זה פטר ליה משבועה אלא מסברא דהא קי"ל בטענו חיטין והודה בשעורין כרבה בר נתן דאמר ס"פ המניח דפטור אף מדמי שעורין וא"כ תו לא מיקרי מודה במקצת אלא דלענ"ד א"א לומר כן דא"כ לפי האמת נמי תיקשי הלכתא אהלכתא דהא קי"ל בפ"ק דמציעא כר' חייא קמייתא דלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים דלא כאבוה דר' אפוטריקי וקי"ל נמי כרב נחמן בדיני דטענו חיטין ושעורין והודה באחד מהן חייב ובטענו חיטין והודה בשעורין פטור בין מממון ובין משבועה וא"כ האי קרא דכי הוא זה במאי מוקמינן לה אי ס"ד דטענו חיטין והודה בשעורין לא צריכא קרא לפטור משבועה אלא מסברא אע"כ דמסברא לא ידעינן לה אלא מקרא דכי הוא זה וכמ"ש התוס' להדיא שם בפ"ק דמציעא וכמ"ש שם בחידושינו וא"כ לא מקשי התוס' הכא מידי וצ"ע ליישב ע"ש:

מיהו לר' יוחנן בפ' שבועת הדיינין ע"כ ס"ל דג' מחלוקות בדבר וס"ל דמאן דמחייב בטענו שניהן לית ליה דרשא דכי הוא זה ואפ"ה פוטר בטענו חיטין והודה בשעורין מסברא כיון דפטור אף מדמי שעורין וכי הוא זה מוקי לה כדאבוה דר' אפוטריקי ובע"כ מוקי לה רבי יוחנן הכי מברייתא דשור ושה דמוקי לה כאדמון וס"ל דאין הלכה כאדמון בהא כמו שאבאר בסמוך לכל א' מהפירושים ועיין בס"פ המניח בל' התוס' ובחידושינו ודוק היטב:

גמרא לימא תהוי תיובתא דר' חייא בר אבא כו' ומסקינן דלרחב"א אמר רבי יוחנן נמי פליגי ביש בלהזל"ק וע"י גלגול. והקשו בתוס' פ' שבועת הדיינים דהתם מסיק רחב"א גופא דתלמוד ערוך הוא בפיו של ר' יוחנן דאדמון ורבנן פליגי בטענו חיטין ושעורין והודה בא' מהם ור' יוחנן כרבנן והאריכו שם בתוספות לתרץ דלר' יוחנן אדמון וחכמים ע"כ בתרתי פליגי ע"ש והר"ן ז"ל כתב בשמעתין דסוגיא דהכא וסוגיא דשבועת הדיינין הן מסוגיות ההפוכות דאשכחן בגמרא וכ"כ בחידושי הריטב"א ז"ל אמנם גם בזה לא ידענא למה הוצרכו לכך דהא אשכחן כה"ג טובא בתלמוד דלא ניחא לאוקמי מימרא דאמורא במה שמפורש במשנה או בברייתא דפליגי בה תנאי אפילו היכא דקאמר לימא מסייע ליה משום דא"כ הו"ל למימר בהדיא הלכה כהאי תנא ודחי הש"ס דמשום הא לא איריא וא"כ אע"ג דמסקינן התם דתלמוד ערוך הוא בפיו של ר' יוחנן דפלוגתא דאדמון ורבנן בחיטין ושעורין והודה בא' מהם אכתי אי לא אשכחן לפרש פלוגתייהו אלא בענין זה הו"ל לר' יוחנן למימר הלכה כחכמים ומש"ה דחי הש"ס דלא פסיקא ליה למימר הלכה כחכמים דאיכא למימר דלא פליגי אלא ביש בלהזל"ק אלא לבתר דאותביה ר' אבא בר ממל לרחב"א בפ' שבועת הדיינים מברייתא דטענו בשור ושה אלמא דאיכא שום תנא דמחייב בטענו שניהם ופוטר בטענו חיטין והודה שעורים מש"ה גופא ניחא ליה לר' יוחנן לאוקמי פלוגתא דאדמון וחכמים בהכי ועי"ל דהא דקאמר הכא לימא תיהוי תיובתא היינו דאדר' אבא בר ממל גופא קשיא להו אדאותביה לרחב"א בפ' שבועת הדיינין מברייתא אמאי לא אותביה ממתני' דהכא ואי משמע ליה דמתני' דהכא דאדמון ורבנן בהא פליגי א"כ מברייתא נמי לא קשה מידי דאיכא לאוקמי כאדמון ודחי הש"ס הכא דממתניתין לא פסיקא ליה לר"א בר ממל לאקשויי דאיכא לאוקמי במילתא אחריתי אבל לקושטא דמילתא תלמוד ערוך הוא בפיו של ר' יוחנן דאדמון וחכמים בפלוגתא דחיטין ושעורין פליגי מיהו התוס' בפ' שבועת הדיינין שלא רצו לפרש כן היינו משום דבלא"ה לא ניחא להו לומר דסוגיא דפ' שבועת הדיינין סובר דר"י ס"ל כאדמון דפשיטא להו להתוס' דלכ"ע אית להו האי כללא דלקמן דכל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו כמ"ש התוספות במשנה הקודמת בשמעתין בד"ה אדמון אומר ועוד דקשיא להו לישנא דר"ג גופא דקאמר רואה אני את דברי אדמון ותיפוק ליה דלר"ג אפילו בטענו חיטין והודה בשעורין חייב לכך הוצרכו לפרש בפרק שבועת הדיינין דאדמון וחכמים לר' יוחנן בתרתי פליגי וכי קאמר ר"ג רואה אני את ד"א אחדא קאי דיש בלהזל"ק ובהא מסקינן לקמן דהלכה כאדמון אף לר' יוחנן משא"כ להר"ן והריטב"א ז"ל דסוגיא דשבועות באמת ס"ל לר' יוחנן דפליגי בחדא וס"ל לר' יוחנן הלכה כחכמים ולית ליה האי כללא דלקמן וכדפרישית נמי לעיל בשיטת הרשב"ם ז"ל בנכסים מועטין אליבא דר' יוחנן וא"כ נמי דלהר"ן והריטב"א ז"ל ע"כ דסוגיא דשבועות מפרשו להא דקאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון היינו כאדמון ועדיפי מאדמון דאפילו בטענו חיטין והודה בשעורין חייב א"כ לפ"ז לא הוו צריכי הר"ן והריטב"א לידחק דסוגיות הפוכות הן דשפיר איכא לפרש כדפרישית ודוק היטב:

משנה הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל כו' ופירש רש"י ב' לשונות בלשון פשט לו את הרגל. ונראה לכאורה דהנך תרי לישני לדינא נמי פליגי דללשון ראשון של רש"י אפילו אם יש לו לאב

ליתן ואינו רוצה אפילו הכי סבר אדמון אומרין לו כנוס או פטור משא"כ ללשון שני של רש"י דוקא היכא דאין לו לאב סבר אדמון דאומרים לו כנוס או פטור אבל היכא דאית ליה לאב עד שאנו כופין החתן לכנוס או לפטור נכוף לאב ליתן ועיין מה שכתבתי בזה בפרק מציאת האשה במשנה הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו דמלשון רש"י שם נראה כלשון השני שפירש כאן ועוד אבאר בזה בשמעתין בסמוך אלא דמלשון הר"ן ז"ל בשמעתין משמע להיפוך דהיכא דיש לו לאב פשוט יותר דאמרינן או כנוס או פטור אף לרבנן כיון שיש לו מקום לגבות וכ"כ הבית שמואל בסי' נ"ג בפשיטות ולענ"ד מל' התוספות נמי משמע כן ויבואר בסמוך:

דף קט.

בתוספות בד"ה תשב עד שתלבין ראשה כו' מ"מ אין נראה לרבי פירושו כו' דהא דקאמר תשב כו' כשאין לו לאב ליתן כלום או שהבעל אינו רוצה לטרוח כו' ומיהו הא לא משמע לרבי לפרש כשאין לו ליתן מדבעי למימר כופין לאב עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהין בזה דנהי דלמאי דהוה בעי למימר כופין לאב היינו כשיש לו מ"מ למסקנא דכופין לבעל שפיר מפרשינן לה בין כשאין לו לאב או שהבעל אינו רוצה לטרוח ונ"ל דלזה בעצמו כיון רבי שרוצה לומר דאף אם יש לו לאב ואין הבעל רוצה לטרוח אפ"ה שייך פלוגתא דאדמון ורבנן ולאפוקי ממה שכתבתי בסמוך בשיטת הפוסקים דביש לו לאב לכ"ע צריך הבעל לטרוח כיון שיש לו מקום לגבות או לאידך גיסא כמו שכתבתי בשיטת רש"י בפ' מציאת האשה דביש לו לאב אדמון נמי מודה דאין כופין לבעל אלא לאב וכתבתי ג"כ דשני לשונות של רש"י פליגי בהכי ועל זה רוצה רבי לפרש דל"ש יש לו ל"ש אין לו שייך פלוגתא דאדמון ורבנן והשתא מסיק שפיר ומיהו לא משמע לרבי לפרש לשון פשט הרגל דוקא כשאין לו ולפ"ז נאמר דביש לו לאב לא פליגי ומסיק דא"א לומר כן כיון דלמאי דבעי למימר כופין לאב ע"כ דשייך פלוגתייהו ביש לו א"כ למסקנא נמי לא אשכחן דאידחי הך סברא להיפך כן נ"ל בכוונת התוספות ודו"ק:

בד"ה ואפילו בברייתא כו' תימא היכי מצי למיפסק הלכה בתרוייהו כו' והלא סותרין זה את זה כו'. ולכאורה אין זה תימה כ"כ דשפיר מצינן למימר דר"ג ס"ל כאדמון דברייתא בעיקר דינא וה"ה כאדמון דמתניתין בעיקר דינא אבל במאי דקאמר אדמון אילו אני פסקתי לא ס"ל כוותיה כדאשכחן נמי במתניתין דלעיל בכדי שמן וקנקנים דר"ג ס"ל כאדמון ועדיפא מאדמון דר"ג מחייב אפילו בטענו חיטין והודה בשעורין ואדמון פוטר כדפרישית לעיל באריכות אלא דשאני התם דהאי דינא דפוטר אדמון בטענו חיטין והודה בשעורין לא שמעינן ליה להדיא אלא מדיוקא משא"כ הכא דאדמון קאמר בפירוש אילו אני פסקתי לא ניחא להו להתוס' לפרש דהא דקאמר ר"ג רואה את דברי אדמון לא קאי נמי אהא וק"ל:

בד"ה לא שנו אלא עד כו' וקשה מהא דאמר בפ' חזקת כו' ומסיק ראיה בקיום השטר אלמא דע"י חתימת הדיינים כו' עד סוף הדיבור. מיהו בחדושי הרמב"ן ז"ל בפ' חזקת מצאתי שמפרש הא דאמרינן ראיה בקיום השטר בענין אחר דאחר שנתקיים השטר כראוי אין צריך גדול האחים שום ראיה משום דס"ל לר' ששת כרב דעל האחין להביא ראיה וכתב כן ליישב קושית התוספות דהכא וכתב שכן הוא בתשובת רבינו נסים גאון ע"ש קצת באריכות ומסיק שכן עיקר וכן נראה מל' רש"י כאן שהדייני' א"צ לקרות כלל:

דף קט:

בתוספות ד"ה א"ל שפיר קאמרת דאר"י אביי לא היה זכור. עיין בל' הרא"ש ז"ל שכתב עוד בדרך אחר דהיכא דאיכא אפוטרופוס אין לדיין לטעון עד שיגמור האפוטרופוס טענותיו תחלה ואי לא טעין האפוטרופוס טוען הדיין אלא דנראה דהתוס' לא רצו לפרש כן דא"כ מאי קאמר אביי מהאי עובדא דמאן דמוקי אפוטרופוס נוקים כי האי דידע להפוכי בזכותא דיתמי ואכתי לא נ"מ מידי דאף אם האפוטרופוס לא יטעון סוף סוף יטעון הדיין משא"כ לפירושם א"ש דמתוך דברי האפוטרופוס נזכר הדיין:

בד"ה אם טען ואמר חזרתי ולקחתי כו' תימא אמאי נאמן כו' וכ"ת דנאמן במיגו כו' עד סוף הדיבור. והרי"ף ז"ל מפרש לסוגייא דהכא בענין שהיתומים היו מוחזקין השתא בהאי שדה ומש"ה הוי אבוהון נאמן כיון שמוחזק ועומד אלא דהתוספות לא רצו לפרש כן משום דמשמע להו דלישנא דערער משמע שלא היה מוחזק בשדה ועוד דא"כ מאי קמל"ן פשיטא דמהימן וכל כי האי מילתא לא הוי אביי צריך לזכור במימרא דר' יוחנן לכך הוכרחו התוס' לפרש בענין אחר דעיקר מימרא דר' יוחנן דאע"ג דלא טענינן ליתמי מזוייף אפ"ה טענינן להו שחזר ולקח במיגו דמזוייף מיהו לולי שאיני כדאי היה נ"ל לקיים שיטת רש"י ז"ל דמהימן לגמרי לטעון חזרתי ולקחתי ומה שהקשו בתוס' דכיון שהודה אמאי מהימן היה נ"ל דהא מילתא דעשאה סימן לאחר לאו הודאה גמורה מיקרי כמ"ש התוס' גופא לקמן בדף הסמוך בד"ה ורבנן חברך חברא אית ליה לענין עשאה סימן לעצמו והיינו משום שיש לו שום טענה להתנצל וא"כ י"ל דהכא נמי לענין עשאה סימן לאחר דנהי דהיכא שאין לו שום טענה איבד זכותו ולא מהימן לומר שלא קרא שטר דהוי כמיגו במקום עדים דודאי אין אדם חותם על השטר אא"כ קרא משא"כ היכא שמודה דבהאי שעתא דעשאו סימן לאחר אמת הוא שהיתה של חבירו המוחזק ע"י שלקחו ממנו בכסף או בשטר אלא שלאח"כ חזרו ולקחו ממנו ולא היה צריך ליקח ממנו שטר מכירה כיון שמעולם היתה בחזקת שלו וא"כ לאחר שהחזיר לו הלה השטר מכירה די בכך דאע"ג דקי"ל המחזיר שטר מכירה או שטר מתנה לא חזרה מתנתו היינו דוקא בענין שהדבר ידוע שהיתה בחזקת שכנגדו משא"כ הכא אדרבא להיפך כיון שאין להמוחזק שום עדי חזקה ולא שום שטר ריעא טענתא טובא דהא עד תלת שנין מיזדהר אינש בשטר ולא שייך לומר שסמך עצמו על זה שעשאו המערער סימן לאחר כיון שאין זה השטר ביד המחזיק אלא ביד איש אחר וא"כ אדרבא טענת המערער עדיפא שהוא לא היה צריך ליזהר בשטרו כיון שאין לשכנגדו ג"כ שום חזקה ולא שטר ולזה יש עדים שהיתה שלו וגזלה ממנו א"כ היה לו ליזהר בשטרו לעולם ועכ"פ עד שלש שנים ועוד דלגבי המערער הוי הא מילתא דעשאו סימן לאחר כמילתא דלא רמיא ואפשר שנשכח ממנו ולכך לא הוצרך עוד לשטר מכירה כשחזר ולקחו וכ"ש. שאם היה לו שטר מכירה לא היה צריך ליזהר בשטרו משום הך טענה דעשאו סימן לאחר כן נ"ל לקיים פירש"י וע"ז מורה לישנא דרש"י שכתב דמאחר שיש לו עדים שהיתה שלו ונגזלה הימנו והיינו כדפרישית ושייך שפיר נמי לישנא דהפה שאסר הוא הפה שהתיר כיון שלא נסתלק בשום מעשה שטר או קנין מהימן לומר שלא נתקיים אותו המקח שלקח הגזלן מהנגזל אלא שחזר ולקחו הימנו ע"י שהחזיר לו המעות וחזר למקחו כל זה כתבתי בשיטת רש"י אלא לפי שכל הפוסקים כתבו בפשיטות דלא מהימן בכה"ג לומר חזרתי ולקחתי וע"כ דיש לחלק בין מה שכתבו התוספות לקמן בד"ה ורבנן דמה שעשאה סימן לאחר לא הוי כ"כ הודאה ובין הך דהכא דמשמע להו דהוי כהודאה גמורה ודוק היטיב אח"ז מצאתי עוד פירוש אחר בחידושי הריטב"א ז"ל בשם רבינו פנחס הלוי דמהימן לומר חזרתי ולקחתי הימנו במיגו שהיה טוען שלא עשאו סימן לאחר בשם המחזיק אלא משום דכן היתה נקראת על שם המחזיק וכ"כ רמ"א ז"ל בהג"ה ש"ע סוף סימן קמ"ו שאם טען שמשום שהיתה נקראת בשם זה עשאו סימן לאחר מהימן ונרשם בצידו ריטב"א אלא דלפ"ז העיקר חסר ממימרא דר"י דמאי ענין חזרתי ולקחתי דקאמר טפי הו"ל לאשמעינן עיקר מילתא שאם טען כן נאמן כמו שכתבו רמ"א ז"ל בהג"ה וצריך עיון:

קונטרס אחרון ע"ב גמרא ואם טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו נאמן פירש"י דהפה שאסר הוא הפה שהתיר והתוס' כתבו ע"ז תימא דאמאי נאמן דבכה"ג לא אמרינן מיגו כיון שכבר הודה קודם שבא לב"ד ולכך נדחקו לפרש דמיירי הכא כגון שאין כתב ידי עדים יוצא ממקום אחר ולכאורה לישנא דתלמודא לא משמע הכי והרי"ף ז"ל מפרש בענין אחר דמיירי שהיתומים היו מוחזקים בשדה ונראה שכתב כן משום קושיית התוספות והוא ג"כ דוחק כמ"ש בפנים והעליתי שלולי דבריהם היה נ"ל לקיים שיטת רש"י ז"ל משום דהאי דעשאה סימן לאחר לאו הודאה גמורה מיקרי כדמשמע מלשון התוספות גופא בדף הסמוך ועיין בפנים שכתבתי באריכות:

בא"ד ולפי מה שפירשנו בפרק מי שהיה נשוי דלא טענינן ליתמי מזוייף כו' עד סוף הדיבור ע"ש. בפרק מי שהיה נשוי דמסיק רבי גופא דטענינן ליתמי מזוייף והכי מסיק הש"ך בכמה דוכתי בשם רוב הפוסקים ומש"ה קשיא ליה על לשון הרא"ש ז"ל בשמעתין שכתב כפירוש רבי כאן ולענ"ד נראה דאף למאי דקי"ל דטענינן ליתמי מזוייף היינו שאותו השטר שמוציאין על אביהן הוא מזוייף ומ"ט דא"כ לא שבקת חיי שיזייפו על אבי היתומים שטרא או שטר מכר משא"כ הכא דטענת מזוייף אינו על השטר של אביהם אלא על השטר מכר שביד הלוקח שעשה זו השדה סימן וכה"ג הוי מילתא דלא שכיח לגמרי דאי חשיד לזייף טפי הוי ליה לזייף שטר מכירה על זו השדה עצמה שקנה מאביהם וכ"ע מודו דלא טענינן כה"ג אלא במגו כן נ"ל ליישב לשון הרא"ש ז"ל שכן מבואר בלשונו ודו"ק:

דף קי.

משנה המוציא שט"ח על חבירו והלה הוציא שמכר לו שדה כו' ופרש"י והלה הוציא כו' ואומר שטרך מזוייף או פרוע כו'. ולכאורה נראה שהוכרח לפרש כן לפי סתימת לשון המשנה דלא מפרש הלה מה טעין אע"כ דבכל הטענות שטוען סבר אדמון דמהימן אפי' בטענת מזוייף וכ"כ הר"ן ז"ל בלשון רש"י אלא דהרא"ש ז"ל כתב בשמעתין דבטענת מזוייף לא מהימן כיון שאנו רואין שאינו מזוייף מיהו נ"ל ליישב שיטת רש"י דודאי כשנתקיים ע"י העדים עצמן מודה רש"י והר"ן דלא מהימן להכחיש העדים אלא דהכא איירי שנתקיים ע"י שמדמין החתימות או שעדים מעידין שמכירין החתימות בטביעת עין וא"כ כיון דאיתרע טענת בעל השטר טובא דאם היה חייב לו למה מכר לו השדה א"כ ע"כ שטרא זייפא הוא דאפשר דאיתרמי לזייף חתימת העדים כדאשכחן בס"פ ג"פ ובלא"ה נמי אשכחן כמה ענייני זיוף בגוף השטר ע"י מחק או גרר ואע"ג שהוא בענין דלא שכיח לזייף אפ"ה כיון דאיתרע חיישינן כנ"ל ועיין לעיל דף צ"ב ע"ב בל' התוספות בד"ה דינא הוא שכתבו דבשטר דאיתרע אף ע"י נפילה לא מהני קיום ומצי למיטען מזוייף ואפילו בהנפק גמור מספקא להו א"כ כ"ש הכא דאיתרע לגמרי כיון דאילו היה חייב לו א"כ נראה כשיטת רש"י דמצי לטעון מזוייף ואף קיום לא מהני כדפרישית ודו"ק. מיהו הש"ך בסי' פ"ה מביא בשם בעל גידולי תרומה שמפרש לשון רש"י והר"ן בענין אחר כגון שעדיין לא נתקיים השטר אלא דאי לאו האי טעמא דאילו היה חייב לך אע"ג דבלא"ה לא גבי אפ"ה לא הוי קרעינן ליה לשטרא אבל השתא שטוען מזוייף ורוצה לקרוע השטר קאמר אדמון דקרעינן ליה וה"ה לרבנן באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא וכתב הש"ך על בעל גידולי תרומה שטעה בזה דאף בטוען מזוייף אין הדין לקרוע השטר כו' ע"ש בל' הש"ך ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו של הש"ך דאגב שיטפיה כתב כן דנהי דבטוען מזוייף ולא נתקיים אין לקרוע היינו משום דאינו בודאי מזוייף משא"כ בהאי דהכא דאנן מהימנינן ליה שהוא בודאי מזוייף דאל"כ למה מכר לו השדה א"כ יפה כתב בעל גידולי תרומה דמוציאין השטר מידו וקרעינן ליה וכן מבואר מל' בעל גדולי תרומה גופא בלשון הש"ך וצ"ע:

שם וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו השדה כדי למשכנו. לכאורה משמע דדוקא בשאין לו להלוה שום קרקע איירי חכמים משא"כ היכא שיש לו קרקעות אחרים דלא שייך האי טעמא דיכול למשכנו מודה חכמים לאדמון אלא דבירושלמי איתא להדיא דאף כשיש להלוה קרקעות אחרים נמי שייך האי טעמא והובא ג"כ בלשון הר"ן ז"ל ובפוסקים והטעם נראה כמ"ש הרא"ש ז"ל בשם רבינו יונה ז"ל דאפ"ה ניחא ליה להמלוה שיהיה להלוה נכסים הדבה בענין שיהא החוב בטוח יותר דשמא ימצאו בע"ח מוקדמים ועוד דמסתמא יגבוהו בחובו השדה שלוקח ממנו עכשיו שכן פירשו לשון הירושלמי אלא דלפ"ז לא הוי צריך רש"י ז"ל לפרש לפי שהיה ירא שמא יבריח ממנו המטלטלים שלו וא"כ משמע לכאורה דרש"י לא נחית להכי ומשמע ליה דיכול למשכנו דוקא כגון שאין לו נכסים אחרים כלל במקרקעי כ"א במטלטלים אלא דאפ"ה אין זה מוכרח בל' רש"י אלא מילתא וטעמא דפסיקא נקיט כן נ"ל ועיין בסמוך:

קונטרס אחרון משנה המוציא שט"ח על חבירו והלה מוציא שטר שמכר לו שדה כו' פרש"י שטוען שהוא מזוייף והרא"ש ז"ל כתב דבטוען מזוייף ודאי דלא מהימן דהרי אנו רואין שאינו מזוייף והובאו השני דיעות בש"ע וכתבתי בפנים דלע"ד היכא שנתקיים השטר ע"י העדים עצמן שאמרו שחתמו או ע"י עדים המעידים שראו שחתמו בודאי רש"י נמי מודה דלא מצי למיטען מזוייף במקום עדים אלא דהכא מיירי בעדים המכירין חתימת העדים בט"ע ולא ראו שחתמו ובכה"ג סבר רש"י דמצי לטעון מזוייף דאפשר דאתרמי לכוון ולוייף כדאשכחן בפרק ג"פ גבי האי דאנח ידיה אזרנוק' שכיון דאיתרע האי שטרא טובא במה שמכר לו שדהו חיישינן לזיוף כי האי ועוד בתוספות לעיל דף צ"ב ע"ב שכתבו בשטר שאיתרע ע"י נפילה דלא מהני קיום כה"ג ע"י ט"ע דחתימות וכ"ש הך ריעותא דהכא דגרע טפי מהך ריעותא דנפילה כן נ"ל ועיין עוד בפנים מה שכתבתי בזה בל' הגמרא והש"ך:

בגמרא אדמון סבר איבעי ליה למימסר מודעא ורבנן סברי חברך חברא אית ליה כו' האי מודעא לאו לבטל המכירה איירי דודאי אף אם מסר מודעא המקח קיים דהא לאו אונס גמור הוא מה שמכר לו שיוכל למשכנו אלא דאיבעי ליה למימסר מודעא שלא תהא המכירה כהודאה שאינו

חייב לו כלום מקודם וכמ"ש התוספות דהוה ליה כהודאה גמורה וכמו שאבאר בלשון התוספות בסמוך:

בתוספות בד"ה ורבנן חברך חברא אית ליה כו' ולפרש"י אתי שפיר עד סוף הדיבור. והקשה מהרש"ל בח"ש דהא אכתי איכא פסידא הכא טפי כדי שיוכל למשכנו ועיין במהרש"א שנכנס בדחוקים גדולים ולהגיה בל' התוספות ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דעיקר קושיית התוספות מעיקרא היינו מהא דמסיק תלמודא ורבנן חברך חברא אית ליה אמאי הוצרכו לכך ולא אמרינן בפשיטות דלרבנן אין צריך למסור מודעא כלל דאית ליה טענה גדולה שהיה פיקח כדי שיוכל למשכנו אע"כ דתלמודא סובר בפשיטות דאין זו טענה כלל דכיון דמכירת השדה מיחזי כהודאה גמורה שהלוקח אינו חייב לו וא"כ אדחייש שלא ימצא מקום לגבות חובו יותר יש לו לחוש שיפסיד חובו בדין דהוי כהודאה ומכ"ש היכא שיש לו להלוה נכסים אחרים אלא דטעמא דחכמים דאפ"ה ניחא ליה שימצא מקום בריוח לגבות חובו ופשיטא ליה לתלמודא שאין זו טענה דאדרבא יש לו לחוש שיפסיד חובו דהוה ליה כהודאה והיינו דמתמה הש"ס בפשיטות שפיר קאמר אדמון ומאי טעמא דרבנן ומשמע דמילתא דפשיטא היא דהוי כהודאה גמורה ואהא מסיק הש"ס דלא הוי כהודאה גמורה ולא איבעי למימסר מודעא דחברך חברא אית ליה והיינו דקשיא להו להתוס' מסוגייא דלעיל דאדמון גופא מודה בהאי סברא דחברך חברא כו' ומאי שנא הכא דפליג וכתבו לחלק דההיא דעשאה סימן לעצמו לא הוי הודאה גמורה כההיא דהכא ועל זה כתבו עוד דלפרש"י בלאו הכי א"ש דאף את"ל דההיא דעשאה סימן לעצמו הוי כהודאה גמורה לגבי השדה שלו אפ"ה לא מצי למימסר מודעא דחששא מיהא לא עלה בדעתו להוסיף או לגרוע טענתו בשדה זו שמערער עלה אלא דעיקר חפצו ורצונו לקנות השדה האחרת שלוקחה עכשיו וכיון דחברך חברא אית ליה מתיירא שיפסיד מקחו והערעור כדקאי קאי מש"ה עשאה סימן כדי לקנות מיהא השדה שחביבה עליו לקנותה ואפ"ה לא איבד זכותו בשדה שמערער עליה דלא הוי כהודאה כיון דלא מצי למימסר מודעא משא"כ בההיא דהכא דבמה שמוכר שדהו אף אם מוכר מפני רעתה או משום ריבוי דמיה אפ"ה לא איכפת ליה כ"כ כדמסקו התוס' מהא דאמרי אינשי ואי משום שיכול למשכנו איבעי ליה למימסר מודעא כדי שלא יפסיד החוב לגמרי וכדפרישית כן נ"ל נכון וברור בכוונת התוספות מיהו בעיקר דבריהם דפשיטא להו דההיא דלעיל בעשאה סימן לעצמו אתי אליבא דכ"ע אף לאדמון ולא ידענא מאי פשיטותא דהא מצינן למימר דמימרא דאביי היינו למאי דקי"ל הכא כרבנן דחברך חברא אית ליה וצ"ע:

משנה שנים שהוציאו שט"ח זה על זה כו' ופירש"י דשטר שהוציא ראובן הוא מוקדם ושל שמעון מאוחר כו'. ולכאורה משמע דאיירי שזמן הלואה של ראובן מוקדם לזמן הלואה של שמעון ובאמת דלפי שיטת כל המפרשים והפוסקים משמע דלרב נחמן איירי מתניתין בדמטא זימנא דאי בדלא מטא זימנא מאי טעמא דאדמון וא"כ אין לשון רש"י מדוקדק וטפי הו"ל לפרש בהדיא דאיירי שהלוואת ראובן לשמעון היה לאחר שכבר הגיע זמ"פ של שמעון לראובן דבהא לחוד איירי וכן לרב ששת מיהא ביומא דמישל' זימנא לכך נלע"ד לפרש בכוונת רש"י ז"ל דלר' נחמן איירי מתניתין בדלא מטא זימנא דהכי משמע סתם לשון המשנה שנים שהוציאו שט"ח זה על זה וסתמא דמילתא שבאין שניהם לבית דין בשעת הפרעון וא"כ הלואה השנייה מסתמא היה קודם זמ"פ של הראשון ואפ"ה קאמר אדמון שפיר אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני דאע"ג דלא מטא זימנא אפ"ה כיון דסוף סוף נותן לו מעות קודם זמנו א"כ אפוכי מטרת' למה להו שיזהר כל א' בשטרו ולהיות עבד לוה לאיש מלוה ויותר היה לו ליתן בתורת פרעון ובלא"ה אמרינן בעלמא דלא ניחא ליה לאיניש דליפשו שטרי עליה ללא צורך דזיילי ניכסיה ומכש"כ בכה"ג והא דאמרינן בשמעתין אי דלא מטא זימנא מ"ט דאדמון מילתא אחריתי והיינו דוקא בשלוו זה לעשר וזה לחמש כמו שאבאר בל' הגמרא משא"כ כשזמן פרעון של שניהם שוה אף בדלא מטא זמנא שייך מילתא דאדמון ואדרבא על זה מורה לשון רש"י בד"ה אילו חייב הייתי לך כיצד אתה לוה ממני אחרי כן היה לך לתבוע את חובך ממני ומה הוסיף רש"י בזה על לשון המשנה אע"כ כדפרישית דאע"ג דלא מטא זמן פרעון אפ"ה מצי למימר כיצד אתה לוה ממני אחרי כן דהאי אחרי כן היינו אחר זמן הלואה ראשונה כפירושו מקודם דשל זה מוקדם ושל זה מאוחר ועיקר הכוונה דלא שייך לשון הלואה בכה"ג שכבר חייב לו מקודם מטעמא דפרישית דאפוכי מטרתא הוא כיון שזמן הפרעון של שניהם שוה ואם היה רוצה שמעון שיתן לו קודם זמנו בטובה לא היה לו להזכיר לשון הלואה וליקח שטר ממנו אלא כיון שיעשה עמו טובה ודאי יותר ניחא ליה לפרוע וליקח שטרו מידו כן נ"ל וכמו שהארכתי בחידושי לח"מ סי' פ"ד ליישב שיטת הרמ"ה ז"ל שהביא הטור ובסמוך אבאר קצת באריכות ודו"ק:

קונטרס אחרון שנים שהוציאו שטר חוב זע"ז ושטר שהוציא ראובן הוא מוקדם ומשמע מפשטא דלישנא דזמן הלואה הוא מוקדם והקשיתי דאין הלשון מדוקדק דטפי הו"ל לפרש שזמן פרעון של ראובן מוקדם לזמן הלואה של שמעון דהא בכולה שמעתין סלקא דפלוגתא דאדמון ורבנן בדמטי זימניה וכמ"ש כל המפרשים הקדמונים והאחרונים הבעל המאור ובספר המלחמות ובש"ך סי' פ"ה בתכלית האריכות בכמה קושיות ופירוקין ע"ש. אמנם לפי מה שכתבתי בפנים נלע"ד דאדרבא למסקנא דשמעתין איירי פלוגתא דאדמון ורבנן בדלא מטי זימנא דוקא כמ"ש בראיות ברורות ובזה נתיישבו כל הקושיות שהקשה הש"ך שם ובחדושי לפוסקים הארכתי יותר שזו שיטת רמ"ה שהביא הטור ונ"מ טובא לדינא ע"ש:

בד"ה זה גובה וזה גובה אין אומרים יעכב זה מלוה של חבירו בשביל מלוה שהלוהו כו'. והטעם כתב הר"ן בשם הרשב"א ז"ל דשטר מילי בעלמא נינהו ולאו בני גוביינא ע"ש ולכאורה אין זה מספיק דנהי דלגבי איניש דעלמא מיקרי מילי משום דאכתי מצי למחול כדמסיק הר"ן גופא משא"כ הכא לגבי דידיה גופא אמאי קרי ליה מילי ואפשר משום דקי"ל דנכסי דבר איניש אינון ערבין ביה ובערב כה"ג ודאי צריך לשלם להמלוה אע"ג שהמלוה חייב ללוה ממקום אחר ועדיין צ"ע:

בד"ה ומר סבר בשל עולם הן שמין וכיון דבהדי הדדי אתי למיגבו יהבי ב"ד כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלישנא יתירא הוא דבלא"ה ע"כ איירי דבעל זיבורית תבע ברישא לגבות הבינונית וא"כ מגבין אותו וחוזרין ומגבין ממנו והו"ל אפוכי מטרתא אלא דלענ"ד ודאי הוצרך רש"י לפרש כן דהא לר' ששת משמע דמילתא דפסיקא קאמר דלעולם אפוכי מטרתא הוא ואם כן אכתי משכחת דאית ליה לחד עידית לחוד ולאידך זיבורית לחוד ואם כן כי אתא בעל זיבורית למיגבי תחלה ומגבין ליה העידית ונמצא שיש בידו עידית וזיבורית והדר מגבי להראשון הזיבורית שלו דלא מגבי ליה העידית אף להאי דס"ל בשל עולם הן שמין לכך הוצרך רש"י לפרש דכיון דבהדי הדדי אתי למיגבי שפיר קאמר רב ששת דלעולם הפוכי מטרתא הוא כדאית ליה נמי לחד עידית ולחד זיבורית נמי לא מצי בעל הזיבורית להרויח דהב"ד מגבין תחלה הזיבורית של זה לבעל העידית והדר מגבינן להאי הנך זיבורית גופא כדינו כן נראה לי ברור בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק:

גמרא תנן וחכמים אומרים זה גובה וזה גובה תרגמ' ר"נ אליבא דרב ששת כו' היכי דמי אי דמטא זימנא מ"ט דרבנן ואי דלא מטא זימנא מ"ט דאדמון כו'. משמע לכאורה דכל הך שקלא וטריא עד סוף המסקנא לא קאי אלא אליבא דר' ששת משא"כ אגופא דמתניתין לא קשה מידי אליבא דר"נ וכתב בעל המאור בזה הביאו מהרש"א ז"ל ג"כ דלר"נ איירי שפיר בדמטא זימניה ואפ"ה לא קשה מ"ט דרבנן דמצי למימר שלא רצה לקבל המעות בפרעון חובו אלא לגבות ממנו בינונית ולהגבותו זיבורית אלא דהרמב"ן ז"ל בס' המלחמות הקשה על זה כמה קושיות ע"ש וכן הקשה בעל התרומות והטור ח"מ סי' פ"ה ע"ש ומסקו הרמב"ן והטור והר"ן בענין אחר דלר"נ מיתוקמא מתניתין שפיר בדמטא זימנא ולא תיקשי מ"ט דרבנן משום דמוקי לה באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי ולפי שהיה צריך למעות אפשר שלא היה יכול להעמידו בדין באותו זמן לכך הוצרך ללות ממנו וליתן לו שטר ונהי דלרב ששת א"א לאוקמא בהכי דא"כ היינו פלוגתא דאדמון ורבנן במשנה הקודמת דפליגי נמי בכתבי והדר יהבי משא"כ לר' נחמן איצטריך האי מתניתין דהכא לאשמעינן הא מילתא גופא דלרבנן זה גובה וזה גובה דבשל עולם הן שמין אלו תורף דברי הרמב"ן ז"ל וכ"כ הטור סי' הנ"ל אלא דהש"ך סי' הנ"ל האריך להשיג ג"כ על שיטת הרמב"ן ז"ל וסייעתו דלפירושו עיקר שקלא וטריא דגמרא חסר מהספר לאוקמי מתניתין דוקא בדכתבי והדר יהבי ועוד נראה דוחק גדול לומר דלר' נחמן לא אתי מתניתין דהכא לאשמעינן אלא הא מילתא דבשלו הן שמין וא"כ אין זה ענין כלל לפלוגתא דאדמון ורבנן ובעלמא הו"ל לאשמעינן לכ"ע דבשלו הן שמין לכך מסיק הש"ך דהעיקר כשיטת בעל המאור והאריך לתרץ קושית הרמב"ן ז"ל וכבר הארכתי בזה בחידושי לח"מ סי' הנ"ל להוסיף קושייות ודקדוקים על כל א' מהשיטות וכאן אבא בקצרה דלכאורה לשני השיטות שכתבתי לא אתי שפיר הא דקאמר תרגמא ר"נ אליבא דר' ששת כגון שלוה זה לחמש וזה לעשר משמע דדוקא אליבא דר' ששת מתרגם לה ר' נחמן הכי אבל לדידיה גופא לא מיתוקמא בהכי ואילו לפי שני השיטות שכתבתי דאליבא דר' נחמן איירי שהלואה השניה היה לאחר דמטי זימני' דהלואה ראשונה וא"כ היינו נמי זה לעשר וזה לחמש דודאי עשר וחמש לאו דוקא אלא כל שתשלומי חוב השני נמשך לאחר זמן פרעון של הראשון היינו זה לחמש וזה לעשר ואי משום דלרב נחמן איירי שבשעה שעומדין לדין כבר הגיע ג"כ זמן פרעון של השני משא"כ לר' ששת איירי דבשעת העמדה בדין עדיין לא הגיע זמן פרעון של השני שזה עיקר תירוצו של ר' נחמן אליבא דרב ששת העיקר חסר מהספר ואין זה בכלל שלוה זה לחמש וזה לעשר דלענין שעת הלואה לר' נחמן נמי איירי בכה"ג וכיוצא בזה יש לדקדק בשינוייא דרמי בר חמא בסמוך וכמו שאבאר דלא אתי שפיר לשני השיטות של בעל המאור והרמב"ן ז"ל לכך נלע"ד לפרש על הדרך שכתבתי לעיל במתניתין דודאי לר' נחמן מיתוקמא שפיר בדלא מטא זימנא או שלא קבעו זמן כלל לפרעון דאע"ג דסתם הלואה שלשים יום אפ"ה כיון דלא קפדי אקביעו' זמן בפירוש הו"ל כלא מטא זימניה ואפ"ה לא שייך להקשות מ"ט דאדמון דאכתי שפיר סבר אדמון דמצי למימר כיצד אתה לוה ממני דהא אפוכי מטרת' ואפושי שטרא למה להו וכדפרישית אלא דוקא אליבא דרב ששת דבע"כ איירי בזה לעשר וזה לחמש וא"כ תו לא הוי כאפוכי מטרת' בשעת הלואה וא"כ מקשה הש"ס שפיר אילימא ראשון לעשר ושני לחמש בהא לימא אדמון והיינו כפרש"י דהא איכא טיבותא לתרווייהו דזה מקבל המעות שלו קודם זמנו שצריך עכשיו למעות ולהשני נמי ניחא בהכי דלאחר חמש יהא זה וזה בידו ובזה מדוקדק היטב לשון רש"י במה שדקדק מהרש"א ז"ל וכתב דלשון ונוח לזה שהלוהו שפת יתר הוא ולפמ"ש אתי שפיר והיינו דמסיק לה הש"ס בלשון בתמיה בהא לימא אדמון ובאידך גיסא דקאמר אלא ראשון לחמש ושני לעשר ובדלא מטא זימניה קאמר מ"ט דאדמון דנהי דאין בזה כ"כ תימא כמו בקמייתא אפ"ה מקשה הש"ס מ"ט דאדמון דפוסל שטרו של ראשון בשביל הך סברא דכיצד אתה לוה ממני דכיון דלא הוי כהפוכי מטרתא בעיקר ענין השטרי דהא הראשון מרויח הרבה שנוטל מעות קודם זמנו ומרויח ג"כ זמן הלואה השניה עד עשר ואם השני רוצה בטענתו של ראשון ודאי שייכין שני השטרות ואף אם תמצי לומר דהשני מתכוין לרמאות לבא עליו בעקיפין בטענה זו דכיצד אתה לוה ממני אפ"ה אין להראשון למסור מודעא כיון שרוצה להרויח הרבה ולא הוי נמי כהודאה גמורה ובכה"ג לכ"ע חברך חברא אית ליה כמ"ש התוספות בד"ה ורבנן וכדפרישית לעיל כן נ"ל נכון. ולענ"ד הדבר ברור שזו שיטת הרמ"ה שהביא הטור בסי' הנ"ל דהיכא דמטא זימנא פסק כאדמון משום דחכמים נמי מודו כדמקשה הש"ס בפשיטות אי דמטא זימנא מ"ט דרבנן ולמאי דקי"ל כר' נחמן מיתוקמא מתניתין שפיר בדלא מטא זימנא ולאו בראשון לחמש ושני לעשר אלא שזמן פירעון שני השט"ח שוה כדמשמע פשטא דמתניתין כדפרישי' או שלא קבעו זמן כלל לפרעון וקסבר אדמון דהשטר בטל דאילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני דהו"ל כאפוכי מטרתא ואפושי שטרא למה להו ורבנן סברי דאפ"ה אין לפסול השטר בשביל כך כיון דלא מטא זימנא אף שהיה מרגיש קצת ברמאות אפ"ה לא הוי כהודאה גמורה ואין צורך למסור מודעה או משום דחברך חברא אית ליה כדאית להו לעיל במשנה הקודמת ובפוסקים הארכתי יותר ודוק היטב:

שם רמי בר חמא אמר הכא ביתמי עסקינן כו' ולכאורה אכתי לרמי בר חמא קושיא קמייתא בדוכתא קאי לרב ששת מתניתין במאי מוקי לה אי דמטא זימנא מ"ט דרבנן ואי לא מטא זימנא מ"ט דאדמון וצריך לאוקמי כולה כדמעיקרא דאיירי ביומא דמישלם זימנא ופליגי אדמון ורבנן אי עביד אינש דיזיף ליומא וא"כ לא הרויח רמי ב"ח כלום בתירוצו אלא משום דלא משמע ליה לומר דאיירי מתניתין שלא הגיע זמ"פ של השני דלשון המשנה דקתני שנים שהוציאו שט"ח זה על זה משמע דהשתא מיהא הגיע זמ"פ של שני השטרות שלכך מוציאין אותם אלא דאפ"ה נראה דוחק לומר כן דהא לרמי ב"ח הוי לשון המשנה יותר דוחק לגמרי מכל וכל בין במאי דקתני שנים שהוציאו ובין במאי דקאמר כיצד אתה לוה ממני דמשמע דשניהם קיימין וכ"ש במאי דקתני זה גובה ואין לו אמנם למאי דפרישית בסמוך אתי שפיר טובא דלרמי ב"ח לא ניחא ליה לאוקמי מתניתין בדוחקא דאיירי דוקא ביומא דמישלם זימנא ולפרש פלוגתא דאדמון ורבנן אי עביד איניש דיזיף ליומא שאין לזה רמז במשנה כלל אלא עיקר פלוגתא דאדמון ורבנן מפרש לה לגמרי כמו ר' נחמן ובדלא מטא זימנא וכדפרישית אלא דהא דקאמרי חכמים זה גובה וזה גובה ולא הוי כאפוכי מטרתא היינו משום דנפקא מיניה לדיתמי דזימנין דזה גובה ויש לו וזה גובה ואין לו כן נ"ל נכון ודו"ק אלא דאכתי קשיא לי אדרמי ב"ח דטפי הוי ליה לאוקמי דנפקא מיניה שמכר המלוה האחד השט"ח שלו בכתיבה ומסירה לאדם אחר דלאדמון הלוקח מפסיד דשטר פסול הוא דאילו היה

חייב לו כיצד לוה ממנו ולחכמים שפיר קאמרי זה גובה וזה גובה דהיינו הלוקח גובה מהמלוה השני והשני גובה מן הראשון שהוא המוכר וכמבואר בפוסקים שכן הדין פשוט ויש ליישב:

שם ולוקמ' דאית ליה ליתמי זיבורית כו' ה"מ היכא דלא תפס אבל היכא דתפס תפס. מיהו בהא דמוקי לה רמי בר חמא בדיתמי לא שייך לומר נמי כיון דתפס תפס דכיון דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי כ"ש בהאי גוונא דהכא דהאי חוב שהלוה חייב לאביהם אפי' כמטלטלי לא חשיבי כדפרישית בסמוך בשם הרשב"א ז"ל דמילי נינהו ולאו בני גוביינא ומשום הכי תו לא מהני ביה תפיסה דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו לפרוע חוב אביהם ממטלטלי וכ"ש מהחובות שהניח אביהם וכדאיתא לעיל פ' מי שהיה נשוי דף צ"ב במימרא דרב"ח גופא גבי זקפן עליו במלוה דא"ל אנן מטלטלין שבוק אבון גבך וכמו שכתבתי שם דלא הוי תפיסה מחיים כיון דלאו לשם משכון תפס המעות ע"ש ובפ' הכותב דף פ"ד בסוגיא דינתנו לכושל שבהן הארכתי יותר ע"ש משא"כ לענין בינונית וזיבורית דכיון שהניח אביהן קרקעות הרי הן חייבין לפרוע מדינא א"כ מהני מה דתפס ויתכן יותר לפמ"ש בפ"ק דב"ק דר' ששת דס"ל בשל עולם הן שמין משמע דלית ליה הא דאמר עולא ב"ח דינו מדאורייתא בזיבורית אלא כר' שמעון דר"פ הניזקין דב"ח מן התורה בבינונית אלא דביתומים עבדו תקנתא מזיבורית והיכא דתפיס לא תיקנו כן נ"ל נכון ודו"ק אלא דאכתי איכא למידק אמאי לא מוקי רמי בר חמא למתניתין דהכא ביתומים קטנים וקתני שפיר זה גובה לאלתר שהיתומים גובין ממנו לאלתר והוא אינו גובה מהיתומים עד שיגדלו ולעולם בשירשו קרקע אלא שכבר כתבתי בפ' הכותב דף פ"ז דביתומים קטנים הא דאין נזקקים היינו שאין הב"ד נזקקים להוציא מחזקת היתומים עד שיגדלו משא"כ בההיא דהכא שאין צורך להזדקק להוציא דהא תפיס שפיר נזקקין אף ביתומים קטנים כן נ"ל ואחר העיון ראיתי בחידושי מהר"י מטראני שכתב כן בשם הרא"ש ז"ל ע"ש באריכות:

משנה שלש ארצות לנשואין. עיין בלשון הרא"ש ז"ל באריכות במה שכתב דרבינו תם מפרש כולה מתניתין בכפיית האשה לאיש דבמדינה א' כופין אותו ומהר"ם מרוטנבורג מפרש הכל בכפיית האיש לאשתו מיהו מפירוש רש"י ותוספות דשמעתין משמע כפי' מהר"ם ז"ל ויבואר עוד לקמן:

דף קי:

משנה הכל מעלין לא"י ופרש"י הכל מעלין את כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים עכ"ל וכן העתיק לשונו הרע"ב מברטנורה ז"ל. לכאורה יש לתמוה למה לא פרש"י כן ארישא דמתניתין שכופה את בני ביתו שיעלו עמו לא"י כמו שפירש להדיא בסמוך בד"ה לאתויי עבדים ובעל תוספות י"ט הרגיש קצת והניח בקושיא אמנם לענ"ד פרש"י מדוקדק מאד משום דברישא דמתניתין גופא אין הכרח לפרש כן דאיירי לענין הא מילתא לחוד שאם הוא עולה מעלה את בני ביתו עמו דפשטא דלישנא דמתניתין הוי משמע דגדולה מזה אשמעינן דאף אם הוא בעצמו נשאר בחוצה לארץ והעבד לבד עולה לא"י רשאי לעשות כן ואין להרב עליו שום שיעבוד דומיא דאיש ואשתו שאם אחד מהם הולך כופין את השני לענין דמפסידין שעבודן שכופין אותו להוציא וליתן כתובה ובאשה להיפוך וכן בעבד כנעני נמי עיקר מילתא אף אם הרב אינו רוצה לעלות לא"י והעבד לבד עולה פקע שיעבודו לענין דשקיל דמיו למיזבני או כפירוש התוספות שכותב שטר על דמיו ונהי דלענ"ד לא משמע לפרש כן בעבד עברי שלא יכול להפקיע עצמו בזה משיעבוד רבו ומש"ה מפרש לה בסמוך דוקא לענין אם הרב עולה צריך העבד לילך אחריו וכמו שאבאר בטעמים מ"מ אין בזה הכרח מלשון המשנה גופא דאדרבא משמע להיפוך דומיא דאיש ואשתו ויותר היה לנו לפרש עבדים דבסמוך לענין עבד כנעני כמו שאבאר משום הכי מפרש רש"י דבסיפא ודאי ע"כ א"א לפרש בענין אחר דהא אפילו בעבד כנעני נמי לא מסתבר לומר שיוכל להפקיע עצמו משיעבוד רבו לילך בע"כ מא"י לירושלים דהא דוקא מח"ל לא"י איכא קרא דלא תסגיר עבד לאדוניו משא"כ מא"י לירושלים וכמו שאבאר אע"כ דלשון הכל מעלין איירי דוקא שאם הרב הולך צריך לילך אחריו בע"כ וא"כ רישא דמתניתין לענין עבדים נמי מפרשינן לה בכה"ג גופא כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

שם נשא אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא נותן לה מעות א"י ופרש"י דמעות קפוטקיא גדולות ושוקלות יותר משל א"י. וכן מוכח להדיא מסוגיא דשמעתין דטעמא דת"ק משום מקולי כתובה דכתובה מדרבנן וטעמא דרשב"ג משום דכתובה דאורייתא מיהו בירושלמי דשמעתין מפרש להיפך דמעות א"י גדולות יותר ות"ק סובר דכתובה דאורייתא ורשב"ג סובר דכתובה דרבנן ע"ש ועיין עוד לקמן בשמעתין:

שם בגמרא הכל מעלין לאתויי עבדים ופרש"י אם היה לו עבד עברי ילך העבד אחריו ע"כ עכ"ל. וכתב הר"ן ז"ל דהראב"ד ז"ל מפרש עבדים דשמעתין בעבד כנעני אלא דרש"י לא רצה לפרש כן דא"כ תיקשי סיפא דאין מוציאין למה לי לענין עבד כנעני השתא דמעלין כ"ש דאין מוציאין אמנם לענ"ד לא יתכן לפרש כן דמשום דיוקא כי האי לא הוי צריך רש"י לדחוק ולפרש רישא בע"ע וסיפא בעבד כנעני ועוד דסתם לשון עבדים משמע כנענים כמ"ש הרמב"ם והראב"ד ז"ל ועוד דהק"ו דהר"ן ז"ל פריכא הוא דכיון דרש"י ז"ל מפרש לשון מעלין שאם הרב הולך לא"י צריך העבד לילך אחריו א"כ אכתי מהכא לא שמעינן מידי לענין שהעבד יכול להפקיע עצמו משיעבוד רבו שילך העבד בעצמו לא"י והרב ישאר בחו"ל אלא דלענ"ד דלישנא דמתניתין דהכל מעלין גופא הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן דלשון מעלין משמע בע"כ וא"כ בעבד כנעני לא מצינן לאוקמי כלל בהכי דאי לענין שצריך לילך לא"י אחר רבו בעל כרחו א"כ מאי איריא מח"ל לא"י אפילו בח"ל גופא מילתא דפשיטא הוא דעבד כנעני צריך לילך אחריו אף ממדינה למדינה אף מנוה יפה לנוה רע דקנין כספו הוא כשורו וחמורו עם הדומה לחמור ואין לפרש ג"כ לשון מעלין בע"כ איפכא שאם העבד הלך מח"ל לא"י צריך הרב לילך אחריו כי היכי דמפרשינן כה"ג באיש ואשתו הא נמי ליתא דבאיש ואשתו שייך שפיר לשון מעלין דע"י שאנו כופין אותו להוציא וליתן כתובה אפשר דניחא ליה באשתו ועוד דכתובתה מרובה וקרוב הדבר שילך אחריה וכ"ש איפכא בכפיית האשה דמסתמא תלך אחריו משא"כ בעבד כנעני לא שייך לשון מעלין דבשביל שעבד כנעני נפקע משיעבודו לא ישנה דירתו לילך לא"י ועוד שהרי יכול למכרו לאחר בא"י לכך הוכרח רש"י לפרש דעבדים היינו עבד עברי דשייך שפיר לשון מעלין דהיינו בע"כ צריך לילך אחר רבו מח"ל לא"י הא בח"ל ממדינה למדינה אינו צריך לילך ולפי מה שכתבתי נתיישב מאי דקשיא ליה למהר"י מטראני ז"ל בחידושיו על פי' רש"י דא"כ כל עבד עברי יפקיע עצמו מיד רבו ולפמ"ש אדרבה נזהר רש"י מזה ומפרש דדוקא עם רבו צריך לילך כן נ"ל נכון:

תוספות ד"ה הכי גרסינן משום יישוב א"י כו' עד סוף הדיבור. ולשני הפירושים אכתי קשיא לי הא דמסיק הכא דלא הוי טעמא אלא משום יישוב א"י ובפרק השולח מפיק לה ר' אחא בר יאשיה מקרא דלא תסגיר עבד ואטו טעמא דקרא ניתי ונדרש ולולי דבריהם היה נ"ל דסוגייא דהכא לא כר' אחא ב"י דפלוגתא דתנאי היא בפ' השולח דאיכא דמפיק לקרא לדרשא אחריתא ואף אם נאמר דהלכה כר' אחא ב"י כדמשמע לכאורה מעובדא דר' אמי פ' השולח אפ"ה לישנא דמתניתין דהכא לאו דייקא כר' אחא ב"י דא"כ אמאי קתני ואין הכל מוציאין עדיפא הו"ל לאשמעינן דיוצא לחירות משא"כ לשון ואין מוציאין לא משמע ליה שפיר דיוצא לחירות ותו לא הוה בכלל עבדים וא"כ לא הוה דומיא דהנך אע"כ דלא ס"ל כר' אחא אלא דאפ"ה משום יישוב ארץ ישראל אמרינן ליה זיל זבניה הכא כן נ"ל לולי שהתוס' לא פירשו כן:

בד"ה ואין הכל מוציאין וא"ת אמאי לא משני לאתויי עבד שברח לירושלים כו' עד סוף הדיבור. הא דלא קשיא להו כה"ג ברישא דסיפא דהכל מעלין לירושלים דלא מרבינן עבד עברי י"ל דאפילו אי לא הוה תני ברישא דסיפא הכל ממילא הוי ידעינן דסיפא אכולהו דאיירי מינייהו ברישא קאי וניחא לרבויי בהכל דרישא דסיפא מילתא אחריתא משא"כ בסיפא דסיפא דדחיק הש"ס לומר איידי קשיא להו שפיר דהוי מצי לאוקמא בעבד כנעני שברח דלא שמעינן לה שפיר מסיפא דרישא דהתם איכא קרא דלא תסגיר עבד משא"כ מא"י לירושלים דליכא קרא שפיר איצטריך לרבויי בסיפא דאפ"ה אין מוציאין מסברא משום יישוב ירושלים או משום מצוה דעלמא דומיא דאיש ואשתו ועבד עברי וע"ז מתרצין שפיר כן נ"ל נכון ונתיישב קושיית מהרש"א ז"ל ודו"ק:

בד"ה היא אומרת לצאת כופין אותה תימא מאי איריא בא"י אפילו בשאר ארצות נמי היאך תוכל לדחקו כו'. נראה מזה דהתוספות בשמעתין משמע להו כפרש"י ומהר"ם ורוב הפוסקים והמפרשים דכולה סוגייא דג' ארצות איירי הכל מכפיית הבעל לאשה ובההיא הוא דמפלגינן לעיל בתוספתא שהביאו התוספות במשנה דלעיל בבן גליל שנשא ביהודה הוא כופה אותה אף ממדינה למדינה אבל איפכא לא אשכחן כלל שהיא כופה אותו וא"כ מקשו שפיר הכא משא"כ לפירוש ר"ת שהביא הרא"ש ז"ל דאדרבה מתניתין ותוספתא איירי הכל מכפיית האשה לבעל ואשכחן נמי שהיא כופה אותו ממדינה למדינה היכא שנשאה במדינתה וא"כ שפיר אצטריך לאשמעינן ברייתא דהכא דמא"י לח"ל והיא אומרת לצאת כגון שנשאה שם אפ"ה כופין אותה שלא לצאת כן נ"ל בקושייתם וע"ז מתרצין דאכתי ממתניתין דלעיל סד"א דמנוה רע לנוה יפה אין ה"נ דהיא כופה אותו מש"ה אשמעינן הכא דאפ"ה כופין אותה ודו"ק:

גמרא רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא קסבר כתובה דאורייתא ופרש"י הלכך בתר שיעבודא אזלינן. ולכאורה קשה דנהי דממילתא דת"ק ע"כ ס"ל כתובה דרבנן מדפסיק תרי קולי דסתרי אהדדי משום דמקולי כתובה שנו כאן א"כ ע"כ ס"ל כתובה דרבנן משא"כ מדרשב"ג אפילו אי ס"ל כתובה דרבנן אין הכרח שיסבור בקולי כתובה דרבנן דאין לך בדברים אלו דמקולי כתובה אלא מה שאמרו בפירוש דאל"כ מילתא דפשיטא היא דהו"ל כחוב גמור דכל מאי דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ובשלמא לשיטת הפוסקים דכתובה דאורייתא הוי אתי שפיר דניחא ליה לסתמא דתלמודא לאוקמא מילתא דרשב"ג אליבא דהלכתא דקי"ל כל מה ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו אלא לשיטת הפוסקים דכתובה דרבנן קשה אמאי מוקי סתמא דתלמודא כרשב"ג דלא כהלכתא כיון דאיכא למימר דס"ל כרבנן וכדפרישית ויש ליישב משום דבפ"ק דמכילתין דף י' מייתי הש"ס ברייתא דס"ל לרשב"ג כתובה דאורייתא ואע"ג דמייתי התם נמי ברייתא איפכא דס"ל כתובה דרבנן ומשני איפוך ומקשי מאי חזית דאפכת בתרייתא אפכת קמייתא ומסיק מההיא דמתניתין ולמאי דפרישית ממתניתין לא מוכח מידי אלא דמ"מ יש לומר כיון דאשכחן מיהא דרשב"ג מחמיר בדין כתובה טפי מדרבנן מש"ה ניחא לן נמי טפי לאפוכי בתרייתא מקמי קמייתא ולומר דרשב"ג ס"ל כתובה דאורייתא כברייתא קמייתא כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם תנו רבנן לעולם ידור אדם בא"י שכל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה כו'. טעמו מבואר לפי שבח"ל אפשר שיטה לבו שהעולם מתנהג ע"פ המזלות ח"ו משא"כ מי שדר בא"י שהיא בלתי לה' לבדו כדכתיב ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה וא"כ ודאי אין בלבו אלא אחד שאין לו להשען כ"א על אבינו שבשמים ותיקון כל העבודות לשם המיוחד כן נ"ל ועיין בתשובה להרשב"א סי' קל"ד:

דף קיא.

גמרא דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם כו' ור' זירא ההוא בכלי שרת הוא דכתיב ור' יהודא כתיב קרא אחרינא השבעתי אתכם כו'. ולכאורה יש לתמוה דהא ר"י גופא לא מייתי קרא דהשבעתי אתכם אלא קרא דבבלה יובאו ועוד אי מקרא דהשבעתי אתכם מאי שנא בבל משאר ד' מלכיות שגלו ישראל לשם ובכולה סוגייא משמע דדוקא מבבל לא"י איכא איסורא משא"כ משאר מקומות שגלו ישראל ליכא למ"ד שאסורין לעלות לא"י. תו קשיא לי מה שהקשו בתוספות דאף למאי דס"ד מעיקרא למילף מקרא דבבלה יובאו הא בגלות ראשון כתיב ומה שתירצו בתוספות די"ל דבגלות שני נמי קפיד קרא קשיא יותר א"כ מאי ענין בבל לגלות שני דלא אשכחן שגלו שנית לבבל אלא לשאר ארצות והנלע"ד ליישב חדא מגו חדא דודאי בלא"ה פשיטא ליה לר"י דעיקר גלות ישראל היה לבבל כדאיתא בפסחים בריש פ' האשה ולכל הטעמים דהתם משמע דעיקר גלות ישראל היה לבבל ומשם עתידין ליגאל בימות המשיח וכדאמרי' נמי התם יודע הקב"ה שאין ישראל יכולין לקבל גזירת רומיים עמד והגלה אותם לבבל ולכאורה יש לתמוה דהא ודאי בגלות שני הוגלו לרומי ולשאר אומות אע"כ דרוב ישראל נשארו בבבל שלא עלו כ"א מתי מעט ארבעה ריבוא וכדאיתא נמי להדיא בפ"ק דמגילה שאמר הקב"ה קובל אני על כורש אני אמרתי יקבץ גלותי והוא אמר מי בכם מכל עמו כו' ופירש שם הרשב"א ז"ל הובא בס' עין יעקב שהוא דרך משל דבאמת כוונת הקב"ה היה שיגאלו כולם ע"י מלך המשיח כשיהיה הזמן והך גאולה דכורש לא היו גאולה כלל כ"א אותן שעלו ברשיון ועדיין היו כפופים ג"כ ומתוך כך יש לי ללמד זכות על אותן שלא עלו עם עזרא שעדיין לא הגיע הזמן והא דאמר ר"ל בפ"ק דיומא א"ל קא סנינא לכו שלא עליתם כולכם בימי עזרא לאו מימרא פסיקא היא ואגדות חלוקות הן ואין להאריך נחזור לענינו דלפ"ז עיקר קרא דהשבעתי אתכם אגלות בבל קאי שהם רוב הגולה שהוגלו ע"פ הדיבור דוקא לבבל ופקידה דכורש לא הוי גאולה כלל אלא פקידה בעלמא לפי שעה והיינו דכתיב אם תעירו את האהבה עד שתחפץ משמע בשעה שיהיה עת וחפץ לכל מאת המקום אלא לפי שכל זה אינו מוכרח כ"כ לכך מייתי ר' יהודא ראיה

מקרא דבבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם ובאמת אע"ג דאכלי שרת קאי אדרבא הוי ראיה יותר דהא חזינן דאותן כלי שרת שהיו בבבל לא חזרו להם לא"י כשעלו בימי כורש וזה ידוע ומפורסם אע"כ דהא דכתיב ביום פקדי אותם והעליתים והשיבותים אל המקום הזה לא איירי כלל בפקידה דימי כורש דאף פקידה גמורה לא מיקרי וכדפרישית וא"כ לפ"ז ודאי דקרא דהשבעתי אתכם איירי נמי בזמן הזה דלא קרינן עד שתחפץ אלא כשיהיה פקידה גמורה לעתיד שאז ישובו הכלי שרת מבבל וישראל ישובו לאדמתן כן נ"ל נכון:

שם מיבעי ליה לכדר' לוי דאמר שש שבועות הללו למה כו' לכאורה כולהו שבועות דקחשיב הכא שייך בהו לישנא דאם תעירו ואם תעוררו את האהבה דמה שהשביע הקב"ה את האומות שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי נמי שייך בהא שאם ישתעבדו בהם יותר מדאי יגרמו שהקב"ה ימהר להביא הגאולה קודם זמנו כדאשכחן בגלות מצרים אלא דבהך שלא יגלו הסוד לא"ה בזמן חורבן הבית לא ידעתי מאי ענינו לאם תעירו ואם תעוררו את האהבה לפי מה שפירש רש"י דאיירי בסוד העיבור מיהו ללשון שני של רש"י דאיירי בסוד טעמי התורה אפשר דאתי שפיר שאם יגלו לאומות טעמי המצות וסתרי תורה יעירו את האהבה שידעו כל הגוים שאהבה גמורה וחיבה יתירה יש בין ישראל למקום שנתן להם התורה לצרף אותם כדכתיב אמרת ה' צרופה ובהתוודע להם טעמי סתרי תורה יתברר להם שלימות הענין ולא ישתעבדו עוד בישראל ולכך השביעם הקב"ה שלא יעירו עד שתחפץ שיגיע זמן הגאולה ונגלה כבוד ה' אל כל בשר ואז יהפוך לכל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם המיוחד כן נ"ל:

שם אמר ר"א כל הדר בא"י שרוי בלא עון כו' נראה דהיינו דווקא במי שדר בה לשם מצות ישיבת א"י שהיא מקום קדושה וכדי שתגין עליו זכות א"י שלא יבא לידי חטא ואז אף אם לפעמים חטא בא לידו או אפילו עון שהוא מזיד ע"י שתקף עליו יצרו מ"מ מסתמא גורם לו זכות ישיבת א"י שלא לן ועבירה בידו דלאחר שחטא ומצא עצמו עומד במקום קדוש ודאי תוהה על הראשונות ושב ורפא לו מה שאין כן מי שדר שם דרך מקרה או מפני שהוא מקום מולדתו או מפני שבח פירותיה וכיוצא בו ומכל שכן במי שהוא מבעט בה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצרו הרע לא דברה תורה במתים אדרבה עליו נאמר ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה ומפני כך מצינו כשגברו עונות אבותינו גלינו מארצינו ושמם מקום מקדשינו ואיה הבטחת העם היושב בה נשוא עון אע"כ כדפרישית ובלא"ה נמי מסתברא דהכי הוא שאף אם נאמר דא"י מכפר לגמרי אפ"ה לא עדיף מיום הכפורים שמכפר כפרה גמורה ואפ"ה מי שאומר אחטא ויוה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר הרי דע"כ הא דאמרי' דהיושב בא"י שרוי בלא עון היינו דאף שעשה איזה עון מבלי שם על לב קדושת הארץ בשעת יצרו בכה"ג זכות א"י גורם שיתחרט לעשיית עון כנ"ל:

שם אמר ר"י אמר שמואל כשם שאסור לצאת מא"י לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות. והקשה מהר"י מטראני דמשמע דמבבל לא"י מותר ולעיל אמר ר"י גופא אסור לצאת מבבל לא"י ועובר בעשה ונדחק לתרץ הא דידיה הא דרבי' ולענ"ד אין צורך לפרש כן אלא כדפרישית לעיל דר"י דלעיל לא איירי אלא באותן בני גולה שנשארו מגלות הראשון או מבניהם ובני בניהם דשייך בהו דרשא דבבלה יובאו משא"כ מי שהוגלה בשנית מא"י לשאר ארצות ובא לבבל דרך מקרה לא שייך ביה האי איסורא אלא דאפ"ה אסור לחזור לשוב לארצו לשאר ארצות לקבוע שם והיינו מהטעם שכתב רש"י ז"ל משום שהוא מקום תורה והשתא א"ש לשון כשם שאסור כן נ"ל והיינו נמי דאמר ר"י לקמן כל הדר בבבל כאילו דר בא"י ולעיל אמר דעדיף ולמאי דפרישית א"ש דלשון הדר משמע דלא איירי במי שנולד שם אלא שבא שם לחוד משום מצוה כדפרישית כן בלשון הדר בא"י בסמוך ודו"ק:

שם ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם אמר קרנא דברים בגו כו' כיוצא בו וישבע יוסף אמר רב חנינא דברים בגו כו'. נראה מזה דר' חנינא לא אסיק אדעתיה הך מימרא דקרנא ואפ"ה לא הוי קשיא ליה ביעקב גופא למה הטריח את בניו משום דכתיב להדיא ושכבתי עם אבותי וכתיב נמי בקברי אשר כריתי לי והיינו דאף בח"ל נוח לאדם לקבר בקברות אבותיו כ"ש באבות שנקברו במערת המכפלה משא"כ ביוסף דלא אמר שיקברוהו בקברות אבותיו ובאמת נקבר בשכם מש"ה קשיא ליה שפיר למה הטריח אע"כ משום גילגול מחילות וקרנא דקשיא ליה כה"ג נמי ביעקב גופא ולא ניחא ליה בטעמא דקברות אבותיו דאכתי קשיא ליה שפיר למה הטריח את בניו שישאוהו מיד ולא בסוף כשילכו לא"י כמו שעשה יוסף אע"כ משום גלגול מחילות ומש"ה ציום שישאוהו מיד דצופה היה יעקב שמא מגיע זמן תחיית המתים בימיו כדאיתא להדיא במדרש פ' וישב ואע"ג דמחמת פתרון החלום סבור היה כן מ"מ חזינן מיהא דשייך זמן תחיית המתים בימיו כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף קיא:

גמרא וכן אמרו יצחק ושמעון ואושעיא אמרו דבר אחד הלכה כר"י בפרידות כו' ופרש"י דחוששין לזרע האב. וכתב בחידושי מהר"י מטראני שמצא בשם רבינו חננאל ז"ל שרמז בזה בהא דאמרי' בעלמא דרבה מדבית עלי קאתי וע"ש שהקשה על פירושו. אמנם כן הואיל ונפיק מפומא דרבינו חננאל ששלחו לרבה כך דרך רמז א"כ אף אנו נאמר דאפשר שבאו לרמוז לו בעיקר ענין שליחותם מבבל לא"י ולפי דבפסחים בר"פ האשה אמרינן שגלו ישראל מא"י לבבל ששיגרן לבית אמן ופרש"י משום דאברהם ושרה היו מאור כשדים בבבל אלא בהאי לישנא דבית אמן נראה דכיון שלא היה זה עיקר מקום אברהם ושרה דקודם שנתגיירו היו שם מש"ה קרינן לה בית אמן שאינו עיקר וכדכתיב נמי ברות שובנה אשה לבית אמה ואמרה כן שלא יתגיירו אלמא דקודם שנתגיירו מיקרי בית אמן שהוא ענין טפל משא"כ כשעלו אברהם ושרה לא"י שם זכו לבנים לזרע שנזרע בקדושה ובמקום קדוש והימים הראשונים יפלו ושם נתעלה אברהם ונקרא אב המון גוים ולפ"ז שפיר שלחו לו לרבה שלא רצה לילך לא"י משום דתלמידו דרב יהודה הוה דקס"ד דקרא דבבלה יובאו קאי נמי שאין לילך משם לא"י וכדפרישית לעיל בסוגייא דפרק האשה וע"ז שלחו לו שפיר דהא עיקר מעלת בבל אינו אלא משום ששיגרן לבית אמן וא"כ לא שייך הא מילתא אלא לגבי שאר ארצות משא"כ לענין א"י אדרבא קי"ל כר' יהודא דחוששין לזרע האב וא"כ יש לו לחוש לכבודו של אברהם ולזרע האב שזרענו בקדושה במקום קדוש כן נ"ל רמז נכון:

שם וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה והכתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה אלא כל המשיא בתו לת"ח כו'. נראה פירושו דודאי אע"ג דכתיב בשכינה כי ה' אלקיך אש אוכלה אפ"ה אפשר דמי שהוא ת"ח מדבק בשכינה ע"י הבל התורה שיוציא מפיו ונקרא ג"כ אש שנאמר הלא כה דברי כאש ובכמה דוכתי אשכחן שנעשו שותפין לו להקב"ה ממש והיינו דדרשינן את ה' אלהיך לרבות ת"ח אלא דאכתי מקשה הכא שפיר אהא דכתיב ואתם הדבקים חיים כולכם היום דלאו כל אדם זוכה לזה להיות ת"ח גמור אף באותו דור דיעה שהיו במדבר נמצאו בהם כמה וכמה שלא היו ת"ח גמורים כדמשמע קרא דאתם נצבים כולכם מש"ה דריש לה שפיר דכל המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא נמי אפשר לדבק בשכינה ע"י שיש לו חלק באותו הבל פיו של הת"ח כיון שהוא הגורם כן נ"ל:

דף קיב.

גמרא ת"ר בברכותיה של א"י בית סאה עושה חמשה ריבוא כורין ואל תתמה היאך המקום המועט של חמשים אמה שהוא שיעור בית סאה מחזיק מקום התבואה של חמשה ריבוא כורין שהרי לעיל דרשינן שתהא חטה מתמר ועולה בראש הרים והא דנקיט הכא שיעור ברכת א"י באומדן זה אע"ג דאמרינן בעלמא וכי קצבה יש לברכותיו של הקב"ה אפ"ה משמע להו דהאי קרא דויזרע יצחק וימצא מאה שערים לא נכתב אלא לרמז זה דכל מעשה אבות סימן לבנים ועוד שהרי הטעימו הקב"ה ליצחק מעין עוה"ב אלמא דלעוה"ב נמי הכי הוי שיעורא:

דף קיב:

אמר רבי זירא א"ר ירמיה בר אבא דור שבן דוד בא קטיגוריא בת"ח כי אמריתיה קמיה דשמואל אמר צירוף אחר צירוף שנא' ועוד בה עשיריה כו' אמר רבי חייא בר אשי אמר רב עתידין כו' ועיין בתוספות דמילתא דרבי ירמיה בר אבא לא שייך הכא למה שכתבו משום דאיירי בענין עוה"ב דהיינו לימות המשיח נקיט לה הכא ולכאורה אין זה מספיק דעיקר מילתא דעוה"ב וימות המשיח הם בפרק חלק ולענ"ד נראה דמימרא דרבי ירמיה בר אבא ושמואל והא דרבי חייא בר אשי אמר רב בחדא מילתא שייכי דההיא דשמואל דמפרש לדרבי ירמיה בר אבא נמי דבר טוב הוא שאחר כל הצרות שיעברו עליהם היו כדי שיצרפו בצירוף אחר צירוף ויטהרו מזוהמת חטא אדם הראשון ואז יזכו לעוה"ב וכל הנך הבטחות דמייתי לעיל והיה הכל כמו שהיה קודם חטא אדה"ר והיינו דמסיק נמי שאילני סרק יוציאו פירות אלא דיותר נ"ל לפרש דאכתי אהא דשמואל דיליף צירוף אחר צירוף מקרא זה ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער הא מסיים בהאי קרא כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בם זרע קדש מצבתה והאלה ואלון מאילני סרק הן שאין מוציאין פירות דהא לפי תרגומו הוא בוטמא ובלוטא דקחשיב להו בפ' אם אין מכירין במיני ארזים וארז אין עושה פרי מאכל וא"כ מה כל השבח הזה שאחר כל הצירוף יחשבו כאילני סרק הללו ע"ז מייתי הש"ס נמי מילתא דר' חייא בר אשי דעתידין אילני סרק שיעשו פירות וכיון שעושין פירות ודאי שהן החשובין בכל האילנות כיון שהן ג"כ מיני ארז ובעלמא צדיקים נמשלו לארז ולתמר משום דארז אין עושה פרי משא"כ הכא דאיכא תרתי למעליותא וכל זה הולך על יסוד אחד שאחר הצירוף יתקיימו כל ההבטחות והייעודים כמו שהיה בשעת הבריאה וכדכתיב והיה כל הנשאר בציון ובירושלים קדוש יאמר לו יהא רצון שיתקיים במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון:

רַשַׁ״שׁ

דף ב.

גמרא (בסה"ע) בשעת וסתה לא תיבעי לך כו'. נראה דבאין לה וסת נמי ביום ל' לראייתה שהיא עונה בינונית לא מיבעי לי' ג"כ דל"מ אמרה נסתחפה שדהו. ואפשר דאפילו בתוך העונה נמי לא מיבעי ליה דל"מ אמרה. דדוקא בתוך וסתה דלא שכיח כולי האי שתשנה וסתה מבע"ל:

רש"י ד"ה ואוכלות בתרומה. ואם כו'. כצ"ל:

תד"ה בתולה. שאינו דבוק. מ"ש המהרש"א דאילו כתיב העבד עברי הוה משמע דבוק. הוא נגד כללי הדקדוק דלא תבא ה"א הידיעה על הנסמך (עי' תל"ע רפ"ז) רק ע"ד הזרות. וכזה מצינו ג"כ התואר בלי ה' אף שהמתואר בה' כמו נוהגים העגלה חדשה (שמואל ב' ו ג) ועי' צה"ת בו' למליצה ביאור דבריהם בדרך אחר:

תד"ה מפני (הא'). הק"ק שבמהרש"א תמוה. דאי תימא דלטעמא דמתני' מותר לישא ביום א'. ודאי דחייב במזונות אם הגיע הזמן לאותו יום:

דף ב:

גמרא כיון דאיכא נשי דקא משנייא ווסתייהו כו'. וסברא זו ל"א על שעת ווסתייהו שתאמר נסתחפה שדהו ואפי' למ"ד וסתות דרבנן משום דגביה איתא חזקת ממון:

גמ' שם לעולם כו' חלה נמי אינו גט והיא גופא קמ"ל כו'. עי' תוספות שנדחקו. ול"נ דקמ"ל מלתא דפסיקא דבכ"ע אינו גט אפי' אם התנה בפירוש דגם אם לא יבא מחמת איזה אונס שיהיה גט. ומסיפא דייק שפיר דמשמע ג"כ דבכ"ע הוי גט אפילו לא התנה בפירוש. ועי' בסמוך עוד פי' אחר נכון בס"ד:

גמ' שם ורבותינו התירוה להנשא. ויש לנו לפשוט מהם דאין טענת אונס. אלא כיון דטעמייהו הוא דהוה כמהיום ניחא ליה יותר לפשוט ממתניתין דמעכשיו. ולפמ"ש לעיל בסמוך בלא"ה א"ש:

רש"י ד"ה אינו גט. ואם אין לו בנים כו'. כצ"ל. ונ"מ נמי להנשא לכהן. ובזה י"ל הא דקאמר והיא גופא קמ"ל כו'. דנראה דאפי' את"ל יש טענת אונס בגיטין מ"מ נפסלה לכהונה משום ריח הגט דדוקא בלא נעשה התנאי כלל אמרו ב"ה גיטין (דף פא) דלא פסלה (ולפ"ז מ"ש רש"י בסה"ע וגם לכהונה נפסלה. אינו מדויק. דכיון דמותרת לינשא כש"כ דנפסלה מהכהונה. וגם קשה דהיכי דייקינן דאין טענת אונס דדלמא לענין דנפסלת לכהונה קאמר דלא שמיה מתיא) אבל משום דאין גט לאחר מיתה אף ריח הגט אין בו. ולישנא דחלה נמי אינו גט הוא אשגרת לישנא:

רש"י ד"ה דלמא. לכתוב אם לא באתי לר"ח פלוני כו'. אף די"ל דלהכי כתב מכאן ועד יב"ח כדי לחשוב היב"ח מיום צאתו כדכתב הר"ן בנדרים (עב ב) ע"ש. מ"מ אם לא היתה כוונתו לשיהא הגט מיום הכתיבה ע"כ לא כתב הזמן אלא לחשוב ממנו היב"ח וא"כ הל"ל אם לא באתי לר"ח פלוני:

תד"ה פשיט. ולכך משנה לשונו פריך ר"א כו'. וכן בבכורות (ה) הוי בה ר"א:

תד"ה לא נשאו. מקובלין כו'. כה"ג בנדרים (לה) לפי' הרא"ש והר"ן בד"ה דיקא נמי ועמ"ש שם:

בא"ד הל"ל נמי בל"ר אוכלות משלהם. כצ"ל:

תד"ה דלמא מת. וי"ל דבאונס דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה כו'. דברי המהרש"א בזה מגומגמין דע"כ צריך לחילוק דאכלו ארי לא שכיח כלל הואיל דמת מעצמו לכ"ע אין טענת אונס ואף דהוא שכיח ולא שכיח:

דף ג.

רש"י ד"ה דמדאורייתא לא הוי גיטא. שנאמר ולנערה ל"ת דבר. בנדרים (כז) דחי לה קטלה שאני ע"ש:

ד"ה דטריח. כונסה באחד בשבת. לכאורה אף לאחר תקנת עזרא בדטרח יוכל לכונסה בא' בשבת. ואולי היכא דאיכא חשש דאיקרורי דעתא והוצרכו לתקן יום קבוע בשבילה. ובחרו ביום ד' דוקא משום שקדו. לא חלקו בין טרח ללא טרח. וכ"מ מדלא קאמר ל"ש דבא' בשבת לא אלא בדלא טרח כו'. וכ"מ ממתני' דלא נקטה טעם דשקדו בכדי שלא נטעה לומר דאם טרח יוכל לכנוס בא' בשבת:

תד"ה וסברא. וא"ת כו'. ולע"ד י"ל משום דזה לא איצטריך אלא בתנאי דאם בלא מעכשיו. דלא שכיח כולי האי. דלמאי אהני ליה בלא אמירת מעכשיו:

דף ג:

תד"ה ולדרוש. ותירץ ר"ת דא"ח מיתה על בעילת עובד כוכבים כו'. ואף דחייבת מיתה גם על ביאת בהמה היינו משום בהמות ממש ואפי' פנויה נמי:

בא"ד ומת"כ התיר ר"ת כו'. עי' רא"ש דקיים פסקו מט"א. ולע"ד ה"נ להתיר מטעם דקטן שנולד דמי ועי' סנהדרין (עא ב) ובתד"ה ב"נ:

תד"ה ולדרוש (הב'). דא"כ מאי משני משום פרוצות דהא אפילו כו'. ר"ל דכיון דבאונס לא מסרי נפשייהו דאף דלא דרשי להו דאונס שרי מ"מ מנקין א"ע לומר אנוסים אנחנו. א"כ עבדי ברצון נמי ויאמרו אנוסות היינו כדלאחר דרשה. ודברי מהרש"א בזה מגומגמין. אבל י"ל דפרוצות היינו שרצונם שיאנסום למלאות תאותן בבעילת הטפסר. אבל אי סברי דבאונס ג"כ אסירי אין רצונן כלל בזה דתצא שכר הנאתן בהפסדן ודו"ק:

תד"ה ותו. ופי' הקונטרס כו' אינו מיושב. ונ"ל דרש"י לשיטתו לעיל וכפי' הריצב"א בתד"ה ובשני ל"מ לפרש כפי' התוס' דמאי קושיא דרישא הוא למיעקר תקנתא דרבנן וסיפא אינו אלא למיעקר מנהגא:

דף ד.

תד"ה אבל איפכא. ואמר לאחותה בבה"ק כו'. כצ"ל:

בא"ד ותוך ז' ודאי אסור כו'. ובהחולץ (מג ב) צדדו לומר דאפילו תוך ז' מותר ע"ש:

תד"ה מסייע. כההיא דתניא בפ"ק דמו"ק חתן כו'. מתניתין ערוכה היא בפ"ג דנגעים מ"ב. אבל כן דרכם בכ"מ להביא מהגמרא אף דמשנה היא. וביותר אם המשנה היא מסדר טהרות. לכן מה שתפס הנקה"כ על הט"ז ביו"ד סי' רע"ח שהביא הא דטלית כו' שנקרע רובה כו' מגמרא דחולין. והקשה דהא היא משנה בכלים הלא הראיתיך שכן גם דרך הראשונים נ"ע. ועמ"ש בתמורה (יט ב) ובהשמטות בס"ד:

תד"ה אבל דברים. אבל קשה דכל אותן הימים כו' משמע אפי' בשבת. ביומא (ח ב) מוקי להא דקתני מזין עליו כל שבעה לבר משבת. וא"כ הה"נ דכוותיה:

דף ד:

גמרא כאן באבילות דידיה כאן באבילות דידה. אולי לפי שהנשים מפני רכות לבן מתפעלות ומצטערות הרבה על כל צרה של"ת יותר מהאנשים ולבן נשבר כאשר יעידון הכתובים והנסיון. וזה אצלי כונת הכתוב הרבה ארבה עצבונך. דכל מאורע רע יעציבך ביותר:

גמ' שם וכן היא שמת חמיה כו' אינה רשאה כו'. כצ"ל:

תד"ה ומי. ולרשב"א כו' לאו עמו ועמה במטה אלא בבית אבל כו'. כצ"ל:

תד"ה עד. ואומר ה"ר דוד כו' כי לפרש"י לרבות גו"ד שפיר דלא כו'. כן העתיק התוי"ט בפ"ב דאהלות מ"ד:

בא"ד (בסה"ע) בתוספתא דאהלות ספ"ג שתי אבנים. כצ"ל. או כמו דאיתא בדבריהם בשבת (קנב ב) בפרק אמר ר' יהודה שתי כו'. אבל לפ"ז אינו מדוייק מ"ש לקמן ובתוספתא דאהלות ספ"ג תניא מעשה כו' דהכי הל"ל ועוד תניא שם:

דף ה.

גמרא וא"ר אלעזר פוסקין כו'. כצ"ל בל"י:

גמ' שם הולכין לבתי כנסיות ולב"מ כו'. נראה דתרתי קמ"ל חדא דאף דב"כ וב"מ אין נאותין בהן כו' כדאיתא בפ' בני העיר אפ"ה לפקח על עס"ר שרי וכמו דשרינן שם הספד ש"ר. שנית דאפילו בשבת שרי. וכן בהא דהולכין לטרטיאות כו' אית בהון איסורא אפילו בחול כדאיתא בעבודה זרה (דף יח). ועי' ברי"ף בפ' שואל במש"כ שם המגיה:

גמ' שם מיתיבי השמים כו'. ומעשה ידיו מגיד הרקיע ה"ק כו'. ק"ל מדוע לא מקשינן מהכתוב שם (קב) ומעשה ידך שמים. ואולי בספריהם היה כתוב חסר י' כי גם ויבשת ידיו יצרו בספרנו מ"י. כאשר העיד המ"ש:

רש"י ד"ה ידחה. לשלישי כו'. וא"כ תחול יום ערבה בשבת. ועי' סוכה (מג ב) ובתד"ה לא איקלע:

רש"י ד"ה למחר. שאין משתה אלמון באלמנה אלא יום אחד כדלקמן כו'. כוונתו למאי דמסקינן שם דברכה אלמון באלמנה אינה אלא יום א'. ופי' אליבא דאב"א קמא שם וע"ש בר"ן:

תד"ה שמא (בסופו). אתיא מבן עוף כו'. ע"ש בקדושין ותראה שט"ס בדבריהם ונצרך לתקנם:

דף ה:

רש"י ד"ה זו אמה. מהגדולה מודדין כו' ואמת כלים. הן לר"י בפי"ז דכלים מ"י אמת כלים באמת בת חמשה. וכמדומה שאמת בת חמשה טפחים נמדדת מן פסת היד (זולת האצבע). ולא ה"ל להכניס א"ע בפלוגתא:

תד"ה זה. ועוד דאפילו לא מחלק מצי משוי כו'. ק"ל דמה יענו על הא דזו אמה. דודאי הוי מצי למדוד האמה ממנו אף אם לא היה מפורד:

תד"ה דם. ועוד דע"כ לשמואל כו' אלא משום נטילת נשמה. אלא טעמא דחבורה הוי כו'. כ"נ דצ"ל:

בא"ד קמ"ל דחבורי מיחבר. פירוש ואפ"ה שרי משום דסכנה היא. לכאורה מזה ראיה לדעת הרמב"ן שהביא הר"ן בפר"א דמילה דמותר למול בשבת אף שיצטרך אחר המילה לדחות שבת להחם חמין או לשחוק כמון וכדומה ותיובתא להרז"ה והרשב"א שאוסרין. דהא שרינן למול אף שסופו לחלל שבת במציצה. וי"ל דשאני מציצה דא"א לעשותה מע"ש. ולכן כשצותה התורה למול בשבת ע"כ עם מציצה ג"כ. משא"כ חמין וכמון דאפשר להחם ולשחוק מע"ש וכדאר"ע שם כ"ד שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה אה"ש:

תד"ה לדם הוא צריך. ולפירושו לקמן כו' אע"ג דהויא משאצ"ל. ר"ל ומשמע דאי לדם הוא צריך אסור אף לר"ש דפוטר במשאצ"ל. ולכן גבי מציצה ל"ק דמאי חילול שבת איכא דהא א"צ לגוף הדם דהתם דייק אליבא דר"י דמחייב במשאצ"ל. והא דהקשו התוס' לעיל על טעם דהחלשת התינוק דא"צ להחלישו. היינו משום דהוה מקלקל דפטור לר"י אף בחובל ועדיין צ"ע:

דף ו.

רש"י ד"ה שלא הגיע זמנה. במסכת נדה כו' הוא שם (ה):

תד"ה האי. וכן בפרק נוטל ספוג כו' משום דאתי לידי סחיטת שמן הנבלע בו. ל"י מהיכא פסיקא להו דר"ל משום סחיטת שמן. דלמא משום מים הנבלעים בו. וכ"מ שם בפירוש הרמב"ם:

בא"ד כיון שהנסחט הולך לאיבוד כו'. בהגהה שבגליון משמע דמחלק בין מלאכה שאצ"ל לפס"ר דלא ניחא ליה. היינו דשאצ"ל הוא דא"צ לאותו דבר אבל מ"מ לא קפיד אם בא הדבר. ולא ניחא ליה הוא דקפיד עה"ד שבא כי יותר הוה ניחא ליה אם לא היה בא כי הכא דהולך לאיבוד. אבל ל"מ כן מהא דמייתי הערוך ראיה מהושענא דהתם ודאי לא קפיד על כשרונה. וכן ממה שהקשו התוס' עליו לקמן ממפיס מורסא. דודאי לא קפיד אם יהיה לה פה. ול"נ דהחילוק הוא דמשאצ"ל הוא דמכוון לאותו דבר אלא שא"צ לו כההיא דחופר בור וא"צ אלא לעפרו דמכוון לחפירה. וכן הוצאת המת מכוון להוציאו משא"כ פס"ר דלא ניחא ליה אינו מכוון להמלאכה כלל:

בא"ד דההיא דמתיר ר"ש לזלף כו' דמצוה שאני. מש"כ המהרש"א ומיהו אהא דפריך כו' לא בעי למימר דמצוה שאני כו'. ול"נ דע"כ לא אמרי התוס' דמצוה שאני אלא לר"ש. אבל למאי דס"ד השתא דההיא דמסוכרייא אתיא כר"י לא מהני הא דמצוה:

בא"ד וכן ההיא דאית ליה הושענא אחריתי כו'. עמש"כ שם בס"ד:

תד"ה מאי. אלא דפריך ליה מגופה דברייתא. הא דתינוקת מתניתין היא. ועמש"כ בנדרים (כו) בס"ד:

דף ו:

רש"י ד"ה דטריד דלא בעל. מצטער שלא בעל. לכאורה הנ"ל להגיה בעיל ת' בעל וכלשון הגמרא. וכ"ה לשונו לקמן בד"ה אלא אמר רבא. וכן בתוד"ה והא. שוב התבוננתי דאולי כיון בגירסתו זאת ליישב מה דק"ל על מה שחילק רש"י לקמן וכן התוס' לאביי בין ק"ש להא דאבל. דגבי ק"ש מצטער דלא מצי עביד מצוה דהלא באבל יש ג"כ צער כזה דל"מ עביד מצות תפילין. וע"כ צ"ל דעל זה אינו מצטער הואיל דרחמנא פטריה. א"כ גבי ק"ש נמי הרי רחמנא אסריה. אלא ע"כ צריך לחלק דגבי ק"ש מצטער על מה שפשע שלא בעל מקודם בלילות החול ונכון בס"ד:

תד"ה והני. דניחא ליה לאוקמי מתני' כשמואל. לפמש"כ ביבמות (פ) דאין סברא דליפלוג רב על סתם משנה ע"ש. טפי י"ל דדחיק אביי ללישנא דנהרדעי דרב אוסר:

תד"ה רוב. מי חיישינן לדשמואל כו' או דלמא באמבטי עיברה כו'. משמע דמפרשי דאי חיישינן לדשמואל הות אסירא לכה"ג (ודלא כדמשמע מדבריהם בחגיגה שם) וזה אישתמיט מהמל"מ בפי"ז מהל' א"ב הי"ג:

תד"ה ואם להוציא. וס"ד דר"א דמותיב כו' ולא לפתח דהוה משאצ"ל ואפ"ה אסר שמואל ולהכי פריך כו'. כ"נ דצ"ל:

דף ז.

גמרא א"ר הונא אין הלכה כר' יעקב. מש"כ המהרש"ל דאי קאי על רי"ע דחוט השדרה ל"ל דמייתי הכא. תמוה דהרי לקמן (בע"ב) איתא כה"ג והלכתא המזכה לעובר לא קנה:

תד"ה מתוך. ושחיטת עולת נדבה דשרי כו'. לכאורה מאי קושיא הא צורך מצוה היא. ואולי לדעתם לצורך מצוה אינו אלא למצות היום וכמ"ש או צורך קיום מצוה ביו"ט:

בא"ד והא דקי"ל בפ"ק דביצה דיש עירוב והוצאה ליו"ט (כצ"ל ולמחוק בפ' אמרו לו) נראה דאיירי בעירובי תחומין. ק"ל איך ס"ד דרבה שם דלב"ה אין ע"ת ביו"ט והלא כמה משניות נשנו בפ' משילין בדיני תחומין. וכן בפרק בתרא דר"ה שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום. הכי כולהון אתיין כבית שמאי:

בסה"ד אבל ע"ת אין ענינה להוצאה. ר"ל ואיך מוכיח תחומין מהוצאה כיון דתרי עניני נינהו ויכול להיות דתחומין אסורין אף אם הוצאה מותרת. ומ"ש המהרש"א מלישנא דעירוב והוצאה גופיה ליכא לאוכוחי משום דלשון הוצאה יפול גם בתחומין כו'. תמוה דמה הוכחה יש מזה דאף אם יהיה לשון הוצאה כמשמעה. מ"מ י"ל דהיינו ע"ת. גם מ"ש לפרש הוצאה על תחומין לא מחוור כלל:

שם בא"ד היינו משום דמותר להוציא לצורך. מ"ש המהרש"א דצריך טעם מדוע לא התירו נמי תחומין לצורך משום מתוך. תמוה דאפילו לצורך אוכל נפש גופיה לא התירוהו כדמוכח בכ"ד:

דף ז:

גמרא מלתא פסיקתא קתני דליכא בתולה דבצרה כו'. ק"ק דמ"מ יקשה מדוע לא קתני מברכין לבחור שבעה ולאלמון יום א' דהוה ג"כ מלתא פסיקתא. ובפרט לפמש"כ הר"ן דברכה באה על שמחת לבו של חתן ע"ש:

רש"י ד"ה במקהלות. כמו הקהל את העדה אין הקהל כו'. כצ"ל:

תד"ה במקהלות. אין סברא לחלק בין עשרה לעשרים. ק"ק דא"כ אפי' בין שלשים נמי. ואמאי מספק בפסחים (סד ב) בשלשים לענין הכתות ע"ש. ואולי מפני שמצינו חשיבות מספר שלשים ויבחר יהושע שלשים אלף איש (יהושע ח׳:ג׳). ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף (שמואל ב ו׳:א׳):

תד"ה הורוה. אע"ג דמבית חשמונאי כו'. וכן פרש"י בב"ב (יא):

בא"ד ומלכות הורדוס ק"ג שנה כו'. הוא במס' ע"ז (ט):

בא"ד כדאמרינן הלל ושמעון כו'. הוא בשבת (טו). ודע דהמאור עינים בפ' נ"א ונ"ב הוכיח בראיות עצומות שמונבז והילני אמו לא היו מזרע בית חשמונאים כי אם גרי צדק בכמו כ"ה שנים קודם חורבן הבית וכ"כ בסה"ד בשם היוחסין. וא"כ א"ש הורוה ב"ה כפשטיה:

תד"ה והא. דכשנשאת למחלון היתה כו'. כצ"ל:

תד"ה שנאמר. ונראה דאסמכתא כו' דעשרה לא משתמע כו'. עי' רא"ש סי' י"ב וצע"ק:

תד"ה רי"א. שפעמים בא עליה עושין כו'. כצ"ל:

דף ח.

גמרא רב אסי איקלע לבי רב אשי כו'. עי' לקמן (כג) במהרש"א ד"ה רב אשי וכן מצינו בע"ז (לג ב) דפליגי רב אסי ורב אשי ודלא כסה"ד בהגהת הש"ס:

תד"ה שהכל (בסופו). ול"ג לכולהו דא"כ הוה משמע דג' ברכות הן. עי' מה שכתבתי בפסחים (כג ב):

דף ח:

רש"י ד"ה בשורה. ומושיבין אותו והן עומדים כו'. ובסנהדרין שם לא מצינו שהאבל היה יושב אלא הוא עומד וכל העם עוברין או איפכא ע"ש:

רש"י ד"ה עשרה כוסות. כדכתיב כו'. עי' עירובין (סה):

תד"ה כי תניא. מכאן משמע שברכת אבלים שבבה"מ לא הוי אלא בעשרה כו'. ובמגילה (כג ב) סתמו דסגי בג' וע"ש במרדכי סי' תתי"ד:

תד"ה אלא (בסופו). ומברכין לה בלא י'. נראה דר"ל אע"ג דליכא י' במנחמין זולת צירוף האבלים. אח"ז ראיתי שכוונתי בזה לדעת מהרש"ל:

דף ט.

גמרא מאי קמ"ל תנינא כו'. ק"ל דנימא דקמ"ל דאפי' לא שויא אנפשיה אלא ספק אסורה לו. עי' שו"ע יו"ד סי' א' סי"ד סברת מהרי"ק בהא דעד עצמו מותר לאכול משחיטתו מכאן ולהבא. וזה יש לדחוק ולומר דהיינו הא דמשני מ"ד התם ודאי קים ליה כו' ודלא כפרש"י. אבל עק"ל דנימא דאתי לאפוקי מקושית התוס' וא"ת ונוקמה בחזקת היתר כו'. ולפמש"כ המהרש"א בתד"ה ומי אר"א ע"ש. לק"מ:

רש"י ד"ה עדים לא. ועוד הא לא נתפשה אסורה. מזה אין ראיה דוהיא לא נתפשה קאי על ועבר עליו רוח קנאה דבתריה כדאיתא בסוטה (ג). אולם מן כי מצא בה ערות דבר ראיה נכונה היא דמוקמינן ליה שם (ע"ב) שלא בקנוי ושלא בסתירה:

תד"ה האומר (בסופו). כך בוגרת פעמים אין לה דמים כו'. מדברי המהרש"א משמע דהא דנותנין לה לילה הראשונה אינו אלא ביש לה וסת ושלא בשעת וסתה. אבל בגמרא לא חילקו בין יש לה וסת לאין לה. וכן לפי מאי דמסקינן דבכולן בועל בעילת מצוה ופורש. ואפי' הדם שותת ויורד מותר לו לגמור ביאתו. לא חילקו הפוסקים. ומשמע דאפי' בוגרת ואין לה וסת שרי בזה ועי' ברמ"א סי' קפ"ז סעיף ה:

שם בא"ד וכדאמר בפ' הבע"י כו'. וכן איתא לקמן (צז ב):

תד"ה ואב"א. וא"ת א"כ בס"ס נמי תיאסר כו'. קשה מהא דאמרינן בחולין (עז ב) דסמכינן מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות כו'. וכן ביבמות (קיט) סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות כו'. וע"ש עוד לעיל (סז) ברש"י ד"ה כולן זכרים. ואולי י"ל דהתם מחצה דנקבות הוה בתולדה וטבע העולם ולכן הוה מחצה ודאית משא"כ ספיקא דתחתיו כו'. אבל ק"ל מדוע לא נלך באשת כהן אחר רוב הזמן שעבר עליה טרם שנתארסה. כמו במעות שנמצאו בהר הבית לעולם חולין אפי' בזמן הרגל (שקלים פ"ז מ"ב) דאזלינן בתר רובא דשתא. וכמו כן קשה בנדה ר"פ האשה גבי ג' נשים שלבשו חלוק אחד דניזל אחר מי שלבשתה זמן ארוך יותר מחברותיה. וכן בדוכתי טובא. ואף שיש לדחות הראיה מהא דשקלים. דשם י"ל דהטעם הוא דכי תצטרף כל המעות דחולין דכל השנה יהיו יותר ממעות דמעשר דרגל ודכל השנה. מ"מ הסברא בעצמה ישרה היא דניזל בתר רוב הזמן ורוב וקרוב הולכין אחר הרוב ועי' פסחים (ז):

תד"ה ומי אר"א. בעד אחד אין חוששין לקדושיו. כצ"ל:

תד"ה מפני מה. אמאי לא אסרוה לדוד דדוד היה יודע בודאי שנבעלה. לכאורה יש לדון בזה דהא חזינן דבאונס מותרת לבועל. אף דלפי הסברא הוה ק"ו מרצון דתיאסר. אלא כיון דאינה נאסרת לבעל לכן גם לבועל מותרת. וא"כ ה"נ לאוריה לא היתה נאסרת ע"פ עדותו דדוד דאין אדם משים עצמו רשע. ואפי' את"ל דפלגינן דבוריה כמש"כ הרמ"א באה"ע סי' קט"ו ס"ו. מ"מ הרי אינו אלא עד אחד. וצ"ל משום דאוריה ודאי היה מאמינו לדוד והיתה נאסרת עליו כדכתב הח"מ שם ס"ק כ"ה. והעיקר נ"ל דע"כ אכתי לא הוה אסיק אדעתיה הא דבאונס שרי לבועל אף דזה הוה ידע דלבעל שריא מקרא דוהיא לא נתפשה (ועי' מל"מ בפ"ב מהל' סוטה הלי"ב) ולכן גם בזה הוה ס"ד דאף דא"נ לבעל מ"מ לבועל מיהא אסורה. אבל לפי דמסיק דבאונס שריא גם לבועל מטעם דאינה אסורה לבעל. גם בכה"ג שרי גם לבועל מהאי טעמא גופיה וחדא מתרי טעמי נקיט. וכן נ"ל להורות הלכה למעשה:

דף ט:

רש"י ד"ה ביהודה אמאי לא. והא ודאי מאחר זינתה כו'. כצ"ל:

תד"ה כל. אלמא אע"ג דאמר מהיום כו' ודמפרש בגמרא באומר כו'. כצ"ל:

בא"ד אלא ה"ה אם נשבה. וכן פרש"י בעצמו בשבת (נו):

בסה"ד ולפי' הקונטרס קשה קצת איך בא עליה כו'. ק"ל דזה קשה טפי לכ"ע לתירוצא קמא דאונס הואי דודאי א"א הואי. ונ"ל דכוונתם להקשות על הא דאיתא בשבת שם כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה ומביא ע"ז הא דכל היוצא כו'. אבל לכאורה י"ל דהיינו הא דמשני שם שבקש לעשות ולא עשה ודלא כפרש"י שם וי"ל משום דבזה אכתי לא ניצל מחטא כדאיתא בנזיר (כג) דאשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה דצריכה כפרה וסליחה ע"ש. משא"כ לפרש"י א"ש דמחשבה רעה אינה מצטרפת למעשה כדאיתא בקדושין (מ). והא דאיתא בשבת (סד) דגם הרהור עבירה צריך כפרה. ובמ"ר ויקרא (פ"ז) דעולה באה על הרהור הלב. נ"ל דמחשב לעשות שאינו עושה עתה כלום רק שמחשב לעשותה לאח"ז. ע"ז אינו נענש כלל. אבל הרהור הוא שמהרהר עתה בה ומצייר יופיה בלבו אף שאינו מחשב כלל לעשותה בפועל זה מיקרי חוטא וצריך כפרה:

תד"ה אי. וי"ל דלא חשיב ס"ס כה"ג כו' דאימר קודם שנתארסה נאנסה. נ"ל דר"ל דא"ת דפתחה פתוח דהיינו שנבעלה יש שני צדדים להפסידה כתובתה. א' אם נבעלה קודם שנתארסה. ב' אפי' א"ת לאחר שנתארסה דלמא היה ברצון. ולזכותה אין לה אלא צד אחד דהיינו שנאנסה אחר שנתארסה והוה כמו מיעוט דאינו מצטרף לס"ס כמש"כ לעיל בד"ה ואב"א (ועמש"כ שם). ולפ"ז יש לנו חלוק מרווח בין לאוסרה עליו דא"נ משום דשם הוה ספק שקול. ספק תחתיו ספק אינו תחתיו לכן מצטרף לס' שאינו בקי והוה ס"ס גמור. משא"כ לענין כתובה כדאמרן ולא נצטרך לחילוקם דלעיל מטעם החזקות:

תד"ה לא. דאין זה מיגו דמיפסלא נפשה מכהונה. ועי' לקמן (כב ב) בתו"י בסה"ע כה"ג. ועמש"כ בב"ב (קלד ב) בד"ה מאי שנא בס"ד:

דף י.

רש"י ד"ה שיהא זה כמוהר. הקיש כו' ומה כסף האמור כאן שקלים כו'. וכ"ה לקמן בגמרא (לח סע"א). הן גבי מוציא ש"ר כתיב ג"כ מאה כסף וילפינן להו דהוו שקלים כסף קצוב מכסף קצוב כדאיתא בבכורות (ר"ד נא) ובפרש"י ושם יליף אונס ג"כ מזה וצ"ל דנקיט לה אגב. ועיקר קרא אינו אלא למילף מפתה מאונס למנין חמשים. אבל לקמן (לח ב) בד"ה הא סברא לא בא לשונו בדיוק ע"ש:

רש"י ד"ה מברכתא. העיר הזאת ששמה מברכתא. ונזכרת ג"כ בעירובין (מז ב. סא ב):

תד"ה הואיל. אם יצטרכו למכור כו'. ר"ל ואתו לידי תיגרא שתתלונן עליו לאמר אתה מוכר שעבוד כתובתי. אבל מלקוחות לא תוכל לטרוף לא מטלטלי ולא עידית אם יש בנ"ח אפי' זיבורית:

תד"ה נותן. לישדר מר תלתא כו'. כצ"ל:

דף י:

גמרא וריבא"א נתחייבת במקחך א"ל. כצ"ל וכן בסמוך:

גמ' שם אלמנה על שם מנה. ונ"ל דאותיות אל הם לשימוש שם התואר ולקוח מלשון ערבי כמו שפי' המבארים במלות אלגביש. אלקום. ועי' בס' א"ק לר"ש לעוויזאהן בשם אלסר ובהערה למטה. והבונה בע"י נדחק בזה ע"ש:

רש"י ד"ה ויש לה טענת בתולים. אבדה כל כתובתה כו'. ברש"י שברי"ף ליתא מלת כל. ונכון. דפלוגתא היא לקמן בכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אם יש לה מנה או אין לה כלום:

רש"י ד"ה אין כמותם. לפי שאינו מעוכב ביום מלילך לשדות כו'. ק"ל דאדרבה דהא אמרינן בברכות (סב) לעולם ינהיג אדם א"ע שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להרחיק. ולפמש"כ המפרש בתמיד (כז ב) בד"ה חשיך דהיינו בתחלת הלילה (ועי' כ"מ בפ"ה מהל' דעות ה"ו) יל"ק. ולולי פירושו הנל"פ לפי שבערבית אין דרך לאכול הרבה וכפי אזהרת הרופאים:

תד"ה ותנא (בסופו). ולא אצל אשור שהיה בימי משה. מש"כ המהרש"א בח"א מהיכי תיתי לן שהיה אשור אחר קודם משה. לכאורה אישתמיטתיה כתוב הדר מן הארץ ההוא יצא אשור (בראשית י׳:י״א). אולם עיקר ברייתא דרב יוסף אהאי קרא איתמר ביומא (י). וכן יל"פ קרא באכה אשורה (שם כה) דהיינו נמי סליקא. ומקראי דבלעם עד מה אשור תשבך וענו אשור. בלא"ה ל"ק כיון דכתיבי בנבואתו דלעתיד. וכמו שמצינו הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו. אך קשה מקרא דבני שם עילם ואשור:

תד"ה אמר. וי"ל אע"ג דלא מחייב על ביאת מקדש אסור להורות כו'. ק"ל א"כ מאי פריך רב אחא לרב אשי בכריתות שם על הא דלא רצה להתיר נדר אחר ששתה יין מזוג מהא דא"ר דהלכה כר"א:

דף יא.

תד"ה מטבילין. ונראה לר"י כו' מדרבנן כו'. בתור"ע לקמן פ"ד אות נ"ב הקשה דא"כ דליכא מה"ת גר קטן שהורתו ולידתו שלא בקדושה. ל"ל קרא שם למעוטי שאינה בסקילה תיפוק ליה דהיא בחזקת בעולה ע"ש. ול"נ כיון שנתגיירה אמה והיא מחזיקתה תחת השגחתה כדי שתתגייר משתגדיל לכן היא בחזקת משתמרת שלא נבעלה. ועי' בגמרא ס"פ ד' אחין. עי"ל דאתי למעוטי כגון שהושיבוה ע"פ חבית של יין ולא היה ריחה נודף קודם הזנות כדלעיל. וכמו שבדקו בנות יבש גלעד ביבמות (ס ב) אבל לא אישתמיט תנא לאשמעינן דתהני הך בדיקה לענין קנס ולענין כתובה שתהיה לה מאתים. ולעיל (ו ב) אמרינן רוב בקיאין הן ר"ל בהטיה. ועי' חגיגה (יד ב) תד"ה בתולה:

בא"ד כגון שירש את אמו. לכאורה קשה מאין פסיקא להו דיורש את אמו ד"ת כיון דהורתו שלא בקדושה. ונראה דחילייהו מהא דקי"ל ביבמות (צז ב) שני אחים תאומים והיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה חייבין משום אשת אח ע"ש. וא"כ חזינן דיש להם קורבה מצד האם ולכן ה"ה דיורש את אמו מה"ת. והאחרונים לא הביאו ד"ז. ונ"פ דה"ה דפסול לעדות לאמו מה"ת. ועי' בשו"ע ח"מ סי' ל"ג בש"ך סק"ז. וכן אם בא עליה חייב סקילה משום בא על האם. אך ק"ל למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא א"כ הוא מחוסר מילה ואינו גר עד שימול ויטבול וכ"מ מתוס' יבמות (מז ב) ד"ה מטבילין דעדיין אינו גר עד שימול אח"כ. והרמב"ן בנ"י שם הביא ראיה מזה דבדיעבד טבל קודם שמל עלתה לו טבילה. וצ"ל דהתוס' ס"ל כאן כדעת הרא"ה שהביא שם הנ"י דכיון שהוא עתה בהיותו במעי אמו לאו בר מילה הוא הוי דינו כנקבה דסגי לה בטבילה לחודא. וכן יש לכוון דברי התוס' ביבמות שם:

תד"ה אבל. האומר תן גט זה לאשתי כו'. כצ"ל:

במשנה בתולה אלמנה גרושה וחלוצה כו'. עי' תוי"ט בשם הר"ן דחלוצה איידי דמתניתין קמא נקט. והר"ן מסיים ולאשמעינן דאע"ג דנתאלמנה ונחלצה מנה מיהא אית לה:

דף יא:

משנה שם הגיורת כו' יתירות על בנות שלש שנים ויום א' כו'. יתירות לאו דוקא כדמוכח בכ"ד דבת ג"ש ויום א' ביאתה ביאה וכדקתני במשנה הקודמת פחותות כו' דמשמע הא בנות ג"ש ויום א' מנה. ואיידי דתני רישא פחותות תני סיפא יתירות וכה"ג משני בעירובין (טז) איידי דתני רישא פרוץ מרובה עה"ע תני סיפא עומד מרובה עה"פ:

גמרא מתיב ר"נ היא אומרת מ"ע כו'. נ"ל לגרוס רנב"י דר"נ סתם הוא רביה דרבא ורמב"ח היה חבירו דרבא ולא שייך לומר דאותיב ליה:

והנה איתותב רמב"ח מפשטיה דמתניתין ועמש"כ בחדושי או"ח סי' ק"ס:

גמ' שם ואמר ליה רחב"א אפשר כו'. כ"נ דצ"ל:

גמ' שם אלא ש"מ הדר ביה רבא מההיא. ביצה (יח ב) ב"ב (כד) מנחות (ז ב):

גמ' שם ויש לה עדים שלא נסתרה א"נ נסתרה כו'. לכאורה הוה זו ואצ"ל זו:

רש"י ד"ה באפי נפשה. בלא גברי כו'. בכזה אומר הש"ס בפירוש כן כמו לעיל (ו) ובכ"ד. ובאפי נפשה משמעו בכ"מ דלא איתמר על פירושא דמשנה אלא דפליגי בעלמא. והכא ג"כ יל"פ דלל"ק פליגי בפירוש דמתניתין דרב מפרש לה כדמסיק רבא אליביה לל"ב. ושמואל מפרש לה כס"ד דרב אושעיא. ונ"מ נמי לדינא דלל"ק הלכה כשמואל בדינא כמש"כ הרא"ש. ולל"ב איכא למימר דפליגי באיסורא כגון לענין כה"ג כמו שפרש"י:

רש"י ד"ה כשהכיר בה. כשכנסה וכתב לה כתובה. וצ"ל שכתב לה סתם כדחזי ליכי. או אפילו גם זוזי מאתן עי' לקמן (יב ב) תד"ה ב"ד של כהנים. אולם יל"פ במקום שאין כותבין כתובה או שלא כתב לה איהו א"נ שנאבדה:

רש"י ד"ה מדמי לה לבוגרת. דקי"ל שכלו בתוליה במס' יבמות כו'. וכן איתא לקמן (צז ב):

רש"י ד"ה מקח טעות לגמרי משמע. ואין לה כלום. כצ"ל נקודת ההפסקה:

תד"ה הדר ביה. המפרשים נלאו כאן לעמוד על כוונתם. ומש"כ המהרש"א די"ל דהדר ביה מכוליה מילתא דבין במ"ע ובין בבעולה יש להן מנה לרבנן אף בלא הכיר בה. ונסתייע מרש"י שפי' באמת כן מדל"ג מההיא. במחכ"ת שגה בכוונתו שהרי לקמן כ' רש"י להדיא דהדר ביה מההיא דלעיל. וכונת רש"י דל"ג מההיא הוא דכיון דעסוק בה עתה ועומד בה אינו נופל עליה לשון מההיא (ויותר היה נופל עליה לשון מהא או מהך) אבל לקמן דמיירי באידך מימרא דרבא שייך שפיר לומר על הראשונה מההיא. ובכוונת דברי התוס' נ"ל כפשטייהו. והוא דאיכא למימר דהדר ביה וס"ל להפך דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה דאינה מקח טעות כ"כ דסופה להיות בעולה תחתיו. אבל במ"ע הוה מק"ט דלא תהיה תחתיו מ"ע דאין מ"ע בבשר:

דף יב.

גמרא מאן דמתני לה אברייתא כש"כ אמתניתין. ק"ל דלמא לא מתני לה אמתניתין משום דרבה לא יאמר עלה ז"א דהא ליכא עדים דליסמוך עלייהו. עי' מהרש"א בתוס' ד"ה אמר רבה:

תד"ה כנסה. דלא מהני טענת בתולים כו'. כצ"ל:

תד"ה וניחוש. דלעיל נמי מפרש כו'. הוא (בדף ט ב):

תד"ה כגון. ומת מיד או עדים כו'. כצ"ל:

גמרא אר"א שתי תקנות הוו. כה"ג ביומא (כב) ובגיטין (מז ב) ובמנחות (נב):

דף יב:

במשנה היא אומרת כו' ונסתחפה שדך. כ"ה הגי' במשניות ונכון:

תוי"ט ד"ה לא כי. עמש"כ בב"ק (לה ב):

גמרא רב יהודה ורב הונא אמרי חייב. בבה"מ איתא ר"ה קודם לר"י וכ"ה לקמן בדברי אביי וכ"ה בציון התוס' כאן והוא הנכון:

גמ' שם עד כאן ל"א ר"ג התם אלא דאיכא מיגו. ולפ"ז בטענה מ"ע אני תחתיך דליכא מיגו לא מהימנא אפי' לר"ג וכ"כ הב"ש סי' ס"ח ס"ק כ"ב ואפ"ה חשבינן לה למיגו. ועי' תוס' לקמן ר"ד הסמוך וצ"ע דבכה"ג אמרינן בב"מ (דף ב יח) איערומי קא מערים. ועי' לקמן (טז) ברש"י ד"ה הכא בסופו:

רש"י ד"ה אלא דאיכא מיגו. כגון גבי משארסתני נאנסתי הוה טענה מ"ע אני כו'. ר"ל תחתיך דמקודם לא הוה לה אלא מנה כדמסיק וא"כ לא הוה מיגו. וכ"ה להדיא בגמרא לקמן (טז):

תד"ה רב הונא. דהתם (ר"ל בריש הפרה) משמע כו'. והמציין השתבש:

בסה"ד דהא בסוף המניח אית להו לרבנן כו'. קושיית המהרש"א בכאן תמוה דהא בהמוכר שור כו' ע"כ ליכא ברי ושמא כדמוכח ממש"כ התוס' דסוגיא דהכא אזלא להא"נ דהתם:

תד"ה אלא. האי שינויא כו' דלריו"ח בההיא דמ"ע ליכא מיגו. ובזה מדוייק לישנא דגמרא אמר לך ר"נ כו' ושביק לריו"ח בר זוגיה. אבל הא דמשמע דחזקה איתא גם שם. צ"ע דמש"כ הר"ן חזקת אינה מזנה הוא דוחק דלא הוה דומיא דחזקה דטענת משארסתני נאנסתי דהיינו שמעמידין אותה אחזקה דמעיקרא וחזקה דהר"ן הוא כעין רובא עי' קדושין (פ). ולעד"נ דרש"י הורנו במתק לשונו במש"כ אי בתולה הואי ונשתעבד לה במאתים דבג"ת אחרונות דלכאורה (שפת יתר הם) אורי לן דחזקה דהתם היינו דמשעה שנולדה עד ג' שנים היתה מוחזקת להיות כתובתה מאתים. ולר' אלעזר לקמן היתה מוחזקת מיהא להיות לה כתובה ודו"ק:

דף יג.

במשנה והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת. וכ' הרע"ב ומ"מ אם אשת כהן היא כו' שויתה אנפשיה חדא"ס כו'. וכ"ע התוי"ט וה"נ באשת ישראל וקבל בה אביה קדושין בפחות מבת ג' שנים. אבל הרע"ב נראה דדק שפיר במה שלא כתב בכגון זה דהא ע"כ מתניתין לא איירי בגוון זה. דא"כ ע"כ תחתיו נאנסה ומאי טענתיה הרי נסתחפה שדהו:

גמרא בשלמא לר"א כו' וחדא לאפוקי מדרחב"א א"ר ששת. אין להקשות דהא ממתניתין שלפנינו דהיא אומרת מ"ע נמי שמעינן לה דאל"כ מאי איכא בין טענה דידיה לטענה דידה. די"ל דאתיא כר"מ וכדאוקמה ריו"ח. אבל מ"מ ק"ק דליתני הכא והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את והיה מקחי מק"ט ולא יצטרך למשנה שלפניה וי"ל:

רש"י ד"ה סבר לה. דאילו ריו"ח לא שביק רבנן כו'. לכאורה י"ל כיון דלדידיה ע"כ אתיא כר"מ הוא נמי ס"ל כוותיה דמחלוקת ואח"כ סתם היא. ואולי לא חשיב לה סתם דאיכא למימר דרק הני תנאי ס"ל כוותיה:

גמרא בשלמא לזעירי כו' אלא לר"א כו' לישנא מעליא. מוכח להדיא דלזעירי לא נצרך לומר לישנא מעליא. ונ"ל משום דמדברת יוכל להתפרש מלשון וידבר עמים תחתי (תהילים י״ח:מ״ח) דהוא ענין הנהגה לל"א שבפרש"י. והכא נמי ר"ל שמתנהגת עמו לבדו. או מדברת ר"ל דברי תפלות וזנות דמסתמא הוא בסתר. עי' לשון מהרי"ק שהעתיקו הח"מ והב"ש בסי' ז' סי"א על הגהת רמ"א. אבל בתוס' סוטה (ה ב) ד"ה הא משמע דגם לזעירי הוא לשון נקי וכ"מ בירושלמי שהביאו התוס' שם. ונ"ל לחלק בין לשון נקי לבין לישנא מעליא דהראשון הוא כגון שאומר לא טהור תחת טמא דהלשון מבורר וכן דבור תחת סתירה דיש במשמעותו ג"כ לשון סתירה כנ"ל. אבל לישנא מעליא הוא לדבר בלשון שהוא רחוק מן המכוון כמו הכא לרב אסי. ולפעמים הוא הפך המכוון כמו בריש פסחים דתני אור תחת ליל. ולכן קאמר הכא בשלמא לזעירי כו' משום דבלשון נקי אף במילי דעלמא דרך לדבר בו כדאיתא שם בפסחים. ובזה מדויק שם דאהא דתני אור תחת ליל משני לישנא מעליא נקט. ובתני דבר"י תני לעולם יספר אדם בלשון נקיה. ובברכות (יא ב) אהא דתקנו הכל תחת רע אמרינן משום לישנא מעליא הוא דמפני דמשמעות הכל שם היינו כל הטובות דומיא דשלום דקדים ליה. ולפ"ז לא דקו התוס' כאן שפיר בד"ה לדברי בהא דנקטי לישנא מעליא:

גמ' שם אלא למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה מא"ל. ק"ל הא כתבו התוס' ביבמות (מז) בד"ה ואין אתה. דאין סברא לומר שיהיו בניו פסולים ובני בניו כשרים ע"ש. וא"כ הכא נמי נאמר דאין סברא להכשיר אותה ולפסול את בתה ואין לומר דהכא שאני דלא מיחזי כ"כ כחוכא דיתלו שבתה נפסלה אח"כ בביאת עצמה לפסול לה דא"כ הא איצטריך טובא ומאי פריך:

גמ' שם האמר רב מלקין על היחוד ואין אוסרין כו'. ק"ל לפרש"י ותוס' דמיירי בא"א מאי פירכא דלמא שאני א"א דחמירא דאית בה מיתת ב"ד לא חיישינן דבא עליה. אבל בנתין וממזר דאין בהם אלא איסור לאו חיישינן. וביותר לדעת הרמב"ם בפי"ב מהל' א"ב הל"ב ובפט"ו ה"ב דבביאה שלא בדרך אישות אין בה איסור תורה. וחילוק זה איתא בסוטה (ז) ועי' לעיל (ד' ב). לכן הנכון יותר דרב איירי בפנויה. ופריך כיון דביחוד גרידא לא מיתסרא ה"ל להאמינה במיגו דלא נבעלתי (ולא נצטרך ג"כ למה שנדחקו התד"ה ואין ולבסוף העלו בקושיא) ומשני מעלה כו' דלא להאמינה במיגו וכפי' הת"י:

תד"ה רב אסי. וא"ת כו'. לכאורה בפשוט י"ל דהתם איכא חזקת ממון נגד המיגו וס"ל דמיגו להוציא ל"א ועי' לקמן (עה ב). אבל תירוצם דהכא הוא תירוץ הגמרא לקמן (טז) הכא אין שור שחוט כו' לפי פירושם שם. והא דלא מחלק הגמרא מטעם חזקה הוא משום דגם בשדה זו של אביך כו' לפי דבריו היתה מוחזקת ביד אביו ואפ"ה מודה ר"י דאמרינן מיגו:

דף יג:

גמרא לא שתוקי וכשר כו'. ופרש"י כלומר כו' והעובר יהיה זכר כו'. לכאורה תמוה דהא תני בבתה. אבל מצינו כיוצא בזה ביבמות (פ) להיפך ע"ש בפרש"י ותוס'. אמנם כאן יל"פ דנ"מ אף לבת ולתרומה כדפרש"י לקמן בד"ה מדין כהונה:

רש"י ד"ה מכשיר אפי' בר"פ. הביא להם ראיה כו'. כצ"ל:

תד"ה מסייע. הקשה ר"ת כו' דהתם בשבויה כל פסולים כו'. לכאורה התם נמי לא קאמר אלא רוב עובדי כוכבים פרוצים וא"כ סוף סוף אינה פסולה אלא מחמת רוב. וי"ל דכיון דבהשבאים גופייהו איכא רוב פרוצים א"כ ודאי נבעלה מהם ודוחק. ועוד דא"כ מדוע נאמנת באומרת נשביתי וטהורה אני דהוה כמו מיגו במקום עדים. ורש"י שפי' בד"ה לזו יש עדים. כולנו עדים שנבעלה לאו דוקא נקט אלא דר"ל ע"פ רוב:

תד"ה מכשיר (בסופו). דאפי' לזעירי כו'. זו היא גי' רש"ל. אבל המהרש"א גורס לר' אלעזר:

תד"ה ההוא ארוס. והתם קאמר איפוך שמואל אמר הולד ממזר כו'. אבל בלא איפוך לא קשה להו כ"כ דאיכא למימר מאי שתוקי דקאמר היינו דמשתקין אותו מנכסי אביו כדקאמר התם. או דמשתקין אותו מדין כהונה כדמשני הכא. וק"ק דמאי פריך שם אתירוצא דמשתקין אותו מדין כהונה פשיטא השתא מדין ישראל משתקין ליה כו'. נימא דבזה פליג על רב וס"ל דאין משתקין אותו אלא מדין כהונה אבל בבת ישראל מותר וי"ל. ועי' בדבריהם לקמן בא"ד:

בא"ד (בד' יד) דפשיטא שלא היה מזנב אחריה כו'. כ"נ דצ"ל:

דף יד.

גמרא התם אשה נישאת בודקת כו'. יל"פ דהתם עומדת כל ימיה תחתיו באיסור שגם היא מוזהרת עליו כדאיתא יבמות (פד ב). אבל בזנות אינה עוברת אלא בפעם הזאת. וגם לדעת הרמב"ם שהבאתי לעיל (יג) אין בזנות איסור תורה כלל:

רש"י ד"ה והא נמי כדיעבד דמי. מאי דמשמע מדברי רש"א דע"י הערואה יכולה להתעבר. נעלם מכ"ת תוס' יבמות (ס"ד נה) שהוכיחו דאינה מתעברת ע"י הערואה. ולענין ישוב פרש"י י"ל ע"פ פי' התוס' ד"ה ההוא בסופו וכגון שלא אמר שבא עליה ביאות הרבה:

רש"י ד"ה חד ספיקא. שהרי לא בא כו' שמא היינו מכירין כו'. נדחק בזה ליישב לפירושו לקמן בהא דס"ס. דהא ה"נ בהבועל נולד הספק אם הוא כשר או פסול והיא באה מחמתו ומדוע לא קרי לה אלא חד ספיקא. אבל לפמש"כ בס"ד לקמן בפי' דס"ס. א"ש בפשיטות דכאן אין חזקה בבועל:

רש"י ד"ה תרי ספיקי. וזו שבאת מחמת בנה קרי לה ס"ס. תמוה לקרות זה ס"ס דהלא הכל תלוי בספק אחד אם נתגרשה אמו או לא. גם קשה דליחשב גם אותו ויהיה ג' ספיקי. ויותר קשה דא"כ גם בתו תתכשר שגם פיסולה בא מחמתו. ובפ"י יוחסין משמע דהיא פסולה לכ"ע כמו שהביאו התוס'. לכן נ"ל דר"ל דבכל אחד יש חזקה נגד הספק דלאמו שנולד בה הספק היתה חזקת אינה גרושה. ולאלמנתו יש ג"כ חזקת כשרות. משא"כ בו ובבתו ליכא שום חזקה. והוא כעין שתירצו התוס' לפירושם:

בסה"ד כל שנטמעו בה עירובי ספק חלל. כ"נ דצ"ל:

תד"ה חדא. ולל"ק דיבמות דלא דיימא מעלמא ולא"ד כו'. וכ"ז אליבא דרבא שם. ולפי דבריהם בסה"ד דלעיל נראה דלא שייך הא דיבמות לדהכא:

תד"ה ת"ר. דהא מכשיר לקמן שתוק ממזר וכש"כ דמכשר כו'. נראה דר"ל דהא ת"ק פוסל כל שתוקי וכן ר"מ דפוסל שיתוק ממזרות ואפ"ה מכשרי אלמנת עיסה דהיינו שאנו מכירין את ספיקו. וא"כ כש"כ לר"י דמכשר שתוק ממזר כו':

דף יד:

גמרא ממזר צווח כו' איכא בינייהו. מדברי התוס' מוכח להדיא דר"ל דלרשב"א פסול. ובשותק מכשיר. וכלפי לאיי ומפרש"י ל"מ כן:

רש"י ד"ה חלל נמי. ודאי פסיל מדאורייתא. כצ"ל:

בא"ד מלא יחלל ב' חילולין במשמע. עי' מהרש"א יבמות (טו ב) ובסנהדרין (נא):

רש"י ד"ה והאי דשתיק. משיאין בנותיהן. נראה דט"ס הוא וצ"ל נשותיהן. ועי' לעיל תד"ה אלמנת. והרי גי' רש"י כאן ג"כ אלמנת עיסה ולא כר"ת דמוחק מלת אלמנת:

תד"ה ותו. והא אמרת רישא חלל כשר והיינו ודאי חלל. בהדיא לא קתני לה רק מדיוקא שמעינן כדאמר לעיל כל שאין בה כו' הא חלל כשר:

במשנה אם רוב אנשי העיר משיאין כו'. כ' התור"ע דאם היה ד"מ נ"א כשרים ונ' פסולים ובהנ"א היה כהן א' אסורה לו. דכיון דהוא יודע בעצמו שלא בא עליה א"כ הוא אינו בכלל הספק ולא נשאר רק מחצה ע"מ כו'. הנה הרב ז"ל נראה דמדמי ליה להא דתנן בפ"ד דתרומות מ"ח וט' בלבנות ושחורות ע"ש. אבל לעד"נ דדוקא לענין ביטול לא מהני אותן שאינן בכלל הספק. אבל לענין דכל דפריש מרובא פריש מהני אפי' אותן שאינן בכלל הספק. וראיה מב"ב (כג ב) גבי נמצא בין ב' שובכות דאמרינן שם ואע"ג דבחד מנייהו נפיש מחבריה ע"ש. והרי בהנשארים בהשובך אין ספק שהם ודאי נשארו במקומן. והספק אינו אלא על הניפול הנמצא ואפ"ה אמרינן דמרובא פריש. ולפמש"כ היה נ"ל דאם בחנות אחת כשרה היו מ' חתיכות מרובעות ועשר משולשות. ובחנות הטרפה לא היה אלא כ' חתיכות וכולן משולשות. ונמצאת חתיכה משולשת כשרה. ודבר זה צריך עדיין תלמוד ואכמ"ל:

רש"י ד"ה אם רוב העיר. שאין רוב בני העיר מן הפוסלין כו'. תימה דשינה לשון המשנה המדוייק דדוקא רוב כשרין. ולשונו משמע דבמחצה על מחצה גם כן כשרה. ונראה דטעות סופר הוא וצ"ל שרוב בני העיר אינן מן הפוסלין כו':

דף טו.

גמרא בקרונות של צפורי היה מעשה. משום דמקומו של ר' יוסי הוה בצפורי (סוכה טז ב. סנהדרין לב ב) להכי קאמר של צפורי:

גמ' שם והוא שהיתה סיעה של ב"א כשרים עוברת לשם. לכאורה הל"ל של רוב בנ"א כשרים:

גמ' שם אלא מתשעה צפרדעים ושרץ אחד כו' ספיקו טמא. משמע דוקא בקבוע אבל בפירש א' מהן אף ברה"י טהור. מוכח דרובא עדיף מס"ס. דבפ"ו דטהרות מ"ד שנינו כל שאתה יכול לרבות ספיקות וס"ס ברה"י טמא. ולעיל (יד) אמר דר' יהושע אדר"י ל"ק כו' הכא תרי ספיקי. ואף דפוסל אף ברוב כשרים אצלה. וי"ל דלפרש"י שם ודאי ל"ק דס"ס דשם אינו אלא שם מושאל עמש"כ שם. ולפי' הב' י"ל דחד מהספיקות הוה רובא להקל דרוב נשים יולדות לט' (והוא כעין תירוץ התוס' בפסחים (ט) בד"ה ואת"ל א"נ אימר אכלתיה עדיף כו' דספק הרגיל הוא. וכ"כ שם (בע"ב) בד"ה ספק ע"ש). ולפי' התוס' שם ג"כ רוב המשפחה כשרים. גם י"ל דלהכי מחמיר ר"י ברוב כשרים משום דביוחסין החמירו לגזור משום דלמא אזלא איהי לגבייהו כדלעיל:

רש"י ד"ה ומשני איכא דקאזלא לגבייהו. כצ"ל:

רש"י ד"ה אמרי דבר"י. מה שהוסיפו בד"ח תיבות והרג זה הוא שבוש:

תוס' (ברה"ע) וריב"נ כתרוייהו. כצ"ל בכ':

תד"ה דלמא (בסופו). הדרא לניחותה האשה שקדש אבל כו'. כ"נ דצ"ל ותיבת השליח למחוק:

דף טו:

גמרא מע"מ ישראל למ"ה כו'. המ"ל לענין שלא להאכילו נבלות:

במשנה היא אומרת בתולה נשאתני. בב"ב הגי' נישאתי. ובזה יובנו דברי רש"י ד"ה והוא אומר. שלא הקדים לפרש כן על מלת נשאתני שהיא לנוכח:

דף טז.

גמרא הניחא לזעירי כו' מיגו כו'. וקאמרה נבעלתי מהימנא. הלשון קשה דהלא לר"י אינה נאמנת. ולר"ג אפי' בלא טעמא דמיגו נאמנת כמו בהיתה מעוברת. בשלמא לקמן גבי היא אומרת מו"ע אני דקאמר נמי בשלמא לר"א כו' מיגו כו' וקאמרה כו' מהימנא. י"ל דהכוונה על ר"ג וכדאמר לקמן גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי דמיגו כו' מש"ה קאמר ר"ג דמהימנא (אע"ג דהתם קאימנא אליבא דריו"ח ולדידיה בהא דמ"ע ליכא מיגו ואפ"ה מהימנא לר"ג. י"ל דהש"ס אגב אורחיה רצה לסתום כשינויא קמא דלעיל (יב ב) וראיה להרמב"ם וסיעתו שהביא הב"ש בסי' ס"ח ס"ק כ"ב) אבל הכא קשה. ומדברי התוס' לעיל (יג) בד"ה ואין. נראה דהיה גירסתם כאן דמיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי מהימנא (ואולי צ"ל דמהימנא) וקאמרה נבעלתי. וגי' זו נכונה:

גמ' שם בשלמא לר' אלעזר. כצ"ל בל"י:

גמ' שם וקאמר ר"י לר"ג בהאי מיגו דהכא מודינא לך כו' מ"ש האי מיגו כו'. בפי' הרמב"ם מחלק דהתם המיגו אינו אלא לענין איסור והיתר לכן לא אמרינן לה לענין ממונא. אבל הכא הוה המיגו ג"כ לענין ממונא להכי מודה ביה ר"י. וזהו ג"כ כוונת הרע"ב. וע"כ גירסא אחרת היה לפניהם בגמרא. והתוי"ט במחכ"ת שגה בכוונתם ע"ש דודאי אמרינן מיגו גם לענין איסור והיתר כמו לקמן (כב) במשנה ועי' בתור"ע. ובזה מיושב שפיר קושיית התוס' לעיל (יג) ד"ה ר"א:

רש"י ד"ה בשלמא לר"א. דאי בעיא אמרה מו"ע אני תחתיך משארסתני כו'. כצ"ל הד"א ודלא כהגרי"פ:

תד"ה הנ"מ (בסופו). וקאמר מי סברת כו' אמיגו קאי כו' ואפירקא קמא קאי. לכאורה בדיחוייא דאפירקא קמא קאי לחודא סגי ואפי' אם יהיה טעמיה משום ברי ושמא. אלא דכיון דע"כ קאי אפירקא קמא טפי י"ל דאמיגו קאי וטעמו הכא משום מיגו ואפי' הלה תובעו וכדהוכיחו לעיל ממתניתין גופה:

דף טז:

גמרא אי כל הנישאת כו'. עי' גה"ש. ויש להוסיף עוד יבמות (לז):

רש"י ד"ה דלא מפקא. צ"ל דלמא מפקא:

רש"י ד"ה ראויה היתה זו כו'. ולא בעולה שתפסל לכהן מחמת זנות. ע"כ היינו כר"א ביבמות (סא ב) דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה. ולכן לא פי' דראויה לאכול בתרומה אם היתה בת כהן משום דאף לר"א לא מיפסלא מתרומה כמש"כ התוס' שם (סט) בד"ה לא פוסלין:

תד"ה וליחוש. יהא נאמן לומר פרעתי מנה במיגו כו' אלמנה כו'. עי' מהרש"א. ול"י מאי דחקו להוציא דבריהם מפשטן. ולא עוד אלא על פירושו יש לדון הרבה כמש"כ בב"ב (קלד ב) בס"ד ע"ש:

תד"ה כותבין. ושטרי מקח דאמר התם. הוא שם (קסט):

דף יז.

גמרא א"ל ב"ה לב"ש לדבריכם כו' מן השוק כו'. יש לדקדק על תיבת לדבריכם שנראה כמיותר כי כן לא הוזכרה באמירת ב"ש לב"ה. וכן תיבות מן השוק נראין מיותרים. ושמעתי בזה דבר נכון והוא דמי שלוקח מקח מן החנות ומראהו לתגר או לקרובו ודאי דאם רואה בו איזה חסרון מצוה או חובה עליו לגלות לו בכדי שיחזירנו להחנווני. משא"כ כשלוקח מן השוק שאינו מכירו להשיבנו לו אם נתאנה מה לו לחבירו לגלות לו מומיו להדאיבו באין תועלת. וזה שאמרו לדבריכם ר"ל בשלהי גיטין דלא יגרש את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה א"כ אין לו תקנה כמו שלוקח מן השוק ישבחנו כו'. וש"י:

רש"י ד"ה פירכוס. קליעת שער. עי' לעיל (ד ב) תד"ה פוקסת:

רש"י ד"ה בריך מתייך לשלם. ברוך בואך בשלום. בע"י הגירסא לשלום ונכון כלישנא דגמרא לשלם עי' שלהי ברכות:

רש"י ד"ה שום תשים. שימות הרבה כלומר שתהא אימתו עליהם כו'. בקדושין (עו ב) דריש מזה כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך. ואולי משום דכתיב בקרא ג' שימות דרשינן לתרוייהו:

תד"ה שיטתיה. מ"מ שניהם מין ארז. כדאיתא בר"ה (כג):

דף יז:

רש"י ד"ה מישחא. שמתוקן לחפיפות קאמר כו'. כצ"ל:

דף יח.

רש"י ד"ה נאמן. מדאורייתא בלא שבועה. משמע דמשבועת היסת דרבנן לא מיפטר. וע"כ צ"ל דהלה טוען בברי שלא נפרע דעל טענת שמא אין משביעין. ולכאורה לשיטתו דאינו תובעו טפי ה"ל לפרש דא"צ אפילו שבועת היסת מטעם מיגו. וכ"ה בש"ך בשו"ע סי' פ"ח סל"ב וע"ש בש"ך (וכן אפי' לשיטת התוס' דמיירי כשתבעו. לרב חביבא דמתני להא דר"נ אסיפא בשבועות (ס"ד מ) ופסק שם ר"ת כוותיה) דאילו ליפטור משבועה דאורייתא בלא טעם דמיגו נמי פטור ואפי' תבעו אבל לפ"ז לא א"ש מאי דמשני משום דקבעי למיתני סיפא כו' והא קי"ל כו'. דהא מ"מ משבועת היסת לא מיפטר. אמנם כ"ז אינו לפמ"ש התוס' שם (מו) ד"ה בדרבנן. (ושם הבאתי שכ"ה גם דעת רש"י) דשבועת היסת עדיין לא נתקנה בימי התנאים. והא דלא תני באומר מנה לויתי ממך ופרעתיך חמשים והלה אומר שלא נפרע מאומה שהוא פטור מטעם מיגו ואם יש עדים כו'. דתיפוק ליה דפטור מטעם שקדמה הודאה לתביעה ע"ש בש"ך ס"ק נ"ה ונ"ו ובסי' ע"ה סק"ט:

תד"ה מפני. דהא איצטריך להיכא שמעיד שגנב לו. כצ"ל:

תד"ה חזקה. כגון חזקה שאין האשה מעיזה כו'. לקמן (כב ב):

דף יח:

תד"ה ובכולי (בסופו). דבעדות שקר ליכא אלא לא תענה כו'. לכאורה גם איסור גורם להזיק איכא עי' בחו"מ סי' א' ס"ד בהגה"ה ואפי' גרמא בניזקין דפטור ג"כ הוי איסורא (ב"ב דף כב). והא מחוייב להשיב אבידתו ולהצילו מנזק דממילא כ"ש שלא יגרום לו היזק עי' רא"ש ריש שבת. וכן אסור לכבוש עדותו וכ"ש להעיד שקר:

גמרא וכ"ת כו' אבל בשטר לא והאר"ל עדים החתומים עה"ש נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד. התוי"ט העתיק ע"ז פרש"י בגיטין דלא חציף איניש לזיופיה. זה אינו ענין לכאן כלל דהא הכא יש עדים שהוא כ"י או כ"י יוצא ממק"א וא"כ ידעינן שאינו מזוייף. אלא דמביאו הכא לכוונה אחרת לענין דהוה כהגדה לפני ב"ד שאינו חוזר ומגיד:

תד"ה ואין. או שרבע אדם אחר. כצ"ל:

תד"ה מלוה גופיה. ולרבנן אפילו מלוה ע"פ לא הויא כו'. לכאורה קשה כיון דאמרי דהמעשה הוה אמת נהמנינהו ע"ז במיגו דאי בעו שתקי ולא אמרי דפסולים היו ולא איברי סהדי אלא לשיקרא. וי"ל כיון דפסולים היינו פסולי קורבה כמ"ש הר"ן. וקרובים גזירת מלך היא דאפי' משה ואהרן פסלינהו רחמנא כדאיתא בב"ב (קנט). וגדולה מזו כתבו התוס' לקמן (כה ב) בד"ה הרי ועמ"ש שם. וכן בקטנים א"ל הכי. ועי"ל דאין זה מיגו דדלמא לא רצו שיטרוף ממשעבדי. וכעין זה כתבו הת"י לקמן (כב ב) בד"ה תרוייהו וכן הר"ן שם:

דף יט.

תד"ה מודה (בסופו). דהא כי טעין נמי אמנה כו' והתם לא שייך ה"ט. דבריהם מתפרשים ע"פ מש"כ לקמן בע"ב ד"ה אר"נ ואמנה נמי נראה דהיינו טעמא כו' וכמש"כ שם המהרש"א. ואף דהתם פרט חדא חדא באנפי נפשה וכש"כ הכא דכייל להו כהדדי כמש"כ לקמן בד"ה אימא. ומיושב גמגום המהרש"א כאן:

תד"ה אי ס"ל. כרשב"ג דא"ל להדיא בפ"ק דב"מ כו'. כצ"ל. וק"ל דהא בב"ב (קע) לחדא אוקימתא אמרינן גם עלה איפוך ויל"פ דר"ל הא דב"מ דמייתי וכמש"כ הר"ן והרא"ש על איפוך דגיטין (יז ב):

תד"ה וכדר"ה. וא"ת תרתי מילי דרב ל"ל. הנה מדר"י ודאי לא הוה שמעינן הא דר"ה דה"א דוקא אמנה לא מהימן אבל באומר פרעתי נאמן כדר"נ. ואי מדר"ה ה"א איפכא דוקא פרעתי לא מהימן מטעמא דשטרא בידיה מאי בעי כמש"כ התוס' לעיל בסד"ה מודה. אבל התוס' לשיטתייהו לעיל בסד"ה אימא דר"ה סתם קאמר ולא מפליג ולכן לא איצטריך הא דר"י:

תד"ה וכגון. דוקא מוכר שט"ח דהוי מדרבנן כו' אבל בנושה כו' א"י למחול. לכאורה מדאיצטרך הכא למימר וכדר"נ מוכח הכי. דאל"כ אף בדלא ר"נ מ"מ חב לאחרים הוא דהיה מיהא מקום לבע"ח שלו לגבות ממנו גופיה כאשר היה גובה מלוה שלו:

דף יט:

גמרא ושטר פסים. פירושו עי' לקמן (עט) ובב"ב (קנד ב):

רש"י ד"ה מודעא ניתן. להציל האנוס מאונסו. כצ"ל:

רש"י ד"ה או דלמא. לאח"ז באם שלא יקיים תנאו בזמנו. כ"נ דצ"ל:

תד"ה ואם כת"י. וא"ת כו'. במיגו דאי בעי אומרים עדיין הם פסולים. לפמש"כ לעיל (בדף יח) בשם ת"י והר"ן. י"ל ג"כ הכא דדלמא לא רצו למיפסלינהו. ועי' בר"ן כאן:

דף כ.

גמרא דאילו הוו לקמן דלמא הוו מודו להו. לכאורה י"ל ג"כ להיפוך דבפניהם לא הוו מעיזי להכחישם. וכמו בהזמה (ובכל דבר חיוב) שאינה אלא בפניהם ולא אמרינן דאילו הוו לקמן דלמא הוו מודו להו. ואולי י"ל דזהו כעין ק"ו וקי"ל דאין עונשין מן הדין כמו דאם הרגו אינן נהרגין בפ"א דמכות (ה ב):

גמ' שם אבל ל"ל חזקה דאבהתיה אמרינן כשהוא שוטה זבן כו'. קשה דמאי פסקא מי לא יארע דיהיה עדים שזבן כשהיה חלים. והנ"ל דבר שטיה היה כל ימיו ועתותיו במצב אחד. רק דתרי אמרי שהיה כל ימיו כמו חלים. ותרי אמרי שהיה כמו שוטה ומיירי שכבר מת ואיננו לפנינו לבודקו. אך דברי התוס' בד"ה ואוקי עומדים לנגדי וכן משמעות דברי הפוסקים ועי' ר"ן:

גמ' שם אין מקיימין אה"ש אלא משתי כתובות או משתי שדות כו'. מלת או היא מהגהת רש"ל וכ"ה גי' הרי"ף. ולגי' שלפנינו בלא מלת או נ"ל דכתובות אין הכוונה על כתובות נשים כמשמעה בכ"מ אלא דקרינן כתובות בחולם התיו מן וכתובת קעקע. ור"ל משתי כתיבות של ב' שדות. וגם אם תקרא הת' במלאפום. י"ל כן וכ"נ מפרש"י. אבל הפוסקים לא פירשו כן:

רש"י ד"ה וביוצא מת"י אחרים. שהשטרות כו' שמקיימין את השלישי כו'. וכ"כ בדבור הסמוך. ולאו דוקא דלפירושו דחיישינן שמא זייף את זה מהן אפילו במקויימין נמי. ורב שימי קאי גם אהא דרב אסי ועי' ברמ"א סי' מ"ו ס"ז ובאחרונים:

תד"ה ואוקי. דכיון דלא בא בתחלת החדש איכא למימר דאודויי אודי ליה. ק"ל מאי הוכחה היא זו הלא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. וי"ל:

תד"ה וריו"ח (בע"ב). לר' אלעזר דאמר ע"מ כרתי. כצ"ל בל"י:

בסה"ד ולשון כותב אדם לא משמע הכי. לכאורה נראה דגם הירושלמי מפרש הא דכותב אדם עדותו כפרש"י והרי"ף אלא דתלי פלוגתייהו דר"ה וריו"ח בפלוגתא דרבי ורבנן. דכמו דלרבנן אי מדכר המלוה ע"י השטר יכול להעיד על מנה שבשטר כן בכתב עדותו לעצמו לזכרון יכול להעיד על הדבר לאח"ז כשנזכר ע"י אותו כתב. וכן לרבי בהפוך. ודלא כמש"כ בר"ד דמתוך הירושלמי נל"פ בענין אחר:

דף כ:

רש"י ד"ה אפי' לעצמו. צ"ל אפילו עצמו:

דף כא.

גמרא דלמא איכא דס"ל הלכה כו' ולא מחביריו ובהא אפי' מחביריו. הא דל"ק בקיצור דלמא איכא דס"ל הלכה כרבי אפי' מחביריו וכדקאמר לעיל. נ"ל משום דלהירושלמי שהביאו התוס' לעיל בסד"ה וריו"ח אפי' לרבי אם זוכרין המלוה בלא השטר א"צ לצרף עמהן אחר. א"כ אם ב"ד הטוענין הוו ס"ל דבכ"מ הל' כר' ואפי' מחביריו ע"כ הוו תלו דקיום דב"ד דשמואל דהוה בלא צירוף הוא מפני דהיו זכורין אף בלא השטר. אבל כיון דגם הטוענין ס"ל דבעלמא אין הלכה כמותו מחביריו. יאמרו דאולי קיום דב"ד דשמואל בלא צירוף הוא משום דהוה ס"ל דכאן ג"כ א"ה מחביריו:

גמ' שם מאי דקא מסהיד סהדא לא קא מסהיד דיינא כו'. עפרש"י. ולכאורה קשה מהא דלעיל דמת אחד מהן צריכין ב' מן השוק להעיד עליו. והרי מאי דקא מסהיד החי (דהוא על מנה שבשטר) לא קא מסהדי הני. ודברי מהרמ"ש בזה אינן עולין לפרש"י:

תד"ה ודוקא. כדאמר בג"פ (קסז). כצ"ל:

בא"ד נראה דאתיא כר"א כו'. עי' מהרש"א. והש"ך בסימן מ"ב סק"ב יישב קושייתו דלר"א איכא למיחש גם אחספא דלמא יכתוב שדי מכורה לך כו' וצ"ל דהגמרא שהביאה ע"ז הא דהוציא עליו כת"י שהוא חייב לו נקטא למצוא נ"מ גם אליבא דר"א. (גם י"ל משום דלא מצאה משנה מפורשת שתדבר מענין שתועיל כת"י אלא זו). אבל יש למצוא חשש אחר כגון שיכתוב עליו שעתה מתחייב א"ע בשטר זה. לפירוש ר"ת לקמן בר"פ הנושא בהא דחייב אני לך מנה בשטר וכמו שבארוהו הפוסקים בשו"ע סימן מ' ע"ש בש"ך וזה נכלל ג"כ בהא דהוציא עליו כת"י כו'. והא לא אתיא כר"א דאפי' אחספא נמי:

תד"ה הוציא. כי סברא דבכל שטר כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה עד. דנאמן אדם לומר פרוזבול כו'. הוא בגיטין (לז ב):

דף כא:

גמרא ואחד אינו מכיר כו' מעידין בפניו וחותם. הרא"ש דקדק מכאן דא"צ להעיד על חתימת העדים בפני שלשתן יחד כו'. והש"ך בסימן מ"ו ס"ק ס"ג דחה ראייתו דכיון דעד נעשה דיין הוה כאילו הועד בפני כולם. וא"ת כיון דקי"ל דבשעת קבלת עדות הדיינים בישיבה והעדים בעמידה. א"כ אין להם תקנה לא בישיבה ולא בעמידה. ועי' בשו"ע סי' י"ז בש"ך סק"ה ובט"ז שם. וענ"ל כיון דקי"ל דת"ח מעיד מיושב והמה ת"ח שהרי הם דיינים א"כ יש תקנה שישבו. וק"ק לישנא דיעמדו השנים דבר"פ ראוהו ב"ד המובא לקמן. וכן רש"י פי' ליתבו בדוכתייהו אחר שהעידו משמע דבשעת העדאתם יעמדו:

גמ' שם ור"ה לחייא בר רב. עי' חולין (יד) תד"ה אמר ר"ה:

רש"י ד"ה ליתבו בדוכתייהו. אחר שהעידו בפניו. לכאורה ז"א אלא לפי פירושו דהא דאין מקדשין על ראייתן בלילה הוא משום דעל מה יאמרו מקודש לכן סגי בזה שיעידו בפני אחד וע"ז יוכלו לומר מקודש. אבל לפי' התוס' דהטעם הוא משום דקבלת עדות אינה בלילה ולפי סתמא דגמרא דצריכין להעיד בפני כאו"א. ואפי' רב אשי נראה דמודה בשארי עדיות (ועי' מהרש"א). ה"נ היה צריך שלפני כאו"א יעידו השנים האחרים ועי' בר"ן. ולפי דברי הש"ך שהבאתי לעיל יש לדון בזה. ועוד הנ"ל לומר דהכא דכבר ראו בעצמם אה"ח אלא דההחסרון הוא שראוהו בלילה לכ"ע סגי כשיעידו בפני אחד לבד:

תד"ה האמר. מיהו הא איכא לתרץ דאלישנא דא"ל משמיה דר"ה פריך. עמש"כ בהרא"ש פ"ק דעירובין סימן ז':

בסה"ד כיון שהיתה צריכה לחזור לב"ד. ר"ל לאיזה ב"ד שיהיה שיעידו לה העדים בפניהם שכבר נשבעה. ולאו דוקא לאותו ב"ד עצמו:

תד"ה וש"מ. דכשאין מעידין בפניהם א"נ אלא כעד מפי עד. תימה הלא אין מעידין אלא שזהו כת"י. ואם תקרא כזה עד מפי עד לא נקבל שום עדים אחרים המעידים על כ"י החתומים. טפי הל"ל דהוי מפי כתבם. עי' לעיל (כ ב) בתד"ה וריו"ח. והנלע"ד להגיה אין נראין אלא כעדים. ועי' בש"ך סי' מ"ו סקי"ז ושם לעיל סק"ז. ודבריו שבסק"ו תמוהים ונראין כסותרין זא"ז:

דף כב.

תד"ה תרי (בסופו). הוי בחזקת פסלות עד שנודע לנו כשרותו. בש"ך שם ס"ק ס"ו הביא ראיה לסתור דבריהם מהא דקי"ל עד זומם למפרע הוא נפסל וכ"ש לענין הכשר. ול"נ דאף לרבא אינו אלא בעד זומם מטעם דחידוש הוא או משום פסידא דלקוחות. אבל בלא"ה הסברא נותנת שיפסל למפרע. וא"כ לאכשורי ודאי מתכשר למפרע:

במשנה ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני א"נ. בתור"ע אות כ"א הקשה דמאי איריא באומרת עתה אחר שבאו עדים הא אפילו אמרה תחלה טרם ביאת העדים א"א הייתי וגרושה אני ואח"כ באו עדים לא מהני ואפילו באו עדים אחר שנשאת לא מהני (אליבא דרבה ב"א לקמן כג). לכאורה סותר א"ע למש"כ לקמן באות כ"ג דוהיא אומרת כו' ר"ל שמחזקת דבריה מה שאמרה מקודם ע"ש:

גמ' וזו הלכה העלה ר"א שר הבירה כו'. ב"ב (קמו). ועי' לקמן (פח) בפרש"י:

דף כב:

גמרא רב אסי אמר כגון כו'. ברי"ף ורא"ש הגיה רב אשי ועי' מהרש"א לקמן בדף הסמוך ד"ה רב אשי ועמש"כ לעיל (ח):

תד"ה הבא. דחזקה דאשה דייקא כו'. עי' ת"י עה"ג. ול"י מדוע לא קאמרי דהת"ק ס"ל כסברת המקשה לקמן ומי חציפה כולי האי. ול"ל סברא משום עדים דקא מסייעי לה מעיזה. דהא גם לדבריהם צ"ל דפליגי בסברא דשמא יוזמו ודע דגם התוספות לקמן (כו ב) בד"ה אנן כתבו כהת"י:

תד"ה כגון. והא דתנן כו' הרגנוהו לא ישא את אשתו כו'. נראה דאזלי לשיטתייהו שם בסע"ב בד"ה א"ל מתניתין היא דאפילו מ"ד שם כנס אינו מוציא לא קאי אלא על החכם שאסר את האשה בנדר. אבל המביא גט כו' מת כו' לכ"ע כנס מוציא וכמו שהבינום הב"ח והח"מ בא"ע ר"ס י"ב. ולכן הוכרחו לומר לא ששנים כו'. ועי"ל דדקדוקם קאי ארישא דברייתא דהכא דתני הרי זו לא תנשא דטעמא דשנים אומרים לא מת. הא לאו הכי תנשא לכתחלה אפילו לאחד מעדיה:

דף כג.

גמרא רב אשי אמר לעולם כו'. עי' מהרש"א. ומה שנדפס בגליון ס"א רב אסי הוא שבוש:

גמ' שם כי איתמר דרה"מ בפניו כו'. גיטין (פט ב):

גמ' שם ת"ר אמרה כו' התירוה לינשא ואח"כ באו עדים ואמרו ל"י כו'. ר"ל ל"י אם טהורה היא. אבל זה יודעים שנשבית וכפרש"י כי כן משמע לישנא דסיפא ואם באו עדי טומאה כו'. והא דלא מסייע מזה לאבוה דשמואל משום דלר' אושעיא דמתני לה ארישא ליכא סיועא. ועמש"כ בברכות (כו):

תד"ה מאן. וא"ת מנ"ל דלמא אסיפא לא מצי קאי כו'. בכאן קושייתם אינה חזקה כ"כ. דא"ל דזה אין סברא להש"ס לומר דלא קאי אלא ארישא דא"כ ה"ל למתנייה שם. וע"כ כוונת ר"א אף ארישא. אבל לקמן (כד) דפריך בגמרא אלא למ"ד לה ארישא מא"ל. שם יש להקשות דלמא קמ"ל דאפילו בשבויה אינה אלא בנישאת ואח"כ באו עדים. ותירוצם יעלה גם שמה דכיון דנשאת היינו התירוה להנשא פשיטא דאפי' בשבויה אם באו עדים קודם התרה לא יתירוה. עי' בתוספות שם בד"ה נשבית ובמש"ש שם. ודלא כהמהרש"א שכ' להוכיח כן מהברייתא. דא"כ י"ל דגם המשנה אתיא לאשמעינן כן. וגם בכאן לא מחוור לפרש כן דאכתי לא מייתי הך ברייתא:

תד"ה לא תצא. אבל אין לפרש כההיא דיבמות כו'. עי' לעיל (כב ב) תד"ה משום בסופו:

בסה"ד שהתירן לכתחלה. עי' ת"י עה"ג. ולכאורה י"ל דדייקי מהא דאמר לר"ש פוק איטפל בקרובותיך לאחר שאתו השבאים והנם עדי שבויה כמש"כ התוס' בסד"ה והא. אולם לפי מאי דאפרש בסמוך נצרכים אנחנו לדיוק הת"י:

תד"ה והא. ומיהו קשה כו' הל"ל הא איכא עדים קמן דהא איכא שבויינהו. דברי הת"י בזה מגומגמין ואינם מובנים. ולע"ד ה"נ דמיירי שלא היה מי שראה אותן בכאן ת"י השבאים. וכדעיילי לר"ח הרי עיילי בלחודייהו בלא השבאים. והם היו עובדי כוכבים. לכן אף דלבסוף עלו ואמרו שהן היו שבויות ת"י לא מהימני דאין עדות לעובד כוכבים. גם מה שפי' התוס' להא דקאמר והאיכא עדים כו' היינו שיצא קול כו' צ"ל דיצא הקול לאחר שהתירן ולכן דייק שפיר טעמא כו' הא אתו עדים כו' והיינו אפי' לאחר התירן דומיא דיציאת הקול והאמר אבוה דשמואל כו'. אבל לישנא והאיכא עדים משמע דדבר ברור הוא. והיה נראה לכאורה לפרש דר"ל דא"א שלא ראו אותן בכל הדרך שהוליכן שהן ת"י. ודיוקא דטעמא כו' הוא ממה שאמר השתא מיהת כו' דמשמע דאילו הוו קמן השתא דהיינו אפי' לאחר התירן הוה מיתסרי. אולם למסקנא דר"ל עדי טומאה ע"כ צ"ל כפי' התוס' דהיינו יציאת קול:

תד"ה עדי טומאה. עמש"כ ע"ד בקדושין שם בס"ד:

דף כג:

תד"ה אין. דאי בדליכא עדים היינו מציעתא. עי' מהרש"א ולקמן בסמוך איישב דבריהם בס"ד:

רש"י ד"ה ובזמן. שכ"א אומר אני וחברי כהן. עתוי"ט. ול"נ דדעתו ז"ל דאם הוא עצמו אינו יודע אם כהן הוא ע"א אינו נאמן להעיד עליו. ולכן לעיל בשבויה לא הוצרך לפרש דפשיטא דהיא אומרת ע"ע טהורה היא דלא שייך לומר שהיא אינה יודעת. ובאומרת שהיא טמאה הא שויתה אנפשה חתיכה דאיסורא. ובזה נראה לכוון דברי התוס' ד"ה אין במש"כ דאי בדליכא עדים היינו מציעתא. ור"ל דע"כ מיירי דחברתה אומרת ע"ע ג"כ שהיא טהורה. וא"כ היא טהורה מחמת עצמה כבמציעתא ולא שייך לומר על עדות חברתה עליה נאמנת. ומשום דידה גופה ג"כ לא שייך לומר נאמנת במה שאומרה שהיא טמאה. דכל שאינה אומרת שהיא טהורה ממילא היא טמאה ודו"ק:

דף כד.

גמרא עד שיהו ג' שנים מעידין ע"ז ושנים מעידין ע"ז. נ"ל דהברייתא קצרה מלומר פעם ג' כי כן דרך חז"ל בכ"מ כמ"ש בעירובין (צג) וביבמות (קח ב):

תד"ה נשביתי. וקשה לרשב"א כו' וי"ל כו' דקתני סיפא עיר כו'. מה שהקשה המהרש"א נ"ל דלק"מ דמהתם לא שמעינן דאם נשאת תצא. אבל מהא דכרכום שפיר מוכח דקתני בה כל כהנות כו' דהיינו הנשואות לכהן כדפרש"י. וכדמוכח ג"כ מעובדא דר"ז בן הקצב. אך ק"ק דנימא דאשמעינן דדוקא אם משנשאת באו עדים לא תצא עמש"כ לעיל (כג) אבל אם באו קודם שנישאת אף דבשעה שאמרה נשביתי וטהורה אני עדיין לא באו אף אם נישאת תצא. ועי' לעיל תד"ה שתי נשים:

תד"ה אבל. פי' בקונטרס משום חשש ממזרות ונתינות. לקמן (סוף דף כה):

בא"ד דאין מכירין ישראל חללים כו'. לעיל (יד ב):

בא"ד דלכ"ע בנ"י מקוה טהרה כו'. קדושין (עז):

תד"ה שלי. ורשב"א פי' דקאי אשביעית. נראה דצ"ל ורשב"ם עי' ר"ש פ"ד דדמאי מ"ו ובתוס' בכורות (ל) בד"ה מתניתין:

בא"ד דאמע"ר חשודין הם. ר"ל שלא להפריש מע"ר וה"ה אמע"ש בזה:

בא"ד איכא למימר דמשום כותי נקיט שביעית. וע"ה דקתני ע"כ קאי אמע"ר דאמע"ש ג"כ לא חשיד כדמוכח ההיא דפ' עד כמה. וא"כ ר"ת סותר א"ע למש"כ שם בתד"ה מעשרות:

דף כד:

גמרא במה הייתם אוכלין בגולה בקדשי הגבול כו'. ולקמן בל"ק אסיק דאפי' תרומה דאורייתא התיר להם. וק"ק דתרומה דאית בה מיתה לזר האוכלה התיר להם. וקדשים דאין בהם אלא איסור לאו (עי' תוס' יבמות סוף ד' עג) אסר להן. וי"ל דמעלה עבוד בקדשים:

רש"י ד"ה בקשו כתבם. שהתחתנו כהנים בגולה בגויי הארץ וילדו כו' והם חללים. טפי ה"ל לפרש דהוו עובדי כוכבים דולד עובדת כוכבים ה"ה כמוה:

רש"י ד"ה מקדש הקדשים. כצ"ל:

תד"ה ואב"א. אבל דרבנן אדרבנן לעולם צריך לתרץ בשכלי אומנתו בידו. והתוי"ט כתב לדעת הרמב"ם דלוהאב"א טעמא דרבנן הכא דלא חיישי לגומלין משום דלא מפסידין להו אכילת תרומה שנמכרת בזול. ולא מחוור דהתם נמי יש הפסד החמרים. ול"נ דטעמא דרבנן שם משום דהחשוד עה"ד לא דנו ולא מעידו כדכתב התוי"ט שם מ"א ומ"ו ועי' לשון רש"י כאן ד"ה אינו נאמן. ואף דלא פסק כן הרמב"ם מ"מ כיון דאיכא נמי טעמא דגומלין חיישינן טפי:

בא"ד ותירץ ר"י דמעיקרא ס"ד כו'. קשה דמ"מ יקשה איך סובר ר"י דמעלין מתרומה ליוחסין כיון דהיכא דליכא חששא דגומלין מעלין לתרומה ע"פ עד אחד:

תד"ה אמנה. וה"ה יכול להערים ולכתוב שטר בשם חבירו כהן כו'. כצ"ל:

תד"ה חד. ואור"ת דתרומה בכלל מזבח. אולי יכוין להא דבפסחים (ריש דף עג) קרא ר"ט לאכילת תרומה עבודה:

בא"ד כגון הפשט וניתוח דברים הכשרים בזרים כו'. ל"י מדוע שבקי לשחיטה. ובקדושין שם כתבוה והשמיטו ניתוח. ועמש"כ בברכות (כח. לא ב):

דף כה.

גמרא מקדש הקדשים הוא דלא אכול הא בתרומה כו'. לכאורה קשה דהל"ל ולטעמיך מקה"ק הוא דלא אכול הא בקדשים קלים דהיינו המורם משלמים ותודה ואיל נזיר אכול. והוא לא התירן אלא בקדשי הגבול. וי"ל דקדשים קלים נוכל ג"כ לקרותן קדק"ד נגד תרומה דאיקרי ג"כ קדש. וכמו שדרש ריב"ב במנחות (ס"ד ח) קרא דבקדש הקדשים תאכלנו על ההיכל. לפי שהוא קדק"ד נגד העזרה שנקראה ג"כ קדש כמש"כ המזרחי שם בפ' קרח:

גמ' שם ת"ל בבואכם בביאת כולכם כו'. כה"ג דרשינן (בזבחים כו):

תד"ה נשיאות. ואע"ג דבסוריא נמי הוי מדרבנן כו'. עי' מהרש"א. ול"י מדוע סני ליה פרש"י דבסוריא איכא למיגזר אטו תרומה דאורייתא. משא"כ בבבל דהכל מדרבנן. ועי' לקמן ע"ב בתד"ה נאמן (הא'):

דף כה:

גמרא א"ל מה ראית שקרא ראשון בבהכ"נ. נראה דכ"ז הוא מדברי ר"ל ובלשון שאלה. פירוש אולי מפני שראית אותו קורא ראשון לכן אתה מעיד עליו שהוא כהן. וזה אינו כלום דדלמא בחזקת שהוא גדול. והשיבו דראיתיו שהוא חולק עה"ג. ולמאי דהוסיפו בשס"ח מלות א"ל צריך להגיה אח"כ ראיתו שחילק עה"ג. והוא שאלת ר"ל לההוא גברא ור"ל מה שאמרת שקרא ראשון אין זה כלום אלא אם ראיתו שחילק עה"ג אז נקבל עדותיך. וכן במעשה השניה נראה להגיה ראיתו:

רש"י ד"ה שקרא אחריו לוי. וי"מ נתפרדה כו' והכא כהן אחר הוה התם. נ"ל להגיה גדול תחת כהן. או למחוק כ"ז מכאן ולהציגם לקמן בדבור הסמוך. ודעתו ז"ל כאן (לפי מה שפי' כהקס"ד בגיטין שם) דאם אין כהן שני יקרא ישראל אחר הכהן:

תד"ה הרי. וי"ל כו' דלדבריו קרוב הוא כו' ואין אדם נאמן להכשיר את בנו. כ"נ דצ"ל. או דצ"ל אף דאדם נאמן לפסול את בנו. ובעיקר דבריהם עמש"כ לעיל (יח ב) בתד"ה מלוה. אך הכא קשה להבין דכיון דע"א נאמן לכהונה א"כ אין כאן משום עדות רק שנדע בירור הדבר היה ראוי להאמין את האב במיגו וצ"ע בזה. גם דבריהם בסה"ד אינם מובנים היטב:

תד"ה נאמן (הא'). דדוקא בתרומת א"י או חלה בסוריא דרבנן אמר דמעלין כו'. כצ"ל:

בא"ד וכן מתניתין דלקמן דנאמנים כו' היינו בתרומת פירות או חוצה לארץ. כצ"ל:

תד"ה נאמן (הב'). ור"ת אומר דההיא דקדושין אתיא כר"י כו' וקדשי הגבול כו' כגון תרומה ונ"כ ויוחסין כו'. ולא רצה לפרש דקדשי הגבול היינו יוחסין לבד. ולתרומה א"צ כרוכין אלא סגי בעדות האב וכרבי דהכא. דעיקר לשון קדשי הגבול לא הונח רק על תרומה. אלא דיל"פ דה"ה ליוחסין. ומיושב תמיהת המהרש"א שם בקדושין. גם מאי דמשמע מדבריו שם דדברי ר"ת דהכא אינן כמו בקדושין תמוה. דהם אחדים ומותאמים:

בסה"ד א"נ הכא באשתו עמו. נראה דזהו הוספה מת"י. אבל הוא דוחק גדול:

תד"ה שבידו כו'. וי"ל דל"ד כו' סברא הוא דנאמן אפי' לאח"מ. נראה דר"ל דזה אין סברא שנחזיקנו כהן כל ימי חיי האב ואחר מותו יחזור להיות זר דמחזי כי חוכא. משא"כ שם לא מיחזי כחוכא אם נחזיקהו בהני נכסי ובהני לא. וכמו שאינו נוטל בראוי דהיינו מה שנפלו לו לאחר מיתה. ועוד דדמי להא דמחלק הגמרא בב"ב (ס"ד קלד) לענין פלגינן דבורא בין תרי גופי לחד גופא. וכן

הא דאמרינן שם באומר זה בני דנאמן הואיל ובידו לגרשה לדעת התוספות שם דמ"מ מיפסלא מכהונה כמש"כ שם אע"פ שא"ז ליבום לא מיחזי כחוכא דאמרי סמוך למיתה גירשה כדאמרי' בגיטין (פא). עי"ל דכוונת התוס' כאן דקרא דיכיר איצטרך להיכא שלא היה לו נכסים זולת אלו שנפלו לו כשהוא גוסס. ודברי מהרש"ל בזה מגומגמין:

דף כו.

גמרא ור' חייא מסיים כו'. בב"ק הגי' ר' חנינא:

גמ' שם רשב"ג היינו ר' אלעזר. כצ"ל בל"י וכן בסמוך וברש"י:

תד"ה אין. וכן התם בגמרא ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי. ע"ש דזה הלשון הוא לאוקימתא מציעאה. וצריך להבין מדוע לא הביאו מאוקימתא קמייתא שם. ואי משום דאיפרכא. הלא גם זו איפרכא. וע"ק אמאי לא הביאו מרישא שם. וזה יי"ל משום דברישא קתני א"ח שמא עשה ת"מ כו' וי"ל דמשום ה"ט גופא שהוא יודע שאינו שייך לו אלא לכהן. וי"ל עד"ז גם דקדוק הראשון משום דעל אוקימתא זו פריך שם וכי נחשדו חברים כו'. וכיון דחבר הוא ודאי יודע ג"כ שקנסינהו עזרא וא"כ תיפוק ליה שודאי לא יתרום מדבר שאינו שלו אלא דכהן:

בא"ד ובפרק הזרוע פריך מע"ר דלוי הוא. הן גם שם איתא מסקנא דהכא בתר דקנסינהו עזרא. ומאי אולמא דהתם מהכא. ובאמת ביבמות כתבו ובפ' הזרוע ובכתובות פריך כו'. וכוונת הראיה נ"ל דא"ת דגם לר"ע בתר קנסא דכהן דוקא איך פריך דלוי הוא אטו לא ראה ולא שמע דאין נותנים רק לכהן ולא ללוי. אלא ע"כ דלר"ע אף לכהן וכ"ה המנהג כר"ע להכי פריך שפיר ממנהגא:

תד"ה בתר. והיה הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים. כצ"ל:

בא"ד ולכך נאמר שילכו הכהנים עם הלוים. כצ"ל:

דף כו:

גמרא מתקיף לה ר"א א"ה אפי' תרי ותרי נמי. נ"ל דאוקימתא קמא דבני הישיבה סברא דליכא זילותא אלא בחד משום דנצרך לצרף אליו את העד הראשון אשר כבר הוחזק לשקרן בב"ד מפני ב' עדים שהכחישוהו ועכשיו יוחזר להכשרו ע"י עד אחד השני:

תד"ה אנן. אע"ג דגבי מקוה אמרינן השתא הוא דחסר אי לאו דאיכא למימר חסר ואתא. כ"נ להגיה ע"פ הסוגיא דשם:

בסה"ד ובשנים אומרים נתגרשה אע"פ כו' מ"מ היתה בחזקת א"א. ר"ל ואע"פ שהוציאוה מחזקת איסור מ"מ גם חזקת היתר לא מיקרי וה"ל כמו שאין כאן חזקה כלל בין ברישא בין בסיפא ולהכי פריך מ"ש. ודברי מהרש"א בזה תמוהים:

רש"י ד"ה והא אשקלון. ועוד כבר גלו ישראל. הן ר"ז בן הקצב היה בשעת חורבן כדמוכח לקמן (כז ב) במשנה. ויכול להיות שהעיד על מעשה שהיה בימיו קודם החורבן. וכן ר"י הכהן היה מתלמידי רבן יוחנן ב"ז (אבות פ"ב). ומשמע בר"ה (ס"ד לא) שריב"ז לימד קרוב למ' שנה קודם החורבן:

תד"ה ע"י ממון. וכ"מ בגמרא דקאמר ל"ש כו' וע"כ היינו לכהונה מדקאמרי אף אנן נ"ת כו'. דבר זה דע"י ממון מותרת אפילו לבעלה כהן טפי ה"ל לאכוחי מל"ק דאמר אבל נחבשה לא דר"ל אפי' לכהן כעובדא דאשקלון. אלא חדא דאית בה תרתי קאמרי לדייק דאפי' ידם תקיפה על עצמן אינה אסורה באשת ישראל:

תד"ה ע"י נפשות. הל"ל אסורה לכהונה. עי' מהרש"א שנדחק. ולא ראה הת"י בסה"ד דלעיל:

בא"ד דקודם לכן מסרן נפשייהו. נראה דר"ל קודם שתאנסנה. והמהרש"א לא הבין כן ונדחק:

דף כז.

גמרא איכא דרמי לה מירמא. כה"ג בסוכה (טז) וש"נ:

רש"י ד"ה ואיכא דרמי. מתניתין ובריתא. גם הא דהעיד כו' היא משנה בעדיות. ועי' מש"כ בס"ד בנדרים (כו):

במשנה וא"נ אדם ע"י עצמו. וכן במשנה הסמוכה בר"ז בן הקצב. ק"ל הא לעיל (כב ב) בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דהבא עליה בא"ת קאי ואפ"ה אם נשאת לא' מעדיה לא תצא לת"ק אלמא מספק לא תצא ממי שאומר ברי לי. ק"ו בשבויה דרבנן ובעלה שנשאה בהיתר א"ד שלא תצא ממנו כשאומר ברי לי. ויש לחלק:

רש"י ד"ה ר' יצחק ב"א. אף בבעילה פעמים שהן מותרות. משמע אבל בניסוך לעולם מותר אף במלכות אחרת. ומבואר כהויש ליישב שכתבו התוס':

תד"ה והלך. הזה וטבל וטהר הלך בשני כו' ואם קיימות הראשונות אלו כו'. כצ"ל:

דף כז:

גמרא הא קתני אין אדם מעיד ע"ע. זה הלשון הוא במשנה דלקמן. ובמשנה זו שאנו עסוקים בה הלשון וא"נ אדם עי"ע. ואולי שכצ"ל:

גמ' שם אמר לך רב פפא כי תניא כו'. כצ"ל:

תד"ה במסיחה. אלא לעדות אשה או דרבנן. כ"נ דצ"ל עי' ב"ק (קיד ב):

דף כח.

גמרא ואלא בחצר שלה והתניא אם כו'. מכאן סתירה למש"כ התוס' בברכות (כד) דהיכי דמביא מהיא ברייתא דעסיק בה לא אמר והתניא אלא והקתני ע"ש:

גמ' שם משום דאית ליה אימתיה דרביה. נראה דר"ל לכן אי לא הוה קים ליה בבירור שזהו כת"י היה ירא לומר על הספק פן יוכיחנו על פניו שקר העדת בי:

תד"ה אלו. דבפ' המדיר תנן ולא קוצה לה חלה. כצ"ל:

דף כח:

גמרא ושהיינו מוליכים חלה כו' ע"י עצמו אבל לא ע"י אחר. ופי' הר"ן הטעם דדלמא לא דק (והסמ"ע בסי' ל"ה ס"ק ט"ז ל"ד שהביא זה בשם הכ"מ) ובזה מיושב מה שתמהתי בפסחים (ד' ב) בד"ה גמרא:

תד"ה בה"פ. ומביא ר"י ראיה מדתניא בפ"ק דמו"ק כו'. לכאורה התם הוי ס"ס ספק אין כאן מקום הקבר ואת"ל כאן שמא דילדלתו המחרישה. אבל בידוע מקום הקבר והאהיל עליו דליכא אלא חד ספק שמא דילדלתו המחרישה אין לנו. וכה"ג כתבו התוס' שם (ו) בד"ה אמר ר"פ. וי"ל משום דאפי' לא הוי אלא חד ספק מה"ת טהור דהוי ס"ט ברה"ר אלא דחכמים החמירו כאן בכדי שיבדקוהו ויטהרוהו כמו שאכתוב לקמן ולכן די בזה שמטמא במגע ובמשא:

בא"ד להכי הוי דרבנן משום דהוי ס"ט ברה"ר. משמע דברה"י הוי מה"ת. וק"ל הא דתנן בפ"ד דטהרות מ"ה וחכ"א ברה"י תולין. והובאה בשבת (טו ב) וקאי שם גם על ספק מגע בה"פ. והא תנן שם פ"ו מ"ד כל שאתה יכול להרבות ספיקות וס"ס ברה"י טמא וכמש"כ בעצמם שם בד"ה על ספק בה"פ. וי"ל דהתם מיירי בגוש הבא מבה"פ (שהוא ברה"ר) לרה"י וספק נגע בו שם או לא עי' רפ"ה דטהרות:

בא"ד היינו היכא שהטומאה מבוררת כו' אבל כו'. לכאורה קשה מב' שבילין דלעיל (כז) דמשמע מפרש"י דאין ידוע לנו איזה טמא וכ"מ שם בטהרות מ"ג. וי"ל דשם ודאי יבדקו ויפנוהו דאם ילך בב' השבילים יהיה ודאי טמא. אבל בה"פ אם מטהרת ליה לעולם לא יבדקו. ובזה יי"ל מה שהקשיתי בר"ה בספ"ג מהא דב' שבילין על התוס' דנדה ע"ש. כיון דהם עומדים להבדק ולהטהר ודו"ק:

דף כט.

רש"י ד"ה שיש להן קנס. אם אנסה כו'. נראה דדוקא נקיט אנסה עי' תד"ה ועל אשת אחיו ועי' לקמן (לה ב) תד"ה לא קנס:

תד"ה הבא על הנתינה. וא"נ לר"ת כו' למ"ד ראויה לקיימה כו' דהא בקראי פליגי. מזה אין ראיה כ"כ דא"ל דמ"מ לדידן נ"מ שהרי אסור לקיימה מדרבנן מיהא וא"ר לקיימה קרינן בה עמש"כ לקמן (לד) ע"ד מהרש"ל. וה"ל להביא גם הא דפריך שם ולר"ע כו' ולר' ישבב כו' מ"ב. הל"ל נתינה א"ב. או הא דלקמן (ריש דף לו) דמוכח שם דאפי' לר"ש ב"מ שניות יש להן קנס. ועי' לקמן (ל) תד"ה איכא בינייהו:

בא"ד ובפ' יש מותרות כו' הא נמי דאורייתא. ה"ל לאתויי נמי הא דלעיל (יד ב) מ"ש הנך דאורייתא דקאי גם על נתינות ע"ש:

בא"ד וכן בפרק האומר תנן כ"מ שיש קדושין כו'. ר"ל ובנכריותה הלא אין קדושין:

בא"ד ועוד לפי' הקונטרס כיון דעבדות ממש גזר כו' אמאי יש לה קנס כו'. לכאורה יי"ל משום שלא יהא חוטא נשכר כדאביי לעיל (יא). ואפי' רבא יודה הכא כיון דמדינא יש להן קנס לפמש"כ שם התוס':

בא"ד ואע"ג דקי"ל דהפקר ב"ד הפקר. מש"כ המהרש"א דלפרש"י ל"ק זה דבאיסורא לא שייך הפקר ב"ד הפקר. לא מחוור דכיון דהאיסור הוא מחמת שעבוד העבדות. וב"ד יכולין להפקיע השעבוד. יהיה האיסור ממילא בטל כדלעיל (ג) בתד"ה תינח ע"ש:

תד"ה ועל הכותית. דהא בתו אמר בגמרא דלא אתיא כוותיה. היינו לרבה לקמן דאמר דלר"מ בקנס אע"ג דמיקטל משלם וכדאיתא לקמן (לה ב):

בא"ד דליתני מחזיר גרושתו משנשאת ונבעלה של"כ. עי' מהרש"א. ולכאורה תמוה דהא דרשינן בקדושין (ט ב) בעולת בעל דבעל עושה אותה בעולה של"כ כו'. וכ"ע א"ל הך דרשה כדאיתא שם בסוגיא וא"כ שוב אין לה קנס. ונ"ל דכוונתם דנבעלה תחת בעלה השני מאחר של"כ. דאפי' לריב"כ אסורה לראשון דלישנא דהוטמאה משמעו יותר ע"י זנות עי' יבמות שם (יא ב) תד"ה לרבות. ולדידיה פי שנים במובנה דהיינו ע"י בעל השני או ע"י זנות. ומש"כ התוס' משנשאת ל"ד דה"ה משנתארסה. אח"ז מצאתי להנו"ב מ"ת חלק א"ע סי' קנ"ח שנשאל ע"ד תוס' הללו. והוא הגיה בדבריהם א"נ נבעלה של"כ ע"ש ועי' ת"י לקמן בסוף הדף. ולהגהתו כתב ג"כ דמשנשאת ל"ד כמש"כ:

בא"ד מ"מ לר"ע דאמר אין קדושין תופסין כו'. לכאורה אף לרבנן איצטריך משום דלא קרינן בה אשה הראויה לו:

בא"ד ועוד ה"מ למיתני כו'. ועבד הבא על הכותית כו'. לכאורה ה"נ להגיה על בת ישראל. ור"ל דה"ל למיתני דעבד הבא על בת ישראל יש לה קנס אף דאין לו בה קדושין דמה"ט הוה הולד ממזר. אבל יותר נ"ל דמקומו לעיל במקום שנדפס עה"ג כדברים האלה. ור"ל שם דאע"ג דגם עבד נטמע בהן וא"כ אין לה חזקת אבהתא. לזה כתבו דעבד כו' הולד ממזר וא"כ יש לה קנס ועי' דבריהם בב"ק:

תד"ה והבא. חילקן כו'. אבל ק"ל מדוע הפסיק בבא על הגיורת כו' בין חייבי לאוין לח"כ שהם מסוג אחד. ונראה לי דבבא דרישא אשמע לן תרתי. חדא דאף דלא קרינן בהו ולו תהיה לאשה מכל מקום יש להן קנס. שנית דאף שהן פסולות ל"ח בהו שמא נבעלו מקודם. ולהכי סמיך להו בבא דגיורת כו' משום דבהו חיישינן שמא נבעלו מקודם:

תד"ה ועל אשת אחיו. ולא יבמה היא לו כו'. בתו"ח מקשה דלוקמה באחיו מן האם ע"ש. וכבר קדמו בזה הרי"ף. ולי יי"ל משום דדומיא דאשת אחי אביו תני דהוה דוקא מן האב כדאיתא ביבמות (נד ב):

בא"ד מפותה אין לה קנס כדאמרינן בגמרא. נראה דכוונו על הא דלקמן (ריש דף לב) וכ"ה בדבריהם בפ' בן סו"מ:

בא"ד אכתי תיקשי ליה סיפא כו'. כצ"ל:

דף כט:

גמרא לאבי נערה ולא לאבי מתה. פי' דפטור לגמרי. והא דדרשינן ג"כ מזה ולא לאבי בוגרת כמש"כ התוס' לקמן (לט) בד"ה מה בוגרת וכן פרש"י שם. ואפ"ה לא מיפטר לגמרי אלא דידה הוה. גבי מתה נמי דידה הוה אלא היא אינה בחיים וקנס לאו ממון הוא להורישו כדפרש"י לקמן (לט) בד"ה ופקע אב. וע"ש בתד"ה יש בגר:

גמ' שם אלא שיתא קראי כו' בתולה בתולות הבתולות. כצ"ל:

גמ' שם שמעון התימני אומר אשה שיש בה הויה. וצ"ע מי פליג ג"כ על מתניתין דלקמן (לט) נמצא בה דבר ערוה כו' שנאמר כו' אשה הראויה לו. ואולי גם הוא דורש אשה הראויה לו (ודלא

כמשמעות פרש"י) רק דלא מייתר ליה מהני שיתא קראי אלא חד ומוקי ליה לאינה ראויה לקיימה עי' תד"ה וחד:

רש"י ד"ה מאי בינייהו. א"נ משמע ליה לר"ש ב"מ לשון הויה אימעיטא לה ממזרת. כצ"ל. ושביק נתינה מפני שיטתו דאינה אלא מגזירת דוד ועי' בתוס' לעיל במתניתין ובמש"כ שם:

תד"ה וחד. וא"ת לישתוק מולו תהיה לאשה כו'. לכאורה הא איצטרך לאשה הראויה לו דאם א"ר אסור לקיימה. ואולי יש לכוון זה בתירוצם. עי' לקמן (מ) תד"ה ניתי עשה:

תד"ה אייתרו. וא"ת כו'. הגרע"א בחדושיו הקשה דהא במפותה לא כתיב ולו תהיה כו' ע"ש. ול"נ דמהר ימהרנה לו לאשה דכתיב גבה משמע גם כן אשה הראויה לו:

דף ל.

גמרא א"ב בעולה לכ"ג ומ"ש דה"ל עשה שאש"ב. הגרע"א בחדושיו הקשה דלפ"ז אלמנה לכ"ג וגרושה להדיוט נמי. דה"ל לאו שאש"ב ול"ד ללאו דל"י כנף אביו דמיניה יליף ר"ע דיש ממזר מח"ל (עי' יבמות מט). ותירץ ע"פ תוס' יבמות (ה) ד"ה ואכתי שחילקו בלאו שאש"ב דהיכי דכהנים מוזהרים ולא ישראלים לא מיקרי כ"כ לאו שאש"ב כמו היכא דאף בכהנים עצמן אינם מוזהרין רק האנשים ולא הנשים. ובבעולה לכ"ג היא אינה מצווה. ובתוספותיו למשניות ביבמות אות נ"ז הוסיף ביאור דמה דהוזהרו פסולות להנשא לכשרים (כצ"ל שם) ילפינן שם (פד ב) מדכתיב לא יקחו ל"ר. וא"כ גבי עשה דבתולה דכתיב יקח לש"י היא אינה מצוה. ודבריו תמוהין. (א) דבאלמנה לכה"ג נמי כתיב לא יקח לש"י (וזה י"ל דאחר דגלי לן קרא דלא יקחו דאפי' לאו שאש"ב נוהגת בנשים א"כ ה"ה אלמנה לכ"ג נמי ע"ש בסוגיא דיבמות. וע"כ צ"ל כן אף לפי מה שאכתוב דמיתורא ילפינן ובאלמנה לכ"ג ליכא יתורא והתוס' כתבו שם דגם בזה היא מוזהרת). (ב) דהתם מיתורא דלא יקחו דכתיב תרי זימני הוא דילפינן כדפרש"י שם וא"כ אדרבה בבעולה לכ"ג איכא ג"כ יתורא דכתיב תרי זימני בתולה יקח. הן אמת דלפי פירושו יתיישב קושיית הנו"ב מ"ת חלק או"ח סי' קי"ח דבקדושין (עז ב) דרשינן מלא יקחו השני לחלק עי' פרש"י שם ד"ה כשם. אבל מ"מ פשטות הגמרא משמע כפרש"י דמיתורא ילפינן. (ג) דנעלם מכ"ת דברי התוס' בחגיגה (יד ב) ד"ה בתולה שכתבו להדיא בבעולה לכ"ג דאף היא בכלל האיסור (שוב ראיתי בתוספותיו שם שהרגיש בעצמו בזה). (ד) דמ"מ אף דהיא מוזהרת עכ"ז מיקרי לאו שאש"ב כיון דאינן אלא בכהנים ול"ד ללאו דל"י כנף אביו. ולענין קושייתו נ"ל ליישב. דהא תנא דמתניתין בס"פ החולץ ס"ל אליבא דר"ע דדוקא מח"ל דשאר דומיא דאנוסת אביו. ואמרי' שם ולר"ס כו' ולר' ישבב כו' נ"ל מולא. וע"כ צ"ל לר' ישבב דס"ל דללאו שאינו של שאר לא איצטרך לרבויי שאין סברא לחלק בין שאר לאינו דשאר. אלא כי אצטריך ללאו שאש"ב או לעשה השוה בכל. וילפינן תרוייהו דשקולין הן והי מינייהו מפקת. אבל ח"ע דאש"ב דתרתי לגריעותא ודאי דליכא לרבויי:

רש"י ד"ה אלא. אי לאו אדר"ס. שאין לו היתר ביאה באשה זו. כצ"ל:

רש"י ד"ה בעולה לכ"ג. וא"ת יש כאן לאו דזונה כו' אלא ר' אלעזר (כצ"ל בל"י) ולה"כ. הב"ח בהגהותיו כתב דאף לר"א מ"ל בממאנת. ול"נ דבממאנת אפילו לא בא עליה אלא של"כ שוב אין לה קנס דבעל עושה אותה בעולה אפי' של"כ כמש"כ לעיל מגמרא דקדושין (ט ב) ואע"ג דע"כ ס"ל כר"א בהא דנבעלה של"כ פסולה לכ"ג. עי' תד"ה א"ב. מ"מ בהא דפנוי כו' לא ס"ל כוותיה. אלא כר"ש בר זוגיה שם ביבמות ועמש"כ שם:

תד"ה אי. תימה כו' אליבא דמ"ד כו' בעשה כו' דאין בעילה אחר בעילה. ק"ל דהא לגירסא זו אם בא אותו שייבם על צרתה לכ"ע בעשה וכדאיתא בתוס' שם וההיא דאין אחר בעילה כלום מיירי ביבם אחד ושתי יבמות ג"כ. וא"כ ע"כ לכ"ע ס"ל דא"ק תופסין בח"ע. אח"ז מצאתי שעמד בזה התור"ע שם בספ"ה. ולפמש"כ שם בד"ה אלא אמר אביי. מיושב תמיהתם דא"ל דמתניתין דשם אתיא כרבי וע"ש:

בסה"ד ה"נ כיון שבנה שום יבמה כו'. כ"ה בדפו"י וברש"ל. ועי' לשונם ביבמות שם:

תד"ה הכל מודים. וי"ל דר"ח ס"ל דאין שום תנא סובר כר"נ. הפ"י תמה דהא משנה ערוכה (מגילה ז ב) אין בין שבת ליוה"כ ומוקמינן לה שם כר"נ. ולי לק"מ מתרי טעמי. חדא דהא כ' התוס' שם (ח) ד"ה אין בין נדר כו' א"נ תני ושייר. א"כ י"ל דר"ח ס"ל כן גם באין שבת כו'. וכ"ת מאי שייר דהאי שייר איכא למימר דשייר חילוק מלאכות עט"א שם. שנית דהא אשכחינן בהנך אין בין דחשיב דאתיין כב"ש כמו אין בין יו"ט לשבת. וכן הך אין בין גופיה לרפרם כמש"כ הט"א שם. האם יסבור רבי (דסתם למתניתין) כב"ש. אלא דזיווג יחד כל האין בין אף אותן שאין כן הלכה. וע"ד שכתב הרא"ש בפ"ק דברכות סס"י ט' ועי' תוי"ט פי"א דמנחות מ"ז ד"ה רי"א ובמש"כ שם:

תד"ה מיום. וא"ת אמאי כו' דמ' שנה קודם גלתה סנהדרין כו'. מזה סתירה למש"כ המהרש"א ברפ"ד דר"ה בכוונת התוס' לפרש דהא דקתני שם משחרב בהמ"ק היינו לאחר שגלתה סנהדרין מלשכת הגזית דא"כ לא הוו מקשי כאן מידי:

בא"ד וי"ל דלפעמים לצורך שעה כו'. כצ"ל:

דף ל:

תד"ה זר (בסופו). ולפ"ז צ"ל דהכפרה תלויה בהפרשה כו'. לכאורה ה"נ דזה תלוי בפלוגתת רבי וראב"ש בתו"כ ובירושלמי אי הפרשה מקדשה או נתינה דוקא. הביאם הר"ש ברפ"ו דתרומות ע"ש. אבל ק"ל ע"ד דהרי מצינו בבכורות ספ"ק דס"ל לר"א שם במשנה דאם מת הפטר חמור אחר הפרשת השה טרם נתינתו לכהן יקבר. הרי דס"ל דאינו פדוי עד שתגיע השה ליד כהן ואפ"ה ס"ל התם בברייתא בספק פ"ח דמפריש טלה והוא שלו. וא"כ ה"נ איכא למימר אף דבודאי זר אינו מתכפר עד שיתן ליד כהן מ"מ בספק סגי ליה בהפרשה בעלמא. לכן נ"ל דכרוך ותני וכוונתם דסגי בהפרשה. ונ"מ דלאחר הפרשה יכול הכהן למחול. ולפ"ז אתיא ככ"ע דאף למ"ד דאינה מתקדשת עד שתגיע ליד כהן מ"מ היכא דא"צ ליתנה לכהן כגון דמחל או בספק. מתקדשת מיד בהפרשה דומיא דפ"ח:

תד"ה ואי דלא. אלא על הנאת גרונו ומעיו וההיא שעתא קלב"מ. וכן פרש"י בד"ה ע"י הדחק. ועי' בשלהי פרק גיד הנשה פלוגתת ריו"ח ור"ל ותבין כוונתם:

תד"ה לא צריכא. וריצב"א פי' כו' וכיון כו' ונהנה מיד חשיב באין כאחת כו'. בסברא זו לכאורה י"ל מה שגמגמו התוס' בבכורות (יח) בסד"ה אפשר לצמצם בהא דיצאו שנים בעשירי כו' דאי אמרת א"א לצמצם לא א"ש ע"ש. אבל ז"א דא"כ לא א"ש מאי דקאמרי חכמים במשנה שם א"א לצמצם. אלא כוונת הריצב"א משום דצורך בליעה היא (כדלקמן שעקירה צורך הנחה היא) וכן ההיא דפ' ד' אחין הנגיעה צורך החיתוך היא. דא"א לחיתוך בלא נגיעה:

תד"ה רב אשי. פירוש ממון לאב כו'. כן הגיה המהרש"א. אולם מש"כ דהא דלא כתבו נפשות לזה משום הנערה דלא פסיקא להו כו' אלא ה"ה בקטנה מאורסה כו'. תמוה דהא פיתוי קטנה אונס הוא. וא"כ לא הוו מפסדי הכתובה דאנוסה יש לה כתובה אפי' באשת כהן:

ומש"כ עוד דגם לשיטת רש"י בקרע שיראין של בעל התרומה מיקרי ממון ונפשות לחד דה"ל כגונב חלבו של חבירו ואכלו. לכאורה ג"כ תמוה דא"כ מאי מקשו התוס' ממדליק גדיש בשבת. אבל י"ל דבתרומה ובחלב האיסור הוא מצד עצמם לבד. אבל בגדיש אין האיסור אלא בהצטרפות השבת ולכן מיקרי מיתה לזה היינו משום שבת. ותשלומין לזה לבעל הגדיש ודו"ק:

בא"ד (בד' הסמוך) דהא אר"י בפ"ק דסנהדרין כו' פי' לבעל שרצו להפסידו כתובה. ומפרש"י שם משמע דהיינו מאה כסף שרצו לחייבו:

בא"ד וריב"א אומר דבכ"מ מיתה לזה כו'. בב"ק (כב ב) בד"ה בגדי הביאו זה בשם הרר"י בר מרדכי:

בא"ד וחייב מיתה לכה"ע אף לבעל הגדי כו'. כ"נ דצ"ל וע"ש בתוס'. ולמהר"ם שם בתוס' אישתמיטו דברי התוספות שלפנינו. ואנכי קיימתים שם מסברא:

דף לא.

רש"י ד"ה לא מצי לאהדורי. הלכך כו' סופו לקרוע לו שיראין. לכאורה הכי הל"ל הלכך סופו לנוח ויתחייב מיתה:

דף לא:

תד"ה מהלך. דהתם מקום חיובא הוא כו'. עי' מהרש"א. ועמש"כ בס"ד בשבת (צא ב) בד"ה עד שיוציא:

תד"ה אלא. וי"ל דאפשר כו' אפי' בזוטרי כו'. מש"כ המהרש"א דהכא נמי ה"מ לאוקמי בכה"ג כו'. לא נהירא דא"כ לא הוה רבותא כלל וכדפריך אי ברברבי אורחיה הוא:

דף לב.

גמרא הא איכא בושת ופגם בשוטה. ופרש"י ודמים למכור בשוק נמי אין לה. וק"ל דבריש ערכין תנן חש"ו נדרין. ולפמש"כ התוס' שם לחלק בחרש. כן י"ל גם בשוטה. ולענ"ד הנל"פ דבשוטה אין שייך להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת (יבמות ר"פ חרש):

גמ' שם במפותה. עפרש"י. ולכאורה יל"פ דמחלה כיון דמוקי לה בבוגרת דשייכי לה לעצמה והשתא תו ל"צ לאוקמי בשוטה. וא"ש טפי לפ"ז לישנא דהשתא דאתית להכי כו':

גמ' שם ואי ממונא לקולא. עי' שבועות (לז) ובתוס' שם ד"ה מאי:

רש"י ד"ה שכן א"צ התראה. ונענשין כו' או בממון. כדי נסבא דבממון גם בעלמא ל"צ התראה. עי' לקמן (לג) ברש"י ד"ה דלאו בני התראה נינהו ושם ע"ב בד"ה אלא לרבי ובתוס' לקמן (בע"ב) בד"ה שלא ובת"י שם:

תד"ה וקי"ל. כגון בוגרות ומפותה. הא דנקטי מפותה ע"כ היינו משום בושת ופגם ומטעם דמחלה. א"כ או בעולה דנקטי מאי אהני מ"מ בושת איכא:

תו"י ד"ה ורשב"ל. ולר"י דאמר מלקי לקי על כרחך דסבר כו'. כצ"ל:

בא"ד נפ"ל מעלמא דממונא משלם ולא לקי. כצ"ל:

תו"י בד"ה ועוד פי' ר"ת. משמע דבקנס גופה בעי קרא כו'. כצ"ל:

בא"ד וכן כמה עניני חבלות כו'. כצ"ל:

בסה"ד שכן פעמים יש בו כה"ד. וקשה א"כ מאי קאמר אלא גמר מתרוייהו. הלא גם בעדים זוממין יש לפעמים ה' דברים כגון שהעידו באחד שחבל בחבירו חבלה שיש בה כה"ד והוזמו וכמש"כ התוס' לקמן בד"ה שכן בשם ר"ת. וי"ל:

תד"ה שכן. דהכא ה' דברים ושאין צריכים התראה כו'. כצ"ל:

דף לב:

(בא"ד) וכן בפ"ק דמכות כו' יל"פ כי הכא לר"ת. שם כתבו התוס' די"ל דמה להצה"ש שהן לוקין על דבורם כו' ע"ש. וקשה דהכא קרי לזה קולא והתם חשיב לה לחומרא:

תד"ה שלא. דאם היה כתוב באותו פסוק עצמו כו' ואם ענה ועשיתם לו כאשר זמם כו' דה"ל לאו שניתק לעשה כו'. לכאורה זה דלא כהרמב"ם בריש הל' תמורה שכ' דלהכי לא הוה לאו דתמורה ניתק לעשה דואם המר ימיר כו' שאין לאו שבה שוה לעשה כו' ע"ש והוא כל"א שהביא רש"י בתמורה (ד ב) והכא נמי כאשר זמם לא שייך בעדי ב"ג וב"ח ובחייבי גלות:

בא"ד כדאמרינן במכות דממון לא בעי אזהרה. לא מצאתי שם מפורש. וע"ש (ד) בתד"ה לוקין ושם (ע"ב) בד"ה לאזהרה ולקמן (לג) ברש"י ד"ה דלאו בני התראה נינהו ועמש"כ לעיל (בעה"ג) ברש"י:

תד"ה מכדי. ול"ל דל"ל יד ביד דמועשיתם כו' ומיהו קשה כו' והא אפי' לא מייתר כו'. לא זכיתי להבין קושיותם דהא אי לאו דמייתר הוה מוקמינן ליה בלא התראה. וכן לפיר"י דאסיקו ישאר הקושיא דלמא יד ביד בלא התרו בו:

תד"ה וריו"ח. דהא ילפינן לה בבכורות גבי בכור. וכ"כ הת"י לעיל בד"ה מנ"ל. ונ"ל דט"ס הוא וצ"ל גבי מעשר:

דף לג.

תד"ה אלא אפשר. וא"ת אמאי לקי כו'. ר"ל כיון דאין יכולין לקבל עדותן ועי' לשונם בריש מכות:

דף לג:

גמרא וכי תעלה ע"ד שזה מהלך בשוק וזה נהרג. ק"ל אלמה לא. עדים זוממין יוכיחו דלא הרגו ונהרגין. והם לא עשו מעשה. וכש"כ רוצח שעשה מעשה שהכהו מכת מיתה עי' סנהדרין (עח ב) במשנה. ועוד דבעדים זוממין ג"כ לא חשבינן זה לחידוש מדרצה למילף לעיל מינייהו בעלמא דמשלם ואינו לוקה. זולת לר"ע מצינו בריש מכות דס"ל דהוי קנסא מטע"ז (וכן לר"מ אחריו שם ד ב) וקנס הוי חדוש ולא גמרינן מיניה. ועוד נלע"ד דאף ר"ע לא אמר אלא בכאשר זמם דממון אבל במיתה לא מצינו בכה"ת שיהא קנס. ושם עיקר הגי' נראה שהרי לא עשו מעשה ומשלמין ודלא כפרש"י שם. ותדע שהרי ר"נ ל"א שם אלא שהממון ביד בעלים ומשלמים. וכוונת הגמרא כאן נראה משום דכמה קראי מוכחי דא"ח עד שימות. מכה איש ומת. או באיבה הכהו בידו וימות. ושאר קראי טובא. ועמש"כ בב"ק (מב ב):

גמ' שם או לרבות את השליח. נל"פ כיון דהאי או מיותר דריש ליה ע"פ מדת דרך קצרה כאילו הוה כתיב וטבחו (ר"ל ע"י עצמו) או ע"י אחר. עמש"כ בש"ר פ"א אות ל"ה ובפ"ג אות י"ג דוגמאות לזה:

גמ' שם תחת לרבות את השליח. נראה דדריש ישלם תחת דאף אם העמיד אחר תחתיו לעשות הטביחה או המכירה ג"כ ישלם:

רש"י ד"ה אלא לרבי. אלא משלם דמי האשה ליורשיה. וכן פי' בסנהדרין ובחגיגה. ולע"ד ה"נ דדוקא בכופר הוא דאמרינן בב"ק (מב ב) דאין הבעל יורשה דכיון דאינו משתלם אלא לאחר מיתה ה"ל ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. אבל הכא מדין נזק אתינן עלה. זכתה מחיים ויורשה הבעל ע"ש בסוגיא:

תד"ה לאו. אבל קנס לא מחייב אלא ע"פ ב"ד כדאמרי' כו'. לכאורה מנ"ל דממעטינן מרשיע א"ע אפי' לצאת יד"ש דלמא הכוונה אשר ירשיעון אלהים ישלם וגו' ר"ל ע"פ ב"ד ובכפיה פרט למרשיע א"ע דאינו משלם ע"פ כפיית ב"ד. אבל לצאת יד"ש מעצמו משלם. ונ"ל דחילייהו דהתוס' מההיא עובדא דר"ג (ב"ק מד ב) שסימא את עין טבי עבדו והיה שמח כו' פי' מפני שחשב שיצא לחירות עי"ז וא"ל ר' יהושע שאין בשמחתו כלום מפני שהודה מעצמו. פי' ואכתי נשאר עליו איסור עשה דמשחרר עבדו. ודברי תוס' שלפנינו נעלמו מבעל קה"ע בתוספותיו בירושלמי ד"ה והתני שהקשה מדוע לא מוקמינן מתניתין דא"נ שיש להן קנס בבא לצאת ידי שמים. ובלא"ה תמוהין דבריו דא"כ אפי' הבא על בתו נמי:

דף לד.

גמרא ת"ל מחלליה מות יומת במזיד א"ל ולא בשוגג. ק"ק א"ה אימא דוקא בהתרו בו דבלתי התראה לא יומת בב"ד. ודע שראיתי בתשובה מאהבה ח"ב לאו"ח סי' שי"ח שהקשה דהרי בשבת (ע) אמר שמואל א"ק מחלליה מות יומת כו' אם אינו ענין למזיד תנהו ענין לשוגג. וכן ראיתי בס' מנחת אהרן בסנהדרין (פ ב) שהביא קושיא זו הנה בפשוט י"ל דהרי ר"נ ור"י שם בשבת לא ס"ל הא דשמואל. ואיכא למימר דגם ר' חייא דהכא ורב אחא או רבינא סברי כותייהו. אך לכאורה ז"א דהא הגמרא רוצה לאוקמי דר"ש ס"ל ג"כ כריו"ח הסנדלר והתוס' בשבת (קו) בד"ה מה כתבו דר"ש סבר כשמואל. אבל גם זה לא תברא די"ל דכוונת הגמרא דסבר כריה"ס ועדיפא מיניה דאפי' בשוגג אסור וכה"ג מצינו בכ"ד:

אבל נ"ל דנעלם מכ"ת דברי התוס' בב"מ (סא) ד"ה לעבור שהקשו כעין קושיא זו ותירוצם דשם עולה ג"כ כאן. וכה"ג כתבו במכות (יד) ד"ה ההוא ובב"ק (ג) בסד"ה לא עשרה. ועוד שם (כו ב) ד"ה ש"מ. ובסנהדרין ר"פ נה"ד בד"ה שכן אדם ובשבת (כח) ד"ה אלא. ובבכורות (נו) בד"ה אמר קרא וכ"כ רש"י ביומא (מח ב) ד"ה הולכה בשמאל מהו. ומקור נאמן לזה הוא בש"ס יבמות (יא ב) "אע"ג דאמור רבנן טומאה בסוטה הוא דכתיב אין מקרא יוצא מידי פשוטו". ועמש"כ שם (סח ב) בס"ד ובברכות (לה) בתד"ה ולמאן. אך לפ"ז קשה הא דאיתא בזבחים (כח) שלישי זהו חוץ לזמנו. פיגול זהו חוץ למקומו וע"ש פרש"י ופריך שם ואימא והנפש האוכלת ממנו זהו חוץ למקומו כו' ע"ש הטיב (וע"ש בס' פ"מ בע"ב בתד"ה ואיפוך אנא) וכן שם לקמן בדרשה דקרא זוטא פריך נמי ואימא ואוכליו עונו ישא זהו חוץ למקומו כו'. וגם התוס' עצמם נראה דתברו לגזייהו בב"מ (קיח ב) בד"ה ואי ע"ש ואכמ"ל:

גמ' שם ולמ"ד דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי. עי' רש"ל. ונעלם מכ"ת דברי התוס' בב"ק (עב ב) בד"ה דאי דמחלקי בפירוש בין לענין למקרי לאו דידיה הוא אפי' באיסורי דרבנן. ובין למיקרי שחיטה שא"ר דהוה דוקא אם האיסור הוא מה"ת. וכן מסתבר דהא הך שחיטה עכ"פ אהני ליה דלא לעבור על איסור דאורייתא באכילתו. וגדולה מזו מצינו בפסחים (עג) לענין מקלקל ע"ש:

גמ' שם אמר רבה הבמ"ע כגון כו'. בב"ק הגי' רבא ועי' בש"ך סי' שפ"ו סק"א:

תד"ה כי קא פטרי. וא"ת כו' וי"ל דזא"ז קתני. כה"ג משני הש"ס עצמו ביבמות (יט):

דף לד:

גמרא דא"ר היה גדי גנוב לו וטבחו בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה כו'. הקשה לי חכם אחד הא רבה גופיה אמר בב"ק (סה) האי מאן דגזל כו' תברה או שתייה כו' ופרש"י מגמרא דהמפקיד דכל כמה דאיתיה בעינא ברשותא דמרא קיימא כו' וההיא שעתה דתברה ושתייה הוא דקא גזיל ליה כו' וגבי טביחה כו' הוי כי תברה ע"ש. ולא עיין יפה שם בהסוגיא דהתם דוקא כשהוקרה אבל הוזלה משלם כשעת הגזילה:

רש"י ד"ה חייב. ד' וה' כו' ורבה ס"ל כר"מ. כצ"ל. וכן בתד"ה אבל שבת צ"ל למאי דפרישית דרבה אליבא דר"מ כו':

רש"י ד"ה ואיכא דמתני לה אסיפא (בסופו). דאיבעי ליה למידק. כ"נ דצ"ל. ועי' בתד"ה אבל ארישא:

תד"ה אבל שבת. תימה דעיקר כו' ברציחה כתיב דבעינן התראה. לכאורה י"ל דהתם מיירי דוקא בדאתרו ביה ולא יהיה אסון היינו דין אסון וכדריו"ח אליבא דר"ד. וקמ"ל רבה דאע"ג דלא אתרו ביה וכתנא דב"ח לקמן וכרבין:

תד"ה מתה. והכי אמר בהשואל. המציין שגה כי שם לא נמצא מזה מאומה. ולכאורה ה"נ להגיה דצ"ל בהאומנים וכ"ה בהרא"ש רפ"י דב"ק. וכוונתם לשם (דף פא). ואפשר ליישב הגי' שלפנינו ור"ל דהכי אמר (שם בהאומנין. באדם) השואל לאחר שכלה זמן שאילתו:

דף לה.

תד"ה ומי איכא. והן עיקר ומותבינן תיובתא מינייהו. ר"ל כדאיתא בחולין (קמא):

תד"ה אף. וקרא דלא תקחו דדרשינן מיניה כו'. כצ"ל:

תד"ה רבא. ורבנן דפליגי עליה כו' דמחייבי ליה בחייבי מיתות ב"ד. כצ"ל:

בסה"ד וא"ת ריו"ח כו' הא ברייתא היא כו'. לכאורה התם דרשינן ליה דהאי ג"כ לתשלומין ורבא אדרבה דריש ליה הכא לפוטרו מן התשלומין:

דף לה:

רש"י ד"ה סוף סוף. האי כו' טעמא כו'. כצ"ל:

בא"ד אבל היכא דיש בה ש"פ אימא תחלוק. אינו מדוייק דהא בחובל רבתה תורה דאפי' אתרו ביה משלם ואינו לוקה:

רש"י ד"ה מאן תנא. כגון ההיא דשבועות ושהדליק גדישי ביוה"כ כו'. כצ"ל:

ולי יש עוד אחת והיא משנה בב"ק (ע) גנב וטבח ביוה"כ כו' משלם תשלומי ד' וה'. ועמש"כ שם (עא):

תד"ה לא קנס. אית דגרס לא אונס. כצ"ל:

דף לו.

רש"י ד"ה שניות. כגון אם אמו ואם אביו כו'. בכדי נקיט להו דתיפוק להו דאינן בתולות וגם כבר נעשו בוגרות:

תד"ה זו. עי' מהרש"א. ול"י אנא ראה בפרש"י דקאי אר"פ. רש"י לא הראה לשם לעיל אלא על דברי חכמים אשר באמת הובאו שם דבריהם בברייתא. אבל כאן הראה על לקמן כהתוס'. ומה דהגמרא עצמה לא הביאה מהא דלעיל. משום דעיקר הדיוק הוא ממה דמסיים אבל חכמים אומרים כו' דמשמע דגם ר' יהודה בכללם עי' בתוספות הסמוך לקמן:

תד"ה החרשת. דא"כ הוה קשה דהיכי טענינן לה הכא. כצ"ל:

בא"ד ורשב"א הקשה לפר"י כו'. דברי רש"ל בזה מוחוורין רק דיש בו ט"ס וצ"ל אחזקתייהו דיש להן בתולים. והמהרש"א במחכ"ת ל"ד בכוונתו ועי' במהרמ"ש:

דף לו:

במשנה שנאמר ולא יהיה אסון כו'. כצ"ל:

גמרא רי"א שבויה כו' אפי' בת עשר שנים כו'. נראה דנקט בת עשר לפי דאיתא בקדושין (פא ב) על הא דתנן הגדילו זה ישן בכסותו כו' וכמה כו' תינוקת בת תשע שנים ויום א'. דהיינו שנת עשר. וגם דרך חז"ל לנקוט מספר עשרה על הפלגה וה"ה יותר כמש"כ במ"ר ס"פ צו בס"ד וכן נמי בלשון המקרא לא יבא ממזר כו' גם דור עשירי כו' ור"ל עד עולם כדאיתא ביבמות (עח ב):

דף לז.

גמרא והתניא הגיורת שנתגיירה וראתה דם כו'. תוספתא דנדה פ"א:

גמ' שם ורמי שבויה אשבויה. כצ"ל:

גמ' שם שבויה נמי דלא ידעה היכא כו'. ביבמות שם יש גירסא אחרת:

רש"י ד"ה כל ממילא. מעיקרא דלא ידעה דתיפוק לחירות כו'. כצ"ל:

תד"ה צריכות. אבל בגיורת כו' לא שייך שמא ישא אחותו מאביו. גם שמא יפטור את יבמתו לשוק לא שייך עי' יבמות (צז) במשנה. אבל שמא יוציא את אמו לשוק שייך ג"כ בגיורת. והא דכתב רש"י שם בדברי רבא וגבי גר וגיורת לחדא מהני הוא דאיכא למיחש כגון כו'. הוא משום דהתם מיירי בגר שנתגייר ואשתו עמו דלא שייך יבום באשתו כמבואר במשנה הנ"ל. ולריו"ח שם (סב) קיים ג"כ פו"ר אפי' בבנים שהיו לו בהיותו עובד כוכבים:

תד"ה אי הכי. נראה דזר המקשה כו'. כצ"ל:

דף לז:

רש"י ד"ה ערכו עלי. והאי חרם לשון הקדש הוא. א"כ לא מתבאר בקרא דמיירי באדם היוצא ליהרג. ואולי יאמר דסיפא דקרא מות יומת הוא לביאור על מן האדם כלומר באיזה אדם אמרתי לך דלא יפדה. מות יומת פי' דעומד להומת. ואפשר דט"ס ברש"י וצ"ל והאי יחרם לשון הקדש הוא. וכל חרם פירושו לשון מיתה. אבל יותר הנל"פ גם לדרשה זו חרם ויחרם הם לשון מיתה. ומן לא יפדה דרשינן שאינו בתורת פדיה להאומר ערכי עלי. וכ"נ מפירש"י בערכין:

תד"ה לפי. בס"א שבגליון צ"ל לכתוב וגם בעליו ותו לא ומלת יומת למחוק:

תד"ה מיתות. וקשה כו' בלא תקחו כופר ובחרם סגי כו'. כוונתם פשוטה דמל"ת כופר לחודיה הוה ידעינן לכה"פ דרך עלייה של"נ שגגתו לכפרה. וא"כ ע"כ חרם אתיא לדבר שניתן שגגתו לכפרה. או איפכא דמחרם לחודיה ה"א דבר של"נ שגגתן לכפרה וא"כ ע"כ ול"ת כופר אתיא אפי' לדרך ירידה. ודברי המהרש"א בזה מגומגמין:

דף לח.

תד"ה הנ"מ. כל חומרי דשמעתין כו'. כצ"ל בל"ו:

תד"ה אבל. ולרשב"א נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דב"ח. נראה דלפ"ז הא דא"ל רבא הא מדתנא דב"ח נפקא ר"ל ואי ס"ל לר' חנניא כוותיה מאי דריש מכל חרם. וכן כוונתו בהא דאמר לקמן הא נמי מאידך תד"ח נפקא. ובזה תראה שאין מקום לקושית המהרש"א. ודאתינן להכי יל"פ ג"כ הא דאמרי' בסוף הסוגיא ולרבה דאמר חידוש כו'. דר"ל ואי ס"ל נמי הני תנא דב"ח האי כל חרם מאי עביד ליה אליבא דר' חנניא. ובטל בזה ההוה מצי למימר שבסוף התוס':

תד"ה אמר ר"א. ולעיל פטר אביי כו'. ר"ל לתירוצא דר"א דשם. וההג"ה שבגליון היא לחנם:

דף לח:

גמרא אדרבה בתולה לגז"ש שהרי אני קורא בה נערה אשר לא אורסה. כן העתיקו התוס' ביבמות (נט) ד"ה הא וכ"מ מלשון רש"י כאן:

גמ' שם ארנב"י קרי ביה אשר לא ארוסה. נ"ל דקרי ביה ר"ל פרש בו (וכמו שפי' הרז"ה ביסה"נ שער הכינויים אות י"ט על הא דערכין (טו) אל תקרי ממנו אלא ממנו ע"ש ובהגה"ה דמ"ש בפ' שלח) היינו דאורשה איננה לשון עבר ושב הריש לקמץ מחמת הפסק מאמר ולכן הוא מלעיל. אלא הוא בינוני ונקראהו מלרע:

תד"ה אימא. וכה"ג איכא פ"ק דסנהדרין כו'. לע"ד ל"ד אהדדי דשם ריב"ח וכן ר"ל לא קבלו שום גז"ש. רק מפרשי טעמא דמתניתין דע"כ גמירי להו לחכמי המשנה מרבייהו גז"ש מזקן ממרא מר אמר דמסתמא גמרי הזדה הזדה ומר אמר דבר דבר:

דף לט.

רש"י ד"ה מר בר"א. עי' מה שהקשה המהרש"א. ולפמש"כ רש"י בחולין (עו ב) דקי"ל כמר בר"א בכל דוכתי בר כו' וכ"כ התוס' שם ולקמן (פד ב. צו) י"ל קושייתו:

רש"י ד"ה ופקע אב. וקנס כו' כל כמה דלא גבתה. ל"ד דאפי' לר"ש דר"פ דלקמן. גבי דידה ממון הוה משעת העמדה בדין להוריש כמו שפי' בעצמו שם (מב ב) בד"ה כגון שעמדה בדין:

רש"י ד"ה שותה בעציצו. ע"כ ישאנה כדכתיב לא יוכל כו'. אולי יכוון למש"כ התוס' לקמן (מ) ד"ה מהר:

דף לט:

גמרא משל דמפותה כו' קרע שיראין שלי והפטר שלי דאבוה נינהו. קשה איך ס"ד שתוכל למחול ממון שאינו שלה. ועוד דא"כ בושת ופגם נמי. ונ"ל דקס"ד דתאות הנאת תשמיש שקולה לה יותר מהצער עד שלא נחשב לה הצער למאומה נגד ההנאה ולכן דומה כמו שלא היה לה צער כלל. ועל מה יקבל האב תשלומין. אבל הגמרא לא קבלה להאי סברא דהא מ"מ צער הוה לה אלא שלא חששה לו משום תאותה:

גמ' שם היא עצמה מנין ת"ל אם מאן ימאן מ"מ. כצ"ל. וכ"ה בקדושין ועיקר הדרש הוא מתיבת מאן וכ"נ מפרש"י לקמן (מד ב) ועי' בתוס' כאן ד"ה אין:

רש"י ד"ה לכשלא יכנוס. או המפתה. כצ"ל:

תד"ה קרע. ואע"ג דלא אמר ע"מ לפטור כו'. משמע דעל המפתה קאמרי. וקשה דהא בסוף החובל מסקינן דבצערא דגופו אפי' השיב הן אמרינן דבתמיה קאמר ע"ש בתוס' ויש לדחוק דלרבותא קאמרי דאע"ג דאפילו הוא לא אמר הכא ע"מ לפטור איכא למימר כו'. ויותר נראה דצ"ל אע"ג דלא אמרה:

דף מ.

במשנה אר"א. צ"ל בלא יו"ד:

בתוי"ט משנה ו'

ד"ה המפתה פטור. ול"ק כו' למאי תנן שנתארסה כו' רבותא אשמעינן דלא כריה"ג כו'. ר"ל מדקתני האונס חייב דהיינו בכל כדמפורש בדברי ר' אבין. אבל מכל מקום זה דחוק דאיכא למימר אפי' כריה"ג וחייב היינו בושת ופגם (כמו שמפרש ר"א הפטור). ולהכי קתני שנתארסה כו' משום לשון פטור שיהא כולל הכל. דבלא נתארסה היה חייב על כל פנים בקנס לדעת ר"א. ודע שנעלם מכ"ת התוי"ט דברי הר"ן בזה ע"ש:

ומש"כ עוד שם וכן י"ל דא"צ כו' ביתומה ממש דוקא כו' ואין חלוק כו' דבשתיהן אמרינן דפטור מן הכל כו'. תמוה דמאי תלי זה בזה אינהו ל"פ רק אם יכולה למחול הקנס. אבל הבושת ופגם לכ"ע א"י למחול מפני שהם של אביה וכדפריך לעיל ויש אדם שמוחל דבר שאינו שלו ועי' בר"ן:

שם ואמנה או מאתים קאמר דהא בחד כתובה מיירי כו'. ויותר נראה כוונת רש"י דל"ר הוא על תרי מיני כתובות מנה ומאתים. ומנה מ"ל בנבעלה בזנות או במוכת עץ לדברי חכמים בפ"א או בשבויה:

דף מ:

רש"י ד"ה דאי בעי מסר לה. לקדשה בביאה. ל"י מה הכריחו לפרש בקדושי ביאה. וגם לישנא דמסירה היינו לנשואין כדלקמן (מח ב):

גמרא אר"ל א"ק נער אפי' קטנה במשמע. כצ"ל:

תד"ה הא לאו הכי. דבפ"ק דסנהדרין כו' משמע דלאו משום כו'. תימה דהלא מפורש כן להדיא בערכין (טו). אח"ז מצאתי להמגיה במל"מ פ"ג מהל' נערה שעמד בזה:

ד"ה הבוגרת. ומצאתי כו' כלומר מלאה שער כו' ושלא בדקדוק כ"כ דהא משהביאה ב"ש סגי. לשון הרע"ב אטעייה במחכ"ת. דבאמת אינה נקראת בוגרת עד ששה חדשים אחר הבאת ב"ש. וא"כ יוכל להיות שאז היא מלאה שער. ואף דאיילונית נקראת גם כן בוגרת לעיל (לו) ובקדושין (ד) והיא אינה בת שער כלל. אצלה הוא שם מושאל:

דף מא.

במשנה האומר גנבתי כו' ואין משלם כו' ותשלומי דו"ה. עי' בגליון גי' ס"א. ול"נ גי' שלפנינו עיקר דקמ"ל דאע"ג דבטביחה ומכירה לא הודה ובאו עדים שטבח ומכר אינו משלם דו"ה דכיון דפטור מן הכפל הרי תשלומי דו"ה א"ר ולא תשלומי ג' וד' כדאיתא בב"ק (עה ב):

גמרא אבל פתיתי דקא פגים לה כו'. קמ"ל:

ד"ה האומר פתיתי כו'. הא תינח במקום שהבו"פ לעצמה כו'. ול"נ דאם מכחשתו (כדמשמע קצת לישנא דמתניתין עי' בתוס') אם היה לעצמה היה פטור כמו דאיתא בחו"מ סי' ע"ה סי"א באומר חייב אני לך והלה אומר אינך חייב לי כלום. אבל אם שייך לאביה לאו כל כמינה לאפקועיה ממוניה ועי' מהרש"א:

גמרא איתמר פלגא נזקא ר"פ אמר ממונא ר"ה בריה דרי"ה אמר קנסא. כ"ה הגי' בב"ק וישר:

רש"י (במשנה) ד"ה ה"ז משלם עפ"ע. קסבר כופרא ממונא. ר"ל ולא קנסא. ולשונו בב"ק (מג ב) ד"ה והיכי דמי דכופרא כפרה ולא קנסא דליפטור משום הודאת עצמו. ומיושב הצע"ג שבתור"ע אות מ"ו. אך לשון וקסבר אינו מדוייק כ"כ. ועמש"כ שם (בע"א) בד"ה אימא בס"ד:

רש"י ד"ה לא נצרכה. אבל מה שהוזלו כו' עד שעת מכירה כו'. לשונו דלעיל עד שעת העמדה בדין מדוייק טפי:

דף מא:

רש"י ד"ה ואי תפס. לא מפקינן מיניה. כצ"ל:

תד"ה הא. וא"ת אכתי כו' דהביאוהו לב"ד וישלם לך. כצ"ל:

תד"ה ואי. ואם נוציא המותר כו' הרי אנו דנין ד"ק. קשה דא"כ גם בתפס המזיק עצמו אם שוה יותר מח"נ ניחוש לזה. ובב"ק שכתבו דההוא עובדא דחייביה ר"י אסלא ח"נ דמיירי בתפס. ע"כ היינו להוציא המותר:

במשנה רש"א אם לא הספיקה כו'. עי' בגליון נ"א. אבל מפרש"י לקמן (מב ב) ד"ה כגון שעמדה בדין ובגרה מוכח כגי' שלפנינו. וכן גי' הרי"ף והרא"ש:

דף מב.

תוס' ד"ה לאביה. אע"ג כו' בקטנה כו'. ואע"ג דפיתוי קטנה אונס הוא מ"מ אינו נותן את הצער דכיון דנעשה ברצון אין לה צער (תור"ע). ולכאורה מהראב"ד פ"ב מהל' סוטה ה"ד לא משמע כן ע"ש. אולם לפי דלשונו ז"ל אינו מבורר לי לכן לא אותביה מיניה תיובתא. ומש"כ עוד בתור"ע דא"א לומר דמיירי בקטנה דהא קתני סיפא והמפתה לכשיוציא. ופיתוי קטנה אונס הוא ומחוייב לישאנה. לע"ד לא נראה כן דהא באונס כתיב ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה וגו'. והרמב"ם וכן הרע"ב אחריו כתבו בפ' דלעיל מ"ד דלהכי לא כתיב עינוי במפותה משום דאין לה צער. והרי הרב בעצמו אומר דגם קטנה מפותה אין לה צער וא"כ לא קרינן בה תחת אשר ענה. ובסנהדרין (נה ב) אמרינן גבי קטנה כיון דמזידה היא כו' ורחמנא הוא דחס עלה:

ודע דמדברי התוס' סתירה נגלית למש"כ הרב הגר"ע הנ"ל בחדושיו לעיל (מ) דמאנס את הקטנה אין בה עשה דולו תהיה לאשה דאפילו רבנן דרשי במהוה עצמה לענין זה ע"ש. א"כ איך ס"ד דהתוס' לאוקמי בקטנה דהא קתני סיפא האונס שותה בעציצו. ובפרט לפי מה שנסתפק שם דאפילו כשתגדיל אינו מחויב עוד לישאנה. ולפי ספיקו יש להסתפק ג"כ אם אנס אחות אשתו ומתה אשתו אח"כ אם מחויב אז לנשאה. ויש לחלק ועי' תוס' ריש יבמות ד"ה ואחות אשתו:

ומה שכתב התוס' דלא שייך בה מחילה צ"ל דכוונתם בשלא הגיעה עדיין לעונת הפעוטות עי' לקמן (ריש דף פו) בדבריהם. עי' תוי"ט שהקשה דאימא דאיצטריך מתניתין דהכא לאשמעינן דהצער בתפוסה לאביה והאריך בזה ע"ש. ובקל י"ל אי אמרינן דזהו עיקר חידושא הל"ל בהדיא דלאביה כי היכא דלא ניתי למטעי ולפרש כהראב"ד ויש עוד להאריך בזה ואכ"מ:

תד"ה ר"ש. וזוכה בו למפרע כשירדו גשמים כו'. ק"ל ממתניתין דגיטין (עב) זה גיטך אם מתי כו' לא אמר כלום. ובגמרא שם אם מתי שתי לשונות משמע כו' ע"ש. ונראה דהתוס' קצרו בלשונם וכוונתם דאמר בפירוש דיהא שלך מעכשיו:

בסה"ד מת"י ורבנן אית להו דאדם מקנה דבר שלבל"ע. לכאורה א"צ לזה דהא על בושת ופגם יכול להקנות לו מיד ועי' מהרש"א:

שם על הגליון ר"א בר"ש דהמוכר אה"ס. הוא שם (עט ב) וע"ש בתוס':

תד"ה א"ד. דפריך אביי בסוף הסוגיא ממתניתין דר"ש פוטר כו'. כצ"ל:

בא"ד ועוד אמאי איצטריך לשניי כו' נימא דבקנס דאונס נמי קאמר רבה כו' להתחייב בהודאתו כו'. לכאורה הלא רבה עצמו קאמר וכי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו. אבל כוונתם דה"ל לשניי דקבלת רבה מרבותיו דממונא הוא (וכמש"כ לקמן בדבור הסמוך) היה להתחייב בהודאתו:

דף מב:

רש"י ד"ה וכי אמר רבה. ולא מיפטר תו בהודאה. נראה דר"ל או אפילו באונס ומפתה לענין דלא מיפטר בהודאה כדמוכח לקמן דקאמר הא עמד בדין דמשלם על פי עצמו כו' ועי' בתוס' לעיל בד"ה או דלמא:

רש"י ד"ה ה"ג. הא עמד כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מוכחש בעמיתו. שלא כו' שעיקרן ממון. ע"כ אף לשיטתו צ"ל דאתי לפטורי אפי' בעמדה ובגרה ומתה. דאי בעמדה בדין לחודיה בלא וכחש ידעינן לפטורי מונתן:

תד"ה מאי. וא"ת כו' אלא לר"ל כו'. מש"כ המהרש"א יש מקשים כו'. אישתמיטתיה דכן כתבו התוס' בעצמם בב"מ (מח) בד"ה תשומת יד. ועמש"כ שם בגמרא:

תד"ה ונתן לחוד. ונתנו לחוד. נ"ל משום דונתנו קאי אב"ד. וכ"ד שהוא ע"י ב"ד כיון שנגמר הדין הוה כאילו הוא עשוי כמו שור הנסקל כיון שנגמר דינו שחטו אסור בהנאה. ולי ה"נ דשאני התם דכתיב גביה וענשו וזהו הגמר הדין ומשמע דמשעה זו הוה כנתינה:

תד"ה כי איצטריך. וה"נ אפי' לר' אליעזר. כצ"ל ביו"ד:

דף מג.

גמרא א"ל תניתוה אלמנה כו' ומעשה ידיה שלהן. התוס' לקמן בר"פ אלמנה גרסי מעשה בלא ו':

גמ' שם והאמר ר"א א"ר יוסי כו'. בב"ב הגי' א"ר אסי:

גמ' שם מציאתה ממאן גביה. לכאורה הלא יתכן שהיה אחר מחזיק בה באמרו שהוא מצאה ומת האב ואח"כ בירדה בעדים שהיא מצאתה וגבתה ממנו ע"פ ב"ד. וזה י"ל כיון שבירדה שהיא מצאתה דהיינו ע"י הגבהה או בשאר דרכי הקניה א"כ כבר באה לידה מחיי אביה. אבל למ"ד המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. מ"ל דהגביה אחר עבורה ועדיין היא בידו. אולם רבא לשיטתו דס"ל לא קנה חבירו בב"מ (ח) ע"ש בתוס' (י) ד"ה איתיביה. אמנם מהר"ן בנדרים (לד ב) בד"ה אמר רבא משמע דס"ל דלרבא קנה חבירו. ואפי' לשיטת התוס' מ"ל במגביה בעדו ובעדה דלכ"ע כה"ג קנה חבירו כמבואר שם בב"מ (ח). וי"ל כיון דהחפץ עצמו הנמצא שייך לה הרי הוא כאילו כבר בא לידה והופקד אצלו. אך כשכפר בחיי אביה ולריו"ח במרובה (סח ב) דאין יכול להקדישו. וה"ה דאין יכול להקנותו. כמ"ש שם התוס' (ע) בד"ה אמטלטלין. לכאורה לא נקרא זה בא ברשותה ויש להאריך בזה ואכ"מ:

רש"י ד"ה ואימא בפיתוי הבת וקנסות. דאונס. עי' לעיל (לה ב) תד"ה לא:

תד"ה בת (בסופו). טפי ממה שהיה ניזונת מדעתם. כצ"ל. וע"ש בתד"ה ניזונת תנן:

תד"ה עשו. וא"ת אלמנה אצל הבת אימת קרא ליה כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה חבלות. וא"ת כו' והלא מפסיד מעשה ידיה ואמרינן בהחובל הקוצץ כו'. טפי ה"ל לאתויי מהא דאיתא שם (פז ב) בבת גופא מודה רב בשבת דמעשה ידיה כו' דאבוה הוי:

דף מג:

ד"ה כתובתה של אביה. וקסבר יש כתובה לארוסה. עי' לקמן (מד) תד"ה והלכתא:

רש"י ד"ה הואיל. נכתבים ל"ר אמנה ומאתים דכתובה קאי. עמש"כ לעיל מ' בכוונתו:

דף מד.

גמרא אמר מר אי בעיא בהאי גביא כו'. עפרש"י. ודרך הש"ס לקצר הלשון כמ"ש התוס' בעירובין (עח ב) בד"ה והתנן ובזבחים (כד ב) בד"ה והרי. ובש"מ. ובמ"ר נשא פ"ו במ"ת הבאתי הרבה דוגמאות לזה בס"ד:

רש"י ד"ה ביטל שני אה"ר. ואם כתב לו אחריות כו'. הא דלא פירש אם לוה הנותן בינתיים דיוכל המלוה לטרוף ממנו וכמש"כ הרשב"א בתד"ה אימר. משום דלמ"ד אחולי אחליה מחילה ודאי לא מהני למפרע להיות כמו שלא זכה בה מעולם (וכדמוכח נמי מהא דלקמן דא"ב לשלומי פירי ולטסקא) אלא משעת המחילה הוא כמו שחוזר ונותן להנותן. והנותן שוב חזר ונתן מעתה עוד הפעם להמקבל. והוה כמו שקנה הנותן עתה שדה ונתן להמקבל דבסתמא לא אשתעביד לבע"ח שקדם. ורשב"א ע"כ מיירי בדכתב לו בפירוש דאקני. ולקמן דבעי מאי בינייהו. המ"ל דא"ב כה"ג בדלא כתב דאקני. ולפמש"כ יש לדון על מש"כ הת"י א"נ אם יאכל הנותן כו'. דכיון דעד עתה הוה השדה של המקבל ועכשיו הוא שמוחל לו למה לא ישלם לו הפירות שאכל בעוד שהשדה היה של מקבל. אבל אנכי תמה על הרשב"א דמאי מהני מחילה אצל גוף השדה. דבשלמא השעבוד שיש לו על הלקוחות (כמש"כ רש"י) יכול למחול. אבל גוף השדה אינו יכול למחול אלא אם הקנה לו מחדש באחד מדרכי הקניות. ואפי' החזיר לו השטר לא מהני לרבנן דרשב"ג בב"ב (קסט) ועי' בר"ן. וצ"ל דאחולי אחלי ל"ד אלא דהוה כמו שהודה שחזר ואקני ליה בא' מדרכי הקניה. ודאתאן לזה י"ל דהוה כמו שהודה שמיד אחר כתיבת השטר הראשון חזר והקנה לו. ולכן לא צרכינן תו למימר בדכתב לו דאקני. וכן א"ש הא"נ שבת"י. אך לפ"ז יקשה הא"ב לשלומי פירי ולטסקא. וי"ל ואכמ"ל:

תד"ה והלכתא. דר"י אמר שמואל אמרה משמייהו. כצ"ל:

תד"ה אין לה. דדריש שעריך ולא בשערי עובדי כוכבים. כצ"ל:

דף מד:

רש"י ד"ה מאן ימאן. מהדדי גמירי מחייב קנס כו'. כצ"ל בלא ו':

תד"ה א"כ. תימה כו' שלא ילקה כו'. מש"כ מהרש"ל דהיינו בהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דבתרוייהו שלא בקדושה כבר ממועט מדרשה דלמיתה נתרבתה ולא לקנס. נ"ל דאינו מוכרח דאי לאו בישראל דלמעוטי גיורת ע"כ הוה מוקמינן ומתה לדרשה אחריתי. אבל השתא דכתיב בישראל למעוטי גיורת דרשינן שפיר ומתה לרבות גיורת למיתה. ומיעוטא דבישראל לענין מלקות וקנס. והוא ע"ד שכתבו התוס' לקמן בד"ה בתולת:

תד"ה המוציא. תימה כו' משמע הא ישראלית גמורה כו'. לע"ד אין מזה קושיא דאיכא למימר דבאמת היינו טעמא דאין לה מאה כסף משום דהוה כיתומה. ואגב דאיירי בשאר חילוקי דיניה אשמעינן גם דין זה בה. אבל מדתני אמי שפיר מוכח מדדריש טעמה מקרא דבתולת ישראל:

תד"ה בתולת (בסופו). דרשינן שפיר בתולת כו'. כצ"ל:

תד"ה הא לא"ה. דלא בעי רב אחא למילף כו'. כצ"ל:

דף מה.

גמרא ורמינהו נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה כו'. תוספתא פ"א ע"ש:

רש"י ד"ה דהא נכנסה לחופה. דהא בלא בגרה נמי כל הוצאת ש"ר כו'. כ"ה בר"ן וכצ"ל:

רש"י ד"ה ואילו מוציא ש"ר. עליה השתא דזנאי קודם כו'. כצ"ל וכ"ה שם:

רש"י ד"ה ודלמא. הא ראיה דמייתית כו'. כצ"ל:

תד"ה אמר (בסופו). דהא לקמן דרשינן כו'. הוא (דף מח ב):

דף מה:

גמרא אימור דשמעינן ליה לר"ש כו' א"כ לייתי קרבן כי דהשתא. ק"ל הא שם בהוריות מפקינן ליה מקרא פרט לקודמות (ולפמש"כ התוס' בד"ה הנערה י"ל קצת). ונ"ל דהגמרא סמכה א"ע על המשנה הקודמת שם ברה"פ "וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו כו' מביא שעיר". ור"ש גם שם פליג דאם נודע לו משעבר דאינו מביא שעיר כמש"כ רש"י שם במשנה (הב'). וצ"ל דהתנא סמיך על פלוגתתו דשם. וע"כ מוכח דר"ש פוטר אפי' מחטאת יחיד דהא במ"ב פוטר לגמרי ואם איתא דהכא חייב ה"ל לתנא למיתני דעתו בזה כיון דחלוקין בדיניהן. ומזה מוכיח הגמרא שפיר דלייתי כדהשתא דהכא ליכא מיעוטא. ודע דכעין סוגיא שלפנינו איתא גם שם (ג) והמציינים שכחו לציין. וגם שם צריך לפרש כמש"כ:

גמ' שם א"ל רחמנא ניצלן כו' אדרבה כו'. בזה"ל היה מורגל ר"א לומר לר"ח וכן ר"ח להשיב אליו כמו שציין הגרי"פ. והוא כמש"כ התוס' בריש מכילתין בד"ה פשיט ר"א:

גמ' שם דת"ר שעריך זה שער שעבד בו כו'. מזה כתב רש"י בנימוקיו לפי' התורה המתרגם לתרע בית דינך טועה כו'. והנה בתרגום אונקלוס שלפנינו הוא לתרע ב"ד. ונ"ל דלא טעה ח"ו דכוונתו לפרש שיוציאום לב"ד לדונם. והגז"ש לא עקר משמעותיה לגמרי דברוב מקומות דכתיב שער ר"ל ב"ד. ועי' לעיל (לח ב) וכן הגמרא עצמה פירשה לפי משמעותיה בסנהדרין (טז קיב) איש ואשה אתה מוציא לשעריך (ופרש"י לב"ד שבכל עיר ועיר) ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך. ועוד שהתוס' כתבו בר"פ נגמר הדין דבעיר שרובה עובדי כוכבים סוקלין על פתח ב"ד משום דכתיב שעריך וכיון דלא אפשר מוקמינן אשער ב"ד וכעין זה כתבו לעיל (מד) בסד"ה אין. הרי דגם לענין סקילה מפרשינן ליה בשני המובנים:

גמ' שם גמר פתח מפתח כו' ושער משעריך. הא דלא יליף שער משער דכתיב בנערה המאורסה שבאו לה עדים בבית אביה הוא משום דגם שם לא ידעינן דהיינו שער שסרחה בו אם לא דנילפיה משעריך דעובדי כוכבים. ועוד בכדי לילף ג"כ מיעוטא דרוב עובדי כוכבים:

רש"י ד"ה גמר פתח כו'. אסמכתא דרבנן כו'. נראה משום דאשכחן כהאי ילפותא בעירובין (נא) לענין תחום שבת ושם אינו אלא אסמכתא דרבנן כמש"כ שם בס"ד. ופשוט לחלק בינם להא דלקמן למדנו יסרו מיסרו ויסרו מבן כו'. וע"ש במהרמ"ש ובביאור:

רש"י ד"ה ללקות. מלקות במוציא שם רע כו'. כצ"ל:

תד"ה הנערה. ומהכא שמעינן כו'. לכאורה לר"ש ל"ל האי סברא:

תד"ה על פתח ב"ד. בעיר שרובה עובדי כוכבים בטלה קדושת היקף חומה כו'. לכאורה זה אתיא כמ"ד בס"פ השולח דיש קנין לעובדי כוכבים בא"י אבל למ"ד אין קנין אין טעם לזה דיבוטל קדושת החומה מפני שרובה עובדי כוכבים ולפ"ז לא יפה עשה המל"מ בפ"ז מהל' בית הבחירה הי"ג בהעתקתו דברי התוס' הללו על הרמב"ם שפסק אין קנין בפ"א מהל' תרומות הל"י. וגם התוס' אולי לא אמרו אלא בדבר שתלוי במחנה ישראל כמו הנסקלין והמצורעין דבעו חוץ לג' מחנות. וגם זה ל"י מהיכן פסיקא להו דמצורעין אין משתלחין מעיר שרובה עובדי כוכבים:

דף מו.

גמרא לא אמר לעדים בואו והעידוני כו'. נראה דזהו מברייתא דלעיל והגמרא אפסיק בה בפירושא דויסרו זה מלקות:

גמ' שם בעי ר' ירמיה שכרן בקרקע מהו. ולא איפשיטא. והנ"י בר"פ איזהו נשך כתב ואסיקנא דא"ח עד שישכיר בכסף כו' ע"ש. וע"כ גי' אחרת היתה לפניו:

גמ' שם א"ר אבהו ופרשו מה ששם לה. כצ"ל:

גמ' שם אע"ג של"מ בכהת"כ שחלק הכתוב בין ביאה כדרכה כו'. אין למדין מן הכללות שהרי גם בשפחה חרופה א"ח בשלא כדרכה כדאיתא בכריתות ספ"ב. ויהיה מזה סתירה למש"כ בקיצור כללי הגמרא (ד') בשם גאון בתשובה. וכן הביא בס' שב שמעתתא שער י"ב אות ז' בשם מהרי"ק שורש י"ד סי' ד' דבדברי האמוראים למדין מן הכללות. ולפמש"כ הרשב"א בחדושיו ליבמות (נה) הבאתיו בסוטה (כו ב) דלרבנן חייב בש"ח אשלא כדרכה א"ש. ועמש"כ בעירובין (סו) ובהשמטות שבסוף אבות:

רש"י ד"ה ולא ליבם. בכלל פרשה זו לטוען טענת בתולים. כ"נ דצ"ל:

תד"ה אתיא. אע"ג דאין רבית בקרקע כו'. משמע דאם היה רבית בקרקע ובפחות מש"פ הוה א"ש הבעי' אף א"ת דגז"ש גמורה היא. ובר"פ איזהו נשך כתבו בהפך ע"ש:

בא"ד התם חשיב רבית לפי שעומד בבית בשכר המתנת מעותיו. משמע דכיון דההלואה היתה מעות אף דהרבית הוא קרקע שייך איסור רבית מה"ת. וכ"כ מפרש שם בא"נ. ולכאורה שכרן בקרקע דומה לזה. וא"כ לא א"ש מש"כ ברה"ד אע"ג דאין רבית בקרקע. ולשון הר"ן התם ה"ט משום דזוזי דזביני חשיבי כהלואה ופירי דאכיל הוא שכר מעותיו אבל נתן קרקע ברבית מלוה אינו רבית של תורה. משמע דחשיב תשמישו בבית כעין פירות ולא מיקרי קרקע. ויש לדחוק ולכוון דברי התוס' כאן לדבריו. אבל דבריהם בא"נ צ"ע. וכן קשה מש"כ הרב"י ר"ס קס"א בשם הר"ן דבהלואת כסף אם נתן לו רבית קרקע אסור. דמדברי הר"ן שלפנינו לא משמע כן:

דף מו:

במשנה נישאת יתר עליו הבעל כו'. ופרש"י שהוא זוכה גם בכל השנוים למעלה כו'. לכאורה קשה מזה לדעת הרמב"ם ברפי"ב מהל' נדרים שהאב מפר כל נדרי בתו והבעל אינו מפר אלא דברים שיש בהן עינוי נפש כו'. א"כ בזה גרע כח הבעל ולפמש"כ בתור"ע דמתניתין לא חשיב רק כללי שרשי זכיות אבל פרטי דיניהם ל"ח א"ש:

שם וחייב במזונותיה. מש"כ התוי"ט בסה"ד דברפ"ג דמעשרות מוקמינן למתניתין דהתם כמ"ד שאין מזונות לאשה דאורייתא. עי' מה שתמהתי עליו שם:

תד"ה זכאי. אבל מציאתה דקטרחה להגביה כו'. ונראה דאף אם אחר הגביה לצרכה (עמש"כ לעיל מג) או שניתן לה מתנה. מ"מ הא קטרח האחר בעדה. ועי' ב"ק (פז ב):

דף מז.

גמרא דמסר לה בשבתות וי"ט. ק"ל דמ"מ מבטלה מכמה מלאכות המותרות בשבת וי"ט כגון כל השבותין דאינו אלא מדרבנן. ויותר קשה מי"ט דהותר בהן מלאכת אוכל נפש ואפי' קצירה וטחינה הותרו לכמה פוסקים מה"ת. ושכר שבת וי"ט ודאי אינו אסור אלא מדרבנן. וי"ל דכיון דאינם נקראין מלאכת עבודה כמ"ש הרמב"ן ילפינן להו מקדושיה דלאביה הוא דכמאן דלא טרחה בהו דמי עי' קדושין (ד). וקצת סתירה לזה מהתוס' לעיל ד"ה זכאי. עי"ל דר"ל בשבתות וי"ט אין דרך לעשות מלאכה להשתכר בה וכמו בליליא ולאו משום איסורא נגעו בה (אך מהתוס' ל"מ כן) וה"ה דה"מ לדחויי באשה בטלה עי' ב"ק צ"ז:

תד"ה דזכי (בסופו). ולפ"ה דלעיל כו' ע"כ חופה הויא בנערות כו'. לכאורה אף לפי' ר"ש דזינתה אחר החופה בסקילה מ"מ פתח בית אביה אינו אלא בזינתה קודם החופה עי' לעיל (מה) תד"ה אמר רבא:

תד"ה דמסר. אע"ג כו' ושמחת בחגך ולא באשתך כו'. ולי י"ל דהכא הכוונה על יו"ט של ר"ה וכה"ג כתב הט"א בחגיגה שם ליישב מתניתין דולא מייבמין דביצה:

תד"ה כתב. הא דקתני לקמן הלכו כו'. הוא (בדף מח ב):

דף מז:

גמרא תקנו מצוי למצוי כו'. כה"ג בתוספתא פ"ב דר"ה הביאה הרא"ש שם ברפ"ג:

תד"ה אם תענה. וא"ת דאדרבה כו'. ול"נ דאם תענה הוא כמו ודשנו שפי' הסרת הדשן. וכן מסעף הסרת הסעיפים תשרש הסרת השרשים. ונראה דלזה כוון רש"י ביומא שם שפי' אם תענה להשבית עונתן. וכן ויענך לר"א פי' השבתת המזון. ושם ביומא יליף מדנקט קרא בהאי לישנא דעינוי:

דף מח.

גמרא מאי דבר אחר כו' רי"א צדקה. וכן בסנהדרין (כו ב) קרי אוכלי ד"א למקבלי צדקה מן עובדי כוכבים:

תד"ה ראב"י. דהכי מתני סיפא דברייתא כו'. הוא במכילתא פ' משפטים:

תד"ה ולא. משמע דקודם שיצא לא היה משרה כו'. תיבת משמע לכאורה אינו מדויק כי כן מפורש שם להדיא ועי' מהרש"א:

רש"י (במשנה) וזכאי בה בכל זכות כו'. כצ"ל. וכ"ה ברש"י שברי"ף ובר"ן:

תד"ה לעולם. עמש"כ בנדרים (עג ב) בס"ד:

דף מח:

גמרא אמר רב מסירתה לכל כו' ורב אסי כו'. עי' תוי"ט. ומש"כ והרי רב פליג על ר"א כו' אין הלכה כתלמיד במקום הרב כו'. תמוה דהא ריו"ח ור' חנינא ג"כ סוברים כר"א. והכי הל"ל דאין הלכה כר"א משום דאיפרך:

רש"י ד"ה ולא נשאו. או אונס שלו. עי' בריש מכלתין. וכה"פ פסקו כל"ק שם דבאונס אפילו דידיה אינו מעלה לה מזונות:

תד"ה ר"א. ואור"י דודאי סברא הוא דלמשנה אחרונה כו'. כצ"ל:

תד"ה תיובתא. אע"ג דלא הוי תיובתא אלא לחד. ע"ש דתיובתא הוי לר"ד אליבא דריו"ח ולר' אלעזר וכן לרב המנונא ולרב נחמן וצ"ע:

דף מט.

גמרא ארנב"י אף אנן נ"ת הבא על אשת איש כיון כו'. היא משנה בסנהדרין (פט א). והיתה בהעלם עין מן המציינים:

תד"ה ואימא. והואיל דאשכחנא לא הדרא כו'. כצ"ל:

גמרא אי ר"י הא אמר בנים נמי מצוה. לכאורה נראה להגיה הא אמר נמי בנים מצוה:

דף מט:

רש"י ד"ה ואיידי דתנא בנות. ל"ג דתנא דהא לא תני ליה במתניתין. ק"ל הא תני לקמן (נב ב) לא כתב לה כו' בנן נוקבן כו' חייב שהוא תנאי ב"ד:

דף נ.

גמרא אעשרנו לבתרא כי קמא. נראה דמפרש דהכינוי שב על מעשר קמא דיעשר עוד הפעם כמוהו:

רש"י ד"ה מתמעטות. מהאמוראים הראשונה א"ר אילעא כו'. כצ"ל:

תד"ה עשיתינהו. דלקמן מעלאי דידי כו'. הוא (בדף נג):

תד"ה בר שית. דהתם הוי בר עשר ויום א' דומיא דבן י"ג כו'. שם איתא ג"כ בי"ח לחופה והרמב"ם בפט"ו מהל' אישות הל"ב כתב מבן י"ז וע"ש בהה"מ. ועתה נוכל לומר דבי"ג נמי הכי הוא (וכן כולם) ויהודה ב"ת (דהוא קא"ל שם) סבר כרשב"א בנדה (מה ב) דתינוק בן י"ב ויום א' נעשה ב"מ. וגדולה מזו עמש"כ (ביבמות פ). והשתא דאתינן להכי דיהודה ב"ת אמר חדא דלא כהלכתא. ה"נ לע"ד דגם מה שאמר בן י"ח לחופה הוא דלא כהלכתא דבקדושין (כט ב) אר"ה בן כ' שנה וכן רבא ותדבר"י שם:

ונ"ל דתליא בפלוגתת ב"ש וב"ה בנדה (מז ב) במשנה לענין סימני סריס. ויהודה ב"ת ס"ל כב"ש. והנך דס"ל בן כ' אתיין כבית הלל. דבאמת לא מצינו בכהת"כ חילוק בין בן י"ח לפחות (בשלמא בן כ' מצינו הרבה שחלוק מן פחות בערכין וביוצא צבא) זולת בב"ב (קנה) לענין למכור בנכסי אביו לרבא אר"נ. ומוכח שם דאמר כן אף לב"ה דבנדה שהזכרתי. מדקאמר שם אמעשה דבני ברק בשלמא למ"ד בן ח"י שנה היינו דקאתו וא"ל מהו לבדקו כו' ע"ש. ומאי דאמרינן בס"פ במה בהמה ביאשיהו שכ"ד שדן עד בן ח"י החזיר כו' הא פרש"י שם דהוא מחמת שמצא אז את הספר. וגם לפ"ז ע"כ פירושו שם ח"י שנה למלכותו דהוא כ"ו שנה ללידתו. ולכן תמוה מאד מה שלמדו קצת פוסקים מזה לדיין שיהא בן ח"י שנה עי' טור ר"ס ז' וכבר התעורר בזה המהרש"א בח"א שם ועי' בביאור הגר"א שם ס"ק י"ג בליקוט. ואל תתמה בזה שיהודה ב"ת יסבור כב"ש דהרי מצינו בנדה שם דגם רבי הורה כוותייהו ועי' תוס' שם ד"ה דברי. ובזה יש ליתן טעם טוב לדברי הרמב"ם הנ"ל שכתב מבן י"ז דגם בנדה שם אמרינן דסגי בל' יום משנת הי"ח וזה אליבא דמ"ד דל"י בשנה חשובים שנה ולמ"ד יום א' בשנה חשוב שנה ה"נ סגי ביום א' וכדפרש"י שם אליבא דעולא. אולם הרמב"ם מדוויל ידיה משתלם חדא דהוא פסק בפ"ט מהלכות מע"ש ונ"ר כמ"ד ל"י בשנה דוקא חשיב שנה. ועוד שנית דלפמש"כ בפ"א מהל' אישות ה"ד והי"א מוכח שמפרש בנדה שם דחסר משנת הי"ח למ"ד יום:

ועוד הנ"ל לומר דיהודה ב"ת אזיל בשיטת ר"י בחולין (כד) דלימוד תורה סגי בג' שנים ולכן כיון דבן ט"ו לגמרא יוכל לישא בי"ח. והני דקדושין ס"ל כרבנן שם דלימוד תורה בעי ה' שנים ולכן אמרו בן כ' לישא אשה דרחיים בצוארו ויעסוק בתורה כדאיתא שם והא דנתן יהודה ב"ת שיעור למקרא ולמשנה ה' ה' שנים י"ל דהטעם אינו רק משום דלא חזק עדיין שכלו למשנה ולגמרא אלא בזמנים הנזכרים:

דף נ:

גמרא הוה עובדא בנהרדעא וכו'. כזה בב"ק (יב):

גמ' שם שמא יראו התלמידים כו'. המציינים שכחו לציין לפסחים (ק):

רש"י ד"ה דלמא כתובת בנין דיכרין. כגון שכתובת האחת מרובה או כו'. עמש"כ ע"ד לקמן (נב ב) במשנה:

בא"ד ובאין עליהם כו' שכתוב בהכתובה בנין כו'. כצ"ל תיבה חדא:

דף נא.

גמרא רבי שמעון בן אלעזר אומר כו'. כצ"ל ולא רבן וכן לקמן:

במשנה ולא כתב לה כל נכסים כו' אחראין כו' חייב כו'. נראה דהוי"ו בא בכאן לחלק ור"ל או אפילו כתב לה שדה שוה מאתים אלא דלא כתב לה אחריות על שאר נכסיו חייב אבל לקמן (סוף דף נו) בתוס' ל"מ כן:

תד"ה מני. דמנ"ל דכה"פ אפי' בתנאי דלמא בתנאי מודה ר"מ כו'. כצ"ל:

דף נא:

גמרא מ"ט יצר אלבשה. כהאי לישנא בקדושין (פא ב):

גמ' שם אר"י א"ש משום רי"ש כו' ויש לך אחרת כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה במלכות אחשורוש. לפי כו' ויודעת שלא ישאנה. הן מעשה אחשורוש הכתוב במגילה לא היתה הכוונה רק בכדי לישא אחת מהן. אלא נקטוהו לדוגמא בעלמא לפי שעשה כעין מעשה זה וכאן ר"ל באם שבה אותן לתשמיש כפרש"י והא דלא נאסרה אסתר צ"ל כמש"כ התוס' דצדקת גמורה היתה ולא היתה חפצה בו גם אם ישאנה:

דף נב.

גמרא ותו אר"נ שאלתי כו' ואמר לא שמעתי. נ"ל דצ"ל כאן תיבת וכו' דודאי יותר קשה מהא דאמר ונראין הדברים כו':

תד"ה ממזרת. ואור"י כו' דיש להן פירות שאכל הבעל כו'. כצ"ל:

תד"ה רצה. לפי שהנשים ממהרות למות כו'. עי' לקמן (פג ב) תד"ה מיתה שכיחא:

דף נב:

תד"ה אין פודין. עי' מהרש"א. לכאורה גם לפרש"י יל"פ דרצה פודה אפילו ביותר מכדי דמיה כבפעם הראשון. ורשב"ג פליג ע"ז וגם על הרישא. וק"ק לפרש"י מאי פריך אדרשב"ג דלמא בברייתא השניה קאי על מכאן ואילך דכנגד כתובתה חייב לפדות אבל בפעם ראשונה מודה לת"ק. וי"ל ואכמ"ל:

רש"י (במשנה) ונ"מ שמא מרובה כו'. ועוד י"ל נ"מ להיכא דמת הוא בחיי אחת מהן או נתגרשה אחת מהן דהיתר עי' לקמן בגמרא ר"פ מי שהיה נשוי:

רש"י ד"ה כל ימי מיגר ארמלותיך. כל ימי משך אלמנותיך. וכתב התוי"ט והגי' בדלי"ת. ול"נ דגם לגי' מיגר ברי"ש יל"פ לשון המשכה כמו וכמים הנגרים ארצה (שמואל ב י״ד:י״ד) כמים מוגרים במורד (מיכה א׳:ד׳):

רש"י ד"ה בי אבא סוראה. והשיא ר"פ לבנו אחות אשתו. ע"כ היה הבן מאשה אחרת דאל"כ הות אחות אמו שהיא ערוה דאורייתא:

בא"ד ובסנהדרין כו' איש ושתי נשיו שאין כו'. כצ"ל:

דף נג.

גמרא לימא יצר אנסה. לקמן (נד):

גמ' שם יתיב ר"נ כו' ויתיב רחב"א גבייהו. מתיבתא כזו בע"ז (סג ב) וע"ש בתוס':

רש"י ד"ה מחו לה. כמין משקולת קטנה ששמה עוכלא. עמש"כ בב"ב (פה ב):

רש"י ד"ה ולא מיטמא לה. דלאו שארו היא. עמש"כ בב"מ (יח):

רש"י ד"ה גובה כתובתה. ותוספת. עמש"כ לקמן (פט ב):

תד"ה שאין (בסה"ע) ונראה דבהא הלכה כב"ש משום דאשכחנא כמה תנאי דקיימי כוותיה כו'. מכאן נתחזקה תמיהתי על דבריהם בקדושין (טו) ד"ה ואידך (הב') ע"ש:

דף נג:

תד"ה הויה. הכא ליכא למיפרך אי הויה דנשואין כו'. אבל אי הויה דאירוסין ודאי ליכא למיפרך דבגרות הוא כש"כ מאירוסין דאירוסין לא מפקא מרשות אב לגמרי כדלעיל (מו ב) ובגרות מפקא מרשות אב לגמרי. ולעיל דפריך לרב הוא משום דקס"ד דתלקחן לגוברין היינו נשואין:

תד"ה אלמנה. דקסבר ארוסה יש לה מזונות. עי' מהרש"א. ועי"ל דארוסה היא ק"ו משומרת יבם כמש"כ התוס' לקמן:

דף נד.

גמרא ולית הלכתא כמר בר"א. מכאן ראיה למש"כ הש"ך בח"מ סימן מ"ו ס"ק קי"ז דאף אותן שפסקו בכולא ש"ס כמבר"א בר כו' אין בכלל זה היכא דאיכא משמעות בגמרא דלא כוותיה:

גמ' שם מ"ט יצר אנסה. לעיל (נג):

גמ' שם בבל וכל פרוודהא כו'. נראה דצ"ל פרוורהא בב' ריש"ן כמו בגיטין (ח ב) בפרוורי ירושלים. וכן הערוך הביאו בערך פרוור ועמש"כ במ"ר פ' ברכה אות ד' ומהכא משמע דבבל שם עיר ועמש"כ בספ"ב דשבת:

גמ' שם כלתא דבי בר אלישיב. נזכרו בגיטין (יד) ובב"ב (כט):

רש"י ד"ה יתמא. הפשט בגדיך וצא. כצ"ל. וכ"ה ברש"י שאצל האלפסי:

תד"ה בת. תימה דאנוסה גופא תיבעי. משמע דארוסה פשיטא להו דאין לה מזונות וכ"ה ברא"ש:

תד"ה בביתי. כשאין להם כ"א ביקתא כו'. כצ"ל:

תד"ה לית. אכולהו קאי בר כו'. וא"כ לא קאי רק אחרי שמעתתא דר"ח ורב יוסף וכ"כ הרא"ש להדיא. ולכאורה סתירה מזה למש"כ לעיל (ח) בסד"ה שהכל. ועמש"כ בבראשית רבה פע"ה אות ה':

דף נד:

במשנה אם רצה להוסיף כו'. עי' ר"ן. והוסיף התוי"ט ע"ד וגדולה מזו כו' דחזי ליכי כו'. תמוה דז"א אלא בכהנים ובמשפחות המיוחסות. וכ"מ להח"מ בא"ע סי' ס"ו סק"ל שזהו החילוק ביניהם. אולם בב"ש שם ס"ק ט"ז לא משמע כן:

דף נה.

רש"י ד"ה לכותב נכסיו לבניו. כדאיתא בי"נ. היא משנה בפאה. ועמש"כ לעיל (ד) בתד"ה מסייע:

רש"י ד"ה במסוכן. הגוסס. ובגיטין פי' חולה. ועמש"כ שם:

תד"ה ולשבועה. למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה. הוא לקמן (בדף פח):

תד"ה ולשביעית. ולדידיה ניחא דה"ה דמשמט הקפת החנות כו'. לכאורה מדלא פליג שם ר' יוסי על הקפת חנות בפירוש כמו דפליג ר' יהודה משמע דמודה בה לת"ק דא"מ ואולי משום דטעמייהו דר' יהודה ודר' יוסי שוין כדפי' הר"ש שם. להכי ממילא מישתמע דר' יוסי פליג ג"כ על הקפת חנות:

דף נה:

תד"ה מתנת. וכי פריך כו' ה"מ למפרך ממתניתין כו'. לכאורה י"ל דמתניתין יל"פ דאין מתנתו מתנה אף לאחר מיתה:

תד"ה שאם (בסופו). דרב אית ליה אומדנא אפילו להוציא כו'. כ' המהרש"א דלרווחא דמלתא קאמר כו' דראב"ע לאו להוציא ממון הוא. ולי יראה דמשמע דראב"ע מחליט הדין שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה ואפי' היכא דתפסה עי' לקמן (ריש דף סד) תפסה לא מפקינן מינה:

דף נו.

גמרא יתיב ר' חנינא קרא קמיה דר' ינאי כו'. כצ"ל כמו בברכות וביבמות וא"ש לשון המליצה עליו קרי קראך:

גמ' שם נהרדעי משמיה דר"נ אמרי הלכה כראב"ע ואע"ג דלט ר"נ כו'. נ"ל דר"נ השני שהוזכר כאן הוא ר"נ בר אבא שנקרא ג"כ ר"נ סתם בקדושין לג (סע"א) וכש"כ ר"נ גופיה ודאי שפיר קרי ליה סתם דלא אתי למיטעי. ולהכי אני אומר על השני ולא על הראשון. כיון דנהרדעי אמרי בשמיה ור"נ בר יעקב הוא דהוה שם לראש כמו שהבאתי בב"ב (סוף דף קכד):

תד"ה הרי זו. דא"ל אם אין ליך עלי שאר כו' הרי את מקודשת כו'. הוא משום דר"מ בעי ג"כ תנאי קודם למעשה ועי' בסוכה (מא ב) תד"ה הילך. ועי' בר"ן בפ' האומר דעת הרמב"ם בזה:

בא"ד (ע"ב) ותירץ הר"א כו' ע"מ שאין לי עליך דין נזק כו' אבל למחול יכול. הן חילוק זה מבואר בגמרא מכות (ג ב) בדברי שמואל לפי' התוס' שם בד"ה על מנת ע"ש:

בא"ד וכן גבי נזיר אין נזיר לחצאין. מש"כ בת"י ואתא כר"ש כו'. תמוה דאדרבה לרבנן א"ש טפי דנוזר במקצת הוה נזיר בכל. וי"ל:

דף נו:

גמרא מלתא דשכיחא כו'. המהרש"א הקשה מזה ע"ד תוס' לעיל ע"ש. ובמחכ"ת ל"ד לחלק בין לשון מצוי ללשון שכיח. ועוד מדהקדים אביי כאן ואמר לכל יש כתובה (ולעיל גבי מצוי לא הקדים הש"ס שום הקדמה) מזה נראה דוקא כהתוס'. וה"ק אף דפירות מצויין יותר מכתובה כדאמרן מ"מ לכל יש כתובה וכו' מלתא דשכיחא כו' ור"ל אף שאינו מצוי ודו"ק:

גמ' שם אמר אביי ודאי דבריהם כו' רבא אמר כו'. גם בשבת (כג) תירצו בכה"ג כ"א לפי שיטתו בכאן:

תד"ה ושמעינן. כיון דאיכא מ"ד כו' אפילו כשל תורה. כצ"ל. ואותו מ"ד הוא רבי שמעון בן גמליאל לקמן (פג) במשנה. ובסוגית הגמרא שם (פד):

דף נז.

במשנה נותנין לבתולה י"ב חדש. ובגמרא יליף לה מהא דכתיב תשב כו' ימים וילפינן מימים תהיה גאולתו. ובנזיר (דף ב) ומגלח א' ליב"ח שנא' ויהי מקץ ימים לימים ויליף ג"כ מימים דבתי ע"ח. ולכאורה כיון דילפינן מהתם והתם חדש העבור אינו נחשב בפ"ע במספר ירחים ששנינו בערכין (לא) וגואל כל יב"ח. שהרי אמר שם תמימה להביא את חדש העבור. הוא הדין בהני נמי אינו נחשב בפ"ע להשלמת יב"ח. ומוכח דאפילו היכא דחכמים נתנו החשבון בחדשים חדש העבור אינו עולה במספרם. וסייעתא להפוסקים ביו"ד סי' נ"ז סעיף י"ח ובא"ע סי' י"ג סעי' י"א דהעבור אינו בחשבון ותיובתא להחולקים שם:

שם הגיע זמן ולא נשאו. עי' תוי"ט. ומש"כ ומיהו ק"ל כו' והל"ל ינשאו. לפי דקדוק הלשון הל"ל תנשאנה. אולם בלשון חכז"ל מצינו רבות כיו"ב:

דף נז:

שם עד שתכנס לחופה. התוי"ט הביא בשם הר"ן לדחות פי' הרמב"ם דחופה היינו יחוד מהא דתניא בברייתא נכנסה לחופה אפי' לא נסתרה. וכן העתיקה לעיל בפ"ק מ"ד. ול"ד דהברייתא היא לעיל (סוף דף יא) ולא גרסינן שם חופה אלא כנסה ראשון לשם נשואין כו' (וכן הר"ן גופיה לא העתיק בה מלת חופה). ויל"פ דהיינו מסר האב לשלוחי הבעל וכר"ל לעיל (מח ב) וכדפריש רבינא לומר דכתובתה מאחר מנה. וגם שאר אמוראי ל"פ עליו בזה ודלא כהא"נ שבתוס' שם. גם י"ל דכנסה היינו שמסרה האב לרשות הבעל ממש ובזה נראה דלכ"ע הויא כנשואה לכל מילי. ולפ"ז א"ש הגי' במשנה שם עד שתכנס לרשות הבעל דהיינו רשותו ממש. ודיוקא דרנב"י שם הוא מלשון כיון כמש"כ התוס' שם במתניתין ד"ה לעולם. ועמש"כ בנדרים (עג ב):

ול"נ ראיה לפי' הרמב"ם דחופה היינו יחוד מיבמות (קז) "לא ניחא ליה דתהוי חופה דאיסורא" ומאי איסורא איכא אם לא היחוד דפנויה:

גמרא והאי נמי קנין כספו הוא. ואיתקוש הוויות להדדי רש"י לקמן (נח) ד"ה והאי קנין אחיו הוא:

גמ' שם רב שמואל בר"י אמר משום סמפון. כצ"ל ולמחוק הו':

דף נח.

רש"י ד"ה והאי קנין אחיו הוא. דאיתקוש הוויות להדדי. לעיל (סוף דף מו) ושם:

דף נח:

גמרא רו"ש דאמרי תרוייהו מותר לאחר מיתה קדוש. לענ"ד נראה דר"ל מותר דקתני פירושו לאחר מיתה דהיינו מה שניתותר במיתתה כמו והניחו יתרם לעולליהם (תהילים י״ז:י״ד) ע"ש פרש"י. הן ממעשה ידיה עצמן והן ממותר מעשה ידיה והר"ן הבין מלת מותר שבדבריהם כפשטיה דהיינו המותר על מעשה ידיה קדוש לאחר מיתה ונדחק ליישב דמאי איריא המותר דאפי' מעשה ידיה עצמן תיקדש לאחר מיתה לר"מ:

רש"י (במשנה) ד"ה המותר. ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן. ל"י כוונתו בזה. דא"ל דס"ל דאם הקדיש מעשה ידיה בכלל מיגו דלא חייל על עיקר מע"י לא חל נמי על המותר כמו בקדושין (נא) באומר לה' נשים כולכן מקודשות לי והיו בהן ב' אחיות דאף הנכריות אינן מקודשות וע"ש ברא"ש וכמש"כ שם בס"ד. דהא לקמן אר"ע יפר שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי לו. ודברי התוי"ט בזה דחוקים:

רש"י ד"ה סיפא איצטריך ליה. דלא שייך אמזונות ואע"ג דא"נ. ואיכא למ"ד כו'. כ"נ דצ"ל בו'. וכוונתו לפלוגתת רב ושמואל וראב"א לקמן בפירושא דהמותר ובמש"כ שם דה"ה דמצי לאוקמי כו':

תד"ה לאחר. והא לאחר שאתגייר כו'. מש"כ מהרש"ל דל"ד מאתגייר פריך כו' אלא מאשתחרר קפריך. הוא דוחק שהרי גם בתירוצם כתבו אלא שמחוסר גירות. ובדבריהם ביבמות (צג ב) מוכח טפי דבדוקא נקטי ע"ש. ומש"כ דהא בידו הוא כל שעה. אישתמיטתיה במחכתה"ג הגמרא דקדושין (סב ע"א) דגר מקרי נמי לאו בידו ע"ש:

בסה"ד ומיהו ק"ק כו' לאחר מיתה אע"ג דלא עביד דאתי. עמש"כ בב"ב (עט ב) בתד"ה אימור:

דף נט.

רש"י ד"ה שכן אין אדם כו'. אף בקונם כו' לומר קונם פירותיך עליך. לפי הענין הל"ל קונם פירות פלוני עליך:

תד"ה קונם. אפי' כו' לא הוי דבר שאין בו ממש כו'. בנדרים (טו) מסיק רבינא דאפי' דבר שאין בו ממש מדרבנן מיהא אסור:

תד"ה שמא. עי' מהרש"א. לפמש"כ הר"ן שם בטעמא דת"ק דל"ל הא דשמא יגרשנה. אי משום דלא ס"ל דמהניא הפרה לכי מגרש לה. אי משום דנדר גופא כיון דהשתא לא חייל. לקמיה נמי ל"ח. לא שייכי אשמא תאמר איני ניזונת וא"ע:

דף נט:

תד"ה שדה (בסופו). ואפילו בעבד אמר רב כו'. הוא בגיטין (לח ב):

רש"י (במשנה) ד"ה שתים. בגמרא פריך אמאי כו' בחדא שפחה כו'. הא דלא ציין על הא דהכניסה לו שפחה אחת כו' דהא עלה קאי הפירכא. משום שאפשר לפרש במשנה דבאמת פוטרתה מכולהו וכמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז ע"ש:

דף ס.

גמרא הות קא מסוי לאפה. ברא"ש ליתא כלל מלת הות. ובri"ף הגי' הויא:

רש"י ד"ה מסוי. מביט. עי' לקמן (סב ב) סוי לבה:

רש"י ד"ה החמרת בחלבה. כדאמרינן בבכורות גמל גמל שתי פעמים כו'. דרשה זו היא אליבא דרבנן שם. והתוס' דנקטי מאת (כצ"ל) הגמל הוא אליבא דר"ש שם. ולכאורה תמוה מה דחקם לפרש אליביה דוקא. ונ"ל משום דרבנן דרשי שם מהוא למעט טמא הנולד מן הטהור. והכא דרשינן ליה למעוטי חלב מה"ש. וא"כ ע"כ אתיא כר"ש. ואף דכאן אינו מביא אלא הוא דכי מעלה גרה הוא סמיך על סיפא דקרא דטמא הוא. ובר"ן הגי' בפירוש ת"ל טמא הוא. וענ"ל דלרבנן לא שייך למעוטי מן טמא הוא חלב מה"ש. שהרי כאן עדיין לא הוזכר איסור חלב דגמל גופא. דהם ילפי איסור חלב דידיה מגמל דמ"ת. אבל לר"ש דדריש לאיסור חלב מאת הגמל דפ' שמיני א"ש:

רש"י ד"ה גונח. המיילל כו'. בר"ה (לג ב) מבואר דשני ענינים הן:

תד"ה ר"י. עמש"כ בריש סוכה בתד"ה עד:

תד"ה יכול (בסופו). והואיל ונתמעט כו' דם וחלב שוין. מה שהקשה המהרש"א דא"כ למעט איסור טמא מבשר ל"ל דהא לענין טמא שוין הן. נראה דלק"מ דמדאיצטריך קרא למיסר חלב גמל ע"כ אינן שוין והוא משום דחלב בהמה טהורה ג"כ חידוש הוא. ודוקא דם הוא דשוה לחלב דתרוייהו יוצאין נינהו:

דף ס:

גמרא ארשב"ג אני אכריע כו'. עי' פסחים (כא) תד"ה אין:

גמ' שם חדא דר"מ ור"י הלכה כר"י. ק"ק דהא בגיטין (עה ב) סתם משנה ר"מ. ועי' תוס' ריש ביצה ד"ה גבי שבת:

גמ' שם ר"פ אמר אפי' קורא וכופרא. כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורש"י:

רש"י ד"ה לבי ר"ג. והתירן לינשא. כצ"ל:

רש"י ד"ה לא תסברוה. ללמוד מתוך משנה זו. עמש"כ בשבת (פג ב):

רש"י ד"ה שמוטים. ארוכי צואר כו'. עי' בכורות (מג ב) שמוט דאריך ושמוט ובמש"כ שם:

דף סא.

גמרא א"ר הונא בדיק לן ר"ה ב"ח. עי' סה"ד אות ה' בר"ה ב"ח:

דף סא:

רש"י ד"ה בהמתו. סוס וחמור שהן מיוזנים כו'. כצ"ל שכ"ה במקרא (ירמיה ה' ח'):

תד"ה הלכה כר' אליעזר. כצ"ל וכן בסה"ד. ומש"כ והא דקי"ל כו'. בהרא"ש כתב דלא פסיק כר"א אלא במאי דפליג את"ק אבל במאי דפליג ארשב"ג הלכה כרשב"ג. ונ"ל ראיה לדבריו מדלא סדר הש"ס האיכא בינייהו קודם דאיפסקא הילכתא כר"א:

רש"י (במשנה) ד"ה בש"א. אם הדירה ב' שבתות כו'. והעתיקו הרע"ב. ול"ד דמשמע דדוקא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה והוא כרב לקמן בגמרא וכה"פ פסקו כשמואל דהלכה כוותיה בדינא וכ"ה גם דעת הרע"ב עצמו כמש"כ התוי"ט לקמן פ"ז מ"א ד"ה עד שלשים:

רש"י ד"ה מיולדת נקבה. ששוהא כו'. כצ"ל מלה חדא:

בתוי"ט ד"ה בה"א. ולשון הפרה שכתב (ר"ל הרמב"ם) לאו בדוקא כו' ומשום כו'. וכ"ה לשון הגמרא לקמן (סג) אפשר דמיפר נדראי. ושם י"ל ג"כ כמש"כ התוי"ט דאגב רהיטא דנדרי בתו עצמה נקיט. אבל מצינו ג"כ בעלמא דנקיט לישנא דהפרה בבכורות (ריש דף לז) וע"ש בתוס'. ועי' תוי"ט פ"ח דנדרים מ"ז ד"ה להפר:

דף סב.

גמרא ר' אבהו הוה קאי בי באני כו'. בברכות (ס) איתא האי עובדא בסיגנון אחר ע"ש:

דף סב:

בפיסקא הספנים א' לש"ח דר"א. מפרש"י נ"ל דל"ג בפיסקא אלא דברי ר"א לחוד וכ"ה גי' הרי"ף והרא"ש:

שם אר"א בר אהבה אמר רב זו דר"א. ברא"ש ובר"ן ליתא אמר רב ונכון:

רש"י ד"ה איעקרה. כן דרך כו'. עי' מהרש"א בח"א. וכוונתו להקשות דהא היא לא הסיחה דעתה ממנו. וביבמות (לד ב) אמרינן דאם דעתה להנשא מתעברת. אבל לק"מ דהתם ר"ל אם דעתה להנשא בתוך עשר דוקא. והכא הסיחה דעתה ממנו עד י"ב שנה:

רש"י ד"ה סוי לבה. ראה לבה. עי' לעיל (ס) קא מסוי לאפה:

תד"ה מתשעה. ולפ"ח ארבעה סאין בסלע כו'. עי' בציון הגרי"פ. גם לקמן (סד ב) איתא כן ממשנה דעירובין:

דף סג.

גמרא כעובדי אמה כך עובדי ברתא. הוא ע"ד הכתוב הנה כל המושל עליך ימשל לאמר כאמה בתה (יחזקאל יז):

במשנה טרפעיקין. עי' תוי"ט. ודבריו תמוהין שהרי כדברי הרמב"ם מפורש להדיא בגמרא לקמן (סד) מאי טרפעיקין אר"ש איסתרא כו' פלגא דזוזא. ועי' פרש"י שם (ולפמש"כ בסה"ד מדברי הרמב"ם בחבורו שדינרין דת"ק הם של מדינה. יהיה שיעור של ר"י טפי משל ת"ק) ואולי דלזה כיון התו"י במש"כ לקמן אבל בגמרא כו'. אולם מ"מ דבריו אך למותר:

גמרא ולאו לאמלוכי ביה בעי. ועפרש"י. ובר"ש משמע דהיה גורס ולאו לאמלוכי בה בעי:

תד"ה ר"ה. לינקוט פיזרא וליתיב. הוא לישנא דגמרא בב"ק (כח) ובב"ב (צט ב):

תד"ה והאמר. כיון דאינו רוצה כו'. כצ"ל:

דף סג:

תד"ה ואינהו. ולא אאומרת מאיס עלי כמו שמפרש ר"ת כו'. ר"ל דלא כר"ת שמפרש דקאי אאומרת מאיס עלי. כ"מ מהת"י שבגליון ודלא כמהר"ם. ובסוף דברי הת"י ט"ס וצ"ל דלא קנסינן לה בדידה מה שהביאה (אמה) [עמה] :

תד"ה אבל. פרטיה נואף להוצא וערק. כצ"ל:

דף סד.

תד"ה מ"ש. והלא הוא אינו רוצה לחלוץ כו'. כצ"ל:

דף סד:

במשנה אר"י לא פסק לה שעורים אלא רי"ש כו'. ועי' לקמן פירושו בגמרא. ומשמע דת"ק פליג עליה וס"ל דבכ"מ שעורים כפלים בחטים. והני תנאי כתנאי דפליגי בפ"ח דפאה מ"ה ור' יוסי כר"מ דשם. ונ"ל סמך יפה להת"ק מקרא סאה סלת בשקל וסאתים שעורים בשקל (מלכים ב ז׳:א׳):

שם משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל. כה"ג בחולין (קלה) במשנה:

גמרא וחצי חצי חציה לקבל ט"א. זה אינו מן המשנה אלא מברייתא שם:

רש"י (במשנה) ד"ה כפה. משנה לשנה. נראה דלפירושו הוי מאמר ומנעלים ממועד למועד כמו מאמר מוסגר. ומשנה לשנה דקאמר קאי אכל הני דחשיב לעיל מן ונותן לה האחרון שהוא התחלת ענין. ומטה ומפץ ומחצלת נראה דאינן על זמן קצוב אלא משתמשת בהן עד שיתקלקלו ואח"כ נותנן לה מחדש:

רש"י ד"ה שתי. קשה לטוותו כפלים כשל ערב. והעתיקו הרע"ב. ובנגעים פי"א מ"ח העתיק מפי' הרמב"ם שהשתי דק והערב עב מאד. וב' הפירושים יש להם מקום כאן ושם:

רש"י ד"ה מתכוונים להקל. ר"מ היה רגיל כו' ור"י היה אוכל כו'. בעירובין פי' בענין אחר ע"ש:

רש"י ד"ה ריב"ב. הוא ב' סעודות. כצ"ל:

רש"י ד"ה וחצי חציה. נפסל גופו מלאכול בתרומה. עי' בעירובין שם בתד"ה וחצי:

דף סה.

תד"ה שתה. א"נ אחרי אכול ואחרי שתה. ר"ל בנקודות קמץ חולם כדין המקור. אבל מש"כ כדכתיב אכול ושתה יאמר לך. הוא שלא בדיוק כי שם הוא לשון צווי ונקוד כדינו. ונ"ל למחוק תיבות יאמר לך. ויכוונו על הכתוב בישעיה (כב יג) או למחוק גם הו' מן ושתה ויכוונו לשם (כא ה):

דף סה:

רש"י (במשנה) ד"ה ילקח וד"ה אוכל. נ"ל דצ"ל הד"א:

תד"ה ה"ג. עי' מה שהקשה המהרש"א. ול"נ דלענין ירושה ל"מ למיתני יתר עליו הבעל שהרי בה יש ג"כ יתרון לאב מבעל שיורש בראוי כבמוחזק משא"כ בבעל עי' תור"ע לעיל אות נ"ו ועמש"כ בס"ד בזבחים (ג) בתד"ה הכותב. ועמש"כ בס"ד בב"ב (קיד ב) בד"ה גמרא:

תד"ה בזמן. ונפגם הוא עצמו עמה. אולי ר"ל שגם הבעל נפגם ונבזה בעיני הבריות שרואים שהוא חי עם אשה שפצעים בפניה. ובהעתקת התוי"ט דבריהם נשמטו תיבות אלו:

דף סו.

רש"י ד"ה שלא ע"י הדחק. כגון שהיא עירנית. עי' עירובין (נג ב):

רש"י ד"ה שתים שלש. וטווה פשתן. לכאורה לפי מאי דאיתא לעיל (סא ב) דוקא בצמר הוא דעושה אבל לא בפשתן מפני שמסריח את הפה כו'. הוה זה לחוד כהעדפה שע"י הדחק. וי"ל דהתם אמרינן בכיתנא רומאה דוקא. אבל מ"מ קשה למאי ה"ל להזכיר פשתן:

תד"ה והא (בסופו). אלא ממילתיה דרבין. עי' מהרש"א. ול"נ דט"ס הוא וצ"ל דרבא:

רש"י (במשנה) ד"ה יכול. אבל אחיו או יתן כו'. עי' בר"ן:

רש"י ד"ה וכנגד השום. למזומוטי חתן. עי' חגיגה (יד ב):

רש"י ד"ה שום במנה ושוה מנה. אין לו לומר תנו לי עוד חמישיתו כו'. וקמ"ל דאף דאיתא עדיין טעמא דהן פוחתין מ"מ א"צ להשלים חומש. ומהרע"ב משמע דאשמעינן דלא יוסיף שליש. והוא דל"ת דעל שום ג"כ מוסיפין אלא דברישא להכי פוחת עוד חומש לפי ששמאום יותר מדאי עד כדי ההוספה ופחיתת חומש קמ"ל דלא. ומיושב קושיית התוי"ט פשיטא:

תד"ה פחות. מאי לאו ככלים של כסף כו'. כצ"ל:

בא"ד דל"ד לסחורה דא"כ הוו כמו כספים. ר"ל כדלקמן (סז) בגמ' בבשמים של אנטוכיא וכו':

דף סז.

גמרא מאי לאו ככלים של כסף דפחתי. לולי פרש"י ותוס' הנלע"ד לפרש דפחתי דפחתינן לה חומש. והוא נגד משבחינן לה דלקמן דר"ל דמוסיפין שליש. ונ"ל עוד דצ"ל קו בסוף תיבת דפחתי ור"ל דפחתינן לה:

רש"י ד"ה תותבי דבי מכסי. של אותו מקום. וכן נזכר לקמן (ריש ד' קיב) וביבמות (מה):

תד"ה אמר. דל"פ אלא בנשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י כו'. כצ"ל:

דף סז:

גמרא אמרו עליו על הלל הזקן שלקח כו'. ברי"ף הגי' ששכר:

גמ' שם אר"פ לאחר מיתה. הא דל"א הש"ס תנ"ה מדר"י לקמן בברייתא. עמש"כ בברכות (כו):

גמ' שם נגהא ליה למר עוקבא בבי מדרשא. כצ"ל וכ"ה בע"י:

גמ' שם כיון דחזא דקא מצלי כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אנא שכיחנא. וענים מוצאין אותי. כצ"ל:

תד"ה וחכ"א. הקם תקים השב תשיב אפי' מ"פ. תמוה (א) דדרשה זו לא נמצא שם אלא מן הקם תקים דרשינן אין בעליו עמו. ומהשב תשיב למשכנו שלא ברשות. (ב) דמאה פעמים מסקינן שם דידעינן מהמקור לחוד ע"ש:

דף סח.

גמרא והמקפח את שוקו ליטול צדקה ואינו צריך כו'. כ"ה הגי' ברי"ף. ובזה מיושב קושית הח"א מדוע לא הביא מתניתין דשלהי פאה:

דף סח:

גמרא כיצד הן עושות שוכרות להן בעלים כו'. נראה דר"ל אם לא אירע להן בנערותן שינשאו להגון להן או שאינן רוצין עדיין להנשא ויראין שמא בתוך כך יבגרו ויפסידו פרנסתן. ישכרו אנשים שיאמרו (בשקר) שישאו אותן. בכדי להוציא הפרנסה. ואח"כ יוכלו לישב ולהמתין עד אשר יקרה להם אנשים הגונים. או עד שתחפצינה. ובלא שכר מי יאבה לשקר:

תד"ה והא מעשים. אע"ג דרב מספקא ליה האחין ששעבדו נכסים מהו וריו"ח נמי פליג לקמן בימי כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה לרבי. דהא רבא פסיק כו' וגביא ממטלטלי כו'. עי' לעיל (נא) תד"ה ממקרקעי:

תד"ה מאי. ומזונות אמרינן לעיל דאין עומדין כו'. לפנינו הגי' שם אומרין:

דף סט.

גמרא וסבר אי כתיבנא ליה מכרו כו'. כה"ג זבחים (ל ב) חולין (נב):

גמ' שם שלח ליה ר"ע לר"ה הונא חברין כו' א"ל זיל אימא ליה כו'. חכם זמנינו ז"ל בספרו ע"א סי' ח' כתב מה שהקפיד ר"ה הוא מפני שהיה בעל השם לקרותו מקטנותו רב הונא כדאיתא בפסחים (פו ב). ושגה בזה כי שם הוא ר"ה בריה דר"נ בימי רנב"י תלמידו דרבא. ור"ה סתם דהכא היה בימי רב וגם בימי רבי כדלעיל. אח"ז מצאתי במהרמ"ש כדברים האלה:

גמ' שם אזל רב ענן כו'. כה"ג לקמן (עט):

רש"י ד"ה ויתרה. אלא זו שקדמה ונשאה. או ונשאת צ"ל:

רש"י ד"ה למיגבא בינונית. ואינה נפרעת אלא בשבועה דקי"ל כו'. כצ"ל וה' תיבות שבינתיים למחוק וכן ליתנייהו בר"ן:

רש"י ד"ה רב אשי מת ומת ר"ס בנו אחריו. כצ"ל (פ"י):

רש"י ד"ה ומבריה דר"ס. שהיה אחיה. כצ"ל:

תד"ה ובשמתא. וי"ל דה"מ בדבר שהמנודה מסופק כו'. נ"ל טעמא דהוי כעין תנאי שאי אפשר לקיימו דאמרינן בס"פ הפועלים דאינו תנאי והמעשה קיים. והגרע"א ז"ל בחידושיו מתרץ קושית התוס' דההיא דיהודה הוה תנאי גמור דלשון אם הוה בכ"מ תנאי כו' ע"ש. ותמיהני דהא בגיטין (עב) אמר אביי דאם ב' לשונות משמע וכי לא אמר מהיום כמ"ד לאחר מיתה ע"ש:

שם דמאריה וגנבי דבד"ש כו'. הוא כדלעיל (ל ב):

דף סט:

תד"ה אר"נ. מדלא כתיב מנחם דליכא למיטעי. לכאורה גם בו איכא למיטעי ולקרותו מנוחם וכדאיתא במו"ק (כא ב) דאר"ע מנוחם הוא. וי"ל ע"פ מש"כ הרז"ה ביסה"נ שער הפעלים אות ז'. שבינוני פעול הוא שפעולתו כבר עשויה ונסתלקה ממנה יד הפועל. והכא כיון דכתיב ואשב בראש משמע דהמנחמים ג"כ מסובין עמו ועוסקים עדיין בניחום:

רש"י ד"ה ינחם. ע"כ ע"פ מסורת הכתב כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה יעשה שליש. ואין שומעין לה. כצ"ל:

דף ע.

תד"ה המדיר. משמע מתוך פירושו שיש בלשון זה איסור הנאת תשמיש. ק"ל אמאי לא נימא בזה נדר שהותר מקצתו הותר כולו כמו בפ"ג דנדרים מ"ב בנמצאו אביו ואחיו בהם דהותרו כולן. וכן בפ"ט שם בגווני טובא ועמש"כ בס"ד בפ"א דתרומות מ"ד. וראיתי להר"ן שהבין כוונה אחרת בפרש"י ע"ש ולדבריו א"ש. אולם מ"מ יקשה הא דאר"ע בהא דקונם שאני עושה לפיך דיפר משום העדפה מדוע לא נימא כיון שהותר עיקר מע"י הותר כולו גם ההעדפה. שוב ראיתי להשעה"מ בפי"ב מהל' נדרים הל"י שהאריך בענין זה ע"ש:

תד"ה יוציא. חדא דבדברים לא יוסר עבד. הוא לקמן (עז):

שם ועוד מדפריך לעיל. הוא בדף (סג):

תד"ה הכא. ובתוס' ה"ר יוסף כו' פי' כו' אבל הכא דקתני המדיר מליהנות משמע כו'. והתוי"ט לא העתיק רק התירוץ הזה. ובמחכ"ת סותר א"ע למש"כ לעיל פ"ה מ"ה ד"ה המדיר בשם הטור. והטור ע"כ סובר כתירוץ הראשון שבתוס':

דף ע:

רש"י ד"ה בדלא ספקה. למזונות מעשה ידיה כו'. כצ"ל:

תד"ה נעשה. אבל התם גבי מקדיש מעשה ידי אשתו כו'. כצ"ל:

דף עא.

גמרא זוגי זוגי קתני. עירובין (לז):

תד"ה שלא. כי ההיא דשלהי נדרים כו'. לכאורה ל"ד אהדדי דהתם עיקר כוונתו היה שלא לינסב איתתא וזה אפשר לקיים. אבל הכא עיקר כוונתו הוא לאסור עליה שום טעימת כל פרי (דאל"כ ה"ל לאסור עליו הנאת תשמישה בהחלט בלתי התנאי עי' בר"ן נדרים כד ב במשנה) וזה א"א לקיים:

תד"ה א"נ בההיא קאמר שמואל כו'. כן הגיה הב"ח ועי' מהרמ"ש. ודברי מהרש"א בזה מגומגמין:

תד"ה בעניות. וע"כ כו' בנדרה היא כו' דאי כו' ימתין כו'. לכאורה לשמואל תיקשי אף בנדרה היא דכיון דעניות יכולות לסבול י"ב חדש. א"כ גם בלא נתן קצבה תמתין שמא תמצא פתח דהרי לעיל בד"ה שנדרה כתבו בנדר של פירות הוא דוקא משום שאינה יכולה לסבול אפילו יום א'. וסברת מדאישתק מיסנא הוא דסני לי אכתי לא ידעינן:

דף עב.

במשנה ולא קוצה לה חלה. אולי צ"ל לו כדלקמן בברייתא כל היודע באשתו שאינה קוצה לו חלה. דהרא"ש כתב דבעינן דוקא שמכשילתו:

גמרא פלוני כהן תיקן לי את הכרי. התוי"ט גמגם למה נקיט כהן. ובמש"כ בס"ד בברכות (כח א לא ב) יתיישב זה ע"ש. דסתם כהנים מטוהרין הן לאכילת תרומה ולמקדש. וכן לקמן גבי חלה נקיט גבל דמסתמא הוא טהור עי' חולין (קכב ב) רש"י ד"ה לגבל:

רש"י ד"ה מאן דמתני. ר' יהודה דתני כו'. כ"נ דצ"ל ולמחוק הד'. ופי' מאן דמתני לה אהא היינו ר"י כ"ש דאית ליה תקנתא אנדרים כר"מ. ומאן דמתני אהך היינו ר"מ ל"ל הא תקנתא דר"י אחלה. ונדחה הכרעת ר"ת (לעיל ע"א בתד"ה אימא) מכאן לגרוס בתרוייהו ר"י:

דף עב:

גמרא במקללת יולדיו בפני מולדיו. כן הגיה הגר"א ז"ל בשו"ע א"ע סי' קט"ו ס"ק י"ג. ועי' עוד שם כוונת פי' גי' הרי"ף והרא"ש ודלא כהמהרש"א בח"א:

גמ' שם דאמרה ניכליה אריא כו'. כ"נ דצ"ל ולמחוק מלת ליה וכמו שהועתק בתוס' וכן ליתא בגי' הרי"ף והרא"ש:

רש"י ד"ה אמר רבה. לפרושי מלתיה דרב יהודה. כצ"ל:

תד"ה ע"מ. ומיהו כתובה ל"ל לכ"ע כו'. ר"ל אפי' לרב. דאילו לשמואל מפורש כן במתניתין:

דף עג.

רש"י ד"ה צריכה גט משני. ורב סבר דאורייתא היא כו'. גם לרב היכא דלא נבעלה אינה ממאנת מדרבנן:

תד"ה לא. ותירץ ר"י דאביי כו' אלא משום דיש תנאי לנישואין כו'. וגם לרבה צ"ל כן אפי' לגי' ריב"ן דמסקי. דאילו לאביי ע"כ צ"ל טעמא דמידע ידעי ל"ל לרבה כלל. וא"כ ע"כ טעמייהו דב"ה משום דיש תנאי אפי' בבעל ועי' מהרמ"ש:

תד"ה אלא. ונראה דלרב אפי' כו' וכנסה על תנאי כו'. מהראיה שהביאו מוכח דאפי' בעל ג"כ על תנאי צריכה גט והרי במתניתין נקיט כנסה סתם. ועי' מהרש"א:

בסה"ד ולא עביד תנאי לסתור כו'. עי' לקמן (ריש דף עד) תד"ה אלמא:

תד"ה ושמואל. וגדלה אצלו דבסתמא בועל כו'. הגהה שבגליון שבושא היא:

דף עג:

גמרא איתיביה הריני בועליך כו' והא הכא דכי טעות אשה א' דמי ופליגי. עי' תוס' לעיל סד"ה אלא:

דף עד.

גמרא תנאה דאפשר לקיומיה ע"י שליח כו'. לפרש"י בקדושין (סא) במשנה דתנאי קודם למעשה לכ"ע בעינן. המ"ל דטעמא משום דלא הויא תנאי קודם למעשה. אלא דאשמעינן מילתא חדתא דלא מהני תנאי בחליצה אף אם נשלמו בו כל משפטי התנאים:

תד"ה תנאי. דהא דמסיק רבינא כו' לאו לומר שלא תהא מותרת לשוק כו'. בזה מיושב הצ"ע שהעלה בגה"ש בנזיר (יא) על דבריהם דשם דהא טעם דא"א לקיים ע"י שליח לא ברירא דהא יש פלוגתא בזה ביבמות. וביותר תמיהני עליו דגם שם ביבמות כתבו התוס' כדברים האלה:

תד"ה ד"ה. וא"ת והא פליגי תנאי לעיל בבעל כו' בפחות מש"פ כו'. פשוט דכוונתם להקשות על הא דקאמר ר"א דגם בפחות מש"פ דברי הכל דצריכה גט ודברי המהרש"א בזה תמוהים:

בא"ד וא"ת לרב תקשי כו'. מש"כ המהרש"א דלשמואל נמי תקשי כו' דמ"ד נמי קנו כו' דשמא דוקא בפחות מש"פ כו'. נ"ל פשוט דשמואל יפרש דקדשה בטעות דקתני היינו טעות דנדרים:

דף עד:

תד"ה ממאנת. שאם נודע לה כו' מחלה התנאי. מה שהקשה המהרש"א דא"כ לוקי מתניתין לשמואל דנודע לה כו' ומחלה. לשונו אינו מדויק דהמשנה איירי בקפידה דבעל והכי הל"ל דנודע לו ומחל. אבל לק"מ דא"כ אפי' כנסה על תנאי נמי:

דף עה.

גמרא פירש רשב"ג עד כאיסר האיטלקי. כה"ג בחולין (נד) במשנה:

גמ' שם אריב"ח בעומדת על פדחתה. הרי"ף השמיט הא דריב"ח ולא הביא רק הברייתא דגדולה או קטנה שיש בה שער. ותמה עליו הרב"י בסי' ל"ט. וראיתי שגם הרמב"ם בפי' והרע"ב אחריו לא הזכירו רק יש בה שער או גדולה בפניה. ונ"ל פשוט דסברי דריב"ח קאי על יש בה שער או גדולה אלא דהוסיפו בעומדת על פדחתה דבכהנים לא פסלה דבשעת עבודה יוכל לשלשל המצנפת לכסותה שלא תראה. משא"כ באשה שרואה אותה כל שעה והוא כעין תירוץ דר"א אזיעה לעיל:

גמ' שם וחד מינייהו עדיף כתרי מינן. עי' ברכות (נ) תד"ה אלא. ונראה דאביי ג"כ בא לדרוש איש ואיש לומר דהנולד בה חשוב לאיש ואיש ר"ל לשני אנשים:

תד"ה וחכ"א. נראה לר"י דר"מ ל"פ כו'. והא דנקטי לה חכמים עי' בתוי"ט. וכה"ג ביבמות (קטז ב) במשנה דנקטי ב"ש אחת כו' ואחת כו' עד הבציר אע"ג דבכל הני גם ב"ה מודו כדמוכח בברייתא שם:

דף עה:

רש"י ד"ה טמא. דהכי כו' שער לבן בבהרת. וכ"כ התוס'. אבל בתו"כ דריש מן ושער בנגע הפך לבן הביאו הר"ש בפ"ד דנגעים מ"ג. ובפי' הרמב"ם שם ובמי"א מפיק לה מן והיא הפכה שער לבן. וכ"כ בחבורו בפ"ב מהל' ט"צ הל"ו. ומצאתי שעמד בזה הבה"ז בסוף הספר:

תד"ה ספק. אומר ר"ת כו'. עי' בר"ש שם שהאריך בדברי ר"ת הללו. וקושיית המהרש"א כבר הקשה שם הר"ש ותירץ דטעמא דר"ג משום ברי דידה:

תד"ה רישא. ואיירי בענין שיכול להיות שנאנסה תחת בעלה כו'. והר"ן כתב דלישנא משמע שתיכף כשנשאה נולדה המחלוקת ביניהם אע"פ שא"א לומר דמשנשאה נאנסה ע"ש. ולע"ד ה"נ דסברת כאן נמצאו כאן היו היא מענין חזקה. אלא דחזקה הוא דמוקמינן זמן המאוחר בחזקת המוקדם לו. וכאן נמצאו כו' הוא להיפך דמוקמינן זמן המוקדם בחזקת המאוחר לו. עי' לקמן תד"ה על בעל החמור. והנה בחזקה המוקדמת כ' התוס' בחולין (יא) דכל שלא נודע החזקה בשעתה אלא שנתבררה אח"כ לא אזלינן בתרה. וה"נ נאמר בחזקה המאוחרת דהוא כאן נמצאו כו'. והתם לא נודע לנו כלל בעת היותה בבית אביה שנאנסה רק אח"כ בבואה לבית בעלה נתברר לנו שנאנסה מקודם בעודה בבית אביה לכן לא אזלינן בתרה. וכעין זה מצאתי בנו"ב חלק חו"מ סי' ד' בסופו ע"ש:

אלא דק"ל על סברת התוס' דלדבריהם יפלו רוב החזקות. דאף בדבר הנראה לעין הלא אינו רואה רק מה שהיה קודם קצת. כי הגעת דבר הנראה לעין הרואה יתמהמה זמן מה לפי דעת הרבה מחכמי הראיה. אולם לפ"ז יקשה מאי דפריך ראב"י בחולין (י ב) ודלמא כגון שיצא דרך אחוריו דקא חזי ליה כי נפק. דמ"מ בעת הסגרו לא חזי רק איך שהיה בזמן קדום קצת. וא"כ ע"כ צריכא לחזקה. ואולי י"ל דהא קי"ל תכ"ד כדבור דמי וא"כ ה"נ לענין חזקה ל"א אלא בתוכ"ד. ובזה מתורץ ג"כ קושייתי על התוס'. ולכאורה ע"כ צ"ל כן בהא דאמרינן שם וראב"י כגון דקיימי דרא דגברי כו' וע"ש בתוס'. והא מ"מ ניחוש דבתוך שהגידו זה לזה וזל"ז בצר ליה שיעורא. אלא ע"כ צ"ל שהכל היה בתוכ"ד דכדבור דמי ולא משום חזקה. ולא תאמר דתכ"ד אינו אלא לענין דבור. דבנדרים (פז) איתא ג"כ לענין קריעה דאם קרע ואח"כ מת בתכ"ד דיצא ידי קריעה. אבל כ"ז הוא לפי העתקת הרא"ש והר"ן בחולין שם בשם התוס'. אבל כפי הנמצא בתוס' שלפנינו שם נראה בדבריהם כוונה אחרת והוא משום דלא נודע לנו בבירור גמור שהיתה הפרה כשרה מקודם והיינו משום דאיכא מיעוטא דמיעוטא טריפות דחיות יב"ח כמש"כ הש"ך בסי' נ"ז ס"ק מ"ח בשם המהרש"ל. ולפ"ז כש"כ דלא מהני חזקה דאתיא מכח רובא שכתבו הרא"ש והר"ן ואכמ"ל:

דף עו.

תד"ה על. והא טעמא לא משום רובא הוא. ר"ל לא משום דלא אזיל בתר רובא והלשון אינו מדויק:

דף עו:

בא"ד דהא מייתי עלה פלוגתא דר"י ור"נ דגבי ממון. כ"נ דצ"ל:

דף עז.

גמרא אלא למ"ד היו כו' הא סבירא וקבילא כו'. ק"ק דהל"ל ולטעמיך תקשי לך מתניתין דלקמן דתני בין שהיו עד שלא נישאו ועי' בב"ש סי' קנ"ד סק"ב:

רש"י ד"ה נולדו. משנשאה. מש"כ התוי"ט דמשנתארסה עכ"פ אין כופין אותה ג"כ שתכנס. אבל משנשאה כו' דנין אותה דין מורדת. ול"י מנ"ל הא דהא גבי מורדת תניא לעיל (סג) אחת ארוסה.

ועי' בשו"ע סי' ע"ז בח"מ סק"כ ובב"ש שם:

גמרא האומר איני זן כו' יוציא ויתן כתובה. והיינו שכופין כדמוכח בסמוך. והא דלא תני לה במתניתין. עי' לעיל בר"פ בתוס':

דף עח.

תד"ה נפלו. אלא חומרא שמוזהר לגרשה כו'. התוי"ט העתיק שממהר לגרשה:

תד"ה סיפא. וזיקת ארוסה עושה ספק ארוסה והואיל כו' הויא איהי ודאי כו'. ע"ש דלאוקימתא זו לא הוזכר טעם דאיהי ודאי. ונ"ל משום דבלאו ה"ט ניחא דהוי ס"ס ספק אינה כארוסה ואת"ל כארוסה אימר בזכותה כדאמר הכא. ונ"ל דטעם דרישא דהכא הוי נמי משום ס"ס ספק דאזלינן בתר זמן הנפילה דבזכותה נפל. ואת"ל דאזלינן בתר זמן מכירה ספק שלא תבא לידי נישואין. אבל סיפא אינו אלא חד ספק שמא לא תבא לידי נישואין להכי לא תמכור לכתחלה. אולם קושיית התוס' מיהא איתא מאוקימתא דרבה שם דמיירי בנפלה כשהיא נשואה וזיקת נשואה עושה ס' נשואה דג"כ אינו אלא חד ספק ואפ"ה מוכרת לכתחלה מטעם דאיהי ודאי וא"כ הכא נמי נימא הכי. ותירוצם עולה גם לזה משום דהכא ספק דלזכותא דידיה עדיף טפי. ומתורץ ג"כ מהא דלקמן (פא) דאמרינן ג"כ דאין ס' מוציא מידי ודאי דהתם הספיקות שקולין הן. ואדרבה ספק דלזכותא דידה גריעא טפי דרגלים לדבר דקינא לה ונסתרה והכתוב עשאה כודאי טמאה:

דף עח:

גמרא וריו"ח אמר אלו ואלו ידועין הן כו' תנ"ה כו'. הנה כה"פ פה אחד פסקו כריו"ח כיון דתניא כוותיה. וכן הרמב"ם בפירושו פי' כוותיה. ול"י מה היה לו להרע"ב בהביאו גם דעת ריב"ח והשוון אהדדי אית דמפרשי כו' ואית דאמרי כו':

רש"י ד"ה ה"ג ורחב"ע. ואם בא לוקח לב"ד כו'. עי' תוי"ט בד"ה ובה"א לא תמכור עומק כוונת רש"י בזה:

רש"י ד"ה מתניתין בחייה. ואפי' מתה בחייו לא יירשנה. כצ"ל:

תד"ה לא כר"י. א"כ אותם נכסים נפלו לה עד שלא ניסת כו'. והר"ן שם מוקי לה לנכסים שנפלו לה אחר שניסת ע"ש:

דף עט.

גמרא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא כו'. כה"ג לעיל (סט):

רש"י ד"ה חקלאה. ומר עוקבא אב"ד הוה. עמש"כ במו"ק (טז ב):

רש"י ד"ה פירות המחוברין. כלומר בשעת נפילתן כו'. כ"ה בר"ן. וכן ברש"י שברי"ף. ובהשני הגי' נמי בכניסתן:

תד"ה אילני. וי"ל דדקלי עדיפי בזה כו'. ובהחובל תירצו עוד באופן אחר ע"ש:

דף עט:

רש"י ד"ה אוכל והולך. דגבי בהמה איכא עורה כו'. נ"ל דס"ל ז"ל דאע"ג דמעיקרא קאמר טעמא דחנניא דלא חייש למיתה. מ"מ למאי דמסיק בטעמא דרבנן בולד בהמה דאיכא עורה יש לנו לומר טע"ז גם לחנניא. ודוקא גבי שפחה אמר דל"ח למיתה משום דאדם אית ליה מזלא כדאיתא בשבת (נג ב):

תד"ה שאני התם. קצת תימה כו' הא אם היה רוצה לשוחטה אינו יכול. מה זו תימה התם דאינו אלא חשש שמא תמות מהני האי טעמא דאפי' תמות מ"מ ישאר העור לקרן. אבל להתיר לשחוט רק מפני שיור העור אין לנו. וגדולה מזו עי' ברא"ש סי' ו' בסופו בשם בה"ג. וגם רש"י יישב זאת בד"ה אוכל והולך במש"כ אבל הנך כולהו פירות נינהו שמתחדשין תמיד כו'. ועי' ג"כ לשון רש"י לקמן בד"ה וחכ"א פירות:

דף פ.

רש"י ד"ה ר' אבא. וק"ל מאי אפי' כו' כדתניא (כצ"ל) אכל כו'. בהגהת הב"ח מקשה הא בעירובין (כט ב) דחי אביי כו' ע"ש. ול"נ דאביי לא אמר שם אלא לדחויא בעלמא אבל לפי האמת מודה גם הוא דתמרים עדיפי דכ"מ מדבריו בפסחים (לב) ומפשטא דמתניתין דספ"ו דתרומות רא"א משלמין ממין על שא"מ ובלבד שישלם מן היפה על הרע דאתיא הברייתא כוותיה. דלאביי צריך לדחוקי דהיפה פי' דקפיצא עליה זבינא ועי' בר"ש שם. ובעיקר קושיית רש"י. נלע"ד ליישב דר"א קאי אמאי דשאיל וכמה קימעא ומפרש אפי' כו' וכלישנא דרבי אסי וכ"מ מדלא קאמר ר' אבא אמר (ומיהו רש"י העתיק באמת ר' אבא אמר) ועמש"כ בס"ד בחולין (לח) כיוצא בזה והבאתי שם עוד דוגמאות:

רש"י ד"ה אשתו קטנה. ויכולה למאן. כצ"ל:

תד"ה אכלה. והא דאמר רב יהודה כו'. כצ"ל:

שם פי' שם רשב"ם כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה ישבע (בסופו). ההוא תנא לא מחלק. עי' מהרש"א. והוא כמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז ע"ש ועמש"כ לקמן פז:

דף פ:

רש"י (במשנה) ד"ה בכתובתה. בעיקר כתובה ובנדוניא כו'. כ"ה בר"ן ועי' לשון הרע"ב

רש"י ד"ה ה"ג וכתובתה כו'. כצ"ל. ועי' בר"ן:

רש"י ד"ה כל הקודם. ומחיים דבעל כו'. עי' לקמן פב תד"ה והתלושין (ובד' פד ב) בד"ה ולר"ע:

דף פא.

גמרא אלמנה ניזונית כו' ומעשה כו'. התוס' לקמן (צה ב) גרסי מעשה בלא ו':

תד"ה איזוהי. דהא קתני מנכסי יתומין כו'. אף דנכסי יתומין כולל גם שאר יורשין דלאו יוצאי ירכו כגון מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה דלקמן בהכותב. וא"נ מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית דר"פ הניזקין שכתב הרמב"ם בפי"ד ובפי"ט מהל' מלוה בלשון יורשים וע"ש בהה"מ. מ"מ כאן ע"כ הכוונה אינה על היבם דשומרת יבם אין לה מזונות אחר ג' חדשים כדלקמן (קז ב):

תד"ה ושמעינן. דפריך לרבה כו'. כצ"ל. וכן בסה"ד בתר דשמעה מרבה:

תד"ה שותות. ותימה דהתם עיקר מלתיה ול"פ לה כלל. עי' פסחים קטז תד"ה כולו ובמש"כ שם בס"ד:

תד"ה יבם. הנ"מ בלשון תורה כו'. עתוי"ט רפ"ה דתמורה:

דף פא:

גמרא זו אינה משנה. עמש"כ בס"ד בשבת (פג ב) בד"ה גמרא:

דף פב.

רש"י ד"ה פלוג מהשתא. עד שאכנוס או שאחלוץ. כ"נ דצ"ל:

תד"ה ויבמה. ול"ל ואימא ה"נ כו'. עי' יבמות (ריש דף כ) שהיא קושיית הש"ס ומשני לה מקרא דלאשה כדפרש"י כאן. ויבמה דריש לה לענין אשת אחיו שלהב"ע לאסור אפי' ביבם ולבסוף נולד. ונראה דהתוס' לא הוה גרסי לה כלל שם וכ"נ שם מפרש"י דאיכא דל"ג לה ע"ש:

דף פב:

תד"ה בתחלה. א"נ לה ממש היה נותן מעות. כ"נ דצ"ל:

דף פג.

רש"י (במשנה) ד"ה שמתנה. דרשינן הכי כו' להקרוב (כצ"ל) כו' שארו וירש אותה כו'. נסב לדרוש כאביי ולא כרבא בב"ב (קיא ב) וכן שנה עוד בב"ק (סוף דף מב) ע"ש:

רש"י ד"ה נ"מ לשומרת יבם (בסופו). ומתניתין דנפלו לה כשהיא שומ"י. כצ"ל ותיבות דב"ש נראה למחוק. וע"ש ביבמות דפי' בדרך אחר:

תד"ה דין. ושמא לא חש להאריך כו'. עמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז:

תד"ה ואין (בסופו). אבל שדה איך תזכה בעצמה. כ"נ דצ"ל עמש"כ בב"ק (נח ב). וכן כאן הוא אומר זו. בה. הימנה:

תד"ה כדר"כ (בסופו). דלאשה איבעי לה לאתנויי כו'. עי' ב"מ (סו):

דף פג:

גמרא איבעיא להו לר"י פירי פירות דוקא כו'. לכאורה יקשה מהא דאבימלך אם תשקור לי ולניני ולנכדי דלא כוון על דורות מאוחרים מאלו ע"ש במ"ר. ועי' בחדושי לס' נת"ע אות י"ג:

תד"ה רב אשי. תימה אמאי קתני שאם מכרה כו'. לפמש"כ הרא"ש והר"ן בשם הרמב"ם דמהני אפי' לנכסים שנפלו לה משנשאת דבל"ה מכרה בטל ע"ש. י"ל דלהכי קתני לשון דיעבד לאשמעינן הא ואה"נ דאפי' לכתחלה. וכן לפמש"כ התוס' לעיל (עח ב) בד"ה לא כר"י. י"ל דאתי לאשמעינן בזה כאמרו לו:

תד"ה פירי. מה שהקשה המהרש"א לפרש"י מדוע לא קאמר הש"ס נמי הא קמ"ל דאע"ג דכתב עד עולם אי כתב לה פירי פירות אין כו'. יפה כוון דכה"ג איתא בנדרים (נב ב) גבי קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם אי אמרינן דאלו דוקא דהא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי דאמר אלו מיתסר ואי לא לא. וזה נעלם ממהרמ"ש שכ' לתרץ קושיית הרש"א דכיון דתני פירי פירי קודם לא שייך לומר כן:

אך מש"כ המהרש"א (וכן המהרמ"ש) ליישב לפרש"י אמאי לא בעי נמי אי תרוייהו לאו דוקא. משום דא"כ הל"ל או עד עולם. אישתמיטתייהו מסקנת הגמרא שם דבאלו לא מיבעיא דדוקא הוא כי קא מיבעיא בשאני טועם דוקא כו' ופי' הר"ן ומתניתין או או קתני. ובעיקר קושייתם כבר פי' הרא"ש שם וה"ה נמי דמצי למיבעי אם תרוייהו דוקא. ואנן נאמר ג"כ בסוגיין הכי דה"ה דהמ"ל אי תרוייהו ל"ד:

תד"ה ה"א. אפירות שבחייה ובמותה כו'. פי' מהרש"ל בדשיירא מחיים כו'. כוונתו נ"פ דכיון דאם מתה יורש הקרקע ודאי דאוכל פירותיה דכי נאמר דאינו יורשה אלא למישטח בה פירי. ודברי מהרש"א אינם ברורים בזה:

דף פד.

תד"ה ורב. דהא במתניתין אפי' לר"י כו'. במהרש"א יש כאן ט"ס ותחת בירושלמי צ"ל בירושה:

גמרא משום חינא. הגרי"פ שכח לציין עוד לקמן (פח) וליבמות (לח ב):

תד"ה לכתובת (הב'). ולא חשו משום חינא לעשות דינה בבינונית. דגם לענין למיגבה בבינונית אפי' מיתמי קאמר שם הש"ס ה"ט דמשום חינא:

דף פד:

גמרא יתיב ר' אבהו כו' אמרו להו שפיר כו'. כצ"ל:

גמ' שם א"ל לשלוחיה זיל תפסה ניהלי. כצ"ל. והקו למחוק ממלת ניהלי:

תד"ה ואריו"ח. וי"ל כו' דא"ל מיגו דזכי לנפשיה כו'. עי' מהרש"א. ונראה מדבריו דרש"י פי' כן על המגביה מציאה לחבירו. ולא היא דע"ש דפי' על הא דהתופס לב"ח כו':

דף פה.

גמרא אית לך סהדי דתבע מיניך כו'. כ"ה גי' הרא"ש ונכון דקאי על אביהם:

גמ' שם א"ל לא א"ל אע"ג דאיכא מר עד א' לאו כלום הוא. כ"ז ליתא ברי"ף ורא"ש. ונ"ל דגם התוס' ע"כ לא גרסי להו דהא כתבו דר"פ היה קרוב ולא קבליה רבא אפי' לשבועה דמהני לה ע"א

תד"ה מרענא (בסופו). ודקא א"ל כו' איכא אינש אחרינא כו' צ"ל שהיה ר"פ קרובו כו'. לפמש"כ התוס' במכות (ו) בד"ה אמר רבא דבנמצא אחד מהן קרוב עדותן בטלה אף שלא העידו בתכ"ד. ולפמש"כ שם דאפי' לשבועה בטל העד הכשר ע"ש. קשה דא"כ לא היה מועיל אף אם היה סהדא אחרינא ג"כ. ודע דלפירושם יהיה גם מכאן ראיה להרמב"ם שהבאתי שם דאף שע"א קם לשבועה מ"מ ע"י קרוב או פסול לא:

דף פה:

גמרא אמר להו ר"נ ליכא כו'. ברי"ף ובראיש ליתא תיבת להו:

תד"ה ועוד. וההוא לא הוי סימן שהפקיד דא"ל דזבנה מיניה. והרא"ש כתב טעם אחר שאדם הרגיל כו' ילך ויגיד לאחרים כו'. ול"י מדוע נד מדברי התוס'. ועי' בשבועות (מו ב). מש"כ המהרש"א דנתינת סימן הוא ג"כ להוציא מחששא דזבנה. הוא דוחק. ומה שנסתעי' בזה מהרא"ש. אנכי ל"מ שם שום משמעות לזה:

דף פו.

רש"י ד"ה כפייה רפרם. שבא הדין לפני ר"א כו'. בב"ק שם לא פי' כן:

תד"ה לאשה (בסופו). משמע דאי לא משתעבד ליכא לספוקי כו'. זהו כמש"כ שם בס"ד מסברא ודלא כהתוס' שם בד"ה את"ל:

תד"ה פריעת ב"ח. ואפ"ה א"נ מנכסי יתומין קטנים כו'. נראה דצ"ל ומש"ה א"נ כו':

דף פו:

רש"י ד"ה והוא שצבורין. לאחר שלשים לאו ברשותה הוא כו'. כצ"ל. וכ"ה בר"ן. ובמהרש"ל ג"כ ט"ס:

תד"ה האומר. אפ"ה אם הם ברה"ר ל"ק יתמי א"כ היכא כו'. כצ"ל:

תד"ה ר"א. מש"כ המהרש"א בדעת רש"י דלא פי' כן כו' אבל לפי האמת כו' כיון דקדייקת כו'. לא דק דלפי האמת גם רבנן מודו דע"י גלגול משביעה כמש"כ הרא"ש והר"ן וא"כ גם לדידהו ל"ל סברת כיון דדייקת כו'. ואולי דט"ס בדבריו וצ"ל אבל לפי המתרץ כו':

במשנה אבל משביע הוא את יורשיה. כתב התוי"ט ובגמרא שהוא טוען כו'. בגמרא לא נמצא זה אלא ברמב"ם ברפי"ז מהלכות מלוה והוא מרב האי ורי"ף בתשובה כמש"ש הה"מ. ואדרבה הה"מ טרח שם ליישב מדוע לא מוקי הש"ס הא דהיתומים לא יפרעו אלא בשבועה בכה"ג. ולדעתי נראה דכאן לא בעינן שהוא טוען כו'. דהא היה יכול להשביעה שבועת אפטרופיא אפי' לר"ש דלקמן (פח ב) כשבאה לגבות כתובתה ע"ש בתד"ה לאפוקי. אלא שפטרה. וכיון דאמרינן דלא פטר רק אותה א"כ ממילא יורשיה חייבין לישבע שבועתן (דמש"כ המהרש"א כאן בתד"ה נדר דלענין שבועת אפטרופסין לא ניחא לפרש לגבי יורשין שבועה שלא פקדנו ע"ש אינו מוכרח כלל):

ומש"כ בתור"ע כאן דבפגמה ומתה אף בחייו אינם גובים ממנו כו'. תמוה משני פנים (א) דגמרא מפורשת בשבועות ס"פ כל הנשבעים פוגם את שטרו ומת יורשין כו' ונוטלין. ומש"כ בשו"ע סס"י פ"ד נגד זה כבר הרעישו האחרונים בו. (ב) דהא הכא פטרה משבועה זו דפוגמת כדמסקינן לקמן בגמרא ומאי שייך א"א מוריש שבועה לבניו בזה:

שם אבל יורשין משביעין כו'. והא דל"ת הכא ג"כ דהבאים ברשותו משביעין כו' נדחק התוי"ט בזה מאד וגם דבריו מגומגמים. ולולי דמסתפינא מרבותי הפוסקים הנלע"ד דבדוקא לא תני הכא הבאים ברשותו דכיון דהוא פטרה שוב גם הלקוחות א"י להשביעה. דעי' בשבועות (מא) תד"ה וכי מה שהכריחו מבבא זו (אף שהזכירו בדבריהם לישנא דאבא שאול ב"מ דלקמן בגמרא באמת ל"י מדוע לא הביאו מבבא זו דמשנתינו) טעמא דהנפרע מן היתומים ל"י אלא בשבועה אינו משום דהלוה גופיה דלמא הוה טעין אישתבע לי (ודלא כפרש"י במתניתין דלקמן) ומשמע דממשועבדים מודו דטעמא משום הכי הוא כפרש"י ועי' בר"ן שהכריח פירושו מהגמרא. וא"כ היכא דפטרה ממנו ולא היה יכול לומר לה השבעי לי ממילא גם הלקוחות אינן יכולין להשביעה:

תד"ה נדר. ולי עליך לא שייך כו'. כצ"ל:

בסה"ד דקתני בברייתא כו'. הוא לעיל הרי שלא פטר כו' מן הנדר כו':

דף פז.

גמרא (ברה"ע) על הפוגמת כתובתה. הרא"ש כתב רישא דמתניתין נקט וה"ה לכולהו. עמש"כ לעיל (פ) בתד"ה ישבע:

במשנה מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים. התוי"ט מסרסם ע"ש. וכ"נ מפרש"י:

רש"י (בסה"ע) ומנכסי יתומים כו' משום האי טעמא. עי' במשנה דלעיל מה שהבאתי מתוס' דשבועות:

דף פז:

גמרא דקא טעין מאתים. ל"ד דהרי המשנה מציירת היות הכתובה אלף זוז והוא אומר דקבלתה כולה:

תד"ה דמיפרע. דהוא סבור שדקדק כו'. כצ"ל:

תד"ה או. ואיכא למימר לא דייקא כו'. כצ"ל:

תד"ה האי. אמר רבה מה לי לשקר. כצ"ל:

דף פח.

גמרא מתקיף לה ר"ש בדר"א האיך סמיך סהדא קמא אסהדא בתרא. עפרש"י ותוס' ומהרש"א. לעד"נ מדתלי טעמא דאתקפתיה בהעדים איך יצטרפו זל"ז ולא פריך אהעדות כמו דאמרו בסנהדרין שם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. כוונתו דכיון דכבר קבלת העד הא' לחייבה שבועה להכחישו א"כ הרי הוא כמו שאינו ובטלה עדותו. ואיך תצטרפו תו עם העד הב'. וכן להפך כיון שכבר קבלת עדותו להצטרף עם השני להפסידה כתובתה. איך תקבלו תו לחייבה שבועה. ודין זה מוכח בשו"ע חו"מ סי' ל' סע"ג ע"ש. אח"ז ראיתי בהגר"א ז"ל שם שהראה מקורו להגמרא שלפנינו ע"ש. אך מה דמשמע מהטור שם דאפי' אם יש תוספת בעדות הא' על הב' לא יוכל לחייב שבועה גם על התוספת. זה צ"ע דהרי ר"פ ס"ל דגם באותו הסך שנצטרפו להפסידה כתובתה לגמרי מ"מ מחייבה שבועה על אותו הסך בעצמו יש לנו לומר דרב שישא ג"כ לא פליג עליה אלא באותו הסך שכבר קבלת עדותו בזה להצטרף עם השני. אבל על היתרון שעדיין לא הועיל עדותו מאומה גם הוא מודה שיחייב שבועה דלמעוטי מחלוקת עדיף טפי כמש"כ הפוס' בכ"ד והר"ן לעיל במשנת המושיב את אשתו חנוונית. וכן הש"ך גמגם על הטור בזה. וטעמא דר"פ נראה דכיון דקי"ל כ"מ ששנים מחייבין ממון עד א' מחייבו שבועה. ואילו אם היו שניים שנים היו מחייבין ממון כל זוג בפ"ע. כן עתה מחייב שבועה עכ"פ:

שם בפיסקא מנכסים משועבדים. ברא"ש הגי' יתומים כו'. ובהי"ף גריס לתרוייהו:

גמ' שם אבל אמרו א"ל אבא לא לויתי כו'. עי' בהג"א שכ' מכאן הוכיח ר"ש כו' דא"כ הוו ב"ד טוענין ליתומים כו'. מוכח להדיא שהר"ש ל"ל כבה"ע שהביא הש"ך בסי' ק"ח סקי"ז דאין טוענין ליורש לחובתו של יורש זה. וכנ"ל שהרמב"ם ג"כ חולק עליו שכ' ד"ז דא"ל אבא לא לויתי כו' גם במלוה גופיה וכ' שם הה"מ דאם איתא דאביהן ה"ל לישבע אף הן היו נשבעין כו' ע"ש (וכן סתמו הטוש"ע שם סט"ו) ולדעת בה"ע אין ראיה. והיותר תמוה איך העתיק הש"ך דבריו על השו"ע והרי כתב שם שהם צריכים ג"כ לישבע שלא נפרעו הם עצמם מאביהם. והוא מדברי הטור בשם הראב"ד ומטעם דטענינן להו (כמש"כ הב"י והסמ"ע) והביא שם שבה"ע חולק עליו והוא הכריע כהראב"ד. וכן לעיל אות ד' הביא הטור דעת הרמ"ה דטענינן להו והכריע כוותיה וע"ש בבד"ה. אח"ז ראיתי בתומים שהעיר עליו קצת בזה ודבריו מגומגמין:

רש"י ד"ה שאמרו יתומים. ישבעו אלו שלא פקדנו כו'. מוכח דמפרש דהאי לא שנו קאי על מתניתין דשבועות וכן היתומים כו' שמובא לעיל. וכ"נ מהרמב"ם והה"מ בפי"ז מהל' מלוה הל"ו וכן פי' הרי"ף והרא"ש שם בשבועות. אבל מדלא קבע הש"ס האי מימרא התם במקומה. הנלע"ד יותר לפרש דקאי על מתניתין דהכא מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה וה"ה לשאר בע"ח (דע"כ ל"פ לקמן אלא בנפרעת שלא בפניו) וע"ז אמר ל"ש כו':

תד"ה ורבא אר"נ. כצ"ל:

דף פח:

תד"ה וקמיפלגי. ובנתמנה מעצמה ליכא כו'. כצ"ל:

תד"ה הוציאה. והיה לו שובר שלא תגבה פעם אחרת ונאבד נאמן כו'. כצ"ל:

דף פט.

במשנה מן הסכנה ואילך כו'. בתור"ע הביא בשם הכ"מ דהרמב"ם מפרש דאז כשהיתה הסכנה תקנו כו' ואע"פ שעברה הגזרה נאמן כו'. ובזה נראה מדויק לישנא דרשב"ג מן הסכנה ואילך ולא אמר בשעת הסכנה כמו בר"פ ר"א דמילה. ומש"כ עוד ופסק כרשב"ג אי כו'. לכאורה לא היה צריך לכ"ז דכיון דאר"נ בגיטין (לז ב) נאמן אדם כו' יש לנו לפסוק כוותיה. אלא כלפי מש"כ הרא"ש והר"ן בדעת הרי"ף דדחי הא דר"נ מפני סתמא דת"ק דהכא. לכן הוכרח ליישב גם מתניתין אליביה. ועמ"ש בס"ד בחדושי לשו"ע או"ח סי' ק"ס. ובמס' מגילה (ז). ומלישנא דהרמב"ם משמע דדברי ר"נ הן הן דברי רשב"ג. וקשה דלפ"ז מאי פריך עליה דר"נ ממתניתין דהכא ואוקמיה כתנאי דברייתא. ומדוע לא משני דהוא אמר כרשב"ג. וכש"כ לפמש"כ הכ"מ דרשב"ג מפרש לדברי ת"ק. וצ"ל דהיינו לאחר שמצינו לחכמים דברייתא דאמרי א"צ לכן אמרינן דגם רשב"ג כוון לדבריהם. אבל בלא זה היה מסתבר יותר לומר דדוקא בשעת הסכנה ממש קאמר רשב"ג:

רש"י ד"ה פרוזבול. שמוסר שטרותיו לב"ד כו'. עי' מכות (ג ב) בתד"ה המוסר:

דף פט:

גמרא וכ"ת אי כתב לה מאי למימרא לאפוקי מדראב"ע כו'. ק"ל דהא מדראב"ע גופיה מוכח דאית לה כתובה מתק"ח אע"פ שלא כתב לה מדקאמר מן האירוסין בתולה גובה מאתים כו' של"כ לה (פרש"י שם תוספת דמדעתו כו') אלא כו'. משמע דמנה ומאתים להכי אית לה דהן אינן מחמת כתיבתו דנימא של"כ לה אלא כו'. דמתק"ח היא. וצ"ל דרש"י לא פי' כן אלא לרווחא דמילתא לפי מאי דקי"ל דארוסה יש לה כתובה כמש"כ התוס' בב"מ (סוף דף יז) (ודלא כהרמב"ם בפ"י מה"א) אבל אפשר לפרש דלכן גובה עיקר כתובתה משום דכתב לה דלא הוה אומדן דעתא של"כ לה אלא ע"מ לכונסה אלא בתוספת אבל לא בעיקר. אמנם לקמן על הא דאשתו ארוסה מת הוא גובה כתובתה דפריך נמי אי כתב לה מאי למימרא ודאי קשה דנהי דל"מ לשנויי לאפוקי מדראב"ע דהא לא תני אלא גובה כתובתה ולא מוכח דקאי גם אתוספת וכדמסקינן לקמן בסה"פ על הא דקתני כתובתה קיימת דלא קאי רק אעיקר כתובה (ורש"י שפי' לעיל (נג) דגובה גם התוספת לכאורה תמוה וגם אינו אליבא דהלכתא דהא פסקינן לעיל (נו) הלכה למעשה כראב"ע) מ"מ גם עיקר כתובה איצטריך לאשמעינן דמודה בה ראב"ע:

רש"י ד"ה ניחוש שמא גירשה. והדרא מפקא גיטא כו'. כצ"ל כדלקמן בד"ה אלא במקום:

רש"י ד"ה ולא מיטמא לה. דשארו כתיב. עמש"כ בס"ד בב"מ (יח):

דף צ.

גמרא מתניתין אטעיתיה. עי' ציוני הגרי"פ. והשמיט עוד לציין עירובין (ב ב):

במשנה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה. פשוט דה"ה שקודמין גם להשניה עצמה. ואיידי דתני יורשי הראשונה תנא נמי יורשי שניה. וכדרך דאר"א לקמן בגמרא בסיפא דמתניתין:

רש"י ד"ה נשא ראשונה. או רוצים לחלוק כו'. זהו לפי מה שמתקיף ר"א בגמרא לקמן ומאי קודמין לנחלה קתני:

תד"ה מדקתני. דפשיטא ליה להש"ס דמוציאין מידם. כצ"ל:

תד"ה ש"מ. והא דמתמה עלה הש"ס שמע מינה ודמסיק נמי מה שגבה לא גבה כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה מדלא. תימה כו'. תירוצם דחוק דמאי דחי איידי כו' הא אדרבה למאי דקס"ד עיקר דיוקו מסיפא הוה והוא עושה מהקושיא תירוץ. ולעד"נ דדיוקו הוה ע"פ מה שאמר רב יוסף לעיל (פא ב) כיון דאמור רבנן לא ליזבון אע"ג כו' ופסקינן שם כוותיה. וביבמות בכולא מסכתא דתני ולא מתייבמות מוציאין מידו אם ייבם. והיכא דאין מוציאין תני לה בהדיא וכן בד"ט ועי' לקמן (קג):

דף צ:

גמרא א"ר אשכחתינהו לרבנן דב"ר כו'. כה"ג סוכה (יז) וש"נ:

גמ' שם אלא אר"י באחת בחייו וא' במותו קא מיפלגי. יל"פ ודכ"ע כתובה נעשית מותר לחברתה וכגון בנשא ג' נשים ומתו ב' בחייו וא' במותו שילדה נקבה כבסוף הסוגיא. אולם זה הוה כבע"ח

ובבע"ח כ"ע ל"פ דהוה מותר כרבה:

תד"ה הא. ואע"ג דתנן בן קודם לבת. לע"ד י"ל דהתם משום דליכא מותר כיון דהבן יורש את הכל. והכא נמי היכא דליכא מותר על כתובת השניה אין יורשי הראשונה נוטלין כלום. ועוד דהתם נמי אם אין בן הבת יורשת. וה"נ איכא למידק דאם אין כאן יורשי שניה כגון אם נולדו בזנות דאין לה כתובה יורשי הראשונה נוטלין וא"כ ה"ה או כש"כ אחת בחייו ואחת במותו ודו"ק:

דף צא.

גמרא אלא הכא בדינר משעבדי קמיפלגי כו'. יל"פ דר"ל שהניח להם אביהם חוב על אחר בשטר וקמיפלגי אם זה נקרא מוחזק או ראוי ובפלוגתת רבי ורבנן בב"ב (קכד) לענין בכור ע"ש:

גמ' שם אי אשמעינן הכי ה"א כגון כו'. יולדת נקבה היא כו'. וה"ה דהמ"ל אפי' בזכר אך הוא מאיש אחר. ולכאורה אכתי לא ידעינן בשתי נשים וא' בחייו וא' במותו אם נעשית כתובת השניה מותר לחברתה לפי סברת רבה דלעיל דמחלק בין בע"ח לכתובה דג' נשים הוה כבע"ח. והפוס' תפסו בפשיטות דאפי' בשתים נעשית כתובה מותר לחברתה. ואולי מפני קושיית המהרש"א דלאשמעינן בב' נשים ובע"ח. יש לנו לומר יותר דלא איירי אלא בב' נשים. והגמרא לא קאמרה דס"ד לאוקמיה בג' נשים אלא אי לא אשמעינן להדיא דא' בחייו וא' במותו יש להן כב"ד אז ע"כ הוה דחקינן לאוקמיה בג' נשים:

תד"ה אלא. בעי למימר ודאי דלר"ש סגי כו'. כ"נ דצ"ל:

רש"י (במשנה) ד"ה היו שם נכסים בראוי. ירושה מאבי אביהם כו'. ק"ל דתיפוק ליה דמצי אמרי יורשי הקטנה דזה אנו יורשין מכח אבוה דאבא כדאיתא בב"ב (קנט) וע"ש בתד"ה ולימרו:

דף צא:

גמרא זבינהו חדא בחמש מאה וחדא בת"ק אתא בע"ח כו'. עד סוף הענין. עי' בר"ן דמוקי לה דוקא בלוקח אחד:

רש"י ד"ה בטובת הנאה (בסופו). דלא היה זה שלוחו. אין הבנה לדברים הללו. ובהעתקת התוס' ליתנייהו. וברש"י שברי"ף איתא תחתיהן כיון שלא באת לפני הבן. ואולי ט"ס הוא וצ"ל שלוחה:

מש"כ המהרש"א בישוב פרש"י דרבותא אשמעינן כו'. ע"ש תמוה דהרי רש"י עצמו לא ס"ל הא דר"ת כמבואר:

רש"י ד"ה אחריות דנפשיה (בסופו). ההגה"ה הנדפסת עה"ג שבושא היא (ואם כי כן הוא במהרש"ל) גם התוס' העתיקו הגי' כאשר לפנינו וכ"ה בר"ן:

דף צב.

רש"י ד"ה כבע"ח דעלמא דמי. ומכרה לשמעון שאינו אחיו. אינו מובן דגם אם היה אחיו לא ישתנה הדין:

תד"ה ראובן שמכר שדה. דהך מלוה ישאל ממנו כל שעה שירצה שכתב עליו שטר מלוה. כ"נ דצ"ל דהרי רש"י פי' שכתב שט"ח עליהם. וכ"נ מדברי המהרש"א:

תד"ה אי פקח. מ"מ אם מפסיד הלוה בכך כו'. כצ"ל:

דף צב:

גמרא ואמר אביי כו' ויצא עליו עסיקין כו'. כצ"ל בו' וכ"ה בב"ק ובב"מ:

תד"ה אבל. מסתמא מיירי נמי ביתמי. עי' מהרש"א. ובמחכ"ת אישתמיטתיה דהתוס' במכלתין לקמן (קט ב) לא ס"ל האי סברא דלכי תיהדר. והתם בב"ק פי' לשיטת רש"י שהסכימו ע"י שם לעיל בד"ה אי שתקת:

תד"ה דינא. כ"ש קרובים שלא יהיו פסולים משום תרעומות. עי' מהרש"א ותירוצו תמוה ועי' מהרמ"ש. וקושייתו אינו כלום דא"כ מדוע לא קאמר טעמא דאמר ניחא לי להעמידה בפני בע"ח. אלא ע"כ דיודע בעצמו שאינו חייב כלום. וא"כ למה יפסלו קרוביו:

בא"ד ומסיק לימא בפלוגתא שטר כיס כו'. אורו עיני בגי' זו שהעתיקו ליישב מה שהעלתי שם בצ"ע. וכ"נ מהרשב"ם שם שהיה גורס כגי' התוס' כאן:

בא"ד וכיון דנפיל ליה ואיתרע ליה בנפילה כו'. כצ"ל:

דף צג.

תד"ה עד. והאי יכול מותר כדקתני נמי גבי מתנה התם. תימה דהרי באמת פריך התם יכול פשיטא ומשני אלא מותר כו'. ואין לומר מדלא קאמר אלא אימא מותר משמע דלא משבש ליה אלא מפרש דמאי יכול מותר. א"כ לא נצטרכו תו לומר ובדין הוא כו' אלא אגב דקתני סיפא כו' דהא התם ליכא לשנויי הכי:

תד"ה משהחזיק. ואפי' למ"ד כו' חוזר עליו. ר"ל ואפי' פי' בהדיא שלא באחריות וכמש"כ בס"ד בב"מ (יד):

תד"ה תימא. דברי המהרש"א בזה"ד אינן מבוררין לי:

תד"ה רבי. אלא העמדנו דברי ר' כו'. כצ"ל:

דף צג:

תד"ה הותירו. דבהזהב (מה ב). כצ"ל:

בא"ד עיר רחוקה מהלך יום א'. כן איתא בדבריהם שם וכ"נ להגיה כאן:

רש"י (במשנה) ד"ה הראשונה. אם שניה טוענת כו' השבעי לי. וכ"כ הר"ן והרע"ב אחריו. והתוי"ט העלה בצ"ע דזה הוי כמו מנכסים משועבדים דנשבעים אפי' בלא טענה. ול"נ דהא משמע אפי' אנו רואים דיש בהנכסים כדי גיבוי כל הכתובות. ואינו אלא משום חששא דלמא לא משתייר כדפרש"י דהיינו שמא ימצא בע"ח מוקדם על האחרונות וכדומה ואינו ברי היזקן לכן ס"ל ז"ל דאינן נשבעין אלא בטוענות. ועי' בב"ש סי' צ"ו ס"ק כ"ד:

דף צד.

גמרא ובבע"ח מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי כו'. הרמב"ם והרע"ב אחריו פי' למתניתין כאוקימתא זו דשמואל. והתו"ח הקשה מדוע לא פי' כאביי ע"ש. ול"נ כיון דלדינא ליכא נפקותא דלענין מה שגבה לא גבה גם לפירושם כן דהלכה כת"ק. ועוד דגם סתמא דמתניתין דלקמן דתני הראשונה מן השניה כוותיה וה"ל מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם. ולענין יתומים גדולים ודאי גם לפירושם הלכה כאביי קשישא כמש"כ הרא"ש מש"ס דגיטין והכא מיירי כשאין שם יורש כמש"כ הרע"ב (והוא מהרמב"ם) או כמש"כ התוס' והרא"ש דמיירי שפטרן אביהן מן השבועה. ולהכי לא ניחא להו כדאביי משום דלדידיה אתא הת"ק דלא כהלכתא:

תד"ה שנמצאת. וא"ת ומה יועיל מה שתפרוש גם היתומים כו'. כצ"ל:

בא"ד דאילו באלמנה ה"א כו' דאקילו בה רבנן משום חינא כדמפרש בגיטין ריש (דף לה). כנ"ל דצ"ל:

בסה"ד פלוגתא דב"נ ורבנן באביי קשישא. כצ"ל בב':

תד"ה שני. שמוכיח מתוך השטר שהתחיל השעבוד. כצ"ל:

תד"ה לימא. ואח"כ נכתב ונחתם ונמסר לשני כו'. כצ"ל:

בא"ד (בע"ב) וגבי אר"נ בח"ה מרמינן דינא דאלים גבר כו'. כצ"ל:

דף צד:

רש"י ד"ה וחכמים אומרים. יחלקו יורשי משלח כו'. עי' בגיטין שם דמספקא להו אי הולך כזכי דמי אי לא. וא"כ אפילו בחיי נותן נמי ע"ש:

דף צה.

רש"י ד"ה נכתבו הרשאה. וימסור לו שטרו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה רב אשי. דהא חזינן דבראשון לא עשתה נ"ר כו'. כצ"ל:

תד"ה תימא. דבמתניתין משמע כו' דהכי קתני ומכר שדהו וכתבה. הן גדולה מזו מצינו לרבא בחולין (לב ב) ע"ש. ואף רב אחא לא השיב עליו שם אלא מלישנא דואחר כך וע"ש במהרש"א. ועי' ביומא (מא). וכן מצינו שפי' כן בלשון המקרא בפסחים (נט) ה"ק רחמנא בעידן דמדלקית תהא מקטרא קטורת. וכן ביומא (ריש דף טו). ובפ' בשלח וירם תולעים ויבאש פרש"י שבתחלה הבאיש ולבסוף התליע וכן והקטיר המזבחה ונמצה דמו (ויקרא א ט"ו) פרש"י ופשוטו של מקרא וקודם הקטרה ונמצה דמו מכבר וכהנה רבות:

תד"ה הא. הל"ל כולה ר"י היא כו'. זה י"ל דטפי ניחא ליה לאוקמי כולה ר"מ דסתמי דמתניתין כוותיה וכדאיתא בגיטין (ד) מהדרינן אר"מ דסתם מתניתין ר"מ:

תד"ה כתבה. דהואיל ואינו יכול להוציא שטר שלה כו'. כצ"ל:

דף צה:

תד"ה ואין. א"כ מאי איצטרך למידק לעיל כו'. הוא (בדף פא):

בא"ד וי"ל דאיצטרך כו' כגון דליכא אלא מטלטלי כו'. וכש"כ היכא דלא נשבעה. עי' בהשגת הראב"ד פי"ח מהלכות אישות הלכה ו:

דף צו.

תד"ה אלמנה. בר ממיפך שבועה. הוא בשבועות (מא). ואודיתא הוא בסנהדרין (כט ב). וחיורי הוא בחולין (עו ב):

דף צו:

תד"ה נכסי. וא"ת כו' ואמאי מהימני יתמי למימר פרענו במלוה ע"פ. לכאורה גם מלוה עצמו ה"ל להקשות אמאי נאמן לומר פרעתי:

תד"ה ורי"ס (בסופו). דהוי כמו אישתדוף בנ"ח כו' כדאמרן לעיל. הוא (בדף צה):

תד"ה רצה. מש"ה קאמר כו' לא כך יפה כחו כו'. לפ"ד צריך לפרש בלשון תמיה:

דף צז.

גמרא אמר להו תניתוה כו'. כצ"ל:

גמ' שם א"כ נמצאת מכשילן לע"ל. כה"ג בר"ה (לא ב) וש"נ:

רש"י ד"ה וא"ל אין בצורתא כו'. או שבאו לאלו לבדם. והעתיקוהו גם התוס'. ואינו מובן לכאורה:

תד"ה מאי (בסופו). אבל התם שמכרה לו בהדיא שלא באחריות כו'. הוא כפי הגי' שהעתיקו לעיל בד"ה או דנהי דאחריות דעלמא לא קביל כו' וזה ג"כ גי' הרי"ף. ומוכח מכאן דמפרשי לגי' זו כהר"ן ולא כהרא"ש. והמהרש"א ל"ד שהראה בדבריהם שם לפי' הרא"ש:

דף צז:

גמרא כך יורשיה יורשי כתובתה מוכרים שלא בב"ד. לעיל (ריש דף פא) דקדק אביי על כהאי לישנא דמתניתין דר"פ. איזהו אלמנה שיש לה שני יורשין הוי אומר זו שומרת יבם. ובכאן אין שייך לומר כוונה זו:

תד"ה מתניתין (בסופו). הוא דמוכרת כתובתה שלא בב"ד. משמע דמפרשי דשלא בב"ד קאי אכולה מילתייהו דאף הארבעה וחמשה פעמים שמוכרת לכתובתה א"צ ב"ד. והתוספות יו"ט לא הרגיש בזה ע"ש:

דף צח.

תד"ה מוכרת (בסופו). אי משביעין אותה שלא זלזלה כו'. כצ"ל:

תד"ה דאמרי (בסופו). דהא דקרי מכירת אלמנה כו'. כצ"ל:

דף צח:

גמרא תן להם חתיכה חתיכה כו' טלו שתים שתים והן נטלו שלש שלש. כ"ה הגי' במשניות שם וכ"נ מפרש"י כאן והנקודות בו שלא במקומן:

רש"י ד"ה הוסיפו. בתוספתא דדמאי. וכ"ע הגרי"פ חפשתי ול"מ. ולא חפש כ"צ דע"ש ברפ"ח ותמצאנה בשינוי קצת. אח"ז מצאתי בהגהת הב"ח שציין כמו כן לשם:

תד"ה אלמנה (שמעל"ד) וכה"ג מפרש ר"ת הא דאר"נ בהזהב הדר אמר אונאה אין להם כו'. כצ"ל:

בא"ד כמו שאפרש לקמן. הוא (בד' ק) בד"ה אר"נ:

תד"ה אר"פ. ה"ל למיפרך ולימא הלכה כר' יוסי. עי' מהרש"א. אבל התם בעירובין איתא דאיכא דל"ל להני כללי:

דף צט.

גמרא ת"ש נתן לו דינר זהב כו'. וכן שם במעילה איתא בגמרא השקלי וטריא כהכא הכל על בבא זו דדינר זהב. וצריך לתת טעם מדוע לא הביא מרישא דמתניתין שם בנתן לו ב' פרוטות על אתרוג כו' וע"ש בתד"ה והלך:

גמ' שם רי"א אף בזה כו'. פי' משום דפליג שם מקודם על בבא דרישא בנתן לו ב' פרוטות על אתרוג כו' ואמר דבעה"ב לא מעל לכן קאמר כאן אף בזה. אבל שם במשנה ליתא לב' תיבות הללו. אולם גם התוס' לעיל בד"ה כאן העתיקו אף בזה:

רש"י ד"ה דינר של זהב. והם ששה סלעים. ר"ל בקרוב וכלשון הרמב"ם שהביא שם התוי"ט. או כשיטת התוס' דמחירו אינו אלא כ"ד דינרי כסף והכ"ה הוא קלבון לפרוטרוט. ובחנם גמגם עליו המהרש"א:

תד"ה הא. דהא כתובתה ד' מאות זוזי. ק"ל דמ"מ כיון דכבר מכרה בעד ג' מאות ולא נשאר לה לגבות עוד אלא מנה שפיר נופל עלה לומר במנה דהיינו בעד מנה שמגיע לה עוד:

תד"ה נתן. וכתיב בכסף שקלים חמשים. כצ"ל:

תד"ה אלא. דמה כו' חשוב כמו לא ניחא כו'. נראה דלאו דוקא נקטי כמו אלא שהוא עוד חסרון טפי מאפושי שטרא. ולכן אין לפשוט מר"י מידי ומיושב קושיית המהרש"א:

תד"ה א"ה. שכן היה דעתו אם ימצא שש בשלש כו'. כצ"ל:

דף צט:

גמרא כדאר"ש בדר"א כו' ה"נ בקטיני. עמש"כ בפסחים (נד ב):

רש"י ד"ה כנא. אמאי מעל בעה"ב כו'. לכאורה אמאי לא ימעול אם נצרך עוד יוכל לקנות כיון שקטנית בסלע וקטנית בפרוטה כנא כנא בפרוטה. ול"ד לחלוק שהיה חפץ גדול וטוב והביא לו קטן ורע. וי"ל דהכא נמי כיון שנצרך לו קטנית בסלע ועתה שהוציא החצי סלע השני על מין אחר אולי אין לו עוד חצי סלע אחר או שאינו רוצה להוציא עוד חצי סלע מחדש:

תד"ה אמר לאחד. ומפרש ר"ת כו'. עי' רש"א. ול"נ פשוט דדר"ה ל"ד לבעיא דלעיל דש"ה דאמר מפורש לאחד וס"ל דהוה קפידא:

במשנה אפי' מכרו שוה מנה במאתים כו'. בתוי"ט אלא ודאי דס"ל להירושלמי דבפלג איכא אונאה לקרקעות וכ"ה בטור כו' ומיהו התוס' בפ"ב דקדושין כו' ע"ש. ל"י מדוע לא הביא דעת התוס' לעיל (צח) ד"ה אלמנה שברור מללו דבפלג יש אונאה וכן הרא"ש בפ' הזהב סי' כ"א והרי"ף שם הבינו דעת הירושלמי כן:

דף ק.

תד"ה אר"נ. בשומא דב"ד לא דתנן כו'. כצ"ל:

דף ק:

גמרא כל דזבן מב"ד אדעתא למיפק ליה קלא כו'. עפרש"י. ול"נ לפרש ע"ד שאמרו בגיטין (נב ב) מינוהו ב"ד בההיא הנאה דקא נפיק עליה קלא דאינש מהימנא כו'. ה"נ ר"ל דליפוק עליה קלא דעשיר הוא ועתיר נכסין. ואין סתירה מהא דאיתא לקמן דגנאי הוא לקונה מב"ד. דמ"מ איכא דלא איכפת ליה בזה:

במשנה ואם מתחלה נשאה כו' יש לה כתובה. עתוי"ט. ומש"כ מ"מ איסורא דרבנן עביד כמבואר ברמב"ם בפכ"א (כ"נ דצ"ל) הלכה כ"ו. ועי' במ"מ פט"ו מהל' אישות הל"ז. אבל משמע ודאי דאם יש לו אשה בת בנים מותר לישא איילונית וא"כ דבריו אינן מוכרחים:

רש"י (במשנה) ד"ה ולא פירות. דין פירות כו'. עי' לקמן (קא) תד"ה אילימא:

דף קא.

גמרא צריכה להמתין ג' חדשים איצטריכא כו'. ברא"ש הגירסא אינה צריכה כו':

דף קא:

גמרא ארבב"ח אריו"ח זו דברי ר"מ סתימתאה כו'. מגילה (כו) ע"ש:

במשנה ופסקה עמו כדי שיזון כו'. ברי"ף ורא"ש ליתא מלת כדי וכן לקמן בגמרא בסוה"ע ליתא:

שם לכשתבא אצלי אזונה כו'. עפרש"י. ותמיהני מדוע לא פי' כפשוטו דקאי על הבת עצמה ולאפוקי מאלמנה דתנן לקמן דיכולין לומר לה אם את אצלינו כו' עי' ברא"ש ור"ן:

רש"י ד"ה מאי לאו כה"ג. שמוסר כו' וכתוב בו פלוני קבל עליו כו'. ונראה דר"ל שאינו כת"י (דזה נראה דוחק לומר דמפני שלא כתב אני מיגרע גרע) וה"מ לפרושי לעיל בפלוגתתם כה"ג ועי' לשונו לקמן (קב ב) בד"ה אבל הכא. אלא דלשון הגמרא שם חייב אני לך מנה בשטר משמע דהוא עצמו הכותב:

דף קב.

רש"י ד"ה לאחר חיתום שטרות. כתב פלוני ערב כו'. נראה דצריך להיות כתוב:

תד"ה לברור (בסופו). הואיל ובשטר גמור הוא. לכאורה היה נראה להגיה הואיל וכשטר גמור הוא. ואולי כתבו לשון זה אליבא פירוש ר"ת שכתבו לקמן. כי גם דבריהם לעיל בד"ה ת"ש אינן מכוונים אלא לפירושו:

תד"ה אי הכי. ובברייתא משמע כו'. זאת משנה היא בבכורות. ועמש"כ בנדרים (כו) בס"ד. וכן המהרש"א קורא להא דלקמן ברייתא ב"פ ועי' בבכורות (נא ב) תד"ה אבל:

תד"ה אליבא. ואין הדמיון טוב אלא איידי כו'. ועי' בר"ן שמביא דעת הרמב"ם שגם באתם עדי יכול להתחייב א"ע ושכן גם דעת הרי"ף. ולשון הרע"ב שכ' או שאמר אתם עדי שאני מחייב עצמי מוכח ג"כ שהולך בשיטה זו. והתוי"ט ל"ד שהשיא כוונתו לעדי הודאה כשטת רש"י. אולם פי' הרע"ב במשנה תמוה דהרי חזינן דהש"ס לא אוקים למתניתין בכגון זה אלא בגוונא דפלוגתתם או בשטרא פסיקתא:

בא"ד ועוד דשמעינן ליה לריו"ח בהזהב הנותן מתנה מועטת כו'. צ"ע דהתם אינו אלא משום מחוסרי אמנה כדמוכח שם בהסוגיא. והכא משמע דס"ל דחיוב גמור הוא ויכול הלה להוציא ממנו בדיינין:

בא"ד וא"ת אמאי לא הוי שיעבוד בזה השטר בעדי מסירה. כצ"ל בבית וכ"ה במהרש"א:

דף קב:

תד"ה רבה. וא"כ מאי קמיבעיא ליה לעיל כו'. הר"ן בקדושין שם כתב דזה רבינא אחר הוה:

תד"ה הב"ע. וההיא דהמקבל עליו לזון כו'. ר"ל דלעיל (נא ב):

תד"ה אימר. אלא איצטריך טעמא דתנאי ב"ד כו' לזון את בתו מחיים. כצ"ל:

דף קג.

גמרא כדרך שנשתמשה בחיי בעלה. כ"ה ברי"ף ורא"ש בכולה. וכצ"ל כאן:

גמ' שם הני מילי מחיים כו'. בגה"ש העלה בצ"ע דברי הרשב"ם בב"ב (קלא ב) (כצ"ל). ונעלם מכ"ת דברי מהרש"ל שם שישבו ע"ש:

דף קג:

רש"י ד"ה מאי ק"ל. לר"ש ברבי כו'. לכאורה בפשוטו משמע דמפרש הש"ס דברי רשב"ר דאמר צריכא לך כו'. דה"ק דמאי ק"ל ללוי מפני דהא קרא קאמר. לא דההוא ממלא כו':

רש"י ד"ה ההוא ממלא כו'. כלומר כו'. נראה דבא ליישב בזה קושיית הרש"א בח"א דהרי יהושפט היה צדיק והוא היה רשע לכן אמר שאין באחיו חשוב ממנו שהיו כולם רשעים***). וכן הא דקאמר דביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה צל"פ ג"כ כזה דהא אמרי' משמת רבי בטלה יראת חטא:

רש"י ד"ה מיכף הוה כייף ליה. קודם שיגלה ממקומו. ר"ל אף דבחיי ר"ח לא הוה כייף ליה לר"א. היינו מפני שהיה לו עכ"פ מקום לישב אצל ר"ח. אבל בכדי שלא יצטרך לגלות ממקומו היה בוחר יותר למיכף קמיה:

תד"ה אותו. והרר"ח כהן כו'. ונ"ל ראיה לדבריו מהאגדה דהביאו התוס' בב"מ (קיד ב) באליהו הנביא ז"ל שהשיב צדיקים אין מטמאין:

דף קד.

גמרא על משכבך מיבעיא ליה. אולי צ"ל על משכבו מבע"ל:

גמ' שם יבאו צדיקים ויצאו לקראתו (ואומרים לו) יבא כו'. ב"ת אלו המסובבות ליתא בע"י וכ"נ מפרש"י:

גמ' שם והאר"א שונין כו'. כהאי לישנא בחגיגה (כה):

דף קד:

רש"י ד"ה ליהדר לי פירא. דהכי א"ר כו' גבי שומת ב"ד לוקח מאימתי כו'. ברש"י שברי"ף ליתא תיבות לוקח ונכון דבבע"ח מיירי. אולם גם לקמן בד"ה אשקול קרי ליה לוקח:

תד"ה ה"ג. דרבה כו' מיומא דכתיבא כו'. וכ"כ לקמן בד"ז ב"פ. וכן לשון רש"י מיומא דאיכתבא כו'. ואינו מדויק דלרבה הוא דוקא מכי מטא לידה:

תד"ה שני. ואבישלום שם אדם כדכתיב כו'. ר"ת לשיטתו בזבחים (נ) בתד"ה אמר ע"ש ובמש"כ שם. וכן על שכנא הביאו ביומא ובשבת שנמצא שם אדם. אבל במגילה על עופרן לא הביאו שנמצא שם כזה. ועי' מש"כ ביומא שם:

בא"ד וי"מ דתרי שבנא היו דכתיב כו' ולאו מילתא היא כו'. אבל בשבת כתבו זה בשם ר"י ועוד חזקו דבריו ממקרא זה:

בא"ד ואת זקני הכהנים מתכסים כו'. כצ"ל:

דף קה.

גמרא קשיא גזירות אגזילות. התוס' העתיקו איפכא ונכון כי כן הקדים לישנא דברייתא בקושיא הראשונה:

תד"ה דחשיב. ה"נ אשכחן מעשה בר"א כו'. והוא בהגדה ש"פ. ותימה שלא הביאו מהגמרא דסוכה (מא ב) כה"ג. ושם איתא עוד שניתן הלולב קודם לראב"ע ואח"כ לר"ע ע"ש:

בא"ד ובכ"ד אמרינן כגון ר"ע וחביריו. הגרי"פ ציין לפסחים (נ). אבל שם ר"ל חבריו שנהרגו עמו ואיכא למימר דמהם היה גדול אבל לא מראב"ע. ול"נ דכוונו להא דקדושין (מט ב) כחכמי יבנה כר"ע וחביריו ע"ש:

דף קה:

גמרא דגילדני דבי גילי. עי' ברכות (מד ב) בפרש"י:

רש"י ד"ה וכי אלישע. דכתיב ויעני ושפט בבשן. הוא שם (א ה יב):

תד"ה וכי. והלא בשומרון היה. מסדר הכתובים משמע שהיה אז בגלגל:

דף קו.

רש"י ד"ה האי עשה. וד"ה עשה דכ"ת. עי' רש"א בח"א. ועי' שבועות (ל) תד"ה למישרי. ושם ע"ב בגמרא האי עשה ובפרש"י שם. ופרש"י דהכא י"ל ע"פ מש"כ הריטב"א בשם מורו שהביא הב"י בר"ס ט"ו:

רש"י ד"ה מגיהי ספרים. שאסור להשהות כו'. לעיל (יט ב):

רש"י ד"ה המגדלות. לעסוק בשריפתה. לא מצאתי זה במס' פרה ולא בש"מ בש"ס:

תד"ה מבקרי. אבל הכא מיירי בבדיקת מומי שאר קדשים. ק"ק דבהם איכא למיחש איפכא דמשום שכר יתירוהו למזבח:

תד"ה שבעה. שני שערי חולדה כו'. כצ"ל:

בא"ד דשער הקרבן דפ"ק הוא שער בכורות כו'. עמש"כ ביומא (יט):

דף קו:

רש"י ד"ה חוץ לחומת העזרה. כגון ע"נ. הק"ע בירושלמי שקלים פ"ד הל"ב הקשה עליו מ"ש ע"נ מע"י ושגה מאד במחכ"ת דשנא ושנא. דע"י הוא מחנה שכינה וחייבין עליה קרבן הנכנס בטומאה. וע"נ אין עליה אלא קדושת הר הבית מה"ת:

תד"ה כדאמר. כדמפיק התם מכאלה תעשו שיהו כל עשיות שוות. ע"ש בגמרא דמתעשו דמשמע שיהו כל עשיות שוות נפקא לן שיהא קרבנות של כל שבעת הימים שוים במספרם דהיינו כמספר של יום הראשון ככה גם בשאר ימים. ולענין דתדיר קודם נפקא לן מן כ' דכאלה דלפי' התוס' הל"ל שם אלא א"ק תעשו כו'. וצ"ע:

בסה"ד כיון דכתיב עולה ברישא (היינו מלבד עולת הבוקר) והדר עשיה דדם דמוספין (היינו תעשו את אלה):

דף קז.

גמרא כששמעו בו שמת בע"א. כצ"ל. וכ"ה בתד"ה ששמעו:

תד"ה בששמעו. פי' שמת קודם אותו הזמן כו' ופריך מ"ש כו'. והא דלא מוקי הש"ס ששמעו בו שמת אחר אותו הזמן כו' ולא תקשי מ"ש כו'. הוא משום קושיית רש"י שם דתגבה כתובתה יחד. אבל השתא דקא מכחשי אהדדי היא והעדים אמרי' שמא שניהם אינן אמת. דומיא לאחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג במ"ה פט"ו דיבמות לר"מ. ומ"מ לחששא דצררי מהני מיהא אמירתן דלא ניחוש לה:

דף קז:

תד"ה עמד. וי"ל דבחלה נמי כו' משום דלא כנס כו' ואחר שעמד בדין כו'. כצ"ל:

דף קח.

תד"ה ועל. ועוד פרש"י על האבוד מי ששלח שקלו ואבד כו' וקשה כו'. והא דלא הקשו מהא דעד של"נ התרומה כו' דבני העיר מביאין אחרים תחתיהן משום דרש"י מפרש בב"מ דבאו לדין עד של"נ התרומה. וא"ת על האבוד שנודע בעת התרומה ע"ש:

תד"ה הא. שאף לאשה עצמה לא היה מיחייב בלא פסק ב"ד. הוא לשיטתם לעיל (קז) בד"ה ואם (הב'):

דף קח:

תד"ה אדמון. מ"מ אומר ר"ת דל"ה כוותיה כו'. והתוי"ט כתב כן הוכיח הרי"ף אחר משנה דלקמן. לא נמצא שם שום הוכחה רק כתב סתם דנפקא ליה מהלכתא וקי"ל כרבנן. וזה כתב ג"כ על משנה זו בעצמה ולית הל' כאדמון. אולם בב"ב ר"פ מ"ש כ' הרי"ף טעם ע"ש ובנ"י:

גמרא דכ"ע היכא דא"ל מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך כו'. ברי"ף הגי' בידך ובראש אצלך ועי' בש"ך סי' פ"ח ס"ק ל"ז. מזה נ"ל ליישב הא דאמר הלל בעדיות פ"א מ"ג מלא הין מים שאובין פוסלין המקוה כו' שדקדק הגר"א ז"ל בשנ"א על מלת מלא שהוא שפת יתר. משום דמצינו לר"ע במקואות פ"ג דאין ג' לוגין שאובין פוסלין אלא אם באו מכלי אחד וחכמים פוסלין אפי' מב' וג' כלים אבל לא מד' והוא דעת יוסף בן חוני בתמורה (יב ב) וחכמים דשם פוסלין אפי' מד' וה' כלים. ולכן אמר הלל מלא הין לומר דאין קפידא רק על המדה ולא על הכלי (כדאמר הכא דאפי' לא באו מההין רק שיש בם מלא מדת ההין אפילו מב' וג' כלים או אפילו מיותר לחכמים דתמורה. ואפי' בסוחט את כסותו פסלי חכמים שם במקואות. וכן נ"ל לישנא דמלא תרווד רקב בנזיר פ"ז ובאהלות רפ"ב לאתויי דאפילו נתפזר בתוך הבית הבית טמא שם באהלות בפ"ג מ"ב:

דף קט.

במשנה אשב עד שילבין ראשי. עתוי"ט:

גמרא אילימא לאב איפכא מבע"ל. לכאורה תמוה דניכוף לאב לקיים התחייבות בתו. וי"ל דר"ל דנפרש שהיה במעמד האב וכמו שמפרש הירושלמי במתניתין שהיה הפיסקא שלא במעמד בתו. ואולי יל"פ כאן האיפכא מבע"ל ע"ד שפירשתי בס"ד במגילה (ג ב) הא דאמר רבא בזבחים (סוף דף לב) אדרבה איפכא מסתברא ע"ש:

גמ' שם מי קאמרינן במשנה. נ"ל דצ"ל במשנתינו וכמו דאיתא בכה"מ אשר ציין הגרי"פ בברכות (יט) לפמש"כ הרשב"ם בב"ב (קלח) ע"ש וכן מצאתי במלחמות שהעתיק במשנתינו:

תד"ה תשב (בסופו). ודוקא כו' בתו ולא אשה ע"י בתה. כצ"ל:

תד"ה ל"ש. ומסיק ראיה בקיום השטר. ע"ש דאין זה מסקנא אלא פלוגתא והפוסקים אסיקו דראיה בעדים:

בא"ד שהרי היו יודעים שהיה נו"נ כו'. לכאורה כש"כ הכא דודאי היה יודע הדיין אותו שגזל ממנו השדה. אלא דמ"מ לא הוה ידע אם נזכרת שדה זו בתוך השטר. אבל התם כל ענין הכתוב בשטר נוגע להיתומים:

דף קט:

גמרא הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לך. ברא"ש ור"ן הגי' לו וכן בסמוך:

תד"ה עשאה. ולא סוף דבר שעשאה העורר כו'. עי' בק"נ אות כ"ט:

מה שנדפס בגליון הגהה בשם רש"ל דצ"ל אחד. הוא שבוש ושקר ענה בו. אלא דלפני רש"ל לא היה הגי' בתוס' לאחר וכדמוכח ג"כ מהמהרש"א והגיה והוסיף תיבת לאחר:

תד"ה אם. עי' בדבריהם בב"ב (ל):

רש"י ד"ה היינו מתניתין. כרבנן. לכאורה לפי ס"ד דר"י אתיא אפי' לאדמון דהא אמרינן לעיל בארבעה דאתו מכח חד מודה אדמון:

דף קי.

תד"ה ורבנן. הלכך לא איבעי ליה למימסר מודעא. כצ"ל:

בא"ד ולפרש"י אתי שפיר כו'. עי' מהרש"א ועדיין לא תיקן כלום לקושיית מהרש"ל דמ"מ יקשה גם לפרש"י מדוע יחשב הפסד דקניית קרקע יותר גדול מהפסד חובו לגמרי שלא היה לו ממה למשכנו:

גמרא ל"צ דאתא בההוא יומא דמשלם חמש כו'. לכאורה השתא ל"צ תו לאוקמי בזה לעשר וזה לחמש דאפי' בזמנים שוים איכא רווחא דהמתנה דהראשון יגבה חובו לאלתר והשני לזמן הפרעון ועי' בסמ"ע סי' פ"ה ס"ק ט"ו:

במשנה יהודה ועה"י והגליל. התוי"ט הקשה מדוע הפסיק בעה"י בין יהודה לגליל אשר שניהם בא"י בעבר המערבי. ולי י"ל משום דאמרינן בחגיגה (ריש ד' כה) דרצועה של עובדי כוכבים מפסקת ביניהם. אבל הירדן הוא עצמו ג"כ בכלל ארץ כנען. עי' בכורות (נה) ועי' בתור"ע בשביעית פ"ט אות מ"ב מה שהביא מס' כפתור ופרח:

דף קי:

גמרא ואיידי דתני רישא אין מוציאין כו'. עמש"כ בערכין שם דלפני התוס' דשם הי' הגי' כאן ואיידי דתני רישא הכל מעלין כו':

רש"י ד"ה הכל מעלין. ולישב עמו בירושלים. עתוי"ט:

רש"י ד"ה אחד וד"ה ואם לאו. צ"ל הד"א:

רש"י ד"ה לאתויי עבדים. עבד עברי כו'. וכ' התוי"ט בשם הר"ן דאי בכנעני השתא מעלין אמרת צ"ל דאין מוציאין. הק"ו תמוה. אבל הרב ל"ד במחכ"ת דעי' בר"ן דלא כתב זה אלא לפי' הראב"ד דהכל מעלין היינו שכופה העבד את רבו להעלותו לירושלים וע"ז שפיר קאמר צ"ל דא"מ:

דף קיא.

גמרא ההוא שלא יעלו ישראל בחומה. אולי צ"ל כחומה וכדאיתא ביומא (ט ב) אם עשיתם עצמכם כחומה כו' ע"ש:

גמ' שם תרגומא אהוצל דבנימין. עי' ר"ן פ"ק דמגילה דף רנ"ח דל"ג דבנימין:

גמ' שם אמר קרנא דברים בגו. קדושין (מד ב):

רש"י ד"ה אילימא ליוחסין וד"ה כל הארצות וד"ה כעיסה. הד"א בע"י ונכון:

דף קיא:

גמרא ת"ל ירעש כלבנון פריו כו' ומשרה את סלתה. עי' תוי"ט פ"ט דשביעית מ"ו ד"ה עד שישרו מש"כ בשם הרמב"ם. ומכאן נראה שהגי' ביומא (כא ב) נושרין נכונה ודלא כמו שהגהתי שם:

גמ' שם ומספק הימנו כפטוס גדול. כצ"ל בסמ"ך כמש"כ בס"ד ברפ"ג דמכות ע"ש:

גמ' שם ועציו מסיקין תחת התבשיל. המהרש"א בח"א פי' עציו של הפטוס. ולא נהירא דבב"ב פ"ו מ"ב מוכח שהוא של חרס:

גמ' שם ושמא תאמר שאינו אדום ת"ל ובדם ענבים. כצ"ל. וכ"ה בע"י:

גמ' שם ר"ח בר אדא מקרי דרדקי דר"ל. לעיל (ח ב) הגי' בר אבא:

רש"י ד"ה אין מרביעין עליה. ורבנן פליגי עליה ואמרי א"ח לזרע האב כו'. ר"ל רבנן דחנניא בחולין (עח ב) דס"ל דאותו וא"ב א"נ בזכרים וכדפרש"י שם דא"ח לזרע האב. וכמש"כ הר"ן שם דג' מחלוקת יש בדבר ע"ש. והא דלא פי' דלאפוקי מחנניא אתו דאית ליה דחוששין לזרע האב וכל מיני פרידות אחת הן. וכדאמר שמואל שם (עט) משום דמשמע לישנא דר"י דבא לאשמעינן ג"כ דאסור להרביע עליה ממין אמו וזה לחנניא מכש"כ דאסור ודו"ק:

תד"ה בלבושיהן. משמע בלבושיהן שנקברו. עי' נדה (סא ב) תד"ה א"ר יוסף:

בא"ד אבל בירושלמי כו'. עי' בגה"ש שהעלה דבריהם בצ"ע. ול"נ דאין כוונתם רק למירמי הלשון אהדדי דהכא משמע דפי' בלבושיהן היינו אותן שנקברו בם. ובירושלמי משמע דהיינו בלבושן דמחיים. אכן לפנינו גי' אחרת בירושלמי:

דף קיב.

רש"י ד"ה סאה קמח. והנפה כו'. וקולטת הסולת. כצ"ל. וכ"ה בע"י:

דף קיב:

גמרא עתידין כל אילני סרק כו' שנאמר כי עץ נשא פריו כו'. עי' בתו"כ ר"פ בחוקותי בפסוק ועץ השדה יתן פריו:

סליק מסכת כתובות